

1020

SPICILEGIUM

S I V E

COLLECTIO

VETERUM ALIQUOT

SCRIPTORUM.

SPICILEGIUM
S I V E
COLLECTIO
VETERUM ALIQUOT
SCRIPTORUM
QUI IN GALLIÆ BIBLIOTHECIS
DELITUERANT:

Olim editum Operâ ac studio D. LUCÆ D'ACHERY,
Presbyteri ac Monachi Ordinis Sancti Benedicti,
Congregationis S. Mauri.

*Nova editio priori accuratior, & infinitis propè mendis ad fidem
MSS. Codicum, quorum varias lectiones V. C. STEPHANUS
BALUZE, ac R. P. D. EDMUNDUS MARTENE collegerunt,
expurgata, per LUDOVICUM-FRANCISCUM-JOSEPH
DE LA BARRE, Tornacensem.*

TOMUS I.

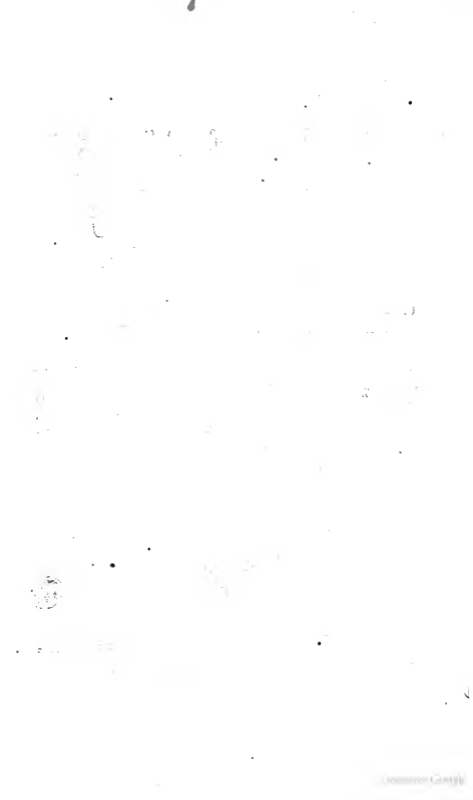
PARISIIS.

Apud MONTALANT, ad Ripam PP. Augustinianorum, propè
Pontem S. Michaëlis.

M. DCC. XXIII.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

P R Æ F A T I O.

UT ejus collectionis quam R. P. D. LUCAS D'ACHERY sub *Spicilegii* nomine edidit, nova pararetur editio, duz potissimum causæ impulerunt. Prima, quòd distractis exemplaribus omnibus, se ejus utilitate privatos esse non pauci quererentur. Altera, quòd cum ea constet è XIII. voluminibus quæ diversis temporibus lucem viderunt, & in unoquoque volumine compacta sint variarum ætatum ac de variis rebus opera, singula certo quodam ordine distribuere haud omninò inutile visum est. Sed his deinde causis aliæ accesserunt, eæque gravissimæ. Nam cum R. P. D. EDMUNDO MARTENE, viro in vetustis monumentis, ut omnes norunt, versatissimo, consilium suum aperuisset Bibliopola, utilissimi ejusque operis aut varias lectiones, aut etiam descriptiones integras quibus lacunæ quæ *Spicilegium* interdum deformabant, resarciuntur, humanissimè obtulit, ac cætera omnia quæ ad eam editionem, quam meditatus olim fuerat, adornandam sibi notaverat, in ejus manus liberalissimè deposuit. Nec ita multo post eum id *Spicilegii* exemplar, quod olim à se comparatum, cum codicibus MSS. omnibus quos reperire poterat diligens hujusmodi thesaurorum indagator STEPHANUS BALUZÈ, suo more, hoc est, accuratissimè contulerat, magno ære comparavisset idem Bibliopola, & utilitatis publicæ, & privati ejus commodi ratio postulabat, ut ejusmodi *spicilium* apud se latere non pateretur.

Quæ porrò fuerint in hac editione meæ partes, paucis proloquar. Primum, unumquodque *Spicilegii* opus in suo ordine collocavi; ac primum quidem locum dedi Tractatibus dogmaticis & polemicis, alterum verò Tractatibus ac Sermonibus moralibus, tertium Statutis Ecclesiasticis ac Monasticis: ex his omnibus constat primum volumen, quod pro primâ totius Collectionis parte haberi potest. Alteram partem, quæ tota est Historica, sic disposui. Quæ pertinent ad historiam eorum qui Ecclesiam sanctitate suâ illustraverunt, cæteris præcunt; editæ deinde sunt Episcoporum historiae, quas sequuntur Monasteriorum Chronica, atque hæc omnia alterum volumen complectitur. In tertio volumine post prolixiora opera quæ ad historiam profanam spectant, edi curavi Miscellanea Epistolarum, Diplomatum, &c. in singulis verò classibus ab ordine Chronologico nusquam ferè discessi, nisi ubi is ordo commode servari non poterat. Deinde variis lectionibus quæ in manus meas venerunt, usus sum cum summâ fide, eas quæ meliores editis videbantur in textum transtuli, alias quæ & alicujus momenti esse videbantur, & minùs placebant, in imum marginem ablegavi, cæteras omnes omisi, quæ nihil nisi summam librarium aut imperitiam aut oegligentiam ostendebant. Postremò varios Indices adornavi, quos si quis consulat, vel ut veteris editionis ordinem cum ordine editionis hujus comparet, vel ut noscat eos quorum opera, Epistolæ, Diplomata in hac collectione habentur, vel denique ut quidlibet discretorum quæ non ignorare operæ pretium est, nihil ferè in iis desiderari agnoscat.

P R Æ F A T I O.

Hoc etiam curæ fuit, ut ea quæ secûs edita erant, emendarem ubi se facultas obtulit; atque id maxime in operibus RATHERII Episcopi Veronensis præstiti, quæ cum non omnino conicimenda viderentur, & essent sædissimè corrupta, iis accuratius edendis ita pertinaciter insisti, ut secundas curas ei dederim, & quæ me priùs fugerant in indiculo errorum adnotarim: sed hæc tria Lectorem moneri volo. Primum, id à me non esse susceptum, ut nihil inemendarum relinquerem, quod & ingenii mei vires superabaret, & à viro perspicacissimo intrâ breve tempus quod mihi cooccedebatur, præitari non poterat. Alterum, nihil à me emendarum esse ex conjecturâ, de quo cum celarum esse voluerim, nisi ubi consiliit errorem non à MSS. codicibus, sed ab his qui priorem editionem accurabant, esse profectum. Tertium denique, haud pauca repertum iri opuscula quæ vitiis scaicant, quæque haud ita difficile fuisset emendatiora exhibere, nisi vitia ipsa viris antiquitatis studiosis placere comperit fuisset: quod quidem non Lectoris eruditi causâ monco, quem ejusmodi vitia non fallent, sed non nullorum hominum, qui aut alienis laboribus nimium detrudere amant, aut in his studiis minus adhuc versati sunt. Nam ut eum qui operas typographicas rexii, ab his nimium scintillantibus se deludi non raro passum esse agnosco, ita ejus extimationem non lædi ab iis quos dixi hominibus, eo majori curæ mihi esse debet, quo magis intelligo, ab his qui in ejusmodi opusculis adhuc peregrini sunt, facili pro erratis typographicis haberi posse quæ ita errata non sunt, ut nihil in his sine summâ temeritate & audaciâ mutari poterit.

Qui alienam culpam elevare conatur, si suam regat, is alicuius causâ minus quam suâ laborasse videtur; quod cum à naturâ meâ sit alienissimum, ingenuè teo à me peccatum esse in eo, quod inter Epistolas quæ ad Luctuosum illud schisma sæculi XIV. pertinent, editas in primo volumine, non nullæ, hoc est quæ scriptæ sunt anno 1394. inverso ordine editæ sunt: & quod Epistola Pilet de Pratiâ Cardinalis, & Archiepiscopi Ravennatis ad Ludovicum Comitem Flandriæ, Alieno loco, videlicet in tertio volumine legitur. Hoc etiam reprehendendum esse agnosco, quod Arnulfi Episcopi Lexoviensis Epistolas eo ordine quo reperi in volumine II. & in appendice voluminis XIII. quamquam minus accurately representavi: nec fortasse culpâ vacat, quod in Miscellaneis Epistolarum ac Diplomatum aliquot Epistolæ sunt, quæ inter opuscula dogmatica locum suum tam bene tenuissent, quam quæ se prima omnium legenda offerunt. Verùm quidquid de Chronicis Betsuensi & S. Benigni scribat eruditus lector, hoc est, utrum ab antiquiori scriptore editum esse arbirretur, hoc reprehendi nolim, quod Chronicon S. Benigni prius edi curavi. Nam cum in hoc plurima legantur quæ in illud transferri oportuisset, si priorem locum obtinuisset, quod & lectoris potum iniecerat, & fieri non poterat sine maximo incommodo, hoc unum à me exigi debuit ut monerem, de Chronicorum antiquitate controversiam esse inter eruditissimos viros, & Cointio quidem videri Chronicon Betsuense sub fine sæculi VIII. scriptum esse, quia auctor quæ narrat (*hujus edit. pag. 404*) de Angla scorto Remigi fratris Pipini, ea se accepisse dicta à *viris fide dignis, qui presentes fuerunt, & viderunt, & audierunt*; aliis vero, atque in his Adriano Valesio, hoc argumentum tantæ visum non esse, ut Joannes Monachus pro Chronici continuatore potius quam scriptore haberi debeat, cum ab eo qui chartas post eum collegit, (*pag. 450*) librum istum de variis rebus & chartis composuisse dicatur.

Cæterùm quod Præfationes prioris editionis hæc non comparent, illud in causâ est, quod ex iis excerptum est, ac singulis operibus præfixum quidquid de

P R Æ F A T I O.

hi Acherio notare libuit, prorsus ut nihil sit omissum, quod alicujus momenti esse videatur. Porro ubi quid occurrir quod observare officii mei esse dui, id modestè feci, sub Monitorum finem, aut in nois, quas cum semper cuiverim esse brevissimas, tum multas objicere ira non amavi, ut etiam ea que in textum subinde addidi maluerim uncis includere, quàm de hoc aut illo ad-cto operam meam venditare videri. Nec quidquam, ut equidem sentio, fuereft, nisi ut hîc subjiciam ea quæ in Moniis locum suum tenere non poterant, nimirum Elogium V. C. Hieronymi Vignier, quod legebatur in Præfatione Tomi V. Dissertatiunculam de Episcopatu Amalarii scriptoris Operis de Ecclesiasticis Officiis, quem uno Trihemio teste pro Archiepiscopo Treverensi habitum fuisse scriptis Acherius, quia nondum in manus ejus venerat Historia Treverensis, scripta sub initia sæculi XII. in quâ post Wiconem intr Archiepiscopos Treverenses numeratur AMALARIUS FORTUNATUS Cardinalis Romanus, qui librum Officiorum composuit; (hujus editionis tom. 2. pag. 213.) ac postremò Epistolam nuncupatoriam Tomi I. ad vium omnium laude dignum HIERONYMUM BIGNON, in supremo Senatu Parisiensi Advocatum Regium.

Elogium HIERONYMI VIGNIER.

Testamentum & Epitaphium S. Perpetui, & Collationem Episcoporum, Aviri Viennensis potissimum, coram Gondebaldo Rege Burgundionum adversus Pseudo-Episcopos Arrianos, eructat jam pridem V. C. Hieronymus Vignierus, ac Historiæ Ecclesiasticæ, sive Episcoporum orbis Gallici intertuerat, unâ cum optimæ notæ veteris ævi scriptis, præsertim Concilio Burdegalensi, cui Delphinus præfedit, interfuitque S. Martinus; alio item Concilio adventilandam Roberti de Arbricellis causam celebraio; Epistolis Petri Salmuriensis; cæterisque id genus, quorum pleraque apud se scivabat autographa, ve apographa antiquâ manu exarata.

De Avirii Collatione sic habet doctissimus ille Vignierus in præfatâ à se scriptâ hitoria ad an. CCCXCIX. *Lugdunensis Ecclesia Episcopi ferè omnes hoc anno adversus Arianos Lugduni convenère. Mirum est rei tanta monumenta apud Scriptores omnes antiquos nulla existere; & pauca que habemus apud unum de miracula S. Justii Scriptorem ineditum conservari. Dolemus sanè hujus celeberrimi convenièntis actâ intercidiisse, sed gaudemus satie adhuc in eo Auctore superare, quo pio Lectori ipse moveatur, nobisque gratuletur, qui thesaurum istum illi minime revidemus.*

Et quia tanti viri, dum in vivis ageret mihi amicitia ac familiaritate conjunctissimi, mentionem feci, non pigebit pauca percurrere quæ gessit. Is è nobili & antiquâ Vignerorum familiâ oriundus in Burgundiâ, filius existit Nicolai Motzæ domini, & Olympiæ de Blon; nepos illustris illius Nicolai, Regum Francorum Henrici III. & IV. in arcano consilio Senaiois, & Historiographi percelebris. Multiplex erat in Hieronymo lectio, acie ingenium ac felix memoria. Triginta plùs minùs annis inter eruditissimos Congregationis Oratorii D. J. religione, doctrina, scriptis eniuit. Semel domui Rupellensi præfuit, bis San-Maglorianæ Parisiensis. Varia summo labore elucubravir Opera; videlicet Genealogiam Alfariensium dominorum; perutile ad S. Augustini Opera Supplementum; & Gallicam Evangeliorum Concordantiâ, Opus postulum Parisiis editum. At insignem Tractatum S. Fulgentii hætenùs tene-

bris obitum prælo paraverat; sicut & Originem Burgundionum Regum; genealogiam Comum Campaniæ; Historiam Ecclesiæ Gallicanæ, uti suprà indicavi; in quibus texendis multum studii, vigiliarumque pluribus annis insumerat, idcirco Galliam propè universam, Lotharingiam, Alsatiam peragravit: Sed prohi dolor! postquam morte abreptus est, nescio quis illius gloriæ, imò literariæ utilitati invidens, clam inscio herede furripuit omnia. Cæcùm quæ narro didici è Clariss. Hieronymi schedis, quas plenâ manu frater ipius vir nobilis Benjaminus Vignierius ulrà attulit, obculitque; eâ profectò humanitate ac benevolentia, ut quoniam vehementi admiratione obstupescitum erm, in gratis agendis penè verba decesserit. Schedas istas ordine Chronologico digestas Gallæ Episcoporum seriem & historiam complectentes in musæo nostro nunc asservamus. Obiit Hieronymus omni virtutum genere eumultus Parisiis, sepultusque in Aed. San-Magloriana die xiv. Novemb. ætatis uæ corrente anno lvi. Reparata verò salutis, M D C L X I.

Dissertat. unctula de Episcopatu AMALARII.

AMALARII caput ultimum lib. III. de Ecclesiasticis Officiis, scilicet *de nomine JESU*, quod in editionibus desiderabatur, licet capitum index id notaret, suppedirevere duo codices scripti Abbatia Corbeicensis, & non & alias quas nunc primùm datus in lucem epistolæ. Exstant quoque cæ omnia in duobus MSS. Bibliothecæ Vaticanæ notatis 1146. & 1147. ut è literis eruditissimi domni Gabriëlis Flambart Procuratoris nostri Generalis in Curiâ Romanâ accepi. Exstant denique in eod. MS. Monasterii S. Benigni Divionensis Ord. S. Benedicti.

Amalario Trevirensi quatuor hosce libros de Officiis Ecclesiasticis constanter asserunt qui huc usque illos edidit, scilicet haud dubiè Trithemii testimonio: sed abs te, ut ante me jam observatum est à doctissimis viris, nimirum à Jacobo Sirmondo in Notis ad Ennodium; à Joanne Bona in Notitiâ Auctorum Tractatui de Divinâ psalmodiâ præfixâ; à Philippo Labbe in tom. I. Dissertationis historiciæ inser Addenda, ubi refert ipse eâ de te elegantem Sirmoidi epistolam; & ab aliis. Scio equidem hosce viros, Sirmondum maxime, contendere Diaconi Ordine dumtaxat insignium fuisse Amalarium. At luce darius patet, Sacerdotii munia eum obivisse, præsertim ex Epistolâ ad Guntardum, quem sic alloquitur sibi ab ipso objectis respondens initio: *Fili mi recordatus sum, percontatum esse polens ingenium tuum, quare non me cum majori custodiâ custodirem, ne illico post consumptum sacrificium spererem. Adidisti, quod non videres ceteros Sacerdotes hoc facere, &c.* Patet item Abbatem fuisse Amalarium ex MS. codice Thuanco not. 374. quædam è libris de Officiis velut excerpta continente in hunc modum: *Tonus Amalarii Abbatis de Divinis Officiis.* Et post multa: *Contententia sicutusæ causæ Amalarii Abbatis, viri doctissimi, de Ordine Romanæ Ecclesiæ, qui vocatur liber Officialis.* Is nimirum liber forsitan est de quo Trithemius lib. 2. de Viris illustr. Ord. S. Bened. cap. 43. *Fertur nonnulla plena eruditionis edidisse Opuscula: De Officiis Ecclesiasticis. librum 1. scripsit de eadem re latius postea ad Ludovicum Libb. 4.* Auctor æqualis Agobardus Lugdun. Archiep. contra hosce libros iv. Amalarii nimium acriter & indignè scripsit librum, à V. Cl. Stephano Baluzio in lucem emissum, ubi Amalarius Abbas nuncupatur. Legendæ ejusdem Baluzii notæ pagg. 34-

P R Æ F A T I O.

Denique non modo Amalarium Sacerdotem & Abbatem existisse, sed etiam Episcopum, docent illi Bibliothecæ Vaticanæ scripti codices. Quam verò sedem occupaverit non indicant, nec mihi licuit hæcenus conjectare.

Atque ut Sirmondi & aliorum utrumque conciliem cum nostra observatione sententiam, fieri potuit, ut cum Amalarium suos de Officiis Ecclesiasticis libros conscriberet, solummodo esset Diaconus, ac postmodum Sacerdos seu Presbyter ordinaretur, post Abbas, tandemque Episcopus constitueretur. Quamobrem amanuenses qui posteriori tempore illos delectipserunt libros, & Abbatem & Episcopum cum appellavere. Nec obstat Ademarus in Chronico, ejus auctoritati innititur Sirmondi sententia: quippe tribus post Amalarium vixit sæculis, haudque discere potuit ipsum Diaconum solummodo fuisse, nisi forte ex aliquo MS. At codices à nobis in medium adducti Ademaro sunt antiquiores: quorum unus in Galliâ, duo Romæ aservantur.

Observationem istam cum perscripissim, incidi in Apologiam Davidis Blondelli pro sententiâ Hieronymi, &c. ubi sect. 2. n. 3. Amalarium ira perstringit: *Amalarium non Metensem, (quod Honorius somniavit) non Lugdunensium (quod alii perperam conjectant) Pontifex; non (quod vulgò placet) celeberrimus ille legatione Constantinopolit. anno 814. defunctus Trevirensis Ecclesie Archiepiscopus, cujus anno 847. gregem regebat, 851. demum vivis exemptus Heeto, sed minus alius qui anno circiter 827. de Ecclesiasticis Officiis scripsit, Heeto primum Archidiaconus; sed anno forte 824. ad episcopatum evectus, cum de eo & Halitgaro Cameracensi sequentia in Concilio Paris. * data tunc ad Hludovicum Augustum epistolâ legamus: Vestræ imperiali potentie per venerabiles viros Halitgarium & Amalarium dirigere præsumimus. Utrumque enim inter Episcopos sedisse, rescripto suo ad Hieremiam Senonensem Jonamque Aurelianensem directo *, his verbis usus nos docet Imperator: Veniunt ad presentiam nostram Halitgarium & Amalarium Episcopi VIII. Id. Decembris, &c. Quocumque autem loco sederit Amalarium (cum explorare per otium non liceat) sententiam, &c.*

Synod. Parisiensis de Imaginibus.

Ibid. in fine.

EPISTOLA NUNCUPATORIA

D. LUCAË D'ACHERY ad V. Cl. HIERONYMUM BIGNON.

Illustrissimo Viro D. D. HIERONYMO BIGNONIO, Supremi Senatus Parisiensis Advocato Regio: F. LUCAS DACHERIUS Benedictinus S. P. D.

ADVOLAT in sinum tuum, VIR ILLUSTRISIME, suâp.e naturâ veterum Scriptorum Spicilegium, ut nostro labore haud tenuis, à squalore fidei vindicatum, ex tuo & amplexu obtineat securitatem, et aspectu optatam literarum utilitatem conferat, eo jucundiorum, quo felicitas à te mutuetur. Ecce enim si denud mortalibus per semet affulgerent sp'et: didissima illa anterioris ævi Lumina sisterent sese, nisi antiquæ rei ARBITRO, abscondita doctrinæ Oraculo? Num JONAS in Aurelianens. Episcopo volupe non foret, suos de Institutione Læicali Libros, in quibus Te quasi in quodam Speculo (aiebat ipse ad Comitem Mathfredum) assidue contemplari debeas, Tibi con. e. trare, qui candidissimum disciplinæ Christianæ Speculum es, Probitatis Justitiaeque Documentum? Qui familiam sapienter adeo & religiose ordinas ac moderaris, eam ut quisquis adierit, non vani splendoris domicilium; sed genatum

Jonas in Prefat.

Volat. ad August. epist. 2.

Epist. 34.

Ambros. in
Psal. 43.
post ins.
Jonas l. 1.
c. 14.

Job 31. 18.

Ibid. 7. 5.

Ibid. 31. 17.

Psal. 88.

Job 19. 17.

In Prefat.
Regule.

In Prefat.
Conc. Iub.
med.

In Epilogo.

pietatis Templum, Palestram scientiarum, virtutum Senatum mirabundus agnoscat ac veneretur; cetero id sibi de Te persuasus, quod de Paulini Senatoris familiam scribit Augustinus: Hanc Christi gloriam oculis nostrorum hominum cupimus admoveri, in uno conjugio proposita utrique sexus calcanda superbia, non desperandam perfectionis exempla. Neutquam praeerea flores arido mundo parvos, sed quot Bignoni filios, tot fructus caelo dignos obstupescat. Ipse namque es bonus pater, qui potes docere & formare in filiis Dominum JESUM. Qui plus legem caeli, quam mundi discere suades. Unde & paratissimum caelestis praemii lauream expellas, & in clarissimam sobole tibi metipsum superstes, immortalis tui Nominis gloriam posteritati commendas. Et Primogenitum quidem septem & viginti annos vix natum, eam religione, prudentiam, facundiam, legum peritiam, tuum Regii Advocati muneri fungendo paratissimum, constantem fides est: sed & ejus germinum, absolutam feliciter linguarum Graecae, Hebraicae, Arabicae, artiumque liberalium, nec non Pontificii Regique juris encyclopaediam illustris sic suscipiunt universi, quatenus una Bignoni familia viros quibusque, arduis licet ac summi imperii Gallicae munitis pares mox atque expeditos sit suppeditatura. Effusum vero in pauperes misericordiam idcirco praeferre compellitur stylus exilis, quia solidus unius Christi laudibus & aeternis praemiis compensandam, quam de uero tecum egressam, & ab infantia crescentem, nec ipse ille infestus ibit, qui in ubi haec virtute gloriabatur etiam in fordibus pulveris. Siquidem nec buccellam tuam comediti solus, sed comedit papillus ex ea; & in extremis nuper desolatae civitatis claudibus dignam non Christiano tantum, sed Apostolico ore protulisti sententiam: Non me concedet Christianum, domi frumenta aservare, quamdiu egere ac cruciari audio Filii Dei membra. Hac tamen talis ac tanta misericordia, qua multum ad perennem satis est futura mercedem, Tibi haud sola est ad triumphum: etenim cum Psaltes Rege, Misericordiam Domino canas & iudicium; & cum illi Orientalium sapientissimo Principe, pauperem cui non erat adiutor, soles liberare, ac molas iniqui conterens, de dentibus illius praedam auferre non dubitas. Gratulabitur perinde JONAS noster inventum Te, cui familiaris animi sensu sui aperias, non tamquam ignea extraxeris, sed tamquam domestica amico.

CODEGRANDUS quoque Mevensis Episcopus vestigia Jurae terens, Tibi Regularum Canonorum aperitis nitens oblaturus accedit; ut per Te Clericis non secus ac in variis Sacra Scriptura, Patrumque auctoritate consecutum, propinet; quod se Clerus ab illicitis coequeat, vitiosa deponat, mala diu longaque usurpata derelinquat: ut dum mens ab affectis vitis vacatur, facilius bona & optima quaeque sunt, inferantur. Per Te, inquam, Patrum, praesentium veterum, Conciliorumque lecturae exercitissimum; rei ecclesiasticae peritissimum; solertissimum Ecclesiae immunitatum Propugnatores, ac sacerdotum Religiosorumque Defensorem constantissimum; ut merito proinde queas usurpare, etsi ratione dispari, quod olim Arnulfus Imperator Patribus Concilii Triburienensis de se proferebatur. Habetis me omnibus Ecclesiae Christi adversantibus, & vestro Sacerdotali ministerio renitentibus oppositissimum bellatorem. Quippe cum in sermone quotidiano, tum in Senatu pulvis eam qua polles eloquentia usores, ac praesertim, si qui occurrant, confutas, confirmas probos, sepultas prope leges revocas, quantum potes, rucni in peius saeculo temet opponis.

Terminus prope Episcopus, ISIDORUS Hispanensis; Teque, uti quondam Brantium, alloquitur: Ecce Librum de Ordine creaturarum tibi compendioso sermone conscriptum exhibeo. Hunc igitur pectoris tui porru non dedignare, & trans garrigentium instabiles fluctus timore tuae Auctoritatis, praesentis

Opasculi naviculam non pigeat gubernare. *Utopse cui omnium scientiarum, disciplinarumque inest cognitio, quas & acutè concipis, & appositè profers, & sapienter illustras: quem hujus ævi Varro nem alterum, veritatis Hieronymum, consulant Galli, suspicant Itali, Germani demirantur, venerantur & Hispani. Excessus sanè es, SAPIENTISSIME BIGNONI, ubi desinunt eruditiores; in dolo figularem artem didicisti (ut fere adagium) quinclo antiquitatis mobile monumentum, Marculphi Monachi veterum formularum Lib. II. aliasque veteres formulas in flore juventutis edidisti, Notis adornasti. Tunc hac aurora literaturæ ad lucem meridianam, nempe ad perfectam usque scientiarum notitiam, nullâ inertia nube interpositâ, continuato cursu pervenit. Quam Tibi tum competebar illud Sapientiæ: Cum consuminaverit homo tunc incipit!*

Ecl. 18. 6.

RATRANUS Corbetensis ex Angliâ in Galliam appulsus, Libro de Nativitate Christi Patrum Te ambit; nec (quamvis lubrici nonnulli radiis præferre videatur) sinisti: quid sub tanto fidere lucem exarsescit. Imò felicem illum cuncti hand dubiè proclamabant, cui contigit togæ præclaræ decus habere Tuoem: quem amici generosi constantiâ, mentis fortissima virore, ingenii prudentiæ efficiâ præditum, antiquioris Theologia peritissimum omnes excolantur, quæ & sentiant quod Volusianus Augustino scribens asserbat: Cum ad te venitur, legi dicit, quidquid contigerit ignora.

Augul.
Epl. 2.

Supplices tandem adsum SAN-BENIGNIANUS ac BESUENSIS ASCETÆ, sua CHRONICA (propter studia partium, gliscentibus in dies odii inflammata) quarum nostrarum commentaria continent, recludunt multa antiquissimæ monumenta, Pontificum Regum, Procerumque diplomata, & chartas propè innumeras, quæ antea lænerant atque ad Francorum historia cum Sacra, tum civilis illustrationem conferunt, aliis nuncupantes Tibi literarum Gloriæ; Divini atque humani juris Custodi; Regiæ dignitatis, legumque Regni & linguâ facundissimâ, & scriptis non vulgari eruditæ referis acerrimo Propugnatori. Sibilene ac scriptitene, omnemque moveant lapedem in Reges Christianissimos perducles, incassum vires exerunt, deartentur necesse est, dum strenuissimus stat Bignonius, stabantque Bignoni filii: testis egregius ille singularis tuæ eruditionis factus de Regum nostrorum dignitate, quem necdum sermè adolescentiæ annos egressus Henrico Magno consecrasti. Quis ingenii tui excellentissimis dotibus Ludovicus XIII. Fel. Mem. illectus, in Deum pietate; in Regem fide, juvanda Reipublica studio indefesso, legum peritiâ, antiqui Francorum juris notitiâ, qui ad summæ Regni dignitates evocaberis Te dignum, ac totius gloriæ capacem adjudicavit. Et primò quidem in Ampliori Consilio, deinde in supremo Senatu Parisiensi, Advocati Regi munere auctum, atque à Sanctioribus consiliis, & à Bibliothecis Te voluit. Quæ ita præclarè munia gessisti, ac sustinisti, uti nullius oblectatoris emulationem, imò verò admirationem & amorem Tibi, comparaveris universonum.

Volusian.
ubi sup.

Perispicis, opinor, VIR ILLUSTRISIME, quam multis justisque nominibus adductus, Spicilegium istud veterum Scriptorum tuis sub auspiciis eventilem. Quod equidem ego, tamquam observantia erga te mea & grati animi symbolum, eâ qua soles comitate ac benevolentia, abs Te susceptam iri spero, confido. E Monasterio S. Germani Parisiensis, duodecimo Cal. Decemb. M. DC. LIV.

A P P R O B A T I O.

JUſſu Illuſtriſſimi Galliarum Cancellarii legi Opus cui titulus: *Spicilegium, ſive collectio veterum aliquot ſcriptorum quæ in Gallia Bibliothecis delinuerant, eorum Opera ac ſtudio R. P. D. Lucae d'Acbery Preſbyteri ac Monachi Ordinis S. Benedicti, Congregationis S. Mauri, ſuſcepit operis orbis Litterario noſſimi, novam quæ jam diu deſideratur editionem præparatum fore acque utiliſſimam cenſui. Datum Parisiis die ſeptimæ Decembris milleſimi ſeptingenteſimi viginti primi.*

VEISSIERE.

P R I V I L E G E D U R O Y.

LOUIS par la grace de Dieu Roy de France & de Navarre; A nos ames & ſeux Conſeillers Les Gens tenans nos Cours de Parlement, Maîtres des Requêtes Ordinaires de nôtre Hôtel, Grand Conſeil, Preſide de Paris, Baillys, Sénéchaux, leurs Lieutenans Civils, & autres nos Juſticiers qu'il appartiendra, Salut. Nôtre bien amé FRANÇOIS MONTAIGNY Libraire à Paris, Nous ayant fait remonſtrer qu'il ſouhaitoit faire imprimer & donner au Public un Ouvrage qui a pour Titre: *Dominus Lucae d'Acbery Spicilegium nova editio*. Mais craignant que quelques Libraires ou Imprimeurs ne s'aviſaſſent de luy contrefaire ledit Ouvrage, ce qui luy feroit un tort conſiderable, il Nous auroit en conſequence fait ſupplier de luy accorder nos Lettres de Privilège ſur ce néceſſaires: A ces cauſes, voulant favorablement traiter ledit Expoſant, Nous luy avons permis & permettons par ces Preſentes de faire imprimer ledit Livre, en tels volumes, forme, marge, caractères, conjointement ou ſéparément, & autant de fois que bon luy ſemblera, & de le vendre, faire vendre & débiter par tout nôtre Royaume, pendant le temps de quinze années conſecutives, à compter du jour de la date deſdites Preſentes. Faisons défendes à toutes fortes de Perſonnes, de quelque qualité & condition qu'elles ſoient, d'en introduire d'impreſſion Etrangere dans aucun lieu de nôtre obéiſſance; comme auſſi à tous Libraires, Imprimeurs & autres, d'imprimer, faire imprimer, vendre, faire vendre, débiter ni contrefaire ledit Livre, en tout ni en partie, ni d'en faire aucuns Extraits, ſous quelque prétexte que ce ſoit, d'augmentation, correction, changement de Titre ou autrement, ſans la Permiſſion expreſſe & par écrit dudit Expoſant, ou de ceux qui auront droit de luy, à peine de confiscation des Exemplaires contrefaits, de quinze cens livres d'amende contre chacun des Contrevenans, dont un tiers à Nous, un tiers à l'Hôtel-Dieu de Paris, l'autre tiers audit Expoſant, & de tous dépens, dommages & intérêt: A la charge que ces Preſentes ſeroient enregiſtrées tout au long ſur le Regiſtre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris, & ce dans trois mois de la date d'icelles; que l'impreſſion dudit Livre ſera faite dans nôtre Royaume, & non ailleurs, en bon papier & beaux caractères, conformément aux Reglemens de la Librairie; Et qu'avant que de l'expoſer en vente le Manuſcrit ou Impriſé qui ſera ſervi de Copie à l'impreſſion dudit Livre ſera remis dans le même état où l'Approbaton y aura été donnée, ès mains de nôtre très-cher & féal Chevalier Garde des Sceaux de France le Sieur Fleuriau d'Armenoville; & qu'il en ſera enſuite remis deux Exemplaires dans nôtre Bibliothèque Publique, un dans celle nôtre Château du Louvre, & un dans celle de nôtre très-cher féal Chevalier Garde des Sceaux de France le Sieur Fleuriau d'Armenoville: le tout à peine de nullité des Preſentes; du contenu deſquelles vous mandons & enjoignons de faire jouir l'Expoſant ou ſes ayans cauſe pleinement & paisiblement, ſans ſouffrir qu'il leur ſoit fait aucun trouble ou empêchement. Voulons que la Copie deſdites Preſentes qui ſera imprimée tout au long au commencement ou à la fin dudit Livre, ſoit tenue pour dûment lignifiée; & qu'aux Copies collationnées par l'un de nos ames & féaux Conſeillers & Secretaires, ſoy ſoit jointes comme à l'Original. Commançons au premier nôtre Huſſier ou Sergent de faire pour l'exécution d'icelles tous Actes requiſ & néceſſaires, ſans demander autre Permiſſion, & nonobſtant Clameur de Haas, Chartre Normande, & Lettres à ce contraires: CAR tel eſt nôtre plaisir. DONNÉ à Paris le huitième jour du mois d'Avril, l'an de Grâce mil ſep. cens vingt-trois, & de nôtre Règne le huitième. Signé, Par le Roy en ſuo Conſeil, CARPOT. Et ſcellé du Grand Sceau de Cire jaune.

Regiſtré ſur le Regiſtre V. de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris, page 328. N°. 437. conformément aux Reglemens, & notamment à l'Arrêt du Conſeil du 13. Août 1703. A Paris le 12. Avril 1713. Signé, BALLARD, Syndic.

Ord. n. Ed. Tom. 192.				Ord. n. Ed. Tom. 192.
I. 710	MCCLXXVIII. Concilium Tolosanum.	621	EX MS. S. Florentii Salmurienfis	
I. 719	MCCLVII. Concilium Albienfe.	630	PAPAM LIII. ad Archiepifcopos & Epifcopos Provinciæ Remenfis, Senonenfis ac Tuonenfis. Ut PHILIPPUM Regem, & ejus pellicem a vinculo excommunicationis abfolvant. 118	III. 439
III. 684	MCCLXXXI. Proceffus habitus contra PEFTRUM Regem Aragoram.	649	JURAMENTUM PHILIPPI Regis.	<i>ibid.</i>
III. 689	MCCLXXXIII. Proceffus deponitionis ejufdem.	666	EX MS. Carboenfi.	
I. 604	MCVII. Gelta Sybodi Aurelianenfis.	670	MCV. PASCALIS Pape II. ad DAYMERTUM Archiepifcopum Senonenfem.	<i>ibid.</i>
III. 337	VITA S. ROMANÆ Virginis & Marcyri: necnon fundatio & dedicatio Ecclefiæ & Cenobii S. Quintini Belvacenfi.	677	EX MS. S. Florentii Salmur.	
III. 311	VITA HELDRICUS Ibenfis Comitiſſæ.	686	MCVII. Ejufdem de Legatione S. A. daci GIRARDO Epifcopo Engolſimienfi.	444
III. 357	VITA & miracula S. Petri de Chavanon.	619	EX MS. S. Albini Andagavenfiſ.	
III. 461	Chronicon S. Petri Vivi Senonenſis, auctore CLAUDIO Monacho.	707	MCX. Ejufdem ad GUIDONEM Archiepifcopum Viennenſem.	479
III. 436	Chronicon S. Medardi Sueffionenfis.	731	EX MS. S. Florentii Salmur.	
III. 491	De temporibus quorundam Ordinum.	800	MCVIII. THEODORUS Szempenfis Epifcopus, I. ad Epifcopum Lincolnienſem de quibſdam in diviſa pagina tribuantibus.	443
III. 484	Proſapia Regum Francorum uſque ad DAGOBERTUM Jun. filium HELDRICI II.	<i>ibid.</i>	II. ad PHARITUM Abbatem Habendonienſem.	447
III. 493	Genealogia de qua certas eſt CAROLUS M. Rex Francorum, & Imperator Romanorum.	802	III. ad MARGARITAM Reginam.	<i>ibid.</i>
III. 497	Chronicon S. Dionyſii in Francia.	808	IV. ad PHILIPPUM amicum.	448
III. 613	Fragmentum Chronici Eccleſiæ Rotomagenſis.	819	V. ad ROCELINUM Clericum Compendienſem, quem de Eccleſiaſticiſ dogmatibus pravè ſentientem conſutat.	142
III. 557	HINCMAJ Archiepifcopi Remenſis Epifcopi ad CAROLUM Calvum Francorum Regem.	811	EX MS. Abbatia Becceſis, O. B.	
III. 577	EX MS. Ruyſſenſis Abb. in Catalania, O. B. FULBERTI Epifcopi Carnotenſis Epifcopi de bonis Eccleſiarum.	827	MCXXI. CALLISTI Pape II. ad LUDOVICUM VI. Francorum Regem.	478
	ELENCHUS TOMI III.			
I. 221	T Raſtatus Niceti Epifcopi, fortè Treventis, de Vigilis Servorum Dei.	7	LUDOVICI VI. ad CALLISTUM. Queritur de Archiepifcopo Lugdunenſi, qui uſurpare tentabat Præmarum Eccleſiæ Senonenſis.	<i>ibid.</i>
III. 223	Ejufdem Tractatus de Pfalmodijs bono.	1	MCXXIV. CALLISTI Pape II. ad GAUFREDUM Carnotenſem, JOANNEM Aurelianenſem, & STEPHANUM Parisienſem Epifcopos.	479
III. 213	Sermo S. THEODORI Studii de S. Bartholomæo Apoftolo, interprete ANASTASIO Bibliothecario ubi de tranſlationibus corporis ejufdem Apoftoli in Liparam Infulam, atque de Liparâ Beneficentiam.	13	MCXXV. HONORII Pape II. ad Canonicos Eccleſiæ Tuonenſis.	<i>ibid.</i>
I. 445	S. ANSELMI Archiepifcopi Cantuarienſis, Tractatus Alſicenfis.	14	MCXXVII. Ejufdem ad LUDOVICUM VI.	<i>ibid.</i>
I. 417	PETRI Cellenſis Tractatus prolixus de diſciplinâ Clauſtrali.	42	MCXXX. LUDOVICI VI. ad Legatum Apoftolicæ Sedis.	<i>ibid.</i>
	<i>Miſcellanea Epifcoporum, &c.</i>			
III. 307	DLXV. Epiftopa FACUNDI Epifcopi Hermianenſis in dedicationem Trium Capitulorum.	106	EX MS. S. Germani à Fratiſ.	
III. 312	DLXXV. JUSTI Epifcopi Orléantani ad SIRGUM Epifcopum.	119	MCXXXII. INNOCENTII Pape II. ad LUDOVICUM VI.	488
III. 431	MLXXXVII. S. ANSELMI ad LANFRANCUM Archiepifcopum Cantuarienſem.	121	ARCHIEPISCOPI Eccleſiæ Aurelianenſis Subſecani ad HENRICUM Archiepifcopum Senonenſem.	<i>ibid.</i>
III. 418	MCXIII. RAIMUNDI Galliciæ & HENRICI Portugalliæ Comitis ad HUGOREM Abbatem Cluſienſem.	122	GAUFREDI Epifcopi Caſtrubruſis ad eundem.	489
III. 437	MCXIV. URBANI Pape II. Privilegium ipſi Atrabuzenſi Eccleſiæ, ſeu de reſtituto ipſi Epifcopo.	123	INNOCENTII Pape II. ad GAUFREDUM Carnotenſem & STEPHANUM Parisienſem Epifcopos.	<i>ibid.</i>
III. 436	MEL PASCALIS Pape II. Epiftopa ad DAYMERTUM Archiepifcopum Senonenſem.	126	Ejufdem ad STEPHANUM Epifcopum Parisienſem.	<i>ibid.</i>
III. 434	MCXL. Ejufdem ad LAMBERTUM Epifcopum Atrabuzenſem, quâ reſtitutum Epifcopum confirmat, mandique privilegii.	<i>ibid.</i>	STEPHANI Epifcopi Parisienſis ad HENRICUM Archiepifcopum Senonenſem.	<i>ibid.</i>
III. 439	MCV. C. nonicum Eccleſiæ Parisienſis ad PASCALIEM Pape II.	128	Ejufdem ad Legatum S. A.	490
			HENRICI Archiep. Sen. ad STEPHANUM Paris.	<i>ibid.</i>
			STEPHANI Paris. ad HENRICUM Senonenſem.	<i>ibid.</i>
			GAUFREDI Carnotenſ. ad STEPHANUM Paris.	493
			Abbatum & Clericorum Pariſienſium ad INNOCENTIUM Pape II.	<i>ibid.</i>
			Inceſſi Epiftopæ duæ ad STEPHANUM Paris.	<i>ibid.</i>
			GAUFREDI Carnotenſis ad eundem.	492
			GAUFREDI Epifcopi Catalanenſis ad eundem.	<i>ibid.</i>
			STEPHANI Epifc. Paris. de MATTHEO de Montemorticio.	495
			S. BERNARDI ad GAUFREDUM Abbatem S. Medardi Sueffionenſis.	<i>ibid.</i>
			Ejufdem ad RAIMALDUM Abbatem.	<i>ibid.</i>
			Ejufdem ad INNOCENTIUM Pape II. pro ARNOLFO Lexovienſi Epifcopo Electo.	496
			EX MS. Carboenſis.	
			MCCLIV. Fondatio Monafterii B. MARCI de Sylvâ.	556

Ord. n. Edic. Tom. pag.	Elenchus Contentorum	Ord. n. Edic. Tom. pag.
	Regali, Ord. Cisterc. in Diocesi Ardacensi, 168 <i>Ex MS. Vallis-Magna, O. C.</i>	168
III. 568	MCCV. Epistola STEPHANI Archiepiscopi Cantuariensis ad JOANNEM Anglorum Regem. 170	
ibid.	JOANNIS Regis ad STEPHANUM Cantuariens. 171 <i>Ex MS. Cisterc. Abbatia.</i>	
603	MCCXXI. GREGORII PAPAE IX. ad Archiepiscopum Arelatensem & Episcopum Arelaticum. <i>ibid.</i>	
ibid.	Ejusdem Epistole duae ad PATRUM de Collemedio S. A. Legatum. 172	
ibid.	MCCXXIII. Ejusdem Epistole duae ad RAIMUNDUM Comitem Tolosanum. 174	
604	Abbas & Conventus Conchenfis ad eundem. 175	
ibid.	GREGORII PAPAE IX. Epistole, ad Episcopum Tornacensem. 176	
ibid.	Ad LUDOVICUM Francorum Regem. 177	
605	Ad Reginam Francorum. 179	
ibid.	Ad Comitem Tolosanum. <i>ibid.</i>	
ibid.	Ad Episcopum Tornacensem. 180	
ibid.	MCCXXIII. ad Comitem Tolosanum. Confirmat institutum ab A. S. Legato Academiam Tolosanam, quaeque Statuta. 181	
606	MCCXXIV. ad Archiepiscopos & Episcopos in Provincia constitutos. 183	
ibid.	Ad Comitem Tolosanum. <i>ibid.</i>	
II. 163	<i>Ex MS. F. C. Anon. de Vico d'Herouval.</i> Chronicon, seu Gestis Abbatum Monasterii Fontimellensis, nunc S. Vandegisii, Diocesis Rotomagensis, O. B. 185	
181	Appendix I. 188	
ibid.	Appendix altera ante scripta quam GUILLERMUS Normannorum Dux Agonicum Regem obtulerit. <i>ibid.</i>	
609	Chronicon Senoniensis Abbatiae in Volsago, Diocesis Tullensis, O. B. scriptum à RICHARDO Monacho: ab ipsa fundacione ad aeternum circiter MCCI. 187	
498	Historia Vizeillacensis Monasterii, O. B. juri solius Romani Pontificis subditi: quam HUGO Viduavinus, GUILIELMI Abbatii Vizeillacensis Notarius, & ibere aggressus anno MCLVI. ANNO MCLXVII. absolvit. 189	
ELENCHUS TOMI IV.		
I. 586	A NNO circ. MCCXXI. Status antiquae Abbatiae S. Petri Corbeiensis, à S. ADALARDO Abbate prescripta. 1	
641	Circa MXX. Antiquiora Consuetudines Monasterii Clunienensis, collectae à S. UDALRICO Monacho. <i>Ex MSS. Nicolai Camuzac, & S. Germ. à Præf.</i>	
442	Circa MXXV. Sermo, sive Sententia LANFRANCI Archiepiscopi Cantuariensis. 117 <i>Ex MS. Collegii Antevallensis, Oxonia.</i>	
<i>Miscellanea Episcoporum, &c.</i>		
III. 333	MCCXXVIII. Litterae Monachorum S. Remigii Remensis, quibus societatem inveniunt cum Monachis S. Dionysii in Francia. 119 <i>Ex MS. S. Remigii Remensis.</i>	
398	MXXIV. GREGORII PAPAE VII. ad universos Fideles, à quibus subsidia ad illustrandas Basilicas SS. Petri & Pauli Romae exposita. 121 <i>Ex MS. S. Albani Antevallensis.</i>	
I. 628	MXXVII. Decreta URBANI PAPAE II. in Concilio Neapolitano. 124 <i>Ex MS. eiusdem Monasterii.</i>	
III. 417	MCC. Donatio terrae Rumiact facta Molismensi Monasterio ab HUGONE Comite Trecenti. <i>Ex ejus Monasterii Chartulario.</i> 127	
	MCCIV. Concilium Trecenti approbat hanc donationem. 129	
	Iterum approbat Concilium. 133 <i>Ex eodem MS.</i>	
	MCCVIII. HILDEBERTI Comonensis Episcopi, deini Archiepiscopi Tunonenis Epistola ad GUILLERMUM Winchestrensem Episcopum. 144	
	Ejusdem Epistole lex ad amicos. 145	
	Ejusdem ad HONORIUM Papam. 156	
	Ejusdem ad Episcopum qui landalia miserat. 157 <i>* Ex MS. B.N.urb. Bigeriana.</i>	
	MCCVIII. STAPRANI Comitii Carnotensis & Bleffensis ad ADRIAM uxorem. Refert que in eistis quae Antiochiam à Christianis acta sunt. <i>ibid.</i>	
	<i>E schedis F. C. Hadriani Palefii.</i>	
	MCCXXII. HUGO Castri novi Dominus confirmat ea quae concesserat Canonici Regi. Abbatia S. Vincentii in Nemore, Diocesis Carnot. 161	
	MCLXX. LUDOVICUS VII. Francorum Rex, Fratris sui S. Joannis de Sebatia assignat xx. libras annuatim à castro Nantoniis percipiendas. 163 <i>E schedis F. C. Anon. de Vico d'Herouval.</i>	
	MCLXXVII. Charta fundacionis Cathedralis Luvenicensis à GALFRIDO Lingonensi Episcopo facta. 164 <i>E schedis N. Camuzac.</i>	
	MCCCLIII. RAIMUNDUS Comes Tolosanus ab excommunicatione à FF. Praedicatoribus prolatis Episcopos appellat. 165	
	MCCCV. LUDOVICUS X. Regis Francorum Epistola ad GAZUNUM Episcopum Laudunensem. 168	
	MCCXCVI. ROBERTUS Archiepiscopus Remensis ad Archiepiscopos & Episcopos. Rogat ut silvanctum conveniat ad discutendam causam PATRI Episcopi Catalaunensis. <i>ibid.</i>	
	AGIDIT Archiepiscopi Rotomagensis Epistola ad LUDOVICUM X. 170 <i>E MS. D. d'Herouval.</i>	
	MCCCLXIII. CLEMENTIS PAPAE VI. Epistola ad Reginam Francie. 171	
	MCCCLXXVII. Ejusdem ad JOANNAM Reginam Francie. 171	
	Ejusdem ad JOANNEM Regem Francorum, & JOANNAM Reginam Epistole, quibus varia ipsi privilegia concessit. 174 <i>E MS. S. Florentis Salmurienfis.</i>	
	MCCCLXXV. GREGORII PAPAE XI. ad CAROLUM Regem Francorum. Quod conferre possit Capellam Montis Calvariae in Jerusalem. 178	
	MCCCLXXX. URBANI PAPAE V. ad eundem. 179	
	MCCCLXXVI. GREGORII PAPAE XI. ad eundem & JOANNAM Reginam. 180 <i>Ex eodem MS.</i>	
	MCCCLXXXVIII. PILI de Prata Archiepiscopi Ravennatis S. R. E. Cardinalis, ad LUDOVICUM Comitem Flandriae. Scribit quae gesta sunt in electione Urbani VI. & Comitem hostitatus ad partes ejus tuendas. 181 <i>Ex MS. Abbatia Gemeticensis.</i>	
	MCCCVI. Responso Praelatorum, & aliorum virorum Ecclesiasticorum per Ducem Bedfordiam, tuos assertum Regem Francorum, Parisios vocatorum, ut assensum praebant exigendi subsidia à Clero velut à laico. 189	
	MCCCLXXV. Epistola Regi dicebat per Praelatos Ecclesiae Gallicanae Biteracis congregatos, ad obsequendam exemptionem subsidii xl. solidorum super quolibet cauda vini de novo impositi. 184	
	MCCCLXXV. CAROLI Regis Francorum foedus innotum cum aliquot Principibus Rom. Imperii. 188	
	MCCCLXXVII. Propositiones ad dirimendam schisma tempore	

ELENCHUS CONTENTORUM

IN XIII. VOLUMINIBUS SPICILEGII.

ELENCHUS TOMI I.

Tom. 19.	137	JONAS Episcopi Aurelianensis libri III. de Institutione Laicali,	pag. 1
	138	CARODANUS Episcopi Metensis, Regula Canonorum.	205
	139	S. ISIDORI Hispanensis Episc. liber de Ordine Creatorum, ad BRAULIUM Episcop. Casaraugustan. 268	
III.	140	QUIRICII Barchinonensis Episcopi Epistola ad HILDEBRANDUM Toletanæ Sedis Episcopum.	308
	141	HILDEBRANDI Epistola ad QUIRICIUM.	310
	142	QUIRICII ad HILDEBRANDUM.	311
	143	HILDEBRANDI ad QUIRICIUM.	312
	144	ISIDORI Barchinonensis Episcopi Epistola ad JULIANUM Toletanæ Sedis Episcopum.	313
	145	Epistolæ Epistola ad ZUNTFRIDUM Narbonensem Episcopum.	316
L.	146	RATHAMNI Monachi Corbeienis liber, de eo quod Christus ex Virgine natus est.	318
	147	ISAACI Abbatis Scellæ Epistola de Canone Massæ.	343
II.	148	Chronicon S. Benigni Divionensis.	353
	149	Ejus Chronici Continuatio.	472
	150	JOANNIS Monachi Chronicon Besuensis Abbatie.	489

ELENCHUS TOMI II.

L.	61	RATHAMNI Monachi Corbeienis contra Gregorium oppositæ libri IV.	1
	62	RATHERII Episcopi Veronensis Opuscula, scilicet de contemptu Canonum.	161
	63	Conclusio agbiteriana Leonici acta.	194
	64	Qualitas conjectura.	199
	65	Dilectio inter RATHERIUM & Clericos.	217
	66	Apologæticus liber.	225
	67	De Clericis sibi rebellibus.	233
	68	De Abbatibus Magnozano amandatis Monachis Clerici subrogantur.	236
	69	De supposito illicito.	238
	70	Epistolæ, I. ad MARTINUM Episcopum Ferranensem.	241
	71	II. ad Romanam Ecclesiam.	242
	72	III. ad JOANNEM Papam XIII.	243
	73	IV. ad Episcopos Italie, Galliarum, & Germaniarum.	253
	74	V. ad Anonymum.	254
	75	Synodica ad inebriatos, &c.	256
	76	Itinerarium RATHERII Romam euntis.	265
	77	Sermo valde prolixus de Quadragesimâ.	281
	78	Contra reprehensores ejus sermonis.	304
	79	Sermo II. de Quadragesimâ.	305
	80	Sermo de Pascha.	308
	81	Sermo de Ascensione Domini.	324
	82	Alia sunt RATHERII Opuscula sœdita, scilicet Sermo anno de Pentecostæ: de Maria & Marthâ:	
		Tom. I.	

de proprio lapsu (Videndum nam hic diverfas sse ab eo quem vidimus inter Sermones de Pascha) de assu sermone. Præterea Medicationes cordis in exilio consulam RATHERII, Veronensis quidem Ecclesiæ Episcopi, sed Lubensis Monachi; quas in sex digestas libellos volumina consue appellari Puztopnotum: et quod quædam præloquantur opusculum quod vocatur Agonizicum. Epistola dua. Liber de Corpore & Sanguine Domini, consueti 99. Capitulis.

ARNULPHI Sigiensis Archidiaconi, post Episcopi Lenovientis, Tractatus de Schismate octo post Honorii Papæ II. obitum, contra GIRARDUM Episcopum Engolismensem. 336

Miscellanea Epistolarum, Diplomatum, &c.

		ANNO CCCLX. Epistola POTAMI Episcopi ad ATHANASIVM Episcopum Alexandrinum.	366
		DCC. LICINIAMI Episcopi ad GREGORIUM Papam I.	368
		DCCCXXXIII. HELMÆ Patriarchæ Hierosolymorum ad CAROLUM Imp.	372
		CMXXXVIII. LEONIS Papæ VII. ad HUGONEM Principem Francorum.	373
		MXX. GUINMORÆ Archiepiscopi Avernani ad ERPASTUM.	401
		CMXCIV. S. ODOINIS Abbatis Cluniacensis ad SANCIVM Episcopum.	386
		JOANNIS Papæ XIX. ad ODILONEM.	387
		ODILONIS ad GARSIAM Regem Navaræ.	388
		Epistolæ ad matronam R.	389
		Cypriani Monachi ad Monachos S. Benigni Divionensis.	390
		MCVI. HENRICI Imp. Epistolæ tres ad HUGONEM Abbatem Cluniacensem.	441
		Incerti ad eundem.	441
		HENRICI Imp. ad HUGONEM Abbatem.	442
		MCVII. HENRICI Romanorum Regis ad P. & Monachos Cluniacenses.	449
		MCLVII. HUGONIS III. Abb. Cluniacensis ad FREDERICUM Imperatorem.	460
		MC. I. HUGONIS I. Abbatis Cluniacensis ad FREDERICUM I. Regem Francorum.	461
		MCLV. GERALDI Episcopi Cadurcensis ad FREDERICUM Imp.	463
		MCLVI. HUGONIS Archiepiscopi Lugdunensis ad MATHILDEM Comitissam.	465
		MCLXX. G. A. ad PAVLUM Procerem S. Joannis.	468
		Ex anagraphe Abbatis Cluniacensis.	
		Tomellus, sive Epistola ERNULFI Roffensis Episcopi ad WACHALIVM Episcopum, de incestis conjugit.	410
		Ex MS. Bibliotheca Bigoniana.	
		Epistolæ ad LAMARIVM, de variis questionibus.	471
		Ex eodem.	
		MCLXX. Canoniconum Petengensis Ecclesiæ ad CAROLUM.	485

Ord. n. Edu. Tom. P. 2.

I. 352

III. 399

366

368

372

373

401

386

387

388

389

390

441

441

442

449

460

461

463

465

468

410

471

485

Elenchus Contentorum

III. 483 pitulum Tornacensē. 443
 RAINALDI Archiepiscopi Reimsensis ad ROBERTUM Episcopum Tornacensē. 445
 500 MCLVIII. GUALTERRI Abbatis S. Martini Laudunens. ad GERARDUM Episcopum Tornacensē. *ibid.*
ibid. A. ad eundem. 446
 Ex *M. S. S. Theoderici prope Remos, O. B.*
 544 MCLXX. PATRI Abbatis S. Remigii, sive Cellensis, ad WILLELUM, &c. 447
 545 Ejsdem ad WIDONEM, &c. 449
ibid. G. ad WIDONEM, &c. 450
 Ex *M. S. Nicolai Cameracensis Canon. Trev.*
 518 MCLX. ALIENORIS Anglorum Regine ad ALEXANDRUM Papam. 451
ibid. Ejsdem ad HYACINTHUM Carthusem. 452
 527 MCLIX. PHILIPPI Abbatis de Eleonofynk ad ALEXANDRUM Papam. 453
 528 MCLX. CAUDRETI Abbatis Westmonasteriensis ad ALIENORIS Reginam. 453
 Ex *M. S. S. Catharina Canonie, Regg. Laval.*
 598 MCLXII. LEONIS Papæ IX. ad FRANCO. 456
 Ex *M. S. S. Remigii Remens. O. B.*
 484 MCLXX. HENRICI I. Anglorum Regis ad INNOCENTIUM Papam II. 477
 Ex *antiquis schedis S. Germani à Paris.*
ibid. INNOCENTII Papæ ad HUGONEM Archiepiscopum Rotomagensem. 478
 Ex *istem.*
 520 MCLVI. OBALTI de Mauritanii Episcopi Laudunensis Epistolæ, J. ad Magistrum WILLELUM. 479
ibid. II. ad omnes in fide Catholicos. 479
 521 III. ad Magistrum THEODERICUM. 482
 523 IV. ad Magistrum ALBERTICUM. 482
 525 V. ad PATRUM Abelardum. 483
 Ex *M. S. S. Vincentii Landan. O. B.*
 485 MCLXVI. LOTHARII Imp. ad Archiepiscopos, Episcopos, &c. 480
 486 INNOCENTII Papæ ad PATRUM Abbatem Cluniacensem. 484
 Ex *M. S. Cluniacens. O. B.*
 511 ARNULPHI Episcopi Lexoviensis Epistolæ, I. ad LUCIUM Papam. 482
 512 I. ad S. THOMAM Archiepiscopum Cantuariensem. 489
 513 III. ad ALEXANDRUM Papam. 491
 516 IV. ad HENRICUM Regem Anglorum. 497
ibid. V. ad ALBERTUM & THEODORUM Cardinales, Sedis Apóst. Legatos. 500
 517 VI. ad WILLELUM Episcopum Comanenensem. 501
 Ex *M. S. Fulcardi-mensis, O. C.*
 518 Fragmentum Sermonis ejusdem in synodo, quod in edis desit. 503
 517 Inimic Epistolæ ad CÆLESTINUM Papam, quod omnium est in edis. 505
ibid. MCLXXIII. Epistolæ ejusdem ad CÆLESTINUM Papam. *ibid.*
 Ex *M. S. Biliberti Regis.*
 486 MCLXX. GAUFREDI de Melun ad VSTRUM Abbatem SS. Sergii & Bacchi. 507
 Ex *M. S. S. S. Sergii & Bacchi Andeg. O. B.*
 413 MCLXXII. LIEBRI Commendatarii GASTONIS Papæ VII. ad BERENGARIUM. 508
 Ex *M. S. S. Althni Andeg. O. B.*
 399 M. FROGLANTI Episcopi Silvanctensis ad BERENGARIUM. 509
 400 BERENGANII ad RICARDUM. 510
 Ex *M. S. Biliberti Regis.*
 501 MCL. A. ad Magistrum Templi E. 511
 Ex *antiquis Schedis S. Vincentii Land. O. B.*
 594 MCLXXII. J. Decani, & Capituli Tuonenſis ad PATRUM

Episcopum Reduonensem. 513
 Ex *M. S. Majoris-Monasterii, O. B.*
 MCL. Encyclica Monachorum Burgidolemiensium de HARVEI gelis. 514
 Ex *M. S. Abbatia Clavaud. O. C.*
 MCLX. Encyclica Monachorum Celsi-Benedicti de ANORLA nuper defuncto. 518
 Ex *M. S. Cofalis-Bened.*
 MCLXXIII. MAURICII Archiepiscopi Rotomagensis Epistolæ ad Decanos. 520
 Ejsdem sententia. *ibid.*
 Ejsdem Epistolæ tres ad Decanos. 521
 Ex *M. S. Majoris-Monasterii, O. B.*
 MCLX. ODORIS Canonici Regularis Epistolæ VII. ad diversos. 525
 Ex *M. S. Corbeie, O. B.*
 MCLXX. S. IUDOVICAD MATTHEUM Abbatem S. Dionysii in Francia, & SIMONEM de Nigella. 548
 Ejsdem ad MATTHEUM Abbatem. 550
 PATRI de Convento ad N. Priorem Argemolii. 551
 PHILIPPUM III. sive ANASTAS Regis Francorum, Epistolæ ad MATTHEUM Abbatem & SIMONEM de Nigella. 553
 Ejsdem Epistolæ ad Optimates. 556
 Ejsdem Epistolæ ad MATTHEUM Abbatem & SIMONEM de Nigella. 557
 PATRI de Convento ad Theozotarium S. Frambois. 558
 PHILIPPI Regis ad MATTHEUM Abb. & SIMONEM de Nigella. 561
 PATRI de Convento ad MATTHEUM Abb. *ibid.*
 Ejsdem ad Priorem Argemolii. 564
 PHILIPPI Regis ad Abbatem & Monachos S. Dionysii. 567
 MATTHEI Abbatis & SIMONIS de Nigella ad PHILIPPUM Regem. 569
 PHILIPPI Regis ad MATTHEUM Abbatem & SIMONEM de Nigella. 571
 MCLXX. FRIDERICI Imp. ad Regem Boemiarum. 572
 Ex *M. S. Majoris-Monasterii, O. B.*
 MCLXXII. NICOLAI Papæ V. ad CAROLUM VII. Francorum Regem. 576
 MCLXXIII. Concilii Basiliensis ad Monachos Cluniacenses. 577
 Ex *antigraphis Cluniacensibus.*
 Versa Gallie Concilia.
 DCCCXXIV. Privilegium in Concilio Senonensi presidente ALDRICO Archiep. de Abbati S. Remigii Senonensis. 579
 DCCCXXV. Diploma LUDOVICI Pii illud Privilegium ratam habentis. 584
 DCCCXXVI. Confirmatio ejusdem Privilegii à VARSILONE Archiepiscopo Eclia. 586
 DCCCXXVII. Conventus Piteusis. 588
 MCLVIII. Concilium Aulcanse. 592
 MCLVII. Concilium Belvacense. 594
 MCLXXV. Privilegia Ecclesiarum SS. Cornelii & Cypriani in Concilio Compendiensi approbata. 598
 In Concilio Compendiensi Canonice Ecclesiam SS. Acti & Acheoli confert RORICO Ambianensis Episcopus. 601
 MCLXI. In Concilio Parisiensi bona Ecclesiarum Compendiensi confirmantur. 606
 MCLXXXII. Decretum JURELLI Archiepiscopi Turonensis. 606
 MCLXIX. Concilium Avinionense. 609
 MCLXX. Forma juramenti Confidum Monasterio. *ibid.*
 MCLXXV. Decreta contra Clericos, &c. 650

III. 463
 464
 465
 614
ibid.
ibid.
 529
 663
 664
ibid.
 666
ibid.
ibid.
 667
ibid.
ibid.
 669
 670
ibid.
 601
 790
 761
 I. 593
 594
 595
 600
 615
 616
 627
 627
 III. 612
 I. 703
 706
 707

in XIII. Voluminibus Spicilegii.

Ord. n. Fol. Tom. 202.

770	tempore AMENSI, FELICIS Papæ V. nuncupati. 321	MECCCLII. PII Papæ II. ad eundem. 400	III.	321
771	Pro pace Ecclesiæ propositiones ad cogendum Concilium Generale. 326	MECCCLXXXIII. BERRARIONIS Cardinalis ad LUOVICUM XI. Regem Francorum. 401		326
772	Institutiones à Monſieigneur de Reims, Monſieigneur de Clermont, M. de la Fayette, M. Heſte de Pompaſour, M. Thomas de Courcelles, &c. de ce qu'ils ont à faire touchant la matiere de la paix & union de l'Egliſe. 331	Circa MECCCLXXVIII. GEORGIÏ Pogiebraci Regis Boemiæ Apologética ad MATRIAM generum Hungaricæ Regem. Inſuſſe ſe ob præſentiam de communione ſub utraq; ſpecie hæreſim damnatam à Legatis Cardinal. & à S. P. conqueritur. 403		331
767	NICOLAI Papæ V. ad CAROLUM VII. Regem Francorum. 334	MECCCLXXIX. PAULI Papæ V. ad Archiepiſcopum Lugdunenſem. Bullam in Caſa Domini ut promulget, mandat. 417		334
774	Ejuſdem Bulla, quæ AMBROSIUM omni dominio Sabaudie privatam, atque illud, ad Regem Franciæ devolutum declarat. 336	Ex autographis D. d'Herouval. 417	II.	321
766	MECCCLXXVIII. Ejuſdem Bulla, quæ pace Eccleſiæ data, omnia que ſchiſmatis tempore acta ſunt, rata eſſe decernit. 338	MILANI. Chronicon Eccleſiæ Centuleſis, ſive S. Richardi, auctore HARTVILFO Monacho O. B. 421		338
775	FAUSTICI Imp. Epitola ad CAROLUM VII. Regem Francorum. 342	Ex MS. F. Cl. Franciſci de Cheſter. Martyrologium vetuſtiſſimum S. Hieronymi nomine inſcriptum. 617		342
776	NICOLAI Papæ V. ad eundem. 342	Ex antiquiſſimo MS. Albatia Carbiſcopi. 617		342
777	MECCCLXXII. Orationum Regis Franciæ in cauſa NICOLAI Papæ V. & AMBROSI, FELICIS itidem Papæ V. nuncupati. Promittunt Amadeo tres Bullas, quæ abrogentur omnes lites, priſtino gradui aſſeruat ut qui ſuis officiis privati ſunt, & ea que ex utraq; parte acta ſunt confirmantur. 345	MECCCLXXXIII. TOMÆ Aurelianenſis Epitopi, Opiſculum de Inſtitutione Regiæ. 37		345
778	Orationum LUDOVICI Delphini Vienneniſis Ejuſdem argumenti. 347	Ex MS. Tabularum Canonicorum S. Petri Roma. MECCCLXXV. Tulliamontium PRÆPſITI Tuſcanenſis Epitopi. 105		347
768	Decretum Synodi Lauſanenſis, quo abrogat cenſuras occaſione ſchiſmatis inſiſſas. ibid.	E ſchedis Hieronymi Fagnier Cong. Orat. D. J. MECCCLXXII. Collatio Epitoporum, præſertim AVITII Vienneniſis, coram Rege GONZALDO adreſſus Arianus. 110		348
779	NICOLAI Papæ V. Epitola ad CAROLUM VII. Francorum Regem. 350	Ex iſtem. MECCCLXXIV. THOMAS Aurelianenſis Epitopi Sermones, ſive fragmenti Sermonum. 117	I.	354
780	Decretum Synodi Lauſanenſis, quo rata eſſe decernitur que ſchiſmatis tempore acta ſunt. 352	Ex M. F. C. Emerici Bigot. MECCCL. Concilium Scononeſe præſide GUILIELMO de Meliduno celebratum Pariliis in domo Epitopalii. 128		352
781	Epitola Bullata AMADII, ſive FAUSTICI Papæ V. quæ Papatum tenuerunt, rata decernit acta ſui Pontificatus tempore. 361	Ex autographo Eccleſiæ Scononeſis. MECCCLXX. Inveſto & Tranſlato Sanctorum à DIONOTRICO Metenſi Epitopo reperorum. 139	II.	333
782	Ejuſdem Epitola Bullata, quæ omnes electiones, privilegia, & cetera ad genus à ſe collata, valitè decernit. 363	Circa DECEM. VNA S. Eligii Epitopi Noviomaniſis, auctore S. AUDOINO Archiepiſcopo Rotomagenſi. 147		363
784	JACOBI Juvenalis de Urſinis, Epitopi Piſtavienſis, Epitola ad Cameram Compoſitorum Pariſienſem. Ob pacem Eccleſiæ ſædus, inſum et ſupplicationem in gratiarum actionem decernat hotatur. 366	E MS. Albatia Carbiſcopi. MECCCLXXV. Fundatio Abbatiæ Miciorenſis, nunc S. Maſimini, in Diocèſi Aurelianenſi, à CHLOUVIO I. Francorum Rege. 203	III.	307
783	NICOLAI Papæ V. Bulla, quæ irritas decernit quaſcumque cenſuras inſiſſas ſchiſmatis occaſione. 368	Ex ſchedis Hieronymi Fagnier. WANDALBERTI DISCOI Martyrologium. 304	II.	39
785	Cetera que ad ſchiſma idem evellendum aliter extrinſe præſta ſunt, vide in Tom. II. Annal. Eccleſiæ. Oſtetricæ Reynaldi ad annos MECCCLXXII. MECCCLXXIII. & ſeqq. 369	Idem de menſium duodecim nominibus, ſignis, &c. Ejuſdem, Horologium per XII. menſium punctos. 345		37
790	MECCCLII. Ejuſdem Epitola ad FRANCISCUM Sforziam Ducem Mediolanenſem. 371	Ejuſdem, Horologium per XII. menſium punctos. 357		61
791	Ejuſdem ad CAROLUM VII. R. F. 373	Ex MS. Iſtaſti Veſſii. Chronicon S. Clementis Piſcanenſis, O. B. auctore JOHANNIS Berardi, ab anno MECCCLV. ad annum MECCCLXXXIII. 361		373
792	MECCCLV. FRIDERICI Imp. ad eundem. 376	Ex MS. D. d'Herouval. MECELLANA Epitolarum, &c. Circa CCCC. SEVERI Epitolæ V. 332	III.	300
796	MECCCLV. CALLISTI Papæ III. ad eundem. 381	MECCCLXXII. URBANI Papæ II. ad RATHOLDUM Ar-		418
797	Ejuſdem Vocem de bello Turcis inferendo. 383			
798	S. R. E. Cardinalium ad CAROLUM VII. 184			
799	MECCCLVI. LADISLAI Hungaricæ Regis ad CALLISTUM Papam III. 386			
800	JOHANNIS Cardinalis S. Angeli ad eundem. 389			
801	CALLISTI Papæ III. ad CAROLUM VII. R. F. 391			
802	JOHANNIS de HUODAD ad DIONOTRYM Cardinalem. Relatio viſitacione reſaræ de Torcis, qui caſtrum Nandulbenſe, ſive Tauſorum, obſederunt. 392			
803	MECCCLVII. HENRICI IV. Anglorum Regis, ad NEOLAUM de Coſa, Cardinalis. 394			
804	JOHANNIS Cardinalis S. Angeli ad CAROLUM VII. Regem Francorum. 397			

chiepiscoporum Remensem, & ejus Suffraganeos. Graviter tert. PHELIPPI I. F. R. aduersionem, & Episcopos reprehendit, quod et se non opposuerunt. 337

III. 431 Ejsdem ad Archiepiscopos & Episcopos. Francie. 338

430 MICHELI RAINOLDI Archiep. Remensis ad LAMBERTUM Ebtum Atrebatensem. Quod ergo epus electionem agere debeat, consilium se à suis Suffraganeis accepimus mandat. 339

ibid. Atrebatensem ad RAINOLDUM Archiepiscopum Remensem. Ut cum suis litibus Lambertum mittat ad Urbanum Papam. 340

ibid. RAINOLDI ad URBANUM Papam. Ad eum mittit Lambertum, ac reddit rationem cur ipsam concessit tenerit. 340

ibid. Atrebatensem ad eundem. Possunt ut Lambertum Episcopum ordinet. 343

411 QUAE ACTA SUNT Remis in consecrat. Lambetti. 343

422 URBANI Papae ad RAINOLDUM. 347

ibid. LAMBERTI Episcopi Atrebatensis ad eundem. 348

431 Ejsdem ad Capitulum Ecclesie Remensis. 349

ibid. RAINOLDI ad ROBERTUM Flandrie Comitem. 350

ibid. URBANI Papae ad eundem & Opomates ejus. 351

ibid. HUGONIS Archiep. Lugdunensis ad eundem. 351

ibid. URBANI Papae ad Abbates & Abbatissas. 352

434 Ejsdem ad GUALTHERUM Episc. Cameracens. 353

ibid. RAINOLDI Archiep. Remensis ad LAMBERTUM Atrebatensem. 354

ibid. MEXIV. Ejsdem ad eundem. 354

ibid. URBANI Papae ad LAMBERTUM. 357

ibid. Narratio, quomodo Lambertus ad Concilium Claromontanum profectus in itinere capatur. 356

425 URBANI Papae ad GUARNERIUM de Castellione. 357

ibid. Ejsdem ad KICHERIUM Archiep. Senonensem. 358

ibid. Narratio de itinere Lambetti ad Concilium Claromontanum proferantis. 358

427 RAINOLDI Archiep. Remensis Episcopi due ad LAMBERTUM. 359

436 Circa MCVIII. PASCHALIS Papae II. ad RADULPHUM Archiep. Remensem. Confirmat privilegia Atrebatensi Episcopo concessa. 361

461 Ejsdem ad Clerum & Populum Atrebatensem. 362

ibid. Ejsdem ad LAMBERTUM Episc. Atrebatensem. 363

ibid. Ejsdem ad III. abitos delectos ad litem inter Canonicos & Monachos Atrebatenses duinentam. 364

493 MCCCII. INNOCENTIS Papae II. ad ALUISSUM Aquilincium Abbatem. 364

497 MCVI. EUGENII Papae III. ad Clerum & Populum Tornacensem Episcopum postliminio Ecclesie Tornacensis restitutum, & à se consecratum. 365

493 Ejsdem ad LUOVIGUM Regem Francorum. 366

493 MCCCXIII. INNOCENTIS Papae II. ad Archiepiscopos Remensem, & Senonensem, &c. 367

336 MCCCII. FRIDERICE Imp. ad Comitem Suedionensem. 368

337 Ejsdem ad NICOLAUM Episc. Cameracensem. 370

338 MCVI. ALEXANDRI Papae III. ad Archiepiscopum Remensem, & Suffraganeos ejus. 371

Ex MS. Atmansi S. Gislew, O. B.

378 MCCCII. INNOCENTIS Papae III. ad JOANNEM Anglorum Regem. Anglie Regnum K. E. datum recipi, & in Apulolicam protectionem admittit. 373

Ex membrano fol. V. C. Henrici Swartz.

Appendix ad Miscellanea Epistolaram.

301 CCCCIII. LEONTHI Episcopi Arelatensis ad HILARIUM Papam. 378

ibid. CCCCXIII. LUPI Episcopi Trecentis ad APOLLINARIUM SEDUNUM Episcopum Avenionem. 379

CCCCXIV. GREGASII Papae ad RUSTICUM Episcopum Lugdunensem. 381

CCCCVII. ANASTASII Papae II. ad CHILDOVIVM Francorum Regem. 381

DI. SYMMACHI Papae ad AVITUM Episcopum Viennensem. 383

Ex schedis Hieronymi Pignori.

MCCCCLXXV. Concilium Senonense, praeside TRISTANO de Salazar Archiepiscopo in quo Constitutiones Concilii anno MCCCCLXX. congregati sub LUDOVICO Trilland decessore innovantur, nonnulla mutantur, adduntur pauca. 384

Ex autographo Ecclesie Senonensis.

MDCV. Testamentum JOANNAE LODOVICI XI. Regis Francorum filiae, Sibirigum Ducissae, & Ordinis ANONONICORUM B. V. MARIAE Iulituitis. 629

MDCX. Testamentum MARGARITAE de Lotharinga, viduae RINATI de Alenqono. 633

Ex autographo D. d'Herouval.

ELENCHUS TOMI VI.

Varia Contilia.

ANNO DCCV. Synodi Carthagenensis à BONIFACIO Episcopo habite anno DCCV. Sessio II. in qua tractus de libertate Monachorum. 1

Ex vetustissimo Codice MS. Biblioth. Vaticanae.

DCCV. Exceptum ex Concilio Carthagenensi sub KAPRATO Episcopo celebrato, in quo superior Synodus confirmatur. 16

Ex cod. Longobardus insti. Bibliotheca.

MDCXVIII. Concilium apud Exulionum, praeside HUGONIS Drenli A. S. Legato. 17

Ex membranis Matoris-Monasterii, O. B.

MDCVI. DONISIO tenre S. Agitii in Valle flaviana, facta à RALPHUNDO Comite Tolosano in Concilio Nirmauseoli. 19

Ex membranis S. Aetidis in Valle, O. B.

Confirmatio facta ab URBANO Papae II. in eodem Concilio. 21

Ex istem schedis.

MDCVI. Decretum URBANI Papae II. in Concilio Turonensi. Praecipit Abbati Comeriacensi, ut biculum Pastoralium sumat à sepulcro S. Martini. 22

Ex MS. V. C. D. de Marolles.

MCCIX. Concilium Lugdunense, ubi sopita est inter Abbatem Majoris-Monasterii, & Canonicos de Camilaco. 24

Ex membranis Matoris-Monasterii.

MCCIX. Concilium Tolosinum praesidente CALISTO Papa II. Decernit Abbati Monasterii Aniane possessionem Cellae de Gaudanica. 25

Ex Chartulario Mon. Ananenfi, O. B.

MCCXXVI. Statuta Abbatum Ordinis S. Benedicti in Provincia Nabonensi ad restaurandam disciplinam Regularem, approbata à GREGORIO Papa IX. 30

Ex MS. Mon. S. Oulivii de Diferis, O. B.

LITTERAE, ET ACTA NONNULLA

Quae ad Schismas quod Concilium Pisannum anni MCCCII. praecellit, continent. Ex tribus MSS. Abbatia Gemetensis O. B. & Historiâ MS. Caroli VI. Regis Fr. abbatu Monachiq. Sardinios. Biblioth. Thanae.

MCCCLXXVIII. Cardinalium quod Romae existentes elegerunt BARTHOLOMAEUM, dictum URBANUM VI. ad Cardinales Avenione existentes. 39

in XIII. Voluminibus Spicilegii.

Tom. pte.	fol.	Tom. pte.	fol.
6	464		
		Cardinalium partis adversæ ad Reges & Principes super electione BARTHOLOMÆI in Papam per impressionem.	42
	767	Eodem ad Universitatem Parisiensem.	44
		MECCXXXI. Instrumentum de confessione D. Mediolanensis Cardinalis Citramontani, in mortis articulo facti Nicie.	45
	766	MECCXXX. BONIFACII PAPÆ IX. ad universos Fideles.	49
	765	MECCXXXI. Ejusdem ad Regem Francorum.	54
	769	MECCXXXII. Via, quas Universitas Parisiensis prætulit ad extirpandam Schismata.	57
		Copia Bullæ BONIFACII ad Regem Fr. mælix.	58
	770	MECCXXXIV. Ad requesitam Universitatis iterum Rex scripsit Cardinalibus, ut electionem differant.	60
	771	CAROLI Regis Fr. ad Collegium Cardinalium.	62
		Cardinales ad electionem procederent, postquam juraverunt quòd ad unionem pro viribus laborarent.	63
		Schedula Cardinalium.	64
	772	Universitatis Parisiensis literæ ad BENEDICTUM Papam, quibus assentitur ejus electioni.	67
	773	Res Prælatos Regni sui evocavit propter pacem Ecclesiæ.	71
	774	Que facta fuerunt in Concilio Prælatorum.	74
	776	Litteræ Universitatis Parisiensis ad Regem. Proponit tres vias ad sedandam schismata.	81
	782	Studi Colonienfis Epistola ad Universitatem Parisiensem.	102
	783	Responso Universitatis Parisiensis.	104
	786	Litteræ ejusdem Universitatis Cardinalibus, mortuo CLEMENTE VII. directæ, ut electionem differant.	106
	784	Univers. ejusdem Litteræ ad CLEMENTEM VII.	109
	785	Litteræ clausæ missæ DD. Cardinalibus ex parte Universitatis Parisiensis.	113
		Litteræ ex parte Regis PAPÆ CLEMENS, includentes litteras ex parte Regis directas Iuliano, suspecto unioni.	115
	787	Litteræ ex parte illius qui dicit se BONIFACIUM, Consilio Regis Franc. Jurelix.	117
		Epistola D. Regi.	118
		L. Litteræ D. PAPÆ BENEDICTI XIII. Universitatis Parisiensis, præsentata per Episcopum Avenionensem, & M. PIERUM BLAVI, ejus Legatos.	110
	788	II. Epistola Universitatis Parisiensis.	123
		Universitatis Parisiensis DD. Cardinalibus.	125
	789	MECCXXXV. Responso PAPÆ BENEDICTI XIII. Ducibus Bitoricensi, Burgundis, & Anrelianensi, ex parte Regis Francie missis super unione procurandâ per viam cessionis.	126
	790	Continuatio responsum supra scriptæ.	130
	791	Cardinales in scriptis approbunt viam Regis.	131
		Non approbatur via PAPÆ, & viam Regis Cardinali tenentur.	134
	792	Opiniones Capitulum.	136
	789	Nunci Regis à Papa recipiunt orationes, cui flexis genibus licet Reges obtulerunt.	142
	793	MECCXXXVII. Prima Appellatio Universitatis Parisi. interposita pro facto schismatis à D. Papa Benedicto.	143
	795	Cancellarij Regis Fr. Orestio habita in Consilio, ut substractio obedientiæ PAPÆ fiat, donec acquiescat schismi.	153
	794	Papa nunciat impedire ne Rex amplius procuret viam cessionis, scribens Duci Bitoris.	157
	799	Litteræ Regis publicæ in Parlamento lectæ, quibus præcipiuntur quæ Schismata tempore observari debent.	159
	822	MECCXXXVIII. Declaratio omnium fidei contra certos hereticos PÆTRI de Luna super privatione beneficiorum suorum, per Concilium Ecclesiæ Gallicanæ.	161
		MECCXXX. Papa Regi, Consiliariis ejus, & Universitatis Parisi. notum facit quare Avenione egressus sit.	164
		MECCXXXVIIII. Litteræ quom Cardinales miserunt Regi super substractioem quam fecerat D. BENEDICTO.	165
		MECCXXXIV. Articuli pro Exemptis consilij per Concilium Ecclesiæ Gallicanæ.	166
		Litteræ Regis Cardinalibus Romæ existentibus, ut differant electionem post mortem BONIFACII.	169
		MECCXXXV. Que facta fuerant Romæ, Intrusus Universitati Parisi. intimavit.	171
		MECCXXXVII. Nuncio Legatione audita, Rex Francorum GREGORIUM hortatur ut perseveranter agat in prosecutione unionis.	175
		Litteræ Regis ad GREGORIUM exhortatoria, quod servet juramentum de viâ cessionis, &c.	177
		MECCXXXVIII. Bulla per quam BENEDICTUS fulminabat graves penas in Regem Francie, & suos Consiliarios, &c. si ab eo se subtraherent, &c.	178
		MECCXXXVIIII. Ejusdem Bulla inserta precedenti.	181
		MECCXXXV. Inhibito facta Cardinalibus à BENEDICTO Papa, ne opinionem suam de viâ cessionis traderent DD. Ducibus, &c.	188
		MECCXXXVIII. Litteræ iurisque Collegij Cardinalium Universitatis Parisiensis, cui inserta est alia Regi Francorum.	190
		Copia litteræ neutralitatis factæ per DD. Cardinales alterius partis, tunc D. GREGORIO obedienter.	192
		Litteræ Regis ad Regem Aragonum, exhortantes quod non favoret PÆTRO de Luna, &c.	196
		Litteræ Patens ex parte Cardinalium, per quam PÆTRUS de Luna convocatus ad Concilium Pisannum.	200
		Litteræ per quam Cardinales BENEDICTI XIII. convocant omnes Prælatos de sui Obedientiâ ad Concilium Pisannum.	205
		Litteræ per quam Cardinales GREGORIUS, &c.	207
		Copia litteræ clausæ missæ D. BENEDICTO per Cardinales partis suæ, una cum alius Patentibus, per quas convocatur ad Concilium Pisannum.	212
		Litteræ supra scriptæ præsentata sunt PÆTRO de Luna per Mag. PÆTRUM Guidi Archiepiscopum Pictav. in eâ nominatum, ad hoc missum per DD. Cardinales, apud Perpinianum; cui dictus PÆTRUS de Luna responsum suum fecit per eodum in formâ que sequitur.	221
		MECCXXXIX. de Concilio Pisano super electione antie Summi Pontificis celebrato Historica Narratio ex Stancho Sandovisiano.	241
		De morte ALEXANDRI PAPÆ, & electione JOHANNIS XXIII. ex eodem.	254
		Concilium Pisannum.	257
		MECCXXXI. Concilium Pisenfè, in quo confirmatum est privilegium Monasterio S. Dionysii à B. LAURENTIO Episcopo Parisiensi concessum.	277
		Ex antigrapho Abbatis S. Dionysii.	
		Statuta Academij Parisiensis antiquiora, innovata anno MECCCLX.	281
		Ex MS. Corbriens.	
		Miscellaneæ Epistolarum, Diplomatum, &c.	
		Cicli MCC. Epistola dno ALBANI ALEXANDRI ad GALLICULANUM.	321
		Ejusdem ad FRIDERICUM.	326
		Ex MS. Abbatia S. Germani à Paris.	
		MECCLV. BENEDICTI PAPÆ III. confirmatio Privi-	341

III.	346	legiorum Corbeis. 397 OCCXXVII. CAROLI Calvi Imp. diploma. Con- firmat Regum & Episcoporum Privilegia Corbeis collata. 408	Circa MCCIV. INNOCENTII Papae III. ad PHILIPPUM Regem Franc. Uturas in suo Regno in posticum Reg noo patatas. 463 Ejusdem ad eundem. Benevolentiam ejus expostu- lat. 464	III.	377
	347	DCCCCL. CAROLI Simplicis. Approbat eadem pri- vilegia. 411	MCCXII. PHILIPPI Regis Stabilimentum de feodo Regni Francie. 463		370
	348	OCCXXVIII. CHRISTOPHORI Papae. Eadem confir- mat. 415	MCCXIV. Ejusdem Stabilimentum de Cruce signa- tis. 466		377
	349	ML. LEONIS Papae IX. Approbat eadem. 417 <i>Ex Chartulario Corbeis.</i>	MCCXV. Ejusdem de iudicio factio apud Meledu- num inter BLANCAM Comitissam Campanie, & EARADUM de Breni. 468		383
	374	DCCCCLV. Electio S. MAIOLI in Abbatem Clu- niacensem vivo adhuc HARMARDO Abbate. 419 <i>Ex tabulario Abbatis Cluniacensis.</i>	MCCXXVII. ROBERTI Archiepiscopi Rotomagensis fodis inuim cum Rege. 470		386
	377	OCCCLXVI. GAUFRIUS Comes, cui Grifia gun- nilla cognomen fuit, Monachum Regulam in Monasterio S. Albini Andegav. instituit. 421	MCCXXVIII. PHILIPPI Augusti Decreta de Ju- diciis. 471		389
	378	OCCCLXXVIII. De electione RAINALDI Abbatis S. Albini Andegavenis. 424 <i>Ex Chartulario S. Albini.</i>	MCCXXX. LUDOVICI Regis Stabilimentum de Ju- diciis factum apud Meledunum. 473		606
	379	Electio S. ODOBRIS in Abbatem Cluniacensem, vivo adhuc S. MAIOLI. 425	MCCXXVI. Testamentum BRATRICIS Reginae Si- ciliae. 475		660
	383	M. PONTIUS Archiepiscopus Arelatenfis, indulgen- tias concessit in dedicatione Ecclesie S. CRUCIS, ac confirmat privilegia Montis-Majoris à Summis Pontificibus concessi. 427 <i>Ex membranis Montis-Majoris.</i>	MCCXXXIII. Officialis Parisiensis testatur sepulturae Ecclesiasticae traditum fuisse corpus AOM MONTIS, qui ob debita non soluta excommunicatus fuerat. 481		677
	391	MCCXXV. Testamentum GUYFRIDI Comitum Cen- taurienfis. 432 <i>Ex MS. D. d'Herouval.</i>	MCCXXV. GUILLIELMI Archiepiscopi Rotomagensis ad PHILIPPUM IV. Regem Francorum. 482		693
	393	MCCXXVI. De electione WALTERI Abbatis S. Al- bini Andegavenis. 435 <i>Ex tabulario ejus Abbatis.</i>	Ejusdem de iure patronatus ad Ecclesiam Parochia- les. 483		696
	404	MCCXII. Ecclesiam S. Stephani Noverentis inflauit HUGO Comes, atque iohi Canonicos insti- tuit. 437 <i>Ex MS. Cluniacensi.</i>	MCCXXVI. GREGORIS Papae IX. ad LUDOVICUM IX. Regem Francorum. Nulli licet interdicho supponere Capellas Regis. 484		633
	405	MCCXV. Abfolutione à penitentibus impetratur in consecratione Ecclesie S. MARIAE de Coteno, quae doctur. 441	MCCXXV. ALEXANDRI Papae IV. ad eundem. Con- firmat Privilegium decessoris sui. 485		634
	407	MCCXV. Consecratio Ecclesie S. MARIE de Valle, doctante BALDA Virgine. 443 <i>Ex MS. Montis-Majoris.</i>	MCCXXV. Ejusdem ad eundem. Prohibet regnum sup- poni interdicho aut excommunicationis. 486		ibid.
ibid.	408	MCCX. ALFONSI Hispaniarum Regis Epistola ad HUGONEM Abbatem Cluniacensem. Censuram an- num ipsi à patre concessam recipere velit, Rex postulat. 445	MCCXXIX. Epistolam ad eundem. Quomodo se gerere debeat erga Clericos fugitivos. 486 Epistolam ad Archiepiscopos & Episcopos Francie. Ut repellant quosdam Clericos bigamos, aut uzoratos maleficia carceres. 487		ibid.
	408	SANTA HUGONIS Abbatis pro Rege ALFONSO tamquam insigni beneficiatore. 447	Ejusdem ad eundem. Adhucium redigunt Clericos mercatores. 487		ibid.
ibid.	408	SANTA ejusdem. Recipit LAMBRATUM Abbatem S. Bestini velati propriam Cluniaci Monachum. 448	MCCXXIX. CLEMENSIS Papae IV. Confirmat privile- gia Regi concessa. 488		639
ibid.	408	TIBORALDI Comitum Epistola ad HUGONEM Ab- batem Cluniacensem. 449	Ejusdem ad Abbatem S. Dionysii & S. Germani, ut conservari curent Regis privilegia. 489		ibid.
410	408	Praebenda Ecclesie Carnotensis confertur Monachis Cluniacensibus. 451	MCCXXXIII. Edictum PHILIPPI VI. F. R. de forma iuramenti quod uti debent Tabelliones. 490		716
417	408	SOLUTAS, sive Fratemitas Episcopi & Canonici Aurelianensis, Ecclesie, inita cum Abbate & Mo- nachis Cluniacensibus. 452	MCCXX. Capitula de interceptionibus Clericorum ad- versus Romani Regis jurisdictionem. 492		593
411	408	MCCXXVII. Donatio Ecclesie in castro de Avoune, facta ab HUGONE Duce Burgundie Monachis Clu- niacensibus. 454	MCCCLVII. FRANCISCI S. R. E. Cardinalis, PETERUS Bubonetus excommunicatus ob debita non solu- ta, vult sanctis absolviatur. 494		732
415	408	MCCXXVIII. VIUO Comes Matifonsensis abjecti fa- culi pompè Monachum induens, oonvulla con- fert Monasterio Cluniacensi. 457	MCCXXXVII. Electio Academiæ Cadomeusis ab EGDINO Papae IV. 495 <i>Ex MSS. D. d'Herouval.</i>		762
ibid.	408	GUILLIELMUS Aquitanicus Dux monachum de Noer tribuit Monachis Cluniacensibus. 459	MCCCLIII. Eadem electionem approbat CAROLUS VII. Rex Francorum. 499 <i>Ex Chartulario Academiæ Cadomeusis.</i>		793
413	408	MC. PASCHALE Papae iure ad Archiepiscopos & Episcopos Gallie, ut Cluniacensis Comiti privile- gia tuerentur. 460	MCCCLV. CALLISTI Papae III. Gratus agit Regi Francorum de ipsius erga Aethiolicam Sedem cultu singulari. 503 <i>Ex MS. D. d'Herouval.</i>		799
416	408	MCLXXII. CORSESTINI Papae ad Cluniacenses. 461 <i>Ex Chartulario Abbatis Cluniacensis.</i>	Libellus sive Chronicon de Gestis Abbatum Gem- blacensium, auctore, ut quidam volunt, S. LOU- BERTO. 505 <i>Ex MS. Abbatis Gemblac. O. P.</i>		II. 759
416	408	Circa MCLXX. De elemosina PHILIPPI Comitum Flandrie. 462	Gesta seu Chronicon Abbatum Bubensium, aucto- re FULCURNO Abbate. 505		730
			Continuatio, vel Extracta ex antiquis monume- ntis, varisque auctoribus Abbatie Loblicensis. 509 <i>Ex MS. ejusdem Abbatis.</i>		743

II.	114	Chronicon Episcoporum Metensium, cum duplici Appendice. 643 <i>Ex MS. F. C. Raymundi Fermentis, Socii Sarbenis.</i>	III.	388
III.	738	Tollamentum GABRIELIS Patris XI. 673 <i>Ex anagraphe Mon. Casa-Dei, O. B.</i>		
I.	364	Capitularia ANTONII Episcopi Batiliensis. 691		
ELENCHUS TOMI VII.				
L.	41	ANNO circ. OCCCLXVI. ANNA Episcopi Parisiensis liber adversus Grecos. 1 <i>Ex MS. B. Hist. Teneae.</i>		
	101	S. FAUSTINI Episcopi Fragmentum sermonis in Dominicis ante Quadragesimam. 118 <i>Ex MS. Abbatia Carthusiensis.</i>		
III.	47	S. PETRI Chrysologi Archiepiscopi Ravennatis, Sermones V. de Oratione Domini. 120 <i>Ex eodem MS.</i>	I.	707
	47	NICOLAUS de Clemangis liber de Studio Theologico. 138 <i>Ex MS. F. C. Raymundi Fermentis.</i>	III.	602
* Miscellanea Epistolarum, &c.				
III.	330	OCCCLXVI. AMALARII Episcopi Epistolae, I. ad HIRSHAM Archiepiscopum Senonensem. 164 <i>Idem.</i>		
	361	II. ad JOAN. Episcopum Aurelianensem. 165 <i>Idem.</i>		
	362	III. ad RANYGARUM Episcopum Nivionensem. 167 <i>Idem.</i>		
	363	IV. ad HATTUM Monachum. 167		
	364	V. ad GUNTARDUM. 168		
	365	VI. de Observatione Quadragesimae. 173 <i>Ex MS. S. Carthusiensis.</i>		
	366	OCCCLXVII. APOLOGICUM EBBONIS Archiepiscopi Remensis. 173 <i>Ex MS. Em. Carl. Francisci Barberini.</i>		
	367	OCCCLXVIII. LOTHARIUS Imperatoris confirmatio fundationis Abbatis Grandis-vallis. 184		
	368	OCCCLXXIV. CAROLI Crassi Imp. approbatio Praecepti LOTHARII. 185		
	369	OCCCLXXVI. LOTHARIUS Francorum Regis confirmatio bonorum Grandis-vallis Monasterio collatorum. 186		
	370	OCCCLXXVII. CONRADUS Jurensis Burgundiae Regis institutio Monasterii Grandis-vallis. 187 <i>Ex scheda S. Germani à Pratis.</i>		
	371	OCCCLXXVIII. CONSTITUTIO PHILIPPI AUGUSTI Regis Francorum de jure praesentatis in Ecclesiis Normanniae. 189 <i>Ex MS. D. d'Herouval.</i>		
	372	MCVI. HELLAS Comes Cenomaniensis donatio facta Monasterio de Cultura in gratiam fratris sui qui Monachum induit. 190 <i>Ex membranis ejus Monasterii.</i>		
	373	MCIX. ANSELMI de Rabodimonte, sive peregrinorum qui amore Dei petierunt Hierosolimam, ad MANASSEM Archiepiscopum. 191 <i>Ex MS. F. C. Stephanus Baluzii.</i>		
	374	MCXII. BALDORICUS Episcopus Dolensis approbatio omnia bona Monasterio S. Florentii collata, quae facta sunt in suis Ducesibus. 196 <i>Ex scheda ejus Monasterii.</i>		
	375	MCXIII. HELDIBERTUS Episcopus Avinionensis & ROSTAGNUS confertur Monasterio S. Andreae in monte Andasoe Ecclesiam, &c. in Aleraco minore. 197 <i>Ex Chartophylacio Mon. S. Andreae.</i>		
	376	Tollamentum GERARDI & GREGORII ejus CONSTANTINI. 1.		
		II. 200		
		MCXIV. DOS facta in consecratione Ecclesiae S. Martini in Monte Andasoe à STEPHANO & GALSIENIS episcopo uxore, & à Comitibus Tolosae EMMA ac filio ejus PONTIO. 201 <i>Ex eodem Chartophylacio.</i>		
		MCXVI. RICHARDUS II. Noemianorum Ducis donatio propriis mercibus AOSTA facta. 203 <i>Ex tabularia Ecclesiae S. Petri Aris urbis in Arceba.</i>		390
		MCXV. GABRIELIS Patris VII. ad Dominos Nigellae & Bovae. Ut ob injurias & damna illata Monachis Lehenensibus satisficerent. 206 <i>Ex tabularia Mon. Lehenotensi.</i>		410
		MCXVII. GAUTHIUS Episcopus Avenionensis. Lis inter Episcopum Cabellionensem ac Monachos S. Andree de Ecclesiis nonnullis, dirimitur. 207 <i>Ex Chartophylacio Mon. S. Andreae Avenion.</i>		313
		MCXCV. NUNCIUNCULA de Concilio Lateranensi IV. Concilii Later. sententia de Terrâ Albigenâ. 209 <i>Ex MS. Abbatia de Lyrâ, O. B.</i>	I.	707
		MCCLXX. Transactio facta de electione Episcopi Majoricarum, seu cretio & fundatio Episcopatus in illo Regno à JACOBO Aragonum Rege. 211 <i>Ex membranis D. d'Herouval.</i>	III.	602
		MCCLXXII. QUONIAM Episcopus Tusculani ad INNOCENTIUM Papam IV. Refert prolatâ quae gesta sunt ab exercitu Christianorum in Cypro Insula. 213		614
		II. Episcopi Massiliensis ad eundem. Narrat quae gesta sunt ab exercitu Christianorum contra Inheodes. 215 <i>Ex MS. F. C. Stephanus Baluzii.</i>		628
		MCCL. Juramentum Universitatis Partienis factum anno OCCLI. 216		630
		MCCLII. S. LUDOVICI Regis Francorum. De electione regni argenti, bladi, & hulecum olim à Rege praescripta, ut fiat tempore Quadragesimae. 218		633
		MCCLXVI. CLEMENTIS Patris IV. ad JACOBUM Aragonum Regis filium. 229 <i>Ex MS. D. d'Herouval.</i>		639
		MCCLXVII. INNOCENTII Patris IV. ad Episcopum, Clerum, &c. Majoricarum. Ne Majoricenses ad Eten dirimendas loca remota petere cogantur. 231		629
		Episcodem ad Abbatem Monis Regalis de eadem re. 232 <i>Ex eodem membranaceo antiquorum legum à D. d'Herouval communicato.</i>		614
		MCCLXXIV. BONIFACII Patris VIII. ad Regem Majoricarum. 234 <i>Ex MS. ejusdem.</i>		694
		MCCLXXV. CLEMENTIS Patris VII. ad ULADISLAUM Polonum. Ut abdicato habitu Monastico Poloniam, Regnum adepturus petat. 236		753
		Episcodem ad eum dem : ut Papam adcat. 239 <i>Ex MS. S. Abbatia Carthusiensis.</i>		614
		MCCLXXVII. JOHANNIS Patris XXII. ad LANCIVM Regem Majoricarum. LUDOVICVM Episcopum Tolosinum catalogo Sanctorum adscriptum nuntiat. 241 <i>Idem.</i>		709
		MCCLXXXIII. CAROLI IV. Regis Francorum. Reliquiae sacre Capelle hujus. dum Rex iter facit, exponitis Domus de deferenda. 244		711
		MCCLXXII. CLEMENTIS Patris VI. ad JOHANNEM Archiepiscopum Ruomagensem. Regem Francorum roget ut Regi Majoricarum nonnulla restituatur in Comitatu Rossionum. 242		723
		MCCLXXIX. URBANI Patris VI. ad ANTONIVM Archiepiscopum Mediolanensem. Facultatem ipsi tribuit pro sequenti dispensatione. 243		731
		Dispensatio Comitis Virtutum GALIAS, & CATMARINAE filiae BERENAROVIS Vicecomitis Mediolanensis. 243		732

Elenchus Contentorum

	fit, de contrahendo matrimonio.	144	debet.	186	
III.	753 Infringentiam ejusdem Dispensationis.	147	Ejusdem ad summum Pontificem. De eodem argu- mento.	188	III. 783
774	MCCCXLV. NICOLAUS PAPA V. ad GUILELMIUM FRANCIE Cancellarium.	149	MCCCCLV. Ejusdem ad CALISTUM PAPAM III. Li- tere seu rescripta Pape in Franciam missa, debuit primo Regi offerri, ab ipso recipi, &c.	189	798
775	CAROLI VII. FRANCORUM Regis ad NICANUM SS. XII. Apostolorum Cardinalem Græcum Bellatio- nem.	150	Ejusdem ad eundem. Electionem Abbatis Gorzi- ensis ut confirmet, Rex orat.	190	ibid.
	<i>Ex membranis D. d'Herouval.</i>		Ejusdem ad summum Pontificem. Uq. Papa Abba- tem S. Mauri Follis, electum ob preclaras virtutes Episcopum Melkensem, approbat.	191	772
ibid.	Advitæ & deliberata in Dietâ Aulicâffenburgensi die 13. Julii.	151	Ejusdem ad NICOLAUM PAPAM V. Queritur quid contraria juri suo & Nationi Gallicæ in Capitu- lo Generali Ordinis S. Joannis Rhodi acta sint.	194	791
776	MCCCXLV. CAROLI VII. FRANCORUM Regis ad SIGISMUNDUM Aulicæ Ducem. Gratiam se habere restatue ejus matrimonium cum filiâ Regis Suevo- rum.	152	Ejusdem ad eundem. Pecuniam in Regno suo colligi nisi per viros à se deputatos tenent.	196	767
777	NICOLAUS PAPA V. ad CAROLUM VII. Rogat ut ANTONIO CRISPÒ Parisi. Cathedrali ad Laudunen- sem transfundat Evesc.	154	Ejusdem ad eundem. Oratores Pape benignè susce- pisse, misitque à se mittat, &c.	197	ibid.
ibid.	Magistri Hospitalarii Jerusalem ad eundem.	156	Ejusdem ad S. R. E. Cardinales. Oratores suos ad S. Pontificem cum benevolentia ut excipiant, ro- gat.	198	ibid.
785	MCCCXLIX. CAROLI VII. ad NICOLAUM PP. V. Congregatos Koomagi Prælatos Regni ad bonum Ecclesiæ salutem.	157	GUILELMI FRANCIE Cancellarii ad NICOLAUM PA- PAM V. Ut Ecclesiæ Collegiæ in Baronii de Trei- guello annexæ permitat Ecclesiæ Parochiales.	199	786
786	MCCCCLIII. NICOLAUS PAPA V. ad CAROLUM VII. Rogat ut Cardinali Rotomag. Archiepiscopo, qui fidelitatem & homagium nondum præstiterat, an- num redditum percipere licent.	158	CAROLI VII. ad Ducem Brivensem. Ut in pacem cum Archiepiscopo Coloniali redeat.	200	ibid.
787	MCCCCLXVII. JANI de Campofregoso Januensem Ducis ad eundem. Orat ut Regno Cyprio periculi- tanti subsidium ferat.	160	Ejusdem ad Archiepiscopum Colonensem. Milites & pecuniam se ipis præstisurum pollicetur.	201	ibid.
788	MCCCCLXXVII. CAROLI VII. ad FRIEDERICUM Im- peratorium. Ut Ducem Bavarie ducatus detentum libertate donet.	161	Ejusdem ad JOHANNEM HONGAR Vajvodam Transilva- nyanum, Comitem Themesiensem, &c. Promittit se opem laicorum, statim atque pacem in regno fir- mata fuerit.	202	789
	<i>Ex MS. D. d'Herouval.</i>		Ejusdem ad DIONYSIUM Cardinalem Archiepiscopum Strigoniensem, LAURENTIUM Palatinum Hungariæ, &c. Auxiliare copias se misurum, cum prius Regno pace fuerat.	203	ibid.
788	MCCCXIV. BERTRANDI Episcopi Cavellienensis. GA- RALDUS peccatis apud Episcopum depositis, quor- dam à se usurpata Monasterio S. Andree Avenio- nensis restituit.	163	Idem ARNOLDO Gelsen & Julliacensi Duci Romani re cupienti, Dip. omnia commentis concedit.	204	ibid.
796	MCCCLXIII. JAUSIRANNA de Medullione vidua spe- cto mundo se se Deo consecrat, ac subijcit Abbat. S. Andree Avenion.	164	<i>Ex MS. Demoni d'Herouval.</i>		
616	MCCCLXIV. Institutio Monasterii puellaris S. Crucis in Apeni Diocesi, seu Donatio ejusdem Monaste- rii facta ab Abbate & Monachis S. Andree Aven- ion.	166	ANAS SYLVIIUS HIPPOLITUS Mediolanensi contra fouicationem monti subministrat.	205	788
619	MCCCLXIX. Charta institutionis Monasterii B. MA- RIÆ de Furnis in Diocesi Avenionensi per CALVE- RIAM Abbatem S. Andree.	171	<i>Ex MS. Mon. Lyrensis O. B.</i>		
647	MCCCLV. ROSTAGNI de Podio-oleo. Constituit duo anniversaria quolibet anno in Monasterio S. An- dree, &c.	175	MCCCLXIX. PII PAPA II. ad CAROLUM VII. Ut GUILELMO de Torrel Societatem JESU ad Insi- dium oppugnationem institutam ingrediendi det facultatem.	211	806
	<i>Ex Tabulario Mon. S. Andree Avenion.</i>		<i>Ex authentico D. d'Herouval.</i>		
766	MCCCLXVI. BERNICHT de Austri Fræulorum Regis Capitanei ad Prædictores S. Georgii. Jansenes ut se Regi France. subdant hortatur.	176	MCCCLXI. Epulden ad Episcopum Atrebitensem A. S. Legatum. Regem FIAUC. laudibus extollit, deinde ut quam benevolam erga ipsum Regem ani- mum habeat, Episcopos significet.	212	813
773	MCCCLXVII. FRIEDERICI Imp. ad L. Subditæ Du- cem. Hortatur ut patri suæque Pontificiam abdi- cat.	178	MCCCLXVII. JOHANNIS Guffredi Cardinalis Orazio facti in Ecclesia Parisi. die quâ Cardinalis Andega- vensis JOHANNES Baluè Cardinalatus dignitatem recipit.	214	813
796	MCCCLV. CALLISTE PAPA III. ad CAROLUM VII. Regem Francorum. Certiorum eum facit se in se- dem Apostolicam evehem.	180	<i>Ex MS. Mon. Lyrensis.</i>		
798	CAROLI VII. ad Archiepiscopum Mogantiensem Electorem Rom. Imp. ALBERTUM Marchionem Brandenburgensem, &c. Communitates jura Ec- clie, infringere conantes expugnandas esse, &c.	182	MCCCLXIV. SIXTI PAPA IV. ad LUDOVICUM XI. Regem Francorum. Conqueritur quid Rex Concor- data non observet.	223	844
787	Ejusdem ad ALFONSUM ARAGONUM Regem.	183	<i>Ex MS. D. d'Herouval.</i>		
788	Ejusdem ad FRIEDERICUM ROMANORUM Regem. Eos hortatur ut summum Pontificem honore profes- quantur.	184	Chronico Episcoporum Albanum, & Abbatum Castrensem.	225	770
766	MCCCLXVI. Inceriti ad EUGENIUM PAPAM IV. Ro- gat ut JOHANNIS Cordis electionem in Archiepisco- pum Bivincensem confirmet.	185	<i>E schedis Ill. V. Guillelmi Maffawois Senat. Teloq.</i> Geita Abbatum Tundonenfium, Ordinis S. Bened. in Diocesi Leodiensi; auctore ROBERTO Abbate ejusdem Monasterii.	244	II. 659
ibid.	CAROLI VII. ad summum Pontificem. Prælati omnes Regni Franc. fidelitatis juramentum Regi præstare		Chronico Valciodorensis Cernobii O. B. in Diocesi Leodiensi.	253	709
			<i>Ex MS. Cernobii Gemblacensis.</i>		
			Genealogie ex Chronicis Hannoniensibus collectæ à Magistro BALOUINO de Avenis.	284	III. 186
			<i>Ex MS. F. C. Carols du Fresne D. du Cange.</i>		

11. 561. **Chrenon** Mofomene Diacefis Remenſis, incerto auctore. 623
Ex duplici apographo Bibl. S. Germani à Paris, & V. C. Francſci de Cefis.

ELENCHUS TOMI VIII.

401. **A** Tronis Epifcopi Vercellenſis opera, ſcilicet Capitulare. 1
 414. Libellus de Preſtitiis Eccleſiaſticiſ in tres partes diviſus: videl. I. de Judiciis Epifcoporum: II. de Ordinationibus eorumdem: III. de Facultatibus Eccleſiarum. 44
 415. Epiftoſa I. ad **VALDONEM** Epifcopum. Giviter reprehendit quòd ſeditionem contra Regem excitavit: probatque quomvis Rex iniuſtè agat non ſubdito arma, ſed preces & exhortationes eſſe adhibendas. 99
 414. II. Contra nefarios quoſdam & ſuperſtitioſos. 20
 III. Contra eos qui peccatigitoſibus fidem adhibent. 111
 415. IV. Ad pis exercitiis adhortatur, & ut ferià ſextà ecio non vacent, ſed abſtinentiam &c. obſervare non negligant. 112
 415. V. Ad **ALONEM** Epifcopum. Rationem reddit quare quendam à ouptis ſeminæ que ipſum de ſacro fonte ſuſceperat, fetus ſacris humanique legibus prohibebat. 113
 417. **GEMONIS** Levite Novariæ ad **ATTONEM** de eodem argumento. 110
 418. **AMROSIUS** Preſbyteri Mediolanenſis ad eandem, de eodem argumento. 122
 418. VI. **ATTONIS** ad **AMROSIUM**. Quid in Canonibus Preſbiteri, quid Diaconi ſignent. 123
 419. VII. ad cunctos Sacerdotes, &c. in Diaceſi Vercellenſi. Adverſus concubinarum Clericos & Sacerdotes agit, & eos ad continentiam hortatur. 126
 440. VIII. ad eodem. Uſ caſtitem amplectantur. 131
 441. IX. ad Epifcopos Italie. Qui fidelias Regi exhibenda: & an ipſi dandi ſint obediẽtia pio fidelitate ſtendã. 132
Ex MS. Bibl. V. V. V. V. V.

Miſcellanea Epiftoſarum, &c.

11. 1319. **MCCXXVI.** Diploma **LUDOVICI & LOTHARII** Imperatorum. Confirmatur Privilegium **JONA** Autellanenſis Epifcopi pro inſtitutione Monachice diſcipline in **Maciaccoſi** Monafterio S. Maximini. 138
Ex Chartulario Eccleſ. Autellan. à D. d'Herouval communicato.
 140. **MCCXXVII.** Preceptum **LOTHARII** Imp. quo villam quandam Eccleſ. **Edonenſi** reſtitui jubet. 141
*Ex Chartulario **Edonenſi** ab eodem.*
 146. **MCCXXVIII.** **JONAS** Epifcopus **Edonenſis** multis conſertis cum ad victum Monachorum, tum ad ipſorum aduſionum conſtructionem neceſſario. 142
 147. **MCCXXIX.** Idem fundatam ac dotatam à **TANCRADO** nobili viro Eccleſiam conſtituit. 145
 148. **MCCXXXIV.** **CAROLMANNI** Regis preceptum. Omnia que à prædeceſſoribus conceſſa ſunt Eccleſie **Auel.** approbat. 148
 149. **MCCXXXV.** Teſtamentum **HARVEI** **Edonenſis** Epifcopi. 151
*Ex Maiori Chartulario **Edonenſi** ab eodem.*
 179. **MCCXXXIX.** Forma electionis Epifcopi. **GAUBERTUS** elegit Epifcopus **Cadurecenſis** penitente **Metropolitano**, & Epifcopis aſſeſſum p̄ſidentibus. 154
*Ex Chartulario **Cadurecenſi** ab eodem.*

MXXVI. **HENRICI** Francorum Regis Diploma, quo abrogat iniuſtam conſuetudinem claudendi portas urbis **Autellanenſis**, & cuſtodereſe adhibendi tempore vindemiæ. 156
*Ex Chartulario **Autellan.***
MXXVII. **RAGINARDUS** in Concilio **Auguſtodunenſi** excommunicatus, que abſolverat Canonis **Auguſtod.** Eccleſie reſtituit. 157
*Ex Chartulario **Eccleſ. Autellan.***
MXXVIII. **RAIMUNDUS** Comes **Tolofanus** penitentia ductus, erogat quendam Monafterio S. **Andree** **Aventonenſis**. 159
Ex Chartis ejus Monafterii.
MXX. Teſtamentum **GERALDI** **Cadurecenſis** Epifcopi. Conſtituit **Canonicos Regulares** in ſua Eccleſia. 161
*Ex Chartulario **Cadurecenſi**.*
MXXIV. **GOBERTUS** Epifcopus **Ambienſis** confirmat que Monafterio **Lehenenſi** donata ſunt à **Comite Flandrie ROBERTO** **Juniore**, & à **ROBERTO** **Paronenſi**. 163
MXXV. Pactum initum inter **GUILLELUM** **Montiſpellulani** **Dominum**, & **BERYFRAN-UM** de **Audufa**, pro incedo matrimonio filii & filie ipſorum. 165
MXXVI. **Baldrici** **Novicomenſis** Epifcopi. **Foſo Miles** à ſuis prædeceſſoribus ablata **Lehenenſi** Monafterio moribus reſtituit. 169
MXXVII. **GOBERTUS** Epifcopus **Ambienſis**. Conferuntur eidem Monafterio Eccleſie de **Herboneris** & de **Hangeſto**. 171
Ex membranis D. d'Herouval.
MXX. **Compoſitio** pro **Abbatia** S. **Blasi**, Diaceſis **Baſilienſis**. 172
*Ex MS. **Abbatia Cistercenſis**.*
MXXIII. **BARTHOLOMÆI** Epifcopi **Laudunenſis** **Judicium**, quo **Lehuncenſium** **Monachorum** terra de **Caſis** à **ROBERTO** abjicitur. 173
Communicato D. d'Herouval.
MXXIII. **ALDRIANUS** **Hiſpaniarum** Regis. **Abbatia** **SS. Facundi & Primitivi** **Cluniaco** ſubjicitur. 177
*Ex membranis **Abb. Cluniacenſis**.*
MXXVIII. **Innocentius** **Papæ** **Sententia**. Quam penitentiam interfectores **ARCHIMBALDI** **Auel.** **Subdecani** agere tenentur. 177
Ex MS. D. d'Herouval.
MCLIII. **HENRICI** **Huntendonienſis** **Archidiaconi** **Lincolne** de contemptu mundi per ea que ipſe vidit. 178
*Ex MS. **Abbatia Gemacenſis**.*
MCLV. **Donatio** propter nuptias **ſcila** **MARIÆ** **ſerori** **Ducis Burgundie** à **GUILLELMO** **Montiſpellulani** **Domino**. 184
Ex membranis D. d'Herouval.
MCLV. **GUILLELMI** de **Rocamans** & **PETRI** **ſtraris**. Conferunt Monafterio S. **Andree** **Aven.** quidquid in **Jaxii** habebant, dum frater illoſum **PONTUS** **cutellam** induit. 196
*Ex MS. **eius** **Monafterii**.*
MCLXXI. **LUOVIGI** **VII.** **Francorum** **Regis** **Preceptum**. **Abbatibus** **donationem** **Autellanenſi** **Eccleſie** **ſcitam** à **MANASSE** **Epifcopo**. 197
Conceſſo D. d'Herouval.
MCLXXV. **PHILIPPUS** Epifcopus **Belvacenſis** **Eccleſiam** **Urſvillarem** dat **Monachis** **Lehenenſibus**, qui in **da** **obitu** Epifcopi **Milus** & **Anoſvetarum** **celebrare** **pollicentur**. 198
Ex eodem.
MCLXXX. **RAIMUNDUS** **Comes** **Tolofanus** **confirmat** **donationem** **ab** **ISNARDO** **ſcitam** **dum** **habuit** **Monachalem** **ſuſcipit**. 199
*Ex MS. **Mon. S. Andree** **Aven.***
MCLXXXVI. **ARCHIMBALDI** de **Borbonia** **pactum** **initum** **cum** **PETRO** de **Blot** **coram** **Rege** **Anglorum** **HENRICO**. 201

III. 401
 411
 415
 415
 418
 417
 463
 464
 477
 487
 493
 503
 506
 511
 548
 546
 549

Elenchus Contentorum

Ord. n. Fol. Pm.	Ord. n. Fol. Pm.
III. 554	MCLXXXIX. Philippus II. R. F. quæ ulupazat Regalia Eduensi Ecclesiæ restituit. 203 <i>Ex chartis D. d'Herouval.</i>
555	RAIMUNDUS Comes Tolosanum approbat ea quæ BIATRANCUS possessionem Monasticam amplectens tradidit Abbatiæ S. Andree Aveni. 204 <i>Ex chartis eius Abbatiæ.</i>
557	MCCXI. Dotulium ab matrimonio inter GUILLIUM Montispesulanum, & TITUBORGAM filiam RAIMUNDI ATHONI. 205
557	MCLXV. Senectus divortii facti inter GALCHIRUM de Salim, & M. de B. bousio conjugios. 210 <i>Ex membranis D. d'Herouval.</i>
558	JOHANNES Poenagalus Rex confert MENENDO Abbati Monasterium Cisterciense. 213 <i>Ex chartis Abbatie Cisterciensis.</i>
560	MCCXIX. TITUBORGA renuntiat portionibus matrimonialibus à parentibus confectis, quibus eam dum adhuc infans fuit uxorem spondendæ filio GUILLIELMO Montispesulano. 214
565	MCCIV. Donatione ob nuptias factæ inter PETRUM Aragonum Regem, & MARIAM Montispesulanam. 216
566	MCCV. MARIA Regina dat Montispesulanam, & PETRO Aragonum Regem. 210
567	PETRUS Rex Aragonum RAIMUNDUM Ducem Narbon. spondet filiam SANCII uxorem dare RAIMUNDO ejus filio. 212 <i>Ex chartis D. d'Herouval.</i>
583	MCCXV. Institutio Ordinis Valli Scholasticum. 217 <i>Idem communis actus.</i>
600	MCCXXVIII. Littera de Præbendis Tomodotenibus constitutis. 230
621	MCCXXI. Initium matrimonium inter RAIMUNDUM Comitem Tolosanum, & SANCIAM filiam Comitis Provincie, JACOBO Rege Majoricarum Peccatore. 231 <i>Ex membranis eiusdem.</i>
628	MCCXXIX. Litteræ instituentis honorem Cisterciensem in Monasterio de Camens, smotis inde Canonici Regularibus. 232 <i>Ex chartis Mon. Cisterciensis.</i>
631	MCCXXXI. Institutio ad instituendam Monasticam disciplinam in Monasterio S. Andree Aveni. 236
637	MCCXXXI. Testamentum ROSTACHI de Podio alio. 241 <i>Ex MS. Aton. S. Andree.</i>
673	MCCXXX. Contractus matrimonium inter SANCIIUM filium Regis ALESPONSI, & GUILLIELMAM filiam GASTONIS Vicecomitis Berrensis. 245
670	Testamentum Magistri ROBERTI de Bourbon. 247 <i>Ex membranis D. d'Herouval.</i>
679	MCCXXXIV. Magistri GABRIELIS de Bazo donatio binorum quæ ipsi contulit ROBERTUS de Bourbon, Ecclæ Congregationis pauperum Magistrorum in Theologica facultate studientium Parisiis, Roberto jam mortuo. 249 <i>Idem delect.</i>
677	MCCXXXIX. PETRI Electi Lugdunensis Archiepiscopi. Fidelitatem Regi exhibet ea lege, ut id ibi nullum detrimentum afferat. 250 <i>Ex membranis Charitatis Eduens.</i>
681	MCCXXXV. Matrimonium initium inter JACOBUM Regem Aragonum filium, & S. CARMUNDAM filiam Comitis Fuentis. 251 <i>Ex membranis D. d'Herouval.</i>
684	MCCXXXIII. AYMAKI Archiepiscopi Lugdunensis. Ordinat ut more antiquo Archiepiscopi Lugdunensis & Episcopi Eduens. aliter alterius sedem vacantem tenent & administrent. 253
693	MCCXXXVIII. HUGUES Archiepiscopi Lugdunensis & HUGON I. Eduens. Episcopi Orléans, tunc pro
	administratione Archiepiscopatûs & Episcopatus Sedevacante. 255 <i>Ex membranis Charitatis Eduens.</i>
	MCCXII. SAURA filia Regis Majoricarum contrahit matrimonium cum PETRO GAUCERANI de Pinob. Donationes ob nuptias factæ ab utraq; parte. 259
	MCCXXXV. CAROLI Regis Francorum. Emancipatio filii septennis auctoritate Regis. 263
	MCCXXI. Instrumentum, quo MARGARITA de Bello-joco renuntiat omnibus bonis mobilibus & debitis JOHANNIS Comitis Aurissiodorensis mariti sui nuptiis moti. 264
	MCCXXIII. SANCII Regis Majoricarum. Concessio feudi ab eo facta. 267
	Matrimonium contractum inter FERRANDUM Regis Majoricarum filium, & ISABELLAM filiam GUILLIELMI Archiepiscopi. 272
	MCCXXVI. PETERI Patriarchæ Jerosolymitani hæcæ heretice ad expeditionem transiitiam. 276
	MCCXXVI. JACOBI Aragonum Regis ad CAROLUM Regem Francorum. Relinquit ab eo facta ob naves mercatorum coactas à suis militibus in mari sublatas. 277
	Regis Francorum Responso. 282
	MCCXXVIII. JOHANNIS Pape XXII. ad LUDOVICUM Bourbonneti Ducem. Dispensatio juramenti. 283
	MCCXXXIV. Epistolam Pape ad CAROLUM Regem Francorum. Dispensatio confirmantis ad contrahendum matrimonium. 284
	MCCXXXIII. Concilio Basiliensis Patres à Comite de Villandriano auxilium contra Episcopum Albanum requirent. 285 <i>Ex membranis D. d'Herouval.</i>
	MCCCLIII. Cardinalis Sabinensis, alius Ruthenensis de expugnatione urbis Constantinop. 286 <i>Ex MS. Cisterciens.</i>
	MCCCLIX. PII Pape II. Responso ad Orationem Orationum Gallicorum in celebri Convivio Mantuano publicè habita, & uno spiritu pro sua excusatione recitata. 291 <i>Ex MS. F. C. Claudii Taly, Comitis Paris.</i>
	MCCCLXXIII. Epistolam ad JOHANNEM Bourbonnium Ducem. Hortatur ut contra TUCUSIUM sumat. 315
	MCCCLXXIV. PAULI Pape II. ad LUDOVICUM XI. Regem Francorum. Hortatur ut suppetas frat adversus hostes Christianæ Religionis. 326 <i>Ex membranis D. d'Herouval.</i>
	MCCCLXX. Propositum facti per JOHANNEM Gressedum Cardinalem albanum, coram Rege Castelle Henrico, &c. 328 <i>Ex MS. Mon. Lyons.</i>
	MCCCLXXV. JOHANNIS DUCIS Bourbonn leges in blafphemiis lata. 343 <i>Ex membranis D. d'Herouval.</i>
	MCCCLXXI. CAROLI alvi F. R. præceptum. Approbat fundationem Monasterii S. Andree Cisterciensis Helensis, C. B. 349
	MCCCLXXII. Præceptum CAROLMANNI Regis in favorem Monasterii S. Polycarpi O. B. in Diocesi Narbonensi. 352
	MCCCLXXIII. Præceptum OONIS Regis pro eodem Monasterio. 354
	MCCCLXXIV. LOHRANI Regis Præceptum. Quæ Monasterio S. Michaelis de Cozano in Diocesi Helensis delect GERLUGA Regina, approbantur à Rege. 357
	MCCV. Canoniconum Cadurcensium Donatio facta GABRIELI de Castano, ea lege, ut filius ejus, cum ad decimum ætatis annum pervenisset, indubitanter Canonicon, &c. 360
	MCLII. GUILLIELMI Præpositi Caduscensis Jurisjurandum. 377

dm. Spondet se personis, jura & bona Ecclesie Caducensis defensionum. 363

III. 431 Circa M. IV. GUSLAMI Vicecomitis Sancti Cuncti. Que oppugnaverant ipse, data fuerant Canonice Caducensibus, sed postea ablata restituntur. 364

432 Donatio sancti Canonici Caducensibus à RATHARIO de Bellu-forte. 365

433 BERNARDUS Traucapetus induens habitum Canonici multa tribuit, ac filium offert Ecclesie Caducensi. 366

444 Circa MCVII. RAIMUNDI de Bona & uxoris epus Donatio dum filium offerunt ut fiat Canonice Regularis in Ecclesia Caducensi. 368

445 Circa MCC. HUGO de la Roca offert filium suum in Ecclesia Caducensi. 367

446 MCVIII. NUNONIS SANCTI Edictum pro pace seu tempore servanda. 368

447 *Habitus erant & concessi D. d. Heruval.*

448 MCVIII. J. Episcopi Accentensis ad HONORIUM Papam. Christianorum res gestas in Terrâ sanctâ narrat. 371

449 *Ex Schedis D. Stephani Baluzii.*

450 MCVIII. JACOBUS Aragonum Regis Edictum patris & theorge. 383

451 *Communicavit D. d. Heruval.*

452 MCCCXVII. CAROLUS VIII. popt à Camera Computorum administratores, ut in Chartis perquirunt quomodo predecessores sui Reges, ac puzlerius S. LUDOVICUS, audentiam populo prestabant. 390

453 VII. Medardi Episcopi Noviomensis, auctore FORTUNATO Presbytero. 391

454 *Ex MSS. Codd. S. Germani à Pratis, Mon. Azyrensis, D. Claudi Joly, & D. d. Heruval.*

455 Aldus S. Medardi, incepto Audite. 397

456 *Ex MSS. Mon. Ripacensis.*

III. 143 Chronicon NICOLAI TRIVETI Ordinis Prædicatorum. 411

457 *Ex Bibliotheca Bigiana.*

458 *Ex Bibliotheca Bigiana.*

459 *Ex Bibliotheca Bigiana.*

460 *Ex Bibliotheca Bigiana.*

461 *Ex Bibliotheca Bigiana.*

462 *Ex Bibliotheca Bigiana.*

463 *Ex Bibliotheca Bigiana.*

464 *Ex Bibliotheca Bigiana.*

465 *Ex Bibliotheca Bigiana.*

466 *Ex Bibliotheca Bigiana.*

Sermo V. de fundamento & incrementen Christianitatis. 101

Ex MS. S. Germani à Pratis.

Miscellanea Epistolarum, &c.

III. 333 Circa MCCXII. ALBINI ALBUINI in Expositionem VII. Psalmorum Penitentialium, Psalmi cxxvii. & Psalmorum xv. Gradualium Prefatio ad ARDANNEM Episcopum. 111

434 *Ex MS. Monasterii S. Claudi.*

435 Circa MC. S. ANSELMI Archiepiscopi Cantuariensis Epistole VIII. I. ad RICHARDUM Monachum Becconensem, quem hortatur ut indiscretis cnaposis vexationibus obedientiam anteponat. 116

436 II. ad ROBERTUM, SEYR. & ERIT. eos monet ut de minimis sine solliciti, & Angelos sibi semper adfuerunt cogitent, eorumque conversationem imitentur. 117

437 III. ad HUGONEM Monachum. Eum hortatur ut culpas suas nec celet nec defendat, &c. 118

438 IV. WILHELMUM amicum monet, ut Deo semper sit prefeus. 120

439 V. HARRARDUM Thiofordensem hortatur, ut Paschyteros Concilio inobedientes, & qui feminas uolent dimittere, à sacris prohibeat, &c. 121

440 VI. ANSELMO nepoti suo commendat bonos mores, ac studiositatem, & lingue Latine perpetuum usum. 122

441 VII. WALTERUM Cardinalem Apolicum in Angliâ Legatum rogat, ut ad fulciendum omnia sui Archiepiscopatus opera sibi ac subsidium à Romano Pontifice accipiat. 122

442 VIII. Episcopi Hibernie orat ut pro se multâ erumnis presso Deum interpellent: simul admonet ut sui quisque officii partes impieat; se si quid inter eos controversie ortum fuerit, ad se deferant. 123

443 M. Gallo Beamenfis Vicecomes filium GUILLELMUM in matrimonium dare spondet SANCIO Regis Castellæ filio. 125

444 *Ex Chartis D. d. Heruval.*

445 Circa M. RAINALDUS Burgundie Comes I. Matiscalcum, & CANAIAM in villâ Cussaco, semitice Ecclesie Besoninc. 128

446 MCCCIV. Eandem semitice confirmat CALISTUS Papa II. 130

447 MCC. RAIMUNDUS Burgundionum Comes molitertatad Ecclesie Besoninc. 131

448 *Communicavit R. F. Petrus Chiffet.*

449 MCVII. Testamentum HUMBERTI Guerrilli. Jura que dam confert Abbati S. Eparchii, vulgò S. CYBAR, in Diocesi Engolismensi. 132

450 MCC. Testamentum RAIMUNDI Comitis Melgoiensis. 133

451 *Ex Chartis D. d. Heruval.*

452 Matrimonium inquit INRI GAUFREDI de Rossillone, & FRANSGARON filium BERNARDI Vicecomitis Biterrensis. 137

453 *Ex membranis eiusdem.*

454 MCCCII. Pactum de futuro matrimonio SEVILLA filie PARI de Obillone cum AAMANO de Omelaz. 138

455 *Ex autographis eiusdem.*

456 MCLVI. Testamentum GUILLELMI Montisfessulani. 140

457 Testamentum GUILLELMI de Tortosa. 148

458 MCLXVII. Concordia facta inter Clericos Lugdunensis Ecclesie, & GUYDONAM Comitem Forensensem. 149

ELENCHUS TOMI I. X.

L. 431 Capitula selecta ex antiquâ Canonum Collectione factâ in Hiberniâ. 5

432 Aliâ Capitula THOMORII Archiepiscopi Canusianensis. 34

433 *Ex eodem Codice.*

434 Sensus quidam S. BONIFACII Archiepiscopi Moguntini & Martini. 63

435 *Ex alio Codice MS. Carthusiensi.*

436 Anno MCCCXXVIII. Concilium Romanum, presidebat GABRIELE Papa V. 68

437 *Ex Tabulario Ecclesie Amicisensi.*

438 Sensus, seu Constitutiones Ecclesie Lugdunensis. 79

439 *Ex membranis D. d. Heruval.*

440 Ordinatio facta pro Prælatos pro Clericis conjugatis & non conjugatis anno MCCCXXVII. 78

441 *Ex MS. eiusdem.*

442 Sermo I. in Comâ Domini. 79

443 Sermo II. de Comâ Domini, & de multis Sacramentis eisdem dicit. 82

444 Sermo III. in portâ Ecclesie ad Penitentes nondum adeptos reconciliationem. 88

445 Sermo IV. in Comâ Domini ad Penitentes reconciliatos. 89

Elenchus Contentorum

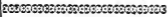
III. 542	EX MEMBRANIS EPSIEM. MCCXXVII. Testamentum GUIDONII Guereghii. 151 <i>Idem communicatio.</i>	Majuscaur.	276
561	MCC. Transscriptum Litterarum Pralesorum Normannicorum, super contentione juris Patronatus Ecclesiarum. 154 <i>Ex MS. epistolem.</i>	Edmum PABLI. P. N. Regis Franc. Ordinatus ut debita à se contracta ad diem praesentium solvantur. 281 MCCXXIII. Pactum matrimonii inter GRENADUM & GUILLELMUM. 283 <i>Idem descripte & communicatio.</i>	III. 704 609
ibid.	MCCII. Testamentum GUILLELMI Montispeffulani. 155	MCCXXIX. URBANI Pape V. discessio consanguineorum concilia LUDOVICO de Bourbonna, & ANNE filie D. BALDI de Arverna. 184	734
576	MCCXXIII. Testamentum MARIE Reginae Aragonum. 168 <i>Ex membranis epistolem.</i>	MCCXXXI. Testamentum JOHANNIS de Luxemburgo, & uxoris ejus. 286 <i>Ex membranis epistolem.</i>	737
586	MCCXXVI. Hæc est finis & concordia facta inter HENRICUM Regem Angliæ, & LUDOVICUM primo-genitum Regis Franciæ. 171 <i>Ex Chartulario S. Agilii apud Parisem-Anticuarii.</i>	MCCXXXIV. GABRIELI Pape XI. ad GUIDONEM Tironiensem. Rogat ut pactum EDUARDI de Felto-joco cum domino de P. sic observaretur. 289 <i>Idem communicatio.</i>	737
590	MCCXXI. Testamentum HENRICI Comitis Ruthenensis. 174	MCC. XLI. Procuratorum instrumentum, quo LUDOVICUS Rex Hierosolymit. dat facultatem inveniendi matrimonium pro se cum YOLANDA filia Regis Aragoniæ. 290	734
597	MCCXXVIII. JACOBUS Aragoniæ Rex volens barbaras nationes expugnare, cum his pactum inquit qui suppliciter acceperunt. 176 <i>Ex membranis D. d. Herouval.</i>	MCCXXXVI. Testamentum ANDREÆ de Luxemburgo Episcopi Cameracensis. 294 <i>Ex membranis epistolem.</i>	733
610	MCCXXXIII. GUILIELMUS Dux de BEMINGARDIS uxor ejus se & sua conferunt Abbati S. Eparchii. 180 <i>Ex Chartulario eius Abbatis.</i>	MCCXXXV. Concordia facta inter Christinos Aven. & Comitem de Luxemburgo. Inductus est dant ad vendendas apus. & omnia testamenta patris le galas. 299	760
613	MCCXXXIII. HUMBERTI Belli-joci Domini Statuti, quæ pars & libertas civium Belle ville illius; eaque confirmat GUICHARDUS Humberti filius. 181 <i>Ex Chartis D. d. Herouval.</i>	MCCXXXVIII. Pape III. vulgo V. Regem juramento solvit. 301 <i>Idem concessio.</i>	761
623	MCCXLVI. Pactum initum inter HANES, HUGONEM Episcopum Claromontanum, HUMBERTUM Belli-jocum, ARBERTUM de Turro, &c. 187	MCCCLVII. CAPSILLIENSIS Dantis Regis ad CAROLUM VII. Regem Franc. Orat. ut Rex Francie compelleret Scotiæ Regem de manibus injuriam illatis sibi restitueret; & exemplar littere Pragmaticæ sibi daret. 302 <i>Ex autographo epistolem.</i>	803
ibid.	M. CXLVII. Stipulationes quæ GUIDO Foresticæ & HUMBERTUS Belli-joci sponte se donatos RAIMUNDUS de Forestâ uxorem ELIZABETH filiam SIMONIS de Luzi. 189 <i>Ex autographo epistolem.</i>	MCCCLXXIX. NICOLAI Pape NASTUR eorum quæ in Convocato Mantuano facta sunt coram Pio Papa II. ad JEYONALIS de Urbino Francie Conciliatum. 305 <i>Idem communicatio.</i>	806
630	MCCXLIII. Jura & libertates habitantiam in villa de Villereys. 191 <i>Idem communicatio.</i>	Pio Pape I. Oratio habita in Convocato Mantuano. Respon. Othonis & WILLIELMI Episcopi Paris. & Othonis Regis Franciæ. 310 <i>Ex hactenus epistolem.</i>	807
633	MCCXLIX. LUDOVICI IX. Regis Francorum. Confirmatio judicium prolarum ad dirimendum licet inter HUGONEM Comitem Marchiæ, &c. & PATRUM Budesandii, &c. 196 <i>Ex Chartulario S. Eparchii.</i>	Oratio Iugostani Regis Trusæ coram Pio Pape II. facta in Convocato Mantuano. 317 Responso Legationum Regis Franc. ad Orationem P. II. habitam in Convocato Mantuano, quæ edita est Tomo VII. Synonymi. 323	809
638	MCCCLXI. JACOBI Regis Aragoniæ, &c. testamentum. 198	M. CCLXXI. Oratio eorum Summo Pontifice habita in causa JOHANNIS Bilei Cardinalis, a Rege ILL. ob prodicionem eorum susceptam. 329 <i>Ex MS. e. epistolem.</i>	820
648	MCCCLV. LITHE CLEMENTIS Pape IV. Declaret Regem Angliæ, ac hunc ejus EDMUNDUM Regem Scitiæ veros nunquam fuisse possessores. 207 <i>Ex membranis D. d. Herouval.</i>	Chronicon Andree Montisii O. B. in Ducatu Moravensi, nunc Bohemici, ab anno M. C. XXXI. ad M. C. CXXXV. Authore GUGALBALMO Abbate-judice Monasterii. 333 <i>Ex autographo V. C. Franc. In Chiese.</i>	84
650	Idem Papa suo, & Ap. stolice Sedis nomine Regnum Siciliæ CAROLO Andegaviz Commiserunt. 214 <i>Ex autographo epistolem.</i>	S. LUTHERI Episcopi Cameracensis Vita, scripto auctore. 633 <i>Ex MS. Col. Aten. S. Sepulchri Ameracensis.</i>	820
673	MCCCLXXII. Testamentum JACOBI cognomento Magni, Regis Aragoniæ. 245 <i>Idem descripte & concessio.</i>		82
678	MCCCLXXV. LUDOVICUS Belli-joci dominus confirmat jura & libertates civium Tycenensium, &c. 259		II. 781
680	JACOBUS Regis Aragoniæ filius Precratores constituit ad contrahendum matrimonium cum SCLARMUNDA filia Comitis Fuzensis. 262		
681	MCCCLXXVI. JACOBUS Aragoniæ Rex abdicato Regno Monachicum habitum induit. 267		
69	MCCCLXXV. Testamentum PHILIPPI III. Regis Francorum Gallicæ confectum. 268		
692	Fundatio Monasterii Fratrum Minorum in Insula Majorica, ab ALFONSO Rege Aragoniæ 273		
701	MCCCLXXII. Testamentum SCLARMUNDA Reginae		

ELENCHUS TOMI I.

CONSTITUTIONES ZACHARII Christiani & AP. L. CLONII Philoophi Britanni.
Ex MS. Bibliotheca Thonæa.
Venerabilis B. A. R. Martyrologium herodo car.

	mine.	126	tes B. MARIE congregari debant.	218		
	<i>Ex MS. Albata S. Remigii Remensis.</i>		MCCCLV. Littere ejusdem Regis ejusdemque argu- menti.	221	III. 731	
II	64	Ordo solis anni cum literis à S. HIERONYMO sup- peditis, &c. sive veteris Calendarium.	130	MCCCLXXIII. Littere Bullate, quibus CIMENS PAPA VII. Regnum Arden insinuat, ac LUDOVICO Duci Andegavensi tribuit.	223	746
	<i>Ex MS. Corbeiof.</i>		MCCCLXXV. JACOBI Sontie Regis ad CAROLUM VII. Regem Francorum.	243	801	
	<i>Miscellanea Epistolarum, &c.</i>		<i>Ex MS. D. d'Herouval.</i>			
III	324	ANNO DCCCX. Epistola DUNGALI Reclusi ad CARO- LUM Magnum de duplici Eclipti solis illo anno.	143	Gesta GUILLELMI Majoris Episcopi Andegavensis ab ipsonet conciliis.	247	II. 159
	<i>Ex MS. Albata S. Remigii Rem.</i>		Historia Praetorum ac possessionum Ecclesiae B. MA- RIAE de Fontanis. à PARAGINO ejusdem Ecclesiae Abbate.	267	373	
	331	DCCCXXVI. Fundatio Monasterii S. Corneii Com- pendensis à CAROLO Calvo facta.	157	<i>Ex apographis II. P. D. Michaelis de Marellis, Abbatis Frla Lupi.</i>		
	417	MCC. GUILLELMI Comitis Tolosani, & GUILLELMI Barcinonensis concordia pro Castro de Lautago.	162	Historiae Andegavensis fragmentum prolixum per FULCONEM Comitem Andegavensem.	322	III. 231
	439	MCC. Donatio facta Monasterio (nunc Episcopatus) S. Pontii Tomerianum à BERNARDO de Minerbi in gratiam filii qui Monasterium ortum suscipiebat subi.	63	<i>Ex islem.</i>		
	457	MCLVIII. Memoria LUDOVICI VIII. Regis Fran- corum. Libertates confert Episcopo & Eccl. Laudun- ensi.	163	Gesta Consilium Andegavensium, auctore Monacho Benedictino Majoris Monasterii.	329	234
	459	MCLXXVII. Pactum inicum inter IUDITHONUM Regem Aragonie, & HUGONEM Comitem Ruthemensem pro Victoriis de Carlatello, &c.	168	<i>Conseils D. d'Herouval.</i>		
	468	MCLXXIV. Jusjurandum GUILLELMI Montispesulani, praefatum JOHANNI Episcopo Magalonensi.	171	Libet de Compositione Castri Anbanax, & ipsius Do- minorum gesta.	331	273
	476	MCCXIV. Sacramentum fidelitatis à GUILLELMO Montispesulani domino factum RAIMUNDO Comi- ti Tolosano.	172	<i>Ex MS. S. Landi Andegavensis.</i>		
	483	MCCXXI. Pactum inicum inter IUDITHONUM Regem Aragonie, & BERNARDUM Atonis Vicecomitem Nemausensem.	174	Historiae Affligemensis liber unus, cum Continua- tione.	383	II. 769
	474	MCCXXII. PETAUS Rex Aragonie donat GUILLELMO de Montespulano Montispesulani & alia ca- stra, de quibus Guillelmus praestat sacramentum.	178	<i>Ex MS. S. Iustem Abbatis.</i>		
	611	MCCXXI. Concordia facta inter JACOBUM Regem Aragonum & JOHANNEM Episcopum Magalonen- sem.	181	Chronicon Barcinonense.	621	III. 140
	633	EDUARDI primogeniti Regis Anglit littere proca- torie, ad contrahendum matrimonium cum ALI- GONDA sorore Regis Castellae.	184	<i>Commence de F. C. Carols du Frayre D. du Cange.</i>		
	636	MCCXXVI. ARTAUDUS de Rosillione filium suum GUILLELUM emancipat, datque ipsi Castrum- novum.	186	<i>Attenda in M. scilicet.</i>		
	637	MCCXXI. Epistula alia donatio eidem.	188	Circù ORL. Libellus MARTINI Episcopi ad MERONEM Regem Galliarum.	626	311
	644	MCCXXV. PETRUS filius Regis Aragonum dotem CONSTANTIAE uxori suae constituit.	189	<i>Ex MS. S. Remigii Remensis.</i>		
	682	MCCXXV. Conventio pro matrimonio con- trahendo inter JOHANNAM filiam BLANCHAE Reginae Na- varrae, & filium primogenitum PHILIPPI III. Regis Franc.	196	DCCCII. Privilegium Munitionis Dervenitatorum, & alteri puellicum à CHLODOWIGO III. Francorum Rege concessum.	627	317
	713	MCCXXVII. Concordia inter JACOBUM Regem Ara- gon & JACOBUM Regem Majoricum.	197	DCCCXXVII. Privilegium à THEODORICO Rege BER- NARDINO Abbati & Monachis Dervenitibus datum.	631	ibid.
	717	MCCXXVIII. PHILIPPUS VI. Regis Franc. hortatus Italiae dominos, &c. ad Romanam Ecclesiam prop- riant, expugnante hereticos recentis vortos.	205	<i>Ex tabulario eius Monasterii.</i>	631	I. 307
	741	MCCCLIII. JOHANNA renuntiat bonis mobilibus & de- bitis mariti sui PHILIPPI Regis Navarria defuncti, dum cor ipsius Parisiis in Ecclesia Dominicanorum sepulture traderet.	208	<i>Ex MS. S. Remigii Remensis.</i>		
	730	MCCCLII. Invasio Militem Stelle à JOHANNI Fran- corum Rege.	215	Escommunicatio lata ab Archiepiscopo benedicti in perversos rerum Ecclesiasticarum.	635	II. 320
	731	MCCCLII. Littere ejusdem Regis. Fundatio Ecclesiae (quae Nobilem Domum vocat) Cauconicum S. Andoem prope S. Dionysium in Lancià, ubi Mil- itibus B. MARIE congregari debant.	218	<i>Ex velleto Foviscali MS.</i>		
			MCCCLV. Littere ejusdem Regis ejusdemque argu- menti.	221		
			MCCCLXXIII. Littere Bullate, quibus CIMENS PAPA VII. Regnum Arden insinuat, ac LUDOVICO Duci Andegavensi tribuit.	223		
			MCCCLXXV. JACOBI Sontie Regis ad CAROLUM VII. Regem Francorum.	243		
			<i>Ex MS. D. d'Herouval.</i>			
			Gesta GUILLELMI Majoris Episcopi Andegavensis ab ipsonet conciliis.	247		
			Historia Praetorum ac possessionum Ecclesiae B. MA- RIAE de Fontanis. à PARAGINO ejusdem Ecclesiae Abbate.	267		
			<i>Ex apographis II. P. D. Michaelis de Marellis, Abbatis Frla Lupi.</i>			
			Historiae Andegavensis fragmentum prolixum per FULCONEM Comitem Andegavensem.	322		
			<i>Ex islem.</i>			
			Gesta Consilium Andegavensium, auctore Monacho Benedictino Majoris Monasterii.	329		
			<i>Conseils D. d'Herouval.</i>			
			Libet de Compositione Castri Anbanax, & ipsius Do- minorum gesta.	331		
			<i>Ex MS. S. Landi Andegavensis.</i>			
			Historiae Affligemensis liber unus, cum Continua- tione.	383		
			<i>Ex MS. S. Iustem Abbatis.</i>			
			Chronicon Barcinonense.	621		
			<i>Commence de F. C. Carols du Frayre D. du Cange.</i>			
			<i>Attenda in M. scilicet.</i>			
			Circù ORL. Libellus MARTINI Episcopi ad MERONEM Regem Galliarum.	626		
			<i>Ex MS. S. Remigii Remensis.</i>			
			DCCCII. Privilegium Munitionis Dervenitatorum, & alteri puellicum à CHLODOWIGO III. Francorum Rege concessum.	627		
			DCCCXXVII. Privilegium à THEODORICO Rege BER- NARDINO Abbati & Monachis Dervenitibus datum.	631		
			<i>Ex tabulario eius Monasterii.</i>	631		
			<i>Ex MS. S. Remigii Remensis.</i>			
			Escommunicatio lata ab Archiepiscopo benedicti in perversos rerum Ecclesiasticarum.	635		
			<i>Ex velleto Foviscali MS.</i>			
			MCLIV. S. HENRICUS Alemanorum Rex PETRO Epi- scopo & Abbati S. Michaelis in Potentaria, duni & jura confirmat.	637		
			<i>Idem R. P. Pet. Franc. Christi S. J.</i>			
			MCLV. FREDERICI archiepiscopi Comensis littere fontalis.	639		
			<i>Ex velleto Cisterciensi.</i>			
			MCLIII. HENRICUS Episcopus Trecensis BERNARDUM Clarevallii Abbatem suum in possessionem Bullen- cuae, ubi à cademibus qui tam obtinebant Canu- nicis Regi.	640		
			<i>Ex apographo R. P. Pet. Franc. Christi.</i>			
			MCCXXVII. GUILLELMUS Montispesulani comitibus matrimonium cum AGASTA.	641		
			MCCXXVIII. Statuta LUDOVICI VIII. Regis Fran- corum, quibus Communiam apud Crispicum insi- tuit.	642		
			<i>Ex memoratis D. d'Herouval.</i>			
			MCLIII. LUDOVICUS VII. Rex Franc. decimam pa- ris ad Curiam suam allat dum Parisiis moraretur concedit Monachis Hedernensis Abbatie.	647		
			MCLXI. Idem Rex dat usdem Monachibus quidam percipere solebat de Parisiensi Capicerà, Sede Epi-	647		

Elenchus Contentorum

Ord. n. Edic. Tom. pag.			Ord. n. Edic. Tom. pag.
	scopali vacante. 648		
	<i>Ex Charitatis Hiberni.</i>		
III. 663	MCCCLXIX. Privilegium Ecclesie S. Juliani Brava- gentia concessum à CAROLO Celso, confirmatum à LUDOVICO VII. & à S. LUDOVICO. 649	296	III. 411
710	MCCCLXXI. PHILIPPUS V. Regis Francorum Ordinatio- nes p. o. equalibus ac similibus ponderibus ac mensu- ris in universo Regno militum suis, & eximendis domini sui boni ibalenensis vel usurpatis. 655	MCCXXV. GUILLELMUS Aqvitaniae Dux condit Mon- asterium S. MARIAE in suburbio Pictaveni pro Canonicis S. Catothobiti. 500	
716	Circa MCCCLXXIII. PHILIPPUS VI. Rex Franc. percipit HENRICUM de Moreis ut Gallicorum cas- trum depositum à PIERRO, regem suscipiat at- que institutionem JOHANNIS filii sui primogeniti. 653	<i>Ex membranis Avaris-Monasterii.</i>	
	<i>Ex membranis D. d'Herouval.</i>		
761	MCCCLXXII. Pater Concellii Babiloniensis missio acci- piunt procuriam ab Abbate Cisterciensi. 655	MCCXXV. PHILIPPUS Episcopus Trecentis insulic Canonicis Regg. S. Quintini Belvencensis in Eccle- sia S. Georgii. 301	413
	<i>Ex authentico Abbatis Cisterciensis.</i>		
803	MCCCLXXIII. PHILIPPUS Burgundiae Dux scribit CA- ROLO V. Regi Franc. quid Delphinus ejus filius agat. 656	MCC. Idem Canonicis Regg. coesert praebendam in Ecclesia Cathedrali, & Ecclesiam S. MARIAE. 302	416
819	MCCCLXX. JOHANNES Boboniensis Episcopus Podentia procuriam lumbam conferit Regi Franc. LUDOVICO XI. qui bellum tunc gerbat. 658	<i>Erna R. P. Robertus de Gyvis Canon. Reg. Cans. S. Genov.</i>	
843	MCCCXXII. LIETZ LUDOVICI XI. ad Concilia- rium nomine Dorotheae, ob Augustum Viromanduo- rum sive S. Quintini urbem à Comite-Scabulo oc- cupatam. 659	MCCXXII. Diploma fundationis Abbatie Hamensis, O. B. vulgo HAM in Archidia inter lilerium & A- nnam, ab HUGERARNO nobili viro factae, & à RO- BERTO Flandriae Comite confirmatae. 304	418
847	MCCCLXXIII. JOHANNES de la Grolle de Villiers Episcopus Lombardiensis scribit LUDOVICO XI. qui in Legionis munere gestit apud Regem Castellae. 661	<i>Communiceavit illi Joannes Robertus Taparcha D. de Rebec.</i>	418
	<i>Ex Chartis D. d'Herouval.</i>		
			
	ELENCHUS TOMI XI.		
I. 310	COLLECTIO antiqua Canonum Penitentialium in tres libros distincta. 1	MCCXXV. CHARTA CONFRAZERITANS inter Ecclesia S. Ni- colai & S. Laudi in civitate Andegavensi suas. 309	418
	<i>Ex lapsi Col. S. Thoma & Baluziani.</i>		
716	SIGILLUM Synodalia NICOLAI Gelani & GUILLELMII Majoris Episcoporum Andegavensium ab anno MCCCLX ad MCCCLVII. 101	MCCIII. ADELA Viromandensia Concessit praebendam Ecclesiae S. Quintini coesert Canonici Regg. Bel- vencensis. 314	417
	<i>Ex MS. Babilon. Thoma.</i>	<i>Lestropis R. F. Robertus de Gyvis.</i>	
41	Sermo in Natali Domini, perventum auctoris circa annum D. 1179	MCCIV. DONATIONES factae ROBERTO de Arbricellis, Auctori Monialium Fontis Fvralii. <i>ibid.</i>	414
	<i>Erna R. P. Pet. Franc. Cbifflet S. J.</i>		
	Miscellanea Epistoliarum, &c.	GUILLELMUS Penitenciariorum Episcopus & Canonici S. Frontonis concedunt eidem locum cui nomen Salvatis in Sylva Cadoni. 317	417
		Aliae donationes eidem factae à virginis. 318	<i>ibid.</i>
		MCCXVI. Confirmatio super inter donationem à GUIL- LELMO Episcopo Paganonensi concessa. 321	416
		<i>Ex Chartis S. Germani à Pratis.</i>	
		MCCXVIII. Constitutio LUDOVICI I. VI. Franc. Regis, quae leges pacis ab eo participata in civitate Lau- dusensi continet. 322	422
		<i>Erna D. d'Herouval.</i>	
		MCCXXVII. Quaer Abbatis Gancampii Ord. Cisterciens- is, vulgo Cereomp in Archidia, &c. consuetat HUGO Candaveux, eius habent THEODORICUS Ambia- nensis & MILU Moineus Episcopi. 328	423
		MCCXXVIII. Diploma funditionis Abbatie Monia- lium Ord. Cisterc. in Blandeca, vulgo Blandique propter S. Aulomatum, à DAVIDISIO Moineus Ep- iscopo confirmatae. 330	428
		<i>Erna II. D. de Rebec.</i>	
		MCCXL. PATER Venerabilis Abbas Clunigenus, pro RAOULIO de Petroni benefactione, ordinat Missas ac preces tum Cluniaci, tum in toto Ordine cele- brandas. 332	425
		MCCLI. Charta funditionis S. Bartholomaei Apostoli in Aliensi pago sub Hyensi civitate. 334	501
		<i>Ex membranis S. Germani à Pratis.</i>	
		MCCLII. Judicium LUDOVICI VII. Regis Franc. quo GODFRIDUS Lingonensis Episcopo abbas ab HUGO- NE Burgundiae Duce restituitur. 335	502
		MCCLXII. Pactum matrimonii inter GUILLELMUM de Turo, & SIBILLAM filiam ARNALDI de Vellu- passania. 339	541
		MCCLXIII. Consuetudines Communie Suelbionensis concessae à LUDOVICO VI. Franc. Rege confirmatae in à LUDOVICO Jun. & à PHILIPPO Augusto. 340	546
		MCCLXXVII. Ulus & Consuetudines Communie Tor- nacenensis à PHILIPPO II. Rege Franc. ordinatae. 345	555
		MCCCLXXVIII. PHILIPPUS Flandriae & Viromandensis Comites confirmant Leges & Consuetudines Amnicie Arenium in Aresta. 351	558
		Pactum matrimonii inter BERNARDUM Comitem Convernum, & MARIAM filiam GUILLELMI do- mni Montepellusii. 356	565
		MCCIV. GUILLELMUS DE Turo & GUILLELMA ma- trimonium. 356	

	timonium meum.	360	Responsio eujusdam de Corpore & Sanguine Domini.	39	
	<i>D. d'Herouval eruit.</i>		<i>Ex Gemblacensi Monasterio.</i>		
III. 371	MCCCL. Jura & Consuetudines civitatis Atrebatensis concessa a LUOVIVICO PHILIPPI Augusti filio, & a ROBERTO Comite Atrebatensi approbata.	361	Responsio Nicolai Papae I. ad Consulta ARDURI Archiepiscopi Vefontioensis.	41	396
	<i>Idem Dionysius Godefridus Camera Computarum Insulis Praefectus ac Rector.</i>		<i>Ex MS. S. Mariani Antivariensis O. P.</i>		
371	GUILLELMUS Comes Focalliquensis fideus ini cum GUYDONO de Dampetia, quo suum omne jus possidebat in Bourbonio, ipsi relinquit.	365	FLORI vini prudentis collecta ex Lege & Canone.	48	397
	<i>Erui D. d'Herouval.</i>		<i>Ex eodem MS.</i>		
400	MCCXXVII. Litterae allocationis Monasterii B. JOANNIS in Valle Carootensi cum Monasterio S. Quintini de Bellocensis.	367	Statuta Nofocomii Ambianensis facta à GABRIELO eujusdem civitatis Episcopo anno MCCXXIII.	54	713
	<i>Descriptis R. P. Robertus de Gyvis.</i>		Confirmatio Statutorum ab INNOCENTIO Papa III.	60	
619	MCCXXVII. Concordia inita inter PETRUM Archiepiscopum Rosomagensem, & Canonicos S. Melonis Pontifragis.	370	<i>Ex apographo Ambianensi.</i>		
	<i>Ex veteri membrana D. d'Herouval.</i>		Fundatio Hospitalis Comitisse Infulis facta à JOANNA Comitissa, & Privilegium THOMAE Comitum Flandriae & Hannoniae, ac ipsius Comitissae, &c.	62	III. 617
611	MCCXXVI. Litterae per quas RES S. LUOVIVICI de fratri suo CARULO Andegaviam & Cenomaniam.	373	<i>Ex chartis P. C. D. Wastier exvis Insularis.</i>		
671	MCCXX. Libertates & Consuetudines villae Ricomago concessae ab ALFONSO Comite Pictavensi, fratri S. LUOVIVICI, quae antiquissimum Legum & Consuetudinum Arveroziorum locum tenent.	375	Regula Fratrum & Sororum Nofocomii Belvacensis O. A. edita à GABRILO Archidiacono & VINCENTIO Belvacensi. Approbata per JOANNEM Papam XXII. & JOANNEM Episcopum Belvacensem.	68	I. 713
683	MCCXXVIII. NICOLAUS Papa III. scribit ad PHILIPPUM III. Regem Franc. se Papam Electam.	381	<i>Erui R. P. Robertus de Gyvis.</i>		
707	MCCXXV. Manumissio servis Regni Franciae à LUOVIVICO X. concessa.	385	Iodiditio Concilii Provincialis Capitaliarum Ecclesiarum Carbestandiam Provinciae Remensis.	76	878
ibid.	Eadem manumissio confirmatur.	387	<i>Ex Schedis Ambianensibus.</i>		
709	MCCXXVI. JOHANNES XXII. se ad summum Pontificatum electionem scribit CAROLO Marchi Comiti.	388	Expofitio de Consecratione Ecclesiae, deque vestimentis Episcoporum, auctore BRUNONE Signinensi Episcopo, O. B.	79	
711	MCCXXIII. Ordinisio CAROLI IV. Regis Franc. pro expofito domus Reginae uxoris suae.	391	<i>Ex MS. S. Mariani Catalaunensis, O. A.</i>		
730	MCCXXVI. CLEMENTIS Papae VI. cootra adulteratorum monetarum.	393	[Omiffa est, quia jam olim edita erat inter Opera Branonis.]		
761	MCCXXV. MARTINUS Papa V. gratias agit Regi Franc. de Orceobus ad se missis.	394			
770	Idem eujusdem argumenti.	395			
ibid.	MCCXXVII. Media proposita ad Ecclesiae pacem & concordiam iocundam.	396			
805	MCCCLIX. LUOVIVICUS Delphinus pater CAROLO VII. Francorum Regi ornatissimum suum sibi filium.	402			
ibid.	Regis responsio ad perferatas litteras.	403			
843	MCCCLXXIII. LUOVIVICUS XI. Franc. Rex ordinat publicas supplicationes in Ecclesia S. Dionysii.	404			
	<i>Idem. Idem. D. d'Herouval eruit.</i>				
1	Chronicon GUILLELMI de NANCIS Monachi S. Dionysii Franciae ab anno MCCXXIII. ad MCC.	405			
14	Continuatio duplex eujusdem Chronici à duobus Monachis indem Dionysianis, ab anno MCC. ad MCCCLXVIII.	603			

ELENCHUS TOMI XII.					
44	S. PASCHASI RAYBERTI Abbatis veteris Carbeiae O. B. Opusculum de Partu Virginis.		Anno MCCXVI. Testamentum EPHRAI Abbatis de Genicio villi, & de iis quae ad eum pertinent.	101	III. 318
	<i>Ex duplici MS. eujusdem Monasterii.</i>		<i>Erui. D. Louvet.</i>		
41	AYMONIS sive HAIMONIS Episcopi Halberstatis O. B. Tractatus de Corpore & Sanguine Domini.		MCCXXV. Reridicatio Bevaris & Ecclesiae S. Juliani eujusdem loci à BERENGASTO Comite.	104	328
	<i>Ex MS. S. Germani à Pratis.</i>		MCCXXV. Praeceptum PIPRI Aquitaniae Regis, quo S. Juliani Bevat. bona confirmantur.	105	329
150	AGREYALOUS O. B. de Corpore & Sanguine Domini contra inceptus JOHANNIS Scoti.	30	<i>Ex Chartulario S. Juliani Bevat.</i>		
	<i>Ex MS. S. Benediicti Floriacensis.</i>		Circa MCCXXVI. LOTHARIUS I. Imperatoris Praeceptum, quo restituuntur AMORONI Archiepiscopo Lugdunensi praedia, &c.	107	337
171	Epistola RAYBERTI Episcopi Verouensis, O. B. de Corpore & Sanguine Domini.	37	MCCCL. Eujusdem Praeceptum de Eulzina.	109	340
	<i>Ex membrana Episcopi Monasterii.</i>		Circa MCCCL. Eujusdem Praeceptum de Locenaco, & Ecclesia S. Gervasii, & rebus S. Stephani in Comitibus Lugdunensi & Viennensi.	110	ibid.
	<i>T. 1. 1.</i>		MCCCLIII. Eujusdem Praeceptum de S. Petro Jurensi.	111	341
			Eujusdem Praeceptum de Savinaco.	114	ibid.
			Circa MCCCLV. Eujusdem Praeceptum de Nantouis.	116	ibid.
			Circa MCCCLV. Eujusdem Praeceptum de Lemis, de Capella in Ambrosaco, atque de villa Gloua ex rebus S. Stephani in Comitatu Lugdunensi.	117	342
			CAROLI Regis Praeceptum de Mousse-auno in Carbitonensi.	118	349
			Circa MCCCLVI. Praeceptum de Cangisio villi in Augulodunensi, & de Scopella in Carbitonensi, CAROLI Regis patris S. Stryhano regibus, sagittante RAMEIRO Praefule.	118.	350
			Circa MCCCLVII. ANGELMARIUS Archiepiscopus Viennensis contrafructus Ecclesiae tribu fiscalitatem.	119	356
			MCCCLVII. CAROLI Regis Provinciae sive Burgundiae Praeceptum de villa Urbois.	120	353
			MCCCLXII. Eujusdem Praeceptum de rebus à Domino REMOIO pulsatis.	121	354
			MCCCLXII. Eujusdem Praeceptum de Tornone.	123	ibid.

Elenchus Contentorum

III. 355	Circa MCCXXXIII. Eiusdem Præceptum de Pilsinico.	124	de Triungulo.	167	III. 663
ibid.	Falsum Præceptum de Levil.	125	Circa MCCXX. Forma in qua Dominus Rex (S. Ludovicus) vult ut illia aliterentur in villis suis.	168	
ibid.	Manamillio facta ab eodem.	126	<i>Erant D. d. Herwald.</i>		
ibid.	Confirmatio epistolæ manamillionis.	127	MCCXXI. Leges de Arkes ab Abbate S. Bertini concessæ.	169	607
358	Circa MCCXXVII. LOTHARI Regis Lotharingæ & parisi Provincia Præceptum de Cadulisco & Li-vil.	128	<i>Ex Chartulario S. Bertini.</i>		
ibid.	Eiusdem Præceptum de Tornone & Costenaco, &c.	129	MCCXX. Constitutio S. LUDOVICI Regis Francorum de decemlyna quadragesimali tempore pauperibus eroganda.	177	635
359	Eiusdem Præceptum de rebus Ecclesiæ Lugdi, in solutè retentis.	130	Idem Rex confirmat mulieribus leprosis de Salceia prope Parisios, quæ à proavo suo LUDOVICO ipsi donata sunt.	179	636
ibid.	Eiusdem Præceptum contra WITCARIUM de rebus S. Stephani Ecclesiæ Lugdun.	132	MCCXXIV. Fundatio Ecclesiæ S. Mauricii Silvane-olensis facta à S. LUDOVICO Rege Francorum.	181	646
360	MCCXX. ADO Archiepiscopus Viennensis confirmat, in synodo Ecclesiam Vauensem Abbatis S. Eugendii Jurenis.	135	<i>Erant D. d. Herwald.</i>		
361	Circa MCCXXXVII. BARNONIS, sive BERNONIS Archiepiscopus Viennensis, RATREATO falsitatem datæ insinuationis Ecclesiam S. Blaudine.	136	MCCXXIV. Capitalaris fundatio Ecclesiæ Collegiatæ S. Hilarii Siniunri Brennenis.	187	679
360	Circa MCCXXXV. HELBRICINA dotem suam à FOLKRA quondam marito suo acceptam SERMADO vendit.	137	<i>Communicator D. Iovet.</i>		
ibid.	MCCXXXII. Præceptum D. BARNONIS Archiepiscopi Viennensis, quod fecit Monachis S. Teuderii.	139	MCCXXXVIII. Decretum Summæ Curie Parisiensis, quo declaratur Regem in vacationibus Canonica-tuum Ambientenium jus Regalium non habere.	192	716
362	Circa MCCXXXVI. Donatio villæ Mantule à TAU-berro Comite Ecclesiæ Viennensii facta.	143	<i>Ex Chartis Ambientensibus.</i>		
365	Circa MCCXXXIX. Privilegium RACAMPREDI Archiepiscopi Viennensis de Ecclesiâ S. Albini in vil-lâ Vogoria.	145	MCCXXXIV. FERDINANDI Regis Siciliæ Epistolæ ad LUDOVICUM Medicum. Filium suum primogeni-um Regis Francorum in matrimonium dare iniqui conditionibus recusat.	193	843
363	Circa MCCXXXVII. Villam Mantulam quam Eccle-siæ Viennensii donaverat TAUTERATUS Comes, cum usufructuario possidendam ipsi concessit Epi-scopus.	146	<i>Erant. D. d. Herwald.</i>		
372	MCCXXXVIII. Præceptum HUGONIS Regis Italiæ & Comitum Provincie, quo confirmantur quæ collata sunt Monasterio S. Teuderii.	147	Hiloria Terevintis.	196	II. 208
366	MCCXXX. Privilegium FORNOSI Papæ pro Monasterio S. Teuderii.	150	<i>Ex MS. S. Cornelii Compendiensis.</i>		
367	MCCXXXV. Præceptum LUDOVICI Regis filii BOS-onis Regis Burgundiæ, pro Monasterio S. Teude-rii.	152	BENEDICTI Presbyteri Historiæ brevis Episcoporum Viridunensium.	251	254
358	Circa MCCXXXIII. SIGIBERTUS obgravissimam que in-tulerat malis Ecclesiæ S. Mauricii in iudicium voca-tus, ea confessus est.	154	Continuatio per Monachum Abbatem S. Vitoni.	262	267
	<i>Hæcque erant D. Lovet.</i>		Hiloria Episcoporum Viridunensium, auctore LAU-RENTIO de Leodis.	274	281
398	MCLXIII. Dotem conjugii suæ INGA dat LUDERAN-dus Langobardus in Italia.	155	Continuatio per Monachum S. Vienni.	333	377
410	MCLXVI. Privilegium HERBERTI Vitomanducorum Comitum, quo iura & libertates Abbatæ S. Pra-jecti in urbe S. Quincini afferuntur.	156	<i>Ex MS. S. Piumi Viridunensii.</i>		
	<i>Ex Christophylacio S. Prajecti.</i>		Epistola cupida ad Abbatem Monasterii S. Germani ad V. Episcopum Viridunensem de Hungaria.	349	III. 368
429	MCCXXVIII. Damnat Summus Pontifex pravam con-suetudinem exigendi pecunias ab his qui recipiuntur in Canonicos.	158	Eiusdem, ut videatur Epistola cur Ecclesiæ non de-ducantur in memoriam SS. Veteris Testamenti.	356	370
434	MCCXXV. Institutio Canonicorum Ordinis S. Angu-stini, & iurium Decani Ambientensis confirmatio per GARNUM Episcopum.	159	<i>Ex MS. S. Gislemi.</i>		
427	MCLV. Literæ THOMASII Episcopi de Ecclesiâ S. Martini Ambientensis promotione in Abbatem.	162	Narratio reintegrationis Abbatæ S. Martini Torna-censis, auctore HEXIMIANO ejus Monasterii Ab-bate.	358	II. 888
	<i>Ex chartis Ambientensibus.</i>		<i>Ex MS. eius Abbatæ.</i>		
341	MCLXXVI. ARNULFUS de Monceaux contrahit mati-monium cum ACHETA.	163	Origo sive Hiloria Monasterii Cylonienis per clar-tas quosdam selectas.	468	877
	<i>Ex Christophylacio S. Prajecti.</i>		<i>Communicator P. C. Dionysius Gadsfr.</i>		
389	MCCXXVIII. De tribus personatibus additis in Ecclesiâ Ambientensi; & eorum redditus & mania præscribitur.	165	Fundatio Cernobii Viennensis, sive brevis Hiloria Canonicoium Orliensis S. Augullini.	333	871
	<i>Ex Chartis Ambientensibus.</i>		<i>Ex MS. ejus Abbatæ.</i>		
394	MCCXXXIII. PONTIUS Vicecomes Podemiaci contra-bit matrimonium cum ADLAIDE filiâ GARNARI		<i>Additamenta ad Miscellanea.</i>		
			Epistola THOMÆ Episcopi. Monita Christianis & poli-tica LUCIANO parietibus.	545	III. 297
			<i>Communicator Paschasius Quisfel.</i>		
			MCCCLXXI. CAROLUS CALVUS Rex Monasterium S. Porcuni confert Abbati & Monachis S. MARIE, sive S. Fellicii Herenici.	551	350
			MCCCLXXVI. JOHANNES PAPA VIII. superiorem dona-tionem approbat.	552	351
			<i>Erant D. Claudius Episcopus.</i>		
			MCCXXXII. LITVA AVUSTRI Hungariz Regis ad GA-RIORIUM PAPAM IX. Consequenter se ac Regnum suam in parte interdicho suppositum esse ab Archie-piscopo Strigoniensi.	554	610
			<i>Communicator Em. Cardinalis Bona.</i>		

in XIII. Voluminibus Spicilegii

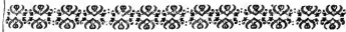
Col. n. Edic. Tom.	Page.	Ort. n. Ar. Tom.	Page.
III. 194	MCLV. Statuta antiqua, in quibus Angliæ totius Regni Comitiæ ordinantur. 377	III.	343
179	MCCXV. Diploma regium, sive ordinationes JOHANNIS Regis Angliæ, quæ statuit quid Nobilibus, quid plebem observare debeant ad pacem & tranquillitatem Regni stabilendam. 373		
634	MCCXLVII. Litteræ de matrimonio PHILIPPI filii S. LUDOVICI, & ISABELLIS filie JACOBI Regis Aragonum. 386		
642	MCCXLVIII. Compromissum Regis ac Baronum Angliæ, in quo eligant arbitrum omnium contentionum & discordiarum Regem Franciæ S. LUDOVICUM. 388		
661	MCCXLIX. Matrimonium initum per Procuratores inter FERDINANDUM filium Regis Castellæ, & BEATRICAM Regis Franciæ filiam. 393 <i>Ernst D. d'Herouval.</i>		
764	MCCCLXXXIX. Litteræ Concilii Basiliensis, quibus injungitur Ordini Cisterciensis facta contra EUGENIUM Papam IV. 396 <i>Ex MS. Cisterciens.</i>		
II. 117	MCCCLXVI. Historia translationis Corporum SS. Ragnoberti & Zenonis, auctore JOSEPH SACRODOTE, ex Cancellario Regis Aquitanorum Preceptore Regis LUDOVICI. 600 <i>Ex MS. S. Beagni Divionensis.</i>		
611	Circa MCCCXXIV. Historia fundationis Monasterii S. Viti Martyris in Gladbach, Diocesis Colonienfis, auctore incerto. 612 <i>Ex MS. Monasterii S. Pantaleonis.</i>		
68	Pallio S. FALCIS Episcopi, Tubocensis & Martyris. 634 <i>Ernst R. P. Petrus Chifflet S. J.</i>		
I. 696	Addenda Concilio Lateranensi Præfidente ALEXANDRO Papæ III. 696 <i>Ex MS. Monasterii de Brémâ, O. P.</i>		
ELENCHUS TOMI XIII.			
607	A NO MXXV. Synodus Atrebatensis à GERARDO Cameracensi simul & Atrebatensi Episcopo celebrata. 1		
208	Circa MCLXII. Vita hereticorum, seu manifestatio hæresis Catharorum per BONACURUM, qui quondam fuit Magister illorum Mediolani, coram populo. 62		
166	Circa MCLXIX. ANSELMI Havelbergensis Episcopi libri, sive dialogi tres <i>Antinomias</i> adversus Gratianum. 88 <i>Ex MS. Abbatis Cisterciensis.</i>		
<i>Miscellanea Epistolaram, &c.</i>			
III. 301	Circa eccc. Epistola S. HIERONYMI ad CONSTANTIUM, sive Prefatio libri qui <i>Comes</i> appellatur. 253		
306	Circa o. S. PROSPERI Episcopi Regiensis, seu verius JULIANI POMERANI in tres libros de Vita Contemplativa secundus Prologus, qui non exstat in Editionibus Lovaniens. an. 1563. nec Lugdunensi an. 1539. 254 <i>Ernst R. P. Pet. Franc. Chifflet S. J.</i>		
109	MCCV. Cetera privilegia habitoribus Fagiaci, seu Monasterii Fagiaci concessa à PRIMO Rege ob chartas decimas, vel incensas. 253 <i>Deeds D. d'Herouval.</i>		
344	MCCCL. ANSELMIUS & uxor ejus RICHARDUS multa apud FOZANUS conferunt Ecclesiæ Ambianensi. 260 <i>Commencement D. de Conge.</i>		
	Circa MCCCXII. ANGELOMARO Archiepiscopo Vinnensi WIGBERTUS Comes in conventu peccatorum, quæ usquequæque bona sollicitudine cogitur. 263 <i>Ex Chartulario Paronensi.</i>		367
	MCCCXVIII. CAROLI simplicis privilegium Monasterio S. Aniani in Diocesi Narduscolensi collatum. 263		
	MCCCXXVII. Synodus Vinnensis, in qua Præfide ALEXANDRO Archiepiscopo, sit inter duos Abbates sopitæ. 267 <i>Ex Chartulario S. Andreae Vinn.</i>	I.	601
	MCCCXXVI. Duello probatum est Locesum S. Sturni Monasterio Bellioecensi debere attribui. 268 <i>Ex Chartulario Rebilensi.</i>	III.	376
	MCCCXXXI. CONRADUS Reginus Burgundiarum donationes pie factæ S. Andreae Vinn. Monasterio. 270		380
	MCCCXXXIV. PHOENIX Rex Burgundiæ confirmat quæ Monasterio S. Andreae Vinn. donaverat CONRADUS pater ejus. 271		ibid.
	M. Constitutio Monachorum S. Andreae Vinn. quæ à Monachis factum utentium Monasterii interdictum. 273 <i>Ex Chartulario ejus à monachi.</i>		381
	MXXV. RICHARDUS MARSHO N. thaurus multa conferunt Ecclesiæ Carnouens. et detrimenta quæ ipsi intulerat, restituit. 274		386
	<i>Ex MS. Ecclesiæ Carotenfis.</i>		
	MXXV. ROBERTUS Rex Burgundiæ approbat & auget quæ Monasterio S. ANDREÆ dederunt parentes ejus CONRADUS & MATHEUS. 275		ibid.
	MXXV. EMMENTARIS Regina Ecclesiæ S. JOHANNIS donat Monachis S. Andreae. 276		389
	GUILLELMUS Burgundiæ Ducis donatio facta Abbatibus S. Andreae pro salute Imperatoris. 277		ibid.
	LEONHARDUS Archiepiscopus prohibet ne Monachus usurpet & sibi attribuat reditus Obediensium, sive Prioratus in quo degit. 278		ibid.
	Conventus Procerae Vinnensis civitatis, in quo nonnulla donatur VASOR & uxori ejus loco beneficij, in Monachis userviant, quandoque vnt. 279		390
	MXXVII. BERNHARDUS Comes donatio facta Monasterio S. Andreae. 280		391
	<i>Ex Chartulario S. Andreae Vinn.</i>		
	MXXXII. CHAITS fundacionis Ecclesiæ S. MARCINI Sparnacensis, Diocesis Rem. ab OTHONIS Comite Campaniæ. 281		ibid.
	MXXLII. vel seq. De Monetâ Vinnensi corruptâ. 284		393
	MXXVIT. HARRICUS I. Rex Francorum Ecclesiæ Carotenfis hincum Unigardum innumem concessit. 285		398
	MI. Confirmatio donorum factorum Ecclesiæ Roto-mageosi S. Audoeni. 286		400
	MXX. Fundatio Abbatis beatorum Martini & Walgeni de Sigi. & ejus traditio Rotomagensi Ecclesiæ S. Petri Apostoli & S. Audoeni. 288		ibid.
	MXXX. DONUSO AMALICI Militis facta Major-Monasterio. 290		413
	<i>Concessio D. d'Herouval.</i>		
	MXXXXII. ARDATUS & uxor ejus & filios innotent societatem cum Monachis S. Andreae Vinn. in plurimum operum ipsorum participes sunt. 293		414
	EMMO & IS-BELLA conferunt plures bona Monasterio S. Andreae Vinn. ob filii susceptorem in Monachum. 294		ibid.
	<i>Ex Chartulario S. Andreae Vinn.</i>		
	MXXCVII. MARCOUS Episcopus Rodoniensis respondet HENRICO Episcopo Carnouens. qui illum consulerat de viro à quo usor debitum totum postulabat, licet ipse votum monachice vitæ consensu ejus emittit. 295		430

Elenchus Contentorum

Ord. n. Ed.	Tom.	Page	Ord. n. Ed.	Tom.	Page
III.	440	PHILIPPUS I. Francorum Rex jubet bona Episcoporum Carnutenſium deſundorum intacta ſervari.	MCCCLVI. Literæ WILLELMI Ep. Noviom. de eodem.	III.	585
ibid.	440	Ejuſdem argumenti PASCHALIS II. literæ ad Canonicos Eccleſiæ Carnutenſis.	Ernst R. P. Roberts de Gyvois.		
ibid.	440	Fundatio Abbatis SS. Trinitatis in Novoburgo à GUILLIELMO Comite facta pro Sanctimonialibus.	MCCXXXIII. Ordinatio: GAUVRINI Ambianiſis Episcopi, pro Canonicis S. Martini de Foillia- con prope Carbecis.	615	
476	MCCXIX. & MCCXXI. Confirmatio ſeu renovatio cu- juſtam privilegii antiqui, olim Abbati & Con- ventui Monaſteri Cluniacenſis per LUDOVICUM VI. Regem Francorum conceſſa.	300	MCCXXI. Statuta facta ad corrigendos mores Canoni- corum Foilliaſenſium	610	
480	MCCXXV. A Gaufrido Episcopo Carnotenſi licentia Canonicis conceſſa eligendi Decani.	304	Ex MS. S. Germani à Paris.	641	
ibid.	MCCXXVII. Inſtitutio Canonicorum Regularium in Abbatia S. Martini Sparnacenſis, à THEOBALDO Comite Campaniæ.	305	MCCXXXII. Tranſumptum literarum OTTONIS de Cyonis, Caryſti Dominatoris, qui dedit Abbat & Conventui Cisterciæ, & miſit brachium F. Jo- annis-Baptiſte.	641	
ibid.	MCCXXVIII. Charta RICHARDI II. Archiepiſcopi Re- morum de eadem inſtitutione.	307	Transcriptum literarum Gallico idiomate ſcriptarum BALDWINI Imp. Conſtantinopolitanæ, per quas brachium B. Joannis-Bapt. OTTONI de Cycon conceſſit perpetuo.	ibid.	
481	LUDOVICUS VI. Rex Francorum confirmat privile- gium, quo ſervi Eccleſiæ Carnutenſis habent in om- ni foro ſeculari poteſtatem iſtituendi, &c.	309	Exemplar literarum OTTONIS de Cyonis, quas mi- ſit Abbati, Conventui, ac Capitulo Generali Ci- ſterciæ, de donatione quam Cisterciænſi Monaſterio fecit brachii B. Joannis-Baptiſte.	ibid.	
486	MCCXXXI. Fundatio Abbatis de Miratorio, Ordinis Cisterciænſis.	311	Charta, ſive Vidimus JOHANNIS Episcopi Cabloen- ſis de prædatis tribus literis, acta anno Domini MCCXXXIII. mense Romanæ Civiæ, 25. Aprilis.	ibid.	
494	MCCXXXVI. HUGO Episcopus Antiodorensis complu- rium Eccleſiarum decimas ſuis Canonicis concedit eâ conditione, ut totâ quadragimâ communicet comedant.	313	Ernst D. Jacobus de Lannoy.	697	
536	MCCXLII. JOHANNES MARTINI ſeipſum ac filioſtradit dominio GERARDI Comitis Rodilionis.	314	Litæra Regia, per quam PHILIPPUS IV. Francorum Rex conceſſit Prælati & personæ Eccleſiaſtiæ Re- gni, quod acquisita pacificè tenent.	700	
538	MCCXLV. Confirmatio privilegiorum Eccleſiæ Narbo- nenſis.	315	MCCXX. Communiſſio: ex Priori de Cberâ ſuper negociis que ſequuntur, expedienda in Coriâ, ſu- per quibus (ſpiciendum eſt) D. Pape, vel ſuper quibus habet Prior literas præſentare.	698	
	Communicatio D. d'Herouval.		MCCCLV. PHILIPPUS Pulcher Franc. Rex, ob victo- riam in Flandriâ reſtam, octum libras annuatim ſolvendas tribuit Eccleſiæ Carnutenſi.	698	
543	MCCXLVIII. Fundatio Noſocomii Noviomienſis à RICHARDO Episcopo approbata.	320	MCCCLVII. Idem attribuit fratri ſuo LUDOVICO Comi- tatis, Baroniæ, &c. quindecim miſſia librarum Turonenſium annui redditus.	717	
547	MCCXLIX. LUCIUS PAPA III. prohibet Canonicis Carnutenſibus pluralitatem beneficiorum, & resi- dentiam præſcribit.	321	MCCXXXIII. PHILIPPUS Valois JOHANNI filio ſuo primogenito emancipato conceſſit Ducatum Nor- manniæ, & Comitatus Andegaviæ & Cembaniæ.	719	
550	MCCXLXVII. URBANUS PAPA III. RICHARDO Epi- ſcopo Carnutenſi, ne domus in claſtro laicis den- tur, aut locentur à Canonicis.	322	MCCXXXV. LUDOVICUS Imperator dat poteſtatem LUDOVICO Comiti de Oetingen quorundam negotia cum HUMBERTO Delphino Viennæ tractandi.	719	
ibid.	PHILIPPUS II. Rex Francorum Pagenſibus de Vailly, de Condé, &c. Diocæſi Suſſonenſis, Commu- niam conceſſam confirmat & auge.	323	Idem per eandem Legatum Viennæ Regnum HOM- BERTO conceſſit.	ibid.	
559	MCCXC. HUGO de Gomaco fundat ac dotat Abbatiam Belloſanenſem Canonicorum Ord. Præmonſtr.	327	MCCXXXVI. Fundatio Monaſterii Celeſtinorum de Meduniâ, à CAROLO V. Francorum Rege facta.	741	
569	MCCCVI. & MCCXV. SIMON Comes Montifortis c. ſoldos pro anniversario matris ſuz aſſignatos con- firmat.	330	MCCXXX. JOHANNES FRANC. REX LUDOVICO filio ſuo ſecundogenito conceſſit Andegaviæ & Cembaniæ Comitatus.	733	
ibid.	MCCVIII. Quibus conditionibus recipiatur à Capitu- lo Noviomienſi Eccleſiæ Decanus.	331	MCCCLXI. JOHANNES Godeſidus, vulgò Cardinalis Albaniſis, Regi Franc. LUDOVICO XI. ſcribit Ab- batem Cluniacenſem motu eſſe proximum.	823	
574	MCCXI. De anniversario SYSTIANI de Pertico.	332	MCCCLXXV. FERRINANDUS Sicilia Rex LUDOVICO Regi Franc. querit quòd Chriſtophorus Co- lumbus tresmiles ſuz depredatus ſit, poſtulante ablatis ſibi reſtitui	844	
ibid.	Fundatio duorum præbendarum in Eccleſiâ S. Ma- gri de Foilliacon.	333	LUDOVICI XI. Reſponſio.	845	
584	MCCXX. Ordinationes pro Noſocomio factæ à STE- PHANO Episcopo Noviomienſi.	334	Mortuologium Geilonenſe, ſive S. Guillemi de De- ſerno perveſutum.	II.	25
ibid.	MCCXXVIII. Prologus ejuſdem ad Regulam ab i. ſo- ſitam fratibus & ſororibus ejuſ Monaſterii.	335	Ex MS. ejus Monafterii.		
585	Literæ HONORII Pape III. Regulam illam appro- bantis.	336	[Adde ſunt variz leſiones à duobus antiquis Cod. quærens unus eſt S. Galli.]		
ibid.	MCCXXXI. GERARDUS Episcopus Noviomienſis con- firmat fundationem Noſocomii.	337	Hiſtoria Condomenſis Abbatiz, nunc Episcopatus.	380	

Ord. n. Edic. Tom. pag.			Ord. n. Edic. Tom. pag.
III. 663	Oratio ad rallum effundendam. 511 [S. quebentur Indices, & Vasie Lectiones aliquot Opulimonum, quas fuit locis restitutus.]		III. 454
<i>Appendix.</i>			
II. 101	De homagio Iijno BERNARDE Archidiaconi Transligerensis, Diocesis Andegav. 227		
del.	De homagio Iijno GALLARDI Archidiaconi Transligerensis. 230		
104	De falsis latronibus apud Evencart. 235		
105	Littere compositionis pro prosecutionibus habendis in Proestibus Majoris Monasterii Turonensis. 237		
108	Professio obedientie facta Episcopo Andegavensi ab Abbate de Buzeris Cister. Ord. 245		
III. 107	ARMULI Lesoviensis Episcopi, Sermo in Annuntiatione B. MARIE Virginis. 246		
	Eisdem Epistole v. scilicet		
109	I. Ad dominum Papam ALEXANDRUM. Conqueritur de Monachis qui, ut preterebat, parochiales Ecclesias usurpant, ac iudicium impediunt. 253		
110	II. Ad dominos Cardinales ALBERTUM & THEODORUM Ecclesie Romanae Legatos pro REGINALDO Barchonensi Eledo. 254		
del.	III. Ad ROSERIUM Rotomagens. Archiep. Rogat ut seotentiam in Monachum perversum ab Abbate postam non informet. 255		
del.	IV. Universis Fidelibus. Pecunia in testamento HUGONIS de Pisu memoratam iuste se distribuitur pro-bitor. 256		
del.	V. HENRICO Regi Anglorum. Agit contra nepotem suum qui ingratus & crudelis se ipsi exhibebat, necatque ut illum coarctet. 257		
	Epistole xv. HILDBERTI Turonem. Archiepiscopi scilicet		
411	I. Gratias agit Episcopo, qui suos tempestate iactans benignè exceperat. 260		
	II. Scribit Regi Anglorum agritudinem suam nondum plene expulsum. Congratulatur ei quod bene sit cum Comite genero suo: ac denique certiorum eum facit pacem Ecclesie suz sub certis conditionibus sit molestis reddidit. ibid.		
	III. Respondet eisdem, qui eum interrogaverat de adultera à Chelso dimissa. 262		
	IV. Consolatur Abbatem, quam fur Moniales affligebat malis & dissolutis moribus. 263		
	V. Congratulatur & compatiatur amico, cui se affligum febribus quartanis indicat. 264		
	VI. Narat Episcopo curiam causam indignationis Regi Francorum in se, & eum rogat ut collaboret Regi perditio sibi propitiando. 265		
	VII. Scribit, ut opinor, HENRICO Anglorum Regi, ut Abbas illi curiam, que sibi bonum nomen ex moribus comparaverat, faveret vellet. 266		
	VIII. Ad amicum de gratitudine. 267		
	IX. Summo Pontifici, cui se excusat, quod ei de beneficiis acceptis gratias non egerit: deinde postulat ut pallium solum Metropolitano Turonensi debentem, Episcopo Dolensi negetur: denique pro Andegav. Episcopo precatur. ibid.		
	X. Eisdem de Canonico Turonensi graviter mutilato. 269		
	XI. Eisdem conqueritur, quod à se excommunicato, Sedes Apostolica officium Sacerdotii, & beneficium absque satisfactione pravis restituerit. 270		
	XII. Eisdem de controversia mota inter Episcopum Carnutensem & Abbatem Majoris-Monasterii. ibid.		
	XIII. Afflictus Hildebertus laget mortem iustissimi sibi ex iusticia amissimi. 272		
	XIV. RUGERUS Dunelmensis Episcopo in gratiam ROBERTI iustidum. ibid.		
	XV. Algaro Priori S. Cuthberti commendat eundem ROBERTUM. 272		

F I N I S.

INDEX ALPHABETICUS OPERUM IN TRIBUS VOLUMINIBUS CONTENTORUM.

Ord. n. Edic. Tom. pag.			Ord. n. Edic. Tom. pag.
	A.		
II. 446	A. Abbas Erethamensis Epistola ad Gerardum Episcopum Tornacensem. t. III. 300	Aff gemensis Monasterii Historia. t. III. 738	Del. v. Edic. Tom. pag. X. 585
IX. 79	ABONES, Monachi S. Germani à Pratis, Sermones v. scilicet. t. I. 336	ANYONES Episcopi Ballicensis Capitulum. t. I. 384	VI. 691
IV. 1	ADLARDI Abbas, Statuta antiqua Corbeie. t. I. 386	ARNARDUS de Bano nonnulla deus ROBERTO de Arbecillis. t. III. 476	XI. 380
XI. 314	ADRIA Vinomandensis Comitis, prabendam S. Quirini conteri Canonici Regg. Bolognensis. t. I. 437	MECLIV. Albanense Concilium, presidente ZOTMO Episcopo Avenionensi, A. S. Legato. t. I. 719	II. 630
XII. 184	ADRIAN Marchionis de quis moneta Viennensem adulteret, veat. t. I. 393	Albigenum Episcoporum Clunicon. t. III. 370	VII. 391
XII. 191	ADRI Archiepiscopus Viennensis Ecclesiam Velsensem confirmat Ecclesie Sandi Engodi Jurensis. t. III. 360	ALBANI ALCUINI Epistolæ durat GALLIE. IULIAM. t. III. 322	VI. 392
10	ADREVALOT Opusculum de Corpore & Sanguine Domini, contra JOANNEM Scotum. t. I. 150	Epistola ad FRIDERICUM PRÆFATO ad ANTONIUM Episcopum Salzburgensem in expositionem Plalmorum quos Pædagogales & Graduales vocant, ac Psalmi CXVIII. t. III. 323	IX. 311
IV. 20	ADRIET Archiepiscopi Rotomagensis, Epistola ad LEODIVICUM X. Francorum Regem. t. III. 708	ALOPRUNDUS Hispanie Imperator Clunicensi Monasterio donat Abbatem SS. FACUNDI & PRIMIVII. t. III. 485	VIII. 175
XII. 1	ADRI Parthenus Episcopi liber adversus Græcos. t. I. 112	ALONCUS Archiepiscopus Senonensis, Abbatem S. Remigii Senonensis ad VARELLAS transferri in Concilio permittit. t. I. 593	II. 579
103	ADRI SYLVII, postea PII Papæ II. Epistola de Fornicatione, ad HIPPOLYTUM Mediolanensem. t. I. 2	ALEXANDRI PAPÆ III. Epistola ad HENRICUM Archiepiscopum Remensem, ac suffraganeos ejus. t. III. 338	V. 572
		ALEXANDRI PAPÆ IV. Epistola IV. ad LEODIVICUM. t. III. 338	VI. 485

Ord. v. Edv.
Tom. pag.

Index Alphabeticus Operum

Ord. v. Edv.
Tom. pag.

	IX. Francorum Regem.	t. III. 633	VIII. Ad WALTERUM Cardinalem, Apostolicum in Angliā Legatum.	435	IX. 322
VL	487	Epistole duæ ad Praseros Franciæ.	t. III. 614		
	445	ALFONSI Hispaniarum Regis Epistola ad Hugonem Abbatem Cluniacensem.	t. III. 407		
XI.	373	ALFONSI Pizavenfis Comes libertatis & Consuetudinis viliæ Ricomago concedit.	t. III. 671		
IX.	273	ALFONSI Aragonum Rex Monasterium Fratrum Minorum in In uli Majostic fundat.	t. III. 692		
II.	451	ALMORIS Anglorum Regiæ Epistola ad ALEXANDRUM Papam III.	t. III. 518		
	452	Ad HYACINTHUM Cardinalem.	<i>ibid.</i>		
VII.	164	AMALARIUS Episcopi Epistola.			
		I. Ad HIRSEMIAM Archiepiscopum Senonensem.	t. III. 330		
	165	II. Ad JONAM Episc. Aurelianensem.	<i>ibid.</i>		
	<i>ibid.</i>	III. Ad RANTGARIVM Episcopum Noviomensefem.	<i>ibid.</i>		
	167	IV. Ad HETTDNUM Monachum.	331		
	168	V. Ad GUSTARDUM.	<i>ibid.</i>		
	175	VI. de observatione quadragesimæ.	333		
XIII.	290	AMARICUS Miles Majori-Monasterio Senicurum donat.	t. III. 413		
XII.	54	Ambianensis Nofocomii Statuta.	t. I. 713		
	60	Ab INNOCENTIO Papa III. confirmantur.	715		
IV.	361	AMORIS, diædi FILLIUS Papæ V. Literæ, quibus de-clarat se, tametsi Papatus renouat, ea quæ sui Pontificatus tempore acta sunt, rata esse velle.	t. III. 782		
	362	Epistole Literæ, quibus abrogat censuras omnes ratione Schismatis lras.	<i>ibid.</i>		
	363	Epistole Literæ, quibus electiones, privilegia, & cætera id genus à se collata, valitura docentur.	783		
VII.	263	AMICUS (Geraldus) à BERTRANDO Episcopo Cantuelliensi monitus, nonnulli Monasterio S. Andree restituit.	t. III. 578		
V.	582	ANASTASII Papæ Epistola ad CHLODOVIVM I. Fr. Regem.	t. III. 304		
XI.	309	Andegavensium Ecclesiarum S. Nicolai & S. Laudi constituta.	t. III. 428		
XII.	554	ANDREÆ Hungariæ Regis Epistola ad GREGORIUM Papam IX.	t. III. 610		
IX.	294	ANDREÆ de Luxemburgo Episcopi Cameracensis testamentum.	t. III. 755		
XIII.	273	S. Andree Viennensis Monachorum Constitutio, quæ sibi futurum usum illius interdicunt.	t. III. 382		
IX.	318	Andrensis Monasterii Historta.	t. II. 781		
VIII.	162	ANDREA, (Bertrandi de) & GUILLIELMI Montipellusani Domini pactum, pro inuendo matrimonio filii & filie ipsorum.	t. III. 457		
XIII.	260	ANGILOVING ac RIMULOVS ejus conjugis donationes Ecclesiæ Ambianensii factæ.	t. III. 542		
XII.	319	ANGELMARUS Archiepiscopus Viennensis MAURINIO facultatem condendæ Ecclesiæ tribuit.	t. III. 356		
	357	Angliæ Statuta antiqua, in quibus totius Regni commoda ordinantur.	t. III. 594		
XIII.	88	ANSEMI Heselbertensis Episcopi libri tres: I. de variis Christiænæ religionis formis: cæteri duo Disputationum aduentus Grecorum.	t. 5. 166		
VII.	191	ANSEMI de Rabodimonte Epistola ad MANASSIUM Archiepiscopum Reuenensem.	t. III. 431		
III.	24	S. ANSELMI Archiepiscopi Cantuariensis Tractatus Aëticus.	t. I. 443		
	121	Epistola I. ad LANFRANCIUM Archiepiscopum Cantuariensem.	t. III. 433		
IX.	316	II. Ad RICHARDUM Monachum Becensem.	<i>ibid.</i>		
	317	III. Ad ROBERTUM, SEXT. & EDV.	<i>ibid.</i>		
	318	IV. Ad HUGONEM Monachum.	434		
	320	V. Ad WILLELMUM amicam.	<i>ibid.</i>		
	<i>ibid.</i>	VI. Ad HERBERTUM Episcopum Thiofordensem.	<i>ibid.</i>		
	321	VII. Ad ANSIANUM nepotem.	<i>ibid.</i>		
		VIII. Ad WALTERUM Cardinalem, Apostolicum in Angliā Legatum.	435		
		IX. Ad Episcopos Hiberniæ.	<i>ibid.</i>		
		Apeninis Monasterii S. Crucis institutio.	t. III. 616		
		ARABIVS Episcopus Cameracensis parabendam Ecclesiæ suæ conferit Monachis Cluniacensibus.	t. III. 410		
		ARBERIVS Miles, ejus uxore & filius societatem inuenit cum Monachis S. Andree Viennensis, ut ipsorum opem ipsorum participatione.	t. III. 414		
		ARBRICELLUS (Robertus de) quæ à variis accesserit in Diocesi Petragoricensi, transferit in GERARIVM de Salis.	t. III. 475		
		ARCHIBALDI Ecclesiæ Archidienensis subdecani Epistola ad HENRICUM Archiepiscopum Senonensem.	t. III. 488		
		ARCHIBALDI de Borbonio pactum inuenit cum PERRAO de Blac cocem HENRICO Anglorum Rege.	t. III. 549		
		Arikes villæ leges à JACOBO Abbate S. Bertini concessæ.	t. III. 607		
		Artium in Artesiâ Consuetudines, diuic Amicitie Leges.	t. III. 555		
		ARMANNUS de Omellæ, ac SIBILLA pactum de futuro matrimonio.	t. III. 483		
		ARNALDUS de Monte-ispenco nonnulla donat ROBERTO de Arbricellis.	t. III. 476		
		ARNALDI de Corbeii Cancellarii Regis Francorum, Oratio habita in Consilio, ob Obsequia BENE-ICTO XIII. subactator, donec cessum confensit.	t. I. 798	Append.	
		ARNULFI Leodouensis Episcopi sermo in Annuntiatione B. Mariæ.	t. III. 507	XIII. 246	
		Epistola I. ad ALEXANDRUM Papam II.	509	853	
		II. ad ALBERTUM & THEODINUM Cardinales, Sedis Apostolicæ Legatos.	510	254	
		III. ad ROBERTUM Archiepiscopum Rotomagensem.	<i>ibid.</i>	255	
		IV. Judicium in causâ testamenti HUGONIS de Piana.	<i>ibid.</i>	256	
		V. ad HENRICUM Anglorum Regem.	<i>ibid.</i>	257	
		VI. ad LUCIUM Papam.	511	II. 482	
		VII. ad S. THOMAM Archiepiscopum Cantuariensem.	512	485	
		VIII. ad ALEXANDRUM Papam II.	513	495	
		IX. ad HENRICUM Anglorum Regem.	516	497	
		X. ad ALBERTUM & THEODINUM Cardinales, Sedis Apostolicæ Legatos.	<i>ibid.</i>	500	
		XI. ad WILLELMUM Episcopum Cenomansensem.	517	501	
		XII. & XIII. ad CALIXTINUM Papam.	<i>ibid.</i>	505	
		Fragmentum Sermonis.	518	503	
		TRACTATUS GERARIVM Episcopi Engolismensem.	t. I. 151	516	
		ARNULFVS de Montecox matrimonium inuicem cum AGNETA.	t. III. 541	XII. 163	
		ARTAUDUS de Rossione GUILLIELMUM filium suum emancipat, ac eidem Castrumzouum donat.	t. III. 636	X. 186	
		Eidem sibi donat.	637	183	
		Aschaffenburgensis Diocesis Conclusiones.	t. III. 773	VII. 251	
		Atrebotensis Synodus à GERARIVO Cameracensi summa & Atrebotensi Episcopo celebrata.	t. I. 607	XIII. 1	
		Atrebotensium Epistola ad RICHOLDUM Archiepiscopum Reuenensem.	t. III. 410	V. 540	
		Ad URBANUM Papam II.	<i>ibid.</i>	542	
		Atrebotensis Civitatis jura & consuetudines.	t. III. 572	XI. 561	
		ATTONIS II. Episcopi Vercellensis Opera, scilicet Capitularia.	t. I. 403	VIII. 1	
		Libellus de Præfura Ecclesiastica.	414	44	
		Epistola I. ad VALDONEM Episcopum.	431	99	

in Tribus Voluminibus Contentorum.

Vol. n. Edi- tion. pag.			Vol. n. Edi- tion. pag.
VIII. 110	II. III. IV. ad Fideles fidei Diocesios.	434	VI. 475
111	V. ad AZOBIUM Episcopum.	435	X. 126
113	VI. ad AMERONICUM Presbyterum Mediolanensem.	438	XIII. 268
116	VII. ad Clericos Diocesis Vercellensis.	439	VIII. 165
117	V. II. ad eisdem.	440	IX. 181
118	IX. ad Episcopos Italix.	441	187
Y. 147	S. AVOENENSIS Archiepiscopi Rotomagenſis, Vita S. Ebrgi Episcopi & Confessoris.	t. II. 76	189
XIII. 188	S. AVOENENSIS Monasterio Rotomagenſi traditur Abbatia BB. MARINI & WIGANI de Saggi.	t. III. 400	IX. 259
II. 609	MEDIA Avenionensē Concilium.	t. I. 705	VIII. 264
VIII. 216	Avenionensē Monasterii S. ANDREAE Statuta, ad illustrandam Monasticam disciplinam.	t. III. 631	II. 594
IX. 199	Avenionensium Cælestiorum, & PATRI Comitum de Luxemburgo Transfatio.	t. III. 760	677
V. 110	AVINIO & BALUINI.		XI. 367
II. 670	AVITI Viennensis, aliorumque Episcoporum collatio cum Arianis, coram GUNDBRACO Burgundionum Rege.	t. III. 504	XII. 68
VI. 451	Aurelianensis Synodi anni circiter MXXVII. Gesta.	t. I. 604	74
II. 591	MXXVIII. Aucſenſis Concilium, præſidente HUGONE Cardinali.	t. III. 457	VII. 276
VIII. 255	AVARUS Archiepiscopus Logdonensis, jubet more antiquo Archiepiscopum Lugdunenſem & Eduenſem Episcopum, alterum alterius Sedem vacantem tenere & administrare.	t. III. 684	VI. 397
	B.		140
XL. 310	BAINACO (Ainarus de) nonnulla donat ROBERTO de Aibriculis.	t. III. 476	123
VI. 443	BALDA Virgo Ecclesiam S. MARIE de Valle donat.	t. III. 407	157
VII. 196	BALDRIUS Episcopus Dolensis confirmat Monasterio S. Florentii bona, quæ in sua Diocesi sita sunt.	t. III. 459	164
VIII. 169	BALRICUS Noviomenſis Episcopus Lehenſis Monasterio confirmat, quæ eidem à BOSONO Milite restituta sunt.	t. III. 463	178
VII. 584	BALDWINI de Avenis, Genealogix et Chronix Hispaniensibus collectæ.	t. III. 286	181
VIII. 166	BANZA (Raimundus de) & Albergi uxor ejus nonnulla donant, ac filium offerunt Ecclesie Cadurcenſi.	t. III. 444	233
XII. 139	BARNOENI Archiepiscopi Viennensis Præceptum, quo multa conferunt, aut collata confirmat Ecclesie S. Tuderii.	t. III. 560	30
136	Idem RATERIO facultatem tribuit restaurandi Ecclesiam S. Blandini.	562	Y. 361
146	Idem TAUTERO Comiti Villam Mantulam, & alia prædia sine fructu suo possidenda donat.	563	XII. 251
VIII. 149	BARO (Gaufridus de) Pauperibus Magistris in Theologica facultate studentibus Parisiis donat, quæ tibi à ROBERTO de Sorbona collata fuerant.	t. III. 679	II. 510
NI. 314	S. Bartholomæi Ecclesia in pago Alimni fundatur.	t. III. 501	III. 165
VII. 173	BARTHOLOMÆI Episcopi Lanunenſis Judicium, quo terra de CASI Monachis Lehenſibus assignatur.	t. III. 487	166
II. 177	Basilienſis Concilii Epistola ad Monachos Cluniacenses.	t. III. 761	167
VIII. 185	Ejusdem Epistola ad ROGERICUM Comitē de Villandando.	763	X. 165
X. 655	Idem pecuniam unguam accipit à JOHANNIS Abbate Cluniacensi.	ibid.	VIII. 366
XII. 196	Ejusdem litteræ, quibus Ordini Cluniacensi animatio- tut facta coram EUGENIO Papam IV.	764	X. 174
	FRATRICI REGINE SUEVICI testamentum.	t. III. 660	XI. 356
	BEDE Alatyriologum, Heroica veritas & hymn.	t. II. 33	IX. 281
	Bellilocenſi Monasterio Ecclesiam S. Saturnini deſerere iustitias, dæmo probatur.	t. III. 376	IX. 281
	BELLO-FORTE (Raterius de) nonnulla donat Ecclesie Cadurcenſi.	t. III. 438	IX. 281
	BELLOFOTO, (Humberti de) & Guibardi filii ejus Statuta, quibus libertates civium Bellevillæ assignant.	t. III. 611	IX. 281
	BELLOFOTO (Hugonis de) Episcopi Claronenſis, Humberti Bellioeci Domini, & aliorum factum pactum de se mutuo tenendis.	t. III. 623	IX. 281
	BELLOFOTO (Humberti de) ELIZABETHAM filiam, viduam SIMONIS de LUZI, RAINAUDI de Foreſio nuptum dat.	ibid.	IX. 281
	BELLOFOTO (Ludovicus de) confirmat libertates se jura civium Tyſiacenſium à prædecessoribus factas.	t. III. 678	VIII. 264
	BELLOFOTO (Margareta de) renuntiat omnibus bonis JOHANNIS de Cabillone Autiodorenſis Comitum mariti sui, nuper facti fundi.	t. III. 700	II. 594
	MXXIV. Belvacenſis Concilii Gesta.	t. I. 633	677
	Belvacenſis Cœnobii S. Quantianæ fundatio, ac dedicatio.	t. II. 135	XI. 367
	Belvacenſis Cœnobii S. Quintini, & Monasterii B. Joannis in Valle Carnotenſi, associatio.	t. III. 600	XII. 68
	Belvacenſis Nobilium Regula.	t. I. 715	74
	Ejus Statutum quoddam confirmat JOHANNES Papa XXII.	716	74
	Litteræ JOHANNIS Episcopi Belvacenſis de jurisdictione Episcopali inſidem N. docentium.	717	VII. 276
	BENEDICTI de Auzel Clauſi Francorum Regis Capitanei, Epistola ad Præſbiteros S. Gerogii.	t. III. 766	VI. 397
	BENEDICTI Papæ III. confirmatio Privilegiorum Corbeix.	t. III. 543	140
	BENEDICTI Papæ XIII. Epistola ad Academicum Parisiensem.	t. I. 787	123
	Altera ad eandem.	788	157
	Epistola ad Duceſſem Bituricenſem, continens alteram ad Carolum VI. Franc. Regem.	784	164
	Epistola ad CAROLUM VI.	800	178
	Bulla contra Regem Franc. & alios à sua Obedientia recedentes.	805	181
	Altera Bulla in eisdem.	803	233
	Epistola ad Cardinales qui olim Obedientix fæx fuerant.	810	30
	Benedictinorum Abbatum in Provinciâ Narbonenſi Decreta, ad restaurandam disciplinam Regularem.	t. I. 707	Y. 361
	BERARDI (Johannis) Chronicon Abbatie Cisterciensis, sive Pifaricensis.	t. II. 929	XII. 251
	BERNARDI Presbyteri. Historia Episcoporum Viandenſium.	t. III. 254	II. 510
	BERNARDI Epistola ad RICARDUM.	t. III. 400	III. 165
	S. BERNARDI Epistola ad GAUFRIUM Abbatem S. Medardi.	t. III. 492	166
	Ad RAINOLDUM Abbatem.	ibid.	167
	Ad INNOCENTIUM Papam II.	495	X. 165
	BERNARDI de Mineſis nonnulla donat Monasterio S. PONTII Tomacenſi.	t. III. 459	VIII. 366
	BERNARDUS Tinnacensis nonnulla donat, ac finem offert Ecclesie Cadurcenſi.	t. III. 438	X. 174
	BERNARDUS Atonis Vicecomitis Nemausenſis pactum cum LOSPONO Aragouam Rege.	t. III. 543	XI. 356
	BERNARDI Comitum Convenarum pactum matrimonium cum MARIA filia GUILLELMI Domini Montispeſulani.	t. III. 558	X. 691
	BERNARDUS Episcopi Carlanenſis privilegium Monachis Derwentibus datum.	t. III. 517	VIII. 165
	BERTRANDI de Auduſis, & GUILLELMI Montispe-		

Index Alphabeticus Operum

Ord. n. Rom.	fol.		Ord. n. Ed. Rom.	fol.
		fulani domini pactum, pro iocando matrimonio filii & filie ipsorum. t. III. 437		
IV.	401	HERRINGTON Cardinalis Epistola ad LUDOVICUM XI. t. III. 844		
I.	489	BREVENSI Abbatie Chronicon. t. I. 400		
XI.	318	BRONHOFF (Guillelmade) non nulla domus ROBERTO de Arbricellis. t. III. 475. 476		
VIII.	201	BLUT (Petrus) & ARCHIEPISCOPUS de Borbonio pactum inicum cum HENRICO Anglorum Rege. t. III. 549		
XIII.	63	BONALORIS Vita hereticorum, sive Descriptio hereticorum quas Cathari prohibentis, & eorum confutatio. t. I. 208		
IX.	63	S. BONIFACII Archiepiscopi Moguntini & Martyria Secuta quorundam selecta. t. I. 507		
VII.	231	BONIFACII PAPAE VIII. Epistola ad Regem Majoricarum. t. III. 694		
VI.	43	BONIFACII PAPAE IX. Littere ad noverfos fideles. t. I. 766		
	54	Bulla ad CAROLUM VI. Regem Francorum. 768		
	57	Altera Bulla ad eundem. 769		
	117	Epistola ad Consilium Regis Francorum. 787		
	118	Altera Epistola ad Francorum Regem. ibid.		
X.	618	BORBONII (Joannis) Episcopi Auasienfis, Epistola ad LUDOVICUM XI. t. III. 339		
VIII.	201	BORONIO (Archebaldi de) pictum inicum cum PETRO de Blot coram Henrico Anglorum Rege. t. III. 549		
XIII.	280	BORCARUS Comes non nulla domus Monasterio S. Andree Viennensis. t. III. 391		
VI.	45	BROSIANO (Simonis de) Cardinalis vulgus Medicamentis, Declaratio in causa Schismatis, dum in extremis ageret. t. I. 763		
II.	114	Burgundensis Albituz Monachorum Epistola Encyclica, vitani, & Opera HABVAT continens. t. III. 461		
C.				
VIII.	360	Cacerentia Canonici non nulla donat GABRIELTO de Castro novo, cu lege et hinc Canonico habebat apud se induat, &c. t. III. 449		
VI.	461	CALISTUS PAPAE II. Epistola ad Monachos Chamaenses. t. III. 496		
III.	146	CALISTI PAPAE II. Epistola ad LUDOVICUM VI. Regem Francorum. t. III. 478		
	149	Ad GAUFRIDUM Ciconensem, JOANNEM Aurelianensem, & STEPHANUM Parisiensem Episcopos. 479		
IX.	830	Idem confirmat remissionem Marchalis & Camarie in villa Tuffiaco concessam Ecclesie Bistunze. ibid.		
IV.	381	CALISTI PAPAE III. Epistola ad CAROLUM VII. Regem Francorum. t. III. 796		
	385	Ejusdem Vocem. 797		
	503	Altera Epistola ad CAROLUM VII. 799		
IV.	391	Tertia ad eundem. 800		
VII.	260	CAMPORANO (Juni de) Januensem Ducis Epistola ad CAROLUM VII. Francorum Regem. t. III. 763		
II.	620	Canonici qui Episcopus locum in suis Capitulis stare nolunt, arguuntur. t. I. 707		
IX.	1	Canonum antiqua Collectio facta in Hibernia. Ex ista tantum habetur Capitula selecta. t. I. 491		
XI.	1	Canonum essentialium Collectio antiqua. t. I. 510		
VI.	39	Cardinalium qui URBANUM PAPAM VI. elegerant, Epistola ad Cardinales qui Avenione remanebant. t. I. 763		
	41	Cardinalium qui ab Urbano Papa VI. deservierant, Epistola ad Regem ac Principes. 764		
	44	Eorundem Epistola ad Academicam Parisiensem. 765		
	63	Idem quo modo PATRUM de Luna sive BERNARDI PAPAM XIII. elegerant. 771		
		Eorundem Epistola ad CAROLUM VI. Regem Francorum. t. I. 799		
		Eorundem Epistola ad BENEDICTUM XIII. quibus eum ad Concilium Pisianum vocant. 809		
		Eorundem Littere ad universos Praelatos, quibus eos ad Concilium Pisianum convocant. 811		
		Eorundem Epistola ad BENEDICTUM XIII. 818		
		Cardinalium Collegii Romani Littere, quibus se in neutram partem inclinare declinant. 807		
		Eorundem Littere ad Praelatos Obedientiae suae, quibus eos ad Concilium Pisianum convocant. 814		
		Cardinalium utriusque Collegii Epistola ad Academicam Parisiensem, aliam ejusdem ad CAROLUM VI. Francorum Regem continens. 806		
		Eorundem Epist. ad CAROLUM VII. t. III. 797		
		CAROLMANNI Regis. Regis Praeceptum in gratiam Monasterii S. Polycarpi in Diocesi Narbonensi. t. III. 364		
		Praeceptum, quo nomina quae a praedecessoribus suis Ecclesie Aurelianensi concessa sunt, confirmat. ibid.		
		CAROLI M. Regis Franc. & Imperatoris Genealogia. t. III. 493		
		CAROLI Calvi praecipuum, quo privilegia Corbeiae collata confirmat. t. III. 346		
		Praeceptum, quo Monasterium Ecclesie Lugdunensi restituitur. 349		
		Praeceptum, quo alia praedia eidem Ecclesie restituntur. 350		
		Praeceptum, quo Monasterium S. Pauciani Monachus Heremibus confert. ibid.		
		Praeceptum, quo approbat fundationem Monasterii S. Andree in Diocesi Elmonensi. 351		
		Fundatio Monasterii S. Corpeli Compendiensis. 352		
		CAROLI Regis Provinciae Praeceptum, quo Villam Urbanam Ecclesie Lugdunensi restituit. t. III. 353		
		Praeceptum, quo varia eidem Ecclesie confert. 354		
		Praeceptum, quo Toronensem eidem Ecclesie restituit. ibid.		
		Praeceptum, quo Ponticum eidem Ecclesie restituit. 355		
		Praeceptum, quo Levisam eidem Ecclesie restituit. ibid.		
		Sevi eandem mansumissio. ibid.		
		CAROLI Simplicis Praeceptum, quo privilegia Corbeiae collata confirmat. t. III. 347		
		Praeceptum in gratiam Mon. S. Annae, in Diocesi Narbonensi. 367		
		CAROLUS Crassus Imperator confirmat Praeceptum LOTHARII Imp. in gratiam Abbatiae Grandis-Vallis. t. III. 365		
		CAROLI IV. Francorum Regis Ordinatio pro expensis Domus Reginae. t. III. 711		
		Idem jubet Reliquias Capellae suae Parisiensis expensis Domus Dei ad se deferri. ac eidem Domui Dei non nulla donat. ibid.		
		Idem LUDOVICUM CAROLI Comitis Valois patri sui filium septenniter emancipat. ibid.		
		Ejusdem Epistola ad JACOBUM Aragonum Regem. 713		
		CAROLUS V. Monasterium Celestinoium Medunze fundat. 714		
		CAROLI VI. Epistola ad CLEMENTEM PAPAM VII. aliam ad BONIFACIUM PAPAM IX. continens. t. I. 785		
		Ejusdem Epistola duae ad Collegium Cardinalium qui Avenione morabantur. 771		
		Ejusdem Legatio ad BENEDICTUM PAPAM XIII. 789		
		Ejusdem Littere, quibus quid subtractionis tempore agendum sit, decernit. 799		
		Ejusdem Epistola, ad Cardinales Romae morantes, post mortem BONIFACII PAPAE IX. 801		
		Ad		

in Tribus Voluminibus Contentorum

fol. n. Libr. Tom. p. 25			fol. n. Libr. Tom. p. 25
VI. 173	Ad CRAGORIUM Papam XII.	803	CLEMENS Papa IV. decessit HENRICUM III. Anglorum Regem, & filium ejus EDMUNDUM Regni Siciliae verosimiliter fuisse possessorem. c. III. 648
177	Ad eundem.	ibid.	Idem suo & Apostolicae Sedis nomine Regnum Siciliae CAROLO Andegavice & Provinciae Comiti concessit. 650
196	Ad Regem Aragonum.	808	Idem confirmat privilegia & praedecessoribus suis LUDOVICO IX. Francorum Regi concessa. 659
VII. 244	CAROLI VII. Epistola ad FREDERICUM Regem Romanorum.	c. III. 764	Ejusdem Epistola ad Abbatem S. Dionysii in Francia, & S. Germani & Paris. ibid.
IV. 301	Fedus cum aliquot Principibus Imperii.	765	Ejusdem Epistola ad JACOBUM Aragonum Regis Hispaniam. ibid.
VII. 286	Epistola ad EVOLVIUM Papam IV. de fidelitatis jumento, quod sub Praetuli omnes praestare debent.	766	CLEMENS Papa VI. Epistola. I. ad JOANNAM Francorum Reginam. c. III. 722
296	Ad eundem.	767	II. ad eundem. 723
297	Ad eundem.	ibid.	III. ad JOANNEM Archiepiscopum Rotomagensis. ibid.
298	Ad Cardinales.	ibid.	IV. & relique numero novem supra viginti ad JOANNEM Regem Francorum, & JOANNAM Reginam, continentes varia privilegia Francorum Regibus concessa. ibid.
IV. 331	Mandata data suis Legatis pro pace Ecclesiae concilianda.	771	Ejusdem Bulla contra adulteros monachos. 730
VII. 293	Epistola ad NICOLAUM Papam V.	772	CLEMENS Papa VII. Regnum Adriae insulavit, ac donat LUDOVICO Duci Andegavensi. 746
290	Ad Cardinalem Nicenam.	773	Ejusdem Epistolae duae ad VLADISLAUM Poloniam. 759
292	Ad SIGISMUNDUM Austriacae Ducem.	776	Cluniacensis Monasterii antiquiores Conventus, collectae à S. Udalrico Monacho Benedictino. c. I. 641
297	Ad NICOLAUM Papam V.	785	Coloniensis Studii Epistola ad Academiam Parisiensem. c. I. 782
288	Ad eundem.	ibid.	MEXXV. Compensatio Coeciliam, in quo Ecclesiam SS. Aevi & Acheoli Canonici contra Roderico Episcopum Ambrosianis. c. I. 616
300	Ad Ducem Clivensem.	786	In eodem privilegio Ecclesiae SS. Cornelii & Cyriaci confirmatur à PHILIPPO I. Francorum Rege. 627
301	Ad Archiepiscopum Coloniensem.	ibid.	Conchenfis Conventus Epistola ad RAIMUNDUM Comitem Tolosanam. c. III. 604
302	Ad JOANNEM Humad.	787	Condati in Diocesi Suffoniensi Conventus. c. III. 550
303	Ad DIONYSIUM Cardinalem Strigoniensem, & alios Hungariae Proceres.	ibid.	CONOSTO (Petri de) Epistola. I. ad Praetorem Argentor. c. III. 664
304	Diploma committens ARNOLDO Duci Romanensi concessum.	ibid.	II. ad Ihesuzium S. Frambodi. 667
311	Epistola ad ALFONSUM Aragonum Regem.	ibid.	III. ad MATTHEUM Abbatem S. Dionysii. ibid.
314	Ad FREDERICUM Imperatorem.	788	IV. ad Praetorem Argentor. 668
316	Ad NICOLAUM Papam V.	791	Condemnis olim Abbatiae, nunc Episcopatus, histeria. c. II. 580
322	Ad Archiepiscopum Moguntinum, ALBERTUM &c.	798	CONRADUS Briguandiz Rex Monasterium Grandis Vallis instaurat. c. III. 575
329	Epistola duae ad CALISTUM Papam III.	ibid.	Ejusdem Praeceptum, quo varia donat Monasterio S. Andreae Varenensis. 580
XL. 481	Epistola ad LUDOVICUM Delphinum.	805	Corbeix Veteris Naruta antiquae, primitus ad ADALARDO Abbate scripta. c. I. 586
VI. 499	Idem Academiam Cadomeis ab EVGENIO Papa IV. erectam confirmat.	792	CORBIA (Arnaldi de) Cancellarii Regis Francorum Oratio habita in Consilio, ut Obsequium BENEDICTI XII. substatuatur, donec certum consentiat. c. I. 798
IX. 317	CAROLI VII. Legatorum Oratio in Conventu Mantuano.	809	Citipiaci Communis leges. c. III. 595
318	Eundem responso ad Orationem Pii Papae II.	810	
VIII. 390	CAROLI VIII. Epistola ad Cameram Compositorem.	c. III. 848	
VI. 1	XXXV. Carthagenensis Synodi sub BONIFACIO Episcopo habitae pars II.	c. I. 482	
16	XXXV. Carthagenensis Synodi sub REPARATO Episcopo habitae fragmentum.	485	
II. 58	Calisti-Benedicti Monachorum Epistola Encyclica, vitam ANTHONII Abbatis continens.	c. III. 462	
V. 361	Casertensis Abbatiae Chronicon.	c. II. 929	
XL. 301	CASTELLIONE (Philippus de) Episcopus Trecentis, miratur Canonicos Regis S. Quintini Belvacensis in Ecclesia S. Georgii.	c. III. 415	
302	Idem praebendam in Ecclesia Cathedrali, & Ecclesiam S. MARIAE concessit Canonico S. Georgii.	416	
VI. 331	Cassanensis Abbatum Chronicon.	c. III. 570	
IV. 419	Cassanensis Monasterii Sancti Ksharii Chronicon.	c. II. 291	
II. 691	CELVANON (S. Petri de) vita & miracula.	c. II. 155	
V. 302	CELOVIGI I. Francorum Regis, fundatio Abbatis MICHAELIS S. Maximini.	c. III. 307	
II. 302	CHRISTIANI DANIE Regis Epistola ad CAROLUM VII. Francorum Regem.	c. III. 803	
III. 417	CHRISTOPHORI Papae, Confirmatio privilegiorum Corbeix.	c. III. 348	
I. 105	CHRODOLPHI Episcopi Merensis Regula Canonico-rum.	c. I. 565	
XII. 413	Citoniensis Monasterii Historia per chartas quasdam selectas.	c. II. 875	
II. 705	CLARI primam Floriacensis, deinde S. Petri Vivi Monachi, Chronicon S. Petri Vivi Monasterii Senonensis.	c. II. 465	
VII. 358	CASIMIRI (Nicolai de) Liber de Studio Theologico, ad JOANNEM de Piedemonte Baccalaarium.	c. I. 473	
			D
			DEODERICUS Merensis Episcopus plurima Sanctorum corpora in Italia reperit. c. II. 133
			DESIDERIUS Episcopus Morinensis, confirmat fundationem Abbatum Monialium Ord. Cister. in Biendecq, prope S. Audomarum in Aretensi. c. III. 546
			S. Dionysii Chronicon breve, ad Cyclos Paschalis. c. II. 499
			S. Dionysii in Francia Monachi, societatem incunctam Monachis S. Remigii Remensis. c. III. 333

Index Alphabeticus Operum

fol. no. Ann. tom.	fol. no. tom.	fol. no. tom.
I.	353	VI. 424
X.	143	II. 800
VIII.	230	X. 639
VII.	175	V. 568
VI.	321	II. 570
X.	184	II. 571
XIII.	194	VII. 278
XII.	101	IV. 341
XIII.	276	IV. 376
IX.	137	II. 509
II.	410	VI. 817
	431	VI. 341
V.	365	X. 351
	564	II. 408
VI.	455	VIII. 210
XII.	167	VII. 243
VI.	17	IV. 309
IX.	183	
III.	106	
VII.	118	
XII.	634	
	193	
XIII.	380	
XII.	593	
VIII.	272	
XII.	48	
III.	185	
X.	367	
XIII.	341	
XII.	150	
VIII.	391	
<p>Divisionem Monasterii S. Benigni Chronicon. t. III. 357</p> <p>DUNGALI Rectori Epistola ad CAROLUM-MAGNUM. t. III. 324</p> <p>DUKANNUS Episcopus Cabillonensis litem dirimit inter Episcopum Lingonensem, & Comitem Nivernensem ac Forenses, de puzbendis Tornodocensibus. t. III. 600</p> <p style="text-align: center;">E.</p> <p>EBRONIS Archiepiscopi Remensis Apologeticum. t. III. 355</p> <p>ERRARDUS de Madelano nonnulla donat ROBERTO de Albicellia. t. III. 476</p> <p>EDGARUS Primogeniti Regis Anglorum Littere procuratoris ad constituendum matrimonium cum ALIENORA sorore Regis Castellae. t. III. 633</p> <p>EMMO & ISABELLA uxor eius Monasterio S. Andree Viennensis non pauca donat, ob filii susceptionem in Monachum. t. III. 414</p> <p>EPHREBI Abbas testamentum. t. III. 318</p> <p>ERMINGARDUS Regina Burgundiae Ecclesiam S. Joannis donat Monasterio S. Andree Viennensis. t. III. 389</p> <p>ERMINGARDUS filie BERNARDI Vicecomitis Buxterensis matrimonium cum GAUFRIDO de Rossione. t. III. 461</p> <p>ERNESTI Monachi Benedictini, postea Rossensis Episcopi, Epistola ad WALCHERIIUM Episcopum Wentanum. t. III. 464</p> <p>Ad LAMBERTUM. t. III. 471</p> <p>EUGENII Papa III. Epistola ad Clerum & populum Tolosanensem. t. III. 497</p> <p>Ad LUDOVICUM VII. Francorum Regem. t. III. 498</p> <p>EUGENII Papa IV. Academiam Cadomensem erigit. t. III. 762</p> <p>EVRARDUS Episcopus Ambianensis persequens tres in Ecclesia Ambianensi addit, & eorum sedibus ac munia prescribit. t. III. 689</p> <p>MELEXXI. Ex solidioribus Concilium, praeside Hugone Densi, A. S. Legato. t. I. 625</p> <p>ETIENNI (Guimaudi) & GUILLIELMO pactum de matrimonio. t. III. 609</p> <p style="text-align: center;">F.</p> <p>FAUCONDI Herminensis Episcopi, Epistola in defensionem trium Capitulorum. t. III. 307</p> <p>FAUSTINI Episcopi Seimonis fragmentum. t. I. 215</p> <p>S. FELICIS Tubacensis Episcopi & Martini Passio. t. II. 68</p> <p>FELICIS Pape V. <i>Vide AUGUSTI.</i></p> <p>FERDINANDI Regis Siciliae Epistola ad LAORNTIUM de Medicis. t. III. 843</p> <p>Ad LUDOVICUM XI. Regem Francorum. t. III. 844</p> <p>FERRNACUS filius ALFONSI Regis Castellae, & BLANCHAE filiae LUDOVICI IX. Francorum Regis, matrimonium per Procurretores. t. III. 662</p> <p>FERRANDI filii JACOBI Regis Majoricarum, matrimonium cum ISABELLA filia PHILIPPI d'Ybelin, Senescalli Cypri. t. III. 704</p> <p>FLORI collato Legum & Canonum. t. I. 597</p> <p>FONTANELLENSIS Monasterii S. Wandregisii Chronicon. t. III. 263</p> <p>FONTANENSIS Monasterii B. MARIAE Histories, à PARDALINO Abbate scripta. t. II. 573</p> <p>FOLLISENENSIS Canonicoeum statutum, ad mores reformandum. t. III. 410</p> <p>FORMOSI Pape Privilegium in gratiam Monasterii S. Teudeni. t. III. 366</p> <p>FORTUNATI Presbyteri, Vita S. Medardi Episcopi & Confessoris. t. III. 70</p> <p>FRANCISCVS de Tuderto, Cardinalis, Episcopus Florentinus, & Innocentii Pape VI. Major Pontificatus, PATRUM DUCEM Borbonefus escomunicatum ob debita non soluta, post mortem ab solvit. t. III. 732</p> <p>FRANCORUM Regum, tam primae, quam secundae ac tertiae stirpis Genealogia. t. III. 492</p> <p>FRANCISCVS Archiepiscopi Colonienfis Epistola ad BRUNONEM Archiepiscopum Trevirensem. t. III. 474</p> <p>FRANCISCVS Imperatoris Epistola ad Comitem Suffoniensem. t. III. 356</p> <p>Ad NICOLAUM Episcopum Cameracensem. t. III. 377</p> <p>FRANCISCVS II. Imperatoris Epistola ad Regem Bohemiz. t. III. 601</p> <p>FRANCISCVS III. Imp. Epistola ad Sabaudiae Ducem. t. III. 773</p> <p>Ad CAROLUM VII. Francorum Regem. t. III. 775</p> <p>Ad eundem. t. III. 785</p> <p>FRANZANTI Episcopi Sylvanensis Epistola ad BERNARDUM RENGARIUM. t. III. 389</p> <p>FULBERTI Episcopi Carnotensis Epistola de bonis Ecclesiarum, & rebus sacris. t. III. 387</p> <p>FULGUINI Abbas Historia Abbatum Lobienensium. t. II. 730</p> <p>FULGONIS Monasterii B. MARIE institutio. t. III. 619</p> <p>FULGONIS Comitis Andegavenfis, Historiae Andegavenfis fragmentum. t. III. 322</p> <p style="text-align: center;">G.</p> <p>G. A. Cluniacensis Monachi Epistola ad PETRUM Priorem S. Joannis. t. III. 427</p> <p>GALEHERI de Salinis matrimonium cum M. de Borbone dissolvitur. t. III. 557</p> <p>GALICIA Vicecomitis licentia datur matrimonio constabuli cum CATHARINA filia BERNARDUS Vicecomitis. t. III. 731</p> <p>Gallicane Ecclesiae Praetorum quos Passio convocaverat Dux Bedfordiae, ut ab Ecclesiasticis vitiis eadem subidit, quae a laica obtineret, responso. t. III. 737</p> <p>Gallicane Ecclesiae Praetorum Biturigiibus Congregatorum, Epistola ad Francorum Regem, quae petit se à novo quodam subsidio liberari. t. III. 739</p> <p>GASTO Benardis Vicecomes filiam suam GUILLIELMAM SANCTO Regis Castellae filio nuptum dare spondet. t. III. 322</p> <p>GAUFRIDI Grises-ganella dictus, Andegavenfis Comes, Monachus in Ecclesia S. Albini constituitur. t. III. 377</p> <p>GAUFRIDI de Rossione, & ERMINGARDUS filie BERNARDI Vicecomitis Buxterensis matrimonium. t. III. 461</p> <p>GAUFRIDI Episcopi Catalaunensis Epistola ad STAFRANUM Episcopum Parisiensem. t. III. 492</p> <p>GAUFRIDI de Meduani Epistola ad PETRUM Abbatem SS. Sergii & Bechi. t. III. 486</p> <p>GAUFRIDUS Episcopus Carnotensis, eligendi Decani licentiam Canonicoe concebit. t. III. 480</p> <p>Ejus Epistola ad HENRICUM Archiepiscopum Senonensem. t. III. 489</p> <p>Ad STAFRANUM Episcopum Parisiensem. t. III. 491</p> <p>Alter ad eundem. t. III. 492</p> <p>GAUFRIDUS Episcopus Avenionensis litem inter Episcopum Cabillonensem, ac Monachos S. Andree dirimit. t. III. 318</p> <p>GAUFRIDUS de Baiso Praepositus Magister in Theologia facultate studetibus Parisiis donat, quae sibi à ROBERTO de Solbona collata fuerant. t. III. 679</p> <p>GAUFRIDI Episcopi Ambianensis ordinationes pro Canonico S. Marthae de Foillio. t. III. 615</p> <p>GAUFRIDIUS electus Episc. Cadacensis. t. III. 379</p>		<p>VI. 424</p> <p>II. 800</p> <p>X. 639</p> <p>V. 568</p> <p>II. 570</p> <p>II. 571</p> <p>VII. 278</p> <p>IV. 341</p> <p>IV. 376</p> <p>II. 509</p> <p>VI. 817</p> <p>VI. 341</p> <p>VII. 271</p> <p>X. 351</p> <p>II. 408</p> <p>VIII. 210</p> <p>VII. 243</p> <p>IV. 309</p> <p></p> <p></p> <p></p> <p>IX. 225</p> <p>VI. 421</p> <p>IX. 137</p> <p>III. 164</p> <p>II. 507</p> <p>XIII. 304</p> <p>III. 154</p> <p>160</p> <p>163</p> <p>VII. 207</p> <p>VIII. 249</p> <p>XIII. 339</p> <p>VIII. 254</p>

in Tribus Voluminibus Concencorum.

fol. n. Edic. Im. 179			Or. v. Tom. pag.
XI. 141	GALANI (Nicolaï) Episcopi Andegavensis, Statuta Synodalia. t. II. 726	GRACORII Pape XI. Epistola ad GUIDONAM de Trepouille. t. III. 737	IX. 189
V. 181	GALANI Pape Epistola ad RUSTICUM Episcopum Lugdunensem. t. III. 304	Idem CAROLO V. & successores ejus concedit, ut Capellam Montis Calvarie Hierosolymis conferre possint. 738	IV. 198
XIII. 188	Gelloniae Martyrologium, sive S. Guillelmi de Deferto. t. II. 25	Idem CAROLO V. ac JOANNA Regina concedit, ut ova, lac butirum, ac caseum in Quadragesima possint comedere. <i>ibid.</i>	300
VI. 189	Gemblescentium Abbatum Gesta. t. II. 759	Ejus testamentum. <i>ibid.</i>	VI. 678
IV. 409	GEORGII Pogiebracii Bohemie Regis, Epistola ad MATTHIAM Comitem HUNGARIE Regem. t. III. 350	GRACORII Cardinalis Presbyter & PONTIUS Abbas Cloniacensis, litem inter Episcopum Basiliensem, ac Monachos S. Blasii dimittit. t. III. 477	VIII. 172
VII. 161	GERALDI de Gordonio, Cadurcensis Episcopi, testamentum. t. III. 415	GAIMARDI Eruici & GUILLELMI pactum de matrimonio. t. III. 609	IX. 123
II. 401	GERALDI Episcopi Cadurcensis Epistola ad FRIDERICUM Imperatorem. t. III. 519	GROLLETS DE VILLEINS (Johannis de la) Episcopi Lombardensis, Epistola ad LUDOVICUM XI. Regem Francorum. t. III. 247	X. 661
VII. 161	GERALDUS Amicus à BERTRANDO Cavellienis monachus, S. Andreæ Monasterio nonnulla testatur. t. III. 378	GUALTIERI Episcopi Lingonensis Carthusium Lugdunensem fundat. t. III. 545	IV. 164
XIII. 117	GERARDUS Episcopus Norwimontensis approbat Noto-comum fundationem. t. III. 385	GUALTIERI Abbas S. Martini Laudunensis Epistola ad GERARDUM Episcopum Tomacensem. t. II. 500	II. 445
XL. 129	GERVAIUS Ecclesiam S. Guinguloti dat Majori-Monasterio, amotis inde Canonici. t. III. 409	GUALTIERI de Maurinacii Episcopi Laudunensis Epistola ad GUILLELUM Monachum. t. III. 520	459
XII. 187	GERARDUS Episcopus Eduensis, & JOHANNES Miles Ecclesiam S. Hilarii Summari Brivonensis fundat. t. III. 679	II. ad universos fideles. <i>ibid.</i>	462
VII. 100	GIRVINUS & uxor ejus CONSTANTIA non pauca donant Monasterio sancti Andreæ Avenionensi. t. III. 384	III. ad Magistrum THALERICUM. 522	467
XII. 613	Glabacensis Monasterii S. Viti fundatio Historis. t. II. 655	IV. ad Magistrum ALBERICUM. 523	469
VIII. 163	GODFRIDUS Episcopus Ambiaensis, confirmat quæ Lehenensii Monasterio donata sunt à ROBERTO Flandrensi Comite, & à ROBERTO Patroneosi. t. III. 438	V. ad PETRUM Abbatem. 525	473
171	Idem confirmat quæ Lehenensii Monasterio ab OYBERTO Presbitero donata sunt. t. III. 464	GORGONATI (Gugonis) testamentum. t. III. 542	IX. 351
XIII. 379	GODFRIDI (Johannis) Cardinalis Albienensis, Epistola ad LUDOVICUM XI. Francorum Regem. t. III. 823	GURILLA (Humberti) testamentum. t. III. 445	352
VII. 114	Epistolæ Oratio de promotione JOHANNIS Baluæ ad Cardinalatum. 825	GUIDONIS Guelegari testamentum. t. III. 542	351
VIII. 118	Epistolæ Oratio ad HENRICUM Regem Castellæ. 825	GUIPRADI Comitis Ceretanensis testamentum. t. III. 591	VI. 432
XL. 196	GOLSCHEMI Monachi, Historis Episcoporum Trevirensium. t. II. 208	GUIGONIS Comitis Forensis, Concordia cum Clericis Ecclesie Lugdunensis. t. III. 539	IX. 149
VIII. 164	GORDONIO (Geraldus de) Cadurcensis Episcopi, testamentum. t. III. 415	GUILLELMUS Burgundie Dux cum nulla donat Monasterio Vinnensii S. Andreæ. t. III. 589	XIII. 177
XIII. 317	GORNAGO (Hugo de) fundat ac donat Abbatium Bellomenensium Canonicoorum Ordinis Præmonstratensis. t. III. 559	GUILLELMUS Aquitanie Dux decernit, ut mensæ Canonicoorum Brivatensium abacta testantur. t. III. 570	XI. 182
IV. 131	GRACORII Pape VI. Litteræ ad universos fideles, quibus eos ut indigenti Romanæ Ecclesie subveniant, hortatur. t. III. 398	GUILLELMUS Aquitanie Dux Monasterium S. MARIE in suburbio Prædensis fundat, in usum Monachoium Cluniacensium. t. III. 422	500
II. 508	GRACORII Pape VII. litteræ commendatitiæ dicit BERTHARDUS post Concilium Romanum. t. III. 435	Idem Monasterium de Niort donat Monasterio Cluniacensi. t. III. 415	VI. 459
VII. 106	GRACORII IX. (Acherio VII. videtur) Epistola ad Demos Nagellæ & Bovæ. t. III. 410	GUILLELMUS Domini Montispefulani, ac BERTHARDI de Andugâ pactum, pro matrimonio filii & filie ipsorum. t. III. 457	VIII. 163
III. 171	GRACORII Pape IX. Epistola, I. ad Archiepiscopum Arlesensem, & Episcopum Arelitanum. t. III. 603	GUILLELMUS Domini Montispefulani Testamentum. t. III. 498	IX. 140
172	II. ad PETRUM de Collemedio, Apostolicæ Sedis Legatum. <i>ibid.</i>	GUILLELMUS Montispefulani Domini donatio propter nuptias, facta MATTHEO forori Ducis Burgundie. t. III. 526	VIII. 194
473	III. ad eundem. <i>ibid.</i>	GUILLELMUS Domini Montispefulani iusturamentum præstitum JOHANNI Episcopo Magalonensi. t. III. 548	X. 171
174	IV. & V. ad RAIMUNGUM Comitem Tolosanum. <i>ibid.</i>	GUILLELMUS Montispefulani Dominus, matrimonium contrahit cum Agnete. t. III. 548	641
176	VI. ad Episcopum Tornacensem. 604	GUILLELMUS Montispefulani pactum de futuro matrimonio filii sui cum TITBURGA filia RAIMUNDI Atonis. t. III. 555	VIII. 203
177	VII. ad LUDOVICUM IX. Francorum Regem. <i>ibid.</i>	Ejusdem Sacramentum fidelitatis, factum RAIMUNDO Comiti Tolosano. 556	X. 172
178	VIII. ad Reginam Francorum. 605	GUILLELMUS Montispefulani Domini testamentum. t. III. 561	IX. 355
179	IX. ad Comitem Tolosanum. <i>ibid.</i>	GUILLELMUS de Nangis, Monachi S. Dionysii in Franciâ, Chronicon. t. III. 1	XI. 405
180	X. ad Episcopum Tornacensem. <i>ibid.</i>	GUILLELMUS Comitis Tolosani, & GUILLELMUS Comitis Barchinonensis Concordia pro castro de Lou-rago. t. III. 417	X. 162
181	XI. ad Comitem Tolosanum. <i>ibid.</i>	GUILLELMUS Comitis Forcalquerii, & MARGARETÆ ejus uxoris Epistola ad BLANCHAM Trecentium Co-	XI. 165
182	XII. ad Præsides Provinciarum. 606		
183	XIII. ad Comitem Tolosanum. <i>ibid.</i>		
184	XIV. ad LUDOVICUM IX. Francorum Regem. <i>ibid.</i>		

Ord. n. & Lib. Tom.	Index Alphabeticus Operum	Ord. n. & Lib. Tom.
	missam. t. III. 573	
XI. 317	GUILLELMUS Episcopus Petragoricensis, ROBERTO de A. bricellis locum, qui in Sylva Cadoni dicitur Salvina, donat. t. III. 475	
318	Idem variis domo ROBERTO de A. bricellis collata confirmat. t. III. 476	
XIII. 358	GUILLELMUS Episcopus Noviomensis, in Nofocomio ejus urbs P. tib. teros les degere jubet. t. III. 585	
VI. 481	GUILLELMUS Archiepiscopus Rotomagensis, Dominium Regis in Normannia ab interdicho liberat. t. III. 695	
483	Ejusdem, ac ceterorum Normannie Prelatorum Epistola ad PHILIPPUM IV. R. F. de Jose patronatibus. <i>ibid.</i>	
X. 147 & XIII. App. 127	GUILLELMUS Majoris, sive le Maire, Episcopi Andegavensis, Gestis ab ipsonet scriptis. t. II. 159	
XI. 201	GUILLELMUS Majoris, Episcopi Andegavensis, Statuta Synodalia. t. I. 735	
IX. 180	GUILLELMUS Abbas S. Eparchii, quid de bonis Monasterii suo Guillemo Sodea & uxore ejus Ermengarda collata faciendum sit prescribit. t. III. 610	
VIII. 361	GUILLELMUS Prapostus Cadorensis juramentum prestat, se peronos, jura, ac libertates Ecclesie Cadorensis defendatur. t. III. 437	
IX. 334	GUILLELMUS Abbas, Chronicon Andreis Monasterii. t. III. 781	
VIII. 364	GUILLELMUS Vicecomes S. Cyrici non nulla donat Ecclesie Cadorensis. t. III. 438	
XIII. 298	GUILLELMUS Comes Moerontii Abbatium Ss. Trinitatis pro Monasterio fundat. t. III. 440	
XI. 318 & 320	GUILLELMUS de Binsolio non ulla donat ROBERTO de A. bricellis. t. III. 475 & 476	
VIII. 196	GUILLELMUS de Rocamania & TETRUS ejus fratres non nulla donant Monasterio S. Andreis. t. III. 557	
IX. 148	GUILLELMUS de Torosa testamentum. t. III. 516	
XI. 339	GUILLELMUS de Turis matrimonium cum SEBASTIA filia ARNALDI de Villis paffus. t. III. 541	
360	GUILLELMUS de Turis & GUILLELMUS matrimonium interdu. t. III. 565	
VII. 199	GUILLELMUS de Ursinis Francie Cancellarij, Epistola ad NICOLAUM Papam V. t. III. 785	
VIII. 180	GUNDONIS LEVIZ Novariensis Epistola ad ANTONIUM H. Episcopum Vercellensem. t. I. 417	
H.		
VII. 225	H Episcopi Massiliensis Epistola ad INNOCENTIUM Papam IV. t. III. 614	
XII. 27	HARMONIS Commentarii in Epistolam I. ad Corinthios fragmentum. t. I. 42	
IV. 419	HARULFUS Monachi, Historia Monasterii Centulensis S. Richardi. t. II. 191	
VII. 197	HAROLDUS Episcopus Avinionensis, non nulla donat Monasterio S. Andreis. t. III. 584	
XII. 157	HELEGERNA decem suam SEBENANCO vendit. t. III. 360	
II. 371	HELLA Hierosolymorum Patriarche Epistola ad CAROLUM Calvum Imperat. Episcopus, ac Nobiles Galliarum. t. III. 565	
VII. 190	HELICUS Cenomanensis Comes, non nulla donat Monasterio S. Petri de Cultura. t. III. 459	
X. 637	S. HENRICUS Alemannorum Rex postmodum Imperator, Episcopo & Abbati S. Michaelis in Peruchana omnia bona & jura sua confirmat. t. III. 386	
II. 390	HENRICUS IV. Imperatoris Epistola tres ad HUGONEM Abbatem Cluniacensem. t. III. 441	
397	Quarta ad eundem. 443	
II. 399	HENRICUS Romanorum Regis Epistola ad Monachos Cluniacenses. t. III. 449	
XIII. 183	HENRICUS I. Francorum Rex sicam Unigradum in montem Ecclesie Cassinensi concedit. t. III. 398	
	Ejusdem Diploma, quo injustam consuetudinem in urbe Aurelianensi abrogat. 401	
	HENRICUS II. Anglorum Regis Epistola ad INNOCENTIUM Papam II. t. III. 484	
	HENRICUS III. Anglorum Rex & LUDOVICUS FILIIPPUS Augusti filius pacem incerti certis quibusdam legibus. t. III. 586	
	HENRICUS Comes Ruthemensis testamentum. 595	
	HENRICUS IV. Anglorum Regis Epistola ad NICOLAUM de Cula S. R. F. Cardinalem. t. III. 805	
	HENRICUS Portugallie & RAJMONDI Gallicie Comitum Epistola ad HUGONEM Abbatem Cluniacensem. t. III. 418	
	HENRICUS Archiepiscopi Senonensis Epistola ad STEPHANUM Episcopum Parisiensem. t. III. 490	
	HENRICUS Episcopus Trecentis S. FERDINANDI, & Chirevallesis Monachos miserit in possessionem Bulnearie. t. III. 501	
	HENRICUS Homindonensis Epistola de contemptu mundi, ad Walterum. t. III. 503	
	HERRIBRITUS Walmendorum Comes, jus & libertates Abbatis S. Praxedi in urbe S. Quintini asserit. t. III. 410	
	HERMANNI Abbatis Narviti restauratiois Abbatiss S. Martini Trecentis. t. III. 888	
	HERVARIUS Episcopi Eduensis testamentum, quo non parca Ecclesie sue constituta. t. III. 371	
	HERIEMUS Archiepiscopi Senonensis Epistola ad Amalium. t. III. 380	
	S. HERONYMI nomine insignitum Martyrologium. t. I. 1	
	HERONYMI Epistola ad CONSTANTIUM, sive Prologus ejus Opera quod inscribitur Comes. t. III. 233	
	HELOISE Cenomanensis Episcopi, ac deinde Archiepiscopi Trionensis Epistola, I. ad GUILLELMUM Wincelstrensem Episcopum. t. III. 450	
	II. III. IV. V. VI. VII. ad Amicos. <i>ibid.</i>	
	VIII. ad HONORATUM Papam. 453	
	IX. ad Episcopum qui sandala miserat. <i>ibid.</i>	
	X. ad Episcopum quendam. <i>ibid.</i>	
	XI. ad HENRICUM Anglorum Regem. 454	
	XII. XIII. XIV. XV. XVI. XVII. ad dives ses. <i>ibid.</i>	
	XVIII. XIX. XX. XXI. ad INNOCENTIUM Papam II. 455	
	XXII. ad amicum. 456	
	XXIII. ad RANULFUM Episc. Dunelmensem. <i>ibid.</i>	
	XXIV. ad Algerum Priorem S. Cuthberti. 457	
	HIERONYMI Iberiensis Comitis & VIZ. t. II. 155	
	S. HILDEBRANDI Episcopi Tolerani Epistola duar ad QUERATICUM Episcopum Barconensem. t. III. 314. 315	
	HINCIMARI Archiepiscopi Remensis Epistola ad CAROLUM Calvum. t. III. 357	
	HUGONIS PAPAE II. Epistola ad Canonicos Ecclesie Trionensis. t. III. 479	
	Ad LUDOVICUM VI. Francorum Regem. <i>ibid.</i>	
	Ad ALEXANDRUM Episcopum, & ad Clerum Londinensem. <i>ibid.</i>	
	HONORIUS Papa III. Regulam Nofocomii Noviomensis approbat. t. III. 585	
	HUGONIS Italie Regis & Comitum Provincie Prætorum, quo consi mat que Monasterio S. Theodori collata sunt. t. III. 372	
	HUGO Burgundie Dux Ecclesiam in castro de Avallone donat Monachis Cluniacensibus. t. III. 412	
	HUGO Comes Trecentis & uxor ejus Constantia, terram Romiacum donant Ecclesie Melitense. t. III. 437	
	HUGONIS Archiepiscopi Logdunensis Epistola ad ROBERTUM Flodrie Comitem. t. III. 485	

in Tribus Voluminibus Contentorum.

Vol. n. Edic. Tom.	Edic. Tom.	Page.
II. 403	Ad MATHEIUM Comitissam.	426
VI. 457	HUGO Nivernensis Episcopus Ecclesiam, five Monasterium S. Stephani instaurat, atque ibi Canonice instituit.	t. III. 404
XIII. 303	HUGO Episcopus Antiodorensis complurium Ecclesiarum decimas Canonice suis concedit et lege, ut tota quadragesima communitate comelant.	t. III. 494
VIII. 257	HUGONIS Episcopi Eduensis, & RANULFI Archiepiscopi Lugdunensis Ordinationes pro administratione Archiepiscopatus & Episcopatus, sede vacante.	t. III. 693
VI. 443	HUGONIS Abbatis Cluniacensis Statuta in gratiam ALFONSI Hispaniarum Regis.	t. III. 403
448	HUGONIS LAMBERTI Abbatis S. Bertini.	<i>ibid.</i>
II. 401	HUGONIS Abbatis Cluniacensis Epistola ad PHILIPPUM I. Francorum Regem.	t. III. 443
400	HUGONIS Abbatis Cluniacensis Epistola ad FRIDERICUM Imperatorem.	t. III. 546
III. 444	HUGONIS Pictaviensis Histeria Monasterii Vizeiacensis.	t. II. 498
IV. 161	HUGO Castriensis Dominus confirmat ea que Canonice Regg. S. Vincentii in Nemore donaverat.	t. III. 488
XIII. 127	HUGO de Gornaco fundat ac dotat Abbatiam Bellofiansem Canonice Regg. Oed. Pramonstrat.	t. III. 559
VIII. 167	HUGO de la Rocca filium suum offert in Ecclesia Cadocensi.	t. III. 560
XIII. 331	HUGO de Vers, & THOMAS ejus alumnus duas prebendas fundat in Ecclesia S. Martini de Follia-co.	t. III. 574
IX. 181	HUMBERTI Bellijoci, & GUICHARDI ejus filii Scatua, quibus libertates civium Bellavillæ afferunt.	t. III. 611
187	HUMBERTI Bellijoci, & fratrum ejus pactum de se invicem tuendis.	623
185	HUMBERTUS Bellijoci ELIZABETHAM filiam, viduam SIMONIS de LUZI, RAIMUNDO de Joroso nuptum dicit.	<i>ibid.</i>
181	HUMBERTI Guerilla testimonium.	t. III. 445
IV. 191	HENRICO (Joannis de) Epistola ad DIONYSIUM Cardinalem Stragontensem.	t. III. 807
I.		
II. 176	JACOBUS Aragonum Rex pactum inquit cum aliquot Principibus viris, ad bellum Saracenis in insulis Balearibus inferendum.	t. III. 597
VIII. 381	Epistola Edictum pro pace & tranquillitate servanda.	598
VII. 211	Epistola Transactio cum Episcopo & Capitulo Barcinonensi, de electione Episcopi Majoricarum.	602
X. 181	Epistola Transactio cum JOHANNIS Episcopo Magaloniensi.	622
IX. 198	Ejusdem Testamentum.	638
243	Ejusdem alterum testamentum.	673
167	idem abdicato regno, Monasticum habitum induit.	682
261	JACOBI JACOBI Aragonum Regis filius, procuratoris constituit ad contrahendum matrimonium cum SELAMUNDA filia ROGERTI Comitis Forensis.	680
VII. 277	JACOBI Aragonum Regis Epistola ad CAROLUM IV. Regem Francorum.	712
X. 197	Ejus concessio corp. JACOBO Rege Majoricarum.	713
XII. 165	JACOBI Abbatis S. Bertini, Leges vult de Arkes.	607
X. 243	JACOBI Scoticæ Regis Epistola ad CAROLUM VII. Regem Francorum.	t. III. 801
VIII. 373	JACOBI de Vitricio Episcopi Acconenfis, Epistola ad HONORIUM Papam III.	t. III. 590
IV. 366	JACOBI Juvencis de Urinis, Episcopi Pictavenfis, Epistola ad Cameracum Compromitor.	t. III. 784
VII. 260	JANI de Campofregoso Jovanisium Ducis, Epistola	<i>Pr. I.</i>
	ad CAROLUM VII. Regem Francorum.	t. III. 763
	IOHANNIS Episcopi Barcinonensis Epistola ad JULIANUM Episcopum Tolitanum.	t. III. 316
	Ad ZUNTERRONUM Episcopum Narbonensem.	317
	JAVIERANNA de Medullone vidua, Deo se offert, ac nonnullis donat Monasterio sancti Andree.	t. III. 596
	ILDBRANDUS Longobardus dotem dat conjugii sibi INGE.	t. III. 598
	ILDEFONSUS Aragonum Rex HUGONI Comiti Rutenensi Vicecomitatum Caletensem lege feudis concedit.	t. III. 559
	Ejus pactum cum BERNARDO Atonis Vicecomite Neomaucensi.	543
	Idem Monasterium S. MARIE de Sylva Regali fundat.	
	Incerti Sermo in Natali Domini.	t. I. 41
	Incerti Adnotatio de Synodis.	507
	Incerti Epistola ad Magistrum Milite Templi.	t. III. 508
	Incerti Opusculum de Corpore & Sanguine Domini.	t. I. 149
	Incerti Genealogia Regum Francorum, tam prime, quam secunde ac tertie stirpis.	t. III. 492
	Incerti Prospicia Rollonis primi Normannie Ducis.	494
	Incerti Descriptio temporum quibus vari Ordines instituti sunt.	492
	Incerti Chronicon Ecclesie S. Dionysii, ad Cyclos Paschales.	495
	Incerti Chronicon Monasterii Mosonensis S. MARIE.	564
	Incerti Histeria fundationis Monasterii S. Viti Gladobucensis.	635
	Incerti Chronicon Cœnobii Valciodorensis.	709
	Incerti Histeria Abbatis Gemblacensis.	719
	Incerti Histeria Monasterii Aillgeniensis.	769
	Incerti brevis Histeria Cœnobii Viconensis.	871
	Incerti Histeria Monasterii Cifoniensis.	873
	Incerti Chronicon Episcoporum M. tensium.	t. II. 224
	Incerti, sed Monachi S. Dionysii in Francia, continuatio Chronici GOTTFREDI de Nangia.	t. III. 54
	Incerti, altera continuatio ejusdem Chronici.	t. III. 104
	Incerti Chronicon Barcinonense.	t. III. 140
	Incerti, sed Monachi Majoris Monasterii, Gestæ Consulium Andegavensium.	t. III. 234
	Incerti, Gestæ Dominorum Ambrosensium.	t. III. 273
	Incerti Chronicon Fontanellensis Monasterii S. Wini depreffum.	265
	Incerti Chronicon Monasterii S. Benigni Divionensis.	313
	Incerti Epistola ad Monachos S. Benigni Divionensis.	t. III. 382
	Incerti Epistola ad Incertum.	t. III. 545
	Incerti Epistola dux ad STEPHANUM Episcopum Parisiensem.	t. III. 491
	Incerti, sed Nobilis Galli, Epistola ad EUGENIUM Papam IV.	t. III. 766
	Incerti, sed Abbatis Monasterii S. Germani, Epistola ad WIGONEM Episcopum Vidunensem, de Iuvengris.	t. III. 168
	Ejusdem, cur Ecclesie in memoriam SS. Veneris Testamenti non dedecatur.	570
	INGALFRANUS Abbatiam Hamensem fundat.	t. III. 418
	Indulgentie concessæ in dedicatione Ecclesie S. MARTINI de Corzono.	t. III. 405
	INNOCENTII Papæ II. Epistola ad HUGONEM Archiepiscopum Rotomagensem.	t. III. 484
	Ad PATRUM Abbatem Cluniacensem.	486

Index Alfabeticus Operum

Ord. n. Tom.	Edi. Tom.	Index	Index	Ord. n. Tom.	Edi. Tom.
III.	154	Ad LUOVICUM VI. Francorum Regem.	488		
	154	Ad GAUFRIDUM Casertensem, & Stephanum Pasi- sensem Episcopos.	489		
	155	Ad STEPHANUM Pasiensem.	489		
V.	564	Ad ALVISEM Aquinatum Abbatem.	495		
	567	Ad Remensem ac Senonensem Archiepiscopos.	495		
VIII.	177	Ad GAUFRIDUM Casertensem, & STEPHANUM Pa- sisiensem Episcopos.	495		
XII.	54	INNOCENTIUS PAPA III. confirmat Statuta Nofoco- mi Ambianensis.	t. I. 713		
VI.	463	INNOCENTII PAPAE III. Epistola ad PHILIPPUM II. Francorum Regem.	t. III. 577		
V.	575	Epistola ad JOANNEM Anglorum Regem, quâ An- glie regnum in feudum recipit.	578		
VII.	231	INNOCENTII PAPAE IV. Epistola ad Episcopum, Cle- m., & populum insulae Majoricarum.	t. III. 629		
	231	Ejusdem Epistola ad Abbatem Monasterii Regalis.	630		
VI.	171	INNOCENTII PAPAE VII. Epistola ad Academiam Pa- risiensem.	t. I. 801		
XII.	61	JOANNA Flandriae & Hannoniae Comitissa, domum Hospitalium Insulis fundat.	t. III. 617		
	63	Eidem leges dat.	618		
X.	205	JOANNA remanens regis mobilibus se debitis Pri- oribus NAVARRAE Regis matri sui, nuptias factas fundit.	t. III. 721		
V.	619	JOANNA filiae LUOVICI XI. Francorum Regis, ac Burgundiae Ducissae, testamentum.	t. III. 849		
II.	387	JOHANNIS PAPAE XIX. Epistola ad S. ODOLOREM Ab- batem Cluasiensem.	t. III. 581		
XII.	71	JOHANNIS PAPAE XXII. confirmat Statutum quoddam Nofocomii Belvacensis.	t. I. 716		
XI.	388	Ejusdem Epistola ad CAROLUM Comitem Mar- chiae.	t. III. 709		
VII.	239	Ejusdem Epistola ad SANCIUM Regem Majorica- rum.	630		
VIII.	183	Idem LUOVICUM Borbonensi Ducem à juramento quodam absolvit.	718		
	284	Idem cum JACOBO de Borbonia LUOVICI Ducis si- lio dispensat, ut matrimonium in tertio consanguini- tatis gradu contrahere possit.	719		
VI.	254	JOHANNIS PAPAE XXIII. electio.	t. I. 827		
X.	215	JOHANNIS Francorum Rex Ordinem Milium Szele instituit.	t. III. 750		
	218	Idem fundat Ecclesiam Canonorum S. Andoani pro dicitis Militibus, sub nomine Nobilis Domus.	751		
	211	Eam fundationem confirmat.	752		
XIII.	376	Idem LUOVICO alteri filio suo Comitatus Cenoma- niae & Andegaviae conferat.	755		
VIII.	123	JOHANNES Portugalliae Rex Alcobaciae Monasterio Monasterium Celense donat.	t. III. 558		
III.	170	JOHANNIS Anglorum Regis Epistola ad STEPHANUM Archiepiscopum Cantuariensem.	568		
XII.	573	Ejusdem Oratio ad tranquillitatem Regis Ita- licam.	579		
IV.	389	JOHANNIS Cardinalis S. Angeli Epistola ad CALLES- TUM PAPAM III.	t. III. 800		
	397	Ejusdem Epistola ad CAROLUM VII. Regem Fran- corum.	t. III. 804		
		JOHANNIS Godesfridi. Vide GODEFRICUM.			
XII.	74	JOHANNIS Episcopi Belvacensis inter de Jurisdictione Episcopali in Nofocomium Belvacense.	t. I. 717		
X.	181	JOHANNIS Episcopi Magnoniensis concordia cum JA- COBO Aragonum Rege.	t. 3. 611.		
	658	JOHANNIS Bourbonii, Episcopi Anicenis, Epistola ad LUOVICUM XI. Regem Francorum.	t. III. 839		
VIII.	341	JOHANNIS Bourbonii Ducis, Leges in blasphemos late.	846		
X.	661	JOHANNIS de la Grollaye de Villiers, Episcopi Ani- cenis, Epistola ad LUOVICUM XI.	847		
XII.	187	JOHANNIS Miles eum GIRARDUM Episcopo Edueni.			
		fundat Ecclesiam Collegiatam S. Hilarii Sinimari Briennensis.	t. III. 679		
		JOHANNIS Monachi, Chionicon Abbatis Beluensis.	t. II. 400	I.	489
		JOHANNIS Berardi Historia Monasterii Caluaniensis.	t. III. 929	V.*	361
		JOHANNIS de Hunia Epistola ad DRUNYUM Car- dinalem Srigonensem.	t. III. 801	IV.	393
		JOHANNIS de Loemburgo, & uxoris ejus testame- tum.	t. III. 757	IX.	286
		JOHANNIS Martini de, ac liberis tradit GIRARDUM Co- mitem Ruficomensem.	t. III. 556	XIII.	314
		JOMÆ Episcopi Austriacensis libri tres de Infiti- tione Lascali.	t. I. 258	I.	"
		Opusculum de Infitiitione Regis.	354	V.	57
		JUNAS Episcopus Eduensis, multa Ecclesiae suae con- ferat.	t. III. 556	VIII.	142
		Idem fundatam à TANCRAVO, & ab ANARCO ejus filio donatam Ecclesiam consecrat.	357		
		JOHANNIS Sacerdotis, ex Cancellario Regis Aquia- norum Preceptoris Regis LUOVICI, Historia trans- lationis corporum S. Ragnoberti & Zenonis.	t. II. 117	XII.	600
		IRAACI Abbatis Stelz Epistola ad JOANNEM Epi- scopum Pithavensem.	t. I. 449	L	345
		S. ILLIORE Hispanus Episcopus liber de Ordine Cesturtriam, ad BRADLEUM Episcopum.	t. I. 225		
		ISIDORI Cardinalis Sabiniensis sive Ruthemensis, Epi- stola ad universos fideles de expugnatione Cusitan- topolis.	t. III. 793	VIII.	286
		ITHEBUS de Moyfidano non nulla domi ROBERTO de Abbricellis.	t. III. 476	XI.	310
		JUNELI Archiepiscopi Turonensis Decreta pro Fe- licitate Briocensis.	t. III. 612	II.	606
		JOSTI Episcopi Orgeliani Epistola ad SARDUM Pa- pam.	t. III. 312	III.	119
		L.			
		LADISLAI Hungariae Regis Epistola ad CALLES- TUM PAPAM III.	t. III. 799	IV.	386
		LAMBERTI Episcopi Aretinensis consecratio Pomez.	t. III. 421	V.	543
		Epistola ad RAINOLDUM Archiepiscopum Ivemen- sem.	422		
		* Ad Capitulum Ecclesiae Remensis.	425	556 & 558	
		Iter ad Clusam montem.	425		
		LANFRANCI Monachi Beccensi Archiepiscopi Can- cusiensis Ser. no., sive sententia.	t. I. 442	IV.	217
		Lateranensis Concilii anni M. C. XXIX. subscriptiones.	t. I. 636	XI.	638
		Literanensis Concilii IV. Sententia de terra Albi- genis.	707	VII.	110
		De eodem Narratiuncula.	707		
		Laufanensis Synodi Decretum, quo abrogat censu- ras occasione Schismatis institutas.	t. III. 778	IV.	347
		Alexium, quo satis esse decernit quae Schismatis tem- pore acta sunt.	780		
		LAURENTII Abbatis Westmonasteriensis Epistola ad ALEXANDRUM Anglorum Reginam.	t. III. 518	II.	455
		LAURENTII de Ledio Monachi, Historia Episco- porum Vidunensium.	t. II. 241	XII.	274
		LEODIO (Laurentii de) Monachi, Historia Episco- porum Vidunensium.	t. II. 241		
		LEODII PAPAE VII. Epistola ad MUGONEM Fran- corum Principem, ac S. Martini Turonensis Abba- tem.	t. III. 335	II.	375
		LEONIS PAPAE IX. confirmatio privilegiorum Cor- beis.	t. III. 349	VI.	417
		Epistola ad Francos, quos eos ut sui Apostoli Remen- sis sedum celebrent, hortatur.	t. III. 398	II.	456
		LEONTII Arelatensis Epistola ad HILARIUM Papam.	t. III. 302	V.	378

in Tribus Voluminibus Contentorum.

Vol. in Ed. no.	no. pag.	Conten-tum	Vol. in Ed. no. pag.		
XIII.	278	LEOBORGARDUS Archiepiscopus Viennensis Monachus S. Andree, de quid de rebus obediunturum sibi committamur usurpant, prohibet. t. tit. 339	XL.	315	Idem GODEFRIDUS Lingouentis Episcopo ablata ab Odone Burgundæ Duce, restitui iubet. 302
II.	368	LEONHARDUS Episcopus Epistola ad GRIGORIUM Papam I. t. tit. 313	X.	165	Idem libertatem contra Episcopos & Ecclesie Laudanensis. 327
VI.	341	Lobienium Abbatum Gestæ. t. II. 330		648	Idem Monialibus Hedestribus donat, quidquid de Capicis à Parisiensi, sede Episcopali vacant, percipiant. 316
XL.	107	LOTHARIUS Imp. Præceptum, quo AMOLOM Archiepiscopo Lugdunensi prædica quedam restituantur. t. III. 339	XIII.	315	Idem confirmat Privilegia Ecclesie Narbonensis. 338
	109	Præceptum, quo REMIGIO Archiepiscopo Lugdunensi alia prædica restituit. 340	IV.	263	Idem non nulla donat Fratribus S. Joannis de Noisse. 340
	110	Præceptum, quo eidem alia bona restituit. ibid.	VIII.	197	Idem approbat donationem Ecclesie Arelatensis factam à MANASSI Episcopo. 341
VIII.	144	Præceptum, quo villam quandam JONA Episcopo Eduensi restituit. ibid.	IX.	171	LUOVICUS filii PHILIPPI Augusti, & HENRICI III. Angulorum Regis fœdus, quo pacem inter se inveniunt. 336
VII.	184	Præceptum, quo confirmat fundationem Abbatis Grandis-vallis. 339	VI.	423	LUOVICUS IX. Stabilimentum de Judæis. 606
III.	113	Præceptum, quo S. Petri Jussum Ecclesiam Lugdunensi Ecclesie confert. 347	XI.	373	Idem Consonantiam & Andegaviam CAROLO fratri Comiti Provincie donat. 634
	114	Præceptum, quo Saviniacum eidem Ecclesie confert. ibid.	IX.	196	Idem confirmat judicium prolatum ad dirimendum litem inter HUGONEM Marchie Comitem & PATRUM RABANDI. 635
	116	Præceptum, quo Nantuaense carnobium eidem Ecclesie donat. ibid.	VII.	228	Idem confirmat elemosinam que distribui solebat tempore Quadragesimæ, ac non nulla donat Domini Dei Parisiensi. ibid.
	117	Præceptum, quo alia eidem Ecclesie donat. 348	XII.	179	Idem mulieribus Leprosis de Salcei confirmat, que à proavo suo donata fuerant. 616
	118	LOTHARIUS Regis Provincie Præceptum, quo Cadillacum & Liviam eidem Ecclesie donat. 358		388	Idem arbiter electus ab HENRICO III. Angulorum Rege, & Magnatibus rebellibus, sententiam promouit. 642
	119	Præceptum, quo alia bona eidem Ecclesie restituit. ibid.		161	Idem Sylvanedensem Ecclesiam S. Maurici fundat. 646
	120	Præceptum, quo eidem Ecclesie restitui jubet, quidquid à variis hominibus quovis tempore fuerat usurpatum. 359	X.	649	Idem privilegium S. Juliano Bivateni concessum à CAROLO Calvo, & à LUOVICO VII. confirmatum confirmat. 665
VIII.	377	LOTHARIUS Francorum Regis Præceptum, in gratiam Monasterii SS. Michaelis & Germani. 375		311	Ejus lex de Tallis assidendis. ibid.
VII.	186	Præceptum, quo bona Monasterio Grandis-vallis colta confirmat. 378	XIII.	311	Ejus Epistola ad MATTHÆUM Abbatem S. Dionysii in Francia, & SIMONEM de Nigella. ibid.
II.	480	LOTHARIUS II. Imperatoris litere in causa Innocentii Papæ II. ac PETRI Leonis. 485	II.	548	Altera Epistola ad MATTHÆUM Abbatem. 664
V.	655	LOTHARINGA (Margarete à) uxoris RENATI Ducis Alençonis, testamentum. t. tit. 870	XL.	330	LUOVICUS X. servos omnes in domanis suis manumitti jubet certis quibusdam legibus. 707
IX.	294	LUCASBURGO (Andree de) Episcopi Cameracensis, testamentum. t. III. 755		387	Idem servos ad libertatem obtinendam aliter jubet. ibid.
	286	LUCASBURGO (Joannis de) & uxoris ejus testamentum. 757	IV.	268	Ejusdem Epistola ad GAZONEM Episcopum Laudanensem. ibid.
	299	LUCASBURGO (Petri de) concordia cum Cælestino Avenionensibus. 760	XI.	402	LUOVICUS Delphini Epistola ad patrem CAROLUM VII. Regem Francorum. 405
XIII.	321	LUCIUS Papa III. Canonis Carnotensibus pluralitatem beneficiorum prohibet, ac residentiam præscribit. t. III. 547	X.	659	Ejusdem jam Regis LUOVICUS XI. Epistola ad Cancellarium, &c. 843
II.	384	LUOVICUS Pii Imp. Diploma, quo privilegium quoddam ALBERTI Archiepiscopi Senonensis de Abbatia S. Remigii ad Vastalia transiendi, confirmat. t. I. 593	XIII.	383	Ejusdem Epistola ad FERDINANDUM Regem Sicilie. 845
XII.	104	Ejusdem Præceptum in gratiam Ecclesie S. Juliani Bivatenis, quam BIRIBORGARDUS Comes reddidit. t. II. 328	VIII.	390	Ejusdem Epistola ad Cæsarum Computorum. 848
VIII.	138	LUOVICUS Pii ac LOTHARI Imp. Diploma, quo Constitutionem JONÆ Arelatensis Episcopi pro institutione Monasterii Micicensis confirmat. t. III. 329	IX.	329	Ejus Legati Oratio Romæ habita in causa JOHANNIS Bajæ Cæsarum, in carcere missa. 840
XII.	173	LUOVICUS Regis Burgundie Præceptum in gratiam Monasterii S. Teudis. t. tit. 367	XIII.	367	LUOVICUS Bivatus Imp. LUOVICUS Comiti de Oesingen concessit dat negotia quædam tractandi cum HEMBERTO Delfino Viennensi. t. tit. 319
III.	147	LUOVICUS VI. Francorum Regis Epistola ad CALISTUM Papam II. t. III. 478		368	Idem HUMBERTO Regem Viennense confert. ibid.
XIII.	309	Caronensis Ecclesie servos in jusse pro liberis haberi jubet. 481	IX.	299	LUOVICUS Rex Hierosolymitanus Procuratores instituit ad congressandum nomine suo matrimonium cum YOLANDA JOHANNIS Aragonum Regis filia. t. III. 754
XL.	318	Lex pacis Londini confirmat. ibid.		379	LUOVICUS Belliopti Dominus confirmat libertatem ac jura civium Tygalensium, à prædecessoribus statuta. t. III. 678
XL.	321	Ejus Epistola ad Legatum Apostolicæ Sedis. 484		149	Lugdunensis Ecclesie Clericorum, & GUGONIS Comitis Forensis concordia. t. III. 559
II.	647	LUOVICUS VII. Francorum Rex, Mucialibus Hedestrensis Abbatie decimum concedit penis ad Cu-		71	Lugdunensis Ecclesie Statuta, seu Consuetudines. t. I. 718
		rum allati dum Parisi moratur. 497	VI.	63	LUNA (Petri de) electio in Summum Pontificem. t. I. 771
		Idem GODEFRIDUS Lingouentis Episcopo ablata ab Odone Burgundæ Duce, restitui iubet. 302	V.	379	S. LUPE Episcopi Trecentis Epistola ad APOLLINIA-

Index Alphabeticus Operum

Ord. v. Editi. Tom. 102	Index Alphabeticus Operum	Ord. v. Editi. Tom. 103
	R. R. M. SIOONIVM Episcopum Arvernorum. t. III. 102	
	M.	
XI. 321	MAGELANO (Ferdinandus de) nonnulla donat Roberto de Arbecilla. t. III. 476	
VI. 419	S. MARCI electio in Abbatem Cluniacensem, videlicet HAYMARCO Abbate. t. III. 174	
XI. 310	MAJAS (Goullielmus le) Episcopi Andegavensis, Struta Synodalis. t. I. 737	
XIII. 297	MARBO Episcopi Redonensis Epistola ad HERBERTUM Episcopum Cenomanensem. t. III. 430	
II. post Pref.	MARCA (Petri de) Archiepiscopi Tolosani, Epistola ad D. LUCAM d' Aubrey. t. III. 852	
VIII. 264	MARGARITA de Bellojoco renuntiat omnibus bonis JOHANNIS de Cabillonensis mariti sui, nuper facti sancti. t. III. 700	
V. 637	MARGARITA de Lotharinga, uxoris RENATI Alenconensis Ducis testamentum. t. III. 850	
VIII. 210	MARIA Aragonum Regina Montempefulanum, & alia contra PATRUM MARITUM donat. t. III. 566	
IX. 168	EPUS testamentum. 576	
II. 649	MARTINI Papae II. sive IV. Processus contra PETRUM Regem Aragonum. t. III. 684	
	Processus depositionis ejusdem. 689	
IX. 301	MARTINI Papae III. sive V. Epistola ad JOHANNEM Regem Castellae. t. III. 761	
XI. 324	Ad CAROLUM VI. Regem Francorum. ibid.	
	Ad MARIAM Reginam Francorum. ibid.	
X. 626	MARTINI Episcopi Damiensis Epistola ad MIRONEM Suevorum Regem: sive Proseum libri quoniam inscriptus. Formula vero honesta. t. III. 312	
XIII. 314	MARTINI (Joannes) de ac liberos tradit GIRARDO Comiti Rutenonensi. t. III. 316	
II. 369	MATTHIAS Abbas S. Dionysii in Francia, & DOMONIS de Negella Epistola ad PHILIPPUM III. Francorum Regem. t. III. 670	
	510	
	MAURICII Archiepiscopi Rocomagenis, Epistola V. ad Decanos. t. III. 614	
	MAURITANIA (Gualteri de) Fide GUALTERI de Mauritania. t. III. 486	
	307	
VII. 264	MEDULLONA (Juseferens de) vidua, se offert, ac non nulla donat Monasterio. Antequam. t. III. 396	
VI. 661	Merensium Episcoporum Chronicon. t. III. 224	
V. 303	Mispicenses Abbas fundatio. t. III. 307	
XI. 328	MILIO Monasterium Episcopus confirmat quae Abbas Caricampi collata sunt. t. III. 493	
X. 163	MISEREA (Bertrandus de) non nulla donat Monasterio S. Pontii Tomeracum. t. III. 479	
XIII. 311	Mitrotenensis Abbas fundatio & antiq. t. III. 486	
XII. 163	MONCLAUX (Arnaldus de) matrimonium iniit cum AGNE. t. III. 341	
	307	
XI. 311	MONTES-INGEN (Arnaldus de) nonnulla donat ROBERTO de Arbecilla. t. III. 476	
II. 643	MONTMAGNI Montepiculanis Concilii, praeside JACOBO Archiepiscopo Narbonensi, Saera. t. I. 724	
	Montepiculanis Consulium justitiam. 706	
	618	
III. 623	Molmoneis Monasterii sanctae MARIE Chronicon. t. II. 773	
II. 310	MOYSIMANO (Ierius de) non nulla donat ROBERTO de Arbecilla. t. III. 476	
	N.	
	NANCIA Fide GUILLELMI. t. III. 486	
	NANCIA Nemausensis Concilii Actorum Pars. t. I. 628	
	1. 1. 3 & 41	
	1. 1. 1	
	7	
	7	
	41	
	NICOLAI Papae I. Responsa ad consulta AROVICI	
	Archiepiscopi Vintoniensis. t. I. 396	
	NICOLAI Papae III. Epistola ad PHILIPPUM III. Francorum Regem. t. III. 683	
	NICOLAI Papae V. Epistola, ad CAROLUM VII. Regem Francorum. 767	
	Ad GUILLELMUM Francie Cancellarium. 774	
	Episcopus Bulla in AMEDUM, qui cum omni domino Sabaudae privat. ibid.	
	Altera, qua omnia quae Schismatis tempore acta sunt, nulla esse decernit. ibid.	
	Epistola ad CAROLUM VII. 776	
	Altera ad eundem. 777	
	Episcopus & CAROLI VII. Oratorum Testatus cum Oratoribus AMEDII, sive FELICIS Papae V. ibid.	
	Episcopus & LUDOVICI Delini Oratorum Tractatus cum eisdem. 778	
	Fusus Epistola ad CAROLUM VII. 779	
	Episcopus Bulla qui irrita decernit Conventus omnes ratione Schismatis iniectas. 784	
	Epistola ad CAROLUM VII. 790	
	Ad FRANCISCUM Sforziam Ducem Mediolanensem. ibid.	
	Ad CAROLUM VII. ibid.	
	Ad eundem. 794	
	NICOLAI Gerlani, Episcopi Andegavensis, Struta Synodalis. t. I. 766	
	NICOLAI de Cleveangis liber de Studio Theologico, ad JOHANNEM de Pedemonte, Bacciprimum. t. I. 473	
	NICOLAI Petit Epistola ad GUILLELMUM de Uffois Francie Cancellarium, in qua narrat quae in Conventu Mustansu acta sunt. t. III. 806	
	NICOLAI Trivesti, Ordinis Fratrum Praedicatorum, Chronicon. t. III. 143	
	Notmagin, Praetatorum Epistola ad PHILIPPUM III. Francorum Regem, de iure patronatus. t. III. 563	
	Normanniae Praetatorum Epistola ad PHILIPPUM IV. Fr. Regem, de iure Patronatus. t. III. 693	
	Notomensis Ecclesiae Decano iuramentum, cum recipitur. t. III. 569	
	NUMONIS Sancti Domini Rufinonis, Edictum pro pace seu iurag. servanda. t. III. 387	
	• • •	
	S. O CELLO eligitur in Abbatem Cluniacensem, videlicet N. MAIORD Abbate. t. III. 379	
	Episcopus Epistola ad PATRUM ABbatem S. JOHANNIS Pinnacensis. 381	
	Ad GABRIELUM Regem NAVARRAE. ibid.	
	Ad maritum quendam. ibid.	
	ODONIS Francorum Regis Praeceptum in gratiam Monasterii S. Polycarpi, in Diocesi Narbonensi. t. III. 366	
	ODO Comes Palatinus Francorum Regis, & regis Campaniae Comes, Ecclesiam S. Martini Sparnacensis fundat, in Diocesi Remensi. t. III. 393	
	ODONIS Episcopi Tuluani, Epistola ad HONORATUM Papam IV. t. III. 624	
	ODONIS Canonici Regularis Epistola VII. ad diversos. t. III. 329	
	OWELLAE (Aimanni de) ac SIBILLAE filiae PETRI de Obillone pactum de futuro matrimonio. t. III. 483	
	P.	
	P ARISENSE Concilium, in quo bona Ecclesiae SS. Cornelii & Cypriani Compendensis confirmantur. t. I. 617	
	P ARISIENSIS Academiensis Epistola ad BENEDECTUM Papam XIII. 774	
	Ad CAROLUM VI. 776	
	Ad SANDRUM Coloniensem. 783	
	P.	
	P ARISIENSIS Concilium, in quo bona Ecclesiae SS. Cornelii & Cypriani Compendensis confirmantur. t. I. 617	
	P ARISIENSIS Academiensis Epistola ad BENEDECTUM Papam XIII. 774	
	Ad CAROLUM VI. 776	
	Ad SANDRUM Coloniensem. 783	

in Tribus Voluminibus Contentorum

fol. no. col. 1.	fol. no. col. 2.	fol. no. col. 3.	fol. no. col. 4.
VI. 109	Ad CCXXXV Papam VII.	784	Epistola ad tres Monachos Cistercienses. t. III. 544
117	Ad Cardinales Collegii Avenionensis.	785	Altera ad eorum duos. 545
106	Ad eodem post mortem CLEMENTIS.	786	PETRI Comitis de Lucemburgo, concordia cum Carolino Avenionibus. t. III. 760
117	Ad eodem.	788	PHILIPPUS de Castellone Trecenti Episcopus, iuribus Canonice Regularis S. Quintini Belvacensis in Ecclesia S. Regia. t. III. 485
141	Appellatio à BENEICTO XIII.	793	Mem prebendam in Ecclesia Cathedrali, & Ecclesia S. MARIE confert Canonice Regia, sancti Georgii. 410
351	Parisiensis Academiæ Statuta antiquiora. t. III. 735		
118	Parisiensis Ecclesiæ Canonicoꝝ Epistola ad PASCHALEM Papam II.	t. III. 419	
161	Parisiensium Abbatum & Clericorum Epistola ad INNOCENTIVM Papam II.	t. III. 491	
VII. 116	Parisiensium civium, & Academiæ Parisiensis Jusjurandum.	t. III. 630	
XII. 192	Parisiensis Curia declarat, Regem in vacationibus Canonicoꝝ Ambianensis Ecclesiæ jus Regalium non habere.	t. III. 716	
VI. 460	PASCHALIS Papæ II. Epistola, ad Archiepiscopos & Episcopos Galliarum.	t. III. 435	
II. 124	Ad DAMBERTUM Archiepiscopum Senonensem.	436	
127	Ad LAMBERTUM Episcopum Atrebatensem.	ibid.	
V. 361	Ad RAOUILLIVM Archiepiscopum Remensem.	ibid.	
III. 128	Ad Archiepiscopos & Episcopos Provinciarum Remensis, Senonensis, ac Turonensis.	439	
198	Ad DAMBERTUM Senonensem.	ibid.	
198	Ad GUONEM Archiepiscopum Viennensem.	439	
V. 364	Ad Clerum & Populum Atrebatensem.	463	
363	Ad LAMBERTUM Episcopum Atrebatensem.	ibid.	
364	Ad duodecim Arbitros.	ibid.	
XIII. 196	Idem bona Episcoporum Carnutenſium vita functione jubet totaâ Ferrari.	440	
III. 131	Epistolam Epistolæ de Legatione S. A. datâ GIRARDO Episcopo Engolismensi.	444	
XII. 1	PASCHASII KATBERTI, Abbatis Corbiciensis, Opusculum de Partu Virginis.	t. I. 44	
VIII. 116	PAULI Papæ II. Epistola ad LUDOVICUM XI. Regem Francorum.	t. III. 824	
IV. 417	Altera ad Archiepiscopum Lugdunensem.	825	
V. 103	PARSYTVI Episcopi Tuonicensis testamentum.	t. III. 503	
103	Epitaphium.	504	
XIII. 331	LENTICIO (Stephano de) Ecclesiæ Carnutenſis non dulla denat.	t. III. 574	
II. 443	Petenoſiensium Canonicoꝝ Epistola ad Capitulum Tornacense.	t. III. 485	
VII. 110	PETIT (Nicolaus) <i>Pate</i> NICOLAI.		
110	S. PETRI Chryſologi sermoes V. in Oratione Dominicam, ad Catechumenos.	t. I. 113	
II. 616	S. PETRI de Chavinson Vita & miracula. t. II. 155		
VIII. 119	PETRI Aragonum Regis matrimonium cum MARIA GUILLELMI Montipelliani filii.	t. III. 566	
121	SANCILAM filiam RAIMUNDI filii RAIMUNDI Ducis NARBONNE nuptiam dote spondet.	567	
X. 178	Montepellulanum GUILLELMO de Montepellulano donat.	574	
183	PETRI filius Jacobi Aragonum Regis, CONSTANTIAE uxori suæ dote constituit.	t. III. 644	
VI. 312	PETRI de Condeco. <i>Pate</i> CONORTO.		
312	PETRI Venerabilis, Abbatis Clotaicensis, pro ROSSULO de Petenâ beneficium ordinis Missas ac preces, cum Cloniaci, tum in toto Ordine celebrandas.	t. III. 495	
VIII. 170	PETRI Archiepiscopi Rotomagensis concordia cum Canonice S. Melloni Poodiarenſis. t. III. 619		
170	PETRI Electus Lugdunensis hâbitatem Regi exhibet.	t. III. 677	
276	PETRI Patriarchæ Hierosolymitani, & Episcopi Kutenſis literæ hortatoris ad expeditionem transmarinam.	t. III. 708	
III. 124	PETRI de Marcâ Archiepiscopi Tolosani, Epistola ad D. LUCAM d'Arbery.	t. III. 832	
124	PETRI Celsensis, Abbatis S. Remigii Remensis, Tâgatus de disciplinâ claustrali.	t. I. 438	
			Epistola ad tres Monachos Cistercienses. t. III. 544
			Altera ad eorum duos. 545
			PETRI Comitis de Lucemburgo, concordia cum Carolino Avenionibus. t. III. 760
			PHILIPPUS de Castellone Trecenti Episcopus, iuribus Canonice Regularis S. Quintini Belvacensis in Ecclesia S. Regia. t. III. 485
			Mem prebendam in Ecclesia Cathedrali, & Ecclesia S. MARIE confert Canonice Regia, sancti Georgii. 410
			PHILIPPUS I. Francorum Rex bona Episcoporum Carnutenſium vita functione jubet interâ Ferrari. 440
			PHILIPPUS II. Ecclesiæ Eduensis Regalia que usque verat, Lugdunensi Archiepiscopo restituit. 554
			Ejus Constitutio de jure Patronatus in Normannia. 569
			Altera de modo tenendi feuda ditiſa. 570
			Lex de Cipece signatis. 577
			Litem dimittit inter BLANCHAM Trecentem Comitissam, & ERAODVM de Beolâ. 585
			Cum eo factus ROBERTI Archiepiscopi Rotomagensis. 586
			Ejus Constitutio de Judiciis. 589
			Responsa ad postulatâ Clericorum. 593
			PHILIPPI filii S. LUDOVICI matrimonium cum ISABELLA filia JACOBI Regis Aragonum. t. III. 614
			Ejusdem jam Regis PHILIPPI III. Epistola ad MATTHEVM Abbatem S. Dionysii, & SIMONEM de Nigella. 666
			Ad Regni Optimeſtes. ibid. 556
			Ad MATTHEVM Abbatem, & SIMONEM de Nigella. ibid. 557
			Ad eodem. 667
			Ad Abbatem & Monachos S. Dionysii. 669
			Ad MATTHEVM Abbatem, & SIMONEM de Nigella. 670
			Ejusdem testamentum. 691
			PHILIPPI filii PHILIPPI III. CONVENIENS PRO matrimonio contrahendo cum J. ANNA filia THEOBALDI NAVARRIE Regis, & BLANCHIE RIGINE. 682
			Idem jam Rex PHILIPPUS IV. omnes Prælatos ac persones Ecclesiasticas Regni sui bona à se acquisita quiete tenere jubet, modo decimum solvant. 697
			Idem ob victoriam in Flandiâ relictam, centum libras annuatim solvendas tribus Ecclesiæ Carnutenſi. 698
			Idem LUDOVICO fratri Comitis Ebroicensis, & aliquot Præposituras assignat. ibid.
			Ejus Mandata data PETRO de Paredo, Domino de Chexâ, Priori de Menido, ad Curiam Avenionensem. 700
			Idem debita à se contracta jubet ad diem proximum solvi. 704
			PHILIPPUS V. ALBERTUM de Roze Concilio Semprenſi adesse jubet, equo in data sua die. 710
			PHILIPPUS VI. Francorum Rex. privilegia NARBONENSIS Ecclesiæ confirmat. t. III. 538
			Idem præteritis jusjurandum quod prestare debuit Tabellionum. t. III. 716
			Idem BERNARDUM de Moreul Franciæ Mareſcallum jubet dignitari suæ tenentore, ut infirmitatem ac regimine JOHANNIS filii sui succedat. 717
			Idem Italos Principes hortatur ut Romanam Factionem propugnent, & hæreticos recentis exitus persequantur. 717
			Ideo JOHANNI filio emancipato Normanniæ Ducatum, & Comitatus Andegavici ac Ceromaniæ confert. ibid.
			PHILIPPUS Burgundiæ Ducis Epistola ad CAROLUM VII. Regem Francorum. t. III. 802
			PHILIPPI Comitis Flandiæ Eleemosyna. t. III. 546

Index Alphabeticus Operum

Ord. n. Ed. Tom. pte.			Ord. n. Ed. Tom. pag.
VIII. 138	PHILIPPUS Episcopus Beluacensis, Ecclesiam Ursulaicam Monachis Leuvenensibus concedit.	t. III. 348	
II. 433	PHILIPPUS Abbas de Eleemosyna Epistola ad ALAXANDRUM Papam III.	t. III. 327	
IV. 301	PIETRI DE PRATA Archiepiscopi Ravennensis, S. R. E. Cardinalis Epistola ad LEONARDUM Flandricum Comitem.	t. III. 743	
XIII. 253	PIPPINI I. Francorum Regis, Privilegia Monachis Fingensibus data.	t. III. 319	
XII. 305	PIPPINI Aquitanie Regis Preceptum, quo bona S. Juliano Brivertensi collata confirmantur.	329	
VI. 241	PISANI Concilii Historia.	t. I. 823	
V. 277	Pisanum Concilium.	828	
V. 361	Piscariensis Cenobii Chronicon.	t. II. 929	
II. 388	Pitensis Conventus, in quo bona Abbatis S. Germani Antiffiodorensis confirmantur.	t. I. 609	
VII. 311	PII Papae II. Epistola ad CAROLUM VII. Regem Francorum.	t. III. 806	
IX. 310	Ejus responsio ad Orationem GUILLIELMI Episcopi Parisiensis, & Oratoris Regis Francorum.	807	
VIII. 192	Epistolum altera Oratione, qua respondet Oratoribus Regis Francorum.	818	
IV. 400	Epistolum Epistole, ad CAROLUM VII.	811	
VII. 312	Ad Episcopum Atrebatensem, A. S. Legatum.	813	
VIII. 325	Ad JOHANNEM Boboniæ Ducem.	814	
241	PODIO-ALTO (Rostagni de) testamentum.	617	
VII. 275	Epistolum Codicillum.	647	
XI. 370	Postfacium Canonorum S. Mellonis Concordia cum PATRO Archiepiscopo Rocomageni.	t. III. 619	
VIII. 172	PONTIUS Abbas Cluniacensis cum GREGORIO Cardinali Presbytero litem diuinit inter Episcopum Babilonensem ac Monachos S. Blasii.	t. III. 477	
VI. 457	PONTIUS Archiepiscopus Arelatensis Indulgentiam concedit in Dedicatione Ecclesie, & confirmat privilegia Monasterio Montis-Majoris concessa à Summo Pontificibus.	t. III. 385	
XI. 293	PONTIUS Gabelorum ac Forreus Comes, Ecclesiam Canonicoꝝ Colidensium fundat.	385	
XII. 167	PONTIUS Viccomes Podemiaci, matrimonium contrahit cum ADRIANO filii GARNIERII de Triangulo.	t. III. 594	
II. 366	POTAMIS Epistola ad ATHANASIVM Episcopum Alexandrinum.	t. III. 599	
	PILAS (Pili de) <i>Vide PILAS.</i>		
	Q.		
I. 308 & 311	QUERICH Episcopi Barcinonensis Epistola dux ad HILDEFONSUM Episcopum Tolosanum.	t. III. 314 & 315	
	R.		
VIII. 253	RADEPHI Archiepiscopi Lugdunensis, & Hecornis Eduensis Episcopi iudicaciones pro administratione Archiepiscopatus & Episcopatus, Sede vacante.	t. III. 693	
XII. 245	RAGANFREDI Archiepiscopi Viennensis privilegium, quo Ecclesie S. Albani in villa Vogorii bona omnia restituitur.	t. III. 365	
VIII. 157	RAGINARUS in Concilio Augustodunensi excommunicatus, injustam consuetudinem dimittit.	t. III. 411	
IX. 291	RAIMUNDUS Burgundionum Comes, Ecclesie Bistuntine non parca donat.	t. III. 417	
III. 212	RAIMUNDUS Gallicie, & HENRICI Portugallie Comitis Epistola ad HUGONEM Abbatem Cluniacensem.	t. III. 418	
VIII. 159	RAIMUNDUS Comes Tolosanum, non nulla donat Monasterio Avenionensi sancti Andreæ.	t. III. 415	
159	RAIMUNDUS Comes Tolosanum, & Provincie Mar-		
	chio, donationem ab ISNARDO factam Monasterio Avenionensi S. Andreæ, confirmat.	t. III. 416	
	Idem donationes à BERTHARDO Jordano eidem Monasterio factas confirmat.	414	
	RAIMUNDUS Comes Tolosanum ab excommunicatione à FF. Prædictoribus peccatis Episcopos appellat.	t. III. 621	
	RAIMUNDUS Berengarii Provincie Comes, SANCIAM filiam RAIMUNDI Comitis Tolosano usupium dare spondet.	<i>ibid.</i>	
	MEXVI. RAIMUNDUS Comes Tolosanum, terram S. Agidii in valle Flaviani UOILLONI Abbati donat.	t. I. 629	
	RAIMUNDI Comitis Melgoriensis testamentum.	t. III. 460	
	RAIMUNDUS de Ranzâ, & ASTORGA uxor ejus nonnulla donant, ac filium offerunt Ecclesie Candelensis.	t. III. 444	
	RAINALDUS Burgundie Comes Mariscalcum & Cantuariam Ecclesie Bistuntine remittit in villa Cuffiac.	t. III. 399	
	RAINALDUS Archiepiscopus Remensis confirmat institutionem Canonicoꝝ Regularium in Ecclesia Sparnacensi S. Martini.	t. III. 480	
	Ejusdem Epistola ad ROBERTUM Episcopum Tornacensem.	t. III. 485	
	RAINALDUS Episcopus Noviomensis fundationem Notoeconii Novionensis approbat.	t. III. 545	
	RAINALDUS eligitur in Abbatem S. Albini Andegavensis, vivente GUSTAVO Abbate.	t. III. 378	
	RAINOLOI Archiepiscopi Remensis Epistola ad LAMBERTUM Electum Atrebatensem.	t. III. 420	
	Ad URBANUM Papam II.	<i>ibid.</i>	
	Ad ROBERTUM Flandricum Comitem.	423	
	Ad LAMBERTUM Episcopum Atrebatensem, dux.	424	
	Ad eundem, dux.	427	
	RATHNUS de Belloforte non nulla donat Ecclesie Colatensis.	t. III. 438	
	RATHNUS ex Monacho Lobienſi Episcopi Veiſonenſis, Opera, scilicet Voluſum Perpendiculorum ad HUBERTUM Episcopum Parmensem, de contemptu Canonum.	t. I. 345	
	Constitutio deliberativa Leonii adta.	356	194
	Qualitas consuetudinis.	357	199
	Dilectio inter cum & Clericos.	364	217
	Apologeticus liber.	366	215
	De Clericis sibi rebellibus.	368	216
	De Abbatibus, in quibus Monachis Clericos subrogaverunt.	369	216
	De nuptu cujusdam illiciti.	370	218
	Epistola ad MARTINUM Episcopum Ferrariensem.	371	241
	Ad Ecclesiam Romanam.	<i>ibid.</i>	241
	Ad JOHANNEM Papam X II.	372	243
	Ad Episcopos Italie, Galliarum, & Germanie.	374	245
	Ad lucertam.	375	244
	Ad PATRICIUM de Corpore & Sanguine Domini.	<i>ibid.</i>	XII. 27
	Synodici ad Presbyteros suæ Dioceseos.	376	216
	Interdium Romanæ curiæ.	379	265
	Sermo I. de Quadragesima.	384	281
	Contra reprehensores ejus sermonis.	391	304
	Sermo II. de Quadragesima.	<i>ibid.</i>	305
	Sermones tres de Pascha.	391	308
	Sermo post Pascha.	396	320
	Sermones duo de Ascensione Domini.	397	324
	RATHNUS, Monachi Coubertensis, liber de reo quod Christus ex Virgine natus est.	t. I. 51	318
	Epistolum libri IV. contra Opposita Græcorum.	63	II. 1
	Remensium Monachorum & Remigii luercis, quibus Societatem incunctam Monachus S. Dionysii in		V. 609

in Tribus Voluminibus Contentorum.

Ord. v. Ed. Tom.	Page	Text	Ord. v. Ed. Tom.	Page
		Franciâ. t. III. 333		
VII.	193	RIBODIMONTIS (Anselmi de) Epistola ad MANASSIEM Archiepiscopum Remensem. t. III. 411		
XIII.	174	RICHARDUS Marchio Normannic mulier confert Ecclesiæ Carnuteni, et damna quæ ei intulerat, restituit. t. III. 386		
VII.	109	Ejus donatio propter nuptias ANSÆI facta. 390		
III.	170	RICHARDUS Monachus, Historia Abbatiæ Senoniensis in Volago. t. III. 603		
VI.	470	ROBERTI Archiepiscopi Rotomagensis fordes cum PHILIPPO II, Francorum Rege. t. III. 386		
IV.	268	ROBERTI Archiepiscopi Remensis Epistola ad plures Archiepiscopos & Episcopos. t. III. 707		
XI.	318	ROBERTUS de Arbecillis que ei à veris in Diocesi Petagoricensi collata erant, transferri in GERARDO de Salis. t. III. 475		
	394	ROBERTUS de Sabulio, & uxor ejus HADUVA, Ecclesiâ S. Machuti, & non nullis locis Majori-Monasterio. t. III. 406		
VIII.	147	ROBERTUS de Sorbona testamentum. t. III. 670		
196		ROCAMADRA (Guillelmas de) ac Petrus ejus frater non nullas donat Monasterio Avenionensi S. Andree. t. III. 337		
	367	ROCCA (Hugo de la) filium suum offert in Ecclesiâ Cadacensi. t. III. 340		
XIII.	173	RODULPHI Burgundie Regis præceptum, quo confirmatque Monasterio S. Andree Viennensis CONRADUS pater suus donaverit. t. III. 380		
	175	Aliud, quo ea que eidem Monasterio à patre suo CONRADO & matre sue MATRICE donata sunt, confirmat. 386		
II.	673	RODULPHI Monachi Marciensis, ac deinde Abbatis S. Trudonis, Vita LIBERTATI Episcopi Cameracensis. t. II. 138		
II.	677	S. ROMANÆ Virginis & Martyris Vita. t. II. 135		
	601	ROBERTUS, RORICO Episcopus Ambianensis, Ecclesiâ SS. ACCEI & ACHOLII Caponiensis confert. t. I. 626		
X.	185	ROSTIUS (Artaudus de) GUILLIAMUM filium suum emittit, ac eidem Gallum novum donat. t. III. 636		
	110	Eidem alia donat. 637		
VIII.	10	ROSTAGNI de Podio-alto testamentum. t. III. 637		
VII.	171	Rostagni codicillos. 647		
II.	89	Rotomagensis Ecclesiæ Chronici fragmentum. t. III. 613		
III.	151	Rotomagensis Cleri Epistola ad HONORIUM Papam II. t. III. 484		
XII.	286	Rotomagensis Ecclesiæ S. Audoeni dona facta confirmat. t. III. 400		
	288	Eidem donatur Abbatia BB. Martini & Walgani de Sigi. ibid.		
		S.		
XI.	194	SABULIO (Robertus de) & uxor ejus HADUVA Ecclesiâ S. Machuti, & nonnulla donant Majori-Monasterio. t. III. 406		
VII.	267	SANCUS Majoricarum Rex confirmat feudum à prædecessoribus suis Dominis de Sancto-Jovanne collatum. t. III. 707		
	141	SANCUS filii Regis ALFONSI matrimonium cum GUILLIELMA filia GASTONIS Vicecomitis Berrensis. t. III. 673		
	319	SANNA JACOBI Majoricarum Regis filia naturalis, matrimonium contrahit cum PETRO Guercindi de Pinedo. t. III. 696		
IX.	176	SERARMUNDA Majoricarum Regine testamentum. t. III. 702		
II.	179	Senonense Concilium, in quo ALDREUS Archiepiscopus concedit privilegium de Abbati S. Remigii ad Varedis transferendâ. t. I. 395		
	386	Aliud, in quo WALTERUS Archiepiscopus superius privilegium confirmat. 393		
		MOCEL Aliud, præfide GUILLIELMO Archiepiscopo celebratum Parisiâ. 748		
		MOCURRY Aliud, præfide TRISTANO de Salazar Archiepiscopo. 751		
		Senonensis Archiepiscopus (incertum quinam) communicationem fert in persasores rerum Ecclesiasticarum. t. III. 320		
		Senonensis Monasterii Sancti Petri Vivi Chronicon. t. II. 463		
		Senonensis Abbatis Historia. t. II. 603		
		SEVIRI Epistola V. t. III. 300		
		Siggiensis Abbatia BB. Martini & Walgani fundatur, ac traditur Ecclesiæ Rotomagensi sancti Audoeni. t. III. 400		
		SIGBERTUS benefactor rerum Ecclesiæ S. Mauricii Viennensis, eas restituere cogitur. t. III. 358		
		SIMON Comes Montifortis centum solidos anniversario Amicæ matris sue assignatos confirmat. t. III. 369		
		SIMONIS de Brossano, S. R. E. Cardinalis synodus Mediolanensis, Declaratio in causâ Schismatis, dum in extremis ægeret. t. I. 763		
		SIXTI Pape IV. Epistola ad LUDOVICUM XI. Regem Francorum. t. III. 844		
		SMARAGANI Abbatis, Ordinis S. Benedicti, Vita Regis. t. I. 138		
		SORONA (Robertus de) testamentum. t. III. 670		
		STEPHANUS Avernorum Episcopus Liziniensem donat Ecclesiæ Brivestati S. Juliani. t. III. 371		
		Ecclesiâ Lizinensem pro XII. Canonis finibus. 371		
		STEPHANI Episcopi Parisiensis Epistola ad HENRICUM Archiepiscopum Senonensem. 489		
		Ad GAUSTIUM Episcopum Carnutensem, A. S. Legatum. 490		
		Ad HENRICUM Senonensem. ibid.		
		Ad eundem. 491		
		STEPHANI Archiepiscopi Cantuariensis Epistola ad JOANNEM Anglorum Regem. t. III. 368		
		STEPHANI Episcopi Noviomensis, Ordinationis pro Nofocomio episcopi vrbis. 384		
		Ejus prologus ad Regulam scriptis ac formibus Nofocomii datam. ibid.		
		STEPHANI Canonici Regularis, Vita S. PETRI de Chevrons. t. II. 155		
		STEPHANI Comitis Carnutenis Epistola ad ANGLAM uxorem. t. III. 430		
		STEPHANI de Perico non nullas donat Ecclesiæ Carnuteni. t. III. 374		
		Suessonense Concilium, in quo confirmatum est Privilegium Monasterio S. Dionysii concessum a B. LANDRICO Episcopo Parisiensi. t. I. 399		
		Suessonensis Monasterii S. Medardi Chronicon. t. II. 486		
		Suessonensis Communis Consuetudines. t. III. 346		
		SYMACHI Pape Epistola ad AVITUM Archiepiscopum Vinnensem. t. III. 307		
		T.		
		THEODORICUS Comes villam Montalem Ecclesiæ Viennensi donat. t. III. 363		
		THEURGA tenentis patris matrimonialibus, quibus eam adhuc infantem præterea sui Bli GUILLIELMI Domini Montisquellani dote spoponderant. t. III. 360		
		THEOBALDUS Francorum Comes Palatinus, OODENI filium dat Lixaribus aquis obediendam HODONI Abbati Clunienensî, cujus Monasterio Concessionem donat. t. III. 408		
		THEOBALDUS Comes Palatinus, sive Campanie, Canonicos Regulares in Ecclesiâ Spanstensi sancti Martini instituit. t. III. 486		

Ord. v. Ed. Tom. pag.

Index Alphabet. Operum in Trib. Volum. Contentorum.

Ord. v. Ed. Tom. pag.

III.	131	THEODORICI Stampensis Episcopi ad Episcopum Lincolumensem. t. III. 447	Archiepiscopo in istis duos Abbates scripta est. t. I. 601		
	337	Ad PHARITIVM Habendontensem Abbatem. 447	Villeceys villa Jura & libertas. t. III. 630	IX.	193
	339	Ad MARGARITAM Reginam. ibid.	Viridunensium Episcoporum Historia. t. II. 334	XII.	351
	340	Ad PHELIPPUM amicum. ibid.	Vitriacensis Monasterii Historia. t. II. 498	III.	446
	341	Ad ROSECELINUM Compandensem Clericum. 448	ME. VI. URBANI Papae II. Decreta in Concilio Nemoussensi. t. I. 628	IV.	354
XI.	328	THEODORICUS Ambianensis Episcopus confirmat, que Abbacie Caricampi constituta sunt. t. III. 497	Constantinensium Donationem terre S. Agidii in Valle Flaviniâ Quilini Abbatis factam à RAINOLDO Comite Tolosano. 610	VI.	21
XII.	162	Ecclesiam S. Martini Abbatum promovet. 497	Decretis Abbatem Comenacensem baculum pastoralium sumere debere et sequi B. Martini. ibid.	V.	337
X.	631	THEODORICI Francorum Regis, Privilegium Monachis Divensis datum. t. III. 317	Episcopi Epistola ad RAINOLDUM Archiepiscopum Remensem, ac suffraganeos ejus. t. III. 418		
III.	23	S. THEODORICI Suedie Sermo de S. Batholomæo Apostolo, interprete ANASTASIO S. R. E. Bibliothecario. t. II. 152	Ad eundem. 422		
IX.	51	THEODORICI Archiepiscopi Cantuariensis Capitula. t. I. 486	Ad ROBERTUM Flandrie Comitem. 423		347
V.	117	THEODORICI Episcopi Arelensis fragmenta Sermonum. t. I. 254	Ad quondam Abbates. ibid.		351
XII.	543	THOMAS Episcopi Epistola ad LUETHANUM Pizipontum Cubiculariorum. t. III. 297	Ad GUALCIVM Episcopum Cameracensem. 424		352
	63	THOMAS Flandrie & Hannonie Comes, domus Hospitalis Insularum leges dat. t. III. 617	Ad LAMBERTUM Episcopum Atebatensem. ibid.		353
VIII.	231	THOMAS Episcopus Wiclavienfis Monachos Cistercienses instituit in Monasterio de Camensis. t. III. 628	Ad GUARINIVM de Lizilhone. 425		357
VI.	25	MEXIS. Tolosanum Concilium presidente Calisto Papa II. t. I. 635	Ad RICHARDUM Archiepiscopum Senonensem. ibid.		361
II.	611	MCCXXVIII. Aliud. 710	Episcopi Decretum, quo Atebatensis ubi sum Episcopum retulit. 425		363
XII.	358	Tornacensis Monasterii, sancti Martini restauratio. t. II. 882	URBANI Papae II. domus in Claustris Ecclesie Crutacensis laicis datur, ubi locari vult. 550	III.	123
XI.	343	Tornacensis Communie Consuetudines. t. III. 531	URBANI Papae V. cum LUOVICO Carbonetii Duce, & ANNA BERGALDI de Alvenis sua dispensat, ut matrimonium contrahere possint. 731	XIII.	322
IX.	148	TOBIASA (Guillelmus de) testamentum. t. III. 526	Idem CAROLO V. Francorum Regi concedit, ut et Confessor suus indulgentiam peccatorum omnium in mortis articulo possit impetere. ibid.	IX.	284
VIII.	366	TRAPICAPUS (Bernardus) non nulla donat, ac filium offert Ecclesie Cadurensi. t. III. 438	URBANI Papae VI. dispensat cum GALLACIO Vicecomite, & CATHARINA filia BERNABOVI Vicecomitis, ut matrimonium contrahere possint. 731	IV.	299
IV.	239	MCIIV. Trecentis Consilium, in quo bis approbatur donatio ab HUGONE Trecenti facta Ecclesie Molinensi. t. I. 631 632	URSINA (Jacobi Juvenalis de) Episcopi Pictavenfis, Epistola ad Cameram Computorum. s. III. 784	VII.	243
	243		URSINI (Guillelmi de) Francie Cancellarii, Epistola ad NICOLAUM Papam V. 786	IV.	366
XII.	196	Treventinum Episcoporum Hæretica. t. II. 108	URBANI (Guillelmi de) Francie Cancellarii, Epistola ad NICOLAUM Papam V. 786	VII.	299
		TRIVITI. Pater NICOLAI.	WANDALBERTI Diaconi Præsentis Martyrologium, cum versis appendicibus. t. II. 39	V.	305
VII.	344	Tudonensium Abbatum Gesta. t. II. 639	WALTERI Episcopi Tornacensis confirmat Statum domus Hospitalis Insularum. t. III. 617	XII.	67
VI.	22	MXXVI. Turonensis Concilium, in quo URBANUS Papa 41. decernit Abbatem Comenacensem baculum pastoralium sumere debere et sequi S. Martini. t. I. 630	WENILO Archiepiscopum Senonensis, confirmat Altonici prædecessoris sui privilegium de Abbacia S. Remigii ad Vastellis transferenda. t. I. 593	II.	380
XI.	339	TURAS (Guillelmus de) ac SABELLA filia ARNALDI de Villis passante matrimonium. t. III. 541	WICO Matiscensis Comes Monachum indiana, non pauca cœdit Monasterio Clunensi. t. III. 415	VI.	457
	360	TURRA (Guillelmus de) matrimonium inquit cum GUILIELMA. t. III. 565	WINDOVS à Monacho Abbacie de Cruce S. Leufredi Archiepiscopi Avennisi, Epistola ad ERPARIVM de Deo uno & uno. t. III. 401	II.	377
		V.	WIKFRIDVS Ecclesie Viennensis S. Mauricii Advocatus, SIGILLIVM in judicio cogit et que invaluerat, selibere. t. III. 358	XII.	354
VII.	313	VAlciodorensis Comitis Chronicon. t. II. 709	ZACARI Chriftiani & APOLLONIS Philolphi Consolationum libri tres. t. I. 1	X.	1
XIII.	323	Vallenci pagensem Consuetudines. t. III. 550			
VIII.	227	Vallis-Scholasticus Ordinis institutio. t. III. 583			
IV.	21	S. VONARICI, antiquiores Consuetudines Monasterii Cluniacensis. t. I. 641			
XIII.	333	VERS (Hugo de) ac THOMAS ejus alumnus duas prebendas fundavit in Ecclesia S. Matihæ de Follitico. t. III. 574			
XII.	331	Vicomienfis Comitis Historia brevis. t. II. 871			
XIII.	467	Vienensis Synodus, in qua Præfide ALEXANDRO			

E L E N C H U S
O P E R U M I N T O M O I.
E D I T O R U M.

Opus
T. 1.
179

Tom. 179.		pag.	riestem.	371	col. v. 240.
X.	ZACHARII Christiani & APOLLONII Philisophi				
	Consultationum libri tres,	372	II. ad ecclesiam Romanam.	ibid.	II. 241
XI. 179	Sermo in Natali Ioviani.	41	III. ad IOANNEM Papam XIII.	373	245
XII. 27	TRACTATUS HAIMONIS, de Corpore & Sanguine		IV. ad Episcopos Italiae, Galliarum, & Germa-	374	255
	Domini: aut patris Fragmentum Commentarii in		nia.		
	Epistolam I. ad Corinthios.	42	V. ad incertum.	375	254
	PASCHASII RABEATI A'harit Carthagensis. Opus-		VI. ad PATRICIUM de Corpore & Sanguine		XII. 57
	culum de Partu Virginis.	44	Domini.	ibid.	
I. 31	RATHAMII A'vachii Carthagensis, liber de eo quod		Symonem ad Presbyteros sua Diocesis.	376	II. 276
	Christus ex Virgine natus est.	51	Eius Itinerarium Romanum eiusdem.	379	265
II. 1	Evangelii libri IV. contra Opposita Græcorum, Ec-		Sermo I. de Quadragesima.	384	281
	clesiam Romanam infamantium.	63	Contra reprehensores sive Sermani.	391	304
VII. 1	ANNA Parisiensis Episcopi, liber adversus Gra-		Sermo II. de Quadragesima.	ibid.	305
	ecos.	113	Sermones tres de Pascha.	393. 394. 395	308. 311.
XII. 39	Incerti Opusculum de Corpore & Sanguine Domini.	149	Sermo post Pascha.	396	315
			Sermones duo de Ascensione Domini.	397. 399	324. 329
30	A. RIVALDI Opusculum de Corpore & Sanguine		ATTONIS II. Episcopi Verobensis, Opera, scilicet		
	Domini, contra JOANNEM SERRANUM.	150	Capitularia.	402	VIII. 1
II. 176	ANASTASII ARCHIDIAconi Sagicensis, postea Iuvencien-		Libellus de Progressu Ecclesiasticis.	414	44
	sis Episcopi, Tractatus in GERARDUM Episcopum		Epistola, I. ad VALONEM Episcopum.	431	99
	Engelstingensem.	152	II. III. IV. ad Fideles suam Diocesis.	434. 435	110. 111. 112
XII. 28	AN SELMI HAVSBERGENSIS Episcopi libri tres: I. de		V. ad AZONEM Episcopum.	435	115
	varius Christi sive religiois formis: alii duo Dis-		VI. GURDONIS LEVITAE Novariensis Episcopi ad		116
	putationum a veteribus Græcis.	161	ATTONEM.	437	111
63	BONACIANI Vita Hæreticorum, hoc est Descriptio		VII. AMBROSII Presbyteri Mediolanensis Episcopi		
	hereticorum quæ Cathari profitebantur, & eorum		ad eundem.	438	
	heresim.	208	VIII. ATTONIS ad AMBROSIO.	ibid.	123
VII. 10	Fragmentum Sermone S. FAUSTINI Episcopi.	215	IX. ad Clerum Diocesis Verobensis.	439	126
10	S. PETRI CRYSTOLOGICI Sermone V. in Orationem		X. ad eundem.	440	131
	Domini, et Catechismus.	ibid.	XI. ad Episcopos Italiae.	441	132
III. 1	NICETII Episcopi Tractatus de vigiliis Servorum		Sermo sive Sermone in ANFRANCI à Monacho Ber-		IV. 227
	Lin.	221	cessi Archiepiscopi Cambracensis.	442	
7	Epistolam Tractatum de psalmsa beati.	223	S. ANSELMI Archiepiscopi Cantuariensis, Tracta-		III. 14
L. 163	S. IUDORI Hispaniensis Episcopi ad BRAULIUM		tus Ascensionis.	443	
	Episcopi liber de Ordine Creaturarum.	225	MACCI ALBANI STRIÆ, de Canone Missæ Epi-		I. 545
V. 1	MARAGDI Abbatis, Ordinis S. Benedicti, Via		ad IOANNEM Episcopum Pictavensem.	449	
	Regia.	228	PETRI Cellensis, Abbatis S. Remigii Remensis,		III. 44
117	THEODULII Episcopi Aurelianensis, fragmenta Ser-		Tractatus de disciplina Cœlesti.	452	
	monum aliquæ.	234	NICOLAI de Clamengis liber de Studio Theologi-		VII. 158
1	JOAN. Episcopi Aurelianensis, libri tres de In-		co, ad JOANNEM de Fedemonte Baccalaureum.		
	terimone locuti.	238		474	
V. 77	Einigen Opusculum de Institutione Regiæ.	324	Synodi Carthagenensis sub BONIFACIO Episcopo ha-		VI. 1
17	Sermones V. sancti ABBONIS, Monacho S. Ger-		bonæ an. DCCV. festo secundæ.	481	
	mani à Præst.	336	Excerptum ex Concilio Carthagenensi sub RAPAR-		16
II. 161	RATHAMII ex Monacho Le'ensi Ordinis S. Ben-		TO Episcopo hæ're, an. DCCV.	485	
	edicti, Episcopi Verobensis Opera. scilicet.		Capitula THEODORI Archiepiscopi Cantuariensis.	486	IX. 21
	Palmarum Perpetualium, et HUERTI Episcopum		Capitula selecta ex antiquâ Canonum Collectione fa-		1
	Parmentum, de contemptu Canonum.	345	cta in Hispaniâ sæculo octavo VIII.	493	
194	Concilio deliberatum Leodis citâ.	356	Admonitio de Synodo.	507	XI. 612
191	Quæstiones conciliæ.	357	Statuta quædam S. BONIFACII Archiepiscopi Ate-		IX. 63
212	Discordia inter eum & Clericos.	363	ganum & Martyris.	ibid.	
215	Apologeticum liber.	366	Cœlestis antiquæ Canonum Penitentiarum.	510	XI. 1
225	De Clerico sibi redibitum.	368	CHRODIBANI Episcopi A'tensis, Regulae Can-		I. 205
226	De Abbatibus, in qua Monachis Clericos subtra-		onicorum.	565	
	herat.	369	ANTONIS Episcopi Babilœnsis Capitularia.	584	VI. 692
238	De super cæsulam ibidum.	370			
241	Epistola, I. ad MARTINUM Episcopum Peren-				
	tom. I.				

Elenchus Operum in Tomo I. Editorum.

Tom. v. Edic. Tom. P. 2.		Ordi. v. Edic. Tom. P. 2.
IV. 1	<i>Statuta antiqua Abbatis S. Petri Corbeienfis ab ADALARDO Abbate scripta.</i> 386	<i>Concilium Tolosanum anni MCCXXVIII.</i> 710
II. 379	<i>Privilegium in Concilio Senonensi, praesidente ALDRICO Senonensi Archiepiscopo concessum, de Abbacia S. Remigi Senonensis ad Parisium transferenda.</i> 393	<i>Statuta Nivernensi Ambianensi.</i> 713
384	<i>LUDOVICI Pii Imperatoris Diploma, quo superius privilegium confirmatur.</i> 394	<i>Ex confirmata INNOCENTII Papa III.</i> 715
386	<i>Idem confirmatur WENILO Archiepiscopo in Concilio Senonensi.</i> 393	<i>Regula Fratrum & Sacerdotum Nivernensi Balvacensis.</i> ibid.
XII. 43	<i>Risposta NICOLAI Papa I. ad consulta ARDUGI Archiepiscopi Pisanensis.</i> 396	<i>JOHANNIS Papa XIII. ejus Nivernensi Statutum quoddam confirmat.</i> 716
47	<i>FLORELLI Collectio Legum & Canonum.</i> 397	<i>JOHANNIS Episcopi Balvacensis Littera de Jurisdictione Episcopali in idem Nivernensium.</i> 717
VL. 377	<i>Concilium Sacellanense, in quo confirmatum est Privilegium Monasterii S. Dionysii concessum a S. LANFRANCO Episcopo Parisiensi.</i> 399	<i>Sententia, seu Confessiones Ecclesiae Lugdunensis.</i> 718
II. 388	<i>Conventus Pisanus, in quo bona Abbatis S. Germani Antisiodorensi confirmantur.</i> 600	<i>Concilium Albiense anni MCCCLV. praesidente ZOHIO Episcopo Avinionensi, A. S. Legato.</i> 719
XIII. 167	<i>Synodus Viennensis, in quo praeside ALEXANDRO Archiepiscopo inter duas Abbates scripta est.</i> 601	<i>Statuta Synodi Mendipsessalensi anni MCCLVIII. praeside JACOBO Archiepiscopo Narbonensi.</i> 724
IX. 68	<i>Concilium Romanum praesidente GREGORIO Papa V.</i> 603	<i>Statuta Synodalia NICOLAI Galani, & GUILLIELMI Majoris, Episcoporum Andegavorum.</i> 726
II. 670	<i>Gesta Synodi Aurelianensis anni circ. MCXVII. celebrata.</i> 604	<i>Ordinatio facta anno MCCLVII. per Pralatos, pro Clerici coniugio & non coniugio.</i> 747
XIII. 1	<i>Synodus Arebarensis a GERARDO Comeracensi & Arebarensi Episcopo celebrata.</i> 607	<i>Concilium Senonense, praeside GUILLIELMO Archiepiscopo, celebratum Parisiis anno MCCCL. 748</i>
II. 392	<i>Concilium Antiscyri, praesidente HUGONE Cardinali, anno MCXVIII.</i> 625	<i>Concilium Senonense anni MCDLXXXV. praeside TALESTANDO de Salazar Archiepiscopo.</i> 751
VL. 17	<i>Concilium apud Exoloborum anni MXXIX. praeside HUGONE Duci, A. S. Legato.</i> ibid.	<i>Vetera Acta ad Concilium Pisanum pertinentia, sicuti.</i>
II. 601	<i>Concilium Compendiense anni MXXIV. in quo Ecclesiam SS. Aevi & Achaeni Canonici castris RONICO Episcopo Ambianensi.</i> 626	<i>Cardinalium qui URBANUM VI. Papam Romam remigrant, Epistola ad Cardinales qui Avinionem remigrant.</i> 763
398	<i>In eodem Privilegio Ecclesiae SS. Cornelii & Cypriani confirmantur a LUDOVICO I. Francorum Rege.</i> 627	<i>Cardinalium qui ab URBANO Papa VI. destituti sunt, Epistola ad Reges de Principibus.</i> 764
604	<i>Concilium Parisiense anni MCXII. in quo bona ejusdem Ecclesiae confirmantur.</i> ibid.	<i>Eademdem Epistola ad Academiam Parisiensem.</i> 765
IV. 234	<i>Decreta URBANI I. Papa II. in Concilio Nemanensis anni MCXVI.</i> 628	<i>SIMONIS de Brissani, S. R. E. Cardinalis vulgo Mediolanensis, Declaratio in causa Schismatis, dum in extremis aeger.</i> ibid.
VL. 39	<i>In eodem Concilio terram S. Agidi in Valle Flaviana UDILONI Abbati domus RAIMUNDUS Comes Tolosanum.</i> 629	<i>BONIFACII Papa IX. Littera ad universos Fideles.</i> 766
21	<i>Eam donationem confirmat URBANUS Papa II.</i> 630	<i>Epistolae Bullae ad CAROLUM Regem Francorum.</i> 768
22	<i>Concilium Treverense anni MCXVI. in quo URBANUS Papa II. Acheroni Abbatem Comeracensem baculum pastoralis sumere debere cu stipulato S. Martini.</i> ibid.	<i>Alia ejusdem Bullae ad eundem.</i> 769
IV. 339	<i>Concilium Treverense anni MCIV. in quo approbatur donatio ab HUGONE Treverensi facta Ecclesiae Molismensi.</i> 631	<i>NARRATIO de Legatione Avinionem missa ab Rege Francorum, post mortem CLEMENTIS Papa VII.</i> 770
243	<i>Idem Concilium eandem donationem iterum approbat.</i> 632	<i>CAROLI Regis Francorum Epistola dua ad Collegium Cardinalium, qui Avinionem morabantur.</i> ibid.
VL. 24	<i>Concilium Lothariense anni MCIX. celebratum a GERARDO Episcopo Engulismensi.</i> ibid.	<i>NARRATIO de electione PETERI de Luna, qui se BENEDICTUM nuncupavit.</i> 772
II. 394	<i>Ex Gesta Balvacensis Concilii anni MCXIV.</i> 633	<i>Academia Parisiensis Epistola ad BENEDICTUM Papam.</i> 774
VI. 25	<i>Concilium Tolosanum, praesidente CALIXTO Papa II. anno MCXIII.</i> 635	<i>NARRATIO eorum qua acta sunt in Congregatione Pralatorum Parisi.</i> 773
XII. 638	<i>Adventa Concilio Lateranensi anni MCCLIII.</i> 636	<i>Academia Parisiensis Epistola ad CAROLUM Regem.</i> 776
IV. 21	<i>Amplius Constituciones Claustracensis Monasterii, collecta a S. UDALRICO Marchio Brandeburg.</i> 641	<i>Studi Coloniensis Epistola ad Academiam Parisiensem.</i> 782
II. 609	<i>Concilium Avinionense anni MCCLX.</i> 703	<i>Academia Parisiensis rescripto.</i> 783
618	<i>Forma iuramentum Consilium Mendipsessalensi.</i> 706	<i>Ejusdem Epistola ad CLEMENTEM Papam VII.</i> 784
620	<i>Decretum contra Canonici qui Episcopum locum in suo Capitulo dare solent.</i> 707	<i>Ejusdem Epistola ad Cardinales.</i> 785
VII. 109	<i>Narrativa de Concilio Lateranensi IV.</i> ibid.	<i>CAROLI Regis Epistola ad CLEMENTEM, aliam ejusdem Epistolam ad Imperium comitens.</i> ibid.
210	<i>Ejus Concilii Sententia de Terra Albigensi.</i> ibid.	<i>Academia Parisiensis Epistola ad Cardinales post mortem CLEMENTIS.</i> 786
VL. 30	<i>Statuta Abbatum Ordinis S. Benedicti in Provincia Narbonensi, ad restandam disciplinam Regularum.</i> ibid.	<i>BONIFACII Papa Epistola ad Consilium Regis Francorum.</i> 787
		<i>Ejusdem Epistola ad Francorum Regem.</i> ibid.
		<i>BENEDICTI XIII. Epistola I. ad Academiam Parisiensem.</i> ibid.
		<i>Academia Parisiensis Epistola ad Cardinales.</i> 788
		<i>BENEDICTI XIII. altera Epistola ad Academiam</i> 813

126.	Parisiensem.	ibid.	BENEDICTI XIII. Bulla contra Regem Francorum, & alios à sua Obedientia recedentes.	ibid.
127.	Narratio & Alia celeberrima Legationis ad BENEDICTUM XIII. missa à CAROLO VI. Francorum Regi.	789	Epistola altera Bulla in eisdem.	809
137.	BENEDICTI XIII. Epistola ad Ducem Biterionensem, continens singulam Epistolam ad CAROLUM Francorum Regem.	794	Epistola avarique Cæregi Cardinalium ad Arademiam Parisiensem, aliam singulam ad CAROLUM Regem caeteros.	806
141.	Prima Appellatio Academia Parisiensis à BENEDICTO XIII.	794	Littera Neutralitatis Cardinalium qui GALOGRIO adhaeserunt.	807
151.	Concilium Regis Francorum Oratio habita in Consilio, et Obsequium BENEDICTO XIII. subtrahatur, donec cessauerit.	798	CAROLI Regis Epistola ad Regem Aragensem.	808
163.	Cardinalium Epistola ad CAROLUM VI.	799	Cardinalium qui BENEDICTO adhaeserunt Epistola ad eundem, quibus cum ad Concilium Pisenum veniant.	809
159.	Regis & Avanculorum ejus Littera publicæ in Parlamento lecta, quibus quid satisfractionis tempore agendum sit, decretum.	ibid.	Eorundem littera ad universos Praelatos, quibus eos ad Concilium Pisenum convocant.	811
164.	BENEDICTI XIII. Epistola ad CAROLUM Regem.	800	Cardinalium qui GREGORIO adhaeserunt, Littera ad Praelatos Obedientia sua in eandem sententiam.	814
166.	Concilium Ecclesie Gallicanae statuit quod erga Exemplum servandum sit tempore satisfractionis.	ibid.	Cardinalium qui BENEDICTO adhaeserunt, Epistola ad eundem.	818
169.	CAROLI Regis Francorum Epistola ad Cardines Roma morantes, post mortem DONIZACII PAPA.	801	BENEDICTI Responsio.	820
171.	INHOCENTII PAPA Epistola ad Academiam Parisiensem.	ibid.	Declaratio Concilii Ecclesie Gallicanae contra errores sancti BENEDICTI.	822
173.	CAROLI Regis Francorum Epistola ad GREGORIUM Papam.	805	Narratio de Concilio Pisano.	825
177.	Epistolam altera ad eundem.	ibid.	De morte ALEXANDRI PAPA, & electionem JOHANNIS XXII.	827
			Concilium Pisenum.	828
			Statutum Concilii Provincialis Provinciae Nemausensis.	822

M O N I T U M

VETUSTISSIMOS esse Dialogorum libros, qui Zachari nomen praeserunt, ex antiquitate MSS. eorum, imò ex ipsa librorum testrone constat: certam porò Auctoris gratiam praefigere operum adeo ac perdifficile nobis visum est, ut post accuratam diligenterque discussionem, post consultum, et nobis veros doctissimos, nihil exploratum halitus occurreret. Enimvero tam studiose, & quasi consilio nomen suum dissimulasse videtur Auctor iste, ut sitistia tantum nomina ZACHARI & APOLLONII officeret Dialogis suis: & profectus licet se ex superiorum Patrum monumentis suam habuisse doctrinam, verum tamen nec nomen apponit, nec scripti genus indicat. Proinde nonnullis dumtaxat conjecturas hic tibi, Lector erudite, exhibere cogimur.

Profecto Zachari auctori non perinde obscure ac ejus aetas: nam cum teste Cassiano in praefat. ad visitationes, Monastici ritus nonnulli ab experto trahi queant, ex his quae scribis toto ferè libro verus colligitur, cum in Monastice morasse, quod & ipse alicubi significavit. Hinc aetas illius fortitan definitur possit. Cum etenim sexto circiter saeculo Regulam S. P. Benedicti omnes propè Mediarum in Occidente sint amplexati, si noster Zacharius ad haec usque tempora superstes fuisset, eadem regè, quæ ex SS. Patribus fides dogmata, ex S. Benedicti Regula Monasticam institutionem suis suis mutasset: quod tamen cum non praestitisse nulla collatione liquidè comperimus.

Sed neque cum ante saeculo quinti institum huic operi manum admoveisse non obscure suadent ar. gumenta.

Ante illud aevi non profabant in Europa, ubi ille tam temporis versabatur, illustria numerosa. quæ Patrum volumina, ad quæ suam Apollonium misisset velat ad fontes, è quibus totam hanc catechesim hausisset: neque ante illud tempus ea de quibus agit libro secundo contra Arianos, Pheitianos, aliosque hujusmodi tenebriones, erant ita dispersa à Patribus Latinis explicata, ut sine tanto reficari non possent: quod ipse habet cap. 1. libri 2. Quæ sic constantia inducunt animam, et quinto saeculo Dialogi natalem adscribamus.

Id suadet etiam quòd Zacharius ipse haereticos solum Manichæos, Marcionitas, Pheitianos, Sabellianos, Patristianos, Arianos ac Novatianos, qui sua tempestate amplius fremebant vigebantque, perstringat. At de Pelagii ejusque Sectatorum hæresi, quæ procedente saeculo quinto maximum orbis partem infectæ, ne verbum quidem, tam pluribus in locis, libri potissimum 2. cap. 11. esse debet occasio.

Observandum hic interim Auctorem nostrum hallucinatum, vel amanuensum insitiis subreptum non nihil fuisse in descriptione Sabelliana hæresis: quippe quæ Macedoni est adscripta Sabellio.

M O N I T U M.

Accedit quod omnia signa quibus Antichristi adventum inflare auguratur lib. 3. cap. 8. cum hisce nostris conjecturis quadant ex amissi, Illud enim ipsum tempus est, quo ingentia Barbarorum examina in Africam atque Europam effusa, Galliam, Hispaniam, Italiam, ac ipsam Imperii arcem Romanam devastarunt, dum interim in Oriente Regia Constantinopolis, ac pleraque civitates Palaestina horrendo terrore moenibus quaerentur: sane denique ac peste homines afflicterentur. Videtis Orosium in libri 7. capite 40. sub finem, & cap. 42. Zozim. lib. 6. Sozom. lib. 9. c. 8. S. Hieron. epist. 16. Lucam Tudeensem in Chronico, Marcellinum Comitem p. 17.

Favent insuper quae de institutis Canobitarum in arduis dogentium, deque sacra hymnodi lib. 3. cap. 6. fusc narrat. Quippe ante annum 400. paucis admodum, imò forte nulla Canobis in Europae urbibus visitabantur. Quod verò ad tantum attinet, illam in Ecclesia à B. Anastro quinto saeculo appetente invellum non absens scribit Augustinus in Confessione l. 9. c. 7.

Postremo sicut plerumque surgens ac laetentis, sententia saeculo hujusce Scripturis familiaris non semel usurpata: Mathematicorum ac haresen in quas tunc Patres solum stringebant, perspicua confutatio: supplicationum quibus pluvie arcerentur non pratermittenda commemoratio, aliaque hujusmodi complura, conjecturas nostras satis superque confirmare videntur. Haec itaque conjecturas, non nostras tantummodo, sed & virorum clarissimorum indigitavimus, nempe: Sebastiani Le Nain D. de Tillemont, Caroli de Fresne D. du Cange, Joannis Baptiste Costeler, R.R. P.P. Joannis Garnier S. J. ac Posthumi Quesnel Congregationis Oratorii D. Juxo Presbyterorum, & nostri praesertim Francisci Delfax.

Erit forsitan & emenditioris navis criticus, qui non nihil momenti ad haec argumenta accedere putes ex his quae scribit Auctor lib. 1. cap. 11. etate sua Dominicae mortis indicia felices sepulchri exuvias continuisse: quibus exuvias credat significari fundem illum qui sacrum Christi corpus obvolutum est, quam inenatae quinto saeculo in Italia Constantinopolim asportaverat, quomodo, teste Gualtero (penes quem hujus rei fides sit) an. 439. Theodasius II. Vestimentum summum solemnitate transfudit.

Erit praeterea qui conjecturam capiat tempore quo vivebat Auctor noster, ex capite 12. lib. 1. ubi non quidem cultum omnem, sed incautum (ut ait) obsequium, imaginibus Imperatorum à populo exhibitum reprehendit. Quippe deponente saeculo quarto vivebat ritus ille, ut pille aut simile Augustorum imagines solemnè pompa circumferrentur, ac publicis vulgi acclamationibus exasperentur. Verùm non raro cultus ille in superstitiones cedebat ex importunitate vulgi, qui affectibus suis, sibi adolatio aut laetitiae publicae ostentatio movere, moderari nequit. Hac etiam locis non nunquam fatiebatur. Si quidem non tantum in profanis, sed in sacris quoque locis exponebantur imagines istae, sicut Endocia statua Constantinopoli praep. Basilicam erecta, quae Joannem Chrysostomo ipsi relict simul & invidiae causa fuit. Quo respensse videtur Zachens, cum iussit, Sacerdotes ejusmodi consuetudinem incautioris obsequii prohibere. Ut enim Patres censurere colebant esse Imperatorum imagines, ita semper immoderatum improbuere cultum, qui, ad religionem, imò ad superstitionem accedere videbatur.

Quia etiam Imperatores quibus pietas cordi erat, non tulerè effusam libidinem in celebrandis conviviis suis. Praeclara est etiam in rem lex Theodisii Imperatoris, quam hac adscribam ad id loci illustrandum: Si quando nostrae itaque vel imagines eriguntur, seu diebus, ut adsolet, festis, five communibus, adsit iudex sine adorationis anbitioso fastigio: ut ornamentum dies, vel loco & nostrae recordationi sui probet accessisse praesentiam. Ludis quoque simulacra proposita tantum in animis concurrentium, mentisque secretis nostrum numini referretur. Eodem spiritu animatus Honorius paterna pietatis imitator arguit Ariadum fratrem, quòd non solum Constantinopoli Endocia Augustae colenda populo statua exponeretur, sed & per provincias velus sabulose Cybeles simulacrum circumferretur.

Ceterum frustra quis hanc Zachaei locum disqueret in venerationem sanctarum imaginum, quandoquidem Ecclesia, quae piam eorum cultum probat, rejicit immodicam ac superstitiosum, uti Zachens Imperatorum.

Attentum conjecturis nostris obviare videtur, quòd Zachens nihil de Apollinariis, Donatistis, Priscillianis, Pelagianis scribat. Sed hanc objectionem ipsi praevertit, contestatus se non omnes istiusmodi pestes suscepisse recensendas: tametsi dici posset saeculo inenatae quinto Pelagii ac Nestorii dogmata non statim sic exercè proscripta, ut jam tum exstiteret istiusmodi voluntas à quibus more suo Catholicam erueret doctrinam. Quòd iterum singularem hominè modestiam arguit, & assertas de sibus etate conjecturas confirmat.

Ceterum fortissime ille Religione athleta non modo priorum temporum, sed etiam aevi nostri haereticos compressit, colque suis coloribus ad virum expressisse visus est in lib. 2. cap. 11. Illi namque ipsi, qui traditionem Apostolicam relinquentes, magistros perfidiae sequuti sunt, nomen Religionis muravere cum sensu.

Eodem loci cap. 18. Petrum non solum Ecclesia fundamentum esse dicit, verum in ejus personam possessorem omnium convenire sacerdotum, contra quam sententia Novatores, affirmat: idem lib. 2.

L. Unice Crd.
Thoud. de
imag. Imp.
rial.

M O N I T U M.

cap. 18. potestatem absolvendi à peccatis sacerdotibus à Christo factam, aduersus Novatianum elo-
gauer fortiterque vindicauit. Lib. 2. in pref. Apollonius iam Christiane militie adscriptus, Eccle-
sia sacrificium & realem Christi in Eucharistia presentiam confitetur. Eodem lib. cap. 7. pro ob-
soluto peccatum atque alium vultum celeste fideliu manus pura oblatione celebrari commemorat.
Liberum arbiterium sacrum atque integrum passim propugnat.

Lib. 1. cap. 21. sacrarum Reliquiarum virtutes illustro testimonium reddit, dum ea quæ seculis
legimus vixi, etiam ante defunctorum cineres fieri testis oculatus affirmat. In lib. 3. capp. 3
4. & 6. Monasticum, quam Lucerna ut inuentum diaboli excigit, ut Dei Opt. Max. opus
prezolare commendat. Denique lib. 2. cap. 2. & 3. Spiritum sanctum à Patre ac Filio esse tradit,
quod me iudice idem est, atque à Patre Filioque procedere.

Quamquam, uti mihi ab omni parte beatorum, non desunt in hoc Autore aliquot verbi, quæ, ut
ei auctoritas undiquaque confes, benignas, ut par est, interpretationes adhibebis Lector eruditas,
quæ cum vult excusatum. Nos interim cautiones opportunas nominamus, ne simplices alicubi ten-
merè offendant.

In primis videtur nonnihil Pelagianæ fuliginis (quæ erat illius seculi Labes) contraxisse,
quæ forsitan effectum est, ut à Pelagianis, Nestorianisque, qui ex his originem duxere, per-
surgende abstinerit. Lib. 1. cap. 8. Incarnationis causa est, inquit, vel seruandæ humani
generis, vel reparandæ. Et statim hanc reparationem in lege atque exemplo consecrere
videtur: vult & capp. 15. 17. 21. cap. verò 36. prematuras infantium mortes in elementarum
inequalitatem, aut in parentum scelera, non in originalem noxam refundit, quo Dram injus-
tum non esse demonstrat; subditque cum eis benignis agi, ne ex improbi geniti, similes quando-
que efficiantur auctoribus; ubi peccatum originale in pravo parentum exemplo ferè statuit. Nuf-
quam verò gratia Saluatoris meminit, quem ut meritorum dimittaxit arbitrum habet cap. 33. De-
nique cap. 36. totam legis necessitatem in voluntate nostrâ statim esse opinatur.

Hanc potè libere asserget Catholicus Lector eadem spontâ, quâ S. Augustinus eam à Pa-
tribus Græcis amouit; quod videlicet nondum huiusmodi dogmata ab Ecclesiâ exeret explicata ef-
sent: tamen nihil est hac excusatione opus, cum ipse & peccatum originale, & gratia Christi ne-
cessitatem quantum satis erat antè plenam definitionem, infirmari. In lib. 1. cap. 14. Hæc fuit
assumeni hominem præcipua ratio vel voluntas, ut peccatum ab homine contractum,
per hominem tolleretur. Lib. 2. cap. 8. Nullum sine lavacro aquæ spirituali possè saluari.
Cap. 16. Generalis exemptus ruinâ, in spem quam amiserat reparari. Item capp. 5. & 8.
Gratia Redemptoris elegantè aspiculatur. Lib. 1. cap. 10. Ille tantum efficiendi substantiam
præstet, qui magna cupere se donante permisit. Lib. 2. cap. 10. Conferre non abnuat,
quæ præstitit veile.

In eiusdem libri capp. 8. & 18. ait justificari per fidem, eo nempe sensu quo B. Paulus id scri-
psit de fide quæ per charitatem operatur, alioquin etiam habuero omnem fidem, nihil mihi pro-
dest.

In cap. 19. eiusdem libri: Sufficiat Canonice inhære doctrinis. Non exanctas traditiones
Patrum, quas tibi asserit, eaque ab heterodoxis prætermittat conuenire.

In libri primo cap. 33. Angliæ penitentia tempus indultum existimas, forsitan non è Sebola
sensu: nisi per tempus illud intelligatur spiritum, quod peccatum inter & penam intercessit.

Cujus fuerit Zachæus inquiris forsitan Lector? Ne nobis quid asserimas, ut inueniâ factamur,
haurimus in mentem. Quidam rerum antiquarum exploratores curiosi cum vel Galliam vel Italiam
attingunt. Si tamen conjectura indulgere liceat, Africanam dicam Zachæum ob filii affinitatem
cum Africa Scripsit, qui illo ævo vel paulo ante scripsit abant.

Supersit nunc, ut à me noveris, Lector, quæ ex Bibliothecâ suppeditati sint codices MSS.
ante Zachæi opus exhibendum curauimus. Cum VV. CC. Carolus du Fresnoy D. du Cange, &
Joannes Bapt. Le Cointelier, uterque eruditissimus, illustrare inueneruntque MSS. codices celebri
Bibliothecâ Thomæ, occurrere tibi MSS. Zachæi Christiani & Apollonii Philosophi Dialo-
gorum libri tres: volumus illos & reuoluimus, ac tandem discussos utramque, iudicant luce dignos.
Expositis pro me restitue tibi MSS. à doctissimo Bibliothecario Josepho Quersel, qui cum mi-
hi sui amicitia conuictissimus, & comperit humanitatis in omnes, benigni utramque commouit.
Ad me statim desulerunt vni amicitiosi, obuleruntque thesaurum lucæ usque absconditum atque
reuerum, quem volupè admodum suscepi, ac pollicitus sum in lucem proferre.

Verumtamen verè dum illos codices legere atque examinare sum aggressus, hæc in ipso principio
tempore decet titulus in posterum (pra se tamen obtingentis anni præsentem) prima pagina propè
obliterata erat, verba totius operis identidem inuenta, ac syllabæ incontinè diuulsæ & compositæ.
In altero eadè manu paulo antiquiore exarato titulus exhibet quidem, sed characteres vix sum passim
suscipiebant, vult & in toto volumine, ut patet pluri & caræ labefactate, ac purescisse: de-
inde non statim est labefactatus iste codex, sed tam escitanter & imperitè exaratus ab insano quon-
dam, ut subinde textus ordo peruertatur: patè in libro primo, atque ut in uno eodemque capite
promiscuè ex libro 2. multa reuexit, ita & in libro 2. & in tertio puncter contextu seruem

M O N I T U M.

perurbavit, ac sensum immutavit, cum autem anxius haretem, & nulla in tanto labyrintho sese
 offerret via, qua ex eo emergere valerem, V. C. D. Faure Doctor Sorbonicus, rerum antiqua-
 rum peritissimus, se in Bibliotheca S. Arnulphi Metensis Patrum Congregationis SS. Pionii & Hildal-
 di deprehendisse Zachari Dialogos mihi significavit, Ea de re aliam scripsi ad R. P. Dominum
 Petrum Desrochers ejusdem Congregationis pereruditum Presbyterum, ac Subpriorum S. Arnulphi.
 Ipse, ut est singulari comitate praeeditus, nulla interposita mora benevole codicem eleganter ab anno
 circa sexcentesimo conscriptum transmisit. At mirum, codex ille easdem inversiones sive repetiti-
 ones ac antiquior Thuanus continet. Adjumento nihilominus fateor, mihi fuit permaximo: si quidem
 ex eo pluribus in locis nodos, qui remanserant, resoluti, nervos extersi. Atque ut dicam quod sentio,
 par est credere Arnulphum codicem ex praefato Thuanae Bibliotheca antiquiori transcriptum, juris-
 que olim fuisse Abbatis S. Arnulphi Metensis.

Sappetias nonnulli ex nostris videri, non diffitemur, ad conferendum ingenti labore apographum
 quo in hac aetate sumus editio, cum codicibus MSS. atque ad elucidandas tenebras quae saepiusculi
 unquam obvolvunt, & nostris etiam D. Gabriel Gerbertus & D. Joannes Mabillon praefo fuisse.

Hactenus Acherius, cujus labori haud parum esset detractum, si Atercationem Theophili
 Christiani & Simonis Judaei, quam R. P. D. Edmundus Martens tomo V. Antedotorum edidit,
 videre potuisset; cum enim illius Atercationis auctor sit Evagrius, qui circa annum 420. scri-
 bebatur, ut discimus à Gennadio cap. 50. & à Marcellino Comite ad annum 423. quin idem has
 Consultationes scripserit dubitari vix posse, non immerito arbitratus est vir quem supra nominavi
 delusionem.

Alia sunt quae lectorem moneri operapretium ducimus. Nam quod ait Acherius felicitis sepulchri
 excuvia forte intelligi Sionem illam quae sacrum Christi corpus involvunt, est, omnino est, ut
 mihi quidem videtur, improbabile. Satis enim constat Sionem illam non ab Eusebio Arcadio uxore
 inuenisse saeculo quinto, sed à Theodosio Jun. conjugis Elicae Eudoxiae, non ante annum 440. Constan-
 tinopolim esse asportatam. Hanc scilicet Hierosolymam urbem aduisse omnes sciunt, illam verò in
 Palaestina versatam esse qui scripserit, neminem novi. Porro haec Consultationes prius scriptae erant,
 quam Eudoxiam auisset Theodosius Jun.

Quod ab eodem additum est de Processione sancti Spiritus à Patre & Filio, minus etiam est ac-
 curatum; nam in iis locis quae indicat, hoc est, cap. 2. & 3. lib. 2. ne una quidem vocula est,
 quae ad eam quaestionem referri videretur possit. Quod si de cap. 19. cogitaveris, in quo antea lege-
 batur, Est & Spiritus sanctus à Patre simul ac Filio, id primum lectorem scire volumus, ex-
 punctam à nobis vocem simul, & in ejus locum ex fide optimi codicis restitutam vocem similiter,
 quae sententiam omnino mutat, ut in nota nostra videri est: deinde quantumvis servetur vocula
 simul, non liquere Zachaeum, sive Evagrium de Processione Spiritus sancti idem sensisse, quod
 nunc omnes Latini, non fuisse olim qui Spiritum sanctum esse & Patris & Filii, imò esse &
 Patre & à Filio saterentur, nec tamen vellent scribi eundem à Patre & Filio procedere, constat
 vel ex Anselmi Havelh. Dialogorum lib. 2. cap. 17.

Supere est monemus Acherio, cum haec Consultationes ederet, nondum factam fuisse copiam us-
 que Codicis S. Martialis Lemov. ante annum 1010. jussu Ademari Cabanensis excusati, è quo de-
 inde varias lectiones excerptas edidit ad calcem tomi XIII. Spisalegi. Eas non mediocri nobis adju-
 mento fuisse ad emendam contextum libenter agnosimus; sed ita, ut multo plures à codice Mo-
 nasterii Prudocinensis excerptae sint à D. Martens, qui eas etià curavit ad calcem tomi V. Ante-
 dotorum.

CONSULTATIONUM^a
 ZACHÆI CHRISTIANI
 ET
 APOLLONII PHILOSOPHI
 LIBRI TRES.

INCIPIUNT^b CAPITULA LIBRI PRIMI.

I. <i>Si Christus Deus & homo esse possit.</i>	XXI. <i>Si prescitis confirmatio sit, an ordo exhibeat bonum.</i>
II. <i>Quomodo idem Christus sit Deus Filius.</i>	XXII. <i>Si culpa referentur in resurrectionem.</i>
III. <i>Ne sint causa sit hoc consultatio.</i>	XXIII. <i>De neglectu & à bestis devoratu.</i>
IV. <i>Si de Christo aliquid Poete dicant.</i>	XXIV. <i>Quomodo males celi aut fallia sit aut sine perirent.</i>
V. <i>Non solum de dictis Poetis, sed de prescitis miraculis.</i>	XXV. <i>Si mundus reparatur in melius.</i>
VI. <i>Ut quid ad rationem dandam de deiventis dictione.</i>	XXVI. <i>Cur prescitis adveniat idola, si in tempore donnes respicit.</i>
VII. <i>Qua necessitas Deus fuit descendendi ad terras.</i>	XXVII. <i>Si Deus salus debet honorari, quare & homines contrahant, & magister suspentur in vestis Dei.</i>
VIII. <i>Quare incorruptibilem humanam Deum suscipit.</i>	XXVIII. <i>Quare Christus fatus est quodam.</i>
IX. <i>Quare Deus ex virgine natus.</i>	XXIX. <i>Si diabolus ex oculis nocet, quomodo potest in corpore luna vel sidereis, cum sint in prescitis nocere.</i>
X. <i>Quomodo fragilitatem humanam evasit ex Virgine natus.</i>	XXX. <i>Qui sunt demones, & à que diabolus.</i>
XI. <i>Quomodo per aetates diversas Deum creverit.</i>	XXXI. <i>Cur prescitis futurorum Deus fecerit diabolum, qui futurus esset hominibus inimicus.</i>
XII. <i>De virtutibus Christi.</i>	XXXII. <i>Si peccavit diabolus cum fecit, quare non fatus interfecit est.</i>
XIII. <i>Si Christus alius suscitavit, quomodo morte non caruit.</i>	XXXIII. <i>Quare Deus non Angelum misit, qui aut hominem resisteret, aut diabolum perderet.</i>
XIV. <i>Qui sit diabolus, vel quod peccatum hominis.</i>	XXXIV. <i>Cur iniqui flares & relli promittant.</i>
XV. <i>Si Deum impassibile est, quare irascitur & vindicatur.</i>	XXXV. <i>Si justus est Deus, quare infantes malarum vesiti diverfit malis afflictor.</i>
XVI. <i>Quomodo post diluivum homines sint creati.</i>	XXXVI. <i>Qua sit plenitudo legi, consilio creditur ad Deum.</i>
XVII. <i>Unde origo Judaeorum.</i>	
XVIII. <i>Quare post expulsionem Aegypti in creta delli sunt, vel cor loc data sit.</i>	
XIX. <i>Si lex plus actualis hominibus quam natura.</i>	
XX. <i>Quare salus hominum tam tarde advenit.</i>	

^a Consultationum.] In ms. codice S. Martialis Lemovic. sic legitur: *Alterum Apollonii Philosophi cum Zacharia Christiano. Sibi utrumque esse interpresentem quam edidit, vel inde legit, quod autor ipse in Praefat. Consultationum voce int-*

tur: Poetis consultationes de controversiis facit. b Iniquus.] Quae sequuntur capitula ex scriptura sunt ex codice Lemovicensi; nam in editis hinc decessit. Ea verò Zachari non esse ex fili dissimulatioe cogno.

P R E F A T I O .

A N N O
C H R . C I R C .
1 7 0 .
c
d

APUD quosdam contradictio Gentilium, quia sit ab omni vera sapientia exclusa, & exul & vacua, spectanda potius videtur esse quam reflexenda; cum in contemptu ejus falsitatem insidat; in informatione autem duplex bonum sit, quod & Religio nostra sicut sancta & simplex, omnibus immutatur: & solent edoceri* credere quod ignoraverint nescientes. Valium est ergo tem magnum licet tenui stylo condere, & clarius quidem & multis, sed speram dicta in corpore quodam credulitatis speretaturque introduda scilicet tantum responditque personam paulatim consultationes de contradictionibus facere. Itaque ne sibi velut abentium prejudicatum Gentilitas quereretur, & ut ille ait, ut *ignem & to-* *rum*, lapsus interponeretur, placuit Gentilitatis odium (Philosophum, qui in prefatione propositionis sue diu de credulitate nostrae arrogantis disputat, breviter quod credere debeamus exponit & membra-
tionem postea perferens omittit, subterfugens: interrogatorem causis fatum homini non esse cognos-
ceret: de quo praecipue ob Mathesim aliquantisper resiliens, sicut de ceteris, ad extremam Fidei manus
dabit. Nosset vero in expositionibus vinctanda Religionis sensim leuiterque defendenda, ex multis atque
inarrabilibus paucis & summa perfringeret, rationem, quae sola ab hujusmodi disputatoribus queritur,
sicuti terrens intellexit deest, Fidei spiritaliter communi demonstrationem, reum indicio non soluta-
tibus moraturus, quoniam admodum caecis oculis lumen si splendore non conerit, calore sentitur.

CAPUT PRIMUM.

A P O L L O -
N I U S P H I L .
c

IN tempore, * Zacharie, te mihi, & his qui ad-
sunt, opportunitas praestitit, ut quae olim abulsi
praequebantur, nunc liberè proferre liceret & pro-
bare. Omnes enim religionem sanctas, & universas
facrorum ritus rationabilibus manasse primordias fa-
cile intelligas, si diligenter inquiras: vestrae autem
credulitatis secta non superflua & irrationabilis est, ut
mihi non nisi per Italium tempus posse videatur.
Quid enim tam absurdum, & ab humana ratione
tam discrepans, quam ut Christus, quem Dei filium
dicunt, Deus & homo pariter idemque creatus?
Conceptum sine semine virgo pariat? Deus nascatur
ex femina; per consequentes postea status gradus
terreni aditus humanitatem creascit, sentiat, patiat-
ur & perierit? huius deinde cruci mortem adiat,
atque ad extremam mortuus & se suscitatur? Nec
suscipit hujus perfusionem auctoribus tam sultae tra-
ditionis aggregare confusum, nisi & immortalis
genitum deos falsissimè insinuatione couidentem.
Vagantem * praeterea aeternitate sua mundum velut
temporarium breuemque despicit; sibi sine fati
ullius constitutione degentibus post resurrectionem
corporum mortuorum immortalitatis beatitudinem
pollicentes. Cuius observantiae rationem (si tamen
ratio dicenda est, hominum sulta persuasio) redde-
re potes vel audes, cum si praesentium examinatio-
ne demonstras; ut aut conuictus ab errore discelas,
aut me, eisdem condicione speratum, traditio-
ni concilio teste coniungas.

A E R I C G e n -
t i l i s a b u r -
d i u m e s t
D e u m s i n t i
h o m i n e m
m o r t u m , &c.

f
g
h

* Z A C H A R I U S
C H R I S T I .
i
k
Q u o s s p e c -
t a t G e n t i l i t a -
t e m .

Audere quidem quis facere potest verum, i & de
Deo profere, si tamen qualquam ex diuina vestra
sapientia congruam, talisque iustitiam non abhor-
rens possit exproxi: vestra enim sententia est, sapien-
tiam nihil operari, nihil credere, non falli, sed * per
se omnia scire, & occulta atque ignorata non per-

e *enclitica*] Hanc vocem quae in aliis nra deest, testificati-
onem e codic. Lemov.
d *inseparabile*] Ita in cod. Vindoc. nam in editis legatur,
de *sancta*, nullo scilicet. Infra, *adit*, ex codic. cod. R. & L.
e *repositum*, ubi editum esse e doct.
f *Zachari, te mihi*] In cod. S. Arn. *Apollonius dixit*; Za-
chari: sed duo praeter verba melius abire: in editis legitur,
ut *mihi*, *maie*, in cod. Vindoc. *se modo*, *berc*.
g *in seipso profuturum*] Sic in cod. S. Arn. & quidem hanc
causa *mihi* quum quod in textu legatur, *causa* infra,
in cod. Vindoc. *in seipsum profuturum*, ubi editi habent *profu-*
turum. In Lemov. postea *in seipso* est *et in seipso*, mox qui-
dem iudicio, *maie*.
h *de genibus*] Ita in cod. Vindoc. in editis, *de genibus*
sola legitur error.
i *in seipso profuturum*] In Editionem hanc cod. S. Arn. in textu

peti, nec maiorem Creatori possibilitatem facere,
quam creaturae, aequè de Dei sensu atque hominis
iudicare; & praecipue aduersum Christianos hanc
disputationem intentionem tenete: unde haec quoque
collectio tua cepit quod prius damnauerat, postea
velle cognoscere.

CAPUT II.

A P O L L O -
N I U S P H I L .

Faceras me vestra credulitatis, & contrà totius
mundi rationem legemque naturae suscepta conceptio
vehementius loqui, & distinctius discernere cogit.
Veridicamen si est respondendi fiducia, hanc
primam mihi scdm pende, quomodo Christum vi-
dere Deum vel Dei filium vultis, quem postea &
hominem non negatis; cum utique aut Deus aut
homo debeat predicari, quia omnium intellectibus
patet, alterum fieri posse, simul utrumque esse non
posse.

Obiectio:
Christus &
Deus & ho-
mo simul esse
non potest.

Z A C H A R I U S
C H R I S T I .

Vestram argutiorum est ista subtilitas, quod
credi nolitis receptam primam parte desinere, & ad
hoc exiguis manus date, ut integra subruatis. Unde
maximè ad vos silentium praestit; quia cum sit le-
uiter culpa non desere* quam ledere; vosse cre-
dere in Deum¹ vultis, & loqui sine ejus injuria non
potestis.

CAPUT III.

A P O L L O -
N I U S P H I L .
m

AT ego horum tractatum collationes semper
prodesse dubitantibus credo, & quibusdam in-
quisitionibus rivi ad veritatis fontem veniri² exper-
tus astringo: ac propterea * universarium se clarum esse
doctrinas, ut audiendo intelligas quod ante nescitis,
facilius enim, si ratio suggerat, credi audita
possunt, quam inaudita cognosci. Quae de re, si di-
gnu³ est, speciatim praede propostis, nec in vacuum

collocare placuit, ubi *nam praesentium* legatur: in cod. Vin-
doc. *nam*, hanc ita longe à verè lectio.
i *verum, et de*] Ita restituiamus à cod. Lemov. in quo *an-*
dox, R. & Vindoc. in quo cetera leguntur sic, *ut deus vi-*
des. In editis, *audire quidem quum facile potest, et de Deo*
verum.
k *in seipso profuturum*] In cod. Vindoc. & Lemov. *refugit* hanc
ita *mihi* potest, *mihi per se in seipso fieri*, in Vindoc. vocata
per alibi.
l *in seipso profuturum*] In alio cod. *in seipso* *credere* *causa*
in Deum qui de causa *profuturum* in seipso profuturum, quae in
textu deest. Supra, *in seipso profuturum*, *lego*.
m *in seipso profuturum*] Hanc dubium quae in legendum sit,
nam quod in editis habetur, *verum*, sicut non potest. Paulo
infra in cod. Vindoc. *propostis*, *causata*, in praesentibus
propterea, *maie*.

certantibus nobis, hi qui praesentes sunt non sperato intellectu, sed fastidio complectantur.

ZACHARIAS
CHRIST.

Dignum plane est cultum consiliorum sacramenta cognoscit, & tam simplex de Christi divinitate atque elevans per se veritas est, ut tam licet digne nemo eloqui possit, quibus tamen facile intelligat, si voluntatem exhibeat credituri: quia in re etiam ego, qui sum Christianorum minimus, non recitarem, nisi per legem talium altercationum occasione venire exciperet. Ubicunque nullus profectus est, confictus maledictus. Unde si disti; utare tantum & convinci impune necesse non crediturus, Epicureos ac Platonicos, caeteraque similia sectarum ostensa perquirere. *Non talem conjuncturam nos habemus.*

SCILICET

CAPUT IV.

Missis ista haec facio, nequaquam 3 proposita conditione discedens, ut eum scilicet altera pars sequatur, qui huiusmodi audientibus in sine superaverit. Et quia, ut verè dicas, pro religione loqui nemo oneri justè reputat, membratim universi diffusus de Christo, primum evidentem ponde rationem, ut si Deum vel Dei Filium probare poteris, caeteris quae ab eodem gesta aut gerenda non moraris, factibus acquiescat; nec me pigebit sicut credere quod Di non poterit probare.

APOLLONIUS PHIL.

U

ZACHARIAS
CHRIST.

MAH. 1. 9.

O

Et ego per ipsum credo, quia * excitare sibi incolas etiam ex lapidibus potest, te à gentilitatis errore facile posse deduci, si eum cujus majestatem vel consuetudinem negligis, vel ignoans requiris, deposito falsè sapientiae supercilio concessam, ubi rebus agnovaris, coede non renuis: ecce enim munus Christi fide loquentem Di tui audient, nec prohibebunt. Sed te miror fortim totas scientias praefertentem, an sit Deus Christus vel Dei Filius dubitauerit inquirere, qui non scias etiam vestrorum auctorum volumina testari ejus Divinitatem, & Crucem quam irradites proferre; ex quibus ueritatem duorum exempla aunc proferam. Plato enim, quem doctissimum ac sapientissimum perbarbetis, eum de revelanda Christi majestate loqueretur, his verbis etiam signum illius incantavit, futurum adhaerens Deum, cujus signum circumrotundatum & decussatum est. Sibylla perande praedixit, ut asseritis, carmina proprietatem sancti nominis personarum * cum dignitate naturae, & in ejusdem hominis morte videtur. Quos tamen non idcirco consequi cove-

Et Genesim adhibere probat Christum esse Deum, ac eundem personae esse

P

Q

R

S

T

Felix ille Deus, signum qui praebet ab alio.

Vide dilantibus quidem verbis, expressam tamen utriusque confessionem. Ille futurum designat, quia manifestanda in homine sentiebat. Haec scilicet cum vocat, quia divinam praevidet in hominis fragilitate virtutem, & in ejusdem hominis morte videtur. Quos tamen non idcirco consequi cove-

n ar opti diti] Sic in Lemov. qui deinde addit ar pro, fortassis ar tend. In edicis; Et quia vero, ar opti diti, o quia amitare] In cod. Vindob. qui amitare, fortasse melius.

proferre] In cod. S. An. proferre.
q. Plato enim] Cum cum loquitur in Platone quatuordecim, hoc reperimus in x lib. de Legib. scriptum, in eum sphaxicum fuit in orhem, Mesti, à qui omnia condita sunt ac reguntur, esse simillimum. Quod quidem absurdum esse nemo non intelligit, sed verisimile auctore id absurdum fuit, quod illic nominali veritas Christus crucis Domini mentionem à Platone fieri conprobat.

t ar opti] Vera haec est eod. Vindob. & Lemov. lectio; nam ea quam edidit praefertur, ar opti, ab errore

Ton. p.

nit, quis has velut per somnium veram sapientiam loqui aliquando permittit est, neque ut gentilitas meruisse ex Deo praefectissimum videtur sed ut Deum Christum ac Dei Filium etiam vestri loquerentur auctores, qui cum penè in omnibus falsi sint, in hoc * probabilius erraverunt.

CAPUT V.

Enè quidem utriusque dictorum ad tempus remanentis, sed quia probandi libertas est, praecedentem sententiam tuam pari licet sermone cohabes; quòd hi quorum auctoritas recipi in omnibus [non] debet, in hoc forte humaniter erraverunt. Unde si verè Christus Deus vel Dei Filius est, non verum tantummodo literis, sed praesentibus edoceri debet exempli.

APOLLONIUS PHIL.

U

ZACHARIAS
CHRIST.

Deum enim Christum agnoscere Deum

Quam iniquus est gentilis persequens intentio! enim pro se alteri, suis utitur; cum revincatur, nec suis credit. Non est tam inops fides nostrae aut egea defensio, ut in sui probatione externis tantum testimoniis imitator, nec quod inter se est, foris quaerit. Audi immandos demoniorum spiritus, quae vestra sunt humana, sub hujus vocabuli invocatione couteritis Christum Deum & Dei Filium non negare, ac velut reos cum tormentis levantur quaestionum, non quod placeat docere, sed quod extorqueatur facteri; & si credulitas nostrae & fidei derogata, Deis saltem vestris creditis, aut si ulterius positor non est, negent homines quod etiam demonis confitentur.

CAPUT VI.

Quid mihi varia demonum pro omni ratione commenta, & volubilem incertorum spirituum pro totà hie * necis obijcitur sententiam? Si vobis haec sola probatio est, ad praedictorum auctoritatem honestas recurrere.

APOLLONIUS PHIL.

X

Aequum esset vestrorum vos primò testimoniis credere; deinde invitam demonum confessionem non levi affirmatione pensare; quia nisi visibilibus cruciatibus agerent, liberè utique pro se facilius dicerent, quam semper contra se mentirentur. Sed cum in re omni instimulabiles sint divites Dei, maxime in honore sui nominis approbandum, provocandisque ad fidem hominibus majestas vera 7 diffunditur. Unde si haec parva sunt, inaudita curationum remedia succedunt, & metamorbida Dei etiam in mortuos porrecta beneficia. Jubente itaque Christo caeci illuminantur, auditus redditur surdis, claudi ambulat, mundantur leprosi, mortui suscitantur. Quae si ab eodem gesta non creditis, sicut ab hominibus in nomine ejus aut fidei cognoscite; qui utique si Dei Filias aut Deus non esset, vel falsò induisse homineta crederetur, nec invocatus assisteret, nec profutura indigentibus signa praestaret; quia aperte intelligi potest nec Deum

Deum probant Christum miracula quae ipse paravit.

Y

immanis non esse videtur, quippe ex qui coecli portae Zachario ipsi Sibyllae carmina divina videri dicit.

1 ar opti] Sic in cod. S. An. in textu, nec opti, perfunt. Superius, personarum, responsum, cum antea personarum, legeretur; et bellè tertia distinetur.

t ar opti] In Vind. etiam in hoc. Cujus erroris hie vel Platocum, qui Sibyllam nominat, haud satis scio, nec multum dubito, quin in verbo errorem, liberas erraverit.

U ar opti] Particulari negatione eae à coll. omnibus exulabat, retinebatur, ac fortassis conlata. x pro tota fide] Mallem pro tota, si codices forent. y majestas vera] In edicis majestatis, male; in eod. Vind. & Lem. majestas, bene.

A ij

acquiescere mendacio, nec homines per mendaciam signa posse proferre.

CAPUT VII.

Videretur hac à fide non abesse quae loqueris, si casualitatem frequentiam mereretur: nam ut alia interam tacitam, vnicuique ad terras Deo quae ratio aut necessitas fuit?

Deum quidem necessitas nulla complectitur, quia semper licet & nulli est obnoxius passio, ipsi per semet subiecta sunt omnia, nec cuiquam ipse subiectus est. Verumtamen absoluta est ejus & certa sententia; Nisi ere aseris, non intelligis. Proinde si animus in tenebris obrutentem ad superna intellectus lumen exercens, ut Deum quaecumque velit credas & posse; veniendi eidem ad terras, imò quia ubique semper est, in homine ut visibiliter appareat, necessitatem quidem, quantum in ipso est, non deprehendes, sed cum ratione fuisse intelliges voluntatem.

CAPUT VIII.

Sicut ea quae vix Deum posse ambigi non potest; ita eum hulle contraria ac se indigna perspicuum; atque ideo si necessitas non fuit, cum ratione edoce voluntatem.

Hoc primum menti tuae trade, quaecumque idem inter homines Deus ostendit, suscepit ac petiit, causa est vel servandi humani generis vel reparandi: in quo ita beneficia sua quae à principio dederat semper dedit, ut plus venire largiretur indolis quam ultionibus mali pensaret. Propter hominem volumina scripturae referat exempla praeceptorum, & adhortatione praesentium, horumque praeterea spe, metusque completa sunt, ut si ad agnitionem Creatoris & cultum, quae est summa iustitiae, non illicentem promissa delicia, denunciat exanimis formido constringeret. Cum haec ignis consuetudo parum proficeret per Prophetas, praesentiam sui Salvatoris indulsit, ut salutis nostrae opus integram cum praedicatione virtus impiret, nec semper à solo homine castigatio venire putaretur. Cum in Christo & doctrina, & actibus & signis divinitas clarescit, nosque ad imitationem iustitiae ac sanctitatis non vi cogret, sed mirabilibus invitaret. Itaque opus tantae dignationis acturus, quemadmodum debuit ad terrena descendere, nisi ut illum in suo fragili hominum materia subsisteret, quomodo visus praesentem, docentem audiret, immatura operantem?

CAPUT IX.

Esco veniendi ad terras probabilis cum voluntate ratio videtur; quoniam pro hominis imitatione Deus venisse perhibetur, nuncquid nam ei impossibile fuit ex quacumque sublimiore materia incorruptibile corpus efficeret, quo assumpto ita homini opem ferret, ne corruptibili homine gravaretur?

Omnia Deus ex voluntate sua faciens, nihil quod

sibi grave sit velut coactus assumit; sed sicut filii non potest, ita ipse non fallit, verum ergo ab eo fieri, non simulatum decedit, nec praesigilium more phantasmium pro homine monstrari, sed ut hoc esset quod esse vellet viseri. Itaque in homine vero pro rationis salute venturus, & nasci debuit, & per oedentem vitae aetatis incrementa suscipere, ut simul & emolueret quae fieri homo possit, nec fieri praecipere quod non prius ipse per humanem assumptum fecisset.

CAPUT X.

Ita si libet certandi ex hac quoque parte contendimus. Nonne hoc filium indignum fuit intra uterum seminare coalescere, aut credibile est eius naturam sine se misse fuisse conceptum?

Dixi dudum, intellectus fidem sequitur; nec nisi per idem quae se alaura sunt & Deo proxima, humana mens percipit, si enim ex non subsistenti materia, vel ex quacumque, ut paulo ante dixi, Deus cum vellet & fieri hominem potuit: nempe fixisset de subsistenti & sua, & nihil non verum, & mirum magis esset, & permutatione seminis non haberet. Vel quod animal aut elementum Deo carnis quam homo est? Quae tanta formationi materia, quam sanctae Virginitas aperit, intra quam Spiritus Dei electo purissimum viscerae flore corpus efficit, in quo filius Dei inter homines convertitatis habuit? Quod ne incredibile videretur per Spiritum Dei fieri passibile, intueri quid mundi spiritus possit, qui utique non Deus sed unus ex operibus Dei est, quam facile dissolutam naturam humum rigore constringat, aquas verat in glaciem, ex iisdem & nivem gignens, quae pondus levitate, colorem candore commutat; idem crystallibus duret, naturae lux non receptura mollescit, & post haec Deo impossibile facile crede, quod esse possibile intelligis creatura.

CAPUT XI.

Etiamne Virginitatem peperisse testamini? Creatura enim licet assens non de incorruptibili Deo, sed ex materia corruptibili efficta, quo pacto modum propriae fragilitatis excessit?

O mundi sapientia divinum in tua persuasionem nihil sentiens! Dei opere fieri intra hominem omnium aedis salutem, & cum sine turbatione corporis conceptum intelligas, absque ejus dissolutione prodire non credis? Ubi est ergo beneficium aut potentia Dei, si humanae fragilitati sacra conjunctio nomen tantum communicat, non honorem? Tu Christum ex hoc vel maximè Deum esse non credis, quia contra consuetudinem humane nativitatis natus praedicatur ex Virgine. Ac ego hunc eum magis transiit in Dei gloriam credo, quòd conditioni nostrae etiam secundum hominem in aliquo dissimilis, & nascendi ordinem decenter implevit, & materni corporis integritatem nascentis necessitate non violavit. Dubium ergo non est, cum sit creatio de spiritu incorruptibilis Dei incorruptibilem etiam edicentem fuisse, & quod erat fragilem hominem, Divinitatis potius virtute servatum,

APOLLONIUS PHIL.

ZACHAEUS CHRIST.

Non necessitate Deum hominem reddidit, sed necesse vocavit.

APOLLONIUS PHIL.

ZACHAEUS CHRIST.

Solo amore datus, naturam humanam suscepit.

2

a

b

APOLLONIUS PHIL.

ZACHAEUS CHRIST.

2 quomodo ultionibus? Sic codex Vind. in editis quomodo praedicationibus, haud ita rectè.

a quae est summa iustitiae? Optima cod. Vind. lectio: in Lemov. iustitiae, ac creta ut in Vind. in editis, quae est summa iustitiae, alio, nec adeo idoneo lecta.

b in suo fragili? In eadem lectio, quae omnes codices infideliter libere legentem, in suo suo fragili hominum natura e. rectè agnunt. Ita in Vind. in editis agnunt. Haud ita

multo post in Lemov. sed ac quod esset, vellet videtur: nescio an melius.

d non passibile? In alio codice, passibile, mirè rectè: cum neque per idem Deo proxima percipiatur.

e de iustitiae? Ita in eod. Vind. & Lem. & quidem optima: in editis, de iustitiae sua, ac est passibile. Non de incorruptibilis? Particulari regnorum cum omnino necessaria erat, addidit & cod. Lemov.

c
Veniens eo quo carnis modo homo fuit, ut verum se probare habere corpus.

APOLLONIUS PHIL.

ZACHAEUS CHRIST.

d
e

Ex Virgine absque corruptione permutatione conceptus est Christus.

APOLLONIUS PHIL.

ZACHAEUS CHRIST.

f
Virtus ac potentia Dei in hoc maxime consistit.

quam si quod erat Dei fragilitate hominis imminu-
tum.

CAPUT XII.

APOLLO-
NIUS PHILOS.

Pone, ut ita de Christi Divinitas & natiuitas ha-
beat, quia propter Deum, quem rationi sem-
per inimicis, etiam Virginem parere potuisse iu-
dicandum est; quid momenti fuit infantem in
cunis vagasse, deinde in puerili ignorantia remo-
rum, aut lubricam adolescentiam tempore annis
non transisse maioribus, ubi possibilitate & di-
uinitati statim à firmitate virilitateque erat periturus inci-
peret?

ZACHARIAS
CHRIST.

Et hoc tibi vitæ ipsius ratio adjuncta diuinitati
voluntate respondet, ut qui conualeceris utri
horas tolerat, tempora seruetur ætatis; nec dedi-
gatur ut homo vivere, qui indignatus fuerat ita
nasci. Quando enim verum induisse hominem cre-
dendum, si hoc vitæ gradus transcurrisset? Sed
sane sperare aliquid de homine debuit, qui ad edu-
candum humilitatem & patrum vitam veniebat. Quan-
to modestus in se Deum & hominem probans &
mira prætulit, & infirma non respuit! Inde in
merore delinuit, dormiuit in lassitudine, in iudici-
um desiderat, illic in lecto, & genuisse in
morte perhibetur; ut cum Deum verum que super-
eas comprehensa sunt sublimia opera demonstra-
rent, virum hominem seculis loqueretur. Cum &
que nobis sunt propria suscipiendo pertulerit, &
que soli Deo possidenda, verbo cum voluerit effusa
præstaret.

CAPUT XIII.

APOLLO-
NIUS PHILOS.

Memini dudum & curationum varietates, &
mortuorum suscitationes fuisse prolatas; in
quibus tamen specialem Christi admirationem facile
non video; iniquum cum & perituros Magi
mortuos suscitent, & medici urueris debilitatis
remedia largiantur.

ZACHARIAS
CHRIST.

Nec me præterit magicæ carminibus non mortu-
orum sed demonum spiritus evocari, eisdemque
per phantasmata paulisper simulare quod non sunt;
condonem præterea addere falsitati, ut aut non
vult respondeant, aut si videntur obtineant, ut im-
prudens vota debili umbrarum illudat effi-
gies. Defunctorum autem animæ resolutis corpori-
bus ad sedes debitas perducuntur, ac pro meritis
usque ad futuri iudicii diem vel in locis beatorum
morantur, & subiectæ Magorum invocationibus
non sunt, aut quibusdam clausæ carceribus venire
ad superna prohibentur; ita fix ut istidem venire vel
dedignantibus, vel retentis, eorum similitudinem
demonum fingant, ut & fallacis quam diligunt
semper intendant, & credentes talibus veri imita-
tione frustrantur. Medicorum verò medelæ multis
herbarum confectioibus nec statim nec omnibus
prostat; & si quando aliorum ægrus morbus inole-
vit; aut igni viscera exusta torquentur, aut ferro
pernicies occulta resecatque; nihil in medium im-
perio agitur, nihil solo sermone pericitur. Et cer-
te facti omnes postquam derogare medicinam ex
eo quod sit in homine, posse, addere non posse

quod non sit: que Christi operam contrâ reputa-
tio est. Cæcus materiam luminum ab initio non
habens, & vacua oculorum loca præbens, limo
illius quemadmodum erat primum homo factus
visum recepit; gressum necesse iudicatur incedere:
solutus in muliere venarum sanguis, dicto siliatur:
imperio auris solidatur abiciit, nec medicamine
fugit lepra, sed verbo. Huc tabefactum spuleris
caderet & prodire iubetur, & vivere; nec sibi tam
præfatum cernentibus præstat, sed cunctis homi-
num salutibus interit, atque annos volutus exul-
tat. Quis præter Deum quinque paribus tandem
phara¹ hominum milia pascere ita potuit ut saturaret?
Quis mare pelibus ingredi, & immensum
ambulandum liberè calcava elementum, ut simu-
lantibus viue fluctibus egeret firma veligia? Quis
venere iuberet, & seruiens in tempestatem proci-
las sermone compescere? Quis de aquâ vinum fi-
cere, & ex eadem in eandem naturâ line intellecto
demutationis melioris speciei præfatum? Que
Christus in homine agens ut se & Deum probaret,
multis videntibus fecit. Itaque si echo lo-
quenti, aut fontibus spuma, vel vero lumini um-
bra coartanda est, non indignâ comparatione iun-
guntur opera hominum, virtutibus Dei: cum hic,
hæc tantum remediis moris sit, ut professe iu-
berant; illic præstata per laborem prius penè quam
sentiantur, evanescant.

CAPUT XIV.

SI prædicta miracula, ut credi studeas, manens
in homine Deus præstat, numquid suscipere &
pati Crucem voluit? aut quam ob causam creptu-
rus à morte alios, necesse non carere; vel quem-
admodum aliis proderit qui sibi prodesse non po-
tuit? cum in hoc magis hdem de se ambigentibus
munire debuisset, liberatum & alios fore qui hoc
primum in sua liberatione monstrasset. Quis in re
aut rationem proli necesse est, aut credulitatem non
exigis factis iustum.

Etiam in hoc afirmatio tua fallitur, ut in Crucis
affixione divinitatem credas injuriam pertulisse,
que incomprehensibilis & libera nec pati potuit,
nec teneri, sed quemdam de diabolo per assumptam
hominem egerit triumphum, cum in ligno victoriam
carnis imponens, eum sine sui injuria per hominem
superavit, qui hominem cum Dei injuriâ egerat
in delictum. Homo ergo non divinitas cruci data
est, & qui per lignum peccaverat fixus in ligno est;
atque hæc Deo fuit affirmatio hominem præcipuum
ratio vel voluntas, ut peccatum ab homine con-
tractum per hominem tolleretur, & ab illo fides
resurrectionis inciperet, quem primum resurgere
debuisset condare: purus enim & ab omni immu-
nis delicto pati per omnibus voluit, ut non sola
postulare sed merito omnibus præferretur. Vides
ergo que sit divinx pompæ virtutis vitæque victo-
ria, mortem non meruisse sed merentibus abiciit,
& velle spiritualis triumphi culpam materiam af-
fixisse non propriam; quoniam quicumque alius,
dum à peccatis nemo hominum liber est, pro se
tantum vitam deducit? * illum oportet pro omnibus
intere, qui pro se non vult debens, cum con-

APOLLO-
NIUS PHILOS.

ZACHARIAS
CHRIST.

Quare Cruce
subite voluit
Christus. Nos di-
vinitas sed
homo passus
est.

¶ nisi possibilitate] Sic codex. Vind. in priori editione ut
possibilitate, minus idoneo testis.

h. crederetur, p. hoc] Hic quoque eodidem Vind. sequitur;
nam contra legemur, nisi hoc; fando error, qui inde
notus est, quod librarum verbi mutarunt intellectum affi-
quitas non erat.

¶ præstat] Ita in eod. Vind. & S. Arn. in sermo præstat,
malè: utroque hæc paulo melius est; præstat.

¶ resonans phara] Sic codex Vind. restitit quam pelis edic-
tio phara.

¶ in velle spiritualis] In Læm. specialis, Infrâ in d. d. d. d. d.
firmissimus è eod. Vind. cum in eod. legitur velle.

demerari non possent, sequerentur & occidi, ne nos perpetua mors teneret.

CAPUT XV.

APOLLONIUS PHIL.

ZACHARIUS CHRIST.

Primi hominis peccatum explicat.

Remoto hoc interim, ut quis iste diabolus vel unde sit dicat, quem mentorem nefcio cuius peccati fuisse coartans, ipsum, si non populi, hominis potest peccatum, cuius tanta atrocitas sicut asseris fuit, ut nisi per solam Christi crucem non potuerit expiari: respiciat enim si qua est criminis qualitate, quod hae crucis praedicatione tantopere elata praesentis, promeritis elinebit.

Non piger plantè officina veteris explanare principia, & quem maji gradum primi hominis transgressio fecerit, simplici narratione contentare, ut qui peccati tantum causis audire desiderat, etiam Creatorum humani generis propius agnoscat. Cum enim Deus omnia creasset ex nihilo, habitatores mundi homini in finit ex limo, rursusque adhuc & raximo corpori spiritum sensumque largitus est; spiritum quo communem carnisque sensum, quo membra precehensus, si solum quo à ceteris animalibus discrepans; tum vivendi proprium arbitrium addidit, liberum in omnia impetum tribuens; tum immortales cum condicione permixta est, & in voluntate lex posita, non quo observatione difficilis periculum misisset ignarus; sed quo ostensa ne usurparetur, tantam Creatoris gratiam cum immortalitatis beneficio custodiret. Sic posito itaque homini ante delicias Paradisi, amoenissimi scilicet loci, & nulli aurum intemperie ac varietate corrupti, ex omni pretiosissimum arborum fructu edendi copiosa datur facultas; sed in multis unius tantum arboris usurpato prohibetur, ut interdiciam eandem arborem semper intebat homo, ejus qui interdixerat meminisset, & praelatus omnibus a pre se esse non oblivisceretur auctorem; ac sibi ita omnia subiecta cognosceret, ne ei qui sibi subjecerat, esset ipse subiectus; si simul ne homo rationibus factus licet bruta animalia sine observatione temeret; sed ut eo quem solus precipuum acceperat sensum, inter preceptum ac beneficium & cavere intelligeret & mereri.

Hinc beatitudinè diabolus invisens per serpentem, qui erat ceteris animalibus prudentior, mulierem primam, id est inferioris sexus hominem, & ad credendum animi facilitatis illi interdictum gustatum arboris temerare; per eandem postea virum simili falsitate decepti, futuros asserens Deo similes si ejus ligni pomus non abstinerent, quod velut adeo divinitus excepisset, ne caelestem scientiam cum hominibus parturiret. Hæ deceptos dolis in peccatum praesulum compulsi, ut & per transgressionem precepti Creatori similes esse, quamvis non possint, velle tamen ausi sunt. Hac fraude immortalitatis beneficio spoliati de paradiso expulsi; ex illi inviolabili temperie detractis, & sub hoc coreptulsi aere victuris pellicus statim vestitus impositus, & ad querendum victum labor improbus deputatur, ut solam veterem nul sponte praebuerent, & inter spinas ac tribulos decidantes, quamvis plura congererent, mortis tamen sententia subiacerent.

Hæc interdici prima transgressio malorum omnium causa mortisque principium; nec tamen in

n. praelatus omnibus] Totam hanc locum rescriptum à eod. Vind. & Lem. in præsenti editione, postquam omnino praesentem esse, quo nihil fuit.

o. quomodo prae] Optima lectio cod. S. Arn. quomodo est in marginem. Acherius allegavit, se reperire eodem, non

vindictam Dei promptam patientia sententia irrogavit effusum, id vim severioris edicti temporis interpositione molliuit; ut meritis venia ellet ex labore presentis, ac lapsi observationem justitiae vel potius edoceret, quorum gratia remissio vix quam amittant pellicus quipere se graviter corruerit. Hæc intervalla peccatis ac salutaris vix temerem non per conversionem satisfactione tenuit, sed vitiorum potius incrementa creverunt, & sequentium hominum consilium abusu; ita ut postea mortis per valeret sententia, audientium criminum labem diluivo intuitu sola restitueret.

CAPUT XVI.

Suipedia audientia est praeferre quo promovet, nam si Deus & impossibilis & bonus est, quem admodum nunc & reatus aut vindicatus est; in eum possibilem significat, ultio malum.

Aquos humanorum actuum Deus iudex est, qui reddet bonis praemium, malis poenam; bonus, cum retribuit, cum vindicat, iustus. Unde ita non possibilem significat, sed improbatam, & non malum vindicta, sed iustum.

CAPUT XVII.

Cedendum est reverentiae divinitatis, maxime cum hoc semper credi de Deo debeat quod per honore sit dignum. Unde ad suspensum articulum narrationem reducens, quemadmodum post diluvium vel facti homines vel nati sint, si aucto dignum est consultus exponere.

Dignum plantè Dei erga nos ab initio pendere medicinam, & post diluvium servatum in Noè humani generis semen exponere, atque hinc progeniem venisse per posteram, non factus post tergum lapidibus pueri modo Deucalionem Pyrrhaeque coniungere. Itaque terram diluivo eluta, Noè tantum, quia solus iustus inventus sit, ad propagandum humanum genus cum progeme reservatus, & mortis tamen adhuc sicut nunc manente sententia, ut ex merito conversationis cum resurrectione immortalitatis redderetur. Aliquamdiu apud homines iustitiae forma duravit, & exempli memoria viguit disciplina, ac reverentia terrore servata est. Sed sicut semper longa prosperitas ex abundantia securitatem, ex securitate abolitionem, ex abolitione abolitionem creavit, oblii metum obliviscuntur auctorem, & à vitis in sacrilegia proruperunt; jam nec terrore habere contenti, tamquam amentiori caelum exstruant turrem, & hominum manu nubium cella temerantur. O inexplicabilis bonitas Dei, & nulli, ut dignum est, eloquenda miseratione! Deo non obedire mors iusta est, & Dei sedem appetitè impunitas fuit.

Intuere divinae clementiae lenitatem; temerarii non puniuntur in scelere, sed ab scelere deducuntur; & ubi servitudo bant caeleste iudicium, praesentant signa victutum. Insuper poenitentiae via & intellectus aperitur; nam cum ellet adhuc eo tempore neus omnibus sermo, in numerosis, quo nunc per orbem sparsit sunt, gentes lingua dividitur singularum, & in opere ferventissimo, hoc tantum uniusquisque loquitur, sed solus intelligit. Cum enim in exstructione foedus perleverat audacia,

vind. In frequentibus sen fuit octavum varis lectiones, quae verba, sed quae nullis sine momentis, per se servarunt] Sic in eod. Vind. & Lem. in eod. syderate, malè.

rum, mercedem, quae stantifficatio.

o

APOLLONIUS PHIL.

ZACHARIUS CHRIST.

Deus quomodo habetur impossibile probatur.

APOLLONIUS PHIL.

ZACHARIUS CHRIST.

Quis actum post diluvium.

p

Causa omnium malorum

repente nesciunt rogare poscentes, obcedere nesciunt miserantes, & quæ molentibus velut necessaria misentur, adverte sunt; sic non parat, sed tardio, corpa linguantur, ut miraculis ad omnes posita cum supore formido sine supplicio perveniret exemplo; cum quam ob castam linguæ priora notitiam perdidisset, genti suæ in quam formosam novitatem transferat, unanquillo narraret.

Sed quid prodest crimina terzisse delavio? Quid hunc inlanie machinam indigentia destruxisse non parat? Ecce iterum o homo in Dei injuriam elementa confunde, honorem & cultum invisibilis majestatis ad visibiles transferens creaturas. Si altitudinem suspicis, Deus supra est; si magnitudinem, ille immensior, ubique est; si splendorem, Creator est clarior, et qui locis speciem necesse est hac virtute à se facta precedat à sit postremo hæc inter Creatorem creaturamque distantia, ut sic admirationem que certaminis habeant, ut ea que ob majestatem videre non possimus, cum reverentia non amittant.

CAPUT XVIII.

I horum que recolis fides vera est, inextimabili modo Dei erga homines, ac sine fine patientia est. Sed quoniam opere terris omnino, per omnem terram gentes factas & linguarum diversitate memorasti; quemadmodum cum Moyse Judæorum subrexit sceta; aut quam ob causam tot sæculorum temporibus absumptis latio legis emergerit, cum hominis sensibus naturaliter lex inserta sit, si facultas scientiæ est, arrepto ordine ingraverent eloquere.

A primo homine usque ad quod dixi tempus per successivam gradus Dei notitia tenta est; lex autem etiam non scripta literis, sicut ipse professus es, sensibus erat inserta naturaliter, sed postquam abolitione utraque cederent, Abraham vir hdei singulari eligitur, quem patrem totius credulitatis ob hoc mericum Deus statuit, quod primum incunctabundus domum, patriam propinquoque per vocationem Dei ad ignota & peregrina iturus reliquit, ne servituti Idolorum degens inter proximos dederetur, & gratiam hdei quam jam merebatur, & erat aucturus amitteret, aut eerte tepidius retineret: in sua iterum & uxoris suæcitate postremâ, jam membris per ætatem frigentibus, assistentium sibi filiam, quia hoc ei Deus promississet, non desperavit, credens nature difficultatem divinæ sponsionis possibilitate vincendam; quem postea cum esset ei unicus, Dei jussa credendum aræ incunctanter admovit; præstare amplius Creatori, quam affectus studens, simulque confidens etiam de ambustus cineribus reddi libi integrum posse, quem Dei causâ ignis hausisset. Verum nunquam credentibus dura? Divinitas non orbari lectissimum virum passa est, sed tantum probari; nam sub icu gladii jam-jamque ferientis arictem subjecit intento, hostiam mitiore, ut & absque pietatis distupedio devotio completeret, & nihilominus gratiam hdei acceperet, qui Deum effectui prætulisset.

Tali igitur credulitate promissionem affluentiæ terre sequenturo semini meruit, & Judaici Princeps

populi circumcissionem primus accepit. Non quod præputium justitie præjudicaret aut hdei, vel aliqua superfluum in homine Deus creasset, quod postea jubere abscindere; sed ut inter alias gentes signaculo corporis electi viri soboles nosteretur.

Itaque plebs eadem ob inopiam earum quas inhabitabat regionum tranxit in Ægyptum: non quod his Deus quocumque loci præstare abundantiam non videret; sed ut rursum educeretur ex Ægypto quantus esset mirabilibus edoceret. Fix magnus ex hac progemie populus, & nique ad invidiam multitudine paucitas crevit; ita ut cum sibi prævalituros Ægypti formidarent, tanquam debent subditos servituti indignis operibus afficere naterent; servâ insuper edicti violenti virum sexum ab utero neci dabant, ut oriandus expositio, labor validos absumeret. Sub his afflictionibus auctorem Deum sibi à majoribus traditum peregrina plebs convenit, & in sui liberationem cultum per patres poscit divinitatem; quâ factum est ut costrâ vim crudelis edicti Moyles primam à parentibus educeretur occulte; & inventus deinde à filiâ Pharaonis, cum ob metum præcepti esset expositus, omni Ægyptiorum informaretur sapientiâ, atque ad liberandum Dei populam præcepta suscipere, ne vel invidiosus casualiter, vel mediocri intellectu, si institutus omni eorum sapientiâ non fuisset, incautus que susceperat & credidisse videretur & gerere. Itaque per ignem de rubo Deus loquitur, & valura in Ægyptis signa demonstrat: quibus utique & hi cæcotent quorum servitus solvebatur, & qui remissi erant detererentur, pollicite in hæc prodigiorum ostentatione gens utraque servari; cum Dei manu evidenter inspectâ, & converti ab impietate sui contumaces admonerentur, & libera rentur afflicti.

Tum Moyse emulsionem memoratæ plebs ex Dei auctoritate polentis, cum Pharaonis Ægyptiorum Rege Mogi resistunt, fallere eundem prodigiorum que fecit imitatione nitentes; nec eodem aliquantisper similitudo veritati, signisque phantasia, sed obtanti utcumque permittitur, non ut prophætorum fallitas vinceret, sed ut Dei virtus latius diceret. Nam cum plagarum diversitates in causâ ligi sicæcæ Moses faciebat, idem quoque facere valerentur, revocare non poterant quod fecissent. Et sicut hæc monstruosa scientiæ soler, nocere noverant, succurrere nesciebant, malorum que ipsi insulerant cessationem ab eo rursum quem imitari conabantur orantes. Sic ad extremum dimittere populum vi inimitabilem signorum & impossibilitatē suæ confessione compulsi sunt. Admonenti Dei judicio profecturi celebratam gaudi sui brevi simulari dicitur, & ad ornatum absentium solemniorum impetrare hospitium censum, eundemque pro diuturni laboris merito retere; non fraudis studio, sed honore mercedis. Hi delusi, cum adhuc de opum retentione nihil scirent, quas ad iter oratu compulerant, recrudescente malitiâ cum irâ insequuntur emissos, & imminente Ægyptiorum exercitu spes evadendi metuuntibus deeti, cum & à tergo hostes insisterent, & maræ à fronte oppositum prohiberet.

Adest terris Deus, & in summo desperationum metu cœleste pugnat auxilium; interjecti primam per diem tenorez pugnat obsequi impenetrabilis pez-

circumcisionem accepit.

Capitulum in Ægypto.

Miranda patrar Moyles.

f

Magi progreda hæc permittebantur, ut Dei virtus latius diceret.

Julii ab Ægyptiorum servitute & persequutione more liberantur.

APOLLONIUS PHIL.

9

ZACHARIAS CARIIT.

Abraham servum creatorum patris à Deo dicitur.

1

Pjens. istas et

q. gentes fallas? Hæc quoque eod. Vind. & Lem. sequitur in priori editione factâ, legebatur. t. ignis haurit? Sic. eod. Lem. è quo etiam dura paulo infra restituitur; nam in edicis hie habebatur afficit, deindeque clara divinitus, nullo sceta. Cætera que leviora sunt, omittuntur.

[invidiosus, s.] Ita legitur in eod. Vind. mâll in priori editione, invidiosus, invidiosus. t. qua servit? Hæc etiam est eod. Vind. lectio, quam prævaluit edicis, qua servitum, u. figuram q.] Sic in Vind. & Lem. in edicis, populum inimitabilem signorum insequi. postulat.

colentes descendunt, & à persecutorum impetu, mœrâ elemosinarum vice, tunc trepidos subditi noctis insulso. Virgâ ducte Moyses percussit pelagus jubent immensum, atque ad præbandam transcuribus viam profundis aquas imperio removere; celsâ astrinens undarum acies erigitur, & tamquam ad signum bellici moris dispositos libere ducere fluctus, ac mare mori similitudine soldatum intelligentibus obsequio dividit. Vanditur sicum gradientibus solum, & ima pelagi ardûa laterum mole vacuatur; populoque in litus aliud evadente, cum persequentes abentibus immerent, idum similiter per Moysen rursum in se convexit mare, & tamquam ob Dei injuriam vindicis elementis immœritas recorsu tumidore conflueret, innumerabiles currum & equorum cum electis accensibus militibus submergitur; mixtaque arenis bellatorum manus, tamquam non fuisset, obtrita est.

His primordiis ab Abraham Moysè duce plebs assumpta Josuarum est; & post transitum maris usque ad eremum, in quâ quadraginta annis manere, perducti sunt. Hos per noctem columna lucis tamquam itineris dux præbat, eadem etiam per diem ne fessos lassitudo conficeret, in nobe præcedens ab aliis injuriâ videbatur. Ita profus famulantibus elementis Dei auxilio usi sunt, ut in ejus beneficiis non solâ cœlestis potentie dignatione, sed & paternæ pietatis indulgentiâ fruereotur, & cum inter admirationem ac necessitatem stupescerent, signa & pericula non timerent.

CAPUT XIX.

Rotâ est quidem cognitio perditionum, sed nisi rationis plenitudine muniantur, infirma est. Quod igitur fuit causâ, ut emenso mari tantis rerum miraculis liberati ad eremum ducerentur; aut cur postea in desertis tam longi temporis ablegatione cruciati sunt? Cum illis præterea alimontum, crateraque vite necessaria horrens regionum nuditas non præberet. Unde ergo multitudinî passus; aut quam ob causam hæc tantopere liberatis pena fuerit; vel eorum admodum postea lex lata, depromerit.

Nec pena illâ relegationis fuit, nec in desertis ac squaletibus locis necessaria defuerunt, sed passus buminum exhibitione pretiosior, & eremi ipsius circuitu congrua: atque hæc præcipua morarum causâ, ut illuc præcedentia miraculorum augerent exempla; & quia semper assueti diligimus, providendum fuit, ne fluxim ad promissionis terram brevi ac recto itinere pervenirent, quibus ad Ægyptum revertendi voluntas, sicut consilium probatum est, post aliquando subiret, cum etiam in summi abundantia incognita regionis assuetorum desideriorum; & prophani sacrorum ritus, à quibus maximè arcebantur, occurrerent; & ne expectandam præterea ex illâ regionibus gentium, licet præviâ divinitate illis non illatorum dispensium, fluxim bella tererent. Simul etiam ut post eremum iuriam præmissâ habitatio plôs placeret, quam licet per se inaccessibilis amœnitatis commendaret, præteritorum tamen recordatio faceret aptiorem. Et vide clementem in sub patientiâ divinitatem. Vultum non supplicii sperantibus prece, sed deesse

simulacriâ quærentibus, nubem quandam præstat annonæ; & angelorum cibo corpora humana vescuntur: ita ut nocturnæ largientis insulso non quærele tantum intercluderet locum, sed etiam congesta superisset. Illic per omne quot diei tempus mirum in modum, non escaentiam, non vestis atteritur, nulla petende capillorum amovigium excretio dommata est, sed vobut immortalitate jam reddita, immutabilem hominis formam simplex servavit integritas.

Ille Moyses ad suscipiendam legem vocatur in montem, & quadraginta diebus ac noctibus Dei tentus alloquio, scripta in lapideis tabulis referre præcepta. Pro actis corruptos sacrilegio quos reliquerat deprehendens, dum adhuc manna & cœlesti oblatione essent refecti. Cum enim ejusdem Moysi mortis velut non redituri idem populus inculcasset, prædicti abundantia saturatus cœo Deum à quo ex Ægypto educus esset oblitus est; polere per luxuriam quos coleret eos cepit, missique in ignem mulieram misitibus, ibi & dandum profusius est religioni, quæ culo in Ægypto Idoli formam referret. Reversus Moyses dicitur servit in facinus, & redacto in pulverem tauri capite quod factum in similitudinem abominationis Ægyptæ fuerat, delatas in legem tabulas indignatione contrangit, indignus fore Dei literis iudicans quos talis ausi excretio poluisset. Nec prius ab ira impetu desistit, quam nullis per casta sectoribus multorum corde piarum admittit, & sedatâ injuriâ Dei refecta in tabulis reportarentur præcepta, quorum reparatione monstratum est, Deum non odisse quos permiserat corrigi, sed delerit voluisse quos sic volente castigari. Hæc ergo eremi circuitus, hæc ergo susceptam semel plebem beneficia Dei quadraginta annis duraverit; tum lex divinitus lata est, quæ sui editione non præceptorum novitatem, sed reparationem justitiae naturalis afferret, ut quod ante pauci admodum & sapientes sciebant, omnes nunc intuerentur, & perlegant, nec excusandi habebat ignorantia locum, cum id quod sibi ingenium quis iure non sentit, non solis sensibus quærat, sed visibus recognoscatur.

CAPUT XX.

Hæere naturaliter humanis sensibus legem, & incelle omnibus intellectum quid noceret ac profus, quod æquum aut injustum sit, aperta cognitio est, quando & diligeat propria scimus & odisse contraria, ac simul placita alii perstare sit bonitas, & rursum impetribas aliâ quæ displicent irrogare. Unde quid amplius lex per Moysen lata desulerit, quæm natura tradiderat, nisi edictorum qualitates exponatur, intelligere non possum.

Dei agnitio & cum dilectione formâo lex prima est. Deum enim nosse quid prodest, si diligere ac timere non cordi est. Consequenter deinde justitiae ordo subsequatur, fructus pietatis, & in observantias bonorum operum mentis puritate transcendere. Inest præterea perennis pena commissis & pœcualia junctur offensis, summâque edictorum conclusionem præcipitur, ne alius facias quod heri tibi nullis & rursum, ut alius facias quod heri tibi velle. Creatio perinde mundi hujus inserta est, & hanc cle-

Populus Judæus in eremo fecerit ac subdit.

Deus Judæos in eremo fecerit ac subdit.

APOLLONIUS PHIL.

ZACHARIAS CHAIST.

Quomodo Deus Judæos eremum, le- prosequitur.

APOLLONIUS PHIL.

ZACHARIAS CHAIST.

Quid lex per Moysen lata præcipiat, præstat.

x dux præbat] Totum hunc locum rusticulimus ope emend. Vind. & Lenzov. sed in priori editione, hæc per nationem dux it præbat.
y desiderium] Hanc debium eois locus hic male habebat. si i librat. Ita emendat posse arboræ, argueat regionis, h. e. Ægypti, assueti desideria. Quod deinde legitur, post eremum innotum, fess non potest, itaque lego post eremum innotum.

x esset refecti] Ita cod. Vind. in editis refecti; infra ex eodem cod. Deum edicendum.
y sui editione] Sic cod. Vind. in priori editione legitur sui editione.
z diligeat propria] Vind. & Lenz. sic habent, & eadem hanc pœcualia mabus quam prior editio præstat.

mentorum conspirationem idem qui ex nihilo fecerat fabricator exposuit, sui iudicis opem, quae illi coeterna humanus error invenit.

Potit Moyses curatibus temporum spiritus, cum per abusionem fatalitum praceptorum idolorum cultus incretaret, additur frequentis inceptio Prophetarum, & adveniens Christi quem iam expectamus, & nunc opprimitur, multa curatuum genera denuntiant ac praecedunt. Deus enim ne vel tardè vindictæ sepulchrum committatur, in caelestis firmitatem tineri magis quam exere cupiens. At contra Judaeorum contumax initio non solum corrigi decreta, sed argui designatur, Deique impetro milites Prophetas diversos nuntiare supplicis, ut humanitatem superfluitationis traditis praesumptis honoribus non careret, intentiois pravitate designans Deo se forsitan praesentia corrigendos, quem tamen postea cruci dantes post signa atque vires credere noluerunt, cum de venturum fuissent, & veniale cognoscere.

CAPUT XXI.

Sic igitur tam necessarius advenit illius facti, ut per se formam iustitiae praebiturus poti pro omnibus non recusat, in morte propria spem novae resurrectionis ostendens; cur & Dei bene factum & filius hominum tantorum temporum distantia tardata est.

Grandi, ut inspicere potuimus, dispensatione Dei humanum à principio genus tutatum semper est atque servatum; & si brevitè summa perstringam, videbis ad hoc divinae providentiae ordinem concurrere, ne iusto iudicio Dei necesse esset homines abolere: potuit enim mortis sententia in primà statim transgressione compleri, ut temeritates puniretur edochi, & tamen pro ratione parentitiae vivendi tempus indulum est. Subterfentibus postea secleribus terra corrumpitur, sed ita pollutio dicitur elementis, ut per Noe humani generis reliquae reserverentur. Post diluvium valida iam & multiplex manus in edificationem tuam inierit, & non cessatur pro immanitate ausi, sed ut corrigi possent cum administratione dispenseretur. Postmodum non cessante perfidia, sicut Noe in diluvia ob generationem, ita Abraham ad propagandum fidens in quidam virtuosum inundatione secesserat; multiplicatus per ejus progeniem populus Aegyptiorum correctione polleat, & ad Dei cultum non iudici severitate, sed beneficiis signisque roboratur: iterum in eremo Deos sculpeles faciendo à vero Creatore diducant, tamquam tuos primis locis hominibus, aut in sensu non habentibus legem, lex Dei sermone conseripta Moysè decerente transmittitur.

Cum verò nihilominus insipax se ferret, praedictum adiungitur Propheta, & interceptis temporibus divina sollicitudo semper in speculis aut ab errore prohibet, aut modeste vindicans venientes in errore consistit. Ipse ad extremum oculi tēraeque & hominis conditor, velut moxinae famulus Dominus scilicet famulus ante praxialis, potentia lege largitur advenit, assumptionem terreni corporis pro hominum salute non spernens, atque in ipsum quem indicat crucis passionem mortemque conver-

terit, & plenitudinem legis exhibuit & salutis. Quis cur ante non veniret? Nomenis promptus est tardari debuisse postrema, summeque differri, ut plenitudinem iustitiae plenitudo temporum custodiret, & inter traditum ac iudicium per prolixitatem in abolitio non auferret, quod magna Dei dignatio perlatit? Si enim vel modis vel quibusquamque ante temporibus Christus venisset, iam non solum abulio lida, sed cum abusione cordis morderet; quoniam difficultis antiquis credendum esset exenysis, cum via recentibus fides datur. Ecce adhuc Dominicae crucis ac mortis indicia seditis supulcri curvae costant, & signatus à praesenti multitudine locus post rursus, dionis visum caelestem tatur praesentem; penè adhuc solo resident pedum pressa vestigia, ac lustrata operibus regio nes vivum exemplis demonstrant, & à multo Christus aut quia fuit mortuus, Deis esse non auferunt, aut quoniam si Deus, fuisse mortuus, & post mortem resurgere potuisse non creditur, cum praeter caetera & mors hominem probet, & resurrectio Deum. Essant praeterea Apolloniae conversionis actus, & formam iustitiae loqui pece ut & praesentibus edocemur, cum ea qua fenile legimus vivos etiam ante desunctorum cures fieri sepe videamus. Vas propinquitate sinus & infantis etiam in terrore conspellitur, relicta ados, veram colite divinitatem, & inter primum quem novimus ac secundum Christi quem expectamus advenit, brevitate distari atque ipsi temporum intervallo angulus, nec oblivione admittit praceptorum, nec promissa beatitudinis desperat provatum. Necellarius ergo videri fuit, ut interclusio secularium nec periclitari finem liceret propinquitate advenit alterius, & servari iustitiam immanis iudicii terrore caperet; praecipue cum maxima esset & perfida dclaturus, & qua perfecti iustae nisi postrema esse non possent. Valde enim, quatenus antecor alius saluaret advenit, plures cūnt quam inuic faciat, cum à fate invenit alicui, postea per perdidit; quem tam talum car tuorum mendis non laturis, demum dicit etiam in ostendunt, & parque in desperatione perperitum, & expectato postea, Deum per legem fieri, & molle iustitiam, quā ea agere que iustitiae videtur, & Deum per legem nolle cognoscere.

CAPUT XXII.

Non ignoramus animas depositas corporibus ad Deum, id est ad auctorem propriam naturae, sed an his prius contractis humanis actibus liber arbitrio igne purgari, ut Deo iterum que utique sunt, pure ac simpliciter miscantur. Unde si hoc fore iudicium vultis videre, non praesentibus universorum consuetudine efficit finem, sed oculo edocemur.

Tota in errore est vestra desinitio, nam quomodum anima hominum iudicium suscipere ut ex Deo essent? Simpliciter enim sol statim divinos ignis purgant, quae nec pollui possent: necesse est enim ut purgatio pulline non careret, quoniam, sicut fumus, subsistente divina non recipit. Anni ac argo

divina providentia.
a. supra non ut Olympe conditur. in carceribus. X. supra in p. g. supra supra, p. supra. Quod si primum, ut supra supra, arboribus est, sed in in facili carere, & ligatur, ut participaret.

i. non praesentibus. Vocatum non, additum est in d. Vult. & Erro. ubi dicitur supra scripturas supra, ab ipis ligatur neppure, hoc enim d. acitibus dicitur.

Apollonius I. III.

ZACHARIAS CANT.

F. Meius hominibus non in Deo fuit, sed in Deo factus.

Epimachus] Hoc quoque est moxinae castis ledio, tua magis plura quam ea que dicitur ad ea, rursus, Mandata multo post mactatone legibatur, ubi in idem erat, videtur ino supra dante, hinc supra supra supra, castem codices loquor, aliam edidit, quoniam olim Achivus, sed qua mutae non commotio fuit, ut de singulis dicitur inveniit necesse sit.
d. divina sollicitudo] Sic supra iustitia codicis: in edra, Tom. I.

hominum non ex Deo sunt, sed à Deo factæ, & opus Creatoris, non consortes divinitatis. Cum verb prædicti judicis tempus advenerit, distincta quælibet olim receptura * sunt corpora, ut cum animæ aut justæ acta percipiant, aut iniquè peccata patiuntur. Christus autem manifestè iterum de cælestibus vnet, illis coram tribunalibus adhibitis, illis sententiæ universarum merita pensabunt, & quilibet iudicio passus est, iudicabit, nulla iniquitatis vestigia relinquitur, cum & factibus immortalitatem reddat in regno, & in credulis perpetuam in dolore cruciatum.

CAPUT XXIII.

Hocce etiam asseri à sapientibus potest, anti-
quas mortuorum favillas, & in sepulchris se-
culorum atate consumptas vix odium curerem re-
dituram, rursus in corpora posse componi, ac pri-
tilinum membrorum vigorem dubii pulveris colle-
ctione solidari? unde animas eadem iudicio subdi
posse facilius assequamur, quam mortuorum cor-
pora in vix ordinem posse revocari.

Et adnotationis meæ & tunc sponsum oblitus es,
si Deo à aliqui impossibile contendis. Qui igitur
scio non erat fecit ut esset, * ergo ut sit quod hæc
erat non potest facere à aut non etiam nobis diffi-
cilius est facere quod non fuerit, quam reparare quod
fuerit? Sed hæc Dei possibilibus adnotatio huma-
na non capit, si hoc præsentem nos docent
creaturæ, si tempora spectamus varietate non si-
gnant. Diverse arbores hyemis rigore nudantur, &
decussis solis perlece cum gratiâ sptm germinum cre-
das. At ubi lenius veris tempus effluerit, marum
in modum humor radices tentus celsa confen-
dit, candorem cum specie, quem in ligno non ha-
berat, in floribus erans: fructus adiciuntur in
pomis, & quadam velut in foliis, quodque in
arbores non erat vadetur in tempore. Quod facta in
agris semina à non plenam solum resurrectionis oblen-
dunt? Aperiuntur terræ viscera, ut nuda sulcis gra-
na mandantur; quod humus non tæxerit, vires non
habet renascendi: unde etiam in parvis potentiam
Creatoris considera, nisi putraverit semina non re-
surgant, & nisi prius mortuam reviviscant. Num-
quid sulcis venientia sunt demerita, aut cum calamis
operta latuerunt? Unde ergo in uno multiplex se-
men? Unde cum arbori novus plantam candor
emergit? Quo pacto ex radice vis germinis scandit
in spicas, vel quemadmodum polica ex viridibus
herbis alba mollities mutatur in ferra? Quæ certè
sumat heri posse non crederet, nisi semper vade-
ret. Quod ergo in his que ad victum hominis per-
tinent, ut ab unio Deus illatit, terra sic reddi in
ipsius humanis reparacione non facit? Qui mirabi-
lum Dei testis testis est, * in se necesse est post
restitutionem maxime suspexit, quod in subditis
ante huc vidit. Unde horum omnium ratione per-
fecta, desideriorum curæ vel favillas semen cor-
porum esse non negatis, ex quo in adventum majes-
tatis sue Christus secundum merita excrabit &
tormas. Farum est cum divine clementie species
tantum reparare que fuerunt, nisi & bonorum cor-

pora splendor exornet, & malorum confusio de-
formitatis obsecuret.

CAPUT XXIV.

Prope interim quod de sepulchris tamquam ex no-
tis sedibus mortuorum favilla reparantur in cor-
pora; & quia corda membra sua anime noverint,
ex illam locis confidenter repulant, quid eos qui
siccibus meriti sunt, bellisq; prostrati, & post la-
tronum cades ex quo fuscibus caruerant, effici
non sepulchris membra linguunt, non quid credi-
bile est in eisdem que habuerunt corpora posse re-
stitui, cum etiam reliquit cinerum non quare in-
veniri?

Si Deum posse omnia credere, hoc denique fa-
ctu facile judicatur, neque humani disputationum
discerneret, utrum fieri possit quod scissimum ille
dixit: & idcirco hies summo præ bonis omnibus
meritum est, quia que Deus dicit implenda non
dubitat. Rejaurem inquit hæc ratio est: elementa
omnia, cunctaque creature nullo quidem nobis
sensu intellectuque respondent, & ad observan-
tam tantum proprio ministerio videntur bruta sus-
sistere, quoniam vel indigni eorum imperio sumus,
vel mundi arcana noscimus: Deum autem & intel-
ligent & creator, atque ita jussis illius obtem-
perant, & ut se velut speciem colore distinctam re-
surrectioni redduntur cunctidone, * nec resideret un-
quam velut perditum poterit quod & divinitus in-
quirendum est, & sponte prometur? sic famulanti-
bus cunctis disperiorem viderem reliquit in suam
formam corpusque redduntur facta ita ut in resur-
rectionis miraculo inde hies merum credentibus
augeretur, unde alio incredulitatis augmentum est.

CAPUT XXV.

Jam dudum in hoc tractatus tui tendit intentio,
ut cum elementa singula ex nihilo facta comeme-
mores, etiam mundum quem ex semetipso esse, &
sua credimus eternitate mansurum, & inæto ma-
nitas & sine conclusas, & ac licet assertionis tui or-
dinem tractam, quo factum à Deo in præcedenti-
bus meminit: quemadmodum tamen inexplicabi-
lis post molem aut scilicet credi velis, aut sciat nunc
est non semper futuram, ratione confirmam.

Omnia igitur elementa que vos Deo velut coe-
ternæ numeratis, ab ipso, sicut jam dixi, & ex
nihilo facta sunt, & in hunc mundi formam mi-
rabili conspersione sociata; que sicut antium ex
Deo creatore simulantur, na perennitatem ejus
beneficio consequuntur, & idcirco ex coeterna non
sunt à quo facta sunt; quia nulli dubium est au-
diori quælibet non solum peria non esse, sed esse
subiecta. Hoc autem intellectus aperitissime potest
mundum ex pluribus fuisse compositum; unde ad-
verti facile potest non illi velle, sed præ se divi-

APOLLO-
NIUS PHIL.

I

ZACHARIUS
CHRIST.Interim pos-
sunt licet cor-
pora à bellis
creta, in 2000
sestercia, de-
tamen esse 10
sestercia.

M

APOLLO-
NIUS PHIL.ZACHARIUS
CHRIST.Mundus non
coeternus, sed à
Deo creatus, &
destruetur
in quantum
ipic voluerit.

g. oblitus es, si Deo] Sic in cod. Vind. in editis es de resti-
tutione, si Deo, se licet voces in per meo quidam libricus ob-
tulit: infra ad opus adnotandum ex eodem codic.

h. non capiat] Ita restitutum, cum in editis legitur
capit, & in Vind. caput. Totum hoc capit ut editum erat,
ut intelligi vis possit: tunc solum in scripturam legi-
bus, quoniam nullam Achæris rationem habuerat, egre-
gias libertatis perspicere in eo cepit.

ergo in uno] Hic etiam eodem Vind. sequitur: in
prius editioe hancque ex uno, male. Hæc ita male post
ubi resu estibus est legitur, verbum est addidimus.

l. membra sua] Posterior hæc verba addita est in
Vind.

in confirmatione, confirmam] Sic codex Vind. & ita licet,
ut Lemov. promer. ineditis confirmam... confirmam... pro-
munt.

APOLLO-
NIUS PHIL.7 ACTUS
CHRIST.g. Probis cor-
porum post
mortem Dei
viresque resti-
tuere est.

if

nitatem, quoniam alterius adjumento divinitas sola non indiget, sed una in se & simplex atque perfecta est, quia incorporealis, & adeo inuisibilis & incorruptibilis Deas est: quæ in hujus mundi actu & contemplatione non ita sunt, sed corporalis esse, etiam ea quæ ex ipso mundo gigantur ostendunt. Quæcumque præterea ab eodem vel agi cernimus vel creati sub dispositione divinâ, non lux voluntatis, sed officii sunt. Aspice transitus solis lunæque discursus, & utriusque quotidie per vicissitudines temporum vel ortum vel occasum esse repetendum. Advenit noctis sol diem perdit, quem tamen nec semper objectu nubium, velut exclusus illuminat. Luna sui patitur detrimentum, & plenitudinem luminis sub constructione rectoris aut perdit, aut recipit: varius præterea siderum lapsus, & rationi signa simulata, & intermixtus notis mensibus mare, & sub certâ horarum dispensatione excellum motuque custodiens aut sereno quiescit, aut tempestate turbatur. Terra imbris infusa molitur, eademque rursus aut gelu stringitur, aut calore siccatur: quis & aspectum Dei metuens contremiscit, & se imperio subditam motu fatetur. Ipsum ætrem pernicioris halitus sæpe corruptit, & postquam gravaverit, efficit pestilentem: viviscuntur pius ad Dominum precibus pluvie, & profusa rursus serenas supplicatione mutatur, cunctaque aut impositæ servunt rationi, aut in usum hominis necessarium sub religiois deprecatione vertuntur.

Hæc vos appositè nominibus pro Deo singula atque universa veneramini. Quod si na est, falsò Dei stimulant, & error impromptu est: si verò aliquos qui istum ex arbitrio Dei præcipit, aperte sublegetur est subiectioni æquare subiectos. Dū enim plura non sunt, sed unus ascensum viventiumque formator sicut fecit omnia & regit, parique imperio vel mansura efficit vel casura decernit. Vides ergo Deo soli initium non apponendum, à quo omnium procedit exordium, nec consensuetudine maiestati illius estimanda, quæ ut æterna sint, sicut de homine, ipse facturus est. Illo enim adveniente destruda in melius mutantur, ut immortalis cum homine perdurent, quæ nunc utique nostris criminibus hoc: invia & gementia aut passione tamen pollentur aut visu; quoniam quæ passione immunda sunt, contaminantur aspectu. Ita fiet ut etiam elementis cum homine in melius innovatis, memora auctoresque intereat valorum; cum etiam illa purgentur quæ ingentiam puritatem non factis, sed factorum scientiâ perdidissent.

CAPUT XXVI.

Redi quidem adsum est, ut mundus tantæ virtutem admiratione consistens aut destrui unquam possit, aut restitui; sed quia immutandum Dei possibilitate confirmas, quid futurum sine ullo erit: aut qualis reparatio est effectura clariorum, ejus tanta vel magnitudo vel gratia est, ut nec magnitudo ejus ratione aut noticiâ deprehendi, nec splendore posse augeri? Quæ ergo super hoc desinno vel sententia sit loquenda, promissæ instructioni convenit non sileat.

Rectè quidem dicis, intellectibus nostris ad integram in Dei præsentia indeprehensibilem esse rationem; sed præsentis gratiæ formam multiplex splendor aucturus est: quoniam longè amplior ei à

Creatore lux veniet, quàm est: ab eodem inserta creaturus. Ergo invisibilis metiri ex visibilibus non oportet, & incorruptibilis de corruptibilium admiratione pensare; justis autem in gaudia æterna surgentibus, caelum novum & rudis terra revelabitur: multiplicatum perinde supra solem ex Dei conspectu se lumen auferunt; quia multo magis sol à Deo diluit, quàm nos ab eodem sole distamus. Hi potius quos ad hanc vitam diversis justitiarum gradibus merita proxezerint, splendorem solis habiuri sunt, & ita singuli inter præ iudicatis honoribus perficiuntur, ut nec altior afficiatur, nec spernatus inferior, sed gaudia sua unusquisque sic diligit, ut claritatis distantiam pari immortalitate compeniet. Nulla tam interfectio noctis continuitatem dici licetque violabit, præfens enim cœnarium vultus Deus, & beatorum lætitiæ semper sociâ divinitas oblectatam fugabit, diemque junctura est. Non livor miseris, æon suspicio vexabit incautos, nullus animi ac vitæcerum dolor, nullaque peccati vel necessitas, vel occasio, vel voluntas mortem aut mereri faciet aut timeri: vernabunt cuncta cum fructibus, omnium specie nulli temporum varietate mutata: odor cum amonitate certabit; non illic importune obsecrationibus pluvie, aut prevaris super libertatem rigor calorque corrumper: sed manebit perpetuo blanda temperis, & ineffabilibus illius beatitudinis gaudia præteritorum recordatio nulla vexabit; ita ut præfentis mundi usum etiam ab ætate futura non tolletur, transiisse tamen gauderent justi potius quàm dolerent.

CAPUT XXVII.

Magna est, sicut dicis, adhortatio futurorum, sed nondum patum gentisiam vanam religionem, aut vacua honore divinitatis numma nancupari, quando de certa ex adytis responsa præstantur, & futura noluntur in templis, quæ si de vera sunt & arguentibus profunt, frustra Christiani destruere conamini quod eripere non possent.

Hæc quidem quæ in templis ostendere extorum inspectio solet, & ex adytis velat futura portendere, nec semper vera sunt, & nulli unquam, ut arbitror, profunt; quia si adversa sunt, & ad correctionem ex Deo veniunt: nisi ab ipso non querunt immutari. Et denunciata scilicet quæ prodesse, si vitari prædicta non possunt: si autem ex Deo non sunt, nec illa possunt esse nec vera, & sicut haud officiant, ita nihil profunt: sed si vera sunt falsa, scelerat ex proventu habent aliqui veritate, omnia signenta sunt demoriam, qui de sperant si se volent, & sperantes decipere consueverunt: ut cum à Deo cultu homines abstraxerint, etiam beneficiis exant aequæ ab ejus bonitate distinguant. Hic gentisium obfidet templa, hi sub mortuorum hominum nominibus sedem in vestris collocarunt, & quia illis aliquam præterea consistendū in terrâ locus est, ætrem sub nubibus precipites incursant, voluenteque discursus omnia peritantesant, aut jam vult denunciant, aut à se nequiter facinosa quasi ut caventur, ad verba prædicunt. Nam licet inquam & incerti sine spiritus, omnique crimine reatæque poluti, incorporalis tamen, ejusque subtilitate, cuius dignitatem amittere cum coelo, naturæ beneficio & vigore non earent, ac multquam homines sciant necesse est, quorum & creatio subditior est,

non est corruptum novam, ac justitiam summa æque æternâ felicitate fruantur.

APOLLONIUS PHELLOP

ZACARIAS CHRISTI.

Quæ à Divi Genesiani mira fieri videretur, aut falsa sunt, aut demoriam aut peraguntur.

Atheniensium Philo.

Zacarias Christi. Non modò detestatio.

a videri videtur] Ita cod. Viad. & Lemov. in prioribus editionibus, hanc ita brad. o. omnia est ad referre] Vocatum est ab illorum à cod. Viad. hinc in eodem & in Lemov. omnia sporum talia. Tom. I.

p. quoniam religionem] Optima collectio Viad. hinc: in prioribus editionibus corruptum, autem quoniam purum erat religio. Alia sunt quæ op. eptisim colicia dante emendationis, sed leviora sunt, quàm ut singula addere necesse sit. B. j.

que terreno corpore sensus includitur. Et quæ, rogo, illorum divinitas est? Nonne simulacra cum hominibus, quos per vitæ operibus, Christi invocatione terrentur? Volunt quedam sponte prædicare, & de absentibus vel futuris, velut manifesta denuntiant, dum aut medicam cruciatibus sperant, aut prædictorum incantatorum fallant. Omnis tamen divini simulatio de rebus acerbisque terrenis est, nihil antefactum, quod sit * Dei, prævident, nihil præscriptum vident celsæ avertent, & quod magis metuere, ne cogitationes qualem in cordibus hominum depræhendant.

Hic ergo non videt eulorum veræ Divinitatis adscribere, his vitæ hominum semperque committit, quibus circumscribendi temper delus est, & fallendi pro divinatione sublevis? His etiam simulacra aut igni cruciata componit, aut in ligno vel sculptilibus adoranda perbetis, ex quibus si vobis venerabilis Deus est, qui artibus manu melius excolitur & hoc divinitas clarior, pictura si pulchrior, nec requirendi Creatorum studium est, aut agnoscendi Deum verum sensus apponitur. Nonne manifesta demeritæ est his quasi Deo hominem subijci, quos tibi possis Deum credendo subijcere; & ab his vitæ auxilia postulare, quos in reatu esse nos dubium est? Quos si profanos putas, & ideo placari debere cõsisis, profuturos eniquam credo propitios, si speretis à fidelibus nocere, si his à quibus propter Deum continentur obsequi. Cum ergo nos timeant, vobis præstant. Et vide quomodo haberi debeant, quince prodelle videri possunt, nec semper nocere, cum & sit facilius, & velle non desinant.

CAPUT XXVIII.

Habet quidem speciem veritatis oburgatio tua, sed potest recurrentibus consistat. Nos enim eorum simulacra vel imagines adoramus, quos vel veræ religione Deos credimus, vel antiquorum traditionibus docti Deos non esse noscimus: vos verò quibus illud abominatio est, cur imagines hominum vel ceris pictas, vel metallis defictas sub Regum reverentia etiam publicè adoratione veneramus, & ut ipsi prædicatis Deo tantum honorem debitum etiam hominibus datis? Quod si & illicitum, legique contrarium est, cur hoc faciatis Christiani, aut cur hoc vestri non prohibent sacerdotes, ne aliquid ignorantibus nobis pro sacrilegio adscribitis, scientes sub officii exaltatione subeatis?

Illud quidem nec debere probare nec possum, quia evidentibus Dei dicitis non elementa, non Angelos, nec quolibet eorum ea terree vel aeris principatus adorare permittitur. Divini enim speciale hoc nomen officium est, & aliorum omni terrene veneratione reverentia: sed sicut in huiusmodi malum primum adulatio homines impulit, sic nunc ab errore consuetudo vis revocat: in quo tamen incautum obsequium, non aliquem divinum depræhendentis cultum. Scilicet propter similitudinem omnium vultuum gaudia intenta plus faciunt, quàm hi forte exigant, quibus desertant, aut perfuncti oportere deferentes; & licet haec incantationis obsequii consuetudinem distindiores horreat Christiani, nec

prohibere desinant sacerdotes, non tamen Deus dicitur cuius effigies salutaris, nec adoleatur thure imagines, aut colendæ aris superant, sed memorie pro meritis exponantur, ut exemplum factorum probibendum posteris præsentent, aut præsentis probacione castigent. Vides ergo nihil vestris erroribus simile in hoc esse quod arguis, nec iussit profanis actibus officia incantationis conferri, quando etiam ipsi ad quos referri istud potest, aut fieri hoc noluit si consulantur, aut quolibet ymagis glorie consuetudinem non recidunt, nihil temere allumetis divinum, mortales se esse, & Dei indignos honore fateantur, cui & quod sunt debent, & sicut ut hoc essent fortasse meruerant.

CAPUT XXIX.

Advertent in huius propositionis principio potuisti, tenui me obijectione ita liballe, quia profissionis vestre perfectæ aut vultus observatio, nil penitus quo exasperari Deum posse, debet admittere: nunc autem neglectis his, hoc si videtur signanter exprime, cur latum homini esse nolitis, aut quomodo causam nullam de recti necessitatem videri; cum hæc ipsa per carissimum fidem lunæque rationem ita inveniatur & certa sint, ut nemo facile deviet, quod futurum et statuta proprie avertentis admittere.

Credo intelligas ex interpretatione sermonis fati nomen adsumptum, & quod vocari putatur in specie non rei accusari esse, sed verbi; decreti autem necessitas si est ulla, quod credi nefas est, huiusmodi Deus aut ignarus est, aut injustus, si huiusmodi bonæ malique in expertis ipse constituit; & ignarus, si decerni ab ipso se cessante permittit. Nam si necesse est bonos esse, cur adscribuntur meritis voluntatis; si malos, cur pena committis? Ergo & lex supervacua est, & neficio quam ob causam seculi iura condantur, si quod terribili honore gessit, preventibus adscribendum est; quod prævidet, necessitatis. Cur præterea alium bonorum potius conditor Deus tantis scripturarum voluminibus vel comminatur iudicio, vel beatitudinem repromittit? Quid religiose hominum preces faciunt, aut supplicatio enixa quid præstat, si postea aliqua decreti in expertis hominibus itaque in lucem nascendo proceduntibus, quod vitari non queat, & quod ipsi videtur assigat? At contra, iustus & nulli iniquitatis inæqualis iudicio Deus, sicut cuncta ipse formavit, ite & cuncta moderatur, legem ab ipso statuit, ut boni tantum simus, imò quia sic creatur & nascitur, ne autem, neque tantum ne mali simus, sed ne vel mali esse velimus, ut & faciamus semper boni, non ut merentes mala aliquando putamur.

Verum hæc de homine, ut valeatur, præscientiam malitiarum omnium mundus auctor invenit, ut velut per anoxiam mathemati oculis decipiantur, qui frantum illius hanc esse non norunt. Inter omnes enim scelera suorum artes nulla dubios perniciosius appetit, nec alia à Dei cultu subtilis homines avocet, quàm ut, cum sciamus omnes Deo nos debere quod formatur & nascitur, fato nos fuisse debere quod vivimus. Fallimur nisi hæc quibusdam pro tota religione præcipua cura

APOLLONIUS PNEI.

ZACHARIUS CHRISTI.

Quis non accipiat aut suo regi, sed Dei factis omnino providentis. Ariolos confutatus.

APOLLONIUS PNEI.

ZACHARIUS CHRISTI.

Non enim pro gentilibus cultus imagine veneramus.

q prævident, nihil] Torum hoc de reum cõsistentem copione et parçine in versione invocantur. Illud, quod sit Dei, via tenui potest, neque licenter legere, quod falsum est Dei.

q vobis præstant] Sic eod. Vind. & tenore emendat, prior eod. vobis præstant, corruptum.

(Traditionibus docti] Utique eod. docti, fortasse melior: hæc malis post eodem doctis, ubi legitur nobis pro-

sententia adscribitur, habent eandem vocem adijctam.

et calum. Sedes] Sic et ingerto relictum. Nam in editis & in mss. editis, qd. corruptum.

q præcipua proprie] Postteronem vocem adijctum est eod. Vind. & tenore.

q est non norunt] Sic eod. Vind. prior editio est non norunt, istis ubi ex eodem relictum nec alia à Dei, legatur corruptum nec alia à Dei.

Quis perniciosis est is.

in abstergere
quod accidit.

est ut futura non nesciant. Velint nolant, ei a quo
seruient efficiuntur obnoxii, quis credunt, ac dum
illa scilicet, a fide & religione discedunt, & quod
est seuius, sub specie innocentie malum non cauetur,
dum vitari posse non creditur, neque si est
prospicuum à Deo potestur, quod necessitate even-
turam speratur. Inuicere præterea ipsam maleficio-
rum sciam: signorum qualitas, status lunæ, dies,
hora, consuetudinis nomen inquiratur. Ecce jam in-
certa diuinitio est, ubi falli interrogans vel respon-
dens potest. Fæ potius quæcumque prosperorum gra-
dia, & cum evadendi condicione prædicantur ad-
verba. Nempe itam hic memorati artificis faus
elucet, quòd esse fateatur incerta, quæ evadi posse
denuntiat. Deus enim innoxios adverbia non statuit,
innoxios mala non tribuit. Vides ergo & diuinæ
pænitentiæ & buganæ curiositatis fraudem dubitæ
antis illudare, & velut in insiputatione lunæ ac fi-
derum cursu occultum perdidit vulnus & virus la-
teret, ut inter cognitionem ac præsentiam futuro-
rum & reverentia Dei, & amor iustitie apud ho-
mines manuantur, cum Deus aut mala nascentibus
statuisse credendus sit, aut ab alio constituta au-
ferre non possit.*

CAPUT XXX.

APOLLO-
NIUS PHIL.

Quantum video magna est diaboli hujus poten-
tia, quæ contrà Dei, ut intelligitur, voluntatem,
etiam lunæ ac siderum cursum ea per quæ
hominibus nocere possit, inseruit; verumtamen quo
pacto aliunde venire credendus sunt, quæ ille imper-
ta volentur. Arbitror autem in oculis salutatibus
illud homines ab eo posse; matheum verò cum
ignis ac sideribus simpliciter convenire: ac non
ideo notum debere iudicari, quia nihil de casibus
suberatit, sed magis nelem, quæ aut denuntiet
prospera, aut cavenda prædicat.

ZACHARIUS
CHRIST.
Matheus si-
cuti autem
hæc præterea
hæc & va-
ria.

Pris dixi matheum hoc esse seivum malum quòd
innocens estimatur, sed lecti investigabili subtilitate
tela atque conclusa sic, actus sui tamen, sicut ex-
positus, corpore ac sine referetur. Ex Deo enim non
est, & merito nec insubribus coherere credenda est,
quæ penitus incerta & insidiosa, deinde insana est
opera, & ideo observari supervacuum est nil profu-
rum. Multæ autem insolentias est ab eodem præ-
dicta meture, quæ & eius prædicentis confusio-
ne evadi possunt, & precipue convertis ad Deum
precibus superari. Prosperam verò aliquid ab e-
dem sperare periculum est, cum tam facile aut falli
possit aut fallere. Sed, siinge verum aliquando de-
nunciet, quod consilium est cum mansueti reatu ab
hujusmodi prodigiis dubios periculis expectare pro-
veniat, quam in fide sperare securam, vel melem
à Deo sperare, vel meritum! Hoc magis no-
verit, quendam esse diabolo in seculis principem
tatem, atque huic immoderatus primus ministri-
ria diversa servare; sub illius enim flagitiosa divi-
sione aliis conspiciendis faces præferant, & luxur-
iam somnia succendunt; per quosdam in præceptis
sentur libere, atque avaritia officis suis utitur; aliis
more habendi cruenta persuadent, & fraudes fur-
torum forores. [Latantur ad cognitos.] * Hi noc-
toribus præstant, & qui terrores metuantibus inge-

7 Insuperis modo] Sic edere malitiam, quamquam vel-
let dicitur, quoniam quod aucto legitur in superis
magis. In fine etiam capitis septemagesimo pagina, cum edam
est pagus.

7 Officiis suis utitur] Hoc ut intelligat, monenda est le-
ctum, vocem officium, in hic accipi ut in cadere, & in
Natura dicitur Imperia, pro Ministerio seu Officialibus
Præsidis. Quæ vocata iactata vident, ex superis ca con-

rant certi sunt, aliorum exercetur turba cruciati-
bus, ut seivis insidiosis hominum corpora vexa-
tione quæstantur: à quibusdam cum incremento lu-
næ augetur insania, & tamquam de plenitudine pu-
tillim; luminis captorum labes veniat, sub quòdam
mali dimensione aut exaggeratur aut incipit; non-
nulli magicæ præstolantur arte, & mentium mor-
tuorum figuras in meditatione depunt; & fillendi
divinationibus doctores præcurrunt, & fillendi
subtilissimos velut simplex matheus amplectitur.
Alii in avibus auguria præcunt, & volatum la-
psum etiam laterum partibus monstrant; atque ita
nilo fillentium omnium incertore vel præfide, di-
veris crumatum illepidis dæmones militant, ut in-
defectos humano genen laqueos prætedentes, vi-
tari ab hominibus terrique non possint; si tamen, si-
cuti illi vel credi semper vel fieri volent, totum aut
credentur aut fieret.

CAPUT XXXI.

Opportune ad responcionem interrogatio dudum
sequelata descendit, unde igitur quive illi
sunt dæmones quos dudum in tanquam Genitulum
comarator, & suave universis vel præfide vel inter-
esse criminibus signantibus edidit? Quis eorum si-
militè princeps, quem diabolum vocas? Vel unde
ad hæc opera sunt dejecti, si ulla his tamen subli-
mioris nature dignitas fuit? Ethic enim per eos qui
in superioribus meminit, non nisi ipsorum genere
& qualitate monstrabitur.

APOLLO-
NIUS PHIL.

Eadem quidem etiam nunc illi est natura quæ
ab initio fuit, quia quod semel creaverit Deus, aut
in melius mutat, aut ipse non abrogat; coactum
verò dignitatem non sui Creatoris, sed volente
propria perdidit. Unde quia & officia causas
requirit, ex scripturarum ratione utraque cognos-
cet. Duo creationum genera cum omnia corderet,
precipua Deus fecit, quibus secundum officium
tribuit & sentiam: in caris Angelos, homines in
terris; incorporales sunt & verè spiritus Angeli: nos
verò carnes sensus interdè corpora terrena gestamus.
Ei cum munere Creatoris volentes utraque
sit libera, major est tamen in hominibus occasio
delinquendi; quibus & animæ & corpore cavenda
est: nam desideris animæ, corpora acibus
peccant.

ZACHARIUS
CHRIST.

Deus
Dna creatur-
as condidit:
Angelos præ-
ferens & ho-
mines ratio-
nis caperes ac
liberos p. ar-
ditos.

Hi ergo propiores Deo, qui magis liberi; & quia
imperiois ejusdem ministri semper ac medi, ideo
plus scientes. Ergo [ut] quæcumque in terris
ago potestatum & dignitatum gradus vides, um-
bra celestium est: ita & ille magis secundum Dei
datum & disciplinæ. * & eodem modo presidentis
Dei servit imperis, atque ad notum multitudine
majestatis insumerabilem Angelorum multitudi-
nem, Archangelorum obedientia rept. Qui nunc
autem diabolus & demonum princeps, primus cum-
mulus Angelus fuit; qui factus & gradu carnis
preeminens, dum esset superba, intra omnes
effusus est: videri se eternum Deum, quod non erat
voluit; & quia primus inter omnes factus fuerat,
divinitati se comparatum honorum Creatoris affu-
mere: ob cuius aui presumptionem cum aliquan-
tis ex insensatis qui assentium præbuerant, ej. Dus

Principem
demonum
primus or-
dinem Ange-
lorum fuit.
Quæ si facti
fuerunt, de-
mones & ho-
mines
sunt de-
dit.

more in quo Zacharius scribat insensatis hæc præfide
demonum, quibus quod aucto legitur in demum collatum
erat.

7 Ergo ut quæcumque] Vocatus ac quæ & in edam &
in ill. dicitur, sed ad primos quod iactata videntur. Itæ
ex deo p. edidit ut vult. nam aucto legitur de qd
ap. magis.

è cælo est, quos postquam secum traxit ad terram, tamquam amicum reparam principatum, ex Angelis satellites suos fecit, & sicut paulo ante memoravi, officio criminum malique lapsum, nequam in caelos tenditum consolatur. Hic primum hominem ad temerarium præcepti legem in serpente præviis & fasces animavit, & in consequentibus imperet bonam nostram creationem per vitæ blandimenta egit in crimina; & quilibet per manus hominum, hoc tamen Cbristius insulente cruciatus est.

Hi invidia, tumor, crudelitas, & mixtas concupiscentie luxus in fordibus vels semper & gaudio est: & ne semper impia vel polluta scilicet sublevis iniquitate signata nudent, informationi atque efficaci bus scelerum honesta permisit; videri illudis sibi virginitatem placere, dicari debere idolis castitatem, ut quod res destruit, ambinet in nomine, puritatis etiam plus quiddam fallacie sue præstans, & quamlibet homini scilicet libenter indulgens, dum Deum nec ignorat aliquis scire queat, nec agnatum est ipsius voluntate ac lege venietur. Hi ergo demones, & hic eorum diabolus princeps: hos Cbristi nomen aurâ hominum viscera abito terret & cruciat. Hi omnibus memoratas superas insulas struunt, quos meta nequeat illecebris capientes, ut cum quolibet modo offensus Deo fuerint, ab spe immortalitatis abducant & oblectatione præsentium, & incredulitate futurorum.

CAPUT XXXII.

Si tam malus est diabolus quàm dicit, & tam pertinax criminum, futuri præficus Deus nec malum creare debeat, nec tanto culmine dignitas esse, ne aut sibi obvium, aut hominibus crearet inimicum; cuius quæ ratio facti sit si scientia scriptæ, narratio subsequatur.

Nihil malum peritus in suo opere Deus fecit, nec insitum in his creaturis aliquid noxiam est, sed ab his potius appetitum, qui ut placenti facta sunt omnia, non ut nocerent: sed primum Angelis sicut hominibus postea liberam Deum præficit voluntatem, aliquam in nullo præter naturam nutis animalibus præficient, hoc est sicut jam de hominibus dixi, in quodam ignorantie torpore compositis aut licentem obtinuit, aut omnia non liceret. Fons ergo totius rationis Deus irrationabiles sibi erat creaturas ministris: Aut que ipsorum sensibus tactio, si nulla voluntati potestas? Quæ postremo obedientia, aut quis Dei cultus nisi jubentis imperiis consequens esset similitudo famulatum? Quid si propter amissionemque voluntarium malum Creator est arguendus, quod dici nefas est, & de omnibus hoc modo argui potest, quia ad bonum usum facta sunt omnia, & malis exars habent, si his aliter uti velis.

Namquid malum est ignis? & certè quæ importanè admovetis exuruntur: terra obruit, sed cum subruat: non naufragis macia congregata sunt, & tamen intempestivè ratibus edita submergunt. Namquid ad decidendum cæli constructa sunt? & non summis cautius consistamus, excidimus. Veritè in sulcos terre atque decidendum causâ lignorum ferunt hominibus datum est, &

exin gladius bella sumunt. Numquid in relli mors posita est? & multi vitam laqueo finiunt. Quis hominum lèpidationibus saxa, quis ignea crucibus deputavit? Numquid fumæ dignitates idcirco reijbus dantur, ut tyrannides factis admittantur? Quàm bona creatio vini est! & acceptum effusius gignit insaniam. Ipsi herbarum succi, qui proficari medicaminibus admittentur, aut levius inscius nocent, aut lapsus hauriantur & perimunt. Creandum liberorum causâ sunt permilla conjugia, & ex licitis coitibus adulescentia admittuntur illicita.

Quid, rogo, æquius facere Deus debuit, quàm rationabilem Angulorum & hominum creaturam, atque hanc nec libertate privaret, & scientiæ cautionis imbueret? Quod si futuri præficus Deus creare hisusmodi, aut cæcitas præferre non debuit, ergo nec hominem facere aut cunctis præferre debuit, quem peccatorum sciebat: & sicut in dicit, ne ipsi quidem fieri elementa deberunt si nullius etant sibi profutura, vel quoniam nocere universa possunt, si solum non ita utaris ut facta sunt. Quanto hic divior providentiæ prohibitor ordo est, idcirco illi punim summa committente, qui erat ausurus illicita, ut attentior successerit cura justitiae & amare Creatorem insisteret & timere, ac simul tentari eum nec ab Angelis imponere monstrare, qui ob præsumptionem etiam Archangelum deiecit. Vales ergo Dei creatio bonum factum, atque ipsius beneficio in sublimibus constitutum voluntate propriâ, quare liberam accepit, & bonitatem mutabilem malitiam, & dignitatem insolentem perdidit.

CAPUT XXXIII.

Etiam hæc cum ratione facere videntur quæ de diaboli creatio casique diavli: sed quid causæ sit, quod post ausum tante temeritatis, sicut jam quævis, delectus statim cum satellitibus non fuerit signanter cœffere.

Dei iudicium non tantùm ex potestate, sed ex ratione est, qui in condemnatione non iudicantes solum vult esse sententiam, nisi & conscientiam delinquentis per quamdam penitentiam comprehenditatem, misericordiam semper ad se reverti cupientibus præstans. Et licet in omni æquitate sua iustus sit, est tamen in miseratione propensius, neque ad ultionem celeri indignatione scilicet, cuius iudicio nemo succedit. Salvare ergo non perdere quod creavit studet, & inde intratabilis patientie nec præcipitis aliquando viuiditæ est: quod si idem diabolus ceterique ejus perditionis facti ante augmenta consequentium flagitiorum, & secretorum cœlestium, quæ ex parte sciebant, provisione obtusius pernentate manus dedissent, humilitatis exortatione ament superbie diluentes, profectus in eos honor redisset Angelicus, nec miseri in eorum nanc furdibus volveretur, quos captos nequitiarum laqueis deprimum, & infelici sorte victorum tamquam in latellum suæ perditionis adsciscunt.

Vide præterea inter delicta & justitiam hominum, & amonitum certamen, ex compugnantibus inter se luxu atque virtutibus, præmium immortalitatis exerte. Spectat nos quotidie præstantes meri-

Audire ac
sive diabo-
ni primum
tonem ad
restaurandam
scripti le-
gum signa-
re.

Quis sit
deus fallax
delicta
bonorum.

APOLLONIIUS PHIL.

ZACHARIUS CHRIST.

Bona esse crea-
ta a Deo: nocent
autem malis
invenitibus.

APOLLONIIUS PHIL.

ZACHARIUS CHRIST.

Quare Ange-
los proximè
post peccata
eius è suo
grado Deum
non deiecit,
aut præficus
delevit.

b sive quæ? In Vind. sive quæ, nescio nem melius. Nam ita malo post ubi, hoc ergo Cbriste, vocem ego delevimus e primæ codici auctoritate sicut.
c postquam, hoc est? Hæc duas vocales que in editis deest, adscripturas c. lrm.

d amari... & timere? Sic codex Vind. in priorè editione amari... & timere.
e qui in condemnatione? Ita è cod. Vind. miseream, cum aucto legentur, qui condemnationem.

torum arboriter Deus, & fpirituales infidias fragili corpore fuperari placidus inuener; & debuit profectò tam libidinè creaturæ culpa fe plechi, & erecta in Deum Angelum fuperbia hominibus fubjugari; ut qui fibi auctorem fuum præfide noluerit, fubditorum præis nunc impera pateretur, & quàmlibet in pioresm partem homines voluntatis fuæ dominos præterabat, plures tamen per fe ad Dei fedem virtutum ac fide probatione tranfmittit. Vales ergo diabolum epifodemque participes futuro iudicio per providentiam Dei etiam cum quidam hominum utilitate fervatos, ut & longanimitas Cretoris lapfus pernitentie locum daret, & fi indulgentia fpatia nihil profecerit, fua potius quàm Dei fementia damnarentur; quorum reatu quotidie extrinfeclis illud accrefcit, quod licet ad iuftitiam hifdem impugnantibus excrefcant: nihilominus tamen & eo magis obtinet terrena fragilitas, quod hi nullo adverfante in fubftantia Angelicâ perdurant.

CAPUT XXXIV.

ANATOLIUS PAUL.

Intelligo afferentis tuæ summam in hanc venire lententiam, ut Dei Filium Chriftum non folùm ad refutandum diabolum, verùm etiam ad commendandum diabolum ejufque confertes, vel jam ad terras veniffe, vel iterum venturum eife confitemur; quod fi ita efl, potuit & Angelus mitteri, qui abique in jurâ Dei & difcretos à bonis malos præderet, & ipfiusmodi focus malorum principem divini auctoritate puniret.

ZACHARIUS CHRISST.

Prima efl quidem & caufâ quâ Chriftus Dei Filium variò ad terras habitus voluntatis, ut vel periculum hominem perire non fieret, vel perditum repararet: fed hoc quoque ejus providentiæ junctum efl, ut diabolum atque ipfius facios ficut in homine in primo fuperavit ad ventu, ita in homine judicet in fecundo; nec difficile Deo fuit per quamlibet celeflis miferæ poftitatem finem præfictis fæculo mittere, & punire prædicatos: fed quia memoratis negotiorum auctor Deum fe, ficut jam expofui, voluiffet valere, ut eorum qui eterque efl et ab Angelis & hominibus noferretur, manifiçari Dei Filium vifibiliter operante, & præfumptorem comitis confictari, ut nullis deinceps de intellecta uanis majeltatis apud utramque creaturam dubitatio linqueretur. His præterea additur oculis, quid hominon fub conditione immortalem antea factum, idem confutere in melius debuit, qui ante plamaverat. Etenim indecens erat fi à Deo corruptibilis homo Edus ab Angelo incorruptibilis redderetur, poftquam hoc hæc probatione mervaflet. Quod verò Dei immenfitatis dignitas, quàm ut perfcntium fuam in fumum beatitudinis præflet, & quod homini degoverat impetore, indulget refiftitio? Ut poffitum quem tantis malorum palliibus fequitur, quem cum fæculi noverit & periculis confictetur & credimus, ficut cupimus, ab his omnibus liberati, in fua vilicium majeltate regnantem.

CAPUT XXXV.

ANATOLIUS PAUL.

Firmata efl inter animorum expofitorum fides, fed ut nihil cunctationis fedidat, jam credenti pan-

f. rancus per h. Hic etiam explicat. Vind. fragrantur: tam in pœcedi editione legitur, per h. nullo ferit. In fine. quod h. nullo, repetitur in uno codice. Acherus, & de nos. in Vind. repetitur quod quidem hæc pœcedi melius efl, quàm h. quod eflit quon nullo.
 f. pœcedi quod quidem. Sic codex Ven. in edis prima & pœcedi, nullo. Hicdem Acherus nomen in uno codice legit. De filio vult ad hanc, et.

de quofo, quæ vis florere iniquos facti, vel deprimit rectos; & cum de homine, ficut aperiffimè tanta fit Deo cura, tam prava nihilominus utroque diverfitas agat, ut cum in illis malorum & voluntas & actus ut, copia à contrario cedat bonorum; his profpera denegentur, quos magis æquum efl eife locupletes.

Facilis rei illius intellectus efl, nec tota in fpiritualibus experientia querenda funt; quoniam evidenter etiam prærens converfatio docet quo pucto aut iniquis affluunt cuncta, aut necciffari bonis deficiunt. Hi enim verâ actuum vice non folùm pernitentem quaerita concludunt, verùm infuper populantur aliena; hi quælibet lucris totius vite tempus addunt, & in pecuniâ fperem requirunt. Hi autem propter occafionem debiti etiam honefta compendiorum ftudia deviant, ac bene parta pernitentem non tuentes, quonem jurgis præferant, & auctorem iuftitiae vindicem fperant. Additur, quid pravo miferatio nunquam permovet, aut ad data exgua via educat. His verò inopum fumptus operi efl, & prompta femper in opere bonæ voluntatis expenfa: quia verò morum fubverfio ex abundantia maxime venit, ficos tantùm incenitor criminum fovens largas exultantibus fufficit opes; ut fuffectibus gaudiorum luxuria fubrapat, deinde in comeltitacionem exuberatio vertatur, & capiva tenuitatis vitis irringert. Hinc ad Deum minor abundantibus cura efl, & fiducia præfentium fperare non ficut divitias futurorum; prolixæ autem patientiæ Deus & tormentes in difolutionem propici fuit, & anguftatos in paffione confictat, promiffum euctis iudicium reddentur, ut hoc ille percipiat unufquique quod hie egerit, hoc in perpetuum potatur, quod infortis ac fubditi temporariè defpicendo veraverit.

ZACHARIUS CHRISST.

Cur Deus iuftos faciat carere fufficitate temporali & affligi, iniquos vero gaudere ac profperè agere.

CAPUT XXXVI.

APOLLONIUS PAUL.

Aperè etiam hujus interrogacionis membra paterentur, & uti moliffimè vererem aliquid tamquam in cumulum præfictæ hæcimus expoficionis adpice, non fupervacue inquirerem quid hoc fit, quid vitiorum ac peccatorum penitus infu diverfis malis affictoribus uftantibus, ac nonnunquam ex utero prodeuntes aut debilitas occupat, aut ad mortem immatura vit præcipit; quid feva innocis vcat infanti, nec majeltatis indubie pietas & iufticia omnibus prompta fuecurret. Unde fi, ut dixi, tantum non efl, breviter cuncta offentibus eloque.

ZACHARIUS CHRISST.

h. Cautâ afferit cur infortis mori pœntantur etiam in auro perfrictantur, ac à Deo non verentur.

Amplius quidem pœbulas quàm fufficere poffit credenti; & necciffariæ fcientie terminos iniquiffimone prætergredens; fed ne in fides falcepcionis ex aliquo incertus interet aut hæretas, etque ut in nullo de Dei iuftitiâ infidelium depuratio locum tenet; quid fentiri debeat adverte. (* Ex quatuor elementis hominem Deus fctâ, fctis, humidis, calidâ frigilliqve. In fplene frigida, calida ponuntur in felle, in fanguine humida, iucea reputantur in offibus, utraqve ut intelligis conficturata hæc ex contrariis. Factores optis in homine confictur, & divitiæ artis ingenio, præfictantorem fpecieqve fociata demoftrant quam in femet præis fingulis retinebant. Sic ite femper in malis quodquid à Creatore reanovatur, apparct. Hæc

h. prætergredens. Sic Acherus ipfe in margini notat hie oportere, cum in notandis codicibus reperit prætergredens, fctâ, ac in fctis, adfictantibus ex eod. Vind. & Etenam antea legitur ad nullum. Quæ deinde peroffit hie iufta funt, hæc in omnibus eod. prætergredens in uno S. Annulli, delict. In eo S. Ant. eod. ubi legit quod fctis apparct, plerumqve habet quod ipfe notat hie adfictis.

ergo in conceptionem æquis partibus consistant, atque ita ex omni viscerum regione conveniant, ut in nulla aequalitatem germina Creatoris excedant; sed hinc inferendi interpretatio aut parcissima, aut immodica temperat parentis alterius, & quod malè provaluerit coalescunt in illa uterum, vel mox ex utero producenti aut videruntur gignit aut mox: gemitur enim in homine venae sunt, quæ præcipuum inter omnes spirituum ac sanguinis obitum præcipuum, & ab ipsa sede viscerum exiguus merabus spirare totum corpus illustrant, nequeque idcirco exploratur vna nec ac pervium servant; quorum si alteram de prædictis vis aliqua præcluserit, periculum hæud dubio debilitatis ac mortis operatur: unde infantes lapsilloni aut totius lucis emittuntur expertes, aut constitim parvulus immatura stors præcipit.) Nominatimque & ob coramdem parentem vel peccata vel merita, infantum citus huius est; quia dicitur ablatio probatur boni, puniuntur in ipsi, & qui se arguit doloribus alius, demeritum non sentiat, etiam ornatibus affliguntur: iustus autem major solis ignis examinat, cum in levioribus stabiles etiam amillime probantur afflictum.

Quod verbò nondum boni vel mali confosos infanda dæmonum venat infans, patrum quidem, si dicitantibus modis causa est; si iniqui sunt, nec prædictis vel similibus castigatiombus emendantur, etiam innocentum sistorum arguntur exitus. Nisi autem, quibus conversatio recta est, & per se malitiam diaboli cam sperant, etiam tamen talibus fatigantur infidas; neque à tædiosis exortatio vacant, quibus nocere inter vis dolosa non præcitat, ad hoc maloium vritutum semper involvens, ut sine ob via, seu propter fidem, illa proventur, aut iniquum aut negligentem Deum, si quibus forte fuisse possit, affirmat. Sed qualibet arte vel parvulus eruciet, vel parentes, Dei iustitia in utroque non deest: nam & infantibus translatio^a malis vitaribus uelari etiam hoc præcitat, ne ex improbis geniti similes quomodoque cibatantur auctoribus, & hinc qui genantur pro beneficio repanduntur est, quod temporario vexatorum dolore aut peccatis eruantur, & boni sunt, aut meritis augentur, & in hile eruciet.

Habes ergo interrogatiom tuarum causas, & omnium ambiguarum intellectum patentes. Ita que iam subdico Deo promissum concilio sciam reddere, absque quo hæc minia sapientia vera sapienter afflatus erudit, & querere à te altius desideris, rationem cælestium scitorum auctoris sui scientie postuloque permitte. Nihil licet nunc plura cognovers, & de interioribus fidei aliqua superint; non tamen putes omnia hominem scire posse que Dei sunt, nisi que aut scire humanam ipse perducunt, aut intelligere divina aspiratione permittit. Age ergo, & sciam conditi simpliciter suscipiam, devoti oris^a confessione testare, nec gravi præceptorum onere terreat: Ivis ita fers ita Dei, & intera voluntatem hominis tota necessitas legis, quam cum pen-

tin severitatem competens, ita ejus agnitione gaudebis, ut licet simulata de ante actio errore penitentia, major tamen veniat de confessione^a gratulatio.

CAPUT XXXVII.

I Am dudum voluntas, quam expetis, prompta est, sed vestra optata ruderibus fundamentorum locata; ita memem dubitatis emendant, ignorantiam scientia^a oportuit ambis; ut potentiam fidei adiam veterum purgatio firma prospiceret. Unde, quia occupationum duorum plena legis non potuit firmare revelatio; dixerim in pœnea nunc repecte; ut, quam prope modum non expectatur audiam, examinat ut multo dicitur cum veneratione suscipiam.

Repetam plene de anime visceribus intinmandam brevioribus loquar verbis. Christiani^a fidei integritas, plenitudo iustitie est, id est Dum nolite, coherere, timere, dingere; manu facta nec adorate nec colere, nec prophetas immolatorum obis vesce. Ecce iam non copiosa crucis hostia aut odor polletis agni expectat; cuius Dum coleris, si terret pro onibus Deo dedas, duo ex omnibus præceptis tenentur præcepta, ut Dum plerumque te, licet te autem hominem dugas; quia nec predesti sibi nullus ex te tantum possit, quantum ole vel cibus in commune vel singulis; qui autem æquus quam ut sicut te humanum diligis, à quo te similitur dâgo, si^a confidat exoptas: Sic prætare quem admodum & omne bona: certe non propter caducam brevissimi temporis voluptatim, sed beatitudine æternitatis excludere, nec tueri præcipientem vanitatem, ac fidem destititæ futurorum, cum ex diobus conductibus fore alterum claret, non deum sub Dei, sed cupiditibet hominis arbitrio fipm ponere, & propter electorem videntium præsentia sperare, quam ob præsentium transiitens utum mansura præterire.

CAPUT XXXVIII.

D Ei unam esse & simplicem maiestatem atque ab eo tributa & in divitiis condita omnes quæ sunt sentiant, & intelligere omnes possint; plenam penade legis ac promissorum illius fidem, plenamque iustitie & merito divina possibilitati subfite, se fœdus, etiam tibi, cum æreuo careat, qui non credid; quæ te Christo Des Filium & Deum manentem in homine dicitur, nec Redemptorem humani generis evictio^a in calos Crucis triumpho & confictur & prædicat; qui retrorsum totius lucis laboris, aut scelerum vindicta non sperat futurum; ille confertus diaboli gemitu jactantur eat exul ad tenebras, & proinde noctis meritis horandus flagrantis cum volentur incendit.

Abbe autem nunc mihi amplius quam de Deo tribuque illas sapere, & mihi ab illo edoceri scire velle vel querere; tamen, ne ignorantie vel tardæ credulitatis cultum perna committat. Mandat ut aboleris^a concordat fides, & excreant abominati-

APOLLONIUS PHIL.

Attens A. p. m. m. s. ad ut bene respicit que dicitur, rogat Zachaiam

ZACHARIUS CHRIST. Col Zachaiam facit Gal.

APOLLONIUS PHIL.

Apolloni confitio fidel Christiane.

Zachariam Apolloniam compellat ad hoc utaque, ut ab ipso mundi sapentia sciam Christianam suscipiat.

^a probatur affluam. Sic eod. v. d. emendat: prior editio, probatur affluam. et cepit. Hæc ita mala possit, ubi ex eodem codice scribitur augmatur emam, legitur augmatur emam, misis eam.

^b quod fere. Sic eadem eod. v. d. auctoritates sequunt, emendatibus id quod prior scriptura fere qua fere. Sic, ex eodem & d. Lem. oblatione malo site, nam Acheris tripliciter ex malo vna.

^c agens omni suscipiam. Opus est. Lem. lectio, quod prius scriptura dicitur suscipiam, misis placet. In hoc idem eodem & v. d. de suscipiam, prius editio de suscipiam, n. g. etiam suscipiam. Sic eod. Lem. in eadem, g. etiam suscipiam. Sic eod. Lem. in eadem, g. etiam suscipiam. Sic eod. Lem. in eadem, g. etiam suscipiam.

eod. v. d. magis placet quam emend prior et in habet Christiana fide. Hæc ita mala possit, ubi magis, lego g. etiam.

^a ex vestigia omni passor. Sic utrum eod. v. d. & Lem. & quidem emendat. In priori editione, sed ista fere quæ non passor, ista, ubi vna in eodem, Lem. habet non. v. d. vna.

^b mandata aboleris. Codex S. Ann. & v. d. habent palata, Hæc ita mala possit, ubi eodem eodem S. Ann. gaudet performance, gaudetibus, quæ in eodem eodem eodem Acheris, g. etiam suscipiam. Sic eod. Lem. & v. d. suscipiam, prior editio, suscipiam.

tionem templa vacentur, ipsaque divinitio, quæ ut visco à multisioribus demouum fraudibus vel doctis vel falsis est, sub reverentia sanctæ Religionis interest. Ego Deum Christum & salutis viam sequar, illum præ animi & cunctis visceribus diligens, in me hoc tantum amaturus quod ille dilectus. Tu autem, qui divini in me muneris minister fuisti, ab auctore gratiam recepturus, crede, quæso, pietatidinem huius; tunc intenoris sacramenta mysteriũ, & caducam materiem celsioris spũ

innovatione perfunde; si quid enim creditis qui non sine tractatibus affuisti, ita animam vere lucis gaudia perfuderant, ut Deum Christum, eiusque pietatem, licet diu ignorasse penitent, æternæ tamen beatitudinis sperem esse, vel sero agnitam, credidisti.

Finit liber altercationis Zachæi Christiani & Apollonii Philosophi.

INCIPIT EARUMDEM LIBER SECUNDUS
CONSULTATIONUM.

Incipiunt capitula Libri secundi.

- I. **S**i sit terra in Religione bonore perfusa.
II. Si Spiritus sanctus Deus sit.
III. Si Scripturæ sanctæ possit firmari hac eloquentia.
IV. Quid Judæis respondendum sit.
V. Si & in aliis solentur Judæi, præter id quod Dei Filium non credant.
VI. Si Dominica Passione Sacramenta Prophetarum oraculi sint prædicitæ.
VII. Cur antiqua leges peritæ sit recisæ, vel que volumine observationum iustitiæ tradiderunt.
VIII. Quæ sit Jussu in circumcisione iustitiæ.
IX. Cur Patriarchis licuit habere in conjugio plures.
X. Quæ Gentium essentia: cur Judæis, quibus prius lex data est, abjelli, Gentis quævis amplectitur Deum, edocet.
XI. Quæ Hæreticorum genera vel errores.
XII. Contrâ Marcionem, qui docet * docent Dei filius esse.

- XIII. Contrâ Marcionem & Photicianos, quorum unus Dei Filium fuisse corporalem refutat, alius pro tempore fuisse corpus. perperam esse non posse crediti.
XIV. Contrâ Sabellianos, qui Spiritum sanctum negant Deum, credendum deum patris quidem Deitatem affirmant.
XV. Contrâ Patropassianos, qui Patrem passum esse existimant.
XVI. Contrâ Arianos, qui Filium & sanctum Spiritum esse minus Patre dicunt.
XVII. Contrâ Novatianos, qui unitatem dissolventes, esse semel lapsam restantur posse non credunt.
XVIII. Quæ Novatianum respondenda sunt.
XIX. Quæ sit mysterium divinitatem integra pleni-tudo.
XX. Confessio ad Deum.

P R Æ F A T I O Z A C H Æ I.

CUM ad exercitium iustitiæ optima atque exoptabilis via sit piè vivere, & vitæ ipsius rationem factorem & cogitationum observantia custodire, præcepti uter bona omnia studii est, aut Deo semper aut de Deo fideliter loqui, quodque in homine maximum est, linguæ ac mentis officium Auctoris sui laudibus * deputare, nec tamen ita fervore piæ voluntatis actolli, ut in aliquo ætendi ac profitendi modum subnixæ fidei vota transcurrant, aut sacros divinx prædicationis terminos audientior licitis calet ingressus. Non ergo fiducia sed fide prompti, insinuationem primùm Sanctæ Trinitatis aggrediamur; post in Judæos, ac demum in hæreticos planâ expositione pergentes, etiam schismaticum Novationorum detegemus errorem. Ita instructio ex multis personis volentibus breviter vicem dabit, non omnia in singulis claborans. Experti itaque rem inter personas meliis agi, Zachæum nostrum Apolloniumque iam nostrum ad prædictos causarum gradus robustiore scientiâ deducemus, ut libelli superioris more, religionis nostræ æmuli prædammentur; & is qui discendi accenditur studii Deo vivere capiat ac vitis intente. Nunc ergo inter prædictos leni collatione & proferentur omnia & probabuntur, ut congruâ brevitate monstretur quid recipi debeat, quid caveri; cum & fidelium credulitas coelestibus confirmetur exemplis, & prophetarum perfidia suis vel maximè intellectibus destruetur.

Si quisquam, Zachæe, referre, ut dignum est; Segratum Deo pro collatis in se ejus miseratione beneficiis, aut sermonibus sufficit, aut animo comprehendit, ego præcipi perfungi hoc mune-

re debeo confessionis & mentis, qui illius adspiratione, tuæve doctrinâ tantis errorum laqueis evolutus, mortis vincula depositi; & terrenum exortus hominem, in spem coelestium gaudiorum Dei adop-

a tradidit] in eod. Viñd. legunt *instaurant*. Itæm ex eodem codice & à Lemov. restituitur *qui docet dicere*, ubi male editum erat *qui non dicunt*; & capitulo sequenti verbum eodem adscriptum.
b observantia custodire] Sic eod. Viñd. & Lemov. emendat: prior editio *observantem*, correptè. Haud ea multo

post *studium sui laudibus*, scripturas sanctissimæ codicis Viñd. sequitur, in quo vocis intermedium *obis* partem constituit.
c audientior breviter] Optima ejusdem Viñd. eod. editio; in editis *audientioribus* *hæreticos* *laqueis* *involutus*, minus licet, ut æquidem legitur.

tionem transivi; et tunc insuper sacrificii participes facti, uno Deum sumendo et participans, toto animi vigore & salutaris expectare debet, & obliqua deflorare. Sed quoniam in retribuendis peccatorum vice, nec in hoc quidem sufficientes sumus quod intelligendo sentiamus, hæc totius retributionis penes impares valet, si largitor totius indulgentie Deus, dignatione quæ nostris cogitationibus interest, debentibus iniquis votum, & pro rictu recipit voluntatem. Quamlibet ergo inuisibilis læticia compos magna sui consequentibus, major mihi tamen ignoratur metus est ex quo aliquid esse corpis licentia; grandisque animus cura sollicit, si spiritualium consiliorum secretorum plenitudinis sacra quantum audire fatigæ liceat, aut ignarus aut trepidus deprehendat. Nam prima fides in que præcepta conciliens, Patris tractum ex quo sunt omnia, & illi per quem facta sunt omnia, credulitatem simplicem populi, post aeterni incensus traditionem mysteriæ eorum sancti Spiritus mihi à te exacta consilio est, & tota in Trinitate mihi credulitas.

CAPUT PRIMUM.

Remissionis igitur memor prorsus an sit certis in Religiosis honore persona, vel si ex usu multiplex necessitate & non ex speciali appellatione nominis assumptum; quod si hæc sapientia cœlestis ocula respiciat, quod si in functione ad venientis huius beati esse consummatum notitia perfectio reboratur: consequens erit ut doctrinas quoque hereticorum & universas schismatum pravitates, quo vitari cœcis possint, consulas opedas, si prorsus quilibet erudi debeat jam concessa monstrare.

Semper quidem sapendū malitæ spiritualis aciculis vult sub immunitium expectatione bellorum instructionis usū oportet insulsi, & etiam detestari, sed à multis qui exipis & proleat & subiniter condita, velut novæ eruditiois opus reculant, ac tam planè de omni dudum ambiguitate distrium est, ut nunc non modo rudis in interpretationibus sensus, sed verba denique nisi insulata non suppetant. Necesse est præterea in quilibet editione soliditatem est aut refricare jam cognita, aut clarioribus inserta monumentis supposito auctore præferre; unde magis utique nostrum fortasse conveniat exemplari adire professorum, se de illustriam voluminibus huiusmodi haurire doctrinam: quia & tibi ubique dubio conciliandus est perfecti ab eruditioribus discere, & mihi de matris tutius reticere.

CAPUT II.

Ego credo aliquos super his crescente fide nostra latius dispositale, ac tantis annorum temporumque cur culis spiritualium virorum ingenis, non solum possit, sed meritis. Verumtamen rudibus animis diffusâ tardius innoscant, & sensum prius emerant protra, quàm doceant. Atque ideo excolatione cessante invide necum utilium terrof excludat, & indeque quasvis quam amplectis gratiam insuperabilis huius amor vincat; veterum

diam proverbii veteris sententia sublestante. Quid enim dici à quoquam potest quod ante non dictum sit? Aut que tam abstrusa in nostris rebus scientia est, quam usus non illud raverit præcedentem? Unde hoc primum de sancto Spiritu certus revela: Deus ne, an res aliqua Dei sit? Et minus divinitatis, an plenitudo credendum? I robati autem testimonis oportet quod simpliciter credendum huius sacramenta, declarare.

Quæri licet expoliatione tus sit, & quoddam negotium tante utrogationis nectat intento, qua ardui opera res loquenda, & fide magis est metienda quàm verbis: tamen quoniam exigere ab humilibus magna non desinis, & recitandi oportunitatem dominicus fervor exultant, quo fieri subsistant non deprellam humo tegere, si est, non in cludam cordis rancore secretis, sed notitæ expientiam; & scripta annotatione mutare, ac vice sententia multiplicare præcipitur; ad expositionem ineffabilis maiestatis trepidi, ad confirmationem securi commissa auctori suo ora solvamus. Deus unus est, & quàmlibet personis ac nominibus distincta sit Trinitas, à se tamen atque à sua æternitate non distat, sed manens ante sæcula divinitas in Patre ac Filio & sancto Spiritu verè & propriè creditur una atque eadem, nec dividi nostris interpretationibus potest, nec rursus verà in unius personam Trinitate coniungi. Sic ergo Spiritus sanctus ut Pater ac Filius Deus est. Neque in Trinitate unus, sed Trinitas unus est. Hæc fides plena, hæc nostra credulitas. Idcirco Deus nec aliam præcipitur nec vocari, sed Deum in prædicis personis ac nominibus contentur. Inenarrabilis enim divinitas, non ut concludi aut apprehendi vel vocabeli possit intra nomina personaliæ se præstet: sed ut quod erat, esse & noceret, intelligentiam suam parte, quam capere humani sermonis angustie prævalent, creditibus dedit. Verùm hæc tibi non subtrahenda existimes prois, sed non credita prois; quia ab idololatriæ multitudine veniens, etiam hic tibi prædicari Deos putatis, nisi id quod plenitudo huius continet traditionis exordia siluissit.

CAPUT III.

Quantum intelligi datur, ad illi speras in interpretationibus fides, ac veritate ratio expolitionis coheret; verumtamen sacris interloquutionibus eadem dicta firmari stabilitas pure credulitatis expolit, & quoddam veritatis cūmen cūstentibus argumentis hæcione consistit, qua videti incongruum potest, ita de Deo loqui, ut non magis illa quibus se solum insulari volent, præferantur. Quæ de se ex multis, que enumerari ad præfens non possit arbitrar, neque ut nunc enumerentur expolitione, qui necram doctrinæ ordinem non historice corpus inquiri; perspicua quæque & pauca dicturus auctoritatem reddere memoratis. Nam, sicut dixi, velut emiseri jacta nec bene, nisi humanis adhibita sermonibus, divinis utsuper tulerantur extempis.

Competenter expolit, ut si potis hæc detur, que in testimonio sui divinitas ipsa proloquuta est; & rectè ex innumerabilibus pauca proferre; quoniam verè probatio maiestatis, tametsi habet pluri-

d uno Deum sumendo] Vix quidem in toto hoc opere præterit us, quia hæc Agrippam jam Christiana de scali Christi dem iustis prædicat testimonium.

de prædicis quæ] Sic codex Vind. meo iudicio melius quàm prior edico prædicis. Infra idem & Lenox. quo utitur not.

et edidit feror] Ita edidit ex codic. Len. in editis ut cum feror, male. Paulo sequitur, ubi legitur non fer-

ditio possit, sed necesse; etiam quidem debent esse quia aliquid vult ubi, sed nihil in illi, & penitus, quo hæc quædam separati possit.

g. Antecessa, abstrusum] Præterea emendatio quam codex Vind. suppeditavit: etiam correspondit edum erat, & deponere. Hæc na multo post spiritum edico est quod ex pluribus variis operantur. In ipsa quod Achilas edidit: hanc notitia operantur.

d

APOLLONIUS

ZACHARIAS

APOLLONIUS

f

ZACHARIAS

Explicat Trinitatis mysterium.

APOLLONIUS

ZACHARIAS. Spiritum sanctum probat Deum esse.

mitatem, pluralitate non indiget; credentique & pauca sufficiunt, quae increduli, etiam si in multis leventur, ignorant. Unde primùm de veteris Testamenti libris, post etiam novi, sanctum Spiritum in substantiâ unum divinitatî agnovisse, libro Genesis sic inchoante: *In principio fecit Deus caelum & terram; terra autem erat invisibilis & incognita; & Spiritus Dei ferebatur super aquas.* Ille principium est, qui Judæis, quis esset, interrogantibus dicit: *Principium quod & sequor vobis, unde ab eo & alio loco dictum est: In capite libri scriptum est de me.* Ferebatur autem Dei Spiritus super aquas, ut ex his viva omnia produceretur ipse rudibus ignis propè fomenta praestaret, qui nunc purificatis dona sanctificationis infundit. David perinde, Deo aspirante, testatur: *Verbo Domini caeli firmati sunt, & Spiritus aëris omnis virtus eorum.* Vide quàm plena sit brevitatis, & quàm clarè in sacramentum unitatis recurrat; Patrem in Domino, in Verbi significatione Filium ponens, sanctum Spiritum ex ore Altissimi nuncupavit. Et ne vocis cultio reputaretur in Verbo, eoslos per eum edocet factos; ut flatus in Spiritu, virtutis in eo plenitudinem demonstravit. Nam ubi virtus, ibi necesse est & persona subsistens, ubi omnis, non ablata à duobus led consummata signatur in tertio; non ut sola habeat quod in toto est, sed ne minus habeat quæ in sola appellatione postrema est.

Iterum idem Propheta Trinitatem, dum precatur, exponit: *Cor mundum crea in me Deus, & Spiritum rectum innova in visceribus meis. Ne prostiteris quæ facis tui, & Spiritum sanctum tuum ne auferas à me. Et ecce mihi lætationem salutari tui, & Spiritum principali confirma me.* Principals Spiritus, Patris est; Rectus est Filius; Sanctus verb cognominis sui adjectione distinguitur. Nec de vocabulorum adjectione moveret, quod principals & rectus Spiritus sanctus prophetica appellatione signatus est. Licet prospecta una sit in linguis; memen qui Deus Spiritus est, ne personarum consilio nostris intellectibus heret, utriusque est adjecta diversitas; qui enim sanctus, necessariò rectus est; nec potest iterum rectus esse, nisi sanctus sit; principals autem, quia ex eo unigenitus Filius, atque ab ipso Spiritus sanctus procedens; de quo Elias sub persona Dei de Cbrado loquens hæc poluit: *Ego loquor tui sum; & ego vocavi & adduxi eum, & præparavi iter ejus tui: occides ad me & audis hæc. Non in occultis ab initio loquor tui; tam secretis illis erem, & nunc Dominus misit me, & spiritum ejus.* Angelus perinde ad MARIAM sacrae Nativitatis mysteria nuntians, peria de eodem sic depromit: *Spiritus Dei superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Dominus postea, cuius de vocatione Gentium loqueretur, intra unum divinitatis nomen sanctam Spiritum prædicans ait: *Evangelium auget, accete omnes gentes; baptizantes vos in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti.* Paulus similiter, Apostolus: *Qui autem confirmat nos, visitans Christus Dominus, & qui movit nos Deus, & qui sequatur nos & datus signus Spiritus in cordibus nostris.* Et iterum, dum ecclesiis Corinthiis precatur, hæc subdidit: *Gratia Dominus nostri Jesu Christi, & charitas Dei & communicatio Spiritus sancti cum omnibus vobis.* Unde propitice brevitatis memor, sententiarum multitudinem, quæ largissima suppetit, non requirit; quoniam, sicut dicit, in patris Deo credere consuetudo fidelium est; memissile autem plurium, diligenter magis per-

ficientis, quàm docentis officium est.

CAPUT IV.

Am quidem simplex assertio fidem fecerat sanctum Spiritum verè ac propriè Deum credi; sed quia scilicet est fermonibus præbere consensum, quàm intellectum sensibus mutuan, firmiter oportuit examiniare suscepta, ac voluntariam consensuam certilibus confirmare doctrinis. Nunc autem scilicet rum quæ adverte nobis sunt pravitates reticens, à Judæis, si videtur, ordine principia, cur indomabois populus Deum ac Dei Filium abnuat Christum, creaturamque omnium Dominum in neutrà velint nativitate subsistere, qui atique ante omnes quæ nunc salvantur salvatæque sunt nationes, futurorum scientiam per legem Prophetarum noscentes, quæ erant promissum salute salutanda necesse nullatenus ponerunt, cum & Deum nolisset & Dei clousis non careret.

Non fallitur estimatio tua Redemptoris nostri nativitatem, & quæ secundum Deum & quæ secundum hominem in uno eodemque nunc firmat, totis scripturarum voluminibus continet; a- pertèque Judæis sacri adventus mysteria revelata, quæ intinere summittit ab animo non abesse, si in cunctis attentos sensus sequeretur ordo fermonum. Sed quoniam volentis nobis intelligentiæ simplici, non pugna contrariis difficultatis est, auditioni tue factis sit libatis subligis totam hæc in parte luminis intueri, & utriusque brevi expositione percurrere. In libro itaque Genesis dum refertur consanguis Sodomorum, unus quidem ut semper voluntatis, sed non unius personæ actus ostenditur, Scripturâ dicente: *Et pluit Delphinus à Domino de caelis.* Moyses iterum Dei iussu in lapide constitutus cum postero- ra illius accerneret, Trinitatis distinctionem in numero designavit dicens, *Domine, Domine, Domine, misertor & miserator.* Per David autem loquens ad Filium Dei Patris hæc verba sunt: *Ex aëre auis laciferum genui te.* Per Salomonem verb de se Filius ipse testatur: *Cum pararet Dominus caelum aderam illi, Cum inteneret suam sedem, & super stratus validos sedere auctus, cum confirmaret pueros suos soli: quando sortis sanctas fundamenta terra; operans apud eum disponens, ego eram cui assignabatur: quando iacundatur ante faciem ejus: cum lateretur orbe perfusa.* Idem iterum dum de ejus ac Patris ambigit nomine, proprietatem veræ nativitatis exponit dicens: *Quid novem ejus, vel quod nomen Filii ejus.* Hæc de Christo secundum divinitatem ad præsens dicta sufficiant.

Assumendi verò corporis fidem, Moyses primùm iustus hoc populo predicare sic loquitur: *In novissimis diebus Trophæum vobis exortans Deus de stratis vestris sicut me: hæc audieris, & qui non audieris Prophetiam illam, ego vinctus, dicit Dominus.* Quod testimonium à Salvatore firmatum est, cum in Evangelio eodem Judæos increpans dicit: *Si crederetis Moysi, & audiret de eji: de me enim ille scripsit.* Innumeris verò sub ejusdem Moysi personâ tratem populum dum Jesum Nave Deus commendaret, admonuit ut in cognomine terreni dicit, futuri & celestis vocabulum intellexerit: zie enim Deus ad Moysen, *Ecce hic Jesus qui esset tibi, unde ne spernos illum, Nunc & ipse obtemperans tibi eris; & nomen meum est in illo.* Planissimè denique per Jacob Patriarcham veritas Prophetice be-

APOLLONIUS.

ZACHARIAS. Christum Deum esse & hominem probat adversus Judæos.

Gen. 19. 24.

Eccl. 24. 6.

Psal. 109. 3.

Psal. 1. 17. XXX.

Prov. 30. 6.

Deut. 18. 15.

Mat. 19.

Joan. 5. 46.

Gen. 1. 1. In Tomo Septimo.

Psal. 1. 17. Psal. 109. 3.

Psal. 1. 17.

Psal. 1. 17.

Psal. 1. 17. In Tomo Septimo. & solenne velle compo-

Eccl. 24. 6.

Psal. 1. 17.

Psal. 1. 17.

Psal. 1. 17.

Psal. 1. 17.

à interrogantibus dicit: In Virg. vocem hoc comen sic descriptum est: *Et primus amicus de precatur, qui de Ammonio: ego parvulus. Et. Intra ubi legitur quæ præcipit, Tom. 1.*

cod. Len. in edite corrupte legitur signis propriis. adram illi; & cod. Wind. adram illi. idem ubi hæc illas facit.

Gen. 49. 10.

1

Numb. 14. 17.

Isa. 48. 16.

Isa. 7. 14.

Mat. 1. 23.

Isa. 49. 16.

Jerem. 5. 14.

Mic. 5. 2.

m

neclitibus impleta est, cum & Dux & Princeps, ad est Rex & sacerdos, usque ad eus tempus Judicia futura verbis talibus intematur: *Non desit Dux de semine tuo Juda, & Princeps de Israel, donec veniat ad repatriam ista: & ipse est iuxta verbum Gersonis.* Balsam perinde in Numeris eodem annuntiat, dicens: *Orator stella est Jacob, & homo de Israel exsurgit.* Quod Magi in Orientis partibus semper retinuerunt, primum certum Salvatoris inspectio sidere nuntiavit, & quod olim per auctorem lux veris fuerat prophetatum, per ipsos cognita aeterni luminis inspectio compictum est. Per Eiasum denique Deus loquitur: *Ecce vester in Sion lapidum electum angularem, presertim, & qui crediderit in illum non confundetur.*

Hunc cumdem ex Virgine uulturnum idem Prophetam sic memorat: *Ecce Virgo concipiet & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel, quod est interpretatum coexistingens Deo.* Sub verbis iterum eorumdem Judaeorum in futuro iudicio gementium, cum Christum in patris maiestate conspicitur, haec depromit: *Non est Deus pater se: tu enim es Deus & adorabatur.* Hieremias autem fideles populi vocibus hac exponit: *Hic est Deus noster, & non deputabitur alius obique ille, qui venisset amicum vltim prudentia, & dicit tam Jacob pater suo, & Israel dilecto suo: passus haec in terra vestra est, & omni hominibus conuersos est.* Malchaes vero etiam locum in quo erat orandus ita prodidit: *Es in Bethlem domus illius Ephraim, non quia exigua es, ut uelut natus in Bethlehem Juda? Es tu enim mihi proderi quomodo Princeps in Israel: & processurus es in principia saeculi.* Innumeta praeterea leguntur & supplicum, quae mysterium naturae utraque in Deo Christo apertissimè docent; sed consutari perditos ac rebelles suorum tantum auctoritatibus ratio est: & sicut jam admodum, interrogari potius tunc quam remanentium intentioni respondere propitium habere enim proficitatem necessitatem ratio certaminum potest, expleri breuibus aequum est studa consulentium.

CAPUT V.

APOLLONIUS.

Dubium non est his testimoniis nequaquam suberahi fidem posse, atque eiusmodi probationes, ne ab ipsis quidem Judaeis, nisi insinane plus malunt, exanimiter improbandas, praecipue cum ex eorumdem voluminibus intoties adeo clara integritate perleant, ut etiam sine assertore petentibus, ipsa se comprobent. Verumtamen quibus idem Judaei in diversum aguntur ex: mpis, fieri certor caperem, nec solum rectis sed contrariis pariter edoceri; quomam illa demum consummata dicitur veritas potest, quae errantibus non solum in quo corrigi possunt; verum etiam in quo per semet deprauantur ostendit.

ZACHARIAS.
Uicitatis feb-
tiam in Trini-
tatis in personis
actus probat
aduersus
Iudaeos
Isa. 6. 4.
Isa. 14. 19.
Isa. 1. 2.
Isa. 44. 2.

Inculcatum illi sapientissimè retinet, unum Deum esse, hoc est unum Trinitatis diuinitatem, & in huius uocabuli appellatione significationem uel in substantia, non unum esse personae: sed illis hinc errore occasioe perhibet est, quod sub in Horeb monte Dei uocibus haec dicantur: *Amis Israel, Dominus Deus tuus, Deus tuus est.* Et iterum: *Ergo Deus, & pater me Deus non est.* Et tertio: *Ergo Deus, & non demerit: gloriam meam alteri non dabo.* Non utique nulli, sed non seci, id est, huic tantum

dabo per quem uobis ab initio amissam immortalitatem in melius reparari in praedestinatione constitui: demutat autem uerè non potest, qui dispendium augmentumque non recipit. Cum uerè alia Diuinitas non sit, necesse est ut Dñ. alius non dicatur. Hoc tamen Iudaeis de unitate Diuinitatis non tamquam nescientibus doctum est, sed ad idola transferebatur praedictum, ne Deos scilicet aut interpretarentur aut cohereret, qui unum in substantia & maiestate cognoscere. Illud praeterea clarum est, cum Deus de mundi & hominis creatione disponeret, sacramentum Trinitatis ostensum, Scriptura dicente: *Et dixit Deus, faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Non dicitur, prodeit uique nos unius; cum uerè ad imaginem & similitudinem profert, aequalitatem distinctionis insinuat, ut in eodem opere sic Trinitatis aperta cognitio, in qua nec pluritas casta est, nec similitudo distans, dura & consequentia sic traduntur: *Et dixit Deus fiat: Et, Factus Deus: Et, Resoluitur Deus.* Deus ergo Pater facunda demittit, Filius perficit dicta, Spiritus sanctus benedictione conharat: & necesse est, ut creationis totius auctor Deus unus sit, tamen est enantiatis sermo faciamus, quomodo habitationem antiqua denique per Moysen benedictio pandit & comprobatur, qua benedicitur populum sacramentum trinae uocationis iubetur; ac unum Deum ad Moysen: *Sicut benedixit populum meum, ut ego benedictum illis: Reuerteris in Dominum & adorabis te, & illuminet Dominus faciem suam super te, & misereatur tui, ut tollat Dominus faciem suam super te, & det tibi pacem.*

Unde intelligis non interesse indolentibus atque indematibus Deo, si non ad omnes sententiarum proprietates humanae efficientiae uerba consistunt, cum euenti huiusmodi intellectum sit relictum, ut quod errari à Deo uel ineffici dicitur, agi & effici semper à Trinitate credatur.

Gen. 1. 26.

Numb. 4. 15.

CAPUT VI.

APOLLONIUS.

Specialibus documentis Christi Natiuitas in Deo & homine monstrata est, atque indubitanter apparuit Spiritum sanctum in eadem substantia permanentem sacramentum perfectae Trinitatis implere. Unde nunc eadem id suppetit Scripturarum editione conuicta, utrum & Dominus Crucis praedicta sit passio, uel si in aliquo lego ueris corpore ueneranda mortis iudicia notantur; ut sollicitudine parumper indulta, haec denique sacri operis partem ordo ceptae eruditionis illustret, quam dudum simplicis traditionis informatio reuelauit.

Est plane omnium Scripturarum non solum de Passione, uerum etiam de Resurrectione, corbaque consensu aperta praedictio, atque in uobis Dei Regnum à Christi Passione coepturum praedicta Prophetarum ora eccinerunt. David prae ceteris sic loquitur: *Dicitis in Gentibus, Datus regnatus à signer.* Non quod non semper à conditione nostris sub Dei imperio fuerimus, sed quomodo ab eius cultu ac uoluntate dissentimus alienati sumus alieni. Unde & Moyses praedictum populum prophetice increpat dicens: *Eris pendens uel tua ante oras tuas, & tibi meis die ac nocte, & non credes uia tua. De quo & in Numeris ita scriptum est: Non quasi bonus Deus suspensurus, ut quasi plures homines uisus peccator. Verè*

ZACHARIAS.
Passionem
Christi probatam
probatur.

Isa. 52. 10.

Deut. 18. 68.

Numb. 14. 19.

I mi respiciam est | Codex Vind. qui mirandas est: haud
in eandem possi. item in Sion lapidum angularem.
in proderi qui sit | Codex S. Ara. proderi ut sit: idem,
iunguntur et ad unum à dicitur fari.
i. iunguntur & mirandas | Sic codex Vind. & Lem. prius

editio substantia maiestate, uisus redd. Intra ex cod. Vind.
uocatum sic que dicitur, indisciplinatus ubi legatur se benedictum
populum. Eiusdem est quod edictum in his agi & offer.
cum edita ille uerba est.

enim in eâ exprobratione quod se Dei Fidum diceret cuncta perpessus est, & non ut homo datus est mortis, quem non à crimine Crux recepit. Per Amos vêtus Prophetam spiritus loquitur de mediâ, sicut factum est in spitione illius, noctem futuram: *Et erit in die illâ dicit Dominus, occidas sal mercedis, & dies loris & ostentabitis saper terram, Et Hieremias: Extremis est quæ parit, & timuit autem ejus. Subit sal cum albus medius dies esset, & tenuis ejus.* Sub verbis autem ipsius Domini, etiam tormen- torum atque illationis injuriam Elias apertissimè declaravit dicens: *Dorsum meum posui ad flagella, & maculas meas ad palmos, & faciem meam non averti à sedante spursum.* Hinc & per David ante prædixit: *Federat manus meas & pedes meas, & dimoverunt universa ossa mea. Ipsi vero consideraverunt, & conspuerunt me. Divitibus sibi vestimenta meæ, & saper telum meum miseram sortem.* Nota omnibus causa est, à militibus qui cum cruce dederant vestem illius fuisse dividam, & unum ex omnibus vestimenta esse ante Judicium 9 fuisse transfcriptum. Aceti similiter & sellis admixtio, quam idem Judæi pendenti in Cruce Domino dederunt, per David longè ante prædixit est, sic loquente: *Dederunt mihi in esiam sel, & in siti meæ potaverunt me aceto. Ita & per Zachariam de vulnerum acerbitate conlocutus est dicens: Insurrexerunt in me quem transiverunt Lance enim latus illius penetrantes; & quam frangere os jam defuncto frangentibus non licebat, quod olim Moyfi dictum fuerat implerunt; ait enim Dominus ad Moysem: *Accipietis aquam matarum arietum ab agno & hircis, & occidet cum ovibus multatelo Syngaga ad vesperum, & maulcabitur eâ nullo, & ut non frangatur eis in. Latrones demaque suspensio epus eâ jugendos Spiritus propheta- vit, dicens: *Et deputabit eam iniquis.* De pactione verò infelicis Judæi, qui unus ex Apostolis fuit, & Salvatoris acceptus triginta argenteis tradidit, adeo scriptura non tacuit, ut modum quoque pecunie deliquit, ait enim: *Et siccorum pretium appetiatis iniquis argenteis.* His testimoniis Passionem probatissimè sustinet.**

Nunc verò Resurrectionem sub ipsius Salvatoris verbis ad Patrem loquentis agnosce, David plenissimè perdoctore: *Non dereliquit animam meam in inferis: nec dabo sanctam meam videre corruptionem.* Dicere hoc de se prædixit Propheta non potuit, qui usque ad communis resurrectionis diem, in eâ quæ est patribus additus corruptione, durabit. Per Elias similiter: *Nunc resurgam, nunc glorificabor, nunc exaltabor, nunc videbitis, nunc crederetis.* Verè autem de Salvatore præmonium prædixit infens bidu mox, & post ascensus consequens prodit, quo copus sponte depositum, sponte iterum propitii resurrexerunt. Hanc enim dicam post Resurrectionem Elias numerum Osee Propheta apertè indicavit dicens: *Resuscitavit un Deus die tertio, post biduum resurrexerunt.* Elias verò totam Passionem Accensioque indicans fidem, hæc in predicatione sua posuit: *Tempus ovium ad occisionem dallas est, sed fuit agnus carum tendens se fuit voce se non aperuit ut fons. In humilitate judicium ejus sublatum est.*

Generationem autem illam quis enarrabit? Quoniam talis est terræ vitæque. David perinde sub verbis Dei Patris ad Filium proteloquentis, non solum ascensum, sed & iudicium prædicavit, dicens: *Utis Dominum Dominus meo, sicut à dextris meis: donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Cum igitur testante Propheta Dominus ad Dominum sit loquutus, cui dubium est, quod Filio Pater in gloriam divinitatis ex homine transfusit, cælestis iudici potentiam ac vim exercende majestatis inveni- ret, sicut ipse in Evangelio de hoc eodem loco dicit, nulli unquam Angelorum aut hominum dictum fuisse, ut ad Dei Patris dexteram ledens sub- scriptos pedibus nominis sui calcaret inimicos? Hanc sibi Zachariâ abstractus demonstratam, sic loquutus est: *Et assentis mihi Dominum fiam Sacerdotem illius magnam stantem ante faciem Angeli Domini. & ait: Itebus stobat ad dexteram ejus advescero fies: & dixit Dominum ad diabolum: Incipet Dominus in te die hodie, incipet Dominus in te, qui elegit Jerusalem. Nunc hæc ratio extrahitur ex igni est? Id est, num- quid non petacta jam passio est, & hominis fragi- litate deposita, potestas Christo tempore successe- rit? Daniel quoque paria de seipso profertus ait: *Prædixit ecce in nobis casus quasi fuit hominis vivas usque ad viderem dicam, qui assistebat abierunt tam, & data est ei postea gloria, & omnia terra, & terra, & omnis claritas servitus: & passus ejus po- restas eterna, qua non auferetur: & Regnum illius non corrumpetur.* Hæc itaque Judicia dantur & recense- rit: noverunt illa, nec tamen credunt Christum, quem à patribus abjunctum non nesciunt: in se- clesire se simulant, dum in semper etiam in eadem quem præfatus lege vixerunt, ut id quod labris faterentur, corde simul & opere denegarent.*

CAPIT VII.

Satis abundèque monstratum est Resurrectionem S Dominicam, Ascensumque cælestium divinus testimonis dicere, & illa omnia spiritibus ful- gere documentis, ut etiam si admitti scinoris ali- qua possint ignorantie excusatione defendi, dam- nari præfatum incredulitatem veritas latus dis- fusa compelleret, quia auctoritatem cælestium statu- torum adus denunciatæ humilitatis implet, & subfulescentiam docet credulitas populorum. Pan- de nunc itaque cur legis veteris portio sit recusa, vel quo antiquandorum priorum voluminum cau- sa formam observantur justiores invenire; cum & idem utrorumque sit conditor, & eodem divine majestatis substantiam possident nec volentes in ratione dudent, & in præficientia æternitas obdu- cent.

Fidelis ac vera professio est utraq; unius Dei censere præcepta, & per Moysem traditam legem non abrogatam per Christum, sed invidiam fieri, ipso in Evangelis sic protestante: *Non vram legem solvere, sed adimplere.* Omnis enim Evangelicæ præ- dicationis promissa lex fuerat, Deo per Esaiam sic loquente: *Lex ex non prodit, & verbum Domini ex Jerusalem.* Id est consummata iustis fideique

174. 105.

Zach. 3. 2.

Dan. 7. 13.

APOLLO- NIUS.

ZACHARIAS. Cur supra paterem Christi- anus abole- vum. Mat. 5. 17. 174. 2.

o datus est mens? Id in hanc locum asservit Achel- rino. Id est non quod bonorum si dicitur, mens datus est: sed ut unum sit, uti quidem & in scripturis non placet. Hæc enim dicit videtur Zachariâ, Christum à Judæis dicitur esse mortem datur, quod se Dei Filium dicitur, nec carnis esse in carnis homines, cum cum totum admodum parit in hominum Crux recepit: itaque in hanc convenit que in memoratum libro supra rescriptis. Quod ex loco legitur minus patet, non probat eodem loco: sed que vox mens ostendit est.

p & die hinc] In alio codice est in die hinc. 11 qd ante judicium] Opusum hinc non hæc sup- plicare codex Lenzov. nam in veteri editione legitur: agere judicio, quod via festi vicia. Ista postquam maluerit, quam quod in editis erat postquam, & faret codex Vind. ex quo etiam isti scripturis subsistent. cum prior edico præfaret subsistent. Et hinc locum Euse- bium quem Zachariâ laudat, item codex parlo ante ex- hiberet: nam in eo legitur ante agnum, & maulcabitur cum ovibus in Lenzov. etiam ante. C. 119

doctrina per Christum in Ecclesia dignoscitur. Et
 urum Michas: *Lex ex Sion proficiet, & sermo
 Domini ab Jerusalem: & iudicabit inter plures popu-
 los, & revocet & detegat vitia nationes.* Alio-
 quin veteri lege jam tradita, quæ alia nisi Evange-
 lorum nunciabatur addenda? De quâ per Jeremi-
 am similiter est loquutus: *Eccc dies veniunt, &
 conseruabo supra domum Israel, & domum Juda testa-
 mentum novum. Non sicutum testamentum quod dis-
 posui patribus vestris, cum apprehendi manum eorum,
 ut educerem eos de terra Ægypti. Id est initiorem
 in Evangelio ordinabo, illaque celsabunt, de quibus
 scriptum est: *Dei illi precepta non habent, in
 quibus non persistebatur in eis, sed qui fecerit ea,
 vivet in illis.* Quidam ergo in lege hæc seve-
 ritas tantum statuta, ut rebellem populum atque as-
 fectum gentilitatis lasciviam potius humiliarent, quam
 attolli iustificarent? permittent, & velut quidam
 custodia discipulorum prelatum penam terrore co-
 hiberent, quos adhuc longè à fructu sine degen-
 tate, errare iudicium interminatio tandem non possit.
 Hinc illud est: *Oculum pro oculo, dentem pro dente
 Ne manducaveritis, ne contigeritis.* Hinc mensium
 observatio definita, neominiarumque festivitas:
 hinc statum Sabbati iter, ac penè totis huma-
 norum actuum rebus otio interclusa libertas. Si-
 curi verò pecudum atque alium victimas prima
 ratio confecta administrationis exegit; quæ accretæ ab
 illam repetere non poterant, consultus fuit pau-
 latione abolenda resistere, quam statim inhærenda
 putaret.*

Hæc autem alia & evidens ratio est, quòd licet
 Gentium ritu hostias immolabant, Deo tamen
 docebantur offerre, quod præstare idolis ante con-
 fuerant, & multiplici sacrificiali actibus occupa-
 ti ne cogitare quidem de transgressione spiritum
 aut occasio præbeatur, cum & quod desiderare
 possent, non auferebatur. Semperque superstiti
 quod explere devotionis intentum non valet. De-
 nique mox audiunt Prophetam: *Quo mihi multi-
 tudinem sacrificiorum vestrorum dicit Dominus, pla-
 urum san: Hincantem autem, & adipem ag-
 num, & sanguinem biberam, & taurorum volo: nec
 sic vocatis ante conspectum meum: Quis enim acqui-
 scit ista de manibus vestris? Calcare regiam meam
 non apperit. Si avuleritis simulacrum, & unum est:
 intentum abominatio est mihi. Neominis vestras &
 Sabbata, & diem magnum non sustinet. Jejunium &
 dies festi odii animi mea. Falsi estis mihi in aban-
 datione. Non dimittam preces vestras. Id est, non
 has pitius crimina vestra purganda sunt, sed quod
 ellet in nullo beneficentia purificationis futurum
 prophetice demonstravit dicens: *Lectumque, mundi
 fite. Id est, cum illius visitationis tempus adven-
 taret, spiritus lavacra sacramenta sciamini: Es
 si fueris delicta vestra ut phœniam, ut autem deal-
 bato ea, si autem ut cæcum, ac laicum candorem ef-
 ficiam. In phœnicio obsecutus peccatorum, in
 cocco mens cruenta deliquit. Talibus ergo per
 Christum dominicis mactans in mensis veris est,
 ac pro oboleto pecudum atque alium victimis cele-
 stis fidelium munus purè oblatione celebratur, &
 contra omnes infidus infestitas tumici spiritualis fa-**

eritici admittuntur minime; & illud in assumptum
 hominem Dei Patris completur edictum: *Tu et Sa-
 cerdos in aram secundum ordinem Melchisedech.*
 Ubi ergo Evangeliorum tempus illuxit, solvit con-
 tinuè gratis quos legis servitus retinebat, hæcque
 Domini ore prædicatum est: *Venite ad me omnes
 qui laboratis & onerati estis, & invenietis requiem
 animabus vestris. Tollite jugum meum super vos, &
 discite à me quia mitis sum & humilis corde, jugum
 enim meum suave est, & onus meum leve.* Ne autem
 prædicarum vindictarum rigor maneret, & mel-
 delam sceleratis penitentis incumbens restui exi-
 tum reperet, sequentari iudicio plerenda consti-
 tutum, in Evangelio Dominus ita prædicans: *Atis
 vincitorem, & ego vincam;* quoniam nisi emen-
 datio iusta succurreret, nemo ex illis vindicet, quàm
 qui in admitti probatione non fallitur.

Sic itaque & Sabbati abolitus torpor est, hæc
 à bono opere nullum fidelibus tempus exclusum;
 ipso in Evangelis sic loquente: *Quia dicit Sabbatum
 hoc facite.* Et, quæ *factum habent Dominum Sabba-
 ti est.* Elenda præterea quæ convenienti facultas est
 attribuit, quoniam ut ipse testatus est: *Non cogi-
 tantes hominem esse in se interpretantur, sed ea quæ
 de ore exiit.* Ita hæc omnia quæ cruciatum rebel-
 libus erant, indulgè per Christum libertate solvuntur,
 paucisque à superstitione cessantibus, quæ verè
 iustitiam merentur adjecta sunt; atque ideo
 inter exordia & plenitudinem fidei licet in medio
 recepit, quæ feris Judæorum mentes eorum san-
 ctissimum difficultate confingent, & venturæ in-
 dulgentæ gratiam suscipi faceret persuaderet, quæ
 distoræ abolitio servituti, & exoptata omnium li-
 bertas amabilem etiam incredulis reddidisset.

CAPUT VIII.

NOS immerito in hujus causæ interpellatione
 prospectum aliquod divinæ providentiæ sus-
 fecti consilium, ut hæc raris populi permittit pri-
 mordis vellet profugura ac placata suberentur, quæ
 abolen postmodum conveniret. Quæ rogo in Con-
 cunctatione hildem Judas sanctificationis aut me-
 ritici est, quod ea sibi etiam nunc in vicem baptis-
 matum blandiuntur, quam in signaculum tantum
 elicit sobolis consuetudinem præcedentis libelli teno-
 re signaveras? Et procul dubio clarum est eos ju-
 stitiam præmissi certiores, si in hac tantum corporis
 immutatione hident totius spei documenta compo-
 nant, quos repudiâ carnis ipsi judicare potius
 incruentis sancti Spiritus munere oportebat.

Rectè recolis præter libelli hujusmodi expositionem
 fuisse, in Circumcisione carnali signaculum fi-
 dei non statum fuisse iustitiam, Scripturæ memorante
 est: *Et dicit Deus ad Abraham; hoc Testamentum
 meum servabis inter me & vos, tu & semen tuum tuum.
 Circumcidetur enim vestrum masculinum, & circumci-
 clatur carnem preputii vestri. Et erit in signum testa-
 menti inter me & vos.* Hanc usque ad Christum
 carnaliter custodiam Jesu faveo actus subsequens
 probat, qui post excessum eremi in quâ idem Ju-
 dæi quadraginta vicent annis, nec quilibetquam
 huic fuerat subjectus injuriæ, quâ in solitudine

Mat. 4. 1.

Jom. 11. 11.

Eccl. 10. 17.
Gal. 1. 10.
Dico consilium
in condenda
lege.

Rev. 14. 10.
Hid. 11. 1.

170. 11.

171. 1. 16.

171. 1. 18.

r' anelli postmodum] Sic cod. Viad. & alias quem vi-
 dentur Acherus, à quo tamen citum est postmodum. Spe-
 cia, ut est animum ut anelli dicit, quod nisi illi. opo
 relucere non possimas.
Facto prædicatur] Hæc scriptum in cod. Viad. ex quo
 etiam ista scriptura præterea non valent. In editis præ-
 dicatur... inter amicum carni, vult.
Et superbia excedit] Vult addere ha scriptum
 est à Zachario, cum eam dicit voluisti pauci quodam

est; abrogata, in quibus tantum illi esset superstitionis, eam
 ferentiam non magis expressi arbitror si scribas ad iustitiam
 nonum; sed eandem illi vulgari lectore an quilibetquam agnos-
 cere posse, hæc facti sicut. In Lemov. deinde legitur,
 quæ veram iustitiam, forsasse melius.
Et convalescit ea ad tam] In cod. Viad. & Lemov. va-
 lentinianus restituitur. Hæc ut nullo pot in Viad. & in
 alio codice quem Acherus videtur, fidei, cum illi verbo,
 neque est facta.

Psal. 119. 4.

Mat. 11. 12.

Rom. 11. 19.

Moos. 12. 12.
17. 4. 1.

171. 1. 12.

APOLLIS-
MIUS.

ZACHARIUS.
De circum-
cisione.
Gen. 17. 10.

permissio extraneorum non erat populorum, pœ-
ben ignare percipitur, atque indico patribus mo-
re,) Idem transituræ cogitationem vitæ credu-
litate imponere, Scripturâ dicitur: *Et ad Domi-
num ad Iphim Nave, seu tabi cadaveris perierat, & se-
dec circumcidit fecerit filius Israël.* Ibid quilibet
& secundum literam contigit, sed in nos magis
prophetice interpretatione porrectum est. Jelus
eum ille sed vocabulo tantum, * nosse & facte,
Angelo ad Pastores in Evangelio nuntiavit: *Natus
est, inquit, vobis hodie Salvator, quem vocabitis
JESUM: Ipse enim salutum faciet populum suum à
peccatis eorum.* In secundis autem filiis gentium in-
tellectus populus, & in adhesionibus primis E-
vangelice conveniat dicitur. Unde Moyses pri-
mam talia prophetavic dicitur: *In novissimis diebus
circumcidet Deus cor vestrum, & cor sanius populi
tuo ad amandum Deum vestrum.* Hieremis perade
nec carnem circumcidendum sed corda denuntiat
dicens: *Circumcidite vos Deo vestro, sed & circumci-
dite præputium cordis vestri.*

Domianus autem in Evangelio Principi Judæorum
evidentissimè protestatur, nullum penitus sine la-
vacro spirituali aequè posse salvari, aut positio-
nem regni illius adepturum; ait enim: *Amas, amen
dico tibi, * nisi quis renatus fuerit ex aquâ & Spiritu
sancto, non videbit regnum Dei.* De quo tamen per
Eliam ante prædixerat: *Nobis prius memovisse,
& assumpsisse videtur. Ecce nova facta qui nunc
occurrit: & cognoscitis ea: & factam in deserto viam,
& Jannam in loco iniquo, ad agnoscendum meum
celum, & plerumque meam quam acquisivi in virtute meam
repperit.* Et iterum: *Si fueritis per desertum, ad-
datis illis aquam de petra, funderis parva & flux
aqua, & habet plerumque mea. Et tertia: Fluvium de
ventre ejus fluxit aqua viva. Itaque secundum A-
pollonium, Circumcisio nihil est, & præputium nihil
est, sed obsequium mandatorum Dei. Quæ in fide E-
vangelice credulitate impleta; gratiæque baptismati-
one, non nunc enim? sicut ante aut populum si-
gna ut sicut: sed inipsum carnis in ligusculum
lucide covertitur, nec sciam excipit, nec gen-
tem fecerit; atque in se omnes aequaliter salvasti
præputium in vitiis reputat, & circumcilionem tra-
dit in moribus, quia id quod vere sanctificationis
est ad fide dignoscitur, quod * manifeste hæci, ope-
ribus justitiæ non iniprat corporis deputatur.*

CAPUT IX.

Hujus quoque dispensationis sicut acceperam
certa probatio est, & Judæorum vanâ præ-
sumptione, qui reputandum sibi pro munere bap-
tismi credunt, quod pro temporis ratione præ-
cepit, non statim fidei, sed iustitiam generis
callosior. Quæ Patriarchis iustitiæ merito reti-
nentibus, quam ob causam habere in conjugio con-
veniente plures haurit? Nec in peccatum Deo uti-

que sciente & reputatum est, quod nunc ita inhi-
bitur & præcitur; ut non solum Dei dignum zeli-
tatur offensâ, sed ultione hominum æquiffimum
judicetur.

Multiplex quidem præpud plures licentia illius cau-
sa est, sed hæc precipua fuisse credenda, ut per-
fectiorem ordine sequeretur, Dei primam credulitas
fundaretur, & idem potius habilitate contentens
lex illa non tolleretur, quod fieri velut innoxium
reperitur, etque tantum signentur illibita que
verè mortali credebantur. Inde Abrahæ hdes pro
justitiâ reputata est, & devotio cessit ad meritâ,
Scripturâ dicitur: *Crederetis Abraham Deo, & repu-
tatum est illi ad justitiam.* Deinde quod plebem exi-
pant divinitas forent, gaudere voluit successibus
numerosis, ut præ ceterisungeretur quam præ
ceteris diligebat, & maledictum quod fugeretur,
cui semen in iobele substat. Sed excusatio cum-
citis ista communis est, & non paucorum causa, sed
populi: Patriarchis verò extrinsecus adimatur; nam
promissum ex semine suo Christum dum sibi quibet
quæ crederet peccaturum, & orandum adhuc
abique semper non legitur, tentæ solvendi amore
ferventes conjugia adire mulcaram, submissimum
jodacaptas un tantum matrimonio ipse sublimi-
limi germinis deputare. His enim Dea verba Abra-
hæ primam ejus facta promissio est: *In senectute
sua crederetis eamque gentem.* Pari propemodum Patriar-
cha Jacob honoratur eloquio, Domino ad eum
loquente: *Ego sum Deus tuus: crederet & reple gentes,
& Ecclesiam Gentium erant de te, Reges de bonis tuis
excitavit: & terram quam dedi Abraham & Isaac, tibi
dabo eam & senes tui post te.* David autem in spiritu
plantis sibi hæc promissio commemorat dicens: *su-
peravit Dominus David, & non perititiam: & fra-
stra ventris sui ponam super sciam tuam.* Similis per
Eliam promissionis illius ordo servatus est; ait
enim: *Ecce virga de radice Jesse, & flos de radice
ejus & arietes; in ipse genus sperabunt, in virgâ MA-
RIÆ venerabilis monuitur integras, in odore flo-
ris & gratiâ signatus est Christus, ipse in Canticum
Canticis hoc docente: Ego sum flos campi, &
flos convallium.* Ergo hæc avardorum vota simplicia,
Domino per Eliam loquente, mollita sunt, dum
in salutem humani generis per occasionem signi vir-
ginalis partus ostenditur, Propheta ad Achaz pro-
missionem maneris illius hic loquente: *Ecce habet
Domianus signum, Virgo concipiet & pariet filium.* Ecce
tertia.

Primo ergo est causa, quod non veteris simplici-
ter sunt abiti, nullique in numerosis iobolem su-
dus augeri insipientem & populum divinitas voluit.
Hæc dicitur insiper justitiam, quod ex genere suo
Christum promissum illud sibi venturum accef-
sione * multiplici matrimonio incerta sanctorum
desideria putaverunt, donec ex virgine sancturum
prædicatione contentant jam vicina revelleret, & idem
sentiam filistis soltas Reparator & Conditor cre-
scentia justitiâ impleturus afferret quod olim per dal-

ZACHARIAS.
Cui Jofias
plures fratres
ueros docere
licentia.
Rom. 4. 3.
Gen. 22. 18.
Gen. 37. 10.
Psal. 109. 4.
Ibid. 111. 11.
Ibid. 112.
Ibid. 10.
Cant. 2. 1.
Ibid. 7. 14.

ANEC-
DOTES.
I

1. Sicut populi tui] In alio codice sumus populi tui.
Ibid. ex codice Vind. circumcisio ante dicitur, etiam editis
legitur verba.
2. non erat enim] Sic codex Vind. sed vox circumcisio
deinde addenda est. Sic ut legitur non nunc etiam sum ante
circumcisio; in editis nonnullis quibusdā: Achertus, cœcæ pœcæ,
non nunciam. In hoc quod manifeste sibi, scriptura h. c. n.
codice Vind. comâ præterit editio quæ manifeste sibi,
prensâ.
3. non fiamus sibi, ... confidit] Sic codex Vind. & alius
quod Achertus videtur, emendat; in 1. non priores edi-
tione non fiamus sibi, ... confidit, corrupto. Superiori
capite: fiamus sibi, non fiamus sibi.
4. Die atque nocte] Hæc secundi verbum aliter accepit.

1. prout et vulgè solet, nimirum ut fiamus in illi voce ple-
ssimus, istâ aliter hauriam quædam, ultima vox
aliterpæ & codex Vind. & Lemov.
2. b. angustior quam per antea] Hæc vox quædam addit
& codex Vind. In Lemov. caret quod in it in Vind. sed
in eo habetur, quæ non caretis d. fiamus.
3. e de radice ejus] Postquam vocatum addidimus, f.
quæ authoritatem codicis Vind. Istâ in eodem præter
fiam & caret: sed quanto melius codex Lemov. Ecce
tertia, motum causâ ex Patriarchis plures uxores docere
licentia. Hæc dicit vox in editis omnino decant.
4. auctori assumpserit] Hæc locum ab errore immutans
est: vox credo. istâ occasione sibi habet cod. Vind.
& Lemov. ubi prior editio auctore.

penfionem inamari temporis distulisset.

CAPUT X.

APOLLO-
NIUS.

Quantum reor, & patere omnium intellectibus credo, à cunctis leuiores concupiscentie suspitionibus Sanctorum simplicitas absoluta est, præcipue cum explorator mentium Deus prerogatiuam possit talibus non desit, si id quod prohibuit pro dispensatione non fuerit, præsumptum iniuriâ comprobasset. Sed ex actis, ut iam videtur, causis interrogatio inopina subrepsit, quæ fuisse gentium specialis offensa, quæ tunc secularis ac temporibus abjectas à Dei informatione supererit, & nunc spe æternorum munerum provocatas amplectatur ac doceat, Judæis penitus à gratiâ Dei pulsus, quibus & in legis susceptione usus anterior, & in electione fues prima est.

ZACHARIAS.

Cur hæc
Gentiles, de-
uide Judæi à
verâ religione
aberrantia.

Pfal. 119. 4.
11. 4.

Sap. 11. 11.

Nullum à principio credentium Deus repulit, nec prius Creatori suo displicere Gentem, quam beneficiorum illius & suæ conditionis obicit propterea reuerentiâ vel honore insensibiles calere creaturas, ac simulacra hominum & peccatum veteritates, hæmeritò similes redderetur, quæ sibi, cum potiores à Deo facti essent, præterulerunt; Scripturâ memorant: *Simulacra Gentium argentum & aurum, opera manuum hominum, Similes eis prius qui faciunt ea, & omnes qui consistunt in eis.* Similitè & Salomon: *Homo factus est, & qui spiritum manuum est, factus illos.* Nemo autem hominum similem sibi poterit Deum fingere: cum sit mortalis, mortuum legit manus inquis; melior est ipse his quos colit, quoniam ipse viuit, illi verò nunquam. Et iterum attendentes opera, non noverunt quis esset artifex; sed aut ignem, aut spiritum, aut aërem, aut gyrum stellatum, aut nimium aquam, aut Solem, aut Lunam rectores terrarum Deos putauerunt. Cum ergo totus spei fiduciam, neglecto Creatore, in talibus collocarent, mercedem propriâ operâ perceperunt, ut suâ sponte in omne imunditiarum genus ruentes alienæ ab informatione Dei herent, quæ suis vicini seruebant, demeritè criminibus non potius vix adipiscendâ immortalitatis agnoscerent, quam Meditatorum Dei & hominum credidissent: unde in Deuteronomio scriptum est *Synagoga: Et desinam eis gentibus perferendam: Erunt, inquit, gentes in caput: incredulus autem populus in terra sua.*

D. ad. 13. 44.

Pfal. 13.

119. 1.

119. 7.

Judæis autem quomodiù fides & iustitia viguit, Dei quoque ab his dicitur non recessit, ipso per Eliam in Cantico proticante: *Cantabo tunc allelu cantum deus vinea mea.* Querela in Cantico, dilectus in Christo est; Vineâ: Synagoga: hoc enim & in conspectibus ait: *Et nunc homo Judæ, & gasubehisitis Et trasalem, iudicate inter me & vineam: quid faciam vinea mea quod allelu non fecerim ei: Pinea enim Domini Sabbati domus Israel est.* Homo Judæ, inuitor ut supra; hi autem qui habitant Hierusalem, quorum pes in Ecclesiâ fide currit. Itaque inter se ac populum Judæorum velut pari conditione Dominus hortatur agnosce. Quod ei adhuc mirabilium ac beneficiorum præstare possit, quod ante non factum sit: cui ex Ag. pto grauius liberati seruicibus, & absolute à cophino manus: cui inuictam in Pharaonem atque omnes

Egyptios signa, sicut in columnâ nubis & luminis die ac nocte visibiles prævix diuinitatis auxilium, & à persequutione impeta in penetrabilis dulcedine celebrarum? Inuidia præterea pelagi fuga, & contra insistentium violentiam defensio præstantis elementis; manus in cæto, & sine decoris ac vestium detrimento durare usus ætatis: expulso perinde gentium vi ac numero imperibus prælitâ, atque in possessionem æternitatis terræ hereditas constituta. Qual oburgatio lege incerpente peccantibus, & absolute paucorum animaduersione transgressio, remissa peccantium neces, acceptè in abaiationem diuinitatis redacta assiduitas lætatis.

Tantis igitur debacchantis perfidie malis quod adici potius potuit in a medellam, quam ut in remediis perentiam ex uterisque & sancti Spiritus voluntate Dei filius mitteretur, qui fidei gratiâ nostræ materiam dignatus assumere totum in Deo suscipere hominem, ut & totum se credere, in sui adoptione saluaret? Sed restabat incredulitas, ut in illos totumque nunc possessores sententia complegerat: *Oculus videns & non videns: corde intelligens & non intelligens, auribus audiens & non audiens: ac quædo conuertitur, & sanctorum illis, fides demittat. Et iterum: Pa genti peccatrici, populo pleno peccatis, filius factus. Et tertio: Derelinquitur filia Sion ac tabernaculum in vineâ, & sicut casa custodia in curam raris; & sicut vitæ quæ expurgatur. Quæ à se olim per Prophetam dicta confirmans, in Evangelio Dominus approbavit dicens: *Hierusalem, Hierusalem, quæ necis Prophetas, & lapidas missas à se: quæ voluit conuergere filios tuos sicut gallina conuergit pullos suos sub alas suas, & inuisit? Ecce reliquias tuis domus vestra deserta.* Id est qui Dei erat habitatio ante, nunc demonum est: quia quidquid religio vera deserat, superstitio prophana nobis vindicat.*

Ubi ergo Judæorum perditio in Christi ingeneratione completa est, credulitatem gentium fides patuit promissuram: & sicut ab initio non generis dignitati, sed meritis fidei salus magna promissa est, Domino sic docente cum se idem Judæi pro totius fidei probatione Abraham filios esse iudicant: *Pot, inquit, de diabolo patre nati estis, & operatiis factis. In cum Abraham filii estis, opera illius faceritis.* Id est, fides in vobis similes apparet; & sicut ille in omni humanæ hæretationis dicultate mihi credidit, pari & vos manufacturæ credentes. Hanc tamen eorum cordis dantiam manere quidem pro sui miseratione diuinitas non vult, sed existeri pro eorum incredulitate permittit, ac secundum Apostolum: *Ex parte in Israel accitio contigit, ac fides penitus subintravit.* Itaque ad obtinendam æternitatis bona nec Judæis prerogatiua generis subicit, nisi & fides originis suffragetur, moque rursus sola eorum non saluat offensa, nisi prælati humilitatorum pariter veracem exemplum; & unum in Christo atque indubabilem vix utrique populo patere erodentes, inextincta fidei dona tenemus; sicut in Evangelio ipse nos docuit dicens: *Ego sum vinea, & veritas, & vita. Nemo uenit ad Patrem nisi per me. Et, Qui crediderit in me hoc saluus erit.* Id est, ut sicut unus Deus, ita unus credentium populus Creatoris in perpetuum seruat voluntati: cultumque non recipit, dum neutram partem Dei iustitia deprimens, abulsi lætatur, in confessione credentes, quos incre-

119. 6. 10.

119. 7. 4.

119. 11.

119. 11. 11.

119. 13. 44.

119. 13.

119. 13. 44.

119. 13.

119. 13. 44.

119. 13. 44.

q. quoniam per] Sic codex Vind. erredatq; prior edicio, quoniam per, corruptè Iudæi idem codex & Lemos, quod ante non, antea legitur quod non non.
f. expurgata pulgata] Editio de parvitas, prius ed. cod. Vind. & Lem. in parvitas, & ipsi male: haud dubitè

quis veram lectionem exhibuerunt hic, perinde atque nisi ubi eorum erat ac pona in animum.
p. parat parat] Sic cod. Vind. & Lemos. prior edicio prius parat.

dultas in auctoribus prædamnavit.

CAPUT XI.

Multa est Judæorum recordia si tam perspicua nescimus, damnabilior contumacia si intellecta contemimus: sed sive ignorent se intelligant & recitent, alieni à crimine esse non possunt, quibus aut negligentia præjudicium in obliuione, aut reatus in incredulitate subeandus est. Hos igitur perditioni suæ, si hoc tamen eligant, derelinquens, hæreticorum genera propioritæque à mihi ponde, ut in fide tamquam in immobili sepe silentes, cum infestare fluctus perfidie cœperint, præcogitantes non movent. Nam licet simplicis animi fore credam horum pravitates errorique nescire, minoris tamen fidei est pro cautione cognoscere.

APOLLONIUS.

h

ZACHARIAS.

Ysaie re-
nunciavit hære-
tici.

Quæ Ma-
nicæus? p.

Tantæ hæreticorum ac tam innumera pestes sunt, ut eos non solum enumerare difficile, verum etiam nominare desorant sit: ita miseris evidenti pravitatum descendenda traditio à fide avertendo creavit, sic deique in sensibus perentiam subditas se diabolicæ fraudis immerit, ut etiam hæretici hæreticos habere se credant. Hi itaque traditionem Apollonicam relinquentes, magistros perhædæ sine sequuti, & uomen religionis mutaverunt cum sculo. Prout enim cuique libuit phibem infamiam fallendo seducere, ac sibi honorem parare de crasso, Deum aut ex parte credendum docuit, aut penitus abnegandum: habentes præterea Christi nomen, proprio mutuantur, ut in quoquo pacto à heretico non abesse, qui Christi nomine derelicto religionis vocabulum ex homine sumissent. Quod cum interit ab idolo an ab homine vocabulum accipiat, qui vocari Christianus desinit: Ex illo igitur benefis utaqueque nunc dicitur, quo auctore transfusa est, & in tantum propinquitate criminis delatatur, ut nec fide quidem intelligant se ab unitate religionis abscissos, quod fides etiam in nomine perdidissent.

Ex Manete itaque Manichæi, ex Marcione similiter aliamque plebs nominis: Photinus suos etiam vocabulo dividit: Sabellius perinde appellari ex se convenit sui exigit partem: Potipalianis error nomen imponit: & in diaboli hereditate æterna Arius tenet ex se gregeem noncupat perditorem. Innumera præterea talium progurgiorum potentia dicuntur, que sustulit vitas etiam reprehensibiles indignos facit: prædicatorem tamen impietati velut in appendicem conexas, impugnat Ecclesiam Christianamque non desinit. Sed qui quis semper nihil est validis veritate, etis undique fluctibus magne malis pondus immobile est, & scibus proprio assilla franguntur, dum ad hoc tantum perfidiorum conficere utcutio, ut à fide invicem discrepantes, sciam nostram dum destruire singuli cupiunt, alienant universi.

Manichæus cum duos esse aluit Deos, duoque principia, quorum alterum bonum, malum credi alterum vel; bonum fidei, qui severitatem veterum præceptorum Evangelii editione mollioravit: malum, qui hunc fecerit mundum, & per Moysin

ac per Prophetas ceteros sit loquutus. Humanis generis insuper Redemptorem non veritatem asserunt carnis habuisse, sed spectant.

Marcion verò secundum divinitatem Dei Filium constituit, secundum hominem negat. Purro Photinus ex tempore assumpti de MARIA hominis Filium Dei dicit, autè tempora non esse confirmat. Sabellius cum perfidia, quâ in Dei Filium blasphemat ut ceteri, etiam sanctum Spiritum ditheatur, & in Patre tantum veritatem Denariis assumit. Patristianus esse quidem aluit Patrem, sed ipsum mox esse sibi Filium, atque eundem ab unitate substantiâ in nativitate, passionemque descendere; sanctum perinde Spiritum etiam in persona eundem esse, non tertium. Scandæ Arius tubham ruiturus ad ima, & Trinitatem in personis ac nominibus constituit, sed unitatem divinitatis excludit, Dei Filium, per quem omnia sunt creata, creaturam statuens non Creatorem: appellatorem præterea nominum gradus adscipit dignitatum, humiliorum faciens in hoc, quem posterior loquatur in nomine.

Itæ sunt principales hæreticorum sectæ, & tam fuscitæ hominum perfusions in dogmata diversa rapantur, ut substantiam indissolubilibus Dei simplicem, & divinitatis ineffabilem majestatem aut interpretationibus dividant, aut gradibus exhorrest, cum & que indigna sunt de Deo fingunt, & que ei sempiterna vel propria, distentur.

Quæ Mar-
tionis
Photina.

Sabellius.

Patristianus.

Manichæus.

Arius.

Marcion.

Photinus.

CAPUT XII.

Estimari ab his haud dubiè potest, quas haberi principe loco dicis, quales ille hæreticorum sectæ sint, que condemnant etiam à talibus possunt. Verum quoniam in sponse propositi est exemplis cancha firmari, quibus tandem Scripturas has perhædæ divisiones gradulique condiderunt, quoque intellectu ad hæc præceptum sine deducit, interpretationum qualitatibus prode. Ego enim licet nonum quid ab his ostenditur audierim, errare tamen miseros incunctanter adverteo, & solum Catholica fidei integritatem manere, & dum plebsitudoem Trinitatis atque ejus spiritibus constituta & probata non renuit, & insuper custodit.

Si rectè de malis æmora diol possit, professù veniabilibus videretur nescire Deum, quam impiè coufiteri: sed quoniam hi quoque statorum cœlestium damnantur cœlestis, qui Deum per legem scire neglexerint, eisdem perhædæ credere detrectantes malorum perentiam amplexatus condicio est, Scripturâ memorante: Qui ignorat, ignorabitur. Qui sua lege peccaverunt, sine lege peribunt. Merito hos eodem Antichristos vocamus, qui veram religionem latentè perhædæ destruant, ut sciam facillis impent, Deum credere ac prædicare simulant. Jamque prius Manichæus nefas proprie traditionis ingressus, ut duos aluit Deos duoque principia, et scripturas fidelibus auctoritates eticic inhalet, Davalxam maxime illud asserens, quod ait: *Tecum præcipuum in die venurus tua.* Non intelligens in Verbo esse principium quod verè manens prædicatur in

APOLLONIUS.

ZACHARIAS.

1. Cor. 14. 38.
Rom. 8. 22.

Manichæi
co-inventar.

Psal. 105. 1.

In genera propioritæque Sic codex. Vind. editi genera errorum. Haud ita multo post ubi legitur ac eorum heretici, sic in eodem codice, ut jam ne haberi hæreticos se credant, omnia nescit. Vide inuenit cap. 69.

In proprio mutuantur? Codex Vind. proprio, ut est Antimachus. Item in eod. cap. sed hoc nihil gloriæ valent quod magis in istis scriptis. Sciam à sanctis non alyjan, bene quidem, sed sic id quidem male quod est in codice Vind. à sanctis nescit alyjan.

In tantum propinquitate? Sic codex Vind. & quidem hanc paulo antea quæ post eundem hæreticos ac filia facta. Tom. 1.

omniumque sua militans, cum duos trinitatem agnoscent non poterit Sabellius, ubi dicit damnatus esse perhædæ condidit.

In ad unitate substantia? Sic codex Vind. unitatis, in editis ad unitate, corruptè, nec melius in codice Læmæ ab unitate. Acherius in margine scripsit ad unitate, et codice quodam, in quod sic legendum esse coniecit: Item necesse in codice B. Ant. scriptum substantia, quod non placet.

In gradus adscipit dignitatum? Ita scriptum in eod. cod. Læm. & Vind. male in eod. gradus adscipit dignitatum. D.

Christo: diem autem virtutis diem passionis & iudicii mori fati; omnemque divinitatem nos in duobus, sed in Trinitate completi. Alio praeerea malum esse qui hunc fecerit mundum, quia scriptum sit: *Mundus in maligno posuit se*. Non haec quod certissima elementa sunt nota, aut mali aliquod vel gignere vel habere credenda sunt, quae Dei operatione diffusiva velle cum *facta sunt placuerunt*, Scriptura dicente: *Ecce omnia bona valde*. Sed in malignitate iniquitas nostra, in mundo genus degenatur humanum, Johanne dum de adventu Salvatoris praedicit, hoc docente: ait enim: *In hoc mundo veni, & multos cum meo sequenti*. Si diversum Evangeliorum ac legis asserunt conditionem, quantum in lege ultio praesens, in Evangelio venit locus datur: lex quidem vicem potest injuriae, & patrem conditionem facit amilli; Deus tamen *Nam vindicta his in idemp: & expensa in corpore pro admitti qualitate supplicii* mitiora, ut credamus iudicij forte pensanda sunt. Isthic autem satisfaciendi quidem tempus admittitur, sed nisi dignus poenitentiae fructus & opera subsequantur, aeternus ignis velutque perpetuus; Dominus tamen in Evangelio proclamat: *Quorum verbum non moritur, nec quis expungatur, sed erit factus & servatus*. Non ergo alius in Christo Deus, aliudque principium, sed idem later olem & nunc impletur auctor ab legis; nec malas in Trinitate quicquam qua unidicatur bonus, sed cum in uno Deo divinitatis unitas exprimitur, eodem necesse est bonitatis unitatisque aequalitas intuetur, cum & in lege cultus iustitiae severitas non malis sit putanda; & in Evangelio ubique iustitia bonitas non credenda.

His praetera illud adiciant, non veram in Christo carnem fuisse, sed ea necesse qui re vel fucito frivolum speciem pro homine demonstratam. Quid ergo univrsi praedictio Prophetarum de corporali ejus nativitate praemotus? Quid diversis vitiis Angelis sunt loquus? Johannis deinde fortasse non malus est, aut illa ad eundem Dei Patris fissa sententia est: *Ecce natus Angelum quomodo ante factum tuum, qui preparavit viam tuam? Quid dicitur in terra Beatastima Virginem insulso fuisse Spiritus fecit? Car non in abolitionem secundum praedictos tumentis uteri tempus exceptum est? Ubi integra felicitas querepiti signa, & partus matrum omnium conditione sublimis? Infans in praesepibus vagans, stans & loquens puer certicans, atque inter ceteros sensuum curus divinarum intellectuum dispensator? Quid rogo impetras flagitiosus non diceret, si haec fundator salutis omnium non esset; si despicens praedicationem, & oppositum naturam originis non inlytarem verae nativitas intelligitur invidua Judaeorum turba siluillit, dicens? *Venite hic est filius Joseph fabri, & mater & fratres ejus nobiscum sunt?* Veti ergo hominis gradus illi sunt, & annorum communium certa provecio, Evangelis sic protelantibus: *Prophetas iesus natus, & sapientia & gratia apud Deum & homines*. Meruit ergo esse quod natus est, qui iustitia & vice puritate Deo placuit, mansuetudo & humilitate confortatus. Adde usum corporis manifestus; & licet in vita imitabilis sanctitatis, i humane tamen infirmitatis natura praesidio indiget vestium & elura, sinit, innotet, quiescit, dolet perire, atque in fletum movetur, neque ullum ulterius actum aut*

ferre aut praeterit; quem etiam spiritalibus dotis tentatur & vincit, & hostis sui prostravit, an sit idem Dei Filius exploratur. Huius in exhortationem victorias constantis Angeli ministraverunt; hic traditus osculo, tenuis ac passus est: & sic probari verum hominem infelix perfidia huius velle, clamantem de Cruce pringulum moeretur ostiit? *Deum, Deum meo quare me dereliquisti? Ubi enim humilitas & iniqua est, hominem intelligas: ubi virtus & divinitas, Deum credas, Apostolo sic docente: Deum erat in Christo manentem reboventis filii*.

Ecce enim iustissimus ac subdolis statuto Apostolis loco licet praedicitur, tertio die resurgens vix credendus ilupentibus redit, fractisque inieri tuis tuis caelo solem locaturus apparuit. Gratias tibi Thoma, qui unus ex omnibus tardus credidisti, qui clavorum loca palpans & totius passionis indicia flagitans, probati tibi confiderent expostulans, quod erat quandoque a perditis denegandum. Profecto fidelis in corporem residue contenderent quem sine corpore vixisse contingunt, ex hoc fallaciae sapientis suffragia colligentes, quod mare pedibus inpergressus sit, quod in amentia improvidus clausit penetravit, atque exceptas nabe filigenti paternum totum iterum venturas inscendit. Qui Petrum jubente eodem in fluctibus ambulat non necciant, & cadentibus sponte vincula emissum custodias ceteris per Angulum non ignorant: Paulum vero ut invidiam vanitatis effugeret, in corpore an extra corpus, sub Dei tamen scientia usque ad caelum tertium ille fanteatur; Heliom denique curro igneo fuisse sublatum, & aspicentes reliquosque Prophetas inanditum homini iter subitae commemorant. Qui nunc in Dei Filio virtutes hujusmodi non credentes, dum sacramentum verae incarnationis abjurant, adhaerent dissimulant, & hominem volent habere quod meruit, & Deum non credunt petunt quod fecit.

CAPUT XIII.

Placet scilicet hujus impietas, & manifeste excedit damnanda perissio, quasvis in exordis narrationis inspecta sit, de proprus tamen est facta signatur: consequens tamen est, ut quae sic altaram in sua traditione perveritas, vel quavis defensionem obicit singularium modum frivolutus edidit; quia spectatum ordinata distinctio confessionem intellectibus derogabit, dum expositionem luce sit clarus, quod errorum tenebris involutum lamen semper reliquit veritatis.

Inveniamus est superius Marcionitas secundum divinitatem Dei Nilum credere, secundum hominem refutare: Photinianos de contrario, ex tempore terrae nativitas Dei Filium dicere, ante tempora dissimili. Vide concertantium periduram in una collatione veritatem: simul quod in temp est neuter constituitur, & quod simul in toto est uterque non renuit. Deceatam Filius in Verbo ante omnium saeculorum creationem natus ex Patre, de sempiterno sempiternus, verus et verus est. Neque in eo aliud potest esse quod id quod semper in Patre est, ipso in Evangelio hoc docente: *Omnia quocumque habet Pater mea sunt*. Et tamen non ita ab eo vult feli propra vindicantur, sed na communis, ut in filium plena. Et iterum: *Abraham vocat dicit meum & Isaacum esse*. Et, *Ante Abraham*

1. Joan. 1. 19.
 Joh. 10. 41.
 Joan. 1. 10.
 Actuum 1. 9.
 Ec. 66. 14.
 Mat. 1. 14.
 Mat. 11. 11.
 Luc. 1. 14.
 9

Joh. 1. 1.
 1 Cor. 15.

APOLLO-
 NIUS.
 ZACHARI.
 De Marcionitarum heresi.
 Joan. 16. 19.
 Mat. 1. 14.
 Mat. 16.

a. f. dicitur. Ita edidit de codice Vind. in editis de dicitur. Haud ita multo post ab eo eodem scriptissimus quatuor sequitur, arena legibatur sapientia, sic in ea vox scribitur ad expressa, fuisse non vult. p. ex nota quo re. Sic utroque codex Len. & Vind.

prior editio ex nota quo rem. q. non videtur fuisse in. Hic in codice Vind. legitur, insuperabilis sanctorum huiusmodi audiat Deum, antea legibatur audiat.

ego sum. Dicitur perinde ad Patriarcham Jacob: *Fac illi Deo altare, qui tibi apparuit cumingeris a facie fratris tui Esau.* Ipse iterum in Evangelio sic loquutus ad Patrem est: *Clavis me Pater, clavis quam habui apud te priusquam mundus fieret.* Ille est qui populum de Aegypto venientem pateret sit in nobis. Illam Esaias manifestavit se visum testis aspectu. Ille denique se principem caelestis militie fore in acie a Jesu Nave interrogatus edixit: *Nemo enim unquam vocavit Patrem nisi Filius; (sicut scriptum est) & cui voluerit Filius ascendere, ille se semper humanis aspectibus dedit, quia* eorudem societatem fragilitatis nostrae adinvenitur in homine quod erat futurus jam meditabatur intellexit.* Hac itaque Marcionitis secundum divinitatem dicta sufficiant.

Corpoream naturam Photiniana vicissim haereticis agnoscit; ait Dominus ad Nathan Prophetam: *Fade, de sermo meo David, non in aedificatio mihi templum, sed suscitabit semen tuum post te, & parabo regnum ejus: hic adhaeruit dandum nominis meo, & erigam thronum ejus in saecula, & ego ero in eis Patrem, & ipse eris mihi in Filium.* Similiter in Genesi Patriarcha Jacob de eodem ante prophetaverat: *Juda, tu laudabatur frater tui: manus tua super dorsum inimicorum tuorum: adorabunt te filii patris tui. Catulus leonum Juda, de germine filius mihi ascendit: recubans dormivi sicut leo & sicut taurus levis: quis suscitabit eum? Forte non lateat nobilitatis fex haec esse naturam; ut leo sine spiritu usque tantum corporis formam nascatur, jacensque sic induum spiramine genitoris usum vite communem accipiat: usque hanc in Salvatore* suscitatio comparat, merito subjecit: *Quis suscitabit eum? Nemo utique nisi Pater.* Adoratus vero Judas a fratribus illis non est, sed quia ex eadem Tribu copus affluens, propheticis benedictionis eloquiis Saluator in Juda, cedentes autem computantur tot fratribus in ipso in Evangelio sic protulante: *Hi sunt fratres mei qui fuerunt voluntatem Patris mei, qui est in caelis.* Esaias perinde ait: *Caesariate manus Absalon, & genua debita reborat: Dominus noster iudicium retrahit: ipse venit & salvus faciet nos. Tunc aperientur oculi tuorum, & aures surdorum audient: tunc salvet claudens sicut cecurus & plana* vris lingua murem.**

Jam quidem hoc in Evangelio novimus factum, sed faciendum plenius in resurrectione confirmamus, cum innovata licet ossibus membra jungentur, & post illamptoritur corpusque pulverem spiritalis formae miteribus induentur; Apolloto sic docente: *Operiet mortale hoc indure immortalitatem: & corruptibile hoc induret incorruptionem.* Ut simas confirmet formae corporis Christi, quem Hieronimus venturum in corpore predicantem ait: *Et homo est; & quis cognovit eum? Non enim fuerat necessarium cum adjectione hominis de Deo loqui, nisi ut in Deo homo pater monstraretur.* David autem sub verbis Domini ipsius ait: *Dominus dixit ad me: filius meus es tu, ego hodie genui te.* Quod testimonium in Evangelio gemina Patris voce firmatum est: primum cum a Johanne baptizatum Jordanis ematret: secundum cum in monte futurae claritatis splendore perfusus medius inter Moysen Heliamque confudit. Haec ita-

que de eodem Dei Patris utroque in tempore verba tulerant: *Hic est Filius meus dilectus in quo bene complacui: ipsum audite.* Id est, jam non Moysen qui nunc spectem* legis exhibuit, ad Heliam qui hnguat intulit Prophetarum, sed hunc audite, cui & sermo in potestate est, & in virtute lex gratiae. Sic enim de eo Scriptura praedixit: *Orietur vobis sol iustitiae, & in penis ejus facietis.* Paulus quoque praedicans ait: *At ubi venit adimpletio temporis, nisi sit Deus Filius suum qui factus est et secundum carnem, Johannes similes: Omnis, inquit, spiritus qui confiteretur Christum in carne venisse, de Deo est: qui autem negat, de Deo non est, sed Antichristus est.*

Vales ergo perfacile Photiniana, Marcionitarumque doctrinas posse convinci: sed imbutas fuentibus fraudibus mentes antiquas serpens diis neibus illigavit, ut scilicet hexapubili habem quidam constantis perisumptione teneant. Nihilominus tamen per utroque confessionem veritas manifeste divinitatis elucet, dum altercantium malignitas dilaors hebetque perdit partem negantia abstat, cum partem negaverit consentiens.

CAPUT XIV.

PLana est etiam in his speratae expositionis insperatio, & utriusque scilicet indubitate perveritas infelicium pravitatum commenta nudavit. Otto nunc haeciles pergat in ceteras, & consuetam venerationem series corpora peccatarum, ut tamquam veneratorum angustiam intra volumina peccatorum* conditos sinus illata fidei lux revolvat, non qua tales merentur agnosci, sed ne dubiorum sensibus nocitate facilius dum ignoratur, obrepant.

Credo teneas in precedente titulo praenotatum, a Sabellianis praecipue impetam Spiritum denegari, & douam potius quam dupondantorem impiorum traditionibus dici; maleque hujus auctoritatem facis vel maxime testimonium usurpari, quia & dari legatur & accipi; Salvatore aut Apolloto sic loquente: *Et in suscipiens eis dixit: Accipite Spiritum sanctum. Quiddam etiam discipulorum a Paulo interrogati, An accepistis Spiritum sanctum? neque accepisse, nec si esset scire se dicebant. Quorum intellectum tacito talis est.*

Datur quidem non quia se ipso non praefert, sed ut in eo qui tribuit melle monstretur: sicut enim Pater in Filio, & Filius in Patre, ita sanctus Spiritus in utroque, ac rursus in ipso est uterque conspicuus.* Hac agitur ratione post Ascensum Salvatoris venturus dicitur qui ab eodem prius datur; & quem a se postea mittendum promittit, in se jam esse demonstrat; seque similiter post ejus adventum summe consecutum nobiscum usque ad mundi consummationem futurum promittens in ipso Dominus, ait: *Et ero, inquit, vobiscum usque ad consummationem mundi.* Et iterum: *Nisi egoiero, Paraclitici illi non veniet.* Adeo connexa & indissolubilis datio in infusione indubitable Dei actum probat in expositione perionam, dum & ascendens ad Patrem nihilominus est nobiscum, & bene ab Ascensu creditur datus qui promittitur adfuturus: quamvis enim Apolloto ante Ascensum Salvatoris, sancti Spiritus donum fuerat consecutum, in ipso tamen publica ple-

* *Et dicitur se ... edicit* Ita legitur in codice Vind. in ceteris dicitur praenotatum... si dicit. Nam ut magno possit quia colligitur ex eodem cod. scripturae, cum collatum esset quae colligitur.

[*haec in Salvatore*] Codex Vind. haec Salvatore. Inf. in Linceo, plura sunt loca. *in locutione non dicitur* Altera legitur Jordanis se murem, sicuti libet esse. hodie ubi qui nunc fletum. VIII.

mentibus esse suspicere. *u volumina peccatorum* Sic codex Vind. & alius quoniam videtur Acheris, qui tamen esse malis volumina peccatorum. *in utroque*... *conspicuum* Hic est cod. Vind. & Linceo. *etiam videretur locutione praenotata edicere, in quibus hoc tacitum legitur.* Ita sancti Spiritus in utroque conspiciunt, & in magno, conspiciunt.

Com. 31. 2.

Jan. 17. 7.

Nov. 14. 17.

De Theod. 11. 11. 12.

1. 1. 2. 3.

1. 1. 2.

Com. 49. 8.

Nov. 11. 10.

[2. 1. 4.

1. 1. 2. 3.

1. 1. 2. 3.

Mat. 17. 5.

Matth. 4. 1.

Galat. 4. 4.

1. Jan. 4. 2.

APOLLO-
NIUS.

ZACHARIAS.
De Sabelli-
hanis.

Jan. 10. 21.

Act. 19. 2.

Mat. 18. 20.

Jan. 16. 7.

Trinitatem non esse sine tertio.

CAPUT XV.

Diversas quidem à memoratis Sabellianorum error & causa est, sed ut credo peritæ exortis cum rescribitur precedenslibris componenda cum sanctum Spiritum in Dei virtute ac substantia personam ab unitatis * excipiant Trinitate, & scripturis omnibus resistentes, fidem Trinitatis impugnant. Verùm his quoque in numero prophasiorum relictis, rescriptorum perversitas confutatur, ne id quod rectèdum expositione non fuerit, supprellum potius effluente quàm relidum, & in quendam ignem favilla deficiat convalescat, & in quando qualiter sentio facta preterat, quod Scripsituran auctoritas fortale non retinet.

Prænotandum præmâ interrogatio exortis plenitudinem in illis multis utcumque intelligi fide possit, verus ut dignum est patere non posse; siquidem cum ipsa nominum ne personarum distinctiōnem efficiant veritatis, non itatus faciat substantie differentes; quoniam ad mutabilem divinitatem cum etiam scilicet impar sit, nulli dubium est imbecilliorum multo sermōnis substantiam esse quàm motu. Hanc itaque humanæ infirmitatis distinctiōnem auctores inuoluntum amplectuntur errorum. E quibus Patropassimus eam sibi partem impetatis est, ut qui ex Patre primogenitus filius, & ab ipso Spiritus sanctus procedens, idem Pater & Verbum sit, atque ab ipso & caro suscepta vadeat & passio: sicut enim & Spiritus sanctus. Nec auctor in Trinitate, id se solius in divitiōnem distinctatis ad dispendium producat, * nisi in communione * Trinitas redacta erodatur: de qua, ut rebernat memini, quid sermo præcepti non potest, inenarrabile potius quam nullum est animandum. Non solum autem à Patre ibe inquam passiones, verum etiam à Verbo multiplex agnoscitur *. Nec enim in corporelibus divinitas sed corpus affiatum est, & quodquæ infra honorem cerebri potentat Dei filius perit, non Verbo, sed homini reputatur assumpto. Cumque peccatum in primo homine fuerit, quemadmodum denunciata à tot localis humani generi redemptio veniret, nisi illud sanguis veri verum hominis exiisset à Cujus mortem licet jam testimonio phara docuerunt, ne tamen ad veritas se predicta hæresis abiecit nihil prolatum, de corpore exemplorum multitudine pauca sumemus.

David itaque sub verbus Domini ipsius dicit: *Obediens filium * nato a quo a morte.* Et iterum: *Peccatum me in sepulchro sine mortibus meo.* Et tertio: *Fallum sum sicut homo sine adiutorio meo.* *Horrorum liber.* O mirabilibus Dei virtus, & inextinguibilis Dei sapientia! Unde hæc paulo ante *fecit mortuos seculi*, nunc *sine adiutorio inter mortuos liber est?* nisi quia ut ipse produxerat: *Operaretur Fatus hominis patris & erexit a Serbis & Principibus Sacerdotum, & delibata morte dei servit ab inferis, ut in effluum nostre liberationis vivorum simul ac mortuorum acciperet dominatum, & illud sublimissimæ charitatis flaueretur exemplum, ut nosmet pro eo passionis calorem liberemus, quem non respiciat*

invidiam peccaverat, libro Actuum sic docente: *Et factus est factus de cæcis finis tanquam spiritus vultus ad cæcos; & impletis domo itam in quâ erant sedentes: & apparuit illis lingua dividens: sicutque factus ignis super singulas carum. Spiritus * quin etiam & sermone manifestus est, eadem Scripturâ memorante: *Et ut Spiritus ad Philippon: accede ad curiam Enechi.* Et iterum: *Separate mihi Paulum & Barnabam in opus in quo assumi est.* Dominus autem in Evangelio sancti Spiritus reverentiam cum interminatione commendat dicens: *Qui blasphemaverit in Spiritum sanctum, non remittetur ei neque hic, neque in futurum.**

Hic sanctum corda sanctificat, atque ad omnem ecclesiis gratia petitionem innotat & dirigat, Domino predicante: *Cum autem venisset Parosius ad quoniam missam vobis à Patre meo, ipse vos dirigit, & ipse arguit mundam a peccatis eorum.* Non est ergo manus, sed muneratque; nec donum aliquod, sed largitor donorum; non faciliatur, sed ipse sanctificat; nunquam inter creaturas, sed semper in substantia Trinitatis apparet, Apostolo sic docente: *Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus: & divisiones ministeriorum, idem autem Dominus: & divisiones operationum, idem autem Deus. Hæc unum omnia operatur: autem idem Spiritus.*

Jam verò illud affirmare periculum est, eundem Angelum aut aliquem de superis potentibus affirmari, * cum insidii in plures Angeli non queat, quod hinc de propria divinitate possibile est. Illum perinde Angeli tantum obtinent locum, ad quem à Deo aut mittuntur aut redeunt: hic aut alieni est, ut & ubique sit semper, in aliam dicens: *Quo abeo à Spiritu tuo, &c.* Angelus idem Propheta ita indicat factos: *Qui fuerit, augetur, Angelus tuus spiritus, & ministrus tuum ignem vestem.* Sanctum verò Spiritum Deum esse Scriptura evidenter ostendit, dicens: *Quoniam Spiritus Deus est.* In largiuntibus liber, in majestate simplex, & consentiens in Patris ac Filii voluntate, non subditus, Apostolo sic protestante: *Trinitus Spiritus unumque prout vult.* Implet omnia nec minuitur; à cunctis recipitur, & ipse nil recipit, temperat sancto moderateque pia mentis, & nullius indigens inventur, in iudicio iustus est, & nullus invidere. Namque & iustam Ananæ exortis monuit; & non immitit Deum eredi ante invocationem docuit Petrus Cornelius approbavit: sed tamen non hæc tantum substantiam eius in Deitate * perlucet tantum aut comprobant. Venerunt Dei vox species in columbâ superius colorum labibus venit, & ab ipso ut Redemptor mundi efflatatque adoratur ab Angelis unctus est Christus, ipso de Hæsa in Evangelio sic recitante: *Spiritus Dei super me, propterea quod unxit me, &c.*

Ego hu testimonio numeratque præterea pendit Sabellianorum error offenditur, qui sanctum Spiritum specialiter resistentis, plurimam solida in plebis sacrilegâ traditione continentur; non iudicantes illam ut casu nostre utilitas exerta, aut in Patre aut in Filio, aut rursus haldem in se manifestans demonstrans: quæ licet plena nostre rezultatis filius sit, unum per omnia sicut est Deum credere & confiteri, abesse tamen filii non potest,

Act. 4. 13.
7
Act. 8. 19.
Ibid. 19. 3.
Mat. 12. 31.
Ibid. 12. 16.
Ibid. 12. 8.
1. Cor. 12. 4.
Ibid. 12. 7.
Ibid. 12. 4.
Ibid. 4. 14.
1. Cor. 12. 11.

* *Deo dat: * hocque sunt* In eodem Vind. *Exortio: sed ipse ipse.* Actuum in unum & in concilio legitur *creatur dicitur, in alio dicitur.* Statim vocem Spiritus adscripturam à eodem Vind. *à postpositum dicitur.* Sic eodem Vind. in eodem dicitur, *sed etiam in Deitate personam.* *at autem, &c.* Sic utique docet Lom. & Vind ubi quod hic peritior habet, male Prout edito, & ad

in tate postea dicitur dicitur, & Trinitatem personam unumque in eodem. *b dicitur dicitur ante.* In eodem Vind & Lom. *fra dicitur.* Statim eodem S. Ann. in unumque in dicitur *gratiam dicitur dicitur, in Actuum legitur dicitur unum, ut in notum à dicitur dicitur.* *c dicitur dicitur, &c.* Ad hanc locum præterea Actus dicitur vel memoriter præfatum dicitur, vel allude à Prout edito, in quo utere tibi hypomnemata speret.

ille pro cunctis. Manifesta ergo in personis ac nominibus Trinitas, sed divinitas una est, nec Patri-patibz recipimus unionem, sed Catholicam in Deo amplectimur unitatem. Ab hac itaque memorati interpretatione dissentiunt, & falsa imponere voluntur oculis, dum quod ex Patre est, non nisi in eo tantum esse confirmant, quod specialiter ex homine, in partem divinitatis adscribunt.

CAPUT. XVI.

QUamvis metai ut quod validius aut abstrusius malum intra ocella perfusio istas viscera resideret; namque ad primam relationis tue frontem non tam perspicua fidei vestre membra colorabam, & obcurantem noxiorum fraudibus involutam ignorante potius quam malitie deputabam. Itaque probabili doctrinae tuae ordo auctoris sacramentum perditionis miscuit & cibentale. Quid nunc tibi Arianum contra veritatem nostrae credulitatis assumant simili modo pande, ut si vel passim vel tectionis nequiter doceantur, gregi haereticis praedicatorum, non immerito execrabiles iudicandi, si traditionibus subdolis derogant, quod profissionis titulo non reculant.

Dati dudum Arianos atrem tenere perfidiae, & hoc ruitis in partem putandos, quo cilliora profertent venit integram hanc praerant, qui fidei integritatem reculant i non enim Creatorem sed creaturam Dei Filium ducunt, & ceteris hoc tantum modo esse potiorum, quod factus praes ex Deo Patre non genitus est. Tempori penade obnoxium esse qua notus est: quam impetacem talis frontentis caliditate confirmant: *Erar*, inquit, *quando non erar*. O sevis impiorum malignitas! Deusne potuit aliquando non esse? aut quemadmodum genitus, si de secundum divinitatem factus adstruitur? Nam cum Deo specie soli sit semper fuisse, ex ipso atque intra ipsum nascens quid aliud potest esse quam Patrem est? Aut ille quemadmodum Pater, si in Verbo assumpto aliqua non nativitas vera est? Quid si verus Pater, verus & Filius, & si nullo dissimili, tam deumam certa imago genitoris? Atque illud consentiens in Prophetis *Evallatis cor meum orbem beatorum*. Et iterum: *Ante laetiferae genui ea*. Sed his consensio illa substituitur quae sub Dominis istius verbis in persona assumpti hominis profertur: *Pater*, inquit, *inquit, inquit me si*. Et, *Non veni voluntatem meam facere, sed voluntatem ejus qui misit me Patris*. Altioris denique sententia ex verbis Salomonis scripta corruptam: *Pater*, inquit, *omnium creata est Sapientia*. Et, *Demitus in intro uiam suam et non me*. Quae si in praesentia, sicut dicit, de auctore ademptiois nostrae praedicta non emittit? & Solomoni in eadem Spiritu aliud putant sensibile quoniam ceteros; autem in aequalitatem subtilitatis de divinitatis unioni, Praerogative ac Filium licet in personis ac nominibus non eundem, namque tamen in magistate cognoscunt: *Ego*, inquit, *Et Pater meus unum sumus*. Et iterum: *Philippo*, tanto tempore *visum sum, & nondum me visum*. *Qui me vidit, vidit & Patrem*. Et tertio: *Omnia quaecumque habet Pater mea sunt: & quae vult Filius eadem vult & Pater: & sic operatur Pater, operatur & Filius*. Similiter clarificans perinde de Patre se possidet, sed rursus Patrem in se clarificatum coram hominibus profertur. Quo autem pacto in hunc quilibet pro-

tenfione temporum potest, a quo tempora sunt creata? Vel quod et initium est adscribendum, per quem omnium initia prodierunt?

Inuere Ariani caecam persuasionem, & sensum totius impetacem terminos excedentem. Finge quod transgredi rerum initia opinione sua possit, & solida majestati praedictum comparare. Nonne aperte insane est, Deo cui omnia debent nomen substantiae deturris adscribere, ac de immenso quasi possessio exigua desine? Quid in te, o aequum homo, tantum ille promeruit, immo quid non praer ceteris, cum te post omnia formaret indulsit, ut bonis mala referas, ut zuzusita esse quam triticum malis? Cunctis posterior factus creaturis per eum potior factus es, quem a se factis prophane permiscere studeas. Tu de caleabili, ut ipse non renuis, limo, sensu, specie, ac potestate imago ac limitudo Dei es: terrene in super praer de qua assumptus es i validioribus infirmior dominaris, profunda modicis tribus vetus ingrederis, & subiecto servitutis elementa non praerit: tibi animi, aut gratiae aut utilitatis vices mutantur, renaque varietas dispositos unversorum germinum educt fructus: tui aereae aures decidunt, & aquis nascuta alutur ac vivunt. Taceo quod generali exempris ruit in spem quam amileras reparans quod per te mouere immortalitatis exutus, per illum tanquam a principio dignus inducitur; & velut exigua sit ista liberalitas, eorum insuper se meritate concitens: sitaque materiam tuae alienitas non gravandus, chorus misceretur Angelorum, ac tota saecula invidibilem Deum perentis itate possit aspicere. Quid plura? Si adoptiois Catholicae fidem serves, haereticus Dei, coheres autem Christi perpetuo permanens.

Sed his ac talibus pulsi haerere nihilominus malignis intellectibus student, illud ex Evangelio sus admentes, quod horam adventus sui dicitur scierint. Ut illis hoc dimitatur, assumptum hominem ante nascitum quam terrestrem & coelicum potestatem in Dei gloria receptus accepit, namquid etiam Verbi divinitas ignoratur, aut cum sit Filius semper in Patre, atque in Filio Pater, sicut aliquod unum alio necessitate? Et quilibet ex voluntate Patris a se tamen faciendis penitus ignorat? Cum in ipsa paternae voluntatis ratione non subiecto sed consensio est: *David* in Spiritu suo verius istius sic docente: *Ut facerem voluntatem tuam Deus meus volui*. Non est ergo ita obtemperans, quam substituit, sed voluntatem Patris in sua faciens voluntate: mitti autem dicitur, sed ut alter intelligatur. Novique etiam secundum hominem omnia; quae futura hic praenotat, ut in aperto sit consiliummationis diem nobis potius congruum fuisse nescire, quam illum penitus ignorare. Denique hinc & vitae praer hinc erantur, ut attentiores ad iustitiam incerti exitus sollicitudo perficatur, & suo omni peccatorum occasione compotus mortem facillius evadimus, si mortis adventum quotiescunque timeamus; hoc enim generaliter praerovdens *Quotiescunque praerovdens dicens: Stulte hoc vult expostulatur omnia tua: ut quae praerovdens tuas erant? Similiter Apostoli praeromonentur, Salvatore dicente: *Orate sicut inieris, sicut; quia nescitis quando Filius hominis venturus sit*. Id est, metus vobis & expectatio incerta confusior est, ne securus hinc silicet, & futurorum scientia decipiat ad timentes, cum magis ipse dumentitatis abjecta audere libaliter tuncas, quod*

APOLLO-NIUS.

ZACHARIAS De Arrianis haereticis.

PSAL. 41. 1. PSAL. 109. 1.

JOH. 14. 28. IUD. 6. 25. IUD. 1. 4. IUD. 2. 14.

JOH. 20. 29. IUD. 4. 5. IUD. 10. 16. IUD. 11. 15.

PSAL. 19. 5.

ISA. 21. 26.

MAI. 14. 60.

Id est in hunc modum: In eodem 5. Art. v. l. anteriori; Item hanc colix vi d. prout edidit albarone. e. prout. s. ff. de dolo. Oportet hunc colixi hanc. quod ante legibatur gratia sit, & iustitiam, saccligi

non poterat. s. p. q. v. v. non modo Priores duo vices de colide Viri pol: vices duo e. Lemor. deinceps sunt. In eodem, postquam esset: p. h. l.

corrigi in ipſo poſſe non eras.

Univerſe tamen hæreſicon præſidie de utraq; Chriſti nativitate duobus vel maximè teſtimonijs ſub- ſtantur, Johannis Evangelio ſic uſonante: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil: Et iterum: Et Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis, & vidimus gloriam ejus, & gloriam quam uni-verſi à Patre, plenam gratia & veritate, Viſes ergo nullum Ariani locum relictum, quo mentio à ſidei noſtræ integritate diſſentiant: cum idem Dei Filius ante ſæcula unigenitus, & non primogénitus prædicatur; terreni corporis obtinens veritatem, & cœleſtem potentiam non omittens, utraq; nativeſis complexus eſt quod per ſolam divinitatem antea poſſidebat.*

CAPUT XVII.

APOLLO- NIUS.

Omnino quidem ſecularum error & privitas in præmi ſtatu expoſitione claratur; ſed ut promptis eluceret, neceſſariò firmitas doctrina ſe- quentis acceſſit, & currens per ſingula motus com- petenter dretat quiddam tradito ſcleritate inter- pretationis obducat. Unde nunc ut nulla animo deſit intructio, patde quaſo que Novatiani à nobis cauſa diſtinetant, ut à credulitate Catholica diſcedentes, non ſolum conventus eſtæ Eccleſiam contrahant, ſed, ut credo, etiam fidem illius im- petant, à cujus pace unitatis odio recelſerunt.

Rectè intelligi ſciet unitatem penes eos eſſe non poſſe, à quibus Eccleſie unitas ſit reſicta; quia non utentur quædam modis que recedat, ſi ab ejs cor- porè ſponte ſe dividat, Domino in Evangelij hoc loquente: *Qui mecum non eſt, adversus me eſt: & qui non eſt cum eccleſia, ſpargit.* Fuerunt lic enim aliquando nobiſcum, ſed quodam Novato auctore diſrupti ſunt; non tamen hæreſicis conſequendi, quia non à conſiſſione Catholica ſed à charitate diſſen- diant, atque in ſolam pietatem rebelles Dei miſer- cordie ſubſtrahunt, quos ſemel invidi iure irri- tatis reſtanti non admittunt. Mundos ſe atque, ut ipſorum verbo utar, catharos vocant, diſtinxit ad- monitionis ſemper inmemores, quâ primum in Job ſpiritus dicit: *Quis enim mandavit à iudicibus, nec ſi manus dñi ſit tibi vita in terra?* Unde & Plalmiſta ſimiliter ſentens, ait: *In peccatis peperit me mater mea.* Et Joannes in epiſtola ſua: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipſos decipimus; & veritas in nobis non eſt.* Severioribus itaque judicij præſtenda non credunt, que nunquam in conſiſſionem deducta, vult latere perpetuò poſſint, callidiſſimè ſupprimuntur. Proſtrentibus vero cum præſentiam emendatione præſentia non ſolum veniam non negari, verum etiam juſtitiæ privilegium tribui Deus ipſe lic loquatur per Eliam convertis, illa denun- tians: *Die in iniquitatibus tuis prius et juſtificatus.* In- tate cum veris præxiis, & cuſidam honoris in ſimplici conſiſſione mercetum: Deus ille juſtitiæ ſtadium promittit, in quem Novatianus dura pro- wauit, & abſolvi poſſe cum grati pollicetur, quem ille ne ſalvetur, expellit.

His tamen non legimus ſacerdotis principatus, ſummæque in Pontificio non ſunt ſedes, ſed per ob- reptionem velut in quâdam tyrannide diſcordia con- velleſcens prædicium ſublimatus ſectator auctorem,

g. ammuſione eſtatis Sic à cod. Vind. & Lem. obſer- vati, cum antea legitur: *extulit*. Inſi. ſoſtem codi- ces legitur, *ſcripturam prius receperat*, ubi male etæ po- teſt anteſent. Cetera que ſerivata ſunt, adſcribere piget.

& à confortio pie communionis excludi ſi tradi ſan- ctæ perpetuò maluit, quàm Deo ſpiritali gratie exhortatione revocari; recipere inſinera ſcriptura- rum exempla nolentes, quibus lauda dubiã inter- pretatione cognoscatur & provocari lapſos debere, & ſuſcipi revertentes, Plalmorum libro lic incoan- te: *Beatus vir qui non abiit in caſibus impiorum, & in via peccatorum non ſtetit.* Beatus ergo eſt qui non ita abiit ut redire contemneret, & profectum cog- ſilli melioris accipiens miſereri impiis deſtitit, poſt- quam corrigi potas? intellexit. Beatus perinde eſt qui in via non lictis peccatorum, ille utique qui in- greſſus vitia non permittit in vitis, ipſi in confi- quentibus hoc doctente, cum obrepentium delictorum exaltationem præmittens, conſcius noſtra fragilitatis hæc poſant: *Delicta qui inteligit? Id eſt, admitti ſacilius poſſe, quàm noſci. Addit in precibus, ut & ab alienis & ab oculis proprijs emun- derur; immaculatum lic fore confidenter affirmans, ſi ea ſibi non documentur, in quibus ante peccaverat. Ecce etiam à maximo delictio puras efficitur, qui in ſe crimina non reditura condemat; & immacu- lati honore gloriatur, qui elegit hoc eſſe quod no- hat, dum pſerui teſtari quod dilexit. Similis per Eccliaſticam ſententia Det eſt, hæc dicens: *Ut quid mortemini filii hominum, converſionini ad me & convertor a vobis?* Id eſt, inferni eſt via illa quam per- gitis, & in venire deſperatione mors veta: non ſum ego crimina avaras abolege, qui tam leniter ne jam admittatur admonero, qui judicij mei inviolabilem formam his ſermonibus patdo: *Nolo mortem mortemini, tantum revertatur & vivat. Et, ſi aliquis converſus lic ab iniquitatibus ſuis, que facti, & auſtariæ omnia maculata ſunt, & facti juſtitiæ & iudicium, veta vives & non morietur. Omnia delicta eſt quæcum- que ſicte, non commemorabuntur.**

Sed tamen Dei munus & digniſſimum pie reſiſſionis edictum non ſolum in abolitione ÷ Novatia- nus reddi prohibet, ſed pertinaciter ad veniam non ſiit perſinere. Ne fanè ab his horumque ſimilibus penitus excedat, leviſſima quæque & pauca dimittens, ut quilibet correptione exterrè indulgentiæ vim repolit: Cum Salvator in Evangelij mundari per elemoſynam cuncta commemoret, & *ſicut aqua extinguit ignem, ſic elemoſyna extinguit pecca- tum.* Relictio denique toto admodum grege, unam ovem ſicte paſtor inquit, & inventam humeris ſuperponens plus gaudium amiſſæ recuperatione con- ſtituit, quàm hæcebat in falſis. Apollonijs autem formari in ſe rurſum more partis Galatas ait, quos revelentibus vitis fruſtra primum in regenerati- one mentis eliderat. Unde & opere charitati effi- cto peccatorum multitudinem tegi, Petrus, & Ja- cobus Domani Frater affirmant, verbis ſimilibus pro- teſtantes: *Charitas, inquit, tegit multitudinem pec- catorum.* Ita, his evidentibus inſpectis, intelligi No- vationis atroci obſtinatione amatos, malitæ poſſis in ſe rurſum compunctionem prætritorum, à ſis qui judicium fortale meliores, & conſiſſa condemp- nant, & explata non ſolvunt; que & donari poſ- ſunt, & oculi non oportet.

CAPUT XVIII.

Manifeſta & evidens ratio eſt, non dicam Dei, penes quem miſericordiarum ſumma eſt, verum

h. de abſolutione Cetera L. nov. *Ad abſolutionem, ut ſeripti; quod ſumam vitium agnoscit codex Vind. utique dem- de errore indulgentia.*

Jan. 1. 1.

116. 14.

ZACHARIUS. De ſchil- tate Nova- tianorum. Luc. 11. 41.

Job 7. 5.

116. 10. 7.

1. Joan. 1. 8.

12. 41. 16.

8

116. 1. 1.

116. 10. 17.

116. 33. 31.

116. 14.

116. 3. 19.

1. Pet. 4. 4.

APOLLO- NIUS.

eiam iustorum hominum iudicio irremediabiles [non] duci, qui victorum pravitate calcata ad meliora se conferunt, & antea vel aetatis ignorantia negligentes, vel casum diversorum erroribus occupati, nec fidei repetunt, atque abieci, quam prius praevaluerant, carnis illecebros, superbiae conversatibus adibus dilaunt quosquid ante terrenorum amore pollutant; sed forte ante infusionem baptismatis ista concessa sunt, & Novatianis addit auctoritas, qui post lavacrum spiritale pollutus purgari non posse contendit, & insolvibilis sancti Spiritus munus tradi per homines semel posse, amillum relictum non posse conferre. Alericani ipsorum illo forsitan extrinsecus suffragante, quod ad se locus penitentiae non nequet, sed a Deo venia sit speranda; & satisfactio expianda pro factis, non reputanda pro meritis. Quid ergo in huiusmodi intentione durantibus referri debeat? probati, more confuctae expositionis infirma; ut sermonis hostili occasione & peavis correctio, & venis fundatur afflictis; dum irreversibilium perniciosa panditur quodque spei desperantiam conspiciatur.

Felicis quomodo est intempera spiritualis gratiae donata servare, & incontinentium coelestis indulgentiae munus furtivo desere iudicio? David hoc perdocente: *Beati immaculati in ira.* Apostolus similiter: *Ut possimus, inquit, Fratres, integram & animam & corpus & spiritum servare in domino JESU CHRISTI Domini nostri.* Sed alios incaute ignorantia juventutis, alios tenetur fivore illecebre, ad proclivem delictorum viam ducit; sub verbis propriae exculpationis David in spiritu istud loquente: *Delicta juvenentis mea & ignorantia mea ne memineris Domine.* Iustitiam perpepetra allegatio precum est, annis infirmioribus perpetrata forma remissionis reconeri, & cum aetatis privilegio peperam gesta dimitti; quia in hoc eodem testimonio non ostensa per Prophetiam refertur haemata; sed aetatis ad casum fueritis incautior utimatur. In quo aetate, gradu ne velut in speciem Novatianum locum tentant, audiant Salomonem sine exceptione temporum similia predicantem: *Quis gloriatur carnis se habere cor, & non bonum se esse a peccato?* Excessa est ergo vanitas tacite salutaris; quomibet parvis oculis videatur humanis, non tamen ideo reus non est, quod lux ille conscientiae Denique politus est.

Hanc igitur nocte fragilitatis infirmitatem trino indulgentiae gradu purgari pietas divina permittit; donans principio cuncta per baptismum, obrepentia postea penitentia tegeret, reputari penitus nulla coelitus, si ab omni corporis subiectione martyrii quam fivore abscibat; Psalmista ducite: *Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tela sunt peccata. Beatus viri non imputabit Dominus peccatum.* Remittuntur ergo in baptismo omnia, quoniam illa tantum, quae contracta post fuerint, adhibentur; teguntur in penitentia, quae si fuerint repetita revivunt. Imputati autem in Martyrio nulla possunt, quia & primum pretiosa sanguinis effusione delentur, & in praedictum extincti feliciter corporis non recurreunt. Sed quomibet adhibente penitentia dimittere gravia lux potestatis cogebant, cum pariter obitii ac professionis lux esse cognosc-

ant, aut ligare quae dura sunt, non expiata dissolvere; illa ad Petrum, in cuius personam potestas omnium conventi Sacerdotum, Salvatoris sententia perdocente: *Quaecumque ligaveris in terra, ligata erunt & in caelis; & quaecumque solveris super terram, soluta erunt & in caelis.* Donari itaque delecta sine exceptione permittum est, si tantum in abolitionem nulla non redeat; nec licet scriptum est horrorem pro vomituis cuius repetat; atque ablutis suis laboribus sordes sua in voluntaria mergenda didiceret, nisi post remedia passura discriminis, quam inchoantibus malis lapsura perculerat, Dominus in Evangelio sic monente: *Eccc jamni solus es, jam non peccare, ne quid tibi deterius contigat.* Nolo dubites, praesentia semper non praeterita Deo tenet; hoc enim ait: *In qua via te inveniro, in ea te iudicabo, dicit Dominus.*

Quod si post baptismum, id est, post sancti Spiritus susceptionem, rediret graunde nobis gratiae locus non est, quemadmodum Aaton, utique iam Sacerdos, gravi exemptus offensae amillum Pontificii gradum recepit, & post lepra infusionem mundati Mariae curis meruit, quae sic quicumque pollueret, fuerat segregata? nam in caelis congregato spiritualis signatur Ecclesiae, lepra vero delicta mortalis effigies demonstratur. Cur Patriarcha David gominis languinibus expiandis, innovari in se prius gratiae Spiritum peti, evidenti fiducia Deo pollicens, ut iniquorum conversio venis lux provocat exemplum; patere insuper sibi in Dei laudibus loquendi copiam deprecatur, auctoritate praedicationis obtinuit, dicens: *Labis mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.* Peccatori autem dixit Deus: *Quare in carnis aspectum meum, & non in spiritum meum per os tuum? Nisi forte in Prophetis alium spiritum, quam nunc accipimus, fuisse contendunt, aut penitus non fuisse; atque imitorem sub gratia Evangeliorum Deum quam in lege constituit; qui Petrum, id est, ipsum Ecclesiae fundamentum, tametsi in crimine non mansisset, fuisse tamen in crimine stantem, & ad omniae dominicae recordantem, non perdidit, sed infirmitatis reatum amaritudine diuile intelligat in Hieronymum. Tali perinde lusu illius in Evangelio reatus absumptis opibus substantiae spiritualis, atque a se in Carum peccatum fatentis, non renuit ut pollutus, nec restitatur ut prodigus, sed incurbens in cervicem suam patris oculos, id est, Catholice pace, suscipitur; qui atque nisi per adoptionem baptismatis praeus esse non potuit. Mysterium etiam contrivis letatus est apparatu, id est, communione divina honore donatus est; in amulo solum recipiens, in stola gratiae vestimentum; et carne insuper pascitur vultu, id est, veritate hereditatis, facti corporis assumptione, sic pariter, pietas Apollolice dignitatis ornamento iuratum.*

Postremo etiam blasphemum, quae cuncta supergreditur crimina, remitti posse Salvator utimatur, abolenque in se commissa non reuere, si verae conversionis habere mereatur ut sub eius praescripto carum consentiat cum iudicio Saeculorum; qui ad huc Salvatoris edicti cor, qui per fidem vatem mundantur, non tantum ad verum sed honorem Gen-

ZACHARIAE.
I
Ipsa ad. 1.
L. Inf. 5. 15.
Ipsa ad. 7.
Ipsa ad. 17.
Ipsa ad. 19.
Ipsa ad. 21.
Ipsa ad. 23.
Ipsa ad. 25.

Act. 16. 19.
Ipsa ad. 1. 11.
Ipsa ad. 11. 10.
Ipsa ad. 17.
Ipsa ad. 19. 11.

in irreversibilis non duci? In edictis irreversibilis duci, sic tamen in Aethenas ad magisquam monente paricem negotiorum esse adjectionem: vocem irreversibilis & edicti Vind. similitudo.
[Ipsa ad. 17. iudice] Sic codex 5. Ana. quoniam cum Aethenas vultus, edicti tamen nihil non desine iudice. Ipsa ad. 17. dicitur, quod est in edicti Vind. malitiam quoniam quod est in edicti edictio ipsa ammitti. in se solus spiritualis] Sic codex. Vind. & Lector. in edicti

in se vel spiritualis? solum in se vel spiritualis, bene, ubi prae edicti tamen salutaris. mali? politione & edicti. L. non edictum quod sua esse, cum ante legitur quod solum.
in mergenda dissolere] Totus hic locus fidei contempnita huiusmodi si res mei arbitrii esset, mergenda & dissolere... passim... legitur.
in dissolere contempnita] Sic uterque codex Lm. & Vind. contempnita: quae edictio, dicitur intelligi, contempnita.

1. Tim. 4. 21.

P

1 Cor. 13. 10.

tium Doctur invitatus dicens: *Quis autem se commendaverit ab istis, erit vobis sanctificationis in honore, sicut Dominus et ad omne episcopus locum paratum.* Itaque ut in unitate divinitatis est Trinitas, ita in uno baptisimo nomine trinus purgatio: Dominus ad Apostolos sic loquente: *Adhuc, inquit, habetis baptisimo capere, quod vos nescitis.* Cujus tamen gradus omnibus nicturam exemplum agens in corpore ipse illustravit. In Jordane baptizatus est; punitentia speciem pertulit in deserto: quod autem summe purificationis erat, in passione complevit.

Unde adversus Novatianos sub omni peccatorum occasione degressus adversum se sustulisse reculare, quod Deus pro se intelligere praesulit; solamque Ecclesiam, ut fide, ita & pietate, Deo proximam, supra vilem concubinarum gregem, Regnum merito nuncupari, quae dextra patris obtinet locum, sinistra filius caesa condonari; id se venientibus integram fidei tradens, revertens ad se capientibus aditum non precludens; dum & manifestam divinitatem fidelibus praedicat, & ipse venire promptioris manus revocare precantem, quam corrigendus forsitan desperatione confusiere.

CAPUT XIX.

*Apostolus.

IN aperto est Novatianus stultè ignosci nolle peccatis, & sine fragilitate summorum lapsorum magis demeruisse, quam conversionum commendatione letari; sed nisi expostulato multiplex tedium signat, unam hanc consummandi operis adiacere firmitatem, ut totus creditur corpus amplectens, sacramentorum evanescens fastigia divinarum, & memoria mandanda consistens, quae perennis spei intellectibus praesulit, ut conclusio paucis sensibus verbo recitare possit crebra confessio, quod in summa Catholica brevitate infinitum fidelis aptaverit.

ZACHARIUS.

Sufficere quidem poterat decursu in causis singulari ratio, & omnium interpretationum textus cluens; sed ne aliquis ex varietate sensuum serapulus, ne qua ex responsione pluralitate ambiguitas excieter, totius fidei Sacrum ordinem tenens, semper haec recoles. Unus est Deus Pater, qui semper hoc habuit speciale quod Pater est, non recipiens ulla sed à se profertur omnia; inconvertibilis, invisibilis, inextinguibilis, aeternus. Est igitur & Filius nomine atque persona, non substantia, à Patre distinctus, plenè majestatis ut genitor, perfectus opinione à tempore credendus est quia natus est; sed cum Patre aetate temporis manens; nobis ex tempore assumpti Salvatoris offensus: unus nunc idem quae manifestus & credendus est & confiteendus; quoniam manifesta ejus divinitas non admittit ut aliquando non fuerit; nec casum vere carnis assumptione potuit, ut sancti Spiritus creature collante natus ex Virgine non erudat. Est & Spiritus sanctus à Patre similiter à Filio, personam tantum & nomine, non majestatem aut substantiam alias adimandus; non genitus ut Filius, sed à Patre procedens; virtutis, divinitatis, honores perantè ac voluntatis ejusdem, idem semper quod Pater ac Filius faciens atque idem praesulit; informator sapienter,

fidei dator, largitor munerum, sanctificationis inductor, remissor criminum, gratiarum divisor, Patrique semper ac Filio omni operum bonitate permittus; nec creatus aliquando sed coaeternus semper. Hunc perpetuè credi & confiteri, adorari, eoque ac metus convenit; summamque cordis puritate sic diligi; ut sicut idem in Patre semper ac Filio est, ita in eo Pater ac Filia plenitudo erudat.

Habes quatorum intellectuum verum ac simplicem rationem, brevitateque responsi scientiae congruentis affectum; superest, ut sicut praedictum in principio meministi, resectoribus majorum voluminibus strenuus lector invigiles, & in hoc vel subla brevitate contentus, cellians doctrinae notitia gloriis; voluntatis potius privatam tuam quam edictum publicè responsabile non credens. Est sine ulterius per te celestem secretorum aerec immensitas, ac retentio propria in pediculate sensus inenarrabilis majestatis probatè magnitudo; jamque hominibus in occasum vergentibus vacina tenebris umbra diffunditur, atque attentos crebra interpretatione sensus & rationis convenit, & insulsi: tu autem haec totum & corporis labore cultidens, nunquam idem, & nunquam dectas confessionem: * ne licet excedas dum scilicet illucita; & impossibilia cupias, exeat laboribus, Deo taliter prononente: *Adhuc à te ne quaesieris & fortior à te ne sentias fortis.* Id est, quae tibi prodita de celestibus vel inficris lege ipsius non sunt, nonis potius audire vel credere; quantum quos decipere carnis vitis diabolus non poterit, tali studio & caritate supplantat; & oculatque sciantur arbitros statuent, lapidem sub lapide cogit inquirere, ut inveniant serpente. Ergo subicit canonis tubarere dicere nis & dicinarum historiarum notitiam perquirent, ea tantum non ignorare quae scripta sunt, summamque diligentia conditum assiduo recordari Christum Dominum Crucifixum, venturumque in judicium resurgentem corpus, & cum electis perpetuo regnaturum. Haec fideliter credes, hac fiducia probatè ris, ut sanctorum coribus aggregata aeternae vite honore blandissimo & donari passus & persequi. Sic interobvius peccatorum procellas, atque istus seculari colibentem pulvite regulam servans, fidei speculiter integrate meraris quae sunt perpetuo mansura post seculum.

CAPUT XX.

Magna est quidem libelli prioris editio, ac per speciem intellectibus; sensus rerum notitiam silicetque docuerant; sed non minus praesentis utilitati, quam gratiae adhibendum est praecedenti; quia haec à nullis, ut ipse proficulus es, decursu illustraveris, multo tamen brevitas commodum quod raro mercantur eloquia praesulorum, fructusque non parvus est. Triax primam unitatis divinitatis in clara expositione cognoscere, tum Judaeorum in perfidia ista caum; & in haereticis universalium impetatum rumam; tum deique in stultitia tua Novitane, convicis, quantum tibi ex Deo indulgentia derogaris, evidentibus Scripturarum testimoniis didicisti. Brevis insuper fides adjecta conclusio est, cordique adeo euncta siderunt, ut in his quae sequuntur

p. in hanc, ante Dominus] Codex Vind. in hanc, ante Des. Supra altera pag. ubi & hanc semel corpus est, omnia, in utroque codice vox sine desit.
q. à Patre similiter ac] Sic codex Vind. hanc paulo melius quam prior editio à Patre simul ac; non in vulgata lectione haec vox à Patre ac Filio, ad verbum est, referri necessario debet: in Vindobrensi, ad vocem abas, quae loquatur, referuntur.
à abora à te] Ita hanc locum exhibet codex Vind. ab-

ora te ne quaesieris & fortior ac te, sic. Supra ex eodem codice scripturas hanc... confessionem cum ante legimus hanc... confessionem
Etsi inter obvius] Ita edere maluit quoniam quod erat in priori editione à Patre abora.
et passus in universis] Sic utroque codice Lemoi. & Vind. in edicis per hanc inter obvius. Sub finem ubi abora non praenotans est, legimus officium.

tant degere votum sit, in his confirmate delictum: modo ut hae stram omnium Creator ingentis per eum quem ex se atque itera se genitum, & nunc florem sumptu corporis habitantem in utroque manifestum naturae complectitur, per sanctum perinde spiritum plenus exaudiat; & alimna precationis effectu* conferte non abinat, que pectus velle; & septentemque inter paecepta sua parvis gressibus firmam placidius tuerat & di-

ngat, Trinitatem in personis ac nominibus, Deum in majestate ac substantia constitentem; utrumque tamen suae misionis beneficiis relaturus, si & vivendo voluntatem ipsius impleam, & servatam Patrum traditionibus idem, futurae resurrectionis gaudus repraesentem.

Explicio Christiani Zachaei & Apollonii Consultationum liber secundus.

Quotum ita-
demonstravit.

INCIPIT EARUMDEM LIBER TERTIUS
CONSULTATIONUM.

Capitula Libri tertii.

- I. *Quae opportuna vivendi forma.*
- II. *Quae sit sublimior vita regula conservanda.*
- III. *Qua instituta Alenaborum; vel quare à multis vitia habeantur.*
- IV. *Si fideles Monachi à Dei paeceptis hae gerant.*
- V. *Ex quibus Scripturarum continetia vel virtutibus praedictantur, vel si paeceptum est ut conjugia pro Dei amore sperentur.*
- VI. *Quae confutendo phalendi orantique sit, vel unde Monachi hae praescripta venerant.*
- VII. *Si Antichristus veniat, aut quo mandis hae claudantur.*
- VIII. *Quando veniat, vel quo longinquitas Regni ejus.*
- IX. *Quibus Scripturae sit refutellio repromissa.*
- X. *Oratio ad Deum.*

P R A E F A T I O.

Tertium hunc jam infractans libellum conversationis Catholicae formam loquermur, quae instrui alios, non quae ipsi velimus efferi: hae dispositio observantiae gradibus quod effici ab homine possit aut solet, divinis ut exinde sententia demonstrabit, caeteris ac medicis summa sic temperant, ut nequaquam humilioribus deroget, quod sit collatae potioribus; sed ut aliud Apolloni: *Quaeque sibi videntes fidem penes se habeat, ne iudicant quatenus in Demio gloriatur; cautions utque servatorem in propriis, quod in alienis gravius estimat.* * Haec igitur Operi paulisper studium commodantes solitas exercebimus sub congrua disputatione personas; atque institutam à cognito creditore discipulum arduae professionis honore provocabimus, morem dulcioris aggredi disciplinae, subiectisque actibus probabilium Monachorum mentionem futurae consummationis inducere: cui hae breviter perscrutanti quae sit de Antichristo absolvetur obicitas; ut his speciatim decurtis ultimus resurrectionis hies poterat, quae licet dudum bene credita atque suscepta sit, verbis tamen simplicibus entata divina promissione* firmabitur.

Primas naque, ut in caeteris, Apollonius dilatae collationis spatia relaturus, velut compendinatam replet subnitata auctoritate vel assiduitate doctrinam, ut praedicti ordinis membra perhustans servare justitiae actibus cupiat, & evigile residua Deo deputans, mori quoque pro eius nomine non recuset, cum liberto in singulari tenore cognoscit quae velle hominem, quae audere* conveniat; quia & soli fiduciam omnia credere parum firmum est, & sinceritati in omnibus subijci nihil merentis.

CAPUT PRIMUM.

Si dignè comparatum est, & Zachae, ut id quod in nutu animalibus saepe comperimus, etiam in quorundam hominum sensibus cerneamus; profectò in me hoc specialiter veniens dicti veteris sententiam comprobavit: nam sicut caetera animalia ad ea semper loca ubi aliquando bene passa sunt reveruntur, nec largioribus allecta pabulis oblivisci pollunt quod jejuna perciperunt: sic nos post verbi, ut nunc intelligo, famem sciantque doctrine colloquia tua avidi petimus, expertique tractatibus fiducialiter inhaeremus; à quo scilicet caestris scientiae cibos & haustus intellectu sumimus divinorum. Ecce enim vix adhuc vultu generalitatis errentibus liberi, modo iustae regenerationis novita-

tem spirantes, integritatem fidei te tradente jam novimus, atque universa haereticorum membra carpentes animus Catholicae confessionis amplectimur, & Deo auctore fidentes extructis super peccata domus tegmina possidemus; si istum bonorum omnium largitor indulget, terrene conversationis actum, & caecae luxuri vanitates ab Evangelicae turris specula vitari. Sed quamlibet Creatorem proprium, ut est, nosse bonum primum sit, atque in haei susceptione verè salutaris certa fundamina, alia tamen ordinatio credulitatis, alia vita* est; & spiritalis adhaerent solidam molem caestri impedita nequaquam experientibus usida non subruat; pulvis tamen metalla non pingunt, si nulla virtutum opera suffragentur. Unde quis ab hujusmodi studiis tempore praesens non mente cessavimus, recedentes post quartem sensus dilatas, ut recolis, reddè tractatibus; &

* *in graviore estimatis* In codd. Vind. & Lem. *estimatis*. Itell. ex istis scripturis *divinae promissionis*, ubi erat *divinae promissionis*; & sub *formam quod audere*, cum *accusa* *spereat* *quod audere*.

* *in integritatem fidei* Sic uterque codex Lem. & Vind. in *edibus integritatem fidei*, nulli *in istis alicui usque*, in istis *scripturis*, ubi *edibus* *erat alioquin est*.

quam nos potissimum vivendi formam in te convenit consilium expromere, ut dum spiritalem indulgentiam salubriter funderis, hac deinceps et scripturis edicta consulas, quæ cum fidei tenentur, virtutis operam & gratiam non omittant.

Memini dudum collationem nostram dici fuisse suspectam, & subrepticis interrogationibus casus tempus magis hinc fluidum defuisse, ob quæ nunc eâ condicione tibi cedimus, ut à nobis vivendi formam requirens, competentem scientiæ gradum, non quòd gloriemur ex nobis, sed quòd ex Deo prodesse aliis velimus, acceptus: in quo tamen non absurda præmonitio est tuis primordiis munire proposita, & mansuetis in observatione desideris ascensum semper poterimus moliri. An enim in Evangelio Dominus: *Nemo*, inquit, *ad se autem invicem, non prius secum cogitavit & se ipsum*. Ne interrupto opere incantatis cepta videamus, & sint odii quæ foveant prius voti. Talis * aggregatorum hostium causa, * præsumptæ pugnatibus proprias docet vires, persequendo adverti agnoscit pondere vel feras, non vel prælum, ut hiri inhumanis quærelâ dare insequenturo terga compellat, & post facti præcipiti passantium loco motus aut lugubris conditio subleat aut turpis.

Itaque prima ac sine discrimine via est, Deum firmiter credere, & cum bene credendis, plûs tamen; tuto insuper, ut sepe jam diximus, formatum corde diligere: non quia idem bene ac male facere potens est, sed quia magna prestante bona manuit, & nunquam pro noxiâ ut necerit ulticidi. Consuetudo bonum est vice simplicis pennis, & exolis lacrimoribus in proximis studium charitatis. Sic enim scriptum est: *Diligis Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex toto visceribus tuis; & proximum tuum tanquam te*. Quo in loco non de propinquitate solum fit mentio, sed iure proximus dicitur; qui malis obrotus potens adjuvatur, & adoptiva miseratione conicit, quod cognatione generis non habet, gratiarum ad Deum tibi sit affecta. Unde illud Salomonum est: *Consuevit elemosinam in corde pauperis, & quæ pro te exorabit ab omni malo*. Et iterum: *Qui pro sapienter miseretur, Dns remuneratur*. David similitè: *Invenisti me, & non vidi justum derelictum; nec invenisti equum pœnem. Totâ die miseretur & commiseratus, & servavit eum in benedictione vitæ*. Job perinde: *Conservavi*, inquit, *egenum de manu potentis; & pupillum qui non erat adjuvator auxilium suum. Quis videt immolavit me semper, cum essem vultus carcerum, & per clauderem, & in altissimam pariter. Et Dominus in Evangelio sic in personis humilium sublevari docuit, dicens: *Amen dico vobis, quod factus est mihi ex mortuis istis, mihi & fratribus*. Apostolus quoque: *Qui parvi sumus, parvi & miseri; & qui sumus in benedictione, de benedictione & misericordie vestre*. Unde quique autem secundum quod proposuit in corde suo, non quasi ex tristitia, & ex necessitate; hilarem enim datorem diligit Dns. Totum autem misericordiarum opus prodicte * per Elîam Spiritus parat dicens: *Serve omnem verbum imperatoris, respice iustitiam me-**

*potentiam commerciorum, dimitte qualitates in regnum, & omnia confessionem nullam dispo. Regis offerentis panem tuum, & equum sine velle indas in domum tuam. Si videris nudum, vesti, & domesticis famulis tui ne desparet. Tunc erumpet temporarium letum tuum, & vestimenta tui dno viderit. * & praeibit ante te iustus tuus, & claritas Dni circumdabit te. Tunc clamabis, & ego exaudiam, dno ad hoc loquens dicam, ecce adven. Ego substantia abique fraudibus perita, si ita possiderit, accepta est, ac non in incultate mediocri, sed in cupidine divitiarum causa peccati est, Domino profluante; & vobis dicitur, qui habetis consulationem vestram. Et iterum: *Difficile qui peccatis habent introibit in regnum celorum*.*

Conjugia autem Deo honesta non displicent, & in procreatione liberorum sollemis voti modesta dilectio, Scriptura dicitur: *Propter hoc relinquit homo patrem suum & matrem suam, & adherit uxori suæ; & erant duo in carne una*. Et iterum: *Quod Deus iunxit, homo non disjungat*. [Iude habitus non luxu debetur, sed nitore.]* Et secundum Apolloniam: *Omissio quæ in macello vana est, sicut culpa est. Quantum licet sicut Apostolus ait: Non est regnum dei etiam & potus, sed iustitia & pax in Spiritu sancto*. Periculosi tamen nimis estis istiusque est, Dominus sic monente: *Peccata non graventur in vobis & crepatâ corde vestra*. Quod jam tamen per Solomontem ante prædicatur: *Cui ratio, cui lividi oculi? nomen coram qui commoratur in vita, & solentur ubi convivia sunt?* Unde Apollonius sumens propter infirmitatem vinum dat Timotheo præcepta, sed modici. Hæc & alio loco dicitur: *Nemo vos seducet; chiefs regnum Dei non possidetur*. In hac igitur vitæ formâ & conversatione sobrie disciplinamens ad Deum prompta fit, crebraque premita, & assidua in supplicationibus preces iustitiam aut merentur aut faciant, ut sumpta ex Evangelio sententia sic vivacem committet ac protegat: *Gloria in excelsis Deo, & pax in terra hominibus bene voluntariis*. Hæc medasibus, si sublimium fervor abere dicta sufficiens. Hæc veritas promissi concedit, omnium scripturarum pandit auctoritas, ut si inter illa futuri regni clarissima sidere splendore examinet non extollet exiguis, debita non opprimat, monitionumque, ut ipse meminit, apud Patres in diveritas consolator, illudque in summâ adhortanti Dominum succurre edictum: *Omnis qui credit dicitur in me non confundetur*. Id est, ut eos à Chyrilla vix nulla differminat, * quos semel cidem fides pura numeret, & salutatis signi integritate salventur, qui ea quæ ob laborem difficultatis sunt aut * impossibilibus respondent, aut aggredi quæ sunt ardua & magna, timuerunt.

CAPUT II.

Perita est doctrinæ illius veritas, sanisque consilium, ut Deum præ cunctis assistentibus diligentes, etiam si summa non capimus, nequaquam

aut vacillata suspensum & commoveat in quo Zacharius de suo loco vestrum & certum disponatur. *Et gloriæ sanctorum*. Hic locus sic dicitur ipse est in codice. *Inter gloriosos & sanctorum, gratiam dicitur. Sic. Hic in codice in codice non multa subleat. Quod sequitur ad istam suam esse impossibile, dicitur de Hebreis, qui non potest igitur optere aut in impossibilibus. Sed hæc voluta melioris est non eam. Hic aqua de prope per se de de consilio quædam gratiam. Id est de certis dicitur autem, quæ plerisque hominibus impossibile est non. immo dicitur, quod ad ra sequenda vocati non esse videtur.*

C

ZACHARIUS.

Luc. 16. 11.

Re. 22. ac Christi. are & verbi magna

Matth. 22. 37.

Matth. 23.

Psalm. 139.

Psalm. 139. 17.

Psalm. 141. 21.

Job 19. 21. ad sequens.

Matth. 23. 40. & cor. 9. 4.

Job. 17. 6.

e vultus opum &] Sic codex. Len. & vultus vultus &]. Prior editio vultus opum &. Ista ubi ante promissio manet propolis. In ceteris hæc. post manet propolis. eorum nihil factum, nec tamen melius in d. codices, nisi quod Wind. habet propolis.

d. talis. eadem. dicit] Sic in codice Wind. & Len. emendat. e. prior editio talis. eadem. dicit, corrupta.

e. ad ista afferta] Possunt non e. codice L. non delatam est, eam ita hæc legitur aff. dicit. Ista ex eodem codice verbum pro d. ad ista afferta post illa supra dicit eam. Idem in ista habet ad ageratur, ubi legitur ad erantur. I. non dicitur] Codex Wind. non sperat. Quæ sequuntur

tamen vel mediocribus excedamus: & si honor
fublimium fperiorque non veſtat, ſententia nate-
ros æterna non dantur: ſed veſtè illud aut inerit aut
deſiderit eſt animi, atque à Dei magnificentia præ-
cipuum nō ſperantur, corpore in exiguis hominum,
cum ſanctima propoſita ſint, & vite tanti ſocere com-
moditatem, ut inſtitutionibus ſecularum regna
diſſimulat, vel qualem vulgi conditione deſpectus
ſerò ſe legat non querit, quod jam mereri
cauſa ſeculari conuerſatione non poſſit. Que nobis
ergo viuendi forma ſublimiorque ſic ratio propoſiti
citiſſima, ſicris non pœgat docere ſententiam, qua
non ita libere agnoscatur: infirmos, ut nulla diuina
provocationis fiducia coheretur, dum in hæc qua,
ut ipſe dixit, velat impoſſibile prædicatur, &
temporibus meritis non tenetur, & actu levius
ferri: ſic quæ credatur.

*Agrippa quidem & ardua via eſt, quæ dicitur ad
vitam, ſed cum ſint poſſibilia cuncta credentibus,
inquantum ratio nolite fragilitatis admittit, ſalutis
municum divinarum ſub ſeſe ſemper invocatione
querentia ſunt, præcipue cum in noſtro corpore
Divinus agens, nil penitus quod homo efficere non
poſſit impunit, Apollonius dicens: Ecce reliqui
vobis exemplum quod ſequamini. Id eſt, excuſatio
impoſſibilitatis abſcedat, ea ſcicte poſſe vos docere
quæ ipſe non tenet: quæ propter ſi perſeſt viæ eſt,
(ut ſicem conſentiſſimum Dominus ait) vult,
vultis amice bene ſua. & de pauperibus: & veni
ſequere me. Id eſt obſtans reſponſive terrena, car-
nelis concupiſcæ, & ſicut ipſe ſubiicit dicens: For-
ſan ſperatis opibus abundare. Tali enim apud
Deum voluntaria paupertas eſt cauſa, ut tempo-
rariè inopiſ factus, divites maneat in æternum, &
caducum ſeculi dignitatem vel voluptatem pro illius
amore committens, cogitatis deliciis poſſeſſurus obti-
neat. Inſolubilia itaque mundi vitia vincula
rumpenda, & quædam facultatum & prædiorum
abſcedenda ſunt onera, ut ad Rẽdemptorem noſtrum
pervenire cupientes, nullis delictorum neceſſitatibus
urgamur: quibus tamen cum voluntate ipſa pec-
catis neceſſitatis abſt, timenda nihilominus ſemper
occuſa eſt, ac nonnumquam ſub honeſtis actibus
cauſa ſubrepens: in ipſo Evangelio veritate ſic
teſtatur: Qui non vendiderit omnia quæ poſſidet, &
ſeſtanti erit cum ſua, & ſequatur ſatrum me, non poterit
mei diſcipulus eſſe. Ergo vitandum eſt, ut illius
primùm diſcipuli, poſt amica eſſe poſſimus. Ceſſat
enim condita ſervituta, ſi meritis ſpiritali ſuc-
cedat, ipſo dicente: Si fueritis quod manibus vobis
eſt: jam non eritis: vos ſervos ſed amicos. Hic labor
ſic vitandus gratum eſt, & pro ſpe hujusmodi
cunctis delictis præſtat injura, blanda humilitas,
potentiſque contemptus, victus carnis, præterque
velatus, & in imperia ſpiritus carnis depreſſa, obli-
vitiſque vitia ſuſcipienda ſunt, iram vincere, rivaliæ
nihil debere, colore manifeſtandam, arrogantiam
detrahit, reſpice humanæ gloriæ vanitatem, &
longum ſeruilium malum ab obſcuratione coha-
beret, ut ſic exuvias veteris hominis abſumpſerit non
ſentiat illud Apollonii recenſatur: Sicut perſonatus
imaginem terreni, parietum & imaginem carniſſi: imi-
tationeſque vitia ſuſcipit, ſicut ille Chriſti, fiducia-
liter uſurpantes: Noſtra autem converſio in culis eſt.*

Et, *Pax noſtra Dominus.* Cum in hæc imperpen-
tenti nec vultu recipimus nec ſultu, quo aut ad-
mitti debetum aut admittendum ſoleat cogitari.

CAPUT III.

Sufficenter interrogatioſiſ illius vota ſuppleta
ſunt, & ita vere perfectionis merita paterentur,
ut quodam animo experientiſ fervore obſerpare, &
vite præſentis uſum à totis delictorum occaſionibus
ſepregant. Que nunc igne Monachorum congre-
gatio vel ſecta ſit, vel quam ob cauſam etiam
noſtrum odia digni habeantur, expone: ut
utique ſi honeſta iſtantur, neque à hâc unitate
deſentent, iſtantum ſunt potius quàm vitanda:
quia, ut arbitror, ejuſdem apud Deum criminis
atque peccati eſt odio bonos, cuius & noxios non
vitare: dum fieri nulla pacto poſſet, ut eſſe bonus
meſt qui dicitur malos, vel ruſum, malitæ ſimilis
non agatur, qui quamlibet bonitatis ſpeciem præ-
ferat, ſi vere illud quod ammittit in aliis ex-
cretur.

Juſtè æſtimatione perpendis hujusmodi propoſi-
tum, vitamque ſolentem odio eſſe hâcduos non
debere, ne ſub incerto mentis arbitrio pro malis
bonorum incatur offenſa: & ſicut ſcriptum eſt: Qui
oderunt juſtos, delinquent. Ee illud: *Va hu qui di-
cunt malum bonum.* Multiplex enim obſervantia
illius forma eſt, ac ſub uno propoſiti nomine di-
verſa genera Monachorum: ſed tamen omnium cauſa,
qualem in cunctis ordinibus fore noſt, ut propter
morem varietatem fit etiam diverſitas voluntatum:
unde profeſſio irreſpectabilis & ſancta eſt, ſed
quidam ſub hujus conſervationis velamine odia
digna committunt, ac licet diſſimul arguatur recto,
generaliter tamen à profeſſione diſcedunt. Hi namque
quorum inter deviantes perditur animus eſt,
temporariè abſtentiam & continentiam ſimulant,
& primùm ludus lubricæ familiaritatis irreſpect,
captivæ mulierculæ vanis opinionibus illudentes,
in ſum miſeræ cupiditatis diſcunt: dum aut nu-
meribus inhiant, & ſerâ avaritiæ loca conſequunt,
aut dolo ſubditiſ vincunt, & à propoſito devotæ
cauſitatis abducunt. Alii autem fideliſ inchoant,
ardentique propoſito juſtæ ſervire contendunt:
deinde inconfiderantiſ arrepta non perſeſtunt, atque
à corpis deſerunt, vel certè invidentium aut ag-
gredi detraherentium perſiſtentiſ molliſcentur,
atque ab inſtanti rigore diſcedunt: tum remiſſio-
riſ alioſ facti in omnem illecebram corporis re-
deunt, ac primam ſideritiam facientes, communi-
vite vix ordinem laudant, ut actum propoſiti du-
rioris acculant. Unde invidioſ non ab his coram-
que ſimilibus integritatem perdurant indultere
prædamandam, aut in labore ſanctiſſimo ſubi-
miter conſummantiam gloriæ reverentiamque
munitandam: cum ſicut dictam eſt, perſona magis
quàm ordo diſceat, nec pure deſcipi propter au-
quoſ poſſit, quod magnanimiter ſervatur à multis.

Hui autem vere modum profeſſionis illius exe-
quantur, qui ut jam dictum eſt, abiciſſis penantibus
leculi vinculis, in legis exercitatione verſantur,
& promiſſa ad integrum præſtantes, præcepta ad
integrum implere nantur: ſed in his quoque ob-

APOLLONII.

ZACHARIAS:
Vita Monachorum
p. 12.
p. 13. 14.
p. 15. 16.

ZACHARIAS:
Met. 5. 14.

Qui hâc
lib. 1. abſer-
vat al proſe-
cutione
Jan. 15. 11.

Met. 19. 15.

lib.

Met. 14. 13.

lib. 14.

Jan. 15. 14.

Met. 11. 11.

lib. 4. 11.

Met. 11. 11.

in mediocribus excedamus Aetherius veſtè monia legi
precepta excedimus: Teſta, quo non ita labor, &c. perſeſt
malè, ſed ubi eſt in miſi quo exortem conſeſtate poſſimus:
ſicut agnoscatur, uſurpans, &c. ſed nullum aſſer debentur
uſurpans, ut, &c.
inimicum non carere Hic etiam librarius negligentiæ
exemplum videtur: nullas enim idcirco ſentit ex his verbis
erui poſſe. Non diſplicet non tenetur, hoc eſt, non mi-
Tom. 1.

autem: ſed deinde legendum eſt, & alio levius eſt.
in ipſo Evangelio Sic codex Vind. prior editio, ipſo in
Evangelio ſic præſentatur. Hæc ita multo poſt ex eodem co-
dice ſcripſit jam non dicam, ubi erat jam non dic: & li-
ſi à leſore. in imperia ſpiritu, ubi legebat in imperia
ſpiritu.
in ſe non illud Sic in codice Lem. in editis ſe veſt illud.
ſi ſi ubi ſere uſta, uſtium ſere uſta. E. ij

servantiam non parva distantia est: ac licet cunctis mentis cordis sit gloria futurorum; alia tamen summa, alia melioribus student.

Quidam etiam velut in postremo secte istius gradu parva observatione contenti tantum coelibes vivunt, vel maritum experti matrimonio respuentes, vel amiferum recitatione commotum, secunda, si prima habere, devitant, dum alterum ferè non cavernunt procreari, ut aut quod in primis perdidissent, non invenire in secundis; aut rursum in consequentibus patiantur quod carerent in defunctis. Hi, utquam, rebus constanti conversatione intersum, & secreta non expetunt, vitæ hujus conscientiam retinentes, ut etiam si à delectis vacui fore possunt, occasionem tamen subyacent delictorum, dum lege corporis in diversum trahente difficultas magna periculis, qui possunt mala videre nolentes. Habebis his nec inhonorabilis nec abjectus est; & aut idem qui omnibus eibus potissime communis, aut ratio abstinens & in paucis recitas. Pfallendi perinde vigore non fervent, nullisque vigiliis nocturnam rumpant quietem; non profusum sed tractabilem certum potentium inopis suggerentes: hies calida est, non tamen fervens, & mens religiosa, non religiosi proutis addita. Hujusmodi autem confutatio potiorum est; & locis primùm remotioribus habitant, etiam si in urbibus degant, ipsaque conversationis ordinem non quidem palam ostendunt, sed ab exhortationibus alienum velle suppliciter peccati loco ducunt.

Cassio.

His conveniendi sunt omnibus locus est; sed dispar manendi; veltius humilis, et aliisque non blandus, nec interit ex quo potissimum hinc, vel quam vili liquore faciat, dum potandi artem voluptatem, & vim corporis necessitatis excludat. Pfallendi verò intentus crebra sunt studia, certaque boarum virtutes laudanda Deum devoto distributa: jugis j. vici usque ad vesperam labor, & opus diurnum prout est scientia exercetur; ac singulis proprium quod alicui suppetit non est, & est commune quod deficit. Ideo cunctis execrabilis torpor & victus nisi ex labore non congruent. Juvicia perinde lectulis strata, perivulgæ velaminibus permixtum somno corpus obtegatur: qui etiam sapientiam in nocte statuta sunt tempora, nocturne vigiliæ. Numquam præterea dei fallantur adventu, sed strenuus semper pfallentes aurore tempus exultat, atque offerendas Deo laudes devoto matutina compellit.

Lernia.

Hi autem quibus primus observantia gradus est, soli eremici ac squales deserti loca habitant, verique vocabulis nuncupati singulari transigunt vitam, aut cavatis in habitaculum fixis subterraneis specubus à luce & imbeibus temperantes, paucæ veteri & sine ciborum adjctione vescuntur, sumentes parum & furtibus potum; veltius talibus aut pellibus aut cilicibus est, & totus vitæ usus in agone mentis & corporis. Jam verò ad Deum inaccessibiles preces; ac supplicatio in sanctissimi vident eedit, vel si quando ab oratione cessatur, pfallendi gratia canitur laus divina, & alacritas mentis exercitio religiose jucundantia accenditur. Inest præterea multiformis demonum turba, & dolis immundorum spirituum veltius constanti sepe congregatur. Continuatio assidua j. junandi, nocteque

pervigiles, & aut sine sulceris humo corpuscula decubant, aut saxo paulisper dejecta & devitant, ut somnas non agi veltius injuriâ ducantur, sed pelli: Hæc Monachorum diversitas, & talis spiritaliter degentium coelestis in terris agitur discipulus. Pro Dei autem nomine votiva mors omnibus, atque optabilis sancti exitus pompa, dum nulla in sæculo compensatur injuria, quod & sablimi honore numerandam est, & sine ulla temporum mutatione mansuram.

CAPUT IV.

Magna est quidem talium prædicationum virtutum, & in Dei voluntate vel ludibus famulantium fervens gloria, quoniam hujusmodi studii & penitentiola vitæ istius blandimenta vitantur, & peccatus beatitudinis præmia consequuntur. Singula tamen que à fidelibus Monachis agi superius meministi, ex Dei momentis manare præcepto, ordine & præ informationis ostendit; nam peccati diaboli clarum est usura eadem esse momentis, si non ejus auctoritate suscepra sunt, à quo & muneranda creduntur.

Specialis primùm expetendorum secretorum Monachis causa est, ut peccati, sicut jam dictum est, etiam occasionem devitant, & quibus voluntas in proposito recta est, actus alius esse non possit simul denaque ut bellum contra sæculum suscipiatur, nulla mundi frangantur illecebæ; & fervens etiam in spiritu sales rebus illis inimica est, sicut Johannes in epistola sua prædicat, dicens: Nolite diligere mundum neque ea que in mundo sunt. Si quis dilexerit mundum non est charitas Patris in illo, quia omnia que in mundo sunt, concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & ambitio sæculi est. Jacobus humiliter Nestitor, Fratres, quia ancilia hujus mundi inimica est Deo; & quicumque voluerit amicus esse hujus sæculi, inimicus Dei constituetur? Veltius autem humilitatem, & jugem jejuniorum liborem Deo acceptabilem fore David speculatur indicat, dicens: Ego, inquit, cum nihil molis esset, inducbar alio: & in jejuniis humilissimam animam meam; Et iterum: Pafas vestimentam meam cilicium: Et, Pafas meam cum cinere mecebam, & pafas meam cum fletu temperabam. Domnas verò Johannis habitum prædicans ait: Quæ ex-itu in desertum videtur? Hominem molibus v-ssistentis solam? Ecce qui molibus vestitur in duabus Regum sunt. Ibi scilicet cultum fore indicans habitum, ubi & usum in voluptatibus abundantem: erat enim veltius illius de pilis-cameli, ad est, etiam lanarum molibus habitus carens. Zoni perinde pellis cing-batur; & vinnæ ac licera non lobens, edebat locutias & mel silvestre, elegantis paratioraque convivia copus non requirens, eo tantum utebatur, quod eccleæ conversationi nec inferret luxuriam, nec gigneret sumptum.

Unde Helie magnam iter ex Dei jussione subito aqua tantum ab Angelo, & vili ponice panis. Daniel verò ut desideriorum obtinere effectum; & pocula ciboque non fruat. Ipse veltius Dominus in jejano & humilite diabolum vincit; sicut Apollonas ait: Semperque celinoceri, farinas ferri ac-pas, ut vos & pauperum illius divites ferrent, et ab injuriâ salvarentur. Qui tamen cum in eodem suscepra ex gentibus gubernare velle? Ecclesiam.

APOLLONIOS. P

ZACHARIAS. Cur M. talia illudina sit.

1. Joan. 1. 16

Jac. 4. 4.

Psal. 73. 16.

Eccl. 48. 11.

Eccl. 504. 10

Matth. 11. 3.

Luc. 7. 37.

Philp. 1. 7.

1. Cor. 8. 5.

in arduis] Sic edere malissimas, quoniam ut in priori editione à paginis. Ista ubi sic pfallens semper pfallens, ex codice Viad. antea hujusmodi semper pfallens, o sicut per d. yrdia] Ita legitur in codice Viad. in poci] dicitur pfallens pfallens.

per mollesissimos famulantium] Hæc vocis que dicitur, adscriptio est codice Viad. q. dicitur estiam] Hæc in priori editione sequitur verè dicitur. quoniam exporitur ut nomen. Ista in codice Viad. vellet & estiam in eodem verbo.

abstinendum quoque verbis talibus predicavit : *Non est non manducare carnes, & non bibere vinum : non quo est licentia.* Id est, ut Deum mens humilitate plus cogitet, carnicem subiectam à luxu pariter sumptuque subveniat, quo utriusque & querendum occupatur, & sollicitior expedito : cum si in Dei Regnum antequam potius fuerimus, in exhibendis necessitatibus sententia illa non dedit, quod scriptum est : *Nescit sollicitus esse quid manducetis, non quid bibatis, ad vasa vestimentis : quoniam hoc genus requiritur : illis solliciti : Quorum venter Deus est, & ipse omnis in sanctibus.* Quibus edendi, bibendique animalium more sola ac præcipua cura est. Prædictam autem rei fiduciam tali proximo confirmavit exemplo : *Apostolus vultus in carni : non vivit, neque vivit, neque in herbas cogitavit : & Patre vesper passus : sic & vos modice fidei : sed enim Patre vesper hinc vobis in cogitavit, in cogitatione primum regnum Dei, & hoc omnia apparuit vobis : id est, nec opinandis præbebantur. Unde Apostolus, ut possideri omnia possint, nihil in sollicitudine possidendum declarat, dicens : *Ut nihil habentes, & omnia possidemus.* Itaque intelligit eos proprietati suæ cuncta subijcere qui cuncta contempserint, atque insipientium judicio pauperes credi, qui sicut in Dei promissione locupletes, & temporaria parva despiciunt, ut perpetuo magna mereantur : hisque in seculo egerere contenti sunt, quæ ab aliis cum discernitis nonnullis & vitæ ad hoc per omnia ævum contenta patiuntur, ut aut motu in seculo habere vivereque preceant, ut quandoque de seculo recessurus peritura cum seculo relinquuntur.*

CAPUT V.

Clarè patet contemptum mundi cum humilitate vestitus, continentique proposito, facere informationis oraculis præcipue ; et codicis in cælibus plus mereri que de terebinthi parva præsumpserint, atque ad hoc Monachos duri observantibus erudi, ut non solum vitæ, sed materiam amputent vacuum ; unde nunc evidens continentis & virginitatis præceptum illam Scripturarum authoritatis pande ; quire denique cælibes non solum carnis sicuti, sed à justis conviviis abstinere, & de quidem illicita condemnant, sed nihilominus licita aut aspernantur aut recipiunt ; quæ si utique ex præcepto divinitatis ut prædicta ventrum, libenter excurrunt ; qui autem à cælesti informatione sponcti sunt ; quam ob causam velut oportet imperantur quæ & in observatione difficulta, & in labore sine fructu sunt.

Ad hæc quidem à principio dictum est : *Non est bonum quæ solum.* Et mox procreationum sententia subsequitur : *Crescite & multiplicamini, & replere terram.* Sed sicula eidem atque ex eodem mulier prius solatio quim conjugio fuit ; donec à paradiso mœdientia succret extorret, quos intrò paradysum obedientia transmissit, ac post beatæ fidis excelsam, mulierem sicuti pulsus significet, libro Genetis hoc docente : *Et dicitur ad Adam in herem suam, & dicitur : & peperit filiam.* Ergo addidit laborem nuptiæ præcedentem, & tribulos spinasque passuri prævio adgere conventus ; sequuta in procreationis tandem, & paritatem aliud præcessit edictum : *In amore, inquit, & maree pariet filia.* Quos utique sic creator diversit, ut ceterminis, casus huiusque subreperent. Uude Apostolus predicans ait : *rebalatorem*

tem carnis habere hujusmodi. Non tamen conjugiorum in honorabilibus thooi, aut immaculatam cubile sine fructu est ; nempe soboles sine Sordiorum ; & quod loquatur in virginitate conjugi est ; sed sublimis continentis premium ; ceterique virginitas nec potest timere quod morer sit, nec debet insultare quia major est ; sed Catholice interpretat distincta honestis conjugis procreantia tribuat certatis, continentis premium abstinendibus repetet, integris premium virginitatis adscribit. Hoc est non damnare quod bonum est, sed fudere quod melius ; unde illud in scriptoris evolutis continentis documentum est : *Scortis, inquit, dicitur hancnam minorem & est sicuti ; & non est jam de vobis præter continentes.* Quod Salomon in spiritus prævidens ait : *Tempus amplectendi & tempus vangi hinc ab aspice.* Quæ præcepti veteris est, ut terra procreationibus impletur ; novi autem, ut continentia atque virginitas implet calum. Unde per Zachariam Dominus ait : *Sancti lapides vestram super terram, in javentibus tritico, & non sicut erat in diebus illis.* In Evangelio denique sponsum diversis genera memorantur, sicut ille specialis regni possitio deputatur, qui se ejus causâ & amore castavit, id est, non quos impossibilitatis necessitas cogit ; sed quos voluntas elicit continentes. Sic etiam scriptum est, Domino dispartente : *Sunt spoliati qui ab hominibus sunt ; & sunt spoliati qui ab utero matris in via non sunt ; & sunt spoliati qui se castaverunt postior regnum calorum.* De quibus per Eliam dicitur : *Dabo illis locum meliorem hinc & filibus.*

Quam tamen adeo ardui ac sublimioris præmii esse professus est ; ut dicens quodam loco Apostolus : *Si sic est vobis tunc cum muliere, ergo non expedit habere.* Ille responderit : *Qui potest capere, capiat.* Non ergo præceptum de continentibus, sed iustitia est ; nec iniquitas potest esse, huiusmodi, Apostolo protestante : *De virginibus autem præceptum Domini non habet, sed castitas de, tempus & ipse spiritus Dei habent.* Enimvero ergo hoc locum esse propter in seipsum necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse. Joannes verbò in Apocalypsi eos tantum agni vestigiis habere prædicant, qui continentiam mulierum conventibus non fuerint, dicens : *Et sunt qui sequuntur agnum quocumque vadit ; & habent qui se cum mulieribus non conjugaverunt ; virginibus in permutatione præferant itaque rationabiliter meliores, sed tamen quæ humiliora sunt, mala non sunt ; nec aliquid in superis signatur dicitur ; sed ut paulo ante cognosce, propter instantis hinc necessitatem, ne secundum Evangelium, *Pa prægnantibus & accitatis sit, constantia persistat ; simul ut districte satisfactioni aliquando sint d diti, qui conjugis vacaverunt ; ac peccatorum onera recordatione restanti Deo arctis intendant, dum rectè etiam à licentis ablinent, qui illicita commiserunt.**

CAPUT VI.

ET ego sciebam virginitatis, continentique proposito cum Dei reverentia dedicati humanam consecrere voluntatem ; dum & veneratione comuni digna suscipiant, & vitam Angelicæ dignitatis vel conversationis instantant. Sed quia imperium in hac parte non consilium credidi, auctoritatem ex Scripturis oportuit dari. Nunc autem quæ orandi præfenditque

[i qua si utique] Sic edentes Vind. prior edilio si itaque, [id Catholica interpretatur] Ita edite libuit, cum antea edicem esse, sed catholice interpretatur. In illi ubi interpretatur est illud, in codice Lem. habetur verum est illud.

14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

f
Euseb. 5. 5.
Zach. 9. 16.
Mark. 13. 11.
Ijai. 54. 1.
Matt. 19. 10.
Virginitas
Procreantia.
1. Cor. 7. 34
Apoc. 14. 4
1. Cor. 11. 33.

APOLLONIUS.

confuetudo tam crebra sit, ut unde ad Monachos talium doctrinam studio defluant, breviter pande; quamvis enim grande sit in assidua supplicatione momentum, cantandi tamen studium videtur otiosum, cum & attentior in ipsa supplicatione sit caritas, & divinam maiestatem feris potius laudibus quam faceta deceat honorari.

Intentos quidem orationi ac per omnia ferios offerri nos Dei conspectibus fas est, & prosperum actuum & regni subiectis precibus postulare; sed necesse est ut oculis inspectet qui lapsus deprecatur, Dominus in Evangelio deprecante: *Amen dico vobis, si non dedit propter amicitiam, dedit propter importunitatem*, id est, si parum potest obtinere per merum, rogandi frequentia pervalebit. Unde iterum: *Orate sine intermissione, ut digne habeatis fugere mala quae super vobis sunt vobis*. Per Salomonem vero Spiritus dicit: *Ne impediat oratio tempus*: Apostolus perinde *Orantes incessanter gratias Deo agite: hoc enim est voluntas ejus*. In illo autem de canticis sancti carnisu testu totum serium, totumque venerabile est, adeoque sanctis cultibus dignum, ut eo semper aut laudeatur divinitus, aut oretur. Hoc cum illic indulgentia divina prosperum cum infirmitati nocte abluentione confiteretur, ut tristibus mitta, severa blanda permittens abate nos quocummodo a sui recollectione non funeret, cum ejus beneficia non solum loqui, sed & canere delectaret. Moysè primis post rubi maris transitum, sic docente: *Contemimus Dominum, gloriam enim honorati estis*. David perinde pro bonorum retributione quod Deo postillimus offerret eligenti, cautandi, psallendique amantibus scdit, ut cum: *Cantabo Domino qui bona tribuit michi*. Et: *Psallam nomini tuo, Altissime*. Et iterum: *Exaltate Dominum in virtute tua, cantabimus & psallemus virtutes tuas*. Per Hieremiam vero humilissimum studium delectos multiplicandos in gloria Deus dicit: *Erant, inquit, ex his cantantes in Jerusalem, & multiplicata est, & non morabantur*.

Tres autem pueri in camino ignis intacti salvatione vicem in cantico laudis rependunt. Hymno cum Apostolus dicit Dominus perge ad montem, ut sancte & servitate libertas ab alio contumace auctoritatis habere exemplum, qui nos in omnibus imbuat. Quod tamen certis diei noctisque honore esse celebrandum David filii relatione proprii actus insinuat, dicens: *Ego, inquit, clamabo vespere, mane & meridie*. Et iterum: *Speres in die laudem dicitur tibi*. Et tercio: *Cantabo per diem nec evadens; & nocte, & non ad inspectionem meam*. Exultare tressu Dei laudibus nec Regem puduit, nec Prophetam, adeoque in his Deo nos placere perlocuit, ut cum tibi nothurnas spirituum cantorum vigilas fore monstraret, ostendit ipsius & tempus educat: *Altera velle speres in die cantandum nomini tuo, Domine*. Hic dem se hunc fortasse se venturum in Evangelio Salvandente percussit, tum primogenita Aegypti Angelo ascendente percussit; & quod a Curio de hujus mundi potentibus in hoc facendum est, pluge illius prafiguratione signatum est. Paulus denique cum Sca tali mediacione peritanti, & vinctis carceris audiebantur in carcere, usque ab hac insolentia nec poena compellat. Unde adversus psallendo orandique frequentum iustus Sanctorum officii celebrati, siveque communem vel, si adve-

nerit, proprium sibi tali actu expectare securos, dum in hac mentium oblatione & fidei honor & alicuius crescit animorum; interque saeculi ac proficere iniquitatis curas laeta exigit gratia, quod obtinere non praevaleret tristor disciplina.

CAPUT VII.

Est consummationis in narratione sanctorum actuum adducta cognitio est, atque intermitionem saeculi, ut prebatur, sicut quod liberius inquirere nos oblectum est. Quasi ergo peritiam exitu totum, vel quem in modum memorata libelli praecedentibus tempora concludantur? Unde praeter tam confidens gentium animae, & prophano rum superba iura surge? Entic aliqui sacre appellationis assumptor, aut quilibet mortalem mentem se Dei filium potest audere? Mihi cum venerabile non videtur ut diabolice fraudis reliquiae ut admodum in paucissimis residentibus, in legem iteram Gethsemani convalescant; & quamlibet terminus careat divina potentia, in hoc usque antiqui serpentis in iura differatur, ut exstant tota saecula bene praedice fuscitis reducat, perque omnia terrarum loca Ecclesiae cultibus stratus impium rursus effat caput, qui ita venerande majestatis invocatione torquetur, ut iam adeo etiam ipsorum cranium volubris vultus vix audeat, dum oculis ignium suorum claudis tortus totum undique contremiscit, quodque ex nomine Catholice rephugis audivit.

Servam quomodo redigi cupis, & ineluctabilem humani generis obtritionem superamorem narratione proferri, que tam sibi exaggeratione dicenda sunt, ut sicut scriptum est: *Avae furoris animum nec sanare sine talia*, sed hoc fieri humane fidei defectio, & peccatorum immensitas naturalis; nec sunt quasi ex aliquo necessitate decreta, sed ex praesentia sunt praedicta, Scriptura de Amorrhais producit: *Non sum, inquit, impia sum peccata Amorrhaeorum*. Daniel perinde quae delictorum expletio sit futura, consummationem astra sequentiam; unde & Dominus in Evangelio de abusione humani generis conquerens, ait: *Cur veniet Filius hominis, putas invenit saltem super terram?* Apostolus etiam horum temporum iniquitates increpat, ait: *Erant, inquit, in ostensionibus delictis tempora periculosa, homines se ipsos amantes, blasphemis, superbi, parvobus non obedientes, insensati, incompositi, sine affectione, sine misericordia, qui cum iussione Dei, id est, futurum judicium serent, non intellexerunt quantum qui talia agunt digni sunt morte*.

Horum igitur venturum Antichristum fides certa est, modo diabolus sub persona hominis levitatorum; sed gentilitatem declinabit, & circumcilionem suscipit. Nec enim aliter Dei filius credi potest, nisi se leges veteris reparationem exhibent mentretur; & primum Judaeos idem totum perfidie caput ac tillacie filii suadet. Christum enim & venturum sciunt, & sempiternum iudicem constituit; sed ut atrocitatem illati se facinoros excusent, in corpore quod interfecerunt venale non credunt. Hinc tunc vobis praedictis simulatores Deum se quidem, sed minorem essent Petre, ut eorum denique impatentem praedicti; fuit susceperat admissit, & in signis illa ex Evangelis contenta

ZACHARIUS.
De psalms di. c. 150.
Ecc. 11. 2.
Ibid. 17. 16.
1. Thim. 2. 11.
Ecc. 11. 1.
Psal. 11. 16.
Ibid. 9. 7.
Ezech. 12. 31.
C. 14.
Psal. 14. 12.
Psal. 118. 164.
Ibid. 21.
Ibid. 118. 43.

Apostolus.
7
ZACHARIUS.
Dan. 11. 1.
Gen. 15. 16.
Lam. 18. 2.
Dr. Antichristo.
2

1 unde ad Antichristum] Sic vult enim quem videtur delectari, qui id tamen edere maluit quod in alio coctus reperitur unde & Antichristus. In his ubi praesens actum, in coctus legitur. legunt praesens aut verum
2 in dicitur ad illu] Sic praesens scriptura Zachari, nec dicitur quia scilicet praesens coctus invenit ad illu, videtur sit. 3 in dicitur ad illu] Actum tamen se ut edisse reperi-

1 ubi coctum esse] item substantia ad illu, ubi ex alio coctus edisse facit tale actum
2 reformatione in mare] Quia haec legimus in dicitur dicitur esse potest in legibus in dicitur coctum mare. a filius qui post] In dicitur pag. 101. c. 1. ubi dicitur Deum se quidem legere ut dicitur esse quidem, se praesens sua, ubi edidit praesens dicitur.

complectur: *Credens, inquit, insensibilis, nisi veritatis*
audiret salutem. Tum gentiles velut sensu rationa-
 bili carentia peccata, phantasiarum admiratione captu-
 rus est, ut illaqueatis nationum penè omnium
 populus, eum huc, si fieri possit, dolo talibus se-
 ductur: & huius mali audoerentem efficit multi-
 tudo. Inde errorum moles veteris subversoducit; &
 qua primò adolorum velligis convulsus est, in
 lucis finem pom finitum imperabile, eoque adori-
 atorem cogens, quod seculò simulaverat sub-
 tileret reparare nitetur. Nam, sicut dicit, ad huius-
 modi fictus ignarus signis, præmiis inconstantes,
 Sanctos supplicis coarctatè insauitæ obomationis
 utriusque vulgatae mortificis supplicii adoratione
 veterari; nosquam secuta credentibus fuga, nullus
 que ut crelet in abditi lætæba, cum & à proximis
 produntur latentes, & fugientes mediâ consumantur.
 At enim in Evangelio Dominus cum de malis
 istius loqueretur: *Et tradet, inquit, homo proximum*
suum. Insuper verò hædiles necandis, Apocalypsis sic
declarat: Facite omnes passillos & magnos, divites &
pauperes, liberos & servos, ut dent ipsi sibi chara-
cteris in mano sua dexteræ, vel in sinistro suo; ut
non possit nocere aut trahere, nisi qui habet chara-
cterem, vel nomen bestie, quem Daniel his sermonibus
futurum & prædixit: Exarct Rex imperium facit,
intelligens passipassillos, & fortis virtus eius; mira-
bilia corruptos & diriges, & exterminabiles fortis, &
opulens sanctitas; dolus in mano ejus, & in corde suo
magnificabitur, & abundantia corruptos multos, &
ad incertum multorum factus. Et iterum: Extolletur
Rex adorsus spem suam, & magnificabitur super
omnem Deum: & loquetur sapientia, & dirigit quæcumque
proficiatur ira: in confumationem enim fiet, &
in eo Deus patrum suorum non intelligit: & in con-
spiratione multorum non ibit.

Itaque intelligis excedenti tempore regem præ-
 fronsu admandum, qui eos quos violentiâ ac
 fraude nequivit corrumpere, nictur allecebrâ car-
 cere, nec in Deos patrum suorum, id est gentium,
 intelligens, serpens in corpore enterato quasi patris
 præferens, & ceterorum, sanctam populum, id
 est Christianum, & radeit interfectione vultabit. Sed
 hunc mundi hæc, & tribulationemque postero-
 rum celestis signata subiequent, & rerum omni-
 um finem præquam Domini dies magnus adventus,
 malorum in mundum solutionem humani generis re-
 liquis, aut in sicrius perpetuo perendum sic,
 aut ob Liælogia in fecido non vivendum.

CAPUT VIII.

Uturum verè Antichristum, atque in orbis ex-
 cadum legemque Catholicam leviturum novis
 perfidic clarque docuisti; sed quando adventus,
 quanto tempore sit futurus, expositio capta
 non contempit; sedulâ itaque mente percurre que
 regnarem clausura sint tempora, que præcurrunt
 indicia venientium; quoniam si in tantâ signorum,
 regnoque virtute spiritali, nequie extrin volunta-
 tem, nullis contrâ aut distrahendis rebis, aut si-
 gnificans dividendus; dignoscendæ, ut arbitror,
 salubris nec ipsi copia hædibus erit, nullaquedu-
 bus remediorum genera salvabant; si compulsio

transgressam atrocitate & phantasis plena, si
 obscura notione. Unde hanc quoque ambiguum
 potem divinx auctoritatis editione distigue; ut,
 evulsis radicibus frandibus, & insruantur dubi, &
 confirmetur miseri, dum & fallios prodent in-
 solut, & brevitate potem forte costringitur insa-
 nia hæcchoetom.

Manifestè quidem Antichristus venit, sed confes-
 tim sequaturus est Christus; & licet diem vel horam
 adventus sui, ut ipse ait, nec Angeli sciunt; quod
 secreti istius notionem in suam Pater relegere po-
 testatem; evidentiâ tamen eodem mos docente signa
 præmissa sunt, quibus perpenâ præsentis temporis
 qualitate adelic confestim signa dignoscimus. Sic
 enim ait: *Cum videritis signa hæc, & prædicia*
in terra, gentem super gentem, regnum super regnum,
prelia, & opinionem præliorum, famem, & terra motus
per loca, tunc erunt initia dierum, sed nondum finis.
 Percurre nunc singula, atque ex his, que geruntur,
 aut gesta sunt, quid superius intellige; prohièd id
 tantum deesse, peripicis, quod novissimum aut jam
 scribis possit aut jungi. Quis enim natus quocum
 patris possidens virti? Quis intrâ gentile solum
 populus laboris exhibetur allucio, aut ab asserendo
 insupponendo discrimine, vel proprie salutis in-
 tantu, vel domesticæ retentur affectu? Ardet bel-
 landi impius furor, atrocique insana armis dele-
 ctatur, & cum perit impietis mortibus cuncta succen-
 dendis, & reliquis tamen sumens aut ferit aut
 spoliat. Non disicio proximos, non pulchra ser-
 vati extraneos; gemens interea, & pietas exulæ, atque
 ab humanis mentibus pulsâ, vestigia que pridem
 reliquerat, asserere compellitur. Regnis insuper
 regna consequunt, & insupicabiles sceptris iustiarum
 sedum Augustos drellunt. Adde prodigiorum
 insidiales minas, & terre crebrerum motus, plu-
 raque celo signa fulsist. Quod incedi sancticos
 exaus loquar, & insidans humanorum corporum
 vobis impietas debentium avasitate? Horret ani-
 mus dicere paricidii sanem pultam, & reliquis
 corporum disiciorum, ut lævius quàm vaseram in-
 terent, videretur suorum hæpentes.

Admna, quæso, utram hoc sermo diu sæculum
 possit, quod cloqui humanus sermo vix audeat.
 Utrumque hæc diabolocumte sic levante; que licet
 merèd nobis sint reputanda peccatis, illius tamen
 opere techo, & peraguntur; qui coram continuo con-
 gressus, ita supremorum urgetur angustus, ut
 quod insupendum Evangelia prædicentur, agere
 orbis deierione jam cõperit: hæc enim his que
 nunc memorata sunt Dominus adiecit: *Cum videris*
signa abominacionem asserentium stare in loco sancto; qui
legis intelligit; id est; cum licet omnium solido
terrarum, sanctique altaribus excrabitum imagi-
num abominacione præponetur, & prædicacione fuerit
hæc Evangelium in toto orbe, tunc erit finis. Quæ
 nunc igitur portio, habitatioque terrarum est, quæ
 nomen nostræ religiois ignoret, imò quæ nobis ce-
 le credentium membra non misere? Unde Evan-
 gelii prædicatio præpocumodum jam impleta intelli-
 gatur: in Hæc tamen, qui nunc venturus est, ser-
 monem complectitur; tribus enim & semis annis pri-
 mum Antichristum, deinde Christum aditæ præ-
 dicit: qui quàmlibet, & pari tempore regnatorus per

ZACHARIAS, Prensionem sicut habet adorationem.

Mat. 24. 7.

Em. L. 8.

Mat. 24. 10.

Mat. 24. 11.

Mat. 24. 12.

APOLLO-
NII.

Mat. 24. 13.

1184.

Aut dicit ipse sibi In codice Vind. ut dicit apostolus sibi, Hæc longè parum. *Interim, sic* codice Lem. prior editio *quom. futurum, istud in* codice Vind. & mirabilis corrup-
 per multos, & dirigit
de eum sic Codex Vind. eum form, & in omnia, istud
 præcipue præferens, in ed. ut præferat, præcedit dicitur male.
 & ad sanum dicitur? Inno aditæ, vel ipse. Hæc longè ubi

legitur omnia fuerunt, codice S. Arn. habet fuerunt.
 Scilicet & reddi Vind. & Lem. scripturas gentes salutem,
 cum in priori editione legere gentes in terra, nulla ista
 d. opere techo? Sic codice Vind. prior editio opere techo,
 male. nec utriusque codice S. Arn. opere techo,
 & prædicitur: qui quàmlibet? In ed. prædicit, qui quàm-
 libet: in Vind. prædicit. in eodem & in Lem. que quàmlibet.

Apocalypsin designetur, herviandos tamen ejus dies in Evangelio Salvator insinuat, ne intolerabilibus malis per diuturnitatem caro videri succumbat: sic enim ait: *Et nisi brevitati fuissent dies illi, non esset salva omnis caro.* Non quod diem ac noctiam fusa ab initio constituta sit mutanda, aut currentium temporum horis spota recalcanda; sed sicut per Nathan denunciata populi carnes pro tribus diebus tunc tantum horas divisa miseratione promeruit; ita excedendi tempora regnum non spatio credimus minuendum esse, sed numero; nec divite ordinationis modum, sed furcatis imperiis imponendum; ut in resurrectione post tanti certaminis pugnam, & devoto fidei, & perfidia non lateat impiorum; dum & antiqui hostis brevis dominatio pellitur, & Dei adventus reverentia Sanctorum confessionibus honoratur.

CAPUT IX.

Quantum videtur, & potere sollicitorum mentibus credo, ambigere predicationis obsecrantes abscuta est, & tota in planum superius temporis missa cognitio, præcipue cum adspiciantibus que aguntur diem malis clara fit ratio, nec aliud superesse merito creditur, quam ut annuntiatori Prophetæ præsentis demonstratur. Nunc vero unum hoc confirmatis interrogationibus perita, ut resurrectionem ex Dei possibilibus jam creditam doceas, & promissum, ne tunc admirationis magnitudinem sine auctoritate celestium statutorum asserito nuda contigerit; sed libellis prioribus ultimata præsentis eruditione firmitur, quodam allatura credentibus, disputationem dubis abstersat, dum & possibilem ex Dei potentia fatebitur, & faciendam ex ejus promissione cognoscitur.

Tam plena est divine miserationis erga homines liberalitas, ut ea que fragilitas terrena vix credit, probare voluerit ante quam facere, ac prius veris confirmare credentes, quam probare dubis credituros: nam cum hanc munera sui partem totos admodum sententiarum voluminibus insiderem, speculati per Ezechielum monstravi effectum, fidei homines suscitari & posse quam fidei sunt, frustaque quasi perdidos hic lugeri, quos non sit impossibilitas ulla cessatur. Ait enim: *Et vidit me spiritus Domini, & ecce facies campi, & hac erat visio plena, & circumdedit me in gyrum terram: & ecce arida nimis, & ait ad me: Fili hominis si vivens ista ista? Et dixi, in seipso, Domine. Et ait ad me: prophetica super ea, & dic, o'is arida, arida verbum Domini: hæc dicit Dominus: Ecce ego adduce super terram istam & viscera, & obergam vocat, & dabo spiritum vestris, & vivetis: & ecce sic ad e' conversabit, & super se nervi & viscera nati fuerunt, & carni desuper ascendit, & jaecerunt sine spiritu. Et ait ad me, prophetice fili hominis spiritum, & dic: Hæc dicit Dominus spiritum: hæc quatuor anguli tibi veni spiritum, & infusa essibus quibus & vivetis: & factum est, & steterunt pedibus suis congregati nimis multi. Et ait ad me: Fili hominis ista hæc denu' spiritus est: Qui dicunt, terra est super vestra nimis, interierunt: & sicut quod ego sum Dominus, cum educam eos de sepulchris, & vivo sicque populum meum & ponam illos in terra ipsorum, & faciam hæc, dicit Dominus.*

Unde Salvator Saluæris resurrectionem non creditibus ait: *Quomodo legitis Deum Abraham & Deum Isaac & Deum Jacob? Non est aliquis Deum mortuorum*

sed vivorum. Apoteles autem sub elementorum comparatione, meritoque quoque distantiam prædicavit, dicens: *Alia claritas jura, & alia claritas lana, & alia claritas stellatum, stella enim à stellâ differit in claritate, sic erit & resurrectio mortuorum.* Johannes vero etiam eos quos mate fluctibus tegit, aditum reformandos, dicens: *Et mare rediet in mare suum.* Tunc illud David canentis implebitur: *Deus manifestus vivit, & non fidei: ignis in campis ejus ardet, & in cineribus ejus tempus valida.* Unde in epistola sua Petrus: *Quales nos, inquit, oportet esse, fratres, in die illâ, cum tali magna respectu transcurrant, & elementa ardere solvantur.* Tunc illud fonsi Apostoli vocibus depremetur: *Ubi est mors autem tam, absorpta est mors in vittoria tua.* Et qui in lacrymosis semibus justitie vias implent, pretiose mortis manusque retentes, sublimam coronam honore fulgebunt. De quibus scriptum est: *Exultabant sancti in gloria, laudabantur in cubilibus suis.* Et iterum: *Exultabunt et vocati ex vinculis suis.* Et: *sicut scintilla inter arundines descendent.* Hi statuta celestis throni dei Domini invitabuntur affatus: *Parate benedicti Patri mei, accipite regnum quod vobis paratum est ante constitutionem mundi.* Illi impiis sententiis persequetur: *Tacui namquid semper tacui? Id est, jam non subdilectus ut crucifigi à negantibus possent, sed patrosque quam cœcitas maxillate subnixus, qui ex infirmitate carnis mortuus fueram vivo ex veritate Dei, folioque æterni iudicis præfiliens, non alia quam in Evangelio prædicaveram univocis meos defensione condemno: *Ita malevola in ignem æternum, quem paravit Pater meus diabolo & Angelis ejus: ubi estis fratres & fratres demum.**

Hæc sunt que moneri nostra voce te liceat: hæc mentis & corporis labore fugienda sunt, & illa que electis parantur adenda, quorum magnitudinem formamque non quæris: erit enim: *Quod nec oculis videt, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit.* Sed si maxillabiles quærandam regionum amenitates, odoriferae vix creditus aut audimus, aut æternus: si quibusdam Creditibus auro turbati stant annes, & gemma pro lapide est; si passim civitatum & amoniam nascentur vulgo; si denique mollia redolentibus thura, & pretiosa balsamis ligna rotantur; si nobis etiam hinc corruptibili terre lilia pilla sic cadent, nec sui imitationem quolibet habitus aut odore permittunt; quod æternitatem divitiarum habuerit sine gratia, qualis splendore celestium dignitatum, eloqui sermo sententia non prævalet hoc tantum indubitanter accipias, nil illic necessarium, nil defuturum, sed omnium omnibus Deus lætetur maxillabundum novitate generabit, quod dignum præsentis sue possessione iudicetur.

Nunc, inquam, meâ quâ potui instructione manuum induitur: nec admoceo, ne araturum culturar Dei ponens omnibus respectus, aut ad propositum contendens brevium, cursum propositi brevitatis retardans. Nisi prædixi agum sit, palma non sequitur: nec nisi certamine consummato insignis gloria præstatetur triumphus. Unde in Salomone: *Latus in exitu cantur.* Et in Evangelio: *Qui perseveraverit usque in finem, hæc salus erit.* Fiat ergo fides ista fides, ac semper informatis tui ad Deum momento, nec minus secuti aut malorum imminentium terrore movearis; adjuget in omnibus Deus est, illoque virtutem spiritus manserant inundato temperantiam in levis delectat spumans modo ut pruna præstantis

112. 11.

APOLLONIUS.

ZACHÆUS. De resurrectione mortuorum.

ER 20. 17. C.

112. 10. 18.

1. Cor. 15. 44.

Psal. 49. 3.

1. Pet. 3. 10.

1. Cor. 15. 51.

Psal. 145. 1.

Matth. 5. 1.

1. Cor. 13. 12.

1. Cor. 13. 12.

1. Cor. 13. 12.

112. 41.

112. 4. 11.

1. Cor. 9. 9.

Qui prædicat semetipsum laudat agnum.

1. Cor. 13. 12.

112. 10. 18.

[In vinculis suis] Sic in codice Vind. in editis ex vinculis dissolutis.

[F. g. f. ergo fides] Sic codex Vind. prius editio ergo fides.

[Sed ubi consuetudo, scripturas à eod. Lem. & Vind. leguntur collatas, ut in idem sent. Mand. hœg in Lem. dicit, unde, ubi dicitur credens.]

conscientia* arma non desunt; ac si necessitas denan-
tate tribulationis adveniat, hostem confesso firma
sustinet: dabo credenti * in errore patientiam,
qui se prebiturum & verba promittit, opemque
Martyri benignus impetiet, qui ut honorem nu-
mibus sui etiam morte tueretur admonuit dicens:
*Qui perdidit vitam suam propter me, in vitam aeternam
salvum faciet eum.* Et iterum: *Qui reliquerit
uxorem, filios, parentes, & omnia quae habet propter
nomen meum in saeculo, centuplum accipiet, in futuro
autem centuplum in saepere & vitam aeternam.* Ad hoc
tamen tentari paulisper cognos siueis, ut eodem
personam exanimis labore libi placeant, & illic ju-
stitia sic numeretur afflictos, cum iudicare corperit
persequentes.

CAPUT X.

Consummatus in interrogacionibus ordo est, &
vota in responsionibus plena, devotioris fidei
ignem decurris Scripturarum testimonios excitant:
habet promptum institutionis tuae fructum, & nisi
iosimtas carnis efficitur, * paratum spiritus volun-
tatem; ille tantum efficiendi substantiam praestet,
qui magna cupere se dicitur permittit. * Quid enim
quandoque in pulverem redigendo praecipua corpori
cura? Quid in molles sine exercitio mentiorum prole-
rant formi? Quid queritis magno labore vel perico-
loso honor, & ciborum blanditias peritura, post
fuites? Nulla est illic acceptio * personarum, nec
sequitur extrinsecus onera facultatum, nudi intro-
verunt in hunc mundum, nisi necesse est examus:
Ac sicut David ait: *Devotio viri divitiarum, &
nil invenit in manibus suis.* Et secundum Salomo-
nem à multis talia sunt dicenda: *Quid nobis prodest
superbia: aut quid divitiarum vallant? cavet nobis
Transierunt omnia ista tanquam umbra.* Devotum
tu potius cultibus tuis mentem creaturarum om-
nium formator instituit, & qui solas remum scira-
tor de cordis es, perforce quod in votis est, ut cum
elevaveris * confringere terram, eum sicut liber
pocabitur * corium, terribilem incendio cuncta sol-
ventur, sit primum fidei integritas supplicanti, nec
consentiam desperatio ulla confundat: tuum sub
conspicu majestatis tuae assidentiam Angelorum
numeram multitudinem post magnos Patriarcha-
rum honores, & ceteris splendidum Prophetarum,
post sublimis Apostolorum thronos, & beatorum
Martyrum exercitus coronatos, si fides perinde Con-
fessorum ceteras, atque inpollutorum agmina Sa-
cerdotum subsequens famulum turba suscipiat,
votique illius, si que sunt maculae, labor vere
perfectionis emundet: si vero indiligere pauperum
nummum munus largitor annexit, ut probatio
Catholicis confessionibus & morte proveniat, vel quod
habita * conversationis actus inferiori fortasse non
parat, devotio sanguinis * pura sanctificet: erit
ut in aeternum munus tuo gaudens verè me in lau-
dibus tuis casualis remissio: *Quid recordamur
Domino pro omnibus quae retraxit nobis? Calicem salutaris
accipiam, & nomen Domini invocabo.*

Explicat Zachari & Apollonii aeternitas.

In arnis officii Ita oleum libitum cum aetere legitur of-
ficium atque modica unctio non totius necessaria est, quam
paucis istis ubi edicuntur: *Et sic deo sume promissio.*
In labore vel periculo Unctio duos voces addit sunt: de con-
dole Vind. ex quo etiam ista scripturas accepit, ubi legi-
tury accepit.

In quatuordecim iustitia Sic etiam codex Vind. prius colli-
tio dicit, iustitia. Hanc ita longe ut cum elevaverit, non
est cum in levaverit? Statura e cod. Vind. & Lex. scriptu-
Tom. I.

S E R M O
IN NATALI DOMINI.

Avidus in praesenti dilectio vestra, fratres ce-
lestium, quemadmodum Elias Propheta de
Domino nostro JESU-CHRISTO annuntiavit;
dicens: *Eccae Virga in aetere erit pice, & pariet silivam,
& vocabit nomen eius JESUM: ipse cum salvum
faciet populum suum à periculis aeterni.* *Joseph fili David*
Videtur, fratres, in personam genus vocari: videtur in
unum totam prosopiam nuncupari: videtur in Joseph
seratim Davidis stemmatum sanciri. *Joseph fili David*
Vicissim quædam generatione natus, quemodo David
filius dicitur, nisi quia generi aperitur aeternum,
fides promissionis impletur: & superna conceptio ce-
lestis partus virginitati jam figuratur in carne? *Joseph
fili David.* Tanti vocis ad David prolata fuerit pru-
missio Dei Patris: *formas Dominus Davidi venturam,
& non frustrabitur eam. De fructu ventris tui ponam
super sedem tuam.* Bene, de fructu ventris; bene,
de otero: qui coelestis hospes, superius habitatur,
sic in aetere descendit hospicio, ut corporis elausura
nesceret; sic de habitaculo ventris dicitur, ut virgi-
nalis clausura janua non pateat, ut impletur illud
quod cantatur in Canticis canticorum; *Sponsa mea
habitans claustris, sicut figentis.* *Joseph fili David, noli
timere.* Sponde caulas sponsum non timent admonetur:
de vere pius animus dum compatitur, plus pavescit. *Joseph fili David, noli timere;* ne qui
de conscientia securus es, de sacramenti cogita-
tione succumbas. *Joseph fili David, noli timere:*
quam vides virtus est ista, non crimen: hic non hu-
manus lapsus, sed est divinus lapsus: hic non per-
missum est, non reatus: hic incrementum carni est,
non est corpori detrimentum: hic non est proditio
personae, sed iudicis est secretum: hic palma cogita-
tione est, non est suspensa penna: hic hominis scru-
tium non est, thesaurus est Christi: hic non est
moris causa, sed vitae; & ideo noli timere: quia
quæ vitam parturit, non meretur occidi. *Joseph fili
David, noli timere accipere MARIAM conjugem
tuam.* Sponsam vocari conjugem, legis est hoc die
vire: sicut ergo manente virginitate mater est, ita
conjugis dicitur permanente pudore.

*Joseph fili David, noli timere accipere MARIAM
conjugem tuam; quod in eâ natum est, de Spiritu sancto
est.* Veniant & audiant qui requirunt quis est, quem
MARIA genuit, *Quod in eâ natum est, de Spiritu
sancto est.* Veniant & audiant qui Graeco turbine
Latinam nubilare nisi fuerint; antipropo-
totores, Chrestotocum, theotocum ut tollant, blasphemantes.
Quod in eâ natum est, de Spiritu sancto est:
& quod de Spiritu sancto natum est, spiritus est;
quia Deus spiritus est. Quod ergo requirunt quod sit
quod de Spiritu sancto natum est, cum tibi quia
Deus est, Deus ipse respondet: cum tibi Johannes
inceptet: *In principio erat Verbum, & Verbum erat
apud Deum, & Deus erat Verbum, & Verbum caro
factum est, & habitavit in nobis; & vidimus gloriam*

mas plurimum, ubi edicunt epist praedictum.
in vel quod habuit? Codex S. Aet. ad quod claris error
fatis infirmos. Satis videtur, quod omnino scilicet
fata erat adscriptum & codice Vind.

In natali Domini Hanc sermonem Acherius conjicit à
S. Fulgentio compositum aduersus Nestorium, quod ex et-
timum verbus confite dictum esse circa annum 400. ac de N-
boso otatorem cogitasse.

AN. CHR.
ELEG. 100.

Ibid. 7. 14.

LUC. 2. 36.

MAT. 2. 10.

Ibid. 131. 11.

CANT. 4. 12.

LUC. 1. 34.

Ibid. 1.

est. Johannes vidit gloriam, respice, infuleis, injuriam. *Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est: & vidimus gloriam ejus.* Corpus? Eius qui natus est de Spiritu sancto; ejus qui Verbum caro factum est, & habitavit in nobis. *Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est. Virgo concepit, sed de Spiritu sancto: Virgo parturit, sed cum quem peditit Elias; Ecce Virgo concepit, & parit filium, & vocatur nomen ejus Emmanuel. quod interpretatur, Nobis cum Deus.* Nobiscum Deus, cum ille homo; & maledictus homo qui spem suam ponit ut hominis. Audiant qui rogarunt quis est qui natus est de Maria. *Parit, inquit Angelus, filium, & vocatur nomen eius JESUM. QUARE JESUM?* Apostolus dicit, *ut sit nomen JESU omni genti factum, carissimum, reverentissimum, & inferentissimum.* In nomine JESU jam omne genus scilicet, ostensam, tractatum, & inferentem: & tu, quod sit Jesus, dolosus cognovit nunc, requirit? Omnis jam lingua confitebitur, quia Dominus JESUS in gloria est Dei Patris: & tu adhuc modo quid sit JESUS nequire persequeris? Audi adhuc, quid sit JESUS; *Parit filium, & vocatur nomen ejus JESUM: ipse enim factum facies populum suum à peccatis eorum.* Sed suum, non alterius saluum faciet populum. Unde? *A peccatis eorum.* Ille Deus qui peccata donat, si Christianis non erudit, erudit, indulgentissimè, vel Judæis, & gentilibus; *Cum sit bonus, factus est propter Deum: Et, Nemo potest peccata dimittere, nisi solus Deus.* Illi cum negabant Deum, qui cum peccata dimittere non eruditur: tu ad ea peccata dimittis erudit, & Deum dubitas confiteri? Verbum caro factum est, ut homo caro promoveretur in gloriam Dei, non ut Deus in carnis veneratione injuriam; sic ut dicit Apostolus; *Qui se jurem Deo, unus spiritus est.* Et quomodo non quando te jurem Deo homini, unus Deus est? Humanæ leges intra triginta annos Inglestis omnes internumt qualitates: & Christiis circa quingentos annos nativitas sue causas prelatit, opus sui litus patitur, fidem sui sustinet quaestiones! Hæretice, desine judicare judicem tuum: adora in calce Dominum, quem Deum Magus adoravit in terra.

Explicit.

INCIPIT TRACTATUS AIMONIS

De Corpore & Sanguine Domini.

Sed quoniam Ego Episcopus opportunitas offert, ut aliqui de isto Sacramento litius dicatur, profertur in medium quod genus illius coactula, qui hoc Sacramento Corporis sui & Sanguinis ad salutem fidelium amittunt in terra requirere voluit, ut fides integralis penitus robustetur, & creditum æternæ immortalitatis augeatur. Substantiam ergo panis & vini, quæ super altare ponuntur, fieri Corpus Christi & Sanguinem per venerationem Sacerdotis & gratiarum actionem, Deo hoc operante, divinam genti, secretâ potestate, nefandissime demerere est habebat mentibus dubitare. Cædemus itaque & fideliter confitemur & tenemus, quod substantia illis panis scilicet & vini, per operationem divine virtutis, ut jam dictum est, id est, natura panis &

vini substantialiter convertantur in aliam substantiam, id est, in carnem & Sanguinem. Non enim impossibile est apud omnipotentiam divinæ rationis, in quodlibet voluerit insinuat mutare naturas, cum non fiat ei impossibile easdem naturas, cum non fiat eis nihil quærendo voluit insinuat. Nam si de nihilo aliquid fieri potest, tunc aliquid facere est aliquo non impossibile est. Commutat ergo invisibilis Sacerdos litus visibilibus creaturas in substantiam suæ carnis & sanguinis secretâ potestate. In quo quidem Christi corpore & sanguine propter sumentiam horem sicut panis & vini resonat: & figura, substantiarum naturâ in Corpore Christi & Sanguinem omnino converti, sed aliud remanere sensus carnis, aliud remanere fides mentis. Sensus carnis nihil aliud remanere possunt quoniam sentant; intellectus mentis remanet & fides veram Christi carnem & Sanguinem remanet & consistit: ut tanto magis coronam suæ fidei recipiat & meritum, quanto magis erudit, ex integro, quod omnino remanet est à sensibus carnis.

Et notandum quod panis ille sacerdos & calix signa dicuntur. Non autem hoc quantum ad carnem Christi & Sanguinem accipiendum est: quod tamen quidam errore sensibus carnis omnino dediti, mente crecati insubstantiam putant: jam enim corpus Christi & sanguis non est. Nulum signum est illud cuius est signum, nec res aliqua sui aptus dicitur signum, sed alterius. Et omnino omnino signum in quantum est signum deperditur, diversum est ab eo quod significat: Corpus ergo Christi & Sanguis Sacramentum dicuntur, id est, sacrum signum, non sui ipsius, ut præmissum est & probatum, sed ad similitudinem sacramentum revelat signa dicuntur: sicut enim panis qui sacerdos sit corpus Christi, et nalis gratia fit unus panis, & potus ille qui sanctificatus efficitur Sanguis Christi, ex multis acinis fit unus potus; sic omnes digni sacramentum hoc Sacramento ex multis unum corpus in Christo efficiuntur. Possent & aliter corpus Christi & Sanguis signa nominari, quod manducamus & in corpus Christi nostrum transjicimus, quodam modo nobis incorporatur videtur de uniti. Significat ergo hoc corporalis & temporalis carnis Christi & Sanguinis commisso & incorporatio illam æternæ societatis & refectionis vitam spiritalem & sempiternam, quæ et incorporamur & amittunt in futuro, sic line fit cum eo promanenti: ad quod nos perducit postquam integra fide, alacritate, signantur charitate profectum est.

Hæc quoque fides sumentium hoc Sacramento firmetur tenere debet, quantumcumque sanare videatur de hoc Sacramento Corpus Christi, non per partes divinum & separatum, sed omnino integrum accipere: etenim gratiam tribuit in terram propter eam & mortuum, utram resurgens in fructus multiplicationem, totum esse necesse est in singulari grano ab eo progeritum. Hoc nisi ratione tractemus, quid heri possit tanta carque multis diminuto partem, ut ex singulis granis illius granis singula emarentur granis. *Quod si nosmetipsos judicemus, non, id est, dicitur necesse est examinatorem vitam nostram, utrum digni ussumus necne; & si non accipiamus, & errores nostras corrigemus, non usque distinetur; id est, non manducamus ad usque neque in hoc seculo, neque in futuro. Dum judi-*

Substantia-
liter panis &
vini & sangui-
nem Christi
conver-
tuntur.

Panis & Co-
lix quæ signa
dicuntur.

1. Cor. II. 12

A Tractatu Aimonis] Titulo falsus; nam fragmentum esse committitur hinc inde, sive paraphrasin in Formam Epistolam B. Pauli ad Corinthios, vel à prima lectione con-
dita. Quod cum ego vidisset, Acherius, de eo sic scripsit:
Tractatus Aimonis sive Hieronymus Episcopi hinc bestia

de corpore & sanguine Domini ejus sermo habet scribitur in codice mss. Sanchi Germani Patris, in, ubi dicitur
AIMONIS esse interpretum. Quæ fides non debet esse
illud ipse tribuitur esse, cum totum id alii sit.

1. Cor. 7. 14.

1. Cor. 2. 14.

Philipp. 4. 20.

1. Cor. 10. 18.

1. Cor. 10. 7.

1. Cor. 6. 17.

1. Cor. 10. 18.

1. Cor. 10. 18.

canor autem in patetis, in illis videlicet qui infirmantur & febricitant in hoc presenti tempore, & in illis etiam qui moriuntur, à Domino describuntur, & flagellantur corpore pro illis, ut ipsi timore perterriti, non damnentur ætèrnaliter cum hęc munda, id est, cum infidelibus & amatores mundi: nihil enim dicit ab infidelibus, qui irreverenter cum sit omnibus peccatis criminalibus commaculatus, ad mensam Domini presumat accedere: sed potius deterior est illo, & major pena dignus: quia nobis est vltima oritatus non cognoscere, quom possit cognoscere reverentiam abire. Itaque fratres mei convenientes ad mania-

tantem Corpus & Sanguinem Chrsti in Ecclesiâ servare expellat, ut multorum oblatio simul celebretur, & omnes communiter ex tuo pane communicent, quia illa oblatio unus panis est, & communis debet esse omnibus. Si quis contra domi manducet, id est, qui impastus est, nec vult psumere cum ceteris, domi terreno pane vasctur. De non in iudicium convenire, id est, ne corpus Chresti pfectibiliter precipitis ad damnationem vestram. Cetera autem, subsalutur que restant inordinata, cum veteri disponant.

MONITUM

O PUSCULUM DE PARTU VIRGINIS, an Hildefonsi Toletani Archiepiscopi, an Paschasii Ratherti Corbeia Abbatis esset, iam olim addidit. veram cum primam Spicilegi tonam eadem in incita. Verum nosse Joannes Mabillonius cum certissimis argumentis Paschasii Ratherti esse comprobavit, visum est ea ipsa argumenta hic adscribere, quæ prædillum Opusculum, quod nunc à me integrum profertur, Ratherto asserat.

Fratresfonsi Ewardensis Theologus Parisiensis in Bibliotheca Patrum nonnulli Hildefonsi opuscula vulgave, in his librum de Virginitate sanctæ MARIE contra tres infideles: scilicet hic Prologus: Decus lumen verum, qui illuminas omnem hominem, &c. Et insuper: O Domina mea atque Dominatrix mea, &c. cui libro alium Hildefonsi eidem attributum subiectum de perpetua virginitate S. MARIE & de ejus parturitione, cum hoc exordio: Quamvis omnium Ecclesiarum virginitas beatæ & gloriose Genitricis Dei MARIE sit decus &c. Primum librum esse HILDEFONSI, posteriorem verò RATHERTI Corbeiensis, certissimum deprehendens argumentis. Hildefonsus librum de Virginitate testimoniis veteris ac novi Testamenti plenum edidit, inquit Zixilanes: qui dicendi modus in priori libro existeret, non in posteriori apparet. Præterea Hildefonsus, auctore Juliano, librum de virginitate scripsit contra tres infideles, & quidem contra Jovinianum, Helvidium, & Judæos, quemadmodum ex Quirici epistola, que præfixa est operibus Hildefonsi in MS. cod. manifestum est. Atqui Hildefonsus eisdem omnino infideles nomine tenus in priore hęc libro interpellat & exagitat. In posteriori verò libro alius omnino quaestiois status: Patrum testimonia passim in confirmationem adducitur, quos inter Iulianus & citantur Gregori Magni Moralia, Augustini, Hieronymus, Cyrillus Alexandrinus, Petrus Ravennas, aliique, quos ne salutat quidem in opere suo Hildefonsus. Denique magna est inter utrumque opus filii diversitas, Hildefonsus conglobatis synonymis adversarios urget à Ratherto majores sententiarum gravitate, qui modis secum decebat, in posteriori libro procedit: opusque suum dedit Abbati & Sanctimonialibus B. MARIE apud Suctonias, ubi educatus fuerat, quod ex operis inscriptione postea referendū patebit. Unde eas Matres & Matronas carissimas sepe appellat.

Non ergo Hildefonsus, sed Rathertus posterioris istius libri auctor censendus est. Hujus tempore emerit controversia quædam inter Catholicos de modo, quo B. MARIA Christum peperit. Eum n. n. tatali & communis ceterorum hominum via & lege natam asserbant nonnulli: alii contra, quos inter Rathertus, reclamabant. Quæstio ista in Germania orta est, uti docet Ratramnus Corbeiensis Monachus, Rathertus sententia contrarius, in libello quem hoc de argumento composuit, & eisdem sibi ignoto (non proinde Ratherto Monasterii sui Abbati) inscripsit. Ratramno respondere videtur Rathertus, Fratrum nomine adversarios appellans his verbis: sed quia quorundam nunc Fratrum rursus impudice quasi percunctando laborat temeritas, decrevi ad vos, Matronæ Christi, de his scribere, que ipsi curiosius contra ejus pudicitiam, quam religiosius conantur explorare. Et ut statim controversiæ intelligas: non dico, inquit, quod dicant virginitatem amisisse, que nesciens virum virgo concepit, virgo peperit, & virgo permanet: sed quia idipsum quod consentient negant, dum dicunt eam communi lege naturæ pepererant filium edidisse.

Hinc apparet magna inter utrumque Hildefonsi & Ratherti opus diversitas. Hildefonsus agit contra tres infideles, Rathertus advenit Fratres. Hildefonsus arguit Helvidium & Judæos, virginitatem Desparæ pernegantes, Rathertus Catholicos Theologos, eandem ipsius Desparæ virginitatem admittentes, at non resiste explicantes: ut qui MARIAM dilatatis virginialibus claustris Christum peperisse dicerent: quod certe iam voluerat Jovinianus, quem Hildefonsus impugnat. Rathertus Opus suum in duas partitus est libros, Sanctimonialibus Suctoniasibus inscriptos, hoc inscriptione, quæ in apographis Corbeiensibus reperitur: Venerabili Matronæ Christi unâ cum

facris virginibus Vefona (legendum Sœffona) monasticè degentibus P. R. (id est Paschasius Ratbertus Monachorum omnium perspicua, &c. Hanc inscriptionem si voluisset Fenordentius, Ratbertus sine dubio propriam ac germanam setam tribuisset. Post hæc sic liber incipit: Quoniam omnium Ecclesiarum, &c. que in Bibliotheca PP. habentur ad medium usque libellum. Nam ab eo loco ubi legitur hæc nota, hic aliquid desideratur, videlicet mætu descripti ab editis omnino disceptari, subditumque partem sermonis Hildesfonsi adscripti, qui inter editos de Purificatione S. MARIE inseritur: secundus verò Ratberti liber, est ipsa homilia que in impressis prædicto sermone subiicitur cum hoc exordio Inter sanctarum scripturarum eloquia, &c.

[Hæc Melchiorius, quem cum Acherius excruberet, obliuiscit esse sui officii esse hic monere Ratberti opus à veteri codice Carbertensi esse descriptum, & cum obiter ejusdem Monasterii collectam. Quod utique operatur libros hosce duci in usus esse ad virginis S. S. si ne d. genes, statim sub examini revolutissimis.

S. PASCHASII RATBERTI ABBATIS CORBEIÆ VETERIS OPUSCULUM DE PARTU VIRGINIS.

P R Æ F A T I O.

VENERABILI Marone Christi, unâ cum facris virginibus Vefona monasticè degentibus, PASCHASII RATBERTUS Monachorum omnium perspicua, Quiritiorum, Carissimæ, de partu Beatæ MARIE Virginis mihi nuper allectam vobis persolvere decevi, quoniam vos eam plurimum amare non ambigo, ut ex hoc sciatu quantam am, longè diu à patre vestro alumus, multo jam senio confectus.

Quamvis omnium Ecclesiarum virginitas beatæ & gloriosæ GENITRICIS DEI MARIE sic decus, honor & summa virtutum, maximè tamen sanctimonialium Virginum, quarum castitas ejus specialitè illustrat virtutibus, informat exemplis, corroboratur & merita. Unde sacratissimum ejus puterperam amplexu & corde devotissimè venerari ac revere, divini muneris est gratia. Propterea verò contra hæreticorum pravitate in divite ac vincere opus est Spiritus sancti & virtus Altissimi, quecum obumbravit: ut sine coita viri, & sine ulla corruptione Dominam & humancm pareret, virgoque semper maneret. Pro quâ jam omnisciam Hieronymum contra Hælosidum hæreticum & contra ejus complures scriptissè legimus; quos ita debellavit ac devixit, ut decepti usque ad præsens nihil recediverint erroris contra eam surrexerit.

1. Sed quis nunc quorundam Fratrum rursus impudicè quasi percontando libere temeritas, decrevit ad vos, Matronæ Christi, de his scribere, que ipsi curiosis contra ejus pudicitiam, quam religiosè conquirere explore, explorando verò partem virginitatis ejus, & vicem postulat, intrudunt [ac si] pernicissima phylologia callide satis disquisitione sua collusionem viciorum, in qua concurrant plurima erroris divinitas.

2. Deunt enim nonnulli beatam Virginem MARIAM parere potuisse, necne aliter dicibile quàm communi lege naturæ, & sicut nos est omnium finimarum, ut vera nativitas Christi dici possit.

Alis autem, inquit, si non ita natus est ut ex tei nascuntur infantem, vera nativitas non est. Et ideo ne phantasia putetur, aut ne sicut aqua per abveum transiit, ita per uterum Virginis absque naturalis ordine natus credatur, pius est sentire, sic eam lege naturæ natum fuisse, quomodo quæsitur ceteri infantes, & eam sic peperisse, sicut relique parunt mulieres.

Quæcra pietas, que tam impiè sentit de MARIA Virgine, & cæca presumptio, que tam impiè loquitur de Christo. Non dico quid dicant virginitatem amittit, que nesciens virum Vargo concepit, Vargo peperit, & Vargo permansit: sed qua lapsim quod concitatur negant, dum dicunt eam communi lege naturæ puterperam filium edidisse. Quod si ita est ut affirmat & affirmat, quod ablit, jam MARIA Vargo non est, Christus sub maleficio natus est, ira iams de carne peccati, & ipsa que benedicta ab Angelo prolocutor, in maleficio: adhuc permanens sub maleficio peperit. Alloquitur quid est quod legem naturæ requirit in MARIA, plus totam quæquid in eâ fuit possidit Spiritus sanctus? quam virtus Altissimi obumbravit? Quod si verus Altissimi ab omni actu peccati eam obumbravit, in conceptu & in partu sicut ab omni actu libidinis libera fuit, ita & ab omni pressu maleficio, non ex se, sed ex virtute Altissimi immunitus & aliena tur. Quapropter cogitit & divinarum rerum jura, qua non ex naturâ rerum divine leges pendunt, sed ex divinis regulis natura-

Respondeo.

a. *sigillatim Pifina*] Acherius ad eam locum sic notat: *id est, Sæffona*; atque eadem fuit de illius Melchiorius sermone, quippe qui loci veteris Sæffonæ nos amplius dicit & ostendit: nam cum in Gallis Sæffonæ, & quodam in Perpetuamque Promontia, ubi Sæffonæ Sæffonæ, Ser Pæffonæ in domo & scripturam Sæffonæ, nec quilibet oblitare videtur, quomodo ad virginis quæstionem illa vide de partu scriptum Paschasius ejus nomen remitti posse ar-

biturum

b. *id est nativitas*] In altero codice, *nihil nativitas*. nec quæstio nati. I. S. v. v. v. ar. si parentibus unacore libus, atque illis abis modus facti fecimus, quod cum sancti mulierum, addit viderunt à liberis, ut e grege alieni nosarum, quatinus utrum uno parit nature. Ne verò parentibus illis aliquid libere, etiam alienos adpentes.

tum rerum leg. s. mare probantur. Idcirco temerarium est asserere de Christo, quod secundam communem legis naturam sit natus, qui non secundum usum naturae in utero de carne Virginis est procreatus. Nam & ipsa lex natura, sub qua utitur mulieres concipiunt & pariunt, ut ita dicam, vere non est lex naturae quodammodo, sed maledictionis & culpe; quantum nisi Adam & Eva primum peccassent in paradiso, nemò dicitur nascetur sub culpa peccati. Et ideo ista communis lex nascendi non natura est, sed corruptionis & vitii. MARIA autem qua benedicta culpam corruptionis non habuit, propterea Christum non in dolore neque sub corruptione genuit. Quod si ex corruptione aut cum dolore natus est Christus, jam ex maledicto natus est. De quo maledicto Genus testatur quod dixerit Dominus Eux: *Multiplicabo dolores tuos & conceptus tuos.* Pro quo Symmachus, *afflictiones tuas dixit.* Origenes verò & Theodotus nec non de Septuaginta, *tribulationes tuas dixerunt, & gemitas.* Ubi & Theodotus & Symmachus pro gemitis arummas posuerunt, in quibus omnibus non lex naturae deliquit, ut isti physiologi volunt imperè fati, sed lex vindictae multiplicavit, & augetur causa peccati, labores in partu, afflictiones, tristitia & arummas atque gemitus. Pro quo in Hebræo habetur: *וְיָרֵב עִיבָיִךְ כִּי יוֹלֵדֶיךָ* *וְיִרְבֶּה אֲרָמֶיךָ* *וְיִרְבֶּה אֲרָמֶיךָ* *וְיִרְבֶּה אֲרָמֶיךָ*

Unde omnes qui pariunt non ex natura prima originis sic pariunt, sed ex vitio culpe, & ex maledicto patris vindictae Dei. At vero benedicta & gloriosissima Virgo MARIA, non dico quod non ex communi lege naturae, verum etiam nec ex natura prima originis filium, neque ex femine vii, sed de Spiritu sancto ex sui carne divinitus procreatum sine ulla vitiorum collusione Deum & hominem produxit. Et ideo partus ejus non sic tractandus est ut ceteri nascuntur, quantum licet Doctor egregius Atheniensis ait inter cetera in libello fidei suae, quem quatuor sub dialogo edidit, Inermatus est Utrogenitus scilicet suo in utero quod ipse novit. Unde protestatur: *Nostrum est, inquit, credere, & alius modo.* Audiant quapropter, quia solummodo illius est nosse quomodo conceptus, quomodo in utero conceptus, quomodo Verbum Deus & homo de virgine natus sit unus Christus: quia, ut ipse ait, *Dux Verbum totum suscipiens quod est hominis, ut homo sit, & assumptus homo totum accipiendo quod Dei est, atque Deus est.* Quod si ita est, ut iste consilium est, imo quia est, ubi quæso communitas est in nascendo, sub colluvio vitiorum? Nam Christus Deus, qui nunquam non fuit, ex quo homo factus est & assumptus in unitate personae, semper manet & permanet verus Deus & homo, non duo quidem ut esset alter Deus, & alter homo, sed unus idemque Deus & homo. Quamvis enim aliud per quod Deus, & aliud per quod homo, in utroque tamen unus Deus & homo, quia non fuit aliquando purus sine Deo conceptus vel natus homo. Sed quia conceptus est de Spiritu sancto ex virgine carne, & natus homo verè, mox ex ipsa conceptione ineffabili mutavit Deus verus procreavit, & natus est homo. Quomodo ergo commune dicitur quod est ineffabile? Vel quomodo non semper totus est verus Deus Christus, quicumque sine vero Deo nec conceptus est nec natus? Et ideo sicut alius videretur jure creditur conceptus, ita omnino & clauso utero natus. Nec enim illi accessit de homine impotentia quomodo nascetur ex virgine, sicut nec aliquando et accessione esset Deus & unus Christus, qui voluit sic nasci in unitate veri Dei & hominis, ut esset ipsum veritas quod nascetur, & esset ineffabile prout nascetur, atque totum credibile

quod ex virgine nascetur sine collusione peccati, sicut ex nulla contagione prima originis.

Quapropter audiant temerari perlocutores tanti mysterii, & intelligant quid non sunt hæc humanitatis jura in nascendo, neque lex non dico humanitatis naturae, verum etiam nec lex prima originis ante peccatum, ut Deus & homo unus de virgine sic Christus nascetur; quia, ut ait beatus Cyrillus in Epistola ad Nestorium, *Non est natus communis homo de sancta virgine, qui in ipsa vulva virginis, ut ipse fatetur, utroque virginali se Verbum cum carne conjunxit, & sustulit generationem carnalem, qua ex utero matris nativitate non fuit, & qui in forma Dei facti hominem, in forma servi factus est homo, sed utrumque Deus de potentia suscipiens, & utrumque homo de humilitate suscepi; ac per hoc talis partus non est communis lege naturae, sed licet mirabiliter conceptus, ita mirabiliter Deus & homo natus.* Ergo non illum, ut ceteros adoptum filios Dei, sicut filium, sed divinitatis naturam aliam in propriam Dei Filium exaltavit, & donavit illi nomen, quod est imper omnis nomen, ut dicit totus Dei Filius homo & Verbum, quia nunquam non fuit Dei Filius, qui sempiternus permanet unicus generis unigenitus. Nunquam igitur ipse purus homo conceptus, neque natus sicut ceteri nascuntur infantes, ut ei ex adoptionis gratia aut ex emolumento virtutum præterea filii præstaretur; sed Dei Verbum qua caro factum est, assumpsit hominem in se sine personâ hominis, ut totus esset Christus proprius, non ex dono gratie renascendo ut ceteri, sed salva proprietate utriusque naturae. Personam verò hominis ideo non assumpsit, sed tantum hominem, quia ipse persona tertia cum Patre & Spiritu in Trinitate Deus unus semper fuit. Idcirco jure quod habuit in æternitate personam non assumpsit, sed hominem in tempore antea quem non habuit, ita ut qui suscepit, & quod suscepit est, sicut ait beatus Augustinus in libro de predicatione, una esset in Trinitate persona: quia nec ipse solus ait, natus est de Patre Deus Verbum, necis est de matre Verbum caro factum, unus atque idem Deus Dei filius natus ante seculum, & natus in seculo, & utraque activitas unius est Filii Dei; ac per hoc Virgo MARIA jure Dei genitrix vocatur, quia genuit Deum & hominem. Verbum caro factum, non ut ceteri nascuntur infantes, aut ut ex dono gratie hunc hominem, sed sicut beatus Gregorius ait in Moralibus, salva proprietate utriusque naturae ostendit in seam assumpsit personam hominem, per quod mirabile sacramentum & æternus ex Patre & temporalis ex matre, unus idemque esset verus Dei hominisque filius: quousiam, sicut ipse ait in eisdem Moralibus, aliud est natos homines gratiam adoptionis per eum accipere, aliud unum singulariter per divinitatem potantem Deum ex ipso conceptu prodire.

Quapropter, quæso, cessent illi dicere, sic enim esse natum ut ceteri nascuntur; quia non genuit eum virgo Dei genitrix ex origine prima præconcreta, ut renascatur, sed de Spiritu sancto ut Deus creditur, sine dolore & sine gemitu, sine molestia & arumna, sine tristitia & afflictione, quoniam hæc omnia postulat damnae carnis in prima origine distributiones sunt & vindictae. At verò Beata MARIA a sicut ipsa de carne peccati sit nata & procreata, ipsaque quamvis caro peccati fuerit, non tunc jam quando prægenitæ Spiritus sancti gratia ab Angelo præ omnibus mulieribus benedicta vocatur. *Spiritus sanctum, inquit, inspiravit in te, & virum Altissimi convocabit tibi.* Alioquin non eodem Spiritu sancto sanctificata est & emundata,

In Epist. ad Nestor. 107 mod.

ac. 1. 12

quomodo caro ejus non caro peccati fuit? & si caro ejus de massa prima peccatorum venit, quomodo Christus Verbum caro sine peccato fuit, qui de carne peccati carnis assumit, nisi quia Verbum quod caro factum est cum primis obumbravit, in quo Spiritus sanctus supervenit, & virtus Altissimi eam totam possedit: Propterea verè caro jam non caro peccati fuit; in qua Deus se totum infudit, & Verbum quod caro factum est sine peccato ad nos venit, qui jure non solum legem naturæ violatæ in nascendo non tenuit, verum nec legem primæ originis quam haberebat femine, si mandatum servasset mater omnium Eva in paradiso. Aliàs autem quomodo Spiritus sanctus eam replente non sine originali peccato fuit, cujus etiam virtutis gloriosa Cathedra in omni Ecclesiâ Christi ab omnibus felix & beata prædicatur; enimverò si non beata esset & gloriosa, nequaquam ejus festivitatis celebraretur obsequia ab omnibus. Sed quia tam solemniter colitur, constat ex auctoritate Ecclesiæ quod nullis quando nata est, subposita dicitur, neque concepta in utero sanctificata originale peccato. Unde & si Jeremia dicitur quod Job maledicta pronuntiatur, dicitur inquam nativitas eorum: das tamen, quando meliora est felix Mariæ nativitas, beata pronuntiatur, & colitur religiose factis. Quod si in peccato esset, jure maledicta diceretur, & generalis potius quam benedicta, quando nuntiatur est patri ejus quod nata esset in seculo. Nunc autem quia universam benedictione suâ beata virgo MARIA illustrat Ecclesiam, nam merito sanctificata in Spiritu sancto colitur veneranda? Nullus igitur nativitas celebratur in mundo nisi Christi, & ejus atque beati Johannis. Sic & Beata Virgo MARIA, nisi in utero matris sanctificata esset, minime nativitas ejus colenda esset. Nunc autem quia ex auctoritate totius Ecclesiæ veneratur, constat eam ab omni originali peccato immunem fuisse, per quam non solum maledictio matris Evæ soluta est: verum etiam benedictio omnibus condonatur. Quod si præclara sacratissime Virginitas univ. versalis tam sancta & tam gloriosa jure colitur & veneratur, quanto magis ipsa quando ab Angelo jam gratiâ plena officiosissime salutatur? Nam cum dicit ei Ave, corde venerationis obsequium exhibet: cum autem dicit Gratia plena, ex integro iram expulsum ostendit, & restitutum gratiam declarat: cum dicit, Benedicta tu, fructus benedictionis demonstrat, quia quando Spiritus sanctus in eam advenit, totam delectavit à sensibus virginitatis & decorat, ut esset sanctior quam aliter cor. Porro quando virtus Altissimi totam eam obumbravit, statim ejus in utero venit Verbum, quod erat in principio sempiternum apud Patrem, ut caro fieret, ex tempore & habere non in nobis.

Audiunt igitur novi disputatores & investigatores novi & invidi partem audiant & intelligant partem quia viri sunt; quomodo bene disputare queant de naturâ & sexu mulierum. Deinde recognoscit, ut qui naturam requirit & communem legem nascendi, ubi totum divinum est & ineffabile, divina virtus quod operatur. *Generatio enim, inquit, quæ nascitur? Nam qui hoc loco pro impossibili acci-*

pitur: quia nemo Sanctorum est non dico divinum, verum etiam qui humanitatis ejus generationem ad hunc usque queat enarrare, quamvis utraque omnes debeant credere? Hinc ergo colligitur quod superstitiosa sit idcirco cavendâ & superflua disputatio, quæ ducit ostra ventus & vulgæ tam aperuisset, & colutionem sanguinis ut carni omnes, & secundarum ignavias post se traxit, in quibus omnibus gemitus & dolor multiplicatur, tristitia & eruminae augentur, ut nemo sine his patiat filium. Sed abit à cordibus factum ut tale aliquid suspicentur de MARIA virgine, quæ pro maledictione primæ originis benedictionem attulit mundo. Unde & ipsa si quidem, ut dixi, ab Angelo benedicta prædicatur in mulieribus, & salutatur officiosissime ut mater Domini præ omnibus gloriosa, necnon & ab Elia-bech in spiritu prophetæ benedicta pronuntiat, & benedictus fructus vestris ejus creditur & veneratur. Ergo in quâ de per quam tanta benedictio effloruit & gratia manavit, non est credendum quod ejus peccatorum doloribus & gemitibus morte temerarium subjaceret. Et quia beata Dei genitrix tristitia non subjacuit & ætumnis, libera ab omni maledictionis navo fuit, quam Spiritus sanctus adimplevit & totam Domino dedicavit, quam virtus Altissimi obumbravit, & ex sanctissimâ carne virginis Verbum carnem assumit & coëssit in unitate personæ. Et hoc est quod dicitur, Verbum caro factum est, non commixtione naturæ, sed ex unitate personæ. Et ideo etiam de hac nativitate, ut dixi, jure dictum credimus: *Generatio enim ejus quæ nascitur? Quia & illa ineffabilis est mira nativitas carnis, non fieri illi ætate communi ex lege naturæ, sed sacramentogratia? Nam quod nascitur Deus homo ex Virgine non est conceptus, sed mysterium: non est natura, sed virtus, sed dignitas, non est ortu nascendi, sed potentia. Et ideo non est quod requirat humana sapientia in hac nativitate, nisi quia Verbum caro factum est & natus est ut voluit, vel quando & quomodo voluit. Alioquin quis capiat quod mox dicitur & ineffabile est, vel quid intelligentiam partem jure in eo requirit, ubi totam & divinum & incomprehensibile quod nascitur? Aut namque Evangelista: *Generatio Christi sic erat. Utaque generatio ista carnalis sic erat, de quâ non dixit facta est, sed sic erat, quia Christi generatio erat apud Patrem ineffabilis, quando per hanc prescriptam & ineffabilem generatus est ex matre. Unde quod erat, utaque semper erat. Et quod semper erat ex æternitate, potius fieri ex tempore quodvis factum est in eo non mirabile.**

Unde plurimum deliquit, qui dicunt eam communi lege naturæ esse natam, qui non eâ lege constat esse conceptus; quoniam hæc lex nascendi, quæ nunc lex naturæ vocatur, ex vitio primæ damnationis est. Et ideo ait Apostolus: *Famini nos omnes aliquando sitis in se fieri & carni.* Sed abit à factum cordibus unita Christi natus creditur filius ita, sicut ceteri nascuntur in vitio corruptionis, de quâ corruptione dolor & gemitus multiplicatur. Alias autem secundum carum nec gemitum, nec dolor sine corruptione videretur, nec corruptio sine dolore & gemitu & gemitus & corruptio in partu feminarum

et nisi quia] E debet lesionibus eam prætolimes quam Acheron in margine abigat, cum edere maluit non quæ. His necessarium est Schœrum, & aver, hic de Mariâ Virgine aliter facti cum de Christi conceptione agitur, aliter, cum ejus nativitate condonâ defendimus. Nam cum præsens scripturâ Paschalis, Mariam & de carne primæ naturæ esse, & ipsam carum potuit fuisse donec eam spiritus sanctus obumbratio amaret, hanc addit eam non solum amari quando nata est subspaciis delictis, sed et in

vero quod in materno originali peccato contraxit: deinde quæ spiritum ita dicit, quando in eam advenit, defecit eam à sensibus & decorat. Nihil unquam scriptum est eadem ex his, magis ipse ille advertebat est: sed vero alio tempore levitas Roberto adscriptis quæ, lectorem ex se reliquo opere judicet, 1690.

et hanc quæ] Sic emendavimus cum corrupte legentes factum esse, ac deinde voculam ut, quæ restituta erat, adscripturam

non nisi ex delicto & maledictione primæ originis veniant. Unde interrogemus illos sequaces Helvidii hæretici, quicquid virginem eam non denegant permouisse, pudicitiam tamen commaculant & gratiam quæ plene prædicatur, quando communi lege vitæ naturæ dicitur eam peperisse. Quod si ita peperit, ergo dicitur [ac. 6. 11] in matris primæ damnationis contra Anglii vocem maledictionis subiacet, & Verbum Patris de carne peccati, quod abiit, ut caro fieret humanam assumit. Sed quis contra fidem Catholicam est sic sapere, Beata Virgo plene gratiæ neque dolorem sensit, neque corruptionem viscero pertulit, quia quantum aliena fuit à culpâ, Spiritum sancto in eâ cooperante & virtute Altissimi quæ adumbratur, in tantum extranea à maledicto primæ damnationis, nec non & à gemitu & doloribus, quibus vexatur omnes filiar Eve cum paritur. Unde Propheta in personâ Christi ad Patrem: *Tu es, inquit, qui extraxisti me de ventre: spiritus mea ab uberibus matris mee.* Ergo cum dicitur: *Tu es qui extraxisti me, singulariorem suam declarat natiuitatem, suauitatem de utero genitæ. Alii autem cernunt quod ventre matris venit ad lucem in mundo, non nisi natu & operatione Dei procreatus venit.* Christus autem de Virgine specialis & ineffabili quodam modo procreatus, absque vexatione matris ingressus est mundum. Et idcirco non est credere, quod non sicut ceteri, sed noua & admirabili ordine Deus & homo natus est in mundo. Hinc ergo est quod Genesius testatur: *Facti Domini verbum super terram, mulier circumdabit vinum.* Quod si utroque novum fuit & admirabile quod virgo conceptus sine limine & sine corruptione viri, vetustas esse non potuit in partu, & idcirco nihilominus credendum quod simili modo, nouo & admirabili ordine natus sit in mundo sine dolore, & sine gemitu, & sine ulla corruptione carnis. Et hæc est [ac. 6. 11] pro gratiarum actione, quod specialis modo in plamo, qui de ipso natus est, ad Patrem ait: *Tu es qui extraxisti me de ventre.* At si parentis dicit: *Extraxisti me,* quia non eo ordine iam egressus de utero ut ceteri nascantur cum ingenti vexatione matris, sed nouo egressu sine corruptione pudoris. Extraxisti me qualem de ventre matris, & non ego vitiosa corrupti integritatis. Et ne putaremus phantasma fuisse, ut multi hereticorum dixerunt, addidit: *Spiritus mea ab uberibus matris mee.* Ergo ubi mater & ubera narrantur, venitas carnis & non phantasma prædicatur, qui licet clauso utero sit natus, quem ipse sibi peruium fecit libero sigillo pudoris, sicut & conceptus, tamen de carne Virginis procreatus est, & idcirco uberibus iure licet commemoratur. Sic itaque totum factum est, ut fieret novum super terram quando Verbum caro factum est, vocatum est Emmanuel, quod est nobiscum Deus. Hæc est itaque hortus ille conclusus in Cantu, fons signatus: hortus liquidum coactatus, qui quando Deus ingressus est & eam incorruptæ uincit, sed fons signatus permansit, quando Deus & homo natus est ex ea, nec tamen homini pudoris aut sanguinis integritatem uoluit. Nam sanguis & fons pudoris qui corruptus non fuit in corruptione prolis ex coëtu viri, non credo quod commisit debeat in natiuitate, quod occurritur matris & contaminatorem honestatis habuerit. Hinc est sanæ quæ Ecclesiæ esse auctoritate sanctarum Patrum causæ de natiuitate eius: *Et non tam matris habuit, inquit, eam virginem in pudore.* Ubi illa quædam egregia uin commendat, cum uirginitate honoret. Uirginitatis autem honor maximus est, si & virgo Deum parit & hominem, & tamen ex homine nato nullis assignatur lachis sigillum pudoris. Kikire namque dicuntur Græcè vexationes, qui-

bus quam dicit affligit corpus & animus. Sed beata MARIA nihil horum pertulit, quæ & gaudium habuit in fructu, & honorem in partu. Hinc quoque dicitur concepta Virgo & peperisse & permansisse. Quæ igitur conditione dicitur concepta ac peperisse, æqua & permansisse. Non enim in partu solum coire peperere cum uir, ut virgo tunc neget uirginitatem perdidisse, quando nullus est appetitus, neque ulla pubertatis coeundi, sed integritas commendatur uirginis, & honor atque incorruptus carnis. Alioquin nos uiri quia nefarius illius lexis naturam, interrogemus uirginis, intergemus æquæ & matronas conjugio copulatas. Virgines quidem, ut scimus quod sit integritas carnis & sanguinis; conjugatas uero, si est uita corruptio & sanguis; conjugatas uero, si est uita corruptio & sanguis, non procedit sanguinis contaminationis & seminis susceptio. Non enim libenter uobis uerecundiam incutimus, carissime, qui nun sine magno pudore de his loquamur, sed eximie pietatis honor est uobis & decus uirginitatis, sed sitit uirginis pudicitiam prædicare incorruptam & inconstaminatam, & ab omni contagione primæ originis uirginis uirginis, non ut incorruptionis gratiam, sed necessitatem fecunditatem prolis. Si uero queramus apud conjugata deducatur, licent quidem maledictionis Eve periculum & genus, sciant & inter æromas & trahunt fecunditatem seminis, sed nec sunt integritatem uirginitatis, nec in conceptu nec in partu. Beata uero mater Domini in uteroque uirgo permansit, id est, & in conceptu mater, & in partu Virgo, qui in nullo horum contaminata reliquarum exemplo femininarum fuit quæ nec Adam ad se admittit, nec ex Eve collatione suam inceptit, nec sub maledictio in doloribus & angustis enata utero concepta, ita & clauso peperit, non communi lege naturæ uixit & maledictibus damnata, sed spiritus sancti gratiæ, & virtute Altissimi quæ legitur adumbrata.

At uerò si inuicem quo possunt constare adhibere uirginem in uito peccatæ, & pudicitie continentis interire. Unde assumunt illud ex Euangelio: *Cum impietis essent dies purgationis eius, quod ubi traxit IESUM in Jerusalem uisum uisum in Jerusalem, sicut scriptum est in lege Domini: Quia non inquinatum adpariet uultum, sanctum Dominus uocabitur.* Ecce, inquit, cum dicit completus dies purgationis eius, ostendit Euangelista legem naturæ eam subiacuisse, & sanctibus uinquantam fuisse simul, & IESUM uulvam matris aperuisse. Qui profectus temeraria affectores dum sta sentiant, uerum desistant & destruant quod sanæ doctrine est, quod fundamenta fidei de Christo Ecclesiis commendauerunt, quod gratia Spiritus sancti in mysterio promulgauit. Non enim hic completus dies purgationis eius dicitur, quasi beata Virgo purgatione egerit uiliis diebus, qui peperit Dominum IESUM CHRISTUM de Spiritu sancto procreatum, sed quia ipsa sub lege erat, & Dominus IESUS CHRISTUS sub lege factus, factus de muliere, legis præcepta & instituta veterum in eo seruauerit iure ad tempus, quousque eodante legi, gratia succederet. Et hæc est completio dierum secundum consuetudinem legis, & non secundum necessitatem purificationis, qui beata & intemerata uirginitas immaculata & incorrupta permansit, nullis inquinata fordibus, nullis uixata Eue cruciatibus. Non potest fieri, iuxta Angeli uocem qui gaudium uertuerorum affert, ut ipse Chastus tormenta in ortu suo matris attulerit. Inter Angelorum excubitis & laudes non credo quod matris gemitus & dolores tristitiaque Eue contraxerit: & ideo illa

erat purgatio illa feminarum, in qua purgabantur non minus delicta amaram quam & vitia corporum; & alia purgatio MARIÆ, in qua non ob aliud quam pro mysterio confectio legis servatur, quia nullus egebat purgamento, quæ Deum de se omnino purificatore genuit incarnatum. Porro completio dierum purgationis ejus nulla alia causa est, quam explicito & confectio legis. Purgatio verò de leproso reliquarum feminarum multis ex causis est, in quâ & vitia purgantur animarum & vitia corporum. Unde septem deputantur dies immundi, quibus fodere jubetur mulier in sanguine immundo, inmundissima juxta dies separationis ejus, & triginta tres ut dicitur in sanguine puro. Omnibus tamen diebus illis mulier immunda erat & sordida multis ex vitiis, donec reintegraretur status totius corporis, & sanarentur corpora, sanguisque cessaret à hervore vitiosus: sicque emundatis sordibus, mulier divinis purgaretur hostiis & numeribus. Sed beata MARIÆ non talibus equit sacrificiis, quæ sanctam de se genuit hostiam: per quam mundus purgatus est. Nam quod dicit Evangelicè; *Quæ omni multitudine, adaptavit vulvum, sanctum Spiritus vocavitur*; non ideo dicit, ut nos cogat credere quòd Chribus vulvam matris aperuit, ut alia, sed ut doceret ideo solum eum Domino ut *faceret sanctum carnis continentem legi, pro se & quæ omni multitudine adaptavit vulvum, sanctum Dominus vocavitur*, in mysterio legis & sacramento sacre varicationis. Non enim Evangelicè hoc testimonium de lege ideo adhibuit, ut monstraret Christum vulvam virginis recessisse, sicut ceteri primogeniti, sed ut ostenderet eum sub lege factum, & de vulvâ virginis proditæ, non qui vocaretur tantum, sed qui esset essentialem sanctus, cui jure patet omne clausum. Quod testimonium beatus Ambrosius exponens in Evangelio ait: Non cum virum cibus vulvæ virginis secreta recessavit, sed immaculatum semen inviolabili utero Spiritus sanctus insudit. Quod sancti fœtus Doctor non sic dicit insutum, ut aliunde sit quam ex carne Virginis & sanguine, neque ut Spiritus sanctus sementem esse credatur carnis, ut Ireneus videt, sed per hoc verbum Spiritus sancti operatio designatur. Deinde addidit: Solum enim per omnia ex nate de feminâ sanctus Dominus JESUS, qui tectissime contagia corruptelæ immaculata partu novitate non tulerit, & carnis maiestate depulserit. Et paulo post: Hic ergo, inquit, solus sibi aperuit vulvam. Nec mirum. Qui cum inserat ad Prophetam: *Præcipuum te firmamentum in aere, noni se, & in vulvâ matris sanctificati se*. Qui ergo vulvam sanctificavit alienam ut nasceretur Propheta, hic est qui aperuit matris suæ vulvam, ut immaculatus nasceret.

Quibus profectò verbis non mihi videtur sibi contrariæ, aut ceteris Doctoribus sanctis, quia dicit quòd solum sibi aperuit vulvam. Aperuit liquidem sibi solum potentia immixtæ, ut esset & pervium iter, ita ut virginis clausus maneret uteris, sicut fuerunt janæ clausæ, & tamen per eadem ingressus est ad Discipulos, sicut etiam sepulcrum signatum & clausum quando resurgens egressus est per illud: hinc quoque alibi ipse ait: Ex porta Christi pervia, recessa plena gratia, transitque rex & permanet clausa. Non hoc sic dicit ut intelligas quòd contra se sentiat, sed sic utique ut plenissime cognoscas eum de utero & per uterum Virginis natum, quem ipse sibi fecit pervium, ac per

hoc ipse sibi vulvam aperuit. Sibi quidem, quia vulva virginis licet clausa ei penetrabilis patuit, tamen cum emans intraret mundum, clausam reliquit & signatam sigillo pudoris. Omnino qui Deo nihil difficile est, eo quod, ut quidam ait, subditur omnis natura ejus imperis, rita solito: idcirco consistat eum absque ambiguo ita natum, ut esset secretum genitale matris & clausum, quod sibi ipse sua virtute fecit apertum. Alius autem ipse solum sanctæ Ecclesiæ, quem sibi sponsum dedit ad generandos populos, aperuit vulvam virginis. De qua nimirum vulvâ David Propheta cantu dicens: *Adversati sunt peccatores à vulvâ: erraverunt ab aere: signati sunt falsi: personam hereticorum declarans, qui alienantur à vulvâ integritatis Apostolorum, qui sicut immaculatum servat custodit Ecclesiam & virginem custodire, cum dicit: De throno ejus non vult virginem easdem adhibere Christo, cum genitale secretum tunc aperuit, quando per aquam & Spiritum sanctum renascendi gratiam concessit. Cui Propheta: *La ere, inquit, servata que non parit, erumpit & elinca que non parit: & quædam matris sibi deserta magis quàm ejus que habet uterum* Unde & Anna in cantico suo: *Donec servata, inquit, peperit plurimos, & que multos habet filios, infirmata est*. Ille est ergo solus essentialiter sanctus, non per quem motu corruptur, sed per quem vulva relectur Ecclesiæ, primogenitus ex multis fratribus. Quæ in figura futuri mysterii per ora legis divine præscripta ignebant in primogenitis suis. Non quòd essent verè sancti, sed qui vocabantur ex mysterio legis. Alioquin quæ litteram sequuntur, quomodo sanctus erat omnis masculus aperuit vulvam, cum multos secularissimos fuisse non lateat. Numquid sanctus Achab, aut Joram, sicut ceteri? Numquid pseudopropheta quos ad Helix preces ultor celsissimus injurie sibus absumit? Non utique: sed in sacramento futuræ præfigurationis vocabantur sancti cum non essent, donec veniret Christus essentialem sanctus, qui de sponse sue vulvam aperiret, secunditatemque parandi filios resunderet. Ipse namque dominico dignus judicatus est obitatu; ceteros omnes juxta legem seram typum fuisse futuri, nemo quis ambigat. Et ideo solum eum Domino, quoniam ipse est purgatio per resurrectionem octidui in Jerusalem, ut in eo condonetur & offeratur omnis adoptio filiorum Dei. In eo namque quod lex ait: *Omne masculinum adaptavit vulvam, sanctum Dominus vocavitur*, promittebatur Virginis partus verè sanctus, quia immaculatus, qui aperiret vulvam Ecclesiæ, ut in eo sanctificaretur reliqua omnia, & essent primogenita. Unde signatur Angelus ad MARIAM: *Ecce quod nasceris, inquit, ex te sanctum, vocabitur filium Dei*. Non quòd corromperet matrem nascendo, quam integram & inviolatam reliquit virginem, sed quia ex ea natus Deus homo aperiret Ecclesiæ vulvam, & in carne sua pervium sibi fecit iter, ita ut Virginis aulam clausam servaret, quantum ex matre Virginem sibi duxit sponsum ostenderet, quam talis tractoque fodere nascendi virginem personarum & immaculatum monstrabat.*

Unde consilii legaliter eum oblatum, sicut & circumcisum; siliogum circumcissione non eguit, quia originale peccatum nullum tamen, quo delendus esset ipse Christus de populo suo non circumcideretur. Et tamen circumcisus est, quia volens sub lege fieri, ut eos qui sub lege erant redimeret, sicut & oblatum, ut nos qui rei eramus sacrificium Deo Patri in se of-

Encl. 2. 11.

Ibid.

S. Ambro. l. 4. in Luc. c. 4. post mod.

S. Ambro. Ibid.

Ibid.

In quodam ypana.

e non enim] Quæ sequuntur, de verbo essant apud Hieronymum lxxviii. de Purificatione. [per ora legi] sicut per ora: aut per, ut in Rationibus

legi excep. & non in multo post particulam negationis ubi legitur juxta non nos esset, adp. circum.

Ibid. 11. 4.

S. Cor. 11. 1.

Ibid. 14. 1.

Ibid. 11. 1.

Encl. 11. 1.

Luc. 2. 11.

offerret. Aliis autem si ipse, quod ablit, immundus esset ut matrem coingeneret, quomodo nos emundaret in sua oblatione, & faceret hostium Deo in odorem suavitatis? Idcirco etiam ipse dolores nostros & infirmitates in se pertulit & portavit languores, ablit ut matris pudorem illis vexaverit injurarum molibus. Ablit per quam omnis maledictio Eve soluta est, ut ipsa in partu maledictionibus suscipuerit prima damnationis. Ablit ubi virtus nascitur, ut ibi tanta colloquio victiorum erudatur; ubi gaudium emittam predicatur, quòd tanta tristitia & gemitus intervererit; inter Angelorum discursus quòd immunda septem debitas in sanguine immundo sederit. Ad quam si ita esset, nec passiores mane juxta legem, ut ita dicam, ingredi liceret; nunc autem quia Angelus eos evangelizandi gratia devotus invitat, venant & vident, inveniunt & intelligunt de Verbo quòd est prædicatum fuerat. Nequaquam igitur credendum quòd invenit MARIAM in tantis spurcitiis, solam, multis miserris ut assolent puerperæ, confirmatam & obvolutam. Ad ejus partum multitudine Angelorum cant: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bone voluntatis.* Ergo ubi & per quem tanta pax prædicatur, non credo quòd ille ignominie immaculatæ matri contingerit aut dolores carnis.

Sp̄s & Magi venerabiliter deinceps intrant domum, & inveniunt quòd passiores inveniant, MARIAM, Joseph & Puerum; inveniunt non vexatam doloribus, sed obsequenter poero: deinde procedunt & adorant oblati muneribus quem cum matre inveniunt. Adorant, inquam, ejus primogenitum. Primogenitum autem, non eum quem sequuntur fratres, sed quem nullus antecedit. Quamvis enim quidam voluerint potius unigenitum dici debere quam primogenitum, tamen quia idioma scripturarum est quicquid primum aperit vulvam primogenitum vocari, sanctificatumque esse Domino, maluit Evangelista secundum eundem ritum primogenitum quam unigenitum dicere; non quòd aperit vulvam lege naturæ, ut mos est cæterarum feminarum, sicut isti aiunt, sed quia ex eâ natus est tam primogenitus quam & unigenitus, lege divina factus sub lege, ut per eam lex tota impleteret in spiritu & ad litteram. Nam & ipse primogenitus ex resurrectione appellatur ex multis fratribus. Unde quis colligitur in specie genus, quamvis unigenitus dici possit per naturam, magis tamen hic primogenitus debet dici, ut esset indicium quòd jam in eo & per eum alii quàm multi fratres colligebantur filiæ Ecclesiæ per gratiam, cujus aperuit vulvam. In veteri quoque testamento illis prærogativa dabatur quam serpe, qui Dei gratia præcelsi sunt, quorum non ex naturâ dignitas, sed ex gratiâ meritis antefertur. Idcirco dicitur & nos quòd primogenitus hic significatâ dicitur quàm unigenitus, ut per eum omnes qui ex gratiâ colliguntur, illi saltem modo eoadunati in celestibus habeantur. Hanc quippe figuram gerebant omnia illa primogenita sub lege Domino consecrata. Et ideo iustum erat ex his omnibus primogenitus qui vulvam Domino aperiebant, ut Dominus inter eos legaliter offerretur, easque foras illa omnia præferbant, ut esset ipse primogenitus in omnibus primatum tenens. Non qui vulvam vexaret matris, sed qui vulvam aperiret Ecclesiæ. Hæc idcirco diximus ut intelligat prudens lector, quia primogenitum non sequentes fratres faciunt, sed ideo certe primogenitus Christus vocatur, quia omnes unigeniti, sicut ipse unigenitus fuit matris, primogeniti dici queunt, non tamen omnes primogeniti pure queunt unigeniti vocari. Ex quo colligitur primogenitum eum vocari debere,

Tom. II.

ante quem nullus & post quem nullus, & non eum tantum quem fratres sequuntur. Jure igitur Christus primogenitus appellatur ex virgine, non quòd vulvam vexaverit virginis & aulam refereret pudoris, sed quia qui erat ab initio primogenitus totus eratur, natus est ex eâ & ipse tam unigenitus quam & primogenitus eo quo voluit modo, sine genitu & sine dolore parentis. Nam & de baptismo primogenitus recte vocatur, qui & in resurrectione primogenitus resurrexisset dicitur. In utroque tamen naturâ & nativitate quamvis primogenitus dicitur, jure unigenitus esse creditur, quoniam idem est hominis & Dei filius: non alius & alius, sed unus & in utroque unus.

Quibus profectò Catholicæ veritatis regulis hinc inde patet sensus, quòd nemo nisi hæreticus dicit Christum non nisi communis lege naturæ natum, neque aliter quam ut cæteri nascerentur infantes. Quamvis tamen præfatus Doctor Hieronymus in eo opere, quòd contra Helvidium ex hoc egit, videatur ei cessisse, & eo in loco ubi ait de hospitio vulvæ novem mensium, & de vilitate nascendi quòd ille hæreticus insultando proposuerat, quasi indignum esset divinæ Majestati ad tantam dignationem se humiliasse, ut inter viscera in utero veritaretur Virginis, aut inter peiora femina nasceretur tam foedus. Sic enim omnia in contrarium opponens quasi hæreticus, ut destrueret fidei Catholicæ veritatem. Cui è contrario egregius ille veritatis assertor non cedendo, ut isti volunt, sed dignitate gloriosissime humilitatis Dei amplius commendando ait: quòd quanto viliora & inhonestiora pro nobis illa Majestas divina suscepit aut sustulit, tanto carius nos tædem, & propentius honorandus est. Tali namque sensu, etiam non cessent verbi in quantum recolo, eadem respondens hæretico videtur Beata Virgini non infamiam ullius collovisionis, aut penam peccati intulisse, sed dignationem divinam & exanationem immensam in formâ servi reverenter sitis commendasse, non ut virginem vexatam à Domino & exonoratam ostenderet, sed ut clementiam patris Conditoris etiam hujusmodi hæretici demonstraret. Idcirco non cessit illis cum Helvidio errantibus, sed corripuit ut discerent non infamare virginem, & Deam non derogare in formâ servi humilitatem. Non enim pudicitiam ejus in aliquo lesam docet, quantantum in ejus laude triumphat, neque ad horam cessit ejus adversarius, qui pro eâ tantum & tamdiu dimicavit verbi gladio. Qui Deus contra hostes ejus tantam resistens contulit gratiam, & revocandi præbuit virtutem, ut nemo contra eam auset insurgere.

Oro autem, sanctissime virginæ Christi, vestris interventibus meritis, ut qui illi tantam præstitit dicendi peritiam & debellandi adversarios fortitudinem, mihi quoque dare dignetur loquendi gratiam, & que digna sunt huic mytherio aperire in spiritu veritatis, quamvis hinc inde per vos & propter vos, ô matronæ Christi, dignas inveniat tanto opere, qui mecum nullis suffragor meritis, ut aptè defendere queam matris Domini meæ pudicitiam, & non sanè credentibus pondere veritatem, ut respiciant & cessent jam ultra loqui fallitatem.

Dicunt autem quòd non aliter natus esset quæsit Christus nisi æquâ sorte naturæ ut cæteri: quasi æquâ condicione in scripturis divinis semper naturæ esse dicitur, eum longè alia sit nativitas omnium quâ sub sorte maledictionis nascuntur, & alia si Eva non peccasset: quia illa sub maledictio est & ærumâ; illa autem tota in flore benedictionis fructum afferret sine genitu & dolore. Unde, quæsit, saltem illam illi concedant nativitatem Christo &

Non tenui lege naturæ Christum natum est.

S. Hieron. contra Helvid. c. 7.

Objectiones adnotationem dicitur.

Quæ Christi primogenitus appellatur.

MARIA Virgine, quæ nascerentur communi lege omnes si non peccasset Eva, quæ nunc nativitas nota est soli Deo, & ignota fœtus hominibus; & non addicentur ei maleicia, gemitus, & æreminas pro gaudio matri attulisse. Quæ tamen magis virgo libera fuit à corruptione passionis, à dolore carnis, à sordibus ignominie, quanto gratia plena & incorrupta, quanto Spiritu Sancto dedicata & virtute divina adornata. Habet enim Spiritus sanctus in se recessus suos, quibus modis dicatur nativitas in scripturis sacris, & quibus occultetur legibus semperitis. Alia namque est nativitas carnis de carne, alia Dei de Deo, & alia quarumlibet rerum innumerabilium. Et tamen eorum omnium non unus est modus nascendi, neque unus eorum ordo existendi, quantum nativitas in lingulis æque dicitur quibus est iure attributum, ut nati de altero dicantur, ac per hoc quolibet modo de MARIA Virgine Christum rectè natus creditur, quia ex eâ carnis assumptio. Nativitas verò ipsa quomodo ad nos exierit, utrumne eâ condicione quæ Eva peperit si non peccasset, an gloriosius, quæ Deum & hominem genuit & virgo permansit, quod illi non esset, neque relique dum pareret, supersedeat. In quo opere nemo Sanctorum velut disputare, sed Catholicè fide hoc certum omnes prædicant, quia nec in delicto concepit, nec in delicto & dolore cum corruptione peperit, neque Christum ex eâ ullum peccatum traxit. Quod si ex eâ peccatum non traxit, nec admisit, quia nullis cruciatibus in nascendo matris vexavit pudorem, neque in aliquo ejus commaculavit virginitatem.

Non dicimus itaque, ut aiunt, quod monstruosè sit natus, sed sicut præsignatum est olim in Prophetis, & traditum est verbis à sanctis Patribus, quod ipsa fit porta que ostendit eis Ezechielis, de qua dicit: *Vidi portam in domo Domini, & hæc erat clausa, & vir non transiit per eam; quia Dominus Deus exercituum ingressus est per eam.* De qua portâ beatus Ambrosius in eodem hymno, de quo dixi, quem in honore sanctissimæ Virginis composuit: *Fit porta, ingressus, Christi pervia, resecta plena gratiâ, transiitque Rex & permansit clausa, ut fuit, per facta.* Ergo cum dicit, fit pervia, semetipsum exponit & ostendit transitum nativitatis ejus: cum dicit, permansit clausa, ostendit adimpletum quod erat in Prophetis. Clausa igitur non decretur, si in aliquo lesa esset ejus integritas. Sed quia in nullo est volutus pudor virginitatis, neque fons in aliquo reclinatus, proculdubio potest sensus, quia clauso utero ad nos venit, sicut januis clausis ingressus est ad discipulos. Si quidem aspectus discipulorum utrumque tunc probavit, scilicet quod & fores clausæ essent, & quod Dominus per easdem introitus coram eis præcis ausaret. Sic & fides utrumque de Christi certissimum tenet, quod & pervia fuerit ejus in gratias nascente Domino ex eâ, & tamen uterus non fuit reclusus. Alioquin quomodo clausum dici potest permansisse quod volutum est? Aut quomodo sine dolore & sine gravitate puerpera peperit, si more extortum feminam vexatis visceribus filium edidit? Et si ita parit, ut aiunt, quomodo clausa permansit ut fuit antequam pareret? Nec enim janus ille penetrans erant clausæ, quam uterus virginis incorruptas. Idcirco non abs re creditur ad nos Dominum sic exisse, ut nativitas Christi de carne Virginis probaretur, & virgo nullis cruciatibus vexaretur.

g. que [Abster]] Ita emendavimus, nam correpti legebatur que [Abster].

Fortè diduri sunt isti, quod corpus jam incorruptibile & immortale exilis esset ad penetrandum quo vellet, quam esset præis antequam resurgeret. Nequaquam igitur hoc dicit quilibet qui sensu sapit: quia ex quo conceptus est homo, idem semper qui ante Deus fuit. Unde quando super undas æquoreas ambulavit ante passionem, non minus homo quam Deus fuit. Quod si ad naturam respiciamus rem, aut corpus sine pondere verit, aut undas sub potentia quo sufficerent pondus corporis solidius, confirmavit. Et idem, ut beatus Gregorius ait in hominibus suis, Redemptoris nostri opere quæ ex semetipsis comprehendi nequaquam possunt, ex aliâ ejus operatione pensanda sunt, ut res mirabilibus fidem præbeant facta mirabilia. Illud enim, inquit, corpus Domini increvit ad discipulos januis clausis, quod videlicet ad humanos oculos per nativitatem suam clauso exit utero virginis. Deinde addit: *Qual ergo mirum si clausis januis post resurrectionem suam in æternum jam victurus intravit, qui mortuus veniens non aperto utero virginis exivit?* Ecce tantus talique Doctor & summus Pontifex de hoc quid sentiat, qui omnes ante se legerat tam Latinos quam & Græcos cœlestes testatores. Ecce ex hoc uno quod nulli dubium esse credet, approbat quod fortè dubium esse poterat. Ne igitur qui sensu sapit, de re multum dubiè incertum aliquid affirmare contendit. Unde quia de illo corpore quod videtur poterat, fides intuentium dubitabat dum fores tenebant clausas, magister veritatis ab ea omnem aufert dubitatem, cum eis manus & latus palpate & videre jubet. Ita & hic Auctor egregius de hoc quod omnibus in commune certum esse creditur, rem valde difficilè adstraxit & firmavit, quod corpus Dominicum post resurrectionem januis clausis introiit, forisque incorruptibile pari modo & palpabile. Tamen quolibet pacto ingressus ex Evangelio ad discipulos januis clausis probatur, sicut & clausis utero virginis natus. Quod si natus sic per valvæ juredici non potest, ut ita voluit, omnino nec ingressus per januis & tamen ingressus ad eos convenerit, quando in medio coram illis legatur. Sicut & de leporeo egrius signato monumento* monstratur, quando Angelus revolvit lapidem & vacuum ostendit monumentum. Unde inquit constat, quod si ut januis illud ostium ei pervium & penetrabile fuit, nec potuit cohibere vivam quem præis claudere sub sigillo mortuum, ita & clausum matricis atque genitalis virginis cum esset clausum & signatum sigillo pudoris, cum impleverent dies parendi non potuit obstrare partem integritas corporis, nec tamen egredi referat, quia uno oportuit ut esset tormentum ei que erat honor matris & gaudium, quam Deo totum erat pervium in eâ quodquid erat clausum, horum verò quæ totum erat Deificum quod natum....

Facere plene quod non tanta materia disputandi valeat inveniri, cur signato sepulchro exierit, vel cur clausis januis introiret ad discipulos, quanta quod de MARIA Virgine clauso exierit utero. In illis si quidem declaratur divina Majestas, in hac tamen monstratur divina dignitas, & secundum humilitatem debuit honor matris & reverentia pudoris. Hinc quoque beatus Ambrosius hymnicis laudibus testatur, quod clausum pudoris permansit, & verilla virtutum in eâ fulsissent, in qua tota Majestas Deitatis versatur, quo usque plenuo tempore adventu patendi. Ergo in quâ clausum pu-

h. Signato monumento] Acherus edificat signatum; idem scripsit Deibus: que natum, uti sequitur quod natum.

S.
S. Georg.
Papæ hœd.
16. 16650.

In hymno
de natali Do-
mini.

dotis integram permanit, nulla difruptio interve-
nit, nulla vezatio carnis, nulla feditas dñe con-
ditionis. Et in qua vexilla virtutum micantur, nul-
lum peccatum primæ originis ut cruciaretur, vigeat.
Fulserunt autem vexilla virtutum in illo facto puer-
perio, quando virgo concepit sine femine, virgo pe-
perit sine dolore & genuit, & permanit virgo fecun-
danda prole. Hoc quippe est claustrum permanere padon, in nullo violatum esse genitale secretum
quod est fuit apertum. Non in conceptu, non in
partu, non in ulla confufione parturitionis. Nam
et Ecclesia Christi omnia tam Romana quàm &
Græca sic fua & divini fidenter canit auctoritate
quod peperit Virgo sine dolore, quod permanit
inviolata, quoniam tam in omnibus illæfam fer-
vavit Spiritus fanctus, ut virgo haberet, hium, &
servaretur ei honor tanto munere dignus, quantâ
fanctificacione uteris Deo fuerat dedicata.

*Explic. Tomus de Partu Virginis Maria primam unâ
cum sacris Virginitas dedicata.*

漢漢漢漢 漢漢漢漢 漢漢漢漢 漢漢漢漢 漢漢漢漢 漢漢漢漢 漢漢漢漢 漢漢漢漢

INCIPIT TOMUS SECUNDUS

De Partu Virginis.

Inter sacrarum scripturarum eloquia cavenda est
semper vana & suspensio intelligenti; quia
sicut in proverbis legitur, *Perverfi dicitur corrigantur*;
et *Stultorum sapientia est numerus*. Et ideo quoniam
quendam fratrum temeritas, qui semel cepit sa-
cerdotes divini muneris proci diſputacione commu-
nicare, & mysterium læteri parvis superflua inqui-
ſitione diſcutere, maluit cum hæreticis errare, quam
cum Catholicis de parâ Virginitate cogitare. Unde
ſibi quin raras vana diſputacionis invenit, ſen-
tentiam præceſſionis ad ſubmerſionem anima-
rum fatidam nimis in Eccleſiis introducunt, unde
dicunt mendofe, MARIAM Virgineam naturali lege
Dominum peperiffe ſicut relique pariant feminæ,
& non aliunde in partu incorruptam fuiffe ſolum-
modo, niſi quia ex viri coitu non conceperat. De
cujus incorruptione jam me ſuprà ſatis in priori
tomo dixiſſe credo. Sed quia illi noſtris non acquieſ-
cunt dactis, præviciaci inſultatione diſtinnunt vir-
ginitatem non aliunde quam ex coitu viri corrupti
poſſe, neque corruptam vocari debere MARIAM,
ſicut juxta legem peperit omnium feminarum, eo
quod, inquam, etiâ videra vel genitale ſecretum
noſtre extrarum feminarum patuit ut uſcetur
Chriſtus, virginitas tamen corrupti non potuit
propterea Dei gratia ſola virgo poſt partum & in-
corrupta fuit. Talibus igitur & hujusmodi vaniſ-
ſimis dum ſuas diſſidant nentis, ſanctarum Pa-
trium præſtantur auctoritatem, & commovent Ca-
tholicam fidem. Unde, quæſo, quia noſtra dedi-
cacione audire, audiant beatum Auguſtinum, cui
contradictæ ſas non eſt, de hac re in libro Enchu-
ridi inter cætera diſputante. At etiam: Nihil hu-
manæ nature in uſa ſuſceptione ſas eſt dicere de-
ſuiffe. Non quia de utroque ſexu naſcitur per con-
ſpiciendum carnis cum obligatione delecti, cujus
reatus regeneratione diſtunt, ſed quæſam de vir-
gine naſci oportebat, quem ſides matris non libido
conceperat; quoniam ſi vel per naſcentem corrup-
tæ eſt integritas, non jam ille de virgine naſ-
ceretur, eamque falſo, quod abſit, natum de Vir-
gine MARIA tota conſtitit Eccleſia, que imitans
ejus matrem, quotidiè parit membra ejus & virgo

eſt. De quo ſanè Opere ad Voluntarium ſatis de-
ganter ſcribit, ad quem etiam librum noſtrum legenda
pro hoc remittit. Sed illi quia nec illum librum, nec
hunc locum legere voluit, errant ſua temeritate
dcepti. Alioquin, ut hic egregius Doctior ſtatuer,
ſi vel per naſcentem corrupteretur integritas vir-
ginalis, non ſas eſſet eam deſe virgineam, corruptâ
à naſcente virginitate. Et ſi corrupta eſſet vel per
naſcentem, quomodo integra eſſet & illæſa virgo?
Audiam inique hic vaniloqui tantum Doctorem,
& reſpondeant, ne forte introducunt per ſuam falſam
alienationem Chriſtum in delecti conceptum, &
iniquitatibus natum. Quia & ſi de virgine non eſt
natus, filium eſt quod Eccleſia conſtituer, ut hic
ax. Falſum & quod omnis ſcriptura veteris
Teſtamenti de illi teſtatur. Sed quia omnino
virgo permanit, nullis preſſa eſt & delectis, in
nullo corrupta ſas: & ideo non ſecundarum (ſpur-
gitas traxit, non ſanguinis fluxum emiſit, non cor-
ruptiones vicerum intrâ extraque perulit. Quod ſi
tibus & hujusmodi pariter præſſa tormenta,
procul dubio virgo non eſſet, quia virginalis in-
tegritas violata eſſet. Hinc Sedulius Rhetor Romane
Eccleſiæ in paſchali ſuo opere ait: Infans namque
parvæ ac maxime, membris ſubicit exiguis, Dei-
tate præceſſas, per hoſpitalis templi ſancram de-
ſuſus caſtutatem, non læſit corpus abſcondens, quod
non læſerat cum veniſſet. Quod ſi ita eſt, imò
quia ita eſt, non ita natus eſt ut æteri naſcitur
corrupto corpore, ſed illius viceribus Deus &
homo natus eſt. Unde ad hoc idem verè divine ge-
neracionis hoc ſecretum teſtis virginitatis parti-
cipat, qui materiam pudoris cujus ingreſſus claſſis
virginitas concepit eſt & creatus. Nihil ergo ap-
ertus dici queant, nihil maniſeſtis hic ſancti Do-
ctores de partu Virginis, quod integra virgo clauſa
que permanit, ut ſui antequam pareret, quod
omnino non eſſet ſi in partu meo ceterarum femi-
narum corruptionis ſubſideret. Nulla igitur virgo
hujusmodi ſubjacet paſſionibus; & ideo verè virgo,
quia integra & incorrupta eſt, jure dicitur. Sic &
beata Dei genitrix ut verè virgo dicitur dum parit,
ex toto rectè clauſa more virginitatis & incorrupta
creditur. Quod ſi non ita maneret incontaminata
ut relique virgines, verè virgo non eſſet. Quod ut
oſtenderet David Propheta, vaticinans de eâ ſatis con-
gruo exemplo ita ait: *Deſcendit ſicut pluvia in vellus,*
et ſicut ſtillicidia inſillens ſuper terram. Quomodo verum
ſum Calliſtorus Senator in expoſitione palmarum
preſtrictus, velle ſacratiffimam Virgineam MARIAM
intelligit deſcendit ex orbibus Iſrael; pluviam
verò divinitatem Verbi comparat, qua ſicut pluvia
in vellus cum ſummo ſilentio venit, ita perſiſtat ac
replevit virgineam corpus, & poſſedit virgineam
mentem. Miræ itaque modo miroque comparacionis
exemplo firmat vaticinando deſcencionis ejus in
uterum virginis adventum, quod ſicut pluvia in-
tegram & inviolatam perſuſit vellus, ita & divinitas
Verbi incontaminatam & illæſam ſervavit virginitatem.
Integram quidem eam invenit & incorruptam,
quando deſcendit ſicut pluvia in vellus, & ingreſſus
eſt virgineam videra, deſcendit autem & ſicut ſtil-
licidia inſillens ſuper terram. Unde idem Propheta
in dubio illis prophetæ ſententiam præſtrictam Chriſti
in carnationem explanat. Per ſtillicidia namque ter-
ram germinare cernimus, ex quâ ad inſultionem &
ill humorem pluvie omne virgultum agri germinat-
ur; & omnis terræ viror naſcitur. Sic & divinitas
Verbi deſcendens in MARIAM ſicut ſtillicidia ſuper
terram, germinare eam fecit germen vite; & non

Eccle. 1. 6.

Virginitas in
quo conficitur
est abſolutio-
no

Confine
pachalis.

ſach. cap.
16.

De libro
in reſponſo
pato.

lib. 2.

Cap. 1. in-
cio.

ſſal. 71. 4.

1. nullo proſe eſt) Sic Acherus ipſe legi debere conſuevit,

eam in codicibus ſuis reperitſſe paſſo eſt.

aliunde quàm ex fe ipſa idem de carne virginis per inſuſionem divine Maieſtatis. Et ideo æquè quod natum eſt ex divinum & humanum fuit, ita ut ex MARIA neque divinitus Verbi nata credatur ſine homine, neque homo ſine Verbo, quia Verbum caro factum eſt, ac per hoc Deus & homo unus eſt Chriſtus. Porro per pluviam quæ deſcendit in vellus, non germinandi naturam expreſſit ex vellere, ſed modum naſcendi ex virgine. Nam pluvia ſæceno tempore quando perfundit vellus æquè ad ingreſſum ſervat integritatem ejus, æquè ad egreſſum quando reſunditur; quia in nullo à pluvia vellus integritas violatur. Sic quippe de MARIA Virgine præſatus ille cœleſtis Orator factus, ſicque conſtitetur quod nec ad ingreſſum Filii Dei eſt corrupta, nec ad egreſſum violata, ſed in omnibus plena gratiâ, integra

& illa eſt ſervata; nec cum ingreditur, uteretur viſcera corruptum, nec cum evacuat, referantur. Manet quidem generale ſecretum, ſed clauſum & immaculatum, evacuat uterus, ut vellus à pluvia, ſed non quaſiatur viſcera. Duabus itaque illis ſententiis, ut præſatus Docteur inſiſtit, Spiritus ſanctus voluit declarare quod demum Iſias de Chriſto teſtatur dicens: *Quomodo deſcendit imber & rix de cœlo, & illas alvâ non revertitur, ſed inſerit terram & inſundit eam, & germinare eam facit; ſic erit Verbum quod egreditur de ore meo. Non revertetur ad me vacuum, ſed facies quæcumque voluit; & præparatur in his ad quæ miſi illud. Ecce quid per pluviam David voluerit ſignificare, & quid per libellidâ; præſectâ Spiritus ſancti inſuſionem, & Verbi divinitatem.*

fol. 52. 10.

M O N I T U M.

PASCHASII Roberti Opusculo de Partu Virginis ſubjunctum Ratramni Opus de Nativitate Chriſti, quod Roberto junior ſi Ratramni, nec ſua cauſa eſt videatur cum illi Mabillon conſentimus hujus operis occasione Robertum de Partu Virginis ſcribere inſiſtiſſe. De Ratramno hæc monet Acherius in ſua Præſatione: *Ratramni, alius Bertramni, Corbeienſis Monachi Presbyteri Opusculum, de eo quod Chriſtus de Virgine natus eſt, tot ſæculis in Angliâ tenebris obſcurum, in Galliam demum non abſque induſtria reditus effecti. Anſam præbuit Uſerius Arminianus, qui ſua Ratramni labe hæreſes ut aſpergeret, inſubtilis, ipſum panis ſubſtantiam Eucharifticæ Sacramento, in corpus Filii Dei tranſmutari, duobus quos de eo Sacramento libri conſcripſit, nequaquam admittere; perpetuamque id Uſerius ſuadere conatur, in Guſteſis liſt. cap. 11. hunc in modum: Inter Opuscula ejus (Ratramni) quæ ad Tribemii noſtitiâ non pervenerunt, unum eſt de Nativitate Chriſti (in quo eandem, quam in libro de Corpore & Sanguine Domini tradit, doctrinam propægnat.) De animâ alterum, &c.*

Quam parvo à vero aberrat hæc aſſertio, probat ipſummet Opusculum, cui erroris hujuſce ne verbuli quidem aut apiculi veſtigium inſiſt. Imò verò illi ipſi perſuadendum amegnonani Magdeburgieſes contra I. K. cap. de Doctrinâ, col. 212. panis Uſerium reſellunt: *Tranſubſtantionis habet ſemina Bertramus, utitur enim vocabulis commutationis, & conversionis. Et e. 6. de Ceremoniis & Ritibus Eccleſiæ, col. 243. Bertramus lib. de Corpore & Sanguine offendit Corpus Domini & Sanguinem ſuper altare ſeu meſam poni, & inde populo diſtribui, &c. Ratramnum dicit: luculentemque ab omni novo aſſerere, Sixtus Senenſis Præſ. Palæſtebe ſemita, Cardinalis Peronius, ac Præſes Meſuginus: ibe lib. 2. Ench. cap. 1. & 1. iſte verò Hiſtoricæ & Chronice Diſſertationis cap. 37. Literis ac ſamâ floruiſſe Ratramnum Ludovicus Piſ & Carolus Calvi tempore, fidem faciunt quæ præſentibus elocutionibus.*

Hæſitans Acherius exſenſuſus. Nunc licetorem monemus, ita ſcriptum eſſe de partu Virginis à Ratramno & ab epiſ Abſate Roberto, ut neuter alterius opusculum legitſe videatur; nec enim verſimile eſt, ſi legiſſent, utramque eadem SS. PP. teſtimoniæ prolaturum fuiſſe, ſed ut quiſque ſententiam probaret, nec ullam eorum adhibitorum fuiſſe, ut ea teſtimonia perverſam in ſuadendâ ditorta eſſe ab adverſario demonſtraret. Hoc etiam non omittendum eſt, primam editionem collatam eſſe cum veteri codice Dalli à D. Edm. Martene, qui varias leſiones nobis communicavit.

R A T R A M N I M O N A C H I C O R B E I Ê N S I S

L I B E R

DE EO QUOD CHRISTUS EX VIRGINE NATUS EST.

A U C T O R I S P R Æ F A T I O.

SI uno ſub Magiſtro Chriſto omnes Chriſtiani cenſerem, ſi mo cœliſti Patre univerſi credentes gloriamur, ſi unus Spiritus ſordere in unius charitatis compage ſolamur, non eſt quod me à tuâ dignatione ſejunctum veretur, quomôdiſ religioſi tux familiaria ſcripta procedam. Non enim vel ſanguis propinquitas tanta eſt, quanta Spiritûs. Terræ ſcibet propago inferior multo eſt, quàm diviſa, nec officia temporalis obſequiæ tantam portione gratia dilectionis, quantam

Ann. Cinc.
No.
Chriſtiana
propinquitas
carnali præ-
ponderanda.

divinus ignis generat charitatem. Perinde effect hic vel factus invisus, vel nomen ignotum, vel familiaritatis comparatio nulla, ubi in conspectu socialis devotionem tanta, tam magna, tamque necessaria conveniunt jura societatum. Non igitur velut alienum refutes, quem superna conditio tibi fratrem cohabuit propinquum. Cum hæc ita se habeant, obsecro reverentiam tuam, ut ad suggestionem parvitas uolunt respondere non gravetur.

CAPUT PRIMUM.

Fama tibi, & quorundam non contemnendâ cognovimus relatione, quod per Germaniæ partes scriptis antiquis perhibet nove venena diffundat, & Catholicam super Nativitate Salvatoris fidem, æticio quâ fraudis subelitate subvertere molitur; dogmatibus Christi infantiam per virginis janam vulvæ, humanæ natiuitatē veram non habuisse ortam, sed monstruosè de secreto ventris incerto tramine lumbis in auras exiit, quod non est nasci, sed erumpi. Quod cum iam uteri nascendo non est sequutum, sed, quicumque verum tamquam per parietem domus erupit, non jure natum esse, sed violenter egredium. Jam ergo nec verè natus Christus, nec verè genuit MARIA. At verò fides habet Catholica JESUM natum ex MARIA Virgine. Quod Angelus ad eam nullis signatis enuntiat verbus: *Eccæ, inquit, conceptus in utero, & paries factam.* Vale quàm evidenter scilicet depositi nefandam. Non ait concipies filium, & egredietur tuo de utero, sed concipies & paries, utramque referens ad *Abraam*, ut virginitate* aviolata & conciperet tamquam femina, & pareret tamquam mater, ne, genitrix divinitatis de conceptu heret glorioſi, & de partu redderet inhonora. Alteram velut ad suum perdidit officium, alteram ad illius qui concipiebatur effectum: hæc nec ipsa mater diceretur integra, nec salvatoris natiuitas ex matre perfecta. Quomvis etiam ad *Abraam* directus Angelus si sic forte loquutus, non propterea necessarîo cogeret intellectum, quod natiuitas de matre Christi extraordinaria crederetur. Qui enim de femina Virgine concipi debgit, momini nasci de femina Virgine credi facile quivisset, quoniam de sexu fragiliori humanitatis qui delegit exortum, nequaquam humanæ natiuitatis modum, sed vâ virginis integritate contemneret.

Inconveniens neapè divinitas erat consilio, ut in Virgine corpore uterum, quo conciperetur, quo formaretur, quo novem mensium dilatione portaretur tingeret, & uteri viam, quâ de virginis procederet aulâ, repudiaret. Aut aliam igitur viam, quâ femina partentes partus suos emittat jure natiuitatis præter solennem partitionis viam, talia quocumque garnum, edocent, aut cum habuisse de utero virginis exitum, Christum, quem lex monstrat nature, præter integritatis violatum pudorem, necesse esse constituantur. Vajete prorsusquam partitionis ad tempus preveniant catuli, traditur quod maturam nature completionem non expectantes, corollis matris lateribus, exente tum genitricis interiori. Est quoque vulgaris opinio multatam ore concipere, aut partum effundere. Fortitan quisquis humane viam natiuitatis denegat Christo, aut vitænam materni exitum conceptibus concedit, aut multitudine fabulosis efficitur commentis. Ut maluerit potius hominum Redemptor de Virgine conceptus, vel serpentis naturæ contrarium, vel peccatorem confictam natiuitatem suscipere, quàm humanam. Illo itaque modo, jam quidquid libere poterit excogitari, vel usquequaque, vel per quocumque placuerit natum fuisse Christum blas-

phemari, ut non sit virginis partus Verbum caro factum, sed prodigialis egressus.

CAPUT II.

Sed quæso cur refugis ad id quod Christo naturalem virginis partem progressum i Propterea, inquit, quoniam si uteri portam exiit, non est Virginitatis integritas intemerata. Equidem per quemcumque fuerit locum egressus, conioquenter secundum tuam sententiam integritas est violata. Si enim Salvatoris ortus viam naturæ necessarîo fuerat conceptus, necesse quoque quocumque exiit, fore per latum, sive per ventrum, sive per tenes, sive per imperios inferiori esse corporis partem, non abique integritatis damno procelit. Abit verò Catholicis sensibus, ut Natiuitas, per quam restituta fuerant corrupta, quod corrupit integra creatur. Intellege tandem veors presumptio, quoniam si per quemcumque Virgine corporis partem ortus Salvatoris potuit fieri sine damno integritatis, conioquenter & hoc potuit per janam vulvæ. Quid si hæc fuerat violatus, nihilominus quocumque est egressus, violavit. At Catholica fides de Virgine Salvatoris matre constituit, quod virgo fuerit ante partum, virgo in partu, virgo post partum. Utramque vides credi, utramque confiteri, & matris Virginitatem, & infantis exortum.

Propter namque involuntam pudoris aulam, virginis prædicat & ante partum, & in partu, & post partum: & propter verè Natiuitatis exortum, verum partientis partum constituit. Quid enim virgo ante partum, si impregnata virginitas? Quid est virgo in partu, si pariens virgo? Et quid virgo post partum, nisi virgo perseverans post partum? [Ubi ergo virgo pariens, si parit negatur?] [Negatur?] porro cum prædicatur virginitas non peperisse, non peperit autem si partus alter quam per naturam janam procelit. Siquidem jam talis ortus non virgini est partus, sed proprius videlicet ipsius infans egressus. Obstetrix igitur hujusce commentum falsitatis: & Catholica fides inconcussa tenetur, quæ & verè natum de matre constituit Christum, & verè Virginem MARIAM conceptisse, peperisse, & post partum, id est, post editum filium, credit, prædicat, & venerit permansisse virginem.

CAPUT III.

Dicit turpe fuisse Dei filio per vulvam procelisse. Turpe hoc aut de natura, aut de peccato. Sed per naturam nihil turpe; testatur enim Genesios scilicet, quod omnis creatura bona. Quod bonum, & honestum est; & quodque honestum est, non turpe. Igitur omnis creatura secundum quod creata est, nequaquam turpis. Igitur & mulieris vulva non turpis, si id honesta; si quidem partes omnes creature honestæ. Non ergo nascituro Christo finita vulvæ declinanda, velut turpe alios, imò suscipienda tamquam natiuitatis manna. Quomodo nique matricem, quâ conceptus formaretur, non contempsit, ita nec vulvam, quâ formatus exciperetur, repudiavit. Porro tu sensus corporis interrogans, ætius eas

a ad virginis. Sic emendavimus, cum legeretur ad virginem.

b fuerat corrupta? In editis fuit corrupta: in eodem cap. ubi negatur partu, proterem vocem addidimus.

De Christi
natiuitate in
Germaniæ
partibus.

Rationes af-
ferri quæ
sunt ad
refutandum
Christum.

Lib. 1. p. 14

Obicitur,
vitiatur Ma-
ria integritas.
Responsum.

Maria firm-
per virgo
permanet.

Per vulvam
erit Christi-
tum prædicat
Auctor.
Partes crea-
turæ omnes
turpes.

ueri partes indecoras. Noli stultus fallentibus, id est, corporibus, de rerum veritate assentiri, mentis iudicium disquire, & deprehendes fore pulcra, quae valentur turpia. Nulla denique creatura pars, sine membrum, nisi pulchrum est; redditur autem indecens, cum inordinatus & illicitus cum motu derarperit. Etenim ante pervariationem Adam & Eva non erubescant, ut pote motum inordinatum suis in membris nullum sentientes; ad ubi peruariatit, erubescere coeperunt. Non quidem propterea membra, quae tunc peccati culpa pudenda vocamus; si quidem & priusquam deliquerint, super eis non consueverunt. Ubi verò in hoc accessit motus genitalibus ante pudicis, sed de peccato iam non pudicis, leqoua consuetudo est, non propter turpitudinem honestarum corpora partium, sed propter turpem irrationabilis motus passionis. In quo autem per sancti Spiritus ignem, vel in hoc corpore caduco, vel in futura vita iam per resurrectionem incorruptibili, fuerit iste pudibundus motus ad naturae dignitatem reddimus mixticis, infirmitate depulsa, nihil habebunt membra naturae quod sit consuetudo, quod turpitudinis, quod inhonestum.

Interea verò lex quae est in membris nostris donec repugnat legi mentis, & capiat nos in legem peccati, & erubescimus & confundimur. Sed non propter hanc legem peccati dominantem in membris nostris opus fuit Salvatorum declinare viam Nativitatis lege constitutam; quandoquidem Spiritus sanctus, qui Virginis uterum, quo Dei filius incarnaretur, ab omni contagio sanctificavit, ipse quoque & vulvam quae nasceretur purgavit. Nisi forte credibile videatur, quod cum locum divino concepta redderit dignum, qui magis libidinis ista facerentur, & quem minoris flammae temperamentum pertinet, inmoderate coquerit. Quod enim mulieribus in umbilico, cui matrix subijcet, libido dominatur, verbum scripturae sanctae didicimus. Tibi autem non propter leem peccati, sed propter deformitatem naturae, gentiale membrum videtur inhonestum. Cur hoc? Quoniam sensum carnis in se habens cognoscendae percontans, quam memo sapiens de veri perceptione loquutus est. Non mirum si filiorum, qui salutis ductore perdoceat. Eam denique sequuntur omnes, qui veritatem pro veris, id est, corruptibilibus pro aeternis amplectuntur. Revoca magis oculos ad temporalibus, qui docet Ecclesiastes non tantum vanitates, verum vanitates Vanitatum; & dulce tamen perceptionem de sensibus veritati participabilibus. Quod cum feceris, nihil in naturis turpe praeter indignos motus visibis, quos non de creaturae sapientia, sed de peccati culpa contraxerit, & deinceps tunc indignam iudicabis incarnatione Verbi ad nascentem Virginem vulvam. Equidem pervidelicet nisi dignus Creator humanitate, quam sua dispositione fabricare comprobare. Ut licet approbavit uterum, quo concipitur, ita non approbit uteri primum sui natali abrogatione; ne quam constituit nascendi viam, suae refutaret humanitatis egressu.

Ista ducas cum impia, novum quidem molis, ut Salvatoris quo nascitur nihil huius clausum clames, quod Conditor ad enaturatum quae obdilectae: verum quodquid subdit, sit et apertum & permeabile. Ita planè si signis, pseudotalibus lectas. Hac verò regit cum Nativitatis Christi primordia mancipare disponens, quod ad potentiam spectat, clarissime designat. Quod autem ad corporis proprietatem suscepi, & Nativitatis pertinet huma-

nae, à veritatis calle longissime recedit. Virtuti si quidem voluntatis Christi nihil est clausum, nihil non penetrabile. Humanitas autem quae suscepta est, sicut inrà sinus matris collecta est; ita quodlibet mansit illic, ventris exteriora non experta [est]. Ac verò mox Virginis thalamum reliquit lectus, & fora caute, & intus esse cessavit. Hac loci quid alienatione monstravit, nisi quod quamvis secundum divinitatis proprietatem sit ubique, juxta corporis circumscriptionem localis existit? Igitur quod locale est, sicut ubique non est semper, sed tunc ad alium migrat, eum locum deseruit primum; ita etiam cum transitum facit, non simul dextrum ac sinistrum tenet, quemadmodum simul ante & retrò non graditur, nec supra pariter & deorsum. Certè & Salvator sicut alio tempore fuit in utero secundum corpus, & alio foris, ita in egressu quamvis egressibus voluntati non fuerit clausum, unam tamen tenuit egressus viam, non per omnes corporis, in quo iuratus fuerat, partes exivit.

Constat certè quam volens corpus partem ortui Salvatoris. Non enim per omne corpus egressus est, quamvis voluntati eius ad egressum nulli corporis pars fuerit clausa. Nec illiciter egressus, hoc est eam in corpore propriam naturae, longè verò à corpore remotum. Constat certè quam dei gnis partem. Vulvam renuis, ambiducos attribue; vel si malueris, honestius quocumque corporis ostium: ac si ostia quae dedit natura displicent, dislice ventrem, & nuda costas, spinam rumpe, vel quemadmodum nefcio qui ultrovisi deferre, aperit stellam, & ita de monte ubi ludo & condon lo nativitatem conestare Salvatoris. Num igitur talis juxta domatorem ortu digna probatur, quam Salvatore opus emittatur, & quam Creatoris sapientia natura dedit susceptibile, dapsuctur? An certè Bragmasorum sequimur opinionem, ut quemadmodum illi fidei lux in uolucem Babbam, per Virginis latus narrat exortum, ita nos Christum fuisse predicemus? Vel magis sic nascitur Dei sapientia de Virginis cerebro, quomodo Minerva de Jovis vertice, tamquam Liber Pater de femore? Ut Christolism de virginis partu non solemus natura, vel auctoritas sacre lectimus, sed superfluo Gentilis, & commenta perdoceat fabulosa.

CAPUT IV.

SED jam nunc testimonia procedant in medium divina, & ex eis ortum dicamus Salvatoris, ne fabulis decipiamur vanis, & falsis opinionibus eludamur: Illius vates ortus hujus arcum retexens, *Dabit Dominus, inquit, ipse vobis signum. Ecce virgo concipiet & pariet filium. Virginem concipietur concepturam, Virginem parieturam, & hoc à Domino lignum fore dandum, quod utrumque mirabile: ut scilicet virgo, non quod praeter viam naturae parus sit exortus. Quod si licet futurum, oportet hoc Propheticum nuntiatum mystico, quemadmodum virginis nuntiatum licet conceptus & partus. Nec enim talis edictio minus divinae operationis profertur insigne, quando naturae viam in alios transposuisset sine. Nunc autem varium egregias operam, & integritatis utimur domum, hoc docet à Domino lignum, quod editura sit virgo Salvatoreem. Non enim praeter naturam non parturendus deligat iter Virgini Matri, sed à natura datum cum incoeruptuosa palma Nativitatis dedicat sublimitate.*

Profert testimonium, ut scilicet Virginitatem per virginem Virginem certis. *Isa. 7. 14.*

Quae pars corporis de- turpantur.

Spiritus sanctus B. Virginitatem ab omni contagio sanctificavit.

Partes quaedam corporis quae inhonestae.

e dicitur uterum | Aetheris in margine mortis legendum fontale Africa Sub latrone capus i cetera ex cod. Dall.

adipinus amplius itae concepturas.

Non puto necessarium, nec brevitatis concedit, ut de toto scripturarum corpore subscribantur exempla, quibus fiat manifestum, parere & generare, mulieribus non nisi legitimo ventris officio concedi ut illud: *Mariæ: quæ conceptum semine peperit masculinum*. Item: *Sanctifica mihi omne primogenitum quod aperit vulvam in filiis Israël*. Si enim mulier alter, quam per vulvam, id est, os uteri, generat, jam non omne primogenitum sanctificatur Domino; sed quoniam hoc vultus dicere, non virgo genuit, nisi per vulvam: & ipsius verbi vis significatioque manifestat intelligenti argumentum: ut enim videre ad oculos, audire ad aures, olfacere ad nares, gustare ad fauces, ita parere refertur ad vulvam. Alioquin si pro arbitrio singularum licet intellectus verborum variant, erunt universa confusa, & parere, concipereque de viris etiam suscipietur. Cur non certe hæc verborum officia de viris prædicentur, si partus Salvatoris non vnam tenuit uteri, sed exivit quicumque. Habes, & superbis, patrociniū Poëtarum figmentum, ut & concepti vir, & peperit. Quod, quam Chirillanus es, & eloquii instructus veritas, non dubito repellis. Quæ de re legitimum naturæ cursum vocibus prædicatum consuetis, non opinione novâ pervertas, sed verâ & usitatâ receptæ interpretatione. Et cum legeris, audieris, prout audiveris, vel Virginitatem peperit Christum, vel natam de Virgine Christum, sic tibi semita naturæ parva vulvæ occurrat. Sicque te non erret per devia ducet, sed verus intellectus in tramite recto tenebit. Ne autem argumenta hæc videamur tantum comprobare, testimonium dicite vera de ortu Salvatoris quæ asserimus esse.

Idem Prophetæ Isaias: *Et accessi ad Prophetissam, & concepti & peperit filium: & dixit Dominus ad me, Fuge nomen ejus, Accelera spolia detrahere, sessum prædari*. Adverte parum & virginis prophetali signatum ministerio. Prophetæ accessit ad Prophetissam, quia Spiritus sanctus venit ad Mariam: concepti illa, & peperit filium, magis Spiritus sancti dono, quam semitivo virili. Quæmadmodum Sara, & sicutate infucunda, & senio jam frigida, ut mater Virgo de Spiritu sancto & imprægnanda & generata prophetaretur. Et conceptus ergo & partus in Prophetiâ processit ut hæc futura damnaretur, aliter MARIAM concepsisse, nec ut feminam generasse. Ad Prophetissam non in algero sillis, in altero verum præteritur; quoniam genitrix Salvatoris & Virgo de Spiritu sancto concepti; & sicut femina silyvo pudore generavit.

Item alibi: *Rorate cæli desuper, & nubes pluant justitiam: aperiantur terra, & germinet Salvatorem*. Admirabili sanè brevitæte Propheticus sermo, & announcementem Angeli, & Prophetarum vaticinia, & conceptam virginis, & modum generationis expoluit. Ortum demque Christi & Angelus insinuat, nec Prophetæ tacent, & uteris virginis aperitur ad solem, & pudoris claustrum germinat Salvatorem, ut in apertione videtur conceptum Virginis, in germine intelligas parvam pudoris: ut enim germinem venam servat natalem, nec alieno semine concretum, sed genitricis est propriæ semitivum, juxta quod Genesis testatur de arboribus & herbis loquens: *Cujus semen sit, inquit, in semetipso*. Sic virgo MARIA non de viris, sed de proprio semine concepti, & genitali rivo expoluit conceptum. Propterea virga ARON aperitur in germen, erumpit in flores, qui solus distinet formantur in amygdalas, ut infusæque coagulam feminis, concrecio conceptus, expoluit partus. Et quemadmodum Virga

ARON protulit telluris absque subministratone, & humores irrigatione, nativas tamen per seminis, gemmen, flores, & fructum; sic mater Virgo non de voluptatis rivo, nec de maritali commercio, genitalium tamen per semitam genuit carnem Verbum factam.

CAPUT V.

JEREMIAS quoque hunc sacrum Virginis partum præfigens ait: *Crabie Domini novum super terram: femina circumdabit vinum*. Disserne quid novum dixerit creatum in, scilicet quod femine tantum semine sancti Spiritus per ministerium, matricis in gremio habitus confluxerit viris. Et quoniam nascendo talis conceptus uteri semitas non preterit, qui cursu nativitate cunctis datur mortalibus, merito illud filius, in quo præter involuntarium pudorem sub nascendo lege nihil affertur novi.

Ecce huius quoque: *Et converti me ad viam portæ sanitariæ exterioris, quæ respicitur ad orientem, & erat clausa: & dixit Dominus ad me: porta hæc clausa erit, non aperietur, & vir non transiet per eam, quoniam Dominus Deus Israël ingressus est per eam, & erit clausa principi. Per viam vestibuli porta ingreditur, & per viam ejus egredietur*. Alitmo quod hic locus omnem solvat hujus nodum questionis. Et enim portam quam describit Prophetæ quæstiones intellexerunt Virginitatem MARIAM, quæ bene monstratur clausa, quia Virgo semper manet intacta, & vir non transiet per eam. Intende diligenter cui negatur transitus, & quæ negatur. Negatur profusus viri, qui poterat violare, & ab eo removeretur, quod poterat per eam corrupti. Nemo enim removeret ingressum, quia ratio naturæ, nec viam admittit, nec transitum, quæ de te quando dicitur: *Vir non transiet per eam, non de latere, nec de cerebro, nec de femore dicitur, quoniam transitus conjugalis ad alius recessu corporis partes, quibus natura ad eorum viam præbuit & transitum*. Quoniam verò quæ viris removeretur transitus, ille Dominus Deus Israël est ingressus, subsequens in domo demonstrat, dicendo: *Domini Deus Israël ingressus est per eam*. Utque omne demat ambiguum, subjicit: *Per viam vestibuli porta ingreditur, & per viam ejus egredietur*. Nolo jam de viâ Salvatoris, quam nascendo sequutus est, Hæretis uova dubitare. En tibi Prophetæ tamquam sub oculis metam phoricè mulcibus vulvæ & vestibulum & viam ponit. Ingressus est denique Dominus Deus Israël per viam vestibuli hujus portæ, quia per Incarnationis mysterium virginale intravit gremium; & per viam hujus portæ egressus est, quoniam humanitate suscepta in domum mundi per incontaminatam exit vulvam. Non igitur necio quem Dei Filio de utero matris confingas egressum. Spiritus sanctus te doceat veritatem, qui & thalium tanto dignum sponso sanctificavit & portam. Sed quoniam in dubioribus & mysticis locis immoratur, id ad aperta venimus, & de domorum claustris, id est, secretorum hujus ad poteram latitudinem migramus, quatenus vestigia sponsi, & emissiones sponse, sub divo contemplantur.

In lege omne primogenitum sanctificatum erat Domino, significans eum qui solus sanctus & sine peccato natus est. Sic enim super hoc habes scriptum: *Sanctificas mihi omne primogenitum quod aperit vulvam in Israël*. Item: *Cumque introiret in terram Chanaan, sicut juravi tibi & patribus tuis, & dederis eam tibi, separabis omne quod*

Ier. 31. 21.

Ezech. 44. 1.

Ier. 31. 21.

Ier. 31. 21.

Ier. 31. 21.

Ier. 31. 21.

Ier. 31. 21.

Exod. 13. 12

aperit vulvam Domini, Item; Nam cum iudicatus eſt Pharaos, & nulli non diſcrevit, accidit Dominus omne primogenitum in terra Aegypti, Idcirco invocata Domini omnia quod aperit vulvam maſculi ſervi, & omnia primogenita filiorum veteram redime. Nota quid primogeniti ſunt, qui vulvam naſcendo primi aperiant, ut conſequenter accipias hoc eſſe naſci de feminâ, ut conſequenter exire. In Catalogo Praeceptorum: Primogenitum filiarum dedit nobis, Alibi: Omnia quod aperit vulvam generis maſculi meum erit. In Levitico: Mulier ſi ſuſcepit feminam peperit maſculum, & reliqua. Item: Si autem feminam peperit, &c. & generat & parit docet feminas, non aliud eſt, quàm per vulvam emittit partum. In Numeris: Menſura eſt omne primogenitum ex quo percipiſti primogenitum in terra Aegypti, & nulliſibi mihi quidquid primogenitiſus in Iſrael. Et ſuperius: Ego tibi Levitica de filiis Iſrael pro primogenito, qui aperit vulvam ſibi Iſrael. Et in loquentibus: Numerus primogenitiſus maſculiſus de filiis Iſrael à meſe aſto. Et ſuper: Tollite Levitica mihi pro primogenito filiarum Iſrael. Et infra: Pro primogenito qua aperit omnia vulvam in Iſrael accipi erit, nimirum Levitica. Mea ſunt omnia primogenita filiorum Iſrael. Alibi: Quodquid primum erumpit à vulvâ caſus carnis quam efferat D. n. n. ſive de hominibus, ſive de pecoribus fuerit, tui iuris erit. Ergo omnia partum tam hominum, quam jumentorum, per vulvam erumpit. Qui de re omnia de feminâ naſcens per vulvam egreditur. Non ergo vobis incertam generent quaestionem verba, qua conſuetudine ſua, & uſu ſcripturarum certam ſuae ſignificationis ſubmiſtrant notationem; ut enim ambulare de pedis officio, ſic parere de vulvâ miſtitero praedicamus. Non igitur confundat dubitatio, quod intellectus manendiſus ſignificatio declarat. Ut autem ſine vix diſcedant non venient ad limitem diſtinctionum, ſic niſi per verborum ſignificantiam veram, loquentium veritas non aperitur. Partum igitur aut natum, vel ſi quo alio nomine talis alio nominatur, feminarum, docti & naturae veritate, & conſuetudine naſcendi, & auctoritate ſcripturarum, non aliud praeter verba ſignificantiarum terram de rebus ſignificatis intelligamus, ne procul à veritate evaginemur, dum veritatis ſigna vel non cognoviſimus, vel prava interpretatione pervertere molimur. Secundum datam regulam Evangeliorum ſuper Salvatoris nativitate dicta conſequeamur.

ſid. 23. 27.

Lev. 11. 2.

ſid. 1.

Num. 3. 13.

ſid. 16.

ſid. 19.

ſid. 21.

ſid. 2, 26.

ſid. 12. 13.

Matth. 2. 10.

ſid. 19.

ſid. 1. 18. ſid.

ſid.

audiat turbata eſt, & cogitabas quali eſſet iſta ſalutatio, & an Angelus ſi; Ne timeas Maria, invocavi gratiam apud Dominum. Ecce concipies & paries filium, & vocabis nomen ejus Jeſum. Et infra: Dixit autem Maria ad Angelum, quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoviſti? Et reſpondit Angelus dicens ei: Spiritus ſanctus ſuperveſtiet te, & virtus Altiffimi obambabit tibi. Ideoque & quod naſcetur ex te ſuam vocabitur ſiſtu Dei. Si nondum vel naturae ſolemnitate, vel exemplo naſcentium quid ſi parere acquirere, ſikem nullus ad Zachariam Angelus ex ipſo Evangelio te inſtruat. Aut autem illi Angelus: Ne timeas Zacharia: quoniam audita eſt deprecatio tua; & aver tua Elizabeth pariet tibi filium. Unum verbum ſuper utroque promittitur partu, & quomodo non idem ventris oliam ſignificat? Diſpar conceptionis ordo, non diſpar eſt lex naſcendi, quoniam Joannes de femine viri, Jeſus de Spiritu ſancto concipitur; & ille per portam per quam tranſiſſa vis, exponitur, ſi per uterum materis pudore aſum generatur: ambo tamen paruntur, quoniam uterque per vulvâ partum excipitur. Attellatur etiam noſtre orationi Evangelica, quando ait: Ideo quid naſcitur ex te ſuam. Memento quid de primogenitiſus, id eſt, qui aperunt vulvam, Legitur mandaverit, & intelligas ſuam primogenitum vocari, & primogenitum qui aperit vulvam, quare Jeſus cum ſanctum Domino dicitur, & primogenitus appellatur. Et ſi primogenitus, utique vulvam aperit, non ut clauſam contempere, ſed ut per eam ſua nativitate odium aperiret, ſicut & in Ezechiel porta & clauſa deſcribitur, & tamen Domino Iſraeli maruſta aperta, non quod limus ſus foret domoverit ad ejus egreſſum, ſed quod ſic clauſa pateat dominantia.

Idem Evangelica variis: Fallam igitur autem cum eſſet ibi, impleti ſunt dies à parere, & peperit filium ſuum primogenitum. Et de Elizabeth ſere eodem ſcribunt: Elizabeth autem impletum eſt tempus parandi, & peperit filiam. Sicut utriusque feminæ tempus ut pareret aſignatur, ſic ambobus naſcentibus inſtitutibus eodem verbo ſicem ventris oliam monſtratur. Et deinceps: Poſtquam impleti ſunt dies purgationis Maria ſecundum legem Moſis, taliorum dies in Jeruſalem ut ſiſteret cum Domino, ſicut ſeriatum in lege Domini: Quia omne maſculinum adaperit vulvam, ſanctum Domino vocabitur. Si tibi mihiſus iſtiterat verba quibus grunſe MARIA prodecurt, ut propterea abunde quàm per vulvam de Virginis aſu proceſſiſſe Jeſum garras, quoniam bonitiori ſeromone pudendum volentes ſerac obvelandum, tandem verbis Evangelicis acquirereſ, diſce non tranſiſſe, ſed ſuo proprio vocabulo os feminæ ventris inſinatum, atque per illud Salvatorem naſcendi ſubſiſſe progreſſum. Nam ſi ſum aliud MARIAM peperit, quàm maſculinum ejus vulvam aperuſſe, non ſecundum legis praecceptum ſiſti Domino, nec ſanctum Domino deberet vocari: Quoniam omne maſculinum adaperit vulvam, ſanctum Domino vocabitur. Nunc verò de peperit cum MARIA Virgo, & per vulvam ejus egreſſus eſt Saluator, & tamquam primogenitus adaperit eam, non quò violaret integritatem uteri ſed quò ventris palatium vacuaret, unde mater, quamquam non ſuſcepit ſemine genuerit, quia verò illi maſculinus adaperuit vulvâ, ſecundum legem & purgationis dies implet, & hoſiam ad templum cum patre Domino ſiſtendo, deſert.

ſid. 19. 2.

ſid. 2. 2.

ſid. 4. 27.

ſid. 2. 22.

ſid. 19.

CAPUT VI

VERUM quoniam brevier iſta de divina auctoritate colligimus libris, quibus ſalvatoris ortum

ſid.

per intermatam vulvam Virginis docerentis, libet etiam majorum tradiditiorum firmare lententiam nostram, quatenus multitudine testium, & adversariorum confutetur, & fides uberius instruantur. Locos tamen in medium deducemus, & eorum ipsorum testimonia pauca, ut propolite modum brevitas custodiamus. Alioquin si unus eorum, ne dicam omnium, super hoc dicta in unum conferre voluerimus, multorum corpus vulvaminum conficemus. Ambrosius caelestis tuba, specimen sanctitatis, fidei robur impugnabile, dum de humano Salvatore exortu tradidit, ita fatetur: = An membris diatribis signis Deus probatur, quod Angeli mirantur, quod Magi adora ut, quod Martyres confitentur? Ex utero funditur, sed caelesti lumine viget. Nuptia peperit, sed virgo concepit. Nuptia concepit, sed virgo generavit. = Quam substatem inviolati pudoris edocet secretum, quam magnifice virginem describit, & Matrem nuptam praedicat & intactam? Fufum narrat ex utero Christum, ut eum per naturam viam sentis processisse, nec zithmes peregrinos ortus sui exitus requissit, quem vena uteri naturali fluxu emisit in lucem. Quod ut claris commendaret, adiecit, nuptam peperisse, sed Virginem concepsisse, & nuptam concepsisse, sed Virginem peperisse; ut in conceptu Virginis & parturemoneas virile confortiam. Animadvertis autem membra suis a natuq; ministeris deputata, ut conceptus ad matricem, parvus ad orificium referatur. Quibus denique membris mulier nupta concepit & parit, eisdem Virginitatem & sanctitatem credas, & eiusdem.

Rufus in sequentibus. = Omne masculinum a lapide vulvam, sanctam domine vocabitur. Verbis enim legit promittebatur Virginis partus. Et verè sanctus, quia immaculatus. Denique ipsum esse qui lege signetur, in eandem modum ab Angelo repetita verba declarant. Quia quod nascitur, inquit, sanctum, vocabitur filium Dei. Non enim virum coitus vulvae vaginalis secreta referavit, sed immaculatum semen inviolabili utero Spiritus sanctus effudit. Solus enim per omnia ex natus de femina sanctus Dominus Jesus, qui terrene contagii corruptele immaculati partus nativitate non senserit, & caelesti majestate deperit. Nam si literam sequamur, quomodo sanctus omnis masculus, cum multis sceleratissimos fuisse non lateat? Numquid sanctus Achab? Numquid sancti Pleuropopheta, quos ad Hebraeae preces ultor caelestis injuriae ignis absumit? Sed ille sanctus, per quem figuratæ mytheris pie legis divine praescripta signabant. Et quod solus sanctae Ecclesiae Virginis ad generandos populos Dei immaculate fecunditatis aperuit genitale secretum. Hic ergo solus aperuit sibi vulvam. Nec mirum: Quis enim dicitur per Prophetam: *Prospiciam te formatam ex utero, novi te, & in vulva matris sanctificavi te.* Qui ergo vulvam sanctificavit alienam, ut nascetur Propheta, hic est qui aperuit matris suae vulvam, ut immaculatus exiret.

Orator insignis hac oratione primò antiquae legis explorans Edictam, dogmatizat sanctum legale unius veri sancti mysterium signasse, qui seculis sub sine natus de Virginis, terrene contagii corruptele immaculati partus novitate non senserit, sic aperiens virginalem vulvam nascendo, ut tamen eam relinquere clausam non violando. Alioquin si non illum

scriptura significavit, quae de masculis sanctis, ut habebantur sancti, ostendit verum non esse decretum multorum pravitas mascululorum. Sed lex Domini immaculata, & testimonium fidele. Quia de re querendus est intellectus qui possit aptari merito veritati ubi sanctus ille solus reperitur, qui sine peccato conceptus, sine delecto genitus, sanctae Ecclesiae Virginis ad generandos populos Dei immaculate fecunditatis aperuit genitale secretum. [Quo mystice dicto testatur, matris vulvam quod immaculate fecunditatis aperuit genitale secretum.] Non enim hoc genus narrationis ad Ecclesiam per mysterium coaptaret, nisi rei veritate, de virginis vulvae referatione factum fuisse docere voluisset. Quem frequentia comprobant intellectum, ac enim: hic ergo solus aperuit sibi vulvam. Quod amplius requirit, quando signatis attestatur quod dicimus verbis: Et aperuit enim, & vulvam dixit, quo nihil per figuram reputas dictum. Igitur manifesta confirmat sententia, quod olim vetus scriptura loquebatur: Omne scilicet masculinum quod aperit per vulvam, sanctum Dominus vocat, ut non moderato sed antiquissimo dicas tempore signatum fuisse, non solum quod de Virgine nasceretur Jesus; verum quod per intermatam pudoris vulvam nasceretur.

Utque Nativitas illa impolluta de inviolato, non coimmutata de corrupto egressu pntaretur, docet sub exemplo adhaec in vulva sanctitatis prophetæ. Subjungit autem: Qui enim dixerat ad Prophetam: *Prospiciam te formatam in utero, novi te, & in vulva matris sanctificavi te.* Qui ergo vulvam sanctificavit alienam, ut nasceretur Propheta, hic est qui aperuit matris suae vulvam, ut immaculatus exiret. Cessent jam verba nistra, ubi tanti Doctores verbis vitulitatis quid de Salvatore ortu sentire debeamus. Non enim explicare debemus quid dixerit, cum potius involvere, quam manifeste aperire curamus; nisi forte quis aded rudis existimet, ut vulvam fore pendendum mulieris ignoret.

CAPUT VII.

Procedat sed in conspectum Augustinus, fluvius eloquentiae, percrucator secretorum, occultorum revelator, propugnator Ecclesiae, Haereticorum debellator, & quid super Salvatore sentiat exortu, palam proficitur. In sermone de natali Domini, dum de modesta Virginis, & mirabili Salvatore conceptu declamaret, sic ait: Pronuntio per Angelum partu capis Verbum formari, conceptione colligitur in homine Deus, & cum sustinet venter cui parvus fuerat mundus, & intra breve Virginei corporis spatium pro nobis est incarnata majestas; secunda viscera Verbo auctore tenduntur, completisque novem mensibus venter coelestem hominem ludit: natum Dominum publicat Angelicus sermo. Diligenti descriptione quam brevissimè prosequutus est, & principis conceptus, & constructionem soliditatis, & augmentum corporis. Mensium quoque spatium quo intra secreta ventris insansibilis coelitus successus, inde progressus in auras, & in nativitatem Dei Angelica conclamatione. Vide profectò quoniam & conceptum dicitur, & conceptum, & fufum, id est non per peregrinam irruptionem egriffum, sed per vestibulum ventris Virginalis fufum.

Item in alio sermone super eisdem nativitate:

per quos figurat) Eundem locum exscripsit Racherus, apud quos legitur quomodo figurat. Antè hac Ambrosii & Augustini elogio, ubi scriptum ex cod. Dall. Prae-

non & frigiditatem, edicem antea erat virginem fecunditate. [Quo mystice] Totum hoc additum est à cod. Dall.

5. Augustin.
Serm. de Nat.
Dom.

« Natus ergo Dominus noster ex carne quidem, sed non ex corruptione carnali. Natus ut homo, sed non genitus ut homo. Ita suscepit carnem, ut servaret maiestatis honorem; & sic segregavit puritatem Nativitatis suae à collatione concretionis humanae. Praeque quidem in ortu suo plenam hominis dignificationem, sed Dei tamen non deseruit dignitatem. » Vides à docto viro & divinitatem filii Dei, & humanam Nativitatis ordinem designari. Dicit enim cum natum ex carne, scilicet de membris & humanitate virginis, lege quidem carnis, sed praeter corruptionem carnis; atque manifestans quid dicitur animadvertere, ait, « natus ut homo, sed non genitus ut homo. » Certe quàm plenissime Nativitatis Christi mysterium servavit: Ait namque, « natus ut homo, sed non genitus ut homo. » Quid est natus ut homo? quia per vulvam, per quam nascitur omnis homo, de virginis utero egredias est. Et quid est non genitus ut homo? quoniam non de femine vni, sed de Spiritu sancto est incarnatus. Fac ut non fuerit egredias per osium ventris, non erit verum quod natus fuerit ut homo: sed natus est ut homo, igitur per ventris osium, id est, vulvam natus est.

Hilaris vir virtutum omnium atque ornamentorum, & sicut visus, ita etiam eloquentiâ insignis, in libro sacri secundo: « Unus unigenitus Deus in corpore passibili humani formam sanctae Virginis utero in seertus accrevit. Quia omnia continent, & lutea quem se per quem cuncta sunt, humani partus lege profertur. » Docet eum & corporis habitum ex Virgine & inter Virgines induisse, & de more nativitate humanae, virginialis vulvae penetrasse secreta. Commutatâ siquidem verbis idem quod Pater Augustinus protestatur: Ille namque quod natus sit ut homo testificatur; ad ille quod humani partus lege prolatus est, innotuit. Quatenus uterque dum Salvatoris procellum de Virgine consonâ scripturarum sacris voce profertur, & veritas doceatur, & falsitas subtrahatur.

CAPUT VIII.

5. Gregorii
Pag.

UT autem nullis adversario loens relinquitur contradictionis, procedat in medium Gregorius, speculum sanctitatis, eloquium lacteum, regula morum, & Domini partus genituram verbis doceat veritatis. In hominibus à se. dum propositam subvertet quaestionem, quod Corpus Dominicum & verum sup, & clausis januis ad discipulos introivit, tali sub exemplo comprobavit. « Illud enim corpus Domini introivit ad discipulos januis clausis, quod videlicet ad humanos oculos per Nativitatem suam clauso exitu uteris. » Dicitur, quod quemadmodum Dominus Iesus Christus post resurrectionis gloriam cum corporis veritate diversoriam discipulorum, non per parietem, nec per posticam, sed per januam non tamen relictam ingressus est, ita de matris alio procedens, non alimare, sed per vulvam clausam tamen exitit. Dicit fortè clausis ad discipulos januis Dominum introisse, non tamen per locum januarum, sed per quamcumque penetrasse poterat. Primum quod ad divinum miraculum spectat clausis ostiis aliunde ingressum? Aut quid dignum Evangelicâ commendatione, inde introisse Domum, per quod quilibet ingressum sibi poterat reperire mortuam? Aut omnipotentia nihil esse clausum quicquid ad introitum, cur non item super januam aditus suscipitur, ut & illis clausis, atque tamen suo adventu relictas ad discipulos foret ingressus? Sed quid respondetis de sepulcro, quandoquidem

non solum clauso, veram etiam obsecrato illo, corpus redivivum repositum sub auras. An dices quod tante subtilitatis corpus illud subititit Iesu, ut tenuissimis ventis, cuius aere nequiverit tumuli parietibus coecci? Sed quamquam sit impium ita sentire de Salvatoris corpore, cum post resurrectionem dixerit ad discipulos: *Palpate & videte quia spiritum carnis & ossa non habet, sicut me vidistis habere*; & natura non patitur ut & ossum & carnis soliditate duratum sit crassum; & insubilitatis exilitate deductum sit tenue; nec Catholica fides naturae corporis aut qualitati adscribit, quod clausum exierit sepulcro, quod obsecrat foribus penetraverit ad discipulos, sed divinitatis potentia & resurrectionis gloria. Alioquin non erit iam miraculum denotans commendans insigne, quod naturae ratione tenebatur asserctum. Quatenus concedamus & ista, quamvis impia, quatenus contra fidem. Namquid non idem de januis consideretis clausis? Velis, velis, hoc laqueo illigebatur. Ergo exiit clauso sepulcro, & ingressus foribus obsecrat. Tantumdem igitur licet avitus, licet resiliens concedi Virginis vulvae, nec infirmior, nec inhumanior superis numinis proles exiit circa materis clausura vulvae, ut & clausum relinquere, & per eam transiret, quemadmodum tumuli sui iugis, & discipulorum dantem ostium vel exiit, vel introivit, nec transibundum patefecit.

Beda Praebitor Anglorum, Christi membrum non reprobum, de hac quaestione non dissimilem superioribus profert sententiam in Commentario Lucae, dum de Salvatoris Nativitate & partu Virginis loqueretur, sic ait: « Quod autem filium suum primogenitum MARIA peperisse describitur, non iuxta Helvidium nobis accipiendum est, alios quoque filios eam procreasse, quasi nequeat primogenitus dici, nisi qui habeat fratres, sicut non unigenitus, nisi qui caret fratribus, solet appellari: quia & testamentum legis, & aperta ratio declarat omnes unigenitos, etiam primogenitos, non autem omnes primogenitos etiam unigenitos posse vocari. Hoc est non solum primogenitum post quem alii, sed omnes antequam nullus est vulva processerit. Denique quia omne masculinum quod aperit vulvam, sanctum Domino vocari praecipitur, sive fratres sequantur, sive non sequantur, quod primum de vulva nascitur, primogeniti est jure consecrandum. » His verbis & veriguitatem defendit MARIA, & humani partus lege Salvatoris insinuat ortum. Nam dum primogenitus & unigenitus prodocetur, fratres cum habere potuisset monstratur, quod nequaquam poterat esse verum, si Christus humani natus non fuisset lege. Nec enim mento tunc vel primogenitus, vel unigenitus diceretur, quia non genitus, genitus autem, est nativitas humanae lege prolatus. Qua de se si Christus non est natus sicut homo, nec si genuisse Maria praeter Christum, potuisset Christus primogenitus vocari; quoniam non esset genitus, sed adversus iura naturae vel ejusdem, vel ejusdem. Nunc verbè & legis auctoritate, & Evangelicâ veritate hic doctor instructorum dogmatizat Iesum primogenitum esse Virginis, quoniam & primus & solus natus est ex ea humani partus jure; quoniam nascendo aperuit vulvam, non ut violenter uteri pudorem, verum quod per signatam & intereratam procederet januam, de sacro ventris ad humanos oculos. Et idcirco quod primus de vulva natus est, primogeniti jure consecratur. Nescio quid amplius ad hujus quaestionem comprobationem congerere sit necessarium telus. Tot enim & tam magna auctoritatis viri, non solum callidè sustinere Catholico possunt, verum quatenus haere-

5. Vener.
Beda in v. t.
l. 2.

genam, & fidei gravitate, & speculativa lumine conferre queunt.

CAPUT IX.

NE autem sibi quicquam commentum novitatis deesse queratur, jam nunc ipsa Virginis pudenda modo nomine dicta, & per ea genitricem Salvatoretem in medium conlucimus. Hieronymus sacre legis interpres, omnium penitissimus disciplinatum, fidei certis inconvulsa, sapientie lampade splendidissimus, eloquio facundissimus, Latini, Greci, Hebraeque facundissimus, in libello adversus Helvidium, constituens primò ipsius Helvidi super hac re dicta, postea suam sententiam profert, quã benè ab hæretico minuzata confirmat. Sic enim legitur: « Nunquam non quotidie Dei manibus parvuli finguntur in ventribus, ut merito acerbescere debeamus. **MARIAM** novissime post partum? Quod si hoc illis turpe videtur, superest, ut non erodamus etiam Deum per genitalia Virginis natum. Turpes est enim juxta eos, Deum per Virginis pudenda genitum, quàm Virginem vero suo novissime post partum. » Hæc tamen hæreticus de proprio Virginis post partum sanctissima lætæ. Sed & generatorem Iam Iesum per hominem verissimè narrat, quod sequens oratio doctorum nostris declarat manifestè. Talis enim est: « Junge, si liber alias natura contumeliam, novem mensibus uterum insolentem, sustulisti, partum, sanguinem, pannos, infantem regimine membrarum solito convolutum, subito convolutus: ingerantur duæ præsepis, vagitus parvuli, octavi diei circumcisio, tempus purgationis, ut probetur immundus, non erubescimus, non filemus. **Quinto** sunt humilitas nota que pro me passas est, tanto illi plus deo. Et cum omnia replicaveris, nihil cruce contumeliosius profertis, quam profitemur, & credimus, & in quã de hostibus triumphamus. Sed ut hæc, que serapta sunt, non negamus, ita etiam que non sunt scripta, renuimus: natum Deum esse de Virgine credimus, quia legitimus: Mariam novissime post partum non erodimus, quia non legimus.

Distinctione prudenti vir doctissimus quæ facti ab adversario male ingesta removit, & quæ Catholicè prolata suscepit; quæ verè dicta contumeliam, & quæ ore blasphemio jaculata redarguit. Per genitalia Virginis natum esse Deum contumeliosum est: post partum novissime Mariam reprobari: quod genitalia & pudenda in injuriam sacri partus depromptæ, execratum est; quod Verbum caro factum per læteram ventris janam exire non repudiaverit, approbatum. Inde est quòd & alias natura depositionis amplexur, novem mensibus uterum insolentem, sustulisti, partum, sanguinem, pannos, infantem regimine membrarum solito convolutum, dura præsepis, vagitus, circumcisio, tempus purgationis, novissime crucis contumeliam; hæc universa tanquam Carolicus amplexatur, suscipit, veneratur. Quanto namque humilitata pro electis passus est Creator, tanto plus illi debent hæc oratione Doctoris egregii considerare, quia non pauca denumerat, quæ parvulus nequiverit sustinere, si non humani partus lege natus est, ut partum, sanguinem; pannos, membrarum convolutum, vagitus. Universa hæc & genitalis Vir-

ginis secretum, & humanæ nativitatæ legem proferantur.

Pariter quoque dicere Spiritum sanctum hunc sacro-sanctum qui procreatus est ortum, & sanctus doctorumque homines, qui eum postea verbis scripturæ hæc commendare populo, magis illum voluisse firmam honestatis intinere curam, quàm simplicis eloqui servando proprietatem, aliquid quod offendere audientes, ut medium proficere: decebat enim tantam rem non humilibus, sed magnis, non fortassis, sed honoris exponere verbis, ut illud: *Origenes stella ex Jacob, & confertur homo de Israel, & exire virgo de radice Jesse, & flos de radice ejus defendet. Rorare celi desuper, & nubes placentur solum; aperiantur terra, & germinet Salvatorum.* Neque enim desudare Spiritum sancto verba, quibus generale Virgineum valeret aperire, sed res præclaræ acque magnificæ præclaris magnificèque designat figuris edocere. Accessit tamen & propolis, & legitimus propolis decore adasperat feromonias: propterea Propheta: *Eccæ Virgo concipiet in utero, & pariet filium, Et, Puer natus est nobis, & filium datum est nobis.* Et Angelus ad Mariam: *Eccæ concipiet & pariet filium.* & multa horum similia: in omnibus istis & naturalibus & decentibus Christi nativitas commendatur verbis.

Vitatur tamen suo vocabulo pars illa membrorum, quæ partus egredietur, commemoratur, ut pote nec honestum, nec necessariam. Alioquin quando nomina ponitur officiosum & verbo, quæ non de ea membra, quibus illa peraguntur officia, sicut intelligit? Si quidem & valere per oculum, & audire per aures, & ambulare per pedes intelligimus, nec quando de aliquo predicatur, ut videt, audit, ambulat, ponitur partur oculi, aures, pedes, nisi dilucidationis & intelligentie gratia, nec sic nos significare verborum adverbum, ut non partem, etiam membra illa sine quibus talia ministeria non implentur, sentiamus. Quòd de re quod superfluum & turpe erat spes sacri partus aditu rursus conmutare oraculum celeste, refugerunt & sancti homines. Porro quod plenum significationis, & commodationis modestiam habeat, exposuere. Nec tamen & hoc usquequaque vitantur, sive propter futuræ veritatis amicos, sive propter tollendæ dubietatis occasionem. Inde est quod ait Lucas & evangelista: *Postquam impleti sunt dies purgationis Mariæ secundum legem Moysi, voluerunt Jesum in Jerusalem ut offerret eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini: Quia omne masculinum adaptavit vulvam, sanctum Domino vocabitur.* Nec mirum si voluerit graves, & reverendi Doctores illi super gloriosissima nativitatæ contumeliam referre, quales nec vulgus super cuiuslibet pauperule partu non erubescit confiteri.

Ergo & iste Doctor insignis, cuius hæc testimonium protulimus, eum recepisset ab inimico veritatis testimonium veritatis super divini generacionis, indignatur tamen verborum injurias in Virginis contumelias, quòd illis verbis quamquam naturalibus, quamquam propriis, humanibus tamen, minusque modestis virginis lætaverit partum.

CAPUT X.

AMplius ergo jam non est quid requiras, quando nil superius de sancto partu quid dicatur: si quidem pervenimus jam ad genitalia Virginis, transivimus ad pudenda puerperæ, ut eut non dabit in-

g aut non erodamus] Alias erodere, ait Aethelus in margine, æque in lectio nostra magis placet. Ex hoc loco liquet, tam de Partu Virginis, opinionem quam Rattamus

peripnarat, in commone fuisse, ut de aliis nemo cogitaret.

telligentiam conceptus, partus, generatio, natiuitas, apertio vuluæ, tandem docuit pudenda, eruditus genitalia; non dederit intellectum naturalia & honesta, deit saltem turpia & fignata. Quomodo tantum docuit sunt nollit fecerunt peruestigatores, ut potius ubi curis & alienis, quam clari & propriis silentantur significacionibus.

Verum Postarum jam suffragii convocemus, ut omnes eloquentiam testimonium ferat veritati. Prudentius, vir liberalium studiorum non ignarus, in Apotechii diuis de inparis quas passa est vita mundi pro libertate mundi disputaret, atque ab eis inuolubidem naturam, si est, diuinam, segregaret, castique passibili substantiam, si est humane assignaret, sic ait:

*Ido afflata est cara homini, quem femina progenerat
Euxa est sub lege veteri, sine lege moris.*

Falsi proferunt & Sapientia narratione, & concubitus fecerit, & prolem naturaliter eneam dederit. Legem remouit mariti, & legem subiecit uteri; ut de Spiritu sancto conceptis monstraret, per vuluam peperisse non crederet. Huic simile Fortunatus Ps. lxxxvii. pergenerat, sed castis ciuis, pauper rebus, ceteris fidei diues, in laude Virginis dicitur sic fatur:

Sed rebus quæ Virga tribus laude canenda

Qualis nulla fuit, nulla futura venit.

*Que neque plauis nubes jactans de rose ferocem **

Hæc Saluatorem gerens terra dedit.

Hæc porta est clausa, in quam introitus nemo pregenit,

Ne Dominus solus, qui quoque clausa patens.

Non differunt suspensio, in dicitur verbis hoc aliam designat; nam gemina periodo tandem sententiam commendans, & Virginitatis perducit integritatem, & humano de more natiuitatis indicat expositionem, & Saluatorem conceptum diuinis narat, & naturalis semine vera germinatum; utque clari claresceret quod loquebatur, attestat Mariam portam clausam Hic zacheliticam, per quam vultus nullus est introitus, vel exitus; sed verum omnipotens, cui nihil est clausum, per eam transit, ut qui concepti decerit ex Virgine, humani partus lege de claresceret.

Post omnes Athanasius Alexandrinus venit, ut qui dote virtutum, constantia probata fidei, sapientie doctrinæ, perleueranti confessionis, solus, ut na dixerit, Arriane perfidie subvertit multitudinem numerofam, & vexillum veræ credulitatis propugnator genus inuidis Ecclesie restauravit murum, roboravit flatum; nullum quoque disputacionis confirmat assidit, & erroris scilicet valenter evertat. Ad Epitaphium aduersus eos agens, qui unus substantie Verbum & corpus quod assument pro nostris redemptione dogmatizabant, cum hæc tenet Christiana, duas substantias, diuinam scilicet humanamque in Christo conjunctas, ut in unâ personâ utraque natura suam possident distinctiōnem sic inquit inter reliqua: « Propter hoc ergo necessaria Maria, ut ex ipsa corpus assumeret, & ut suum pro nobis corpus offerret; & hanc illius Prophetias ostendit dicens: *Ecc. Virgo: Gestat autem nititur ad ipsam non transiit Virginitatem sed ad Virginitatem, desponsatam viro, ut ipsa ostendit et Mariam verè hominem fuisse. Et partus meminit scriptura, & dicitur: *involuit partum. Et, *breuius in suis utero que fuerit. Et, oblatum est sacrificium, quomodo aperuit qui natus est vuluam. Hæc autem omnia partum virginis erant indicia, &***

Gabriel cœcissimè angelizavit ipse dicens non transiit, quod videtur ex te; ut non de foris inditum ei corpus videtur, sed, ex te; ut ex ipsa, naturaliter quod natus est, esse manifestè creditur; & hoc naturæ demonstrante, qua impossibile est virginem lac proferre, & impossibile est lacte nutrire corpus, & panis involvi non ante naturaliter natum.

Orthodoxus fidei constantissimus, quem Dominus pulsauerat in civitatem muniam, in murum ænem, & in columnam firmam Regibus Jude, Principibus eius, & omni populo terræ, non sicut de Virginis partu aut sententia potuit, aut eff. Quis sentit & prædicat Ecclesie, que est domus edificata super solidissimam petram, columnam, & firmamentum veritatis; propter quod cum enumeret plura quibus approbat Incarnatum natum Christum de Virgine, ut etiam novam depellit hæresim, dicitur quomodo qui natus est aperuit vuluam. Hancque verè confessionis doctrinam, magis ac magis inculcans, infensis auertit: « Impossibile est virginem lac proferre, & impossibile est lacte nutrire corpus, & panis involvi, non ante naturaliter natum. Quod amplius vultis, novæ & laudat præteritis fidei hæreses, vel auctores, vel defensores? En consistit aduersum curiam vestram Athanasius, qui olim contra peribulum Arianam dimicavit. Ille certamine diuinam Verbi defendit, hoc agone humanitatem propugnat. Tunc natiuitatis que est de Patre veritati contradicebatur, nunc natiuitatis que est de matre veritati resistit. Hæresis illi confitebatur non esse natum Filium de substantia Patris, sed ex nihilo factum, illis oppugnant non naturaliter ortum Christum de matris utero, sed prodigialiter exceptum. Ubique Christo contradicitur, ubique mundi liberato molochorum linguis injuriam, sed propugnatorem dicitur vincere, nescios colere, non de se tamen præsumere, sed in ipso pro quo pugnat confidens, accedit, & ceteram superbiam tumidam, vanitatem subnixam, veritatis mucrone concidat.

Interque pars aduersa est, & iactas; Non est natus Deus per naturam mulieris. Opposit huius scutum vir hinc, & recitæ gladium verbi Dei. « Oblatum est sacrificium, quomodo qui natus est, aperuit vuluam. Quod si aperuit vuluam, natus est per naturam mulieris. Veterinos angus quo conuertit aciem; quo lubricum captas caput obsecraret. An adhuc conans in vulnus & miltibus erit trinitus? Se aperuit vuluam, cortus? Sed os piffurum obice Danilico jam nunc opulter, ut inquamus Draco per partes disjunctus, cædit demerit Chaldæos. « Illius Propheta: *Ecc. Virgo: & Gabriel mittitur non transiit ad Virginitatem, sed ad Virginitatem desponsatam viro, & post partum, post involucionem parvuli, post lactationem, post oblatum, quomodo aperuit qui natus est vuluam, iustitiam. Hæc omnia partum virginis erant indicia. Ergo virgo part, non corruptus, Virginitatis nescit. Deus aperuit vuluam, nec vultu vitæ postoris sigillum.*

Nec ad hæc forsitan penitus conuictis, sed audes rursus contractum concitamus que in istis manum moliri: Deo nascatur, nihil fuit clausum, sed vo-

h. resus passibilis Posterior vox addita est & cod. Dull. dicitur hinc iniquis experientia vtrum Galvini post Prof. hinc, ista que virgo, Hæc marginis istius magis placuit.

quoniam que erat in vestra que Virgo; hinc in marginibus h. hinc de ree signum.

Precedenti.
Contra hære-
sem que Pat-
rem passum
asserunt.

Fortunatus
lib. 2. poem.
s. post ist.

Athanasius
Alexandrinus
ad Epitaphium.

hitas ad educti nascendi, sicut mos egestus, nec motus passus est natiuitati, cui sine processu factus est ortus. Et hanc perdidit calumniam sic elide defensor fidei, non quò diuinitatis subrogat potentie quiddam, sed quò humane naturæ hominis Deo commiscetur veritatem, ut ex ipsâ, naturaliter quod natum est, esse manifestè credatur. Igitur naturaliter natum esse Deum hominem factum prædicat, ut per naturæ vuluam humani partus lege processisse cognoscatur. Inde quoque docet haud aliter Virginem lege naturæ potuisse lac proferre, vel lacte nutrire corpus; vel consequenter panis involuere non ante naturaliter natum.

Ergo omnimodum aduersario deivcto tenemus verè fidei constantiam ore veridico, Verbum carnem factum per ministerium vuluæ naturaliter natum, & secundum rationis consequentiam, & secundum di-

vinarum testimonia scripturarum, & secundum doctorum non contemnendam auctoritatem: liti abundantè, ut ultimo, monstratum est; Dominum Salvatorem de Virgine sicut hominem natum, non ut interpretem valeret illa natiuitas, quia MARIA Virgo fuit ante partum, Virgo in partu, Virgo mansit & post partum. Sed ut qui de Virgine corpus assumpsit, & intra gremium Virginali concevit, per aulam quoque Virgineam naturaliter nascitur. Quòd si alicui ista non fuissent, vel tarditate sensus, vel contradicendi studio, non dixerit unde utrique subueniatur. Si tamen de vuluæ aperite suum maluerint, & contentions pernicium non amare. Lustris hæc de more studentiam; que si quis comminet, exercitia nobis nostra complacent.

M O N I T U M.

HOT *Libros Episcoporum bartath, iussive elucubrasse Rattramum persuadere videntur isthæc libris quarti verba postrema: Egimus vel potuimus respondentes ad ea quæ nobis scripta misisti. Quæ si placuerint, Deo gratias agimus, sin verò displicuerint, vestræ correctionis censuram prætolamur. Etiam Summus Ecclesiæ Hæterarcha Nicolaus I. Gallie Episcopus literis commoverat, ut Græcorum Romanæ Sedis aduersariorum objectis occurrerent; non autem ex Frodoardine in Hist. Ecclæs. Remens. lib. 3. cap. 17. Nicolaus Papa epistolam eidem (Hincmaro) & cæteris Archiepiscopis & Episcopis in regno Caroli constitutis transmissit, innotescens præfatos Græcorum Imperatores, sed & Orientales Episcopos calumniari sanctam Romanam Ecclesiam, imò omnem Ecclesiam quæ Latinâ utitur lingua; quòd jejunamus in Sabbatis: quòd Spiritum sanctum ex Patre, Filioque procedere dicimus: quia Presbyteros christinate linire baptizatorum frontes inhibemus: dicentes ipsi Græci, quòd christina ex aquâ fluminis Latini coniciamus; reprehendentes nos Latinos quòd octo hebdomadibus à casti & oviotum esu more suo non cessamus; dicentes etiam, quòd in Pascha more Judæorum super altare pariter cum Dominico corpore agnum benedicamus & offeramus; succensentes etiam nobis, quia Clerici apud nos barbas suas radunt; & dicentes, quia Diaconus non suscepto Presbyteratus officio apud nos Episcopus ordinatur, &c. Deinde Nicolaus epistolæ verba subiecit: Tua, Hincmare, caritas cum hæc epistolam legerit, mox ut etiam ad alios Archiepiscopos, qui in regno filii nostri Caroli gloriosi Regis consistunt, deferatur, summopere agere studeat, ut & de his singuli in suis Diocæsis propriis unâ cum suffraganeis suis, in cuiuscumque regno sint constituti, convenienter tractare, & nobis quæ refererint suggerere curent, eos incitare non negligat, &c. En summa Schismatis in Oriente à Phœto Pseudopatriarcha Constantinopoli. & Gregario, excitati, satique à Græcorum Imperatoribus Michæle & Basilio.*

Itaque Rattramum noster, id muneri sibi impostum accuratè, elegantè, & profusè emittit, quatuor peregit Libris. In prioribus totus est cum in sacris Scripturis, tum in Græcorum, Latinarumque placitis, quo Novatorum propellat blasphemias, & stabiliat de Spiritu sancto Catholicam veritatem. Quarto verò in libro de variâ Quadragesimæ obseruatione, deque vario eorum usu; de jejuniis Sabbati apud Latinos: de Vtricornum barba & capitis tonsurâ, ac cælibatu; de Confirmationis Sacramento à solo Episcopo conferendo; de Romani Pontificis in Patriarcham Constantinopolitanam, atque adeo in universos orbis Christiani Præfules summo jure: deque aliis Ecclesiæ ritibus agit omnino feliciter. Quàm porò in Sacra Scriptura, & in antiquorum Patrum ac Conciliorum lectione versatus fuerit Rattramus, scilicet qui Libros hæc quatuor evoluerint, animadvertent. Non enim sine Præfationis auspiciis præfatori sulo Laudes tanti viri percussere, de quo nonnulla duntaxat Scriptorum testimonia hic subiicienda existimavi.

Sed antequàm ulterius progrediar, non abs re fuerit Lectorum præmonere, Jacobum Sirmondum immortalis memoriæ dignum, edendo S. Fulgentii Opuscula quedam, tam in calce firmamentis: eorum que hactenus Lutere, recentè, illos ipsos Rattrami Libros Hincmaro Remens. adscriptissimè fragmento ultimo, in hunc modum: Ex libro 3. Hincmari Archiepiscopi Remens. aduersus objecta Græcorum, ad Odonem Bellovacensem: Deinde ipsissima Rattrami verba subiecit: Fulgentius Episcopus literarum studiis admodum eruditus, &c. Quæ infra lib. 3. c. 5. videtur Deum idem loca ego Fulgentii inedita à Rattramo locis citatis allata profert. Quid Sirmondus

perijurere prolem hanc extraneo parenti fupponere mihi prorsus incomperium: cum alioquin ceteris Hincmarii Operibus per duodequadraginta propi annos à se summo iudice, summaque diligentia denquisiis, illud non ignobilis opus accensere debuisset. Nunc testimonio in medium afferamus.

SIGIBERTUS de Scripseribus Eccles. cap. 95. Bertramus (sive Ratramnus) scripsit librum de Corpore & Sanguine Domini: & ad Carolum librum de Prædestinatione.

JOANNES Trithemius Abbas de vita Illust. Ordinis S. Benedicti, lib. 2. cap. 48. Bertramus Monachus in divinis Scripturis studiosus & eruditus, atque in secularibus literis nobiliter instructus, scripsit non parvipendendæ lectionis Opuscula, quibus suum magnificè exercitavit ingenium, è quibus ego tantùm reperi de Corpore & Sanguine Domini lib. 1. ad Carolum de Prædestinatione lib. 1. Claruit A: D. 870.

Claudius Espencans Dilect. Parisiensis de Eucharistia lib. 4. c. 19. sub med. Et meritò sanè, cum verus, ut ita loquar, ille Bertramus, totos annos septingentos, nec à quosdam hæreseos fuerit infimularus, vel reprehensus quasi malè scripsit, sed in catalogum Scriptorum Ecclesiasticorum relatus, ut vir non tantis vitæ, quàm doctrinæ, ingenio & eloquio insignis.

Claudius de Sanctis Episcopus Ebricitensis, de Eucharistia controversis repet. 2. c. 14. Verùm illum Bertramum totos annos septingentos nemo hæreseos reprehendit, quasi malè scripsit; sed refertur in catalogum Scriptorum Ecclesiasticorum ut vir non minus vitæ, quàm doctrinæ, ingenio, & eloquio insignis & Catholicus.

AUBERTUS Marcus in Scholiis ad præfatum Sigiberti caput: Bertramus scripsit librum de Corp. & Sang. Domini excusum Colonia: 1531. Basileæ in Micropresbytico, & alibi, sed damnatum à Tridentinis Censoribus: ita Molan. in Biblioth. MS. Hærenici cum primi typis ediderunt, videntorque illi inferuisse quæcumque vel obscura, vel in speciem pravè sonantia leguntur. Plurimis certè locis veram Christi præsentiam adstruit, & transubstantiationem docet, ut ne ipse quidem interpolator id sub finem dissimulet, dicens multa non coherere, & prætedentia sequentibus contradicere. Hoc inter alios observavit Bartholomæus Petrus Lintrensis Doctor Theologus.

DIONYSIUS Petrus S. J. Theologorum dogmat. to. 2. lib. 7. cap. 1. ante finem: Ratramnus tamquam Catholicus, nobilisque Scriptoris auctoritate utitur, explicans vocem; Filioque additam ad Symbolum Constantinopol. Quin etiam Ratramnus Corbeienfis Monachus in lib. 2. pro Romanâ Ecclesiâ conerà Græcos, quem circa annum 865. scripsit Photii tempore, tamquam ab illo objectum corrupti symboli crimen diluit, &c. At præter: Scripsit autem Ratramnus, ut jam dictum est, post acceptam Nicolai Encyclicam, quam ad Hincmarum & alios Episcopos in regno Caroli Calvi constitutos miserat anno 867. ut eos hortaretur ad refellendas Græcorum calumnias, adversus Romanam Ecclesiâ objectas à Michaële Imperatore, & Basilio in Epistolâ quâdam ad se scriptâ.

JOANNES de Lannoy Dilect. Parisiensis in Dissertatione de Pætri ciborum delectis, Et. pag. 15. Græcorum objectioni sic respondet Ratramnus Corbeienfis Monachus in Opere, quod tum Episcoporum auctoritate conerà Græcos vir ille doctissimus conscripsit. Ex lib. 4. hujus Operis, &c. Inde proxima pericopa excerpta.

GILBERTUS Maignin Regi à Consilio, in Historica & Chronologica Dissertationi capite 17. ad annum 850. Hoc etiam anno Ratramnus Corbeienfis Monachus, non levis armatus in Ecclesiâ Christi Miles, regio mandato obtemperans duos Libros de Prædestinatione composuit: quos ille primis luci dedit.

JACOBUS DE SAINTE BEFFVE Socius Sorbonicus, ac Regius Professor, Tractatum de Eucharistia in Sorbonæ Scholis ipse prælegens, Ratramnum multo, usque non vulgarè eruditione referit, egregiè vindicat, primò quidem post Sigibertum, Trithemium, Espencam, & Sanclæsum, inter Ecclesiasticos Scriptores Ordo: hocque locum obtinuisse Ratramnum: deinde Catholicum Opus de Corpore & Sanguine Domini composuisse docet; fieri non tantùm Sigiberti, & aliorum testimonio, immò hisce possimum rationibus adductis. Altera est, septingentis per annos hæresis hanc infimularum sub illo scriptore, nedum damnatum Ratramnum. Altera vero, neque ab ipso Berengario Hæresiarca, neque ab ejus discipulis utquam Leudarum repererit. His accedit, quòd innovans existens liber ille Ratramni, à consensu Consilii Pæcellensis, in quo Berengarius impium dogma, similique Joannis Erigenæ sive Scoti ejusdem sententiæ Opuscula æterno anathemate scire percussa. Posticæ subiungit Sorbonicus: Hæc Opus illud de Corpore & Sang. Domini, quod Bertrami præ se fert nomen, genuinus estet ipsius sentis, minimeque corruptus, interpolatusve, jam esse nihilominus Ratramnum nostrum, vel suæ hæresis faventem, ob novos eo in Opere tentatas, incassum persuadere conatur Hæretici: quippe qui constanti in Ecclesiâ sua vixit, ac placidè in ejus obdormio communiōne. At enim Facundus lib. 10. c. 5. Non ex levi sono verborum, sed ex intentione dicentis æstimanda sunt quæ dicuntur. Dicentis autem intentio, cum jam persona defuncta est, ex communiōne religiosius æstimatur. Et sanè ab heterodoxorum calumniâ catholicè defendi potest Ratramnus, non secus atque olim Dionysium Alexandrinum vindicavit Athanasius. Magni certè argumenti est: inquit ipse in Epistolâ de Dionysii sententiâ conerà

Arrianus.) ne in hoc quidem illos verum dicere, sed calumniis virum premere, quod ille nunquam ab aliis Episcopis de impietate convictus est, neque hæresim propugnando ab Ecclesiâ secessit, sed in ea cum pietate obdormivit: quodque ejus memoria hæcendus cum Patribus hoc usque celebrata est, & in catalogum relata: qui si cum istis ejusdem opiniois fuisset, aut si scriptorum suorum rationem non reddidisset, minimè dubium quin eadem quæ illi, passus fuisset. *Tandem vero cum tam præclara & aperta in præfatio Rotrameni Opere realem Corporis & Sanguinis Christi præsentiam sub speciebus Eucharisticis præbent ac transfubstantiationem, obsecratur prorsus & difficiliora ad orthodoxam sententiam benignè querere elucidari: ex egle nuntium Fatuendi lib. 9. c. 5.* Quemadmodum calumniantium hæreticorum est, ex dubiis & obscuris, quæ certa & manifesta sunt malè interpretari, ita saluum est prudentiæ ac pietatis Catholicæ ex indubitatis atque evidentibus, & firmare ambigua, & latentia declarare. Si qui verò Orthodoxi etiam aliud faciendum putaverint, non sunt in hoc à prudentibus imitandi.

Hæc Acherius qui præsertim monet eos libros à se editos esse ex codice Thuanico. Hunc eodem demum Balazius consulis in Bibliothecâ Colbertinâ, eumque diligentia sua fructum retulit, quod in nonnullis locis deprehendit Acherii librorum in Rotrameni opere exscribendo nimium ingenio suo cuiuslibet.

R A T R A M N I
CORBEIENSIS MONACHI,
ORDINIS SANCTI BENEDICTI,
CONTRA GRÆCORUM OPPOSITA,
Romanam Ecclesiam infamantium

LIBRI QUATUOR.

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

tholicè dictum, procedere Spiritum sanctum à Patre, sicut & sui majores sunt amplexi, qui sacris literis indixit optimè cooverunt utriusque Spirituum esse, videlicet tam Patris quàm Filii. Quod si sequentibus claris demonstrabitur.

CAPUT II.

JAm quod argute canitur, quid in Sabbato jejunamus, vel quòd Paschæ jejunium non eadem cum eis regulâ celebremus: quos non videat quanto tumore, quantâque stultitiâ vel insanti vel exæcratione talis dicant? Arguunt jejuniatis, iterum reprehendunt non jejuniatis; aut enim bonum est jejunium, aut malum; si bonum: cur acculant à illud malum; cur exercent quod acculant? Porritan res non sui merito sancienda, sed pro personarum accipione judicanda est; ut jejunium quod celebrat Latini sit arguendum; quod verò Græcos, sit venerandum, sic judicant vel elatione decepti, vel scientiâ privati. Quis autem ferre possit quod reprehendere gestant continentiam asserentes, à seminarum consuetudine se removens, carnis & animæ sanctitatem tenuantes? Que cum sint in cunctis mortalibus præconio laudis extollenda, tum præcipuè in sacri Altaris ministris, quorum est officium in sacris semper assistere, Divinitati servitibus obsequium jugiter exhibere, pro commissis populis divitum mentis statim diebus omnibus jurgi peccati placere: Hoc qui nostri Sacerdotes agere de more majorum non omittunt, infamantur neptasdamate. Quid hæc impugnant, nisi Religionem? Quid hæc destrucere nituntur, nisi sanctissimum sine quâ nemo placere potest Deo? Quis veto non videat quanto sit terendum ridiculo, de barbæ ronsione quod culpant: vel

Item Græcorum ob-
p. 64.

Anno 167.
Michael &
Bisio Inopp.
respondet op-
posita.
Ann. 16. 9.
Opposita
Græcorum.
Ann. 17. 7.
Ann. 18. 9.
Ann. 19. 19.

OPPOSITA quibus Michael & Basilium Græcorum Imperatores Romanam Ecclesiam infamare conantur, vel falsa, vel hæretica, vel superstitiosa, vel irreligiosa fore cognoscuntur. Quapropter merito contemptus subiicere debent, nisi consideraretur quòd simplicibus minusque capacibus scandalum lesionis inferre valeret, illudque Salomonium Spiritui sancto prolatum: *Responde sicuti secundum stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.* Cum enim dicant, quòd Christiana conciliamus ex aquâ: Et quòd Agnum de sancto Paschæ super altare unâ cum domino corpore sacrandum Judæorum de more pomamus, nonne manifestè mentiantur? Nec timeant illud Psalmistæ Spiritui sancto loquentis: *Perdet omnes qui loquuntur mendacium.* Et quod alibi Spiritus sanctus comminatur: *Falsus testis non erit impunitus.* Item, quòd culpate nituntur non solum Romanam, verum omnem Latinam Ecclesiam, quòd Spiritum sanctum de Patre Filioque, procedere confirmamus, secundum Catholicam fidem, cum illi tantum dicant, eum de Patre procedere, nonne se hæreticos privitate condemnant, & ab Ecclesiæ communione remouent, & in Spiritum sanctum blasphemant? quòd peccatam irremissibile esse Salvatore in Evangelio præfatur. Nisi forte monstrare possint à suis majoribus Catholicis viris hoc aliquando denegatum. Eteum cum dicant Spiritum sanctum procedere à Patre, non negant & à Filio procedere. Quòd si majores ipsos lequi voluerint, amplebantur Ca-

quod Presbyteri penes nos baptizatorum frontes
 chrismate sancto non unguunt, sed hoc privilegium
 Pontificibus relinquunt? Nunc in barbe vel tonsio-
 ne, vel consecratione, preceptorum divinarum
 praevaricatione cognoscitur illa? vel si presbyteri quos
 baptizant eorum frontes unctioe sacra non unguunt?
 num ideo baptisui gratiam non perhibent, Tri-
 nam meritorum per invocationem sancte Trinitatis
 facientes? Superfluous illa deprehenduntur esse,
 non alieque religiose considerantur.

Quid mirum huiusmodi si calumnias procedant ab
 hominibus sacre legis penes, seculari potentia ful-
 sis, Imperii facta conhibentibus? De sacris dogma-
 tionibus, de Ecclesiastico ritu, non Imperatorum, sed
 Episcoporum fuerat disputare. Discendum illis, non
 docendum, in Ecclesia ministerium consociatum est.
 Nam quamvis Imperiali dignitate precellat, res
 illis publica commissa est, non Episcopale ministere-
 um. Imperatores de seculi legibus tractare de-
 bent; Episcopi vero de divinis dogmatibus dispu-
 tare. Suum modum iudicant tenere, non officium
 Episcopale preterire, ne illis proveniat quod Oziae
 Regis Pontificale ministerium sacramenti contigit;
 qui divinitus lepra percussus non solum in Templo,
 verum & in communione populi nocivus egressus.
 Cur ergo recentis illi doctores, & moestruali, ut
 ita dicamus, preceptores, suo tunc tempore in eri-
 men devocare consuevit, quod sui proceres, si ta-
 men Ecclesie filii sunt, & unitatis catholice sectato-
 res, duxere semper venerandum? Nullus novus
 cultus apud Romanam Ecclesiam nunc agitur:
 nulla nova Religio, nulla nova doctrina, institutio
 nova nulla. Majores nostri quae tenebant, quae do-
 cuerunt, quae servanda suis posteris reliquerunt,
 haec tenemus, haec servamus, nihil supra ponentes,
 nihil eis adimentes. Quod de sancto Spiritu sen-
 tiant, hoc sentimus. Perceperunt illi ab Apostolis,
 Apostoli à Christo acceptorum. In eadem hinc tam
 Orientalis quam Occidentalis semper remansit Ec-
 clesia. Novarum etenim Apostoli dictum, quod est
 una fides, unum Baptisma. Et licet haeretice fre-
 quenter exaruerint, quae tamquam mali pices Christi
 retia rumpere; Christi tamen tunica permansit inte-
 gra. Instructa vero majorem suis quibuscumque lo-
 cis edita, sicut non omnibus Ecclesiis talem, sic
 unitatem fides nullo modo dividitur: nec propter
 alterius consuetudinis commutationem mutae societa-
 tis amittere communionem. Quoniam aliud est de
 habitu, de conversatione discernere, & aliud de
 unitate fidei similiter sentire. Sed de his postea.

Nunc ad proposita veniamus, & de singulis quae
 gratia sancti Spiritus donaverit, disputemus, non
 ordinem propositarum sequentes quaestionum. Est
 enim minus prudenter disputatus, quis levitate men-
 tis non producat gravitate de gestis esse cognoscitur.
 Et primum de Spiritu sancto quae donaverit ipse di-
 camus: hoc enim & primum est & praecipuum, &
 de Catholice fidei pertinentis sacramentum. Offici-
 dare namque est animo, quod sine de eo ieiunium &
 consistitur, sicut & Patres nostri sentierunt & con-
 fessi sunt; & sic ipsi sentierunt & professi sunt, sicut
 Apostoli sentierunt & docuerunt. Apostolorum au-
 tem doctrinam si quis arguere maluerit, Christi
 necesse est magistrum redarguat, & Prophetarum ora-
 cula refutet.

CAPUT III.

Arguitur quod Spiritum sanctum ex Patre Fi-
 lioque procedere dicamus, cum ipsi ex Patre

tantum procedere dicatur. Consideremus Evange-
 liohem, & ex eo responsum tenorem capiamus.
 Loquitur enim Salvator in sermone, quem i. can-
 dum Joannem ad discipulos nocte qua tradendus
 erat, fecerat; inter reliqua sic: *Cum autem venisset
 Paraclitus, qui cum Patre procedit, ille testimonium prohi-
 bebis de me. Legisti qui a Patre procedit, & audire
 non vultis dicentem Filium, quem ego mitto: vobis
 à Patre. Dicite quemadmodum mittatur à Filio: hoc
 namque dicere Filium non negatis, si tamen Evan-
 gelium legitis, aut Evangelio si creditis?* Aut ergo
 missionem hanc confitemini processionem, aut,
 quod est impium, dicentis obsequium? & eritis,
 quod abist, cum Arno, qui maiorem dogmate per-
 verso Spiritum sanctum afferens Filio. Abist autem
 ut Arri partes vultis alterare; abist ut Spiritum
 sanctum maiorem Patre Filioque vultis affirmare.
 Igitur cum dicit Filium mittitur esse Spiritum
 sanctum qui à Patre procedit, profecto fecerit quod à
 se dicit eum procedere, dum confirmat eum se
 mittere. Fortassis quaestionem facit, quomodo non sim-
 pliciter dixerit Salvator? *Quem ego mitto vobis:*
 sed addidit, à Patre. Hoc Arriani movere primi,
 gradum facere volentes in divinitate. Sed Evangelii
 veritas consubstantialitatem totius Trinitatis ostendit
 unitatem. Procedit Spiritus sanctus à Patre, illius
 quae de substantia manat. Mittit quoque Spiritus Spi-
 ritum sanctum à Patre, qui Spiritus sanctus ut à
 Filio procedat, ipse natus est ex Patre; & sicut ac-
 cepit de Patre Filium nascendo substantiam, sic ite-
 dem accepit à Patre ut Spiritum sanctum mitteret in
 se procedendo. Alioquin cum dicit: *Qui à Patre pro-
 cedit, non negat à se procedere: quoniam missio
 Filii, processio est Spiritus sancti; ut mittat Spiritum
 veritatis, non tamquam maiorem iubendo ipse ma-
 jor existendo; sed missiois verbo monstratur, quia
 sicut procedit Spiritus veritatis à Patre, sic etiam
 procedit & à Filio. Hinc in consequentibus: *As ille
 me testificabit: quia de me accepit, & annuntiabit
 vobis.* Quid enim accipit Spiritus sanctus à Filio,
 cum unus sint substantiam, uniusque potentiae? Ni-
 mirum, ut non accipit, dicit; ad eum à se procedit,
 qui sicut sine unius substantiam Pater & Filius, sic
 & de utroque procedendo Spiritus sanctus accepit
 consubstantialitatem existentiam.*

Nec debet movere quod accipit, futuri tempori-
 dia, hoc enim ad illud respicit quod futurum erat,
 quod discipulis mitteretur; non ad illud quod à Pa-
 tre Filioque procedit: sine tempore namque proce-
 dit à Patre, procedit & à Filio; qui Pater & Filius
 & Spiritus sanctus tres quidem personae, sed unius
 ejusdemque essentiae existunt & substantiam.

Sequitur: *Omnia quaecumque habet Pater, mea sunt,
 propterea dicit, quia de me accepit, & annuntiabit
 vobis.* Si omnia quaecumque habet Pater, habet &
 Filius, profecto sicut est Spiritus sanctus Patris Spi-
 ritus, sic est & Fili Spiritus; alioquin si Patris est
 tantum, non etiam Filii, non omnia quaecumque
 habet Pater, sunt Filii. Sed habet omnia quaecumque
 habet Pater, Filius. Igitur sicut est Spiritus sanctus
 Patris Spiritus, sic est & Fili Spiritus. Sed hanc ha-
 bitationem possessionem non potentes vel memoratio-
 nem depositionis, vel conditionis addeunt. Ver-
 rum illud declaratur, quia sicut procedit Spiritus
 sanctus à Patre, sic quoque procedit à Filio. Paulo
 superius Christus ait: *Cum autem venisset ille Spi-
 ritus veritatis, qui cum Patre procedit, ille Spi-
 ritus veritatis.* Veritas Salvator est; ipse Philippo testi-

Prober An-
 tione Spi-
 ritum et
 Patre Filio-
 que procedo-
 re. Joan. 17. 26.

Arrio affi-
 rantur. Grat.

ibid.

ibid.

ibid. 16. 24.

ibid. 15.

ibid. 16. 13.
 ibid. 17. 24.

Quid mo-
 neris impo-
 sitiones in-
 canibus.

2. Paral. 16.
 27.

Epist. 4. 1.

a Dicitur assequium] Verissima lectio, antea legebatur,] implere dicitur, assequium.

dicatur: Ego sum via, veritas, & vita. Si ergo veritas Salvator est, & Salvator Filius Patris est, quid est aliud dicere Spiritum veritatis, quam Spiritum Filii? Cognoscitur ergo Spiritus Patris esse, qui procedit à Patre; sicutque Spiritus Filii, quem Salvator constituitur Spiritum esse veritatis.

Si quis inquit sit Spiritus veritatis, quare simul unde sit Spiritus Patris? procedendo namque à Patre Spiritus Patris est; simulque procedendo à Filio, qui est veritas, Spiritus est Filius. Non propter substantiam dicuntur ista, sed propter unam ejusdemque substantiam significationem. Quoniam sicut sunt Pater & Filius unius ejusdemque substantie, sic ab invicem procedit Spiritus Sanctus. Nec pater duos habere Patres Spiritum sanctum, quia procedit à Patre, procedit à Filio; quoniam Spiritus sanctus non est Filius, & qui Filius non est, habere patrem non potest.

Dicitur quoque Spiritus sanctus charitas esse, unde Beatus Joannes: *Deus charitas est. Quam charitatem commendatus scribit fidelibus: Et vos unitionem quam accepistis ab eis, maneat in vobis; & necesse non habetis ut aliquis doceat vos, sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus. Hinc simile Salvator: Cum autem veneris, inquit, ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Sicut igitur dicit: Deus charitas est; sic dicat: Sicut unctio ejus docet vos de omnibus; sive dicat: Spiritus veritatis, quod docet omnem veritatem; Spiritum sanctum significat. Est autem charitas Patris, quæ nos dilexit: est charitas Filii, quæ nos redemit. Sed non diversâ propterea charitas, quia Patrem esse dicitur atque Filii; qui namque charitate Pater diligit Filium, eisdem charitate Filius diligit Patrem; est etiamque charitas Patris Spiritus sanctus, est charitas quoque Filii Spiritus sanctus. Procedit charitas Patris à Patre, ut diligit Filium; procedit etiam charitas Filii à Filio ut diligit Patrem. Igitur utriusque una charitas, quoniam utriusque unus Spiritus ab utroque procedens.*

Christus clama bar dicens: *Si quis sitit, veniat ad me, & bibet: Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, fons in de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Subjungit Evangelista: Hoc autem dixit de Spiritu quem acciperitis erant erudientes in eum. Aquæ vivæ flumina, Evangelista docentes, inundationem dicimus Spiritus sancti, quæ docet Salvator in se credentes irrigandos. Unde igitur flumina, nisi de fide Christi manantis? Et unde fides, nisi ex Christi doctrinâ? Quæquid modum igitur doctrinâ Christi de Christo, & fides illius doctrinæ de Christo: sic flumina aquæ vivæ, id est Spiritus sanctus procedit à Christo: Christus namque & homo perfectus, & Deus perfectus. Ex quo perfectus Deus, Spiritum sanctum in se credentibus, qui à se procedit, largitur, infundit; cuius fluentis corda credentium æternæ vitæ fontibus inundant.*

Samaritanæ quodam dicit: *Qui bibitis ex aquâ hęc, sitietis iterum: qui autem bibent ex aquâ quam ego dabo ei, non sitiet in æternum. Sed aqua quam ego dabo ei, sit in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Quod alibi flumina dixerat aquæ vivæ; nunc appellat fontem aquæ salientis in vitam æternam; in utroque Spiritum sanctum volens intelligi, quem manifestissime dicit à se dari cum dicit: *Aquam quam ego dabo ei, sit in eo fons aquæ. Quod enim dat, ex semetipso dat; ut autem fontem aquæ salientis in vitam æternam, sit est, Spiritum sanctum in se credentibus copiosissime largitur. Demonstrans à se procedere, quem à se dicit credentibus donari.**

Refurgens à mortuis & discipulis in conclavi residentibus, post pacis salutationem, & post mandatum pacis legationem: *Injussa vos, & dicit eis: Ad-*

*spire Spiritum sanctum, & reliqua. Quid enim per insufflationem, nisi Spiritus sancti processionem significat? Non ut status ille corporis, esse acie sumptus, & pulmenum immittens per oris organum effusus, Spiritus sancti fuerit substantia; verum talis modo volens edocere, Spiritum sanctum ex seipso procedere, & de substantia Filii Spiritus quoque sancti substantiam manare. Sicut Pater Filii naturam de sua substantia volens edocere, propagatam, ac per hoc Filium sibi fore consubstantialium, loquitur in psalmo eodem Filio: *Ex aëre autem locutus sum genitrix. Non quod uterum Deus Pater habuerit, de quo solum ante sæcula generet; sed quod testificatus fuerit, quod Filius non de nihilo, non ulterius de se substantiam, sed propriam de utroque substantiæ generet. Sic & Filius insufflando dicit Spiritum sanctum Apollolis, ostendit de sua substantia procedere, quem talis insufflatione volens donare.**

De Sacramento Corporis & Sanguinis sui loquens discipulo ait: *Et ista que loquutus sum vobis, Spiritus & vitæ sunt. Unde igitur procedunt verba, nisi mentis ab intimo? Igitur verba que loquitur Christus Spiritus & vitæ sunt, quia Spiritus, qui de corde Christi procedit, vita est. Non quod in Divinitate cor sit, carnis videlicet partícula; sed quod tali vocabulo volens intersens substantiam monstrare sacramentum, ut deo dicit procedere Spiritum qui vita est. Ergo procedit Spiritus sanctus à Filio, & est unius ejusdemque substantie cum Filio.*

CAPIT IV.

IN Evangelio Lucae sic legitur: *Exgressus est Christus in virtute Spiritus in Galileam. De Salvatore legitur, quod sit Virtus Patris, & nunc Spiritus Virtus appellatur. Numquid alia Virtus Christus, & alia Virtus Spiritus? Non utique: sed uterque Virtus dicitur, ut una utriusque substantia monstraretur. Quid est autem quod ait: *In virtute Spiritus? Numquid majorem voluit ostendere Spiritus sancti virtutem Filii virtute? Non omnino. Quid est ergo quod ait: *In virtute Spiritus? Non enim externam Christo voluit ostendere virtutem, & velut aliunde concessam, sed propriam; que cum sit Spiritus sancti, sit etiam simul & Filii, tamquam in una natura non in essentia dixerit. & ammodo simul in uno alter procedat ex altero, Spiritus videlicet sanctus ex Filio; uterque veru de Patre: sed Filius nascendo, Spiritus verò sanctus procedendo. Non quod alterius temporibus de Patre procedat vel Filio, sed quod nullo interveniente tempore de Patre procedat simul & Filio.***

Beatus Paulus Apollolis scribit ad Galatas: *Quoniam estis à tunc Deus, nisi Deus Spiritus sit in corda vestra clamantem Abba Pater. Non ait. Nisi Deus Spiritum sumum. Quod si diceret, non penitus excluderet Filium; quoniam Deus est etiam Filius, quemadmodum Pater est Deus, & utique non duo di, sed unus est Deus: quod enim persona separata, substantiam conjugat. Velens autem omnem autere questionem, personam Filii specialiter dicit, mittit Deum Spiritum Filii sui in corda nostra. Nam alius est Spiritus Filii, quam Spiritus Patris? Quod si idem est Spiritus amborum, protecto procedit ab utroque; non enim sic dicitur Spiritus Filii utquam sit minor Filio; hoc qui sentit, vel dicit, non est catholicus. Quæ de re non est quare dicitur Spiritus Filii, nisi quia procedit à Filio; sicut dicitur Spiritus Patris, quia procedit à Patre.*

Ad Philippen quibus ante scribens, inter cetera sic ait: *Solo enim quia hoc mihi præsertim in salutem se vestram oratio est, & substantiam Spiritus Jesu Christi, Jesus Christus, Deus & homo. Numquid d*

Tom. 14. 6. Spiritus est veritas.

Spiritus est Spiritus veritatis, id est Charis.

Chalcedonensis Synodus in Pat. 8. 14. Ibid. 6. 52.

Tom. 14. 14.

Ibid. 7. 17.

Ibid. 6. 11.

Ibid. 4. 31.

Ibid. 10. 14.

Tom. 10. 1.

Tom. 6. 41.

Tom. 4. 16.

Ibid.

Ibid.

Gal. 4. 6.

Philipp. 1. 19.

de homano ſpiritu loquebatur Apoſtolus, hæc quando dicebat? In cruce namque JESU CRISTUS huminum poſuit ſpiritum, Evangeliiſta teſtante, qui de illo dicit: Et inclinato capite tradidit ſpiritum, & de quo dicit etiam ipſe: *Poenitentiam habere parandi animam meam, & iterum venendi tam.* Ille verò Spiritus, de quo nunc loquitur Apoſtolus, per cujus ſubminiftrationem certà ſpe conſtat, quòd in nullo ſuper Chriſti adminiſtratione conſiſtat, Deus eſt: qui etiam Spiritus Sanctus appellatur ad diſtinctionem Patris & Filii, de quo teſtatur Apoſtolus, quòd diſtinctione gratiarum ipſe diſtribuat, qui operatur omnia prout vult. Hic ergo Spiritus eſt Chriſti, non ſubjectione ſervi, ſed proceſſione divini; Patri, Filioque in naturam, in majeſtate, in dignitate æqualis.

Sicut ſanctus Lucas in Actis Apoſtolorum: *Cum veniſſent datum in Aſiam, teſtabatur ut dicitur, & non permittit eis Spiritus Jæſu.* De quo Spiritu dicitur, ſuperius narraz, dicitur: *Tranſiſtans autem Pſorgram & Galatiam egreſſus, veniſſe ſunt à ſancto Spiritu loqui verbum in Aſia.* Quem dicitur ſuperius ſanctum Spiritum, ipſum pollebat dicit Spiritum Jæſu, manente ſignans non alium eſſe Spiritum Jæſu, quàm Spiritum ſanctum. Car autem dicitur Spiritus Jæſu, frequenter eſt dictum, quoniam procedit à Jæſu. Non ex eà naturà, quia factus eſt miſericorditer homo, ſed ex eà, qua natus de Patre æqualis eſt Patri.

Item loquitur ad Titum: *Secundum ſuam miſericordiam factus non ſecit per levitatem regenerari, & renouari Spiritus ſancti quem effudit in nos abundè per JESUM CHRISTUM SALUTATOREM NOſTRUM.* Quomodo effudit per JESUM CHRISTUM Spiritum ſanctum? nunquid velut minore per majorem? Hoc Arrianus voluerunt: ſed Patrem dicit effuſiſſe Spiritum ſanctum per JESUM CHRISTUM, ut offenderet effuſionem Spiritus ſancti factam ex JESU CHRISTO, non tamquam aliunde accipiendo, ſed eam ex ſcripto mittere: neque enim vult dicere ut Pater Spiritum ſanctum effunderet per JESUM CHRISTUM, tamquam ſi per hitulum effundatur aqua, ut nihil in hac effuſione fuerit illi, præterquam miſterium et pectus eſt. Verùm effudit Pater Spiritum ſanctum in nos abundè per JESUM CHRISTUM SALUTATOREM NOŒTRUM, qui procedit à Filio, ſicut procedit à Patre: & dicendo effudit per Filium, monſtravit proceſſionem ejus à Filio, nec tamèn negavit eum à Patre procedere; quia cum procedit à Filio, procedit & à Patre.

De hac effuſione Spiritus ſancti teſtatur beatus Petrus in Actis Apoſtolorum de Domino JESU CHRISTO, Jodanis ſic loquitur: *Dextera igitur Dei exaltatus, & promiſſionis Spiritus ſancti accepti à Patre, effudit hæc quem non vidisti & audiſti.* De quo loquitur Lucas in eodem Actis teſtatur: *Cum conſpiceretur, inquit, à ſis Petros, erat omnis pariter in eodem loco, & factus ipſi reperiò de celo ſonus tamquam adueniente ſpiritus tubecantur, & replevit totam domum ubi erant ſedentes. Et apparuerunt illis à Spiritu lingua tamquam ignis ſedente ſupra caput eorum: & repleti ſunt omnes Spiritus ſancto, & ceperunt loqui variis linguis, prout Spiritus ſanctus dabat eloqui illis. Et in conſequentibus: Et erit in novem diebus, dicit Dominus effundam de Spiritu meo ſuper omnes carnes, & propheſabunt ſibi viſi, & reliqua. Et paulo poſt: Et quidem ſuper ſervos meos & ſuper ancillas meas in diebus illis effundam de Spiritu meo, & propheſabunt. Hoc tocum poſuimus ut beato Petro docente nolceremus Spiritum ſanctum effuſum ſuper Apoſtolos, & reliquos credentes, qui pariter fuerant congregati die Pentecoſtes, ab JESU. Unde ſcriptum eſt: *Hanc JESUM reſurrexerat Deus, cui omnes**

nos teſtes ſumus Deinde intulit: *Dextera igitur Dei exaltatus effudit hæc, id eſt Spiritum ſanctum, nimirum JESU, quem Deus reſurrexit, quem vidisti & audiſti.* Valde in æqueſ lingua, audiſti in linguarum varietate: nam Spiritus ſanctus in propria natura nec videtur corpori à viſione, nec audiri poteſt auditu corporato, ſed aſſentiri habetur, ignis ſpeciem ſub linguarum imagine, quòd poſſet intueri, & diſcipulorum potius eſt vocibus, quòd poſſet audiri. Quod autem ait: *Promiſſionis Spiritus ſancti que te à Patre effuſiſſe hæc Spiritum, non Divinitatis, ſed humanitatis commendat gratiam.* Nam ſecundum Divinitatem non accepit promiſſionem, quoniam omnia que habet Pater ſua ſunt, non temporaliter accipiendo, ſed æternaliter habendo.

• CAPUT V.

ET comparemus hæc Pauli ſententiã ſuprà jam poſitam, quòd dicit loquitur ad Titum, de Spiritu ſancto, quem effudit in nos abundè per JESUM CHRISTUM SALUTATOREM NOŒTRUM. Paulus teſtatur quòd Pater effudit Spiritum ſanctum per JESUM CHRISTUM SALUTATOREM NOŒTRUM. Petrus verò dicit, quòd JESUS effudit hæc eundem Spiritum ſanctum reſurgens à mortuis. Quibus docetur & Patrem eam effundere & JESUM CHRISTUM, ut diſcimus ab utroque procedere Spiritum ſanctum, quem uterque effudit: neque enim cogitare debemus hæc effuſionem localem exiſtiſſe, ut de Patre manans localiter tranſierit ad Chriſtum tamquam Patrem relicto, vel ut poſſet ad Filium venire ſemetipſum extendendo, ut alter à ſua parte Filium conſpiceret, alter à verò in Patre maneret. Spoliatur eum à Filio in diſcipulos fuerit effuſus, vel Filium reliquerit & ad diſcipulos venerit, vel certe quòdam proceſſione factà, proportione quidam ſui, diſcipulorum corda irradiaſſet, & quidam in Chriſto ſederet, veluti radii ſolis ſi conſideres alia ſui parte ſphæram ipſius illuſtrantem, alia verò terras attingentem. Sed iſta in corporibus ſunt; at verò in Divinitate ſanctæ Trinitatis nil ſhorum deprehenditur, ſed abſque temporis intervallo vel loci Spiritus ſanctus à Patre effunditur, ſimiliter & à Filio. Effunditur à Patre in Filium, quia genitx Pater Filium, effunditur & à Filio, quia omnis que Patris ſunt, habet Filioſ.

Teſtatur quoque ſanctum Evangelium quòd Spiritus ab utroque ſpirat. Quod eſt ſpirat nimirum quia quodcumque vult, ubiqueque vult ſemetipſum effundit. Videmus totius Trinitatis unam operationem. Pater effundit, Filius effundit Spiritum ſanctum. Spiritus ſanctus ubi vult ſpirans, ſemetipſum effundit. Quibus congruenter Apoſtolicè dicit effuſionem Spiritus ſancti factam per JESUM CHRISTUM, per quem Pater Deus omnia ſecit, quàm conſuevit quoque Petrus Apoſtolus teſtatur Filium effuſiſſe Spiritum ſanctum, de quo dicit Evangelium quòd omnia que ſecit Pater, hæc etiam & Filius facit ſimiliter. Effundit igitur Pater Spiritum ſanctum, effundit & Filius, quoniam ſicut datur à Patre, datur & à Filio. Non igitur arguere Græcorum Imperatores Latinos, quòd conſtruantur Spiritum ſanctum procedere à Filio, ſicut procedit à Patre, ſed potius dicant ſibi veritatem à Chriſto, diſcant & ab Apoſtoliſ illiſ.

Item in Actibus Apoſtolorum loquitur Petrus: *Et nos ſanctiſſis heronæ verbis, & Spiritus ſancti, quem dedit Deus omnibus obediſſimus ſibi.* Quem Deum dicit ad illiſ Spiritum ſanctum, niſi de quo ſuperius ait: *Dextera Dei igitur exaltatus, effudit hæc quem vidisti & audiſti, JESUM CHRISTUM* (ſicut dictum eſt) intelligi monſtrans? Sed quomodo dedit

lib. 11.

lib. 11.

Effuſio Spiritus Sancti Tit. 3. 6.

Qui Spiritus Sanctus Joan. 3. 8.

lib. 14. 6.

lib. 3. 11.

lib. 4. 11.

Joan. 19. 30.
lib. 14. 12.
1. Cor. 12. 13.
lib. 4. 11.
lib. 4.
lib. 4.
lib. 1. 5.
lib. 4. 11.
lib. 3. 1.
lib. 3. 1.
lib. 17.
lib. 13.
lib. 4. 11.

Spiritus sanctus Deus ubi dicitur filius non quasi minor? Nequaquam. Filius namque dicit: Spiritus ubi non spiritus. Dicit ergo Deus Spiritum sanctum obedientiam ubi cordibus confundendo, non ut se relinquat in quo per unitatem substantiæ permanet, sed ut illo immoretur, quos prius non iradibant. Nempe quibus non habet donare prævalere: sic Filius testatur habere Spiritum sanctum, quem dedit omnibus obedientibus filijs. Quemadmodum autem habet per unitatem substantiæ, non per participationem obedientium, sic & cum donat, non alieni jure quasi donum tribuit, sed sui quod est proprium munus impertitur. Quod non alijs Filius faceret, si non à se quoque Spiritus sanctus procederet. In sequenti hunc Beatus Petrus docens quemadmodum Cornelius de gentibus, & qui cum eo fuerant credentes, habuerunt gratiam percipere, sic post cetera dicit: *Si ergo videretis orationem dicit ubi dicitur, sicut & nobis qui credidimus in Domine Jesum Christum, ego quis est qui possit prohibere Deum?* Quamvis hic Deus, vel Spiritus sanctus, qui corda repleverit credentium, & linguarum dederit, sit unum, vel cerè Pater possit intelligi; tamen à consuetudinis verba Petri superius loquentis de missione Spiritus sancti super credentes, quod Filius cum illo dicitur (sicut antea dictum est) testimonium & hic Deus Filius intelligendus, qui dedit eandem gratiam Cornelio, locutione ejus, Petrus loquente, quam dedit prius ostendens Spiritum sanctum super discipulos in hægulis agens. Et evidenter monstratum est, effusionem Spiritus sancti, sive donatorem, ad Patrem pertinere & ad Filium, qui procedit ab eo. Et hic notat quod dicitur dedit gratiam dicit super credentibus, quam dedit prius Apostolus. Spiritum sanctum manifestè significat, quous dicit potius Filium, quoniam se potest dicit quod omnium non possit, si non ab illo procederet.

CAPUT VI.

AD Romanos Beatus Paulus scribens, fidelibus ait: *Non autem in carne non estis, sed in Spiritu; si tamen Spiritum Dei habetis in vobis. Si qui autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus.* Valde eujus personam velitis accipere cum dicit: *Si Spiritum Dei habetis in vobis.* Quod si personam Patris accipimus, consequenter eundem Spiritum, Spiritum Christi esse testatur. Quod dicta manifestè comprobatur eundem esse Spiritum Patris qui sit & Christi; & dum utriusque Spiritum esse non tacet, ab utroque procedere confertur. Quod si utrumque velitis intelligere de persona Christi, quod ideo lectionis magis vultis admittere: (nam Christus est Deus) sic quoque dicitur Spiritum Christi esse Spiritum sanctum; per quod instrumtur eum à Christo procedere. Nisi persona Patris manifestè hinc signatur, ubi loquuntur: *Quod si spiritum ejus, qui per nos venit Jesum Christum à matris, habitatis in vobis.* Quamvis & hic Filius possit intelligi, quod hominem quem susceperat, si sic quoque cum Patre susceperat, sicut in Evangelio dicitur. Sed sive hoc, sive aliud malueris, manifestè instrumtur eundem esse Spiritum Filii, qui sit & Patris. Unde quod instrumtur sanctus dicit Apostolus: *Quomodoque Spiritus Divinæ, in filiis suis dicit, de utroque sine cum clausione potest accipi, ad eum, sive de Patre, sive de Filio, utriusque namque Spiritus est, ab utroque procedens; sicut in multis jam comprobatum est.* Et ait: *Non enim accepit Spiritum servitutis iterum in carne, sed accepit Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba Pater.* Ad Galatas autem scribens ait: *Quomodo autem estis filii Dei? misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra clamantem Abba Pa-*

ter. Valde quod eundem dicit Spiritum adoptionis Filiorum, qui in confutator Spiritum Filii, quo non doceat Apostolus eandem esse Spiritum Patris, quem dicit Spiritum adoptionis, & eundem esse Spiritum Filii, quem misit Deus in corda nostra; & in eodem, qui tam Patre quam Filio monstratur Spiritus, clamamus Abba Pater. Quod nequaquam latere possimus, si non quemadmodum procedit à Patre Spiritus sanctus, sic etiam procedat & à Filio.

Scribit Corinthus in Epistola secunda: *Epistola nostra vobis estis, scripta in cordibus vestris: que sicut & legitur ab omnibus hominibus manifestata, quoniam epistola estis Christi manifestata in vobis. & scripta non atramento, sed Spiritu Dei vivi.* Cum dicitur quod Corinthi sint Epistola Christi, que scripta sit Spiritu Dei vivi, unam operationem demonstrat sancti Spiritus & Christi sed quem appellat hoc in loco Deum vivum? Nimirum Christum, cujus Epistola dicit esse Corinthios, manifestans Spiritum esse Christi, qui scriptus in cordibus Corinthios epistola non atramento corporis, sed substantiaque sui. Per hoc ergo quod eandem epistolam scribitur Christus & Spiritus sanctus, sicut unam operationem, sic esse monstratur unum substantiam; quod enim scribitur Christus, hoc & Spiritus sanctus, & quod Spiritus sanctus, hoc & Christus, non alteratione temporis, nec locorum permutatione, nec operis varietate; quoniam sicut ejusdem sint voluntas, sic eadem operationem, nec dissimilis potentia, quoniam non sunt dissimilis essentia. Quemadmodum autem dicitur Spiritus sanctus, Spiritus Christi, frequenter est dictum; quoniam non licet vel pars illius, vel qualitas, vel aliquid substantiam, sed sicut procedens à Christo. Item ad Corinthios sic eadem: *Usque hodie non dico corinthios Abba, velamen est positum super cor vestrum, cum autem convertere, seu facti ad Deum, auferatur velamen. Quem hic dicit Deus paulo superius manifestat; dicens de eodem velamen quomodo in Christo vacuatur. Si ergo velamen veteris lectionis vacuatur in Christo, manifestum quia cum convertitis quis fuerit ad Christum, auferatur velamen.*

Quod & Beatus Johannes in Apocalypsi sua dicit: *Et ego scribam notitiam, quia nomen dixi, verbumque est aperire librum, nec videre eum. Et nomen de sanctoribus dedit mihi, ut scriberet, ecce vici leo de tribu Juda, radix David, aperire librum, & septem signacula ejus. Aperio libri, velamen est ablatio: quem autem dicit illa facturum, non egit expositione, cum manifestum sit in libro de Tribu Juda, & radice David, significat Christum, qui septem quoque signacula ipis perhibetur aperire. Quibus septem signaculis Spiritus sanctus insinuat propter septemplicem ipsius donatorum gratiam. Ipse est namque Spiritus sapientia & scientia, consilij & fortitudinis, scientia & pietatis, ipse quoque Spiritus et mercis Domini, sicut Prophetia loquitur dicitur. Aperit autem septem signacula libri hujus radix David, id est, Salvator; quoniam mysteria que continentur in eo spiritualia, referantur in Christo, cum auferatur velamen quod in libro veteris testamenti constat signatum, & revelatur in Christo.*

Sed jungit verò Apostolus: *Domine autem Spiritus est, ubi autem Spiritus Domini, ubi libertas. Cuius Domini? Nimirum illius in qui velamen auferatur, quod in lectione veteris testamenti cum legitur Moyses, manet non revelatum? remotio verò velaminis, remotio servitutis est, qua continentur in littera legis, ut hat libertas que per Spiritum Domini manifestatur; quod sit eum de littera tranlicere ad spiritalem intelligendum, & de servitate egressus in Spiritus libertatem venitur. Valemus in his Spi*

1. Cor. 1. 2.
1. Cor. 1. 2.
1. Cor. 1. 2.
1. Cor. 1. 2.
1. Cor. 1. 2.
1. Cor. 1. 2.
1. Cor. 1. 2.
1. Cor. 1. 2.
1. Cor. 1. 2.
1. Cor. 1. 2.
1. Cor. 1. 2.

1. Cor. 1. 2.
1. Cor. 1. 2.
1. Cor. 1. 2.
1. Cor. 1. 2.
1. Cor. 1. 2.
1. Cor. 1. 2.
1. Cor. 1. 2.
1. Cor. 1. 2.
1. Cor. 1. 2.
1. Cor. 1. 2.
1. Cor. 1. 2.

1. Cor. 3. 14.

rum Domini Spiritum Chriſti dei. Huc & in conſequentibus : *Nos autem omnes reſolati facie gloriæ Domini ſpeculantes, in eandem imaginem transformamur, & claritate in claritate, tanquam à Domini Spiritu.* Ergo cum revelationi faciei per Chriſtum fiat, & nos transformemur à claritate in claritate à Domini Spiritu, communis operatio Jeſu Chriſti, ſanctique Spiritus eſt. Unde quod ait : *A Deo Spiritum Chriſti ſine dubio perſonam offendit.* Qui cum ſit Spiritus ipſius, pariter tamen cum Salvatore revelationem operatur veteri lectioni. Quod ergo ſimul operantur unus ſubſtantie ſocietas offendit. Quod verò Domini Spiritus dicitur, quod à ipſo procedit, inſinuat : Domnam namque Salvatoreſem hoc in loco figuratè circumſtantia lectionis evidenter inſinuat.

CAPUT VII.

1. Pet. 1. 10.

Beatus Petrus Apoſtolus ſcribit credentibus in Epuloſi primà : *De quâ ſalutè & quo ſeruatè atque conſervatè Propheta, qui à ſæculis in vobis gratiâ prophetauerunt, ſeruantis in quod vel quale tempus ſignificatè in eis Spiritus Chriſti, Princeps Apoſtolorum, cui Saluator loquitur : Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, dicere non dubitat Spiritum ſanctum, qui loquutus eſt in Prophetas, Spiritum eſſe Chriſti : & mox ſe qui ſeculari clero dignitate præſtantius comprehendere, quod ab Apoſtolo Eccleſiæ Chriſti dicerentur. Ergo ſi Spiritus ſanctus non procedit à Chriſto, quomodo Spiritus dicitur eſſe Chriſti & procedat igitur à Chriſto, quia non eſt ſubſpectio, nec eſt particulari lectione diſtinctus eſſe, ſed quod ipſas de ſubſtantia ſubſtantialis eſt procedat.*

Mat. 26. 15.

Apoc. 3. 6.

Mat.

Joan. 1. 29.

Certe quoque Beatum Joannem in eandem concurrere ſententiam, & Spiritum ſanctum Chriſti Spiritum eſſe proclamantem : ait enim in Apoclypſi 3. 6. *Et tu in medio throni, & ſervatur æternitatem, & in ne bis ſervatur æternitatem, tanquam occiſus, habebit coram ſeptem, & oculis ſeptem.* Ex exponens quid dixerit, dicitur : *Qui ſunt ſeptem Spiritus Dei neſſi in omni terram.* Agnum oculis nemo, puto, negabit Catholicus int. libi Chriſtum debere : de quo Baptiſta Joannes : *Ecce ego ſermo Dei, ecce qui tollis peccata mundi.* Hic agnus Dei immolatus eſt propter peccata mundi, & reſurrexit propter juſtificationem mundi. Hic agnus habet dicitur oculos ſeptem, quibus Spiritus Dei Spiritus, Joanne docente, ſignificantur : non qui ſeptem ſunt perſonarum emanationes, cum ſit unus Spiritus ſanctus in ſine & Trinitatis comprehenſione : ſeptem autem dicitur, propter ſeptemque donorum diſtributionem : nam ſubſtantialis unus eſt. Ergo manifeſtum, cum dicit oculos agnum habere ſeptem, quod Chriſtum taceat habere Spiritum ſanctum, non quod ſuo beum aliquod, vel portem corporis aliquam, ſed quod ſubſtantialiter in ipſo ſit, à quo ſubſtantialiter ritum procedit. In ipſo autem dicitur eſſe, non velat in loco, nec velut in ſubjecto non enim continetur à Chriſto, quod maior ſit Chriſto, quod ſolet rebus contingere que locis continentur : major ſunt enim que continent, cuius que continentur : non enim ſic dicitur eſſe Spiritum ſanctum in Chriſto, quomam æqualis eſt, non minor. Sed neque ſic dicitur quoniam in ſubjecto non enim eſt accident, quod ſine ſub ſubjecto non poſſit eſſe : ſed eſt in Chriſto ſicut conſubſtantialis : ſicut ut ſplendore ignis videmus vellet calore in ignis enim & ſplendet & calet, quomodo & illuminat & accendit.

2. Cor. 3. 2.

Habes etiam in Zachariæ Propheta : *Ecce enim ad-*

*duc ſervum meum orientem : quia ecce lapis quem dedi coram Jeſu ſuper lapidem novum, ſeptem oculi ſunt. Et intus : Septem iſti oculi Domini qui diſcurrunt in univerſam terram. Lapis ille Saluator eſt, de quo Pſalmiſta loquitur : Lapidem quem reproboverunt adificantes, hæc factus eſt in caput anguli. Quem etiam ſervum ſuum orientem Deus Pater appellat : ſervum propter hominis ſubſpectionem : orientem, quia ipſe eſt ſol juſtitie. Et ſuper eum lapidem oculos dicit eſſe ſeptem Domini diſcurrere in univerſam terram. In oculis Spiritum ſanctum intelligendum. Septem autem propter cauſam ſuperius dictam, cum unus ſit Spiritus ſanctus, dona verò gratiarum plura. Quid eſt autem ſuper lapidem ſeptem oculos eſſe : Nimirum Spiritum ſanctum in Chriſto manere. Et ſicut oculi dicuntur ejus in quo ſunt ſubſtantialiter eſſe, ſic Spiritum ſanctum intelligit Chriſti eſſe. Quod & ſub ſpecie candelabri idem Propheta ſignificat dicens : *Probi, & ecce candelabrum novum novum, & lampas eius ſuper caput ipſius, & ſerpm lucerna ejus ſuper illud.* Candelabrum autem Chriſti conſpicie incarnationem : aureum quia ſine macula, ſine aliquâ commixtione delicti, totam fulgidum, totum ſplendendum. Lampes autem ſuper caput ipſius divinitas eſt in homine. *Cuius enim Chriſti Dicit, & dicit Apoſtolus. Septem verò lucernæ ſuper illud, id eſt ſuper candelabrum, vel ſuper caput ejus, plerumque eſt Spiritus ſanctus : requirit ſuper illud eundem Iſtae Verus oculus : Et requirit ſuper eum Spiritum ſanctum & intellectus, Spiritus conſiſti & ſervandus, Spiritus ſcientia & pietatis, & reſerbis cum Spiritus novis Domini.* Quid ſi ſuper Chriſtum ſeptem lucernæ Spiritus ſancti requirunt, requirit in eo Spiritus ſanctus, qui deſcendatur in ſeptem lucernas : & cum in eo requiritur inhabitando ſubſtantialiter, ipſus eſt Spiritus, in quo ſubſtantialiter requirit. Unde non immerito Spiritus eſt Chriſti dicitur. Notandum autem quod de illo Spiritu per ſeptem oculos ſignificato, ſubjungitur, quod diſcurrat in univerſam terram.*

Mat. 4. 10.

Joel. 27. 22.

Zac. 4. 1.

Zac. 4. 1.

1. Cor. 12. 9.

Joel. 2. 2.

Apoc. 3. 6.

Zach. 4. 10.

Apoc. 3. 14.

Joel. 2. 2.

Matth. 26. 11.

Et Apoclypſis : poſtequam dicit ſeptem Spiritus Dei ſeptem eſſe oculos agni, ſubjungit : *Ad iſſi in omnino terram.* Quod Zacharias ait, *ſervantes, hinc Joannes in Apoclypſi dicit, ſeptem, multum vocatulo per eſſe cum ſignificans Spiritus ſancti, quod cum ſubſtantialiter ſit in Chriſto, non dicitur, vel mittitur, niſi procedat à Chriſto, non localiter, ſed ſubſtantialiter. Ut enim ſit, ſubſiſcit & à Patre patet & à Filio : ſicut Filius eſſentialiter ut ſit accipit à Patre. Sed non eſt eſſe convertible, ut quia Spiritus ſanctus de Filio pariter procedit & à Patre, Filius quoque naſcitur pariter & de Patre & de Spiritu ſanctus natus enim dicitur ex Patre eſſe, ab utroque verò proceſſu, id eſt à Patre ſimil & Filio. Miſſus verò ſeptem Spiritus Dei vel Apoclypſis in omnem terram dicit, vel ſeptem oculos Domini diſcurrere in univerſam terram Zacharias, propter dona Spiritus ſancti ſeptemque, per Apoſtolos, Apoſtolorumque ſuccedentes, in omnes diſtinctas gentes, quibus Inſtrumentum habet credentes in Chriſtum, & ſuorum percipientes delictorum remiſſionem.*

Ipſum quoque Spiritum ſanctum, Spiritum eſſe Chriſti ſignavit Joannes, cum dixit vidille ſe in medio ſeptem tan el-horrorum ſimilium Filio hominis. Et quibuldam interpolatis ait : *Et oculi ejus velut flamma ignis.* Quis eſt ille Filius hominis : Nimirum Dominus Jeſus Chriſtus, qui ſe ſuum hominis in Evan velu teſtillime nuncupat : ut eſt illud : *Quomodo dicitur hominis eſſe Filium hominis ?* Et Ezechiel ſub figurâ ſuis frequenter ſe audit filium hominis nun-

cupat. Oculos autem hujus Filii hominis quos dicit velat flammam ignis reducere, Spiritus sanctus ministrat: nam super Apolos velut ignis de celo missus apparuit. Dicendo verò oculos ejus Spiritum sanctum, Spiritum esse Christi significava. Nec aliud exiit: cur Christi dicitur Spiritus, nisi quod procedat ab ipso, & sit substantialis in ipso.

Item dicit Joannes cum de sanctorum gloria loqueretur futurâ, quòd neque sol, neque nix assuet afficeret eos; & subdicit: Quoniam agnus qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes æternæ. Qui sunt isti vitæ fontes aquarum? fluenta Spiritus sancti, quibus hædes de lavantur per comunitionem, & vivificantur per irrigationem. De quibus fluenta Saluator in Evangelio: Qui credit, inquit, in me, fluenta de ventre ejus fluent aquæ viva.

Significans Spiritum sanctum, quem credentes fuerant accepturi. Quod in Apostolis primò completum est quinquagesimo die resurrectionis. Ergo deducet eos ad vitæ fontes aquarum agnus, qui Spiritus sancti fluenta eos iacribat, ut vitæ gaudia sempiterna nunquam valent amittere. Hos autem fontis vitæ aquarum extra Christum degere non poterant, ipse namque Philippo dixit: Ego, non vitæ.

Et vos videt me, vocet & Patrem. Sic ergo & qui videt Christum, videt & Spiritum sanctum, quæ sit in Christo; & deducere sibi credentes ad vitæ fontes aquarum, hoc est ad se ducere, quatenus in se credentes, & illum adorantes, Spiritus sancti de illo procedentes semper miribus vivunt.

Item dicit Joannes in Apocalypsi: Et accipit Angelus turbulum, & imperat illud de igne altaris, & mittit in terram; & facta sunt tonitrua & voces & reliqua. Angelus iste Jesus Christus est, qui legitur Adaperi casus A. geras, Turbulum autem humanitas est ipsius; altare verò, de cujus igne turbulum impleret, Christi divinitas est; ignis verò de altari, Spiritus sanctus est de Christi divinitate sumptus; altare namque de turbulum, utrumque Christus. Sed altare quomodo super illud holocausta sive sacrificia sanctorum offeruntur, cujus incensationem tenet altare terrenum; nec enim aliter sanctorum vota suscipiuntur, si non super altari Christo componentur. Turbulum verò propterea dicitur, quoniam orationes sanctorum per ipsum suscipiuntur. Vesperte turbulum, donum est Spiritus sancti; testatur enim Apostolus: Nescimus quid dicemus, nisi de Spiritu: quia ipse pro nobis, ad est postulare nos facti, gentibus innumerabilibus. Igas autem altaris, Spiritus sanctus est, de quo Saluator: Ignis meus accendit se terram, quæso vobis ad altaria. Ergo Angelus turbulum altaris igne plenum mittit in terram: quæ repromissione Spiritus sancti accepta à Patre, Saluator cunctis gratiam Spiritus sancti super eadentes. Unde conveniunt sequitur, quòd facta sint tonitrua, & voces, & fulgura, & terre motus secundum quod Saluator in Evangelio dicit: Eripet vobis in ego vobis: si enim non vultis, Paracletum non vocet. Si vultis ad vos, mittam eum ad vos. Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de justitia, & de judicio. Quod Apocalypsi dicit de igne altaris, quòd mittit Angelus cum in terram, & facta sint tonitrua; hoc est quod Saluator ait: Adaperi casus A. geras, & cum venerit ille, arguet mundum. Post adventum Spiritus sancti quæ tonitrua & voces predicatum insonuerunt, quæto pavore mortuum corâ concussissent, quæ fulgura miraculorum conspexerunt, quæ terre motus exultantem duritiam mortalium concutissent, totus orbis agnovit: quem nem altaris Spiritum sanctum dicit Christi, quem ipse de ministrum promittit Apostolus: & Apocalypsi testatur quòd mittit eum in terram, mani-

festè docens, quod Spiritus sanctus, Spiritus sit Filii, & ab ipso sit post ascensionem ejus super Apolos missus. Quomodo, namque mittitur à Filio, nisi procedendo? & procedit ab eo, cujus est Spiritus.

Item in eodem Apocalypsi Joannes: Et vidi calicem apertum, & ecce ignis albus, & qui sedebat super eum vocabatur fidelis & verax, & iustitiam iuravit & punit; oculi autem ejus sicut flamma ignis. Equus albus corpus est Christi sanctitatis candore purissimum, maculam nullam habens; flos ejus, Divinitas Christi, quæ sic hominem quem sicut patet, regit, & sedet, ut unus faciat Filium, ex Divinitate, Patris; ex humanitate, Matris substantiam continentem; & equus oculi sunt velut flamma ignis, qui sancti Spiritus Divinitas & splendor flammificus in eo consistit: de cujus plenitudine velut occlusum lux effulget; tali figura significans, imò clarissime docens Divinitatem Spiritus à Filii divinitate procedere; & tanquam jamen oculorum ejus dicitur esse, cujus sunt oculi; qui Spiritus sanctus, Spiritus est Christi, in quo consistit, & à quo procedit.

CAPUT VIII.

Redimus sufficienter esse monstratum divinarum testimonio scripturarum Spiritum sanctum à Filio procedere. Addimus adhuc ex Evangelio testimonium, quibus contradicentium duritiam conteratur. A profusio languinis manite emanata, dicit Saluator: Quis me regit? Negavit enim autem omnes, dicit Petrus, & quæ cum illo iteris: Proceptor, turba te comprimit, & assisti quæ, & dicit quis me regit? Et dicit Jesus: Tuus me aliter; nam ego non videretur de me existit. Quæ est hæc virtus, quam dicit Saluator de se gaudet; Nimirum Spiritus sancti gratia: he enim ait Apostolus: aliter datur gratia manitatis in uno Spiritu, ad operatio virtutum. Quid est ergo dicere Salvatorem: Ego non videretur de me esse? nisi dicere: Ego non Spiritum à me procedere, qui est coequalis, consubstantialis, & operator virtutum. Essule autem Spiritum sanctum à se dicit eo modo, quod de se alibi dicit: Exiit à Patre. Exiit namque Filium à Patre, est natum esse de Patre. Sic exiit Spiritum sanctum à Filio, est ab eodem processisse. Item habes in eodem Evangelio Beati Luca: Et omni turba quærebatur eum tangere, quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Virtus de Christo trahit sanant omnes, quia Spiritus sanctus ab eo procedens, sanatus gratiam tribuit cunctis.

Certe non igitur reprehenses, vel insolvit, vel impertit, Christi Ecclesiam redargere, quòd Spiritum sanctum consistit à Patre & Filio procedere. Hoc Evangelia docent, hoc Apostoli prædicant, hoc Prophetæ non tacent. Dilant primùm quòd Ecclesia dicit à Christo, & de discipulis veritatis est, qui consistunt Catholicam fidem, ne præsumptiois clausone decipit, vel erroris imperiâ capiti, hæreticum nutrient nisi spiritum; laborant enim hæc in Arii v. lantam, qui dum Filio de quibus consubstantialem Patre agnoscere, Spiritum quoque sanctum Filio doceret esse, non modo consensu aliter nec Filium de Patris substantiam natam, & Spiritum sanctum creaturam.

Viderit quòd tendat vestra (Imperatores præclari) profectio, qui dicitis Spiritum sanctum à Patre procedere, non autem à Filio. Hoc nec in Eberis divinis, nec in Doctoribus Eccl. fidei obsequio legimus. Dicit quidem sancta Synodus Constantinopolitana, v. lantam Arii consensu, atque condemnans, Filium consubstantialem esse Patris, Spiritum

Apoc. 7. 16.

Idem 17.

Joan. 7. 13.

Idem 16. 6.

Idem 9.

Apoc. 1. 1.

Joan. 8. 16.

Idem 14. 49.

Idem 10. 7.

Apoc. 7. 16.

Idem 8. 49.

1. Cor. 12. 9.

Idem 8. 44.

Idem 16. 18.

Idem 8. 19.

Concil. Const. 1. 10. Symbolo.

quoque sanctum procedentem à Patre: numquid negavit eum à Filio procedere? vel consocians est, ut ille procedat à Patre, non procedat à Filio? Potius ergo cognoscere, si Filius vultus esse Ecclesie, & Patrem sequi doctrinam, quod dicens sanctum Concilium Constantinense colliquit, Spiritum sanctum procedentem à Patre, quod eam & à Filio procedere non negavit, sed tota Trinitas, cum sit consubstantialis, & Filius sit natus à Patre, Spiritus quoque sanctus sit coeternus utriusque, non possit quis arguere Spiritum sanctum à Filio procedere, nisi negaverit Filium charitatem, quæ digne Patrem habere. Quod quis velint, tenendam omnino, & fideliter profuturum, qui Pater diligit Filium, & Filius diligit Patrem, & hæc dilectio quæ Pater diligit Filium, à Patre procedat; & dilectio quæ Filius diligit Patrem, à Filio nihilominus procedat. Est autem hæc dilectio Spiritus sanctus. Procedit ergo Spiritus à Patre & à Filio. Tempus est jam sanctorum Patrum testimonio processione sancti Spiritus à Ildo comprobare, ut decreta sententia reverentur, & reverentia salubriter corrigantur, ne fuita pervicacia in perditionis foream dilabatur.

Explicit liber primus.

INCIPIT LIBER SECUNDUS

RATRAMNI CORBEIENSIS MONACHI,

CONTRA GRÆCOS.

CAPUT PRIMUM.

Composuit ex Paulinus Spiritum sanctum à Filio procedere.

QUESTIONEM de sancti Spiritus processione veritas, quam Græcorum Imperatores à Filio negavit fieri, dicentes, quod à Patre tantum procedat, & idcirco nolentes Ecclesie Romanæ communicare, Legatos postulavit ex fidei non ex operum, in culpam devocant, quod aliter Latine doceret Ecclesie, quam ipsi de Spiritu sancto, professendo, credendoque Spiritum sanctum à Filio procedere, quem ipsi dicunt tantum à Patre quod procedat. Primo videmus laicos contra cunctas Ecclesiasticas regulas venire, decreta fidelibus imponere; & quibus non est licitum ullo super Ecclesiastico pretere præt. Episcoporum consilium statuta constituere, leges ipsi sola condere consuevit, & si condem sua decreta alii in communionem traquantur, alia verò remouentur.

Si quid nauque sancti de fide hæc tenent deligerant, Episcoporum concilium vocant de cæteris, Patram licetis eorum, sanctarum articulo scripturarum, consilia Episcoporum communis sententia decreti, quod sequuntur, quod verò fuerat abrogatum. Quod si quousquam in Ecclesia, vel quodam tenentur in parte tenent vel prohiberi deprehenderentur, quod iusto rectoque promouere discesserit, vel ex fide, vel ex consuetudine, scribendum his primò fuerat, & facti causis cognoscenda. Tam si post rationis religio postulat, iudicium profertendum. Et hoc tamen suo sub ratione, impetrante providentia, Ecclesie consiliis; alioquin ad fidei processione curam populus non pertinet, vel Ecclesie suo sub imperio non committitur, quod iure fuerat, vel de consuetudine iudicare, vel de dogmate fidei discutere; & si non per omnia ut illi vel firmant, vel tenent, excommunicationis censuram ferre; Nam Græcorum Imperatoribus Sacerdotibus ligandi solvendaque potestatem contulerunt: Nunc illis dicit: *Non estis deus*: Nunc illis mandavit do-

ere omnes grades, & baptizare eas in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti? Quod si vos dicitis tantum Spiritum sanctum à Patre procedere, nolentes conscribi quod à Filio procedat, & omnis Ecclesia Latina vel certe totus orbis Catholice protestatur, quod & à Filio procedat: unde probatur vestram sententiam fore potius & veritatis auctoritate monstrat? an forsitan Evangelii veritas ad vos solos pervenit, & apud vos solos permanet?

Apostolus Paulus vocatum se dicit Apollinum, separatim in Evangelium Christi, ab Hierosolymis usque ad Hlyneum totum per circuitum per usque Christi replevit; Romam quoque Hispanique proficium, & in totum plene orbem Romanum vel præsentia corporis, vel scriptis pertransiit, Christum predicantem. Num dicit, quod solus Græcis Christum predicaverit, & Græcos solummodo Imperatoribus Evangelii veritatem præferebat? per totum orbem Evangelium Christi coruscavit; Apostolorum scripta leguntur; Prophetarum oracula recitantur, quibus Ecclesiarum Magistri licet à principio per apostolos fuerant illustrati, quoties dicitur quod sententia sancta Trinitate debeat, quod profiteri; quod populus suos committit edocere, quibus monibus salutare, quæ conversio torum, qua religio componitur. Nec pagus sancta loquuntur, nec majorem instituta commendat, nec præcepta censent Apostolorum, vel quomocumque dicit scripturae majorem, vel Græcorum totius Ecclesie Christi ore magistros, vel ab ipsi monstrandum, vel dicendum Imperatoribus eorum, quod per totum Christi Ecclesie orbem vel in habito, vel in religione, vel dogmate debet observari. Quod si in sum illatum, nunquam inobis esse cognoscatur; non debuit Ecclesia Romana tam leviter reprehendi, quod majorem servat instituta suorum, nec inconvincibilis scriptura illustrata Græcorum; quandoquidem sine de sancta Trinitate, vel de consuetudine observantia religionis quod vel tenet, vel exercet, discipulus Christi manserat de fonte. Nec est fundatum pagus repugnans vel dissolvens scripturarum quod credit, docet, cæqueverit. Ergo reprehendere contumax, quod dicitur Spiritum sanctum à Filio procedere, cum vos dicatis eum à Patre procedere.

CAPUT II.

PRIMO postulamus à vobis auctoritatem majorem, vel licet Catholicorum Episcoporum, quod decretum tenent quod tanto opere defendere curantur. Nicæna Synodus trecentarum decem & octo Episcoporum, adversus Arianum sub Constantino primo Imperatore collecta, postquam de consubstantialitate filii cum Patre Symbolum dicitur, ubi venimus est ad Spiritum sanctum sic ait: *Consensus est in Spiritum sanctum vel majus, vel minus super ejus vel substantia, vel processione decernimus.* Ubi ergo nunc regula, quæ vos movet, vel Latius arbitramini contrahi, ut vobis licet dicere procedentem à Patre Spiritum sanctum, Romanis non licet dicere procedentem à Filio? Quod si sequentes auctoritatem Nicæni Concilii nihil ultra vultis addere, remouere procedentem à Patre, quia non continetur in Nicæni Concilii Symbolo: & fortassis licet remoueri quod à Romanis superadditum est, procedentem à Filio. Quod si respondentes diximus, in Constantinopolitana Synodo centum quinguescenta Episcopis, qui Constantinopolim congregati sunt, hoc positum esse; respondemus non licuisse quidem Nicæni Concilii Symbolo de fide vel dicere, vel addere, vel immutare. Quod si quis de Filio consub-

lib. 2. 15.

Ann. 11. 15.

Concil. Nicæni. 1. 21. Symbolo

Sanctitate non huius quod determinatum est in illo convenit quidquam superaddi; de Spiritu sancto verò quia perperam hinc dictum est, huius propter futuras hæreticorum quæstiones secundum sanctarum auctoritates scripturarum; respondemus hoc item huius Romanis, propter futuras hæreticorum quæstiones secundum divinarum auctoritatem scripturarum. Nec enim convincere potest majorem Constantinopolitanæ civitatis auctoritatem, quam civitatis Romanz, quæ caput est omnium Christi Ecclesiarum, quod majoritatem vestrorum, quam nostrorum testimonio comprobatur. Sed neque centum quinquaginta Episcoporum tanta constat auctoritas, ut universi totius orbis Episcopis præscribere possit; ut quod illi licuit, non liceat tam Romano Pontifici, quam universis Christi Ecclesiis.

Addideruntque illi Symbolo præfato, dicentes: Spiritum sanctum cum Patre & Filio adorandum, & consubstantialium, qui loquutus est per sanctos Prophetas, & alia plura. Hæc superaddicientes non præscripserunt Ecclesiis Christi, sed exemplum dederunt, si quod secundum scripturas sanctas superaddere vellent de Spiritu sancto, quod hæreticos expugnaret, & fidem credentium roboraret. Quid si nullius opponere, inveniri quod non possit in sanctis Evangelis, sive cæteris divinis paginis scriptum, Spiritum sanctum procedentem à Patre, ac propterea nolite vos recipere quod in scripturis sanctis scriptum non reperitur; quemadmodum Arrianis nolentibus recipere anius ejusdemque substantie Patrem & Filium, quoniam Scripturæ sacre non hæc continebant; dixit ubi legimus quod Constantinopolitanum Concilium in Symbolo posuit de Spiritu sancto, dicens, cum cum Patre & Filio simul adorandum & consubstantialium, & qui loquutus est per sanctos Prophetas. Quod si dicatis in scripturis sanctis non nudis verbis ista reperiri, sed virtutem intelligentie in eis contineri, ut quomodo est unius cum Patre Filioque substantiam, anius potentiam, non defensus merito; & propterea cum Patre Filioque simul adorandum, & consubstantialium; eadem concedite Latinis Ecclesiis, ut licet nudis verbis Evangelii non dicant de Filio procedere Spiritum sanctum, multis tamen modis ostendant Spiritum esse Filium, sicut est Spiritus Patris, & à Filio procedere, sicut procedit à Patre; quod sufficienter superiori Libello monstratum esse credimus. Ista cum se sic habeant, & de Spiritu sancto fides Catholica per Salvatorem & per Apostolos fundata semper tenuit, nec prædicare omisit, quod ejusdem sit cum Patre Filioque virtutis, & ejusdem substantie, procedatque de utroque; quid est nunc quod Catholicam fidem reprehendere niamini, & contra Catholica dogmata hæresim quæ moliri conamini? Fortassis vel Arrium, vel Macedonianum resuscitare tentatis, & eorum pravi dogmatis cineres olim spiritus in Ecclesiam introducere. Numquid merito vestri nefecierunt quemadmodum de Spiritu sancto Romana ferebat Ecclesia; nec tamen aliquando à Romanæ sedis communione esse temovere, scientes Catholicæ fidei veritatem fore quod tenet & prædicat, nec meritis reprehensionum potere, quod sanctarum Scripturarum auctoritate consistit.

Ulique ad Arrii tempus nulla confusio videbatur credentes, de Patris Filioque consubstantialitate, nec homotiam prædicabatur; virtus tamen illius verbi credentium mentibus ista consilliebat, quoniam omnipotentem Filium in nullo dissimilem Patri fore credidit, bene dictum Salvatoris recedens, dicenti: Qui videt me, videt & Patrem, Neque Christum aliud quam creaturam auctorem omnium, sciens ex Johanne dictum; unius per ipsum facta fuisse, nec ta-

men in Symbolo Apostolorum collatione facto continebatur aliud, quam quod novimus omnes, credere nos oportere in Deum Patrem omnipotentem, & in Jesum Christum Filium ejus unicum Dominum nostrum. Sufficit ista fides credentium salutis; que multorum sanguine Martyrum, & innumeralium ore Confessorum per universi orbem & approbata est, & commodata. Verum ubi Arrius impugnavit veritatem in Christi Divinitatem infantie, & blasphemum non pauca jaculari, fidelium mentes ad pietatem incitantur, & veritatis arma contra impietatis errorem profuerunt, consilium unum cum auctore impium dogma, quod Filium Dei creaturam & non de Patre genitum; Spiritum quoque sanctum maiorem Filio blasphemabat.

Post quem Macedonianus surrexit, de Patre Filioque cum Catholicis similia sentiens, Spiritus verò sancti personam non recipiens. Ad versus istum Catholici decertantes Episcopi, Spiritum sanctum probaverunt unum esse in sancta Trinitate, consubstantialiam tam Patri quam Filio, & de Patre procedentem, condonandum, & consubstantialium Patri Filioque. Dein Arrianis repugnante vestram, volenteque confirmare, non esse recte fidei veritatem esse blasphemum, quoniam duorum præferebatur Patre esse, id est Filio, seu Spiritus sancti; hanc quoque blasphemiam propellendam decertantes Ecclesiæ Doctores, superaddiderunt Symbolo Spiritum sanctum de Filio quoque procedere. Ne si de Patre tantum procedens diceretur, putaretur Filium, sed diceretur Spiritus Filio, quod est impium & blasphemum, & adversus Evangelicam Apostolicamque doctrinam veniens. Nam si veluis dicere, quod procedere verbum filii distinguit, ne Spiritus sanctus putetur esse Filius; licente quod etiam de Filio prædicetur; ait enim ipse in Evangelio Joannis: Ego ex Deo processi, & veri. Si ergo ex Deo Patre procedit Filius, procedit & Spiritus sanctus, quid erit quod Arrianis silentium imponat, ne Spiritum sanctum Patris esse Filium blasphemem?

CAPUT III.

Hanc igitur inestates casum Doctores tam Latinorum, quam Græcorum, dixerunt Filium quidem ex Patre tantum genitum, Spiritum verò sanctum de Patre Filioque procedentem, quemadmodum divinarum & ali magisterio literarum in iudicaverunt, tam Patris, quam Filii Spiritum esse; ac propterea de utroque procedere. Unde Beatus ATHANASIUS Alexandrinus Episcopus multa propter Catholicæ fidei constantiam ab Arrianis percellis, frequenter etiam exilio vitiorum factione pulsus, & in Nicenâ Synodo Episcopo suo beato Alexandro viciniorum assistens, adversus vestram Arrianis impugnavit dicens, in libello de hæc quem edidit, & omnibus Catholicis tenendum proposuit, inter cætera sic ait: Spiritus sanctus à nullo est factus, nec creatus, nec genitus. Filius à Patre solo est; non factus, non creatus, sed genitus. Spiritus sanctus à Patre & Filio, non factus, non creatus, non genitus, sed procedens. Quam fidei veritatem Latinorum Præules doctorem comprobantes, & adversus pravi dogmatis Arriani singulari munimen considerantes, & de Scripturis sanctis propagatam intelligentes, Symbolo fidei superaddiderunt, dicentes de Spiritu sancto; Qui ex Patre Filioque procedit. Hanc fidem ex aliis temporibus, valeret Constantius, sub quo synodus in Nicenâ secesserunt de decem & octo Episcoporum congregata est, usque ad nostra tempora Occidentalis tenuit Ecclesia. Sed nec Græcorum abdicavit Catholica, quoniam noluit doctrinam veritatis aliam fieri, sicut

Attili huius & quæ.

Macedonius.

Joan. 8. 41.

ATHANAS. in Symbolo.

Concil. Const. p. in Symbolo, ex conc. Damasc. pag. 10.

Joan. 8. 41. Id. 2. 3.

illorum literis declaratur. Et nunc vos hanc fidem
 ecclesiasticis neficio quâ levitate permoti, quoque errore
 decepti.

Dicitur si Spiritum sanctum, Spiritum esse Christi
 profectum? Quod si negatis, Ap. Iohannes Paulus
 contra vos clamavit, qui dicit: *Si quis Spiritum
 Christi non habet, hic non est eius.* Clamat & sanctus
 Lucas, qui dicit: *Et non permittit esse Spiritum Jesu.*
 Clamat & Petrus: *Dexterâ igitur Dei exaltatus, in
 die hunc, quem vos vidistis & audistis.* Clamat & ipse
 Salvator, qui discipulis loquitur: *Si non abiero,*

*Parvulus non veni: si autem abiero, missam enim
 ad vos.* Item post resurrectionem discipulis insuffla-
 vit, & ait eis: *Accipite Spiritum sanctum.* Hæc omnia
 Spiritum sanctum, Spiritum esse Christi præstentur.
 Quod negare cum non valeatis, necessitas illa vos
 costringit, ut velitis nobis, cum procedere de
 Filio non negatis: nam ut creaturam cum esse de-
 dicatis cum Patre, vel non esse cum Macedonio, tes-
 tatur profectio, quâ dicitur esse à Patre proceden-
 tior. Hoc cum dicitis, quemadmodum negare co-
 namini à Filio procedere; cum sit utriusque in sub-
 stantia Patris scilicet & Filii, nec possit esse de sub-
 stantia utriusque, nisi procedat ab utroque.

Audimus quod Cassiodorus Episcopus Nazian-
 zenus in sermone de Spiritu sancto, quem in Eccle-
 siâ Constantinopoli anâ coram populo fecit die Pen-
 tecostæ, dicit: « Spiritus, inquit, sanctus erat
 quidem semper, & est, & erit, neque initium ul-
 lum, neque finem habens, sed Patris & Filii con-
 ternus: neque enim dignum est aut Filium ali-
 quando de fuisse Patris, aut Spiritum Filio. » Dicens
 namque Spiritum sanctum Patris Filiosque coeter-
 num, Arius expugnavit, [qui] creaturam cum
 dogmatizabant. Dicens verò quod erat semper, &
 est, & erit, Macedonium confutat, qui eum esse
 negabat. At verò profecto Filium aliquando non
 de fuisse Patris, nec Spiritum Filio, vos confutat, qui
 negatis cum procedere à Filio. Si enim secundum
 veterum sententiam volumus Spiritum sanctum de
 Patre tantum procedere, dicitur debeat nec Filium
 nec Spiritum sanctum aliquando de fuisse Patris: nunc
 verò cum dicat namque Filium Patris de fuisse, nec
 Spiritum Filio, manifestè loquitur Filium natum esse
 de Patre sine ullo tempore, & Spiritum de Filio pro-
 cessisse ante omne tempus. Nec tamen negavit cum
 à Patre procedere, unde nulla quæstio fuerat, sed
 dixit inquam de fuisse Filio, quod in quæstionem
 venerat.

In consequentibus quoque de ipso Spiritu loquens:
 « Qui sanctificat, & non sanctificatur, Deus fa-
 ctus, non ipse factus; inconvertibilis, immu-
 tabilis, nec seipsum addit sibi ac Patris & Filii, invari-
 abilis, intertemporalis, propriæ potentie, omnis po-
 tentie: » Cum dicit eum sibi semper adesse & Patris
 ac Filii, non obsequi servitatem assilendo deo non
 illi, sed inconvertibilis & immutabilis, quod sit
 tamen in propriâ natura, quomodo in Patris Filiosque
 substantiâ: in propriâ liquidem, quia non est apud
 eum nulla commutatio. Patris verò Filiosque sit im-
 mutabilis, quia cuius est uterque Pater & Filius,
 & ipsæ esse eorum & Spiritus sanctus. Patris liquidem
 est inconvertibilis & immutabilis, qui est totus &
 origo penna universorum: Filio verò, quia procedit
 ab illo, nec est dissimilis illi, nec alterius quam Fi-
 lius, substantiæ; qui quoque dicitur propriæ po-
 tentie, omnis potentie; qui & in propriâ per-
 sonâ subsistit, & quodquid voluerit, in omni crea-
 turâ facit. Et infra: « Hic & vita esse vivificans, lux
 & illuminans, bonus & bonitas, qui est Domi-
 nus nos omnium, materis Apostolorum: inspirans ubi
 vult, dividens donationes prout vult: Spiritus ve-

ritatis, Spiritus sapientiæ; per quem Pater cognoscitur, & Filius glorificatur. »

Multi præterea, ex colligentes sola quæ præ-
 sentem respiciunt quæstionem. Dicitur Spiritus vita
 esse; & Filius de se dicit: *Ego sum vita.* Dicitur vi-
 vificans esse; & Filius de se ait: *Sicut Pater quæcumque
 vivificat, ita & Filius quæcumque vivificat.* Ergo si vita
 Spiritus, vita & Filius; & vivificans Spiritus, & vi-
 vificans Filius unus substantiæ sunt, & unus op-
 erationis. Sed vita Filius ex Patre, vita verò Spiritus
 ex Filio; sic & vivificans Filius ex Patre, vivificans
 verò Spiritus ex Filio. Lux quoque Spiritus & illu-
 minans; & Salvator de se: *Ego sum lux mundi.*
 Evangelista Joannes de Filio; *Qui illuminat omnem
 hominem venientem in hunc mundum.* Igitur si uterque
 lux, & uterque illuminans, Filius videlicet & Spi-
 ritus sanctus; unus sunt substantiæ, unus & op-
 erationis. Sed Spiritus sanctus ut sit lux, accipit de
 luce Filio, & ut sit illuminans, accipit de Filio illu-
 minante; quemadmodum ipse Filius testatur: *De
 vero accepit.* Accipit autem non tamquam non hab-
 endo quod accipit, sed tamquam præterdens. Item
 bonus Spiritus; & Filius de se: *Ego sum Pater bonus.*
 Bonus Spiritus; Chaldaus quoque bonitatem non do-
 mus finis negabit. Sed bonus & bonus non duo
 boni, sed unus bonus; sicut bonitas & bonitas non
 duæ bonitates, sed una bonitas; quia non duo dei,
 sed unus Deus; nec dicitur multiplicando se, numerus
 novit augmentum. Ergo bonus Spiritus ex bono Fi-
 lio procedens, non nascens. Et bonitas Spiritus ex
 bonitate Filio, non nascendo, sed procedendo. Alia-
 quomodo de Patre tantum procedit Spiritus, & non
 de Filio, quomodo quæ sunt Filio, sed etiam Spi-
 ritus? Vel quemadmodum de Filio accipit Spiritus?

Jam verò quod ait sanctus Gregorius, Spiritum
 sanctum Dominum esse omnium, ad omnipotentiam
 pertinet Spiritus, eo quod universorum quæ creata
 sunt à Patre per Filium Dominum exiit, non ex
 tempore suscipiendo, sed emanando à Patre Filio-
 que procedendo. Mutens autem Apostolus Spiritus
 sanctus dicitur, & Salvator eisdem loquitur: *Eccè
 ego mitto vos sicut vos in mundum imperans.* Manifestat
 utriusque operatio, dum Filius & Spiritus sanctus
 sibi cooperantur. Unde manifestatur nec di-
 versæ substantiæ, nec diversæ voluntatis, nec di-
 versæ potentie consistere, quorum existat eadem in
 omnibus operatio: referri tamen Filium ad Patrem,
 de quo nascitur, & Spiritum sanctum ad Filium, à
 quo procedit. Subiungitur beatus Gregorius de Spi-
 ritu dicens: « Inspirans ubi vult; dividens dona-
 tiones prout vult. » Et de Filio: *Accedens in aliquo
 captivum ducit captivum, dedit dona hominibus.*
 Quibus ostendatur sancti Spiritus magister, quod non
 suscipit, non imperitias, non minus potens, verum
 æqualis Patri sit Filiosque in natura, in magnitudi-
 ne, in omni potentia, & in omni virtute. Quod autem
 donationis distribuit quemadmodum Filius, non
 alius, sed ipsas; nec alio tempore Filius, alio Spi-
 ritus sanctus; nec alius hominibus Filius, alius Spi-
 ritus sanctus; evidenter ostenditur unus operationis
 effectus, & ejusdem voluntatis affectus. Et cum
 ita sit, non posse Filium esse sine Spiritu sancto,
 nec Spiritum sanctum sine Filio, tamquam unus sub-
 stantiæ quod sit uterque, & quod de Filio procedat
 Spiritus. Dicit etiam Spiritum sanctum Spiritum
 esse veritatis, & Salvator de se: *Ego sum veritas.* Ergo
 dicitur Spiritum veritatis esse, docet manifestè Spi-
 ritum Christi, qui veritas est, etc.

Dicit adhuc beatus ille Spiritum sanctum esse sa-
 pientiam; Paulus Apostolus testificatur *Christum Dei
 veritatem & Dei sapientiam esse.* Sapientia itaque Spi-
 ritus, Christi Spiritus est, qui est Dei sapientia. Igitur

Joan. 1. 6.
Ibid. 1. 11.

Ibid. 1. 11.
Ibid. 1. 9.

Ibid. 14. 16.

Ibid. 16. 11.

Mat. 10. 16.

epist. 4. 2.

Joan. 16. 16.

1. Cor. 1. 24.

cur videretur offendit Spiritum esse Christi, dicendo Spiritum veritatis, & Spiritum sapientiae. Unde ergo Christi, cum sit Spiritus donatus omnium (quemadmodum idem beatus testatur Gregorius) ? nimirum quia procedit à Christo: quod si negaveris, faterebis eum subjectionem, & per hoc vel creaturam, vel minorem Filium. Est autem utrumque hoc blasphemum, & à Catholica pietate longè remotum. Dicitur ergo quod veritas habet, Spiritum esse Christi; videlicet & Spiritum veritatis, & Spiritum sapientiae, quoniam procedit de Christo, ad eum procedit à veritate, procedit à simplicitate. Subjungit: « Per quem Pater agnoscitur, & Filius glorificatur, & à quibus solus ipse cognoscitur. » At autem Filius ad Patrem: *Pater, manifestatus nomen tuum hominibus quos de tibi mihi*. Si Pater per Spiritum agnoscitur, & Filius Patris nomen hominibus manifestat, unus operatiois esse monstratur. Dicit etiam quod Filius glorificatur à Spiritu sancto; & Filius ait: *Est Pater meus qui glorificat me*. Et Patri loquitur: *Clarifica me Pater apud semetipsum*. Si Spiritus glorificat Filium, & Pater glorificat Filium, unum idemque Pater & Spiritus operantur: & si pariter operantur, unius voluntatis & essentiae, uniusque potentiae ostenduntur. Subjungitur: « Et à quibus solus ipse cognoscitur. » Si à solo Patre Filioque cognoscitur Spiritus sanctus, profectò procedit ab utroque, & est utriusque consubstantialis. Est vide quid dicat, quia glorificatur Filius à Spiritu quemadmodum legitur, quia Filius glorificat Patrem. Quid est autem Patrem glorificare Filium, nisi hominibus manifestare facere quod sit genitus à Patre? Similiter Filius glorificatur à Spiritu, ostendens quia procedit à Filio. Multis itaque modis beatus Gregorius probat Spiritum sanctum à Filio procedere, & unius ejusdemque esse cum Patre Filioque substantiae: & concludens: « Quid opus est inquit, pluribus verbis? Omnia quae Pater est, haec est & Filius, excepto eo quod innatus est Pater. Omnia quae Filius est, haec est & Spiritus sanctus, praeter hoc quod natus est Filius. » Quid vult ista distinctio & ordinis consequentia: Filium esse quod Pater est, praeter hoc quod innatus est Pater: & Spiritum sanctum esse quod Filius est, eo excepto quod natus est Filius? potest namque dicere, omnia quae Pater est esse Filium & Spiritum sanctum, praeter hoc quod natus est Pater, nec procedit ab alio: nunc autem Filium esse loquitur omne quod Pater est, & Spiritum sanctum, non omne quod Pater est, sed omne quod Filius est, excepto naturativis privilegio: nimirum sic loquens ostendit, quod Pater non est de aliquo, Filius vero de Patre solo sit genitus, Spiritus autem de Filio procedat. Quod autem & à Patre procedat, paulo superius ait, dicens: « Et ad primam omnium originem, qui est Pater, sicut Unigeniti » omnia, ita etiam sancti Spiritus omnia referantur. Tanta dicens ostendit omnia quae sunt Filii, ad Patrem habere relationem: & omnia quae sunt sancti Spiritus, ad eundem referri velut ad primam omnium originem: quoniam est Spiritus procedit à Filio, accepto hoc Filium à Patre, ut nascendo de Patre Filium, Spiritus sanctus procederet ab illo: ut omnia quae sunt Filii, sint Patris; & omnia quae sunt Spiritus sancti, sint etiam Filii: ac per hoc: a-tem, à quo Filius accepit ut Spiritus sanctus ab illo procederet, non ut creatus à Patre, sed genitus: nec minoratus, sed aequalis potentiae: nec alte-

rius, sed unius ejusdemque naturae. Item in posterioribus: « Re enim verè dignum erat, & cum Jesus nobis corporaliter advenisset, etiam Spiritum nobis corporaliter apparere: & cum Christus ad ipsum ascendisset, ipsum descendere ad nos: qui venit qualem ut Dominus in potentate, mittitur autem tamquam qui non sit contrarius Deo. » Et hic eam operationem, & unius concordiam voluntatem, JESU & sancti Spiritus, àle Doctor ostendit, agens dignum esse, ut quia Jesus corporaliter venerat ad nos, Spiritus sanctus etiam corporaliter appareret nobis. Ex quoniam voluntatis similitudo monstratur, volenti Spiritu sancto corporaliter se manifestare mortalibus, quoniam JESUS corporaliter volente sum advenit mortaliibus ostendens: ut quia procedit ex ipso, unius voluntatis sit etiam cum ipso: nec à Filio sit opere diversus, à quo non sit natura separatus: & ipse semper sit conjunctus actione, cui nunquam deest per coextensivatem, ut à quo procedit, illi juxta cooperetur. Quod verò subiungit: « Et cum Christus ad ipsum ascendisset, ipsum descendere ad nos, » non minorationem Filii voluit ostendere, sed humanitatis susceptionem: per hanc enim non solum ad Spiritum sanctum ascendit JESUS, verum etiam ad seipsum: quoniam qui ex humanitate factus est intrò omnia, per divinitatem erat supra omnia. Subjungit: « Qui venit qualem ut Dominus in potentate, mittitur autem tamquam qui non sit contrarius Deo. » duo dicit, & vult: Spiritum sanctum, & ipsum esse. Quod venit, propriè potentatis est, & idcirco dicit, ut Dominus quod mittitur, alterius ostenditur, & idcirco ait: tamquam qui non sit contrarius illi à quo mittitur. Nullo verò non subjectionem significat, sed processivum. Mittitur verò à Christo, ad quem ascendit Christus: & mittitur tamquam non contrarius Deo, id est, Christo, qui qualem est Deus, cuius voluntati semper jungitur: à quo & mittitur, quoniam procedit ab illo.

Subdit: « Propterea autem post Christum, ut unus nobis paratius (id est adveniens vel con-solator) nunquam deest: idcirco autem alius paratius dicitur, ut aequalitatem naturae ac potentiae agnoscat: alius enim, hoc est alius ego, quia alius ego non dicitur de eo qualiter genitus sit, sed de eo qui ejusdem sit substantiae vel naturae. Quod Christum dicit paratius, & Spiritum sanctum nihilominus paratius, & abeunte Christo venire Spiritum, ne sint fideles sine paratiis, vel Christo videlicet vel Spiritu sancto, laqueò monstrat unus esse officii, quorum constat unum esse vocabulum: & naturò ibi succedere, dum dicuntur unius voluntatis, & [unius] operationis ostenduntur: & cum Christus ascendit, Spiritus descendit, evidenter à Christo mittitur, cuius vitalitatem repraesentat. Et nullo ista, processio est, quoniam non est minoratio, nec subiectio. Alia autem, hoc est alius ego, mitti Spiritus sanctus dicitur, per quod similitudo monstratur omnimoda: neque enim alius ego potest dici de eo qui sit alterius genitus, sed de eo qui sit ejusdem substantiae, seu naturae. Monstratur igitur ac eo procedere Spiritus, cuius est natura, seu substantia: neque enim potest ejusdem naturae, seu substantiae, cuius est Filius, esse Spiritus, nisi procedat ab illo.

Adjungit etiam inuenitur, « Ignis ergo Deus, & ignis Spiritus sanctus. Legitur de Leò quod sit

Joan. 17. 6.
Ibid. & 14.
Ibid. 17. 13.

h. ipsi esse Deus | Hic RATIONE Gregorium Nazianzenum, in epist. in quo innotescit quibus verbis attestat: quod Acherontis ipse mouit. Et la postea est verbum Gregorii interpretatio: nam quod ignem esse scriptum Deum
Tunc, 1.

Patrem, istis ignem esse Deum Filium, ac deinde à filio ipse quoque esse Spiritum sanctum, nec Eri omem hunc adscripti, ea de causa factum novimus, quod quorundam Catholicorum omnes Spiritum Patri ac Filio aequales

ignis confumens, non quidem naturalis, & corporea, sed spiritalis & invisibilis. Ignis ergo Deus Pater, ignis Deus Filius, ignis Deus Spiritus sanctus: sed ignis ex nullo igne Deus Pater, quia de nullo functus originem; ignis Deus Filius, sed de Patre igne, quia natus ex illo; & ignis Spiritus sanctus, sed de Filio igne, quia procedens ex Filio. Ergo dicendo quod Deus fit ignis, & ignis Spiritus sanctus, unam substantiam totius Trinitatis ostendit, Patris quidem & Filii sociam personam, dicendo, ignis Deus; & inde substantiam Spiritus sancti, dicens, & ignis Spiritus sanctus. Cur autem locum Patris & alii personam posuerit sub Dei vocabulo communitate sociatas, & Spiritus sancti locum distingueret maluerit, res in evidenti est. Voluit utique monstrare tali distinctione, ignem Spiritum sanctum de igne Patre Filioque procedere.

Sandus Gregorius cum in Ecclesia Constantino-politana de Spiritu sancto talia tractasset, & literis mandavit, quibus provocavit Spiritum sanctum substantialem Patris Filioque esse, & de Filio procedentem, nec tamen processionem ejus à Patre vel Filio, vel derogans, sed omnipotentiam ejus, & dominationem ejus Patre Filioque per omnia aeterna, non repulsi est ab Ecclesia? Num illius sermo reprobaris? Num vel à civibus, vel ab Imperatore in communionem minime susceptus? Fuit certe venerabilis ille Doctor Gratianus, sive Theodosii Majoris Imperatorum Romanorum temporibus, ex quo usque ad nostra tempora plerumque quingenti transferuntur anni, & nunquam à Filio Spiritus sancti processio denegata est, nec ex eo inter Catholicos ulla questio facta, praeterquam modò vestris temporibus; verum semper & Orientalis & Occidentalis Ecclesiae simul eademque de Spiritu sancto hodiè manet pectus. Quis nam res ita post tot secula quaestio hujus generis propositionem, vos valeat; nulla tamen vel probata, vel sapientiae ratio comprobatur, eae in hoc deventis, quomam talia dicit Catholicæ hodiè repugnant, & veritate nullius, & factis paginis obviant.

CAPUT IV.

AMANCOS Mediolanensis Episcopus, vir omnium splendore virtutum decoratus, adversus Arianos etiam non pauci conficiens, nec paucis ab eis persecutioem injuriis appetitis, in libro quos de Spiritu sancto adversus Arianos pravitate cloquentissimè scripsit, & Evangelicè veritate roboravit, ait: « In Christum dicas, & Deum Patrem à quo unctus est Filius, & ipsum qui unctus est Filium, & Spiritum qui unctus dignatus: & si Patrem dicas Filium ejus & Spiritum oris ejus pariter indicatis: si tamen etiam id corde comprehendas. Et si Spiritum dicas, & Deum Patrem à quo procedit Spiritus, & Filium, qui Filii quoque est Spiritus. » Docet Beatus Ambrosius uno uno uto, Filio, vel videlicet, vel Filio, vel Spiritu sancto, totius Trinitatis fieri comprehensionem; & demonstrans tantam in tribus personis similitudinem; ut uno vocabulo tres personae constituantur, et in uno vocis distinctione, unum tamen agnoscant. Quod autem dicit à Patre procedere Spiritum, nulla hinc querita; nobiscum enim id fatemini: quod autem à Filio nuncupato, Spiritum patrem nuncupari, qui Filius fit Spiritus, hinc à nobis dicitur: qui enim profertur diffingit Spiritum à Filio procedere,

pariter quoque diffingit dicere quod fit Spiritus Filius: si non enim ab illo procedit, non recedat dicitur Spiritus ejus; dicitur autem Spiritus Patris, quia procedit à Patre, ac per hoc, nuncupato Filio, non simul intelligitur nuncupatio Spiritus sancti; non enim potest alius nuncupatione comprehensus ostendi, cujus non est Spiritus; non est autem ejus à quo procedit, sanctus autem Ambrosius dicit quia Filius fit Spiritus, procedit igitur à Filio.

In consequentibus idem loquitur: « Qui Spiritum sanctum negabit, & Deum Patrem negabit, & Filium; quomam idem est Spiritus Dei, qui Christi Spiritus est: unum autem esse Spiritum, nemo dubitavit. » Quarta si unicus, quanta communitas substantias Spiritus cum Patre Filioque monstrat, dum dicit: quia qui negat Spiritum, negat quoque patrem Patrem & Filium, quia unus Spiritus est amborum. Unde namque Patris est? quia procedit à Patre: hinc quoque Filius pariter est, quia procedit à Filio: non enim dico, sed unus est Spiritus: nec enim alius dicitur esse Patris, & alius Filius Spiritus, sed unus amborum; procedit igitur ab utroque. In posteroribus: « Non ergo quasi ex loco mittitur Spiritus, aut quasi ex loco procedit, quando procedit ex Filio, sicut ipse Filius cum dicit, de Patre procedit & veni. » Manifestè Spiritum ex Filio procedere testatur. Verum nec illa processio de corporalibus spatis metiatur, ipse Filius hanc opinionem excludens, ait de Patre, *Procedit & veni*. Procedit autem Filius de Patre, non spatio loci, sed naturae egressu: procedit Spiritus sanctus à Filio nec loci spatio, nec naturae egressu, sed existentiæ processio.

Inferas loquens de processione Filii ex Patre sic inquit, « Neque cum de Patre exit, de loco recedit, & quasi corpus à corpore separatur. Neque cum est cum Patre, tamquam in corpore corpus includitur: Spiritus quoque sanctus cum procedit à Patre & à Filio, non separatur à Patre, non separatur à Filio. » Praecipue ille Doctor, & clarissimus Christi Confessor, dicens procedere Spiritum sanctum à Patre, procedere & à Filio, Arianis adversus quos agebat, blasphemandi iussu occasionem, ait, qui dicebant eum fore creaturam, & minorem non solum Patre, verum etiam Filio, victoriam palmam referens: verum audientes eum ex utroque procedentem, cognoscerent Patris Filioque consubstantialitatem, & pariter cum eis coaeternitatem & coequalitatem. Ex infernis Filium dicentem testatur: *Qui diligit me, servum meum servabit; & Pater meus diligit me, & ad nos venimus, & manserimus apud nos factum.* Sic igitur venit Spiritus, quemadmodum venit Pater, quia ubi Pater est, ibi est & Filius; & ubi Filius, ibi est & Spiritus sanctus. Quod est autem quod ait, quia ubi Pater est, ibi est & Filius, nisi quia Filius de Patre natus est, à quo nunquam dividitur: & quod est, ubi est Filius, ibi est Spiritus sanctus? nisi quia de Filio procedit Spiritus sanctus, à quo nunquam separatur, & insubstantialem ostendit totius Trinitatis consubstantialitatem, eum Filium testatur semper in Patre esse, & Spiritum sanctum semper esse in Filio, ut ubi Pater sit, sit & Filius; & ubi Filius, sit quoque Spiritus sanctus, non loco, non tempore, non voluntate, non actione, non essentia divisi. Item posterius: « Sicut Pater tradidit Filium, & Filius ipse se tradidit: accipe quia Spiritus sanctus cum tradidit: scriptum est enim: »

est: credentes, plures tamen hanc Deum appellari Gregorius ait: hinc enim, quia in scripturis aliquam Deum appellatur. Quod cum ponderandos quippe Paulum in processum esse intelligit, ut inde eandem Iulianam Christianam

ides doctrinam pati possit, à Spiritu sancto Deo appellando servavit: nec in hunc diligit & recipit non Gregorius testatur, sed etiam Iulianus Magnus ejus sermones assuet exhibet.

Ibid. cap. 10.

Joan. 3. 14.

Ibid. 16. 10.

Ibid. cap. 10.

Ambrosius. lib. 1. de Spiritu sancto cap. 10.

¶ **Tunc** *Jesus dicitur esse in desertum à Spiritu, ut tentaretur à Diabolo. Ergo & Spiritus diligens tradidit Filium: est enim una charitas Patris & Filii. Dumque charitatem unam esse à Patre & Filio, testificatur unum esse Spiritum utriusque: est enim Spiritus charitas. Dicit Apostolus: *Fructus enim Spiritus charitas.* Manifestatur ergo Spiritus à Patre & Filio procedere, quoniam est charitas: non enim potest charitas Patris esse nisi de Patre procedat: quia significandi charitatem accipit: neque ipsa charitas potest esse, nisi procedat à Filio: quomodo quæ sitigit charitas, ex ipso procedit: & quomodo una charitas est Patris atque Filii, unus Spiritus est utriusque procedens ab utroque.*

In secundo libro sic dicit: « De Filio Spiritus sanctus accipit. Accipit autem per unitatem substantiæ, sicut accipit à Patre Filius. » Hoc dicens, nomine clarissime docet, quid accipit Spiritus sanctus à Filio: & quod accipit, procedendo accipit; quemadmodum Filius quod accipit à Patre, non dendo accipit. Nam aliud potuit accipere Spiritus sanctus à Filio quod aut non habebat, cum licet unus substantiæ cum Filio, unus potestate: & quæcumque Filius habet, habet etiam & Spiritus sanctus: si subjungit sanctus Ambrosius testimonium ex Evangelio: *Ite, inquit, me clarificabit, quia de meo accipit. & annuntiabit vobis. Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt: propterea quæ de meo accipit. & annuntiabit vobis.* Subjungitur: *Quid igitur hæc videtur dentas unitate? Quæ habet Pater, Filii sunt: quæ habet Filius, accipit & Spiritus. »* Hæc sancti Ambrosii verba planissime testantur Spiritum sanctum à Filio substantialiter procedisse, ut namque: *Quæ habet Pater Filius sunt, id est, substantiæ unitatis de Patre, quæ sunt Patris sunt & Filii: similiter & Spiritus sanctus substantialiter procedens de Filio, accipit à Filio, ut quæcumque Filius habet, habet & Spiritus, id est, ut sit ejusdem substantiæ cum Filio, sicut est Filius ejusdem substantiæ cum Patre. Item in consuetudinibus: « Quod loquitur Filius, loquitur & Pater; & quod aut loquitur, loquitur & Filius: & de Spiritu Filius Dei dicit: « *Non enim loquitur à se, hoc est, non sine me, & Patris communiōne (non enim divisus ac separatus est Spiritus) sed quæ a Patre loquitur: auditur videlicet per unitatem substantiæ, & proprietatem scientiæ. »* Dum confiteretur Doctor ille Catholicus Spiritum sanctum non loqui sine Patris Filiique communiōne, videlicet loquente Spiritu, loquitur Pater, loquitur & Filius, testatur eandem esse Patris & Filii substantiam, et, eandem operationis, nec divisum, nec separatum. Et quod addidit: *Quæ audit loquitur, processionem ejus insinuat: non tamen quibusdam inter-Christiis, vel aliquibus firmiteribus audit Patris Filiique locutionem Spiritus, cum sit ejusdem substantiæ. Et sic dicit Filius:**

Quæ quæ a Patre meo, non feci vobis: nascendo videlicet de Patre, & in Patris substantiâ permittendo, non aliquibus intervallis Patris locutionem percipiendo: sic & Spiritus quæ audit loquitur, procedendo scilicet de Patre à filioque, quæ substantiæ unitatis manens in utroque, & procedens ab utroque, audit quæ loquitur per unitatem substantiæ & proprietatem scientiæ.

Et infra: « Omnia Patris habet Filius, qui ut: « *Omnia quæ Patris sunt, mea sunt. & quæ accipit ipse per unitatem naturæ, ex ipso per eandem unitatem accipit Spiritus: sicut ipse Dominus. »* **Jesus** declarat de Spiritu suo dicens: *propterea dico, De meo accipit. & annuntiabit vobis. »* Dicitur omnia Patris quæ sunt habere Filium, rursus & omnia quæ accipit ipse à Patre, per unitatem natura-

tem Spiritum accepisse ex ipso, id est ex Filio; non per manus, licet dicitur Filium ex Patre natum, id est, ex potestate substantiâ, Spiritum quoque sanctum ex Filio procedere, id est, ex substantiâ; & sicut Filius nascendo omnia quæ Patris sunt, accipit sic & Spiritus sanctus procedendo de Filio, quæcumque sunt Filii suscipit: Et infra: « Quod ergo loquitur Spiritus, Filius est: quod dedit Filius, Pater est. » Igitur si quod loquitur Spiritus Filius est, manifestè dicitur ut testatur quæ quæcumque Spiritus habet, à Filio suscipit, quia procedit ex ipso: & si quod dedit Filius, Pater est, cui verò dedit? Numquam Spiritus sanctus qui de illo procedit: & si quod dedit Pater est, accipit de Patre nascendo Filius, ut ex ipso procedat Spiritus sanctus. Subjungit: « Itanquid à se quæ Filius loquitur aut Spiritus, quia nihil extra se Trinitas loquitur. » Totâ Trinitas in Patre, Filio, Spiritu, consistit. Nihil autem loquitur Filius à se, quia non est à se, sed à Patre. Similiter: nihil loquitur Spiritus à se, quia non est à se, sed à Filio: solus autem Pater ex nullo. Ergo cum loquitur Filius, totâ Trinitas loquitur; & cum loquitur Spiritus, totâ Trinitas loquitur; & cum loquitur Pater, totâ Trinitas loquitur; quia nihil est à se Trinitas loquitur, quia non dividitur à se, nec separatur.

Item epistolæ Operis in tertio libello: « Nam secundum divinitatem non super Christum est Spiritus, sed in Christo: qui sicut Pater in Filio, & Filius in Patre: ita Dei Spiritus & Spiritus Christi in Patre est & Filio. » Sanctus Ambrosius dicens secundum divinitatem Spiritum non esse, super Christum, sed in Christo, discernit humanitatem ejus à divinitate. Legimus in Evangelio, quia venit Spiritus sanctus super Salvatorem, & mansit super eum: & Pater loquitur Jobanai: *Super quem videtur Spiritum descendentem & manentem super eum. Itaque secundum humanitatem vult Spiritus super Christum, & mansit super ipsum; ut verò secundum divinitatem manet in Christo, quantum æqualis est ipsi, utriusque substantiæ cum ipso: sicut & de Patre scribitur, quod manet in Filio, & Filius in Patre. Quod subjungit, Spiritum Dei, & Spiritum Christi in Patre manere, sic Filio, testatur unum utriusque Spiritum, eo quod ab utroque procedat, & maneat per consubstantialitatem in ambobus: subjungit: *Manet enim in Deo, quia ex Deo est, sicut scriptum est: « Non autem non Spiritum habet in mundo: accipimus, sed Spiritum qui ex Deo est: »* Et manet in Christo quia à Christo accipit, & in Christo est. Quæ iterum scriptum est: *Ille de meo accipit.* Unde iterum ex Deo Spiritus: nempe quæ procedit ex Deo. Et unde accipit à Christo? Certe quæ procedit à Christo. Et unde manet tam in Deo quam in Christo? Propterea quæ consubstantialis est utriusque. Dicit in sequentibus loquens de Antichristo: « *Quem Dominus Jesus interfecit Spiritu vero suo. Fidei non acquiritur gratia est, sed iniquitas manet unitas, quæ neque Christus sine Spiritu, neque Spiritus potest esse sine Christo: non enim potest divinitate unam separare. »* Hæc quoque sanctus Ambrosius humanitatem ac divinitatem Christi separationem ostendit, non quod alius sit homo, & alius Deus Christus, sed quod perfectus Deus, & perfectus homo, sit unus Christus: homo tamen gratia factus est Deus: Deus verò natura existit Deus. Itaque cum dicitur: *Quem Dominus Jesus interfecit Spiritu vero suo.* Et subjungitur, non hic acquiritur gratia esse: humanitatem remota, si Spiritus oris, quo fit Antichristus interficiendus, divinitatis intelligatur Spiritus, videlicet Spiritus sanctus, qui est in sanctâ Trinitate una persona: ut quod ait, *Quem Dominus Jesus interfecit Spiritu**

Lib. l. c. 1.

Joan. l. 31.

1. Cor. 3. 16.

Joan. 16. 16.

1. Theo. 1.

Ibid. cap. 7.

& cap. 8.

Mat. 6.

Gal. 3. 16.

Ibid. Lib. 1. cap. 16.

Joan. 16. 16.

Ibid. 16.

Joan. 16. 16.

Ibid. 16. 11.

Joan. 16.

Ibid. 16.

oris sui, Spiritum sanctum intelligas, qui sit Spiritus Domini Jesu. Simul videndum, quia cum de eodem Spiritu dicitur quod sit Spiritus oris Domini, & nunc dicitur quod sit Spiritus oris Domini Jesu, clarissime monstratur Spiritus sanctus procedere ex ore Domini Jesu, non quod secundum divinitatem eo habeat, sed quod de substantia illius procedat; quemadmodum dicitur Spiritus oris Domini, quoniam procedit de Patre substantia. Igitur evidentialiter monstratur assertio procedere Spiritum tam de Patre quam de Filio, dum legitur quod sit Spiritus oris & Patris & Filii.

Proficiscitur beatus Ambrosius Individuum manere unitatem tam Christi quam Spiritus sancti, neque Christum sine Spiritu, neque Spiritum posse esse sine Christo. Non potest esse Christus sine Spiritu, tamquam sibi consubstantialis, & quae ex se procedat; neque rursus Spiritus potest esse sine Christo, tamquam cum consubstantialis est, & à quo accepit quemque Christus habet. Connecitur causa cur non sit, videlicet quoniam non potest divinae naturae unitas separari. Hoc dicitur factorem naturam Christi, naturam esse Spiritus, & naturam Spiritus naturam esse Christi, nec unitas compagem aliquo modo posse separari, praeter quam filius natus, Spiritus vero procedens; sed haec non substantiam facit, sed relationem ostendunt. Inferius loquitur: Lectum est, quia Verbi gladius Spiritus sancti similiter lectum est, quia Spiritus sancti gladius Verbum Dei sit. Et nonnullis per assumptionem interponitur colligendo conclusit, ita: Cum igitur Verbi gladius Spiritus sanctus sit, & Spiritus sancti gladius Verbum sit, utique unitas est potentia. Sed gladius Verbi, quid est nisi ipsum Verbum? Et gladius Spiritus quod est, nisi ipse Spiritus? Ex quo colligitur quia Spiritus sanctus Verbi est Spiritus, cuius est gladius, & Verbum Spiritus sancti est, cuius est gladius; quoniam nec Verbum sine Spiritu sancto, nec Spiritus sanctus sine Verbo, quoniam unus sunt operationis, ejusdemque potentiae. Cum ita sit, non possunt substantiae separari, neque voluntate dividi; igitur unus substantiae uniusque voluntatis Filius & Spiritus sanctus exsurgens, procedit alter ab altero, id est, Spiritus ex Filio, quoniam Filius uterque de Patre, omnia que nascendo accepit à Patre, dedit Spiritui, non quia minori, nec tamquam exarcano, sed tamquam à se procedenti.

Videndum autem quia cum dicitur Spiritus sancti gladius Verbum, & Verbi gladius Spiritus sanctus, non personarum sit conjunctio, sed substantiae monstratur copulatio, ut unus sint substantiae, cum non sint unius personae. Est autem alter ex altero, Spiritus videlicet ex Filio, non vero Filius de Spiritu, sed de Patre. Hoc modo sanctus Ambrosius de Spiritu sancto sentens atque disputans, non Imperatoribus Generorum, Gratiano videlicet & Theodosio Majori, quorum temporibus insitit, vel ingratus vel haereticus visus est, qui totum sanctum verum amore coluerunt, & praecipua veneratione semper habere. Cuius disputatio, & pro Catholicae fide labor indefessus, Arianos Ecclesiam impugnantes expugnavit, vicit, oppressit. Valde nunc vos Imperatores quorundam fideles, vel idem descendere, vel religionem imitari: ecce negando spiritum sanctum à Filio procedere, Catholice obvias fecistis manus Episcopis, qui Arianos pravè de Spiritu

sancto sentientes protrivere, & vestrorum majorum, Romanorum videlicet Imperatorum, pietatem evectis, qui hanc fidem semper colere, & pro ea decertantes multa veneratione dilexere.

CAPUT V.

DIENUS Alexandrinus, & corporalibus quidem à puero aspectu oculis, verum spiritali visioe factis illius re, in libro quoniam de Spiritu sancto scriptis, sic inquit: Igitur quicumque communicat Spiritui sancto, statim communicat & Patri & Filio. Et qui charitatem habet Patris, habet eam à Filio contributam per Spiritum sanctum, & qui participat ex gratia Jesu Christi, eandem gratiam habet à Patre per Spiritum sanctum. Ex quibus omnibus apparet eandem operationem esse Patris & Filii & Spiritus sancti. Diligenter [quae] dicit, retractemus, At ergo: Quicumque communicat Spiritui sancto, is autem communicat Spiritui, qui participat illi, ut Spiritus, & ille statim communicat & Patri & Filio: participat enim illi factus tam Patris quam Filii per Spiritum sanctum. Monstratur ex hoc Spiritus consubstantialis esse Patris Filiaeque, & adeo consors, ut non possit haberi Spiritus, nisi pariter habeatur Pater & Filius. Subjungit: Et qui charitatem habet Patris, habet eam à Filio contributam per Spiritum sanctum. Superius consubstantialitatem tantummodo Patris & Filii monstravit, jam verò doctrine accipit processionem Spiritus. Charitatem autem Patris appellat Spiritum sanctum, sicut ex posterioribus approbatur, dicitur eam contributam per Spiritum sanctum. Non enim tribuit Spiritus sanctus nisi propriam manus cum tribuit charitatem. Et de charitate scribitur quod sit Deus; ergo tribuens charitatem Spiritus, semetipsum tribuit, quoniam ipse charitas est: sed haec charitas Patris esse dicitur, quoniam Spiritus, Pater est Spiritus: & unde illius Spiritus? quia procedit ex ipso: non enim tractaturam unus est Spiritus, ut sit alteras quam Patris substantiae. Quapropter non tamquam ab eo creatus ejus esse dicitur, sed tamquam consubstantialis, & ex illo procedens. Dicit autem habenti charitatem Patris, contributam à Filio per Spiritum sanctum; quemadmodum igitur contribuit Filius manus Spiritus sancti? Videlicet velut cooperatur Patri Spiritui, sed quemadmodum potest tribuere sibi coequaltem: vel alteras, id est Spiritus sancti donum? Certè quia charitas, quae est Patris, & quae à Filio contribuitur per Spiritum sanctum, eadem est Fili; quia quae unque sunt Patris, sunt & Filii. Sed non quid charitas quae est Spiritus sanctus, sic est Fili, ut sit creatus; nequam profertur; sed tribuitur à Filio, quia procedit ex illo; & est Fili, quoniam consubstantialis est illi.

Subjungitur: Et qui participat ex gratia Jesu Christi. Gratiam hoc in loco Jesu-Christi dicit, quam superior charitatem Patris appellavit. Quia est autem quod gratiam Jesu-Christi nunc dicit, quam consistit esse manus Spiritus sancti? Proculdubio monstrat à Jesu-Christo contribui, cuius esset gratia, ut sicut dicitur charitas Patris, quae procedit à Patre, sic eadem charitas, quam appellat gratiam Jesu-Christi, procedere cognoscatur à Jesu-Christo. Eandem autem gratiam quisquis habet Christi, dicit et datam per Spiritum sanctum; ut quidem videamus cooperantem sibi totam Tri-

c. DIENUS Alexandrinus] Hunc D. Ilym librum, Aeneas Patricius, Ratramni corbiciensis, in eo opere quod Ratramni subest scriptus, videtur ab H. 1003960 in Lucanum

fronem vestrum esse. Idem deinde scriptus Auctoris Hae. Dialog. lib. 2, cap. 24.

natam, & tenemus Spiritum sanctum, qui est
 charitas Patris & Filii, procedere tam à Patre quam
 à Filio. Subsequitur: « ex quibus omnibus appro-
 batur eandem operationem esse Patris & Filii &
 Spiritus sancti. » Quorum autem est eadem ope-
 ratio, una est quoque voluntas: & quorum una
 voluntas, una est substantia. Hinc est quod sub-
 jungit: « Quorum autem est una operatio, una
 est & substantia; quia que ipsam substantiam
 « sunt, eandem habent operationes: & que
 « aliter substantiam sunt, dulcius atque diventer.
 Approbat Spiritum sanctum unum cum Patre Filio-
 que substantiam, quoniam eandem cum eis habet
 operationem. Sed offensum est superioris Patris & Filii
 Spiritum esse, quoniam procedat tam à Patre quam
 à Filio. In posterioribus ait: « Cum enim dicunt
 « in tempore respondendi, nimirum Filium, doceri
 « discipulos à Spiritu, qui debent respondere, in-
 « sequentibus ait: *Ego enim dabo vobis sapientiam*
 « cui non poteram resistere & contradicere. Ex qui-
 « bus ostenditur sapientiam, quæ discipulis datur à
 « Filio, Spiritus sancti esse sapientiam; & doctrinam
 « Spiritus sancti, Domini esse doctrinam. » Quomodo
 autem sit sapientia, quæ datur à Filio, Spiritus
 sancti? Non aliter, nisi quia procedit Spiritus
 sanctus à Filio, cujus sapientia, sapientia est quo-
 que Spiritus sancti. Et quomodo doctrinam Spiritus
 sancti, doctrinam dicit esse Domini? Valde hoc co-
 quod omnia que sunt Spiritus sancti, sunt etiam
 doctrinam Jesu Christi, quoniam procedit ex ipso.
 Unde subiungit: « Uniusque & nature & volun-
 « tatis consortium Spiritus esse cum Filio. » Testatur
 hæc Spiritum sanctum procedentem à Filio, dom-
 inum de nature & voluntatis sit Spiritus cum Filio:
 alioquin si non procedat ab ipso Spiritus, non est
 ejusdem voluntatis, cujus est Filius; nam quæ se-
 parantur consortio, separantur etiam voluntate.
 Dicit etiam: « Et quia superior demonstratam est
 « socium esse per naturam Spiritum Unigenitum Deo,
 « & Deo Patri: Filius verò & Pater unum sunt,
 « à justis illud: *Ego & Pater unum sumus*; individua
 « & inseparabilia secundum naturam ostensa est Tri-
 « nitatis. » Si per naturam sociatur Spiritus Unigenitus
 Deo, & Deo Patri, procedit ab Unigenito Deo.
 Quod si tantum procedit à Deo Patre, & non pro-
 ceat ab Unigenito Deo; Pater quidem sociatur per
 naturam, unigenito verò Deo non conjungitur:
 non enim jungi potest ei per naturam, à quo non
 procedit. Sed Auctor testatur esse socium hæc per
 naturam Spiritum unigenitum Deo: testatur ergo pro-
 cedere Spiritum ab unigenito Deo. Et quoniam
 indivisum & inseparabilem secundum naturam dixit
 esse Trinitatem, fatetur Filium de Patre genitum,
 Spiritum verò de Patre Filioque procedentem.
 Quod si de Patre docetur tantum procedere Spiritum,
 jam non est indivisus & inseparabilis Trinitas;
 quoniam Spiritus dividitur à Filio, à quo non pro-
 ceat: separatur ab unigenito, cujus non est Spiritus.
 Proceat hæc sit à catholicis membris impietatis
 opinio: est enim indivisus & inseparabilis secundum
 naturam sancta Trinitas; quoniam Pater de nullo,
 Filius verò de Patre genitus, Spiritus autem sanctus
 de Patre Filioque procedens.

Item dicit: « In alio quoque Evangelio legitur:
 « *Non enim vos estis qui loquamini, sed Spiritus Pa-
 « tris vestri qui loquitur in vobis.* Si ergo Spiritus
 « Patris in Apostolis loquitur, docens eos que de-
 « beant respondere, & que docentur à Spiritu, sa-
 « pientia est, quam non possumus aliam præter Fi-
 « lium intelligere: liquid apparet ejusdem nature
 « Spiritum esse cum Filio, & cum Patre: cujus est Spi-
 « ritus. Porro Pater & Filius unum sunt. » Dicit Ab-
 « rones ille sapientiam, quomodo docet Spiritus Patris
 « Apostolos, Filium esse. Si sapientia filius est, &
 « Spiritus sanctus sapientiam, quæ filius est, loquitur
 « in Apostolis, accipit à Filio. Quomodo autem
 « accipit? procedendo certe, non participando: quod
 « ante non habuerit: non enim fuit aliquando Spi-
 « ritus sine sapientia, sed accipit à Filio ut semper. Sic
 « sapiens, ab ipso procedens; quia unum est nature
 « cum Filio & cum Patre, cujus est Spiritus: quod
 « sic non dicit, ut non etiam Spiritum illi signifi-
 « care; cujus sapientiam dicit loqui Spiritum, sed
 « quia superior dicit: *Non enim vos estis qui lo-
 « quimini, sed Spiritus Patris vestri.* Nam dicit in
 « posterioribus: Porro Pater & Filius unum sunt. Si
 « Pater & Filius unum sunt, Spiritus qui Patris est,
 « est etiam & Filii; ac per hoc ex utroque procedens.
 « In posterioribus cum non pauca de Patris & Filii &
 « sancti Spiritus consubstantialitate tractasse, con-
 « cludit: « Ex his colligitur, quomodo indivisa
 « sit substantia Trinitatis, & Patrem tamen verè
 « Filii esse Patrem, & Filium verè Patris Filium, &
 « Spiritum sanctum verè Patris & Deitatis Spiritum;
 « & insuper sapientie & veritatis, id est, à Deo.
 « Si ergo Pater Filii Pater est, quia genus illum; &
 « Filius Patris Filius, quia genus est ab illo; &
 « Spiritus sanctus verè Pater Spiritus, quia procedit
 « ab illo, consequenter & sapientie & veritatis, id
 « est Filii Dei Spiritus est, quomodo procedit à Filio,
 « id est procedit à veritate, procedit à sapientia,
 « procedit à Deo, id est Filio: alio namque cum dixit
 « Spiritum sanctum Spiritum esse veritatis, intulit,
 « Et Dicit esse Spiritum, « personam Filii volens in-
 « telligi. Sed ne inobscuro locutione confunderet, ait
 « in consequentibus, « Spiritum sapientie & veri-
 « tatis, id est Filii Dei.

In posterioribus inquit: « Porro jam frequenter
 « ostendimus eisdem esse operationem Spiritum, cu-
 « jus est Pater & Filius, & in eadem operatione unum
 « esse substantiam, & recipere eorum que: « non
 « sunt, operationem quoque non esse diversam. »
 « Operatio Spiritus eadem est que & Patris & Filii
 « operatio; quoniam consubstantiam est utriusque
 « tanquam procedens ab utroque: non enim potest
 « eisdem operatione conjungi, si non ab utroque
 « procedat: dividitur namque substantia quibus pro-
 « cessione non coheret, nec aliter potest vel Patri vel
 « Filio substantialiter copulari, quomodo ut sit sub-
 « stantia, Spiritus accipit tam à Patre quam à Filio
 « procedendo. Item mirà: « In consequentibus de
 « Spiritu veritatis, qui à Patre mittitur, & sit pa-
 « tris, Salvator ait: *Non enim loquitur à se-
 « metipso*; hoc est sine me, & sine meo & Patris ar-
 « bitrio; quia inseparabilis à me & Patris si volun-
 « tate: hoc enim ipsum quod voluit & loquitur,
 « à Patre & me illi est. Ego veritatem loquor, id
 « est, insipio quæ loquitur, si quoniam Spiritus ver-
 « itatis est. » Manifeste Doctor ille nos voluit Spiritum
 « sanctum esse à Filio: nam cum dicit: *Non enim*
 « *loquitur à semetipso*, ostendit eum à semetipso non
 « esse; propter quod explanans quod dicit: « Hoc
 « est sine me, & sine meo & Patris arbitrio; » ostendit
 « à quo sit, qui non loquitur à semetipso, à Patre
 « scilicet est & à Filio, sine quibus, & sine quorum
 « non loquitur arbitrio. Et dicens: « Hoc enim ip-
 « sum quod procedit imperfectum erat. » Quomodo
 « hoc procedit latè coheret Ratione placide prætam
 « locutionem.

Mat. 28. 19.

Luc. 11.

Thil. 1b.

Thil. 16. 19.

Mat. 10. 20.

« Sapientia Spiritus] Totum hoc quædã est à maxime
 in textum translucere avaritiam, tam atque hoc tantum
 legatur, quod spiritus qui loquitur ego verum loquit, s-

quidem, quod procedit imperfectum erat. » Quomodo
 hoc procedit latè coheret Ratione placide prætam
 locutionem.

si cum quod subsistit & loquitur, ego veritas loquor: ostendit subsistentiam Spiritus esse à Filio. Et si cum loquitur Spiritus, loquitur veritas, hoc est Filius, ostendit quia quod loquitur, & quod subsistit Spiritus, accipit à Filio. Et inculcans idipsum velut à aperiens quod dicitur, faciens; id est, inspiro quæ loquitur. Quomodo inspirat? nimirum cum ab alio procedit & conuolat. Si Spiritus Spiritus veritatis est: quod est dicere, Spiritus Fili est. Quibus omnibus demonstratur quod sic Spiritus Fili, & quod inspiro à Filio, id est procedit ab illo. Et quia quod loquitur Spiritus, & subsistit Spiritus; accipit à Filio, non tamquam minor, sed tamquam consubstantialis, & ex illo pro. d. n. s.

Item infra: « Loqui ergo Patrem, & audire Filium; vel è contrario, Filio loquente audire Patrem, eisdem naturæ in Patre & Filio, consensuque significatio est. Spiritus quoque sanctus, qui est Spiritus veritatis, Spiritusque sapientiar, non potest Filio loquente audire quæ nescit; cum hoc ipsum sit quod profertur à Filio. » Dicitur loquentem Patrem audire Filium, demonstrat Filii naturam esse Patre: similiter Filium loquentem audire Patrem, Patrem nescit quæ nescit Filium; & quo sunt unius nature Patre & Filio, sunt etiam eisdem consensu; ad hoc sit loqui Patrem ad Filium vel Filium ad Patrem, in unum consensum voluntatis venire: neque diversimodum aliquid Existere. Si tamen quoque sanctum veritatis Spiritum [&] Spiritus consensu, Spiritum in se declarat, de quo dicit, quia non potest Filio loquente audire quæ nescit; quantum cum sit eisdem cum Filio subsistat, procedat que de Filio, quæ loquitur Filium, loquitur & Spiritus sanctus; quoniam hoc ipsum quod est Spiritus, loquitur Filio est ad Spiritum, prædicti Dicitur dante. Qui cum dicitur non potest Spiritum sanctum Filio loquente audire quæ nescit, mox dicitur: « Cum hoc ipsum sit quod profertur à Filio; » hoc est prolatio Filii substantia est Spiritus: nam dicitur; cum hoc ipsum sit, substantia Spiritus: quod profertur à Filio, hoc est quod loquitur Filium. Si quod loquitur Filium, Spiritus sanctus est, quemadmodum Doctor ille testatur, non potest argui quod à Filio procedat Spiritus: siquidem loquendo à Filio procedit quod de eo cum hoc idem sit Spiritus quod profertur à Filio, procedit omnino Spiritus à Filio.

Subiungit: « Denique ne quis alium à Patris & Filii voluntate & libertate diceret, scriptum est: Non enim a seorsum loquitur, sed sicut auctor loquitur. Cuiusmodi etiam de templo Salvatore ait: sicut a seorsum. » Voluntas Patris, voluntas est Filii, & libertas utriusque Spiritus amborum: quoniam chorus, quæ est Spiritus, sicut voluntas in Patre & Filio; neque potest voluntas Spiritus à voluntate Patris & Filii huiusmodi. Ad hunc huiusmodi est utriusque, sic eisdem voluntatis amborum. Et sicut voluntas Filii in actu de Patre, sic voluntas Spiritus procedit à Filio, hinc est quod ait de Spiritu: « Non enim à seorsum loquitur, sed sicut auctor loquitur. » A quo dicitur à Voluntas à Filio, de quo procedit. Et audire Spiritum, procedit est à Filio: sicut & audire Filium, nescit est de Patre; nam non aliud est audire Filium, & aliud nescit, sed idem utriusque: sic enim aliud nescit est audire Spiritum, & aliud procedit, sed unum est utriusque. Et infra: « Scyptum est enim: Quæcumque ille facit (hanc dicitur quia Patre) hæc etiam Filius facit similiter. Quod si operante Patre & Filio, non potest credendum primo & secundo, sed iuxta idem tempus operantem eodem & simili, subsistunt utriusque quæ sunt: & Filii non potest

à semetipso quid facere, quia à Patre non potest separari: sic & Spiritus sanctus nequaquam separatus à Filio, propter voluntatis naturæque consuetudinem, non à semetipso creditur loqui; sed iuxta verbum, & veritatem Dei, loquitur universa. » Patre & Filio eadem operantur, non alio tempore Patre, & alio Filio, sed eodem simul & eodem tempore: nec potest Filium separatum operari, quoniam non dicitur à Patre, nisi sit natus ex Patre, & eisdem subsistat cum Patre: sic & Spiritus sanctus non loquitur à semetipso separatus à Filio, quoniam procedens à Filio consors est nature Filii voluntatis & eisdem, cuius & Filii: non enim voluntas dicitur quæ natura conjungit, sed iuxta verbum & veritatem Dei loquitur universa, quoniam à verbo & veritate procedens percipit quod loquitur; non enim aliud est quod procedit, & aliud loquentem esse, sed percipit loquentis procedentis est existentia, quemadmodum existentie processio, loquentis acceptio.

Et infra: « Quomodo igitur supra de naturis in corporalibus disputant intelleximus, sic & nunc Spiritum sanctum à Filio accipere, id quod sua natura iure, cognoscendum est, & non dantem & accipientem, sed unum significare substantiam, quodammodo & Filii eadem à Patre accipere dicitur, quæ est ipse subsistens: neque enim quod aliud est Filium, exceptis in quæ ei datur à Patre, neque alia substantia est Spiritus sanctus, præter id quod est datur à Filio. » Confirmat præcedentem & dicit à Filio dicitur, & dicit Spiritum sanctum à Filio accipere id quod sine natura iure, quod est, naturam Spiritus ex Filio esse, & non sit aliud accipere Spiritum à Filio, quoniam procedere de Filio; neque dantem & accipientem intelligentiam tamquam alterius & alterius substantiæ, sed personam Filii dantem, ut existat Spiritus, & personam Spiritus accipientem, ut procedat à Filio. Et confirmat opinionem suam ex eo quod Filium accipere dicitur à Patre: non enim aliud est Filium, & aliud est quod percipit à Patre; sed à Patre percipit Filium subsistentem: quod claris affirmat prosequendo: « Neque enim quod aliud est Filium, ex hoc ut his quæ ei dantur à Patre. » Quod est, non licet accipere quæ dantur à Patre Filio à substantia Filii, sed data Patre substantia est Filii, quoniam nascendo percipit omnia quæ sunt Patris sic & de Spiritu hoc dicitur, quod non sit alia substantia Spiritus sancti præter id quod ei datur à Filio: hoc est, non est aliud Spiritus sanctus, & aliud quod Spiritus sanctus datur à Filio, sed donum Filii substantia est Spiritus sanctus. Quæ manifestè commendat Spiritum sanctum esse de Filio, non tamquam partem, sed tamquam totam, quod est Filium; quia quæcumque sunt Filii, sunt & Spiritus sanctus: & accipit Spiritus sanctus à Filio, procedens ab illo sicut consubstantialis, & habens omnino quæ sunt Filii. Inferens: « Denique accipere intentionem inferens quemadmodum dicitur, de meo accipit, & proinde ad ista quæ habet Patre, mea accipit: proinde dicitur, de meo accipit. » Quod autem accipit volens; quemadmodum loquens, licet à Patre procedat Spiritus veritatis; & dicit Deus Spiritum sanctum sententiam potentibus sic; tamen quia omnia quæ habet Patre, mea sunt, & sic ipse Spiritus Patris meus est, & de meo accipit. » Hoc dicit non docet Spiritum à Filio procedere, sicut procedit à Patre: est enim Spiritus veritatis, videlicet Christi, qui veritatis est: & quia Filium habet omnia quæ Patris sunt, sic ipse Spiritus Patris testatur quod est Filium, & accipit de Filio. Quod accipit; omnino subsistentiam de illo procedens.

Joan. 16. 13.

Ibid. 16. 13.

Ibid. 16. 13.

Joan. 16. 13.

Ibid. 16.

In consequentibus: « Idem autem Spiritus Dei, & Spiritus Christi, adducens & copulans eam, » qui se habent, Domino Jesu Christo. Unde in sequentibus dicitur: *Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est eius.* » Si qui est Spiritus Dei, est & Spiritus Christi, quemadmodum auctor ille fateretur; haud dubium non sunt duo Spiritus, et alius Patris, alius Filii, sed unus & idem utraque.

Et si Christi Spiritus est in qui Spiritus Dei Patris est; sicut procedit à Patre, sic procedat & à Filio; non tunc alius Dei Patris dicitur Spiritus, nisi quòd à Deo Patre procedit: sic non alter dicitur Spiritus Christi, nisi quia procedit à Christo: non enim est entitatis, quòd tamquam inferior possidetur; sed consubstantialis. Sic quoque quod addit, Spiritum Christi non habentem Christi non esse, de Christo facturum procedentem, quem dicit esse Christi; nec sufficere Christi, qui non habet Spiritum ejus; quoniam in quò non est Spiritus Christi, non est Christus: non enim habitatione separantur, qui substantialiter copulantur. Unde dicimus societatem quam habet Spiritus ad Christum, quòd habeat & ad Deum Patrem: non enim potest eorum societatem non habere, quibus est consubstantialis, & à quibus exiit. Inferius quoque: « sicut & in epistola Petri Spiritus sanctus esse Christi Spiritus comprobatur: » scilicet, inquit & excurrentes (idei est Prophetae de quibus est superius sermo superior) in quod aut in quale tempus significabit huius, qui in eis erat Spiritus Christi, testificans in Christo passionem, & ea quae post erant sequutura decreta. » Et paulo post: « Ille autem Spiritus sanctus dicitur est & Spiritus Dei: ut ibi: *ea qua Dei sunt nemo novit nisi Spiritus Dei.* » Eundem ergo fateretur Spiritum Christi, qui sit Spiritus Dei; ac per hoc de utroque procedentem; quoniam non sit aliud cur utraque dicitur Spiritus: aequalis est enim & consubstantialis. Item infra loquitur: « Per hoc quod ait: *si quis autem Spiritum Christi non habet, ipse non est eius.* Et interpretatur: *si autem Christum in vobis est, manifestissimum est demonstrare anteparabilem esse Spiritum sanctum à Christo; quia ubiqueque Spiritus fuerit, ibi & Christus est: & undecumque Christus pertinet dixerit, inde pariter procedit & Christus.* Illa societas Spiritus & Christi, quam doctore, non tantum voluntatis est, verum etiam substantialitatis, & non substantialitatis solum, verum etiam processionis: possunt enim voluntate conjugique substantialiter separantur: ut aliud quòd Christus loquitur discipulis: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus: vel quod in praesenti loco dicit, in quo est Spiritus Christi sic quoque Christus.* In quibus namque Spiritus Christi est, & Christus quoque pariter est: simul quidem sunt, sed voluntate, non substantialiter. Deus etenim & homo non unus, sed diversè sunt substantiae. Item possunt substantia copulari, sicutque naturae conjugi, ut Pater & Filius. Item copulantur substantia, non autem naturae, sed processione, Filii & Spiritus. Ergo dum dicit, ubiqueque Spiritus fuerit, ibi & Christus est; & undecumque Christi Spiritus dixerit, inde pariter procedit & Christus, monstrat societatem istam, non voluntate solum, substantialitatemque, verum etiam processionem, consistat; quòd spiritus non solum consubstantialitatis causet Christi, verum etiam exiit ab ipso.

Item postest Apostoli testimonium assumens, ait: « Non accepisti Spiritum servientis in timore, id est, non in similitudinem servorum, metu & non serare parum vos abintem à vobis, qui habetis vobis datum spiritum adoptionis, id est Spiritum sanctum, qui etiam Spiritus Patris, & Christi;

& veritatis dicitur atque sapientiae. » Quid per haec intinuat? nam veritas & sapientia Christus est (ut scriptura testatur, & non semel approbatum est,) Christus quoque Filius Patris est haud dubium. Affirmat Spiritum sanctum procedentem à Filio, procedentem à Christo; procedentem à veritate & sapientia; non quidem quod sint Spiritus diversè, quia non sunt quae posita sunt, quorum esse dicitur Spiritus, diversimodum substantiam significantis. Sapientia namque & veritas, & Christus, Filium praedicant; Christus propter humanam susceptum; veritas, quoniam ipse dicit: *Ego sum veritas.* Sapientia, quia Paulus testatur de ipso, quòd sit nobis à Deo factus Sapientia. Quid haec omnia colligunt? Procedit quòd procedat à Filio, ejus esse dicitur Spiritus; non enim vel pars ejus potest esse, vel aliquid Filio subiectum. Unde ergo dicitur? Processione, sive consubstantialitate: est consubstantialitate aequalitatem ostendit; aequalitas autem non subijctum; sed confertur. Unde ergo Spiritus Filii haud dubium quia procedit ex Filio.

Sufficiant ista de libro Didymi brevier collecta, qui dum talia de Spiritu sancto positus Alexandriae sententia & scribere, nec à Graecis, nec à Graecorum Imperatoribus esse vel reprehensus, vel communiōne suspensus: intelligebat enim qui per id temporis Imperatores; qui non solum Constantinopolim, verum etiam Romam regnabant, Catholicum esse dogma, fidem Apostolicam, perhiam haereticorum quae debellabat, & veritatis doctrinam affirmabat. Vos nunc Imperatores moderni, novi sectarum erroris insistentes, videte cujus sitis fidei; quoque habueritis in doctrina Christi magistros: nam istorum convincimus non esse discipulis, qui priores vestri fuerit, qui catholicam fidem roboraverit, qui pravi dogmatis inventa semper expugnaverit.

CAPUT VI.

His societas quid per eadem tempora Romana sentit Ecclesia de Spiritu sancto, ut comprobaverimus novam suam forte sciam quam produxit, sed olim à Patribus commendatam, & per universam tutius Ecclesiae corpus vindicatam, & contra diversa sentientes expugnatum; ostenditur pariter frustra fuisse reprehendi quod novum dogma praedicant, cum sit à prioribus nostris semper praedicatum.

PASCASUS antiquus Romanae sedis & Doctor & Diaconus, in libello, quem de Spiritu sancto scripsit, Didymi sequens Alexandrini vestigia, sic inquit: « Non cruciatur qualiter Deus sit, quoniam Deum esse manifestum est. Hic ratio late, veritas non late. Cur interrogos quomodo sit socius & aequalis Regi, quem regis constat esse & honoris & generis. Ex superfluo de nomine agitur inquisitio, ubi non est de similitudine dicitur. » Hoc adversus Arrianos, qui Spiritus sancti divinitatem denegabant, volentes consistere Patri Filioque consubstantialem, sed creaturam dicebant Filio subiectam, tamquam minorum, vos veraciter confutans, & Deum verum esse praedicat, & Patris, & Filii consubstantialitatem. Quid etiam de processione sentiat subdendo manifestat. « Ergo quia Spiritus sanctus ex utroque procedit ideo dicit: *Qui autem Spiritum Christi non habet, ipse non est eius.* Et alio loco: *in vobis est, & dicit: Accipite Spiritum sanctum.* » Testatur & Spiritum sanctum ex Patre Filioque procedere; sicutque assertionem roborat tam ex Apostolo, quam ex Evangelio, pariter ostendens, quia Spiritus non alter possit esse Christi, nisi

Jan. 1. 3.

1. Pet. 1.

1. Cor. 1. 10.

Rom. 8. 9.

ibid. 10.

Rom. 11. 10.

Jan. 1. 12.

PASCASUS de Spiritu sancto lib. 1. cap. 2.

Rom. 8. 9.

Jan. 1. 12.

procedat ab ipso : nec aliis dat Christus Spiritum infundendo, nisi ex substantiâ mittendo. Siquidem cum dicatur Spiritus Christi, relationem habere monstratur ad Christum : non verò tamquam servus : (non enim est creatura) sed tamquam ab illo capiens essentiam præcedendo, non creando vel generando. Similiter cum infundit cum mittendo : non mittit extraneum, nec aliunde quàm de propria natura : nec potest argui processus ejus à Filio, quoniam infundendo ex intus suæ divinitatis Filium emittit. Subjungit adhuc de eodem loquens Spiritus : « Utrum genitas an ingenuus sit requiritur : nihil ex hoc cloquia facta acciderunt, necesse est arripere deus in istis. Quod Deus scripturâ suis indicandum esse non credidit, interrogare, vel seare superflua curiositate te noluit. Hoc per venire debere judicavit ad conscientiam tuam, quod per te ad salutem curam. » Hæc adversus eos loquitur, qui Spiritus sancti personam, sanctæ Trinitatis derogantes, Deum esse non recipiebant, tantquam si Deus haberetur, vel ingenuus vel genitus confiteretur : si genitus, duo filii dicerentur ; & jam Salvator dictum non possit unigenitus ; essetque contra Catholicam fidem, que quidem confitetur credere se cum Deum Patrem omnipotentem, & in Jesu Christum Filium ejus unigenitum. Quod si confiteretur ingenuus, jam non unus Pater, sed duo comprobarentur ; & esset hoc nihilominus fidei Catholice valde contrarium. Creditus etenim in unum Deum Patrem omnipotentem. Tam perversa machinationibus præ fati eandemque respondet Doctores iste Catholicos, dicens Spiritum sanctum nec genitum, nec ingenuum debere dici, quod sanctæ scripturæ non loquitur : debere verò profecti quod affirmant, Spiritum sanctum esse Patrem Filioque consubstantialium, & de utroque procedentem.

In potestibus loquitur : « In actibus Apostolorum. Petrus de Domino Jesu Christo dicitur ista : dicit : *Dexterâ equare Ieri exaltatus, & promissus sunt Spiritus sancti accepti à Patre, & effusi hunc quem vobis & auditis.* In dextera Filius, in Deo Pater, ut nomen sui prophetice Spiritus sanctus designatur. » Hoc testimonio comprobavit Spiritum sanctum à Filio procedere, quem ab eo dicit effusum : non enim effudit nisi quod in se continebat, non vult in loco conclusum : sed tamquam in se substantialem emanentem : nec sic effudit ut sui vacationem læceret ; quemadmodum vas efficitur ex eum effunditur quod continebatur in illo : est iterum illud comparatum : est in divinis non alium. Cum enim vel Pater vel Filius Spiritum effudit, non se vacuat, sed sui muneri gratiam sine sui damno quibus vult communicat. Et istud ponens testimonium Agostinus : « *For amicus non effudit, loquitur, in carne, sed in Spiritu : si enim Spiritus Dei hoc effudit in vobis. Si quis autem Spiritus Christi non habet, hoc non est eius.* Dum dicit Spiritum Dei, & in se confiteretur Spiritum Christi, advenit quia hic personam Christi sub Dei appellatione designat. Aut si hic Patrem, cujus Spiritus sit, sub Dei unigenitose significat, ecce hic Spiritus per unitatem substantiæ, & Patris & Filii esse Spiritus declaratur, & merito procedere ex utroque designatur, & ut vinculo Trinitatis distinctam personam habere perspicitur ; & qui Spiritum sanctum non habet, nec Christum habere monstratur. Deus itaque Spiritus sanctus, quo negato negatur & Christus, qui dicit : *Nemo venit ad Patrem nisi per me.* Qui Spiritum sanctum vacuus est, Christi non est, & perdit viam quâ perveniret ad Patrem. » Multis ostendit rationibus Spiritum sanctum & Deum esse, & consubstantia-

lem Patris & Filii, & ex utroque procedere, nec à vinculo Trinitatis posse discerni, cum sit æqualem, cujus & Pater & Filius est, nature. Et siculcar Christum habere non posse, qui non habeat Spiritum sanctum : & quoniam Deus est Spiritus sanctus, qui negaverit Spiritum, consequenter negare & Christum : quod non ferret, si non in Christo maneret, & ei consubstantialiter existeret. Manere verò in Christo, & consubstantialiter esse Christo, Spiritum procedentem ab eo demonstrat : non enim potest, nisi procedat ab illo, in quo manet, & ei consubstantialiter inhaeret ; & cum via sit Christus ad Patrem, qui Spiritum non habet, viam Christum habere non valet : non enim alterum habere quoniam potest præter alterum, qui nec substantiam dividuntur, nec manent. Propter quod Spiritus sancto vacuus, Christo quoque vacuus invenitur ; qui qui fontem non habet, siccus irriguo non inundatur. Quibus omnibus evidenter ostenditur à Christo procedere Spiritum sanctum.

Et intra : Nil itaque in Spiritu sancto semper minus pascitur, quia plenitudo comparatur : nam quod ab vicem Dei pignoris loco tribuitur, his non est, ut aliud quàm Deus esse credatur. « Semper enim Spiritum sanctum depunit, quicquid cum à Filio procedere deargit : & negat eum ad vicem Dei pignoris loco tribuitur, quicunque processionem à Filio illi non tribuit : non enim potest plenus Deus intelligi, cui consubstantialitas denegatur Filii ; nec vicem valet Dei representare, cui Filius non est consubstantialis. Verum Catholicus nullus sic erit, sed plenum Deum, ac consubstantialem Patri, Filioque confitetur : novit ita procedere Filium, eoqueque sumat substantiam ; & qui Patris Filioque copulatur substantiam, procedat necesse est ab utroque. Item subjungit, caputem ponens epistolam Apostoli ad Titum : « *Salvo nec fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus sancti quem in vobis abunde per Jesum Christum.* Ecce ostendit abundantiam sancti effundit. Et, quod vel maxime advertendum est, ipsi Spiritus sancto potentiam regenerationis & renovationis adscribit. » Effudit Pater in nobis Spiritum sanctum abunde per Jesum Christum : ut ostendat quod procedat & à Patre & à Jesu Christo. Dum nobis effunditur, effundit Pater Spiritum sanctum, quoniam mittitur à Patre : effundit per Jesum Christum, quoniam cooperatur Patris simul effundendo Spiritum : nec tunc sic ut effundere Patrem per Jesum Christum, tamquam Christus non effundat ; non enim separatur Pater & Filius operatione ; sed effundit per Jesum Christum, quia cum Patre effundit, & Jesum Christus effundit, qui mittitur ab utroque ; quoniam procedit tam à Patre quàm à Filio. Potentiam verò Spiritus sancti testatur Auditor iste Patris Filiique eorumque, dum dicit adhiberi Spiritum sancto potentiam regenerationis & renovationis, ut ostendat epistolam eum esse virtutis, cujus est Pater & Filius ; ac per hoc & consubstantialis, & de utroque procedens affirmatur.

Item postquam Pfalsimæ ponens testimonium, dicens : « *Quis non a Spiritu suo ?* hoc est, ubi me à conspectu ejus abscondam, quem prelo esse oper omnium, si est, intra exarare non ambigo : Ex intra : De quo dictum evidenter intelligitur : *Nemo est qui se ostendat a calore ejus.* Cupis ineffabilis magnitudo profusa interiorum, diffusa fluctum, in extensa terrarum, excessu colorum intrat, implet, excidit, mitti à Patre & Filio dicitur, & de ipsorum substantia procedere, & unum cum eis opus agere dissoluitur. » His omnibus sancti Spiritus Ma-

Endem lib.
27. 10.
207. 4. 11.

Com. 7. 20

Jan. 14. 6.

jestas ostenditur & processio: cum enim testetur nullam esse locum à Spiritu sancto præsentia remotam, Patris Filique divinitati cuncta penetranti, sive continenti, comparatur. De quo consequenter adiens, quòd calor ejus igne nemogit qui non contingatur; aliud testatur quod de Filio quoque dicitur: *Qui illuminat omnem hominem venientem in hanc mundum*: monstrans eisdem eum esse potestate, cujus & Filius, quandoquidem Filius omnem hominem illuminat, & à calore Spiritus extorris nemo fit. Cumque & à Patre & à Filio mitti dicitur, & de ipsorum substantia procedere, monstratur pater & à quo sit Spiritus, & cujus virtutes exiit; per omnia Deum illum ostendens conequalem Patri Filioque tam potentia, quam substantia, & qui prodeat ab utroque: & infra, Filium introducens dicentem: *Paratens qui à Patre procedit*, non dixit qui à Patre creatus est, sed à Patre pro-
cedit, id est, de patris societate potentia, & de proprietate nature; & ex ipso sermone ostenditur, cum dicitur à Patre procedere, cum Patre initium non habere. Nec putes tam negare voluisse Spiritum sanctum de Filio procedere, quia dixit eum de Patre processisse: superius namque eum mitti à Patre & à Filio dicit, & de ipsorum substantia procedere, & unum cum eis opus agere. Nunc quoque dicens eum de patris societate potentia, & de proprietate nature procedere: quoniam sicut Pater & Filius non potentia, nec natura separantur; sic in existentia Spiritus non feceruntur; quoniam cum sit utriusque Spiritus, procedat ab utroque & quos æquat natura potentiaque, processione non separant.

Dicit inferius: *Quid est autem quod ex Deo à Patre Filius nasci dicitur, & Spiritus sanctus pro-
cedere significatur? Si requiras, quid inter istum & creatum & procedentem distet, evidenter hoc inter-
est, quia ille ex uno nascitur, ille ex utroque pro-
cedit.* Quibus & progressum à Patre Filioque Spiritum proficitur. Et ratio redditur cur & à Filio procedat: nam si dicamus quòd à Patre tantum procedat, fidei periculum non evitamus: qualiter enim Filius unicus esse Patris dicitur, cum etiam & Spiritus eisdem esse non taceatur? Et quomodo comprobetur non esse Filius, qui velut Filius à Patre consistit? fugienda est, imò subvertenda talis blasphemus, ut fides Catholica jaculis inimicorum non sit exposta. Dicitur itaque quod nulli dixere majores: Filius ex Patre natus, solus de solo, ac per hoc unigenitus: Spiritus verò sanctus de Patre quidem procedens, sed non de solo solo; quoniam procedat & à Filio, ne duos Filios videamur predicare, processionem Spiritus si de Patre solummodo contineatur. Igitur Doctores istos majorum doctrinam sequutus suorum, suis posteris transcripsit quòd à san prioribus accepit: cumque de Spiritu sancto Romanam sentire, sicut hodie sentit, probavit Ecclesiam, nullamodo tamen ostendit, in tali fide persistentem ab Orientalibus Ecclesiis vel aliquando fuisse divisam, vel unquam diversis de Spiritu sancto vel sentisse vel docuisse. Adhuc mirandum quid arguant novi dogmatis repetentes: cur à communione se dividant quoniam semper tenuerunt majores? Cur ante cognitionem judicium profertur? Cur accusant prius quam audiatur? Non est hoc æquitas judicium, sed iniquitatis prejudicium. Quòd si factis putant esse quod pro certo noverunt Romanam Ecclesiam predicare de Spiritu sancto, quòd à Patre Filioque procedat: & licet nulle requam quod evidenter novere dici, sciunt quia cum Romanis suis quoque judicent majores. Et dum Romanos sua cepimus communionem privare, & se pariter excommunicant à suorum societate majorem: & nulli pro-

bestur Ecclesie communicare Catholicæ, dum Romanam communionem sese faciunt alienos. Hoc factum caput sit mali cito considerent, & errorem corrigere nullum non differant; ne si Romanis communicare sulerant, ab universa Catholica Ecclesia se pavent excommunicandos.

Explicit liber secundus.

INCIPIT LIBER TERTIUS

RATRANI CORBEIENSIS MONACHI,

CONTRA GRÆCOS.

CAPUT PRIMUM.

SCRIPTURA dicit: *Ne transitis terminos quos præfata Patres tui*. Si voluissent hoc Græcorum Principes custodire præceptum, nec Romana de Spiritu sancto putaretur Ecclesia quæcumque reprehensionem, nec illi nova consentant melior, verum contenti forent fidei terminos quos catholici Patres utilitate, quosque Scriptura laxare per Spiritum sanctum edicere disposuere: sed xenodoxo morbo laborantes, vel invidiæ peste languentes; quorum similibus majorum nequæque esse contenti suorum gloriam propriam querentes, transgreduntur quos sui proceres terminos fixere. Sed dum gloriam parentum querunt obruere, incidunt in foveam, quæ, juxta Psalmistæ vocem, desiderat: non enim de processione Spiritus sancti debuissent ullam nostris temporibus movere questionem, si vel doctrinæ majorum intendere, vel scripturas sacras pro certissimis iustis percerent. Quod enim de Spiritu sancto sentire debeamus, Catholici Doctores liquido demonstrant, qui tam disputatione creberrimam, quam scriptis frequentissimas hæreticorum præva commenta de summa Trinitate, ubi etiam de Spiritus sancti potestati processione, non solum comprehendit, verim evidentiſſima assertioibus expugnaverunt; quorum auctoritatem superas jam non mihi à parte protulimus: quibus evidenter ostensum est, imò, quòd de processione Spiritus sancti sentire debeamus: quibus contradicere, imò non acquirere motum non fuerit, aperitissimè monstrat fides Catholicæ contradicere, & Spiritus sancti blasphemator. Quasi potest verò talis sit ferendus, Veritatis ore discimus loquentis, Spiritus sancti blasphemiam neque in hoc sæculo, neque in futuro remittendam. Placet etiam superioribus Patris AUGUSTINI scripta copulare, Doctores egregi, & inter Ecclesiasticos Magistros elegantissimos; cum jure certamen adversus hæreticos manit; cujus doctrinæ simul & eloquentiæ non solum Arriana subjecit impetus, verum reliquorum hæreticorum, Macedonianorum vallicæ, Manichæorum, Pelagianorum cetera manavit.

Fortassis Græcorum tumor opponit Latinarum auctoritatem se recipere nolle; verum quòd de suis dicit quos supra posuimus Auditoribus? Quòd de sanctorum scripturarum conditoribus? An nolint & ipsos recipere, quoniam erroris sui severos eorum inimicos, & expurgatos impietatis eorum acerimos; licet sustulissimum sit dicere Latinarum nolle auctoritatem recipere, etique non consentiendo schismatis novitatem, construere, alienosque ab Ecclesia catholica sese tollere. Atque autem ut sit, vel dicant vel sentiant, sanæque velint tantummodo, vel sententiam, vel consuetudinem totius Ecclesie generalitati præferre. Est enim jactantia malum studium

Jan. 1. 9.

Jan. 11. 16.

Nov. 21. 18.

Jan. 7. 16.

Feb. 11. 11.

vel optare, vel decernere, tam *secundam*, ut non sit tolerabile, verum generali totius Ecclesie Catholice terendum auctoritate: dicendo namque Salvatore suis Apostolis: *Ita in universam orbem. & predicatote Evangelium omni creatura*: non Græcos tantum commodaſſet, sed totius orbis plenitudinem commemoravit, cui predicandum Evangelium præcepit. Et superſublimiſſum eſt ſibi tanquam ſpeciale velle viſitare, quod conſtat omnibus gentibus, populis & linguis generaliter eſſe collatum. Dicit enim per Prophetam Spiritus ſanctus loquens ad Hierolimam: *Ab Oriente adducam ſemen tuum, & ab Occidente converſas te. Dicam Aquiloni, da & Auſtro, ſeſe probdere*. Num de ſolo Græcis iſta dicitur? vel de Conſtantinopolitaniſſimo Hierolimam populum variatum colligendus? Univerſitas Gentium toto orbe diſcuſa nuntiat, à quibus Hierolimam eccleſiam congreganda præcederet. Non ergo ſibi tribuatur quod omnibus Gentibus eſt collatum; nec ſine præſertim ſpecialitate uſurpetur, quod univerſalitati eſt collatum. Aſpiciant Cathedram Chriſti Eccleſiam totius mundi latitudinem diſcuſam, & ab Oriente uſque in Occidentem, à Septentrione uſque in Auſtrum diſtendam. Gaudent in toto orbe Chriſtam dominantem, in ſpecto vaticinio Davi, quo Patrem inducit Filio loquentem: *Peſſima me, & daboſi Genes bartholomæum, & poſſeſſorem tuum termino terra*. Et quod alius Pſalmus in perſona Chriſti loquitur: *Et dominabitur, iniquitas, à mari uſque ad mare: & à flumine uſque ad terminos orbis terrarum*. Nuſquam iſtlic uſque ad Græcos vel Conſtantinopolim meminit; nec tamen uſquequoque præterit, quoniam eos in univerſitate conſiderat: ſpecialitatem prærogativam ſubſiſte, ſe iſteſtor; in generalitate poſuit eos, ut humilietur: quatenus noverit non totius corporis Eccleſie ſe fore quantitatam, ſed portantem, & venerit Matrem à ſolo ortu in oceanum regali magnitudine ſublimem, capus ſe gaudentem eſſe nſos, non gloriatur ſine patre. Dicit enim Salvatore: *Et Patrem nultuſſetate uſque ſuper terram: unus eſt enim Pater veſter qui in celis eſt*. Salvatore cum ceteris aſcendens ſuis promittit diſcipulis: *Eſt ego uobis cum ſum uſque ad conſtantinopolim factus*. Audient Chriſti promiſſum omnibus erodentibus, univerſa vult lect Eccleſie, non autem ſpecialiter vel Græcis vel Conſtantinopolitanis. Quis de re quicumque loquitur, in quicumque gente Chriſtus loquitur, Græcorum Imperatores accipient reverentem, ne ſi contemnerint, vilitatem contemnerent iudicentur, & inde ſane ſalutis extores, unde veritatem Chriſtam ſperverſum alloquenter: non enim Spiritus ſanctus in ignis linguis ſuper Apoſtolos deſcendens Græcorum tantum ingram educit, verum omnium gentium linguaſum Karentem conſtituit; ut mouerent Eccleſiam omnibus linguis omnium populorum loquentem, & Spiritus ſancti diſtributionem unctis nationibus divinitus largiendam. Accipient igitur glorioſi Principes Spiritum ſanctum per Doctores Eccleſie, de ſomniſſo latine lingua loquentem, quatenus humilitate diſcant unde gratiant, ne uſum inſuſum deſpicientes veritatis lumen, erroris tenebras incurant.

CAPUT II.

Augustinus Epicoſopus Hipponenſis, egregius Doctor, & Catholice fidei propugnator canonicus, in libro *Quæſtionum*, quem ad Orosium Prebyterum ſcribit, inter cetera de Spiritu ſancto ſic ait: « Spiritum ſanctum neque ingentium, neque genitum ſides certa declarat. Quia ſi dicerem

ingentium, duos Patres aſſumere videbimur, ſi autem genitum, duos Filios credere culpabimur: ſed quod ſides certa tenet, nec ingentium, nec genitum, ſed ab utriusque procedens, id eſt & à Patre & à Filio. Et ut hæc teſtimoniis approbem, ipſum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum diſcipulos ſuos audi docentem: *Cum autem, inquit, venerit Paracluſus, quem ego uobis miſicam à Patre Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, eſt teſtimoniom præbebit de me*. Et rariſm ipſe Dominus neſter Ieſus Chriſtus poſt reſurrexionem ſuam, ut ostenderet de ſe procedere Spiritum ſanctum, ſicut à Patre, inſuſſans in diſcipulos ait: *Accipite Spiritum ſanctum*. Unus ergo Spiritus eſt Pater & Filius, unus amborum Spiritus. Ignor quid Pater ſit Spiritus, ipſe Dominus & Salvator nultet diſcipulis ſuis ait: *Non enim uobis eſt quiloquentem, ſed Spiritus Pater veſter qui loquitur in vobis*. Et quod idem de Filio ſit Spiritus, Paulus Apoſtoloſus teſtis eſt: *ſi quis autem, inquit, Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius*.

Quid iſtlic, à Græcorum Principes, dignum reprehentione iudicatis? Dicit Spiritus à Patre Filioque procedere. Probat hoc Evangelii teſtimoniom. Dicit & Patris & Filii eſſe Spiritum: aſſumit tam ex Evangelio quam ex Apoſtolo. Si non vultis Latinis, Evangelio credere, ſi verbis Auguſtini auctum præbere non vultis, præbete Chriſto, præbete Apoſtolo. Quis ſi contemnit Chriſtum & Apoſtolum, videtur contemniturum. Horum enim qui non ſequitur doctrinam, ſocietatem à ſe quidem repellit Chriſti diſcipulorum; nec erat participis Eccleſie, qui doctrinam repellit Eccleſiaſticam; nec cum Chriſto ſocietatem eſt habiturus, Chriſti ingentium qui non amplectitur.

Græcorum Romanæ Sedis Epicoſopus, Tiberii Conſtantiſſimi temporibus Apocriſtarus, tunc quidem Diſcomus, poſtea vrbò Preſul eximius: Imperatoribus Tiberio, Maurice quoque, necnon Foce cariffimius atque familiariffimius: qui cum Diſcomus, & Romane Sedis Legatus Conſtantinopolim degeret, Eutychem Conſtantiſſimopolitanum Epicoſopum de Reſurrectione carnis pellimè dogmatizationem, Imperatorum in præſentia, divinum auctoritate liberorum, ipſiusque rei veritate Catholice evicte, conſtituit: de Spiritu ſancto proceſſione ſic loquitur in homilia habita ad populum octavas Paſche: « Nam ſanctum quoque Spiritum, qui cum ſit conſubſtantialis Patri & Filio, non tamen incarnatus eſt, à Patre quidam ſiſtus miſtere ſe perhibet, dicens: *Cum venerit Paracluſus quem ego miſicam vobis à Patre*. » Si cum miſi ſolummodo incarnari debere intelligi, ſanctus proculdubio Spiritus nullo modo diceretur miſi, qui nequaquam incarnatus eſt: ſed ipſus ipſa proceſſio eſt, qui de Patre procedit & Filio. Sicut itaque Spiritus miſi dicitur quis procedit, ita & Filius non incongrue miſi dicitur quaſi generatur. Miſus auctoritatem Preſulis ſi contemnitur molimur, videtur quoque ſuperbie cornu vobis erigit. Veſtes prioribus tam ſanctitatis quam Epicoſopi reverentiſſimus eſſe: magnificenti à, qui cum foret Legatus Sedis, & Diſcomus eſſeſum ſingens, tantà contraria auctoritate veſte Conſtantinopolitani Epicoſopi præva dogmata, quo non ſolum ipſius eviceret, verum dogmatis illius vires uſque ad id proſtraverit, ut ne reſurrexerit poſtea virtutem obtinuerit. Quod autem dicit de ſancto Spiritu proceſſione; rationem apponit virtute, dicens non aliud eſſe miſi pateralem à Filio, quam procedere: ſicut Filius cum miſi dicitur à Patre, ipſus natus inſuſatur. An inſus Epicoſopus in Evangelio Tractate ſecondam Joſephum, ſic ait: « Hæc aliqui ſolent »

Univerſa Eccleſia, rem omnem comprehendit.

Act. 16. 27.

Iſai. 46. 2.

Ps. 4. 8.

Ps. 71. 2.

Act. 13. 9.

Iſai. 28. 10.

Auguſt. in lib. Quæſt. 2.

S. August.
Tract. 91.
Mat. 10. 30.
Galat. 4. 6.
Eph. 4. 4.
Ioh. 7. 18.
Ibid. 7. 18.

querat utrum & à Filio procedat Spiritus sanctus : si unus enim solus Patris est Filius, & Pater solus Filius est Pater; Spiritus autem sanctus non est unus eorum Spiritus, sed amborum. Habes ipsum dicentem : *Non enim vos estis qui loquimini : sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis.* Habes & Apostolum : *Ad ipsi Deus Spiritum Filii sui in corda vestra.* Numquid duo sunt, nlius Patris, alius Filius? abicit : *Unum enim corpus, ait, sumus cum significaret Ecclesiam, usque addit; Et unus Spiritus.* Et in conciliis pluris ponit consensum, quibus approbat Spiritum sanctum & Patrem & Filium Spiritum esse; nec alterum Patris, alterum Filii, sed quod sit Filii, sit etiam Patris Spiritus. His evidentibus testimoniis quilibet contraire conatus fuerit, sanctæ scripturæ contradicere manifestè prohibetur. Et infra : ubi ergo & de Patre & de Filio procedit Spiritus sanctus, cur Filius dicitur, de Patre procedit? cur putas, nisi quemadmodum solet ad eum referre & quod ipsius est, de quo & ipse est. Inde illud est quod ait : *Ad eam doctrinam non est mea, sed eius qui me misit.* Si quis intelligitur hic ejus doctrinam, quam tamen dixit non suam, sed Patris; quanto magis intelligendus non est & de ipso procedere Spiritus sanctus, ubi sic ait, *De Patre procedit*, ut non diceret, de me non procedit. = Evidentissimè ratione Doctor Augustinus Spiritum sanctum monstrans tam à Patre quam à Filio procedere; testimonio quoque illo Evangelii quo ait Filius de Spiritu, quod de Patre procedat, opinionem suam affirmat. Dicit enim sic esse intelligendum quod ait, *De Patre procedit*, ut intelligatur etiam de Filio procedere : non enim voluit negare quod de se procederet, sed Patris personam pueram, suam quoque pariter vultu intelligi : sicut & illud ubi ait : *Ad eam doctrinam non est mea, sed eius qui me misit.* Hoc dicens ostendit suam quoque pariter esse; sed Patris dixit esse; quantum fuerit ab illo est, sic & ejus doctrinam Patris esse dicitur; quoniam quodcumque dicit Filium, noscenda sumit à Patre : sic quoque dicitur Spiritum de Patre procedere, de se quoque non negat procedere : ostendit tamen unde Filius habeat quod à se procedat Spiritus, videlicet à Patre, à quo genitus accepit ut ex illo procederet Spiritus. Unde consequenter sanctus Augustinus : = A quo autem habet Filius ut sit Deus, (est enim de Deo Deus) ab illo habet utique, ut etiam de illo procedat Spiritus sanctus : ac per hoc Spiritus sanctus ut etiam de Filio procedat, sicut procedit de Patre, ab ipso habet Patre. = Mirabili præsertim subtilitate Doctor egregius & Filii novitatem & sancti Spiritus processionem insinuat, dicens, accepisse Filium à Patre & ut esset tanquam Deus de Deo, & ut à se procederet Spiritus; nihilominus etiam accepisse Spiritum sanctum ab eodem Patre ut de Filio procedat, sicut procedit de Patre : quod dicens, utroque constituit & Filium & Spiritum sanctum à Patre, qui fons est divinitatis, & Filium accepisse, & Spiritum sanctum; Filium generationem, & Spiritum sanctum de processione; Spiritum vero sanctum accepisse tam de Patre quam de Filio processionem, non tamen generationem, quod est solus Filius de solo Patre.

Hic subicit illam questionem, quæ nonnullis solet movere legentes, si Spiritus sanctus natus esse dicatur? Dicit itaque : = Hic utramque etiam aliquid intelligitur, quantum à talibus quales nos sumus intelligi potest, cur non dicatur natus esse,

sed potius procedere Spiritus sanctus. Quoniam si & ipse Filius diceretur, amborum utique Filius diceretur, quod absurdissimum est : filius quippe natus est duorum, nisi patris & matris. Abicit autem, ut inter Deum Patrem & Deum Filium tale aliquid suspicemus. Nec filius hominum immul & ex patre & ex matre procedit, sed cum in matrem procedit ex patre, non tam procedit ex matre : & cum in hanc lacem procedit ex matre, non tunc procedit ex patre. Spiritus autem sanctus non de Patre procedit in Filium, & de Filio procedit ad sanctificandam creaturam, sed simul de utroque procedit; quamvis hoc Filio potius dederit ut quemadmodum de se, ita quoque de illo procedat. Neque enim possumus dicere quod non sit vita Spiritus sanctus : cum vita sit Pater, vita sit & Filius. Ac per hoc sicut Pater cum habeat vitam in semetipso, dedit & Filio vitam habere in semetipso; sic et dedit vitam procedere de illo, sicut procedit & de ipso = Veritas simul ratione comprobatur Spiritum sanctum tam à Patre quam à Filio procedere, nec tamen amborum esse Filium cum sit utraque Spiritus : Filius namque duorum, matris est ac patris; nihil enim tale novit processio spiritalis : uti est enim hic distinctio sexus, quia non est carnalis propagatio, carne vel ossibus fabricata, nec per intervalla temporum sit ista processio, ut alio tempore procedat à matre, alio vero procedat à Filio, sed simul ab utroque. Nec eo modo fit ut fieri solet in carnali generatione; non est enim hic alia defluxio, qualis solet seminis esse de viro in uxorem; sed neque propagatio qualis existit à matre in filio generatione : in his enim omnibus permutatio motus existit; qui motus à spiritali processione longe remotus existit. Procedit enim Spiritus sanctus tam à Patre quam à Filio, præter illum motum, præter illam commutationem, præter illam defluxionem : potentia namque voluntatis efficitur ista processio, non aliqua temporali permutatio, vel extensio, vel tanquam de patre seu matre procreatio, sed veluti de duobus subiectis unum jumen, non ut Pater & Filius subiecti sint spiritui, sed quod Pater & Filius dux personæ, unius tamen essentia, à quibus tertio procedit Spiritus sancti persona; non quod qualitas duorum, sed veluti consubstantialitas utraque. Sicut beatus Augustinus ait; vita Pater, vita Filius, vita Spiritus sanctus. Sed vita Pater de nullà vitâ sumenda vitam; vita Filius, de Patre vitâ capiendâ vitam; vita Spiritus sanctus de Patre Filioque vitâ procedendo sumens vitam. Non enim deitate poterit esse Trinitas perfecte consubstantialitatis, si non Spiritus sanctus hoc fuerit quod & Pater & Filius.

Et quidem quod de Patre procedat, nulla nunc vertitur questio; quod autem à Filio procedat, ipse Filius testis existit, qui loquitur : *De meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Sed hinc hæretici gradus in divinitate construere voluerunt, dicentes : si Filius accipit à Patre, & Spiritus sanctus à Filio, minor est Spiritus sanctus à Filio. Huic prævertit propositio; obvia beatus Augustinus, lapsurâ positam retractans capitalium : = Quod autem ait *De meo accipiet, & annuntiabit vobis*, catholicis auditur non auribus, catholicis percipitur mentibus. Non enim propterea, sicut quidam hæretici putaverant, minor est Filio Spiritus sanctus; quia Filius accipiat à Patre, & Spiritus sanctus à Filio, quibusdam gradibus naturarum. Abicit hoc credere, abicit hoc

Hæresicorum obprobrium
Ioh. 16. 14.

Hæc confessio S. Augustini. Ibid. Tract. 90. 20. 21.

Et à spiritali processione? Ita legendum esse verò sancti patris negaverit : quod autem accepit à spiritali processione, totam divinitatem percipiunt : & verò erroris originem sic Tom. I.

ut velit lector, moxere non gravabitur cum istis orationibus, quod amantissimi scriptura à spiritali processione.

dicere, abſit à Chriſtianiſ cordibus cogitare. Denique contentioſiſ ſolvi quaſtionem, & cur hoc dixerit exploravit: *Omnia, inquit, quacumque habet Pater, mea ſunt: propterea dixit, quia de meo accipit, & annuntiat vobis.* Quid vultis amplius? Ergo de Patre accipit Spiritus ſanctus, unde accipit Filius: quia in hac Trinitate de Patre natus eſt Filius, de Patre procedit Spiritus ſanctus. Qui autem de nullo natus ſit, de nullo procedat, Pater ſolus eſt. Non eſt contrarium quod nunc ſcit Spiritum ſanctum de Patre procedere, ſuperioribus, ubi dicit eundem Spiritum ſanctum à Filio procedere, ſed auſert memoratorem quam Heretici parabant, & commendat aequiſtatem, quam catholici credunt. Nam ſi tantum Spiritus ſanctus à Filio diceretur accipere, non etiam à Patre, prohiberetur locus Aeterni hængendi gradus in divinitate: tunc autem dicens de Patre quod procedat Spiritus ſanctus, non eſt unde fingat memoratorem; quoniam inde accipit etiam Spiritus ſanctus ut procedat, unde accipit Filius ut nateatur: & cum ambo pater natus à Patre, ſolus natus eſt, Spiritus ſanctus profectionem, non eſt unde aliter alioſi preferatur. Nec tamen ad hoc regardandum quod de Filio quoque procedat: ſit namque Filius: *Omnia quacumque habet Pater, mea ſunt. Propterea dixit, quia de meo accipit, & annuntiat vobis.* Habet autem Pater ut de illo procedat Spiritus ſanctus, conſequenter & Filius habet ut de illo quoque procedat; ergo procedat ab utroque Spiritus ſanctus.

Ibid. 16. 11.

CAPUT III.

In libro de ſanctâ Trinitate, primo ſic ait: «Quantumvis Pater Filium genuerit, & ideo Filius non ſit qui Patrem; & Filius qui à Patre ſit genitus, & ideo non ſit Pater qui natus eſt: Spiritus ſanctus nec Pater ſit, nec Filius, ſed tantum Patris & Filii Spiritus, Patris & Filii etiam ipſe conſubſtantialis, & ad Trinitatis pertinent unitatem: non tamen eandem Trinitatem natam de Virgine MARIA, & ſub Pontio Pilato crucifixam, & ſepultam, tertia die reſurrexerit, & ex eorum alcediſſe, ſed tantummodo ſolum. Dantiſſimè ſingularum in ſanctâ Trinitate Perſonarum proprietates inſinuat, & ad ſolum Filium incarnationem pertinere. Licet enim Pater non eſt idem qui Filius, quoniam genuit Filium; & Filius non idem qui Pater, ſed tantummodo Filius qui ſit à Patre genitus: Spiritus quoque ſanctus nec Pater ſit, nec Filius, ſed tantum Patris & Filii Spiritus. Et quoniam utriusque dicitur Spiritus, conſequenter ab utroque procedere conſequitur. Sicut enim Pater dicitur eſſe, quia procedit à Patre: ſic Filius quoque proſequitur eſſe, quia procedit à Filio. Similis etiam cauſa ut ſit utriusque, ſimiliter conſtituitur ab utroque procedere: & cum ſit Pater Filioque conſubſtantialis, & ad Trinitatis pertinent unitatem, inſinuat tamen Filius nec ad Patrem, nec ad Spiritum ſanctum pertinere: pertinere autem ad ſolum Patrem gignente Filium; ad Filium autem hominem ſuſcepſiſ perfectionis: ad Spiritum quoque ſanctum ex Patre Filioque procediſſe, ſicut in conſequentibus: «Mortuus eſt cum quomodo Spiritus ſanctus in Trinitate ſit, quem nec Pater, nec Filius, nec ambo genuerunt, cum ſit Spiritus & Patris & Filii. In his verbis generationem removet à Spiritu ſancto, quem nec Pater ſolus, nec Filius ſolus, nec ambo genuerunt dicitur; atque ſit & Patris & Filii Spiritus: nimirum inſinuat quia qui nateando non ſit Filius, procedendo ſit amborum Spiritus: ubi

Ibid. cap. 2.

enim nativitas tollitur, & amborum eſſe dicitur, profectione ſine dubio ſignificatur, & non ab uno tantummodo, hoc eſt, vel à Patre, vel à Filio, ſed ab utroque, quoniam non unius tantum Spiritus, ſed utriusque hoc comprobatur.

Item inſit: «Jam enim obſervamus in hac Trinitate per multos loquutionum divinarum modos etiam de ſingulis dici quod omnium eſt, propter inſeparabilem operationem unius eſſentiaeque ſubſtantiae. Sicut & de Spiritu ſancto dicit: *Cum ego iero, mittam illum ad vos.* Non dicit mittimus, ſed ita quali tantum Filius eum multas eſſe eſt, & non Pater. Cum alio loco dicit: *Hac ſententia ſum vobis apud vos manens: Advocatus autem quem dico, Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vobis declarabit omnia.* Hic ratiſſimo dictum eſt, quali non eum multas eſſe eſt & Filius, ſed tantum Pater. «Frequenter dicitur eſt miſſionem Spiritus profectionem eſſe; quapropter cum teſtatur Filius eum multas eſſe eſt, profectionem eſſe à Filio ſignificat: ſicut eum dicit Patrem miſſionem Spiritum ſanctum in nomine Filii, ratiſſimo profectionem eſt de Patre ſignificat. Et dum ab utroque mitti dicitur, ab utroque procedere comprobatur. Et dat generalem ſanctae Trinitatis regulam, dicens de ſingulis dici quod omnium eſt, propter inſeparabilem operationem unius eſſentiaeque ſubſtantiae. «Quo dicto miſſiſſe docetur, quod cum dicitur Spiritus à Patre procedere, intelligendum patet quod & à Filio procedat. Itemque cum dicitur à Filio mitti, ſimul intelligendum quod & à Patre mittatur; quoniam Pater & Filius eſſe unius eſſentiaeque ſunt ſubſtantiae, ſic unius eſſentiaeque ſunt operationis. Quod de re qui negat Spiritum à Filio mitti, cum teſtatur eum à Patre mitti, negat proculdubio Filium Patri cooperari; ac per hoc ſim Patrem & Filium dicit non unius eſſentiaeque operationis: quod dicens, conſequenter negat Patrem & Filium unius eſſentiaeque eſſe ſubſtantiae. Tale eſt & illud quod Filius teſtatur, Spiritum à Patre procedere. Quisquis negare maluerit non eum quoque à Filio procedere, negat patet Filium non eſſe eſſentiaeque operationis eum Patre: ac per hoc Patrem Filiumque non unius eſſentiaeque ſunt ſubſtantiae. Quod quomodo Arianæ videmus impietatis de fonte manare, profectionem cum Catholicis totam ſibi Trinitatem cooperari, & de omnibus intelligendum de ſingulis quod dicitur: quoniam cum ſit tota Trinitas unius eſſentiaeque ſubſtantiae, ſeparari nequaquam poſſet operatione. Quod de re cum dicitur Spiritus à Patre procedere, patet quoque conſentendum dici quod procedat & à Filio.

Item in lib. 15, ſanctae Trinitatis: «Dicitur quidem in ſcripturis ſanctis Chriſtus Dei virtus, & Dei ſapientia. Sed quemadmodum ſit intelligendum, nec Patrem Filium dicitur facere ſapientem, in libro ſeptimo diſputatum eſt. Et ad hoc ratio pervenit, ut ſic ſit Filius ſapientia de ſapientia, quemadmodum lumen de lumine, Deus de Deo. Nec aliud poſſivum invenire Spiritum ſanctum, niſi & ipſum eſſe ſapientiam, & ſimil omnem unam ſapientiam ſicut inſum Deum, unum eſſentiam. Quod ſiſtente edocetur, non profectionem Spiritus tam de Patre quam de Filio; & hanc Trinitatem unius ſubſtantiae? Dicit ſapientiam eſſe Patrem, ſapientem Filium, Spiritum quoque Spiritum ſanctum: ſed Pater ſapientia de nulla ſapientia. Non enim à Filio ſumit ut eſſe ſapientis; quoniam cum ſit ipſe ſons & principium univerſitatis, à ſemetipſo ſapientis eſt, non alienius participatione. Sicut Deus non ab aliquo, ſed à ſemetipſo lumen: non

A. R. 8719.
lib. 1. de Tri-
nitate. cap. 4.

enim habet aliquid superius, vel præcedens, alioquin non erit univèrsitatis principium; sed nec imperfectus, nec indigentis alterius Deus, sed plenus, & verus, & perfectus Deus igitur à semetipso sapiens. Filius verò sapiens, sed de Patre sapientia; quoniam hoc genuit Pater quod est. Spiritus quoque sapientia, sed non de nullâ sapientia; solus enim Pater de nullo. Unde igitur, nisi de sapientia? Pater autem sapientia, Filius quoque sapientia, ergo Spiritus sapientia de Patre Filioque sapientia. Non enim Pater sapientia, Filiusque sapientia, diversitate separantur, sed unitate copulantur. Mixti igitur uterque Spiritum sapientiam procedentem ab utroque.

Item posterius: « Ecce ergo tria illa, si est, memoria, intelligentia; dilectio seu voluntas, in illâ summâ & immutabili essentia quod est Deus, non Pater & Filius & Spiritus sanctus sunt, sed Pater solus. Et quia Filius quoque sapientia est genitus de sapientia, sicut nec Pater ei, nec Spiritus sanctus ei intelligit, sed ipse sibi, ita nec Pater ei meminit, nec Spiritus sanctus ei diligit, sed ipse sibi: sua enim est & ipse memoria, sua intelligentia, sua dilectio; sed ita se habere, de Patre illi est, de quo natus est. Spiritus etiam sanctus quam sapientia est procedens de sapientia, non Patrem habet memoriam, & Filium intelligentiam, & se dilectionem; neque enim sapientia est, si alius ei meminit, etque alius intelligeret, ac tantummodo sibi ipse diligeret; sed ipse habet hæc tria; & ea se habet, ut hæc ipsa ipse sit: verumtamen ut ita sit, inde illi est unde procedit. » Subtiliter nimis atque divise Perfectionem Trinitatis distinctiones insinuans, sapientiam dicit esse Patrem, sapientiamque Filium, sapientiam quoque Spiritum sanctum; sed Filium genitum, qui est sapientia de Patre, qui similiter est sapientia; & Spiritum procedentem, qui sit etiam sapientia, sed de Patre qui sapientia est, Filioque qui similiter sapientia est. Et ut evidenter claret quod dicit, ponamus superius potissimum similitudinem. Tria enim consistunt, valde hæc memoriam, intelligentiam, dilectionem, tanquam Trinitatis similitudinem in interiori homine positam, de quibus anticum disputat, tam in decimo quam in libro, quibus & in aliis ejusdem Operis, apud probans in memoria contineri tam intelligentiam quam dilectionem, & de memoria intelligentiam nasci; de utroque verò, memoria scilicet & intelligentia, dilectionem procedere; & hæc tria simul esse atque unius substantie. Ea enim meminitur qui intelligitur, & cum voluntas intelligentiam nostram amari, non valemus nisi de memoria quodam secreto procedat, tanquam generetur; & cum approbamus intelligentiam nostram de memoria procedentem, sit amor quidam completens & intelligentiam & memoriam: nam delectatur & intelligentia, quam approbat, & memoria de qua nova vitam intelligentiam, quam diligit: unde fit, ut hæc dilectio tam de memoria quam de intelligentia nascatur. Si nulla namque foret intelligentia, nulla posset esse ejus dilectio; & si nulla foret memoria, non esset unde consideret intelligentiam. Nihil enim intelligentis cujus memoriam non habemus: distinguuntur tamen illa propriis intellectibus sui subiectis. Memoria namque non per se intelligit, sed per intelligentiam; nec intelligens per se sui meminit, sed per memoriam: sic & dilectio sine memoria vel intelligentia non diligit; subiecto namque intellectu non est quod memoria retineat; & subiecta memoria dilectio nihil meminit; quâ de re dilectio jam non erit, cum non sit quod diligit, vel non meminit quo se distindat. Sic igitur ita tria & simul sunt, & ex alterutro nascuntur, & suis subiectis distin-

guantur, & mutuo sunt indigentiam habent.

Sed non eodem modo sancta Trinitas existatur, sicut Doctores ille venerabilis insinuat. Est enim Pater & Filius & Spiritus sanctus tota Trinitas, tanquam memoria, intelligentia, dilectio. Et Pater quidem veluti fons de quo Filius nascitur, sicut memoria principium quoddam existit, ex quo formatur intelligentia. Filius quoque cum sit sapientia, de Patre nascitur, velut intelligentia de memoria generatur; Spiritus quoque sanctus, & ipse sapientia, qui tamen est dilectio, procedit à Filio & à Patre, velut dilectio de intelligentia & memoria procedit. Verum cum ita sit, non est personarum talis distinctio, ut Pater non sit sapiens nisi per Filium, & Filius non diligit nisi per Spiritum sanctum, velut in hominis trinitate videmus interiori, memoriam non per se, sed per intelligentiam intelligere, & intelligentiam non per se, sed per memoriam meminit; intelligentiam quoque non per se, sed per dilectionem diligit; dilectionem quoque non per se intelligere, nec per se meminit, sed per memoriam meminit, & per intelligentiam intelligere. Non est enim illa Trinitas, quæ est in una & immobilis essentia, si est, Deus, natura, intelligentia, dilectio, ut hæc tria sint Pater & Filius & Spiritus sanctus, tanquam Pater memoria, Filius intelligentia, & Spiritus sanctus dilectio; sed solus Pater hæc tria sit, & Filius similiter hæc tria, Spiritus quoque sanctus hæc tria pariter. Pater enim ex se & meminit & intelligit & diligit: non enim accepit à Filio intelligentiam; alioquin nihil diceretur à Filio, quod non est quidem catholicum; nec dilectionem accepit à Spiritu sancto, videtur enim de illo procedere, quod est perversum; sed à semetipso meminit, sapit, diligit. Filius quoque cum sit sapientia, genitus de sapientia, non ei Pater meminit, sed ipse sibi; sicut nec ei Pater intelligit, sed ipse sibi: nec Spiritus sanctus ei diligit, sed ipse sibi: nam ex se meminit & intelligit & diligit. Spiritus etiam sanctus, qui est de sapientia procedens de sapientia, non habet Patrem sibi memoriam, & Filium intelligentiam, & sibi solummodo dilectionem, sed habet simul hæc tria, memoriam, intelligentiam, dilectionem; per se namque meminit, per se intelligit, & per se diligit; ut tamen hæc tria sit, inde habet unde procedat, id est, tam à Patre quam à Filio: procedit enim ab utroque. Videmus enim subtilissimam verissimamque rationem monstratam, cui contradicere nemo prudens possit, quod Spiritus sanctus & de Patre procedat & Filio; & cum sit amoram Spiritus, non tamen vel amorum, vel alterutrum Filius; liquidam dilectionem nisi dicamus de memoria & intelligentia, non tamen nisi dicatur vel amorum vel alterutrum.

Item in consequentibus: « Nomen de Spiritu sancto, quantum Deo donante videre conceditur, est differendum est; qui Spiritus sanctus ex eisdem scripturas sanctas nec Patris est solus, nec Filius solus, sed amorum; & ideo commanem quâ in vicinis se diligant Pater & Filius, intimat Trinitatem. » Quod Patris solus non est Spiritus, nec Filius solus, sed amorum, causa est, quia procedit ab utroque, & ideo commanem innuit Trinitatem, quia se diligunt invicem Pater & Filius, utrumque compangens, velut ex utroque procedens: non quia quantas amorum, sed ut existens in Trinitate tertia Persona consubstantialis & conparans. Item posterius: « Est enim & Pater Deus, & Filius Deus, & Spiritus sanctus Deus, & simul omnes nos Deus. Et tamen non frustra in hac Trinitate non dicitur Verbum Dei, nisi Filius, nec domum Dei, nisi Spiritus sanctus; nec de quo genitum est Ver-

Edem lib.
II, cap. 17.

• hunc, & de quo procedit principaliter Spiritus
 • ſanctus, niſi Deus Pater. Ideo autem addidi,
 • principaliter, quia & de Filio Spiritus ſanctus
 • procedere reperitur. Sed hoc quoque illi Pater
 • dedit, non ſam exiſtenti, & nondum habenti,
 • ſed quidpiam unigenito Verbo dedit, gignendo
 • dedit. Sic ergo eam genui, ut etiam de illo do-
 • num commune procederet, & Spiritus ſanctus,
 • Spiritus eſſet amborum. • Et hoc teſtimonio Spi-
 • ritum ſanctum procedere comprobatur à Filio; at-
 • tamen ſingula ſanctæ Trinitatis Perſonis quali aliquid
 • proprium aſſignat, cum ſic Pater Deus, & Filius
 • Deus, & Spiritus ſanctus Deus, & ſimil omnes
 • unus Deus. Eſt autem proprium Verbi Dei ut di-
 • catur ſolus Filius, & proprium doni Dei ut ſolus di-
 • catur Spiritus ſanctus, & de quo genuum eſt Ver-
 • bum, & de quo procedit principaliter Spiritus, non
 • vocetur niſi Deus Pater. Et hæc ſunt in ſanctâ
 • Trinitate ſingularium proprietates Perſonarum. Principi-
 • paliter autem Spiritum dixit de Patre procedere,
 • quoniam reperitur & de Filio procedere; & hoc
 • quoque dedit illi Pater non tamquam prius exiſtenti,
 • ſed hoc non habenti, ſed gignendo dedit; quon-
 • iam quoliſquid habet Filius à Patre gignendo præ-
 • cepit: non enim prius eum genuit Pater, & poſtea
 • dedit ut de Filio procederet Spiritus, ſed et gignendo
 • conſtituit, ut etiam de illo donum commune proce-
 • deret, hoc eſt Spiritus ſanctus, quem dicit ille do-
 • num tam Patris quam Filii, quoniam ſic: portus
 • amborum.

Ibid. cap. 19.

Item infra: « Si in donis Dei nihil majus eſt cha-
 • ritate, & nullum eſt majus donum Dei quam Spi-
 • ritus ſanctus, quid conſequens quom ut ipſe
 • ſit charitas, qui dicitur & Deus ex Deo? Et ſi
 • charitas quæ Pater diligit Filium, & Patrem dili-
 • git Filium, inſubſtancialiter communionem demonſtrat
 • amborum; quid convenientius quom ut ille pro-
 • præ dicatur charitas, qui Spiritus communis eſt
 • ambobus? Superius donum Dei Spiritum ſanctum
 • dixit, & hæc proprietate Spiritus ſancti Perſonam
 • à Patre ſedque Perſonâ diſtinxerat; quod donum
 • Dei modò charitatem appellat, quæ ſic mater dona
 • divinitate præcipuum donum, eo quod ſecundum
 • Apoſtolum, cætera dona ſine charitate nihil
 • ſunt; & hæc charitatem dicit Deum ex Deo,
 • ſignificans Spiritum ſanctum procedentem ex
 • Deo. Et quæ Deus communis vocabulum eſt
 • tam Patris quam Filii, nec apparet de quo dicit
 • eum procedere, conſequenter hoc demonſtrat, di-
 • cens: « Et ſi charitas quæ Pater diligit Filium, &
 • Patrem diligit Filium, inſubſtancialiter communionem
 • demonſtrat amborum; quid convenientius quom
 • ut ille præ præ dicatur charitas, qui Spiritus eſt
 • communis ambobus? » Quod dicens & Spiritum
 • ſanctum charitatem appellat, & communiter de
 • ambobus, Patre ſcilicet Filioque procedere conſue-
 • rit, niſi ex ambobus communiter procederet,
 • Item poſterior: « In illâ ſummâ Trinitate, quæ
 • incomparabiliter rebus omnibus antecellit, tanta
 • eſt inſeparabilitas, ut cum Trinitas hominum non
 • poſſit dici unus homo; in illâ unus Deus & di-
 • catur, & ſic, nec in uno Deo ſit illa Trinitas, ſed
 • unus Deus. Nec curioſus quemadmodum illa imago
 • quod eſt homo habens alia tria, una Perſona eſt;
 • ita eſt illa Trinitas: ſed tres Perſone ſunt, Pater
 • & Filius, & Spiritus Patris & Filii. Cum dicit
 • Patrem Filio eſſe Patrem tantummodò, &
 • Filium Patrem eſſe Filium; Spiritum verò non Pa-
 • trem ſolum vel Filium Spiritum, ſed amborum, præ-
 • ſtat, quod ab utroque procedat. Nam Pater
 • dicere Filium Patrem eſt, quod eum genuit; & Filius

Ibid. cap. 19.

dicere Patrem eſt Filium, quod ab illo ſic genitus:
 conſequenter igitur Spiritus Patris & Filii Spiritus
 dicitur, quod procedat & à Patre & à Filio. In hæc
 autem Trinitate tantum docet inſeparabilitatem,
 ut cum Trinitas hominum non poſſit dici unus ho-
 mo, (conſtat enim in tribus hominibus, quemad-
 modum Trinitas corporum in tribus corporibus,
 ac per hoc unus homo Trinitas non poſſit dici: eſt
 enim ſingulariter inſcibile unus numerus) At in illâ
 ſummâ Trinitate & Trinitas dicitur Deus & unus
 Deus, nec tamen ut in uno Deo ſit illa Trinitas,
 vulcheret ut unaquæque Perſona ſingulariter ſit Tri-
 unitas, ſed eſt, nec Pater ſolus Trinitas, nec Filius
 ſolus, nec Spiritus ſanctus ſolus; ſed cum Pater &
 Filius & Spiritus ſanctus ſit unus Deus, eſt Trinitas
 unus Deus. Nec enim quemadmodum imago Tri-
 unitatis hujus habet illa tria, ſed eſt, memoriam, in-
 telligentiam, dilectionem, & propterea in unâ per-
 ſona Trinitas eſt, non quod unus homo ſit Tri-
 unitas, ſed quod in uno homine ſint illa tria; ita eſt
 in illa ſummâ Trinitate; ſed tres Perſone ſunt Pater
 & Filius & Spiritus ſanctus, ſed hæc tria unus
 Deus; & propterea Trinitas unus Deus. Tanta
 factas eſt trium Perſonarum, tanta conſubſtantialitas,
 ut tres unum ſint, & unus Deus de tribus
 prædicatur: ſeparantur autem relatione tantum;
 ſubſtantia verò copulantur. Nam Pater relativum
 eſt Filii, Filius relativum eſt Patris, Spiritus autem
 ſanctus Patrem & Filium habet relationem, unde
 conjunctur ab utroque procedere. Item infra:
 Deinde in illâ ſummâ Trinitate, quæ Deus eſt,
 intervalla temporum nulla ſunt, per quæ poſſit
 obſervari, aut conſequenter unum prius de Patre
 natus ſit Filius, & poſtea de ambobus proceſſerit
 Spiritus ſanctus: quoniam ſcriptura ſancta Spiritu-
 tum eum dicit amborum. • Ipſe eſt enim de quo dicit
 Apoſtolorum: *Quoniam autem eſtis Filii, miſit Deus
 Spiritum Filii ſui in corda veſtra.* Et ipſe eſt de quo
 dicit idem Filius: *Non enim vos eſtis qui loquimini,
 ſed Spiritus Patris veſtri qui loquitur in vobis.*
 Et multus alius divinerum eloquiorum teſtimoniis
 comprobatur Pater & Filii eſſe Spiritum, qui præ præ
 dicitur in Trinitate Spiritus ſanctus. De quo item
 dicit ipſe Filius: *Quom ego mittam vobis à Patre.*
 Et alio loco, *Quom mittet Pater in nomine meo.* De
 utroque autem procedere ſic docetur, quia ipſe Filius
 ait: De Patre procedit. Et cum reſurrexiſſet à mortuis,
 & apparuiſſet diſcipulis, inſufflavit, & ait:
*Accipite Spiritum ſanctum: ut eum etiam de ſe
 procedere conſideret. Et ipſe eſt veritas quæ de illo
 exiit (ſicut legitur in Evangelio) & ſanctus omnes.*
 Quis illic contradicendi locus eſt? Divinarum au-
 thentitate ſcripturarum offenditur, quod Spiritus
 ſanctus & Patris ſit & Filii, & quod ab utroque
 procedat; ſi negari conſentiantur, necetur Apoſtolorum
 veritas & Filius hoc diſſite. Creditur Filio dicenti,
 quæ procedit de Patre. Creditur quoque quod mi-
 ſerit eum ab ſe cum inſufflavit, & ait diſcipulis:
Accipite Spiritum ſanctum. Nihilominus quoque
 veritas, quæ ſanctus omnes, exiit de Jhu Spiritu-
 tum ſanctum à Filio procedere teſtificatur. Evidenter
 igitur offenditur Spiritus ſanctus procedere tam à
 Patre quam à Filio, quamquam & illud evidentiffimum
 ut proceſſionis illius ab utroque teſtimonium,
 quod dicitur eſſe Spiritus & Patris & Filii: eſt enim
 Spiritus amborum: non quia creatus per Filium à
 Patre, quod eſt miſerum, ſed quod ſubſtantialiter
 procedat ab utroque. Nec quando proceſſerit vel
 de Patre vel de Filio, vel ſi poſtquam genitus eſt
 Filius, proceſſerit ab utroque Spiritus ſanctus, ulla
 monſtrari poſſunt intervalla temporum: quod enim
 antecedit omne tempus, nullius menſuræ temporum

Ibid. cap. 19.

Galat. 4. 6.

Mat. 28. 19.

Ibid. 16. 13.

Ibid. 10. 11.

Luc. 6. 19.

continetur. Non est igitur ordo processionis querendus in tempore; quod patenteratim concludit omne tempus. Nunquam Pater sine Filio, nunquam Filius sine Patre, nunquam Spiritus Sanctus sine Patre Filioque, nunquam Pater & Filius sine Spiritu Sancto.

Item infra: « Non quid ergo possumus querere utram jam processerit de Patre Spiritus Sanctus quando status est Filius, an nondum processerit: & illo nato, de utroque processit, ubi nulla sunt tempora: sicut potuimus querere ubi invenimus tempora, voluntatem prius de humana mente procedere, ut quæteratur quid inventum proles vocetur, quâ jam partâ sui generis voluntas illa perficeret, eo sine requiescens, ut qui fuerat appetus quærens, sit amor fruens, qui jam de utroque, id est, de genente mente, & de genitâ notione tanquam de parente ac prole procedat? Non possunt processus ista ibi queri, ubi nihil est tempore inchoatur, ut consequentia perficitur in tempore. Quapropter qui potest intelligere sine tempore generationem Filii de Patre, intelligat sine tempore processionem Spiritus Sancti de utroque. Testatur Beatus Augustinus processionem Spiritus Sancti tam de Patre quam de Filio fieri. Sed movet quæstionem, de qua jam superius dictum est, utrum Spiritus Sanctus ante Filii natiuitatem processerit de Patre, & post nato Filio processerit etiam ab illo: sed in hanc quæstionem illa compellit similitudo, quâ dicitur de humana mente procedere voluntatem priusquam verbum formetur ex mente, ut fiat appetus quidam voluntatis ad quærendum, quod cum inventum fuerit, vocatur tanquam proles mentis; quâ generatâ perficitur voluntas illa quâ prole sit appetus quidam ad quærendum; sed hæc voluntas & primo de mente nata est antequam quæreretur quod inveniri desiderabatur, quo invento plena perhibetur, dum ex ipso invento multiplicatur: patet enim invenisse quod quæsitivè: unde ex utroque nata voluntas, videlicet tam de mente quam de invento, procedit ab utroque; sed prius à mente, & post ab invento; unde videlicet ad quærendum: hinc autem ut desideratur reperitur. Nec tamen ista duplex est voluntas, veluti prior mentis, posterior inventi, sed una, unus quidem rei, videlicet inventi inchoationem habens ex mente ad quærendum, perfectionem autem ejus quod quærebatur inventi: ut qui prorsus fuerit appetus quidam quærendi, post verò factus sit amor invento fruendi. Sed ista sunt in rebus creatis quæ tempore continentur; ac in divinitate tempus ubi nullum existat, tale nihil valet reperiri. Non enim dicitur ibi vel ante fuisse Patrem, vel post genitum esse Filium, sed semper Pater in Filio, & Filius in Patre manet; nec Spiritus Sanctus procedendo potest prævenire natiuitatem Filii: quoniam sibi nullum existat tempus, nec ante vel post valet inveniri. Non enim potest consequentia prius tempore, quod ætérnorum nullum habet ex tempore. Quâ de re qui potest generationem Filii de Patre cogitare sine tempore, cogitet quoque processionem Spiritus Sancti tam ex Patre quam ex Filio sine tempore. Sicut igitur non est quærendum quando sit status Filii de Patre, sic nullo modo quærendum quando processerit Spiritus Sanctus ab utroque; vel si natiuitatem Filii præveniat de Patre procedendo. Isti utriusque simplicitatis inest, temporis ordo desit. Nec ex humana conditione creaturæ lex est illa divinitatis æstimationis; quoniam ista facta sub tempore temporis ordinem servat: illa verò conditrix temporis nullo temporis jure disponitur; prævaluit enim omnia

quæ tempore continentur.

Subjungit etiam aliud unde comprobet procedere Spiritum Sanctum à Patre & à Filio sine tempore, sicut constat genitum esse Filium de Patre sine tempore: Dicit autem: « Et qui potest intelligere in eo quod dicitur: *Sicut habet Pater vitam in semetipso, sic dedit Filio vitam habere in se semetipso*: Non sine vita existenti jam Filio vitam à Patre dedisse, sed ita eum sine tempore genitum esse, ut vita, quam Pater Filio generando dedit, cœterna sit vitæ Patris qui dedit: intelligat sicut habet Pater in semetipso, ut de illo procedat Spiritus Sanctus, sic dedisse Filio, ut de illo procedat idem Spiritus Sanctus, & utramque sine tempore: atque ita dictum, Spiritum Sanctum de Patre procedere, ut intelligatur, quod etiam procedit de Filio, de Patre esse & Filio; si enim quid quid habet de Patre Filium, de Patre habet, utique ut & de illo procedat Spiritus Sanctus. Sed nulla sibi tempora cogentur, quæ habeat prius & posterioritas, quia omnino nulla ibi sunt. « I procedere Spiritum Sanctum de Filio, sicut procedit de Patre, testificatur; quod tamen procedit à Filio desisse Patrem Filio, non prius existenti, sed generando: quoniam quæcumque dedit Pater Filio, non tanquam minori, vel prius existenti, dedit, sed generando dedit. Et dat similitudinem quâ clarus hæc quod approbat: « qui potest, inquit, intelligere quod non sit Filius: *Sicut habet Pater vitam in semetipso, sic dedit Filio vitam à Patre in semetipso*. Non sine vita existenti jam Filio vitam à Patre dedisse. « Evaderet Filius sine vita, si prius aliquo modo fuisset quam viveret, ac existenti jam postea fuerit illa vita contributa. Quædam modum Genesis de primo Adam loquitur, dicens: *Formavit igitur Dominus hominem de limbo terra. Et post iniecit: Et iniecit vitam in faciem eius spiraculum vitæ*. Prius namque cum dicit fuisse formatum, & postea jam formatum, videlicet per propriæ formationis qualitatem existenti, spiritum vitæ contributum. Sed non sic Filio vitam dedit tanquam jam pignoret, cui postea genito vitam donaret: sed generando vitam dedit; quoniam substantialiter vita talis est, cui generando vitam dedit. Homo denique prius formatus existit, & post vitam accepit, quoniam participando non nascendo vitam accepit: non enim substantialiter vita fuit, sed participatione vitæ vivit. At verò Filius Patris unigenitus non participatione vitam accepit, sed substantialiter de Patre genitus est vita: non enim existenti tanquam sine vitâ momenti data est vita, sed genitus est totus vita corporalis & consubstantialis vitæ Patris, qui generando dedit ei vitam.

Sequitur: « Sed ita eum sine tempore genuisse, ut vitam quæm Pater à Filio generando dedit, cœterna sit vitæ Patris qui dedit. « Hoc dicens ostendit vitam esse Patrem, & vitam esse Filium; sed vitam Patris accepit à Patre, ut esset vita; non prius existens sine vitâ, sed genitus vita, quæ cœterna sit & consubstantialis vitæ Patris, qui dedit Filio vitam generando. Quisquis hæc intelligit quomodo fit valet, intelligat quoque sicut habet Pater in semetipso ut de illo procedat Spiritus Sanctus, sic dedisse Filio ut de illo procedat idem Spiritus Sanctus. Valet enim approbare accepisse Filium à Patre sicut generando vitam, sic etiam generando ut de illo procedat Spiritus Sanctus, non alter, sed idem qui procedit à Patre. Et cum negare nemo sanæ mentis valet vitam fuisse Filium de Patre ut fit vita sicut est Pater, sic consequenter negare non possit accepisse Filium à Patre ut de illo procedat Spiritus Sanctus: & hoc utramque sine tempore; quoniam sicut sine tempore procedit à Patre, sic quoque

Jan. 1. 11.

Gen. 1. 7.

oris ſui, Spiritum ſanctum intelligas, qui ſit Spiritus Domini JESU. Simul videndum, quia cum de eodem Spiritu dicitur quod ſit Spiritus oris Domini, & tunc dicitur quod ſit Spiritus oris Domini JESU, clariffimè monſtratur Spiritus ſanctus procedere ex ore Domini JESU, non quod ſecundum divinitatem eo habeat, ſed quod de ſubſtantia illius procedat; quemadmodum dicitur Spiritus oris Domini, quoniam procedit de Patre ſubſtantia. Igitur evidentiffimè monſtratur aſſertione procedere Spiritum tam de Patre quàm de Filio, dum ſcribitur quod ſit Spiritus oris & Patris & Filii.

Proſequitur beatus Ambroſius individuum manere unitatem tam Chriſti quàm Spiritus; quia « neque » Chriſtus ſine Spiritu, neque Spiritus poſſit eſſe ſine Chriſto. « Non poſſit eſſe Chriſtus ſine Spiritu, tamquam ſibi conſubſtantiali, & quia ſe procedit; neque rursus Spiritus poſſit eſſe ſine Chriſto, tamquam cui conſubſtantialis eſt, & à quo accipit quicumque Chriſtus habet. Conneſcitur causè eorum ita ſit, videlicet quoniam non poſſit diviſe nature unitas ſeparari. » Hoc dicens ſatetur naturam Chriſti, naturam eſſe Spiritus, & naturam Spiritus naturam eſſe Chriſti, nec unitatis compagem aliquo modo poſſe ſeparari, præter quam ſua natura, Spiritus verò procedens; ſed hæc non ſubſtantiam ſciant, ſed relationem oſtendunt. Inferriſus loquitur: « Lectum eſt, quia Verbo gladius Spiritus ſit; ſimiliter lectum eſt, quia Spiritus ſanctus gladius Verbum Dei ſit. » Et nominalis per aſſumptionem interpoſitè colligendo concludit, ita: « Cum igitur Verbo gladius Spiritus ſanctus ſit, & Spiritus ſanctus gladius Verbum ſit, utique unitas eſt potentia. » S. gladius Verbi, quod eſt non ipſum Verbum? Et gladius Spiritus quod eſt, non ipſe Spiritus? Ex quo colligitur quia Spiritus ſanctus Verbi eſt Spiritus, cuius eſt gladius; & Verbum Spiritus ſancti eſt, cuius eſt gladius; quoniam nec Verbum ſine Spiritu ſancto, nec Spiritus ſanctus ſine Verbo, quoniam unitas ſunt operationis, ejuſdemque potentia. Cum ita ſit, non poſſunt ſubſtantia ſeparari, neque voluntate dividi; igitur unus ſubſtantie uniuſque voluntatis Filius & Spiritus ſanctus exiſtentes, procedit alter ab altero, ſi eſt, Spiritus ex Filio, quoniam Filius natus de Patre, omnia que natiſcendo accipit à Patre, dedit Spiritus, non quaſi minori, nec tamquam extraneo, ſed tamquam à ſe procedenti.

Videodem autem quia cum dicitur Spiritus ſanctus gladius Verbum, & Verbo gladius Spiritus ſanctus, non perſonam ſe conſpecto, ſed ſubſtantie monſtratur copulatio, ut unus ſit ſubſtantie, cum non ſint unus perſone. Eſt autem alter ex altero, Spiritus videlicet ex Filio, non verò Filius de Spiritu, ſed de Patre. Hoc modo ſanctus Ambroſius de Spiritu ſancto ſenſens atque diſputans, non Imperatoribus Græcorum, Gratiano videlicet & Theodoſio Majori, quorum temporibus exiſtæ, vel ingratæ vel hæreticæ viſus eſt, qui totum ſanctum virtutis amorem coluerunt, & præcipuè veneratione ſemper habuere. Cuius diſputatio, & pro Catholica hæc hæbeo inſeſſus, Arianos Ecclēſiam impugnantem expugnavit, quos, oppreſſit. Videte nunc vos Imperatores quoniam fluctatis, vel hæc diſcendere, vel religionem imitari: ecce negando Spiritum tantum à Filio procedere, Catholice obvia freſtus quos Episcopos, qui Arianos pravè de Spiritu

ſancto ſenſientes protrivere, & veſtrorum majorum, Romanorum videlicet Imperatorum, pietatem everſit, qui hæc ſanctum ſemper coluere, & pro eadē certantes multa veneratione dicebant.

CAPUT V.

DIVINUS Alexandrinus, & corporalibus quidem pueris captus oculis, verum ſpiritali viſione factus cæcitas, in libro quæ de Spiritu ſancto ſcripſit, ſic loquitur: « Igitur quicumque communicat Spiritu ſancto, ſtatim communicat & Patri & Filio. » Et qui charitatem habet Patris, habet eam à Filio contributam per Spiritum ſanctum, & qui participat eſt gratie JESU Chriſti, eandem gratiam habet datam à Patre per Spiritum ſanctum. » Ex quibus omnibus approbatur eandem operationem eſſe Patris & Filii & Spiritus ſancti. Dilectus [quæ] dicit, retrahimus, At ergo? « Quicumque communicat Spiritu ſancto, » id eſt communicat Spiritu, qui participat eſt charitatis ipſius, » ille ſtatim communicat & Patri & Filio: » participat enim eſt factus tam & Patri quàm Filio per Spiritum communicationem. Monſtratur ex hoc Spiritus conſubſtantialis eſſe Patris & Filii, & adeo conſors, ut non poſſit haberi Spiritus, niſi pariter habeatur Pater & Filius. Subjungit: « Et qui charitatem habet Patris, habet eam à Filio contributam per Spiritum ſanctum. » Superius conſubſtantialitatem tantummodò Patris & Filii monſtravit, jam verò doctrine incipit profectionem Spiritus. Charitatem autem Patris appellat Spiritum ſanctum, ſicut ex poſterioribus approbatur, dicitur eam contributam per Spiritum ſanctum. Non enim tribuit Spiritus ſanctus niſi propriam munus cum tribuit charitatem. Et de charitate ſcribitur quod ſit Deus; ergo tribuens charitatem Spiritus, ſemitaſum tribuit, quoniam ipſe charitas eſt: ſed hæc charitas Patris eſt dicitur, quoniam Spiritus, Pater eſt Spiritus: & unde illi Spiritus à quo procedit eſt ipſo: non eorum decurramus unitas eſt Spiritus, ut ſit alterus quàm Pater ſubſtantie. Quapropter non tamquam ab eo creatus ejus eſt dicitur, ſed tamquam conſubſtantialis, & ex illo procedens. Dicit autem habentem charitatem Patris, contributam à Filio per Spiritum ſanctum: quemadmodum igitur contribuit Filius munus Spiritus ſancti? Videlicet velut cooperatur Patri Spiritus. Sed quemadmodum poſſit tribuere ſibi coequallem? vel alteras, ſi eſt Spiritus ſancti dotum? Certe quia charitas, quæ eſt Patris, & que à Filio contribuitur per Spiritum ſanctum, eſt eadem Fili, quæ quicumque ſunt Patris, ſunt & Filii. Sed namque charitas que eſt Spiritus ſanctus, ſic eſt Fili, ut ſe creatare? nequaquam prioris; ſed tribuitur à Filio, quia procedit ex illo: & eſt Fili, quoniam conſubſtantialis eſt illi.

Subjungitur. « Et qui participat eſt gratie JESU Chriſti. » Gratiam hoc in loco JESU Chriſti dicit, quam ſuperius charitatem Patris appellavit. Quod eſt autem quod gratiam JESU Chriſti non dicit, quam conſtat eſſe munus Spiritus ſancti? Proculdubio monſtrat à JESU Chriſto contribui, cuius eſt gratia; ut ſicut dicitur charitas Patris, qua procedit à Patre, ſic eandem charitatem, quam appellat gratiam JESU Chriſti, procedere cognoscatur à JESU Chriſto. Eandem autem gratiam quicquid habet Chriſti, dicit et datam per Spiritum ſanctum; ut quidem videamus cooperantem ſibi totam Ter-

c. *Thomæ Alexandrini* | Hinc Dilecti illiſum, Arias Parthenos, Ratramni corbeienſis, in eo opere quod Ratramno ſubjunctus, ſcribitur ab Hieronymo in Latino

ſermonem verum eſt. Idem deinde ſcripſit Anſelmus Hareſis Dialog. lib. 2. cap. 14.

nitatem, & tenemus Spiritum sanctum, qui est
 charitas Patris & Filii, procedere tam à Patre quam
 à Filio. Subsequitur : « ex quibus omnibus appo-
 nitur eandem operationem esse Patris & Filii &
 Spiritus sancti. » Quorum autem est eadem ope-
 ratio, una est quoque voluntas : & quorum una
 voluntas, una est substantia. Hæc est quod sub-
 jungit : « Quorum autem est una operatio, una
 est & substantia ; quia que ejsdem substantiæ
 sunt, easdem habent operationes : & que
 alterius substantiæ sunt, diversas atque diversas.

Approbat Spiritum sanctum unum cum Patre Fi-
 lioque substantiam, quoniam eandem cum eis habet
 operationem. Sed ostendit esse superius Patris & Filii
 Spiritum esse, quoniam procedat tam à Patre quam à
 Filio. In posterionibus ait : « Cum enim dicitur

Mat. 10. 19.

Luc. 10. 19.

« in tempore respondendi, nimirum Filius, doceri
 discipulos à Spiritu, quod debeant respondere, in
 sequentibus ait : *Ego enim dabo vobis sapientiam*
 « cui non poterunt resistere & contradicere. Ex qui-
 bus ostenditur sapientiam, que discipulis datur à
 Filio, Spiritus sancti esse sapientiam ; & doctrinam
 Spiritus sancti, Domini esse doctrinam. » Quomodo-
 modum autem sic sapientia, que datur à Filio, Spi-
 ritus sancti non aliam, nisi quam procedit Spiritus
 sanctus à Filio, cuius sapientia, sapientia est quo-
 que Spiritus sancti. Et quomodo doctrinam Spiritus
 sancti, doctrinam dicit esse Domini ? Videlicet eo
 quod omnia que sunt Spiritus sancti, sint etiam
 Domini Jesu Christi ; quoniam procedit ex ipso.

Unde subiungit : « Unumque & nature & volun-
 tatis consortium Spiritus esse cum Filio. » Testatur
 hæc Spiritum sanctum procedentem à Filio, dum
 omnis de nature & voluntatis est Spiritus cum Filio ;
 alioquin si non procedat ab ipso Spiritus, non est
 ejsdem voluntatis, etiam est Filius ; nam que se-
 parantur consortio, separantur etiam voluntate.
 Dicit etiam : « Et quia superius demonstratum est
 eum socium esse per naturam Spiritum Unigenito Deo,
 & Deo Patri : Filius verò & Pater unum sunt,

Mat. 10. 10.

« juxta illud : *Ego & Pater unum sumus ;* indivisa
 « & inseparabilis secundam naturam ostensa est Tri-
 nitas. » Si per naturam societas Spiritus Unigenito
 Deo, & Deo Patri, procedit ab Unigenito Deo.
 Quid si tandem procedit à Deo Patre, & non pro-
 cedat ab Unigenito Deo ? Patet quidem societas per
 naturam ; unigenitus verò Deo non conjungitur ;
 non enim jungi potest ei per naturam, à quo non
 procedit. Sed Auditor testatur esse socium sic per
 naturam Spiritum unigenito Deo : fatetur ergo pro-
 cedere Spiritum ab unigenito Deo. Et quoniam
 indivisum & inseparabilem secundam naturam di-
 cit esse Trinitatem, fatetur Filium de Patre geni-
 tum, Spiritum verò de Patre Filioque procedentem.
 Quid si de Patre docetur tantum procedere Spiritum,
 sicut non est indivisa & inseparabilis Trinitas ;
 quoniam Spiritus dividitur à Filio, à quo non pro-
 cedit : separatur ab unigenito, cuius non est Spiritus.
 Procul hæc sit à catholicis membris impiecatas
 opinio : est enim indivisa & inseparabilis secundam
 naturam sancta Trinitas ; quoniam Patre de nullo,
 Filio verò de Patre genitum, Spiritus autem sanctus
 de Patre Filioque procedens.

Item dicit : « In alio quoque Evangelio legitur
 « *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Pa-
 tris in vobis loquitur in vobis.* Si ergo Spiritus
 Patris in Apostolis loquitur, docens eos que de-
 bebant respondere, & que docentur à Spiritu, sa-
 pientia est, quam non possumus alium præter Fi-
 lium intelligere ; liquet apparet ejsdem nature
 Spiritum esse cum Filio, & cum Patre : cuius est Spi-
 ritus. Porro Pater & Filius unum sunt. » Dicit Au-
 ditor iste sapientiam, quam docet Spiritus Patris
 Apostolos, Filium esse. Si sapientia Filii est, &
 Spiritus sanctus sapientiam, que Filii est, loquitur
 in Apostolis, accipit à Filio. Quomodo autem
 accipit procedendo certè, non participando quod
 ante non habuerit : non enim fuit aliquando Spi-
 ritus sine sapientia, sed accipit à Filio ut semper sic
 sapient, ab ipso procedens ; quia unum est nature
 cum Filio & cum Patre, cuius est Spiritus : quod
 sic non dicit, ut non etiam Spiritum alii signifi-
 caret ; cuius sapientiam dicit loqui Spiritum, sed
 quia superius dixit : *Non enim vos estis qui lo-
 quimini, sed Spiritus Patris vestri.* Nam dicit in
 posterioribus : Porro Pater & Filius unum sunt. Si
 Pater & Filius unum sunt, Spiritus qui Patris est,
 est etiam & Filii ac per hoc ex utroque procedens.
 In posterioribus cum non pauca de Patre & Filio &
 sancti Spiritus consubstantialitate tractasset, con-
 cludit : « Ex his colligitur, quamquam indivisa sit
 substantia Trinitatis & Patrem tamen verè
 Filii esse Patrem, & Filium verè Patrem Filium, &
 Spiritum sanctum verè Patris & Dei esse Spiritum ;
 & insuper sapientiam & veritatem, id est, à Filio Dei.
 Si ergo Pater Filii Pater est, quia genuit illum ; &
 Filius Patris Filius, quia genuit eum ab illo ; &
 Spiritus sanctus verè Patris Spiritus, quia procedit
 ab illo, consequenter & sapientiam & veritatem, id
 est Filii Dei Spiritus est, quoniam procedit à Filio
 id est procedit à veritate, procedit à Sapientia, pro-
 cedit à Deo, id est Filio : idcirco nunciamus eum de
 Spiritu sanctum Spiritum esse veritatis, intell.
 « Et Dei esse Spiritum, » personam Filii volens in-
 telligi. Sed ne circulatorum hæretorum confundatur, ait
 in consequentibus, « Spiritum sapientiam & verita-
 tatis, id est Filii Dei. »

In posterioribus inquit : « Porro jam frequenter
 ostendimus ejsdem esse operationem Spiritum, cu-
 jus est Pater & Filius, de his eadem operatione unum
 esse substantiam, & respectu eorum que « unum
 sunt, operationem quoque non esse diversam. »
 Operatio Spiritus eadem est que & Patris & Filii
 operatio ; quoniam consubstantiam esse utraque
 tamquam procedens ab utroque : non enim potest
 esse eadem operatione conjungi, si non ab utroque
 procedit : dividitur namque substantia quibus pro-
 cessione non coheret, nec alter potest vel Patre vel
 Filio substantialiter copulari, quoniam ut sic sub-
 stantia, Spiritus atque tam à Patre quam à Filio
 procedendo. Item infra : « In consuetudine de
 Spiritu veritatis, qui à Patre mittitur, & sit pa-
 tralis, Salvator ait : *Non enim loquitur à se-
 misso ;* hoc est sine me, & sine meo & Patre ar-
 bitrio ; quia inseparabilis à me & Patre est volun-
 tate : hoc enim ipsum quod voluit & loquitur, id
 à Patre & me filio est. Ergo veritate loquitur, id
 est, inspiro quem loquitur, si quisquam Spiritus veri-
 tatis est. » Manifeste hoc dicit non inspiro Spi-
 ritum sanctum esse à Filio : nam cum dicit : *Non enim
 loquitur à semetipso, ostendit eum à semetipso non
 esse ;* propter quod explanans quod dicit : « Hoc
 est sine me, & sine meo & Patris arbitrio, » ostendit
 à quo sit, qui non loquitur à semetipso, à Patre
 scilicet est & à Filio, sine quibus, & sine quorum
 non loquitur arbitrio. Et dicit : « Hoc enim ip-
 sium, quod professi imperitiam erat. » Quoniam ex
 loquentibus tanta confecti naturam placuisse pravam ex-
 citationem.

Thi. 16. 1.

Thi. 16. 19.

Mat. 10. 10.

à Spiritum Spiritus] Totum hoc quicquid est à margine
 in textum insertum ostendit, non ante hoc insertum
 legitur, quod spiritus qui loquitur ego veritas loquitur, si-

quidem, quod professi imperitiam erat. Quoniam ex
 loquentibus tanta confecti naturam placuisse pravam ex-
 citationem.

sum quod subsistit & loquitur, ego veritas loquor: ostendit subsistentiam Spiritus esse à Filio. Et si cum loquitur Spiritus, loquitur veritas, hoc est Filius, ostendit quia quod loquitur, & quod subsistit Spiritus, accipit à Filio. Et inculcans idipsum velut apertius quod dixerat, faciens, ut id est, insinuat quod loquitur. Quomodo insinuat? nimirum cum ab illo procedit & canescit. Spiritus enim Spiritus veritatis est: quod est dicere, Spiritus Filius est. Quibus omnibus demonstratur quod sit Spiritus Filius, & quod insinuat à Filio, ut est procedat ab illo. Et quia quod loquitur Spiritus, & subsistit Spiritus; accipit à Filio, non tamquam minor, sed tamquam consubstantialis, & ex illo procedens.

Intra: = Loqui ergo Patrem, & audire Filium, vel à contrario, Filio loquente audire Patrem, ejusdem naturam Patris & Filii, consensu & siquæ significatio est. Spiritus quoque sanctus, qui est Spiritus veritatis, Spiritusque sapientie, non potest illo loquente audire quæ actus; cum hoc ipsum sit quod profertur à Filio. Dicens loquentem Patrem audire Filium, demonstrat Filii naturam esse Patrem: similitè Filium loquentem audire Patrem, Patrem insinuat profertur Filium; & quo sunt unus nature Patris & Filii, sunt etiam ejusdem consensu; ut hoc sit loqui Patrem ad Filium vel Filium ad Patrem, in usus consensum voluntatis venire: neque dixerim aliquid sentire. Si tamen quoque sanctum veritatis Spiritum [&] sapientie carnis, Spiritum Filii declarat, de quo dicit, quia non potest illo loquente audire quæ insinuat; quomodo cum sit ipsa in cum Filio subsistat, & procedatque de Filio, quæ loquitur Filium, loquitur & Spiritus sanctus; quomodo hoc ipsum quod est Spiritus, loquens Filii est ad Spiritum, per ipsam dicitur dicere. Qui enim dicitur non potest Spiritum sanctum Filio loquente audire quæ insinuat, mox subsistit: Cum hoc ipsum sit quod profertur à Filio; hoc est prolatio Filii subsistentia est Spiritus: nam dicens, cum hoc ipsum sit, subsistit Spiritus: quod profertur à Filio, hoc est quod loquitur Filium. Si quod loquitur Filium, Spiritus sanctus est, quæ modum Doctore sic testatur, non potest argui quæ à Filio procedat Spiritus: siquidem loquens Filii de Filio procedit: quæ de se cum hoc sit, sit Spiritus quod profertur à Filio, procedit omnino Spiritus à Filio.

Subjungit: Denique ne quis illum à Patris & Filii voluntate & sententia diceret, scriptum est: Non enim à seipso loquitur, sed sic ut audivit loquentem. Cuius etiam de semetipso solvatur in: sicut in his verbis. Voluntas & sententia voluntas est Filii, & locutus utriusque Spiritus ambum; quomodo charitas, quæ est Spiritus, facit voluntati in Patris & Filii; neque potest voluntas Spiritus à voluntate Patris & Filii separari; ut sicut locutus est utriusque, sic ejusdem voluntatis ambum. Et sicut voluntas Filii non dicitur de Patre, sic voluntas Spiritus procedit à Filio. Hinc est quod sit de Spiritu: Non enim à seipso loquitur, sed sicut audivit loquentem. A qua videtur: Videtur à Filio, de quo procedit. Et audire Spiritum, procedit est à Filio: sicut de audire Filium, nasci est de Patre; nam non aliud est audire Filium, & aliud nasci, sed idem Patrem, sic enim aliud nunciat est audire Spiritum, & aliud procedere, sed unum est utriusque. Et intra: Scitum est enim: Quæcumque illa facit (hinc dubium quia Patris) hoc eadem Filius facit simulat. Quod si operante Patre de Filio, non juxta ordinem primi de secundo, sed juxta ad. Tempus operandi eadem & simul, subsistat universa quæ sunt; & Filii non potest

à semetipso quid facere, quia à Patre non potest separari: sic & Spiritus sanctus nequaquam separatus à Filio, propter voluntatis naturamque communitatem, non à semetipso loquor loquitur; sed juxta verbum, & veritatem Dei, loquitur universa. Patris & Filii eadem operantur, non alio tempore Patris, & alio Filii, sed eodem simul & eodem tempore: nec potest Filius separatus operari, quoniam non dividitur à Patre, cum sit naturæ Patris, & ejusdem subsistentie cum Patre: sic & Spiritus sanctus non loquitur à semetipso separatus à Filio; quoniam procedens à Filio consors est nature Filii: voluntatis & ejusdem; carnis & Filii: non enim voluntas diceret quos natura conjungit, sed juxta verbum & veritatem Dei loquitur universa; quomodo à verbo & veritate procedens percipit quod loquitur: non enim aliud est quod procedit, & aliud loquendi perceptio, sed per se ipsum loquomus processionis est existentia, quomodo modum existentie perceptio, & intuitionis acceptio.

Intra: = Quomodo igitur super de naturis incorporeis disputans intelleximus, sic & nunc Spiritum sanctum à Filio accipere, id quod natura fuerit, cognoscendum est, & non datum & acceptum, sed unam significat subsistentiam. Sequitur de Filio eadem à Patre accipere dicitur, quæ est ipse subsistens; neque enim quod aliud est Filium, acceptus ut quæ est datur à Patre, neque alia subsistentia est Spiritus sanctus, præter id quod est datur à Filio. Confirmat per consensum naturam à Filio dicitur, & dicit Spiritum sanctum à Filio accipere id quod sit natura fuerit, quod est, naturam Spiritus ex Filio esse, & non sit aliud accipere Spiritum à Filio, quod procedere de Filio; neque datum & acceptum intelligitur tamquam alienum & aliam subsistentiam, sed personam Filii dicitur, ut exstat Spiritus, & per ipsum Spiritum accipimus, ut procedat à Filio. Et ut clarior opinio sumus ex eo quod Filium accipere dicitur à Patre: non enim aliud est Filium, & aliud est quod percipit à Patre; sed à Patre perceptio per subsistentiam: quod carnis affirmat prosequendo: Neque enim quod aliud est Filium, ex quo ut his quæ est datur à Patre. Quod est, non habet ex parte quæ datur à Patre Filio à subsistentia Filii, sed data Patris subsistentia est Filii, quomodo insinuat perceptio omnia quæ sunt Patris sic & de Spiritu legitur fatetur, quod non sit alia subsistentia Spiritus sancti præter id quod est datur à Filio: hoc est, non est aliud Spiritus sanctus, & aliud quod Spiritus sanctus datur à Filio, sed donum Filii subsistentia est Spiritus sancti. Quo manifestè commendat Spiritum sanctum esse de Filio, non tamquam partem, sed tamquam totam, quod est Filium; quia quæcumque sunt Filii, sunt & Spiritus sancti; & accipit Spiritum sanctum à Filio, procedens ab ipso sicut consubstantialis, & habens omnia quæ sunt Filii. Inferius: Denique accipere: ut non enim nisi rem quomodo dicitur, de meo accipere: potest ad, ut ostendit quæ habet Patrem, mea sunt: propria dicit, de meo accipere. Et ostendit talis volens quod amodo loquens, sicut à Patre procedat Spiritus veritatis, & dicit Deus Spiritum sanctum petentibus sic: tamquam quia omnia quæ habet Patrem, mea sunt, & sic ipse Spiritus sanctus Petrus meus est, & de meo accipere. Hoc dicitur in dicitur Spiritum à Filio procedere, sicut procedit à Patre: est enim Spiritus veritatis, videtur Christi, qui veritatis est: & quia Filius habet omnia quæ Patris sunt, sic ipse Spiritus Patris testatur quod est Filii, & accipit de Filio. Quod accipit: omnia subsistentiam de illi procedentia.

Joan. 14. 13.

Ibid. 16. 10.

Ibid. 14. 19.

Joan. 14. 13.

Ibid. 16.

In consequentibus: « Idem autem Spiritus Dei, & Spiritus Christi est, adducens & copulans eum, » qui se habet, Domino Jesu Christo. Unde in sequentibus dicitur: *Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus.* Si quis est Spiritus Dei, est & Spiritus Christi, quemadmodum auctor iste fatetur: haud dubium non sunt duo Spiritus, alius Patris, alius Filii, sed unus & idem utriusque. Et si Christi Spiritus est is qui Spiritus Dei Patris est; sicut procedit à Patre, sic procedit & à Filio; non enim alius Dei Patris dicitur Spiritus, nisi quod à Deo Patre procedit: sic non aliter dicitur Spiritus Christi, nisi quia procedit à Christo: non enim est creatura, quòd tanquam inferior possideatur; sed consubstantialis. Sic quoque quod addit, Spiritum Christi non habentem Christi non esse, de Christo fatetur producentem, quem dixit esse Christi; nec esse posse Christi, quin non habeat Spiritum ejus; quoniam si quòd non est Spiritus Christi, non est Christus: non enim habitatio separatur, qui substantià copulantur. Unde discimus societatem quam habet Spiritus ad Christum, quòd habeat & ad Deum Patrem: non enim potest eorum societatem non habere, quibus est consubstantialis, & à quibus existit. Interiàs quoque: « sed & in epistola Petri Spiritus sanctus esse Christi Spiritus comprobatur: » scrutantes, inquit & exquirentes (id est Prophetae de quibus sit sermo superior) in quod aut quale tempus significabat his, qui in eis erat Spiritus Christi, testificans in Christo passiones, & ea quae post erant sequutura decreta. Et paulo post: « Ille autem Spiritus sanctus dicitur est & Spiritus Dei: ut ibi: *ea qua Dei sunt nemo novit nisi Spiritus Dei.* » Enimvero ergo fatetur Spiritum Christi, qui sit Spiritus Dei; ac per hoc de utroque producentem quoniam non sit aliud cur utriusque dicitur Spiritus: aequalis est enim & consubstantialis. Item iustè loquitur: « Per hoc quod ait: *si quis autem Spiritum Christi non habet, esse non est ejus.* Et interpretatur: *si autem Christus in vobis est, manifestabitur me demonstravit inseprensibilem esse Spiritum sanctum à Christo, quia ubicumque Spiritus fuerit, ibi & Christus est: & videlicet quæ Christi spiritus dixerint, inde pariter recedat & Christus. Illa societas Spiritus & Christi, quam docet, non tantum voluntatis est, verum etiam substantialitatis, & non substantialitatis solum, verum etiam processionis: possunt enim voluntate conjungitur substantià separantur: ut illud quod Christus loquitur discipulis: *Ego ego vobiscum sum amicus dicitur: vel quod in prædicto loco dixit, in quo est Spiritus Christi sit quoque Christus. In quibus namque Spiritus Christi est, & Christus quoque pariter est: simul qualem suat, sed voluntate, non substantià. Deus æternus & homo non unius, sed diversæ sunt substantiæ. Item possunt substantià copulari, simulque nativitate conjungi, ut Pater & Filius. Item copularum substantià, non autem nativitate, sed processione, Filius & Spiritus. Ergo dum dicit, ubicumque Spiritus fuerit, ibi & Christus est; & undecumque Christi Spiritus dixerint, inde pariter recedat & Christus, monstrat societatem illam, non voluntatè solum, substantiæque, verum etiam processionem, constare; quòd Spiritus non solum consubstantialis existat Christi, verum etiam existat ab ipso.**

Item postquam Apostoli testimonium assumens, ait: « Non accepisti Spiritum servitutis in timore, » id est, non à similitudinem servorum, metu & terrore parvarum vos ablinetis à vitis, quia habetis vos datum spiritum adoptionis, id est Spiritum sanctum; qui etiam Spiritus Filii, & Christi

& veritatis dicitur atque Sapientia. Quod per hæc « minuat: nam veritas & sapientia Christus est (ut scriptura testatur, & non semel approbatum est,) Christus quoque Filius Patris est haud dubium. Affirmat Spiritum sanctum procedentem à Filio, procedentem à Christo; procedentem à veritate & sapientia; non quidem quod sint Spiritus diversi, quia non sunt quæ posita sunt, quorum esse dicitur Spiritus, diversam substantiam insignificantem. Sapientia namque & veritas, & Christus, Filium prædicantem Christus propter hominem susceptum; veritas, quoniam ipse dixit: *Ego sum veritas.* Sapientia, qui Paulus testatur de ipso, quòd sit nobis à Deo factus Sapientia. Quod hæc omnia colligunt? Proculdubio quòd procedat à Filio, cuius esse dicitur Spiritus: non enim vel pars ejus potest esse, vel aliquid Filio subjectum. Unde ergo illud? Processione, sive consubstantialitate: sed consubstantialitatem æqualitatem ostendit; æqualitas autem non subicitur; sed confertur. Unde ergo Spiritus Filii? haud dubium quia procedit ex Filio.

Sufficiant illa de libro Didymi breviter collecta, qui dum talia de Spiritu sancto positus Alexandriae legeret & scriberet, nec à Grecis, nec à Græcorum Imperatoribus est vel reprehensus, vel comminatione suspensus: intelligebat enim qui per id temporis Imperatores; qui non solum Constantiopolim, verum etiam Romam regnabant, Catholicum esse dogma, sicut Apostolicum, perfidiam hæreticorum quæ debellabat, & veritatis doctrinam affirmabat. Vos nunc Imperatores moderni, novi sectarum erroris influentes, videte cujus sitis fidei; quosque habueritis in doctrinâ Christi magistros: nam illorum convincimus non esse discipulis, qui priores veluti fore, qui catholicam fidem elaboraverit, qui pravi dogmatis inventa semper expugnaverit.

CAPUT VI.

His sciemus quid per eadem tempora Romana sensit Ecclesia de Spiritu sancto, ut comprobaverimus novam non fore sectam quam prædicat, sed solum à Patribus commendatam, & per universum totum Ecclesiæ corpus vindicatam, & contra diversæ sententias expugnatam; ostenditur pariter fructu nunc reprehensus quali novum dogma prædicatum, cum sit à prioribus iustis semper prædicatum.

PASCASII antiquus Romæ sedis & Doctor & Diaconus, in hæbio, quem de Spiritu sancto scripsit, Didymi sequens Alexandrini velligis, sic inquit: « Non scrutari qualiter Deus sit, quem Deum esse manifestum est. Hic ratio licet, veritas non latet. Cur interrogos quemodo sit socius & æqualis Regis, quem regis cuasit esse & bonum & generis. Ex superfluo de nomine agitur inquisitio, ubi non est de substantia dubitatio. » Hoc adversus Arianos, qui Spiritus sancti divinitatem denegabant, volentes cunctis Patri Filioque consubstantialem, sed creaturam dicebant Filio subjectam, tanquam minorem, vos veraciter confutatis, & Deum verum esse prædicat, & Patris, & Filii consubstantialis. Quod etiam de processione sententia subdendo manifestat. Ergo quia Spiritus sanctus ut ex utroque procedat ideo dicit: *Qui autem Spiritum Christi non habet, & hic non est ejus.* Et alio loco: *insufflavet, & dicit: Accipite Spiritum sanctum.* Testatur & Spiritum sanctum ex Patre Filioque procedere; suamque assertioem roborat tam ex Apostolo, quam ex Evangelio, pariter ostendens, quia Spiritus non aliter potest esse Christi, nisi

1. Cor. 1. 10.

PASCAS. de Spir. sancto lib. 1. cap. 10.

Rom. 8. 9.

Joan. 10. 10.

Am. 1. 5.

1. Pet. 1.

1. Cor. 1. 11.

Joan. 8. 9. id. 10.

Joan. 14. 10.

Joan. 8. 9.

procedat ab ipſo : nec aliſ dat Chriſtus Spiritum inſuflandum, niſi ex ſua ſubſtantia mittendo, ſiquidem cum dicitur Spiritus Chriſti, relationem habere monſtratur ad Chriſtum ; non verò tamquam ſervus : (non enim eſt creatura) ſed tamquam ab illo capiam continetur præcedendo, non creando vel generando. Similiter cum inſuflat eum mittendo : non mittit extraneum, nec aliunde quàm de propria natura : nec poteſt argui proceſſus ejus à Filio, quem inſuflando ex intus ſua divinitatis Filium emittit. Subjungi ad hoc de eodem loquens Spiritu : « Utrum genitus an ingenuus ſit requiritur : niſi ſubſi ex hoc loquia facta occurrunt, neſis eſt interrompere divini ſententia. Quod Deus ſcripturis eſt inſuflandum eſſe non creditur, interrogare, vel ſine ſuperſtitiâ curioſitate reſoluit. Hoc per vitare debere iudicavit ad conſentientiam tuam, quod pertinet ad ſalutem tuam. » Hac ad verſus eos loquitur, qui Spiritus ſancti perſonam, ſanctæ Trinitatis derogantes, Deum eſſe non recipiebant, tamquam ſi Deus haberetur, vel ingenuus vel genitus conſideretur : ſi genitus, duo ſilu diceretur ; & jam Salvator dici non poſſet unigenitus ; eſſetque contra Catholicam hâem, quæ quidem conſtituit credere ſe in Deum Patrem omnipotentem, & in Jeſum Chriſtum Filium ejus unigenitum. Quod ſi conſideratur ingenuus, jam non unus Pater, ſed duo comprobarentur ; & eſſet hoc nihilominus fidei Catholicæ valde contrarium. Cr. dicitur etenim in unum Deum Patrem omnipotentem. Tam perverſa machinationibus præ fatiſ cautè reſpondet Doctòr eſſe Catholicus, dicens Spiritum ſanctum nec genitum, nec ingenuum debere dici, quod ſanctæ ſempiternæ non loquitur : debere verò profiteri quod affirmant, Spiritum ſanctum ſanctum Patrem Filioque conſubſtantialem, & de utroque procedentem.

In poſterioribus loquitur : « In actibus Apoſtolorum : Patres de Domino Jeſu Chriſto diſſertentia dicit : *Dextera igitur Dei exaltatus. & promiſſe ſunt Spiritus ſancti accepti à Patre. eſſe in hoc eum quem dicitur & aſcendit.* In dextera Filius, in Deo Pater, in nominis ſui proprietate Spiritus Sanctus designatur. » Hoc teſtimonio comprobavit Spiritum ſanctum à Filio procedere, quem ab eo dicit eſſe ſumum : non enim eſſe dicit uſi quòd in ſe continetur, non vult in loco conſtitui : ſed tamquam in ſe ſubſtantialiter inſerantem : nec ſi eſſe dicit ut ſua vacuationem faceret ; quemadmodum vas eſtictur vacuum cum eſſe dicitur quòd continebatur in illo : eſt eum illud corporatum : eſt in divinis non idem. Cum enim vel Pater vel Filius Spiritum eſſendit, non ſe vacuat, ſed ſua meritis gratiam ſua ſua damno quibus vult communicat. Et iſta ponens teſtimonium Apoſtoli : *Et inquit non aſcendit, inquit, ſed in Spiritum ſanctum Spiritus Dei habitavit in vobis. Si quidem Spiritum Chriſti non habet, hoc non eſt eius.* Dum dicit Spiritum Dei, & iſtè conſequenter Spiritum Chriſti : advertit quia hic perſonam Chriſti ſub Dei appellatione designat. Aut ſi hic Patrem, cujus Spiritus ſanctus ſit, ſub Dei nomenclaturæ ſignificat, ecce hic Spiritus per unitatem ſubſtantialem, & Patris & Filii eſſe Spiritus declaratur, & merò procedere ex utroque dignoſcitur, & in vinculo Trinitatis diſtinctam perſonam habere perſpicitur ; & qui Spiritum ſanctum non habet, nec Chriſtum habere monſtratur. Deo itaque Spiritus ſanctus, in quo negato negatur & Chriſtus, qui dicitur : *Nemo venit ad Patrem niſi per me.* Qui Spiritu ſancto vacuum eſt, Chriſti non eſt, & perdit viam quàm pervenit ad Patrem. » Multis obſtinet rationibus Spiritum ſanctum & Deum eſſe, & conſubſtantia-

lem Patris & Filii, & ex utroque procedere, nec à vinculo Trinitatis poſſe diſceri, cum ſe ipſum, cujus & Pater & Filius eſt, natura. Et utique Chriſtum habere non poſſe, qui non habeat Spiritum ſanctum : & quoniam Deus eſt Spiritus ſanctus, qui negaverit Spiritum, conſequenter negavit & Chriſtum : quòd non ferret, ſi non in Chriſto maneret, & eſt conſubſtantialiter exiſtente. Manere verò in Chriſto, & conſubſtantialiter eſſe Chriſto, Spiritum procedentem ab eo demonſtrat : non enim poteſt, niſi procedat ab illo, in quo manet, & eſt conſubſtantialiter inhaerere ; & cum viſi fit Chriſtus ad Patrem, qui Spiritum non habet, viſum Chriſtum habere non valet : non enim alterum habere quàm poteſt præter alterum, qui nec ſubſtantia dividitur, nec manione. Propter quòd Spiritu ſancto vacuum, Chriſto quoque vacuum invenitur : quia qui fontem non habet, totum arguo non inundat. Quibus omnibus evaſent obſtacula à Chriſto procedere Spiritum ſanctum.

Et intrà : Nè itaque in Spiritu ſancto ſempiternum putetur, quia plenitudinis comparo : nam qui ad vicem Dei pignoris loco tribuitur, ſiſ non eſt, ut aliud quàm Deus eſſe credatur. » Sempiternum Spiritum ſanctum depingat, quiſquis eum à Filio procedente deſerat : & negat eum ad vicem Dei pignoris loco continebis, quicumque proceſſionem à Filio illi non tribuit : non enim poſſet plenus Deus intelligi, cui conſubſtantialitas dicitur Filii, nec vicem valet Dei repræſentare, cui Filius non eſt conſubſtantialis. Verum Catholice nullus ſic ſentit, ſed plenum Deum, ac conſubſtantialem Patrem, Filioque conſtituit : novum inde procedere Filium, unde quoque ſunt ſubſtantialem ; & qui Patrem Filioque copulatur ſubſtantialem, procedit necelle eſt ab utroque. Item ſubjungi, capitulum ponens epistolam Apoſtoli ad Titum : *Salvos vos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus ſancti quem uſque in vobis abunde per Jeſum Chriſtum. Ecce eſt eum hic ſub Trinitate manente Pater per Filium ut abundantiam Spiritus ſancti eſſendit. Et, quòd vel maxime advertendum eſt, ipſi Spiritu ſancto potentiam regenerationis & renovationis adſcribit. » Eſſe dicit Patrem in nobis Spiritum ſanctum abunde per Jeſum Chriſtum : ut eſſendat quæ procedit & à Patre & à Jeſu Chriſto. Dum nobis eſſendat, eſſendat Pater Spiritum ſanctum, quoniam mittitur à Patre ; eſſendat per Jeſum Chriſtum, quoniam cooperatur Patre ſimul mandante Spiritum : nec eum ſiſ ut eſſendat Patrem per Jeſum Chriſtum, tamquam Chriſtus non eſſendat ; non enim ſeparantur Pater & Filius operatione ; ſed eſſendat per Jeſum Chriſtum, quia cum Patre eſſendat, & Jeſus Chriſtus eſſendat, quia mittitur ab utroque ; quoniam procedit tam à Patre quàm à Filio. Potentiam verò Spiritus ſancti teſtatur. Auctor ille Patris Filii, eoque, dum dicit adſcribit Spiritum ſancto potentiam regenerationis & renovationis, ut eſſendat epistolam cum eſſe virtutis, cujus eſt Pater & Filius ; ac per hoc & conſubſtantialis, & de utroque procedens affirmatur.*

Item poſterioribus ponens teſtimonium, dicitur : *Quis illo a Spiritu ſancto hoc eſt, ubi nec à conſpectu ejus abſconditum, quem prælo eſſe per omnia, ſi eſt, niſi extraxerit non ambigo ? Et intrà : De quo dictum evidenter intelligitur : *Nec eſt qui ſe abſcondat a calere ejus.* Corpus ineffabile magnitudine profundæ interiorum, diſſiſ ſubſtantiam, excelsa cæterarum, excelsa cæterarum intrat, implet, excidit, mittit à Patre & Filio dicitur, & de ipſo ſunt ſubſtantialem procedere, & unum cum eis quoque agere diſſoluitur. » His omnibus ſancti Spiritus Ma-*

Eodem lib. ap. 10.

lib. 2. 13.

cap. 2. 9.

Joan. 14. 6.

1

T

11

P

A

12

illas ostenditur & processio: cum enim testatur
 nullum esse locum à Spiritu sancto presens remo-
 tum, Patris Filique divinitati cuncta penetranti,
 sive consensiti, comparatur. De quo consequenter
 adjectives, quod calor ejus igne nemo sit qui non
 contingatur; illud testatur quod de Filio quoque
 dicitur: *Qui illuminat omnem hominem utratem in
 hunc mundum: ne contras ejusdem cum esse potest
 tate, cujus & Filus, quandoquidem Filius omnium
 hominum illuminat, & à calore Spiritus exterioris ne-
 mo sit. Cumque & à Patre & à Filio mtri dicitur,
 & de ipsorum substantia procedere, monstratur pater
 & à quo sit Spiritus, & cujus virtus existit; per
 omnia Deum illum ostendens coequaliter Patri
 Filioque tam potentia, quam substantia, & qui
 procedat ab utroque: & infra, Filium introducens
 dicentem: « *Parvulus qui à Patre procedit,*
 « non dixit qui à Patre creatus est, sed à Patre pro-
 « ce dit, id est, de patreque sociate potestus, & de
 « proprietate nature; & ex ipso sermone ostenditur,
 « cum dicitur à Patre procedere, cum Patre initium
 « non habere. » Nec putes eum negare voluisse Spi-
 « ritum sanctum de Filio procedere, quin dixit eum de
 « Patre processisse: superius namque eum matris à Patre
 « & à Filio dicit, & de ipsorum substantia procedere,
 « & unum cum eis opus agere. Nunc quoque dicens
 « eum de patreque sociate potestus, & de proprie-
 « tate nature procedere: quomam sicut Pater & Filius
 « nec potentia, nec natura separantur; sic existentia
 « Spiritus non decernitur; quoniam cum sit utriusque
 « Spiritus, procedat ab utroque; & quos æquat na-
 « tural potentiaque, processione non separat.*

Dei inferius: « Quid est autem quod ex Deo
 « Pater Filius natus dicitur, & Spiritus sanctus pro-
 « ce dere significatur? Si requiras, quid inter nas-
 « centem & procedentem distet, evidenter hoc inter-
 « est, quia ille ex uno nascitur, ille ex utroque pro-
 « ce ditur. » Quibus & progressum à Patre Filioque
 « Spiritum profertur. Et raro redditur cur & à Filio
 « progreditur: nam si dicamus quod à Patre tantum
 « procedat, fides periculum non evitamus: qualiter
 « enim Filios unicus esse Patris dicitur, cum etiam
 « & Spiritus ejusdem esse non taceatur? Et quomodo
 « comprobetur non esse Filius, qui velut Filius à Patre
 « consistit? suprema est, imò lubruenda talis blas-
 « phemia, ut fides Catholica jaculis inimicorum non
 « sit exposita. Dicatur naque quod nostri dicere
 « majores: Filius ex Patre natus, solus de solo, ac
 « per hoc unigenitus: Spiritus vero sanctus de Patre
 « quidem procedens, sed non de solo solo; quoniam
 « procedat & à Filio, ne duos Filios videamus prædi-
 « care, processionem Spiritus à de Patre solummodo
 « contineamus. Igitur Doctores ille majorum doctri-
 « nam sequutus suorum, suis posteris transcriptis quod
 « à sui pronibus accept: cujusque de Spiritu sancto
 « Romanam sententia, sicut hodie sentit, probavit Ec-
 « clesiam, nullo modo tamen ostendit, in tali fide per-
 « manentem ab Orientalibus Ecclesiis vel aliquando
 « fuisse divisam, vel unquam diversâ de Spiritu sancto
 « vel sentisse vel docuisse. Ad hunc mirandum quid
 « agant novi dogmatis repectores; cur à commu-
 « nione se dividant quam semp. « tenuere majores?
 « Cur ante cognitionem judicium profuerunt? Cur ac-
 « cipiunt præis quam audiant? Non est hoc æquitas
 « judicium, sed iniquitatis præjudicium. Quod si fa-
 « ctus putant esse quod pro certo noverunt Romanam
 « Ecclesiam prædicare de Spiritu sancto, quod à Patre
 « Filioque procedat; & aliquid velle requiri quod evi-
 « denter novere dicunt, sciunt quia cum Romanis suos
 « quoque judicent majores. Et dum Romanos sua
 « cupiunt communionem privare, se pariter excommu-
 « nicant à suorum sociate majorum: & nulli pro-

sentur Ecclesie communicare Catholice, dum Ro-
 manâ communionem illi faciunt alios. Hoc factum
 cupis sit mali cied considerent, & errorem corrigere
 solum non differant; nec si Romanis communicare
 noluerant, ab universa Catholice Ecclesia & paverat
 excommunicandos.

Explicit liber secundus.

INCIPIT LIBER TERTIUS

RATRANNI CORBEIENSIS MONACHI,

CONTRA GRÆCOS.

CAPUT PRIMUM.

SCRIPTURA dicit: *Ne transferas terminos que
 « possideat Patres tui.* Si voluissent hoc Græcorum
 « Principes custodire præceptum, nec Romana de
 « Spiritu sancto potestur Ecclesia quomcumque re-
 « prehensionem, nec illi nova contentur moliri, ver-
 « rum contenti forent fidei terminos quos catholice Pa-
 « tres instituerunt, quoque Scriptura licet per Spiritum
 « sanctum ecclesie disponere: sed erodidit morbo la-
 « borantes, vel invalite peste languentes; quoniam si-
 « nibus majorum nequeunt esse contenti suorum glo-
 « riam propriam querentes, transgreduntur quos sui
 « prioris terminos habere. Sed dum gloriam parentum
 « querunt observare, incidunt in fossam, quam, juxta
 « Psalmistæ vocem, foderant; non enim de processio-
 « nem Spiritus sancti debuissent illam nostris tempo-
 « ribus movere questionem, si vel doctrinis majorum
 « intendere, vel si scripturas sacras pro certissimis
 « perferentes. Quis enim de Spiritu sancto fuisse de-
 « beamus, Catholice Doctores liquido demonstrant,
 « qui tam disputatione erubescunt, quam scriptis fre-
 « quentissimis hæreticorum prava commota de sum-
 « ma Trinitate, ubi etiam de Spiritu sancti pariter
 « processione, non solum comprehendere, verum
 « vicentissimæ assertionibus expugnaverunt; quorum
 « autoritatem superas jam nos minorâ parte protu-
 « limus: quibus evidenter ostendimus eandem, quid
 « de processione Spiritus sancti fecit de beamus: quibus
 « contradicere, imò non acquiescere molinus quis
 « fuerit, apertissime monstratur fidei Catholice con-
 « tradictor, & Spiritus sancti blasphemator. Quod
 « penâ verò talis sit ferendus, Veritatis ore datici-
 « mus loquens, Spiritus sancti blasphemiam inque
 « in hoc sæculo, neque in futuro remittendam. Pra-
 « ceur etiam superioribus Patris Avastensis scriptura
 « copulare, Doctores egregi, & inter Ecclesiasticos
 « Magistros elegantissimi cum page certamen adversus
 « hæreticos mansit; cujus doctrinae finis & eloquen-
 « tiae non solum Ariana subjecit impetus, & vnum
 « reliquorum hæreticorum, Macedoniorum vici-
 « cet, Manicheorum, Pelagianorum existimantur.

Fortassis Græcorum tumor opponit Latinarum
 « autoritatem se recipere solent; verum quid de suis
 « dicit quos supra potissimum Autoribus? Quid de
 « sanctarum scripturarum conditoribus? An nosse
 « & ipsos recipere, quoniam erroris sui severos cer-
 « nunt inimicos, & expurgatos impetratis eorum
 « accerrimos; licet studiosissimum sit dicere Latinarum
 « nolle autoritatem recipere, quoniam non confusio-
 « nis finitatem novitatem contrahere, alioquinque ab Ec-
 « clesia catholice se se reddere. Abiit autem ut ut
 « vel dicant vel sentiant, si nique velint tantummodo
 « vel sententiam, vel confusio- nem totius Ecclie
 « generalitati prætere. Est enim præstante malum stud

Tom. 1. p.

Jul. 11. 16.

Pro. 21. 18.

Psal. 3. 16.

Act. 11. 21.

Tom. 1.

L

vel optatū, vel decernere, tam reſandū, ut non ſit tolerabile, verūm generalis totius Ecclēſiæ Catholice ſerendū authoritate: dicendo namque Saluatore ſuis Apoſtoliſ: *Te ſo ueritatem orbi.* & *prædicare Euangeliū omni creatura:* non Græcos tantum commendauit, ſed totius orbis plentifulitatem contum motauit, cui prædicandum Euangeliū præcepit. Et ſuperbiffimum eſt ſui tamquam ſpeciale uelle vindicare, quod conſtat omnibus gentibus, populis & linguis generaliter eſſe collatum. Dicit enim per Prophetam Spiritus ſanctus loquens ad Hieruſalem: *Ab Oriente adducet ſinen tuam.* & *ab Occidente congregabo te.* *Dicam Aquiloni, da:* & *Auſtro, noli præbere.* Num de ſolis Græcis iſta dicuntur? vel de Conſtantinopoli tantummodo Hieruſalem populus uaticinium cogitendus? Uniuerſales Gentium toto orbe diſtufa nuntiat, & quibus Hieruſalem ecclēſia congreganda præcederet. Non ergo ſibi tribuant quod omnibus Gentibus eſt collatum; nec ſui prælatiōis ſpecialitate uſurpent munus, quod uniuerſitati eſt conſtat. Aſpiciant Catholicam Chriſti Ecclēſiam totius mundi latitudine diſtula, & ab Oriente uſque in Occaſum, à Septentrione uſque in Auſtrum dataſtam. Gaudeant in toto orbe Chriſtum dominantem, inſpſto uaticinio Dauid, quo Patrem inducit Filio loquentem: *Paſſula a me.* & *deducis Græci hæreditatem tuam.* & *poſſeſſionem tuam terminis terra.* Et quod alius Pſalmus in perſonâ Chriſti loquitur: *Et dominabitur.* *in mari, à mari uſque ad mare:* & *à flumine uſque ad terminos orbis terrarum.* Niſquam iſtlic uel Græcos uel Conſtantinopolim meminit; nec tamen uſque quaque præterit, quoniam eos in uniuerſitate concludit ſpecialitatis prerogatiuam ſubiicit, ne inferuatur; in generalitate ponit eos, ut humilientur: quatenus uenerint non totius corporis Ecclēſiæ ſed ſore quantitatem, ſed portionem, & uenerint Matrem in ſolis ortu in occaſum regali magnificentia ſubimem, cuius ſe gaudent eſſe hnos, non gubernare ſore patres. Dicit enim Saluator: *Et Patrem ualde uocare uoluiſſe per terram.* *nam eſt enim Pater reſter qui in caelis eſt.* Saluator etiam celos aſcendens ſuis promittit diſcipulis: *Ecc ego uoluiſſe cum ſuis uſque ad conſummationem ſæculi.* Audimus Chriſti promiſſum omnibus credentibus, uniuerſæ uidelicet Ecclēſiæ, non autem ſpecialiter uel Græcis uel Conſtantinopolitanis. Quæ de te quicumque lingua, in quacumque gente Chriſtus loquitur, Græcorum Imperatoris accipiunt reuerenter, ne ſi contententur, ueritatem contemnerent iudicent, & inde ſiant ſilicet extores, ualde ueritatem Chriſtum ſperuerint alloquentem: non enim Spiritus ſanctus in ignis lingua ſuper Apoſtolos deſcendens Græcorum tantum linguam edocuit, uerim omnium gentium linguarum ſcientiam conſtat; ut moſtraret Ecclēſiam omnibus linguis omnium populorum loquenturam, & Spiritus ſancti diſtributionem cunctis nationibus diuiſam largientem. Accipiant igitur glorioſi Principes Spiritum ſanctum per Doctores Ecclēſiæ, de ſimpſo letia lingua loquentem, quatenus humilitate diſcant unde pſificiant, ne tumores inſitione deſpicentes ueritatis lumen, erroris tenebras incurant.

CAPUT II.

Auguſtinus Epicoſus Hipponenſis, egregius Doctor, & Catholice fidei propugnator cœſimus, in libro *Quæſtionum*, quæ cum Oroſio Presbyterum Græci, inter cætera de Spiritu ſancto hec ait: *« Spiritum ſanctum neque ingentium, neque gentium fides certa declarat. Quia ſi dicitur*

*ingentium, duos Patres affirmare uidebitur; ſi autem gentium, duos Filios credere culgabitur: ſed quod fides certa tenet, nec ingentium, nec gentium, ſed ab utraque procedit, ſi eſt & à Patre & à Filio. Si uel hæc teſtimonia approbem, ipſum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum diſcipulis ſuis audi docentem: *Cum autem,* inquit, *uenerat Paracluſus, quem ego uobis mittam à Patre Spiritum ueritatis, qui à Patre procedit, iſte teſtimonium perhibebit de me. Et tuſum ipſe Dominus noſter Jeſus Chriſtus poſt reſurrexerit ueniam ſuam, ut eſcenderet à ſe procedere Spiritum ſanctum, ſicut à Patre, inſuſſas in diſcipulis ait: *Accipite Spiritum ſanctum.* Unus ergo Spiritus eſt Pater & Filius, unus amborum Spiritus. Igitur quod Pater ſi Spiritus, ipſe Dominus & Saluator noſter diſcipulis ſuis ait: *Non enim uos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Pater reſter qui loquitur in uobis.* Et quod item & *ſiſto ſi Spiritus, Paulus Apoſtolus teſtis eſt: ſi quis autem,* inquit, *Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius.***

Quid iſtlic, & Græcorum Principes, dignum reprehentione iudicatis? Dicit Spiritum à Patre Filioque procedere. Probat hoc Euangeliū teſtimonio. Dicit & Pater & Filio eſſe Spiritum; affirmat tam ex Euangeliū quam ex Apoſtolo. Si non uultis Latinis, Euangeliū credere. Si uerbis Auguſtini autem præbere non uultis, præbere Chriſto, præbere Apoſtolo. Quod ſi contentimini Chriſtum & Apoſtolum, uideate ne contentimini. Horum enim qui non ſequitur doctriam, ſocietatem à ſe quidem repellit Chriſti diſcipulorum; nec erit particeps Ecclēſiæ, qui doctriam repellit Eccleſiaſticam; nec cum Chriſto portionem eſt habentis, Chriſti magiſterium qui non amittitur.

GRIGORIUS Romanæ Sedis Epicoſus, Tiberi Conſtantini temporibus Apocriſtarius, tunc quidem Diaconus, potius uerò Paruſi eximus: Imperatoribus Tiberio, Mauriciano, necnon Foca cariffimo atque familiariffimo: qui cum Diaconus, & Romanæ Sedis Legatus Conſtantinopoli degeret, Eutychem Conſtantinopoleo Epicoſum de Reſurrectione caris pſellente dogmatizantem, Imperatoris in præſentia, diuinoque authoritate liberatum, inuſuque rei ueritate Catholice euelit, conſulauit: de Spiritu ſancti proceſſione ſic loquitur in homilia habita ad populum octauis Paſche: *« Nam ſanctum quoque Spiritum, qui cum ſit coequalis Patri & Filio, non tamen incarnatus eſt, à Patre quidem iſtus materie ſe perhibet, dicens: *Cum uenerit Paracluſus quem ego mittam uobis à Patre.* »* Si enim mixti ſolummodo inezari debent intelligi, ſanctus proculdubio Spiritus nullo modo diceretur mixti, qui nequiquam incarnatus eſt; ſed qui nullo ipſi proceſſio eſt, quæ de Patre procedit & Filio. Sicut itaque Spiritus mixti dicitur quæ procedit, ita & ſaluſ non incongruè mixti dicitur qui generatur. Iſtus authoritatem Præſulatus ſi contemnerit nobiliſſimam, uideate quod iſterius cornu uos erigat. Veſtre prioribus tam ſancitatis quam Epicoſat reuerentiſſimis eſt: magnificentiſſe, qui cum foret Legatus Sedis, & Diaconatus eſſus in ſurgens, tanta contraria authoritate ueſtre Conſtantinopoleo Epicoſi praua dogmata, quo non ſolum ſi ſuis emoveret, uerim dogmatibus illius uires utique adeo proſtravit, ut ne reſpiciat poſſit a uirum obtinere. Quod autem dicit de ſancti Spiritus proceſſione; etiam ſi approbat ueritate, dicit non autud eſſe mixti paracluſum à Filio, quàm procedit & ſicut Filium mixti dicitur à Patre, eſus ueritatis inſinuat.

Au uſibus Epicoſus à Euangeliū Tractatu ſecundum Joannem, hec ait: *« Iſte aliquis ſorſitam »*

Uniuerſalis Ecclēſiæ, totius orbis comprehenſa.

Act. 16. 19.

Job. 46. 7.

Ps. 1. 2.

Job. 71. 8.

Act. 13. 9.

Job. 28. 10.

Act. 13. 9. in lib. Quæſt. quæſt. 2.

S. August.
Tull. 99.

Mat. 10. 29.

Gal. 4. 4.

Epist. 4. 4.

Jan. 9. 14.

Ill. 7. 14.

quæret utrum & à Filio procedat Spiritus sanctus :
 « In unum enim solus Pater est Filius, & Pater solus
 « Filius est Pater; Spiritus autem sanctus non est unius
 « eorum Spiritus, sed amborum. Habes ipsum di-
 « centem : *Non enim vos estis qui loquimini ; sed*
 « *Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis.* Habes
 « & Apostolum : *Ad ipse Deus Spiritum Filii sui in*
 « *corda nostra.* Numquid duo sunt, alius Pater, alius
 « Filius ? Abiit : *Unum enim corpus,* ait, *sanctus cum*
 « significaret Ecclesiam, moxque addit ; *Et unus*
 « *Spiritus.* » Et in consequentibus piura posuit ce-
 « lessonia, quibus approbat Spiritum sanctum & Pa-
 « tris & Filii Spiritum esse ; nec alterum Patris, al-
 « terum Filii, sed qui sit Filii, sit etiam Patris Spiritus.
 « His evidentibus testimoniis quâvis contraire
 « conatus fuerit, sanctæ scripturæ contradicere ma-
 « nifestè probabitur. Et infra : ubi ergo & de Patre
 « & de Filio procedit Spiritus sanctus, cur Filius di-
 « citur, *de Patre procedit* ? cur pater, nisi quemad-
 « modum solet ad eum referre & quod ipse est,
 « de quo & ipse est. Inde illud est quod ait : *Alia*
 « *doctrina non est mea, sed eius qui me misit.* Signatur
 « intelligitur hic ejus doctrina, quam tamen dicit
 « non suam, sed Patris ; quanto magis intelligendus
 « est & de ipso procedere Spiritus sanctus, ubi sic
 « ait, *De Patre procedit,* ut non diceret, *de me*
 « non procedit. » Evidentissimâ ratione Doctor Au-
 « gustinus Spiritum sanctum monstrans tam à Patre
 « quàm à Filio procedere ; testimonio quoque illo
 « Evangelii quo ait Filius de Spiritu, quod de Patre
 « procedat, opinionem suam asseruit. Dicit enim
 « esse intelligendum quod ait, *De Patre procedit,*
 « ut intelligatur etiam de Filio procedere : non enim
 « voluit negare quod de se procederet, sed Patris per-
 « sonam ponens, suam quoque partem voluit intelli-
 « gi : sicut & illud ubi ait ; *Alia doctrina non est*
 « *mea, sed eius qui me misit.* Hoc dicens ostendit suam
 « quoque partem esse ; sed Patris dicit esse ; quoniam
 « sicut ab illo est, sic & ejus doctrina Patris esse di-
 « citur ; quoniam quodquid habet Filius, sciendum
 « fuisse à Patre : sic quoque dicitur Spiritum de Patre
 « procedere, de se quoque non negat procedere ;
 « ostendit tamen unde Filius habeat quod à se pro-
 « cedat Spiritus, videlicet à Patre, à quo genitus ac-
 « cepit ut ex illo procederet Spiritus. Unde conse-
 « quenter sanctus Augustinus : « A quo autem habet Fi-
 « lius ut sit Deus, (est enim de Deo Deus) ab illo habet
 « utique, ut etiam de illo procedat Spiritus sanctus :
 « ac per hoc Spiritus sanctus ut etiam de Filio proce-
 « dat, sicut procedit de Patre, ab ipso habet Patrem.
 « Mirabilis præsertim subtilitate Doctor egregius & Filii
 « naturam & sancti Spiritus processionem insinuat,
 « dicens, accepisse Filium à Patre & ut esset tamquam
 « Deus de Deo, & ut à se procederet Spiritus ; nihilomi-
 « nus etiam accepisse Spiritum sanctum ab eodem Patre
 « ut de Filio procedat, sicut procedit de Patre : quod
 « dicens, utramque constituit & Filium & Spiritum
 « sanctum à Patre, qui boni est divinitatis, & Filium ac-
 « cepisse, & Spiritum sanctum ; illum generationem,
 « & Spiritum sanctum de processione ; Spiritum verd
 « sanctum accepisse tam de Patre quàm de Filio pro-
 « ceptionem, non tamen generationem, quod est so-
 « lus Filii de solo Patre.

Hic subijcit illam quaestionem, quæ nonnullis
 solet movere legentes, si Spiritus sanctus natus esse
 dicatur ? Dicit itaque : « Hic utrumque etiam il-
 lud intelligatur, quantum à talibus quales nos sumus
 intelligi poterit, cur non dicatur natus esse,

sed potius procedere Spiritus sanctus. Quoniam
 si & ipse Filius diceretur, amborum utique Filius
 diceretur, quod absurdissimum est : filius quoque
 nullus est duorum, nisi patris & matris. Abiit
 autem, ut iter Deum Patrem & Deum Filium
 tale aliquod suspicerem. Nec filius hominum ut
 mul & ex patre & ex matre procedit ; sed cum
 in matrem procedit ex patre, non tamen procedit
 ex matre ; & cum in hanc lucem procedit ex ma-
 tre, non tamen procedit ex patre. Spiritus autem
 sanctus non de Patre procedit in Filium, & de
 Filio procedit ad sanctificandam creaturam, sed
 simul de utroque procedit ; quamvis hoc Filio Pa-
 ter debet ut quemadmodum de se, ita quoque
 de illo procedat. Neque enim possumus dicere
 quod non sit vita Spiritus sanctus : cum vita sit
 Pater, vita sit & Filius. Ac per hoc sicut Pater
 cum habeat vitam in semetipso ; dedit & Filio
 vitam habere in semetipso ; sic etiam vitam pro-
 cedere de illo, sicut procedit & de ipso. Veris-
 simâ ratione comprobatur Spiritum sanctum tam à
 Patre quàm à Filio procedere, nec tamen amborum
 esse Filium cum sit utraque Spiritus : Filius nam-
 que duorum, matris est ac patris ; ubi enim tale
 novit processio ignota ; non est enim hic distin-
 ctio sexus, quia non est carnalis propagatio, carne
 vel ossibus fabricata, nec per intervalla temporum
 sic ista processio, ut alio tempore procedat à matre,
 alio vero procedat à Filio, sed simul ab utroque.
 Nec eo modo fit ut heri solus in carnali generatione ;
 non est enim hic ulli defensus, qualis loqui solent
 esse de vero in uorem, sed neque prologo quibus
 exstat à matre in filio generationem : in his enim om-
 nibus permutationis motus exstat ; qui motus à spi-
 rituali & processione longè remotus exstat. Procedit
 enim Spiritus sanctus tam à Patre quàm à Filio,
 præter illum motum, præter illam commutationem
 namque, præter illam defensionem ; potentia namque
 voluntatis efficitur ista processio, non aliqua tem-
 porali permutatione, vel cæcutione, vel tamquam
 de patre seu matre procreaturus, sed veluti de duobus
 subiectis unum lumen, non ut Pater & Filius
 subiecti sint spiritui, sed quod Pater & Filius due
 personæ, unus tamen essentia, à quibus tertia pro-
 cedit Spiritus sancti persona ; non quasi qualitas
 duorum, sed veluti consubstantialitas utraque.
 Sicut beatus Augustinus ait ; vita Pater, vita Filius,
 vita Spiritus sanctus. Sed vita Pater de nullâ verâ
 sumendo vitam ; vita Filius, de Patre vitâ capiendo
 vitam ; vita Spiritus sanctus de Patre Filioque vitâ
 procedendo sumens vitam. Non enim detrahe poterit
 esse Trinitas perfectè consubstantialitatis, si non
 Spiritus sanctus hoc fuerit quod & Pater & Filius.

Et quidem quid de Patre pro-
 ceat, nulla unquam
 vertitur quaestio ; quod autem à Filio procedat, ipse
 Filius testis existit, qui loquitur : *De meo accepit.*
 & *annuntiavit vobis.* Sed hinc hæretici gradus in
 divinitate construere voluerunt, dixerunt : si Filius
 accipit à Patre, & Spiritus sanctus à Filio, minor
 est Spiritus sanctus à Filio. Huc præteritæ propo-
 sitioni obviat beatus Augustinus, superius positum
 tractans capitulum : « Quod autem ait *De meo*
 « *accepit,* & *annuntiavit vobis,* catholicis percipere mentibus. Non enim
 « propterea, sicut quidam hæretici putaverunt, mi-
 « nor est Filio Spiritus sanctus ; quia Filius accipiat
 « à Patre, & Spiritus sanctus à Filio, quibusdam
 « gradibus naturarum. Abiit hoc error, abiit hoc

Hæretico-
 rum chrysol.
 Jan. 16. 16.

Hæc confu-
 tar S. Au-
 gustinus. hîc
 Tull. theo-
 nas Rom.

& à spiritali processione ; ita legendum esse necesse sani
 iudicij sagaciter quod supra legitur à spiritali processione,
 tantam intentionem pertinebat : si verd etiam originem scri-
 Tom. 1.

re vellet lectos, movere non gravabitur etiam ledere omni po-
 tuiti ; quod amantibus scripturæ à spai processione,

Ioh. 16. 27.

dicere, abſit à Chriſtianiſ cordibus cogitare. Denique contumidi ſolvi quaſitionem, & cor hoc dixerit explanavit: *Omnis, inquit, quocumque habet Patrem, mea ſunt: propterea dico, quia de meo accipit, & annuntiat vobis.* Quid vult amplius? Ergo de Patre accipit Spiritus ſanctus, unde accipit Filius: quia in hac Trinitate de Patre natus eſt Filius, de Patre procedit Spiritus ſanctus. Qui autem de nullo natus ſit, de nullo procedat, Pater ſolus eſt. Non eſt contrarium quod nunc agit Spiritum ſanctum de Patre procedere, ſuperioribus, ubi dicit eundem Spiritum ſanctum à Filio procedere, ſed auſert minorationem quam Hæretici garrubant, & commendat æqualitatem, quam Catholici credunt. Nam ſi tantum Spiritus ſanctus à Filio diceretur accipere, non etiam à Patre, præberetur locus Arianiſ ſingendi gradus in divinitate: nuſc autem dicitur de Patre quòd procedat Spiritus ſanctus, non eſt unde fingent minorationem; quoniam inde accipit etiam Spiritus ſanctus ut procedat: unde accipit Filius ut natiſcar: & dum ambo participant à Patre, Filius natiſcatem, Spiritus ſanctus proceſſionem, nec eſt unde alter alteri præferatur. Nec tamen aliquid negandum quòd de Filio quoque procedat: ait namque Iſtaſ: *Omnia quocumque habet Pater, mea ſunt. Propterea dico, quia de meo accipit, & annuntiat vobis.* Habet autem Pater ut de illo procedat Spiritus ſanctus, conſequenter & Filius habet ut de illo quoque procedat: ergo procedat ab utroque Spiritus ſanctus.

Ibid. 16. 18.

At. 6. 47. Iſtaſ. de Trinitate. cap. 4.

CAPUT III.

In libro de ſanctà Trinitate, primo ſic ait: *Quomodo enim Pater Filium genuerit, & ideo Filius non ſit qui Pater eſt; Filiusque à Patre ſit genitus, & ideo non ſit Pater qui non eſt: Spiritus ſanctus nec Pater ſit, nec Filius, ſed tantum Patris eſt: ad Spiritum, Patris & Filii etiam ipſe coequalis, & ad Trinitatis personam unitatem: non tamen eandem Trinitatem maxime de Virgine MARIA, & ſub Pontio Pilato crucifixam, & ſepultam, & terrena deſcendit, & in coelum aſcendiſſe, ſed tantummodo Filium. = Daliuſcè ſingularum in ſanctà Trinitate Perſonarum proprietates inſiſtunt, & ad ſolum Filium Incarnationem perſinere. Licet enim Pater non eſt idem qui Filius, quoniam genuit Filium; & Filius non idem qui Pater, ſed tantummodo Filius qui ſit à Patre genitus: Spiritus quoque ſanctus nec Pater ſit, nec Filius, ſed tantum Patris & Filii Spiritus. ſit quoniam utriusque dicitur Spiritus, conſequenter ab utroque procedere conſuetudus. Sicut enim Patris dicitur eſſe, quia procedat à Patre: ſic Filii quoque proſtitetur eſſe, quia procedat à Filio. Similiter etiam caſus ut ſit utriusque, ſimiliter conſtituitur ab utroque procedere, & cum ſit Patri Filioque coequalis, & ad Trinitatis pertinet unitatem, Incarnatio tamen Filii nec ad Patrem, nec ad Spiritum ſanctum pertinet: pertinet autem ad ſolum Patrem genuiſſe Filium; ad Filium autem humanum ſuſcepſiſſe perſonam: ad Spiritum quoque ſanctum ex Patre Filioque proceſſiſſe. Item ut conſequentibus: *Mo- vet enim quomodo Spiritus ſanctus in Trinitate ſit, quem nec Pater, nec Filius, nec ambo genuerunt, cum ſit Spiritus & Patris & Filii. = Iſta verba generationem removet à Spiritu ſancto, quem nec Pater ſolus, nec Filius ſolus, nec ambo genuerunt dicitur; attemptum ſit & Patris & Filii Spiritus: nimirum inſiſtens quia qui natiſcendo non ſit Filius, procedendo ſit amborum Spiritus: ubi**

Ibid. cap. 2.

enim natiſcitur tollitur, & amborum eſſe dicitur: proceſſio ſine dubio ſignificatur, & non ab uno tantummodo, hoc eſt, vel à Patre, vel à Filio, ſed ab utroque, quoniam non minus tantum Spiritus, ſed utriusque hoc comprobatur.

Item inſiſt: *Jam enim obſervandum in hac Trinitate per multos loquutionum divinarum modos eſt eam de ſingulari dicit quod omnium eſt, propter inſeparabilem operationem unius eſſe ſubſtantie ſubſtantie. Sicut & de Spiritu ſancto dicit: *Cum ego ito, mittam illum ad vos.* Non dicit mittentis, ſed ita quaſi tantum Filius cum miſſurus eſſet, & non Pater. Cum alio loco dicit: *Hæc loquutiones ſunt vobis apud vos manens: Advocatus autem ille, Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vobis declaratus erit.* Hic rursus ita dicitur eſſe, quali non cum miſſurus eſſet & Filius, ſed tantum Pater. = Frequenter dicitur eſſe miſſionem Spiritus proceſſionem eſſe; quapropter cum teſtatur Filium cum miſſurum eſſe, proceſſionem ejus à Filio ſignificat: item cum dicit Patrem miſſurum Spiritum ſanctum in nomine Filii, rursus proceſſionem ejus de Patre ſignificat. Et dum ab utroque miti dicitur, ab utroque procedere comprobatur. Et dicit generalis ſanctæ Trinitatis regulam, dicens de ſingulari dicit quod omnium eſt, & propter inſeparabilem operationem unius eſſe ſubſtantie. = Qui dicitur miſſiſſe docetur, quòd cum dicitur Spiritus à Patre procedere, intelligendum patet quòd & à Filio procedat. Itemque cum dicitur à Filio miti, ſimul intelligendum quòd & à Patre mittatur; quoniam Pater & Filius licet unius eſſe ſubſtantie ſunt ſubſtantie, ſic unius eſſe ſubſtantie ſunt operationis. Quòd de re qui negat Spiritum à Filio miti, cum teſtatur eum à Patre miti, negat proculdubio Filium Patri cooperari; ac per hoc ſim Patrem & Filium dicit non unius eſſe ſubſtantie operationis: quòd dicens, conſequenter arguit Patrem & Filium unius eſſe ſubſtantie. Tale eſt & illud quòd de Filio teſtatur, Spiritum à Patre procedere. Quicquid negare valuerit non eum quoque à Filio proſolvere, negat pariter Filium non eſſe eſſe operationis cum Patre: ac per hoc Patrem Filiumque non unius ſed diverſe ſunt ſubſtantie. Quòd quoniam Ariane valens impetata de fonte manere, prædicatur cum Catholicis totam ſibi Trinitatem cooperari, & de omnibus intelligendum de ſingulari quòd dicitur: quoniam cum ſit tota Trinitas unius eſſe ſubſtantie ſubſtantie, ſeparari nequaquam poteſt operatione. Quòd de re cum dicitur Spiritus à Patre procedere, patet quoque ſentendum dicit quòd procedat & à Filio.*

Item in lib. 15. ſanctæ Trinitatis: *Dicitur quidem in ſcripturis ſanctis Chriſtus Dei virtus, & Dei ſapientia. Sed quemadmodum ſit intelligendum, nec Patrem Filium videatur ſacere ſapientem, in libro ſeptimo diſputatum eſt. Et ad hoc ratio pervenit, ut ſit ſit Filii ſapientia de ſapientia, & quemadmodum lumen de lumine, Deus de Deo. = Nec aliquid potuiſſe invenire Spiritum ſanctum, & miſi & apſum eſſe ſapientiam, & ſimul omnes unam eſſe ſapientiam, ſicut unum Deum, unam eſſe ſapientiam. = Quòd etiam edocuit, niſi proceſſionem Spiritus tam de Patre quàm de Filio; & hæc Trinitatem unius ſubſtantie? Dicit ſapientiam eſſe Patrem, ſapientiam Filium, ſapientiam quoque Spiritum ſanctum: ſed Pater ſapientia de nulla ſapientia. Non enim à Filio ſunt ut eſſet ſapientia; quoniam cum ſit ipſe ſons de principium univerſitatis, à ſemetipſo ſapientia eſt, non aliquid participacione. Sicut Deus non ab aliquo, ſed à ſemetipſo ſua lumen: non*

1b

7a

1a

7b

6c

enim habet aliquid superius, vel procedens, alioquin non erit univertitatis principium; sed nec imperitius, nec indigentibus aliquid Deus, sed plenus, & verus, & perfectus Deus: igitur à finitipio sapientia. Filius vero sapientia, sed de Patre sapientia; quoniam hoc genuit Pater quod est. Spiritus quoque sapientia, sed non de nulla sapientia: solus enim Pater de nullo. Unde igitur, nisi de sapientia? Pater autem sapientia, Filius quoque sapientia, ergo Spiritus sapientia de Patre Filioque sapientia. Non enim Pater sapientia, Filiusque sapientia, diversitate separantur, sed unitate copulantur. Mixta igitur uterque Spiritus sapientiam procedentem ab utroque.

Item posterior: « Ecce ergo tria illa, si est, memoria, intelligentia; dilectio seu voluntas, in illa sunt & immutabili essentia quod est Deus, non Pater & Filius & Spiritus sanctus sunt, sed Pater solus. Et quia Filius quoque sapientia est generatus de sapientia, sicut nec Pater ei, nec Spiritus sanctus ei intelligit, sed ipse sibi, ita nec Pater ei meminit, nec Spiritus sanctus ei diligit, sed ipse sibi: sua enim est & ipse memoria, sua intelligentia, sua dilectio; sed ita se habere, de Patre illi est, de quo natus est. Spiritus etiam sanctus quia sapientia est procedens de sapientia, non Patrem habet memoriam, & Filium intelligentiam, & se dilectionem: neque enim sapientia est, si alius ei meminit, neque alius intelligeret, ne tantummodo sibi ipse diligeret; sed ipse habet hæc tria; & e sic habet, ut hæc ipse sit: verumtamen ut ita sit, inde illi est unde procedit. » Subtiliter nimis atque divise Perlorum Trinitatis distinctiones infirmas, sapientiam dicit esse Patrem, sapientiamque Filium, sapientiam quoque Spiritum sanctum; sed Filium genitum, qui est sapientia de Patre, qui similiter est sapientia; & Spiritum procedentem, qui sit etiam sapientia, sed de Patre qui sapientia est, Filioque qui similiter sapientia est. Et ut evidenter claret quod dicit, ponamus superius positam similitudinem. Tria enim conlinitur, videlicet memoriam, intelligentiam, dilectionem, tamquam Trinitatis similitudinem in interiori homine positam, de quibus nunciam disputat, tam in decimo quinto libro, quam & in aliis ejusdem Operis, approbamus in memoria contineri tam intelligentiam quam dilectionem, & de memoria intelligentiam nasci; de utraque vero, memoria scilicet & intelligentia, dilectionem procedere; & hæc tria simul esse atque unita substantia. Ea enim meminimus quo intelligimus, & cum volumus intelligentiam nostram intueri, non valemus nisi de memoria quodam secreto procedat, tamquam generetur: & cum approbamus intelligentiam nostram de memoria progenitam, sit amor quidam completens & intelligentiam & memoriam: nam delectatur & intelligentia, quam approbat, & memoria de qua novit naturam intelligentiam, quam diligit: unde fit, ut hæc dilectio tam de memoria quam de intelligentia nascatur. Si nulla namque foret intelligentia, nulla posset esse ejus dilectio; & si nulla foret memoria, non esset unde consideret intelligentiam. Nihil enim intelligimus capis memoriam non habemus: diffinguntur tamen ista propriis intellectibus sui finibus. Memoria namque non per se intelligit, sed per intelligentiam; nec intelligentia per se sui meminit, sed per memoriam: sic & dilectio sine memoria vel intelligentia non diligit; subitaneamque intelligentiam non est quod memoria retinet; & subiecta memoria dilectio nihil meminit; quæ de re dilectæ jam non erit, cum non sit quod diligit, vel non meminit quo se distendat. Sic igitur ista tria & simul sunt, & ex alterutro nascuntur, & suis finibus detin-

guantur, & mutuo sinit indigentiam habent.

Sed non eodem modo sancta Trinitas estimatur, sicut Doctor iste venerabilis hincinat. Est enim Pater & Filius & Spiritus sanctus tota Trinitas, tamquam memoria, intelligentia, dilectio. Et Pater quidem veluti fons de quo Filius nascitur, sicut memoria principium quoddam eorum, ex quo formatur intelligentia. Filius quoque cum sit sapientia, de Patre nascitur, velut intelligentia de memoria generatur; & Spiritus quoque sanctus, & ipse sapientia, qui tamen est dilectio, procedit à solo de à Patre, velut dilectio de intelligentia & memoria procedit. Verum cum ita sit, non est personarum talis distantia, ut Pater non sit sapiens nisi per Filium, & Filius non diligit nisi per Spiritum sanctum, velut in hominis trinitate videmus interiora, memoriam non per se, sed per intelligentiam intelligere, & intelligentiam non per se, sed per memoriam meminit; intelligentiam quoque non per se, sed per dilectionem diligit: dilectionem quoque non per se intelligere, nec per se meminit, sed per memoriam meminit, & per intelligentiam intelligere. Non est enim illa Trinitas, quæ est summa & immobilis essentia, si est, Deus, numerus, intelligentia, distinctio, ut hæc tria sint Pater & Filius & Spiritus sanctus, tamquam Pater memoria, Filius intelligentia, & Spiritus sanctus dilectio; sed solum Pater hæc tria sit, & Filius similiter hæc tria, Spiritus quoque sanctus hæc tria pariter. Pater enim ex se & meminit & intelligit & diligit: non enim accepit à Filio intelligentiam; alioquin natus diceretur à Filio, quod non est quidem catholicum; nec dilectionem accepit à Spiritu sancto, videtur enim de illo procedere, quod est perversum; sed à seipso meminit, sicut, diligit. Filius quoque cum sit sapientia, genitus de sapientia, non ex Patre meminit, sed ipse sibi; sicut nec ex Patre intelligit, sed ipse sibi: nec Spiritus sanctus ei diligit, sed ipse sibi: nam ex se meminit & intelligit & diligit. Spiritus etiam sanctus, qui est de sapientia procedens de sapientia, non habet Patrem sui memoriam, & Filium intelligentiam, & sibi solummodo dilectio, opera, sed habet simul hæc tria, memoriam, intelligentiam, dilectionem: per se namque meminit, per se intelligit, & per se diligit; ut tamen hæc tria sit, inde habet unde procedat, id est, tam à Patre quam à Filio: procedit enim ab utroque. Valde enim subtilissima verisimilique ratione monstratum, cui contradicere nemo prudens possit, quod Spiritus sanctus & de Patre procedat & à Filio; & cum sit amborum Spiritus, non tamen vel amborum, vel alterutrum Filius: liquidum dilectio, quam nasciturus de memoria & intelligentia, non tamen filius dicitur vel amborum vel alterutrum.

Item in consequentiis: « Nunc de Spiritu sancto, quantum Deo donante videre concedatur, si discendum est; qui Spiritus sanctus secundum scripturas sanctas nec Patris est solus, nec Filii solus, sed amborum; & ideo communem quæ invicem se diligunt Pater & Filius, intimat Trinitatem. » Quod Patris solus non est Spiritus, nec Fili solus, sed amborum, causa est, quæ procedit ab utroque, & ideo communem infimat Trinitatem, quæ se diligunt invicem Pater & Filius, utrumque conjugens, velut ex utroque procedens: non quæ quantas amborum, sed ut exultans in Trinitate tertia Persona consubstantialis & coequalis. Item posterior: « Est enim & Pater Deus, & Filius Deus, & Spiritus sanctus Deus, & simul omnes unus Deus. Et tamen non frustra in hac Trinitate non dicitur Verbum Dei, nisi Filius, nec dicitur Deus nisi Spiritus sanctus; nec de quo genitus est Ver-

Ensim lib. III. cap. 17.

bum, & de quo procedit principaliter Spiritus sanctus, nisi Deus Pater. Ideo autem addidi, principaliter, quia & de Filio Spiritus sanctus procedere reperitur. Sed hoc quoque illi Pater dedit, non iam existenti, & nondum habenti, sed quidquam unigenito Verbo dedit, generando dedit. Sic ergo cum genuit, ut etiam de illo donum commune procederet, & Spiritus sanctus, & Spiritus estis amborum. * Et hoc testimonio spiritum sanctum procedere comprobatur à Filio; acumen singulis sanctæ Trinitatis Personis quasi aliquod proprium assignat, cum sit Pater Deus, & Filius Deus, & Spiritus sanctus Deus, & simul omnes unus Deus. Est autem proprium Verbi Dei ut dicatur solus Filius, & proprium doni Dei ut solus dicatur Spiritus sanctus, & de quo genitum est Verbum, & de quo procedit principaliter Spiritus, non vocetur nisi Deus Pater. Et hæc sunt in sanctæ Trinitate singularium proprietates Personarum. Principaliter autem Spiritum dixit de Patre procedere, quoniam reperitur & de Filio procedere; & hoc quoque desiderat illi Pater non tamquam prius existenti, & hoc non habenti, sed generando dedit; quoniam quidquam habet Filius à Patre generando percipit: non enim prius cum genuit Pater, & postea dedit ut de Filio procederet Spiritus, sed et generando contulit, ut etiam de illo donum commune procederet, hoc est Spiritus sanctus, quem dicit esse donum tam Patris quam Filii, quoniam sit: genitus amborum.

Hid. cap. 19.

Item infra: « Si in donis Dei nihil majus est charitate, & nullum est majus donum Dei quam Spiritus sanctus, quod consequentius quam ut ipse sit charitas, qui dicitur & Deus ex Deo? Et si charitas quæ Pater diligit Filium, & Patrem diligit Filium, instabiliter communionem demonstrat amborum; quod convenientius quam ut ille pro præ dicitur charitas, qui Spiritus communis est ambobus? Superius donum Dei Spiritum sanctum dixerat, & hæc proprietate Spiritus sancti Personæ à Patre solumque Personæ diceretur; quod donum Dei modo charitatem appellat, quæ sit inter dona divinitatis præterquam donum, eo quod secundum Apostolum, cætera dona hoc charitate nihil sunt; & hæc charitatem dicit Deum ex Deo, significans Spiritum sanctum procedentem ex Deo. Et quæ Deus commune vocabulum est tam Patris quam Filii, nec apparet de quo dicitur tam procedere, consequenter hoc demonstrat, dicens: « Et si charitas quæ Pater diligit Filium, & Pater diligit Filium, instabiliter communionem demonstrat amborum; quid convenientius quam ut ille proprie dicitur charitas, qui Spiritus est communis ambobus? » Quod dicens & Spiritum sanctum charitatem appellat, & communiter de ambobus, Pater sicutet illoque procedere conficitur: non enim aliter posset ambobus communis existere, nisi ex ambobus communiter procederet.

1. Cor. 13.

Hid. cap. 19.

Item patribus: « In illa summâ Trinitate, quæ incomparabiliter rebus omnibus antecellit, tanta est inseparabilitas, ut cum Trinitas hominum non possit dici unus homo; in illa unus Deus & dicitur, & sic, nec in uno Deo sit illa Trinitas, sed unus Deus. Nec rursus quemadmodum illa imago est quod est homo habens illa tria, una Persona est; ita est illa Trinitas: sed tres Personæ sunt, Pater Filius, & Spiritus Patris & Filii. Cum dicat Pater in Filio esse Patrem tantummodo, & Filium Patris esse Filium; Spiritum vero non Patrem solum vel Filium Spiritum, sed amborum, præferebatur, quod ab utroque procedat. Nam Pater idcirco Filius Patris est, quod cum generat; & Filius

idcirco Patris est Filius, quod ab illo sit genitus; consequenter igitur Spiritus Patris & Filii Spiritus dicitur, quod procedat & à Patre & à Filio. In hæc autem Trinitate tantum docet inseparabilitatem, ut cum Trinitas hominum non possit dici unus homo, (constat enim in tribus hominibus, quemadmodum Trinitas corporum in tribus corporibus, ut per hoc unus homo Trinitas non potest dici; est enim singulariter inestabile unus numerus) At in illa summâ Trinitate & Trinitas dicitur Deus & unus Deus, nec tamen ut in uno Deo sit illa Trinitas, voluerit ut unaquæque Persona singulariter sit Trinitas, si est, nec Pater solus Trinitas, nec Filius solus, nec Spiritus sanctus solus; sed cum Pater & Filius & Spiritus sanctus sit unus Deus, est Trinitas unus Deus. Nec enim quemadmodum imago Trinitatis hujus habet illa tria, si est, memoria, intelligentia, dilectionem, & propterea in una Persona Trinitas est, non quod unus homo sit Trinitas, sed quod in uno homine fiat illa tria; ita est in illa summâ Trinitate; sed tres Personæ sunt Pater & Filius & Spiritus sanctus, sed hæc tria unus Deus; & propterea Trinitas unus Deus. Tanta coactio est trium Personarum, tanta consubstantialitas, ut tres unum sint, & unus Deus de tribus prædicatur: separantem autem relatione tantam; substantiam vero copulantur. Nam Pater relativum est Filius, Filius relativum est Patris, Spiritus autem sanctus Patrem & Filium habet relationem, unde convincitur ab utroque procedere. Item infra: Deinde in illa summâ Trinitate, quæ Deus est, intervalla temporum nulla sunt, nec que posse ostendit, aut saltem requirit, utram prius deus natus sit Filius, & postea de ambobus processerit Spiritus sanctus; quoniam scriptura sancta Spiritum cum dicit amborum. Ipse est enim de quo dicit Apostolus: *Quoniam autem estis Filii, misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra.* Et ipse est de quo dicit idem Filius: *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis.* Et multis aliis divinarum eloquiorum testimoniis comprobatur Patris & Filii esse Spiritum, qui proprie dicitur in Trinitate Spiritus sanctus. De quo item dicit ipse Filius: *Quem ego misitum vobis à Patre.* Et alio loco, *Quem misit Pater in omnia sæcula.* De utroque autem procedere sic docetur, quia ipse Filius ait: *De Patre procedit.* Et cum resurrexisset à mortuis, & apparuisset discipulis, insufflavit, & ait: *Accipite Spiritum sanctum;* ut cum etiam de se procedere ostenderet. Et ipse est *virginis quæ de illo exiit* (sicut legitur in Evangelio) & *sanctas omnes.* Quis illic contradicendi locus est à Divinarum auctoritate scripturarum ostenditur, quod Spiritus sanctus & Patris sit & Filii, & quod ab utroque procedat; si negari contenditur, negetur Apostolus, negetur & Filius hoc dixisse. Creditur Filio dicenti, quod procedat de Patre. Creditur quoque quod mater cum ab se cum insufflavit, & ait discipulis: *Accipite Spiritum sanctum.* Nihilominus quoque virtus, quæ sanabat omnes, exiit de *sinu Spiritum sanctum à Filio* procedere testatur. Evidenter igitur ostenditur Spiritus sanctus procedere tam à Patre quam à Filio, quumquam & illud evidentiſſimum sit processione illius ab utroque testimonium, quod dicitur esse Spiritus & Patris & Filii; est enim Spiritus amborum; non quia creatus per Filium à Patre, quod est impium, sed quod substantialiter procedat ab utroque. Nec quando procedit vel de Patre vel de Filio, vel si postquam genitus est Filius, processit ab utroque Spiritus sanctus, ulla monstrari possunt intervalla temporum: quod enim antecedit omnes tempus, nullius mensuræ temporis

Hid. cap. 19.

Galat. 4. 6.

Mat. 16. 18.

Ivan. 16. 18.

Ibid. 14. 26.

Ibid. 16. 13.

Luc. 6. 19.

continetur. Non est igitur ordo processionis quaerendus à tempore; i quod poteratatem concludit conuictus tempus. Nunquam Pater sine Filio, nunquam Filius sine Patre, nunquam Spiritus sanctus sine Patre Filioque, nunquam Pater & Filius sine Spiritu sancto.

Item infra: «Nunquid ergo possumus quaerere utrum iam processerit de Patre Spiritus sanctus quando natus est Filius, an nondum processerit & illo nato, de utroque processit, ubi nulla sunt tempora: sicut potuimus quaerere ubi inuenimus tempora, voluntatem præs de humana mente procedere, ut queratur quid inuentam proles uocetur, quâ iam postâ seu genita voluntas illa perficatur, eo sine requisitis, ut qui fuerat appetitus quaerens, sit amor fruentis, qui iam de utroque, ad eum, de gignente mente, & de genita notione tanquam de parente ac prole procedat? Non possunt proterius ista ubi queri, ubi nihil est tempore inchoatur, ut consequenti perficitur in tempore. Quapropter qui potest intelligere sine tempore generationem Filii de Patre, intelligat sine tempore processionem Spiritus sancti de utroque. «Tertatur Beatus Augustinus processionem Spiritus sancti tam de Patre quam de Filio fieri. Sed mouet quaestionem, de quâ iam superius dictum est, utrum Spiritus sanctus ante Filii natiuitatem processerit de Patre, & post nato Filio processerit etiam ab illo: sed in hanc quaestionem illa compellit similitudo, quâ dicitur de humana mente procedere uoluntatem priusquam uerbum formetur ex mente, ut fiat appetitus quidam uoluntatis ad quaerendum, quod cum inuentum fuerit, uocatur tanquam proles mentis; quâ generatâ perhorat uoluntas illa quâ processit appetitus quidem ad quaerendum: sed hanc uoluntatem & primò de mente nata est antequam quaereretur quod inueniri desiderabatur, quo inuento plena perhorat, dum ex ipso inuento multiplicatur: quædet enim inuoluntate quod quaeruit: unde ex utroque nata uoluntate, uidelet tam de mente quam de inuento, procedit ab utroque; sed præs à mente, & post ab inuento; unde uidelet ad quaerendum: hunc autem ut delectatur reporto. Nec tamen ista duplex est uoluntas, ueluti prior mentis, posterior inuenta, sed una, unius quidem rei, uidelet ad inuentum inchoationem habens ex mente ad quaerendum, perhorationem autem ejus quod quaeritur inuento: ut qui præs fuerit appetitus quidam quaerenda, post uerò factus sit amor inuento fruendi. Sed ista sunt in rebus creatis que tempore continentur; ac in diuinitate uoluntate ubi nullam euita, tale nihil ualeat reperiri. Non enim dicitur ubi uel ante fuisse Patrem, uel post genus esse Filium, sed semper Pater in Filio, & Filius in Patre mansit; nec Spiritus sanctus procedendo potuit præuenire natiuitatem Filii: quoniam ubi nullum euita tempus, nec ante uel post ualeat inueniri. Non enim potest consequentia perici tempore, quod exordium nullum habet ex tempore. Quâ de re qui potest generationem Filii de Patre cogitare sine tempore, cogitet quoque processionem Spiritus sancti tam ex Patre quam ex Filio sine tempore. Sicut igitur non est quaerendum quando sit natus Filius de Patre, sic nullo modo quaerendum quando processerit Spiritus sanctus ab utroque; uel li natiuitatem Filii præueniret de Patre procedendo. Ubi namque sempiternus inest, temporis ordo dicitur. Nec ex humana conditione creaturarum lex est illa diuinitatis æstimationis; quæsiuam illa facta sub tempore temporis ordinem seruat: illa uerò conditrix temporis nullo tempore iure disposuit: præuoluit enim omnia

quæ tempore continentur.

Subiungat etiam aliud uel comprobet procedere Spiritum sanctum à Patre & à Filio sine tempore, sicut constat genitum esse Filium de Patre sine tempore: Dicit autem: «Et qui potest intelligere in eo quod ait Filias: *Sicut habet Pater uiam in semetipso, sic dedit Filio uiam habere in se semetipso*: Non sine uita exsistenti iam Filio uiam Patrem dedit, sed ita cum sine tempore genitum, ut uita, quam Patre Filio gignendo dedit, coeterna sit uita Patris qui dedit; intelligat sicut habet Pater in semetipso, ut de illo procedat Spiritus sanctus, sic dedit Filio, ut de illo procedat idem Spiritus sanctus, & utrumque sine tempore: atque ita dictum, Spiritum sanctum de Patre procedere, ut intelligatur, quod etiam procedit de Filio, de Patre etiam & Filio; si enim quid quid habet de Patre Filias, de Patre habet, utque ut & de illo procedat Spiritus sanctus. Sed nulla ubi tempora cogitentur, quæ habent præs & posterioris, quæ omnino nulla ubi sunt. «Procedere Spiritum sanctum de Filio, sicut procedit de Patre, tellatur: quod tamen procedit à Filio dedit Patrem Filio, non prius exsistenti, sed gignendo: quoniam quaerensque dedit Pater Filio, non tanquam minori, uel præs exsistenti, dedit, sed gignendo dedit. Et dat similitudinem quâ clarus hat quod approbat: «qui potest, inquit, intelligere quod an Filias: *Sicut habet Pater uiam in semetipso, sic dedit Filio uiam in se semetipso*. Non sine uita exsistenti iam Filio uiam Patrem dedit. «Existeret Filius sine uita, si prius aliquo modo fuisset quam uiveret, ut exsistent iam postea uita illa uita contributa. Quædam modum Genes de primo Adam loquitur, dicens: *Formatus igitur Deus hominem de limo terra*. Et post inferatur: *Et iniecit uis in faciem eius spiraculum uita*. Prius namque cum dicit fuisse formatum, & postea iam formato, uidelet per proprie formationis qualitatem exsistenti, spiritum uita contributum. Sed non sic Filio Pater uiam dedit tanquam præs gigneret, cui postea genito uiam donaret: sed gignendo uiam dedit; quoniam substantialiter uita trais est, cui gignendo uiam dedit. Homo denique prius formatus exsistit, & post uiam accepit, quoniam participando non nascendo uiam accepit: non enim uiam substantialiter uita fuit, sed participatione uita uisit. At uerò Filius Patris unigenitus non participatione uiam accepit, sed substantialiter de Patre genitus est uita: non enim exsistenti tanquam sine uia materiam data est uita, sed genitus est totus uita coequalis & consubstantialis uita Patris, qui gignendo dedit ei uiam. Sequitur: «Sed ita cum sine tempore genitum, ut uita quam Pater à illo gignendo dedit, coeterna sit uita Patris qui dedit. «Hoc dicitur ostendit uiam esse Patrem, & uiam esse Filium; sed uita Filii accepit à Patre, ut esset uita; non prius exsistenti sine uita, sed genitus uita, quæ coeterna sit & consubstantialis uita Patris, qui dedit Filio uiam generando. Quisquis hinc intelligere quomodo fit ualeat, intelligat quoque sicut habet Pater in semetipso ut de illo procedat Spiritus sanctus, sic dedit Filio ut de illo procedat idem Spiritus sanctus. Uult enim approbare accepit Filium à Patre sic gignendo uiam, sic etiam gignendo ut de illo procedat Spiritus sanctus, non alter, sed idem qui procedat à Patre. Et cum negare nemo sanæ mentis ualeat uiam fuisse Filium de Patre ut sit uita sicut est Pater, sic consequenter negare non possit accepit Filium à Patre ut de illo procedat Spiritus sanctus: & hoc utrumque sine tempore; quoniam sicut sine tempore procedit à Patre, sic quoque

Jan. 1. 28.

Genes. 1. 7.

ſine tempore procedit à Filio ; quoniam illa proceſſio eſt minime temporalis, ſed æterna. Sicut enim natiuitas Filii de Patre remouet omne tempus, ſic proceſſio Spiritus ſancti que fit ab utroque, nullum tempus agnouit.

Adjungit : Atque ita dictum Spiritum ſanctum = de Patre procedere, ut intelligatur quid etiam = procedit de Filio, de Patre eſſe & Filio. = Vult ut intelligatur etiam legitur vel dicitur Spiritus ſanctus de Patre procedere, pariter quoque de Filio ſignificari procedere ; & ſic ſic in Patris commemoratione Filium intelligendum ; quoniam ſit Filio de Patre ut procedat ab eo Spiritus ſanctus. Et quia referunt ad auctorem Patrem à quo acceptus Filius ut à ſe procedat Spiritum ſanctum, propterea cum dicitur de Patre procedere, ſentendum pariter quod & à Filio procedat. Hinc etiam ſubjungit : = Si enim quidquid habet, de Patre habet Filius, de Patre habet utique et de illo procedat Spiritus ſanctus. Novimus autem dicente Filio, quid omnia que Patris ſunt, ſunt & Filii ; ſed hæc cum ſibi fuerint à Patre data, mentio referuntur ad eum à quo ſibi data. Et ſic ſic cum dicitur Spiritus ſanctus à Filio procedere, referuntur ad Patrem à quo ſibi data sunt ut ab illo procederet. Unde cum dicit Filius in Evangelio : Spiritus qui à Patre procedit : vult intelligi quid à ſe quoque dicat eum procedere, ſed ſine nã temporis adnotatione, quoniam non ſit diſtinguendum utrum prius proceſſerit Spiritus ſanctus, & poſtea natus ſit Filius ; vel nato Filio, poſtea proceſſerit Spiritus ſanctus ab utroque non eſt enim hic cogitandum prius vel poſterius, quoniam nullum hic tempus adſumendum. Et in conſequentibus : = Quomodo ergo non abſurdiffime = Filius diceretur ambonum, cum ſicut Filio præſtat eſſentiam ſine initio temporis, ſine ullã mutabilitate nature generatio, ita Spiritus ſanctus præſtat eſſentiam ſine illo initio temporis, ſine illa mutabilitate nature de utroque proceſſio. =

Mondrat proceſſionem quidem Spiritus ſancti tam de Patre ſicut quàm de Filio, ſed non querendum ſi prius de Patre ; vel poſt de Filio ; verum cogitandum quia ſicut generatio Filio tribuit ſubſtantiam interueniente nullo tempore, nec aliqua intercedente mutabilitate, ſic Spiritus ſanctus proceſſio dedit ſubſtantiam præter aliquod tempus, & præter aliquam mutabilitatem : nec diſputandum quid ante vel poſt, ſed intelligendum de Patre Filii uatiuitatem, & ab utroque Spiritus ſancti proceſſionem.

ſequitur : = Ideo enim cum Spiritum ſanctum = gentium non dicamus, dicere tamen non audeamus inueniamus, ut in hoc vocabulo vel duos Patres in ſua Trinitate, vel duos qui non ſunt de eſſe quodſcumq; ſuſpocetur. Pater enim ſolus non eſt de alio, ideo ſolus appellatur ingenitus, non qualem in ſcripturis, ſed in conſuetudine diſputantium, & de re tanta ſermonem qualem ualuerint proferturum. Filius autem de Patre natus eſt, & Spiritus ſanctus de Patre principaliter, & ipſo ſine ullo intervallo temporis diuine, communiter de utroque procedit. Diceretur autem Filius Patris & Filii, ſi, quod abhorret ab omnium ſanctorum ſenſibus, cum ambo genuerent. Non igitur ab utroque eſt genitus, ſed procedit ab utroque ambonum Spiritus. = Perſeuerat approbare Spiritum ſanctum tamen de Patre quàm de Filio procedere : ubi tamen in hac propoſitione contradicendum diſputatum, qui dant utriusque eſſe Filium, ſi ab utroque procedit Spiritus ſanctus ; verum prius de nomine tractat, ut eſt quid dicitur Spiritus ſanctus, genitus an ingenuus, & negat utroque vocabulo appellandum ; & cauſam inferit :

quæ comprobet quod affirmat, eã uelidete : quia ſi dicatur genitus, erit duorum Filius, id eſt, Patris & Filii, quod dicit exorbitante chriſtiane pietatis ſed nec ingenium poſſe vocitari ; hoc enim propriè Patri deputatur, quoniam de nullo eſt alio ; ſui namque principium eſt ex ſe conſtitus, nec aliquid habet procedens ; eſt enim uniuerſitatis principium, ſuis & origo. Cum igitur nec genitus, nec ingenitus dici fideliter poſſit Spiritus ſanctus, procedens propriè uocatur, ſed non à ſolo ſolus, uel dicitur à Patre ſolo ſolus Spiritus ſanctus procedens, quemadmodum Filius ſolus à ſolo Patre dicitur natus ; procedit autem ab utroque, id eſt, & à Patre & à Filio ſimul, quoniam æternaliter, nec tamen dicuntur cum genuſe, quoniam nec ille Patris eſt, nec Filius ſui, ſed ab utroque procedens. Eſt enim ambonum Spiritus. hæc uidentur ratione monſtratur ab utroque procedere Spiritus ſanctus, duas maſſas docetur non eum ſolum à ſolo Patre procedere, ne Filius eſſe Patris dicitur : ſed nec à ſolo Filio, ne Filius Patris eſſe blaſphematur, ſed dicitur Spiritus ſanctus & procedens, & de utroque procedens.

CAPUT IV.

Movet autem multos quid ſit inter generationem & proceſſionem. Ita uero quæſtio quoniam in ſplicitate eſt uictor in illi incorporat & inuilibi Trinitate, dicendum quid præclariffimus auctor Auguſtinus ſentent. Subiungit itaque ſic loquens : = Verum quis in illa coactura, & coequali, & incorporata, & inſeſſibilibiter immutabili, atque inſeparabili Trinitate diſtinctum eſt generationem à proceſſione diſtinguere, ſubſtitit utrumque eis qui extendi non ualent amplius, ad quod de hæc in ſermonem quodam profectando ad aures populi Chriſtiani diſtus, dictumque conſcripſimus. Inter cætera enim cum per ſcripturam ſanctarum teſtimoniis docuimus, de utroque procedere Spiritum ſanctum. Si ergo, loquamur, & de Patre ; & de Filio procedit Spiritus ſanctus, cur Filius dixit : De Patre procedit ? Cur potius, niſi quemadmodum ſolet ad eum referre, & quod ipſus eſt, de quo & ipſe ait : Unde illud eſt : *Alea doctrina non eſt mea, ſed eius qui me miſit.* Significat hic intelligitur eius doctrina, quam tamen dicit non ſuam, ſed Patris ; quanto magis illic intelligendus eſt & de ipſo procedere Spiritus ſanctus, ubi ſic ait : De Patre procedit : ut non diceret, de me non procedit ? A quo autem habet Filius ut ſit Deus, (eſt enim de Deo Deus) ab illo habet utique etiam de illo procedat Spiritus ſanctus : ne per hoc Spiritus ſanctus, ut etiam de Filio procedat, ſicut procedit de Patre, ab ipſo habet Patre. Hic utrumque etiam illud intelligitur, quantum à talibus quibus nos ſimus intellegi poſſit, cur non dicatur natus eſt, ſed potius procedere Spiritus ſanctus ; quoniam ſi & ipſe Filius diceretur, ambonum utroque Filius diceretur ; quod abſurdiffimum eſt. Filius quippe nullus eſt quodam, niſi patris & matris. Abiit autem ut inter Deum Patrem & Deum Filium tale aliquid ſuſpocetur ; quia nec Filius hominum ſimil ex patre & matre procedit ; ſed cum in matrem procedit ex patre, non tunc procedit ex matre ; & cum in hæc lucem procedit ex matre, non tunc procedit ex patre. Spiritus autem genitus non de Patre procedit in Filium, & de Filio procedit ad ſanctificandam creaturam, ſed ſimul de utroque procedit ; quævis hoc Pater Filii dicitur, ut quemadmodum de ſe, ita de illo quoque procedat. Neque

Joan. 16. 17.

Ibid. 17. 22.

T.

T.

G. 1111

enim possimus dicere quòd non sit vita Spiritus sanctus, cum vita Patris, vita sit Filius: ac per hoc sicut Pater cum habeat vitam in semetipso, & dedit & Filio habere vitam in semetipso; sic et deus vitam Spiritum sanctum procedere de illo sic procedit & de ipso.

Hæc beatus Augustinus de sermone quem se dixit fecisse coram populo, transtulit in librum decimum quoniam de Sancto Trinitate. De quo sermone supra jam testamur posuimus, & quid nobis vitam eandem fuerit breviter diximus, quæ replicare nunc etiam non esse necessarium. Hoc solummodo dicendum, quòd inter generationem ac processionem hæc dixit esse differentiam, quòd generatio sit Filii, quoniam ipse natus esse dicitur de Patre. processio vero pertinet ad Spiritum sanctum; nec enim possit dici generatio; quòd si dicitur natus, tam Patris quam Filii esse dicitur: quòd summa dicit esse inutilitate, neque diverse generationi convenire. Quando namque quisque Filius de Patre Filioque natus est: Ergo quoniam ista sunt absurdissima, dicitur Filius natus de Patre, Spiritus vero sanctus procedens ab utroque. Nec hoc inconvenienter. Dicitur namque est, Patrem solum ex nullo: ex Patre vero Filium & Spiritum sanctum. Et Patrem esse vitam, Filium etiam vitam, Spiritum quoque sanctum vitam. Sed vitam de nullà vita Patrem solum: Filium vero vitam de Patre solo, sed genitum; Spiritum quoque sanctum vitam non de solo Patre, nec de solo Filio, sed ab utroque: sed non sic de Patre, ut inde procedat in Filium, & rursus de Filio procedat ad creaturam sanctificationem: non enim illi sic ulla momenta temporis, vel ordo cograndus. Simul denique procedit ab ambobus, id est, cum procedit à Patre, procedit à Filio, & cum procedit à Filio, procedit à Patre, nullo vel tempore vel ordine mediantis: hoc tamen inter se ut Pater à nullo accipit, ut de illo procederet Spiritus sanctus: at vero à Filio à Patre percipit, ut ab eo procederet idem Spiritus sanctus.

Item in libro disputationis contra quinque Hæreses, sic de Spiritu sancto sermonem terminans, ait: « Quod aliud dicam fatigatus fatigatus? Qui Spiritum sanctum à Patre & Filio, eternitate, substantià, vel communicatione separas, etiamque negas Spiritum esse Patris & Filii, plenus est Spiritu immundo, vacuus Spiritu sancto. » Audiant hæc impugnatores veritatis, negantes Spiritum sanctum de Patre Filioque procedere. Quod cum negant, negant eum esse Patris Filioque Spiritum: & pertinetur se Spiritu sancto esse immundo, vacuoque Spiritu sancto: nec posse veniam consequi, tantum si non blasphemiam renuntiaverint. Quod si nolunt audire maligni, audiant pietatis amici, & exhortentur impetibus blasphemiam, ut repleantur Spiritu sancto.

Item in libro contra Maximinum Arrianum: « Dicit vos Spiritum sanctum honorare, ut doctorem, ut ducatorem, ut illuminatorem, ut sanctificatorem: Christum colere ut Creatorem: Patrem cum sincerà devotione adorare ut auctorem. Si auctorem propterea dicit Patrem, quia de ipso est Filius, nec est autem ipse de Filio: & quis de illo & Filio sic procedit Spiritus sanctus, ut ipse hoc dederit Filio, giugendo cum talem ut etiam de ipso procedat Spiritus sanctus. Si Creatorem sic dicit Filium, ut Creatorem non neges Patrem, nec Spiritum sanctum. Si denique Spiritum sanctum dicit sic doctorem, ducatorem, illumina-

tozem, sanctificatorem, ut hæc opera nec Patris audeas auferre, nec Filio, ista tua etiam nostra sunt verba. » Hæc sanctus Augustinus adversus Arrianos. Videant isti cupis velint esse fidei vel Imperatores, vel Arriomanæ. Si negant Spiritum sanctum de Patre Filioque procedere, etiam hæc fidei repugnant; & Arriani dogmatis assertores efficiuntur. Quòd si catholici sunt, & oderant presumptionis falsitatem, non arguant Latinos, imò Catholicam confessionem Spiritum sanctum de Patre Filioque procedentem ista quoniam negare, Arriani perditione manifestum est confitentem.

Item in eodem libro: « Queris à me: (nimium Maximum Arrianum interpellas, cui loquebaris) si de substantià Patris est Filius, de substantià Patris est Spiritus sanctus, cur unus Filius sit, & alius non sit Filius? Ecce respondeo, siue capias, siue non capias: De Patre est Filius, de Patre est Spiritus sanctus; sed ille genitus, iste procedens. Ideo ille Filius est Patris, de quo est genitus; iste autem Spiritus utriusque, quoniam de utroque procedit. » N. g. ab Maximino Arriano, contra quem agit beatus Augustinus, Spiritum sanctum de Patre procedere. Dicebat enim eum maiorem Filio, nec consubstantiali Patris, volens evacuarè quod fides catholica tenet, Spiritum sanctum consubstantiali Patris Filioque. Et sic dicebat: si de substantià Patris foret Spiritus sanctus, sicut de substantià Patris est Filius, esse jam consequenter duos à Ioh. Cui respondens beatus Augustinus, dicit eum & de Patre procedere, quoniam eisdem est cum Patre substantiæ; nec tamen esse eundem, quoniam non est natus, sed procedens: Filius namque qui est natus, est de substantià Patris, & dicitur à Ioh. quia natus. At vero Spiritus sanctus quoniam sit de substantià Patris, non est tamen Filius, quia non est genitus. Procedit autem de substantià Patris, quoniam est utriusque Spiritus, & consubstantialis ambobus. Hoc qui negat, Arriani confitentis, & catholice fidei contradicit.

Sequitur: « Sed ideo eum de illo Filius loqueretur, ait: De Patre procedit: quoniam Pater processionis ejus est auctor, qui talem Filium genuit, & giugendo ei dedit: ut etiam de ipso procederet Spiritus sanctus. Nam si non procederet & de ipso, non diceret discipulis: Accipit Spiritum sanctum; eumque insufflando daret, ut à se quoque procedere significaret, aperit ostenderet flando, quòd insufflando dabat occultè. Quia ergo si nasceretur, nec tantum de Patre, nec tantum de Filio, sed de ambobus utique nasceretur, sine dubio Filius diceretur ambobus. Ac per hoc quia Filius ambobus nullo modo est, non oportet cum nasci de ambobus. Ambobus est ergo Spiritus, procedendo de ambobus. » Approbat quòd de Filio procedat Spiritus sanctus, & hoc voluit significare Filium, cum de illo loqueretur in Evangelio, dicens, De Patre procedit. Non enim eo modo dixit hoc, ut eum à se negare procederet, sed auctoritatem processionis retulit ad Patrem, qui talem genuit Filium, & illa giugendo consistit, ut non solum de Patre, verum etiam de Filio procederet Spiritus sanctus. Et hoc affirmat ex alio testimonio, quò post Resurrectionem apprensus discipulis Salvator ait: Accipite Spiritum sanctum. Et hoc verbum tantum, verum etiam insufflando daret quòd eos accipere jubebat, dicit quòd insufflando loquens sit discipulis ut acciperent Spiritum sanctum; eumque insufflando dederit, significans aperit flando à se pro-

[I vitam Spiritum sanctum] Dicitur quoniam voces in Augustino non leguntur; & additas esse à BARRASANO vel inde con-

bat, quòd superius capite 2, ubi eundem Augustini locum attulit, hoc tacito leguntur vitam procedens de illo, &

cedere, quod spirando dabit occurrere. Pariter quoque solvens quaestionem, ne Filius sit arborum, quoniam procedit ab ambobus, sicut impetus Arriani calumnias dicens, « quia si nasceretur Spiritus sanctus, non tantum nasceretur de Patre, » nec tantum nasceretur de Filio; » quoniam procedit ab utroque. Procedit, inquam, una nascitur; sed de ambobus utriusque nasceretur, quoniam procedit ab ambobus; & diceretur sine dubio Filius arborum. Nunc autem removetur generatio Spiritus, quoniam non est Filius nec Patris, nec arborum; ac propterea non oportuit nasci de ambobus, quoniam qui nativatem non habet, filiatem refutat; & qui Filius non est, nasci nullo modo debuit. Est autem amborum Spiritus procedendo de ambobus. Subvertit igitur Arrianum calumniam, filiatem invidiam confutat, & impetum malignitatis progenitum, adiret utriusque non esse Spiritum de substantia Patris, quia si foret, esset Filius. Sed ille vir Catholicus catholica dispositione demonstrat esse quidem de substantia Patris Spiritum, nec tamen esse Filium; quoniam non est idem procedere, quod est nasci.

Hinc consequenter intulit: « Quid autem inter » nasci & procedere intulit, de illa excellentissima natura loquens, explicat, quia potest? Non omne quod procedit nascitur, quamvis omne procedens quod nascitur; sicut non omne quod bipes est, homo est, quia bipes fit in omni qui homo est. Hoc scio: distinguere autem inter illam generationem & hanc processionem, nasci, non valeo, non sufficere. Testatur Doctor eximius, & Hereticorum expugator vehementissimus, Spiritum sanctum non esse Filium, qui non est natus, sed procedit, non à Patre tantum substantiam, sed etiam à Filio. Cum autem sit utriusque substantiae consors, ut pote consubstantialis, & dicatur de Patre procedere, de quo & nascitur Filius, non parva veretur quaestio, quid sit inter nativatem & processionem. Et confutetur de illa excellentissima natura non solum sibi, verum nulli mortaliū possibile fore distinguere, quod sit inter nasci & procedere; quamvis comprehendatur quod non unum quod procedit, nascitur; at tamen omnia procedens est quod nascitur, tamen non potest aliquid nasci, si non procedat ex eo de quo nascitur, ne filius ex patre. Cum enim ex hoc uterque materiam procedit in lucem, dicitur nasci, sed non ita cum procedit ex sacro patris in matrem. Processionem quippe negare non valeamus, cum fiat de sacro semina in utero matris, de quo postea filius procedens natus est: dicitur. Non ita dicimus, vel alio tempore de Patre procedit Spiritus, & alio de Filio: verum ostendere volentes, non omnem processionem esse generationem; omnem autem generationem esse processionem: sicut non omnia quod bipes est, homo est; quamvis bipes fit omnis qui homo est. Hic quod ponit exemplum, propter distinctionem ponit nativitatis & processionis; non tamen propter significans quod sit nasci vel procedere, sed voluit cum dicitur: quod sit species, quod sit genus. Bipis enim genus est ejus species, quod sit homo; & homo species est ejus genus, quod sit bipes; si genus consideres, & homo, & volatilis bipes dicitur; si species, homo bipes est. Idcirco dicitur: Non omnia quod bipes homo; quoniam hoc generale vocabulo etiam aves comprehenduntur. At verò cum dicitur homo; comprehendis omnem quidem hominem simul, sed non omne quod est bipes: amplius enim significat quàm homo; & ideo hoc definitio nec hominem proprie significat, nec bipidem propter: sic de processio & nativitas. In processionem namque monstratur nativitas, sed non semper: voluit cum dicitur: *De*

sapientia procedit mel. Et Psalmista de sole: & ipse tamquam species procedens de thalamo suo. Thalamum namque solis secretam quoddam, & ab hominum conspectu remotam significat; unde hanc praebiturus mortaliū singulis diebus procedit. At verò nativitas processionem semper ostendit, quia non quomodo potest fieri sine processionem; quod quidem enim nascitur, etiam procedit: ac propterea dicit quidem beatus Augustinus quid sit generatio & processio, sed sicut in genere, & sicut in specie, non verò sicut in proprio: dicit enim haec se nascere, nec propriis similibus illa posse distinguere. Et cur hoc? subjicit causam, inquit, « quia & illa & ista est ineffabilis, » id est generatio sui, & processio Spiritus sancti. » Sicut Propheta de Filio loquens, ait: *Generatio enim ejus quis enarrabit?* Ita de Spiritu sancto verum: *me dicitur: processionem ejus quis enarrabit?*

Quibus verbis ostendit & nativitatem filii, sicut processionem Spiritus sancti non enarrari posse, quia sint ineffabiles: ac propterea non debent tractari quod non possit enarrari, quia nullo modo possit comprehendit. Debet verò scilicet quod super has scripturas sanctae testatur, natum Filium de Patre, Spiritum verò sanctum procedere, non à Patre solum, verum & à Filio: sicut consequenter inquit, dicens: « Satis sit ergo nobis, quoniam non est à seipso Filius, sed ab illo de quo natus est, non est à seipso Spiritus sanctus, sed ab illo de quo procedit. » Et quia de utroque procedit, sicut jam ostendimus, unde & Spiritus Patris dicitur est, ubi legitur: si autem Spiritus ejus qui suscitavit Christum à mortuis, habet in vobis. Et Spiritus Patris, ubi legitur: *Qui autem Spiritum Christi non habet, hic non est eius.* Hic adversus Maximum Arrianum doctor Augustinus agens, ostendit Spiritum sanctum tam de Patre quam de Filio procedere; quod qui negare contendunt, Arriani sententia se fore conuincatur, nec consubstantialitatem Spiritum sanctum Filio tenentur: quoniam si non procedat ab illo, non est eiusdem substantiae cujus est Filius: ac per hoc jam aut creaturam Spiritum sanctum blasphemabit, aut Filium non omnia quae Patris sunt habere negabit. Negare verò non potest Spiritum sanctum Spiritum esse Filii: dicit enim Apollolus: *Quoniam estis filii, misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem: Abba, Pater.* Quod si est Spiritus Filii, sicut Apollolus confitetur, aut erit subiectus, quod vult Arrianus, qui conuincatur cum creaturam; aut procedens est Filio, quod confitentur Catholici. Eligant ergo quod volent Imperatores Graecorum: negare non possunt Spiritum sanctum Spiritum esse Filii; ducant ergo quomodo Filii, si non procedit ab ipso. Nam si processionem negant, praedicant creaturam, quod impetatus est contra Arrianum, qui non potest esse Spiritus, si non vel creatus sit, vel procedens ab illo.

Item in consequentibus: « Quid est autem: *In principio erat Verbum;* nisi in Patre erat Filius? » Et ipse Filius interrogatus à Judaeis, quis esset, » respondit: *principium quo & loquer vobis.* Pater autem principium non de principio; Filius principium de principio: sed utramque simul, non duo, sed unum principium. Sicut Pater Deus, & Filius Deus,ambo autem simul, non duo dii, sed unus Deus. Non Spiritum sanctum de utroque procedentem negabo esse principium, sed haec tria, simul sicut unum Deum, ita unum dico esse principium. » Negat tunc creaturam Spiritum sanctum, dicens eum esse principium sicut Pater est principium, & Filius principium: sed Pater principium de nullo principio, Filius autem principium, sed de Patre principio: Spiritus quoque sanctus princi-

192. 11. 1.

192. 11. 1.

192. 11. 1.

Galat. 4. 6.

192. 11. 1.

192. 11. 1.

192. 11. 1.

192. 11. 1.

pium non de nullo principio, nec de Patre. solum
principio, sed de utroque, id est, Patre principio
Filioque: nec tamen tria principia, sed unum prin-
cipium: quemadmodum unum tres dicit Pater & Filius
& Spiritus sanctus; & quatuor singulis eorum dicitur
Deus: sed hi tres unus Deus.

Item in posteriores: « Lux de luce, Filius de
« Patre, & simul ambo lux una: sicut Deus de
« Deo, & simul ambo utriusque Deus unus; & hoc
« iocum non sine Spiritu amorum. » Quod dicens
testatur eum ab utroque procedere. Nam si Spiritus
est Pater, quia procedit à Patre: consequenter quoque
Spiritus est Filius, quoniam procedit ab illo: non
enim diversa causa dicitur Spiritus esse Patris, &
Spiritus Filius, sed una eademque; illa videlicet, quia
procedit ab utroque; sicut Spiritus est utriusque.
Nam si dicas eum Spiritum Patris, quia procedit
de Patre, quoniam causa restat et dicitur Spiritus
Filius, nisi quia procedat & ab illo? Hæc beatus
Augustinus adversus Maximinum agens Arrianum, de
sancti Spiritus processione ex Filio sensit, dixit,
scripsit, Arrianam perditionem damnans, catholice
veræ fidei pietatem affirmans; qui contradicere quif-
vis molus fuerit, hostis catholicæ fidei reperitur.

Hic etiam in collatione dialogi contra Pascentium
Arrianam disputans, ait: « Si enim in homine
« credente ipse totus Deus credendus est habitare,
« quomodo Filium totum in se Patre, aut Filium Pa-
« trem totum non creditur excipere? Ac per hoc
« ipse in Patre, & Pater in eo manet, & ex Patre
« & Filio sanctus credendus est Spiritus non solum
« processisse, sed semper ab agenda opera Trinitatis
« omnino procedere. » Unum tunc dicit sanctum
Spiruum ex sancta Trinitate cooperatorem, qui
non solum substantia, verum operatione Patri Fi-
lioque copuletur tamquam ab utroque procedens,
& cum utroque cooperans: quod non posset fa-
cere, si non ab utroque procedendo substantiam &
acceptisset & accipiat.

CAPUT V.

GENNADIUS Constantinopolitanus Episcopus,
vir multa lectione Antiquorum peritus, in li-
bro Ecclesiasticorum dogmatum de Spiritu sancto
pacificè sic loquitur: « Credimus unum Deum
« esse Patrem & Patrem & Spiritum sanctum. Pa-
« trem eo quod habeat Filium. Filium eo quod ha-
« beat Patrem. Spiritum sanctum, eo quod sit ex
« Patre & Filio. Pater ergo principium divinitatis,
« principale nomen: qui sicut nunquam fuit non
« Deus: ita nunquam fuit non Pater, à quo Filius
« natus, à quo Spiritus sanctus non natus; quia
« non est Filius, neque ingenuus, quia non est Pa-
« ter; nec factus Spiritus sanctus, quia non est ex
« nullo, sed ex Deo Patre, & Deo Filio Deus pro-
« cedens. » Dilucide satis esse proficitur Spiritum sanctum
Filius ex Patre & Filio, quod est de substantia Patris
Filioque procedere. Non enim aliter ex utroque pro-
cedat esse, si non substantialiter procederet ab utro-
que. Propter quod dicit in consequentibus, quod
ex Deo Patre & Deo Filio Deus sit procedens. Et
cum eum dicit procedentem, negat tamen eum dici
debere vel natum, qui non est Filius, vel ingenu-
tum, quia non est Pater.

ASCENSUS Episcopus, literarum studijs admo-
dum eruditus, & vitæ sanctitate perspicuus, ab Ari-
aninis quoque pro Catholice fide multa percellus, ut

libro questionum de Spiritu sancti processione sic
ait: « Sic totum quod est ipsa natura, commune
« tribus invenitur esse personis, ut aliquis tamen
« invenitur; quo proprie unaqueque persona nos-
« cat: quod tamen nec invenitur separabile, nec
« possit esse commune. Nam proprium Patris dicitur
« natus esse, quod genuit: proprium dicitur Filius
« esse; quod solus de solo Patre natus est, proprium
« Spiritus sancti quod de Patre Filioque procedit. In
« his verò propriis nulla est naturæ separatio, sed
« quædam personalis agnitio. » Dicit hic auctor quod
« commune, quod proprie unaqueque sanctæ Trini-
« tatis persona noscitur habere: commune quidem
« inest tribus personis unius naturæ consubstantialitatis;
« proprium verò singulis, quod Pater solus genuit,
« Filius solus natus de Patre solo, Spiritus sanctus
« quod de Patre Filioque procedit. Quod de re qui
« recipiunt Patris inest proprium, quod sit genitor, &
« Filius proprium, quod sit genitus, recipiant quoque
« necesse est esse Spiritus sancti proprium, quod de
« Patre Filioque procedit. Quod si negare contem-
« dunt, dicant quod sit ei proprium. Nam processio de
« Patre communis est etiam Filio; quoiam omne
« quod nascitur procedit etiam, ergo secundum Do-
« ctorem huius sententiam, proprium est Spiritus san-
« cti quod de Patre Filioque procedat, quod nec Patri
« nec Filio certius esse commune: siquidem Pater de
« nullo, Filius verò de solo Patre, Spiritus autem san-
« ctus de utroque.

Item in consequentibus: « Non ergo potuit Spi-
« ritum sanctum divinitas Filii accipere, cum ipse
« Spiritus sanctus sic procedat à Filio, sicut proce-
« dit à Patre; & sic datur à Filio, sicut datur à Pa-
« tre. Nec illa natura, unde Spiritus sanctus habet
« originem, potuit vel exspectare vel accipere lar-
« gitatem. Spiritus ille totus est Pater, totus est Fi-
« lius; quia unus naturaliter Spiritus est Patris & Fi-
« lii. Proinde totus de Patre procedit & Filio, totus
« in Patre manet ac Filio; quia sic manet ut proce-
« dat, sic procedit ut maneat. Unde naturaliter
« hanc habet cum Patre ac Filio antiquitatem pleni-
« tudinem, & plenitudinis unitatem, ut totus à Patre,
« totus habeatur à Filio. Non ergo accepit Spiritum
« sanctum divinitas Filii, cum quæ unus est na-
« turæ Spiritus sanctus, & ex quâ habet quæquid
« habet, imò de quâ est hoc quod est; quia quod
« naturaliter habet, hoc est. » Locus ille tractatur
de plenitudine divinitatis Christi, & de ipsius hu-
manitate: humanitatem quidem dicit accepisse Spi-
ritum sanctum, non quidem ad mensuram, quia
divinitatis plenitudine consistit in illâ, sicut Evan-
gelium testatur, dicens de Christo: *Et vidimus glo-
riam eius, gloriam quasi ingeniti à Patre, plenam
gratia & veritatis.* Veritas ad divinitatem, gratis
revertitur ad donum. Ut enim homo de Virgine natus
perfectus esset Deus, sicut perfectus est homo, non
merito, sed gratis divine dono percepti. At verò
divinitas naturaliter habet, ut sit plena atque per-
fecta, nullius indiga, nec minorationem valens
accipere, neaugmentum sustinere. Secundum hanc
divinitatis plenitudinem Filius Dei Christus non po-
tuit Spiritum sanctum accipere, quandoquidem ipse
Spiritus sanctus sic procedat ab ipso, sicut & à Pa-
tre procedit, & datur ab illo nihilominus, quemad-
modum datur à Patre. Quæ de re divinitas rursus, de
quâ sumit originem Spiritus sanctus, non valet ac-
cipere largientem epus, cui sit causa exiitudo: est
enim ille Spiritus totus Pater, & totus Filius; & cum

Cl. II.

Inventio
Patris cum
Aug. ep. II.
et. mol.

Gen. 1.
et. 16. Be-
nel. Dign.

Psalm.
in lib. Quid.

Joan. 1. 14.

[Gennadius Constantinopolitanus] Qui hunc Gennadii li-
brum edidit, cum nullus ejus nominis scriptorem scilicet
pater Missionem presbyterum, alium tamen et sup-
plicem. Quorum ipsorumque Rationes hoc loco re-
feruntur.

darguit. Anacolio Gennadius hic inserit: anno 478. ac se-
dit usque ad annum 478. & sacerdotem habuit Atacium.
Græcum epus apud exemplar inserit.

fit ambozom totus, vel alterutrus totus, non convertibiliter sit, ut Pater & Filius dicantur esse Spiritus sanctus velut ab illo suscipientes essendi causam; nec solus Filius Spiritus sancti Filius, velut ab illo percipientes existentiam, quoniam naturaliter unus Spiritus est tam Pater, quam Fili, percipiens ab illo essentiam. Proinde sicut beatus Fulgentius testatur, totus de Patre procedit, & totus de Filio: non enim pars illius à Patre, pars quoque procedit à Filio; neque pars manet ejus in Patre, pars rursus in Filio. Est enim inconvertibilis, & impartibilis, neque ex diversis compellitur: & sic manens ut procedat, sic procedens ut maneat. Naturaliter enim habet cum Patre ac Filio plenitudinem unitatis, & unitatem plenitudinis, & totus habetur à Patre, & totus habetur à Filio. Noa ergo divinitas Filii Spiritum sanctum accepit, quam prius non habuit, cum sit Spiritus sanctus ejusdem nature cujus est Filius, utpote de quo accepit quodquidlibet habet, in eum de quo est hoc quod est, quoniam substantialiter de divinitate Filii est. Quibus omnibus evidenter ostenditur Spiritus sancti processio non minus esse de Filio quam de Patre: à quo quisque negare intendit, negabit patrem Spiritus sancti substantiam: quoniam non poterit subsistere, nisi essentiam accipiat ab illo de quo procedendo subsistit. Hoc sanctus Fulgentius adversus Arrianam perfidiam disputans de Spiritus sancti processione loquutus est, approbans verissime dici tam à Patre quam à Filio procedere Spiritum sanctum, quoniam sit utriusque Spiritus, essentiam accipiens ab utroque; quod qui negat, monstratur Arrianæ perfidie obnoxius esse.

CAPUT VI.

Sed ad Athanasium Alexandrinum Episcopum revertamur, quem in exordio catholicorum testimonium posuimus, ut in sit clausula testimonium de processione sancti Spiritus à Filio, qui fuit initium. In libro namque de unitate de propriis personis, & de unito nomine secundum adversus Arrianos sic ait: «Tu hoc sine alio est Pater in persona, & qui verè genitus; & in hoc est alius Filius à Patre in persona, qui verè ab eo genitus est. Sed in hoc alius est in persona Spiritus hic principalis pater in persona à Patre & Filio, qui in Pentecoste in Athanasio usus est, qui verè de unitate divinitate à Patre & Filio procedit.» Hic Anctor singularem proprietatem personarum distinguens, & unitate divinitatis conjungens, ostendit quid singulis sit proprium, quod commune. Proprium Patris esse dicens, quod genit; in quo nec Filio nec Spiritui sancto participatur, aliquid non ei esset proprium Patris vocabulum: & Filius in hoc discernatur à Patre quod genitus sit, ille genitor; sed nec in generationis proprietate Spiritus sancti communione recipit aliam, quoniam cum hic sit genitus, illo non esse genitus apponitur. Spiritus autem sanctus hoc rursus habet proprium, ut nec genitor, nec genitus sit, sed de unitate Patris & Filii divinitate procedat: in quo nec Patri nec Filio communicat. Pater enim de illo, Filius de solo Patre, Spiritus autem sanctus de Patre Filioque. Quod qui negare contendit, ostendat unde Spiritus sancti persona distinguatur à Patre Filioque proprietate. Et hæc tres personæ sanctæ Trinitatis lues proprietatibus cum distinguantur à singulis, divinitatis unitate sociantur.

In Hypocrite, quemadmodum Hæc, & que sequuntur in Athanasio libro de propriis personis non essent, quia tamen ab Athanasio scripta sunt, debitorum religio est, cum enim aliunde novecenta ejus libros ab amanuensis sancti esse

tur, ut nullam contineant in divinitatis communione differentiam, sed sit in personis proprietates, in divinitate indifferentes unitas.

Item in libro septimo: «Cur qui me videt, viderit & Patrem meum, iudicat, si non est in his una invisibilis imago nature veritatis? Cur legitur: «Spiritus veritatem Spiritus in mundo pater? si cum de ipsa unitate divinitate Patris, & Filii esse non accipitur? Cur legitur Vas electionis dixit: «Omnes usum Spiritum potavimus, si cum vos de unitate verè deitatis naturæ discernitis? Testatur Filium ejusdem nature esse cujus sit Pater, quod negabunt Arriani, quoniam fit in Patre Filioque una invisibilis imago nature veritatis. Testatur & Spiritum sanctum ejusdem substantiæ fore cujus sit & Filius, quoniam exiit de unitate deitate Patris & Filii: quod dicens, liquidi monstrat quod procedat ab utroque: cum enim fit deitas Patris & Filii ejus unita, ut nullam differentiam recipere possit, non poterit procedere Spiritus de deitate Patris, nisi procedat & de Filio. Quemadmodum nec de Filii deitate, nisi procedat etiam de Patre; ab eoque unita deitas Patris & Filii non erit jam indifferens, si procedat Spiritus de deitate Patris, & non prius procedat de deitate Filii: ac per hoc non erit unita: quod est impiis & Arrianum. Dicitur ergo secundum fidem Catholicam, quod beatus Athanasius confitetur, Spiritum sanctum de unitate deitate Patris & Filii esse. Item testatur quod unus Spiritum potavimus. Quod dicitur approbat non aliam esse Patris Spiritum, & aliam Filii, sed qui sit Filius, sit etiam Pater, ipseque est de unitate verè deitatis naturæ, id est, Patris Filioque substantiæ, que tantæ unitate consistit, ut nulla separatione dividatur; cujus substantiæ dum Spiritus sanctus fit quoque unus, approbatur evidenter à Patre Filioque procedere, quibus in unitate naturæ deitatis conjungitur.

Item infra: «Hypocrite, quemadmodum suscipitis: Hæc unita operatur unus atque idem Spiritus, dividens unumque sicut vult: si cum de unitate deitatis operatione scemur? Unus deitas totus est sanctæ Trinitatis, in qua pariter consistit & persona Spiritus sancti, sine qua nec Trinitas erit.» Ergo dicitur deitatem unitate operatione conjungi, testatur Spiritui sancto Patrem Filiumque cooperari; nec posse naturæ scemur quoniam eadem operatio conjungat. Consequenter ergo de unitate consistat naturæ Patris Filioque Spiritus, quibus & substantiæ jungitur & operatione. Item: «Hypocrite, quomodo accipitis dictum fuisse: Idem Spiritus, idem & Dominus, idem & Deus? si cum vos verum Deum de verè naturæ, in omnibus mirabilia operantem non suscipitis? Spiritus & Dominus dicit & Deus: & verum quidem Deum de verè naturæ. Dum dicit de verè naturæ, confitetur non à se fore Spiritum sanctum, sed de verè naturæ Patris Filioque. Sicut enim naturæ veritate Pater & Filius non separantur, sic Spiritus sanctus de utroqueque verè naturæ verum Deum Spiritum sanctum esse, in omnibus mirabilia operantem.

Item: «Hypocrite, per quem subornatur

tractatus, facit credimus ea que scripta quædam sunt in hoc, que veteres indicant, sub aliis curis latere posse scripturam, si qua id laboris sui adstant.

Tbid. lib. 7

Joan. 14. 9.

Ephes. 4. 3.

1. Cor. 12. 13.

1. Cor. 12. 13.

Tbid. lib. 6.

lib. 5.

lib. 6.

sermo sapientie, sive verbum scientie, sive fides, sive gratia salutis, sive operatio virtutum, sive prophetia, sive separatio Spirituum, nisi quoniam de unita plenitudine est? Hæc omnia quæ commemorat, dona sancti Spiritus esse nemo fidelium ambigit. Inferens autem in conclusione hæc spiritus sanctum posse, quoniam de unita plenitudine est, profecto confitetur quod de Patre Filioque procedit. Unitæ namque plenitudinis divinitatis Patris est & Filii: nam cum sit plena divinitas Patris, & plena divinitas Filii, quia perfecta, quia non valens augeri ita tamen unita, ut non duæ plenitudines, sed una plenitudo; sicut nec duæ deitates, sed una deitas & dicitur, & existit; & de hac unita plenitudine Patris & Filii procedit, plenus & ipse consilens Deus, quia non valens augmenti recipere quantitatem. Si enim iuxta novam hæresim de Patre tantum procedit Spiritus, non de unita plenitudine procedit, quoniam non est illic communis Filii, singularitas ubi est Patris. Est autem hoc falsum atque hæretice pravitas plenum. Dicitur igitur iuxta beati Athanasii sententiam, de unita plenitudine procedere Spiritus sanctus, quoniam consilium de veritate dat Patris quum Filii verus Deus.

Item infra: Ergo quia dicit: Verbo Domini cæli firmati sunt. Spiritus enim eius omnis virtus & virtus: cognosce hoc Verbum substantivum non aliunde quam de Patre proprium natum fuisse; sed & Spiritum eius cum Spiritum dicit, qui de ipsa unita substantia procedit. Ariani negabant tam Filium quam Spiritum sanctum Patris esse consubstantiales, & ideo per totius disputationis textum perentem tam Filii quàm sancti Spiritus consubstantialem deitatem Patri contendit approbare; quemadmodum loco præfatis; Verbo Domini cælos firmatos dicens, Filii divinitatem; Spiritus vero eius omnem virtutem eorum, Spiritus sancti consubstantialitatem significat. De quo subiungit etiam, quod de ipsa unita substantia procedit. Insuper profecto quod de Patre Filioque procedat, quoniam est unita substantia. Hinc consequenter ait: Sic autem invenimus non ex alia natura quàm de ipsa. Subiungitur esse Spiritum sanctum. Misphemabam Ariani Spiritum sanctum ex alia natura fuisse quàm Patrem: nam contendebant eum esse creaturam. Quos explodens beatus Athanasius, dicit eum non ex alia natura esse, quàm Patrem; & de unita substantia Patris Filioque processisse. Ac per hoc testatur unitam esse Patrem & Filii & Spiritus sancti substantiam, quam Græci dantur esse & unitam ejusdemque esse Trinitatis operationem.

In libro octavo: Quomodo ergo duo ligna conjuncta mitti in fornacem ignis; & de duobus lignis procedit flamma inseparabilis; sic de Patre & Filii virtute procedit Spiritus sanctus, ipsam virtutem deitatis habens. Nemo pater Deum Patrem & Deum Filium tanquam duo ligna unius flammæ voluisse dicere beatum Athanasium subiectis Spiritus sancto, verum de rebus materialibus sumulæ similitudinem ejus rei, quæ non est materialis, vel loco dividibilis; & non ex toto, sed pro parte: nun enim creatura potest ex omni parte Creatori consensim inveniri, quæ de re sensum debemus potius intelligemus pendere. Dicit enim, non quia Spiritus sanctus de Patre Filioque procedit tanquam de duobus lignis unus ignis & inseparabilis, Spiritum sanctum dicitur separabilem videri;

vel tanquam duos Spiritus, unum Patris & alterum Filii, sed unum eundemque Spiritum sanctum, unum eandemque deitatis virtutem habentem, quam habet Pater & Filius, à quibus procedit. Nec hoc vel impossibile, vel incredibile videtur, quoniam in rebus materialibus invenitur aliquid de duobus nasci, quod singulariter subsistat, nec dualitatem recipiat. Item in eodem libro: Pater ita Filio, & Filius in Patre; Spiritus autem sanctus conjuncto divinæ virtutis, & unitis Trinitatis. Hæc dicens ostendit Spiritum sanctum characterem esse Patris & Filii, neque enim aliud est quo potentibus & convenientibus unitas sanctæ Trinitatis perficitur. Non tamen hic accipiendum hic characterem, quæ est Spiritus sanctus, ut sit qualitas, & non substantia, cum una sit persona sanctæ Trinitatis. Conjunctionem autem appellat Spiritum sanctum, vel unitatem Patris & Filii, quosiam de utroque procedens utrumque conjungit, manens ipse non divisus, non separatus, & consubstantialis; quosiam sanctæ Trinitatis unus exitus.

Item in libro fidei sic ait: Pater verus genuit Filium verum, Deum de Deo, lumen de lumine, vitam ex vita, perfectum de perfecto, totum à toto, pectus à pectore, non creatum, sed genitum, non ex nihilo, sed à Patre, unus subsistans cum Patre: & Spiritum sanctum verum Deum, non ingentum, neque genitum, non creatum, nec factum, sed Patris & Filii, semper in Patre & Filio. Et hic Spiritum sanctum nec genitum dicit esse, nec ingentum, tu quod Filius sit genitus, sicut superius dixi, Pater autem ingentus, nec tamen propterea vel creatum, vel factum, cum sit Patris & Filii Spiritus, semper in Patre & Filio permanens. Dicens autem Patris Filioque esse Spiritum, non tamen creatum, neque factum, ostendit ab utroque procedentem, qui tanquam consubstantialis & coæternus in Patre sit semper & in Filio, quo sanctæ Trinitatis unitas nec loco nec tempore separabilis esset. Item in libro decimo ponens testimonium Apostoli dicens: Quis enim cognovit sensum Domini quæ insuetum est? Nos autem sensum Christi habemus. Quo posito subiungit: Sensum autem Jesu Christi in substantia proprii Apostolorum Spiritum sanctum esse profectus est. Substantiam propriam Christi beatus Athanasius appellat divinitatem ejus, cujus substantiam sensum Spiritum sanctum esse probatur: sensum autem in hoc loco non secundum humani corporis vel auditum, vel visum sentiendum, sed secundum quod appellamus sensum animi, intellectum ejus significare volentes. Dixit autem intellectum Jesu Christi Spiritum sanctum, non quod non intelligat à se, ut intellectus ejus sit Spiritus sanctus: est enim sapientia Patris; Attingens à se usque ad finem fertur; & disponens omnia suaviter: sed ideo vult Christi sensum accipi Spiritum sanctum, ut nos instruat de Christi substantia Spiritum esse factum: sicut enim sensus animi non potest ab animo separari, nec aliunde quàm ab animo nascitur, ita Spiritus sanctus cum dicitur secundum Apostolum sensus esse Jesu Christi, non à substantia divinitatis Christi separatur, nec aliunde quàm ex eâ procedit; est enim consubstantialis Filii, processionem habens ipsius de divinitate substantia.

Et postremo: Audientes ergo & Salvatorem dicentem: Ego sum vita. Et Paulum dicentem: I-

Item lib. 11. de fide unitatis ad Theophilum.

1. Cor. 1. 16.

Sap. 8. 1.

Joan. 14. 6.

In libro octavo: Si edita consulas, hæc non in libro octavo tractatus de proprii possessio, sed in decimo de fide mansu repetit. At igitur Athanasii locum à Baronio male indolentem dicitur à Neomaque, nam & Anax Paphlagonis Episcopus, cap. 37. libri adversus Græcos usit, è

libro octavo de fide unitate eadem sententiam hâere verbum. Quosdam librorum Barozano & Anax possidentem editionem librorum Athanasii hæreticè dicere maluerunt: accenside hinc, ut que ab antiquis è Magno illo viro scripta sunt, non ita facillè inveniantur.

Gen. 1. 1.
Galat. 4. 6.
Jan. 10. 12.

« *Lex enim Spiritus vita.* Et rursum, *Missi Deus*
« *Spiritus Spiritus in corda nostra.* Videntes etiam
« *Unigenitum in faciem Apostolorum insipientem,*
« *& dicentem: Accipit Spiritum sanctum: inspira-*
« *tionem Filii in propria vita & substantia manentis,*
« *Spiricum esse docuit. Et neque genitum, neque*
« *creatum esse à Filio sapimus. Quibus omnibus*
« *instruimus Spiritum sanctum de Filio procedere, &*
« *in propria vita substantiaque manere. Et licet in-*
« *spiretur à Filio, quod est eum de Filio procedere,*
« *non esse tamen neque creatum, neque genitum ab*
« *illo. Non est enim neque Filius, neque creatura Spi-*
« *ritus sanctus. Quibus evidenter instruit eisdem*
« *Spiricum sanctum esse substantia, cujus est & Fili-*
« *us, utpote procedens ab illo; nec qui sit unus de*
« *creaturis, sed creaturam Sanctificator. Unde cum*
« *dicit eum secundum Apostolum Spiritum Filii, non*
« *vult eum intelligi subiectum, quia non est creatus,*
« *sed vult ut intelligatur procedens, non tamen ge-*
« *nitus, quia non est Filius. Accipit tamen de sub-*
« *stantia Filii propriam essentialiam, quoniam est una*
« *sanctæ Trinitatis persona.*

Prin in Eb.
Disp. adv.
Aratun.

Item in libro disputationis adversus Arrium:
« *Apparet Spiritum sanctum à Patre & Filio sub-*
« *stantia non esse alienum, dum non à seipso tam-*
« *quam alienus & extraneus, sed utpote unus ejus-*
« *demque nature socius, quæ Patris & Filii commu-*
« *nita sunt agit & loquitur; nam si de propriis lo-*
« *queretur, non solus à Patre alienus, sed & fallax*
« *& deceptor proculdubio haberetur. Quoniam, ut*
« *ait Filius, Omnis qui loquitur mendacium, de pro-*
« *prio loquitur, & ideo hæc verum loquitur, quia*
« *non de proprio, sed est, non à seipso, sed Pa-*
« *tris & Filii quæ loquenda sunt loquitur: De meo,*
« *inquit Filius, accipit, & annuntiabit vobis. Et*
« *ut ostendens hoc esse à se accipere, quod est etiam*
« *de Patre sumit, ait: *Idem dixi, de meo acci-**
« *piet, quia omnia quæ habet Pater, mea sunt. Vi-*
« *des ergo Spiritum sanctum à Patre & Filio non*
« *esse alienum, dum ea loquitur quæ Patris & Filii*
« *propria esse nesciunt. Luce clarissè ostendit*
« *Spiritum sanctum de Patre Filioque procedere, &*
« *ambubus esse consubstantialem. Aut enim eam à Pa-*
« *tris & Filii substantia non esse alienam, quoniam*
« *non sit à seipso, sed ab eis à quibus procedit:*
« *& quoniam sit ejusdem nature substantiaque en-*
« *jus est Pater & Filius, non loquitur propria, sed*
« *quæ Patris & Filii sunt communia. Non enim est à*
« *seipso, & sicco quæ loquitur, eorum esse con-*
« *stat à quibus accipit, ut & sit, & agat, & loqua-*
« *tur. Sicut nec de propriis loquitur, sed à Patre quod*
« *loquitur accipit. Omnis qui loquitur mea locum de*
« *proprio loquitur: & idcirco beatus Athanasius Spi-*
« *ritum sanctum dicit verum loqui, quia non loqui-*
« *tur de proprio, non enim est à seipso, sed ea lo-*
« *quitur quæ sunt Patris & Filii; quoniam sicut con-*
« *substantialis est illis, ut precepta ab illis quæ loqui-*
« *tur, non præis exalendo, & postea accipiendo, sed*
« *procedendo accipens. Et inducit Filium dicentem:*
« *De meo loqui, accipit, & annuntiabit vobis. Et*
« *cur hoc dixit, exponit eum subjungit. Hoc est,*
« *inquiens, de Filio accipere, quod est etiam de Patre*
« *sumit; quoniam Pater & Filius sicut substantia*
« *non separantur, ita in processione sancti Spiritus*
« *nullo modo dividuntur. Idcirco subjungit Filium di-*
« *xisse: Propterea, inquit, dixi, de meo accipit: quia*
« *omnia quæ habet Pater, mea sunt. Ostendens Spi-*
« *ritum sanctum cum procedat à Patre, procedat & à*
« *Filio; & cum procedat à Filio, procedat etiam & à*
« *Patre. Unde in fine concludens ait, Spiritum sanctum*
« *à Patre Filioque non esse discretum, quibus*
« *& natura jungitur & operatione. Nam ea loquitur*

Jan. 2. 44.

Id. 14. 14.

Id. 9. 15.

Id. 2. 44

Id. 14. 14

Id. 15.

& ait quæ Patris & Filii propria esse nesciuntur, ab
« utroque procedens, ab utroque percipiens sicut effe-

« *Sufficiant illa nos dixisse de Spiritu sancto, aucto-*
« *ritatem majorum imitantes, nos quidem approbare*
« *volentes, quod Dominus sit & consubstantialis Patri Fi-*
« *lioque coæternus, & per omnia secula potestatis, si-*
« *mili virtutis, unius ejusdemque majestatis. Hæc*
« *namque quælibet sanctorum disputatione Patrum*
« *vestigia atque determinata est, expugnantium per-*
« *fidiam hæreticorum, qui de Spiritu sancto male sen-*
« *tientes negabant eum esse Deum verum: nobis solum*
« *ex hoc non multa disputandi necessitas incubat,*
« *quævis non pauca sint à nobis ex hoc dicta, cum se*
« *locus obtulit. De processione verò ipsius plura sunt*
« *dicta, de quæ questio nata est; quæ sufficere credi-*
« *mus putari: amantibus, & veritatem diligencibus,*
« *magisque sapienter lumen quam tenebris erroris*
« *sciantibus. De quibus utriusque loquitur Spiritus*
« *sanctus in Salomone, dicens: *Noli arguere deris-**
« *orem, ne oderis eum. Argue sapientem, & scilicet ac-*
« *cepere. Et rursum: *In auribus insipientium ne lo-**
« *quaris: non enim recipiunt nisi dixeris illa quæ ver-*
« *sumus in corde eorum. Quapropter videtur Spiritus*
« *sancti calumniosiores, ne volentes recipere sapienter*
« *disciplinam, illis comparetur, qui suam præferre*
« *volunt insipientiam sanctarum regulis scripturarum.*
« *Hæc tamen modicum, non desuperiores, quia nihil*
« *ex ratione vel veritate non vel audent, sed novitatis*
« *allentores, quibus imiles esse dicamus? Cum enim*
« *negare voluit Spiritum sanctum de Filio procedere,*
« *unde quod dicunt comprobent, nullam vel ratio-*
« *nationem, vel auctoritatem ostendunt: unde timor*
« *potius levitatis esse videtur, quam prudentie gravi-*
« *tas. Adro denaque arrogat sibi, ut quidquam asse-*
« *rent, auctoritates esse viciat: similes eis qui cæci*
« *non videntes lucem, jurant solis præsentiam non esse*
« *super terram, cum dies sereno lumine fulgat. Sed*
« *dicamus illis quod Salvator Judæis loquitur: *Ser-**
« *vamini scripturas. Illa sunt enim quæ testimonium*
« *perhibent de me. Sic de illis sacrarum volumina scri-*
« *pturarum serutentur. Et illæ sunt quæ testimonium*
« *perhibent eadem Spiritui sancto quod de Patre Fi-*
« *lioque procedat. Evolvat Catholicorum dogmata*
« *Patrum; & reperient unde suum corrigant errorem,*
« *deponantque fluctuantem timorem, quo putant sibi po-*
« *tius quam veritati credendum, & majorum aucto-*
« *ritatem suæ velantur pollucendam: dicant præ-*
« *quod appetunt docere, ne dum imperium suam pro-*
« *summi peritæ voluerint pectare, similes illi fiant,*
« *qui postquam elatus est in sublime, dicente Salomone,*
« *fluitus apparuit.*

Prin. p. 1.

Id. 14. 15.

Jan. 5. 19

Prin. p. 1.

« Verum tempus est jam ad reliqua quæ criminose
« profertur, transire, quibus dum gerunt Latinos
« reprehendere, quam sine ipsi reprehensibiles, liquidè
« demonstrant.

Explicit liber tertius.

INCIPIT LIBER QUARTUS

RATRAMNI CORBEIENSIS MONACHI

CONTRA GRÆCOS.

CAPITULUM PRIMUM.

est namque perfectionis summam allequit; quod fecerunt qui cuncta sua vendentes pauperi ut ea distribuabant, & pauperes Christum ipsi pauperes effecti sunt sequuti: aliud autem qui vix præcepta paucæ complectentes inter initia religionis continebantur, nec tamen ob hoc alieni facti sunt ab eis qui summa tenebant, illi qui minima, veluti dicam, præcepta sectabantur. Etenim licet observantia fuerint qualitate disparæ, fidei tamen usitate sociabantur.

Eusebius Cæsariensis Episcopus in historia Ecclesiastica scribit de Cædemonibus qui morabantur Alexandriæ, quod religionis fervore detinebantur, quam excellenti conversationis philosophi scilicet gererent. At ergo, si tribus omnium resuscitant cuncta sacrificiosius suis, qui se ad huiusmodi philosophiam dederunt, & bonis suis quibus intererant, valent. Tum deinde quod omnes etiam vix sollicitudines procul abiciunt, & extra urbem egressi in hortulis, vel exiguis quibuslibet agellis degunt, resurgentes inanis propulsi confortem, & vite dissimulis contubernia: scientes impedimento esse hæc arduum volentibus iter veritatis accedere. Et post illa: Est autem, inquit, in singulis locis constituta orationis domus, que appellatur Sermion, vel monasterium. Seminum autem significare potest honestorum conventiculum, in quod secedentes honestæ & casta vite mysteria celebrant. Nihil illuc profusius quod ab cibum potumque pertinet inferentes, vel reliqua humani corporis ministeria, sed Legis tantum libros, & volumina Prophetarum, hymnos quoque in Deum, ceteraque his similia. In quorum disciplina & exercitiis instituti, ad perfectam beatamque vitam studis ingulis coalescant. Ab ortu autem diei usque ad vespertam omne eis spatium studiorum exercitiis ducitur: quibus ad divinam Philosophiam per Græcas litteras imbuantur; Patrum leges in allegoricam intelligentiam deducentes; et quoniam formas esse & imaginem ea que in legis literâ scripta sunt, operantur, latentem intertullebis profundis casualium divinæque mysterium. Et in consuetudinibus: Continentiam verò velut quoddam fundamentum primò in animâ collocant; & ita demum reliquas super hanc pergunt edificare virtutes. Cibum potumque nullus eorum capit ante solis occasum; valeatque tempus lucis cum Philosophiæ studis, curam verò corporis cum nocte sociantes. Nonnulli autem etiam post triduum in communione veniunt cibi, quos scilicet elacore studiorum fames perarguet. Jam verò hi qui in eruditionibus sapienter, & in profundiore intelligentiâ scripturarum voluminum convertantur, tamquam copiosis dapibus inhiantes, expleri nequeunt, & contentuâ acris inflammantur, ita ut nec quarto jam, nec quinto, sed sexto die demum, non tam desideratum quam necessarium corpori indulgeant cibum.

Hæc scribens de conversione Cædemonum, non Alexandriam tantum, verum per Ægyptum passim inhabitantiam, docet quantum suorum conversione dubitabat ceteris per totius orbis amplitudinem Cædemonibus. Si quidem hi desiderio patrie cœlestis adit incaleverant, ut his merat diceretur: *Vestra autem conversio in celis est.* In eam liquidem commorantes, Angelicam, ut ita dixerim, in terris vitam agebant. Fertur enim per beatum Marcum Evangelistam, quem miserat Apostolus Petrus à Roma Alexandriam ut Evangelium Christi illi regioni pro-

qui rei largitus operam dant. Quamquam etiam Eusebio deinde adnotantur hic viti & imperitia, & nostræ usque doctrinæ, non paucos video qui in Eusebio illis subditum videri, quod Christianos potius quam Judæos indicet, & utem edicere esse sub iudice, non immerito dixerit.

Ostera que sequuntur dum sapienter parum, imperitæ verò non parum contemere videantur, poterant omitti, si non emnis prudentibus erroris scandalum videretur posse partire. Dum enim talia sunt que formam pietatis videantur ostendere, plurimos valent incautos decipere, non valentes discernere quid inter veram simulatamque distet religionem. Etenim cum nihil de dogmate fidei contineant, in quo Christianitatis plenitudo consistit, verum consuetudinem lux Ecclesiæ tantummodo narrent, nihil illinc vel approbandum, vel refutandum nostræ restat Ecclesiæ. Non enim contematur in hoc illud Apostoli dicens: *Officere vobis ut idem dicatis omnes; & non sint in vobis ulla scissura. Quæ sunt autem de quibus obsecræ idem sentire, idem loqui, nec ullam fieri divisionem, monstrat abbi, dicens: Unus Dominus, una fides, unum baptisma. Unus Deus & Pater omnium, qui super omnes est, & in omnia volens.* In his enim nulli sit diversitas credentium, quando sanctæ Trinitatis confessionem, & Salvatoris nostri Jesu Christi nativitatem ex Virgine, passionem, mortem, resurrectionem, in cœlo ascensionem, ad dextram Patris confessionem, & eode credimus, ut iustificemur, & ore confitemur, ut salvemur: sed & ipsum venturum tam vivorum quam mortuorum iudicem: & unum baptisma in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, æquali confessione quicumque sumas. Chæritatem tenemus & confitemur. In his enim obsecrat nos Apostolus idem fidei, non diversi sentire.

Ceterum consuetudines Ecclesiarum nec eadem sunt omnes, nec ab omnibus possunt uniformiter haberi. Principio si quidem nascentes Ecclesiæ Apostolorum acta testantur quod qui Hierosolymis erant credentes, nihil proprium possidebant: possessiones autem quas habebant, vendebant, eorumque pretia coram pedibus Apostolorum ponebant, distribuebantque singulis prout cuique opus erat: erant enim eis omnia communia. At verò de Gentibus qui crederent non eadem religionis forma detinebat: scribit enim in eisdem Acta Apostolorum, que per Apostolos præcepta susceperant, quæque servantes salutis æternæ participes essent. Hæc autem erant, ut absterent se à simulacrorum cultu, à fornicatione, & sanguine, & suffocato nihil enim super voluerunt eis imponere: sicut literæ testantur Cædemonibus de præcepto ab Apostolis missæ, in quibus hoc scribitur: *Vigilare est; inquit, Spiritus sancti & vobis nihil aliud imponere vobis oneris, quam hæc necessaria: ut abstinatis vos ab immolatis simulacrorum, &c.* Et in conclusione: *A quibus custodiamus vos bene ageris.* Quis non videt diversam esse religionem consistentem: nihil proprium possidere, sed communiter vivere, & omnia sua retinere, neque nisi paucissimis præceptis mancipari? Aliud

In primis autem Hic sacrarum doctrinam monere, Rationem huiusmodi idem exponere, ita que illic exceptio est Platone acceptæ, ac si nemo dubium esse possit, vel illi quovis nomine Philo deponit, inter Christianos existens. Quod postremo non sic esse videtur omnes,

Dubiteris facile ostenditibus opus.

1. Cor. 1. 10.

Quid in Ecclesiâ militare ab omnibus meminerit. Epist. 4. 1.

Monstrat ostenditibus. Act. 4. 34.

Mat. 18. 15.

Mat. 23.

1. Eusebius. Hist. Eccles. lib. 5. cap. 14.

Philos. 1. 10.

dicant, scilicet sic institutos. Nam verò propterea ceteris in orbe toto Christi Ecclesias longè aliter degenere, sua communiione privarant, vel in suas ritus liturgie consuetudinem transmutare solentabant. Novarum enim insuetudine non solum hominum, verum etiam Ecclesie datam esse gratiam secundum mensuram donationis Christi nec tamen illi, qua continentiam velut fundamentum quoddam præbendo conferendum constituerant, superius condemnabant: nisi forte putandum apud eos Episcopos atque Presbyteros uxores duxisse, apud quos eorundem ipsos etiam Laicos superius abstinuisse. Sed neque prædabant omni Sabbato, quos constat usque ad vesperam continuata perduxisse jejuniis; plurimisque aliorum mensuram vel sextæ die cibum corpori vix præbuisse.

Videntur igitur Græcorum Episcopi, veluti et Principes, quam posse reprehendunt Romanos in Sabbato jejuniis. Ergo reprehendant et alios omni die jejuniis, reprehendant etiam totam hebdomadam jejuniis continentiam. Quod quia stultum esse comitur, ex hoc scilicet vitium vel injudicantiam, vel levitatem sua perficiant errorem, & hincant potius virtutis imitatores existere, quam jejuniis devotare. *Non enim, ait Apostolus, regnum Dei est esca & potus, sed iustitia & pax.* Et Salvator dubiosum non prædando, sed jejuniando vicit. Nec sine consuetudine religionis omnes Christi velint Ecclesias tenere; quam vident tam Apostolorum temporibus, quam discipulorum eorum, diversis observantiarum institutionibus fuisse; nec tamen hæc diversis, hæc observantia dispares existierunt.

CAPUT II.

Scribit Apostolus Thessalonicensibus: *Pax enim, inquit, amicitia, caritas, pax, caritas, Ecclesiarum Dei que sunt in Indis in Christum J. & S. Ista dicens offendit etiam Ecclesiam Cædentinam de gentibus non equaliter esse virtutes, venim diversa munera, ac per hoc diversa quoque consuetudinis. Quod etiam beatus Hieronymus in prologo epistolæ Pauli testatur, dicens; non eas ordinem ut scripte sunt, sed quemdam gradum tenere præcedendum; ut primum locum epistolæ continent, que nihil fuerant ad Ecclesias, quibus minor observantia doctrina vel vitæ meret. Medium verò teneant, que nihil fuerant his que jam ab initiis recellerant, necdum tamen perfectionis calmen obtulerant. Ultimum verò, que nihil fuerant perfectionis gradum obtulerant, que tam licentia quam vitæ emendatâ præpollerant, ut inter se multos, super se vero nihil haberent. Quod enim in his monstratur, uti quantum erat differentia in scientiâ & vitæ Ecclesiarum, etiam quoque non eadem esset consuetudo religionis. Superius longè aliter se gerant qui Hierosolymis fuerant communiter viventes, & in fratribus partem communicantes, & oratione perseverantes, nihil proprium possidentes: atque longè aliter qui sua que possederant retinentes, secundum gratiam sui divinitus impertitam Evangelium Christi, vitâ, moribus, & fide commendabant. Inter quos plurimum extollit Apostolus Thessalonicensium, quibus donatum est ut eadem potenter à contrariis suis, que passi sunt & hi qui Hierosolymis morabantur, à Judæis.*

De vitâ quoque Ecclesiarum consuetudine **S**OCRATES in historiâ Ecclesiasticâ sic loquitur: «Quod verò ex consuetudine quadam per promotiones celebratur Pascha, hinc scitum quod nulla religio valescit videretur servare solemnitate. Nam cum omnia sint fidei, plurima tamen disponunt circa

Pascha legitima; quæ pauca dicenda sunt. Nam in ipsâ jejuniis aliter apud alios inveniri observari: Romani enim sex ante Pascha septimanas, præter Dominicam, sub consuetudine jejuniis. Illyrici verò & tota Hællas, Alexandria quoque ante sex septimanas jejuniis; etaque perjana: Quædamque vocantur. Alii verò ante septem Pascha septimanas jejuniis facere consueverunt. « Et post pascha: « Sed etiam ciborum abstinentiam non similes habent: nam alii omnino ab animalibus observantia animantium pisces salutaritudo concedunt; quidam cum piscibus vescuntur & volatilibus, ducunt hæc secundum Moysen ex aquâ habere substantiam; alii verò etiam carnibus & ovibus abstinere nolunt: quidam sicut tantum pane vescuntur; alii neque hoc: nisi usque ad novam jejuniis horam, sine discretione ciborum reficiunt. Et innotuitabiles consuetudines apud diversos invenimus. Et quia nihil lectio ex hoc invenitur antiqua, post Apostolos singularum hoc reliquit sententiam, ut uniusquique operetur non timore, non necessitate, quod bonum est. Sed etiam circa ad beatitudinem quædam diversitas invenitur. Nam dum per Ecclesias in universo terrarum orbe constitutas, die Sabbatorum per singulas hebdomadas sacris celebrantur, hoc in Alexandria & Româ quadam præca traditione non faciunt. Ægypto verò Alexandria vicinis, & Thebais habitatoribus, Sabbato quidam collectas agunt, sed non sicut oritur est sacramenta percipiunt: nam postquam fuerint epulati, de cibis omnibus impleti i. circa ad vesperam oblatione factâ communicant. Rursum autem in Alexandria quarta & sexta feria scripturæ leguntur, etaque Doctores interpretantur; & omnia sunt præter solemnem orationis morem. « Item in iudæa: « In eadem Alexandria Laicos, & Psalmi pronuntiatores, indifferenter sunt, sive Cathæcumis, sive jam Christianis, dum omnes Ecclesie iam fideles in his omnibus habere videntur. Ego quoque cognovi in Thessaliâ aliam consuetudinem, dum quidam Clerici ante Clericatum legitime duxerunt uxorem, qua cum ad mixtum fuerit post Clericatum, abdicatus est: dum in Occente cuncta spontanea voluntate, & non aliqua necessitate, etiam Episcopi semetipsos abdicant. Plurimi enim eorum etiam Episcopatus tempore ex legitima uxore etiam filios habuerunt. Hoc quoque in Thessaliâ servari cognovi, quoniam apud eos in diebus Pasche tantummodo baptizantur; quapropter plurimi sine baptizante moriuntur. In Antiochia verò Syriæ aliter non ad Orientem Ecclesie, sed magis ad Occidentem habent. In Hællada, Hierosolymis, & Thessaliâ ad tempus vesperarum orationes similes Novarum Constantinopolitanam degentibus habent. In Cæsarea Cappadocæ, & Cypro, die Sabbati & Dominico circa vesperam cum lucernarum Episcopi atque Presbyteri scripturas interpretantur. In Alexandria Presbyter non facit sermonem; & litteras mutuum accepit ex quo Arrius Ecclesiam conturbavit. Romæ Sabbato universi jejuniis. In Cæsarea Cappadocæ eos qui post baptismum delinquant, à communione suspendunt. Novatiana contra Phrygam huiusmodi non recipiunt: Constantinopolim verò, neque aperte recipiunt, neque palam removere solentur: in occidentaliibus verò partibus apud recipiunt.

Longum fuit hic cuncta voluerimus colligere, que per Ecclesias toto orbe dispositas multiplex var-

113.
Variationem
obviam
sua.

114.
Tid. post
pau.
Ritus divini.

Rom. 14. 17.
Stat. 4.

117. 14. 14.

SOCRATES
lib. 1. cap. 14.
1. Justinus
Quædam
fines dicitur
modis n. m.
religionis.

tas observare dignoscitur, vel antiquitas observasse dependendū. Sed sufficiat illa breviter ex unius Scriptorum historia colligisse, & hoc Græci: quatenus Imperatores intelligant Græcorum quàm injurè, quàm imperiè Romanos redarguant, quid suas consuetudines per omnia non observent. Cogant ergo universum Ecclesiarum Christi corpus toto orbe diffusum in futuram leges consuetudinis, & tam si velint Romanos judicare super suæ varietate religionis, quòd à Constantinopolitanis diversè videantur haberi consuetudine. Antè dōctores sunt Apostoli, aut ex antiquorum hitione possunt offendere suam potiorē fore Romanā consuetudinem? Historiographus siquidem illorum testatur, singularum huc reliquæ sententias sanctos Apostolos, ut unusquisque non timere, non necessitate, quod bonum est oportet; sed magis propriè voluntatis iudicio. Si quidem cum sint unus unius fidei, diversa tamen disponunt tam circa Pascha legitima, quàm circa jejuniarum observaciones, aliis plures, aliis pauciores jejuniarum dies celebrantibus. Nec ipsa p̄juna sua vel etiam, vel temporis similitudine, vel æqualitate frequentantibus, verum singulos vel provincie suæ, vel Majorum consuetudine, vel corporum viribus, fore contentos. Collectas quoque, id est, Conventus populi, nec eodem tempore, nec uno more omnes tenent Ecclesiæ: siquidem aliter Alexandrini, & Romani; aliter Ægypti atque Thebæi eas celebrant: nam nec Romani nec Alexandrini die Sabbato Conventus faciunt, quod facere comprobantur in universo Oriente Christi Ecclesiæ, & Ægypti quidem vice Thebæide commemorantes, quamquam Conventus, id est, Collectas faciunt die Sabbato, non tamen sacramenta corporis & sanguinis Christi accipiunt jejuniis, sed ad vesperam post ciborum repletionem contrā totus orbis consuetudinem. Addunt etiam suæ consuetudini Alexandrini quartam & sextam feriam, quibus quidem Conventus faciunt scripturas sacras legitas, Doctoresque eos interpretantibus, non tamen solemnem oblationis morem in his diebus agunt; nec tamen propter ista à cæteris orientibus Ecclesiis excommunicantur, à quibus esse diversè videntur. Thebæica quoque cum diversè sit consuetudinis à cæteris orientibus: nam post Clericatus susceptionem, non patiuntur aliquem, sicut Historiographus ille testatur, etiam propriam quam ante Clericatum legitime duxerat, cognoscere uxorem, quod si fecerit, ministerio privatur; cum per cæteras Orientis Ecclesiis nullus hac lege coerceretur, verum proprio reliquitur iudicio, si que voluntatis arbitrio, ut non solum reliqui gradus Ecclesiastici, verum Presbyteri & Episcopi proprias quas ante ordinationem legitimas habuerint uxores, si velint retineant, non tamen licet non habentibus ducere, nec prioribus defunctis i. c. nuda foreni matrimonium. Nec tamen hæc diversitas à communione quomquam sequegit, cum consuetudo discernat. In baptismi quoque tempore diversè uterentur Thebæi omnesque Ecclesiæ gerit à cæteris; quandoquidem in Pascha tantummodo baptizat, cum duo sint tempora majorum auctoritate baptismi decreta, Pasche valescet, & Pentecostes.

Quid Antiochie Syriæ memorem, cui mos est altare non ad orientem Ecclesiæ, sed magis ad occidentem habere? Constantinopolitanos idem Historiographus referre, in recipiendo vel recipiendo bubulos non idem sentire, sed esse divinos, quibus

dum sentientibus eorum receptionem, quibusdam diligentibus ratum esse: cum occiderit: ille omnis Ecclesiæ sine contradictione palmam recipiat; nec tamen sic inter se consuetudine divini, communione unitate separantur. Rogo, quæ sit illa sapientia, vel sacra zelus religionis, ut circa Romanos non patiatur Imperatores Græcorum, quod in toto sustinet orbe universalis Ecclesiæ, & velint à sua consuetudine nec Romanos, nec Occidentales discrepare, quandoquidem Orientales plurimodis separentur varietate. Hæc ipsa Constantinopolitani unius consuetudinis est more contenta.

Parum est de consuetudine Cædrentium in Christum diversa dixisse, si non etiam Judæorum quòd non fuerit uniformis religionis observatio demonstramus. Quamvis enim unius Deo culturam debuit exhiberent, & Moïsiæ legis præceptis continerentur, circa tamen vivendi consuetudinem, morumque regulas non uniformiter agebantur, sicut Jos. r. t. Historiographus illorum his verbis commemorat: « Judæis, inquit, philosophis tres erant ab usu illicitis patris derelicti: Effenorum, Sadduceorum, & tertia qui philosophabant, qui dicebantur Pharisei. Pharisei cum quotidianam conversationem exiguum habent, & pruribus abjectis; nihil molitudinis aut delicatissimi penitus indulgentes, sed quecumque iudicio rationis oportere comperta sunt, illa sequuntur: præpositis nullo modo reluctantur; majores namque competentis honore venerantur, ita ut nec contrariam quiddam aliquando respondeant: Fato geri omnia credunt; sed neque liberum arbitrium hominis audent; iudicium Dei futurum esse sentiunt; illos sanctos homines propria merita recepturos, tam eos qui secundum virtutem vivunt, quam illos qui nequitia depravati sunt. Animas autem immortales dicunt; sed etiam in inferno congrua unicuique habitacula pro merito vel virtutis vel iniquitatis attribui, sicut unicuique viventi peribit studium: & alius quidem animas æternis retrudi carceribus; alius autem facultatem revivendicis percipere. Et ob hæc quædam populis acceptabiles, creditibileque constant. Quæcumqueque item ad divinitus culturam pertinent, orationum celebrationes, templorum constitutiones, expositionibus suis faciendæ esse predicant. Nam tantum studio eorum prælatum est testimonium, ut ad eos plurimæ civitates, & maxima multitudo, cum studio grandi conflant, opinione adducti quæ meliores cæteris æstimantur. Sadducei autem animas mortales existimant, simulque cum corporibus interire; nullas verò alias observaciones præter legem custodiant; adversus Doctores autem Philosophiæ suæ certare & reniti gloriosius amantur; sed ad paucos admodum doctrina pervenit, vel modis execrationis. Prælates autem apud eos dignitatis honorebusque celebrantur. Eissent autem ad Deum cuncta reliquit: immortalem animam dicunt; iustitiam autem rem pretiosam, pro quâ usque ad mortem pugnandum esse predicant. In templo autem anathematice prohibent; sacrificia vel hostias cum populo non celebrant, quòd se plurimum ab eis putant inaudita vel sanctitate differre & merito: se à communi congregatione differant, in remotis sacrificia facientes; cultum verò morem atque conversationem operam, ad colendam terram & exercendam omni studio in-

JOSEPHUS lib. 18. cap. 1. inquit. Quæ enim apud Judæos sic sunt. Phariseorum.

2. Sadduceorum.

3. Effenorum.

in aliis institutis] Sic emendavi Conciliis, quoniam consilium peccati tenet in Monument. Eccl. Græcæ pag. 761. Tom. I.

utque legemque multitudine, incept.

tenti. Illud etiam habent dignum & valde mirabile, quod in aliis non invenimus Gentibus tam Græcorum quam etiam Barbarorum, quod omnes illi in medio opes ſunt, & ab eis omnia communia poſſidentur: nihil amplius inter eos dicitur frui, nihil pauperibus deſtrahatur, ac ſi nihil omnino poſſiderent. Sunt autem ſuper quantum nulla hominum numerus. Uxores non ducunt; neque fervos habere ſolent; aliud quippe iniquitas, aliud ſediſionis opportunitatem ſolent. Iſti ergo ſeromotum apud ſemetipſos adjuvant, mutua liba vicilitudine miniſtrantes. Sacerdotes etiam reditum promovent, curatoresque conſtitunt, qui cuncta que terra præfert in uſus neceſſarios admiſtrant. Sacerdotes autem optimos viros eligunt: cibus illis limplex eſt, habitus inſimpliciuſ & mundus. Deſcribit adhuc Joſephus ſic quartam ſpeciem philoſophiæ, que penes Judæos agitur, cujus Principem dicit Joſiam eſtreaſe, quom vel propter brevitatem omiſimus, vel quia noviter reperta, ceteris inferior habebatur.

Populus illa Judæorum, volentes offendere circa divinitatis quædam cautaſ, & Moſaicæ legis obſervantiam, non diſſimiles utitur habitibus, pariæque ſtuda ſerbioſi; at verò moralitatis converſationem, & religionis habitum longè diſſimiles tenuit. Non quod alioſum noſtris temporibus approbamus religionem, verum moſtrare volentes quod in unitis cultu divinitatis cum ſimiles exiſtiſſent, habitu verò converſationis diſſimiles, non tamen propterea ſi abſteratâ communione ſeverebant, ſed in unitatis ſocietatem manentes, patientiſſimè tolerabant morum conſuetudinem non omnium fore conſimilem; ſcientes nihil ſidei ſux repugnare moralitatis diverſitatem: quandoquidem de Deo, & que legis obſervantia præceptorum eundem haberent aſſenſum: & ecce Græcorum Imperatores graviter ſerant Romanos non eodem quo illi more converſari, neque ſecundum ſuam conſuetudinem, ſi eſt, Græcorum, ingredi; cum iſta nec apud Eccleſias Chriſti poſſint repeteri, nec apud Judæos; penes quos ante prædicationem Evangelii divinitatis cultus indignus habitus eſt, fuerit obſervata. Quæ de re conſcribitur non pietatis ſtudio haſuſoſi reprehentionem gerentiæ, ſed ſeroris maiori & tumoriæque poſtantiæ. Veniendum jam ad ſingula que videntur appoſuiſſe, quibus jam videntur petare vel ſapientiam vel religionem, ſuam produci aſſertantiam & irreligioſitatem.

CAPUT III.

Culpan Romanos & Occidentales quod Sabbato jjuent; quandoquidem ipſi vel Orientales omni Sabbato grandæant; nſcients, ut credimus, quod non omnes Occidentales Eccleſiæ hæc conſuetudine tenentur, ſed Romana, vel alie quædam Occidentales Eccleſiæ; ſiquidem majori numerus Occidentaliſum in Sabbato non jjuant; nec tamen Romanos propterea jjuantibus reprobandum, vel à Romanis jjuantibus ipſi reprehendantur. Norunt enim ab Apollolo dictum: *Qui maneat, non maneat cum non jjuent; & qui maneat, non maneat cum non jjuent.* Nec tamen omnes Orientales Eccleſiæ Sabbato [non] jjuant deprebanduntur. Alexandria namque cum Romanis præſi jam traditione ſuper jjuio Sabbati conſentit. Etiam collectæ non hunc eo die Alexan-

dria, ſicuti nec Roma. Unde moſtratur Alexandrinos Sabbato non grandæant, ſicut ſer Romanos. In diebus enim collectatum & Sacramenta moris eſt conſicere atque percipere, & jjuia ſolvere; penes tamen Thebaidos & Egyptum conſuetudine eſt jjuant qualem Sabbato ſolvere. Sacramenta verò Domini corporis & ſanguinis non niſi ad veperam percipere poſſit ciborum expletionem; nec tamen ex hoc ab aliis Eccleſiis redargui invenitur, licet nullam ſuper hæc re inveniant Eccleſiam cujus ſequantur conſuetudinem; utram tamen & ab aliis reprehendiſſibus novelliſ redarguantur, nſcimus; icimus tamen Romanos ab Apollolo Petro inſtitutos, ſicut anteaquam fert tradito, ut in Sabbato jjuant. Scribit enim Petrum & Paulum Apollolos contè Simonem Magum dimittere de Sabbato jjuant: hæc de causa Romano conſuetudinem factam eſſe in anni Sabbato jjuant.

Super quæ re (ſicut ſcribit Eusebius Hiſtorio-graphus in Libro vite Silveſtri Romani Pontificis) Græci conveniant beatum Silveſtrum, quiſtamem arguit adverſus Romanos de jjuio Sabbati: quibus hæc reſpondit, ſollicitè debere hoc ad aſſertionem noſtri propoſiti, quod ita tenentur: Apollolos præter cognoſcimus, tamen quæſta dignatur a vſtra chartate, reddenda eſſe: ſi omnis Dominicus dies cauſa Reſurrectionis Domini tenetur, poſſum eſt ut omniſ Sabbatorum dies cauſa ſepulture jjuio ſuſcipitur inſtantia, ut ſicuti cauſa Apollolos de morte Domini jjuant Chriſti, gaudere cum eis de reſurrectione ejuſdem mereantur. Sed dicunt Græci unum eſſe Sabbatum ſepulture, ut ſo ſemel in anno jjuant eſt colendum. Quibus Papa Silveſter dicebat: ſi omnis dies Dominus reſurrexerit, citius eſt erudit gloria decoretur, omniſ qui cum antecedit dies ſepulture, eſt jjuio mancipandus, ut morè dignitas de Reſurrectione, qui de morte pleriverit. Plorare autem compati dicunt, ſalvo eo quod paſſio Domini gaudi noſtri ſit ſumma. Accepta igitur Græci ratione, quæverunt.

Hæc poſsumus ut uſanderimus non novum eſſe quod Romanis Sabbato jjuant, nec leve quod Apollolos ſirmatur auctoritate, & congrua ſatis ratione roboratur. Unde mirandum quæ ſit illa novis ſerentibus prudentia, non neceſſitate, quod ſui prebentur majores acquirere. Ex quo namque Princeps Apollolos Petrus & Paulus Romæ docuerunt, & doctrine ſux veritatem proprii ſanguinis effuſione commendaverunt, conſuetudo ſuit Romanis, & quibuldam Occidentaliſum omni Sabbato jjuant; nec tamen propterea cunctæ per Orientales Eccleſiæ, quæ non illa conſuetudine deturcunt, Romanos illi communione jjuantur alienos, quamvis ipſi conſuetudinem habeant omni Sabbato ſicuti Domini non jjuant.

Scribit ex hoc Docteur Auguſtinus ad Caſulenum Prefbyterum, inquirentem ſuper eadem quaſtione, reſpondens ita: Sequitur Sabbatum, qui die caru Chriſti in monumento requieſcit, ſicut in primis operibus mundi requieſcit Deus illo die ab omnibus operibus ſuis. Hinc coacta eſt illa in Eccleſiis vſcendi præter, ut alia, ſicut maxime poſſit Orientales vſcitur requiem ſignificandam malint relaxare jjuant; alio propter humilitatem mortis Domini jjuant, eſt Romana, & nonnullæ Occidentales Eccleſiæ. Quod quid in una die, quo paſcha celebratur, propter remanendam rem

Quæſt. Romanis jjuant.

Lib. 1. c. 1.

Ad quæſt. Romanis Sabbato obſervant.

Græcorum obſervant. Reſponſio Silveſtri PP.

Arceſt. Epil. 16.

Ibidem in fine.

Græci Romanos culpan, quod Sabbato jjuant.

Ann. 14. 1.

in ſp. jjuio maneat. Ver jjuio addita eſt eſt eſt Bibliotheca Sancti Germani à Paris, in quo

eſt hæc vita Sancti Silveſtri.

geste memoriam, quâ discipuli humanis mortem Domini doluerunt, sic ab omnibus jejuniatur et etiam illi Sabbato jejunium devotissimè celebrant, qui cæteris per totam annum Sabbatis præstant; utramque videlicet significantes, & uno anniversario die Iustum discipulorum, & cæteris Sabbatis quiescentium. Duo quippe sunt quæ iustorum beatitudinem, & omnis mæritæ firmam sperant faciunt; mors & resurrectio mortuorum; in morte requies est; de qua dicitur per prophetam: *Plebs mea, intra cellaria tua, asseruere passulum, donec transierit ira Domini.* In resurrectione in homine roto, id est, in carne & spiritum perfectæ felicitatis. Hinc factum est ut horum duorum utrumque non significandum potestatem labore jejuniis, sed potius resurrectionis hinc inde & excepto uno Paschali Sabbato, quo discipulorum, sicut diximus, Iustus propter rei gestæ memoriam fuerit jejuniis prolixiore signandus. Sed quoniam non invenimus (ut jam super commemoravi) in Evangelicis & Apostolicis litteris, quæ ad novi testamenti revelationem propriè pertinet, certis diebus aliquibus evidentè præceptum observantia esse jejuniis; & ideò nos quoque illa sicut alia plurimè, quæ enumerare difficile est, inveniri in velle illius Iulii Regis, hoc est Ecclesiæ, varietatis locum; indicabo tibi quid mihi de hoc requiriti responderit venerationis Ambrosius (à quo hinc sumus) Mediolanensis Episcopus. Nam cum in eadem civitate mater mea necem esset, & nobis adhuc Catechumenis, parum illa curantibus, illa sollicitudinem gereret, utrum secundum morem nostræ civitatis liberè etiam Sabbato jejuniandum, an Ecclesiæ Mediolanensis more præstandum, ut hac cunctatione eam liberè interrogari hoc super dictum hominem Dei. At ille, quid possum, inquit, hinc docere amplius quàm ipse facio? Ubi ego putaveram nihil eam illa responsione præcepisse, nisi ut Sabbato prænderemus; hoc quippe ipsum facere sciebant; sed ille sequentes adiecit; quando hic sum, non in jejuniis Sabbato, quando Romæ sum, jejuniis Sabbato; & ad quemcumque Ecclesiam veneritis, inquit, ejus morem servate, si pati scandalum non videtur aut facere. Hoc responsum retuli ad matrem, eique sufficit, nec dubitavi esse obediendum; hoc etiam nos sequuti sumus. Sed quoniam contingit maxime in Africa, ut una Ecclesia, vel unius regionis Ecclesiæ, alios habeant Sabbato prædantes, alios jejunantes, mos eorum mihi sequendus videtur, quibus eorumdem populorum congregatio regenda commissa est.

Hæc beatus Augustinus de beato Augustinus Catholicus Doctor scribit & scripsit, æstimans nullam gravem hunc discrepationem fore tenendam; verum sequendam uniuscujusque Ecclesiæ consuetudinem de jejuniis Sabbati, vel præstante, quandoquidem & qui prædant in Sabbato, pietatis habere videntur causam, quâ illud faciunt; significant enim quoniam in illo die Deus requie vit ab omnibus operibus suis; et Cædemonium requiem, quâ requieturi sunt sancti in resurrectione, recipis corporibus aternam cum Domino quiete fruamur. Similiter & illi qui jejuniat, pietatis habent causam, quam sequantur; quoniam illi de propter mortem Christi discipuli corporaliter contristati sunt, eorumque tristitiam imitari volentes, jejuniat quidam in Sabbato fideliter. Alii vero non jejuniat, ut gaudium resurrectionis Dominicæ prædantes, quod habuerant Apostoli vultu Domini resurrectione, demonstrarent. Si quidem, ob imitationem trahitis discipulorum cunctis per orbem Ecclesiæ uno per annum Sabbato

quod sanctum præcedit Pascha, jejuniat, hæc aliis Sabbatis prædant, sive non prædant. At verò Romani placuit id omni Sabbato jejuniando memorari, quemadmodum omni Domino à resurrectionis Domini memoria cunctis ab Ecclesiis frequentatur.

Cum igitur pietatis causam habeant & jejunantes in Sabbato, & prædantes, cur id faciunt, & nulla reperitur præcepta novi testamenti, quibus id vel præcipiatur, vel prohibeatur, non docet in Ecclesiis Christi gravior hinc discrepatione ulla fieri, sed in arbitrio uniuscujusque relinquitur potestatem eligant, majorum tamen auctoritatem suorum sequentes, & suæ consuetudinem Ecclesiæ. Quod si considerassent Græcorum Imperatores, nullam hunc movissent discrepationem, sed tenuissent hoc quod sui tenere majores. Num merito quicumque debet judicari, quod pietatis causâ jejuniare valeat? sunt enim & alii dies quibus nonnullis Ecclesiis per singulas hebdomadas consuetudo est jejuniandi, sicut quartâ & sextâ feriâ; & redditur causa cur hoc fiat (sicut ait beatus Augustinus) eo quod quartâ feriâ congregati sunt principes Judæorum, & consilium inierunt ut Iesum dolo tenerent & occiderent. Sextâ verò feriâ cum cruciârentur id de quibus sic loquitur: Cur autem quartâ & sextâ feriâ maxime jejunit Ecclesia, illa ratio reddi videtur; quod consuetudo Evangelio ipsâ quartâ Sabbati, quam vulgo quartam feriam vocant, concilium reperitur ad occidendum Dominum fuisse Judæis. Intercessio autem uno die, quæ vesperâ Dominus Pascha cum discipulis manducavit, qui finis fuit ejus diei, quem vocamus quintam Sabbati; deinde traditus est eadem nocte quæ jam ad sextam Sabbati, qui dies passionis ejus manifestus est, pertinet. Hic discipulus primus æsymorum fuit, à vesperâ incipiens. Sed Matthæus Evangelista quintam Sabbati dicit fuisse primum diem æsymorum, quæ ejus vesperâ consequente, futura erat sexta Paschalis; quæ eadem æsymorum incipit & omni immolatione manentibus ex quo colligitur quartam Sabbati fuisse quando ait Dominus: *Scitis quoniam pascha solvum Pascha fiet, & Edus hominis trahatur ne crucifigatur.* Ac per hoc, jejuniis dies ipse deputatus est; quia fuit Evangelicè sequitur & dicit: *Tunc congregati sunt principes Sacerdotum & Seniores populi ut æsymorum principis Sacerdotum, qui dicebatur Cayphas; & concilium fecerunt ut Iesum dolo tenerent & occiderent.* Invenimus autem uno die de quo dicitur Evangelium: *Primâ diebus æsymorum accesserunt discipuli ad Iesum dicentes: ubi vis patrem tibi comedere Pascha. Hoc ergo die intermissio, passus est Dominus, quod nullis ambigit Christianis, sextâ Sabbati; quapropter & ipsâ sextâ recitè jejuniis deputatur. Jejuniis quippe humilitatem significat; unde dictum est: *Et humilitatem in jejuniis animam meam.**

Hæc beatus Augustinus de jejuniis quartæ sextæque feriæ scribit ad Callistrum presbyterum, ostendens cur fuerit institutum; nec tamen hoc jejuniis, quod quartâ sive sextâ Sabbati celebratur, ab omnibus Ecclesiis vel Orientalibus vel Occidentalibus peragitur; sed à quibusdam quibus id placet observare; nec tamen preterea qui jejuniat his diebus reprehenduntur ab eis qui prædant, sed tenet unquamque Ecclesia mortem quem à majoribus suis susceperit. Quæ de re mirandum cur à Græcis Romani redarguantur super jejuniis Sabbati, cum non redarguantur ab eis vel Alexandrini quartâ sextæque feriâ jejunantes, vel reliqui per Orientem Christiani; cum consuetudo Constantinopolitanis quartâ sive sextâ Sabbati ut jejuniis nullâ lege vel consuetudine constringi.

In insula Præcinnis omni sextâ Sabbato jejuniatur.

Epist. ad Rom.

Epist. ad Rom.

Epist. ad Rom.

Mat. x. 1.

Mat. x. 1.

Mat. x. 1.

nec tamen excommunicantur ab eis, qui per Occidentem illos non habent confuetudinem jejunandi. Scitotum ratio Hybernam usulum inhabitans, confuetudinem habet per Monasteria Monachorum, seu Canoniorum, vel quorumcumque Religioſorum, omni tempore præter Dominicam, & festi- que diei jejunare, nec nisi vel ad noonem vel ad vesperam corpori cibum indulgere: ad noonem quidem sabbati, ad vesperam vero diebus hincalibus. Hæc confuetudine cum nulla detineatur Ecclesia vel Occidentalis, vel Orientalis, non tamen vel excommu- nicantur vel reprehendantur taliter jejunantes ab eis qui nonnulli de jejunant.

Dicitur est jam superius quantus jejunii fervor habuerit. Credentes in Alexandria cum primùm con- ceperit Christiana religio. Nullus enim sibi sumebat ante solocolum cibum, & iures autem quartâ, nonnulli sexta Sabbati cibum capiebant, non tam desiderabilem corpori, quam necessarium: & tamen præter reliquorum morem Credentium jejunantes non excommunicabantur, vel redarguebantur ab eis, quibus jejunandi confuetudo non illa manebat. Et ecce regnauerunt Romani jejunantes in Sab- bato vel propter memoriam sepulture Dominicæ, vel ob dulcorationem de morte Domini trinitatis, vel quod principes Apollinorum tunc die jejunasse tra- duntur adversus Simonis præfitei filiacam que pugnant, cerè contra diabolum Neronisque ve- ram inimicam. Quamvis quoque sabbati nonnulli est confuetudo servare, ne in illodie jejuneat, quemadmodum nec in Dominicâ.

Approbat hoc Eusebius Cæsariensis Episcopus in libro, qui de gestis Silvestri Papæ composuit, ita dicitur: « Ex ait Papa Silvester: Natalem Callis- mæ similiter ut diem Dominicam solemnem habere debemus, in quo sacrificium Domini corporis & divini sanguinis ab ipsi Domino celebratio sum- ma sit autum. Hæc die in toto orbe sanctum Chris- ma conficitur: hæc etiam die præsentibus per indulgentiam subvenitur, & discordes ad concordiam hæc die redeunt, presentibus ita judicant indulgentiam Principes criminosis, & viciis malis indulgent Domini & Judices etiam innoxios percunt, patelunt carceres in toto orbe. Hæc die ad latuam solvo- tatis exiunt qui se claudunt, propter aulterita- tem culpamur fido, quod dolendo ferre, aut in faciendo, aut alia quilibet modis transgre- dendo committunt. Hæc & his similia multa dicente sancto Silvestro conquis vit omnes contra- dictio, quam Græci Christianissimi & docti viri opposuisse memorati sunt, dicentis: Verè Apo- stolica Sedes illos à atrocitate, quod nulla potest ratione convincta. Si de die Sabbati judicantur Romani quòd jejunant in eo, cur non judicantur qui jejunant quomòdò Sabbati? aut cur modernis Græcorum suis majusibus doctores existere volunt, ut quod illi receperunt, & dignis laudibus excolunt, hoc illi reprehendere queant: non enim vel religio- siores, vel doctiores eis comprobantur, videntur ne fortasse insolentiores reprehendantur. Cur enim per tota secula quod cum pace Christiana observatum est, nunc portari non potest, verum volendo con- tradictionis in discordia scandalum congruit: au- adeo imprudenter tentibus sunt avolari, quo paret Ecclesiam Christi insolentium reprehensione velle mutare, quod in concordia per multa secula servaverit. MATRIADAS Romane Sedis Apostolicus à Petro Apollito trigessimus tertius, de quomòdò Sabbati con- sistent, ut nulla ratione, Dominica, aut quomòdò

rum jejunans quis de fidelibus ageret, quomam eos duos Pagani quæsi sacro jejuno celebrabant. Et quomam potior illa ratio videtur esse de diei Domini præfatione, quam omnis tenet Ecclesia, quòd in eâ videlicet Christus à mortis resurrexerit, & quòd futuri seculi res que per eam significantur: de quomòdò quoque Sabbati, quomòdò Beatus Silvester cum Græcis disputans reddidit, non est tamen contemnendum quòd Melchisedes Romanus Episcopus edocuit. Pa- gonorum etenim in jejuniâ delectare potius quam imitari debet Ecclesia Catholica, quomòdò innotum scri- vit, res eorum univernas, in quibus potius de moni- bus quam de o vero notatur de serviri. Et alio con- venienter dicitur tamen est illis diebus à Christianis non esse jejunandum, quibus pagani jejunare consue- runt, ut per sanctimoniam religionis maculare videat- tur superstitio demoniaca cultus. Attamen cum prima hæbita sit omnibus Christianis generis obligatio, non jejunandi, quomòdò Sabbati non omni- bus observat, non est, pluribus in eo die jejunan- tibus, maxime Quadragesimâ à Paschali; nec tamen ob hoc illa sit nisi ex parte Ecclesie Christi de præfatio, servantibus singulis quam susceperunt à majoribus suis jejunandi vel prædandi confuetudinem. Hoc si viderit Græcorum principes attendere, non tam leviter reprehendantur Larnos five Romanos Sab- bato jejunantes, sed ita contenti confuetudine, mi- rantur Regnum afflicte Christo in vestita dra- rato circumstantiam varietate, nec eorum regula con- temnentur addit, de quo nullam habent tam novi Testamini quam veteris auctoritatem.

CAPUT IV.

TRANSIGAMUS jam ad illud quod de Quadrage- simâ Paschali constant redarguere dicentes, quòd non jejunemus sicut illi octo hebdomadas ante Pascha à cruce, & septem hebdomadibus à calce & ovum eis suo more non celamus. Si illa di- centes, tamquam hæc aliorum confuetudinem omnes Orientales & Occidentales, præter Romanos, Ecclesie conveniret: quomòdò in tam in Ori- entalibus quam in Occidentibus Ecclesiis multa di- versitas invenitur (sicut jam superius ostensum est) alius sex hebdomadibus, præter Dominicam, Eccle- sia ante Pascha jejunantibus alius ante sex septi- manas illis ante septem Pascha septimanis jeju- nant inchoantibus: alii est, quomòdò jejuniis Pas- chali inchoant sex hebdomadibus ante Pascha, nonnulli septem, pluribus octava; superaddunt etiam alii nonnulli.

Valent igitur reprehenses quos habeant vel omnes vel imitatores. Denique cum Romanis non consonant, qui sex hebdomadas continent ante Pascha præter Dominicam jejunant, inque cum eis qui septem hebdomadibus jejunant inchoant: quandoquidem illi illa se dicunt hebdomadibus ab ovis & estio contemere, perfectam verò jejuniis nondum ob- servantem suscepisse, quod facunt illi qui septem hebdomadas jejuniis Paschali dedicaverunt.

Dicunt etiam illi, quod octo hebdomadibus ante Pascha carnis abstinent, jejuniis sui non plenam, sed dimodiatam continentiam agunt; unde longè sunt ab eis qui sex octava hebdomadibus jejuniis inchoant, ut nullus de continentia varietate permittent. Imò verò cum illis qui novem hebdomadibus jejunando Paschale tempus prævenit, nullam eis valentur habere communionem; quandoquidem in nona hebdomadibus nec ab ovis, nec à calce, neque

o natalis Callis] In codice Sæc. Græc. longè aliter. Cur quomòdò sita Lib. octavum pariter supra titulum, et quo

Matris Domini orbes Apostoli esse revocata] In hæc enim die Sæc. Rom. etc.

à caribus se continere proficuntur. Ergo cum reprehendantur in oblatione jjuuâ Paschalis non solum ab Occidentalibus, verum ab Orientalibus delinere, dicant quâ ratione reprehendant Romanos, & non reprehendant vrentur ab aliis Ecclesiis, quibus in Paschalis jjuuâ non concordare videtur: aut certe proficiat v. l. veteris vel novi Testamenti præcepta, vel authoritatem, quâ dicantur suam consuetudinem, vel Romanam mentem reprehendant. Quod cum facere nequeant, doceat eos saltem confuctudo Ecclesiarum varisæ jesuandi, quod non ita fiat observantia de præcepto quicunque divina, cujus necessitate jesuantes coarctantur: sed maneat in uniuersaque propolito, seu voluntatis arbitrio, ut cum gaudio sancti Spiritus offerant Deo quod libe rectam possibilibus videtur, & non necessarium, sed hæ voluntarium bonum nostrum: nec tamen ut hoc in uniuersaque sit singulariter electione, verum seruanda est singulis Ecclesiis maiorum authoritas, & consuetudo; quatenus singuli custodiant quod uniuersaque Ecclesia à suis accepit fundatoribus custodiendum. Nisi forte putandam quod Græci sint in hoc præcepto, quod hebdomadâ septimâ nec ova nec calicem comedant; quod quædam longè præcellunt ab eis qui coctum aliud per totam Quadragesimam non comedunt; nec non ab eis qui solo pane vescuntur. Apparent etiam multum inf. mores illis, qui nec hoc, sed herbarum tantummodo esu reficuntur. Nec quoque penitus eis confertur, qui per totam Quadragesimam vitæ simul aut vitæ in hebdomadâ cubum carporum loquuntur. Critice igitur se sup. extollem, ne corrupti, sed potius humiliter ut iurgant, & potius esse cognoscant concordiam pacis, & distinctionis unitatem, quam jesuorum observantiam. Considerent quoque cur ista varietas ante Pascha jjuuandâ contigerit.

Denique tam Evangelicâ quàm legali docerunt authoritate, quadragesima diem e. l. ibendam fore jesuam: nam Saluator in Evangelio legitur quadragesima diebus & noctibus jjuunium continuisse. In veteri vero Testamento scribitur quod Moyses hunc diem jesuando numerum compleverit: semel quidem antequam legis decalogum, Domino tribuente, perciperet: secundo verò postquam populi transgressione provocatus, tabulis ad radicem montis confregit: diebus de casibus iteram quadragesima diem jesuam nocturnaque continuit; una videlicet quâ diuinitatis offensam circa transgressores placabilem redderet; alterâ verò quâ legem rursum à Domino dignus percipere præstaretur. Eius quoque Jerababils indignationem: fugiens, quadragesima diebus & noctibus per solitudinem gradatus, nique dum ad montem Dei Orbis perveniret, jjuavit. Hinc scilicet est ut mos Ecclesiis moleverit, quadragesima diem continuatione jesuandâ.

Cum ergo hunc hunc omnes numerum jjuinando Christi Ecclesiæ celebrare contendant, nec tamen in hebdomadarum numero simili omnes conveniant, dicantur hæc variabilis vicissitudo. Contingat enim apud omnes quadragesimarum observari numerum Paschalis jjuuâ, non tamen omnes singulis uniuersalique hebdomadis diebus jjuunare: qualem enim Dominus, a tantummodo prædicat, alii nec Sabbato, nec Dominicâ jjuunant, representant nonnulli quosdâ Sabbatis jjuunum solvere. Sed quâ Dominicâ non jjuunant, alii verò per singulas hebdomadas diebus jjuunant, quadragesimarum numerum non adimplent; siquidem quatuor dies tantum in numerum veniant; modo sit, ut quadragesimarum adimplere volentes, non sex tantum, verum septem hebdomadas ante Pascha jjuunent; quamvis sex hebdomadâ

non quadragesima tantum, verum quadragesima duos dies continent. Suberant autem hæc Dominicus de quadragesima duobus, superant triginta sex diebus quibus jesuam celebrant; ut verò quadragesimam pericatur quatuor dies hebdomadâ septimâ jjuunant. Hinc efficitur, ut hebdomadâ septimâ non sit, sed quatuor tantummodo diebus jjuunant, qui triginta sex diebus hebdomadâ quadragesimarum perficiunt. Qui verò nec Sabbato, nec Dominicâ jjuunant, & tamen ante Pascha quadragesimam ample gestant, necesse est, ut octavâ hebdomadâ jjuunum incipiant. Nam quinque tantum diebus per singulas septimanas jjuunare comprobantur, & octies quâsi quadragesimam perficiunt, qui quadragesimam octo septimanas lege præscriptâ pericatur. Hinc verò numero, id est, duobus diebus Dominicâ & Sabbato, quibus non jjuunant, qui quantum Sabbati superaddere solent, quadragesimam ante Pascha jjuunare non possunt; nisi novam jesuam hebdomadâ fornicentur: tribus enim abstant de septem, Dominicâ videlicet, abbato, & quintâ abbati, superant quatuor dies per singulas hebdomadas jesuam; & quatuor novam quatuor viginti sex, non quadragesima implere solentur; & cum quadragesimâ jesuando dies non implent, quadragesimam tamen implere dicuntur.

Hæc de causâ Græci non habent quod Romanis objiciant super Jesuam arum disparitatem, quoniam quod illi in octo hebdomadis faciunt, per singulas hebdomadas quin non aspiciunt diebus jesuantes, hoc tam Romana, quam Occidentalis Ecclesiæ, sex hebdomadis per thære noscuntur; superadditis quatuor diebus hebdomadâ septimâ. Nam si octo hebdomadarum sex diebus Græci jesuarent sicut ferunt Romani, vel omnes fore Latini, non in quadragesimam, sed multo amplius ante jesuarent: octies enim hinc quadragesima octa perficerent. Quâ de re videtur Græci, si hoc diebus ante Pascha jesuant, quam sequantur authoritatem. Nec Saluator enim, nec Philas, nec Moyses hunc jesuando numerum servaverunt. Quod si jjuunum sui summam quadragesima diebus perficerent, ut à novo veterique Testamento non dicitur, nihil quod relargantur in Occidentalibus pericatur, quoniam tot diebus ante Pascha, quot & ipsi jjuunant.

Quod si jjuunum est humilitatis exequio, fecerunt illud quod Psalmista conicitur: *Et humilitatem*, inquit, *in se non novimus nostram*: plures quàm Constantinopolitani tam Romani quàm Occidentales hebdomadas jesuant: siquidem sancta solennia videlicet alleluia, seu Martyrum solennitates, novem ante Pascha septimanas Occidentalis Ecclesiæ non quocquam solenni more frequentant, sed ab omni e. l. glorificatione, quam per totum annum spatio frequentate consuevit, se continet, ut tanto gloriosius in die Resurrexerunt exultet, quanto diutius semet humiliando sanctum Pascha prævenire curavit. Nam & sicut Israel Dominus per Moysen mandavit post vasis fabricatorem ut ornatum suum deponeret, ut sciret Dominus quid eis faceret: non quod ignoraverat sololatre culpa qua firm peribuerit, sed quod ex humilitatis adhibere prævaricatorum populus quid dicitur quocquodmodum rectum prævaricatorum agnosceret, qualique satisfactione quod desideraret expurgare maneret. Quod ergo ornatum populi, qui m. deponere jubetur, accipere debemus, nisi hoc per splendorem, quo istam consuevit præsumptum sololatre culpam contraxerit? sic igitur vel Romanis, vel Occidentalibus Ecclesiæ, ornatum suum deponere semet humiliando, quando hita letatur vel hinc gaudia, quibus totus anni spatio conlocatur

Quam ob
causam quæ
dicitur de
non jjuu
non ante
Pascha
Met. 4.

Viri heb
domadarum
numeri in
con.

101. 20.

cultare, dimittere, & humilitatis habitum sumens, exultationis gloriam deponit; quatenus humilitatis habitu faciem Domini preveniens, Paschalis festa exultationis gaudio suscipiat.

Non habent igitur Græcorum Imperatores unde merito culpate queant vel Romanos vel Occidentales, si non tot hebdomadas ante Pascha quot illi jejuniunt, quoniam dierum numero quadraginta jejunando consequantur. Quod si jejunium humilitatem significat, & humilitas est depositio levitatis, afflictionis forma, mortuus habitus, jucunditatis remotio, jure quidem dicuntur Romani vel Latini Constantinopolitanis plus jejunare, quoniam novem hebdomadibus scilicet humilando Pascha preveniunt, licet illud sit præcipuum. Unde reprehenses Romanorum sic debent redarguere, si tamen discipulus legibus cupiunt esse subiecti, quod consuetudo jejunandi ante sanctum Pascha cunctis in Ecclesiis non sit univocum, nec ullâ divinatorum mandatorum lege constitringitur ad ista; sed unicuique licitum sit Ecclesiæ suorum sequi majorum consuetudinem. Quod si novissimè, non tam processus in reprehensionem videtur eorum maxime qui, quod exercet in Apostolico quodam instituantur magistro, & rationis latè honestè consideratione.

Jejunant denique Romani sex ante Pascha septimanas continuatim, præter Dominicam, qua jejunium solent. Unde si jejunantes triginta sex dies quatuor minus à quadraginta completere noscuntur, causa cur ita faciunt per considerant volentes de honesta satis est, & in evidenti posita. Nequidem annus solaris trecentis sexaginta quinque diebus peragitur; horum dierum decimam si assumas, triginta sex dies habebis; jubentur autem laborum decimas nostrorum offerre Domino. Non igitur immeritò decimaseriam dierum illi offerimus, ut quatuordecim annis septimo nobis vitimas, aut decimas illi offerendo dicam, Domino vivamus; ut delicta que per totum annum admittimus nobis vivendo, purgemus per hos Domino dies serviendo.

Sed qua perpauca sunt in Occidente qui non quadraginta dies ante Pascha jejunando complent, hinc etiam causa reddenda est, qua factum est, ut quadraginta dierum numero sint contenta. Repetit igitur auctoritate vel Evangelicâ vel Legali, quâ docemur evidenter quadraginta dies nos jejunio iure mandandos; siquidem sunt decem præcepta legis quibus servare præcipimur, secundum instituta veteris Testamenti, & quatuor Evangelia, quibus innovatam vitam dedimus. Quæ etiam denique quadragentiarum perfectionem; & uniusquisque Domino servans ad perfectionem summam venire cognoscitur, si legale decalogum Evangelicè perfectione superlevert. Constat etiam homo quatuor, sicut mundus elementis. Et quoniam decalogum legis per multa transgredimur, necesse est ut quater decima nos affligendo delictorum veniam consequamur.

Hæc igitur causa est cur placeant Romanis sex Latinis jejunare quadraginta dies ante Pascha; que cum religio, tam hæc mystica comprobatur, sicut superius ostensum est. Est igitur & hæc repetitio jejunandi super hebdomadarum numerum ante Pascha & injuncta, & nullo rationis pondere suffulta; quæ præter pro nihilo dicenda, nisi quod charitas, que omnia sufficit, cogit respondere talibus, que præter rationem objecta deprehendun-

tur; quatenus cognita ratione, reprehendere non audeant, quod honestatis jure religionique decore observari cogoverint, & ad unitatis concordiam pacificè redeant, à qua devotè stultâ præsumptione non tumerant.

CAPUT V.

Jam videamus quod de barbe tonsione Clericos culpate non tantum Romanorum, verum omnium Occidentium Christi Ecclesiarum veniatur. Quæ tam levis agnoscitur, ut nihil ei responderi merito deerneretur, ne forsitan talium levitatis pars, vel certe leviores estimetur, qui nullam habenti rationem objecto respondere potius, quam contentatione delere. Quod enim refert ad justitiam non tantum perfectionem, verum etiam inchoationem barbe detonsio, vel conservatio. Dicant ergo redarguentes quid hinc vel in novo vel in veteri Testamento præceptum reperitur; & ut plus inferant, quid in Apostolorum scriptis, vel Ecclesiasticorum constitutis Magistorum hinc esse determinatum insinuant possunt: Est enim istud, sicut & reliqua multa, singularem consuetudinem deditum Ecclesiis, ut pro respectu majorum capitis comam, sive barbam, vel nutrent, vel tonsent. Aliis quidem mos inest barbam seu caput tondere; nonnulli vero barbam quidem non tondere, caput vero crinem totum nudare; nonnullis autem placet faciem per omnia squalare, verticem capitis capillorum tonsione detergere, relicta capillorum parte que inter nudati verticis partes & tempora consistit. At vero quidam barbam non attondent, caput vero ex parte tondent, & detonsam ea parte relinquunt. Est quidem iste Clericorum habitus non univocum cunctis Ecclesiis, sed pro consuetudine majorum virum atque diversis; nec hæc aliquando inter Ecclesias vel Occidentales, vel Orientales contentio nata est, sed tenuerunt singulis quod suis à majoribus suscipere; vel quod Provinciarum usus potius approbavit.

Redarguit Apostolus Paulus Corinthios quod viri quidem vel comam nutriebant, vel capita velabant; mulieres autem nec capita velabant, nec comam nutriebant. Quæ consuetudo jure reprehenditur ab Apostolo, quoniam etiam Corinthus videbatur prohibita, nature tamen apparebat inconveniens. Et cur id reprehenditur, causam evidenter ostendit, dicens: *Viri quidem non debent velare caput suum, quoniam imago & gloria Dei est. Cur autem mulier debeat vel comam nutrire, vel caput velare, causam similiter docet, dicens: Dicit mulier percellam habere super caput prout Angelus. Hinc igitur considerent Clerici qui barbam quidem nutrentes, ac vero caput penitus capillis omnino ex parte nudant, & vel vini frigoris vel colitis ferre non valentes, vel potius hujusmodi deturpationem habitus utcumque celare volentes, capita velare cooperantur, & contra præceptum Apostolicum venire comprobentur. Si quidem negare non possunt contra sententiam Pauli se facere dicentes: *Omnis vir orans, vel præstans velato capite, deturpat caput suum.**

Non ista dicimus quo forsitan talem consuetudinem reprehendere malimus: scimus enim & hujusmodi habitum humilitatis esse indicium; sed ut

Quæren-
tibus Occi-
dentalibus ista
dies jejunant.

Quæstio-
nibus dicitur
romensis my-
sticæ expla-
nari.

p. capite velato coherens. Locum hæc verum expendat, qui de vestimentis Mathematicos disputant. Nam cum morem orum qui capita velant, ac velare cooperant, redarguit semper possunt movere Ratiannus, adhauc id est res ista dicitur, quod morem istum omnino im-

probandum patet, sed ut Gertr. Binclybis ostendit, apud eos auctoritas est: quod tunc hereticè factis possit, quam quod est apud Latinos utriusque; tunc, nec quidem summat, ostendit in his regionibus hoc velare genere que tunc utitur, Monachos tunc istius non esse.

montem Græcorum Imperatores è vicino habere quod possunt vel redarguere, vel emendare; nec longe possunt vel Romanos vel Latinos leviter reprehendunt; qui si radant barbam, comam tamen nec mutant, nec caput vel prophetas, vel orantes velant; hec habeant in sanctarum similitudine scripturarum unde suam consuetudinem operantur desunt. Et in veteri quidem Testamento Nazareis consuetudo manebat, ut consecrationis tempus adimplentes caput & barbam radent, & in ignem sacrificii ponerent: hoc significantes, quòd non solum actus, verum etiam omnes cogitationes suos Domino consecrarent. Hinc Ezechiel Propheta sermo divinus loquitur: *Et tu fili hominis sicut tibi gloriatur auctorem pilas, assumens eam. Accipit per caput tuum & barbam tuam.* Fuerat enim sacerdos non extranei generis, sed de sacerdotali germine procuratus: unde secundum consuetudinem Nazareorum radere mandatur & caput & barbam. In Apostolorum actibus quoque scribitur, Priscam & Aquilam Judæos in Christum credentes, in Cenchris caput sibi totondit: habebant enim votum, sicut consequenter scriptura significat. Et in Hierosolymis Sciticos Apostolus Paulo loquitur: *Sunt vobis viri quos vos habetis super se: his assumptis sacrificare cum aliis, & impende in illis ut radant caput, & sicut omnes quia qua de te audiverunt falsa sunt, sed ambulas & ipse castiditatem legem.* Et paulo post: *Tunc Paulus assumptis viris postquam dies purificaverunt cum illis intravit in Templum, annuntians expositionem dicarum purificationum.* Hunc morem sequentes Clerici Romanorum, vel cunctarum hæc per Occidentem Ecclesiarum, barbas radunt, & capita tondent, fortissim accipientes tam ab eis qui in veteri Testamento Nazareis dicebantur, quam ab eis qui in novo Testamento talia fuisse leguntur. Sed non peniculis capillis capita nudant, verum pro parte, significantes tali habentate tam regale decus, quam assequi Sacerdotale. Siqualem Regibus decus est assequi coronas in capite ferre: Pontifices autem in Templo thyræ vertice portabant: & thyræ quidem hemisphæri gerit similitudinem; corona verò circuli gerens figuram caput assidet ambire. Loquitur Beatus Petrus Apostolus Cordentibus: *Patrem vestrum quem elecitum, regale sacerdotium.* Quod significare volentes Clerici Romanorum, sive Latinorum, in verticibus mutantes thyræ similitudinem figurant, per quam Sacerdotale dicitur assequunt. Porro reliqua pars capulorum caput ambiens, neque tamen verticem contingens, ihericem coronæ representat, quæ regalis dignitatis ostentat. Sic utraque hæc specie regale Sacerdotium designat.

Christus etiam Rex & Sacerdos exprimitur; Propheta testificante: *Domusque leges vestre. Dominus Rex vester.* Item: *Reges tui in virga ferrea.* Quod autem Sacerdos sit, Pater Lilio testatur, dicens: *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Igitur sive Christi Sacerdotium atque Regale solum Clerici Latini significare volentes, hujusmodi schema capite pulcherrime quod omni Christiana nato Regis simul atque Sacerdotali dignitate præminuat, tali specie designant. In factis verò condensatione cordis ostendunt portante, illud insinuat Apostolicum, ubi ait: *Non autem revelata facie gloriam Deiorem spectantes, in ambum imaginem transformantur.* Facies enim capitis faciem cordis insinuat: licet enim caput ari ex condit, sic mens hoc loco, quæ cor appellatur, anime culmen existit: debet enim facies cordis cogitationibus terrenis jugiter spolari,

qualiter puro sincerique conspectu gloriæ Domini possit speculari, & in eam per contemplationis gratiam transformari.

Beatus quoque Petrus Apostolus, nec non & alii plures tam de numero Apostolorum, quam etiam de Christi discipulorum, leguntur & barbas & capita radisse. Sequitur hoc egisse Petrum spiritus hoc quoque testatur imagines, que tali schemate peccatorum arte formantur. Nec propterea Græcorum veritas sunt reprehensionem vel Apostolorum, vel reliqui Christi discipulorum, quibus non displicuit assuetudinem habere sibi assumere. Et cum nec ante legem, nec post Evangelium hæc in quæstionem hanc aliquis intenderit, viderit cur Græcorum Imperatores reprehendere moliantur, quod reprehensionis calumniam suscipere nequaquam meritis possit. Si enim barbam tondere peccatum est aliquid, vel divine legis ulla transgressio, dicunt cur Propheta Domino jubente barbam radent; cur Nazareis iste mos coheret; cur denique Apostoli hanc consuetudinem non exhorterent. Sed hinc oppositissimi superinducuntur, quoniam nec rationis virtute nazam, nec gravitatem eam aliqua dignitate sustulit consuetudinem: & non minus prudentibus subrepi posse arbitramur, nullam ac hoc fieri reprobationis dispensationem, nullas decernitur.

CAPUT VI.

Nunc illud considerandum quod obijciunt Romanos nuptias damnare, quoniam iulianum uxores ducere non solum non consentiant, verum penitus interdixit. Quamvis in cæteris nationibus superstitiosi videantur objecta, in isto tamen vel suspendi, vel dolendi plurimum videatur. Superdici quidem, si tam sunt à sapientie lumine remoti, quo non intelligant Romanos in hoc facto non solum non culpabiles apparere, verum etiam predicabiles emere. Nam continentie bonum & castitatis insignis tam constans esse præclarum, ut etiam gentilibus sit admirabile; & in omni ordine cum sit prædicabile, tam præcipue in Sacerdotibus, ac reliquis sacri Altaris Ministris; quos cum relique virtutes faciunt illustres, illustriores tamen reddunt sanctimonie splendor, & castitatis decus æquum. Docendi vero sunt, si tali cum noverint, advertere conscientiam propriam attentas, reprehendere non videntur quod laudabile fore non ignorant. Timere namque debuerunt quod per hanc loquitur Spiritus sanctus: *Pa est qui dicitur malum bonum, & bonum malum, ponentes reatibus locum, & inter reatibus.* Quammodum ergo consequens esse docerunt, ut Romanis damnata: nuptias indicentur, si peius illos Episcopi seu Presbyteri matrimonio non consentiant: ergo si propterea nuptiarum damnatores habendi sunt, eadem sententia subjacebant patres tam veteres quam novi Testamenti. Hinc Propheta, cuius ad imperium celum referatur & clauditur, quæque minister Augustinus fulsitur ad celos, non dicit uxorem, Hieremias vates in utero sanctificatus, virginatis bonum, & castimonie puritatem matrimonio præstat. Daniel vir didicerunt appellatus, magis continentiam quam conjugalem populum delegit. Nec tamen illi nuptias damnarunt, quinvis augurium fœdera non habuerint. Salvator de Virgine natus est, ut sacrum conjugium approbaret, nuptiis inter de non renuit. Johannes amoris privatum à Christo promissus, quoniam plus Christi discipulatum, quam nuptias elegit. Petrus Apostolus, antequam Christus cum in Apostolatus dignitatem subiret, ma-

Cabanes Christianos propagavit adversus Græcos.

Qui. 6. 10.

Ep. 1. 5.

Act. 18. 18.

Act. 18. 18.

1. Th. 2. 9.

Act. 1. 12.

Act. 1. 12.

Act. 1. 12.

1. Cor. 13. 12.

trinitatem non ſpavit, Apollolatus autem dignitate ſublimatus, & in Evangelicam predicationem deſtinatus, eſſi conjugem non cepit, opus tamen conjugale declinavit. Quod etiam ceteros Apoſtolos licite non dubitandum. Attamen illos nemo ſinus dicit damnate conjugii, licet continentium ſanctimoniam fuerat complexi.

Porro Romani quemadmodum culpantur nuptiarum ſacerdaſe damnare, quandoquidem apud eos nuptiæ celebrantur, & ex legitimo matrimonio filii proſeuntur? Scribit Beatus Apoſtolus Paulus Corinthiis, dicens: *ſolo autem omnes homines eſſe ſicut me ipſum: ſed unusquisque habet propriam domum ex Deo: alius quidem ſic, alius vero ſic.* Unde verò dicebat quid vellet omnes homines eſſe ſicut ſcipſum, paulo ſuperius aperta, ubi conjugatis præcepta laxata invicem ſibi quemadmodum detulerunt, ſui corporis poſſibilitatem tam vir quam fornicia non habendo, ſed ex alterius permiſſione ſervandam. Unde in conſuetudine ſic multum: *Hoc autem, inquitur, dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium.* Cum protinus ſuſcipit: *ſolo autem omnes homines eſſe ſicut meipſum,* & reliqua. Quibus manifeſte ſignificat ſe certum eſſe, nec uxoris copulâ detineri. Hinc alibi ſcribit: *An non habemus præſentem ſortem mulierem circumducendo?* In quâ re ſocium ſibi Barabam fore non abnegat, dicens: *An ego & Barabam hæc poſſeditatem non habemus?* Et tamen illa cum Beatus Apoſtolus de ſe proſequeretur, nequaquam nuptus condemnatur, de quibus & præcepta conjugatis dedit, & incontinentes horrauit, ut ſi ſe non continent, nubant. Adco namque tam Saluator quam beatus Paulus matrimonio pudâ non reprobandi, ut ſtarent uxorem à viro non diſcedere, nec virum uxorem relinquere, niſi cauſa fornicationis: quòd ſi diſceſſerint, inopios manere.

Attamen continentium perſuadere deſiderans Paulus, ſic eſſum Corinthiis ſcribit: *Hæc itaque dico, fratres, tempus breve eſt: reliquum eſt ut qui habent uxores, utrumquam non habeant ſim: & qui ſtant, utrumquam non ſintet: & qui cogunt, utrumquam non cogentet: & qui coeunt, utrumquam non poſſidentet: & qui vivunt hoc mundo, utrumquam non moriantur: præſentis enim ſigura huius mundi.* Qui ſuperius incontinentibus nubendi licentiam dederat, utrumquam inferius ſalutis remedium porrigens, dicit: *Atelius eſt vram uxorem quam vri.* Nunc præcipit fratri luxuriam cum propria quoque uxore colubere. Quid eſt enim aliud quod dicit, *Qui habet uxorem, utrumquam non habeant ſim, non coere, libidinis laſtiam à propriis etiam uxoribus reprimere, & amori magis hinccom, quam carnis deſiderio ſervandum?* Propter quod dicitur ſuperius: *Barbam eſt vram mulierem non tangere.* Sed quoniam hæc virtus non omnibus adeh: *Propterea dico, propter ſervitutum autem unuſquiſque ſuam uxorem habeat: & utrumque ſuum vram vram.* Quod hoc loco inſtanti conceditur, poſteriori relecare geſtibus, ut: *Qui habet uxorem, utrumquam non habeant ſim.* Moutent non ſemper inſeruitati à ſervandum, verum eſtimonæ ſindutati conſiderandum: quoniam præterea ſigura huius mundi. Figura ſuit mundi carnalem poſſeritatem quoque, & ſilium prægenæ cogitare, turbare propinquorum eultare: ut verò quoniam mundus in extremo poſitus ſinem præſolatur: & ut ait beatus Iohannes, *Noviſſima hora eſt, non carnalis propago, ſed ſpiritalis magis debet appeti ſuccellio: Ut qui vivunt, ſam non ſibi uxorem, ſed Chriſto qui pro eis mortuus eſt, & reſurrexit.* Propterea dicit ſentes non debere tamquam non ſtentes, ut huius mundi ruinam atque tribulationes ætenuorum ſpe gaudiolum conſolac-

tur. Similiter gaudentes in ſecularibus temporalitate commodis, ſunt tamquam non gaudentes, ut temporalis boni gaudiu contententes propter ſui fragilitatem, atque permutabilitatem, & æternis potius gaudiis & exultent, quatenus gaudiu perennit conſequi prævalent. Similiter ementes non hic poſſedere concupiſcant, ſed poſſiditionem ſuam in celeſtibus eſſe deſiderent, cum libidinis voluptates. *Quidem mihi eſt in celo: & à te quid volueris petam?* Sic qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur, ut in tranſita ſit eis, non in deſiderio: & in viâ, non in patriâ: & tamquam ex latere reſpiciatur, non ut amore tenendi, live fruendi, poſſidatur. Et præpterea conſequenter ait: *ſolo autem vos ſine ſollicitudine eſſe: qui ſine uxore eſt, ſollicitus eſt qua Dominus ſunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore eſt, ſollicitus eſt qua ſunt huius mundi, quomodo placeat uxori, & diviſus eſt: & mulier unquam, & virgo, cogitat qua Dominus ſunt, ut ſi ſancta & corpore & ſpiritu. Quæ autem nupta eſt, cogitat qua ſunt mundi, quomodo placeat vri.*

Vident itaque Græcorum Principes, Romanos redarguere utentes ſuper continentia Sacerdotum, Miniſtros altaris in qua forte conſtitute diſpoſant: an eos velint eſſe ſine ſollicitudine, quod vult Apoſtolus, an certe ſollicitudinibus implicari mundi, quod non aptat Apoſtolus. Si enim ſive utantur ſint à ſollicitudine mundi liberi, eorum ſollicitudinibus gerant que ſunt Domini, quærentes omni tempore Deo complacere: Apoſtolicum illud meditantis: *Omnia quæcumque facitis, in nomine Domini ſemper facite.* Sed verò cum uxore ugerant, necelle eſt mundi ſollicitudinibus eos implicari, & quætere jam quomodo placeant uxori, non Deo: & huiusmodi quicunque ſunt, diviti ſunt, quoniam inter amorem uxoris, amoremque Dei medi conſiſtunt, non valentes dicere cum Propeta: *Potius mea Dominus: dixi cuſque ſervare legem eam.* Neque cum beato Hæremia, qui ait: *Potius mea Dominus: dixi anima mea: propterea præſolabor eam.* Dicit Apoſtolus: *At ſine uxoria, & virgo cogitat qua ſunt Domini, ut ſi ſancta & corpore & ſpiritu.* An igitur dicit Dominus Sacerdotes, & altaris miniſtros, mulieribus innuptis & virginibus eſſe inferiores, ut illi cogitantibus que ſunt Domini, ſanctimoniam tam corpore quam ſpiritu conſervando: illi cogent que ſunt mundi, ſanctitatem corporis & ſpiritus reſpundo? Utruique namque ſanctimonii præſtantur, qui cogitationem habent coram que ſunt mundi, placere uxori geſtientes: quoniam, ſicut dicit Apoſtolus: *Quæ nupta eſt, cogitat qua ſunt mundi, quomodo placeat vri.* An Saluator duobus domibus inuicem poſſit ſervire. Ergo vult Epifcopi, vel Preſbyteri, cogitantes debitu ſolvete uxori, cogitare nequeant ſervituti debitu Domino ſolvenda. Et cum Clerici dicantur, que ſunt Domini ſort (ſe enim nomen ipſum ſortare deprehendunt) & eorum portio non ſit, quam Dominus: Sacerdotes uxori ſervientes, & ea que ſunt mundi cogitantes, ſortem Domini, quâ ſpecialiter ei coharere debeant, reſpurre; nec jam eorum poſſeſſio ſolus eſt Domini, quoniam mundo per meditationis aſſiduatatem coharent, Domino cogitare nequeunt. Meas namque cogitationibus ſitis mundum complexans, & mundo inhærens, Domini non complexari, & illi inhære nullo modo prævalere.

Propter quod mirandi Græcorum Principes, quòd reprehendere ſuſcitavit Domini Sacerdotes à complu mulieram longè ſe facientes, ut oullâ neceſſitate deſcendant à mundo, ſed mundum reſpicientes, liberi poſſint jugiter inherere Chriſto. *Quoniam*

1. Cor. 7. 7.

1. Id. 8.

1. Id. 9. 1.

1. Id. 9. 6.

1. Cor. 7. 19.

1. Id. 7. 9.

1. Id. 19.

1. Id. 9. 1.

1. Id. 9. 1.

1. Id. 7. 19.

1. 1. Jan. 4. 17.

1. Cor. 7. 19.

1. Id. 11. 27.

1. Cor. 7. 21.

1. Col. 3. 17.

1. Id. 118. 17.

1. Thren. 3. 14.

1. Cor. 7. 14.

1. Id.

tum verò conjugale vinculum confectat impedimenti Domnam junget obsecrandi, bestus Paulus insinuat, cum consequenter dicit: *Porro ad vestram vestram dico, non ut loquamur vobis insciam, sed ad id quod honestum est. & quod facultatem præbeat sine impedimento Domnam obsecrandi.* Liquidò namque dicens ista, demonstrat uxori servientes facultatem nequaquam habere junget Domnam obsecrandi, verum ad tempus tantummodo. Videant igitur illi impiarum censores, quales habere velint Sacerdotes; utrum eos qui sanctissime servantes puritatem, facultatem habent sine impedimento Domnam obsecrandi, sancti manentes, in sanctis jugiter habitantes, mundum spernentes, celestia contemplantes; vel eos certè qui conjugibus addicti vinculis, nec in sanctis continuò valentes habitare, nec mundum spernere, nec omni tempore Domnam pro sibi subiectâ plebe deprecari, quamque sit istorum intellectus ab Apostolico sensu longissimè remotus. Ille contentum persuadet, isti Sacerdotum sanctimoniam (sine quâ nemo videbit Deum) nuptiarum condemnationem interpretantur; obliquè quod ait Apostolus: *Hec ad militatem, ut quiens, vestram dico, continentiam persuadens.* Mox autem infirmitati consulens, inquit: *Non ut loquamur vobis insciam.* Ostendit enim quid desideret; sed considerat quòd unusquisque propriam habet donum à Deo, alius quidem sic, alius vero sic. Rursus ad id quod potius est exhortans, subiungit: *Sed ad id quod honestum est; subauditur, vos invitans.* Honoratam, talia dicens, continentie præconio nuptias non qualem quòd nuptias condemnet, sed evidentè prædicat quòd nuptie quidem bonæ sunt, sed melior est continentia virginalis & supereminet autem integritas virginalis.

Non laus igitur reprehendendi vel Romani vel Latini, si vel Episcopos, vel Sacerdotes à maritali thoro suspendunt; quoniam nec Apostolus habetur thoro reprehensionem, qui castimoniam persuadens, conjuges sanctas hortatur non agere, quatenus facultas iugis manere fidelibus Domnam dè precandi. Etenim qui Domini corpore & sanguine omni tempore debent sacramenta contingere, quemadmodum valent conjugio deservire? David nempe ad Abimelech Sacerdotem veniens, non antea meruit panes sacros contingere, quàm sic puerosque suos à mulierum tactu tertâ jam die diceret purificatos. Et quis ignorat corpora & sanguis Christi mysterium fore longè sublimis panibus, qui per singula Sabbata proponebantur super mensam in Templo? Et si mirum hæcbeos eos contingere qui non sanctificati fuissent à mulieribus, quemadmodum expedit sacra contingere Dominica mulieribus deservientes, & conjugali thoro mancipatos? Quod mysterium Theilaloniensis Ecclesiæ diuenter examinans, Clericos ante clericali legitime ductas uxores si cognovissent, deponendos hoc censuerunt. Unde mirandum Græcorum principes in Romanis redarguere, quod in Theilalonicibus patienter concedant. Quòd si moderno tempore hæc forsitalis superstitionis præbuerit consensum, quolibet modo tenent periculosi, novènt tamen majorem talem suorum existentiæ consuetudinem.

Sed veniamus ad Ecclesiastica tandem decreta, quo cognoscimus quid decreverit super his maluerit. In Nicæno Concilio sub Constantino Imperatore primo per trecentos orthodoxum Episcopos sic decrevit: *Interdicit per omnia magna sanodatus, non Episcopo, non Presbytero, non Diacono, nec alicui omnino qui in Clero est, hæc subintroductam habere mulierem; nisi forte ma-*

trêm, aut sororem, aut amitam, vel eas tantum personas quæ suspiciones effugiant. *« Audiant hæc Constantinopolis Imperatores, & iudicent, an debeant isti gradus, super quibus hoc capitulo decernitur, matrimonii foris, quibus non licet mulieribus cohabitare, nisi solummodo permissis. In, quas nulla suspicio possit commaculare. Nam episcopus uxorem duxerit, non potest præter uxorem alias etiam mulieres in domo non habere, quas uxoria necessitas, & cura domestica suppleatur. Ubi verò cunctarum interdictum subintroductis femininarum, præter omnium personas quæ careant omni suspicione, manifestum est quòd interdicitur etiam uxoria pariter copula, quæ nullo modo potest fieri sine reliquarum accessione femininarum.*

In concilio Neocæsariensi sic statuitur: *« Presbyter si uxorem acceperit, ab ordine deponatur. si vero fornicatus fuerit, aut adulterium perpetraverit, amplius pellic debet, & ad penitentiam redigatur. Quod hi canones decernunt, hæc tamen & Ecclesiæ Romana & omnes Occidentales servare studuerunt, scientes cunctis esse servandum, quod patet esse religiosum, & divinis cultibus dignum. Videant Græci, si quod statutum est, tenere contendunt; quòd si faciunt, frustra Romanos redarguant, quos libi patet in Ecclesiasticis servanda Concilii omnino universique. Quòd si constitutum hoc licenter prævaricantur, Ecclesiasticam constitutionem ut deprehendantur; & dum in Oriente fuerit hoc constitutum, & mirum levetur ab Orientalibus, quòd pro Ecclesiæ disciplina probatur esse sanctum, mirum cur in Occidentalibus culpæ nituntur, quod apud Orientales servare non dubitant. Quòd si leges Ecclesiasticas ignorent, quis necit fore merito contentendos, quos non sumpent gravitas, sed ignorantæ levitas ad loquendum propellit.*

In concilio Carthaginensi: *« Præterea, cum de quorundam Clericorum, quamvis erga uxores proprias, incontinentiâ referretur; placuit, Episcopos, & Presbyteros, & Diaconos secudum præiurata, etiam ab uxoribus continere. Quod nisi iecerint, ab Ecclesiasticis removeantur officio. Præterea capitulo non solum præfati gradus uxores ducere prohibentur, verum à propriis, quas prorsus ordinare habere, continere precipiuntur: quòd si non fecerint, deponi iubentur. Constat in hoc decreto tam Nicæno quàm Neocæsariensi Concilio; nam utrumque præcipit presbyteros ab uxoribus arceri. Quæ de re valeant Imperiales reprehensiones, qualiter iustum sit contra decreta majorum presbyteros uxores ducere, quibus inhietur propriis, quas ante ordinationem duxerant, abstinere. Quas leges si servare maluerint, cognoscant quòd iniussu Romanos redargunt; quòd si noluerint, etiam cum Romanis totius Africae provinciales Episcopos deprehendant, & cum his etiam suos Orientales, qui consiliata majorum servantes, Episcopos, presbyteros, & diaconos vivere continerent omnino decernunt, nisi suorum de lege forte decretorum transgressores.*

In Libro constitutionum Iuliani Imperatoris ita decernitur capitulo vigeimo quarto. *« Oportet autem eum qui Episcopos sit, neque uxorem habere, neque concubinam, neque liberam, seu legibus incognitam. Et si quis contra hæc fecerit, & si quis factus est, & si quis eum fecit, Episcopatus expellatur honore. Videant nos Græcorum Imperatores, qui Romanos damnare nuptias calumniant, eo quòd non Episcopos, non presbyteros, non diaconos, uxores ducere concedunt, quo loco velint habere suas leges, si est, à suis majori-*

Ca. 1. ex
vident
fione.

See Concil
Africanis an.
444. Can. 37.

Verisimil
quomodo
lex illa ca
pimus No
vill. cond.
Coll. r. sic. c.
Nov. 6. cap.
Nov.

Cap. 7. 11.

Castro
Clericorum
legibus Ec
clesiasticis
scri.
Ca. 1. ex
verf. Diap
li. pag.

bus inlicitas. Ecce Juſtini Romanorum Imperator legibus decrevit eum qui Episcopuſ futurus ſit, neque uxorem habere, neque concubinam; vos autem e contrario conſtituitis, ut tam Episcopuſ quam Presbyteri matrimoniuſ iura fortiantur. Leges à majoribus veſtris conſtituæ, qui hoc fecerant, gratiis ſui præcipiunt honore privare; vos autem illos, qui non fecerant, culpatiſ nuptias condemnare, nec in veſtram eos vitam recipere communione. Apparet igitur tam Eccleſiaſticiſ legibus, quam veſtris ſanctiõibus vos repugnare; quapropter dupliciſ reatuſ vos culpaſ conſtringit, veluti tranſgreſſores tam divini & humaniſ iuriſ, quam Eccleſiaſticeſ conſtitutionuſ. » Presbyteriſ autem & diaconiſ, & alii in Cleroſ ſcriptiſ, non habentibus » uxoreſ ſecunduſm diviniſ regulas, interdiciamus » & nos muliereſ habere in ſuaſ domoſ, excepta » matre, & filiã, & ſore, & aliis perſoniſ que » omnem querelam eſſugunt. Si quis autem adverſus itam obſervationem mulierem in ſuaſ domoſ » habuerit, que poſſit ſuſpicionem inferre turpitudiniſ, & ille à Cleroſ ſuſ audire, quãd cum » tali muliere non debeat habitare, & uoluerit eam in ſuaſ domoſ repellere; vel accuſator emergente proſbituſ fuerit inhoneſtè cum tali muliere veritari; » tunc Episcopuſ ſecunduſm Eccleſiaſticiſ canoneſ » Cleroſ eum repellat, curæ civitateſ cujuſ Cleroſ » eſt tradendum. » Superius lex ſpecialiter ſuper Episcopuſ perſonaſ decreverat, licet pariter Presbyteroſum, Diaconoſumque perſonaſ comprehendere. Quod enim Episcopuſ non concedat, miniſtriſ conſequenter alteriſ, & myſteria Dominiſ corporiſ & ſanguiniſ contraſtantibus, pariter interdicitur. Quod ſi non illic ad liquiduſm de Presbyteroſum Diaconoſumque cauſã decernitur, peccatiſ ſanctõ dicitur omnem caliginem removere cogitaret, interdiciſ miniſteriũ non ſolum Presbyteriſ, & Diaconoſum, ſed etiam Subdiaconoſ, & aliiſ quibuſcumque in Cleroſ matrimoniuſ interdicitur, ut in ſuaſ domoſ præter matrem, & ear perſonaſ que ſuſpicionem turpitudiniſ careant, habitare nullo modo permittant; prævaricatoſ autem ſi convicti fuerint, Cleroſ depelli decernit, & ad ignominie pœnam taleſ curæ mancipandõ eſſe jubet officiuſ.

Non credimus quõd Eccleſiaſ Græcoruſm talia de Presbyteroſum conſueviſ ſentiant, qualiſ Conſtantinopolitanuſ principes ſenſim comprobantur. Abiit igitur ut adverſus Eccleſiaſticaſ conſuetudineſ venire præſument, & ea reprehendere conentur, que conſtat ab Eccleſiſ ſervata, & iure præſcripto caliditate. Quõd ſi poteſtateſ ſeculiſ ſuaſ præſumptioneſ talia redarguant, qualiſ prohibent & condemnant, & Eccleſiaſticaſ leges & humaniſ, mirum cur non animadvertant quõd eorum ſanctiõnem non ſolum Occidentaliſ Eccleſiaſ condemnant, verum etiam Orientaliſ non recipiat, niſi forte illiſ tyranniõis crudelitate ſarcinataſ impatiſ pars in Oriente ſuſceptura ſit; ſed terreſtre debet eorſ ſententiaſ Dominiſ dicantur. *Quiſ ſcandaluſ aperit nonnã de paſſiſiſ iſtiſ qui ſine creatuſ expectat ſi non ſuſpendatur mala ſpiciat in colloſ tuiſ, & demergatur in profunduſ maruſ.* Veſtrum ſuaſ ſtat ſententiaſ Salvatoruſ loquentiſ ad Petrum: *Tu eſ Petruſ, & ſuper hanc Petram adificabo Eccleſiam meam.*

Item in eodem libro: » Nulluſ Episcopuſ cum muliere præniſ habet; ſi autem probatuſ fuerit hoc non obſervare, Episcopatuſ honoreſ deſiciantur; quia ipſe ſe indignuſm Sacerdotioſ officioſ dicit. » Dicant igitur glorioſiſ princepeſ Græcoruſm quã præſumptioniſ ſuadiciſ fretiſ contraſ conſtitutaſ majoruſm, contraſ leges Eccleſiaſ, contraſ conſuetudinem hadenũ obſervatam venire non videntur, Romanõſ atque Latinoſ reprehendentẽſ, quõd

Episcopuſ, Presbyteriſ, Levitiſ, atque Subdiaconoſ, uxoreſ ducere non concedunt. Ecce enim imperialibuſ coarguuntur legibuſ, que cum pro Romanoſ atque Latinoſ ſanciant, eõſ qui contraſventiant proculdubioſ condemnant. In veteri teſtamento Tabernaculoſ, ſive Temploſ deſervienteſ Levitiſ, ſive Presbyteriſ, uxoriſ non appropinquabant, nec ſanctiſ vel ingreſſiſ vel contingere præſumebant, niſi ſanctificarentur; & voſ dicitis qualiſ Sacerdotẽſ, quibuſ officiuſ eſt corporiſ & ſanguiniſ Dominiſ myſterium quotidiè celebrare, nec à ſacraſ aliquando recedere, quod uxoreſ ducere debent, nec inter Laicoſ & ſacriſ altariſ Miniſtrõſ ullam differentiam conſtitere. Quõd ſi requiratur à vobuſ unde nata fuerit opinioſ talis, non aliam proculdubioſ monſtrare poteſtiſ authoritatem, quam imperitiõſ atque præſtantiam, de quibuſ levitatuſ nãciſ ſolet audire.

CAPUT VII.

Nunc ad illã veniam quõd obijcitur, quia penes Romanoſ baptizatoruſ fronteſ Presbyteriſ chriſmate non linunt. Quod obiectuſ, ſicut & reliquaſ, magiſ levitateſ quam rationeſ propoſituſ eſt; ſiquidem Eccleſiaſ ſic conſuetudinẽſ frequentẽſ illaſ proponunt, non aliam diviniſ legiſ authoritatem. Quamvis ut hoc fiat & apud Romanoſ, & apud Occidentaleſ omneſ, tam ex Evangelio, quam ex Apoſtoloruſ actiſ eſſe conſtat aſſumptum.

Conſtat namque Spirituſ ſanctiſ gratiam per unctõnem fronteſ ex chriſmate ab Episcopuſ donari, quod nulliſ præter Episcopuſ eſſe conſultuſ Evangelicaſ teſtatur authoritaſ. Reſurgens etenim Dominuſ, & diſcipuſ apparereſ, unctiſ lavit, & dixit eiſ: *Accipe Spirituſ ſanctuſ: quoniam remiſſiſ ſunt peccatiſ, remittentur eiſ; & quoruſ remiſſiſ ſunt, retentaſ ſunt.* Ergo ſi remiſſio peccatoruſ per Spirituſ ſanctuſ conturbatur, & hoc munuſ Apoſtoliſ ſpecialiter conſtat eſſe donatum iure poſter Episcopuſ hac gratiaſ ſervatur, quõſ in Eccleſiaſ conſtat Apoſtoloruſ ſacerdotiuſm, & miniſteriuſ ſortitoſ. Moyſiſ quoque legituſ in Exodoſ Aaron & filioſ ejuſ in ſacerdotiuſ miniſteriuſ chriſmate ſanctõ perunctiſ. Deinde Reges & Sacerdotẽſ alio ſanctõ perunctiſ in veteri Teſtamento per Pontificẽſ extulit; quõſ conſtat geſiſſe figuram veri Regiſ atque Pontificiſ Dominiſ noſtriſ Ieſuſ Chriſtiſ, cuiſ Palmituſ præconiſ, dicens: *Unctiſ te Deuſ, Dux iſtiſ oſiaſ laetaſ praſ conſiſtiſ tuiſ.*

Conſtat autem omnem Eccleſiaſ corpus eſſe Chriſtiſ, eremum, valeat Regiſ & Sacerdotiſ, unde omneſ Chriſtianiſ genuſ ſumõſ Sacerdotaleſ & Regaleſ; propter quod poſt lavacrum unguimur, ut Chriſtiſ nomineſ ſanctificemur, & non niſi per Pontificẽſ, à quibuſ Reges & Sacerdotẽſ ungebantur in lege. In Actuſ habet etiam Apoſtoloruſ: *Quia cum unctiſſent Apoſtoliſ qui erant Hieroſolymuſ, quõſ recepitſ Samaritaſ verbum Deiſ, miſiſerunt ad euſ Petrum & Iacubuſm. Quoſ cum veniſſent, oraverunt pro iſtiſ, ut acciperent Spirituſ ſanctuſm. Non dũm eorum in quõſquam illorumſ venerat, ſed baptizatiſ tantuſm erant in nomineſ Dominiſ Ieſuſ. Tuſe impoſuit manuſ ſuper illõſ, & acciperunt Spirituſ ſanctuſm.* Vide quã primũſ baptizatiſ fuerant iſiſ nomineſ ſanctiſ Trinitatiſ, quod eſt in nomineſ Dominiſ Ieſuſ; ſiquidem totuſ Trinitatuſ invocatioſ in nomineſ Dominiſ Ieſuſ continetur. Nec tamen adhuc acciperent Spirituſ ſanctuſm. Poſtea verõſ manuſ impoſuit manuſ ſuper eõſ Apoſtoliſ, acceperunt Spirituſ ſanctuſm. Quoſ formaſ ſervatur hodieque in Eccleſiaſ, ut baptizentur quõſdem fide-

Juſtinaſ, Noſ ſapra, Novell. 119, cap. 18.

Act. 18. 6.

Hiſt. 16. 18.

Hiſt. in ſec. episcopuſ cap.

Confirma-tioniſ Sacra-mentuſ à Presbyteriſ conſecti poſſe contendunt Graeci.

Hoſ reſtiſ Aſiatuſ.

Joan. 20. 22.

Exod. 30. 30.

2704. 49. 2.

Act. 8. 14. & 17.

lis per presbyteros, gratia verò Spiritus sancti per impositionem manuum tribuatur ab Episcopis: quod tunc fit, quando frontes baptizatorum chrismate sancto linuntur ab Episcopis.

Item in eisdem Actis: *Falsum est autem cum Apollis esset Corinthis, & Paulus peragrans superioribus partibus venisset Episcopum, & invenisset quosdam discipulos, dixit ad eos: Si Spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque si Spiritus sanctus est, nescimus. Ille vero ait: In quo ergo baptizati estis? qui dixerunt in Joannis baptisimo. Dixit autem Paulus: Joannis baptisimo baptisimo panitentia populum, dicens in eum qui venturus esset post ipsum non credentes, hoc est in Jesum. His auditis baptizati sunt in nomine Domini Jesu. Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit super eos Spiritus sanctus: & loquebantur lingua, & prophetebant. Et hic videt quia Paulus non baptizaverit eos, sed iussit baptizari. Baptizatis autem manus Paulus imposuit: & ita demum venit super eos Spiritus sanctus. Docemur igitur baptismi gratiam per presbyteros posse tribui, domum verò Spiritus sancti, quod tribuitur per manuum impositionem, quando frontes baptizatorum chrismate sancto linuntur, non nisi per Episcopos posse promereri.*

Et re verè inter Sacerdotes & Episcopos differentia non parva consistit. Sacerdotes namque, ceteri reliqui gradus Ecclesiastici, per Episcoporum ministerium consecratur: & Episcopi non à Sacerdotibus benedicuntur. Ipsi quoque sanctum chrisma sanctificant, & oleum consecrant: omnique gradus Ecclesiasticos illorum dispositione peragunt. Quod considerantes Ecclesiastici vni, statuerant, ut frontes baptizatorum non à Presbytero, sed ab Episcopo chrismate sancto linerentur. Sicut de sancto Salvatore in gestis Apostolicis legitur, ubi sic scriptum invenitur: «Hic constituit, ut chrisma ab Episcopo efficiatur; & privilegium esset Episcopis, ut baptizatos chrismate sancto consecrarent; propter hæreticam infirmationem.» Hinc etiam Innocentius Papa in suis Decretalibus hoc modo decernit. «De consignandis infantibus manibus est, non ab alio quam ab Episcopo fieri licere. Nam Presbyteri, licet sint Sacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent.» Hoc autem Pontificibus solis hæberi, ut vel consignent, vel Paracletum Spiritum sanctum effundant, non solum consuetudo Ecclesiastica demonstrat, verum illa lectio Actuum Apostolorum, quæ asserit Petram & Joannem esse directos, qui per baptismum tradunt Spiritum sanctum. Nam Presbyterus seu extrâ Episcopum, seu presente Episcopo cum baptizat, chrismate baptizatos ungerere licet, sed quod ab Episcopo fuerit consecratur; non tamen frontem eodem oleo signare, quod solus debetur Episcopo cum tradunt Spiritum Paracletum. Hinc omnes Occidentales Episcopi majorum sequentes institutionem sumere consueverunt, ut frontes baptizatorum chrismate linendi non presbyteris concedant, sed privilegium sibi referent: non autem ipsum chrisma (quod mentiuntur Græci) de fonte consecrat, sed ex succo balsami, vel olive liquore: quod fit non solum à Græcis, verum ab universis Christi Ecclesiis.

CAPUT VIII.

SED criminantur istud falsò, sicut & de agni consecratione; nec non quod argunt, Levitas Episcopos fieri, presbyteri gradu non prius

accepto; non repugnant quòd in cæteris sibi demum auctoritate fides, quandoquidem in istis tam evidentem mentemur: non venientes quod Spiritus sanctus loquitur: *Primum sanguinem & delictum abluantur Dominus. Et, Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Et in Salomone: Falsus testis non erit impudens.* Quòd autem redargunt Levitam Episcopum consecrari, cur non contra hæc dictum advertant, qui de Levitis subdò tonis faciant Episcopos, contra regulas Ecclesiasticas, & Imperialia decreta? Siquidem prohibet Apostolus neophytum Episcopum fieri. Iustinus quoque Imperator in Ecclesiasticis constitutionibus, ita decernit: Neque ex laico statim ad Episcopatum ascendere licet: neque Glicenitas honorem simul habuisse sufficit. Oportet autem eum qui Episcopus fit, neque uxorem habere, neque concubinas, neque liberos, neque nepotes sui legitimos, seu legibus incogitatos. Et si quis contra hæc fecerit, & is qui factus est, & is qui cum fecit, Episcopatus expellatur honore. Nec liceat pecunia datione Episcopum fieri. Esse autem oportet eum qui Episcopus fit vel Monachum, vel Clericum: ita tamen ut non minus sex mensibus appareat eum in clericali fuisse, &c. Videmus non solum Ecclesiasticis, verum etiam imperialibus observari constitutionibus, ut ex laico statim ad Episcopatus honorem aliqui assumantur, cum debeat prius in Ecclesia probari, & secundum Ecclesiasticam consuetudinem doceri; quatenus via rigè per gradum successerint ascendens, dignus invenitur summi culmini apicem obtinere. Verùm Græcorum Imperatores tam divina quam humana jura transgressentes, faciunt sibi de Levitis subdò tonis Episcopos, & eos qui nondum minimi gradibus honorem digni percipere facerant, formi culminis vertice sustollunt: & talis gerentes non venturum Christi Ecclesiam calumniant, falsà pro veris loquentes, pro nihilo ducentes quod Salvator ait in Evangelio: *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit eis sustentator mala æternæ colæ ejus. & demergitur in profundum maris.* Ut pena mortis in eos vindicet, & fluctibus perditionis abhorbeat, quos chæntas timori sancto non fecit esse subiectos.

Sed unde talis innata sit præsumptio, ut Romanam non verentur Ecclesiam sibi oppetere criminationibus? Nimirum inde, quod sui mensuram ignorantibus statibus, ambiunt sibi vindicare principatum, quem nec Christus eis, nec Apostolus, nec Ecclesiarum Magistris, nec ulla consuetudo contulit, sed illius imitatores effecti, qui dicebat in corde suo: *Ascendam super altitudinem nubium, & super sidera celsi exaltabo solum meum: ponam super altitudinem montium, & in lateribus Agnilius solum meum. Ego similes altissimi.* Quod enim isti Græcorum Principes aliud altitudine cordis sui dicunt, qui Ecclesie sibi principatum usurpant, & Apostolorum sublimitatem (quos Isaias Propheta nubes volantes appellat) sibi vindicant: cupientes solum sui dignitatis super altæ oculi componere, id est, omni Sanctorum curæ præferre, & Patriarcharum venerationem obsurgant; quatenus omni Ecclesie sibi subdò tonis Christi similes efficiantur: cum nulla majorum auctoritas hoc eis contulerit, nec Ecclesiastica jura concedant, verum nec humane leges adscribant? Quæ cuncta sibi vindicare velle potissimum comprobant, quòd Patriarcham Constantinopolitanum præponere Romano Pontifici gestant, & orbem Constantinopolitanæ Romæ præferre conantur, tamquam sui juris existat leges Ecclesiasticas immutatas, & Regnorum apicem disponente.

Ad. 12. l. 6. p.

Quæ differtio ab Episcopo.

Lib. Pontifici Daniæ Pape.

Epist. 4. cap. 3.

Pol. 1. 7. lib. 1. p. 17.

1. Tim. 3. 6.

Novella 6. cap. 1. sub. int.

Mat. 18. 6.

Pol. 4. 3. 14.

Romano Pontifici Patriarcham Constantinopol. præferre conantur imperatores

Psalm. 2. 9.

Mat. 16. 18.

Galat. 3. 8.

Ecclesia Romanensis dignitas omnes alias prece-

Socratus lib. 2. cap. 11. nec. sed alius versus exprimit.

Cap. 7. et haec Constantino Dyonysii Regi.

Meminisse tamen debuerant, Christum totius Ecclesie caput existeri, & ei Patrem per Prophetam dixisse: *Dabo tibi gentes hereditatem tuam; & possidem tuam terminis terra.* Ipsamque fore lapidem abdicium de monte sive montibus, qui congregati, & in pulverem redegerit diversita regna mundi. Ipsamque Petro dixisse: *Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam: & porta inferi non prevalens adversus eam.* Et tibi dabo claves Regni caelorum. Paulum quoque testificantem: *Qui operatus est Petro in Apollolam circumcissionis, operatus est & mihi inter gentes.* Quos ambos in Ecclesia principatum a Christo positos, & Romae dictos, cum Ecclesiastica veritas, tum ipsius passionis monstrat auctoritas. Illuc namque ambo principes sunt dicti, ubi principatus eminebat mundi: quatenus Romana civitas, sicut imperiali potentia totum sub imperat orbem, sic Religionis culmine, & Apollolam dignitate, totius mundi Regni praesideret. Et sicut voluit Salvator Hierosolymam nativitate sua, doctrina, miraculis, morte, sepultura, resurrectione, que reddere sustinuit, sic etiam delegit Romanam urbem Apollolorum Principum Gargoniae, sepulchro, memoria, doctrina, reddere gloriam: ut quoniam Christus Hierusalem caecitas in dextra Petra consistens, Rex & Dominus honoratur Angelorum & Sanctorum omnium famulatus; sic Petrus & Paulus Hierosolymam pergrinantis obtinent principatum, subditi sibi per totos orbis latitudinem Christi Ecclesie.

Hostia fore & antiquitas ipsa comprobat, & litterarum monumenta confirmant. Siquidem Socrates in historia Ecclesiastica scribens de Arianis, qui in Antiochia Syria synodum collegent ad subvertionem, atque destructam Nicaeni concilio, & condemnationem Athanasii; postquam commemoraverat Praefules, quorum auctoritate synodus collecta fuerat, subiungit: «Sed neque Julius interfuit maxime Romae Praeful, neque ei locus suum aliquem» designavit; cum utique regula Ecclesiastica jubeat «non operari praeter Lincenſem Romani Pontificis» Concilia celebrari. Exce fuit hic Graecus Historiographus, nec tamen Constantiopolim dicit tantum possidere auctoritate vetati Romani; testificans sine Romani Pontificis vel assensu vel iussione nulla posse Concilia celebrari.

In concilio Sardiensi tali modo sancitur: «Placet, ut si Episcopus accusatus fuerit, & omnes judicaverint congregati Episcopi regionis ipsius, & de gradu suo cum decesserit: si appellaverit qui de rebus videtur, & contigerit ad beatissimum Ecclesie Romanae Episcopum, & voluerit se audiri: si iustum putaverit, ut renovetur examen, scribere Episcopis dignetur Romanus Episcopus his qui in finitima & propinqua altera provincia sunt, ut ipsi diligenter omnia requirant, ut iuxta hanc veritatem omnia definiant. Quid si itaque rogat causam suam iterum audiri, deprecatione sua movent Episcopum Romanum, ut a latere suo Praebyteros mittat, erit in potestate ipsius quid velit & quid astitit. Et si decreverit mittendos esse qui praesentes cum Episcopis iudicent, ut habeant eorum auctoritatem personae illas a quo destinati sunt, erit in ejus arbitrio. Si vero existerit suspicere Episcopos provinciales, ut negotio terminum imponant, facit quod sapientissimo consilio suo judicaverit.» Hoc Concilium ab Orientalibus Episcopis in Asia provincia constitutum, taliter de Romani Pontificis dignitate decrevit sub Romano Imperatore Constantino Magno, qui civitatem Con-

stantinopolim aedificavit, voluitque Juniores Romanos vocari. Num de Constantiopolitano Patriarcha tale quid ab Episcopis legitur constitutum? Certamen omnibus Romani Pontificis auctoritatem super cunctas Ecclesias Christi praesertim, ut omnes Episcopi illum habeant Caput, & ad ejus iudicium pendeat quodvis in Ecclesiasticis negotiis disponatur; ut ex ejus arbitrio vel auctoritate constitutum, vel corrigatur erratum, vel sanciantur quodcumque fuerit innovandum.

Tellatur & hoc Eusebius Caesariensis Episcopus, qui in historia de Vita Silvestri sic ait: «Quarta die Imperator Constantinus privilegium Ecclesie Romanae Pontificis contulit, uti toto orbe Romano Sacerdotes ipsi hunc Caput habeant, ut iudicent Regem.» Quae res ex Concilio Romano approbatur: siquidem quoad Concilium vel quod in Oriente, vel quod in Africa gestum esse dignoscitur, vel Romano Pontificis vicarius semper habuit praesentes, vel ejus auctoritate litterarum, quae fuerunt de rebus firmitudinem acceperunt. Siquidem Concilium Nicaenum, omnibus Christi Ecclesie venerandum, Victorem & Vincentium Presbyteros urbis Romae, Romani Pontificis vicem agentes, in Episcoporum subscriptione primos posuit statim post Otium Episcopum civitatis Cordubensis provinciae Hispaniae, qui fuerat illic Romano Pontifice directus, quoniam ipse venire senectute prepediente non valuerit. Sic reliqua Concilia primo in loco semper habuerunt Romani Pontifices, vel eorum Legatos, tamquam Apollolorum vicarios. Et re vera omnes Orientales Ecclesie, simul & Occidentales, Romanae civitatis Praefulem semper quasi Caput Episcoporum venerari solent, & ad ejus sententiam respiciunt, & de rebus dubiis quocumque decrevit ejus iudicium sustinent, illiusque decreto parere. Quocumque Concilia ejus auctoritate roborata sunt, rata manent; quae vero damnantur, pro nihilo reputata ferunt, ut auctoritatem ullam habere possent.

Quae licet antiquorum monumentis Patrum vera esse que dicimus approbentur, minus tamen Romani Pontificis placet literis ostendere que loquimur. Nam etiam Flavianus Constantinopolitanus Episcopus, qui Eusebium Antiochianum Constantinopolitanum male de incarnatione Domini tractatum damnaverat, ipse quoque fuisse in synodo, que Ephesi collecta est, contra regulas Ecclesiasticas damnatus, Romanum hinc de throno Leonem Pontificem interpellasset, scripsit Theodosio Imperatori synodum retractandam, & ea que prave constituta fuerant emendanda. Quod cum sub Theodosio Imperatore fieri non potuit, morte praevente, sub Principibus Valentiniano & Marciano, qui Theodosio Patre successerant, actum est. Quorum litterae ad Leonem venerabilem Episcopum Romanae urbis missae, taliter habent: «Victores Valentinianus & Marcianus, gloriosi Triumphatores, semper Angusti, Leoni Reverendissimo Archiepiscopo gloriose civitatis Romae. Ad hoc maximum Imperium cunctis Dei providentia, & Senatus excellentissimi, & cunctarumque militum. Unde pro reverentia & Catholicae Religionis Christianorum fidei, cujus auctoritas veritatem nostrae potestatis confidimus gubernari, tuam sanctitatem principatum in Episcopatu digne fidei possidentem, licens literis in principio iustum credimus alloquendum, invitantes atque rogantes, ut pro firmitate & fidei nostrae imperii, aeternam divinitatem tuae sanctitatis deprecetur, ut & tale propositum & desiderium ha-

9 in Asia provincia] Nequaquam, sed in Hispania Romanorum Sardiniam, sive Sardiniam cum Sardinibus caesidit

« beamus, quatenus omni impio errore sublato per
« celebrandam synodum, Te cathore, maxima pax
« circa omnes Episcopos fidei catholice fiat. « Item
« in secunda, post satisfactionem & satisfactionis allo-
« quationem scribitur sic: « Superest, ut si placue-
« rit tue Beatitudini his partibus advenire, & syno-
« dam celebrare, hoc facere Religionis affectu di-
« gnetur; nostris utaque desideris vestra sanctitas fa-
« tusfaciat, & facta Religionis quæ omnium sunt, de-
« cernat. Si verò hoc onerosum est, ut tu ad his
« partes advenias, hoc ipsum nobis propriis tuis san-
« ctitas literis manifeste quatenus in omnem Orien-
« tem, & in ipsam Thraciam, & Illyricum, sicz
« vestra literæ dirigantur; ut ad quendam defini-
« tum locum omnes sanctissimi Episcopi debeant
« convenire; & quæ Christianorum religioni atque
« Catholice fidei profint, sicut sanctitas tua secun-
« dam Ecclesiasticas regulas definit, sua disposi-
« tione declarent. « His litteris Romanorum Impera-
« torum non ostenditur, quòd Patriarcha Constan-
« tinopolitanus Romano Pontifici prælatas habeatur;
« verum quòd Romanus Pontifex præcipuum obtineat
« Episcoporum, cujus arbitrio debeat colligi syno-
« dus, & quæ sunt tractanda per ejus dispositionem
« debeat ordinari.

« Testantur etiam literæ Valentiniani Imperatoris
« ad Theodosium Patrem Augustum, quæ dignitate
« atque honorem Romanus Pontifex super omnes
« Episcopos debeat obtinere; quæ ita se habere
« noscuntur: « Domino Theodosio, gloriosissimo,
« victori, ac triumphatori præcellentissimo Impera-
« tori & Patri, Valentinianus victor gloriosus, ac
« triumphator, semper Augustus & filius. Cum ve-
« nilim in urbem Romanam ob divinitatem placan-
« dam, sequenti die ad Basilicam Apostoli Petri pro-
« cessi, & illic post venerabilem noctem dei Apo-
« stoli, & à Romano Episcopo, & ab aliis cum eo
« ex diversis provinciis congregatis, rogatus sum
« scribere vestra mansuetudinis de fide, quæ cum sit
« conservata omnium fidelium animarum, dicitur
« perturbata; quom nos à nostris majoribus tradi-
« tam debemus cum omni competenti devotio-
« ne defendere, & dignitate proprie venerationis
« beato Apostolo Petro intemeratam nostris tempo-
« ribus conservare, quatenus Beatissimus Romanus
« civitatis Episcopus, cui præcipuum Sacerdotii
« super omnes antiquitas consulti, locum habeat &
« facultatem de fide & Sacerdotibus predicare, Do-
« mine sacratissime Pater, & Venerabilis Impera-
« tor: hæc enim gratis, secundum solemnitatem
« Conciliorum & Constantinopolitanus Episcopus
« tunc per libellos appellavit, propter contentio-
« nem quæ orta est de hæc. « Galla quoque Placidia,
« mater Augusti, literis eidem pro re hinc dirigens Au-
« gustino, inter cætera sic ait: « Non modicum detri-
« meum est ex his quæ gesta sunt; ut fides, quæ
« tunc temporibus regulariter custodita est à sacra-
« tissimo Patre nostro Constantino (qui primus im-
« pèro splendens Christianus) super turbata sit, ad
« arbitrium unius hominis, qui in synodo Ephesina
« civitatis odium & contentiones potius exercuisse
« narratur, mixtum presentis & metæ appetens
« Constantinopolitanæ civitatis Episcopum Flavio-
« nomum, in quod libellum ad Apostolicam sedem mi-
« serit per eos qui directi fuerant in concilium à Re-
« verendissimo Episcopo Romæ, qui secundum de-
« ditionis Naxii Concilii conducti sunt interesse,
« Domine sanctissime his, Venerabilis Imperator.
« Hac itaque gratis, tua manufacto tantis torbis
« resistens, venustate immaculatam Catholice fidei
« servari præcipit, & secundum formam & defini-
« tionem Apostolicæ sedis, quom etiam vos tam-

« quam præcellentem similiter veneramus, in statu
« licet docti illisio manente per omnia Flavianum, ad
« Concilii & Apostolicæ sedis iudicium transmittatis;
« in quâ primus ille, qui cælestes claves dignus fuit
« accipere, præcipuum Episcopatus ordinavit. De-
« cet itaque nos hoc maxime civitati, quæ Domina
« omnium est, in omnibus reverentiam conservare.
« Dignitatis autem hoc providete, ne quod præficus
« temporibus nostra generatio custodivit, sub nobis
« immutari videatur, & per præfens exemplum schi-
« smata generentur inter Episcopos, ac sanctas Eccle-
« sias. « Apperet igitur hæc Romanum Pontificem
« nunquam fuisse subiectum Patriarchæ Constantino-
« politano, quin potius tibi necessitas postulat, cum
« Apostolicam sedem expectat, & secundum ejus iu-
« dicium suam terminum habere causam populi scilicet
« quandoquidem sit Romana civitas omnibus imperii
« Romani civitatibus honorabilior, & Romanus Pon-
« tificis principatum obtineat Sacerdotii super omnes
« Episcopos; ut pote cum sit civitas hæc dominus omni-
« sium, & illi civitati quicquid præfuerit Episcopus,
« ex antiquitatis consuetudine princeps omnium ha-
« beatur Ecclesiarum.

« Hæc agitur auctoritate Leo venerabilis Romane
« civitatis Episcopus factus, scripsit Anatolio Episco-
« po Constantinopolitano, quom formam concilii
« tenere debuisset, damnando Nestorium, & Euty-
« chen, ita scribens: « Licet speram dilectionem au-
« tuam ad omne opus esse devocam, ut tamen ef-
« ficacior tas fieri possit industria, necessarium &
« commodum fuit, fratres meos Licentium Episco-
« pum & Basilium Presbyterum (ut pronuntius) «
« destinare, quibus tua dilectio societur, ne nihil
« in his quæ ad universalis Ecclesiæ statum perti-
« nent, aut dubitè agatur aut signetur: cum teiden-
« tibus vobis, quibus executionem nostre dispo-
« sitionis injunximus, ea possint agi contra com-
« moderatione; ut nec benevolentia parces, nec
« iustitiam negligantur; sed absque perlonarum ac-
« ceptione divinit in omnibus iudicium cogite-
« tur. « Et nonnullis interpositis: « Et quia Evan-
« gelica & Apostolica fides omnes expugnat erro-
« res, & ab uno latere Nestorium deiecit, ab alio
« Eutychem & participes ejus elidit, hæc regulam
« mententote servandam; ut quicquomque in illa sy-
« nodo, quæ nomen synodi nec habere poterit, nec
« metetur, & in quâ malevolentium suam Dialec-
« torum, induitrum autem Juvenalis ostendit, factis-
« factionis eorum pax fraterna præstetur: ... ita ut
« non dubis profectionibus Eutychem cum suo dog-
« mate, & cum consortibus suis, anathematis con-
« secratione condemnent. De his autem, qui in hæc
« causâ gravis peccaverunt, & ob hoc superiorem
« sibi locum in eadem infelici synodo vindicaverunt,
« ut humilium fratrum simplicitatem arrogantiam
« præjudicium aggravarent; si forte talipiant, &
« facti sui defensionem easantes in condemnationem
« propriam convertuntur erroris, bonum Gus-
« factus tibi accedat, quæ non refutanda videatur,
« sed maturioribus Apostolicæ sedis consiliis refer-
« vetur; ut ex examine omnibus atque perennis
« ipsis eorum agnitionibus, quom constitui debeat
« estimetor. Neque penis in Ecclesiâ, cui te Domi-
« nus voluit præsidere, conjugalium talium (ut ad
« te jam scriptum) nomen ad altare recurret;
« quom quid de eis constitui debeat, erram pro-
« cessus ostendat. « Et post pauca: « Annote ita-
« que, Fester carissime, ut quæ Ecclesiæ Detcon-
« gruant, fideliter & efficaciter cum his fratribus
« constantur, quos idoneos auctores elegimus, excu-
« quis. « Monitorio his litteris Romanum Pon-
« tificem præfisse Patriarchæ Constantinopolitano, cui

Leo 71-
per epist. 44.

fid. epist.
10.

fid. epist.
10.

Histor.
epist. 16. post
ant.

vices ſuas in ſynodo habendas committit : cuius de lingulis qualiter exequatur, præſcribit ; & quid ſuo iudicio referendum ſit, uſuſque ; quid verò ipſe determinare debeat, deſinit ; nec tamen ſolus poteſtatem habere iudicandi permittitur, verùm ſocius illis, qui fuerant ab Apoftolica ſede directi, ſuper determinandis negotiis adhibetur.

Scribe etiam ſdem beatus Leo Epicoſopus ſanctæ ſynodo Chalcedonenſi conſtituit, pro condemnandâ Ephelinâ ſynodo ſecundâ, in qua fuerat Patriarcha Conſtantinopolitanus venerabilis Flavianus non iuſtiſſe, ſed violentiâ condemnatus. Cuius iſta ſunt verba : ſolatione premiſſâ.

« Optaveram quidem, dilectiſſime, pro noſtra charitate Collegi, omnes Domini Sacerdotes in uſâ Catholicæ fidei devotione perſiſtere, nec quemquam gratiâ aut formidinis ſecularium Sacerdotum depravari, aut à viâ veritatis abſcedere. Sed quia multa ſepe que penitentiam poſſunt generare, proveniunt, & ſuperat culpas delinquentiam miſericordia Dei, atque ideo ſuſpendit ultio, ut poſſit locus habere correptioni ; amplectendum eſt clementiſſimi Principis plenam religionem conſtitui, quo ſanctam fraternitatem veſtram ad deſtruendâ inſidiam diaboli, & ad reformandam Eccleſiaſticam pacem maluit convenire, beatiſſimi Apoftoli Petri ſolâ jure & honore ſervato, adeo ut nos quoque ad hoc ut ſuis literis invitaret, ut venerabili ſynodo noſtram ſententiam præberemus : quod quidem nec neceſſitas temporis, nec ulla poterat conſuetudo permittere : tamen in his fratribus, hoc eſt, Paſcaſio & Lucentio Epicoſpis, Bonifacio & Baſilio Presbyteris, qui ab Apoftolica ſede directi ſunt, me ſynodo veſtra ſacerdotis æſtimet præſidere, nec ſeſumam à vobis præſentiam meam, qui nunc in vicariis meis adſum, etiam dudum in fidei Catholicæ prædicatione non deſum. » Et poſt alia : « Quia verò non ignoramus, per pravâ emulacionem multarum Eccleſiarum ſtatim fuſſe turbatos, plurimoque fratres, quia hæreſim non receperant, ſolibus ſuis pulſos, & in exilium deportatos, atque in locam ſuperflitam alios miſtutos ; his primitus vulneribus adhærent prædicatione juſtiſſe ; nec quicumque ita carere poterat, ut altee utatur alienis : cum ſi, ut cupimus, etiam omnes reliquunt, nemini quidem honore perire debeat, ſed illis qui pro hâc laboraverunt, cum omni privilegio oporteat eis proprium reformari. Proinde autem Ephelinâ ſynodo, cui ſanctæ memoræ Cyrillus Epicoſopus tunc præſedit, contra Neſtorium ſpeculiter ſtatuta permanent : ne tunc damnata impicitas demum ſibi in aliquo blandatur, quâ Eutycheſis juſſâ execratione percellitur. Puritas enim fidei atque doctrina, quam eodem, quo ſancti Patres noſtri, ſpiritu prædicamus, & Neſtorianam & Eutycheſiam cum ſuis Authoribus condemnamus præter & perſequitur præviam. »

Adventum certe Romanæ ſedis Pontificem nec ſuſcipi, nec conferri, ſed præſcribi Conſtantinopolitanæ Patriarchæ ; quandoquidem Chalcedonenſem ſynodum videramus ejus permiſſione fuſſe collectam ; cuique præſidere maluit per ſuos Legatos : coque etiam ſtatim dedit propriis literis quid de ſecundâ ſynodo Epicoſi collectâ fuerit ſtatuum : quod quoque de his qui fuerant in eâ propter fidei veritatem ſolibus propriis expulſi, & in exilium deportati ; nec non & ex his qui minus atque terroribus compulſi contra fidem iudicium proculerunt, atque conſiderant, ſi reverſi ab errore malent, & veritatem fidei proſequeri : ſynodum quoque primam Ephelinâ per beatum Cyrillum Alexandri-

nam Epicoſopum factam ſtatuit omnibus modis ſervandam, condemnans tam Neſtorium quàm Eutycheſem de Incarnatione Domini noſtri Jeſu Chriſti præveſtantes. Quibus omnibus evidenter inſinuat, non ſolum Conſtantinopolitanam, verùm etiam Orientalibus Epicoſis Romanam Pontificem honore prælatam, veluti qui cunctotum ſollicitudinem plenam habere debeat Epicoſoporum, & cui ſpeculiter incumbat pro cunctis Eccleſiis pervigil ſollicitudo.

Ut autem evidentiſſe appareat quanto Romanus Epicoſopus honore præcelat ſuprà cunctos qui per Orientem habentur Epicoſos, ex epistoſa beati Leonis Epicoſi urbis Romæ, Anaſtaſio Epicoſo Theſſalonicensi directâ, placuit ostendere ; cui ſollicitudine præmiſſâ licet loquatur : « Quanta fraternitati tuæ à beatiſſimi Petri Apoftoli auctoritate commiſſa ſint, & qualis etiam noſti tibi favore ſint credita, à vera ratione perſpiceres, & juſto examine ponderares, multum poſſemus de injuncta tibi ſollicitudine devotaſe gaudere : quoniam ſicut præſertim mei præceſſionibus tuis, ita ego dilectioni tuæ priorum ſequatur exemplum, vices mei moderamine delegavi ; ut curam quam univerſis Eccleſiis principaliter ex divina inſtitutione debemus, unitor noſtra manuſcriptis effectus adjuvares, & longinquus à nobis Provincias præſentiam quodammodo noſtra viſitationis impenderes. Si quidem continentem oportunoque poſſeſtu promptum tibi eſſet agnoſcere, quid in quibuslibet rebus vel tuo ſtudio componeres, vel noſtro iudicio refereres. Nam cum majores negotia & difficiliore cauſam exiſtus liberum tibi eſſet ſub noſtra contentie eſtimatione ſuſpendere, nec ratio tibi nec neceſſitas ſit, in id quod menſuram tuæ excederet, devandis à abundantiam apud te monitorum ſcripta noſtorum, quibus te de omnium actionum temperantia frequenter inſtruximus ; ut commendatas tibi Chriſti Eccleſias per exhortationem caritatis ad ſalubritatem obedientie prævocares. » Et poſt alia ſuſtinnimè redactionibus conqueſta, iterum inſert : « Et dum dominari magis quàm conſidere ſubditis quaerant, placet honor, inſit ſuperbis, & quod provium eſt ad concordiam, tendit ad notam. Quod ut accedat habeamus tibi dicere, non de parvo animi dolore procedit : metipſum enim quodammodo trahi in culpam ſento, cum te à traditis tibi regulis immodicè diſcedere cognoſco. Qui ſi tunc exultationis parum diligens eras, nec ſaltem fame parcere debuisti, ne qua tuo tantum facta ſunt animo, noſtro viderentur facta iudicio. Releget fraternitas tua pognas noſtras, omniaque ad tuos miſſa majores Apoloſice ſedis præſulium ſcripta decurrit, & vel à me, vel à præceſſoribus meis inveniet ordinatum, quod à te cognovimus eſſe præſumptum. Venit namque ad nos cum Epicoſis Provincie ſue frater noſter Atticus, veteris Epiſi Metrophanis Antiochæ, & de indigniſſimâ ſiſtitione quam perſulit, lacrymabili actione conqueſtus eſt coram aſſanctibus Diaconibus tuis, qui querulis ſcribibus ejus nihil contra referendo, ea que nobis ingerebantur fide non carere monſtrabant. Legebatur quod in litteris tuis, quæ ſidem ad me Diaconum tuæ detulerant, quod frater Atticus Theſſaloniam veniſſet. »

Et poſt alia : « Unde deprecationibus ſupradictæ verba epistoſe tuæ teſtimonium præberant, & per hoc, quod non eſt tacitum, nodatum eſt illud, quod ſilentio fuerat adoperatum : adtam ſollicitè Mlyrici prædicaram, & ſublimiſſimam inter mundanos apices poſtulationem in exultationem inſonans »

Leonis Papæ
epiſt. 84.

ibidem

ibidem

114. ep. ſt.

40.

Antistitis incitatum, ut missa executione terribili, que omnia sibi officia publica ad effectum præceptionis adjuungeret, à sacris Ecclesiæ adytis, nullo vel falso insinualatis crimine extraheretur Sacerdos, cui non ob molestiam ægritudinis, non ob levitatem hyemis darontur induas, sed iter asperum & periculum plenum per invias nives agere cogeretur. Quod tanti laboris, tantique discriminis fuit, ut ex his qui Episcopum comitati sunt quidam defecisse dicuntur. Multum stupeo, Frater carissime, sed & plurimum doleo, quod in eum (de quo nihil amplius indicaveras, quam quoddam evocatus adesse diceret, & executionem infirmitatis obderet) tam atrociter & tam vehementer poteris commoveri; præsertim cum si tale aliquid mereretur, expectandum tibi fuerat quid ad tua consilia rescriberem. Sed ut video bene de meis moribus æstimasti, & quam civiliter pro conservandâ Sacerdotum concordia responsum esse verissimè prævidisti, & ideo motus tuos eaque sine dilatione properasti, ne cum moderatissimi nostræ aliquid dispositionis scripta summisses, faciendū quod factum est sciant non haberes. An forte aliquid tibi facinus fratris innotuerat, & Metropolitanum Episcopum novi apud te criminis pondus urgebat? At hoc qualem alienum ab illo esse, etiam tu nihil ei obijcendo confirmas; sed etiam si quid grave intolerandumque committeret, nostra erat expectanda censura; ut nihil prius ipse decerneret, quam quid nobis placeret, agnosceret. Vices enim nostras ita tue credidimus charitati, ut in partem sis vocatus sollicitudinis, non in persequendum potestatis. Unde sicut multum nos ea que à te præ sunt curata, lætificant, ita neminem ea que perperam sunt gesta, contristant. Et necesse est, post multarum experimenta consensum sollicitis prospicere, & diligentius præcavere; quatenus per Spiritum charitatis & pacis omnis materia scandalorum de Ecclesiæ Domini, quas tibi commendavimus, auferatur, præsertim quidem in illis Provinciis Episcopatus tui subiectione, sed & imputato totius usurpationis excessu. Igitur secundum Sanctorum Patrum canones, Spiritu Dei conditos, & totius mundi reverentia consecratos, Metropolitanos singulorum Provinciarum Episcopos, quibus ex delegatione nostrâ fraternitatis tue cura præteritur, jus tradere sibi antiquioris dignitatis intereratam habere decernimus; ita ut à regulis præstantis, nullâ aut negligentia, aut presumptione divedant. & cætera que statuit Theodosianus Episcopo in Ecclesiasticis negotiis conservanda.

Quibus videmus nequaquam Constantinopolitanum Episcopum Ecclesiæ Christi, nisi tantum saxe Dicoecor, esse prælatum, sed Romano Pontifici hujus sollicitudinis curam antiquitus esse commissam, ad quem omnes Ecclesiæ Christi respiciunt; & cujus sit officii de singulis Ecclesiasticis rationibus deponere, eamque tenere singulas Provincias Ecclesiasticarum castellarum formam, quem Pontifex Romanus vel consecraverit, vel concesserit, quod approbat Pontificis decreta Romanorum, omnibus Christi Ecclesiis tam per Orientem quam per Occidentem positis directæ, que veluti leges Ecclesiasticarum negotiorum & obviarentur ab omnibus & suspiciantur Ecclesiis. Quis autem ferat ut Constantinopolitanus Patriarcha cunctis Christi præferatur Ecclesiis, quod nec antiquitas ei consulti, nec illa decreta majorum consentunt, nec ratio habetur vel Ecclesiasticæ vel humane jure firmatum; nisi forte putant Græcorum Imperatores moderni, non illi Romanoque, quorum impe-

fium totius orbis Provincias disponebat, hoc sibi licere, quod illis non licuit; & Ecclesiam Romanam, quam illi tamquam matrem venerati fuor, pro libito suo disponere, & auctoritatem quam beato Petro tam Christus, quam omnis Ecclesiæ, totiusque mundi principatus contulit, immutare posse; quandoquidem civitatem Romanam, que cunctarum Principatum Ecclesiarum obtinet, ab imperio suo valde remotam, & omnem Occidentem sibi sublatam, Africamque, & Orientem penè cunctam, præter paucissimas Europæ, Asiæque Provincias, & paucarum ambitus insularum.

Quam autem reverentiam Constantinopolitanus Pontifex obtinere debeat, non suo merito, sed quia secunda vocata sit Roma, testatur Justinianus pragmaticum Imperatoris, quod ita fertur: « Papa Romanus prior omnibus Episcopis & Patriarchis sedeat, & post illum Constantinopolitanus civitatis Archiepiscopus. » Non hic præfertur neque conferatur Papa Romano, sed supponitur Patriarcha Constantinopolitanus. Considerandum quoque, quod honor solus illi contribuitur, potestatis autem culmen nullatenus confertur. Item in historiarum oraculis sic scribitur: « Tunc etiam regulam prætulere, (namque Episcopi qui Nestoriani Constantinopoli constituerant ut elicit Episcopi), ut Constantinopolitanus Episcopus haberet honoris privilegia post Pontificem Romanum, eo quod sit nova Roma. » Sed neque potestatis hic privilegia donantur illi, que Pontifici manere Romano comprobatur. Unde igitur auctoritatem Græcorum Principes accipiunt, ut Constantinopolitanum Episcopum omnibus Ecclesiis præferat? Antiquitas eis nulla suffragatur, synodorum decreta nulla, Imperatorum pragmatica nulla, que licet etiam aliqua monstrarentur, auctoritatis pondus obtinere nequirent sine Romani Pontificis assensu: neque tanta manet antiquitate tribuente potestatis jus, ut sine permissionis illius auctoritate nec Constantinopoli, nec ulla civitas Orientalis vel Occidentalis obtinere privilegia valeat potestatis, nisi que factant à Romano Pontifice vel concessa vel roborata: ipsi verò maneat potestatis atque sollicitudinis omnium Ecclesiarum, concedendi, vel disponendi quæcumque Ecclesiasticæ utilitatibus secundum Ecclesiasticas regulas probata fuerint deservire. Quod multis approbatur scripturarum monumentis, per universas Ecclesias à Romano Pontifice destinatis.

Unde Acacius Episcopus Constantinopolitanus ad Simplicium Episcopum urbis Romæ scribens, sic ait: « Domino sancto Patri Archiepiscopo Simplicio Acacius. Sollicitudinem omnium Ecclesiarum secundum Apostolorum circumferentes, nos indefinenter hortamini, quamvis sponte vigilantibus & præcurrentibus; sed vos divino zelo sollicitudo demonstratis, statum Alexandrinæ Ecclesiæ certius requirentes, ut pro patris caonibus susceptis laborem, passimo stillantes sudore pro his, sicut semper est approbatum, & reliqua. Cognovimus quoddam Acacium Pontifex Constantinopolitanus Romanum Pontificem testatur omnium Ecclesiarum secundum Apostolorum sollicitudinem circumferentem, & hæc ei semper adesse ex antiquitate superpositam: quod dicit, sibi nullo modo contribuere omnium Ecclesiarum procreationem: novit enim hoc à suo longe remotam officio, nec usurpare sibi præsumit, à quo se prævalde non ignorat. Cui Acacius, cum contra regulas Ecclesiasticas deprehensus fuisset episcopus, quod sibi nulla ratio posita facere concessisset, Felix Episcopus Ecclesiæ sanctæ Catholice urbis Romæ, sic scribit: « Multarum transgressionum reperiis ob-

Novel. 91. cap. 4.

Lib. 4. cap. 4.

Inser. Concilia post episc. 3. Sumptici.

Epist. 4. inf.

« noxiis, & in venerabilis concilii Nicæni contra-
 « mellâ sepe veritas, alienarum tibi Provinciarum
 « iura temerè vindicasti. Hæreticos & perverso-
 « res, atque ab hæreticis ordinatos, & quos ipse
 « damnaveras, atque ab Apostolicâ Sede petuldam-
 « nari, non modo communium tue recipendos pu-
 « talli verùm etiam Ecclesiis aliis, quod nec de Ca-
 « tholicis fieri poterat, præsidere fecisti, atque hono-
 « ribus, quod non mererantur, auxisti. » Et cum
 « multa de transgressionibus illius serpsisset, in con-
 « clusione sic exiit: « Habe ergo cum his quos li-
 « benter amplecteris, portacionem, & sententiâ præ-
 « senti, quam per tux tibi duximus Ecclesiæ De-
 « fensores, sacerdotali honore, & communiooe
 « Catholicâ, nec non etiam à fidelium numero se-
 « gregatus, sublatam tibi nomen & munus ministræ-
 « ri in Sacerdotali agnosce, Spiritus sancti iudicio, &
 « Apostolicâ per nos auctoritate damnatus, nec jam
 « anathematis vinealis exuendus. » Num modo con-

vincitur Romanus Pontifex Patriarchæ Constanti-
 nopolitano subiectus, per quem de suis transgressio-
 nibus non leviter redarguitur, & anathematis sen-
 tentiâ condemnatur? Immensum fiet in cunctis con-
 gresserimus, quibus Romanus Pontifex approbatur
 Constantinopolitano Pontifici fore prelatas. Sed suffi-
 ciant que posita sunt, quibus evidenter ostensum
 est, Constantinopolitanum Patriarcham Ecclesiæ
 Christi nullatenus omnibus præferendum, sed sui
 mensurâ honoris esse debere contentum; ne contra
 Nicæni concilii decreta factos, honora propriâ dam-
 na sustineat.

Egimus velut potuimus respondentes ad ea que
 nobis scripta misisti. Que si placuerint, Deo gra-
 tias agimus: sin verò displicerint, velut correctio-
 nis censuram præstolamur.

Explicit liber quartus.

M O N I T U M.

LIBER HIC ÆNEÆ PARISIENSIS EPISCOPI ADVERSUS GRÆCOS,
 à Bibliothecâ Thauricâ jam ab ætate plus minùs, duodecim erexit. In eo multa cum Græcorum,
 tum Latinorum Patrum testimonia adducit Æneas. Græcorum testimonia propter antiquam illorum
 interpretationem reliqua sæcula in Latinorum verâ, cum & præterea ejus & frequentiora, ne
 scidum parente Lectori, sæpiù expungit; servatis tamen prioribus & posterioribus verbis, remissive
 ad edita citatorum Patrum Opera Lectore. Utroque, partim ad excusos Antiquorum libros,
 partim ad Mss. contulit, adnotatis lectionibus variis, & nonnullis observatis que in editionibus
 non existant.

CAROLI Calvi Imperatoris temporibus inter Gallie Præsules pietate ac eruditione conspicuus
 vixit Æneas; cuiusque suavis laudibus effert Lupus Abbas Ferrariensis episcopus 98. nomine Cleri
 Parisiensis scriptâ ad Gerulionem Archiepisc. Seno Æneam cujus præconia præmiliimus, con-
 corditer omnes eligimus, Æneam patrem, Æneam Pontificem habere optamus. Quamvis
 enim tanta prudentiâ ac probitate præcellentissimus Rex nosse possit, ut solum ejus
 iudicium de viro memorato posset sufficere: tamen conditionis humanæ non nesci, futuro-
 rumque curiosi, alicorum nos ipsi propositum ac mores longè priùs inspeximus, & inter
 graves probabileque personas & sanctitate ferventes, hunc quem Antistitem habere cu-
 pimus quotquot eum nosse potuimus, ut non palam est, abique errore annumeravimus,
 &c. Et in rescripto Poveniensis Metropolitanæ & Coepiscoporum provincia Senonensis ad Clerum
 Parisiensem, Lupi episc. 99. Quis leviter tetigit palatum, cui labor Æneæ non innotuit, &
 fervor in divinis rebus non apparuit? Quamobrem electionem in eo factam Deo propitio
 libenter sequimur, ut eum profuturum populo ejus, ad dignitatem pontificatûs promo-
 vendum concorditer decernamus. Sit igitur vobis pastor, qui pro suis ad Deum meritis bene
 complacuit, & sequentes ejus veracem doctrinam, & sancta opera imitantes, ad cælestis
 regni pascua propterea felices. Episcopi etiam qui Cæsariensi Synodo adfuerunt, in epistola ad
 Ludovicum Regem Germaniæ, Æneam Episcopum honorabilem appellant.

Unam ejusdem Æneæ epistolam, & aliam epistolæ fragmentum reperies in tom. 2. Concil.
 Gallia pag. 670.

Schisma Græcorum contra quos Æneas scripsit librum hunc, quandoquidem memoravit multi
 sive antiquiores, ut Niclaus Papa I. in epist. ad Gallicæ Episcopos, Ratomensis Cæteriensis que
 libros IV. tempore contra Græcorum opposita, Fruard. in hist. Eccles. Remensis lib. 1. cap. 17
 sive recentiores, ut Baronus in Annal. Eccles. &c. Nos etiam in prævâ mentione ad Ra-
 tramnum multa hic repetenda de eo non diximus.

Advertas parè Lector librum Isidori Hispalensis de Ordine Creaturarum quem in hoc Spi-
 ritu edimus, ab Æneâ citatum cap. 94. (tametsi quotquot hætenus legerim, hujus non mem-
 verim) hæc peperam me Isidoro tribuisse licet solo doctum scripti codicis titulo: vetus enim est &
 grævis auctor Æneas, cui fidem adhibendam puto.

Hæc Acheris, quem hæc parè in locis sefellit librarius suus; non cum eum ipsum codicem
 quo usus erat, consulasse deinde Baluzæ V. C. mirum quod eum lectionem que textum infre-

ditur

derat, falsam & ob amonenti consiliam esse deprehendit. Id etiam in priori editione vitium erat, quod in eâ capitulorum elenchus desiderabatur; quo si Acherius usus fuisset, citulis plurimis in locis resitisset. Nos elenchum eâ curauimus, & textum quantum potuimus diligentia expurgauimus, cuius diligentie nostrae specimina cum initio operis præbere libuisset, singula deinde annotare minus necessarium visum est.

Æ N E Æ
P A R I S I E N S I S E P I S C O P I,
L I B E R A D V E R S U S G R Æ C O S.

CAPITULA SEQUENTIS LIBELLI DE PROPOSITIS QUÆSTIONIBUS.

- CAP. I.** *S* Anulus Athenensis in libro de unitate sanctæ & indiuiduæ Trinitatis dicit: quid in Patre sit Filius & Spiritus sanctus, & quia Spiritus sanctus à Deo Patre procedat; ubi nequaquam excluditur Filii nomen.
- CAP. II.** *I*tem sanctus Athanasius in libro de unitate Trinitatis, quod Spiritus sanctus unusquisque sit in Patre & Filio sic dicit.
- CAP. III.** *I*tem idem in eodem libro, quod Spiritus sanctus nec Pater sit nec Filius, sed de natura unita existens, procedat de Deo Patre, & accipiat de Dei Filio.
- CAP. IV.** *I*tem idem in libro secundo de propriis personis & de unitate nominis diuinitatis, quod Spiritus sanctus sicut mittitur à Patre, nem mittatur & à Filio.
- CAP. V.** *I*tem idem in eodem libro, quod Spiritus sanctus mittatur à Patre simul & à Filio.
- CAP. VI.** *I*tem idem in eodem libro, quod Spiritus sanctus mittatur à Patre simul mittatur & à Filio sic proclamat.
- CAP. VII.** *I*tem idem in eodem libro, de communi missione Spiritus sancti à Patre & Filio nascitur.
- CAP. VIII.** *I*tem idem idem in præfati libro, quod Spiritus sanctus à Deo Patre mittatur simul & à Dei Filio, & quod unita potestas in eis sit, ita inquit.
- CAP. IX.** *I*tem idem in eodem libro, unitam naturam unitatem ostendens mittitur & missi Filii sic dicit.
- CAP. X.** *I*tem idem idem in libro quem fecit contra oblectantes consilium Poetamius Urbis ita protestatur.
- CAP. XI.** *I*tem idem in libro V. de unitate & sempiternâ substantiâ Trinitatis, quod Spiritus sanctus à Patre & Filio procedat.
- CAP. XII.** *I*tem idem in eodem libro, de sancto Spiritu quod in Patre & Filio consistat.
- CAP. XIII.** *I*tem idem in libro VI. de beatitudine filii, quod Spiritus sanctus in uirtute presentia Patris & Filii unanimitate consistat.
- CAP. XIV.** *I*tem idem in libro VII. de professione regula catholica, de sancto Spiritu sic commemorat, exemplum ponens de psalmographo.
- CAP. XV.** *I*tem idem in libro VIII. de fide unitate, quod Spiritus sanctus à Patre & Filio quasi una procedat flamma, egregiè pauca uerba ita concludit.
- CAP. XVI.** *I*tem idem idem in libro VIII. de Trinitate & de Spiritu sancto sic dicit.
- CAP. XVII.** *I*tem idem in eodem libro quod Spiritus sanctus sit Spiritus Domini Iesu ita inquit.
- CAP. XVIII.** *I*tem in eodem libro quod Spiritus sanctus suspiratio sit Patris & Filii, insuper & Filius sit fons Spiritus sancti, quocirca comprehenditur procedere & à Filio.
- CAP. XIX.** *I*tem idem in fide catholica, quod Spiritus sanctus à Patre procedat & Filio.
- CAP. XX.** *A*mbrosius Mediolanensis Episcopus in libro primo, quem scripsit ad Gratianum Imperatorem, quod Spiritus sanctus cum à Patre & Filio procedat, non transeat de loco ad locum, ita tractat.
- CAP. XXI.** *I*tem idem idem in secundo libro, quod Spiritus sanctus sicut mittitur à Patre, ita mittitur & à Filio & Filii ipse mittitur à Spiritu.
- CAP. XXII.** *I*tem idem in libro III. quod Spiritus sanctus à Patre sit missus & Filio, ubi missio processio intelligitur.
- CAP. XXIII.** *I*tem idem idem in eodem libro, quod fluuius de sede Dei & Agni procedens Spiritus sanctus sit, ubi intelligitur ejus à Patre & Filio processio.
- CAP. XXIV.** *C*yrillus, quod Spiritus sanctus à Patre procedat & Filio, in epistola ad Nestorium sic dicit.
- CAP. XXV.** *I*tem idem in dialogo cum Theodoro in respectu hystoria Cyriani Episcopo habito, quod Spiritus sanctus à Patre procedat & à Filio non sit alius, sic protestatur.
- CAP. XXVI.** *H*olarus Poldawensis Episcopus de missione Spiritus sancti à Filio, in libro quem scripsit in Germanicum, Gallum Belgicam, Belgicam, Lugdunensem, Neopopolitanam, Telesam, & Britannicam sic dicit.
- CAP. XXVII.** *I*tem idem in eodem libro.
- CAP. XXVIII.** *I*tem sanctus Holarus, quod unum sit Spiritus sanctus à Patre procedat & à Filio accipere sive mitti, in libro citato de sanctâ Trinitate ita refert.
- CAP. XXIX.** *H*ieronymus in libro Didymi, quem de Græco in Latinum transiit, quod Spiritus sanctus à Patre egrediantur & à Filio mittantur, non secundum angelorum, prophetarum, & apostolorum ministerium, sed ne à sapientia Dei Spiritum Dei mitti deest, sic dicit, ex quo consistitur & à Filio idem, sicut & à Patre procedit.
- CAP. XXX.** *I*tem idem in eodem libro post pauca.
- CAP. XXXI.** *I*tem idem in eodem opere post pauca.
- CAP. XXXII.** *I*tem idem in eodem opere post pauca.

- CAP. XXXIII. Item idem in eodem opere post paucos.
- CAP. XXXIV. Item idem in eodem opere post paucos.
- CAP. XXXV. Sanctus Augustinus in Homiliâ super Johannem.
- CAP. XXXVI. Item sanctus Augustinus in libro XIII. de civitate Dei, quod Spiritus sanctus Patris sit & Unigeniti, & unus ambrosium. Quod cum ita sit, non est dubium Spiritum sanctum procedere ab utroque.
- CAP. XXXVII. Item idem in libro primo de trinitate qua Deus est, quod Spiritus sanctus & Patris & Filii sit, & Patris & Filio coequalis, consubstantialis, & coeternus, sic docet.
- CAP. XXXVIII. Item idem in eodem libro, quod Spiritus sanctus inseparabiliter Patris & Filii sit. Quod cum ita sit, magna dementia est aliam a Patre & Filio procedere non praeseri.
- CAP. XXXIX. Item idem in libro tertio de Trinitate, quod Spiritus sanctus à Patre & Filio sit missus.
- CAP. XL. Item idem in libro IV. ejusdem operis aperte docet quod Spiritus sanctus procedat à Filio sicut & à Patre.
- CAP. XLI. Item idem in libro VI. de trinitate, quod Spiritus sanctus sit Filii Patrisque suavitatis. Unde qui negat eum ab utroque, configuratur esse neque suavitatem à Patre Filioque procedere.
- CAP. XLII. Item idem in libro XI. de sanctâ Trinitate, quod Spiritus sanctus procedat à Patre & Filio.
- CAP. XLIII. Item idem in eodem libro.
- CAP. XLIV. Item idem in eodem libro.
- CAP. XLV. Item sanctus Augustinus, quod Spiritus sanctus sit à Patre & Filio, sic dicit in libro quem scripsit contra quosque hereses, ad est, Paganos, Judæos, Manichæos, Sabellianos, & Arianos.
- CAP. XLVI. Item Augustinus in disputatione quam habuit contra Possessionem Concilii Arianorum, praesente Laurentio iudice elicit ab utroque partibus.
- CAP. XLVII. Item sanctus Augustinus, quod Spiritus sanctus procedat à Patre & Filio, in libro secundo quem scripsit contra Maximianum hereticum sic ait.
- CAP. XLVIII. Item idem in eodem libro.
- CAP. XLIX. Item sanctus Augustinus in libro de Incarnatione Domini.
- CAP. L. Item sanctus Augustinus in libro Expositionis fides ad Petrum.
- CAP. LI. Item idem in eodem opere post paucos.
- CAP. LII. Item idem in eodem opere.
- CAP. LIII. Item idem in ipso opere post paucos.
- CAP. LIV. Hieronymus Papa Romana Ecclesia, quod Spiritus sanctus à Patre & Filio procedat, sic dicit in epistola quam misit ad Iulianum Imperatorem misit adversus Nestorium & Eutyrius blasphemias.
- CAP. LV. Leo Papa Romana Ecclesia, quod Spiritus sanctus à Patre Filioque procedat, sic dicit in epistola quam misit ad Turibium Alabancensem Episcopum.
- CAP. LVI. Gregorius Papa Romana Ecclesia, quod Spiritus sanctus à Patre Filioque procedat, in Homiliâ XXVI. sic dicit.
- CAP. LVII. Item idem in libro moralium secundum.
- CAP. LVIII. Item idem in eodem libro post paucos.
- CAP. LIX. Item idem in libro V. quod Spiritus sanctus de Patre procedat & de eo quod est Filii accipiat, ubi intelligitur & ab eo procedere.
- CAP. LX. Fulgentius, quod filius Pater generatus Filium, filius Filius à Patre generus sit, filius Spiritus sanctus à Patre Filioque procedat, in libro tertio quem scripsit contra Fabianum sic dicit.
- CAP. LXI. Item idem in libro V. contra eundem Fabianum.
- CAP. LXII. Item idem in libro VII. ejusdem operis.
- CAP. LXIII. Item idem in eodem libro.
- CAP. LXIV. Item idem in libro VIII. ejusdem operis.
- CAP. LXV. Item idem in libro IX. ejusdem operis.
- CAP. LXVI. Item idem in libro X. ejusdem operis.
- CAP. LXVII. Item idem ut ostenderet Spiritum sanctum aequalem Patri & Filio, eundem Spiritum sanctum & à Patre & à Filio, & Filium à Patre & Spiritus sanctum missum esse testatur in libro secundo quem scripsit ad Trajannandum Regem.
- CAP. LXVIII. Isidorus Spalensis Episcopus in libro secundo officiorum inter caetera sic dicit.
- CAP. LXIX. Isidorus in libro VII. Etymologiarum, quod Spiritus sanctus à Patre Filioque procedat sic dicit.
- CAP. LXX. Item idem in eodem opere post paucos.
- CAP. LXXI. Item idem in libro differentiarum.
- CAP. LXXII. Item idem in libro sententiarum.
- CAP. LXXIII. Prosper in libro de vita contemplativa, quod Spiritus sanctus à Patre & Filio procedat, sic docet.
- CAP. LXXIV. Isidorus Arianus Episcopus Spiritum sanctum à Patre Filioque procedere his verbis demonstrat in libro quem scripsit Constantino post in depositionem Tomæ Leonis Papa contra Eutychianum.
- CAP. LXXV. Proclus Constantinopolitanus Episcopus in epistola ad Armenios adversus hereticos destinata, Spiritum sanctum ab essentia deitatis inseparabiliter procedere his verbis docet.
- CAP. LXXVI. Agnellus in epistola ad Alenium, quod Spiritus sanctus à Patre procedat & Filio, sic docet.
- CAP. LXXVII. Cassiodorus in expositione psalms L. quod Spiritus sanctus à Patre Filioque procedat sic dicit.
- CAP. LXXVIII. Item idem in psalms staxagesimo primo.
- CAP. LXXIX. Alcuinus in libro I. de fide sancta Trinitatis, quod Spiritus sanctus communis est Patri & Filio spiritus.
- CAP. LXXX. Item idem in eodem.
- CAP. LXXXI. Item idem in eodem.
- CAP. LXXXII. Item idem in libro secundo.
- CAP. LXXXIII. Item idem in libro secundo.
- CAP. I. XXXIV. Item idem in libro II. de unitate Spiritus sancti cum Patre & Filio.
- CAP. LXXXV. Item idem in libro secundo.
- CAP. LXXXVI. Item idem in eodem, cur idem Spiritus sanctus sit à Deo Christo datus sit.
- CAP. LXXXVII. Item idem in libro III. quomodo missio sancti Spiritus sit intelligenda.
- CAP. LXXXVIII. Item in fide ipsius Alcuini.
- CAP. LXXXIX. Item idem Alcuini in propositis quaestionibus de sanctâ Trinitate.
- CAP. XC. Prudentius in libro contra Marcianum metra hereticum.

- CAP. XCL. Item idem in libro hymnorum metro jambico.
 CAP. XCH. Item idem in libro hymnorum metro choriambico quod asclepiadum conuincatur.
 CAP. XCIII. Item in fide catholica quam die dominicâ dicantur ad missam uniuersalis Galliarum Ecclesia, sic canitur inter cætera.
 CAP. XCIV. Item Iſidorus in fide catholica inter cætera sic dicit.
 CAP. XCV. Testimonia sanctorum Patrum ceterâtes qui profanâ intentione mundatam inuicem ueragâ Christi effugare contendunt, quam palchra uirgo & uera mater Ecclesia non habuit maculam aut rugam uel aliquam huiusmodi semper sibi obsequi dilecti dilegit.
 CAP. XCVI. In Nicæno Concilio de subordinationibus mulieribus.
 CAP. XCVII. In decretalibus Siricius Papa de clericis incontinentibus.
 CAP. XCVIII. In eisdem de clericorum conuersatione.
 CAP. XCIX. Item in eisdem decretalibus, que summa cum clericis habentur.
 CAP. C. Innocentius Papa in decretalibus, de incontinentiâ Sacerdotum uel Levitarum cap. XXI. ad Exuperium Episcopum Tolosanum.
 CAP. CI. Item Papa Innocentius, quod hi qui in presbyterio filias generant; reuocari ab officio debeant.
 CAP. CII. Sanctus Siricius Papa in Ecclesiâ beati Petri Apostolorum principis in Conuictu residentis, & fratris & conspici per Africam Ecclesiastica iura defendens, inter cætera hæc de pudicitia inquit.
 CAP. CIII. In decretalibus Papa Leonis, quod subdianus carnale concubium deuegitur.
 CAP. CIV. Leo Papa ad Rusticum Episcopum Narbonensem epistolam pertricens, & ad eundem consilia respondens; inter cætera dicit.
 CAP. CV. Item Leo Papa in epistola sua quam ad Matronas Episcopos daretur, inter cætera sic dicit.
 CAP. CVI. In canonibus sanctorum Apostolorum cap. VIII.
 CAP. CVII. Item in eisdem, quod ministri altaris oblatione celebratâ debeant communicare, cap. VII.
 CAP. CVIII. Item in eisdem, qui clerici debeant contemptus episcopi, cap. XXVII.
 CAP. CIX. In Concilio Carthaginiensi, cap. XVI.
 CAP. CX. Item in eisdem, cap. XXIV.
 CAP. CXI. In canone Anagninensi Concilio, cap. X.
 CAP. CXII. In Concilio Laodicensi, de uirginibus cum mulieribus laxata celebrantibus, cap. XXX.
 CAP. CXIII. Item in eisdem, non licet clericis in dierum spectaculis interesse, cap. I. IV.
 CAP. CXIV. In synodo Nicæsiensi, cap. I.
 CAP. CXV. Item Innocentius Papa ad Valerianum Episcopum Rethemagenensem, cap. X.
 CAP. CXVI. Item idem ad eundem, cap. XII.
 CAP. CXVII. In Concilio Laodicensi, ut qui ministri altaris sunt, tabernaculo non intrent, cap. XXI.
 CAP. CXVIII. In Concilio Carthaginiensi de conuincitiâ, cap. III.
 CAP. CXIX. Item in eodem Concilio de diuersis ordinibus ab azoribus abstinendis, cap. IIII.
 CAP. CXX. In Concilio Africano, qui clerici ab azoribus debeant abstinere, cap. XXXVII.
 CAP. CXXI. In synodo que profectus Roma beatus Siluester Papa cum Episcopis cclxxxii. ubi damnati sunt Valerianus Episcopus, Calistus, Hippolytus diaconus, adstantibus Episcopis & Presbyteris & Clericis Græcorum, ita inter cætera leguntur.
 CAP. CXXII. Ambrosius in epistola ad Titum inter cætera sic ait.
 CAP. CXXIII. Item Ambrosius in epistola ad Timotheum ait.
 CAP. CXXIV. Item idem in eodem post pauca.
 CAP. CXXV. Item idem in eodem post pauca.
 CAP. CXXVI. Item Ambrosius in Libro I. de officiis monstrorum.
 CAP. CXXVII. Item idem in eodem libro.
 CAP. CXXVIII. Hieronymus in epistola ad Titum sic de pudicitia dicit inter cætera.
 CAP. CXXIX. Item idem in eodem post pauca.
 CAP. CXXX. Item idem in eodem post pauca.
 CAP. CXXXI. Hieronymus in apologetico ad Pamachium, inter cætera tra de pudicitia disputat.
 CAP. CXXXII. Item Hieronymus in eodem apologetico post pauca.
 CAP. CXXXIII. Item idem in eodem post pauca.
 CAP. CXXXIV. De uirginibus, nuptis, uidiis, monachis, bigamis, trigamis, & cætera, in eodem post pauca.
 CAP. CXXXV. Item idem in fine eisdem apologetico.
 CAP. CXXXVI. Item Hieronymus in libro primo contra Iovinianum, inter cætera sic dicit.
 CAP. CXXXVII. Item idem in eodem post pauca.
 CAP. CXXXVIII. Item idem in eodem post pauca.
 CAP. CXXXIX. Item idem in eodem post pauca.
 CAP. CXL. Item idem in eodem post pauca.
 CAP. CXLI. Item idem in eodem post pauca.
 CAP. CXLII. Item idem in eodem post pauca.
 CAP. CXLIII. Item idem in eodem post pauca.
 CAP. CXLIV. Item idem in eodem post pauca.
 CAP. CXLV. Item idem in eodem post pauca.
 CAP. CXLVI. Item idem in eodem post pauca.
 CAP. CXLVII. Item idem in eodem post pauca.
 CAP. CXLVIII. Item idem in eodem post pauca.
 CAP. CXLIX. Item idem in eodem post pauca.
 CAP. CL. Item idem in eodem post pauca.
 CAP. CLI. Item idem in eodem post pauca.
 CAP. CLII. Item idem in eodem post pauca.
 CAP. CLIII. Item idem in eodem post pauca.
 CAP. CLIV. Item idem in eodem post pauca.
 CAP. CLV. Item Hieronymus in libro secundo contra Iovinianum sic dicit.
 CAP. CLVI. Item idem in eodem.
 CAP. CLVII. Origenes in libro III. Leuitici inter cætera sic dicit.
 CAP. CLVIII. Item idem in libro V. Leuitici.
 CAP. CLIX. Item idem in libro VI. Leuitici.
 CAP. CLXI. Item idem in eodem libro.
 CAP. CLXII. Iſidorus Spalenſis Ecclesia Episcopus, in libro officiorum secundo sic dicit.
 CAP. CLXIII. Item idem in eodem libro.
 CAP. CLXIV. Item idem in eodem libro.
 CAP. CLXV. Item idem in eodem libro.
 CAP. CLXVI. Inuentâ beatus Basilius Casariensis Archiepiscopi, qua de Græco in Latinum à quodam Græco uocabulo Eufemio est ueraciter de uerbo ad uerbum translata, inter cætera sic legitur.
 CAP. CLXVII. Et post pauca ita scribitur.
 CAP. CLXVIII. Ad augmentandum totius pudicitia uicem beatus Iohannes euangelista ita concludendo exequatur, dicens.
 CAP. CLXIX. De his qui ecclesiastica seueritate abstinent, in Concilio Gangrensi ita scriptum est.

- CAP. CLXX. De eo quod Ecclesia Romana reprehenditur à Græcis quare ieiunium agatur in sabbatis, Innocentius Papa hoc ratiōabiliter defendit in decretalibus, sic dicitur cap. 11°.
- CAP. CLXXI. De hac re scripsit Lucino Hieronymus respondens inter cætera rescripta epistola sic dicit.
- CAP. CLXXII. Item Iphorus Spaltenfis Episcopus in primo libro officiorum, de diversorum dierum ac temporum ieiuniis inter cætera sic dicitur.
- CAP. CLXXIII. In Concilio Antiocheno, non debere se ieiunium fieri in quibus feriâ maioris septimana, cap. 1.
- CAP. CLXXIV. Quare nos I alio more Græcorum non efficiamus octo Lebdomachinas Pascha à carnisu esu. & VII. à casto & oris.
- CAP. CLXXV. De vario usu abstinentia diversarum regionum.
- CAP. CLXXVI. Sanctus Faustus Episcopus in dominicâ ante quadragesimam homilias sermone secundam morem illius temporis us de ieiunio variè exquirat, dicens.
- CAP. CLXXVII. Item Augustinus in homilia de quadragesimâ inter cætera sic dicit.
- CAP. CLXXVIII. Quare Frigtheri invidiantur frontes baptizaverunt christiane luitre, Innocentius Papa in decretalibus ita dicit cap. 111.
- CAP. CLXXIX. Quid in gestis Romanorum Pontificum legatur ut à Frigtheri Neophytus ungi debent in cerebra sive vertice.
- CAP. CLXXX. Gelasius Papa in Ecclesiasticis insinuat, ut Frigtheri molium dextrum fervent, non christina conficiant, non confingant, sic dicit cap. VI.
- CAP. CLXXXI. Item in eodem capitulo.
- CAP. CLXXXII. De hoc quod opponitur quare clerici herbas zelant.
- CAP. CLXXXIII. Gregorius Papa in libro primo moralium beati Job sic inter cætera dicit.
- CAP. CLXXXIV. Item idem in secundo libro moralium.
- CAP. CLXXXV. Iphorus Spaltenfis Episcopus in libro II. officiorum sic dicit.
- CAP. CLXXXVI. Quare I alio more Græcorum comas non nutrant, ut mulieribus in criminibus dispares habeantur.
- CAP. CLXXXVII. Quid Romana sedes Pontifex primas ornatus habeatur, beatus Papa Silvester perlocutus in professione Nicæni Concilii, ubi ista leguntur.
- CAP. CLXXXVIII. Item beatus Silvester in fine allocutionis quem fecit in spondo alto in Traxanos Thermis 115. Kal. Jun.
- CAP. CLXXXIX. In casuibus Apostolorum de primæ Episcoporum cap. XXXI°.
- CAP. CXC. In Nicæno Concilio de privilegiis quæ quibusdam civitatibus competunt, cap. VI.
- CAP. CXCI. Item in eodem Concilio de Episcopo Aëta, id est, Hierosolymorum.
- CAP. CXCVII. In Concilio Constantinopolitano de ordine singularum diaconum, & de privilegiis quæ Aëtyus, Antiochenus, Constantinopolitanusque debentur, cap. II.
- CAP. CXVIII. In Concilio Sardicensi, quod si damnatus appellaverit Romanum Pontificem, sicut nuper fecit Ignatius Constantinopolitanus Episcopus in iste, ut dicitur, depositus, ad observandum quod ipse confecerit, cap. 111.
- CAP. CXCV. Item in eodem Concilio, ut nullus accusatus sedem noster Episcopi, sicut nuper fecit Flavus solum Ignatius, neophytus & introfor Constantinopolitana sedis, cap. 11°.
- CAP. CXCVI. Item beatus Silvester in allocutione Nicæni Concilii fecit gratias in primo synodo.
- CAP. CXCVI. Item communitarium sancti Gelasii per Fasium magistrum legationis officio fungentem Constantinopoli dicitur, quod sic incipit.
- CAP. CXCVII. In hoc communitario inter cætera sic dicit.
- A. P. CXCVIII. Item in epistola ad Anastasium Imperatorem inter cætera sic dicit.
- CAP. CXCVI. Item in relictis rationibus inter cætera sic dicit.
- CAP. CC. Item idem Gelasius in eisdem post panca.
- CAP. CCL. Item idem post panca.
- CAP. CCII. Item idem in fine rationum.
- CAP. CCIII. Item in epistola Leonis Papa ad Martinum Augustum, qua est per Iycium Episcopum & Basilium Diacon. directâ, de ambatu Anatoli Episcopi Constantinopolitani, inter cætera sic legitur.
- CAP. CCIV. Item Leo Papa in eadem epistola.
- C. P. CCV. Item Leo Papa ad Anatolium Episcopum inter cætera in aliâ epistola scribit.
- CAP. CCVI. Item Leo Papa in eadem epistola post panca.
- CAP. CCVII. Item in Concilio Calchedonensi communitario sic auctoritas prima sedis.
- CAP. CCVIII. Leo Papa in epistola quam sancte synodo apud Calchedonem dixerit, inter cætera sic scribit.
- CAP. CCIX. Item de privilegiis principibus apostolica si sit.
- CAP. CCX. De hoc quod quaeritur quare apud Romanos plerumque Diaconus Cardinalis quodam solum, non perceptâ presbyterali benedictione, in Episcopum subico consecratur.

P R Æ F A T I O.

ANNO 548.

ANNEAS Parisiensis urbis Episcopus, quo primus presbiter S. Dionysius à Paulo Apostolo Atheniensium consecratus Archiepiscopus, sed à sancto Clemente totius Gallie consecratus Apostolum; Pacem & gloriam Catholicæ fidei extulerit.

Jad. p.

LEGIMUS in libro Iudicum, quod prescientia divina terræ inclaret semini Abraham, ob immense fidei laudem reponit, inesse reliquias Chanaanitarum ex parte permixtæ, scilicet ut caperebatur in eis Israel, ne forte otio torpens ignarus bellorum foret, cujus efficax virtus, Deo produce, dudum regnum egregium cunctis circum prædicabile, sibi armis vindicaverat. Huius æquitas inæcælebrum, terræstrium & infernorum Domus, sanctam Ecclesiam non habentem maculam aut rugam, annuo lux passionis tibi saltem iure regio desponsatam, hæreticæ pravitate assertionibus la-cellitam, victrici lauri à experiri voluit, veluti itans in ære manus in bella contraheret, & ob creberrimam

ad versariorum victoriam, in amplexu sui sporsu condescendens, in totius læticie patrato triumpho admodum cauleat, & frequenti concertatione in bella Dei sui allurgens, scientia regnandi venustata cum decore possidet, ut se toxicatis armis attentantes potenter replere addiceret, ipsi conclamans, qui caput galati, cum trivice Chelydri, ac subcaulis agens: *Judica, Domine, nocentes me; expugna impugnantes me: Apprehende arma & scutum, & exurge in adversarium meum.*

Igitur multoties devicti hostes tam indignè ac turpiter rediviva audent reparare certamina, in hoc signatè deteriora sumè per ora magnatorum infelicibus deterrunt, quo subter ingenis fraudum ad sublimiora grilant, sed eorum effluviis viribus terga præhentes desolenter succumbunt. Ita si quidem vincitata perniciter perventi dogmata ab immo nascentes Ecclesie atque ad præsens nequiter pullulans serpere non desistit, occupare incantans, corrumpere doctrinam quietos, more lætronis aggredi lætenter bene degentes, verè in fallis transmutare callidè laborans. At sancta Ecclesia jam quasi lenio lassata, cum Moyses ad Dominum interveniret, ces elevat manus pro iis ut vincant, & pulchre Aaron & Hor fatigatas sustinent, scilicet novi ac veteri Testamenti scries, testimonia sanctorum defensionem in promptu scilicet portanda, ne forte sui, quos Catholice emulans ad perfectionis culmen evexit, cedant spiculis oppugnantium, sed clypeo veritatis viriliter resistentes, Domino virtutum & Regi glorie jocundantes proclamant: *Cantemus Domino: gloriosè enim magnificatum est, quia equum & cimo asportorem devicit in mare.*

Itaque temporibus gloriose & orthodoxi *Καίτοις* Imperatoris Græcia, que se matrem verborum & genitricem Philosophorum, & omnium liberalium artium fœtricem appellari contendit, de his superflitionibus superfluis, que & nunc, Romanam Ecclesiam, imò & omnem gentem Latinam linguam utentem consilere tentavit, fatique mirandum in tam viliisimis questionibus occupatum, longevò vastitatis ævo, & perspicuè ad liquidum dâncis, que totas perine ac faciundie se fore gloriatur auccinco, ut pelagus dilicetæ sublimitatis expulsiat, putans se posse veraciter dânguerè verè à fallis. Ergo, ut intonat Apostolus atque ad tertium calum raptus, si *Judas signa petrum, & Græci sapientiam quarant*. hæret sagacitas de puro fonte potantium, cur ita hebetado sensus despiciabâ scintillando summa tenere conantes ignominiosè obducebrat, quos culmen magis intellectus, ut illi falsò opinantur, in gremio amplitudinis lux vclat coruscans amplitudine & fovet. Nempe cum populi Orientalium, quasi sub scabello Domini spiciliter subidentes, cum Occidentibus in hæci documentis disciteptare videntur, quasi fò pulcherrimus manè in Oriente positus, in occiduos sua lucen radios vesperi transmutat in tenebras. Non autem eadè clamata deteriorè rodunt animos mortalium, neque plâge læperne pro vararum demensus scilicetum culpandæ, cum Ornes & Occidens mixtum continet iustus & reprobos; sed humanitas priamò bona condita, & in libero arbitrio potenter subâta, negligendo Creatorem, & obaudiendo seductorem, de dextra ad levam promovere mentis, exin orbis multiplicitis tramiti devio inhiare capit.

Nec adco narium ab Asia, vel à finibus Europe, ubi sua Constantimopolis Græcæ Metropolis habetur, tantarum fallaciarum orien dulcissima; si enim revolvantur sanctorum statuta Canonum, & Ecclesiasticarum discutiatur scries historiarum, ab illius regni partibus potius quàm sub Romanâ ditione degentibus, reperientur pullulâde gemina veritatem, id est, quàm plarimi inventores perverlorum dogmatum, veluti fuerunt, ut ex multis memoremus aliquos, Arius, Eunomius, Fotinus, Marcian, Crinthus, Manichæus, Helion, Nestorius Constantimopolitanus Episcopus, cateraque pestes dilatare hæreticos, quibus non sine requies omni instanti Catholice dilicetate & oppugnatæ mentes. Eutychieus etiam Constantimopolitanæ urbis Episcopus de Resurrectione in tantum erravit, ut affirmaret quod corpus nostrum in illâ resurrectione futurum esset impassibile, ventis æreque subdici: sed nos è contra dicimus, siudique credulitate hemamus, quid in illâ resurrectione gloria erit corpus nostrum subile quidem per illâctum spiritualis potentie, sed palpabile per veritatem nature. Nam beatus Papa Gregorius quondam in eadem Constantimopolitana urbe positus, cum præfato Eutycho de hac re in conspectu Libero Constantini Imperatoris gloriosum habuit certamen, veluti ipse plicus commemorat in decimo quarto libro Moralium Job. Sed ita ab eo nobilitè est devictus, ut pellem manibus sua teneret, dicens: *Confiteor quia vivo in hac carne resurgemus: quod omnimodis ætatis utgere consueverat.*

Ei autem dictu lamentabile, qui eadem sedes que caput levare conatur ad superos, pro reitæ fidei Præfultibus doctrina fardatos Rectores, olim habuit hæreticâ, quos Triperita denotat Historia, & sanctorum Patrum in Canonibus diminat solertia. Non verò in Romanâ Sede, Deo Rectore, tale unquam contigit dedecus, ut aliquis Hæretarches eidem præsidere, quàm summus Apostolorum Princeps sua sessione illustravit, & suo sanguine consecravit, cui suas regendas oves Dei Filius speciali curâ commisit, nec mirum, quia ipse dictum fuerat: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & tibi dabo claves regni celorum.* Ergo cui propriâ auctoritate regnum dabat, hujus fidem firmare non poterat? Quomodo cum petram dicit, firmamentum Ecclesie induavit. Liberius tamen Papa à beato Petro trerimus septimus, quamvis à fidei tragee non deviarit, exilio & minus Arriani Principi territus, non virtute quâ dicitur perhâs Arrianis viriliter repugnavit. His autem qui ab arce totius Christianitatis deviare voluerit, novaque advenissent qualitates, rictè intonit Paulus ad Galatas, quorum ex Græciæ propagatæ orgo: *At ite quid sic cum suo transferimini ab eo qui vos vocavit in gratiam Christi Jesu in aliud Evangelium, quod non est aliud, nisi fides aliqui qui vos circumdant: & voluit convertere Evangelium Christi.* Magna etiam auctoritate ingeminat dicens: *Sed licet nos aut Angelum de celo evadidit vobis præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit.* Et consequenter addidit: *Sicut prædicavimus & nunc iterum dico: Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit.*

Jure itaque à Rectore sanctæ Ecclesie à vil veritatis aberrantibus talia apostolice inferuntur. Hac enim virgè reprehensionis digni habentur: *O infensas Galata, que vos susceperitis veritas non obedite, ante quorum oculis Jesus Christus prescriptus est & crucifixus.* Denique cunctis saculim enormer generatur pæculum, dum ab ipsis, quorum doctrinam adomari dcbuerat Ecclesia, florere nitore religionis, &

à potius nômple] Sic legitur in ms. codicè, nec satis scio cur Aetherius scripserit *per* aut *transmissio*.
à verum nostram in illa] Optinò, & ad fidem n. co-

dis: Aetherius ngram *malè*, & *malè*, & *irvino* codicè Thabiao.

Psal. 14. 1.
Erod. 27. 2.
Tempore Ludovici imp. capite Græci Romanam Eccles. exagitare.
1. Cap. 1. 14.
In Græci Hæretic quamplurimè politissime.
Nullus Pontificum Rom. usquam hæretarcha.
Marc. 16. 10.
Galat. 1. 6.
Ibid. 8.
Ibid. 3. 1.

augumentum accipere suae liberationis, humiliari zelo acquirere contendunt: & à quâ omnis macula longè
 abiside debeatur, et intelligitur, ut non sit à foribus alienis. Sed quia sanctus dicit Apollolus: *Operari autem heretici ut non probati manifesti fiant*, fallaciarum ludibris, quæ ad eam applicare tentantur
 sanctiorum hostis annuntiam, clypeo Redemptionis sui reptili habet, nec patient divinam visibilibus &
 invisibilibus rerum sacrorum de potior viciis à creatura que condita fuit Angustia, sed ob timorem superbiae
 sua sponte non alio cogente seductior facta incas in barathrum perpetue damnationis, cui non placuit,
 nisi tantum perditio beatorum. Nam eundem optice largiente, sapientiam non vincit malitia, sed
 victor apparet in proprio, qui suos semper à primo amavit spiritualibus documentis: *Omnes enim qui
 voluerint me vivere in Christo Iesu, persequantur seipsum.*

1. Tim. 3. 1.

Tit. 2. 12.

Tit. 2. 12.

Tit. 2. 12.

Tit. 2. 12.

1. Tim. 3. 11.

Gregorium
dey. dionys.

d

1. Tim. 3. 11.

Tit. 2. 12.

Itaque in presentiarum iam aditum deprehenditur ætas plena miseriarum, quæ presentiarum amplecti
 spatium temporis, de quo Apollolus lamentando præcavit, dicens: *Erui enim tempus cum sanam doctrinam non sustineret, sed ad sua desideria conerchatur sibi magistros privantes auribus.* & à veritate
 quidem andram avertere, ad falsam autem convertere. Ecce in promptu hæc pendit serpente conspicu-
 cinas, & ideo dum tuus petitionatur bellu, necesse est ut arma appetant in militum membris, ut doctum
 indulsit præoccupare nequeat perditio hostis. Quamvis autem in talibus controversie procellis concen-
 tatur Domini exercitus, valde indignum ut animos fortitudine nobilitatos, à litu rectitudinis detorqueant
 hæretici pravitate degentes. Quanto enim altitudo diaboli cum sera caliditate accendit atrocior, tanto
 providentia fortium cautius præmunia debet esse paratior. Admonens igitur alumnium Timotheum
 Apollolus ut impediret decipulis malignantium, blandè hortatur, dicens: *Profer autem et innotescant
 devota; multum enim proficiat ad imperatorem; & sermo istorum sicut canes profertur.* Ad Titum etiam ita
 dicit: *Sunt autem quæstiones & genealogie & convensiones.* & pugnae legitur devota: *sunt enim insulas
 & vana.* Et ut sollicitior redderet, & sancto examine instructor esset, addit: *Hæreticum hominem possi-
 amum & secundam correptionem devota; sicuti quia subversum est qui est in modo est; & deliquit proprio iu-
 dicio condempnatus.* Ergo cum sancto Helideo credamus, quia plures sunt nobiscum quam cum illis, ad
 est, utroque Testamento figuratissimi Patres, & pro defensione veræ fidei aversissimi & invictissimi bella-
 tionis, qui cum robustissimo Josue Deum suppliciter audiant ut ille scilicet, ad est, tempus sanctæ concerta-
 tionis & prolium clarificat, donec fe verus Israel ideoque de manibus suis. *Non enim vocavit nos Deus
 in mundanum; sed in sancti fidei, dicit Apollolus, postquam unâ baptismum & Spiritum sanctum in
 gratia Christi innotuit fuit.* Quocirca non credendum adversariis, ab his partibus multo volentibus sanctis
 obcurantur immensæ detrimens scandali. Si enim ferrum ferro acuitur, congruum effect ut Græca lingua
 ut Ecclesia que est hinc pax diceretur doctrinæ fœditas, & pœtæ moribus erroris.

Hæc & similia ut præcaverit Timotheus, sacramentum Spiritus sancti pacis dicitur fervens admonet Paulus:
Sunt autem & sine disciplina quæstiones devota; sicuti quæ generant lites. Hæc nempe præca verè oportet
 generaliter cunctos in Christum credentes, maxime eos qui regimen debent habere animarum, & esse
 sperulum bonorum operum, & sanctarum forma virtutum. Inde gemendum bene vivitibus, quia unde
 in sancta Ecclesia decorum estis splendete bonorum gaudii, ab his partibus multo volentibus sanctis
 obcurantur immensæ detrimens scandali. Si enim ferrum ferro acuitur, congruum effect ut Græca lingua
 ut Ecclesia que est hinc pax diceretur doctrinæ fœditas, & pœtæ moribus erroris.

Hæc sunt ergo superbiae quæstiones ad secularia potius quam ad spiritualia tendentes, quæ non videntur
 procedere ab experientia magni intellectus, sed nasci à reprehensibilitate exterioris sensus. Illud itaque
 pelagus, ut pœlatur, indignis eloquentie inferi Romani auribus. Quare Spiritum sanctum à Patre & filio
 professum procedere, & non à solo Patre, rursus quare in Sabbato jejunium extremum, & quare ab
 officio Presbyterorum nuptias accedamus. Addunt etiam quare Presbyteri Latino rum inhabentur frontes
 baptizatorum christam iurare, cum locus consignandi in fronte propriè sit Episcoporum, & in vertice
 Presbyterorum. Item scilicet quare à carnium eis ovis hebdomadibus ante Pascha, & septem à cæsi
 & ovorum more suo non cessamus. Opponunt præterea cur Clerici barbas radant, & quare Diaconi
 nondum suscepto Presbyteratus officio in Episcoporum ordantur, & ut mos est aliquando Romanis. Con-
 queruntur etiam de transfiguratione Principatus Romani Sedis, quæ dicitur factam Constantinopoli,
 unde & tam eum Patriarcha suo caput dignitatis appellare. Ad istarum cumulum & inertiam ineptiarum
 garrientes innotuit, quare christa nostrum, imò Dei, ex aquâ sumimus conficiamus, & quare
 agnum simul cum corpore Christi & Sanguine in Pascha super altare ponamus, & more Judæorum offeramus,
 cum nullatenus hæc vel aliquis desipientium unquam crediderit. Quæ duo in tantum videntur
 indignissima, ut ab audeu fidelium ex toto iudicentur penitus esse extraneæ.

Hæc deliramenta veritatisum græcæ indubria superciliosio ambu per Romanum spargit Imperium,
 & Dominicis acibus insidens, astu calliditatis scaturiens, contendit lacellere quætor. Ac contrè repugnant
 ducibus injuria molestiam ægmina supernarum virtutum, quia undè longè portendunt scutum sanctæ
 repulsionis illustrium defenso Patrum, concordia Canonum, auctoritas & victoria exercitissimorum
 Antistitum, per Christum nominis limitem in theoriâ magnificè vulgaratorum, verbo æ doctrinè celos
 contingentes. In hoc forte congressu non ferent vixilla tyrones, nec fatigata brachia effertent emeriti
 senes, sed delecta viribus juvenes, ad est, in fide Christi periclitissimis utentes sensibus, & omni parte
 armis sacrorum dogmatum manibus corpora mentecque ferentes, inelyta laissent bella, & Domino fivente
 victores exsistent. Lege autem tramphantis peractio certamine, dum lassatis quæse membris refrigerium
 subministrabit Spiritus sancti assistus, potius voto gloriofissimi matres, & ob agnomiam eximie lertantes, ad
 celos porrigent conspicuos vultus, Regi Regum dominatori suo laudis præconia acclamantes: *Domini
 facti & potens, Dominus pacem in prælio.* Et: *Domini virtutum ipse est Rex glorie.* At verò exaltatus
 pater totius Ecclesiæ, Apollolice scilicet Sedis bestillimus Pontifex, cum Paulo Apollolotegens in ecclesiis

[sancta concertationis] Hic quoque graviam lectorem
 sancta concertationis, amoris Ba anus, cum ipsum eodem
 curia que prior edicio adnotata est, accuratioribus oculis
 quam Achevna, collustrat.
 à in epistola ordantur] Non male quidem, sed cum

in ms. codice legatur in ep., nescio an non rectius sit in
 epistola. Hic notabit lector Aeneam eodem Gregorium
 obliquè repellere, quæ à Sacramento summi vi spessia esse
 videtur supra.

b. Tim. 4. 17.

capit. i. c: put, hæc verba protectori Deo solemniter personabit: *Domine autem mihi adiuuans & confortare me: ut per me predicatio adimpleatur; & audiam omnes gentes; & liberatus sum de ore leuor. Liberavit me Dominus ab omni opere malo, & saluum facies in regnum suum eualept. cui sit gloria in secula seculorum. Amen.*

CAPIT. I.

SANCTUS ATHANASIUS Alexandræ Sedis Episcopus, Græcæ lingue experientissimus, ubi beatus Marcus Evangelista præfatus; quæ Sedes secunda est à prima Romana, ut Canonum Italotæ decreuit, in Libro de *UNITATE SANCTÆ ET INDIUIDUÆ TRINITATIS* dicit: *Quod in Patre sit Filius & Spiritus sanctus, & quia Spiritus sanctus à Deo Patre procedat, ubi nequaquam excidatur Filii nomen.*

divinitatis, sed uniusquique in propria vel diversa naturâ suâ consisteret. Quod ablit. Interca rursus eodem repeto, & ad tua dicta verba comparo, & sensum intellectionis me tibi refero. * Pater unus Deus est, & Filius unigenitus Deus est, & Spiritus sanctus unicus in Patre & Filio Deus est.

Jan. 14. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31.

Servandum itaque est Christo Filio, quia & perfectus Deus, & verus est Filius. Et qui fideliter servit Filio, Patri servit, & Spiritus sancto qui in eo est. Et qui adorat Patrem, in ipso adorat Filium & Spiritum sanctum, quia in Patre est Filius & Spiritus sanctus qui à Deo procedit, ipso Domino dicente: *Ego in Patre & Pater in me est. De Spiritu quoque sic ait: Spiritus autem procedit qui à Patre meo procedit. Et cum Filium qui adorat, in eo Patrem adorat, & Spiritum sanctum, quia in ipso est Pater: dicente eo: Qui me videt, videt & Patrem meum. Et iterum: Pater autem in me manens, ipse facit opera. De Spiritu vero sancto sic ait: Ille, inquit, me clarificabit, quia de meo accepit, & accipietis ab eo. Et, omnia quæcumque habet Pater, mea sunt. Propter hæc dicit vobis, quia de meo accipiet. Spiritus itaque Patris, Spiritus Filii est, Apostolo dicente: *Quod nomen ejus Filii Dei, misit Deus Spiritum suum in corda nostra.* Et iterum: *Si quis autem Spiritum Christi non habet, hoc non est eius. Et iterum: Scio enim quia hoc mihi protegitur in salutem per vestram orationem & submissivum Spiritum Jesu-Christi.* In Evangelio quoque ipse Dominus ait: *Paracletum, inquit, Spiritum sanctum, quem mittet Pater in nomen meo. Et in Actibus Apostolorum ita legitur: Transmiserunt autem Phrygiam & Galatiam, venissemus à Spiritu sancto loqui vobis. Cum venissemus autem in Mysiam, tentabam ire Bithyniam, & non permisit eis Spiritus Jesu. Manifestissimus igitur testimonio probatur, quod Spiritus sanctus, Spiritus paracletus, Spiritus quæ Patre procedit, Spiritus sit Filius, Spiritus Cælestis, Spiritus Jesu.**

Item idem in eodem libro: *Quod Spiritus sanctus nec Pater sit nec Filius, sed de naturâ unitâ existens, procedat de Deo Patre, & necipiat de Dei Filio.*

CAP. III

BEATUS JOHANNES Evangelista dicit in epistola sua: *Tres sunt qui testimonium dant in celo. Pater & Verbum & Spiritus, & in Christo Jesu unum sunt. Non tamen unus est, quia non est in his una persona. Nam unum quod dixit de utriusque, quod aliud intelligitur, quia quod Deus Pater in naturâ divinitatis, idem ipse dicitur & Dominus, idem ipse sit & Spiritus; & Filius Deus, idemque sit in divinitatis & Dominus, idemque sit & Spiritus; sed & Spiritus paracletus Deus, idemque sit & Dominus in naturâ deitatis, idem sit & Spiritus? Vides quia in deitate & in substantiâ plenitudinis per omnia unum sunt, & in omnibus personarum tres sunt. Nam quod tres sunt, quod aliud fingitur fuisse, quia Pater verus unus, vel solus qui genuit, idem non sit qui & unigenitus ab ipso est? Et Filius unus qui non genuit sicut ipse à Patre genitus, Pater non sit & hic Spiritus sanctus alius sit, qui nec Pater nec Filius est, qui nec genuit nec genitus est? cum alius sit in personâ qui genuit, & alius sit in personâ qui unigenitus ab ipso est, & alius adeoque in personâ, ut dixi, secundum divinam Scripturam, qui nec Pater nec Filius est: hic est Spiritus sanctus, sed planè de unitâ naturâ est: idè in deitate unitâ, unum divinitatis? nomen est, sicut in claritate Evangelicæ Scripturæ, de Spiritu paracletico Filius testatur, dicens: *De Patre procedit: & sic prosequitur est: Et de meo accipiet. Et ideo ubi personæ requiruntur, propria nominâ [per hæc] distinguuntur. Ubi autem deitas potest, unitum nomen [in his] * indicatur. Quoniam sanctorum ad nomina personarum pluraliter dictum demonstratur: ac per hoc in deitate unita unum sunt, & in nominibus personarum tres sunt.**

1. Jan. 1.

b

Jan. 11. 12. 13. 14. 15.

CAP. II.

Item S. ATHANASIUS in libro de unitate & Trinitatis: *Quod Spiritus sanctus unum Deum sit in Patre & Filio, sic dicit:*

Item idem in libro secundo de propriis personis, & de unito nomine divinitatis: *Quod Spiritus sanctus sicut mittitur à Patre, nec mittitur & à Filio.*

CAP. IV.

SI Filius in nomine Patris venit, numquid ipse est Pater qui ait: *Ego veni in nomine Patris mei:* dum Pater Deus sit, in cujus nomine Filius venit manifestè? Ac per hoc in unitâ naturâ divinitatis unum nomen est comprobatur, sicut ipse Pater ad

Jan. 5.

Anigmota quia Pater unus Deus est, & Filius unus Deus est, & Spiritus unus Deus est? Nomen unus Deus est, dum unitum nomen est in naturâ in eo; sic & unus Spiritus est, quia unita est ejusdem deitas. Nam si tu per singula nomina personarum unitum nomen Spiritus ter designâsti, numquid tria Spiritus dicere oportet? ablit. Quod si hoc poterat dici, tale erat ut & hoc in confessione deberet introduci, tres Deos plurali numero nuncupari: ut patet non esset in his personis unita & natura

e in libro de] Hæc libri qui est de Unitate Dei, et tunc hic est in editis, de Ariana & Catholica fide. In libro de Unitate Trinitatis] In Greco de Unitate Dei. Et de his personis unum] Acherius alibi legi monet in his una, quod magis placet. Unitâ, intelligit meo tunc reviv. In semper sit & Spiritus] Sic alibi legi monet Acherius: quod in Greco legitur sic in deitate, non illud quidem esse unitatem naturam; sed duas potestates voces sanctas tunc esse substantias. In nomine deitatis unum est] Hæc editores non

quod Acherius alibi reperit hominem verborum loco, cum una una et est. In his qui unum in se habet, addita hæc à veteri versione editâ. Mox ubi legitur hæc de deitate dicentibus, potestatem vocem, ejusdem veteris versione editâ sicut sequitur, exprimitur. Hoc etiam non omittendum est, vocem deitate editam ab Acherio, Erii verbis loci ubi vocem deitate editam, quod cum verbo locum suo fecit, tunc etiam eorum antea verborum, quibus vox deitate magis placet, ut infra dicimus Aristini Hæretici. Dial. lib. 1. cap. 17, tenet deitate, vel si me sit deo per se, dicitur, &c.

Euseb. 11. 19.

legitatem Moysen testatus est, dicens: *Attende alia, & ne fueris invidiosus: nomen enim meum in illo est.* Ad hæc Patrarcha David sic ait: *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Nam & si Spiritus paracliticus in nomine Sôni venit, ut ipse dicit, *Quem misit Pater in nomine meo*, numquid & ipse Filius est dicitus, cum sine dubio nomen Filii Deus sit in unâ pariter naturâ divinitatis? In hoc ergo nomine evidentes paracliticus venit. Ideo per singulas personas secundum substantiam nature Trinitatis nomen nomen est tibi declaratum. Hæc sanctus hæc approbans dicit: *Descendit Spiritus à Deo, & eduxit eos; sic eduxisti populum tuum facere tibi nomen gloria.* Sed & ipse idem indicat: *Et irruerunt Spiritum sanctum, & convulsus est sibi ad immensum, Domini ipse expugnatus est, & rememoratus est dicitur æternorum, qui eduxit de terrâ pascuere ovium.* Et subjoinxit: *Ubi est qui posuit in illo Spiritum suum? Vides ergo de unito nature deitatis nomine gloriam Patris & Filii esse huic Domini Spiritum sanctum, qui eduxit Filios Israel de terrâ Egypti, sicut Propheta dicit: sic eduxisti populum tuum facere tibi nomen gloria, qui convulsus est filius Israel ad immensum.*

Euseb. 11. 19.

Item idem in eodem libro: *Quid Spiritus sanctus mittitur à Patre simul & à Filio.*

Sed & si Spiritus paracliticus in suo nomine tantum venisset, quod dicitur Spiritus paracliticus, & non in unâ substantiâ Patris & Filii quod nominatur Deus, jam proprium ejus in personâ esse videtur, & non secundum unitam nature deitatem in utroque. Ut tantum uniusquique nomina singula in personis ostenderet, deitatis autem unitam nomen non indicat. Porro in hoc unito nomine deitatis Patris, venit verus Filius, in quo dicitur Deus, in quo claritatis nomen est cum Patre. In ejus nature nomine venit & Spiritus paracliticus, qui in hoc ipsa sacrosancta Trinitate hoc nomen substantiat: sive uniter consistit, sicut superioris prædixi Patrem de Filio suo indistentem, *Nomen meum est in illo.* Et Filium hæc dicitur eorum tantum: *Ego veni in nomine Patris mei, & non me recepit. Cum autem alius venisset in nomine suo, cum receperit.* Sed & de Spiritu sancto ipsum rursus repetentem: *Quem misit Pater meus in nomine meo.* Et deinceps cum de nomine suo audi discipulis hortantem: *Omnia quæcumque petieritis à Patre in nomine meo, dabo vobis.* Sed & Apostolum Paulum eodem testantem: *Sed aliter estis, sed sanctificati estis in nomine Domini nostri JESU-CHRISTI, & Spiritu Dei vestri.* Audi hanc de unito nomine glorie sancti Spiritus declarantem: *Descendit Spiritus à Deo, & intravit eos: sic eduxisti populum tuum facere tibi nomen gloria.* Dicit jam unitum nomen esse in natura divinitatis Trinitatis.

CAP. V.

Item idem in eodem libro: *Quid Spiritus sanctus mittitur à Patre simul & à Filio.*

I

Euseb. 11. 19.

Item idem in eodem libro: *Quid Spiritus paracliticus à Patre simul mittatur & à Filio, sic proclamatur.*

In hoc sane alius est Pater in personâ, qui verò genitur, & in hoc alter est Filius à Patre in personâ, qui verò ab eo genitus est; sed & in hoc alter est in personâ Spiritus hic principalis paracliticus à Patre & Filio, qui in Pentecoste in Apostolos effusus est. Et alio hæc singillatim dicit memento, ut nomina singula in personis essent distincta. Vides quia alter ab altero, sive alius ab alio in personâ tantum differat, & non in plenitudine divinitatis idem,

CAP. VI.

Item idem in eodem libro: *Quid Spiritus paracliticus à Patre simul mittatur & à Filio, sic proclamatur.*

In hoc sane alius est Pater in personâ, qui verò genitur, & in hoc alter est Filius à Patre in personâ, qui verò ab eo genitus est; sed & in hoc alter est in personâ Spiritus hic principalis paracliticus à Patre & Filio, qui in Pentecoste in Apostolos effusus est. Et alio hæc singillatim dicit memento, ut nomina singula in personis essent distincta. Vides quia alter ab altero, sive alius ab alio in personâ tantum differat, & non in plenitudine divinitatis idem,

I in quo claritas | Alii, in quo idem est nomen cum

sicut ipse Dominus ait: *Alius est qui testimonium perhibet mihi, qui me misit Pater.* Sed & alio in loco idem ipse personam sancti Spiritus indicat: *Regabo Patrem meum, & alium paracliticum mittet vobis.* Scito alium ab alio, sive alterum ab altero in personâ tantum differre, & non in unitâ plenitudine divinitatis unâ.

Joan. 1.

Ibid. 14.

CAP. VII.

Item idem in eodem libro: *De communi missione Spiritus sancti à Patre & Filio, ita fatetur.*

Ibid. 14. 16

Ergo si Filius in nomine Patris venit, & Spiritus paracliticus in nomine Filii venit, sicut Filius de eo testatur: *Quem misit Pater in nomine meo*; non tibi videtur, quia duplex & hoc continetur intellectus, id est, ut in nomine personarum tantum sit distinctio, in deitate autem nulla sit distinctio?

CAP. VIII.

Item idem ipse in præfati libro: *Quid Spiritus sanctus à Deo Patre mittatur, simul & à Dei Filio; & quod unum personam in eis sit, ita inquit.*

Ibid.

Nam de personâ Spiritus sancti Filius testatur, dicens: *Quem misit Pater in nomine meo.* Vides Filium in hoc nomine venisse, quod & in deitate Patris unum esse ostenditur. Et Spiritum sanctum in hoc nomine venisse indicatur: *Apostolus autem missos fuisse, ut baptizarent omnes Gentes in unito vel communi nomine deitatis, quod est nature indivisibilis sancti Spiritus, sicut scriptum est: Nolite converti ad Spiritum sanctum Dei, in quo spiritus est in deo redemptio vestra.* Vel hoc: *Et nomen unum Spiritum potestatem.* Sive unitatis nomeni baptismi operante suscipere dicentis: *Et vos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus Omnipotens.* Vel hoc accipere: *Ex Deo nati sumus.* Nec non: *Et baptizaverunt uniusquique vestrum in nomine JESU-CHRISTI.* Et in alio loco: *Sed aliter estis, sed sanctificati estis in nomine Domini JESU-CHRISTI, & Spiritu Dei vestri.* Sed & quod ex Deo natus est, Johannes testatur: *In sua venit, & suo cum non receperat. Quotiens autem eum receperunt, dedit eis testimonium filius Dei fere, credentibus in nomine eius. Qui non ex sanguine, neque ex voluntate viri, sed ex Deo natus sumus, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sumus.* Dicit ergo hoc unum nomen esse scripturam in Deitate Patris & Filii, & sancti Spiritus, sicut & unum baptismum est fidei, quod vitam æternam credentibus tribuit. Quia sicut unum est in naturâ Trinitatis, ita & unum donum per baptismum divinitatis. Apostolus ait: *Una fides, unum baptismum.* Idem quod nomen Patris sit in divinitate, hoc nomen sit & Filii in naturâ deitatis, sic & sancti Spiritus idem sit hoc nomen sit in substantiâ claritate.

Galat. 3. 10

1. Cor. 12. 9

1. Cor. 6. 16

Joan. 1. 13

1. Cor. 12. 13

1. Cor. 6. 12

Joan. 1. 17

CAP. IX.

Item idem in eodem libro: *Unitam nature virtutem ostendens mittens & missi Filii, sic dicit:*

Ibid. 47.

Omnimoda adhuc penitus tam iniqua persecutio! Itaque suggerente ipso de se sancto Spiritu respondeo. Nunc oportet nos unum pro multis precitens dare sacerdotatus exemplum. Memento unitam esse hanc nature virtutem mittentis & missi, dum hæc qui nunc missus est, ipse jam pridem missus mittentem invenit. Denique per Linguam hanc Domini Dei Filium accipere testantem: *Accedite ad me & audite hæc. Non ab initio in occulto loquutus sum. Cum fieret illic etiam, & unum Dominum misit me & Spiritus ejus.* Dicit tam-

Pater.

dem

dem aliquando unam esse hanc naturam diuinitatis mittentis & missi, dum qui nunc in Evangelio quamvis missum se Spiritum paraclitum testatus sit, tamen se ipse ab eo iam prius missum per inlytium Prophetam Isaiam fuisse profectum sit: dum hic qui mittitur à mittente nunquam diuiditur, quia indistincta natura est: dum inter mittentem & missum personæ ostenduntur, & nulla in diuinitate diuisio est, propterea quod ubique presens sit hæc astra plenitudo, & omnis implicat interius & exterius à summitate caelorum usque ad profundum inferorum.

CAP. X.
10. Item idem ipse in libro quem fecit contra obiectio-
nes euangelium Petrus Urbici, ita prosequitur:

10. 7. **F**ilius, inquit, ad Patrem clamat: *Pater honori-
fica nomen meum. Et ueni uen de celis: Et hono-
rificasti & uerum honorificasti.* Nam & alio in
10. 17. loco idem ipse repetit: *Ego à Patre exiui & ueni.*
Utique si ipse erat Pater in personâ qui & Filius, sic
debetur intuisse: Ego à me exiui & ueni in hunc
mundum, dum procul dubio alter sit qui exiit, &
alios de quo exiit. Sed ad hæc subiungit de per-
10. 18. sonâ sancti Spiritus: *Dum uentis aduocatus ille,
quem ego mitto uobis à Patre meo, Spiritum ueritatis,
qui à Patre meo procedit, ipse testificabitur
de me. Ita & non alter est qui mittit, & alius ad-
que in personâ à quo procedit; & alter est hic ipse
qui uenit? Denique si una esset persona, à quo tan-
dem mitteretur, uel à quo procederet? Sicut Apo-
stolus hæc in salutatione ad Corinthios confirmat,
dicens, *Gratia Domini nostri Iesu Christi, & cari-
tatis Dei, hoc est, Patris, & communicatio sancti
Spiritus cum uobis.* Nonne apertè per sin-
gula nomina, sicut superior contineatur, singulas
personas inesse distinxit? Denique ad hæc ipsius Fili
dicta suscipite dicentis: *Alius est qui testimonium
perhibet mihi, qui me misit Pater.* Dum ista de se
dicat alius, uides quia alius est Pater in personâ Filii,
& non alius est in diuinitate, sed & de ipse in sancto
10. 24. sic ait: *Rogabo Patrem meum, & aliam paraclitum
miseri uobis.* Considera & alterum esse Spiritum para-
clitum in personâ, & non tamen esse alteram in
diuinitate. Ideo alter ab altero in personâ tantum dif-
fert, & non in deitate. Itaque alter est Pater
in personâ qui genuit, & alius Filius est qui genitus
ab ipso, & alius Spiritus paraclitus qui de unitâ natu-
râ est. Sed dicis mihi hæretice? Queradmodum
10. 25. Spiritus de unitâ naturâ consistit? Ecce Filius de eo
testatur est; à Patre procedit; & sic prosequitur est:
10. 26. *Et de me accipit.* Quod testimonium Pater com-
pendiuit, dicens: *Spiritus à me procedit.**

CAP. XI.
Item idem in libro V. de unitâ ac sempiternâ sub-
stantiâ Trinitatis: *Quod Spiritus sanctus à Patre
& à Filio procedit.*

11. 1. **S**empiternitas Patris Filius ejus est, quia de ipso
inmemorabiliter ante omne exordium omnino na-
tus est. Et sempiternitas Filii Patris ejus est, qui ipse
cum ante eundem seculum seculorum incomparabiliter
genitus. Sic sempiternitas Spiritus paracliti unita deitas
ejus est cum Patre & Filio, qui facta non est,
sicut filius testatus est de eo: *A Patre procedit, &
de me accipit.* Sed & Pater hæc dicta comprobat
per Prophetam dicens: *Spiritus à me procedit.* Et
11. 2. alio in loco: *Effundam de Spiritu meo super omnem
carne.* Quod in Pentecoste in Apostolos factum
fuisse deceptus diuina testatur. Nam sicut Pater de-
clarat Filium suum deitate suâ, quoniam Deus uerus

est, sic & Spiritus sanctus uelat Patrem & Filium
in unitâ naturâ suâ aternâ, quoniam Deus uerus
est. Hæc, inquam, unita omnipotens sempiternitas
Trinitas est, cui de recenti in deitate nulla accessit
dignitas.

Item idem in eodem libro de sancto Spiritu: *Quod
in Patre & Filio consistit.*

CAP. XII.

Non est, inquit, diuina substantia aut extensa
uel protensa in aliquo, uel excisa in partibus,
sed nec derivationi alienius rei comparatur; quia
liquor non est in hac naturâ plantæ, sed nec defluxio
quandam est, quia nullum detrimentum uel aug-
mentum sustinet; præsertim cum inmemorabilis sit
hæc plenitudo substantiæ indiuiduæ Trinitatis, sicut
ipse Deus Dei Filius indicat: *Ego in Patre & Pater
in me.* Sed & Spiritus sanctus in Patre & Filio & in
se consistens, sicut Johannes Euangelista in Epistola
sua tam absolute testatur: *Et uerum unum sunt.*

Item ipse in libro VI. de beatitudine fidei: *Quod
Spiritus sanctus in uirtute proficietia Patris &
Filii unanimes consistit.*

CAP. XIII.

De unito nomine deitatis multifariam quamvis
lit dictum per singulas personas, quod recu-
lali in Patre, hoc ipsum ut constiterat necesse est
uniter esse & in Filio. Deum de Deo, lumen de lu-
mine, totum de toto, & totum in toto, perfectum
de perfecto, plenitudinem de plenitudine, integrum
de integro, sempiternum de sempiterno, sapientium
de sapientia, uirtutum de uirtute, unum de uno, &
unum in uno, uerum de uero, Filium de Patre, na-
tum non factum, unius substantiæ cum Patre: sed
& Spiritum sanctum, qui de unâ Trinitate consi-
stunt, Deum uerum, lumen uerum, totum perfectum,
in ipso sapientiam, uirtutem proficietiam Patris &
Filii consistentem.

Item ipse in libro VII. de professione regula Catho-
lica & de sancto Spiritu sic commemorat; exem-
plum patris de Psalmographo.

CAP. XIV.

Verbo Domini celi firmati sunt, & Spiritus oris
ejus omnis uirtus eorum. Utique Verbum Fi-
lium declarauit: Dominum autem Patrem ejus in-
dicauit, & Spiritum oris ejus Spiritum principalem
esse demonstrauit. Uides quàm breuiter per singulas
significationes in personis inesse distinxit, id est, Ver-
bum, & Dominum & Spiritum, & unitam opera-
tionem in his esse ostendit. Nam si te adhuc in ali-
quo ambiguitas tenet, eadem ipsa repeto. Ubi ait:
Verbo Domini, non salum uocis inconfuturanti-
um accipis; quem si ualidus quis emiserit, de
montibus iouet retonare echos; cujus tantum in phan-
tasia auditus est resonantis, sed factus nullus. Sanè
de hoc uerbo Domini nostri Patris, qui est salus no-
stra, sic ubique diuinitas Scripturæ testatur, quia
Filius Dei Deus est substantiæ, per quem omnia fa-
cta sunt. Ergo quia dixit: *Verbo Domini celi firmati
sunt, & Spiritus oris ejus omnis uirtus eorum*, cog-
nosce hoc uerbum substantiæ uerbum non aliunde quàm
de Patre propeit natum fuisse; sed & Spiritus oris
ejus cum Spiritum dixit, qui de ipsâ unitâ substantiâ
procedit, licet cautum inuenimus; non ex aliâ natu-
râ quem de ipsâ; ac per hoc unita est Patris &
Filii & sancti Spiritus substantia, quam Græci di-
cunt *ous*: & unita est ipsius Trinitatis operatio
in facturâ.

Pp. 91. 6.

in libro quem Hojus libri qui quæritur est & uirtus
Tom. 1.

Del, dicitur hic habere in edis de singulari amirato.

CAP. XV.
a

Item ipse in libro VIII. * de fidei unitate: *Quid Spiritus sanctus à Patre & Filio quasi una procedat flamma*, egregie paucis verbis ita concludit.

Quomodo ergo duo ligna conjuncta missa in fornacem ignis, & de duobus lignis procedit flamma inseparabilis, sic de Patre & Filii virtute procedit Spiritus sanctus, ipsam virtutem deorsum habens. Sicut beatissimus Populus posuit dicens: *Ad educti Dei & hominum homo Christus JESUS*; non Deus Dei mediator. Unum enim est, usque ad Trinitatem.

CAP. XVI.

Item idem ipse in libro VIII. * de Trinitate & de Spiritu sancto, sic dicit.

Significanter verò Dominus & alium paracletum scilicet Spiritum sanctum, quoniam ipse paracletus est, sicut Johannes in Epistola sua ait: *Hæc vobis scripsi ut non peccetis. Quod si peccaverimus, paracletum habemus ad Patrem JESUM Christum, & ipse propitiatus est pro peccatis nostris*. Ut docentur Spiritus cum Filio æqualitatem.

CAP. XVII.

Item idem in eodem libro: *Quid Spiritus sanctus sit Spiritus Domini JESU*, ita inquit.

Sicut Pater suscitavit mortuos & vivificavit, sic & Filius quos vult vivificavit: ad Romanos dicit. *Si Spiritus ejus qui suscitavit JESUM à mortuis habitus in vobis; qui suscitavit JESUM Christum à mortuis, vivificabit & mortuos corpora vestra per ubi abundantem Spiritum suum in vobis*.

CAP. XVIII.

Item in eodem libro: *Quid Spiritus sanctus inspiratio sit Patris & Filii: insuper & Filius sit spiritus Spiritus sancti; quævis comprehenditur procedere & à Filio*.

Sapientia Salomonis in Proverbis ita exequitur: *Lux Domini spiratio est hominum, qui scrutatur interna ventris*. Et manifestum est, quia Spiritus omnia scrutatur, quemadmodum scribit Paulus; & quod à principio formato Adam in faciem ejus spirasset Deus Spiritum sanctum, sicut Moyses ait: *Ecce spiravit Deus in faciem Adæ inspiratorem vitæ; & factus est homo in animam viventem*. Neque id quod spiratum est à Domino, anima est, secundum habitorem Judæos: alioqui quomodo hoc quod à se spiratum est, Deus igni æterno condemnat? Sed vivificans Spiritus est, de quo & Paulus ait: *Spiritus verò vivificans*; Et, *Spiritus Deus in faciem ejus inspiratorem vitæ; & factus est homo in animam viventem*. Itaque Spiritus sanctus est Spiritus vitæ, à quo excidentibus nonnulli viventes mortui sunt, sicut Paulus scribit: *Nam quæ in delictis est, ait, vitæ mortua est*. Alioqui quomodo audendum est Salomonem dicentem: *Lux Domini spiratio est hominum, qui scrutatur interna ventris*: si animas hominum lumen Dei esse dicitur, nisi Spiritum sanctum lumen Dei esse credatur, dicente Moysè: *Spiritus Deus in faciem Adæ spiratorem vitæ*. Et Filius Dei: *Ego sum vitæ*. Sed & sapientia Salomonis introductorem Salvatorem dicit: *Eccc profertur vobis mea aspiratio professio*. Sic enim in Proverbis ait: *Sapientia in aqua canetur, in platetis verò fundatur* ager, portu

autem potentium afflueret, in maris quoque civitatis confiteretur ager. Quanto tempore obtinens prudentem justitiam, & non erubescens: imprudens autem contumelia cum sine expulsi & impa efflueret, adio habuerunt sensum, & obnoxii facti sunt increpationibus. Ecce profertur vobis mea aspiratio professio, docete vos meam firmamentum. Et Iesus Spiritus sancti pronationem predicans, sic ait: *Dixit Dominus, qui colorem fecit & affixit eum; qui solidavit terram & quæ in eâ sunt: qui dat spirationem populo qui est super eam, & spiritum calcantibus eam*. Dixit qui est populus qui accepit spirationem: nam quid & hic spirationem animam esse dicitur, & dabitur sine animâ populum super terram constituit? Sed non est: professionem namque Spiritus sancti predicans Propheta hæc ait. Denique completam professionem super fideles qui fuerant sub illo tempore scripsit Lucas: *Et cum compleretur dies quinquagesima, erant pariter omnes in unum, & factus est solus sermo à cunctis, tamquam Spiritus sanctus verbum serretur, completi intam domum ubi erant sedentes; & viso factus est diversæ lingua tamquam ignis, & factus super unumquemque eorum: & cepit loqui variis linguis, prout Spiritus dabat pronuntiare eis*. Simili modo magus ille Job adversus amicos suos, cum eadem Spiritu sancto privati, & nihil verum dicerent, neque opinarentur se ante Deum loqui: aiebat ergo Job: *Nam ante Deum loquimur? Et rursum: Cui annuntias verba? Spiritus verò erunt est quæ præcedit à se? Ex quibus unus magna loquens dicebat: & Spiritus est quæ mortalibus inverte: spiratio verò animatorem est, quæ me docet*. Omnipotens autem Filius Dei, de quo Zacharias ait: *Propterea sic dicit Dominus omnipotens. Post gloriam misit me super gentes*. Igitur Salomon dicit: *Lux Domini spiratio est hominum*. Et à Moysè intrudit: *Spiritus Domini in faciem Adæ inspiratorem vitæ; & factus est in animam viventem*. Audientes verò & Salvatore dicentem: *Ego sum vitæ, & Paulum scribentem: Lux enim spiritus vitæ*. Et rursum: *Ad ipse Deus spiratio est sui in corda nostra*. Videntes autem etiam Unigenitum insuflantem in faciem Apostolorum & dicentem: *Accipite Spiritum sanctum*. Spiratorem igitur filium in propria vitâ & substantiâ manentem Spiritum esse doceamur. Et neque genitum, neque creatum esse à Filio sapimus, nequaquam genitum Filium credamus esse Spiritum, & quod Dominus sit verbum Filii: genitum verò à Deo verbum sumo in propria vitâ & substantiâ permanentem cum sit vitæ filius Dei. Propterea vero non est genitus ab eo Spiritus, qui non est verbum ejus. Creatum verò dicere Spiritum, ablit. Verumtamen spirationem filii Dei cum & sanctis Scripturis docti sumus, & fontem spiritus, & filium Dei dicimus audientem Filium: *Quia duo nequam fecit populus iste. Me dereliquerunt fontem aquæ vitæ, & foderunt sibi lacus contritus, qui non poterunt aquam portare*. Aqua viva Spiritus sanctus est, sicut Johannes docuit, Salvatore dicente ad Samaritanam mulierem: *Si scires donum Dei, & quis est qui tibi dicit: Da mihi bibere, tu inique petisses, & desiderasti tibi aquam vivam*. Et rursum: *Quicumque biberit ex aqua quam ei dabo, non sitiet in æternum*. Et in medio templi clamavit: *Si quis sitit, veniat ad me & bibet: Qui credit in me, sicut dixi scriptura, flumina de ventre ejus fluent aqua viva*. Et inter-

1. Tim. 3. 16.

Genes. 1. 2.

Joan. 4. 24.

1. Tim. 3. 4.

1. Tim. 3. 16.

Joan. 4. 24.

in libro VIII.] Nequaquam, sed in declino: nisi fortassis Aeneas volentem librum de proprio passum ac se unum nomine Dominum hinc voluit: cum hæc ejus quæ in eo libro hæc scribitur ex Rastano, lib. 3. cap. 4. quæ sunt illic non comparantur.
a libro VIII. de Trinitate] Hoc ex loco, perinde atque

à superiori dicitur ejus tamen etiam ab amantibus operem Aeneas non hæc illic scribitur sed hæc enim & sequentia duo capitula habentur in libro XI. de filiis unum Patre & Filio, & Spiritu sancto. Vide supra in Rastano lib. 3.

Filius, attamen alienus non est ab illo. Nam Spiritus appellatus est veritas, & veritas Christus est, unde & ab illo similiter, sicut ex Deo Patre procedit. Denique hic ipse Spiritus etiam per sanctorum manus Apollolorum miracula gloriosa perficiens, Deum glorificavit. *Jesus Christum postquam ascendit in celum. Nam creditus est Christus naturâ Deus existens, per suam Spiritum virtutes efficiens. Ideoque dicebat: De meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Nequaquam verò participatione alterius idem Spiritus sapiens aut potens dicitur, qui per omnia perfectus est, & nullo proferus indigens bono. Nam paternæ virtutis & sapientie idem Filius Spiritus creditur, & ideo ipse & substantia virtus, & sapientia comprobatur.

CAPITUL. XXV.

Item idem in Dialogo cum Theodoro in triplexâ historiâ Cyrriani Episcopo hæc hæc: *Quid Spiritus sanctus à Patre procedat, & à Filio non sit alienus, sic prosequitur:*

Meminimus enim dicentem Christum palam de Spiritu sancto: *Ille non clarificabit. Novimus ad hæc sancti Spiritus operationem contentem ut quædam immundaque virtutes, sed non ita dicimus eum sicuti denique utrumque sanctorum, tamquam alienâ per Spiritum sanctum utentem virtute. Fuit enim & est ejus Spiritus, sicuti denique & Patris. Et hoc nobis beat. fides explanat scribens Gaudentissimus Paulus: Qui autem in carne sum, placere Deo non possum: Vos autem non estis in carne, sed in spiritu, si tamen Spiritus Dei habitet in vobis. Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus. Procedit enim ex Deo & Patre Spiritus sanctus, secundum Salvatoris vocem, sed non est alienus à Filio. Omnia enim habet cum Patre, & hoc ipse docuit dicens de Spiritu sancto: Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt. Propterea dixit vobis quia ex meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Ergo glorificavit quidem JESUM Spiritus sanctus inopinabili operante: verumtamen sicut Spiritus ejus, & non aliena virtus, & eo superior secundum quod intelligitur Deus.

Rom. 8. 1.

Joan. 16. 13.

CAPITUL. XXVI.

HILARIUS Pictavenfis Episcopus de missione Spiritus sancti à Filio, in libro quem scripsit in Germaniam, Galliam, Belgicam, Lugdunensem, Novempopulnam, Tolosam, & Britanniam, sic dicit:

Credimus & in Spiritum sanctum, hoc est patrumque, quem promittens Apostolus suis, post rediit suum in carnis, misit docere eos ac memoriam omnium, per quem sanctificantur sinceriter in eum credentium animæ.

CAPITUL. XXVII.

Item idem in eodem libro.

Si quis Spiritum sanctum parvulum dicens, inanalysibilem Deum dicat, anathema sit. (Adjectivum nunc Parvulum, anathematis obnoxium facit analysibilem in eum Dei predicatorem. Impiissimum enim est inanalysibilem Deum eum dici, qui ad consolatorem nostram fit missus à Filio.) Si quis, sicuti docuit nos Dominus, non alium dicat Parvulum à Filio, dixit enim: *Et alterum Parvulum mittet vobis Pater, quem rogabo eum: anathema sit.* (A Filio Parvulum missum meminimus, & in principio hoc fides ipsa exposuit. Sed quo frequenter Filius propter indifferentiam naturæ virtutem opera sua,

Joan. 16. 14.

p

p. 114. Item in hoc capitulo usque in-

opera Patris esse dicit dicens: *Ego opera Patris mei facio: mirus quoque Parvulum, sicuti frequenter spondit, interitum eum & mittendum dixit à Patre, dum omne quod ageret, pot. referre est solitus ad Patrem. Ex quo hæretici occasione frequenter arripunt, ut ipsum esse illum Parvulum dicant, cum in eo quod alium Parvulum mittendum à Patre sit precatorus, differentiam missi, rogantisque significet.) Si quis Spiritum sanctum Patrem dicit à se vel Filio, anathema sit. (Stultitia hæretici furoris hæc cogit in scriptura referre, non quæstio. Nam Spiritus sancti nomen habeat suam significationem, & Spiritus sanctus Passivus habeat substantiam suam & officium & ordinem. Et cum ubique indemonstrabilis Pater & Filius predicatur, quomodo pars esse aut Patris & Filii Spiritus sanctus aliteret? Sed qui sicut inter cetera in sanctorum generis, etiam hoc quoque profertur ab impostoribus, idcirco à sanctis debuit improbari.) Si quis Patrem & Filium & Spiritum sanctum tres dicit Deos, anathema sit.*

Item S. HILARIUS, *Quid non sit Spiritus sanctus à Patre procedere, & à Filio non sit Spiritus sanctus, in libro VIII. de sancti Trinitate, hæc refert:*

Cum venerit advocatus ille, quem ego mittam vobis à Patre Spiritus sanctus, qui à Patre meo procedit, ipse testificabitur de me. Advocatus venit, & hunc mittet Filius à Patre, & Spiritus veritatis est qui procedit à Patre, &c. *Ad hunc ad: id Filius dandum à se foretatur.*

CAPIT. XXVI

Joan. 15.

HILARIUS in libro Didymi, quem de Græco in Latinum transtulit: *Quid Spiritus sanctus à Patre egrediat, & à Filio mittatur, non secundum Anglicanorum, Prebiteriorum, & Apostolorum ministerium, sed in sapientia Dei Spiritum Dei mitti dicit, sic docet, ex quo confitetur & à Filio illum, sicut & à Patre procedere.*

CAPIT. XXI

Cum ergo Spiritus sanctus simulet ut Pater & Filius mentem & interiorum bonitatem habitare doceatur, non dicam ineptum, sed imptum est eum dicere creaturam. Discipulus quippe, virtutes dico & artes, & his contrariis perturbationes, & impetibus & afflictibus in amabus habere possibile est; non tamen ut substantiam, sed ut accidentem: creatam verò naturam in sensu habitare impossibile est. Quod si verum est, & Spiritus sanctus absque ulla ambiguitate subsistens, antea et habitare & coeque, nulli dubium est quomodo cum Patre & Filio credi debeat necitas. Ex omnibus igitur quæ præcedens sermo disseruit, incorruptibile & sempiternus secundum naturam Patris & Filii, & Spiritus sanctus demonstratur universam de se ambiguitatem & suspensionem abesse, ne unus & creatis substantiis assimilatur qua Spiritus Desit, & quem eam de Patre Salvatoris in Evangelio verba declarant: *Cum venerit, inquit, Consolator, quem ego mittam vobis, Spiritus veritatis, qui de Patre egredietur, ipse testimonium dabit de me.* Consolatore autem veritatem Spiritum sanctum dicit, & ab operatione et nomen imponens, qua non solum consolator eos quos de dignis esse reperit, sed & ab omni tristitia & perturbatione reddat alienos. Verum incredibile quoddam gaudium & hilaritatem est tribui, in tantum ut possit quis Deo gratias referens, quod tali bosque dignus habeatur, dicere: *Deditis lætitiæ in corde meo.* sempiterna quippe læticia in eorum corde versatur, quorum Spiritus sanctus habitator est. Ille Spiritus consolator à Filio mittitur.

Lib. 2.

Joan.

p. 114.

etiam est, in veteribus sancti Hieronimi editionibus dicitur.

non secundum Angelorum, & Prophetarum, & Apostolorum ministerium, sed ut mitti deest à sapientia & veritate Spirituum Dei, indiuisiam habentem cum Patre & Filio substantiam.

Item idem in eodem libro, post pauca :

Licet enim ex Deo frequenter se dicat esse Saluator, proprietatem tamen, & ut sic dicam, familiaritatem, de qua sæpe tractauimus, ex uocabulo magis sibi Patris assumens dicit, &c. usque ad uerba : juxta operationis ueritatem.

Item idem in eodem Opere post pauca :

Quia ergo & Spiritus sanctus in nomine Filii à Patre manat, habens sibi proprietatem, &c. usque ad uerba : Scientiam diuinorum.

Item idem in eodem Opere post pauca :

Dfnique interpretationem inferens, quomodo dixisset, de meo accepit. Proximè subiicit : Omnia quæ habet Pater, mea sunt : Propterea dixit de meo accepit, & annuntiat uobis, &c. usque ad uerba : hæc eadem & Pater habet.

Item idem in eodem Opere post pauca :

Vos autem, ait (haud dubium quim Discipuli Christi) qui sapientiam Spiritus suscepistis & uitam & pacem, & non estis in carne, id est, in carnis operibus, neque enim ejus opera perpetratis, siquidem Spiritum Dei habetis in uobis. Idem autem Spiritus Dei & Spiritus Christi est, adducens & copulans eum qui se habuerat Domino JESU CHRISTO, &c. usque ad : Trinitatis substantiam demonstrat.

Item idem in eodem Opere post pauca.

Cum igitur sancta scriptura amplius de Trinitate non dicat, nisi Deum Patrem esse Saluatoris, & Filium generatum esse de Patre. Hoc autem debemus scire quod scriptum est : & ostenso quod Spiritus sanctus increatus sit, consequenter intelligere, quod ejus non est creata substantia, reuè Patri Filioque societari.

S. AUGUSTINUS in Homiliâ super Johannem.

Hic aliquis forsan querat, utram & à Filio procedat Spiritus sanctus. Filium enim solius Patris est Filius, & Pater solius Filii est Pater : Spiritus autem sanctus non est unus eorum Spiritus, sed amorum. Habes ipsum Dominum dicentem : Non enim uos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris uestri qui loquitur in uobis. Habes & Apostolum : At iste Deus, inquit, Spiritum Filii sui in corda nostra. Numquid duo sunt, alius Patris, alius Filii adit. Unum enim corpus ait, cum significaret Ecclesiam, moxque addidit, & unus Spiritus. Et uide quomodo illic implet Trinitatem, sicut uocati estis, inquit, in unâ spe uocati uestri. Unus Dominus. Hic utique Christum intelligi uoluit. Restat ut etiam Patrem nominet. Sequitur ergo : Unus filius, unum baptisma, unus Deus & Pater omnium, qui super omnes & per omnes, & in omnibus. Cum ergo sicut unus Pater, & unus Dominus, id est, Filius, ita sit

& unus Spiritus, profectò amorum est : quandoquidem dicit ipse Christus JESUS : Spiritus Patris uestri qui loquitur in uobis. Et dicit Apostolus : At iste Deus Spiritum Filii sui in corda nostra. Habes in alio loco eundem Apostolum dicentem : Si autem Spiritus ejus qui suscitauit Jesum ex mortuis, habitat in uobis. Hic utique Spiritum Patris intelligi uoluit, de quo tamen in alio loco dicit : Quisquis autem Spiritum Christi non habet, hic non est eius. Et multa alia sunt testimonia, quibus hoc euidenter ostenditur, & Patris & Filii esse Spiritum, qui in Trinitate dicitur Spiritus sanctus. Nec ob aliud existimo ipsum proprie uocari Spiritum, cum etiam, si de singulari interrogemur, non possumus nisi & Patrem & Filium Spiritum dicere, quoniam Spiritus est Deus, id est, non corpus est Deus, sed Spiritus. Quod ergo communiter uocantur & singuli, hoc proprie uocari oportuit eum, qui non est unus eorum, sed in quo communitas amorum apparet. Cur ergo non credamus, quod etiam de Filio procedat Spiritus sanctus, cum Filii quoque ipse sit Spiritus. Si enim ab eo non procederet, non post Resurrectionem se representans discipulis suis insufflasset, dicens : Accipite Spiritum sanctum. Quid enim aliud significauit insufflatio, nisi quod procedat Spiritus sanctus & de ipso ? Ad hoc pertinet etiam illud quod ait de muliere, quæ fluxum sanguinis patiebatur : Te uigæ me aliquis : Ego enim scivi ueritatem de me existi. Nam uictus nomine appellari etiam Spiritum sanctum, & eo loco clarum est, ubi Angelus dicens MARIÆ, Quomodo fiet istud : quoniam uerum non cognosce ? Respondit : Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus Altissimi abundabit tibi. Et ipse Dominus promittens eum discipulis ait : Vos autem sedete in ciuitate, quoad usque induerimus uerticem calceæ. Et iterum : Accipite, inquit, uerticem Spiritus sancti superuenientem in uos, & uerticem uobis restet.

Item S. AUGUSTINUS in libro XIII. de ciuitate Dei : Quod Spiritus sanctus Pater sit & Unigeniti, & unus amorum : Quod cum ita sit, non est dubium Spiritum sanctum procedere ab utroque.

Quapropter in eo quod Dominus fecit quando insufflauerat, dicens : Accipite Spiritum sanctum : nimirum in hoc intelligi uoluit, quod Spiritus sanctus non tantum sit Patris, uerum etiam ipsius unigeniti Spiritus. Idem ipse est quippe Spiritus & Patris & Filii, & cum quo est Trinitas Pater & Filius & Spiritus sanctus, non creatura, sed Creator. Neque enim hatus ille corporeus de carnis ore procedens substantia erat Spiritus sancti atque natura, sed potius significatio, quæ intellexerimus, ut dixi, spiritum sanctum Patri esse Filioque commune, quia non fuit eis singuli, sed unus amorum est.

Item idem in libro primo de Trinitate quæ Deus est : Quod Spiritus sanctus & Patris & Filii sit, & Patri & Filio coequalis, consubstantialis, & coæternus, sic docet.

Omnes quos legere potui quante me scripserunt de Trinitate, quæ Deus est, diuinoque librorum ueritatem & nouorum Catholici traditores, hoc intenderunt secundum scripturas docere, quod Pater, Filius, & Spiritus sanctus unus substantia inseparabili æqualitate diuinam inueniunt unitatem. Ideoque non tres Dii, sed unus Deus, quamuis Pa-

q sic aliqui] Monet Acherius homiliam hæc fuisse à se esse quæritam; sed quod ex eâ excipitur est ab illa.

Theodosium quoque tenuisse in libro de Spiritu sancto.

Mat. 10 20 Galat. 4. 6.

Ann. 8. 12.

114. 9.

Joan. 10. 22.

Luc. 8. 46.

114. 2. 34.

114. 24. 49.

Ab. 1. 6.

CAPITUL. XXXVI.

Cap. 14. Joan. 20.

CAPITUL. XXXVII.

Cap. 1.

CAPITUL. XXX.

CAPITUL. XXXI.

CAPITUL. XXXII.

CAPITUL. XXXIII.

CAPITUL. XXXIV.

CAPITUL. XXXV.

Ann. 10. 20.

Galat. 4. 6.

Ephes. 6. 4.

ter Filium generit, & ideo Filius non sit qui Pater est, Filiusque à Patre sit generus, & ideo Pater non sit qui Filius est; Spiritusque sanctus nec Pater sit nec Filius, sed tantum Patris & Filii Spiritus, etiam Patri & Filio ipse coequalis, & ad Trinitatis personam unitatem.

CAPITUL. XXXVIII.

Item idem in eodem libro: *Quid Spiritus sanctus inseparabiliter Patri & Filio sit quod cum ea sit: magna demencia est illum à Patre & Filio procedere non profiteri.*

Joan. 14. 17.

Denique propter ipsam inseparabilitatem sufficienter aliquando nominatur, vel Pater solus, vel Filius solus adimpletur non latet cum vultu suo. Nec inde separatur utriusque Spiritus, id est, Patris & Filii Spiritus: qui Spiritus proprie dicitur Spiritus veritatis, quem hic mundus accipere non potest. Hoc est enim plenum gaudium nostrum, quia amplius non est, frui Trinitate Deo, ad cuius imaginem facti sumus. Propter hoc aliquando na loquitur de Spiritu sancto, tamquam solus ipse sufficit ad beatitudinem nostram. Et ideo solus sufficit, quia separata à Patre & Filio non potest; sicut Pater solus sufficit, quia separata à Filio & Spiritu sancto non potest; & Filius ideo sufficit solus, quia separata à Patre & Spiritu sancto non potest.

CAPITUL. XXXIX.

Item idem in libro tertio de Trinitate: *Quid sanctus Spiritus à Patre & Filio sit mox.*

Joan. 1. 10.

Cum enim ad id venimus, ut vellemus ostendere, non ideo minorum Patre Filium, quia ille missus, hic missus est; nec ideo maiorem utroque Spiritum sanctum, quia & ab illo & ab illo missus in Evangelio legitur, suscepimus hoc querere, cum illic missus sit Filius ubi erat, quia in hunc mundum venit, & in hoc mundo erat: cum illic etiam Spiritus sanctus, ubi & ipse erat, quomodo Spiritus Dominus replevit orbem terrarum. & hoc quod convenit omnia sententiam habet vocis.

Cap. 1. 7.

CAP. XL.

Item idem in libro quarto ejusdem Operis aperte docet, quod Spiritus sanctus procedat à Filio sicut & à Patre.

Cap. 10.

Pater cum ex tempore à quoquam cognoscitur, non dicitur missus. Non enim habet de quo sit, aut ex quo procedat. Scipientia quippe dicit: *Ego ex ore Altissimi procedi*, & in Spiritu sancto dicimus: *A Patre procedit*. Pater verò nullo, & c. usque ad operatur omnia in omnibus.

CAP. XLII.

Item idem in libro sexto de Trinitate, quod Spiritus sanctus sit Filio per se ipse generatus: unde qui negat eum ab utroque, confitens est, ut negat suavitatem à Patre Filioque procedere.

CAP. XLII.

Item idem in libro XV. de sancta Trinitate: *Quid sanctus Spiritus procedat à Patre & Filio.*

Cap. 17.

Nescio cur non sicut sapientia & Pater dicatur & Filius & Spiritus sanctus, & simul omnes

non tres, sed una sapientia, & c. usque ad: Trinitatis ista distinctio.

Item idem in eodem libro.

Deinde in illa summâ Trinitate, quæ Deus est, intervalia temporum nulla sunt, per quæ possit ostendi, aut saltem requiri, utrum prius de Patre tractatus sit Filius, & postea de ambobus processerit Spiritus sanctus, & c. usque ad: propter dilectionem Dei.

Item idem in eodem libro.

Numquid ergo possumus querere utrum jam processerit de Patre Spiritus sanctus quando natus est Filius, an nondum processerit, & illo nato de utroque processit ubi nulla sunt tempora, & c. usque ad: videatur mente quod tenetur habere.

Item S. AUGUSTINUS: *Quid Spiritus sanctus sit in Patre & Filio*, sic dicit in libro quem scripsit contra quosque hæreticos, id est, Paganos, Judæos, Manichæos, Sabellianos, & Arianos.

Dicimus de Patre & Filio quod porimus & quantum porimus, si tamen aliquid dignè porimus. De Spiritu sancto tacuimus, sed non eum præterivimus. Quisquid enim de Patre & Filio diximus, de Spiritu sancto diximus. Est enim in illis & cum illis unus & verus Deus; non minor aut tertius Deus. Quid adhuc dicam fatigati fatigatus? Qui Spiritum sanctum à Patre & Filio æternitate & substantiâ, vel communionem separat, eumque negat Spiritum esse Patris & Filii, plenus est Spiritu in mundo, vacuus est Spiritu sancto. Ideo enim dicitur, *Deus charitas*, quia partibus non dividitur unitatem, sed ineffabiliter coagulatur Trinitatem. Ipsa est enim Trinitas unus Deus, totus fortitudinis à facie mundi, qui se credentes custodit in sæcula sæculorum; Amen.

Item AUGUSTINUS in disputatione quam habuit contra PASCENTIUM comitem Arravannorum, præfatus LAURENTIO Iudice oratio ab usque partibus.

Ecce quid est homonion, quod exprobratur in iuditio? Non enim verbum solum, sed & res in verbo est, nec solus semetipsum suavis, sed substantia una est Dei credenda in ætæternis. Si enim in hominibus credentibus in se totus Deus credendus est habitare, quomodo Filium totum in se Pater, aut Filium Patrem non credat excipere? Ac per hoc ipse in Patre, & Pater in eo manet, & ex Patre vel Filio unctus credendus est Spiritus non solum processisse, sed semper ad peragenda opera Trinitatis omnino procedere.

Item S. AUGUSTINUS: *Quid Spiritus sanctus procedat à Patre & Filio*, in libro secundo, quem scripsit contra Maximum hæreticum, sic ait:

Magnum aliquid sanè tibi dicere videris, quia dicitis, Filius erat in principio antequam aliquid esset, Pater verò ante principium. Ubi legitis ut hoc erodere? Unde præsumisti ut hoc diceretis, ubi nec auctoritas ulla nec ratio est? Quis est enim ante principium, quandoquidem quidquid ante esset, hoc esset principium? Si ergo Pater ante principium est; ante se ipsum est; quia & ipse principium est. Quid est autem in principio erat Verbum, nisi in Patre erat Filius? Et ipse Filius interrogatus

CAPITUL. XLIII.

Cap. 16.

CAPITUL. XLIV.

Ibid. & cap. 17.

CAPITUL. XLV.

11 Joan. 4.

CAPITUL. XLVI.

Epist. 178. in medio.

CAPITUL. XLVII.

Ibid. in 11. cap. 17.

Joan. 1. 7.

Joan. 8. 54.

à Judeis quis esset, respondit: *Principium qui & legatur uobis. Pater ergo principium non de principio, Filius principium de principio. Sed utramque simul, non duo, sed unum principium. Sicut Pater Deus, & Filius Deus, ambo autem simul non duo. Du sed unus Deus. Nec Spiritum sanctum de utroque procedentem negabo esse principium, sed tria hæc simul sicut unam Deum, ita unum dico esse principium.*

Item idem in eodem libro:

Queris à me: si de substantiâ Patris est Filius, de substantiâ Patris est etiam Spiritus sanctus, cur uous Filius sit, & alius non sit Filius? Ecce respondeo, siue capis, siue non capias. De Patre est Filius, de Patre est Spiritus sanctus, &c. usque ad: sed inde est unde procedit.

CAPITUL. XLVIII.

In eodem lib. 4. cap. 14.

CAPITUL. XLIX.

Item S. AUGUSTINUS in libro de: Incarnatione Domini.

Spiritum quoque sanctum non ingenuum neque genitum, sed ex Patre Filioque procedentem, eo quod Pater & Filius sit Spiritus, & ipse consubstantialis & coæternus ambobus, nec alium fuisse Spiritum sanctum quem insufflans dedit, & alium quem post Ascensionem suam misit. Unus enim Spiritus Dei, Spiritus Patris & Filii, Spiritus sanctus, idem Deus qui operatur omnia in omnibus. Ita ut perfecta credatur Trinitas propter proprietatem personarum, & uous Deus propter inseparabilem Trinitatem.

CAP. I.

Item S. AUGUSTINUS in libro expositionis fidei ad Petrum.

Sicut ergo nec Filius posterior aut minor est Patre, ita nec Spiritus sanctus posterior aut minor est Filio, &c. usque ad: Græci uero uocant.

CAP. II.

Item idem in eodem Opere post pauca:

In illa igitur sanctâ Trinitate, quod ideo à nobis repetitur, ut uestro cordi tenacius insigatur, unus est Pater qui solus essentialiter de seipso unum Filium genuit, & unus Filius, qui de uno Patre solus essentialiter natus; & unus Spiritus sanctus, qui solus essentialiter de Patre Filioque procedit. Hoc autem totum una persona non possit, id est, & gignere se, & nasci de se, & procedere de se. Quia quis aliud est genuisse quam natam esse, aliudque procedere quam genuisse vel natam esse, manifestum est, quoniam alius est Pater, alius est Filius, alius est Spiritus sanctus.

CAP. III.

Item idem in eodem Opere:

Neque enim in illâ Trinitate proprium esset solus Patris, quod non est natus ipse, sed unum filium genuit, neque enim proprium solius Filii, quod non genuit ipse, sed Patris essentia natus est: neque enim proprium Spiritus sancti, quod nec natus ipse nec genuit, sed solus de Patre Filioque incommutabili æternitate procedit.

In cap. 4.

CAP. IIII.

Item idem in ipso Opere post pauca:

Fermulissimè & nullatenus dubites eundem Spiritum sanctum qui Patris & Filii unus Spiritus est,

[in libro de Incarnatione] Nullam sane uoximus Augustini statutam de Incarnatione: nam eos libros de Incarnatione, qui sunt Opera S. Augustini editi sunt, factos eorum aliteris existimari esse licet. In quibus cum non reperitur hoc capitulum, uentis dubium esse debet quoniam fragmentum sit operis capitulum deperditum.

de Patre & Filio procedere, &c. usque ad: quia de ius ore procedit.

HONORATUS Papa Romanæ Ecclesiæ: *Quid Spiritus sanctus à Patre Filioque procedat, sic dicit in Epistola quam ad Iulianum Imperatorem misit aduersus Nestorij & Eutychei blasphemias.*

CAP. LIV.

Adoremus Patrem & Filium & Spiritum sanctum, indistinctam distinctè, incomprehensibilem & incensurabilem substantiam Trinitatis ubi etiam admittit numerum ratio personarum, unitas tamen non admittit essentia separationem. Ita tamen ut seruemus diuine propria unicuique personæ, ut ne personis diuinitatis singularitatis denegetur, nec ad essentiam hoc quod est proprium nominum transferatur. Magnum est, sanctum & incomprehensibile mysterium Trinitatis, Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus, Trinitas indiuisa; & tamen notum est quia proprium est Patris generare Filium, proprium, Filii Dei, ut ex Patre Patri nasceretur æqualis, proprium Spiritus sancti ut de Patre & Filio procederet sub una substantiâ dicatur.

Epist. 74.

LEO Papa Romanæ Ecclesiæ: *Quid Spiritus sanctus à Patre Filioque procedat, sic dicit in Epistola quam misit ad Turibium Altharicensem Episcopum.*

CAP. LV.

Primo itaque Capitulo demonstratur, quàm impie de Trinitate diuina sentiant, qui Patris & Filii & Spiritus sancti unam atque eandem assentant esse personam, tanquam idem nunc Pater, nunc Filius, nunc Spiritus sanctus nominetur; nec alius sit qui genuit, alius qui genitus est, alius qui de utroque procedit, & singularis unitas in teibus quidem uocabatur, sed non in tribus sit accipienda personis. Quod blasphemus genus, de Sabelli opinionem sumserunt.

Epist. 91. c. 4.

GRACORIUS Papa Romanæ Ecclesiæ: *Quid Spiritus sanctus à Patre Filioque procedat, in Homilia xxi. sic dicit.*

CAP. LVI.

Itaque dicitur: *Sicut misit me Pater, & ego misit uos, ad est charitate uos diligo cum inter scandala persequutorum meo, quia me charitate Pater diligit, quem uenire ad tolerandas passionis fecit. Quamuis mitti etiam juxta naturam diuinitatis possit intelligi. Eo enim ipso à Patre Filius mitti dicitur, quo à Patre generatur. Nam sanctum quoque Spiritum qui, cum sit æqualis Patri & Filio, non tamen incarnatus est, idem se Filius mittere perhibet & dicens: Cum uenerit Paraclitus quem ego misit uobis à Patre. &c. usque ad: debeat ad amorem Domini.*

Joan. 16. 11.

Item idem in libro Moralium secundo.

In d. 15. 26.

CAP. LVII.

Si prophetia Spiritus Prophetis semper adesset, David Regi de templi constructione consulenti, nequaquam Nathan Propheta concederet, quod post paululum negaret. Unde bene in Euangelio scriptum est: *Super quem uideris Spiritum descendit & mansit super eum. hic est qui bapti-*

Cap. 17.

Joan. 1. 35.

[in libro expositionis] Nasce omnes uoxes ejus expositionis scripturam fuisse non Augustinum, sed Iulianum, cujus inter opera edita est anno 1674. pag. 705. *et essentia separationem.* Sic multum ex edito, quoniam quod auctore legatur opinionem.

In d. c. 11.

In d. c. 11.

In d. c. 11.

In d. c. 11.

In d. c. 11.

In d. c. 11.

In d. c. 11.

In d. c. 11.

In d. c. 11.

In d. c. 11.

Et in cunctos namque fideles Spiritus venit, sed in solo Mediatore singulariter permanet; quia ejus humanitatem nunquam deserat, ex ejus divinitate procedit. In illo itaque manet, qui solus & omnia & semper potest.

CAP. LVIII.

Item idem in eodem libro post pauca:

Cap. 18.

IN his igitur donis sine quibus ad vitam perveniri non potest, Spiritus sanctus sive in predicatoribus suis, seu in electis omnibus semper manet, &c. *vsque ad: manet ad cuncta.*

CAP. LIX.

Item idem in libro quinto: *Quid Spiritus sanctus de Patre procedat: & de eo quod est Filius accipiat: ubi intelligitur & ab eo procedere.*

Cap. 16. 7° + 16.

ET vocem quasi aura lenis audiri. Quid enim per vocem auræ lenis, nisi cognito Spiritu sancti designatur i qui de Patre procedens, & de eo quod est Filius accipiens, nostræ tenuiter notitie infirmitas insinuat, &c. *vsque ad: illuminando perturbat.*

CAP. LX.

FULGENTIUS: *Quid solus Pater generis Filium, solus Filius à Patre generis sit, solus Spiritus sanctus à Patre Filioque procedat, in libro tertio quem scripsit contra Fabianum, sic dicit:*

Veraciter quippe profitemur, solum Patrem genuisse, solum Filium de Patre natum esse: veraciter enim dicimus solum Spiritum sanctum de Patre Filioque procedere.

CAP. LXI.

Item idem in libro quinto contra eundem Fabianum.

ECCE in quantum potui, licet breviter, reddidi rationem, quò unum Deum dicamus Patrem & Filium & Spiritum sanctum, & in ipsa imagine Dei ostendi quoddam divinæ ignitionis indicium. In quâ quidem imagine, memoria, intelligentia & voluntas non habent singulas propriasque personas. Imago quippe est illa non nata, sed facta; non genita, sed creata. Ad hoc utique, ut sicut in istâ unâ imagine invenitur quædam discretio vocabulorum, sic in illâ unâ divinitate cognoscatur discretio personarum; & naturalis unitas ostendat unum Deum esse Patrem & Filium, & Spiritum sanctum; personarum verò proprietates demonstrat alium esse Patrem, alium Filium, alium Spiritum sanctum. Alium autem Patrem, non eo quod Deus est, sed eo quod Pater est: & alium Filium, non eo quod Deus est, sed eo quod Filius est; alium quoque Spiritum sanctum, non eo quod Deus est, sed eo quod & Patris & Filii Spiritus est. Alium ergo Patrem, quia genuit; alium Filium, quia de Patre natus est; & alium Spiritum, quia de Patre Filioque procedit. Non tamen alium Deum Patrem, & alium Deum Filium, & alium Deum Spiritum sanctum; sed unum Deum Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. Non enim confundit unitas Trinitatem, nec Trinitas separat unitatem; quia quod in personarum proprietate discernitur, hoc unum naturaliter essentia unus communiōne monstratur.

CAP. LXII.

Item idem in libro VII. ejusdem Operis.

Jan. 16. 7°

Non enim loquitur à semetipso; sed quacumque audire loquitur, & que ventura sunt annuntiat vobis. Ille me clarificabit, quia de me acci-

à Fulgentio: Nihil ex ista Fulgentii libro est, prout hæc fragmenta, quæ Theodulfus etiam extipit in

pit, & annuntiat vobis. Ecce primum ostendit non esse alia Spiritus sancti, quàm quæ sunt. Fuit. Deinde ut ostenderet omnia sua esse quæ Patris sunt, adjecit: *Omnia quacumque habet Pater, mea sunt: propterea dixi, quia de meo accipiet, & annuntiat vobis.* Illud igitur primitivè attendendum quod ait: *Non enim loquitur à semetipso, sed quacumque audire loquitur.* Quis autem comprehendat qualis sit illius simplicis naturæ loquutio, vel qualis auditio, ubi non est aliud audire quàm esse? Audit itaque Spiritus sanctus quacumque Pater & Filius dicit, & hæc eadem similiter facit. In illa enim naturâ, ubi est summa & vera simplicitas, ut eo Filius videt quod Pater facit, Spiritus sanctus audit quod eam Patre Filius dicit, quia communiōne naturalis essentia, & Filius de Patre natus est, & Spiritus sanctus de Patre Filioque procedit. Hoc igitur est Spiritui sancto audire, quod est de naturâ Patris Filioque procedere: & hoc est loqui, quod est per gratiam nostris cordibus ineffabiter intinare.

Item idem in eodem libro.

Idem

CAP. LXI

Jan. 10.

ET non rapit eas quicquam de manu meâ. Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus est: & nemo potest rapere de manu Patris mei. Ego & Pater unus sumus. Hæc est ergo vox quam oves ejus audiunt: quæ sciunt in eo quod nemo rapit de manu Filii, neque de manu Patris, unam virtutem Filii & Patris intelligunt; & audientes ab eo quia ipse & Pater unus sunt, unitatem veram in Patre & Filio essentia naturalis agnoscunt. Hæc est vox illi, hæc est loquutio Spiritus sancti, quia de naturâ Patris natus est Filius, & exinde procedit Spiritus sanctus. Hoc etiam à Patre & Filio Spiritus sanctus audit, quia de Patre & Filio communis divinitatis equalitate procedit. Non ergo Spiritus sanctus loquitur à seipso, quia non est à seipso, sed de Patre & Filio habet naturalem loquutionem, unde naturaliter procedens habet originis veritatem. Ad hoc mihi pertinet quod ait: *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiat vobis.* *Omnia que habet Pater, mea sunt: propterea dixi, quia de meo accipiet.* Quàm benè veritatem doctrinæ suæ veritas ipsa servavit! Si enim hoc non dixisset, quâsi suum esse tantùm Spiritum ostendisset; sed dicens: *Omnia que habet Pater, mea sunt: propterea dixi, quia de meo accipiet;* ipsum Spiritum sanctum unum esse ostendit de Patris & Filii. Cujus intelligentia dicens: *Patris autem Spiritus sanctus, quem mittit Pater in nomine meo: ille vos docetibus omnia quacumque dixerit vobis.* Pater mittit, sed in nomine Filii mittit; Spiritus missus à Patre docet, sed Filius dicit. Hoc etiam illo demonstratur loco, ubi Dominus dicit: *Cum autem venerit Paraclitus quem ego mitto in vos à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit.* Hæc hic paraclitum quem mittit Pater in nomine Filii, ipsum mittit Filius à Patre: mittit autem à Patre Spiritum veritatis. Mittit ergo à Patre Spiritum sanctum, quia ipse est veritas: mittit eum Pater in nomine Filii, quia unus Spiritus est Pater & Filius. Mittit eum Filius à Patre, quia sic procedit à Filio, sicut procedit à Patre. Idem quoque Spiritus Patris, qui Spiritus est veritatis. De Filio ergo accipit, & omnia quæ habet Pater, Filii sunt, quæ Spiritus sanctus accipit: quia non de solo Patre, nec de solo Filio, sed simul de utroque procedit. Hoc autem

Idem 11.

Idem 12.

Idem 13.

Idem 14.

libro de Spiritu sancto.

vocabulum

votabulum processionis de Patre nulli creaturæ inuenitur indulum, ut proprietatis sui processionis solius esse demonstretur essentia naturalis. Legimus enim Filium de Patre genitum, & quamuis in eo quod unigenitus dicitur, in solo naturali generatione demonstratur, tamen propter gratiam adoptionis nos quoque Deus Pater voluntariè genitus verbo veraciter. Unigenitus igitur unus & solus est de Patris essentiali filius natus; sed & nos per adoptionem & Fili Dei dicimur, & de Deo nati, beato Evangelista dicente: *Quosquis autem receperit eum, dedit eis partem filias Dei fieri. his qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* Cuius ergo nollet Dei filius, & de Deo genitus, & de Deo natus diuini ostendatur eloquijs, processionis tamen de Deo vocabulum nemo potest creaturæ cuiquam docere concessum. Quid ita, nisi quia unigenitum Filium possit naturalis natiuitas verum Deum ostendere, cumque non adoptiuum, nec diuersitæ naturæ, sed consubstantiali Patri sine dubitatione monstrare. Procedere autem de Deo ideo nulla creatura dicitur, ut ille qui procedit de Patre & Filio, sic esse credatur Deus, sicut est Pater & Filius: solus est enim Spiritus sanctus de Patre & Filio procedens illa processionis, cuius est cum Patre & Filio natura communis. De Patre quippe ac Filio procedit, sed non recedit; nec est in aliquo minor aut subditus, qui de Patre immenso, ac de immenso Filio inseparabiliter & unus procedit & totus. Sic igitur ei non potest imperari quod mirabiliter operatur.

sancto missum esse reflat in libro secundo quem scripsit ad Trasmondanum Regem.

Jam nunc etiam illa nobis est de Spiritus sancti missione questio reuoluenta, &c. *vsque ad: quoniam localis aduentus.*

Lib. 1. ad Monachum c. 4.

ISIDORUS Spalenſis Episcopus in libro secundo Officiorum inter cetera sic dicit:

CAPITUL. LXVIII.

Cap. 33.

Hæc est autem post Apostolicum Symbolum certissima fides, quam Doctores nostri tradiderunt, ut profiteamur Patrem & Filium & Spiritum sanctum unius essentia, eisdemque potentia & sempiternitatis, unum Deum inuicem; ita ut singulis personarum proprietate seruatâ, nec substantialiter Transitus diuidi, nec personaliter debeat omnino confundi. Patrem quoque confiteri ingentium, Filium genitum, Spiritum autem sanctum nec genitum nec ingentium, sed ex Patre & Filio procedentem; Filium à Patre nascendo procedere, Spiritum verò sanctum procedendo non nasci.

ISIDORUS in libro septimo Etymologiarum: *Quid Spiritus sanctus a Patre Filioque procedat, sic dicit.*

CAPITUL. LXX.

Cap. 3.

Spiritus sanctus ideo predicatur Deus, quia ex Patre Filioque procedit, &c. *vsque ad: hic non est ejus.*

Item idem in eodem Opere post pauca.

CAPITUL. LXX.

Ibid. cap. 4.

Pater igitur & Filius & Spiritus sanctus Trinitas & unitas. Idem etenim uouum, idem & tria. In naturâ, unum, in personis tria. Unum propter maiestatis communionem, tria propter personarum proprietatem. Nam alius Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus, sed alius, nonquidem aliud: quia pariter simplex, pariterque incommutabile bonum & coeternum. Pater solus non est de alio; ideo solus dicitur ingentius. Filius solus de Patre est natus, ideo solus appellatur genitus: Spiritus sanctus solus de Patre & Filio procedit, ideo solus jam ambozum nuncupatus Spiritus.

Item idem in libro Differentiarum.

CAPITUL. LXXI.

Lib. 1. cap. 3.

Inter personam Patris & Filii & Spiritus sancti ita discernitur, quod Pater nec factus nec natus est, Filius natus non factus, Spiritus verò sanctus nec natus nec factus, sed ex Patre procedens, &c. *vsque ad finem capituli.*

Item idem in libro Sententiarum.

CAPITUL. LXXII.

Lib. 1. c. 17.

fol. B. 4.

Spiritus sanctus creator est, sicut Pater & Verbum, testante Propheta: *Spiritus Domini fecit me, & in spiraculis omnipotentis uiuificauit me.* Spiritus sanctus Pater & Fili est; & inde unum sunt Pater & Filius quia nihil habet Pater quod non habeat Filius. Non enim res una & doctum consubstantialis poterit simul ab eis procedere, & simul inesse, nisi unam fuerint à quibus procedit.

PROSPER in libro de uitâ contemplatiua: *Quid Spiritus sanctus à Patre & Filio procedat, sic docet.*

CAPITUL. LXXIII.

Lib. 1. cap. 15 & 16.

At eum non solum secundo Apostolum nos oportet formam præbere fidelibus, sed etiam eos ipsos fideles qui nobis diuinitus instruendi com-

par. 1. 4.

CAP. LXIV.

Item idem in libro VIII. eisdem Operis.

Filius est igitur à Patre missus, non Pater à Filio, quia Filius est à Patre natus, non Pater à Filio. Similiter etiam Spiritus sanctus à Patre & Filio legitur missus, quia à Patre Filioque procedit. Sed quia non uno modo in Scripturis sanctis dicitur missus, propterea in sacramento incarnationis non solum à Patre, uerum etiam ab Spiritu sancto missus est Filius, quia mediator Dei & hominum homo Christus Iesus totius est Trinitatis operatione plasmatus. Alio eodem modo mittitur à Patre & Filio Spiritus sanctus, quia naturaliter à Patre Filioque procedit. Mittitur enim à Patre & Filio Spiritus sanctus, cum ab ipsâ Trinitate uno Deo gratiæ spiritualis donatur effectus.

CAP. LXV.

Item idem in libro IX. eisdem Operis.

Deum itaque Patrem non totis Trinitatis, sed Fili & Spiritus sanctificatur auctorem; de quo habet & unigenitus Filius æternæ natiuitatis, & Spiritus sanctus æternæ processionis originem. Unitas autem naturalis, creatorum Filium de creatore Patre naturali natiuitate inuicem existit, & creatorem Spiritum sanctum de Patre Filioque procedere.

CAP. LXVI.

Item idem in libro X. eisdem Operis.

Expleta uerò confessione ueræ diuinitatis, ueræque humanitatis unici Filii Dei, confitemur nos credere in Spiritum sanctum, qui est unus Spiritus Pater & Fili, de Patre Filioque procedens, in Patre Filioque naturaliter manens, de Patre ac Filio unius deitatis habens naturaliter unitatem.

CAPITUL. LXVII.

Item idem, ut ostenderet Spiritum sanctum æqualem Patri & Filio, eundem Spiritum sanctum & à Patre & à Filio, & Filium à Patre & Spiritum

R.

missi sunt instruere debeamus, de Patre quomodo solus accipitur ingentus; de Filio quomodo solus dicitur genitus; & de Spiritu sancto quomodo ex Patre & Filio procedens, nec ingentus possit dici nec genitus. Quæ ista tria unum sunt, & hoc unum non dividitur, sed distinguitur in tria, & c. *Æ. Æ. ad. beat. 32g.*

CAPITUL. LXXIV.

VIGILIUS Africanus Episcopus Spiritum sanctum à Patre Filioque procedere huius verbus demonstrat in libris quas scripsit Constantinopoli in defensionem contra Leonem Papam contra Euclymianistas.

Alia Vigilius five Virgilius Tridens Episcopus. l. 1.

Similiter nobis & de Trinitate quæstionem aliquam movent, ut quis sunt quedam propria Patris, quæ nec ad Filium, nec ad Spiritum sanctum pertinent; & sunt quedam propria Filii, quæ nec ad Patrem nec ad Spiritum sanctum pertinent; & sunt etiam Spiritus sancti nomina propria, quæ nec ad Patrem, nec ad Filium pertinere monstrantur, tunc à se invicem separatos erimuntur Catholicos credere Deos. Sed ne forsitan inopinatè quæstione turberis, adverte per singula suscepti hominis dispensationem, nec ad Patrem nec ad Spiritum, sed ad Filium pertinere Filium. Proprie enim Filius non Pater, de Virgine natus est. Rursus illa quæ super eum audita est vox, *Hæc est Filius meus dilectus*; nec ad Filium nec ad Spiritum sanctum, sed ad Patrem pertinetur. Item columbaris species quæ in Jordani apparuit, & igneam linguam multiplex distribuitio, proprie ad sancti Spiritus personam pertinere monstratur. Sed ne adhuc de his proprietatibus dubites, audi manifestè. Proprium Patris est gemitus, & proprium Filii est natus habere proprium verò est Spiritus sancto de Patre Filioque procedere. Nec omnino recipitur in aliam personam, quod est unicuique personæ speculiter proprium. Si ergo hæc tres personæ habentes singule proprietates suas, quibus insignificantibus distinguantur, non quibus separantur, unus est Deus, quomodo filius filivæ utriusque nature proprietate non est unus Christus.

CAPITUL. LXXV.

PROCLUS Constantinopolitanus Episcopus. in Epistola ad Armenos adversus hereticos desinat. Spiritum sanctum ab essentia deitatis inseparabiliter procedere, huius verbis edocet.

Fugiamus itaque consilia seductionis, fluente hæreticorum dico periculosè, Deoque mimica contortia, Atre ve saniam, qui Trinitatem inseparabilem substantias dividit: Eunomii aulaciam, qui naturam incomprehensibilem nostræ scientiam humanitatis includit: Manichæi & Macedonæi rabiem, qui sequentur ab essentia deitatis Spiritum sanctum, ut separabiliter procedentem.

CAPITUL. LXXVI.

AGNELLUS in Epistola ad Menian: *Quid Spiritus sanctus à Patre procedat & Filio*, sic docet.

Ideo ex Patre Filius, ex Patre & Filio procedit Spiritus sanctus. Nec ut quidam dicunt, datus habet Deus filios Christum & Spiritum sanctum, sed habet Filium invivibilem, sicut ipse invivibilis est; qui et aliter visibilis, corpus nostræ fragilitatis assumit: non ut invivibilis esse cessaret, sed ut in ipso Christo invivibilis incredulis permaneret. Nam cum dicit: *Beati spiritus qui non videtur que vos videtur*. Ergo beati erant Judæi omnes, & hi qui cum cruciabantur; de quibus per David dicit: *Ipsi verè consideraverunt & asseperunt me*. Vultis ergo quis invivibilis Pater perleverat, & mente utatur purè &

Enc. 10. 27
fol. 41. 18.

credulè. Ergo invivibilis Pater, invivibilis Filius, invivibilis Spiritus sanctus. Et ut ad hoc terrorem, unde factum est ut hoc de fragili homine doceamus, tria hæc invivibilia, & indivisa, & in unum conglomerata, & virtus efficaciam redundantia, id est vocem genericam Verbi, ex verbo verò simul cum voce procedente efficaciam, quæ faciat alterum Consensum fieri, alterum trucidari: dicit mihi, *Arriane*, ista tria unum sunt an non? Si unum non sunt, divide vocem à verbo, & efficaciam à voce & verbo. Quid si hoc in fragili homine ita unum sunt tria, vox, & verbum, & efficacia, ut tres eadem personæ sint, sed una subsistendi potentia: in homine fragillissimo, ut diximus, hæc sit tanta potentia, quanto magis in omnipotentia Dei ita est, ut sic Pater omnipotens genitor Filii, & ex Patre & Filio procedat virtus, qui est Spiritus sanctus.

CASSIUS in expositione Psalmi L. *Quid Spiritus sanctus à Patre Filioque procedat*, sic dicit.

Redde mihi latinum salutaris tui; & Spiritus principali confirmat me. Nec incalum putemus quod vir sanctus & cordis illuminatione radiatus testis Spiritum nominavit, nisi quia individue Trinitati devotus, concedi sibi ab eâ veniam postulavit. Spiritus cum quantum ad essentiam divinitatis, & Pater & Filius & Spiritus sanctus reus unus dicitur Deus, sed pro distinctione personarum, proprium est à Patri quod naturaliter sine initio ante secula genuit Filium, proprium est Filio quod naturaliter à Patre generatus est; proprium est Spiritui sancto quod à Patre & Filio procedit, quia ineffabili charitate atque cooperatione eorum consubstantialis æternitatis & potentis omnia facit quæ vult in celo & in terra, & c. *Æ. Æ. ad. i. breviter de æternitate dicitur.*

Item idem in Psalmo sexagesimo primo.

A ipse enim solentæ memini: id est, unigenitus Filius, qui recte credentibus salutarem exitum. Ab ipso enim cum dicitur, Filius significatur. Hæc enim proprio, unus Deus sancta Trinitas habet, quod Pater ingentus, Filius genitus, Spiritus sanctus à Patre & Filio procedit, & c. *Æ. Æ. ad. i. mirabilis veritate monstravit.*

ASCIVIVS in libro primo de fide sanctæ Trinitatis: *Quid Spiritus sanctus communis est Patri & Filio Spiritus.*

Ergo hoc donum Dei, id est, Spiritus sanctus qui de Patre & Filio æqualiter procedit, ineffabilis quedam Patris Filioque communio est. Et ideo fortaliter sic appellatur, quia Pater & Filio potest eadem appellatio convenire. Nam hoc ipse proprie dicitur, quod illi communiter dicitur. Quia & Pater Spiritus, & Filius Spiritus; & Pater sanctus, & Filius sanctus recte dicitur. Ergo ut nominibus junctis, quæ separatim utriusque personæ conveniunt, utriusque communio proprie significetur, vocatus sanctus Spiritus, qui est tercia in sancta Trinitate persona, Pater & Filio per omnia æqualis, coæternus & consubstantialis. Et hæc Trinitas unus est Deus, solus bonus, magnus, æternus, omnipotens. Ipse sibi unitas, deitas, magnitudo, bonitas, omnipotentia, & quicquid ad se subsistentialiter dicitur. Non ita in relativis vocatibus intelligendum est vel dicitur: qui dici non potest, Pater sibi Pater, vel Filius sibi Filius, vel Spiritus sanctus sibi Spiritus sanctus, sed hæc relativa voca bala ad aliam personam dubio personam referri debent.

CAPITUL. LXXV.

fol. 10.

CAPITUL. LXXVI.

fol. 11.

CAPITUL. LXXVII.

Cap.

CAPITUL. LXXX.

Item idem in eodem.

Cap. 9.

Spiritus sanctus itaque huc habet proprium quod ex Patre & Filio aequaliter procedat, &c. *vsque ad* : omnipotentis & æternitatis.

CAPITUL. LXXXI.

Item idem in eodem.

Cap. 10.

Spiritus liquidem sanctus nec ingenuus, nec genitus alicubi dicitur, &c. *vsque ad* : procedat Spiritus sanctus.

CAPITUL. LXXXII.

Item idem in libro secundo.

Cap. 5.

Sunt hæc tria æternaliter tria. Quod ingenitum est Pater est solus, qui à nullo esse habet quod est nisi à seipso. Quod genitum est Filius est, cui à Patre est esse quod est. Quod verò nec ingenitum est, nec genitum; Spiritus sanctus est, cui est esse à Patre & Filio procedere. Et hæc tria Trinitas est vera, consubstantialis & coæternis.

CAPITUL. LXXXIII.

Item idem in libro secundo.

Cap. 11.

IN Christo autem secundum Catholicæ fidei veritatem, in unitate personæ simul & deitatem fatetur, & animam rationalem & carnem. In quo tamen deitas Spiritum accipere non potuit, quia secundum deitatem Pater & Filius & Spiritus sanctus unus est Deus. Non ergo potuit Spiritum sanctum diuinitas Filii accipere, cum ipse Spiritus sanctus sic procedat à Filio, sicut procedat à Patre, & sic datur à Filio sicut datur à Patre.

CAPITUL. LXXXIV.

Item idem in libro secundo; De unitate Spiritus sancti cum Patre & Filio.

Cap. 12.

Spiritus itaque sanctus sicut Pater & Filius plenus est Deus & perfectus, imò unus Deus cum Patre & Filio atque una substantia, sicut supra memorauimus, &c. *vsque ad* : ubi vult spirat.

CAPITUL. LXXXV.

Item idem in libro secundo.

Cap. 13.

Spiritus sanctus in eadem unitate substantiæ & æquiditate cum Patre & Filio constituit, &c. *vsque ad finem capituli.*

CAPITUL. LXXXVI.

Item idem in eodem: *Cur idem Spiritus sanctus his à Deo Christo datur sit.*

Cap. 14.

Abique dubitatione ideo Spiritus sanctus his datus est, ut commendarentur duo præcepta charitatis, &c. *vsque ad finem capituli.*

CAPITUL. LXXXVII.

Item idem in libro III. *Quomodo missio sancti Spiritus sit intelligenda.*

Cap. 15.

Sicut enim à Patre Spiritus sanctus mittitur, ita & à Filio, &c. *vsque ad finem capituli.*

CAPITUL. LXXXVIII.

Item in fide ipsius Alichioi:

Credimus sanctam Trinitatem, id est, Patrem & Filium & Spiritum sanctum, unam Deum omnipotentem, unius substantiæ, unius essentia, unius potentia; Creatorem omnium creaturarum. A quo omnis, per quem omnia, in quo omnia. Patrem à se ipso non ab alio, Filium à Patre genitum, Deum verum de Deo vero, lumen verum de lumine vero, non tamen duo lumina, sed unum

lumen. Spiritum sanctum à Patre & Filio æqualiter procedentem, consubstantialem, coæternum Patri & Filio.

Item idem ALCYONUS in propositis questionibus de sancta Trinitate.

Proprium est Patris, quod solus est Pater, & quod ab alio non est nisi à se. Proprium est Filii, quod à Patre genitus est, solus à soli coæternus & consubstantialis genitus. Proprium est Spiritus sancti, quod nec ingenitus est, sed à Patre & Filio æqualiter procedens.

PRUDENTIUS in libro contra Marcionitæ metro Heroico.

O Deo candidipotes animâ daret, à Deo Christe, Cuius ab ore Deum subsistit Spiritum unum.

Item idem in libro Hymnorum metro Iambico.

O Trinitatis huius,
P'is una, lumen unum,
Deus ex Deo patennis,
Deus ex Deo missus.

Item idem in libro Hymnorum metro Choriambico, quod Alcilepiadum nominatur.

In uenter rutilis dux bene luminis,
Qui certis uasibus tempora diuidis,
Morsu sole chaos intravit horridum,
Lumen reddidit tuis Christe fidelibus.
Per Christum genitum summe Patris tuum,
In quo inuisibilis fit tibi gloria,
Qui noster Dominus, quo tuus amens
Spirat de patris corde Paraclisum.
Per quem splendet, honor, laus, sapientia,
Majestas, bonitas, & pater tua,
Regem conuincat nomine triplici
Textus perpetuus secula faculus.

Item in fide Catholica, quam die Dominicâ decantat ad Missam universalis Galliarum Ecclesia, sic canitur inter cætera.

Credo & in Spiritum sanctum Dominum & uisificantem, qui à Patre Filioque procedit, qui cum Patre & Filio simul adoratur & euangelizatur, qui loquutus est per Prophetas.

Item ISIDORUS in fide Catholica inter cætera, sic dicit:

Deus unus omnipotens, sancta Trinitas Pater & Filius & Spiritus sanctus. Pater ergo omnipotens ex nullo originem ducit, & ipse origo diuinitatis est, à quo Filius Deus omnipotens genitus sine tempore est, non quippe creatus est, qui Deus est. Cui, præter quod Filius est, in diuinitate totum est commune Patris in æternitate, in uoluntate, in potentia, in sapientia. Sic & Patri, præter quod Pater est, totum est commune Filii. Spiritus sanctus est Deus omnipotens, nec genitus est, quia non est Filius, nec creatus, quia non est creatus, sed ex Patre procedit & Filio. Cui, præter quod Spiritus sanctus est, totum commune est Patris & Filii, quia non qui Pater est, Filius aut Spiritus sanctus in personâ hic est, nec qui Filius est, Pater aut Spiritus sanctus hic est, nec qui Spiritus sanctus est, Pater aut Filius hic est, sed in essentia quod Pater est, &

CAPITUL. LXXXIX.

Ref. ad in-10109. a.

CAP. XC.

In sermone Hamarogensis.

CAP. XCI.

In Hym. ant. fonsan.

CAP. XCII.

Hym. ad inuocatum ceteri Paschalis.

CAP. XCIII.

CAP. XCIV.

Lib. de Ordine Communitatum cap. 1.

Filius, & Spiritus sanctus hoc unum est. Et quod Filius est, Pater & Spiritus sanctus hoc est. Et quod Spiritus sanctus est, Pater & Filius hoc est, sed non triplex in illâ Trinitate Deorum numerus est. Salvâ enim separatione personarum totum commune divinitatis est.

rum servatis, non habet hereditatem in regno Christi & Dei. Et paulo post: *Eratis enim aliquando tenebra, nunc autem lux in Domino; ut sicut lux ambulat. Fratres enim lux est in omni bonitate & iustitia & veritate.* His & aliis quampluribus auctoritatis pudicitia mentis & corporis usque ad celos extollitur.

CAP. XC.

Testimonia Sanctorum Patrum contra eos qui profane incensum mundanum Ministrorum Christi oppugnare contendunt, quam pulchra virgo & vera mater Ecclesia non habens maculam aut rugam, vel aliquid huiusmodi, semper sibi obsequi sollicitate delegit.

IN NICENO CONCILIO: De subintroductis mulieribus.

CAP.

s. Cr. 7. 1. 164. 6.

VOX tonitru Paulus ita de mundiciâ prosequitur, cum vulgaribus conjugium permitteret: *Unusquisque suam uxorem habeat, & unaqueque sicut suam vitam habeat. Hoc, inquit, dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. Volo autem omnes homines esse sicut vestrum, sed unusquisque propriam habeat uxorem ex Deo. Alius quidem sic, alius vero sic. Dico autem non vobis & vobis, bonum est sicut sic sic manifestum sicut & ego. Et ideo post pauca in eisdem Epistola ad Corinthios primâ: *Consilium autem do tamquam misericordiam consequutus à Domino ut sim sicut illis. Existimo ergo hoc bonum esse propter instantiam necessitatem, quoniam bonum est hominibus esse. Subaudiunt, ut ita sit continens sicut ego. Et item post pauca: *Volo autem ut sine subiecto sint esse. Qui sine uxore est, sollicitus est quasi Dominus sui, quomodo placet Deo. Qui autem cum uxore est, sollicitus est quomodo placet uxori.***

Interdictum per omnia Synodus, non Episcopo, non Presbytero, non Diacono, nec alicui omnino qui in Clero est, licere subintroductum habere mulierem, nisi forte matrem, aut foretrem, aut amicum, vel eas tantum personas quas suspiciones effugiant. Hoc autem Nicenum Concilium Beatus Ambrosius in libro de Trinitate his verbis in immensum effert: *De Concilio id potissimum sequar, quod trecentis decem & octo Sacerdotibus, tamquam Abrahæ lecti iudicio, consensu hinc veritate victores, velut trophæum toto orbe subactis peribis excolerunt: ut mihi videatur hoc esse divinum, quod eodem numero in Concilio habebamus oraculum, quo in historia pietatis exemplum.*

Cas. 1. edit.

In Emend. S. de. a. tian.

164. 11.

*multo magis Ministris Ecclesie eandem inesse deberet. Item Apostolus ad Galatas: Spiritus ambulat, & deperdit carnem non perfectum. Caro enim concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem. Hac enim invicem sibi adversantur, ut non concupiscat velle illa servare: quod si spiritus domat, non est sub lege. Et item: *Fructus autem Spiritus est caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, fides, mansuetudo, lenitas, continentia, castitas & adversus huiusmodi non est lex. Et item: *Si spiritus non vivimus, spiritus & ambulamus. Cum autem de magno Pontifice Christo ad Hebræos dicitur: *Talis enim decebat ut non esset Pontifex factus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus & excelsior cælis factus: hanc castitatem munditiam cunctis Sacerdotibus & Ministris Ecclesie servandam proposuit. Et si talia in secularibus laudantur, abundantius in Ecclesiasticis honestiora esse videntur. Item Paulus ad Colossenses: *Abstinete, inquit, membra vestra qua sunt super terram, fornicationem & immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam. Adde etiam: *Propter quæ venit ira Dei super filios incredulitatis. In quibus & vos fuisse aliquando cum viveretis in illis. Nunc autem desinere & vos omnis, iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, iracundiam servationem de ore vestro. Ad hæc augmentanda Dei Filius concludens imperat: *Sicut iunior vestri fratris & lucerna ardentes in manibus vestris. Et Paulus: *Bonum est mulierem non tangere, valdeque quasi in tactu hanc periculum pro foribus dicitur. Si carnalibus est à tactu temperandum & cavendum, instantius spiritualibus ab amplicius illicito perpetuaque abstinentia. Item Paulus: *Formosus autem & omnis immunditia aut avaritia, nec numerus in vobis, sicut dicit scripturæ: *aut impudicitiam, aut stultitiam, aut furtilitatem qua ad rem pertinet, sed magis gratiorum alio. Hoc enim scite intelligentes, quod omnis fornicator aut immundus, aut avarus, quod est Indu-**********

IN DECRETALIBUS SIXTI PAPÆ: De Clericis incensamentis. cap. VII.

CAP. XC

Galat. 1. 10.

*Enimus ante ad sacratissimos Ordines Clericatum, quos in venerandis religionis injuriam ita per vetustas provincias calcatos atque confusos, caritate nos insimulante sperimus, ut Hiericam nobis vobis decendum sit: *Quis dabit caput meum aquam oculis meis fontem lacrymarum: & fletu populum hunc die ac nocte. Si ergo beatus Prophetæ ad iugenda pupuli peccata non sibi ait lacrymarum pulve succurre, quanto nos possumus dolore percelli, cum eorum qui in nostro sunt corpore, compellamur facinorosa deplorare? Quibus præcipue secundum beatum Paulum, *insimulante quodammodo, & seditione omnium Ecclesiarum inde perire incipit. Quis enim infirmus est: ego non infirmus? Quis scandalizans, ego non error? plurimos enim Sacerdotes Christi atque Levitas post longa consecrationis sue tempora, tam de conjugio propriis, quam etiam de corpore coitu foedem, dediticam processisse; & ceu sum hæc preteritione defendere, quia in veteri Testamento Sacerdotibus ac ministris generandi facultas legitur attributa, &c. usque ad: *tenentur medicinam.****

Epil.

Form.

b. Cr.

164. 21.

in eisdem: De Clericorum conversione, cap. 18.

Quicumque itaque he Ecclesie vocit obsequium, a sua infantia ante pubertatis annos baptizari, & clericorum debet omnitero sociari: qui accessu adolescentie usque ad tricesimum ætatis annum si probabiliter vixerit, unâ tantum, & eâ, quam virginem communi per Sacerdotem benedictione percipere, uxore contentus, Acolythus & Subdiaconus esse debebit. Post quæ ad Diaconi gradum, si he ipse permittis conscientia præcrite dignum probent, accedat. Ubi si ultra quaque annos laudabiliter ministravit, congruo Presbyterium consecratur. Exinde post decennium Episcopalem cathedram poterit adire, si tamen per hæc tempora integritas vitæ ac fidei ejus fuerit approbata.

CAP. XC.

164.

164. 11.

*Item in eisdem Decretalibus: *Quæ sermo cum Clericis habetur, cap. 21.**

CAP. X

164. 7. 24.

Fœminas verò non alias esse putamus in domibus Clericorum, nisi eas tantum, quas propter solas

164. 1. 7.

164. 1. 7.

164. 11. 11.

164. 1. 7.

164. 1. 7.

164. 1. 7.

164.

necessitudinem causâs habitare cum iisdem Synodus Nicæna permittit.

CAP. C. INNOCENTIUS Papa in Decretalibus: De incontinentiâ Sacerdotum vel Levitarum. cap. XXI. ad Exuperium Episcopum Tolosanum.

Epil. 3. c. 2. PROPOSIUIT quid de his observari debeat, quos in Diaconi ministerio, aut in officio Presbyteri positos, incontinentes esse, aut fuisse, generati filii prodiderunt. De his & divinarum legum est dâcplina, & beatæ recordationis viri Sirici Episcopi monita evilectio commiserunt, ut incontinentes in officiis talibus positi omni honore Ecclesiastico privarentur, nec admittantur ad tale ministerium, quod solum continentia oportet impleri, &c. usque ad arbitriam sunt voluptatem.

CAPIT. CI. Item Papa INNOCENTIUS: Quid hi qui in Presbyterio filios genuerint, removeri ab officio debeant. cap. XXXIII.

Epil. 7. sub lat. QUI zelo fidei ac disciplinæ ductus non patitur Ecclesiâ pollui ab indignis Presbyteris, quos in presbyterio filios asserit procreasse. Quod non licere exponem, nisi nolem vestram prudentiam legis totius habere notitiam. Et ideo, fratres carissimi, libelli qui subjectus est tenore perspecto, eos qui talia perpetrare dicuntur jubete in medio collocari, discessibus objectionibusque ipsi Presbyteri impinguntur, si convinci poterint, à sacerdotali removere officio quia qui sancti non sunt, sancta testare non possunt, atque alieni efficiantur à ministerio, quod vivendo illicitè polluerunt. Miramur autem hæc coram dissimulare Episcopos, qui aut committere, aut necitare esse illicita judicaverunt.

CAP. CII. Sanctus SIMPLICIUS Papa in Ecclesiâ Beati Petri Apostolorum Principis in Concilio residens, & Fratrum & Coepiscopis per Africam Ecclesiasticâ jura describens, inter cetera hæc de pudicitia scribit.

Epil. 4. c. 2. PRÆTEREA, quod dignum & pudicum & honestum est, suademus Sacerdotes & Levites cum uxori- bus suis non coeant, quia in ministerio Ministris quotidianis necessitatibus occupantur. Ad Corinthios namque Paulus sic scribens ait: Abstinete vos ut veteris uxorem. Si ergo laici ablinentia imperatur, ut possint deprecantes audiri, quanto magis Sacerdos utique: omni momento paratus esse debet, munditiæ puritati securus, ne aut sacrificium offerat, aut baptizare cogitur. Qui si contaminatus fuerit carnali concupiscentiâ, quid faciet? Qualiter se excusabit? Quo pudore, quâ mente usurpat? Quod conscientia, quo merito se hic exaduti credat, cum dictum sit: Omnia munditia mundis, et cognationis interem & insiditibus nihil sanctorum. Quâ de re hortor, moueo, rogo, tollatur hoc opprobrium, quod potest jure etiam gentilibus accusare. Forte hoc creditur, quia scriptum est: Unus uxoris virum. Non permanentem in concupiscentiâ generados dicit, sed propter continentiam futuram. Neque enim integros non admittit qui ait: Vellem uxorem omnes homines se esse, sicut & ego. Et apertius declarat dicens: Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. Vos uxorem jam non estis in carne, sed in spiritu. Hæc itaque, Fratres, si plenâ vigilantia fuerint ab omnibus observata, cessabit ambitio, dissu- sio conquiescet, hæreses & schismata non emergent, lectum non accipiet Diabolus fructum, et manebit unitas, iniquitas superata calcabitur, charitas sym-

ritali fervore flagrabit, pax prædicata labis cum voluntate concordabit; pax utique Dei oculis Salvatoris, quam proximus passioni servandam esse præcepit, & hæreditarium vobis jure derelictum dicens: Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis. Et dictum Apostoli: Ut uxorem namque finientes permaneamus in Christo; nihil per concupiscentiam nobis, neque per inane gloriæ vindictam; nec hominum, sed Dei nostri Salvatoris placeamus. Nec præceptis omnibus si fideliter voluerimus obedire, custodit Dominus corpora nostra & animas nostras in die qui redditurus est unicuique secundum opera sua. Si quis sanè inflatus mente carnis suæ ab hæc Canonis ratione voluerit evagari, sicut se & nostra commoione seclusum, & gehenoæ puros habiturum. Præterea misericordia cum judicio esse debet. Talibus enim oportet labentibus manum porrigere, quæ sic currentem non pertrahat in ruinam. Datum Romæ in Coecilio Episcoporum octoginta diebus die viii. Idus Januariæ post consulatum Arcadi Augusti & Bauto- nis vv. cc. cxxviii.

In decretalibus Papæ LEONIS: Quid Subdiaconis carnale concubium degenet, cap. XXXIV.

NAM cum extrâ Clericorum ordinem constitu- tus nuptiarum societas, & procreatio filiorum studeat sit liberum arbitrium, ad exhibendam tamen præteritæ continentie puritatem nec Subdiaconis quidem concubium carnale coequetur; ut & qui habent sint tamen non habentes; & qui non habent, permaneat singulariter. Quod si in hoc ordine qui quartus est à capite, dignum est custodiri, quanto magis in primo vel secundo tertio servandam est, ne aut Levitico, aut Presbyterico honore, aut Episcopali excellentiâ quicquam idoneus admittetur, qui se à voluptate uxoris necdum stramine detegitur.

LEO Papa ad Rusticum Episcopum Narbonensem epistolam porrigens, & ad eundem consilia respondens inter cetera dicit, cap. 112.

DE HIS qui altari ministrant, & conjuges habent, dicitur eis licitè mulcantur. Lex continentie eorum est altaris Ministeria, quæ Episcopis atque Presbyteris. Qui cum essent laici sive leutores, sicut & uxores ducere, & filios procreare potuerunt; sed cum ad prædicos pervenerint gradus, corpus eis non licere quod licuit. Unde ut de carnali hæc spirituale conjugium, oportet eos nec dimittere uxores, & quasi non habeant sic habere; quæ & licta sit carnis concubitorium, & cæcæ operatio nuptiarum.

Item LEO Papa in Epistola sua ad Maurus Episcopum dixit, inter cetera sic dicit:

TOTUS familie status & ordo notabit, si quod requiritur in corpore non inveniat in capite, &c. usque ad: argentum purum esse meretur.

In Canonibus Sanctorum Apostolorum, cap. vii.

UT Sacerdos & Ministri altaris, Scilicet subdiaconus abstineant: Episcopos autem Presbyter aut Diaconos nequaquam saculares curas allumant, sin aliter & deiciatur.

Item in eisdem: Quid Ministri altaris oblationem celebratam debeant communicare, cap. 12.

SI quis Episcopus, aut Presbyter aut Diaconus, vel quilibet ex sacerdotali catalogo, scilicet obla-

Joan. 10. Phil. 2.

Rom. 2.

CAP. CIII.

Epil. 24. c.

1. Cor. 7. 29.

CAP. CIV.

Epil. 22. 23. 24. 25.

CAP. CV.

In eisdem Epil. 29. ad 3. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

CAP. CVI.

Can. 7. al. 4. diff. 1. ab ed.

CAP. CVII.

Can. 4. ex Veris Dionysii Exig.

tionem non communicaverit, aut causam sicut, ut si rationalis fuerit, veniam conseqnatur: nec si non dixerit, communiōne privetur tanquam qui populo causā lectionis existens, dans suspitionem de eo qui sacrificavit, quod recte non obulerit.

CAP. CVIII.

Item in eisdem: *Qui Clerici debent conjugibus copulari.* cap. xxvii.

Cas. 18. ex eadem scilicet.

I Nouptis autem qui ad Clerum proventi sunt, percipiunt, ut si voluerint uxores accipiant, sed Lectores Cantoresque inotommodo.

CAP. CIX.

In Concilio Carthagenensī, cap. xvi.

Cons. Carthap. l. i. c. 19. ex i. edit.

UT cum omnibus omnino Clericis extrinsecus fornicare non cohibentur, sed solum matres, aviae, matertera, amicae, forores & huiusmodi aut fororum, & quorumcumque ex familia necessitate domesticā, etiam antequam ordinarerentur, iam cum eis habitabant, vel si filii eorum iam ordinati parentibus uxores acceperant, aut servis non habentibus in domo quas ducunt, aliunde ducere necessitas fuerit.

CAP. CX.

Item in eodem, cap. XXIV.

Ibid. cap. 17.

UT Clerici vel continentes, ad viduas vel virgines, nisi ex iussu vel permisso Episcoporum aut Presbyterorum non accedant, & hoc non solum faciant, sed cum Clericis, aut cum his cum quibus Episcopus aut Presbyter iusserit. Nec ipsi Episcopi aut Presbyteri soli habent officium ad huiusmodi feminas, sed nec ubi Clerici praesentes sunt, aut graves aliqui Christiani.

CAP. CXI.

In Canonē Anquirant Concilii, cap. x.

Can. in diff. h. h. c. 17. ex i. edit.

Diaconi quoque cum ordinantur, si in ipsa ordinatione potestati sunt, dicentes velle se habere uxores, neque posse se continere, hi postea, si ad nuptias convenierint, maneat in Clero tantum, & a ministerio abijciuntur. Quicumque suad taceant, & susceperint manū impositionem, profecti continentiam, & postea ad nuptias convenierint, a ministerio vel Clero cessare debent, laicam tantum communionem recipientes.

CAP. CXII.

In Concilio Laodicēnsi: *De viris cum mulieribus lavacra celebrantibus.* cap. xxx.

Cap. 10. ex incerp. Dionysii Margul.

Quid non oportet clericis deditos, aut Clericos, aut continentes, vel omnem Laicum Christianum, lavacra cum mulieribus celebrare, quae hinc apud Graecos reprehensio prima est.

CAP. CXIII.

In eodem, *Non licere clericis Indieris spectaculis interesse.* cap. xiv.

Cap. 14.

Non oportet Ministros altaris vel quolibet Clericos, spectaculis aliquibus, quos aut in nuptiis aut in carnis exhibentur interit, sed antequam thymelicis ingrediantur, surgere eos & abire debere de convivio.

CAP. CXIV.

In Synodo Neocaesariensī, cap. 5.

Cap. 5. ex incerp. Gerardi Metz.

Presbyter qui uxorem duxerit, ab ordine suo illo deponi debet. Quod si fornicatus fuerit, vel adulterium commiserit, extra Ecclesiam abijciatur, & penitentiam inter Laicos traditus agat.

Item INNOCENTIUS Papa ad Vascricum Episcopum Rotomagensem, cap. 1.

CAP. CXX.

Proterea quod dignum, & pudicum, & honestum est, tenere Ecclesia omnimodo debet, ut Sacerdotes & Levites cum uxoris suis non coeant, quia ministerii quotidiani necessitatibus occupantur. Scriptum est enim; *Sancti estote, quoniam & ego sanctus sum, dicit Dominus Deus vester.* Nam priores temporibus de templo Dei Sacerdotes anno vicis sua non discedebant, sicut de Zacharia legimus, nec donum suam omnino taogebant. *Et. usque ad finem capitis.*

Epist. 1. ad 7.

Levit. 19. 4. & ubi.

Item idem ad eundem, cap. xii.

CAPITUL. CXVII.

Quæ forma servatur in Clericis, maxime cum vetus regula hoc habeat, ut quisque correctus baptizatus Clericus esse voluerit, iponderet se uxorem omnino non ducere.

Cap. 10. i. hinc.

In Concilio Laodicēnsi: *Ut qui ministri altaris sunt tabernas non intrent.* cap. xxiii.

CAPITUL. CXVIII.

Quoniam non oportet altari deservientes a Presbyteris usque ad Diaconos, & deinceps Ordinibus Ecclesiasticis, homines usque ad Ministros, aut Lectores, aut Psaltes, aut Choreutas, aut Organos, qui in proposito continentiae sunt, tabernas intrare.

Cap. 14. i. incerp. Me. caetera.

In Concilio Carthagenensī, *De continentia.* cap. 11.

CAPITUL. CXVIII.

Aurelius Episcopus dixit: Cum praxterito Concilio de continentia & castitatis moderamine tractaretur, gradus illi tres qui conscriptione quidem castitatis per consecrationes adnexi sunt, Episcopus, inquam, Presbyteros & Diaconos ita placuit, ut concederent sacris Antistites, ac Dei sacerdotes, nec non & Levitas, vel qui sacramenta divinis serviant, continentes esse in omnibus, quo possint simpliciter quod a Deo postulat impetare, ut quod Apostolus docuerunt, & ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus.

Carthap. Conc. l. 1. 2.

Item in eodem Concilio, *De diversis ordinibus ab uxoris abstinendis.* cap. 17.

CAPITUL. CXIX.

Facillius Episcopus Ecclesiae Potentissimus, provinciae Praefectus, Legatus Romanae Ecclesiae dicitur: Placet ut Episcopi, Presbyteri & Diaconi, vel qui sacramenta conferant, pudicitiae custodes, ab uxoris se abtineant. Ab universis Episcopus dictum est. Placet ut in omnibus & ab omnibus pudicitiae custodiantur, qui altari serviant.

Cap. 14. i. alia est.

In Concilio Africano: *Qui clerici ab uxoris abstinere.* cap. xxviii.

CAPITUL. CXX.

Proterea, cum de quorundam Clericorum, quomvis erga uxore propius, incontinentia referretur: placuit Episcopos, & Presbyteros, & Diaconos secundum priora statuta, etiam ab uxoris continere. Quod nisi fecerint, ab Ecclesiastico remouantur officio. Caeteros autem Clericos ad hoc non cogi, sed secundum consuetudinem Ecclesiae consuetudinem observari debere.

Cap. 7. Et Carthap. Conc. V. 6.

In Synodo cui praesedit Roma beatus SILEVSTER Papa cum Episcopis sacensis octoginta quinque, ubi damnati sunt Viscerini Episcopus, Callistus.

CAPITUL. CXXI.

Hippolytus diaconus, adstantibus Episcopis & Presbyteris, & Clericis Græcorum, ut inter cæcæ legatur.

Nemo Presbyter à die honoris presbyterii sumat conjugium. Quòd si quis hoc neglecto aliter egerit, duodecim annis tunc dicimus pruari honore. Quod si quis contrà hoc chirographum presens & publicè dictum egerit, condemnabatur in perpetuum.

AMAROSIUS in epistola ad Titum inter cætera sic ait.

Juniores similiter, &c. *vsque ad verba*: probat factis.

Item in Epistola ad Timotheum.

UNUM uxorem virum. Quamvis secundam numero uxorem non sit haberi prohibitum, ut tamen quis dignus ad Episcopatum sit, etiam licitam debet sperare propter sublimitatem ipsius ordinis, quia cæteris melior debet esse, qui cupidus est sedis illius: *subrium, pudicum, hospitalem, deuidem, non solumum vino, non verberatorem, sed modestum, non litigiosum, non asperum, deuotum suam huius regemem, blas habentem subditos cum omni caritate.* Talem hominem qui hæc custodiat que enumerat bona, creati debere dicit Episcopum. Hæc enim signa sunt dignitatis Episcopalis. Si quis autem potiora sectatus, & corpus & animam suam Deo dicaverit, ne se copulet matrimonio, tanto magis dignus sit; idem enim infirmitatem potuit, ut de potiore nemo dubitaret.

Item idem in eadem post pauca:

Diaconos parè modo pudicos, non bilingues, non vino multo delictos, non turpibus lueris vacantes, habentes mysterium fidei in conscientia pura. Et hi autem probentur primò, & sic ministrare sine erimant. Qui tantà curâ Diaconos eligendos percipit, quos coofat Ministris esse Sacerdotum, quales vult esse Episcopos, nisi sic ut ipse sit, *irreprehensibilis* Negotia tamen publica, turpia, vitia non habeat. Sic enim negotiari, ut accipiant lura, nec aliud proficatur quam genti. Turpia autem lucra hæc dixi esse, si sub pã professione quælibet studeatur. Turpis enim deprehenditur cum se purum ostentat. Post Episcopum tamen Diaconatus ordinationem subijcit: quare? nisi quia Episcopi & Presbyteri una ordinatio est, uterque enim Sacerdos est, sed Episcopus primus est, ut omnis Episcopus Presbyter sit, non tamen omnis Presbyter Episcopus; hæc enim Episcopus est, qui inter Presbyteros primus est. Denique Timotheum Presbyterum ordinatum significat; sed quia ante se alterum non habebat, Episcopus erat. Unde & quemadmodum Episcopum ordinet, ostendit; neque enim fas erat aut habere, ut inferior ordinari oporteret: nemo enim tribuit quod non accipit.

Item in eadem post pauca:

Diacones sicut nati uxoris viri, &c. *vsque ad Actores Dei sunt.*

Item **AMAROSIUS** in libro primo de Officiis Ministrorum.

Viduarum ac Virginum domos, nisi visitandi gratiã iuiores adire non opus est: & hoc cum seioribus, hoc est, vel cum Episcopo, vel si grauior est casus, cum Presbyteris. Quod necesse est

ut demas secularibus obrectandi locum? Quod opus est ut ille quoque visitationes crebre accipiat auctoritatem? Quid si aliqua illarum forte labetur? Cur alieni lapsus subeamus inuadam? Quam multos etiam fortes illecta decipit? quomodo non dederit errori locum, & dederit suspitioni? Cur non illa tempora, quibus ab Ecclesiã vacat, seipsum impendat? Cur non Christum reuifis, Christum alloquaris, Christum audias? Illum alloquimur cum oramus, illum audimus cum diuina legimus oracula. Quod nobis cum alienis domibus? Una est domus que omnes capit; illi potius ad nos conueniant, qui nos requirunt. Quod nobis cum fabulis? Ministerium altaris Christi, non obsequium hominibus deferendum recepit. Humiles decet esse, mixtes, mansuetos, graues, patientes: modum non tenet in omnibus vel tacitus vultus, vel sermo annuntiat.

Item idem in eodem libro.

DE castimonis autem quid loquar, quando una tantum nec repetita permittitur copula, &c. *vsque ad verba*: quod est temperantia.

HIERONYMUS in Epistola ad Titum, sic de pudicitia dicit inter cætera.

Oportet autem illum & refrenationem habere bonam ab his qui foris sunt, ut non in approbationem incidat. & lignum diaboli. Quod autem ait, *omnis uxor uir*, sic intelligere debemus, ut non omnem monogamum diximo putemus esse meliorem, sed quo is possit ad monogamiam & continentiam subditos cohortari, qui sui exemplum præferat in docendo, &c. *vsque ad necessitati carnis indulget.*

Item idem in eadem post pauca:

Sic autem Episcopi & pudicos, quem Græci *episcopos* vocant, & Latinus Interpres verbi ambiguitate decipit, pro pudico prudentem transiit. Si autem licet imperatur ut propter orationem abstineat se ab uxorem coitu, quod de Episcopo sentiendum est, qui quocidie pro suis populi peccatis, &c. *vsque ad*: Sic regula veritatis.

Item idem in eadem post pauca:

TE ipsam, inquit *sermonem præbens bonorum operum.* Nihil prodest aliquem exercitatum esse in dicendo, & ad loquendum triuile linguam; nisi plus exemplo docuerit quam verbo. Denique qui impudicus est, quauis disertus sit, si ad castitatem audientes cohortetur, sermo ejus infirmus est, & auctoritatem non habet cohortandi. Et è contrario quomuis sic nullatenus & tardus ad loquendum, si castus fuerit, exemplo suo homines potest ad virtutem similitudinem compellere, &c. *vsque ad*: in incorruptione & in pudicitia.

HIERONYMUS in Apologetico ad Pamachium, inter cætera sic de pudicitia diffinit.

IN fine quoque comparationem uisuarum & virginum, disputationem nostram hoc sermone concludimus: Ubi bonum & melius est, ubi boni & melioris non unum est præmium: Et, ubi non unum præmium, ubi utique dona diuersa. Tantum est igitur inter nuptias & uirginitatem, quantum inter non peccare & beneficiare: imò ut leuius dicam,

Circ. Rom. a. c. 19. def. ab edit.

CAPITUL. CXXII.

CAPITUL. CXXIII.

Id.

CAPITUL. CXXIV.

CAPITUL. CXXV.

CAPITUL. CXXVI.

Hæc capitul. non or. care in lib. e. Off. 5. Ambrosii.

CAPITUL. CXXVII.

Cap. 10. ibid.

CAPITUL. CXXVIII.

Ad cap. 1. l. Tim. 3.

CAPITUL. CXXIX.

CAPITUL. CXXX.

CAPITUL. CXXXI.

CAPITUL. CXXXII.

CAPITUL. CXXXIII.

CAPITUL. CXXXIV.

CAPITUL. CXXXV.

CAPITUL. CXXXVI.

Sive Epist. 10. ante mod. 1000. a. p. 119.

quantum inter bonum & melius. &c. *vsque ad*:
Unusquisque scire poterit.

CAPITUL.
CXXXII.

Item Hieronymus in eodem Apologetico
post pauca.

Ibidem.

NUlli dubium est, Sacerdotes de Aaron & Eleazar, & Phineas super generatos, qui cum de ipsi uxores habuerint, rectè nobis opponuntur, si errore Encratarum contenderemus matrimonia reprobanda, &c. *vsque ad*: in gradu tertio ponerem.

CAPITUL.
CXXXIII.

Ibid.

Item idem in eodem post pauca:

Nunc verò cum interpretes magis Apostoli fuerint quam dogmatis, & commentatores sim utrius officio, quisquis durum visetur, et magis magister impudenter quem exponimus, quam nobis qui exponimus, &c. *vsque ad*: potius quam aliorum obsecram diligentiam.

CAPITUL.
CXXXIV.

Ibidem.

De Virginitate, nuptiis, viduitate, monogamia, bigamia, trigamia & cætera in eodem post pauca.

Timent contrà me mariti quare dixerim: Orate, quod Coepus Christi accipere non permittit. Quando impleo mariti officium, non impleo continentis, &c. *vsque ad*: nec scilium, nec verba mutavi.

CAPITUL.
CXXXV.

Item idem in fine ejus Apologetici

Igitur hoc extremâ voce protestor, me nec damnales nuptias nec damnare, respiciendè ad veterario, non meorum insidias formidisse. Virginitatem autem in eorum sero, non quia habeo, sed quia magis mitor quod non habeo. Ingenua & verè recanda consilio est, quo ipse caritas, id in aliis prædicare, &c. *vsque ad finem Apologetici.*

CAPITUL.
CXXXVI.

Item Hieronymus in libro I. contrà Jovinianum, inter cætera sic dicit:

Ante mod.
4. Cor. 7. 7.

Ibid. 4. 16.

Vis scire quid velit Apostolus? Junge quod sequitur. *Volo autem omnes homines esse ut me ipsum.* Beatus qui Pauli imitator fuerit, felix qui audit Apostolum præcipientem, non ignoscens. *Hoc*, inquit, *volo, hoc desidero ut imitatores mei sitis. sicut & ego Christi.* Ille virgo de virgine, de incorruptâ incurruptus; nos quia homines sumus, & naturam Salvatoris non possumus imitari, imitemur saltem conversationem, &c. *vsque ad*: sed simplex per se bonam volo.

CAPITUL.
CXXXVII.

4. Cor. 6. 17.

Ibid. 7. 16.

Ibid. 13.

Item idem in eodem post pauca:

Quanta felicitas non uxoris esse servum, sed Christi; non carni servire, sed spiritui. *Qui enim adhaeret Domino, unus Spiritus est.* Ac ne forsitan in eo quod supra dixit: *Servum vocatus es, non sis tibi carus. sed tibi potes liber fieri.* magis vere: suggillatè continentiam videretur, & in famulatum tradidisse nos conjugum, imber sententiam quæ omnem cavillationem amputet: *Presso imperio illis. nolite fieri servi hominum.* &c. *vsque ad*: instantem necessitatem.

CAPITUL.
CXXXVIII.

Item idem in eodem post pauca:

Ideo plus amat virgines Christus, quia sponte tribuunt quod sibi non fuerat impetratum, ma-

josque gratia est offerre quod non debeat, quam reddere quod exigat. Apostoli uxoris onere contempto: *Si talis est*, inquam, *causa hominis cum uxore, non expedit habere.* Quorum Dominus sententiam probans: *Rectè quidem, ait, sentitis, quod non expedit homini ad eorum regna tenentem accipere uxorem; sed difficilis res est, & non omnes capiunt verbum istud. veritas quibus datum est.*

Mat. 19

Ibid. 11

CAPITUL.
CXXXIX.

Ibid.

Mat. 19

Ibid.

Item idem in eodem post pauca:

Simalque tractanda sententia est: *Qui se*, inquit, *castraverit propter regnum caelorum.* Si castrati mercedem habent regna caelorum, ergo qui se non castraverit, locum non possunt accipere castratorum. *Qui potest*, inquit, *capere capiat.* Grandis fidei est, grandisque virtutis, Deum templum esse purissimum, totum se holocaustum offerre Domino, & juxta eundem Apostolum esse sanctum & corpore & spiritu, &c. *vsque ad*: liber ad extremam solutus.

Item idem in eodem post pauca:

AD maritos veniam. *Tempus breve est.* Dominus propter. Etiam si non genuit vixeremus annis, ut antiqui homines, tamen breve putandum esset quod haberet aliquando finem, & esse cessare. Nunc verò cum brevis sit non tam lateat, quam tribulatio nuptiarum: quid accipimus uxores quas erò cogimus amittere? &c. *vsque ad*: sollicitudinum partes, miseriarumque distractus.

CAPITUL.
CXL

1. Cor. 7

Item idem in eodem post pauca:

Primus Adam monogamus, secundus agamus: qui dignam probavit, exhibere tertium Adam dignam, quem sequantur. Verum fac ut concessit Paulus secundum matrimonium. Et eadem lege & tertio concedit & quarta, & quatuordecimque vir mortuus. Multa compellit Apostolus velle que non vult, &c. *vsque ad*: juxta imaginem Creatura sui.

CAPITUL.
CXLI

Item idem in eodem post pauca:

Non enim potest Domini servire militia servus uxoris, &c. *vsque ad*: in terram reprobationis induxit.

CAPITUL.
CXLI

Ibid. 11

Item idem in eodem post pauca:

Verum jam tempus est ut castratis Jæsu vexillum levemus, &c. *vsque ad*: Salvatoris auxilio coopertus.

CAPITUL.
CXLI

Ibidem

Item idem in eodem post pauca:

Cumque in sepulcrum Jæsu liber qui ex nomine ejus appellatur expleus sit, rursum in Judicium volumine quali vivens resurgensque describitur, &c. *vsque ad*: post mortem suscepit coronari.

CAPITUL.
CXLI

Ibidem

Item idem in eodem post pauca:

Nunquid nos habemus præsertim mentuendo & bibendo, aut servos mulieres circumducendo? Ubi de comedendo & bibendo, & de omni ratione sumptum præmittitur, & de mulieribus fornicibus fit insertus; perspicuum est non uxores intelligi debere, sed eas ut dicitur, quæ de sua substantia ministrabant.

CAPITUL.
CXLI

1. Cor.

narrabant, &c. usque ad: nihil tale Scriptura signi-
ficat.

Item idem in eodem post pauca:

Pollumus autem de Petro dicere, quod habuerit
socrum eo tempore quo credidit, & uxorem jam
non habuerit, &c. usque ad: Mater virgo virgini
discipulo commendatur.

Item idem in eodem post pauca:

Sicut in ligno vermes, ita perdit veritatem suam
maledictio. Si autem asserueris hoc de malis di-
ctum esse conjugibus, & ego tibi breviter respon-
debo. Quæ enim mihi incumbit necessitas venire in
dubium, utrum mala sit an bona futura, quam dicit
&c. usque ad: de adibus suis, id est, de Ec-
clesiâ.

Item idem in eodem post pauca:

Aut permittit Sacerdotibus exercere opera nup-
tiarum, ut idem sint virgines quod mariti: aut
si Sacerdotibus uxores non licet tangere, in eo sancti
sunt, quia imitantur pudicitiam virginalem. Sed &
hoc intendimus: si laicus & quicumque fidelis ora-
re non potest, nisi caret officio conjugali; Sacer-
doti, cui semper pro populo offerenda sunt sacrificia,
semper orandum est. Si semper orandum, ergo sem-
per credendum matrimonio. Nam & in veteri lege
qui pro populo hostias offerebant, non solum in do-
mibus suis non erant, sed purificabantur ad tempus
ab uxorebus separati, & vitium & licentiam non be-
bant, quæ solent libidinem provocare.

Item idem in eodem post pauca:

Oportet ergo Episcopum irreprehensibilem esse;
ut nulli vicio mancipatus sit. Unus uxorem
vitam, qui uxorem habuerit, non qui ha-
bet. *Sobrius*, sive ut melius in graeco dicitur, vi-
gilantem, id est, *reuerens* pudicum, hoc enim signi-
ficat *σωφρονος*. *Ornatum* & castitatem & moribus, *Ho-
spitalem*, ut imitetur Abraham & cum peregrinus,
sed in peregrinis Christum suscipiat, &c. usque ad:
non qui nobilitat, sed qui fortior est.

Item idem in eodem post pauca:

Ego fratres debitorum sumus non carni, ne sicuti-
dam carnem vitamus. Si enim infirmitatem carnem
vitamus, morsemini, &c. usque ad: Ieritimus in
Evangelio novo Adam.

Item idem in eodem post pauca:

Estimo quod qui uxorem habet, quamdiu re-
veretur ad id ipsum, ut tentet eum satanas,
in carne fœminat, & non in spiritu, &c. usque ad:
his copulemur, hæc sequamur.

Item idem in eodem post pauca:

Transfemus ad Jacobum qui frater Domini di-
cebatur, tante sanctitatis, tanteque iustitiae
& perpetuae virginitatis, ut Iosephus quoque histo-
ricus Judæorum propter huius necem subverbam
Herodotismam retrahat, &c. usque ad: in se virgine
dedicaverit.

Item idem in eodem post pauca:

Aristus, nonne filii Dei sumus, & necdum ap-
paruit quid sumus sumus. Scimus autem quo-
Tom. 1.

nam si apperueris, similes es erimus, quia videli-
mus eum sicum esse. Et omnis qui hæc habet spem,
castitatem semetipsum, sicut & ille castus est, &c.
usque ad hæc verba: ad comparationem, &c. esse
pollutos.

Item idem in eodem post pauca:

Ininitum est de Evangelio virginum exponere sa-
cramentum quinquæ Egyptiarum Sacerdotum, quod
penitum. Hoc solum unum dico, quod quomodo
abique ceteris operibus virginitas sola non salvat,
sic omnia opera abique virginitate, puritate, conti-
nentia, castitate imperfecta sunt, &c. usque ad:
de divinis libris exempla præbimus.

Item Hieronymus in libro secundo contra
Jovinianum, sic dicit.

Chærenus Scoticus, vir eloquentissimus, narrat
de vita antiquorum Egyptiarum Sacerdotum, quod
omnibus mundi negotiis curisque postpositis semper
in templo fuerint, & ritum statuta castitatis ac
rationes siderum contemplari suæ; nunquam mulie-
ribus se miscerint, nunquam cognatos & propin-
quos, nec liberos quidem viderint. Et ex eo tem-
pore quo carpsisset divino cultu deservire, carnis
& vino semper abstinentis, propter tenuitatem sensus
& vertiginem capitis, quam ex parvo cibo pa-
tescunt, & maximo propter appetitus libidinis,
quæ ex his cibis & ex hac potione nascuntur. Pane
raro vescerantur ne orarerot stomachum, &c.
usque ad: proprium volamen edidit.

Item idem in eodem:

Dicitur de nuptis, viduis, virginibus: virgini-
tatem viduitati, viduitatem preteritum ma-
trimonio, &c. usque ad: ruina flammam metus sit.

Origenes in libro tertio Levitici, inter cetera
sic dicit.

Anima quæcumque tetigerit omnem rem immun-
dam, aut meretriciam immeterit immunditatem,
& laenerit dicit, & inquinatus est; aut si tetigerit ab
immundis hominibus ab omni immunditate ex qua in-
quinatur, &c. Hæc quidem apud Judæos, indecen-
ter factis & iniustis observantur. Ut quid enim
immundus habeatur qui contingit, verbi causa,
animal mortuum, aut corpus hominis defuncti?
Quid si Propheta corpus est? Quid si Patriarcha, vel
etiam ipse Abraham corpus? Quid si & ossa conti-
gerit Samuelis, immundus erit? Quid si Helisei ossa
contingat quæ mortuum suscitavit? immundus erit
ille qui contingit, & immundum faciant ossa Pro-
phetae etiam illum ipsum quem à mortuis suscitavit?
Vide quàm inconueniens sit Judaica intelligentia.
Sed nos videmus penitus quod sit tangere, & quid
sit tactus qui faciat immundum. Apostolus dicit:
Nonum est humani mulierem non tangere. Hic tactus
immundus est: Hoc est enim illud quod Dominus in
Evangelio dicit: *Si quis viderit mulierem ad concu-
piscendum, iam merchatus est eam in corde suo*. Te-
tegit enim cor ejus concupiscentie victimæ, & im-
munda facta est anima ejus. Si quis ergo hoc modo
tangit aliquam rem, id est, vel per mulieris concu-
piscenciam, vel per pecunie cupiditatem, vel alio
quolibet peccati deserto, immundum tegete & in-
quinatus est. Oportet ergo te si quid tale tetigeris,
scire quomodo offeras sacrificium, secundum ea quæ
in superius memoravimus, ut mundus efficias.

CAPITULUM
CLIV

CAPITULUM
CLV

CAPITULUM
CLVI

Multo ante
faciem.

CAPITULUM
CLVII

Sicut Homilii
in cap. 3.

4. Reg. 19.

1. Cor. 7.

Nat. 7.

possis. *Via tibi ostendam quæ est amara quæ teigit immundum, & immunda facta est, & rursum tetigit mundum, & facta est munda!* Illa quæ profluvium sanguinis passâ est, & erogavit omnem substantiam suam in medicos, nec aliquid proficere potuit, per immunditiam peccati in hunc devoluta est. Tetigerat enim peccatum, & scitico flagellum carnis acceperat. Sed postquam fide plena tetigit limbram JASU, fluxu sanguinis, & repente facta est munda, quæ ante pertantum tempus vixit immunda. Et quomodo cum tetigeret Dominum & Salvatorem, dicit ipse: *Quæ me tetigit? Ego enim sancti virtutem exiit de me, illam sine dabo virtutem intelligimus quæ multam sanaverat & fecerat eam mundam, sic intelligendum est, quia si quis contigerit peccatum, exeat ex ipso peccato virtus quondam maligna, quæ eum qui se contigit faciat immundum. Et hoc est verè contigitur immundum. Simili ratione etiam de morticino hominis, vel de morticino pecoris mundi aut immundi dicendum est.*

ANAL. 9.

1144.

CAPITUL. CLVIII.

HOM. 9.

Item idem in libro quinto Levitici.

Consequens est, ut secundum imaginem eius qui Sacerdotium Ecclesie dedit, etiam Ministri & Sacerdotes Ecclesie peccata populi accipiant, & ipsi imitantes magistrum, remissionem populo peccatorum tribuant. Debeat ergo & ipsi Ecclesie Sacerdotes ita perfecti esse, & in officii sacerdotalibus erudit, ut peccata populi in loco sancto in atrium tabernaculi transfundant, ipsi non peccando consumant. Quod autem est in loco sancto manducare peccatum? Locus erat sanctus in quem pervenerat Moyses, secundum quod dictum est ad eum: *Locus tuus in quo stas terra sancta est. Similiter ergo & in Ecclesia hic locus sanctus est, sicut perfecti, & charitas de corde puro, & conscientia bona. Qui in his sit in Ecclesia, in loco se sancto stare cognoscant. Neque enim in terra querendus est locus sanctus, in quo semel data sententia est à Deo dicente: *Abieci terra in operum tuorum.* Fides ergo integra, & sancta conversio locus est sanctus. In hoc itaque loco positus Sacerdos Ecclesie, populi peccata consumat, ut hostiam jugulans verbi Dei, & doctrinæ suæ victimas offerens, purget à peccatis conscientias auditorum.*

Tand. 9.

GREG. 9.

CAPITUL. CLIX.

Item idem in eodem libro.

Dilectus Sacerdos Dominus qui Ecclesie presunt, quia pars eis data est cum his quorum delicta repropitiaverint. Quod autem est repropitiare delictum? Si assumpta peccatorum, & monendo, hortando, docendo, instruendo, adduxerit eam ad poenitentiam, ab errore coercerit, à viciis emendaverit, & effecerit eum talem, ut ei conversio propitiatus sint Deus, pro delicto repropitiabile dicens. Si ergo talis fuerit Sacerdos, & talis fuerit doctrina tua & sermo tuus, pars tibi datur eorum quos coerceris ut illorum meritum tuas merces sit, & illorum salus tua gloria. Aut non & Apostolus hæc ostendit, ubi dicit: *Quia quod superabundaverit quæ mercedem accipit? Investigate igitur Sacerdotes Domini, ubi est eis data potestas, & in hoc vacent, atque his operam dent: non se manibus & imperflus actibus impotent, sed sciant se in nullo alio partem habereis apud Deum, nisi in eo quod offerunt pro peccatis; id est, quod à vii peccati converterint peccatores. Notandum etiam illud est, quod quæ offeruntur in holocaustum, interiora sunt; quæ verò exteriora est, Domino non offerunt. Pellis*

Domino non offerunt, nec credit in holocaustomata.

Item idem in libro sexto Levitici.

Requirit enim in ordinando Sacerdote & presens populi, ut sciant omnes & certi sint qui presstantur eis ex omni populo & qui doctores, qui sancti, qui omni virtute eminentior, ille deliquit ad sacerdotium, & hoc adigente populo, ne qua postmodum retractatio cuiquam, ne qui scilicet perfidat. Hec est autem quod & Apostolus præcipit in ordinatione Sacerdotis, dicens: *Operiet autem eum & septimanam habere bonum ab his qui sunt facti.* Ego tamen & amplius aliquid video in eo quod dicit, qui convocavit Moises omnem Synagoga, & potest quod convocare Synagoga, hoc ut colligere omnes animi virtutes in usum, & congregare in unum virtutes, ut cum sermo de sacerdotibus sacramentis habetur, vigilent omnes animi virtutes, & attempte sint, ut nihil in his sapientia, nihil scientia, nihil delicti indulgentia, sed adit omni multitudine sensuum, adit omni conjugatio sanctarum cogitationum, ut quod sit Pontifex, quod uocato, quod instrumenta eius conferant, intrâ sacerarium cordis sui possit ad vertere.

CAPIT. CLIIII.

1. Tim.

Item idem in eodem libro.

Octava species ibi ponitur campellæ, sive ut alibi legitur, femoralis linea, de quo hic inter cetera sicut indumenta. Quod ergo dicemus? Oblivionem dabimus in verbis spiritus sancti, ut cum cetera omnia secundum enarraverit, una cum speciebus superioribus dicit latere? Non audeo hæc de sacro sentire sermonibus, sed videmus non forte quoniam in superioribus diximus hoc genus indumenti indicium castitatis videtur, quod vel femora operiri vel contrahi tenes videtur ac lumbi, non forte, inquam, non semper in illis qui tunc erant Sacerdotes hæc partes dicit esse constitutas. Aliquando enim & de postestate generis & de successu sobolis indulgetur, sed ego in Sacerdotibus Ecclesie hujusmodi intelligentiam non introduxerim. Alio namque rem video currere Sacramento. Possunt enim & in Ecclesia Sacerdotes & doctores filios generare, sicut & ille qui dicebat: *Filius mei, qui utrumque pariter, donec formetur Christus in vobis.* Et iterum alibi dicit: *Tametsi multa millia padagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres. Nam in Christo JASU per Evangelium ego vos genui.* Illi ergo Doctores Ecclesie in hujusmodi generationibus procedendis aliquando contritus femoralibus utuntur, & abluunt à generatione, cum tales inveniant auditores in quibus sicut se fructum habere non possit. Denique & in Actibus Apostolorum refertur de quibusdam: *Quæstus peritimus, inquit, in Asia verbum Dei loqui.* Hoc est impulsa habuisse femoralibus, & continuè se ne filios generarent, quæ scilicet tales erant auditores, in quibus & semen periret, & non posset haberi successus. Sic ergo Ecclesie Sacerdotes cum incapaces aures viderint, ut cum simulatos inspererint, & hypocritas auditores, imponunt campellæ, utantur femoralibus, non peccat semen verbi Dei, quia & Dominus eadem mandat & dicit: *Nolite misteria sanctum carnis, neque margaritas vestras ante porcos, ne forte concutiant eas pedibus. & conversi rumpant vos.*

CAPIT. CLIIII.

Ad. II.

Mat.

Istodorus Spalensis Ecclesie Episcopus in libro Officiorum secundo sic dicit:

Quod verò unius virginialis matrimonii sint qui eliguntur in ordinem Pontificatus, & in veteri lege mandatum est, & plenius scribit Apostolus di-

CAP. CLIIII.

CAP.

gens: *Unusquisque virum.* Sacerdotem enim quirit Ecclesie aut de monogamia ordinatum, aut de virginalitate sanctum. A digamo autem auferatur agere Sacerdotium. Porro quid Episcopus non ab uno sed à cunctis provincialibus Episcopis ordinatur, id propter hæreses agnoscitur institutum, ne aliquid contra fidem Ecclesie unius tyrannica auctoritas institueret. Ideoque ab omnibus convenientibus instituitur, ut non minus à tribus presentibus, ceteris tamen consentientibus testimonio litterarum. Huic autem dum consecratur, datur baculus; ut ejus iudicio subditam plebem vel regat vel corrigat, vel infirmitates infirmorum sustineat. Datur et annulus propter signum pontificalis honoris, vel signaculum iuretorum.

Item idem in eodem libro :

Qui enim eradicandis atque instituendis ad virtutem populus præterit, necesse est ut in omnibus sanctus sit, & in nullo reprehensibilis habeatur, &c. *aspice ad :* distributione lecerata.

Item idem in eodem libro.

Pergant igitur Virgines viam sublimitatis, pede humilitatis sequantur Christum, tenendo perserveranter quod voverunt ardentur : ita ut profelli hoc servata integritate, ceteris etiam miribus congruant, sine quibus procul dubio otiosa & inanis manet virginitas, &c. *aspice ad :* carnem vincere posterunt.

Item idem in eodem libro.

Ante adventum quippe Christi conjugia placere Deo, post adventum virginitas, &c. *aspice ad :* cultum complectatur.

In vita Beati Basilii, *Cæsariensis Archiepiscopi, que de græco in latinum à quodam Græco vocabulo EUSEMIO est verbatim de verbo ad verbum translata; inter cetera sic legitur.*

Conuenientes ergo cæcus Episcoporum, sancti Spiritus cooperatione elegerunt Basilium ad Episcopatum sedem; & consecratus gubernabat Ecclesiam Dei providentia. Post quoddam autem tempus postulavit Deum, ne daret illi gratiam atque intellectum, propriis sermonibus offerre insanguineum sacrificium illi, & venire super eum, sancti Spiritus adventu. Post dies vero sex licet in calidi frigus, adventu sancti Spiritus septima die apprehendente, cepit ministrare Deo per singulos dies. Et post aliquod tempus fide & oratione cepit propriam manu scribere ministrationsis mysteria; atque in una nocte adventionem ei Dominus in visione cum Apostolis, & propositionem panis faciens in sancto altari, excavit Basilium dicens ei: Secundum tuam pollutionem repleatur os tuum laude, ut per propros sermones offeras insanguineum sacrificium. Qui non letens oculis visum, serrenit cum timore, & accendens ad sanctum altare, corpe dicere: scribens in carta sic: Repletur os meum laude, ut hymnum dicat gloria tue, Domine Deus, qui creasti nos & adduxisti in vitam hanc: & ceteras orationes sancti ministerii. Et post hanc orationem exlevavit panem, iuxta intermissionem orans & dicens: Respice Domine Iesu-CHRISTE Deus noster, ex sancto habetaculo tuo, & veni ad sanctificandum nos, qui sursum latra-

confedes, & hic nobis insubiduz coña. Dignare potenti manu tua tradere nobis, & per nos omni populo sancta sanctis. Populus respondit. Unus sanctus, unus Dominus IESUS-CHRISTUS cum sancto Spiritu in gloria Dei Patris. Amen. Et dividit panem in tres partes, unam quidem communicavit cum timore multo alteram autem reservavit conspiciendi sibi: tertiam vero imponens columbe aurea, peperit super altare.

Et post pauca ita scribitur :

Sancta exstante sancto Basilio, signum non fuit, sanctum sicut erat solitum, moveri videlicet columbam, que cum sacramento Dominico pendebat super altare, semper ad exaltationem sancti sacrificii moveri ter solens. Et cogitante eo quid hoc esset, vidit unum Venetianum Diaconem innotentem mulieri inclinate deorum; & transponens eum de altari, insidit Ecclesiam iussit custodiri: & ita videns sancti Spiritus adventum, hortatus est omnem populum septem diebus ibidem in oratione manere.

Ad augmentandum & certis pudicis morem beatus JOHANNES Evangelista sua concludenda exprobat, dicens :

De his qui Ecclesiastica seivania obsequia necessitate dissolvunt, in Concilio Gangrensi ita scriptum est.

De hoc quod Ecclesia Romana reprehendatur à Græcis quare seivannum agit in Sabbato: INNOCENTIUS Papa hoc rationabiliter defendit in Decretalium, cap. iv. sic dicens :

Sabbato verò jejunandum esse ratio evidentissima demonstrat. Nam si diem Dominicum ob venerabilem Resurrectionem Domini nostri IESU-CHRISTI non solum in Pascha celebramus, verum etiam per singulos circulos hebdomadarum ipsius diei imaginem inrequimus, ac sexta feria propter Passionem Domini jejunamus, sabbatum prætermittere non debemus, qui inter tribuitam atque Jactitiam temporis illius videtur inclinis. Nam utique constat Apostolos iudeo isto & in errore fuisse, & propter metum Judæorum se occultasse. Quod utique non dubium est in tantum eos jejunasse bi duo memorato, ut traditio Ecclesie habeat isto bi duo Sacramenta penitus non celebrari. Quæ forma utique per singulas trecenta est hebdomadas, propter id quod commemoratio diei illius semper est celebranda. Quod si putant semel atque uno sabbato jejunandum, ergo & Dominicum, & sexta feria semel in Pascha erit utique celebrandum. Si autem Dominici diei ac sextæ ferie per singulas hebdomadas reparanda usago est, dementis est huius agere consuetudinem sabbato prætermissio, cum non dapsorem habeat causam; sed sexta videlicet feria, in qua Dominus passus est, quando & ad inferos fuit, ut tertia die resurgens redderet lætiam post biduam tribuitam præcedentem. Non ergo nos negamus sextæ ferie jejunandum, sed decimas & sabbato hoc agendum, quia ambo dies tribuitam Apostolis, vel his qui Christum sequuti sunt, induxerunt.

CAPITUL. CLXVII.

CAPITUL. CLXVIII.

CAPITUL. CLXIX.

CAPITUL. CLXX.

Epist. 8. Decret. Episcop. Eugubino.

x ad augmentandum] Sic est desus cap. 48. qui in editis delectabatur, ac sub ortis est ex electo capiam.

Quem Johannis locum laudaverit Euseb, hanc satis scdo. Ex eodem loco restitutum simiam cap. 49.

rant. Qui die Dominico hilarati, non solum ipsum festivissimum esse voluerant, verumetiam per omnes hebdomadas frequentandum esse duxerunt.

CAPITUL. CLXXI.

Epist. 18.

De hac re festivitate Lucio Hieronymus respondens inter cetera scripsit Epistola. sic dicit:

DE sabbato quod quaeris utrum jejunandum sit, & de Escharitiam accipiendi quotidie, quod Romana Ecclesia & Hispania observare prohibentur, scripsit quidem & Hippolytus vir doctissimus, & scriptum diversis auctoribus in variis auctoribus edidit: sed ego illud breviter te admonendum puto, traditiones Ecclesiasticas, praeterquam quae fidei non officiant, non observandas, ut & majoribus traditae sunt, nec aliarum consuetudinum, aliarum contrario more subverti. Atque utnam omni tempore jejunare possimus. Quod in actibus Apostolorum diebus Pentecostae, & de Dominico Apostolum Paulum, & cum eo credentes, fecisse legimus; nec tamen Manichaei haereticos accusandi sunt, cum carnis cibis praeter non debuerit spiritum. Escharitiam quoque absque condempnatione nostri, & pungente conscientia, semper accipere, & Psalmistam audire dicentem: *Gustate & videte quoniam suavis est Dominus. Et cum eo canere: Eructavit cor meum verbum bonum.* Nec hoc dico quo festis diebus jejunandum putem, & contentas in quinquaginta diebus ferias auferam, sed unaquaque provincia abundet in sensu suo, & praecipua majorum leges Apostolicas arbitretur.

Psal. 38. 9. Iud. 44. 2.

CAPITUL. CLXXII.

Cap. 43. 8.

Item Isidorus Spalensis Episcopus in primo libro Officiorum de diversorum dierum ac temporum jejunio inter cetera sic dicitur.

PRAETER haec autem legitima tempora jejuniorum, omni sexta feria propter Passionem Domini a quibusdam jejunatur. Sed & sabbati dies a plerisque propter quod in eo Christus jacuit in sepulchro, jejunio consecratus habetur, sicut et Judaei exultantia praestant, quod Christus sustulit moriendo, &c. usque ad finem cap. 43.

CAPITUL. CLXXIII.

Cap. 19. ex Hieronymi Dionysii Augustini.

In Concilio Laodicensi cap. 7. Non debere jejunium solvi in quibus a feris majoris septimana.

QUOD non oportet in Quadragesima in ultima septimana quibus feriis jejunium solvere, totamque Quadragesimam sine veneratione transire, magisque conveniat omnem Quadragesimam distracto venerationis jejunio.

Si ergo non oportet, ut hoc Antequam Concilio, solvi jejunium in Cornu Domini, multo magis est indecens id agendum in quarta & septima feria per reliquas Quadragesimae hebdomadas.

CAPITUL. CLXXIV.

Quae nos Latini more Graecorum non cessamus octo hebdomadibus ante Pascha a carnium usu. & septem a casto & ovis.

QUOD etiam queritur cur non cessamus octo hebdomadibus ante Pascha a carnium usu, & septem a casto & ovis; ad hoc breviter respondendum, quia in Quadragesimali jejunio nos perfectissimi Domini imitatur, qui coelum dies continuatum, ut ipse Dei Filius, jejunavit, non dormientes, nec interruptis spatium abstinentiae & jejunii, sicut in Evangelio legitur: *Et cum jejunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus. postea esuravit.* Non dicit Evangelista quod in una quaque hebdomada, quarta & septima feria jejunium solverit, aliis diebus abstiens, ut Graeci facere dicuntur, sed ipsis quadraginta diebus esse esse & per ordinem jejunans, tum demum esuravit. Dicendum etiam quia live per

Ann. 4. 2.

octo hebdomadas jejunetur, solvendo jejunium in singulis quarta & septima feria, & die Dominica, sive sex hebdomadibus continuatum abstinentur, excepta Dominica, in utroque tempore triginta & sex dies in abstinentia inveniantur. Unde rationabilis agitur qui Dominum imitantes, continuatum quadragesimale jejunium exerceat, quam qui per aliquam diem intercaedentem illud peragere videntur. Nam Beatus Papa Gregorius quadragesimale computans tempus, a capite sex hebdomadarum illud denumerare incipit dicens his verbis: A praesenti etenim die usque ad Paschalis solemnitatis gaudia sex hebdomadae veniunt: quarum videlicet dies quadraginta & duo sunt: ex quibus dum sex dies Dominici ab abstinentia subtrahuntur, non plus in abstinentia quam triginta & sex remanent. Dum vero per trecentos & sexaginta quinque dies annus ducitur, nos autem per triginta & sex dies affligimur, quasi anni nostri decimas Deo damus, ut qui nobiscumque per acceptum annum vicimus, auctori nostro nos in ejus decimis per abstinentiam mortificemus.

Hieron. Augustini.

De variis usibus abstinentiae diversarum regionum.

CAPITUL. CLXXV.

DE hoc etiam quod queritur, quare septem hebdomadibus ante Pascha ab usu casti & ovorum non abstinemus, sed tantummodo sex; dicendum breviter quia talis exactio superflua est sanctis scripturis non habet auctoritatem; nam per diversas regiones varus exerceat abstinentiae usus. Aegyptus namque & omnia Palaestina novem hebdomadibus ante Pascha jejunant: insuper & pars Italiae, cui hoc ex animo complacet, tribus diebus in hebdomada per totam Quadragesimam a cibis igne delectis abstinet, tantummodo diversis fructibus arborum & generibus herbarum, quibus Italia opulenter abundat, in cibo utens abstinentiae perhicit votum. Quibus ergo deest diversitas ac multiplicitas fructuum, nequaquam negabitur cibus ab igne delectos. Germana etiam a lactis & butiri ac casei, & ovorum usu per totam Quadragesimam generaliter non abstinere, excepto quod spontanea attrahat voluntas. Denique nonnulli fuerunt rationabile judicantes solvere abstinentiam in Cornu Domini & Pasceve, quae dies pro dolore Apostolorum figuram habet tristitiae, eius ovorum, casei, lactis & butiri indebiti & stolidi indulgentes. Itaque donec gloria Dominice Resurrectionis vespere sabbati, quae effulcet in prima sabbati, solemniter appropinquet, & unda baptismatis filii renascantur, & gloria in excelsis Deo & Alleluia praecoetor Resurrectionis Christi gloriosam victoriam, & mysticus aereus sancti luce spiritaliter respiciant, indignum ducere uti hujusmodi cibus mater Ecclesia, quae a primo Pastore summi magisteris disciplinae. Cum his & aliis modis per multa spatia orbis Quadragesimali tempore ordo abstinentiae confundatur, potissimum & optimum delegit Romana sedes continuare & extendere ante Pascha jejunium in numero quadraginta dierum. Triginta autem & sex dies in abstinentia computatis, adjucentis & quartis, qui a capite jejunii incipiunt, egregie comparantur, & absque ulla reprehensione unimur jejunio Salvatoris nostri, de quo Evangelista dicit: *Et cum jejunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus. postea esuravit.*

Matth.

Sanctus Faustinus Episcopus in Dominica ante Quadragesimam, homilias Sermones secundum morem illius temporis, ita de jejunio variis exequitur, dicens:

CAPITUL. CLXXVI.

PER MOTUS esse vos credo, Fratres dilectissimi, cur a superiore Dominica Quadragesimam percur-

mus; & cum hodie sit ejus exordium, cur felicitatem ejus ante unam hebdomadam celebrare ceperimus. Reprehendi non potest observatio ista præpropria: devotionis enim indicium est prius legem exequi, quam legis libertate cognoscas; & ante obediæ præcepta, quam obediæ præcepta ceperimus. Illud amoris est, hoc timoris hoc imperativè exigit, illud religiose deseruit. ibi donum numerus exhibetur, hic debitum solvitur. Unde & nos religiosam munus exhibuimus Deo dum amplius jejunavimus, reprehendi enim non potest felicitas felicitatis; semper enim in gaudiis, sollemnitate vota præveniunt, & futuram læticiam devotione dum exoptat, anticipat. Non solum igitur reprehendibiles, sed & causæ factum est. Semper enim in rebus ambiguis oportet addere aliquid amplius ad cautelam; quia quod est amplius, recidi potest; quod minus, non potest prolongari. Sicut in hac observatio factum est, ne quod propter Quadragesimam plus jejunavimus, non minus Quadragesimam; integra enim obis manet. Quod si minus jejunassemus à numero, redintegrare non poteramus ad numerum. Sed fortasse illud in causâ est, cur jejunium quod jejunavimus, non proficit nobis ad Quadragesimam. Proficit plane nobis, quia etiam non proficit ad Quadragesimam, proficit ad salutem: si non proficit ad numerum, proficit ad meritum. Cui enim nunquam proficit orare, legere, jejunare? Cui non proficit castitas, sobrietas, mansuetudo? nisi quod illos magis reprehendentes puto, qui cum parati fuerint jejunare, posteaquam audierint solemnitatis ambiguum, neglectum jejunare. Demonstrant utique non se volentes religiosè vivere, sed coactos. Veniunt sicut, credo, oë quingue dierum jejunium prolongatis, caro eos corpulque deficeret, & exiles ac tenues Quadragesimæ abstinentiam tolerare non possent. Audiant igitur referri pariter ac robusti, tenuis atque pallentes, qui hodie est Quadragesima. Audiant illi, inquit, ut jejunare incipiant, uti ut abstinerent non desinant, & communiter in arcem Christi intrare solent, imò firmiter amplius, quia tardius abstinerere ceperunt, ad castigatibiles & puriores introant, quia arca Domini in periculis jejunium sustentare prævalet, temulentum sustentare non novit.

Item AUGUSTINUS in *Humilitate de Quadragesimâ* inter cetera sic dicit.

SANCTUS igitur & salutatis Quadragesimæ cursus est, quo adducitur ad misericordiam peccatorum per penitentiam, iustus ad requiem. His enim diebus solito amplius & devotius miseretur, & delinquentia deprecatur, & iustitia promeretur. Patent enim omnia, & cœli ad indulgentiam, & peccator ad confitendum, & luxus ad postulandum. Solvitur, inquam, & mysticus est quadragesimæ numerus; nam primum cum mundi faciem iniquitas hominum possideret, tot dierum curriculo Deus effulsit de cœlo imbribus univèrsam terram diluvio supersedit. Vales ergo jam illo tempore mysterium in figura dispositum. Nam sicut quadragesima diebus piuit ad purgandum mundum, ita & nunc quadragesima diebus misereatur ad hominem purificandum.

Quæ Presbyteri in *basilicâ frontis Baptizatorum* christiane lincere. INNOCENTIUS Papa in *Locretalibus* ita dicit, cap. III.

DE consignandis verò infantibus manebitum est, non ab alio quam ab Episcopo fieri licere.

Nam Presbyteri, licet sint secundi Sacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent. Hoc autem Pontificatus solis debet, ut vel consignent, vel paracletum spiritum tradant, non solum consuetudo Ecclesiastica demonstrat, verum illa lætæ Actuum Apostolorum, quæ asserit Petrum & Joannem esse dicentes, qui jam baptizatis tradant Spiritum sanctum. Nam Presbyteris, qui extrâ Episcopum, sicut presente Episcopo cum baptizant, christiane baptizatos ungere licet, sed quod ab Episcopo fuerit consecratum; non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur Episcopis cum tradunt Spiritum paracletum. Verba verò dicere non possum, ne magis prodere videar, quam ad consultationem respondere.

Quid in *Gestis Romanorum Pontificum* legitur ut Presbytero Neophytus ungi debeat in cerebro sive vertice.

LEGITUR etiam in *Gestis Romanorum Pontificum*, quia Silvester Papa constituit ut à Presbytero neophytus ungeretur, sicut in cerebro sive in vertice, sic etiam ibi scribitur: Hoc constituit ut baptismatum linat Presbyter christum levatum de aqua, propter occasionem transitus mortis. Quod enim tempore Silvester rex Romanæ Sedes Ecclesiam manifestum est, id est, quando Nicenum Concilium celebratum est sub Pio Imperatore Constantino. Exin ut arbutari potest sancti Patres instituerunt, ut ungerentur Neophyti à Presbyteris christum consecrato ab Episcopo. Quod si à antea agebatur, suspectum videtur constitutum esse à sancto Silvestro, quod jam à Catholicis implebatur. Secundum hanc Constitutionem suspicari quilibet valet, quod priori tempore de unione christum Pontifex expectabatur, ut per manus Episcopi omnino unctio christum completetur. Usque ad illud tempus non generaliter omnes baptizabantur, præsertim cum Imperatores & Principes eorum paganismum detulerunt: ideo factè Neophytus poterat occurrere Episcopus, vel ipsi ad Episcopum venire, qui adhuc christianitatis angusta erat & clanculo agebatur.

GELASIUS Papa in *Ecclesiasticis* inquit, ut Presbyteri medium debitum servent, non christum consecrant, non consignent; sic dicit, cap. VI.

NEC minus etiam Presbyteros contra suum modum tendere prohibemus; nec Episcopali fastigio debita libet audacter assumere, non consignandi christum, non consignationis Pontificali adhibende libet arripere facultatem.

Item in eodem Capitulo.

NEC prorsus adhibet, si quidquam ad Episcopale ministerium specialiter pertinens suo motu putaverit exequendum, continuo se Presbyteri dignitate & sacra communione privari.

De hoc quod opponitur quare Clerici barbas radant.

HIERONYMUS in prima parte Eszechielis exponit: Et tu fili hominis sicut tibi gladium accipiam quasi vocatum sensum (sive radicem pilæ) & trahes per caput tuum & barbam tuam: & assumas tibi stateram ponderis. & divides eam. Tertiam partem igni combures in medio civitatis inter completionem dierum conclusionis: & tertiam partem

141

CAPITUL. CLXXX.

In lib. Pontificali qui falso ascribitur Damiano Papa.

CAPITUL. CLXXX.

Epist. 7

CAPITUL. CLXXXI.

CAPITUL. CLXXXII.

Lib. 2. cap. 6. inc. 270b. f. 7.

CAPITUL. CLXXVII.

Ser. 69. de Temp.

CAPITUL. CLXXVIII.

Epist. L. C. 1.

concedet gladio in circuitu ejus : tertiam verbè aliam disperdet in ventum , & gladium nodulo post eos . Et fames inde parvam munerum . & ignis eos in summum palli . Et ex eis tresque toties & presicis in medium ignis , & comburet eos ignis . Ex eo Tradetur ignis in omnem domum Israël .

Pro tribus partibus capillurum & pilorum , quam una comburitur in medio civitatis , alia conciditur gladio in circuitu ejus , tertis vento hoc siluque rapenda dispergitur ; de qua parum adsumitur & ligatur in palli , & rursum modicum quid parus certis mittitur in ignem , de quo egreditur flamma in omnem domum Israël : Septuaginta quatuor partes interpretati sunt . Cumque distinxit : *Quatuor partes ipsi comburet in medio civitatis / & quatuor partes ignis in medio ejus . & quatuor disperges in ventum : quia remanent eis quatuor pars alia : addiderunt de suo : Et quatuor partes asinus . & comburet cum in medio civitatis : quasi non sit ipsa que prima , & aliud quod in primâ dixerit , aliud in illâ que addita est . Denique de in confectibus triginta capillurum in tres partes dividorum , ipse Dominus edidit , per Prophetam dicitur : *Tertis in partibus presicis , & fames confectur in medio tuo . Fames de postulentiam ignem esse significans . Et tertis in partibus ignis cades in circuitu tuo , form cades ab bella describens . Tertiam verbè , inquit , in partem ignem ventum dispergam : eos esse demonstrans qui ducenti sunt in captivitate . Post quos dicit se nudate vel effundere gladium suum , ut nec captivitas novissimam sit malorum , sumereque de ipsi dispersis atque captivis , & ligare in summum palli sui eos qui de captivitate redierit sunt in Hierusalem , & ex ipsi quoque tollere aliquam partem , & igni flammamque consumere ; significans Macedones , sub quibus habitatores Judæ , & præcipue Hierusalem , dura percellit sunt . Quod autem dicit ex eo , id est , populus sive justè Septuaginta , ex eâ , ut subauditur urbe Hierusalem , egredietur ignis in omnem domum Israël , Machabeorum narrat historiam , quod quædam pars Judæorum se tradidit Antiocho Epiphani , & cum ad persequutionem populi contraria , & multa alia que in eadem scribuntur historia , & in Josephi voluminibus , præcipueque distinctione Hyrcani & Alexandri , per quorum occasionem Gazus Pompeus cepit Jerusalem , & Romane ditioni subdidit : posteaque sub Tito & Vespasiano urbs capta , templumque subversum . Et post quinquaginta annos sub Aëlio Adriano usque ad solam incensa civitas atque deleta est , ita ut pristinam quoque nonnisi amaret . Quomodo autem in ex hinc & hinc pulcherrimis et vixidatis indicium est , que hinc radantur funda auditas apparet , & universi corporis pars extrema , atque , ut ita dicam , emortua , in capillis ac pilis est , ita Hierusalem & populus ejus emortuus , & à vivo Dei corpore separatus fani ac pestilentiæ , cordi & gladio , captivitate ac dispersione traditur . De qui dispersione sub signa capillurum aliqua pars ligatur in summum palli , ut modicum quid rursum tradatur incendo , de quo insinua flamma ac per se invicem devallans egredietur in omnem domum Israël .**

2. Reg. 1. 1.

CAPITUL. CLXXIII.

Cap. 29.

GREGORIUS Papa in libro primo Moralium Beati Job . sic inter cetera dicit :

Heremias insinuat , quod venerunt obrogata viri de Sichem & de Silo , & de Samara rasi barbâ & scillis vestibus , squalentes , munera & tibus habebant in manu ut offerrent in domo Domini . Egrossus autem Ismael filius Nathanæ in occursum

eorum de Maspha , incedens & plorans ibat . Cumque occurreret eis , dixit ad eos : *Venite ad Golum filium Aicham . Qui cum venisset ad medium evocatis , interfecti est .* Verbum quoque radant , qui sibi de propriis viribus fiduciam luberabant , vestes scandunt , qui sibi metipsis in exteriori decoris laceratione non parcat . Oblatui in domo Domini thas & munera veniunt , qui exhibere se in Dei sacroscio orationem cum operibus pollicentur . Sed tamen si se in ipsi sanctis devotiois viâ cavere cumaspicere nesciunt , Ismael Nathanæ filius in eorum occursum venit : quos nimirum quibet malignis spiritus , prioris sui , fatanz videbatur exemplo , in superbie errore generatus , se ad laqueum decipiendi opponit .

Item idem in secundo libro Moralium .

Tunc surrexit Job , & sedit vestimentum sua : & tonsa capite corruvit in terram adoravit . Mos autem veterum fuit , ut quilibet speciem sui corporis capillos nutriendo levaret , eos tempore afflictionis abscideret , &c . *aspice ad : quas perdidimus , non habuiste .*

ISIDORUS Spalensis Episcopus in libro secundo Officiorum . sic dicit :

Tonsuræ Ecclesiasticæ usus à Nazareis , nisi filior , exortus est : qui præsente servato , deinde post vicæ magis consuetudinem , devotione completa caput radabant , & capillos in igne sacrificii postre jubebantur , scilicet ut perfectionem devotionis suæ Domino consecrarent . Horum ergo exempli usus ab Apostolis introductus est , ut si qui divini cultibus mancipati Damiano consecrarent , quasi Nazareis , id est , Sancti Domini cruce præficio inveniunt . Hoc quoque & Ezechiel Prophetæ jubetur , dicente Domino : *Tu Fili hominis , sume tibi gladium acutum . & deces per caput tuum & barbam .* Valde et quia & ipse sacerdotali genere , Deo in ministerium sanctificationis deservibat . Hoc & Nazareos illos Priscillum & Aquilam in Actibus Apostolorum primos fecisse legitur : Panthum quoque Apostolum , & quosdam Discipulorum Christi , qui in hujusmodi cultu imitantes existerunt . Est autem in Clericis tonsura signum quoddam quod in corpore figuratur , sed in animo agitur ; scilicet ut hoc signo , in religione vicia resocentur , & criminibus carnis noltra quasi criminibus exaurmur , atque inde innovati similibus , ut comis rudibus enticeamus . *Et respiciamus nos , juxta Apostolum , veterem hominem cum vitibus suis : & exardentes veterem , qui renouatur in agnitionem Dei .* Quam renovationem in mente oportet fieri , sed in capite demonstrari , ubi ipsa mens nofcitur habitare . Quod verbè detonso superius capite , inferius ciculi corona relinquatur , sacerdotium regnumque Ecclesie in eis existimo figurari . Tiam enim apud veteres consistebatur in capite Sacerdotum , hac ex byllo confecta rotunda erat , quasi sphaera media ; & hoc significatur in parte capitis totius . Corona autem latitudo auri est circuli , que Regum capita cingit . Utrunque itaque signum exprimitur in capite Clericorum , ut impletur etiam corpus quidam similitudine quod scriptum est , Petro Apostolo perdecente : *Vos estis gens electam , regale sacerdotium .* Quæritur autem cur , licet apud antiquos Nazareos , non ante coma nutriat , & sic tonsentur . Sed qui hæc exquirunt , advertant quid sit inter illud prophetieum velamentum , & hanc Evangelii revelationem , de qua dicit Apostolus : *Cam*

Termin. 41. 2.

CAPITUL. CLXXIII. Cap. 10. &c.

CAPITUL. CLXXIV. Cap. 4. iiii.

2. Reg. 11.

Act. 18.

Ephe. 4. Colof. 1.

1. Pet. 1.

1. Cor. 1.

transierit ad *Ubridum*, auferatur velamen. Quod autem significabat velamen interpositum iuxta legem Moysi & aspectum populi Israel, hoc significabat illa temporibus etiam eorum Sanctorum. Nam & Apostolus comam pro velamento esse dicit. Proinde jam non oportet ut velentur crinibus capta eorum, qui Domino consecrantur, sed tantum ut reuelentur; quia quod erat occultum in facimento propheta, jam in Euangelio declaratum est:

nam meam; & porta Inferi non preualebit aduersus eam; & tibi dabo claves regni celorum. Et quæcumque ligaveris super terram, erunt ligata & in celo. Et quæcumque solueris super terram, erunt soluta & in celo. Adhibita est etiam societas in eadem Romani urbe beatissimi Apostoli Pauli vasis electionis, qui uno die, unoque tempore gloriosa morte cum Petro vbi Principe Nerone agonizans coronatus est; & ambo pariter sanctam Ecclesiam Romanam Christo Domino consecrarunt; aliisque omnibus vrbibus in universo mundo sua precentia, atque veterano triumpho preclarant. Et licet pro omnibus assidua apud Deum omnium Sanctorum fundatur oratio, his tamen verbis Paulus beatissimus Apostolus Romanis proprio chirographo pollicetur dicens: *Testis sum vobis esse Paulus, cui seruis in seruis meo in Euangelio facti estis, quod sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis.* Prima ergo Sedes illi cælesti beneficio Romanæ Ecclesiæ, quam beatissimus Apostolus Petrus atque Paulus suo martyro dedicarunt. Secunda autem Sedes apud Alexandriam beati Petri nomine à Marco epus dilectus atque Evangelista consecrata; quia ipse & in *Ægypto* primis verbis vetustis directus à Petro prædicauit, & gloriosum suscepit martyrium; cui venerabilis successit Abilius. Tertia verò sedes apud Antiochiam, iterum beati Petri Apostoli habetur honorabilis, qui illic priusquam Romam veniret, babitarat, & Ignatium Episcopum constituit, & illic primum nomen Christianorum novellæ gentis exoritur est. Nam & Hierosolymitanus Episcopus pro tanti loci reverentia ab omnibus habetur honorabilis; maxime quoque iam illic primus beatissimus Jacobus, qui discipulus Julius, qui etiam secundum carnem frater Dominus nuncupatus est, à Petro, Jacobo & Johanne Apostolis est Episcopus ordinatus. Itaque secundum antiquorum Patrum definitionem sedes prima in Hierosolymis, non minime dicitur, ne forte ab infidelibus aut idolis Sedes Domini nostri *Jesu-Christi*, que in celo est, ut terra esse putaretur. Eius enim sedes epus cælam, terra autem scabellum pedum ejus est, quoniam ipse est, per quem omnia facta sunt, & sine quo factum est nihil, quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in sæcula sæculorum. Apud Ephesum verò beatissimus Johannes Apostolus & Evangelista multo tempore post Resurrectionem & Ascensionem in celos Domini nostri *Jesu-Christi* commemoratus est, ibique etiam Evangelium, quod secundum Johannem dicitur, divina inspiratione conscripsit, atque requievit. Et ob hoc Episcopus Ephesus pro tanti Apostoli & Evangelistæ memoria, cæteris Episcopis Metropolitanis in Synodus honorabiliorum obtinet sedem.

CAPITUL. CLXXXVI. *Quare Latini more Græcorum comas non nutriant; ne mulieribus in crinibus despersi habeantur.*

Um ergo Græci Latinos & Romanos tedarguant cur barbas tondant, qui ob masculinam utique hoc agunt, quam expressius Ecclesiasticum expedit & depolice mantentium; quippe cum diuersas nationes suam obferuat consuetudinem in cultu corporis & vestimentorum indumentis, & hoc sine examine, ut distinxat ut non discrepet à Catholicâ fide; conveniant & Latini vicem quæritio rependant, quare Græcorum Latini more femininarum contra intendit tonantem Pauli comas uariant, quia Corinthus Apostolicâ auctoritate utriminat dicens: *Nec ipsa nauis decet vos, quod vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi; mulier vero si comam nutriat, gloria est illi; quoniam capilli pro velamento ei dati sunt.* Denique cum Latini comas nutrire indignum ducant, ut non muliebi cultui assentiant, inquirendum quid Græci sanctius sentiant, qui quasi unum caput cum mulieribus cranium velamine gestant. Corinthus siquidem est in Achaia, que una est civitatum Græcarum in Asia consentitum, eujus vitos uoluit nutrire comas Apostolus, non quilibet alius, sed ille qui non ab hominibus, neque per hominem, sed per *JESUM-CHRISTUM*, & Deum Patrem qui suscitauit eum à mortuis, est constitutus Apostolus. Dixit itaque quidam sanctitate & Oratorum eloquio pollens, si aliqua sanctitas subest in corporibus barbis, forte aliquam pollet locum in grandioribus hircis. Si ergo prudentia Achiorum contemnit Apostolum in nutriendis comis, nullatenus potest infirmitate judicabitur mandata Ministrorum Christi pro tendendis barbis, que aliter refelando, debet præstantius splendescere in operibus bonis, & omnimodus carere foetibus mentis simal & corporis.

L. C. 11. 14.

Galat. 3. 12.

CAPITUL. CLXXXVII. *Quod Romani Sedis Pontifex primus omnium habeatur, Beatus Papa SILVESTER peruenit in Professione Nicæni Concilii, ubi ipsa legitur.*

Beatissimo Silvestro in urbe Romæ Apostolicæ Sedis Antistes, Constantino Augusto, & Licinio, Consulibus Paulo & Juliano Vitis Clarissimo. Anno ab Alexandro millesimo tricesimo quarto, mensis Junii, decimo tertio Kalendas Julius, propter insurgentes hæreses fides Catholica exposita est apud Nicæam Bithyur, quam sancta & reuerentissima Romana complectitur & veneratur Ecclesia, quippe quam trecenti decem & octo Patres, mediantibus Victore atque Vincentio religiosissimis Romanæ Sedis Prelibetis, inspirante Deo, propter detestanda Arrii venena protulerunt. Nam & nonnullæ regule subnexerunt, quas memoria suscipiens confirmavit Ecclesia. Secundum est sanè ab omnibus Catholicis, quoniam sancta Ecclesia Romana nullis synodis decretis prælata est, sed evangelicâ voce Domini & Salvatoris nostri primatum obtinuit, ubi dixit beato Apostolo Petro: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclē-*

Item beatus SILVESTER in fine alloquutionis quam fecit in Synodo acto in Trajanis tertio Kalendas Junius.

NERO judicabit primam Sedem justitiam desiderantem temperari, neque ab Augusto, neque ab omni Clero, neque à Regibus, neque à populo judex judicabitur.

In Canonibus Apostolorum: *De primam Episcopum*, cap. xxxv.

EPISCOPUS gentium singularum scire conuenit, quis inter nos primus habeatur, quem veli caput existimat, & nihil amplius preterit ejus scientiam gerant quam illa sola singuli, que par-

De Primam Pontificis, antiqua ed.

Ex Decreto Gelasi Pape in Concilio Romano an. 494. Nov. 16. 18.

chae propriae & villis, quae sub ea sunt, competunt. Sed nec ille praeferentiam conscientiam faciat aliquid: si enim unanimis erit, & glorificabitur Deus per Christum in Spiritu Sancto.

CAPITUL. CXC.

In Niceno Concilio de privilegijs quae quibusdam Civitatibus competunt, cap. vi.

Can. 6. ex 1. cdi.

Antiqua consuetudo servetur per Aegyptum, Libyam & Penesopolim, ita ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem, quia & urbis Romae Episcopo parvis mos est. Similiter autem & apud Antiochiam caeterisque provinciarum suis privilegia serventur Ecclesiis.

CAPITUL. CXCII.

Item in eodem Concilio cap. vii. *De Episcopo Aeliae, ad est Hierosolymorum.*

Quia consuetudo obtinuit & antiqua traditio, ut Aeliae Episcopus honoretur, habeat honoris consequentiam, salva Metropolitani proprii dignitate.

CAPITUL. CXCIII.

In Concilio Constantinopolitano cap. 11. *De ordine singularum Diocesium. & de privilegijs quae Aegypti, Antiochiae, Constantinopolitanaeque debentur.*

Can. 1. Decretum haec verbo abedit.

Qui sunt super Diocesim Episcopi, inquamquam ad Ecclesias quae sunt extra praefixos sibi terminos accedant, nec eas hae praesumptione confundant; sed iuxta Canones Alexandrinus Antistes quae sunt in Aegypto regat solummodo. Et Orientis Episcopi Orientem tantum gubernent, servatis privilegijs quae Niceni Canonibus Ecclesiae Antiochenae tributa sunt. Aliamque super Diocesim Episcopi esse solam quae sunt in Aetia Diocesi dispensent: nec non & Ponti Episcopi ea tantum quae sunt in Pontico; & Thraciarum, quae in Thracia sunt gubernent. Non vocati autem Episcopi ultra suam Diocesim non accedant propter ordinationes faciendas, vel propter alias dispensationes Ecclesiasticas. Servata vero quae scripta est de gubernationibus regum, manifestum est quod illi quae sunt per unamquamque provinciam ipsius provinciae Synodus dispensent, sicut Niceno conlata decretum est Concilio. Ecclesiae autem Dei in Bardacis gentibus constitutas gubernari convenit iuxta consuetudinem, quae est a Patribus observata. Verumtamen Constantinopolitanus Episcopus habeat honoris primum post Romanum Episcopum, propterea quod urbs ipsa sit junior Roma.

CAPITUL. CXCIV.

In Concilio Sardiceni cap. 17. *Quod si demeritis appellaverit Romanum Pontificem, sicut super fecit Irenaeus Constantinopolitanus Episcopus in synodo, ut dicitur deponens, ad observantiam quod esse censuerit.*

Can. 1. 13. Insuper: Dion. Augustini.

Osius Episcopus dixit: Illud quoque necessarium ad iudicandum est, ut Episcopi de sua provincia ad aliam provinciam, in qua non sunt Episcopi, non transierint; nisi forte à fratribus suis invitati, ne videantur iamquam claudere charitatis. Quod si in aliqua provincia aliquis Episcopus contra fratrem suum Episcopum licentiam habuerit, neuter à duobus ex alijs provinciis advoceat Episcopos ad iudicium cogitoret. Quod si aliquis Episcopus iudicatus fuerit in aliqua causa, & putet se bonam causam habere, ut iterum ad iudicium Concilium renoveret; si vobis placet sancti Petri Apostoli memoriam honoramus, ut scribatur vobis ab his Episcopis qui in propria Provincia morantur, Julio Romano Episco-

po: & si iudicaverit renovandum esse iudicium, renoveret, & det iudicem. Si autem probaverit tantum causam esse, ut non refricetor ea quae acta sunt, quae decreverit confirmata erunt. Si hoc omnibus placet, statuetur. Synodus respondit: Placet.

Item in eodem Concilio cap. 18. *Ut nullas occasiones scilicet usque Episcopi, sicut super fecit Photinus sedem Irenaei, Neophytas & inuolger Constantinopolitanae sedis.*

CAPITUL. CXCIV.

Ibid. Can. 4.

Constantinus Episcopus dixit: Addendum, si placet, huic sententiae, quam plenam libertate proculis; ut cum aliquis Episcopus depositus fuerit eorum Episcoporum iudicio qui in vicinis locis commotantur, & proclamaverit agendum sibi negotium in urbe Romae: alter Episcopus in eius cathedra post appellationem ejus quae videtur esse depositus omnino non ordinetur, nisi causa fuerit in iudicio Episcopi Romani determinata.

Item beatus Papa SILVESTER in allocutione Niceni Concilii fecit gradus in genio Synodi.

CAPITUL. CXCIV.

In Constantibus Silvestri cap. 1.

Ut non Presbyter adversus Episcopum, non Diaconus adversus Presbyterum, non Subdiaconus adversus Diaconum, non Acolythus adversus Subdiaconum, non Exorcista adversus Acolythum, non Lector adversus Exorcistam, non Oilarius adversus Lectorem de accusationem aliquam: & non damnabitur Episcopus Praefuli, nisi in septuaginta duo testimonioque Praefuli fuerint: a quoquam iudicabitur, quoniam scriptum est: *Non est dignus super magistrum.* Presbyter autem non damnabitur nisi in quadraginta quatuor testimonio. Diaconus autem Cardinalis constitutus urbis Romae, nisi in triginta sex testimonio non condemnabitur. Subdiaconus, Acolythus, Exorcista, Lector, nisi, sicut scriptum est, in septem testimonio, filios & uxores habentes, & omnino Christum predicantes. Sic datur mystica vices.

Mark. 10. 26.

Sanctus GELASIVS Papa Aetiam Constantinopolitanae sedis Episcopum auctoritate damnavit Apostolicam, ob maximam videlicet praesumptionem, quia Johannem qualemvis hominem, Catholicum tamen, à Catholicis ordinaverit, de Alexandria civitate, quae post Romanam secunda habetur sedes, excluderet, Petrumque in haereticam decessum atque damnatum absque sedis Apostolicae consultatione receperit, & quae aliqum Synodo habita hoc audacter arripuerit, in Kalcedonem Antiochenae sedis Episcopum contra rationem deponeret, & haereticum Petrum quem ipse dudum damnaverat, absque iuvata sedis Apostolicae rursus admiserat, Basilico Imperatore haeretico in hac facinorosa praesumptione consentiente. Pro quo praesumptiva potestate idem Papa Gelasius ad Anastasium Imperatorem mirabiliter dicitur epistolam, quae indignè usurpata potestas reprimere, & sanctae Romanae Ecclesiae singulare privilegium totius Principatus illibate conservaret. Haec autem Epistola ita incipit: Familiare vestrae pietatis, filii mei, Faulus magister & Irenaeus, atque eorum comes publicam legationem fungentes, ad Urbem reversi, clementiam vestram quaesivisse dixerunt; cur ad vos meae salutationis scripta non misissent, & caetera usque ad finem. Item Gelasius reddidit rationes egregie descriptae, Aetiam à sede Apostolica competenter fuisse damnatum, quae rationes tale habent exortum: Valde mirati sumus, quod vestra ductio quasi novam & vtilidifficilem questionem, & adhuc tamquam inusitatum quodpiam nosse desiderans, & reliqua usque ad finem. Rursum Papa Gelasius

Ad Anast. Imp. Epist. 8. linc.

Epistolam E. p. 16. ad Episcopos Cardines.

G. 18.

Græsius de eisdem re reddidit rationem ad Episcopos Orientis, eoque admodum reprehendit, quare talibus præsumptionibus non reprobauerint. Huius itaque rationis initium tale est: Quid ergo isti prudentes viri & arguti menteis totas religionis internas rantes, ut Orientis partibus constituti: &c. usque ad finem sermonis. Item quicumque hæc omnia per ordinem relegerit, Apostolica sedes quantâ dignitate cunctis per orbem Ecclesiis præpollit, & potestate sit eminentior, perspicue ad plenum cognoscere poterit.

CAPITUL.
CXCVI.

Epistola 4.

Item *Communitorium Sancti Gelasii per Faustum Augustinum legationis officio fungentem Constanti-nopoli directum: quod sic incipit.*

EGo quoque mente percipi Græcos in sua obdinatione manifestos, ne cui velut insperatum videri potest, quod est in ante præcognitum. & cætera usque ad finem.

CAPITUL.
CXCVII.

In hoc eomunitorio inter cætera sic dicit:

Quid si dicant: Imperator hoc fecit, hoc ipsum quibus Canonibus, quibus regulis est præceptum? Cur huic tam pravo facto consentit Acacius, cum auctoritas diuina dicat: *Non solum qui facimus praua res esse, sed & qui consentimus suscipimus?* Quibus Canonibus, quibus regulis Kalendion exclusus est, vel primi urbium diuersarum Catholicis Sacerdotes? Quâ traditione maiorum Apostolicam Sedem in iudicium vocatis? An secundâ Sedis Antistites & tertie, cæterique bene sibi consci Sacerdotes depelli debuerunt, & qui existit religionis inimicus, depelli non debuit? Vident ergo si alios habent Canones quibus suas inceptas exequantur. Cæterum isti qui sacri, qui Ecclesiastici, qui legitimi celebrantur, non solum sedem Apostolicam ad iudicium vocare non possunt: & Constantinopolitanæ Episcopus civitatis, quæ utique per Canones inter sedes nullum nomen accepit, in communionem recivis perfidorum, non debuit submoveri? An qui homini meritis dicitur Imperatori, & qui Imperatorem laudare perhibentur, depelli debuerunt, & in Deum qui summus & verus est Imperator, Acacium delinquentem, sinceratam communionem diuini sacramenti studenter miscere cum perfidis, secundum Synodum quâ hæc est damnata perfidis non oportebat excludi? Sed velint nolint, ipsius iudicio antiqua Canonum constituta firmantur: sed religiosi viri atque perfecti secundum Canones concessam sedem Apostolicam potestatem unum conuenerunt eripere, & sibi tantum contra canones usurpare contendunt.

CAPITUL.
CXCVIII.

Epist. 8.

Item in Epistola ad Anastasium Imperatorem, inter cætera sic dicit:

Apostolicæ verò sedis auctoritas, quod cunctis sæculis Christianis Ecclesiæ prelata sit universis, & Canonum serie paternorum, & multiplici traditione firmatur, &c. usque ad: putas interesse.

CAPITUL.
CXCI.

Epist. 13. ad
Diaconos.

Item in redditis rationibus inter cætera sic dicit:

Nec planè tacemus quod cuncta per mundum novit Ecclesiæ, quoniam quoromlibet sententia ligatum Pontificem sedes beati Petri Apostoli jus habeat resolvi, usque quæ de omni Ecclesiâ fas habeat iudicandi, neque cuiquam de ejus licet iudicare iudicio. Si quidem ad illam de qualibet mundi parte Canones appellari voluerint, ab illa autem ne-

Tom. I.

mo sit appellare permittitur. Quapropter factis constat Acacium nullam habuisse Pontificum sententiam sedis Apostolicæ, sine illâ ejus notione solvendi: quâ certe Synodo hoc ille præsumit, quod nec sic abique Apostolicâ sede fas quidem haberet efficere? Cujus sedis Episcopus? Cujus est Metropolitane civitatis Antistes? nonne parochus Hæreticorum Ecclesiæ? Si illi certe licuit sine Synodo sententiam Apostolicæ sedis abruptere, nullâ ejus consultatione quaerit, itane verò non licuit primæ sedi Calcedonenis Synodi constituta, sicut decuit, exequenti, hujusmodi prævaricationem suâ auctoritate detrudere? Sed nec illa præteritis, quod Apostolica sedes frequenter, ut dictum est, morte majorum, etiam sine illâ Synodo præcedente, jus habuit exsolvendi quod Synodus iniqua damnaverat, & damnandi nullâ existente Synodo quos oportuit, habuerat facultatem. Sanctæ memorie quippe Athanasium Synodus Orientalis addiderat, quem tamen excepit sedes Apostolica, quia damnationi Græcorum non consentit, absolvit. Sanctæ memorie nihilominus Johannem Constantinopolitanam Synodus etiam Catholicorum Præsulem certe damnaverat, quem simili modo sedes Apostolica etiam sola, qua non consentit, absolvit. Itemque sanctum Flavianum Pontificum Græcorum congregatione damnatum, pari tenore, quoniam sola sedes Apostolica non consentit, absolvit, potestique qui illic receptus fuerat Disfororum secundæ sedis Præsulem suâ auctoritate damnavit, & impia Synodo non consentiendo sola summovit, & ut Synodus Calcedonenis fieret, sola decrevit: in quâ sicut sola jus habuit absolvendi eos quos Synodica decreta perculerant, sic etiam sine Synodo in hac eadem causâ plurimos etiam Metropolitanos damnasse cognoscitur. Quod si quis hæc ab Apostolicâ sede vel secundum Synodum actâ, reprehendit, præter quod præcæterim probatione convinctur, interim multo magis Acacio non licuisse fatebitur.

Item idem GELASIUS in cistern post pauca.

Remus autem quid prærogativam voluit Acacio comparari, qui Episcopus fuerit regis civitatis. Numquid apud Mediolanum, apud Ravennam, apud Sirmium, apud Triberos, multis temporibus non constitit Imperatori? Numquid nam harum urbium Sacerdotes ultra mensuram sibi met antiquitatis deputant, quâprimis suis dignitatibus usurparunt?

Item idem post pauca:

Si certe de dignitate agitur civitatum, secundæ sedis & tertie major est dignitas Sacerdotum, quam ejus civitatis, quæ non solum inter sedes minime numeratur, sed nec inter Metropolitanorum jura censetur. Nam quod dicitur regis civitatis, alia potestas est regni secularis, alia Ecclesiasticorum distributio dignitatum. Sicut enim quamvis parva civitas prærogativam presentis regni non minuit, sic imperialis presentia mensuram dispensationis religiose non motat. Sic clara urbs alia potestate presentis Imperii, & religio sub eodem tunc firma, tunc libera, tunc proventu consistit, si potius hoc presente propriam tenet sue ullâ perturbatione mensuram.

Item idem in fine rationum:

Sicut per unum scribentem eorum omnium vulgata transgressio est, qui in eadem peribit reciderant actione: sic in uno eodemque qui pro om-

•

Hæc in sine Epistola reperitur.

Hæc verò in eod. volumine cum verborum potestate reperitur, supra.

nibus scripserat, vel scribendo omnium prodiderat voluntates, transgressione panitæ cunctiorum. Quæ ad instructionem vestræ dilectionis satis abundeque sufficere judicamus, quamvis eadem latius, si Dominus concesserit facultatem, Rudeamus exponere quatenus & scilicet quomodo cognoscit, nihil Apostolicam sedem, quod abijt, præperè censuisset. Quæ tamen sententia in Acaium destinata, & si nomine tantummodo Præfulsi Apostolici, cujus erat unquam potestatis legitima, probetur esse de prompta, præcipuè cum secretim diripienda videretur, nec cuilibet ubique præteritis dispositione sularis, quibuslibet difficultatibus impedienda necessarium habere non posset effectum; tamen qui Orthodoxis ubique dejectis, & hæreticis tantummodo eorumque confuscationibus jam relictis in Orientæ, Catholicis Pontificibus aut reclusis omnino non essent, aut nullam gererent libertatem, plurimorum in Italia Catholicorum congregatio Sacerdotum, rationabiliter cognovit in Acaium fuisse prolata: quæ congregatio fida Pontificum non contra Calcedonensem, non tamquam nova Synodus contra veterem primamque convenit; sed potius secundum tenorem veteris constituti participes Apostolicæ exequationis effecta est; ut satis appareat Ecclesiam Catholicam, scilicetque Apostolicam, qua alibi jam omnino non posset, ubi potuit & cum quibus potuit, nihil penitus omisisse, quod ad fraternam pertineret fraternitatem fide & sinceræ communionis tractatum.

CAP. CCIII.

Item in Epistola Leonis Papa ad Marianam Augustinam. quæ est per Lycium Episcopum & Basilianum Diaconum directæ ad amicum Anatoli Episcopum Constantiopolitano, inter cætera sic legitur:

Ep. Epist. 6. in Concilio Calced. par. 1.

Siccius gloriosam elementum vestram Ecclesiasticè studere concordari, & his quæ pacificè congruè unitatis, plurimum præstitisse consensum, precor, & sedulè suggestione vos obsecro, ut ausis improbus, unitatis Christianæ pacificè cooperator, ab omni potestate vestra abdicatis assensu, & frater mei Anatoli societatem ipsi, si perierit, cupiditate falsè abriter compatimur; ne ea quæ vestræ gloriæ atque temporibus inimica sunt cupiens, major suis velit esse proibus; liberumque illi sit quantis potuerit splendere virtutibus, quarum non aliter participes erit, nisi charitate magis voluerit ornari, quam ambitione distendi. Hanc autem improbi desiderii susceptioem, nunquam quidem debuit intræ cordis sui percipere secretum.

CAP. CCIV.

Item Lto Papa in eodẽ epistolâ:

Ibidem.

Age quod & Christianæ est probatæ & regiæ, ut prædictus Episcopus parcat Patribus, consolat paci, neque tibi admet leuissè, quod Antiochenæ Ecclesiæ sine ullo exemplo, contra statuta Canonum, Episcopos ordinare presumpsit, quod ius amote reparandæ fidei & pacis studio retrahere cessavimus. Abdicat ergo ab Ecclesiasticarum injuriis regularum, & illicitos declinet excessus, ne se ab universis Ecclesiis, dum inimica paci tentat, abscadat. Quem opto magna irreprehensibiliter agetem diligere, quàm in hac præsumptione, quæ diu ab omnibus separare poterit, perdurare.

CAP. CCV.

Item Lto Papa ad Anatolium Episcopum inter cætera in aliâ Epistolâ scribit:

Ibidem Epist. 7.

Post illa hæque ordinationis tue non inculpata præsumpti, post consecrationem Antiocheni Ep-

scopi, quam tibi contra canonicam regulam vindicasti, doleo in hoc dilectionem tuam esse progressam, ut licet illas Nicænorum Canonum Constitutiones committis infringere, tanquam oportum se tibi hoc tempus obulere, quo secundum hoc non privilegium sedes Alexandria perdidit, & Antiochena Ecclesia propretatem terere dignitatis amiserit, ut his loci juncti tuo subactis, omnes Metropolitani Episcopi proprio honore priventur. Quibus inanis & unquam ante tentatis ita præveniis excessibus, ut sanctam Synodum ad extinguendam solam hæresim, & ad confirmationem huius Catholice Rude Christianissimi Principis congregatam, in occasione ambitus trahas, & ut convenientiam suam tibi dedat impellens; tamquam refuta nequeat, quod illicitè voluerit multudo, & illa Nicænorum Canonum per sanctum verè Spiritum ordinata conditio, in aliquâ quorumlibet parte solutis. Et nulla sibi detur de multiplicatione congregations synodali Concilia blandiantur, neque tentatis illis deem atque odio Episcopis quantumlibet copiosior numerus Sacerdotum, vel comparare se audeat, quod illud voluerit multudo, & illa Nicæna sit Synodus conlocata, ut sive per pauciores, sive per plures Ecclesiasticæ iudicia celebrentur, omni penitus auctoritate sit, vacuum, quidquid ab illorum fuerit confusione diversum. Nihil ergo hæc improba, nimis prava sunt, quæ sacratissima Canonibus inveniuntur esse contraria.

Item Lto Papa in eodẽ Epistolâ post pauca:

CAP. CCVII.

Attende enim ista me dilectione univeris fraternitatis tollenti, ut nemini proxis in his quæ contra te posuit, assensum, &c. usque ad universales Ecclesiæ pace pervenias.

Ibid.

Item in Concilio Calcedouensi commemoratur sic auctoritas primæ sedis:

CAPITUL. CCVII.

Nos ergo Scripturarum divinarum attestacionem evidenter manifestantes, propter hos qui substante secretum evterere succubantur, dicentes, hominem sine divinitate fuisse creatum, ex venerabili Virgine MARIA impudenter & vulgärer, contra venerabilis quondam Episcopi Cyrilli Alexandrinæ Ecclesiæ literas, & tutus Orientis congrua scripta adversus Nestoriam amentiam, in quibus manifestè expressio certi atque sularis Symboli desiderantibus, Epistolamque Archiepiscopi Leonis primæ sedis, quæ destinata & directâ videbatur ad venerabilem sanctæ memoriæ Flavianum, ad intercedendum Eutychis malignitatem; quamvis sancti Petri confessione nobis concordante, & una atque similibus pagina visa est, adversus obtreptantium audaciam evasenter edocere convenit integrè sententiam fides credentibus.

Paslo ante In Sym. centum quinquaginta Episc. &c. in mod. Malmundiar ab edit. vet.

Lto Papa in Epistolâ quam sanctæ Synodo apud Calcedonem direxit, inter cætera sic scribit:

CAPITUL. CCVIII.

Patres Carissimi, de custodiendis quoque sanctorum Patrum statutis, quæ Synodi Nicæne inviolabilibus sunt hęc decreta, observantiam vestræ sanctitatis admoneo, ut jura Ecclesiasticam sicut ab illis trecentis octiduum Patribus divinitus inspiratis sunt ordinata permaneat, nihil aliter improbus ambitus concupiscat, nec per alterius immutationem suam aliquis quærat augmentum.

In Concilio Calced. p. 1. n. sine Epist. 14.

y castidit nigris pateris] Sic in epistolis Galassi editis, & quidem eodẽ in Æncæ codice castidia præstantis, incept.

Quantumlibet enim exortis assentionibus se instruat vanitatis elatio, & appetitus suos Concalicorum alicuius nominis noborandos, infirmos atque irritum erit, quodquid à prædictorum Patrum Canonibus discrepant.

CAPITUL.
CCIX.

Lb. 7. Epist.
64.

GRIGORIUS Johanni Episcopo Syracusano:

Veniens quidam de Sicilia dixit mihi, quod aliqui amici eius, vel Græci vel Latini, nefcio, quasi sub zelo sanctæ Romanæ Ecclesiæ de meis dissertationibus inuenerant dicentes: Quomodo Ecclesiam Constantinopolitanam disponent comprimere, qui ejus consuetudines per omnia sequimur? Cui cum dicerem: Quas sequimur? Respondit: Quia *Athanasia* dicit ad Missas extrâ Pentecostes tempora fecit: quia Subdiaconos spoliatos proccedere: quia *Kyrie eleyson* dicit, quia orationem Dominicam mos post Canonem dicit statuisse. Cui ego respondi: Quia in nullo eorum aliam Ecclesiam sequi sumus. Nam ut *Athanasia* hic diceretur, de Hierosolymorum Ecclesiâ ex beati Hieronymi traditione, temporis beate memorie Damasi Pape traditur tractum. Et ideo magis in hac re illam consuetudinem amputauimus, quæ hinc à Græcis fuerat tradita. Subdiaconos autem spoliatos ut proccedere fierent, antiqua consuetudo Ecclesiæ hinc. Sed quod placuit cuidam nostro Pontifici, nefcio cui, eos uisitatos proccedere præcepit. Nam uelut Ecclesiæ nuncquid traditionem à Græcis accepit? Unde habent ergo hodie, ut Subdiaconi in tunicis procedant, nisi quia hoc à matre sua Romanâ Ecclesiâ perceperunt. *Kyrie eleyson* autem nos neque dicimus sicut à Græcis dicitur, quia in Græcis omnes simul dicunt, apud nos autem à Clericis dicitur, à populo respondetur, & totidem uicibus etiam *Christe eleyson* dicitur, quod apud Græcos nullo modo dicitur. In quotidianis autem Missis alia quæ dicitur facimus: tantummodò *Kyrie eleyson* & *Christe eleyson* dicimus, ut in his deprecationis uocibus paulo diutius occupemur. Orationem uero Dominicam sicut nos post precem dicimus, quia mos Apostolorum fuit, ut ad ipsam solummodo orationem oblationis hostiam consecrarent. Et ualde mihi inconueniens uisum est, ut preces quam Scholasticus composuerat super oblationem diceremus, & ipsam traditionem quam Redemptor nobis contulit, super ejus corpus & sanguinem nos diceremus. Sed & Dominica oratio apud Græcos ab omni populo dicitur, apud nos uero à solo sacerdote. In quo ergo Græcorum consuetudines sequuti sumus, qui aut ueteres nostras reparauimus, aut novas & uelut constituimus; in quibus tamen alios non probamus imitari? Ergo uestra charitas cum oculis dederit, ut ad Cotacensem ciuitatem pergat, uel in Syracusanâ Ecclesiâ, eos quos erudit aut intelligit quia de hac re murmurare potuerant, sicla colloquutione doceat, & quasi alii occasione eos instruere non desistat. Nam de Constantinopolitanâ Ecclesiâ quod dicunt, quis tam dubitet sed Apostolice esse subiectam? Quod & pillimus domus Imperator, & frater noster eisdem ciuitatis Episcopus assidue proficitur. Tamen si quis boni uel ipsi uel altera Ecclesiâ habet, ego & minores meos quos ab illicitis prohibeo, in bono imitari paratus sum. Stultus est enim qui in eo se penam exultimat, ut bona quæ uideri discere contemnat.

De privilegio principatus Apostolice Sedis pauca ex multis & diuersis auctoritatibus Canonum & Romanorum Pontificum collecta sunt, in quo omnia Concilia sanctorum Patrum unanimiter concordare uidentur, nec in aliquo aberrare diuis-

cuntur. Postquam enim Constantinus Imperator Monarchiam mundani seculi tenens, Dei insuperante clementiâ Christianitatis suscepit signaculum, & pro Dei amore & Principis Apostolorum honore sua sponte thronum Romanæ urbis reliquit, directus non esse competendum duos Imperatores in uicem eivitate simul tractare commisit imperium, cum alter foret terrens, alter Ecclesiæ Princeps, tandem ut cunctis legentibus liquet Pysantiam adiit, ubi ex suo nomine Constantinopolim construens, Regnum sedem fecit. Proficiens uero, Romanam diuitiam Apostolice Sedis subrogauit, necnon eadem maximam partem diuersarum prouinciarum eadem subiecit. Denique subrogatâ potestate, & solemniter regii auctoritate Romano Pontifici contraria, loco cessit, & ob optatum curule imperium Deo, sanctoque Petro honorem regni in possessione amphanum reliquit. Itaque singulariter prouinciam & mirabile testamentum toto tunc orbe uulgatum Apostolice Sedis conscribi iussit, eidemque obsequendum diuersa regnorum prædâ perpetualet dilexerit, sacrasque leges in diuersis ordinibus & culibus, ac Ecclesiasticorum indumentorum ornantibus innumeras superaddens dotibus, nobilitate ac splendide augmentauit, in quibus etiam inter alia specialiter continere uoluit, ut apertem omnis principatus Romanus Pape super omnem Ecclesiam eiusque Pontificis prerogatiua uelut jure regio retineret. Hæc & alia quam plurima, & ad comparandum copiosissima, in eodem relegendum privilegio, cujus exemplaribus Ecclesiarum in Gallia consistentium armata ex integro possuntur.

Ista cum ita sint, opprobriū mirandum, quare Constantinopolitanis Prælatibus ad mucro non sua usurpare audeant, præsertim cum in nullo Concilio eorum eadem urbs inter principatus connumeretur Sedes, Constantinopolitano excepto, cuius regius eisdem ciuitatis semper arsit fauor. Reputant ergo toties æque uis ratione, hinc stolidæ præsumptionis uires tantum conanti licenter inueniunt, consentanea Regum uoluntas indebitè submittitur, ex quo nobis imperium statui habere caput. Plurique siquidem hoc fastidium Apostolicæ dignitatis deuotum Constantinopolitanis appetentes, toties inuisionem cum dedecore sunt deuidi, quoties tumore extollerent inflati id agere adorti. Nam relegatur Episcopus beati Gregorii Pape ad Johannem Constantinopolitanum Antistitem, pro satis erudendo ambræ, qui se in Synodo ubi ipse præsidebat uniuersalem Papam appellari & conscribi fecit, ubique qui legerit clarior perspicere poterat, cum quantâ ueritate cum Apostolica auctoritate protorem comprobans in tantum condemnauerit, ut eundem Ajudatæ Angulo æquiparans infeliciter compararet, qui per superbiam intera distendens, sic tacto eructauit anhelitu: *In caluum cuscendam, super aspera caris exaltabo solum meum; scilicet in morte testamenti in Laceribus Aquilæ, ascensum super altitudinem nubium, sicutis ero Altissimo.* Cujus etiam tumor per omnem episcopalam honestissimè texitur, & nisi ab illicitis tripliciter, eundem damnatos submittere premat. Proinde etiam Constantina Augusta epistolam dirigie, ut in talibus tam ipsa quam Imperator nunquam assensum præbeat, ne forte aliquis mandorum beati Petri privilegia infringere quoquoquam pertente. Si harum plebitu episcopalarum reuoluat, melius sollicitè additentes latè abundeque per docere quibit. Etenim in descriptionibus Romanorum Pontificum, hæc eadem præsumptio celebris ac distindis coercita reperitur.

Igitur quod ISMATIOS Constantinopolitane Sedis Episcopus nuper Apostolicum Sedem iuxta sta-

Lb. 4
18.

107. 1

In
Epist.
ad M
Nepes
15. 16

Caed
mista

ecum hæc
temporale
torior.

tuta Patrum canonice reclamans, indignè dicitur damnatus; & PONTIUS Neophytus in loco ejus contra regulam Ecclesiasticam constitutus, non Episcopus dicitur, sed potius invasor, à conjugio illud solutus & tonsoratus, quantum à ratione aberrat, aperè cognoscere valet, qui synodalium definitio- num insensibilis erret. Pro simili invasione olim miserabilis dispensati estiam, passè est Romana Ecclesia, veluti sub temporibus VIAGRII Pontificis contigit, qui SILVANI venerabilis Pape sedem ipso adhuc vivere & exilio deportato turpissimè vi arripuit; necnon etiam sub beato STEPHANO Papa, à sancto Petro novagésimo sexto eventi, quando Dux quidam vocabulo TOTO locum suum CONSTANTINUM subitò tonsorari fecit, & alià de contrà statuta Canonum solum in Diaconum constitutus, & proximo Dominicali non dignè Pontifex acclamatus, sed potius invasor Apostolicæ Sedis iudicandus, Romanam Ecclesiam discordiæ cladibus & crecentis homicidiis fordavit: qui ob tantæ cupiditatis voraginem ad hoc usque pervenit, ut ex fide arreptâ turpissimè dejectur, & carcere reclusus, tandem à filius necessariorum oculorum lumine privaretur. Ista itaque cum natio Græcorum cognoverit, aut forte si non aare, vel nunc dicere poterit, instantioris stupendum, cur Neophytum exemplo uxori copula solutum sine aliquo intervallo & probatione temporum in sedem falsò dummò legitimi subrogaverit. Vix à mulieribus amplè avulsus, & à pollutione corporis necdum perfectè mundatus, etiam in Pontificem totius mundi erigitur & veneratur sublimatus. His & aliis tempestivum procellis sancta centupliciter concussa Ecclesia hoeret tam nefandissima, non solum opere perfècta, verumetiam voto peragendi cogitata concepta. Hæc de privilegio Apostolici primatus breviter perstricta sufficiant.

CANTILE
CCX.

De hoc quod queritur quare apud Romanos plerumque Diaconus Cardinalis quodam saltem, non percipit presbyteralis benedictione, in Episcopum subito consecratur.

DE hoc autem quod queritur, quare apud Romanam plerumque Diaconus quodam saltem non percipit presbyteralis benedictione in Episcopum subito consecratur, dicendum simpliciter asseritur, quia deperit rationalis responsio hujusmodi adhibitionibus subiecta, cum illa que ignorat deponere firmo veridice pudicè refugit, maxime si in propalato lingua dissentat (loquitur, & nequaquam subscantari possit sanctarum Scripturarum auctoritas. Vultu tamen supposito sub æterno intellectus virendè ecedendum, quò forte illi qui sine ulla ordinatione assuntant, hoc intelligi vult, quia qui benedictione pontificali presangitur, relaxatur benedictionum honore deoerit, sive quia in consecratione corporis Christi & sanguinis officium Verbalis ac Presbyterii mysticè unatur. Sicut enim in terrarum Rege diversæ dignitates adscribuntur: nam Imperatores ex Consulibus creati, propter regale consanercium quoddam non omittant, nec mutant Consulibus de Patriiù nomen: ita credi potest quòd in sublimitate majoris Pontificis consistat etiam honor minoris Sacerdotis. Fortitan autem illi quæ de Diacono ordinant Episcopum, prætermittit benedictione presbyterali, assertioni B. Hieronymi in epistola loquutus ab Titum ex parte concedere videntur, qui officium Presbyteri in aliquo comparticipare affirmat ministerio episcopali. Sed ne forte aliquantula in nobis excutitur motio majorum Domitorum, nostram omittentes in hujusmodi auctoritate distinctionem, ipsius sancti Hieronymi verba

sine nostrorum intermissione verborum fideliter ponamus. Sicut enim talis in supradictâ epistola, ubi hæc eleganter exponit contentiam. *Et constitutus per civitates Presbyteros, sicut ego ipsis dispensasti.* Audiant Episcopi qui habent constituendi Presbyteros per urbes linguas potestatem, sub quali lege Ecclesiasticæ constitutionis ordo tenetur: nec putent Apostoli verba esse, sed & hæriti qui ad discipulos ait: *Qui vos speravit, me speravit. Qui autem me speravit, speravit eum qui me misit.* Sic & qui vos audit, me audit. *Qui autem me audit, audit eum qui me misit.* Ex quo manifestum est eos qui Apostoli lege contempta, Ecclesiasticum gradum non merito voluerint aliquid deferre, sed gratiâ, contra Christum facere, qui qualis in Ecclesiâ Presbyter constituendus sit per Apostolum suum in sequentibus excoquutus est. Moyses amicus Dei, cui facie ad faciem Deus loquutus est, potuit utique succellere principatus filius suos facere, & potestis propriam relinquere dignitatem, sed extenuare de alia Tribu eligatur Jesus, ut ceteris principatum in populo non sanguini deferendum esse, sed vitæ. Ad nunc ceteris plurimos honorem beneficium facere, ut non querant eos qui possunt Ecclesiæ plus professe & Ecclesiæ erigere columnas; sed quos vel ipsi amant, vel quorum sunt obsequium delituit, vel pro quibus majorem quicquam rogaverit, & ut deteriora racam, qui ut Clerici fierent, numeribus impetrantur. Diligenter Apostoli attendamus verba dicentes: *Us constitutus per civitates Presbyteros, sicut ego ipsis dispensasti.* Quis qualis Presbyter debeat ordinari, in consequentibus dicitur, hoc est, *Si quis est sine crimine, unus uxoris vir, &c.* Postea intulit: *Operiet enim Episcopum sine crimine esse, tamquam Deus dispensatorum.* Idem est ergo Presbyter qui in Episcopum, & antequam Dialioi infunditur fluida in religionem fuerit, & dicitur in populo: *Ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cepha: communis Presbyterorum consilio Ecclesiæ gubernabatur.* Postquam verò uniusquisque eos quos baptizaverat patribus suos, non Christi, in toto orbe decessum est, ut unus de Presbyteris electus superposceret ceteris, ad quem omnis cura Ecclesiæ pertineret, & schismatum semina tollerent. Putat aliquis non Scripturaturam, sed nostram esse sententiam, Episcopum de Presbyterum unum esse, & aliud etatis, aliud esse nomen officii: Relegat Apostolus ad Philippenses verba dicitur: *Paulus & Timotheus servos Christi JESU, omnibus Sanctis in Christo JESU qui sunt Philippis cum Episcopo & Diacono, gratia vobis & pax.* Et reliqua. Philippi una est urbs Macedonia, & certè in unâ civitate plures, ut noncupantur Episcopi esse non poterant. Sed quia eisdem Episcopos illo in tempore quos Presbyteros appellabant, propterea indifferenter de Episcopis quâsi Presbyteris est loquutus. Adhuc aliquid hoc videtur ambiguum, nisi altero testimonio comprobetur. In Actibus Apostolorum scriptum est, quòd cum venisset Apostolus Paulus Milerum, misit Ephesum, & vocaverit Presbyteros ejusdem Ecclesiæ, quibus postea inter cetera sit loquutus: *Attendite vobis, & omni grege, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos presbere Ecclesiam Dei, quam acquisistis sanguine suo.* Et hic diligenter observate, quomodo unus civitatis Ephesi Presbyteros vocans, postea eisdem Episcopos dicitur. Si quis vult recipere epistolam, que sub nomine Pauli ad Hebræos scripta est, & ibi aequaliter inter plures Ecclesiæ cura dividitur. Siquidem ad plebem hæbit: *Parate Principibus vestris & subiectis esse: ipsi enim sunt qui vigilant pro vobis vestris, quasi rationem reddentis, & se sus-*

S. Hieronymus lib. 2. in Epist. ad Tit. cap. 1. 2.

Luc. 10.

Tit. 2. 3.

Tit. 4.

1. Cor. 12.

Philipp. 2. 2.

Act. 20. 17.

Tit. 2. 14.

Hebr. 13. 17.

pirantes hoc faciam: siquidem hoc mihi vobis est.
 Et Petrus qui ex fidei firmitate accepit nomen, in epistola sua loquitur dicens: *Presbyteros ergo in vobis obsecro. Compertestis. & vestri Christi passionum, qui & eius gloria, qua in futurum revelanda est, fecim sum: Passus enim qui in vobis est gregem Domini, non quasi cum necessitate, sed voluntate. Hoc propterea, ut offenderemus apud veteres talem fuisse Presbyteros quos Episcopos: politiam verò ut dissolutionum placentia evellerentur, ad unum omnem sollicitudinem esse delatum. Sicut ergo Presbyteri sunt se ex Ecclesie consuetudine et qui sibi prepositus fuerit esse subiectos; ita Episcopi noverunt se magis consuetudine quàm dispositionis Domine veritate Presbyteris esse majores, & in comune debere Ecclesiam regere, imitantes Moysen, qui cum haberet in potestate solus præfille populo Israel, sepe viginti elegit cum quibus populum judicaret. Videmus igitur qualis Presbyter sive Episcopus ordinandus sit. Si quis est sine crimine, non novus novus vir, filius habens fideles; non in accusatae luxuria, aut non subdus. Oportet enim Episcopum sine crimine esse, tanquam Dei dispensatorem. Et reliqua.*

Si autem controversie fortuna ita alicui despicuerint, non sperncium tumoris Christi impetetur veraculus, quia non evidenter in præfata propositione potuit inveniri responsio rationalis, quæ videlicet præstantior esset auctoritate docentis.

RESPONSIO CUJUSDAM

De Corpore & Sanguine Domini.

Invenientes sententiam Apostoli, quæ dicitur: *Quia*
Incarnatus homo non percipit ea qua sunt Spiritus Dei, hæsitavimus vehementer de multis spiritaliter viventibus cum de spiritalibus responsa paramus, qualia forte necdum percipimus, in lapidem offensionis & petram scandalis incidimus. Sed iterum cum aspectus interiorum ad eum dirigimus, qui ait: *Aperis os tuum, & ego implebo illud:* hinc integritate mente provocamus respondere, de quo dignum est non tacere, videlicet de mysterio Corporis & Sanguinis Domini, quod cum in panis fractione & calicis haustu accipimus, quo ordine tractatum in nobis naturali & corporeâ conditione servetur.

In cujus responsionis initio, hoc potissimum prædicare oportet, ut sicut omnia in Christo vera credimus, veram videlicet divinitatem & veram humanitatem, verum Verbum & veram carnem, verum Deum & verum hominem: ita in mysterio Corporis & Sanguinis ejus, quod virtute celestis benedictionis & Verbi divini in id quod non erat consecratur, nihil falsum, nihil frivolum, nihil infidum sentiamus. Nam de hoc ipse Salvator ait: *Amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat carnem carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Caro enim mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* Hæc est commendatio & qualitas tanti cibi, quo palitur fides & reficitur anima. Ad has nos dapes sapientia per Salomonem invitatur, dicens: *P-*

ner, comedite panem meum, & bibite vinum quod mihi dabo vobis. Sed hæc Sacramenta dum Judæis à Domino committuntur, non recipiuntur: quia clausi peribit januis veritatem intrare non sinentes, pro spiritualibus carnalia, pro innocentissimis cruenta intelligere maluerunt. Illis ergo saluammodo verbus tanta mysteria, discipulis autem & in eis Ecclesiæ sue Dominus ipsa se veritateque contradidit: *Qui pridie quem passeretur accepit panem, & benedixit ac fregit, & deditque illis dicens: Accipite & comedite, hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes. Hæc est enim sanguis meus vobis Testamenti.* Discrilo enim hæc aguntur modo, dum Judæi, si non manducaverint & biberint, communicatur: discipulis autem ut manducet & bibant præcipitur. Sed hæc domus traditionis fuerit divertit, unum idemque est mysterium, quod Judæis ac discipulis communicatur fide sumendum, fideque servandum.

Hæc tamen Ecclesia Catholica ovovit, quæ sola hæc mysteria suscipit, Incarnationis Verbi divini mysterium tractans, & societate passionis communicaus. Hæc benedictione divina consecratur, & virtute invisibilibus in id quod non fuerant, convertuntur: ut olim Christo equam in visum convertente, & mare suis gressibus solum reddente, quod quia spiritaliter fit, non nisi fide cognoscitur. Spiritalis igitur alimonie Sacramentum, quia non nisi spiritu sumitur, summa ejus ad interiorum hominum refertur, qui nequaquam digerit quod sumit. Si autem de exteriori dicimus cibo & homine, liquet illa Domini sententia quæ dicitur: *Quia omne quod in os introit, in ventrem vadit, & in feces emittitur.* Ubi enim omne dicitur, nihil excipitur, si verè à nobis hæc Sacramenta non excipiuntur à communibus cibis, timeuda illa est sententia Apostoli, quæ dicit: *Qui autem manducaverit panem & biberit calicem Domini indignè, iudicium sibi manducavit & biberit, non dividens corpus Domini;* hoc est non discernens à cæteris edis illam quæ tantæ excellentie efficacia est, ut corpus Domini dicatur. Sed cum utramque humiliter suscipimus, & venerabiliter tractare querimus, ad Dominum nos benigniam manufacturam convertimus, ut hæc qualiter sint, cognoscere valeamus. Scimus enim hoc Sacramentum mysterio & reverenti omnimodis fecerendum à communibus edis, quæ naturali usu sumuntur: sed tamen eodem modo, quantum ad confessionem & hautum pertinet, percipiuntur; videlicet tractando per os, & in ventrem mittendo, ubi quæ Domini de mysterio suo agere voluerit, suæ icum tantum cognoscere esse voluntati. Scimus enim consumi posse spiritali virtute, scimus & servari posse inconsumptibili prenentate, quia quæque ex his Christus elegerit de suo Sacramento perhibet, de quo si multa dicere querimus, timendum est ne pro laque butyrum, aut sanguinem ab uberibus elicimus. Abiit tamen ut tantam mysterium cessus fiat obnoxium, in quo si forte ordo nature servatur, mysterium quod sola fide conficitur, humilietur. Si corpus in corpore ordinem servat, non violatur mysterium, quod divinitus firmavit Sacramentum, nec spiritus imitatur quod fide integrè in se corporali spiritaliter sumit.

Abiit etiam quod dicamus corpus Christi potest fieri posse, aut quocumque igne calor absumi, si forte per negligentiam perit, aut oblivione amissus, aut incuria capotitus; nequaquam credendum est

l. Pet. 1. 7.

Tu. 1. 4.

ANNO CIRC.
890.
l. Cor. 1. 14.

Psal. 90. 11.

Joan. 13. 17.
loc.

Prov. 9. 4. 5.

a *Responsio cujusdam* Amalati, sive Bohemici in margine. Quod quæ ratione deprehenderit, hæc respondens notat, nisi quod hæc opusculi sibi ab oratore Amalata liberum sibi similium est. Hæc hæc sic scripsit circa annum 890. Monet Athesias R. quædam hæc reportat esse

in ms. cod. Gemblacens. ejusque mensuris Anonymum xvij. Cellinum.

b *quo passus fides* hæc emendavimus, cum antea legitur, *passus*. Sapit pro *fuit*, id est *carissimus filius*.

benedictione virtutis id in se pati posse, quam constat spiritualiter insitum fuisse. Ergo si in pane isto quod natura firmavit, quocumque corrupto corporali extra hominem prævaleat, corporalis occidit cogente, quid in corpore corpus agat ad verum potest salvo & solido spiritali Sacramento, quod panis natura non firmavit, sed celestis benedictio efficit. Novit enim in hoc Sacramento vis divinit efficitur, quid natura reservaverit, quid benedictione virtutis, cujus juris est quod condidit posse efficiere quod voluerit, & idipsum quod natura firmavit in id mutare quod consecrationis infudit, mutatumque ordinem tibi soli novissimum, & in corpore & extra corpus conservare, sive particulariter recepta naturâ, virtutem, sive generaliter cum virtute Sacramenti naturam.

Hinc usque responsione nostrâ pergressi sumus, quia hinc usque Domodo ducente potuimus. Si verb ad huc ad satisfactionem aliquid superest, mox ut Dominus voluerit, & per quemcumque elegerit, tibi satisfacturus erit.

ADREVALDUS

De Corpore & Sanguine Christi,

Centrà inceptar Johannis Scotti.

Batus Hieronymus in commentario Matthæi Evangelistæ eum in sermone Dominici Corporis exponente, aliter intulit: *Carnaveris autem*, &c. postquam typicum Pascha fuerat impletum, & Agni carnes cum Apostolis comedere, assumit panem qui confortabat cor hominis, & ad verum Pascha transigebat Sacramento, ut quomodo in præfigurationem eius Melchisedech summi Dei sacerdos panem & vinum offerens fecerat, ipse quoque in ventate sui corporis, & sanguinis repeteret.

Item ad Edibonem, quod sit in Matthæo scriptum: *Dico vobis non habeo amalo de hoc generis vitæ.* Nos audiamus panem quem fregit Dominus deditque discipulis, esse corpus Domini salvatoris, ipse dicitur ad eos: *Accipite & comedite, hoc est corpus meum*; Et calicem illam vite, de quo iterum loquutus est: *Bibite ex hoc omnes; hoc est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Ille est calix de quo in Propheta legitur: *Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo*; Et alibi: *Calicem inebriationis quam præclaris est.* Si panis natus qui de celo descendit, Corpus est Domini, & vinum quod discipulis dedit, Sanguis illius est novi Testamenti, qui pro multis effusus est in remissionem peccatorum, Judæos fibulos appellamus, & secundam cum Domino carnalium progeniem, stratum, atque mundatum, & accipimus ad totum in calicem novi Testamenti, ibique cum eo Pascha celebrantes, inebriamur vino libetatis. *Non est enim regnum Dei calicis & panis, sed iustitia & gratiam, & pax in Spiritu sancto*; nec Moses dedit nobis panem verum, sed Dominus Jesus, ipse convivit & convivium, ipse comedens & qui comeditur; illius bibimus sanguinem, & sine ipso potare non possumus, & quocumque in sacramento eius de gremio veni veræ, & vineæ boeche, que interpretatur electa, rubicunda multacalcamus, & novum ex his vinum bibimus in regno Patris, nequaquam in vestibulo literæ, sed in novitate spiritus cantantes canticum novum, quod ne-

mo potest canere, nisi in regno Ecclesiæ, que regnum Patris est.

In expositione autem Epistolæ ad Ephes. in eo loco ubi sententiam Apostoli exponit: *In quo habemus redemptionem per sanguinem ipsius*, ita dicit: *Dupliciter sanguis Christi & caro intelligitur, vel spiritualis illa atque divina, de qua ipse dicit: Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus.* Et, *Nisi manducaveritis carnem meam, & biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam æternam*: vel caro & sanguis que crucifixus est, & qui multis effusus est in cæca. Juxta hanc divisionem & in sanctis eius diversitas sanguinis & carnis accipitur; ut alia sit caro que visura est salutare Dei, alia caro & sanguis que regnum Dei nequeat possidere.

Item quod in tractatu Hinc Prophete, ubi dicitur: *Quo mori multitudine victimarum vestrarum?* Et post pauca: *Quis enim quasi hoc de manibus vestris?* ait: *Audiat Ebonita, qui post passionem Christi bultam legem putavit esse servandum.* Audiant Ebonitarum socii, qui Judæis tantum & de stirpe Israhelitis generis hæc custodienda decernunt. Hostiæ ergo & victimarum immolationes non principaliter à Deo quaerita sunt, sed ne idolis ferret, & ut que carnalibus victimis quasi per typum & imaginem ad spirituales hostias transirentur. Dicendo autem se hostias non quaerit, ostendit quia lex spiritualis sit, omnique que Judæi carnaliter faciunt, à nobis spiritualiter impleri.

At verb in explanatione Malachiæ Prophete, exponendo, quod dicitur: *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum.* Et paulo post: *In omni loco sacrificaverit, & offerat nomini meo oblationem.* Post haec, ita dicitur: *Quidam putant hoc quod ad Judæos dicitur specialiter, eo quod victimæ eorum immunde sint atque polluta, & sacrificium transferatur ad gentes, intelligi debere super Ecclesiæ sacerdotibus, qui negligenter offerunt victimas Domino.* Quod si recipimus, ergo ab Ecclesiâ ad aliam rursam religionem victimæ transferendæ sunt; & quomodo legi Evangelium, sic rursam Evangelio ea que non sunt futura, succedent.

Sanctus Augustinus in expositione Evangelii Johannis, in eodem loco ubi dicitur: *Ego sum panis vivus qui de celo descendit.* Ita sentit: *Et unde, inquit, illi superbia erant, suspicit dicens. Patres vestri manducaverunt manna, & mortui sunt: quid est unde superius? manducaverunt & mortui sunt. Quare manducaverunt & mortui sunt? quia quod visibant credebant, & quod non videbant, non intelligebant. Et post paululum: Manducaverunt, inquit, manna Moyses, manducaverunt & alia sancti, & mortui non sunt morte spiritali, quare? quia visibilem cibum spiritualiter intellexerunt, &c. ut spiritualiter satiarentur. Nam & nos hodie accipimus visibilem cibum, sed aliud est Sacramentum, aliud virtus Sacramenti. Quam multi accipiunt de altari: & moriuntur, & accipiendo moriuntur! Unde dicit Apostolus: *Judicium sibi manducavit & bibit.* Nomen buccella Domitæa ventum fuit Judæis, & tamen accepit, & cum accepit, in eum intamic intravit; non quia animum accepit, sed quia bonum malum accepit. Valere ergo, Fratres, panem caelestem spiritualiter manducare. Et post multa: *Hic est ergo panis qui de celo descendit, ut si quis ex ipso manducaverit, non morietur; sed quod pertinet ad virtutem Sacramenti, non quod pertinet ad visibile Sacramentum, qui manducat intus, non foris, qui manducat in corde, non qui premit deute. Ego sum**

a Batus] Hinc apostolum Actus in morte à se regerunt esse in membris Historicis, quod quidem so-

non consistit à literariis Patrum ab Adevaldo confa-

Epistolæ 1. 7.

Joan. 6. 56.
Ibid. 54.

Idem 3. 13.

Malachi. 2. 10.

Joan. 6. 52.

Ibid. 49.

1. Cor. 11. 27.

Joan. 6. 57.

Ibid. 52.

a Anno circ.
Ergo.
Ex mens.
Abd. 5. Rev.
Abd. Florian.
Idem 14. 18.

Ibid. 19.

Psal. 119. 4.
Ibid. 1. 1.

Rom. 14. 17.

panis vivens qui de caelo descendit; ideo vivus, quia de caelo descendit, & manna, sed manna umbra erat, ille veritas est. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum. Et panis quem ego dabo pro mundi vita, caro mea est. Hoc quando cepit caro, quod dixit panem carnem? Vocatur caro, quod non caput caro; & ideo magis non caput caro, quia vocatur caro: hoc enim exhorruerunt, hoc ad se multum esse dixerant, hoc enim fieri non posse putaverunt. Caro mea est, inquit, pro mundi vita.

Item in positione buccellae quam Judas accepit, post multa ita dicit: Recordamini unde sic scriptum: *Quis cum manducaverit panem, aut biberit calicem Domini indigni, reus erit Corporis & Sanguinis Domini.* Et de his erat sermo, cum hoc Apollolus diceret, qui Domini corpus vellet quemlibet alium cibum inducere, negligenterque sumebant. Hic ergo si corripuit quibos dijudicat, hoc est, non discernit à ceteris cibus Dominicum corpus; qui ad Dei mensam fingens amicum, accedit inimicus... si reprehensione tangitur negligentia convivantis, quid panem percipitur venditor unctus? Quid autem erat panis traditoris datus, nisi demonstrato cui gratie fuisset ingratus. Intrauit ergo post hunc panem satanas in Domini traditorem, ut tibi jam traditum plenus possideret, in quem prius intraverat ut decerneret; noque enim cum illo erat quando ad Judas perrexit, & de pretio tradendi Domini pactus est; cum apertissime Lucas Evangelista testatur, & dicit: *Intrauit autem Satanas in Judam, qui cognominatus Iscariot, unus de duodecim; & absit. & loquutus est cum Principibus Sacerdotum.* Ecce ubi ostenditur, quod jam intraverat Satanas in Judam; prius ergo intraverat inimitando in cor ejus cogitationem quod traderet Christum: talis enim jam venerat ad cœnandum. Nunc autem post panem intravit in eum, non adhuc ut alienum tentaret, sed ut proprium possideret. Non autem ut putant quidam negligenter legentes, tunc Judas Christi corpus accepit; intelligendum est etiam quod jam omnibus eis distribuerat Dominus: Sacramentum Corporis & Sanguinis sui, ubi & ipse Judas erat, ut sanctus Lucas narrat. Ac deinde ad hoc ventum est ubi secundam narrationem Johannis apertissime per buccellam tinctam atque portectam, suam epasum tradidit.

Homiliam quoque de Sacramento Corporis & Sanguinis Domini datus resurrexerunt parvam peregit his verbis: hoc quod videtis in aliate Dei, etiam transacta nocte valis; sed quis est, quam magne rei Sacramentum contineret nondum auditis, ad hoc valis, panis est & calix, quod vobis etiam oculi vestri renuntiant: quod autem fides vestra postulat instruenda, panis est corpus Christi, calix est Sanguis Christi. In quibuslibet etiam suis quas de veteri & novo Testamento composuit, ubi de Pascha veteri sermonem agit, ita de Sacramento Corporis & Sanguinis Domini ait: Purgatis enim solis, & lavacro indulgentie caelestis expertis percipientibus Christi corpus facta [*tis] facultas porrigitur; ita que figurata immensa fuerant, in nobis corroborata sunt, & que in illis unguine, in nobis ipse fuit veritates: amabantur illi facere Pascha dum in similitudinibus exercebantur, solis discipulis Christi verum Pascha fiduras. Sed & Psal. 39. in eo versiculo cum dicitur: *Sacrificium & oblationem non sumis: optime & lucide qualiter corpus Dominicum sit accipiendum declarat, ita iniquitas: Cum datum est quod promissum est, ablata sunt verba promissiva, data sunt completa. Sacrificia ergo ista tanquam verba promissiva ablata sunt. Quid est quod datum est completa? Corpus quod nobis, quod non omnes nollis,*

quod utinam qui nollis omnes non ad iudicium noveritis. Et post panem: Quid ergo? Nos jam hoc tempore sine sacrificio dimissi sumus? Abicit. *Corpus autem percipisti mihi, ideo illa abluisti ut hoc perciperes, illa voluisti antequam hoc perciperes. Percipendo promissum abluisti verba promissiva; nam si adhuc sunt promissiva, nondum impletum est quod promissum est. Hoc promittebatur quibusdam signis: ablata sunt signa promissiva, qua exhibitum est veritas promissa. In hoc corpore sumus, hujus corporis participes sumus; quod accipimus novimus, & qui non nollis, noveritis, & cum dixeritis, utinam non ad iudicium accipitis. Qui enim manducavit & bibit indigni, iudicium sibi manducavit & bibit. Perfidum est vobis corpus, perfidum in corpore. Et longe post: Judas in umbra remanserunt, solem gloriae tecti non possunt, jam non in luce sumus, tenemus corpus Christi, tenemus Sanguinem Christi.*

Porro S. Gregorius in homilia suis exponens tentatas Exodi de Sanguine Agni, postea ad supereminantibus sic dicit. Quid namque sit sanguis Agni non jam audendo, sed bibendo didicisti, qui sanguis super utramque potlem ponitur, quando non solum ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur; in utroque etenim potest Agni sanguis est potus, quando Sacramentum passionis illius cum ore ad redempcionem sumitur, ad imitationem quoque intenti mente cogitatur. Nam qui sic Redemptoris sui sanguinem accepit, ut invari passionem illius necdum velit, in uno potu sanguinem ponit. Necnon dialog. lib. de virtute ac mysterio vltimae salutatis dicit: Inter hanc autem pensandum est quod tutor vis ait, ut bonum quod quique post mortem suam sperat agi per alios, agat dum vivit ipse per se; beatus quippe est liberam carere, quam post vincula libertatem querere. Debemus itaque gratias faciamus, vel quia jam conspiciamus de salute, quod mente contemneret, quodammodo Deo lacrymarum sacrificia, quotidianis carnis ejus hostias immolare. Hæc namque singulariter victimam ab aeterno interitu animam que vitam... nobis mortem contemnat per mysterium reperit; qui licet resurgens a mortuis jam non moritur, & mors ei ultra non dominabitur; tamen in seipso immortali ter atque incommutabiliter vivens, pro nobis iterum in hoc mysterio sacræ oblationis immolatur. Eius quippe tibi corpus sumimus, ejus caro in populi salute partitur, ejus sanguis non jam in manibus infidelium, sed in ora fidelium funditur. Hinc ergo pensamus quale sit pro vobis hoc sacrificium, quod pro abolitione nostræ passionem unigeniti Filii sempiterni imitatur. Quis enim fidelium, habere dubium possit, in ipso immolationis hora ad luculentis vocem caelos aperit, in illo JESU CHRISTI mysterio Angelorum choros adesse, summis sanctorum loci, terrena celestibus jungi, unum quoque ex visibilibus atque invisibilibus fieri? Sane clarissima memorie Cyprianus cum orationem Dominicam exponeret, veniensque esset ad id quod dicitur: *Panem nostrum quotidianum.* Potest, inquit, dupliciter accipi, & spiritaliter, & simpliciter, quia & uterque intellectus utilitate divina proficit ad salutem: nam panis vix Christus est, & panis omnium non est, sed noster est; & quomodo dicimus: *Pater noster*, quia intelligentiam & cedentiam pater est; sic & panem nostrum vocamus, quia Christus noster, qui corpus ejus contingimus, panis est. Hunc autem panem dari nobis quotidie postulamus; ne qui in Christo sumus, & Eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus, nocente alioque graviore delicto dum abstanti & non communicantes à caelesti pane probemur, à Christi corpore separamur, ipso prædicante & monente: *Et ego sum panis vite qui de caelo*

Joan. 6. 21.

1. Cor. 11. 27.

Luc. 22. 3.

Joan. 6. 25.

1. Cor. 11. 27.

Joan. 6. 21.

descendi, si quis ederit de meis pane, vivet in aeternum: panis autem quem ego dedito pro vobis factus est caro mea est. Quando ergo dicit in aeternum vivere, si quis ederit de ejus pane; ut manifestum est eos vivere, qui corpus ejus attingunt, & Eucharistiam jure communicationis accipiunt: ita contra timendum & cavendum est, ne dum quis abstantia separatur à

Christi corpore, remaneat à salute..., comminante ipso & dicente: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis eius Sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Et ideo panem nostrum, id est Christum, dari nobis quotidie petimus, ut qui in Christo manemus & vivimus, à sanctificatione ejus & corpore non recedamus.*

Jan. 6. 16.

MONITUM.

TRACTATUS ARNULPHI Lexoviensis Episcopi de Schismate orto post Honorii Papae II. decessum, vehementem continet orationem adversus Girardum vicerarium Engolismæ Episcopum, qui stans à Petro Leonis Gallicanæ Ecclesiam nefandis artibus perturbavit prope universam. Tractatum hunc elucubravit dum in Italiâ moram traheret, nondum insulis decoratus, Romanis legibus datus operam, quemadmodum testatur ipse in Prologo ad Gaufridum Carnotensem Episcopum: Sed quia me in Italiam, inquit, desiderata diu Romanorum legum studia deduxerunt, &c. Illam è Cod. MS. Censobii Parisiensis, vulgè Aiborum Mantellorum nuncupati, Ord. S. Bened. nunc primum publicè juris factimus.

ARNULPHI SAGIENSIS ARCHIDIACONI, POST EPISCOPI LEXOVIENSIS, TRACTATUS

De Schismate orto post Honorii II. Papa decessum.

P R Æ F A T I O.

VENERABILI Dei gratiâ Carnotensi Episcopo GAUFRIDO, Romana Ecclesia Legato. ARNULPHUS Archidiaconus Sagiensis, Clericus eius humilis & devotus, Salutem.

Ad expedienda legationis vestre negotia non negarem fidele ministerium, si adesse, pro vobis exsistere. Invitaret enim me cum laborantis Ecclesie causa communis, tum beneficium vestris obsequiis devotio, tum Romani Pontificis gratia, quæ me faceret arctius obligatum. Sed quia me in Italiam desiderata diu Romanarum legum studia deduxerunt, loci quidem distantia corporale subdixit obsequium, sed spirituale non suppressit affectum. Novit enim intus secreta conscientie testis, quam fidelis Ecclesie patienti compatitur, quam affectuosè in adversis à resili Romano condoleam, quamque obnoxio vestrum me totâ mente judico debitorem. Unde nimirum sublata impendendi corporaliter officii facultate, solum saltem continere non potui, sed in GIRARDUM Engolismensem, quod solum impendere poterat affectus absentis, investitus, originem nativitatæ ejus, conversionis qualitate, Prælationis causam, quod regat, vel egerit ab initio impeditatis hujus, servatæ quantum potui brevitate, perstruxi. Ad consultationem quoque ejus siso circa Petrum Leonis liberis evagato, subjunxi de personâ Domini Papæ, de ordine electionis ejus, de favore Principum, de populo tum confensus, quæve super hoc irrefragabilis omnium religionum probat auctoritas.

Opus autem ipsum, prælimo majestati vestre, fueratis impudenter, offerre, cum nullatenus orationis sejunxerit macies mereretur in sapientie vestre venire conspectum. Scio tamen quæ læpiis apud vos benignitas indulgentiam parit, quam severitas exactissima, pernam. Qui enim leviori culpa veniam negat, causam quandoque gravioris importat. Si quid tamen in judicium libet devocare, non de qualitate operis, sed de opificis cognoscitis affectu. Hujus examinationis periculo me securus expono, nec cognitionem fugidans, nec latam ex cognoscite sententiam. Quia licet rhetoricum colorem formet scientia non affectus, in non hanc perne laudem, saltem bonæ voluntatis gratiam consequemur. Sed & hoc ad vos potissimum destinari ratio postulabat, cum in eam causam cuncta specialium allegentur, quæ vobis agenda commissa est. Quippe cum ad resistendum PETRO-LEONIS in Italiâ Præful Romanus indefessus assistat, ad resistendum GIRARDO vos reliquit in Galliâ, ut sit capiti caput oppositum, & dextera dextere confratur. Sicut enim PETRUS schismatis hujus princeps & anchor est, sic GIRARDUS ejus inter omnia principalis est instrumentum. In quo quid de fide & prudentiâ vestrâ sentiendum sit, manifestè probatum est, cum nullum vobis prætulit is, qui nec probaret ignotum, neque notum supra menta pro-

ANNO
1546.Actis primò
de Girardo.a. De Petro
Leone
Antipapa.
b. De Isaacio
H. Romano
Pontifici.Laudes per
bragii Gaufridi
Episcopi.

priz virtutis efferret. Arbitratus est virum quem claritas animaret, quem suscitaret obedientia, quem scientia cogeret, cui pararet fortitudo victoriam. Probat in vobis in fide constantiam, humilitatem in obsequendo, in exequendo prudentiam, in diffidatate perseverantiam. Quis vos hac ejus existimatione negret esse felicem? Quis beatum tantam ejus dignatione non dicat? Sed profecto dignus mittere mittens, dignum suscipiente mandatum, spes utriusque pulcherrima, que tam celeberrimam victoriam certo sperat eventum. Vixit enim in vobis ipse, sed & vos vincitis in ipso; dum ipse vobis auctoritatem, vos auctoritati praeferatis obsequium. Vincitis, inquam, & captivatum hostem sedatis Aquarum reducentes, ut pec vos qui vos milit oblatas, ob novam crimen novo penit genere puniatur. Inducati enim cordis imperipientia, veniam non meretur. Hoc autem praesumit ad vobis bonam fidelem voluntatis expolio, ut mihi tunc inter eos qui modo quasi sub ducatu vestro militant, septi curram liceat triumphantis, & laudes vestras, imò vincitis in vobis Ecclesie, praecona decantare. Valete.

A R N U L P H I
SAGIENSIS ARCHIDIACONI

In Girardum Engolismensem
TRACTATUS.
CAPUT PRIMUM.

A NZIE te jamdudum GARARDE sustinui, dum ad nos quoties flagitiorum tuorum factor ascendit, & aures nostras gravior sonus nequiritae facientis exasperat. Siliu tamen habentis dum penitentiam tuam credulus expectator attendo, aut divina manus non credo differendam diutius ultriorum. Sed nobis circa te divina longanimitatis & patientie proponenda exempla, tuque semper coevchmentior, in Ecclesiam Dei singulis diebus indefessus persequitor insurgis. Quosque igitur abutere patientia Dei? Quosque mentem tuam inadmirationis illa cecidit ambitio; & à veritate pecuniae stis hoc inextincta praevertit? Numquid mistram senectutem tuam, & inultantem decrepita corporis naturalis necessitate defectum, & hinc sepulcri claustra non vides? Non sentis super exarscentem circa te divinam longanimitatis augmentum, aeterna tibi damnationis supplicia cumulare, ut nulla jam excusatio divinum minuire valeat ultrionem? Torus execrandi corporis tui labor & otium, tota reprobatæ mentis assura, totum in hoc detestabili vite tempus impensum est, ut malitate pro Ecclesia videreris, & contra Ecclesiam dimicareas. Nunc autem manifestavit Deus consilia cordis tui, & tebratum tuorum abscondita revelavit; ne dubii existimatione de te diutius hominum judicia fallerentur. Patet te proditorum Ecclesie fuisse, cujus te simulaveras esse patronum. Patet te venatorum tantum fuisse pecuniarum, qui venator consultus fueras animarum. Sed quoniam ammalis es homo, carnolus perinde & camalis, quæ Dei erant percipere non potuisti, & invisibilia ipsius conspiciere contemisti. Ne verò adversum te hunc animi temeritate potius quam ratione videar suspicellæ ferrosentem, placet oecurram tunc mihi scirem explicare, quibus possis hominibus contemptibilibus, Angelis execrabilibus, Deo condemnabilibus inveniri.

Qualis igitur à primo Pontificatus tui tempore fueris: quid in principio orientis in Ecclesia tempestatis aeger, quibus eam postea operibus infestare non cessas, ordine transigatur. Prætereandus est igitur ortus degener, patenterque domus familiaris inopia, quæ te totius natalis Normanie sinibus abegerunt; ut ad ignote gentis limina peregrinans, & mendicus aditares. Taceo ignobiles pueritæ querulas, ignominiosam adolescentie famam, juvenutis avara commercia, ne aures eorum ad quos hæc scripta ventura sunt, tuæ fordibus inconscientia simul & avaritiae polluantur. Venio ad varias ætatis

tempora, sub quibus te in Episcopatum non vita probabilis, non præcedens delibetatio, sed casus aduulxit, & carcerum ex precedente discordia mentium motus impellens. Dum enim adversum se eligentium multitudo diversa conflagraret, diversisque personis alterius postularet assensum, in te voces omnium fortuna converit; non qua in te satis commode provium Ecclesie crederetur, sed ut eorum qualemcumque tumultus ostenderet. Maluit te firmiter indignum pars utraque excipere, quam prævalentem illud invidiosissimumque spectaculum, dum te præcurrentem multitudo reliqua sequeretur; & tu Cleram quidam celebrante præres ad cathedram, ne revocata ratione solida maneretur impulso, cum alii quidem trahi solerent, & plerumque compelluntur injuri. Et die de Engolismeni Ecclesia veritas & misericordia recessit, dolus impetualque successit, rerum status in deteriora mutatus est, nitorem suum singula perdidit. Imminuit etiam decor & cultus Ecclesie, perit ecclesiasticorum venerabilis illa religio; Principum reverenda severitas, populique laudabilis honestas interit. Ecce siam quidem Episcopalem de mortuis adificasti lapidibus, non ut domum Dumni decorares, sed ut inde conquerendi pecuniam duceretur occasio, & adversus male suspicantem populum mendas excusatio non deesset, dum quaerita reconditur. Decebat ad opus Ecclesie postulari, quiquid ad tuam cupens avantiam exgerbas, & dum unam de pluribus, de maximis munium impendisses, volebas ut erogasse pariter omnia crederetis.

Ubi igitur tali in Episcopatum foret provectus es, insolentia, quam ante paupertas represserat, esseri cupisti; perulantia, quam privatus exerceat non poteras, bonos quos libuit insectari, rapinis & exactionibus exinanire provinciam; judicia sola numeram comparatione fortiare, commutare rerum omnium status, nobilium labefactare fortunas; nepotibus tuis, quos natalis soli sinibus eadem que te causi depulerat, rerum tradere sumam, & dignitates Ecclesie sublimare, quasi Platonem scientia, Catonem moribus, Scipionem genere superaret. Quos illiteratos quidem & ad res illicitas impudentes effluentes, obscuro loco natura produxit. De quibus, ne nova exere ordiome sumatur oratio, distule sufficiat, avunculis dignos esse nepotes, quos tibi cum natura consanguinitatis, tum educatio, tum quod à te sumebatur exemplum, vix similitudine conformavit; ut à natura principium, ab educatione promotio, ab exemplo ambrosianum, avartas, libidinisque daretur auctoritas. Reliquas autem Ecclesie dignitatibus, & beneficiis, qui in unum coacervare non poteras, eisdemque conferre, qui pecuniosior, is dignior habebatur. Non attendebatur honestas, sed manus occultas potius expectabas. Basilicarum dedicationes, benedictiones altarium, Sacerdotum constitutiones, eodem quo cetera more tradidisti, ut plaud mihi facienda putares, quod non sicutius emolumentum auspiciato per-

Gesta de-
fensib Girar-
di.

veniret. Nullam vietutibus gratiam reproditi, nolum quoque supplicium vitis irrogasti, neminem ad vitæ innocenciam informasti.

Si quis de uiculis quolibet sonus emerit: si quis aduersus immunditiam exactus castitatis amore, in silentium te cohibentem tractatus est. Engelâmemsem Abbatissam quidam tuus Archidiaconus grauidam pravo fecit accessu. Porro facinus inuoluitur usque tumor excedens, & naturalis effectus aperuit. Quod dum propter insolentiam criminis, diuinitatque contemptum civibus incredibile uidebat, parturientis Abbatissæ gemas, & noui partus crepundia idem fecerunt. Uniuersa igitur ciuitas admirantique percalata est: quâ cogitatione inpatientia, quâ temeritate conceptum, quâ denique impudentia possit esse completum, quod homo animarum custos, Episcopi oculis, Ecclesiæ columna, sponsam Domini, Virginum ejus matrem atque custodem, non compellisset verbo tantum, sed opere pollueret, & cubile patris animo fornicantis intraret, exasque Deo, qui bonis quoque tam constantiora quam opprobria est, irrogasset injuriam. Sufcitauit ad uindictam Comes, cui eandem germanus sanguis coniungitur Abbatissam, & cum in caput aduersi ferro prius animas uertere decreuisset, ad te, ut canonice dicitur sententia, accessit. Rem igitur patefacturus, ter uocem in mediâ narratione contuitur ut diffusis, qui mentem suam contemplatione secleris, sanguinem relatione fieri forendam iudicabat. Explauit tandem remota quidam circumloquutione quod ceperat, ut qui serpente, prauitate reconciliatis diuitis latere non sustinet, manus tamen nullâ recusat utramque contingere, ne vel uratur alicui, uel altero polluitur. Quæ dignâ sitis laude esse ualeat quanta principis fuerit in primâ secleris animaduersione severitas, quanta in altioris excoquitione discretio, qualis in referendo modesta succellit? Quis igitur hoc saltem exemplo magnum us Præfule rigorem iusticie non exspectet? Stat in memoria Pontifici digna relatione responso. Replacuit Comes tem non absque diuino contemptu, naturæ contrariam, seculoque mirabilem contempsit; quam diuina etiam reprobis ignea gentilitas supremo patientem supplicio decreuisset. Tu uero præter ætatis tuæ debitum, pæter ordinis & episcopalis officii dignitatem, singula uerba lasciuiose prosequente cachanno, te sine simplicitate Principis non satis admirari posse dixisti, quod nature contrarium diceret, seculoque mirabile, quod de uiro femina conceperit: sed us opposito flare miraculum, si de femina uirum contingeret impregnari. O suspensa mens obdormatio! ô astutia labilis impudentia lingue! ô digna depositione responso! Expectabatur ut aduersum facinus exanderet Episcopalis indignatio, sed et quasi gratulante lasciuia sensus aruit, & quod gravitate censorâ punire sententia debuisset, noua Proteus auctoritate firmare. Non potes excusare quin populo dederis certam similitudinem faciendi licentiam, cum singulis ex ore tuo pendebitis, nouum facinus & ignotum, nec uerbo nec opere condemnasti, sed quasi licentiam ardentis facie præstigiasti.

Quis igitur animi compos ex hoc reliquas tuæ mentis & vitæ partes manifestis non teneat? Numquid enim si quis maioribus intemperans, & petulantissimas inuenitur, à minori crimine temperabit? Quis ita? Quomodo qui ab uiculis sacrilegæ quoque non abstinuit, in ubi luxurie flamma, uel uariarum sitis lucra est, fornicatione simplici, uel rapina, nec corpus inquinare, nec manus implere

constat. Quid ad hoc? Quia qui alieni criminis non offenderit spurcitiâ, sed exultat, id in propria uoluntate non damnabit expertus. Quid igitur? Numquid si in sponsam Domini zelare, si ipsius diuinitatis in partem vindicare spreuiti, circa tendas hominum nuptias negligenter epule conuocetis, & ipsorum iniurias non curatis? Existat ipsius testimonium ueritatis in simili. Non differret quis hæc in arido, quod in ligno uicini fieri festinatur.

CAPUT II.

Ad hæc autem, ut his etiam operibus exercendis distula materies, libera facultas, inconcussa fiducia non desierit, quærit & impetrata est Ecclesiæ Romanæ legatio. Angebat te hinc lætæ conscientie reatas exortans; hinc conprovincialium Episcoporum nota severitas; hinc Buedegalenfis Archiepiscopi suspecta prelatio, quem loco confinens tua non semper opera fidelissent. Ambitio quoque tua quasi quibusdam sibi coarctata uidebatur angustis, dum faceres tuas uicinis Episcopatus spolia non impleret. Ac si ergo omnia in Episcopatu tuo compositio plena frauetur, nihilque noui operis casus surret, cunctis, ut quæque Archiepiscopatus singulari potestate præstet, & in ipsis uices Romani Pontificis exerceres. In quo quod Romanæ Ecclesiæ surreptum est, non credo mirabile, si in tantâ ingloriosum multitudine, in tanto pondere rerum animus humanus aliquando fatiscat, cum non sit spirituum semper certa discretio, per quam fallacium uotorum compellatur indignitas, & rebus debitas commoderet assensum. Nec inconsideratè tamen, quantum humanâ potest ratione percipi, commissa tibi est quæritæ legatio. Milanabatur quippe quod in Episcopum non fortis euentus, sed ratione promotus fuisset. Nec uerissime uidebatur, quod in electione tuâ Clerum, Principem, populum, in examinatione tuâ Coepiscopos, Archiepiscopum eisdem caritas implicauisset errorem. De operibus quoque tuis, nihil adhuc quisquam Romanus audierat: quæ fucinas & remota: his quidem astuta dissimulatione, uis uero locorum distantia nullatenus esse nota sinebat. Ad summam, ne ueritati deogetur in aliquo, inerat tibi circa gerendas res nota discretio, quam plurima sine litterarum scientia confirmaret, & utriusque faciunda sermons ornaret. Quæ quidem, quoties si non zelo charitatis diuina gratia largitur ingratu, in testimonium iustæ damnationis adiuncta creduntur. Dum igitur Romanus Pontifex sollicitudinis tuæ pondus atenderet, te in oneris sui participatione gratulante excepit, quem muniram faciem fore credidit, & prudentem.

Ab inde igitur inconcussa prerogatiua potestatis armatus, liberâ in Ecclesiæ Dei facultate grassatus es, singularum uel de populando quædam, uel augendo substantias, in summas summas, summas iustis commutando, ut plantæ quasi fortunatus auctore existeres, quem de status sui qualitate uel laudare possent omnia, uel causari. Ab inde tua diffusioribus spatus oblatu cupiditas, copiosam rapacitati suæ materiam non desinit gawia est. Quis ergo manifestas exactiones? Quis familiaria uel persiculum iustitæ suscepta dispendia dicam? Quod generales synodos? quæ fatigatas uenerabiles ex remotâ regione personas educeram, us Concilio præsidens generali amplitudinem tuæ potestatis gloriantibus inspiceres, & ambituose satisficeret conturbatio

a quibusq; Antiochenis] In illi scilicet Turcosens, ut sp-

patet ex eo quod in hoc epistola narratur de Episc. Venens.

Ad quod
Gordila te-
liberavit.

subjectorum ? in quo opere quam perversa fuerint omnia promptum est arseri. Ad hoc enim Concilia celebrant sanctorum Patrum fixis auctoritas, ut inde virtutum doctrina, malorumque correctio proveniret, & velut exercitibus sui facilitate conspecta, ipsam se plenam Ecclesiam mater cognosceret, ut adversum vicia severis insurgendo, infantiam bel-
lorum triumphos posset confidentius auspicari. Te vero ad hoc ea convocasse quis dubitat, ut cupido animo tuo, & libidini dominandi motem gereres ; & cum libertatem discretè singularium causarum lu-
cra non prestare, ipsam plurimum multitudine con-
gregata conflaret ? Proh dolor, & miserabile ca-
lens Ecclesie detrimentum ! Valeri mihi videor, te quasi taurum pinguem in sublimi synodalem ca-
theDRAM infedile, dispositoque inferus Cartholicos
ex ordine Patres quidem in causis conscia veritatis
pretendat oratio, pari desperatione languentes, sub
incerto rursus sententia fluctare. Malos vero
quanto impudentius quidem, tanto animolius in-
sultantes effrui, quos pollicii vel collati munera
consuetudo suscitavit & inducit. Quod non sine quo-
dam indignationis motu mihi mente reformo ; dum
intemperantiae tuae recordes impendium, quod ad de-
corem Ecclesie notitiam institutum. Pervulgatus est
conclitorum honos, & dignitas abrogata, quibus
te praefidisse constat, & nova Genocibus Romano
more decreta formasse. Super quo graviter indigna-
tus, servile simul & honeste lenex Venustus il-
lucit. Is cam ad quoddam Concilium tuum inter
Coepiscopos vocatus adfuit, pastoralis verum
rudem & incompositam praetale, indamesto ven-
to, quod multa jam scissura rupisset, amictus.
Interrogatur igitur cur in tam vili & irrisorio ha-
bitu processisset ; libertate contentus manitus ;
Tale, inquit, Concilium tuis decet ornatus.

Quis ab initio Pontificatus tui existeris, manus
pleno, sed veraci sermone dignitatis est : nunc vero
quid egens dum adversus Ecclesiam procella tem-
pestatis insurgeret, consequenter annectendum est.

CAPUT III.

Cum sublati de medio bonae memoriae Papa Ho-
morius, terrae quorundam, celo spiritum, sua sin-
gulis debita resignasset, & eoque successione dignum
canonica surrogasset electio, Ecclesiam Dei PATRIS
ille PATER LEONIS invasit. Placet hoc loco mihi
utriusque personae describere qualitates, ut de duobus
similibus similibus elegisse probetur, & cupidum co-
pulas adorabile. Parcedendum tamen est obsecrati-
verborum, dum Petri vita narratur, & rerum ve-
ritas sermonum pallianda decore, ut honos habitus
bonestati legentium videatur. Libet igitur praeter
antiquam nativitate eius originem, & ignobilem si-
militem prolapsum, nec Judicium solum arbitror
opponendum, de quibus ipse non solum materiam
carnis, sed etiam quaedam praesuras ingenii con-
traicit erroris. Ipse enim suscitans est, & copiosa
materia, neque quidem domui ejus ipso turpius
vel esse vel fuisse concepto. Cujus avus cum inas-
timabilem pecuniam multiplici collegisset usura, sus-
ceptam Circumcisionem baptismatis unda damna-
vit. Pudebat eum impotentiae lux potius quam er-
roris, ne genus ejus infidelitatis opprobrio confusa-
ret, perpetua damnaret obcuritas. Suscepit ita-
que fides sacramentis, ubi novus civis innotas est,
sacris dignitate Romanus. Cumque ipsi numero-
sam progeniem lenis successione afferret, dum ge-
nos de formam reginae pecunia domat, alterius ma-

trimoniis omnes sibi nobiles civitatis ascivit, ma-
chinate jam bumasi genicis hulle ut quasi quo-
dam veterisfermento, tota Romanæ sinceritatis con-
sperio corrumperetur. Ex hac itaque divergentium ge-
nerum mixtura, Girarde, Petrus ille rursus exoritur
est, qui & Judicium facie representat imagoem,
& peribidiam voto referat ad affectu.

Porro ipsam à canabulis, ab ipsius nutricis uberi-
bus, Apotholatus praetiga potentiam delitavit ut am-
brosio ; atque post prima litterarum rudimenta do-
cendum delrgavit in Galliam, ut illius regni bene-
volentiam ipsi morum, linguarumque conformatio ven-
dicaret. Tots igitur annis pueritiae lux, ut honestas
inhonesta dicantur, ad omne fe quod alteri
collibuisse expoluit, metuoque Romani nominis im-
portunus exactor, alieni adolescentere non refegit ex-
penitit. Et tamen haec abrogatum modestum ex-
acta sunt, dum ipsam disciplina scholasticam inhaeret,
& quotidiana praepedit instantia lectionis, & quada-
m criminis naturalis impotentia removet ab ar-
te. At vero postquam adolescentia & peccandi sic-
citatem, & licentiam fecit liberalis evagandi, si
qua superbia, si qua petulantia est, tum vero ipse
superbus & petulans omni intemperantiae sese lassus
impudenter addax. Profecto cum in his operibus
nec Deum dignatur revereri, nec hominem, tantam
sibi suscitavit infamiam, ut ejus ortu, ambitione,
vitiisque praecogitans, ipsum esse Anti-christum un-
verberitas gentium passim crederet, & publice tellu-
retur. Augebat fulem, quod ex Judaeis ortus, quod
totius mundi dominum Romanæ sedis aut pacaba-
tur obnoxiu ; quod vitas deditus, infamiam nullà
virtute sedaneret, & quid infamiam patris & avi
pecuniam deinceps possideretur esset. Ipse autem adeo
hujus nominis gloriabatur opprobrio, ut etiam rui-
na orbis non erubesceret appellari. Testis est Vira-
liensis Ecclesie, apud quam dum veteres ad in-
novandum ipso audente ducent officinas, ad con-
templandas parietum ruinas sese duci propensius exi-
gebat. Percunctatque cur id videre tam sedulus
exoraret ; quoniam magnarum ne, inquit, rerum
ruina delectat, eo quod orbis ruina futurus esse pra-
dicar. Post hac habitum quoque monachalis ex-
cepit, ut vitia mentis ovino velaret amictu, oppro-
bria vitae praeteritis Chlanicene nomen obnubaret,
& virtutis exultationem bonorum socetas qua-
sina referret. In quo etiam ad hac que in futuro
sibi mens praetiga pondebat, Chlanicensis Ecclesie
venabatur auxilium, eo quod inter Ecclesias Gallica-
cas nulla sit nomine religionis illustrior, nulla
consilii discretione prudentior, nulla promptior ab
obsequia charitatis, nullius in generis rebus auxi-
lium vel promptius, vel efficacius esse potest. Re-
versus denique Romanam, illi venerabilium seniorum
sacro sancto conventui, amicitie patre fratribusque
conjunctus est ; & Cardinalis factus, honoratus nomi-
ne, tituloque ditatus est. Nullus quippe fortassis ad
aures summi Pontificis infamiae Perritimus ascende-
rat, eoque tanti viri sublimitatem singuli reveren-
ter, sanctis auribus perturbare turpia reformidavit.
Sub hac igitur ignorantia, dum in ipso monacha-
lis habitus, dum Sacerdotii Sacramentum, dum
parentum vis attenditur, exceptus est sub Patrum
silencio, non assensu ; quibusdam puerie potentiam
tuoque vel amore silentibus ; quibusdam vero spe-
rantibus meliora de reliquo. Quoniam habita inter
bonos conversatio quodam, quidem corrigit &
emendat, alii poenam ex transgressione temeratis,
necessitatis abundantiam convertant in nocorum vo-
luntatis affectum.

Petrus
Leonis piro-
depositionem
sigillat.

Petrus
delitavit.

h aequo ranti) Logo nico petulo, et quod amio . . . tur-
Tom. 2.

via referenda frondalano. VJ)

Fugiat

lucronis of-

ficio.

Luce vive-
bat ac luxu-
riose.

Deinde ad diversas partes legationis officio, cupiditate sine potius quam pudore factu facere studuit, adem ut illi et tunc bonos exitus habuisse negotia videretur, quae merces adjecta, & magna plenitudo subsecuta probaret. Ubi ergo nullis intervenientibus causis, nulla rapina praestabatur occasio, tunc exactio blandis, vel comminatione plena non deerat. Ista singulis diebus sumptu plurimo convivio parabantur, tantaeque ciborum luxus & superfluitas erat, ut ad exquiritas ferulorum varietates, sollicita plerumque sigalas oporteret, & ignota compositionis nova vasa formare. Docebat etiam sigulas ampuloras figmento plasmate mirabili, quibus id similitudinem soli per transfusum medium distillatione inclit, statisque superne repositis efficit, sumum per modici oris resideret angustias, inferior vero pars cancellis arcibus undique periorata prunas clauderet, quibus thuris copiam tamdiu sollicitus ministrabat infunderet, donec coctis cibis odorem ipsam transferret coctus amix in sporem. Quae praesens gustolitas naturam profusam humanitatis excellit. Humanorum quippe sensuum perceptio naturalis ratio certa lege distinet, singulis singulas rerum qualitates assignans, nihilque confusum aliter commixtum eam alio dereliquit. Hic vero dum thuris odor transferretur in epulas, quod odoratus est, gullus vendicatur, sique in eam qualitatibus ignota confusio, & in sensuum perceptio commixtio non naturae. Quod divino etiam non potuit carere contemptu, dum in hoc ardenti gula pergrinus super exquiratur, quod sacris adoleatur altaribus, quod ad signum Devotus in Christo praesens trioni Magorum devotio praesentavit, quod solum utriusque legis tempore de terrenis rebus gratum Deo esse & fuisse credidit holocaustum. Taceo quod haec effusio non apud divites tantum, sed apud inopes fieret Ecclesiarum, quibus postea id luce multum jejuna & alboribus oporteret. Cumque pauperes Episcopos, vel Abbates profusioribus quam dum dicitur, verasque expensis, in ipsa Ecclesiarum ornamenta sum impudenti sacrilegio grassabatur, ut plane sponsum Domini spoliarer, sineque privare motibus suis temerario valeretur.

Profusa vero convivio tanta libidine spurcitate sequebatur, ut ab ipsi passim quicquid occurreret, adiretur. Sororum Tropeam (sed nec dici fas est) bestiali potuisse narrare innotuit, & ex ea abominabili prodigio eisdem sustulisse filios, quos nepotes, nepotum pater, filiorum factus avunculus, sic naturae pura consuevit, ut eosdem sibi invicem fratres faceret & cognatos, jam nec Julius quidem, sed Judas etiam deterior. Nulla struxit, nulla loci vel temporis, nulla professionum. Sed haec silete decens, ne si haec ipsum indifferenter excepisse protulerit, honestas possit silentio praeriri. Sic autem domi: nec ab eo in legationum tempore temperatum. Ut enim turpiora praeterea, circumdabatur puella, cui in similem valentium adolefcentis speciem vultus & tonsura conferebat, quae singulis vultus toleraret, singulis idantur affectus. Ergo, & quasi quodam novitas affectata miraculo, quod dum virum facie, reliquis multum partibus exhibet, utroque sexus ipsi in eodem corpore videbatur exponi. Tunc illi Montepesulani populus, & circumjuncta provincia se vidisse. At ne libertatem praerant alienatas, querebantur & aliae, quarum ipse nocturnis fungere turplexibus, quibus ipse se Papam futurum in ipsa turpi commixtione jactaret. Multae in Gallis sunt & Aquanum rivitates, quae id apud se dictum certa fide testantur. Gratulare, inquit, in tanti te vini devenisse complexus, quem hanc futurum totus orbis ex-

spectat. Numquid Apollololus gradum, Petre, tibi talis conversatio permittit? Numquid dispensatores domus suae in hinc Ecclesiarum sponsum & defensor hoc verbo docuit, vel monstravit exemplo? *Esse*, inquit, *sanctis, quantum ego sanctus sum.* Qui igitur succubitus est Cribulo, inpropter eam sicut nec ambulavit, & ipsum ambulavit. Si quis autem post ipsum iuratus est, abneget semetipsum, & tollit crucem suam, & sequatur ipsum. Crucem vero non tollit, nisi qui calcigens corpus suum, & in frivocitatem redigens, in comellatouibus & ebrietatibus, in cubilibus & impudicitas, legem Dei, nequaquam dulcolitas, excedit. Ipsum non sequitur, nisi qui divinus intentus operibus ascensionem in corde suo disponit, donec de virtute in virtutem videatur Deas. Tu vero, Petre, cum de vitis casu continuo devolvatur in vasa, & ligatum super te lumen divini vultus obtinebers, deformata jam divinitatis imagine, & ipsius similitudine flagitis obfusata, quae temeritate Christi succubitus esse praesens, cujus prae similitudinem non alium nisi ocula enim convento Christi ad Beial, nulla lucus ad tenebras communicatio.

CAPUT IV.

Hic est ille, Girarde, hic est ille tuus Papa, quem recipis, quem Universitati fidelium solum dicens Caput assignas, qui sponsum Ecclesiarum, qui Christi Vicarius, qui Petri successor, vix formae fidelibus, gregem verbo praedicationis intravit, & illius scilicet operationis exemplo. Appret quis sit ille quem reprobas, consequenter attende. Si genus ejus recentia naturae dislinguit, fidelis natus ex fidelibus adverteatur. Si parvorum in ipsius educatione vel doctrina consilium, ut habiteret in domo Domini omnibus diebus vixit, & valeret voluptatem Dumis. Si persona qualitas: ut prius habitudo corpora deservit, ut statum medicum, quem nec ab eo brevitas, nec immarem reddat amantur quantitas excelsis. Appret in oculis ejus & vultu robusta simplicitas, & quae colit. non animi probet veretanda facit. Quae profecto facies tanta dignitate respicendae, ut & ipsi quodam reverentia ingerat amentu. Et quoque haec inter caetera numeratur suae dona speciale gratiam via divina largita est, ut omnes se valentes mansueti sibi benignitate concideret, & delectionem solo nanciscatur aspectu. Ipsius etenim oculis divinum quiddam superna bonitas inspiravit, quod plenum gratiae, quod reverentia dignum, quod honori congruum generaliter adhibetur. Vox blanda, sed non in nimium tamen resoluta mollicem, ut & suavitatis favor, & magnitudinem non deficit auctoritas. Continua vultus alacritas, rursus in sermonis excursu seculum, tanta mentis habitus honestate, ut vultum vultuque possit augere, non minime dignitatem. Quod quidem eo magis alicet innotens, quoniam id in ipso quoddam illius aeterni iudicium vultur motum, cupus enim in ipso corpore quiddam existimo primitias accepit.

At si vix conderetur integritas, & a primis annis sub examen omnia redigatur, nihil deformitatem crimine, nihil infamia condemnationum. In eo enim nil illiberale puritatis, nil adolefcentia fluxum, nil juvenis astutiae, nil virilis aetas edidit indecorum. Inconculsa fides operationi bonae fundamenta praestavit. Consilio providus, benignus alioquo, facunda celebris, quam nec verborum fistas elatum, nec immodico facit ebullientem. Tantumque apud omnes bonae examinationis servabat & gratiae, ut quod aliis pertratum est, ceteri et ante ele-

dionis ejus tempore nullus hostis. Cibi, potusque tanta sobrietate, ut illis non fallidum, sed abstinenter modus terminator afflaret. Vestitus autem Apollolatus temporis sane conveniens; quem nec profusio clericalis excluderet, Cardinalatus dignitas non horreteret. Quibus enim imperfectionibus vestibus indonatur, jam non ex ipsius pendet arbitrio, sed Sanctorum Patrum amiqua consuetudine decretum est. Prædicta verò Cardinalatus dignitas, ab ipso non impetrata quidem, sed ob vite mundioris & scientiarum plenioris meritum, ultro data. Cujus muneris sic gessit officia, ut suis ipsam laudibus ampliaret. Factus bonus viri sui possessors diluitor, nec tantum propria, quantum administrationis suæ gloriâ præfugebat. Adeoque ceteros egregie perrogativa bonitatis exsuperat, ut nec restare locus videtur videretur, eoque plane quisque suos ad æqualitatem ipsius aspicere non posse contentus adverteret: neque quidem cujuslibet laudibus ipsius prælatio derogaret.

Postremo si non ille humani generis peritus adverterat in Petro Leonis Ecclesie Dei præfuisselet insidias, nulla jam post Papam Honorarium de successione quæstio superesset, eum vir unicus unice dignitati divinæ jam videtur providentiæ præformatus. Ipsum enim hoc divinitatis consilio talem constat esse plasmatum, ut dum adversus Ecclesiam vis hujus persequutionis insurgeret, eiset qui se tempestatis sui securus opponeret, & inter fluctus periclitanti navicula subveniret. Cumque ipsam ad hoc omnis omnium penè conscientia delinaret, ipse sibi jam adepte dignitatis locum nequaquam vacatorem explere. De se enim curâ suam credente facultatem judicium sapientis esse. Quod ipse de se satis evidenter edocuit, dum ipsum clegiarum corona clauderet, & ad Apollolatus fastigium vocaretur; insabat precibus, & reclamantem lacrymis obsecrantes, in prædico pluviali rotentem manibus etiam comprimebat. Cumque ipse injectam sibi vestem secundò (ut ante) totis viribus obstitendo rapulisset; illic nihilominus instandum crederent, si qual sortis electio omnibus ereditur, timuerunt, ne inter manus eorum tanta relictione & compressione fatigaretur obiret, & suffocantem singulibus animam protinus respiraret. Manibus igitur, donec modicum respiraret, insidiosis, dum tertium ex longinquo pluviale requiritur, inter roantes adhuc lacrymas, & erumpentes usquequoque singulus, sic afflatur afflantes: Expediret missans negotium exclusâ animorum affectione, tractari, nec charitatem zelus alteruter impeditet, & generale commodam odio familiaris, vel grati in oppositum vertetur. Sarpas enim preoccupatas mentes fallit affectus, ut & dignos odia reprohent, & indigni suggerente grati præferantur. Quam quidem gratiam in hoc vircs sibi video vendidisse præcipuas, ubi sola obtinere debuerat expensa pari laude ratio meritorum. Nam ubi me pari voto contentidius tante præbere dignitati, profectò non obtinet examini meritorum, palamque prævaleat indulgentiæ gratia, quæ me vobis nunc de hæcenis in imperitiis operibus acceptabilem præstat. Per quam enim olim huic sancto me voluistis auctore consortio, quem deitatum inferis longè murmur qualitas amovisset. Quem tamen locum ubi nullis virtutis tenuisque scientiæ impleter, vestra usmirantem meam sapientia supportabat, quos eisdem succubulentis idem Donatus in eadem paritate fecit esse ministrum. Verùm, oportet aucte ex meritis, non ex gratiâ judicari, nec gratiosum tantùm, sed & dignum constituitur Sacerdotem. Hic enim nullam capietur ex paritate solatium, ubi consoretem muneris prerogativa singulifera excludat. Excludatur ergo benevolentia, & persona comparatur

officio ad quod vocatur: vitâ probabilem, scientiâ præditam, celebratum samâ tantus honor exoptet; ut ipsi divinum favorem probabili vitâ contendet, ger. idcirco facultatem scientiæ conferat, & nominis celebritate elata comparatur auctoritas. Quales ex hoc ipso numero promptus est inveniri. Quis ego sum, sub cujus arbitrio rerum summa vertitur? Quis, inquam, ego sum, quem Papam Roma sicut letet, qui non inter primos damtaxat, sed etiam primorum primus assignet? Indignum qui præfuit, allicet injurâ dignitatem.

Talia dicentem, & adhuc dicturum plarima si liceret, hoc sermone coras assidentium desperatus excepit. Excusationum dispendia periculum imminens, & articulus necessitatis excludit. Scat enim in insidias seu paratus ad prædium, occasionem, sicut & ipse notat, præfatus est pæto, cujus si non proveniatur assidens, si non impetus obtundatur; nulla jam libertatis spes, nulla proflus honestas distinctina relinquatur, antiqua Ecclesie Romane dignitas occidit, ipsius gloria commutatur opprobrio, & formidata extremis hominum potestas vertitur in contemptum. Si enim est ille, sicut eisdem est, vitâ contemptibilis, & pollocus infamia, existat & contemptum potestas ipsa contahat ea persona. Quis enim bonus subleis non recuset infami? Quis ad honestatem coactari inhonestis arbitrio non refuset? Si autem honor ille rite defendendus est dignitari, profectò apud omnes infirmorum erudium Petri prælatio non condonatur. Arguatur nimirum de nobis turpiora confessi, quàm de ipso fama vulgaverit, si nobis ipse quasi dignior antefertur. Adhibebitur etiam non displicere nobis, quod nec in altero non damnamus, sed & sustinentes, crimine consensu incutere, & rei veritate, & existimatione publicâ convincemur. Fuit, fuit hæcenus hæc Romana Ecclesia capax Orbis, pene quam constantissima fides, summa potestas, honestas incomparabilis, inconcussa severitas, gerendum summa discretio, & nota toti mundo petas viguisset; fuit, inquam, fuit hæc olim terror improbus, bonus in tranquillitate præditum, in necessitate refugium singulare; à cujus integritate minores Ecclesie vires sumerent, & velut ab aërso capite membra sua fur fustentent inita limitatis. Nunc autem insat & à fide discessio, & antiquæ desolatio potestatis, & omnium bonorum; ejus casus manichis apparet, dom homo peccata, perditionis filius revelatur, aut adverteat, & extollat se supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ut in templo Dei sedeat ostendens se quasi ipse sit Deus. Apostolo itaque manifestè dicente cognoscimus, quoniam vel ipse Anti-christus est, vel in ipso nobis Anti-christi tempora preparantur, cujus idem præambulus & ministri emergit. Ecce enim jamjam notrosus fuit comparat adjutores, & conspirata in Ecclesia Dei factio convocatur, quam alii genus, potentia, largitio, promissiones, & selectio dudum conjuncto foderavit. Destitutas pastore lupus oves aggreditur, & vacuum sedem prorsus properat usurpare, quod subrogato pastore præsumere forsitan non auderet. Non enim nisi cum ab. ff. Moyses, vitulus constituitur à populo. Ad quod tamen si ipsum pulsat temeritas amantissâ compelleret, saltem quem sequeretur fidelis populus inveniret. Super quo sapientum sibi in te constituit Ecclesia sancta constituit, ut tu regatur presentia, tuo amittente studio liberetur. Alit hæc te, & cum in aliquo tuo non egeret, excepti, ut in summa tranquillitate suis educaret uberibus, & proprio foret amplexu. Nunc mutuum postulat, & suorum repetit præmia meritorum; ut saltem in necessitate subvenias, & oppresse paritare subsidii non recites!

Rebatur
se ad firmam
Fenicatris
ipicem etc.
katis.

Quibus vir-
tutibus qui
ad summam
Pencicatum
eignat, præ-
dium esse de-
bet.

Numquid mactem clamantem non audies? Numquid non solabers desolatam? Numquid non exaudies exorantem? Numquid postolatam manum labenti coram te non porrigis fustibus?

At verò pretendis ex indignitate tuâ subterfugū causam, quos non prudenter tuam, & singulariū partium vitæ tuæ merita nescierim. Profectò si te dignum crederes, hac ipsâ estimatione videreris indignus. Dicis quoque nullum sperari hic ex patre solatam, quasi ab inferioribus consilia, & obsequentiis auxilia nequeant exhiberi. Numquid illud præcipue nobis onus incumbit, cum velut in humano corpore, in qui perfidit capus formam, membrorum reliqua simulatimque gerant; ut qui præest natum adhibeat, difficultates expedit obsequentiū labor? Revertis etiam pudore laudabili subire tanta fastigia dignitatis, in quam suprema Regni & Sacerdotii prerogativa mirabîlî frudere copulata conveniunt. At nos, non ad honorem te, sed ad periculum potius invauiamus. Nec enim sumus ignari, quod adversum nos ille adversarius machinetur. Jam stringe gladius, jam fugitas acut; nec viam sibi ad Apostolatam patere, nisi nostram sanguinis effusione confidat. Quotomniacumque tamen discrimen oculis mortis imminet, matrem sanguinis nostri mercedem de manu divini requirere, quam de manu nostrâ Ecclesiæ requiritur; quamvis te mortis focium queramus, amò volumus etiam præcursorum. Exponatur iugulum tuum sicut nosser ad victimam, neque enim las est, et qui dedit negare spiritum, cum respicit. Si quid igitur te mater desolatæ calamitas; si quid inundans assistentium fretus; si quis illis beneficiis amor, si quis virtus obedientiam movet, acquiesce. Si acquiescis, exhibemus obsequia tibi reculas, exigimus de inobedientiā penam. Eadem enim que Papæ superfluit est, ipso decedente penam non præcipiendū & ulciscendū quoque consistit auctoritas, donec alius iudicatur.

His dictis parabant excommunicationis promulgare sententiam, allatum interim ex longinquo pluviale præ manibus offerentes. Quod faceret? tentare ex ipso subdium? At illud continua seniorum corona clauderet. Postularet iudicium; sed quomodo impetrarentur, dilationem rei instantia Petri machinamenta negabant. Negaret semper? At illi gladio spiritus immuebant, anathematis potnam protinus intendant. Dum ergo sibi videtur inter gemina mortis conclusus angustias, alterque eorum lege necessitatis obnoxius, discrimen periculi corporalis except; quis dum respuit anathematis experiri sententiam, in illis, imò poterat sese Petri Leonis obicit. In eo autem quo ordine sequenti de Petri præcessisset iustitiam, non diutius immoratur, quam ut decernit virum turpem, sordidum infamū, publicè estimatione damnatum; postremis à & parentibus esse prænotum. Ad te possimdm. Girarde, revertar, ut qualis egeris omni tempestate cognoscas, & aures tuæ eorum que male gelidum conuandantur audias.

CAPUT V.

IN UNIATO in Gallis schismate, dum pro partibus vario favore multi multa loquuntur, fidelisque populus ancipiti raptatur errore, primus Regem Catholicus Princeps Rex Francorum LUDOVICUS occidit. Is vocatus Episcopus, & omnibus qui probatæ religionis in Gallis habebantur, convocato etiam Clero regnique Majoribus, Concilium statim generare. Cumque se Petro-Leonis ob sua & patris obsequia faceret obnoxium, nihil tamen super hoc veliditudo Regis voluit arguere. Episco-

pis, & Patribus qui ex monachâ religione conveniant, omni tradita potestate, ut eis, & in eos omnis distinctio conferretur; eo quod penes sanctus Episcopus Ecclesiæ dispensatio tota consilii; & Abbates, quos divinitus contemplatio recreat, divioa latere consilia non creditur. Cui consilio quoniam interesse, GIRARDUS, non poterat, cum Interitum deformatatis imagine consignata numquam desessisset. Utramque te novisse personam, & electionis ordinem plenè exequiisse, proculdubio cum INNOCENTIO Papa stare iustitiam, eo quod planè vir edit honestatis egregie; & ipsius dictio prima tempore, & à præcipuis Romanæ Ecclesiæ fuerat celebrata personis. Porro PETRUM per opulentiam manum Cathedralis posteras usurpasset, virum adeo vitâ reprobam & nomine, ut si ipsam etiam quolibet electionis forma desidereret, promovet tamen vitæ qualitas, & infamia minime sustineret. Id tibi, & tuæ legationi subiectis ratum fore; idque cum Lupulensium, tunc Viennensium Ecclesiam, tunc totam ferè Italiam ab ipsi urbis monibus excepsisset. Adherent aodem ibidem venerabiles que Romæ fuerant sub eadem tempestate personæ, que rerum seriem planè cognoverant, præsertim que oralitè singula percipissent. Habebantur quoque super hoc ipso & aliarum que non aderant ultro delegata testimonia: simul & perfessiones personarum, que spiritum Dei habere certa fides elicit, cum tot hominum sensus in eadem forte confluerent voluntatem. Sicut enim una bonorum fides est, sic & spiritus unus: malorum verò spiritus multiplex, & voluntas ambigua.

Tandem ergo favore divinitus multis lacrymis implorata, dum utriusque personæ merita & profectio partem studia construxerat, inventus est verus indigner adeo, ut ex ipsius comparatione alteri personæ irrogari gravis injuria videretur. Scandala verò partium tanta dividebat impatitas, ut Petro riondum extra urbis mœnis quisquam averum, aliorum iustâ urbem quidem pars potius equisset, & extra urbem usque ad fines terræ tota jam frerè Patrem confiteretur Ecclesiâ. Sumpta igitur ex Magni Leonis Papæ decreto sententiâ, ubi le partium voca differant, visus est illis iure canonico præferendus is, qui majoribus studiis juvabatur & mentis. Quâ nimirum ratione cum in Papam INNOCENTIUM inspirante Domino convenissent, ipsi statim de obedientiâ tuâ, & debita subiectione scripsisti; postulasti tamen ipsius honorari recepto, & munus legationis habere confirmari. Visum est simoniacum, favorem tuum trahere legationis officio; & cum ipse partes illas vitare sub eodem tempore decrevisset, nullus locus poterat sub ipsius præsentia restare legato. Neque enim Legatus præsentis personæ, sed absentis explet obsequium. Jamque tantus ad Romanas aures male administrationis tuæ clamor ascenderat, ut esset de eo quod olim impetraveras penitentia major, quam ut modo restitereris affectus. Tullisti regulam graviter, & mutilata potentia tuæ cornua doluisti. Atque inferioribus antea modo factus inferior, & velut in senectute repotatus instans, contracti beneficii finem, rapinæ totus injuriam, temerariae sacrilegus est ultionis officio. Quoniam dum repulsi ministrat lætundia causas; & unata dedignationem partem clatio; addidit ambitio cocitatem, que quidem res cum omni necessitate, & à sui effectibus vacare non possunt, contumptum jam susceperat operis de dignatione fecit, indignationem concitas parata est, temerarios aosis inaudita præsumavit. Spretum igitur eo quod tectè susceperas, & indifferetè convertis ad aliud, temerariè prioribus contraria concepsisti; scilicetque est quod in tibus sepe contingit bunois,

Girardus
Petri Leonis
gravis mores
scriptis ot-
sinis.

Electioni
primam In-
nocentii as-
sentis Girar-
dus.

Sed postea
sententiam
mutavit,
quod ipsi ne-
quissimū legat-
ionis offi-
cium.

Res Fran-
corum prius
Schismati
occidit.

ut circa rem propensius affectatam, spem precipitem desideria concepta firmaret. M'isti Legatum Romanum, qui eadem quem jam deaveras Petro favorem tuam venalem, pro munere legationis offerret, & tandem tibi novissimum domino faderas. Explicuo est sine difficultate commercium; & iam te cunctis indifferens conducit, monstrum te schismatis addidisti, ut inuisi privilegio donaretis. Formata est tibi, sed inanis nova legatio, & quidquid ab Alpi- bus nique ad fines Occidentis interpacet, tua ditioni sed inelastici donatione subiectum est. Et ne excedenti ambitioni tuae fortassis angustior praedictorum fuisse praecipuo videretur, aspectum est, ut ubi- tumque calcaret pes tuus, ibi esset legatio tua. Invenisti, Girarde, hominem de alieno munusculum, sed si rei fructum diligenter attendas, dum tibi rescribuntur maxima, minima receperit. Nihil enim tibi Petros impendit, nisi quod esse ab ipso, nec ipse potest homine possideri. Implevit tamen aures tuas inquisitionis circumscripta terrarum, & cupiditate tuam rei qualitas estimata solo statim gaudio satiavit. Sed ambitionem tuam dignissimas excepit eventus, dum munus inutile statim veram experientia deprehendisti. Emittis igitur ex omni parte cursoribus, cursum Principes sollicitate finimus, eos scilicet qui rei nondum cognita veritate, neutrus adhuc partis nomine nitebantur.

CAPUT VI.

DE circumveniendo autem Rege Anglorum Henrico praecipue laborabis, & qua caeteritiam conscientiam habens, Principi Catholico & sapienti de suscipiendo Petro-Lionis manifeste suggerere non audebas, ut neutrum susciperet mirabili tolerantia suggererbas, ita tamen ut in Petro tua aliquanto provocatio necesse videretur. Rem istare sub dubio, multo utriusque partem esse fautores, festinasse quosdam qui jam multa penitentia duceretur: Petri-Lionis in civitate incompagnabili esse potentiam, praesertim qui monumentibus maximis, qui pecunia plurima, qui denique parentum molestatione maxima fulcitur. Allevare multos ipsi non iustitia, sed potius invidiositate reprobatur; et quod persequi eius ingenium, & amplitudinem animi, & irresistibilem potentiam reliqui veterentur: nequiem tamen esse, qui possit cum urbis privare dominio, pons quam caput Ecclesiae semper fuisse, sed & denique reverentur fore nullus ambigeret. Ipsum, & eos qui cum ipso fuerant, sufficientes ex proprio, & omnes ad Apostolos pertinetes civiles redditis obtinere: non oportere ipsum ad alienas inspicere facultates, nec ad invertendum qualibet reissimilari inopit compellendum: Si susciperet alterum, onerosum tibi, & suo regno fore, & quod Regi est etiam damno deterris, dedecus affuturum, si pars altera praevaleret. Nihil esse importabilis indigere Romano, sub cuius iis arbitrio constituit. Dissimularet igitur, & remanentes potius expectaret, quam fera praecipitem sententiam penitentia subsiquatur. Utinus enim esse sine dispendio declinare pericula, quam cum gravi dispendio ipsi ultra periculis obviare.

Agnovit Rex Lipsens latentem in sermone serpentis astutiam, & venenum sub melle reconditum, quia scilicet ista non bona fide consulens animo mandaveras, sed fallentis, ut Domino Papa prius qualibet arae fraudulenter excluso, ad loquendum pro Petro tibi commodior aditus appareret. Facilius enim ad favendum parti ostra vacuos vendicamus affectus,

quam favore jam partis alteras occurrentos. Ille vero non dissimulandum, sed laborantis Ecclesiae necessitatibus adjuvor ultionis credendum occurrendum, ne perfusione tua probentur a cephalus, & ab uberibus matris suae ferret alienos. Rex maximus, cujus ad iustitiam omnes sunt Principes invitatur exemplo, cujus an pasperes munificentiam, liberalitatem in omnes, cuncti Reges mirari possunt potius, quam velut aut vagant motari. Cujus sapientiam regnum ipsum & Ducatus etiam late spiciosa oca continent; sed ad circumjectas refunditur undique potestates.

Cum autem, Girarde, Regibus Hispanorum, Britannorumque Principibus eadem suggerendo mandasses, & speratos fructus concinnata tibi mendacia non referrent, cursum demerente vesanti infra domesticos parietes diracchar. Pictaviensem Comitem nactus erroris socium, & schismatis adjuvorem quem etiam Pictaviensis Episcopus Catholice negata depositio, & contra sacratissimos canones non exaudita petio, indignatum pariter à Catholica repulit unitate.

Haec sunt, GIRARDE, quae pro Ecclesia & adversus Ecclesiam sub initio temporis egisti, quae licet rudi forsitan & multo firmiore narra verum, solam saltem sequi potui veritatem. Nihil enim scripti, quod non vel ipse cognoveram, vel auctore probabili non haberem, vel quod saltem fama publica non assermet, ut proinde non minus alus probabile videatur, cum ipsorum testimonio participaret ad fidem. Jam vero si recte propositis partibus membra recolligo, sola mihi propositi mei superest pars extrema, ut quibus Ecclesiam Dei mollescit veritate quidem & persequi non desisus, ex parte dendum est. Si quis enim vellet cuncta narrare, nec ad dicendum lingua sufficeret, nec calamitas ad scribendum.

CAPUT VII.

SUSCEPTA igitur PETRI-LIONIS Epistolae, cursum per fines Aquitaniae discurrendo praesertim praedicationi tuae praedicare contraria, Petram scilicet LEONIS ANACLETI nomine, sed verus Anti-cherus, Papam esse; copas quidem Apostolorum sedes principis exciperet, & totius civitatis obedientia confirmaret. Alteram civitate pulsam cum paucis fautoribus sine terra sede vagantem, avertentem populos, & ab Ecclesia separantem; quem nec Cathedra Lateranensis agnosceret; nec ei obsequium Romana civitas exhiberet. Quem Papam credere similis amentia videbatur, ut si quoniam carentem regem Regem dicere, desitutum principatum Principem appellare voluerit. Quasi modo, Girarde, iustitiae loca praesentent, & ius dignitatis perimat illius civitatis egressus, & velut solus populi Romani favor omnibus feret populi debeat anferre. Numquid enim ipse Laterans resident, in illa Beati Johannis Ecclesia principalis Christianissimum Principem LOTHARIUM consecravit in Regem? Numquid ipsum & Imperii nomine, & Imperiali diademate rententem solemnitate debita decoravit? Numquid ipsam partem magna nobilitate, & totius populi conscientia comitatur? Numquid eidem urbem habitatio, & ingressus pro arbitrio patens est & egressus? Quibus profecto si caret omnino, nullo tamen eorum potest iustitiae derogari. Sed dum te latens odium simulat ad vindictam, linguam mendaciam non negabas, ut verba veneno mordaci toxicata, infidelitatis vulnere simplicem peccata faucarent. Cetera quod dicitur

Henricum Regem Anglorum ad Petrum Petro-Lionis aliter te venat Girardus;

Caeterum Rex Girardum fundentem sermone.

Rego si inter illos

Lotharium Regem & Imperatorem consecravit in nomine Imperii

c Pictaviensis Episcopi Galliani, quem in Catholice se probatum scribit Innocentius in M. Vitruvius Morati.

Aurea-Vallis, tom. 4. Gall. Christ. pag. 164.

unicum tibi propofitum, unicus urgendi labor, unica laboris perieverant conlata, torrentis impetus tuos praverit modicum vis divina; primamque de mellicitate fperate pofcellus argumentum acceflit, in legationem verſi legatio. Captus es, & menſibus aliquot reclusus in carcere, donec quos gratis praedelicaverat, plena veritate agnita contemneret, & qui prae de reſcripta tibi legatione ſperaverant, de legatione poſtea deſperant. Referato autem carcere proceſſiſti quaſi parduſ & cavea, cujus rabie carcere ductus & catenis inhibita, ſi forte liber evaſiſti, inſurgit audacior, nec cum ulla poſſe ſanguinis ciſulo ſatiare. Silitabas adhuc auctoritate tua totum poſſe praverit, quod Eccleſia ſancta dicitur, & pones te rerum pondera & momenta conſtare. In quo uſicio tuanne magis caecitatem vel arrogantiſſim miror. Quia quae arrogantia major, quam hominem penit ſolum ad verſus illud inſurgere, quod divina providentia confirmavit, quod omnis religio confirmavit, quod omnium Regnorum Evor confirmavit, quod & ipſe quantum ſibi intireſt, confirmavit? Quae major caecitas, quam ubi nullam Dei praecedit, exae hominis succedat auxiliu, contra univerſitatem ſperare victoriam? Non potes negare, quia falli crimen & inconſtantiam ſimul incurritis, leviffime tranſiſta, otodo harum, modo illarum partium maleſidus allictor, cujus in ſingulari operibus duplex vias, duplex ſignat intuitus, & affectus mentis incipit, a ambiguis manifiſtat alpebus. Sicut enim corporales oculos tuos innaturalis quadam diſſociet enormitas, ut ad idem contentuendum mirabili nequeant diſcordia convenire, ſic & mentis oculi diſſident, ratio ſclicet & iſticius.

Pictavenſis ac Lemovicenſis Eccleſiae, Comitum viribus abutendo, Catholicae eſſeſſi Pontificis, alios extraordinarie ſuperponens; quorum alterum minus vit probabilem, & nullum hominem litterarum, & in vulgari etiam ſerone ſere prorsus elinguem, Romana Eccleſia ab ejuſdem Pictavenſis Eccleſiae regimine reprobatum, omni canonica decatione removet. Ille tamen nuoc auctoritate ſua jura patris ſuperſitis uſurpare non tenet, quamvis ipſi obligatus ſilud obedientiae vinculo teneretur, & licet ſeſe totam manibus ejus, ſide etiam corporaliter praekna, dedicaverit. Alter vero nec ſeculari praedicat, nec ſcientia litterarum, famoſus apud omnes adules, ſingulari ſeſe noctibus demonio rapitur, penumque de ſtrato provelatus in terram, horridum clamans per totam diem, domum dormiens etiam dicitur evagari; neve ſit circa eorum qualitate diſtans immotandum, prima ordinationis, nedium ſacerdotio, nedam etiam Epifcopali officio conſueſcunt indigni. Sed neque tu, ſili tibi conſimiles, poteras ſtimate conſignos, nec diſſimilia tibi capiteque tuo Petro membra formare. Semper enim proſpnam qualibet opera conſententur artiſicem, & in eis voluntatis eorum vel ſcientiae veſtigi magno qualem repenitur expeſſa. Quid autem celiberrima Monachia ſanctis Abbatibus expulſis deſolata commemoras; & ſubrogatas ad ejuſdem ſollicitudinis onera precio vel gratia punitos? Quibus admiſtrantibus tanto jam ceſpere monaſtera labore deſectit, ut in iſis que ſingulari nuper religione pollebant, nulla jam ſere virtutis aut regna veſtigia reſent. Illa enim quorum catenas ardentes monaſticus ordo ſtraebat affectus, tradidit diſpenſationis ocaſio licentiam comparat effluenda. Nihilque ad periculum religionis efficacis eſt, quam irreligioſam ſuſtinere Paſtorem.

Illic ſatem te, GIRAARD, convenio, & veteri de Apoſtatu paſſiſſer ſcopoſi quaſtione, quaſi tibi Petri mureſe jus legationis accedere potuiſſet;

in his operibus ordiem requiro canonicum. Spoſtulos rebus, ſedibus ſuis violentis expulſis inconſentis, incommunitis, ſubſcrites quoque, nullo tunc Epifcopo reſeſtente, damnaſti. Sed ut hac etiam ponamus ordine proceſſiſſe canonico, in aliorum ſuperpoſitionibus regularem diſciplinam, formamque rationis expoſico. In illorum enim qualibet ſummoque promotionibus nec iuſtitiam, nec umbram juſticiae diſſolventis attendiſſe.

Blaudius elaris auribus tuis forteſſe tanta rememorato pofcellus, quia hac pro tua poſſiſſiſſi pravertere voluntate. In quo ne nimium capis voluntatem, quantum tibi partique tuae proſperis conſequenter attende. Tertia pars Pictavenſis Epifcopatus quem poſſiſſi non agnoſcit Epifcopum, aequo totus ſere Nobilium iuſterus reſeſt obediſſe, adeoque omni conſententis reprobus ſubſicrit, ut & fraſer ejus naturalis excommunicationem ex hoc ipſo iudicet, nec ulli ei communiſſe iungatur. Catholici vero uſque ad portas civitatis plena poteſtate dominantur Epifcopus, & tam majores perſonae pontificalis Eccleſiae comitantur, ad formam beati Petri reſcitis omnia exales proſequenti. Alii fornices civitatis inhabitant, qui ſuper ollas carnum recumbentes, gentis & loci potius quam animae perditione tententur. At Lemovicenſis ab urbe ſua ſtadio uno vix interſtante remotus, caltrum ſancti Martialis pro foribus urbis inhabitat; unde ſi ſedem ſibi cathedra pontificalis uſurpat, ſingulari debus audire poſſit campanas in ſua excommunicatione ſonantes. Te quoque Paſtorem ſuum Engolmenſis patria minime proſicrit ubique, ſed & ibi multi catholice partis nomine gloriantur.

Diſſili circa extremitates orationis huius de uſurpatione Burdegolenſis Archiepiſcopatus apponere, ut ex hoc illa eſſentia ambitu tua irrefragabili liqueret argumento. Engolmenſi Eccleſiae copulata ſpirituali connubio tenebaris, impoſent tamen dominandi ſtudio conſideratione praenominatae dignitatis inſecondus; & dum deſcendunt jam rerum tuarum deſerimenta non ſuſtinas, ad compenſationem fruſtratae legationis in amplexum quaſiditionis aduſterſe prorupiſti; ſilice ſponſus, inceſtu matrem neſticio pollucere non abhorres, & moſtrum biceps, inſuſultum ſeculo prodigium non tenuis apparere. Non expeſto populi, non cleri praecellit electio: ſed etiam nunc excommunicationem reputans univerſitatis tibi, vel pars ſilicem maxima, refragatur, in partem catholicam multo deſiderio ſuſpirantes.

CAPUT VIII.

A Ge ergo, ut quaſi ab initio ſumma omnia brevi conplexione claudatur, quis ab eo quod exceptas reſeſſiſſi, temeritatis vel inconſtantiae te conſentent. Aut enim huic parti temerarius conſentus adjuſtus eſt, aut certe nimis inconſtantem ademptus. Quid autem favorem tuam ab hac parte prima tute negatio, nullum circa ambitionis eſt firmum argumentum. At verbaſpſim pallari fortaiſſis aliquo conſuſſer falſitatis velamine potuiſſet, ſed ſicra in alteram partem non nifi eadem legatione impetrata favoris tranſiſſi, omnem tibi copiam deſolitionis ademit. Ad ſummam, jam te non illicet ſolum, ſed & impudentem operari convinſit, Archiepiſcopi & Epifcopi in eadem perſonam ſeſta conſulſo.

His itaque de te tota mundo patentibus, quaſi ſatem imagine juſticiae tibi nomen uſurpas, dum publice laudare putas, te, etſi non ex ſcientia, zelo tamen taliter operari? Namquid hac opera, te non impudentem ex ſimplicitate delinquere, ſed impudentem ex arrogantia continere manifiſtant?

Impud.

Psalm. 18. 3.

*Impius enim cum veneris in profanum, contemnit. Saltem deficientia nature lege membra confidra, quia tempus est finem dare nequitia, & inutiles mundo reliquias expectantem Deo gratum manus offerre. Declinas ad infima vultus attolle, & enormis oculi tui ad partem dirigantur oppositam, ut valeas quàm bonum & jocundum est in unum habitare. Sed quoniam nocturnus bubo, lucem duram non fulmine intuetur, cœcus aures arripit, nisi & eandem infundaverit oblatio cordis. Audi ergo cum quibus habites, & quorum consortia respicias. Infidelis universitas illa quam sequeris, familia Petri-Leonis est, nondum fermento Judaicæ corruptionis penitus expiata. Et Tyrannus ille, quem alitrix tyrannorum Sicilia sustinet, Dionysii successor, aule ipius heres, & omnis, empus mani Regis nepos; Dux quidem antea, nunc verò nec Dux ipse nec aliud, quia nomen alicum, quod contrà iustitiam Tyrannus usurpat, in ipso nullatenus obtinere certo iure firmatur; huic numero solus Siciliensis Comes adicitur, voluptatum viâ, animalis homo, arcana spiritualium non attingens, ob repulsum petitionis alitricè mancipatus erroris. Sub quâ paucitate si quis sanctam dixerit Ecclesiam contineri, certè non derogata solùm Christi videtur hereditas, sed penitus abrogata. Ubi ergo David sancte, ubi tua vetus illa promissio tibi Pauli? ubi sanctorum testimonio Scripturarum? Ille enim Rex Sanctus ex persona Patris ad Filium: *Postula, inquit, à me, & dabo tibi Genes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terra. Et alibi: Demonstret à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos orbis terrarum.* Et Paulus: *Deus, inquit, exaltavit eum, & dedit illi nomen quod est super omnes nomina, ut in nomine Iesu omne genua flectatur.* Dies fortassis, iam impleta quæ dixit, nec oblitare hæc quoniam potestatis hujus immanis defectus. Sed regni ejus non erit finis: regit enim in virgâ ferrèâ. Partem verò nostram, si tamen hæc tantilla cogat exceptio, ut nomine partis universitas ferè tota vocetur, omnis Imperator, omnis Rex, omnis Princeps, omnis homo denique profectur, quicumque Christiani no-*

minis insipienti honore. Sed ego, si qua fides est, Livorem Principum populique, quos adhuc secularis tenet affectio compeditus, in tam divino negotio negligenter attendo. Horum in hoc mihi confusio præcipuus est; horum me movet, motum trahit, tractum tenet auctores, quibus datum est nosse mysterium regni Dei, quorum in cœlis esse jam ex parte conversatio perhibetur. Quales revera sunt qui Carchusæ perpetuas nives inhabitant, & qui à Colletterensî, vel Cinnacensî Monasterio profucentes lucis suæ radios undique diffuderant. Hi enim à manibus suis & animo, saniore consilio terrea removens, aspera vixit, cibo cùm raro, tùm arido, vigiliis, multique laboribus corpus macerant, ad eam tantum retributionem totis animi viribus anhelantes, quam diligentibus hæc gratiam promissit. Horum sancta conversatio, sermo sapiens, in divinis discretio perspicax, quam denique nulla nubes terrenæ densitatis obtuscat. Patitur quidem eos Deus molestus affici, ut tamquam aurum in fornace probentur, sed ultra eorum non excrevit tentata facultatem. Licet igitur eos adhuc ex parte remoretur in terris, ut promissas augent desideria protracta coronas, à divinis tamen consiliis non erudiant excludi: *Angeli enim eorum semper vident faciem Patris: & eos familiari sancti Spiritus visitatione faciunt illustrari.* Neque enim etiam in presentia, sua delent retributio sustinentes: juxta illud: *Secundum multitudine dolorum meorum in corde meo suspirationes tue latificaverunt animam meam.* Vade enim, inquit, & venis ad nos, & quod erit vestrum. Quod igitur? fraudabitur operis tui fructu pars electa quam dico, & promissionem suam divinitas immutabit? Absit. Invenit enim *Devonus, & non pariter eum.* Horum ergo mentes promissus Spiritus sanctus inhabitat, quos congrua sibi templa paravit, & eas necessariò plena cognitione veritatis illustrat. Quoniam si Spiritus Deus est: Deus suorum veritas, profectò sub presentia Spiritus non relict ignorantia veritatis. Quis plura? Jam ne sermo nobis metas debite brevitas excedat, pauca de pluribus, minora de maximis distille sufficiat.

Psalm. 18.

Psalm. 78. 3.

Psalm. 10. 3.

M O N I T U M.

EST Havelbergum urbis Germaniæ in Marchiâ Brandenburgensî, Episcopatus sub Archiepiscopatu Magdeburgensî. Eo in loco Anselmus clarus omni genere literaturæ, tum divinæ, tum humanæ, atque SS. P.P. scriptis non mediocriter imbutus, tempore Lotharii II. Imp. cujus existit Apostolicatus, ac Legatus Constantinopolim missus ad Grecorum Imperatorem, ubi à Grecis sapientioribus Episcopis provocatus, celebrem conventionem instituit curavit, in qua de controversiis Grecis inter & Latinis fortiter, summa tamen cum modestia, nitè citroque disputatum est. Hujus Disputationis narrationem deinde descripsit Anselmus jussu Eugenii Papæ in his libris, quos D. Jacobus Lantey eruit à Cisterciensî codice. Idem Anselmus conventioni inter Fridricum Imp. & Eugenium subscripsit, ac postmodo Archiepiscopus Ravennas fuit, ut discimus ex Raboe pag. 336. & Ughello, Italia Sacra tom. 2. pag. 367. & tom. 4. pag. 294. Quamquam haud improbabile sit Græca vocabula ab Anselmo ipso Latinis literis esse descripta, placuit ea Grecis describere, ne quem fallerent, ut Acherium sefellere.

INCIPIT PROLOGUS ANSELMI HAVELBERGENSIS EPISCOPI
In articulis contrapositionum sub Dialogo conscriptum.

Ad venerabilem Papam EUGENIUM III. ANNO MCKLV. tempore beati BERNARDI.

ANNO 1147.

EUENIO Domino, ac semper iustitendo & amplectendo, beatissimo sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Papæ, ANSELMUS pauper Christi, Havelbergensî Ecclesiæ insufficientis Episcopus, obedientiam absolutam in Domino.
Cum in presentia beatitudinis vestre esset mensis Martio apud urbem Tusulanam, inter multa quæ
Tom. 2. X

sanctitati vestre mecum conferre placuit, distilis mihi, quod quidam Episcopus legationem Constantinopolitani Imperatoris, & episcopi Græci apicibus consecratis perferens, ad Sedem Apostolicam nuper venit. Distilis etiam, quod idem Episcopus Græcorum literis plurimum instructus, & decenti sermone facundia ornatus & confusus, multa de doctrinâ & ecclesiastico Græcorum rite proposuit, quæ doctrinæ Romanæ Ecclesiæ minime concordant, & à rite ejus valde discrepant. Et ipse quidem nonnullis auctoritatibus sanctarum Scripturarum ad suam sensum volenter retortis, universis in quibus Græci à Latinis discordant tamquam recta visus est affirmare; ea vero, in quibus Latini à Græcis discrepant, tamquam non recta visus est infirmare: illud nimirum quod suum erat, quia suum erat, non quia verum erat, per omnem modum probando; hoc autem quod nostrum, quia nostrum & non suum erat, omnino improbandum. Inter quæ maximè, sicut distilis, de processione Spiritus sancti disputavi, quem Græci quidem à Patre tantum, Latini verò à Patre & Filio procedere credunt & dicunt: & [de] ritu sacrificii in altari, quod Latini quidem in azymo, Græci verò in fermentato celebrant, nec non de quibusdam aliis fatis argumentose in quaestione positis.

Unde, quoniam ego aliquando magni LOTARII Romanorum Imperatoris Augusti Legatus fui in Constantinopolim, & ibidem aliquam moram faciens, multas super hujusmodi doctrinâ & rite collationes & quaestiones, modo in privati, modo in publicis, tam Latinarum, quam Græcorum convenibus habui, plurimè sanctitati vestræ & precipue rogare, & rogando præcipere, quatenus ea quæ vel ego ibi dixerim, vel ab illis dicta audierim & exceperim, in unum colligerem, & quasi *arsinibis*, ad eum, librum contrapostolorum, sub Dialogo conscriberem, quatenus universa quæ vel ab eis super his dicuntur, vel quæ eis rationabiliter opponuntur, providentis vestræ tanto liberiori judicio examinanda subirent, quanto veris in disputatione vestre innocerent. Nonnulli quippe Latini Græcorum dictis plerumque sistantur, dum ea verborum tantum transitu audiant, non autem examinatione sensu intelligunt, putantes eos affirmare quod non affirmant, aut negare quod nullatenus negant.

Feci itaque quod iussit Apostolica auctoritas, cui semper obtemperandum est, non tantum devotâ humilitate, verum etiam æternæ salutis necessitate. Conservavi autem quantum memoriam subministrabat, tenorem Dialogi quem cum venerabilis ac doctissimo Archiepiscopo Nicodemus Nechie in publico conventu apud urbem Constantinopolitanam habui, addens quædam non minus fidei necessaria, quam huic operi congrua. Fuit autem idem Archiepiscopus Nechie præcipuus inter duodecim Didascalos, qui iuxta mortem sapientium Græcorum, & liberalium artium & divinarum Scripturarum studia regunt, & cæteri sapientibus, tamquam omnibus præmentes in doctrinâ, præstant, & ad quos omnes quaestiones difficillimè referantur, & ab eis solute deinceps sine retractatione, & pro confirmatâ sententiâ tenentur & scribuntur. Præmissi autem librorum de unâ formâ credendi & uniformitate vivendi à tempore Abel iusti usque ad novissimam ætatem, multis quorundam fratrum precibus coactus, qui dicebant multis parvulis, necnon & sapientibus [haud] modicum esse scandalum, quod in Ecclesiâ quæ omnia est, unam hanc tenendo, tot tam diversæ religionis novitates passim ubique per successiones temporum emergunt multiformiter mundo. Quamvis autem vestræ beatitudinis arbitrium prenotissimè sacrarum Scripturarum thesauro plenum & super omnia eminentes abundè ad respondendum Græcis subiecit, & hoc agno reverente, vel aperte signillum divine Scripturæ, qui oculus est ab origine mundi, & quamvis pot ranti Doctoris excellentiam ab aliis quoque Latiorum sapientibus multa validiora adversus eos queant conveniri argumenta, tamen ea quæ ego in hac *remotione* sub Dialogo contexui, non subito ab aliquibus judicentur superflua, quoniam fortassis aliqui humiles, & ad aliquod inveniendum subito non adeo ægles sensus habentes, illa libenter lecturi sunt, ut & quæ Græci dicunt, veris cognoscant; [&] quæ illis responderi possunt, aliquatenus hic inveniant. Sanè quicumque hæc legere, sicut me ea scripsisse non tam ut quemquam docerem, aut quæ ego didicim ut oblitiscerem, quam ut Apostolicæ beatitudinis sancto mandato obedirem, cui non obedire majus peccatum esse arbitror, quam tantum minus utilis, seu minus probabilis obedirenter scribere. Feci itaque quod potui, licet minus quam debui, vel volui, & quod debui, probabiliter quidem obediendo, licet minus probabiliter scribendo; gravius nempe culpa est mandato non obedire, quam obediendo etiam qualiacumque scribere, sive tantum rectitudine fidei; quoniam si impertita scribendo peccat, ad injuncta & homines suppleta obedientia excusat.

Explicit Prologus.

INCIPIUNT CAPITULA PRIMI LIBRI:
ANTI KLIMĒNON.

- I. De eo quod quidam sicut mirari tam varias Christiana Religiones formant.
- II. Quid nomen corpus Ecclesiæ uno Spiritu sancto regitur & gubernatur, diversas habens gratiarum divisiones.
- III. De diverso sacrificiorum ritu, quo placatur idem & unus Deus ab Abel usque ad Christum.
- IV. Quid antiquus Patris, licet singulas Christiane Fidei articulos ad plenum non haberent, tamen in fide servari solent crediderunt.
- V. Quid duo transpositiones famosa Religionis scilicet sint, Legi videlicet & Evangelio, cum attestacione terra-moisi propter officium veram magni indidem.
- VI. Quid veteri Testamento Deum Patrem qui-

- dem manifestè, Deum autem Filium obsequi prædicavit; Novum autem Testamentum Deum Filium manifestavit, sed Spiritus sancti deitatem prout submostrat, & paulatim sufficenter edocuit.
- VII. De septem signillis significandis septem statibus Ecclesiæ; & quod in primo statu exstante alio equo varietatibus & prodigiorum novitate primitiva Ecclesiæ credebatur.
- VIII. Quid in secundo Ecclesiæ statu exstante rursus equo gravissima pestiferentia incandescit.
- IX. Quid in tertio Ecclesiæ statu exstante nigro equo maxima hæreticorum procella Ecclesiam supra modum turbaverit.
- X. Quid in quarto gradu Ecclesiæ exstante pallido equo in saluti fratribus Ecclesiæ Dei supra vires elaboraverit; in quo etiam statu multa ac varia Religiones creverunt.

a & à sine est] Sic emendavit Baluzius; antea legitur, & aliter quæ, hoc prologo nonnullis vocis quæ ostendit

necessitas erat, licet à vocis adjectiva.

XI. *Quid in quinto statu Ecclesia aeterna Sanctorum sub altare Dei clamant: Ulpianus, Dominus sancte & verus: non vindictis sanguinem nostrum de his qui habitant in terra, &c.*

XII. *Quid in sexto statu Ecclesia sille terre-mentum magno validissima persequitur futura est tempore Anti-Christi.*

XIII. *Quid in septimo statu Ecclesia post multas tribulationes futurum est silebitur magnum: & insuperabitur altare iustitia beatitudinis: & ita Ecclesia Dei, qua est una in fide, una spe, una charitate, multiformis est diversorum statuum victitate.*

INCIPIT LIBER PRIMUS DE UNITATE FIDEI, ET MULTIFORMITATE VIVENDI AB ABEL JUSTO USQUE AD NOVISSIMUM ELECTUM.

CAPITULUM PRIMUM.

De eo quod quidam solent mirari tam varias Christiana Religio servare.

Objectiones adversas in-finita varia, sicut Clericorum, cum Monachorum.

SOLENT plerique mirari, & in questionem ponere, & interrogatio non solum sibi, verum etiam aliis scandalum generare: dicunt enim, & tamquam calumniosius inquisitores interrogant: Quare tot novitates in Ecclesia Dei sunt? Quare tot Ordines in ea surgunt? Quis numerare queat tot ordines Clericorum? Quis non admiretur tot genera Monachorum? Quis denique non scandalizet, & inter tot & tam diversas formas Religionum invicem discrepantiam tediosum non afficitur scandalos? Quomodo quis non contemnat Christianam Religionem tot varietatibus subjectam, tot adinventivibus immutatam, tot novis legibus & consuetudinibus agitatum, tot regulis & moribus serè annuatim innovatis fluctuantem? Quod modo, inquit, à quibusdam propter regnum colorum præcipitur, hoc statim ab eisdem, sed ab aliis propter regnum colorum prohibetur. Quod modo tamquam sacilegitim inhietur, subitè tamquam sanctum & salubre conceditur.

Tales, cum otiosi sunt, inducunt questiones, & coela simplicium pervertunt, dicentes omnem religionem tanto esse contentatorem, quanto mobilem. Quod enim, inquit, est tam mobile, tam variabile, tam instabile, quomodo alicui sapientium dignè potest esse imitabile? propria quippe sui varietate probat se respuendum esse. Ecce videmus in Ecclesia Dei, ut aiunt, quosdam emergere, qui pro libro suo insulso habitu induuntur, novum vivendi ordinem sibi eligant, & sive sub monachice professionis titulo, sive sub canonicæ disciplina voto, quidquid volunt, sibi assumunt, novum psalleodi sibi adinventum, novam abstinentiæ modum, & metas ciborum statunt, & nec Monachos qui sub Regula beati Benedicti militent, nec Canonicos qui sub Regula beati Augustini apostolicam vitam gerunt, imitantur: sed omnia, sicut dictum est, pro libitu suo nova facientes, ipsi sibi sunt lex, ipsi sibi sunt auctoritas, & quos possunt, in suam societatem sub pretextu novæ religionis colligunt: & in hoc religiosiores videri putantur, si ab omni religiosorum habent & disciplinâ sequestrati inveniantur, & tamquam præ cæteris notabiles digno demonstrantur.

Hæc & his similia dicunt, & crebris questionibus aliquos inquietant, non manifestè, sed latenter, & insidiosè religionem lacerantes, & tamquam religio-

mem diligant & amplectantur, dicunt: Unam alicubi aliquid certi invenimus, ubi caput nostrum fideliter in expectationem salutis æternæ recluimus: Qui etiam sint adeo molesti calumniatores, ut si abijcundo valeant aliquem de proposita religione exorbitare, continuo adversus omnem religionem instamantur, & unus malum à omnibus adscribit, & propter unam apostatam aberrantem, omnes alios in timore Dei & in proposito sancto perseverantes contemnit & abijcunt, nos attendentes quod scriptum est in Evangelio: Simile est regnum colorum sicuti in mare. & ex omni genere pessimum congregans, quam cum impleta est, educentes, & sicuti litus sedentes, elegerunt bonos in vas sive, malos autem seras miseris. Et in parabola azarianorum: Simile utraque crescere, miseris caliginem & tenebras, simul eradictas & tristicum. Porro si isti qui de religione sic disputant, & pro sui varietate calumniantur, si inquam, ipsi de numero religiosorum esse vellet, universa que nunc est in scandalum & in destructionem, & ipsa fierent eis in correctionem & in satisfactionem, sicut scriptum est: Pax multa adimplebitis legem tuam. & non est illis scandalum. Et, Sanctis omnia cooperantur in bonum.

CAPITULUM II.

Quod unum corpus Ecclesia uno Spiritu sancto regitur & gubernatur, diversas habens gratiarum diversitates.

UT igitur hujuscemodi inquisitores jam amplius non morentur de eâ que Ecclesia Dei est, varietate, & ut eorum molestia & importante questiones jam amplius locum non habeant: denique ut de ipsi deponito scandalo & mendacio, & cognita verè religionis viâ, jam amplius propter varietatem oberrare non valeant: sed cum verè religiosi verè religiosi inveniantur, & inter* nobiscum, non foris contra nos sint, videamus, & eos ad videndum nobiscum invitemus, quid secundum fidem Catholicam, seu secundum sacram Scripturam super hoc faciendum & tenendum sit, videlicet quomodo Ecclesia Dei sit una in se & secundum se: & quomodo sit multiformis secundum filios suos, quæ diversis modis & diversis ætatibus generatur & generat, & quæ diversis legibus & usitatibus adornatur & unormat, à sanguine Abel justè usque ad novissimum electum. Docetur enim voce ipsius: Una est columba mea, perfecta mea, una est mater mea, ecclesia generis sui. Una est, una fide, una charitate, una unius siue macula impie infidelitatis, & sine ruga perveritè duplicitatibus. Et est una generatio iustorum, de qua scriptum est: Generatio religiosorum benedictio. Et est unum corpus Ecclesie, quod Spiritu sancto vivificatur, regitur & gubernatur, eius Spiritus sanctus est unicus, multiplex, libebis, mobilis, discretus, incoinquatus, certus, fixus, amans bonum, acutus, qui nihil vult benefecere, hominibus, benignus, stabilis, securus, omnem

[In manu mactam] Ita edere sibi, in priori editioe omnia mala. Sequitur caput & titulus novorum, editum ubi erat, & ante religionem. De vocibus quas adscripsimus, hoc sicut Tom. I.

lectorem monuisse sufficit, eas à cæteris certè quidam ratione distinguat, quod necis vestire sicut.

habens virtutem, omnia proficiens, & qui capit omnes spiritus, intelligibilis, mundus; in quo videlicet Spiritus sancto, juxta Apostolum, *diversitas gratiarum sine, aliam autem spiritus*. Et *omni- que datur manifestatio Spiritus ad utilitatem, alii quidem datur per Spiritum firmo sapientia, alii forma scientia secundum tantum Spiritum, aliter fides in eodem Spiritu, alii gratia sanctorum in uno Spiritu, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum. Hac autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult.*

Eccet apparet manifeste unum corpus Ecclesie uno Spiritu sancto vivificari, qui & unicus est in se, & multiplex in multitudine domorum suorum distributione. Verum hoc corpus Ecclesie Spiritu sancto vivificatum, & [per] diversa membra diversis temporibus & variis discretum & distinctum, à primo Abel iusto incipit, & in novissimo cuncto consummabitur. Semper unum uno fide, sed multiformiter distinctum multiplex vivendi varietate.

CAPITULUM III.

De diversis sacrificiis rituum, que placebant idem & unus Deo ab Abel usque ad Christum.

Sacrificia diversa tam in lege veteri, quam in nova. T. Anselmo.

Siquidem Abel, cum esset pastor ovium, fide Soboles Deo de primogenitis gregis sui & adipibus eorum. Et hoc fecit primus in fide, nullo divino mandato specialiter iussus, nec lege adhuc scripta doctus, sed fide lege nature instructus, que Creatorem à creatura honorandum suadebat; ad quem & ad cuius munera respicit Deus, quamvis nullus ritus sacrificandi adhuc dispositus ibidem legatur, ut [hoc] vel hoc modo offerendum fuerit. Bene etiam gratus ad ipsum, & postea ad ejus munera respicere dicitur, quia non propria munera, sed propter iustitiam, tan ipsum, quam munera scriptis Deo placuisse creduntur. Fide Noë responso excerpto de his quibus non videbantur, metuens, apertis ariam in salutem domus sue, & egressus de arce, primus edificavit altare Domino, & rollens de candidis precepsibus, & volucribus mundis, obtulit holocaustum super altare. Ibi verò non nominatur altare: hic de volucribus mundis, ibi de primogenitis gregis oblatio facta legitur, sed necdum hic quoque ordo sacrificandi dispositus erat. Fide Abraham obtulit sacrificium Domino, nulla lege adhuc scripta doctus, sed specialiter visione monitus: et enim Dominus ad illum dicit, tunc primus sacrificiorum ordinem docens, non scripto, sed tantum vive vocis mandato; ut videtur illi soli tunc temporis hoc esse faciendum, non autem scripti precepto postea relinquendum. Sumus, inquit, *mihi dicitur testimonium, & captam iram, & altarem altissimum, taurum quoque & calicem. Qui videns universa hæc, dixit: et per medium, & utroque partes contra se altissimum posuit, ceteri autem non desistit, & desiderantque volucres super calicem, & abiecit eas Abrahæ.* Fide obtulit Abraham Isaac unicum filium Domino precipienti, & cum tentanti; qui etiam credidit Deo, & reparatum est ei ad iustitiam, & in signaculum fidei accepit primus legem circumcisionis. Fide Jacob pergens in Aram, post visionem qua vidit Dominum inquam scalar, evigilans de somno manum creavit lapidem, quem supponebat capiti suo in titulum, suisque oculum dicitur, sed nulla lege doctus,

sed soli fidei devotione hoc faciens. Idem morans singulos filiorum Joseph benedixit in fide.

An non putandi sunt illi & quàmplures alii testimonio fidei probati, fuisse de unitate Ecclesie, quolibet uno fide, tamen diversis modis vivendi, & diversis sacrificiorum ritu unum Deum coluerunt? Ab Adam equidem usque ad Noë quam multi fideles fuerunt, qui hic non numerantur, qui naturalem legem sequuti fuerunt, & Deum omnium Creatorem cognoscentes coluerunt, & proximo ea que sibi fieri nolent, nulli proximoque ad offensionem contulerant? A Noë vero usque ad Abraham quàmplures inventi sunt fideles, qui sequentes legem naturæ, non creaturæ, sed soli Deo Creatori varis modis servarunt, & ab omni lesione proximi quantum poterunt cessantes, ea que sibi velent, proximis humane suspendentes. Porro ab Abraham usque ad Moysen nequamquam penitus reperti sunt, qui similiter naturalem legem sequentes, necnon & iterum ad Dominum legem obedienter suscipientes, in unitate Ecclesie computantur & sunt: qui non libidini, sed procreatorum filiorum potestati fidentes, aliquando etiam ancillæ à propriis uxoris spe filiorum traditis sibi supponebant, quibus usi sunt ita obtemperantur licet & proptis uxoris, non intemperantur. Qui etiam certissima fide erudierunt, quid in semine eorum qui est Christus, benedicerentur omnes ritus terræ. Quorum etiam temporibus nuntiatus est ritus circumcisionis, quam ipsi ex mandato Domini interceperunt in signaculum hederi. Deinde à Moysè usque ad David circumcisio jam usitata, populus Dei electus à societate alienigenarum se pregebat, ducente Moysè fidelissimo principe, in unam Ecclesiam colligitur: lex scripta digno Dei ministratur, novus ritus, novæ sacrificiorum regule instruitur; lex holocausti, lex sacrificii, lex hostiarum pro voto multiplex varietate informat. Novus ordo vivendi, nova mandata, novæ præceptiones, novæ prohibitiones illi Ecclesie scribuntur, & ita scriptæ legis varietate ab incircumcisis & omnibus aliis gentibus populus Dei sequitur, electis iudicibus gubernatur & regitur. Quo in tempore nominatissimus Job gentis inventus fuisse patitur virtute potentis præcepit, fide future resurrectiois aperitissimus. In sustinenda probentia propter uxoris tentatione fortissimus, in curata amicorum consolatione prudentissimus, in omnium tentationum mole gravissimus fide fortissimus; ab ipso Deo, quod non liceret ei similes in terræ, vero testimonio probatus. Qui etiam confurgens danculo suscitabat filios suos, & efferebat holocausta per singulos, nescio quo ritu suo tunc temporis non ingrato Deo, quem vel ipsemet sibi tunc adinventerit, vel quem religio illius gentis ad prædicandum Deum sibi tunc elegerat, live etiam quem Deus forte illo in tempore illi gentili populo per aliquem consecrasset, quamquam cetera scriptura nobis hoc non reterat.

CAPITULUM IV.

Quid antiqui Patres, licet singulis Christianis fidei articulis ad primum non novissime, tamen in fide factis salvatis crediderunt.

POSTMODUM à David usque ad Christum sanctibus jam ductibus in eadem Ecclesia eliguntur & unguuntur Reges, Scribæ & Pharisæi nominantur: templum gloriosissimum, ubi arca Testamenti collocanda sit, contrahitur: Prophetæ viri

e per singulos] Magni placere possunt singulis, & mox ad

placendum Deum in primum ad predicandum Deum.

Conos. 11. 9. & 119

revertendissimi emergant, prophetas varias dicunt & scribunt, prospera live adversa futura illi populo prophetant. Legi jam dudum scripta novae traditiones, novae caeremoniae & observationes adduntur: plures in palatio pascuntur, in tympano & choro & organo & omni genere musicorum ordinantur. Nizari secundum tempora suscipiuntur, multa bonivola ad decorem domus Dei devotissime disponuntur; & ita apud antiquos Patres multaque modis una fide uni Deo fideliter serviebatur. Omnes quippe in fide futuri servaverunt, & in fide futuri salvati sunt. Et licet plerique illorem non tantam notitiam fides haberent, ut per singulos articulos huiusmodi omnia Sacramenta Christi & Ecclesiae ad plenum cognoscerent, & mysterium Incarnationis, Nativitatis, Passionis, Resurrectionis, Ascensionis revelata facie viderent; tamen firmissime credendum est eos tamquam a longe aspicientes, & Christum venturum salutantes, & gratiam optate reprimitionis expectantes, esse de unitate Ecclesiae Catholicae, & pertinere ad civitatem sanctam novam Jerusalem descendentem de caelo, à Deo paratam tamquam sponsum ornatum viro suo. Quod enim scriptum est de quatuordecim illorum: *Hic cepit invocare nomen Domini*; &: *Hic invocavit nomen Dei sui*; &: *Hic adificavit altare Domini*; &: *Invocavit nomen Dei sui*; quomodo putamus hoc intelligendum esse? Non qua invocavit nomen Domini, credens nomen Domini Filium esse Dei venturum in carne? Quod etiam comprehendit insinuat Propheta loquens de Incarnatione Filii Dei, quod est Verbum Patris, quod est nomen Domini: *Eccce nomen Domini venit de longinquo, & claritas eius replet orbem terrarum*. Sic enim aliquis per nomen proprium alicui cui prius ignotus erat, innotebit, ita nimirum Deus à ter per nomen proprium, per unicum Filium, per Verbum suum mundo manifestus innotuit.

CAPITULUM V.

Quid dua transpositiones famosa Religionis facta sint. Legit videlicet & Evangelium, cum attestatone terra motus propter ipsorum rerum magnitudinem.

NOTANDUM est autem quod duae transpositiones factae sunt famosae vitae, & famosae Religionis, quae etiam duo Testamenta vocantur, & utraque cum attestatone terrae motus propter ipsorum rerum magnitudinem. Haec quidem facta est ab isolis ad legem, ubi tonitrua & iugera, & nubes densissima, & clangor buccinae & terribilis strepitus. Haec autem à lege ad Evangelium, ubi terrae motus factus est magnus, sol obscuratus, petrae scissae, monumenta aperta, claustra inferni contracta sunt. Tertius vero terrae motus futurus praedicitur, quando istis finitus & consummatis ad ea transitus erit, quae neque amplius movebuntur, neque consistunt. In istis duabus transpositionibus, sive mutationibus divina sapientia tantam varietate paulatim usa est, ut primo loca recedens hostias permiserit; secundò hostias auferens circumcisionem non prohiberet; deinde circumcisionem subtrahens salutare baptismum cum evangelica institutione & doctrina persulerit: & ita de Gentibus Judaeos, de Judaeis autem Christianos fecit, & paulatim subtrahendo, & transponendo, & dispensando, quibus factum ab idololorum cultu ad legem, à lege autem, quae quidem ad perfectum non duxit, ad perfectionem Evangelii pedagoga & moderatè dedit, & tandem suavitè omni dif-

ferentia, omnem perfectionem Christianae legis edocuit.

CAPITULUM VI.

Quid Petrus Testamentum Deum Patrem quidem manifeste, Deum autem Filium absente praedicavit. Novum autem Testamentum Deum Filium manifestavit, sed Spiritus sancti Deitatem primò submissit, & paulatim suscipiendae edocuit.

QUI non? Vetus Testamentum praedicavit manifeste Deum Patrem, Filium autem non sic manifeste, sed obscurè. Novum Testamentum manifestavit Deum Filium, sed submissit & subnovit Deitatem Spiritus sancti. Praedicavit postea Spiritus sanctus, apertioris nobis tribuens suae Deitatis manifestationem: non enim conveniens erat, non dum confessi Patris Deitate Filium manifeste praedicari, neque Filii adhuc non suscepti Deitate, Spiritus sancti Deitatem nobis praedicari: & quemadmodum cibo graviari super virtutem, & supra modum onerari mentes humanas, terreni in habitatione obtulas, & mole peccatorum depressas. Neque etiam sicus erat transpositio eorum, quae longè consuetudine, & prolixo tempore in venerationem venerant; ideoque tamquam ab infirmis evangelica & salubris pharmacia paulatim suscepta est, arte divina benignioribus medicinaliter commissa. Attamen ipse quod Spiritus sanctus ubique in Evangelio Filio comparatur: Filius generatur. Spiritus sanctus praecurrit in concipiendo Virginem obumbrat: Filius baptizatur, Spiritus sanctus in specie columbae cum attestatone Patris ad se: Filius tentatur, Spiritus sanctus ducit & reducit: Filius virtutes facit, Spiritus sanctus usque conficitur, & credituribus se ingerit: Filius in caelum ascendit, Spiritus sanctus ad docendam & suppleendam omnem veritatem succedit.

Ita quippe fides sanctae Trinitatis secundum virtutem credentium paulatim mensurata, & quasi particulariter distributa, & in integrum crescent, tandem perfecta est. Proinde ab adventu Christi usque ad diem iudicii, quae sexta aetas distinguitur, & in qua una eademque Ecclesia, praesente jam Filio Dei, innovatur, nequaquam unus aut uniformis, sed multi & multiformes status inveniuntur. Fuit nempe una fides Christianae Religionis in primitivè Ecclesia, quando Jesus regressus à Jordane, & ductus à Spiritu in desertum, & post tentationes relictus à tentatore, pertransiens Iudaeam & Galileam duodecim Apostolos elegit, quos specialiter doctrinam Christianam fides innotuit, quos ut essent pauperes spiritu, & caetera quae in sermone in monte ad eos habito scripta sunt, edocuit, quos ut seculum hoc nequam escaerent, introiit, quos salubribus & unimentis evangelicae doctrinae praeceptis informavit. Sed post Christi Passionem, Resurrectionem & Ascensionem, & post datum Spiritum sanctum multi videntes signa & prodigia quae habent per manus Apostolorum, collegerunt se in eorum societatem, & factum est, sicut Lucas scribit, *multitudinis creverunt cor unum & anima una, nec quisquam dicebat aliquid esse suum, sed erant illi omnia communia: nec quisquam egenus erat inter illos. Dividebantur autem singulis prout unicuique opus erat, caeterorum vero nema autem habebat congere se illos, sed magnificabatur eis populus. Et collecta est nova fidelium Ecclesia per gratiam sancti Spiritus, renovata primò ex Judaeis, deinde ex Gentibus, deposito paulatim riu tam Judaeorum, quam Gentium, servatis tamen quibusdam differentiis na-*

Genes. 4. 24.

Ibid. 11. 4.

Ibid. 11. 7.

Genes. 22. 13.

Ibid. 4. 11.

Ibid. 14.

Ibid. 18.

Ibid. 11. 11.

urabilibus & legalibus, quæ tam ex lege naturæ, quam ex lege scriptæ abstracta & excepta, Christianæ fides, nec erant, nec sunt contraria, sed omnibus devotè & fideliter servantibus consistit esse salubris.

Cæpit etiam jam tunc manifestè prædicari integra fides sanctæ Trinitatis, cum testimonio veteris & novi Testamenti, quæ prius quasi sub umbrâ & quasi gradatim infirmatâ, revelabatur. Surgunt Sacramenta nova, ritus novi, mandata nova, institutiones novæ. Scribuntur Epistolæ apostolicæ & canonicæ. Lex Christiana doctrinæ & scriptis instituitur, fides quæ vocatur Catholica, in universo mundo annuntiat; & sancta Ecclesiæ pertransiens per diversos status suos novicem paulatim succedentes, usque in hodiernum diem, sicut juvenus æquile renovatur & semper renovabitur, salvo semper sanctæ Trinitatis hæc fundamentum, præter quod nemo aliud deinceps ponere potest, quamvis in superadditione diversâ pleramque diversarum religionum structura erecta in templum sanctum Domino.

CAPITULUM VII.

De septem sigillis significandis septem statum Ecclesiæ. Et quod in primo statum extenuis albo equo mirabilissem & prodigiosum novitate primitiva Ecclesiæ credebatur.

Apoc. 6. 2.

videtur

Nimirum septem sigilla, quæ vidit Johannes, sicut ipse in sua narrat Apocalypsin, septem sunt status Ecclesiæ sibi succedentes ad adventum Christi usquequom in novissimo omnis consummabuntur, & Deus erit omnia in omnibus: sicut enim *apertisset agnus unum de septem sigillis, ecce equus albus. & qui sedebat super eum, habebat arcum; & data est ei corona. & exivit vincens ut vinceret.* Equus albus primus est status Ecclesiæ, candore miraculorum nitidus & pulcherrimus, quem omnes in illâ novitate mirabantur & magnificabant. Qui autem sedebat super eum habebat arcum, Christus est gubernans Ecclesiâ, in arca apostolicæ doctrinæ superbo humilium & proferentis. *Et data est ei corona quoniam abus in regnum longinquum acciperet sibi regnum. Et exivit vincens, ut vinceret.* Sicut & ipse dicit ad suos: *Confidite, ego vici mundum.* Ecce in isto primo statu nascitur Ecclesiæ magis ac magis augebatur credentium in Domino militando vorum ac mulierum; & quoties clarescebat Ecclesiâ Dei virtute miraculorum & utinero credentium.

Apoc. 6. 2.

Mat. 19. 12.

Joan. 16. 13.

Apoc. 5. 14.

CAPITULUM VIII.

Quid in secundo statu Ecclesiæ extenuis rufo equo gravissima Sanctorum persecutio succedens.

Apoc. 6. 3.

6.

Et cum aperuisset sigillum secundum, exivit alius Equus rufus. & qui sedebat super eum, datum est ei ut sumeret pacem de terra. & ut invocaret se interficerent homines; & datum est ei gladius magnus. Ecce secundus Ecclesiæ status manifestè revelatus illi Discipulo quem diligebat Javus. Nam quod exivit rufus equus, quid aliud est nisi error Martyrum, qui effusus est in testimonium Christi, quando subdita est pax de terrâ, & datum est gladius magnus persecutionis in Ecclesiâ. Ille atque status persecutionis à Stephano glorioso Protomartyre, quem Judæi lapidaverunt, intam sumit; post cujus triumphum tanta persecutio incanduit, ut jam non in uno loco Jerusalem Ecclesiâ remanere potest,

sed dispersi in omnem terram Apostoli fidem Christi evangelizarent, & evangelizando vitam martyrio confirmarent. Unde Petrus & Paulus Romam, Jacobus Jerusalem, Andreas Achaïam, Bartholomæus Indiam, Mattheus Æthiopiâ, & alii Apostoli singula singulas provincias gloriosissimo martyrio decoraverunt. Post quos quàm plurimi fideles alii ludibria & verbera experti, insuper de vincula & carceres, gravissima & exquisitissima tormentorum genera passi, titulum Christianæ professionis in celum feliciter evaserant, & nobis memoriam sui in benedictione reliquerunt. Scribuntur leges adversus Christianum nomen, ut quicumque hujus religionis cultor inventus fuisset, traheretur ad supplicia, & sine audentiâ damnaretur. Sed Ecclesiâ Dei in persecutione, sicut palma in victoria, florebat, & sicut cedrus Libani quanto magis patebatur, tanto magis multiplicabatur.

Videns autem draco serpens ille antiquus, qui tantam servitiam adversus Ecclesiâ Dei excaverat, quod multum amittam sole, & lunam habentem sub pedibus, & in capite coronam stellarum duodecim, omnibus absorbere non posset. Sumens quod ex ore suo miserat, traxit eum in mulierem, & iterum statim facere præsum cum reliquis de femine ejus, qui custodiunt mandata ejus, & testimonium habent Javæ. Cellente igitur manifestâ persecutione, lex contra Christianos data relaxatur, alia lex ad pacem Ecclesiæ promulgatur, Reges ad Baptismum curant, diversarum Provinciarum Principes fidem Christi suscipiunt, totus mundus nomen Christianum quod prius iniquebatur, jam nunc humiliter veneratur, & Crux Christi quæ prius erat in scandalo & decore, nunc cægitur in honorem & venerationem. Tempia ubique magnificè construantur, Episcopi, Presbyteri, Diaconi & cæterorum ordinum Clerici prius abjecti, ab exilio evocantur, & ubique Doctores fidei postulantur, & sacratissimus ordo Episcoporum & Clericorum ad prædicandum Evangelium Dei ubique terrarum missus diffunditur.

CAPITULUM IX.

Quid in tertio statu Ecclesiæ, extenuis nigro equo, maxima hæreticorum pernicula Ecclesiæ supra modum turbaverunt.

Et cum aperuisset sigillum tertium, ecce equus niger. & qui sedebat super eum, habebat stragulam in manu sua. Ecce tertius Ecclesiæ status, in quo niger equus emittit. Niger equus atra hæreticorum doctrina est, quos prædictus draco magnus sollicitavit adversus Ecclesiâ Dei, ut quam non poterat prius absorbere fuso Martyrum sanguine, illam modo diturbaret prævissimo hæreticorum dogmate.

Surgunt igitur hæretici, chara dæmon bestia portantes inimici in cordibus suis, & dum in manu sua dolosam stragulam trutinantes habent, equitatem de Fide dilapsum proponunt; sed minus cautos levissimum unius vel minimi verbi pondere fallunt, & in partem sui erroris pertrahunt, inter quos sunt Arius, Presbyter ille nominatissimus, & infestissimus Ecclesiæ Dei hæretiarum, & ejus sequaces, qui de consubstantialitatis nomine disputantes, & hoc ab Ecclesiâ se dividentes, diversis in Trinitate substantias nomenclant, nomenclant affirmaverunt, putantes impie ibi diversitas esse substantias, ubi pie diversitas credimus personas. Fuit & Sabellius, qui quoniam rectè credidit unam in Trinitate substantiam, putavit quoque ibi esse credendum unam eam, Patris scilicet, & Filii, & Spiritus sancti personam. Fuit & Nestorius Episcopus, qui arbitra-

Apoc. 6. 3.

Arius.

Sabellius.

Nestorius

tos est non posse esse naturam duplicem, quia personam fuerit duplex: atque ideo cum in Christo naturam duplicem rectè confiteretur, non rectè duplicem credidit esse personam, alteram Dei, alteram hominis solum sicut predicantis. Fuit & Eutyches Abbas Archimandrites, qui non putavit naturam duplicem esse posse sine duplicatione personæ: & cum non confiteretur duplicem in Christo esse personam, arbitratum est consequens esse ut una videatur esse natura. Itaque Nestorius rectè duas in Christo credens esse naturas, divinam scilicet & humanam, sacralgo ore confessus est duas esse ibi personas. Eutyches verò rectissimè credens unam in Christo esse personam, fallaciter credidit unam quoque ibi esse naturam. Qui altissimè sibi oppositi allebantur & allebant. Fuit Macedonius Episcopus, Spiritum sanctum creaturam & non Deum esse infideliter asserens. Fuit Donatus, Filium Patre, Spiritum sanctum utroque minorem superbè contentione docens. Fuit & Photinus Episcopus, Christo à MARIA per coitum principium nimis ampicie adscribens. Fuit Manes de Persiæ, unde Manichei, duo principia contumaciter docens, Unigenitum Dei æternum perverrà doctrinam negans.

Fuerunt & alii quàm plures hæretici, qui singuli suis temporibus falsè dogmatizantes, & tamquam inimici homines pessimè arianismum seminantes inter triticum apostolicæ doctrinæ, columbam Dei simplicem in fide, sanctam & immaculatam in opere crudeliter depulsaerunt & lanxaverunt: contra quos celebrata multa Concilia congruis in locis & temporibus, & damnata est hæretica pravitas, & expurgatum est fermentum malitiæ & nequitia, & solidata est mater Ecclesia in azymis sinceritatis & veritatis. Nam in Nicæno Concilio & Antiocheno & Ephesino & Chalcedonensi & Constantinopolitano; & in aliis quàm pluribus sanctorum Patrum synodalibus Conventibus per diversas Provincias habitis adeo delata, & conrecta, & sopita, & pestibus exanimata sunt insipissima venena hæreticorum, ut jam amplius in nullo Ecclesiæ Catholicæ angulo repulsi hære sen ebullire audeant. Ipsa verò Fides orthodoxa post tot impulsiones adeo est roborata, & fundata, & solidata, ut jam amplius Domino favente semper inconcussa, sæpè inconcussa pure permansere debeat, tota integra, ut nihil sit addendum; & tota inviolata, ut nihil sit aufertendum: Unde etiam à sanctis Patribus convenienter inhibita est, ut de cætero nemo disputer publice de Fide, tamquam de eo quod jam est definitum, & nulli debet esse ambiguum; iniquè extreme demeritæ est in medio & peripetuo de commenticium humeris inquirere. Quisquis enim post veritatem repertam aliquid ulterius dicit, mendacium querit, & seipsum non immerito involvit.

Radicatâ itaque Fide Catholicâ ad informandam Ecclesiæ disciplinam accesserunt diversæ regulæ, quas quæ sancti Patres sanxerunt, dignè Canones appellatæ sunt, in quibus reperitur quid sit præceptio, prohibitiones, dispensationes, rigor, necessitas; indulgentia, remissio, terror, admonitio, & cætera per quæ omnia ita in hoc statu Ecclesiæ crevit mirabili contra hæreticos sapientia, sicut in priori statu in persequutione Martyrum victoriosa crevit patientia. Sed ecce leo rugiens non cessat, non dormit, sed adhuc circueit querens quem devoret.

CAPITULUM X.

Quid in quarto statu Ecclesiæ, exente pallido equo, in falsis fratrum Ecclesiæ Dei supra veras labora-

verit. in quo etiam statim multa ac varia Religiones creverunt.

ET cum aperisset sigillum quartum, ecce equus capalus, & qui scilicet super eum, nomen illi mors. & infernus signebatur eum. Iste nimirum quartus est Ecclesiæ status, in quo gravissimum & mortiferum periculum est in falsis fratribus. Nam sicut pallidus color ex albo simul & nigro miscetur, nec prius albus ostendit, sed utramque falsò habet; ita nimirum falsi Christiani, seu falsi fratres, quorum innumerabilis jam multitudo est, Christum ore publico confitentur, factis autem negant; Ecclesiam frequentant, ecclesiastica Sacramenta insipienter, Prælati debitam reverentiam exhibent, juxta Apostolum honore se invicem præveniant, Ecclesiæ assistunt, & eas simul & altaria ad decorem domus Dei decenter exornant, solemnitates & festa Sanctorum quæ summâ devotione celebrant, longa Missarum officia, & ordinatis Cleri processiones plurimum commendant, jejunia quoque & cibariorum discretionem interdum sibi imponunt, pauperibus elemosinas propriis manibus porrigunt, sanctos & verè religiosos viros, si forte sibi occurrant, clato intus corde & inclinato rostris capite salutant, & eos plenius hospicio receptos humanè tractant, & eorum orationibus se commendant. Quidam etiam gloriosum Domini sepulcrum in Jerosolymis, seu lumina Apostolorum, seu alia loca Sanctorum visitant, in omnibus causis, tam alienis, quàm propriis, Deum sibi auctorem testantur, universa quæ vel dicunt, vel faciunt, in nomine Domini se vel dicere vel facere dicunt. Et ut breviter colligam, decenti habitu, decenti sermone, decenti viâ, decenti incessu, decenti toto corporis motu, religioso & honestam & disciplinatum personam gerunt, & fors ostendunt. Et in istis & cum illis quasi patriciis est status Ecclesiæ, negligendo persequuntur manifestè impugnant, nec dolosa impotuntate hæreticorum fatigatur: verum in falsis Christianis, seu in falsis fratribus, qui nomen & habitum Christianæ religionis induerunt, adeo laborat Ecclesiæ, ut huic qui sedebat super equum pallidum, rectè nomen esset mors, quæ nulli mortalium parcat, quæ etiam congruè infernus, qui nunquam dicit, sufficit. Quid enim est in falsis fratribus, nisi mors interfectæ animarum? pollida in hypocritâ & simulatione, quam sequitur infernus aperis fructibus ad devorandum paratissimus. De quibus Dominus dicit in Evangelio sub nomine Scribarum & Pharisæorum: *Va vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui claudis regnum celorum ante homines. Vos non intratis, nec intrantes sinistis intrare. Va vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui comeditis decimas vitularum oratione longiorantes: propter hoc amplius accipitis iudicium. Va vobis, Scribæ & Pharisæi, qui decimas mentem & animum & cymicum, & relinquitis quæ graviores sunt legi, iudicium & misericordiam & fidem. Va vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui mandatis quod de foris est calcatis & parvasidistis, intus autem pleni estis rapina & immunditia. Pharisæi, ecce mundo prius quod intus est callus & parvasidistis, ut fias & ut quod defors est, mundum. Va vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui similes estis sepulcris dealbatis, quæ à foris parent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum & spurcitiâ; sic & vos à foris qui tam patris hominibus iusti, intus autem pleni estis hypocritâ & iniquitate. Va vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui adificatis stipulam Prophetarum, & ornatis monumenta iudorum, & dicitis: Si iustissimi in diebus patrum vestrorum, non essent facti celum*

Apo. 6. 7.

Matth. 23. 17.

Ibid. 16.

Ibid. 23.

Ibid. 25.

Ibid. 26.

Ibid. 27.

Ibid. 30.

Matt. 23. 34.

id. 34.

in sanguine Prophetarum. Itaque testimonio estis
vobismetipsi, quia filii estis totum qui Prophetas
occiderunt. Et vos implete mensuram patrum vestro-
rum: serpentes, gemina viperarum, quomodo su-
gatis à iudæis grænam? Ecce, fratres carissimi,
terribiles comminationes super hypocritas audivi-
mus: mortem pallidam animarum, & infernum se-
quentem & hument intemum, hypocritarum detesta-
bilem figuramus: quod intus est, laterà confessione
mundemus & purificemus, & crebrè lacrymarum
effusione abstergamus; foris autem ab Ecclesiasticæ
discipline normâ, uniusquisque in ordine suo quo
vocatus est, nullatenus discrepemus, si vel facere
vel pati scandalum nolumus.

Invehit in hypocritam.

Væ tibi, miser hypocrita, omnium miserorum
miserime, simulator boni, amator mali, inim-
icus Dei, hostis tui, seductor tui, deceptor tui,
fraudator tui, adulator tui, derisor tui, delator tui,
calumniator tui, damnator tui, traditor tui, ju-
dex tui, homicida tui, offensor veri, factor falsi,
fur proprii thesauri, persecutor propriæ conscientie,
vulpis iniqua, vermis iniquete, anguis tortuose,
cancer mordax, paries dealbate, cæterorum futu-
rorum fatuosissime, martyr diaboli, inter vivos sine
vitiâ ambulans, jam mortuus ac sepultus, omnium
hominum perditissime, serve nequam, intus ligate,
intus incatenate, intus perforate, intus incarceratione,
intus absconite, intus putridissime, intus foetidissime,
turpissime, infelicissime, fetidissime, nequissime,
damnate, dolose, inflate, vacue, ventose, pallide,
excoecate, tenebrose, timide, suspiciosè, turgide,
dæmonibus plene, magicis artibus bonis & intus im-
bute, desperate, paries inclinate, macera depulsa,
non habens fundamentum, ad rumam proxima, ho-
tose, canose, fonside, spurcissime, confuse, otio-
se, infidelse, sacri olei venditor, lampas extructa,
fallacissime, ab omni bono exclusè & alienate, in
infernum jam detrusè, mendacissime & tutius ver-
itatis experte, & per omnia Deo & Angelis & ho-
minibus detestabilis. Væ tibi, miser hypocrita, pal-
lidum equum ascendit, nomen tibi mors, miser-
tus te sequitur, ad devorandum certissimus. Væ
tibi, miser hypocrita, utinam corde convertaris, &
sine calcator falsitatis & amator veritatis, ut ea quæ
hactenus fecisti in simulatione, jam amplius facias
in veritate, & non mutes bonorum operum quali-
tatem, sed inquam perversè simulationis intencio-
nem: & ea ex operibus tuis jam bonus audias ex-
spectare vel sperare meritum, unde penitus tanquam
simulator dignum expectare debueras supplicium.
Intentio enim bona, sine male operi nomen impo-
nit, & esse meritum, sine supplicium iuste retribu-
tionis requirit.

In hoc statu Ecclesiæ apparerant viri religiosi, &
amatores veritatis, milturatores Religiosis, Augustinus
Hippopotensis Ecclesiæ Episcopus, provincie Numi-
diæ Legatus in Africâ, qui collectis non fallis fra-
tribus viâ apostolicâ prælegit vivere: quibus etiam
regulam vivendi in communi præscripsit, quæ postea
per universum orbem Catholicæ Ecclesiæ promul-
gata & approbata, quàm plurimos ad imitatio-
nem Apostolorum & in formam tanti viri in san-
ctam communis vitæ societatem invitavit atque col-
legit, & usque hodie colligit. Cujus velli.ia loquens
quidam religiosissimus N. ⁴ de sancto Rufo in Bur-
gundia tempore Urbani Papæ surrexit, qui collectis

in eadem canonicè professione fratribus, totam il-
lam provinciam primò illuminavit, & paulatim
eamdem religionem in diversis regiones dilectum-
vit. Surrexit in eadem professione, & in apostolicæ
vitæ imitatione quidam Presbyter religiosus nomine
Norbertus tempore Papæ Gelasio, qui propter suam
religionem, & multas enormitates & schismata quæ
tunc sebant in Occidentali Ecclesiâ, à Romano
Pontificè Gelasio literas & auctoritatem prædicandi
accepit. Ille suis temporibus in religione clarissimus
& famosissimus diversas provincias prædicando pera-
gravit, non parvam turbam Religiosorum collegit,
multas congregationes instituit, & eas ad perfectio-
nem apostolicæ vitæ verbo, & exemplo informavit.
Qui etiam tantam gratiam habuit coram Deo &
hominibus, ut verè beatus se decerent, qui illi adha-
erere possent. Postea in Magdeburgensi Ecclesiâ Ar-
chiepiscopus factus est, cujus corpus sanctum &
venerabilè requiritur in Ecclesiâ beatæ MARIE in
sua Metropoli, ubi ipse frater suæ Religionis ordina-
verat. Igitur religio per eum renovata maxima
cepit habere incrementa, & ubique terrarum dif-
fusa est, adeo ut nulla fræt provincia sit in partibus
Occidentis, ubi episcopatibus religionis Congregationes
non inveniantur: Francia, Germania, Burgundia,
Aquitania, cæterior Hispania, Britannia minor, Ang-
lia, Dacia, Saxonia, Leuticia, Polonia, Moravia,
Bohæmia, Suevia, Pannonia, quæ & Hungria, Lon-
gobardia, Liguria, Etruria, quæ est Thracia. Om-
nes (inquam) hæc provincie habent Congrega-
tiones prælatæ religionis, quorum etiam exemplis
& orationibus conduxit incensanter adjuvari. Ex-
tendit etiam palmites hæc eadem sancta societas in
partes Orientis: nam in Beithan una, & in loco
quæ vocant S. Abacoe, alia Congregatio est.

Surrexit quoque in monachico Ordine beatus
Benedictus post multos Patres Monachorum in Ægy-
pto commorantium, vir Deo dignus, Spiritu sancto
plenus: de eremo Narsie, ubi latuerat, ablatu-
s, & in Campaniâ, in monte Cassino, Monachorum
Abbas factus est. Ille in religione ferventissimus Re-
gulas suas, dictante Spiritu sancto præscripsit, &
ordinem monachicum jam tunc vacillatam renova-
vit & firmavit. Qui etiam, tum per se, tum per
Regulam suam, post se multa Monachorum mo-
nasteria in diversis regionibus instituit. Surrexit
etiam modernis temporibus in Thuscâ, in loco qui
vocatur Gamaldela, vir religiosus nomine Johan-
nes ⁵, sub monachicæ professionis titulo, novo fer-
vore novum habitum cum fratribus suis Monachis
induens, & multos discipulos suæ formæ sequaces
habens. Nec diu est, quòd in alio loco qui vocatur
Valle-Umbrosa, juxta Perusinos montes, surrexit
Congregatio nova Monachorum valde religiosa, à
cæteris qui vocantur Monachi novo ordine & novo
habitu differentes, & multos habent suæ formæ se-
quaces.

Promde in Burgundiâ, in loco qui vocatur Ci-
stercium, fræt nostris temporibus surrexit alia nova
Congregatio Monachorum, ab omnibus qui dicuntur
& sunt Monachi, ordine & habitu differens. Ea
quoniam virtute patientie, & abiectione habitus, &
Regulæ diligenti observantione, & sanctæ paupertatis
amore, & ardentissimâ religione alius præmerere
videntur & excellent, immensoque fœre religionis &
formæ imitatores habent: inter quos nostris tem-
poribus apparuit quidam Abbas, in loco qui dicitur
Lorsvallus, nomine Bernardus, vir religiosissimus,
virque miraculorum insignis, ab Occidente usque

Vir religiosus, non
Clericis, non
Monachi in-
stituitur.

⁴ religiosissimus N.] Atherium indicat, de quo vide som. 4.
Galus. Christ. pag. 304.

⁵ e nomine Johannes] De Romualdo loquitur, hoc nomine
notissimo.

in Orientem pro sui sanctitate famulissimus; quem venerabilis Papa Eugenius, quondam sui Monasterii Monachus, in Concilio multorum Episcoporum condignam reverentiam plerumque honoravit.

Item paulo ante haec tempora corpus quoddam nova religionis institutum in Jerusalem civitate Dei. Nempe congregati sunt ibi laici, viri religiosi, & vocati de Milites de Templo, qui relictiis proprietatibus, qui vitam vivunt, sub obedientia unius magistri militant, superfluitatem & pretiositatem vestium sibi absterunt, parati ad descendendum gloriosum Domini Sepulcrum contra incursum Saracenos; domi pacifici, foras bellatores strenui; domi obediens in disciplina regulari, foras obtemperantes disciplina militari; domi sancto silentio instructi, foras ad bellicos thronos & impetus imperieris & ut breviter complectar, ad universa que jubentur facere, intus ac foris in simplici obedientia confirmati. Huiusmodi vitam & propositum primo confirmavit Papa Urbanus continuo multorum Episcoporum, quos ad hoc ipsam convocaverat ad Concilium, illuc ut quicumque in hac societate propter spem vitae aeternae colligerat, & in ea habilitate perseverarent, remissionem omnium haberent peccatorum, affirmans eos non esse inferioris meriti, quam vel Monachos, vel communis vitae Canonicos.

Item in Occidentali Ecclesia, apud Graecos & Armenos & Syros, diversa sunt genera religiosorum, qui in una quodam Fide Catholica concordant, ac tamen in moribus, in ordine, in habitu, in victu, in officio dissident non parum ab invicem discrepant. Ego cum essem in urbe regia Constantinopoli Apocryphum Locharii Magni, & Christianissimi Romani Imperatoris, ad Kalophojanum episcopum regiae civitatis Imperatoris, & officii avidus explorator & diligens inquirer diversarum Religionum; vidi ibi multos Ordines Christianae Religionis. In Monasterio quod dicitur Pantocratoris, id est, Omnipotentis, vidi septingentos ferme Monachos sub Regula beati Antonii militantis. In Monasterio quod dicitur Philanthropos, id est, Amantis humanam, vidi non minus quingentos Monachos sub Regula beati Pachomii militantis. Vidi & quodamplures Congregationes sub Regula beati Basilii Magni & doctissimi veri devoti militantis.

Pariter haec omnia tam divina, tam sancta, tam bona in diversis temporibus & in diversis Ordinationibus operantur unaqueque ubi fuerint, dividens singulis prout vult. Nova quippe Spiritus sanctos, qui totum corpus Ecclesiae ab initio & tunc & semper regit, hominum animos torquentes, & deo utilitate religione factos fideles aliquo nova religionis corde renovare; ut cum viderent alios magis ac magis in aliorum Religionis arcem confunderet, nova exemplis fortibus exacerbat, & relicta pigritia & amore laxata, quo tenebantur, alacriter & sine formidine, quod periculum illi apprehendunt & imminet. Nam inebria & multitis maeris solent mirari omnes, quoniam solida & unita. Et sic miri dissipationem, quod à generatione in generationem succedente semper nova religione, renovatur ut novae juvenes Ecclesiae, quo & sublimis in contemplatione volare queat, & sublimis quos inter verberatis oculis radios veri solum contari valeat. Proinde potius ferri posse, ut in tantis turbis bonorum novam inventarum scandalum in istis fratribus? Utinam ita esset, utinam verum ita esset? Sed ego tamen, nequaquam securus sum. Cum enim audio Dominum docentem in Evangelio: *Nonne ego*

vos elegi duodecim. & unus ex vobis diaboli est? Cum, inquam, hoc audio, valde permesco; attendens si in Apostolorum collegio, qui pauci erant, & quos ipse Dominus elegerat, non desint duobus, quomodo potandum est in tanta bonorum turba deesse filios fratres, qui utique sunt membra duobus. Nam & pseudoprophetae sunt & pseudopostoli fuerunt. Neque mirum, si nobiscum & inter nos sunt falsi fratres; sed eos in charitate toleremus, & ut deposita simulatione veri fiant, orantes expectemus. Simul in una lingua sumus; sed reducti ad litus, non simul in vasis Sacrorum colligemur. Simul in uno agro crescamus, sed tempore mellis non simul in uno horreo colligemur. Ipsi enim nobiscum, & nos cum ipsis, licet diversa via, diversa intentione simul curemos, donec finitur iste quartus status Ecclesiae, & Sancti sequantur Aquam quocumque erit; illi vero portantes nomen pallidi & mortis, in inferno sepeliuntur.

CAPITULUM XI.

Quid in quinto statu Ecclesia animas sanctorum habere Declaretur: Usquequo, Dominus sanctus & verus, non vindicet sanguinem nostrum de his qui habitant in terra, &c.

ET cum aperisset signum quintum, vidi sicut *apud 6. 2.* altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter testimonium quod habuerunt, & clamabant voce magna, dicentes: usquequo, Domine sanctus & verus, non vindicatur sanguinem nostrum de his qui habitant in terra? Et datae sunt illis singula stela alba, & dixit illis, non requiescent tempus a haec modicum, donec implerint numerum eorum & fratres eorum qui interfecerunt fratres suos & alii. Ille est quintus status Ecclesiae. Laboravit Ecclesia in persecutione, & crevit in patientia; laboravit in haereticorum sobriis fallaciis, & crevit in sapientia; laboravit in falsis fratribus & hypocritis, & crevit in tolerantia. Nunc autem annus est ultimus, quo solutus altare, qui est Christus, falso lingua meruerunt iam requiescere, videntes tam unitas laborantem Ecclesiam miseris, magnam quos compassioem voce pro ea clamant; usquequo, Domine, non vindicatur sanguinem nostrum, & cetera quae ibi sequuntur, pertinentia ad quintum statum Ecclesiae.

CAPITULUM XII.

Quid in sexto statu Ecclesia, falso terra-motu magno, validissimum persequatur, factura est tempore Anti-Christi.

ET cum aperisset signum sextum, terra-motus *apud 6. 2.* factus est magnus. Ille sextus est Ecclesiae status, in quo nimium terra-motus factus est magnus, quo est validissima persequuto, quo futura est temporibus Anti-Christi. Et verum magus, quia sicut dicit Dominus: *Talis erit tuus tribulatio, qualis dicitur, ex quo gentes erit temperum.* In alio enim persequutionum temporibus, licet contra Christianum nomen multa genera tormentorum parantur, tamen fides recta & indubitata tenebatur; hic vero de tormentis proponuntur, & fides fides sub nomine Christi peritudo. Dicitur enim: *Eccc Christus hic, ecce Christus illic. Et erit tribulatio, qualis non fuit, non solum persequutionis quantitate, verum etiam fidei subversione, nescientibus hominibus, quod vel credere, vel tenere debeant. Sol*

[I qui vult vivere? An remanet tunc vivens? M. h. qui?]

den ita videtur.

Y

Ante A-
postoliam
Locharii Im-
peratoris
vite Con-
stantinopoli
moralari.

1. Cor. 14. 11.

Mat. 6. 76.

114. 20.

apud 6. 2.

Mat. 24. 23.

factus est niger tamquam faccus cæcicus, quis vel
 iustus Chrístus, & nomen Chrístianum tunc erit
 in abiectione, & in contemptibili & obscura nigre-
 dine, & tam ipse Chrístus, quam Chrístiani crunt
 viles & abjecti in oculis Anti-Chrísti & suorum: sicut
 faccus cæcicus, qui omnium vestium est vilis-
 simus. Luna tota facta est sicut sanguis, quia in
 omnibus mundi partibus persecutio sanguinis gra-
 sabitur contra Ecclesiam, quam luna modo cres-
 cens, modo decrescens aperit significat. Et stellæ
 caeli ceciderunt super terram. Stellæ caeli, id est,
 Sancti qui in firmamento Ecclesiæ tamquam Do-
 ctiores lucere videbantur, sub illa validissima perse-
 quutione recedentes à fide in terram cadent, quia
 terrenis delectationibus inhærebunt, & ex ipso amo-
 re terreo ad inquisitionem ruerit. Unde subditur:
*Sicut fici sunt gustus facti sunt, cum à vento magno
 murrant.* Licet fici in Evangelio significet Syna-
 gogam, specialiter hæc omnes Ecclesiam significat,
 de qua tunc cadent qui intractabili fuerant & à bonis
 operibus vacui. Græculus enim appellatur fructus
 primi temporis, qui autemque veniant ad ma-
 turitatem, vento concussu cadunt in terram; ita &
 illi qui necdum venerunt ad maturitatem bonorum
 operum, & vacui sunt, concussu sunt à vento,
 id est, extremâ persequutione. *Et decident in terram,*
 huc est, in terrenis delectationes. Qui ventus
 bene magnus dicitur, quia, ut supra dictum est,
 persequutio etiam electos occupabit. *Et celum re-
 versit quasi liber involutus.* Celum, id est, Eccle-
 sia in qua celantur Ecclesiastica Sacramenta invo-
 luta & clausa, recedent ab usu Chrístianorum, &
 absconduntur à publico & solenni ritu. *Aspicientibus
 hominibus præ timore Anti-Chrísti, & infirmitate
 terram, quæ superaverunt universi orbis.* Et quis
 poterit invenire? & cetera quæ in illo sexto statu Ec-
 clesiæ dicuntur.

CAPITULUM XIII.

*Quia in septimo statu Ecclesia post multas tribulationes
 factum est silentium magnum, & instauratur
 altiva infinita beatitudinis: & in Ecclesia Dei
 quæ est una in fide, non esse, una charitate, mul-
 tiplex est diversorum statuum varietate.*

ET cum operasset sigillum septimum, factum est
 silentium in celo, quasi in mediâ horâ. Sigillum
 septimum, septimus Ecclesiæ status est, in quo futu-
 rum est silentium, quia post tribulationes Ecclesiæ,
 quæ in multâ tribulatione portaverit filios Dei, post postea, in
 quod erit in adventu Ihu Dei, in momento, in icu
 oculi, omnibus jam consummatis, silentium divine
 contemplationis erit, annus jubileus instaurabitur,
 octava infinitæ beatitudinis celebrabitur & sancta
 sanctorum, sublato jam legis velu, fidelibus aperien-
 tur: à antica Cantorum ante thronum Dei & Agni
 innuâ lætitiâ, cantabuntur: dies solemnibus usque ad

cornu altaris, id est, usque ad summam contem-
 plationis anem, in condensis, seu in frequentationibus
 constituetur; omnium figurarum & Sacramentorum
 quæ ab initio sæculi in diversis temporibus fuerant,
 vetustas revelabitur, & universa per ipsam & cum
 ipso consummabuntur. Sed quod silentium factum
 dicitur mediâ horâ, hoc profectò futo significabit,
 quod licet omnes electi Deum in sua gloriâ contem-
 plentur, tamen nulli creature concedendum puta-
 tur, ut plenam divinæ substantiæ, sicuti est, aliquâ
 scientiâ comprehendat, seu visione cognoscant. Ipse
 enim incomprehensibilis est, & inhabitat lucem omni-
 rationali creature, tam homini quam Angelo, in-
 accessibilem. Redd' ergo media, & non integra hora
 dicitur, quia licet ad sufficientem beatitudinem, tam-
 en ad integram ipsius Dei cognitionem, quâ im-
 mensa divinitas comprehendatur, nulli perungere
 conceditur.

Itaque nemo miretur, neque causetur Ecclesiam
 Dei ab invariabili Deo vacui legibus & observatio-
 nibus ante legem, & sub lege, & sub gratia distin-
 ctam, quia oportebat, ut secundum procellam tempo-
 rum crescerent signa spiritualium gratiarum, quæ
 magis ac magis ipsam veritatem declararent, & sic
 tum effecta talis instrumentum acciperet de tem-
 pore in tempus cognitio veritatis: & ita primò qui-
 dem bona, deinde meliora, ad ultimum verò optima
 proposita sunt. Facta est autem hæc varietas, ut non
 præter invariabiles Dei, qui semper idem est, &
 cujus anni non deficiunt, mutabilitatem, sed propter
 humani generis variabilem infirmitatem, & tempo-
 ralem mutabilitatem de generatione in generationem.
 Nempe una est electorum Ecclesia, uni Deo obnoxia:
 omni fide, quæ ea quæ credenda sunt, tam de præ-
 teritis, quam de futuris, fideliter credit; & una est
 ipse, quæ ea quæ fidelibus speranda sunt, longani-
 miter sperat; & est una charitate quæ Deum, & in
 Deo proximum diligit, & cupit latitudine ad ini-
 micos etiam præter Deum se extendit.

Est ergo gloria sicut Regis, quæ est Ecclesia, ab
 inuis fidei decore, & testimonio paræ consistente,
 sed in simbris aureis circumamicta varietate, diver-
 sium religionum & actionum, & est curus Dei
 decem milibus multiplex mille latantiam. Ideoque
 jam deinceps nullus fidelis suspicetur in hoc esse ali-
 quod scandalum, si Ecclesiæ cupis semper est eadem
 bdes credendi, non semper est eadem forma vivendi.
 Sed jam nunc sufficiat respondere eis qui calumnian-
 tur tot varietates in Ecclesiâ sanctâ. Quod si ipsi
 habeant finitè, sed pios suscipere valuerint respon-
 siones ad eorum questiones, spero nullam eis de
 cetero scandalum posse obvenire, unde ipsi ad ali-
 quum speciem religionis contemnant, aut pedem
 suum ab aliquâ societate religionis abstrahere de-
 beant, si tamen ipsi voluerint, & Deus qui omnia
 ad scriptum trahit, hoc eis prelatè volent.

Explicit liber primus.

INCIPIT PROOEMIUM SECUNDI LIBRI

QUI DICITUR ANTIHIMÉNON, id est, LIBER CONTRAPOSITORUM.

PUTABAM me satis respondisse in superioribus, eis qui causabantur in sanctâ Ecclesiâ tot varietates,
 tot religionum formas, tot mutationes, tot novitates, tot professionum facies: sed ut mihi vide-
 rentur, quamvis eis sufficere videantur ea quæ dixi, quod exinde apparet, quia super hoc questione
 plus me non infelicit, tamen ad alias questiones te transferant, & adhuc me sollicitate non cessat,
 & quod prius zelo nos bono videbantur facere, hoc jam nunc motati in melius pio ac humili spiri-
 tui videtur inquirere: idcirco tanto libentius respondebo eis id quod mihi datum fuerit de superius.

g. hac varietate] Ita profectò Anselmum suscipit, non ut | Aethiops ediderat, hac varietate.

quanto illi se ostenderunt inquirere humiliter. Nam Deus qui superbus resistit, humiliorum autem dat gratiam, vult nos esse humiles, quantum interrogando & respondendo nos nobis tantum superbis resistit, sed verè humilibus gratiam deo & intellectum præbet. Hoc autem daturus me simpliciter respondit ad propositam in questionem, & dicit quòd hæc facillè facere poterim, & quòd hoc facillè ac credè & ac quiescere poterim post tot & tantas rationes & auctoritates: præsertim cum nil obscurum in unâ fide diversè habere consuetudines, immo semper ecclesiasticorum Sacramentorum ritu, & generalibus Ecclesiasticis Ordinibus institutis, quorum neutrum nulli per se licet immutabile, nisi præcipitate mentis involvatur insaniam.

Verùm quid est, inquit, quòd aliqui in fide sanctæ Trinitatis & in Sacramentorum ritu videntur discrepare, quemadmodum Græci & Latini? Quòd si salvè unitate fidei, & uno Sacramentorum ritu, in cæteris omnibus dissimiles essent, utcumque tolerari posset, & minus scandalum seu periculum esse videretur. Verùm quoniam de fide, sine quâ impossibile est placere Deo, dissentire videntur, nec in uno Sacramentorum ritu convenire discuntur: necessarium est ut super hoc nobis respondeas, quid vel de illis sit sentiendum, vel nobis tenendum.

Fatemur sane non modicè nos scandalizari, quando audimus, quòd Græci viri sapientissimi, in omni scientiâ Scripturarum eruditissimi, discuntur non credere, quòd Spiritus sanctus procedat à Filio, sicut & à Patre procedit. Quod si ita est, non immeritò maxima occasione gravissimi scandalum est. Et quidem tot millia Græcorum nomina reperuntur in catalogo Sanctorum, quorum corpora, vel in pace sepulta sunt in Christo, vel qui tradiderunt corpora sua propter Deum ad supplicia, & in sanguine Agni lavarent stolas suas, & ideo mererentur habere coronas perpetuas: in quorum etiam honorem & reverentiam non paucæ Ecclesiæ constructæ ac dedicatæ sunt, & quotum annuæ festivitates passim per Ecclesias solemniter celebrantur.

Ad hoc, in sanctâ Romanâ Ecclesiâ multi Pontifices natione Græci federant in cathedrâ beati Petri Apostolorum Principis: qui gubernaculo fidei rectè, & remagio sane doctrinæ, Ecclesiam, quæ est navicula Petri, vice Petri benè gubernantes, in numero Sanctorum benè computantur. Ipsi autem sancta Romana Ecclesia, mater omnium Ecclesiarum, hoc à Domino privilegium accepit, quòd ita specialiter fundata est super firmam petram, ut à nullo unquam vento hereticæ pravitate impelli poterit. Et mirum in modum, quomodo, Græci in numero Sanctorum computentur, & ex ipsi Romani Pontifices electi inveniantur, si in fide sanctæ Trinitatis adeo erraverint, ut dicerent & crederent Spiritum sanctum à Patre tantum, & nequaquam à Filio procedere, nisi forte quis audeat dicere, quòd nihil oblit Fides Christianæ, & credendum saluti, sive hoc, sive illud dicat, vel non credat: quasi ille articulus fidei, quò Spiritus sanctus creditur à Filio procedere, vel non procedere, nulli Christiano fit necessarius. Prout quomodo, inquit, potuit esse, quòd aliquis natione Græcorum Pontifex Romanus, secundum Græcos Spiritum sanctum à Filio non procedere crederet, & secundum Latinos eundem Spiritum à Filio procedere in Romanâ Ecclesiâ predicaret? Nam quòd aliter crederet, & aliter predicaret, nefas est dicere. Si autem quod credebant, etiam predicabant: quomodo Romana Ecclesia eos patienter audire, quorum doctrinam de processione Spiritus sancti à Patre tantum, & non à Filio, nec tunc approbat, nec hodie approbat?

Hæc & huiusmodi similia sæpe in collatione proponunt, & interdum in secreto, interdum in aperto coeam fratrum bene tacere volentes excitant, & iam tandem importunitate ac cæcitate eorum precibus victis respondere cogor, & per nimiam illorum instantiâ, oportet me modo ibi pedem figere, ut prius in lectione divinarum Scripturarum plano sensu solebam transire. Sed ad solvendum tam valide questionis propositionem me sufficere non video: verumtamen ne omnino valeat tacere, & inquirentibus nihil respondere, & charitatem fratrum ledam tacendo, quoniam placere possum loquendo, malo aliquid dicere, tamen potest sit corrigendum, quam silentio charitatem eorum offendere, quibus ex debito est respondendum. Maximè autem ad id faciendum cogit me mandatum Domini ac beatissimi Papæ Eugenii: & sicut fratrum iustus & devotus postulationibus nihil negare debeo, ita, imò multo amplius tunc iustificationibus non obedire non audeo. Valeat profratru ad evidentiam hujus questionis, ut disputationem quam ego habui in urbe regia Constantinopoli cum Nèchite Archiepiscopo Nicedemæ, in unum colligam, & sub dialogo distinguam, quantum lectori evidentius appareat, quid vel Græcus, vel Latinus de processione Spiritus sancti sentiat. Prædictus namque Archiepiscopus cum esset magnus apud illos religionis typo, & acerrimus ingenio, & eruditissimus Græcarum literarum studio, & secundissimus eloquio, & cautissimus in dando & accipiendo responso, nihil eorum in disputatione seu collatione tacendo neglexit, quæ viderentur posse spectare ad suæ sententiæ firmitatem, vel ad nostræ sententiæ destructionem: præsertim cum ipse inter duodecim electos Didascalos, qui studiis Græcorum ex more solent præesse, tunc temporis fuerat præcipuus, & ab universis in officium nostræ disputationis adversum me electus.

Explicit Prologus.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI SECUNDI.

- I. **Q**UALITER Dialogus habetur sic in urbe Constantinopoli de processione Spiritus sancti ab Anthonio Havelbergensi Episcopo Nicedemæ, & de modo interpretationis inter colloquenter.
- II. **Q**uid in Deo non unigenitum, id est, nullum principium, non unigenitum, id est, multa principia, sed unigenitum, id est, unum principium sit.
- III. **Q**uid id quod æternum est, non ob hoc sine principio est. Sicut Filius Patris est æternus, sed non est sine principio, quia de Patre est.
- IV. **Q**uid sicut Pater genitus, sed non se, & sicut Filius genitus est, sed non à se, ita quoque Spiritus sanctus procedit, sed non à se.

- V. **Q**uid sicut unigenitum est, qualis sit Filius generatus: ita unigenitum est, qualis sit æternus Spiritus sancti processio.
- VI. **Q**uid in sanctâ Trinitate, aliud est ibi esse, aliud Patrem, aut Filium, aut Spiritum sanctum est.
- VII. **Q**uare Spiritus sanctus solum dicatur Spiritus sanctus, & veritas in Trinitate persona, & hoc non gradus dignitate, sed numerandi ordine, & propria persona designatione.
- VIII. **Q**uid nomina Trinitatis transposita intermutantur.
- IX. **Q**uid Pater & Filius & Spiritus sanctus non sint descriptiva nomina, sed substantiva, nullam re-

Differenter
Græci & La-
tini in fide
Trinitatis.

Aliter pro-
vocatus ad
objecta Græ-
corum re-
spondere,
imò iustus est
ab Eugenio
Pape.

missioem vel inuentionem secundum substantiam spiritificam.

- X. *Quid Spiritus sanctus neque secundum substantiam qua communis est, neque secundum personam qua ad se dicitur, sed secundum relationem procedens dicitur.*
- XI. *Utrum Filius sicut Pater dicitur rellè Spiritus sancti emiserit, quod Græci dicunt uocari.*
- XII. *Quid Spiritus sanctus ambrosium est spiritus, id est, concordia, & est ambrosium uicium, id est, respectus.*
- XIII. *Quid nemo silentio seu patienter ferre debet blasphemiam se vocari, sicut sic Demoniis, quando dicitur esse eis. Demoniis habes; & quid Spiritus sanctus propter diuersos effectus diuersa fortiter uocabula.*
- XIV. *Quid nullus sensum scripturae, que diuina ueritas appellatur, seu sensus, sed potius suum sensum illi debet accommodare.*
- XV. *Quid Dominus inuocando dederit Apostolis Spiritum sanctum, nec tamen istius ille corporeus fuerit ille Spiritus sanctus, sed processio eius significatur; & qualiter intelligendum sit: Accipite Spiritum sanctum.*
- XVI. *Quid aliquando spiritus animalis corporalis, aliquando corporalis spiritus animalis comparantur.*
- XVII. *De eo quod muliere formidiam Domini uocant, ueritas de illo exibat; & quid ueritas nomine Spiritus sanctus appellatur, qui ab ipso procedit.*
- XVIII. *Quid sicut Spiritus sanctus hoc est esse à Patre, quod procedere à Patre, ut et hoc est esse à Filio quod procedere à Filio.*
- XIX. *Utrum Spiritus sanctus aequaliter procedat à*

Patre, sicut & à Filio, Filius autem à Patre sic & similis uolens Adam primo peccatore, & de Heretico profanatis decisione, & de Abel utriusque deueniunt.

- XX. *Quid sicut in Evangelio non inuenitur, Spiritus sanctus procedit à Filio; ita quoque in Evangelio nequaquam reperitur, Spiritus sanctus non procedit à Filio; nec inuenitur quid à sole Patre procedat.*
- XXI. *Quid nihil cum temeritate sit affirmandum, & nihil cum iracundia refellendum.*
- XXII. *Quid non sit temerarium addere aliquid Evangelio, quod non contra Evangelium; sicut in Nicæno Concilio & in multis aliis Conciliis factum est.*
- XXIII. *Quid fides sancta Trinitatis ad plenum conuersa est in Concilio, quibus praesedit Spiritus sanctus Nicæno, id est, amon, Episcopus, qui & antea prius & conditor fuit Evangelii.*
- XXIV. *Quid multis Græcorum Antistes dixerunt Spiritum sanctum procedere à Filio, sicut à Patre.*
- XXV. *Quid Spiritus sanctus, licet ab utroque procedat, tamen à Patre propriè & principaliter procedere inuenitur, tam apud Latinos, quam Græcorum Scriptores.*
- XXVI. *Quid quidam Græcorum, & etiam quidam Latinarum patrum Spiritum sanctum procedere à Patre per Filium, aut inuenimus quosdam similes dices minus idoneas.*
- XXVII. *De concordia huius quaestiois, & de relictis scilicet de medio utriusque generis antiochianæ Romanæ Poesitæ per Concilium generale.*

INCIPIT LIBER SECUNDUS ANTIKIRMENON DE PROCESSIONE SPIRITUS SANCTI. UTRUM SECUNDUM GRÆCOS A PATRE TANTUM PROCEDAT, AN SECUNDUM LATINOS A PATRE SIMUL ET A FILIO.

CAPITULUM PRIMUM.

Qualiter Dialogus habetur sit in urbe Constantinopoli de processione Spiritus sancti ab Anselmo Havelbergensi Episcopo, & Nestore Archiepiscopo Nicæniensi, & de modo interrelationis inter colloquenter.

IGITUR cum essem constitutus in urbe Regiâ, & crebrod uarias à Græcis quaestiones susceperim, & eisdem alias illi proponerem, placuit Imperatori piissimo KALOCHEMANNI, placuit etiam Patriarchæ ciuitatis N. viro religioso, ut publicis conuentibus fieret: & statuta eil dies, ut in audientia omnium ea sonarent, que hinc & inde dicerentur. Conuentibus itaque quinquaginta sapientibus in uico qui dicitur Phanorum, iuxta Ecclesiam Agæ Irene, quæ lingua Latinâ sanctæ Pacis nuncupatur, mensè Aprilis, die decimo, si tamen benè memor sum, potuitque uenturibus, sicut ille mos est, & datus arbitris, & sedentibus notariis, qui omnia que hinc inde dicerentur, fideliter exciperent & scripto commendarent, uerisimilitudo, quæ ad audiendum ueritas conuenit, conticuit. Adstant quoque non pauci Latini, inter quos fuerunt tres uiri sapientes; in utroque lingua periti, & litterarum doctissimi; JACOBUS nomine, Veneticus natione; BERENDE

nomine, Filianus natione, tertius inter alios præcipuus, Græcorum & Latinorum litterarum doctrinâ apud utramque gentem clarissimus, MORVUS nomine, Italus natione ex ciuitate Pergamo; ille ab uniuersis electus est, ut utriusque fides elicit interpres.

Conciliis itaque ordinatis, & sedibus à regione positis, dato silentio, omnibus ad audiendum ualidis & suspensis, ANSELMUS Havelbergensis Episcopus dixit, Patres reuertentes, ego ad contentiones non ueni, quia ita dicit Apostolus: Non in contentione & amulatione; & iterum: Si quis contentiosus est, nos huiusmodi consuetudines non habemus; sed ueni ad inquirendum & cognoscendum de fide uestrâ atque meâ, maxime qua uobis ita placuit. NECTARIS Archiepiscopus Nicomedæ dixit: Placet quod dicitis, & humilitas tua nobis placet; nam in colloquio & humiliter conferendo citius flucticat ueritas, quam si superbe & ad uincendum ualidè contendamus. ANSELMUS Havelbergensis Episcopus dixit: Non debemus esse immemores, quid scriptum est in Evangelio, quoniam Iesus iuues sit duobus Discipulis euentibus ab Ierosolymis in castellum Emmaus; & interrogatus de ipso & ibat cum illis, & conuerserunt eum in fractione panis. Nos quoque si simul ire & sine disceptatione colloqui simul de ueritate uoluerimus, ipsa ueritas se nobis iungendo appropinquabit, & in fractione panis, id est, diuine Scripturæ eam cognoscemus. Itaque simul gradamur uiam charitatis, non contendentes licet superbi ratiocinationi, sed simul inuestigantes ueritatis humani inquisitione. NECTARIS Archiepiscopus Nicomedæ dixit: Videtur mihi quid ea quæ dicitur sumus, elictus interpretis uerbo ad uerbum fideliter exponat, quia hoc modo melius nobis inuicem intelligere possumus, & ipse hoc facilius facere potest. ANSELMUS Havelbergensis Episcopus dixit: Ego huiusmodi usum loquendi non habeo: & præterea suspensa est mihi talis interpretatio, quia forte capi possum in

Colloquenter Anselmus & Nestoras.

Rom. 13. 11. 1. Cor. 11. 16.

Ent. 24. 37.

Qui in conuentu aderant uiri docti.

verbo, si dispariter fuerit interpretatum, nec de-
cet nos contendere verbum. Verum talis interpreta-
tio in medio currat, quæ sermonem utrimque con-
tinuatim pleno & collecto verborum sensu excipit
& exponat: hoc enim modo lectionis seu inter-
pretationis non valemus verborum observatores,
sed sententiarum investigatores. NACHTAS Archie-
piscopus Nicomedie dixit: Fiat sicut dicitis, nam de
hoc mihi placet, quia tibi placet.

ANSELMUS Havelbergensis Episcopus dixit: Ad-
huc quadam præmittere volo: quia de questione
difficili tractare proponimus, & ego ad conventum
istum subito vocatus sum, & ab heri & modius-
tertiis nihil horum sic præmeditatus, preter
reverentiam omnium assidentium & circumstantium,
ut si forte mihi aliquid verbum fuerit cla-
psum, sicut nonnunquam in talibus fieri solet, quod
alicujus vestrum aures offendat, non statim adver-
sum me ex cæculo plausu exclamem, sed juxta man-
suetudinem vestram finem sermonis patienter ex-
spectetis, memores quod hospes sum in medio ves-
tri: nam & hoc ipsum prægravi veritus sum in illo ge-
nere interpretationis de verbo ad verbum, & ob hoc
illud à vestra collatione tunc submovi. Non sit igi-
tur inter nos verborum litigium, sed exquisita ve-
ritas sententiarum. NACHTAS Archiepiscopus Ni-
comedie dixit: Bene disti, & ego si ipsum rogo,
Univerſi dicuntur: Bonum est, honestum est, & ita
fiat, fiat.

ANSELMUS Havelbergensis Episcopus dixit: Nos
frequenter sanctam & apostolicam doctrinam credi-
mus & docemus Patrem & Filium & Spiritum san-
ctum unum Deum in substantia, trium in per-
sonis. Credimus etiam Patrem ingentum, Filium à
Patre genitum, Spiritum sanctum ab utroque, Pa-
tre scilicet & Filio, procedentem. Hoc credimus &
docemus. NACHTAS Archiepiscopus Nicomedie di-
xit: Ea que dicitis, Catholica sunt & suscipienda sed
quod dicit Spiritum sanctum à Filio procedere sicut à
Patre, ad hoc non accedimus, nec suscipimus, præ-
sertim cum ista ratio, nulla auctoritas canonica-
rum Scripturarum, nullum demique generale Con-
cilium hoc dicat vel doceat.

ANSELMUS Havelbergensis Episcopus dixit: Quo-
niam tria posuisti, rationem, canonicarum Scrip-
turarum auctoritatem, generalia Concilia, & quia ra-
tionem primum posuisti, velim etiam primum scire quæ
ratione prohibeatis non credas vel docas Spiritum
sanctum procedere à Filio sicut & à Patre. NACHTAS
Archiepiscopus Nicomedie dixit: In omni Philoso-
phia, & maxime in summa Theologia cavendum
est, & sapientissimi Græcorum Academicus vitaverunt
dicere *πρωτον*, id est, multa principia; vitaverunt
etiam *αυτον* quæ est sine principio; elegerunt
autem & venerati sunt, & nobis venerandam do-
cuerunt *μοναχον*, hoc est, unum principium. In-
circo autem noluerunt suscipere in Deo *πρωτον*, id
est multa habens principia, quia quod habet multa
principia, dixerunt esse incipitulum. Noluerunt etiam
suscipere in Deo *αυτον*, id est, sine principio, quia
hoc quod est sine principio, dixerunt esse inordinatum.
Hæc itaque duo non inconvenienter fugientes,
conversum sunt rationaliter ad venerandam *μοναχον*,
quam & nos veneramus & amplectimur, & à qua
nullum qui orthodoxæ fidei sit, oportet recedere.
Porro si duo essent principia, vel utrumque insuf-
ficiens esset, aut alterum superfluum esset: si enim
aliquid uni desisset quod alterum haberet, non sum-
me perfectum esset; si vero nihil uni desisset, quod
alterum haberet, cum in uno omnes essent, quod

superflueret. Itaque Patrem & Filium & Spiritum
sanctum unum Deum esse credimus; Patrem qui-
dem ingentum, Filium verò ex Patre genitum, Spi-
ritum sanctum à Patre tantum, & non à Filio pro-
cedentem. Nam si à Patre & à Filio Spiritum san-
ctum procedere diceremus, cum Pater esset princi-
pium Spiritus sancti, & similiter Filius esset princi-
pium Spiritus sancti, statim consequenter accurreret
nobis duo esse principia, & incidere mus in *πρωτον*,
id est multa principia; quod est contra omnem ra-
tionem. Credimus ergo & docemus Patrem esse princi-
pium Filii quem genuit, & eundem Patrem so-
lum esse principium Spiritus sancti, qui ab ipso solo
procedit. Sic autem dicimus Patrem esse unicum
principium, scilicet non tempore, sed causâ ambo-
rum à Patre tanquam ab uno principio, iste gene-
ratione, iste processione, non temporariter, sed cau-
saliter.

CAPITULUM II.

Quid in Domino non *αυτον*, id est, nullum princi-
pium; non *πρωτον*, id est, multa principia;
sed *μοναχον*, unum principium sit.

ANSELMUS Havelbergensis Episcopus dixit: Ego
multa principia, quod tu vocas *πρωτον*, in
Deo tecum nego, quia omni rationi contrarium
est; tamen quia quidam hæreticam, natione Per-
les, nomine Manes, de quo Manichæi, qui ferè to-
tam Aircam polluerunt, à Catholice Ecclesia me-
rito damnatus est, eo quod contendebat duo esse
principia, & nonnulla alia Christianæ fidei contra-
ria docebat. Similiter quod tu vocas in Deo *αυτον*,
id est, sine principio, licet non principium, nequa-
quam in Deo suscipio, sicut nec tu, quia Deus, nisi
summus principium esset, sine seipso esset, & si
sine seipso esset, omnino non esset. Itaque in Deo
neque dicenda sunt multa principia, quia hoc in-
genitum esset; neque dicendum esse nullum princi-
pium, quia hoc inordinatum esset, quorum utrum-
que dissolutionem ac destructionem manat. Vere
enim dicitur quod eo quod multa sine principia, ne-
cessè sit multa quomodo esse ista: si ve dicitur quod
eo quod nullum sit principium, nihil etiam sit ordi-
natum: si ve, inquam, hoc, si ve illud dicat, utrum-
que est absurdissimum; quoniam, sicut dixi,
utrumque dissolutionis ac destructioni proximum est:
alterum propter causam quæ ibi est licet, alterum pro-
pter eam quæ ibi est inordinatio. Unum igitur
principium quod tu vocas *πρωτον*, tecum in Deo
suscipio, quoniam quidem Deus summus ac ple-
num est principium, quod videlicet principium præ-
ferret esse libum. Est autem sine principio, quod præ-
ter ipsum & extra ipsum sit, quod omnino nullum
est; & ita in Deo non principia multa, non princi-
pium nullum, sed ipse sibi unum in seipso esse princi-
pium, per seipsum in seipso propriè monarchicè
liberrimum tenens principium; & sicut ipse libere
vixit, ita ipse est sibi principium quo princi-
patur.

Attamen quod dicitur si Spiritus sanctus procedit
à Patre & à Filio, ergo duo sunt principia. Hanc
tuam argumentationem cum jam solemnitate eucha-
ristice suscipimus suscipiendam iudico. Ex hoc
enim vero quod præmissum est, non sequitur illud
falsum quod illatum est: verum est autem quod Spi-
ritus sanctus procedit à Patre & à Filio, sed falsum
quod duo sint principia; itaque nulla est tui coha-
rentia. Intendat itaque charitas tua: Spiritum san-

Quæ-
stionem de pro-
cessione à Pa-
tre & Filio
proponit An-
selmus & eam
respondit
Nachtas.

Græci di-
cunt Spi-
ritum à Patre,
non à Filio
procedere.

a nihil nisi *αυτον*. Sic emendare sibi; nam *πρωτον* collectio-

nis lectio nihil nisi *αυτον*, omnino incepta est.

Etiam dicimus procedere à Patre & à Filio, nec tamen exinde consequens duo esse principia, quia Pater & Filius unus sunt principium, sicut sunt unus Deus. Sicut autem dicimus Deus de Deo, nec tamen duo dicitur, & sicut dicimus tropicè lumen de lumine, nec tamen duo substantia lumen, & sapientia de sapientia, nec tamen due sapientie; ita profectò dicimus principium de principio, nec tamen duo principia. Unde Dominus in Evangelio interrogatus: *Tu quis es?* de se ipso respondens dicit: *Ego principium qui & loquor vobis*; ostendens se esse unum & idem principium cum Patre in unitate ejusdem substantie, qui tamen est de principio proprietate filialis personæ.

Considerandum quippe est quid, de quo, & propter quod, & secundum, quod dicatur. Nam cum dicit: *Ego sum principium qui & loquor vobis*; & cum non dicit: *Ego sum principium quem & loquor vobis*; satis insinuat quod ipse est unus cum Patre eadem consubstantialitate, qui tamen non est unus cum Patre proprietate personæ. Est enim Filius idem principium quod Pater ipse est secundum substantiam; sed ipse non est idem qui Pater est secundum personam. Quamvis & aliter intelligi possit hoc quod dicit: *Ego principium qui & loquor vobis*; videlicet se Creatoris ostendere volens & principium creature, sicut & Pater est principium creature, eo quod ab ipso sunt omnia. Unde in libro Genesios: *In principio creavit Deus caelum & terram.* Et quod ipse sit principium in principio & cum principio, audi Johanne Evangelistam: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum; omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est. In ipso vita erat.* Et in Psalmis: *Tecum principium in die virtutis tue.* Proinde Pater quidem ad creaturam relativè dicitur principium ex quo omnia; Filius quoque ad creaturam relativè dicitur principium per quem omnia; Spiritus sanctus quoque ad creaturam relativè dicitur principium in quo omnia, nec tamen sunt tria principia, sicut nec tres Creatores, quoniam inseparabilia sunt opera Trinitatis. Unum ergo principium ad creaturam dicitur Deus, non duo vel tria. Quid si ad se invicem in Trinitate referantur, tunc si generis, ad eam qui generat, principium est, Pater ad Filium principium est, quia generat eam. Utrum autem Pater rectè dicatur principium ad Spiritum sanctum, quia ab ipso procedit, & utrum Filius rectè dicatur principium ad Spiritum sanctum, quia & ab ipso procedit, apud nonnullos aliqua quaestio est. Verum si is qui datur, scilicet Spiritus sanctus, habet principium cum à quo datur, quippe non aliunde accipit quod aliunde procedit; non incongruè videtur extendendum esse Patrem & Filium principium esse Spiritus sancti, non tamen duo principia: quia sicut Pater & Filius unus Deus, sic relativè ad Spiritum sanctum unus sunt principium, quia videlicet Spiritus sanctus non aliunde, sed à Patre & Filio qui sunt unum principium, datur & procedit. Porro Pater principium, & Filius idem est principium: nam si Filius aliud à Patre, & non idem cum Patre principium esset, jam ipse in hoc quod aliud esset, principium esse deberet. Quidquid ergo dederimus à Patri, demus & Filio: si enim Pater in Filio, & Filius in Patre, & omnia Patris Filii, & omnia Filii Patris sunt, profectò principium Patris principium Filii est, hoc est, principium quod Pater est, principium est quod Filius est; & ita Spiritus sanctus procedens ab utroque, Patre scilicet & Fi-

lio, non duo, sed unum suæ processionis habet principium. Dicitur enim tribus modis principium in Deo, substantivè ad seipsum, relativè autem invicem in Trinitate, sicut Pater ad Filium, & iterum relativè, quantum ad creaturam Creator.

CAPITULUM III.

Quid id quod æternum est, non ob hoc sine principio est, sicut Filius Patris est coeternus, sed non est sine principio, quia de Patre est.

ET forte mireris, quia non dicantur *coeterni*, ad eum, simul principia vel comprimpta, qui sunt simul coeterni. Sed notandum, quid id quod sine principio est, etiam æternum est: sed quod æternum est, non ob hoc sine principio est. Quippe Pater & Filius & Spiritus sanctus totæ tres Personæ coeternæ sibi sunt & consuales, sed non totæ simul sunt sine principio: nam Pater quidem *ante*, id est, sine principio est, & ipse est principium eorum, quibus & coeterni & consubstantialis sibi Filius. Principium autem ut causa, & ut fons, & ut æternum ducunt; Filius autem licet sit coeternus & consubstantialis Patri, nequaquam tamen est *ante*, id est, sine principio, quia Patrem habet principium & causam, & ipse est principium universorum. Principium autem quando dico, non tempus admissas, neque medium aliquod interpositum inter generantem & genitum; neque dividam materiam aliquâ intermissione malè excogitatâ & malè immixtâ & interpositâ bus qui semper sibi coeterni sunt. Si enim tempus esset Filio antiquius, tunc itaque Pater prima causa esset temporis, non Filii; nec Filius esset factus temporum, qui esset sub tempore: hoc naturæ esset dominus omnium, sed gratiæ Patris in dominium assumptus, vel etiam omnino non dominus. Et si ætatis de denatè egeretur Filius tamquam Patri non coeternus, sed sub tempore coeternus.

Et itaque Pater principium Filii ut causa, & est Pater simul & Filius principium Spiritus sancti ut causa. Manifestum est autem quod non omnino antiquior est causa his quorum causa est, sicut nec hoc semper proprio antiquior. Unde manifestum est totas tres simul personæ coeternas esse sibi & consuales, sed non totas tres simul esse sine causâ principio. Est igitur, sicut dictum est, Pater *ante*, id est, sine principio temporali vel causali, quia non aliunde, sed ab ipso est; Filius verò non *ante*, quippe Patrem ut causam sui habet principium non temporale, sed causale. Si autem id quod ex tempore est, principium intelligas; ita Filius quoque est *ante*, & Spiritus sanctus est *ante*, id est, sine temporali principio; non enim incipit cum tempore vel sub tempore, quæ temporum factrix est, Trinitas. Sicut Pater & Filius & Spiritus sanctus tota simul Trinitas sicut unus est Deus, ita est unus & idem substantivè principium, quos vos vocatis *antiquior*, *immensus*, *id est*, unum principium, seu unus principatus omnitenens; nullatenus autem duo vel tria principia, quæ vos vocatis *antiquior* vel *immensus*. Sic enim in Symbolo Athanasii, quod est venerabile per omnem Ecclesiam, legitur: *Æternus Pater, æternus Filius, æternus Spiritus sanctus; & tamen non tres æterni, sed unus æternus. Immensus Pater, immensus Filius, immensus Spiritus sanctus; & tamen non tres immensi, sed unus immensus. Et Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus; & tamen non tres Dei, sed unus est Deus. Et Dominus*

^b *Filius enim* In priori editione hoc tamen legitur: *nam, non hoc sit mutile factum, nec dabitur quin Antiquior*

scripsit in ea editio.

Pater, Dominus Filius, Dominus Spiritus sanctus; & tamen non tres Domini, sed unus est Dominus. Ita quoque principium Pater, principium Filius, principium Spiritus sanctus; & tamen non tria principia, sed unum est principium. Omnes quidem tres simul unum principium, & singuli idipsum plenum atque perfectum principium. Et sicut tres personæ rectè dicuntur consubstantiales, nec tamen rectè dicuntur tres consubstantia; ita fortasse tres personæ rectè dicuntur tria principia, quod Greci dicunt *ὁμοῦσιον*, Latini verò in nullo latinis usum habent. Et fortasse quis argumentosa, sed falsa opinione deceptus, idcirco duo dici posse putat principia, quis cum dicitur principium hoc principio, & iterum dicitur principium de principio, duo videntur consubstantia principia. Sed non bene attenda, quòd rectè quidem dicitur Deus non de Deo, scilicet Pater: & iterum rectè dicitur Deus de Deo, scilicet Filius; nec tamen ob hoc sunt duo dii. Et rectè dicitur lumen non de lumine, & iterum rectè dicitur lumen de lumine; nec tamen duo sunt lumina. Quòd si quis dixerit, principium qui Pater, non est principium qui Filius; & principium qui Filius, non est principium qui Pater; & inde inferre voluerit quòd duo sunt principia: omninò fallatur, quoniam cum dicitur, principium qui Pater non est principium qui Filius; & cum dicitur, principium qui Filius non est principium qui Pater: cum hoc, inquam, dicitur, nihil aliud dicitur, vel intelligitur, nisi quòd Pater non est Filius, & Filius non est Pater, quod semper personarum discretionem distinguit. Sicut autem secundum distinctionem personarum rectè dicitur negativè, principium qui Pater non est principium qui Filius, & principium qui Filius non est principium qui Pater; ita secundum similitudinem ejusdem essentie rectè dicitur affirmativè, Pater idem est principium quod Filius, & Filius idem est principium quod Pater: & licet iste non sit ille, tamen iste est quod ille; & licet non sit is idem, tamen idem est ad idem; & licet hic non sit quod hic, tamen hic est ipsum hoc quod hic; nec ipse est ipse, sed ipse sunt ipsum & idipsum, semper unus Deus, semper unum principium; nunquam duo dii, nunquam duæ majestates, nunquam duo principia.

Proinde si Spiritus sanctus non procedit à Filio, sicut tu putas, ostende, si potes, quomodo verum esse possit, quòd procedat à Patre. Nam si secundum te credendum est eum non procedere à Filio, credendum est etiam secundum te eum non procedere à Patre, cum Pater & Filius unum sint, sicut ipse dicit: *Ego & Pater unum sumus*; & iterum: *Ego in Patre, & Pater in me est*. Qui ergo dicit Spiritum sanctum procedere à Patre qui in Filio est, oportet ut etiam dicat eundem Spiritum sanctum procedere à Filio qui in Patre est; [aut si negat procedere à Filio,] cogitur hoc quoque negare eundem Spiritum sanctum procedere à Patre qui in Filio est: Pater enim & Filius unum sunt; & cum vicissim dicitur, *Et est in illo, nequaquam aliud in alio tamquam substantialiter aliud, sed id quod substantialiter unum & idem est*, intelligitur. Unde Dominus ad Philippum postulante: *Domine, ostende nobis Patrem, & sustine nobis. Philippe, qui videt, inquit, me, videt & Patrem, quia ego in Patre, & Pater in me est*. Quod propter ejusdem substantiæ unitatem dictum est. Et cum dicitur: *Ego & Pater unum sumus*; unum propter unitatem substantiæ, contrà Arium dicitur; sumus propter pluralitatem persona-

tum, contrà Sabellium dicitur, ac si diceret: Ego & Pater unum, hoc est, quod ille, hoc ego secundum substantiam. Itaque hoc modo videtur esse confectum, ut dum tu vis mihi persuadere, ne credam Spiritum sanctum à Filio procedere, ne incidam in duo principia: tu quoque quod pròs credebas, videlicet Spiritum sanctum procedere tantum à Patre, jam negare cogaris; & incidisti per hoc in talem laqueum, ut qui pròs alterum negabas, scilicet processionem à Filio, & alterum affirmabas, scilicet processionem à Patre, jam nunc aut nèbrum secundum te confiteri audeas, aut utrumque secundum fidem Catholicam & juxta propositas rationes juxta mecum facere debeas.

NICHITUS Archiepiscopus Nicomediæ dixit: Satis videntur suscipienda ea quæ de principio differunt. Sed quoniam dicis Spiritum sanctum procedere à Patre & Filio, nec tamen recipis duo principia, & hoc probas eâ ratione, quia Pater & Filius unum sunt; simili ratione probari potest, quòd idem Spiritus sanctus procedat à semetipso sicut & à Patre & à Filio, quia Pater & Filius & Spiritus sanctus una sunt divinitatis essentia: & ita si procedat ab illis, cum quibus ipse est substantialiter unum, necesse est dicere ut etiam procedat à semetipso, cum quo & ipse sunt substantialiter unum.

CAPITULUM IV.

Quòd sicut Pater genuit, sed non se, & sicut Filius genitus est, sed non à se; ita quoque Spiritus sanctus procedit, sed non à se.

ANSELMUS Havelbergensis Episcopus dixit: Pater Deus, Filius Deus, Spiritus sanctus Deus; non tamen tres dii, sed unus est Deus. Et quamvis rectè dicatur, Pater Deus genuit Filium Deum, cum sit unus Deus; non tamen rectè potest dici de Patre Deo, Deus Pater genuit seipsum; nec rectè potest dici de Filio Deo, Deus Filius genitus est à seipso. Sic quoque quamvis Pater & Filius & Spiritus sanctus unus Deus sit, & Spiritus sanctus rectè credatur à Patre & Filio procedere; tamen idcirco non rectè dicitur procedere à seipso, quia cum ipse sit substantialiter unum cum Patre & Filio, nequaquam tamen ipse aut Pater est, aut Filius est, ut ita à seipso debeat procedere, sicut procedit ab illis. Igitur sicut Pater genuit, sed non se, & sicut Filius genitus est, sed non à se; ita quoque Spiritus sanctus procedit, sed non à se. Quod etiam manifestè probatur ex Evangelio Johannis, ubi scriptum est de Spiritu sancto: *Non enim loquitur à seetipso, sed quæcumque audiet, loquitur*. Non loquitur à seetipso, quia non est à seetipso; & quia non est à seetipso, nec procedit à seetipso, cuius esse est idem quod procedere. Unde ergo est, inde procedit; & unde procedit, inde est. Ejus esse nihil aliud est quàm procedere. Sicut autem Patris proprium est generare Filium, & sicut Filii proprium est generari à Patre; ita proprium Spiritus sancti proprium est procedere ab utroque tamquam ab uno principio.

NICHITUS Archiepiscopus Nicomediæ dixit: De processione Spiritus sancti tractare propoſuimus, sed tu ad probandum sententiam tuam de generatione Patre & de genito Filio induisti, non quidem, ut faceret, inconvenienter, quia satis placet quod dixisti: verumtamen respondeas paulisper de hoc ipso. Quæ vel qualis, sicut est, ista Spiritus sancti processio de

e & cum dicitur] Et hoc loco ejusdem verbum patris quod lenitur turbant ad idem locum ab inspecto quoniam amantem post voculam q.

d aut se negat] Quod unci inclusam est addidimus; tunc ita scriptum esse ab Anselmo, qui forte etiam pro suo suo more aliter qui in Patre est.

Joan. 10. 16.
Ibid. 18.

d

Joan. 1. 9.

Ibid. 10. 10

Joan. 16. 13.

quā loquuntur? Verissime videtur tibi quod secundum
communem substantiam, an secundum discretam &
proprietam personam dicendum ut Spiritum sanctum
procedere?

CAPITULUM V.

*Quid sit incognitum est, qualis sit Patris ingene-
ratio, & qualis sit Filii generatio; ita incogni-
tum est, qualis sit aeterna Spiritus sancti proce-
ditio.*

ANSELMI Havelbergensis Episcopus dixit: Dic
Amili quae vel qualis sit Patris ingeneratio, &
quae vel qualis sit Filii generatio; & ego narabo tibi
quae vel qualis sit Spiritus sancti procectio, & ambo
insanctas divina mysteria perscrutantes, & de his
rationem investigare volentes, quae tanquam ineffa-
bilia supra omnem intellectum rationis creaturae
esse dignoscuntur, & sua profunditate vel altitudine
omnem finem humanum, necnon & angelicum
supergraduntur. Quod si mihi iustare, & super hanc
quaestione melius esse volueris, hoc tibi sufficit
audire, quod mihi fuit esse credere: fuisse nempe
mihi credere Patrem ingentum, Filium genitum,
Spiritum sanctum procedentem. Qualiter autem hic
ingentus sit, vel qualiter hic genitus sit, vel qualiter
hic procedat, reverendo auctore honorandum patet;
& sic nobis magnum esse credere licet est, & non sit
nobis curialiam investigare: qualiter est: nam qualiter
neque Angelus, nec diabolus nobis excogitare conciliant.
Pater autem qui genit, & Filius qui genitus est, &
Spiritus sanctus qui ab utroque procedit, ratione
sua tantum aeternitate consilia simul norant divinitus
& aeternam Filii generationem, & divinitus & aeternam
Spiritus sancti procectioem, & eisdem genera-
tione & procectioem modum & qualitatem: quod
utroque nostrae humilitatis caliginosam nubem excidit,
in quibus aliquando vanitas pro veritate occurrit.
Hoc tanta non inveniuntur dici potest, quod Pater
ingenerabitur semper tunc est, & Filius qui genitus
babitur semper tunc est, & Spiritus sanctus procectio
babitur semper tunc est, & ipsius Patris generare,
concurrit simul eisdem Patre filioque; & ipsius Filii
generari, concurrit eisdem Filio genitor; & Spiritus
sancti procedere, concurrit eisdem Spiritus sancti
est essentiae: nec hoc, nec aliud est prius aut posterius.

CAPITULUM VI.

*Quid in forma Trinitate aliud sit esse, aliud
Patrem, aliud Filium, aut Spiritum
sanctum esse.*

VERITATEM in illa suam Trinitate non hoc
est ubi generare quod esse, nec hoc est ubi pater
quod esse, nec hoc est ubi procedere quod esse; quoniam
non eo quo est, eo Pater est, nec eo quod est,
eo Filius est; nec eo quo est, eo Spiritus sanctus est;
sed eo quo est, substantia est quae ubi una est: & eo
quo ille tanquam Pater generat, & eo quo ille tanquam
Filius generat, & eo quo hic tanquam Spiritus
sanctus nascitur procedit; eo non iam una, sed
tres ubi personae sunt: & ita substantia, seu potentia
essentiae quae sunt tres, unum sunt; & personae
quae distinguuntur tres, tres sunt. Quoniam quidem,
sicut dicit, non hoc est ubi esse, quod Pater est,
nec hoc est ubi esse, quod Filius est; nec hoc
est ubi esse, quod Spiritus sanctus est, seu procedentem
esse; sed hoc est ibi esse, quod Deum esse, quod
magnum, quod bonum, quod dignitatem esse: &
illa tres singula singulis sunt propria ac personalis,

& hoc unum singulis per se & simul omnibus est
substantiale.

CAPITULUM VII.

*Quare Spiritus sanctus solus dicitur Spiritus sanctus,
& tertia in Trinitate persona, & hoc non gradus
dignitatis, sed nomenclaturae ordine, & propriae per-
sonae designatio.*

ET Pater quidem Spiritus est, & sanctus est; sed
non est is qui Spiritus sanctus est, tertia videlicet
in Trinitate persona; simul & Filius Spiritus
est, & sanctus est; sed non is qui Spiritus sanctus est,
tertia videlicet in Trinitate persona. Ita quoque
Spiritus sanctus Spiritus est, & sanctus est, & ita se
solum tantum reddidit Spiritus sanctus, & tertia
persona in Trinitate. Et fortasse adeo ipse Spiritus
sanctus recte solum dicitur Spiritus sanctus, quoniam
solum spiraculo eisdem Dotatus ambos & scriptum in
unam connotat essentiam, unitatem in trinitate, &
trinitatem suam unitate necessitate distinguendo, mir-
rabiter congruendo; ita ut credimus in illa sum-
ma unitate & trinitate singulariter distincta & distin-
ctae compacta, quod paradoxum, id est, extraneum
vel inopinate est omni humano intellectui. Est itaque
Spiritus sanctus coeterna amborum connotatio,
amborum communio, amborum concordia, amborum
charitas, amborum iustitia, amborum similitudo.
Quomodo enim Pater Deus, si non sanctus
& quomodo mater Deus, si non sancta? Quod si
haec sanctitatem Deo Patri, seu Deo Filio subtra-
xerit, sublata haec similitudo, distinctem quoque ab-
rulerit. Quae enim vel qualis Deitas, quae non fin-
ctio? nomen imperfecta, si non sancta? nomen pro-
prium nulla, si non sancta? Quis igitur Spiritus sanctus
(sicut dicit) coeterna amborum similitudo est,
recte ipse Spiritus sanctus dicitur sanctitate com-
muni unum cum Patre & Filio exultans, & proprie-
tate personae Trinitatem completens. Porro eisdem
substantiae unum indivisibile & simplex & una in se,
nunc aeternaliter indivisa & simplex & una in se,
nullo unquam numero suscepto; & hoc nobis est
unus Deus. Personarum vero pluralitas ab unitate
nascenti non temporaliter, sed aeternaliter & cau-
saliter, mota, ut ita dixerim, ad dualitatem, proce-
ditur licet in Trinitate coeterna coeternis, & sancta
Trinitatis numero coeternaliter sine omni tempore
habito; & hoc nobis est Pater & Filius & Spiritus
sanctus, qui licet tres sint numero, quoniam alia
est persona Patris tantum, & alia Spiritus sancti, &
una est persona Filii tantum, & due sunt personae
Patris & Filii, & tres personae Patris & Filii & Spi-
ritus sancti; tamen unius gradus dignitatis in hac
coeterna ubi Trinitate suscipiuntur quarendis est.
Nimquam enim in aliqua scriptura eorum qui tra-
duntur de sancta Trinitate, sicut patet, repetitur
juxta gradum Trinitatis prima Patris persona, se-
cunda Filii persona, licet de persona Spiritus sancti
aliquando invenitur tertia in Trinitate persona;
quod non secundum gradum dignitatis, sed solum
quodam distinctam dicitur ac singulariter personae dem-
onstrationem sive designationem dicitur. Non enim
ordinata succedente ubi numero in dignitate, sed
continua numero est Trinitas & aequa dignitate,
ita ut verè & semper ubi sint continuatum & simul
tres personae; non autem dicantur gradum prima,
secunda, tertia persona, quoniam hoc vocat gradum
dicitur ac ordinata dignitatis: ipse vero numerus
per se, videlicet tres, non gradum dignitatis, sed
pluralitatem Trinitatis pluraliter significat. Porro
etiam dicitur Spiritus sanctus tertia in Trinitate per-
sona, non dicitur respectu primae vel secundae per-
sonae.

fontē, quasi minor dignitate; sed dicitur tertia, id est, ex tribus una, videlicet illius persone speciali designatione. Unde Augustinus Hipponensis civitatis Episcopus, egergus Doctus, scribens ad Orosium ita dicit: «Et Spiritus Domini ferebatur super aquas, qui tertia est in Trinitate Persona.» Item idem in libro questionum veteris & novi Testamenti cap. cxxx. «Cui Filius Dei missus sit, & non alius.» Post Deum Patrem verbum Deus dicitur voluit, quod etiam nunc usque continentur, cum utique non alium hęc res contingeret, sed esset hic Filius Dei, qui post Patrem Deum secundus est, non natura, sed ordine.» Item idem Augustinus in eodem libro cap. cxcv. adversus Eulēbium: « Spiritus sanctus tertius est ordine, non natura, non gradu, non divinitate, non persona, non ignorantia. Sicut enim Filius Dei secundus à Patre est, & divinitate minor non est ita & Spiritus sanctus sequens à Filio est, non impar, sed equalis divinitate subsistentia.» Item Hilarius Præfatus Episcopus, Catholice fidei quondam famulissimus ac discretissimus assertor, in libro xii. de Trinitate. « Filius ex te Deo Patre Deus verus, & à te genus, post te ita consistens ut tecum, quia æternæ originis sum auctor æternus es. Nam dum ex te est, secundus à te est, secundus inquam, ex modo existendi, non ex differentiâ dignitatis; hic quippe à Deo Patre quasi primo loco subsistit, cum Spiritus sanctus tanquam tertio loco à Patre, secundo autem loco à Filio subsistat.» Unde & Hieronymus Presbyter Latinarum & Græcarum & Hebræarum literaturæ eruditus, Patrem principalem Spiritum ad Filium nominat, opere videlicet illo suo de tribus virtutibus ita loquitur: « David in Psalmo tres Spiritus postulat dicens: Spiritum principalem confirma me. Spiritum rectum inverte in visceribus meis. Spiritum sanctum tuum ne auferas à me. Qui sunt illi tres spiritus? Spiritus principalis Pater est, Spiritus rectus Christus est, Spiritus sanctus ipse Spiritus sanctus est. Itaque Spiritus sanctus tertius est à Patre, secundus autem à Christo secundum numeri ordinem, ac si diceretur secundum ordinem & congruam computationis ordinationem, videlicet juxta ipsam existendi modum & nomenclandi seriem, quæ in ipis persona est, non secundum aliquos earum dignitatis gradus. Pater quippe à nullo est, Filius à Patre solo est, Spiritus sanctus à uterque suum esse contrahit. Ideoque nullam, ut ita dixerim, secunditatem naturæ seu dignitatis, sed ordinem tantum in modo existendi & in ordine dicendi animas veteris & novi Testamenti cap. cxxx. de principio.» Nihil differt à Patre Filius, nihil plane differt in substantiâ, quia verus Filius est; differt autem in causâ, vel gradu, quia omnis potentia à Patre in Filio est: & in substantiâ minor non est Filius, auctoritate tamen major est Pater, ipse Dominus trinitatis & dicente: Si diligeritis me, manducetis quia vado ad Patrem, quia Pater major me est. Quem modum cultiores Apostolus Paulus: Unus, inquit, Deus Pater, ex quo omnia, & nos in ipso, & unus Dominus Jesus, per quem omnia, & nos per ipsum. Et primus gradus hic ex quo sunt omnia, secundus per quem omnia, tertius in quo omnia. Et quia nullus de his digne est, in unitate Dei significati sunt, dicente Apostolo: Quomodo est ipse, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipse gloria in sæcula sæculorum. Postulat itaque ratio, & fides Catholica docet, ut in designatione Trinitatis talis ordo pronuntiationis rectissime servetur, scilicet Pater, Filius, Spiritus sanctus. Qui enim æquales sunt dignitate, simul æqualiter

dici non possunt in pronuntiatione; & quibus est ejusdem majestatis unitas, est etiam discreta personarum trinitas, sublatâ omni gradum differentia dignitatis, concessa tamen succedente ordine distinctæ emanationis: quem videlicet emanationis ordinem in Trinitate ipse Filius Dei qui omnia novit, patenter edocuit, ita loquens ad Discipulos: Sic, doctis avocis gentes, baptizasset eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

CAPITULUM VIII.

Quid nomina Trinitatis transposita inveniantur.

Ceterum aliqui solent præjudicare Spiritus sancto, quod ideo degener intelligatur, quia in ordine tertius ponitur, cum tantum simpliciter in Scripturis divinitus, ut aliquando invenias tertiam primum positum: ut enim hæc causâ tulerit, sic & ponantur. Nullus enim injuria est, quia una eorum divinitas est. Denique legitur in Isaiâ, Dominus dicente: Ego sum primus, & ego in æternum, & manus mea sanctavit terram, dextera mea sublevavit caelum. Et in subiectis: Ego loquutus sum, ego vocavi, ego adduxi eum, & proferam uterque vestis; accedat ad me. & audiat hæc, non in oculis ab invicem loquutus sum. Cum sermo, illic eram, & nunc Dominus misit me & Spiritus eius. Quem itaque Dominus esse, qui fundavit terram? Ipse est qui dicit, Ego sum primus, & ipse est qui dicit se nullum esse. Numquid Patrem huic esse patitur, quia dicit, Ego sum primus? Abiit; nam quod subiecit, Et nunc Dominus misit me & Spiritus eius, manifestè ostendit Filium esse, qui se nullum dicit à Deo & Spiritu sancto; & tamen dicit, Ego sum primus. Ecce paria sunt ista inter Filium & Spiritum sanctum. Sicut enim à Patre & Filio Spiritus sanctus legitur missus; ita & à Deo & Spiritu sancto missus est Christus: hoc autem solus Patris peculiariter est, nisi minus dicatur. Videamus quoque dicta Apostoli, qui alio ordine complectitur Trinitatem; dicit enim inter cætera in Epistola secundâ ad Thimotheum: Dominus dirigat corda vestra in charitatem Dei & patientiam Christi. Quem putas hæc dicit Dominum, nisi Spiritum sanctum, qui dirigat corda nostra in charitate Dei Patris mittentis Filium, & in patientia Christi obedientis Patris usque ad mortem? Et ad Corinthios in Epistola primâ præterito ordine qui in traditione Fides est, à Spiritu sancto incipit gratiarum & ministratorum memoratæ operationis, & subjungit Dominum JESUM, & tertium ponit Deum, quem in Spiritu sancto & in Domino dicit operari; hoc etiam ait ipse Dominus: Pater mansit in me, ipse operator; per id enim quod de Deo Patre est & Spiritus sanctus & Christus, operatio eorum opus est Dei. Denique Spiritum sanctum eundem dicit & Deum, & hoc propter unitatem naturæ. Cum ergo hoc loco eandem Deum qui est & Dominus, dicit operari omnia in omnibus, inferius hic concludit dicens: Omnia autem hæc operantur nos, æque idem Spiritus, dividens singulis prout vult. Ecce transpositio ordine nominum personarum in Trinitate tres tantum operationis esse dicuntur, quia videlicet uno operante restitit trej dicuntur operari. Quare? Nisi quia sunt unius divinitatis, quocumque ordine nominata eorum posita inveniantur. Et David in Psalmo quinquagesimo orat & invocat Deum Spiritum, nominibus trium personarum simpliciter transpositis, credens eandem tribus divinitatis naturam. Quod mundum erit in me Deus, & Spiritum rectum inverte in visceribus meis. Spiritum rectum Christus dicitur.

Aug. l. d. viii. quæst. 89. & quæst. 85.

Hieronymus lib. 11. de Trinitate sub fine.

Hieronymus in Commentariis in Psalmo 110. & explanatione in hunc versum Psalmi quinquagesimi Spiritum principalem confirma me.

Hieron. in epist. Symboli ad Damasianum.

August. & Hieron. ibid. ad Cyrilium epist. 18. in epist. Symboli.

John. 14. 28. 1. Cor. 12. 4.

Rom. 11. 34.

Matth. 28. 19.

John. 14. 21.

1. Cor. 12. 13.

John. 14. 10.

1. Cor. 12. 13.

John. 14. 21.

178. 10. 11.

178. 19.

178. 1. 2.

178. 17.

Item : *Ne precias me à facie tua, & Spiritum sanctum tuum me asperas à me.* Spiritum sanctum dicitur ipsum Spiritum sanctum. Item infra : *Redde mihi laudem salutari tui, & Spiritum principalem confirma me.* Spiritum principalem Patrem dicit, qui sibi principium est & principalis causa, sive causae principium est Filii & Spiritus sancti. Et Johannes in Apocalypsi : *Ego sum a & o, principium & finis, dicit Dominus Deus, qui est & qui venturus est omnipotens.* Et infra : *Ego sum primus & novissimus, & sum mortuus, & ecce sum vivens.* Item infra : *Hac dicit primus & novissimus, qui sum mortuus, & vivo.* Ecce videmus simplicitatem Scripturae, quomodo transponit nomina Trinitatis, nunc Patrem, nunc Filium, nunc Spiritum sanctum anteposuit seu postposuit : quod quidem nihil obest fidei Catholicae, quae conficitur tres esse ejusdem naturae.

CAPITULUM IX.

Quid Pater & Filius & Spiritus sanctus non sint definitiva nomina, sed substantiva, nullum remanens vel minorationem secundam substantiam significantis.

ET sciendum quod Pater & Filius & Spiritus sanctus nequaquam sunt nomina definitiva, ut quia Pater non est Filius, nec Spiritus sanctus, in hoc sit deficientis ; & quia Filius non est Pater, nec Spiritus sanctus, sit & ipse in hoc deficientis ; & quia Spiritus sanctus non est Pater, nec est Filius, sit & ipse quoque in hoc deficientis : sed sunt nomina indefinitiva & substantiva, nullam remissionem vel minorationem secundam substantiam significantia. Dicitur autem hunc Patrem, hunc autem in Filium, hunc autem Spiritum sanctum, ut inconcusabilem trinitatem hypostasibus, si est ; personarum custodiat in via notari & dignam deitate. Quamvis autem eum dicuntur tres personae, Pater & Filius & Spiritus sanctus, juxta vocum significationem pluralitas personarum occurrit intellectui ; tamen unitas ejusdem essentiae à fide & intellectu rectè credentium non debet abesse. Et cum dicitur unus Deus, quia in singulariter unitas dicitur essentia secundum propriam vocem significationem occurrat humano intellectui, qui in le motibus suis sufficienter, tamen pluralitas personarum nequaquam debet abesse à fide & intellectu rectè credentium ; ita ut in corde credentium & ore confitentium unitatem in divina substantia, sive personarum trinitatem, & trinitatem personarum, sive unitatem divine essentiae. Et sic noster unus non sit Sabellianum, sed Christianum, nec sit in personarum confusa unitate, sed sit in verà & simplici ejusdem substantiae unitate. Et itidem nostrum tres non sit Arrianum, sed Catholicum, nec sit in substantiarum pluralitate, sed in personarum rectè distinctione ; ne vel in illud Arriane, vel in illud Sabellianum impietatis promontorium impingens in profunda demerit periculis, ubi multi periculis sunt, & incertae navigantes naufragium haereticæ demeritionis passi sunt ; de fide quidem fides & malum disputantes, sed utique ad fidei perturgentes veritatem, dum ignorant & ea quae loquuntur, & ea de quibus affirmant. Quid si humana sermone inopia potuisset advenire unum solum nomen, quod aptè & sufficienter significaret in Deo unitatem substantiae, & trinitatem personarum, & hoc pleno ac sufficienti intellectu ; nimirum Ecclesia Dei nequaquam adeo laboraret in dicendo & credendo, quae toties laboravit, multa verba de Deo sive nomina multiformiter & fideliter

exponendo. Nec tamen in solis nudorum nominum, & verborum confusionem, sed in ipsa trinitatis & unitatis veritate consistit fides Christiana, & sit ex ipsa veritate, quae verè unus Deus verus est, & verè vera trinitas est personarum, vera & liberè confesso sermone. Itaque cum dicitur Pater Deus, Filius Deus, Spiritus sanctus Deus, nemo ibi existimet esse motum, si est, tres deitates, vel triplicem deitatem : quoniam his qui sunt ejusdem naturae, convenit etiam ejusdem divinitatis & honoris identitas, quod apud Graecos, sicut ego puto, dicitur *homon*. Nec dicit Christianos *homon*, si est, trium Deorum cultores, sed *homon*, si est, unus Dei cultores, dicit & esse.

CAPITULUM X.

Quid Spiritus sanctus neque secundam substantiam qua communis est, neque secundam personam qua ad se dicitur, sed secundam relationem procedens dicitur.

Quid autem interrogasti, utrum Spiritus secundum eam quae communis est, substantiam est, aut secundum eam quae distincta & propria est, personam procedens dicitur : ad hoc ita respondendum. r. Spiritus sanctus consubstantialis est Patri & Filio ; quippe ex eodem & non alia substantia est, quia sicut illis est commune, ut sint unus & idem Deus ; ita illis est commune, ut sint una eademque substantia. Attamen nec secundum substantiam, nec secundum personam, aut Pater ingentus, aut Filius genitus, aut Spiritus sanctus procedens dicitur. Si enim secundum substantiam quae unum sunt, Pater ingentus, & Filius diceretur genitus, & Spiritus sanctus diceretur procedens ; tunc utique Pater secundum eandem communem substantiam ingentus & genitus diceretur, & procedens diceretur ; & ita fieret quaedam nova & confusa commistio ingentis & geniti & procedentis ; quocumque enim de divinis substantiis secundum substantiam dicitur, ea tribus oportet esse communia. Si ergo secundum substantiam diceretur Pater ingentus, & Filius genitus, & Spiritus sanctus procedens, tribus utique simul oporteret omnia esse communia ; ita quod Pater diceretur simul ingentus & genitus & procedens, & Filius similiter ingentus & genitus & procedens, & Spiritus sanctus similiter diceretur ingentus & genitus & procedens ; & sic pro nimia confusione nec personarum distincta trinitas, nec ejusdem substantiae indivisa faret identitas. Rursus si secundum substantiam diceretur ingentus & genitus & procedens, tunc cum is qui ingentus est, non sit is qui genitus est, nec sit is qui procedens est ; nec is qui genitus est, sit is qui ingentus est, aut qui procedens est ; nec is qui procedens est, sit is qui ingentus est, aut qui genitus est ; iam non una tantum substantia, sed tres ibi diversae essent substantiae, secundum quas ab invicem differentes, & ille ingentus, & ille genitus, & hic procedens diceretur ; & ita iam non *homon*, si est, ejusdem substantiae, sed *trinitas*, si est, alterius substantiae esset Trinitas, ac per hoc in altero quidem confusio & commistio personarum in Sabellianum barathrum nos projiceret, in altero verò substantiarum pluralitas in Arrianum profundum nos involveret. Non igitur secundum substantiam Spiritus sanctus dicitur procedens, licet ejus processio sit substantialis. Pater si secundum personam Spiritus sanctus diceretur procedens, non minor, sed eadem inde nasci videretur absurditas. In illa enim summa & ineffabili & incomprehensibili Trinitate hoc nomen,

persona, ad se dicitur; quodquid autem ad se dicitur, secundum substantiam dicitur: unde hi ut personam in substantiâ dici convenit; manifestum quippe est personam subjectionem esse naturæ, nec præter naturam personam posse dici. Idcirco in Trinitate cum dicimus, persona Pater, nihil aliud dicimus quam substantiam Patris; & cum dicimus, persona Filius, non aliud dicimus quam substantiam Filii; & cum dicimus, persona Spiritus sancti, non aliud dicimus quam substantiam Spiritus sancti: quamvis ibi una semper dicatur substantia, tres autem ibi semper sint & dicantur personæ. Quia ergo persona sicut de substantiâ ad se dicitur, Spiritus sanctus non secundum personam, sicut nec secundum substantiam procedens dicitur. Relinquitur ergo dicendum quod sicut Pater secundum relativum ad Filium dicitur Pater, & ingenius ad genitum, & sicut Filius secundum relativum ad Patrem dicitur Filius, & genitus, & verbum, & imago, & sigillum, & character, & splendor; ita etiam Spiritus sanctus secundum relativum dicitur Spiritus sanctus procedens, & missus ab utroque mittente, donum ab utroque donante, amor ab utroque amante. Profectò notandum est quid, de quo, & secundum quid, & propter quod dicitur, quoniam quæ dicuntur ad se, secundum substantiam dicuntur; quæ autem non ad se, relative in ipsâ personarum distinctione dicuntur: quamvis hoc nomen, persona, propter maximam verborum inoptam ab antiquis inventum, ut serviat huic significationi, quâ intelligitur trinitas in ipsâ trinitate, non relative, sed ad se dicitur, sicut & substantia, vel ut possit dicitur, essentia. Inter alia verò Latini quædam nomina, ea quæ singulariter singula sunt, quemadmodum Pater & Filius & Spiritus sanctus, non communiter, sed singulariter dicuntur; quæ autem communia omnium sunt, quemadmodum substantia, Deus, omnipotens, & cætera his similia, non singulariter tantum, sed & communiter dicuntur. Sicut enim Pater solus Pater, & sicut Filius solus Filius, & sicut Spiritus sanctus solus Spiritus sanctus dicitur, & hoc singulariter sanctus simul omnes tres & singulariter dicitur Deus, substantia, omnipotens, & cætera huiusmodi, quæ tam singulariter singulis, quam communiter tribus conveniunt. Et in hunc modum, sicut ea quæ numero & personis differunt, secundum numerum dissimiliter preferuntur; ita ea quæ ut numero, nec substantiâ differunt, secundum substantiam eodem modo & non dissimiliter preferuntur.

CAPITULUM XI.

Utrum Filius sicut Pater dicatur verè Spiritus sanctus emissor, quod Græci dicunt *νεκρωσις*.

NECRITAS Archiepiscopus Nicomedie dixit: Satis placet quod distuli; sed quæso, concedis quod Pater Spiritus sancti qui est processibus, sic emissor, quod Græci nostri vocant *νεκρωσις*? Anstetius Havelbergensis Episcopus dixit: Quod hoc *νεκρωσις*, ignoro, quippe non Græcum, sed Latinum sum. Bene autem concedo Patrem emissorem Spiritus sancti, Spiritum sanctum verò emissum; ita tamen quod etiam in alium dicam similitere ejusdem emissorem. Nam hoc manifestè dicit Evangelium de utroque; de Patre quidem: *Paracletus de patris sanctus quem misit Pater in nomine meo*; de Filio autem: *Cum venerit Paracletus quem ego misit vobis*. Et infra: *Si autem abigo, misiam eum ad vos*. Hoc itaque

Jan. 14. 16.
Ibid. 15. 16.
Ibid. 16. 17.

e dicitur νεκρωσις; Verissima lectio, ceteris locum Ache-
Tom. I.

modo Patrem emissorem & Filium emissorem esse Spiritus sancti; Spiritum sanctum autem ab utroque emissum, ab uno tamen, id est, à Filio promissum.

NECRITAS Archiepiscopus Nicomedie dixit: Si Pater emissor, & Filius est emissor Spiritus sancti: ergo sunt duo emissores, duo sunt datores; & ita videtur esse duo pemeipia Spiritus sancti. Anstetius Havelbergensis Episcopus dixit: Sicut video, callidè voluisti mihi inducere duo principia, & in quæ superius, cum de principio tractarem, determinata sunt, rursus tamquam oblita in questionem revocas, ut incautum, & coram quæ dicta sunt, quasi inmemorem capias. Verùm ego duo principia nunquam in divini Scripturæ incipio. Utrum autem duo emissores, seu duo datores rectè dici queant, tuâ interest dicere, qui induxisti hoc nomen Græcum *νεκρωσις*, quod apud nos, sicut tu dicis, sonat emissor. Quis verò hujus Græci nominis propria significatio incerta est, nihil certum super uterum distinere volo. Sed jam nunc velim ut patienter audias me. Tu Spiritum sanctum dicit non procedere à Filio. Cum hæc dicis, maximam utrique, Filio scilicet & Spiritui sancto, injuriam facis: nam cum Pater & Filius se invicem habeant, ut genitus & genitus, & item Pater & Spiritus sanctus se invicem habeant, ut emissor & emissus, & ut donator & donum; dic, quæso, numquid non magnam injuriam facis Filio & Spiritui sancto, quibus nullam ad invicem relationem tribuis, quomodo quos, ut ita dixerim, à sociâ processionis communicatione disjungis? Quid enim est quod Filius aliquid mediâ relatione respiciat Spiritum sanctum, seu Spiritus sanctus Filium, si processionem ab eo ab illo de medio amborum abstraherit? Sane sanctè, ut ita dixerim, respicientes se Pater & Filius generatione; & sunt rursus, ut ita dixerim, respicientes se Pater & Spiritus sanctus processionem: sed Filius & Spiritus sanctus secundum se manent sine aliqua vicissim communicatione, vel relatione habitudine, quæ se invicem respiciant: & hoc ita dicere, quod aliud est, quam summam & venerabilem Trinitatem aliquatenus dissolvere?

CAPITULUM XII.

Quid Spiritus sanctus amborum est nomine, id est, concordia, & est amborum nuntius, id est, respectio.

NECRITAS Spiritus sanctus est amborum *nuntius*, id est, concordia, & est amborum *nuntius*, id est, respectio, sanctitate propria ac naturali Patri ac Filio communicans, idem in substantiâ, non idem in persona, trinitatem in trinitate, ut ita dixerim, complens vel completens, & unitatem propter trinitatem dissolvens. Attende igitur quid dicas, & vade quid sentias, & cave ut sic in Filium & Spiritum sanctum offendas, quatenus utroque simul & Patrem non perdas. Qui enim peccat in Filium, peccat & in Patrem, & qui offendit in Filium, offendit & in Patrem; in ipse namque Filius ita dixit: *Qui me spernit, spernit eum qui me misit*. Item: *Qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem qui misit illum*. Certum est autem, quod ille non honorificat Filium, qui hunc eum honorum negat, quod Spiritus sanctus ab illo sicut & à Patre procedat. Rursus certum est quod ille Spiritus sancto non parvam blasphemiam irrogat, qui hunc à communicatione illi, sublatâ processionis habitudine, sive non sanè separat. Ambos ergo offendit, Filium scilicet,

siue eobdeter obicere *parabola*, nullo sermo.

quis eum indignum existimat, ut ab ipso Spiritus sanctus; Spiritum verb offendit, quis ipsum quod indignum iudicat, ut à Filio, procedat: & ita in utroque simul & in Patrem gravillanè peccant, totam Trinitatem blasphemant. Quæ enim major blasphemiam in Spiritum sanctum, quam credere & docere Spiritum sanctum à Filio non procedere? Si quidem quod scriptum est: *Qui peccaverit in Patrem, seu in Filium, remittetur ei; qui autem peccaverit in Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro* non solum de Macedonianâ heresi dictum esse videtur, qui dicebat Spiritum sanctum esse creaturam & non Deum; verum etiam de isto blasphemiam in Spiritum sanctum peccato scriptum esse manifestum est. Quod videlicet peccatum blasphemie, seu infidelitatis, seu impatientie qui fecerit, nisi resipiscat, neque in hoc seculo, neque in futuro remittetur, quamvis & alia multis modis ille locus Scripturæ possit exponi.

CAPITULUM XIII.

Quid nemo filium seu patrem ferre debet blasphemiam se vocari, sicut nec Dominum, quando dictum est ei, Demonium habes; & quod Spiritus sanctus propter diversos effectus diversa fortasse vocabula.

NECHEUS Archiepiscopus Nicomedie dixit: Satis acutè contraxit de propositâ questione; sed quod tandem subijuravit, scilicet quod nos qui urgamus Spiritum sanctum procedere à Filio, utriusque injuriam facimus, imò totam Trinitatem in hoc offendimus, & sic ut tu dicis, blasphemiam inferamus; hæc æquo animo audire non debemus, nec possumus, præsertim cum omne genus increpationis patientem possit, hoc autem nullam omnino. Quis enim patienter ferat se vocari blasphemum à Nãm Dominum, forma totius patientis, postquam omnia verba continentia sibi à Judæis alata aedivæ patienter, quando cum vocaverunt voracem & potterem vini, & solum satori, & alia multa humilissimi; denique cum dicerent ei: *Demonium habes* & : *In Bethsaida principe demoniorum egerit demonia*; respondit: *Ego demonium non habeo*; manifestè docens quid omnia opprobria quæ adversum nos dicantur, patienter suscipere debemus; nullas verò sentitio debet transire, siquando ei imponitur, quod non Catholicum, sed hæreticum putatur, unde ipse à Spiritu sancto alienus & demonum esse locus videtur. Quapropter ad ea quæ dixisti, ego respondebo, sicut & Dominus me docet: Nus tu nullo sanctum & individuum Trinitatem offendimus, sed sicut verè Catholicis cum in unitate ejusdem substantiæ debito divinitus honore venerantur, nec divinitam substantiam concedentes dividimus, is ut Arrius, nec perfonas confundimus, sicut Sabellius, nec cum Macedonio Spiritum sanctum creaturam dicentes, à Deitate eam separamus, nec sicut Pneumatomachæ Spiritum sanctum impugnantem blasphemiam aliquam erogamus; adoramus quippe Patrem Deum, Filium Deum, Spiritum sanctum Deum, tres personas, Deitatem unam, gloriam, & honorem, & imperio, & substantiâ non partitam. Audi adhuc, si Spiritum sanctum blasphemamus: Nos credimus adorandum cum Patre & Filio Spiritum sanctum, unum Deum Deificatorem & vivificantem per baptismum, Spiritum Dei, spiritum Christi, intellectum Christi, spiritum Domini, per se Dominum, spiritum Filiationis, hoc est, Fîlii Dei, vel adoptivæ nostræ filiationis, spiritum veritatis, spiritum liberationis, spiritum sapientiæ & intellectûs, spiritum von-

filii & fortitudinis, spiritum scientiæ & pietatis, spiritum timoris Domini. Etenim effectivus horum omnium Spiritus sanctus Deus, omnia substantiâ replens, omnia continens, repletivus mundi secundum substantiam, incomprehensibilis mundo secundum virtutem, bonus, rectus, principalis; sanctificans, non sanctificatus; vivificans, non vivificatus; mensurans, non mensuratus; participatus, non participans; repletus, non repletus; continens, non contentus; hereditatus post Christum ab Apostolis; clarificans, glorificans, connumeratus in Trinitate personarum, dignus Dei, ignis ut Deus, amor, charitas, spiritus qui cognoscit omnia, qui docet, qui sperat ubi vult & quantum vult, dirigens, loquens, tentans in deserto, intratus quando Jesus egerit vendentes & ementes de Templo, conturbatus in resuscitatione Lazari, illuminator, vivificantior, magis autem per scriptum lumen, & per scriptam vitam, templificatus, deificans, perficendus & prævenit baptismum per solum, & exquiratur post baptismum per manus impositionem; agens quæcumque Deus, partus per gratiam ad linguas signes, dividens charitatem, locus in Apostolis, Propetas, Evangelistas, Pastores, Doctores; intellectualis, manifestator, magis, immensus, improbitus, inconquiescens, qui arguitur potest, qui sapientissimus & multiformis est & ceteris, manifestativus omnium, propriæ potestatis, insuperabilis, omnipotens, omnipotens, ad eum, omnium Episcopos, per omnes trahens spiritum intellectuales, puros, libellissimos, angelicus virtutes, necnon etiam prophetas & apostolicas virtutes, & etiam alias virtutes in aliis & alios partibus secundum idem & non in eisdem locis, quo etiam demonstratur incommunicabilis. Quæcumque autem dicuntur humilis de Spiritu sancto, ut dari, tacti, partiri, Christum, doctum, insullatio, repositio, interpellatio, sive quid aliud tale, ad penam causam reducenda sunt, ut quæ est quo non ostenditur. Cum talis de Spiritu sancto credimus & docemus, nullas blasphemias irremissibiles eos nos esse credimus; sed si eum à Filio procedente facit non credimus, non mireris, quia quantalibet ratiocinationum adducas, non subito accedere possimus; præsertim cum nulla nobis auctoritas Evangelii, vel canonicarum Scripturarum, vel etiam sanctorum Conciliorum hoc ad credendum iudicet, vel doceat.

CAPITULUM XIV.

Quid nullus sensum Scripturæ, qua divina veritas appellatur, suo sensu, sed potius sensum sensum sibi debet accommodare.

ANSELMI Havelbergensis Episcopus dixit: Si auctoritates ad persuadendam tibi hoc expostules, utcumque cum ea audieris, recto sensu suscipias; sed veroc quod contingat hoc provehens de te, quod apud nos dicitur, Locus politus est ad discendum apices; sed ipse semper clamavit agnum, agnum, agnum, non attendens quod foris à docente audivit, sed quod intus in corde gessit. Quod si tu cor tuum morderis, & nunquam tuum obtinatum adeo obstruisti, ut quodquid dicatur, tu tamen acquiescere nobis: quid ergo vult quidquid dicimus? Melius est autem humiliter tacere, quam insolenter loqui, & æterum verbis osonia verberare, quia tempus est loquendi, & tempus est tacendi. Si autem proposita auctoritates ad tuum sensum retorquere nitimur, & non potius tuum sensum divinam Scripturæ accommodare curaveris, timeo ne forte tu hoc quoque Spiritus sancto adverseris & resistas, dum ea

que dicente Spiritu sancto scripta sunt, exte-
ritatem Spiritus sancti temere crevete, & ad tuam
sententiam retorquere non tueris; & nos non ad vin-
cendum, sed ad investigandum quod verum sit, con-
venimus; ita quippe Veritas dicit: *Verba quae loquutus
sum vobis, spiritus est & vita sum.* Et alibi: *Spiritus
vna qui est in vobis, scilicet sanctarum Scrip-
turarum.*

NICHITAS Archiepiscopus Nicomediae dicit: Quan-
tum mihi sit, intellectum Scripturae, quae divina
merito appellatur, ad proprium sensum quasi violenta
expositione distorquet, ac non potius proprium sen-
sum omnino divinae Scripturae humiliter mancipare
& accommodare, nulli debet esse incognitum qui
sacris lectionibus vacare consuevit, & ideo bene
monuit; sic ergo de tu quod tu in me monuit; &
si vis proponere sacras auctoritates, ita eas exponas,
ne videar tuam sententiam, quia tua est, non quia
vera est, extorta expositione velle probare; scriptum
quippe est: *Qui seruat praecepta ad docendum
fac, exprimit dicitur; & qui vehementer emagit,
elicit sanguinem.* Sed iam dic, si quas auctoritates
habes tuae sententiae in propolita quaestione fauentis.

ANSELMUS Havelbergensis Episcopus dicit: Hoc
adhuc praemittendum videtur, quoniam quamvis
propterea verbum loquuti sumus, uterque nostrum in
suo sensu abundare potuit. Sed iam cum divina
verba tractare coeperimus, decet ut sine contentione
loquamur, & debita reverentia invicem supportan-
tes, Spiritui sancto, qui est auctor divinae Scripturae,
honorem exhibeamus, quatenus ipse nobis dignetur
veraciter aperire, quod ipse vult nos humiliter &
sine contentione investigare. Sunt enim aliqui, quos
dum urget veritas Scripturae, in disputatione ma-
lum etiam vici litigare, & perverbis vocibus vetitati
recludat, quam propterea errare confiteri, qui dum
non inveniant quod tandem respondeant, tacere tam-
en humiliter ignorant.

NICHITAS Archiepiscopus Nicomediae dicit: Bene
dixisti, sed hoc quoque non est sileto praeterun-
dum, ut si forte aliter nostrum ab altero in exponenda
Scripturae dissensit, quis hoc plerumque sana fide
ferri potest, non statim error vocetur quod dicitur,
quoniam de una Scripturae serpe diversi homines intel-
lendunt; et nequaquam sunt spernendi, qui-
amvis ad praesentem quaestionem minime spectare
videntur. ANSELMUS Havelbergensis Episcopus
dicit: Optime dicit, tu tantum benevolus sis, & ad
credendum non tardus, nec difficultis; & ne quaeras,
sicut vulgo dicitur, nodum in scirpo, quia licet in
malivolam animam non intravit sapientia, ita in be-
nivolam animam ultra se ingerit divina sapientia.
NICHITAS Archiepiscopus Nicomediae dicit: Non
amo ego, ego quod credendum est libenter credo,
si tamen convenienter ad hoc inductus fueris; sed
iam tamen dic.

CAPITULUM XV.

*Quid Dominus infusando dederit Apostolis Spi-
ritum sanctum, nec tamen status ille corporeus fuerit
Spiritus sanctus, sed praesentis eius significatio;
& qualiter intelligendum sit: Accipite Spiritum
sanctum.*

ANSELMUS Havelbergensis Episcopus dicit: Do-
minus Jesus post resurrectionem repraesentans
se Discipulis suis, infusatus & dixit: *Accipite Spi-
ritum sanctum.* Quod aliud, quod lo, significavit illa
infusatio, nisi quod procedat Spiritus sanctus & de
scipio? Neque enim status ille substantia Spiritus
sancti fuit, sed demonstratio etiam in Filio procedere

Spiritum sanctum. NICHITAS Archiepiscopus Ni-
comediae dicit: Tecum dico, quod status ille corpo-
reus non fuerit substantia Spiritus sancti; sed non
tecum dico quod illa infusatio fuerit processio
quae in Filio sit, significatio. ANSELMUS Havelber-
genensis Episcopus dicit: Si Christo infusante ac-
cipente, *Accipite Spiritum sanctum;* Apostoli acceperunt
Spiritum sanctum; quate ipsa infusatio non
credatur processio eius significatio? Rursum in Spi-
ritu sanctus Discipulis datus est in Filio infusante,
cum dicit: *Accipite Spiritum sanctum;* die, quae
quomodo in Filio donante pervenit in Discipulos ac-
cipentes, nisi ab illo procedendo, cum quo semper
est, & ad illos pervenendo, quibus tunc in usu mu-
netis datus est? Ut enim Apostoli Spiritum sanctum
acciperent, oportuit ut effer quid daret, & sic dante
in accipientes procederet; quomodo tamen non essent
qui acciperent, tamen non minus effer qui proce-
deret, aeterna enim & substantialis est eius processio;
& ita licet tunc datum non apte diceretur, tamen
non minus donum vel donabile diu potest dicitur
eum donum, sine donabile; quod quidem dari po-
test, quamquam non datur; datum verò non dicitur,
nisi eum datur. Quippe Spiritus sanctus prop-
ter naturalis essentia, quae in Patre & Filio est,
processibilis est, donabilis est, nec est nisi procedendo,
nec datur nisi procedendo; nec accipitur nisi pro-
cedendo; nec quaquam operatur nisi procedendo.
Ideoque cum dicitur sine in Patre, sine in Filio
dari, nec aliter quam procedendo datur dari;
ipsum enim donatum sine nullo, ipsius est processio.
Duobus quippe modis procedit Spiritus sanctus in
Patre & Filio: est una processio eius aeterna, quae est
secundum affectum, id est, charitatem, quae Patrem
diligit Filium & Filius Patrem; & est illa processio
temporalis, quae est secundum effectum, id est, dona-
eius quae datur hominibus.

NICHITAS Archiepiscopus Nicomediae dicit: Cum
Spiritus sanctus ubique sit per essentiam, nec
etiam in cordibus Apostolorum per praesentiam des-
cenderit; quid putas latium infusando dedisse, vel
etiam Apostolos accepisse, quando ad eos dicitur
est: *Accipite Spiritum sanctum!* Si enim dicantur
accepisse Spiritum sanctum, qui est terra persona in
Trinitate, & qui ubique est, & qui in cordibus co-
rum jam erat; quomodo tunc dari potest hunc eos
tunc accepisse, quem jam habebant, & qui in co-
rdibus eorum jam per praesentiam erat? ANSELMUS
Havelbergensis Episcopus dicit: Spiritus sanctus qui
in Patre & Filio procedit, qui terra est in Trinitate
persona, qui plenus & perfectus est Deus, qui ubi-
que est, & cuiquam deest per divinitatis essentiam,
ipse in Apostolorum cordibus fuit per eius divinitatis
praesentiam, quibus tamquam humilibus & ele-
gis postea datus est per inhabitantem gratiam. Ita
quae de seipso dicit: *Super quem sedisquam, nisi
si super humilium.* & quiescat. & verba mea
memorem? Item: *Deus superbis resistit, humilibus
autem dat gratiam.* Accipientes itaque Spiritum san-
ctum jam inhabitantem per inhabitantem gratiam,
qui prius apud illos tamquam sterilis erat, tantum
ubique per divinitatis essentiam; tamquam diceret:
*Accipite Spiritum sanctum in gratia, qui prius apud
vos erat sola essentia. Accipite in donum, quod prius
apud vos erat tamquam alienum. Accipite in usu &
manere, quod prius apud vos erat sine muneris
acceptio. Accipite in effectum personalis gratiae,
quod haecenus apud vos erat sola praesentia essen-
tia. Accipite per sanctificationem, quod prius apud
vos erat sine alioquin virtutis manifestatione. Sicut
si diceretur alicui claros oculos sine visibili spiritu
habenti, Accipe oculos ut videas, quos prius ad vi-*

Joan. 8. 14.
Ezech. 10. 17.

Psalm. 18. 11.

Sapient. 1. 4.

Joan. 4. 4.

Joan. 10. 11.

dendum non habebat : & ad fructum aures habentem diceretur, Accipe aures ad audiendum, quas prius habuisti prater audiendi usum : & ut muto linguam habentem diceretur, Accipe linguam in usum loquendi, quam prius habes non habuisti : & manus aridas habentem diceretur, Accipe manus ad operandum, quas prius habuisti prater operandi officium : & claudu pedibus pedes habentem diceretur, Accipe pedes ad ambulandum, quos prius habuisti prater ambulandi beneficium : aut si diceretur alicui habenti pecuniam alteram apud se repositam, Accipe hanc pecuniam, & tua sit ad utendum, quae prius apud te erat prater omnem tuam necessitatem vel utilitatem usum. Hoc itaque modo videtur esse dictum : Accipite Spiritum sanctum in usu & in dono spiritualis gratiae, qui prius apud vos erat divinitatis immensitate : quamvis tamen ante solemnem, ac tam manifestam sancti Spiritus donationem omnino non fuerint Apostoli expertes spiritualis gratiae. Unde Dominus Petro Christum Filium Dei confitentem dixit : *Beatus es, Simon Petre, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui est in caelis.* Videlicet ac si diceret, per caelestem ac divinam inspirationem hoc accepisti, non humanam curam aut linguam revelationis ; habebant quippe & alii Apostoli fidem divinitus inspiratam ante datum Spiritum sanctum : sed non tantam, quantum habere oportet eum qui per fidem salvandus est. Quidquid autem minus haberint, hoc per solemnem ac manifestam Spiritus sancti donationem suppletum est. Quidam ? Nonne Petrus Apostolorum Princeps, qui cum Christo se dicebat paratum & in portum & in carcerem ire, subito ad vocem ostiarii ancillae Christi negavit, qui tamen postea post datum Spiritum sanctum, indutus virtute ex alto, Principibus Saeculorum comminabatur & interdicentibus, ne in nomine Christi predicaret, fiducialiter respondit : *Operet me Deus magis obedire, quam hominibus.* Et haec quidem donatio Spiritus sancti primo facta est in terra per infusionem propter dilectionem proximi, & postmodum facta de caelo in verbis linguis propter dilectionem Dei, ubi etiam aliquando infusus, quod quibus datus est Spiritus sanctus, in duobus quoque non bis, sed simul & semel procedit sit credendus ; & de caelo quidem tamquam de Patre qui in caelis est, in terra verò tamquam de Filio qui per humanitatem in terra cum hominibus coconvertatus est : quamvis idem Filius cum eum daret, non tunc in terra inter mortales iam mortalis esset, sed post Resurrectionem & ante Ascensionem, ea qua sibi placuit, apparitione Apostoli se manifestaret, Spiritum sanctum eis abunde tribuens.

NECIUS Archiepiscopus Nicomedie dixit : Cum de arce summae Theologiae sermo est, huiusmodi similitudines rerum corporalium non videtur habere locum, nec oportet ex inferioribus superiorum similitudines suscipere ; nec enim potest ad plenum cognosci stabilis natura immobilium ex fluxibili natura mobilium. Sanè spiritualia corporalibus comparare, aut divina humanis adaequare, quod aliud est quam vivere inter mortuos exquirere ?

CAPITULUM XVI.

Quid aliquando spiritualia corporalibus, aliquando corporalia spiritualibus comparantur.

ANSELMIUS Havelbergensis Episcopus dixit : Fateor quod dixi ; neque enim possibile est aliquid assimilatorum pervenire ad commodam & puram veritatem ejus rei, cui assimilatur : similitudo

etiam nunquam ex toto, sed aliqua ex parte inducitur, alioquin jam non similitudo, sed potius identitas dicenda esset. Nullum quippe simile est [omnino] simile cui est simile, nec etiam in rebus corporalibus, si quando sibi invicem ex similitudine aliqua comparantur ; sed ita domus vel fuscipimus humani generis similitudinem tamquam formam, non quidem quae ipsorum rerum puram veritatem exprimit, sed animam audientis ad majorem ipsius rei cognitionem pertrahant ; & sit plerumque per informationem talis doctrinae cognitum, quod prius pro magna fere naturae altitudine fuit incognitum. Surgit quippe animus per cognita quae novit, ad incognita quae non novit. Et invisibilia per ea quae facta sunt, intellecta conspiciuntur, & multa in hunc modum. Sicut autem ignitatis fere per similitudines corporalium intelliguntur, ita quoque nonnunquam corporalia per spiritualia dicuntur. Ita quippe ad Moysen dicitur : *Vide omnia facta ad exemplar terrae quae voluisti in monte.* Ubi manifestè jubetur universa ad instructionem tabernaculi corporaliter disponere ad similitudinem coram qui prius spiritualiter viderat in monte : ideo doctrinales rerum corporalium seu incorporearum similitudines nequaquam sunt contemnendae, quamvis ipsarum rerum veritatem ad perfectum nequeant exprimit. Et sepius in intellectu visibiles invisibiles intrinsecus in invisibili animâ referentis formantur verba, formantur etiam visibiles visibiles litterarum apices in visibili membrana, & tacendo loquuntur, & loquendo tacent. Et rursus per eosdem apices visibiles formatur invisibilis intellectus in animâ legentis : & sit quoque, ut si quando primi intellectus, ad quorum formam istem apices primò facti sunt, obvia superveniente delectantur, per eosdem apices inspecti renascantur. Ac ita vicissim ad similitudinem invisibilium intellectuum sicut verborum sermones & visibiles apices : & iterum ad similitudinem sermonum, seu apicum visibilium, vel novè intellectus invisibiles generantur, vel antiqui invisibiles regenerantur ; quamvis tamen visibilia & invisibilia non ejusdem, sed prorsus diversae naturae inventionum. Et Dominus plerumque in parabolis per similitudines loquutus est, modo corporalibus spiritualibus, modo spiritualibus corporalibus comparans. Sanè de creaturâ ad Creatorem nullam similitudinem ad liquidum adaptantem existimo posse facillè inveniri. **N**ECIUS Archiepiscopus Nicomedie dixit : Satis probo ea quae de his nunc dixisti ; sed si quae adhuc habes auctoritates de processione Spiritus sancti à Filio, propono.

CAPITULUM XVII.

Quid molire simbram Domini tangente virtus de illo exibat ; & quid virtus nomine Spiritus sanctus appellatur, qui ab ipso procedit.

ANSELMIUS Havelbergensis Episcopus dixit : Audi & intende quid Filius dixerit de muliere quae fluxum sanguinis patiebatur, & quae tetigit simbram vestimenti ejus, & sanata est : *Tergo me dixit, ego enim sensi virtutem de me exisse.* Hic virtutis nomine appellatur Spiritum sanctum, clarum est, quod ex eo loco patenter cognoscitur, Angelo docente, ubi ad **MARIAM** dixit : *Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi abundabit tibi.* Cum enim permisset Angelus, *Spiritus sanctus superveniet in te ;* competenter subjunxit, *Et virtus Altissimi abundabit tibi ;* ut videlicet ostenderet quòd Spiritus sanctus sit idem quod virtus Altissimi. Et ipse Dominus promittens cum

Mat. 14. 17.

Mat. 14. 17.

Evel. 11. 46.

Luc. 8. 46.

Luc. 11. 16.

Enc. 14. 49.
Act. 1. 2.

Discipulis, ait: *Vos autem sedete in civitate, quoadvisum vobis dominum exierit ex alio.* Et iterum: *Accipietis, inquit, virtutem Spiritus sancti supervenientis in vos, & eritis mihi testes.* De hac virtute credendum est dicere Evangelista: *Virtus de illo exiit, & sanabat omnes.* Manifestum est itaque Spiritum sanctum & de Filio procedere, nisi forte aliquid luce clarum est, oculis sponte clavis videre nobis, & Scripturam clamantem & se citis asperentem fardis auribus sponte velis non audire. NACHITIS Archiepiscopus Neomedus dicit: Si ergo de Patre & Filio, sicut ut affirmas, procedit Spiritus sanctus, cur Filius dicit, *De Patre procedit*; & de processione ejus de seipso tacuit? ANSELMUS Havelbergensis Episcopus dicit: Cur putas, nisi quemadmodum ad Patrem fides referre quod ipse est, de quo & ipse est? Unde & illud est quod ait: *Alea doctrina non est mea, sed eius qui misit me.* Si igitur sic intelligitur ejus doctrina, quam tamen dicit non suam, sed Patris, quanto magis illic intelligendus de de ipso procedere Spiritus sanctus, ubi sic ait, *De Patre procedit*, ut non diceret, De me non procedit? A quo autem habet Filius ut sit Deus, est enim de Deo Deus, ab illo habet utique, ut etiam de illo procedat Spiritus sanctus, ac per hoc Spiritus sanctus, ut etiam de Filio procedat, sicut procedit de Patre, ab ipso habet a Patre. Quod etiam convenienter & manifeste monstratur in Evangelio, ubi ait: *Quem ego mittam vobis a Patre*; ostendens Spiritum sanctum de Patre esse & Filio. Qui etiam cum dixisset, *Quem mittet Pater*, addidit in nomine meo non tamen dixit, *Quem mittet Pater de me*, quemadmodum dicit, *Quem ego mittam vobis a Patre.* Videlicet ostendens quod totius divinitatis, vel si melius dici poterit, deitatis principium Pater est, qui & auctor generationis & processions est. Qui ergo procedit a Patre & Filio, recedit ad eum revertitur a quo natus est Filius. Est ergo Spiritus sanctus verus Alitissimus, Pater seculi; est & verus Filius, qui de ipse Alitissimus est: & quoniam amborum est, ab ambobus unum procedere recte credendum est, quia sicut non unus eorum, sed amborum est communio, ita non ab uno eorum, sed ab ambobus est ejus processio. NACHITIS Archiepiscopus Neomedus dicit: & ostenditur quod Spiritus sanctus amborum est, habemus quippe ipsum Dominum dicentem: *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis.* Habemus & Apostolum dicentem: *Si Spiritus ejus qui suscitavit Jesum ex mortuis, habetis in vobis*; hic nempe spiritum Patris intelligi voluit. Item Apostolus: *Ad ipsi*, inquit, *Deus Spiritum Filii sui in corda nostra emanantem, Abba Pater.* Et alio in loco: *Quisquis Spiritum Christi non habet, hic non est ejus.* Propter hæc itaque & multa alia testimonia quibus instruitur, bene, sicut dixi, consistitur Spiritum sanctum qui in Trinitate tertia persona est, Patris esse & Filii: nec tamen ab utroque eum procedere fateri audeamus, quam fortasse aliud est eum a Patre esse, & aliud est eum procedere.

Pas. 7. 14.

Mat. 11. 16.

Mat.

Mat. 10. 20.

Rom. 8. 11.

Gal. 4. 6.

Rom. 8. 9.

quare similiter eo quo est a Filio, non etiam procedat a Filio? eo enim quo est a Patre, eo est & a Filio; & eo quo est a Filio, eo est & a Patre. Ideoque cum esse a Patre & a Filio, non sequitur dat et procedere a Patre & a Filio, nisi forte qui audeat dicere, quod aliud esse habeat a Patre, & aliud esse a Filio; quod procul infanti capitis est dicere. Non enim habet aliud esse a Patre, & aliud esse a Filio, nec habet aliam processionem a Patre, & aliam a Filio; sed unam & idem esse, & unam eandemque processionem tam a Patre quam a Filio habet. Neque enim bis est, neque bis procedit, neque duo esse, neque duas processionem habet, neque etiam, quod impulsim est dicere, duo Spiritus sancti procedentes sunt. Sicut autem certum est, eum esse a Patre nihil aliud esse quam procedere a Patre; ita nulli dubium esse debet, eum esse a Filio nihil aliud esse quam procedere eum a Filio: substantiam quippe esse ejus processio. Si autem das ei aliud esse a Patre, & aliud procedere a Patre, processio eum a seipso diversificas, cui certe nihil aliud est a Patre, quam a Patre procedere. Procedendo enim a Patre est, & existendo a Patre procedit substantiam processionem; & processiva live processiva substantiam. Præinde ostendit, si potes, Spiritum sanctum habere aliud esse a Filio; & iterum ostendit, si potes, aliud esse eum esse a Patre & Filio, & aliud esse eum procedere: & sic eam a seipso diversificas, & ita finem scilicet quod de Spiritu sancto est, fati impudenter evacuamus. Rursus si idem est a Patre esse quod procedere, tunc ita a Filio idem est et esse quod a Patre, a Filio quoque procedit sicut a Patre. Quod si a Filio non procedit, a Filio quoque non est et idem esse quod a Patre. Quod si non est et idem esse a Filio quod a Patre; ergo aut aliud esse, aut omnino nullum esse habet a Filio: quod utrumque abominum est. Si autem a Filio non est, nec a Patre est, unum quippe sunt Patre & Filio. Si autem a Patre non est, nec a Patre procedit. Iterum: si quis processibiliter a Patre est, a Patre procedit; simi ratione qua processibiliter a Filio est, a Filio quoque procedit. Par enim vel potius idem est Spiritus sanctus a Patre esse, & a Filio esse, & a Patre procedere, & a Filio procedere, quis scilicet est de illo: *Non enim loquitur a seipso, sed quatenus audit, loquitur.* Unde igitur audit, inde loquitur; & unde loquitur, inde procedit. Itaque unde illi essentia, inde illi audientia, & unde illi audientia, inde illi scientia, & unde illi scientia, inde illi processio; & ita eum a Patre & a Filio esse, est ab utroque existendo, audiendo, sciendo procedere. Quare autem esse illi a Patre dicatur nasci a Patre, & esse Spiritus sancti a Patre & a Filio non dicatur nasci, sed procedere, & que differentia sit inter esse quod est nasci, & inter esse quod est procedere, difficultas quaestio est; quamquam & ipse Filius dicitur procedere a Patre, sicut ait: *Exeo a Patre.* & *veni in mundum.* Ex iterum: *Ego processi a Patre*; que tamen processio, habet in se, omnino alia est, differentia a processione Spiritus sancti. Filius enim sui propria missione, ac processione nascendo mittitur, & nascendo procedit a Patre, & Spiritus sanctus sui propria missione ac processione procedendi procedit, & procedendo mittitur tam a Patre, quam a Filio. Vade igitur quid dicas, & cave ne processionem Spiritus sancti a Filio neges, ut etiam esse quod habet a Filio, convincaris et auctore. Quia enim eum Spiritum sanctum esse, & eum procedentem idem est, quamcumque negat eum procedentem a Filio, negat eum & esse a Filio; & qui negat eum esse a Filio, negat etiam eum esse a Patre, unum quippe sunt; & qui negat eum & esse, sic procedere tam

Jan. 16. 15.

Mat. 16. 17.

Mat. 2. 9.

CAPITULUM XVIII.

Quid sit Spiritus sanctus hoc est esse a Patre, quod procedit a Patre; ita et hoc esse a Filio, quod procedit a Filio.

ANSELMUS Havelbergensis Episcopus dicit: Spiritus sanctus qui a Patre est, & qui a Patre procedit, aut eo est a Patre, quo procedit a Patre; aut eo non est a Patre, quo procedit a Patre. Quod si eo quo est a Patre, eo etiam procedit a Patre:

à Filio, quàm à Patre, negat eum Spiritum sanctum esse: & ita consequenter nihil aliud est hoc & illud dicere, quàm totam Trinitatem dissolvere. Quod quàm sit iniquum & injuriam, tu videris.

Nicetas Archiepiscopus Nicomedie dixit: Hoc primum respondendum puto, quoniam qualis Pater, talis Filius, talis est Spiritus sanctus, & hoc secundam substantiam; sed non quale est Pater generare, tale est Filius generari, nec tale est Spiritus sancti procedere. Et quamvis, sicut tu paulo antea dixisti, non sit facile ad investigandum, nec sit possibile ad distinguendum, qualiter vel Pater generet, vel Filius generetur, vel Spiritus sanctus procedat; tamen hoc non remeud dicitur, quoniam aliter hic generat, & aliter hic generatur, & aliter hic procedit. Attamen nullatenus aliqua actio vel passio circè Trinitatis est. Et licet idem substantialiter sit Pater esse, & Filius esse, & Spiritus sancti esse; tamen aliud est personaliter tantum Patrem esse, & non Filium, & non Spiritum sanctum; & aliud est personaliter tantum Filium esse, & non Patrem, & non Spiritum sanctum; & aliud est personaliter tantum Spiritum sanctum esse, & non Patrem aut Filium: illud enim ejusdem substantie in tribus notat identitatem, hoc autem in eisdem tribus personalem distinctionem. Prorsus eam tu argumentando intelligas, utrum Spiritus sancto sit idem esse à Patre & à Filio; & iterum inquis, utrum sit ei idem esse, & idem procedere; & ita probare niteris, quòd sicut ei ab utroque idem esse est, ita quoque ab utroque sit ei idem procedere: cum hoc, inquam, dicis, hoc mirum attendere debebas, quòd licet Spiritus sanctus amborum sit, & ab ambobus sit, tamen ab ambobus non videtur equaliter esse, ideoque nec equaliter procedere. A Patre quippe est, tamquam ab eo qui à nullo est, & qui à nullo habet quod Spiritus sanctus ejus est, & quòd ab eo est; à Filio autem est, tamquam ab eo qui à Patre est, & qui hoc ipsum à Patre habet, quòd Spiritus sanctus ipsius quoque est, & ab ipso etiam est; & ita videtur quòd Spiritus sanctus amborum quidem & ab ambobus sit veniat, non autem quòd amborum sit equaliter, vel ab ambobus procedat equaliter.

CAPITULUM XIX.

Utrum Spiritus sanctus equaliter procedat à Patre, sicut à Filio, cum Pater à nullo, Filius autem à Patre sit; & similitudo de Adam primo plasmate, & de Heva plasmata deisione, & de Abel utriusque decessione.

ANTEMUS Havelbergensis Episcopus dixit: Pater qui à nullo est, nec à Filio, nec à Spiritu sancto quidquam habet; sed nec Filius qui à Patre est, à Spiritu sancto quidquam habet. Habet autem omnia à Patre Filius, etiam ut sit Deus; est enim de Deo Deus, & habet ab illo, ut etiam de seipso procedat Spiritus sanctus. Porro Spiritus sanctus habet ab ipso Patre, ut procedat etiam à Filio, sicut procedit à Patre; & ita quidquid est Filius, seu quidquid habet Filius, & quidquid est Spiritus sanctus, ab ipso Patre principaliter totum est. Qui Pater tamquam auctor & principium generationis & processus à nullo est, & à nullo quidquam habet, & fortasse ob hoc ponatur quòd Spiritus sanctus nec amborum sit equaliter, nec ab ambobus procedat equaliter. Sed quòd hoc? Nostra disputatio suscepta est, non qualiter ab utroque, sed utrum ab utroque Spiritus sanctus procedat. Quòd ubi concessum fuerit, consequenter, si placet, de hoc etiam investigandum est. Attamen hoc velim, ut ad hoc

ipsum breviter intendas, quia tibi placet. Dico autem quòd nequaquam videtur auferre Spiritus sancto, quantum ad seipsum, equalitatem existendi & procedendi ab utroque, quòd alter à quo est, & à quo procedit, scilicet Pater à nullo est, alter verò à quo similitur est, & à quo similitur procedit, scilicet Filius à Patre est, quia nec prius, nec posterius, nec minus, vel plus propter hoc ab altero est, vel procedit; sed simul & simul ab utroque nullo in equalitate modo, sed equaliter, id est, cognatà sibi equalitate aternaliter procedit: quamvis tamen à nonnullis videatur bene posse dici, quòd magis propriè sit & procedat à Patre, tamquam à primà causà, quàm à Filio, cujus ipse est eausa. Cum enim dicatur, Pater à nullo est, & Filius à Patre est; nequaquam intelligenda est ibi prioritas seu posterioritas, aut in hoc majoritas, aut in illo minoritas; sed in utroque ejusdem majestatis equalitas. Et licet Pater nullam habeat sui causam, & Filius Patrem habet sui causam, tamen eadem potestas & gloria est, ut ita dixerim, causati & incausati, id est, habentis causam, & non habentis causam; & ita qui ejusdem aternitatis, majestatis, potestatis, virtutis, voluntatis, equalitatis sunt, quomodo non equaliter, sed equaliter Spiritum sanctum à se procedentem emittant? Substantialis quippe est Spiritus sancti processio, sicut & substantialis est Filii generatio. Quòd ita per qualemque simile poterit videri. Adam per se, id est, sine causà ulla generante, solus Dei plasmatus fuit: Heva ejusdem plasmatis, tamquam causè precedentis decessio fuit, Abel ab utroque non plasmatione, nec plasmata decessione, sed naturali humana generationis decessione descendit. Adam homo, Heva homo, Abel homo, ideoque similes, id est, similes substantie vel ejusdem nature, sed nec qui Adam, Heva vel Abel; nec quæ Heva, Adam vel Abel; nec qui Abel, Adam vel Heva. An non putas Abel equaliter quantum ad se generatione descendisse tam à patre Adam, qui à nullà generate seu decessione causà erat, quàm à matre Heva, quæ ab ipso Adam tamquam à causà non generatione, sed decessione descendit? Sicut enim verum est Adam & Hevam Adam simul & semel genisse, ita similitur verum est Abel ex eis equaliter quantum ad se genitum esse; & licet inter generantes aliquis possit assignari distinguendo, videlicet plasma & plasmata decessio, tamen in generato ejusdem generationis non dissimilis, sed eadem est decessio, nec prius Adam pater, quàm Heva mater, sed simul & ille pater & illa mater, & simul Abel utriusque filius ab utroque equali nativitate decessione descendens. Et quòd Heva est ab Adam decessione, non impedit, quoniam Abel ita sit filius unius sicut & alterius, & non plus minùve unius quàm alterius. Habet quidem Heva ab Adam quòd est decessio, & habet ab eo quòd Abel qui filius Adam est, ipsius quoque Heve filius est generatione: ac per hoc id quòd ipsa mater est Abel ejus quem genuit, habet ab Adam, qui & ipse pater est ejus quem genuit Abel. In hac autem proposito similitudine tamquam in scena contemplari oportet. Nemo itaque dicat Spiritum sanctum alter, id est, procedendum à Patre esse, & alter, id est, non procedendum à Filio esse, quoniam Pater à quo est, & à quo procedit, à quo sit, & Filius à quo similitur est, & à quo similitur procedit, à Patre sit: nam sicut superius disputavimus, Spiritus sanctus ab utroque idem habet esse, & idem esse est ei ab utroque procedere tam veniat, quàm ineffabiliter; & hoc ita credere tam est necessarium fidei, quàm program salutis.

Nicetas Archiepiscopus Nicomedie dixit: Sc-

endunt

cundum ea quæ suffragio rationis contextuili, neque videtur absurdum, quod Spiritus sanctus idem esse habeat à Patre & à Filio, nec tamen videtur ob hoc adhuc probatum, quod ab utroque vel æqualiter, vel inæqualiter procedat. ANSELMUS Havelbergensis Episcopus dixit: Quoniam concedis id idem esse ab utroque, necesse quoque est te lateri idem esse procedere ab utroque; præsertim eum satis evidenter superius ostensum sit, id idem ab utroque esse; quod ab utroque procedere, & idem ab utroque procedere, quod ab utroque esse: prout sicut Patris est, ita & Filii est, nec aliter Patris, & aliter Filii est. Est autem Patris procedendo ab ipso, cujus equalem esse quod habet tam à Filio, quam à Patre, nihil aliud est, quam ab utroque procedere. Adhuc audi. Concedis quod Spiritus sanctus à Filio mittitur, sed quod concedis, quia manifestè hoc legitur in Evangelio, nisi forte aliqua impetus hoc à vestris codicibus, quod minus potest, subtraxerit: Quem, inquit Filii, ego mittam vobis. Concedis etiam quod ab eodem Filio cujus equalem idem ipse est, accipiat & annuntiet. Nam & hoc est in Evangelio, nisi forte ab eodem est, ut dixi, in codicibus Germanicis: *Ite, inquit, de meo accipite, & annuntiate vobis; nec enim loquatur à semetipso, sed quæcumque audivit, loquatur.* NICHTUS Archiepiscopus Nicomedæ dixit: Omnia hæc concedo, videlicet quod ab eo est, quod ab eo mittitur, quod de suo accipit & annuntiet, quod ab illo audit, quod ab illo loquitur, hæc omnia docente Evangelio concedo: sed processionem ejus à Filio, quam Evangelium non docet, ego non docero, nec docere præsumo. ANSELMUS Havelbergensis Episcopus dixit: Valde miror prædicationem tuam, quod hoc verbum, procedit, tantum abominaris de Spiritu sancto à Filio, cum æquipollens & idem significans habeas in Evangelio, & ex Evangelio securus concedis. Quod enim aliud est, aut etiam quid aliud esse potest à Filio ejus missio, quam ab ipso ejus processio? Si quidem illo mittente, consequens est dicere illum ab illo à quo mittitur, missum procedere, nec tamen ab hoc missus ab illo à mittente, nec elongatur, semper præsens à semper præsentem. Rursus qui illius est, & que totum quod est à Patre, ita ab illo est, & sicut à Patre, ita ab illo habet: quomodo ab illo non procedere putandus est, cum, sicut sæpe dictum est, ejus procedere nihil aliud sit, quam ejus esse, & ejus esse nihil aliud sit, quam ejus procedere, & ejus audire & ejus loqui nihil aliud sit, quam ejus esse & ejus procedere, & hoc totum non à seipso? Procedendo enim est, & existendo procedit, cujus est esse, procedibilem esse. Itaque ergo, sicut ex his omnibus que dicta sunt, indubitanter colligitur, Spiritus sanctus Patris, & est Filius, est à Patre, & est à Filio, mittitur à Patre, mittitur & à Filio, & ita procedit à Patre, procedit & à Filio. NECHITAS Archiepiscopus Nicomedie dixit: Negare non possum, quin & rationibus & auctoritatibus usquequaque exactissimis & satis convenienter inducitur, id quod propoluit, videaris probasse, & ego Spiritus sancto non idem esse, sed volo ut adhuc audias, quod me vehementer movet, & quod me ab hoc verbo processionis vehementissimè exciret. Dominus noster JESUS CHRISTUS Salvator generis humani, conditor Fidei, conditor Evangelii, amator nostræ salutis, idem sufficientem ad omnium salutem Apostolicis instituit: non enim esset sufficienter Salvator, nisi fuisset sufficienter Doctor, non quàm verò de processione Spiritus sancti à Filio quaquam dixit, quemadmodum de

processione ejusdem à Patre: unde valde temerarium mihi videtur, quod aliqui fidei Christianæ ad plenum iam condidit, & ad saltem sufficientem aliquid addere, vel etiam demere præsumat, maxime in hæc sanctæ Trinitatis: & videtur mihi quod Evangelio debitam reverentiam differentes, verbum processionis quod adscriptum est Spiritui sancto, quod procedat à Patre, dicimus: qui verò idem Spiritus sancto non est adscriptum, quod procedat à Filio, utique quàm dicimus: sic enim videtur, ut tunc ambigamus in fide, nihil addecentes, nihil dementes, sed simpliciter quod ex Evangelio docti sumus, tenentes sicut enim mutatum est aliquid demere, ita periculosum est aliquid addere.

CAPITULUM XX.

Quid sicut in Evangelio non invenitur, Spiritus sanctus procedat à Filio, ita quoque in Evangelio nequamquam reperitur, Spiritus sanctus non procedat à Filio; nec invenitur quid à solo Patre procedat.

ANSELMUS Havelbergensis Episcopus dixit: Si enim tuam docet necessitatem & tantam vim prudentiam, loquutus es: verumtamen nequisquam crepandum est, ubi timor non est; sed ista hæc, & his que dico, diligenter intrude. Si veritas dicere quod Spiritus sanctus procedat à Filio, quia in Evangelio verbum hoc, procedit à Filio, minime [ullo] in loco scriptum est, die, quælo, quæ fronte quæve temeritate non formidat dicere hæc negativam processionis, valeat, non procedit à Filio, cum in nullo loco Scripturæ, nec usquam in Evangelio scriptum reperitur? Quare non taces, ubi, sicut tu iustas, tacet Evangelium? Unde tibi illud non, negativam, quod te non docet Evangelium? Quis unquam tibi persuadere potuit, ut diceret, non procedit à Filio, cum Evangelium hoc non docet, & non potuit tibi persuadere, ut diceret, procedit à Filio, cum & hoc Evangelium non negat nec producat? Veneras Evangelium, ut non audas dicere, procedit à Filio; & non veneras Angelum, ut non audas dicere, non procedit à Filio. Ibi times, ubi non est timeandum; & ibi non times, ubi est timeandum. Fateor tibi hoc verbum, procedit à Filio, in illo loco Scripturæ apud nos non ita simpliciter inventi & nulli est te quoque fieri, quod hoc verbum, non procedit à Filio, nusquam in eodem loco invenitur. Quid ergo? disputabimus de verbis nunc hoc, nunc illud significatibus? Decretis nos sequi litteras, seu syllabas, seu dictiones, relictam veritatem? Magis autem relinquamus hoc pueris in Grammaticâ & dialecticâ ludendum; ut verò nos magis sententiam investigare, quibus verbis in hæc oportet. Proinde Spiritum sanctum aut à solo Patre, aut à non solo dicitur procedere. Si à solo Patre dicitur, hoc certe ex Evangelio non habet; si autem à non solo dicere elegeris, oportet ut sicut à Patre, ita quoque à Filio, seu ab illo nescio quo eum procedere fatearis: sed fortasse nec hoc, nec illud eligere audebis, præsertim cum neutrum invenitur in Evangelio, cui tu nihil præsertim addendum opinaris. Requiratur ergo ut nus libera fide, tam sine contradictione Evangelio, quam sine contradictione tibi dicamus Spiritum sanctum à Patre & Filio procedere. Cum enim Evangelium à Patre & non à solo Patre dicitur, satis liberè à non solo Patre, sed etiam à Filio dendum concedit. NECHITAS Archiepiscopus Nicomedie dixit: In hoc quod tu dicit, procedit à Filio, & ita

[*f. sicut enim invenitur est*] Hæc dubium quoniam ita legi debet: *saltem inopia citæ prioris editionis lectio fuit* Tom. I.

est in eadem est.

hoc quod tu dicis, procedit à Patre non solo, cogis me dicere, procedit à Patre, Jolo & cogis temerè & extrà Evangelium hoc negare, quod tu temerè & extrà Evangelium videri affirmare: non enim dicunt magis sunt sermones, quàm dicere cogentis.

CAPITULUM XXI.

Quòd nihil eam temeritate sit affirmandum, & nihil eam tractanda res. tendam.

ANNOUUS Havelbergensis Episcopus dixit: Tale fuit illud Platonicum dogma in scholis Academicorum: sine temeritate affirmare, & sine incandèa reticere est enim ratio fallax, quæ nonnunquam similitudine veri fallitur, & est ratio non fallax, quæ veritas rerum certè scientià comprehenditur. Et licet illa quæ fallax est, ratio jussè sine incandèa scilicet, licet ea quæ non fallax est, ratio non superba temeritate, sed humilii assertione, & laudabili humilitate rectè dicitur. Itaque temeritatem tuam, non meam accusare debes, quæ ego hanc processionem Spiritus sancti à Filio, de qua tractamus, tam multis testimoniis Evangelicis & aliarum Scripturarum probatum habeo, & sine temeritate non fallaci ratione assero, & fideliter credo; tu autem negationem nullam Evangelia vel aliarum Scripturarum auctoritatem habes, vel habere potes: adeoque tua temeritas potius accusanda est, eam temerè negas quod nec Evangelium, nec alia scriptura negat, & temerè improbas quod utrum probandum, vel improbandum sit, ignoras, non autem accusanda est mea hęc quæ assero & quam scio, & quæ testimonio Scripturarum nullà temeritate, sed Spiritu sancto adjuvante proba. Itaque licet ego ad quod certum est, non temerè assero, sed fideliter erodo, & credendum veraciter proba, ita tu quoque ad quod tibi incertum est, sine tractanda sustine reticendum. Igitur aut mecum tandem consistere, quòd Spiritus sanctus procedat etiam à Filio, aut si novum audes, quæ forsitan nimis pusillitatis es, & tepidas ubi non est timendum: latere hoc fac, ut me consistere tu taceas, & non denega hoc impudenti negationis monosyllabo verbulo *ses*, de quo tu dubitas & incertus es, & quod ego certus & securus assero. Si autem tu vis respondere, hoc responde, te videbunt omnino necesse, utrum Spiritus procedat, vel non procedat à Filio: & tunc rectè respondisti, tuam quidem ignorantiam interim confitendo, meam autem fidem non negando. Quod etiam quis ignorat, quomodo de hoc rectè judicet? Tu autem jam de hoc tuam ignorantiam dimittere non potes.

Cesset igitur & de hoc iudicium tuum, & jam amplius hoc quod tibi incertum est, negare non praesumas, quod hæcenus tamquam veritas temere solens negare. Quippe incongruum est, ut in qua veritas vera erat, & errare se ignorat, ambulans in via scienter & rectè corrigere contendat; & in qua dubius non est, dubitatem inhiat: nisi forte illa Academicorum fallax sententia adhuc apud vos, vel apud aliquos vestrum sit, quæ ipsi putabant summam esse sapientiam, & equitatem omnium rerum ignorantiam; unde & magistri ignorantie appellati sunt, quoniam ad omnium questionum solutionem non considerant respondere: Quis si falleret? Unde & quædam illorum scriptis dicitur Aristoteles dixit: Dubitare de insignis hunc erit inutile.

NICOLAUS Archiepiscopus Nicomedis dixit: Sapientes Græcorum nunquam opinionem pro ver-

tate suscipiendam dixerunt, & potius elegerunt de ambiguis citè à fidem humiliter dubitare, quàm aliquid temerè definire: quoniam quidem quod restitutum est, vel Scripturà minus sufficiente, vel humano intellectu ad capiendum minus sufficiente, igni Spiritus sancti tradendum valetur. Homines enim sumus, unde aliter aliquid sapere, quàm se res habet, humana tentatio est; nimis autem amando sententiam suam, vel invadendo metisibus usque ad præcedendæ commutationis, vel evadendi schismatis, vel hæresis sacrilegium prævenire, diabolica præsumptio est. In nullo autem sapere aliter quàm se res habet, anglica perfectio est. Ergo quia homines sumus, & plerumque fallimur & dubitamus, internum cavemus diabolicam præsumptionem, donec perveniamus ad anglicam sententiæ perfectiorem; si quidem majores nostri lapsus processionis verbum affirmativum, *procedit à Filio*, humiliter hæcenus vivaverunt, ignorantes quidem veri veritatem, & caventes vocis temeritatem; verbum verò negativum, *non procedit à Filio*, etiam antiquum dixerunt, intrinsecus errorem, & fugientes oblationem Scripturæ veterum manifestè occurrenti; nisi forte irritati, & aliquorum Latinarum hoc temerè affirmativum improbatè commoti, qui in supercilio suo ad nos venientes, & in sublimitate sermonis gradientes, & æcerem eloquii disputationibus verberantes, scientiam suam voluerunt ostendere, & conati sunt fastu superbiæ magnam Græcorum sapientiam sophisticè verbulis obfuscare; vel etiam, si possent, opprimere: quibus nec ad horam quidem cessimus, sed sæpè consilio plenus, sicuti digni erant, remissimus. Tu autem, carissime serve Dei, quoniam verbum hoc, quod potest solvere animas noveres, humiliter & in mansuetudine dicis, & item quod nos dicimus humiliter, & in mansuetudine suscipis, nec contentiosus, sed rationis & auctoritatis subtervis: idcirco tuam dulcedinem libenter audimus; & ut verum fatear, tibi hoc in hac nostrâ disputatione concessum est, quod nulli Latinarum ambulanti supra se, & extollenti se adversus scientiam Dei, hæcenus in hac urbe regii in publico conventu concessum est. Verum adhuc procedamus.

Quidam est quòd in Nicæno Concilio primo, cui interfuerunt trecenti decem & octo Patres, ubi de processione Spiritus sancti à Filio tractatum est: Sicut symbolum in illo Concilio compositum, & sanctorum Patrum auctoritate roboratum, nihil hujusmodi continet: quod quid autem continet, hoc nec clarè anathematis laceratum est, ut nihil addi, nihil auferri sine maximo Ecclesiæ scandalo & animarum periculo possit. Quomodo ergo illud anathema te potius effugere, quàm non times processionem Spiritus sancti à Filio illa prius non dictam inducere, & Escri superaddere: si tamen Nicænum Concilium omnibus Catholicis venerabile suscepisti?

CAPITULUM XXII.

Quòd non sit temerarium aliquid addere Evangelio, quòd non sit contra Evangelium: sicut in Nicæno Concilio & in multis aliis Conciliis factum est.

ANNOUUS Havelbergensis Episcopus dixit: Symbolum Nicæni Concilii debuit veneracione amplector, & ejusdem Concilii xxii. Capitula, quæ ad nos per exemplaria pervenire poterunt, sicut Catholicis suscipio. Sed cum processionem Spi-

Quædam hoc animum est testis: An illis fortasse videtur.

Quædam hoc animum est testis: An illis fortasse videtur.

nitas sancti à Filio, qui ibi non prohibetur, affirmo, nihil contrari docere vel aspono, unde illud anathema mihi sit formidandum: hoc enim sub anathemate ibidem inhibuitur est, ut nihil quod contrarium sit illi Symbolo addatur: non autem prohibuitur est, ut nihil aliud doceatur: nec enim aliter, sed aliud doceri permittitur. Tu autem cum sit literator Evangelia, & [ut] superius observasti, dicas quod fides à Domino Iesu in Evangelio illustrata sufficiat credenti ad salutem. quem qui vel augeat, vel minuat, ut utroque prævaricatorem evangelicæ Fidei se constituat, & nobis vel unum iota, vel unum apicem addere, vel demere, vel etiam mutare, aut sensum evangelicæ Scripturæ aliis verbis eundem sensum signatibus exponere: dic mihi, quomodo unquam potuit tibi persuaderi, ut reciperet Nazænum, seu aliud aliud Concilium, cum in omnibus ferè generalibus Conciliis tam multa Christianæ fidei necessaria statuta sint, que in Evangelio minime reperiantur? Dic etiam, si processionem Spiritus sancti à Filio non vis recipere eâ solâ ratione, ne videaris Evangelio aliquid, quod ipsè patenter non sit scriptum, addere: quare non eadem ratione requisisti fidem Nicæni Concilii à Catholica Ecclesiâ probatam & susceptam, cum utique eadem fides nulloquam in Evangelio ita distincta & exposte invenitur? Credis in Patrem & Filium & Spiritum sanctum; adoras Patrem & Filium & Spiritum sanctum, unum Deum in substantia, trium in personis? Credis in Patrem & Filium & Spiritum sanctum sanctam Trinitatem, unum Deum omnipotentem, totamque in Trinitate Deitatem essentialentem & consubstantialem, coeternam & omnipotentem, unus voluntatis, potestatis & maiestatis, Creatorem omnium creaturarum?

NICHITES Archiepiscopus Nicomedie dixit: Credo, quia non Arrianus, sed Christus sum.

ANSELMUS Havelbergenis Episcopus dixit: Credis singulas quamque in Trinitate sanctâ personam, unum verum Deum, plenum & perfectum?

NICHITES Archiepiscopus Nicomedie dixit: Ita credo, quia Catholicus sum, non Sabellianus: & hæc est fides recte credentium, ut nec cum Arrianis substantiam in Deo dividamus, nec cum Sabellianis personas confundamus.

ANSELMUS Havelbergenis Episcopus dixit: Non sciscitar, queso, fraternitas tua, neque indignetur, si adhuc paululum interrogavero, quoniam non alio quero, ut tamquam inductor in responsione tuâ observem te, sed ut aliquid discam à te, vel si forte fieri potest, ut tu dicas aliquid ex me, & invicem ignoscamus, & cognoscamus de fide tuâ atque meâ.

NICHITES Archiepiscopus Nicomedie dixit: Interroga libere quod vis, quia gratum habeo.

ANSELMUS Havelbergenis Episcopus dixit: Credis ipsum Filium Dei Verbum Dei, æternalem, natum de Patre, consubstantialem, omnipotentem & æqualem Patri per omnia in Divinitate, temporaliter natum de Spiritu sancto & MARIA semper Virgine cum animâ rationali, duas habentem natiuitates, unam ex Patre æternam, alteram ex matre temporalem, Deum verum & hominem verum, proprium in utraque naturâ atque perfectum, non adoptivum, non phantasticum, unicum & unum Filium Dei in duabus & ex duobus naturis, sed unum personam singularitatis & impassibilem & immortalem in Divinitate, sed in humanitate pro nobis & pro

nostrâ salute passum verâ carnis passionem?

NICHITES Archiepiscopus Nicomedie dixit: Hæc omnia credo & suscipio, quia post Nestorianam hæresim, qui duas in Christo putavit esse personas, & post Eutychanam hæresim, qui unum tantum in Christo putavit esse naturam, & post quâmpurimos errores in hac tuâ propositione breviter & distinctè per singula verba scriptos, hæc sanxit sancta mater Ecclesiâ.

ANSELMUS Havelbergenis Episcopus dixit: Credis etiam Spiritum sanctum, plenum & perfectum, verumque Deum, Patri & Filio coæqualem & coessentialentem, coomnipotentem & coeternum per omnia?

NICHITES Archiepiscopus Nicomedie dixit: Hæc est fides Catholica, post Macedonianam hæresim confirmata, & in Alexandrino Concilio à pluribus orthodoxis roborata, qui de Divinitate Spiritus sancti tractantes, cum in consubstantiali Trinitate comprehenderant, adeoque qui hæc fidem non est ex integro tenuerit, verè Christianum se non esse ostendit.

ANSELMUS Havelbergenis Episcopus dixit: Bene credis, bene adoras, bene dicis. Dic ergo, frater carissime, quædâ chantage strata inter nos: dies, unquam, ubi invenitur in Evangelio ista fides tua ita distincta? Nam ut credas in Deum Patrem & in Deum Filium, manifestè quidem hoc docetur, dicente Filio: *Credidit in Deum, & in me credite*. Quod quæm credis in Spiritum sanctum, rectè quidem credis: sed me sciente nulloquam in Evangelio ita patenter de ita simpliciter verbis hoc ostenditur. [Apostolus tamen Spiritum sanctum Deum esse patenter clamat, ubi dicit: *Nescitis quia templum Dei estis?* Statimque subiicit: *Et Spiritus Dei habitat in vobis*. Deus enim habitat in templo suo, non autem tamquam missiler habitat Spiritus Dei in templo Dei, cum alio loco evidentius dicat: *Nescitis quia corpora vestra templum in vobis est Spiritus sancti quem habetis à Deo. & non estis vestri? Empti enim estis pretio magno, glorificat ergo Deus in corpore vestro*. Item: *Templum Dei sanctum est, quod estis vos*.] Quod adoras Deum Patrem, rectè facis, quia hoc docet Evangelium: *Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate*. Quod etiam adoras Deum Filium, rectè facis, quia in quem credis ut Deum, huic pure adoras ut Deum; & hoc quoque ex Evangelio insinuat: *Ego & Pater unus sumus; & ego in Patre, & Pater in me est*. Qui enim alter in altero verè unus Deus est, consubstantialis quidem: non autem, ut ita dicam, compersonalis, rectè alter in altero unus Deus adoratur. Quod autem adoras Spiritum, cum Patre quidem & Filium condorandum & glorificandum; ubi, queso, hoc in Evangelio usquam distinctè & manifestè reperitur? Quamvis aliquis prudens lector, si diligenter inquirent, aliquid scriptum est:

Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate; profectò totam, puto, Trinitatem adorandam ibi invenitur. Cum enim dicatur, *veri adoratores adorabunt Patrem*, continuè sequitur, *in spiritu*, & iterum subiungitur, *in veritate*: videlicet ut aperte intelligitur & Patrem in spiritu & veritate, qui Filius est, & Filium in Patre & Spiritu sancto, & Spiritum sanctum in Patre & Filio adorandum.

Verumtamen quidam hæretici textum Evangelii supra modum plane & nimis negligenter, uno illic obambulando pertransientes, nec spiritum & veritatem, quæ in verbis evangelicis recordata sunt, scrutantes, Spiritum sanctum nequaquam affirmave-

h. Apostolus tamen] Hæc verba includit in sacros libris, quod Anselmus esse non videtur, quippe qui contra Arrianos

stolis intercomparat.

rare adorandum, pudore, inquentes, Evangelicæ Scripturæ neutrum manifestè ostendens, videlicet utrum adorandus sit, necne. Vnde ergo quomodo hæc tua sententia stare possit, qui dicit te ita Evangelium venerari, ut nihil addere [audeas] ad fidem quam tibi putas sufficientem institutam. In hoc quippe convincens adveniens teipsum distulit, quòd illud equidem primam sensisti & dixisti, ad fidem Evangelicè nihil addendum, & postea Christiani professione fidem sanctæ Trinitatis in Nicæno Concilio, & alio Concilio distinctam & traditam & contra hæreses roboratam confessus es.

CAPITULUM XXIII.

Quid fides sancta Trinitatis ad plenum credenda est in Concilio, quibus præfatus Spiritus sanctus testatur, id est, omnino & ipsorum, qui & ambrosius prius & concilio fuit Evangelio.

Veneratamen jam amplius non ita restringas fidem Evangelicè, ut Symbolum Nicæni Concilii tibi videatur esse superfluum, vel etiam alia orthodoxorum Patrum Concilia, quibus præfatus auctor Spiritus sanctus, quem tu paulo ante vocasti Pantolocoium, id est, omnium Episcoporum; in quibus Concilii Fides Catholica adeo roborata & confirmata est, ut à illa Concilio celebrata non fuisset, ipsa Fides quam tenemus, & quæ unitatem in trinitate, & unitatem in unitate confitemur & credimus, tot hodie nulla esset; aut si esset, innumeris hæresibus subiecta laboraret & fluctuaret. Unde & Dominus scieris tam multa adhuc addenda ad infirmationem Catholicæ fidei, postquam Discipulis suis universis quæ illi temporibus quærebant, dixerat, adjecit ita dicens: *Addere multa habere vobis docere, sed non potestis portare modo; cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Meminist fraternitas tua, quòd Dominus in Evangelio de seipso dicit: *Ego sum via & veritas & vita.* Et hæc dicit: *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Ecce Spiritus sanctus amor Patris & Filii, conuicio amborum, communicatio amborum, charitas amborum, Spiritus, inquam, Filius qui est veritas, ipse veritatis docens omnem veritatem, qui & ipse procedens à Filio, qui est veritas, Evangelium condidit, & fidem secundum tempus instituentem Apostoli instituit: ecce à Filio, qui adhuc multa sibi ad dicendum habere dicit, promittitur, ut videlicet ipse congruo tempore dicat, quòd Filius adhuc ad dicendum se habere doceat. Quod ergo aliud putas eundem Spiritum sanctum, Spiritum veritatis docuisse, nisi quòd novæ Fidei, qui est veritas, à quo procedat, adhuc ad dicendum habere: id ipsum quippe; & non aliud docuit, quàm quòd Filius se ad dicendum adhuc habere dixerat. Siquidem Spiritus sanctus procedens ab ore veritatis, qui Christus est, Evangelium prius condidit, postea sanctorum Patrum Concilio auctor & doctor veritatis, sicut promissus fuerat, interfuit. Idem quum idem ipse in Evangelio breviter considerat, in Concilio sanctorum Patrum explanavit, & quæ Filius adhuc dicere habet, ipse procedens à Filio veraciter edicit, & pleniter docuit, ut quæ tunc soli Apostoli non poterant portare, ita nunc tota simul portet Ecclesia per univèrsam mundum diffusa.

Itaque, sicut dixi, Spiritus sanctus, sicut promissus fuerat, ut veniens doceret tunc & nunc & semper omnem veritatem, sanctorum Patrum Concilia interfuit, & tamquam Doctor omnium præfuit, fidem sanctæ Trinitatis, quam tenemus, inter impietatem Arrii qui divinitam substantiam sepa-

ravit, & impietatem Sabelli qui personas confudit, docens, paulatim omnem veritatem tradidit, Sacramenta ecclesiastica instituit, formam Baptismi quem Dominus instituerat, convenienter moderamine ordinavit, & etiam quem in consecratione corporis & sanguinis Domini tenet sancta Ecclesia, disposuit: Patriarchas, Metropolitans, Archiepiscopos, Episcopos, Presbyteros, Diaconos, & alios inferiores ordines ecclesiasticos in ministerium divinum ad decorem domus Dei instituerunt, christiales actiones, ut nonnisi Sacramentum Penitentiae, & anpositiones manuum ordine Geratissimo & bono dixerunt; Missarum solemniam & cetera divina officia in laudem Dei ipsius; per catholicos doctores, quasi per organum suum sacras Scripturas veteris & novi Testamenti nobis, tamquam extrinsecus prædicando, aperuit; arcana quoque divina sub sigillo divinarum Scripturarum mysterialiter clausi famulari inspiratione nobis insinuando, tamquam intrinsecus rotando, innotuit; hæreses paulatim succrentes, non ita vitiosus Altissimi est, potenter dissipavit; leges ecclesiasticas ad conservandam Christianam Religionem per Apostolicos viros didicavit. Et ut omnia sub brevitate colligam, totam Ecclesiam in sancta disciplina credam, omnem paulatim docens veritatem, lumine veræ scientiæ illustravit, & adhuc illustrat, & semper illustrabit. Ita quippe promittit qui non minuitur Deus: *Et dabo vobis Spiritum, ut maneat vobiscum in æternum.* Et item: *Eccce ego mitto sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi; videlicet per inhabitentem Spiritus sancti gratiam. Itaque & ipsum Evangelium, & ipsa Concilia ab orthodoxis Patribus celebrata idem Spiritus sanctus dicitur, & paulatim docens omnem veritatem, nihil veritates contrariam dixit, & ideoque securè jam potest docere, quòd Spiritus sanctus procedat à Filio, quoniam quod idem Spiritus sanctus in hoc de se ipso minus aperit in Evangelio tamquam expressisse, hoc postea in diversis Conciliis videtur magister nuntiusque Scripturæ manifestè præcipere.*

Nacivitas Archiepiscopus Nicomedie dixit: Satis convenienter contextu Evangelium & sancta sanctorum Patrum Concilia, & probabiliter ostendit eundem Spiritum sanctum esse auctorem Evangelii & eorundem Conciliorum, quod & nos credimus, & ideo pari veneratione cum Evangelio ipsi Concilio veneramus. Promittit à tibi verum fatear, nos & plerique nostrorum sapientes à vobis non distinctimas in sensu hujus processionis sed sicut jam sepe dixi, verbum hujus processionis hæcenus apud nos fuit alienum, nec horum processionis sensum, quia rectus est, sed processionis verbum quia infelicium est. Multi etiam Græcorum Doctores qui divinas Scripturas expofuerunt, licet eundem processionis hujus sensum convenientibus verbis satis expressit nobis intinuerint, tamen hoc verbo processionis non adeo evidenter uti sunt, nec vobis in utroque loquendi reliquerunt.

CAPITULUM XXIV.

Quid multi Græcorum Auctores dixerunt Spiritum sanctum procedere à Filio, sicut à Patre.

ANSELMI Havelbergensis Episcopus dixit: Cur hoc dicit Athanasius ille famosissimus Alexandrinorum Archiepiscopus, contra Arianam hæresim disputator acerrimus, in Fide Catholicè perfectus & doctissimus, nulli sapientum Græcorum alienus, ita dicit in Symbolo Fidei: *Spiritus sanctus à Patre & Filio esse; acque subsistent, procedens.* Manifestè docuit cum ab utroque procedere, cum

Jan. 14. 14.
Mar. 28. 10.

Jan. 14. 14.

Id. 14. 6.

Athanas. in
Symbol. 28.

ad utrumque procedere, sicut & esse retulit; praefertim cum non aliter à Patre & Filio Spiritus sanctus esse habeat, quàm procedendo.

Didymus etiam Graecorum Doctör non minus, qui multos libros edidit, & de sanctä Trinitate tres libros fecit, & Origenis opus de principiis, id est, *perierchus*, commentatus, in eis explanationes reliquit eximias: ille, inquam, Didymus oculorum quidem passione visu privatus, sed intus perfectä illuminatus, in libro de Spiritu sancto, quem noster Hieronymus Græcä & Latinä & Hebraicä lingüa eruditus transtulit, Spiritum sanctum à Filio quoque procedere patenter offendit dicens: « Spiritus sanctus qui est Spiritus veritatis, Spiritusque sapientiae non potest audire Filio loquente quæ nescit, cum hoc ipsum sit quod profertur à Filio, id est, procedens Deus de Deo, Spiritus veritatis procedens à veritate, consolator manens de consolatore. » Hæc ita Didymus. Quæ quidem veritas quæ sit, à quâ ipse procedit, Symbolum Ephesiani Concilii dicentorum Episcoporum, quod etiam Graecorum fuisse constat, manifestè his verbis determinat: « Quamvis in substantiâ suâ sit Spiritus Filii, & intelligatur in personâ proprietate, juxta quod Spiritus est, & non Filius, non est tamen alienus ab ipso: nam Spiritus appellatur veritas, & veritas Christus est, unde & ab ipso similiter sicut & ex Deo Patre procedit. » Item Cyrillus Episcopus Alexandrinorum in epistollâ vii. Nestorio directâ quæ sic incipit, « Reverentissimo & Deo amantissimo, &c. Si est, inquit, in substantiâ Spiritus spiritalis, vel errè intelligitur per se secundum quod Spiritus est, & non Filius, sed tamen est non alienus ab eo: Spiritus enim veritatis nominatur, & profertur ab eo sicut demque & ex Deo Patre. » Item Johannes Chrysostomus Homiliâ xv. de expositione Symboli, quæ sic incipit, « Universalis Ecclesia gaudet, ille est Spiritus procedens à Patre & Filio, qui dividit propria dona prout vult. » Item in Homiliâ xxvii, in aliâ expositione ejusdem Symboli, quæ sic incipit: « Super Fabricam totius Ecclesie. Itaque credendum est Spiritum sanctum Patris esse & Filii. Item est Spiritum sanctum dicimus Patri & Filio esse conequalem, & procedentem de Patre & Filio. » Hoc credite, ne cullogia mala corrumpant mores vestros bonos. » Item: « Videte ubique sacramentum Trinitatis, ecce & in Spiritum sanctum credimus, qui Spiritus sanctus procedens à Patre & Filio, charitate conjungitur. »

Augustinus quoque Hippopotamis Episcopus, Legatus Provinciæ Numidæ in Africa, vir clarus, & omnium Scripturarum eloquentiâ Afer disertissimus, qui multis Africanorum Conciliis interfuit, qui non paucos libros contra hæreses Manichæorum & Donatistarum conscripsit, & in explanatione veteris & novi Testamenti omnia scripta edidit, cujus innumera volumina ubique terrarum in magnâ leguntur auctoritate, ipse quàmplurima testimonia de processione Spiritus sancti à Filio utroqueque in scriptis suis manifestissimè instruit. Item Hieronymus, Ambrosius, Ildorus, Hilarius, & alii quàmplures Latini sermone Doctores, necnon & Leo Magnus amplissimè verbes Romæ summus Pontifex, multa de processione Spiritus sancti à Filio scriptis suis instruerunt; quos idcirco tibi cum scriptis suis non propono, quia fortasse apud Græcos non sunt tantæ auctoritatis hæc temporibus Latini Doctores, sicut estis, si Græci essent. Quod id ipsum si ita est, nequaquam laudabile est, sed pace inter nos & vos dictum sit. Non enim personarum acceptor est Deus, & Spiritus abis valissimus.

Nestorius Archiepiscopus Nicomedie dixit: Quod nostros Doctores introducere voluisti, placet mihi; sed quero si tu auctoritatem illorum quos nominasti, & aliorum nostrorum Doctorem, cum sis Latinus, recipias.

ANASTASIUS Havelbergenfis Episcopus dixit: Ego nulli Christianorum, Græco, sive Latino, seu quilibet genti fidei Christiano, donum sancti Spiritus intercludo, nullum contemno, nullum abscio, nec abdicandum judico; sed omnem hominem recta loquentem, & ea quæ contra Apostolicam doctrinam non sunt, sentientem, liberâ mente suscipio & amplector.

Nestorius Archiepiscopus Nicomedie dixit: Videor mihi invenisse hominem Latinum verè Catholicum; utnam tales Latini istis temporibus ad nos veniant? Nam si aliqui veniant, ambulant in magis & in mirabilibus super se, & nequaquam tamen, nec tam Catholice, nec tam humiliter, sed superba & intolerabiliter nobis loquuntur. Proinde Doctores nostri, cum de fide sanctæ Trinitatis, sive de Symbolo fidei aliqua conferrent, si quando incidenter occasione explanandæ sententiæ dixerunt Spiritum sanctum à Patre & Filio procedere vel proficere, non dixerunt hoc eâ significatione processionis vel processionis, sicut dicitur à Patre procedere: nam quod à Patre procedit, propriè procedit; & quæ propriè procedit, propriè quoque procedere dicitur. Quod autem à Filio procedere vel proficere à nobis aliquando dictum invenitur, nullatenus propriè dicitur, quia nec propriè ita procedit vel proficit à Patre, quippe propriè tamquam ab eo quæ est prima causa & principium sui, procedit; à Filio autem si quando invenitur vel dicitur procedere vel proficere, non ita propriè dicitur vel est, quia quod à Filio est, vel à Filio procedit vel proficit, hoc non est, vel hoc non facit tamquam à prima causa: quia ipse quoque Filius id quod est, & quod Filius est, & quod à se Spiritum sanctum procedentem seu proficentem mittit, hoc non à seipso, sed à Patre tamquam à primâ causa & principio; ideoque sicut dicit, à Patre tamquam à primâ causa Spiritus sanctus propriè procedere dicitur.

Hanc itaque processionem Spiritus sancti tam à Patre quàm à Filio ita distinxerunt sapientissimè Græcorum, adscribentes propriè Patri primam causam processionis, à quo propriè est & Filius generatio, & à quo Spiritus sanctus est processionem. Filio autem adscribentes ejsdem Spiritus sancti processionem, non tam propriè, quoniam ipse Filius non est à semetipso, nec est causa sumeraphus, ideoque nec propriè, nec prima causa est Spiritus sancti, ut ab eo propriè, sicut à Patre procedit. Itaque Pater à nullo est, Filius à Patre propriè est, Spiritus sanctus ab utroque est; à Patre tamen propriè est, quia Pater à nullo est, à Filio autem non ut propriè est, quia Filius non à nullo, sed à Patre est, & à Patre habet quod Spiritus sanctus ab ipso est: & ita concedo Spiritum sanctum à Patre qui à nullo est, propriè procedere; à Filio autem, quia & ipse à Patre est, non ita propriè procedere, & hoc est quod distinguatur, sicut jam dixi, sapientissimi Græcorum.

CAPITULUM XXV.

Quid Spiritus sanctus, licet ab utroque procedat, tamen à Patre propriè & principiatè procedere invenitur, tam apud Latinos, quàm Græcorum Scriptores.

ANASTASIUS Havelbergenfis Episcopus dicit: Quod Spiritus sanctus à Patre propriè procedit.

Didymus
Alex.

Chrysost.
Hom. de factis
& adoratione
de Spiritu.

idem ibid.

idem ibid.

AN. 10. 14.
Jan. 3. 2.

dat, non regamus, quia id ipsum Doctores nostri non docuerunt, sine hoc ipsi vestris, tunc vestri hoc ab ipsis habuerunt. Unde Hieronymus iohannes in definitione Fides Catholica, Nomenque Concilii exponens, ait: «Credimus in Spiritum sanctum qui de Patre procedit.» Item: «Spiritum sanctum verum Deum inventimus in Scripturis, & de Patre propriè esse. Et iterum: De Patre Deus & Spiritus propriè, & verè de Patre Filioque, quia procedit.» Primum igitur accepit, quod de Patre propriè est Spiritus sanctus, dicente Scripturam: *Verbo Domini caeli firmati sunt, & Spiritus eius est omnis virtus eorum.* Et Salvator ait: *Spiritus veritatis qui de Patre procedit.* Item beatus Augustinus Doctor egregius in xv. libro de Trinitate cap. 17. «Non frustrà in hac Trinitate non dicitur Verbum Dei, nisi Filius & nec donum Dei, nisi Spiritus sanctus; nec de quo genitum est Verbum, & de quo procedit principaliter Spiritus, nisi Deus Pater.» Idem lib. xv. de Trinitate. cap. 17. «Et Spiritus sanctus principaliter de illo procedit, de quo natus est Filius. Iste autem addidit, principaliter, quia & de Filio Spiritus sanctus procedere reperitur. Sed hoc quoque illi Pater dedit non jam existenti, & nondum habenti, sed quodvis unigenito Verbo dedit, genitum dedit. Sic ergo cum genuit, ut etiam de illo bonum commune procederet.» Item Augustinus lib. xv. de Trinitate cap. 16. «Sicut Filio præstat eternitatem sine initio temporis, sine illà mutabilitate nature de Patre generatus; ita Spiritui sancto præstat eternitatem sine illo initio temporis, sine illà mutabilitate nature de utroque procedit.» Idem in eodem: «Filius de Patre natus est, & Spiritus sanctus de Patre principaliter, & de ipso sine intervallo temporis dante communiter de utroque procedit.» Et infra. «Non ab utroque est genitus, sed procedit ab utroque amorum Spiritus.» Item in sequenti capitulo. «Neque possimus dicere quod non sit vita Spiritus sanctus, cum vita Patris, vita Filii sit; ac per hoc sicut Pater cum habeat vitam in semetipso, & dedit de Filio vitam habere in semetipso, sic et dedit vitam procedere de illo, sicut & procedit de se ipso.»

Ex his verbis beatorum Doctorum Hieronymi & Augustini satis concludendum puto, Spiritum sanctum propriè & principaliter ex Patre tamquam à primà causâ procedere, quia sic ex Patre procedit quasi primò loco, dum enim Pater ab alio non habet, sed à seipso, Pater quippe primà causâ est, & primè tantè causâ non est; Filius verò eum à seipso non sit, sed à Patre, hunc ipsum Spiritum sanctum à se quoque procedentem non à se, sed à Patre habet, à quo & ipse per generationem esse habet. Est itaque Pater principaliter & causale principium tam generationis ad Filium, quàm processionis ad Spiritum sanctum; idcirco etiam non legitur adeo propriè & principaliter à Filio procedere, tamen sicut verum est eum à Patre procedere, ita quoque substantiâ omni ambiguitate verum est eum à Filio procedere, & nulla processionis eius iniquitas admittitur, cum ab utroque, sicut dictum est, æqualiter procedere affirmatur. Quamvis autem persona Patris à quo propriè procedat, non sit eadem persona Filii à quo nihilominus procedit; tamen nequaquam videtur dicendum, duas esse processionis differentes, nec duas Spiritus sanctos, sicut duas sunt personæ Patris & Filii differentes; sed unam tantum & unum dicendam esse processum ab utroque, quia nec prius à Patre, nec postea à Filio, sed simul à Patre & à Filio est una eademque Spiritus sancti æterna & substantialis processio. Qui videlicet

Spiritus sanctus ab utroque simul & simul substantialiter & æternaliter procedens, totam Trinitatem unâ cum Patre & Filio personaliter, id est, personarum pluralitate constituit.

Nicetas Archiepiscopus Nicomediæ dixit: Satis videtur jam posse convenire, quia & nostri & veteri Doctores non inveniantur ulloquinque in hac sententiâ discrepare; si tamen eorum scripta rectè intelligantur, qui vel apud nos, vel apud vos de hac questione divergentiâ scripsisse inveniantur. Sed quod dicit de hoc, quod quidam Gerarcom Sapientes dicunt Spiritum sanctum à Patre per Filium procedere:

CAPITULUM XXVI.

Quis quidam Gerarcom & aliorum Latinarum, principaliter Spiritum sanctum procedere à Patre per Filium, idcirco quædam similitudines minus idoneas.

ANSELMI Havelbergensis Episcopus dixit: Ignota sunt mihi ista verba & inusitata, idcirco quid super hoc respondeam, ad presens non habeo, nisi quod Apollolus monet: *Verbum non utaris devari.* Veritatem qui hoc dicunt, quod scilicet dicant, ipsi vident. Ego profectò legi in quodam libro, quem conscripsit Hilarius Pictavicus Episcopus, Doctor quondam famosissimus, de Trinitate in tomo xii. quædam sine similia; ita enim loquitur idem Hilarius ad Dam. Patrem: «De ipso & Filio in sancto Spiritu tuo ex te profectò & per eum missò.» Item, «Ex te per eum Spiritus sanctus tuus est.» Item, «Filius tuum unâ tecum a Patre, Spiritum sanctum tuum, qui ex te per Unigenitum tuum est, promeretur.» Iste dicit Hilarius, que ego puto satis intelligenda cum præmissis determinatis, quoniam Pater à nullo hoc habens, Iam autem à Patre hoc habens, Spiritum sanctum ut, que à se procedentem emittunt.

Quod autem Spiritus sanctus de Patre procedat in Filium, & sic per Filium procedat ad sanctificandum creaturam, & non simul de utroque procedat, absurdissimum est, non solum dicere, sed etiam cogitare, quoniam iniqui aliqui admodum insipientes, & de hoc insitè theologizantes, tale stulticium suæ propositionis exemplum. Sicut, inquit, Filius hominum ex Patre procedit in matrem, & ex matre procedit in hanc hanc, naturaliter de substantiâ utriusque existens; ita profectò Spiritus sanctus à Patre in Filium, & per Filium ad sanctificandum creaturam procedit. Tales qui talia dicunt, quoniam in temporibus sunt, temporaliter loquuntur, & seipso saltem intelligentes temporalia æternis: cum enim Filius hominum procedit ex patre in matrem, tunc non procedit ex matre in lucem, & cum in hanc hanc procedit ex matre, non tunc procedit ex Patre. Ideoque trahentes hanc ineptam similitudinem, trahuntur non immerito in errorem, & in epulum æternis nullam condemnationem.

An se supra se in Theologiam extendentes, & tamen multum infra Theologiam remanentes, non minus ineptam similitudinem sibi adveniunt, dicentes, quod sicut lucus ex fonte, & ex rivo, sed per rivum procedere dicitur, in quem videlicet rivum aqua ipsius lucis de fonte prodeus, per eum transit ac pervenit in stagnum; sic & Spiritus sanctus ex Patre propriè procedere dicitur quasi à summi origine, in Filium quasi in rivum, & ita per Filium quasi per rivum ad sanctificandum hominum, quoniam in stagnum lucis fluxit. Verum ego miror & perhorresco huiusmodi similitudines de comprehen-

Hieron. in exortatione ad Cyprianum, libro epistol. & sub. item.

Psal. 33. 6.

2. Cor. 12. 14.

August. 15. 17. de Trinitate. cap. 17.

Idem ibid.

1. Tim. cap. 16.

Idem ibid.

Idem ibid.

Idem cap. 17.

Tim. 6. 18.

Hilarius lib. 12. de Trinitate sub. item. Idem ibid. Item ibid. sub. item.

fidibus ad incomprehensibilia erectas, quæ cum ad cognitionem veritatis attingere nequeant, longè infra remanent, & animos intendendum suam occupationem impediunt, & plerumque à reâ fide aver-
sunt, cum objecti moie corporaliæ creaturæ, iter pervellendæ veritatis in divinis & spiritalibus occidunt. Sicut autem ambulantes in fide omnia talia postponent, & post se propiciunt, & in fide speculativo intellectu proficiunt, & se supra se humiliter erigentes in altiora transcendunt; ita ambulantes in ratione, & in similitudine veri inhærentes, fatens humanæ ignorantur gravati, & sapore fallæ opinionis depressi, retrò remanent digni, qui post fidem cum ratione remanent remanent; & indigni, qui cum fide præcedente rationem antecedant. Itaque tales & tam ridiculæ similitudines nequaquam à sapientibus inducuntur; sed sicut jam supra, sicut potest, factis determinatum est, fides Catholica tractatur de processione Spiritûs sancti à Patre & Filio: & si hæc aliqua aliena scriptura invenitur, quæ tamen propter auctoritatem scripturæ in veneratione suscipienda & legenda est, quemadmodum prælati Hilari Episcopi, qui magnæ auctoritatis est in Ecclesiâ illa, inquam, scriptura tamen videatur aliquid alienum insinuare; tamen ita legenda, & eo usque exponenda est, quo ad illarum scripturarum concordantiam penitatur, & ad legem charitatis catholice fidei pervenitur.

Necnon et Archiepiscopus Nicomediensis dixit: Ille Hilarius, de quo dictus, Pictavenis Episcopus multis Græcorum Conciliis antiquis interfuisse invenitur, & magis opinionis apud nostrum fuit & est, cujus scripta tu modo in medio prolata satis cautè determinasti. Nos quoque si quando his similia in codicibus nostrorum Doctorem invenimus, simili determinatione determinamus. Cum enim in Scripturis sanctis de aliqua verè sententiâ constat, non est difficile prudenti lectori verba quolibet modo scripta ad veritatem sententiæ incutere. Promove poterit charitas tua, præmissi tot rationibus, & supplicis tot auctoritatibus, me & quolibet sapientem Græcorum stare tecum in eadem sententiâ de processione Spiritûs sancti: veniam tamen volo ut putes nos modo per te ut hæc tuâ disputatione superata hoc consensu, quoniam sapientes Græci semper hæc sententiam tenuerunt; & si quando à sapientibus Latinis hæc eadem quæstio humiliter mota est, quod corde crediderunt, ore confessi sunt, & omnibus quæ de hæc quæstione scripta sunt revocatis ad legem charitatis, tam Latini sapientes, quam Græci sapientes, concorditer in unum confiterentur. At verò nihil nostris interest, quid vel illi Græci, vel superbi Latini inter se dicant & contendant.

CAPITULUM XXVII.

De concordia huius quæstionis, & de tollendo fieri solo de medio utriusque partis, auctoritate Romanæ Pontificis per Concilium generale.

ANSELMUS Havelbergensis Episcopus dixit: Gratias agamus Spiritui sancto, qui nos hæc quæstionem fraternâ pace & concordia consensione in processum taurorum vitonum, qui & ipsi nobiscum concordant, finire voluit. Nihil ergo jam aliud restat, nisi quod Spiritum à Patre & Filio procedere, sine aliqua hesitatione, sicut credis, ita doceres, ita scribis, & cum sanctâ Romanâ Ecclesiâ, quæ mater est omnium Ecclesiarum, & quæ hoc docet & scribit, eisdem fidei concordiam habeas. Non enim ha-

bet Dei charitatem, quæ Ecclesiis non diligit unitatem, à qua etiam qui discordat, sicut beatus Ambrosius Mediolanensis Archiepiscopus dixit, hunc planè hæreticus esse constat, quicumque enim præsumptione atque oblatione nititur, cum ratione & auctoritate suffragante superat, sine veritatis ignorantie peccat, ideoque graviter offēdit. Decretum sanctitatem tuam & humilitatem meam, cum iam Episcopi, ut non solum sciemer doceramus ea quæ sanctus, sed etiam patienter discamus ea quæ forte ignoramus.

Necnon et Archiepiscopus Nicomediensis dixit: Tuam humilitatem, frater carissime, amplector, & eam devotionem quam habere videtur ad veritatem fidei, admirror: & læteor: nequaquam postquam non commoveri te loquente; assensio etiam omnibus quæ dixisti, & accedo toto animo & toto corpore. Porro verba hæc, Spiritus sanctus procedit à Filio, quoniam hæc non solum innotuit publicè in Ecclesiis Græcorum, nequaquam subitè possunt induci, ut sine aliquo scandalo plebis vel aliquorum minus prudentium publicè doceratur, vel scribatur: sed aliquod generale Concilium Occidentalis & Orientalis Ecclesiæ auctoritate sancti Romani Pontificis, admittentibus pulchris Imperatoribus celebrandum est, ubi hæc & nonnulla alia Catholice Ecclesiæ nec cessant secundum Deum diffiniantur, ne forte vos vel nos in vacuum evertamus. Extunc omnes nos qui in partibus Orientis Christiani sumus, unâ cum sanctâ Romanâ Ecclesiâ, & cum cæteris Ecclesiis quæ sunt in Occidente, communi voto & pari consensu sine aliquo nostrorum scandalo verbum hoc, Spiritus sanctus procedit à Filio, libenter suscipiemus, & prædicabimus, & doceremus, & scriberemus, & in Ecclesiis Orientis publicè cantandam inlitteremus.

ANSELMUS Havelbergensis Episcopus dixit: Utinam hoc videam, & tam sancto Concilio interesse merear, ubi Princeps Apostolorum Petrus in personâ Vicarij sui Romani Pontificis cum universâ Ecclesiâ in unum collectâ, quæ alicui Deo commissa est, confideat, & Spiritus sanctus, de quo tractavimus, super omnes de cæcis, & omnem veritatem tunc & usque ad consummationem sæculi docens, omnes usum ut Christo cum Petro & in fide Petri faciat: Unam, unitam, unitam. Deus velit, Deus velit, Deus velit. *Dextera si e Theos, Dextera si e Theos, Dextera si e Theos.* Item alii clamantes dixerunt: Bonum est bonum est, bonum est. Ita fiat, fiat, fiat.

Explicit liber secundus.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI TERTII.

- I. **D**E celebratione qua facta est in Basilicâ sancta Synodus in presentia Imperatorum Græcorum.
- II. *Quid universali Ecclesiâ tribus modis existeret dispensatum, scilicet in scripturarum auctoritate, universali traditione, singulari inspiratione.*
- III. *Quid Græci contra universalem traditionem si à ratâ Romana Ecclesiâ signessent, & in fermentato sacrificasset.*
- IV. *Quid melius est errorem, quamvis longè usque usitatum, consideratâ meliori ratione deponere, quam in eo constantiter perseverare.*
- V. *De primatu Romana Ecclesiæ; & quid nullis hæreticis aliquando contumacia, sed semper Catholica fuerit.*

injectione fidei] ita emendavimus, cum eisdem ceteris injef-

dem fore.

- VI. *Quid Constantianopolitana Ecclesia scrii semper gravissimis heresibus firmata laboraverit.*
- VII. *Quod Græci dicunt tres Patriarchales sedes aliquando fuisse seors, inter quas Romana Ecclesia primum non regnat.*
- VIII. *Quid Græci dicunt velle se subtrahere à Concilio Romanorum Pontificum, quia monachibus Romani Imperii deservit.*
- IX. *Commemoratio Romana Ecclesia, quam diligentissima sit in examinanda & diligenda Ecclesiastica causa.*
- X. *Quid licet non sibi Petro, sed etiam ceteris Apostolis data sit potestas ligandi & solvendi, & licet non super filium Petrum, sed etiam super alios Apostolos Spiritus sanctus dicto sermo communis principatus Petri ceteris communicari excolatur.*
- XI. *Quid hereses in Constantinopoli, vel alijs in Oriente urbe, sint atque ibidem extinguitur.*
- XII. *Quid anam tantum sit caput Ecclesia in terris, videlicet Roma, & non duo vel plura, sicut dicunt Græci, & quod Græcorum hereses, non Græcorum, sed hæreticorum Pacificorum auctoritate destruitur.*
- XIII. *Quid auctoritas & instantio Romanorum Pontificum Melchioris & Simeonis dicunt se Græci firmamentum in sacrosancta auctoritate.*
- XIV. *De hoc quod creditur, quod Apostoli & eorum successores tunc azyri, nunc firmamentum in seorsu esse fuerit, & quod Occidentalis Ecclesia alterum, Orientalis vero alterum paulatim totam destruat.*
- XV. *Quid auctoritas plurium Romanorum Pontificum plus debeat, quam dicuntur, & quid Synodus Synodus sit, & quod Melchioris & Simeonis Papa non vultur de hostia, sed de calicis esse ministris.*
- XVI. *Quid Cauchianopolis & omnis Orientalis Ecclesia sub obedientia Romana Ecclesia sit, & iure esse debeat, & eam in ritu Sacrorum imitari.*
- XVII. *Quid in Concilio Pannonicis Chrysolus azyriam asseruerit, & quod in istum in veteri Testamento firmamentum sit azyriam ceteri debent.*
- XVIII. *Quid firmamentum in divina Scriptura vestrum in libro acceptum, & quod minus est habere ad eruditionem causam.*
- XIX. *Quid propter longum firmamenti usum Græci non facile possunt transire ad azyriam, sed falso Generalis Concilio, sive hoc, sive aliud intelligerent, fuisse suscipere, sublatum utriusque gentis sanctitate.*
- XX. *De commixtione vini & aquæ in calice, quod aliter Græci, aliter Latini faciunt.*
- XXI. *De Græcorum & Latinorum vario & diverso Baptismo.*
- XXII. *De Concilio sequitur Græcorum & Latinorum.*

NOTUM.

INCIPIT LIBER TERTIUS DE DIVERSO
EUCCHARISTIE RITU GRÆCORUM
ET LATINORUM, VIDELICET AZY-
RI ET FERMENTATI, ET DE AUC-
TORITATE ROMANÆ ECCLESIE.

CAPITULUM PRIMUM.

De collatione que facta est in Basilica sancta Sophia
in presensu Imperatorum Græcorum.

ANSELMI Havelbergensis Episcopus dixit:
Cum in presentia huiusmodi loci, quovis

causæ Pisanorum vicis, conventussemus, & de pro-
cessione Spiritus sancti tractatremus, idem Spiritus
sanctus docens omnem veritatem, nobiscum adfuit,
& quid de ipso, sive de sui processione frontem ad
esset, ipse nos mutuâ collatione sufficienter edocuit,
& post multos non contentior & sententia disputa-
tionis amictus, tandem in legem chativis, & in
eisdem sententia concordiam nos humiliter compo-
suit. Et quoniam omnium vestrum excellentissimus
pleuit, ut in hac sancta Basilica sanctæ Sophiæ iterum
conveniremus, in cuius absidâ nunc sedemus,
sicut credendum est, quod idem Spiritus sanctus,
qui explet orbem terrarum, nullquam desit præ di-
vinam essentiam in quoque spectandum est, ut tan-
torum viciorum convulsio nunc etiam incipit, per
inhabitantem & abundantem gratiam. Ita quippe
scriptum est: *Ubi duo vel tres congregati sunt in no-
mine meo, in medio eorum sum, dicit Dominus.* Vi-
deo etiam multo plures reverendos personas hic em-
pensisse, & valde mihi meticulousum est, & etiam
erubescit inter tantos Doctores loqui, inter ego
meo tanquam nullum existimo; & si quod pro-
mâ paritate loquutus fuero, atque ignoto, si
vel commemoratio, vel reprehensio dignum apud
vos habebatur. Verum si in medio Doctorem in-
ventus fuero interrogatus & audiens, nequaquam
mihi hoc erit inglorium, pariterum cum ipse
filius Dei, sapientia Dei, in medio Doctorem se-
dens, & interrogatus & audis, exemplum humili-
tatis seipsum nobis præbuerit. Ego quæ magis volo
interrogando aliquos boni dicere, quam pro sumis
vercundâ, cum tempus est loquendi, tacere, &
tacendo quod scire desiderabam, ignorare.

Nec utas Archiepiscopus Nicomediæ dixit: Gra-
tia Dei nos ita peiorum quælibet salva charitate
posuisti verbum consummavimus, ut jam sit iun-
ctum nobiscum consistere, non in disceptatione ver-
borum, sed in inquisitione sententiarum; adeoque
non sit tibi meticulousus presentis tantorum viciorum,
qua non aliquid huc conveniret, ut tibi aliquam
salutariam quæcumque occasione insisteret, sed
ut te loquentem consuetudine Græcorum mansuetu-
dine audirent; auctoritatem enim peius de eâ quam
es presentia hebdomadâ nobiscum habuisti, que-
sitione, & summoque desiderabant & desiderant dul-
cedius tue verba audire, & sive in interrogatione,
sive in responsione tua, cupimus aliquid novi quod
bonum sit, apprehendere. Scriptum est enim: *Au-
ditus sapiens sapienter erit.* Abiit autem quod ali-
quod tibi à quolibet nostrorum occurrat, quod vel
tuam, vel nostram minus deceat honestatem, vel
unde tu iusse turbas debas, nisi forte occasione
disputations hoc fiat, quod etiam studiosè cavend-
um est. Dic ergo quod placet.

CAPITULUM II.

Quid universalis Ecclesia tribus modis existere di-
gatur. scilicet in Scripturarum auctoritate, in
universalis traditione, singulari institutione.

ANSELMI Havelbergensis Episcopus dixit:
Universalis Ecclesia per orbem diffusa tribus
modis existere dignetur: nam quoad in eâ te-
netur, aut auctoritas est sanctarum Scripturarum,
aut traditio universalis, aut certe propriâ & singu-
lari institutione sed auctoritate tota Ecclesia con-
firmatur, universalis quoque traditione majorum
vniuersis tota obligatur. privati constitutionibus
& propriis informationibus unaqueque, vel pro lo-
corum varietate, vel prout unicuique bene videtur
est, subicitur & gubernatur. Unde minor vultus quod

Oratoribus

ANSEL. 13. 12.

PRO. 1. 5.

Orientalis Ecclesia tantum differt ab Occidentali Ecclesia in diverso ritu sacrificandi, in Sacramento altaris, in consecratione corporis & sanguinis Domini, quod vos vocatis Eucharistiam, maxime cum illa sit universalis majorum gradus, quam modo, ut verum, & quod majus est, dicam, apud JESU-CHRISTUM Domini nostri in violabilis & semper tenenda institutio. Sancta enim Romana Ecclesia omnibus Catholicis pare imitanda, studiosè & ex antiqua institutione in Sacramento altaris azymo utitur, & tanquam mater omnium Ecclesiarum omnibus Occidentalibus Ecclesiis id ipsum tradidit.

CAPITULUM III.

Quid Græci carni universalem traditionem se à ritu Romana Ecclesia sequantur, & sa fermento sacrificant.

ORIENTALIS Ecclesia seipsam ab obedientia sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ & ab unitate tantæ communionis sequens, dum mavult aliquid novum & singulare moliri, quam tenere universalem consuetudinem, & quasi sacilegio proprii schismatis seipsam lauciendo vulnerat, in consecratione corporis Domini fermentato [utitur,] & hoc facit iudiosè, & quasi propriæ auctoritatis institutione. Quod dico, iudiosè, ita volo intelligas ut Græcus in Sacramento altaris ita studet habere fermentatum panem, ut si forte fermentatum non habeat, nec ullatenus habere queat, potius à ministerio altaris prius abstineat, quam azymum in consecratione corporis Domini offerat. Unde sicut dicit, valde miror, & hujusc consuetudinis rationem vel auctoritatem libenti animo [à] te cognoscere desidero.

NICITUS Archiepiscopus Nicomediæ dixit: Patres nostri viri religiosissimi & in lege divinè eruditissimi ac devotissimi, qui in hoc patriarchico, in quo nunc sedemus, præserunt, & hanc regiam urbem unà cum toto Oriente in Ecclesiasticâ disciplina gubernaverunt, quorum memoria hodie apud nos est, & in benedictione celebratur, quietiam multa sacrorum sacrarum institutionum scripta nobis reliquerunt: ipsi in hac institutione fermentati & ritu sacramentali, nec ratione; nec auctoritate caruisse credendi sunt, ob quorum reverentiam nos ex quæ ad nos transiderunt, in violabiliter & debita veneratione tenemus, nec ea à quolibet retractanda iudicamus, quantalibet officio auctoritate, seu vitæ sanctitate, seu eminenti scientiæ præfulgeat. Ideoque si Romana Ecclesia aliud tenet, sive tenendum docet, facit quod sibi placet, & pro arbitrio suo modo eligit quod vult, modo abicit quod vult, modo probat quod vult, modo improbat quod vult, modo statuit quod vult, modo mutat quod vult, modo scribit quod vult, modo delet quod vult, modo imperat quod vult, modo prohibet quod vult, & in his omnibus (sua propriâ octina auctoritate, & invenit que eam sequantur & imitentur, aut simplicitate bonæ aut simplicitate mundis docti) quod etiam fortasse aliquando sit obtemperandi sola consuetudine, aliquando obtemperandi necessitate. Nos autem quod à sanctis Patribus nostris statutum & traditum suscepimus, hæcenus tenuimus & tenemus, nec facile illud dimittere quicumque occasione audemus; quoniam si ad tam præziam preciosè vellemus relinquere vel immutare, sanctiorum Patrum semper venerandam & nunquam sperandam reverentiam offenderemus, & ipsius Sacramenti ritum, quem hæcenus servabamus, quasi nullus & inanis fuisset, evacua-

Tam. 4.

remus, & nos ipsos totius levitatis & instabilitatis reprehensibiles toti mundo ostenderemus. Magis autem volumus prædececlorum nostrorum inventum & institutum defendendo tenere, & in seculo tantæ auctoritatis jam seculi accumbere, quam in seculo novo amplius etiam vitata reprobare, & ad inducenda nova laborare.

CAPITULUM IV.

Quid melius est errorem, quamvis longo usu asertum, consideratâ meliori ratione deponere, quam in eo communiaciter persistere.

ANSELMUS Havelbergensis Episcopus dixit: Nemo dubitet veritatis manifestate consuetudinem colere, qua consuetudinem ratio & veritas semper excludit: melius est errorem, quamvis longo usu vitatum, consideratâ meliori ratione humiliter deponere, quam in eo superbi persistere, ac pertinaci contentione defendere. Nam nec debet quisquam pro eo quod semel imberberit, pertinaciter contendere, sed si quid melius & utilius audierit, libenter amplecti; & hoc quæquæres boni facillè leguntur. Cyrilianus magnus natus Carthagini quondam Episcopus, Martyr pretiosissimus, unâ mensura consueverat baptizare, abundans in suo sensu, & attendens unam Fidem, unum Dominum, unam mentionem; sed persequatâ meliori ratione postea abundavit altiori sensu ter mergendo, & sanctam Romanam Ecclesiam imitando, attendens triuana sepulture sacramenta; & quod refectio temporis exprimitur, dum infans teratâ ab aliis educatur, & quid trina confessio rationabiliter possit, ut sit trina oratio. Quamvis autem propter sacramenta mysterium, & triuana sepulture sacramentum trina merito rectè celebretur; tamen propter unitatem unius dei & propter unam substantiam unius Dei, unum quoque Baptisma rectè reputatur. Nolle autem à tua prudenti talia audire, quia nec tuam religionem, nec alicuius qui se velit esse Christianum, decet honestatem, tam aliena loqui de sanctâ Romanâ Ecclesiâ. Ego autem intem, ut tu dixeris quod fuerit in oculis tuis: quamvis ego si id æquo animo ferrem, à te utique æquo animo ferendus non essem; sum etenim specialis filius Romanæ Ecclesiæ, nec erubescio me esse servum ejus, & hoc tu bene nosti: ideoque decuerat prudentiam tuam, ut mihi parendo patris de illâ loquutus fuisset, quoniam sciebas me nequaquam posse patienter sustinere vel minimam injuriam matris ac dominæ Romanæ Ecclesiæ. Sanè ego sanctos Patres, qui Orientalem Ecclesiam bene rexerunt, dignè veneratione, sicut & tu, fratres carissime, amplector, quas & studiosi investigatores, & constantes assertores Catholicæ Fidei pleneque ipsorum sacre, quamvis etiam nonnulli eorum qui regiam hanc Metropolitam vident resiste, aliquando multum in Fide errasse videntur.

CAPITULUM V.

De primata Romana Ecclesia; & quid nullis hæresibus aliquando communita, sed semper Catholica fuerit.

Quid si eorum qui hæc præserunt, auctoritas tanta est apud vos, ut eorum qualiacumque statuta in violabilibus existimatis, & attenditis tantum eorum qui illa statuerunt, utdam auctoritatem, &

E b

non potius eorum quæ statuta sunt, veritatem: quare non potius suscipere statuta sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, quæ per Deum & à Deo & post Deum promissimoloco iudicentis primatum obtinuit in universâ quæ per totam mundum sparsa est, Ecclesiâ? Ita enim de illâ in Nicæno Concilio primo à trecentis decem & octo Patribus statutum legitur. Scieudum fuerit est, & nulli Catholico ignotandum, quoniam sancta Romana Ecclesiâ nullis synodis decretis prelatâ est, sed Evangelicâ voce Domini ac Salvatoris nostri primatum obtinuit, ut dicit beato Petro Apostolo: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. & porta inferi non prevalentibus adversum eam: & tibi dabo claves regni cælorum; & quæcumque ligaveris super terram, erunt ligatæ & in cælis; & quæcumque solveris super terram, erunt solutæ & in cælis.* Addita est locutus in eadem urbe Romanâ beatissimi Pauli Apostoli, qui uno die unaque tempore gloriosâ morte cum Petro sub Principe Nerone agonizans coronatus est, & ambo pariter sanctam Romanam Ecclesiam Christi Domino, suscipiens iusto, consecraverunt, alique omnibus in universo mundo suâ præsentia atque reverentia triumpho prætulimus.

Præsertim ergo sedes est cælesti beneficio Romanæ Ecclesiæ, quam beatissimi Apostoli Petrus & Paulus suo martyrio dedicaverunt. Secunda autem sedes est apud Alexandriam, etiam beati Petri nomine à Marco eius Discipulo & Evangelistâ consecrata, quia & ipse primus in Ægypto verum vitam directus à Petro prædicavit, & gloriosum suscepit martyrium: cui etiam successit venerabilis Abulus. Terra verò sedes apud Antiochiam, etiam beati Petri Apostoli veneratior habetur honorabilis, quia illic presens Romanæ venit, habitavit: & Ignatius Episcopum militavit vel constituit, et illic primam vocem Christianorum novellæ gentis exortum est. Itaque alias quædam sedes, secundam videlicet in Alexandria, tertiam verò in Antiochiâ sui nominis tantum consecravit memorie: primam verò sedem, quæ est in eminentissimâ & triumphatrice urbe Romanâ, Principes Apostolorum Petrus sui corporis honoravit præsentia. Ad hoc etiam sancta Romana Ecclesiâ præ cæteris à Domino prælecta, speciali privilegio ab ipso donata est & beatificata, & quasi quædam prærogativâ omnibus Ecclesiis præerinet, & parte divino antecedit. Aliis namque diversis in temporibus varas hæretibus occupatis, & in Fide Catholica mutantibus, illa supra petram fundata & solida semper mansit inconcussa, nullis falsis & subdolis hæreticorum argumentis à simplicitate Fidei, quam Simon Barjona vel columba, tenuerat, avelli potuit, quia scuto divine præsentie, dumno languente, contra doctas questionis temper munita fuit; nullis etiam in terroribus vel nimis Imperatorum seu potentiam hujus sæculi conquisitari valuit, quia scuto fortissimæ patientie, confortante Domino, contra omnes impetus secuta fuit. Unde & Dominus scians alias Ecclesias hæreticis impulsionibus nimium vexandas, & Romanam Ecclesiam, quam ipse supra petram fundaverat, nunquam in Fide debilitandam, dicit Petro: *Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos: & tu aperit ei dicit: Tu qui hanc gratiam accepisti, ut alius in fide naufragantibus semper in fide immobilitas & consistens permaneat; alios vacillantes confirma & coarctet, & tamquam omnium provisor, & Ductor, & Pater, & Magister omnium, curam & sollicitudinem geret. Merito ita privilegium prælationis super omnes accepta, quæ in*

construendâ integritate fidei præ omnibus privilegium à Domino susceperat.

CAPITULUM VI.

Quid Constantinopolitana Ecclesiâ fieri semper gravissimis hæresibus fermentata laboraverit.

AT verò Constantinopolitana Ecclesiâ, ut sibi pace tuâ & omnium assidentium dixerim, non eam veritatem debetis negare, quam etiam intendimus licet silere, nunquam tamen licet negare: quàm innumeros hæreticos sæpe fermentata, postpositâ sinceritate Fidei, contra Deum & Apostolicam Ecclesiam cavernosis adinventibus insara intamuit, & quantum potuit, contra Fidem Petri & suam ejus doctrinam & consummatorum erexit: Hic vivit illa detestabilis Ariana hæresis, quæ primò in Alexandriâ pullulavit, & totum terræ Orientem venenoso fermento polluit, necnon etiam quosdam Episcopos de Occidente sibi immisit, quæ de Filio Dei tam insulsa dicebat: Erat quando non erat, & priusquam nasceretur non erat; & quia ex nullis existentibus factus est, vel alia substantia, vel natura; & quia mutabilis & convertibilis est Filius Dei. In quâ hæresis fuit præposita Eusebius, qui relicta bæreticorum civitate primò concupivit & possedit Nicomedicam Ecclesiam, postea verò hanc Constantinopolitanam Ecclesiam invasit, & eodem fermento intexit, & ad mortem usque occupavit. Hic præfuit Constantinopolitanae urbis Episcopos, hæretarcha maximus, & fermentum fuit hæresis ubique diffusit, qui purum hominem ex sanctâ MARIA Virgine natum asseruit, ut aliam personam carnis, aliam fieret Deitatis, nec usum Christum in Verbo Dei & carnis sentiret, sed separatim atque junctim alterum Filium Dei, alterum hominis prædicaret. Hic Macedoniam præfuit Ariana hæresis involutus, & eodem pessimo fermento quocumque potuit, contaminavit, qui etiam Spertum sanctum creaturam asseruit, Hic Eutyches Presbyter & Archimandrites fermentum fuit hæresis effudit: concessit est enim ex duabus naturis fuisse Dominum nostrum ante adunationem; post adunationem autem non duas, sed unam naturam consensens, faciens commixtionem & confusionem. Factum hic majores & minores, complures Arianae presumptionis sectatores.

Hic Eudoxius prius in Antiochiâ, postea invasor hujus urbis Episcopos præfuit, Ariana velaminâ sanctus: huic addidit Eunomius hæreticus, quem sicut Eudoxius in Cyzico fecit Episcopum, expellere nifus Eusebium. Qui videlicet Eunomius Sophista præfuit contra Deum profana sophismatibus loqui, sic enim ait: « Deus de substantiâ suâ nihil novit amplius quàm nos, neque est illi potius, nobis aut agnita minus; sed quodcumque de illâ novimus, hoc modis omnibus etiam ille novit. » Quod autem rursus ille, hoc invenies immutatibiliter in nobis. Infinita quoque turba diversorum hæreticorum fermentum hæreticæ pravitatis hic semper capessere consueverunt.

Quæ denique dinumerare quæc omnes hæreticos, & omnes eorum errorum qui in hac civitate fuerunt, & sanctam & immaculatam Dei Ecclesiam falsis dogmatibus fermentaverunt, & tumcum Christi impio schismate scindere tentaverunt: Aut enim hic ortæ sunt hæreses, & abhinc quæcumque dilaminatæ, aut undecumque per Orientem ebulierunt, in hac civitatem quasi in lectinam confluxerunt;

& hic condonata cenosum flagnum fecerunt, in quo quasi luxorie raris sedentes, & argumetosis & soporifica clamoribus perirentes audium fides, quod verbum veritas sit? nec ipsi auferunt, nec alios aude permiserunt. De hoc etiam haereticum flagno tamquam abinthio multitudine simplicium interbiata est. Omnes itaque sordes haereticas pravitate semper hic domicilium, & quasi proprium nidum habuerunt; & hic firmum malum & nequitate suae miserant, & illud communicandum quocumque potuerunt per orbem terrarum non solum verbis, sed etiam fallacibus scriptis distribuerunt; & eandem mortiferam ab hac civitate, sicut prima & ingens Babylon, Imperatoribus, Regibus & Principibus propinaverunt. De qui calice Arrianae haeresei pleno biberat Constantinus Imperator, filius Magni Constantini Imperatoris, sicut apparet in Dialogo, qui inter ipsam & reverentissimum Papam Liberianum habitus est, quem conscripsit Theodoretus Episcopus, Ecclesiasticarum Historiarum conscriptor; in quo nuntium Dialogo sanctissimi Papae Liberii, qui a Sylvestro post Julium tertius fuit, fides supra normalis petram fundata, & ejus mirabilis constantia ostenditur, qui in Arrianam vesaniam, nec in damnationem Athanasii-Alexandrinorum Episcopi, magni & incomparabilis viri, subscribere voluit, dum ab Imperatore multas promissiones, & sicut ibi legitur, multas rimas patere. Qui etiam, quorum columna immobilis erat, & propugnator veritatis, & petrius constantis privilegium obtinuit, ab eodem Imperatore in exilium in Thraciam deportari iussus est. Qui etiam beatus Liberius vocatus est, quia libera fronte & libera voce veritatem qui Christus est, tunc consilium est.

Quapropter Constantinopolitana Ecclesia & Alexandria, & Antiochea, necnon & alii ferè omnibus Ecclesiis per Orientem constitutis, in Fide Catholica laborantibus, & naufragis patientibus, sola navicula Petri, licet multis persequutionum fluctibus tondetur, & quantumlibet valdus esset ventus, nullum tamen haereticæ subversionis passus est naufragium, sed ut expurgaretur fermentum malitiae & nequitiæ, quo haeretici corrumpent Ecclesiam Dei, tam per se, quam per Legatos suos, semper laboravi, & bodie laboravi. Ita quippe beatus Petrus Apostolus Princeps mandatum accepit à Domino dicens: *Et in aliquando convorsus confirmas fratres tuos.* Qui ergo sacrosancta Romana Ecclesia conservata virginitate recte Fidei, opitulante Domino, Ecclesiarum omnium mater esse mereat, meret omnes qui filii Dei & Ecclesiae dei & esse volent, illam in omnibus ecclesiasticis Sacramentis debita humilitate imitantur; & licet per diversitatem cuiusque gentis diversi mores & ecclesiasticæ consuetudines habeatur, & in his minime confirmari possint omnes Romanae Ecclesiae; tamen in ecclesiasticis, sicut dicit, Sacramentis, nulla unquam debet esse discordia à sacratissima matre omnium Romana Ecclesia. Proinde quid putas? Eius seculum Constantinopolitanae Ecclesiae decreta Romani Pontificis non suscipere, vel etiam, ut veritas dicam, contrahere? Quod si filii Ecclesiae Romanae esse cœ, nec dici vultis, vos videritis, vos iudicatis. Ibi vero filii Ecclesiae dici & esse nullis, cognate quod scriptum est: *Fili, audi disciplinam patris tui, & ne derelinques legem matris tuae, ut addatur gratia caput tuo.* & neque collo tuo. Ego in misericordia caritate meram veritatem sincere, & sine omni fermento salutatis loquutus sum; tu quoque in eadem

dem caritate, utramque sermone dimisso, responde quidquid vis.

Nichitas Archiepiscopus Nacomediae dicit: *Satis magna & sublimis de dignitate Romanae Ecclesiae loquutus es, sed ea quae de hac Ecclesia subjunctis, parca potuerat diffuse modesta tua: decet autem & te & me propter eorum reverentiam qui praesentes sunt, & qui te loquentem pariter audierunt, ut tu me respondenter eam aequanimitate audias, quae ego te audiri. Hoc enim postulat charitas in qua convenimus.*

CAPITULUM VII.

Quid Graeci dicunt tres Patriarchales Sedes aliquando fuisse seiores, inter quas Romana Ecclesia primatum non negans.

Primatum Romanae Ecclesiae, quem tam excellentem mihi proponis, ego non nego, neque abnuis siquidem in antiquis nostrorum doctorum legitur, quod tres Patriarchales Sedes seiores fuerant, videlicet Romana, Alexandria, Antiochena, inter quas Roma eminentissima sedes Imperii primatum obtinuit, ut ut prima sedes appellaretur, & ad eam de dubiis causis ecclesiasticis à ceteris omnibus appellatio fieret, & ejus iudicio ea quae sub certis regulis non comprehenduntur, dispensanda subiacerent. Ipse tamen Romanus Pontifex, nec Princeps Sacerdotum, nec Summus Sacerdos, aut aliquid hujusmodi, sed tantum primae Sedis Episcopus vocaretur. Nam & Bonifacius tertius, natione Romanus, urbis Romae Episcopus, ex Patre Johanne, obtinuit apud Phocam Principem, ut Sedes Apostolica beati Petri Apolloli caput esset omnium Ecclesiarum, quae Constantinopolitana tunc temporis se primam omnium scribebat propter transfatum Imperium. Veramammodo ne vel Romanus Pontifex, vel Alexandrinus, vel Antiochenus aliquid in suis Ecclesiis docerent vel instituerent, quod vel à Fide, vel ab alicuius concordia discreparet, & ut omnes unum dicerent & predicarent, statutum est quod duo Legati in fide & sua doctrina studii à Romana Ecclesia semper miserentur, quorum alter Alexandrinus, alter Antiochenus Patriarchae assisterent, qui eos in analogo stantes, & publice de iis praedicanter diligenter observarent. Similiter duo ab Alexandria mitterentur, quorum alter Romano Pontifici, alter Antiocheno in idem opus assisterent. Item ab Antiochia duo mitterentur, quorum alter Romano Pontifici, alter Alexandrino Pontifici in idem opus assisterent. Et ita quodvis in una illarum Ecclesiarum predicaretur, quod Catholicum esset, auctoritate & testimonio aliarum confirmaretur: si quod verò forte contrarium fidei, & diffusum communioni, & alienum à veritate apud aliquam illarum Ecclesiarum diceretur, Legati aliarum fraternam charitatem ac humili mansuetudine hoc corrigere; & si quidem corrigere non possent, & ille tamquam temerarius, & de se praesumentem, errorem suum contentione defendere vellet, statim per eosdem Legatos ad aliarum forum audientiam hoc deferretur. Quod si per episcopos canonice missis revocari posset ad concordiam sine doctrina, bene esset; sin autem, Concilium generale super hoc celebraretur.

Qua verò divina voluntate in hanc tegum urbem transfatum est Imperium, & factum est caput in Oriente, & nova Roma propter auctoritatem Imperii nuncupata est, statutum est etiam à ec-

Lec. 13. 14.

Parr. 1. 2.

In quod variis unitatis sit? Vera & honesta lectio, quam didicimus in ejus locum, quem praeterea editorum stultitiae
Tom. I.

per... si.
& analogo? Hoc est à Daggia.
E. ij

Episcopus, qui in hac urbe conuenerunt, quando beatus Nêctarius ordinatus est hujus sedis Episcopus, damnato Maximo Cynico, qui Apollinaris contagio laborabat; tunc, inquam, statutum est, adinuenire piissimum Imperatorem Theodosio Majore, quod sicut antiqua Roma propter honorem Imperii primum in causis ecclesiasticis à sanctis Patribus antiquitate obtinuit; ita quoque hæc junior & nova Roma propter dignitatem Imperii haberet primatum Ecclesiasticum post illam; & sicut secunda Roma, ita & secunda sedes appellaretur & esset, & omnibus Ecclesiis totius Asiæ, Thraciæ, & Ponti præset, & causis ecclesiasticis tractaret, & auctoritate propria disiiceret. Itaque Legati custodes Catholicæ fidei, qui præ Romanam, Alexandrinam, Antiochenam Ecclesias perstrantes mutui & fraterni obseruatione fidem custodiebant, destituti sunt in hac quoque orbem regum, & similiter hinc ad illos alii Legati in idem ministerium desinati sunt, quatinus omnes unam dicerent, & in nullo uernati dogmata discreperent.

CAPITULUM VIII.

Quid Græci dicunt ideo se subseruare à Conciliis Romanorum Pontificum, quia Monarchiam Romani Imperii diuiserunt.

ITa, fratre charissime, in antiquis historiis notitiam scripturam inuenitur. Verum Romana Ecclesia, cui nos quidem inter has fortes primatum nos negamus, & cui in Concilio generali presidenti primam honorem locum recognouimus, ipsa se propter sui substantiam à nebulis sequestrauit, quando Monarchiam, quod sui officii non erat, inuasit, & Episcopos & Ecclesias Occidentis & Orientis diuisio Imperii diuiti. Ex ob hoc si aliquando cum Occidentalibus Episcopis Concilium hujus nobis celebrat, illi decreta ejus suscipimus, & debita ueneratione obseruare, quorum consilio dicitur ea que dicenda iudicauerit, & quorum conuenticum statuuntur que tractanda decreuerit. Nos quoque quatenus in eadem Catholicæ fide à Romana Ecclesia non discordemus; tamen quia Concilia his temporibus cum illa oia celebramus, quomodo decreta illius suscipere, quæ utique sine consilio nostro, imò nobis ignotibus scribuntur? Si enim Romanus Pontifex in exiliis throno gloriæ sue residens uolens tonare, & equis prosperis mundum suum de sublimi uoluerit, & non nostro consilio, sed proprio arbitrio, pro beneficiis suo de nobis & de Ecclesiis nostris iudicare, imò imperare uoluerit, que fraternitas, seu etiam que paternitas hæc esse poterit? Quis hoc unquam æquo animo sustinere queat? Tunc nempe ueri lery, & non illa Ecclesia rectè dici possemus & esse. Quid si sic necesse esset, & ita grave sagum reuersionis ostium portuandum immerceret, nihil aliud restaret, nisi quod sola Romana Ecclesia libertate quæ uellet, frueretur, & alius quidem omnibus ipsa leges conderet, ipsa uero sine lege esset, & jam non pater mater filiarum, sed dura & imperiosa domina seruorum ualens & esset.

Quid igitur nobis Scripturarum fides? Quid nobis litterarum studia? Quid magistrorum doctrinam discipulorum? Quis quidem Gæcorum nobilitatis ingenia? Sola Romana Pontificis auctoritas, que, sicut in diebus, super omnes est, uenerit hæc euacuat. Sola ipse sit Episcopus, solus magister, solus preceptor, solus de omnibus sibi soli commissis, soli Deo sicut solus bonus Pastor respondeat. Quod si in uicibus Dei uoluerit habere cooperatores, ipse quidem conseruato primatu suo exaltatus glo-

rietur in humilitate sua, & non contemnat fratres suos, quos ueritas Christi non in seruitutem, sed in libertatem in utero matris Ecclesiæ generauit. Operetur enim, sicut dicit Apollonius, omnes nos stare ante tribunal Christi, ut referat unusquisque prout gessit, siue bonum, siue malum. Omnes dicit, Apollonius eam qui dixit, seipsum non excepit, nullum mortalium excepit. Omnes dicit, nec Romanam Pontificem quidem excepit. Proinde [in] nullo Symbolo hoc reperitur, quod à Romanam Ecclesiam conseruari specialiter iubemur; quinimò unam sanctam Ecclesiam Catholicam & Apollolicam conseruari ubique docemur.

Hæc de Romanam Ecclesia, salua pace tua, dicimus, quam ego tecum ueneror, sed non tecum per omnia sequor, nec ex necessitate per omnia sequor. Sicut arbitror & auius etiam auctoritatem tam excellentem tu pro nobis proposuisti, ut deposito tui nostri esse Romanam & inuentionem in Sacramentis indigula ratione & Scripturarum auctoritate suscipere, & ut tanquam cæci clausis oculis ducerentur sequebantur, quoquamque illa proprio spiritu ducta præterit. Quod quam securam, seu honestum nobis fuerit, iudicent tam Latini quam Græci sapientes.

CAPITULUM IX.

Commendata Romana Ecclesia, quam diligentissima sit in examinanda & diuiscanda ecclesiasticis causis.

ANSELMUS Havelbergensis Episcopus dixit: Non graueur charitas tua, si ego eorum uerborum tuorum intercepso; multi enim & ualde nimis & incepta uocis uideri mihi uti aduersus Romanam Ecclesiam, ideoque substantiam eam sustinere non ualem, sermonem tuum preoccupaui, ne inutilibus uicibus inuisa uobis adderes. Quid si uolles Romanam Ecclesiam religiosam, sinceritatem, equitatem, mansuetudinem, humilitatem, pietatem, sanctitatem, sapientiam, discretionem, benignitatem, empassionem, constantiam, iustitiam, fortitudinem, prudentiam, temperantiam, puritatem, & ad omnes charitatem, & super omnia in examinanda ecclesiasticis causis diligentissima in ejus investigationem, & libertatem in danda sententia ueritatem; si, inquam, hæc in Romanam Ecclesia ha, sicut ego, cetera experientia cognoscere; nequam ista dicitur, ut etiam cogitales, qui potius nullo inuente in omnem ejus communionem sine mora sponte transire, & ad obedientiam tante sanctitatis quam inuenit, & iniquitas quæ ad alios se extendit, hinc inde corruerit, nec quemquam se resistere uolentem audiret isti tamen uis esse tam aliena sanctitatis amator, quam tuæ consuetudinis defensor.

Scimus quidem à ot. Episcopis in hac urbe sub Theodori ocellæ præiuramento statutum, quod Constantinopolitana Ecclesia tamquam secunda Roma, secunda quoque sedes appellaretur & esset, & Ecclesiis Ponti & Asiæ, & Thraciæ, & eas que Barbaricis locis essent, auctoritate propria gubernaret, & eorum causas ad se perlatas per se disiceret. Scimus etiam quod omnes Episcopi Calchedonenis Concilii numero cccc. scripserunt: Leonis Papa, rogantes ut Martino & Valentiniano Imperatoribus instantibus, Constantinopolitanæ Ecclesiæ præceteris Metropolitanis hæc præstaret, quatenus iherem ordinare Metropolitanos Præuinciarum Asiæ & Ponti & Thraciæ. Sed Leo Papa reuocissimus reuocata, omnia quidem pella sanctæ Calchedonenis Sydoni confirmans, sola uero illa introgens & omnino euacuans, quæ per præsump-

tuosam ambitionem. Consilium metropolitanorum gesta sunt, eo quod silentio contra statuta Nicæni Concilii. Unde miranda est tanti viri prudentia, quod tu statutorum, imò præsumptionem in te. Episcopus in hac urbe factam pro auctoritate inducere voluisti, præsertim cum ecclesiasticæ regula iubeat nullum cadere habere vigorem, quæ præter Romanæ Pontificis sententiam præsumuntur, & quæ ab eo apostolicæ auctoritate ac subscriptione non firmantur, nisi forte tu illud quidem statutum legis, apostolicas verò epistolas à beatissimo Papa Leone contra idem statutum scriptas non legisti, in quibus pronus evincatur, & tamquam Nicæno Concilio contrarium, in irritum ducitur.

NACHIAS Archiepiscopus Nacomæ dixit: An videtur tibi, soli Petro, & non potius omnibus Apostolis dictum à Domino: *Quæcumque ligaveris super terram, erunt ligatæ & in cælis* & *quæcumque solveris super terram, erunt solutæ & in cælis*. Quinimò non soli Petro, sed omnibus cum Petro, & cum omnibus Petro indifferenter dictum à Domino creditur. Nec supra solum Petrum descendit Spiritus sanctus in Pentecoste à Domino missus, quomodo æqualiter Apostolis ante fuerat promissus, sed omnes simul inflammavit, & non impari dono nec impare, sed pari dono omnes pariter, sicut promissam fuerat, donavit. Sic ergo æquipollentiam Petro acceptam à Domino potestatem, ut non pariter immutandam ceterorum Apostolorum auctoritatem, qui utique æqualiter omnes sine aliquo privilegio præiudicio tibi usurpatione, tamquam verè iures & hæres corde, tandem Spiritum sanctum acceperunt, & in eodem Spiritu sancto tandem potestatem ligandi atque solvendi susceperunt. Nec tibi soli Petro valetur attributum privilegium, quod ab ipso Domino donante commune est omnium. Cavendumque est, ut ceteris in eodem potestate eandem prerogativam habentibus derogetur, dum uni tantum, quæ est omnium auctoritas ascribitur. Sic autem honoraret Petrus Apostolorum duodecimus, ut ceteri undecim Apostoli ab auctoritate sui Apostolatus non excludantur, quem ceteri non à Petro, sed ab ipso Domino, sicut & ipse Petrus, æquali & non dissimili dispensatione acceperunt.

CAPITULUM X.

Quæ dicitur non soli Petro, sed etiam ceteris Apostolis data sit potestas ligandi & solvendi & licet non super solum Petrum, sed etiam super alios Apostolos Spiritus descendit & tamen principatum Petri ceteris omnibus est excellentior.

ANSMANUS Havelbergensis Episcopus dixit: Ego quoniam non super solum Petrum, verum etiam super omnes Apostolos Spiritus sanctus descendit, nec soli Petro, sed & aliis omnibus dictum est: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata, remittentur eis & quorum retinueris, retenta sunt.* Verumtamen specialiter ad Petrum sermonem hunc dirigens, & eum tamquam iuniorum cæli confluentem, ait: *Et tibi dabo claves regni cælorum.* Et rursum: *Paste, inquit, ovæ meas.* Cui etiam ante omnes contentus & dicens: *Tu es Christus Filius Dei vivi, dicit Beatus es, Simon Petre, quia cæca & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cælis est.* Manifestè docens Petrum primò cælesti inspiratione electum veritatem Fidei, quam postea per ejus manifestam confessionem ce-

teri dederunt Apostoli. Nam & Dominus JESU non Andreæ, non Joannis, non Jacobi, nec aliorum alterius, sed solum Petri naviantem ascendit, & sedens docebat turbas, figuratè ostendens à sanctâ Romanâ Ecclesiâ, cui præfatus erat Petrus Princeps Apostolorum, evangelicam & apostolicam doctrinam in turbas populorum per omnem mundum profuturam. Ipse quoque Apostolus recognoverunt principaliter beato Petro personaliter electam: quod satis patenter ostenditur in libro Lucæ, qui describitur *Actus Apostolorum*. Nam cum apud Antiochiam altercatio esset inter aliquos Apostolos, urvanæ fideiobus qui venerant ex Gentibus circumcisi imponenda esset, missus est in Jerusalem ad Petram de alios seniores Apostolos qui cum ipso erant, super hæc questione. Convenientibus omnibus & mûnam super hoc verbo conquisitionem agentibus, Petrus tamquam primatum habens in medio unum surgens, de non imponendâ Gentibus circumcisiōnem sententiam promulgavit, & collatâ sibi à Domino auctoritate, quod dubium videbatur, dissipavit: probans hoc offensâ sibi linteæ visionis, & Cornelii & aliorum Gentium conversione. Cui etiam Jacobus Jerusalemorum Episcopus, & universi qui aderant, Apostoli & fideles in eadem sententiâ humiliter acquiescentes, obediverunt.

Petrus inter Apostolos ætate senior, fide certior, in audendis verbis vite æternæ simplicior, unde & *Bartholæus* id est, filius colubæ, appellatus est: in dandis reddendisq; responsis inter Christum & Apostolos promptior, in sanandis infirmis etiam sui corporis umbra efficacior: qui etiam post Ascensionem Domini vice Christi illam novellam de prædicandâ suscepit Ecclesiam. Ipse Ananiam & Saphiram Spiritu sancto mentiens, spiritu oris sui calcidit, ab Ecclesiâ & ab illâ sanctâ societate sequestravit. Quæmadmodum etiam solus Romanus Pontifex vice Petri vicem gerit Christi: ita sicut cæteri Episcopi vicem gerunt Apostolorum sub Christo, & vice Christi sub Petro, & vice Petri sub Pontifice Romano ejus Vicario: nec in hoc aliquatenus derogatur alicui Apostolorum, si unicuique humiliter suam attribuitur officium.

CAPITULUM XI.

Quæ dicitur in Constantinopoli, ut ubique in Oriente erit, sui etiam ibidem existat.

NICHITAS Archiepiscopus Nicomediæ dixit: Potest esse quod dicitur. Ceterum paulo ante dixisti Ecclesiam Constantinopolitanam, sed ferè totum Orientem variis hæresibus contaminatum: hoc dixisti, & verum ex parte dixisti, quæ & ego cum iam servus servientis, veritatem negare non debeo. Sed dic, quæso, ubi sunt damnate illæ hæreses? Quis eas damnavit? Si hic à pravis & iniquis fuit exorte, hic etiam à bonis & Catholicis vix fuit damnate: iniquum Constantiniano Magno Imperatore ad fidem convertito, & scribens Deo placitas leges pro Christianis, Roma cum suo Occidente, & Constantinopoli cum toto Oriente ex decretis Imperatoris ad fidem evertit. Et quoniam novè & pluribus iniquitas fides subito publicè predicabatur, & in hac civitate studia liberalium artium vigeant, & audire

Jan. 10. 23.

Mart. 12. 19.

Jan. 10. 23.

Mart. 12. 19.

Jan. 10. 23.

Mart. 12. 19.

Episcopus in Logica, & in arte dialecticâ subtiliter in ratione differendi prævalentibus, corpulentis scilicet Christianum differendo examinare, & examinando & ratiocinando delectatur; scrutantur scripturas, & abertentes se esse sapientes, stulti facti sunt, & evanescent in cogitationibus suis, quia non humiliter investigaverunt quod posset & humiliter credere debebant; & dum superbiâ ratione humane scientie tendunt in altum, ceciderunt in insubilitatem profundam, & facti sunt heretici multi, & fecerunt sibi sectas multas, & confusi & lacerata est fides Christiana, in multas & diversissimas hæreses divisa. Itaque Ecclesia Orientis videns tales abusi seculari scientiâ, & per diversa loca diversis temporibus bullire capita hæresiarum, missis ubique synodis Episcopi, adnotentibus piffimis Imperatoribus, multa Concilia convocavit. Primum in Nicæa Babilynæ provincie, ubi damnata est hæresis Ariana, & Symbolum Fidei omnibus Catholicis inviolabilè auctoritate Spiritus sancti & tricesimum decem & octo Patrum compositionem & confirmationem est.

Deinde succedente tempore, succedentibus quoque diversis hæresibus, alia multa Concilia ad destructionem diversarum hæresum, & ad edificationem Catholicæ Ecclesiæ celebrata sunt. Nam & in Chalcedonenf Ecclesiâ, & in hac Constantinopolitana, & in Ephesinâ, & in Antiochenâ, & in Alexandriâ generalia Concilia solemniter habita sunt in damnationem hæreticorum, & ad corroborandam fidem & unitatem omnium Ecclesiarum. Unde sicut dixi, si hic exortet sunt hæreses, hic etiam extinguntur; videturque quòd Ecclesia de occasione hæresium magis ac magis in scientiâ Scripturarum creverit, & major robur fidei post exstinctas hæreses accepit, adeo ut fide Catholicâ jam distinctâ, & iam ad plenum consummatâ, iustè & sanctis Patribus imbutum sit, quòd nemo amplius de fide publice disputare audeat, præsertim cum nihil demendum vel addendum sit de cetero. Invenit quippe veritate, qui amplius querit, quid aliud meretur, venite nisi mendaciam? Possit equidem quis humiliter interrogando investigare, ut sibi de fide aliquis in notitiam veniat, quòd ante aliquantibus temporibus, tantum ne revocet illud in ambiguum contentiosè, quòd à sanctis Patribus certo fidei terminò est distinctum; hoc enim nulli mortalium retractare licet, quoniam gravissimò anathemate interdictum est. Ignorat hoc imperceptum quòd nobis de hæresibus impingere voluisti, jam amplius cesset, quoniam quidem apud omnes sapientes plùs debet valere veritas & virtus bonorum, quam mendacia & vitia malorum. Dic, quæso, ubi nunc sunt hæretici? Non sunt hic, quorum nec nomen ulli in Oriente auditur, sed à Catholicis ubique per Orientem planè & sanè fide Deo dignum obsequium exhibetur. Et fortasse in Romana civitate vicinè nosi forent hæreses, quia non adeo sapientes & subiles de Scripturarum investigatores tibi fuerant, quàm admodum apud nos: & sicut hæreticorum qui apud nos fuerunt, vana sapientia quâ seducti sunt, culpanda est; ita nimium laudanda est Romana superbia, quâ ipsi nec hoc, nec illud de fide dixerunt, sed alios inde dicentes & docentes simplicitate quasi mendis docti audierant. Quod contempsit videtur vel ex sumâ negligentia investigandæ fidei, vel ex grossâ tarditate hebetis ingenii, vel ex occupatione mole seculari impedimenti. Sicut enim Doctorum est aut omnibò bene, aut omnibò male sentire vel di-

tere; ita insipientium & indoctorum est nec bene nec male sentire vel dicere. [4 De istis dicit Apostolus: *Nescientes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.* De istis dicit quidam sapiens: *Dubitare de linguis baud erit inuide.*]

CAPITULUM XII.

Quid unum tantum sit caput Ecclesiæ in terris, videlicet Roma, & non duo, vel plura, sicut dixerunt Græci; & quòd Græcorum hæresis, non Gregoriam, sed Romanorum Pontificum auctoritate destruitur.

ANSELMI Havelbergensis Episcopus dixit: *Apostolus dicit: Caput Ecclesiæ Christus, caput autem Christi Deus.* Sed caput Ecclesiæ Christus acceptus in altum, vicem suam in terra Petro Apostolorum Principi commisit. Petrus ad martirium vestigiis Christi sequens, Clementem sibi Vicarium subrogavit, & sic Romani Pontifices per ordinem consequenter vice Christi subdituti, caput Ecclesiæ sunt in terris, cuius Ecclesiæ caput Christus est in caelis. Nihil itaque in uno corpore Ecclesiæ duo vel plura capita habere, quia valde est invidens in quolibet corpore, & indecorum, & monstruosum, & perfectum contrarium, & corruptiois proximum. Cum enim dicit, quòd à centum quadraginta Patribus in hac urbe congregatis statutum sit, quòd Constantinopolis tamquam nova & junior Roma primum in Oriente super omnes Ecclesias habere debeat, & propter auctoritate causas ecclesiasticas diffinire valeat, quid aliud facis, nisi duo capita in uno corpore unius Ecclesiæ erigas, & altare contra altare extruas, & quasi aliud Manichæorum bema ædificas & innovas: licet enim illi hæreticè pravitate, ab Ecclesiâ [sic] dividentes, aliquando in Africa suam bema, videlicet sequelstratum sacrificandi locum erexerunt, de diem quo Manichæus occisus in illa bema celebratè pro Palse hæ frequentabant, & tribuni vel aliarumque gradibus instructo, & pretiosis linteis adornato, ac in aperto posito & adorantibus objecto, & magnis honoribus honorato: ita nimirum vos in Oriente itane singulariter ritum sacrificandi tenentes, & Ecclesiæ Romanæ vos opposcentes, cornu singularitatis erexitis. Quod si iure translati Imperii existimas debere fieri, jam non divino, sed humano iudicio probaris iunxit. Proinde si ab auctoritate urbis, eo quod in illa sedem Regni esse dicitur, caput etiam Ecclesiarum hic constitutum putas, eidem ratione in Antiochia, quæ non minus sedes Regni fuisse dignoscitur, tertium caput Ecclesiarum statere poteris. Nihilominus quoque in Babilone, quæ est Metropolis Ægypti & sedes Regis, quartum caput Ecclesiarum erigere poteris, si tamen eas imperio vestro addere, & legibus Christianorum subijcere poteris. Similiter etiam ratione in civitate magna Baldach, quàm dicunt sedem magni Regni Persarum, quintum caput Ecclesiarum instituire poteris, si tamen et illam sperare, & legibus ecclesiasticis subdere poteris. Et ita de singulis aliorum Regnorum sedibus eadem ratio instituentium Ecclesiarum capitum poterit adduci, & jam non unus Petrus, non unus Princeps Apostolorum, sed multi Petri & multi Principes Apostolorum inventientur. Quod quàm sit absurdum, tu videris, & qui perentes sunt, & me & te audiunt, iudicent.

Cecum est igitur, & nulli qui sanè sit capitis,

d. de istis dicit | Quod unum innotum est, videtur hodie bene admodum ab imperio justè & rectè amovendum, tam

quam superioribus non exhorrens: ac postquam comata & libro a. cap. ut hoc adveclam est.

dubium, quod sicut una est Ecclesia, ita & unus Ecclesiæ summus caput est in terris. & hic est Romanus Pontifex, qui non solum auctoritas humani aspectu, sed majestas divini iudicii principaliter omnibus præfere voluit, cujus quidem formam & institutionem maxime in ecclesiasticis sacramentis oportet omnes imitari, qui sub obedientia illius in Fide Petri cupiunt salvari. Ita enim dicit beatus Ambrosius Mediolanensis Archiepiscopus: « Qui à Romanâ Ecclesiâ discordat, hunc proculdubio hæreticum esse conat. » Quod autem dixisti hæreticis hic exortas, hic esse mortuos, & hoc distinctum esse auctoritate sanctorum Patrum qui fuerunt in Oriente, & qui in Nicæno Concilio, & in aliis multis Conciliis congregati sunt: miror tuam prudentiam quod hoc adhibitis membris, quod erat caput, & quod assidentibus hoc attribuas, quod constat esse prædicantem. Qui videlicet sancti Patres, qui eidem Concilio interfuerunt, si hodie omnes viverent, nullus coram, nec omnes quidem, simul aliquam auctoritatem aliquis Concilio sibi usurparent, quin potius omnem Conciliorum auctoritatem Romano Pontifici cognoscere, aut in propria persona præfidenti, aut per Legatos suos universâ confirmanti. Ecclesiastica namque regula quam ipsi non ignoverunt, ita jubet: « Non oportere præter sententiam Romani Pontificis Concilia celebrari. » Sciendum est ergo quod hæreticis hic exortæ sunt, Græcorum quales erotes: sed & hic quidem destruxerunt, non Græcorum, sed Romanorum Pontificum auctoritate.

Sylvestri Papa natione Romanus, præcepit Nicænum Concilium congregatis trecentis decem & octo Episcopis sub Constantino Augusto celebrari, ubi auctoritate Apostolica fides inter cetera est expulsa, & Arianus, & Photinus, & Sabellius, & eorum sequaces hæretici sunt damnati. Cui Concilio vice Sylvestri Romani Pontificis Victor & Vincentius urbis Romæ Presbyteri præfidentur, & primi subscripti sunt. Ipsi quoque congregavit in urbe Romæ ceteros Episcopos, & veram damnavit Calixtum & Arrianum & Sabellium. Innocentius Papa natione Albanensis, damnavit Pelagium & Celestium hæreticos. Qui Pelagius dicitur natum de Chiriliana matre deinde non oportere nasci per Baptismum. Leo Papa natione Thulicus, constituit Concilium sibi sub Martino Augusto in Chalcedonia, ubi congregati sunt sexcenti triginta Episcopi, ubi auctoritate Apostolica hæc Catholica exposita est, quæ creditur duæ naturæ esse in Christo, videlicet Dei & hominis; & Eutyches Archianandrites, & Nestorius hujus urbis Episcopus, & Dioscorus Alexandrinorum Archiepiscopus damnati sunt. Hunc Concilio præfiderunt Paschalinus Hæreticis Episcopus, & Lucenius Episcopus civitatis Ecclesie Anticolane, & Bonifacius Presbyter sanctæ Romanæ Ecclesie, Vicarij Domini Leonis Papæ, & vice ejus subscripti sunt. Felix Papa natione Romanus, sacro Concilio in fide sua damnavit Acacium Constantinopolitanum Episcopum, & Petrum Alexandrinum Episcopum, eo quod essent Eutyriani. Gelasius Papa natione Africæ, invenit Manichæos in urbe Romæ, quos exilio deportari fecit, quorum codices ante hunc Basilicæ sanctæ Mariæ incendio concremavit. Hic sacra Synodo, & missis epistolis per Orientem, iterum damnavit Acacium & Petrum.

Agapitus Papa natione Romanus, veniens Constantinopolim ad Justinianum Augustum cum gloria susceptus est, in cujus presentia convicit &

damnavit Anthimum hujus urbis Episcopum, qui seductus Eutyriani hæresi noluit duas esse naturas in Christo. Quæ etiam Anthimus ab Augusto in exilium missus est. Theodorus Papa natione Græcus, damnavit Pyrrhæum Constantinopolitanum Episcopum, qui patris Romani venerat, & condemnatus hæreticus quibus involuntaverat coram Pauli, rursus morte carui ad propriam damnatæ hæresis vomitum expulsi. Idem Papa missus Legatus in hanc urbem damnavit Paulum hujus urbis Episcopum, eo quod nec unam, nec duas voluntates, aut operationes in Christo Domino voluit confiteri. Martinus Papa natione Thulicus, habitâ Synodo in Lateranensi patriarchio, cum Episcopis centum quinque damnavit Cyrum Alexandrinum, Sergium, Pyrrhæum & Paulum, Patriarchas Constantinopolitanos, qui novitates contra immaculatam fidem præsumptæ innectere, & faciens exemplaria misit per omnem Orientem & Occidentem per manus Orthodoxorum. Donus Papa natione Romanus, reperit in urbe Romæ in Monasterio, quod appellatur Boezanas, Nestorianis Monachos Syros, quos per diversa Monasteria devotus, & ibi Romanos Monachos induxit. Agathon natione siculus, rogatus pulcherrimum Principum Constantinæ, Heraclii & Iuberi Augustorum direxit Milites suos in Constantinopolim pro facienda adoratione Ecclesiarum, Abundantij Paternissem, Johannem Reginarum, Johannem Portuensem Episcopos, Theodorum Presbyterum Ravennatem, Theodorum & Gregorium Presbyteros, Johannem Diaconum, Constantinum Subdiaconum. Ibi ingressi urbem, cum magna honorificentia suscepti dei Dominico, advocati sunt in processionem ad sanctam Dei Genitricem ad Blacheris in tanto honore, ut etiam de Palatio caballus stratus eis dirigeret cum obsequio pietas Imperiali, ut sic eos susciperet. Qui in Basilicâ, qui Trullus dicitur, præfidentes in Synodo cum centum quinquaginta Episcopis, & presentantes locum beatissimi Agathonis Papæ, residenter Imperatores sub regali cultu, damnaverunt Macharium Patriarcham Antiochenum & suos sequaces, qui unam voluntatem & operationem in Christo asseruerunt, quem Imperator Romam in exilium misit. Statuerunt etiam ut duæ voluntates & duæ operationes in Christo dicantur. Eodem tempore Johannem Episcopum Portuensem Dominicorum die octavâ Paschæ in Ecclesiâ sanctæ Sophiæ publicas Missas eorum Principe et Patriarchis Latinis celebravit, & unanimiter in laudes & victorias pulcherrimum Imperatorum Latinis vocibus omnes acclamaverunt.

Ecce vides quales hæreses hic & ubique exortas à Petri fide per Petrum Apostolum collatas & destruktas. Itaque non solum ex prædictis, verum etiam ex aliis multis Conciliis per Orientem celebratis, necnon etiam ex plurimis Africanorum Conciliis, in quibus varis hæreses damnate sunt, constat Romanam Ecclesiam duo divina privilegia divinitus habere, videlicet præ omnibus incorruptam puritatem fidei, & super omnes potestatem judicandi. Quæ ergo præcilia esse in potestate, quis adeo imprudens, ut illius auctoritatem & decretales Institutiones suscipere, & ejus ritum in Ecclesiasticis Sacramentis non eligat imitari? Quamobrem in sufficit tibi tandem auctoritas tanta, ut deposito ritu fermenti, ruzymo parte utaris in sacro altaris, & tam in hoc quam in aliis Sacramentis conformem te exhibeas sanctæ & immaculatæ Romanæ Ecclesie, tamquam devotus filius obediens matri lux.

e in fide sua Ita emendavit Baluzius, cum legatur in fide sua. Idem ubi legitur quod appellatur Boezanas, idem

Baluzius monuit eadem esse ex Arabibus Emendationem.

NICHITAS Archiepiscopus Nicomedie dixit: Nos in hoc archivo hague Sophie antiqua Romanorum Pontificum gesta, & Conciliorum habemus actiones, in quibus hae eadem quae dicitur de auctoritate Romanae Ecclesiae, reperimus; & ideo non parva verendum nobis esset, si ea negaremus, quae apud nos à Patribus nostris scriptis per oculos habemus. Verum neque ipse Romanus Pontifex, neque Missi sui aliquam auctoritatem in aliquo Concilio, neque in damnatione aliquis in Oriente habuissent, nisi coefferent & suffragio & admiralico orthodoxorum Episcoporum per Orientem constitutorum, qui zelo fidei aliquando cum Romanis Ecclesiam, aliquando etiam sine illa hereses damnaverunt, & rectitudinem Catholicæ fidei confirmaverunt. Quia vero tantopere auctoritatem sepe dicit Romanæ Ecclesiae prætendit, dic mihi, quæro, quid Romanorum Pontificum statuerit, ut ad, mo. pace in sacrificio altaris utendum sit, in tantum ut necessitas urgere nos debeat quod illud suscipere cogamur: quod si non ceperimus, iuxta damnationi subiacemus.

CAPITULUM XIII.

Quid auctoritate & institutione Romanorum Pontificum Melchisedes & Sicuti dicitur se Græci fermentum nisi in sacrificio altaris.

ANSELMIUS Havelbergensis Episcopus dixit: Fator ego in Ecclesiis hinc qui apud nos sunt, nullquam scripturam invenit.

NICHITAS Archiepiscopus Nicomedie dixit. Sanè Melchisedes Papa natione Afer, constituit, ut die Dominico oblationes fierent per Ecclesiam ex consecrata Episcopi dirigerentur, quod declaratur fermentum. Et Sicuti Papa natione Romanus, conditum fecit, ut nullus Presbyter Missam celebraret per omnem hebdomadam, nisi consecratum Episcopi loci designati suscipere declaratum, quod omninatur fermentum. Si auctoritas Romanorum Pontificum sufficere tibi videtur sanè me, debet quoque mihi sufficere contra te. Tu quidem propositus mihi ritum sacrificandi in azymo, quem Romana Ecclesia tenet jam longè consuetudine; ego autem proprobo tibi scriptum Romanorum Pontificum ex antiqua fermenti institutione. Si ergo me iudicas tamquam prævaricatore consuetudinis; ego nihilominus iudico te in eodem tamquam prævaricatore Apostolicæ institutionis. Gravior autem & plus presumptuosam offendere institutionem quam consuetudinem; hæc enim auctoritate & ipsius auctoris ratione tenenda probatur, illa verò solo usu undecumque: oro utcumque tenetur. Etenim constitutum Romanorum Pontificum Catholicorum Melchisedes & Sicuti de fermento offerendo nulli dubium est, qui gesta Romanorum Pontificum, ac diversis eorum constitutionibus legendo noverit. Præterea, ut veritas puto, & sicut ex quorundam consuetudine, qui occupant eadem auctoritate potius sunt, colligi potest, Romana Ecclesia antiquioris in hoc non à Græcis, nec Græci ab illa disconlabant; sed tam utriusque illi modo fermento, modo azymo, iuxta quod opportunus offerentium suadebat, indifferenter in ministerio altaris utebantur, nec quicquam eorum qui communicare vellet, sive Græcus, sive Latinus, aliquod scandalum in hoc patiebatur. Quod etiam ex hoc vetus credi potest, quia cum in urbe Romanâ simul habitarent turba Græcorum & Latinorum, non solum Latini, ve-

nim etiam quamplurimi Græcorum præfuisse leguntur in sancta Romanâ Ecclesia. Anacletus Papa natione Græcus fuit; Evastus successore eius, natione Græcus fuit; Telephorus, Hyginus, Eleutherius, Antherius, Xyllus, Eusebius, Zosimus, Johannes, item Johannes de patre Platone, Zacharias ex patre Polieno: ipsi omnes & quamplures alii, quorum nomina præsertim memorari non occurrunt, natione Græci, in Christianâ Religione & illâ doctrinâ præcipui, in Romanâ Ecclesia præfuisse noverunt.

Putasne quod inter illos Græcos Prælatos & Latinos subditos fuerit quoties contentiosa discordia de offerendo azymo, sive fermento, ita ut ipsi Pontifici, quomquam Græci, nunquam nisi fermentum obtulerint, & Romana Ecclesia eis in hoc nequamquam communicaverit? Et rursum Romana Ecclesia per Latinos Sacerdotes nunquam nisi azymo oblationem, & Romani Pontifices similitur se à communionem Latinorum subditorum suorum propter oblatum azymum subtraxerunt? Quis hoc cedat? Quis hoc affirmare audeat? Quomodo possent esse Prælati Catholici, quibus non communicarent subditum apud Catholicos? Aut quomodo possent esse subditi Catholici, quibus non communicarent Pontifices apud Catholicos? Quomodo talis Ecclesia iustè dici possit Ecclesia, in quâ nulla Prælatorum subditos communicandi esset concordia? Quinimod potius credendum puto, quod, sicut dixi, quines indifferenter utriusque nationis fermento, nunc azymo iuxta prædicationem, seu officium liberrimum, subdito omni scandalo communicantiam, sive Græcorum, sive Latinorum. Unde etiam intrâ muros amplissima Romæ apud beatum Cælestium Congregatio Monachorum Græcorum usque hodie est, & toris maris viâ Latinâ in territorio Romano, in loco qui dicitur Crypta ferrea: est alia Congregatio similiter Monachorum Græcorum, quoad hæc, hec verè compertum habeo, fermentatum offerunt: & hoc fit sine scandalo Romani Pontificis, seu etiam eorum Latinorum inter quos habitant, & quibus communicantibus libi comunicant.

CAPITULUM XIV.

De hoc quod credi potest, quod Apostoli & eorum successores nunc azymo, nunc fermento indifferenter uti fuerint; & quod Occidentalis Ecclesia alterum, Orientalis vero Ecclesia alterum panem tantum deseruit.

PUTO etiam idipsum fecisse Apostolos Christi, quos in consecratione corporis Domini iuxta ritum quem tunc nascente Ecclesia observabant, nunc azymo, nunc fermento utrosque fuisse credendum est. Ipsi namque diversas provincias evangelizando peragrantes, cum ad aliquam Christianorum Ecclesiam declinassent, & sacrificium sanctum Domino ad communionem fratrum offerre vellet, bene credendum videtur, quod nec fermentatum, nec azymum nimis studiosè, vel etiam, ut ita dicere audeam, nimis curiosè quaesierint; sed quidquid ad manus inveniebatur, sive hoc, sive illud, indifferenter cum devotione offerbant; & hanc formam oblationis seu communionis puto antiquioris fuisse tam in Romanâ Ecclesia, quàm in omnibus aliis Ecclesiis traditam quædam ab Apostolis, licet certa scriptura hoc nobis non dicat. Ac verò eadem Romana Ecclesia pauciatim alterum deposuit, videlicet fermentatum; alterum tantum assumpsit, scilicet az-

[Anselmus] Totum hoc capitulum in priori editione Melchisedes tribuitur, non Anselmo tribuitur, quod ego

esse azymo negaverit.

num; & hoc fecit propriâ auctoritate. Orientalis quoque Ecclesia alterum totum, scilicet azymum, patulitum dimisit; alterum verò tantum, valicet fermentatum, elegit: & tamen propter hoc nec antiqui Græci sapientes, nec antiqui Latini sapientes se invicem contemnendos existimabant: sed licet in hoc, minus essent uniformes, tamen mutua pace & fraternâ charitate se invicem in Christo fideliter diligebant & consolvebant, & sine alterno iudicio, si quando oportuim fuit, Concilia simul celebrabant.

Porro moderna temeritas quorundam Latinarum extollerantiam se super se, juxta narrationem Historix quæ in chronico, id est, in annalibus libris legitur, circiter [ante] trecentos annos se erexit. Illa namque temeritas multa scandala inter Latinos & Græcos sæpe commovit. Illis namque temporibus successit quidam Karolus Rex Francorum, qui valenter Romanum Imperium invasit, & se Patrium Romanæ urbis appellari fecit; cujus tempore contra majestatem Imperii Monarchiæ divisa vel potius scissa est, unde non paucas scandala inter Latinos & Græcos orta sunt, non solum in imperialis institutionum varietate, verum etiam in ecclesiasticarum regularum diversitate. Inde est quod cum Latini nostrum fermentum blasphemant, & sacrificio altaris indignum iudicant, & nos potius ex falsis suæ elationis, quam assertione veritatis hæreticos vocant, & ab altaribus suis removens nos non communicant: nos quoque ab eis irritati, & ex æquo eis respondentes, azymum eorum nequaquam curamus, indignum sacrificio sacri altaris iudicamus, eos non falsis superbit, sed iuste retributionis nomine azymatis hæreticos appellamus, & ab altaribus nostris removens eis non communicamus, & confidentes nos æquâ lance confundimus, & quidquid in hoc peccamus, graviter provocat scilicet. Quod si ipsi ab huiusmodi improprie vellet se continere, & nobiscum in fraternâ charitate ambulare, & non super nos potestatis altitudine calcare, nos utique magno gaudio gaudeamus, & non solum ab ineptâ responsione quiesceremus, verum etiam ignem illorum iudicantes, aut à jure nostræ communionis aliquem pro eo quod diversim sentire, amoverens, dignam reverentiam fraternâ charitate libentissimo animo imponderemus, & juxta Apostolum honore congruo prevernerimus. Sed verum est proverbium quod dicitur: Ubi præcedit inepta provocatio, haud indignè indigna sequitur responsio. Ad hoc attendendum semper, & non facile obliviscendum est, quod Græcorum auctoritas tanta erat aliquando in medio Septentrionalium Latinarum, ut etiam ipsa Ecclesiastica seu solemnitate nomina Græcâ nominibus disposita ordinarentur, quemadmodum adhuc hodie in ipsâ Romanâ Ecclesiâ & per totum Occidentem dantur; sicut est Patriarcha, Metropolitæ, Archiepiscopus, Episcopus, Choræpiscopus, Presbyter, Diaconus, Subdiaconus, Acolytus, Exorcista, Canonici, Clericus, Abbas, Monachus, Ecclesia, Monasterium, Cenobium, Eremita, Basilica, Baptismus, Exorcismus, Catechumenus, Epiphania, seu Theophania, Hypapante, Parasceve, Pentecoste. Ex quo manifestè patet non minimam habendam esse auctoritatem Græcorum, à quibus ipsi Latini aliquando jam æquæ vel plûs ut nunc prudentissimi, antiquis fortis sunt nomina Ecclesiasticarum dignitatum & solemnitatum.

CAPITULUM XV.

*Quid auctoritas plurimum Romanorum Pontificum
Tom. I.*

plûs valere debet, quam auctoritas; & quid Synodus Synodus solvis; & quid Melchiodis & Sereini Pape non valentur de hostia; sed de eulogis infirmitate.

ANSELMUS Havelbergensis Episcopus dixit: Si Melchiodis Pape & Sereini Pape constitutum de fermento observandum iudicet propter auctoritatem constitutum, multo magis observandum, quod à plurimis Romanis Pontificibus disponitur quotidiano usû frequentatum, & in omnibus Ecclesiis tam Romæ, quam per totum iter orbem cælesti observatione utilitatem. Quod autem dici, ferè, propter vos solos Græcos dicit, & eos qui habitant in Ponto, & in Thracia, & quosdam in Asia, & Ruthenorum gentem, qui tamquam idiotæ & ignari omnium divinarum Scripturarum solâ consuetudine ritum vestrum tam irrationabiliter, quam simpliciter imitantur, quoniam contigui habitatores vestri sunt, & jugum huius Imperii cum formidine serviliter portant. Eamverò quod prædicti Pape auctoritate Sedis Apostolicæ suis fortasse temporibus observandum infirmitatem, nonquid non licuit eidem plurimis Pontificibus eadem auctoritate ipsam Apostolicæ Sedis, quâ & ipsi profuerunt, Ecclesiâ erigente, & in majorem discretionem de die in diem ascendente, in melius rationabiliter mutare? Si auctoritatem Apostolicæ Sedis consideras in duobus, eandem auctoritatem scias prevalere in pluribus: quia major est auctoritas plurimorum sanctorum Patrum qui bonum dicunt & faciunt, quam duorum qui eadem auctoritate funguntur, tamen boni & bonum dicant, & bonum faciunt. Præterea, sicut tu nosti, Synodus Synodus solvis aliquando considerat meliori ratione, aliquando necessitate, aliquando utilitate, aliquando temporum qualitate: & hoc totum fit juxta discretionem prævidentium, quos tunc vel nunc Deus sui Ecclésiæ præfisse voluit, quibus & claves discretionis & potestatis in omne opus divinum commisit, salvo semper & immoto Catholice fidei fundamentum.

Ceterum sicut ego vobis puto, constitutum hoc Romanorum Pontificum Melchiodis & Sereini, non de fermentatâ hostia, sed de eulogis potius intelligendum videtur, quæ per singulos Dominicos dies per Ecclesiâ distribui jubentur. Quod autem dixisti de concordia antiquorum Sapientum Latinarum & Græcorum, quibus, ut tu asseris, nullum erat scandalum in offerendo azymo, sive fermento, nisi quidem id quod dicit, non displicet, attamen majorem meorum, & præcipue Romani Pontificum, sententiam super hoc verbo expectandam puto. Nec enim mea mihi, sed illorum placere debet sententia, quibus & de me, & de mea sententiâ iudicare de super datum est: & decet nos imitari non solum docendi diligentiam, sed etiam discendi modestiam.

CAPITULUM XVI.

Quid Constantiopolis & omnis Orientalis Ecclesia sub obedientia Romane Ecclesiæ sint, & jure esse debet, & tam in ritu Sacramenti imitari.

Porro quod causis modernam & quasi novam temeritatem Latinarum adversus Græcos, non te tibi morum, quia cum omnes hæretici narrent & probent vos antiquitus sub obedientia Romane Ecclesiæ, quæ Latina est, fuisse, vos jam non multum longo tempore suave jugum obedientie contemistis, & subjectionem quam antecessores vestri Romane Ecclesiæ humiliter exhibuerunt, vos tamquam prudentes apud vosmetipsos & alta de vobis

ſapientes abnegatiſis: unde mirum non eſt ſi vobis indignantur, & rixus veſtros calumniantur, quos ab obedientiâ ſua ſequitratos in malam vobis metiſtis dolent.

Quod autem quaſi jaſtando dicitis, Latinos habere Græcæ vocabula in Eccleſiaſticis dignitatibus & ſolemnitatibus poſita, quaſi, quòd Latini hoc ad Græcos miſerint, ut ipſi eis formarent hujusmodi nomina tanquam imperita, & in Latino eloquio deficientibus, & formare non ſcientibus? Ne, quaſi, ita putes. Quia potius antiqui Græci ampliffimam Romam tanquam domam & caput mundi frequentabant, & ejus imperio, ſicut cæteræ nationes per orbem terræ, ſubjacebant, & Romano Pontifici debent reverentiam obediebant: quorum conſilia tam in ordinandis Eccleſiaſticis nominibus & ſolemnitatibus, quam in aliis pluribus Romane Eccleſiæ ſanctæ & laudanda humiliter admittebat, qua fuerunt tam ſapienter humiles, quàm humiliter ſapientes. Italia quoque antiquis magna Græciæ appellabatur, ſicut antiquarum hibernarum Scriptores dicunt, & in urbe Romæ aſtruiſſe linguæ ſermo aſtutus vivebat, & viſum Latino Græcæ, & Græci Latini linguæ utebantur, & neutra ſue aliena Romani habitantibus. Unde factum eſſe videtur, ut quadam Latini, quorundam etiam Græcorum nominibus nunciarentur in Eccleſiâ; & inde uſitatum quoque eſt in Ordine Romano, quòd in ſummis ſolemnitatibus ad Miſſarum ſolemnia Lectiones & Evangelia Latine & Græcè recitentur, propter perfectum utriuſque populi in utraque lingua eruditum. Et utinam moderni Græci adeo eſſent humiles, & Romane Eccleſiæ obedientes, quemadmodum illi fuerunt. Quàm libenter, quàm, inquam, libenter Romana Eccleſia adhuc hodie conſilia eorum admitteret, & ſecundum conſuetam humilitatem eorum prudentiam addit! nunquam enim tam ſuperba vel invida ſuit, ut vel propriis inſtitutionibus, qualicumque eſſent, ſuperet nimis & contentioſè diſſideret, vel aliorum inſtituta, ſi tamen bona eſſent, invidioſè detraheret, vel obſtiteret.

Quod exinde apparet, quæ propria inſtituta ſepe mutaverunt melioribus inſtitutionibus ſuperſtitioſis, & aliorum bona inſtituta humiliter imitanda ſuſceperunt; quemadmodum ſigna Eccleſiæ, quæ in Campania apud Nolam civitatem primò inventa ſunt, unde & nola ſive campana vocantur: hoc aſſumit Romana Eccleſia, quia bonum eſt, & non contemnit, eo quod non ſuum, ſed alterius adventum fuerit. Græci verò tanquam præſentes apud ſempiternos, & abundantes in ſuo ſenſu, & ſapientes in oculis ſuis, & ſibi ex ſe ſufficere exultantes, ſemper de propriis invidiosè, qualicumque fuerint, conſueverunt gloriari, aliorum ſtatuta quantumlibet bona invidioſè detrahentes, hoc afferentes bonum quod ſuum, quia ſuum, & non bonum quod non ſuum, quia non ſuum. Contra quod dicit Apollolus: *Non quod ſufficienter ſuntis cogitare aliquod a nobis quaſi ex nobis; ſi ſufficienter vultis de Deo eſſe.* Qui tamen etiam de ſeipſo dicit tam humiliter quam ſcientialiter: *Uſque quia & ego ſperavi in Deo ſervatore.* Utuntur ergo Latini modo Latini, modo Græcorum vocabulis in Eccleſiaſtica Ordinationibus, nempe Græcè Episcopos, Latine dicunt Pontifices, Græcè Presbyteri, Latine Seniores, quod eſt Sacerdotes; Diaconos Latine Miniſters, quemadmodum de Græco in Latium; ſive de Latino in Græcum, ſive de Hebræo in Latium vel Græcum tranſiit tranſlatorum diſcretio.

Necnon Archiepiſcopus Neomedius dicit: Satis de antientitate Romane Eccleſiæ utrimque dictum eſt. Quia verò diſtincti quòd conſiderati meliori ratione apollolica auctoritas de azymo conſultum

ſecerit, & omnibus Eccleſiis univerſaliter mandatum dederit, ſeu tradiderit; vellem jam audire rationem quâ hoc factum ſit, quòd deſecto pluſiſſime, quem Melchiodorus Papa & Sereus Papa inſtituerunt, aſus azymorum ab aliis Apollolicis viris inſtitutas & traditas ſit. Si enim ratio quam proximitas, accedit ad auctoritatem præmiſſam, magis videbitur credendum quod afferere conaris. Et ſi qualem, ut dixi, ratio & auctoritas tibi invicem ſuffragantur, qual aliam reſtat, niſi quòd continud omnes nos tuae aſſertionis conſentimus, & de poſito ſcepto, quòd duo inſtituiſſe videntur, concordantes cum pluribus qui aliud ſuperordinaverant, azyum aſſumam.

ANSELMI HAVELBERGENSIS EPISCOPUS dixit: Ego non facile accellerim ad hoc quòd tu tam perſuadendo dictum putas mihi ſubito eſſe perſuſum, videlicet quòd Romana Eccleſia aliquando fructu uſa fuerit, quo poſtea de poſita azyum aſſumit. Sed quantum tu conſtitutum Melchiodori & Sereus Papæ adduxiſti, oportuit me tibi reſpondere quod ſuper hoc ſenſerim ducente me non fallaci ratione, ſed tamen minorum Patrum auctoritate. Præterea jam intendere quòd ratione potius ſit utendum azymo noſtro, quàm tuo firmato in ſanctis altaris.

CAPITULUM XVII.

Quod in Cæna Dominice Chriſtus azyum conſecravit; & quòd azyum in veteri Teſtamento fermentum, ſed azyum offerri jubetur.

DOMINIUS noſter JESUS CHRISTUS qui venit in hanc mundum peccatores ſalvos facere, qui ſe formam totius veritatis exhibuit, ipſe in conſecratione ſui ſacraſſimi corporis primò credendum eſt habuiſſe azyum, quòd & Diſcipulis ſuis diſtribuit, & cuius formam eis imitabilem & in commemorationem ſui ſervendam reliquit. Ita quippe dicit Sacramentum diſtribuendo: *Accipite: hoc eſt corpus meum;* & ita dicit formam Sacramenti inſtituendo: *Hoc facite in meam commemorationem.* Illud hoc dixit propter errorem quorundam, qui in ſanctio altaris non putant ſolem corpus conſecrare, quòd ipſe in Cæna: ſi habuit, ſecravit, & Diſcipulis tradidit, ſed huius verbo quòd ſequitur, *in meam commemorationem*, ſtulti nimis incoherentes, putant cum hoc tantum inſtituiſſe, quòd in commemorationem tantum, & non in veritatem ejuſdem ſui corporis ſacraſſimam dicitur celebranda eſſe. Hoc, inquit, eſt corpus meum: hoc facite; hoc, id eſt, illuſum corpus, non tantum in commemorationem, ſed in ipſum corpus ipſam veritatem facite ad eſt, conſecrate. Quòd autem dicit, *in meam commemorationem*, hoc voluit intelligi, quòd Sacramentum veri corporis nequaquam propter aliud, ſed ſimpliciter in memoriam Paſſionis ejus & ſalutem animarum debet ſolemniter celebrari. Sic enim dicit Apollolus: *Quoſcumque potum bene uſuravimus, & calicem bene bibimus, mortem Domini commemoramus, donec veniam.* Credendum eſt inique Chriſtum in magna Cæna Paſcha azyum tantum habuiſſe, & illud conſecratum in corpus ſuum Diſcipulis ſuis tradidiſſe: quia ipſe de ſeipſo dicit: *Non veni legem ſolvere, ſed adimplere.* Iuxta autem dicit in Evangelio, qui & Hellemoth Hebræicè dicitur: *Primo meſſi, quare ſi dicitis die meſſi, aſi eſſetis comedere azyum aſiſe in diem meſſium primo in conſecratione, & ad veſperam; ſecundo dicitis non uteremur ſacramentum in dominica veſperis. Quomodo comedere fermentum, perſiſi azyum eſiſi de cæna Iſiſi, tam de alterna, quàm de indiſcretiſſima. Omnes fermentum non com-*

Luc. 22. 19.

114.

114.

1. Cor. 11. 16.

Mat. 3. 17.

Eſod. 11. 18.

1. Cor. 11. 17.

114.

deis, in cunctis habitacionibus vestris comedetis azyma. Quia igitur secundum mandatum legis in illis septem diebus Paschalibus in nulla domo Israel inventum est fermentum, sed tantum solum azyma, & Christus venerat non solvere legem, sed adimplere, manifestum est eum in Cena Paschali, ubi consecravit corpus suum, azyma habuisse, & illud consecrasse, antiquum Pascha ita quidem consummando, & novum Pascha imitando. Unde enim illi fermentum, quod utraque per omnes domos Israel in illis septem diebus secundum legem erat prohibuit, & tam ad venis quam indigenis sub certo damnationis periculo interdictum & veritum? Nisi forte inde talem tibi opinionem fingere velis, quod ipse tamquam omnipotens novum ibi fermentum tunc ad hoc Sacramentum complectendum creaverit; quod non solum contrarium Evangelium, verum etiam contra omnem verisimilitudinem esse constat.

Namquid videtur tibi ratio illa sufficiens? Christus auctor hujus Sacramenti, quem per omnia oportet imitari, sufficit tibi in exemplum & imitationem; cujus auctoritas, si cuiusmodi sufficit, aliam quaerere cum quo loquatur, quia ego tum tamquam haereticum hominem post primum & secundum mentationem, sicut Apostolus monet, vitare volo. Ad hoc attendat charitas tua, quod nusquam in veteri Testamento precipitur, vel etiam conceditur fermentum offerri in sacrificio Domini, imò protus interdicitur, & sicut ingratum Deo ubique in lege offerri prohibetur. Ita namque legitur in Levitico, qui & Vinea Hebraicè nuncupatur: Omnis oblatio qua offertur Domino, absque fermento fiet, nec quidem fermentum ac mellis adhibetur in sacrificio Domini. Item in Levitico: Hac est lex hostia pacificorum: si pro gratiarum actione fuerit oblatio, offerent panes absque fermento confectus oleo, & legumina azyma nulla oleo, callisque similia. Item: Ista est lex pro consecratione: Cum conplebuntur dies, quos ex voto quis decreverat, offeret oblationem Domino, agnum immaculatum in holocaustum, ovem aequaliam immaculatam pro peccato, arream immaculatam, hostiam pacificam, canstrum quoque panum azymorum, qui confecti sunt oleo, & legumina absque fermento nulla oleo. Item: Ista est lex sacrificii & libaminum. Talles Sacerdotes pugillam simila qua confecta est oleo, adolebitque in altare in odorem suavisimum; reliquam autem partem simila comedet Aaron cum filii absque fermento, & comedet in loco sanctuarii. Idem autem non fermentabitur, quia pars ejus offertur in sacrificium Domino, sancti quoque sanctorum erit. Item in Exodo: Non immolabis super fermentum sanguinem hostia meae. Item: Talles panes azymos & crustulam absque fermento, qua confecta sunt oleo, legumina quoque oleo lita. Similiter quoque duodecim panes propositionis de pura simila colis, qui supra mensam purissimam astringuntur feni coram Domino positi sunt. & per singula sabbata ministrantur. Azymos fuisse utemo dubitat, qui illius Scripturae noticiam aliquatenus habere valeatur.

Levit. 2. 11.

Ibid. 7. 11.

Num. 4. 17.

Levit. 4. 14.

Exod. 23. 18.

Ibid. 29. 1.

Levit. 24. 1.

Viles itaque quam evidenti ratione, quamve firmâ auctoritate instructum sit, quod in sacrificio altaris ponatur utendum sit azymum, quam fermento. Ubique enim fermentum corruptiois improbatum, & à sacrificio prohibetur, & ubique azymus sinceritatis & veritatis probatur, per cujus quoque oblationem Deus ad propitiandum populo placatur.

Nachus Archiepiscopus Nicomediae dixit: Rationem quam promissit, satis convenienter & probabitur, utpote magnis auctoritatibus innixam adduxit; & ego quod verum esse coustat, negare non

audeo, ne forte induam fabrico¹ notabilem faciem pudens ac erubescens, & amissa fronte feracitatis assuum erubescensque vultum confusiois, & comprehendat in mendacio, dum contra id quod verum est, contentiosè laboro: nam qui veritatem dico, non laboro; & qui mendaciam loquitur, ex proprio loquitur. Esto igitur interim verum quod dicitur à te ad verum in Evangelio ita legimus, *Joan. 2. 23. Azyma*, id est, *breadless panem*. Cum igitur *azyma* dicitur, & panem videtur velle simpliciter intelligere, communem panem, scilicet fermentatum, quo homines univèrsaliter utuntur, & quem usitato fermentum *azyma*, id est, panem vocant. Quid si quando discretè vobiscum loqui de azymo, nequaquam utuntur hoc verbo *azyma*, quod est panis; sed utuntur discretè loquutione, hoc verbo quod azymum. Nam & Græcè, Latine dicitur *pane*; & *azymum fermentum*. Ita nomen & ego simpliciter vulgari significatione intelligo fermentatum, cum lego in Evangelio, *Joan. 2. 23. Azyma*, id est, *breadless panem*. Quid enim ad me, ut ego ibi scriberem vel legerem, *breadless panem*, cum Evangelista ibi posuerit, *azymum azymum*, quod manifestè panem usitatum videtur significare? Rursus quod indubitè veteri Testamento, & ostendit quod nusquam in sacrificio fermentatum licet offerri, satis quidem arguè hic notasse videris; sed & ego nullatenus idem negare possum, & hoc est magnum argumentum, ut verum fatear, tuae assertionis. Potèr mihi videtur quod in eodem veteri Testamento Levitico reperitur de oblatione fermenti, ubi per Moysen dicitur ad filios Israel: *Numerabitis ergo ab altero die Sabbati, in quo obtulistis mancipia primitiarum, septem hebdomadas plenis usque ad alterum diem explicitum hebdomada septima, id est, quinquaginta dies; & sic offeretis sacrificium novum Domino ex omnibus habitacionibus vestris panes primitiarum duas de duobus decimis simila fermentate, quos coquetis in primitiis Domini*. Hic plane videtur fermentatum debere offerri Domino, nisi forte ibi sit aliqua expositio, quæ nos hoc aliter intelligere, quam ibi videtur scriptum.

ANASTASUS Havelbergenis Episcopus dixit: Ita credo legendam divinam Scripturam, ut nunquam inter te discordes, semper autem concordet: & hoc debet esse vehementis studium prudentis lectoris, ut tunc se noverit rectè intellexisse Scripturam divinam legis, cum eam rediderit ad aliorum Scripturarum concordiam, & ad legem charitatis. Siquidem illa talis oblatio, ubi duo panes primitiarum de duabus decimis simila fermentate offeruntur, nullatenus aliquid attinet ad ordinem eorum quæ Domino specialiter offeruntur, quoniam nec in altari, nec in loco sanctuarii, nec intrâ sanctos sanctorum, nec fit aliquo ritu aliarum oblationum, sed tantum cum Sacerdos panes primitiarum similia fermentate ab offerente susceperit, & in gratiarum actionem pro frugibus terræ coram Domino leverit; non quidem ibi aliquo oblationis ritu offeret, sed statim coeunt ex integro in usum ipsius Sacerdotis. Ideoque, diligentissime, ut verum me dixisse noveris, diligentissime inquire, & nusquam reperies in lege fermentatum Domino offerendum in sacrificio, sed semper azyma seu similia purissimam absque omni fermento. Ad hanc igitur formam oblationis, quam Dominus in veteri Testamento ubique instituit, & quæ ipsam ad propitiandum populo suo placari voluit, credendum est ipsum quoque Filium Dei, qui optimè novit quomodo placandum sit Deo Pater, in consecratione sui sacratissimi corporis corporis habuisset azyma, quatenus & figuram legis in offrendo azyma

Levit. 23. 17.

g *azyma dicitur* Sic profecto legendum, non ut in *proci* editione *azyma*, id est, *panem*.

mo non solveret, & veritatem ejusdem legis in consecratione veri corporis sui consummando adimpleret.

CAPITULUM XVIII.

Quid fermentum in divinis Scripturis usquam in bono accipitur? & quod minus est habile ad tradendum cunctis.

Proinde in omni divinis Scripturis fermentum tuum nusquam invenitur in bonâ significatione acceptum, sicut nostrum azyma. Unde Dominus in Evangelio Lucae: *Attendite, inquit, à fermento Pharisæorum, quod est hypocresis.* Item in Evangelio secundum Mattheum: *Invenimus & tavece à fermento Pharisæorum & Saducæorum.* Item in Evangelio secundum Marcum: *Cavece à fermento Pharisæorum & à fermento Herodis.* Et Apostolus: *Expurgate veteris fermentum, ne sitis nova cœstis, sicut istis azymis. Etiam Pascha nostrum immolatum est Christus. Itaque epulor, non in fermento malitia & nequitia: sed in azymis sinceritatis & veritatis.*

Præterea si rectè consideres, nequaquam ita habile est ad tradendum cum reverentia tuum fermentum, sicut azyma nostrum, quod nobis per Moysen, qui fidelis erat in totâ domo Dei, & qui omnia ordinavit ad exemplar eorum quæ vidit in monte, & per ipsam tandem Christum traditum; quoniam fermentatum quando tractatur, & quando frangitur, & quando distribuitur, facillimè unum plures micæ solvit, & nequaquam tam cautè, nec omnino sine negligentia, hinc oportet, custodiri potest. Et quoniam minima, ut ita dixerim, micæ particula verum & integrum corpus Domini est, si cui quantumlibet parva negligentia super hoc contigerit, gravem Domini maledictionem incurrit, sicut scriptum est: *Maledictus homo qui opus Dei sui negligenter fecerit.* Ceterum nostrum azyma tam in veteri quam in novo Testamento electum à Deo Patre, & probatum & consecratum à Deo Filio sanctissimâ sui corporis consecratione, solidum est, sincerum est, ratum est, immaculatum est, incorruptum est, cavernosum non est, inflatum non est, molle non est, in micæ maximas facillimè non solvit, sed per omnem modum tractabile est, & ad consecrandum, & ad frangendum, & ad distribuendum cum omni cautela habilitissimum. Quod etiam apud religiosos Latinos per manus Diaconorum, & ex cœlis granis, & ex mundissimâ simâ in sacratio ad futuram hostiam cum decantatione psalmodiæ reverenter preparatur, & sub diligenti custodia usque ad tempus sacrificii reservatur. Consideratâ itaque ratione & auctoritate, & ipsius sacramentalis hostiæ congruâ habilitate, patenter consilium Græci per Orientem habitantibus consilare debet, quod potius utendum sit azymo quam fermentato.

CAPITULUM XIX.

Quid propter longum fermenti usum Græci non facile possunt transire ad azymum, sed salto generali Concilio, sive hoc, sive illud, sunt adhiberentur suscipere, sublevo utroque genus scandalo.

NECRITES Archiepiscopus Nicomedie dicit: *Ego hanc usum fermentati in Ecclesiis Orientis ab initio vidi & didici, & à prædecessoribus nostris traditum novi, & tam longum usum tantæ Ec-*

clesiæ venerot, nec audeo temerè judicare, ut video facillimè posse permutari; sed hoc tandem de vobis personâ puto, & dico omnes Græcorum sapientes ab hac meâ sententiâ non discrepare. Si ergo forte essem ubi nullatenus fermentatum habere possem, & azyma prælo & paratum essem, & ego Missam cantare, ac Domino sacrificium altaris offerre vellem, ego profecto azyma non horretem, sed fideliciter ad offerendum sacrificium Deo immaculatum consecrarem, & fideliter communicarem, & Græcis, si forte adessent, ad communicandum præberem, si tamen dies publicæ communionis ellet, seu in Pascha, seu in quolibet aliâ solemnitate, quâ solet Ecclesiæ ex constituto universaliter communicare, & nulli Christianorum à communione alienitas licet se subtrahere, nisi forte quis publicè amentiâ adstrictus subinveniretur. Verum quoniam plures sunt pusillanimes, quàm in sede docti & constantis, & turba que legem discretioris non novit, facillimè scandalizatur; hoc opere pretium esset, ut omnes tam Latini quàm Græci studiosissimè in Domino elaborarent, quatenus generale Concilium congruo loco & tempore in unum convenirent celebrarent, & aut omnes universaliter ritum azymi, aut omnes universaliter ritum fermenti universaliter assumerent; aut si hoc, vel illud universaliter sine minimo, aut sine nimio scandalo alterius partis vel gentis non posset fieri, saltem in hoc convenirent, quod nec illi illos propter azymum, nec illi istos propter fermentum, quod illi consueverunt, temerè judicaretur, sed mutua pace sibi invicem indulgerent, & hac occasione charitas sancta non destrueretur, quæ non sine utraque gentis periculo apud utroque graviter infirmatur.

Quamvis etiam juxta præmissas auctoritates & rationes, & etiam juxta ipsius Sacramentarii ritum, sicut tu dixisti, potius videtur hostia azymi offerenda: tamen quæ longus Græcorum usus hostiam fermenti dâ obtinuit, & non sine maximo multitudine, in dâ totius gentis scandalo permutari posse videtur, hec potius permutandum, quod tandem apud nos est usitatum, præsertim cum & hostia fermenti & hostia azymi æque sit panis; & licet in forma differant, tamen in panis substantiâ nulla fermenti vel azymi est differentia; & salva integritate fidei utrumque fatis catholicè victor posse offerri; præsertim cum panis vivus qui de cœlo descendit, in utroque æque convenienter possit figurari. Tollatur itaque de medio utraque gentis perniciosum discordiæ scandalum, & nullum in offerendo azymo sive fermento relictæ fidei erit periculum, quæ, sicut dixi, sancta fide de utroque fatis licet potest fieri hostia salvatoris Domini nostri JESU CHRISTI in salutem credentium & fideliter offerentium, & non in salutem inique discordantium. Scriptum est enim: *Drum pacis & non dissensionis.* Et, *In terrâ pax hominibus bona voluntatis de excelso per Angelos annuntietur.* Ex multis quippe granis in unum collectis sacra fermenti sive azymi hostia confecta, totius Ecclesiæ populum in unam eandemque charitatem in Christo collectum significat, quæ videlicet hostia non sine magno periculo, quantumlibet securum se existimet, communicat, qui se à charitate fratrem quæ est in Christo JESU, quoquo modo sequestret.

Majoris etiam peccatum videtur temeraria perversitas iniquorum judiciorum, quibus vicivem nos commendamus, quàm ipsâ Sacramentorum diversitas propter quam dissentimus, quæ istâ fatis indifferenter, sicut supra dixi, videtur posse fieri in Domino. Illud autem, scilicet temerarium præjudicium, alienis malignè discordantiam, nulli

Ecc. 12. 1.

Mat. 16. 4.

Marc. 8. 13.

1. Cor. 5. 7.

Joan. 6. 30.

L. Cor. 14. 11.
Ecc. 1. 14.

inquam licet Christiano. Discordiâ autem tamquam peccato plenâ Deo offenditur: hostiâ verò salutari tamquam devotione perficâ Deo placatur. Illa damnandos acriter accutat, illa salvandos salubriter excusat. Illa Deum iudicem offendendo provocat, illa Deum pater peccantem placat. Illa in tartara, illa mittit ad sidera. Per illam à Deo alienamur, per illam Deo incorporamur. Per illam terreni, per illam celestis incooperamur. Quodquid igitur sit de diversitate sacre oblationis, ad unitatem charitatis necesse est omnes concurrere; qua sicut charitas in sacra oblatione, ita sacra oblatio in verâ charitate operit multitudinem peccatorum; & sicut hostia salutaris saluten non operatur sine charitate, ita perfecta charitas non scandalizatur in ejsdem hostiæ diversâ oblatione. Quâ videlicet charitate absente, cætera bona omnia saniter habentur, & quæ præterea quædam bona venialiter non habentur.

Proinde si generale Concilium communicato omni consilio, adstantibus pûssimis Imperatoribus fieret, & personam meæ parvitas interelle constageret, ego plane hæc eadem in medio omnium fideliciter dicerem, nec Græcum, nec Latuum in hac sententiâ perimeferem, & manufacturam Romani Pontificis debet humilitate & reverentiâ commoverem, quatenus ipso opitulante, sublatâ omni occasione insultatis & discordiæ umnes efficerentur unum in Sacramentorum observatiõne, qui semper fuimus unum in Catholicâ fide. Et spero quod ipse me humiliter momentem patienter audiret, sicut Petrus cum esset Princeps Apostolorum, Paulum aliquando constanti reprehendentem humiliter audivit, ubi & constanti Pauli fideliciter & justè reprehendentis commendatur, & humilis patientia Petri in manufacturam supportantem plurimum laudatur: quomvis & ego longè inferior sum t aulo, & ille non inferior debet esse vtro. Ita nimirum fieri possit quod Romanus Pontifex Latinus Latinus, Græcis Græcus, omnibus omnia factus, omnes lucrifeceret, & humis auctoritate Apostolicæ sedis universi pro quibus discordamus, adæquaret, vel altero prorsus sublato, & alterum universaliter instituendo, vel sublatò utriusque scandalo, utrumque inditè reuter insaurando.

ANSELMUS Havelbergensis Episcopus dixit: Satis super hac questione dictum videtur, & adhuc aliquid restat quod à tuâ prudentiâ velim cognoscere.

CAPITULUM XX.

De commixtione vini & aqua in calice, quod aliter Græci, aliter Latini faciunt.

Dic ergo quare in sacrificio altaris vinum & aquam simul in calicem infusam & mixtam non offris? Quare vinum merum sine aquâ consecratis? Postquam enim vinum merum oblatum sacrificatum est, tunc demum aquam simplicem & non sanctificatam in calicem infusam cum sacratissimo sanguine miferis, & ita communicatis. Quâ ratione, quorsò, hoc facitis?

NICHITAS Archiepiscopus Nicomediæ dixit: Christus in magnâ illâ suâ Cœnâ, quæ specialiter Dominica Cœna vocatur, non legitur aquam cum vino mixtam in calice consecrasset, ideoque ad formam illius nos similitèr facimus, & non est nobis major aliqua ratio, quam ipsius Salvatoris imitatio.

ANSELMUS Havelbergensis Episcopus dixit: Quomvis in Evangelio manifestè de aquâ nihil scriptum sit, ita ut vel apposita, vel non apposita ibi legatur; tamen non videtur absurdum, si juxta

morem Judæorum & Palestinorum, qui semper vinum aquâ mixtum bibunt, ipsum quoque Christum vinum aquâ mixtum sacramentaliter consecrasset intellegamus. Quod si tu dixeris hoc esse temerarium affirmare, quod in Cœnâ Domini vinum fuerit aquâ mixtum, quia in Evangelio hoc non legitur: ego nihilominus dico hoc temerarium affirmare, quod in aquâ solum posita non fuerit, qua & hoc in Evangelio minime legitur. Et si tibi videtur incautum aliquid dicere, quod illa Scriptura ibi de hoc minime dicit, quare non similitèr videtur tibi incautum hoc negare, quod illa Scriptura de hoc eodem minime negat? Ego quidem contentiosè non affirmo vinum aquâ mixtum in calice Domini fuisse, sed nec tu illud contentiosè debet negare, præsertim cum auctoritas evangelica nec alterum affirmet, nec alterum neget. Porro in ambiguis rebus nihil est cum temeritate affirmandum, & nihil cum indignatione refellendum. Cum igitur aliquid affirmas, cave temeritatem; & cum refellitis, cave animi indignationem. Sicut enim temeritas affirmando est præsumptiosâ, ita quoque iracundia in refellendo solet esse litigiosa; quod utrumque prudentissimè cavendum est ab investigantibus veritatis.

Quoniam autem Evangelio manifestè dicente, de latere Domini in cruce exivit sanguis & aqua in redemptionem nostræ salutis, rectè videtur vinum & aqua in calice mixta in dominicæ Passionis commemorationem & in peccatorum nostrorum remissionem offerri, ut videlicet in sanguine novi & æterni Testamenti non deficiat aqua quæ populum significat, qui in communionem ejusdem sanguinis novi & æterni Testamenti redemptus elevatur, & tamquam unum corpus Ecclesiæ cum capite suo qui est Christus, concorporetur & unitur, & sanctificatur & offertur. Scriptum quippe est, *Aqua multa populi multi sunt.* Hac itaque ratione Latini vinum simul & aquam in uno calice mixtum offerunt, ut videlicet per vinum sanguis Christi, & per aquam plebs Christi, quæ est Ecclesia, significetur: & non sorsum, nec singulariter tamquam divisa, sed simul mixta tamquam in unum corpus sanctificetur. Vos autem cum solum vinum merum sine aquâ in calice offeritis, jam non Ecclesiam quæ est corpus Christi, cum Christo capite sanctificatis, sed solum Christum caput Ecclesiæ sine membris consecratum offeritis; quod nimium omni ratione caret videtur: & quidem consecratum non singulariter, sed simul sacratum rectè dicitur.

NICHITAS Archiepiscopus Nicomediæ dixit: Sicut dixisti, *Aqua multa populi multi sunt.* Ad nos formam Dominicæ Cœnæ mixtantes, vinum merum tantum in calice offerimus, quod per diviniæ operationem & virtutem, & per ministerium Sacerdotis consecratum sit sanguis novi & æterni Testamenti; cui etiam convenienter postea & ratiabiliter aquam admiscemus, ut videlicet populus nequaquam per se sanctificatus, per unionem, quâ unitur sacratò jam sanguini, sanctificetur; & sic in consecratione vini meri solus sanguis Christi consecrationem debetè reverentiâ devotissimè celebremus: nec tamen salutem populi Christiani negligimus, cum aquam postea admiscemus, ut & ipsi qui populus est, participatione ejusdem Sacramenti sanctificetur. Minus quippe dignum videretur, ut sanctificatus & sanctificandus æqualiter essent in eisdemque consecrationis dignitate; sufficit autem illi aqua qui est populus, sanctificatur divine consecrationis participatione, & non ejsdem consecrationis integrâ dignitate. Nec enim ab initio cum Christo sanctificati sumus, nisi per sanctum Spiritum, & per

sancti Spiritus communicationem; & per sancta Sacramenta Christi & Ecclesie participando & communicando sanctificati corpibus.

ANSELMI Havelbergensis Episcopus dixit: Nolem te separare caput à membris, nec membra à capite, quia sicut Apollolus ait: *Caput Ecclesia Christi*. Quid si separando tollis Christum, ubi, quæso, est caput Ecclesie? aut e conversum quomodo potest esse Ecclesia, ubi non est caput qui est Christus? Si autem separando tollis Ecclesiam, ubi, quæso, sunt membra capitis? aut etiam quomodo Christus dici potest caput Ecclesie, ubi nulla epas sunt membra? Vide ergo, frater, ne aliquo teu deceptorie rationis figmento caput à membris, vel membra à capite separanda existimes; quia hoc est & Christum & Ecclesiam de medio tollere, & omnia confundere. Sanè divina Scriptura consuevit multa de capite, qui est Christus, loqui, quod non conveniunt Ecclesie; & eadem multa solet loqui in personâ Ecclesie, quæ non conveniunt capiti; nec tamen alterum ab altero aliquatenus separare intendit. Sicut enim Heva de latere dormientis Adam, ita Ecclesia de latere Christi patens in cruce fabricata est. Ideoque in oblatione & consecratione sacratissimi corporis & sanguinis Domini, quæ in commemorationem Domine Passionis celebratur, deesse non debet aqua, quæ de latere Christi unâ cum sanguine fluens Ecclesiam figuravit, & eam sanctificando irrigavit & baptizavit; quatenus hoc totum quod de latere Domini manavit, nosse homo his duobus renovatus vivat, ut si quom peccati maculam post baptismum contraxit, habeat in hoc undam venie qua diluatur, & rursus de die in diem renovetur. Nam si vinum sine aquâ offerretur, sanguis Christi incipit esse sine nobis, quasi caput sine membris. Si autem aqua sola offeratur, jam peccis valetur esse sine Christo, quasi membra sine capite. Quando autem utramque miscetur, utque proficid rectè mysterium Christi & Ecclesie spirituales perficitur, quia Christus & Ecclesia unum corpus esse probatur, ut jam non quasi duo, videlicet vinum & aqua; sed vinum scilicet sanguis Christi fiat, quo pari communicantes, & undam sacre purificationis & renovationis percipiunt, & sanguinem pretium Christiane salutis hauriunt, & in unitatem corporis Christi, quæ est Ecclesia, spirituales purificatione & conversatione transiunt.

Nec mirer quòd duo liquores, aqua scilicet & vinum, simul consecrata in unum, scilicet sanguinem divinâ operatione transiunt ad spirituslem vegetationem animarum nostrarum, cum quotidie quotquot liquores sumimus, in nostrum transiunt sanguinem ad sustentationem corporum nostrorum. Ob hoc quippe non inconvenienter vinum & aqua prius mystice communicetur, & tamen post consecrationem non nisi sanguis bibitur, quia in illo prius per aquam baptizati, postea eum cibando & sicut spirituales potamus. Quis enim unquam potest communicare Sacramento domini corpore & sanguine, nisi prius esset renatus aquâ baptismi? Hoc enim non est communicare, sed extrâ ordinem faciendo, seipsum extrâ communionem potare Christianorum. Neque enim quilibet bibendo hunc calicem Christo incorporatur, nisi prius in Baptismo cum Christo conspiciatur membrum ipsius efficatur. Ratiô itaque nos aquam vino autem consecrationem miscemus, & simul consecratum sanguinem solum post consecrationem sumimus, quia prius aqua baptizari, postmodum verò sanguine Christi utrumque ac factari oportet. Tu autem

factis ineptè videris vino consecrando aquam simul consecrandam subtrahere, quia hoc modo quod utriusque quasi unum conuenit; hoc non utriusque quasi nisi impendis, sed tantum salu, altero subtrahendo, tribuendum putas; & in ipsâ oblatione offendis eum quem placare debueras, dom rectè studeas offerre, & oblatum sine offerendum sacris non rectè dividere: quippe non modicè peccat, qui bene conjuncta non bene separat; bene autem in cruce conjuncta, & de latere Domini mysticè manantia tuo incauté non bene separas, tamquam aliquid melius per teipsum institueris; illud verò quod divinitus tunc factum est, contentabiliter mutando.

NICETIUS Archiepiscopus Nicomedie dixit: Ego membra Ecclesie capiti suo Christo bene divinitus conjuncta non tento separare, sed congruo modo convenenter conjungere, ut membra sanctificatione capitis percepta ipsa quoque sanctificentur, & sanctificationis unione Christo dignis coarctentur; quod & ita faciendum esse multis rationibus adstruere possum.

ANSELMI Havelbergensis Episcopus dixit: Semper respondere semper respondentibus, utique in infinitum ducit. Tu quidem ad inveniendam novam sententiam subtilis es ingenio, & ad eam defendendam. Eundem es in Græco eloquio: sed in hujusmodi magis probatur modesta & sobria sapientia, cui sufficiunt termini à sanctis Patribus conscripti, quam nimis arguta & saprà modum perlocutus prudentia, quæ se supra se & supra terminos sanctorum Patrum extendere conatur. Sic enim monet Apollolus: *Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem*. Quid autem tam falsum, quod dicendo non patetur posse videri verum? Aut quid tam verum, quod dicendo non putetur posse videri falsum? Si tamen in dicendo non delit siluta sapientia, nec persuadibilis eloquentia. Tu videtur, si falsum pro vero dixeris. Ego itic & non dubito me verum dixisse. Nam nos de latere Christi in cruce sanguinem & aquam simul manasse in redemptionem salutis nostre & totius humani generis, Evangelio testante, insubstantem Numis & credimus, ideoque & nos vinum & aquam simul in uno calice mixta & consecrata in remissionem omnium peccatorum offerimus, & propter hoc huic usum offerendi docemus, & sufficit nobis quom Passiois Christi imitari, quia notum aliquibus novis adventionibus ingeduru. Quidquid autem tam in hoc quàm in aliis Sacramentis ecclesiasticis facimus, aut secundum figuram que precessit, aut secundum veritatem que in Christo apparuit, facimus; & nihil ex nobis, sed omnia ex Deo, qui omnia sacramentaliter & veraciter sanctificat, existimamus.

NICETIUS Archiepiscopus Nicomedie dixit: Placeat ratio, placeat auctoritas, placeat veritas, placeat ritus, placeat etiam tua humilitas, placeat tua affabilitas, placeat verborum tuorum ordinata maturitas; sed super his omnibus generale Concilium videre desidero, ut omnibus in idem consentientibus idipsum omnes decimus in Christo Jesu Domino nostro. Et sicut ex multis parvissimi frumentis granis tam azyma quàm fermentata hostis consecratur, & sicut ex multis uvis in unum collicitis vinum expellum colligitur; ita ex multis tam Græcorum quam Latinorum turbis una & concors, & idipsum fruentis constituitur Ecclesia, ne vel nobis vestrum azyma, vel vobis nostrum fermentum in die Domini fiat damnationis iudicium, dum ultrafectis inde fergines in contentione; quod utriusque substantiam est ad salutem. Magis enim tam nobis quàm vobis timenda

h. dicitur & exponitur. Aliter dicitur de azyma.

quod cum inquam esset, ita resipiscas ut videas.

est periculosa contentio, quam eisdem obligationibus diversâ confectudo.

CAPITULUM XXI.

De Græcorum & Latinorum vario & diverso Baptismo.

ANSELMUS Havelbergensis Episcopus dixit: Sapientem te in omnibus verbis tuis & discretum invenio; & ideo rogo ne pigeat te adhuc parùm respondere, & me non parùm mirantem exaspere de hoc quod me movet. Sicut audio, consuetudo apud vos est, ut si quando Græcus uxorem Latam ducere voluerit, sicut plerumque fit, & sicut etiam inter personas Augustales sæpe factum esse dignoscitur, quòd prius circumstantiis in vase aliquo infusum perindit, & per totum corpus lavatis, & sic demùm quasi in ritum & legem vestram transiens matrimonio copulatur; quod quare fiat, si tamen sit, oppido scire vellem: videtur enim quedam forma esse rebaptizandi. Et si ita est, quòd nostris Latinis, vel etiam aliquos Christianos sub invocatione sanctæ Trinitatis baptizatos quoquomodo judicatis rebaptizandos & plane juxta quandam Arrianorum sectam manifestissima hæresis est; nec Concilia vobiscum, sed contra vos sunt celebranda, & sine ullâ questione vel adjuvantiis anathematizandis; & quidquid faciatis vel dicatis, totum est abominabile, & contra Deo & hominibus detestabile & execrabile: maxime si nomen Domini in vanum accipitis, & invocationem sanctæ Trinitatis, quæ in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti baptizatur, cassare præsumitis.

Eisdem quondam Nicomedie Episcopo, totus Artus hæresis fermentatus, sicut narrat historia à Theodoro venerabili Episcopo Græco sermone conscripta, & à Cassiodoro per Epiphaniam Schollasticum in Latinum nostrum translata, magnam Constantinum Imperatorem in Arrianum dogma rebaptizavit. Ita enim ibi legitur: Constantinus æque ad calidas aquas egressus est, qui cum Nicomedie deperit, languore gravatus, nec ignorans vitæ hujus incertum, gratiam sacri baptismatis est adeptus. Hanc eundem Constantinopolitanum Imperatorem, sicut narrat historia Ecclesiastica à Eusebio Cæsariensi Palæstine Episcopo conscripta, beatissimus Papa Sylvester prius in inicio suæ conversionis Romæ intra palatium Lateranense baptizaverat. Utraque autem historia tam Eusebio quàm Cassiodoro, Ecclesiastica ortuæ appellari propter veritatem rerum in Ecclesiâ diversis temporibus gestarum. Item Constantinus Augustus, magni Constantini filius, eadem hæresim fermentatus, & à prefato Eusebio Nicomedie Episcopo rebaptizatus, Liberum Papam venerabilem ab exilio revocatum, ut sibi consentiret, & cum hæreticis rebaptizaretur, rogavit & impèravit; quod beatissimus Papa minime fecit. Et licet eadem Constantio hæretico se publice in hoc opponeret, tamen propter eum multa hæretica in multis supportoribus dissimulavit. Idem Constantinus Augustus decollari præcepit Felicem Papam, successorem Liberii, eo quod declarasset eum hæreticum, & secundo rebaptizatum à prefato Eusebio Nicomedie Episcopo juxta Nicomediam in villa que appellatur Aquilone. Quòd si fax è eisdem hæreticis adhuc staret in gente Græcorum, videlicet ut alios in nomine sanctæ Trinitatis baptizatos ad se venientes suo

ritu rebaptizent, quid, quæro, est, quare vocentur Christiani? Quisquis enim rebaptizandum putat, virtutem sanctæ Trinitatis, in qua baptizatus Catholicus fit, negat, & jam judicatus est.

Nacuratus Archiepiscopus Nicomedie dixit: Si Latina ritus Græcorum ex integro viderent, non tam facile eos calumniarentur, nec in eis tam facile scandalizarentur. Sed non est mirandum si de hoc non recte judicant, tametsi rectam sit quod ignorant. Abiit autem ab orthodoxis Græcorum hæde, ut quemquam Christianorum in invocatione sanctæ Trinitatis baptizatum denuò rebaptizandum putemus, quoniam hoc facere, vel sciendum prædicare, est hæreticum esse. Sanè habemus quosdam purificationes in unzione sacri olei; & quando veniunt ad nos persone extraneæ, viri seu mulieres, & transire cupiunt in nostram ritum & in nostram societatem, oleo sacro eos unguimus, quia in Sacramento unctionis prius perreperit, ignoramus. Nequaquam autem eos denuò rebaptizamus, quos prius baptizatos diligimus, nec eos quoque mungimus, quos prius unctis, & christiani unzione per manus impositionem sanctificatos, & in Christianâ Religione consummatos non dubitamus. Non autem dicitur iteratum, quod ignoratur prius factum.

CAPITULUM XXII.

De concordia sapientum Græcorum & Latinorum.

ANSELMUS Havelbergensis Episcopus dixit: Gratias ago Deo, qui & hoc scandalum à me submovit, & opprobrium hæreticis nominibus, quod hæreticis in Græcorum sapientissimâ gente suspicatus sum, à me abstrulit.

Nacuratus Archiepiscopus Nicomedie dixit: Si fides nostra & ritus nostri, quos habemus in lege Dei, prudentie tue placent, nos magnopere gaudemus. Quis verò non in magnis, sed in minimis aliquatenus discrepare videtur, quæ licet salutem animarum non impediunt, tamen charitatem non adjuvant: summo studio, sicut supra dixi, elaborandum esset, ut generale Concilium congruo loco & tempore fieret, ubi universa que nos & vos ab eodem ritu dissociant, in unam reducta concordiam formarent, & tam Græci, quàm Latini sui populus sub uno Domino IESU CHRISTO, in unâ Fide, in uno Baptismo, in uno Sacramentorum ritu efficeretur.

ANSELMUS Havelbergensis Episcopus dixit: Hæretico est angulos & lateras querere; si id tu qui generale Concilium desideras, videtur quòd si quod catholicum est, intendas: atque & ego Concilium universale futuram exopto, ubi tua sapientia, tua eloquentia, tua sanctitas, tua maturitas, tua discretio, tua mansuetudo, tua modestia, tua religio, tua constantia, tua pietas, tua perfectio, in facie totius Ecclesie ad salutem & doctrinam omnium possit elucere. Hoc mea humilitas, mea modestitas, mea parvitas, mea devotio, meus affectus, meum desiderium semper optare non cessabit. Universi clamantes dicuntur: *Dexte si, o Thee, Dexte si, o Thee, Dexte si, o Thee*, quod est, Gloria sit Deo, Gloria sit Deo, Gloria sit Deo. *Calce dialogos*, quod est, bonus dulus sermo. *Holographi, Holographi*, quod est, totum scribitur, totum scribitur. *Hic post. Deo gratias.*

[Historia Theodori] De rebus Sylvestri Pape cogitavit, que in concilio, habito sub Eusebio Cæsariensi nomine, ut dicitur in libro de Ratione libro IV. episcoporum adversus Græcos discussa. Quæ quidem græca etiam in

Ellebroch 5 Germani à Pratis servantur.

[quod si fax] Ita concordant Balthus: Acherius edidit fax, & conjecit legendum *post*.

M O N I T U M.

CATHARI, de quibus hic agitur, longe diversi sunt à vetustis illis Catharis seu Novatianis, qui Gallieni Imp. & Stephani Pape I. temporibus emerere: quod nosse poteris, à Etilor, si antiquam cum recensitis conferre hèresim. Catharorum Mediolani Ecclesiam oppugnantium si mentio in Italia facta antiore Vobello, ubi de Galdino Mediolanensi Archiepiscopo agitur: Cæterum Galdinus cum Ecclesiam suam divino auxilio ferè ad pristinum reduxisset decorem, &c. plenius charitate reditivam hèresim Catharorum impugnavisset, &c. Hæc Vobellus ad an. 1173. Sed nihil profus de Bonacurso, qui forsitan paulo post vivebat.

Mentum Tribemini in Chronico Hirsingensi ad an. 1163. quorundam Catharorum, quos Eckbertus Abbat S. Florenti resistere conatus est Colonie, ita ut penitus contradicere non valeret, &c. Sed cum in suo proposito pernicissimè persisterent, ab Ecclesiâ profus ejecti sunt, & in manus laicorum traditi, qui eos extrâ urbem educerent, ignibus tradiderunt, &c. Adversus Catharos istos S. Hildegardis, per Spiritum sanctum inspirata, ad Canonicos majoris Ecclesiæ Moguntinæ scripsit epistolam, &c. Catharygi sive Cathari eo dicti, aut Tribemini, quod se mundos & solos Christianos esse dicebant. Catharorum nefandissimas hèreses postea anno 1216. amplexati sunt Albigenses, qui Comitatuum Tolosarum ac plurimas Galliarum vias veneno suo inficere ceperant, & vetuti amantes debacchari. Adit Acherius descriptam esse hoc opusculum à D. Jacobo Lamy, à codice Cisterciensis temobii: Baluzius verò monet de Bonacurso videri posse specimen Antiquarum Lectionum Labbei pag. 106.

ANNO CIRCA
1170.

VITA HÆRETICORUM

Quam patefecit BONACURSUS quondam hereticus,
nunc autem Catholicus.

MANIFESTATIO hèresis Catharorum, quam fecit BONACURSUS, qui quondam fuit Magister illorum Mediolani, curam populi.

IN NOMINE DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI.

DOMINUS nobis JESUS CHRISTUS, qui Ecclesiam suam semper & ubique protegit & gubernat, atque fidem Catholicam confirmat & conservat, errores illorum, qui Cathari vocantur, manifestare & aperire per suam sanctam misericordiam volens; quemdam Episcopum doctorem, Bonacurium nomine, misericorditer gratiâ sancti Spiritus illuminavit, & ad suam sanctam matrem Ecclesiæ per gratiam renovavit: unde immensas laudes Deo omnibusque Sanctis referamus. Illorum quidem hèresim non solum innotuit, verum etiam ad loquendum sua ad audiendum nimis est terribilis atque execrabilis. Nam quidam illorum dicunt Deum creasse omnia elementa, alii dicunt illa elementa diabolum creasse: sententia tametsi omnium est, illa elementa diabolum divitibus. Dicunt etiam eundem diabolum Adam de limo terre fecisse, & quemdam Angelum lucis in eo summa vi inclusisse, de quo credunt dictum esse in Evangelio: *Homo quidam descendebat à Jerosolam in Jertico*, &c. Hevæ dicunt scilicet, cum quâ concubuit, & inde natus est Cain, de sanguine cuius dicunt natos esse omnes, id eorum tunc facies sunt hominibus. Coniunctio Adæ cum Hevâ, ut dicunt, fuit pomum vetum. Alium errorem inducunt, scilicet omnia que facta sunt in aère, in mari & in terrâ, facta esse à diabolo, sicut

homines, animalia & inanimata. Ex filibus Hevæ & demonibus dicunt natos esse gigantes, qui cognoverunt per demones patres suos diabolum omnium creatore. Unde diabolus dolens eos ita scire, dixit: *Ferites me fecisse hominem*. Unde quæ Noë hoc ignoravit, à diluvio liberatur est, cui dicitur dictum esse à diabolo: *Ingrede in arcam*. Enoc ab eodem translatus esse dicitur.

Iterum asserunt, quæcumque sunt facta vel dicta Abrahæ, Isaac & Jacob, à demone dicta & facta esse. Dicunt etiam quod diabolus Moysi in rubo apparuit, & loquutus est ei. Insuper miracula que facta sunt in conspectu Pharaonis per Moysen; & quod filii Israel per mare rubrum transierunt, & educti sunt in terram promissionis; & de loquutione Dei ad ipsum, & de lege quam dedit illi Deus: omnia ista dicunt & credunt esse facta ab ipso diabolo magistro eorum. De dicit sanctiorum Prophetarum dicunt quædam esse revelata à Spiritu Dei, quædam à spiritu maligno. Unde Apostolus: *Omnia probate; quæ bonum est, tenete*. David propter adulterium & homicidium damnatus. Heliam in cure à diabolo delectum esse dicunt. De Angelo à Deo Zacharie misso, Angelum diaboli asserunt. Ipsum quoque Johannem, quæ nemo major est, testante Domino, damnant. Quare: *Quis Dominus dicit in Evangelio: Qui minor est in regno celorum, major est illis*. Et quia dicitur de Christo, cum dixit: *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* MARIAM matrem Domini nostri credunt natam fuisse. . . . De Christo dicitur, quod non habuit animatum corpus, non manducavit, neque bibit.

Genes. 6. 4.

Iud. 7. 4.

1. Thess. 5. 11.

Mat. 11. 11.

Luc. 7. 35. &

10.

Catharorum
hèresis.

Luc. 10. 14.

sed nec aliqua secundum hominem fecit, sed videretur ita. Destruat latronem ducunt in inferno esse. Non credunt corpus Christi resurxisse, nec in coelum assumptum fuisse, neque carnis resurrectionem, nec Christum descendisse infernum. Non credunt Filium æqualem Patri, quia dicit: *Pater maior me est.* Crucem dicunt characterem esse bestiarum, quæ in Apocalypsi esse legitur, & abominacionem flammam in loco sancto. Beatum Sylvestrum dicunt Antichristum fuisse, de quo legitur in Epistolis: *Filium perditionem est, qui exaltatur supra omnes quod dicitur Deus.* A tempore illo dicunt Ecclesiam esse perditam. Nullum credunt in conjugio salvari posse.

Doctores autem damnant omnes; videlicet Ambrosium, Gregorium, Augustinum, Hieronymum, & alios universaliter dmonent. Si quis manducaverit carnem, vel ova, seu cascum, vel aliquid bestialis nature, quod damnationem sibi manducat. Per Baptismum aquæ Spiritum sanctum nullo modo credunt posse accipi; nec aliquam substantiam visibilem credunt alio modo in corpus Christi posse converti. Credunt etiam, [quod] omnis qui jurat, damnabitur; & credunt nullum posse salvari, nisi quidam sua impositione manuum, quam Pænitentium appellant, & renovationem sancti Spiritus. Ipsum diabolum credunt esse solum, lumam dicunt esse Hevam, & per singulos menses dicunt eos fornicari, ut vit cum aliquâ meretrice. Omnes bestias credunt esse demones. Ad ultimum dicunt hinc illis neminem posse salvari. Ecce talis est hæresis Catharorum, à qua Deus avertat universalitatem Catholicorum. Amen.

ADVERSUS HÆRETICOS QUI CATHARI VOCANTUR.

CHRISTUS Dei Filius, Dominus & Redemptor noster, qui cum Patre & Spiritu sancto unus est Deus, venturâ præfatus erroris, hoc modo suos communit Discipulos: *Videte, inquit, ne quis vos scelerat, multus enim venient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus, & multus scelerant.* Ac poenitenciam necemillis subiungit: *Et multos p̄videt propheta surgem, & scelerant multos. Et quoniam abundantius iniquitatis, resisteret charitatis multorum.* Et iterum: *Surgens, inquit, p̄videt iherosolyma, & p̄videt propheta, & dabit signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri poterit, etiam electi.* Petrus etiam Apostolus in Epistola 2. *Evangelii & p̄videt propheta in populo, sicut & in nobis erunt magistri mendaces, qui introducant filios perditionis, & cum quo erunt eos. Deum esse negant, superinducunt sibi filios perditionis, anales, sibi placentes, qui scelerat facientes blasphemantes. Hi vero irrationabiles velut pecora sunt. Naturaliter in captivum & in perditionem in his qui ignorant, blasphemantes, in corruptione sua peribunt.* Paulus quoque in Epistola 2. ad Timotheum: *Spiritus, inquit, manifesti dicit, quid in novissimis temporibus discedent quidam à fide, accedentes spiritibus erroris, & doctrinam dæmoniorum in hypocrisis loquentium mendaciam, & cetera.*

Et quis jam parvi sensus est, qui non apertissimè intelligat acud esse tempus, de quo prophetie prædixit loquuntur? Nonne jam civitates, suburbes, villas & castella hujusmodi p̄videt prophetis plena esse videmus? Qui verbi semen suis conculcatis pedibus, zizaniam sui erroris seminare non desistunt, acque ipsam Christi sanctum videlicet Ecclesiam, pestifero veneno nimâ importunate corumpere nituntur. Quapropter velocitè surgentes non ultra differamus, sed gladio spiritus celeriter arcepto illis obviamus ac viriditer restitamus, & quam pestifera

illorum sit doctrina, Scripturæ sacre testimonio apertissimè ostendamus. Ascendamus ex adverso, & opponamus nos morum pro domo israel contra inimicos Crucis Christi, ut prophetetur maledictioni subiacentes audiamus: *Ad maledictos qui probibet gladium sum a sanguine.* Apprehendamus arma & scutum, & exurgamus in adiutorium Domini. Effundamus gladio, & expugnemus eos, qui persequuntur & dispergere nituntur oves Domini, de illius adiutorio confidentes, qui dicit: *Dabo vobis et Spiritum, cui non poterunt resistere & contradicere omnes adversarii vestri.* Proferamus illos seductores, quos videmus quosdam errores suos Scripturarum testimonio perverso intellectu confirmare, quosdam verò corrupti sensus magis demonio insinucto fingere, quàm Scripturarum auctoritate fulcire. Quod ergo Scripturæ testimonio asserere nituntur, ejusdem testimonio omninò destruemus. Quod autem velut deliramenta conjicere videntur, tamquam sint indigna responsione, pedibus conculcemus.

Quod omnia tam visibilia, quàm invisibilia, à Deo creata sunt omnipotente.

IOHANNES cap. 1. *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Item: In mundo erat, & mundus per ipsum factus est. & mundus cum non cognovit. Paulus in Epistola ad Colossenses, cap. 1. Quæ in ipso condita sunt universa in celo & in terra, visibilia & invisibilia, sive thronos, sive dominationes, sive potestates, sive principatus, omnia per ipsum & in ipso creata sunt. Ab Hebræos, cap. 1. Et tu in principio. Domine, terram fundasti, & operam manuum tuarum sunt cali; ipsi peribunt, tu autem in æternum permanebis. Item cap. 3. Omnis domus fabricatur ab aliquo; qui autem omnia creavit, Deus est. In Actibus Apostolorum: Tu autem, Domine, secisti celum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt; de servis tuis cum fiducia loqui verbum tuum. Item: Quam domum edificabitis mihi; aut qui locus requiritur mea? Nonne manus mea factæ hæc omnia? Item cap. 40. Paulus ego accento vobis Deum, qui fecit hunc mundum, & omnia quæ in eis sunt; in quo vivimus & movemur & sumus. In Apocalypsi: Dignus es, Domine Deus imper, accipere gloriam & honorem & virtutem, quia tu creasti omnia, & propter ipsum voluntatem tuam, & creata sunt. Item: Timeate Dominum, & date illi honorem, quia venit hora iudicii eius; & adorate eum qui fecit celum & terram, & omnia quæ in eis sunt, & sunt æquarum.*

Quod omnipotens Deus Adam & Hevam, atque omne genus hominum creavit.

MATTHÆUS cap. 19. *Quod fecit ab initio, masculinum & femininum fecit eos. Et dixit: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adheret uxori suæ. Ecce. Marcus cap. 10. Ab initio creatura masculinum & femininum fecit eos Deus. Lucas cap. 3. Et ipse JESUS erat incipiens quasi annorum triginta, ut putabatur filius Joseph, qui fuit Eli, utique, qui fuit Adam, qui fuit Dei. Item cap. 11. Scitis, nonne quis quod deservit est, fecit, etiam ad quod miri est, fecit? Paulus in Epistola ad Galatas cap. 3. Cum autem complacuit ei qui me segregavit de utero matris meæ, &c. Matthæus cap. 3. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos; ne sint filii Patris vestri qui in celis est, qui silem suum oris facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. In Actibus Apostolorum cap. 14. Et quidem non sine testimonio nos relinquit, benefacens.*

Jan. 14. 14.

1. 7. 14. 1. 4.

Mat. 14. 4. & 19.

Mat. 14. 11.

1. 7. 14. 1. 1. & 19.

1. 7. 14. 1. 1.

Jan. 14. 14.

Luc. 11. 19.

CAPIT. I.

Jan. 1. 1.

Mat. 14. 10.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

Mat. 14. 11.

de celo deus pluviam & temperavit fructifera, implens ebo, & latius corda nostra.

De lege Moyſi ſervi Dei, quod ab omnipotenti Deo data ſit.

CAPUT III.

Matth. 3. 17.

Ibid. 9. 14.

Ibid. 29. 14.

Luc. 1. 22.

Ibid. 24. 19.

Rom. 7. 11.

Coloſ. 3. 19.

Ibid. 4. 14.

MATTHÆUS cap. 3. Nolite putare quoniam veni ſolvere legem aut Prophetas; non veni ſolvere legem, ſed adimplere. Item: Omnia quaecumque vultis ut homines vobis faciant, & vos illis facite ſimiliter. Hoc eſt enim lex & Propheta. Item cap. 19. Et ecce nunc accedens ad illi: Magiſter bone, quid boni faciam, ut habeam vitam æternam? Qui dixit ei: Cur me interrogas de bono? nunc eſt bonus Deus: ſi vis ingredi ad vitam, ſerva mandata. Dixit illi: Quid? IESUS autem dixit illi: Non homicidium facias: non adulterabis: non facies ſcriculum: nec falſum teſtimonium dices. Honora patrem tuum & matrem: & diliges proximum tuum, ſicut teipſum. Lucas cap. 2. Et poſtquam impleti ſunt dies purgationis eius ſecundum legem Moyſi, inſerunt illum in Jeruſalem, ut ſiſteret eum Dominus, ſicut ſcriptum eſt in lege Domini. Item cap. 16. Habebit Moyſen & Prophetas, & audiat illos. Si Moyſen & Prophetas non audieris, neque ſi quis ex mortuis ſurrexerit, credens. Paulus in Epistoſa ad Rom. cap. 7. Lex qualem ſentia. & mandatum ſanctum, & juſtum & bonum. In Epistoſa ad Galatas cap. 3. Quid igitur, lex propter tranſgreſſionem poſita eſt? Item ſequenti: Ea lex pedagagus noſter fuit in Chriſto.

Quid Johannes Baptiſta, Abraham, Iſaac & Jacob, & Moyſi ſunt electi & amici Dei.

CAPUT IV.

Luc. 4. 13. & 19.

LUCAS cap. 1. An Angelus Domini: Ne timeas Zacharia: quoniam exaudita eſt deprecatio tua, & nunc tua Elizabeth pariet tibi filium, & vocabitur nomen eius Johannes. & erit tibi gaudium & exultatio, & multas in natiuitate eius gauderent. Erat enim magnus coram Domino virum & ſcientiam non habes, & ſpiritus ſanctus replebitur adhaec ex uero matris ſua, & multas filiarum Iſrael conuerſas ad Dominum Deum offerunt. Et ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Helie. &c. In Matthæo Dominus dicit ad turbas de Johanne: Quid exiſtis videre? Prophetam? Et etiam dico vobis, & pluſquam Prophetam. Hic eſt de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Amen dico vobis, non ſurrexerit inter natos mulierum maior Johanne Baptiſta. Qui autem minor eſt in regno caelorum, maior eſt illo. Item Lucas cap. 13. Cum videritis Abraham, Iſaac & Jacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos expelli ſeris. Et veniatis ab Oriente & Occidente, ab Aquilone & Auftro, & accumbent in regno Dei. Ecce ſunt nouissimi qui erant primi, & ſunt primi qui erant nouissimi. In Actis Apoſtolorum cap. 3. Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob. Deus patrum noſtrorum glorificauit Filium ſuum IESUM. Et inſerit: Vos eſtis filii Prophetarum & Teſtamentum, quod diſpoſuit Deus ad patres noſtros, dicens ad Abraham: In ſemine tuo benedicentur omnes familiae terræ. In Apocalypſi cap. 17. Et vidi tanquam mare vitæ multum mixtum aquæ, & eos qui viderunt beſtiam, & imaginandorum eius, & numerum nominis eius, ſcribaſe ſupra mare vitæ, habentes roborem, & cantantes canticum Moyſi ſervi Dei, & canticum Agni, dicentes: Magna & mirabilia opera tua, Domine Deus omnipotens.

Quid coniugium à Deo fit inſtitutum, & quod in eo poſſimus ſaluari.

CAPUT V.

Matth. 19. 10.

MATTHÆUS cap. 5. Dicitur eſt: Qui dimiſerit uxorem ſuam, det illi libellum repudii: ego au-

tem dico vobis, quia omnis qui dimiſerit uxorem ſuam, excepta fornicationis causa, facti cum meretricibus & qui dimiſam duxerit, adulter eſt. Item cap. 19. Et accellerunt ad eum Phariſæi tentantes & dicentes: Si licet homini dimittere uxorem ſuam quicumque ex causa. Qui reſpondens ait: Non legitis quod qui fecit ab initio, masculinum & femininum fecit eos. Et dixit: Propter hoc reſoluit homo patrem & matrem ſuam, & adheret uxori ſua, & erunt duo in carne una. Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro. Quis ergo conuincit Deum, homo non ſepararet. Dixerunt illi: Quid ergo mandauit Moſes dare libellum repudii, & dimittere? Aut illi: Quoniam Moſes ad diuinitatem cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores veſtras, ab initio autem non ſuit ſic. Dico autem vobis, quiſi quis quicumque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ex fornicationis cauſa, & aliam duxerit, meretricibus eſt: & qui dimiſam, &c. Paulus in Epistoſa ad Corinthios prima cap. 7. De quibus autem diſpoſiſti motu, bonum eſt homini mulierem non tangere; propter autem fornicationem nequaſiquiſque ſuam uxorem habeat, & unaquaque virum habeat. Uxor viri debitum reddit. & uxor viri. Mulier ſui corporis poſitatem non habet, ſed viri. Similiter autem & vos ſui corporis poſitatem non habetis, ſed matris, ſed matris. Nolite fraudare conſcientiam, niſi forte ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi, & uerum reuertimini in idipſum, non tenetis vos ſaracis propter incontinentiam veſtram. Item: Aliquam eſt uxor? niſi quæret ſollicitudinem. Soluit eſt ab uxore? niſi quæret uxorem. Si autem acceperit uxorem, non peccabit. Qui matrimonio iungit virginem ſuam, bene facit: & qui non iungit, melius facit. Mulier aduſa eſt legi, quæta tempore uſi eius erit. Quid ſi dimiſerit vir eum, liberata eſt à lege viri: cui uult, nubat, tantum in Domino; beatorum autem erit, ſi ſe permaritum ſecundum meum conſtituit. Erit autem quid & ego ſpiritum Dei habeam. Ad Timotheum cap. 5. Falo inueteres nubere, ſi uis preceſtare, maritus ſimilis eſt, nullam occaſionem dare aduerſario maledicti gratiæ.

Quid Iſidorus de uerum carum amicum, in quo dormiunt, manducant & bibunt, etiam poſſit reſeruari.

MATTHÆUS cap. 1. Iacob genitrix Ioseph uirum MARIA, de qua natus eſt IESUS qui uocatur Chriſtus. Item cap. 8. Ipſi uero dormiebant, & acceſſerunt & ſuſcitauerunt. cap. 12. item: Pueri filiiſque hominis manducant & bibunt. Lucas cap. 24. Et quid turbati eſtis, & cogitationes aſcendunt in corda ueſtra? Fideite manus meas & pedes meos, quia ego ſum & palpare & uidete, quia ſpiritus carum & eſſa non habet, ſicut me uidetis habere. Et cum hoc dixiſſet, aſcendit ex manibus & pedibus. Adhaec autem illiſque non credentibus & mirantibus pro gaudio dixit: Habetis hic aliquid quod manducetis? At illi obediuerunt ei partem panis eſſi, & ſeruum meliſ. Et cum manducaſſet coram eis, ſumens reliquias dedit eis. Johannes cap. 1. Et Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. In Epistoſa Iohannis prima cap. 4. Omnis ſpiritus qui conſtat IESUM-CHRISTUM in carne uenſſe, ex Deo eſt: & omnis qui ſoluit IESUM, ex Deo non eſt, & hoc Antichriſtus eſt, de quo aduſte, quia ueni, & nunc iam eſt in mundo. In Apocalypſi cap. 1. Qui dicitur mihi, & locuti ſunt à precibus ueſtris in ſanguine ſuo.

Quid panis qui in altare ponitur, & uinum conuertatur poſt ſanctificationem in corpus & ſanguinem Domini, & quid uindas, niſi qui manducauerit, ſaluetur.

MATTHÆUS cap. 16. Conueniatis Diſcipulis, & benedixit, ac ſiegit.

Mat. 19. 1. & 9.

1. Cor. 7. 1. & 19.

Ibid. 7. 17.

Ibid. 4. 18.

1. Tim. 5. 14.

CAPUT VI. Mat. 2. 16. Ibid. 2. 24. Luc. 24. 18. &c.

Joan. 2. 24. 1. Joan. 4. 1.

Apo. 1. 5.

CAPUT VII. Mat. 26. 14. & 19.

dedique Discipulis suis, & ait: Accipite & comedate, hoc est corpus meum. Et accipens calicem, gratis egit, dedit eis dicens: Bibite ex hoc amnes, hoc est enim sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Ecce habes, o hæretice, quid panis & vitium post benedictionem convertantur in corpus & sanguinem Domini. Nam quod ante benedictionem panis dicitur, post benedictionem corpus & sanguinem manente asserit, quod verè manducaverit, vitam non habebit, qui verè manducaverit, vitam obturbat. Unde Dominus in Evangelio secundum Johannem: Amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam; & ego resuscitabo eum in novissimo die. Caro mea verè est etiam; & sanguis meus verè est potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Apostolus quoque in Epistola ad Corinthios cap. 10. Calix benedictus, cui benedicimus, nonne communicatio Domini est? Et panis quem frangimus, nonne participatio Christi est? Et infra cap. 11. Ego enim accipi à Domino quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit: Accipite & manducate, hoc est corpus meum quod pro vobis traditur, hoc facite in meam commemorationem. Similiter & postquam coenavit, dicens: Hic est calix novi Testamenti in meo sanguine, hoc facite in meam commemorationem. Quisquamque biberit, &c. ulique: Qui manducat & bibit involvit se in manducato & bibito, non dicitur corpus Domini.

De resurrectione mortuorum in die novissimo.

Ucas cap. 10. Filii hominis fecerit rubum & tradidit ad nuptias: ubi nuptio qui digni habentur secundo ubi ex resurrectione ex mortuis, neque rubus, neque dicitur axeres, neque ultra mors poterant; u- quales cum Angelis sunt, & filii sunt Dei, cum sint filii resurrectionis. Quod resurgere mortui, & Mos- sicus referendus rubum, sicat dicit: Deum Abraham & Deum Isaac & Deum Jacob; Deus autem non est mortuorum, sed vivorum, amos enim vocavit ei- Johannes cap. 6. Hac est voluntas Patris mei qui misit me, ut omne quod dedit mihi Pater, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die: hæc est enim voluntas Patris mei qui me misit, ut omni qui videt Filium, & credit in eum, habent vitam æternam; & ego resuscitabo eum in novissimo die. Paulus in Epistola ad Cor. cap. 15. Si Christus prædicatur quod resurrexerit à mortuis, quomodo quidem dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est, neque resurrectio? Si notem Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides vestra. Et multa alia quæ de resurrectione in hoc capitulo loquitur Apostolus, usque: Mytherium ecce vobis dico, omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. In momento, in oculo, in novissimo tubâ; cænet enim tuba, & mortui resur- gent incorrupti, & nos immutabimur, &c.

Quid carnes, castus, ova & lac absque peccato manducari possunt.

Attædus cap. 15. Audite & intelligite nunc. Quod jurat in eis, non conjugat dominum; sed quod præterit ex ore, hoc conjugat hominem; Paulus in Epistola ad Rom. cap. 14. Si qui manducat, manducatem non spernas; & qui non manducat, manducatem non iudicet. Item: Scio & confido in Tom. 1.

Domino Iesu, quia nobis commune per ipsum, nisi ei qui existat quod commune esse, sed commune est. Item: Omnia quidem mundi sunt, sed unum est hominum qui per officium mundum. Paulus in Epistola ad Cor. cap. 10. Omne quod in mundo videtur, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. Domini est terra & plebs eius. Item: Si qui conscientiam vocat vos ad carnem, & vultis ire, amate quod vobis ponitur, manducate. Ad Coloss. cap. 2. Nemo vos iudicet in cibo aut in potu. Ad Tim. cap. 4. Spiritus manifeste dicit, quod in necessariis temporibus descendens quidem a fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum in hyperis loquentium manducate, & caritatem habentium suam conscientiam, prohibentium habere, abstinere à cibis quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & his qui cognoverunt veritatem. Quod amos creavit Dei bona, & nihil rejectum quod gratiarum actione percipitur: similitudinem enim per verbum Dei & orationem. Ad Tim. cap. 1. Omnia mundi mundi, conjugantem autem & infidelibus nihil est mundum, si in iniquitate sunt eorum mens & conscientia.

Qui à veritate jurare necessitate exigente, cupiditate amara, non sit damnabile.

Utrum hoc quod dicit, & illa castitate, mortale esse jurare, pro eo quod Dominus dicit, non jurare amara, sed firma velle, est, est; non, non sic respondemus, quia non precipiendo, sed hortando & monendo hoc dicit, nec tum præcepti necessitatem impositit, sed consilium dicit: sed nec qui veritatem jurat necessitate cogente, cupiditate amara, damnabile quiddam facit. Et quid est jurare, nisi mentis certitudinem pro manifestâ utilitate verbis confirmare? Nam & ipse Dominus juravit, ubi dicit: Amen amen dico vobis, Et Apostolus ubi dicit in Epistola sua: Invoce Deum testimonium & animam meam. Et iterum: Deum mihi testis est. Item in Epistola ad Hebræos cap. 6. Abraba namque promittens Deus, quoniam nomen habuit, per quem juraret, maiorem iuravit per seipsum dicens: Nisi benedixeris benedicam te, & multiplicam multiplicabo te. Et sic longanimiter servens, adeptus est repræsentationem. Hominis enim per maiorem sui iuravit, & omni contraria eorum sine ad confirmationem est juramentum. Item in Apocalypsi cap. 10. Et Angelus Domini, quem supra mare vidi stantem, & super terram, levavit manum suam ad caelum, & iuravit per viventem in sacula seculorum, qui creavit caelum & ea quæ in eo sunt, & terram, & ea quæ in ea sunt, & mare & ea quæ in eo sunt, quia tempus amplius non erit. His itaque auctoritatibus colligere aperte possumus, quod non jurare, consilium est, non præceptum. Unde mentem manifestè comprobant, o hæretice. [qui] mortale officii juramentum esse: quia sicut omne id quod in parte deceratur, morte innotat non impetum; ita ea quæ [consulantur] potius quam iudicentur, facta profunt, non facta [non] nocent.

ADVERSUS HÆRETICOS QUI PASAGII NUNCUPANTUR.

Qualis sit eorum error, qui Pasagii vocantur, & quàm illorum sit nefanda fides & doctrina, non iam præcis, sed quàm pluribus apparet. Sed quia sunt nonnulli ad quorum notitiam notandum pervenit, tam pro illorum castella & Glute, tam pro illorum consensione & pudore, quod de eis sentio, scribere non pœget, ar quo magis fuerit eorum

Thid. c. 20.
L. Cor. 10. 25.
Thid. v. 27.
Colos. 2. 26.
L. Tim. 4. 1.
Thid. c. 23.

CAPUT XVI. Mens. 5. 14.

L. Cor. 1. 21.
Rom. 1. 9.
Thid. c. 15.
Thid.

Apo. 10. 1.
Thid. c. 6.

D. 4.)

Joh. 6. 11. 06.

L. Cor. 10. 16.

Thid. 15. 15. 06.

CAPUT VIII. Cor. 10. 14. 06.

Thid. v. 12.

Joh. 6. 13. 06.

L. Cor. 11. 15. 06.

Thid. v. 12.

CAPUT IX. Rom. 14. 15.

Rom. 14. 5.

Thid. v. 14.

nota demerita, eo amplius à cunctis contemnatur & conculcetur. Quia licet bona sciri debent ut, exerceantur, sua etiã mala scire conveniat ut penitentis vitentur.

Adverte ergo tu qui nescis, quàm perverſa ſit illarum fides & doctrina. In primis enim dicunt, quòd Moſiſca lex ut ad litteram observanda, & quòd Sabbatum & Circumciſio & aliæ legales obſervantia adhuc habere ſtatum debeant. Dicunt etiã quòd Chriſtus Dei filius non ſit æqualis Patri, & quòd Pater & Filius & Spiritus ſanctus, illæ tres Perſonæ non ſint unus Deus & una ſubſtantia. Præterea ad augmentum ſui erroris, omnes Ecclēſiæ Doctores, & univerſitates totam Ecclēſiam Romanam judicant & condemnant. Sed quia huic ſuum errorem novi Teſtamenti ac Prophetarum teſtimonio [aſſerere] nituntur, proprio aliorum gladio, Chriſti luſtrante gratiã, ſicut David Goliam, eundem ſuſtulerunt.

Quòd lex Mofaica ſit ſpiritualiter obſervanda.

CAPUT I.
Matth. 7. 12.
Luc. 16. 14.
Rom. 4. 14.
Ibid. 7. 1. & 6.

IN Matthæo: Omnia quocumque voluit ut vobis faciam homines, & vos facite illis ſimiliter; hæc eſt enim lex & Prophetæ. Item [Luc.] cap. 16. Omnis enim lex & Prophetæ ſequitur ad Iohannem per ſidem ſive operibus legi. Item cap. 6. Non enim ſub lege eſtiſ, ſed ſub gratiã. Item. ſeq. cap. An ignoratis, fratres, (ſciantibus enim legem loquor) quòd lex dominatur in homine, quantum tempore vivitis. Nunc qui ſub voto militis, vitentis voto obligati eſtiſ legi; ſi autem mortuus fuerit vir tuus, liberatus eſtiſ à lege vari, ut non ſis ad altera, ſi fuerit cum altera voto. Igitur viventes voto vocabimur ad altera, ſi fuerit cum alio voto. Itaque fratres mei, & vos mortificati eſtiſ legi, per corpus Chriſti, noſſis alterius, qui ex morte reſurrexit, ut fruſtrificaretis Deo. Non enim eſſemus in carne, paſſiones peccatorum que per legem erant, operabamur in membris noſtris, ut fruſtrificaretis morti. Nunc autem ſimul ſumus à morte lege, in qua deinceps vivimus, ut non ſerviamus in noſtritate ſpiritibus & in vanitate litteræ. Item cap. 10. Ignorantes autem Dei iuſtitiam, & ſuum querentes ſtatuerit, inſiſtiſ Dei non ſuis ſubſtituti; ſuis enim leges ad iuſtitiam omni creditis. Et inſiſtiſ: Qui diligit proximum, legem implet. Paulus in Epitola ad Cor. cap. 5. Fœdera transferam, & ecce omnia facta ſunt nova. In eadem Epitola cap. 3. In terra occidit, ſpiritus autem vivificat. Item & ad Gal. cap. 3. Quòd igitur lex? Propter transgreſſiones poſita, donec veniret ſemen cui promiſſa eſt. Et inſiſtiſ: Itaque lex pedagogus noſter fuit in Chriſto, ut ex fide iuſtificeremur; ut ubi venit fides, iam non ſumus ſub pedagogo. Item cap. 5. Omnis lex enim in uno firmo complectitur: Diliges proximum tuum ſicut teſipſum. Et inſiſtiſ: Si ſperatis antequam, non eſtiſ ſub lege. In Epitola ad Timoth. primã cap. 1. Scimus autem quoniam bona eſt lex, ſi qui eã legimus maneat, ſcientibus hoc, quòd iuſto non eſt lex, ſed inuſtiſ & ſubditis, impii & peccatoribus, &c. In Epitola ad Hebræos cap. 7. Reprobati quidem ſi præſentibus manibus propter inſiſtentiã & conſultationem. Item cap. 8. Ecce dies venimus, dicit Dominus, & cauſam habebit ſuper domum Iſrael, & ſuper domum Iuda teſtamentum novum, non ſecundum teſtamentum quòd ſeci patribus eorum in die qua apprehendi manum eorum, ut educerem illos de terra Ægypti; dicendo autem novum, veteris prius; quòd antiquatur & ſeruit, prope iterum eſt. Item cap. 7. Non laudandico transferat ſacerdotio, neciſe eſt ut legi tranſlatio fiat.

Ibid. 10. 3.
Ibid. 13. 8.
1. Cor. 17.
Ibid. 3. 4.
Gal. 3. 17.
Ibid. 4. 14.
Ibid. 5. 14.
Ibid. 6. 18.
1. Tim. 2. 1.
& 6.
Ibid. 7. 18.
Ibid. 8. 1. & 6.
Ibid. 9. 14.
Ibid. 7. 11.

Deceſſavit eſt Sabbati, quòd ad litteram non ſit obſervandum.

JOHANNES cap. 5. Dicebant illi qui ſiſtans fuerat: Sabbatum eſt, non licet tibi tollere grabatum tuum. Reſpondit eiſ: Qui me ſanavi fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuum & ambula. Item: Iudæi propterea perſequuntur JESUM, quia hæc faciebat in Sabbatho. JESUS autem reſpondit eiſ: Pater meus iſt: que modo operatur: propterea ergo magis quarebant eum Iudæi inſerficere, qui non ſolum ſolvebat Sabbathum, ſed & Patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo. Paulus ad Colofſenſes cap. 2. Nemo vult iudicet in celo, aut in terra, aut in participatione dei ſeſtiſ ſecundum, aut ſabbatorum, que ſunt umbra futurorum; corpus autem Chriſti. Iudæus u Si enim, Sabbathi otia non obſervare; cur JESUS in Nave diſcipulus ne ſuccellor Moſi, præcipiente u Domino, ſeptem diebus continuiſ, inter quos utroque Sabbathum erat, exercitum & arma produxit, ut atque circumneute arcã, tubique elanguentibus in Jerico morus ſubvertit? Quid igitur iterum de Machabæis eloquar, de quibus ſcriptum eſt: Et nolebant Iudæi in die Sabbathi vindicare ſe de alienigenis, puſtea conſilio accepto, pugnaverunt die Sabbathi, & triumphaverunt de hoſtibus. Qualiter teſtimonio edocemur non pertinere ad ſolem illum Sabbathi elementarium diem, ſed ſolum ſpeciale. Nam hoc carnale Sabbathum non eſt datum propter purificationem, ſed propter tentationem, dicente Domino: Ut tentem eos, utrum ambuletis in vobis meis, an non; ſix diebus collectis manna, ſeptimo non collectis. Itaque dicit, ut tentem eos, ut appareat non fuiſſe peceptum propter juſtificationem, ſed propter tentationem. Hinc eſt quòd per Ezechielum Prophetam loquitur, dicens: Dedit eis præcepta non bona, ſi eſt, que carnaliter obſervata ſuos obſervatores non ſervant. Utque quædam eternali populo carnaliter agenda permiſſa ſunt, que tamen veniente Evangelio ceſſaverunt, ſicut per Prophetam dicit: Ceſſabit faciem omne gaudium eius & Sabbathi eius. Sed queritur: Si non, inquit, obſervandum Sabbathum, quare dictum eſt in mandatis Domini: Ad memora ut diem Sabbathi ſanctificetis ſex diebus operabimini, & factis operibus ſeptimo autem die Sabbathi Domini Dei tui ſivis; non facies in eã omne opus. In opere enim iſiderum ſex millia annorum demonſtrabant. Mille enim anna apud Deum unus dies ſigato comparantur, ſicut Prophetæ teſtatur: Quoniam mille anni ante oculos tuos tanquam dies una. Horum dierum Sabbathum, ſcriptis milleſimi anni tempus, ac requies ſaturi regni & ſeculæ eſt; ubi iam nulla erit opera rerum, ſed requies ſola ſanctorum. Et quippe aliud Sabbathum, de quo per Eliam dicitur: Eſt erit quippe manſus ex menſe Sabbathum. Menſis ex menſe, id eſt, ex perfectione bonæ operationis perfectionem gaudium æternæ vitæ. Et erit Sabbathum ex Sabbathis, quia qui hic ceſſaverit à perverſo opere, illic quieteſt in cœliſtiſ retributione. Sed iterum queritur, quare dixerit Jeremias: Conſidate aomias veſtras, & nolite portare portera in die Sabbathi. Audi ergo quidam prophetæ myſterium. Pondera portans in Sabbatho, qui credens in Chriſto, non delinuit à peccatis ipſe enim eſt requies animarum, ſicut ille dicit: Dyſcite à me quia mans ſum & humilis corde, & invenietis requiem aomibus veſtris. Adhuc terribi queritur, quare ille homo qui colligebat ligna in die Sabbathi, atrociter puſta Dei fuerit à populo traditus. Intelligent ergo quòd hæc omnia ſi figurã accedebant illiſ, ſcripta ſunt enim ad correptionem

Ioh. 5. 10.
& 16.
& 17.
Colof. 2. 16.
Ezech. 26. 4.
Ibid. 2. 12.
Ezech. 20. 2.
Ibid. 29. 4.
Ibid. 49. 13.
Jerem. 17. 21.

nostram. Ille enim primus carnalique est, quid dicit Sobrietatem violari usque dum vigilia colligant, propter quod [qui] est punitus, formam imitatur ejus, qui cum carnali opere in die judicij fuerit inventus, peritendus est ab omnibus Angelis, & statim morte novissima puniendus. Sic ergo quæcumque illis Judæi per legem acciderunt, formaliter intelligenda sunt.

De circumcissione, quod spiritaliter non ad litteram sit observanda.

PAULUS in Epistolâ ad Romanos cap. 2. 28. *Non enim qui in manifesto, Judæus est; neque qui in manifesto, in carne, est circumcisus; sed qui in abscondito, Judæus est; & circumcisus carnis in spiritu, non litterâ, carnis lani non ex hominibus, sed ex Deo est.* Item Gal. cap. 5. 4. *Eccæ ego Paulus dico, quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.* In Epistolâ ad Colossenses cap. 2. 11. *Circumcisus estis circumcissione [non] mansueti, in excelsitatione carnis [peccatorum] carnis. [in circumcissione Christi.]*

Ratio quare circumcisio Abrahæ data sit, & pro qua significatio.

ISIDORUS: Accipe nunc primam causam circumcissionis. Quis enim secundum carnem erat Christus nasciturus, in quo cunctarum gentium fuerat benedictio reponenda, & [ab] Abraham usque ad Christum multa erant secula futura: ut videns Deus genus Abrahæ, ne reliquij gentibus misceretur, & paulatim propago ejus fieret incerta, populum Judæicam circumcissionis signo notavit, ut videret inter Ægyptios, Assyrios, inter Babylones, sive Chaldaeos, quod signaculo ab his sive à cæteris gentibus, quodâ distingueretur. Deique per quædam annos in eremo nullis est circumcisus, quæ quippe sine alterius commixtione vivebant; at ubi Jordanis alticum populus Israëlicus transiit, atque in terram promissionis pervenit, signum circumcissionis futuro ex commixtione gentium peccavit errori. Quam rationabiliter custodiendum esse credimus, quouique nasceretur Christus, qui ex semine Abrahæ fuit, reponimus, quod non jam per circumcissionem carnis, sed per amputationem vitiorum mandaret corda omnium gentium. Unde Moyses ait: *In novissimis diebus circumcides cor tuum & cor femoris tui.* Et Dominus per Hæziam ammonavit dicens: *Ne memineris proceram, & antiqua non immemoris, ecce nova facium qua nunc orientur, & cognoscetis ea.* Et bene cultus lapideis circumcisio hebet, secundâ namque sicut petra, quæ Chædus est, per quem spiritalis circumcissione credentes purgantur ab omnibus illicebis vitiorum.

Quod Christus sit Deus, Patri æqualis & consubstantialis.

CAPUT II.

JOHANNIS cap. 1. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Item cap. 5. 18. *Propterea mox quærebant Judæi Christum interficere, quod non [solum] servabat Sabbatum, sed & Patrem suum dicebat Deum, æqualem se facere Deo.* Item cap. 14. 8. *Dixit et Philippus: Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis.* Dixit et JESUS: *Tanto tempore voluistis scire, & non cognovistis me? Philippe, qui videt me, videt & Patrem meum. Quomodo tu dicis: Ostende nobis Patrem? & Pater in me est. Et usq;: Omnis quæcumque habet Pater, mea sunt.* Item cap. 20. 29. *Re-*

*spondit Thomas & dixit: Domine meus & Deus meus. Dixit et JESUS: Quis vidisti me & crederis? beati qui non videram, & credidisti. Item in ultimo cap. 21. 15. dixit et Petrus: Domine in omnia seculi, tu sis quia amo te. In Apocalypsi cap. 1. 8. *Ego sum Alpha & Omega, principium & finis.* Et usq;: *Ego sum primus & novissimus: & sum mortuus, & ecce sum vivens in secula seculorum.**

Quod Christus sit genitus, & quid idem cum Patre.

ISEBONUS: *Tecum principium in die virtutis tue, & ex matre ante luciferam genui te.* Ex utro itaque, id est, ex illâ intima & incomprehensibili Patris substantiâ. Et iterum: *Ego vici cor meum verbum bonum.* Et alibi: *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Cui Reges obediunt, & gentes serviunt, & adorant Reges terræ, Omnes gentes servorum tuorum. Filium Dei in Daniele Rex et ille impius aspersus, dixit: *Eccæ ego video viros quatuor stantes ambulantes in medio ignis, & species quasi similes Filio Dei.* Si objicitur quod in Daniele Filius Dei superius, tum Angelus ooninator, assensus: nam & Christus Dei Filius Angelus dicitur. Neut enim ait Propheta de ipso: *Fecit ad templum sanctum suum dominator, quem vos vocatis, & Angelus Testamenti, quem vos vocatis.* Christus in eo quod à Patre genitus est, Filius Dei vocatur: in eo quod à Patre missus ad annuntiandum patribus legatur, Angelus annuntiat, *Pax Domini reddentis revertentium numerus suus, ipsius videlicet qui non erant Judæi. Antequam parvulus peperit, & antequam veniret pater eius, peperit mesalem.* Ac si aperit dicit: *Antequam Christum Virgo parvulum in carne, genuit Filium in deitate, sicut scriptum est de eo: Egressus eras à principio à dextera aeternitatis.* Et iterum: *Ames solum primogenitus nomen tuum, & ante Iosum & Jellam.* Quod & ipse Dei Filius, Verbum, virtus & sapientia de sua nativitate confirmat, dicens: *Nec dum erant abyssi, & ego jam concepta eram: nec dum fontes aquarum temperant, nec montes adhuc consistunt: ante colles ego parvulus, adhuc terram non fuerat, & summa, & cardines orbis terræ. Quando præparabat colos, aeternam: quando terrâ lege & gremio versabat abyssi, quando appendebat fundamenta terræ, cum eo etiam cuncta componeret. Illud denud queritur, quomodo idem sit genitus, dum sacre nativitatibus ejus arcaea nec Apudolus dicit, nec Propheta comperit, nec Angelus scivit, nec creatura agnovit. Illis testante, qui ait: *Generatum est eius quod servabatur? Idereb h' ejus nativitas.* Propheta non potuit enarrari, qui confiteri fuisse, quando potuit à Patre Filius generari? Hinc est et illud in libro Job: *Sapientiam Dei Patris unde invenies? I avert enim ab oculis hominum, & à volucribus oculis abscondit est, id est, etiam ipsi Angeli incognita. Christus enim ex Patre ita emittit, ut splendor à lumine, ut verbum ab ore, ut sapientia ex corde.**

Item quod Christus sit Deus, declaratur Hæzias, utramque personam unum Deum demonstrans. Tu es, inquit, Deus, & in te est Deus. In eo quod dicit, Tu es Deus, Patrem ostendit; in eo quod subjicit, In te est Deus, solum declarat. Sed ut eundem Patrem & Filium unum Deum ostendat, subjicit. Non est absque te Deus. Verè tu es Deus absconditus Deus Israel. Alioquoque in loco idem Hæzias totam Trinitatem in digitorum osomno comprehendit, sic prædicat dicens: *Qui mensus est paginam aquæ, & celus palmis qui ponderavit? Quis appendit tribus digitis molem terræ? In tribus quippe digitis Prophetâ tuam domine omnipotentie Personam, & unitatem que una eademque in Trinitate*

CAPUT II
fol. 109. 4

fol. 44. 1.
fol. 2. 7.

fol. 11. 11.

Dem. 3. 11.

Malact. 1. 2

fol. 64. 6.

Matth. 3. 7.
psal. 75. 17.

Prov. 8. 14.

fol. 15. 8.

Job 28. 21.

fol. 41. 15.

fol. 40. 11.

Dem. 39. 6.
fol. 43. 18.

CAPUT II.

est, in tribus digitis declaravit. Item quod Christus sit Deus, ostendit Jeremias in libro Baruch, ubi dicit: *Hic est, inquit, Deus noster, & non est alius prater eum, invocans eumque vocem fecimus, & ostendit eum Jacob pater suo, & Israel dilectus sue; post in terra visus est, & cum hominibus conversatus est.* Sed hæc non putant Christum esse Deum, eo quod audierit in monte Sinai vocem Domini intonantis: *Andis, inquit, Israel, Deus meus est Dominus Deus tuus.* Et iterum: *Ego Deus, & prater me non est alius.* Et illud: *Ego sum Dominus Deus, & non mutator, gloriam meam alteri non dabo.* Dum ergo legant hoc peribit & errore cecati, Christum Deum esse non credant. Agnoscant ergo proinde illis eo tempore hæc prædicta fuisse: tunc autem unitate fidei recedentes in multos hæreses deos transierunt, atque idola gentilitatis colerent; quod & fecerunt.

Quid Spiritus sanctus est Deus, & quid idem Spiritus cum Patre & Filio sit una substantia, & unus Deus omnipotens est, non tres Dei.

CAPUT IV.
1. 30. 4. 6.

IN Evangelio Johannis cap. 4. *Spiritus est Deus.* Job 33. *Spiritus Dominus fecit me, & spiraculum omnipotentis vivificavit me. Ecce me sicut & se fecit Deus.* In primo libro Regum: *Dixit David filius Isai: Dixit vir cui constitutus de Christo Dei Jacob, egregius Psalmista Israel: Spiritus Domini loquutus est per me, & sermo eius per loquum meum.* Quis autem esset, objecit: *Deus Israel mihi loquutus est, fortis Israel, dominator omnium iustus.* Dicendo enim Christum Dei Jacob, & illum & Patrem ostendit. Item dicendo, *Spiritus Domini loquutus est per me, & spiritum sanctum evadent aperuit.* Item in Psalmis: *Verbo Domini caeli firmati sunt, & spiritus oris eius omnis virtus eorum.* In personâ autem Domini Patrem accipimus, in verbo filium credamus, in spiritu omnia Spiritum sanctum intelligimus. In Genesi etiam per significatam Trinitatem per pluralitatem personarum exprimitur, ubi dicit Deus: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Ubi tamen ut unicatem Deitatis ostenderet, consilium adiecit, dicens: *Et creavit Deus hominem ad imaginem suam.* In hæc quoque Trinitas declaratur, eodem Filio dicente: *Et nunc Dominus Deus misit me, & Spiritus eius.* Ecce duæ personæ, Dominus & Spiritus eius qui mittunt, & tertia Persona ejusdem Domini qui mittitur. Alio in loco idem hæc totam Trinitatem in digitoque numero comprehendens sic prædicat, dicens: *Quis mensus est pugillo aquam, & calice palmo penteravit? Quis appensus vitæ digitis mitem terra? In tribus quippe Prophetis digitis trinitas divinx omnipotentis æqualitatem sub quidam mysteria lance liberatam, & paritatem virtutis, comperitatem & unitatem potentie, quæ una eademque in Trinitate est, in tribus digitis declaravit. Item Johannes in Epistola 1. cap. 3. *Spiritus enim est qui testificatur [quia Spiritus est] Christus est veritas, quia tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater & Verbum & Spiritus sanctus, & hi tres unus sunt.**

174. 14. 4.

175. 1. 1. 6.

176. 17.

176. 16. 11.

176. 49. 11.

1. Joan. 1. 6.

Quid sit mortuorum, & quod quædam in lege per significatorem ad pium probolus sunt.

CAPUT V.

Mortuorum autem pium, quod ad eam usum hominum non admittit, eo quod non occiditur, sed mortuorum animalium mortua caro est, nec apta ad sustentem corporis, cujus causa sumimus alimentum. Nam quod esum de sanguine antiquis in figuram præceptum est, id est, ut caro cum sanguine manducetur, sed dejecto san-

guine carnes manducari jubentur, hæc præfigurata factur beatus Augustinus in libro 214. contra Faustum, ut vita præstata, quasi suffocata in conscientiam tenetur, sed habeat effusionem per confessionem. In Actibus Apostolorum hoc legi præceptum esse ab Apostolis, ut absterrent geutes tantum ad purificationem, & ab immolatis, & à sanguine, ad est, nequiquam cederent carnem, cujus sanguis non esset effusus. Quod alii non sic intelligunt, sed à sanguine præceptum esse abstinentium, ut quia homicidio se continent; seu forte quendam rem facilem propter tunc invenitur Apostoli, quam cum Israelitis etiam geutes communiter obviarent. Nunc autem illa Veritas sententia à cunctis firmiter est tenenda: *Non quod intror in os, contingat hominem; sed quod procedit ex ore hominis, contingat hominem.* Item Iidorus: per illa animalia quæ nec ruminant, nec ungulas dividunt, infideles figurantur, quod neque bona à malis separant, nec Dei præcepta ruminant tractando; per corvos exprimitur, qui humanum sanguinem fundunt; per accipitres & mævos, qui aliena rapunt; per cygnos, elati; per pisces qui loquimur & penus calere, illi qui loquimur virtutum, & penus celestis conversationis carent; & ideo super aquas saltem dare non possant, ad est, nequeque penetrare celestia.

175. 11. 10.

176. 17. 11.

ADVERSUS ARNALDISTAS.

Quoniam pro malitia Clericorum Sacramenta Ecclesie dicunt esse vitanda: inclina aurem tuam & audi, aperi oculos tuos & vide, cœnoda cor tuum & intellige. Sicut arca Noë mandata de inundanda continent animalia: ita in præsentem Ecclesiam malus esse permittit bonis, necmo est, qui ambigere debeat. Quid illi mali, dum tolerantur, vel ignorantur, officium ecclesiasticum commissum fuerit, aut forte bonius post acceptum beneficium malus esse incipit, tu quis es qui alienum servum judices? Suo domino stat, uti cadit; potestatem tamen officii quam accepit, non amittit, quando Ecclesie iudicio à Prelato suo damnatus non fuerit. Sacramenta itaque Ecclesiastica ab eo si tu dignè accepit, quamvis indignè ministraverit, ubi non filii profuturæ accipit. Audi ergo utilissima in hoc ipsum ex veteri Testamento ac novo scripta, & ex scriptis sanctorum Doctorum, scilicet Gregorii, Ambrosii, Hieronymi, Augustini & ceterorum auctoritates. De veteri ac de novo Testamento in primo libro Regum, invenies quod Eli Sacerdos graviter peccavit, quod filios suos delinquentes sustulit. Item Saul fecit malum in oculis Domini, & innotuit ei David in Regem à Samuele privatum, & Spiritus Domini recessit à Saule, & directus est in David; & tamen David obediens Sauli ut Regi, & habebat & sustinebat ut Regem, quandiu Saul vixit. In secundo libro Regum Oza extendit manum ad Arcam Dei, & tunc erat, iratusque est indignatione Dominus contra Ozam, & percussit eum super temeritatem, qui mortuus est ibi iuxta Arcam. Mattheus cap. 7. *Nolite iudicare, & non iudicabimini.* Item cap. 13. *Mitte utraque ad messem crescere, & in tempore messis dicam mesentibus: Colligite præmium 127 annis, & alligat eum in fideles ad comburendum; triticum autem congregat in horreum meum.* Item cap. 13. *See erit in consummatione sæculi, erunt Angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in carnium ignis, ibi erit fletus & stridor dentium.* Item cap. 13. *Super calcidram Moysi steterunt Seriba & Pharisa: omnia ergo quæcumque dixerint vobis, servate & facite; & secundam vero opera illorum nolite facere: di-*

CAPUT I.
De Arnaldistis.

1. Reg. 13. 19.

Matth. 7. 1.
176. 13. 10.

176. 13. 40

176. 13. 1.

Marc. 2. 41.
Jan. 12. 48.
1. Cor. 3. 4.

omnium enim, & non faciam. Marc. cap. 1. Vide, ostende te Sacerdotibus, & esse pro commendatione tua qua precepit Moyses in testimonium illis. Johannes cap. 11. Christus cum esset Pontifex cum illis, dixit eis: Vos nescitis quodnam, nec cogitatis, quia expe- dit nobis ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Hoc autem à semetipso non dixit: sed cum esset Pontifex ante illius, prophetavit. Augustinus: Si fuerit iustus minister, comparo eum cum Paulo, qui gloriam suam non quaerit, dicens: Ego plantatus. Apollō rigebis, Dominus autem incrementum dedit. Si vero superbas minister fuerit, cum Zabulon computatur, sed non contaminatur domus Christi, quis per illum purus fluvius transit, & venit ad fertum terram. Scio quoque quod lapis ex aqua fructum ferre non potest, sed per lapideos canales transit aqua ad areolas. In lapideo canali nihil generatur, sed hocus multum fructum affert: speciales enim virtus Sacramenti, ut & lex pura illuminanda excipitur, sed per amundus transit non inquinatur. Item in libro de Corpore Domini: Intra Catholicam Ecclesiam in mysterio corporis & sanguinis Domini nihil à bono majus, nihil à malo minus perficitur Sacerdote, quia non in merito conferantur, sed in verbo perficuntur Creatoris & virtute Spiritus sancti. Si enim merito Sacerdotis, nequaquam ad Christum pertineret. Nunc autem sicut & ipse est qui baptizat, ita ipse est qui per Spiritum sanctum hanc suam efficit carnem, & transfundit sanguinem: credendum est enim quod in verbis Christi Sacramenta consiciuntur, & cujus prius creantur imperio, ejus utique recreantur in melius. Item in libro 2. contra Epistolam Parmeniani: Omnia Sacramenta cum oblati oblationibus tradantibus, profuit tamen per eos dignè sumendum, sicut & verbum Domini. Unde dictum est: Quae dicunt, facite; quae autem faciunt, facere nolite. Gregorius: Non nocet malitia Episcopi neque ad baptismum infantis, neque ad consecrationem Ecclesiae, quis baptismus à Deo datur, non ab homine venit. Sic Eucharistia & alia quaecumque in altari ponuntur, non ab homine, sed à Deo sanctificationem accipiunt. Augustinus in libro de verbo Domini: Recedit & exire inde, & amundum se tetigissent, sed contacta cordis, non corporis. Quis est enim tangere immundum, nisi facere quod pernitet ad correctionem illorum, quantum pro universisque gradis atque personis, salva pace, fieri potest? Duplicem tibi quod aliquando peccaverit, non tetigisti immundum, re-

darguisti, corriguisti, monuisti, adhibuisti etiam, si res exigat, congruat, & quae unitatem non violet, disciplinam, exiti inde: Clamavit Moyses ista, clamavit Isaias, clamavit Jeremias, clamavit Ezechiel. Videmus hi populum Dei dimiserunt, & se ad gentes alias transtulerunt. Quam multum & quam vehementer Jeremias increpuit peccatores & sceleratos! tamen inter eos unus, cum templum intrabat, eadem Sacramenta celebrabat, in eodem sceleratorum hominum congregatione vivebat, sed clamando exibat inde. Hoc est ergo exire inde, hoc est immundum non tangere, & voluntati non consentire, & ore non parere.

FRAGMENTUM SERMONIS SANCTI FAUSTINI EPISCOPI.

A N N O dicit. 400.

ADMOVENIUS ergo nunc, sicut jam ante diximus, nostri temporis homines, ut ab hujus manditurbibus ad domum Dei certam unumquodque confugiat, sicut & sui temporis homines Noë iustus admonuit. Admonuit enim illos, & futuram diluvium predicare non desistit. Et licet vox predicationis non sit audita, tamen etiam tacebat lingua, opere loquebatur: & si silentio voce, Arca personabat: cum enim adiecit tam grande opus arce, illius causam cur fieret, ipso opere testabatur. Testabatur enim ipso apparatu nova tabernacula novis peccatis profuturam. Sapientis enim quilibet intelligere poterat naufragii nescio quid imminere, cum domus talis fieret, quae non haberet in terra, sed natare in gurgine. Cum hospitiis hujusmodi pararetur, quod nec pavimentum solo deheget, nec fluctibus unda submergeret. Quis, inquam, sapiens non intellexerit adesse diluvium, cum videret tale domicilium fieri, quod suscepos arce se non tam clauderet quam portaret, quod non tam pluviarum imbres expelleret, quam naufragii procellas arceret. Quis, inquam, ex hospitiis non adverteret periculum hominum, in quo hospitiis non habitandum esset, sed potius exulandum in quilibet parte mundi futurum esset, cum ipsius habitantis peregrinum. Ipse ergo sanctus Noë opere populis praedicebat, & dicebat illud evangelicum Domini dictum: Si mihi non crederis, operibus credite.

A N N O dicit. 419.

S. PETRI CHRYSOLOGI SERMONES V.

Incipit Sermo primus de Oratione Dominica.

ACCIPISTIS audiam fidei, Fratres Carissimi, formam Dominicae orationis audire: Christus breviter orare docet, qui citò vult po-

stulata praefare: aut quid petentibus se non dabit, qui seipsum non petentibus dedit? aut in respondendo quam faciet moram, qui in dicendis precibus voca supplicum esse prevenit? Hodie quod audituri estis supient Angeli, miratur caelum, pavet terra, caro non fert, auditus non capit, non at-

Vide m... & de... quod homo de fi...

2. Sancti Faustini] Monet Achetius duos Faustini sermones de Quadragesima existare in codice quodam Corbiciensi, qui in Bibliotheca S. Germani à Paris nunc aservatur: qui quidem sermones hanc inscriptionem praesentant: *AMMONITIO S. FAUSTINI / PASTORIS DOMINICI ante Quadragesimam.* At primus quidem editus esse & adscriptus S. Casiano Arelatensi, ac secundum Homonium esse in Bibliotheca Patrum: de hoc vero editio se cogitasse, sed, quod eius pars jam exierat in Operi *Sancti Faustini* adscriptum Graeco cap. 176. reliquam demoratae hic auterit, quo longius haberetur. 50-

prà in *Acte* opere cum Faustino inter Episcopos assom sollet Achetius, sermonem hanc Iusto Regibus adscripto posse congerere, quod mihi via probari posse videtur. Altum etiam Faustini Homilium de Passione Domini in com- mo V. Anselmorum D. Edm. Martine videlicet qui voluit: ac final quod vir ille diligenter summo suaverit.
à S. Pare] In Codice Corbiciensi annotum frimè CCC. ex quo existipit fore hi sermones tribuoribus Petro Damiani, atque ejus verbis auctoritatem sequamus furtas Achetius ten. 7. sed cum deinde huc usus à suis solalibus scripisset

lias Dei & ecclesie Christi.

git mens, tota sustinere non potest creatura; ego discernere non audeo, tacere non possum. Deus det ut vos & audire possitis & dicere. Quid est magis tremendum, quod se dedit terris Deus, aut quod vos dat caelo; quod foecitatem carnis intrat ipse, aut quod vos facit confortium divinitatis intrare: quod mortem sumit ipse, aut quod vos resumat ex morte: quod ipse in vestra nascitur servitute, aut quod vos sibi pignus in liberos, quod suscepit paupertatem vestram, aut quod vos facit heredes suos, sui Unici coheredes: Est utique terribiliss, quod terra transferretur in caelum, homo deitate mutatur, servitotia foes dominationis tamen soluitur. Sed hoc quamvis metuendum sit, tamen quia causa non dicentem respicit sed jubentem; & cedamus filio, quo vocat charitas, trahit amor, invitat effectio, Deum Patrem viscera sentiant, vox perlonae, loquatur lingua, spiritus clamat. Totum quod in vobis est respondet gratiae, non timori; quia iudicem mutavit in patrem; amari voluit, non timeri.

Mat. 6. 9. Luc. 11. 2.

Querendo Dei gloriam in probis hominibus.

Rom. 3. 24.

Pater noster qui es in caelis. Hoc cum dicitis non sic habeas, quali non sit in terris; non sic accipias, quasi sit locus clausus qui claudit omnia; sed intellege esse tibi genus à caelo, cuius pater habetur in caelo. Et age, ut vivendo sanctè sancto respondeas Patri. Dei filium ille se probat, quivitis non obsecratur humanis, qui divinis virtutibus elucescit.

Sanctificator nomen tuum. Cuius genus sumus, ejus censetur & nomine. Rogamus ergo ut nomen ejus quod in se & per se sanctum est, sanctificetur in nobis. Nomen enim Dei aut honoratur ex nostro actu, aut nostris actibus blasphematur. Audi Apostolum dicentem: *Nomen Dei per vos blasphematur in Gentibus.*

Veniat regnum tuum. Et quando non regnavit Deus? Petamus ergo ut qui sibi regnavit semper, modo regnet in nobis, ut & nos in illo regnare possimus. Regnavit Diabolus, regnavit peccatum, regnavit mors, & fuit dñi captiva mortalitas. Petamus ergo ut regnante Deo pereat Diabolus, deficiat peccatum, moriatur mors, captivitas captivetur, ut nos liberi perpetuam regnemus in vitam.

Fiat voluntas tua sicut in caelo & in terra. Hoc est regnum Dei, quando in caelo & in terra Dei voluntas est sola, quando omnibus hominibus Deus vivit, Deus agit, Deus regnat, Deus est totus; juxta illud Apostoli: *Ut sit Deus omnia & in conspectu nobis.*

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Qui patrem se nobis dedit, qui sibi nos adoptavit in filios, qui secum nos fecit heredes, qui nos nomine sublimavit, qui nos suo & honore donavit & regno, ipse nos ut panem quotidianum postulamus addidit. In regno caeli inter munera divina quid querat paupertas humana? tam bonus, tam pius, tam largus pater panem filijs non tamen postulas invidget? Et ubi est illud: *Nolus sollicitus esse quod manducetis, aut quid bibatis, aut vestiamini?* Hoc Pater jubet quod prohibet cogitare: quid tenemus? Caelum Patri caelestem panem caelestis Filii ut postulamus hortatur: ipse dicit: *Ego sum panis qui de caelo descendi.* Ipse est panis, qui lactus in virgine,

Mat. 6. 11.

hoc in firmamento aetherei non Petrus Damiani esse, veritas Ravennatis Episcopus, cui secunda sua Chrylogi septuaginta dedit, ep. h. c. 12. Stephanus de Mazzis opinione sua probabilissima ridenti refutavit eum & eique omnino adhaesi in *Index Generali* non prolixi sensuibus que ipsum ut suo cogitatori hodie impetrata: quod si qui malo exemplo factum esse contendant, isse non admodum advertant.

h. demostrius Domi hoc in loco delevonem vocem est que seroniam turbabat ante vocem Domi. Isia ubi quo: *no. nemo*, cum non nihil deesse intelligerent, parca adjectis quas ledit id non nos fegisse praeferret.

fermentatus in carne, in passione coactus, fornace cibus sepulcri, in Ecclesie conditus, illatus altaris, caelestem cibum quoties subministrat fidelibus.

Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Homo sine peccato esse non potes, & vis semper dimitti tibi, totum dimitte semper: quantum vis dimitti tibi, dimitte tantum. Quoties vis dimitti tibi, toties tu dimitte, imò quia vis totum dimitti tibi, totum dimitte. Homo intellige quia remittendo alia, tibi veniam tu dedisti.

Et ne nos inducas in tentationem. Quia in hoc saeculo est ipsa vita tentatio: *Tentatio*, inquit, est *vita hominis*: rogamus ut nos nostro arbitrio non relinquat, sed in omni actu paternè pietatis constringat, & in vite tramite, caelesti moderatione confirmet.

Sed libera nos à malo. A quo malo? à Diabolo, quippe ex quo est omne malum. Rogamus nos liberari à malo, quia malo qui non carceri, frui non potest bono. Si adhuc non nati, si adhuc in utero constituti panem petunt, experire regnum; quare sit questio, quid semper Dei Filius in Dei Patris mitterem, & quid in Patre Deo Dei filius fuerit? Quomodo humana ratione tractatur? Non est, non est humano modo divinitas ritanda. Audisti Deum, nihil terrenum cogites, nihil humanum. Audisti Patrem Christi, hoc per substantiam erede: addisti Patrem tuum, hoc crede per gratiam. Ille esse Filius habuit semper te esse filium deesse modo. Sic ergo te filium scio, & servum te esse non nescis. Sic audi ad Christi similitudinem te redutum, ut semper Christo te cognoscas esse subiectum.

Jos 7. 1.

ITEM SERMO

unde supra secundus.

CONTRITIO mortalitatis, terrena compago, limosa substantia, ad vitam pensat se mortis sacroto labore attrita, consumpta pennis, putredinis pulveris subiecta natura capere non valet, credere perterrita, quod hodie cogit consisti. Tantam donorum gratiam Dei, proximorumque magnitudinem, munerum largitatem, fragilitatem humana, unde promereri valeat, non potest invenire. Hoc reor, ambiguum Prophetam mentis intuitu previdisse, dum tanto pavore concussus, & hujus auditus taliter exagitatus tremore dicit: *Domine audivi et audivimus tuum & timui; consideravi opera tua, & expavi.* Auditum timuit, non quia tunc Propheta tantus audivit Dominum, sed quia tunc servus Dominum suum sibi conservum reperit. Et audivit in partem, vel quia mundi hujus fabricam, elementa sibi sibi dissolventem, contemplantas, expavit: sed quia pietatis erga te tanta considerans tunc opera, admirationis tremore concussus est & pavore: *Consideravi*, inquit, *opera tua & expavi.* Adoptatus est tunc expavit in filium, quando perdidit ipsius fiduciam servituti. Denique ut sanctis hujus orationis, quam vobis hodie divinitus insinuat & asfunde, affectum Prophetam tunc auditu caelestis percipisse, hujus munus quodammodo pavore solutus, quod iterum

Mat. 1. 1. Joann. 1. XX.

e proximo Tot mensis fratres ha Homilz, quot se persequerentur quidem unis ex consuetudine solite possit, quamvis non nihil hie p. e. sermone caligatum ledit assequere, non in hanc partem quidem loca sancti corrupta vestigia, sed de omnibus resistentibus se cogitavit quidem si fieri enim nonnulla que, nisi ep. m. edictis emendati non possent. Hic lego tantum gratiam Dei, demum gratiam magis. Ista edidit aucto ubi erat aucto: motu proprio ubi legatur non est. Cetera ubi mibi legenda videtur, *repentis*, & *audisti Deum patrem*. Sic qua.

dicitur

Mat. 26.

dixit pervidete: *Custodite me*, inquit, & *expavit venter meus*. à voce *abscissionis laborum meorum*.

Postquam divus numeris tantam levitent largitatem custodivim se, nec se hostem, ne inimicum, ne latronem se utrum in paradiso sustineret, sit vigilanter, sit sollicitior sui custos, qui se post tantam rei salutem, caelestem thesaurum senserat reperisse, dicente Paulo: *Parvulus hanc infestantem in vestri fidelibus*. *Custodite me*, & *expavit venter meus*.

1. Cor. 7. Hiat. 3. 16.

d

Ventrem cordis interna nominat hic Propheta; quia sicut [venter] 4 cibus, ita cor sensibus pascitur & repletur. *Et expavit venter meus à voce abscissionis laborum meorum*. Si intellectus cordis fuderat ori vocem, labii dederat verba, cur vota sua, cur desideria sua, cur * et hoc est exhortatus? Expavit, non suggestione sui cordis, sed divini Spiritus loquebatur situ. Audi Paulum dicentem: *At si Deus Spiritum Filii sui in corda nostra*, clamantem *Abba Pater*. Quid cum auditum ad interna transmitteret, tantum se mensisse mirabatur, & interna totum hominis pavebant, meritis adjecti & interna tremor in ossa mea; quia ipius Propheta viscera verborum. *Et subit me*, inquit, commota est *viscera mea*. Quid subit me? quia unus ipse idemque homo, rursum per gratiam jam levatus, jacebat subit viscerum per naturam, nec virtutem caelestem virtus poterat sustinere terrena. Jam fumavit mons Sina, cum daturus legem. Deus descendit in montem: quid caro faceret cum descendit Deus in carnem? carnis gratiam collaturus venit Pater, quia homo Deum, servus Dominum non ferebat. Et quia fidelis est in verbis laici qui dicit: *Aperit os tuum, & implebit illud*: aperte unice ora vestra, ut ipsi ea tali prece, tali repleat & clamore. Ubi sunt qui de Promissione distulunt? Ecce quomodo citò est fidei remunerata confessio, mox ut Deum unicus Filii confessus es Patrem, tu ipse es Dei Patris adoptatus in filium, ut effes caeli heres, qui paralyti exul haberis, & terret. Et ideo unice vocas: *Pater noster qui es in caelis*. Quis fuit tibi quondam pater, qui te resolvit in ipsum, qui te ad claustra duxit & pertraxit inferni. Terram nesciat, amorem carnis ignoret, patrem pulveris non requirit, nihil in se viti licere permittit, qui à Deo patre caelestem repetit ad * naturam, ut qui se Deo filium credit, actus, vita, moribus, honestate tanto generi respondeat, nec terram ad terrena descendens, ad ipsam tanti genitoris tendat injuriam.

Galat. 4. 4.

Hiat. 3. 16.

e

Mat. 26. 11

Sancitificator nomen tuum. Si nomen Christi excis visum, cursum claudis, desessus vario languore sanctitatem, mortuus vitam, teque ipsum, homo, totamque sanctificat creaturam, quomodum tu ipsius nominis oras & exposituras sanctitatem? quia à Christo vocatus es Christianus, & ideo supplicis, ut prerogativa tanti nominis, meritis in te subsequenteris toboretur.

Adventus regnum tuum. Devotionem mandat, exigit desideria, vota perquirit ipse, qui adventus sui vitam in sui continet potestate. Fidelis est ille miles, qui Regis sui praesentiam litit, & tot * regni expetit, & conceptus triumphus. Sed hic petis ut tibi & in te adventat regnatus, in quo Diabolus arcem, mors imperium, dno infernus gessit * & tenus potestatem. Oremus ergo, Carissimi, ut Chri-

stus semper suo regnet in milite, ut miles semper suo triumphet in Rege.

Fiat voluntas tua sicut in caelo & in terra. Beatus dicit ille qui terrenorum jungit, lociat, & exequat caelestibus voluntatem, ut interdiscipulis substantias una eademque fiat voluntas. Haec est fida pax, inconvulsa concordia, gratia perseverans, quia unius Domini ordinem, naturam, famam per diversa voluntatem sita, una eademque reperitur & sentit.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Post caeleste regnum, panem quis possulet temporalem? Sed quotidianum. Et inde vult nos in Sacramento sui corporis, panis vaticum postulare: Unde ex hoc ad perpetuum dicit, & ipsam Christi permanentiam ad mensam, ut unde hic gultum sumimus, inde plenitudine ibi totaque satietates capimus.

Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Quis sic peti [&] debita non relaxat, ille scietiam per quod orat acculit, qui sibi tantum donari postulat, remittit tantum, quantum ipse remittit & donat ad placitum. Deum taliter invitavit ad postum; quantum ipse praesertiter alteri, tantum sibi exigat & ipse praesertit. Dimittenda sunt autem, fratres, debita, debita, non pecunia solùm, sed omnium causatum, culpatum, & inimum, quidquid homo incurere potest. In his tibi cum incurterit alter, ignosce: sius peccati sui peti veniam, qui peccanti liberet aequalit.

Et ne inducas nos in tentationem. Hoc petere multis modis cogitur, fratres, ne fragilitas plus ausa, & de se temere praesumens, nihil virtum suarum colligens, in conspectu mali cauta succumbat; deinde offensas Deus tendat tentationibus quos relaxat.

Sed libera nos à malo. Satis de te humiliter sentit, nec salvari per se praesumit, qui ut à malo per Deum liberetur, imploret. Signate vult. Intellegit, filiali, quanta perfectiorum, quanta fortium gloria sit & potestas, quando tanta virtus in ipso conceptu, tanta majestas aperitur in partu. Nostidum natus Patrem vocat, sanctitatem postulat, regnum petit. Dat jura terra, terrenas caelestibus exequat voluntates, & laboribus profuturus exigit jam devotus annonam. *Panem*, inquit, *quotidianum da nobis hodie*. Beati estis qui carissis ante pugnam vincere, ante triumphare, quam vivere; ante ad Patris gremium, ante ad Patris promtuarium, quam matris ad gremium pervenire; ante partum gregis, quam succum lactis invenire totum; ante victoriam sonare jubilo, [ante] vagari respondere, quam canarum [. . .] Verè ut dixit Apostolus: *Infernum Dei servitus est hominibus*. Aut qui poterit tanti conceptus referre sacramentum, ubi Virgo mater parit orbem quocidie, nec relinquat postera ad laborem, sed à terreno germine praemittit ad gloriam.

1. Cor. 1. 17

SERMO CUIUS SUPRA
de eodem tenens.

Omnia quae divinitus dicta factaque referuntur, sunt miracula, sunt stupori, sunt pavenda miracula, ipsi etiam sunt caelestibus tremenda. Sed

Adventus sui vitam Qui legi oportet eam, haec vade dubito. Scitum enim reges capere, aut aliquid simili malo, quam quod è veteri editore servatum est & tu regis exp. mox est caravimus infernus gress, ubi carit infernus est. Qui sequatur in verè. Fiat voluntas illi castitudo, relinquimus. In reliqua Homilia quid addicam & lectos & soliti nota intelligi.

d venter eius] Primum vocem istius additam esse nemo scius negaverit: mox ubi legimus ex hoc est exhortationis, sanctissimum librum: error ita emendari possit: videret carnis abscissionem.

e Jam fumavit] In editis firmavit, quo nihil est inopert: infra ubi reperit ad naturam, praepositionem desideram censio, ubi vocat quis malis suspicari non nihil hic desit, ac legi oportet carissimum originem reperit ac naturam.

nihil ita stupet caelam, pavet terra, expavescit universa creatura, quam quod vos estis hodie nobis dicentibus audire. Servus Dominum Patrem vocare audeat, iudicem suum non suscipiat genitorem; conditio terrena sua se voce adnecat in filium; qui terrena pendat, estimat se divinitatis heredem. Sed audemus, quia presumptio dicentis non est, ubi auctoritas est jubentis. Ipse enim vos hodie dicere voluit, qui nos docuit sic orare. Et quid mirum si tunc homines Dei conlectavit in filios, quando se hominibus dedit & agitavit in filium? Carnis tunc naturam transiit in divinitatem, quando deitatem humanam detulit ad naturam. Tunc hominem sibi in carnis fibris praestitit coheredem, quando se participem reddidit terrenorum; aut homini negare quod amoris potuit, quod muneris, quod honoris, qui totum quod erat hominis, & peccatum suscepit & mortem? Aut quomodo hominem in suis propter non habebit, qui in adversis homini se fecit esse confortem? Homo reali ad Deum sic amatur à Deo, & ad illum gloriam à totum te, qui se totum propter te ad tuam deluxit injuriam, & voca Patrem videtur, quem tanto amore tuam probos, tenet, intelligit esse genitorem.

Pater noster qui es in caelis. Quod nondum natus Patrem vocat, nemo miratur. Deo nata sunt nascitur, futura facta sunt Deo: *Fecit*, inquit, *quae futura sunt.* Hanc est quod in utero suum Johannes sensit audire, & calat vultus matri, qui erat nescius vitz. Hanc est quod Jacob ante legitur bellare, quam nasci; corpi ante triumphare, quam vivere. Hanc est quod jam sunt Deo, qui sibi adhuc non sunt; quoniam cunctis illis ante constitutionem mundi. *Pater noster qui es in caelis.* Non quod ille non sit in terra, sed ut tu per hoc germen esse novens te caeleste. Et si te Dei filium tu fratris, vive quasi Dei filius, ut acta, vita, virtutibus tanto possis respondere genitori.

Sanctificetur nomen tuum. Quis à Christo vocatus est Christianus, petis ut prerogativa tanti nominis sanctificetur in te, aut nomen Dei quod per se & sanctum sibi est, aut sanctificetur in nobis nostrae acta, aut nostro acta blasphematur in Gentibus.

Adveniat regnum tuum. Ipse dicit: *Regnum Dei intrat vos etc.* Si intrat vos est, veniat quid oramus? Est in fide, est in spe, est in expectacione, sed ut veniat jam precamur. Veniat autem nobis, non illi qui semper contiguat Patri suo, si semper regnat in Patre, sed veniat nobis: *Pater benedixit Patri meo, percipiat regnum quod vobis paratum est ab origine mundi.* Dicimus veniat regnum tuum, ut sic Deus regnet in nobis, quantum in nobis delinat mors regnare, delinat regnare peccatum. *Regnavit*, inquit, *mors ab Adam usque ad Ad esum.* Et alibi: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore.*

Fiat voluntas tua sicut in caelo & in terra. Nunc in terra multa sunt pro Duboli voluntate, pro seculari regno, pro desiderio carnis. In caelo verò fit nihil praeter Domini voluntatem. Petamus ergo ut interempto Diabolo, ut novo saeculo, ut mutato corpore, destructo mortis imperio, ut abolita dominacione peccati, in caelo & in terra, in Deo & hominibus una Dei & eadem sit voluntas.

Pancem nostrum quotidianum da nobis hodie. Post regnum caeleste, terrenum panem petere non jubetur, prohibente ipse cum dicit: *Notis salsicis esse quod manentis, aut quod bibatis.* Sed quia ipse

est panis qui de caelo descendit, petimus & precamur, ut ipsum panem quem quoties, id est, juxter sumimus, in eternitate ad vicium corporis mentisque capiamus.

Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Sic dicendo homo indulgentiam modum, mensuram veniatur illi, & tu tibi dediti, qui à Domino tantum tibi petis quantum dimisit ipse confervo. Dimitte ergo delinquenti in te toram, si vis ipse de tuis nobi Donum debere delictis. In altero dimitte tibi, si vis ipse vicium vitare sententiam.

Et ne nos inducat in tentationem. Deus seminem tentat, sicut scriptum est; sed tentare dicitur, cum contumaciter evites ad tentationem laqueos delinquit. Sic Adam tentatoris incarris infidus, dum sui praepcepta deserit Conditoris. Unde autem & à quo tentatur homo, praedit sic ducendo: *Sed libera nos à malo:* hoc est, à Diabolo, qui totius mali & auctor est & origo, Diabolus natus est caelestis, nunc est nequam spiritalis, aetate major saeculo, nocendi usu tritus, ledendi aere peritissimus. Unde non jam malus sed aequal dicitur, à quo est omne quod malum est. Hoc est quod propriis viribus homo liberari non potest, carnalibus vinculis ligatus. Petendum est ergo nobis, ut Deus nos à Diabolo liberet, qui Christum terret, ut Diabolum vinceret, commoedavit. Clamet, clamet homo ad Deum, clamet *libera nos à malo,* ut à tanto malo, solo Christo vincente, liberemur.

Pater noster qui es in caelis, orandi thema, materiam petendi, supplicandi normam paucissimis in verbis ipse tibi, qui tibi est orandum adhibet, ut ex hoc tu petendi sumas sentium, ut intellectum postulandi capias, mensuram colligas impetrandi, & brevi magisterio orandi latissimum capus discipulorum; simul quia ad amoris iudicium Rex ipse officio sanctus est ad vocati, ut preces quibus responditur erat ipse dicitaret. Cunctatio ablati est tota promerendi, quando ipsum legi in peccatis qui rogatur. Metus locum non habet, ubi à patre filius interpretet desiderat, quae sancta sunt impetrare.

SERMO CUIUS SUPRA

De eodem quartus.

FRATRES Carissimi, qui vos donavit credere, ipse vos docuit & orare, & totam petendi formam panem aptavit in verbis; quia cum patrem postulat, multa prece filius non laborat. Sicut enim prece cogit necesse genitum, ita urget caritas dare genitorem. Patet ergo qui sponte praestat, non tam ut petatur, quantum quod petatur ostendit, in filius petendo iusta placat, qui potest iusta postulat displicere. Audite Patrem, & vos filios esse jam credite, ut quae petieritis incontinenter impetrare possitis. Quod valeat fides, credulitas quod possit, sit quanta confissio hodie monstratur in vobis. Ecce Trinitatis trina confilio in caelestem sobolem de terrenis vos sustulit servitute: ecce fides quae Deum loquuta est Patrem, Patrem vobis Deum hodie conquisivit, ecce vox quae confessa est Dei filium, vos Dei adoptavit in filios, ecce credulitas quae Deum Spiritum proclamavit, de carnis substantia mortali in vitali spiritus substantiam vos mutavit. Quis pietatis tanta dignus invenietur affector? Deus Pa-

g. suum probat] Illorum erat suum probat. Ipsi in verb. Pa dimittit etiam s. v. ubi legitur: sicut ipse. Sub sicem etiam scriptum est: ut petere quod, cum eodem amica esse ut

provisas quibus. Suam etiam formam fides non intellexit Ache- rias cum in corpore legendum esse conjuce ubi legitur, à pa- tro filius impetrat.

ter homines dignatur heredes, Deus filius non designatur servus coheredes: Deus Spiritus carnis confortem divinitati juris ditione suscipit in supernis, Apostolo probante cum dicit: *Aut noscitis quia Angelus in beabomus? Vocatur ergo Dominum Patrem, vosque etiam nosdum nazos, jam tamen d. signatos filios esse jam credite, & date operam quatinus sit vobis caelestis vita, sint vobis divini mores, & forma deitatis tota vestra praefectur in filium; quia caelestis Pater respondentes generi filios numeribus dicit divinis, degenerantes ad poenalem revocat servitatem.*

1. Cor. 4. 3.

Galat. 4. 4.

Pater noster qui es in caelis. Succumbet consentientia servulus, terrena conditio solveretur, nisi nos ad hunc clamorem ipsius Patris auctoritas, ipsius Filii Spiritus exaltaret: *Miseri autem, Deus Spiritus sanctus in corda nostra clamantem Abba Patrem.* Laetic mens, caro delectat ad divina, nisi Deus quae heri jubet, impliat ipse qui jubet. Quando iusta est mortalis Deum vocare Patrem, nisi modo, quando superat virtute homines animantur in terram *Pater noster qui es in caelis.* Homo quod communit cum terribi tibi, qui consistis tibi genus esse in caelis? Ergo caelestem vitam monstrat in habitatione terrena, quia si quid in te possit terrena comparatio, caelo maculam, caelestis generi intulisti injuriam.

Sanctificetur nomen tuum. Non petimus ut sanctificetur nomen ipsum Deum, quod sanctitate sua totam solent & sanctitate creaturam. Fratres, hoc nomen est [quod] superat potestates pavent, quod tremenda suscipiant servitute: hoc nomen est, quod fugat Demones: hoc solum nomen est, quod absolvit animas Diaboli feritate captivas: hoc nomen est, quod mundo perditio dat salutem. Sed petimus ut nomen Dei actum nostro sanctificetur in nobis. Nobis enim bene agentibus benedicuntur nomen Dei, nobis male agentibus blasphematur. Audi Apostolum dicentem: *Nomen Dei blasphemat in Gentibus.* Petimus ergo, petimus ut quantum nomen Dei sanctum est, tantum nos ejus mereamur in nostris moribus sanctitatem.

Rom. 1. 4.

Veniat regnum tuum. Quasi non semper fuerit, sic regnum Christi ut venit nunc cogamus. Et ubi est aliud regnum Dei? *Inter nos est hodie:* sed ut te veniat supplicamus. Fratres, quamdiu Diaboli vario nequitarum genere, multumodi arte fallendi rerum faciem turbat, sensus hominum moreque confundit, devit idolis, sacrilegis furit, fallit auguris, divinatione mentatur, signis decipit, illudicet acen, spectaculis occupat, obidit vitas, peccatis vulnere, criminibus fasciat, desperatione proferunt, Christi regnum prolongat & abscondit a nobis. Petimus ergo ut veniat tempus, quo mali tanti auctore perante mundus totus, certatura tota, totum solus Christi regnet, triumphet ad gloriam: & fiat quod sequitur:

Ut sicut in caelis, sic & in terra una Domini voluntas sit, terra caelum, vita Deus, tempus aeternitas, potentia requies, census innocuitas, honor immortalitas, lux, castitas, Deus totus.

Absolve, Patrem nostrum quoniam dicitur de nobis habere. Post paternitatem Dei, post divini nominis san-

ctitatem, post caeli regnum, quod illanum ponimus jam bene sit exposcere. Regnum oblivioni non subiacet, Christus mandata suis contraria non demandat. Ipse dicit: *Nolite fallere esse quod manducatis, aut quod bibitis.* Sed quia ipse est panis qui de caelo descendit, qui legis & gratiae moluit esse in forma, qui crucis comeditus est in terram, qui crucis confectus est passione, qui magno pietatis fermentatus est sacramento, qui conspersus sanguine peccatorum, qui edentes se perpetuam pacem & emittit ad vitam; hunc panem quotidie nobis dari petimus, donec illo in de perpetuo perficiamur.

Matth. 4. 3.

Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Homo, penes te est potestas venire, in te est indulgentia ejus, tu tibi remissionis auctor es constitutus. gratis veniam, qui tibi in alio indulgere contentus. Homo tu tibi misericordiae factus es ipse mensura: quantum quibus misericordiam, fac tantum.

Et ne nos inducat in tentationem. Tentatio est, Fratres, species fallens, quae prosperat in adversis, adversa occultat in prosperis, humanamque ignorantiam dolose deducit in lapsus. Petimus ergo ne peccatis impellentibus in tentationem fovens incidamus. Inducere autem Deus dicitur currentes ad crimina; cum sequitur.

Sed libera nos a malo. Hic malum mali designat auctorem, hoc est Diabolum. Petimus ergo unam * ut munere hoc malis omnibus cum malo careamus auctore.

Rom. 8. 14.

Pater noster qui es in caelis. Nemo cum se filium clamat, manere se mereat in habitu servitulis. Ad divinum germen homie designatus es, non promissus, sed ipem, non tem te noveris consequentum. Audi Apostolum: *Spe salvi estis spes unigeni quae videtur non esse spes: quod enim videt quis quid sperat? Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus.* Hodie adoptionis est dies, hodie promissionis tempus est. Audi, crede, expecta: crede, creditori tuo, qui tibi credidit debitoris; expecta pauperem ut veniat, qui te diu sustinuit ut venires: da illi inducias, sed promissori, * qui tibi quodquid erat debiti jam donavit. Ut quid tu fatigans spe Dei? si file vivat. Agricola nusquam ferret anhelus, si fructum laboris sui de tempore non speraret; viator labori prolixo iunctis non subiret, nisi se ad destinata crederet pervenire: naua maris non intraret incerta, si lucris sequentibus computaturum discrimina non pensaret: miles tota juventutis tempora, non ageret in periculis, si sineclutis honores copiosissimos non speraret: filius paternae dominationis tempus non duraret, si se substantiae paternae non speraret heredem. Sit tui, si te jam filium Dei credis, juxta Prophetam: *Expecta, viriliter age, & conservetur cor tuum, sustine Domine.* Expecta, ut heredem * Dei expectationis fide, & de virtute patientie consequaris. Audi Apostolum: *Filius Dei sumus; sed non tam parte quod sumus. Cum apparuerit: similes ei erimus.* Et iterum: *Veni vestra abscissa est cum Christo, cum apparuerit Christus, vita*

h. Praesto ergo] Sic edidimus ubi erat Praesto ergo: mox in priori editione quo convolvit.
i. super factus, &c.] Hic vocem accessit, quae omnino supererata erat, deumque ante vultum sic. Et sic non est esse edidimus ubi erat si in. Mox Actusque consuevit legendum amobis ubi edidimus aliud carnis. Quod hoc sit quod sequitur facta est, non intelligo; nec dicit loco laici ecclesiam arbitror si legatur lacuna aequata.

I. etiam quod hanc] In primis editioe quod hanc. In h. ego enim, lego ego non.
ii. non promissus] An non assumitur tibi quidem ita videtur; & nisi ubi sed promissus, legere nullo tenore, legi oportere oportet si promissus.
iii. sanguis pro Deo] Hoc etiam corripimus sed, sed in, ut sine edidit, ego restitui non possi. I. sed in heredes, Actusque tunc conperit in h. et. etiam.

vestra, tunc & vos apparebitis in gloria. Fratres, beati sunt filii Dei, qui & hereditatem omnium rerum possidebunt, & de excessu Patris lucis tempora non videbunt.

SERMO CUIUS SUPRA

De eodem quoniam.

Quid ego modo cum magno tremore dicturus sum, quod vos estis nunc terribiter auditi, imo terribiliter vocaturi, superest Angeli, pavescunt supernae Virtutes, caelum nunc caput, sed non videt, terra non sustinet, tota non assequitur creatura. Quid ad haec mortale pectus? quid ad haec mens hominis inbecilla? quid ad istud humanum sensus angustiae? quid ad haec humanae vocis aura? quid ad istud humana lingua citò tacitura? Hoc Paulus inevitabiliter cum visisset, prodidit non proferendo, dicens: *Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis est credit, quae praeparavit Deus diligens se.* Hoc Ilias, cum suo vit cepisset audiri, adhuc hominum pervenire posse debet ad auditum, dicens: *Domini quis credidit audire vestro?* Hoc Hieronimus cum divino conceperet auditu, partus supernorum sensuum sustinebat, clamans: *Intervit meum dedit, & sensus cordis mei perterritus fuit.* Hoc Abacac divini Spiritus perterritus afflatus, cum dicit: *Custodis me, & expansi tenet meus in voce observationis laborum meorum, & intravit tremor in ossa mea; & solus me commoverit virtus.* Elevatus virtute Dei, sensit suam sub se fugasse virtutem. Longum est super hoc sacramentum pavores prosequi & dinumerare Sanctorum, tempus non sinit diu me in hoc timore dinumerari, * caelestis partus impetus non potest tardare nascitum. Dico ergo, & vos in utero adhuc penetratis voce compello, provola esultatione praemonet, ut antiquam vixistis matrem, vocetis illas patrem ante blandimentum matris, patris tendatis & festinetis ad regnum, ante patris perveniat ad patrem, quam matris ad ubera pendetis. Nec in vos quidquam ubi aut matris necessitas, aut aetatis tempora vendicet, sed in vobis totum divinum, patris totum caelestis respondet & occurrit auctorem.

Pater noster quis est in caelis. Hoc est quod pavorem dicere, hoc est quod tremebam proficere, hoc est quod neque caelestium neque terrenum quemquam honeste servituti proprie condito suspicari, caeli & terrae, carnis & Dei reprimit tantum posse provenire commecium, ut Deas in hominum, homo in Deum, Dominus in servum, servus verteretur in filium, filioque divinitatis & humanitatis ineffabili modo una & sempiterna cognatio. Ac divinitatem vos dignatam tanta est, ut scire nequeat quid postulant matris debeat creatura, utrum quod se Deus ad nostram deposuit servitutem, an quod nos ad filii divinitatis et patris dignitatem. Hinc est quod homo quod & divinitas adortus, tanto nunc tuo amore famulatur, quod adhuc in utero voce tua te Deus adoptat in filium, O vos beatos quibus dominari datum est antequam nasci.

ante regnare quam vivere, ante ad Dei Patris gloriam pervenire, quam profusam propriam vilitatem agnoscere. Ecclesia felix mater, quae vos tales respicit, quae cum virgo permanet, genuisse tantos vos & taliter se miratur.

Ohm partus iste praecedentibus designabatur exemplis. Hinc est quod Jacob & Elia in utero de primis honore praerantur, retardant partus, nec ante lucem cupiunt valere quam vincere. Hinc est quod Johannes exultat, & ante suo occurrit auctori generitici, ex utero quam procedat. Et humana pignora sic ante Deo militans, quam noscitur parentibus, qualem vivat saeculo. Quid mirum, si Ecclesiae divina germina, si Deus sua sobole * in utero adhuc, quod sit supernigenitus jam fatetur: *Pater noster quis est in caelis.* Stupor mirage; Christus Dei Patris de matre vocat & fatetur in terra, & homo de matris utero patrem vocat & confitetur in caelis: *Pater noster quis est in caelis.* Quo te homo repente provocat gratia, quo te rapit caelestis natura, ut in carne & in terra potius adhuc, & carnem jam sceleris & toram, dicitur: *Pater noster quis est in caelis.* Qui ergo tam Patris filium confitetur & credit, respondit vultu gneri, moribus patri, & mente atque actu astra, quod caelestem confitetur est per naturam.

Sanctificatur nomen tuum. Cujus utique genus esse corpus, eius utique censuram & nomine. Et ideo petimus ut in nobis illius nominis sanctificatio perveniat, honor & prerogativa nominis, quod sublimavit sic tanti gneris celestidum.

Adveniat regnum tuum. Non illi petimus qui nunquam deest, nec defuit regnum, imò qui est ipse sibi regnum, totaque in se regni continet potestatem. Sed qui nos vult ad promissam regni sui gloriam pervenire, monet nos expecere omnibus hoc votis, in hoc vult nos totis mentibus inhiare. Quoniam namque est temerarius, qui dicitur de genere, ignarus est qui non audeat, timet, anhelat, cum promissum intendit & pertendit ad regnum.

Fiat voluntas tua sicut in caelo & in terra. Tunc iam totum est caelum, tunc autem Deus * mens una omnibus; tunc in Christo omnes & in omnibus Christus, quando omnes homines Dei sapient & faciunt voluntates; tunc omnes unum, imò unus omnes, quando Dei Spiritus in omnibus vivit unus.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Sicut in Psalmo: *Benedixit Dominus da quotidianum, ita hic panem nostrum quotidianum da nobis hodie, quotidianum ipsum dominum.* Jugis panis ille est qui de caelo descendit: *Ego sum panis qui de caelo descendi.* Perfidex ergo benediximus est ille panis. *Hodie*, hoc est in praesenti illius panis jam cibo vivere, cupis perpetuare, quod est quotidie, agnabimur in futurum.

Et dimittis nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. De supplicanti peccatore venae fons emanat, & ad veniam refert quidquid peccatus existeret, & effundit in alterum, quando indulget sibi tantum, quantum alteri condonari. *Dimittite nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Satis potest homo misericors, qui cum Deo de pietate configit, cum tantum sibi dari

1 Cor. 2. 9.
150. 13. 2.
Jer. 1. 4. 15.
Habit. 1. 16.
Joanni. 1. 27.

P

o poffe debet] Legendum est proficere, poffe deditur. In fide ubi dicitur, Acheron iniquitate aut: forte amoniam; sed malum aut amoniam dicitur.
p. nam dicitur] Loco hujus quem fecimus in medium con- ceperunt est factu quoniam intelligit, sic mediam: nam dicitur patri, utrum caelestis respondet ex carnis aut-ri. In scripturis dicitur est quod est. non nihil est vult, quod alio totum caelestis dicitur.
o Johannes exultat] In priori editione Johannes exultavit,

malis. Scilicet ubi dicitur quod sicut lego Deo defina sicut & quae equant] Tocum hanc locus huius refertur: qui dicitur de gero, tunc cum est qui non audeat, sicut. In loco ubi dicitur Deo, lego, caelum, non Deo.
[Potius amoniam] An exultat: si quis verbo exultando usum esse hanc auctoritatem considerat, non quidem exultat, sed vultum suum legat sibi exultat. Ista parva & amara malis, parva mali, vel auctoritas.

150. 67. 11.

f

quantum dederit, quantum donaverit, tanquam delectat & donari. Homo, semper in peccatore tuo venas, si vis crimina non timere.

Est ne nos talia de te tentationem. Hec interpretatio non indiget, quia tentatio Diaboli prævia & amara * ministrata est. Quamdiu verò hoc fragili continetur in corpore, necessariò precatur, ut in pos

nec tentationi pateat obitus, nec Diabolo tribuatur accessus. *Sed libera nos à malo:* ipse autem Dominus noster JESUS CHRISTUS liberet nos à malo, & perducat ad omne bonum, qui vivit & regnat Deus modo & semper, & per infinita secula seculorum, Amen.

M O N I T U M .

NICCETII EPISCOPI hinc *Trallatani*, nunc DE VIGILIIS SERVORUM DEI, alterum DE PSALMODIE BONO; *subministravit Sangermanensis codex MS. Cujus autem croniam infolar gesserit ipse Niccetus, eo in codice non reperit quidem, verum ut Trevirensis ad scribam, fuisse aliquosque Epistole ejus due in Conciliis Gallia ad annos 563 & 565. ab Sermone collocata, quippe tunc parum doctrinam atque animam redolent, stylisque genatum. Nam de Nicetio Lugdunensi, qui hoc ipsa vixit tempestate, existat nihil quod ipsum ejusmodi Opusculorum auctorem exhibeat, innuat. Ad id etiam me adducunt Gregorius Turonensis elogia, quos sanctitatem Nicetii, eruditionem ac facundiam extollit, asseritque monasticis institutis à pæro imbutum, atque Abbati munere sanctum: proinde opinor tum hunc Trallatam, quo Fratres suos, quos Dei Servos appellat, de Vigilis, & psallendi modo institueret, protulisse. Sed autem eloquatur Gregorius Viti. Pat. cap. 17. A studiosissimis evocitris parentibus, liberis institutus, Abbati cuidam in Monasterio commendatur: in quo loco ita se devotum exhibuit, ut migrante Abbate ipse succederet. Jam verò assumpto Abbatis officio tantum se talemque ad instructionem Fratrum exhibuit &c. Multa & alia exhortabatur Fratres, ut eos dignos Domino exhiberet ac mundos. Deinde lib. 10. Hist. Franc. cap. 29. Erat tunc temporis (sc. Theoderico Rege) apud Urbem Trevericam vir eximie sanctitatis Niccetus Episcopus, non solum in prædicatione admirabilis facundia, verum etiam in operibus bonis ac mirabilibus celeberrimus habebatur in plebe. At eandem de Glor. Confessi. c. 94. Nicetius Episcopus elemosynæ, charitatis, sanctitatisque totus refulsit merito. De Nicetio Trevirensi agit quoque Fortunatus lib. 3. carm. 9. & 10. Sed Florianus præ cæteris, Nicetium his verbis alloquitur epistola apud Duchesneum 10. l. Hist. Franc. audiamus. Benedicitur una Trinitas Deus noster, qui vos Pontificalibus meritis Pontificali locavit in vertice, ut non beatitatem dignitas, sed beatitudo præcederet dignitatem: Nec immerito, cum ab ineunte pueritia Dominicis militaveris in castris, &c. Sic enim estis Deo præfale in statutis Cænothialibus erudit, ut per mare seculi sine secularibus fluctibus inoffenso ve stigio transiretis &c. Nicetium vocat Abbatem Lemovicensem Auctor hystorie Trevirensium MS. Tunc, ait, eligentes Sanctum Nicetium Episcopum statuerunt, Abbatem urbis Lemovicenæ, &c.*

~~~~~

TRACTATUS NICETII EPISCOPI DE VIGILIIS SERVORUM DEI.

CAPUT PRIMUM.

BONA, & digna, & sancta res, & apta prosul, utique conveniens de sanctis Vigilis nunc dicere, & conferre sermonem, quando ipsa incubatio geritur à sollicitis & religiosis: nox cæca est, & necessaria castro corporibus, quæ non solum homines, sed etiam in fomno detinet animatas, ut reparatis viribus per soporem, possint diutius labo-

res sustinere vigilantes. Bonus Deus, qui ita prospexit, ita constituit, ut homo exiturus ad opus suum, & ad operationem suam usque ad vesperam, haberet vicarium tempus, in quo à laboribus daret, & multa fatigatione requiesceret. Ergo diem ad opus, noctem fecit ad requiem, & pro hoc, sicut pro omnibus, gratias debemus agere illi qui præstitit. Novimus autem multos hominum, ut aut majoribus suis placeant, aut sibi aliquid peculiariter profint, noctis particulam ad aliquod opusculum segregare, & id pro lucro ducere, quod, furati de sopore suo, operari poterunt. Quod si in carnalibus instrumentis, id est, victui ac vestitui necessarius, qui vigiliis non reprehenduntur, imò laudantur, quanto magis nos sacras Vigilias, tam spirituali opere fructuosas, orationibus scilicet, hymnis, lectionibus fecundas, observare, & amare debemus, ut à Domino Deo mercedem recipiamus?

CAPUT II.

QUIDEM sunt homines qui ista reprehendunt, sed à fide Catholica & religione alieni sunt. Sed

Dies ad eve

Corrigi videntur viderentur.

ANNO MDCCCLX.

Not necessari ad re-
quiem.

Non est mirum. Quomodo enim impiis & profanis religio placere possunt? Quibus si placerent, noctri essent, quod sumus nictique Christiani. Si verb noctri sunt quos Vigilantiam sanctam salutiſſe actus offendit, ut nihil de his deterius suspicer, aut pigri sunt, aut somniculosi, aut senes sunt, aut infirmi. Si pigri sunt, erubescant; quia illis infamant Proverbia Salomonis: *Propter ad infirmam, & piger & amulare vias ejus.* Si somniculosi sunt, expurgentur Scripturâ proclamante: *O piger quomodo dormis? Quando autem de somno fergis? Ad lectum qualem dormis, medicum scias, medicum autem dormias, passillum inter oculos amplecteris pellis.* Deinde, *supervenies tibi tanquam viator pauperas, inquit autem sine bonis corporis.* Si autem senes sunt, quis eos compellit ut vigident? quamquam & non compelli vigilare debent pro ipsâ ætate suâ, & Dominum Deum instantius orare. Vigilare itaque debent scilicet, si stare non prevaluit. Si verb infirmi sunt membris, quod ipsi facere non possunt, non prebendant: immo secundam Prophetam rogent lacrymis stratum suum, & dicant: *Sue memet sui sui super stratum meum.* Commendat etiam vigilantibus, ut eos suis precibus adjurent, quod adjuti à Domino super lectum doloris sui exire quâsdoque mereantur, dicentes: *In matutinis meis letaber in te. Domine, quoniam factus es ad nos meus.* Alioquin stultum, & satis extraneum est à religione, ut quia ipsi currere non valeamus, bene currentibus derogemus; quia est non possimus, debemus non invidere, sed congratulari potentibus. Sicut enim qui consentit militie, participet est pæne; sic participatio gloriæ speranda est de consensioe bonitatis. Alios enim coronat affectus, alios voluntas pia lætificat.

Nec sine ostentatione vel difficile videri debet etiam delicatus vel infirmis corporibus in septimanâ duarum noctium, id est, Sabbati, atque Dominicæ, portionem aliquam Dei ministerio deputare: illa enim quali purgatione id dicuntur quique vel noctium, quibus stupor carnali ingravitissimus, aut mundanis actibus oblectatur. Nec erubescat aliquis in bono studio sanctitatis, quia non erubescant improbi in perpetrando opere laudati. Merito ergo scriptura in Proverbia dicit: *Est confessio qua abluat peccatum.* In bono enim opere confundi, peccatum est, sicut in malificando non confundi permittes est. Si sancti estis, amate vigilas, ut zelaurem vestrum vigilando custodientes ipsi in sanctitate perseverent. Si peccatores estis, magis currite, ut vigilantes, & Deum orantes, purgemini, ut tundes pectora frequentius clamatis ad Dominum ex toto corde dicentes: *Ab oculis meis mundate me Domine, & ab alienis parce servo tuo.* Qui enim ab oculis desiderant jam purgari, peccato aut eos deleat usdem miseris inquirant.

CAPUT III.

Tempus exigit, Carissimi, ut de autoritate Vigilantium, de antiquitate, deque ipsi utilitate pauca dicamus: magis enim quilibet labor libenter suscipiet, si ante oculos proponatur ipsius laboris utilitas. Antiqua est Vigilantium devotio, familiaris bonis omnibus sanctis. Etsi denique Propheta clamat ad Dominum dicens: *De nocte vigilas spiritus meus ad te Deus, quia lux præcepta tua sunt super terram.* David & regio & prophetico spiritu sanctificatus unguento, ita canit: *Domine Deus salus mea in die clamavi, & nocte quærat te: Item dicit: Ad amoniam sum in nocte nominis tui Domine, & custodisti legem tuam.* Accipe ejusdem

Prophete aliam vocem, quæ & tempus & habitum deprecantis ostendit: *In noctibus, inquit, exsolite manus vestras in sanctis, & benedicite Dominum.* Et ne vesperatione tantum horas noctes zili-mes appellatas, occurrit & dicit: *Medita nocte surgam ad confitendum tibi super in sanctis passiva tua.* Ecce habetis & tempus exprellum, & exurgendi sollicitudinem quomodo confiteamini Deo ostentum.

Adhuc consideranti mihi intentionem sanctorum, majus aliquid ac laboriosius occurrit, & ultra naturæ humanæ conditionem suggeritur, cum eundem Prophetam audis ita psallentem: *Si ascenderis in lectulum fratri mei: si dederis seminum oculis meis, & palpebris meis dormitationem: tam regnum temporibus meis, donec inveniam locum Domine, tabernaculum Deo Jacob.* Quis non stupeat tantam in Dei amore animi devotionem; ut somnum sibi, sine quo utique corpora humana deficiunt, penitus interdiceret, donec locum ac templum Domino fabricandam Rex & Propheta reperiret? Quæ res non debet fortiter admonere, ut si ipsi locus Dei esse volumus, & tabernaculum ejus ac templum cupimus haberi perpetuo, sicut Paulus Apostolus affectu dicens: *Vas est templum Dei: in quantum pollussum exemplo sanctorum vigilas diligamus, ne & de nobis dicatur: Dermicium sanctorum, & nihil inveniam: quin potius gratulandus uniuersaque vestrum jam dicat: In die tribulationis mee Domine exproposito manibus meis nolite carere eo, & non facti deceptus. Quia bonum est confiteri Leoni, & psallere nomini tuo Altissime: ad amoniam manum meam recordabor tuum, & veritatem tuam pro nobis.* Hæc & ejusmodi tanta ac rala illo sancti illi ecclesiarum, & scripta reliquerunt, ut nos eorum posteris paribus totum exortemur exemplis, ad celebrandas etiam noctibus nocte salubris excubiis.

Sed à veteribus venimus ad nova; à ministris legis ad ministros Evangelii, ut de novo etiam Testamento Vigilantium gratia consequatur. Anna filia Phylone vidua constantis orationibus, ac ieiuniis levitans, non disceit de templo die ac nocte. In Evangelio legitur, quod Pastores illi sanctissimi dum super gregem suum nocturnas excubent vigilas, & Angelos in splendore videre, & Christum natum in terris primi audire seruat. Jam verb institutio Salvatoris nonne omnes ad vigilantium auditores edificat, sive in parabola boni seminantis docendo: *Non dormiant homines, vni malus, & supersementibus regnum interituum, & abis.* Qui si vigilarent, nec malus forissem & rania seminat, potuisset. Sive cum dicit: *Son lumbos vestri præcintis, & locera ardentes, & vos similes expectantes l' amoniam sum quibus revertitur à nostris.* Beati servi illi quos cum venerit Dominus, invenit vigilantes: *Et si vesperatis, inquit, heri venter, & si medii nocte, & si galls conis, & invenit eos vigilantes, beatissimum. Itaque & vos estote parati, quia quæ hora nescitis filius hominis venturus est.* Nec verbis solummodo docuit vigilare, sed etiam exemplo confirmavit. Namque testatur Evangelium, quia erat Jesus personatus in oratione Dei. Permodò non sibi, sed ut sciremus quid omnia facere debeamus. Et ipse in ore Petrum tempore Passionis dicens: *Non potuisti unâ hora vigilare mecum? Et ad orones jam dicit: Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem.* Hæc verba ejusmodi exemplo, oro vos, quem non de profundo certam mortis limi modo valent suscitare?

His instructi sermonibus, his confirmati documentis beati quæ Apostoli & ipsi vigilaverunt, & Vigilias imperaverunt. Petrus Apostolus in excubere nocti ab Angulo suscitatur, & ipsi resistent portam ferram in domum Marie pervenit, ubi

psal. 131. 2.

Ibid. 138. 61.

Ibid. 134. 3.

A. Cor. 4. 16.

psal. 137. 6.

Ibid. 144. 4.

psal. 138. 13.

Ibid. 138. 13.

Ibid. 138. 13.

1. Pet. 5. 8.

teant multi congregati, non dormientes utique, sed orantes. Idem in Epistola sua ponit, & dicit: *Sobrius estote, & vigilate, quia adversarius vester Diabolus tanquam leo rugiens circum quærens quem transforret.* Paulus, & Silas in custodia publica civitatis medium noctis crantes, hymnum audientibus vicinis dixisse memorantur; ubi repente terra motu facta, & concubilis fundamentis carceris, & januæ aperta, & omnium vincula sunt subter soluta. Item beatus Apostolus Paulus super exercendis vigilis adhortatur Thessalonicenses, dicens: *Vigilate, & sicut in fide, confortationem & virtutem agite.*

1. Cor. 14. 13.

Utilitas Vigilantium.

CAPUT IV.

Hæc sufficiunt de auctoritate & antiquitate sanctorum Vigilantium. Superest ut secundum promissam de eorum utilitate aliqua proficamus, quamquam sentiri magis potest per executionem ipsa utilitas, quam loquentis sermone narrari. Gultando enim videtur quia siavis est Dominus: qui ergo gultavit, intelligit, & sentit quantum pudoris vigilando deponitur, quantum mentis stupor excutitur, quanta lux animam vigilantis & orantis illustrat, quæ gratia, quæ sancta visitatio membra universi vigilantis letificat. Vigilando timor omnis excluditur, fiducia nascitur, caro maceratur, vitia tabescunt, castitas roboratur, cedit insulcia, accedit prudentia, mens acuitur, error obtunditur, criminum caput Diaboli gladio spiritus vulneratur. Quod hæc utilitas magis necessarium, quid illis lucens sanctis commodus, quid hæc delectatione suavis, quid illa felicitate beatus? Teste etiam Propheta, qui in principio Psalmodiarum suarum beatum virum describens, summam beatitudinis ejus in hoc vericulo collocavit, dicens: *Si in Domini lege medietur die ac nocte.* Bona est quidem diurna meditatio, bona oratio, sed multo gratior & efficacior est nocturna meditatio; quia per diem necessitates varie obtruncant, occupationibus destruant mentem, sensum multiplex cura dispergat: nox autem secreta est, nox quæta est & oportuna orantibus, apostissima vigilantibus, dum carnalibus occupationibus expeditum, collecto sensu totum hominem divinus conspectus sistit. Itaque Deo placitas cognoscere esse Vigilias ad celebrandum benedictionem.

Psal. 1. 2.

Que ad Vigilias preparatio.

Tantum, Castissimi, qui vigilat oculis, vigilat & corde; qui orat spiritum, ore & mente; qui nec satis utile est oculis vigilare, & animo dormitare, cum ex contrario ex persona Ecclesiæ scriptura dicitur: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Curandum est etiam ante omnia ne nimiate cibi vel potus nostrorum vigilantium peccata onerentur, ne eruditatem ructantes & crapulam, non solum ipsi insuaves simus, sed etiam grætu Spiritus sancti indigni judicemur. Dicit namque vir quidam inter Pastores eximius: Sicut fumus, inquit, fugat apes, sic indigesta ructatio averit & abicit Spiritus sancti charismata. Ergo tanquam divinum celebratum mysterium, ante nos per ablementum parare debemus, ut integrati & expediti vigilare possimus: cogitatio quoque mala pellatur, ne male vigilantium oratio fiat, sicut legitur, *in peccatum.* Sunt enim & ex malignis male dicitur vigilare, ut in Proverbis legitur, *quia ablati est somnus ab oculis eorum.* Non enim dormians inquit, nisi male feceris. Sed abint, & longe abint ab hoc Conventu tales vigilare, sed potius vigilantium peccata clausam Diabolo, sic apertam Christo, ut quæ labis sonamus, corde tenemus. Tunc enim acceptabiles apud Deum nostræ vigilæ, tunc perniciosæ salutaris, si competente dignitate, & devotione sincerâ, ministri-

Cano. 5. 2.

Psal. 108. 7.

Prov. 4. 16.

trium nostram divinis obtutibus offeratur.

Hæc de Vigilantium auctoritate & antiquitate, nec nun etiam de eorum sanctâ utilitate dicta sufficiunt. De hymnorum autem Psalmodiarum devotione quàm grata sint & acceptabilia Deo, nunc quantumcumque dixisse nisi ratio prolixior voluminem aliud postularet, quod Domino largiente sequenti exhibebitur lectione.

TRACTATUS
NICETII
EPISCOPI
DE PSALMODIÆ BONO.

CAPUT PRIMUM.

DE Psalmodia bono dicamus quæ nobis Deus donare dignatur. Nos itaque, Carissimi, qui tam Prophetis, quæ Evangelicis & Apostolicis sumus omnes eraditi magistri, quorum nobis dicta & facta ante oculos proponamus, per quos sumus omne quod sumus: & quàm sint grata & accepta Deo spiritualia cantica, à primordio receptentes, hîdem auctoribus asseramus. Si autem queramus quod omnium primas hoc genus invenit, non invenimus aliam nisi Moysen, qui canticum Deo insignite gessavit, quando percussit Ægypto decem plagis, & Pharaone Jemerio, populum per iniectionem maris riuca ad desertum gratulabundus exersit illi, dicens: *Cantemus Domino, gloriosus enim honorificatus est.* Primus quoque Moyses dux Tribuum Israelis choros instituit, & utramque sexam distinctis classibus, se se sorore præcunte, cantare Domino canticum triumphale perducit. Postmodum Debhora nobilibus famina in libro Judicum hoc ministerio sancta reperiatur. Ipse tamen Moyses è corpore recellens terrificum carmen in Deuteronomio iteravit quod scriptum testamenti vice populo decelquit, unde sciant quæ pœna & quales eos contributiones sequerentur, si à Domino recessissent. Omnes miseri atque miserandi qui tali, tamque evidenti denuntiatione prætermittâ noluerint à peccatis & ab illicitis superstitionibus præcavere.

Qui Psalmodia Audientes.

Exod. 15. 1.

Jam verò postea multos invenies non solum viros, sed etiam feminas spiritus divini completas, Deicentis mytheria, etiam ante David, qui à pueritia in hoc munus à Domino specialiter electus, & cantorum princeps, carminum thesaurus esse promeruit. Quis adhuc putet in citharâ suaviter fortiterque canens, malignum spiritum, qui operabatur in Saul, compehensit: non quo citharæ illius tanta virtus erat, sed quia figura crucis Christi, qui ligno & extensione nervorum mysticæ gerbatur, jam tunc spiritum Dæmonis opprimebat.

Quid in his Psalms non invenies quod faciat ad utilitatem & edificationem, ad consolationem humani generis, conditionis, sexus, ætatis? Habet in Psalms infans quid lætetur, puer quid laudet, adolescentens quid coregeat vitam, juvenis quid sequatur, senior quid precetur. Dicitur femina predicatam, populi inveniunt Patrem, vidux Judicem, pauperes perfectorem, advenæ custodem, audiant Reges judicet quid timeant. Psalms tristes consolatur, lætos temperat, iratos mitigat, pauperes recitat, divites ut se agnoscant, admoet, & ne super-

Psalms Davidis ut hinc maxime.

oant, inuerep; oiaibus oiaio fufcipientibus fe
tam medietatem conturbat Plalmus, nec pecca-
tionis adipe, fed remedium eis per penitentiam
peripmofum laudibus impo. r. a. Dominus itaque Deus
notor per David lerum uinum confecti potione,
que dulcis efit quum cum cantatione, & efitax
La curanda vulnera peccatorum per fuam uirtutem.
Sauit per Plalmus audire dum canitur, pene-
trat animum cum delectat, facit Plalmi memoriã
remoueat, fi frequenter plallantur; & quod legis
auferat ab humanis mentibus extorquere non po-
terat, hi per dulcedinem canentium excludunt. Nam
quodquid Prophete, quodquid Euangelia ipfa præ-
cipiunt, in his carminibus fuauiter meditantium dul-
cedine contuetur.

Deus ostenditur ut timeatur, fimulacra ridetur,
iustitia ingeritur, iniquitas prohibetur, misericor-
dia laudatur, incredulitas abdicatur, ueritas requiritur,
mendacia damnantur, dolus occiditur, innocen-
tia collaudatur, superbia deicitur, humilitas
sublimatur, penitentiã prædicatur, pax fequenda
deponitur. Contra inimicos protectio pulsatur,
uandicia promittitur, spes certa nutritur, & quod
his efit omnibus excellentius, in psalmis Christi sa-
cramenta canantur. Nam & generatio ejus exprimitur,
& reiectio plebis impie, & Gentium he-
reditas nominatur, uirtutes Domini cantantur,
Passio ueneranda depingitur, Refurrectio gloriofa
monstratur, sedes quoque ad dexteram mirabiliter
depingitur. Deinde igneus Domini manifestatur ad-
uentus, terribile de uisus & mortuus iudicium pon-
ditur. Quid plura? Etiam spiritus creaturis emittitur,
& terræ renouatio reuelatur, post quæ erit in glo-
ria Domini sempiternum iustorum regnum, pecca-
torum perenne supplicium.

CAPUT II.

Hæc sunt esentia Dei quæ canit catholica Ec-
clesia Dei. Hæc sunt quæ hic nosfer Conuen-
torem sono etiam uocis exercet, hæc non solum Can-
torem non resoluit, sed potius stringunt. Hæc
cantica placent Deo, ubi totum quod agitur spe-
dat ad gloriam Creatoris. Merito idem Propheta
omnes & omnia ad laudem Dei curanda gubernantis
hortatur dicens: *Omnis spiritus laudet Dominum.*
Scipsum quoque pollicens laudatorem dicebat: *Lau-
dabo nomen Domini cum cantico, & magnificentibus in laude.* Laudate Dominum in uita uestra, in im-
mortalitate Deo sacrificium laudis pro anima & uita uestra,
& per ipsum ostenditur uobis in animã uestra, quã
ad ejus peruenitis salutare.

Delectat Dominum nostrum de purã conscientia
laus emissa, sicut idem hortatur Hymnigraphus, di-
cens: *Laudate Dominum quia bonus efit psalmus; &
Deo nostro fit iocunda decoraque laudatio.* Hanc scientiam
gerat, hoc officium Deo placitum sciens idem
Psalmista testatur: *Sepius in die laudem dicit tibi.*
Et adhuc amplius uobis pollicetur: *Et lingua,
inquit, mea meditabitur iustitiam tuam, uita de
laudem tuam.* Senteat enim sine dubio de taliope
beneficium, sicut ipse commemorans dicit: *Lau-
dabo inuocabo Dominum, & ab inimicis meis saluus
ero.* Tali utramque & tali clypeo armatus, & fortis-
simum illum Goliath gigantem traueat, & sæpe de
alienigenis uictoriam reportaret.

CAPUT III.

Lingum erit Carissimi, singula quæ sanctorum
historia continet dicere, præsertim cum reser-
gat de nouo Testamento aliqua ad veterum confir-

mationem & ad uestram instructionem debere pro-
ferri. Ergo iuuenis primùm Zachariam patrem ma-
gnum Joannis post longum illud silentium in hymni-
uice prophetaffe; nec Elisabeth, diu sterilis, edito
de promissione hio Deum de ipso animã magni-
ficare cessauit; nato in terris Christo laudem tonant
exercitus Angelorum; *Gloria in excelsis Deo, & in
terra pax hominibus bone uoluntatis.* Annuntians
pueri in templo, *Osanna filio David clamauerunt;*
nec Phariseis liuore strepentibus Dominus ora in-
nocentium clausit, sed potius aperuit, dicens eis:
*Non legistis scriptum, ex ore infantium & lactan-
tium profectus laudem? Et si ipse tacuerim, lapides
clamabunt.* Ipse Dominus in uerbis Doctore, in fa-
ctis consummator, ut hymnorum ministrum gra-
tissimum comprobaret, cum Discipulis hymno di-
cto cauit in montem Oliueti. Quis jam tali docu-
mento de Psalmorum & hymnorum religione dubi-
tatis? quando ille qui à caelestibus cunctis adora-
tus & plallitur, ipse cum discipulis hymnum can-
tasse perhibetur?

Et Joannes in Apocalypsi refert se spiritu reuelan-
te ualide, & audile uocem quarum multarum, &
tonitruorum ualidorem, dicentium Alleluia, ex quo
nullus debet ambigere hoc uisum in sanctorum mi-
nistrium, si uigilia fide & deuotione uerè celebratur,
Angelis efit conjunctum, quos constat sine somno,
sine occupatione indelictum laudare Deum in caelis,
& benedicere saluatorem. Quæ enim ita sint,
Frater, jam plenior seducit hymnorum mysterium
fideliter impleamus, magnam nos credentes
à Deo gratiam consequutos, quibus concessum efit
cum tantis ac talibus sanctis, Propetis dico atque
Martyribus, Dei aeterni miracula. Hic cum Da-
uid Domino confitemur quoniam bonus efit; cum
Moyle potentiam Domini magnis illis canticis perso-
namus, cum Anna, quæ Ecclesie speciem gerit,
eodem sterili, nunc secunda, in Dei laude coram
firmamur; cum Iuã de nocte uigilantes psallimus,
cum Abacuc, cum Hieremia, cum Iona sanctissi-
mis uariis orando cantamus; cum tribus aequè
pueris, quasi in fornice positus, convocati omni
creaturã, Creatori omnium benedicentes psallimus.

Quid hæc uirtute commodius, quid hæc delecta-
tione iocundius, quia & psalmis delectamur, &
orationibus irrigamur, & interpositis lectuibus
psalimur? Et uerè sicut boni conuixæ seculorum
uirtute delectantur, ita nostræ animæ multiplice
lectione, & hymnorum exhibitione signantur.

Tantum, Carissimi, intermitentes fabulas super-
stibus, intento sensu & uigilanti mente psallamus,
ut Deo non displiceamus. Sic enim nos hortatur
psalmus dicens: *Quoniam Rex omnis terra Deus,
psallite sapienter, ad eã, intelligenter, ut non solum
spiritu, hoc eã, sono uocis, sed & mente psalla-
mus, & ipsum quod psallimus cogitemus, ne cap-
riata mens fabulis & extraneis cogitationibus, in-
borem habeat instructiuum. Sonus etiam uel me-
lodia conscientiam sanctæ religioni psallatur, non quæ
tragicas difficultates exclamet, sed quæ in uobis
ueram Christianitatem circumsonit; non quæ ali-
quid theatrale reddeat, sed cum ponditionem pecca-
torum faciat. Sed & uox omnium uestrum non dis-
sona debet esse, sed consona. Non unus insipienter
protrahat, aut unus humiliter, alter uocem extol-
let; sed innatur humiliter unusquisque uocem
suam iotrã sonum chori concinenti includere, non
extrinsecis extollescentes, aut protrahentes quasi ad
stultam ostentationem indolenter effere, neque
hominibus placere uelle. Totum enim tamquam in
conspetu Dei, non hominibus placendi studio ce-
lebrare debemus. Habemus enim & de hac uoce
confirmatiõ*

Enc. 8. 14.

Mat. 22. 31.

Mat. 9. 16.

177. 170. 61.
171. 43. 31.

171. 174. 3.

171. 118. 14.

171. 34. 14.

171. 17. 4.

Psalmodie
uobis an-
cipiam.

Quem as-
seruor psal-
lam efit.

171. 44. 1.

Modus psal-
lendi.

consonantia formam positam, vel exemplum, tres illos utque beatissimos pueros, de quibus refert Prophetas Daniel: *Tunc, inquit, hi tres quasi ex uno ore hymnum dicebant, & glorificabant Deum in fervore, dicentes: Benedictus es Domine Deus paterum nostrorum.* Valent quia pro magisterio ponitur quod tres pueri pater Deum ex uno ore bumiter laudare laudaverint. Et nos utique omnes, quasi ex uno ore eundemque psalmorum sonum, eandemque vocis modulationem æqualiter profertur: qui autem æquare se non potest ceteris, melius est et tacere, aut lentè voce psallere, quam elamofa voce omnibus peritroperè; sic enim de ministerio implebit officium, & humiliter psallenti fraternitati non fiet offensiculum. Si ergo & nostra omnium vox fuerit inoffensa, vel consona labiorum cymbalis benè sonantibus, & non delectabit, & audientes edificabit, & Deo nostro suavis erit tota laudatio, qui in domo sua, sicut legitur, unanimes habitare facit. Quando enim psallitur, psallatur ab omnibus; cum lectio legitur, factio silentio æquè audiantur ab omnibus; ut legente lectore omnium elamofis vocibus nemo peritroperat. Et antequam legatur, omnes conveniet: si quis autem supervenerit

cum lectio celebratur, adoret tantum Deum; & præsignatà fronte, aurem legi Dei sollicitè com-
modet.

Pacet tempus orandi cum omnes oramus, pacet tempus cum volueritis, & quoties volueritis privatim orare; ne obtentu lectionis doleas te perdidisse lectionem, quia non semper eam quilibet paratum potest habere: nam grandætempus semper in promptu est: nec potestis parvam vobis nasci militiam ex licet lectionis audire; quia oratio ipsa fit pugnator, dum mens recentè lectione signatur, & currit per imagines divinarum rerum quas nuper audivit. Nam de Maria sorore Mariz, qui sedens ad pedes Jesu sorore neglecta verbum Domini in tentibus audiebat, bonam partem sibi elegit: Domini voce firmatur. Ideo enim & Diaconus clarè voce in domo Dei sancti præconi admonet cunctos, ut sive orando, sive in stecendis genibus, sive in psallendo, sive in lectionibus sollicitè audientes, unicus servetur ab omnibus; quia unanimes homines diligit Deus, & in sua domo eos efficit habitare; in quibus domo qui habitant, beati pronuntiantur in psalmo, quia ipsi laudabunt Dominum in secula sæculorum, Amen.

Ex lectio
liberior or
tiam froba

274. 3. f. 1

S ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI AD BRAULIUM EPISCOPUM URBIS ROMÆ, LIBER DE ORDINE CREATURARUM.

CAPUT PRIMUM.

De Fide Trinitatis.

UNIVERSITATIS dispositio bifaria ratione debet intelligi, in Deo videlicet & rebus, hoc est, in Creatore & Creaturis: non quod Deum in parte ponamus, aut æquiparare Creatorem creatura possit; sed quia omne quod est, aut factum intelligitur, aut factum, aut potens, aut subiectum, aut æternum, aut temporaneum. Factum ego & subiectum & temporaneum, ipsa est creatura. Infactum autem, & potens, atque æternum, ipse est Deus. Sancta utique Trinitas Pater & Filius & Spiritus sanctus, per omnia jura inseparabilis in subsistentia, id est, una divinitas, & in personarum subsistentia incojuncta Trinitas, in qua nihil inferioris, nihil superioris, nihil anterioris, nihil posterioris, in natura divinitatis esse credendum est: nihil servatum, nihil subiectum, nihil loco comprehensibile, nihil temporaneum, nihil infirmum, nihil cretens, nihil ad sensum babuimusque peritens, nihil corporeum ferri potest: sed est unus Deus sine initio, sempiternus, sine loco, ubique totus, sicut sui mu-

atione omnia mutabilia disponens Creaturarum; tempora præterita, præsentia, futura pariter certens: cui nihil est præteritum, nihil relict, sed cuncta præsentia sunt. Cui nihil displicet quod bonum est, nihil placet quod malum est; à quo nihil usaturaliter malum creatum est, quod per se nihil nisi creati boni vitium est. Bonus ergo sine qualitate, magnus sine quantitate, æternus sine tempore, præcipuus sine situ, qui omnibus creatura infuldatur, cum non sit alii locus, quem nulla comprehendit intelligentia.

Deus unus omnipotens, sancta Trinitas Pater & Filius & Spiritus sanctus. Pater ergo Deus omnipotens ex nullo originem ducit, & ipse origo divinitatis est; à quo Filius Deus omnipotens genitus sine tempore est: non quippe creatus, quia Deus est, cui præter quod Filius est, in divinitate totum commune est Patris in æternitate, in voluntate, in potestate, in scientia. Sic & Pater præter quod Pater est, totum commune est Fili. Spiritus sanctus est Deus omnipotens, nec genitus est, quia non est Pater; nec creatus, quia non est creatura, sed ex Patre & Filio procedens; cui præter quod Spiritus sanctus est, totum commune est Patris & Filii, quia non qui Pater est, Filius, aut Spiritus sanctus in personâ hic est;

Deus unus
in subsistentia,
Trinitas in
personis.

a. 5. 11. 11.] Ut hanc tractationem Isidoro potius, quam alii attribuat adhibent Acherus, fecit quidem ejus scribit, cum alio-
rum Isidori Operum studio indiligenter sustulit; sed alius deinde
argumentum est substantiatæ Acherus Patris in Opere ad-
versus Greecos superius edito. Nam cum totum illud opus è
varia 55. Patrum clogis conscribit, Isidorum quoque inter
ros retulit qui veritatem quam Greeci impugnabant, antio-
chicè sua tuebatur, & cap. 94. hand contentendum ex
hujus libri capite primo significationem prouit em hoc imo-
lo: *Item Isidori in sâ Catholica ante castra sic dicit. Moras
hoc loco Acherus laqueum hanc ex vultissimo codice S. Re-*

nigh Kemeles, qui non procol ab meo auctoris cazarum
videtur, esse deipsum iudicque, cum Braulium illum,
sive Braulionem conficit Casataugustæ Episcopum fuisse, non
improbabilis vocat. *Itaque, ad hunc posse, ad eum, Casataugustæ,
quod fontalis in Hispania præclarum Urbis illius olim rerum
Dominus conuenit præcipue urbi inposuerit alia Romanorum
colonia. Ejus rei exemplum in Gallias nostris habemus, si
quidem ejus rei memoriam auctor sit Hieronymus. Ita cum ille in
Viti S. Gerardi libro 1. de Ascensionibus.*

Celesta Roma dicitur, valent capere videri.

nec qui Filius eſt, Pater, aut Spiritus ſanctus hic eſt, nec qui Spiritus ſanctus eſt, Pater, aut Filius hic eſt; ſed in eſſentia quod Pater eſt, Filius, & Spiritus ſanctus hoc unum eſt; & quod Filius eſt, Pater & Spiritus ſanctus hoc eſt; & quod Spiritus ſanctus eſt, Pater & Filius hoc eſt; ſed non triplex in illa Trinitate Deorum numerus eſt: ſed ſola eorum ſeparatione perſonarum totum commune divinitatis eſt.

Filius ex tempore carnis ſuſcepit humanam, que vicio caret; humanitatis naturam habuit, animam prudentem, intellectualem, ſapientem, excepta diſtincta natura, habuit, ut humanitas integra heret: quam ideo Filius, qui ſiſte tempore Dei Patris eſt, aſſumſit, ut qui in divinitate erat Dei Patris, in humanitate idem eſſet hominis Filius. Quia humanitate natus eſt de Spiritu ſancto & Maria ſemper Virgine: non quia & Spiritus ſanctus, ſicut & Mariæ, Filius eſſe credendus ſit, ſed quia ex virtute & opere Spiritus ſancti conceptus, ex Virgine ortus eſt. Paſſionem crucis carne, non divinitate ſuſtulit: mortem pro noſtra redemptione & ſalute ſuſtulit: tradit tempore ſepulchro conditus, divinitate victus in eadem carne reſurrexit; & poſtquam Eccleſiam unam, Sanctam, Catholicam verbo inſtituit, exemplo ſolidavit; gratia firmavit, pace munſit, aſſumpta tota humana natura, excepto quo corruptioni obnoxius eſt, ad Patrem rediens, unde nunquam deſiit, ſedit in dextera Patris; unde reſurgentibus cunctis hominibus, ad iudicium vivorum & mortuorum aſſectus in gloria Patris, impus æternas penas, juſtis æterna præmia reddat. Hæc eſt Catholica fides, hanc credere & conſiderare quam diſcutere ſua proficere: quam non prudentia ſecularis, non mundana philoſophia, rerum potius imagines quam veritates intelligentiam ſequens, agnoſcere potuit, ſed Apoſtolica fides tradidit, & Eccleſiaſtica vigilantia cuſtodit.

CAPUT II.

De Creaturis ſpiritualibus.

DE Creaturis verò immenſitate tantum illo præmiſſo, ad creaturam ordinem pauper ſpicacitatem. In quo non noſtre intentionis, que nulla per ſe eſt, inventioem, ſed ſanctæ Scripturæ & majorum explanantium veſtigia vel tenus aliquo relato ſequimur. Omnis ergo creatura, aut ſpiritualis, aut corporalis eſt. Sed quis [ſpiritualis] creatura in intellectualibus ſpiritibus, qui carne non tenentur, & animabus hominum, que carne evaduntur, conſtat, prius de diſtinctis gradibus ſuperiorum ſpirituum dicendum eſt, quodum gratiæ, vel differentie miniſterium eſſe novem per ſcripturas divinas comprehenduntur, Seraphim ſcilicet, & Cherubim, Throni, Dominaciones, Principatus, Potestates, Virtutes, Archangeli, Angeli. Seraphim etiam ſuper ſolum Domini excellium ſtare viſus vidit, & cantare audivit, & uno ex his ad hæc miſſo, purgari de ſui oris pollutione promeruit. Cherubim verò in oraculo teſtimonio propitiatoem figurat & arcam tenebant, & in templo Domini cum bubus & leonibus per Salomonem depincti fuerunt. Ezechiel quoque in viſionibus Dei quadragim viſiſe ſe deſcribit, quam quatuor ſcripturæ utriuſque Teſtamenti notis myſtico ſimile conjungit. Ad Colof. verò Paulus Apoſtolus ſcribens, Thronos & Dominaciones, & Principatus & Potestates commemorat; ſive Throni, ſive Dominaciones, ſive Principatus, ſive Potestates: Ipſe etiam ad Ephelios de Virtutibus enarrat, ita inquit: *Supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & Dominacionem.*

Archangelorum autem & Angelorum, offentionibus, & nominationibus, diviſorum voluminum præta referata ſunt. Horum quoque novem Ordinum ſuperiorum civium ſignificationem, novem pretioſi lapides Ezechiel offendant. Ubi ſub perſona Principis Tyri, ſuper ſummum illum qui lapis eſt Angelum ſermones Prophetæ planctum diſtinguit. Ubi dicitur: *Omnis lapis pretioſus operum omnium, ſardius, topazius, iſſis, chryſolitus, onyx, berillus, ſaphirus, carbunculus, ſmaragdus*: quibus lapidibus novem operus aſcribitur dicitur, quia novem ſpiritualium officiorum ordinibus præterat, ornabatur.

Sicut ergo de numero diximus, ſic etiam de diſtinctis officiorum gradibus aliqui pandentes. Seraphim agitur, id eſt, ardentes vel incandescentes, dicti ſunt, quia Dei amore pluriſimum omnis rationalis creatura, ſpeciali quadam divini munera largitione inardefcunt; & quanto omnibus creaturis excellens, tanto diviniæ charitatis privilegio Creatori appropinquant, & in tanto excellentiſſimo honore ſublimati conſiſtant, ut inter hæc ac Dominum nulli alii ſpiritus ſiant. Secundo quoque ordine Cherubim inter ſuperos cives numerantur, cuius ordinis vocabulum ſcientiæ multitudo interpretatur, quorum intellectus dum Deo contemplatione prope hærendo reſicitur, plus omnibus que ſubiacet creaturis intellectualibus ſcientiæ multitudine dilatatur. Qui enim diviniæ claritatis ſpeculum perſpicacitatis intendunt, ab his abſtita creaturarum occultata fieri qualiter poſſunt; Tertio quoque ordine intellectualium ſpirituum Thronorum ægmina conſiſtant ſunt, qui Sedes interpretantur: in his etenim dum ſpeciali munere Dominus ſedet, per eos iudicia ſua creaturis omnibus terribiliter & mirabiliter exercet. Hinc per Pſalmiſtam dicitur: *Sedens ſuper Thronum qui iudicas iuſtitiam.* Et in revelatione Joannis Angelus loquitur: *Et qui ſedit in Throno defendet eos.* Quarto etiam gradu officiorum conſiſtant Dominaciones conſiſtant, que illoſum, qui inſe ſcribuntur, quique graduum miniſteria alta præcellunt; & quanto alius potentæ magnitudine præponuntur, tanto his creatorum ſubjecto pro obedientiam exhibetur. De hac poſt illas quanto ordine ſuperiorum civium Principatus vocantur, quibus, dum his honorum ſpirituum jam principatus committitur, ad explenda dei myſteria que facere ſubjecti debent, principantur. Sexto quoque ſtatu in bonis ſpiritibus Potestates ſunt ordinati; qui principari diverſis potestatis Domini munere præceperunt; æqui per potestatem nequitiam malignorum ſpirituum retrahant, & ſi pluriſimum oportet permittuntur, ſervitium exercere, vel humanis ſenſibus inſistere audeant. Septimo gradus ſpiritualium miniſtrationum Virtutes nominantur, per quos ſpiritus virtutes & ſigna & mirabilia in hominibus ſepe faciuntur. Octavo ordo eſt Archangeli, id eſt ſummis nuntii, vocantur, per quos majora quoque hominibus nuntiantur; & quanto Angelis in ordinis ſummitate excellunt, tanto hominum noticiæ, Domini juſſione, excellentiſſime pericunt. Nonum miniſtrorum conſiſtantium ordo Angelus ſunt nominati, qui minora quoque, & communi, ex Dei volutate hominibus nuntiant & faciunt.

Porro in his ſciendum eſt, quod quodcumque nominantur, ex officiorum proprietate, quando ad bonos veniunt, ſumere vocabula; quia illa ſuperiorum civium ſumma vocata, propriis nominibus non indigent. Inde Michael dicitur, id eſt qui ſicut Deus, eo quod in fine ſæculi Antichriſtus contra eum, qui ſe adverſus Deum erigit, miſtendus deſtinatur. Et Gabriel, ſi eſt fortitudo Dei, ad Za-

Filius Dei
humanam
ſuſcepit
naturam,

Ezech. 28, 13

Seraphim.

Cherubim.

Throni.

Pſal. 9, 7.

Dominaciones.

Principatus.

Potestates.

Virtutes.

Archangeli.

Angelus.

Novem Ar-
guleorum or-
dines.

Colof. 2, 16.

Ephel. 6, 12.

charum & Mariam Virginem missus scribitur; ut qui quod humana natura desegabat, futurum esse prædiceret, sortitudo Dei diceretur. Ad Tobiam quoque Raphael, id est, medicina Dri, mittitur: nimirum enim qui divinam virtute salutem ferebat, non incongruè medicina Dei uniciparetur. Et quod Angelus in singulis, hoc & in gradibus potest esse, ut cum unius alterius officium facit, illius etiam nomine censatur, sicut dicitur: *Rex facis Angelus tuus spiritus* id est, cum vis, spiritus huius omnes Angelos, id est, nuncios facit. Et aliquando ex vicinitate aliorum graduum, alii graduum officia assumunt; sicut ex Thronorum vicinitate etiam super Cherubim sedere Dominum Scripturæ dicunt; sicut & in Psalmo scriptum est: *Quis sedes super Cherubim manifestare eorum Ephraim.*

Sed illa superna societas, quod in aliquo specialiter habetur, ab omnibus in commune possidetur, quia non minus unumquodque retinet quod in alio videt, quam quod in semetipso possidet: & cum mittitur, nunquam ab eorum contemplatione Deus, à quo reficiuntur, absit: non quod illi spiritus ubique pariter possunt esse qui mittuntur, sed quod Dominus, qui ubique est, ab his qui discurrunt semper in omni loco sine sui mutatione conspicitur. Unde scribitur: *At illa multum monstrabant ei, & deires cetera illius asseribant ei.* Utrumque enim superne Potestates pariter faciunt, quia & [ad] ministrandum mittuntur, & assilunt dum contemplantur. Aliquando autem qui mittuntur Angeli, illi ad quas veniunt hominibus per se nuntiant, aliquando alios velut subiectus per se ad annuntiandum officium, sicut in Daniele scriptum legitur, Gabriel fac istam intelligere sermonem, velut superiore dictum minime dubitatur.

CAPUT III.

De aquis qua super firmamento sunt.

VERUM quoniam de ordine Creaturarum sermonem sumimus, quod tunc propositionis continentis comprehendat, post spiritalem Creaturam, de qua postquam disserimus, de aquis que super firmamento sunt, quod Auditorum intentio potest excogitare, profertur rescribamus. Cum enim in principio primi de facta fuisse lux, que spiritalis creatura facta esse dignoscitur, secunda die firmamentum, quod dividit quæ supra sunt firmamentum, & aquas que sunt sub firmamento, esse factum scriptura testatur: ex quo intelligitur aquas illas, que supra firmamentum sunt, locali spatio de omni corporali creaturæ superiores; quamvis enim in Psalmo ceterisimo quadragesimo octavo, post firmamentum, & solem, & lunam, & stellas, aquæ illæ que supra celos sunt, postea inveniantur, tamen ut illas omnibus esse corporalibus creaturis ostenderet altiores, iterum excelsum virtutum velut habitaculo recapitulans, celos Psalmista his anteponebat, dicens: *Laudate eum celi caelorum, & aqua qua super celos sunt: laudent nomen Domini.* Unde ostenditur post illa spiritalia spatia, quæcumque sunt, ubi spiritalia, ut diximus, ordines commoventur, que caelorum celos Propheta nominat, ante hoc visibile carum aquas illas velut inanium rerum corporale esse conclusas; quas tamen ne quis spiritali iungeret creaturæ, post celos caelorum, antequam de terræ diceret, post, paulo post subinferens: *Laudate Dominum de terra dracones, & omnes abyssi.*

Ecce has aquas Psalmista super caelos politas dixit, & tamen his caelos caelorum anteponebat. Per quod

demonstratur inter utroque celos esse collocatis, id est, celis spiritalibus humilioribus, & celis corporalibus superiores; sed tamen corporalibus creaturis pertinere dicendæ sunt, dum in secundi die opere factæ supra istud corporeum firmamentum constituit. Sed quod ubi utilis in rerum corporalium utilibus agant, hinc intentione Magistrorum investigatur. Quis enim illas ad terrarum orbis abolitionem in diluvio, quod factum est sub Noë (sicut Geneosis historia narrat) Dei præsentia servatas sunt, sicut scriptura inquit: *Et cataracta celi aperte sunt, & sessa est pluvia quadragesima diebus, & quadragesima noctibus.* Sed quoniam & nubes, de quibus pluviarum imbres terreni soli fertilitatem irrogant, atque etiam aer in quo hemisphæra omnia & aere corripuntur, caelorum nomine per scripturas divinas saepe censentur: quemadmodum dicitur: *Et pluit illis manna ad manducandum, & panem celi dedit eis.* Et in alio loco: *Dalium & celi imbrem:* Et, *Terra dabit fructum suum:* quibusdam Doctores placet ex illo inferiore nubium celo, tantarum aquarum abundantiam fuisse diffusam, ut secundum illum consuetudinem, quæ per omne tempus viget, etiam tunc pluviarum copiam nubes effunderent, in quibus tamen cataractas apertas Scriptura commemorat, eo quod plus solito aquarum diffusio immilla fuerat. Ceteri vero eadem aquas supra firmamentum positas dicitur afferunt, ut igneam, quæ in luminibus ardet & siccibus, calorem temperatæ, ne pluviam sufficit inferiors spatia arderent.

CAPUT IV.

De firmamento Celi.

POST illas aquas, creaturarum corporalium ordine, secundo loco videtur esse firmamentum, quod in secunda die, ut supra diximus, factum, inter utraque divisi aquas; de eujus etiam facta guttur velut dicitur terram desuper operat, an utriusque omniem introcliam creaturam undique cingat, utriusque adulationis non desunt punctores. Nam & illud quod de hoc Psalmista commemorat, eum dicit: *Et extendens calum sicut pellem.* utriusque affirmationis assertoribus non contra facta, quoniam cum animalis carnem equaliterque sua pellis vestit, omnia sua membra aequaliter undique circumdat; cum vero excessa de carne leonum extenditur, sive reclam, sive curvam cameram posse facere non dubitatur. Utrum ergo terram desuper velut extensa pellis tabernaculum tegat, an sicut animalis membra corio continguntur, mundi molem undique firmamentum cingat, utriusque assertioni non dissimuliter suffragatur.

De hujus quoque firmamenti sit, utrum mane atque penetrabile, an solidum, an firmam sit, diversi Auctores suas estimationes velut quæ ad has deducunt, proferunt. Quorum sententias utriusque nomina curabo; qui ad confirmationem sententiæ suæ omnium elementorum naturas conferunt. Terram etenim omnium creaturarum corporalium gravissimam esse non minus ostendunt, quam dicunt; atque illam ideo humilissimam in creaturis locum tenere aiunt: quia natura aliqua nisi frigidum suffocatum valet. Aquam vero quanto levioerem terræ videntur, tanto gravioerem aëre deprehendunt. Aër namque sub aqua per se sublevis non valet, sed ad sua spatia, & si aliqua necessitas vi abicere subducibus fuerit, statim evadit. Ignis quoque natura supra aërem esse deprehenditur; etiamque in alio igne, qui in materia terre ardet, facit comprobatur; quoniam ita

tin ut accenſus fuerit flammâ, ad ſuperna que ſuper aërem ſunt ſpacia, ubi illius eſt abundantia & locus, dirigitur, ſed circumſuſione craſſioris exiſtens, in mollem aërem evaneſcit, ut ad ſua naturæ locum pervenire non poſſit. In quo tamen oſtenditur naturam ignis, qui aſcendit, aëre eſſe levio- rem; ſicut aquæ, que naturâ deſcendit, monſtratur eſſe graviorem.

Hæc ergo ratione etiam firmamenti ſpacium, quod ſuprà ipſum eſt, levius ac tenuius putant, quia ex- cellus his omnibus, quas prædiximus, naturas con- ſtat. In quo ſpacio etiam ſtellarum fulgurantium lu- cem inæqualem eſſe dicere æſtimant, quod à illo tam amplo ſpacio ex illis alix longius, alix propius currant; ſed hæc putacionem qui minus ſuſcipiunt, ſuprà illud aëre & igne ſubtilis, & inanis, & pe- netrabilis ſpaciū conſtare aquas minimè poſſe dicenti nati forte, ut illi quos prædiximus aiant, omni corporaltate tenuiores & ſubtiliores ibi conſiſtant. Quibus etiam ab aliis contrâ reſpondetur, que un- quamquamvis tenuiſſima aquarum vaporaliſas, que firmamento levior eſſet. Propterea ergo illi aliis firmamentum velut aëre ſolidiſſimo ſuſum conſtare ſo- lidè ac firmate, faciſſimè putant; atque ideo firma- mentum nominari exiſtunt, quia tam ſolida quam inana, tam levia quam gravia, quem diximus, euncta ſpacia intrâ ſe concludat, & ſuprà ſe poſitas aquas, qualeſcumque ſunt, ſuſtineat. Verùm quantum in- ter tantos viros de tali & tantæ re variatum eſt, nul- lus aſſertionem alii præponentem cenſemus, ſed ad hos lectorem utrarumque partium arbitros mit- timus.

CAPUT V.

De Sole & Luna.

QUA verò in firmamento caeli, ſcilicet poſt ſpe- ciem maris & terræ formata duo luminaria ma- gna in principio Geneſeos Moſice lego, imò divina ſcriptura pronuntiat, non eſt iudeciſe ſi deſcendens de ſuperis fermo, in ordine locorum creaturam Solem & Lunam ſtatim poſt Firmamentum deſcribat; ita tamen ut in conditionis ordine poſt terram & mare duo hæc luminaria & ſtellas cum ſcripturæ vo- cabus animus ponat, quamvis omnia elements ſine tempore facta ſidei ratione ſides Catholica credat.

Sol ergo & Luna duo luminaria in firmamento caeli indiſculta ſunt. Unum quod eſt majus, ut præ- eſſet dici; ſecundum, quod eſt minus conſtitutum eſt, ut præeſſet noctis. Sed non eandem ſui ſplen- doris lucem, quam cum in principio creata ſunt, habuerunt, nunc per omne ſui miniſterii tempus diem ac noctium decoriſſimè conſervant; hæc enim dum humanis uſibus miniſtrare à Deo Crea- tore deſtinata ſunt, cum homines iuſtè utiliter vi- xerint, & ſub Creatoris quo conditi fuerant, lege perſeverarent, etiam ſui luminis plenitudinè decora- ta miniſtrabant; cum verò homines, quibus in mi- niſterio ſociata primitiis rotabant, b propter tranſ- greſſionem deſecti, paradii beatitudinem amiſerunt; ipſi quoque luminaria, quamvis non ſua cul- pa, ſui luminis detrimenta non ſine ſuo dolore per- tulerunt, ſicut Paulus Apoſtolicus conſtitatur, dicens: *Quoniam omnis creatura conſempſit & dolere aſſue- rit ad hunc.* Sed qua per Redemptoris adventum huma-

no generi præſtata beatitudinis in medijs ecl. uratio promeritur, etiam creatura ſuam antequam deco- rem acceptura non dubitatur. Unde Proph. Eſa. de Sole ſpecialiter & Luna illuſtrata ſpecialiſſime ſummo, inquit: *Eſt terra in die illâ cum excederit ſeris, erit lux Luna ſicut lux Solis. & lux Solis erit ſeptem- pliciter ſicut lux ſpæum dicitur, cum alligaverit Dominus vulnus populi ſui. & percuſerit plagæ rui ſanaverit.* Cum factum fuerit caelum novum, & terra nova; & non fuerint in memoriâ priora que corruptioni ſerviant; & peccati vulnus, & percuf- ſuram plagæ mors in corporibus reſurrecturorum Dominus lanaverit; & ſuperbi ſpiritus ex imperio quod arripuerant, depoſiti fuerint; tunc lux Luna in lucem Solis mutabitur, & lux Solis in lucem ſep- tem dierum, quibus conditus fuerat, hoc eſt, in ſeptemplum ſuum lumen reſtaurabitur. Nihil enim reſtaurabitur, niſi quod amiſſum eſt aut corruptum; quod igitur Sol amiſit & Luna, hoc ruriſum acci- piet.

Ex quo apparet ſeptimam nunc ſui luminis par- tem luminaria retinere, quam ſeptemplum reſti- tuent, quando per Abacuc Spiritus ſanctus pro fu- turis præterita ponens, inquit: *Elevariſur Sol in ortu ſuo. & Luna ſabit in ordine ſuo.* Ceſſante nam- que mutabilitate humani ſtatus, ſui ſerviant, & ſui curiſ mutabilitas ceſſabit. Quod enim inquit, *Sol in ortu ſuo*; hoc indicat, quod nunquam inclinati- bus in occaſu ſuo; & in eo quod dicitur, *Luna ſabit in ordine ſuo*, hoc inſinuat quod mutationis in- crementi & decrementi ſui non patietur, ſed in ſuo ordine ſemper ſabit. Hoc autem erit, *Quando*, ut Apoſtolicus loquitur, *iſta creatura liberabitur à ſer- viente corruptionis in libertatem gloria filiorum Dei.* Cum enim ſancti pro mercede ſui laboris, quo Deo ſervierint, immutati fuerint, & fullerint ſicut ſol juſtitie, eorum eſt ſanctas perennis ætne & ipſi cop- poſe huc Soli pro mercede ſui miniſteri, quo ſer- vitiu corruptionis ſubjecta eſt, in ſeptemplum fulgore rutilatio reſtauratur.

Interim verò quocidians ſui miniſteri motibus quo- ties ſolem ſequitur Luna, ſui incrementa luminis auget; quotes autem Solem antecedit, detrimenta ſui ſplendoris agit. De ſtatu verò Lunæ variè pu- tandum eſt: utrum ſphæra diſiſta ſui parte nigra ac tenebroſa, & diſiſta parte alterâ lucida ſit & candida, & ſic incrementa & decrementa agantur, ut cum paulatim pars illius lucida oſtenditur, eodem modo tunc tenebroſa occultatur, ſimiliter quoque dum lucida vertitur, iterum manifeſtatur. An ſic etiam tota radiis Solis illuminata, que quocidians- que Soli ſive ante ſive poſt appropiat, velut in orâ radii luminis illuſceſcat; cum autem longius ac lon- gius recedere videtur, majus ac majus paulatim ſuam lumen à Solis ſplendore augetur; ut cum ad integrum æquiparato orbe facie ad faciem Soli op- poſita conſiſterit, tunc plene in ſe imaginem Solis habere poſſit.

De curſibus autem Solis ac Lunæ, nec tempore, nec iſtius quidem loci eſt diſſerere, quos dicere in hoc Opusculo negligentius aſſequor, quoniam & ip- ſius brevitatis compendioſa non patitur, & in uſum penè omnibus lectoribus diem ſellorum computan- dorum gratiâ converti ſuo. Hæc verò lucis organa nulli inenſurabiles* creaturas opinantur, ſed que dixi- mus uſitatis à Catholicis auctoribus que* frequen-

1ſai. 60. 19. & 79.

Apoſt. 2b. 1. 1im. 2b. 17. 1im. 90. 16.

Rom. 8. 21.

Unde incre- menta & de- crementa le- guntur.

Firmamen- tam ſuprà ipſum.

Aure primi hominis pec- catorum ſol & luna molto lucidiora.

b

Rom. 1. 21.

b primitiis rotabantur] Lego primitiis rotabantur. Poſt terra pars hujus capitis factum in modum corrupta eſt; ſed in eam reſurgendum ita iudicemus, ut veram ledionem à nobis de- que ſperant eſſe verè aſſimare poſſimus. Ac primitiis quod dicitur ubi eſt male ſignificatio, legitur orationi ſingulis illis, h. e.

que ſuſum boni malve habeant: deinde vocantur que ante verbum ſervanturam expunguntur: mox ubi & h. e. ſicut & reſtitutionem, ubi hoc etiam exornationem eſt, quoniam poſtmodum, &c. & iſtâ que conſervantur... equaliter car- rant.

tantur. In his ambiguis sententiarum affirmati-
onibus intendendum est, cui plus sanctorum scriptu-
rarum auctoritas suffragatur; & si hæc etiam hoc
amandum est, quoniam multis Catholicorum in
fidem traxit: diversæ autem affirmatiões quæ tauti-
dem * à Catholicis assertæ sunt, & quibus utriusque
særi canonis dacta non contrã faciunt, ad quas æ-
qualiter currunt, hæc arbitris lectionibus, in ambiguo
relinquenda sunt.

CAPUT VI.

De spiritibus sapienter, & paradiso celi.

SERMO de firmamento & laminaribus dicto;
sequitur inane spatium longum, quod à Cælo
firmamento usque ad terram deductum, & in duo
spatia esse divisum à nonnullis Scripturis explana-
tur: sed superius spatium ad caelum pertinere dicitur,
inferius autem terræ fieri conjunctum non dubi-
tatur. Atenim excelsum spatium, quod caelo per-
tinere dicimus, purissimum ac subtilissimum, nec
ubium tumores, nec ventorum inflationes, nec
pluviarum aut imbrum humidas conpensationes,
nec nivium vel grandinum gelidas conpensationes,
nec aëris mutationes, nec tempestatum & tonitruo-
rum fragores, sed nec ipsum aërem qui volantium
avian corporatur, & ipsarum ubium spissioem
aëris ipsius molem sufferre valuisse, & animantium
diversorum vias aërii * spiritibus receptivã inflatione re-
ficere, atque halitus animarum, nec ullas omnino di-
versorum hemispheriorum perturbaciones omnimodis
habet; sicut olim Phrygæ montis altissima ter-
rarum, & ob id cæteris incognita hominibus juga
confidentibus, comprobatur, & eorum relatione
refertur, qui acetæ humidatæ spongias ad conservan-
dam aërii spiritibus inflationem & spurationem, ac na-
ribus circumponentes; anniverſariã consuetudine
nescio quã superstatione ducti descendunt; & nec
ibi ullam avem, nec nubem, nec pluviam, nec ve-
ntum aliquem vasille se confirmant, & consummati
sacrispiciorum, quorum gratiã vadunt, officis, ibi-
dem quædam signa ac notæ aëris imprimentes re-
cedunt, quas etiam illic post annum iterum ascenden-
tes illævis atque intermeratas inveniunt: Ex quo per-
spicue demonstratur, nihil ibi perturbati aëris con-
sistere, præsertim cum in eodem loco nihil quod per-
tinet ad virorem herbarum, aut arborum repen-
ri, aut videri queat. Sed tamen non ipsum esse,
de quo superius diximus, illud purissimum ac subti-
lissimum superius spatium putandum est, ad quod
nulla terra pertinere, vel accedere potest, sed hic
locus ad extrema hujus spatii inferioris & vicina il-
lus superioris confiniã pertinet: In quo tamen loco
eorum qui carne veniuntur vita nequaquam potest
commodari. Unde perspicuum est illud superius pu-
rissimum tranquillissimumque spatium, de quo paulo
ante differimus, non casualium habitatiõni, neque
mortalium rerum usibus præparatum: Quapropter
plurimi Catholicorum auctorum illud spatium pri-
mario Angelis, qui lapsi sunt cum suo principe, af-
ferunt ad habitandum fuisse destinatum, eo quod
desuper caelestium Angelorum neminem cecidisse re-
batur; sed caelestes quomodò in Angelica beati-
tudine fuerant, in quo tamen per tempus non ste-
terant: Quoniam, ut scriptura inquit, *isti diaboli
ad nos mittendæ sũt, & in veritate non stent*, hunc
locum habitatiõni forte putant percipisse, quem
scriptura pronuntiat paradisiã caelestem, quæ sub

personã principis Cyri ad summum illum Angelum
Apostatam ita loquitur: *Perspicuum decore in deliciis
paradisi Dei fuisse*: hunc locum habitatiõni forte
putant percipisse. Quomodò enim homines
post peccatum suum de terræ paradisi felicitate de-
jecti, in hujus terræ maledictiõni obnoxie plagali
modo habitatiõnem trahi sunt, ut dum in terrã pec-
caverunt, in deteriori terræ mansione postea sub
pena delicti viverent: ita & Angelos, qui aëro,
imò etiam aëris ipsius puriore spatio, peccatis pu-
tantur, in inferiorem deturbati de superni & puri-
aëris, siveque dignitatis fructu, malitè & infe-
liciter sub expectatiõne futuri examinis, in quodur-
rũs condemnabuntur, vivere æstimat; ut dum aë-
re corpora habent, & in aëre nunc commorantur,
non inconvenienter æstimetur etiam priorum suæ
beatiitudinis sedem in aëre, sed puriore & subtiliore
prædam habuisse. Qui tamen locum dum caelo firma-
menti, ut perdidit, pertinet, eõ nomine conser-
tur: sicut Dominus ipse perhibet, dicens: *Vide fratrem
sæcæ fulgore de celo cadentem*. Et ipse cum loci
perspicuã ac purã beatiitudinẽ peccati sui merito
dejectus, in inferiori spatii, hoc est; nebulosi ac
brumosi aëris, infelicem ac miseram habitatiõnem
destinatus est; sicut Apostolus Paulus conculcatur,
dicens: *Non est colluctatio adversus carnem & san-
guinem, sed adversus Principes & Potestates hujus
aëris, adversus mundi Rulers hunc temerarium*.
Quæ etiam spiritibus in caliginis aëris
Paulus Christum in semetipso demantat trium-
phasse.

Dejectis ergo malignis spiritibus cum suo principe
diabolo ex illo, quem prædiximus, impeditissimò sub-
coelestium spaciõrum habitaculo, & postmodum de-
repto ex Adæ, & proprio usufructuque delicto,
per Mediatorum adventum humano genere, eundem
locum animarum sanctorum interm esse quieti, dum
resurrectiõnem & expectant futuram, . . . al est, pa-
natores opinantur: quem etiam caelestem paradisiã
autumat esse nominatum: de quo Dominus latroni
in cruce consistenti respondit: *Amen dico tibi,
hodie mecum eris in paradiso*. Quin imò illo para-
diso arboribus confuso, & lucido suntu præpõlente,
amix cruce corporibus non indigent: quin imò
spiritualis homo carnalem usum corpore mortis libe-
ratus non possidet, nec relicti terreni paradisi frogi-
feri arboribus necesse habet: æternas enim tempo-
ralibus non utitur, sed æterna & spaciõna contem-
platur.

Hæc non confirmantur, sed æstimantur sensu-
bus perstruuntur, præsertim cum & ipsum æsti-
mandi de talibus perspicaciam nobis ipsi non attri-
buimus: Cum enim necessitas exigit, harum om-
nium potationum auctores in medium adducere po-
terimus, quibus aut fides, aut dubitatio adscribi po-
tèrã: quorum fructu potus quàm defendendo
[opinionem] laboramus: nos enim alicuius forte me-
loris, si adit; assertions, cui plus vel scripturæ
exempla; vel Catholicorum consensuum (suffra-
gave nos, concordiam sature parati sumus. Sed de
superiore spatio his utcumque explanatis, ad subie-
quens sistemus.

CAPUT VII.

De spiritibus inferiori, & hemisphaeriis diversis.

DE hinc inferiori spatium aër vocatur, quem ter-
reni locum dicimus, & à quo univèrsæ carni quæ

c. corporum] An optima numerus? Insuper legi: aërii purissimi,
de quibus antea] Mendosam esse hæc vocem affirmare no-

lit, sed sic: aëria est, sive corrupta, aliam quandam de-
esse nisi cœlestis; quomodoque hæc ad æstimantur.

In terrâ [&] aëre verſatur, vitam adjuvari & contineri in nobis, & per nos comprobamus. Qui & aliquando etiam terræ per ſcripturas nomine vocatur, ſicut per Pſalmiſtam dicitur, cum in Domini creatoris laudem ordine fummo cunctæ creaturæ iucitantur, & com ſummatis his quæ ad ſuperiorum colorum ordinem pertinent, ad hæc aëris ſpatium pervenitur, taliter ſubſcribitur: *Laudate Dominum de terrâ, dracones, & omnes abyſſi. Ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus præcellentium, qui faciunt verbum eius.* Huiusque enim in aëre ſermo eſt, qui terræ nomine vocatur: poſtmodum namque de humo & inferioris terræ naturæ ſcripturæ vocabis imperatur: *Alvæ & omnes cæli: ligna fructifera & omnes cæli.* Idcirco autem aër terræ vocabulum ſæpe fortiter, qua tranſiſtione, & velut ſoliditate quam in ſe habet, volatilium avium quam vis maxillarum corpora ſuſtentantur, quæ velut piſces penè aquatilia marinarum ſtuctuum recondita natando pernent; ſic volucres ſpata volando pererrant. Cuncta etenim quæ aqua præſtat ad conſervandum vitam aquatilibus, hæc aer facit volatilibus: quoniam ſicut reciprocò halitu avium, & omnium quæ in aëre & terrâ vivunt vitæ altur & conſervatur, ita eorum quæ in aquis degunt, inſpirandi, exſpirandique tracta per aquam vitalis motus reſicitur. Unde cum in aërem trahuntur, quia limphaticum ſpiramentum non habent, citò deſcunt, ſicut & ea quæ in aëre vivunt, cum ab eis aër excluditur, ultra vivere non poſſunt. Sicut autem illæ aëris ſoliditate volatilia, ardiæ, corpora ſuſtantur, ita ipſa eodem terrenam quam in ſe habet craſſitudine, propter quam & terræ vocabulum ſæpe fortiter, tumida nubium moles ſuſtentatur, & per illam ſoliditatem aëris craſſitudo, nives, & grandines, & glaciem, adnente vi frigoris, parit, quando ita efficitur.

Nam hoc aëris ſpatium hæc nature inſtitum habet, ut ſublimi levitate vapores aquarum de terrâ & maris ſpecie contrahat & colligat, quos in ſublime elevans, quamdiu minutiffimis guttis conſiſtant, non globatis in ſe nubibus, ipſe per ſemelipſam aër ſuſpenderit. Sed cum ventante vento illæ guttulæ in majores ſtillas coeſunt, aëris amplius naturâ non ferente, pluvaliter inubes ad terram delapſi cadunt. Si verò ipſas quas proximitas illas, vento in majusculas moles cogente collatas, antequam deſceſſum pluant, gelu in nubibus arripuerint, lapillos coagulatos frigoris violentia conſurgit. Si autem remiſſiores necdum denſatos vapores in guttas (id eſt gelu) pervenerint, in nivis ſpeciem magna vis frigoris eodem tranſmittit, & quod in ſe ſuſpenſa altius nebula taliter nutrit, non ſuſſerente aëre, ac vento diſpergente, ad terram dimittit. Sicut de hoc eodem Pſalmiſta commemorans, de Domino dicit.

Qui dat nivem velut lanam, nebulam ſicut cinerem ſpargit. Mutat cryſtallum ſicut baccas: nix faciem frigoris eius quæ ſubnebit? Et ut oſtenderet live in terrâ, live in nubibus, nives in aquas iterum reſolvi conſiſcere, paulo poſt ſubjungit, dicens: Emitte verbum ſuum & liqueſciet ea: ſtabit ſpirans eius, & ſciet aqua.

Ut autem peripocauſi ſit ipſas aquas hoc modo in nubibus ſuſpenderit, in libro ſancti Job ſcriptum videtur: *Qui ſuſpenderit aquas in nubibus ſuis, ut non erumpant pariter deſonem.* Attamen illas aër ad terram & ad mare dimittit, quas ex iſdem inferioribus partibus ante ſuſtulit. Et quamvis de ſaltu per lapſi latitudine eas traxerit pluviæ conceptio, per aërem iſdoliceſcit. Quemadmodum cum ſalts de profundo maris unda propinata per humum terræ inſunditur (ſicut natus eſt frequens conſuetudo)

in dulcis aquæ ſaporem ſtatim mutatur; commutatione verò aëris ventos, & vehementiore conſtatione ignes etiam, ac tonitrua oculis imperis per Angelos, quibus viſibiles regitur mundus, ſicut & cætera Conditor facit. Nonnulli verò de effectu tonitruæ illud intendunt, quòd cum circè aërem duorum elementorum, hoc eſt ignis & aquæ, ſunt ſpacia; unum ſuperius, ſicut diximus, & unum inferius, & tamen aëris natura oſtraque in ſe trahit, id eſt, aquam vaporaliter de imis, & ignem caumaliter de ſuperius, ipſa quoque contraria ſibi elementa conſigunt. Impoſſibile namque eſt abſque humidis nubibus & fulgoribus tonitrua moveri, ſicut intuentium oculis præcipue patet; in quo conſictu ignis & aquæ conſulti ſonitus horribilique frigores ſuſcitantur: & ſi ignis victor fuerit, terræ atque arborum fructibus non mediocriter nocet: ſi verò aqua vicent, frugiferam vim tam in arboribus, quam in his quæ oderam diversis ſpeciebus naſcantur, non perdit. Illo enim præcipue tempore tonitrua ſonant, quo arborum & terrarum fruges in oſtentione adhuc ſunt, præſuſquam matureſcere incipiunt. Per creaturas enim aliarum creaturarum incrementa, aut decreta, Domini conditoris imperio gubernantur.

CAPUT VIII.

De diabolo, & naturâ demoniorum.

IN hæc autem turbolentâ ac nebulosâ aëris hujus manſione, de ſublimi felicitate, ut diximus, Angeli repulſi cum ſuo præſepe commoentur. Sed ille præſepe, Satanas & diabolus nominatur, reliqui verò ſpiritus ipſos præſepe miniſtri, qui præſepe Angeli fuerant, nunc demones vocantur. Quemadmodum etenim merita, ſic & nomina mutantur & loca: ſed tamen & nunc per ſcripturas antiquo vocabulo, eo quòd illi requirit ſunt nuntii, ſicut boni ſpiritus ſunt nuntii juſtitiæ, ſæpe Angeli vocantur. Sicut in Evangelio ſcriptum legitur: *Quæ præparavit pater meus diabolo & Angelis eius.* Et Apollolus ait: *Datus eſt mihi ſpiritualis carnis mea Angelus ſatana qui me colaphiſit.* Sed hæc etiam ſedes uſque in judicium tempus ſub expectatione terribili Domini adventûs, non ſine timore ac tremore, ſicut inſtraſtuoſo, uterim poſſident; ſicut Apoſtoliſta dicta perhibens, quibus dicitur: *Nam & demones timeſce & contremiſcunt.* Et ut manifeſtum ſit, quòd ſub expectatione temporis, in quo duris judicabuntur, vel potius peridentur, hunc locum aëris habitant ſpiritus immondi, qui in præſenti Salvatoris clamabant: *Quid nobis & tibi Jeſu Fili Dei? Veniſti hæc perdere nos ante tempus? In adventu namque æterni (quando communis Sanctorum omnium oratione compendia eſt dicentium: *Fiat voluntas tua & in terra ſicut in celo*) ad tenebras exterioris ſervi inſuales eſpiciantur, cum Dominus ad verſarios ſicut repulſi de celo, ſic expulſi humo, quibus æterni ignis (ſicut Dominus ipſe teſtatur) à Patre iremedubitate præparata eſt poma. Qui ideo nec remiſſionem, nec redemptionem recipere merentur; quia de ſublimiſſimo ordinis ſtatu ceciderunt, ac propterea nihil aliud in quod iterum, dimiſſo peccato vocarentur, babuerunt, dnm omnem ſuam beatitudinem, in quâ conſtituti ſunt, tranſgreſſione naturalis boni, quod erant, & dominice legis, in quâ conſtituti ſunt, polluerunt: propter quod nec penitentiam deſiderant, nec etiam ſi penituiſſent, veniam recipere omnino poſſent.*

fol. 148. 7.

fol. 9. 3.

fol. 147. 5.

fol. 7.

fol. 14. 8.

Quoniam humanum genus à suo conditore redemptionem ideò promerit accipere, quia de infirmitate sui ordinis gradu coortus: cum enim esset adhuc in paradiso terreno positus, generandi officio destinatus, ciborumque esui deputatus, immutationem in meliorem, sublimioremque, & spiritalem vitam sine morte reciperet, si quomòdi in hac conversatione positus esset, in mandati custodià homo permaneret. Clementià ergo Conditoris ad illum statum, ad quem peccatis adhuc non pervenerat, per passionem Domini revocatur; quem si inde cecidisset, sicut Angelus, nunquam iterum revocaret: quoniam non ad illum gradum vel ordinem, unde prius homo ceciderat, sed ad alium sublimiorem, quem speravit, restituitio fiet, dicitur Dominus: *Etiam sicut Angelus in celo.* Scilicet quia non sicut homines in paradiso, in illam enim mortalitatem, quæ generandi proli, & ciborum esui deputata pro tempore est, quamvis redempti homines, redire non poterunt; sed post mortem resurgentes, spiritualibus corporibus non crescendo, non senescendo, non moriendo Angelicæ fideiatis consortes erunt.

Tempus verò diabolicæ transgressionis si requiritur, ante tempus visibilibus rerum diaboli peccatum fuisse originaliter apprehenditur: omnia enim quæ facta sunt, simul & sine tempore facta fuisse scriptura docet, qui dicit: *Quæ creata sunt in æternum, creata sunt simul.* In quibus omnibus istam infernalis ignis æternus, de quo Dominus dicit: *Ite in ignem æternum, quem præparavi propter meos diabolo & Angelis eius:* simul factus fuisse minime ducatur. In eo enim quod dicit, *creata sunt simul,* istud non factum in omnibus creaturis reliquit. Cui ergo carcer in illâ creaturarum conditione præparatus est, illius peccatum originaliter ipsas creaturas præcessit: nequaquam enim adhuc innocenti penam Dominus præparasset, si non illius delictum præparatam penam præcessisset. Sed & hoc etiam sine tempore fecit, qui damnationis ejus penam, quæ servus fugitivus cruciaretur, efficit.

Iste autem Angelus cum ab Conditoris beatitudine recessit, omne suæ naturæ bonum, quod in conditione suâ habuit, totam amisit: sed submissipsum malus, Deo semper bonus perseverat, dum obediens Domini quæsiioni, quamvis non sponte, propter potentiam Dei tamen obtemperat. Ex omni enim naturæ bono quod habuit, hoc nunc tantummodo habet, quod Deo Creatori ad cuncta obedit imperata. Sed hoc bonum non in diabolo & ministris ejus bonum est, qui ideò obediunt, quia non obedire non possunt: sed hæc eorum obedientia in Deo bona est, cujus bonæ quidem voluntati invita diaboli mala voluntas, cum bene operari præcipitur, resistere non potest. Sed plerumque accidit, ut cum Dei bonâ voluntate aliquid facere imperatur, ipsius mala voluntas in hoc eodem opere persistat. Quomòdum ad decipiendum Achab impiissimum Regem, Molochatram scilicet & Prophetarum persequitorem, cum à Domino missus in quo deciperet interrogaretur, non solum se sponte paratum ad hoc opus obsecrat, sed etiam quasi consilio illud efficeret, indicavit, ac respondit: *Vadam & ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum eius. Et Dominus dicit, vade & fac ita; & decipet Achab.* Valde enim convenerat, ut qui veros Domini Prophetas neci dedisset, per pseudopropheta-

rum falli loquia seductus, deciperet periret. Ecce promptissimè diabolus suâ mala voluntate erò ad istud decipiendi impij officium semetipsum obtulit, sed nisi à Domino permittus fuisset, hoc facere non potuit: in quâ re bona Dei voluntas sanctorum prophetarum iustam vindictam exercuit, sed malus insulter in interim impij & peccatoris malam suam voluntatem cibavit.

Sed nec in his quæ hominibus subdita sunt, aliquid absque Dei permissione facere valet, sicut Evangelica veritas prohibet, quâ refertur: *Si non ejeris, misit nos in gregem porcorum.* Sicut enim in illis hominibus, à quibus expellebatur, contra Domini præceptum istâ permanere non potuit, sic & in porcos absque ejus introite permissione non potuisse se ostendit. Quod in beato Job, & in rebus quas possidebat & amiserat, similiter manifestatur. In quibus nihil nequam absque Conditoris permissione nihil egisse probatur, sicut dicitur: *Nonne vallasti eum, & domum ejus, circumque substructionem ejus?* Et cum à Domino maligni hostis potestati ejus sublimitas permitteret, ita subinfertur: *Ecce universa quæ habet, in manu tuâ sunt: utrumquam in eum me extendas manum tuam.* Et hæc ita esse sentiens Job cum suarum rerum damnatione commiserisset, ita respondit: *Dominus dedit, Dominus abstulit. Quomodo voluit Dominus fecit; & in nomine Domini benedictum.* Non Job dixit Dominus dedit, diabolus abstulit; cessavit enim absque Dei permissione in rebus aut hominibus nihil omnino facere posse adversariam sciebatur. Sed sepe, ut dixi, in eodem ministerio & ejus adversarij præva voluntas per se persistit, & Domini benevolentia, aut justæ vindictæ, aut fructuose probationis, aut Job dispensatione ministratur: sub quâ hæc illius bonæ & malæ voluntatis distributione, & malos post vindictas trucidant, & bonos per tentationem probant. Ad hoc namque ipsorum, quomòdi in hoc aere adhuc libere volitant, usque ad tempus extremi judicii penam à Domino differunt, ut & reprobi ex hominibus eorum confortes & sceleris & spurcitæ apparatus, & boni per tribulationes eorum irrogatas probati manifesti sint.

At verò improbi & impuri spiritus, vagi & subditi, animo [tantum] passibiles sunt, & æteris corporibus induti, nunquam senescunt, & cum hominibus inimicitias exercentes superbiâ tument. Fallaces atque insensu callidi, homines, sensus commovent, terroremque mortalibus inferentes, iniquitadinibus somniorum, & morbus, & distorsione membrorum vitam turbant, præstigia atque oracula fingentes, regemque sulites, cupidinem illiciti amoris, & cupiditates humanis cordibus infundunt; & veritumilia mentientes in bonorum etiam Angelorum habitum & locum se transformant. Et quemadmodum nequitia, ita & potentissimum gradibus distat. Et sicut nunc boni spiritus, hoc est, perfecti Angeli, impassibiles loca possident, subiecta sibi, si feliciter & beatè viverent, hæc eadem haberent, et in etiam quando sua nomina proferunt, ex officio nequitia & potentissimum vocabulis sibi assumunt; quemadmodum cum à Domino de suo nomine in regione Gerasetorum adversarius interrogatus fuisset, respondens, inquit: *Legio meus nomen est, quia multi sumus.* Unde manifestum est, non proprii nominis, quod non habuit, sed sui gradus ac potentis vocabulum protulisse; & requiriti Domino, quæ aliter lo-

Mat. 13. 39
Mat. 13. 41

Job. 12. 7.

Mat. 13. 41.

1. Paral. 18. 11.

c. aut Job] Lepo ut in Job, Non ita multo post ubi amicus, reges, hæc dicitur quin legi oportet hominum sensus. I regemque sulites] Nihil hoc loco magis corruptum;

sed quod Achertus conjecit legendum fortasse agens, Job no, non placet; sed enim alios auctore sibi capitis ut quam scripsit res nostras à demonibus, & quidem sola reg-

qui non potuit, de ſemetipſo quod erat verum indicat.

CAPUT IX.

De natura aquarum, & curſu Oceani.

POST æris ſpatia cum ſuis habitatoribus curſa, nunc ad aquæ elementum, quod inter ærem & terram conſtitutum eſt, intentio dirigitur: cuius congregatio, ſicut Geneſeos ſcriptura declarat, Mare vocatur, cum dicitur: *Et congregavit aquarum appellavit mare.* Quarum ea pars, quæ per fontes, & flumina, & flagna terris interfunditur, dulcedinem habet, ut & ſentibus animalibus potamentis & ceterorum uſum ſolatia præberet, & aliendis fructibus terram fructuandam irrigaret. Propter quod quæ de nubibus cribari per ærem deſcendunt, ut apris ad frugiferam vim, & ſedandam ſitim, ſicut ante diximus, ſubverſarent, ſapidi ſunt. Ea verò pars immutata & aquarum congregatio, quæ per magna terrarum ſpatia dilatatur, & aquæ* ipſius ſines occultantur, ſaluginem & æriorem ſaporem in ſitum ſibi naturaliter tenet, ut convenienter humanis uſibus fructus, quoſo ſapidi liquoris non haberet unda, uſidius nutriet. Sed utrum ſapidum an ſalium ſaporem naturalis, an æqualiter utrunque aquæ habeant, pro certo Deus videt; quævis & plerique ſaluginem naturalem eſt aquarum ſaporem putant; dulciorem verò terræ aut æris naturâ conditi æſtimant: ſed tamen quemadmodum ſalis aqua per bonum ſaporem dulcetur, ita & dulcis aqua per marinarum oleum cineres inſuſa, ſalis procius ſaporem fit: unde utroque ſapor naturalis eſt ſuo modo non eſt difficultis credi, dum ab altero in alterum utroque poteſt reſundi.

Maris verò ſentibus crebris terrarum ſpatia diſtinguntur, ut & gentium terminos intercluderet, & nunciatorum ſuorum ſentibus omnes provincias diſverſorum populorum diſtaret, & inter omnes patrias cuncta communita invicem commercia neceſſaria mimſtraret. Quantam verò concordantiam cum lune curſibus, mundatione & reſolu Oceani habeat, mutuatibus diligenterque animadvertentibus perſpicuâ patet, qui quoties ad terram bis venit ac recedere per horas viginti quatuor indefinenter videtur, cujus curſus tota converſatione in ledoni & h maline diſtans videtur diſtans paratur; ita ledoni aſſiſa ſex ſemper horas incrementi ſini immutata conſuetudine complex, & per totidem horæ ipſa ſpatia quæ tenebat, reſolvit. Maline autem aſſiſa quinque horas ſua mundationis ſign, & per ſeptem horas ejuſdem reſolu ea litora quæ compleverat, vacua redit. Quæ tantam concordiam cum luna videtur habere, ut in ejuſ medio ſemper luna natiſcatur, quæ per ſeptem dies, & duodecim horas, & quartam diei partem diligenti exploratione perſequeretur videtur; & ita fit ut cum iterum luna plena miniſtratur, etiam malina rursus tenebuloſa dimittitur: interpoſitis verò ſpatiis ledo deprehenditur, qui nec plenitudo, nec natiſcitur luna inſita, in quam adire cernitur, & per hanc vaſiſtitudinem efficitur, ut per omnem communem anuum xxxix. maline, & totidem ledones converſentur: in embolismo autem viginti ſex maline, & ejuſdem numeri ledones inveniuntur, quia per omnia cum lune curſu inſeparabiliter marinus committitur. Quatuor verò ex his, hoc eſt temporum quatuor medie, duæ ſcilicet æquinoctialis, maline

duæ, cum aut dies aut noct incrementi & decrementi ſui ſinem faciunt, ſolito valdiores, ſicut oculis probare licet, ad inundationem altiores fieri videntur, & majora litorum ſpatia reterege cernuntur. Et quoniam impoſſibile eſt, ut non aliqua, licet nobis incognita ſpatia deſerat, quando per noſtrarum terrarum ſolum caudat, ſicut eadem loca à vobis recedens impet, ut cum aſſiſa ibi ſit reſecta, & an reſecta ibi ſit aſſiſa, dimidium maris multiterium ignoſcere ſatari compellimur. Sed in hoc & multis ſimilibus nihil noſtræ ſcientiæ conceditur, mihi Creatoris potentiam atque immenſitatem clamare, qui *omnia in numero, pondere, & menſura diſpoſuit.* Et interim cum inſigni Gentium Magiſtro dicere: *Ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus. Cum autem ventus quod perſeſum eſt, tunc cognoſcam ſines & equitatis ſim.*

Ex hoc autem emphatico elemento piſcium & avium, hoc eſt, omniam aquatilium & volucilium diverſa genera facta ſunt Geneſeos ſcriptura pronuntiat. Sed piſcium, id eſt omnium quæ ut aquis vivunt augmentum CLII. eſt genera philoſophi, quæ de natura naturæ ratiocinantur, enumerant: quem numerum Apoſtolice ſigna velut ex omni genere piſcium congregas contraxerat. Aves verò utrum & ipſe hunc numerum generum habeant, an majorem, an miſiorem, etſi ſint aliqui qui æſtimant, tamen quæ grandis hoc autoritate firmare non poſſant, nec ſequendi, nec reſpondendi ſunt ſed cum de aquâ omnium avium origo proceſſerit, unde tam diverſe earum conſuetudines manendi, ſeu vivendi, ſeu natandi exiſtenter, ut alie in falſis undis ſemper ſuperarent, & victum habeant; alie in dulciorum aquarum ſtagus & fluminibus commorentur; alie in terrâ ſine ullâ natandi conſuetudine degant, quarum alie in campis, alie in falvis, alie in montibus, alie in paluſtribus locis fieri conſueſcunt: alias ad volandum pennæ non ſublevent, alie ita excelſe ac remota æris ſpatia volando penetrant, ut ætatis tempore grandis nivem de altiffimis nubibus ſua pennæ deſerant: Nûi forte has tam diverſiſſimas conſuetudines originis, quævis de aquâ, diverſitate conditionis in omnibus avibus efficit, ut ex his alie de falſe undâ, alie ex dulci aquâ, alie de herbarum rore, alie ex arborum conſultatione, alie ex paluſtium humore, alie ex montium conſultatione, alie ex æreo vapore, alie ex altiffimarum nubium fluidâ conſpiratione condite ſunt, atque illud earum unaquæque naturaliter, quod ſua conditionis origini pertinet, aſſueſcitur, ut ibi & inde quæque vivat. unde prius ut eſſet, habuſſet.

CAPUT X.

De Paradifo.

ET quoniam poſtquam terra in clementorum ordine ſtatuta eſt, primò de paradifo dicemus, ubi primorum hominum habitatio exiſtente: quamvis commemorandi loco fermo ponendus ſit, de quo plurimorum diverſe ſententiæ probate ſunt, utrum ipſa immortalis vita, quæ ante peccatum homines donati ſunt, paradifi nomine dicta eſt, an totus hic terrarum orbis tam commode innocenterque viventes diſpoſitus fuerit, ut paradifi diceretur, quævis quævis inculpabiliter ſine ullo vitio poſtiores vixiſſent, etiam terre ejus habitatio ſiſdem con-

E parti immortale] Cum hæc poſterior vox nullam ideam ſeriem exhibet, ſed ipſe legendum videtur, vel ſententia. Scilicet quod ſignificat eſt vita ipſa, unde ad ea reſolvi poſſit eſt à quâ ipſa, ſemper vitæ.

h ledoni & maline] Ledonem, ait Acheus, vocat maris immittionem: malinam Oceanus incrementum; aſſiſum, in quam adire] Ergo utquam adire.

da filiciter oblique ullo labore monstraret, ac postmodum ipsas peccantibus, atque in deteriora mutatis, etiam orbis eorumdem vicio & vindictæ sententiâ mutatus est, atque obsecratus (quomodo de Sole diximus & Luna) & sui decorem & fragrantissimum, etiam non totam, maximâ tamen ex parte amississet, ut quæ beatitudine & felicitate bene viventium optulaverant, mâle viventibus cumularent.

An etiam spiritaliter aliquis locus hujus terre felicitate beatitudine plenus, hominibus suæ creationis merito servandis dispositus fuerit, in quo nihil, quod beatitudinem corporalem impediret, quædam mandati patientia servaretur, inerat. Cui sententiæ scripturæ Genesios auctoritas non mediocriter suffragatur, dicens: *Placuerat autem Dominus Deus paradisi in principio, in quo constituit hunc in quem servaverat.* A principio enim plantatus paradisi dicitur, dum principatum orbis spectaret hic locus tenere videtur, in quo primus homo statim post sui conditionem constitutus fuisse non dubitatur. Etenim omnibus modis conveniebat, ut caput & principium humani generis in capite & principio poneretur orbis, ut inde hominum progeni membra omnia fuorum incrementa sumeret, unde terrarum orbis, quem inhabitat, initium acciperet. Cujus paradisi locum cum eadem scriptura enumerat, singulis orbibus contum, & fonte magno, quo totius terre facies rigatur, adornatum enarrat, dum appositum isti homini ita inquisiens loquitur: *Ex omni ligno paradisi comede. Et mulier autem de fructu lignorum quæ sunt in paradiso vescitur.* Et paulo ante preloquitur: *Et fuit ascendebat de terra irrigans universam superficiem terræ.*

In quibus rebus significat oblique illis ænigmatibus opus, scripturæ veritatem servari quod appetitur; quomodo & de omnibus quæ de principio nascendis totius creaturæ visibilibus continet corporeis, etiam auctoritas elucet. Factum namque hincmentum, & mare, & terram, & lunam, & stellâs, aquatiliæ etiam atque animalia terrena, & hominem illum, sicut scriptura Genesios in vestigiis hincmentis, abique ullo ænigmatibus credimus, ut in hoc hincmentum quod paradisi locum frugiferis continet arboribus, & magno fonte illustratum commemorat, nisi in ænigmatibus non recipimus? Sed hoc utroque modo potest intelligi, id est, & secundum rerum gestarum historiam narrationem, & secundum tropologiam, id est, juxta motalem explanationem.

Scriptura etenim hæc, ratione tripliciter intelligitur, cujus primus intelligendûs modus est, cum tantummodo secundum litteram sine ullâ figurâ attentione cognoscatur, ut sanctus Hieronymus ait: *Alitit Apocalypsim videtur quidem mihi volente sanctorum historiam.* Secundus modus est, cum secundum figuratam intelligentiam abique aliquo teram respectu investigatur: ut prima & extrema pars Ezechielis, & Cantica Canticum, & Evangelii quorundam parabolarum expostio, quæ aliud loquuntur, & aliud agunt. Tertius modus est, cum salvâ historicarum rerum narratione, mysticâ ratione intelligitur: sicut area Noe, & Tabernaculum, & Templum Hierosolimitæ facta sunt, & intrinsecus Ecclesiæ mysticæ per hæc designantur. Sic nimirum & paradisi locus propositus Adæ, qui forma futuri existit, & Ecclesiæ futuræ, quæ est terra siquens Adæ, mysticè perfiguratur.

Dum verò in homo immortalis & beatè vivet, e, namquid & totus orbis subiecto sibi non subjec-

ret? Quod enim illum ab ingressu orbis intercluderet, qui in creaturis nocere sibi aliquid non timeat: dum ignis non uret, non aqua ærgeret, non bestiarum forsitudo mactaret, non spinarum vestitusque rei acule valeret, non abentia aëris suffocaret, non omnia quæ nocent mortalibus impellerent? Corpus enim immortale & invulnerabile, & illadibile, nihil quod morietur, & vulnus, & lesuram inficeret, in omnibus creaturis, quoadvisque Creatorem offenderet per inobedientiam, invenit. Paradisi ergo habitatore iustare omnia quæ sibi fuerant subiecta, quid prohiberet? Cum & hoc faceret Dominus cum non solum non interdixit, sed iuperavit, dicens: *Cresce & multiplicamini, & replete terram, & subiate eam; & dominamini piscibus maris, & volatilibus celo.* Sicut enim Angelus in his quæ sibi subiecta sunt, ad seclæ caris dicitur: liberam est, & tamen in celo habent sedes, quid & homines in paradiso constitutos dicitur pet omnem creaturam sibi subiectam sine suo labore impediret? Quæmadmodum namque à dolore, & sinebata, & morte immunia corpora possidebant, ita & omni labore & pigritia carentia habebant. At vero cum paradisi colonus, in loco suæ terrenæ felicitatis peccatum commisset, in maledictæ terre habitationem detrusus, proxima illa omnia quæ prius possedit pacis amitte, partim cum labore contrevavit. Et illo excluso à sede beatitudinis, possibiles iterum reduci interclusa est: & ita factum est, ut quæmadmodum Angelus Apostolâ cum suis de summâ sui paradisi serenitate dejectus, caliginosum hujus aënis locum fortitus est, sic & homo de sui paradisi terrenâ beatitudine in maledictæ hujus terre habitationem detrusus est. Sic etenim scribitur: *Et eiecit illum Dominus Deus de paradiso, & projecit in terram de qua sumptus est. Et constituit ante paradisum Chanaan habentem fluvium eandem quædam etiam versalem, ad custodiendam viam ligni vite.* In quo demonstratur, quod quamvis hujus vite viam Cherubim dicitur custodire, non tamen homines ingredi possent, totum etiam paradisi iuventut defendere, dum flammæ gladium non ante lignum solomonico vite, sed ante totum paradisum sicut pro mœdâ esse positum.

Non satis autem elucet de quâ arbore specialiter Adæ comedit, sed clarum est, quod statim post peccatum nuditatem suam sibi solus arboris textu, cui soli in tempore suæ carnis Dominus Iesus paulo ante quam moreretur pro Adæ delicto suscepisset, maledixit, & circum aruit, cum diceret: *Nonquam fructus ex te nascatur in æternum.* Hoc est, qui hominibus ultæ, sicut superis diabolum, nocere possit. Ecce in hanc arborem, id est, ficum, maledictum delicti Adæ, quod totam terram inficeret, prævalens sanguinis sui torrentis mandaret, Christus collegit. Utrum autem ab hac primitus homo culpam, non de alia suscepit, pro certo Deus videtur. Attamen illa quæcumque nunc est, quæ tunc scientie boni & mali arbor dicta fuerit, non est putandum quod tantum nunc utentibus nocere possit, quantum potuit tunc in paradiso constitutus, ut etiam nunc utentibus eâ arbore mortem conferre possit: non enim in arboris naturâ mortiferum aliquid inesse credendum est, aut etiam ut boni & mali scientiam facere valeret, sed mandati Domini transgressio, quo præceptum est, ne de hoc ligno comedit, metum efficit. Cujus obedientia si esset, hoc etiam fore bonum, & inobedientiâ dum fuit, hoc est nolle malum. Quorum tamen distantiam homo nunc transgressione intelligere non potuit: quando enim lo-

Genes. 1. 8.

Id. 2. 16.

Id. 2. 8.

Tribus modis intelligenda hæc scriptura. Hier. cap. 1. 10. q. 1. in are. Hier. l. 1. c. 16.

1 non interdixit? Ita lego in priori editione non videtur, Tom. I.

lummodo bonum possidebat, quod est malum, & quomodo sibi noceret, agnorat. Ut autem manifestum sit, quod his huc ligno qualicumque præter originale obedientiam ligni scientiar boni & mali nihil inest nocuum, ecce non hujus foli ligni vitæ via excluditur; in cuius exclusione priorum delicti misericorditer ten illis præparatur: si enim homo post peccatum illud originale de ligno vitæ fructu compulsi sit, commissi peccati maculam miserè in æternum & infelicitet in corpore fenestruet & doloribus ubiq̃ue moriendo deponere non possit: nullo enim alio modo hoc delicti facinus, nisi morte Domini præparavit, quod post adventum posset in carne Fili sui Jesu Christi futurum esse præcivit & prædestinavit, ut per illius meritis nostra culpa moreretur, & per illius resurrectionem lex nostre mortis evacuaretur, & per ipsius corporis ascensionem, & in celo mansionem, nostre humanitati immortalitas donaretur, & angelicæ & spiritualis vitæ confortium, quod nobis in principio præparatum est, donaretur: sicut & in extremâ futuri iudicii vocatione in deâterâ consiliatus certum est à Domino dictum: *Procurate beneficiis patris mei, possidete Regnum, quod vobis præparatum est ab origine mundi.*

CAPUT XI.

De situ orbis terrarum, quem inhabitat genus humanum.

PORRO de terrarum orbis situ, quem inhabitat genus humanum. Præsidiâ ad Dominum ait: *Qui fundasti terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in seculum sacrum. Abyssus sicut vestimentum amictus eius: super montes stabunt aqua.* Ex quo intelligitur, non super alterius elementis soliditatem, nisi super summe stabilitatem & firmitatem terram esse fundatam. Utcumque vero sibi aliquid sicut ipsa aquis, & aquæ aëti, & aëri spatio superiori & ipso firmamento, & firmamento aquis superiuribus constitutum sit, ipse novæ quæ ubiq̃ue & undiq̃ue cuncta conspiciat. Eâ vero parte, quæ hominibus ad habitandum data est, quadrisuribus orbis sitas esse multo prodiderunt auctores: quarum partium quatuor vocabula quatuor litteris nominis primi terræque, hoc est ADEM, incipere, sapientes intelligunt. Anaxile scilicet, DYN, ARCIUS, MELEMBRIA; alii est, ODIES, AQUIL, AUSTER, OCCIDENS. Convenerunt enim ut qui suo genere hanc terram impleret, suo nomine quatuor quadrati orbis partium vocabula colligerent. Quatuor quoque temporum articulis anniversario ordine designatur, utque impleto anni spatio, tertio orbis dispensatio semper sine cessatione in circulum redigatur. Veris autem tempore quo mundus factus innotuit, semper vernus, æstate autem flore & fructificat; autumnus maturificat, & aptum suorum fructuum mortalibus usum tribuit, hyeme vero decedit & ardeat.

Sed hanc argumenti sui & decreti consuetudinem patitur, quamvis servatus corruptionis obnoxius mortalium officio manipular. Cum enim nascendi & moriendi in hominibus conditio cellaverit, tunc etiam viriditate & ariditate suæ incrementa & dama ipsa terra non habebit, cum Elijæ vaditatum inâ Dominus per Elijam completum fuerit: *Ecce ego ero cales verus, & terram novam, & non erant in memoria præterita, sed gaudetis &*

exultabitis in his quæ ego ero. Quoniam dum immutata corporibus homines spiritualiter vivunt, necesse est ut immutata in melius habitandi loca, id est, spiritualia habitent. *Hoc corpus (ut Paulus ait) seminatur in corruptione, surgit in incorruptione. Seminatur corpus animale, surgit corpus spirituale. Seminatur in eosumetiam, surgit in gloria. Necesse est enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.* Cum enim corruptio & mortalitas in corporibus defuerint, tunc mortalibus uti & corruptibus homo non recte habebit. Quod & in Domini corporis resurrectione probatum fuisse Evangelii sancta confirmant, dum intertima quibus fuerat involutum, post resurrectionem & in monumento sola posita esse demonstrant, quemadmodum de Petro dicitur: *Es vidit lanceam in asse posita, & abiat, & sicum miratus quod factum fuerat.* Novis ergo corporibus, non indigentibus in quæ vitæ corruptibilibus vix requirit, nova terra cum novo celo ad habitandum creditur, hoc est, hujus terræ natura & superficies in spiritualium statum, quæ spiritualibus convenit, abique mutabilitate instituetur. Sed dum hoc fit? Quando Hierusalem hæc creata fuerit in terra, & populus ejus gaudium & exultatio, & quando sancti in his quæ Dominus erat gauderent, & quorum sol non occideret, & luna non minueret, cum redempti à Domino venerint in Sion cum laude, & letitia fuerit potentia super caput eorum, & obtinuerint gaudium & iocundum, & fugerit dolor & gemitus, & completa fuerint dies luctus eorum, & lugentes consolati fuerint, & abstergeret Deus omnem lacrymam ab omni facie Sanctorum, & opprobrium populi fuisseleverat, & omnium lugentium Sion mæror depositus fuerit, & accepterint coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, psillum laudis pro spiritui mæroris, & vocati fuerint in eâ fortis pasturar, cum beneficiis ad dexteram venerint, & sicut sol fulserint in regno patris eorum.

CAPUT XII.

De naturâ hominum post peccatum.

SEo luus interim orbis habitationi post originale peccatum homines destinati, non totum, quod conditioe suâ habuerant, naturale bonum perdiderunt: sed vitium primitivum delicto parentis, pravis insuper minus corruerunt; & ita fit, ut sic ut cum labore terræ maleficiæ fructus percipiunt, sic & bonum naturale quod in se habent non absque laboriosa curâ custodire possunt: & quomodo in serpente, & muliere, & vino consentiente, in protoplasti transgressione triplaciter crederint, pari modo tibus vulnibus allicti omnes ejullem suâ, ad est, dolore, fœditate, morte deficiunt, & omne bonum quod in se initium naturaliter à Conditoré susceperunt, studioso labore ex parte aliqua inventum magni amovigilantiæ vix conservant, & quodcumque hominem suadum Deimnere questum veniunt, præter inquam mammonam hereditibus non relinquunt, & omnes artes quas sigillatim in vitiâ capiunt, in hujus vitæ defectu pariter cum spiritus funditur, amittunt.

Pætie infirmitatis conditioe pauperes, & cæges, stulti, & sapientes veniunt. Nam similes omnes fomno indigent, & cibo refici, & vestibus indui necesse habent: passionibus vitiorum carnalium aut

Gen. 25. 14.

Gen. 25. 14.

Gen. 25. 14.

in peccatis nati sunt. Nilil unquam scribi possunt loquutus, nam quod peccatum mortis ad passum tendit, ecce factum est de vitiis, pro tanto maiore est mortis laedi non recte opus. Hic ig. ut quidam dicit, quod nisi ope

inf. cordis reparati non possit hinc tamem lego passum tendit pro factis hinc tamem, omnia hinc pro hinc mortis.

1. Cor. 5. 41. & 50.

Joan. 20. 17.

gravantur, aut corrumpuntur: motibus animi, ad
est, ira & amore, concupiscentia & timore angu-
stantur: dolore, & senectute, & morie deficiunt:
de precertis enim exstantur: de presentibus medi-
tantur: de futuris incerta omnia praesolantur. Eo-
dem modo audita, vista, tactu, gustu, odoratu,
scitum & vivunt: eodem etiam nexu originalis pec-
cati abstringuntur: eodem De. demptoris munere dis-
tanti, audis baptismatis & Spiritu Sancto abluuntur.
Sed ex his hominibus aut redemptiois fidem, aut
opera fidei negliguntibus, pariter cum transp. fluen-
tibus Angelis & diabolo suo principe poena debetur
aeterna; servantibus vero live* scripserunt documenta
sive per naturam bonam munimenta, a primis condi-
tionis jura, redemptoris munere vita preparata est
futura.

CAPUT XIII.

De diversitate peccatorum & loca poenarum.

Sed quoniam peccatorum diversa conditio est,
sunt quaedam crimina quae per ignem poenae
purgari possunt: quaedam vero aeterni ignis poena
placenda sunt: & ex his quae aeterni poena digna
sunt, quaedam ad iudicium non perveniunt, quod-
dam post iudicium examinationem poenae damna-
tionis sortem habent: sicut Paulus Apostolus in-
quit, *Quorundam hominum peccata transiunt sine
poenae a iudicium: quosdam autem & subsequuntur.*
De his enim qui iudicio carent, Dominus ipse
protestatur, & dicit: *Qui non credit in filium, iam
iudicatus est.* Unde intelligitur, quod quidam sor-
tem subire non merentur, nec gratiam baptismi
consequuntur, ad futurum non exitum suum iudici-
um, sed ex hac vita Evangelii sermone examinati,
exibunt, quo scribitur: *Amen dico vobis, nisi renatus
quis fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest
intrare in regnum Dei.* His etiam Psalmiste verba
concordant: quibus ait: *Non respiciam impiu in iu-
dicio.* Qui autem post abluitionem baptismi pecca-
torum multitudine gravantur, & ipsi in duas fa-
ctiones dividuntur: quidam namque ex ipsis praesul-
tationem ex ipsa vita exeant, scripturae sacrae vocibus
policantur: de quibus Paulus Apostolus loquitur,
dicens: *Nolite errare, neque adulteri, neque fornicari,
neque ebriari, neque male loqui, neque voluti
fornicantes, neque avari, neque mulles, neque mol-
losorum concupiscentes, neque fures, neque rapaces,
regnum Dei possidetis.* Qui enim haec & his similia
crimina capitalia ulique ad mortem abique medica-
mento faciunt, iudicati de ra viva ad perpetuas poe-
nas ex bant. De quorum reatu contra viva pcedens Do-
mini Joannes loquitur: *Est peccatum usque ad mor-
tem, non pro illo dico ut regni gatis.* Ad mortem etiam
peccatum adducit, qui haec in exitu suo vix ter-
mino de praertitis criminibus penititudinem agere
negligit. Et notandum est iuxta Jacobum Aposto-
lum, quod qui in uno ex his offendit, factus est
omnium reus. *Qui enim dicit, non mactabunt, ipse
dicit, non occidetis. Quod si non mactabunt, occidet
autem, factus est legum transgressor.*

Qualem vero ad exterium divini examini iud-
icium, qui ha capitalibus criminibus non invol-
vantur, servent, ex hoc saculo vadunt, & tamen
sententia superis iudicis aeternae damnationis sortem
subibunt, qui misericordiae opera contemnentes,
Christum in pauperibus nec cito nec potu rificunt,

nec vestibus induunt, nec hospitio recipiunt, nec
suis in inferantibus, & alligatis in metallis & car-
neribus visitationis solatus ferunt, praeter quod ab
ipso dicitur: *Ne male dicit in ignem aeternum, quem
preparavit pater meus diabolo & Angelis eius.* Non
enim ad appetenda regna colorum sufficit non agere
mala, si quis non curavit facere bona: per Prophe-
tam enim Esaiam pariter & Domino praecipitur:
Quaesisti agere perveris: distas benefacere. Per Esai-
miam quoque haec eadem verba idem Domini Spi-
ritus continet, dicens: *Declina a malo, & fac
bonum.* Et ut ostenderetur, quod post terrorem tam
terribilis huius quam praediximus sententiae, ipsi
penitendae iudex steteretur, in sine eundem dispu-
tationis ita subsistitur: *Tunc ibunt hi in ignem
aeternum.*

De illius autem ignis aeterni loco, ad hunc inferni er-
gastulo, non dixerunt, quod corporalis locus sit,
ut peccatorum corpora cruciantur: nisi enim
ignis sic corporalis & locus esset, quomodo resur-
gentium corpora cruciata teneret, in quibus corpo-
ralitatis veritas ita passibilis erit, ut firidibus den-
tium, & lacrymabilibus suctibus subiaceret: sicut
ipsum Domini & iudicis verba declarat, dicens:
Invidiam autem servum multo in sceleris exteriori.
*Ille enim sicut & frigidus dentium. Unde verum certum
non moritur, & ignis non extinguuntur.* In quo di-
citur loco ad Regem Babyloniu per Prophecam ita:
*Sulcus sic sternatur unca, & operitorium unum certum
verbum.* De quo loco quidam etiam dixit: sicut terrae
in profundum aquarum, sic inferna in profundum ter-
rarum sunt. Unde de illo scriptum videtur illud
quod scriptum est, *Quid neges in caelo, neque in
terra, neque sub his terram, venturus est, qui posse
aperire latrum, & sive re signacula eius.* Unde per
ipsius patet hunc locum qualemcumque sub terra
est, qui infernus inferior, & terra oblivionis vocatur.

Sed hic ignis dum preparatur diabolo dicitur &
Angelis eius, quasi corporalitate esse putandus est,
qui Angelos cruciari potest. Animam quoque divi-
tiam exant corpore infernalis esse ignis cruciatis de-
feritur, dum dicit: *Quia velle cruciari in hoc
flamma.* Nisi forte hanc virtutem illi ignis & locus
habet: ut Angelos, & animas, & corpora eodem
modo cruciare possit & retinet. Vel certe dum de
suis inferentibus & aeternae beatitudinis dicitur:
Et etiam sicut Angelis in caelo. Numquam & filii
aeternae damnationis, cum ad poenam ignis aeterni
corpora resumserint, & ipsi cruci sicut damnatos
sunt: ut filii bonorum resurrectionis, cum sint
filii Dei, bonorum Angelorum consortiam; & filii
aeternae mortis, cum sint filii diaboli, consortiam
Angolorum latanz habeat: de quibus dicitur: *Et
congregabuntur congregatiom unius sicut in lacum.
& elevabunt ibi in carcere: & post multos dies vi-
sifabuntur.* Quod utrum an [ad] augendas ad ad-
minutandas poenas futurum sit, ignoramus.

CAPUT XIV.

De igne poenarum.

At vero hi qui aeternae vitae solacia percipiunt,
bono & ipsi modo largitionis miserie regnicen-
siam beatitudinem sumunt. Quosdam namque
ex ha ad huc in terra poenit, dum per Christo pou-
peres efficiuntur, regnum caelorum non primum

in bonum munimenta] Ut in aliis omnibus operibus quae
adenda suscipimus, sic etiam in hoc opere quatenusque ac-
ciderent vitiis, occurrat aeterni poenae, quatenus facti
Tom. 2

potest, emendavimus, quod in faceret poenarum, hinc mo-
dum legimus esse hanc munimenta, & acce, sicut per pre-
para.

tur, ſed abſtus licet in labore & fatigatione perfe-
 verantibus interim donatur, cum dicitur: *Beati*
pauperis ſpiritus, quoniam iſtorum eſt regnum celo-
rum. Similiter & qui perſecutiones hominum pro
 iuſtitiâ ſuſtinent, eadem mercedis retributione gau-
 dent, dum ſubſcribitur: *Beati qui perſecutionem pa-*
ſcunt propter iuſtitiam, quoniam iſtorum eſt re-
gnum celorum. Non dicit, quoniam iſtorum erit,
 ut vocationem futuram ſignificet, ſed eum à cor-
 poribus exiunt velut per limetiplos recepturi ſunt,
 quod in corporibus commorantes interim dono largi-
 tions poſſident: atque iſcivò & his adhuc in terrâ
 poſitis dicitur: *Quæcumque ſolveritis ſuper terram,*
erunt ſolutæ & in celo: Et quæcumque ligaveritis
ſuper terram erunt ligatæ & in celo. Ac ſi diceret,
 in hoc intelligitur, quòd regnum celorum adhuc
 in terrâ commorantium veſtrum eſt, dum quem-
 cumque peccatis ſolveritis, ut illi poſſeſſores eſſe
 poſſit, hoc poſſidebit: & quemcumque in maſſam
 peccatorum delictatum excluſeritis, ab eodem regno
 excluſiſis erit. His igitur præcepit Dominus: *Gaudete*
& exultate, quia nemini veſtra ſcripta ſunt in celo.
 Ac ſi diceretur, dum nomina veſtra de terrenæ be-
 nedictis conſortio caſſa repnâ celeſtis deſerta ſunt
 & abſcisa, vos æternæ patriæ heredes interim ſibi
 necelle eſt.

Hi ergo cunctas in hac vicâ preſſuras & mala reci-
 pientes, abſque examine aliquâ tribulatione, &
 ut dicam, ſine vocatione, æternum triſterium in-
 trobunt: quorum gratiâ & aliqui poſt purgationem
 vocabantur, ſolummodo ſine ſibi poſſidebant, quibus
 poſt examinationem dicitur: *Erant benedicti patris*
mei, poſſidete regnum. Quod propter ſolam paupe-
 riam, imò Chriſti in pauperibus, poſſidere merebantur,
 dum claritati eorum, ſcientiâ potum, nudo ve-
 ſtitum, videnti domum, ſilimant & in carere po-
 ſito Chriſto præbentes vſitationem, in ſuis minus
 fratribus manſuetæ præbeant. In iſtorum autem
 vocationem natiſcitur videtur, quod tunc uſque
 longinquè à Chriſto, quævis in dextera fuerint
 conſtituti, ſunt, quibus poſſidem dicitur à ſum-
 mo Iudice: *Erant benedicti.* Ac ſi diceret, qui huc
 niſque in examinationis purgatione quandoſi aliquid
 habuſſis immoſtat, quod iudex igne purgaretur,
 à ſalute longinquè fuſus, nunc ad purum exami-
 nati ab omnibus modicâ culpæ labe, propius ac-
 cedit & venit.

Quidam culpas in futuro remitti Dominus ipſe
 non denegat, cum dicitur: *Qui autem blaſphemaverit*
in Spiritu ſancto, non habet remiſſionem neque in
hoc ſæculo, neque in futuro, ſed erit ei
erros delicti. Ex quo intelligitur quædam eſſe pec-
 cata, quæ eſt in hoc ſæculo non remittantur, in
 futuro tamen iudicio per ignem deleri poſſunt. Si
 autem ita non eſſet, hæc diſtinctionem Dominus
 nequaquam poſuſſet. De quo igne Baptiſta Jæn-
 nes Dominus præcurſor adventus, loquitur ad Ju-
 dæos: *Erant poſt me carnis non ſum dignus calcæmen-*
ta portare: ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto &
igne. Hoc eſt, qui peccata veſtra quæ præceſſerunt,
 Spiritu ſancto per aquæ baptiſmum abluet, vel ſolveret,
 & quædam ex his quæ poſtea Equantur criminibus
 per ignem purgatorum remittere. De illo enim igne
 qui non mundat impios iudicatos, ſed perdere damnatos
 accenditur, ab eodem Joanne paulo poſt ſub-
 ſcribitur: *Cuius remiſſionem in manu ſua, & per-*
mandata arcam ſuam, & congregata iratum ſuum
in locum: pulſet iram conſervet igni inexſtingui-
bili. Aliud enic: eſt igni baptizati, aliud igni combu-
 ranti inexſtinguibili. De quo etiam igne ſum Joannes
 ait: *Omnis arbor que non ſua ſua ſua bonum con-*
ſiderat, & in ignem mittetur. De igne verb purga-

tionis Dominus ipſe in Evangelio loquitur: *Qui autem*
dixerit fratri ſuo, ſane, eris eris gehenna ignis.
 Non dicit ignis æternus; neque quia hoc delictum per
 ignem purgatorum potius, quam perpetuâ flammâ
 puniri erudendum eſt.

De hac quoque diſtinctione eorum, quos ignis fu-
 turi læſura non tanget, & eorum qui poſt ignis de-
 trimentum ſalutem percipient, Paulus Apoſtoloſus ex-
 ponit, ita dicens: *Faſtulantiam enim aliud nemo*
poterit ponere præter id quod poſitum eſt, quod eſt
J. ſus-Chriſtus. Alium autem ſuper aſſiduum aurum,
argenteum, lapides pretioſi; alium vero lignum, ſtipulam,
ſtipulam: ſi enim opus manſerit quod ſuper aſſiduum,
mercedem accipiet; ſi enim aſſiduum opus, detrimendum
patietur, iſtæ autem ſalvæ erit iſte tamen quaſi per
ignem. Per hæc autem duo addicunt, id eſt, aurum,
 & argenteum, & lapides pretioſi, & ligna, ſænum,
 ſtipulam, perſicidat, & minus perſicidat ſuper fidem
 Chriſti addicunt opera deſignantur; ſed illa que per
 ignem, ſænum, ſtipulam deſignantur, quamvis fragi-
 liss, non tamen polluta ſieri demonſtrantur. Unde
 intelligitur non principia crimina que maculant
 (quorum operarios à regno Dei Paulus excluſit) ſed
 illa que non multum nocent, quamvis minus
 adſcienter, per hæc poſſe deſignari, hoc eſt murti-
 der . . . matrimonio legitimo uti pluſquam ſuſtineri,
 eorum abundantia veſta immoderate, quæcumque
 re læſa, ita utique ad verum incemperata moveri,
 rebus propriis pluſquam necelle eſt delectari, negli-
 gentiſis orationi quam horum expetit conveni-
 entia miſſere, vel tardius quam competet ſurgere,
 immoderate riſu vocem exaltare, ſermo pluſquam
 necetiſis exigit corpus indulgere, verbum retinere,
 ocuſe loqui, quod non ita in re ſit opus, falſum
 quod verum putaveris in rebus que ad fidem non
 pertinent approbare, bonum quod facendum eſt negli-
 genter obediſis, modumatum habitum habere.
 Hæc & his ſimilia peccata per ignem purgari poſſe
 non eſt denegandum, & eorum factorem ſi mayo-
 rem non gravetur, ſic tamen quaſi per ignem ſal-
 vati putandum eſt.

Pœnitentiſis autem in extremo vite perſeſſis ter-
 mino, utrum hic pleat remiſſionem peccatorum ac-
 ceperint, an igne purgatorum eorum delicta delebantur,
 ipſe ſcit, qui tuces de corda conſcienciſis, pœni-
 tentiſis dignitatem conſiderat, qui latroniſis cruce
 peniſis iam hoc tempore, ſine opere penitentiſis reſpon-
 dit: *Hæc interum erit in paradifo.* Et ad Ezechiel-
 em inquit: *Quæcumque die converſus fuerit impius*
ab impietate ſua, omnia inquirat, quæ opera-
tiſis eſt non recordabit. Sed de illo purgatorio igni hoc
 annuadverſendum eſt, quòd omni quem excogitare
 in præſenti potuit hæmo tormentorum modo & longæ
 & æternæ ſit.

CAPUT XV.

De ſunt à vitâ.

DE illâ autem verâ beatitudine ſecule vite expo-
 nit ſancta Scriptura: *Quod futurum non vidit,*
neque ante audivit, nec in cor hominis aſcendit, qui
preparavit Deus diligentiſis ſi. De quibus Domi-
 nus ait: *Erant ſicut Angeli in celo.* Et iuſdem
 Domini excelliſis aliquid de his ſermo denuciat:
Tunc iuſſi, ſublevari ſicut ſol in regno patris eorum:
ſol ſcilicet iuſſitæ, & qui ſimentationis nomen Domini
ortus, in cuius pennis eſt ſuntas, qui in monte
ſicem Moysi cum Helia, coram Apoſtoloſis eructavit,
 cum eum ſanctiſis compatiuntur, ſimul congloriantur.
 In eo autem quòd præſis dixerat: *Erant ſicut*
Angeli in celo, intencendum eſt, quòd ſicut Angeli

Mat. 5. 1
 did. 10. 10
 did. 18. 18
 did. 31. 11
 did. 36. 16
 did.
 Mat. 5. 18
 Mat. 3. 12
 did. 10. 18
 Luc. 3. 17
 Mat. 3. 10

Mat. 5. 12
 1. Cor. 5. 18
 1. Cor. 13. 1
 Luc. 23. 43
 Ezech. 33. 18
 1. Cor. 5. 9
 Mat. 22. 14
 Mat. 23. 41
 Mat. 28. 18

præis per naturam mutabiles fieri, quod probatum est in his qui ceciderunt, nunc verò immutabiles, ut peccare non mereant nec possint, per Dei contemplationem efficiunt; sic homines de ipsi per naturam mutabiles, quod in Adam & ejus semine exploratum est, creati post resurrectionem Conditionis contemplatione immutabiles efficiunt, que desiderabunt nec poterunt; omnis enim rationalis creatura, que Dei contemplatione reficitur, peccare non potest. Non quod libertatis voluntatis arbitrium vitio carentes Angeli & homines non habeant; omne enim quod voluit in diu vitæ, hoc faciunt, sed velle aliquid quod bonum non sit, nequaquam possunt: unde quia nunquam malè voluit, deum aliquid omnino non committunt.

Sed hæc perfectæ bonæ voluntatis per contemplationem superis Conditoris præcuratur, dum quod Creaturae pœe se habere non potuit, ipsius largitione munere donatur: unde perspicue intelligitur, quid Angeli, vel homines, qui sive in celo, sive in paradiso peccaverunt, Deum non valerunt, quoniam illum vidissent, nullo modo postea possent delinquere. Sed hæc contrâ respondens forte aliquis dicit: Cur ergo post visionem glorie, unde facies Moysi in foliis rutilabat, ad æquas contradictionis offensam? Et Petrus post Uigenti gloriam in monte cum Moyse & Heliis ostensam, in atrio sacerdotum Dominum negavit? Cui propositioni facillè respondetur, quod Moyse post Augustum, vel creaturam aliam, posterosa glorie vidit. Et Petrus, de ceteri discipuli per corpus humanum rutilare Christi divinitatem conspexerunt: si enim per semetipsam divinitatem conspexissent, nullo modo in carne postea vivere possent. Ipse namque Dominus Moysi respondit: *Nomen visibile faciem meam. & viveret.* Sancti ergo post resurrectionem non per figuras & æmulate Dominum videbant, sicut de hoc postea genitum insignis Magister pronuntiat: *Quis præteritum in eis mente videmus; cum autem veteris quod perfectum est, tunc in visum sicut cognovimus.*

Quomodo autem postea Dominici peccati coarctiva potens ait Joannes: *Videbamus eum sicut est,* quando complectitur quod i ecclesie per Eusebium Propriam tam pronuntiat: *Non eris tibi amplius sed ad incensum per dicam, neque splendens lucis illuminabit te, sed eris tibi Dominum in lacrimis sempiternam.*

Et tunc in gloriam tuam. Ex quo intelligitur, quod non per creaturas, sed Dominus ipsius majestate Eusebii illuminabitur, cum per petrae stabilitate firmata securum confortium Angelicæ dignitatis subire permittitur, in qua frontaque cuncta prospera sine argente preffere possidebit; cum neque tenebris lux, neque morte vita, neque dolore salus, nec tristitia i gaudium, neque sinectate juvenies, neque amor carorum abentia, neque defectu, neque illa viditate posteritudo, neque infirmitate fortitudo, neque iustitia peccato terminabitur: est i supra hæc itam iustitia aliquid nec cogitatus, nec ulla ratio hominis adhuc in terrâ politici apprehendere vallet.

Ex his autem omnibus creaturis, quarum prestintissimas unam, quædam ex nihilo, quædam ex aliquo Conditor creavit: et carum enim, & terram, mare, & que ex eis facta sunt, ex informi materia condidit; ipsam verò informem materiam, & Angeliorum ordines, de quibus prædiximus, & animam humanam, ex nihilo fecit. Animam etiam neque de Elemento, neque de aliqua qualibet substantia creaturarum corporali materia fieri Deus instruit,

quoniam non Dei partem, sed Dei creaturam credimus esse. Si enim de semetipso tam Deus fecisset, nequaquam passibilis, & mutabilis, & misera esset. Item, si ex creaturis corporibus illam creasset, & corporeale aliquid in sua natura haberet, aut nunquam colorem de igne, aut fluxum ex ære, aut humorem ex aqua, aut crassitudinem de soliditate ex terrâ materia haberet? Sed quia his omnibus caret, incorpoream illam esse conditam convenit, & per ipsam incorporeitatem, & eternitatem, & mutabilitatem, & liberi arbitrii potentiam, eandem cum Angelis habere substantiam, creaturæque originem designatur. Hæc autem Dei imago non in æternitate similitudinem in arbitrio liberè possidet: de quâ imaginis Dei similitudine imperiti Propheta commemorat, dicens: *Signatum est super nos iuxta vulvum ipsi.*

Utrum autem singulis corporibus singillatim admittatur, an ex Adam venire, & ex perennis, sicut nascentiam corpora, putandum sit, cum à multis & sapientibus viris disputatum sit, & tam de hac questione nihil cui plus fidet accommodanda esse poterit, reliquerunt quid nos de tantâ & tam periculosa re aliquid tentare oportet, vel quid nobis horum, in quibus se invicem partes vincunt, cum propriis expositionibus adstruat non possunt, proferte, emolumentum conferi & idcirco ne supra nos aliquid appetamus, hanc questionem, que à multis scriptoribus insolubilis esse dicta est, scientie Conditoris referemus: quoniam quæcumque ex carnibus agni Paschalis comedentes iustitias consumere non potuerit, curâ non exigua vorax crasso flamma consumit; pœe quod intelligitur, quia omnia que scriptura sacra corpore nostre investigationis scientiam effugiat, dominicæ sapientie rogo igne illustrata & consummata sunt. Sed & illa que velut per exiguum fenestram nostri sensus & sapientie ex ante aliqui ejus gratie illuminatione attingunt, ad perfectum omnium scire sicut oportet non valent; ex parte enim cognoscimus, quædam in hoc seculo sumus: sed si ad illud Patris lumen instabilem lucem pervenimus, tunc cognoscemus illud cogniti sumus.

Eccè, VENERABILIS PATER, De Ordine Creaturarum tibi proponitur, juxta ingenium mei modulum, compendioso sermone summatim respondi. Cujus mansueti mercede orationibus tuis compensabo; non quod exiguitas meæ obsequium in obedientia, tuâ veneratæ & auctoritate conferre possit digna, sed obedientie conatus, & ea que non valet alioqui implet: omnia esse * in gazophylacio templi, puperis vidue æris exiguum munus, multorum divitum auro copioso præteritur: & in arato testamento, ubi argentum, & gemmarum pretiosissimum, byssi, & purpure, & hyacinthi, & cocci dona continentur; etiam eorum qui pelles caprarum deiecerunt diligentia non despicitur. Hanc igitur & tu simili modo, meæ parvitas obedientiam placido peccati tui porta non designare, & trans * gressurum instabilem fluctus timore tue auctoritatis, præsentis Opusculi naviculum non te pigeat gubernare. Ego enim bonis & Catholicis lectoribus contentens, invisitatum non curo queriolas vel querelas, qui sine penitentiâ in terrâ repantes volaturnarum vidos avium irident. Contrâ quos tua rationis scuto protectus, & Domini pergam suffragio armatus, ad patriam festinare, tutus utroque lateat curabis. Deo enim placere curantes, minus hominum penitentiâ non timemus. Deo gratias, Amen.

* in Gazophylacio. lego nam & in Gaz. & hoc tenet germanicum, quo loco legitur: *nam, gerre, nam.*

G g ij

~~~~~

M O N I T U M.

HUJUS Operis Via Regia inscripti, Auctor non est Smaragdus Presbyter & Monachus Aniane in Septimania, doctissime Magalonenſis, qui doctrius & sanctitate Ludovici Pii Imperatoris tempeſtate florebat: neque item Smaragdus Lunenburgis Monasterii in Saxonia Abbas, quandoquidem Monasterium istud condidit Hermannus Saxonie Dux sub anno DCCCCLXXII. sed Smaragdus Abas S. Michaelis (vulgo S. Miel) in doctesi Verdunensi. Sententiam hanc approbat doctissimus Lucas Heſſteims, qui nuper in Urbe orbem literarum veluti solus splendidissimum et illustrabat.

11 In Codice manus. scripto, ait ille, Serenissime Regine [Suecie] Jande hoc exemplar accurati
 12 descriptum est, deſicit frimum solum, quo Auctoris Prefatio continetur ad Ludovicum Pium,
 13 et puto, sub quo diem extremum suum obiisse nos docet Epitaphium à Saxonorhombis fratribus editum,
 14 Ut Smaragdo hoc Opus tribuam facit epistola eidem in calce subjuncta Caroli Imperatoris ad
 15 Leonem III. Papam, quam idem Smaragdus edidisse scribitur. Unde apparet hanc Smaragdum
 16 auctorem esse narrationis de Collatione habitâ Romæ in secretario Basilee Vaticane inter Missos
 17 Caroli Magni & Leonem Papam, quam Jac. Strömſius tom. 2. Couſt. Gall. pag. 256. editit
 18 cum testimoniis illa, quorum narratio principio memini, epistola Caroli contingantur. Præterea ex
 19 styli & tractandi modo perspicue apparet librum, qui Diadema Monachorum appellatur, hujus
 20 Smaragdi factum esse: cujus auctorem alii Smaragdum S. Michaelis Abbatem in Saxonia man-
 21 isſſo errore faciunt. Nam liber Serenissime Regine ante Saxonorum Imperatorum tempora
 22 scriptus est, qui Monasterium Lunelurgense continet. Neque enim dubitari potest, quin
 23 utrumque unius ejusdem auctoris opus sit, cum multa ex uno in alterum ad verbum transſcripta le-
 24 gantur, ut videre est in Diadema Monachorum, quod eadem capitulum serie prætextitur, &
 25 usidem, ut dixi verbum, utriusque titulum vice generi diversa ratione accommodatus: conferat tantum
 26 capita 6. 7. 8. & 9. & res ad oculum patebit.¹⁴

Enimvero ea qua alla sunt Romæ de Symbolo fidei inter Leonem Papam & Missos Caroli Magni,
 se non collegisse modo, sed & ipsi interſuisse non obſcurè in voce Smaragdi inſiſſe narrationis, ubi
 hæc verba: His dictis novi quid nonnulla colloquio potius quam disputando præceſſerant,
 quorum series sensuum seu verborum, nisi tantum quod inde fuit, non satis memoriter
 occurrit, &c. in quantum recordari valeo, ille fuit curus sensuum, & summa conclusio
 novissimarum definitionum, &c. Namque in Volum. secum adduxerant Smaragdum Legati illi
 Jesso Episcopus Ambianensis, & Abalarus Carberia Abbas, ut pote virum in rebus Ecclesiasticis
 apprime versatum, ut ejus erudito sibi esset subsidio.

Porro legenti patebit, Smaragdum, cum Regi dicavit suum Opus ætate jam provectum fuisse.
 Et licet in hoc opere nullos Sanctos Patres laudes nominatim, continet tamen à placitis eorum cal-
 lectis, quasi stipes sparget, quemadmodum doctus quifque poterit judicare. Denique quantum à
 Smaragdi monitionibus profecerit Ludovicus, qui ænomen Pii sortitus est, in regendo tam seipſo,
 tam etiam Imperio patefaciant ipsius egregii mores, & acta illustria.

ANNO 790.

V I A . R E G I A S M A R A G D I A B B A T I S O R D I N I S S A N C T I B E N E D I C T I

E P I S T O L A N U N C U P A T O R I A.

DEUS Omnipotens, Te, ô Clarissime Rex, quando voluit, & ubi voluit, de Regali nobili-
 que genere nobiliter procreavit, & misericorditer ad lavacrum regenerationis perduxit: caput
 tuum oleo facis chrismatis linxit, & dignanter in filium adoptavit. Conſtituit Te Regem populi
 terre, & propitius fili tui in carlo heri jussit heredem. His etiam sacris ditatus munibus ritè
 portas discedente Regis.

Primum quia de timore Regis, Regisque descendis proſapia, decenset tibi convenit, & bonè & multa

regere regna. Secundò quia te Regem esse, & sacri chrismatà unctio, & fidei confessio, operisque confirmat & actio. Tertio ut æternum cum Christo feliciter perciperes regnum, misericorditer adhuc te parvulum Rex Regum adoptavit in filium. Hæc te præcipua claraque indicia ab infantia Regem clamant, Regemque confirmant; & superest, ut hæc ipsa regalia, quæ præcepti à Domino munera, sollicitè à te custodias, & operibus patet moribusque defendas; ex quo enim tempore in hæc, quæ vivimus, morabuntur vitæ, quæ viâ universæ carnis pergemus, & ceteri cursu ad promissam quotidie patriam sekinamus.

Item 3. 16. **Respondeo** ut de illâ tantum solerter interrogemus viâ, quæ nos à latronibus tutos vitisque defæctos desideratam feliciter ducat ad patriam. Hortatur etenim nos de hac re Propheta, cum dicit: *Stare super viam, & videre, & interrogare de finibus antiquis, quæ sibi via bona, & ambulare in eâ; & invenietis refrigerium animabus vestris.* Sollicitè ergo hæc à nobis discretèque quaerenda est viâ, quæ nos salvos ad requiem perducat æternam; & cum Domino nobis monstrante fuerit inventa, cautè discretèque nobis ambigendum est per eam, non ad dexteram ambulantes aut ad sinistram. Occurrit illa de quâ Propheta sic fermo denotans clamat: *Est viâ hæc videtur hominibus recta, cuius novissimi demergunt ad inferna.* Sed ne aliquis nostrum per ignorantiam in hoc oberrans incidat devium, piè nos Propheta admonet: *Itaque: Et erunt oculi tui videntes præceptum inno: & aures tuae audientes verbum post tergum monentis. Hæc est viâ, ambulare in eâ, ut non declinetis neque ad dexteram neque ad sinistram.* Nam & Israeliticus populus cum per aliena transivisset regna, ad reprobissimum tenderet patium, nuntius misit ad Sehon Regem Amorrhæorum, dicens: *Obsecro ut transire mihi liceat ad terram inno, non desolavimus ad dexteram neque ad sinistram, sed per viam regum gradiemur, donec transierimus fines tuos.*

Item 10. 20. **Et tibi ergo, Nobilissime Rex,** si viâ ad supernum feliciter promissum intendere patriam, diligenter regia quaerenda est viâ: quia cum sis Rex in terrâ, ad cælorum properans regna per regiam debes currere viam. Trita etenim est, & antiquissimè sanctorum Regum vestigis confirmata, per illam Josue firmissimo properans gradu, multorum Regum colla comminuit, nefandorum phalanges stravit, Hircioctinos muros everxit, & Israelico populo certam reprobissimum dilaente fune divisit. Per illam David indeclinabiliter gradens, persecutori Sauli pepexit, lapideo idu Goliath exsternit, & ab improperio Allophylorum Dei populum liberavit, & sibi regnum perpetuum solidavit. Per illam firmiter ambulante Ezechiam misericorditer Dominus visitavit, à mortis thoro revocavit, & quinque tetnos ad vitam præliam addidit annos. Per illam adhuc ambulans Salomon, quasi flavius aquâ, impletus est sapientia: nam ab illâ recedens inexpiabilem gloriæ suæ intulit maculam. Per illam interpidus Oziâ Rex iustus ambulans accessit communi, abuminationes diversas à populo Dei abstulit, & iustificationes à Domino multiplices accepit.

Ecce conspicis perspicuè, Rex Nobilissime, qualiter per regiam ad Deum Reges ambulantes viam, & ad cælorum regna cum cæteris sanctis Reges quoque felicitè volant. Via etenim regia est, quæ per Prophetam vocatur *Sancta*, per quam non transit pollutus, ait idem Propheta: *ne invenietur ibi leo, Iubobus scilicet, qui rugiens cacuit quaerens quem devoret; nec mala belua, dæmon videlicet, ascendit per eam; sed est directâ viâ, & ambulabunt qui recepti à Domino & liberati fuerint, per eam.* Per quam & te quotidiè, auxiliante Domino, ire cognoscimus & gestulamur, & ad æternam gloriam te esse venturum hæciter credentes non dubitamus. Tantum est, ut quod cæpisti bonum perficias, & usque ad perseverantiam finem perducas, quia non qui inchoaverit, sed qui perseveraverit, salvus erit. Eui jam aggrediar Domino miserante tibi, Rex, Regum describere Viâ, quâ ambulans non habebis ostendicam, sed perfectum in finem æternumque cum gaudio à Domino excipies eorum, in quâ viâ dilectionis gradum convenienter ponimus primum.

CAPUT PRIMUM.

De dilectione Dei & Proximi.

Item 11. 7. **D**ILIGIT ergo, Mitissime Rex, Dominum, sicut ille præcepit, scilicet ex toto corde, totâ animâ, & totâ virtute tuâ. Dilige quia prior dilexit. Sic enim Joannes ille qui super dilectionis fontem in cenâ recubuit, in Epistola sua ait: *Frater, diligamus invicem, quoniam ille prior dilexit nos.* Neque enim poterat Dominum simplicitas dilgere humana, nisi ille primùm nostram diligeret naturam. Illius est enim omne quod possumus, à illo vivificante vivimus, illoque vegetante moveramur. Nihil enim habet homo quod non acceperit, nec bene velle in attributo constât humano; quanto magis perficere? Diligit etiam te principium esse, & ideo ut essem creatura. Illi autem laudem referens sancta clamavit Scriptura: *Diligens enim omnia quæ sunt, & nihil dilexit bonum quæ fecit, nec enim odium aliquid constituit.* Diligens etenim Dominus, à Mitissime Rex, creavit te, & vivificavit, nutritivè & custodiivit, & ad lavacrum regenerationis perduxit, renovavit, gubernavit, & ad intelligibilem perduxit ætatem; & dum adhuc parvulus essem, erga te se fide sublimiter exivit. Hæc omnia ubi misericorditer & per dilectionem operatus est Deus. Apertè ergo, ô Rex, oculos cordis,

& in tantum te à JESU-CHRISTO Domino nostro antequam esses cognosce dilectam, ut pro te ejus linguam non dubites solum. Suspende cor tuum ad dilectionem Creatoris tui; & non modicum, aut ex aliquo, sed sicut superius dictum est, ex toto corde, & ex totâ animâ, & ex totâ virtute tuâ dilige Dominum Deum tuum, ita ut nullus dilectionis præponas dilectioni Domini tui. Et ipso te docente intellige; ait enim: *Qui diligit patrem & matrem intelligit me, non est me dignus.* Verè enim si Deum toto corde diligimus, dilectionis non parcentur, nec filiorum dilectionem perferre debemus.

Sed si diligit Deum, ô Pulcherrime Rex, ex toto corde & ex totâ animâ tuâ, & ex totâ virtute tuâ, necesse est ut diligas proximum eum sicut teipsum: *Quis in his duobus mandatis universa lex pendet & propheta.* Ergo legem & Prophetas non implet, qui Deum proximamque non diligit. Et vera peritèque in hoc consistit dilectio, ut diligatur Deus, diligatur & proximus; scriptum est enim: *Qui non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt quomodo potest diligere? Et hoc mandatum habemus à Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.* Ipse namque auctor dilectionis Dominus JESUS-CHRISTUS mentibus nostris mandatum dilectionis inculcans, ait: *Mandatum novum do vobis; ut diligatis invicem sicut dilexit vos. In hoc cognoscet omnes, quia discipuli mei esset, si dilectionem habue-*

Matth. 5, 3

Ibid. 22, 46

1. Joan. 4, 2

Joan. 13, 34

ritu ad invicem. Nam & ille Discipulus, qui de pe-
 flore Domini charitatem fluentem potabat, dilectionem
 Dei & proximi vaporans ait: *Charissimi, dilige-
 mus nos ad invicem, quoniam charitas ex Deo est,
 & omnis qui diligit fratrem suum, ex Deo natus est,
 & cognoscit Deum; qui autem non diligit fratrem
 suum, non habet charitatem, & non novit Deum. Si
 diligamus invicem, Deus in nobis manet. & charitas
 cum eo nobis mansura est.* Nam & Petrus Princeps
 Apostolorum, ut nos diligamus invicem, dulciter
 exhortans ait: *Estote itaque prudentes, sobrii, vi-
 gilantes in orationibus: ante omnia autem maximum in
 vobis charitatem caritatem caritatem habentes; qua
 charitas operis multitudine peccatorum.* Astuden-
 dum est quia non dixit: Temporalem habete chari-
 tatem, quae aliquando sit vobiscum, & aliquando
 discedat à vobis; sed continuum, inquit, quae
 vobiscum perseveranter maneat, & à cordibus vestris nun-
 quam discedat. Beata virtus dilectionis & charitatis,
 quae sic operit multitudinem peccatorum, & delet à
 cordibus hildam, ut nunquam pereant in aeternum.

Quaerere nonnulli solent quis sit proximus, quem
 tam germane praecepti diligere debet. Nos vero pro-
 ximum, sed non omnem dicimus Christum, qui
 non solum rationabiliter proximus, sed & fideliter
 frater vocatur; unum enim Deum habentes, eun-
 demque Patrem, ejus gratia renati, vocamus. Ergo
 generaliter omnes Christiani, Christiano proximus
 appellatur: cuius similitudinem ponens species, Aposto-
 lus praecepti diligendas: *Proxi diligite uxores vestras,
 & velut amari esse ad illas.* Ut filii diligantur, idem
 Apostolus admonet parentes, dicens, *Patres nolite
 ad iracundiam provocare filios vestros.* Ut servi dili-
 gantur, idem Apostolus admonet, dicens: *Domini,
 quod iustum est & aequum praestate servis, sicutis
 quoniam & vos Deum habetis in caelis.* Nam & alibi
 de illis Scriptura ait: *Si estis servi servis, sit quasi
 amicus eius, quasi fratrem sic eum tracta.* Ut amicus
 pariter diligatur & iustitiam, praecepti Apostolus,
 ubi amicum in Deum, & inimicum propter Deum
 admonet diligendum. Nam & Dominus in Evan-
 gelio ait: *Diligite inimicos vestros, benefacite his,
 qui odierunt vos: & orate pro persecutoribus &
 calumniatoribus vestris.* Ecce liquidò patet quem proxi-
 mum praecepti Dominus diligendum, uxorem videli-
 cet & filios, servos, amicos, & inimicos, in quibus
 omnibus omnis Christianus cognoscitur dici pro-
 ximum, omnique à Domino praecepti diligendus.
 Beata ergo virtus dilectionis, & charitatis, quae om-
 nes amicitiae, omnes diligit, & quasi unus proxi-
 mi in unum arcum omnium amorem recondit.
 Verè beata, quae nutrit virtutes, & delet peccata,
 opprimat iram, recludat odia, expellit avaritiam,
 comprimit iram, effugit pariter omnia vicia, om-
 nia tolerat, omnia credit, omnia sperat, inter op-
 probria securus est, inter odia benedicta, in veritate
 licita, à peccatis impugnantibus non dimittit, à la-
 tationibus non furatur, à perdonibus non rapitur, à
 fluminibus non destruitur, ab incendio non crematur,
 ab haereticis non dividitur; indivisa stat, inextingu-
 bilis manet, inextinguibilis durat, inextinguibilis perse-
 verat, inextinguibilis laetatur; ligamentum est omnium
 virtutum, pluten est inamatum, concordia men-
 tum; sui cas electorum, & exaltatio Angelorum; si
 ne adversitatibus frangatur, fortiter mentem robo-
 rat; se irà superetur, rationabiliter reprimat. Verè
 enim haec, ut video, regalis est virtus, quae cunctis
 in palatio panem laetiae frangit, cunctis vinum ju-
 vanditatis porrigit, dulcia cunctis oscula tribuit, &
 diligens omnes unum extensus amplectitur. Tene ergo
 illam, o Clarissime Rex, tam charam & beatam,
 ut quaeque virtutis in tecum sit, tecum maneat, te-

cum sanget, tecum pergat, tecum letetur & con-
 vivatur; deest enim in convivio Regis tam regiam
 jugiter inesse virtutem.

CAPUT II.

De observandis Mandatis Domini.

Quia Domino auxiliante Viam Regiam scribere
 cepimus, necesse est ut in ea operis gestibus firm-
 miter & diligenter, & ordinatè postamus, ut cur-
 rens per eam non ibi demum offendiculum, sed
 laetiam aeternamque inveniat gradium. Videamus
 quomodo nobis ipse dilectionis auctor post executionem
 dilectionis conservandum concedat praeceptum; ait
 enim: *Si diligatis me, mandata mea servate: & ego
 rogabo Patrem, & aliam Paracletum dabo vobis,
 ut maneat vobiscum in aeternum.* Attende ergo, o
 Clementissime Rex ac mitissime, quantum nos dili-
 git Dominus noster JESUS CHRISTUS, qui cum
 promissione à nobis suam exigit dilectionem, & Spi-
 ritum sanctum dicit nobiscum esse in aeternum man-
 surum, si post dilectionem suam mandata ejus ser-
 vaverimus. Ab ipso enim (ut jam superius diximus),
 nobis omnia bona creduntur, & velle bonum & ope-
 rari ab illo prius nobis legitur. Diligimur enim ut
 diligamus, amamus ut amemus, cognoscimur ut
 cognoscamus, adjuvamus ut operemur, & ope-
 rando virtutibus aitemur. Ergo si te dilectio Dei
 proximique demulcet, consequens est te factus quod
 ille praecepit, quia in tantum diligis, in quantum
 facis. Neque enim potest sincerè Deum diligere,
 qui mandata ejus fideliter non implet. Ipse te Do-
 mino docete intelligi; ait enim: *Si quis diligit me,
 servatae meae servabit; & Pater meus diligit eum,
 & ad vitam venietur; & apud eum mansurum faciemus.*
 Et qui non diligit me, sermones meos non ser-
 vat. Joannes quoque Apostolus dilectione Domini
 repletus in Epistola sua ait: *In hoc scimus quoniam
 cognovimus eum, si mandata ejus observamus. Qui
 dicit se scire eum, & mandata ejus non custodit, men-
 dax est, & in hoc veritas non est. Qui autem servat
 verbum ejus, verè in hoc charus Dei perfitur est.*
 Liber quoque Job ore Domini sacratas de hoc ipso
 testis est, maxime de Regibus dicens: *Non auferi à
 iusto oculus suus, & Reges in seculo colunt in perpetuum.*
 & illi eriguntur. Revelabis quoque aurum
 earum, ac corripis; & loquentur in reprobatione ab
 iniquitate. Si auferent & observaverint, comple-
 bunt dies suos in bono, & annus suus in gloria: si
 autem non auferent, transibunt pro glorio sum ut con-
 sumantur in sustulit. De se quoque ipse Job bonum
 rectumque dans testimonium, ait: *Visitavit Deus se-
 quentem est pes meus, viam ejus custodivimus, & non
 declinavi ex ea, à mandatis laborum ejus non recessi,
 & in sermone meo abscondi verba oris ejus. Tale ergo de
 te, o boue Rex, volumus semper audire testimo-
 nium, tale videre frequenter & opus.*

Ipse quoque Dominus de dilectione sua, ut quae
 mandatorum suorum observantia populum Israeliticum
 admonens dicit: *Et nunc, Israel, audi praecipia &
 iudicia, quae ego deceto, ut faciamus ea, ut vivamus in eis.*
*Observa & cave nequam observaveris Domini Dei
 tui. Et nunc Israel, quid Dominus Deus tuus petie-
 à te, nisi ut timeas Deum tuum, & ambules in viis
 ejus, & diligas eum, ut servas Mandata Dei tui, in
 toto corde tuo, & in tota anima, custodiasque man-
 data Domini, & carcerentis ejus, quae voluit prae-
 cipio tuis, ut bene sis illi? Si autem auferent vocem
 Domini Dei tui, ut faciat atque confidat omnia man-
 data ejus, quae ego tibi praecipio hodie, faciet te Do-
 minus Deus tuus excelsorem cunctis gentibus quae*

1. Joan. 4. 7.

1. Petri 4. 8.

Ephes. 5. 17.

1. Ioh. 4. 4.

Colos. 4. 10.

Enchir. 33. 31.

Mat. 5. 44.

Joan. 14. 10.

1. Ioh. 4. 14.

1. Joan. 4. 1.

Job 14. 7. 10.

1. Ioh. 15. 10.

1. Ioh. 4. 1.

1. Ioh. 10. 11.

1. Ioh. 14. 1.

1. Ioh. 15. 1.

versantur in terrâ: venientque super te universa benedictiones istæ. & apprehendent te. si tamen præcepta eius audieris. Benedicent in civitate. & benedicent in agro. Benedicent fructibus ventris tui. & fructibus terra tue. frullisque iumentorum tuorum. greges armentarum tuarum. & caula ovium tuarum. Emitte Dominus benedictionem super ciliaria tua. & super omnia opera manuum tuarum. Dabis Dominus inimicos tuos qui confurgam adversum te. corrumpentes in conspectu tuo.

Adiens quoque Dominus ad hac ad Israëllem dicit: Si in præceptis meis ambulaveris. & mandata mea custodieris. & feceris ea. dabo vobis pluviam temporibus suis. & terra digne germet suam. & pomus arboris replebitur. Apprehendes vestram strivra vindemiam. & vindemiam occupabis sementem. & comedetis pacem vestram in sinitate. & absque pavore habitabitis in terra vestra. Dabo pacem in finibus vestris: dormietis. & non eris qui ex-terreat. Auferam malas bestias. & glabris non trahis terminos vestros. Persequemur inimicos vestros. & corrumpi coram vobis. Persequemur quoque de vestris centum alenos. & centum de vobis decem milia. cadent inimici vestri glabris in castella vestra. Quid si non audieritis me. nec feceritis omnia mandata mea. si spreveritis leges meas. & iudicia mea contempseris. ut non faciat ea qua à me constituta sunt. & ad iram meam perducam populum meum: Ego quoque hac faciam vobis. Visitabo vos velociter in iracundia. & ardore qui conficiat oculos vestros. & consumam animas vestras. Frustrâ seratis sementem. qua ab hostibus devorabitur. Penam faciem meam contra vos. & corrumpi coram hostibus vestris. & subiciamini his qui asperant vos: fugietis nempe persequente. Per Hiram quoque Dominus ad Israël clamat. & dicit: Utinam attendisset mandata mea! Falla fuisse sicut flumen pax tua. & insinua tua sicut gorgias maris; & fuisse quasi arena secura tuum. & perpe merr tuæ ut lapilli ejus non immerisset. & non fuisset arsitum nomen ejus.

Bonum ergo tibi est. Rex. ut diligas Dominum Deum tuum. & ob dilectionem ejus nimium sollicitudine diligenter custodias ejus præcepta. Sancta sunt enim mandata ejus & justa. & observantibus valde salutaria. Propterea Pater & Filius & Spiritus sanctus ad te venient. & apud te in proprio latum mansionem facient. & beatus eris in perpetuo tali hospite visitatus. Propterea complentur in benedictionibus dies tui. & in gloria anni tui. Propterea pax tua feliciter multiplicabitur. & gaudium sicut flumen in æternum complebitur.

CAPUT III.

De Timore.

Ecce jam auxiliante Deo ad tertiam Via Regie pervenimus gradum. in quo operis nostri rectum debemus figure gressum. Sed qua per nosmetipsum agere non valimus. Prophetam ejuſdem Domini. cujus viam gradimur. diligenter interrogemus.

Adest nobis benevolus humilisque David Spiritu sancto repletus. & ubi post observantiam mandatorum Dei. servitiumque beatum pedem operis nostri figure debeamus ostendi. dicens: *Servite Domine in timore: & exultate in eum tremore.* Nam & Apostolus eque nos admonet. dicens: *Cum timore vestram salutem operamini.* Ecce quomodo via Regia patet: ecce quomodo perspicua est: ecce quomodo usque se occurrentibus offert: planam se iter agrotibus sternit. & lucidam se calcantibus præbat.

Tuo. 2.

Quid enim clarius? quid lucidius? quidve congruentius esse potest. quam ut qui diligit Dominum. mandata ejus observet. & operetur in eis? & qui operatur. non inaniter. aut jactanter. sed cum timore Del operatur. & non tibi de bono operet inanes & vacuas tribuat laudes. sed Domino jugiter dignas gratias referat. qui cum & fructu boni operis implet. & in operando felix et adjutorium præbat. Scriptum est enim: *Qui timet Dominum. præparaverit in Domino: adiutor eorum & præstiter eorum est.*

Time ergo. ô Mitissime Rex. Deum. ut protectionem tibi jugiter & adjutorium felix ministrat. & tua vox cum voce Maris. Moysi & Aaron unita ad Regem Regum clamet. & dicat: *Adiutor & præstiter meus Dominus. & saltem ego mihi in salutem.* Necnon & vox tua cum Regis David voce conjuncta. jubiloque exultationis repleta vociferans clamet. & dicat: *Dominum virum meum. firmamentum meum. & refugium meum. & liberator meum: Deum meum. adiutor meum. & sperabo in eum. Præstiter meus. & cornu salutis mea. & susceptor meus. Laudans invocabo Dominum. & ab inimicis meis salvus ero.*

Time ergo Deum. Rex. ut jugem tibi animæ virtutem corporaliq; ministrat. firmamentum conscientis & adjutorium concedat æternum. cornu regni tui faciat sublime. & brachium fortitudinis robore confirmet. In timoris etenim laudem Salomon ait: *Timor Domini apponet dies.* Time ergo Deum. ô Rex. sed illo timore. qui sanctus permanet in seculum seculi; illo calido timore. qui tibi ad dies temporis hujus adfectio dies æternos. & dies perpetuos. dies immortales. dies perennes: unò diem unum sine vesperæ & infinium. diem felici gaudio plenum. indelicente luce referam. Angelico comarum sustulit. diem quem nos non interpretat. torbeze non obscurant. nubium non ofuscant. importabilem non efficit calor ætatis. pyram non reddat frigus hyemis: dies qui ubinet unus erit cum Sanctis. communis cum Angelis. æternus cum utriusque. qui tibi cum felici gaudio consorium tribuat Angelorum. & socium faciat Patriarcharum. in numero computet Prophetarum. in exaltatione locum faciat Apostolorum.

Ipse quippe Salomon de laude boni timoris ait: *Timor Domini fons vite.* Ergo. si vis. Rex. in æternum feliciter vivere. aliter ad fontem debes currere vite. Ipse enim est fons vite. qui jure dans poculum. æternam auferet sitim. & cum gloria tribuet immortalitatis coronam. Ipse iterum Salomon ait: *Timor Domini dat vitam.* Vides ergo. Rex. quia in timore Domini plentudo invenitur vite: vides quia timor Domini nobis immortalem & æternam ministrat vitam. Præsentis etenim vita dierum plentudine non fulcit. sed futura. In dimalio namque dierum nostrorum tollitur; & ab illâ. dum adhuc vivere cogitamus. rapitur vita. Sic enim Rex justus Ezechias ait: *Ego dixi in dimidia die-rum meorum: *Vadam ad portas inferi: &c.* Præfata est velus à cesente vita mea: dum adhuc ordores. succidit me: de mane usque ad vesperam fuit me.* Nam quòd in timore Dei plentudo fit sapientie. & plentudo fructuum. & plentudo generationis. & thesaurus salutis. unâ sententiâ comprehendit pariter Ecclesiasticus liber. & dicit: *Plentudo sapientia est timere Deum: & plentudo à fructibus ejus. omnium donum illius implet à generationibus. & receptacula à thesauris illius.* Corona sapientia timor Domini. replens pacem. & salutis fructum: & vultus. & diviserunt cum. utraque autem facta deus Dei. Ipse iterum te timere Dominum salutari-

H h

Levit. 16. 14.

Psal. 4. 11. Psal. 4. 12.

Act. 1. 6.

ter admonet, dicens: *Servate illius timorem, & in illa veterate. At timentis Dominum sustinet misericordiam eius, & non dissecatur ab illo ne cadatur. Qui timentis Dominum, credit illi, & non evadentur merces vestrae. Qui timetis Dominum, sperate in illum, & in oblationibus vobis veniet misericordia. Qui timentis Dominum, diligit illum, & illuminabuntur corda vestra. Ipse iterum Salomon ait: *Timor Dei est non despicere pauperem regnum, & non magnificare peccatorem divitem. Quia quatuor magnas sit iudex, & potens in honore, non est melior illa qui timet Deum. Quoniam magnas qui invenit sapientiam, & scientiam, sed non est super timentem Deum. Timor Dei se super omnia superposuit: Beatus homo cui donatum est habere timorem Dei. Timor Domini sicut paradisus benedictionis, & sicut amara gloria operaverunt illum.**

Ibid. 10. 32.

Ibid. 12. 25.

Ibid. 40. 15.

Vides ergo, Rex, quia & illa regia virtus est, in qua fiducia fortitudinis est, in qua vite plenitudo invenitur, in qua fructuum plenitudo nutritur, in qua generationis crescit proleptia, per quam fructus pulvis et sabbas et pacis, per quam thesaurus reconducitur sabbatis, per quam illuminabuntur corda iustorum, per quam multipliciter crescit merces eorum. Verum tamen eam & *Beatus cui datum est habere timorem Dei.*

Ibid. 37. 37.

Malac. 4. 1.

Adhuc audi, & diligenter attende, Rex, quid Dominus per Malachiam Prophetam timentibus se promittat. *Oratur, inquit, vobis timentibus nomen meum sit iustitia, & sanctus in primum eius: & excedentis, & salutaris sicut vincula de armentis: & calcabitis impios, cum fuerit cum, sub planta pedum vestrorum. Et ubi ergo timentium est nomen Domini, ut vel iustitiam timentis oratur Christus, qui mentitur tenebras repellit, ignorantiam cordis auferat, & lucem intelligitur mundat, sapientia radiorum in te dirigat, & discretionis tui memoriam porrigat, inimicorum eulla plantis tuis calcanda subternat, & fidelium regna ab inimicorum insidiis te dominante, defendit.*

CAPUT IV.

De Sapientia.

Eccl. 1. 22.

Ibid. 16.

Ibid. 10.

Ibid. 27.

UBi nunc Deo gratias agere debemus, qui nos ad calicem regna per regum subter pergere viam, ut per tota gradientes itinera, ad casticum felicitis metamur peringere patriam. Ergo non declinemus ad id iterum aut similitur, firmo solidoque gradu per regum nobis incedendum est viam, & casto sanctoque timori caelestis, & laetitia iungenda est sapientia; ut utraque virtute locustis ad immortalium mercedum peringere vitam. *Corona enim, ait Scriptura, sapientia timor Domini est. Et: Initium sapientia timere Deum. Et: Plebendo sapientia & valde sapientia, ut dicit Scriptura, timor Domini est. Si ergo timor Domini initium est sapientiae, & plenitudo eius, & corona ipsius, rotemque epalem, liquet apparet, quia una de aliis pendet, & alteri succedit altera. Et ideo proxime sunt & nobis ponenda, non separata. Congruenter ergo post timorem ponimus sapientiam; quia non in malevolam animam, ut scriptum est, sed in timentem Deum ingreditur sapientia.*

Ibid. 1. 4.

Ibid. 6. 10.

Ibid. 14.

Tunc ergo, Clarissime Rex, Deum, & animam tuam propterea ad excipendum sapientiam, ut sicut Rex regum cum sapientia sapienter possis pergere viam: *Regulus enim liber Sapientie maxime frequenter clamantis ait: Ad vos ergo Reges sunt hi sermones mei, ut discatis sapientiam, & non exultatis: qui enim exultaverit iusta, iusto iustificabitur. Clara est, & quae nunquam mercesse sapientiae, & facile videtur ab his qui diligunt illum,*

*& invenitur ab his qui quatuor illum. Audis ergo, Clarissime Rex, quia speculator Regibus, ex quibus divina largiente gratia, unus est tu, haec superna dignatur vos; & ut sapienter agant, oculos divinum frequenter Regibus elamatis. Unde & nos vestram clarissimum acclibus legitimus Excellentiam, ut sedulus divinum clarissime dicitis sapientiam, & diligenter & assidue requiras illam, & non tepide aut tardè, sed sagaciter vigilianterque investiges illam, & super aurum & argentum concupiscas illam. Sic enim scriptum est de illa: *Concupiscencia itaque sapientia dicitur ad regna perpetua. Si ergo delectamini sabbas & simoniacis, Reges populi, diligitis sapientiam, ut in perpetuum regnetis cum eis. Diligit lucem sapientia, omnes qui praeceptis populi.**

Oramus ergo te, Sanctissime Rex, diligenter attende quod de se Salomon, quid de haude sapienter loquatur. *Aut enim: Sum quidem & ego mortalis homo, similis omnibus, & ex genere terreni sabbas, qui prior factus est, & in veneno maris figuratus sum caro; decem mensium tempore concupiscens sum in sanguine ex femine hominis, & delectamento sabbas inveniente. & ego natus accepti communem aeternam, & in similitudine sabbas decedi terram. & primum viderem similes omnibus tunc plerumque. In involuntatis meritis sum, & curus magni. Nemo enim ex Regibus aliud habuit novitatis incivium. Unus ergo introitus est omnibus ad vitam, & similis exitus. Propter hoc optavit, & datus est mihi sabbas: & invenit, & venit in me spiritus sapientia: & proposui illam regna & sabbas, & invenit nihil dixi in comparatione illius; nec comparavi illi lapidem pretiosum: quoniam omne aurum in comparatione illius arena est exigua, tamquam lutum affumibatur argentum in conspectu illius. Venimus autem mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabiles bonitas per manus illius, & latens sum in omnibus: quoniam amare debet me ista sapientia, &c. Haec enim praestiterit sabbas, & super amorem dispositionem sellatum, lucis comparata, invenit prior; illi enim succedi non, sapientia autem non viderit malitia. Attinge ergo a sine asque ad finem serviter, & distosse omnia praevier. Hanc amorem, & exquirit a juvenitate mea, & quatuor cum mihi sabbas assumere, & amans sabbas sum firmo illius: generositatem illius glorificat, exultentiam habetis Dei; sed & amorem Domini dedit illam. Sobrietatem enim & prudentiam docet, & iustitiam, & veritatem, quibus malum nihil est in vobis hominibus. Propter hanc habetis immortalitatem, & memoriam aeternam his, qui post me fueris sunt relinquunt; distosse populus, & naves mihi erunt sabbas. Timentis me audientes Reges horrentis: & in malevolam videret bonus, & in bello fortis.*

Animadvertite & intellige, o Nobilissime & Clarissime Rex, quia sapientia virtus regia est, quae investigabiliter & Regis Regum praedivite procedit thesauro, & non negligenter aut speribus invidis aut malevolis datur; sed miribus, humilibus, & timentibus Deum conceditur. Verè enim sicut dubio sapientia virtus est regia, ad quos specialiter, et discretam sapientiam, sermo Propheticus clamant. Regia namque virtus est sapientia, quia bene operantes Reges iustitiae, & laetitia scientia illis investigabilem radia, oculos cordis illuminat, sensus mentis illustrat, subilem intellectum movit, sabbas corpore praestat, honoremque moribus concedit, thesauros infinitos multiplicat, virtutem regis roborat, & participem Dei amicitiae constituit, spiritu sapientiae & intellectu, constanti & fortitudinis, letentiae, & patris & timore Domini aplet. Iustitiam Regibus & prudentiam, sabbas admodum & temperant-

tiam donat, virtutem & sobrietatem ministrat, stabili-
tatem facit in regno, certas in verbo, dulces in clo-
quio, hilares in dato, in auferendo humanitas, in
respondendo suavitas, in discedendo fruges, in pro-
fperitate mites, in adversitate securos, acutos in
sensu, in factu placidos, candidos in vultu, & fortes
in bello: Sapientia Regibus concessit sibi subditi di-
cretè disponere regna, & suaverè populos jam sibi
facili servare possibiles. Exterea etiam gentes fortiter
fricat debellare mitesque, & nationes subjuga dicit,
& Reges calcari feroces, & ut ita dicam, in sapien-
tia consistat regni dispositio cuncta. Theofaurus etenim
magnus est sapientia, quam qui invenerit, invenit
vitam; & qui possiderit, immortalitatis ha-
betur coronam. Theofaurus est enim Domini cultus,
& non omnibus manifestatus. Sic enim de sa-
pientia vir famosissimus Job testatur, dicens: Sa-
pientia vera nobis inventum est & quod est locus intelligen-
tia? Insuper homo pium est, nec invenitur in
terra: scilicet invenitur. Absque dicit: Non est
in mens & mare loquar: Non est necum. Non sa-
bitur aurum obrizum pro ea, nec appenditur argen-
tum in commutatione eius. Non aequalitur ei aurum
vel vitrum, nec commutabitur pro ea vase auri:
excellit & commensura non memorabitur comparatione
eius: etiam in sapientia oculis. &c. Unde ergo sapientia vera?
& quis est locus intelligentia? Respondit est ab oculis omnium videri, volentes
eius quoque laet. Perditus & mortis duxerunt: Au-
ditus nostris ambivimus famam eius. Deus intelligit
viam eius, & ipse novit locum illius, &c. Et dicit
bonus: Ecce videri Dominus ipse est sapientia: & re-
cedere à malo intelligentia.

Gerandus cum hic, Rex Clarissime, ut vides, &
investigabilis fama de sapientia sonat; regni sine du-
bio victus est, cui non comparatur aurum mun-
dum, vel obrizum, nec adaequabitur argentum cla-
rissimum, nec consistit vitrum periculis. In
eius comparatione lapis vitæ fardonicus, pro
nilo ducunt saphirus, parvipendunt topazus.
Aurea non magnitudinè feruntur malakia, mundissimæ
non appenduntur tincluræ, nec aliquid pretiosi de
varis admixtantur lapilli. Verè ut visco, regni vir-
tutes est sapientia, & à Regibus maxime diligenda.

Dilige ergo illam, ô Clarissime Rex, ut diligaris
ab illa; tollit enim vox ejus in Proverbis sonat:
Ego diligentes me, inquit, diligo: & qui mane videri
gloriam à me, invenient me. Tale tuum bonis acti-
bus regnum prepara pedes, ut tuo semper intelle
consilio delectetur. Intemis te docet cogitationi-
bus, quicquid generare debes operibus. Summè enim
consilium, & cui vult intimat illud; sua est pru-
dentiæ, & cui vult purgare illam; sua est fortitudo,
& cui vult tribuere illam; suum est regnum, & cui
vult, & quantum vult committat illud. Sua etiam
vox per Solomonem in Proverbis tollit clama-
re: Ego Sapientia habito in consilio, & eruditio
interfusa est in me. Alia enim est consilium & equitas,
mea est prudentia, mea est fortitudo. Per me Reges
regnent, & consilio legum iusta decernunt. Per me
Principes imperant, & potestatem decernunt iustitiam.
Ego diligentes me diligo, & qui mane vident ad
me, invenient me. Alia enim sunt devotio, & gloria,
mens superbia, & iustitia. Alia est enim sententia
operibus, & lapsus precepto, & generosa mea ar-
gumentatio. In via iustitia ambulo, in medio sancti-
tatis iustitiam, ut dicam diligentes me, & videri
aurum regiam. Ergo Rex, ut terrenos inclaratos tibi
repleat Christus, & concedat æternos, clama medullis
cordis, clama tibi mentione mentis, & cum
Salomone non cesses ad Dominum fundere preces;
ora jupitet, ora frequenter, ora instantè, ora in-

deprecator Deum, & dic: Deus Patrum meorum,
& Domine misericordia, qui fecisti abeque verbis,
& sapientia eam conspiciam hominem ut dicitur: creatur
creatura, qua à te facta est, ut dicitur: eadem creaturam
in equitate & iustitia. & in ditione cordis
in locum in lege. Da mihi spiritum tuum, & dicitur:
Sapientiam, & non me reprobare à peccatis suis: quoniam
servus tuus ego sum, & filius ancilla tua, homo
infirmus, & exiguus temporis, & minor ad intelligen-
tiam iustitiam & legum. Alia illam de cunctis familiis
tuis, & à seculo magis dicitur una in vocem fit, &
meum laborer, in sciam quid acceptum sit apud te.
Scit enim illa agere, & intelligit, & adducit me
in operibus meis iustis, & capiet in sua potentia,
& erant accepta opera mea, & dicitur: populum
tuum iuste, & Rex dignus felixque pariter fiet.

Verè, Rex, beata est virtus sapientia; & qui
invenit eam, beatus efficitur ab illa. Sapientia filius
suis vitam preparat, diligentiibus se iustitiam am-
plius, amantibus se prudentiam donat: qui te-
nentur illam, vitam hereditant æternam; diligit enim
Deus illum, qui diligit sapientiam. In tentatione
ambulat cum eo, & in pressu ejus cum eo, & firma-
bit illum, & iter adducet directum ad illum, & de-
mouebit ab icona sua illi, & theofaurus super illum
fuerunt, & intellectum prudentia.

CAPUT V.
De Prudentia.

Post illuminationem ergo sapientia, theofaurus
que scientie oportet illum, qui ipse regiam
feliciter currere velit. Damno donante iustitiam pru-
dentia. Regis etenim virtus est prudentia, & à
ephoribus Regibus nimium dilecta; sic enim de Da-
vid Rege scriptum est: & prouidens quomodo
autem quomodo ne misisset enim Saul, & prouideret
se ager. Prudentia enim quasi poterit illam dicitur.
Potto autem & à locum providere oportet Re-
gem quid agere debeat, ne post actum ejus se pen-
teat. Omnia namque quer agit, & erga Deum &
erga homines, prouident agere debet & prouidit.
Omnia iustè, omnia rectè, omnia sapienter & cum
prudentia necesse est ut faciat, ne Regis opera vel
consilia, ut ceterorum hominum, reprehensionibus
recipiant linguam. Qui enim multa Domano dano
nante gubernat, necesse est ut alto consilio pru-
dentè cuncta disponat. Sic enim prudentissimus Sa-
lomon, in i roverbus ait: Qui sapiens est, multa gu-
bernat prudentia. Item ipse ait: Sapientia adifica-
bit domum, & pro locum reborabitur. Gerandus enim
virtus est, maxime in pectore Regis, prudentia, que
cuncta prudentè regis regit acque gubernat. Pru-
dentia namque ornamentum est omnium virtutum,
gloria verbi, decalique fermonis; sicut scriptum est:
Ornamentum aureum prudentia dilectio, & quasi
tracheale in brachio lexore. Prudentia cultus; est
otia, gubernatio actionis, temperantia cordis, mo-
deratio lingue, omnimque latera verborum, &
poderatio vitium. Sic enim scriptum est: Perla
prudentia in frater ponderationem. Item scri-
ptum est: Aurum stant, & argenti in unum castum,
& verbis tuis fac ostia. & frans ore cum rector.
Ratiom scriptum est: Apert ut tuus natus, &
causis omnium filiorum qui pertraxerunt, apert ut
tuam, decerne quod iustum est, & iusticia super
populum. Quia de fructu ore sui in fructuque reple-
bitur bonus, & iustia opera manuum suarum rebor-
bitur ei. Malchius quoque ex personis Domini:
Delui, inquit, palam natus, quod fuit enim eo,
vita & pax, & dedit ei immortem, & immo me.

Sap. 9. 4

1. Reg. 18. 1.

1. Reg. 22. 1.

1. Reg. 22. 2.

1. Reg. 22. 3.

1. Reg. 22. 4.

Job 28. 12. 13. 14.

Prov. 8. 17.

Sap. 9. 12. 13.

Q' à face nonis meo p'cedit. Lex Veritatis facta in ore eius, & iniquitas non est inventa in labiis eius. in pace & in amicitia ambulavit necem. & multas avertit ab iniquitate. Paulus ad Coloss. ait: Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciant quando oporteat vos amonere respondere.

Dilige ergo, Rex, hanc clarissimam regiamque virtutem, qua tibi regni gubernationem disponat, & discretiorum actionum conferat; que tibi gressum opens dirigat, & cogitationis actus disponat; qua tibi regiam probissimque servandam adhibet, & adificatam roboret; que tibi ornamenta virtutum, copiamque ministrat & terens; que tibi regni coronam subducet, & brachio sustentat: donec; qui ori tuo legem veritatis ministrat, & cordi tuo intellectum sapientie multiplicat; que tibi miltitanti gratiam colla subijciat, & te cunctis amabilem reddat; que sermonebus tuis aurem ornamentum imponat, & appetentiam quibus labus confertat; que operibus tuis iudgem custodiam, congruam ministret & gloriam.

CAPUT VI.

De Simplicitate.

Magna est quidem prædientis virtus: sed necesse est ut simplicitate virtute temperetur. Sic enim Dominus in Evangelio ait: *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbae.* Ambula ergo, Nobilissime Rex, de virtute in virtutem, & pugnet proficiens in melius, ad ieiunare non declinas regio; sed de prædientia in simplicitate firmiter postgressum. Via enim regi, est simplicitas, & à sanctis Regibus antiquitus dilecta. Laudabile etenim de Job laudabili vir Dominus dat testimonium, dicitur diabolo: *Namquid considerasti servum meum Job, quid non sit et fidelis in terra, homo simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens a malo.* De Moysè quoque Scriptura commemorat dicens: *Erat mississimus super omnes homines qui morabantur in terra.* Specialiter namque Liber sapientie Regibus Regumque Ministris clamat & dicit: *Dilige simplicitatem, que iudicatis terram, sententia de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærat illum: quæritur invenitur ab his qui non tentant illum.* Geneticeque autem & de omnibus sanctis Salomon in Proverbiis ait: *Simplicitas iustorum deriget eos. Qui ambulat simpliciter, servus erit.* Paulus vero ait: *Vobis vos sapientes esse in lege, & simplices in malo.* Debet etenim ctedorum corda prudentia in bonum jugiter acere, & simplicitas ab acumie prudentie temperari, ne aut prudentiam modum testitudinis excedat, aut simplicitas ignominie fallacia torpescat.

Regia etenim Via est simplicitas, que Regum simplicitate dirigit gressus, ut ad calcidia, per regna gradientes itinera, feliciter perveniant regna. Curro ergo, Rex, firmiter per simplicitatis itinera, ut ad perennem citius pervenias vitam, & immobilitatis citò accipias præmia, & stola induaris pacis & glorie.

CAPUT VII.

De Patientia.

TRANSIT iterum, Rex, de virtute in virtutem, & de simplicitate in patientiam feliciter postea gradum. Posside patientiam, si vis tuam dulciter possidere animam. Sic enim Deus auctor nostre salutis & pacis in Evangelio ait: *In patientia vestra possi-*

debitis animas vestras. Salomon quoque dicit: *De terra vis per patientiam iustitiam.* & gloria eius est iniqua prætergressi. Paulus quoque ait: *Iniurie vos ergo sicut etiam Dei, & sanctorum, & dilecti vesteri miseratione. Inquietantem, humilitatem, modestiam, patientiam, super patientiam invicem, & denique vobiscum ipsi si quis adversus aliquem habet querelam: sicut Dominus docuit vobis, ita & vos.* Nam quod & illa virtus Principum virtus fit, Salomon in Proverbiis testatur dicens: *Patientia lenitas Principis, & lingua mollis frangit duritiam.* Apostolus vero ad eosdem Principes clamat, dicens: *Corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.* Jacobus Apostolus ait: *Patientia autem episcopi perfectum habet: ut sicut perfecti & integri, in nullo deficientes.* Virtus ergo que lenit Principes, & docet corrigere inquietos, & opus Regum ad perfectum perducit, sine dubio virtus est regni. Ambula ergo per eam, Metallime Rex, & dilige eam, quia currens per eam non habebis offendiculum, sed plenum & æternum in futuro invenies gaudium. Magnanem est virtus patientia, que lædentes se non lædat, sed diligit; que injurias injurias remittit, non redargit; que nocere potest non nocet, sed parat. Patientia est que non Deo commendat, & à malis omnibus custodit & servat. Ipsa est que iram temperat; ipsa est que linguam refrinat; ipsa est que iram temperat; ipsa est que pacem custodit; ipsa est que disciplinam moderate peragat; ipsa libidinis impetum frangat; ipsa furoris violentiam compescit, incendium insolentis extinguit, coercet potentiam divitiarum, resovet inopiam pauperum, facit humiles in prosperis, fortes in adversis, conterit injurias & contemtales mites, tentationes expugnat, persecutiones tolerat. Ipsa est que fides nostre fœdamentum fortiter munit; ipsa est que incrementa sapientie sublimiter provehit; ipsa nos ut tenere possimus viam Christi, gubernat; ipsa ut filii Dei perseveremus, confirmat.

Hanc ergo ama, Rex, virtutem, hanc dilige, hanc cum gaudio & totis viribus amplecti festina. Verè enim Regia Via est, & per se gradientes feliciter ad æternum perducit æternum. Cave ne declines ad dexteram aut ad sinistram. Scito quia dicitur Domini est bosum patientia, ita diaboli malum est impatientia. Et sicut ille, in quo inhabitat & manet Christus, patiens invenitur; ita impatientis semper ille exiit, cujus mentem Diaboli nequitia possidet. Tu verò, Rex, regiam viam tene, & non declines ad eam, sed illa fides beatæque virtute, in eam que vocatur iustitia, aditum tunc feliciter pone pedem.

CAPUT VIII.

De Iustitia.

QUOD regale fit officium facere iustitiam & iudicium, Hieremias testatur, ubi: *Et præcepit Dominus, dicens: Descende in domum Regis Juda, & loqueris illi verbum hoc, & dicit: Audi verbum Domini, Rex Juda, qui stilet super solium David: tu & servus tuus, & populus tuus, qui ingressus sumus per portas istas. Hæc dicit Dominus: Facite iudicium & iustitiam; & liberate vos oppresum de manu calumniosorum; & alienum, & pupillum, & vitam nate contristate, neque opprimatis iniqui; & sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto. Sic enim facientes facietis verbum istud, iurget deus pro portis domus istius Regis sicut dicit de gente David, super thronum eius, & ascedentes erunt, & equos ipsi & servos, & populus totum. Quod si non audieritis verba hæc, in memetipso uravi, dicit Dominus,*

Colof. 4. 6.

Mat. 10. 16.

Job 1. 8.

Nom. 11. 3.

1. Pet. 3. 1.

1. Pet. 11. 3. & 1. Pet. 18.

Rom. 16. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Pet. 19. 11.

Colof. 3. 12. & 1. Pet.

1. Pet. 19. 11.

1. Thep. 3. 12.

1. Cor. 1. 4.

Jerem. 22. 10.

quia in salutem eris domus hac. Dilige ergo iustum, Rex, si vis perpetui frui vita, si vis honorari in perpetuo ab eâ. Scriptum est enim: *Si sequeris iustitiam, apprehendes illam, & indues quasi potentioris honoris, & inhabitabis eam eâ. & proteget te in sempiternum, & in die agnitionis invenies firmamentum.*

Tu ego cum sis Rex in terrâ, ut sis filius Regis in caelo, dilige iudicium & iustitiam. Imitare operibus quem patrem clamis lectionibus. Dilige iustitiam & operare in eâ; quia pater tuus cunctis diligit & operatur in eâ. Ipse enim ait per Hieremiam: *Ego sum Dominus qui facio misericordiam & iudicium & iustitiam in terrâ: hac enim placens mihi, ait Dominus. Totis viribus tui debes imitari illum, cum quo speras vivere, ac tueri.* Sic enim Dominus per Prophetam Esaiam ait: *Pro si furus iustus, & feceris iudicium & iustitiam, in montibus non comedetis, & oculi sui non levaverit ad idola domus Israel: & uxorem proximi sui non violaverit, & ad malitiam mentis non accesserit; & hominem non contriverit; & pignus debitori restituerit; & eandem operarii vestimenta: panem suum sforacem dederit; per vim nihil rapaverit, ad usuram non comoderit, & amplius non accepit; ab iniquitate averterit faciem suam, & iudicium verum fecerit inter virum & virum; in preceptis meis ambulaverit, & iustitiam mea custodierit ut faceret veritatem, hic in ius est, vita vox, ait Dominus. Dilige ergo, Rex, iustitiam & iudicium, quae est Via Regia, & à proceribus Regibus antiquitus trita. Per eam desiderium bonam iustus dabitur; per eam de angustia iusti liberabuntur; per eam semen eorum in aeternum fundabitur; per illam domus eorum plenam accipit fortitudinem. Illam tenendo nec memoria iustus cum laudibus; illam sequendo sancti diligenter à Deo; illam custodiendo exultabunt ab eo; illam observando honorificabuntur ab eo; in illa fidendo obsequio terrore erunt quasi leo. Laborantes in eâ benedictionem consequentur aeternam; operantes cum illa, mercedem accipient sempiternam; sicut scriptum est: *Datus Dei permanet iustus, & beneficius eius in mercedem eius servavit.* Haec est Via Regia, per quam, Rex, gradibus civis pervenit ad perpetua regna. Sed tempera iustitiam, & crudelitatem sollicitè cave simitran. Temperata eorum iustitia Regum tenet vim. Quod si caute non temperatur, in crudelitatem eum dilabatur.*

CAPUT IX.

De Iudicio.

Sed ne hoc tibi eveniat, salutariter te admonet Scriptura, dicens: *In iustitiam esto pupillus miserere ut pater, & pro vero matris iherum: & eris in velis filius Aeterni obediens. & miteretur in magis quam mater. Job quoque ait: Oculi mei caeci, & pes claudens: pater etiam pauperum, & causam quam iustitiam. diligentiſſime investigabam, conturbabam malos iniqui, & de tenuibus illius asserbam proliam. Filii quoque quondam super eo qui afflictiſſus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Nam & hanc Regum est: virtutem Rex Salomon approbat, dicens: *Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in aeternum firmabitur. Si vis ergo, o Rex, ut thronus tuus à Domino firmetur, non cesses defendere pauperem & pupillum, non cesses defendere viduam & desolatam, subvici misero, eleva pauperem, solida confectum, conforta & robora lassum, divinis non cesses fulcire medicum, de manu peccatoris non ces-**

ses liberare oppressum. Audi quod Regibus Regumque iudicibus Dominus per David clamat dicens: *Iudicate egenos & pupillos: humilem & pauperem iustificate. Erigite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate.* Huic sententiae concordans liber Ecclesiasticus ait: *Liberum eam qui iniquum patitur de manu superbi. Illius nihilominus iudicium ait: Quare iudicium, subvici oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam; & venite & arguite me, dicit Dominus. Si fuerint peccata vestra in carcerem, quasi saxa dealbabitur; & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Si volueritis & audieritis me, bona terra comedetis. Vide ergo & diligenter attende, o Rex, quid defensoribus eveniat pauperum; si illis esse debitorum, loque redditorum protrahat Deus, nivis candorem peccatoribus promittat, & albe lane munditiam pollicetur; postremo bona terrae comedere erunt, terrae scilicet albius de qua scriptum est: *Sanctus in terra sua dupli- cas possidebit.* & de qua Psalmista ait: *Credo videre bona in terra viventium.* Vides quia bona terrae: illis Regibus conceduntur, qui hic pauperum defensores exsunt. Illis in eam fructus aeternae conceditur terrae, qui hic pauperes sciunt defendere piè, fructus optimos scilicet Anglorum, fructus aeternos, fructus perpetuos, fructus dulcissimos & amantissimos, plenos satietate & pinguedine, plenos letitia & gaudio, plenos felicitate & gloriâ.*

O quam beata est vita Regum iustorum, quae & hic temporalibus rebus vita iustis, & in aeternum cum Angelis immortaliter requiescit: hic terrenis putatur delicias, illic gloriâ vititur decoris: hic populorum conspectus exterris, illic chorus comitatus Angelis: hic hominum multitudine delectatur, illic cum Angelorum choro latatur. Hic illi multum imperii obtemperat, illic in multâ Redemptionis exultat: hic stola vestitus regali nitescit, illic gloriâ immortalitatis resurgit: hic Regis diademata pogat, illic gaudio exultationis reseruit: hic terreni Regis filius vocatur, illic caelestis Regis filius confirmatur: hic terreni regni decem magnam capit hereditatem, illic caelestis regni sublimem felicitatem accipit portionem. Haec ut tibiveniat, Christime Rex, totis viribus laborare non cesses; nullus te felicior erit, si tibi haec, auxiliante Domino, evenerit; nullus te transcendet in gloriâ, si haec tibi à Domino feliciter fuerit collata.

CAPUT X.

De Misericordia.

Qui enim, Domino adjuvante, piè cupit pauperes & viduas, advenas & pupillos defendere, misericorditer, si valet, eorum inopiam bonis suis debet abstergere, & mendicitatem eorum elemosinâ frequenter debet fulcire. Sicut scriptum est: *Si fili elemosinam pauperis non deservas, & oculos tuos non transferas à paupere. Animum ejus tunc non despueris, & non exasperes pauperem in inopia sua. Cor inopis ne afflixeris, & non proterbas decem angustias: rogationem contribulatis ne abieceris; & non avertas faciem tuam ab egeno: ab ore ne avertas oculos tuos. Delectans pauper sine tristitia accipit tuum, & velle debuit tuum, & responde illi pacifica in mansuetudine. Propter mandatum assumpsit pauperem: & propter inopiam eius ne dimittas tuum vultum. Conclu de elemosinam in cor pauperis, & hoc pro te exorabit ab omni malo. Super sinum peccatoris, & super laqueum adversarii immittam tuum parvulum. Sed & quod illa virtus fit Regum, Rex Salomon in Proverbiis insinuat; ait enim: *Misericordia & ver-**

1901, 81, 3

Ecclef. 4, 9.

Job 1, 17.

1901, 41, 11

1901, 46, 11

1901, 4, 11

1901, 11, 11

1901, 19, 11

1901, 10, 17

tas castidius Regem. & voluisti clementiā throni
ejus. David quoque tam de laquili & de om-
nibus elemofynis multitudine locutibus ait:

Psal. 40. 1.

Beatus vir qui intelligit super egenum & pauperem:
in die mala liberabit eum Dominus. Job quoque sim-
plex & redus agnoscens Deum, & se verax profes-
sus testimonium, fiducia dicit: Si neges quod
voluit, pauperibus, & oculis visum esse sperare
fieri. Si comedi baccellam meani filii; & non comedi
papillas ex ea. Quia ab infirmitate medere mihi
meum miseratus, & de mero mectis mea egressa est me-
cum, si despecti perentem. eo quod non habueris
inlumentum, & absque operatrice pauperem. Si non
beneficentiam mihi laetata es, & de videribus orium
meorum calcatus es. Si lesi, si super pupillos man-
um meam, etiam cum viderem me in partu super-
bium: humerus meus a iuvencis suis cadit. & bra-
chium meum cum suis ossibus resurgit. Non enim
tepeat aut torde ne formalibus elemofynas erogare
debet, qui ex illis felicitate thronum sperat in celo.

Job 31. 16.

Mat. 26. 14.

Mat. 26. 14.

Psal. 40. 1.

Job 31. 16.

Mat. 26. 14.

Cum magna mentis hilaritate pauperibus debe-
mus elemofynas dare, quando ipsi Domino sine du-
bio datur, quod pauperibus hilariter erogatur. Ipse
namque Dominus in iudicio hinc, qui a dextris ejus
erunt, dicitur: Venite benedicti Pater mei,
possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi.
Iuxta enim, & deditis nobis manducare: filii,
& deditis bibere: hostes eram, & collegisti me:
nudus, & cooperuisti me: nudus, & vestivisti me:
in carcere eram, & emisisti me. Illis autem inter-
rogantibus, & quando habet facultate hinc volentibus,
respondens Dominus ait: Quando feceris unum
hinc fratrem, aut unum fratrem, non feceris.

Ergo, Rex, ut ab origine mundi paratum per-
cipies regnum, dices pauperibus elemofynas fre-
quenter porrigere propter Christum. Illam enim in
aeternum sentas remuneratorem, si pro illo pauperibus
hilariter porrigas. In parvis tibi tunc aeternam consequeris
misericordiam, si pro illo plenam pauperibus
portentis dixeris. Neque enim meriti Dei mē-
tionem potes, qui misericors & ipse non habet, et
aut imperabit de deum peccatis aliquid probris,
qui ad peccatum pauperis non fuerit humanus. Sic
spiritus variatus per Solomonem dicit: Qui dicitur
autem sicum ad clamorem pauperis, & ipse clamabit
& non excusabitur. Raphael quoque Angelus ut ele-
mofyna liberat & legitur hic hortatur nos, dicens:
Nona est aratio omni peccatis, & elemofyna magna
quod dicitur ante recedere, quoniam elemofyna
a morte liberat, & ipsa est que purgat peccata, &
facit invenire misericordiam & vitam aeternam. Re-
velat Angelus & affirmat elemofynis pretiositas nos-
tras eliditque licet elemofynis vitam de periculis
redimam, elemofynis morte animas liberant. Quam
bonum tibi erit, & Nobilissim: Rex, quam dulce de-
sine, quando ipse erit, necemque & gubernator
tanti coram omnibus Angelis & Archangelis,
Patribus, Prophetis, & Apostolis, totumque mundi,
videlicet caeli & terre ex tota congregata, tibi
ad dexteram suam misericorditer constituto throno
fuerit cum ceteris angelis: Venite benedicti Pa-
tris mei, possidete paratum vobis regnum a consti-
tutione mundi.

Ergo, Miltissime atque Clarissime Rex, sine plenā,
ment: devota, operante constanti, Domino Deo
tuo obsequium prepara: de Christo in terra vesti-
mentum, ut ab illo cadere: regias indumentum;
da cibum & potum, ut cum Abraham, Isaac & Ja-
cob ad convivium men aris periret: amam. Quae
illa erit tibi re vera letitia, quam gaudis de summa
gloria, & quando tibi coepit Dominus retribuere pro
terrens cōsilio, pro temporalius sempiterna, pro

medicis magna, pro caducis permanentia, pro fu-
catis permanentia, pro fragilibus firmissima, pro
transiuntibus permanentia! Ergo Rex de reditibus
tuis portionem fac Domino tuo, possessionum ter-
renarum fac tibi participem Christum, ut & ille co-
heredem te faciat regnorum caelestium. Ille etenim
tibi omnia que habes concessit, & te quam tibi
centupliciter postmodum reddat, in pauperibus ele-
mofynam rogat. Ille te facere vult in aeternum glo-
rificando iudicem, & in pauperibus a te par-
vum expectet honorem.

CAPUT XI.

Ut operibus Domini laudetur.

OPERIBUS enim misericordiae honorari Dominus
comprobatur, sicut scriptum est: Qui calum-
niatur egenum, exprimat fallere eius: honorat autem
eum qui miseratur pauperem. Item Salomon ait: Fili
honorat Deum, & volens. Jesus filius Sira ait: Ho-
nora Deum ex toto corde tuo, & honorifica Sacer-
dotes, & propaga et cum brachiis. Da illis pau-
perem: sicut mandatum est tibi, primitivam & pur-
gationem: & de integritate tua purga et cum paucis.
Patrum brachium meum, & facissemus sanctifica-
tionis officio Domino, & mita sanctorum, & pau-
peris porrigere vram tuam, ut perficeret propitiam
& benivolentiam tua. Nam, quod & haec virtus sine
dubio virtus regia sit, Regi David Dominus clamat,
& per eum ad honorificandum se alios Reges pro-
vocat, dicens: Sacrificium laudis honorificabit me:
& illis ut, quo dicitur illi salutare meum. Nam
ipse David Rex de ipse dicit: Confitebor tibi, Do-
mine Deus meus in toto corde meo, & glorificabo no-
men tuum in aeternum, quoniam laudem tui. Dignum
enim & iustum est ut pro omnibus hominibus Reges
honorificet Deum, qui pro omnibus hominibus
honorificatur ab eo. Honorificabit, o Reges,
Daum, qui ille prior honorificavit vos. Iustus etiam
vox per Solomonem clamat & dicit: Ego pau-
peribus habeo in capillis, & eruditis inestem cogita-
tionibus. Adsum est confilium & aquas, meo est
praesentia, meo est servitium. Per me Reges regnant,
& legum constituta iusta decernunt. Per me Prin-
cipes imperant, & potentes decernunt iustitiam. Ego
diligentes me diligo: & qui de morte vigilat ad me,
inveniet me. At eum fac dicitur & gloria.

Honorificat ergo, Rex, debet tuis verbis Do-
minum Deum regem, qui tantam iam tibi consult
liberem, & tantum adhuc promittit honorem. Hic
jam tibi agni eruditionem, proditum pariter com-
pelle & iustitiam; hic vero aeternae vitae promissio
immortalitatem. Hic te terrenum evocat in re-
gnum; ille tibi caelestis promittit imperium. Hic tibi
gaudium temporale concessit, ille gaudium aeternum
promittit. Hic amplam regni deici hereditatem,
ille amplissimam paradisi promittit possessionem.
Hic affluentiam in divitis subministrat, ille postea
necessitatem praeparat. Hic te iam regali virtute
purpura, ille vult adhuc immortalitatis stola.
Hic jam capitis tuo posuit diademata regis, sed ille
adhuc auriculis ponet coronam. Hic jam concessit
florantia regna, ille dabit grandia & mirrabilia
gaudia. Hic contulit multiplicia munera, ille
promittit candida & perpetua regna. Hic sine tribu-
tia dedit deducere tempora, ille perenni & siug po-
tine dabit vivere vitam. Hic dabit habere virtutem in
castris, ille dabit societatem felicem cum Angelis.
Hic terras multiplicetque contulit divitias, ille
coelestes communitate cum Sanctis omnibus promittit,
aeternas illas videlicet, de quibus ait Apostolus:

Psal. 14. 1.

Psal. 7. 1.

Psal. 49. 1.

Psal. 49. 1.

Psal. 8. 1.

Psal. 14. 1.

Cor. 4. 9.

Quia oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae preparavit Deus in qui diligitur illum.

CAPUT XII.

De Decimis & Primitiis.

Ench. 14. 11.

Diat. 26. 11.

Malac. 3. 10.

HONORIFICA ergo, Rex Clarissime, motibus & vobis tuis Dominum Deum tuum; honoribus decimis & primitiis, & omnibus oblationibus in vita tua Dominum Deum tuum, sicut scriptum est: *Fili, si habes, benefac tecum. & Deus dignes oblationes offer: memer esto quoniam mors non tardat. Nam & in lege Dominus precipiens filius Israel ait: Quando compleveritis decimum quatuordecim frugum tractum, anno decemorum tertio, dabit levita & aliena, & pupillo & vidua, ut comedat intrā portam tuam, & saturentur: Insuperque in conspectu Domini Decimus. Abisti, quod sanctificatum est de domo mea, & dedit illud levita & aliena, & pupillo ac vidua, sicut iussisti mihi: non praeceperis mandata tua, nec sum oblitus imperii tui. Non comedi ex eis in illa meo, nec separavi ea in quibus immunditia, nec expendi ex his quidemquam in res sacras. Ipse iterum Dominus per Malachiam Prophetam ait: Inferre omnem decimam in horreum, & si estis in domo mea, & probate me super hoc, dicit Dominus. Si non aperuerit vobis castratas caeli, & effuderit vobis benedictionem usque ad abundantiam, & intrepide pro vobis devarantem, & non corrumperit fructus terra vestra, nec erit sterilitas vineae in agro, dicit Dominus exercituum. Et beatus tuus dicit omnes gentes: eritis tunc terra desiderabilis, dicit Dominus exercituum.*

Vide ergo & prudentes intellige, Clarissime Rex, largiorem bonum, optimi quoque datorem, qui cum tuis innumerales regiaque dederit divitias, in horreo inferre iussit tantum decimas & primitiis. Tu eum adhuc in terra positus decimis honora atque primitiis, ille verò te in caelo collocatum divites dicit Angelicus. Considera, Rex, quàm dulcis tibi erit societas Regum iustorum, quàm suavis collatio Patriarcharum, quàm dulce consortium Prophetarum, quàm clarissima germanitas Apostolorum, quàm laeta dignitas Martyrum, quàm excellentissima gloria Virginum, quàm delectabilis & honoranda aequalitas Angelorum, quàm felix vita iustissimabilis manens in secula saeculorum. Hunc tam grandem & inenarrabilem, Rex, accipies in futuro thesaurum, si modo decimis & primitiis tuum honorificaveris Deum.

CAPUT XIII.

Ut thesaurus in caelo collocetur.

Mat. 6. 10.

Mat. 19. 11.

ET ut thesaurus rerum nostrarum in caelo collocetur, admonet nos Dominus in Evangelio, dicens: *Thesaurizate autem vobis thesaurus in caelo: ubi neque argo neque lima demulitur. Ipse iterum in Evangelio diviti ait: Si vos perfectus esse, vade, vende quae habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in caelo; & veni, sequere me. Thesaurum ergo tuum in caelo pone, Clarissime Rex, ubi non times hostem & expugnatorem, ubi non times occultum furem, atque latronem, quem rapere non possit publicus praedo atque grassator. Patria enim tua paradisi est: in patria eum tuam postmodum recepturus, multiplicis debes recondere thesaurus. Magnus te illic carorum numerus expectat; parentum, fratrum atque sororum copiosa turba illic te videre desiderat de sua iam immortalitate sicura,*

sed adhuc de tua salute sollicita. Chorus etenim te illic Patriarcharum expectat, numerus Prophetarum desiderat, Apostolorum & omnium Sanctorum cunctis cernere cupa. O quàm grandis leticia est ad istorum omnium Sanctorum pervenire consortium; ad istorum omnium felicem venire complurum! Quàm summa & perpetua felicitas illic Apostolorum gloriosos cernere choros; illic Prophetarum exultantium numero interire sacro; inter Virginum, Martyrum, Confessorum & omnium pro Domino triumphantium candidatum cunctum interesse Sanctorum! Ergo ut ad istorum mercans, Rex, felix consortium pertingere, patrimoniorum tuorum quotidie in caelo thesauros repone bonos, & noli condere malos. Sunt etenim thesauri mali, sicut & boni, sicut scriptum est: *Beatus homo de thesauro cordis sui profert bonum. Et malus homo de malo thesauro profert malum. Quum enim superbia inflat, iracundia inflammat, rapacitas inquietat, crudelitas simulat, ambitio delectat, libido precipitat, quid aliud facit quam thesaurus iniquitatis sibi reponit? De talibus enim Paulus Apostolus ait: Tradidit illos Deus in reprobam sensum, ut faciant ea quae non conveniunt, repleti omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia, pleni invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate & saevitate; devotiores, Deo obditi, contentiosiores, superbi, elati, iracundiores malorum, parentis non obedientes, insipientes, inconstantes, sine affectione, absque fide, sine misericordia. De quibus & subdit: Quod stentium devotum tuum & impavens cor thesaurus tibi iram in die ira & revelationis iusti iudicii Dei.*

Luc. 6. 4.

Rom. 7. 11.

Ibid. 2. 1.

CAPUT XIV.

Qualem & quantum thesaurum in vita sibi homo reconderit, talem & tantum post mortem inveniet.

QUAESEM thesaurum & quantum usque adhuc vivens homo in caelo reconderit, talem & tantum post mortem inveniet. Sic enim Paulus ad Galatas ait: *Nolite errare, Deus non strahitur: Quis enim seminaverit bonum, & hoc & metet. Quoniam qui seminavit in carne sua, de carne & vitiis corruptionem: qui autem seminavit de spiritu, de spiritu metet vitam aeternam. Bonum autem facietis, non desiciamus; tempore enim suo metemus non desicient. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime ad domesticos fides. Salomon quoque ait: Qui seminat iniquitatem, metes malas. Qui pronus est ad misericordiam, & benedictus. Ille, Rex, pronus ad misericordiam, ut mercaris de Deo accipere gratiam: semina dando pauperibus in praesenti saeculo, quae ipse cum multiplici favore meritaris in futuro. Mitte panem tuum in esurientium viscera, ut eum multiplicem invenias in aeterna patria. Sic enim Salomon ait: *Mitte panem tuum super transiit aquas: quia post tempora multa invenies illum. Quid est autem super transiit aquas mittere panem? nisi pauperibus & egentibus, & de hoc saeculo transiitibus elemosinam dare? Quid est verò, Post multa tempora invenies illum? nisi in futuro saeculo retributionis ex illo largum accipies premium.**

Galat. 6.

Prov. 11.

Eccl. 11. 1.

CAPUT XV.

De non filiendo divitiis.

ET quia tibi Dominus misericorditer regis concessit in praesenti saeculo & largas divitias, in-

lertor agere debes, ut multas inventas ex illis in futura patria repositas. Neque enim aliter veraciter dicentibus sunt divitiis, nisi ille qui in caelesti thesaurio feliciter sunt recondita. Audi ergo, Rex, Apollolum, & non confidere in cadocis istius presentia sacculi divitis, sed in illis de quibus pauperibus erogatis caelestem thesaurum adhaerens; ut enim Paulus Apollolus: *Divitibus huius mundi praeceptum non sublimis sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo, (qui praestat nobis omnia abunde ad fruendum) bene agere, divites fieri in bonis operibus, facili trinare, communicare, et benefacere sibi fundamentum bonum in futurum, ne apprehendant verum opus. Opus enim misericordiae & iustitiae pateocivatur homini post mortem, non divitiis. Sic enim Salomon ait: Non proderunt divitiae in die ultionis; iustitiam autem liberabis a morte. Quia qui confidit in divitiis suis, corrumpet; iusti autem quasi vitruis solum germinabunt. David quoque ait: Nolite sperare in insipientibus, & rapinas vultus contempserit. Divitia si affinis, nolite cor apponere. Ille divitibus cor apponit, qui in ipsis linguarem esse felicitatem credit. Ille hic illis cor apponit, ut non velit res pauperibus erogare, sed magis eas ambire. Non vult aurum expendere, sed calcare: patrimonium suum non vult egenis largiri, sed hereditibus congregata servare. Et ideo post mortem nihil inveniant, quia in vita pauperibus nihil tribuant. De quibus congrue Psalmista ait: Derisive sunt fenum fenum, & nihil invenierunt omnes viri divitiarum in manibus suis. Ad hunc finem Salomon de divitiis suis computatam sententiam produxit, ubi ait: Ad agnoscenda opera mea, adhibeo mihi domos, & plantavi vineas, feta hortos, pascua, & confeci ea cunctis generis arboribus, & exstruxi mihi piscinas aquarum, ut irrigarem solum leguminum germinantium, possederam servos & ancillas, in altitudine famulans balus, arvicula quoque & magnum ovium greges, ultra omnes qui fuerunt ante me in Hierusalem. Et vidi in his omnibus vanitatem & afflictionem animi, & nihil invenire sub sole.*

Largus enim divitiis Psalmographus habere non damnat, sed ne cor illis apponatur vetat. Non tibi oberit divitiarum congregatio iusta, si adfuerit distributio laega. Ex illis enim manus misericordiae egenis porrigitur: ex illis pauperum inditas operitur; ex illis peregrinorum inopia suppletur; ex illis pupillorum, militia detegitur; ex illis viduarum sollicita tribuuntur; ex illis etarientium fames repellitur; ex illis sitientium sitis fugatur; ex illis infirmantium desideria suppletur; ex illis accipientes à mactis liberantur, & illarum fidelis dispensator in futuro dicitur.

CAPUT XVI.

De non gloriando in divitiis, sed in humilitate.

ERgo illi divitiae, quae in caelesti condantur thesaurio, permanent in aeternum; & aliter quae tenentur in saeculo saeculo, transiunt & pericunt. Non gloriandum est, sicut nec confidendum in peccatis divitis, sed potius letandum & gloriandum est in bonis magnique virtutibus. Nam quis oportet divites non in divitiis gloriari sed in humilitate, Jacobus testatur dicens: *Gloriatur autem frater humilis in exaltatione sua; dives autem in humilitate sua.* Noli ergo in divitiis gloriari, Rex, sed in humilitate. Ebo humilis, etiam in humilitate fundatus; quamvis sis saglimis, magnus & summus, humiliter enim tene. Sic enim scriptum est: *Quoniam magnus es, humilis te in omnibus, & coram Domino inve-*

nies gratiam: quoniam magna potentia Dei solus, & ab hominibus honoratur. Videt ergo, Rex, qui in humilitatem tenens, habebis gratiam, habebis & gloriam, insuper & animam tuam invenies requiem. Sic enim Dominus tuus redemptor & doctor tuus, creator & gubernator tuus te quem loqui debeas docet, & quid dicere debes timet ostendit, dicens: *Diserte à me quia misit sum & humilis corde; & invenies requiem animabus vestris.* Idem ipse Dominus per Prophetam clamat & dicit: *Ad quem autem respiciam, nisi ad pauperulum, & contrarium spiritum, & iram mentis firmos meos?*

Si vis ergo ut ad te respiciat Deus, sublimem facies, glorificet, & exaltet; humilia te in conspectu eius. Sic enim Jacobus Apollolus ait: *Humilitati misit in conspectu Domini, & exaltabit vos.* Per hanc enim regiam humilitatis viam purpuras & insulatus fortissimus Rex David & Sacerdos hemiter curens clamabat: *Domine non est exaltatum cor meum; neque elati sunt oculi mei; neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me. Si non humiliaveris sanctam, sed exaltavi animam meam.* Magna enim est virtus humilitas, & mirabilis generis omnium & educatrix virtutum. Sed non haec virtus humana voluntate à quoquam facitur, sed misericorditer à Domino cui voluerit largitur: quae ideo inter virtutes eximas maximè honorata confingit; quae eam majestas divina dignanter assumit. Nam quod & haec virtus regia sit, praeferunt Regum astra testantur. Saulem superbum humilians Dominus ait: *Cum esses parvulus in oculis tuis, capus in tribulibus Israel solutus es; monaque et Dominus in Regem super Israel.* Et est subauditum: Cum tu te magnum existimasti in oculis tuis, parvas & abiectionis factus es oculis mens. Nam David cum Michol filia Saulis, eo quod te humiliasset reprehendit, ait: *Ludam, & vilior sum pluviam factus sum, & ero humilis in oculis meis.* Videt ergo, Rex, quia unus ex illis de regni solis per superbum est dejectus, & alius ad regni gloriam per humilitatem est erectus.

Unde & in illis impletum est: *Quia omnis qui exaltaverit, humiliabitur; & qui se humiliaverit, exaltabitur.* Unus ex illis cum in oculis suis fuisse elevatus, in oculis Domini iustè est humiliatus; alius cum in oculis suis humiliter fuisse dejectus, in oculis Dei decenter est exaltatus. Humilia te ergo, Rex, in oculis tuis, ut exaltetur in oculis Domini, quis quantum humilior fueris in conspectu tuo, tantum gloriosior eris in conspectu Altissimi.

CAPUT XVII.

De Pace.

Nemo enim se apud Deum magis exultat, quam qui se apud semetipsum propter Deum humiliat. Ad hoc enim à Domino humilis exaltatur, ut filius Dei & haec Christi vocetur. Tantum est ut pacem sequatur, quia pacem querere debet, & licet filius pacis. Taliter enim nos admonet Apollolus dicens: *Pacem sequimini cum omnibus & sanctitatem, sine qua non videbitis Deum.* Ipse quoque Dominus in Evangelio ait: *Beati pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur.* Nam & inter sua divina mandata & magisteria filitatis, passio iam proximus hoc nobis praecipit quae mandatum commendavit salvator custodiendum. An enim: *Pacem meam do vobis.* Hanc nobis hereditatem ascendens Dominus in caelum reliquit; & licet eam per suum fidelissimum Regem David atque Prophetam mandavit: *Converti à malo, & fac bonum: invigila pacem, & persequere eam.* Si hanc enim sincero corde sequi

1. Tim. 4. 7.

Eccles. 5. 10.

Prov. 20. 1.

Psal. 61. 11.

Ibid. 77. 6.

Eccles. 1. 4.

Ibid. 1. 9.

Eccles. 1. 10.

Mat. 11.

Ibid. 61. 1.

Ibid. 4. 10.

Ibid. 10. 1.

1. Reg. 17.

1. Reg. 6. 1.

Mat. 23.

Ibid. 11.

Mat. 5. 1.

Ibid. 14.

Ibid. 11.

qui vultimus, Christi heredes eramus; si autem Christi heredes cupimus esse, in Christi pace debemus versari. Si filii Dei sumus, pacifici esse debemus: pacificus enim oportet esse Deihlos et humiles, mure mites, corde simplices, sermone puros, ausu innocentes, affectu concordēs, seduliter libet unanimiter cohererent.

CAPUT XVIII.

De zelo restituendus.

Viam Regiam perge, Rex, ne declines ab eā neque ad dexteram, neque ad sinistram: sic enim tene viam humilitatis & pacis, ut & zelo non declines recitandus. Tene, inquam, Rex, humilitatem & pacem; & ad Deum cum David clama, & dic: *Zelus domus tua comedit me.* Quam sententiam in adbove sua Dominus veraciter complevit, quando venientes & comites de templo flagellatos eliminavit. Nam & Iohannes filius Eleazari pro zelo recitandus pacem in Domino intravit accipere simpiternum sacerdotum, An enim Dominus ad Moysem: *Phinees filius Eleazari filii Aaron Sacerdotis obvertit iram meam a filio Israel: quia zelo meo commotus est contra eos; et non ipse delictum filii Israel in zelo meo: idcirco loquere ad eum: Ego dabo pacem filiis tuis.* & *vis tam ipse quem summi & in palam sacerdoti sempiternum, quia zelus est pro Deo suo.* Et te ergo, Maxime Rex, zelus domus Domini rationabiliter comedit, in qua domo Dei & tu membrum es Christi: debent etenim capite sequi membra. Si quid forte perversum in Ecclesia videris Christi, satage corrigere, & emendare non cesses. Si videris aliquem in domo Dei, que est Ecclesia, curere ad luxuriam, ad ebrietatem: prohibe, veta, terre, si zelus domus Dei comedit te. Si videris superbiam insulsum, aut iracundiam levam, aut violentiam temulentum, aut livore fratris irvudum, aut libidine incensum, aut avaritiam rapine deducum, aut crudelitatem violentum, reprime omnes, minare omnes, & refrenata iherosolima omnes. Fac quidquid potes pro personā quam gestas, pro ministerio regaliquod portas, pro nomine Christi tui quod habes, pro vice Christi qui fungimur. Noli quiescere in carni Christi, quia sacratus es à Christo, & periclis in te: *Zelus domus comedit me.* Ille enim zelus salutem tribuit, fidelem regem, pudicissimum servat, recitandus amat, & Ecclesiam Dei gloriosa vivacitate custodit.

CAPUT XIX.

De Clementia.

Memento quia sic debes exercere recitandus zelum, ut humilitatis atque clementie non relinquas sollicitudinem. Audi quod scriptum est: *Clementia preparat vitam: & sedulitas malorum mortem.* Non enim parvipendenda est, sed iudicio querenda, firmiterque tenenda virtus, que nobis immortalē & eternam parvitatē vitam. Non enim turbulento animo, sed cum clementia debet disponere cuncta. Quamvis ergo auro nescias, & purpurā, bumilitatis non decet abijcere clementiam; quamvis regali cultu respicias, ab humilitatis clementia non recedas: quamvis populorum sis curandus multitudinem, tu tamen piam clementiam tene: Regalis enim virtus est, & bonorum Regam cultus est. Iliam enim custodiendo, illorum proles servabatur, & thronus illorum solidabatur. Sic enim scriptum est: *Miserordia & veritas custodiunt Regem. & rebo-*

nat eum clementia thronum eius. Ipsa est enim que legibus Regi facit servire populos: ipsa est que iunctissimū Regis facit hilariter vultum, hinc Salomon ait: *Inhabitantia militū Regis, vultus clementia eius sicut imber fructuosus.* Ipsa est que omnibus in palatio Regis iunctandam ministrat atque letitiam: ipsa est que cunctis pueris Regis larga dona multiplicat: ipsa est que parvulos & iuvenes sine fine nutrit: ipsa est que per cunctos palatium angulos letos facit discurrete natos: ipsa est que nonnullis oscula, plerisque ministri amplectus. Volo ergo, Clementissime Rex, ut & in tuo iugiter vultu ostendat clementie virtus, que cunctis letitiam, cunctisque ministrat amorem.

CAPUT XX.

De Consilio.

ET ut hæc omnia cum consilio agas, Scriptura te divina per Salomonem admonet, dicens: *Adopta omnia agis cum consilio.* Et Iosias ilius Siro ait: *Fili, sine consilio nihil facis.* Ex ut Ispantem & cum disciplina de cum consilio semper vivas, idem te Salomon admonet, dicens: *An si consilium, & sospite disciplinam, ut sis sapiens in novissimis tuis.* Quia a non omnia cum consilio reguntur sapienter. *Disputant cogitationes eorum: non est consilium: nihil verū paret sub consilio, confirmatur.* Ipse item ait: *Unquies & variis adhibitis dilectio: non est: bonis amicus consilium anima dalectatur.* Cum disciplina innotet bellum, & eris solus ab multa consilio sine. Magna etenim res est consilium, & Regibus valde necessarium, & non parvandum, sed super aurum & argentum constituendum. Et hoc ad sapientiam divina approbat Scriptura, dicens: *Aurum & argentum est cogitatio pro bono, & super aurumque consilium beneficiatum permanet.*

Vales ergo, Rex, quam rigia virtus est consilium, quam super aurum & argentum esse prezalicat Scriptura, quam igitur fontem clamant alluenter manantem. Hanc igitur virtutem consilio omnes dilexerunt regia currentes iuncta. Virtute consilii roboratus constitit Nōe per centum annos Libricavit arcem, & in diluvio gubernavit eam. Virtute consilii Abraham confirmatus, de cognationis sue genere intrepidus est egressus, & inter gentes exteras prudenter est commoratus. Virtute consilii firmiter credens Isaac, benedictionem à Domino in se omnium gentium accepit. Consilium matris audiens Jacob benedictionem paternam hereditavit, primogenita fratris accepit, & in duodecim tribubus filiorum largiter exerevit. Pro hac virtutem consilii novissimus Moyses sexcenta milita per eremum gubernavit. Pro hac virtutem consilii frater eius Aaron fideliter ministerium, sacrasque sacerdotis officium regendo peregit. Pro hac virtutem consilii Phinees Sacerdos Eleazari filii sime Zoi Dominus pennis Zaniam, cum scroto Madriatico gladio perforavit, & severantem Dominum iram super populum pendente restituit. Uide & benedictionem perpetui siccitatis posteris suis reliquit. Hanc virtutem consilii Josue à Moyse nutratore accipiens, triginta gentium Reges occidit, illorumque regni destruxit, Hiericuntium muros subvertit, in terram repromississimum populum Dei introduxit, & eam illis pro consilio rationem dante sine partem. Pro hac virtutem consilii Samuil populum Dei postē iudicans gubernavit. Pro hac virtutem consilii David Goliam interfecit, cum leonibus luit; & regnum acceptum prudenter & fortiter gubernavit. Pro hac virtutem consilii Salomon cum pace gentibus

Ampravit, & subline Domino in Hierusalem templum adducavit. Per hanc virtutem consili Helibus quinqueagesimæ casti igne consumisit, congruo tempore eam phivam dābulū & iterum congruo, Domino optulante, rediit. Per hanc virtutem consilia Martyris, ut a terram ad Domino acciperent vitam, metei temporali se tradidit. Rex hanc virtutem consili Virgines & Confessores in servitio Domini usque in finem petescerunt.

Et tu ergo, Rex, omnia quæ agis, cum consilio age, quia scriptum est: *Et in his omnibus deprecare altissimum ut dirigat in veritate viam tuam. Ante omnia opera verbum verax præcedat te: & ardeat utrum alium consilium habeat. Si enim Dominus magis voluerit, spiritus insipientia replebit te, & ipse quasi interitus vinus tibi eloquia superbit. & operari in malis ut inum in loco. & asque in faciem non debetis memoria tua.*

CAPUT XXI.

Ut caveas animumque superbiā.

Hæc tibi quid, auxiliante Deo, Rex, agere debes edocuit dilectissimus. Quod verbū dicitur vitare debes salubriter præsentamus; neque enim minoris virtutis est homo, qui mala sollicitū vitat, quā qui bona salubriter congregat. Unde necesse est, Clarissime Rex, ut in omnibus actibus tuis vitam regiam distictē custodias, & per eam salubriter ambulans, gressus operis hinc ut ponas; & dextera sollicitè tenens timens, cautē de sollicitū caveas. Dextera enim via est virtus humilitatis, quæ extera nota virtutes, & bene viventes ad vitam perducit æternam. Similis est vitium superbiæ, quæ extera nuter vitā, & sibi male contentientes æternam perducit ad penam. Superbia enim primum & summum vitium est, & sic ut scriptum est in Ecclesiastico: *Obditæ coram Deo est & hominibus superbia. Intantum omnis peccati est superbia: Qui tenentis dolum adimplebit maledictus. & solvitur eum in fine. Proprieta exhoritur Dominus convectus malorum, & destruxit eas usque in finem. Sedes ducum superborum destruxit Deus: & solvere fecit montes pro eis; radices gemium superbarum auferit Deus: & planavim humiles in ipsi gentibus. Terras gentium curvit Dominus, & in hilitas usque ad fundamentum; dispersit ea usque, & dispersit eos. & cessare fecit innotam eorum a terra. Perdidit Deus memoriam superborum, & reliquit memoriam humilium. Dominus quoque dans de ligno humilibus & superbis comparationem, per Esaiam ait: *Et fieri omnia ligna rebus, quia ero Dominus humiliter lignum sollicitū. & exaltavi lignum humile: & sic ut lignum viride. & fraxit lignum aridum. Ego Dominus loquens sum & feci. Dominus quoque in Evangelio ait: *Omnes qui se exaltaverit, humiliabitur; & qui se humiliaverit, exaltabitur. Ipse quoque Dominus per Hieremiam superbia omnium ait: *Eccc ego et regis superbe, dicit Dominus Deus exercituum: Quia etia des tuis, tempore visitationis tua, & tunc superbis, & carnis, & non erit qui sustinet eum: & succedat; non in verbis eius, & deprecatur omnia in circuitu eius.****

Grande malum est superbia, quæ diabolum de celo depositū, & hominem de paradiso projecit; quæ & quondam de statu rectitudinis miseris ad infamiam præmit, & post obtinam ad inferna demergit. Superbia prius in cogitatione elevat hominem; & postea elatum extollit in opere; prius in secreto coram tantulum facit, & postea in publico præceptum reddi. Inde superbi extollentes cadunt, unde pelus

masit intrinsecus elevatur. Iustū enim homo peccato subditatus jacet, qui anctorem suum superando contemnat. Tu ergo, i rudimentis Regis, time tantum & cave superbia malum. Declina divites similitam, & per dextera, quæ est regia, velocius curre viam. Dilige & tunc humilitatem, & quod tibi Dominus per scripturam elamat diligenter attende; ait enim: *Rectorem te pferentem, noli extollis: esto in illis quasi nuntius ex ipso. Curam illarum habe, & sic consules & omni cura tua expleatū veniēte, ut legatur propter alios. & ornamentum gratia accipis certam.*

CAPUT XXII.

De zelo & livore.

ZELARE & invide alterius bono non est peccatum, sed grande & magnum peccatum. Diabolum inter inima statum mundi zeli hore perculis perit prius, & sic possidit alios. Postquam verò hominem ad imaginem Dei solum conspexit, in zeli livorem prorupit, & hominem multam faciendo decept: sic & Angelicam beatitudinem, quam habebat, miserimus, amittit; & ex tunc, ut scriptum est: *Invidiā habetis non invenit in orbem terrarum.* Immaniter autem illum qui sunt ex parte ipsius. Imicitias illi cum Corā inquis, & per zeli livorem Abel fratrem suum iustum occidit. Per zeli livorem Esau factus est inimicus fratri suo Jacobo. Per zeli livorem a fratris sui venditius est Joseph. Per zeli livorem David inimicus & persecutor factus est Saul; & ne longius eam recedendo per singulos, Jadaorum populus per zeli livorem interviros, qui Christo malum invideat quā credere. Zeli enim livor, quamquam unius vitii confectus nominis, multiplex per diversa initio generat tamen. Radix est omnium malorum, & fons vitiorum. Inde odium surgit, animositatis inde procedit; avaritiam zelus inflammant, ambitionem zelus excreat. Per iniquum livorem zelum Dei timor exponitur, magisterium Christi negligitur, quidam dies non providetur, inficitur superbia, exacerbatur levitas, per hanc pravariatur, impatientia concutitur, sunt dilecti, fræveit in; nec se iam potest cohibere vel regere, qui factus est subditus potestati alienæ. Hinc omne pacis vinculum rumpitur, hinc fraternitas charitas violatur, hinc adulterat veritas, unitas scinditur, ad hæreses atque schismata prolicitur, dam obducitur Sacerdotibus, Episcopis invidentur. De zelo superbus efficitur, & de zelo perversus animus mutatur. Non est cibus talibus letus, non est potus jucundus; suspirat semper ad alterius bona & ingeniat. Hinc vultus minax, torvus aspectus, pallor in facie, in labiis tremor, stridor in dentibus. Quā plura relicta! De zeli livore fons omnium vitiorum consurgit.

Tu ergo, Mostillime atque Nobilissime Rex, dilige omnes, & paterno regalique affectu complectere cunctos, & tantum & tam petuicidum odū cautē devota malum; quia Jacobus Apostolus ait: *Ubi est zelus & contentio; ibi iniquitas, & omnes pravæ.* Vides ergo quām letifera est livoris & invidiæ indignatio. Ipsa est quæ cuncta virtutum gemina contemnat; ipsa quæ cuncta bona anctore pestifero devoret; ipsa quæ sensum comedit; ipsa quæ pelus urit; ipsa quæ mentem afficit, & cor hominis quædam quædam pelus despicit. Occurrat ergo tibi, o Rex, contra zeli livorem animi bonitas pietas munero: adversus invidiam fraternitas charitas præparetur, & arma dilectionis. Pacem ama cum omnibus, pacem retine cum cunctis, In manifestum

Fest. 17. 19.

20.

21.

22.

23.

24.

25.

26.

27.

28.

29.

30.

31.

32.

33.

34.

35.

36.

37.

38.

39.

40.

41.

42.

43.

44.

45.

46.

47.

48.

49.

50.

51.

52.

53.

54.

55.

56.

57.

58.

59.

60.

61.

62.

63.

64.

65.

66.

67.

68.

69.

70.

71.

72.

73.

74.

75.

Encl. 11. 1.

Sup. 1. 24.

Fac. 1. 16.

& charitate amplectere omnes. Stude in terris à cunctis hominibus dulciter amari, ut merearis in caelo cum Angelis felicitari.

CAPUT XXIII.

De non reddendo malum pro malo.

DILIGE proximum sicut te ipsum, puto animo, mente sincera: ita ut si eriam in te peccaveris, dimittas, & non reddas malum pro malo sicut scriptum est: *Ne dicas: Reddam malum; exspecta Dominum, & liberabit te.* Ergo & tu ex toto corde in te dimitte peccanti, & exspecta Deum, ut à proprio liberetis peccato; & non vindicari in homine qui in te deliquit. Quia scriptum est: *Qui vindicatus vult, à Domino inveniet vindictam; & peccata illius serventis servabit; tuncque proximo tuo nocenti te; & non deprecari tibi peccata solvantur.* Tu verò cum sis Rex, & summi Regis liber, Patrem tuum bonum imitare Deum; & proximo relinque peccata, ut & tua dimittantur à Domino commissa. Fac tu proximo tuo, quod & vis ut faciat tibi Deus tuus: non quætere de proximo vindictam, ne expectantur à te, Dominus vindicante, delicta. *Noli videri à malo, sed vince in bono malum.* Quod non vis ut tibi faciat Deus: noli tu hominem facere homini. In utroque Testamento scriptum reperitur: *Quis tibi non vis fieri, alteri ne facias.* Si ergo cavet quicumque alteri facere quod nequaquam vult ab altero perpeti, cavet utique ne superbi elatus proximum despiciat; cavet ne ambitio commocens iracundiam ad iracundiam provocet, eam ne invidie morsu dilaniet. Cum quisque verò cogitat se alteri facere quæ sibi ab altero vult fieri, in me dubio pensat ut malis bona, & bonis meliora retribuat, prociacibus mansuetudinem offendat, humilibus gratiam benignitatis demonstrat; erantibus viam rectitudinis demonstrat, discordes ad pacem revocat, necessariis indigentibus ministrat, illiis verbis consolationis sublevat, & cuncta quæ valet proximis fideliter subministrat.

CAPUT XXIV.

De reprehendenda ira.

NA M quia solet homo homini per iram reddere vindictam, ideo peccare per iram nos Apostolus prohibet dicens: *Irascimini & nolite peccare. Sed non cesset super iracundiam vestram. Nolite locum dare diabolo.* Videt ergo, Mitissime Rex, quis qui per iram in fratrem exoptat vindictam, in corde suo diabolo facit locum; & vero solus, qui est Christus, quantum in semetipso est, facit occasum. Redde etiam per solem Christus, & per tenebras diabolus intelligitur. Neque enim possunt in uno hominis pretulculo sol & tenebræ panter commorari: habitante etenim luce fugantur tenebræ, commorantibus tenebris excluditur lux. Neque enim commorari potest cum amaritudine dulcedo, aut cum lumine caligo, aut cum pace pugna, aut cum tranquillitate tempestas. Deponere ergo, Mitissime Rex, auxilium Domino, iram, & noli per iram reddere vindictam. Attende diligenter qual Pauli nos admonentis dicat sententia. Ait enim: *Nunc autem deponite & vos iram iram, indignationem, & malitiam.* Jacobus quoque dicit: *Ira enim veri indignationis Dei non operatur.* Salomon ait: *Zelus & iracundia munitur diti, & ante tempus ad lucem semellam cogitantur.* Ipse quoque Dominus noscitur, totius Ecclesiæ sue ornamentum & glæcia, prædica-

tur & doctor, exemplum & forma, creator, gubernator, & rector, ab iis non frateris omnino removens ait: *Omnes qui irascuntur fratri suo, rem erit iudicio.* Cavendum est ergo maxime Regibus ad effectum suum perducere iram. Neque enim aequalis est cujuscumque hominis ira Regis. De ira Regis scriptum est: *Sicut frateris leonis, ita ira Regis.* Et iterum: *Ira Regis avaritiam mortis.* Ergo quantum validior est ira Regis ad reddendum vindictam, tantum à fidelissimis Regibus temperata debet esse & cæta.

Tu verò, Mitissime Rex, si vis per hanc quam scribitur Regum currere viam, & ad superam feliciter regiamque scandere patriam, mansuetus atque mitillimus esto; & si prorupert iracundia, restitue illam si præoccupaverit mentem, mitiga eam; si emerit animo, comprime illam; si iracundia furor pulsaverit animum, fraternus amor comprimat illam, si fraterni dulcedo temperet iracundiam, fraterna charitas temperet amantitatem, fraterna dilectio mitiget indignationem. Grande enim vitium est iracundia. Per iram sapientia perditur: per iram iustitia relinquitor, per iram societas amoris diffolvitur: per iram pacis concordia rumpitur: per iram lex vtracius amittitur. Iracundia stimulis agitatum corpus tremit, lingua balbutit, vultus ignescit, cor palpitation tremulat, & oculi turbati caligant. Hæc ergo, Rex, ne tibi contingant, refrenata ira, omnia disponere cum patientiâ sermo enim tuus poecitate plenus est, cui nemo resistere potest. Ergo cum pace dispone quæ disponenda sunt, & cum tranquillitate regere quæ regenda sunt, ut & regnum bene & iuste gubernes, & anime tuæ postessor in æternum literes.

CAPUT XXV.

De non consensiendo adulteribus.

SOLENT namque adulatores ad reddendum malum pro bono sibi consentientes incitare Potentes, qui & sibi æternum præparent succedendum, & illis perniciam inferant detrimentum; quos diligenter, Discretissime Rex, vitare memento, & qui sint illi accuratim & caute discuto, & talibus nullo modo nulloque pacto consentire digneris, ne te laudantes atque laudantes in viã divergent regis, & pressum operis tui in viã faciant ponere non rectâ. De talibus enim adulatoribus scriptum est: *Fit iniquum latras amicum suum, & dicit enim per viam non bonam.* Iterum de Principibus qui consentiant adulatoribus scriptum est: *Præcepti qui libenter audis verbum mendacis, amicos ministros habet impios.* Item de adulatoribus: *Lingua fallax non amat veritatem; & os lubricum operatur ruinas.* Item de consentientibus: *Malus obediens lingua iniqua; & fallax obtemperat labis mendacibus.* Tu ergo, Clarissime Rex, cave adulatorem lubricis mortificatque ruinas, & ne sub amiorum specie illorum te decipiant malè sanæ fallacæ. Audi quid de illis scriptum est: *Simulatores erunt decipi amicum suum.* Item de illis scriptum est: *Qui beatus vos dicit, ipse vos decipiam; sensum patrum vestrorum conturbat.* Te ergo quid inter tales agere debeas, Spiritus sanctus per divinam Scripturam admonet dicens: *Quomodo probatur in consuetudine argenteum, & in sinceritate aurum; sic probatur homo ore laudantis, & in sinceritate aurum; sic probatur homo ore laudantis.* Ecce quis inter laudantium adulantiumque linguas iustus & rectus invenitur Princeps, scilicet hoedorum argento & clarior auro. Hæc illi tamen eventior, si divine concordaverit Scripturæ, ubi ait: *Poluitas Regum labis iusta; qui recta loquuntur designant.* Diligenter attende, Rex, & vide li-

Mat. 5. 11

Prov. 19. 11

Ibid. 16. 14

Prov. 10. 12

Eccle. 18. 1

Rom. 12. 17

Ibid. 4. 16

Ibid. 6. 15

Eph. 4. 16

Ibid. 4. 16

Gal. 5. 8

Ibid. 1. 10

Ibid. 10. 16

Ibid. 18. 15

Ibid. 29. 12

Ibid. 26. 18

Ibid. 27. 4

Ibid. 21. 9

Ibid. 3. 24

Prov. 27. 21

Ibid. 16. 15

in conspectu summi Regis ille dirigitur, qui recta loquitur, debet & in conspectu tuo ille dirigi, qui non adulans sed vera loquitur verba. Respicue ergo ab auribus suis iustissimos deceptorumque sermones, respice blandam adulationem longam; bene etenim sonant, sed male decipiunt; iuxtaque antea, sed male maculante; promittunt dulcia, sed perdant animum.

CAPUT XXVI.

De cavendâ avaritiâ.

TU ergo, Rex, nec pro adulatoribus, nec pro muneribus, à recto regnoque divertes iuncte, nec ad avaritiæ malum, rectum regimen dignitatis & ducere gressum. Regum etenim specialiter acculans avaritiam scripta divinitus inventur sententia. Ait enim Salomon in Proverbiis: *Rex iustus erigit terram: vir avarus destruat eam.* Item ipse: *Construat domum suam qui sicutur avaritiam: qui autem solus muneris, vertet.* Dominus in Evangelio Discipulis ait: *Covete ab omni avaritiâ: quia non in abundantia transigitur vita vestra est, ex his qui possidet.* Hux sententiar concordans Ecclesiastes ait: *Avarus non amplebitur penuriam: & qui amat divitias, fructum non capiet ex eis.* Aboc quoque Propheta dicit: *Va qui congregat avaritiam malam domo sua: ut sit in excessu solus eius.* & Iohannes si putas de malo mali. Paulus Apostolus prædicat dicit: *Omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est adorans servitus, non habet hereditatem in regno Christi & Dei.*

Tu ergo, Langissime Rex, ama misericordiam, & fuge avaritiam, ut cum Christo hereditatem habere merearis æternam. Omnibus esto munificus, omnibus largus, ut per te non male destruat, sed feliciter erigatur regni tui terra. Non ut avarus dominum tuam conturbes, sed ut largus ædifices. Grande enim & ingens malum est avaritia: ignis enim incaltingibilis est ardens, & inextinguibilis vrens. De avaritiâ enim in libro B. Job scriptum est: *Ignis devorabit tabernacula eorum, qui muneris libenter accipiunt.* Sicut enim corpus habitat in materiali ædificio, sic mens habitat in cogitationis consilio: sed ignis tabernacula devorat, cum ædus avaritiæ cogitationes mentes devolvat. Avaritia modum ignorat, temperamentum nescit, hinc habendi postpositum, & cum cuncta devoret, futuram penam nescit, clum semper & mendicat, inops est & paupertate repleta; & cum fratribus cuncta dentibus rodas, adhuc se jejunium horribili confectur & clamat; & cum sit unus nominis tenes vitium, multa ab illo alia pullulant & emergunt vitia; sicut scriptum est: *Radix omnium malorum est avaritia.* Et non solum occulta plurima, sed & aperta generat multa mala. Inde rugat fronte in conventu invenuntur falsaria: inde in medio civitatis licarii: inde in publico venefici: inde speret crimen admittitur: inde scelus publicè operatur.

CAPUT XXVII.

Us de impensis dicitur domus non edificetur.

TU verò, ô Rex, velut mundissimi Regis filius ab omni munere nocuo regis excutens munda manus, qua scriptum est: *Qui excutit manus suas ab omni munere, qui altaris aures suas ne audiat sanguinem.* & claudis oculos suos ne videat malum, ipse in excelsis habitabit. Ergo ut mercaris in excelsis sedere feliciter throno, muneribus pau-

perum non amplius timent, aut ædifices domum: quia scriptum est: *Qui edificat domum suam impendit munus, quasi qui colligit lapides suos in hyeme.* Hæreticus quoque ait: *Va qui edificat domum suam in infirmitate.* & convalescit non in iudicio; amicum suum opprobriis sinit. & mercedem eius non reddet ei. *Qui dicit: Adificabo mihi domum latam, & cavocula spaiosa: qui aperit sibi fenestras, facti laquearia rotunda, pinguique suppede.* Huius talibus clamat & dicit: *Va qui conjugatus ducam ad domum, & agrum agro copulavit, usque ad terminum loci.* Namquid habuit istis vos sibi in medio terrarum? *In auribus meis sunt hæc, dicit Dominus exercituum.* Hoc ipsum & Salomon prohibet dicens: *Ne attingas partionem terminos; & agrum populorum ne intreat.*

Tibi ergo, Rex, omni otens Dominus ampla & florida, divitibus plena tribuit regna, patrimoniumque multiplicia divit & prædia; hincorum plurima dedit vespasala, & meliorum potentum honoravit munera, unde regia fabricare possis palatia. Cave ne pupurem lacrymas mæstorumque impenis tibi domus ædificetur regalis.

CAPUT XXVIII.

Us pro iustitiâ faciendâ nulla a iudicibus requiratur præmia.

JUDICIBUS ergo tuis præcipi, Rex, ut nullum pro iustitiâ præteritam sicuti fiscali requirant. Præcipi ut pro iusto iudicio temporalia lucra non appetant, sed æterna; mercedem non requirant peritiam, sed permanentiam: pauper an dives sit, causam perspicant non personam; in omnibus veritatem custodiunt, non ambitionis munera. Qui præbita munera affectat, futuram gloriam non sperat. Qui cupidus hic recipit pro iustitiâ dona, ulterius æterna sunt accipiet præmia. Contra delinquentium iustitiam præteritam per Moysem dicitur: *Iuste quod iustum est excipiet.* Iuste ergo iustum excipiet, qui iustitiam propter Deum exercet, non propter avaritiam. Omnis qui recte iudicat, statim in manu gestat in utroque penso iustitiam & misericordiam portat: sed per iustitiam promit peccati sententiam; & per misericordiam peccati temperat penam; et iusto libramine quædam per æquilibrium corrigat, quædam verò per misericordiam indulgat.

CAPUT XXIX.

Ne fustera dolosa inveniantur in regno tuo.

PROHIBET ergo, Iustissime atque Rectissime Rex, ne fustera dolosa sit in regno tuo. Audi quasi Dominus populo Israel prohibet dicens: *Non habebis in sacculo diversa pondera, meus & mens; nec erit in domo tua modus major & minor; pondus habebis iustum & verum, & modus æquales & verus erit tuis: ne multo tempore veritas super terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi, adiminatoris enim Dominus Deus tuus qui facit hæc. Salomon quoque ait: *Adiminator est apud Deum pondus & pondus: fustera dolosa non est bona.* Item ipse: *Statera dolosa, adiminator est apud Deum, & pondus æquum volutus eius.* Verè enim grandis est pravitas, propter terram comoda Domini desicere iudicia. Dolus enim occulcus & diabolicum opus, pro terrore lucro iustum & legaliter sanctum fraudulenter mutare modum, aut divinitus instituta commutare pondera in deceptione*

Prov. 29. 4.

Ibid. 16. 37.

Luc. 16. 13.

Eccl. 1. 9.

Ait. 4. 19.

2. Pet. 1. 3.

Job 29. 14.

1. Tim. 6. 10.

1. Pet. 16. 39.

Ecd. 10.

Ibid. 21.

Ibid. 1. 3.

Prov. 21. 1.

Prov. 16.

Ibid. 21.

Prov. 21.

Ibid. 11.

Mat. 23. 40

fratruum. A Domino enim tradidit, ob illoque fideliter confirmatum tenemus, quia in dilectione Dei & proximi rota lex pendet, & Propheta. Ergo qui dolose litera, ut minore modo pondere, quae dolose decipit innocentem, nec proximum diligit, quem fraudulenter supplantat, nec Deum, cuius leges ac praecepta diligens calcat. Et in hoc convinctur quia leges & Prophetas à se imobediendo procul expellit, qui inobediendo praecepta Domini non custodit.

CAPUT XXX.

Prohibendum ne captivitas fiat.

Mat. 6. 9

Deut. 14. 27

Amo. 1. 4. 5

Ibid. 1. 4.

Ibid. 18. 6.

Ecc. 7. 12.

Ibid. 11. 31.

Hier. 14. 9.

Prohibe ergo, Clementissime Rex, ne in regno tuo captivitas fiat. Quis fidelissimus illius Patris sumus, ad quem quoties clamans cum ceteris fratribus: *Pater noster qui es in caelo*. Quidquid ille amans diligit, & tu dilige: quodquid audiens ille prohibet, & tu prohibe. Imitare illum fideliter, cum quo speras regnare perenniter. Ipse enim Moysi praecepit ait: *Si deprehensus fuerit homo sollicitus fratrem suum de filio Israël, & vendit eo accepto pretium, interficietur. & auferet malum de medio tui*. Ipse quoque per Amos Prophetam clamat & dicit: *Super tribus sceleribus Gazae, & super quatuor non convertam eam: eo quod transfugerunt captivitatem periculum, non condescendens eam in Idomaeam. Item ibi: Super tribus sceleribus Tyri, & super quatuor non convertam eam, eo quod concluserunt captivitatem periculum in Idomaeam, & non recordas funis fidei, rursus eam. Item ipse: Super tribus sceleribus Israël, & super quatuor non convertam eam: pro eo quod vendideris pro argento iustum, & pauperem pro calcamentis.*

Ut iustus & recte eorum servos agatur, & ut liberi dimittantur, istum clamat & dicit: *Hoc est magis seipsum, quod elegi: dilige collegationes imperatoris, solve seculorum deprementum, dimitte eos qui contracti sunt, liberos, & omne onus dirampe*. Ecclesiasticus quoque: *Non latus servum in veritate operantem, neque mercenarium dantem animum suum. Servus servatus sit tibi dulciter quasi anima tua, non liscandus illum liberare, neque inopem derelinquas illum*. Item ipse: *Si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua, quasi fratrem sic eum tracta*. Dominus quoque per Hieronimum populo Israel de servis hoc dedit praeceptum. Ait enim: *Hae dicit Dominus Deus Israel: Ego percussi fedus cum patribus vestris, in die qua eduxi eos de terra Aegypti, de domo servitutis dicens: Cum completis fuerint septem annis, dimittat unusquisque fratrem suum Hebraeum qui venditus est ei, & servus tibi sex annis. & dimittes eum à te liberum, & non ambietur patres vestri me, nec involaverit autem suum. Et converti estis vos hebraei, & servus quod vestrum est in oculis meis, ut praedicaretis libertatem unusquisque ad amicum suum. Et inivit palium in conspectu meo, in domo in qua invocatum est nomen meum super eam. Et reverti estis, & commaculastis nomen meum: & reduxistis unusquisque servum suum, & unusquisque ancillum suum, quos dimiserat ut essent liberi, & sic percellastis: & subjugastis eos, ut sint vobis servi & ancilla. Propterea haec dicit Dominus: Vos non audistis me, ut praedicaretis libertatem unusquisque fratri suo, & unusquisque amico suo: ecce ego praedico vobis libertatem, ait Dominus, ad gladium, ad pestem, & ad famem: & dabo vos in commotionem civitatis regni terra.*

Verè obediens debet homo Deo, & eius praeceptis, in quantum ille possibilitatem dederit, obedire. Et

inter alia praecepta salutaria, & opera recta, propter nimium illum charitatem unusquisque liberos debet dimittere servos, considerans quoniam non illi eos natura subiegit, sed culpa; conditione enim aequaliter creati sumus, sed alius alii culpam subiecit. Simul & considerantes quia si dimiserit, dimittetur vobis. Nam & vos, Domine, conditionale opprimere iugum. Honorifica ergo, Iustissime ac Plurimum Rex, pro omnibus Deum tuum, quia ut scripsum est: *Pro omni bono honorificatus te, live in servum tibi subiectis, live in divitum tibi concessis, ex aliis liberos faciendo, & ex aliis elemosinas tribuendo, praecipis illas obedire non cesses*. Esto pauperum patre, pupillorum nutrice, orphanorum amatore, viduarumque defensor, peregrinorum educatore, omniumque secundum regulam mansueti defensor & rector. Esto, Christo donante, illis gratia laetante, sapientia plebis, esse prudentia praedictus, esto simplicitate ditatus, esto patientia fundatus, zelo tamen rectitudinis erectus. Omnibus ergo mitis atque pacificus, sed tamen zelo rectitudinis accensus. Io perquirendo iustitiam esto sollicitus indagante, in iudicando castissimus exequutor, ita tamen ut misericordia semper iudicio praeponatur. Memento quia à Domino misericordiam accipit, qui fratri misericorditer indulget.

Hec si diligenter reges impleveris, Rex, roborabit Dominus regnum tuum, exaltabit solium, & brachium confirmabit, quoniam cuius vult Dominus brachium confirmat, & ad faciendam victoriam suam gladium cum auxilio praestat. Sic enim per Ezechielem Prophetam ait: *Es confestim brachia Regis Babilonis, ad quoque gladium meum in manu eius: & confestim brachia Pharaonis, & gemens gemibus interfecisti eam facie eius, & confestim brachia Regis Babilonis, & brachia Pharaonis ceciderunt, & sicut nix ego Dominus, cum dederit gladium meum in manus Regis Babilonis, & extendit eum super terram Aegypti.*

Nam cuius vult Dominus brachium debilitat & frangit: ipse enim & hoc ad Ezechielem dicit: *Soli hominis, brachium Pharaonis Regis confestim: & ecce non est obvolatum ne resistatur ei fortis, ut ligaretur manus, & fasciaretur hostis, ut neque robore posse tenere gladium. Propterea haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ad Pharaonem Regem Aegypti, & commovam brachium eius forte, sed confestim; & deturam brachium de manu eius: & dispergam Aegyptum in gentibus, & vendidit eum in servum. Et in Plalmo scriptum est: *Avertisti adversum gladium eius, & non est ei auxiliatus in bello*.*

Quod autem & videtur, antequam fiat, Dominus cognoscit, ipse per Ezechielem ait: *Tu ergo, fili hominis, haec dicit Dominus Deus, die omni vultu & universa avibus enavigavit bestias agri: Convenite, propterea, concurrite antequam ad vitam meam, quam ego immolo vobis, vultumque grandem super montes Israel, ut comedatis carnem, & bibatis sanguinem, & carnes fortium comedatis, & sanguinem principum terra bibitis: arctum & agerum, & hircorum, eorumque, & alium & pugnam omnium. Et comedetis adipem in saturitate, & bibetis sanguinem inebriatatem, de vitima, quam ego immolabo vobis: & saturabimini super mensam meam de equo & equite forti, & de universis viris bellatoribus, ait Dominus Deus.*

CAPUT XXXI.

De praesidio Domini requirendo.

TU ergo, Clarissime Rex, ut tibi Dominus, & in brachio fortunam, & in bello victoriam

Fron. 18. 10.

donet, ipsius semper erique solacium, & ad ejus confuge praesidium. Hoc enim scriptum est: *Turris fortissima nomen Domini: ad ipsam currit iustus, & exaltabitur.* Ergo salus non consistit in multitudine populi, nec in armatura multiplici, sed in invocatione nominis Domini. Stabilis enim & inconcussa tutela est caeleste praesidium; quod quia à Regibus tollitur sit querendum; David Rex est dulciter imitandus, qui Domino humiliter supplicans ait: *Exaudi, Deus, deprecationem meam: miserere orationi meae. A sinibus terra ad te clamavi: dum exultaret cor meum, in petra exaltasti me. Deduxisti me, quia fallax et spes mea: turris fortissimi à facie inimici.* Petra enim hic & turris Christum significant: in hac enim petra rectè se exaltatum pronuntiat, qui in fide illius se fundatum non dubitat. Et in hac turri ille descendit, qui in auxilio ejus confidens virtutibus armatur. Turris enim illa virtutibus est plena, non gladius, pugnat verbo non puelio, nec localiter defendit, sed universaliter invicta fortitudine electos suos protegit & custodit.

196. 60. 1.

CAPUT XXXII.

De Oratione.

116. 61. 1.

NAm & hoc intendum est, quò ad hoc caeleste praesidium Rex David orando pervenit; sic enim inchoans capit: *Exaudi Deus orationem meam cum deprecere: à sinere inimici eripe animam*

meam. Procexiisti me à conventu malignantium, à multitudinis operantium iniquitatem. &c. Et tu ergo fidelissime Rex, ut Dominus pollicetur auxilio fultus tuum defendere regnum, cum populus orans require praesidium. Ipsius enim David Regis innumerabiles de oratione in Psalmis habes exempla. De Salomone quoque & hic perpaucos ponimus exempla: An enim: *Longè est Dominus ab impiis: & orationes iustorum exaudiet. Qui confirmat semper, multiplicat orationem.* Item ipse: *Oratio in humilitate penetrabit super montes.* Dominus in Evangelio ait: *Omnia quaecumque petieritis in oratione credentes, accipietis. Vigilate itaque omni tempore, et orantes ut digni habeamini fugere quaesura sunt, & stare ante filium hominis.* Paulus quoque ait: *Orationibus instantes, orantes omni tempore, in spiritu vigilantes in omni instantia.* Jacobus autem dicit: *Orate pro invicem ut salvemini: multum enim vobis deprecato iusti assidite.* Nam & nos oramus semper cum Apostolo pro vobis, ut dignetur vos vocatione sua Deus, & implet omnem voluntatem bonitatis, & opus fides in virtute, ut clarificet nomen Domini nostri **IESU CHRISTI** in vobis, & vos in illo, secundum gratiam Dei nostri & Domini **IESU CHRISTI.** *Confidamus autem de vobis in Domino, quoniam qua precipimus, & facitis, & facitis. Dominus autem diriget verba vestra in charitate Dei, & paternità Christi.* Amen.

Fron. 17. 7.

Evel. 11. 1.

Iud. 17.

Matth. 21. 26.

Luc. 21. 26.

Rom. 11. 21.

Ephes. 6. 18.

Ier. 5. 16.

Ephes. 1. 4.

Explicit Liber Smaragdi Abbatis, qui dicitur
VIA REGIA.

M O N I T U M.

BINOS sermones, ait Acherius, seu verius pericopae sermonum quos habuit Theodulfus Aurelianensis, cum ad Clerum, tum ad populum, reperit Rome in Codice Vaticano, descripsitque V. C. Emericus Bigoz. Et ista cerri fragmenta nequaquam à genuis aut traditione, scriptisque illius Episcopi abolvere mihi videntur, continent enim pariter ad mores Christianos institutos peratiles, & quae Theodulfi stilum redolent omnino. Haec Acherius, qui praeter duorum sermonum fragmenta, moneat debuit hic etiam esse fragmentum operis consilium de sacris Interpretibus, quod ab his verbis incipit. Vis nunc, Charissime: ac praeterea initium Capitalium Theodulfi, quod in tomo I. Conciliorum Spelmanii editum est pag. 584. Haec fragmenta contulit Baluzius cum vetustissimo codice S. Galli in Helvetia, qui non mediocri nobis adiumento fuit ad purgandam textum.

T H E O D U L F I
A U R E L I A N E N S I S E P I S C O P I
F R A G M E N T A S E R M O N U M A L I Q U O T.

ANNO CIRC.
814.

HÆC ET QUÆ SEQUUNTUR
Capitula

THEODULFUS Episcopus edidit.

AD virtutes difficilè constringimus, ad vitia sine labore dilabimur. Illa enim prona, illa ardua sunt. Genes enim fidei perperiturus ut ad eorum confidere valeamus. Quemadmodum ad virtutum tendentes culmen non à summis inchoant,

sed à modicis, ut sensim ad altiores pertingant; ita & qui dilabuntur ad vitia, non statim à magnis criminibus incipiunt, sed à modicis assuecunt, & sic in maxima proeunt.

Nihil prodest admisso malo agere bonum, sed prius est cohibendum à malo, deinde exerceendum bonum. Hoc enim indicat Propheta, cum dicit: *Quis forte agere poterat, discite beneficiere.* Prius vitia extinguenda sunt in homine, deinde inferende virtutes. Nam coherere & conjungi non potest veritas cum mendacio, pudor cum perulentià, fides cum peribidà, castitas cum luxurià; luxuria verò

196. 11. 16.

carnis ideo notabilis omnibus est, quoniam statim per se turpis est, & tamen pensante Deo, superbia minor est: sed qui detinetur superbia & non lenius labitur carnis luxuria, ut pro hac humilitas, & à confusione surgat & à superbia. Opus peccatis superbus est, eo quod faciendo verita, contempnitur habere divina precepta. Rectè ergo iustum omnium peccatis, superbia, quia nisi præcesserit mandatorum Dei inobediencia, transgressionis nos sequitur culpa. Superbia sicut origo est omnium eruntium, ita ruina cunctarum virtutum. Ipsa est enim in peccato prima, ipsa in castitate postrema. Hæc enim aut in exordio mentem per peccatum prostravit, aut novissima de virtutibus detulit. Iude & omnium peccatorum est maxima, quia tam per virtutes, quam per vicia, humanam mentem exterminat. Ex corpore superbiae plerumque in abominandam carnis immunditiam itur, nam alterum pendet ex altero: sed sicut per superbum motus itur in profanationem libidinis, ita per humilitatem mentis salva sit castitas carnis. Deus namque nunquam deicit oculum mentis superbum per carnis manifestam rursam. Libidinis nasci immunditiam de animi oculis superbia, exemplo primi hominis aperitur, qui mox ut per superbum contra Deum tumuit, statim carnis libidinem sentit, & possidenda operitur.

Nonnunquam gemino vitio Christianas à dæbulo appetitur, & occulto per elationem, & publico per libidinem: sed Dei servus discrete utrumque pensans, sic cavet libidinem, ut non incurrat elationem, & sic premittit elationem, ut non resolvat animum ad libidinem. Luxuriosis atque superbis damnosius plus fautores existunt, dumque in excessis vana spirant maligni delirant, nisi tamen majores famulantes junguntur, eisque amplius iusta viderum famulantur. Principaliter his duobus vitiis dæbulo humano generi dominatur, id est, per superbum mentis & lazarum carnis. Unde & Dominus ad Job loquitur de dæbulo dicens: Sub umbra dæbulo in secreto edamini, in locis hominibus: per esclamum enim manus superbia, per loca humentia carnis demonstratur luxuria: per hæc enim duo vitia dæbulo humanum pallidet genus, vel dum mentem in superbum erigit, vel dum per luxuriam carnis corruptum. Ex corde enim primum fornicationes sicut auferuntur, & non promittunt in opere. Hinc est quod per Prophetiam dicitur: Accingite lombos vestros super vbera vestra: hæc est in corde libidinis reflexio. Quando ergo impulsus demonum mens ad delectationem fornicationis impellitur, divini iudicis metus, & æterni tormenti incendii ante oculos proponantur, quia vitium omnia pœna tentationis prævioris supplicii formidine cohercet, recordatio ardoris gehennæ ardorem excludit luxuria.

A Deo datur continentia, sed peccate accipietur. Tunc autem tribuitur, quando Deus gemitu intertuo pulsatur. Amanda est pulchritudo castitatis, cupis gustata delectatio dulcoris inveniat quàm carnis. Castitas enim fractus luxuravit est, pulchritudo involuta sanctorum, sanctas corporis, & curas mentis. Nam qui se contumaciam habere consuevit, & ab aliis terrenis desideris se non subtrahit, quamvis hunc luxuria carnis non polluat, diversis tamen mundana conversationis operatio maculat. Omne tamen peccatum per penitentiam recipi vinctus sa-

nitatem. Non potest quisquam spiritali bella transigere, nisi prius edomaverit audientem cupiditatem. Non potest ad contempnendum Divinorum esse ibi, quæ cupiditatem hujus mundi incumbit. Omnia peccata populi est avaritia, & amor pecuniarum. Unde & per Salomonem dicitur: Nihil est scelestius quam amare pecuniam. A cupiditate omnium criminum mater est: unde & Apostolus ait: Radix omnium malorum est cupiditas. Ne ergo succedat radix eruntium, non pollutant ceteræ suboles peccatorum. Cupiditas enim Christum vendida, vendida vitam, comparavit mortem, & nec manum, quod mortentes inferni ignibus deputantur, qui viventes flammam cupiditatis suæ non castimaverunt.

Utdè est cavere gulam, abstinere concupiscentiam. Quid enim tam noxam, quàm ut animus feriat ventri & ceteris, quæ sunt distentanda, testante Apostolo: Deus autem & lux & hæc defficit. Neque luxuriam: nec ad Gethisiam, sed tunc tunc modo ut corpus sustentetur ad opus Dei, epulis est utendum. Sicut enim omnes etiam cupiditates abstinentia refocantur, ita omnes animæ virtutes edacitate vitiis delinuntur. Neque enim potest quisquam virtutum perfectionem attingere, nisi prius edomaverit vitium angulum. Nemo potest dominari ceteris vitiis, nisi prius relaxaverit vitium gulæ: nec potest quicquam à fœtore suo facile ignitus immundis expellere, nisi per abstinentiam gulæ. Tunc enim hollis, qui extra nos sunt, à nobis loquitis sapientur, cum peccis quæ intra nos sunt vitia extinguantur. Nam fratres foris agit bellum, qui intra habet periculum à fœtore crapulam, potus ebrietatem generant.

Ebricitas autem perturbationem gignit mentis, furorera cordis, summam libidinis ebrietatis nam mentem alienat, ut ubi se nascitur. Unde & in ioveribus & Potentes inquit, viderant fœtorem suum non habuit, ut eum liberent, obdormiscunt superbia. Plerique laus est multum bibet: & nos inebriat. Audient hi adversum, sic Prophetam dicentem: Vix qui potentes estis ad bibendum vinum, & vix fortes ad infensandum ebrietatem. Vimo multo debetis, & luxuriosè viventes. Ecclias sic arguit dicens: Vix qui confertis mane ad ebrietatem festinandum, & potandum usque ad vesperam, ut vino subjacet. De talibus alio in loco dicitur: Vix tibi erunt, curus Rex juvenis est, & vix Principes mane comedum. Multi enim à mane usque solis occubitum ebrietatis & gule voluptatibus serviunt, nec intelligunt cur viti sunt, sed consuetudine bellandæ detenti, luxuria tantum tota die epulæque inservant. Clamat J. el Propheta his qui ebrietate delinunt, dicens: Expergetimini vbera & fete, & Nolite amare qui bibitis vinum & dulces line.

Solicite igitur cum discretione moderanda est carnis cura, ne quid nimis: nam quidquid minus & ultra modum est, perniciosum est, quidquid autem cum modo & temperamento fit, salutare est: In omni ergo opere modum & temperantiam oportet habere. Ideo alia sunt precepta quæ dantur fidelibus communem in sacello vitam dignantibus, atque alia fœcili hujus conjugatoribus. Illis enim dicitur, ut sua omnia bene gerant, id est sua omnia derelinquant: id periculum enim non sustinet negatus omnibus suis, nisi & ipsam abiciat, secundum Evangelium: id est, ita volentes pauperis derelinquat, ac motibus pravis ruminat, recipi

Quoniam malum iudicium.

Est ergo omnium criminum.

Ex humilitate castitas.

Job 40, 16.

Job 31, 11.

Castitas à Deo tribuitur.

a humilitas | Sic codex S. Galli ex quo etiam lesa edidit ex scriptis. Inter scriptores invidiam, & invidia. b sic prout dicitur | Quædam lectio, quam sibi tribuunt. hanc codex: Prout dicitur sic tenet, inquit.

c iudicium meum | Antea iudicium etiam, quo nihil erat interlabitur, & tamen ex consuetudine religiose viti, sed quod in sacello codex S. Galli sic legitur. Atque sunt leviora que quædam sunt.

1. Cor. 6.

1. Cor. 6.

1. Cor. 6.

1. Cor. 6.

1. Cor. 6.

1. Cor. 6.

1. Cor. 6.

1. Cor. 6.

1. Cor. 6.

1. Cor. 6.

qui erat superbus, sit humilis; qui erat adules, sit castus; qui erat invidiosus, esse fructus mansuetus; qui erat animosus, patiens esse contemder; qui avarus, sit largus qui contra proximum suum odio vel invidia taceat, dilectionem Dei & proximi geram in corde remeant. Sicque singulas vitas singulas virtutes contrarias opponat, & bonis se moribus adornate fructus, ut de vitis veritas, & de bonis actibus praximum miratur. Nam hoc est quod Dominus ait: *Qui vult post me venire, abneget semetipsum.* Ergo qui non rapida intentione professionem Monachi sectantur, quanto superat amoris propositum dissolutè appetunt, tanto proclivius ad mundi amorem denuò reducuntur. Nam profectio non perfecta presentis vite repetit desideria, in quibus etiam nondum se opere jam alligat, tamen cogitationis amore. Ideo malis est bonum cogitationibus fornicari repugnare. Qui enim ad hoc professionem sanctitatis præcedit, ut alius quandoque præfisse desideret, iste non discipulus Christi, sed privatus sectator existit, quia non pro Deo, sed pro seculo amore potare studet crucis Christi labore. Qui mundum deseruit, sed tamen virtutis præceptorum sine cordis humilitate sequitur, ut quasi de excelso graviter corruat, quia derisus per virtutem elatione despicantur, quam per vitam prolabi perquisierunt. Omnis Dei servus de suis meritis non debet attolli, dum posse videt ex inferioribus sibi prælatioribus alios fieri semper confingit servus Dei humilis esse debet & tristis, scilicet, ut per humilitatem non superbiat, & per utilem merorem cor ad lasciviam non dissolvat.

Exeritū vti
in Religio.

Dei servum sine intermissione legere, orare, & operari oportet, nasore mentem otio desitiam spiritus fornicariosus sublepat. Cedit enim labori voluptas, animus autem vacans etiam preoccupat. Conquerere Salomonem peritium multis fornicationibus involutum, & per fornicationis vitium usque in idololatram lapsum. Hi vero qui pro Dei timore seculo renuntiant, & tamen curis rerum seculiarum implicentur, quanto se necesse studiis implicent, tanto divine se subtrahunt charitati. Qui simul & terrenis parere curis & divinis se exercere student, utrumque completi non valent, sicut Christus ait: *Nemo potest duobus dominis servire: nisi enim prius à secreto cordis expellatur importuna seculiarum multitudine curarum, anima que intrinsecis patet, nequaquam relaxat.*

Mat. 6. 24.

Curis seculiarum
vacare non
debet.

Arguitur eorum ratio, qui Deo vacare volentes, mundoque renuntiant, & curas proprias aspernantur, sed dum propinquoerum utilitates procurant, à Deo amore se separant. Vir spiritalis prodesse debet sue propinquitati, tamen cavere ne dum illis gratiam carnis prestare studet, ipse à spirituali proposito non declinet. Multienim Monachorum amore parentum non solum terrenis curis, sed etiam foenibus purgus involuti, & pro suorum temporali salute suas animas perdidit. Sicut nostra nobis non odiosa est anima, sed eius carnales affectus, ita nec parentes à nobis odiosus sunt, sed eorum impedimenta, quos non ab ita recto præpedunt. Dum tamen Dominus ita præcepit à nobis parentes odari, sicut animas nostras. Nemo enim perpendere potest, quanti sit ponderis declinare à bono & facere malum, nisi qui prius toto amicitia annuò convertitur ad Deum.

[d nam hoc est quod] Hoc curam in editis habebatur, *omnes Dominos: ista mōis dicitur lectio per unamque litteram ablegata est, ac in eorum locum testium veteri per curam dicitur, & de mōis] Titulum hanc in codice S. Galli non re-*

Triperitum deservit esse uniuscuiusque converti profectum, id est, primum corrigendi à malo, secundum faciendi bonum, tertium configendi boni operis præmium. Ideoque scilicet debet ad Deum peritendo uniuscuiusque dum potest, ac si dum potest noluerit, cum tamen voluerit, omnino non possit. Promissè propheta ait: *Quærit Dominum dum invenire potest, invocare eum dum propi est.* Ex ubi inventi potest, nisi in hac vita, in qua etiam propi est omnibus invocantibus se in veritate Iesus Christus Dominus noster, qui omnibus in se veraciter fideliterque credentibus vitam & gloriam sempiternam præparabit.

DE OMNIBUS ORDINIBUS hujus seculi.

Quando peccatum quodcumque delectat aut subripit, sit nobis in memoria, quod jam delecta sunt peccata nostra, non prædium præmium sanguinis Christi, nec maculam solam animæ per uniuscuiusque, aut rapinam, aut concupiscentiam. Facimus, jam erecti sumus; vulnerati soeramus, jam sumus sumi, non eric excusatio. Qualicumque dialocus ad malum potest invitar, non potest trahere; delectationem inferi, non peccatam; confusum ingerit, non toulitum. Nunc ergo propter partum Beate MARIÆ, sit mihi sermo ad virgines, sive ad viros, sive ad feminas, sive ad verbos, sive penitentes, sive pauperes, sive servos, non est apud Deum nisi memorum discretio. Audite me scique quicumque domo Christi in corpore virgines eius, generatèr loquor ad omnes. Audite me itaque; quicum, ut se agnoscat esse quod dicit, sicut est à corde sit virgo; sic gaudet de iure corporis, ut non habeat damnum animæ; gaudet tamen de tam pretioso dono Christi, gaudet cum humilitate, beat eum pietate, agat gratias quia tantam sicutatem in integritate portat, letetur quia sequitur est Agnum quodcumque iter: si tamen in ore eius, sicut legitur in Apocalypsi, mendaciam non inveniat. Oret pro peccatoribus, ut non illi quilibetque delectatio seculi, aut invidia doli, tantum donum tollat, tantam claritatem inviduet, tantam nitorem infuset; etneat forte; non perdat rem irreparabilem, non uno momento delectationis amittat gratiam corporis, non contrahat rursitudinem amor per pulcritudinem forme corrupte, non illum concupiscentia viciat. Si me audierit; permans; quod si non audierit, amissurus est quod nunquam reparatur.

Seruo ad vos mihi sermo est. Qui conjuges habetis, moneo ut casid habeatis. Nam Elisabeth, que longevit temporibus casid cum marito vixit, & ambo fideles ante Deum fuerant, meris jam de mortuo lumine habere sicutam, qui & sanctitate parentes ornaret, & predicatione multos infideles converteret.

Item vobis loquor que tili videt, custodie viduitatem, non citos verborum, sed cum silentio expectate Dominum; qui pupillum & viduam suscepit, sed bonam viduam illam que in oratione est, in humilitate & elemosinis promptam. Si certe unde faciat non habet, voluntatem bonam & sin-

pegi Balazus. Initio hujus fragmenti edicem ante erat *Quemam pariterum: & vobis sive penitens, ubi legit penitens.* Veram hanc esse lectorem ex sequentibus apparet. *[sanctitate pariterum]* In prior editione *sanctitatem pariterum*, malè, & coerèr ad illius mentem, eciam

Mulieribus
optis.

ceram cogitationem habeat. Mulieres non male-
dicite, non iurate, non estote promptæ ad loquen-
dum. Forte dicitis importunam esse quod ista di-
co: non mihi tacere licet, plus timeo illum qui ju-
bet, quam illum qui detrahit. Ego dico; qui agnos-
cit, emendet; qui in se recognoscit, gaudeat &
teneat, ut alius pro salute dicere possit.

Poenitentes
adlocuant.

Nunc jam ad vos loquor poenitentes, qui poeni-
tentiam in Ecclesiâ accepistis & agitis, perseverate
in actu, in compunctione doctè plangite. Quid
est, doctè plangite? non querite in oratione tem-
poralem rem, sed æternam beatitudinem, remis-
sionem peccatorum: qui sic orat, ipse doctè plangit.
Non cadant od tertiam inanes lacrymæ vest-
ræ, quia verax est ille qui per Prophetam dixit:
Pulsis lacrymas meas in conspectu suo. Vos modo
satis debetis Deum amare, & de timore jam ad di-
lectionem transire: qua legitimus in Evangelio de
peccatrice illâ, *cus multum dimisit, multam
dilexit*; & ideo multum debetis diligere Deum, qui
vos expectando, & non puniendo, ad poenite-
ntiam perducere dignatus est.

Psal. II. 9.

Lam. 7. 47.

Pauperes.

Nunc iterum ad vos sermo est, pauperes. Vos
dico pauperes qui mendicatis, qui de elemosynis
Christianorum vivitis; consolamini, tribulatio vestra
converteretur in lætitiâ, & dolor vestri in gaudium.
Non vobis sit ingratum quod mendicatis, nec ideo
in corde vestro aliquid contra Dominum dicatis.
Quia ille iustus & pius est in omnibus operibus suis,
& ideo fecit pauperem, ut sufficiens inopiâ, æter-
nam vitam acquireret, & divitem ideo fecit, ut dum
tibi superflua daret, remedium peccatis acquireret:
& ideo patientes estote, expectate Dominum.

Servos.

Etiâ ad vos mihi sermo est, servi, quicumque
dominos carnales habetis, quicumque serviti con-
ditionem habetis, obedite dominis vestris, diligite
ex corde, non ad oculum servientes, sed ministrum
ex amore facientes. Quia & illos Deus consti-
tuit, ut vobis dominentur, & vos ut serviat;

benè servite, quia de bono servitio mercedem ha-
bebitis: si boni fueritis, meliores eritis dominis ma-
lis. Quia apud Dominum anima uniuscujusque non
est de oibilibus discernenda, sed opere: nec gene-
re, sed actione. Ideo nunc ad omnes mihi sermo
fuit, quia Christus pro omnibus mortuus est, &
ideo servate quæ dixi, ut de vobis fructum habeamus,
& vos omnes in caelestibus hereditis, ubi frumenta
congreganda sunt, misericors Dominus intromit-
tat, qui vivit & regnat in secula seculorum. Amen.

Vis nunc, carissime frater Desideri, ut tibi quasi
de luminariis firmamenti, quæ toto mundo re-
fulgent, * pauca de scriptoribus qui nobis multa de
obscuritatibus, quæ propter carnalem intelligentiam
impediunt, ad splendorem considerationis spiri-
talem profere poterunt, manifestissimè dicam.
* Et verè Susanna Helcia sicut in me sententiam,
iniquo iudicio Presbyterorum dicente nempeplacuit:
Angustia mihi fuit undique: & mihi similes sunt
angustiar; si enim volarem aliquem^h ex his repech-
dere, adversarios atque inimicitias ubique concita-
bo. Si autem nolero, * quod postulasti nunquam
invenies, sed unius tamen^a voluntatem condemnari,
quàm multorum consilium transire, vel despice-
re esse valetur. Qui uniusquisque coram in Scrip-
tura sanctis diligenter lætatur meruit. Sed omnes
leniter leniterque cum omni amore tangam, * ut
utrumque pacificè impleam. Augustinus Episcopus
volans per montium culmina, quoniam aquila, ea que
in montium radicibus fiunt, non considerans, multa
caelorum spatia, terrarumque litus, & aquarum
circulum, clavo sermone pronuntiat. Qui enim in
lignum fructuosum ascendere vult, paulatim ad su-
periora & majora poemâ^a carere festinat, ramos
autem proximos parvulis relinquunt. Nos autem
parvuli sumus.

Obsecro vos, fratres dilectissimi, ut erga subdi-
tarum plebium profectum & emendationem, vigi-
lantissimâ eorû laboretis.

M O N I T U M.

AURULUM hoc Opus, non à Laicis modo, verum ab ipsis potissimè qui Christi oves pascent
perpetuâ manu versandum est, ait Acherius. Ea enim unicus Jene scopus, eo tota collimavit
industria, ut excerpta Divinæ Scripturæ, Sanctorumque Patrum amantissime præcipua (margini
en videbitis à me indiguata) doctrinæ inde Christianæ multos succos more argumetense opus expri-
meret: per ordinatas hujus Operis partes velut abve.issis propriis totidem favos ac cellas distribueret:
cordibus humanis medendis, fovendis, porrigeret. Unicum mihi apographum, à quingentesimo circiter
anno exscriptum, veteris Corbeie Bibliotheca suppeditavit. Porro Anstetis ille Episcoporum quorū
religiōis, prudenter, ac doctè gerbat, præfulgebaturque celebratior inter Gallie Præsules, imperante
Carolo Galvo. Opus hoc triens Libris distinctum Masfredo Aurélianensi Comiti consecravit: quâ
verè ad mente præstitit, ad hunc ipsum Præfatione competere. Plura recensite doctrinæ eluc-
bravit Opera, quarum hic nomenclaturam recensere institui mei non est. Lege si lubet inter alia
Annales Ecclesiæ Aurélian. ab Carolo Sansfeyo Auréliano, pag. 313.

Varias deinde lictiones Acherio subministravit D. Petrus Saurus ex codice Mss. Carmelitarum
disseccatorum apud Clarummontem in Arverniâ, qui olim fuit Landunensis Ecclesiæ Cathedralis.
Iis verò usi sumus ad emendandum textum: perinde atque iis quas Baluzius annotavit ex veteri

g pro omnia mortuus est] sic laudat S. Galli codex,
qui omnia ad omnia emendanda sufficiunt: Acherius edidit
pro omnia mortuus est: rotem quidem sensu: sed Theodol-
dum scriptis pro omnia, constat ex eo quod suspensio di-
stinet ad omnia stil. ordinem sermoem sibi fuisse. Sextin
legatur fragmentum operis de sacris interpretibus, quod
cupularodi esse: et potest editio: vix intelligi poterat: est
enim initio præca notanda fuerat, tamen non interpre-
-

tionem laborat, ut tollas inde locutus sensus erui possit.
In illo initio edidit etat respiciant, ac deinde ac sem-

h volare aliquem] Vox hæc addita est à superius lau-
dato codice: in sequentibus quid pensatum sit ut intelligat,
que ætate legitur: indicabatur: æm sic Acherius edi-
dit: si autem volare... sed tamen tam volatorem...
omni amant tangam... Augustinus Episcopus. Nam hæc
multo post vox jam desiderabat.

editio hujus operis que Ducas produxit anno 1645. ex Mss. codice Mon. Elmonensis; necnon illas quas ipsi deprehendimus cum conferremus aliquot libri primi capita, cum ejusdem Jonæ opusculo de Institutione Regiâ, quod infra edimus.

ANNO DCCC.
LII.

JONÆ AURELIANENSIS EPISCOPI.

LIBRI TRES DE INSTITUTIONE LAICALI.

P R Æ F A T I O.

DILECTO IN CHRISTO MATHFREDO JONAS
IN DOMINO PERPETUAM SALUTEM.

TUÆ nuper strenuissimæ litteras suscepi, quibus meam extirpationem commonefeciisti, ut tibi citissime, & quam brevissimè scriberemus, qualiter te cateroque qui usorio vinculo ligantur, vitam Deo placitam ducere oporteret. Opus nempe, mi carissime, quod à me omnium imperitissimo fieri tibi flagitas, magnum est, vicisque intelligentiæ meæ prorsus excedunt, quod etiam non nisi à doctis, & eloquentissimis viris arripiendum est. Cum itaque [in cunctis]* ad salutem animæ tuæ pertinetibus humillimæ petitioni tuæ [parere semper optaverim, solummodo hinc specialis petitioni tuæ] conscientia imbecillitatis & imperitiæ meæ, magis renuisti, quam obsequi prius statueram; quoniam me ad hoc conficiendum imparem mihi quæ idoneum sentio: magnum namque petiti tuæ, & meritis mea in corde meo confidatorem generaverunt: illa scilicet ut [idem opus aggredere perlatando, hæc autem] me tanti pondus discrimen subiretur abstinendo.

1 Cor. 13. 4.
Sap. 10. 11.

Igitur cum [in] hujuscemodi consultatione animus meus dissimilè alternaretur, tratinaque judicii sui incertissimè subtilissimè præponderans, ad idem Opus subeundum modò omnibus impotens agnosceretur; eosque deliberando ventum est, ut idem Opus omittetur: sed charitas, quæ omnia suffert, omnia sperat, omnia credit, omnia tolerat, impatienti tantæ omissionis profuit in medium, propulsans timoris infirmitatem, trebens arripandi audaciam, pollicens etiam per eam qui aperit ora mutorem, & linguas infantium facit disertas, possibilitatis copiam; tandem idem Opus me aggredi compulsi. Fretus quippe ad idem Opus subeundum, in eo magnâ ex parte exiisti, quod non mei sensus verba sîlo eloquentiæ, quæ nullâ mihi mens, exarata; sed sententiæ ex divinis oraculis promulgatas, & à Sanctis Patribus facetissimè expollitas, hinc foem innoxius operi. Quapropter studi mei sui pro capto ingenio eloquia Divina, sanctorumque Patrum dicta seruatari; ac veluti ex diversis patris diversos sulcos carpere, & quasi in quodam cartallo congerere, tumque piæ devotioni, necnon & coram quibus id forte placeat, hoc Commentariolum condere; ut in eo quasi in quodam speculo te assiduo contempleri, qualiterque conjugatam vitam honestè ducere debeas, ejus ceterâ lectione valeas instrui.

At si quippiam objicere voluerit, frustra & ex superfluo in hoc Opusculo meam defudasse parvitatem, præsertim cum modus vitæ christianæ in Legalibus, Prophetis, Evangelicis, Apostolicis consistet dictis, perfectèque in Sermone Domini in monte habito. ut beatus ait Augustinus, idem digestus sit modus: novit quod præci Patres sylvam sanctarum scripturarum penetrantes, diversis atque innumeris sanæ fidei ex eâ ramos prædicantes, è quibus ob multorum utilitatem, & divinæ servitutis honorem salutaris formâs ediderunt: è quibus etiam consistit Christo quæ devotè simulatur, canonica atque monastica Institutio. Porro laicalis, hæc in divinis eloquiis sparsum sit digesta, propter eos tamen quibus aut cordi aut posse non est, latos divinarum Scripturarum campos percurrere, utinè dignumque judicatum est, in hoc negotio tuæ benevole petitioni assensum præbere, & sententiâ, ut dictum est, veteri, novique Testamenti, & Sanctorum Patrum dicta excerptis, quibus ad petitionem tuam hoc Opus congesti, & tuæ devotioni dedicavi; imò pro te ceterisque, quibus studii fuerit, si cum charitate suscipere, & piâ devotione amplecti.

Et ne ob sui proximitatem tardio esset legentibus, id tribus libellis à distinctis: videlicet ut primus & ultimus omnibus generaliter subsilios; medius autem magnâ sui ex parte conjugatam vitam ducentibus specialiter conveniret. Moneo iterea tuam experimentissimam sagacitatem, & erga Christi simulatum devotionem humillimam, ut hoc crebro legas, aut tibi legi facias: eisque quibus animo est magis aliena carere, quam fraterno affectu diligere, non faciè prodas. Si quid verò in hoc Opere feceris quam debui congesti, per Dominum mihi humiliter peto ignoscere. Si quid autem in eo legentes, sive audientes, sibi protuturum inesse cognoverint, non mihi, sed Deo mecum gratias agere meminerint.

* in cunctis] Sic Aethyrius legi oportere corripuerat, sedque edidit est Ducas. Sed hic in arto legitur exaratum. L. 1. c. 1. in arto in omni totum hoc editum est & codex Claromontanus ac ne cadem scripturâ repetimus,

lectorem scire volumus quicquid ex eo codice aliquid est, non meo melius curavisse. b. c. in arto libello] Sic codex Clar. & editio Ducas. Paucis libris habebat ad nota locum.

CAPITULA LIBRI PRIMI.

- I. **Q**uid generaliter omnes fideles nosse oportet, in quantum professum demeruerunt propter remissionem peccatorum.
- II. Quid in Baptismo vetus homo exeat, & novus induatur, & Christo communiatur, & conspiciatur.
- III. Ut fideles semper meminisse debeant palli, quod eorum Dominus in Baptismo fecerunt.
- IV. Quid in veteri Testamento diversa fuerint Baptismorum; in novo autem novum ritum conferat remissionem peccatorum.
- V. De septem remissionibus peccatorum.
- VI. Quid patres spirituales, eos qui de sacro fonte suscipiant, verbum & exemplum ad melius provocare debeant.
- VII. Ut ad accipiendum per manus Pontificis impositionem Spiritus sancti datum, solliciti & denique concurrant.
- VIII. Quid parvuli instrudi sint, tam ad intelligibilem aetatem venerint, & fidei Sacramento, & Baptismo munifere, & sepeformam gratia Spiritus sancti dant.
- IX. Quid quia Baptismus iterari non potest, necessarii penitentiam sine duntaxat sit Baptismus.
- X. Quid Penitentia modus in arbitrio sit Sacerdotum constituitur.
- XI. Quid ad Ecclesiam orandi gratia frequenter conveniantur.
- XII. De instantia orationis.
- XIII. Quid in Ecclesia Christi non sit etiam scripturae fabulosa recitanda; & quod qui hoc faciunt, non solum sibi peccata non remittant, sed etiam majora accumulent.
- XIV. Quid & in aliis competentibus locis, si locus Basilicae pariter fuerit, oratio ad Dominum, & confisio peccatorum fieri possit, & debeat.
- XV. Quid confisio peccatorum, excepta ea qua Sacerdotibus ad consilium accipiendum, Deumque placandum sit, Deo in oratione fit facienda.
- XVI. De eo quod majore peccata Sacerdoti, quaedam autem verba & levis alteram fiat manifestanda.
- XVII. De cogitationibus inmundis cavendis, & quos modis peccatum in corde, & quos perpetrare in opere.
- XVIII. Quid quoniam peccatorum aliorum confesio, nisi ea emendatione & soluta sanis praedictur, delinquunt.
- XIX. Quid graviter puniantur qui silem Christi percipiant, & in malis vitam faciunt; quod illi qui sine fide mori sunt, & tamen bona opera egissent.
- XX. Quid multi professionem Christianam verbis tenent, sed operibus negligant.

CAPITULA LIBRI SECUNDI.

- I. **Q**uid conjugium à Deo sit institutum, & non sit appetendum causa luxuria, sed liberorum procreatione.
- II. Ut qui uxores ducere voluerint, sicut res castas & incorruptas captivas invenire, sic ad eas casti & incorrupti studeant accedere.
- III. Quid conjugium carnali copula indifferenter servare non conveniat.

- IV. De conferenda fide inter virum & uxorem; & quod non liceat conjugium neque pollicem neque concubinam habere.
- V. Quid viri uxores suas in castitate diligere, etque aspectu vestis infirmitatibus honorem debeant impendere.
- VI. Quid cum uxoribus carnis communio gratia fieri debeat prole, non voluptate.
- VII. Contra eos qui à tota uxorem pregnantiam se minime abstinente continent.
- VIII. De Incestu.
- IX. Contra impudicos, qui dicunt, cum gratuita à sapientissima creatura sine creata, cur muscum adorsus ordo, & non petrus pro masculinisque libris libere exorator.
- X. Quid tempore incensus omnino ab uxoribus sit abstinentium.
- XI. Post quot dies pariter mulier Ecclesiam ingredi, & post quantum tempore in carnis copulationem cum viro conjugii sit, quod vir sine conjugii permittit, non nisi prius aqua levis, Ecclesiam debeat intrare.
- XII. Quid nisi tanta continentia, ut Demianus ait, non sit uxor dimittenda, sed potius sustinenda.
- XIII. Quid hi, qui contra continentiam dimissis uxoribus suis, aliam ducunt, Demianus sententia ad alteri esse notentur.
- XIV. Ut parentes liberos suos diligenter in timore Dei erudiant, docerent eos qualiter casti vivere, Deumque colere, & parentibus debeant impendere honorem; & quale periculum eis immineat, qui id facere negligunt.
- XV. Quid filii debent honorem parentibus impendere debeant.
- XVI. Ut conjugati in domibus suis pastorale se novitium exercere debeat monachis.
- XVII. Quid peccata fratris sine remittenda, & tunc monachis Deo offerendum.
- XVIII. Quid ad percipiendum Dominici Corporis & Sanguinis frequenter, & discreti sit accedendum.
- XIX. De Decimo.
- XX. Quid Sacerdotibus, per quos homines Deo reconciliantur, honor debetur sit exhibendus.
- XXI. Quid vestis oportet laicos Sacerdotibus ligendi, atque servorum potestatem à Domino esse collatam; & quod eorum munus libenter parere, atque incommunitat omnibus humiliter debeant succumbere.
- XXII. De his qui propter honores terrenos & caducas aetate excellunt, ut pauperes naturā sibi similes non recognoscant.
- XXIII. De his qui propter venationem & amorem equorum, sensum pauperum negligunt.
- XXIV. Juste iudicandum, & monerum accipientium vitandam.
- XXV. De vitanda iracundia.
- XXVI. De falso testimonio.
- XXVII. De mendacio.
- XXVIII. De curiositate.
- XXIX. De istanda hospitalitate.
- XXX. De Principibus.

CAPITULA LIBRI TERTII.

- I. De charitate.
- II. De humilitate.
- III. De patientia.
- IV. De superbia.
- V. De odio & invidia.
- VI. De esse viri principalibus.

c post quot dies? Hanc titulum ex codice Clar. restitutum in illicet locum: Quodlibet noster post partem, & vir Tom. I.

post consecrationem vestis, Ecclesiam debeat ingredi.

- VII. De decessione.
 VIII. De concubina, & misisti feminas, & mollescentibus cavenda.
 IX. De superbia, & severitate.
 X. De operibus misericordie; & quod unusquisque à seipso alienigenam accipere debeat.
 XI. De temeritate.
 XII. Quod mens ante oculos semper sit constituenda.
 XIII. Quod de singulis temporibus quicquid boni loqui aut agere debeamus, scilicet à nobis Dominus sit excelsurus; & quod unusquisque ab sui castidiam Anxietas sit depurata.
 XIV. De infirmis visitandis, etique sanis precandis.
 XV. De moribus sepelendis, & curâ pro eorum animabus gerendâ.
 XVI. Quod de severitate mortuorum fidelibus misericordiam sit dubitandum.
 XVII. De die Judicii.
 XVIII. De quantum ordinibus in die Judicii futuris.
 XIX. De æternis suppliciis reprobatorum.
 XX. De electorum sempiternâ remuneratione.

JONÆ AURELIANENSIS EPISCOPI

DE INSTITUTIONE LAICALI,

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

Quod generaliter omnes fideles nosse oporteat, in quam prorsus protoplastus damnationem, propter reatum primi hominis devenissent.

PROTOPLASTUS totius humani generis parens instituit à Deo terræ creatus, & in paradisi frigiditate collocatus, qui male succedente uxoris consilio, & interdictæ arboris fructum comedit, non solum ipse Divini precepti prævaricator existit, verum etiam in nos, qui ex illius peccati tradente nascimur, hinc prævaricationis noxam, & justæ damnationis penam transivimus. Liquecentiam quia illi prævaricante, nos etiam cum illo partem Domini prævaricatorum; unde ait Psalmista: *Prævaricatores reputati omnes peccatores terra.* Et Apostolus: *Per unum, inquit, hominem peccatum intravit in mundum; & per peccatum mors: ita & in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Ecce qualem hereditatem idem parens noster, cui peccatum dictum est: *Terra es, & in terram abisti* nobis dimittit; pro patriâ, scilicet exiliis, pro felicitate miseriam, pro gloriâ ignobilitatem, & pro immortalitate nihil nobis corporis & animæ mortem. Videlicet namque cum Ithabolo miserabile fecit commercium. Ithabolo per superbiam de angelicâ dignitate in apostasiam lapsus, cuius invidiâ mors intravit in orbem terrarum, felicitatis ejus navalis promissio ei divinitatem, & æternam immortalitatem; & de habitatore paradisi fecit exilem mundum; & non solum eum, sed etiam suam hæresim suo exitabili subjugavit imperio; in quo extenuis miserabiliter & exitabiliter detentus est, donec ille Samaritanus,

Dominus videlicet noster JESUS CHRISTUS, nec lacrimis misericordiâ motus, appropinquans, vulnere ejus alligans, vinum & oleum infundens, eumque in jumentum suum imponens, in stabulum duxerit, alteri die in stabulo duos denarios ad sanctum sanandum protulerit; & id quod supra erogasset rediens se rediturum promiserit. Scribit itaque Augustinus in libro Sermonum ad populum: *in Lapis invidiantis, eumque deiecit, sed Christus deicendens jumentum eorum.* Scribit etiam in libro Enchiridionum: *Tenebatur autem iustus damnatione genus humanum, & omnes erant filii iræ. De qua ita scriptum est: Quomodo omnes dies nostri defecimus. & in irâ tuâ defecimus. Anni nostri sicut aranea mediantibus.* De qua ita dicit etiam Job: *Homo natus ex muliere, & brevis vita.* & plenus ira. De qua ita dicit Damianus JESUS CHRISTUS: *Querredis in Filium Dei, & habet vitam æternam; quam autem non credit in filio, non vitam, sed ira Dei manet super eum; non ut veniat, sed ut mori; cum ea quippe omnis homo nascitur, propter quod dicit Apostolus: *Fumus & non nata filii iræ, sicut & cætera.* In hac quippe cum essent homines per originale peccatum, tanto gravius & perniciosius, quanto majora vel plura insuper addiderunt; necessarius erat mediator, hoc est reconciliator, qui hanc iram (cujus erant umbrae omnia sacrificia Legis & Prophetarum) oblatione placaret. Unde dicit Apostolus: *Si enim cum inimicis essetis, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus; multo magis nunc reconciliati in sanguine ejus, subteritum ad irâ per ipsum.**

Scribit etiam Prosper: *in Adam omnia bona, quæ potuimus habere, perdidimus; in Christo etiam majora, & sine fine habenda receptum sumus, si non pelevantes ejus vestigiata tenamus. Adam nos obnoxavit malis omnibus per propriam culpam, à quibus nos liberavit adventus Christi per gratiam, ille in nos culpam suam transiit ac peritiam; hic qui culpam nostram suscipere, utpote conceptus & natus sine peccato non potuit, de susceptione peccati nostræ culpam nostram simul abolere & peritiam; & ut totum dicam, Adam eripuit nobis peritiam, Christus donavit & coram.* Patet igitur quod idem originale peccatum, quo genus humanum damnabiliter obstrigebatur, non poterat solvi ac dâti, nisi per eundem mediatorem Dei & hominum hominem JESUM CHRISTUM; nec aliter per ipsum liberari oportebat, nisi sicut verus homo, verus esset & Deus. Manifestum est ergo quod per gratiam Redemptoris nostri JESU CHRISTI iam salvati; & per obedientiam ejus mortem & quæcumque morte concepti non immunes, à debnâ tamen & perpetuâ tempti morte, & de filio tenebrarum filii lucis, & de vultu iræ vultu sumus misericordie est. Proude oportet ut unusquisque fidelis agnoscat ubi merito corruerit, & unde per gratiam Christi pietatem erutus fuerit, & tantum eretorem & liberatorem tota corde, totâ animâ, totâ virtute diligere satagat, & ab amore illius in nullo sepeletat; sed omne tempus vite suæ in ejus servitiâ consumat.

CAPUT II.

Quod in Baptismo veteri homo exuatur, & novus induatur. & Christo commoratur, & conspiciatur.

EXUENDUM veterem hominem cum actibus suis, & induendum novum Apollolus admovent dicens: *Exuite vos veterem hominem cum actibus suis;*

de de superbia pensa; In priori editione de superbia est. pa, quod feci cum poterat.

Luc. 10. 38

Cap. 13.

Psal. 119. 9

Job. 14. 1

Joan. 1. 14

Ephes. 5.

Hebr. 1.

1. 3. 11.

Rom. 5. 10

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

1. 10. 31

Col. 3. 17.
Tim. 2. 14.
Eph. 4. 13.

¶ Induit novum qui recitatur in agnitionem Dei. Et idem alibi: *Quemque autem in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Item: *Induit vos Dominum Jesum Christum.* Item: *Induit novum hominem qui secundum Deum creatus est.* Ille quippe est novus homo, qui universi credentes debemus indui atque vestiri: unde scribitur in Apocalypsi: *Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua: ut nudus ambulet, & appareat nudus eius.* Et in Ecclesiaste: *Omnis tempore suis vestimenta sua cadenda, & oleum de capite suo non deficiat.* Hujus nempe novi hominis indumentis vestiti erant, de quibus in eadem Apocalypsi legitur: *Habetis pauca nomina in Sardis, qui non inquinaverunt vestimenta sua: & ambulaverunt mecum in albis.* Qui viderit, sic vestitur vestimentis albis, & non debeat nomen ejus de libro vite. Hujus etiam novi hominis indumentis nequeunt vestiri hypocritae, & hypocrisimodinequam homines. Nam qui ejus vestimentis, id est virtutibus, veraciter fuerint indutus, meritis poterit diceri cum Apostolo: *Vivis autem jam non ego; vivis vero in me Christus.*

Gal. 2. 10.

Vetus quippe homo quid est, nisi vita prior quam duximus in peccato? Novus homo quid est, nisi Christus, qui est utique justitia, & veritas, & sanctificatio: cui juxta Apostolum commotimur & congratulamur in baptizate, sicut ipse ait: *An ignoratis quomodo quoniamque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus?* Quae verba beatus Augustinus ita exponit: « Ut nihil aliud in Christo baptismum intelligamus, nisi mortem Christi similitudinem: nihil autem aliud mortem Christi crucifixi, nisi remissionis peccati similitudinem: ut quemadmodum in illo vera mors facta est: sic in nobis facta vera remissio peccatorum: & quemadmodum in illo vera resurrectio, ita in nobis vera justificatio. » Et non idem post pauca: « Mortem, inquit, Christi significavit Apostolus, ut etiam ipsum mortuum esse diceret peccato: cui peccato, nisi carnis in qua erat, non peccatum, sed similitudo carnis peccati: & ideo non nomine appellat peccati Baptizatis itaque in morte Christi, in qua non solum majores, verum etiam parvuli baptizantur. » Sic de vos, id est, quemadmodum Christus, sic et vos existimate vos mortuos esse peccato: vivite autem Deo in Christo Jesu. Scribit idem Apostolus ad Colossenses: *Mortui enim estis, & viva vestri a baptizanda est cum Christo in Deo.* Mortui scilicet, qui in morte ipsius baptizati estis: & quoniam verus homo nosse simul crucifixus est cum eo, oportet ut sicut propter nos Christus crucifixus, mortuus, & sepultus est, & resurrexit; nos quoque ad passionem suam similitudinem voluntates & cupiditates nostras crucifigamus, & in baptizate mysterium mortis, sepulture, & resurrectionis ejus intuemur. Item idem: *Si enim mortui sumus cum Christo, credimus quia simul vivemus cum eo.*

Rom. 6. 3.

Enchirid. cap. 14.

1. Th. 11.

Col. 3. 13.

Rom. 6. 4.

1. Th. 8.

Commen. in Marc. cap. 11. vers. 11.

Elaborandum est itaque ut de sordibus veteris hominis nihil remaneat in nobis. Christus autem non ex parte sed hurege est crucifixus, ut nos ex toto moriamur peccato, & vivamus Deo. Ille verb vivit Deo, qui Christi vestigia humilitate, sanctificatione, & pietate scilicet. Ille, inquam, vivit Deo, efficiatque templum ejus, qui precepit caelestibus, quae novi hominis sicutum indumentum, fuerit vestitus: quibus caetib: ille qui cum veste sordida convivium intra veras nuptiales. Dicit autem beatus Hieronymus in commentariis: « Si quis igitur in tempore iudicii invenitur fuit sibi nomine Christi: non no habere vestimentum nuptiale, hoc est vestem supercaelestis hominis; sed vestem pollutam,

id est veteris hominis exuviis: hic statim coercitur, & dicitur ei: *Amice quomodo hoc intrasti? amicum vocat, quod invitatus est ad nuptias: arguit impudente, quod veste sordida munditiam polluerit impudens. At ille obdormit.* In tempore illo non erit locus impudentiae, nec negandi facultas, cum omnes angelus & mundus ipse testis sit peccatorum. Proinde scire debet uniusquisque scilicet quia nisi hoc novo homine, Domino videlicet Christo Jesu indutus fuerit, licet in praesenti purpura & bysso, auro & gemis ornatus incedat, miserabiliter tamen atque flebitur in oculis divinae majestatis nudus exiit: & si in hac nuditate diem clausere extremam, non solum a Rege Christo in futuro contempitur, sed etiam a nuptiali, aeternoque convivio excluditur.

At si quisquam que sine hujus novi hominis indumenta scire voluerit, noverit ejus indumenta esse innocentiam, patientiam, benignitatem, mansuetudinem, fidem, humilitatem, charitatem, modestiam, castitatem suae quae nemo videt Deum, & ceteras virtutes, quas dimunerare longum est. Provideat etiam necesse est ne ad peccatum, cui in baptizate mortuus est, redeat, quoniam nec baptizatus iterari potest, nec Christus pro eo semel mortuus rursus ad passionem rediturus est. De qua Apostolus ait: *Christus resurgens a mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.*

Mat. 23.

1. Th. 8.

Rom. 6.

CAPUT III.

Ut fideles semper meminisse debeant pati quod cum Deo in baptizate fecerant.

Duarum passionum nexibus uniusquisque fidelis Deo in baptizate se obligavit; altera quae abrenunciare diabolo, & omnibus operibus ejus, & omnibus pompis ejus; altera quae se in Patrem & Filium, & Spiritum sanctum credere professus est: unde & sub ejusdem Sanctae Trinitatis invocationem baptismus gratiam accipere promeruit. Si quis igitur post hujusmodi abrenunciationem, quibuslibet illecebris vitiosum illectus, ad ea quibus renuntiaverat, redierit; nec non de post tanta fidei preceptionem in apostasiam, aut infidelitatem, aut haereticam pravitatem, aut fratrem schismatis prolapsus fuerit, proculdubio utriusque passionis transgressus erit. Quarum altera, quae baptizati irratione nequit, pernitentiae lamento, elemosinarum largitionibus, ceterisque bonorum operum executionibus diti potest. Altera verb, quae prolixius contagiosis lepra commaculata fuerit, nisi hac primam per Christi gratiam caruerit, & ad unitatem Ecclesiae redierit, mundari, & pristinae fidei colorem, sanitateque vigorem recuperare non poterit.

Qua ergo constat quod propter peccatum primi hominis flammis ille gladii, cujus obtect parva paradisi hominibus clauderetur, in sacro sancto baptismus fonte extinguitur est, & eodem jure credentibus patefacit; oportet ut eundem fideles passionis & sponsum, quam cum Deo [in baptizate] fecerant, sint semper memores: & invitantque ne quibuslibet vitiorum sordibus se maculantes, non solum eundem sibi reaccendant ignem, verum etiam immundum spiritum à se tempore beatitudinis expulsum, cum se pretorio demonum sibi numero addito, ad se redire faciant, hiantque illis, ut Dominus ait, *ne vestimenta vetera praevertatis* & impletur in eis quod ait beatus Petrus Apostolus: *Abiit enim vestis illius non cognoscere vocem vestigia, quoniam post agnitionem retrospexit corruerit ab eo, quod tradidit*

Mat. 23.

1. Pet. 2.

e loci impudentis] Sic optatus codex. Clas. quod aetna

legebatur hinc praevisione, omnibus aut incipiam.

K k 13

nam est illis, sancto mandant. Aperturæ eis quod idem post pauca ait: *Canis reversus ad vomitum suum. & sus lota in volutario lino.* Proinde omnibus Christianis sollicitè studendam est, ut tantæ sponsonis, tamque salutiferi pæci memores, idque indissolubileque servantes, hostemque antiquum, cui abrenuntiantur cum vitis suis, sperentes, ad atria superæ civitatis mysterio sacri baptismatis, & Spiritus sancti dono, credentes referata, infatigabiliter scandere contendant.

CAPUT IV.

Quid in veteri Testamento de veteri fuerit baptismatis, in novo autem unum tribus modis conficitur remissionem peccatorum.

Legimus in Euxido quoddam Moyse, qui typum Christi tenuit, in mari rubro, quod figuram baptismatis gerit, eo quod Christi sanguine subsecutum sit, populum Dei baptizaverit, Apollolo testante atque dicente: *Nolo enim vos ignorare, fratres, quoniam vobis patres nostri sub nube fuerunt. & omnes mare vociferantur, & omnes in Marse baptizati sunt, in nube, & in mari.* Mare, ut dictum est, Baptismi, nubes Spiritus sancti, manna panis vite formam gerebat. Fucine & alia baptismata in veteri Testamento, quæ dispensatione temporum adstantant, sed utique ad Baptillam Joannem usquam baptismum in penitentiam legimus fuisse datus. Scribit namque Ildorus in libro Officiarum: «baptizavit & Joannes, sed non ex toto Judicæ: Non enim solum in aqua, nec tantum in Spiritu, sed hoc solum addidit quod in penitentia baptizavit; sicut ait Paulus in Actibus in Apollolorum: *Joannes baptizavit baptismum penitentiam populo, dicens, in eum qui venturus est post me ipsum. hoc est in Jesum, ut crederetur in eum.* Caput ergo perfectum baptismus à JESU: ipse ergo baptizavit primum in Spiritu sancto, sicut Joannes dicit: *E, o quidem baptizo vos in aqua; melius autem vestrum fessis quem vos vestris, ipse vos baptizavit in Spiritu sancto & aqua.* Hinc est periclitio baptismi: Deus est enim qui baptizat, ut possint deique baptismum fieri fideles. Hujus nempe unum exitus baptismum salutare, de quo Apollolos ait: *Veni Dominus, una fides, unum baptismum.* Quod etiam quamquam tribus modis conficitur remissionem peccatorum, unum tamen est, per quod mandantur peccata. Scribit namque Ildorus in eodem libello, tunc est: baptismata. «Erimum, inquit, de quo Apollolos ait, quo fons peccatorum per regenerationis lavam abluitur. «In quo, ut beatus Augustinus ait, parvuli originali tantum moriuntur peccato; majores etiam his omnibus [moriantur] peccatis, quæcumque male vivendo addiderunt ad illud quod nascendo traxerunt. «Secundus est baptismus, ut peritus ait Ildorus, quo sanguine suo per martyrum baptismi; quo baptismus etiam Christi baptismus est, ut & in hoc sicut in cæteris formam credentibus datur; sicut dicebat ad discipulos suos filius Zelbedæi: *Propterea habere calicem quem ego bibimus sumus: & baptismus quo ego baptizor, baptizari?* Ita- que aqua & sanguis gemini est figura baptismatis: unum que regeratur ex baptismo, & aliud quod consecratur in sanguine. Est & tertium baptismum lacrymarum, quod laboriosius transigitur; sicut &

ille qui per singulas noctes stratum suum rigabat lacrymis; vel qui insistentem confessionem Manasse, & humilitatem Ninivitarum, per quam misericordiam consequuti sunt; & orationem publicani illius in Templo stantis à longe, & percutiens pedes suum; qui ne auster heret oculos levare ad cælum. «Quorum etiam oculi, juxta Prophetam: *divisimur de lacrimis aquarum.* &c. ubi proculdubio peccata sua baptismum lacrymarum mundare noscuntur.

De his tribus baptismis, licet alio quo superius dictum sit ordine, Psalmista ait: *Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum scelera sunt peccata.* Id est, in baptismate per confessionem peccatorum, & fucina lacrymarum: *Beatus vir enim non impetavit Dominum peccatorum, nec est in spiritu ejus dolus;* per martyria eorumdem. Quia ergo primum baptismum ab eodem Christi scilicet petunt, salubriter percipiunt. Secundum, Christo pacem Ecclesie suæ tribuente, per sanguinem martyrii hodie non efficitur. Tertium valde necessarium non desinit, nec cum aliqua dejectione, sicut à multis, quod periculum est, fieri solet; sed cum magna assiduatione, & amoris devotissima intentione, dum tempus est acceptabile, & dies salutis; & Dominus inveniri potest, ab omnibus Christianis est appetendum, & amplectendum.

CAPUT V.

De septem remissionibus peccatorum.

In precedenti capitulo dictum est, quod tria sint baptismata, per quæ abluo & purgatio fit peccatorum. In hoc capitulo demonstrandum est quibus modis fit remissio peccatorum. Scribit namque Gregorius in Homilia primâ libri Levitici ita: «Audi nunc quantis sint remissiones peccatorum. «Est ista quæ baptizatur in remissionem peccatorum. «Secunda est in passione martyrii. Tertia est quæ per elemosinam datur; dicit enim Salvator: *Peccati remissionem datur elemosinam, ecce omnia mundati sunt vobis.* Quarta nobis fit remissio peccatorum, per hoc quod & non remittimus peccata fratribus nostris; sic enim dicit Dominus ipse Salvator; *quia si remiseritis ex corde fratribus vestris peccata ipsorum, & vobis remittet Pater vester peccata vestra. Quod si non remiseritis fratribus vestris ex corde, nec vobis remittet Pater vester peccata vestra.* Et sicut in oratione non dicere docuit: *Domine non his debita nostra.* Quinta peccatorum remissio est cum contritione quæ peccatorem ab errore vivum suum [non] cum enim dicit scriptura divina: *Qui cum veri fuerit peccatorem ab errore via sua, servabitur anima eius à morte, & cooperis multitudine peccatorum.* Sexta quæ fit remissio peccatorum per abundantiam charitatis, sicut ipse Dominus dicit: *Amor datur tibi, remittitur et peccata, quoniam dilexisti multum.* Et Apollolos ait: *Quoniam in caritate cooperis multitudine peccatorum.* Est adhuc & septima, licet laboriosa & dura per penitentiam, remissio peccatorum, cum lavat peccatorum lacrymarum stratum suum, sicut et lacryme suæ pænes de ac nocte. «Cum non erubescit Sacerdos Domini indicare peccatum, ut acquirat medicinam, secundum quem qui ait: *Veni, pronuntiabo adversum me iniquitatem meam; & in remissione impetentur pec-*

L. 2. cap. 14.

Act. 19. 4.

Joan. 1. 28.

Episc. 4. 1.

ubi suprl.

Et christ. cap. 44.

Ildorus ibid.

Mart. 20. 22.

Act. 10. 37.

E

[E]st illi ad] Sic emendavi, cum ante legitur f. alius ad. Ista ubi dicitur nec tantum in Spiritu, Achilios ecclè vidit legi oportere, nec tantum. g. est baptizor. Hinc enim Achilios ecclè emendat ex

Psal. 4. 7.

Th. 2. 1. 47.

Psal. 34. 1.

Ibid. 2.

Luc. 21. 44.

Mat. 18. 35.

Ibid. 4. 24.

Joan. 3. 10.

Luc. 7. 47.

1. Pet. 4. 8.

Psal. 41. 4.

Ibid. 4.

opus loquere, Super ex codice Clar. archiepiscopi gemini off. 5. 2. 2. nam ecclesiæ erat prima off. An deinde rependitur Et consecrationem Manasse in Achelois placuit, alii videntur illi consensum voc. suo max. usurpata videntur.

Psal. 41. 4.

curi mei. Et illud: *Conversus sum in aram meam, dum confiteri spero.*

Harum itaque remissionum, quae modo in Ecclesiis sunt, typus erant sacrificia quae fiebant in lege. Nec enim vacat à mysterio, quod sepeem dicuntur esse remissiones, quoniam Spiritus sanctus, per quem remissio peccatorum confertur, sepeformis gratiae dicitur. Cujus dona cum de Christo, qui est virga virtutis à Domini, Ihsus prophetae, ait: *Ergredietur virga de radice Jesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiae & intellectus, Spiritus consilii & fortitudinis, Spiritus scientiae & pietatis, & replebit eum Spiritus timoris Domini.* Nō quod diversus sit iuxta differentias nominum idem Spiritus sanctus, sed quod unus atque idem cunctarum virtutum fons sit atque principium. Sicut enim Apostolo testante, Christus dicitur virtus, Deique sapientia; & in Proverbiis legitur: *Deus in Sapientia sua fundavit terram, & paravit caelos prudentia;* & quomodo idem sermo vocatur lux, & vita, & resurrectio: sic Spiritus sanctus dicitur Spiritus sapientiae & intellectus, Spiritus consilii & fortitudinis, scientiae & pietatis, ac timoris Domini. Continet itaque in eisdem septenariis numeris numerum ternarium & quaternarium numerum. In ternario mysterium sanctae Trinitatis, in quaternario Evangelia: sive enim tres per quatuor, sive quatuor per tres multiplicentur, ad quodennarium numerum perveniunt; qui mysterium sanctae Trinitatis, & doctrinae Evangelii per duodecim Apostolos in quatuor mundi plagas porrigitur. Si quis autem plenus, & laetius de eisdem septenariis numeri mysterio nosse desiderat, legat librum primum Gregorii Papae in moralibus, in quo copiosissime de eo disputatum inveniet.

Prov. 1. 17.

CAPUT VI.

Quid Patres spirituales est quos de sacra fonte suscipiunt, verbum & exemplum ad meliorem provocare debent.

PROVOCAMUR Danielis Prophetae magisterio, ut non modo nos ipsos ad doctrinam salutarem capessendam excitemus, verum etiam alios ad iustitiam erudiamus: ait enim: *Qui autem docti fuerint, fulgebunt sicut splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudierint alios, sicut stella in perpetuum avertentur.* Bonus quoque Augustinus in Sermone ad populum ait: *Quicumque igitur viam, vel quicumque mulieres de sacro fonte filios spiritualiter excepissent, cognoscant se pro ipsis fideliores apud Deum veritatis. Et ideo necesse est, ut semper illi sollicitudinem verae charitatis impendant, admovent & corrigant, atque corripiant, ut castitatem custodiant, virginitatem usque ad nuptias servent; à maleficio, vel à perjurio linguam refrinent; à cantica turpia vel luxuriosa ex ore non profertant; non suaseriant, non invident, iracundum vel odium in corde non retinent; àurgis non observent, phylacteria vel characteres diabolicos nec sibi, nec suis aliquando suspendant; perccantores vel ministris diaboli fugiant: fidem Catholicam veraciter teneant; ad Ecclesiam frequentius conveniant; contemptum vel hostilitatem, lectiones divinas attentius aure percipiant. Eluctantes paciant, sitientes potant; nudos vestiant, pauperes & peregrinos excipiant; infirmos*

*à virga vincunt; Aetheris edidit virga & vitas non quidem omnino male, sed magis placet lectio codicis Clar. Et cum ad illud Psalms 109. respexisset videtur Jonas: *Virga vincuntis vos omnes, &c.**

& in carcere positos visitent, etique in necessitatibus suis administrare procurent, pacem teneant, & concordiores ad concordiam revocare contendant, à incredulis honorem impendant. Haec ergo omnia & his similia si filios & filias vestras admovent contentidixit, cum ipsis ad aeternam beatitudinem feliciter perveniret. Nemo se circumveniat, fratres carissimi, nullus homo sibi moritur; sed sicat frequenter suggesti, quantumcumque quilibet exemplo sanctae vitae edificaverit, cum tot, tantisque, & pro tantis mercedem beatae retributionis accipiet. Et qui tantum tantamque exemplum male conversationis, etiam si illi cum non sequantur, praebuerit; pro tantis se malis novetur rationem reddituram. Et ideo, sicut iam supra suggesti, neophytis nostris, auxiliante Domino, exemplum bonae conversationis quantum possimus ostendere debemus, ut non pro illorum destructione poenam recipere, sed potius pro edificatione ad indulgentiam peccatorum mereantur pervenire. Et quia vobis quid vitare, vel quid fugere debeatis, frequenter est ostensum; & quid agere, vel sperare debeatis, assidue predicatione monstratum; sic Deo auxiliante agite, ut vobis admoventis vestra magis ad primum, quam ad iudicium, aeternae tribunalis aeterni iudicis proficiat.

[His & huiusmodi Doctoris tanti documentis aperit instruiamur, qui cum omnes quos possumus, verbum & exemplis ad honestam vitam sanctae informem, bonique operibus insistentem provocare debeamus: potissimum tamen, vigilantique erga eos quos de sacro fonte suscepimus, id nobis agendum sit. Multi sane haec salutiferam insipientem non illius salutis causa qui suscipiunt, sed magis mundi exercere amore. Hi autem utrum merito patres spirituales appellari debeant, ipsi disjunctent. Quicumque igitur spirituales quilibet in baptismate pater efficitur, elaborare necesse est quantum potest, ut idem quem suscepit spiritualis filius permaneat, ne rursus male vivendo ejus filius fiat, à cuius sermone per gratiam baptismatus ereptus, & per adoptionem filius Dei esse efficitur.]

CAPUT VII.

Ut ad accipiendum per manus Pontificis impositionem, Spiritus sancti donum, felicitas & devotio concurreat.

PRECEPTIO sancti Spiritus, quae per manus impositionem ab Episcopis tribuitur, à quibusdam congruenter, à quibusdam vero negligenter appetitur. Sunt enim quidam nobles, quod est laudabile, qui huiusmodi dono se suoque insigniri accelerant ardentem: sunt etiam quidam, quod emendatione dignum est, qui in longum id tacere distulerunt. Porro ignobiles patrum incuria, parum ignorantia in tantum in hac re negligentes decipiunt, ut etiam quidam illorum, non nisi jam in exultatione aetate, huius doni consecrationem percipiunt.

Quod verò solus Episcopi sit per manus impositionem fidelibus tradere Spiritum sanctum, Actus docent Apostolorum, in quibus legitur: *Factum est autem cum Apollus esset Corinthus, & Paulus, peragratis superioribus partibus, venisset Ephesum: ibique cum invenisset quosdam discipulos, dixit: ad quos? si Spiritum sanctum accepisset credentes? At illi dicerent ad eum, sed neque si Spiritus sanctus*

à quibus talis] Haece verba ex S. Augustino referri scimus non intelligit, quae tamen laudato loco non cessat. Quod deinde uicis inclinat est, totum docet in proem eduxit.

Dan. 11. 3.

Serm. 146. de tempore.

Ad. 19. 1.

est audivimus. Dixitque eis, in quo ergo baptizati estis? at illi dixerunt, in Joanne baptizati. At ait antem Paulus: Joannes baptizavit baptizatos penitentia populum: decem, in eum qui venturus est post ipsum. hoc est in Jesum. ut crederet in eum. Quod cum audisset, baptizatus fuit in nomine Domini Jesu. Et cum imposuisset illi manum Paulus, venit Spiritus sanctus super eos; & loquebantur lingua; & prophetabant. Attende quid post baptismum perceptionem, illud per impositionem manuum a beato Paulo acciperent Spiritum sanctum. Item alio loco: Cum audisset Apostoli qui erant Jerusalem, quia receperat Samaritanæ verbum Dei; miserunt ad illos Petrum & Joannem. Qui cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum sanctum: nondum enim in quemquam illorum venerat sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu. Et imponebant illis manus, & acciperant Spiritum sanctum. Notandum est quid in nomen baptizatorum venerit Spiritus sanctus, nisi per impositionem manuum Apostolorum. Credendum verò est quia sicut baptizatus, & corporis, & sanguinis Domini Sacramenta, per Sacramentum mysteria visibilia sunt; & per Dominum invisibiliter consecrantur; ita nimirum Spiritus sancti gratia per impositionem manuum, ministerium administratum Episcoporum fidelibus invisibiliter tribuitur. Cur autem non à Presbyteris, sed à Episcopis, Apostolorum successores, credentium frontes ubi percipiendum sancti Spiritus donum sacro-sancto chrismate signentur; sanctus Papa Innocentius in Decretalis suis, plenissime scribit: ad quem locum curiosè diligenterque scire volent mitti. Præmissis itaque documentis plenissime prædicatur itaque quid à fidelibus tanti doni perceptio negligenter dærenda, sed potius remoto corpore negligenter, cum magna animi aviditate & devotione petenda, & percipienda; ne [quod abut,] sine ipsius doni munere quis rebus humanis eximatur.

CAPUT VIII.

Quid parvuli instruendi sint, cum ad intelligibilem aetatem venerint & hæc Sacramenta, & baptismi mysterium, & seipsum gratia Spiritus sancti.

Salutaris disciplina domus est, ut beatus ait Augustinus, Ecclesia Christi, in qua idcirco dicitur bene vivere, ut perveniat ad semper vivere. Ergo quicumque in schola hujus sunt disciplinae, in qua docet summus doctor, & magister Christus; tanti Doctoris magisterio humiliter colla submittantur necesse est. In hac quippe multimoda sane fidei discipline præcepta; quæ cum multa sint, & ab uno sapientis fonte profuunt, & parvulos in aperis, & magnos exerceant in obscuro: oportet ut qui eorum profundiora Christi præcepta discere queunt, humiliora iterum discere fatigant: donec adjuvante divini misericordiâ stultiora percipere valeant; unde & Dominus in monte discipulos docet, in campis turbas pacificè.

Si quis autem forte exiit, qui tarditatem & obtunditionem sensus sui ostendat, & dicat: Non possum discere, quia nec tantæ sunt capacitatis, ut tot tantaque Christi præcepta, quæ itaque mirabilia & innumerabilia sunt, discere valeam: audiat quid præfatus beatus Augustinus in libro de disciplina Christianorum scribat: « Præcepta, inquit, multa sunt in ege, quibus ipsa vita bona continentur, imperatur, & dicitur. Multa omnino præcepta sunt, & innumerabilia sunt. Præcepto-

rum ipsorum paginas vix quique numerat, quanto magis ipsa! Voluit tamen Dominus propter eos quod se possunt excusare, vel quia eis non vacat legere, vel quia non norant legere, vel quia non possunt facile intelligere, ut excusationem nemo habeat in die judicii; voluit, sicut scriptum est, consummare & brevare verbum super terram, sicut de illo Propheta prædixit: *Verbum enim consummavit & brevavit facies Domini super terram.* Hoc ipsum verbum consummatum & brevatum, non obsecrum est; Deus voluit. Ideo breve, ut vacaret legere. Ideo aperta, ne dicas, non mihi sicut intelligere. Theosaurus ergo est magnus divinarum scripturarum, habens in se mirabilia, & præcepta multa; tamquam multas gemmas, & pretiosa moneta, & valis intelligentia & magna metallis. Sed quis potest scrutari thesaurum illum, & ut eo, & pervenire ad omnia quæ ibi sunt? Quando hanc similitudinem Dominus dedit in Evangelio suo, & dixit: *Simile est regnum caelorum thesauro invento in agro: ne quis in quibus stolonem dæcet ad percipiendam thesaurum, contumax dedit aliam similitudinem: Simile est regnum caelorum homini negotiatori qui invenit bonas margaritas: qui invenit unam pretiosam margaritam; & vendidit omnia quæ habebat, & emisit eam: Ut si peger eras ad percipiendam thesaurum, non sis piger unam margaritam sub lingua i. re, & quo vis securus ambulare. Quod est ergo verbum consummavit & brevavit: *Divites Dominum Deum suum ex toto corde tuo, & ex totâ animâ tuâ, & ex tota mente tuâ. Et, Divites proximum tuum sicut te ipsum. In his duabus præceptis tota lex pendet & Propheta.* Ecce quod dicitur in domo discipline: diligere Deum, diligere proximum: Deum tamquam Deum; proximum tamquam te.*

In primordio namque sanctæ Dei Ecclesiæ non baptizabantur nisi primùm instructi fuissent, & fide sanctæ Trinitatis, & mysterio sacro-sancti baptismi. Nunc autem cum nomen Christi ubique pollet, & parvuli de Christianis parentibus nati, ad percipiendum baptismum gratiam necdum luquentes incondite deportantur: (Nec unmerito: quippe ut qui alicui peccatis obnoxii sunt, aliorum depuratione, & responsione à prævaricatione originalis noxæ absolvantur: quatenus erati de peccatore tenebrarum, in regnum Domini sui transferantur.) Summopere procurandum est, sive parentibus, sive his, qui eos de sacro fonte lavacro susceperint, ut cum ad intelligibilem aetatem pervenerint, & fidei, & baptismi mysterio instruantur: ut si forte latas, ubenique in sensu divinarum scripturarum proficere, aut noluerint, aut nequeverint, licetam hinc Trinitatis sanctæ, & mysterio sacro baptismi merxculabiliter exstant instructi.

CAPUT IX.

Quid quia Baptismi iterari non potest, necessarium penitentia secundam sit baptismum.

Prospiciat divina nos per baptismi gratiam à primo hominis reatu absolvet, & de filii perditionis filios fecit salventis, & de filii alienis filios fecit adoptionis, unde etiam superior dictum est. Sed quia post baptismum multa animus, & in multis lapsi sumus, & idem baptizatos nullo pacto iterari potest edicimus propterea divinitus quodam & subteritum penitentiam novam contulit reinendum; ad quod nos per Prophetiam & Evangelicam hortatur nos desiderenter currere admonitionem. Clamat enim Ilias Propheta: *Quærit Dominus*

Iul. 20. 43. Rom. 9. 12.

Mat. 13. 44.

Mat. 13. 45.

5 Aug. ubi supra cap. 7. Act. 22. 17.

Mat. 9. 15.

Iul. 11. 4.

47. 8. 16.

Innocent. I. Epist. 1. cap. 1.

Secm. de disc. op. in Chri. cap. 2.

dam invenitur potest; invocata cum dum propi est. Deveniat impius tuam suavitatem, & tunc iniquus cognoscens suam. & tunc revertatur ad Dominum. & miseretur eius; & ad Deum nostrum, quoniam multus est ad ignoscendum. Et per Ezechielem Dominus ait: Nolo mortem impij, sed ut convertatur impius à via sua. & vivat. Item: Convertimini, & agite poenitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris; & non erit vobis in rationem iniquitas. Item, Peccator in quacumque die conversus fuerit, amicus iniquitatis eius in oblivione erunt. Et Salomon: De peccatis peccato noli esse sine mens; neque adiciam peccatum super peccatum. Item, Ne tardes converti ad Dominum. & ne differas de die in diem. Item, Alissimus odio habes peccatores; & miserum est poenitentibus. Item, Relinque peccata tua. & converti ad Dominum. Item, Falsi peccati, ne iudicium vestrum; sed de peccatis deprecari, ut sibi remittantur. Et Dominus in Evangelio: Poenitentiam agite; appropinquavit enim regnum celorum. Joannes Baptista: Facite, inquit, fructus poenitentiae. Et Apostolus ait Paulus: Ecce enim tempus acceptabile: ecce enim nunc dies salutis. Et Petrus: Poenitentiam igitur & conversionem, ut deleatur peccata vestra. Hieronymus in expositione Ecclesiastica: Ne impij agant malum, & noli esse fructus, cum morietis in tempore non tuo. Cum Dominus loquatur nolo mortem mortem tamen, sed ut revertatur, & vivat. Semel peccasse sufficit. Debetis ergo nos erigere post ruinam. Si enim iuxta eos qui de Phisicis dispartant, novis hircundo pulvis de sacco oculare cheloniis, & dictaminum capex expectant vulnerate, cur nos ignoramus medicamina propolitam esse peccatoribus? Augustinus in libro sermonum. « Scio ego, inquit, & metum omnis homo qui paulo attentius consideraverit, neminem Dominum timentem sub verbis ejus non se corrigere, nisi qui putat quia plus habet vivere.

Ipsi res est quae multos occidit, cum dicunt, Cras, cras; & subitò otium clauditur. Remansit fors cum voce corvina; qui non habuit gemtum columbinum, sed corvi vox est. Gemit ut columbus, & tunde pectus; sed plagas tibi dando, casus correptus esto. » E paulo post: « Dic mihi rogo te. Ecce ego confitendo, concedo, & cognosco, quia indulgentiam tibi promisit Deus. Christianum enim diem qui tibi promisit? Dic mihi ubi legis re indulgentiam accepturum, si te non corrueris? Lege mihi quantum videtur sis. Non lego, inquit. Necess ergo quantum videtur sis. Corruptus esto & semper peccatus. Noli timere diem ultimum, tanquam forem, qui te dormiente effodiat parietem; sed vigila, & corrige hodie quae differi in crastinum. »

Gregorius in Homia de novem ordinibus Angelorum: « Sinum Dominus suae pietatis aperit; nolij nisi re recipere per poenitentiam quare: sed poenitentiam dignè agere non possumus, nisi modò quoque ejusdem poenitentiae cognoscimus. Poenitentiam quippe verè agere, peccata male plangere, & plangenda non perpetrare. Nam qui sic alia deplorat, ut tamen alia committat, adhuc poenitentiam agere, aut dissimulat, aut ignorat. Quod enim producit peccata quae luxuriosus dicitur, & tamen adhaerentibus adibus anhelat? Aut quid prodest si ira culpae jam lugeat, & tamen adhuc invidiar facibus tabescat? Sed minus est valde quod dicimus; ut qui peccata deplorat, ploranda minus committat; & qui plangit vitia, perpetrata vitia timeat. Nam cogitandum summopere est, ut qui se illicia meminit commisisse, à quibusdam etiam sicca studiat abstinere.

Exemplo David nolentis aquam bibere cum periculo suorum altatum. Item idem: « Facite fructus dignos poenitentiae. » In quibus verbis notandum est; quòd amicus sponsi non solum fructus poenitentiae, sed dignos poenitentiae admonet [faciendos. Aliud namque est fructus facere, aliud dignos poenitentiae facere: ut enim secundum dignos poenitentiae fructus loquamur, sciendum est, quia quilibet illicia nulla committit, huic jure conceditur ut licet utatur; sicque pietatis opera faciat, ut tamen si nolent, ea quae mundi sunt non relinquat. At si qui in fornicationis culpam, vel fornicat, quòd gravius est, in adulterium lapsus est, tanto à se licet debet abstinere, quanto se meminit de illicia perpetrasse. Neque enim per fructus esse boni operis debet ejus qui minus, & ejus qui amplius delinquit; aut ejus qui in nullis, & ejus qui in quibusdam fornicioribus cecidit; & ejus qui in multis esse lapsus. Per hoc ergo quòd dicitur: Facite fructus dignos poenitentiae, uniuersalique conscientia convenitur, ut tanto majora cretica bonorum operum lucra per poenitentiam, quanto graviora sibi annuit damna per culpam. Item ipse in Moralibus: « Omnis peccator in poenitentia duplicem habere gemitum debet: nimirum quia & bonum quòd potuit, non fecit; & malum quòd non debuit, fecit. Cum in bona opere non assurgimus, necesse est ut nosmetipsos dupliciter debeat: quia & recta non fecimus, & prava operati sumus. »

Multa siquidem & alia divinae scripturae existunt testimonia, quae nos de perpetratis peccatis absque dilatione conversionem ad Deum facere hortantur; & per poenitentiam divinam misericordiam indulgentiam nobis promereri posse pollicentur. Non est ergo parvipendenda poenitentiae medicina, quae dum parvipenditur, morbus plus invalens necem aegroto gignere comprobatur.

CAPUT X.

Quod Poenitentia motus in arbitrio Sacerdotum sit constituta.

Quia peccati vulnus, poenitentiae remedio sanari valeat, ea quae in precedenti capitulo collecta sunt, tribuantur; modus verò ejusdem poenitentiae, tempusque poenitentiae in arbitrio Sacerdotum, quibus ligandi acque solvendi potestas est à Christo collata, est constituta. Unde scribit beatus Augustinus in libro Enchiridii: « Certa, inquit, constituta est ab his qui praesunt in Ecclesiis tempora poenitentiae, ut sint latas etiam Ecclesiae, in qua remittuntur ipsi peccata; extra eam quippe non remittuntur. Ipsa namque Spiritum sanctum pigros accipit, sine quo non remittuntur nisi peccata; ita ut quibus remittuntur, vitam consequantur aeternam. Peccata namque sunt hodie in Ecclesiis, qui talem aeternam poenitentiam, qualem antiquorum Patrum poenitentiam exempla, & auctoritates canonicae sanctae. Quis namque criminis reus, qui utique poenitentia publicè debuit multari, singulum militis deponit, & à liminibus Ecclesiae contuque baelum arceat, & à Christi Corpore separatur? Quis porò in cunere, & cilio, more poenitentiam antiquorum lamenti, penitudinis suscipit? Sacerdos quoque in libro sententiarum: « Bene, inquit, in cilio & cinere poenitens deplorat peccatum; in quoniam in cilio aspersionis, & compunctio peccatorum; in cinere autem pulvis offenditur mortuorum. Et sicred in utroque poenitentiam agimus; ut & in punitione cili-

De verbis Domini Sermon. tit. cap. 10.

Hieron. 14. post med.

I meritis plis inestigibus? Sic emendavi ex ingenio.

Atque legitur parvipenditur meritis, per rem. l. 1.

« eii » agnoscimus vitia que per culpam commisi-
 « mus, & per favillam cineres perpendamus mortis
 « sententiam, ad quam peccando pervenimus. »

Unde colligitur quia Religioſiſtæ noſtræ priſcis tem-
 poribus, dum quis ſecundum conſtitutum ſibi à Sa-
 cerdote uſque ad ſatiſfactionem cibico indutus, &
 cinere conſperſus, habitu incultus, humique pro-
 ſtratus, lacrymiſque proſuſus valebatur, ſtatim pen-
 nitens agnoſcebat, ut ei à Domino ignoſceretur,
 ah omnibus deprecabatur. Nunc autem in curia
 Chriſtiano ideòre vite penitens agnoſcitur, qua
 penè nihil horum erga penitentes agitur. Quapro-
 pter credibile eſt, ut ſicut alia multa in Religione
 Chriſtiana valuerunt, ita quoque præmiſſus penitenti-
 e modus, ah uſu, quod formidoloſum eſt, receſ-
 ſerit. Et ſicòre à multis diverſa flagitia perpetratur
 audacter. Verùm etiam ſi quiſquam noſtri tem-
 poris Chriſtianus hodie aut homicidium, aut aliquod
 aliud admiferit, quod hujuſcemodi penitentia non
 pòſcedit, ideo cras conventus fidelium irrevocenter
 & adjuvare non veretur. Et ideo Eccleſiam, cui
 penitendo ſatiſfacere debuit, ſcandalizate convincit.
 Solent enim aut publicè, aut tacitè intrà ſe
 adverſus hujuſmodi dicere: ò interfector! ò flagicio-
 ſe! heni illud & illud admiferi; & hodie collegio no-
 ſtro, languine proximi » tui cruentatus manibus te
 impudenter inferi: & quod majoris eſt impudencie,
 tribulatio participare non trepidus Corpus & Sangui-
 nem Domini noſtri JESU-CHRISTI! Quod dico
 pòſta uſu, quam voto expertus ſum.

Cum igitur tempora penitentiæ ideòre ſine con-
 ſtituta, ut ſatiſfactio penitentis Eccleſiæ, quam pec-
 cando læſit, necum utrum ille penitentiam dignè
 agat, que Eccleſiam, quam primùm peccando læſit,
 poſtea tam impudenter conſorto in ſui memoratio-
 ne, & detractatione devenerit compellit. Hæc non de
 oculis, ſed de maniſeſtis criminibus dicta ſunt,
 que dum publicè admittuntur, publicè penitenti-
 e ſatiſfactione diluantur necelle eſt.

[Qualiter autem in his Occidentibus partibus
 antiquitus ergà penitentes non ſervabatur, in hiſtori-
 a Eccleſiaſtica tripartitè Sozomenus tranſcribit:
 « Quoniam omnino, inquit, non peccare divinum,
 « & ſuperà humanam naturam eſſe agnoſcitur: pec-
 « catis & penitentiam agentibus veniam Domi-
 « nus præcipit: qui verò conſtiterint, majus
 « peccatum acquirunt. Propterea viſum eſt antiquis
 « Pontificibus, ut velut in theatro ſub teſtimonio
 « Eccleſiaſtica populidicta pandantur, & de hæc
 « cauſam proſum, bonæ converſionis, ſervan-
 « turque ſecretum, ſe ſipientem viſum ſtatuerunt;
 « ad quem » cecidentes hi qui delinquebant, delicta
 « propria ſatebantur. At ille ſecundum antuſcipuſq;
 « culpam dicebat & multam; quod etiam hæcenus
 « diligenter in Occidentibus ſervatur Eccleſiæ, &
 « maximè apud Romanos, ubi etiam locus erectus eſt
 « penitentiam. Stant enim rei & velut in lamenta-
 « tionibus conſtituti: dum eam ſacra celebratio fue-
 « rit adimpleta, illi communionem non percipi-
 « ter, cum genua & lamentatione ſemetipſos in ter-
 « ram proſtrant, ad quos concurrunt Episcopos, &
 « & ipſe cum lacrymis & genua ſpiritali proſtrerni-
 « tur, ut omnis Eccleſiæ plebs Bættibus intendatur.
 « Poſt hæc autem prior ſurgit Episcopos, & elevat
 « hæcentes à terrâ. Tunc compotenter pro peni-
 « tentibus ſacra oratione, dimittit omnes: at illi
 « afflictionibus ſponte vacantes, aut jejunis, aut
 « abſtinentià lavacri, aut ſuſpenſione ciborum, aut

rebus aliis que jubentur, exſpectant communi-
 « tempus quod decretum eſt Episcopos. Conſtituto verò
 « tempore velut quoddam debitum exſolventes affli-
 « ctionem, peccato curati cum populo communi-
 « nem participant. » Hæc ergo antiquiſſis Romanis
 « Pontificibus uſque ad noſtrum conſervaverunt tem-
 « pus. Qualiter autem & quomodo penitentes hæc
 « ſuſcipiendam Corporis & Sanguinis Domini gratiam
 « accedere debeant, Innocentius Papa in Decretalibus
 « ſuis pleniffimè docet, tranſcribens: » De peniten-
 « tiis autem, qui ſive ex graviſſimis commiſſis
 « ſive ex levioribus penitentiam gerunt, ſi nulla in-
 « terveniat ægritudo, quintà ferià ante Paſcha eis re-
 « mittendum Romanæ Eccleſiæ conſuetudo demon-
 « ſtrat. Cæterum de pondere abſtinendo deſiderant
 « Sacerdotes eſt judicare, ut attentè ad confeſſio-
 « nem penitentiæ, & ad ſlerus & lacrymas corri-
 « gratis, ac tum jubere dimitti, cum videt
 « gratiam ſatiſfactionem. Sane ſi quis in ægritudi-
 « nem incidit, atque uſque ad deſperationem de-
 « venerit, ei eſt ante tempus Paſchæ relaxandum,
 « ne de ſeculo abſque communionis difcedat.]

Illud etiam minimè prætereundum eſt, quod
 « dum peccatorum ſuorum conſeſi, imperitios animarum
 « ſuarum medicos expetunt, ut ſibi ad votum
 « ſuum penitentiæ tempora imponant; & peritos id-
 « cirò declinant, ne auſterius penitentiæ eos ad-
 « dicant. Si enim peritos medicos ad morbos corpora
 « pellendos quæritur, quanto magis medicos animæ
 « peritiffimos quærendos eſt? Ut ergo artis medicinæ
 « ſecurus, dum curare nescit vulnus corporis, non
 « illud amant, ſed magis plerumque incrementum ei
 « addit: ita & imperitios medicos animarum, dum eorum
 « languoribus mederi videri vult, qua hi congrua
 « medicamenta necit adhibere, eoldem languo-
 « res credit incrementare. De talibus inquit Dominus
 « per Prophetam: *Frivoliſſimi animas que non
 « vivitant: & mortificabant animas que non mori-
 « tantur.*

Sunt etiam plerique ſpirituales medici, qui medendi
 « animarum vulnera habent ſcientiam, ſed aut am-
 « broſi propi, aut adulacionis cauſa errata, qui ſibi eorum
 « conſeſſionem peccatorum ſuorum faciunt, ſa-
 « luberrime penitentiæ rigore ferire reſuſcitant. De
 « quibus rurſus Dominus per Prophetam: *Va, inquit,
 « hi qui conſuunt pulvillo ſub omni cubito manû: &
 « faciunt cervicalia ſub capite univerſa ætatis ad ex-
 « pendum animam.* Huic locum Papa Gregorius in li-
 « bro Paſtorali ita expoſit: » Pulvillus quippe ſub
 « omni cubito manû eſt ponere, cadentes à ſua re-
 « ctitudine animas, atque in hujuſmodi ſi deſecta-
 « tione reſonantes blandà adulacione reſovere: quaſi
 « eum pulvillo cubitis, vel cervicalibus caput po-
 « nitens incipitur, cum correptionis duritia peccantis
 « ſubteratur, etque molliſſis favoris adhibetur, ut
 « in errore molliſſer jaceat, quem nulla aſperitas con-
 « tradictionis pulſat. » Hi autem qui imperitios adu-
 « lacionis animarum ſuarum medicos quærent, vanè
 « ſecuritate ſe ipſos decipiunt. Ad hoc nempe tales
 « quætere ſolent, ut in penitendo penè nihil afflictio-
 « nis corpus eorum læſitat præterquam cum preſtat
 « Papa Gregorius dicat: » Caro læta nos tæpax ad
 « mortem, afflictà reducat ad vitam.

Potè de abſtinentià cuiſquidam penitentes diſcre-
 « tè & laudabiliter, quidam vero indiſcretè & negli-
 « genter ſe ſubdere ſolent, Proſper ſententiæ hæc eſt:
 « Membra, inquit, ſua, qui ſunt imper terram, mori-
 « tificant, quando inſolens corpus jejuniorum conti-

in in poſitione citior] Quis melius ſi quod Acherius ad
 marginem annotavit in compoſitione cibico, debitate nemo
 pòſt.

» ſurgente præſenti] Ita optima codex Clar. Prior editio
 cum monitis ſurgente præſenti. Quod ſiquis ex Soranoſco,
 & Innocentio P. P. excipiam eſt à codice Claron.

oratione castigant; quando intrinsecarium modum suum temperant appetitum: quando non solum a delicatioribus cibis moderata dilatione suspendunt, sed etiam in ipsius communibus nihil carni suae prodiderint, sed pro sustentandae vitae necessitate permittunt: certi quibus nec doliciae quilibet, si absque desiderio persequantur, officium; & vires cibi plurimque abundantem protectionem, si appetentur accipiuntur, impediunt. Hinc est quod sanctus David aique viduus concupiscentiam castigavit, & eam sibi à suis oblatam, nec desiderio suo ex illa satietate videretur, resistit. Et sancto Helze perceptio carnis, quoniam non concupivit, non nocuit. Unde datur intelligi, quod veraciter abstinentes sclarum non naturas, sed concupiscentiam damnant: ac voluptates suas desunt: non cibi, vel potus abstinentia moriebuntur. Qui autem non solum à qualitate, sed etiam à quantitate ciborum cupiunt abstinere, nihil aliud sufficit, nisi ut quae tantum stomacho retinenda sunt eximenda: satis esse videatur, indolent; nec exprimant suprapetentia a viditate percipiendi, sed comprimant; atque eis non fatentia edendi hinc latet, sed voluntas; quibus tunc à cupiditate pretiosiora ciborum animas, quam à nimia perceptione vitium continent, qui cibis nec lacrimis valent, carne luxurante delivivi, nec dilutione ventris quibus onerati; quando abstinentes vires nec delicatissimi soleant esse, nec avida. Jam de viuo abstinenti vel percipiendi quae dicantur: Unde sanctus Apostolus verum hinc regulam dicens: *Noli indulgere viuo, in quo est invidia.* Quasi dicitur: Luxuriam facit de natura vini perceptio nimia, non naturae; & propterea non vos uti viuo, sed inebriari prohibea. Quando quidem nihil stomachum moderata visus vini confortat, ebrietas animum corpulique debilitat. Denique Timotheo suo discipulo, qui se longam abstinentiae dilatione jam preperat, stomachum suum aique perceptione corruperat, molico viuo uti debere precepto dicitur: *Noli abstinere aquam bibere, sed molico viuo uti uti propter stomachum tuum.* & frequenter infirmatatis tuas. Ac per hoc nihil contra abstinentiam facitur, qui visum non pro ebrietate, sed tantum pro corporis salute percipiunt: nec hoc eis offert voluntas, sed permittit ubertatis; quae si defuerit, à viuo abstinenti, ut viuo perceptio, quae nihil stomachum sustentat, sanum corpus incendat: quoniam quidem viuo uti, & usui habere oleum quollis dicitur esse peccatum: sed haec idem non debemus carni desideranti praesare, nec cum illi licita concedere competimus, potest illat: & sibi obsequentes ut minimis in flagitia punienda compellat, ac naturalem ordine perturbato, non spiritum corpus, sed spiritum corpori dominans deservat. Et post pauca: *Castitatem si à quadrapediibus abstinentes, phasianis alibibus, capris, atque pavouibus, vel aliis avibus pretiosis, aut piscibus perassuerit, non nihil videntur refecere delicatioribus suis corpori, sed invidiare, nec pro abstinentia, sed verbi pro usui quae immunditia, vel certe, quod verius est, pro stomachi naufragantis tenentur sine delicatissimas communes ac vires carnes abijcere, quo possint aliis non solum caribus, sed etiam delicatioribus ac pretiosioribus suis*

voluptates explorere, quoniam, sicut supra jam patuit, non aliquam carnem, quae usus humano concessa sunt, nobis utitur damanda tantum, quae Deus instituit; sed carnalis concupiscentiae succubenda, quae sensum carnis diabolo introduxit. Illi autem qui patentes videri voluit, & gloriam sibi velut de abstinentiae dilatione congruunt, sic ab omnibus animalibus iudicant temperandos, ut proterius potius, ac sorbis potulis & delicatissimis, etiamque aliis inhumatum sui corporis implent appetitum: cum spiritualibus abstinentia, non aliquam ciborum utilium, sed desiderium fuisse percipiendum. Et ubi magis patrimonios servire censendi sunt, qui sibi non iniquitatem rerum perceperunt, sed delicatitates corporis interdicit. Illi quoque qui negata sibi visus perceptione, divertorum potulorum postionibus mundantur, nequaquam nihil de abstinentiam videatur impere. Qui autem hic hoc horralis à viuo abstinenti, ut in ebrietate ab hominibus laudem, & interditi sibi vini compendiosum sibi suorum voluptatem.

Liquet igitur quae ad vulnera peccatorum sananda, non indolis, sed peccati faventem, sed docti & spiritualis iudicis hinc expectandi: & ad eorum abstinere penitentiae tempora humiliter succubenda: & de capitalibus, manifestissimae peccati publica sit retrahenda abstinenda penitentia. De mensura verò atque perceptione cibi & potus, ponentibus, qui regere abstinentes corpora sua dicitur domare stantem, supra notata Prosperi frontensis consilio esse sequenda. Dicit quippe ut cum quis penitentiae mancipetur, ita corpus suum juniorum continentiam, vigilarum & orationum assiduitate, ceterarumque sanctorum virtutum exercitatione domare studeat, ut merito cum Psalmista dicere valeat: *Servus in te anima mea, quoniam multipliciter & carnis meae.*

CAPUT XI.

Quid ad Ecclesiam oratio gratia frequenter consueperit debeat.

QUAE moderno tempore Christiani populi devotio à devotione plebium fidelium, quae sub Apostolis exstitit, longe sit impar, in ultimo Lubelli Augusti capitulo breviter commemoratur. Procul hinc per quorundam Christianorum devotio, sicut & in novissimis ista & in eo quod ad Ecclesiam tepide conveniunt, ab illius plebis religiosa devotione distat. Verum sicut viuo religio, qui pro religioso studio orandi gratia Ecclesiam Episcopum frequenter, ita & contrario existunt quidam, qui hinc à vicino habeant Basilicam, ad tamen petendo, quod emendatione dignum est, faciunt. Ut ergo templea divinis cultibus manserata frequenter adim, & quae Deum constant & devotè oportet invocari, divinae Scripturae testimonia subius collata testantur. Legitur itaque in libro Paralipomenon: *Apparuit nocte Domovis Salomoni & ait: Audiens orationem tuam, & elegi locum istum tibi in domum sacrificii.* & post paulo post: *Osia quoque mei erat aperiti.*

Epist. 1. 14.

1. Tim. 5. 23.

Thid. cap. 11. m.

o aqua ubi) Acherus mavalu aqua de si. Inscil quain à riam peretissam. Et sic optimus codex Clarom. Pius ebrium hoc in loco factum in modum corrupta erat: nam in eadem sic legebatur quoniam à perceptione animae committunt ad m.
 P. ieroni peris.) Acha, Acherus, phobolone m.
 P. ieroni quare.) Hae reliqua capitula ab his verbis desunt in codice Clarom. & horum loco habetur superius verba, quae quidem edita perfecte: *Post igitur quia non pariter forent abstinentibus non a voluptate, sed ad naturam corporis moderati sit sustanda: (lego abstinentia) & quae non estiam*

peretissam, sed potius immiserata delicatissimo. Quae prope carit quae a viuo percipiuntur, quae ac in eodem quo per se non nisi propter concupiscentiam non nisi modum. Dico quoque ac qui illi in omnibus, hinc abmiserata maverat, et abmiserata non nisi pro qua sicut super scriptum, percipiunt, & alii. Et erat voluit, & carnis voluptatem offeruntur, ac propter Apostolum, hinc in viuo, sicut, & Domovis plebem fore, & non Petrus, a die de vobis: Sicut in te anima mea, quoniam multipliciter & carnis meae.

Et ad hanc mea oratio est ad orationem eius qui in loco isto oraverit: elapsi enim & sanctificati locum istum. ut sit nomen meum ibi in imperpetuum; & permanentem oculis meis; & per meum ab oculis datus: Et in Evangelio Luca: *Es factum est dum benediceret istas, recessit ab eis & ferebatur in celum. Et ipsi adorantes regressi sunt in Jerusalem cum gaudio magno. Et erant semper in Templo laudantes; & benedicentes Dominum: Et in actibus Apostolorum: Erant autem, inquit, perseverantes in doctrina Apostolorum, communitate fractionis panis, & orationibus. Et paulo post: Quædam quoque perfractas novissime in Templo; & frangentes circa domos patrum, fovebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis; collaudantes Deum; & habentes gratiam à omnium plebibus. Item ibi: Petrus & Joannes considerant in Templo ad horam orationis novam. Origenes quoque in Homilia de Rebecca: « Veror, inquit, ne istis matris » vestre Ecclesie adhuc in tribulis & gemitu; cum » non convenit ad audiendum verbum Dei; & vix » festis diebus ad Ecclesiam procedatis; & hoc omni » tam desiderio verbi quam studio solemnitatis, & » publice quodammodo remissionis obtentu. Quid » igitur ego faciam, cui dispensatio verbi credita est? » ubi vel quando vestrum tempus invenitur? » hauri- » mum ex hoc, amò penè totum mundanis occupa- » tionibus terens; in foro aliud, & aliud in negotia- » tione consumimus; aliud litibus vacat. & ad au- » diendum verbum Dei nemo, aut pauci admodum » vacant. Sed quid vos de occupationibus culpo? » quid de absentibus conqueror? presentes cum in- » Ecclesia positi non essetis; sed commutatis & » ex usu fabulis teratis, & verbo Dei vel lectionibus » divinis terga convertitis. Veror ne & vos dica- » tur à Domino: *Convertentur ad me desæ. & non » facies suas.* » Et post Miqna, in eadem: « Dixit » mihi vos qui contumacido festis diebus ad Ecclē- » siam convenitis; ceteri dies non sunt festi? non » sunt dies Domini? Jidæorum est, dies certos & » raras observare solennes, & ideo ad eos dicat Do- » minus: *Quia meminit vestras & festas, & » in die magnum non solvere. Jeronimus: & festas, & » dies festos vestros vobis anime meæ. Oidit ergo Deus » eos, quoniam die putant esse festum Domini. » Quia » ergo Christiani in illar Templo Jerusalemiani, ubi » sanguis beatorum animalium effundebatur, habiles » in honore & amore Dei constitunt, ubi non jam » lingua tantorum effunditur, sed corpus & lingua » Christi confector, & à hæcibus percipitur; & Deus » tam evidenter oculos loca nunquam sola dicata » habere, inique supplicem preces se exaudire possi- » cerni dignatur; & Pontifices sub tanta invocatione » eas Deo dedicant; ut omnes qui illuc deprecantur » conveniunt, de quâcumque tribulatione ad eum cla- » maverint, consolationeque beneficia consequantur: » oportet ut hæc remota negligentia tu porè hujus- » modi loca ad Deum exortantur, sibi que propitiam » eundem frequenter ac devotè adorat, dignoque » se aspectibus Angelorum, quorum conventus ibi » minime egisse dicuntur, exhibeat.**

Quod si etiam memoratum Templum, in quo pec- catis mactabantur, tunc veneratior habebatur, ut ad illud non solum Judæi divinx legis noverant habentes, verum etiam nationes à testamento Dei longè remotæ orandi concurrerent sicut habetur in Actibus Apostolorum de viro Æthiopo Eunuchio, qui venerat adorare in Jerusalem, & revertebatur; & à Philippo catechizatus, & baptizatus est: Quanto magis templum Christi, ubi ejus caro & sanguis immolatur, à hæcibus sunt religiois obsequis veneranda, & assiduis precibus inexcusabiliter frequenda? Non igitur sicut se habet quorundam

reprehendenda & emendanda consuetudo, propter ædificas quas sibi ad verum locum constituit, ibique Deo sacrificium offerri posse & debere contendunt, templa per Sacerdotum ministeria nominatim divinitus dæcatis præstita sunt negligentia ac relinquenda: quæritum cum Dominus dicat in lege: *Ad locum quem elegerit Dominus Deus de civitatibus tribubus dicitur, ut ponat nomen suum ibi, & habitet in eo. Verisimile, & offerretis illa loca holocausta, ac vitimas vestras. Et post ponca: Cave ne offeras holocausta in omni loco quem videris; sed in eo quem elegerit Dominus in novis tabernaculis offerre hostias. Et in sacris Canonibus, in Concilio scilicet Laodicensi sit institutum: Quod non oportet in domibus oblationes ab Episcopis, & Presbyteris fieri.*

CAPUT XII.

De instantiâ orationis.

Religiosa devotiois orationis à multis ut oportet, & ex exemplis Sanctorum antiquiorum Patrum docent, non inhiberi: quorundam etiam orationis intentio terretiarum rerum curis, & illicitis cogitationibus miserabiliter præcipitur. Quod cum sit ita, quanto in oratione acris adstratioribus mun- di concutitur, & cogitationum carnalium gravio- rum tumultus patitur, tanto ardentius orationi, & vehementius insistere debemus. Instantis quoque orationis auxilium nobis tribuit in adversis; quoniam ubi non sufficit humanam, necesse est ut imploretur orationibus divinum auxilium.

Quantum autem orationis instantiam sit, sequen- tia docent. At enim Psalmista: *Ad eum sus nite namus tui, Domine. Item: Ad eum nite fergobam ad confitendum tui. Item: In votibus oculis manus vestras in sancta, & benedicere Dominum. Item: Laudo te per singulos dies: sed in lectum meo: lacrimis meis stratum meum rigabo. Exstant & alii ejusdem Psalmographi de orationis ubi pugnet habendo plura documenta; quæ hic prænotatis causis non ponuntur. Habes & in libro Ecclesiastico: *Ne impediaris, inquit, orare semper: & ne veterari npsis ad marium justificaris: quia merces Domini manet in æternum. Ante orationem prepara cor tuum etiam. & nisi esse quasi homo qui vocat Deum. Qui conservat legem, multiplicat orationem. Precavimus lassè exaudire Dominum. Oratio cum honestate, super nos per- tinerat. Dominus quoque in Evangelio ait: *Oportet semper orare, & non deficere. Et alibi: Petus & discipuli, quare & invenerunt. Pulsate & aperietur vobis. Quare enim qui peti accepi; & qui quare invenit; & pulsati aperierunt. Item: Vigilate neque amittis tempore; ut digni habeamini apparere illi omnia qua soluti sunt, & adire ante filium hominis. Et Apostolus: Semper gaudete sine intermissione orate; in omnibus gratias agite. Item idem: *Orationis instantie, vigilantes in omni. Item idem: Dominus in proximo est: nihil solliciti sitis; sed in omni oratione & observatione cum gratiarum actione petitiones vestras instantiam apud Deum. Et Petrus: *Esate, inquit, prædentes & vigilate in orationibus. Lidoras in horrore mentarum: « Orationibus multo- rum, lectionibus instruitur; ut omne bonum est si liceat; si non licet, melius est orare, quam legere; quia in lectionibus agnoscimus quid facere debeamus, & in orationibus eodem acupimus quæ postulat. » Hieronymus ad eulochium: *Quam- quam Apostolus semper orare nos jubet, & sanctus etiam ipse somnus oratio licet, tamen divinis orandi horas habet in diebus; ut si forte aliqua sacrilium opere detenti, spiritum nos ad officium tempus admoncat: horam actuum, sextam, nonam, de-******

168. 24. 24.

168. 2. 42.

168. 16.

168. 1. 1.

168. 12. 11. 10. 11. 12. 13. 14.

168. 1. 13.

168. 1. 14.

168. 11. 6.

168. 13.

168. 13.

168. 11. 11.

168. 11.

168. 11. 2.

168. 1. 7.

168. 11. 11.

168. 11. 4.

168. 11.

168. 11. 1.

168. 7. 2.

168. 11. 16.

168. 1. 17.

168. 4. 2.

168. 4. 1.

168. 4. 7.

168. 11.

luculum quoque & vesperam, nemo est qui nesciat. Nec eos ante laetatur nisi oratione gratiam illi: nec recedat a mensa nisi referatur gratia Creatori. [Noctibus] bis, terque surgendum: revoivenda delectationis que memorer tamemus. Item laboriosus: sicut enim multi sine armis ad bellum exire non conentur, ita omni Christiano procedere quilibet sine oratione non expedit. Hoc est remedium ejus qui vitiorum temperaments exarsuat, ut quoties quolibet impugnetur vicio, toties in oratione subdat, & quia frequens oratio vitiorum impugnationem extinguit. Tam perseveranter intendere oportet animum nostrum orando atque pulsando, quousque importunas desideriorum carnalium suggestiones, que nostras subrepunt sensibus, fortissimè intentione superemus: ac tandem insistere, quamdiu exurgendo vincamus. Et paulo post: « Oratio cordis est, non laborum: neque enim verba deprecantis Deus intendit, sed orans cor aspicit. Quod si tacet cor orat, & vox silet, quamvis hominem latrat. Dum latere non potest, qui conscientie prorsus est. Melius est cum silentio orare corde sine sono vocis, quam loqui verbis, sine intuitu mentis. Nunquam est sine genuis orandum, quoniam peccatorum recordatio morigam gignit: dicit enim oramus, ad memoriam culpam reducit; & magis recogit nos esse cognoscimus. Ideoque cum Deo assiduis, gemere & flere debemus, remittentes, quibus gravis sunt scelera que commisimus, quamque dura inferni supplicia queur tumemus.

Porro sunt nonnulli qui orationi frequenter insistant, & à cæteris bonis operibus vacant; quibus necesse est ut orationi cæterarum quoque virtutum adjuvant operationem. Sunt è contrario qui aliis bonis operibus inserviunt, & assidue orationis usum negligunt: quibus etiam convenit ut bonis operibus orationem quoque assiduum annectant. At autem Jeremias Propheta: *Levamus corda nostra cum manibus ad Dominum.* Quod laboriosus ita exponit: « Cor, inquit, cum manibus levat, qui orationem cum opere sublevat. Nam quisquis orat, & non operatur, cor levat, & manus non levat. Quisquis vero operatur, & non orat, manus levat, & cor non levat. Sed quæ operari necesse est & orare, bene juxta utrumque dictum est: *Levamus corda nostra cum manibus ad Dominum.* »

Quia ergo Salvator noster non solum formam orationis, sed instantiam, frequentemque tractat orandi oportet ut importunitate, illius vitium judicem inquam crebris vocibus impellantis, necnon & illius amicus otium amici sui constanter pulsantis, tresque sibi paves commodari petentis, quos nobis exempli gratia ad instantiam orandi, seque jugiter humiliterque deprecandi exhibuit, imitantes i cumdem Dominum & Salvatorem nostrum, remoto torpore desidie, jugiter exremus, ut scilicet à cunctis erraticis nostris non abolvat, & æternæ patrie participes efficiat.

CAPUT XIII.

Quid in Ecclesia Dei non sit missa, turpitudines solius vocacionum. Et quod qui hac faciant, non solum sibi peccatum non misent, sed etiam majorem accumbant.

MULTI Ecclesiam ingressi, non ad Deum putam simpliciterque orationem dirigunt: quoniam quod ore precantur, hoc etiam mente non me-

dicantur. De talibus Beda in homilia 17. Evangelii, « Sunt, inquit, qui intrant in Ecclesiam, multas psalmodias, vel orationem sermonibus prolungant, sed alibi corde intendendo, nec ipsi quid dicant, recolant: ore quidem orantes, sed mente foris vagantes, omni le orationis fructu privant; ut putamus à Deo preces exaudiri, quam nec ipsi qui fundunt, audiant. Quod antiqui hostis instanti heri nemo est qui animadvertere nequeat. Scens enim utilitatem orandi, & bonis invadens gratiam impetrandi, immittit orantibus multimoda cogitationum levium, & aliando etiam turpium nocentiumque phantasmata, quibus orationem impedit; adeo ut non nunquam tales tanquam ducarentium cogitationum fluctus prostrati in oratione toteremus. « Sunt itaque plerique, quibus potius conati est vanis & obsecrans consabulationibus vacare, quam lectioribus divinis sacre accommodare; quibus etiam usquam tam delectabile videtur esse susurrations aliorum auribus agere, ezechinnis ora dissolvere, quam in Ecclesia Dei, ubi cum humiliter devotique debuerant invocare, & peccata sua desere: sed & hoc ejusdem hostis antiqui instanti fieri dubium non est.

Quod autem Dominus Deum non sit bujuscemodi illicitarum actionum, sed potius orationum, Dominus docet in Evangelio dicens: *Domus mea, domus orationis est, vos autem fecistis eam speculam latronum.* Origenes quoque ubi de velamine Moyse scribit, ita dicit: « Livendum nobis prais est quid sit domus avertus à Domino; ut scire possimus quid sit conversus. Omnis qui, cum recitatur verba legis, & communibus fabulis occupatur, avertus est. Omnis qui cum legitur Moyse, & negotii seculari, de pecuniis, de lucris sollicitudinem gerit, avertus est. Omnis qui possessionum curis stringitur, & divitiarum cupiditate distenditur, qui gloriatur seculari, & mundi honoribus studet, avertus est. Sed & alius qui ab his quidem videtur alienus, assidue autem & audit verba legis, & vultu atque oculis intentus, corde tamen & cogitationibus evagatur, avertus est. Quid ergo est converti? Si his omnibus terga vertatis, & studio ac mentis sollicitudine verbo Dei operam detis, in lege ejus die ac nocte meditemini: hoc est conversum esse ad Dominum. Aliqui vestrum, ut rectam audierint quæ leguntur, hanc differunt; nullasque has que lecta sunt inquisitionis aditvicem, nulla collatio, nullumque memoria mandati illas, quo te divina lex commonet: *Interroga Patres tuos & dicent tibi, presbyteros suos & annuntiant tibi.* Alii nec hoc ipsum quidem patienter expectant, quod lectiones in Ecclesia recitentur. Alii vero nec se recitentur assentiant, sed in remotioribus Domine domus locis, secularibus fabulis occupantur. De quibus ego ausus sum dicere, quoniam legitur Moyse, « Jam non velamen super cor eorum, sed patres quidam & murus est potius.

Augustinus in homilia ad populum: « Quando convenitis, inquit, ad Ecclesiam, pro peccatis vestris orate, nolite [ritas committere, nolite inas &] seculis concitare, aut otiosas fabulas dicere. [Qui ad Ecclesiam veniens hæc fecerit, ibi se liturgando vulnerat, ubi se orando sanare poterat.] In Ecclesia stantes nolite verbosari, sed sacras scripturas patienter audite. Qui enim in Ecclesia verba vana loquutus fuerit, & pro [se & pro] aliis rationem redditurus est in die judicii, quia verbum Dei nec ipse audit, nec alios audire per-

Dominic. 1. in Quadragesima.

Luc. 19. 46.

In cap. 14. E. mod. hom. 11.

Ibid. yu. 10. post.

Deut. 34. 7.

De tempore sermo 214.

[& fuit enim miles] Hæc usque ad, Hæc est remedium, in Historio nec non reperitur, an Acheris. Item ubi habet

tut in oratione solentur, illi legi oportet ad orationem se non vertat.

mittit. Item idem: «Plus sunt de quorum perditione numerum confiteor illis dico quæ venientes ad Ecclesiam, magis ligare cupiunt quam desere, & quando lectiones divinas debent in Ecclesia intendere auribus & tota pietate suscipere, tunc foris causas dicere, & diversis [sic] fludent calamitatem impugare. Aliquando etiam, quod pejus est, aliquid nimium inexcusata succeduntur, amensimiliter manent, & turpiter sibi convivia, & crimina, & calcibus & pugnis invicem colliduntur. Melius enim fuerat talibus ad Ecclesiam non venire, quam tot malis contra te divinam iram provocare. Illi enim etiam cum minoribus peccatis ad Ecclesiam veniant, cum multis criminibus de Ecclesia revertuntur. Item idem: «Sunt iniquique aliqui qui in natalibus sanctorum, aut in quolibet festivitate, causas sua dicere, aut audire volunt: & quod pejus est, non pro veritate, sed pro avaritia & cupiditate. Debent enim causas dicere, & cum justitia d'liberare: sed alius diebus, alio tempore, non in sanctorum solemnitate, quando omnes homines magis debent Deo vacare, quam se diversis libris impugnerent. Item idem: «Quando ad Ecclesiam convenitis, nolite vos talibus fabulis occupare, unde possitis peccata acquirere. Nolite vos occupare ad litigandum, sed parati ad orandum, ut non ricando Deum offendere, sed supplicando gratiam ipsius possitis acquirere. » Beda in homilia Evangelii virginia: Cum sanctus Dominus quasi flagellum de Junculis, amens egressus de templo. Quid ergo, fratres mei, quasi punitus fuerit Dominus, si ricis discedentes, si tribulis vacantes, si ricis dissolutos, vel alio quolibet sceleris repletiis arreptos, qui hostias quasi ibi immolarentur, emeunt in Templo [vidit, &] eliminare fistinavit: Hæc populum illos dominus, qui Ecclesiam ingressi, non solum intentionem orandi negligunt, verum etiam ea pro quibus orare debeant, augent. Insuper & arguentes se pro hujusmodi fluctibus, convitiis, odulque vel detractionibus insequuntur: addentes videri peccata peccatis, & quasi sanem sibi longissimum incantem cotum augmentationem tenentes, nec timentes ex eo dicitur iudicium examinatione damnari. » Et paulo post: « Unde multum tremenda sunt hæc, dabitur illis, & digno expavescenda timore, sed alibi que præcedam indultur, ne veniens improvisus peccatis tametiam nobis, unde [merito] flagellam, ac de Ecclesia ejici debemus, » inveniunt, & maxime in illi que spectant domus orationis vocatur, obfervandum ut quasi inceptum gratiam, ut cum Corinthios audimus ab Apollolo: Numquid domos non habemus ad agenda vel loquenda temporalia, aut Ecclesiam Dei convenimus? Item idem in eodem: Zelus domus tuae comedit me. » Zelus et nos, fratres carissimi, domus Dei, » quantum possumus, ne quid in ea præsumat gratiarum institutum: si viderimus se trahi, qui ad domum Dei pertinent, superbia tumulum, si detractionibus afflictum, si ebrietate fruentem, si haereticis enervatum, si inexcusata iniquis, si alio cuiquam in vicio substatum, studeamus in quantum Ecclesia supplicare, corrigere, polliceri e perverti corrigere: & si quid de talibus emendare nequimus, non sine acerrimo mentis sustineat dolore: & maxime in ipsa domo orationis, ubi corpus Domini conficitur: ubi Angelorum presentia semper adesse non dubitatur, ne quasi ineptum, ne quid nostram, siue fratrem orationem impediatur, totis viribus agamus. »

Apostolus namque omnibus Christianis stultitiam, & curritatem peccatis evadendam esse de-

ernit: quibus magis convenit lugere, quam ridere, juxta illud Evangelium: & Beati qui legent, quantum ipsi cruciabantur. Quapropter summo opere omnibus indelibus procurandum est, ut nihil in Ecclesia inhærentem, aut cogitatione, aut dicto, aut factu gerant: ne forte peccatis, pro quibus absolventur confluerant, peccata accentalantes, non absolutorem peccatorum acquirant: sed magis fures, quibus quodammodo ligentur, sibi accumentur.

CAPUT XIV.

Quid & in aliis competens locis, si locis Basiliæ present fuerit, oratio ad Deum. & Confessio peccatorum fieri possit & debeat.

Sicut sunt nonnulli qui orandi gratia Ecclesiam libenter frequentare negligunt, ita & contrariis existant plerique, qui pro eo quod Basilicam adire nequeant, & Reliquias sanctorum præstito non habent, idcirco vota precum sitarum ad Dominum, ut oportet, supplicii devotione non fundunt: non animadvertentes, quod Deus non sit minus in parte, quam in toto: sed ubique totus, ubique presens, ubique mirabilis. Hæc ait Hieronimus: *Quis isto spiritu tuo? & si factus es qui fugiam? Si accideris in celum, tu illic es: si destrueris in infernum, ad es.* Item: *In amari loco dominationis eius benedictio amara mea Domini.* Legitur itaque in libro Regum: *Si egressus fueris populum tuum a bellum contra inimicos suos per viam, quomodoque miseris eos, orabis se contra vitam civitatis: quomodo elegeris, & contra domum quam alicuius nominis tuo: & exaudies in celo orationem eorum, & preces eorum. & facies iudicium eorum.* Quod si peccaveritis: non est enim homo qui non peccet. & iratus irabitur eis inimicus suum, & captivos dultis fueritis in terram inimicorum suorum longe vel propi: & egeritis penitentiam in corde suo in loco captivitatis, & conversi deprecari se fueritis in captivitate sua decentes: peccati omnes, iniqui egimus, impii peccavimus. Et reversi fueritis ad in universis corda sua. & tunc anima sua in terra inimicorum suorum, ad quam captivi ducti sunt, & ablataveris se contra vultum terra sua, quam dereliqui parentibus eorum, & civitatis quam elegeris, & templi quod edificavit nominis tuo: exaudies in celo, in firmamento sitis tuam orationem eorum & preces: & facies iudicium eorum. Et in libro Danielis: *Quisquam Daniel compesisset, ad est, confuturum legem, ingressus est domum suam, & fenestras aperit in convallio sua contra Ierusalem, tribus temporibus: die fastidus genua sua. & adorabat: & consideratque Deos suos, sicut & ante facere confiteretur.* Apostolus quoque ait: *Polo igitur vobis orare in omni loco, levantes manus vestras ira & disceptatione.* Hieronymus ad Eulochium: *Egre dentes hospitium amicit oratio: reprobis quibus de placet oratio occurrit antequam istis. Nec minus copulaculum requiescat, quam anima verbo Dei piscatur. Ad omnem actum, ad omnem intellectum, manus pingat crucem.*

Jonas os autem: « Quando, inquit, occubueris super stratum tuum, & neminem inferis patris, antequam veniat tibi somnus, profer tu medio codicem conscientiam tuam, reminiscere peccata tua, si quid in verbo, sicut factum, vel in cogitatione peccasti: Hæc enim dicit Propheta: *Frastuum, & nolite peccare, quia decetis in cordibus vestris, & in cabilibus vestris communitis.* Per diem non habuisti tempus, sed obstitit iudicia tua: & in iudicium negotium, & cum sibi iudicio amicorum, & domesticis necessitas, & filiorum cura, & conjugis sollicitudo, & militum

Mat. 6. 6.

Psal. 137. 7.

1. Cor. 14. 1. Reg. 9. 41.

Dan. 4. 10.

Epist. 13. 6. 1. Cor. 14. 1.

Beda cap. 1. in Evang. Joan. tom. 1. Joan. 3. 11.

1. Cor. 14. 1. Joan. 2. 18.

timor, & mille circumdederunt cause. Quando in
 leclulum tuum veneris ut sopori membra conce-
 das, ad tranquillum portum membra tibi molestas
 est, nemo pulsas: dicto in corde tuo & animas
 tur: Expendimus diem, o anima, qual boni fe-
 cimus? aut quid mali operati sumus? Et si quid
 boni fecisti, gratias age Deo tuo; si quid vero
 mali, de cetero ne facias: & remissens pecca-
 torum tuorum, effunde lacrymas, & poteris in
 lectulo tuo positus ea delere. Roga Dominum
 tuum, & sic permittit animam tuam soporare.
 His & ceteris sancte Scripturæ innumeris testimo-
 niis aperte demonstratur, si Basiliæ prope fuerit, &
 possibilia permiserit, in Basiliæ; sin autem procul
 fuerit, ubique Deum pro peccatis exorandum, ei-
 que confessionem peccatorum faciendam, superno-
 rumque civam, quorum virtus apud Altissimum
 magna est, suffragia deprecanda.

CAPUT XV.

Quid confessio peccatorum, excepta ea qua sacerdo-
 tibus ad consilium accipiendum Deumque placan-
 dum fit: Deo in oratione fit facienda.

Fideles idcirco peccata sua sacerdotibus confitean-
 tur, quoniam illis potestas est à Domino collata
 legendi atque solvendi. Ad quorum etiam iudicium,
 penitentia tempora subeant. Quod vero penitenti-
 æ prolixitate temporis non sit pensanda, sed con-
 tritione cordis, penitentia David, & ceterorum
 sanctorum penitentium in promptu est. Quan-
 quam autem peccata sua quispiam sacerdoti confi-
 teatur, & ad ejus consilium tempora penitentia
 peragat: in oratione tamen Deo, quem sibi pec-
 cando iratum fecit, peccata sua confiteri, & ab
 eo contrito corde, & lacrymulis suspens veniam
 sibi deprecare debet. Tunc enim peccator rectè Deo
 dicere potest; *Avertas faciem tuam à peccatis meis,*

Psal. 50. 12.
 Iud. 4. 5.
 Iud. 15. 4.
 Iud. 16. 5.
 Prov. 18. 13.
 5. Jan. 3. 9.
 Epist. 10. 1.

& omnes iniquitates meas dele, cum peccata sua
 penitendo & descendendo coram se ponit, juxta illud
 Psalmistæ: *Et peccatum meum contritio me est semper.*
 Et illud: *Convertis sum in iram mea dum confite-
 bor spem. Delictum meum cognovit tibi feci. & in-
 justitias meas non abscondi. Dixi: confitebor aver-
 sionem me in iniquitatem meam Domine, & tu remisisti
 impietatem peccatis mei.* Et item: *Revela Domine
 viam tuam, & spera in eum, & ipse facies.* Et So-
 lomoni quoque ait: *Qui abscondit scelera sua, non di-
 rigetur; qui autem confessus fuerit, & reliquerit
 ea, misericordiam consequetur.* Joannes Apostolus
 ait: *Si autem confessionem peccata vestra, fidelis &
 justus est, ne remittat nobis peccata, & mundus non
 ab omni peccato.* Joannes os aureum: *(Quoniam in-
 quiritatem meam ego cognosco, & peccatum meum, con-
 trita me est semper.)* O mentis integritas! Non
 est oblitus peccati sui, & iniquitatis; quamvis
 concessum sibi fuerit, ille tamen in conscientia
 sua tamquam in imagine adulteram & homici-
 dum depictum habebat, & per singulos dies vi-
 debat putredinem, ideo dicebat; *Et peccatum
 meum contritio me est semper.* Ego illud video, tu
 Domine consideras. Ego illud scribo, tu quasi
 Dominus dele. Vide enim quid sit: si tu memor
 sis, Deus non erit memor; si tu ejus oblitus fue-
 ris, Deus ejus memorabitur. Nec enim, si non
 dixeris, ignorat ea Deus. Numquid à te vult ea
 cognoscere? cum faciebas ea, præsilo erat: cum
 admitteres, noverat. Peccare non erubisti, &
 confiteri erubescis? Dico in hac vita, ut in illo
 requiem habeas. Dico ingratum & lacrymans.
 In codice scripta sunt peccata tua: spongia pec-

catorum tuorum lacrymæ tuæ sunt. Grandis enim
 virtus. Dacem tibi quid valeant lacrymæ. Quid
 martyribus majus, qui animam suam ponunt
 pro amicis suis? Grandis gloria martyrum. Mar-
 tyres effundunt sanguinem. Peccatores effundunt
 lacrymas. Meretricis illa non fudit sanguinem, sed
 fontes lacrymarum profudit, & delavit peccata
 sua. Et quid dicam de meretrice, & inmundi
 muliere? columna Ecclesiæ, & fundamentum si-
 dei, primus Apostolus Petrus ad ancillule vihi-
 sine mulierculæ interrogationem tertio negavit
 Deum: namquid sanguinem fudit? Nonne amarè
 profudit lacrymas, & absolvit peccatum suum,
 & recepit pristinam dignitatem? Habeto codi-
 cem conscientiam tuam, & scribe peccata quo-
 tidiana.

Præmissa igitur saluberrima testimonia indicant,
 quod excepta confessione, que sacerdotibus abique
 conditione fieri debeat, unicuique in oratione Deo
 sua jugiter sint confitenda peccata, & gemitis &
 lacrymis abluenda. Si quis autem curiosè scire vo-
 luerit, ubi in novo Testamento legatur, quid pec-
 catores sacerdotibus confessionem peccatorum suorum
 facere debeant, audiant quod secundum Marci
 Evangelistæ testimonium, qui à Joanne baptizaban-
 tur, peccata sua confitebantur. Audiant autem,
 quod predicante Paulo Ephesus, *Multis credentium
 veniebant, confitentes, & annuntians alios suos.*
 Et in Epistola Joannis Apostoli: *Si autem confitea-
 mur peccata nostra, fidelis & justus est, ne remittat
 nobis peccata.* Item in Epistola Jacobi Apostoli:
*Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro
 invicem ut salvemini.*

Mem. 19.
 Act. 19. 1
 1. Joan. 1.
 Jan. 1. 16.

CAPUT XVI.

De eo quod majora peccata Sacerdoti, quotidiana verò
 & levia alterutrum fit manifestanda.

MORIS est Ecclesiæ de gravioribus peccatis sa-
 cerdotibus, per quos homines Deo reconcili-
 antur, confessionem facere, de quotidianis verò
 & levibus quibusque, perari sicut qui invictis con-
 fessionem faciant, exceptis Monachis, quoad quo-
 tidiano faciunt. Quod vero de levibus & quotidianis
 peccatis confessio mutua fieri debeat, sequentia ma-
 nifestant. Jesus filius Sirach dixit: *Non confundaris
 confiteri peccata tua.* Et sibi: *Justus in principio ac-
 cussator est sui.* Et Dominus in Evangelio: *Arctus &
 angustus est via qua ducit ad vitam: hoc est pecca-
 torum confessio.* Jacobus Apostolus ait: *Confite-
 mini alterutrum peccata vestra: & orate pro invicem,
 ut salvemini.* Hunc locum Beda-Venerabilis
 Presbyter ita exponit: « In hac sententiâ illa de-
 bet esse discretio, ut quotidiana levique peccata in
 alterutrum conqualibus confiteamur, eorumque
 quotidiana credamus oratione salvari. Porro gra-
 vioris lepe immunditiam, juxta legem, sacer-
 doti peccandam; atque ad ejus arbitrium quali-
 ter, & quantum tempore justerit, purificare cure-
 mus. Hieronymus in expositione Ecclesiastice: «
 Si quem fasus serpens diabolus occidit moro-
 derit, & eam, nullo conficio, peccati veneno in-
 fecerit: si taceat qui percussus est, & non gerat
 penitentiam, neque vulnus suum fratri, & ma-
 gistro voluerit condire, magister & frater quin-
 gnam habent ad curandum, facile ei prodelle non
 poterunt. Si enim erubescat agros vulnus meo
 deo confiteri, quod ignorat medicina non curat.»
 Item in expositione Proverborum: *Os impiorum non
 operit iniquitatem.* Impii sunt qui vulnera sua
 vel proximorum errata, ne ad sanitatem perve-

Eccl. 4. 5
 Prov. 18. 1
 Marc. 7. 14
 Jan. 3. 16.
 Be cap. 1. 1
 1. psal.
 Item ex con-
 sistit in ca
 10. 7. 14.
 Prov. 10. 13.
 In expof. cap
 10.

172. 104. 4.

Habentur quid
sente in 171.
p. 104. v. 4.

Moral. lib. 11.

cap. 10.

Prov. 18. 17.

bid.

Orig. in
cap. 1. Levit.
homil. 1.

172. 116.

1. Cor. 1. 1.
Eos. 16. 17.

niunt, defendendo contegent, quod excratis l'ro-
phera Domini orar, ut non declinet cor suum
in verbum ad excusandas excusationes in
peccatis.

Gregorius in homiliis: «Humilitatis testificatio sunt,
& iniquitatem suam quemque cognoscere, &
cogitatum voce confessionis aperire. Uicitatum huius
modi generis vitam est, & libendo peccatorum com-
mittere, & commissum non confitendo prodere;
& sed negando defendere, atque convictum defen-
dendo multiplicare. Ex illo quippe lapsu primi ho-
minis hanc angustiam requiritur ducimus: ex quo
ipsum radicem traximus culpe. Ad hoc primus
homo requisitus fuerat, ut peccatum, quod trans-
grediendo commiserat, confitendo deleteret: & in-
terrogatus ubi esset, ut perpetratum culpam con-
fitemo cognosceret, & quam longè à conditoris
suis facie abesset. «Inducit vera enim, si quis suus
& si cum quaque se peccatorem dicit, id de se dicenti
etiam alteri non contadit. Scriptum est: *Justus
in principio accusator est sui.* Non magis peccator
sed iustus videtur appetit, cum peccatorem se qui-
sque nullo atque confitetur. «Ex post pauca:
«Curandum summo est, ut mala que fecimus, &
& sponte fateamur, & hinc alia arguimus non
negemus. Superbia quippe vitium est, ut quod se
facere quisque quasi sua ipse dignatur, hoc tibi
dici ab aliis dedignetur. «Vignis dicitur esse, con-
fessio peccatoris. A debitor enim pignus accipitur,
cum à peccatore iam confessio peccati tenetur. Or-
genes in Levitico libri expositione: «Si peccaverit,
inquit, unum aliquid de illis, pronuntiet peccatum
suum quod peccavit. Est aliud in hoc mirabile se-
cretum, quod jubet pronuntiare peccatum: ita enim
omni genere pronuntianda sunt, & in publicum
profertenda eunda que in secretis, si quid in occulto
gerimus, si quid in secreto solo, vel etiam intrà
cogitationum secretis committimus, eunda necesse
est publicari: profertur autem ab illo, qui de accusa-
tore peccati est & necitor. Ipse enim & nos ut pec-
catorum intelligat & ipse etiam cum peccavimus ac-
cusat. Si ergo in hac vita prævenimus eum, & ipse
nostri accusatores simus, nequitas diaboli summi
nostri & accusatorum effugimus: sic enim & alibi
Propheta dicit: *Dixit inquit, iniquitates tuas
prior, ut justificeris.* Nonne evidenter mysterium
quod tractamus ostendit, cum dicit: *Dixit in prior?*
«Ut ostendat tibi quia prævenit illum de beat, qui
peccatus est ad accusandum. Tu ergo, inquit, die
prior; ne te ille præveniat. Quis si prior dicens, &
sacrificium penitentie obtinens, & tradidit car-
nem tuam in interitum, ut spiritus salvus fiat in
diem Domini dicitur & tibi, quia receptus in vitam
tua mala tua, nunc verò requiritur tibi. «Ille enim
qui non sponte compungitur, sed alio argente con-
vincitur, difficilis remedium consequitur.

bus vacando; ita existunt quàm plures, qui dum vanis
& immundis cogitationibus delectantur, se mi-
nimè deliquisse credant. Illa quippe non solum dicitur
tibus, verum etiam aures libenter accommodantibus
peccati maculam ingerunt. Poterò cogitationes
immunde plerumque ad peava pertrahant, juxta
illud Evangelicum: *Ex corde enim excurrit cogitatio-
nes mala, homicidia, adulteria, fornicationes, &
religiosa.* Manifestum est autem quia sicut cogitationes
sancte custodiunt, ita & contrario immunde dum
delectant, inquinant; quæcumque autem (ut Beatus
Venerabilis Presbyter scriptus) lapsus agere, loqui,
vel audire solemus, eadem necesse est spiritus ad ani-
mam quasi soltam propriamque recurrant ad sedem.
Ex sicut voluntas hinc pultrata, columbae lapsus
solum inquiturque fluenta, ita cogitationes impuram
mentem immunde perturbant, casum spirituales san-
ctificant, scribere etiam fidelibus in libro Sententiarum:
«Quævis inquit, in se habere malo quique va-
cat, pro solas tamen peave cogitationis malis
non erit innocens. «Unde Dominus per Isaiam
«*Aspice, inquit, malum cogitationum vestrarum ab
oculis meis.* Non enim solum factis, sed & cogita-
tionibus delinquimus, si eis illicitè occurruntibus
delinquamus: sicut vitæ in utero positæ lac-
tata pensantur, ita nos cogitationes nostre iura no-
strantur occidunt, & conceptæ interis vitæ veneno
veneno conficiunt, animamque ultam crudeli vul-
nent.

Nostre quippe voluntas est cogitationes illicitas
animo vitare, etique oblectari: demonum vero est
esse macamenta præcor. Non ergo Diabolus auctor,
sed necesse est immundatum cogitationum; sicut
beatus Ieronimus in Commentariis Matthei Evan-
gelistæ dicit: «Arguendi sunt qui cogitationes à dia-
bulo immundi putant, & non ex propria naturæ vo-
luntate. Diabolus adjuvor esse & auctor malitiam
cogitationum peccati, auctor esse non potest, si
autem semper in invidi possit, item cogitationes
nostre sunt tantum sicut fomicibus inflammantur,
non debemus operari cum cordis quoque occulta
rumet, sed ex corporis habitibus & gestibus atillare
quod veritas instruitur. Verbo grati, si pal-
cras malitiam non crebro videret respicere, intel-
ligit cor amoris jaculo vulneratum. Sunt sane non-
nulli qui dum corde peccatum concipiunt, facien-
dumque debent, ad aut timore omittunt, aut
difficultate adimplere nequeunt: hi profectè in
domo, id est, in corde morantur, hincque necesse
est ut hujuscemodi sol talibus cogitationibus se de-
quæ cognoscant; & per contritionem ad peni-
tentiam lamenta confugiant, sanctorumque inter-
cessionem & auxilium deprecant; quatenus à Domino
JESU CHRISTO, qui omnia vivunt, militat
illius sine archi-synagoga in domo, ad est, in cor-
de, ad vitam resuscitatus mereantur.

Oportet itaque ut omnes à suis cordibus noxias cogi-
tationes, veluti mûcas immundas, divinè operâ
iustitiamque pulsent: ut enim quis à veste sua, si
quidquam sortium in eam ceciderit, proximo si abje-
cit, ita nihilominus cogitationes immundas à corde
suo abjicere debet: quantum sicut ignis carbo cum
in aliqua parte corporis lapsus fuerit, nisi illico re-
cietur, exurit; ita & cogitationes fordidas, que se
mentibus humanis importunè immergunt, nisi à
mente cirò repellantur, peccati quodammodo vul-
nus gignunt.

Nolle etenim oportet, quot modis peccatum in
corde, & quot perpetuetur in opere. Unde beatus

CAPUT XVII.

De cogitationibus immundis cavendis: & quot modis
peccatum in corde, & quot perpetuetur in opere.

SECT sunt plerique qui in rursilloquis, & scur-
rilitatibus, conviciisque, atque otiosis sermomi-

[*intra intra me*] Sic codex Clar. emendat: prior editio
intra me corrupit. Intra ubi legitur in supra post. Avul-

bus vacando; ita existunt quàm plures, qui dum vanis
& immundis cogitationibus delectantur, se mi-
nimè deliquisse credant. Illa quippe non solum dicitur
tibus, verum etiam aures libenter accommodantibus
peccati maculam ingerunt. Poterò cogitationes
immunde plerumque ad peava pertrahant, juxta
illud Evangelicum: *Ex corde enim excurrit cogitatio-
nes mala, homicidia, adulteria, fornicationes, &
religiosa.* Manifestum est autem quia sicut cogitationes
sancte custodiunt, ita & contrario immunde dum
delectant, inquinant; quæcumque autem (ut Beatus
Venerabilis Presbyter scriptus) lapsus agere, loqui,
vel audire solemus, eadem necesse est spiritus ad ani-
mam quasi soltam propriamque recurrant ad sedem.
Ex sicut voluntas hinc pultrata, columbae lapsus
solum inquiturque fluenta, ita cogitationes impuram
mentem immunde perturbant, casum spirituales san-
ctificant, scribere etiam fidelibus in libro Sententiarum:
«Quævis inquit, in se habere malo quique va-
cat, pro solas tamen peave cogitationis malis
non erit innocens. «Unde Dominus per Isaiam
«*Aspice, inquit, malum cogitationum vestrarum ab
oculis meis.* Non enim solum factis, sed & cogita-
tionibus delinquimus, si eis illicitè occurruntibus
delinquamus: sicut vitæ in utero positæ lac-
tata pensantur, ita nos cogitationes nostre iura no-
strantur occidunt, & conceptæ interis vitæ veneno
veneno conficiunt, animamque ultam crudeli vul-
nent.

Nostre quippe voluntas est cogitationes illicitas
animo vitare, etique oblectari: demonum vero est
esse macamenta præcor. Non ergo Diabolus auctor,
sed necesse est immundatum cogitationum; sicut
beatus Ieronimus in Commentariis Matthei Evan-
gelistæ dicit: «Arguendi sunt qui cogitationes à dia-
bulo immundi putant, & non ex propria naturæ vo-
luntate. Diabolus adjuvor esse & auctor malitiam
cogitationum peccati, auctor esse non potest, si
autem semper in invidi possit, item cogitationes
nostre sunt tantum sicut fomicibus inflammantur,
non debemus operari cum cordis quoque occulta
rumet, sed ex corporis habitibus & gestibus atillare
quod veritas instruitur. Verbo grati, si pal-
cras malitiam non crebro videret respicere, intel-
ligit cor amoris jaculo vulneratum. Sunt sane non-
nulli qui dum corde peccatum concipiunt, facien-
dumque debent, ad aut timore omittunt, aut
difficultate adimplere nequeunt: hi profectè in
domo, id est, in corde morantur, hincque necesse
est ut hujuscemodi sol talibus cogitationibus se de-
quæ cognoscant; & per contritionem ad peni-
tentiam lamenta confugiant, sanctorumque inter-
cessionem & auxilium deprecant; quatenus à Domino
JESU CHRISTO, qui omnia vivunt, militat
illius sine archi-synagoga in domo, ad est, in cor-
de, ad vitam resuscitatus mereantur.

Oportet itaque ut omnes à suis cordibus noxias cogi-
tationes, veluti mûcas immundas, divinè operâ
iustitiamque pulsent: ut enim quis à veste sua, si
quidquam sortium in eam ceciderit, proximo si abje-
cit, ita nihilominus cogitationes immundas à corde
suo abjicere debet: quantum sicut ignis carbo cum
in aliqua parte corporis lapsus fuerit, nisi illico re-
cietur, exurit; ita & cogitationes fordidas, que se
mentibus humanis importunè immergunt, nisi à
mente cirò repellantur, peccati quodammodo vul-
nus gignunt.

Nolle etenim oportet, quot modis peccatum in
corde, & quot perpetuetur in opere. Unde beatus

ius rellè monis legendus in infra post.

Lb. 4. 10. 1. 14. Job

Gregorius in Moralibus: Quatuor, inquit, modis peccatum perpetratur in corde: quatuor confamatur in opere. In corde namque suggestione, delectatione, consensu, & defensionis audacia perpetratur. Fit enim suggestio per adversarium; delectatio per carnis concupiscentias per spiritum; defensionis audacia per elationem. Pleraque culpa que taceat mentem debuit, extollit, & deiecitudo elevat, sed gravius elevando supplantat. Unde de illam primi hominis relictudinem antiquus hostis, ut his quatuor scilicet fregit. Nam serpens fuit, ut Eva delectata est, Adami consensit, qui etiam reus quilibet confiteri culpam per audaciam nolit. Quatuor item modis peccatum confamatur in opere: primum namque totus culpa agitur: postmodum vero etiam ante oculos hominum sine confessione reatus aperitur, dicitur & in confectudinem ducitur, ad exitum quoque vel falsis spei seductionibus, vel oblatione misericordie desperationis evaditur. Hec quatuor peccata non abs re possunt intelligi quadriga Pharaonis, si est, duobus: prout necesse est ut ab omnibus caventur. Cum enim prius suggestioni repugnetur, delectatio non sequitur; si vero delectationi resistitur, consensio male opus non perficitur. At si consensio non repellatur, misericorditer ad defensionis audaciam & desperationis obstinationem labitur: offaque, id est, virtutes anime illius, que his vitiis manscipata fuerit, iuxta illud Psalmographi, inveteratque; at eum: *Quoniam carnis, id est, non sum peccata mea confitens, inveteraverunt omnia ossa mea, id est, virtutes anime meae.* Quod vero subjungit, *dum clamarem tota die,* idem est ac si diceret: dum defenderem peccata mea: defensor quippe & obstinatio peccatorum in scripturis sanctis clamor appellatur. Quis propter summopere perpendendum his est, qui noxas cogitationibus delectantur, in qualem ab his culpam probat solent.

• CAPUT XVIII •

Quod quorundam alicuius peccatorum confessio, nisi ea emendationis causa & solam predictorum, delinquat.

CONFITENTES secreta confessione sacerdotibus peccata sua, & ea digne penitentie satisfactione delectos, nequaquam sunt profecto. De peccatis vero que frater in fratrem admittit, Evangelicam doctrinam prorsus est sequi idem. Quod autem confitens quorundam alicuius peccatorum, nisi ea aut corrumpat, aut emendationis gratia manifestaverit, in dixerim adducuntur, ea que sequuntur manifestant. Scribit itaque Origenes in libro libro Leviticis: *Videamus, inquit, jam quid vult & illa anima, que audit vocem purgamenti, & tectus est, vel que vidit aliquod, & non indicat: ex quo recepit etiam ipsi peccatum ejus sine dubio, qui inquit nec episcopus, nec presbyter. Hoc etiam secundum historiam nos addit, ut & docet, ne unquam in peccata alterius postquam minus confitentis nostras, nisi confessionem male agentibus prebeamus. Confessionem autem dico, non solum pariter agendo; sed etiam que illicita gesta sunt reticendo. Vis autem scire quis confitentiam huius etiam evangelicam precepta? Ipse Dominus dicit: *Si vidideris fratrem tuum peccare, augetur enim inter te & ipsum solum; si te audierit, non laetabitur ergo fratrem tuum; quod si te non audierit,**

ut, alibi tenet alios duos vel tres. Qui si nec ipse audierit, dic Ecclesia. Si vero Ecclie, non non auferat, scilicet ipsa Ecclesia & publicanus. Et paulo post: *Cum ergo Evangelium tale mandatum sit, & lex precipiat, qui si taceat, accipiat peccatum ejus: sciendum est, quod si quis ea que videt in delicto proximi sui, vel non indicat licetudem regulam superius dictam, vel in testimonium vocatus, non que vera sunt, dixerit, peccatum quod committit ille, quem celat, ipse suscipit; & per hoc committit revolvatur ad conscientiam. Item idem in hominibus de Achan fuerunt linguam iuravit: *Si peccaveris, inquit, anima & audieris vocem iuramentum, testisque fueris, quod aut ipse vidit aut confitens est, nisi indicaveris, peribis iniquitatem suam.* Item idem in eadem: *sed & illud non otiosum tradendum est; quod uno peccante ara super omnem populum venit.* Hoc quomodo accidit? quando sacerdotes qui populo prestant, erga delinquentes benigni volui videri, & verentes peccantium linguas ne forte male de his loquantur, sacerdotalis severitatis immemorati, nolunt implere quod scriptum est: *Peccantes coram omnibus argue, ut ceteri metum habeant.* Et iterum: *Auferite malum de vobis ipsa.* Nec zelo Dei succensimur apostolum dicentem: *Trachis huiusmodi hominem in carcerem carnis; ut spernet saltem suum.* Neque illud Evangelicum studium, ut si viderint peccantem prius secreti conveniant; post etiam duobus vel tribus dicant arbitris: quod in contemserit, & post Ecclesie correptionem non fuerit emendatus de Ecclesia, vclut gentium habet & publicanus. Et dum parentem autem, universis Ecclesie moluntur interitum. Que est illa bonitas? Que illa misericordia est? Ubi parente, & omnes in dixerim adducere? Pollunt enim ex uno peccatore populus: sicut una ovis moribunda grex universus inficitur, sic etiam uno vel fortissime, vel aliud quocumque scelere committente, plebs universa polluitur. Et alio observemus nos invenit, ut unusquisque converteretur nota sit maxime sacerdotibus & ministris. Nec patent secreta dicere: quid hoc ad me spectat, si alius male agit? Hoc est dicere caput ad pedes; quod ad me pertinet, si dolent, si male habent pollicem? non me interest, dummodo caput in sanitate perduret. Aut si dicat oculis manum, non indiget opera tua; quod ad me pertinet si dolent, si vulnerata es? numquid ego oculus conturbat ex agitudine rati? Tale ergo est quod agunt hi qui Ecclesiam prestant, non cogitantes quia usum corpus sumus omnes qui credimus, unum Deum habentes, qui non in unitate consistit & continet.*

Et Apostolus: *Non solum, inquit, qui facinus fecerit etiam qui consensum facientibus, digni sunt morte.* Item aliam in Epistola ad Corinthios: *Nescitis quia alelicum fermentum etiam massam corrumperit & corrumpat vobis fermentum, ut sitis nova confessio, sicut estis avari.* Gregorius in libro pastoralium: *Quoniam, inquit, proximorum mala respiciunt, & tamen in silentio linguam premunt, quasi conspexerit vultibus usque mediominis subrahunt: & eo mortis auctores sunt, quo virus, quod poterat curare, non nocuerunt. Audiant hoc illi qui propter amorem, aut timorem, aut numeris acceptationem maiorum letalia peccata deergere resugunt; si quod nisi ea correptionis & salutaris causis proderint, similes peccanti fiunt; & uno peccante, ceteris saccentibus, & non corripentibus, periculum immoat. Quisquam*

Man. 1. 1.

De. 1. 1.

Job. 1. 1.

De. 1. 1.

Homil. 1. 1.

Man. 1. 1.

quod autem confitens] Sic obliuimus delecto verbulo qd post adhibuit autem. Acherius qui autem sunt avari, quoniam
Tom. 1.

recedit, culter patibit.

Ind.

Levi. 1. 1.

Homil. 1. 1. Jesu Nave.

1 Tim. 1. 1. 2. Cor. 1. 1.

Job. 1. 1.

Rom. 1. 1.

1 Cor. 1. 1.

1. Cor. 6. 1.

tensura vos comprehendant. Et Apostolus: *Etes nonne temporis acceptabile: ecce nunc dies saluta.* Quibus docentibus perducemus; quod indulta tempora patientie nequaquam in vnam deducere, sed potius bonis operibus insidianter debeamus insistere.

[Huc utique quod generaliter cuiusdam fidelibus conveniat, ex divinis oraculis, & sanctorum Patrum sententis breviter concussisse sufficit: ab hinc omnibus ordinibus qui subsistere institutus supposito congruentissimis formulis ad divinæ potentæ famulandum constringunt, qualis esse conjugatorum, qualiterque eis vivendum sit, ex præfatis auctoritatibus ostendetur. Præsum tamen de proposito Christianitatis, quod operibus à plerisque, ut oportet, non exortetur, dicendum; postea quod politissimum est, capitulum prosequendum.]

CAPUT XX.

Quod multi Christianam professionem verbis tenent, sed operibus negligunt.

SI mandanarum legum jura ob jurgiorum forentium negotia distrimenda à mortalibus edita, homines avidissimè dicitur, & intelligere acutissimè sagittant; ut his bene notis, quod verum, quod falsum, quod iustum, quidve iniustum sit in hac terrâ momentum liquidò discernere queant; quanto magis jura cælestia à summo Optime Deo omnium Creatore hominibus promulgata, subintrareque collata, quibus cavendum malum, faciendumque bonum prædocetur; quæ etiam sectatores suos ad terram provehant vivendum, cunctis fidelibus dâcere, & intelligere intentionem esse debet.

Lex itaque Christi non specialiter clericis, sed generaliter cunctis fidelibus observanda, est à Domino attributa. Licet in Evangelio quedam sint præcepta specialia, quæ solummodo contemptoribus mundi & Apostolorum sectatoribus conveniant; cetera tamen cunctis fidelibus, nunquam forsiter in ordine quo se Deo deservire devovit, indissimulante observanda censetur. Multitiamque Laicorum existunt, quæ legem Evangelicam & Apostolicam libè datam credunt, & intelligere procurant, & secundum eam vivere pro verbis usquevigilant. Sunt alii qui eam sibi datam credunt, hanc tamen intelligere, & secundum eam vivere detestantur. De talibus bestias Augustinus in libro Sermonum ad populum: « Homo, » inquit, nimiam aliquando mente perturbata tunc intelligere, ne cogitat quod intellexit facere. Unde ait Plinius: *Noluit intelligere, ut bene ageret.* Tales verò nisi impetentiarum lege coercerent, & quid eis in futuram proveniat, si animadvertere curaverint, & in Evangelio, & in Apostolo in promptu habent.

Potè sunt alii tante recordiæ, qui eam non ad se, sed solummodo ad clericos pertinere contendunt; gloriantes se nomine Christi indignatos, & putantes hæc tenis tantum salvati posse; cum Dominus in Evangelio dicat: *Non omnes qui dicunt mihi Domine, »* *Domine, »* *invitent in regnum celorum: sed qui faciunt voluntatem Patris mei qui in celis est, isti introibunt in regnum celorum.* Et Apostolus Jacobus: *Fides, »* *inquit, sine operibus inanis est. Item: Quis præterit, »* *fratres mei, si fides non detulit habere, opera autem non habet? nunquid fides poterit salvare eum? Et paulo post: Fides, »* *inquit, si non habuerit opera,*

inanis est in similitudine. Joannes Apostolus: *Qui dicit, »* *inquit, si non habet Deum, & mansit cum non credidit, mendax est; & in eo veritas non est.* Paulus: *Constantior, »* *inquit, si non habet Deum, fallit autem negans.* Item alibi: *Qui autem sint Christi, »* *carorem suum crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.*

At autem beatus Augustinus in præfato libro Sermonum: « Dico charitatis vestre, fratres, omnes mali Catholici constituntur Christum in carne venisse, factis autem negant. Nolite ergo esse tamquam fide lecti; adjuvante fidei recte vitam relictam; ut Christum constituant in carne venisse, & verbum vera dicendo, & factis bene vivendo. Nam si constitimus verbum, & factis bene videmus, talium propè fides est damnosior. Jacobus itaque que Apostolus eum de fide & operibus loqueretur adversatis eor, qui sibi putabant fidem solvere, & opera bona habere volebant, ait: *Tu credis quia unus est Deus, bene facis: & demones credunt, »* *& contremiscunt.* Numquid itero demones ab æthere non igne liberantur; quia credunt, & contremiscunt? « Miserabiles plane & vane lamentanda fides, quæ demonum fidei comparatur. Apostolus nempe hanc credentiam à fide demonum distinguit: *Fides que per dilectionem operatur.* Claret namque quia fides nisi dilectio quod credit, seque bonis operibus exornaverit, meritum fidei amittit. Quam multi hodie in Ecclesiâ existunt, (quod non sine magno animi errore potest) qui hanc Christi perceptorunt, & opera habere contemnant, vitis infervunt, & Christianitatis nomen sibi fuscere putant. Numquid sola fides superbia, invidios, avaros, adulteros, perjuros, raptores, furacitiorum, homicidas, & cæteris innumeris vitiis mancipatos, proventura est ad regnum Dei, cum Dominus in Evangelio, & Apostolus dicat, quod hujuscemodi regnum Dei non possidebit. Quam multi etiam qui propter mundi amorem, dilectionem sui, patropedant Creatoris, cum munus cadat & concupiscentia ejus, & qui Christo adhaerent, maneat in æternum; sicut & Christus manet in æternum, & qui, ipso testante, solum Sermonem servaverit, mortem non videbit in æternum? At autem Dominus per Prophetam: *Attendite popule meus legem meam: inclinate autem vestram in verba mea.* Qui populus Dominus est, ejus legem attendite, illiusque verbis autem accommodare poterit; qui autem facere negligit, populum ejus se non esse demonstrat.

Verum iust nonnulli qui legem divinam non solum opere complete, sed nec audire dignantur. Et quid rogo faciant de eo quod scriptum est: *Qui obtruncant aurem suam ne audiant legem, oratio enim increpabilis erit?* Quod si oratio legem divinam audire nolentis, execratur, nihilominus ejus cor disparetur; si ejus cor disparetur, Christus in eo habitare dedit, natur. Nequaquam igitur ad ejus eor venit qui ius legis odit; quoniam cor hujuscemodi subditum peccato, tantum hospitem habere non meretur; scriptura testante quæ ait: *Spiritus sanctus disciplina effugiet fidem: nec habitabit in corpore subdito peccato.* Audiant hoc illi qui dies suos in peccatis ducunt, quod vitis subditis nequaquam spiritum sanctum habitatorem habere possunt, & quod nemo peccato Christoque patet servire possit; Domino in Evangelio dicente: *Nemo potest ambros Dominum servare, »* *et per Prophetam: Conjugavit enim fratrem, brevis est*

De verbis Apostoli 1. Cor. 13.

Psalm. 119.

Matth. 23. 11.

1. Cor. 13. 11.

1. Cor. 13. 11.

1. Cor. 13. 11.

1. Cor. 13. 11.

1. Cor. 13. 11.

1. Cor. 13. 11.

1. Cor. 13. 11.

1. Cor. 13. 11.

1. Joan. 1.

Galat. 1. 1.

De verbis post Galat. cap. 5.

1. Cor. 13. 11.

Galat. 1. 1.

1. Cor. 13. 11.

Psalm. 119. 1.

1. Cor. 13. 11.

1. Cor. 13. 11.

1. Cor. 13. 11.

1. Cor. 13. 11.

1. Cor. 13. 11.

1. Cor. 13. 11.

x. *Reservat omnia.* Possit testis omnino, ut aliud quilibet simile: nec dispice deus, ut dicitur in scriptura. Item logo adhibentur, propositi, ... intelliguntur, ut quæ sa intelligo omnia qui pertinent ad istos clericorum.

monachorum &c. qui ad Deo peculiari quodam modo serventur ipsi sua conditione adhibentur. Adhibendum esse verbum *itaque* post vocem *conjugavit* non debet.

peccatum: utrumque aprit non potest. Ac si potenter dicat: Nemo me, auctoritate peccati in suæ mentis lecto pariter recipere potest: Que ratio, ut Apostolus ait, convenit Christi ad Beliam? Et qua participatio lucis ad tenebras?

Negligit etiam professio Christiana à multis, & in multis, propter delectationes carnales & diversissimos hujus sæculi vanitates; quibus quanto plus iusto, amo manere infervant, tanto minus operibus Christianæ professionis vacare inventiuntur. Quòd si acta Apostolorum trigrammæ & devotionem Christianæ plebis, quæ sub eisdem Apostolis floruit, diligenter animadvertimus, à ultum nostris sæculi Christiani populi devotionem ab illorum ditate reperemus. Et quanto illi ardentius ac devotius eam sunt & cetera, tanto nonnulli ab ipsius operibus longè sunt disgressi. Proinde licet tunc tanto magis sit ceteris eadem fides operibus florere, ita omnes eisdem neglectis apud quosdam marcescit. Ut enim verbis beati Augustini utar, «Christus in nobis est sicut, qui & in illis: in eadem fides in nobis; sed non eadem devotio. In illis enim major erat fraternitas Christi, quam in sanguine. In illis sicut una hæres, ita erac & oia substantia; & quibus erat communis Christus, & communis fuit & sumptus. Non fas enim putabant eum sibi participem non adsciscere in substantiâ, & qui participes erant in gratiâ. Non ergo terebantur in eadem rene, sed potius timebant ne alii esserent.

Nunc autem, ut alim beatos Augustinus ac, ita alter de alterius inopiam non cogitat, ut illud sit quod dicit Apostolus: *Alius quidem spiritus, alius autem servitus est.* Et postea post: *Nunc est illud tempus, quod Dominus in Evangelio ait, Abundabit iniquitas, refrigeret charitas multorum.* Modo enim abundat avaritia & iniquitas, quæ ante largitatis bonitate cessabat, & refrigerat fraternitas charitas, quæ prius amore & hinc fervebat. Tunc enim sub Apostolis tanta fraternitas dilectio fuit, ut in coenatu suo non invenitur indigentia. Tanta autem modo Christianitatis diffusio latæ est, ut in cæta nostro vix inventas discipulum: locupletem autem vix invenias dico, non facultatis, sed operibus. Ant autem Apostolus: *Devotus sine in operibus domus.* Locupletem enim intelligi voluit in Ecclesiâ, qui dives in Christo est. Et eadem post pauca: *Rarus igitur hoc tempore invenimus in Christiano populo locupletem; & si plerique in domibus auro sint divites, in Ecclesiâ tamen sunt mendicæ. Dum enim circa pauperes non pro eo quod prevaleret operantur, nec hoc est gratum quod offerunt, nec illud est salutabile quod referunt. Dixit autem Dominus ad Cam cum offerret munus: *Si autem velle offeras, resti autem non detulim, peccasti. Quæsit.* Sic tu Christiane rectè non divides, qui de tanto auro quo majorem partem mammonæ servas, quàm d. o. largiris.*

In primordio igitur sanctæ Dei Ecclesiæ circa credentes ardor fidei ita vigebat, ut perseverarent in doctrinâ Apostolorum, & communicatione fructuum panis, & orationibus, & haberent omnia communia; & sumerent cibum cum exultatione, & simplicitate cordis, collaudantes Deum. Nunc autem devoto Christianitatis apud plerisque longè aliter se habet: quoniam à quibusdam doctrinæ Apostolorum proponitur amor terrenorum negotiorum; communicationi fructuum panis, tenentur; frigus charitatis, & cupiditas ambiende res alienæ, potius quàm propriæ largiendæ; orationibus delectatio carnis, curiositas rerum, sollicitudo mundi, & multi-

moda mentis in diversâ vagatio. Quæ autem illa erant communia, nunc quibusdam non sine propria, ut petrarò in alterius eis his quodam retorquatur usum. Illi sumebant cibum cum exultatione, & simplicitate cordis, collaudantes Deum; nunc autem vix à quibusdam sumitur cibum sine delectatione, sine simulatione, sine insultatione, sine detractionum sollicitatione, & obscenâ jocatione, & turbulentiis, & scurrilitatibus, & cetera innumeris vanitatibus, quæ animum Christianum à vigore sui status emolunt. Illi in simplicitate cordis; nunc autem è contrario subdolo & duplici animo, cum scriptura dicat: *Servus de Pannio in bonitate; & in simplicitate cordis quærit illum.* Illi sumentes cibum, Deum collaudabant; nunc diversorum ciborum genera ad suum libitum exigentes, omni libitissimum sibi cibum præparatos artem collaudant cocorum; & ideo in comedendo, & bibendo nimis exultant; ut Nabuzardan princeps cocorum muros Jerusalem, id est virtutes animarum suarum, subterire videretur. Nec non & illius Evangelii ita sunt immemores, quo præcipitur: *Fugite ut graveatur corda vestra in ebrietate. & crapulâ, & canis huius vite; ut deliciis cibis ventricus detineatur, & diversissima potionebus irrigetur, non ad laudes Dei, sed ad cachinnationes ora dulcescant: oia attendentes illud quod Dominus in Evangelio ait: *Va vobis qui ridetis nunc; & qua lugetis, & fletis.* Et alibi scriptura dicit: *Ritus dolor miseriarum; & extrema gaudia iulius occupat.* Et è contrario de pultis: *Beati igitur qui lugent; quoniam ipsi consolabuntur.* Non enim à magno mysterio vacat, quòd Dominus nosse Iesus-Christus fuisse non misit in Evangelio legitur: scilicet ut in hoc, sicut, & in ceteris membris suis exemplum daret, quòd in hac convulle lacrymarum non propter fume; & fugitiva gaudia redemunt, sed magis propter amissam nostram æternæ patriæ hereditatem, à quâ dñi exulamus, nobis esse ostendunt.*

Terrendi sunt ergo equis multiloquioque vacantes damnatione illius purpuratis divites, qui naxas Lazaro indigenti dare noluit; & ideo (ut beatus Gregorius ait) ulque ad minima petenda pervenit; qui dicitur linguam sibi retraxerat populo, quia loquax erat, qui inter epulas maximè fieri solè, insolenter interiret. Molecendi sunt verò, atque ad opus misericordie provocandi, exemplo beati Job dicentis: *Si surgens, quod volebant, pauperibus; & oculis tuis respicere facies: si comedi buccellam meam solus, & non comedisti ea passibus. Igitur ne multiloquo impune se vacare posse quis putet, audiat quòd: *Si iudicia coram: Quis est homo qui vult vitam, diligit dets vellet bonis? Coercet linguam suam a malo, & labia eius ne loquatur dolum. Devocet a malo, & faciat bonum.* Multo nempe propter dies malos, quos salente mundi amore putant esse bonos, perdunt dies bonos æternos, ubi est summa felicitas, & perpetuus gaudii incommutabilis beatitudo.*

Est & aliud in Christianâ Religione magnâ admiratione dignum, eo quòd leges humane, quæ plerumque peccare volentibus terrorem potius quàm Christi præcepta, insuntant, majorem vim quàm divi debere videntur, atque utem illè sibi parentes, à temporali, hæc quoque ad æternâ liberent panem. Cum enim quosdam reges aut imperialis dignitatis speciem tenens, mortalibus temporaliter imperans, aliquod edictum proponit, quòd à sibi subditis & audari diligenter, & impleri debet iter sagaciterque velit, quis, rego, subditorum non inbianter id audire, illisque iudicibus fideliter acceleat ob-

1. Cor. 6. 19.

Sermo 5. Maximi Episcopi, de divitiis. Inscr. Antheodotus 9.

ibid.

1. Cor. 14. 21.

Mat. 24. 14.

1. Tim. 6. 18.

ibid.

y

y quoniam à quibusdam | Hinc locum sancti mendis au- | dia Scacorum celebratis confessorio c. 11. cap. 11. opul-

enti quod in illa edibus de Instructione Regi.

Ser. 3.

Leo 11.

ibid. 6. Prov. 1.

Mat. 3.

Leo 16.

Job 31.

Psal. 11.

temperare? Quis in tantam verbis audeciam pro-
rumpere audeat? Quis id nisi ad sui discrimen con-
temnere presumat? Cum haec quippe dico, supor
& ineffabilis admiratio gignitur in summo meo: ho-
mines condunt leges, & ad subditi custodiuntur:
Deus creator omnium aeternaliter imperans, quo no-
stro augmento non crevit, nec nostro detrimento
decrevit, in cuius manu ita sumus, quasi lutum in
manu figuli, dedit ob salutem annuam capescen-
dam legem, & audire contentumur, & si aere cor-
poris audiat, aere cordis non percipitur, opere non
adimpletur. Quod autem exultationis Christiani
Domino asserere poterunt, qui mundanae legis cen-
suram ob mundanae metum suscipiunt; & iugo
Christi, quod leve & suave est, & ad vitam ducit
aeternam, colla submittere renuunt. Dominus dicit:
*Venite ad me qui laboratis & onerati estis: & ego
reficiam vos.* Et idem alibi: *Discessit a me quia misis-
sum est & humiliavit corde, & invenisti requiem anima-
tui vestro: iugum enim meum suave est & onus meum
leve.* Et venite ad eum tantumque vocatorem, &
ab eo humilitatem, & mansuetudinem discere, epulsi
iugum suscipere recusat. Hoc qui faciunt, quod
aliud faciunt, nisi à salute propria desunt? quod
quod miserabile & exaltabile sit, explicari non potest.

Providendum est ergo omnibus fidelibus, ut divi-
nis legibus humanas, & divino amoris mundi non
perpungant amorem. Amatoribus namque mundi
lata & spatiosa via est, quae ducit ad mortem: ama-
toribus verbis Christi, arcta & angusta via est, quae
ducit ad vitam. Majoris quippe numeri sunt hodie
in Ecclesia, quod valde lugubre est, quae per latam
& spatiosam viam, quae ducit ad mortem, ambu-
lare, quam qui per arctam & angustam viam, quae
ducit ad vitam, contendunt intrare. Et hoc dicitur
sit, quia videtur illud impletum esse quod Apostolus
ad Timotheum scribit: *Non autem sero, inquit, quod
in diebus novissimis insidiant tempora periculosa, &
erunt homines seipsum amantes: & cetera quae in e-
odem prodequitur epistula.* Et idem alibi: *Omnem enim
sua querunt, non quia IESU-CHRISTO. Perfidiae sane
annuadventus, quod profectio Christiana modernis
temporibus à pietate non sic devotae ac religiosae
colitur, sicut à patris colebatur Christianis.*

Hanc itaque hodie regulam (de qua superius bre-
viter, & in memoratis actibus Apostolorum plenif-
simè dictum est) Apostoli, imò per Apostolos Chris-
tus tenendam fidelibus censuit. Signetur hanc Chri-
stus docuit, imò quia docuit, ut quid tot tantisque
consuetudinibus ad votum quorundam repertis con-
temnunt? Quae quisvis Deo annuente veraciter
percipiat, operibus tamen à nonnullis diversissi-
mis arguitur modis. Et hoc dicitur accidisse totis,
quae irreperit inter quosdam laicos nimium deploran-
da consuetudo; qui utique legibus divinis, quibus se
per fidem subdiderunt, non ut oportet animadvertis-
sionem solam quod libet & licetum non est, sed & ad
quod licet, non tamen expedit, legem sibi faciunt:
& secundum id quod tamen libitum fuerit, vivere
se posse incusabantur credunt: quod quia hic per
lingua ex oraculis divinis, & sanctorum Patrum
sententias offendere magnè est protulatis, in se-
quentibus, prout Deus posse dederit, demonstrabitur
capitulum.

a. *in horum praesentibus*] Ut in indice capitulo, ita hic in
codice Clav. additur, *et quod dicitur in eorum non per
substiti in horum, quod in priori editione hanc sententiam est de-
fuisse: quippe qui adnotata est ad fidem codicis, in qua
desiderabatur quaedam de Jobo extirpant sumus ex co-*

LIBER SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

Quid conjugium à Deo fit institutum; & non sit up-
periculum causa luxuriae, sed liberorum procrea-
tionis.

Cum Deus summè bonus, cuncta quae fecit,
bona sint valde, dicitur scriptura: *Et vidit*
Deus cuncta quae fecit, & erat valde bona: pletu-
que quibusdam bonis à Deo bono creatis, quibus
malè utantur, in malum sibi eadem bona coover-
tere noscuntur. Innumerabilia quippe sunt, & inef-
fabilia ejus bona; inter quae bonum esse conjugium,
& in exordio creationis humanæ à Deo esse institut-
um, cum liber demonstrat Genesis, in quo legi-
tur: *Propter hoc reliquit homo patrem suum & ma-
trem, & adhaerit uxori suae: & erunt duo in carne
una.* Item ibi: *Et fecit Deus hominem, ad imaginem
Dei fecit eum: masculinum & femininum creavit eos,
& benedixit eis dicens: Crescite & multiplicamini, &
& replete terram.* Et Salomon: *A Deo, inquit, pro-
faturat viri uxor.* Et in Evangelio: *Non legistis,
quia quia creatus ab initio, masculinum & femininum
creavit eos? Quod ergo Deus coniunxit, homo non se-
paret.* Et Paulus ad Corinthios: *Si autem necesse
erit uxorem, non peccatis: & si nuptiarum virgo, non pec-
cavit.* Item idem ad Hebraeos: *Honorem autem, inquit,
nuptiarum, & castitatem innocens.* Quod autem si causa
libidinis, & non peccatis fructu propaginis appetatur,
tantum bonum in culpam convertatur, habet in li-
bro beati Augustini de bono conjugali: « Bonum
ergo, inquit, sunt nuptiae, in quibus tanto me-
« lius sunt conjugati, quanto caliores ac fidelio-
« res, si Deum timent, maxime si filios, quos car-
« nius desiderant, etiam spiritualiter nutriunt. Item
« idem in eodem: « Sanè videndum est alia bona
« nobis Deum dare, quae propter scripta expendi-
« sunt; sicut sapientiam, salutem, amicitiam; alia
« propter aliqua sunt necessaria, sicut doctrinam,
« licet, potus, somnus, conjugium, concubitus,
« horum enim quaedam sunt necessaria propter sa-
« pientiam, sicut doctrinam; quaedam propter salu-
« tem, licet cibum, potus, somnus; quaedam propter
« amicitiam, sicut nuptiarum, vel concubitus.
« Hinc enim subsistit propagatio generis humani,
« in quo societates amicalis magnum bonum est. His
« itaque bonis, quae propter alia necessaria sunt,
« qui non ad hoc utuntur, propter quod instituta
« sunt, peccat aliter venialiter, alia damnabiliter.
« Quisquis verbis eis propter hoc utitur, propter
« quod data sunt, bene facit. Cui ergo non sunt
« necessaria, si non eis utitur, melius facit. Item
« idem in eodem: « Illud nunc dicimus secundum
« illam conditionem namcendae & morandi quam no-
« vimus, & in qua creati sumus, aliquid boni esse
« conjugium masculini & feminae: cuius se detra-
« hantur: ita divina scriptura commendat, ut nec
« dimissio à viro nubere licet alteri, quamvis vir
« ejus vivit, nec dimissio ab uxore licet alteram du-
« cere, nisi mortua fuerit quae recessit. Bonum ergo
« conjugium, quod etiam Dominus in Evangelio »

Genes. 1.
Ibid. 1.
Ibid. 1.
Ibid. v.
Prov. 19
Mat. 2:
Mat. 16
I Cor. 7
Ibid. 13

Cap. 19.

Ibid. 13

Cap. 1.

b

dicit Claver.

b. *quasi si detrahantur*] Aetherius hoc loco legi oportere
emittit, *quasi conjugationem*: quod quidem non displicet
modo scribitur quoniam

confutavit, non solum qui prohibuit dimittere uxorem, nisi exceptâ causâ fornicationis, sed etiam qui invitatus ad nuptias venit. Item idem in eodem: « Cur tibi bonum conjugium metris queratur. Quod tibi non videtur propter solum filiorum procreationem, sed propter ipsam etiam naturalem in diverso sexu societatem. Alioquin non jam diceretur conjugium in senibus, præsertim si vel amittunt filios, vel minimè genuissent. Nunc verò in bono, licet ante conjugio, etiam emereat arbor castitatem inter masculinam & feminam, viget tamen ordo charitatis inter virum & uxorem: quia quanto meliores sunt, tanto maturius à commixtione carnis suæ parti consensu se continere ceperant; non ut necessitatis esse possent, non posse quod vellint, sed ut lauda ellet præ nobilitate quod possent. » Scribit etiam idem B. Augustinus ad Valerium Comitem: « Copulatio maris & femine, generandi causâ, bonum est naturæ nuptiarum: sed illo bono malè utitur, qui bellis utitur, ut sit ejus intentio in voluptate libidinis, non in voluntate propagandi. » Et paulo post: « Venim quod distat naturam pertinet nuptiarum, ut masculus & femina generandi societate jungantur, & ita invicem non fraudent, sicut omnis societas fraudulentum socium naturaliter pati non vult: hoc tam evidens bonum, cum infidèles habent, quia infideliter utuntur, in malum pervertantque convertunt. » Idem post pauca: « Proinde nuptie quia etiam de illo malu aliquid boni faciunt, gloriantur: quia verò in illo illic hinc non potest, et tubescunt; tamquam si quisquam pede vitato ad aliquid bonum etiam claudicando perveniat, nec propter claudicationis malum mala est illa pervenit, nec propter perventionis bonum, bona est claudicatio. Ita nec propter libidinis malum, nuptias condemnant; nec propter nuptiarum bonum, libidinem laudare debent. »

lib.

De sept. & concup. c. 4

lib.

lib., cap. 7.

lib. 2. c. 19.

1. Cor. 7. 14

lib.

liberos in libro officiorum: « Ille sunt, inquit, certe nuptie, quæ in conjugio non libidinem, sed prolem requirunt; neque enim sic instituta sunt; ut carnis voluptatibus serviant, sed ut cum et fructum propagandi querant. Nam ut ipsæ dotales tabulæ indicant, causâ procreandorum liberorum ducitur uxore. Quando ergo quisque luxuriosè vivit amplius, quam necessitas procreandorum liberorum cogit, jam peccatum est. » Bona igitur sunt conjugia, sed bona virginum & continentie videlicet non sunt comparanda. At autem liberos in eodem libello: « Conjugia tantum per se bona sunt, per se verò que mala ea sunt, mala sunt. Per se namque mala sunt, per id quod dicit Apostolus: *Qui autem cum uxore est, cogitat ea quæ sunt mundi.* Et iterum: *Propter firmamentum amicum ut quisque uxorem suam habeat.* Quod autem non unus & mulier, sed unus & una copulantur, ipsa primum divinitus facta conjugio in exemplum est. Nam cum Dominus hominem figurasset, cuius partem necessariam protulisset, unam de colliis ejus mutatus, unam illi carnem suavit, sic que Adam & mulier Eva inter se unius fuerit, formam hominibus de originis auctoritate, & primâ Dei voluntate sanxerunt. »

De verbis Domini, lib. 2. c. 4.

lib.

lib.

Præfatus quoque Augustinus in libro sermonum sui sermone de laude conjugatorum: « Est, inquit, conjugialis vita laudabilis, & habet in corpore Christi locum suum. » Et paulo post: « Novimus membra Christi esse que conjugalem agunt vitam; id membra Christi sunt, si est, si tales sunt. » Item idem: « Audio, inquit, dicere conjugalem agn-

tes vitam, si tenent humilitatem, superbis castius meliores esse. »

His & cæteris innumeris documentis manifestatur conjugium, de quo sancta & humilis vascetur virginitas, bonum esse & honestum, si tamen castè utatur. Et quisquis illud pro quo quod institutum est, appetit, bonè utitur: ut quod non malè utitur, procul dubio bonum sibi in peccatum convertere probatur. Ac per hoc oportet ut conjugia hujusmodi admittunt intelligant, caventque ne ad quod licitum est, causâ libidinis sibi in peccatum convertant. Qui autem thori conjugium pudicitiam honestè modò incontinentiæ nevus susceperint, si necesse est quotidianis elemosinarum largitionibus, orationum jugibus precibus, pœnitentiæ lacrymis, & cæteris bonis operibus digne satagent.

Illud namque non incongrue in hoc capitulo suscipiendum fuit, quòd Ezechiel Propheta tres libertatos viros se audisse asserit, Noè scilicet, Daniælem & Job. Et cum per Noè... præceptorum ordo, per Job quoque bonorum conjugium vita signatur; restat ut conjugia tantæ pœnitentiæ, tot tantique sacrarum virtutum præconia à Domino laudati viri vitam ædificæ pro viribus, suffragane divini gratiæ, imitentur, ut ejus collegio merito ad se se mercantur. Nam ut in domo nuptiarum, que est Ecclesia Christi, trichinum esse desiderant, qui morum tres sunt in Ecclesiâ ordines sanctium, Doctorem, abibentium, & conjugatorum. Et alibi in Evangelio idem tres ordines fidelium ita distinguuntur, ut in duobus in lecto continentium, in duobus in agro præceptorum, in duobus verò molendibus in unum conjugatorum vita demonstratur. De tertio itaque ordine ita Venerabilis Beda Presbyter scribit: « Enim, inquit, dux molentes in unum; molentes appellat eos, qui in plebibus constituti agunt à Doctores, agentes ea que vult fieri cum: quos & famularum nomine significavit, qui consules, ut dixi, prætorum regi eos expedit, & molentes dicit propter temporalium negotiorum orbem atque arduum; quas tamen in unum molentes dicit, in quantum de ipsis rebus & negotiis suis præbetur sibus Ecclesiæ. Unaqueque enim hujus mundi actio mala est, que dux multas curas cogit, humanas mentes quasi per gyrum vertit, atque ea se velut firmas projicit, quæ inquieto cordi semper manutissimas cogitationes præcipit. Una assumitur, & altera relinquatur. Adsumitur ea pars que comibus tantum propter amorem generis exteuerit, terrenamque sustulit ob acquirenda cœlestia dispensavit: relinquatur autem que... conjugii ob illecebras easus evaserit: tertia verò si qua Ecclesiæ vel pauperibus tribuerit, sicut fuerit quasi redemptio à Domino his amplius abundat. » Lequet igitur quia juxta Ezechiel Propheta vatemini, & Evangelio, om documentum tres sunt in Ecclesiâ ordines ac distinctiones fidelium. Unde, quis de ordine conjugatorum hic agit, summopere eis præsendendum est, ut sic ea que mundi sunt agant, quatenus condonatoris manus displiceant. Caveant ergo relictionem, que à Domino terribiliter interminatur, & amplius assumptionem, que ab eodem Domino pronuntiando sicuter ptomatitur, ut ab eorum consortio qui relinquendi sunt (non) adsumerentur. Ut ergo dicti beati Gregori ut in Homilia Ezechiel Prophete octava, « ita bonorum conjugatorum vita in castris Domini moderanda est, quatenus virentes concordent in amore omnipotentis Domini, sic vicissim sibi carnis debentur solvant, ut tamen quid Domino de bonis operibus debeant, nullatenus obliviscantur, sed

« & si qua ut homines delinquant, hæc incessanter
« in piis actibus redimant.

CAPUT II.

*Ut qui uxores ducere voluerint, sicut eas castas &
« incorruptas cupimus invenire, sic ad eas casti &
« incorrupti spectent accedere.*

Quisiam Laicorum amore libidinis superati, qui-
dam verbè ambiendi honoris terreni cupiditate
ducti, imò præfolandi tempus, quo honores mundi
nancisci valeant, interim in cæno luxuriæ se volu-
tantes, antequàm ad copulam connubii accedant,
diversissimis modis se corrumpan, & virginalè de-
cus, quod ulque ad tempus legitimè uxoris accipi-
endus conservare debuerant, amittunt, nec non
& benedictione, quâ Deus copulæ primorum homi-
num benedixit, & eâ quæ nunc in Ecclesiâ per sa-
cerdotum ministeria^c secundùm Canonicam auctori-
tatem, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ morem napu-
turis exhibetur, se privant. Unde etenim damnanda
consuetudo inolevit, ut perarâ sponsum & sponsa
in Missarum celebratione, secundùm præmissum ordi-
nem, benedicantur. Nam & filii, qui ex talicon-
cubue generati sunt, licet uterque parens liberè sit
condonatus, in hereditate tamen cum fratribus ex
legitimo matrimonio natis, quod dolendum est,
minimè parè mundanæ leges censoriam, succedere
valent. De quâ re beatus Ambrosius in libro primo,
cujus titulus est, de Abraham, ita scribit: « Dis-
cunt ergo homines conjuga non sperare, nec
« sibi focare impares, nec in hujusmodi suscipiant li-
«beros, quos heredes habere non possunt, ut vel
« transcendendâ hereditatis contemplatione, si nullo
« coeuitu pudoris moventur, digno studeant ma-
« trimonio. » Audiant igitur qui uxores ducere cu-
pint, qualiter Angelus Raphael Tobiam de uxore
tibi conjungendâ inlitteravit: *Hi namque, inquit,
« qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum à sua mente
« excendant, & sua libidini ita vacent, sicut equus
« & muls, quibus non est intellectus, habes præstati-
« dam damon super eos. Tu autem cum accepisset eam,
« ingressus cubiculum, per tres dies convorsus esto, ut
« nihil aliud nisi ei aspergi vacabis, cum eâ. Ipsa autem
« nocte, invento iocore piscis, fugabitur damon. Se-
« cundâ vero nocte in capulatum sanctorum Patriar-
« charum admittetur. Tertiâ autem nocte benedictionem
« consequetur, ut filii ex vobis incalescentes procreentur.
« Transactâ autem tertiâ nocte, accipiet virginem cum
« timore Domini, amore filiorum magis quam libidinis
« ductus, ut in semine Abraham benedictionem in filios
« consequatur. Si qui forte sunt qui in accipiendis castè
« uxoris licetotalè parvipendere voluntat ad-
« monitionem, gratioris necesse est ut Angelicam ma-
« gni pendant instructionem.*

Qui autem impuri & non casti, castas & puras
volunt ducere uxores, audiant quid beatus Augusti-
nus in libro Sermonum dicat: « Vos qui ducturi
« estis uxores, servate vos uxorebus vestris. Quales
« eas vultis invenire, tales vos debent & ipsæ inve-
« nire. Quis juvenis est, qui non castam velit du-
« cere uxorem? Et si accepturus est virginem, quis
« non intadam desiderat? Intadam querit, intad-
« mus esto. Puram queris, noli esse impurus. Non
« enim illa potest, & tu non potes. Si heri non pos-
« sit, nec illa possit. Quia verbè illa potest, doceat
« te quia fieri potest. Et ut illa possit, Deus regit.
« Sed tu gloriosior eris, si feceris. Quare gloriosior
« illum præmit parentum custodia, retinetat inhi-

rioris sentis ipsâ verecundia. Postremò leges ti-
met, quas tu non times. Ideo gloriosior eris si fe-
veris; quia tu si feceris, Deum times. Habet illa
multa quæ timet præter Deum, tu solum Deum
times. Sed tu quem times, major est omnibus.
Ipse timendus est in publico, ipse in secreto. Pro-
cedis, valeris; intras, videris; lucerna ardet, vi-
det te; lucerna exstincta est, videt te: in cubi-
culum intras, videt te: in corde versaris, videt te.
Ipsam time, illum cui cura est ut videat te, &
vel timendu castus esto. Aut si peccare vis, quare
ubi te non videt, & fac quod vis. » Item idem
in sermone ad populum, cujus titulus est de decem
choris: « Noli, inquit, dicere tibi, quando forte
luxuriantè aliquid vis agere: adhuc uxorem non
habeo, facio quod volo: non enim post uxorem
meam pecco. Jam nobis pretium tuum; jam nobis
quo accedis, quid manducas, quid bibas. Abstine
te à fornicationibus: ut forte dicas mihi, ad for-
nicem vado, ad meretricem pergò, ad prostitutam
eo; nec illud præterit violo quo dictum est: «
« Non merchaberis, quia uxorem nondum habeo,
« nec post illam aliquid facio: nec illud præteritum
« violo, ubi dictum est: « Non concupiscas uxorem
« proximi tui: quia ad publicum vado: in quod
« præteritum incurto? Non invenimus choridam
quam tangamus. Quo nervo legitimus fugitivum
illum? Non fugit, habet unde ligetur. Decem
enim præcepta ad duo illa referuntur, sicut audi-
vinus, ut diligamus Deum, & proximum. Et
duo illa, ad unum illud. Unum est autem: *Quid
« ego fieri non vis, alii ne feceris.* Intelligat sanctitas
vestra. Etenim quod fieri tibi non vis, alii ne
feceris, ad duo præcepta pertinet. Si homini non
feceris quod pati non vis ab homine, ad proximi
præceptum pertinet. Si autem quod non vis pati
ab homine, ipsi Deo vis facere, nonne facis alteri
quod pati non vis? Chariot tibi factus est homo,
quàm Deus. Ergo quomodo ipsi factus, inquit,
Deo? Corruptus te ipsum. Et unde injuriam Deo
facio, quia corruptus me ipsum? Apostolum audi:
*Nescitis quia templum Dei estis: & spiritus Dei
« habitat in vobis? Hoc dicit Christus, hoc dicit
« fidelibus. Si quis templum Dei corruptus, corruptus
« est ipsam Deo. Videtur quomodo maneat? Non
« vis corrupti domum tuam, quare corruptus do-
« mum Dei? Cerè facis aliquid quod pati non vis.
« Non est ergo quo evadatur. Tenetur ille qui se te-
« neri non putabat.*

His igitur quæ prælibata sunt diligenter perspo-
ctis, summatim studendum est conjugii copulam
adventibus, ut nec clanculo cum meretricibus, nec
palam cum ancillis, antequàm uxoris vinculo se
mactent, contumpanant: ut scilicet quæ centesi-
mam virginitatis nequeant, saltem quæ copulæ
tricesimum fructum à Domino percipere valeant.

CAPUT III.

*Quid conjugii carnali copula inoffensum servare
« non conveniat.*

Sunt plerique conjugalem ducentes vitam, qui
scampora coeundi & non coeundi cum uxori-
bus pudicissimè discernere student: sunt etiam qui
hujus discretioris modum non solum habere re-
nuunt, quin potius se contigantibus & redarguen-
tibus impudenter objicere solent: Uxores, inquam,
noctæ nobis lege committuntur sunt; si pro libito no-
stro eis quando & qualiter volumus, utimur, non

^c Sacramentum ministerii | Ita emendavimus: ex concordia

quidem, sed quæ fallere noqueat: a nosse legitur missis.

peccamus. Majoris autem criminis tibi celsior, si ab uxorem simpliciter abstineamus, & istos, quos generare debemus, non generamus. Quod dico, legissimè mihi obsequium est: quorum impudentissimæ assertioni, imò libidinose voluntati, quam sibi hujuscemodi facere legem gestant, renuitur Ecclesiasticè dicitur: *Tempus amplectendi, & tempus longè fieri à complexione.* Et Apollolus: *Tempus*, inquit, *breve est; reliquum tibi, ut qui habent uxores, tamquam non habentes sint; & qui stantur hoc mundo, tamquam non stantur; & qui pendunt, tamquam non pendentes; & qui emittunt tamquam non possidentes. Præterea enim spera huius mundi.*

[Scribit itaque Hieronymus in expositione Ezechielis Prophete: » Præcipitur ergo, inquit, viris, » ut non solum in alienis mulieribus, sed in suis » quoque, quibus videntur lege conjugii scripturam » dicente: *Crescite, & multiplicamini, & replete » terram*, certa concubitus norant tempora, quando » contudum, quandoque ab uxoriis sit abstinch- » dum. Quod quidem & Ecclesiasticè Ionas: *Tempus*, » inquit, *amplectendi, & tempus longè fieri ab am- » plexibus.* Caveat ergo uxor ne forte victa desiderio » coeundi, celet virum, & maritus ne vim faciat » uxori, putans omni tempore subiectam sibi de- » bere esse conjugii voluptatem. »]

Papa enim Gregorius in libro Pastoralis: » Admo- » nendi namque sunt conjugii obligati, ut cum vi- » cillim quæ sunt alterius cogitant, sic eorum quæ- » que studeat placere conjugio, ut non displicent con- » ditores: sic ea quæ huius mundi sunt, agant, ut » tamen appetere quæ Dei sunt, non umittant. Sic » de bonis presentibus gaudeant, ut tamen inten- » tionem sollicita mala æterna pertimescant. Sic de » malis temporalibus lugeant, at tamen consolatione » integræ speræ in bonis futuris cogitent: quatenus » dum in transitu cognoscunt, esse quod agunt, in » mansione quod appetunt, nec mala mundi cor- » fringantur, cum spes bonorum caelestium robo- » rat: nec bona presentis vitæ decipiant, cum sus- » pectâ subsequens iudicio mala contrahant. Itaque » animus Christiandorum conjugum & infirmus & » fidelis, qui & plenè temporalia despiciere non va- » let, & tamen se contingere per desiderium valet, » quatenus in delictatione carnis interim peccat, super- » peccata spei recte ditione convalescat. Et si habet quæ » mundi sunt in usu interit, Erret, quæ Dei sunt » in fructu perveniens. Nec totam se in hoc quod » agit inferat, nec ab eo quod robustè sperare debuit, » standis cadat: quod bene ac breviter Paulus ex- » pressit, dicens: *Qui habent uxores, tamquam non » habentes sint; & qui stant, tamquam non stant; » & qui pendunt, tamquam non pendentes.* Uxorem » quippe quasi non habendo habet, qui sic per illam » carnali consolatione utitur, ut tamen nunquam » in prava opera à melioris intentionis rectitudine » ejus amore fluctat. Uxorem quasi non habendo » habet, qui transitoria cuncta esse conspicit, cur- » ram carnis ex necessitate tolerat, sed æterna gaudia » sperantis ex desiderio expectat. Non flendo flere » est, sic exteriora adversa plangere, ut tamen no- » verit æternæ spei consolatione gaudere. Et rut-

e esse virum In his emendandis tibi haud admodum » velle operam nostram intelligimus, propterea quod uter » lectores quædam dicitur quædam inargant, quia tamen sibi, » cum quidem modicum affert potestatem, coarctatam reli- » quere avocant est, ex impudicis ferocitatis illorum effecti » posse monemus utrisque mutatore: nam si legatæ esse » uxoris, apparet ex mente temporis potestatem esse mariti & » viciis condonem quantum ad id quod Paulo auctoritate ma- » trimoni debent vocari: ac neque licet esse uxore, certis » qualem imponibus, importunitate, vel per vim corporei

sium, non gaudent gaudere est, sic de infimis au- » tum atollere, ut tamen nunquam delinam sum- » mum sumere. Ubi aptè quoque paulo post sub- » dit. *Præterea enim spera huius mundi: Ac si u- » aperit diceret: Nolite constanter mundum dige- » re, quando & ipse non potest, quem diligunt, stare.* » In cæsum ergo cor quasi manus figas, dum si- » git ipse quem amat. Admonendi sunt conjugii, » ut ea in quibus sibi aliquando displicent, & pa- » triter invicem tolerant, & exhortantes invicem » solvent. Scriptum namque est: *Invicem omnia » vestra portate, & sic adimplebitis legem Christi.* » Lex quippe Christi, charitas est: quia ex alio vobis » & largienter sua bona contulit, & æquanimiter » mala nostra portavit. Tunc ergo legem Christi » & ejus mandata imitando completemus, quando & » nostra bona benignè conferimus, & nostrorum » mala pie sustinemus.

Hic ergo quæ super memorata sunt auditis, dili- » genterque perspicite, omittant impudici conjugii » voluptuosum libitum sum sibi facere legem, & » discant ex premissis auctoritatibus, quod eos non » oporteat suis immoderate uti debere uxorem.

CAPUT IV.

De conferenda sibi inter virum & uxorem: & quid non liceat [inque pollicem, neque] concubinum habere.

Non convenit Christianæ Religioni, ut unus » multas, aut una diversis in uno corpore so- » ciet. Apud Judæos nempe, & quosdam alios incre- » dulos, hæc impudica consuetudo perdurat. Non » enim fas est, neque de cetero Christianum, relicta » conjugalis thori fide, per diversâ scorta vagari. Quo- » dæ etiam ea quæ sequuntur, fieri non debere demou- » strant. Aut autem Dominus per Malachiam: *Hec » veritas fecistis, Operistis lacrymas altare Domini, » sicut & genuis; ita ut non respiciam ad sacrificium, » nec accipiam placabile quod de manu vestra.* Et de- » xisti: *quomodo ab causam? Quia Dominum respiciam » est inter te & uxorem pubertati tua, quam tu despe- » xisti. Et hoc percipis tua, & uxor fideris tui. » Namque unus fecit, & respiciam eius spiritum? Et » qui unum spiritum quærit, nisi semen Dei? Custodite » spiritum vestrum, & uxorem adolescentia tua noli » despiciere.* Et Apollolus: *Uxor, inquit, vir deli- » ciam reddat: similiter & uxor virum.* Et paulo post: » *Nolite, inquit, fructare invicem: nisi forte ex con- » sensu al tempus, ut vacetis orationi.* Et iterum re- » vertentem ad idem, ut tamen vos faciam, propter » incontinentiam vestram. Item idem: *Mulier, in- » quit, non habet sui corporis potestatem, sed viri. Et » vir non habet sui corporis potestatem, sed mulier.*

Augustinus in libro de bono conjugali: » Decus » ergo conjugale est castitas procreandi, & reddendis » carnalis deoas fides; hoc est opus nuptiarum, hoc » ab omni crimine defendit Apollolus dicendo: *Et » si acciperis uxorem, non peccabis: & si nuptia » virgo, non peccas; & quod tibi fuerit, non peccas » si nubas.* Exigendi autem debet ab altero sexu »

illam exigere, Iristi cap. 10. ubi idem eorundem exhiberi- » tur, monet Acherius alio legi, aliose obsequi, quod non » displicet.

de in bonis futuris Adhuc, ait Acherius, in bonis presen- » tibus, quod magis placet. Statim voculam se exparantiam post » verbum agnovimus. Hæc in multo post, ubi se caritatem ha- » beret, haud paulo melior lecto erat in margine æternæ se » conjugium licet istis, quo loco, sicut quæ Dei sunt; nam » illis verbum sibi, quod loco superi monuit Acherius, tam » aptum est, quæ non foret incipit.

immoderate,

Euseb. 1. 9. l. 1. cap. 7. 30.

Greg. 1. 18.

Euseb. 3. 3.

Part. 3. cap. 11.

1. Cor. 7. 10.

114. v.

Gal. 4.

Malch.

1. Cor. 7.

1. Cor. 7.

Cap. 7.

1. Cor.

Cap. 4.

immoderato progressio, propter illa que supra diximus, secundum veniam conceditur. Item idem in eodem: Ad castitatem nullo pertinet, non fornicari, non meretrici, non illicito concubitu maculari: que qui non observant, contra preceptum Domini faciunt: & ob hoc extores sunt in virtute obedientie. Item: Debent ergo sibi coniugati, non solum ipsius fratri sui commiscendi si de liberorum procreandorum causa, que prima est humani generis in ista mortalitate sollicitas, verum etiam usumque inveniendi excipere, ad illicitos concubitus vitandos, mutuum quodammodo servitium; ut & si alteri eorum perpetua continentia placeat, nisi ex alterius consensu non possit. Et ad hoc enim uxor non habet potestatem corporis sui, sed vir. Item idem in eodem: Ergo servatur fides honoris, & obsequiorum invicem debitorum ab altero sexu, etiam si languescantibus, & prope cadaverinis utriusque membris, annorum tamen rite conjugatorum, tanto finem quanto potentior, & tanto securior, quanto placidior castitas perseverat. Item idem in libro de decem chordis. Invenimus sermonem Dei. *Nos morboheri.* Nolite meretrici post uxores vestras, quia non vultis ut intechetur post vos uxores vestras. Nolite ire vos quod sequi non vultis: sine causa vos excusare committit, quando dicitis: Numquid eo ad uxorem alienam? Ad ancillam meam eo. Vis ut dicat uxor tua tibi, numquid eo ad uxorem alienam, ad servum meum eo? Dicit, non est uxor aliena, ad quam vado. Absit ut dicat hoc illa: melius enim ut doleat de te, quam intemetur re. Illa enim casta & sancta femina, & vere Christiana est, que dolet fornicatorem virum, & non dolet propter carnem, sed propter charitatem dolet. Non ideo non vult ut facias, quam & ipsa non facit, sed quia tibi non expedit: nam si propterea non facit, ut non facias; si feceris, non faciet. Si autem Deo illud debeat, si Christo illud debeat, quod in exigis, & ideo reddit, quia jubet ille, etiam fornicatorem, castitatem illa Deo exhibet. Christus enim loquitur in cordibus bonarum feminarum; loquitur autem huiusmodi verbis: De injuria viri tui torqueris: quod tibi enim facit, dole, sed ipsam non imitari, ut male facias; sed ipse te imitetur in bono. Nam in eo quod male facit, nolium putare caput tuum, sed me. Nam si in eo quod male facit, caput est, sequitur ut est corpus caput suum reum ambo in preceptis. Ut autem non sequatur meum caput suum, teneat se ad caput Ecclesie Christum. Huic debet charitatem suam: huic desert honorem suum. Absens sit vir, presentis sit vir, non peccat illa, quia nunquam est absens, cui debet ut non peccet.

Cap. 5.

Eul. 19. 14.

Item idem in libro de adulteriis conjugis: Illi, inquit, quibus displicet, ut inter virum & uxorem per pudicitiam forma servetur, & potius eligunt, maximeque in hac causa, mundi legibus subditi esse, quam Christi: legant quid Imperator Antoninus, non utique Christianus, de hac re constitueret. Ait enim inter reliqua: *Persequendum enim mihi videtur esse, ut pudicitiam verba uxore excuset, quam ipse non exhibet; qua res potest & verum damnare. Et ob consensum matris criminis rem inter utramque componere, vel causam solvi solvere.* Sicut observanda sunt propter decus terrarum civitatis, quanto castiores quereat civitatis patris, & secretas Angelorum.

Lib. 4. cap. 8.

Eul. 19. 14.

Eul. 19. 14.

Eul. 19. 14.

Eul. 19. 14.

Eul. 19. 14.

Eul. 19. 14.

Eul. 19. 14.

Eul. 19. 14.

Eul. 19. 14.

Eul. 19. 14.

Eul. 19. 14.

Eul. 19. 14.

Eul. 19. 14.

Eul. 19. 14.

Eul. 19. 14.

Eul. 19. 14.

Eul. 19. 14.

Eul. 19. 14.

Eul. 19. 14.

Eul. 19. 14.

Eul. 19. 14.

Eul. 19. 14.

Eul. 19. 14.

rissima, & gratissima hiemalis.) Illa, inquit, sic tibi semper charissima conjux, que tibi cervi serpentes, ita persequitur scorta, & suis effugit ab adibus. Hieronymus in Epistola de morte Fabiola: Quisquid, inquit, virus jubetur, hoc consequenter redundat ad formicas. Neque enim ad altera uxor dimittenda est; & vir meretrici tenendus: Si quis meretrici jungetur, unum corpus facit. Ergo que fornicatori, impuroque sociatur, unum cum eo corpus efficitur. Alie sunt leges Castorum, alie sunt Christi. Aliud Papinianus, aliud Paulus noster percipit. Apud illos viri pudicitie frena laxantur: & solo stupro atque adulterio condemnato, passim per lupanaria, & ancillulas libido permittitur: quasi culpam dignitas faciat, non voluptas. Apud nos quod non licet formicos, neque non licet viris: eadem servatus passio condicio nec cessat.

Scribit autem & Lactantius: Cum quis habet uxorem, neque servam, neque liberam habere potest, ut matrimonio fidem servet. Neque enim, ut viri publicatio est, sola mulier adultera est, que virum habens ab altero polluitur: dum divina lex ita duos in unum matrimonium corpore conjungit, ut adulter sit quisquis conjugem corporis in diversa detraxerit. Iniquum est enim ut vir ille exigit ab uxore, quod pretere non possit. Ambrosius in libro de Abraham: Invenitur ergo Abraham, ut heredes simus terre per justitiam fidei, per quam ille mundi heres factus est. Sed fortasse dicat quis: Quomodo Abraham nobis imitandum proponis, cum de ancilla suscepit filium? Aut quid illi hoc vult, ut tantus vir huic errori fuerit obnoxius, cujus tanta operamitur? Sed consideremus primum, quia Abraham ante legem Moyli, & ante Evangelium fuit; nondum interdictum adulterium videbatur. Pena Verminis ex tempore legis est, que crimen inhiabit; nec ante legem ulla est rei damnatio, sed ex lege. Deus in Paradiso licet conjugium laudaverit, non adulterium damnaverit. Habes unam Abraham defensionem. Secunda illa est; quod non adulter aliquid vage succensus libidinis; non peritiosus formae captus decore, succille contubernio conjugalem posthabuit thorum, sed studio posteritatis, & propagandae sobolis. Adhuc post divitium raritas erat generis humani. Erat etiam religio, ne quis non reddidisset videtur debetum naturae.

Vos ergo monco, viri maxime, qui ad gratiam Domini tenditis, non conjugii adulterio corpori; qui enim sic meretrici conjungit, unum corpus est. Nec dare hanc occasionem diverti malitibus. Nemo sibi blandatur de legibus hominum; omne stuprum adulterium est: nec viro licet, quod mulieri non licet. Eadem de viro que ab uxore, debetur castitatis, & propagandae sobolis. Adhuc post divitium raritas erat generis humani. Erat etiam religio, ne quis non reddidisset videtur debetum naturae.

f. & Lactantius | Hec sunt Lactantius laudato loco, sed

Tom. I

non illen verba

que mulieri cum altero vinculum conjugale dissolv-
vere.

CAPUT V.

*Quod viri in castitate uxores suas diligere, et si-
que ut post vasa inferiorum honorem debeant
impendere.*

IN procedenti capitulo de fide conservanda inter
virum & uxorem breviter collectum; in hoc quo-
que sequenti de diligenda; in viris uxores amore
casto relictæ colligendum. Legitur in Proverbis: *Sit
vera tua benedictio: & latere cum malitiae aolestantia
tua. Cervæ charissima: & gratissima amplexus;*
*ultra ejus introitus te omni tempore: & in amore illius
delectare jugiter. Et in Ecclesiaste: Perfructe viram
cum uxore quem diligis: cujuslibet diebus vita in-
solentis tua, qui datus tibi sub sole, omni tempore vo-
catus tua. Petrus verb Apollolus ait: Viri similiter
colubantes stentidum suum, quasi inferiora vasa
multis, impertinentes honorum; tamquam et hereditas
gratia vestra, ut non impediatur orationes vestra.*
*Paulus quoque: Viri, inquit, diligite uxores vest-
ras sicut & Christus Ecclesiam. Item idem: Nemo
enim unquam carnem suam esse habuit, sed nostri &
fides eam: ita & viri debent diligere uxores suas,
sicut corpora sua. Augustinus quoque in libro ad Va-
lerium contra Pelagium: « Dubitari non potest,
« naturalis ordine virus potius feminis, quam viris
« feminas principari. Quod servus Apollolus ait:
« Caput mulieris viri. Et, mulieris subditio estate viris
« vestris. Et Apollolus Petrus: Quomodo, inquit,
« Sara obsequiatur Abramæ, dominum eam vocans.
« Quod licet ea se habeat, ut natura principiorum
« sunt singularitatem, facilius tamen pluralitatem
« valeamus subditis; tamen plures feminas uni viro
« nunquam licet jungerentur, nisi ex hoc plures sui
« nascerentur. Unde si una concubat cum pluribus,
« qua non est et hinc multiplicatio proli, sed fre-
« quentatio libidinis, conjux non potest esse, sed
« meretrix. Quoniam sanè non tantum fecunditas,
« cujus fructus in prole est, nec tantum pudicitia,
« cujus vinculum est filius; verum etiam quoddam
« sacramentum nuptiarum commendatur fidelibus
« conjugatis. Unde dicit Apollolus: Viri diligite
« uxores vestras, sicut & Christus Ecclesiam. Hujus
« procul dubio sacramenti res est, ut masculus &
« femina consilio copulati, quamdiu vivunt, inse-
« parabiliter perseverent, nec liceat, exceptâ causâ
« justificationis, à conjugio conjugem dirimi. « He-
« renymus in libro contra Jovianum: « Si, in-
« quit, Christus sanctus, in castè, si absque ullâ ma-
« culâ Ecclesiam diligit, viri quoque in castitate uxo-
« res suas diligant; & licet unusquisque suum vas
« possidere in justificatione & honore. b Ambrrosius
in libro primo, cujus titulus est, De Abraham: ubi
justilem Abrahæ hospitalitatem, quam Angelus ex-
hibuit, describit, ita dicit: « Et dicit Sara, sciti-
« na, & conperge ter mensuras similitudo, & fac
« submerica. Bonus maritus exortem religiosum mu-
« neris esse non patatur uxorem; nec avarè libe totum
munus usurpat. Redè igitur & pietatis & ve-
recundie causâ servatur. Quod pretat est, vult
esse comite: quod pudoris est, integrum marit
Sara. Ante tabernaculum vie hospitium explorat
adventum: intrâ tabernaculum Sara tuetur behni-
ne verecundiam, & opera muliebricia toto exeret
pudore. Fortis maritus invitat, intus Sara adornat
convivium: nec solum pie scilicet Abraham; sed
etiam festinandum dicit uxori, sociam devotionis
ostendens, nec sile displicentem. »*

Qui ergo magis pulcritudinem corporis, & de-
siderium voluptatis, quam decorem mentis in uxori-
bus diligunt, audiam quid precetur Ambrrosius in
memorato primo libro dicit: « Docteur quisque non
magis optet decorem querendum conjugis, qui virum
plurimumque necem gogore solet. Non enim tam
pulcritudo mulieris, quam virtus ejus & gravitas
delectat virum. Qui suavitatem querit conjugis,
non superiorem eam amabit, quam necessitates
non tenent maritales: non modiculis ornatum,
sed moribus. « Augustinus in libro de sermone
Dominici in monte: « Inventur, inquit, bonus
Christianus diligere in unâ secundâ creaturam Dei,
quam renovari & reformari desiderat: odisse autem
conjunctionem, copulationemque corruptibilem,
atque mortalem, hoc est diligere in eâ quod homo
est, odisse quod uxor est. « Et paulo post: « Potest
igitur Christianus cum eo conjugio concedere vivere
live indulgentiam carnalem cum eâ implere, quod
secundum veritatem, non secundum debitam, dicit
Apollolus: live filiorum propagationem, quod p-
nonnulla gradu potest esse laudabile live fratram
societatem sine ulla corporum commotione, habens
uxorem tamquam non habens, quod est in conju-
gio Christianorum excellentissimum atque suble-
me; ut tamen odient in eâ nomen temporalis neces-
sitatis, & diligit sempiternæ beatitudinis. « Scribit
etiam idem ad Valerium Comitem: « Abicit ergo
ut fidelis homo, cum aude ab Apollolo, Diligite
uxores vestras, concupiscentiam carnis diligit in
uxore, quam nec in seipso debet diligere, audiens
alterum Apollolum: Nolite diligere mundum, «
nec ea que in mundo sunt. »

Perpendant itaque conjugati, quod scilicet præmissa
documenta declarant, exterior pulcritudo, & car-
nalis uxorum delectatio, earum interiori casto
amori vallantis se præferenda. Non sunt igitur in
uxoribus divitiæ tantum & pulcritudo, sed potius
pudicitia, & morum probitas querenda.

CAPUT VI.

*Quid cum uxoris carnis commixio, grati fieri
debeat potest: non voluptatis.*

AUBANT hoc fideles conjugati, apud quos
am explendâ cum uxorebus carnali voluptate: quod
non expedit eis secundum ritum gentium quæ igno-
rant Deum, in morbo desiderii vasa sua, ad eâ conju-
ges suas, sed in sanctificatione & honore possidere,
sicut pietissimè sanctorum Patrum documenta sub-
necti declarant. Hieron. in expositione Ecclesiastæ:
« Nalite fraudare, inquit, uxorem, nisi forte ex
« consensu ad tempus, in vasis orationis: Libera li-
« licet dandum operam, & rursum continentur. « Item
idem in expositione Epistolæ ad Galatas; immundi-
tiam & luxuriam tractans, ita dicit: « Sequitur
« enim immunditiam comes luxuria. Quomodo enim
« in veteri lege de nefandis criminibus, quæ in oculis
« tu sunt, & ea nominare turpissimum est, ne &
« dicens os, & aures audientium polluerentur, u
« get... Inter scriptura complexa est dicitur: Percaum-
« das, vel reverentis facis filios Israel ab omni im-
« munditia: sic in hoc loco ceteras extraordinarias
« voluptates, ipsarum quoque opera nuptiarum, si
« non verecundè & cum honestate quæ sub ocu-
« lis Dei sunt, ut tantum liberis servatur; immun-
« ditiam, & luxuriam nominavit. « Notandum quod
« coitus cum uxore, nisi causâ proposita sit, immundi-
« tia, & luxuria ab Apollolo nominatur. Beatus quo-

Pro. 1. 18. 19.
Eccl. 9. 9.
1. Pet. 3. 7.
Col. 3. 19.
Eph. 5. 22.
Ibid. 6. 17.
De sup. & concup. c. 9.
Col. 3. 18.
1. Pet. 3. 6.
Cap. 10.
Col. 3. 19.
Lib. 1.
1. 1. 1. 1. 1.
Gen. 18. 6.
Lib. 1. c. 1.

Lib. 1. c. 2.
Ibid. cap. 17.
De sup. & concup. c. 18
Col. 3. 19.
1. Joan. 1. 17.
In exp. cap. 1. v. 1.
1. Cor. 7. 1.
In exp. ad Gal. c. 1. v. 19.
Lect. 25.

L. Theg. 4. 1.

De sept. & concup. 4. 1.

Cap. 10.

Cap. 6.

Cap. 7.

Cap. 16.

que Augustinus in libro, quem ad Valerium Comitem scribit, exponens sententiam Pauli: *Hæc est enim voluntas Dei sanctificatio vestra, abstinere vos à fornicatione, ut fiat sanctificatio vestram sicut vos possidetis in sanctificatione & honore, non in morbo desiderii & genus que ignorat Deum: ita dicit: « Non solum agitur conjugatus fidelis vale non utitur alieno, quod faciunt in quibus uxores appetunt alienas; sed nec ipsam propriam in concupiscentie carnalis morbo possidendam sciat. Quod non sic accipiendam est, tamquam prohiberet Apostolus conjugalem, hoc est licitam honestamque concubitus; sed ut ille concubitus, qui nihil morbide libidinis habere adjundum, si non præcedente peccato in eo perisset libertatis arbitrium; quod nunc ideo habet adjundum, ut non sit casus voluptatis, sed necessitatis, sine qua tamen in procedendis filius ad fructum perveniri non potest ipsius voluntatis: quæ voluptas in concubitus fidelium, non eosine determinatur, ut transmitti filii nascantur in seculo isto; sed ut permansuri remaneant in Christo. Quod si provera, merces erit de conjugio plene fidelitatis; si autem non provenierit, pax erit conjugibus bonæ voluntatis. Hac intentione cordis qui suam vas possidet, ad est conjugium suam, procul dubio non possidet in morbo desiderii sicut gentes, que ignorat Deum: sed in sanctificatione & honore, sicut fideles, qui sperant in Deum. Illo quippe concupiscentie malo, utitur homo, non vincitur, quando eam inordinatis atque indecoris moribus effluens frangat & colubet; nec nisi propaginis consilium relaxat atque adhibet: ut spiritualiter generandos carnaliter gignat, non ut spiritum carni foedatâ servitute subjugat. »*

Item idem in libro de bono conjugali: « Concubitus enim necessarius causâ generandi, inculpabilis, & solus ipse nuptialis. Ille autem qui ultra illam necessitatem progreditur, jam non rationi, sed libidini obsequatur. » Item idem in eodem: Nuptiarum quippe usus ita se habet: ut si quid in eis per carnis commixtionem quod excedat generandi necessitatem, quamvis venialiter factum fuerit, contaminat sit. » Et paulo post: « Conjugalis enim concubitus generandi gratiâ non habet culpam; concupiscentie vero latendi, sed cum conjugæ propter thori fidem, venialem habet culpam: adulterium verò, sive fornicatio letalem habet culpam. Ac per hoc melior quidem ab omni concubitu continentia, quam vel ipse matrimonialis concubitus, qui sic causâ gignendi. Sed quia illi continentia merat amplioris est, reddere verò debitam conjugalem, nullus est criminis; exigere autem ultra generandi necessitatem, culpa venialis: fornicari potest, vel maxime, puniendi criminis; cavere debet chara castitas, ne dum sibi querat unde amplius honoretur, conjugii faciat unde damnatur. » Item idem in eodem: « Quod enim est cibis ad salutem hominis; hoc est concubitus ad salutem generis: & utrumque non est sine delectatione carnali. Quæ tamen modificata, & temperantia refræmante in usum naturalem redacta, libido esse non potest. Quod est autem in sustentando victu illicitus cibis, hoc est in querenda prole fornicarius vel adulterius concubitus. » Et quod est in luxuria ventris & gattaris illicitus cibis, hoc est in libidine nullum prolem querente illicitus concubitus. Et quod est in cibo licito im-

moderatio appetitus, hoc est in conjugibus venialis ille concubitus. Sicut ergo fatius est monfame, quam idolotheitis vesci; ita fatius est defungi sine liberis, quam ex illicito concubitu stirpem querere. Undecumque autem nascantur homines, si parentium vita non stentent, & Deum recte colant, hominibus & salvi erunt; semen enim hominis ex quocumque homine, Dei creatura est: & eo male utentibus, male erit; non ipsam aliquando malum erit. Sicut autem filii boni adulterorum nulla defensio est adulteriorum; sic mali filii conjugatorum, nullum crimen est nuptiarum. » Item idem in libro de doctrinâ Christianâ: « Nam si multis uxoriibus castè uti quisquam pro tempore poterit, potest alius unâ libidinose. Magis enim probò multarum fecunditate utentem propter aliud, quam si unus carere fructum propter ipsum. Ibi enim queratur utilitas temporum opportunitatibus congrua, hic faciat cupiditas temporibus voluptatibus implicita; inferiorique gradus ad Deum sunt, quibus fecundam vitam concedit Apostolus carnalem cum singulis conjugibus consuetudinem propter interpretationem eorum; quæ illi qui plures singulis habent, sicut lapsus in cibo & potu non nisi salutem corporis, sic in concubitu non nisi procreationem filiorum inveniuntur. »

Gregorius in libro Pastoralis: « Admantibus sunt conjuges, ut suscipiende proli: meminimus causâ conjunctos, & cum inmoderate admixtionem servientes, propagationis articulum in usum transferunt voluptatis, perpendant, ut per hoc, ut quod licet extra non erant, in ipso tamen conjugio & conjugii jura transcendant. Unde necessè est, ut crebris exortationibus desistant, quibus pulcrâ copulæ speciem admittit voluptatibus succedat; hinc est enim quod peritus medicus celestis Apostolus, non tam Linos instituit, quam in firmis medicamentis monstravit, dicens: *De quibus scripsisse mihi, bonum est homo mulierem non tangere. Propter fornicationem usum usqueque suam uxorem habet; & unaqueque suam virum habeat. Qui cum fornicationis iunctum permittit, proterit non stantibus præceptum concubitus; sed, ne fortasse in terram ruentem, lectum cadentibus ostendit. Unde adhuc infirmantibus subdit: *Uxori vire debium reddat: similiter autem & viri viro. Quibus dum in magnâ honestate conjugii aliquid de voluptate largiatur, paulo post adparat: Hoc autem dico secundum indulgentiam: non secundum imperium. Culpa quippe esse innuitur, quod indulgere prohibetur. Sed qui tanto citius relaxatur, quanto non per hanc illicitum quod agatur; sed hoc quod est licitum, sub moderamine non tenetur. » Exemplum Loth, qui ne cum Sodomis quasi in incendio libidinis deperiret, non ad modum castitatis, cœteris, sed in Segre mansit conjugii. Legitur etiam in historiâ Anglorum, ita beatum Gregorium ad consula Augustini scripsisse: « Oportet itaque legitima carnis copulâ ut causa sit proli, non voluptatis; & carnis commixtio, procedendorum liberorum sit gratiâ, non satisfactio uxorum. Cum verò non amor, procedendæ sobolis, sed voluptas dominatur in opere commixtionis, habent conjuges etiam deusulâ commixtione quod deficiant. »**

Quod quod defendendum esse tot tantaque documenta prohibent, cavere prociis oportet. Quapropter attendant conjugati; quod ipse coitus cum uxore, si non amore suscipiende proli,

g. que videtur: lege ut in marginibus prioris editionis legendum monuit Achilles, que voluit.

Tab. I.

h. miram proli: Achilles in marginibus monuit alios legi frangere, que quidem tam bona est, quam hæc mala.

N. a. j.

Lib. I.

Fare. j.

I. Cor.

h.

Tit. v.

Tit. v.

Gen. j.

B. v. b.

A. g. l. in

cap. 17

Gregor.

16. lib. 1.

sed causâ libidinis existit, sicut opus habet.

quando non prolis, sed causâ excrretur libidinis.

CAPUT VII.

Contra eos, qui à coitu uxorum prægnantiam se minime abstinere debere contendunt.

SI causâ prolis amor ducatur, & commixtio maris & feminæ amore situram, non ardore libidinis debet excrretur, postquam fructum orandæ proles tumefactas uxoribus venter indicaverit, quasi coitus cum uxore, jam nisi æstus libidinis demonstrat? Nonne ab hujusmodi coitu abstinere nolenti quodammodo dicit Dominus: Si causâ liberorum uxorem duxisti, jam nec operante adeptus es quod voluisti, ut quid operi meo morbide libidinis quâquam superaddere præsumisti? Hi autem qui cum prægnantibus uxoribus licentè coire possent contendunt, legant beatum [Ambrosium in Expositione Lucae Evangelicæ ita scribentem: « Quod nossem, inquit, de hominibus, si pecudes quoque in tuto quodam opere reloquantur, generandi sibi studium, non desiderium esse cõcedunt. Sapientem ubi sibi gravem abum sibi senserit, & genitali alio semen percipit, jam nec concubitus quærent, nec libidinis viam amant, sed curam parentis assumunt. At vero homines nec conceptis, nec Domino parantibus illos constantiam, hunc exasperant. *Prægnantem, inquit, te firmam in utero, nec te, & te velut sanctificabis te. Ad cohibendam petulantiam tuam matris quondam cui antea in utero hominem formantem adverte. Ille operatur, & tu uter fecerit, necesse libidinis: vel pecudes imitare, vel Dominum [reverere.] Quod de pecudibus loquitur tertia pars à generandis se sæpe requiescit, & si impatiens hominum desiderio pectus frequenter seminis occupatur, imprudenciam miscet agricolæ, & constantiam hereditate commutat. Ita quidam in ipsi elementis ac peccatis ab usu non cessat generandi nature pudor est. » Legant etiam beatus] Augustinum in libro de bono conjugii ita scribentem: « Sunt item viri siquæ adeo incontinentes, ut conjugibus nec gratias vident. Quisquid ergo inter se conjugati, inmoderatum, inverecundum, sordidamque generant, vitium est hominum, non culpa nuptiarum. Est etiam & cupiditas sapientis sententiâ beato Hieronymo approbata, hunc libens modum: « Adulter, ter est, inquit, in faciem uxorem amator ardentior. In alienâ quippe uxore omnis amor turpis, in sua nimis. Sapientis viri iudicio debet amare conjugem, non affectu: regis impetus voluptatis, nec præceps fuerit in coitum. Nihil est sanctorum, quàm uxorem amare quasi adulteram. Certe qui dicunt se causâ Reipublicæ, & generis humani uxoribus jungi, & liberos tollere, inveniunt sicut pecudas. Et postquam uxorem ventis immiserit, non pedantur filios, nec amatores de uxoribus exhibent, sed maritus. »*

Quisquid igitur patet, quoniam sicut clarissimorum Doctorem videri solent, & antiqui conjugati Patres in exemplum sunt, proles à coitu uxorum prægnantiam se abstinendam. At si quisquam contendit voluisse, se aut nosse, aut non posse, aut certe non debere hujusmodi coitu abstinere; noceret quod culpa non caret concubitus cum uxore,

CAPUT VIII.

De Incestu.

Cum omnis illicitus concubitus incestus sit; multo magis concubitus cum propinquis. Deoque dicitur scriptum, habetur incestus: qui enim vel cum virginibus Deo sacris, vel sanguine propinquis miscetur, incestus, id est, incestus iudicatur. Tandem verb, ut Christiana Religio, & auctoritas sanctæ Ecclesiæ futuræ, conjugia inter propinquos vitanda sunt, quàmvis necessitudinum humana perseverant. Quoniam nunquam Christianis convenit, ut dux aut iter necessitudinis, ut beatus ait Augustinus, in homine inveniant. Auctoritate quoque sanctæ Dei Ecclesiæ, quom Apollonius sibi transire creditur obsequere, nec refragari fas non est; & mundanæ legis censurâ, nec non & ipsius nature honestissimæ ordine penderetur, propinquitatis conjugia usque in septimum gradum differenda: & tunc (ut idem beatus Augustinus libro de civitate Dei dicit) ne ipsa propinquitatis longius abeat, & esse desinat, hanc matrimonium vinculo rursus colligari, & quodammodo fugientem revocari.

[Incestus itaque de cognatione sic loquitur: Cuius generis septem gradibus dicitur hoc modo: filius & filia, nepos & neptis, pronepos & pronepta, abnepos & abneptis, adnepos & adneptis, tranepos & tranepota, tranepotis filius & tranepotis filia. Hæc consanguinitas dum se paulatim propinquum ordinibus dirimit, usque ad ultimum gradum sese subtrahit, & propinquitatis esse desinit, eam rursus lex matrimonium repetit, & quodammodo revocat fugientem. Ideo autem usque ad sextum gradum generis consanguinitas constituta est, ut propinquitatis generis tot gradibus terminaretur.]

Item Papa Gregorius I Junior in decretalibus suis, inter cætera ait, qui de propria cognatione uxorem duxerit, Apostolico anathemate percellit, dicens: « Si quis fratris uxorem duxerit in conjugio, anathema sit: & responderunt omnes ter, anathema sit. Si quis uxorem duxerit in conjugio, anathema sit: & responderunt omnes, anathema sit. Si quis uxorem aut matrem suam duxerit in conjugio, anathema sit: & responderunt omnes ter, anathema sit. Si quis consobrinum duxerit in conjugio, anathema sit, & responderunt ter omnes, anathema sit. Si quis de propria cognatione, vel quam cognatus habuit, duxerit uxorem, anathema sit: & responderunt ter omnes, anathema sit. » At si quis obijcere voluerit alteri beato Papæ Gregorio de gradibus propinquitatis Augustino Anglorum Episcopo scriptis, non rigillum non ut auctoritas Ecclesiæ contemneret, sed potius ne eadem rursus populo consuleret, ad scripsit.

Quia ergo Christianis incesta conjugia omnino sunt vitanda, speret demonstratur. Ut quid igitur appetitur tale conjugium, ubi & culpa immititur, & mundanæ dignitatis nobilitas infamie denotatur? Denotatur dico: qui qui tali conjugio innectitur, denubatur, & non qui ex tali conjugio nascuntur, in hereditatem secundam humanæ legis censuram non admittuntur. Porro inde necesse est, ut

Item. 10.

In comment.
Euch. c. 18.
c. 1.

Ex Xlibi
Pythagorici
lib. 1. in
M. P. A.
lib. 1. c. 1.

[i] Apollonius [igitur] Hæm verborum loco sequenti legitur in cõlic. Clarus, qui magis patet: Propinquus igitur cognatus, quod jam dicitur hinc una rationem, postquam cognationem dicitur [sic] dicitur cognationem [sic] dicitur, & tunc prægnantiam uxorem ventis immiserit, non pedantur filios, nec amatores de uxoribus exhibent, sed maritus. Et quod

non super hujusmodi incestu auctoritas, non ad credendum tenentur dicitur, ut in c. 1. dicitur, in c. 1. dicitur, non de patre dicitur aut si de matre dicitur. [sic] Papa, etc.] Sic cõlic. Clarus. In reperi editione: Etenim quædam Papa Gregorius, quædam hæc Magister Gregorius dicitur.

unulquisque fidelis huiuscemodi incesta conjugii caveat; ne ad quod licet, & inculpabiliter potest cum aliis, ad illicitum, & culpabiliter gerendo cum propinquis, & peccati lapsum incurat, & Apostolico anathemate peccetulari.

CAPUT IX.

Contra impudicos qui dicunt, cum genitalia à spirituosissima Creatore Domino sint creata, cur membra patiatur ardeat, & non faciat pro universalius in libris libido exerceatur.

Non defunt sine libidine vacare volentes, qui dicant: Genitalia membra ideo à summo Opifice Deo in utroque sexu creata sunt, ut pariter commiscerentur: qual ergo à linguinis, in pro libitu nostro concubitus exerceamus? Quod qui dicunt, perpendant necesse est, quod non solum genitalia, verum etiam & cetera corporis membra ideo Deus creaverit, ut his licita, non illicita agantur: [membris igitur suis quomodo bonis ordi. biliter, & sub lege utitur, procul dubio bonis bene utitur: at si] et in illicitis, & extraordinariis usus converterit, bona quibus bene uti debuit, in sibi perniciem retorquet. Scribit itaque beatus Hieronymus contra obprobria. Iovinianus dicens: « Cur, inquit, creata sunt genitalia, & sic à Conditore spirituosissimo creata sumus, ut mutuum nobis potuimus ardorem, & gelissimus in naturalium coeulatum? Ita peccitantes responsiones veraculid, & quasi inter duos scopulos, & quasdam neccitantes & pudicitie operas. Sic hinc atque inde, vel pudoris vel in cause naufragium sustinemus. Poteram quidem dicere, quomodo posterior pars corporis & meatus, per quem alviterocera egerantur, relegatus est ab oculis, & quasi post tergum positus: [ita & hic qui sub ventre est, ad digerendos humores positus] quibus venæ corporis irrigantur, à Deo conditus est. Compellor aliquid loqui, & insipienti hiri, sed vos me ut loqui audeam cogitatis. Dominus nostræ atque salvator, cum in formâ Dei esset, formam servî dignatus est accipere; factus obediens usque ad mortem, & mortem crucis; quod necesse erat in cum his membris nasceretur, quibus usus non erat, qui certe ut scitum ostendit etiam circumcisus est. Cur Joannem Apostolum, & Baptistam sus didicero exstravit, quos vos noscitis ferat? Qui in Christum credimus, heresi sequeuntur exempla. Et si noveramus eum secundum carnem; sed jam nunc non novamus eum. Item idem in expositione libri Ecclesiasticæ: « Universa enim bona fecit Dominus in tempore suo: bonum est vigilare atque dormire; nec tamen semper vigilare atque dormire bonum est; quia vicissim iuxta dispositionem Dei, bonum est unum quodque, cum opus est.

Ex quibus non ut quasdam affirmant, ad luxuriam & ad delicias inlar animalium provocamur. At & Calmographus: Nolite fieri sicut equus & mulus quibus non est intellectus. Item: Homo cum in honore esset, non audivit; comparatus est iumentis insipientibus, & similibus factus est illis. In libro quoque Tobias: Hi nomenque, inquit, qui coniugium via suscipiunt ut Deum à sua mens excludant, & sua libidinis via vacent sicut equus & mulus, habet possessionem Aaman super eos. His enim testimonio tante impudentiar adfertores convitit, intelligant, quod membris genitalibus à Deo bono creatis, non licet ad

uniliciteque libitum, sed ad ea pro quibus à Deo ordinabiliter instituta sunt, secundum ejus voluntatem, tempore, & ordine suo uti.

CAPUT X.

Quid tempore menstruo uxoris ad uxoris sit abstinendum.

Un dignitas humanæ conditionis post primi parentis lapsum propter Christi gratiam meruerit, ut per munditiam bonorum operum ad societatem valeat pervenire superiorum civium; cavendum summo prope conjugatis est, ne quolibet immunditiam mancipando, eorum coesortio se quodammodo insignis fiant: quoniam sicut ad eorum societatem per munditiam pervenitur, ita ab eâ per immunditiam receditur. Sunt enim pericula, quibus ut ait beatus Hieronymus, putat omni tempore subiectam sibi debere esse conjugii voluptatem, & non discernunt certa concubitus tempora, quando coeundum, quandoque ab uxoris ut abstinendum; & ideocò sicut prægnantibus non paritum, ita etiam ab his que menstrua patiuntur, minime se abstinent. Sunt enim qui id nec sentent, & sunt qui scienter agunt; quod quantum fit obnoxio Domino præcipiente cavendum, subter oracula divina collecta declarant.]

Excehæl Propheta loco ita intulit: Ad mulierem menstruatam non accersere. Quam locum ita beatus Hieronymus exponit: « Per singulos, inquit, menses gravis atque torpescit mulierum corpora, immundi sanguinis effusione relevantur. Quo tempore si vir coierit cum muliere, dicuntur concepti fetus vitium seminis trahere ita ut leprosi & elephantiosi ex hac conceptione nascantur: & larda in uteroque sexu corpora parvitate vel enormitate mentulorum sanies corrupta degenerent. Præcipitur ergo viris ut non solum in alienis uxoris, sed in suis quoque, quibus videntur lege conjugii, scripturâ dante: Crescite & multiplicamini. & replete veram: certa concubitus normæ tempora, quando coeundum, quandoque ab uxoris sit abstinendum. Quod quidem & Apostolus & Ecclesiastes loquunt: Tempus, inquit, amplexandi; & tempus longè fieri à complexibus. Caveat ergo & uxor ne forte victa debilitate coeundi delirium: & maritus ne vim faciat uxori, putans omni tempore subiectam sibi debere esse conjugii voluptatem. Unde & Paulus: Ut severus utique, mansuetusque vas suum possidere, in sanctificatione & castitate. Augustinus in libro sermonum ad populum. « Quotiescumque, inquit, dies Dominicus vnerit, aut festivus, nullus uxorem suam cognoscat. Quoties sanguinis fluxum patiuntur mulieres, similiter observandum est; quia quæ tunc concepti fiunt, aut demoniaci, aut curvi, aut epideptici erunt. Et si animalia sine intellectu non se coniungunt, nisi certo & legitimo tempore, quanto magis homines, qui ad imaginem & similitudinem Dei creati sunt, agbent se observare? »

Schlichter etiam in Levitico: Mulier qua redemptæ mense patitur fluxum seminis, septem diebus separabitur. Quis qui viderit eam, commundus erit usque ad vesperam: & in quo dormierit, vel sederit in diebus separavitur sua, possunt. Qui viderit lesum ejus, lavabis vestimenta sua: & esse leuis aqua mundabit eum usque ad vesperam. Omne vas super

Lib. 1. contra Iovinianum post med.

Paulo post. Phd. 1.

In expof. cap. 5. v. 11.

Psal. 116. 11. & 48. 11.

Tob. 6. 14.

Et qd.

In re in Eccl.

Gen.

1. Cor. 1. 10.

1. Th.

De 1. 1. 20.

Le 11.

in celebratim] Septuaginta legi oportere egar, vel

quæ illa fœderit, quisquis poluerit, lavabit vestimenta sua, & lotus aquâ poluerit erit sicut et vestimenta sua. Si carnis vir cum ea tempore menstrualium mandis erit septem diebus: & omne stratum in quo dormierit, poluerit. Ad ulter qui pariter multos diebus fluxum sanguinis non in tempore menstrualium, vel quæ post menstruum sanguinem sicut non cessat, quamdiu hanc subiacet passivus, immundus erit quasi in tempore menstrualium: omne stratum in quo dormierit, & vas in quo fœderit, poluerit erit. Quæcumque tetigerit eam, lavabit vestimenta sua: & ipsi lotus aquâ immundus erit sicut ad vesperum. Decetibus ergo filiis istis in cavent immunditias, & non moriantur in sordibus suis, cum poluerint tabernaculum meum quod est inter eos. Item ibi: Ad mulierem quæ menstrua parit, non accedis: nec revelabis sordiditatem eius. Item ibi: Qui cœlium cum putare in fluxu menstrualium, & revelaverit corpus linum eius, ipsa peribit quæ aperit fontem sanguinis sui, interficietur ambo de medio populi sui.

Cum cum Apostolus dicit: Quæcumque scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt: & lex spiritualis sit, & spiritualiter intelligi debeat, in hoc loco sicut præmissa sanctorum Patrum doctissima declarant, & superficies letteræ demonstrat, silvo spirituali intellectus, viri omnino ab uxoris menstrualium patientibus est abstinendum.

CAPUT XI.

Post quot dies paritas mulier Ecclesiam ingredi, & post quantum temporis in carnis copulationem cum viro suo conjugis, & quod vir conjugi suo permixtus, non nisi primo aquâ lotus Ecclesiam debeat intrare.

Quæcumque populus fidelis ab oneribus legis, quibus adhuc propter incredulitatem suam Judæus deprimatur populus, per gratiam Christi sit immunus, quoniam spiritualis est, & spiritualiter legem intellegit & dijudicat: sunt tamen quedam quæ mos Christianus silvo mystico intellectu, ob honestatem mundaniamque corporis juxta legem habentis servat. Sicut est de mulieribus parturientibus ab ingressu tempore se cohærentibus, similiter & de his quæ menstruum fluxumque sanguinis patiuntur, apud pleisque provinciis propter immunditiam carnis ab ædibus se nihilominus basilicæ arcentibus. Ecce licet hæc, ut beatus Papa Gregorius docet, spiritualiter sine intelligenda, non est tamen indecens, nec inhonestum, nec spirituali intellectu contrarium, si juxta præscriptum Christianorum usum ad litteram, propter id quod præmissum est, observentur.

Scribit ergo idem Papa Gregorius consulenti Angulo Anglo Episcopo: Cum enixa fuerit mulier, post quot dies Ecclesiam intrare debeat, in Testamento veteri præceptio dicitur: ut pro mensurali diebus teigata tribus, pro femina autem diebus sexaginta sex, debeat abstinere. Et paulo post: Peava autem, inquit, in conjugatorum moribus consuetudo obrepit, ut continent eos latere quos gignunt, aliisque mulieribus

ad nutriendam tradant: quod vilescit ex solâ causâ incontinentiæ videtur inventum, quia dum continere se nolant, despicunt latere quos gignunt. Vix autem cum propriâ conjugis dormitis, nisi lotus aquâ intrare debeat non debet, & licet neque lotus intrare statim debet: lex autem veteri populo præcepit, ut mixtus vir mulieri, & lavari aquâ debeat, & ante solis occasum Ecclesiam non intrare. Quod tamen intelligi spiritualiter potest: quia mulier vir miscetur, quando illicet concupiscitur animus in cogitatione per delectationem conjugum: qui nisi prius ignis concupiscentiæ à mente deferretur, dignum se congregationis fratrum estimare non debet, qui se gravari per nequitiam præve voluptatis videt. Quamvis de hac re diversæ hominum nationes diversa sentiant, atque alia custodie videntur: Romanorum tamen semper ab antiquioribus usus fuit, post admixtionem propriæ conjugis, & lavari purificationem querere, & ab ingressu Ecclesiæ paululum reverenter abstinere. Hic contra alios arguit, qui à coitu uxorum surgentes, irreverenter Ecclesiam ingressi, non solum ad sacrosanctum altare indelicet accedere, verum etiam Corpus & sanguinem Domini indifferenter sumunt. Intelligant ergo, quod Ecclesiam Christi ingressi, Corpus & sanguinem ejus non nisi mundo corpore, & puritate corde percipere debeant.

CAPUT XII.

Quid nisi causâ fornicationis, ut Dominus ait, non sit uxor dimittenda, sed potius sustinenda.

Varias ob causas quidam suas dimittere solent uxores. Quatuor quippe sunt, quibus feminarum vix appetibiles sunt, genus, prudentia, divitiæ, & pulchritudo. Sunt namque nonnulli, quidam libere conditionis sortatos se putare esse uxores, si aliqua occasione postea servituti subactæ fuerint, illud eas à jure conjugii sciunt: & hoc lege mundi faciunt, non lege Christi. Sunt etiam alii qui dum prudentes, & solemos, & divites forsintur in conjugium, si postea aut mente capta, aut aliquid alia incommoditate corporis correpta, aut earum patrimonio prodigi effusione consumpto in pauperem fuerint redactæ, impudentes eas dimittunt, prudentibus, & pulchrioribus ac ditionibus delectantibus. Quod ne fiat Domini sententia prohibetur, dicitur in Evangelio, quod qui uxorem suam, exceptâ causâ fornicationis dimiserit, mæchetur: & qui dimissam duxerit, simili modo mæchetur. Sunt enim plerique licetorum, qui huic sententiæ, ut legi Christi restitantes, libitum carni suæ sibi legem facere non verentur. Quod quantum nefas sit, & à Religione Christianâ remotum, ea que sequuntur indicat.

Scribitur enim in Genesi: Quæcumque reliquerit homo patrem suum & matrem suam, & adheret uxori suæ: & etiam duo in carne una. Et in Evangelio: Quod Deus conjunxit, homo non separet. Et Apostolus: His autem, inquit, qui matrimonium junc-

Et post admixtionem prævia conjugii ante lavari purificationem intraverit Ecclesiam intrare post se debet continendum, silvum præcipiunt quantum laqueis modo immunditiam erantia dicitur, & hinc arguit de his modo immunditiam subditur. Sunt etiam nonnulli, quod munditiam dicitur, qui à coitu uxorum surgentes, & postea lavari non debent, intraverit Ecclesiam ingrediuntur. Et non solum ad sacrosanctum altare accedere in dicitur, verum etiam Corpus & Sanguinem Domini indifferenter sumunt. Quæqueque intelligi debet, quod in Ecclesia Christi reverenter oportet ingredi, & quæque Corpus & Sanguis nullo modo corpore propterea deinde solentur deinde percipi.

Rom. 14.

Lb. in. epist. h. & Bedæ. in. 1. cap. 27.

P

Post quot dies Titulum hanc è codice Clarom. repetitur loco ejus quod Acheius edidit, supra præmissas in indice copiam.

Quod postquam est? Ita editi, emm in prægi editione legitur quod præmissum est.

Debet autem? In codice Clarom. hoc loco describitur continetur quod sequitur in Gregori episcopi ad hæc verba. Præmissa enim.

Quæcumque illis? Hæc & pluribus verbis, et metho descripta habentur in col. G. si quis in carnalibus existat, qui ante admixtionem illis qui gignunt, ad coitum uxoris accedere,

Dist. paulo post.

q

Mat. 19.

Gen. 2. 24.

Mat. 19. 6.

Mat. 20. 5.

1. Cor. 7. 10.

si sum. precipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere; quòd si disciderit, manere inuicem, aut viro suo reconciliari; & vir uxorem non dimittat. Et paulo post: *Utamurquamque sicut vocatus à Deo: ita amulet: sicut in omnibus Ecclesijs docet. Circumcisus aliquis vocatus est; non inducat preputium. In preputio aliquis vocatus est; non circumcidatur. Circumcisus nihil est; & preputium nihil est, sed observatio mandati Dei. Utamurquamque enim in qua vocatus vocatus est, in ea permaneat.* Augustinus in libro de sermone Domini in monte: « Dicitur est autem: *Quicumque dimiserit uxorem suam, des illi libellam repudiij.* Hæc iustitia minor est Phariseorum, cui non est contrarium quod dicit Dominus: *Ego autem dico vobis, quicumque dimiserit uxorem suam, excepta causa in fornicationem, moribatur, & qui solutus à viro duxerit, moribatur.* Non enim qui præcepit dari libellum repudiij, hoc præcepit, ut uxor dimittatur; sed, qui dimiserit, inquit, des illi libellam repudiij: ut iracundiam temerariam projectis uxorem, libelli cogitatio temperaret. Quæ ergo dimittendi moram querit, significavit quantum potuit duris hominibus, se nolle dâcitur. Et ideo ipse Dominus alio loco interrogatus, ita respondit: *Hæc Moyses propter duritiam cordis vobis scripsit.* Quantumvis enim durus esset qui vellet dimittere uxorem, cum cogitaret libello repudiij dato jam sine periculo eam posse alteri nubere, facile placatur. Dominus ergo ad id iudicium consentiendum, ut non faciliè uxor dimittatur, solam causam fornicationis exceptit: ceteras verò universas molestias, si quæ existerint, jubet pro fide conjugali, & pro castitate fortiter sustineri, & mortuum dicit etiam virum, qui eam dixerit, quæ soluta est à viro. » Et paulo post: « Nihil enim iniquius quam fornicationis causâ dimittere uxorem, si de ipse convincatur fornicari. Occurrit enim illud: *In qua enim alterum saluati, scilicet quendamque, eorum enim agi qui iudicant.* Quapropter quisquis fornicationis causâ vult abijcere uxorem, quid debet esse à fornicatione purgatus; quod simulat etiam de fornicatione dicitur.

Lib. 1. c. 14.

Mat. 1. 19.

Ibid. 19. 7.

Ibid.

Hieronymus in commentariis Matthæi Evangelij: « Interrogatus Dominus dixit: *Nos legimus quia qui fecit, ab initio masculinum & feminam fecit eis?* Hoc in exordio Genesis scriptum est. Dicens autem masculinum & feminam, ostendit secundam vitandam conjugia. Non enim à masculino & feminis fecit, quod ex pteram repudiio queritur; sed masculinum & feminam. ut unus conjugis consortio nederetur. *Propter hoc dimisit homo patrem suum & matrem; & adherens uxori suæ. Similiter autem: & adherens uxori suæ, non uxori dicitur. Et erant duo in carnis unum.* Præmium nuptiarum est è duobus unum carnis fieri. Castitas juncta spiritui, unus efficitur spiritus. *Quod ergo Deus coniunxit, homo non separat.* Deus coniunxit unam faciendo carnem viri & femine, hanc homo non potest separare, nisi forsitan Deus solus, Homo separat, quando propter desiderium secundæ uxoris penam dimittit. Deus separat, qui & coniunxit, quando ex consensu propter ferventem Dei, eo quod tempus in archè sic, sic habemus uxores quæ non habentes. *Dixitque illi, quid ergo mandavit Moyses dari libellam repudiij? & dimittere?* Aperuit calumniam quam paraverat. Et certè Dominus non propriam sententiam protulit, sed veteris historie, & mandatorum fuerat recordatus Dei: *At illi: Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis*

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

dimittere uxorem vestram; ab initio autem non factus est. Quod dicit ibidem modi est. Numquid potest Dominus sibi esse contrarius, ut aliud ante præferat, & sententiam suam novo frangat imperio? Non sentendum est: sed Moyses, cum videt, quod propter desiderium secundarum conjugum quæ vel ditiores vel iuniores, vel pulcherrimas sunt, indulgere primas uxores, aut interfectis, aut in vitam ducere: maluit intercedere discordiam, quam odio & homicidio perire. » Et paulo post: « (Dixit ei discipulus: si ita est causa licentia enim uxore non expedit habere.) Grave pondus est uxorum, si excepta causa fornicationis, eis non licet dimittere. Quod enim si temeritas fuerit, si iracunda, si malis moribus, si luxuriosa, si gulosæ, si vaga, si iurgatrix, & maledica; ista tali terrena erit: velimus nolimus, sustinere non est. »

Ex eadem nullius indicis comprobatum est, uxores nisi causa fornicationis intervernerint, propter iniquitatem nec posse, nec debere. Sicut enim viri non adperitæ fracti nullâ advertebat corporis corruptione, ab uxoribus suis se passim dimittit; ut intelligi; ita nihilominus propter quasdam advenientes & calamitates, nisi, ut præmissum est, causa fornicationis, viri uxores suas dimittit, ac non propter sine periculo animæ suæ non possunt. Et sicut, quædam & honestis famulis mors est, virosque suorum nutrium, & longâ ægritudine tabescentium; si quis iugiter assidere, tunc famulari, & pro viribus opulari, & in nullo à conjugalis throno deiecerit; ita prorsus decet, & Christianæ professionis congruit, ut viri eandem vicem uxoribus suis rependant.

CAPUT XIII.

Quod hi qui causâ fornicationis, dimissis uxoribus suis, iterum ducunt, Dominus fornicatus adulterij esse notatur.

Quod qui uxorem suam, excepta causâ fornicationis, dimittit, & aliam ducit, mortuus sit; & qui dimissam duxerit, simili modo mortuus sit; & superius ex Dominis sententiâ declaratum, & in hoc capitulo non ex superfluo est replicandum. Agostolus quoque ait: « *Quod si discipulus dicitur, manere inuicem, aut viro suo reconciliari.* Hieronymus etiam in Commentariis Matthæi Evangelij: « *Quis poterat, inquit, scire, ut aliquis calumniam faceret innocenti, & ob hunc causam copulam nuptiarum veteri crimine impingeret? sic prorem dimittit pulchre uxorem, ut eandem primâ vivente non habeat. Quod enim dicitur, tale est: si non propter libidinem, si d propter injuriam dimittit uxorem, quare expertus nisi licet prorem nuptias, novarum te immittis periculo? Nec non quia poterat venire, ut iuxta eandem legem uxor quoque marito daret repudiium: eadem enim corollâ præcipitur, ne secundum accipiat virum. Et qua meretrix, & que semel fuerat adulterata, opprobrium non tantum habet, eandem præcipitur viro, quod si talem duxerit, sub adulterio crimine sit. » Augustinus in libro ad Valerium contra Pelagianum. « Hoc enim custoditur in Christo, & in Ecclesiâ, ut vivens cum vivente in æternum nullo divorto separatur: cujus sacramentum tanta observatio in civitate Dei nostri in monte Sion observatur, hoc est in Ecclesiâ Christi, quousque ad liberos conjugatis, qui sine dubio membra sunt Christi, ut cum liborum procreandum causa videtur nubantur, vel ducantur uxores; nec iterum conjugatis sit relinquere, ut sua hinc ducatur. Quod si quisquam fecerit, non lege hujus »*

Et comment.

1. Marc. 10. 19.

Ibid. 19. 4.

Mat. 19. 1.

Ibid. 19. 7.

Ibid. 19. 8.

seculi, ubi interveniente repudio sine crimine con-
 colatur cum aliis aliis copulare concubus: quod
 etiam fecerunt Moyses Dominus propter duriti-
 am cordis illorum Israelitis permittisse testatur:
 sed lege Evangelii reus est adulterii; sicut etiam
 ipsa, si aliter nuptus; & utique adeo manent in-
 ter viventes semel iuxta jura nuptiarum, ut potius
 sint inter se conjuges, qui ab alterutro separati
 sunt, quam cum his, quibus aliis adhererant.
 Cum aliis quippe adulteri non essent, nisi ad alteru-
 trum conjuges permanent. Denique mortuo
 viro, cum quo verum concubium fuit, fieri verum
 concubium potest cum quo præs adulterium fuit.
 Ita manet inter viventes quoddam vinculum con-
 jugale, quod nec separatio, nec cum adultero
 copulatio possit auferre. Item idem de sermone
 in Domini in morte: « Moximum dicit virum, qui
 eam duxerit, quæ soluta est à viro. Cui rei Apo-
 stolus terminum ostendit, quia tamdiu dicit obier-
 vandum, quamvis vir ejus vivit: illo autem mor-
 tuo, dat nubendi licentiam.

Hoc igitur tantum nefas contra præceptum Do-
 mini & salvatoris nostri Jesu-Christi, de dimittendis uxoribus, & aliis ducendis, adeo moleste du-
 bium non est; quoscumq; nefandi tanti criminis opera-
 tores severissimè cautionè censurà, ut oportet,
 non percellunt. De quo re ita Innocentius Papa in
 decretalibus scribit: « De his etiam, inquit, requi-
 situm dicitur tua, qui interveniente repudio aliis se
 matrimonio copularunt; quos in utraq; parte
 adulteros esse manifestum est. Qui verò vel vivente
 uxore, quamvis dissolutum videatur esse conju-
 gium, ad aliam copulam inclinavit, neque pos-
 sinit adulteri non videri; id tantum ut etiam hæc
 persone, quibus tales conjuncti sunt, etiam ipsæ
 adulterium committunt videantur, secundum illud
 quod legitur in Evangelio: *Et qui dimiserit uxorem suam, & duxerit aliam, mactabitur: sicut et
 qui dimissam duxerit, mactabitur.* Et adeo omnes à
 communione fidelium abstinendos.

CAPUT XIV.

*Ut patiens liberatus fuerit diligeret in timore Dei erudi-
 catur, docetur eis qualiter casu tybere, Deum-
 que colere, & parentibus honorem debent impen-
 dere. Et quale periculum sit immunitas, qui ad sa-
 cere negligunt.*

SUNT multi qui liberos suos plus spiritu, quam
 carne; & sunt qui plus carne, quam spiritu dili-
 gunt. Sunt item alii qui plus eos legem cæli, quam
 mundi; & sunt è contrario qui plus leges mundi,
 quam cæli dicere solent. Sunt etiam qui plus cer-
 lestibus, quam terrenis, & sunt è contrario qui plus
 terrenis, quam celestibus eos inhare docent. Au-
 diamus igitur qui carnaliter filios suos diligunt, & le-
 gibus mundi potius quam celestibus eos instruere si-
 gunt, quid Dominus in Deuteronomio dicit: *Erunt, inquit, verba mea hæc quæ ego præcipio tibi
 hæc, in corde tuo; & detebit ea filius tuus, & me-
 ditaberis ea sedulo in domo tua. Item post pauca: Pa-
 tre hæc verba mea in cordibus; & in amnis vestris,
 & suspenderit ea pro se in manibus; & inter vestros
 oculos collocata. Duce te filios vestros in illa medita-
 tur. Imitetur ergo beatum Job, cujus studium circa
 filios eruditum esse existit, ut non solum eos ex-
 ternis periculis opere & sermone cerneret; verum meo-
 rum etiam corda sacræ oblatione mandaret. Scri-
 bit enim beatus Gregorius in moralibus, *Cumque
 in arborum transisset dies convitri: mactabam Job, &
 sanctificabat illos, surgensque danteur, offerebat ho-**

locusta per singulos.) « Cunctidicus mittebas, &
 sanctificabat illos, apertè monstratur qual districte
 ergà illos præfens ageret, quibus absens sollicitu-
 dine non decuit. « Item item post pauca: « Sed
 quia beati Job filii tantà fuerant disciplina bonæ
 aciebat infirmitatis, ut neque per facta in convi-
 viis, neque per verba deliquissent, apertè mon-
 stratur cum subditur: *Ne forte peccaverint filii
 mei, & benedixerim Deo in cordibus suis. Perficu-
 tos quippe in opere esse & sermone docuerat; pro
 quibus de solâ potius cogitatione mactetur; & Et
 post pauca. « Sed in hæc et solerter intendendum est,
 quantum pater potius severitate filiorum opera cor-
 rigere, & quantum sollicitudine studium corda mun-
 dare.*

Attendant etiam & David instruentem Salomo-
 nem filium suum. De quo ita in primo libro Mala-
 chie legitur: *Ego ingrediar vitam universæ terra.
 Confortare & esto vir fortis, & absterga colles desu-
 mini Dei tui, ut ambules in viis ejus, & custodias
 covenentiam ejus, & iudicia ejus, & præcepta
 testimonia;* sicut scriptum est in lege Moysi, & in li-
 bro Paralipomenon: *Tu autem Salomon filium tuum,
 fecit Deum patris tui. & struxit ei corde perfectum, & unum
 voluntatis. Omnia enim corda scrutatur, & univer-
 sas mentium cogitationes intelligit. Si quis fuerit in-
 iustus, inveniet; si autem dileverit illum, propicius est in
 iustorum.*

Attendant & Tobie; & de quo ita legitur, quid cum
 factus esset vir, accepit uxorem Annam ex tribu sui;
 & genuit ex ea filium, nomenque imponens ei. *Quem
 ad instructionem suam timere Deum docuit, & abstergit
 ab omni peccato.* Item aliam post pauca filium suum To-
 biam alloquens ait: *Audi fili mi verba oris mei, &
 es in corde tuo quasi fundamentum constructum. Cum ac-
 ceperis Deum animum meum, corpus meum spiritus
 & honorem habebis matris tuæ omnibus diebus vite tuæ.
 Ad emor tuam esse debet, quæ & quonia perculsa passa
 fit propter se in iure suo. Cum autem ista compleve-
 rit tempus vite suæ, spiritus tam circa me. Omnia
 autem diebus vite tuæ habebis Deum in mente; & eove-
 ne aliquando peccato consentias, & præsertim præ-
 cepta Dei nostri. Exsubstantia tua fac elemosinam,
 & noli avertire faciem tuam ab illo paupere. Ita enim
 fiet in te ac si te adverteret facies Domini. Quando po-
 tueris, in eis misereari: si multum tibi fuerit,
 abundanter tribue; si exiguum fuerit, etiam exiguum
 libenter impere fide. Præmium enim tibi bonum
 abstuleris in die necessitatis: quamvis elemosinam ab
 omni peccato & à morte liberat; & non patitur ani-
 mam ire in cineribus. Fiducia magna erit certissimo-
 mo Deo elemosinam omnibus quæ facias eam. Attende
 tibi fili ab omni fornicatione, & præsertim uxorem tuam
 nunquam patieris erimen fieri. Præterquam nunquam
 in tuo sensu, aut in tuo verbo dominare permittas, in
 istis enim omnino sumis quos perditos. Quæcumque
 tibi aliquid operatus fueris, statim et mercedem resti-
 tue, & merces mercenarii apud te omnino non ma-
 gnet. Quod ab alio edas fieri tibi, vide ne aliquando
 alteri facias. Patem tuam cum servientibus & egen-
 nis comede. & de vestimentis tuis quid tege. Patem
 tuam & vinum tuum super sepulcrum iusti conguine,
 & noli ex eo manducare & bibere cum peccatoribus.
 Crisillum semper à sapiente perquire. Omni tempore
 benedic Deum, & pecc ab eo in vias tuas dirigat, &
 omnia consilia tua in ipso permoneant. Item idem. *Au-
 dicit ergo filii mei patrem vestrum: servite Deum in
 veritate, & inquirent in faciat quæ sunt placita eius.
 Et filii vestri mandatis in faciam iustitiam & elemo-
 sinas, in sim memores Dei, & benedicant eum in omni
 tempore in veritate, & in corâ virtutis suæ.*
 Legitur & in Proverbiis: *Erudi filium tuum, ne
 deseras;**

Lib. 1. c. 14. mod.

Innocent. I. epist. 1. c. 6.

Matth. 5. 19.

Deut. 6. 6.

Job 1. 5. Lib. 1. cap. 4. Inc.

16

18

19

20

21

22

23

CAPUT XV.

Quod filii debent honorem parentibus impendere debent.

Iscur sunt qui parentibus honorem dignè reverenterque impendunt; ita sunt & contrario qui id facere negligunt; non animadvertentes, aut certe animadvertere nolentes, quod qui parentes dehonorent, Deo qui omnium creatore verusque pater est, injuriam faciant, & quod Dominus injurias parentum, nisi digna poenitentia subsequuta fuerit, minime impune remanere patitur. Quante igitur indignationis, quantumque ab humanè dignitate remotum parentes venerabiles non agnoscere, quantumque sit remuneratio eis debitum honorem obedienter impendere, subter testimonia breviter collecta demonstrantur.]

Ait Deus in lege: *Honora patrem tuum & matrem tuam: ut sis longævus super terram, quoniam Dominus Deus tuus datus est tibi.* Item ibi: *Qui maledixerit patri & matri, morte moriatur.* Salomon: *Oculus, inquit, qui subvertit patrem, & despiciat patrem matris suæ, effusum enim corvis de torrentibus, & comedat illum filius aquila.* Item: *Stultus irritabilis disciplinam patris sui: qui autem est solus incipientis, affertur fiet.* Item: *Filii sapient lætificati Patrem: & stultus despiciat matrem suam.* Item: *Qui affigit patrem & fugit matrem, ignominiosus est, & infelix.* Item: *Qui maledixerit patri suo & matri: extinguentur lucerna ejus in medio tenebris.* Et Apostolus: *Filii obedite parentibus vestris in Domino: hæc enim est justum: hæcra patrem tuum, & matrem tuam (quod est mandatum primum in promissione) ut bene sit tibi: & longævus sis super terram.* Et Tobias filium suum instruens ait: *Cum accepisset Deus animam meam, corpus meum sepeli: & honorem habebis matri tuæ omnibus debetis vita ejus. Memor enim esse debes quæ & quanta pericula passus sis propter te in utero suo. Cum autem & ipse compleverit tempus vita sua, sepelias eam curâ me.*

Augustinus in decem præceptorum expositione ita scribit: « Quartum præceptum est: *Honora patrem tuum, & matrem tuam.* Huic contraria in quantum Ægyptiorum plagâ cynonia est: *Quid est cynonia? Musica canna, græcum vocabulum est.* Caninum est parentes non agnoscere. Nihil tam caninum, quam cum illi qui generantur, non agnoscuntur. Merito ergo & casuali canum canis mactatur. Hieronymus in Epistola ad Furiam: *Bonum est quidem post Deum amari parentes à filiis; sed si accessitas venerit, ut amoe parentam & filiorum Deo amoe compunctæ, & non possit utrumque servari, tunc odium in propinquis, pietas in Deo est. Honora patrem tuum: sed si tibi de vero patre non separas. T amulid scito sanguinis cu pulam, quendam ille suum noverit Creatoris. Ambrosius in libro, cujus titulus est: *de Joseph.* « Primum omnium quantum dicimus parentibus deferre reverentiam, cum legitimus, quoniam qui benedicebatrâ patre, & benedictus erat; & qui maledicebatur, maledictus erat: Ideo hæc parentibus gratiam donavit Deus, ut filiorum pietas provocaretur. Patrogatiam parentum, disciplina est filiorum. Honora ergo patrem, ut benedicat te: honoret patrem pius propter gratiam, ingratus propter timorem. Esti pauper, ut benedicat te, & non habet divitiarum copias, quas relinquit filias, hæbet tamen ultimæ benedictionis hereditatem, quas sanctificationis opes succello.*

Prov. 13. 24.
Mat. 23. 27.
Mat. 23. 28.
Ecc. 7. 26. 27.
Eph. 6. 4.
Col. 3. 20.
Eph. 7.
Joan. 4.

1. Pet. 10. 11.
Graf. 14.

Cap. 2.

desperes: ad interfectionem autem eius ne ponas animum tuum. Ne subtrahas à puero disciplinam; si tuum percesseris eum verga, non meretur. Tu verga percuties eum. & animum eius de infirmitate liberabit. Erudi filium tuum. & refrigerabit te. & dabit delicias animæ suæ. Qui parvus verga, erudit filium suum: qui autem diligit illum, infans erudit. Jesus filius Sarah: *Fili, inquit, tibi sunt, erudi illos; & carnis illos à pueritia illorum. Falsa tibi sum, serva corpus illorum, & non ostendas iracundiam faciem tuam ad illas. Apostolus quoque ait: Patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros, sed educate illos in doctrinâ & correptione Domini. Item idem: Patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros, ut non in furore animo fiant. Hieronymus ad Letam: « Si perfecta ætas de sui juris imputatur parentibus, quanto magis laicis, & fragilis, & quæ juxta sententiam Domini ignorat dexteram & sinistram, id est boni & mali nescit differentiam? Si sollicita provides, non filia percutatur à viperâ; cur non eadem curâ provideas ne feriat à malleo universæ terre; ne bibat de aëre calice Babylonis; ne egrediar cum Dinâ, & velit videre filias regionis aliene; ne ludat pedibus; ne trahat tunicas; Venena non dantur nisi mellis circumbita. Et vitia non decipiant nisi sub specie umbraque virtutum. Et infra: « Qui autem parvulus est, & sapit ut parvulus, donec ad annos sapientie veniat; & Psychogoe Y littera cum pendat ad bivism, tam bona ejus, quam mala parentibus imputantur: nisi forte exstimes Christianissimum filius, ut baptisma non receperit, non ipsos tantum reos esse peccati; & non etiam scelus referat ad eos qui dare noluerint, maxime eo tempore quo contradicere non poterant, quæ accepturiantur: sicut à regione salus infantiam, majorum lucram est.»*

Ambrosius in libro de Joseph: « Instruuntur igitur qualis esse debet affectus parentum, filios namque gratia: sed frequenter amoe ipse patris non nisi moderationem tenet, nocet liberis: si autem nisi indulgentia delictum resolvat; aut prælatio minus exerceat ad affectu geraminitatis avertat. Plus acquiritur filio, cui frater acquiritur amos. Hæc præclarior mundiciæ potant, hæc dicitur hereditas filiorum. Jungat filius æqualis gratia, quos nonat æqualis natura. Lucrum pietas nescit pecunie, in quo pietatis dispensum est. Quod miratur si propter fundum sui domum ornatur inter fratres jurgia, quando propter tunicam inter Jacob sancti filius exarsit invidia? Quid ergo? reprehendimus est Jacob; quia præferbat animum ceteris? Sed nec libertatem possumus auferre parentibus, ne eos plus diligant quos plus credant mereri, nec filius relecte ludium debemus plus placendi. Denique & Jacob plus illum amabat, in quo majora virtutum insignia præj-

Quadam autem filii qui filios suos blandis tantum hortantur sermonibus, & non deterrunt exemplo Hei sacerdotis, qui filios suos verbis tantum coarctat, & severissimâ districtione ferre detrectavit. Porro sunt plerique parentes, qui filios suos dum lubricæ ætatis exsunt, verbis ut bene agendum corrigere negligunt; qui cum ad intelligibilem ætatem pervenerint, & malis operibus delivrare ceperint, non facili à malo cohiberi parentum castigatione possunt; quorum peccata parentibus, qui eos in tenerâ ætate castigare noluerunt, imputari dubium non est.

1. Reg. 2.

1. Hieronymus] Hæc ille quidem scripsit laudato loco, sed non ussem plus verbis.

ribus largiatur. Et merito plus est beatum, quam divitem fieri. Non nempe per se volentis filii, qui bonorum parentibus impendendum male intelligentes, cum in eo solo consistere dissimulant, quod parentes recognoscunt, et quibus se corpore non animo humiliant; & ea que videntur, eis admittuntur. Animadversum ergo, quod bonorum in scripturis, ut beatus Hieronymus ait, non tantum in salutationum officio deferendis, quantum in elemosinis, ac munerum oblatione sentitur. Et idem post pauca: Præcepit, inquit, Dominus minus vel imbecillitates, vel ætates, vel penurias parentum considerari, ut filii honorarent, etiam in vix necessariis ministrantibus parentes suos.

Restat igitur tunc filios dignè honorum impendere debitum parentibus, cum eos suos generatores humiliter veneranterque recognoscere, etique necessaria procuraverint admittant.

CAPUT XVI.

Ut conjugati in domibus suis Pastores se necerim exercere debere ministerium.

EXISTUNT in utroque sexu, qui in sibi subiectis plus amantur luxum, quam commodum tenerem querunt: sunt etiam de contrario nonnulli potentes, & quædam nobiles matronæ, qui ab eis quædam tantum terentem avare rapiunt; & salutationem animarum illorum ac dissimulant, aut eritæ penitus parvipendunt; putantes se nullam in illorum lapsibus periculum subituros, nullamque pro eis Deo rationem reddendos: quibus ne illud propheticum quoquo modo aptari possit, verendum est, in quo legitur: *Las comedebatis, & lana operiebaturis: & quod erant erant, occidebatis; & gregem autem vestrum non possidebatis, & cætera que de pastores prophetice sermo sequitur. Si languent capre, ut beatus ait Gregorius, membra incalcentur vident, languentibus utique membris, capre aut languentem, aut languoris vicinum sit, necesse est.*

Qualem autem sollicitudinem & curam erga subiectam sibi domum hujuscemodi exhibere debent, sequenter docent. An Sakomon in Proverbis: *Disce agere utendum vultum pecoris sui, usque greges considera.* Item: *Ubi non est gubernator, populus corrumpit. In doctrinâ insensum vir: ut sapiens quæritia detestatur.* Bala in hominibus de pastores: *Non solum, inquit, Pastores Episcopi & Presbyteri, & Diaconi, vel etiam Rectores Monasteriorum; sed & omnes fideles, qui parvule sue domus cultoriam gerunt, pastores rectè vocantur, in quantum eorum sue domus sollicitè vigilantia præstant.* Et quicumque vestrum saltem uni aut duobus fratribus quotidiano regimine præcè, pastores eorum debet obsequium implere; quia in quantum subditus, præcè hos verbis dapsibus jubetur. Imò unusquisque que vestrum, fratres, qui etiam privatus vivere creditur, pastores officium tenet, & spiritalem pastorem in honorem ætatum, cogitationumque mundarum sibi aggregans multitudinem, hinc jussu modestam gubernare, emendatam scripturarum pastore nutrire, & vigili sollicitè contra inimicorum spirituum insidias levare contendit. Gregorius in homilia Evangelii: *Utinam, fratres carissimi, non ad iudicium nostrum dicamur, quia omnes qui sacerdoti nomine censentur, Angeli vocantur: Propheta attestante, qui ait: *Labis facturus es custodiam servitium, & legem requirens ex ore eius, quæ Angelus Domini exercituum est.**

Sed ejus altitudinem nominis etiam vos, si vultis, potestis metiri: nam unusquisque vestrum in tantum sufficit, in quantum gratiam superne alpirationis accipit, si à sua pravitate proximum se vocat, si exhortari ad bene operandum curat, si æternum regnum vel futurum creati demonstrat. Cum verba sanctæ annuntiationis impendit, profectus Angelus existit. Et vemo dicat: admodum non sufficere, exhortari idoneus non sum. Quantum potes exhibere, ne malè servatum, quod acceptas, in tormentis exigas. Neque enim plus quam unum talentum acceptas, qui hoc abscondit magis suduc, quam eripere. Et scimus quid in tabernaculo Dei non solum phalæ, sed præcipiente Domino etiam cyathis facti sunt. Per phalæ quippe doctrinæ suberant; per cyathos verò parva atque singula scientia designantur. Alius doctrinæ veritatis, lenis, audientium mentes inebriat. Per hoc ergo quod dicit, profectus phalæ potest. Alius explorare quod tenet, non valet; sed quia hoc utrumque denuntiat, profectus per cyathum gustum præbet. In Dei ergo tabernaculo, ad est, in sancta Ecclesia positi, in per doctrinam sapientiam ministrare phalæ minimè potestis, in quantum profectus largitate subicitis, proximis vestris boni verba cyathos date. In quantum vos profectus exultatis, etiam alios trahite, in viâ Dei habere socios desideratis. Si qui vestrum, fratres, ad forum aut fratris ad balneum pergit, quem otiosum esse considerat, ut secum veniat, invitatur. Ipsi ergo terrena actus vos vestra continet, & si ad Deum tenditis, curate ne ad eum soli veniat. Hinc enim scriptum: *Qui audit, dicat veni.* Item idem in homilia de novem ordinibus Anglorum: *Non sunt plerique qui parva capiunt, sed tamen hæc eadem parva præ annuntiatione fratris non desunt. Ipsi itaque in Angelorum numero discurrunt.*

Augustinus in sermone ad populum: *« Filios, inquit, & omnes familias vestras admonere, ut eistis, & justè, & sobriè vivant, & ad bonum exemplum, & bona opera provocent. »* Item idem in libro sermorum: *« A malis corde semper disjungimur; ad tempus tunc corpore copulamur: nec tamen arguentis sicut in corrigendis vestris, ad curam subicit vestram quoquomodo pertinet; monendo, inquit, phalæ, dicendo, terrendo: quibuscumque modis potestis, agite. Nec cum invenitis in scripturis, & in exemplis sanctorum, si ve qui ante, si ve qui post Domini adventum in hac viâ fuerunt, quod mali bonos in unitate non insculant, istam signam ad corrigendos malos. »* Clamat enim Isaias Propheta: *Accedite, exire in die, phalæ vestras tangere.* Quod idem beatus Augustinus ita exponit: *« Quid est enim, inquit, tangere immundum, nisi consentire peccatis? Quid est autem, exire inde, nisi facere quod pertinet ad correctionem in locum, quantum pro unusquisque gradu atque persona, sicut pace, fieri potest? »* Disjungit tunc, quod quisque præcavit, non tergum amundum. Redduntur, corrupti, monentur, adhibuit etiam, si res exegit, congruum, & que unitatem non vult dissipationem, eistis in die. Multi nempe sunt, qui hæc recessionem, & hunc exitum facere, & hoc immundum non tangere parvipendunt. Dum enim in domibus suis rapinis, oppressionibus pauperum, foras, adultera, & cætera innumera mala fieri sicut, & talium obsequia delinunt, societate delicti, eis corde junguntur; procul dubio non inde recedere temptantur. Cum verb talibus peccantibus consentiunt, ab eorum consorcio non exarcent. Cum igitur erga

Ex comment.
in Matt. cap.
4. v. 4.

Carol. 34. 3.

Pastor. cura
pau. 1. G. 7.
int.

Prov. 27. 11.

1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.

Ex homil.
in sacra ma-
tialis Domini,
Lec. 1. inter
hem. h. y. v. a.
ta de sta. d.

Homil. 4.

Matth. 2. 7.

Apoc. 22. 17.

Homil. 34.

De verbis Do-
mini Gen. 18
cap. 18.

1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.

Job 13. 17. &
179.

hujusmodi delinquentes congruam disciplinam non exhibent, pollutum, & immundum manum tangere cavent. Videntur itaque hujusmodi Prelati, qualem erga male agentes rigorum disciplinam, & erga oppressos opera misericorditer debent Job impendebat. At namque: *Autis oculis beneficiat me: & oculus videns testimonium reddidit mihi, quod liberasti pauperem vociferantem.* & papulum qui non est videtur. *Benedixit perituri supra me venibus: & cor vidua consolatus sum. Injustis inducus sum, & vestivi me sicut vestimento & diademate iudicio mee. Oculi sui caro, & pes claudis: pauper erum pauperum; & causam quam iustitiam, diligenter inquirunt. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam pradam.* Item idem post paula: *Cumque sciderem quasi Rex circumstante exercitu: eram tamen miseriam consolator.*

Ibid. 17.

Videntur etiam qualem sollicitudinem domus suae beatus Tobias caecus corpore, videns corde, gererat, qui cum hardi balantes vocem audisset, ait: *Palate ne forte furiosus sis: reddidit enim demonis suis: quoniam non licet nobis ex furis aliquid aut edere aut contingere.* Quibus verbis innuitur, quod licet a furto, ita quoque à ceteris vitis domum suam privilegii sollicitudine immunem effusabat. Similiter igitur his qui praesente procurandum est, ut proxima sollicitudinem domus suae indefinenter gerant, ne, quod alit, quispian subyectorum suorum insiductu hostis antiqui decipiatur; & eis dissimulantis, aut consentientibus, aut non redarguentibus, in peccatum convertatur.

Job 4. 12.

CAPUT XVII.

Quid peccata prius fratris sui remittenda; & tunc manus Deo offerendam.

SUNT quàm plures qui frigido corde, nullo scilicet charitatis ardore succensito, Deo & munus ad altare, & orationes & elemosinas frequentare non cessant, putantes illa sine charitate Deo placere; praesertim cum nulla bona sine charitate, cum charitate autem et omnia placent. Tunc enim Deo exteribus gratis dari, & offerri possunt, cum interior homo charitatis ardore succendatur, & templum sancti Spiritus edificetur.

Qualiter verò manus Deo offerri debeat, Dominus docet in Evangelio dicens: *Si offeris munus tuum ad altare, & illic recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare; & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeret munus tuum.* Et alibi in Evangelio: *Accedens, inquit, Petrus ad Jesum dixit: Domine quoties peccaveri in me frater meus, dimittam usque septies? Cui respondit Dominus: non usque septies; sed usque septuagies septies.* Et post aliqua: *Sic & Pater meus celsissimus facies vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.* Quod ita beatus Hieronymus: *Fortissimè dolosa, inquit, sententia, si juxta nostram mentem sententia Dei hincitur, atque muratur. Si in parva fratrum non dimittimus, majora nobis à Deo non dimittuntur. Et quis potest unumquique dicere, nihil habeo contra eum, ipse novit: habet Deum iudicem, non est mihi cura quid velit agere, ego ignovi ei: confirmat sententiam suam & omnem simulationem hinc paces evectit, dicens: *Si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.**

Mat. 5. 17.

Ibid. 18. 11.

Ibid. 18.

Ibid. 1. in
Matth. c. 18.

Ibid. 18.

Ibid. 1. c. 18.

Augustinus in libro de sermone Domini in monte: *Iudicem ergo altari manus in altare, si recurdati fuerimus aliquid adversum nos habere fratrem, manus ante altare relinquere, & pergere, ac reconciliari fratri deinde venire, & manus offerre. Quod si accipitur ad alteram, fortassis aliquis erudit si licet oportere, si praesens sit frater: non enim dicitur differri potest, cum munus tuum relinquere ante altare iubeatur. Si ergo de absentibus & quod fieri potest etiam tunc mare constituto, aliquid tale venit in mentem, absurdum est credere ante altare: munus tuum relinquendum, quod praestit terras, & mania pererrata officis Deo. Et si alio prioribus utro ad spiritualia refugere cogitur, ut hoc quod dictum est, sine absurditate possit intelligi. Altare itaque spiritualiter, in interiore Deo Templo ipsam fidem accipere possumus, cujus si quis est altare viabile. Quolibet enim munus offerimus Deo, sive Prophetiam, sive doctrinam, sive orationem, sive hymnum, sive psalmum, & si quid tale aliud spiritualium donorum animo occurrit, acceptum esse non potest Deo, nisi fidei sinceritate saluatur.*

Gregorius in moralibus: *Ab omnipotente, inquit, Deo munus ex manu non accipitur, quod corde obligato in malitia praefertur. Mundari etenim debet prius animus, qui munus offerre velit Deo; quia omne quod datur Deo, ex dantis mente pensatur. Omnis malitiae macula ab interiore homine, cogitationis immutacione tergendis est: quia iam iudicis placere nescit oblatum, nisi ex munditia placere offerentis, sicut in libro Genesis scriptum est: *Respectu Domini ad Abel, & ad munera eius; & ad Cain autem, & ad munera eius non respectu.* Neque etenim sacrum eloquium dicit: *Respectu ad munera Abel, & ad Cain munera non respectu: sed prius ait: quia respectu Domini ad Abel, deinde subiunxit: & ad munera eius.* Ex rursum dicit: *quoniam non respectu ad Cain: ac deinde subdit: nec ad munera eius.* Ex dantis namque corde id quod fit, accipitur: idcirco non Abel ex muneribus, sed ex Abel munera oblata placuerunt. Prius namque ad eum legitur Dominus respectu, qui dabit, quàm ad illa, quae dabit. *Ut audito scilicet huius ordine narrationis, discamus quia exteriora munera ex internis cordis munditiis conduntur, ut virtus huius discretius unusquemque nostrum doceat, qualis apud se esse debeat, cum exteriora bona non solum Deo pro oblationis votum, sed etiam proximi subministrat. Ad discordantibus Deus accipere non vult sacrificium, holocaustum suscipere recusat. Hinc ergo perpendi debet, quantum illi malum discordat, propter quod illud abijcitur, per quod culpa laxatur. In libro Eclesiastico scriptum est: *Qui offert sacrificium ex falsis intuitu pauperis, quasi qui visitatus situm ab infestis patris sui.* Quis namque esse intolerabilis potest, quàm mors huius ante oculos Patris? Hoc itaque sacrificium, quàm irè aspicitur, ostenditur, cum oratori patris dolori comparetur. Aliud est pro peccatis misericordiam facere & aliud pro misericordia faciendi peccare: quae jam nec misericordiam accipere potest: quia ad dolentem fratrem non proficit, quae per virus pestiferè audiamur.**

Lib. 11.

Gen. 4.

Ecl. 11.

Ibid. 6. 1.

Pre. 11.

Marci. 11. 13
S. Greg. ubi
Capit. 6. 19.

idem in libro pastorali: Si offertur manent enim ad al-
tere, & cetera. & ex quo scilicet perceptione pen-
sandum est, quorum hostia respicitur, quam in-
tolerabili culpa monstratur. Nam cum mala cum-
cta bonis frequentibus diluamur, pensamus quanta
sint mala cordiæ, quæ nisi exsuscita fuerint furi-
datis, bonum subsequi non permittunt.

His itaque prelibatis sententiis, assatum instrui-
mur, tunc nos exterius hostiam mundam Deo offre-
rere posse, cum à corde nostro omne nubulum dis-
cordiæ devertimus: & juxta Apollolum, ho-
stiam vivam, sanctam, Deo placentem, ante divinæ
majestatis oculos nos exhibuerimus.

CAPUT XVIII.

Quid ad perceptionem Domini Corporis & Sanguinis
frequenter, & deserte sibi accedendum.

SAERO-SANCTUM CORPUS & Sanguinem Domini
suorum JESU-CHRISTI, ubi & redemptio totius
salutis, & mysterium fidei nostræ consistit, quadam
reverenter & libenter, quadam insidèrè & indig-
nè percipiunt. Sunt etiam nonnulli, qui tanti
sacramenti participatione ob reatum suorum obli-
gationem, sacerdoti judicio, meritis privantur.
Sunt nem peccatores (quod valde periculolum, &
congruè emendatione dignum est) qui ab hoc sa-
cramento partem incertam, partem dicitur adeo fe-
substant, ut vitæ in anno, nisi sub tribus tantum
festis precelearis [ex conductu] potius quam ex
devotione faciant, & necientes, aut scire nolentes,
quod sicut corpus sine cibo & potu, ita & anima
sine spiritali cibo moriatur.

Quanti autem sit discriminis, nisi accipiatur, &
quanti, si insidèrè sumatur, subad breviter con-
lectis Evangelicæ & Apostolicæ testimoniis, & sancto-
rum Patrum dictis demonstrant. At autem Dominus
in Evangelio: Qui manducavit carnem meam, & bibit
sanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Et alibi:
Amen dico vobis: nisi manducaverit carnem filii
hominis, & biberit eius sanguinem, non habebitis
vitam in vobis. Qui manducavit carnem meam, &
biberit sanguinem meum, habet vitam æternam: & ego
resuscitabo eum in novissimo die. Paulus ad Corin-
thios: Cuius, inquit, est bene facturus: nomen fran-
gimus, nec participatio Corporis Domini est? Item:
Itaque quomodo manducaverit panem, & biberit
calicem Domini indignè, iudicium sibi manduca-
vit & bibit: non discernens corpus Domini.

Hieronymus in libro adversus Jovinianum: Om-
nis porcum accedens ad montem Siva, & Dei
auditum eloquium, tribus diebus sinitibatur ius-
tus est, & sic ab uxoris abstinet. Quod qui-
dem scimus etiam & ad David fugientem ab Aby-
melech sacerdotè dicitur: Si mundi sunt pueri ab
uxoribus? Et ille respondit: ab heri & nihil us-
tinas. Panes enim propositionis, quos corpus & hui-
usmodi, de uxorum cubilibus conflagrantes edere non
poterant. Et in trinitate contemplandum quod da-
cerat: si mundi sunt pueri ab uxoribus? videlicet
quod ad manducatum corporis Christi omnis cõitus
sic immundus. Gregorius in libro Moralium:
Quis namque sit Sanguis Christi non jam au-
dendo, sed bibendo discernas: qui Sanguis super
utrumque possem joxta exemplum antiqui populi
ponitur, quando non solum ore corporis, sed
etiam ore cordis haucitur: in utroque etenim posse
agni sanguis est positus, quando sacramentum

passionis Christi, cum ore ad redemptionem su-
matur; ad imitationem quoque intentà mente cogi-
tatur. Quasi in nocte agni carnes comedimus, cum
in sacramento modo dominicum corpus acci-
piamus, quando adhuc ad invicem nostras concu-
piscencias non videmus. Nam nihil profecti Christi
& Sanguinem Christi Jesu ore percipere, & ei per-
veris moribus contrarie. Qui celebrat vivunt in
Ecclesiâ, & communicare non desinunt; & pu-
tant se tali communiõne mundari, dicunt nihil
ad emundationem probare sibi, dicente Propheta:
Quid est quod dilectus meus in domo meâ fecit fe-
ltera multa? Numquid carnes sanctas accipere & re-
miserit suas? Et Apollolus: Qui enim hoc accipit
indigne, iudicium sibi manduca- & bibit.

In idem in libro oblationum: Dicunt, inquit,
aliqui, nisi aliquo interveniente peccato, Euchari-
stiam quotidie nobis jubente Domino, postula-
mus, dicentes: Panem nostrum quem idcirco da-
disti nobis? quod quidem bene dicunt, si hoc
cum religione, & devotione, & humilitate susci-
piunt; ne consilicudo de justitiâ, superba præsum-
ptione id faciant. Ceterum si talia sunt peccata,
quæ quali mortuum ab a terri removeant, præsiage-
da pernentia est, ac sic deinde sibi utrumque me-
dicamentum suscipiendum; & quia dicit Apollolus:
Qui enim manducavit & bibit indignè, iudicium sibi
manduca- & bibit. Hoc est enim indignè accipere,
si eo tempore quis accipit, quo debeat agere
penitentiam. Ceterum si tanta non sunt pecca-
ta, ut non excommunicatus quisque judicetur,
non se debet à medicinis Domini corporis separare;
ne dum forte dâ abstinere prohibetur, à Christi
corpore separetur. Manifestum est enim, eos vi-
vere, qui corpus ejus attingunt. Unde timendum
est, ne dum dâ quisque separatur à Christi cor-
pore, alius remaneat à sibi, ipso docente:
Nisi comederis carnem filii hominis, & biberis
eius sanguinem, non habebis vitam in vobis. Qui
enim jam peccare quevit, communicare non desin-
at. Conjugatus utrum abstinentum est à cõitu
plurimumque diebus orationi vacare, & sic deinde
ad Christi corpus accedere. & t paulo post: Quo-
propter eligendi sunt aliqui dies, quibus prius
homo continentis vivat, quo ad tantum sacra-
mentum dignus accedere possit.

Item sicut, in libello qui Synonyma inscribitur:
Quocirca, inquit, Euchari-stiæ communionem
per septem vel octiduo nec vituperò: omnibus tamen
dominicus diebus communicandum suadeo & hor-
tor: si tamen minus in affectu peccandi non sit.
Nam habentem ad huc voluntatem peccandi, gra-
vari magis dico Euchari-stiæ perceptione, quam
purificari. Et ideo quantumvis quis peccato moderat-
ur, peccandi de cetero non habeat voluntatem, &
etiam communicatur suscipiat lacrymis, & oratio-
nibus, & cõsideris de Domini miseratione, qui
peccata pro contumeliosi donare consuevit, nec deat
ad Euchari-stiam irrepidus & securus. Sed hoc de
illo dico, quem capulus & mortali peccata non
gravant. Nam quem mortali post baptismum cri-
mina commissa premunt, hortor prius publicè peni-
tentiam suscipere, & ita sacerdoti judicio re-
conciliatum communiõni sociari, si vult non ad
judicium, & condemnationem sui Euchari-stiam
accipere.

Cum igitur conventus Christianorum ad Ecclesiam
ideo præcipue institutus sit, ut uter hymnorum &
laudum solemnia participatio Corporis & sanguinis
Domini celebraretur, huius morem non potest unie usus
perimus.

Tom. 11. 1.

Jerom. 11. 11.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

1. Cor. 11. 19.

[Hæc quæ omnibus necessaria erant ad-]

perimus.

ER 5. Aug-
st. de Euch.
sacra. dogma

valde reprehensibilis irrepserit, ut quidam tanto facinoroso se privati non permitteant; & si contigerit ut aliquo interueniente peccato ab eo separentur, nec dolore nec contritione cordis contrahantur. Porro idem reprehensibilis usus in tantum iuoluitus est, ut quasi pro lege haberi, & tanto sacramento non participantibus quondam impunitatem peccate videtur. Peccato necesse est, ut unusquisque fidelis sibi hinc inde pericula imminere cognoscat; scilicet quia nisi manducaverit, & biberit, vitam in se non habebit: si indigne manducat & bibit, iudicium sibi manducat & bibit. Preparet ergo se, ut mundo peccatore & corpore redemptionis suae munus & frequentere & discretè accipere valeat; ut Cheliam in presenti secum habere, & ab eo in futuro ad vitam resuscitari mereatur.

CAPUT XIX.

De Decima fidelium.

UM oblationes & decimae fidelium, solius Dei causâ dari debeant, multarum distributione, emendatione valde indigent, à plerisque darsolent; quoniam sicut fuit nonnulli qui Deo devotè, & castissimè quàm plures, qui eas non honoris divini, sed quatuor sui causâ, sacerdotibus distribuunt, eosque quibus praesunt, distribuere compellunt: scilicet ut ad quod datum fuerit, tot totum, aut penè totum in suos suorumque retorqueatur usus; hi namque licet ab hominibus honoratores Dei videri velint, à honoratores tamen, nisi divini dati subreptos, ad sui perniciem existunt.

Torè sunt plerique qui possessionum limitibus coangustati, & reditibus carentes, aut in iura sui proprio, aut certe ex munere alicujus potentis habent Basilicas, ad quas religiosè devotè fidelium oblationum & decimarum magnam consistere solet copiam: super què hujuscemodi cupiditate ducti solent dicere: Ille Fr. h. byer multa de meâ acquirat Ecclesiâ, quapropter volo, ut de eo quod de meo acquirit, ad votum meum mihi serviat, sui aliis, nisi iam ultra non habebit Ecclesiâ. Sed & talibus Basilicis consiliis non sunt presbyteros, nisi ab eis manus quod optant, accipiant.

Sunt etiam plerique potentis, qui oblii ordinis & ministerii sui, hujuscemodi Basilicas possidentes, rebus tenuis, fidelium verò largissimi decimis abundantantes, contrâ fas suis aut Clericis aut Laicis beneficium munere conferunt, ut de hujuscemodi oblationibus & decimis tibi serviant: quod quàm sit extraneum, & Religioni Christianæ incongruum, nec non & facientibus periculosum, qui amandaverit, intellige. Non enim ad laicorum, sed ad Pontificum ministerium, per quos Basilicæ Deo dedicantur, pertinet, qualiter oblationes & decimæ fidelium Deo oblate dispensentur, ordinare. Pontificum sanctè ministerium est, quantum ex eisdem fidelium oblationibus in fabricis applicatur Ecclesiæ: quantum in luminaribus commendandis, quantum in hospitibus colligendis, & pauperibus recreandis, quantum in presbyterorum, eorumque qui se cum militiâ Christianam, necessitatibus sublevandis expensurè, disponere; non laicorum, ut in suos suorumque ex his quidquam retorqueatur usus, exigere. Hoc nempe genus avaritiæ ut tantum quoddam obligaverit laicos, ut hoc se justè & rationabiliter imò culpabiliter scitari possent, donec gloriosius orthodoxos Dominus Ludovicus Imperator, inter cetera pietatis sui beneficia, quod honore & amore Domini nostri J. S. U. C. H. I. S. T. I. sanctè constituit Ecclesiæ, ab hoc quoque eam immunem effe-

cerit. Caveant ergo fidei necesse est, ab appetitu decimarum & oblationum fidelium; nec quàmquam sibi ex his per vim, nisi ad periculum futurum, vendicæ posse fiant, saepe contenti sunt ministerio; ne dum alteras usurpant, suo, quo contenti esse debent, ministerio, quodammodo se indignos faciant; & aliorum quoque pia vota sibi in peccatum convertant, & sacrilegi notam incurant. Ozius itaque Rex qui temerario ausu sacerdotale ministerium acceperat, illud immunditâ leper mulctatus est. Balthazar quoque Rex qua vasa divinis usus consecrata, in suos usus contrâ fas converterat, vitam cum regno caruit.

Quisquis ergo de hoc genere avaritiæ sibi impunitatem promittit, audiat quid sacri Canonem in Concilio Gangrensi de hac recedant: « Si quis oblationes Ecclesiæ extrâ Ecclesiam accipere vel dare voluerit, præter consensum Episcopi, vel ejus cui hujuscemodi officia commissa sunt, nec cum ejus voluerit agere consilio, anathema sit. » Scribit quoque Hieronymus in epistola ad Nepotianum: « Ecclesiâ fraudare sacrilegium est. » Et infra: « Aut quod apertissimi sceleris est, eandem aliquam subtrahere, omnium perditionem crudelitate in iureat. » Scribit etiam in Commentariis Mathari Evangelistæ: « Omnes igitur qui fuisse tempus, & hinc quæ conferuntur ad usus Ecclesiæ, voluntant, in aliis rebus quibus usus explant voluntatem, similes sunt scribis, & sacerdotibus resistentibus mendacium, & salvatoris sanguinem. »

Quod autem decimæ sacerdotibus, imò in sacerdotibus Deo dari debeant, fidei testimonio collecta declarant: Scribit in Genesi: *Et dedit ei, id est, Abraham Melchisedech, decimas ex omnibus, item, & ceteris mihi panem ad vescendum, & vestem ad indendum, reversusque factus presbyter ad donum patris mei: erat mihi Dominus in Deum, & lapis ille quem verti, in simulam vocabatur domus Dei: cunctarumque quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.* Et in Exodo: *Decimas tuas & primitias non tardabis offerre. In Levitico: Omnes decima terra, sive de frugibus, sive de pomis arborum, Domino sunt: & illi sanctificatis. Item: Omnes decima bovum & ovium, & omne quodcumque transfusus virgini, in numerum decimarum quodcumque venerit, sanctificatum erit Domino. Non mutabis illam bonum malo; neque mellem bono. In libro quoque Numer. Separabis primitias Domino de cibis vestris, sive de aere primitias separabis; ita & de palmamentis dabis primitias Domino. Item: Omnem mellisallam vini, olei, ac frumenti, qui spiritus offerant primitias Domino, tibi dedit. Item: Exique Dominus ad Aaron: In terra eorum nihil possidebit; nec habebis partem inter eos: Ego pars, & hereditas tua in medio filiarum Israel. Filii autem Levi de si omnes decimas israelitis in possessionem primitiarum quo servimus mihi in tabernaculo se feris. In Deuteronomio: In loco quem elegerit Dominus Deus vester, ut sit nomen eius inter: illic omnia quæ præcipio confertis boboculis, & bestias, ac vitulum, & decimas, ac primitias manuum vestrarum, & quæquæ præcipuum est in numeris quo vestris Domino. Item: Decimas partem separabis de cunctis frugibus tuis, quæ nascuntur in terra per annos singulos: & comedes eas in conspectu Domini Dei tui, in loco quem elegerit; ut in ea nomen illius invocetur. Decimas frumenti tui, & vini, & olei, & primogenitio de armentis, & ovibus tuis; ut distinetur Domini Deum tuum omni tempore. In libro Tobie: Hic solus superbet confertis omnium; & pergebat ad Jerusalem, in templum Domini, & ibi adorabat Da-*

Cap. 7. ex
inter. Do-
1911 Ex. 10

Epist. 2.

Genes. 14.
Ibid. 18. 10.

Ezod. 22. 19.

Lev. 17. 10.
& seq.

Numer. 18. 17.

Ibid. 18. 14.

Deut. 18. 11.

Ibid. 14. 22.

Tab. 1. 6.

Matth. 23. 108

minum Deum sicut Israhel: omnia primitiva sua, & decimas suas fideliter offerent. In Malachia: *Inferate omnem decimam in horreum meum, & sit cibis in domo mea, & probate me super hoc, dicit Dominus. Si non apereris vobis catarractas caeli, & effuderis vobis benedictionem usque ad abundantiam: & irrepere poteris pro vobis de torrente: & non corrumpes fructum terræ vestræ: nec eris Berobis vinea in agro, dicit Dominus exercituum. Et beatus vos dicitis in egenos. Iesus filius Sirach: In omni anno hilerem sic vultum tuum: in exultatione sanctifica decimas tuas. Paulus: Equidem de filiis Levi sacerdotum accipientes, mandatum habent decimas facere à populo secundum legem, id est, à fructibus factis.*

De temp. fec. 119.

Augustinus in sermone ad populum: *Propitio in Christo gratias agite, fratres carissimi: iam propitii sunt dies in quibus fructum telluris, & mellis colligere debemus: & ideo gratias agentes Deo qui dedit, de offerendis, imò de reddendis decimis cogitemus. Deus enim nosse qui dignatus est rotum dare, decimam à nobis dignatus repetere, non nobis, sed nobis sine dubio profuturam. Sic enim ipse per Prophetam promittit, dicens: Insuper, inquit, omnium decimam in horrea mea: & sit cibis in domo mea; & probate me in his, dicit Dominus, si non apereris vobis catarractas caeli, & non delero vobis fructum usque ad abundantiam. Ecce*

Matth. 23. 108.

probo vobis quomodo decimam magis nobis quam Deo proficiant. O homines stulti, quid mali imperat Deus, ut non mectatur auditus? Sic enim dicit: Promittis area tua & torcularis tuus offerre mihi non tardabis. Si tardus dare peccatum est, quanto pejus est non dedisse? Et iterum dicit: Honora Dominum Deum tuum de tuis iustis laboribus, delibata ei de fructibus iustitiae tuae, ut replantur tibi horrea tua frumento, & torcularia tua redantur tibi. Non praestis hoc gratis, quod cetero recipies cum magno fenore. Quare forte qui proficit quod Deus accipiat redditurus? Quare iterum cui proficiat, quod pauperibus datur? Si credis, tibi proficit: si debitas, perdidisti. Decimam enim, fratres carissimi, tributa sunt egentium animarum.

Matth. 23. 108.

Redde ergo tributa pauperibus, offer libamina sacerdotibus. Quod si decimas non habes fructuum terrenorum, uti agricola; quodcumque te parcat ingenium Detest, unde decimas expetit, unde vivis de milia, de negotio, de artificio tuo reddede decimas. Aliud enim pro terra dei datus: aliud pro usu vitæ penitus. Redde ergo homo, quia possides: redde, quia nascimur: hoc enim dicit Dominus: Dabant singuli redemptionem animarum suarum; & non erunt in timoribus neque casibus. Ecce habes in scripturis Iustus cautionem Domini tui, per quam tibi promittit, quod si decimas dederis, non solum abundantiam fructuum recipies, sed etiam sanctam rem corporis consequeris. Replebuntur, inquit, in area tua frumenta: viti quoque torcularia redantur tibi: & non erunt in tui nobis neque casus. Cum enim decimas dando, terrena & caelestia possis munera promereri, quare per avaritiam dupli te benedictione defraudas? Audi ergo indevota mortalitas: Nulla, quia Dei sunt cuncta quae percipis, & de suo non commodas rerum omnium Creatorem: Non eget Dominus, non praemium postulat, sed honorem, de suo aliquid exigit, quod restituat. Primitias rerum & decimas petit, & negat avarare. Quid faceres, si novem partibus tibi sumptis, tibi decimam rem liquisset? Quod certò iam fa-

Matth. 23. 108.

ciam est, cum mellis tua, pluviarum benedictione suberenda; pruna defecit, & vindimiam tuam augendo percussit, zar prima decorat. Quid est avide quod supplicatur? Novem tibi partes retrahere sunt, quia decimam dare noluisti. Considera quidem, quod ipse non dederis, sed tamen Deus exegit. Haec est enim Domini iustissima confectio, ut si tu illi decimam non dederis, tu ad decimam revoceris. Scriptum est enim, quia decimam agrorum, & primitiae terrae vobiscum sunt. Vobis dico vos, & fallere me existimatis: intus in thesauro vestris, & in domibus vestris erit daretur. Dabit impio militi quod non vis dare sacerdotibus. Quid diceret Dominus? Nempe, non es ille hominem fieri, mea est terra quem colis, mea sunt semina quae sparguntur, mea animalia quae fatigantur, & meae sunt pluviae & imbres, & ventorum flamina mea sunt, meus solis calor, & cum omnia mea sint clementia, tu qui manus tantum accommodas, solum decimam merebaris. Qui ergo aut praemium comparare, aut peccatorum desiderat indulgentiam promereri, reddat decimas, etiam de novem partibus, sudeat elemosinam dare; ita tamen ut quicquid, excepto victu mediocri, & vestitu rationabili, superaverit, non luxuriae reservetur, sed in thesauro caelesti per elemosinam pauperum ponatur. Quisquid enim nobis Deus postquam opus est, dedit, non nobis specialiter dedit, sed per nos aliis erogandum transmittit; & non dederimus, res alienas in nostras.

Matth. 23. 108.

*Evidentibus inaque indubiis declaratum est, qualiter decimam Deo dari debeant. Si igitur suspensus momento, decimis, & primitiis, & ceteris terrenorum fructibus Deus honoratur, utique quis honoratur, procul dubio qui haec Deo dare negligit; & si ille in non dando Deum dehonorat, multo magis ille Deum dehonorat, qui suis militibus Deo oblata & contritas usurpat. Propter hanc nempe avaritiam quae sacerdotibus Domini exinanivit, & ad pauperem perduxit, existant hodie nonnullae Basilicae ita caritate, culmibusque egentis, & quod majus est, paupertate praepediente pend ad solum usque coluptiae, ut in his Christo famulari, ejusque Corpus & sanguis confici dignè nequeat. Quis etiam dum pagani, & incredulis conspiciant, nomen Christianorum blasphemant, dicentes: Ecce qualia Tempora Christiani Christo Deo suo fabricant; & impletur illud Apostoli: *Nomen Domini per vos blasphematur in Gentibus.* Sicut enim praeforum Christianorum devoto circa Basilicas Christi fabricandas, & diversis donariis cumulandas, earumque sacerdotibus venerandis figurar, ita nunc perveris, & inordinatis conductibus generantur Amulcorum, quod emendatione dignum est, in his expoliandis & dehonorendis avaritia zelus. Quisquis verò in eorumdem Christianorum numero à Christo Domino connumerari desiderat, eorum exempla sequi non negligat, ac simplicium filium, non praedictum Ecclesiae clericum.*

Matth. 23. 108.

capitulum huius, per quos homines Deo reconciliantur, boni debent se exhibenda.

CAPUT XX.

Quid sacerdotes, per quos homines Deo reconciliantur, boni debent se exhibenda.

CUM igitur sacerdotes, mediatores videlicet inter Dominum & populum, ob amorem & honorem illius cuius ministeriam gerunt, congruo honore, remota personarum & dignitatum acceptione,

1 *utique quis honoratur*] Et hoc loco nullam rationem fructus elici poterit, nisi legatur, utique ab eo dehonoretur, aut aliud quiddam simile: malo tamen hoc verba Ieronimi, & addi,

Deum dehonore. Ista inquit eadem est sententia Dei illa: non displicetis suo ministerio à Deo dato.

int venerandi; multi in eis non ministerium Christi, sed quod fas non est, divitiis, & honores venerantur mundi. Et quanto potentiores, & ditiores existunt, tanto majores honores & venerationes ab eis habentur. Sunt etiam quidam sacerdotibus divitiis & honoribus mundi carentes, qui adeo contemptui & quibusdam laicis habentur, ut eos non solum administratores, & procuratores rerum suarum faciant, sed etiam sibi more laicorum servire compellant, colque convivias mensis suae habere dedignantur: qui vult licet habeat sacerdotes nomine tamen sibi viseri gestant, re autem ipsa propter quam habendi sunt, nolunt, talesque intercessores apud Deum habere volunt, quales esse pauciores desunt. Hoc quidem sit periculosum, ac reprehensibile, & Religioni Christianae incongruum, & inhonestum, verbis explicari fas non est: hoc nempe non solum propter quorundam negligentiam sacerdotum, verum etiam propter quorundam superbiam & ignorantiam laicorum accedere dubium non est.

Quantae autem sint venerationis habendi, & legellor, & Evangelica, & Apostolica illustrata, & sanctissimum Patrum dicta brevitae subiecta collecta sanctum: scribitur enim in Deuteronomio: *Dis non detraheris: & Principi populi tui non maledices.* Item: *Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perpenderit inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & non lepram: & iudicium intra portam tuam videris variis verbis iurare, & ostende in locum quem elegit Dominus Deus tuus, & veniesque ad sacerdotem Iustus generis, & ad iudicem qui fuerit in illo tempore, quareque ab eis qui iudicabunt tibi iudicium veritatem. Et facies quodcumque dixerintque presens loco quem elegit Dominus, & doceris te: iuxta legem quam scripsit sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram vel ad sinistram. Qui autem superbiae volens obviare sacerdotem imperio, qui eo tempore ministraverit Domino Deo tuo, ex dextera iudicis morietur homo ille: & auferet molam de medio Israel, cuiuslibetque populus audient pertimescat, ut nullus deinceps intromittat superbia. Et in Ecclesiaste: *In terra animi in a me Dominum: & sacerdotes illius sanctificas. In omni virtute dilige eum qui fecit te: & manseris eius non detrahas.* *Hocera Deum ex terra amittas: & benedictus sacerdos eius.* Item: *Ne despicias narrationem Prophetarum sapientium: & in proverbis illorum conversare. Ab ipsi enim sicut dicitur & intellexim, & servare mandata sine querela. Et in Evangelio: *Qui vos recipit, me recipit, item idem: *Qui recipit Prophetam in nomine Propheta, mercedem Prophetam accipiet. Et qui recipit in nomine iusto, mercedem iusti accipiet.* Item: *In quocumque autem evocatum, aut ex illis interrogatum, interrogate qui in eo dixerint: & immanete donec extiterit. Et iustis: *Quocumque enim non receperit vos, neque vultus sermonis vestri, extentes foras de domo vel de civitate, excusate pedes vestros de pulvis vestri. Amen dico vobis, imitabitis eam terra Sodomorum & Gammatorum in die iudicii, quam illi civitatem. Paulus: *Obsecro, inquit, Proposui vestris & obtemperate cito. Ipsi enim per vigiliam quasi pro animalibus vestris rationem reddaturi: nisi eum genus hoc fuerit & non generes. Paulus iterum: *Qui bene presunt Presbyteri, inquit, desuper honore habeantur, maxime qui laborant in verbo & doctrina.* Hieronymus ad Heliodorum: *Abbas, inquit, ut quidquam de his in finitimum loquar, qui Apostolico gradui succedunt, a te Christi Corpus facio ore continue: per quos & nos Christiani sumus: qui claves regni caelorum habentes, quodammodo ante iudicium dicitur iudicant, qui ipsorum Domini sobria castitate con-*******

servant. Clerici oves pascent, ego pascor. = Joannes Constantinopolitanus: = Sicut corpus colere necesse est capri, ita & Ecclesiam sacerdoti, & Principi populi, & quibusque radicibus, & fontibus flavis, ita & illa patet, & magistro discipuli. Obedientia discipulorum clarificat in vobis, & quantum affectum patris desiderat. Adornate me sili, & imponite mihi obedientiae vestrae coronam; facite me apud omnes beatum iudicari, & doctrinam meam magnificate per obedientiam vestram, secundum Apostoli verba dicentis: *Obedite presbiteris vestris, & obtemperate eis: quia ipsi per vigiliam pro vobis, quasi pro animalibus vestris rationem reddunt.* Hoc ergo parum, ne quis pro parvo habeat communionem nostram. Pater enim sum, & necesse est me siliis consilium suadere: quod enim in carnalibus patribus natura carnis, hoc in nobis gratia spiritus agit.

Ex historia Ecclesiastica Eusebio alioquin Constatini ad Episcopos: = Deus vos constituit sacerdotes, & potestatem vobis dedit de vobis quoque iudicandi: & ideo nos & vobis recte iudicamus. Vos autem non potestis ab hominibus iudicari: propter quod Dei salus inter vos expectat. iudicium, ut vestra iuxta quocumque sunt, ad iudicium divinum referentur examen. Vos etenim vobis & Deo dati estis de, & conveniens non est ad homines iudicari Deos, sed ille solus, de quo scriptum est: *Deus sicut in synagoga Deorum: in medio autem Deus displicet.* = Sicut in hominibus alius, ita & in eo forma vitae Christianae suscitator: eo quod quidam laicorum Sacerdotes Domini debito honore non venerantur. Gregorius quippe ait in libro iustitiae: = Facta quippe Presbiterorum omni gladio ferenda non sunt, etiam cum recte reprehendenda iudicantur. Si quando vero contra eos vel in maius lingua habetur, necesse est ut per consilium emiserintur eos prematur ad comitium, sum redat, & cum propozitor potestatis delinquent, eus contra se iudicium, & quo sibi prelati est potestas, perhorrescat. Nam cum presbiteri delinquimus, eus ordinatio, qui eos nobis prestat, obvia. = Scribit & Hieronymus in libro Sententiarum: = Rectores itaque & Deo iudicandi sunt, & suis autem subditis nequaquam sunt iudicandi. Et pauca post: = Quod si hoc exorbitaverit rector, tunc eum arguendus & subditus. Pro minoribus vero reprobo, tolerandus magis, quam distringendus & plebe est. = Non ergo propter quosdam sacerdotes negligenter viventes, recte agentes contemptui habendi sunt. Bene itaque agentes non solum venerandi, sed etiam imitandi sunt: male vero agentes venerandi quidem sunt propter ministerium Christi, non tamen imitandi. Unde Dominus ait in Evangelio: *Omnia ergo quocumque dixerit vobis servate, & facite: sicut enim opera vero carnis nolite facere.*

Quapropter cavendum est quibusdam laicis, ne sacerdotibus Domini tanto respectus habeant, ne eos exprimentes expellunt, nec iure suos constringant, atque diversitibus iniuriis, sicuti facere solent, officium: quoniam eam eos quibuslibet modis obstant, Christum, cuius ministri sunt, dehonorent, dicentem in Evangelio: *Qui vos spernit, me spernit: & qui vos recipit, me recipit.* Quod beatus Augustinus ita se libro sermonum idem ait: = Si solus, inquit, Apostolus dixit, *qui vos spernit, me spernit.* spernit & nos. Si autem sermo ipse pervenit ad nos, & vocavit nos, & in eorum locum non constituit, videte ne spernit nos, & ad illum perveniat iniuria, quam nobis fecerit. Si enim nos non timeatis, timeat illum qui dixit: *Qui vos spernit, me spernit.* = Invenit ergo in venerandis &

Emil. 14. 14.

Dicit. 17. 8. & 19.

Epist. 7. 30. & 31.

Mat. 10. 40. & 41.

Mat. 15. 17.

1. Tim. 5. 17.

Epist. 1.

Mat. 14. 18.

Homil. resp. Se. rano.

Met. 11.

Rafini li. cap. 1.

Epist. 4.

Lib. 1.

Mat. 11.

1. Tim. 5. 1.

De verbis d. n. s. l. c. 1. 17.

Lib. 9. c. 30

obtemperandis sacerdotibus potentia, & copiosissimis honoribus sublimitatem Theodosium orthodoxorum Imperatorem, quam humiliter reverenterque beati Ambrosii memorabilis viri monitis, & increpationibus, atque excommunicationibus parucit. Sciebat nempe potestatem Imperialem, qua insignitas erat, ab illis pendere potestatem, cujus famulus & minister Ambrosius erat. Hoc qui plenius nosse voluerit, librum historiarum triperitrix nonum, sub titulo tricesimo legat.

CAPUT XXI.

Quid nesci operetur Laici, sacerdotibus ligantis atque solvendi potestatem a Domino esse collatam. Et quid eorum munus libenter parere, atque excommunicationibus humiliter debent succumbere.

Quidam licorum tantæ temeritatis existunt, ut monita, & obrogationes, atque excommunicationes sacerdotum nihil ducant: quod quantum à Christianâ professione abhorreat, qui animadverit, intelligit. Is namque usus valde reprehensibilis & execrabilis, adeo apud quosdam exrexit, & ut ita dixerim, in legem devenit, ut jussonem sacerdotis, & excommunicationem atque ut eujusdam laici ducant iquos suadeo ut paulo perpetuam ea que subiecta sunt.

Matth. 16. 19.

Ait autem Dominus in Evangelio specialiter Ecclesie Principi beato Petro Apostolo: Tibi dabo clavem, & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in caelis: & quodcumque solveris super terram, erit solvatum & in caelis. Ait tunc generaliter omnibus discipulis: Amen dico vobis: quaecumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in caelo: & quaecumque solveritis super terram, erunt solvata & in caelo. Hunc locum ita beatus Hieronymus in Commentariis expovit: «Quia dixerat, inquit, Si autem Ecclesiam non audieris, sit tibi sicut Ethiope & Paganus: & poterat contemptoris fratris hæc occulta esse responso, vel tacita cogitatio: si me despicias, & ego te despiciam: si tu me condemnas, & meâ sententiâ eodem nam: potestatem tribuit Apostolis, ut sciant qui talibus eodemdem divina sententiâ roborant, & quodcumque ligatum fuerit in terrâ, ligati poterit in caelo. Item Dominus in Evangelio: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittantur eis: & quorum remiseritis, retentantur.

Et Comment. Matth. c. 18.

Joan. 10. 23.

Homil. 16.

Que verba ita beatus Gregorius exponit: «Libet scire, illi discipuli ad opera humilitatis vocati, ad quantum culmen glorie sunt perducti. Ecce non solum de semetipsis securi sunt, sed etiam aliene obligationis potestatem relaxationis accipiunt: principatum superiâ judicij forsantur, & ut vice Dei quibusdam peccata remeant, quibusdam relaxant. Sic eos à Deo decebat erigi, qui tantum pro Deo confiterantur humiliorum. Ecce qui districtum Dei judicium metuunt, avaritiam iudices sunt: & alios damnant, vel libant, qui semetipsos damnari metuebant. Hocum profectò nunc in Ecclesiâ Episcopi locum tenent: ligantis ac solvendi auctoritatem suscipiunt, qui gradum regimini fortuantur. Sub magno ergo moderamine possitors Ecclesie vel solvere student, vel ligare. Sed utrum iuste, vel iniuste obliget Pastor, Pastores tamen sententia regitenda est: ne si qui subici, & cum iniuste forsitan ligatur, ipsam obligationem sine sententiam ex alia culpa increatur. Pastor ergo vel absolvere iudicetè timeat, vel ligare: is autem, qui sub manu pastoris est, ligari timeat vel iuste, vel ini-

Et post mult. lib.

justè, nec Pastorem sui iudicium temerè reprehendat: ne etiam iniuste ligatus est, ex ipsius tumidæ reprehensionis superbia, culpa, que non erat, sit. Hieronymus ad Heliodorum in Clerici, iniquos, & avari vivunt: mihi qualem infroctuose arbitri securi possunt ad radicem. Si manus ad altare non detoro, nec potius obtendere paupertatem, cum in Evangelio viduam duo que sola sibi supererat æra mittentem laudet Dominus. Mihi sive Pauperum ledere non licet. Illi, si peccavero, licet tradere me Satanae in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in diem Domini Jesu. Et in veteri quidem lege, quocumque sacerdotibus non obtemperasset, aut extra castra positus, lapidabatur à populo, aut gladio cervicè subiectus, contemptum expiabat cruce. Nunc verò mobediens spirituali potestati, non truncatur, aut ejectione de Ecclesiâ: nihil demonum ore dicitur.

Epist. 1.

De multis quardam breviter, & potestate Sacerdotibus à Domino collata testimonia collecta sunt: sciant ergo laici hæc potestatem se subiectos esse debere: & quoniam qui huic superbia, aut in aliquo pertaxat exalat, quis orationibus, à quo attributa est, superbissimè, in d. periculosissimè tenet convincatur.

CAPUT XXII.

De his qui propter honores terrenos & caducos adeo existuntur, ut pauperes, naturâ sibi similes, non recognoscant.

Avendum his qui præsumunt, se sibi subiectos, sicut ordines, ita naturâ inferiores se esse putent: provida namque dispensatione divina acium est, ut mortalitatis à mortalitatis, non naturâ, sed quâdam mundanâ dignitate inferior, ut pote imbecillitatis à validâ pã praxatione & gubernatione tueretur, ita tamen ut natura semper æqualis agnosceretur. Quod cum ita sit, multi rebus perituris, & cito præteritibus immittentes, tam eos, quibus præstant, quam etiam eos, quos potentia & honoribus, & divitiis præcedunt, sibi naturâ æquales non recognoscant, & se veros agnoscant, affectione tamen non agnoscant. Quod vacuum ex fonte superbia emanare manifestum est. Cor enim dominus & servus, dives & pauper; naturâ non sunt æquales, qui unum Deum non acceptorem personarum habent in caelis.

Quod ergo Domini in quod æquum & iustum est servis pensare debeant, Paulus docet dicens: *Homines quid vestrum est & æquum servis præbere scientes quid vestrum & illorum hominis sit in caelo.* De qua etiam re ita ait beatus Gregorius: «Potentibus viris magna est virtus humanitatis, considerata æqualitas conditionis. Omnes namque homines naturâ æquales sumus: sed accedat dispensationis ordine, ut quibusdam prælati videamur. Si igitur hoc à mente depinimus quod temporaliter accessit, invenimus citius quod naturaliter fuit. Per unoque enim se animo accepta potestatis obijcet, eumque tamidis cogitationibus salit. Manu ergo humiliter consideratorem deprimendus est timor clationis. Si enim apud sinecupiam mens descendit de vertice culmum, citius pluvie invenit naturâ æqualitatis. Nam, ut prælati sumus, omnes homines natura æquales genit, sed variante meritum ordine, alios alius dispensatione occulta postponit. Ipsa autem diversitas, que accessit ex vicio, rectè est divinis iudicij ordinata: ut qui omnis homo inter vix æquè unum gradum, alter ab altero repatur. Sancti autem viri cum præstare, non in se potestatem ordinis, sed æquum

Colof. 4.

Moral. in lib. 22. c.

111111111

Genes. 3. 1.

litatem conditionis attendunt; nec præcise gaudent hominibus, sed prodelle sciunt enim quod antiqui Patres nostri, non tam hominum Reges, quam passores pecorum fuisse memorantur. Et cum Noë Dominus silisque ejus diceret: *Crescite & multiplicamini, & replite terram*; subdidit: *Et terrores vestri ac tremores sit super cuncta animalia terra*. Non enim ait, sit super homines qui facere sunt; sed, sit super cuncta animalia terra: homo quippe animalibus irrationabilibus, non autem ceteris hominibus naturâ prælatum est, & idcirco ei dicitur, ut ab animalibus, non ab hominibus timeatur: quia contra naturam superbiere est, ab æquali velle timeri.

Augustinus in sermone ad populum: « Nonnulli autem divitiarum præceptorum immemores, ita dicunt, servos suos & subditos sibi potestatem dominationis exerceat, ut in diebus jejunii non dubitent flagellis eos cedere, panis adhibere, compedibus præpedire. Et si forte cum ad reficiendum veniat, tardius manibus adferat, statim eum verberibus laedere, & præ se facere servuli lingue, quam convivi voluptate. Horem tale jejunium est: quod ideo jejunatum est, non ut divinitatis misericordiam provocaret, sed ut elationem famule ingemifcentiam effunderet. Quisquis autem cupit Dei misericordiam promereri, ipse debet esse prior miserere: scriptum est enim: *In quâ mensura mensi fueritis, eadem mensura remittetur vobis*. Et quod magis dolendum est, Christianus dominus Christiano in his diebus servo non patet, munere respiciat, quod si servus est condicione, gratiâ tamen frater est. Etenim similiter Christianum induit, idem participat sacramenta, eodem quo & tu utatur Deo Patre, eir te non utatur et frater. » Item idem in libro sermorum:

Matth. 7. 1.

Mendici Dei sumus: ut agnoscat ille mendicos suos, agnoscamus nos notros. Sed & etiam ibi cogitemus, quando petatur à nobis, qui petunt, à quibus petunt, qui petunt: Qui petunt? homines. A quibus petunt? ab hominibus. Qui petunt? mortales. A quibus petunt? à mortalibus. Qui petunt? fragiles. A quibus petunt? à fragilibus. Qui petunt? miseri. A quibus? à miseris.

De verbis
Domi. serm.
1. cap. 7.

Excepta ludæantia facientium, tales sunt qui petunt, quales sunt à quibus petunt. Quam frontem habes petendo ad Dominum tuum, qui non agnoscat fratrem tuum? Non sum, inquit, talis: audit à me ut talis sim. Inflatu obsecratus ista loquitur de pannoso. Sed ego nudos interrogo: non interrogo in vestibus quales sitis, sed quales nata fueritis. Ambo nudi, ambo infirmi, ambo miseram vitam inchoantes, ideo ambo plorantes. Ecce recede dives primordis tua, vide utram huc aliquid attuleris. Jam venisti, & tanta inventisti. Dic, rogo te, quid attulisti? Dic, quid attuleris? Aut si dicere carabitis, Apollolus audi: *Nihil intulimus in hac mundum*. Sed forte quis nihil attulit, & hic multa inventisti, siquid hinc tecum ablaturus es? Et hoc fortasse amore divitiarum trepidus confiteri. Audi, & hoc Apollolus dicat, qui te non palpat: *Nihil intulimus in hac mundum*: utique quando nati sumus, sed nec auferre aliquid possumus, utique quando de corpore eximus. Nihil attulisti, nihil hinc auferes: quid te nihil contra pauperem? Quando nascuntur infantes, recedant de medio turbæ obsequentes, & agnoscat pater divites fluentes. Parat simul dives, & postper: parant simul mulier divites, & mulier pauper: non attendunt quod parant: discendant pauperum, rediant & cognoscant. Ecce dives, nihil

Cap. 2.
1. sum. 8. 7.

intulisti in hunc mundum; sed nec auferre hinc aliquid potes. Item in sermone ad populum: Quare pauper tecum non accipit cibum, qui tecum accepturus est regnum. Quare pauper non accipit veterem tunicam tuam, qui tecum accepturus est immortalitatis stolam? Quare pauper non meretur accipere panem tuum, qui tecum meruit accipere lapsum sacramentum? Cur indignus est accipere vel reliquias ciborum tuorum, qui tecum venturas est ad convivium Angelorum?

Ibid.

1. sum. 2.

ntulisti in hunc mundum; sed nec auferre hinc aliquid potes. Item in sermone ad populum: Quare pauper tecum non accipit cibum, qui tecum accepturus est regnum. Quare pauper non accipit veterem tunicam tuam, qui tecum accepturus est immortalitatis stolam? Quare pauper non meretur accipere panem tuum, qui tecum meruit accipere lapsum sacramentum? Cur indignus est accipere vel reliquias ciborum tuorum, qui tecum venturas est ad convivium Angelorum?

His & ceterarum divitiarum eloquutum sententias, potentes & divites edocli, agnoscat & servos suos, & pauperes sibi naturâ æquales. Siquid servi Domini naturâ æquales sunt, utique quia sunt, non se patent impune dominos laturos, dum turbida indignatione, & constanti animo furoris adversus errata servorum inflammatis, aut eos aut in levissimis verbis cadendo, citâ in membrorum computatione debilitando, nimis calidum, quantum unum Deum habent in carnis. Eos vero quos in hoc feru infirmo abjectoque cuba, & cute, & oculis imperiosus conspiciunt, naturâ pares, & æquales sibi esse prorsus agnoscat.

CAPUT XXIII.

De his qui propter venationes, & amorem carum, causam pauperum negligunt.

CUM causam pauperum Chridi, quidem salu potentia tumefacti, quædam diuturnâ regere delectati, quædam etiam corporales delicias, in quibus animam metas discretionis excedentes relinquantur, amplexati, non magis prope docere solent, caribus invidiosissimas plures qui ab amore carum & diversissimas venationes, quibus miserabiliter insistent, & se, & pauperum curam quodammodo negligunt. Miserabilis plures & valde delenda est illi, quando pro fens, quis cura hominum non alit, sed Deus in commune mortalibus ad utendum concessit, pauperes à potentioribus ipsulantur, flagellantur, ergastulis traduntur, & multa alia patiuntur. Hoc enim qui fuerint, lege mundi se id facere posse ostendunt: quos eorum in iusto liberam de cernant, utrum lex nostram legem evocare Christi debeat, nec ne; qui proleto, licet miles respondere oportet, legi Christi legem mundam præponi nequaquam debere respondere. Chridi enim docet in Evangelio, ut si quis novita abulerit, non repetamus ea. Et Apollolus: *Jam quædam amamus delictum est quæ solatia habetis vestrum; quare non magis impugnetis patentes? Quare non petitis fraudamini?* Si enim ille qui sua alia preta, contra Evangelium facit, multo magis de no audientem Evangelii delinquit, qui ea que sua non fuerint, violenter rapit. Quis igitur neget cuncta regulis Christianitatis fieri, cum propter unius hominis delicias, tot pauperes Chridi divitiarum in sumis allicuntur quod ita multatâ sit, ut vix expleat quæst. I sapient vero & promittant talia facientibus aspernatum, qui volunt, & audire: Ego vero meminem palpate, amò securum super huc reddere audeo, quod hinc impune illo pacto taceri possit. Quisquis vero in hoc facto hinc impugnetur promittit, perpendat mureo, quod in tremendo iudicio dei legem Chridi fecerunt mercedis, quodve æ lege Chridi propter legem mundi corrobant: demeritationes percepturi sint. Nam & hoc summa est demeritæ, cum propter venationes quæ dominas & alius fides debet à folementibus Misarum celebratoribus, & alivis laudibus vacat: & propter hujusmodi venationes salutem animæ suæ, coramque

P

quibus precti, & prodesse debuit, negligit: hi namque plius delectantur latratibus canum, quam melodius interesse hymnorum cœlestium.

Beatus itaque Augustinus in hominis ad populum, venatibus immoderate incumbentes ita alloquitur: **An** putas illum jejunare, fratres, qui primo die luculo non ad Ecclesiam vigilat, non beatorum Martyrum loca persequitur, sed surgens congregat servulos, disponit retia, canes producit, silvasque perlostrat. Servulos, inquam, secum pertrahit (fortasse magis ad Ecclesiam filiantes) & voluntatibus suis peccata accumulat aliena, nesciens reum se futurum tam de suo delicto, quam de perditione servorum. Totâ igitur die venatibus immoratur, tunc clamorem immoderatum effrens, tunc silentium latenter indicens; latus si aliquid cepit, iratus si id quod non habebat, dimisit, & tanto studio gerit, ut venetur. In his ergo luxurians, fratres, dicit, quis culcus sit Dei, que mensis possit esse devoto. **Qui** propterea jejunat, non ut Deo aut orationibus vacet, sed ut totâ die otiosus & liber propriam exerceat voluntatem. **Quamvis** igitur qui hujusmodi es, frater, vespere ad domum redies; quamvis declinante jam sole manduces, potes videri voluptatem tuam excedis, facies Domini voluntatem? **Hæc** enim voluntas est Domini, ut jejunemus de cibis pariter & de peccatis: abstinemus indiciamus corpori, ut in vitis magis animæ abstinere possimus: fratrum enim quoddam est luxurians animæ, corpus exhaustum; quisquis autem jejunat & peccat, lucrum cœcurni fecit, videtur, non salus; & parcendo copis replicat cellularum, non mentem sagacis virtutibus. **Sunt** enim plerique qui de venatibus redeunt, magis canum quam servorum curam gerunt, & loquantur eos juxta se vel dormire vel recumbere, quotidianum illis cibum in sui præsentia ministrantes: qui utrum servus ejus sine moriatur, ignorant: & quod gravissimum est, si diligenter his preparatum non fuerit, pro cane servus occiditur. **Valde** enim in nonnullorum domibus nitidos, & crallos canes discurrere; homines autem pallentes, & titubantes incidere. **Isti** ergo non miserebuntur quando pauperibus, qui maxime suis famulis miserebuntur.

Item idem in expositione Psalmi centesimi secundum: **Paululum**, inquit, attendat charnas vestras, donec evolvetur res etiam exemplis, multum utilis ad intelligendum. **Hoc** dicit cum esturæ ut scio quo, si habes unde des, da: si vides dandum esse ad subveniendum, da. **Ne** pigrescat in te viciæ misericordix, qua tibi peccator occurrerit. **Occurrerit** enim tibi peccator homo: cum dco occurrerit tibi peccator homo, duo nomina dicit: hæc nomina non superflua sunt. **Duo** nomina, aliud quod homo, aliud quod peccator: quod homo, opus est Dei: quod peccator, opus hominis est. **Da** operi Dei; noli operi hominis. **Et** quomodo, inquit, me prohibes dare operi hominis? **Quid** est dare operi hominis? Peccatori dare propter peccatum, placenti dicit propter peccatum. **Et** quis hoc facit, inquit? **Quis** hoc facit? Utinam nemo, utinam pauci, utinam non publici. **Qui** venatibus donat, que donat? **Dicant** nati, quare donant venatoribus? **Hoc** in illo amari in quo nequissimus est; hoc in illo parci, hoc in illo vestri, ipsam nequitiam publicam spectat: in omnia. **Qui** donat histrioticis, qui donat arguribus, qui donat meretricibus, quare donat? **Non** tamen ibi attendit naturam operum Dei, sed nequitiam operis humani. **Vis** videre quid honoras in venatore, quando illum vestis? **Dicitur** ti-

bi, si talis; amas illum, gaudes ad illum, vis quodammodo spoliare te, & illum vestire. **Noli** cum injuriâ accipere, si tibi dicatur de meretricibus: tales sunt filix tua. **Injuria** est, inquit: quare injuria est, nisi quia illa iniquitas? **Quare** injuria est, nisi quia illa turpitudine? **Non** ergo donas cum donas furatidini, sed turpitudini. **Quomodo** ergo qui venatori donat, non homini donat, sed arti nequissimæ. **Nam** si homo tantum esset, & venator non tibi, non donares. **Honoras** in eo vitium, non naturam. **Sic** contra, si des justo, si des Propheta, si des discipulo Christi aliquid cuius indiget, & non ibi cogites quia discipulus Christi est, quia minister est Dei. **Perpendant** itaque qui venatibus inveniunt, quod magis sibi debeant consilire, quoniam his inservire; magisque debeant pæperari, suorumque servorum curam, quam canum gerere. **Ne**quamquam igitur fidelibus Christi cura canum curæ humanæ ad imaginem Dei condita ullo pacto anteponeuda est.

His ita dictis, restat de aleatoribus necessarium dicendum. **Scant** præterea aleatores, quis, ut beatus Cyrillus eximius Martyr scribit, dum alius inserviat, delinquant: qui adeo illud opus execratur, & detestatur, ut loquens diaboli esse professetur, quod etiam ab omnibus fidelibus, modis omnibus vitandum esse demontat: cum enim multa de aleatoribus graviter scriberet, ad extremum hoc intulit: **Ac** ne lusers; ubi lusus nocivus est, & cramen mortale; ubi dementia sine consideratione; ubi nulla veritas, sed mendaciorum mandra. **Abicande** inde manum tuam, & averte inde cor tuum. **Abstrahere** caliginem inimici ab oculis tuis. **Ecce** intus: **Est** tibi cibus, & vita tua in operationibus justis & providis. **Fuge** diabolum prosequentem te, & fuge aleam inimicam rerum tuarum: studium sit tibi sapientix: **Evangelicus** monitus fructu re; puras manus ad Christum extende, ut promereri Dominum possis, aleam noli aspicere. **De** hæc re qui plenius nosse vult, legat ejusdem electi viri ex alio alloquationem, quam tunc fecit: ubi profectus inveniet, quantum illud opus unicusque Christiano respiciendum sit.

Suo namque quid amatores alie dicant. **Quid** malitiamus: quod vel deliquimus, si alie ludimus? **Quibus** respondendum est, quibus multis modis in eodem lusu delinquunt. **Primo** quis vit sine mendacio, aut perjurio, aut ira, aut discordiâ peragat: quod si forte in nullo horum deliquerit, in eo solo peccabilibus peccatur, quia otiositas, quæ inimica est animæ, inservit. **Novus** ergo quumque es, & aleator, qui de singulis diebus de hors, quis aleis inserviendo infimus; **Dro** es rationem redditurus. **Ad** hoc etiam scio multos turbidâ indignatione responsuros. **Quid**, inquit, seculari homini prodest mundus iste, si hoc de aliis diversissimis sociis ad votum suum reperit non perstruit? **Cui** verbi Domini respondet: **Quid** prodest homini si totum mundum lætetur; anima vero sua detramentum patitur? **Mandatum** est autem quid dum aleis inservitur, nullum ex eodem animæ lucrum acquiritur. **Audiant** etiam hujusmodi Joannem Apostolum momentem atque dicentem: **Nolite** diligere mundum, neque ea qua in mundo sunt: si quis dilexerit mundum, non est charitas Patris in eo: **quoniam** omne quod est in mundo, concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum est, & superbia vitæ, qua non ex Patre sed ex mundo est: **quod** mundus transiit & concupiscentia eius: **qui** autem fecerit voluntatem Dei, manet in æternum. **Adiant** & Jacobum: **Quicumque**, inquit, voluerit amicum esse saeculi huius, inimicum Dei constituetur. **Cum** ergo dilectus mundus sit

De Aleatori-

bus.

ibid.

Sub med.

Mat. 16. 18.

1. Joan. 2. 17. 16. 17. & 18.

Jn. 4. 4.

ab Apostolis inhabetur, ut quid caduca & fumata tam casu amove diliguntur? Ut quis mundus tantum diligitur, quid non tenebatur? Ut quid ejus transitoria dilectio aeterni regni dilectioni praeponitur? Sic igitur à Christiano diligendus est mundus, ut eo cadente non cadat Christianus.

CAPUT XXIV.

Justi iudicandum, & munerum accipiendum vitandum.

SUNT qui bonis bene: & sunt à contrario qui bonis male utantur. Quisquis Dei donis non ad Dei voluntatem, sed ad suam cupiditatem utitur, Deo ingratus existens bonis male uti probatur. Scientiam potest rectè iudicandi à Deo mortalibus conferri dabitur non est, Apostolo Jacobo testante, & dicitur: Omne datum optimum, & omne donum perfectum deservitum est, defendendum à Patre laudatum. Ac per hoc qui à tramite iustitiae, quae sua unicuique tribuit, aut timore, aut cupiditate, aut odio, aut amore reflectitur, Christum utique, qui iustitia est, dehonoreare convincitur. Sicut enim equum est ut, qui rectè sapit, rectè agat, ita iniquum est rectè sapere, & non rectè agere. Per iustitiam quippe habitatur regnum, & per iniustitiam evitentur: unde & multa Regna iam per iniustitiam eversa, in exemplum sunt. Cum igitur & legalia, & Evangelica doceant documenta Deum inter alios habitare, qui ejus montis parentes à calle iustitiae non deviant; cur homines, quos ipse ad suam imaginem creavit, & nobilitate ditavit, & scientia rectè iudicandi sublimavit, in non rectè iudicando à medio sui eum repellunt? Quem proculdubio qui à se pravè iudicando repellunt, inamicum suum fatiunt in medio suis constitutum; quoniam sicut illi qui iustitiae & veritatis student, Christo adhaerent; ita illi qui pro iusto iniuste, & pro vero falso iudicant, illi absque dubio qui mendax est, & pater ejus, & se quodammodo mancipiant. Quod, inquam, iniquis, Deoque odibilibus potest esse, quando in foro plus sedetur amor numeris, quam Christi? Qui enim pro rectè iudicando numerus accipiunt, more Judei Christum, qui utique iustitia est, acceptè proculdubio vendunt. Nam & ille qui aliquis rei gratià falso iudicat, & qui veritatem occultat, utique abominabilis est apud Deum, & pendè aequali crimine apud eum detinetur. Quapropter his qui iudiciali potestate praediti sunt, magis circumspectio, & vigilantia necessaria est; ne ab eis, vel coram eis iudicium rectum in aliquo pervertatur. Quoniam si propter suam incertiam, & daturam quietem, diversaeque delicias, quibus dum plus iusto incumbunt, pauperum causa contemnitur, & saepe aequitas iudicii violatur, pravum, iniquumque quod gestum fuerit, in eos proculdubio id retorquetur.

Quod autem remoti personarum, & munerum accipiendorum rectè iudicandum sit, sequentia indicant. Legitur in Exodo: Non declinabis in iudicio pauperis. Ad evitandum fugas. Injustum & iustum non occides: quia aversus impius, & non accipit munera quae excusant eum propter, & subvertunt verba iustorum. Item idem in eodem: Non contemnas pauperem in iudicio. In Levitico: Non facies quod iniquum est: nec iniuste iudicabis; nec confidetes personam pauperis, nec honores vultum potentis: iuste iudicet proximo tuo. Item ibi: Nolite facere iniquum utique in iudicio, in regula, in pondere, in mensura: facite iustitiam, & signa sunt pondera: iustus medius, aequissimus stantibus; Ego Dominus Deus tuus. In Deuteronomio dixit itaque Moyses. Præcipit eis

(haud dubium quam iudicibus) dicitur? Andae illos, & quod iustum est iudicatis, sine evio: si ille, sine peregrinis, nulla erit de amari personarum: uti iustum non dicit, uti magnum, nec accipietis cuiusquam personam, quia iudicatus Dei est. Item: Iudicet & iustitiam constituit in omni: ut potes tuus, quia Dominus Deus tuus de heris tibi, per singulas tribus tuas: ut iudicet populum iuste iudicet, nec in alteram partem declinet. Non accipiet personam, nec munera: quia munera obvertunt oculos iustitiam, & mutant verba iustorum. Iuste quod iustum est persequeris. Item idem in eodem: Ad delictum est pervertit iudicium ultionis. In Paralipomon libro secundo: Constituitque iudices Iosaphat terra in civitatibus civitatis munitis, per loca singula. & praecipiens iudicibus: Videt, mihi, quid facitis. Non enim hominum iudicium extiteris, sed Domini: & quodcumque iudicaveratis, in vos rediendibus. Sic timor Domini vultus: & cum delictum oculis facitis, non est enim apud Dominum Deum vestrum iniquitas, nec personarum acceptio. Nec capite munerum. In Psalmo: Si vere inquit iustitiam loquimini, rectè iudicatis filii hominum. Item: Iudicatis egeno & pupillo: humilem & pauperem iustificat. In Proverbiis: Ad iustitiam, & veritas non te deserant. Item in eodem: Ad iura de sum impius accipit, ut pervertat sententia iudicis. Item ibi: Qui cognovit in iudicio faciem, non facit bene. Item ibi: Facere misericordiam, & iudicium, magis placeat Domino, quam victimam. Item ibi: Accipere personam impij, non est bonum in iudicio. Item: Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, idem iniquus est uterque apud Deum. Item: Nevis iudex causam pauperis: impius ignorat sententiam. In illius: Pa qui iustificat impium pro muneribus, & iustitiam iusti auferit ab eo: ut qui constant leges iniquas, & servantes iniustitiam scripturam, ut appropernet in iudicio pauperes, & omni facere causa facillimam populi mei: ut effem vitina prada torum, & pupillat diriperem. Quod facietis in die visitationis, & calcetatis? Item: Haec dicit Dominus: Custodite iudicium, & facite iustitiam: quia iustitiam est solus mea, ut veniat, & iustitia mea, ut revertatur. Beatus vir qui facit hoc, & filius hominis qui apprehendet simul: custodietis serbationem, ut pulsat illud: custodiam manus suas ne faciat omne malum. In Zacharia: Haec sunt, inquit, verba quae facitis, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo, veritatem & iudicium pacis iudicet in peris vestris. Et unusquisque malum contra amicum suum ne cogitatis in cordibus vestris; & iuramentum mendax ne diligatis: omnia enim haec sunt quae ad, dicit Dominus. Scribit itaque in Job: Congregavit hypercraa feritibus, & ignor devorabit infernalis vorum, qui munera libenter accipiunt. In Evangelio: Nolite iudicare, & non condemnabimini: nolite iudicare iudicaveritis, iudicabimini: Joannes in Epistola sua: Nolite, inquit, iudicare fratrem suum, sed iustum iudicium iudicet.

Gregorius in Moralibus: Iudices saeculi huius pro terrenis lucris multas iniurias tolerant, & procellales mercede vel tenuissimi verberis ferre contumelias recusant. Terreno iudicio tota etiam die miserrime iudices fortes sunt, in oratione vero coram Domino ad unius horae momentum lassantur. Perumque nonnulli iudices terrena praemia appetunt, & iustitiam defendunt, sequi innocentes adstant, & esse defensionis rectitudinis exultant; quibus si per nemini subtrahitur, à defensione propterea iustitiae cessatur; & tamen defensores sequuntur cogitur, & sique retores adstant, qui nequaquam rectitudinem, sed numerus quaerunt.

Jan. 1. 17.

Emil. 16. 1.

Levit. 19. 17.

Deut. 1. 17.

164.

1. Pa.

17.

174.

174.

174.

174.

174.

174.

Zau. 8.

174.

174.

174.

Lib. 3. c. 16.

Ibid. cap. 17.

Ibid.

Ibid. cap. 18.

liberos in libito lententurum: « Ad delictum, inquit, pertinet Principum, qui pravo iudicio contra voluntatem Dei populari fidelibus preferrant. Nam sicut populi delictum est, quando Principes mali sunt, sic Principis est peccatum, quando iudices inique existunt. » Item idem: « Gravior læceratur pauperes à pravis iudicibus, quam à contentissimis hostibus. Nullus enim pravo tam cupidus est in alicuius, quam iudex iniquus in suis. » Et paulo post: « Saepè iudices ipsam iustitiam, quam ad obtinendam salutem æternam suscipiunt, muneribus acceptis destruant; & cum de iusto iudicio temporalia læra conquirunt, pravo auctore pervariant. » Item idem: « Qui rectè iudicat, & premium inde remunerationis expectat, fraudem in Deo perpetrat: qui iustitiam, quam gratis impertire debuit, acceptione pecunie vendit. » Et paulo post: « Tres sunt, inquit, numerum acceptiones, quibus contra iustitiam humana vanitas militat, id est, favor amicitarum, adulatio laudis, & corporalis acceptio muneris. » Item idem post pauca: « Quatuor modis iudicium humanum pervertitur: timore, cupiditate, odio, amore. Timore, dum meta potestatis alicujus veritatem loqui pavescimus. Cupiditate, dum premio muneris alicujus corrumperimur. Odio, dum contra quemlibet adversari molimur. Amore, dum amico & propinquo prelatre contendimus. His enim quatuor modis saepè æquitas violatur, saepè innocentia læditur. »

Phra quidem & alia existant divine auctoritatis præcepta de sanctiã iustitiã, & munerum acceptio- nem cavenda, quæ necesse est ut uniusquisque, qui officium rectè iudicandi suscipit, diligenter perpendat, & tractet: & secundum ea & rectè vivere, & rectè iudicare sitagat. Caveat ergo ne accepti pecunie Christum vendat: ne pro lucro terreno æterna remuneratio se privet: Deique iudicio ante oculos semper præponat; timentis, tremensque ne de iustitiae tramite devians cadat, & unde iustificari debuit, inde condemnetur.

CAPUT XXV.

De Falsis Juratione.

CUM in multis omnibus, Apostolo Jacobo teste, offendamus, apud utrumque ordinem, Clericalem videlicet & Laicalem, imò apud utrumque sexum, in incantã juratione valde & misèrabiliter delinquitur. Putatur enim à quibusdam quòd solummodo ille qui falsitatem super ossa alicujus sancti viri, aut super reliquias, aut super altare, aut Evangelii jurat, perijuri crimine teneatur obnoxius: ille vero qui pro qualibet re magna, aut parvã Deum testem invocat, & per sanctam Trinitatem, super- nosque civis jurare non trepidat, immunis habeatur à perjurio; præsertim cum omnis qui testem adhibet Deum, jurare comprobetur, sicut beatus Augustinus in libro sermonum ait. Dominus quoque ait in lege: *Non assumas nomen Domini Dei tui in vanum: nec enim Dominus cum habebit inforem, qui assumis nomen Dei sui frustra.* Et Zacharias Propheta: *Juramentum mendax ne diligas.* Et Solomon: *Juramentum non assuescat tui nomini.* Item: *Qui multum jurat, non effugiet peccatum.* Item: *Fit multum jurans, replentur iniquitate: & non distedis de domo illius plaga.* Et in Evangelio: *Analisis quia delictum est antiquo, reddet Domino juramentum tunc. Ego autem dico vobis, non jurare omnino, neque per caelum, quia sedes Dei est: neque per terram, quia sta-*

bellum est pedum ejus: neque per caput tuum, quia non potes facere unum capillum album, aut nigrum. Sic autem sermo vester, est, est; non, non: quod autem amplius est, à malo est.

Augustinus de sermone Domini in monte: *Ita, inquit, intelligitur præceptum Dominum ne juratur, ne quicumque sicut bonum appetat juranturum; & assiduitate jurandi ad perjurium per consuetudinem dilabatur. Quapropter qui intelligit, non in bonis, sed in necessariis jurationem habendam, refrænet se quantum potest, ut non ea utatur, nisi necessitate, cum videt pigros esse homines ad credendum, quod eis utile est credere, nisi juratione firmetur. Ad hoc itaque pertinet quod sic dicitur: *Sic autem sermo vester, est, est; non, non, hoc bonum est & appetendum: Quod autem amplius est, à malo est: id est, si jurare cogemur, scias de necessitate venire infirmitas corporis, quibus aliquid suades. Quæ infirmitas utique malum est: unde nos quoque liberi deprecamur, cum dicimus: *Libera nos à malo.* Itaque dixit: *quod autem amplius est, à malo est.* Tu autem non malam facis, qui bene uteris juratione: quæ est non bona, tamen necessaria est, ut alteri persuideas, quod utiliter jurades: sed à malo est illius, cujus infirmitate jurare cogemur. Sed nemo novit, nisi qui expertus est, quam sit difficile & consuetudinem jurandi extinguere, & nunquam temerè facere, quod nonnunquam facere necessitas cogit.**

Quærit autem potest cum dicitur: *Ego autem dico vobis non jurare omnino: cur additum sit: neque per caelum, quia thronus Dei est; & cetera usque ad id quod dictum est, neque per caput tuum.* Credo propterea, quia non potabant se Jurati tibi jurjurando, si per illa juravissent: & quoniam audierant: *Reddet autem Domino usque jurandum tuum,* non se putabant Domino debere jurandum, si per caelum, aut terram, aut Jerusalem, aut per caput suum jurarent: quod non visio præcipitens, sed male intelligentes est factum. Itaque Dominus docet, nihil esse tam vile in creaturis Dei, ut per hoc quicquid perjurandum arbitretur: quando à summis ad infima divina providentiã creata regerentur, incipiens à throno Dei usque ad capillum album, aut nigrum. *Neque per caelum, inquit, quia thronus Dei est: neque per terram, quia stabellum est pedum ejus.*

Item idem in libro sermonum: « Plura sunt, inquit, plerumque juramenta, quam verba. Si dicitur homo quoties jures per totum diem, quoties te vulneret, quoties gladio linguam feriat, & transigat, quia in illo locum invenit sanus? Quis ergo grave peccatum est perjurata, compendium tibi dedit scriptura: Noli Jurare. » Item: « Vis ergo longè esse à perjurio? Jurare noli: quatenim jurat, aliquando verum jurare potest: qui autem non jurat, mendacium jurare nunquam potest. Jurat ergo Deus, qui jurat securus, quem nihil fallit: quem nihil latet, qui omnino fallere ignorat; quia nec falli potest. Cum enim jurat, se adhibet testem. Quomodo tu cum juras Deum adhibes testem: sic ipse cum jurat, se testem adhibet. Tu quando illum adhibes testem, forte super mendacium tuum accipis in vanum nomen Domini Dei tui. Ne mendacium jures, ergo jurare noli. Ipsa est angustia: perjurium præcipitum est: qui jurat, juxta est: qui non jurat, longè est. Peccat & graviter, qui fallium jurat: non peccat, qui verum jurat; sed nec ille peccat qui omnino non jurat; sed qui non jurat, & non peccat, & longè est à peccato; qui autem verum jurat, non peccat; sed propè est à peccato ad peccatum. » Item: «

Sermo de decollat. S. Joan. cap. 1. Ibid. 20. 7.

Zac. 8. 17. Eccl. 23. 9. & d. v. 12.

Mat. 5. 33. Ibid. 6. 14.

Lib. 1. c. 17.

Mat. 5. 37.

Ibid. 6. 13. Luc. 11. 6.

Mat. 6. 14.

Ibid. 7. 15.

Ibid. 7. 16.

De verb. Apost. lect. 28. cap. 2.

Ibid. 7. 18. Ibidem.

Eul. cap. 6.

Intendat quis, & advertat: Non vos fallant, qui nescio quomodo volentes ipsas jurationes discernere, vel potius non intelligere, dicunt non esse jurationem, quando dicit homo: scilicet Deus: testis est Deus. Invoco Deum supra animam meam verum me dicere. Invocavit, inquit, Deum, testem fecit Deum: Numquid juravit? Quia hoc dicunt, nihil aliud volent, nisi invocato Deo testem mentiri. Itane verò quis es peccavi & peccaveri condus, si dicas, per Deum, juras: si dicas, testis est Deus, non juras? Quid est enim per Deum, nisi testis est Deus? Aut quid est, testis est Deus, nisi per Deum? Item: Sed si aliquid teste filio tuo faceres, & amico vel proximo tuo, vel cuiuslibet hominis diceret: Non feci, & tangeres filio tuo caput, quo teste fecisti, & diceret: per hujus salutem qui non feci: exclamaret forte filius tuus sub patris manu tremens, nec tamen paternam manum, sed divosam tremens. Noli pater, non tibi sit vultus filii mei: Deum super me invocasti, Ergo te vidi, fecisti, noli perjurare: te quidem habeo genitorem, sed plus & meum & tuam timere Creatorem. Sed quia Deus, quando per eum juras, non tibi dicit: Ego te vidi, fecisti, noli jurare: sed timis ne te iste occidat, tu te ante occidis: quoniam ergo non dicit, ego te vidi, putas quia non vidit. Et ubi est quando dicit: *Tacui, tacui, nunquid semper tacui?* Item: *Breviter audire, fratres mei, conclusionem sermonem, ligens in cordibus vestris curam salubrem, autem omnia nolite jurare.* Item: *Tene ergo linguam & consuetudinem, quantum potes: non quomodo quidam, quando illis dicitur, verum dicit, non credo, non fecisti, non credo, Deus iudicat, jura mihi. Et ipse qui exigit jurationem, multum interest, si nesciat illum fallum juratorem, an sciat: si enim sciat, & ideo dicit, jura mihi, ut fides ei fiat, non audeo dicere non esse peccatum, tamen humana tentatio est. Si autem scit eum fecisse, novit fecisse, vadit irasce, & cogit jurare, homicida est. Ille enim perjurio suo se pernicit: sed iste manum interiticum & expressit & pressit.* Item: *Nam tantum noli habere juratio, ut qui lapidea colunt, timeant insani jurare per lapides: tu non times Deum presentem, Deum viventem, Deum sententem, Deum manentem, Deum in contemptore vindicantem? Claudio ille templum super lapidem, & vadit ad domum suam ipse, super domum suam claudit, & tamen quando illi dicitur, jura per Jovem, presentis oculos timet. Et eccedico charitati vestra, & qui per lapidem falsum jurat, perjurus est. Unde hoc dico? quia multi & in hoc falluntur, & putant quia nihil est per quod jurant, non se crimine trahere perjurii.*

Eidem.

Eul. cap. 7.

Proius perjurus es, qui per id quod sanctum putas, falsum juras. Sed ego illud sanctum non puto. Sanctum putas cui juras. Non enim quando juras, tibi juras, aut lapsi juras, non, sed proximo juras. Homini juras ante lapidem, sed numquid ante Deum? Non te audis lapsi loquentem: sed punit te Deus silentem.

Eul. cap. 8.

Eul. cap. 10.

Eul. cap. 11.

Cap. 11.

In epist. Epist. Jac. c. 5. v. 12. 13.

Mat. 23. 16.

Idem: *Interdum quædam præcepta quæ Dominus in monte Sina per simulacrum suum Moysen Israelitico populo dedit, falsum testimonium specialiter prohibent: Non falsum, inquit, testimonium dices. Justus itaque Dominus justitiam diligendum monuit, & falsitatem promendam inhibuit. Attende quis, quale edictum mortalibus servandum proposuit, Rex scilicet Regum, & Dominus dominantium, omniumque creator, inter flammam ignium, & fulgura micantia, fragorem quoque tonitruorum, & clangorem buccinæ, hanc legem terribiter promulgavit, quæ malum vetatur, & bonum jubetur, quæ veritas sceleranda, & falsitas cavenda censitur, & quod valde tremendum, & expavescendum est, contrahitur: quoniam in tantum transgressio hujus Domini præcepti in usum quibusdam devenit, ut penè illud, ut pote legem frequentem, & cum illud profertur, aut nihil, aut penè nihil sedulo querere credant, nisi id quod falso proterent, verum esse jurjurando confirmet. Hi certè vanè spe semptipos decipiunt. Videant ergo quod Dominus in libro sententiarum: *« Cavendum igitur est jurationem dicens, nec ea utendum, nisi in solâ necessitate: non est contra Dei præceptum facere; sed dum utrum jurandi facimus, perjurii crimine incurramus. Numquam ergo juret, qui perjurare timet. Multi dum loquuntur, jurare semper delibitant, dum oporteat hoc tantum esse in ore: *Est, est, non, non: Amplius enim quam est. Non, à male est.* Multatenim in fallant, perjurant, ut per fidem sacramenta, fidem faciant verbi: sicque fallendo dum perjurant, & mentuntur, hominem incautum decipiunt. Interdum & falsis lacrymis decipiuntur, & creditur dum plorant, quibus credendum non erat. Perumque sine juramento loqui disponimus: sed incredulitate eorum qui non credunt quod dicimus, jurare compellimur, talique jurandi necessitate, conservandum facimus. Sunt multi ad credendum pigri, qui non moventur ad fidem verbi. Graviter autem delinquent, qui sibi loquentes jurare cogunt. Quicumque arte verborum quique juret. Deus tamen, qui conscientie testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui juratur, intelligit. Dupliciter autem reus fit, qui & Dei nomen in vanum assumit, & prosumum dolo capit. Non est conservandum sacramentum quod malum incautè promittit, veluti si quisquam adulterat perjurum cum ea permittendi fidem pollicetur. Tolerabilis est enim non imporre sacramentum, quam permanere in suspensio flagitio.**

Peripicuis itaque testimonii adfuitur nequaquam passim, ut à multis fieri solet, acquirere debere juratori: nec ea etiam, qui peccato caret, utendum nisi in solâ necessitate; ne scilicet dum nimium in usus abetur, in perjurii crimine labatur.

CAPUT XXVI.

De falso testimonio.

Inter quædam præcepta quæ Dominus in monte Sina per simulacrum suum Moysen Israelitico populo dedit, falsum testimonium specialiter prohibent: *Non falsum, inquit, testimonium dices.* Justus itaque Dominus justitiam diligendum monuit, & falsitatem promendam inhibuit. Attende quis, quale edictum mortalibus servandum proposuit, Rex scilicet Regum, & Dominus dominantium, omniumque creator, inter flammam ignium, & fulgura micantia, fragorem quoque tonitruorum, & clangorem buccinæ, hanc legem terribiter promulgavit, quæ malum vetatur, & bonum jubetur, quæ veritas sceleranda, & falsitas cavenda censitur, & quod valde tremendum, & expavescendum est, contrahitur: quoniam in tantum transgressio hujus Domini præcepti in usum quibusdam devenit, ut penè illud, ut pote legem frequentem, & cum illud profertur, aut nihil, aut penè nihil sedulo querere credant, nisi id quod falso proterent, verum esse jurjurando confirmet. Hi certè vanè spe semptipos decipiunt. Videant ergo quod Dominus in libro sententiarum: *« Cavendum igitur est jurationem dicens, nec ea utendum, nisi in solâ necessitate: non est contra Dei præceptum facere; sed dum utrum jurandi facimus, perjurii crimine incurramus. Numquam ergo juret, qui perjurare timet. Multi dum loquuntur, jurare semper delibitant, dum oporteat hoc tantum esse in ore: *Est, est, non, non: Amplius enim quam est. Non, à male est.* Multatenim in fallant, perjurant, ut per fidem sacramenta, fidem faciant verbi: sicque fallendo dum perjurant, & mentuntur, hominem incautum decipiunt. Interdum & falsis lacrymis decipiuntur, & creditur dum plorant, quibus credendum non erat. Perumque sine juramento loqui disponimus: sed incredulitate eorum qui non credunt quod dicimus, jurare compellimur, talique jurandi necessitate, conservandum facimus. Sunt multi ad credendum pigri, qui non moventur ad fidem verbi. Graviter autem delinquent, qui sibi loquentes jurare cogunt. Quicumque arte verborum quique juret. Deus tamen, qui conscientie testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui juratur, intelligit. Dupliciter autem reus fit, qui & Dei nomen in vanum assumit, & prosumum dolo capit. Non est conservandum sacramentum quod malum incautè promittit, veluti si quisquam adulterat perjurum cum ea permittendi fidem pollicetur. Tolerabilis est enim non imporre sacramentum, quam permanere in suspensio flagitio.*

in passione Christi falsum contra eum dixerunt testimonium.

Luctuosam nempe nimium res est, eo quod nonnulli nihil vilius, sed nihil venalius in hac mortalitate ducant, quam animas suas: cum enim diversas pecunias accipiunt, & crapula, & ebrietate usque ad vomitum se ingurgitant, ut salutariter proficiant, quod aliud nisi animas suas venales faciunt? Hi namque vili pretio magnam rem vendunt, quod accipiunt, fumentum & momentaneum, quod amittunt, æternum, & sine fine mansurum est. Misericordis planè mercator, quando quis pro alterius nummis, & cibo, & potu, animam suam tradidit diabolo, sed & ille, qui ne justè superetur, & id quod injustè retinet amittat, & pudorem publicum incurat, parvamque legis jacturam subeat, diversis munusculis hujusmodi testes corumpit, insuper etiam sicuti hinc adoleto, in perjurium impellit, nullatenus de eorum perditione securus existat, sed pro certo sciat, quod omnium animarum, quos aut in falsitate, aut perjurium perduxit, reus apud Dominum tenebitur. Proinde Confessoribus diligens ac subtilissima indagatio necessaria est, ut falsos testes, more Davidicæ prophetæ, separamus cramentum, ut quod jus, quod verum, quid falsum sit agnoscere valeant.

Falsi quoque testes diligentissimè perquirari in libro Deuteronomii jubentur: *Silberetis testis mendax contra hominem, accusatus enim perjuracionis: falsus ambros, quorum causa est, ante Dominum in conspectu sacerdotum, & judicum qui fuerint, in diebus illis. Caneque diligentissimè performantes invenieris falsum testem dixisse contra fratrem suum mendacium, reddas ei siam siam suo facere cognovi, & auferes malum de medio sui; ut audientes ceteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere. & non misereberis ei.* De falsis quoque testibus Salomon ait: *Testis falsus non erit impunitus. Et alibi: Deus odisse dicit testem fallacem, & profecerunt mendacium ad manna.* Beda quoque in expulsiōne Lucæ 1. 2. Multis, inquit, hodie Jude scelus, quod Dominum ac magistrum Dominum suum vendiderit, veluti immane & nefarium exhorrent, nec tamen cavent, nam cum pro manibus falsum contra quemlibet testimonium dicant, profectò quia veritatem pro justitia negant, Deum pecuniâ vendunt. Ipse enim dixit: *Ego sum veritas.* Qui etiam si nullus pecuniâ det, Donum argentem vendant: quia principis seculi imaginem, id est, exempla hostis antiqui, urelecti condicōis, ad quam creati sunt, imago, sumunt. Nam sicut Joannes Baptista, qui non pro Christi confessione, sed pro defensione veritatis occubuit, ideo tamen pro Christo, quia pro veritate, martyrium suscepit, ita è contrario qui charitatis & veritatis jura spernit, Christum utique, qui est veritas & charitas, prodit: maxime cum non infirmitatis causa, vel ignorantia subripiente peccat, sed in similitudinem Jude querit oportunitatem: ut adhibitis absentibus veritatem mendacium, virtutem crimine mutet. = Hæc in libro sententiarum: = Testis falsus tibus est personis obnoxius. Primum Deo, quem perjurando contemnit; sequenter judici, quem mendacando fallit: postremò innocenti, quem falso testimonio lædit. Testibus falsis convictis, = tunc mendacium falsitas reperitur quod si separatim fuerit, examine judicantis citò manifestatur.

Ecce quam abominabile, Deoque obidie falsum sit testimonium, brevier collectum est, Sollicitè itaque vigilanterque studendum est judicibus, ut judi-

cii causas patienter audiant, diligentique examinent, & jure libramine decernant; ne ab eis, vel coram eis quæpiam aut libertate, aut quibuslibet rebus injustè præveat. Hi autem qui munus accceptione, aut cuiuslibet alienis rei gratiâ, injustè iudicando, & falsum testimonium prærendo, quolibet ad severitatem addicant, aut rebus impulte carere faciunt, magnum fibi damnationis cumulum accipiunt: quoniam non solum præteritibus obstant, sed etiam in futuram eorum posteritatem eandem injuriam transmittunt.

CAPUT XXVII.

De Mendaciis.

OMNIS mendacium veteris novique Testamenti series demonstrat esse vitandum. Cui plerique evadit, multi verò sponte seclibet ampliantur, & se delinquere non suspicantur, cum scriptura dicat: *Os qui mensurat, recidat animam.* Et alibi: *Perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Et in lege Dominus vetat: *Non mentiaris, inquit, nec decipies unquamque proximum suum.* Et Salomon: *Qui autem mensurat, testis est fraudulenti: qui autem testis est repentinus, concensus linguam mendaci. Abominatio est lingua mendaci. Libera animas testis fidelis: profert mendacium veripellis. Testis falsus non mentiar: profert mendacium testis dolosus.* Jesus filius Sirach: *Natus mensura omne mendacium: affluatitas enim illius non habet.* In Evangelio: *Omne mendacium a diabolo est.* Et Apostolus: *Deponetis, inquit, mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo. Item: Nolite mentiri invicem.*

Augustinus in libro contra mendacium: = Primum est capitale mendacium longèque fugiendum, quod fit in doctrinâ religioſâ; ad quod mendacium nulla committio quisquam debet adducere. Secundum, ut aliquem lædat injustè, quod tale est, ut & nulli prodest, & obest alicui. Tertium, quod ita prodest alteri, ut obest alteri, quamvis non ad immunditiam obest corporalem. Quartum, solâ mentiendi faciendique libidine; quod veram mendacium est. Quintum, quod fit placendi cupiditate, de suavi eloquio. Hiis omnibus penitus evitatis, atque reiectis, sequitur sextum genus, quod & nulli obest, & prodest alicui, vel si quispiam pecuniâ alicuius injustè tollendam, scimus ubi sit, necesse se mentiarum. Septimum, quod & nulli obest, & prodest alicui, vel si nocens hominem ad morem quietum prodece, mentiarum, non solum iustum acque innocentiem, sed & eum, quia Christiane disciplinæ est, ut neque cuiusdam correctione desperetur, neque cuiusdam penitentis aditus intercludatur. De quibus duobus generibus, quæ solent habere magnam controvertiam, satis tractavimus, & quid nobis placeret ostendimus, ut suscipiendis incommoditatibus, quæ honestè ac fortiter tolerantur, hæc quoque genera devitentur: fortibus, & fidelibus, & veracibus viris & feminis. = Non ergo mendacium querenti ubi sit, qui se sibi casuspiam committat: sed potius respondendum: = Nec proddam, nec mentiar: fecit hoc Episcopus quondam Tagalensis Ecclesiæ; Firmus nomine, firmo voluntate. Nam cum ab eo quærenter homo iustis Imperatoris per apparitores ab eo missos, quem ad se conjugentem diligentem quantâ poterat, occultabat, respondit querentibus, nec mentiri se posse, nec hominem prodece ipsiusque est tam

Cap. 1. 11.
Psalm. 1. 7.
Levit. 19. 11.
Prov. 20. 17.
Ibid. 29.
Prov. 14. 11.
Ibid. 4. 9.
Ecd. 7. 14.

Epist. 4. 15.

Coloss. 3. 9.

De Mendaciis ad Cor. 1. 14.

Hæc ubi fu-

sed c. 11.

n mendacium ad manna] Sic emendate libri; nam quod

anora legitur admanas omniū erat inceptum.

Ex c. 14.

Thil. c. 11.

L. Cor. 1. 2.

Lib. 1. c. 1.

Hid.

Sap. 1. 11. P. 1. 1. 7.

multa tormenta corporis (nondum enim erant Imperatores Christiani) permisit in sententia, Deinde ad Imperatorem ductus, usque adeo mirabilis apparuit, ut ipsi hominem serbaret, indulgentiam sine ulla difficultate impetraret. Quil hoc fieri potest fortius atque constantius? Oculum est genus mendacii, quod & nulli obest, & ad hoc prodest ut ab immunditia corporali quemcumque tueretur. Non igitur est mendicium in doctrina pietatis. Magnum enim scelus est, & primum genus detestabilis mendacii. Non mendicium secundo genere, quia nulli est faciunda iurata. Non est mendicium tertio genere, quia nulli cum alteris in partem consulendum est. Non est mendicium quarto genere, propter mendaciam libidinem, que per semetipsum vitiosa est. Non est mendicium quinto genere, quia uerba ipsa veritas sine placendi hominibus enuntianda est; quantum magis mendacium, quod per semetipsum quia mendacium est, utique tarpe est? Non est mendicium sexto genere: neque enim recte etiam testimonium feritas, pro cuiusquam temporali commo- modo se salute corrumpitur. Ad sempiternam vero salutem nullus ducendus est, opulente mendacio: nempe enim malis conversationis moribus ad bonos mores convertendus est; quia quod erga illum faciendum est, debet etiam ipse conversus facere erga alios. Atque ita non ad bonos, sed ad malos mores converteretur, cum hoc ei prebatur imitandum conversio, quod est prestatum est eou- versendo. Neque seipsum genere mendicium est: non enim cuiusquam commoditas, aut salus temporalis perfectioni fidei preferenda est. Nec si quisque pro recte factis nostris tam male movetur, ut fiat etiam animo detestor, longepaque a pre- tate remotior, propterea recta facta detestanda sunt; cum ad nos precipue referendum sit, quo vocare atque invitare debemus, quos sicut nosmetipsos diligamus; fortissimoque animo bibenda est illa sententia Apostolica: *Alim quidam sanum esse virum in vitam: alius esse virum in mortem.* Et ad hoc quis idoneus? Nec octavo genere mendicium est, quia & in bonis castitas animi pudicitia corporis; & in malis id quod ipsi facimus, eo quod fieri sumus, majus est. In his autem octo generibus, tanto quisque minus peccat com- munitur, quanto emergit ad octavam: tanto autem minus, quanto emergit ad primum. Quis, si autem esse aliquid genus mendicium, quod peccatum non sit, putarent, deciperet seipsum turpiter, cum honestum se deceperent arbitratur alio- rum.

Iudorus in libro Sententiarum: « Mendaces faciunt, ut nec vera dicentibus credatur: reddat enim sepe hominem multa fallitias, etiam in veritate suspectum. Sape vera premitte, qui falli dictus est; ut cum primum acquirere sibi, ad re- licta mendacia audientes et rotulos faciat. Multis videntur vera esse, quia falli sunt; & ideo non ex Deo, sed ex suo mendacio loquuntur. Nonnumquam fallitas veriloquo adiungitur, & plerumque a veritate incipit, qui falli consuevit. Idem post pauca: « Summo pre cavendum est omne mendacium; quoniam nunquam sit aliquid mendaci genus culpe levioris, si quisquam pro salute hominum mentatur; sed quia scriptum est: *Or qui mentatur, occidet animam.* Et, *Perdet amorem qui loquatur mendacium:* hoc quoque mendacii genus perfecti vici summopere fugiunt, ut nec vira cuiuslibet per eorum fallaciam defendatur; nec

sum anime noceat, dum prestat aliena carnis tantur: quamquam hoc ipsum peccati genus facillime credamus relaxari. Nam si quislibet culpa frequenter mercede purgatur, quanto magis hoc facili abstrahitur, quam merces ipsa comitatur. Quod ergo mendacium omnino cavendum sit, latet patet: prout necesse est, ut unusquisque hoc vitium cavere studeat: quisque huic mancipatur, hoc peccatis relinquens, ad preteritis lamenta recurrat, & de eo inter cetera alia peccata que admittit, Deo & Sacerdoti confessionem facere non negligat.

CAPUT XXVIII.

De Caritate.

Multi scienter, multi nescienter in curiositate labuntur vitium: cui dum quis inservit, semperceptum se habere negligit. Nostra quippe que mala gravissima, sunt desideria, non aliorum errata (que nec emendare nobis, nec possimus) curiosius inquiranda, moxque detractibus carpenda. Sunt etiam quorundam pa facta, que nobis diligenter sunt scrutanda, & ad exemplum bonae actionis sumenda. Sunt item quorundam quedam facta, que nobis nescientibus nihil periculi, scientibus nihil momenti afferunt: sed dum curiosi in his scrutandis dies insumimus, proculdubio delinquimus; quo vitio multi Canonicorum, & Monachorum suum negligentes propositum, laborant. Nam & sunt ple- rumque laici, qui in huiusmodi curiositate penes, ad mane usque ad vesperam delibetabiliter versantur, & se delinquere, non intelligunt, aut intelligere recusant: hi necesse est ut perpendat factum Linx filii Jacob, que dum curiositate ducta egreditur, ut mulieres extraneae regionis videret, ad Schem filio Iemor adamatur, & rapitur, & vi opposita violatur, quique detestabilis sociatur. Dicit quippe, ut beatus Gregorius in libro Pastoralis scribit, « ut mulieres videret extraneae regionis, egreditur, quando unaqueque mens sua rudis negligens, a thomnes alienas curans, extrahit ambum, atque extrahit ordinem proprium vagatur. Quam Schem Principis terrae opprimit; quia videlicet inventam in curis exterioribus diabolo corruptit.

Plura siquidem & alia existant divinarum scripturarum documenta, que vitium curiositatis vitandum esse demonstrant, & quibus quaedam breviter subnectuntur. At enim Jesus filius Sazach: *In super- vacuo rebus nisi scrutari, ne multipletur. Non est tibi necessarium ea que abscondita sunt videre oculis tuis. De re autem qua te non molestas, ne ceteris. In libro veteri Eccl. Sed & cunctis, inquit, firmamentis qui dicuntur ne accommutes cor tuum, ne forte audias sermum tuum maledictum tibi: sit enim tu conscientia quae crederet maledixisti alii. Et Prap. Tantiu enim quis peccata sua, que nocte & die esse re debet, ignorat, quamvis curiose aliena considerat. Quod si mores suos ad ipsum reversus aspiciat, non requirit quid in aliis spectare te- prehendat, sed in seipso quod leget. roudeser- trum nostrorum vitia non facere debemus accu- sare, sed gemere: ut iuvenem onera nostra por- tantes, legem Christi possimus imitare. Gregorius in expositione Evangelii (*Aliter dicit iuga beum eum quoque. & se probat, illarum te, hule me extenuam.*) « Quis in quoque iugis bonum, nisi quoque sentas quorum accipimus; qui recte quo- que iuga vocati sunt; quia in utroque sexu ge-*

Gen. 3. 14.

X Part. 1. cap. 10.

Ecl. 1. 1. 1. 1.

Job. 11. 9. 1. 1. 1. 1.

Sen. July 2. met. de 1. 1. 1. 1. 1. 1.

Honil. 14. 1. 1. 1. 1.

Eccl. 14. 17.

x quo defideli | Doct, de Acherus, aut sequi, aut em- | mento: prius praefatio.

minantur: qui videlicet corporalis sensus, quia interna comprehendere nesciunt, sed sola exteriora cognoscunt, & desiderant intima, ea que extra sunt, tangunt, rectè per eos curiositas designatur, & que dum alienam querit vicam dicitur, semper sua intima nesciens, studeat exteriora cogitare. Grave namque curiositas est vitium, quæ dum cujuslibet alienam ad investigandam vitam proximi exterioris ducit, semper ei sua intima abscondit; ut aliena sciat, se nesciat. Et curiosi animas quanto peritus fuerit alieni menti, tanto fit ignavis sua. Propter hoc semper de videri quomodo rursus bonam dicitur, et probare illa, rogo te habe me excusatum. Ipsa enim excusantis verba vixi sui in significatione non discrepant, dum dicitur, et probare illa quæ videlicet aliquando pertuere probatio ad curiositatem solet. "Habet & in bello qui dicitur synonima: "Quod ad te quæ non pertinet, non querere: quod inter te loquitur homines, cognoscere nunquam deside- res. Noli querere quod quæque dicit, vel facit: evita curiositatem: omite curam que ad causam tuam non pertinet. Curiositas periculosa presumptio est. Multi aliorum viâ discerunt, sua non aspicunt.

Pater igitur quod curiositatis vitium omnibus Christianis summopere tibi cavendum. Quia ergo de singulari temporibus, que loqui & agere debemus, fructum bonæ operationis Dominus à nobis est exaturus, oportet ut unusquisque fidelis ab hujusmodi curiositatibus, & supervacuis rebus serutandis, prorsus se alienum efficiat.

CAPUT XXIX.

De sciendâ hospitalitate.

Quomodo hospitalitas inter se opera misericordie breviter in Evangelio commemorata sit, necessè est tamen in hoc capitulo propter quosdam qui tam negligenter, prolixiora testimonia colligenda relinunt. Inter cætera quippe Christianæ Religionis contraria quorundam sitis in consuetudinibus consuetudine, ut his pro lege valeant insillere: hospitalitas quoque, que est apud Christianos insignis ac excellens opus misericordie, ita à primis negligitur, ut & in hoc, sicut & in nonnullis aliis, Clericatus decus magna ex parte suscipitur, quomodo in tantum à quibusdam parvipenditur, ut cum amplas & spectabiles domos habeant, vix dignentur sub tectum suum recipere peregrinum, immò in peregrino Christiano, dicentem in Evangelio: *Hospes fui, & collegisti me.* Sed neque advenientes hospitio carentes, in domos suas aliter recipiunt, nisi præcipari conventioni statuatur: quid pro solo, quid pro singulari vas, quid pro igne accenso, & extrinsecus innumeris rebus, quibus uti farrine, dare debeant. Verùm si contigerit ut sine hac pactione eos permittam blandè, ac modulata charitatis officio suscipere valeantur, tanto tardo postea eos afficiunt, ut nullatenus quiescant, donec id quod avarè ab eis exigunt, eis dare compellant. Quod factum à Christianis Religione ita abhorret, ut quomodo huic vitio incumbere, nec nomine, non tantumque displiculus Christi esset. Hic autem ab eodem Christo in tremendi examinis die (ubi se antequam drem claudat extremum, contereat) benedictus vocari non meretur, eodem dicente in Evangelio: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum: quia hospes fui, & collegisti me.* & cætera. Cum quæ ergo hodie diem expectat iudicis, qui Christum in hujusmodi rebus suscipere? Inhumanitasque circa hos-

pitalitatem audituri, funt: *Recedite in ignem æternum.* Humanis verò & benevolis: *Venite benedicti Patris mei percipite regnum: quod vobis paratum est ab æternis æternis.* Ecce qualem benedictionem hospitalitatem si dicentes perciperunt: ad hoc nempe Christiani vocati sumus, ut, testante beato Petro Apostolo, eadem benedictionem hereditariè possideamus.

Quisquis illa se privari timet, necesse est ut in hac peregrinatione hospitalitatis studeat. Quæ tunc autem secunda sit, ea que sequuntur breviter insinuant. Aut enim istas Propheta: *Peregrinus vagus que intus in domum tuam.* Job: *Ferri non mansi peregrinus: ostium meum viciis patris.* Et in Evangelio: *Hospes fui, & collegisti me.* Petrus: *Hospitalitatem inquit, fratres. Paulus: Charitatem fraternitatis morat in vobis. Et, hospitalitatem nolite oblivisci.* Ambrosius in libro de Abraham primo: *Disce quomodo impingere esse debitas ut possis pervenire hospitium, nec quis præveniat, & te boni maneris delectare copul: quia non satis est rectè facere, nisi etiam mature qual facias: ubertior enim fructus habet celerata devotio. Bona est hospitalitas: habet mercatum suam primum humane gratæ, deinde quod magis est, remuneratum æternæ. Omnes in hoc incolat hospites sumus: ad tempus enim habitandi habemus hospitium. Emigramus propter: caveamus ne si nos duri nos negligentes in recipiendos fratrum hospitibus, etiam nobis post vix ipsius curiam sanctorum hospitium denegatur. Sed pauperum præteritis, non opes à te hospites requirit, sed gratiam: non ornamentum convivium, sed cibum obvium. Hæc grata hominibus, accepta Deo. Unde Dominus Iesus in Evangelio, eum qui amque dederit hospiti portum aque frigide, calcillum asserit præmeritum non extorem futurum. Aug in lib. Ieromimus: *Cogimur, inquit, loqui vobis quod non debemus: invenire enim in vobis debemus quod laudaremus, non querere quod admodum. Ecce tamen breviter dico, non inamoror. Apostolice hospitalitatem, per hæc perventum est ad Deum: suscipis hospitium, capus & tu es comes in via: quia omnia peregrini sumus. Ipse est Christianus, qui & in domo sua & in patria sua peregrinum se esse cognoscit. Patria nostra sursum est, ubi hospitem non erimus: nam unusquisque hic & in domo sua hospes est, sed dimittit illam domum hinc sua, hospitem hospitibus. Quare? Et in tabulo sit est, non te alio veniente discit? Hoc facis & in domo tua. Cessit tibi locus pater tuus, cessus est filius tuus, nec manserunt manes, nec mansus reboque. Si omnes transimus, aliquid quod transire non potest, operamur, ut cum transierimus, & illic venerimus, unde non transierimus, opera nostra bona ibi invenimus. Causos est Christianus, quod times ne perdas quod erogas?**

Gregorius in Moralibus: Hospitalitatem fraternitatis amor, charitatis opera ducere, nobis valde necessarium est; unde egregius Predicator nobis utraque commendans ait: *Charitas fraternitatis morat in vobis.* Et, *hospitalitatem nolite oblivisci.* Beatus Princeps Apostolorum hujus hospitalitatis gratiam cum benignitate fratris habendam nobis commendat dicens: *Hospitalitas inveniem sine misericordie.* Hinc ipsa veritas dicit: *Hospes fui, & collegisti me.* Misa pietate Redemptor noster loquitur ex suorum compulsi membra fratris, dicens: *Quidcumque uni ex minimis meis fecerit, mihi fecerit.* Ipse igitur nos per hoc [qui] caput nostrum est, adjuvat, qui per nossem boni opera in suis membris adjuvat. Penitendum est nobis quantum hospitalitas fraternæ compulsioms valeat: quantum nos

Ibid. 34.

I. Pet. 3. 9.

Ibid. 38. 7.

Job 31. 15.

Matt. 5. 37.

Rom. 12. 13.

Ibid. 31. 1.

Lib. 3.

Matt. 10. 41.

De verbis Domini. Item 31.

Hab. 3. 1.

I. Pet. 4. 9.

Matt. 5. 37.

Ibid. 40.

om. 1901701

Lib. 4. Synon. cap. 11. de curiositate, sed verba diver-

Matt. 11. 19.

Ibid. 34.

Ibid. 41.

omnipotenti Domino misericordie viscera conjungant. Inde enim ei qui est super omnia appropinquamus, unde nos per compassionem proximi etiam sub nomine deponimus. In rebus corporalibus nemo alta tangit, nisi qui tenditur. In rebus verbis spiritalibus, certum est quia quanto plus per compassionem attrahatur, tanto altius et verius propinquamus.

Plura itaque sanctorum Patrum exstant documenta, quae hic ob brevitate non ponuntur. Oportet ergo ut unusquisque fidelis regulam Christianitatis in secunda hospitalitate custodiat, eamque Christi amore, non mercedis temporalis retributione sectetur. Nemo quidem pauperem obtendat, dicendo: Non possum hospitem suscipere, quoniam non habeo unde illis necessaria ministrum: qui Dominus Jesus Christus ut hanc occasionem tolleret, etiam de calice aquae frigidae sitenti porrecto, se mercedem pollicitus est reddituram.

LIBER TERTIUS.

CAPUT PRIMUM.

De Charitate.

ILLE charitatem habet, qui & Deum persequitur, se, & proximum tanquam se diligit: *In his dominus praecepta sua lege pendit. & propheta.* Foris Christianorum proprium est & amicum diligere in Deo, & inimicum propter Deum. Unde dicitur in Psalmo: *Latum mandatum tuum nimis.* Ideo latum dicitur mandatum, quia & amicum & inimicum pari dilectione comprehenditur. Judaeis nempe moris est amicum diligere, & inimicum odium execrabilibus inferre. Christianus vero uterque, Domino praecipiente in Evangelio, neque diligendus est: *Andreas* inquit, *quis dilectum est antiquis: Dilige proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros: benefacite his qui oderunt vos: & orate pro persecutoribus. & calumniantibus vos, ne sicut filii Patriae vestri qui in caelis est, qui solem suum orari facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos, & cetera.*

Est alibi: *Mandatum novum de vobis, ut vos invicem diligatis. In hoc cognoscet omnes quod mihi discipuli estis, si dilectionem habueritis ad invicem.* In hac quippe praecipiente non solum amici, verum etiam inimici continentur dilectio: nec quisquam gloriantur potest veraciter si Deum diligit, si ab inimici & exarbitraverit dilectione. Dominus enim in Evangelio ait: *Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet vobis Pater vester caelestis peccata vestra. Si non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Ad tam magnam tonitruum, ut beatus Augustinus ait, quod non expergitur, ut qui dormit, sed mortuus est: sed tamen potens est Dominus etiam mortuos suscitare.

De charitate autem Salomon ita dicit: *Odium suscitavit rixas: & universa delicta operit charitas.* Petrus: *Amo omnia, inquit, in quibusvis charitatem continentem habentes: quia charitas operis multitudinem peccatorum.* Paulus: *Charitas patientis est, benigna est, & reliqua.* Joannes: *Deum, inquit, charitas est: qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Gregorius in libro Pastorali: *in Virtus itaque est eorum hominibus, quod versarios tolerare: sed virtus*

eorum Deo, diligere: qui hoc solum Deus facerificium accipit, quod ante ejus oculos in altari bonis operibus flammae charitatis accendit. Item idem: *Cum eunda facta eloquios dominicus plena sunt praecepta: quod est quod dilectione, quasi de singulari mandato Dominus dicit: Hoc est praeceptum meum ut diligatis invicem? Nisi quia omne mandatum de sola dilectione est, & omnis unum praeceptum sunt. Quia quisquis praecepit, in sola charitate solidatur. Ut enim multi arborum rami ex una radice procedunt, sic multae virtutes ex una charitate geruntur: nec habet aliquid veriditatis rami boni operis, si non remanet in radice charitatis. Praecepta ergo dominica & multa sunt, & unum & multa per diversitatem operum in unum in radice dilectionis. Qualiter autem ista dilectio sit tenenda ipse insinuat, qui in plerisque scripturae suae sententiis & amicum jubet diligere, se, & inimicos propter se. Ille enim veraciter charitatem habet, qui & amicum diligit in Deo, & inimicum diligit propter Deum. Item idem: *Omnia enim habentis diligit & abundabit: et autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eis: habenti namque dabitur & abundabit, & qui quisquis charitatem habet etiam dona sua periret: quia quisquis charitatem non habet, etiam dona quae percipisse videbatur, amittit.**

[Cum enim Apostolo testante, plenitudo legis sit dilectio, secundum est, quia nemo proximum sine Deo, nec Deum sine proximi dilectione diligere valet. Unde quia] de charitate, quae Deus est, pauca hic collecta sunt, quibus ad eum pervenire desiderat, qui charitas est, oportet ut Dei & proximi dilectione veraciter ignitus exultat.

CAPUT II.

De Humilitate.

Sicut superbia de Angelis demones, ita humilitas de hominibus Angelorum efficit civem. Diabolus itaque per superbiam corruens de caelo, hominem primum stravit, & de paradiso expulit, Christus autem Dei filius ad redimendum genus humanum humilis venit in mundum. Unde ait Apostolus: *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalis Deo, sed semetipsum exinanivit formam servus accipiens. Et in ista: Humilitatem servum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. De humilitate autem ait Dominus per Prophetam: Super quem requiescit spiritus meus nisi super humilem, & quietum, & incontinentem sermones meos? Salomon: *Ubi est superbia, ibi & contumelia. Ubi autem humilitas, ibi & sapientia. Superbum sequitur humilitas, & humilem spiritum suscipiet gloria. Prinsquam contemnerit, exaltatus: cor homini: & antequam glorificetur, humiliatur.* Et in Evangelio: *Quicumque ergo humiliaverit se sicut paruulus esse, hoc major est in regno caelorum.* Petrus in Epistola prima: *Omnes autem invicem humilitatem insonate: quia Deum superbi respicit: humilibus autem deus gratiam.* Et, *Humilitatis in conspectu Domini, & exaltabit vos.* Jesus filius Sirach: *Quanto magis est, humiliat te in omnibus & coram Deo invenies gratiam.**

Gregorius in moralibus: *Ad hoc ergo unigenitus Dei filius formam humilitatis suscepit: ad hoc invisibilis, non solum visibilis, sed etiam deuspectus apparuit, ad hoc contumeliam ludibria, & irrisionem probra, passionumque tormenta tole-*

et ab inimic] Ita sunt suspens Jonas, nihilque eius ab ejus | mente alienum magis, quam quod ab heresi ediderat ab anti-
Tom. I. Q.9

Mat. 23. 40.
Psal. 118, 96
Mat. 5. 43.
& 49.
Joan. 9. 34.
Mat. 6. 14.
Prov. 10. 13
1. Pet. 4. 8.
1. Cor. 13. 4
1. Joan. 4. 8.
Hosai. 11.

101
101. 11. 18.
Mat. 11. 11.
Phil. 2. 6.
Ibid. 10. 9.
1. Pet. 5. 6.
Prov. 11. 3.
Ibid. 10. 11.
Ibid. 19. 11.
Ibid. 18. 11.
Joan. 18. 11.
1. Pet. 5. 5.
1. Cor. 4. 10.
Ecol. 3. 10.
1. Lib. 10. in c. 12. Job c. 18.

rari, ut superbum hominem non esse doceret
 humili Deo. Quanta ergo humilitatis virtus est,
 quamque sublimis celsitudo, propter quam solam
 veteriter edocendam is, qui sine estimatione mag-
 nus est, veniens ad passionem factus est parvus.
 Quia originem peccatorum nostræ se præbuit super-
 bia diaboli; intrinsecum redemptionis nostræ in-
 venta est humilitas Dei. Hostis noster magnus inter
 omnia conditus, videri super omnia voluit elatus.
 Redemptor autem noster magnus manens super
 omnia, fieri inter omnia dignatus est parvus. Et
 humilitas magistra est omnium, materque virtutum,
 sicut veritas ait: *Dixit et me quia misera sum & hu-
 militas corde: & inveniatis requiem animabus vestris.*
 Quia dum se humiles deiecit, ad Dei similitudi-
 nem ascendit. Quod igitur humilitate sublimas?
 Quæ dum se in ima deipinit, auctori suo manenti
 super summam se conjugit.

Hamil. 11. 19.

Hamil. 11.

Cælianus Episcopus in homilist: Humilitatem
 ergo, fratres dilectissimi, ante omnia tenemus;
 non illam que aliquotes foris tantum ostenditur,
 sed illam que in conscientia retinetur. Sunt enim
 aliqui, qui quando aliqua tranquillitas fuerit, hu-
 militatem in ore et in corpore solent ostende-
 re: & si aliqua, ut afflicto, tribulatio, vel sean-
 dali procella fuerit, effrenato ore, erectâ cer-
 vice, superbia, que in corde tepetitur, multis
 convitiis profertur ex ore. Quare hoc factum est,
 si fratres? quia fundamentum veræ humilitatis non
 habuit: quia humilitatem, quam prius promate-
 bat in corpore, non habebat in corde. Et bamiles
 ergo sumus fratres charissimi, non solum senioribus,
 sed etiam æqualibus, & junioribus nostris, ne
 Deus superbis resistat, ne se exaltantes humiles, ne
 inflati per viam angustiam transire non possimus.

Eud. post
yusca.

Ecce quantum humilitati studendum est, bre-
 viter demonstratur. Proinde necesse est, ut superbia
 cum auctore suo diabolo vigilanter caveatur, & hu-
 militas Christi obedenter amplectatur, quoniam si-
 cut illa se amittens ad ima prostrat, ita illa se am-
 plectentes ad summam erigit.

CAPUT III.

De Patientia.

PATIENTIA quæ Christianamrore suscipitur, lau-
 danda & predicanda est: quando autem amore
 terrenorum fit, non est virtus patientie dicenda,
 quæ nulla est, sed ut beatus Augustinus scribit, mi-
 randa dicitur, neganda patientia. Patientia ergo tunc
 est laudanda & virtus predicanda, cum ob Christi
 amorem non solum in accidentibus exteriorum rerum
 adversitatibus habetur, sed etiam in corde potissi-
 mi retinetur. Nec etiam prodest exterioris demon-
 strari patientiam, & interioris bella dissonantiam,
 & exteriorum fomenta retineri vitiarum. Quando igitur
 foris præstenditur patientia, & interioris regnant
 bella vitiarum, non est hujusmodi patientie virtus,
 sed virtutis simulatio zelanda. Exstat igitur
 beatus Job exterioris interiorisque exemplum pa-
 tientie: qui non solum exteriorum dama rerum,
 & orbates filiarum, & injurias illatas amicorum,
 verum etiam flagellum sui corporis patienter susti-
 nit, & inter tot adversa non ad marmurationem
 sed ad Dei laudem eripit dicens: *Si bona sustinuerim
 de manu Domini, mala autem quare non sustinuerim?*
*Item? Domini dedit, Dominus abstulit: sicut Do-
 minus placuit, ita factum est: si nomen Domini benedi-
 cimus.* De patientia autem ait Salomon: *Qui pa-
 tienti est, multa gubernat prudentia: qui autem im-
 patientem, exultat stultitiam suam.* Item: *Malior est*

De Patientia
cap. 4.

Job 1. 10.

Ibid. 1. 11.

Prov. 14. 19.

Ibid. 16. 21.

*patient, viro forti, & qui dominatur animo suo. 12-
 paginatur verbum.* Item: *Dolorum viro pro patientia
 nascitur.* Dominus in Evangelio: *Beati, inquit,
 pacifies: quoniam filii Dei vocabimini.* Item: *In pa-
 tientiâ vestrâ possidebitis animas vestras.* Paulus: *Si
 fieri poterit, quod ex vobis est, cum omnibus homini-
 bus pacem habete.* Item: *Patientiam vobis necessaria
 est: ut voluntatem Dei faciatem, repertum promissio-
 nem.* Item: *Pacem signamus in civitatibus, & sancti-
 moniam, sine qua nemo videbit Deum.* De his autem
 qui propter honores terrenos nascendos, & di-
 versas cupiditates explendas, jocoseque & multimo-
 das delectationes, & vanitates inscandandas, multa
 dura & acerba patientissimè, & molestissimè, ac
 periculosissimè tolerant, cum loqueretur beatus Au-
 gustinus in libro de bono patientiæ, ita ad extre-
 mam intulit: *In his, inquit, hominibus miran-
 da est potius quam laudanda patientia, imò nec mi-
 randa nec laudanda, quæ nulla est, sed miranda
 duritia, neganda patientia. Nihil autem illi jure
 laudandum, nihil utiliter amandum. Tantoque
 reclus major supplicio dignum iudicabit animus,
 quanto magis vitis subdit instrumenta virtutum.*
 Patientia comes est sapientiæ, non famula concu-
 piscentiæ. Patientia amica est conscientie bonæ,
 non inimica innocentie. Cum ergo videris quem-
 quam patientem aliquod pati, non contentus laudare
 patientiam, quam non ostendit nisi causa patienti-
 æ. Quando illa bona est, tunc illa vera est: quando
 illa non tollitur cupiditate, tunc à felicitate distin-
 guitur. Cum verò illa tenetur in crimine, tunc hu-
 jus nomen erratur in nomine. Non enim sicut
 homines qui sciunt, sunt particeps scientiæ, ita
 omnes qui patientes sunt particeps patientiæ: sed
 qui passione rectè utuntur, in patientie veritate
 laudantur, hi patientie munere coronantur. Ver-
 rantem cum pro libidinis, vel etiam sceleris,
 & cum denique pro illa temporali vitâ ac salute
 multa homines horrendis maribus sufferunt, fa-
 ctis nos admonent quanta sufferenda sunt pro vitâ
 bonâ, ut & possit esse æterna, & sine ullo
 temporis termino, sine utilitatis ullius detri-
 mento, verâ felicitate secunda. Unde Dominus
 ait: *In patientiâ vestrâ possidebitis animas vestras.*
 Non sit villas vestras, laudes vestras, luxurias
 vestras, sed animas vestras. Si ergo tanta sus-
 fert anima ut possideat, unde percat? quanta de-
 bet sufferere non percat? Et paulo post: *Quamvis
 autem patientia virtus sit animi, partem tamen eâ
 utitur animus in seipso, partem verò in corpore
 suo. In seipso utitur patientiâ, quando illa &
 intacto corpore aliquid quod non expedit, vel
 quod non debeat, tacere aut scire, quibuslibet
 adversitatibus aut fonditatibus rerum, seu verbo-
 rum stimulis incitatus, & patienter mala omnia
 tolerat, nec ipse mali aliquid opere vel ore com-
 mittit. Per hanc patientiam sustinemus etiam cum
 corpore sani sumus, quod inter hujus facili scan-
 dala bestinatio nostra differtur.* Item post que-
 dam: *Hæc omnia, & si quæ sunt alia, quæ com-
 memorare longum est, ad eum patientie modum
 pertinent, quo animus non sua peccata, sed que-
 cumque extrinsecus mala patienter sustinet in
 seipso, suo proinde corpore illa. Alius autem pa-
 tientie modus est, quo idem ipse animus quæcum-
 que molesta & gravis in sui corporis partibus
 perire, non sicut fluit vel maligui homines prop-
 ter adipiscenda vana, vel scelerata perpetran-
 da, sed sicut à Domino definitum est pro-
 pter justitiam. Utroque sancti Martyres modo cer-
 taverunt. Nam & impiorum, . . . saturati sunt,
 ubi animus corpore intacto quodam veluti plaga*

Ibid. 59. 15.

Mat. 5. 9.

Luc. 11. 19.

Rom. 12. 18.

Hebr. 10. 16.

Ibid. 11. 41.

Lib. de Pa-
tientia c. 4.

Ibid. cap. 6.

Ibid. c. 7.

Luc. 21. 19.

Ibid. cap. 8.

Ibid. cap. 9.

Ibid.

Ibid. c. 10.

Mat. 5. 10.

«sua Interger sustinet, & in corporibus vincti sunt, in-
«clusi sunt, sicut ac suis affectibus, torti sunt,
«ficti sunt, dilaniati sunt, incensi sunt, cruciati
«sunt, & pietate immobili subsiderunt Deo men-
«tem, credi poterunt in carne, quidquid exqui-
«renti videri patitur venit in mentem.

Monit. 31.

Gregorius in hominibus Evangelii: « Sciendum
«præterea est, quod tribus modis patientia exerce-
«ri solet. Alia namque sunt quæ à Deo, alia quæ
«ab adversario, alia quæ à proximo sustinentur. A
«proximo namque persecutiones, damna, & con-
«tumelias: ab adversario tentamenta: à Deo autem
«flagella tolerantur. Sed non omnibus tribus his mo-
«dis vigilantibus oculo semetipsum debet mens circum-
«spicere: ne contra mala proximi pertrahatur ad
«retributionem mali: ne contra tentamenta adver-
«sari seducatur ad delectationem, vel consensum
«delicti: ne contra flagella Officis ad excessum pro-
«vauit murmurationis. Perfectè enim adversarius
«vincitur, quando mens nostra & inter tentamen-
«ta eius à delectatione, atque consensu omnimodis
«refraturatur, & inter contumelias proximi cu-
«stoditur ab odio, & inter flagella Dei compescitur
«à muturmatione. Nec hæc agentes, retribui no-
«bis presentia bona requiramus. Nam pro labore
«patientie bona speranda sunt sequens vix, ut
«premiis nostri laboris incipiat, quando jam om-
«nis labor funditus cessat. » Item idem: *In pa-
«tientia vestra possidebitis animas vestras.* « Idem
«caro possessio animæ in virtute patientie ponitur;
«quia radix omnium cultioque virtutum patientia
«est. Per patientiam verbè possidemus animas no-
«stras; quia dum nobis ipsi dominari sumus,
«hoc ipsam incipimus possidere quod facimus. Pa-
«tientia vera est, aliena mala æquanimiter perpe-
«ti, contra eum quoque qui mala irrogat, nullo do-
«lore mordet. Nam qui sic mala proximi portat,
«ut tamen tacitus doleat, & tempus dignæ retri-
«butionis querat, patientiam non exhibet, sed of-
«tentat. Scriptum quippe est: *Choritas benigna est,*
«*patientia est.* Patientis namque est, ut aliena mala to-
«leret: benigna verò est, ut ipsos etiam quos por-
«tat, amet. Hinc namque per semetipsum veritas
«dicit: *Diligite inimicos vestros: benedixit his qui*
«*ederaunt vos. Orate pro persequentibus, & calum-
«niantibus vos.* Virtus itaque est coram inimicis
«adversarios tolerare, sed virtus coram Deo digne
«re: quis hoc solum Deus sacrificium accipit, quod
«aut ejus oculos in altari boni operis flamma cha-
«ritatis incendit. Sciendum verò est, quod plerum-
«que patientes videmur, quia retribuere mala non
«possumus: sed qui dicitur malum non retribuunt,
«quia nequaquam valet, proculdubio, ut dixerimus,
«patientis non est: quia patientia non in offensiose
«acquiritur, sed in corde.

Ecc. 31. 39.

Ibid.

I. Cor. 13. 21

Athen. p. 44

Hæc quippe & his similia eximia ac saluberrima
«testimonia nos ad patientiam virtutem informant. Et
«quia sine charitate in nobis non potest vera esse pa-
«tientia, imitemur ejus exemplum, qui propter nos
«flagella, & ludibria, & crucis patibulum patienter
«sustulit, ut exterius interiorque ejus amore virtu-
«tem patientie exhibentes, illo quoque præcessit, post
«mortem pervenire valeremus.

CAPUT IV.

De Superbia.

ALIIQUANDO propter donum alicujus virtutis,
«aliquando propter mundi honores, ali-
«quando verò propter carnis fragilitatem labor in
«superbiam, quæ totius peccati initium est. Unde
«scriptum est: *Initium omnium peccati, superbia.* Hæc

Athen. 10. 26.

Tom. I

de Angelis drimones fecit; humilitas autem homi-
«nes aequalis Angelis reddidit. De superbiam namque
«Psalmista: *Populum humilem scilicet facite: & vos
«les superbiorum humilitate.* Item: *Superbi iniqui-
«tatem assequuntur: à lege autem tuâ non declina-
«vo.* Item: *Incepisti superbia, maledicti qui dicit
«non à mandatis tuis.* Item: *Non habitabis in me-
«dis domini: men qui facis superbiam.* In Proverbis:
«*Demos superbiorum demoliantur Domum.* In Ecclesia-
«sticis: *Quid superbi terra & cinis? In Amos: Terra
«vix Domini in unum suâ, docet Domini exerce-
«ntiam: Detestor ego superbiam Jacob, & domos eju-
«m odi. Tobias alloquitur filium suum: Superbiam, in
«quit, nunquam in tuo sinu, aut in tuo verbo demer-
«tari poterat: tu ipsa enim initium fuisse omnia
«perdidit. Et Salomon: Ubi, inquit, fuerit superbia
«ibi erit & consumelium. Item: *Melius est humilitas,
«cum misere, quam dividere spolia cum superbo.*
«*Jesus filius Sirach: Odiosus coram Deo & homini-
«bus superbus. Initium superbiam hominis, injus-
«titiæ à Deo. Initium peccati est omnis superbia. Qui te-
«tigitur peccati, iniquitatis ab eâ: & qui communi-
«cavit superbo, induitur superbia. Et Dominus in
«Evangelio: Omnis, inquit, qui se exaltat, humili-
«abitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Petrus: Deus
«superbi resistit: humilibus autem dat gratiam. Pau-
«lus: Noli vultu sapere, sed time.**

Augustinus in libro sermorum: «Sola, inquit,
«diaboli superbia, & invidia mittit in ignem æternum.
«Non potest superbus esse non invidiosus: in-
«vidua superbie filia est. Sed ita mater superbia,
«nescit esse sterilis, ubi fuerit, continuè parit. » Et
«paulo post: «Prior est in vitis superbia, deinde in-
«vidi. Non enim invidia peperit superbiam, sed
«superbia invidiam. » Non enim invidet, nisi amor
«excellens. Amor excellentis, superbia vocatur.
«Gregorius in moralibus: «Occiso perditionis nos-
«træ sacra est superbia diaboli: & argumentum re-
«demptionis nostræ inventa est humilitas Dei. Quod
«elatione dejectus: quæ dum supra se tenditur, ab
«altitudine veræ celsitudinis elongatur: Initium
«omnis peccati, superbia est. Quod est autem su-
«perbia, nisi perveris celsitudinis appetitus? Per-
«veris etenim est celsitudo, cum deserto, cui debet
«animus inhærere, principio, sibi quodammodo
«ferri vult, atque esse principium. Multis sepe su-
«perbia luxurie seminarium fuit: quia dum eos spi-
«ritus quos in altum erexit, caro in sulcis meruit.
«Qui superbia hæc secreto cordis præs elevatur, po-
«stea publicè corruunt: quia dum oculos intumesci-
«unt motibus cordis, a peritis cadunt lapsibus cor-
«poris. Unde per Olee Prophetam contra Israëlita-
«tas dicitur: *Spiritus frustrationis in medio erunt:*
«*& Dominum non cognoverunt.* Qui ut offendunt,
«quod causa libidinis ex culpa proruperit elationis,
«mox subdit dicens: *Et respondebit irrogantia
«Israel in faciem ejus.* Si auctorem suum homo su-
«perbendo contemnit, jure & à subiectione carne
«patium suscipit: unde & ille primus inobediens
«mox ut superbendo peccavit, pœndenda contraxit:
«quia enim caluoniam spiritus Dei intulit, mox
«calumniam carnis invenit. » Et paulo post: « Super-
«bi quippe eo ipso quo videri alii appetunt, à
«verâ elatione Dei longè per elationem hunc: sub-
«littere etenim nequeunt qui ab æternæ elationis soli-
«titudine deviderunt; sicut per Psalmistam dicitur:
«*Detestor eos dum allevantur.* Qui eo intumescens
«corruunt, quo malè intumescens surgunt. Sic arum
«flam in altum signala raptus, sed casu con-
«cito ad ima revocatur. Sic ad vultum fumus tolli-
«tar, sed repente in nihilum tumescendo dissipatur.
«Sic ab infimis nebula densando se erigit, sed »

Q. 34

exortus solis radius ac si non fuerit, absterge: sic in herbari superficie nocturnis horis humor aspergitur, sed durans hominis subito calore siccat: sic ipsum aquarum bullæ inchoantibus pluvius extinguitur ac intemis certatim procedunt, sed eo celestis disrupere deperunt, quo inflatæ altius extenduntur: cumque excreverint ut appareant, crescendo peragunt, non subsistant. Scriptum est: cunctis diebus suis impius superba. Solent etiam elevari in quibusdam suis cogitationibus atque adibus superbare, sed quia electi sunt, cunctis diebus superbare non possunt: quia prorsus quam vitam faciunt, ad humilitatis metum ab elatione corda commorant. « Celsinus Massiliensis Episcopus in hominibus: Duo, inquit, ædificia, & dux civitates à mundi initio constructuræ: unam ædificat Christus, alteram diabolus: unam humilis, alteram superba. Attendat ergo unusquisque conscientiam suam, & si in se videtur dominari superbiam, in civitate diaboli se infeliciter ædificare, imò periclitari non dubitet ad ruinam. Non enim discernuntur filii Dei, & filii diaboli, nisi humilitate, atque superbia. Quemcumque esse superbum valens, diaboli esse filium non dubitet. Quemcumque esse humilem conspexerit, Dei filium esse veraciter credere debeat. Et ut hoc verum esse cognoscas, audi scripturam dicentem: *Instrum apertur à Deo, superbia superbia.* De superbia namque insensit contemptus mandatorum Dei, & de bonis que aguntur vanæ laudis appetus. « Hæc Celsinus dicitur.

Fit verò & in eo superbia, quando quis aut pro virtutibus, aut pro divitiis mundi alius meliorem se existimat, cum utique in eo peyor sit*, quo se meliorem alii arbitrat. Nascitur etiam ex superbia contumacia, inobediencia, contentiones, hæreses, & cætera innumera vitia, quæ omnia humilitate perficere simulis Dei sperare possunt. Putantur autem nonnulli propter cultum & splendorem vestium, superbia tumescere: quod dum plerumque ex fonte superbar solent emanare, plures tamen sunt qui exteriùs his ornantur, & interiùs humilitate polleat. De talibus erat ille purpuratus, & regio diademate insignitus, quid dicitur: *Vide humilitatem meam & eripe me: quia legem tuam non sum obtulit.* Item: *Vide humilitatem meam, & laborem meum: & domeste universa delicta mea.* Quia igitur per superbiam patiens nostri Adæ cecidimus, & per humilitatem Christi resurreximus, opere pretium nobis procurandum est, ut superbiã, ut pote venenum diaboli, caveamus: & humilitatem Christi semper adheramus, qui dicit in Evangelio: *Disiste à me quia nullus sum & humilis corde: & invenietis regnum cælestium vestris.* Quisquis igitur superbie vno inservit, necesse est, ut de eo, sicut & de cæteris vitis, sacerdoti confessionem faciat, Deumque supplicet, ut sibi ignoscere dignetur.

CAPUT V.

De odio & invidia.

Sicut per concordiam parvæ res crescunt, ita & contrario per odium & livorem magnæ decreverunt. Odium enim & invidia multos micribus ac letaliter afficit. Hæc quoque duo pestifera peccata quanto occultiora, tanto perniciosiora, atque periculosiora. Eorum nempe morbus cum multorum mentes tabefaciat, nonnulli tamen per que-

dam exteriora indicia & interiùs eodem morbo laborare produnt, quia videlicet hujusmodi scilicet cum de odio cavendo admonetur, respondere solet: non possum hoc malum à corde meo vellere, quia hic, pro quo admones, multas iniurias & diversa mihi mala intulit. Faciat Deus quod vult, non quæcumque donec ex eo ultionem capiam. De invidia autem cavendâ & charitate amplectendâ, cum admonitio fit, ita ab hujusmodi responderi solet: illum & illum non decuciat habere quod adeptus est, quia non est tam nobiliter natus, ut hoc nancisci oeruent. Sæpe quoque subjungere: Ego qui inserviendo plurimos multo labore consumi animos, non percipi ad honorem; & ille qui parvo aut penè nullo servivit tempore, me in honore accipiendo præcedit. Hoc sempe vitium invidiæ & in majoribus, & in minoribus fit rebus. Verum si de cupisset invidiosus sanctitate, & bonitate vice agatur; & id quod dicitur verum esse asserat, hujusmodi invidiâ tabescentes cuncta falsa esse dicuntur, contentantur. Fuit & alia multa indicia, quibus odientes, & invidi se prodere solent: & forsitan quantum in hac re delinquant, ignorant. Cum sint itaque capitalia crimina, perari sunt, quod valeat periculum est, qui iside Deo & sacerdoti confessionem faciant, & per penitentiam satisfactionem hæc dicitur procurent. Sed dum secundum legem mundi, non secundum legem Christi, malum pro malo reddunt, & eoque quibus invidet deficientes, convitiis, & diversitibus contumeliis fatigant, & criminale in promptu sit, potius viri fortis, quam erubescerentis, & penitentis nomen habere diligunt.

Hæc igitur vitia quibus vigilanter sint cavenda, osecula divinis subitò collecta docent. Habes in veteri lege: *Ne odiam fratrem tuum in corde tuo: sed publice argue illum, ut habeas super ille peccatum.* In Salomone: *Vna cornua sanctas cordis: putredinem invidia.* Item: *Vtrum stultum interficit iracundia: & parvulum occidit invidia.* Jesus filius Szech: *Per invidiam diaboli mors introivit in orbem terrarum.* Joannes Apostolus: *Qui odiam fratrem suum, homicida est.* Item idem: *Qui dicit si in luce est, & fratrem suum odiam, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quo eat: quoniam tenebra obvertentur oculos ejus.* De invidia autem ita scribit Augustinus in libro de disciplina Christianorum: *Avertat enim Deus pestem invidiæ ab omnium hominum animis, necdum Christianorum: vitium est invidiâ, quo solum diabolus reus est, & irremediabiliter reus. Non enim dicitur diabolo ut damnetur, adulterium commisit, furtum fecit, villam alienam rapulit, sed homini stanti lapsus invidia.* Invidia diabolus vitium est; sed habet matrem suam. Superbia vocatur mater invidiæ. Superbia invidios facit. Suffoca matrem, & non erit filia. Necdum humilitatem docuit Christus. Nam non ego loquor invidi, bene optantibus loquor. Illi loquor qui optant bene amicis, ut habeant tantum, quantum habeant & ipsi.

Scribit etiam & Prosperus: *Invidios est certè, qui alienum bonum, suum facit invidendo supplicium; nulli videtur ad invidendum concupaciantia provocari, sed tantum superbar morbo vezari.* Sed si animi ejus pellem, qui præcipitator incensus, subitè atque rursus, invenietis eum & perditiosum cupisum, cujus cupit intentum, & superbar malo tenens, quod tibi iugiter ingemiscit meliorem cui invidet meliori. Qui facit potest quale sit hoc malum verbis exprime, quo invidi-

b *Magillensis Episcopus* | Arclatensem dicere voluit, quod Acherus ecclie monuit.

c *in eo peyor sit* | Antra legitur *in eo peyor sit*, Gallo, & c. *in illi memora auctora*.

Levit. 19.

Prov. 14. 1

Job 5. 2.

Sap. 1. 2.

1. Joan. 5

1. Thim. 3. 9

Lib. 1.

serm. de c.

capit. 13.

si. 2.

De vitis

comp. c. 3

«dus odio hominis persequatur divinum munus in
«homine. • potius amari debeat, etiam
«pro sui meriti laudate? Tantos invidios habere
«pena iusta tertores, quantos invidiosus habuerit
«laudatores. Nequidem invidiosus facit excellen-
«tia meriti, invidiosus poena peccati, nec est ab ho-
«mine potest adhiberi crimendum, cujus est vulnus
«occultum.

Lib. 3. c. 31.

Gregorius in moralibus: «Invidere non possu-
«mus, nisi eis, quos nobis in aliquo meliores puta-
«mus. Parvulus ergo est, qui livore occiditur, quia
«ipse sibi testimonium perhibet, quod eo minor sit,
«cujus invidia toquetur. Hinc est, quod hostis
«causatus primo homini invidendo subripuit, quia
«amilla beatitudine, minorem se immortalitatem il-
«lud agnovit. Cain ad perpetrandum fratricidium
«corruit, quia de spectro suo sacrificio, prelatum sibi
«insimulavit, cujus Deus hostiam accepit, & quem
«meliores se esse exhorruit, ne utrumque esset,
«amputavit. Esau ad persequutionem hac de re fra-
«tris exaruit; quia primogenitorum benedictione per-
«dita, quam tamen Esau leotulit ipse vendiderat,
«minorem se eo, quum nascendo percibat, ingemuit.
«Ioseph sanctum fratres sui Imafinitis transmitti-
«bus ideo vendiderunt; quia cognatio revelata
«mysterio, ne eis melior fieret, ejus profectibus ob-
«viare conati sunt. • Scendum summopere est, quia
«quamvis per omne vitium, quod perpetratur, hu-
«mano cordi antiquior hostis virus insuadatur, in hac
«tamen nequitia tota sua viscera serpens concutit, &
«impugnans malitie pestem vomit. Per invidiam
«color pallore afficitur, & oculi deprimentur, mens
«accenditur, membra franguntur, sit in cogitatione
«rabies, in dentibus Irrior.

Lib. 3. c. 32.
post. 122.

Iudorus in libro Sententiarum: «Invidus niem-
«brum est diaboli, cujus invidia mors introvit in
«orbem terrarum. Nulla est virtus, quae non ha-
«beat contrarium invidie malum: sed sola miseria
«caret invidi: quia nemo invidet misero. • Et post
«pauca: «Hoc nimis invidus alienis virtutibus pra-
«estat, quod beato Job Satan pertrahit. Nam dum
«emulatur prosperitatibus, commovet adversa.
«Non homines, sed vitia odia habenda sunt. Flebiliter
«deplorandi sunt qui odio in fratrem tabulant,
«& contra alios perniciosum animae dolum servant;
«à regno enim Dei se separant, qui semetipsos à cha-
«ritate dissociant. Beda in expositione Joannis Epi-
«stolae: «Dominus, inquit, praecipit in Evangelio
«diligere inimicos. Quis ergo dicit se esse Chritia-
«num, & fratrem suum esse, in peccatis est usque
«adhuc; bene addidit usque adhuc: quia nunquam
«omnes homines in tenebris nascuntur vitiatorum.
«In tenebris manent homines, donec gratia bap-
«tismi per Christum illuminentur. Sed si qui cum odio
«fratris accedat fontem vitae, quo renascitur, ad
«potum sanguinis portandi, quo redimatur, et si
«illuminationem à Domino aestimet, in tenebris est us-
«que adhuc: neque ulla ratione peccatorum um-
«bras exuere potuit, qui viscera charitatis induere
«non caravit. • Item dicit: Omnes, inquit, qui odia
«fratrem suum, homicida est. • Si contemnebat
«quisque odium fratrum, utique & homici-
«dum in corde suo contempnere est. Non movit
«manus ad occidendum hominem; homicida jam
«teneatur à Deo. Vivit ille, & ille jam interfector
«iudicatur: *Es fecit quoniam omnis homicida non
«habet vitam aeternam nisi manentem.* Et si hic per
«fidem inter sanctos vivere ceravit, non habet in
«se perpetuam vitam manentem. Nam ubi retru-
«butio tempus advenit, cum à cin. quies ma-
«ligno erat, dimittatur: etiam qui hoc homicidi
«genere tenetur, ut dicitur, & dilidae, & pa-

In exposi-
tion. Epist.
cap. 4. v. 9.In exposi-
tion. Epist.
3. v. 14.

tem cum fratribus non habet. Notandum est
«quod non ait absolute, *homicida non habet vitam*
«*in se manentem, sed, amovet, inquit, homicida.*
«scilicet non solum ille qui ferro, verum & ille qui
«odio fratrem interfecit.

Hic & his similibus divinae scripturae auctoritatibus
«percutitur & odium, quod fructuosos suos spiri-
«tualiter necat, cavendum, & invidiam, quae rubi-
«ginem suam invidiosum mentes confusam, viciandam.
«Cassiodorus etiam mens his malis infecta fuerit, trans-
«plum sancti Spiritus esse non merebitur, nisi his ca-
«verit.

CAPUT VI.

De vitio vitii principalibus.

Quia longum est octo vitii principalibus capitulum
«enumerare, utque iudicium est ea sub vitio
«captuli adnotacionem congerere. Horum primum
«est superbia, de qua superius dictum est. Secundum
«quod vitium cum malis libentur, impuni-
«tatem sibi promittunt dicentes: *Quid delinquamus*
«*si potum & cibum, quae Deus ad utendum homini-
«bus tribuit, ad libitum nostrum percipimus?* Quae
«dum aut ante tempus, aut in tempore ultra men-
«suram modum indiscretè percipiunt, proculdubio delin-
«quunt. Quibus perpendendum illud est, quod Deus
«in Evangelio ait: *Videte ne graventur corda vestra in*
«*ebrietate, & crapula, & curis huius vitae.* Et Apo-
«stolus: *Esca & potus non commendant: eo.* Et
«Ilias: *Va qui potentes estis ad bibendum vinum, &*
«*viris fortes ad mistendum ebrietatem.* Item: *Eccc gan-
«dium & latvia occidere vitulos, jugulare arietes,*
«*comedere carnes, & bibere vinum.* *Vos ego dico*
«*Domini, si remiserit vobis iniquitas haec, donec*
«*merueritis.* Et Solomon: *Non exultet res vivum, &*
«*tumultuosa ebrietas: quoniamque enim his delictum est,*
«*non erit sapiens.* Item: *Ne intuearis vinum quando*
«*favescit, cum splenderit in vire color eius: in-
«*videtur blandi, sed in novissimo mordebit non est:*
«*Et sicut res: non venena dissuadet. Nullum secretum*
«*est tibi regnum ebrietatis.* Item: *Potentes iracundi si-*
«*sum, vinum non bibunt, ne cum bibentur oblitiscantur*
«*sapientiam.* Joel Propheta: *Expergescentus ebrius,*
«*& fies, ut late omnes qui bibitis vinum in dulcedi-*
«*ne.* Job: *Cum saevire fuerit, accidatur, &*
«*omnis dolor irruet in eum.* Iesus filius Sirach: *Opera-*
«*tarius ebrietas non implebitur. Vinum & mulie-*
«*res apostatas faciunt sapientes, & argum sapientis.*
«*Vinum potatum meliorem vivitacionem, & san-
«*& rinas multas facit.* Ex gula quippe nascitur nequitia
«lactia, furtilitas, levisitas, vaniloquium, immun-
«dicia coepotis, instabilitas mentis, ebrietas, libido,
«ut enim beatus Hieronymus ait, venemem eorum dis-
«tentum & diversis potionibus irrogatum flatum vi-
«vuptas genitalis sequitur.**

Tertium vitium fornicatio dicitur; quae non solum
«per corpus, sed etiam per mentem hirs ferit. Per
«corpus quidem fit, per commixtionem carnis cum
«sua minima quilibet, veliam alia quicumque immun-
«dicia ad explendum libidinis ardorem. Per mentem
«verò, cuoq; anima relicto connubio legitimi viri sui,
«id est Christi, aut per sollicitudinem, aut per quilibet
«aliud peccatum connubio adulterio, non existi-
«tabili, antiqui hostis se copulat. De hac quippe for-
«nicatione dicit Psalmista: *Perdes omnes qui fornicantur*
«*obis te.* Nascitur verò ex fornicatione caritas
«moris immo-dicatus, saepe periculum vitae, infamia,
«jocri, petulantia, & omnia incontinentia; odium
«mandatorum Dei, mentis enervatio, & iniuste cu-

politates, negligentia vite future, & presentis delictatio.

Quartum vitium est avaritia, de qua scribit Salomon: *Avarus non impletur pecunia.* Quæ à Deo in Evangelio hydroypis morbo comparatur, qui quanto plus bibit, tanto amplius sitit; sic & avarus quanto plus habet, tanto amplius habere desiderat, & dum modum discretionis in habendo non tenet, etiam in nimium concupiscendo amittit. De avaris autem tremenda sententia à Domino in Evangelio, & ab Apostolo de prompta est, quod avari regnum Dei non possidebant. De avaritia autem prodeunt peccata ramificata, invidiæ scilicet, furta, latrocinia, homicidia, mendacia, perjuria, rapinae, violentiæ, iniquitudo, iniusta iudicia, contemptus veritatis, futuræ beatitudinis oblitio, obduracy cordis, quæ contraria est operibus misericordiarum.

Quintum vitium est ira: de qua ait Salomon: *Pro iracundis peccata vitæ: qui patient est, mitigat suspiria.* Item: *Ne vises fit ad irascendum, quæ ira in furore incitatur. Semper iurgia quarit malus: Angeli autem credidit miserari contra eum. Spiritum vero ad irascendum facilem quis poterit sustinere? Item: Ira non habet misericordiam, nec iramptum furor: & iramptum concitatus furor quis poterit? Jesus filius Sirach: *Cum irasce non facias vitæ.* Item: *Homo iracundus incendit ignem. Zelus & ira minime dicit: & ante tempus ad fructum perducunt.* Et in Evangelio: *Omnes qui irascuntur fratri suo, reus erit iudicio.* Paulus: *Sed non occidas super iracundiam vestram.* Jacobus: *Ira enim vobis iustitiam non operatur.* Quisquis namque motum animi frustratione non regit, incidit in furorem incitæ, & cuncta quæ agit, precipitantem agere componitur: quomodo hujusmodi vitio captes, & mortuorum corpora, & modum rectæ discretionis, & honestatem pie actionis facit amittere. Nam & de ira palliat tumor mentis, rixæ, contumeliæ, clamor, indignatio, presumptio, blasphemiar, sanguinis effusio, homicidia, ulciscendi cupiditas, injuriam memoria, & alia quamplurima.*

Sextum vitium accidia, id est otiositas, de qua ait Salomon: *Ostendit otiositas animam.* Item: *Propter frigida piger avare nimis: studebitis a note, & non dabitur ei.* Otiosus verò Dominus arguit in Evangelio dicens: *Quis hic stans tercia die ieiun? ne in vestram meam.* Quæ peste multo Clericorum & laicorum laborant, & se de lingere minime intelligunt. Sicut enim extractus boni operis animam hilarescit, & ad melius semper agendum ignescit . . . De qua nascitur somnolentia, pigeria operis boni, insubilitas loci, pervagatio de loco in locum, tepiditas laborandi, tardium cursus, morositas, & insidiositas.

Septimum vitium est tristitia. Tristitia itaque cum duobus modis fiat, id est aliquando solubiter, aliquando letaliter: quando solubiter fit, non est vitium computanda, sed virtus: solubiter quippe fit, quando quis longa mediâ, & aliâ qualibet castigatione corporali decodtus, multis sanctarum virtutum certaminibus exercitatus, à dulcedine æternæ patriæ se diu exuliter tristat. De talibus dicit in Evangelio Dominus: *Tristitia vestra convertetur in gaudium.* Letaliter autem tristitia fit, quando quis de amissione terrenarum rerum, & aliâque rebus ab aliis injuriis ita tristatur, ut nihil boni operis cum agere delectet; quoniam dum hæc ei accidunt, ita animum ejus perturbare solent, ut non solum à bonis eum retrahant, verum etiam in precipitum desperationis e compellant. Quisquis igitur tali abhorretur tristitia, patet quod in fundamentum mentis futuramorem terrenum amor præposuit Christi. Quod

autem tristitantes non ad marmurationem, sed potius ad orationem, & ad Dei laudationem convertere debeant, Jacobus Apostolus docet, dicens: *Tristatur aliquis vestram, etiam aqueam & salis.* Quæ verba ita venerabilis Bedæ Presbyter exponit. *Si quis, inquit, vestrum aliqua tristitia deprimitur, vel ab aliis hominibus illata fuisse injuria urgeatur, vel culpa accedente, vel domestico damno preoccupante, vel aliâ qualibet vobis ratione conturbati contigerit, nequaquam illa horum ad invicem marmuratur, & de Dei judicio querelanti convenatis, sed potius ad Ecclesiam concurrentes flexis genibus Dominum orate, ut consolatio vobis sit gratiam mittat, ne vos tristitia seculi, quæ vobis mortem operatur, absorbeat. Ipsi quoque crebra & plurimodis dulcedine novicam morositæ pellem vestro de coepe pellite.*

Octavum est Cenodoxia, id est vana gloria, quod proprie arrogantium, & vana laudis amatorum est. De hac enim ait Dominus in Evangelio: *Omnia opera facta faciunt, ut videantur ab hominibus.* Item: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Arrogantium quippe quatuor sunt species, cum bonum aut à se metipsis habere æstimant, aut sibi datum desuper pro sua se acceptelle meritis putant; aut eorum cum jactent se habere quod non habent, aut despectis carent, singulariter videlicet appetunt habere quod non habent. Docet namque Apostolus, *ne qui gloriatur, in Domino gloriatur.* Et Dominus in Evangelio Diligatibus suis ait: *Sine me nihil potest fieri.* Cum igitur bona quis agit, nequaquam laudem ab hominibus captare, sed retributionem æternam à Deo debet expectare. *Hi sunt ut venerabilis Magister Aicinus scribit, octo totas impietatis ducem cum exercitibus suis, & fortissimi contra humanum genus dubioque fraudis bellatores, qui, Deo auxiliante, facillime vincuntur à bellatoribus Christi per virtutes sanctas. Prima, scilicet superbia, per humilitatem; gula per abstinentiam; fornicatio per castitatem; avaritia per largitatem; ira per patientiam; acriet per instantiam boni operis; tristitia mala per lætitudinem spiritalem; vana gloria per charitatem Dei.*

His planè octo vitis principalibus multi intelligendo, multi non intelligendo subalternant. Quæ adeo in usum deveniunt, ut à quibusdam aut nulla, aut penè nulla peccata ediscarbitrentur. De quibus multa hic sanctorum Patrum dicta aggregari poterant, quæ ob prolixitatem vitandam prætermissa sunt. Ceterum oportet unamquemque, ut hæc, divinâ opæ suffragante, cavet: & si forte his tandem mansuetus sit, Deo, & sacerdotum inde putam humilique confessionem facere non negligat.

CAPUT VII.

De Detractione.

DETRACCIÓNIBUS inservire non debet potenter divina indicat scriptura. Legitur itaque in libro Numeri: *Descendit Dominus in columna nubis, & stetit in ierusalem tabernaculi vocam Aaron & Mariam.* Et usit: *Quæ igitur non immittis detrahente serva mee Ad eum? ita usque contrâ eis abis, unde quoque recepti, qua erat super tabernaculum; & ecce Maria apparet candens lepra quasi vix.* Habes & in Psalmo: *Detrahentem secreto proximi suo, persequetur.* Et Salomon: *Remove ab iniquitate pravum: & detractione labii sui precat a se. Qui detrahit alicui rei, vixit se in futurum obligat: qui autem times preceptum, in pace versatur. Cum detractionibus ne commiseris, quoniam respice contra-*

Coloç. 3. 7.

Timo. 2. 18.

Fell. 7. 10.

1. Tim. 27. 11.

Ibid. 27. 11.

Ibid. 27. 11.

Fell. 3. 19.

Ibid. 27. 11.

Ibid. 20. 16.

Apost. 1. 24.

Fell. 4. 16.

Ibid. 3. 10.

Prover. 10. 4.

Ibid. 20. 7.

Ibid. 20. 7.

Jac. 1. 16.

Beda ad hunc locum.

Jan. 4. 15.

Epiſt. 2.

Pſal. 49. 16.

Prov. 14. 11.

Beda 19. 10.

Ibid. v. 11.

res perditio rerum. & riuam miramur quis vobis? Jacobus Apostolus: Si quis putat se religiosus esse non refranans linguam suam, sed factus est cor suum, huius vana est religio. Hunc locum Beda venerabilis Presbyter ita exponit: Monuerat, inquit, super verbum Dei non solum audire, sed & facere. Nunc non addit, quis de si mandata eius Domini, que dicitur, factis exercere videtur, si non etiam linguam in detractionibus, mendaciis, blasphemis, multiloquis, ab ipso etiam multiloquio, ceterisque quibus peccati solet, refranaverit, frustra si de operum iustitia loquitur: Item: Noli de detrabere in alterum fratrem meum: Qui detrabis fratrem, aut qui iudicat fratrem suum, detrahis legem, & iudicatur in legem.

Hieronymus ad Nepotianum: Cave ne aut in linguam, aut aures habes prurientes, id est, ne aut ipse alius detrahas, aut alius detrahentes audias. Sedem, inquit, aduersum fratrem tuum loqueris, & aduersus filium matris tua peccabis scandalum. Hec fecisti, & tunc. Existimasti mihi que quod res tui similes: arguas te, & statim in contrasacram tuam, subauditur sermones tuos, & cuncta nox de alius es loquutus, ut tua sententia iudicaris, in his ipse deprehensus, que in aliis arguebas. Neque verb illa iusta excolatio: reſentibus aliis injuriam facere non possum. Nemo in invito auditore libenter refert. Sagitta in lapide non nunquam figitur, interdum retiens percussit dirigentem. Dicit detractor dum te vides non libenter audire, non facit detrahere: Cum detractor scribit, aut Salomon: ne commiscearis: quoniam in tempore veniet perditio rerum: & riuam miramur quis vobis? Tam valedicit ejus qui detrahit, quam illius qui aurem accommodat detrahenti. Gregorius in Moralibus: Qui aliena vita detractione percipitur, alienis proculdubio carnibus satiantur, sicut scriptum est: Ne comedas eum qui carnes ad vescendum conferunt. Carnes quippe ad vescendum conferre, est in loquutione derogationis viculum proximorum vicia dicere. De detractoribus recte per Salomonem dicitur: Qui vacantes potibus & dantes simbula conſumentur, & vestitur per amos derisio. Potibus vacant, qui de opprobriis aliena vitæ se inebriant. Simbula verò dare est, sicut nunquique solet de parte sui cibos ad vescendum, ita in consabulatione detractionis verba conferre. Vacantes, inquit, potibus & dantes simbula, conſumentur: quia (sicut scriptum est) Omnes detractores eradiciantur. Multis neque in populo Christiano dum hoc vitio laborant, quantum à propriâ salute deficiant, ignorant. Sæpe enim detractores pia ad proximorum peccata voluntate mala esse protestantur: sæpe etiam eorum errata non studio corrigendi, aut amore compatiendi, sed solâ curiositate nosse desiderant, ut scilicet eorum detractionibus pulcantur. Hi proculdubio aliena peccata per detractionem sua faciunt, quoniam qui hoc faciunt charitatis viscera se non habere demonstrant. Et congratulandum quippe est proximis rectè viventibus, & rectè agratibus non detrahendum. Condolendum est etiam his & compatiendum, qui à seminis rectitudinis exorbitant, non insultandum.

CAPUT VIII.

De Convitiis, & otiosi sermonibus, & maledictionibus cavendis.

QUÆDAM sunt peccata, ut beatus ait Gregorius, que dum in usum venerunt, aut levia

aut nulla esse videntur: à quibus sunt convitiis & otiosi sermones, & maledictiones. Convitiis enim in aliis gerere, & otiosos sermones proficere, necnon maledictionibus execrabilibus aliorum vitam insultari, molitus nesci jam peccati culpe carere falso promittit. Hæc cum vita preſecti viri famisopere sudent caveri. Porro nonnulli imbeciles & inmensisensu & acri, periculosisimè his insistant, & se, quod pejus est, in his peccare non recognoscunt. At enim Salomon: Propter peccata laborum tuorum proximi malorum. Et Dominus in Evangelio: Dico autem vobis, quia de omni verbo otioso quod loquutus fuerit homines, rationem reddam de eo in die iudicii. Utique quæ enim aut ex verbis suis iustificabitur, aut ex verbis suis condemnabitur. Paulus Apostolus: Insuper & inanes fabulæ desunt. Item in Evangelio: Qui autem dixerit fratri suo, Raaba, remis eris gehennæ ignis. Hieronymus in commentariis Mathæi: Raaba enim dicitur inanis & vacuus, quæ non possumus vulgarè in injuriâ absque cerebro nuncupari. Si de otioso sermone reddideris (tamus rationem, quanto magis de contumelia) Sed & signanter additur: Qui dixerit fratri suo Raaba. Frater enim noster nullus est, nisi ille qui eundem nobiscum habet & potrem. Cum ergo similiter credat in Deum, & Christum Dei novit spiritum, quæ ratione stulticie elogio denotari potest.

Augustinus in libro de sermone Domini in monte: Gradus itaque sunt in his peccatis, ut primo quique nascatur, & cum motum retinet corde, mente conceptum. Jam si exterioris vocem indignans ipsa commotio non significanter aliquid, sed illam animi motum ipsa eruptione testantur, quæ si fuerit ille, cui irascitur, plus est utique, quam si sergatius ira silentio premeretur. Si vero non solum vox indignationis audiatur, sed etiam verbum quod jam certam ejus vituperationem, in quem profertur, deliquit & occidet, quis dubitet amplius hoc esse, quam si solus indignationis sonus ediderit? Itaque in primo onum est, si est ira sola, in secundo duo, & ira & vox que iram significat: in tertio tria, & ira & vox que iram significat, & in voce ipsa certa vituperationis expressio. Unde nuoc etiam teris reatus iudicii, concedi, & gehennæ ignis. Gregorius in hominibus Evangelii: Mecum vos admono. Ab otioso sermone parcamus, inuolentes loqui declinemus, in quantum refranare linguam prævaleamus, in ventum verba non desinat, cum iudex dicat: Omne verbum otiosum quod loquutus fuerit homines, reddere rationem in die iudicii.

Otiosum verbum quippe est, quod aut utilitate rectitudinis, aut ratione iustæ necessitatis caret. De maledictione autem vitandâ ait Dominus in lege: Non maledices fratri, nec coram cæcis panes offundamini. Et Salomon: Benedicito patri firmas domos filiorum, maledicito matris tralicat fundamenta. Uterque igitur seruos, qui maledictionibus inservire solet, attendat quod beatus Augustinus in libro de Civitate Dei, de quadam feminâ dicit, que insistenti hostis iniqui libens suam maledicam, quam penam eadem maledictione iuberet, vel quod postremâ illa perpessa fuisset. Nam dum & illa totis membris compagibus quaterentur, illa pro eisdem cruciatibus dolore commota lique se suspendit. Qui verò ad plenius nosse desiderat, legat sermonem beati Augustini de hæc re habnum ad populum. Quapropter necesse est, ut omnes ab huiusmodi maledictionibus se compellant, attendentes Beatum Paulum Apostolum dicentem: Neque maledictio regnum Dei possit debere. Ait autem & Jacobus Apostolus: Linguam autem hominum nullas domare potest: concupiscens malum, plena veneno mortifero. In ipsâ

P. 17

N. 16

L. 7

M. 1

L. 1

L. 1

M. 1

M. 1

L. 7

L. 1

L. 1

L. 1

L. 1

L. 1

L. 1

benedicimus Dominum & patrem, & in ipsa maledicimus homines qui ad imaginem & similitudinem Dei facti sunt. Ex ipsi ore procedit benedictio & maledictio. Non oportet fructus mei, hac ita fieri. Numquid fons de calice fontium emanat dulcem & amarum aquam? Quod ita Beda exponit: » Sicut dulcis & » amara aqua non possunt simul de unâ venâ fontis » ebullire, sed & si amarecant in vase vel cisterna, » dolcis quidem mox amarecant ab amarâ, amara au- » tem & admixtione dulcedinis in dulcedinem nescit » immutari; ita benedictio & maledictio, in uno ore » nullatenus possunt convenire; sed quicumque sic » Deum benedicere orando, vel verbum ejus prædi- » cando consuevit, ut etiam maledicere homines non » omisit, constat, quia dulcedinem benedictionis » ejus amaritudo maledictionis consumit, quoniam » juxta Apostolum modicum fermentum totam » massam corrumpit, & non est pulcra in ore pec- » catoris laudatio.

CAPUT IX.

De turpiloquio, & scurrilitate.

NON solum qui turpiloquio, & scurrilitati, ve-
rim etiam in his que necessaria esse videmus,
superfluum vacat, delinqunt comprobatur. Turpilo-
quium quippe & scurrilitas ab Apostolo inhibentur.
De multiloquio namque Salomon ait: *In multilo-
quio non decet peccatum.* Porro Jacobus ait: *Si
quis in verbo non offenderit, hoc perfectus est vir.* Illo
videlicet verbo, ut Beda exponit, cojas offensionem
humana potest vitare fragilitas, ut est verbum doli,
detractionis, maledictionis, sperbole, jactantæ,
exultationis in peccatis, promissionis, dissolutionis,
hæresis, mendacii, perjury, sed & otiosæ loquutio-
nes, necnon etiam superfluarum loquutionum in his que
necessaria valentur. In quo nimirum verbo, quicquid
se sine offensione custodit, hoc perfectus est vir; *Qui
enim custodit os suum & linguam suam, custodit ab
iniquitate animum suum.* Paulus: *Ferocatio, inquit,
& omnis immunditia aut avaritia, nec nominatur in
vobis, sicut decet sanctos, non surpando, aut falsi-
loquium, aut scurrilitas que ad rem non pertinet, sed
magis gratiarum actus.* Hieronymus in expositione
Epistolæ ad Ephesios: » Stultiloquium esse istum
» non solum eorum qui aliquid narrant turpia, ut
» risum movent, & fatuitate simulatâ magis illu-
» dant eis quibus placere desiderant; sed etiam eor-
» rum qui sapientes seculi putantur, & de rebus
» physicis disputantes dicunt se arenas litterarum,
» quantas oceanus, colorum spacia, terreque pun-
» ctum liquidâ comprehendisse. Inter stultiloquium
» & scurrilitatem hoc interest, quod stultiloquium
» in se nihil sapienter habet, scurrilitas verò de pru-
» denti mente descendit, & consilio appetit qua-
» dam urbana verba, vel rustica, vel facetia, quam
» nos joculariter possemus alio verbo appellare, ut
» risum movent audientibus. Verùm & hæc à san-
» ctis viris penitus propellenda, quibus magis con-
» venit loqui: » *Beati enim qui loquuntur, quoniam
» ipsi consolantur.*

Augustinus in libro sermonum ad populum:
» Ante omnia ubicunque fueritis sive in domo,
» sive in itinere, sive in convivio, sive in con-
» festu, verba turpia & luxuriosa oolite ex ore
» proferte, sed semper quod bonum est, & ho-
» nestum loqui studete. » Animadvereri sanè &
» exaudire potest, quod nec in domo interioris,
» nec aliquo membro exterioris hominis aliquem lo-
» cum peccato Deus inesse, sed potius cuncta &

interiora ejus, & exteriora sibi, non peccato, si-
mul voluerit.

CAPUT X.

De operibus misericordiarum: & quid unusquisque à
» seipso elemosinam incipere debeat.

QUISQUIS in tremendi examinis die auditum
malum exhortescit, & se benedictum Patris à
Christo optat vocari, operibus misericordiarum in Evan-
gelio ab eodem Domino nostro JESU CHRISTO pro-
mulgatis studet deditus esse. Ille quidem dignè his
valere insinuat, qui à se ipso primam elemosinam
incipit facere. De misericordiâ namque ait Dominus
per Prophetam: *Misericordiam vole, & non sacri-
ficium.* Et Job: *Ab infamia, inquit, crevit mecum
misericordia, & de utero matris mea egressa est viscum.*
Solomon: *Misericordia, & veritas non te deserant.*
Iste idem: *Benedixit anima sua viri misericors: qui
autem crudelis est, etiam propinquos abicit. Facere
misericordiam & iudicium magis placet Deo, quam
victima.* Jesus filius Sarrac: *Fili, misereere anima
tua, placet Deo.* Et Dominus in Evangelio: *Estote
ergo misericordes, sicut & pater vester misericors est.*
Item: *Beati misericordes, quoniam spernum misere-
bitur Deus.* Paulus: *Estote, inquit, in misericordia
vobis, & misericordia. Induite vos sicut stellæ Dei,
viscera misericordiarum.*

Augustinus in libro de sermone Domini in monte:
» Beatos, inquit, esse dicit qui subventiam mi-
» seris, quoniam ita eis rependitur, ut de miserâ li-
» berentur. » Et paulo post: » Misericordibus, mi-
» sericordiâ tanquam vero & optimo consilio aten-
» tibus, ut hoc eis exhibetur à potentiore quod in-
» validioribus exhibent. » Cyprianus in expositione
» orationis dominicæ: » Neque, inquit, mereri Deum
» misericordiam poterit, qui misericors ipse non fue-
» rit. oque enim impetrabit à divini pietate aliquid
» in precibus, qui ad præcem pauperis non fuerit
» humanus. » Iudocus in libro sententiarum: » Ve-
» rum est quod peccata omnia misericordie operi-
» bus expurgentur, sed si jam caveat peccare qui
» misericordiam impetrat. Cæterum nulla est delicti
» vitia, quando sic præcedit misericordia, ut eam
» sequantur peccata. Dum enim causâ jactantur
» pauper pascentur, etiam ipsum misericordie opus
» in peccatum convertitur. In tantam misericordie
» opera peccata extinguunt, ne etiam iudex cele-
» stis in futuro iudicio veniens in dextera consisten-
» tibus dicat: *Veniis benedicti patris mei, possidete in
» paratam vobis regnam à constitutione mundi. Ego
» vivo enim & delictis vobis manducare; sicut &
» delictis vobis habere: hostes eram & collegistis me
» nudus, & cooperastis me: Infirmus, & visitastis
» me: In carcere eram, & venistis ad me.*

Quod autem nemo eadem opere misericordiarum
si sibi crudelis est, dignè exhibere possit, Dominus
docet in Evangelio; qui cum increpasset Phariseos,
quod fornicos se lavabant, intus autem rapinâ, &
iniquitate pleni erant, admonens quidam elemo-
sina, quam sibi homo debet primitus dare, interiora
mundari: *Ferociamen, inquit, quod superest,
date elemosinam, & ecce omnia munda sunt vobis.*
Quod etiam post paulo aperitis exegit dicens: *Munda
erunt. Antæque beatus Augustinus in libro Enchiridii:
» Qui sceleratissimè vivunt, nec curant ta-
» lem vitam mortisque corrigere, & inter ipsi faci-
» nosa & flagitia sua, elemosinam frequenter non
» cessant, frustra illo sibi blanduntur, quoniam
» Dominus ait: Date elemosinam, & ecce omnia
» munda*

Cap. 9 in Ep.
b. Jac.Prov. 10. 19.
Jac. 1. 4.Prov. 10. 24.
Eph. 5. 3.

In exp. citat.

Matt. 5. 5.

De temp. ser.
101.Matt. 9.
Job 31. 1.Prov. 3.
Ibid. 21.Eccl. 20
Luc. 6. 7Matt. 5.
Eph. 4.
Colos. 3.

Cap. 1.

Cap. 4.

In libro
opere &
mactans.

Lib. 5. c.

Matt. 2.

Eccl. 12.

Cap. 7.

Cap. 74.

non desinat vobis. Et paulo post: Qui enim vult ordinatē dare elemosinam, à seipso debet accipere, & eam sibi primum dare. Est enim elemosina opus misericordie, verissimeque dictum est:

Eus. 10. 44.

Cap. 77.

Miserere anima tua plebs Dei. In eodem post pauca: Non ergo se fallant, qui per elemosinas qualibet languissimas fructuum suorum, vel cuiuscunque pecunie, impunitatem se emere existimant, in locutione suorum immunitate, ac flagitiorum nequitia permanendi; nec solum hanc faciunt, sed ita diligunt, ut in eis semper optent, tantum si possint sustinere, versari. *Qui autem dicit sibi misericordiam, dicit animam suam;* & qui dicit animam suam, non est misericors, sed crudelis.

Psal. 10. 6.

Cap. 70.

Diligendo eam quippe secundum seculum, odit eam secundum Deum: si ergo vellet et dare elemosinam, per quam illi essent munda omnia, odisset eam secundum seculum & diligeret secundum Deum. Item idem in eodem: Sanè cavendum est, ne quisquam existimat nefanda illa crimina, quæ quæ agitur, regnum Dei non possident, quotidie perpetranda, & elemosinas quotidie redimenda. In melius quippe est vita mutanda, & per elemosinas de peccatis præteritis est propiciandus Deus, non ad hoc emendatus quodammodo, ut semper licet impune committere.

Cap. 71. & 72.

Nemini enim dedit laxamentum peccandi, quibus miserando delectat jam facta peccata, si non satisfactio congrua negligitur. Et post pauca: Elemosina est, inquit, venum petenti ignoscere. Ac per hoc ad omnia que utili misericordia sunt, valet quod Dominus ait: *Dare elemoynam, & erit omnia munda tuis vobis.* Non solum ergo qui

Eus. 31. 41.

dat eleusenti cibum, sicut et potum, modo vestimentum, peregrinanti hospitium, fugienti latibulum, agro vel studio visitationem, captivo redemptivum, debili subvectionem, cæcæ oculum, trahi consolationem, non sine meditatione, erranti visum, deliberanti consilium, & quodcumque necessarium indigenti: verum etiam qui dat veniam peccanti, elemosinam dat, & qui emendat verberem, in quem peccata datur, vel correxit aliqui discipulus, & tamen peccatū suum, quo ab illo levis aut offensus est, dimittit ex corde, vel orat ut ei dimittatur, non solum etiam in eo quod dimittit atque orat, verum etiam in eo quod corripit, & alia emendatori parā plecta, elemosinam dat, quia misericordiam præstat.

Lib. 1. c. 14.

Greg. in libro Moralium: Qui indigenti proximo excusatorum substantiam præbet, sed vitam suam à nequam non custodit, rem suam Deo tribuit, & se peccato. Hoc quod minus est, obest antichristo, &

Lib. 11. c. 23.

quod minus est, est vana iniquitas. Et paulo post: Nam, qui & semper peccare vult, & quasi semper elemosinam largiri, frustra pretium tribuit, quam non redimit animam, quam à vitis non eripit. Item idem: Qui verò elemam atque vestimentum pauperibus largitur, sed tamen animam vel corporis iniquitate polluitur, quod minus est, iustus obtulit, & quod minus est, præbuit culpas: sua enim Deo dedit, & se diabolo præparavit.

Psal. psal. 5. cap. 41.

Eccē sunt oracula divina & clarissimo doctorem examia documenta ostendunt, nemo & flagitiosum interfere, & operibus misericordie valet recte incumbere. Multa necesse sunt, sicut superius dictum est, qui secleratè vivunt, & ad quod admittunt, profusum elemosinarum largitionibus se redimere posse putant. Unde etiam quæ impleres vana, modo pervertit fiduciam decepti, adulteria, homicidia, falsæ testimonia, perjury, & cætera alia multa audacter admittunt. Solet enim quibusque huiusmodi, cum arguuntur, obijcere: si me de injuria mihi illata ultus

Tom. 1.

sum; & illud, vel illud quod animo mihi fides, perpetraveris; laudo Deum; habeo multa quibus tale admittam facillimè redimere possim; quasi Deum mercede conducere possim, ut sibi libi suo licet, quod Dei sancta lege inhibetur ne fiat. Non est itaque Deus in peccatis mercede conducendus, sed ne peccatis, & à peccatis præteritis absolvatur, negandus. Quisquis verò factu poterit elatus, divitiarumque copis coactus, tale quod admittit, non sicilicet hujusmodi divinis illud exentiari possit credat. Sed pœnis necesse est, & ad præterita lamenta se toto corde converterat, & contritione corporis id quod nequiter admittit, diluere litigat.

CAPUT XI.

De tenacia.

PLURAQUE sunt que levis putantur, & non sunt, sicut est tenacia, & prodigia ejus, & multa his similia. Sicut enim rapina levis est abominabilis, ita & tenacia reprobandus. De qua cavendū aut Dominus in lege: *Si unus de fratribus tuis qui moratur intra portas civitatis tuae, in terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, ad pauperem venerit; non elidat eum cor tuum, nec contrahas manus, sed aperies eam pauperi.* Et dicitur monitum que eum indigere persequitur. *Cave ne forte subtrahas tibi impia cogitatio.* Et dicit in corde tuo, *appropinquat septimus annus remissionis: & avertas oculos à paupere fratre tuo, velut si quod pollutus manuum commutare, ne elomet contra te ad Domini.* Et post ibi in peccatum, *sed dabis eis, nec agas quilibet eum esse in eis necessitatibus sollicitus, ut benedicas tibi Dominus Deus tuus in omni tempore.* Et in consilia ad qua manum miseris. *Non decernas pauperem in terra habitationis tuae. Idcirco ego præcepisti tibi ne aperias manum fratris tuo egeni & pauperi, qui secum versantur in terra.* Et Dominus ait in Evangelio: *Uolite, & carite ab omni avaritia, quia non in abundantia civitatum vita erit est eis qui possidet.* Et eam præmittit similitudinem de quodam divite, cujus ager uberes fructus attulerat, ad extremum intulit à Deo esdem diviti dicitur: *Sequitur, hac nocte audivimus tuam repetentem: ut que autem præparasti, cuius erunt? Sic est, inquit, qui sibi refectus est, & non est in Deo dives.*

Dei justitiam manque divitis tenacitate beatus Augustinus in libro sermorum ait: Quando mihi audeat dicere Christianus, bonum esse sapere res alienas? quandoquidem non audeat dicere bonum esse servare tenaciter res suas. Nunquid dives est, cui susceperat regio, & non invenit ubi potest, & fructus suos, & se consilium invensile gaudebat destruendi veteres apothecas, & construendi novas ampliores, ut impleret eas, & diceret amixta lux. Anima, habes multa bona in quantum tempus, letare, jacundare, gaudere. Numquid & iste dives aliena querbat? Non de capisula vicini agrilime perturbat, non spoliat pauperem, non circumvento simplice, tantummodo de suis colligendis cogitabat. Audite quid audierit, qui tenaciter sua servabat; & hinc intelligite quid expectant qui rapiunt aliena. Cum ergo se prudentissimum consilium invenisse arbitretur de apothecis veteribus angustis dejectis, & amplioribus novis ædificandis, & in his omnibus fructibus colligendis & reconduendis, non alienis occupandis atque rapiendis; ait illi Dominus: *Stulte, ubi tibi lupens videtur, ibi fustiles esse. Stulte, inquit, hac nocte repetens te ad audivimus tuum: ea qua præparasti, cuius erunt? Sol. reavertit, tua non erunt.*

R.

De Sanctis
form. 18. dir.
verbia.

Matth. 23. 35.

« si erogaveris, tua erunt. » Item idem in homilia
« in die iudicii: » Attendite, fratres, & videte quia
« non dicit Dominus, dederitque à me maledicti quia
« fursum fecistis, quia falsum testimonium distulisti,
« quia homicidium & adulterium commisitistis, quod
« gravis est, non hoc dicit, sed ait: *Esurivi enim,*
« *non desistis mihi manducare.* Non dicit: *Disce-*
« *dite à me quia res alienas tulistis,* quod magis ini-
« quitas est: sed ait, quia de substantiâ vestra pau-
« peribus non dedistis. Non quia mala opera fecistis,
« sed quia bona facere nolistis. At sicut illos qui in
« dextrâ sunt, sola misericordia liberabit; ita & il-
« los qui in sinistrâ sunt, sola tenacia condemnabit.
« In istâ enim sententiâ Domini, quâ dicit, quia qui
« esurivem non pavit, & nodum non voluit,
« mittetur in ignem æternum, postulus evidenter
« agnoscere, fratres, quasi toemuto, vel quasi pœ-
« na damnaudi sunt illa, quia mala faciunt, quando
« illi in ignem mittuntur qui bona non faciunt. Si
« enim cum diabolo condemnatur, qui pauperibus
« non dedit panem suum, ubi damnaudus est ille qui
« tulit alienum? In ignem mittitur, qui nudum
« non voluit, putas ubi damnaudus est ille, qui ex-
« spoliavit?

Homil. 40.

« Gregorius in homilia de divite & Lazaro: » Non
« enim dicitur quod dives quempiam vi oppressit,
« sed quia in acceptis rebus in extulit. Hinc ergo
« summopere colligendum est, quia pœna multita-
« da sit, qui alicui diripit; si inferus damnatione
« percutitur, qui propria non largitur. Nemo ita-
« que securam se eximit, dicens: Ecce aliena non
« rapio, illi concessis licet rebus fruor; quia dives
« ille non idcirco punitus est, quoniam aliena ab-
« tulit, sed quia in acceptis rebus semetipsum male
« dereliquit. Hocque fit quod hunc in inferno tra-
« didit, qui in sua felicitate timidis non fuit; quia
« percepta dona ad seum arrogantem iniecit, quia
« videlicet pietatis ignoravit, quia peccata sua re-
« mere, eorum dum sibi abundaret pretium, noluit.
« Vitam ergo temeritatis quam sit peccatorem & de-
« testabilem patenter amittit, quod valde omnibus con-
« venit fidelibus cavere, ne, quod abist, illud ven-
« dantes aut cum divite sua tenaciter recondere cogi-
« tante, subititri clopio demorari, aut cum altero
« divite, qui aliena non rapuit, sed sua erogare ne-
« glexit, damnari contempni. Tribuatur ergo pauperi,
« si noluit flammis exari; dicit in terrâ Christo, quod
« res reddat in celo.

CAPUT XII.

Quis à morte ante oculos semper sit confirmenda.

Qui ultimam vite suæ horam, quâ ex hoc hu-
« ano habitaculo eximendus est, ante oculos po-
« nit, sicque vas fragile, citoque contremendum, & in
« pulverem quædam gestare meminit, pœnitique impio-
« rum, & gloriam sanctorum, si dula meditatione tractet,
« aut vitæ aut rarè peccat. Quis ergo nos horum,
« ut oportet, non reminiscatur, idcirco in
« multis effusionibus abrupta libetur. Ictibus autem
« nos esse debere in oculum Domini, ut neque Te-
« llamo uti pugna copiosissime instruat. Operiet ergo
« ut tot tantisque saluberem admonitionibus & ex-
« hortationibus obtemperantes, mortem quotidie ante
« oculos nostros constituamus; taleque nos prepara-
« remus, ut cum Dominus venerit, & pulsaverit,
« confisim ei speramus, & impletur in nobis illud
« Evangelicum: *Beati spiritus illa, quos cum venisset*
« *Dominus, invenit vigilantes; & accipere meta-*
« *morum illud quod frequenter dicitur: *Parati estis, quia si-**
« *per omnia hora sua confirmati erunt.* Quis verò in om-

Matth. 24. 37.

Ibid. 44.

nibus actibus nostris novissimorum nostrorum me-
« moris esse debeamus, protestatur Salomon dicens:
« *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, &*
« *in æternum non peccabis.*

« Et Dominus in Evangelio: *Figurate itaque, quia*
« *nescitis diem neque horam.* Quod beatus Gregorius
« in Homiliis suis ita exponit: « Quia, inquit, post
« peccata Dominus pœnitentiam suscipit, si licet
« quique de presenti sæculo quo tempore exierit,
« aliud tempus voluptatibus, atque aliud pœnitent-
« tæ aptare potuerit, sed qui pœnitentiam veniam
« spondit, peccanti diem cruciatum non promittit.
« Semper ergo diem extremum debemus memorare,
« quem nunquam postumus prævidere. Ecce nunc
« ipsum diem, in quo loquimur, ad inducitur con-
« versionis accipimus, & tamen mala quæ fecimus,
« flere recusamus. Nos omnia non solum non plan-
« gemus, sed etiam quæ delectantur, augemus. At
« si aliqua nos agritudine corripit, si signa agricul-
« tibus vicinam mortem denuntiant, inducitur vi-
« vendi quartanus, ut peccata nostra delectamus, &
« eas cum magno esse desiderii petimus, quas ac-
« ceptas modo pro nihilo habemus. » Et post paulo
« Nos ergo, fratres, nos solliciti ista cogitemus, ne
« nobis in vicinum tempora precant, & tunc qua-
« ramus ad bene agendum vivere, cum jam cum-
« pellimur de corpore exire. Memoretur quid scri-
« ptura dicit: *Orate ne fiat fuga vestra hyeme vel Sab-*
« *bato.* Per legis quippe mandatum ambulatio lon-
« gius in sabbato non licet. Hyems quippe ad am-
« bulandum impedimento est, quia gressus ambu-
« lantium torpor frigoris adtingit. An ergo, *Orate*
« *ne fiat fuga vestra hyeme vel sabbato.* Ac si aperte
« dicit: Valet ne tunc quæretis peccata vestra fu-
« gere, quando jam non licet ambulare. Illud ergo
« tempus quo fugere non licet, modò debet cogi-
« tandum licet, nisi hora est nostris exitibus semper in-
« tendenda; ista Redemptorem admonuit ante mentis
« oculos semper ponenda, qui ait: *Figurate itaque,*
« *quia nescitis diem neque horam.* Item idem: « Flo-
« ram verò, inquit, ultimam Dominus nosse id-
« circo nobis voluit esse recognitam, ut semper pos-
« sit esse suspecta, ut dum illam prævidere non pos-
« sumus, ad illam sine intermissione prepararemur.
« Proinde, fratres mei, in conditione mortalitatis
« vestre mentis oculos figite, veniens vos judic-
« per situs quotidie & lamenta preparate. Et cum
« certa mors maneat omnibus, nolite de tempora-
« lity vite providenti incerta cogitare. Terræcuram
« rerum vos cura non aggravet, quantumlibet enim ar-
« genti & aurimolibus circumdatur; quibuslibet pre-
« tiosis vestibus induatur exoro; quid est aliud quam
« caro? Nolite ergo attendere, quid habetis, sed quid
« estis. Vultis audire quid estis? Propheta indicat di-
« cens: *Fere fremum est populus:* si enim tantum po-
« pulus non est, ubi sunt illi, quia ea, quæ hodie
« volumus vobiscum, transiit anno hinc felici-
« tatis natalis celebraverunt? O quanta & qualis
« de presentis vite providenti cogitabant! sed sub-
« ripente mortis articulo repetite in his, quæ pro-
« videre volebant, inventi sunt; & cuncta simul
« temporalia, quæ tractata quasi stabiliâ habere vo-
« debantur, insensuerunt. Si ergo transiit multitudine
« generis humani per natalicem virum in carnem,
« per mortem autem in pulverem; videlicet futurum
« fuit. Quis igitur momentis suis horæ fugam
« agite ergo, fratres charissimi, ut in bonis operibus
« mercede tenentur. Audite quid sapiens Salomon
« dicit: *Quis dormiens precepit manus suas facere, in-*
« *flamit aperire: quia nec spūs, nec ratio, nec scientia,*
« *nec sapientia eius in aquâ inferis, quæ non pro-*
« *peccat.* Quis ergo adventure mortis tempus igno-

ramus, & post mortem operari non possumus, su-
perest, ut ante mortem tempora indulta rapimus.
Sic enim mors ipsa cum venerit, vincetur, &
si peccata quam veniat, timeatur.

Prosperus: Si eo, inquit, tempore, quo quis pec-
care deliberat, sana mente consideret, quae poena
expectetur in suis excoriis ad flagitium deprehen-
sus, quod supplicium conviciis excruciet; qui tre-
mor quatit, pallor ora perfundat; quantum de-
nique humilet, & execrabiles omnibus reddat,
etiam ipsum foedibus opinionis opprobrium, nescio
an possit quolibet vitas accommodare con-
sentium.

Exstant & alia innumerabilia documenta de horum
diei ultimae jugiter cograndi, & ante oculos po-
nenda. His igitur diligenter animadvertis, domi-
niam, & tempus habemus, bona indelicenter ape-
temus, juxta illud Apostoli: *Bonum, inquit, fac-
ientes non desistamus: tempore enim sine meritis non
desistentes. In presenti enim vita est tempus semi-
nandi, id est, bonae operationis... fructum reci-
piendi. Quam si getem nemo potest mittere: deficient
Quemque profuerunt; dicit Dominus, usque in
finem, hoc salsum erit.*

CAPUT XIII.

Quid de singulis temporibus quidque boni loquunt
agere debeamus, fructum si nobis Dominus sit ex-
ultum: & quid invenire ob sui custodiam An-
gelus sit deputatus.

VINEAM (quae tropologicè animam nostram si-
gnificat, quam Dominus de tenebrosâ hujus
mundi Aegypto liberavit, & per mare rubrum, ad
est baptismum transivit, suaeque fidei a novo sub-
stravit, & in speculâ sine cogitationis & visionis
constituit) sanctiorum operam continuis cultuibus
necesse est excolamus, ut cum venerit ejus Do-
minus, de singulis temporibus dignos fructus bono-
rum operum reddere valeamus, sicut beatus Hiero-
nymus in Commentariis Matthaei Evangelistae scri-
bit: *Cum ergo venerit, inquit, Dominus vinea, quid
faciet colens illis, & reliqua.* Interrogat, in-

quit, eos Dominus non quod ignoret quid respon-
suri sint: sed ut propterea responsione damnetur.
Locata est autem nobis vinea, & locata est etiam
dignitas, ut reddamus Domino fructum tempori-
bus suis; & sciamus a quoquoque tempore quid
oporteat nos loqui vel facere. Nota quod de sin-
gulis temporibus Dominus fructus bonae loquutionis,
vel bonae actionis reddendi sunt. Excluduntur ergo
tempora detrahendi, petrandi, mendandi, falsum
testimonium praestandi, turpiloquio, & scur-
rilitati, & convitiis, & otiosis sermonibus, & car-
netis quae pluribus vanitatibus vacandi, & jubentur
nobis tempora vitae nostrae in bene loquendo, &
faciendo, absque interemptione malarum dictionum,
& actionum adhaerere.

Quod autem unicuique ob sui custodiam An-
gelus sit deputatus, praeterea Hieronymus in eodem
Commentario scribit: *Amen dico vobis quia An-
gelorum semper videns factum parit.* Magna
dignitas animarum, ut unaquaeque habeat ab otu-
nativitatis sui custodiam sui Angelum delegatum.
Unde legimus in Apocalypsi Joannis, Angelo
Ephesae, Thyatirae, & Angelo Philadelphiae, &
Angeli quatuor reliquarum Ecclesiarum scribere
haec. « Bedi igitur in expositione Actuum Aposto-
licorum ita scribit. (Nunc scio verè quia misit Do-
minus Angelum suum: & respicit me de manu He-
ro-
Tom. I.

rae, & reliqua.) Quod unusquisque nostrum
habeat Angelos & in libro Passiois, & in multis
sanctae scripturae locis invenitur. Nam & Domi-
nus de parvulis: *Angeli, inquit, eorum semper ve-
niunt faciem Patris mei.* Et Jacob de se loquitur, &
Angeli qui erant me de caecitate malis. Et hi dis-
cipuli Angelum Apostoli Petri venire ceciderunt.

Quis ergo constat nos Angelorum praesidio mun-
niri, dignum & necessarium est, ut eorum aspectu
neque in cogitatione, neque in loquutione, neque
in opere nos quodammodo indignos faciamus. Quanto
autem magis illicitis cogitationibus, & loquutioni-
bus, & pravis operibus insulamus, tanto à nobis
longius recedunt, & hostes animarum nostrarum
appropinquant. Cum verò bene loquendo, & bene
operando, nos festivos mundique efficimus, non
solum eorum praesidio... verum etiam eorum con-
spectui grati existimus, ut meriti cum Psalmista di-
cere valeamus: *In conspectu Angelorum psallam tibi
Deus meus.* Si verò tales existuerimus, ut in conspec-
tu Angelorum psallere Deo nostro dignè possimus,
& in hac vita eorum custodia muniri, & cum ex hac
migraverimus, spretis immoctorum nostrorum iusti-
tioribus (de quibus Psalmista ait: *Deus meus in te
confido, non confundar: neque irascent me inimici
mei.*) ad eorum consortium feliciter transire mere-
bimur.

CAPUT XIV.

De infirmis visitandis, oleoque sanctorum praeparandis.

SICUT tuba Evangelica terribiliter pronuntiat:
Cum sederis filius hominis in sede maiestatis suae:
idcirco malos ad finitiam positurus est, quia sui
operibus misericordiae stertens fuerunt: idcirco bo-
nos ad dexteram, quia hae dediti fuerunt; idcirco
unum est, infirmos visitare, sicut ipse in eodem pa-
veris etiam die dicitur esse: *Infirmae suae, & vi-
sitationis me.* Cum ille ergo non sit personarum ac-
ceptor, qui in infirmis visitari se voluit, quidam,
quod Christianis non convenit, hoc praecipuum per-
sonaliter & favorebilitate adimplere visentur. Poter-
unt quippe & divites cum infirmantur, non à pau-
peribus, quorum persona ad tales visitandos non ad-
mittitur, sed à suis similibus visitantur: ut scilicet
sibi in talibus vacem respiciant: pauperes verò vis-
à potentibus visitari solent. Sicut enim omnes condi-
tione naturae aequales existunt, ita aequaliter cum
infirmantur, postposita personarum acceptione, vi-
sitationis sunt. Non solum autem infirmis cum vi-
sitatione, ut in flagello Dei nequaquam murmuraret, sed
potius propter peccata sua se flagellis recognoscit.
Creatorique suo gratias referat, etiam adorandus:
verum etiam his quibus indiget, admisculandus.
Ut autem superbia eorum confundatur, qui fi-
lii potentiae & divitiis tumescunt, potentes eadem
modo & divites visitant, & ad pauperes ire desipi-
cunt, idcirco Dominus ad filium reguli ire noluit,
& ad servum centurionis se iturum promittit, sicut
beatus Papa Gregorius in homilia ejusdem Evan-
gelii: « Quis est, inquit, quod eum Regulus non in-
gat, ut ad ejus filium veniat, & tamen re cor-
poraliter recusat; ad servum Centurionis non in-
vitat, & tamen se corporaliter ire pollicetur? »
Reguli filio per corporalem praesentiam non digna-
tur adesse, Centurionis servo non dedignatur oc-
currere. Quis est hoc? nisi quod superbia nostra
retardat, qui in hominibus non utaturam, quod
ad insipientem Dei facti sumus, sed honores & di-
vitiis veneramus: cumque pensamus quae circa
eos sunt, profectio interiora minime praevicimus.

De vita rom-
imp. lib. 3.
c. 11. in mod.

Galat. 9. 4.

Matth. 21. 48.
Ecc. 28. 26.
Ex Comment.
in Matthaeum.

Act. 18. 24.

Cap.
Matth.
Gloss.

Psal.

Idem.

Matth.

Idem.

Idem.

adum ea consideramus que in corporibus despecta sunt. Redemptor verò nobis, ut ostenderet, quia que alta sunt hominibus, finitè despicenda sunt, & que despecta sunt hominibus, despicenda non sunt; ad silium Regis ire soluit filius Dei, ad servum Centurionis ire paratus fuit. Incepta est ergo superbia nostra, que neficè pendere homines propter homines, sola, ut diximus, que circumstant hominibus, pensat, naturam non aspicit, & honorem Dei in hominibus non agnoscit. Ecce autem non vult filius Dei ad hium Regis, & tamen venire paratus est ad silium servæ. Certè si nos cum ipsius servus rogaret ut ad eum ire deberemus, protinus nobis nostra superbia in cogitatione tacitè responderet dicens: Non eas, quia temetipsum degeneras, honor tuus despicitur, locus vitæ. Ecce de celo venit, qui servo occurrere in terrâ non despicit; & tamen humiliari in terrâ contemnimus, qui de terrâ sumus. Quod verò apud Deum vult, quod esse despectum potest, quàm servare honorem apud homines, & intèri tunc oculos non timere?

Sunt etiam plerique & sublimioris & inferioris ordinis homines, qui infirmitate mentis præpedente infirmos ipsius refugiant, veritatem ne aliquid contempnam ex ipsa vitatione trahant, quasi mors non possit eos invicere, nisi in infirmorum vitatione, & ipsi mortem possint subterfugere, quam nullatenus illius moribulum potest vitare. Uode ait quidam:

Quis non eum timens agri contagia vitæ, à vicinis manibus ne trahat mole malum?

Sunt item plerique qui dum infirmantur aut ipsi, aut eorum parentes & propinqui, non sibi Presbyteros Ecclesie induci, sed sanctissimo oleo secundum traditionem Apostolicam, & sancte Ecclesie morem perungit; sed magis divinos & divinitates, quàm in suis dubiis consilios experiant, sibi que divinari quo casu morbum infirmitatis incurserint, & utrum eandem infirmitatem evadere possint, necne. Quod quisquam, exemplum Ochozæ profam Regis imitatur, qui pro eo quod Deum Israël deridit, & Beelzebub Deum Achæron per nuntios consulit, merito à Domino per Heliam Prophetam audivit: *De seculo super quem ascendisti, non desiceres, sed moris morieris.* Saul quoque Rex propter inobedientiam derelictus à Domino, quia divinatibus à Pythonissâ consultavit, ad incensum auctore promeruit: *Datus Deus enim spiritum Israël in manum Phylistarum.* Cras enim, inquit, in & glis tua morietur cras.

Quòd verò hujusmodi divinationes ab omnibus precibus vitandæ sint, & unio sanctitati vitæ expectanda, Marcus Evangelista inducit: *Et exierunt, inquit, predicabam ut pariteriam à etiam, & demissa multa exierunt, & ungebant oleo viros egrotos, & sanabant.* Unde patet, ut Beda scribit, hunc sancte Ecclesie morem esse traditum, ut emergentibus, vel aliis quilibet egrotis, ungerentur oleo, pontificali benedictione consecrato. Docet quoque Jacobus Apostolus dicens: *Infirmitas quis in vobis? inducat Presbyterus Ecclesie, in oleo super eum, ungetis eum oleo in nomine Domini, & cras si in sanabit infirmum, & allevabit eum Dominus: & si in peccatis suis, dimittentur ei.* Quod etiam præfatus Beda in exponit: *Sicut dederat, inquit, contentissimo, sic dat & infirmans consilium, qualiter se à reinvocationis fluitantia tector, juxtaque modum vulneris, modum ponit & medentis, tristitia præcipit, ut ipse pro se orat & prestat; infirmanti autem vel corpore, vel fide mandans, ut qui majorem sustinet plagam, plu-*

rimosum se adiutorio, & hoc sanctorum, curam meminerit: neque ad junioris immoquos doctos curam sine insubilitatibus referat, ne forte quid per eos alloquutionis aut consilii usum accipiat. *Es oleo super eum ungetis eum oleo in nomine Domini.* Hoc & Apostolus in Evangelio legitur fuisse, & nunc Ecclesie consecrato tenet, ut infirmi oleo consecrato ungerentur à Presbyteris, & oratione committantur sanctorum.

Non solum Presbyteris, sed, ut Innocentius Papa scribit, etiam omnibus Christianis uti licetum est in eodem loco, in sua aut suorum necessitate ungerendi. Quod tamen oleum non nisi ab Episcopis licet consecrari. Nam quod ait, oleo in nomine Domini consecrato, vel certe quia etiam cum ungitur usum, nomen Domini super eum invocare pariter debent, & si in peccatis suis, dimittentur ei. Multi propter peccata in animo facta, infirmitate, aut etiam morte peccantur corporis. Unde & Apostolus Corinthis, quia corpus hominis indignè percipere cruce solus adeo, inquit, inter vos multos infirmos & imbecilles, & detinuit multos. Si ergo infirmus in peccatis sine, & hæc Presbyteris Ecclesie confidit fuerint, ac perfido corde ea relinquere acque emendare steterint, dimittentur eis. Neque enim sine confessione emendationis, peccata que uncti dimitti. Multis namque propter ignorantiam, multis propter incuriam, hæc oleo unctio ab usu recedit. Quibus autem in usu non est, necesse est ut in usum veniat. Unde oportet, ut quando quis infirmatur, non à divinis & divinitatibus, que utique habitationes sunt demonum, sed ab Ecclesiâ, & iisque sacerdotibus, & unctioe sanctificati olei, tibi remedium non solum in corpore, sed etiam in anima à Domino JESU-CHRISTO possit adiutorium.

CAPUT XV.

De moribus sepeliendis; & curâ pro eorum animabus gerenda.

IN sepeliendis cadaveribus humanis, non solum iustitias circa caros, sed etiam humanitas generaliter impendenda est circa omnes defunctos. In vetere quoque & in novo Testamento magnum laudibus prædicantur illi, qui erga mortuos sepeliendis devotissimam exhibuerint humanitatem. In veteri namque sicut habes de Tobia: *Esurientes, inquit, etiam, & vestimenta præbebas.* Et post pauca: *Cumque abisset, reverso narravit unum ex filiis Israel in galilæam vivere in plateâ, statumque exiens de ecclesia sua, reliquias præstantem servum perverit ad corpus, & tollens illud, portavit in domum suam ecclesie, ut dum sol occubisset, carni sepeliret eum.* Et post quendam, Angelus ad Tobiam: *Quando, inquit, orabas cum lacrymis, & sepeliret mortuos, & dereliqueras præstantem unum, & mortuos allevabas per domum in domum tuâ, & nocte sepeliret eos, & quodlibet orationem tuam Domino.* Habes etiam & alia multa exempla in eodem Testamento de his qui curâ sepulchrorum Regum, & Prophetarum, & sanctorum sanctorum vitorum liberalissimè ac devotissimè existenter. In novo autem Testamento, non solum Joseph, qui corpus Christi involvit in sindone, & in monumento suo novo sepelivit; verum etiam alii innumerabiles sunt sancti viri tibi in exemplum, qui non solum in sanctorum Martyrum, sed etiam in aliorum quocumque cadaveribus sepeliendis devotam humanitatem præbuerunt.

Quæ cum ita sint, multi hodie sunt Christianorum, qui hujusmodi solentium propter prosperum fortunæ,

4. Reg. 2. 4.

1. Reg. 18. 19.

Mat. 6. 13.

In Ep. 9. E. 1. c. 2.

2. Tim. 1. 14.

117.

116. v. 1

Ep. 1. Et Eccl. 1. c. 2.

1. Cor. 11.

Tob. 1.

1. 1. c. 2.

1. 1. c. 2.

bus suberant, & solummodo divitum, potentum, suorumque carorum, ad spectabiliter atque ambitiose, cupo omnino ambitio, ut beatus ait Hieronymus, in morte cessare debet, in pendunt. Ut enim dives & pauper æque ad omnibus Christianis sunt visitanda, ita nihilominus ab omnibus sunt sepeliendi; quomodo quicumque ex nulla peccati Adæ nascuntur, necesse est morantur. Hoc nempe debitum na est inevitabile, atque inevitabile, ut nullus hiorum Adam ab eo immunis esse possit; Christi enim sanguis à perpetua, non à communi nos morte liberat. In Adam juxta Apostolum, omnes morimur; sed in Christo resuscitemus. In Adam igitur post ruinam crevimus. Sed quia terra sanus, & in terram redigendi, resurreximusque tempore in melius reparandi, debet Christiana pietas Ipe resurreximus erecta in sepelenda mortis, curaque pro animabus eorum gerenda, devotissimam habere misericordiam diligenter. Unde ait beatus Augustinus in libro Sermorum: « Sit pro viribus cura in sepelendi, & sepulcra contrahendi, quia & hæc in scripturas sanctas inter bona opera deputata sunt. Nec solum in corporebus Patriarcharum, aliorumque sanctorum & humanis cadaveribus quorundam jacentium, verum etiam in ipsius Domini corpore predicant, atque laudati sunt qui in illa fuerunt, impleant hæc homines erga suos officia postremi muneris, & sui humani laments in æternis. » Contristatus atque amissione carorum mortuorum, & erigunt Ipe future immortalitatis, doneque resurrectionis hilaritatis, & consolamur. Aimonis quippe nos Apostolus, ut de dormientibus hoc ait mortuis, non contristetur. sicut ceteri qui spem non habent. Spem scilicet resurrectionis & incorruptionis æternæ. Quos autem dormientes appellat, & vigilatos tandem demonstrat.

De verbis A. post. Gen. 31. cap. 1.

1. Theol. 4. Et.

Ibid. cap. 1.

Ibid. cap. 1.

Ibid. paulo post.

Ibid. parit in eisdem.

B. Gregor.

pelici, & sepulchrum fructuosum esse diducant, legant librum Dialogorum, & inveniant quibus prolixi sepeliri in Ecclesia, & quibus obit. Sunt namque nonnulli qui propter domos sibi pulchras adificandas, sepulcra mortuorum effodire non trepidant, ossaque & cineres eorum ad locum projiciunt; & hæc consuetudo in tantum quibusdam irripit, ut se in hoc facto peccare non intelligant, dicentes nihil obesse illis, quærum ossa impant; cum utique si illis non obit, plurimum sibi læmen nocent. Nil enim nocuit Martyribus cum eorum corpora bestes & avibus distansanda projecta fuerunt; illis qui projectæ plurimum obtulisse dubium non est. Inhumanum nempe est mortuorum corpora effodere, & ad solem projicere, & humanum piusque terra mandare. Quicumque igitur sepulcra mortuorum absque invocabili necessitate pietatis honore violant & effodunt, merito Augustinus comparantur, qui juxta olim precoriam Domini comminationem, projecturum illa regum, & Prophetarum, & eorum qui habitaverunt in Hierusalem, de sepulchris suis, & ad solem projecturum. Quæ impietas inter cetera quoque populo Dei, ob eorum peccata intulerunt, quantum Augustinus obicit, rei eventus probavit. Deinan ergo homines impie ossa mortuorum, & sinant ea in variis suis locis resurrectionis expectare; exhibentque potius pietatis opus erga mortuos sepelendos.

De quæ re ita Augustinus in libro de Opificio Dei scribit: « Non ergo, inquit, patiamur figuram » & signum Dei hinc ac volucibus in pradam » jacere, sed reddamus illi terræ unde ortum est. Et » quamvis in homine ignoto successerit mortuus » implevimus in quorum locum, quæ dicitur, succedat humanitas, & ubicumque homo detidera » bunt, ibi exigi officium nostrum oportebimus. In » quo autem magis justitæ ratio consistit, quam in » eo, ut quod prelatum nostris per afflictum, præ » temus alienis per humanitatem, quæ est certior » multo, justiorque; cum jam non homini præta » mus, qui nihil sentit, sed Deo soli; cui carissimum sacrificium est, opus ipsum. »

Oportet nempe ut cum caelestis origo materiam carnis, quam extenuis inlabatur & reat, reliquerit, pietas humana eandem non à frus & avibus dilacerari sinat, sed terræ mandare vigilantia cura studeat. Officium namque Christianorum est, ut non solum solum sanctorum corpora sollicitè, ac devotè sepeliant, quin potius eorum spiribus, orationibus & elemosinis operam ferant. Verum licet delicti parentes, propinqui, & amici, qui specialiter illa gerant pro mortuis, generaliter tamen hæc pro illis facere non cessat mater Ecclesia, quæ eos specialiter genuit; unde sicut in libro sermorum beatus ait Augustinus: A sanctis Patribus traditum universis observat Ecclesia, ut pro cis, quum corporis & sanguinis Christi commione defuncti sint, cum ad ipsum sacrificium loco suo commemoratur, occurrat, ac pro illis quoque ad offerri commemoretur. Nullatenus itaque audiendi sunt illi, qui ducunt quod nullæ alie elemosinæ opulari possint defunctis, nisi solummodo quæ sacerdotibus dantur, & sacrificia quæ pro eis Deo offeruntur. Hoc qui credunt & ducunt, aut ignoranti, aut certe alicuius persuasione falluntur. Creditur sane est quod hæc passio, qua simpliciter credere, & dicitur videntur, ex fonte avaritæ procedit; sanctæ quoque mater Ecclesia pro defunctis suis non solum sacrificia mittere, sed etiam quæcumque alie elemosinæ offeruntur. Unde & quotidie pro eorum locutionibus, qui res suas Deo obsecunt, offeruntur Deo sacrificia, & multarum supplicationum atque orationum,

R. 117

hospitum receptiones, & pauperum recreationes, captivorum redemptiones, & alia innumera adjuvamenta; sed tamen illis profuit quia vixerunt, ut possint etiam illa eis produci post mortem, sicut beatus Augustinus in libro Enchiridii: «Tempus autem, inquit, quod inter hominis mortem, & ultimam resurrectionem interpositum est, animas ab ædibus receptaculis continet; sicut utraqueque digna est vel requie vel æruma.» Quod quod locuta est in carne cum viveret. Neque negandum est, defunctorum animas pietate suorum viventium relevari, cum pro illis sacrificium mediatoris offeratur, vel elemosinæ in Ecclesiis fiunt. Sed hæc eis profuit, qui cum viverent, ut hæc sibi postea possint prodelle, meruerunt. Est enim quidam vivendi modus, nec tam bonus, ut non requiratur illa post mortem: est verò talis in bono, ut non requiratur illa; est rursus talis in malo, ut nec his valeat, cum hæc vix transierit, adjuvari. Quocirca hic omne meritum comparatur, quo possit post hanc vitam relevari quispium, vel gravari. Nemo autem eum spernit quod hic neglexit, cum obierit, apud Deum promereri. Non igitur illa quæ pro defunctis commendandis frequenter Ecclesiis, illi Apostolicæ sunt advesa sententia, quod dictum est: *Omnes cum adhibitis ante tribunal Christi, ut referat unusquisque secundum ea quæ per corpus gessit, sive bonum, sive malum; quia etiam hoc meritum sibi quisque cum in corpore vivisset, comparabit, ut ei possit illa prodelle.* Non enim omnibus possunt. Et quare non omnibus possunt, nisi propter differentiam vitæ quam quisque gessit in corpore: Cum ergo sacrificia live altaris, live quarumcumque elemosynarum pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro valde bonis gratiarum adiones sunt; pro non valde malis propositiones sunt; pro valde malis, etiam si nulla sunt adjuvamenta mortuorum, qualicumqueque vivorum consolationes sunt. Quibus autem proficiunt, non ad hoc profiunt, ut illi plena remissio, aut certe ut tolerabilior fiat ipsa damnatio.

Si quis igitur de hac re plenè & copiosè nosse desiderat, legat librum epistolæ beati Augustini, De curâ gerendâ pro mortuis.

CAPUT XVI.

Quid de resurrectione mortuorum fidelibus membris sit dei voluntas.

QUAMQUAM igitur condicione illatæ mortis afficimur, ipse tamen futura resurrectionis erigimur. Quia ergo à quibusdam de resurrectione mortuorum, infirmitate mentis perpendente, ambigitur, necesse est ut quid de ea munimè sit ambigendum, utriusque Testamenti paginis, & sanctorum Patrum sententiis demonstretur.

Aut nempe Dominus in lege: *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, non est Deus mortuorum, sed viventium.* Et Job, *Scio, inquit, quid Redemptor meus vivat; & in novissimo die de terra salvus sum: & variam circumdabo pelle meâ, & in carne meâ videbo Deum. Quem visoratus sum ego ipse, & non alius; & oculi mei conspexerunt fontem, & respexit bas sup̄ me in fovea mea.* Item: *Cunctas dicitas quibus vixi milito, castrois domes venas immutatam mea.* Ezechiel: *Osia, inquit, avia audite verbum domini. Hac dicit Dominus Deus ossibus his: Ecce ego intromittam in vos spiritum & vivetis; & dabo super vos nervos, & interficiere faciam super vos carnes; & supererectam in vobis civitatem, & dabo*

spiritum, & sicutis quia ego Dominus, &c. In evangelio: *Sicut enim pater suscitavit mortuos, & vivificavit, sic & filius quos vult vivificat.* Item: *Uxor est enim voluntas eius qui misit me pariter, ut omne quod dedisti michi, non perdam ex te, sed resuscitem illud in novissimo die.* Item: *Qui mandavit carum meum, & bibit sanguinem meum, habet vitam æternam; & ego resuscitabo eum in novissimo die.* Paulus ad Thelalonicensis: *Si enim, inquit, credimus quod Jesus mortuus est, & resurrexit; ita & Deus eis qui dormierunt per Jesum ad vitam cum eo. Item idem ad Corinthios: Si enim, inquit, Christus predicatur quid resurrexit à mortuis, quomodo quidem dicemus in vobis quoniam resurrectio mortuorum non est? Si enim resurrectio mortuorum non est, neque Christus resurrexit. Inanis enim est predicatio nostra: inanis ergo & fides vestra. Invenimus enim & falsi testes Dei, quoniam testimonium diximus adversari Deum, quod suscitaverit Christum, quem non suscitavit, si mortui non resurgunt. Nam si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit. Quid si Christus non surrexit, vana est fides vestra: adhuc enim estis in peccatis vestris. Ergo & qui dormierunt in Christo, perierunt. Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Inane autem Christus resurrexit à mortuis, promissa dormientium; quoniam per hominem mortui, & per hominem resurrectio mortuorum. Et sicut in Adam omnes mortuati, ita & in Christo omnes vivificabuntur. Unusquisque autem in suo ordine, promissa Christi: deinde qui sunt Christi in adventu ejus: deinde facti, cum tradiderit regnum Dei & Patri. Item in eodem: *Sed dicit aliquis: Quomodo resurrectio mortui? Quis autem corpore veniens? Insuper, in quod seminis non vivificatur, nisi prius morietur, & quod seminis, non corpus quod factum est seminis, sed nudum granum.* Et iterum: *Sed alia quidem celestium gloria, alia autem terrestrium: alia claritas solis, alia luna, alia claritas stellarum. Sicut enim ab stella differit in gloria; sic & resurrectio mortuorum. Seminat in corruptione, surgit in incorruptione. Seminat in ignobilitate, surgit in gloria. Seminat in infirmitate, surgit in virtute. Seminat corpus animale, surgit corpus spiritale.* Augustinus in libro Enchiridii: «Jam verò, inquit, de resurrectione carnis, non sicut quædam, uti fuerant, iterumque sunt mortui, sed in æternam vitam sicut Christi ipsius caro resurrecta, quemadmodum postquam breviter disputare, & omnibus questionibus, quæ de hac re moveri assolent, satisficere, non invenio. Resurrecturam tamen carnem, qui vati sunt hominum, aut nascuntur, mortui sunt atque momentari, nullo modo debet dubitare Christianus.» Et paulo post: «Ex quo autem, inquit, inestip bimo vivere, ex illo utique jam mori potest. Mortuus verò, ubi cumque illi mors poterit evincere, quomodo ad resurrectionem non pervenit mortuorum, repenire non possunt.» Et paulo post: «Non autem perire illa terrena materies, de qua mortuum creatur caro; sed in quælibet pulverem concitatumque solvatur, in quolibet altius aurasque distinguit, in quæcumque aliorum corporum substantiam, vel in ipsâ eleonata vertatur, in quocumqueque animalium, etiam hominum quibus cedit, carnisque mutetur; illi anima humana in puncto temporis reddat, qui illam primitus, ut homo fuerit, crederet, viveret, amavit. Ipsa itaque terrena materies, quæ discedente animâ sic cadaver, non in resurrectione reparabitur ut ea quæ discedunt, & in alias atque alios aliorum rerum specics formalque vertatur, quantum ad*

Cap. 109.
Et de 8. ep.
Dulcilio c. 3.
Idem Eschir.
cap. 110.
Ann. 14. 20.

Mat. 21. 27.
Luc. 10. 14.
Job 17. 15.
Ibid. 14. 14.
Ezech. 35. 4

70
14
1
1
C
C
C

corpus redant, unde dilapsa sunt, ad eandem quoque corporis partes, ubi fuerunt, redire necesse sit. Alioquin si in capillis redit quod tamen crebro tonsura detraxit, si in unguibus quod toties demit exfectio, immoderate & inolecent concupantibus, & ideo resurrectionem carnis non credentibus occurrit infirmitas. Sed quædam modum si statua exquirit fabrilis metalli, aut igne liqueficeret, aut concreteret in pulverem, aut confunderetur in massam, & eam vellet artifex rursum ex illius materie quædam reparari, nihil intereret ad eius integritatem, quæ particula materis-enique membro statua redderetur, dam tamen totum, ex quo constructa fuerat, reformaretur: ita Deus mirabiliter atque ineffabiliter artifex, de toto quo caro nostra constituta, eam mirabiliter atque ineffabiliter celebrare restituit. Nec aliquid accidebat ad eius redintegrationem, utrum capilli ad capillos rediant, & ungues ad ungues, an quidquid eorum perierat mater in carne, & ad partes alias corporis revocetur, curante artificis prudentia, ne quid indecens fiat. Nec illud est consequens, ut ille diversâ statua sit reviviscantiam singularum, quia fuerat diversâ viventiam, aut macri cum eadem macie, aut pinguis cum eadem pinguedine reviviscant. Sed si hoc est in consilio creatoris, ut in effigie sua quævisque proprietates, & discernentibus similitudo servetur, in carnis autem corporibus bonis æqualis cuncta redstant, ita mundificabitur in illa in unoquoque materies, ut nec aliquid ex ea pereat, & quod alius defuerat, ille supplet, qui etiam de nihilo potest quod voluit operari. Si autem in corporibus resurgantibus rationabilis inæqualitas erit, sicut est vocum cum quibus impletur carnis: hoc fiet unicuique de materâ corporis sui, quod & hominem reddat Angelicus cæcibus, & nihil inconveniens eorum ingratum sensibus. Indecorosi quippe aliquid ibi non erit, sed quidquid futurum est, hoc decebit, quia nec futurum est, si non decebat. Resurgant ergo sanctorum corpora sine ullo vitio, sine ulla deformitate, sicut sine ulla corruptione, onere, difficultate. In quibus tanta facultas, quanta felicitas erit. Propter quod & spiritalia dicta sunt, cum proculdubio corpora sint futura, non spiritus. Sed sicut tunc corpus animale dicitur, quod tamen corpus, non anima est; ita nunc spiritale corpus, tamen non spiritus erit. Proinde quantum attinet ad corruptionem, quæ nunc aggravat animam, & vitia quas caro adversus spiritum concupiscit, tunc non erit caro, sed corpus; quia & cælestis corpora perhibentur.

Gregorius in Moralibus: «Sunt nonnulli qui de resurrectione carnis incerti sunt, & dum carnis nec in paradiso, esseque in pulverem redigi nec sepultura, conspiciunt, reparari ex pulvere carnis; & illa distant; sicque apud se quasi rationantes dicunt: Quando ex pulvere homo redueatur, quando agitur, ut cinis auferatur, longè minus est Deo reparare quod fuit, quam crealle quod non fuerit. Aut quid mirum si hominem ex pulvere restitueret, qui simul omnia ex nihilo creavit? Mirabilis est Deo calum ex terram ex nullis existentibus constitisse, quam ipsam hominem ex terra reparare. Quid mirum est, si ossa, nervos, carnem, capillulorum Deas redueat ex pulvere, qui lignum, fructus, folia in magnâ mole arboris ex pulvere quotidie semine restituit? Cum ergo dubitans animus de resurrectione po-

tenens rationem quæret, eorundem et rerum quæstiones inferenda sunt, quæ & ascensanter fuerunt, & tamen ratione expenti nequaquam possunt, ut dum non valet ex visione rei penetrare quod conspiciat, de promissione divinæ potentie credit quod audit. Sæpe insidi homines dum pulverem putrescentis carnis adsipicunt, dicunt; unde ossa & medullæ? Ubi caro, & capilli poterunt in resurrectione reparari? Hæc istaque requærentes parvascema ingentium arborum vident, atque si possunt, dicunt ubi in eis latet tanta moles roboris, tanta diversitas ramorum, tanta multitudo ac vtriditas foliorum, tanta species florum, tanta ubertas saporum, atque odor fructuum? Namquidnam semina arborum odorem, vel saporem habent quem ipsæ post arbores in suis fructibus conferant? Si non potes resurrectionis effectum ratione comprehendere, pende quàm multa sunt, quæ non intelligis, qualiter sunt, & tamen esse non dubitas. Resurrectio planè mortuorum his & alias quamplurimis exemplis, & potissimum ipsius capitis nostri Domini nostri Jesu Christi resurrectione, in quo omnes resurreximus, & conviviscamus, adstruit veraciter fideliterque potest. Quid enim congruentius sanæ fidei, quæve creditibilis, quam ut membra caput sequantur? Quo illud igitur præcessit, membra sequantur necesse est.

Quod verò resurrectionis alius ad vitam, alius sit ad penam, testatur Daniel Propheta: *Ad alii, inquit, qui dormiunt in terra pulvere, evigilabunt, alii in vitam æternam, alii in opprobrium.* In libro secundo Machabæorum: *Tu quidem sceleratissime in præsentibus nos perdis: sed rex mundi desinitus nos pro sua legibus in æterna vita resurrectionis suscitabit.* Item: *Petrus est ab hominibus mortis datus spiritum exspirare Dei, iterum ab ipso resuscitatus: tibi enim resurrectio ad vitam non erit.* Et Dominus in Evangelio: *Nolite mirari quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, evadent vocem Filii Dei, & procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vite, qui vero mala fecerunt, in resurrectionem iudicii.* Item: *Illos hi in supplicium æternum: ipsi autem in vitam æternam.* Et Apostolus Paulus: *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.* Resurgent quidem omnes & iusti & iniusti, sed iusti ut immutentur, id est, de corruptione ad incorruptionem; iniusti autem de corruptione ad perpetuam & ineffabilem corruptionem. De quibus per Prophetam dicitur: *Ferms eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Fruide omnibus fatigendum est, ut resurrectio nobis ad gloriam, non ad opprobrium: ad incorruptionem, non ad corruptionem proveniat.

CAPUT XVII.

De die Judicii.

IN tremendi Judicii die nullus ferè conscientia securus esse potest, præsertim cum non solum de opere, verum etiam de otioso fermone ibi Deo rationes sint reddende. A nobis autem quibus dilectatur mundus, & concupiscentia ejus, qui in studio illius currentes, & in agone cæcitas de precipienda coronâ immortalitatis adhuc accerti velimus, quietam in malis offendimus, & quædam peccatorum & iniquitatis indigemus, & certè eadem dies tremenda tuncur & expavescitur. Cum enim juxta Apostolum, *Omnes ante tribunal Christi*

Cap. 26.

Cap. 27.

De illis
1. ad. sermo
sunt que
quæ
Moral. in Job
lib. 24, c. 28.
Item lib. 1. in
Ezech. homil.
o.
E. homil. 27.
1. Evang.

de dilectatur mundus? Delectatur & ino dilatur, atque
in ignem scriptis: celo. Ista est peramplius scripta.

ubi id est peramplius acta editum erat.

*affluant reddidit rationem de his quæ per corp-
 psumus, five bonus, five malum, patet pro-
 quibus quibus nemo mortalium in transitum, & eisd
 peccatoribus rebus, amorem intentionis suæ, sed
 potius in carnisibus, totus nitibus debeat habere, &
 ita se ad convertendum talem tantumque præparat, &
 coram Christo Deo judice taliter rationes valet de-
 ducere, ut non de malis damnari, sed, magis de bo-
 nis mereatur remunerari. Ad illam autem quibus carcer
 sit mundus, & non pro potest, sed pro peregrinatio-
 ne habeatur, quibus autem ipsam vivere ratio
 est; quorum scilicet conversatio in carnis est; de qui-
 bus test ille qui dicebat: *Cæpe diglatis & esse cum
 Christo. Et item abbe: Bonum, inquit, certamen
 certavi, cursum consummavi, fidem servavi. De reli-
 quibus repesita est curam vestra. quam re videt mihi
 Demianus in die illa iustus iudex: non solum autem
 mihi, sed & his qui diligunt advenum eius: Non
 tantum quantum à nobis, qui longè inferius me-
 ritum sumus, àle & pertinetur dies. Credibile
 est igitur, quod à sanctiorum spiritibus, quibus
 est subatum perpetua requætionis, expectantibus
 corporum suorum resurrexerunt quæriunt vetera cir-
 cumspectio, veniente jubileis, quando revertentur
 ad antiquum possessorem, accepturi, juxta Apo-
 calypsum, binas stolas, & impletur in eis illud Pro-
 pheticum: *Sancti in terra sua desolata possidebunt:*
 memovata nobis tremenda dicit unexplicabiliter dili-
 gatur, & ut veniat desideratur.**

Quid autem eadem dies cunctis mortalibus ante
 oculos sit ponenda, & die nocteque tractanda, &
 temenda, atque expavescenda, testimonio subter col-
 lecta innuat. De hac quippe die ait Dominus per
 Prophetam: *Juxta est, inquit, dies Domini magna
 & amara visio. For des Domini amara valle,
 tribulatur ibi fortis: Dies ira dies illa, dies tri-
 bulationis & angustia, dies colorationis & mis-
 istria, dies tenebrarum & obliquis, dies umbra &
 tenebris, dies tenebra & elingens. De hac enim
 die iterum per Prophetam dicitur. *Adhuc semel
 ego movebo, non solum terram, sed etiam celum.
 Item: Uisitate quia propi est dies Domini. Et Do-
 minus in Evangelio: Filius enim, inquit, hominum
 venturus est in gloria patris cum Angelis suis: &
 tunc redies omninoque scrutandam opus eius. Et abbe:
*Statu etiam fulgur erit ab oriente, & parit ignis in
 occidentem, ut erit & alterius filii hominum. Ultra-
 compositi fuerit corpus, ibi congregabuntur & equalia.
 Statim autem post tribulationem dicitur illorum sed
 elevabitur, & luna non dabit lumen suum; & fiet
 cadere de celo, & venies celorum convolve-
 buntur; & terra parietis sicut filii hominis in celo,
 & tunc plagues se omnia terribis terra, & velentur
 filium humanum trahentem in vultibus celicam trahere
 magna, & morietur: & moriet Angelis suis cum
 tibi & tunc magna; & congregabunt electi eius à
 quatuor ventis à summis celorum usque ad terminos
 terram.***

Et Apostolus: *Gratus agere debemus semper Deo
 pro vobis fratres, ut non desinam esse, quoniam sem-
 per crucis fides vestra, & abundant caritas manifeste
 vestrum in invicem, ut me & nos ipsi in vobis
 gloriamur in Ecclesia Dei pro parentia vestra, &
 fide, in vultibus presignificandis vestris, & tribu-
 lationibus, quas sustinetis in exemplum iusti iudicii
 Dei, ut legi habemus in regno Dei, pro quo & pa-
 tentur: si tamen vestrum est apud Dominum reverentia
 reverentiam huius qui vos tribuunt, & vobis qui tri-
 bulationem tepem vestram, in revelationem Domini
 vestri Jesu-Christi de celo, cum Angelis venientis
 eius, ut summus ignis datus vultum de his qui
 non nocuerunt Deum, & qui non obliuunt Evangelio*

*Domini vestri Jesu-Christi. Qui penam dabit in ve-
 terum æternam a face Domini, & a gloria videntis
 eius, cum veniis glorificare in facilijs eius, & ad-
 mirabilis fieri in omnibus qui crediderunt. Petrus:
 Advenerit dies Domini in fur, in quo erit magno im-
 petu transiens, elementa vero calore solvantur. In
 Apocalypsi: *Tumuli autem & incendia, & excen-
 tratis, & humectatis, & fortissimis, & venis,
 & solutatis, & simulis mentationis, pars illorum
 erit in flagro ardenti igne & sulphore, quod est mar-
 scenia.**

Propter i. a Age iam, inquit, cum ad illud ultimum
 judicium venientis ab eo iudice iudicandi, &
 qui nos, falli occultatione criminum potest, nec ad
 impunitatem promerendam alsupus oblatione con-
 tumpi, cum cæperit omnium secreta revelari, &
 non solum actus ac verba, sed etiam ipse cogita-
 tiones ostendit. Quid facimus sub tanti iudicis
 maiestate? Quid excusationis obtinere poterimus?
 Quia non defensionibus acie purgabimus? Quæ
 nobis subventura est poenitentia, quam in hac car-
 ne contempimus? Quæ non defensura sunt opera
 bona, que in hac vita non fecimus? Ad quos A-
 postolos, aut ad quos alios sanctos confugiuri sumus,
 quorum exempla simul ac verba despicimus?
 An forte aliquos ibi fragilitas corporis excu-
 sabit? sed excusationi eorum reclamabunt om-
 nium exempla sanctorum, qui cum fragilitate car-
 nis in carne viventes, fragilitatem carnis in carne
 vincentes, quod fecerunt, utique fieri posse do-
 cuerunt: maxime quia nec ipsi peccato illa victo-
 re, sed Domini misericant auxilio resistunt; qui se
 non querentibus ut quantant, atque in egypto ut
 erodatur, ostendit; & cedentes in se, ne à pec-
 cato vincantur, invicta protectione defendit. Quod
 ergo responsum fuit, si en Demianus dicit: Si po-
 tentis, quare non restitisti desicis peccatorum?
 Si non potuit, quare melius contra peccata non
 querellus auxilium? Aut vulnere quare poeniten-
 do non adhibuisti vultus vestro remedium? Non-
 ne ad hanc obmotantes, & quid excusationis
 relectur non habemus, dicit; Legate eos manibus
 & pedibus, & mitte in tenebris exteriores, ibi
 erit Rex & frigid dertant, ubi venis eorum
 non morietur, & ignis eorum non extinguetur?

Quia ergo tot evidentissimis testimonijs dies iudicij
 terribiter denuntiatur, & nobis nullus susten-
 dendi potestas aditus, quam ad eum reddidit ratio-
 nes venimus, nullisque ibi erit poenitentia fe-
 cundus locus, nullaque inducere poenitentia, nullum
 elugium ad sanctorum suffragia pulcenda: relict;
 ut dum vivimus, insolita tempora poenitentia in va-
 cuum non dedicamus; sed dum primum, & Do-
 minum propè habemus, ad eum, à quo peccando
 fugi lapsi sumus, poenitendo, utique in melius
 commutando, moretione corrigendo consugium fa-
 ciamus; qui tunc in eodem die cum iudicem instanti-
 bus haurire mereamus.

CAPUT XVIII.

De quatuor Ordinibus in die iudicii sortis.

QUATUOR esse ordines in pavendi examinis
 die futurus in Evangelio persupè demonst-
 rat: duorum scilicet electorum, & duorum repro-
 borum, De quibus in hominis Evangelij: « Notandum
 inquit, quod duo sunt ordines electorum in
 iudicio futuro, uno iudicantem cum Domi-
 no, de quibus hoc loco memoratur, qui relinque-
 runt omnin, & sequuntur suum illum. Alius iudican-

Phil. 1. 12

1. Tim. 4. 7

Gal. 6. 7

1. Pet. 2. 14

1. Tim. 2. 16

1. Tim. 2. 4

1. Tim. 2. 14

1. Tim. 2. 17

1. Tim. 2. 1

1. Pa. 1. 10

Ap. 11. 2.

De viis ecc-

terop. lib. 1

cap. 11.

1. Pet. 2. 17

1. Tim. 2. 4

1. Tim. 2. 1

In homi. fu-
 per Evang.
 Ecce nos. Be-
 n. c. s. 5. Be-
 nedicti, nec-
 pe bisepe.

« dus à Domingo, qui non quidem omnia sua pri-
 « ter reliquerunt, sed de his tamen quae habebant
 « quotidianas dare elemosinas pauperibus Christi
 « curabant. Unde audituri sumus in iudicio
 « *Venite benedicti patris mei, percipite regnum,*
 « *quod vobis paratum est in constitutione,* &c.
 « Sed & reprobatorum quoque duos ibi futurus ordi-
 « nes, Domingo narrante, cumpserim: unum eo-
 « rum qui fidei Christianae mysteria mirari opera si-
 « des exercere contemnant, quibus dicendum in iu-
 « dicio testatur: *Dyscedite a me maledicti in ignem*
 « *aeternum, qui parati estis diabolo & facis sin-*
 « *gulis vris. Esuritis enim, & non dedistis mihi man-*
 « *dicare,* &c. Alterum eorum qui hidem & myste-
 « ria Christi, vel nunquam suscipere, vel susce-
 « per apostasiam rejicere, de quibus dicit: *Qui au-*
 « *tem non credit, iam iudicatus est, qui non credit*
 « *non amicum unigeniti filii vris,* qui quoniam non
 « verbo tenus colere Christum voluerunt, nec ver-
 « ba silem^{us} eius, quibus congaudent in iudicio,
 « mereant audire, sed ad hoc tantum venient in iu-
 « dicio, ut cum eis qui iudicantur peccatores, in
 « in damnationem mittantur aeternam.

Lib. 3. c. 30.

Hiduos in libro Sententiarum: « Dicit sunt,
 « inquit, differentia, vel ordines hominum in iudicio,
 « hoc est electorum, & reprobatorum, qui tamen
 « dividuntur in quatuor. Perfectiorum ordo unus est,
 « qui cum Domino iudicatur, & ab eis qui iudicantur,
 « utriusque tamen cum Christo regnabit. Similiter
 « ordo reprobatorum partitur in duobus, dum hi qui
 « intra Ecclesiam sunt mali, iudicandi sunt & dam-
 « nandi: Qui vero extra Ecclesiam invenendi sunt,
 « non sunt iudicandi, sed tantum damnandi. Pri-
 « mus ergo ordo eorum qui iudicantur & pereunt,
 « opponitur illi ordini bonorum, de quo sunt qui
 « iudicantur & regnant. Secundus ordo eorum,
 « quibus iudicantur & percutiunt, opponitur illi or-
 « dini perfectiorum, in quo sunt illi, qui non iudican-
 « tur & regnant. Tertius ordo eorum, qui iudican-
 « tur & regnant, illi ordini est contrarius, de quo
 « sunt qui iudicantur & pereunt. Quartus eorum
 « qui non iudicantur & regnant, opponitur illi con-
 « trario ordini, in quo illi sunt, qui non iudicantur
 « & percutiunt.

Iun. 1. 18.

Mar. 14. 35.

Hi quatuor ordines, duo metiendi, & duo pro
 « verbis sunt imitandi. Quisquis in eorum numero de
 « quibus dictum est: *Qui non credit iam iudicatus est*
 « timet adfatus, veraciter percipere debeat fidem
 « Christi, caveatque ne ab eâ per Apostasiam penitus
 « abiret. Quisquis vero ab eorum numero optat se-
 « cerni, quibus dicitur: *Dyscedite a me maledicti in*
 « *ignem aeternum,* &c. recte fidei recta opera ad-
 « jungat necesse est, scilicet ut non stentis, sed liberalis
 « atque hilaris in omnibus operibus misericordiae
 « sit. Ecce qualiter à duobus ordinibus reprobatorum
 « valde metendos & pavendos, omnis Catholicus
 « divina misericordia praecedente, & subsequente
 « experti fieri potest: restant duo, alter perfectio-
 « rum, imò paucorum, alter generaliter ceterorum
 « iustorum.

Quisquis autem ad culmen perfectionis à digna ope
 « suffragatus accedere valet, ut scilicet amon^{is} Apo-
 « stolice vitae omnia sua relinquit, & pauper paupere-
 « rum Christum sequatur, hic proculdubio cum Deo
 « in iudicio, non iudicabitur, sed ut iudicet, sedebit.
 « Is igitur qui ad arcem speculativae vitae conscendere
 « nequit, si in actuali vita operibus misericordiae dedi-
 « tus fuerit, in eodem iudicio de reprobatorum nume-
 « ro scerni, in eorum admitti merebitur, quibus
 « dicitur: *Percipite regnum Dei, quod vobis paratum*
 « *est ab origine mundi.*

Rom. 2.

CAPUT XIX.

De aeterni supplicii reprobatorum.

Quo praemia iustorum sunt ineffabilia, testatur
 « Evangelista dicens: *Quid nec oculis videtur, nec*
 « *auris auditur, nec in cor hominis affertur, quae pra-*
 « *paravit Deus diligenter se.* Unde etiam credibile
 « est, quod sic praemia iustorum sunt mortalibus in-
 « comprehensibilia, ita etiam tormenta impiorum sunt
 « ineffabilia. Quia igitur utraque existant incompre-
 « hensibilia, necesse est ut ferventer ad iustorum pre-
 « mium capiendam tendamus, & reprobatorum supplicia,
 « dum possumus, & tempus habemus, bene agendo
 « caveamus. De supplicii autem reprobatorum ait Hic-
 « propheta: *Terribis eorum non morietur, & ignis eorum*
 « *non exstinguetur.* Et Dominus in Evangelio: *Ab-*
 « *ite tunc, nunc, in supplicium aeternum: ibi*
 « *erit fletus & stridor dentium.* Item: *Sicut tres col-*
 « *liguntur straxana & igni comburentur, sic tres in*
 « *consummatione saeculi. Mater filius hominis Ange-*
 « *lus suos, & caligem de regno eius amovet, sicut*
 « *et vos qui faciem iniquitatem, & misistis eos in ca-*
 « *minum ignis: ibi erit fletus & stridor dentium.*

Gregorius: « Omnipotentis Dei iustitia futu-
 « rorum praecia, ab ipsa mundi origine gehennae
 « ignem creavit, qui in pena reprobatorum esse se-
 « mel incipit; sed ardorem suum etiam sine lignis
 « nunquam finiret. Sciendum est, quod omnes re-
 « probi, quia ex anima simul & carne peccaverunt, in
 « aeterno supplicio in animâ pariter & carne cruci-
 « ciuntur. Unde per Danielem Prophetam rectè
 « dicitur: *Panes eos de cibis annis ignis in tempore*
 « *valutis sui.* Cibis namque interfusis ardere, in
 « is verò qui ab igne devorantur, ab exte-
 « rioribus & interioribus reprobis demoustrant, eos & ab
 « igne devorari, & sicut cibis poni testantur, ut
 « per ignem cruciantur in corpore, & per dolorem
 « ardent in mente. « In tempore valutis Domini
 « iusti omnes ut cibis ponuntur, & ab igne devorantur,
 « quia apparente iudice cum visione illius eorum
 « multitudo repellitur, & intus per desiderant
 « andet in conscientia, & foris catenam crucis gehennae.

Hic Propheta ait: *Propheta dilatavit os suum*
 « *suam infernas, & aperuit os suum absque ulla termina-*
 « *tionem.* Sicut enim infernus dilatatus dicitur sine termina-
 « tione, quia ad se plurimos trahit, ita sine fine altus
 « non incongrue vocatur, quia eos quot in se suscipit,
 « quasi in quâdam abyssi sine immensitate absorbet.
 « Infernus namque rectè fundum non habere
 « creditur, quia quisquis ab illo raptus, quasi in
 « immenso devoratur. Quae scilicet gehenna quomodo
 « cunctis una sit, non tamen una eademque qualitate
 « succenditur; sicut plerumque uno sole omnes ar-
 « guntur, nec tamen sub eo uno ordine omnes ar-
 « dent, quia iuxta qualitatem corporis frustitur etiam
 « pondus coloris. Sic damnatos & una est gehenna, sicut
 « afficit, & tamen non una omnes qualitate combu-
 « rit, quia quod hic agit dispar valetudo copiosum,
 « hoc illic exhibet dispar causa meritorum.

In libro Dialogorum, Ferrus: « Numquid nam,
 « quanto te, dicimus eos, qui illic semel meriti fuer-
 « rant, semper arduos? Gregorius: « Constat nimen-
 « tum, & incunctanter verum est, quod sicut finis
 « non est gaudiorum bonorum, ita finis non erit tor-
 « mentorum malorum. Ferrus: Scite velim quomo-
 « do iustum sit, ut culpa, quae cum sine perpetua
 « ta est, sine fine puniatur. Gregorius: Hoc rectè
 « diceretur, si dicitur iudex non corda hominum,
 « sed facta pensaret. Iniqui enim sic cum sine de-

r. Co

Ips. 1

Mat.

Moral

lib. 21

Ips. 2

Ips. 1

S. Greg.

c. 2

++.

liquent, quia cum hoc vixerint. Nam voluissent utique h potest sine fine vivere, ut potuissent sine fine peccare. Offendunt enim qui in peccato semper vivere cupiunt, qui nunquam desinunt peccare dum vivunt. Ad magnam ergo penitentiam vindicantur pertinent, ut utamquam carcerem supplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato.

Propter: «Fletus, inquit, & stridor dentium acerimos coram doloris ostendunt, qui supplicio æternæ mortis additi, non volendi sensum habitum sunt, sed dolendi. Quorum continuis gemitibus cruciatus æternus, dolor fumosus, perennis sensus torquent animos, nec extorquent, puniunt corpora damnata, nec solvant. Quos scd sibi deputatos ignis inextinguibilis non exstinguatur, ut permancere sententiæ vitæ, pena permancat, & ad dolendum migit, quam ad videndum æternis corporibus compocitos habet, quod in flammis vitæ vitæ immortalitatis secumde mortis occidat. Jam verb quod dicit: *Ferens coram non morietur & dignus coram non exstinguatur*, ad totam referatur dignitatem honestam penam, quem inefficacis permittitur ignis exurit, & confitentis conscientie veritas amoretur totis. Proindeque omnes qui in gehenna diantur occidi, non ad eum illis igitur, ut in æternis consumpti doloribus aliquando d. d. fiant, sed ut in illis penitentur vivant.»

Hæc & his similia libenter audire vel legere, jugiter ante oculos mentis adducere, futura credere, sine ulla perturbatione, & verè cogitare quale malum sit ab illo gaudio divinæ contemplationis excludi, beatissimâ sanctiorum omnium societate privari, si oportet cælestis exortus, veri vitæ beatæ, morte vivere sempiternæ, in æternam ignem cum diabolo & Angelis ejus expelli: ubi sit mors sine ulla damnata, exitum, vitæ, supplicio, non leature in illo igne quod illuminat, sentire quod cruciat: exundantia incendia terribiles irreputati quati, barathri sumantia amarâ caligine oculos exari, profundo gehennæ fluctuantis immergi, eadefimam in æternam diantari veritatis nec finem. Hæc de mris his sumi in cogitare, nihil est aliud quam vitæ omnibus reudum dare, omnia blandimenta carnalis recreantæ. Quis tam fludæ mentis, tamque ferres præcoris xistu, quem illa non terreat? Miterabos planè, & vidi lugubris humana conditio, quæ in hæ mortalitate nunquam sine labore vivit. Quid, inquam, molestibus & infelicibus esse potest, si de labore præfenti ad laborem æternum, & malum finem habiturum perveniat? Nonne scietis fuerat eum non nasci, quàm natum, & fides sacramentis imbutum, & periculis huius vitæ exutum, propter scelus immunitatem æternis mancipari supplicio? Proinde necesse est, ut hoc parvo temporis spatio sic ab omnibus vivere fludat, ut quando ex hæ exitum fuerit, æterna supplicia evadantur, & perpetua vitæ præmia nanciscantur.

CAPUT .XX.

De olletorum sempiternâ retributione.

QUI majoris remunerationis post resurrectionem consequi poterant sancti, quàm perpetuum esse cum Domino suo? Unde Chæritus ad Patrem: *Pater, inquit, ut ubi ego sum, & ipsi sint mecum.* Ipse quippe caput nostrum est, & quo sic ascenda, nos proculdubio ascensuri sumus, & præcepti aliud. Unde Psalmista inhuere aiebat: *Quam magna voluntas dulcedinis tua Domine, quam desiderasti iustitiam tuam: &c.* Item: *Domine regi me & in-*

hil mihi deora: in loco posuisti mi me collocasti. Item: *Ego amicus factus ero fratri tuo in domo Dei: speretis in misericordia Dei in æternum & in seculum seculi.* Item: *Credo videre bona Domini in terris viventium.* In libro Sapientia: *Amica illius in refrigerio erit.* Item: *Beatus vir qui fugit amaritudinem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam reprobis Domini diligebatis se.* Item: *Justi autem in perpetuum vivunt: & apud Deum non est merces eorum, & cogitatio eorum apud Altissimum: & ideo occipiens regnum decaris.* & *diadema speciei de manu Domini.* Daniel Propheta: *Qui autem iustitiam fuerint, salgebunt sicut stellas firmamentis: & qui ad iustitiam eruditi sunt multos, quasi stella in perpetua æternitatis.* In Evangelio: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi.* Item: *Tunc iusti salgebunt sicut sol in regno patris eorum.* Paulus: *Cum Christus, inquit, apparuerit vobis vobis, tunc & apparetis cum ipso in gloria.* Item: *De reliquo reposita est mihi corona iustitiae, quam voluit mihi Dominus in illa die iusti iudex, non solum autem mihi, sed & his qui diligunt absterium eius: In Apocalypsi: *Hi sunt qui venerunt in magna tribulatione, & laverunt pedes suos in sanguine agni: & ideo sunt ante thronum Dei, & servabunt eis ad se nocte in templo eius. & qui sedent in throno habebat super eos. Non sperent, neque fures amplius, neque cadentes super illos sol, neque nubes nigræ, quoniam agni, qui in medio throni est, reges illos, & deducet eos ad vitæ fontem aquarum: & absterget Dominus omnem lacrymam ab oculis eorum.**

In libro Enchiridii: «Regnantes in æterna pœnia, tunc sancti licet plenus quod bonis contulerit gratia.» Tunc rebus ipsis evadentibus apparet quod in primo scriptum est: *Ad iustitiam & iudicium contabulo ubi Domine.* Gregorius in Moralibus: *Sancta ecclesia post finem huius sæculi duplici recipit. Unde bene per Prophetam dicitur: In terra sua duplici possidebitur.* Sancti quippe in terra viventium duplici possident, qui iustitiam beatitudinem mentes simul & corporis gaudere. Joannes in Apocalypsi, qui resurrectionem corporum clarissimos sanctorum animas vidit, accepit eas stolas singulas asperat, dicens: *Et data sunt eis stola singula alba, & dicitur est illis, ut requiescerent tempus ad hoc medicum, donec impleretur numerus confessorum & fratrum eorum.* Ante resurrectionem sancti stolas singulas accepit dicitur, quia sola adhuc necitatis beatitudine prefruantur. Binas ergo acceptum sunt, quando cum animarum perfectio gaudio, etiam corporum incorruptionem videntur: tunc enim vera in nobis libertas erit, cum ad gloriam filiorum Dei adoptionis nostræ pervenerint. Multitudo electorum vane ad hunc per sanctos doctores trahitur, sed quandoque ad caelestem patriam congregatur, ut ibi omnes electi sine fine videntur, cum viderint sine fine quem laudent. In æternâ vitæ perfectiæ corpore Redemptionis efficitur omnis molitudo sanctorum, & que in tunc inhaerent, ut eis de corruptione, quæ per resurrectionem vincitur, jam nihil in suo sancto amore contradicat, sed unita glorie sui Redemptionis sit. Egregius prædicator ait: *Et ipse creatora liberabitur à servitute corruptionis in libertatem glorie filiorum Dei.* Electos enim vane pena corruptionis aggregat, sed tunc incorruptionis gloria exultat. Et quantum ad præsentis necessitatis ponit, nunc in Dei filius de libertate nihil ostendit, tantum ad subsequenter libertatis gloriam, tunc in Dei simul de libertate nihil apparet. Creator ergo à servitute

De vitæ contemp. l. 3. c. 12.

164. 66. 1. 1. 2.

164. 11. 10.

164. 12. 13.

164. 14. 7.

164. 15. 2.

164. 16. 10.

164. 17. 3.

164. 18. 14.

164. 19. 41.

164. 20. 47.

164. 21. 24.

164. 22. 94.

164. 23. 100. 1.

164. 24. 5. 2.

164. 25. 10. 7.

164. 26. 6. 21.

164. 27. 11.

164. 28. 11. 2. 2.

164. 29. 11.

corruptionis exuta, & liberatus dignitate accepta, in filiorum Dei gloriam vestitur; qui unita Deo per spiritum, quasi hanc ipsam, quod creatura est, transiit, ac sublegetur declarat. Hanc Psalmista ait: *In loco pascuae ibi me collocavit.* Pascua etenim scriptura sacra, illa veriditas aeternae pabula vocat, ubi jam nostra defectio nullius defectus arbitrate materiam. De quo pastore rursus ait: *Nos autem populus eius, & oves pascuae eius.* Unde per semetipsum veritas ait: *Per me si quis introierit, salvabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet.* Iusti cum iniquos omnes extremâ ultione peccati conspiciant, ipsi de gloria dignae retributionis hilarescant, nec damnatis jam tunc ex humanitate compatiuntur, quia divinae iustitiae per speciem inherentes, inconvulso districtiōnis incunabulo vigore solidantur. Egregis in claritate supremâ relictionis electorum meritis nulla miseria afficit, quia eas in miseris altitudo beatitudinis alienas reddit. Hæc per Psalmistam dicitur: *Videbunt iusti, & timebunt, & super eum rebebunt, & dicent: Ecce homo qui non posuit venam ad inveteramentum.* Iniquos enim iusti nunc vident & metuunt; tunc visum sunt & ralesunt: quia etiam modo ad eorum labi imitationem possunt, hi habent formidinem; quia vero damnatis tunc prodesset sequuntur, illic ne habeant passivam, aeterni supplicii deditis non esse miserendum. in ipsâ quâ beati sunt iustitiam iudicantis legunt.

Prophet: *Hæc est, inquit, vna bestia, ad quam quos bonorum operum consummatione pervenit, beatis Angelis similes erunt, & simul cum Deo suo sine fine regnabunt.* Quod hic crediderant, ibi videbunt, sui creatoris substantiam mundis cordibus contemplantes, aeternâ exultatione gaudebant, divinâ ac mutuâ dilectione pos-

sessi, Deo suo in aeternum & invicem sibi felicitate adhaerebant. Recepti cum in corruptione atque immortalitate corporibus, municipatus patris celestis accipiunt, atque ejus in aeternum avertis effectus, promissa præmia reportant. Ibi eis exuberabit tanta læticia, tanta celestium gratiarum diorum, ut & remuneratori suo pro tantis muneribus gratias agant, & nullum fastidium ex ipsâ affluentium bonorum perceptione sustineant. Ibi ita patebunt singularum linguis mentes, sicut corporalibus oculis subjacent facies corporales; in tam perfecta munditia, ut habeant unde mundatori suo Deo gratias agant, non unde offensam quibus sordibus erubescant; quia ibi nulla peccata, nec peccatores erunt, & qui ibi fuerint, jam peccare non poterunt. Nec latebit qui perfectè beatos aliquid secretorum, jam, quod est longe præstitit, ipsum visurum mundis cordebus Deum.

Ecce qualis gloria nobis promittitur; ad quam ut insatiabiliter tendamus à Domino hortamur, atque ut eam tandem consequi mereamur, ab eodem tutatore adjuvamur. Ut quid pigei sumus? Ut quid bona operari negligimus? Ut quid tantæ gloriæ, tantaque remuneratiōnis datorem audere contemnimus? Non enim debemus cunctari quos talem vocantem sequamur, ejusque monitis obtemperemus, ut ab eo tantam gloriam adipisci valeamus. Ad hoc nempe nascimur, ut Christo renascamur. Ad hoc etiam tenascimur, ut cum eodem Christo Dominum sine fine in aeternum vivamus.

Explicit Liber Demetrii Jona. quomodo Laici vivere debeant.

M O N I T U M.

HOC Opusculum conscripsit JONAS Aurelianensis Episcopus eodem stylo, eademque methodo quibus laicalem institutionem, imò verò quinque capita repetit eisdem Institutionibus. Unde si Jona hujus auctor assertor, illius quoque assertor necessarium est. Cum Opusculo, cum nullam præ se ferret inscriptionem, nos de Institutione Regiâ titulum adscriptivimus; ut secundò partis inscriberet inscriptionem moralis sive laicalis.

Ceterum eo plaris faciendum est hoc Jona Opusculum; quòd integrum, præter Præfationem, & duo extrema capita, in Concilio Parisensi VI. quod anno Christi DCCCXXXIX. celebratum est; habebatur. Ant enim Patres Concilii Ludovicum Pio & Lothario Imperatoribus admonitiones, quas ipsi postularent, subministrare cupientes, consultum fore censuerunt Aurelianensis Opus suis litteris decrevit: aut sanè dixerim Jona, qui Concilio interfuit, ab illis Patribus fuisse demandatum, ut illa Concilio in ordinem redigeret; atque ea propter cum incurationes, quas paulo ante prodixerat, ad propositum accederent Concilio, duxisse præsum opus si eas Regis adhiberentibus infereret. Utramlibet elegerit, Lector; sentias tamen oportet, amœquum Concilium celebratum, Jona suum Pipino concessisse Opusculum.

En itaque opinor, vera sententia: Conscripsum est illud Opusculum prout quàm haberetur Concilium illud Parisense, & necdum adversus Ludovicum Imperatorem Pipinus quidquam vni cum Fratris & aliis motus fuisset, qui potius cum ad hoc perseveraret Parenti sui obsecranda: id est, post clandestinas factiones, tumultus, Barbarorum irruptiones, cladisque diversis, Regno vilitatis pacato; videlicet an. 828. Nec longè mihi querenda est sententia hujusce præbitis, cum ex ipsi Jona verbis in Præfatione Pipinum sic alloquentis ad manum habeatur: Quia igitur quantum Orthodoxum virum, &c. Ac præterea ex illis quibus calamitates ante annum 828. exhibitas describit: Quid enim dispendii, &c.

c vniq; debeat] In codice quo Acherius usus est, hoc] pro amore Dei, & utilitate legentium librum istum renovavit: Olibro in lazar, membris Herberti Duxis, qui] et fuit.

Crovello Pa-
r. 666. VI.
p. 282. a. 6.

Ita porro Jonæ verbus suffragantur epistola Ludovici & Leobardi Imperatorum, quæ jubent apud Mogetiam, Lutetiam, Lugdunum, & Tolosam Concilia celebrari. Ista inter alia advertere est: Volueramus siquidem tempore congruo placitum nostrum generale habere, & in eo de communi correctione agere. Et ita Deo miserante fieret, nisi commotio inimicorum, sicut noscitis, præpedisset. Infra: Nec illud etiam dubitamus ea iustâ vindictâ illius evenire, quod sæpe scandala per Tyrannos in hoc Regno exurgunt, qui pacem populi, & unitatem Imperii suâ pravitare nituntur scindere: nam & illud nihilominus peccatis nostris deputandum est, quod inimici Christiani nominis præterito anno in hoc Regno ingressi, deprædationes, & incendia Ecclesiarum, & captivitates Christianorum, & interfeciones servorum Dei, evidenter & impune, imò & crudeliter fecerunt.

Vis, Lector, advocem Scriptores, qui non ante, neque multo post an. DCCCXXVIII. commoverent Pipinum sese abalienato animo seculi subdixisse à paternâ reverentiâ, atque omnium quæ Angusto insillite sunt injuriarum, miseriarumque, ac præcipuè captivitatis & abdicationis confensum existisse? Adhuc Eghardus, Thomas, Scripser vitzæ Ludovici Pii, Annales Fuldenfes, San-Bertiniâni, & Metenses. Annus hic non attexo, verba non refero; scribo eruditu. Consulens vel qui non legere, vel qui fidem non adhibent.

Porò adverti, Lector erudite, rationes & argumenta superius à me prolata evidentissimè convincere voces illas, Eiusque dehonorationem ægèr tuleritis, dum Pipinum Jonæ alioquitur, hancquaque de exultatione Casaris esse intelligendas, sed de probris ac dedecore antiq. An. DCCCXXVIII. Imperatori illatus cum Pipino ipsi fidele obsequium præstaret, impendit deliquit: Ei in omnibus fideliter & humiliter subiecti fueritis, archas Jonæ. A vero enim prorùs alienum est ex omnibus quæ supra memoravimus, scribantque Auctores non potes, tam suppares, post Imperatoris abdicationem, Aquitanicam Regem exhibuisse fidem & obedientiam. At contra exultationem semel & iterum sua ob privata commoda consensit. Neque alio postea datus spiritus Pii fieri partibus ut perspicere docet Nithardus, ea quæ citata sunt annis 819. 830. 831. &c. describens.

His ex abundantis accedunt alie rationes ad epocham Opusculi de Institutione Regiâ altius figendam: 1. Si jam id editum à Synodo Parisiensi Jonæ Pipino post aliquos annos obdixisset, quâ fronte ansas est initio cap. ultimi Regem ita contestari: Hoc Opusculum, Optime Rex, ob amorem salutis vestræ digessimus, humiliter deprecantes, ut illud libenter legere & audire dignemini. Nonne altum egerit Jonam Pipinus objicere potuisset, ad quæ præscripta fuerant tribus abbas annis in Consilio Parisi. ac Patri & Fratri dicata, iterum sibi offerendo? 2. Soleat esse indigitare locos unde suam mutuatus est doctrinam, ita ut illustribus accuratè citandos, sibi placere videatur, sicut evolventi plerumq. fiet. Audiamus illum ingenuè ista proficentem in Præfatione ad institutionem localem: Frater quippe ad idem Opus subeundum, in eo magnâ ex parte existiti, quod non mei sensus verba illo eloquentiæ, quæ nulla mihi inest, exarata, sed sententias ex divinis oraculis promulgatas, & à sanctis Patribus facetissimè expolitas, huic forem innoxeris Operi, &c. Qui amabo fieri potest, si Episcopus Aurelianensis hoc Opusculum sumpsit ex Consilio Parisi. ut ne veridico quodam id indicaverit, qui tam religiose cetera annotavit? Facile mihi id persuaserit nemo. Sæpius itaque isthæc sententia, Regium Jonæ Opusculum fuisse conscriptum an. DCCCXXVIII. & à se plus satis: distinetur oculos atque ipsi relinquo iudicium.

Hæc Aiberini delictissimè. Idem præterea monet hoc Opusculum errorem esse ab uno à sodalibus suis D. Arnaldo Bussiere à tabulario Canonicorum Ecclesiæ S. Petri Romæ. Alterum deinde codicem Amelice reperit Baluzus, ex quo cum varias lectiones nec paucas, nec contemnendas deserpsisset, ea nobis ad prævidendum textum adjuvamento necesse non mediocri.

ANNO 811.

JONÆ AURELIANENSIS EPISCOPI,

OPUSCULUM DE INSTITUTIONE REGIA.

EPISTOLA EJUSDEM AD PIPINUM REGEM.

DOMINO Nobilissimo præsapia, pulchritudine, atque sapientiâ præstantissimo, PIPINO Regi gloriosissimo, JONAS minimus famulorum, Christi famulus, præsentis futuræque vite optans beatitudinem.

QUOD tantum temporis effluxit, ex quo ignarus existis tantæ prudentiæ vestræ ergâ regiam honorem, tantæ devotionis ergâ divinum cultum, tantæ voluntatis ergâ divinum amorem & amorem, tantæ etiam humilitatis ergâ sacerdotale munusculum, quam vobis nuper gratiâ ad-manifestante uestre didici, aliâ nisi meâ adscribo habetudini. Nec immeritò; quippe cum vestre potestati, in cuius regno ortos & altus, literenque admodum vobiscum, comâque capitis de-posita Christi militiæ formâ manscipatus, jure fideliterque debui obsecundare ei quoquo modo; ut pote

verendo & delibescendo potiusque subterfugiendo propter blasphemias, & opprobria, atque mendaciam quorundam pravorum hominum, qui mentis extremam apud Scenicitatem vestram altu diabolo, odio & invidia pleno percipie dissimaverunt; me corpore, non animo subsistatim, non attendens illud quod Dominus in consuetudine eorum, quorum vita malvolorum ore discerpitur, per istam prophetam loquitur, dicens: *Ne cunctis opprobria hominum, & blasphemias eorum inuicemus; quoniam sicut ego, sic deprecabitur eos veritas; & sicut vestimentum, sic comedit eos veritas. Salus autem mea in sempiternum erit, & iustitia mea in generationes generationum.* Non igitur preluerem vestre quispian Consultidum admonitionis gratia scribere, nisi fretus existissem de vestra cernui sublimitate, & experimento didicissem ea quae ad amorem & timorem Dei animarumque salutem pertinent, vos feruere velle discere, & libenter audire. Quoniam memores illius sententiae, quae dicitur: *Qui stertat aurem suam ne audiat legem, oratio eius execrabilis erit,* Regium istum deponitis, Creatorique nostro simulatum exhibitis, & ad ejus salutem praecipua vultis corda & corporis supponitis. Licet enim domine i quo est omne datum optimus & omne donum perfectum, quid vobis agendum, quidve cavendum sit apprime noveritis, & ad id exequendum plurimos simulatores Christi consultores in promptu habeatis; tamen quia pars illorum fidelissima ex isto & illorum collegio me adfisco, & deinceps totis mibus adfisco excepto, non absurdum debet valem, nec subicivum haberi exiguum admonitionis munusculum, quod ex modo peccatoris mei thesaurio vobis Domino meo porrigere praesumo. Primum, mi Domine Rex Serenissime, officio memos, & saluti vestrae, quam plurimum cupio, fidelis atque indissolubiliter debitor existens, moneo humiliter Consultidum vestram, ut sedulo perpendatis, qualiter tempora mundi perpete cursu preterlabantur; & quid ejus gratia omnibus mortalibus luctu finiantur, seu quid honor, & amor, & illius pompa atque dulcedo, omnibus amaritudinem generet; necnon & illud, quod omnis filius Adam veritas sit & paterio i quod secundum illud quod voce Dominici primo parenti nostro dicitur, quod pulvis sit & in pulvere cinis redigatur. Unde scribit quidam:

Brachia non erantibus fortis, nec porpora Reges:

Sed quicumque venit pulvere, pulvis eris.

Quia ergo consistit tam libellum, tam seipsum existere hanc vitam, morbois diversorum generibus, & multis eorum calamitatum miseris plenam, debet uniusquisque, dum ei vivere conceditur, attendere, ne aliquo corpore deprecisus, aut quilibet incanis, aut securitate illectus, temporis indulto ponitentiae in vacuum dedat, sed magis Propheticae, & Evangelicae, atque Apostolicae salutante provocatus eloquii, Creatorem suum, i quo peccando recessit, paventio requirere studeat, atque per dignam ponitentiam satisfactionem, & elemosinarum largitionem, sibi propitum facere faciat, juxta illud Propheticum: *Quaerite Deum dum inveniri potest, invocate eum dum propi est. Derelinqua impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & revertatur ad Dominum, & miseretur eius, & ad Deum nostrum, quoniam multus est ad ignoscendum. Et illud: Date Domino vestro gloriam, acceptam contemneritis, & antiquam offensam peccati vestri ad mentis caliginem. Et illud Evangelicum: *Amplius domi suam habetis, ne venia vos comprehendant. Et illud: Vigilate, quia nescitis diem neque horam. Et illud: Ecce nunc tempus acceptabile: Ecce nunc dies salutaris.* Et multa his similia quae latius Propheticae & Evangelicae & Apostolicae exequitur fidus.*

Hic itaque salutis exhortationis quaque fidelis admonitionis, & de imis ad superna erectus, totaque subulo & spe in Creatorem suum suspensus, proculdubio cavet ne non modo mente sua, sed potius Christo Redemptori suo, qui ruere nititur, tota nitibus adhaeret, dicens gratulabundus cum Psalmografo: *Mihi autem adhaerere Deo bonum est: parere in Domino Deo spem meam.* Sed & hoc mundanum onicunque vitandum est ne terram dilgat pluraquam caelum; sed neque hanc peregrinationem aramnis oppletam pro patria dilgat, sicutque sic hic peregrinum & advenam, alibi civem & domesticum futuram esse debere. Unde Propheta David: *Quoniam advena ego sum apud te, & peregrinus sum omnes partes meae. Et Apostolus: Scimus enim quoniam si terrestri domus nostra hujus habitaculi dissolvatur, quid adificationem habebimus, domum non mansuram, aeternam in caelis. Igitur quia uniuscujusque fragile hincunque habitaculum, quod peregrinatur, cito est dissolvendum, summoque cavendum est ne propter illius amorem & incertitudo delictoria, vanasque ac noxas delectationes, anima, quae est coelestis ergo, perdat in aeternum; sed ita exterior homo obnoxius corruptioni subiciatur servurus, ut interior de die in diem renovatus ad aeternam gloriam feliciter capescendam prepararet. Natus quippe uniusque mortalem fuerit non subsistere, quam propter dilectionem carnalis, & summa educaque gaudia mundi, i sollicitate peccatorum sanctorum Angelorum & hominum consortio extorem sibi. Verum quia conditio humana, & curfus illius mundi ita se habet, oportet ut idem mundus, ejusque divitiae non in desiderio, sed in usu tenentur, juxta illud Apostoli: *Qui nuntiat hoc modo, tempus non maneat; sciatque quod amictus illius, teste Apostolo Jacobo, nimica sit Dei, dicens: Quicumque voluerit amictus esse faciat bonum, inveniat Deum consistatur. Quibus verbis, siquid colligere, quod nulli amico Dei amictus; hujus mundi amplectenda sit, & quod semper amictus Dei nimicus sunt. Misericors plane & valde dolens rex est, quando quis inimici sui amictus jungitur, & pro noxia mortiferique amictus, aeternum & immortalis amictus, Creatorem veselicet suum amittit.**

Quapropter summoque omnibus qui Christianam professione censentur, vigilandam & procurandam est, ne distent de die in diem ad Deum conversionem facere; neque vani se spe deludant, promittentes sibi aut propter juventutem, aut propter similitatem corporis longinquam vitam, scientes quod quos nulli atati parcat, & quod omnibus finis diei sui incerta sit. Ergo specto antiquo hoste, spectoque mundo, qui in maligno potius est. Spectate ejus divitiae atque calcatas, quotidie de vitiis ad virtutes, de vitiosibus ad invisibilibus, de transitoris ad aeterna salutisvium transivum faciant, quatenus fructo libentis hujus vix excurat ad eum perveniant, i quo cum non essent, facti creati, cum periculis vix re-creati, ejusque fide salutariis unguinis, & ab eo percipiunt ea, quae nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae preparavit Deus diligentibus suis.

Hic ita per annectum exequitur, ad te, Rex bone, Rex pulcherrime, specialiter sermo mediocritatis meae rursus dirigitur. Obsecro itaque & per Dominum supplico, ut ea quae paulo supra generaliter dicta sunt, vestra Excellentia specialiter sibi assumere dignetur. Humiliter etiam vestrae mansuetudini

Dicit. 4. 5.

suggero, ut Dominum Deum tuum, sicut se diligendum cultoribus suis præcepit, ex toto videlicet corde, ex totâ animâ & ex totâ virtute semper diligas, ejusque amorî nihil præponas. Porro quid proximum vestrum sicut voscupis diligere debeat, admonitione meâ non indiget. Quis igitur quantum orthodoxorum virum, proutque Cæsarem, Dominum nostrum, genitorem vestrum dixeritis, eique in omnibus fideliter & humiliter subiecti fueratis, dehoorationem agrè tolerantis, omnibus nobiliter in memorabiliter manifestatis; interius enim precibus Dominum exoro, volque humiliter admono, ut semper in eadem dilectione sincerissime, Domino vobis opem ferente, permanentis, & nullatenus vos quâlibet occasione, aut cuiuslibet sortitus, ab ejus amore disjungatis, neque eum in aliquo contrahatis; qua testante Scripturâ divinâ, inter cetera, quibus de patre diligendo & amando filiam instruit, hoc jubet, ut filius non contrahat patrem in vitâ suâ. Quantum demique pater à filio diligî & honorari debeat, Dominus specialiter demonstrat, cum in primâ tabulâ de cultu & dilectione suâ mandata dedisset, in secundâ primum præceptum de patre honorando dedit, ita inquit: *Honora patrem tuum & matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus datus est tibi.* Multa quidem sunt legalia, & Evangelica, atque Apostolica à Domino promulgata præcepta, quibus pater à filio diligî & honorari præcipitur; que quâ vultis sapientie nota sunt, adicere onustatur hîc. Pro certo autem sciendum est, quia quicquid patrem honorat, Deum, qui omnium pater est, honorat; & qui eum dehonorat, illi procul dubio injuriam operit; quia omnium pater est, & à filio patrem honorandum capax. Quod enim dispendi, quid malorum, quâ meritis, quod opprobriis, quodve mîseriarum similes & discordæ, que præ ratio anno, sicut vestra Excellentia novit, emeruerunt, populo Dei infurxerunt, regnum hoc miserabiliter experierunt, & tripodum diabolo fuisse membris magnum factum est. Sed quia, ut credo, Dominus stridorum suorum precibus pulsatus, & patri vestro propter sua pia religioque facta, & vobisque & fratribus vestris Dominus noster propter mutuam dilectionem firmam evidenter propitius factus, ne singuis populi Christiani vobis commisi, quem diabolus plenum litabat, civiler, & plerumque civiliter fundere, bellum quod alii diabolo intenzatur averit; oportet, inob necesse est, ut vos & fratres vestri, heredes nostri, in omni dilectione indissolubiler constitatis, patrique vestro juxta paternam reverentiam, & divinam ordinationem atque præceptum, unanimiter congruum subjectionem suspendatis, & debitum honorem conservatis, & indissimulatum honorem exhibeatis; qualiter illo temporaliter principate, vobisque ei parentibus, & populus vobis commissus quæret & pacifice vivere, & vos pro officio vobis à Deo commisso strenuè fideliterque administretis, cum Christo in perpetuum scietis ter mercamini regnare.

Quoniam a hoc obli-vanda.

Quoniam itaque existant, Domine mi Rex, que dicta breviter, actu verbò, Christi gratiâ adjuvante, facta, & observantibus valde proficua, que à vestris solertia, & libenter audiri, & mihi uterque cupio adimpleri. Primum, ut quoties unusquisque potius animæ quam corpori consideret, animæ suæ quidem, magnum periculis acquirat, quod in æternum possideat; quoniam in utroque Evangelico instrumtur oraculo, de omnibus vitæ nostræ temporibus, animis videbit, mensibus, diebus atque horis, ex quo Deus discretionem boni & mali nobis tribuit, bonæ operationis fructum à vitæ nostræ, si est animâ exacturus est.

psal. 10. 4.

Secundum, ut quoties excepti illâ, quam sacerdotibus ad confidendum salutis suæ capendum, Deumque sibi propinquandum facit, de omnibus peccatis suis Creatori suo confessionem faciat, & peccata sua ante se constituat, dicens cum Propheta: *Quoniam iniquitatem meam ego cogitavi, & peccatum meum contra me est semper.* Cum nunc quis peccata sua Deo confitendo coram se ponit, tunc subitenter atque veraciter sibi vericulum Deo decantat, quo dicitur: *Averte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele.* Et multa que de hoc confessione in divinis eloquiis continentur.

Ibid. v. 11.

Tertium, ut diem mortis suæ quotidie ante oculos sibi ponat, ut anima suâ irrisorem inimicorum suorum, quando pulsata fuerit ut à corpore egrediatur, non erubescat; sed bonis operibus data, illud in eâ adimpleatur, quod dicitur: *Non confundatur cum loqueretur inimici sui in peris.* Quantum nunc illa dies, & illa hora tremenda sit, die ac nocte vigilantè præpendendum est. Propter hoc monet Scriptura: *Fili, in omnibus operibus vestris memorare vestri similitudinem, & in æternum non peccabis.* Verùm hanc eandem horam seculâ meditatione studiosissimè, & quâ inevitabilis & includibilis est, quantum ut tremenda perpendere curavimus, aut raro aut nunquam peccare præsumemus.

Ibid. 116. 1.

Lecti. 7. 4.

Quartum, ut diem tredecim examinis, que à Propheta dicitur: *Dies ira, dies tribulationis & angustie, dies calamitatis & miserie, dies tenebrarum & caliginis, dies nebule & turbis; dies tinea & clangoris;* & cetera que de eâ prolatis in divinis eloquiis scribuntur; quando adhibent ante tribunal Christi, & redditori sumus rationem de his que per corpus gestimus live bona, live mala; remota omni misericordia & caritate, & corpori quâlibet delectatione, semper præ oculis habeamus, & mente trademus, & in nos Dominio adjuvante præparemus, ut cum illo ventus fuerit, non cum reprobis damnari in æternum, sed potius cum electis benedicî in perpetuum, regnum cum eis mereamur sortiri.

Septim. 2. 16.

Regant præterea plura que vestre Celsitudinî charitate dicenda forent, ni veritus fuissim & modum epistolaram excedere, & vestre dignationi quoquo modo oneri esse; que qua hîc prætermittuntur, in sequentibus ex oraculis divinis, & Sanctorum Patrum dictis congesta capitalitè ponuntur. Que hîc legere, aut ab alio vobis administrante, quam profutura sint (Sic dicit non potest, Sancta & individua Trinitas, te Bone Rex, interius exteriorique custodiat, & ab hostium vâribus & invisibilium mîdiâ maniat atque defendat; & post hanc peregrinationem sanctorum Regum consortem efficiat.

INCIPIAMUS VERSUS BREVITER DIGESTI,
ET AD DOMINUM PIPINUM ROTOM
FIDELITER DIRECTA.

Rex pie, summe precor minus quod defero
partem.

Ut tibi facte liberi munera gratia feram.
Peris si vestris fueris confisus optum.
Aptus & prope regna Thalia dabu.

Nam potius ferre doli facti arte Merois,
His quia cura manet, ars quibus ampla dicit.
Qui quondam metricis ludibris præcipit in Odis.
Corpora vane quæsi mihi nisi fieri lares.
Sic Deus ipse tibi curat, foveatque per actum;
Per quem regare te tuas omnes amat.
Culmina regnandi tenes sic cautos in arvis,
Ut sis post matrem manfer in arce poli.

INCIPIUNT CAPITULA SEQUENTIS
OPUSCULI.

- CAP. I. **Q**uod Ecclesia corpus Christi sit, & in ea duo sint principales eximie personae: & quod pro Regibus Sacerdotes Deo sine rationem reddantur.
- CAP. II. De potestate & auctoritate sacerdotali.
- CAP. III. Quod sit Rex, quid esse, quidve debet cavere.
- CAP. IV. Quod sit proprius ministerium Regis.
- CAP. V. De periculo Regis, & quod bene agentes remunerare, male vero agentes sua auctoritate comprimere, consensum pauperum ad se ingredi debeat facere.
- CAP. VI. Quod aequitas iudicis stabilitamentum regni, & iniquitas sit eius everfusio.
- CAP. VII. Quod regnum non ab hominibus, sed a Deo, in cuius manu omnia regna consistunt, datur.
- CAP. VIII. Quod potestati regali, qua nominis à Deo ordinata est, humiliter neque fideliter cunctis parere debeant subditi.
- CAP. IX. Quod ubi charitas non est, nulla bona posse profici.
- CAP. X. De transgressionibus preceptorum Dei.
- CAP. XI. Quod multis professionem Christianam verbis tantum veniant, sed operibus negligant.
- CAP. XII. Quod gravissimum peccatum qui filium Christi persequuntur, & in multis vitam suam, quam illi qui sine fine morantur suam.
- CAP. XIII. Quod ad Ecclesiam orandi gratia frequentes conveniri debeat, &c.
- CAP. XIV. Quod in Ecclesia non sit cessus turpissimumque servitium vocantur, & quod qui hac faciunt, non solum sibi peccata non minuunt, sed etiam mala accumulant.
- CAP. XV. Quod & in aliis competentibus locis, si laetitia hostilia procul fuerit, oratio ad Deum, & confessio peccatorum fieri possit & debeat.
- CAP. XVI. De observatione dei Dominici, & perceptione Corporis & Sanguinis Domini nostri IESU CHRISTI.
- CAP. XVII. Quis Imperatorum vel Regum veraciter felices dici possint & debeant.

SEQUITUR OPUSCULUM SCRIPTIS

Permodicum, oraculis tamen divinis pergravidum, suisque sectatoribus profuturum.

CAPUT PRIMUM.

Quod Ecclesia corpus Christi sit, & in ea duo sint principales eximie personae: & quod pro Regibus Sacerdotes Deo sine rationem reddantur.

SCHEMUM omnibus fidelibus est, qui universis Ecclesiae corporis est Christi, & eius caput idem est Christus, & in ea duo principales existunt eximie personae, Sacerdotalis videlicet & Regalis,

a Sacerdotali videlicet] Totum hoc usque dum repetitur vox Sacerdotali, cum in priori editione desisset, restitutum est ea codice Austriaco, ex quo etiam infra edidimus

tantoque est prestantior Sacerdotalis, quanto pro ipsis Regibus Deo est rationem reddendum. Unde Gregorius Romanae Ecclesiae venerabilis Pontifex ad Anastasium Imperatorem scribens: « Duo quippe sunt, Imperator Augustus, quibus principaliter hic regitur mundus; Auctoritas sacra Pontificum, & Regalis potestas: in quibus tanto est gravior pontifex Sacerdotum, quanto etiam pro ipsis Regibus hominum in divino iudicio eximie rationem redduntur. » Fulgentius quoque in libro de veritate praedestinationis & gratiae sic scribit. « Quantum attinet ad hujus temporis vitam, in Ecclesia nemo Pontifex potior, & in saeculo Christiano Imperator nemo celsior invenitur. » Ergo quia tantae auctoritatis, & imò tanti discriminis est ministerium Sacerdotum, ut de ipsis etiam Regibus Deo sint rationem reddendi, oportet & valde necesse est, ut de vestra salute semper sumus solliciti, vosque ne à voluntate Dei, quod abii, aut à ministerio quod vobis commisit, erretis, vigilanter admonemus, & si, quod abii, ab eo aliquo modo exorbitaveritis. Pontificali studio humiliter admonendo, & salubriter precorandis, oportunam consilium salutis vestrae conferamus, ut non de silentio taciturnitatis nostrae diminemur, sed magis de sollicitudine cura & admonectione salubriter remunerari à Christo mereamur.

CAPUT II.

De potestate & auctoritate sacerdotali.

Quod potestas & auctoritas absolventi & liganti Sacerdotibus, id est, successioribus Apostolorum, à Christo sit attributa, Evangelicis patenter declarat scriptura, quod & vestra sapientia non ignorat plene. Unde Excellentiam vestram suppliciter convenimus, ut per vos Proceres, ceterisque fideles vestri, nomen, potestatem, vigorem, & auctoritatem, atque dignitatem sacerdotalem cognoscant, ne eam ignorantis animarum quoquo modo futurum periculum subeant. Qualis igitur sit potestas & auctoritas sacerdotalis ex verbis Domini facile animadvertitur, quibus Beato Petro, cuius vicem indigne gerimus, ait: *Quaecumque ligaveris super terram, erit ligatum & in caelis: & quaecumque solveris super terram, erit solutum & in caelis.* Et alibi Discipulis generaliter dicitur: *Quaecumque alligaveris super terram, erunt ligatae & in caelis: & quaecumque solveris super terram, erunt solutae & in caelis:* Et alibi: *Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remissionem eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Et multa haec verba quae textus Evangelicus uberius evidenter deponit. Illud quoque ad memoriam, in ad exemplum eis reducendum est, quod in Ecclesiastica historia Constantinus Imperator Episcopis ait: « Vos vos constituit Sacerdotes, & potestatem dedit de vobis quoque iudicandi, & ideo nos à vobis recte iudicamus: Vos autem non potestis ab hominibus iudicari; propter quod Dei solus iudex vos expectate iudicatum, ut vestra iurgia quaecumque sunt, ad illud divinum referentur examen: Vos enim nobis à Deo dati estis Deo, & convenientis notae, ut homo iudicet Deos, sed ille solus de quo scriptum est: *Deus sitis in synagoga Deorum; in mente autem non est deorum.* »

Laet enim Sacerdotes moderno tempore in multo

& valde vestri, ubi erat in eo scriptum, ut non de silentio taciturnitatis nostrae diminemur, sed magis de sollicitudine cura & admonectione salubriter remunerari à Christo mereamur.

Gelas. ep. 8

Fulgens. lib. 1

Mat. 16. 19

Ibid. 18. 18

Ibid. 10. 13.

Ibid. 21. 1.

Luc. 20. 14.

tis sunt neque hentes, non sunt tamen vituperandi ac despecti, sed propter illum cupis immiserium agerunt, audiendi & congruo honore venerandi. Post Apostolos enim ad ipsos hæc Domini sententia dicitur: *Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit.* Attendendum quid Christi Sacerdotum spreto ad injuriam Christi pertinet; plura tamen quippe lægalia & evangelica præcepta, quibus Sacerdotibus obtemperari debere præcipitur. Qualis porro vna & actio Sacerdotum esse debent; quales ipsi esse, qualiter ad culmen regniis venire, qualiter vivere, qualiter subiectis dicitis & exemplis debeant docere; alibi sanctis & venerabilibus Doctoribus satis expellitur est. Hic autem de Regibus quorum Saluti ministerium Sacerdotum solenter prosequere, quorumque armis & protectione Ecclesia Christi debet usari, prosequendum est.

CAPUT III.

Quid sit Rex, quid esse, quibus cavere debeat.

Rex ita rectè regendo vocatur; si enim pius, & iustus, & misericorditer regit, meritis Rex appellatur; si in carceris, nomen Regis amittit. Antiqui autem omnes Reges Tyrannos vocabant; sed postea pius, & iustus, & misericorditer regentes Regis nomen sunt adepti; impius vel injustus, crudeliterque principatus, non Rex sed tyrannicam appetitum ab nomen. Quia ergo Rex ita rectè agendo dicitur, peccatum est studendum est, ut semetipsum suamque domum, Christi adjuvante gratia, ab operibus nequam emaculet, bonisque operibus exuberare faciat, ut ab eâ ceteri subiecti bonum exemplum semper capiant; ipse etiam salutaris Christi præceptis hæret, atque obedienter obsecratur, & rectè agendum exhibitor, quantum sibi divinitus datur, considerare faciat, & dicitis atque exemplis ad opus pietatis & iustitiae & misericordiae solenter existit, attendens quod pro in Deo rationem reddaturus sit: quantum in agendo sanctorum Regum, qui Deo invicere serviendo placuerunt, post hanc pergrinationem confos efficiatur.

Deut. 17. 14. & 17.

De Rege autem qualis esse, vel quid cavere debeat, ita in Deuteronomio legitur: *Cum ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dedit tibi, & possideris eam, habuerisque in illâ, & dixeris: Constitui super me Regem, sicut habent omnes per circum nationes; cum constitues autem Dominus Deus tuus degerit, de numero fructuum tuorum: non poteris alterius gratia nominem Regem facere, qui non sit frater tuus. Cumque constitutus fueris, non multiplicabis sibi equos, nec reduces populum in Ægyptum, equorumque numerus subleves; præsertim cum Dominus præceperit tibi, ut nequam amplius per eandem viam revertamini. Non habebis uxores plurimas, que alienam animam eius, neque argenti & auri immensum pariter. Passibus autem scilicet in solo regis sui, deserviet sibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiem exemplar à Sacerdotibus servitica tribus, & habebit servum, legemque illam omnibus debita vna sua, ne discas timere Dominum Deum suum, & custodire verbum & caremnia eius, qui in lege præce. ta sunt. Nec elevabit cor eius in superbum su, et fructus suos, neque decimes in; artem dixerunt, vel fructum, in longotempore regnet ipse & filii eius, et sic, et israel. Attende quod ut*

h. in in miseriam] Sic codex Anst. emendat: prior edico cupis miseriam, corrupt. Alia lusa, que emenda-

mor Dei, & custodia præceptorum ejus, & humilitas, que non patitur eum exaltare super fratres suos, & iustitiam rectitudo, non solum Regem, sed & filios ejus longo factis regnare tempore. Ut ergo Frusteps extollemus cavere debeat, Ecclesiasticus admonet ait: *Præci. em te posterum, vna castelli, sed ipse in illis quasi non ex ipse.* In Proverbiis: *Rex qui iudicat in veritate pauperes, etiamus ejus in aeternum firmabitur.* Item: *Altersitiam & veritas custodiam Regem, & robustum elementis thronus ejus.*

Verum quia Sanctorum qui cum Domino regnant, documenta sancti Spiritus, muere proleca, in cordibus auditorum plus valere, quam postea exequatis verba non dubitamus, idcirco postea de verbis beati CYPRIANI Martyris Christi hæc Opusculo parvitas nosse quædam innotuimus, que vixit Serenitati pax manibus habenda, & sæpe legenda, atque tractanda offeramus; quantum in ejus verbis quasi in quodam speculo, quod esse, quod agere, quidve cavere debeat, pugnet vos contemplanda; ejus verba sunt hæc: « Natus, inquit, in abusionis gradus est Rex iniquus: etenim Regem non iniquum sed iniquorum correctorem esse oportet: unde in semetipso nominis sui dignitatem custodienda debet: nomen enim Regis usuellecitaliter hoc retinet, ut subiectis omnibus rectoris officium procuret. Sed qualiter alios corrigere poterat, qui proprios mores, ne iniqui sint, non corrigi? Quoniam iustitia Regis exaltatæ solium ejus, & veritate solidantur gubernacula populorum. Iustus vero Regis est neminem in iustis per potentia opprimere, sine acceptatione personarum inter verum & proximum suum iudicare, advenis & pupillis & viduis desolatorum esse, furta cobdere, adultera punire; iniquos non exaltare, impudicos & hiltionicos non nutrire, impios de terra perdere, parocidas & perjurantes vivere non licere: Ecclesiam defendere, pauperes elemosinis alere, iustos super negotia regni constituere; senes & sapientes, & homines consiliarios habere, Magorum & Humolorum Pythianarumque superstitionibus non intrudere, licitudinem differe, patrum fortiter & iuste contra adversarios defendere; per omnia in Deo vivere; prosperitibus non elevare animum, cuncta adversa patienter ferre: sicut Catholicam in Deo habere; filios suos non sine impie agere, nec horum orationibus usitare, ante hostas congruas non gultare cibum. *Pa enim terra enim Rex est pax.* & *cuius Principes mane comedunt.* Hæc regni proferventem in præsentia faciunt, & Regem ad cælestia regna meliora penducunt. Qui vero secundum hanc legem non dispensat, Multas nimirum adversitates Imperii tolerat. Idcirco enim sæpe pax populorum rumpitur, & offuscata civium de regno fulcitur, terrarum quoque fructus dimittuntur, & servitia populorum præpudunt. Multi etiam dolores prosperitatem regni inveniunt, earumque & liberorum mortes tristitiam conficiunt: hostium incurfus provincias undique vastant, bris armentorum & pecorum greges discedunt, tempestates veris & hyemis terrarum fecunditatem, & maris ministeria prohibent, & aliquando fulminum ætus fruges, & arborum flores & pumpinos exurunt. Super omnia verò Regis iniustitia non solum pernicitatis Impem fulcat, sed etiam filios suos & nepotes, non post se regni hereditatem tenent, obducunt. Propter piusulum enim Salomonis regnum

vixit ex eodem Codice Anst. sed brevior.

domus

domus Israël Dominus de manibus filiorum ejus
disponit, & propter meritum David Regis Incer-
nam de semine ejus semper in Hierosalem relinquit.
« Ecce quantum iustitia Regis Ecclesie valeat incum-
bris perspicue patet: pax populorum est, tuta-
mentum patrie, immunitas plebis, munusculum
gentis, cura linguarum, gaudium hominum, tem-
peries aeris, serenitas maris, terra fecunditas, so-
larium pauperum, hereditas filiarum, & sibi mee-
ipso spes future beatitudinis. Attamen sciet, quod
sicut in throno hominum primus constitutus est,
sic & in penis, si iustitiam non fecerit, primum
habebitur est. Omnes namque quoscumque pec-
catores sub se in presentia habuit, supra se in illa
sutura pena habebit. »

FUTURUS in libro de veritate predestinationis
& gratie: « Clementissimus, inquit, Impera-
tor, non alio est vis misericordior preparatum in
gloriam, quam apicem terreni principatus accepit.
« Sed si imperialis culmine rectè hinc vivat, & verè
cordis humilitate preeditus, culmen regie dignitatis
sanctæ religioni subiciat: si magis in timore ser-
vire Deo, quam in timore domitari populo dele-
ctetur: si sui eo lenitas incunctum managet, ornet
benignitas potestatem: si se magis diligendum
quam metuendum cunctis exhibeat: si subiectis
libenter consulat: si iustitiam sic teneat, ut mi-
sericordiam non relinquat: si pre omnibus ita se
sanctæ matris Ecclesie Catholice meminerit si-
mum, ut ejus paci atque tranquillitati per univer-
sum mundum professe suam faciat principatum.
« Magis enim Christianum regere ac propagare
Imperium dum Ecclesiastico statui per orationem ter-
ram consulat, quam cum in parte quâcumque
terrarum pro temporali securitate pugnatur. »

INURUS: « Qui rectè utitur regni potestate,
ita se prestat omnibus debet, ut quanto magis
honori celitudo claret, tanto simpliciter man-
te humiliter, propociens sibi exemplum humilitatis
David, qui de suis meritis non tumuit, sed hu-
militate se deprecans dicit: *Filius israhel, & vilis
apparuit ante Dominum qui elegit me.* » Item Isa-
iam: « Qui inter seculum bene temporaliter
imperat, sine fine in perpetuum regnat, & de
gloria hujus seculi ad æternam transiit gloriam.
« Qui verò pravè regnum exercent, post vellem sub-
gentem & lamina lapillorum, nudis & miseri ad
miseriam torquentur descendunt. Reges à rectè agen-
do vocati sunt, idè quia rectè sciendo Regis
nomen tenent, peccando amittunt. » GREGORIUS
in Moralibus: « Nam & viros sanctos prave Re-
ges vocari in sacris eloquiis novimus, eo quod re-
gè agant, sensusque proprios bene regant, & mo-
tus resistentes sibi rationabili discretionis compo-
nant. Rectè igitur illi Reges vocantur, qui tam
semetipsos quam subiectos, bene regendo paci-
ficè & noviter. Quædam ipsum nomen regimi-
nis ad immanitatem transvertunt crudelitatis,
dumque ad culmen potestatis venerant, in aposta-
siam consilium labantur, tantoque se tumare cor-
dis extollunt, ut cunctos subditos in sui compa-
ratione despiciant, eosque quibus prædicè consti-
git, non agnoscant. » Et paulo post: « Dum mu-
di Reges sublimiores se ceteris sentiant, morta-

les tamen se esse agnoscant, nec regni gloriam,
quod in seculo sublevantur, aspicunt, sed opus
quod seculo deportant, intendunt. » Item non
post multa: « Reges quando boni sunt, munera
est Dei: quando verò mali, serentes est populi. Se-
cundum bonum plebium mentum disponitur vita
Reclorum, testatur Job: *Qui regere sicut hypo-
critam propter peccata populi.* Ita tenent cum Do-
mine Reclorum populi suscipiunt, qualem pro
peccato merentur. Nonnunquam pro maxima ple-
bis etiam Reges mutantur: & qui ante videren-
tur esse boni, accepto regno sunt iniqui. »

Hic ita premittit, studendum est Regi, ut non so-
lum in se, verumetiam in sibi subiectis Regni no-
men implet, providentque ut populus sibi sub-
ditus, pietate, pace, caritate, iustitia, & misericor-
diâ atque concordia & unanimitate, cæterisque bo-
nis exerceat operibus; ut hæc habentes Deum secum
habere mereantur, sciantque certissimè, quod non
solum de se, verum etiam de ipis Dominus ab eo
fructum bonum bonæ operationis exacturus est. »

CAPUT IV.

Quid sit proprie ministerium Regis.

REGIS ministerium specialiter est, populum Dei
gubernare, & regere cum æquitate & iustitia,
& ut pacem & concordiam habeant studere. Ipse
enim debet primò defensor esse Ecclesiarum, & ser-
vorum Dei. Ipsorum etiam officium est saluti &
ministerio sacerdotum prospicere, eorumque
amici & protectione Ecclesie Christi debet tueri: vi-
duarum, orphanarum, cæterorumque pauperum,
veiculos & omnium indigentium miseri-
cordiam. Ipsius enim terror ac studium hujusmodi, in
quantum possibile est, esse debet: primò ut nulla
injustitia fiat; & deinde si evenierit, ut nullo modo
eam subsistere permittat, nec spem delicticæ, si-
ve audacis male agendi cuiquam relinquat; sed
sicut omnes, quæcumque si ad ipsius meritum perve-
nerit quædam mali, quod adiudicavit, nequaquam
inocentem aut inultum remanebit: sed iuxta fa-
cti qualitatem erit & modus iustæ correctionis.
« Qui propter hoc in throno regiminis positus est ad
iudicia recta peragenda, ut ipse per se providat &
perquirat, ne in iudicio aliquis ad veritatem & æqui-
tatem declinet. Scire enim debet quod causâ, quam
iuxta ministerium sibi commissam administrat, non
hominum sed Dei causâ existit, cui pro ministerio
quod suscepit, in examini tremendi die rationem
redditurus est. Et ideo oportet, ut ipse, qui iudex
est iudicum, etiam pauperum ad se ingredi faciat,
& diligenter inquirat, ne forte illi qui ab eo consulti
sunt, & vicem ejus agere debent in populo, in-
iusto aut negligenter pauperes oppressores & pati
permittant. »

De ministerio autem Regis ita Job loquitur: *Cam-
pæ sedent quasi Rex, circumstante exercitu, etiam
tamen innoxium considerat. »* Aucti audient beati-
ficata me, & oculus videns regimonia reddet
mibi, quod liberaffem pauperem vociferantem, & pu-
illum cui non erat aditor. Beneficite perveni, fa-
per me veniam, & cor vidua consolatus sum. »

facies, quod non displicet.

« Nonnunquam interpretatur. Hic etiam codex Arelian. ad
priorum editionem emendatus; non autem legitur, ad
quo interpretatur: idem error insitit *populo correctivo*, eodem
ope sublatum est.

« *pauperes oppressores*. Antea eorum etiam præpositum: insitit
quod ex libro Job hic vales, delictibus in illis verbis a ma-
lignorum consiliorum. »

« temporali securitate. » Optima lectio codicis Arelian.
Aclerian edidit tempore *securitate*, qui error ortus erat ex
compendio scribendi.

« *pacifice*. » In prioribus editionibus *modestum*; eadem faciem
habet interpretatur.

« *ipsum etiam*. » Hæc utique ad verbum *non*, adjecta
sunt & codicis Arelian. ex quo citius insitit addidimus *etiam*
deside. Statim ille codex habet *etiam* *injustitiam*

*visis indutus sum, & veſtibus me ſicut veſtimenta
& decorem pedum meum. Oculis ſuis circumſpexit
& per claudo. Pater enim pauperum, & cauſam quam
neglectam diligentiſſime inueſtigabam. Comercham
molam torquet, & de dentibus illius auſerebam præda-
mam. Salomon: Rex quæſiſtes in ſilio videri, diſſi-
pat omnes malum in intum ſuo. Item: Diſſipat im-
pius Rex ſapientem, & torquet ſuper eos firmem.
Item: Iudex ſapienter iudicabit h populum ſuum, &
principatus ſeuus ſuſcipit erit. Item: Rex iuſtus
erigit terram, & vir auarus deſtruit eam. In li-
bro Sapientie: Diligite iuſtitiam qui iudicatis ter-
ram. Semine de Domino in humilitate, & in ſimplici-
tate cordis quaerite illam. Item ibi: Audet ergo
Reges, & intelligit & deſire iudices ſuam terra.
Præbe aures vos qui cogitatis multitudine, &
placitis vobis in turis iudicium. Quoniam dicitur
a Domino poſtus vobis, & virtus ad Altiſſimo, qui
interrogabit opera veſtra, & cogitationes ſeruiabitur.
Quoniam cum effecti manſit regni illius, non recte
iudicabit, nec iudicabit legem iuſtitiæ, neque ſe-
renitudo voluntatum Dei amulatiſſis. Horrere & es-
to apparet vobis, quoniam iudicant duritiſſimum
his qui præſunt, ſicut. Exigit enim conceditur miſe-
ricordia: iocunde autem poterit ſermonem pati-
ent. Non enim ſubtrahet perſonam cuiuſquam Deus,
nec verberat magnitudinem cauſarum: quoniam
juſtitiæ & magnam eſſe ſicut, & equaliter cura
eſt illi de omnibus, ſeruiabitur autem fortior viget
iudicatio.*

16lor. lib. 3.
ſectus. c. 31.

ISIDORUS: «Principes ſæculi nonnunquam in-
ter Eccleſiam poteſtatis adeptæ culmina tenent,
nec per eandem poteſtatem diſciplinam Eccleſiæ
iuriam mouent. Ceterum inter Eccleſiam pote-
ſtatis iurisdictionem non eſſent, niſi ut quod non
preualet Sacerdos eſſere per dicitur ſermonem,
poteſtatis hoc impedit per diſciplinam errorem. Sa-
pe per regnum terrenum exiſte regnum proficit;
ut qui inter Eccleſiam poſitus contra fidem & di-
ſciplinam Eccleſiæ agunt, rigore Principum con-
tinentur; ipſaque diſciplinam quam Eccleſiæ
utilitas exercere non preualet, cervicibus ſuper-
bonum poteſtatis impoſitat; & ut vicioſam
rationem meretur, virtutem poteſtatis impertiat.
Cognofcunt Principes ſæculi Deo ſe debere reddere
rationem, propter Eccleſiam quam à Chriſto
tenendam ſuſcipiunt. Nam ſive augratur pax &
diſciplina Eccleſiæ per fideles Principes, ſive ſol-
vetur; ſiſte ab eis rationem exiget, qui eorum po-
teſtati ſuum Eccleſiam creditiſſis.

Sunt & alia utraſque teſtamenti oracula copioſa,
quibus eſtatum adiuſtatur, quod Rex manuſer-
uam ſuum ſibi commiſſum ſecundum voluntatem
Dei exercere & adimplere debet, quæ hic ob
prolixitatem vicandam prætermittuntur.

CAPUT V.

*De periculis Regis, & quod bene agens remunerat,
male vero agens ſua auiditate comprime-
re, cauſamque pauperum ad ſe ingredi debeat ſci-
ere.*

AD peccatum Regis pertinet, quando iudicibus
manuſerit iniquis miniſterium ſuum implendum
committit, neque eum miniſterium ſuum per
alios tantum adimplerare, & ſe ab eo debet aliena-

h ſeruo iudicabit In codice Antelian. ſiſtraſtris, quod
eum modo eſt conſideratum, quo magis conſiderat ex mente
accidit ſua cum ſubſtrahit deſubſtrahit.

re. Non ergo dicitur, ut ſolus iudicia & querimonias
populi audiat & inueſtiget, & deſinat, quoniam
nequaquam ad hæc ſufficere poteſt ſed magis ut tales
ſub ſe timeat, & auaritiæ offendentes conſtituat,
per quos Regem Regam non offendat. Quæ-
ſites autem conſtituendi ſunt; Liber Deuteronomia
manuſerit deſignat, in quo legitur: Iudices &
magiſtra conſtitues in omnibus partibus tuis, quæ Deo-
mini Deo ſano deſeruo tibi, per ſingulas tribus
tuas; ut iudicent populum iuſto iudicio, nec in alteram
partem declinent. Item idem: Dixique vobis
illo in tempore: Non poſſum ſolus ſuſtinere vos;
quia Dominus Deus veſter multiplicauit vos, &
eſtis hodie ſicut ſtella cæli, plerumque. (Dominus
Deus partem veſtram addidit ad hanc numerum
multa millia, & benedixit vobis ſicut loquutus eſt)
non vult ſolus negotia veſtra ſuſtinere & pondus ac
iurgia. Date ex vobis viros ſapientes & peritos, &
quorum conſeruaſio ſit probata in tribuitis veſtris.
Job: Quando procedebat ad portam ciuitatis, & in
plateâ parauit ſedilem ſibi. Videbam me iuuenes,
& aſſidue laborant; & ſines aſſerentes ſaluum.
Principes ceſſantem loqui, & ſuperponebant dignum
ori ſuo.

Cum quibus etiam Rex pondus regiminis ſui parti-
turi debet, Liber Exodus deſignat, in quo legitur:
Præbe autem de omni plebe viros peritos, & timen-
tes Deum, in quibus ſit veritas, & quæſiderant
auaritiæ, & conſtitue ex eis Tribunos & Centu-
riones, & Quinquagenarios & Decanos, qui iudicent
per alium omni tempore: quidquid autem malum
ſuerit referant ad te, & ipſi mirra taximamda ma-
dicent: leuiſimum ſi tibi pariter in alio ſuere. Si hæc
ſeruo, implebis imperium Dei, & præcepta nra
poteris ſuſtinere: & omnis hie populus reuertetur ad
loca ſua cum pace. Quibus auditis, Moſes ſcicit
omni quæ ille ſuggerat: & electis viris ſeruo de
cuncto Iſraël, conſtituit eos Principes populi, Tri-
bunos & Centuriones, & Quinquagenarios & Deca-
nos, qui iudicabant plebem omni tempore: quid-
quid autem malum erat, referbant ad eum.

Quid verò Rex cauſam pauperum ad ſe ingredi
faciet, & diligenter debet inquirere, dat intelligi
illud quod legitur, antiquis Iudices ſcicit in
porta ad iudicandum ſedile, ut nullus accedendi
diſcultatem, aut quiſpiam ciuim vno aut calum-
niam necesse habere ſuſtinere. Ideò & Hieruſalem
ciuitas juſti vocata eſt, quamdâ in eâ recubantur
iudicio, quod non peccatebant in eâ Reſtoribus
penarum. Quod verò Rex bonos ſublimare, quod
malos debet comprimere. Apollolus Petrus docet
dicens: Subditus igitur eſtote omni humana creatura
propter Dominum, ſive Regi quæſi præſentibus,
ſive Ducibus tanquam ab eis miſi ad venditum ma-
leſtorem. Iamdem vero beatus. Quæ verba ita
Beda exponit: « Non quod omnes quæ Regibus
mittantur Deces, vel maleſcences punire, vel
beneficentes laudare noverit: ſed quæ debent
eſſe actio boni Ducis ſimpliciter naretur, hoc eſt
ut maleſcences cotraeat, & bene agentes remu-
neret. Hinc in hiſtoria Gentili referunt moſis fuſſe
Romanis,

Parere ſubditis, & debellare ſuperbis.
Quod quando pravi iudices populo Dei præſeruntur,
ad deſectum illius pertinet ad quo conſtituntur,
dicitur Iſidorus manuſerit, quibus ait: « Ad deſectum
tam pertinet Principum, qui præſerunt iudices con-
tra voluntatem Dei populi ſubditos præſerunt. »

h aſſum adſeruit In codice Antelian. aſſum inſeruit
mor: utrum licet, prout eſt. Sequens caput in hacten
codice non eſt.

Nam sicut populi delictum est, quando Principes mali sunt; sic Principes est peccatum, quando iudices iniqui existunt. Bonus pater sicut civibus nocere nescit, ita profectus omnibus novit. Alios vero praeiudicium censuram iustitiam, alios bonitate iudicium cum fine personarum acceptione suscipit. Non infirmum iustitiam avaritiae flamma, nec fraudem auferre alteri quod cupiat sibi. Boni iudices iustitiam ad solum obtemperandum salutem aeternam suscipiunt, nec tam muneribus acceptis daturantur, ut dum de iusto iudicio temporalia luera non appetunt, a praemio aeterno dicuntur. His quae praemissa sunt declarant, quod hi qui post Regem populum Dei regere debent, id est Duces & Comites, necesse est ut tales ad constituendum provideantur, qui sine periculo ejus, à quo constituuntur, constituti possint, scientes se ad hoc positos esse, ut plebem Christi sibi naturam aequalem recognoscant, eamque elementer salvent, & iustitiam regant, non ut domumque & alligant, neque ut populum suum astringant, aut ad suam gloriam sibi illam subiciant; quod non pertinet ad iustitiam, sed potius ad tyrannidem & iniquam potestatem. Valde enim exoga necessitas, ut quis ipse procul dubio Rex aequissimo iudici de consensu sibi ministro rationem reddaturus sit, ut etiam lingui qui sub eo constituti sunt ministri diligenter ab eo inquirentur, ne ipse pro in iudicium incurrat divinum. Ipsis etiam ministris dementandum est, quod quicquid iudicaverint in eos redundabit, iuxta illud quod in libro Paralipomenon legitur. *Habebat ergo Iosaphat in Hierusalem & exercitus egressus est ad populum de Bersabee usque ad montem Ephraim. & reversus est ad Dominum Deum Patrum suorum. Constituitque iudices terra in civitatibus Iuda iuxta mandata per scripta loca. & praecipiens iudicibus: Videte, ut, quod faciatis, non enim hominis exercitis iudicium sed Domini. & quaecumque iudicaveritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligenti curia facite: non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas, nec perjuram acceptio, nec cupido mortuum. Haec, & his similia quae praedicta sunt, Rex iosephat ministris non dedit, sed diligenter debent perpendere, & studium de ministerio sibi commisso tale adhibere, ut non proo aeternitatem damnari, sed potius à Domino merentur feliciter remunerari.*

CAPUT VI.

Quid aequat iudicii, stabilimentum regni, & iniquitas sit ejus eversa.

Quod per iustitiam fiet regnum, Salomon in Proverbis astruit, uti inquit: *Iustitia elevat gentem: misit autem populus facit peccatum.* Item: *Misericordia & veritas confidunt Regem, & roboratur iustitia thronus eius.* Item: *Asper impietatem de vultu Regis, & firmabitur iustitia thronus eius.* Item: *Facere misericordiam & iudicium magis placet Domino, quam victimae.* Et infra: *Rapina impiorum destruhens eos, quia noluerunt facere iudicium.* Item ibidem: *Quisquam iustitiam & misericordiam, inveniet vitam, iustitiam, & gloriam.*

Quod vero per iniustitiam cadat, istius demonstrat: *In enim, inquit, terram suam disperditur, in populum suum occidit: non vocabitur in aeternum*

*semper peccatum. Praeparate filios eius quosvis in iniquitate Patrum suorum: non confestim nec triduum terram, neque implebitur faciem orbis civitatum. In Amos: Ecce oculi Domini super regnum peccati, & contrariam illud à facie terra: dicit Dominus. Daniel loquitur ad Balthasar: O Rex, Deus altissimus regnum & magnificentiam & gloriam & honorem dedit Nabuchodonosor patri tuo: & propter magnificentiam quam dederat ei, universi populi, tribus & lingua creverunt, & mirabantur eum: cuius volebat, interfecit; & quos volebat, perennavit; quos volebat, exaltavit; & quos volebat, humiliavit. Quando autem elevatum est cor eius, & speravit se ut obscurum est ad superbiam, deponitur est de solio regni sui, & gloria eius ablata est: & a filio hominum aletus, sed & cor eius cum bestis posuit esse. In libro Sapientiae: *Secis Duce superbum destruxit Deus, & fidei regem suum pro eis. Item: Radices gentium superbiorum arcebat Deus, & plantavit humiles eis ipsi gentibus. Item: Regnum à gente in gentem transferentur propter iniquitatem & contumeliam & deversis delect.**

Quibus verbis liquidò claret, quod pietas, iustitia & misericordia stabilent regnum; & lesiones viduarum & pupillorum, calumniamque miserum, violentiaeque iudicis, & perverio iustitiae evidentem illud evertant. Unde & multorum regnorum collapsio, quae peccatis, iustitiae & misericordiae non habuerunt stabilimentum, his quae praemissa sunt patenter fidem attribuit.

CAPUT VII.

Quid regnum non ab hominibus, sed à Deo in civitatibus manna omnia regna consistunt, datur.

Nemo Regum à progenitoribus regnum sibi admittit, sed à Deo veraciter atque humiliter credere debent, qui dicit: *At enim constituit & aequat, mea est potentia, mea est fortitudo. Per me Reges regnant, & legum conditores iura decernunt.* Quod non ab hominibus, sed à Deo regnum terrenum tribuatur, Daniel Propheta testatur, dicens: *In potentia regnum decernit esse, & sermo Sanctorum, & potentia, deus regnorum servavit, quoniam dominavit Excessus in regno hominum, & contumacia voluerit. Dehi illud, & humillimum hominem constituit super illud. Item loquens de Nabuchodonosor ad Balthasar: *Deus exarsit, inquit, quod potestatem habebat Altissimus in regno hominum: & quoniamque voluerit, sustulit super illud. Et per Hieremiam: *Hac dicit Dominus exercituum Deus Israel: Hac dicitis ad Dominum vestrum: Ego sic terram & homines, & iumenta quae sunt super faciem terra, in servitute meam magna, & in brachio meo extensum: & deus enim qui placuit in oculis meis. Hi vero qui à progenitoribus sibi succedere regnum retinent, & non potius à Domino dari putant, illis aptantur, quae Dominus per Prophetam improbat, dicens: *Ipsi regnaverunt, & non ex me; Principes existerunt, & non ego. Ignoratis quippe Dei, procul dubio reprobare est.****

Quae propter quibus ceteris mortalibus temporaliter imperat, non ab hominibus, sed à Deo sibi regnum committitur. Multi namque muneribus, multumque Dei permittunt regnant. Qui patet iustitiae & misericordiae regnant, sine otio per Deum regnant; qui vero scilicet, non ejus mihi, sed permissu tantum regnant. De talibus Dominus per Pro-

I filium autem hunc] Qui sequentes non essent in ecclesie Anselm. sed horum loco, ut quidem scribit Rubeus habet. s.

Uterque Capitula diversimodum sunt in primis et per illa consensu.

Deo 10. 10.
 Job 10. 10.
 Job 10. 10.
 Job 10. 10.

phram: *Dabo, inquit, tibi Regem in forte meo. Et Job: Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi. Ut enim Ildorus exponit: Infractente Deo talem Regem populi suscipiant, quoniam pro peccato merentur. Constat ergo qui uos alio, non uoto, neque brachio fortitudinis humanæ, sed uirtute, imò occulto iudicio dispensationis diuinæ regnum conferitur terrarum, & idcirco denique ab eo committitur, ita illud secundum ejus uoluntatem disponente & gubernare procurat, quatenus cum eo, à quo illud suscipit, fideliter in perpetuum regnare ualeat, quoniam nihil potest cuiquam terrarum regno participari, si (quod abdit) consequent eum æterno exitorem fieri.*

CAPUT VIII.

Quid potestati Regali, qua concessa à Deo ordinata est, humiliter atque fideliter caniti potest debeant.

Constat regalem potestatem omnibus sibi subiectis secundum æquitate ordinem consultum ferre debere; & idcirco oportet ut omnes subiecti fideliter, & utitur, atque obediunt eidem potestati quamquam qui potestatis à Deo ordinatæ relictæ, Deo utique ordinationi, juxta Apostolicam doctrinam, quiescat. Sicut enim subiecti à Rege sibi uolunt per eum iudicium optulisse, ita specialiter et primum ad salutem animæ suæ procurandam, deinde gentilitate ad honestatem, & utilitatem regni leuandam Deo uoluntatem disponendam, atque administrandam, indissimuliter atque irtractabiliter solatium oportunum debent exhibere. Quod cum faciunt, & diuinum præceptum adimplere, & fidem Regi diuine euidenter probantur conseruare. Huiusmodi ergo obsequium à subiectis regie potestati impendendum debere, & legalia præcepta aperte uolunt, & Dominus in Euangelio admonet, dicens: *Et illis qui sunt Caesaris Caesari, & qui sunt Dei, Deo. Petrus quoque ait: Subiicitur regni esse omni hominum creatura propter Deum, siue regi quasi præcelsam, siue Deo cuius inquam ab eo iussu sit. Et non potest multa: Deum timere, Regem honorificare. Paulus etiam Apostolus in ad Philippos concordantia: Omnis anima potestatibus sublimioribus subiecta sit. Non est enim potestas nisi à Deo: qua autem sunt, à Deo ordinatae sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, & cetera, quæ de huiusmodi potestate Apostolicum sermo exequuntur. Idem etiam scribit ad Titum: Admone illas Principibus & potestatibus subiectos esse. Item ad Timotheum, quantum pendat causam & salutem Regis, demonstrat in scribendo: Obsecro igitur primum omnium fieri obseruationes, orationes, supplicationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietum & tranquillam uitam agamus, in omni pietate & castitate. Hæc enim haec sunt & acceptationem Salutatoris nostri Dei, qui omnes homines uult saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire. Si enim Hieremias Propheta: Deo pro uita idololatæ Regis Nabuchodonosor orationem, quanto magis pro salute Christianorum Regum ab omnibus ordinibus Deo est humiliter supplicandum. Quis igitur regie potestati parendum, quisque ejus locuti consuetudinem est, breuiter ex auctoritate uis diuina dictum sit. Quapropter necesse est, ut unusquisque fidelis tantæ potestati ad salutem propriam, & ad honorem regis seruandam Deo uoluntatem, ut pote memorum capiti, opem congruam ferat; pluraque in illo generaliter profectum, & utilitatem atque honorem regni,*

quam lucra quaerit mundi; quatenus his saluberrimis obseruationibus sibi vicissim suffragantes, æterno regno pariter mereantur perueni felices.

CAPUT IX.

Quid ubi charitas non est, nulla bona inesse possint.

Magnum in utroque ordine, Clericali uidelicet & Laicali, periculum est: cognoscimus, quod charitas, quæ Deus est ac deus Christianitatis, & in quâ summa totius fidei nostræ consistit, & in multis utriusque ordinis (quod non sine magno animi dolore dicimus) non regnare conueniat. Quæ uirtus charitatis sit, & Evangelica & Apostolica lectio, & sanctorum Patrum expositionibus plenissime docent. Expressissime uamque Iohannes Apostolus ait, quod Deus charitas est: *In hoc apparuit charitas Dei in nobis: quoniam Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut ueritatem per eum. In hoc est charitas: non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos: & misit Filium suum pro peccationibus nostris. Carissimi, si sic Deus dilexit nos: & nos debemus alterutrum diligere. Deum nemo uisit uisum. Si diligamus inuicem, Deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta est. In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, & ipse in nobis, quoniam de Spiritu suo dedit nobis, & nos uisum & testificamur. Quoniam Pater misit Filium suum Saluatorem mundi. Quoniam confisus fuerit quoniam Iesus est Filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo. Et nos cognoscimus & credimus charitatem, quam habet Deus in nobis. Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Perpendat quicquid in charitate manet, & Deum manere in se, si charitatem non habet, non Deum, sed hostem animæ suæ habitare in se. Cum charitate quippe cuncta bona, siue charitate uero nulla haberi possunt, neque etiam dignè Angelicum hymnum charitate carus Dominus decantari ualeat. Sed queritur quare? Attende quare: quia non est bonæ uoluntatis; desinito quippe charitatis est (ut Doctores nostri tradunt) bonæ uoluntas. Ergo quicumque bonam uoluntatem non habet, charitatem non habere comprobatur: & idcirco pacem qui Christus est, qui bonæ uoluntatis non est habere non meretur. Gloria, inquit, multo ueritate caelestis excretus, in excelsis Deo, & in terrâ pax hominibus bonæ uoluntatis.*

Melioriter planè decipiuntur plerique, qui sine charitate aut Deo placere, aut ad eum sine illa se putant peruenire. Verùm si in eibus charitas non est, sed odium, & inuidia, & auaritia, & discordia, & simulatio, & luxuria, & cetera mala regnant, quæ omnia à Christianitatis proposito abhorrent; miram non est, si animaduersiones diuinæ nos interius externisque diuersissimis malis fecerint, & impetum inimicorum aduersum uos commoueat. Quapropter si pacis tempora querat & tranquille discere uolumus, pacis & charitatis amatorem diligamus, & timeamus, ejusque præceptis humiliter cois submittamus. Hi autem, qui palant honoribus succiuntur, siue Clerici sint, siue Laici, dignum est ut uinculo charitatis connectantur; ac allecruant injuriam aut dehonorationem contra hæc mediantur, ne deiciant dolos ad inuicem exsistant, ne forte qui diuini sunt mercedem in illud Psalmistæ dicitur: *Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in uerbo suis eorum. Da illis, Domine, secundum opera eorum. & secundum nequam aduersionem eorum.*

1. Joh. 4. 7.
 & 1. Joh.

1. Joh. 4. 7.

1. Joh. 4. 7.

&c. Qui verbis desideris exiliunt, patenter ab unanimitate, quam in Christo Paulus habere docet, funduntur: caventque hypocritam Judae proditoris Domini. Sunt & alia hinc rei conveniunt, quae longum est numerare. Certè cum dignitas palatium hujusmodi homines honoribus fultis, moribus invadit se vicissim laerant, & in proxima ruinam & dehonorationem avertunt; & Deo cujus munibus utuntur, in proxima adversitatibus injuriam inferunt; & Regi, cui familiariter inhaerent, & adjutores secundum Deum esse deberrant, debitam fidem non servant; & honorem palatium, malum exemplum aliis dantes, commaculant; & quod ad indicium est, ad inimicos nominis Christi magnam tripudium transmittunt.

CAPUT X.

De transgressibus mandatorum Dei.

Mala quibus Deus offenditur, vel periclitatur regnum, si quis liquidè vult cognoscere, divinam, id est, legalem, prophetiam & evangelicam, atque apostolicam periclitatur auctoritatem, ubi plene invocant omnia mandata atque praecepta, quibus Dei adimpleatur voluntas: ibi etiam inveniet quae Deus fieri prohibuit; pro quibus ad omnem ordinem divinae comminationes multae sunt, & in quibusdam qui audire contempserunt, ultio divina completa est. Præmissus quippe homo propter transgressum divini praecepti de paradiso ejectus, & exilio damnatus, & morte mulctatus est; quod malum adhuc hodie genus humanum quasi naturæ sibi infertum experitur. Iude facta est alia generalis damnatio in diluvio, quæ multiplicatis vitiis & diversis malis, naturali lege corruptis, eventualis manifestè probatur. Quam sit etiam præsumptio gravis & periculosa quæ ex contemptu praeceptorum Dei nascitur, sollicitio tates, & consilio linguarum prodit. Sodomæ autem & Gomoorthæ & hinc civitates, quibus si genus deleat, & quomodo aeterna damnatione in excidium humani generis sint perditæ manifestum est; & tamen in comparatione carum Hierusalem duplum malum fecisse legitur, eo quod notitia & praeceptum Dei habuerit, & si vix contempserit, sequens præparatam voluntate. Nam iniquitas iudomica juxta Prophetam fuit superbia, facturitas & abundantia, & etiam, & quod ego & pauperi manum non porrigebant; unde recessit oblitio Dei, & operati sunt adhuc abominatones. Obdurgati quoque Aegyptiorum, qui nullis signis nec prodigiis, sed neque flagellis corrigi potuerunt, ad quem finem pervenerint notum est: nam Dathan & Abiron atque Core eam focis eorum, qui cum eis perierunt, quam horribila terra hinc, propter contemptum & inobedientiam contra Deum commisit, sunt, manifestum est. Quomodo etiam multitudine populi Dei perierit in deserto propter concupiscentiam & contemptum & perverfas consuetudines à Deo illis prohibitas, donec diversis cladibus consummerentur, ita ut nullus eorum ad terram perveniret reponitionis præter duos tantum obediens voci Domini, omnibus perisicis est.

Quoties autem acciderit populum corruisse, vel regnum interire propter vitia peccatum vel inobedientiam, sive prelati, sive subditi, longum est enumerare: sicuti contingit in Saul, pro cuius inobedientia regnum ab eo ablatum, alteraque datum legi-

mus. Nam & Filius ejus Jonathan, in cuius fidei fortitudine victoria data est de adversariis, postea sanctificationis votum transgressus, licet ignarus concupivit, & victoriam totius populi perturbavit. Sed & Heli de ordine sacerdotum, quia filios suos non satis correxit, decidit; imò filius suus merito suæ iniquitatis corruptoribus corruit, sacerdotumque de progenie ejus sublatus est; quorum negligentia & iniquitate populus in bello fugatus ac caesus est, & gloria eam Arcæ Dei de Israel transiitæ est, simul & locus eorum dissipatus est. Achan verb propter concupiscentiam inobediens factus, totum populum perturbavit. Pauca quippe de multis prosequi sumus, ut diligenter animadvertemus, si tot divinis ultionibus, totque periculis, tot etiam damnationibus subjacerent contemptores mandatorum Dei, quorum infinitus est numerus, & non solum illi qui praecepta susceperunt, verum etiam qui naturalem legem corruerunt, quanto putas reatu subjacebunt gratiæ Christi redempti, & ab eodem Domino in vim iustitiae edocti & instructi, si praeceptis ejus obedire contempserint. Proinde necesse est ut unusquisque in ordine suo pro vitiis studeat, & quantum Deum amaverit, quæ iustitiam adimpleat, & quæ veteris cavet: ut non cum contemptoribus damnari, sed potius cum exequutoribus divinarum praeceptorum valeat remunerari, quoniam non est dubium, quis propter inobedientiam & contemptum praeceptorum Dei, regni periclitatio, & animarum proveniat damnatio.

CAPUT XI.

Quid multi profanorum Christianum verbis tantum tenent, sed operibus negligant.

Si mundanarum legum jura ob jurgiorum forentium negotia dirimenda à mortalibus edita, homines avidissimè discere & intelligere acutissimè sagittant, & caetera ut cap. 20. libri 1. de Inst. Luc. usque ad indistinctum observanda censentur.

Quod verbis fides sola neminem ad regnum provehit caelorum, jam in superioribus capitulis demonstratum est. Verum professio Christiana à multis & in multis propter delectationes carnales, & propter diversissimas hujus seculi vanitates, & perversissimas consuetudines miserabiliter negligitur; quibus quanto plura inanes inserviant, tanto minus operibus Christianæ professionis vacant. Quod si Adæ, & caetera ut in eodem cap. 20. libri 1. usque ad erga lautissimos sibi cibos præparatos artem collaudant caeterorum.

Est & aliud* in Christianâ religione magna admiratione dignum, & quoque leges humanæ, quæ plerumque peccare volentibus terrorem potius quam Christi praecepta incutiant, majorem vim quam divinae habere videntur, cum utique illæ sibi parcentes à temporali, hæ quoque ab aeternâ liberent penam. Cum tamen quæpiam regie aut imperialis dignitatis specie tenens, cæteris mortalibus temporaliter imperans, aliquod edictum proponit, quod à sibi subditis & audis diligenter, & impleri fideliter sigillatque velit; quis, rogo, subditorum non inhaerens obaudire, illiusque jussionibus obtemperare satagit? Quis verbis in tantam audaciam protumere audeat, qui id nisi ad suum discrimen contemneret præsumat? Unde sitis mirari non poteris, cur homines tantâ cæcitate percussis exsulant, ut Crea-

* in quibus verbis desiderat. Hæc prof-Ob. cum præcedentibus con- siderare. Ad id. scilicet quod verbis desiderat. Hæc quidam hujusmodi requiritur.

u. ff. de alid. Hæc quidem etiam habetur in libro capite 10. sed alioquin veritas.

roris sui legem tam temerario animo postponent. Homines condunt leges, & à subdara custodiuntur Deus Creator omnium æternitèr imperans, qui nostro augmento non crescit, in cuius manu ita sumus, sicut lutum in manu huius, dedit legem ob silentium amantium capessendum, & audiri contemnatur: & si aure corporis auditur, aure cordis non percipitur; & si aure cordis percipitur, opere non implerur. Quid autem exultationis Christiani Domino offerre poteram, qui mundanæ legis tensuram ob mundanum merum lascipiunt, & iugo Christi, quod suave & leve est; & ad vitam ducit æternam, colla submatere tenuant? Dominus dicit: *Veni ad me omnes qui laboratis. & onerati estis. & ego reficiam vos: tollite iugum meum super vos. & discite à me, & humilis corde; & invenietis requiem animarum vestrarum. Iugum enim meum suave est, & onus meum leve.* Et venire ad talem tantumque vocantem, & ab eo humilitatem & mansuetudinem discere, ejusque iugum suscipere recusat. Hoc qui faciunt, quod aliqd faciunt, nisi à salute propria deficiunt? Quod quàm mirabile & exitiale sit, explicari non potest. Persequor tunc animadverti potest, quid proficilio Christiana modernis temporibus à plerisque non sic devere ac religiosè colatur, sicut à patris colebatur Christianis.

Hanc itaque fidei regulam, de qua superius bevider, & in memoratis Actis Apostolorum plenissimè dictum est, Apostoli, imò per Apostolos Christus tendam fidelibus enlensit. Si igitur hanc Christus docuit, ut quis tot tantisque perverbis consuetudinibus votum quorundam reptus contemnatur? Quæ quamvis Deo annuente veraciter præcipitur, operibus tamen à nonnullis diversis negligitur modis, & scilicet accidit cognoscimus, qua utripit inter quosdam nimium distenda concludendo, qui utique, legibus divinis quibus se per fidem subdaderant non ut oportet animadvertens, quod liber & licitum non est, sed & quod licet, non tamen expedit, legem sibi faciant, & secundum ad quod libitum fuerit, vivere se posse incal-pubilitèr credunt. His ita præmissis necesse est, ut uniuersique fidelis generalia corâs sui timeat, & si fidem Christi, quam percipit, operibus non exorant, pacti quod cum Deo in baptismate fecit, se pervertitorem esse cognoscant. Dum ergo tempus habet, Christi adjuvante gratiâ, vitam salutis non verctur, sed simulatèr tenetur. Semper enim dicimus nos Deum velle quærere, & de peccatis admissis ab eo veniam postulare, & memur; quia quod dicimus, adimplere distimus.

Quoridie etiam dicimus viam Dei à quâ peccando exorbavimus, nos quærere velle, per quam ad Deum revertamur, & Deus stravit eam in conspectu oculos nostrorum, & per eam ingredi contemnimus. Quis ratione utens ignorat nos debere semper peccata eligere, & vitiorum continere? Diversis divinis ulionis claudibus merito nostre iniquitatis atterimur, & ad eum à quo percutimur, reverti contemnimus, adimplentes illud Propheticum: *Et populum non est reversum ad præsentem se. & Dominum exercituum non exposuerunt. Veniendum poterit facta est, ut nobis toties à Domino per legales & Propheticas, atque evangelicas & apostolicas de-*

nuntiationes sive combinationes, admonitis & flagellatis, & ad Deum veraciter redire contemnimus, illud tandem provenit, quod Israelitico populo Prophetis Domini insulanti, & ad Deum reverit contemnimus provenit; quorum iniquitates Dominus diu patienter pertulit, & ad extremum ita propitiari volens, eos in Assyriam captivitatem migrare permisit. Assyru namque significat, & interpretatur captivantes. Unde satis vigilanter providendum est, ne sicut illi corporaliter, ita nos, quod ablit, spiritualiter in eorum deveniamus captivitatem.

CAPUT XII.

Quid gravius puniamur qui silem Christi percipimus, & in malis vitam finierim, quam illi qui sine fide mori sunt. & tamen bona opera egerant.

Dici solet à nonnullis Christianis, quod hi qui in Christo renati sunt, quamquam sceleratè vivunt, & in malis operibus diem extremum claudunt, diuturno, & cetera ut in lib. 1. cap. 19. de *Instit. Luc. aspe ad: quom post agnitionem revertantur converti.*

Quapropter procurandum est, ut dum in hac vitâ vivitur, bonis operibus insitatur. Admonet quippe Dominus in Evangelio: *Vigilate & orate, quia nescitis diem neque horam. Item: Dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniat. Item: Ambulate dum lucem habetis, ut non vos tenebra comprehendant. Et Apostolus: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* His documentis percontemur, quid indulta tempora perititiae in vanum non sint deducenda; & quod hâc Christi bonus semper operibus sit exornanda.

CAPUT XIII.

Quid ad Ecclesiam orandi gratiâ frequenter curaveris debet.

Quia moderno tempore Christiani populi devotio à devotione plebium hâclum, qua sub Apostolis exultit, longè sit impar, in præcedentibus jam commemoratum est, & cetera ut in lib. 1. cap. 31. de *Instit. Luc.*

CAPUT XIV.

Quid in Ecclesiâ Christi non sit cunctis impibique fidelis vacandum; & quid qui hac facimus, non solum sibi peccata non mitemus, sed & maiora accumimur.

Multi Ecclesiæ ingressi, non ad Deum puram simplicemque orationem dirigunt; quoniam quod ore precantur, hoc etiam mente non meditantur, & cetera in lib. 1. cap. 31. *Instit. Luc.*

CAPUT XV.

Quid & in aliis competentibus locis, si locus Baptistica precal fuerit, oratio ad Deum, & confessio peccatorum fieri possit & debeat.

Sicut sunt nonnulli, qui orandi gratiâ Ecclesiæ summa frequentate negligunt, ita & contrario ex-

terum est oportere arbitriari firmum, quod in his qui hâc exultant Jonas ex libro istius Regum, occidit ut a ludicis non possit.

Mat. 23. 23.

Luc. 20. 17.

o namque signifi cat] Edicum erat namque Dominus significat.
p sicut aut nonnulli] Hoc quidem caput interrum periturum legitur, in cap. 17. libri de hâc. hanc sed idcirco

libant plerique, qui pro eo quod Basilicas adire nequeant, & Reliquias Sanctorum petebit non habent, idcirco vota precum futurum ad Dominum, ac oportet, supplicii devotione non fundant, non amittentes quid Deus non in manibus in parte quam in toto, sed ubique totus, ubique presens, ubique mirabilis. Unde ait Psalmista: *Quo ibo a spectatu tuo? & quo a facie tua fugiam? Si ascendero in caelum, tu illic es: si descendero in infernum, ades. In omni loco dominatus es tui, benedixit unum meum Lumen.* Legitur itaque in libro Regum: *Si egressus fueris populus tuus ad bellum contra adversarios suos, per viam in qua miseris eis, adverte te contra eum in qua civitas hac est quam elegisti, & domum quam edificavi nomini tuo, in excedens de caelo precor eorum, & obsecrationem, & visitationem. Si autem peccaverint tibi (neque enim est homo qui non peccet) & iratus fueris eis, & transieris hostibus, & captivos duxerint eos in terram longinquam, vel terram quam incertus est, & conversi in corde suo in terram, ad quam captivi duxi fuerint, sperem penitentiam, & deprecari se fuerint in terra captivitatis suae, dicentes: Peccavimus, iniqui fecimus, misisse egimus, & reversi fuerint ad se in terra corde suo, & in terra matris suae, in terra captivitatis suae, ad quam duxi sunt, adverte te contra viam terram suam, quomodo duxi patris eorum, & adverte te contra viam terram suam, quomodo duxi matris suae, & domum quam edificavi nomini tuo, in excedens de caelo precor eorum, & obsecrationem, & visitationem, & facies iudicium eorum.* Et in libro Daniel: *Quod cum Daniel perciperet, id est, custodiam legem, ingressus in domum suam, & fenestras aperitis in coenaculo contra Hierosolimam, videns temporibus in die festis mensura, & adorabat, confitebaturque coram Deo suo sicut & nunc facere consueverat. Apostolus quoque ait: *Volo ergo vobis errare in domibus lectuorum parva manus sine ira & disceptatione.* Hieronymus ad Eustochium: *Egredientibus hospitium armet oratio: repredientibus de platea oratio occurrat antequam scisso, nec prius corpusculum requiescat, quam anima pascatur: ad omnem actum, ad omnem intellectum manus progat a cruce.**

CAPUT XVI.

De obsecratione dei Domini, & perceptione Corporis & Sanguinis Domini nostri IESU CHRISTI.

NAM & in hoc obnoxie deprecamur, ut in observatione dei Domini, quo Deus lucem mundi condidit, & quo Auctor vitæ ad mortuis resurrexit, quo etiam Spiritum sanctum paraclitum de caelis Apostollis misit, sicuti dudum genitoerum vestrum admonendo deprecatus sumus, debitam adhibeamus curam, & tanto dei debitum impendamus honorem; scilicet ut ipsi die, quantum potestis, à curis & sollicitudinibus mundanis vos exatis, & quod tanti dei venerationem competit, & vos faciat, & vestros exemplo vestro ad id faciendum erudiat & agere doceat. Ad perceptionem verbis facti Corporis & Sanguinis Domini nostri IESU CHRISTI, nihilominus monemus, ut sicut Christianæ religioni expedit, congruis temporibus salubri-

ter [vos] preparatis, attendentes illud Evangelicum: *Qui manducavit meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resurra- bō cum in novissimo die. Caro enim veri est cibus, & sanguis meus veri est potus. Qui manducavit meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Quatenus id exequentes, vestro exemplo vobis famulantes ut hoc faciant instruat.*

CAPUT XVII.

Qui Imperatorum vel Regum verniter felices dici possunt & debeant.

HOC Opusculum, Optime Rex, ob amorem salutis vestre digestimus, humiliter deprecantes, ut illud, sicut jam in præcedentibus dictum est, libenter legere & audire dignemini, quatenus libentis atque frequentis deinceps Serenitati vestre ea, quæ ad salutem animæ vestræ, & honorem regni pertinere cogovvero, alacri animo scribam. Quod tamen Opusculum non meis, sed beati Augustini Doctoris ceteris verbis finendum ratum dignumque duxi, ut in eis perspicue cognoscatis, qui Imperatores, quive Reges felices dici possint & debeant. Scribit autem in libro v. de Civitate Dei inter cetera, ita: *Neque nunc nos Christianos quosdam Imperatores modo felices dicimus, qui vel dicitur imperant, vel Imperatores illorum morte placida reliquerunt, vel hostes Republicæ domuerunt, vel inimicos cives adversus se infirmitates, & cavere, & opprimere poterunt. Hæc enim & alia vitæ hujus ærumositate vel munera vel solatia quidam etiam cultores dæmonum accipere meruerunt: qui non pertinent ad regnum Dei, quo pertinet illi, & hoc ipsius miserabilis factum est, ne ab illo illa, qui in eum crederent, velut summa bona desiderarent: sed felices eos dicimus, si iuste imperant, si inter hostes sublimiter honoratum, & obsequis nimis humiliter salutantem non extollunt, sed se homines esse meminerunt: si suam potestatem ad Dei cultum maxime distantem, Majestati ejus simulam faciam: si Deum timent, diligunt, cogitant: si plus amant illum regnum, ubi non timent habere consortes: si tardius vindicant, facilius ignoscunt: si eandem vindictam pro necessitate regendæ, tuendæque Republicæ, non pro fatu- rantis inimicitarum odii exerant: si eandem ventum non ad impanitatem iniquitatis, sed ad spem correctionis indulgent: si quod asperè ple- rumque cogunt decernere, misericordie lenitate, & benivolentiam largitate compensant: si luxuria tanto eis est castigatio, quanto possit esse liberior: si malum cupiditatis pravus, quam quibuslibet gentibus imperare: & si hæc omnia faciunt non propter ardorem inanis gloriæ, sed propter caritatem felicitatis æternæ: si pro suis peccatis, humilitatem, & miserationem, & orationis sacrificium Deo suo vero immolant non neglunt. Tales Christianos Imperatores dicimus esse felices, interim spe, postea te ipsa futurus, cum id quod expectamus advenit. Deo gratias.*

Joan. 4. 11.

August. lib. 1. de Civit. Dei. cap. 14.

Dan. 10. 7.

Psalm. 138.

Reg. 8. 44.

1. 2. Paralip.

1. 14. 7. 177.

Dan. 6. 10.

1. Tim. 4. 8.

Hieron. epist.

ad Eustoch.

M O N I T U M.

ABBONIS Monasterii Præsentis Cambite ac Præbyteri sermones supradictis scriptis eodem ejusdem Abbatis, quos inter plures hanc lucem indignos judicavimus. Quinque itaque descriptissimas, qui potissimum Ecclesiasticam disciplinam eo tempore observatam ostendunt, docentque præ cæteris modum Ecclesie reconciolandam publicè penitentiam, atque ipsam Encharistie conferendæ tempus: reliquos aliis fortasse edituri cùm opportuna dabitur occasio, mutuis interim.

Cui vero Sermones istos conscripserit unquamque ABBO, causam offert in Argumento sive præfationula Sermonibus præfixa, his verbis ad Lectorem: Hoc Opusculum tibi nudo, &c. Elucidavit ABBO & libros duos versibus de obitu Luceæ Parisiorum à Normanno facta an. 886. & 887. quo tempore vivebat. Vir fuit Scripturæ divinæ, Conciliorum, ac Sanctorum Patrum non ignarus, atque ut ea feriebant tempora, satis discretus.

ANNO CIRCA
1100.

SERMONES V. SELECTI

· A B B O N I S

MONACHI S. GERMANI A PRATIS.

Incipit argumentum Libri sequentis.

NOVERIS, Lector sive Auditor, quicumque es meoheris loquacitatis dives, sed latinitatis indiger, hoc Opusculum tibi nudo invidere factum, ut qui per obicura Doctorem commenta & hominibus non intelligit Evangelia, saltem huic libello ab illis mutato intendas vel legendo, vel audiendo. In hoc quippe codicillo omni quæcumque legenti invidens patefacta tua fuit, aliorumque hominum quibus revelatur: Evangelicæ videlicet expositiones, simulque firmiculos rebus temporibusque aptissimos. Me reverè, ABBO, scilicet Monachum, & multatorem emendatis mortalibus, coegerunt Episcopi FRATERIS videlicet Pictavæ sedis, & maxime Fulcranus Parisiæ, illud tibi nudo credere negotium, ad utilitatem simplicium Clericorum: quatenus hinc omni tempore sumant auiam*, & hauriant potum* prædicandi subiectum. igitur memores estote, Lectores, Abbonis in v. stris sacris, vernacali Beatissimi Germani tutoris Patris ab obitu hodie dignum est liquorem, ut qui parè indicibili fudore expleveram iussa Præfulum, quodlibet administratum mentem sentiam orationibus.

S E R M O I.

I N C O E N A D O M I N I.

HÆC igitur dies, Fratres carissimè, à fidelibus Christi longè lateque per orbem diffusis congrua devotione, tota in celeberrimè solemnitate laude devotitur. Hodie dignissimum Pascha à Domino & à Discipulis celebratur, & ab ipso in exemplum imitandæ humilitatis, pedes eorum lavantur, atque sancta mysteria Corporis ac Sanguinis sui traduntur. Hodie ad colligendos novos populos sanctum Christum ab Episcopis conficitur; templi pavimenta, & altaria, sacra quoque vasa purificantur. Hodie pater Ecclesia filios adoptivos, quos in fide genuit, quoque olim pro quibusdam erratum suorum peccatis corrigendos amittit^b, dum iterum ad se reverti per reconciliandam con-

spicit, ovanter congratulatur. In quâ videlicet die omnes vos ad eandem reconciliandam, ut ab illis possitis à delictis, promptissima voluntate confluere dinoscimus: quam largissima supernæ pietatis gratia annuente, sicuti devotis expulsumus animis, ut debitoribus adiuimus, & pro vobis rationem reddidimus, totis præconatorum nitibus ejus fiducia facti, qui dixit: *Quodcumque solveris super terram, erit solutum & in celo;* vobis admittitur expulsum.

Sed cum Pastoralis cura Lætaniam non seclerum gravodine scilicet immerito fuisse compertimus, quam impudenter atque quidem quod non debemus, ad hoc assurgere formidamus; timentes ne illud Propheticum in nos reverteretur videretur, quod de reprobis pastoribus dicitur: *Atterebatur anima que non moritur, & vertebatur anima que non vivit.* Unde adeo necesse est, ut proprias primam continuis stibus mundicis maculis criminos, deinde unumquemque vestrum pastoralis sollicitudine ad-

Quæ hæc die
æcl. hie
rmones Pas-
lis celebrat-
ur: & pedes
discipulis la-
vantur à
Christo.
Christum con-
ferunt.

Penitentem
reconciliand-
um.

a *sumant auiam* Forte *hauiam*, sic Balezius, mihi verò longè aliter videtur; cum in voce *auis*, mihi video quædam easdem displicere debitas; sed vox *auis* que sequitur, nisi fallor, visoria est, nec vaide admodum debito quin ejus loco reponendum sit *perferam*, aut aliud simile.

b *amittit ad angli* Ut superior Balezius, sic hoc loco Acheri consiliatum esse esse cogere: nam quod non in legendum esse *amittit*, nulli est; nec dubium, quinque esse debet quis multo apertus sit, *amittit*. Hic reflicendam mihi videtur, quædam caputradem antiquam.

monemus, ut qui hanc absolutionem adipisci desiderat, interioris redeat, oculos cordis ad conscientiam revolvat, & si illa curque, à quibus nemo liber sit, admittit, sincere confessionis recitatione, & spiritus, contribulato in aræ cordis Domino hostiam immolet, & se se in omnibus corrigere faciat. Non enim cogitationum nostrarum intentiones, nisi qui omnia scrutatur corda, & visceras mentium explorationis intelligit, quislibet potest intueri. Omnes quidem ad captandam absolutionis effectum veniunt, sed non æquanimiter: aliamque in fordes peccatorum illarum obstinato animo perleverant: alii quoque ea quæ iniquè aliquando gesserunt, non solum perpetrare erubescunt, verum etiam fletibus amarissimis pœnitæ sollicitant. De his verò legitur: *Beatus homo qui semper est peccator: de illis quippe statim subsequitur: Qui etiam mentis est dura, corrumpit in malum.*

Fratre poterit admonitione jubemus, ne quislibet converti ad Deum diffuset, cum ille dicat: *Nolo moriem peccatoris, sed ut convertatur & vivat. Et, In quacumque hora peccator conversus fuerit & ingruerit, misericordia eius obsequium traditur.* Hinc etiam ipse in Evangelio ait: *Gaudium erit in celo super uno peccatore penitentem agentem, quam super novaginta iustis, qui non indigent penitentia.* Cum autem, Fratres carissimi, tot sanctorum Scripturarum exempla, pluraque alia mentis nostre in intellectu tantam inferant consolationem, & converti ad Deum volumus, quomodo ex peccatis veniam querimus? Hinc enim Dominus per Prophetam dicit: *Plenam super unam civitatem Dominus pluit, dum super quorundam corda fideliū ad se convergentia salutarium sancti Spiritus imbrem infundit. Sed super aliam civitatem idem Dominus non pluit, dum plerique animo obduratis gentium suarum visitationibus lubretur.* Sic namque in hac Ecclesia timeo potest, ut quibusdam pro meritorum suorum qualitate concedatur absolutionis grata, & quibusdam, quod abie, subtrahatur. Audistis enim quid Dominus cum ad predicandum mittet discipulos præcepit eis, dicens: *In quacumque domum intraveritis, ibi manet: si autem ibi fuerit filius pacis, requiescat super eum pax vestra; si autem non fuerit, revertitur ad vos.* Ideoque, Fratres, omni constanti procurate ne dispar, sed sicut in omnibus communis est gratia baptismatis, ita castet & absolutionis; qui hodie, ut peccatissimum est, Pascha celebravit cum discipulis, & in crastinum gloriosam subit mortem: & de hoste resurgendo à mortuis non eripuit JESU-CHRISTUS Dominus noster.

SERMO II.

De Cœnâ Domini, & de multis Sacramentis ejusdem diei.

FRATRES Carissimi, hodie in illâ die gaudet & sunt læti omnes fideles Christi, qui sunt per totum istum mundum. Hoc debetis scire pro quali causa debent hodie læti esse toti Christiani plusquam in illâ die. Propterea debetis vos esse læti, quia in illâ die fecit Dominus Pascha cum discipulis suis, & in illâ die lavavit Dominus pedes discipulorum suorum, & ostendit omnibus hominibus exemplum de humilitate; ut omnes homines illi se humiliarent, & lavarent pedes passerent. Et in illâ die fecit Dominus cenam cum discipulis suis, hoc est manducavit & bibit cum suis discipulis. Et in illâ die con-

fecit Dominus primâ vice de parte suam Corpus, & de vino suam sanguinem. Et in illâ die cessavit vetus Testamentum, & accepit suam lex Judæorum. Et in illâ die incipit novum Testamentum, hoc est Evangelium. Et hodie incipit Religio Christianorum in ipsa cœnâ Domini. Et hodie in illâ die debent omnes Episcopi consecrari, hoc est benedicere christum, unde nos facimus novellos Christianos. Et hodie debent lavari Ecclesie, & altaria, & illa sancta vasa que sunt in Ecclesia. Hodie gaudet sancta mater Ecclesia recipere, & reconciliare filios suos filios, hoc est, Christianos, quos emisit foras pro illorum culpis, hoc est in illâ die; Fratres, videmus nos, qui propterea venimus ad istam Matrem Ecclesiam, qui possitis habere ipsam reconciliationem quam perdidistis propter vestra peccata, & quo vos possitis absolvi ab omnibus vestris peccatis.

Verè, Fratres carissimi, hoc debetis scire unde fuit incœptum hoc exemplum, ut Episcopi peccatores homines egerent de Ecclesia in capite jejuni, & iterum post completam dignam penitentiam reciperent ipsos peccatores in Ecclesia. Nam quando nosse Dominus, qui est Deus omnipotens, fecit primum hominem Adam, totum illum fecit sanctum, & iustum & immortalẽ. Sanctitas autem & iustitia, & immortalitas fecerunt ipsum Adam habere imaginem & similitudinem Dei. Et propterea dixit Deus antequam crearet Adam: *Faciemus hominem ad similitudinem nostram, hoc est faciemus hominem sanctum, & iustum, & immortalem.*

Et istam suam imaginem nos commendat Dominus habere, quomodo dicit in Evangelio: *Estote sancti, quia & ego sanctus sum.* Et in alio loco dicit: *Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est.* Ergo quis Deus tam bonum & tam sanctum fecit Adam, propterea legitur, *quia misit eum in Paradisum in operariis, & custodiam illum.* In ipso autem Paradiso dedit ei Dominus omnem gloriam. Ibi videbat Angelos, & loquebatur cum illis: & nunquam moretur si non peccasset. Ibi audiebat Dominum secum loquentem, & talem obedientiam sibi commendantem, ut nunquam conederet de ligno scientie boni & mali. In ipsa verò hora qua peccavit Adam, eiecit cum Dominus, qui est Episcopus Episcoporum, foras de Paradiso, & dixit illi: *La fadere vulvis in vestris partibus.* Et postquam laus Adam eiecit de Paradiso, quid fecit? Certe longam penitentiam fecit per sexcentos annos, & eo amplius. Ad ultimum verò post suam mortem missus est in carcerem infernalẽ, ubi longo tempore plaxit & doluit, quia propter suam peccatum perdidit Paradisum: & tam gravidi tempore fuit ibi dolens & penitens, donec Dominus nosse JESUS-CHRISTUS, qui est Pontifex Pontificum, absolvit eum per suam passionem, & liberavit eum de pœnis tenebrarum, & reddidit ei Paradisum.

Igitur, Fratres, nos Episcopi sumus vicarii Domini nostri JESU-CHRISTI in hoc mundo, & sumus missi, & ordinati in loco qui: & propterea post Apostolos dedit nobis Dominus potestatem ligandi animas acque solvendi, & præcepit nobis adinquiri, & evellere bonos homines in domo Domini, & evellere [de eis] hoc est de Ecclesia. Sic enim dicit Dominus per Jeremiam Prophetam: *Ecce evellam te super gentes, & super regna, & disspici & adifices, & plantas in domo Domini.* Attendite, Fratres, de bono animo hoc quod nos vobis volumus dicere. Propterea misit Dominus Adam in Paradisum, ut in ipso Paradiso nascerentur omnes electi, & operarentur voluntatem Dei usque ad plenam fructuositatem, & de illo transirent ad caelum peritiam. Et certe sic facerent, si Adam non peccasset.

Paul. 11. 9.
Vri & falli peritiam.

Tom. 11. 14.

Epil. 18. 12.
Ibid. 14.

Am. 11. 7.

Am. 4. 17.

Am. 9. 4.
Ibid. 16. 6.

Genes. 1. 26.

Levit. 11. 44.
Luc. 4. 14.

Genes. 7. 15.

Ibid. 1. 7.

Episcopi locum tenent JESU-CHRISTI.

Joan. 1. 10.

Adam figura
& corruptio
veritatis potestatis.

Frates, aliud exemplum Domini nostri Iesu-Christi tenemus nos Episcopi in Ecclesia, peccatores vero tenent exemplum Adam: verbi gratia, sicut filius Dei misit Adam sanctam & iustum in Paradisum, similiter vos & omnes Sacerdotes mittimus in Ecclesiam homines sanctificatos, & iustificatos in baptismo. Cur mittimus eos homines in Ecclesiam, qui iam facti sunt sancti per baptismum? Et propter ipsam causam quod Dominus misit Adam in Paradisum, hoc est ut operaretur & custodiret illam Paradisum. Similiter & nos Sacerdotes propterea mittimus homines baptizatos in Ecclesiam, ut omni tempore operentur in ea voluntatem Dei, & custodiant illam Ecclesiam, hoc est Christianitatem. Deus omnipotens donavit Adam legem quam debuit observare per obedientiam. Qualem legem? Ut non manducaret de arbore scientie boni & mali. Similiter & Dominus per nos donat vobis legem quam debetis servare in Ecclesia. Qualem legem vobis donat Dominus per nos, id est, per nostram admonitionem? *Non occides, non machaberis, non adulteraberis, non furum facies; non falsum testimonium dices, non perperaberis; diliges Deum tuum inquam de toto corde tuo; & diliges proximum tuum sicut teipsum.* Frates, illa omnia praecepta vobis donat Dominus per nos, ut custodias illa, & operemini illa per obedientiam.

Eccl. 10. 13.

Sed quid fecit Dominus de Adam pro eo quod non custodivit obedientiam? Certè exierit eum foras de Paradiso plorantem, & lugentem, & nimis contristentem. Similiter & nos Episcopi propterea quia vos non custodistis obedientiam praecipitorum Dei, quae nos supra nominavimus, propterea eximus vos foras de Ecclesia, & citavimus vos hoc quod Dominus post Adam citavit, quando expulsus est de Paradiso: *In scilicet vultus tui referes partem tuam.* & reliqua. Sed quid fecit Adam postquam fuit expulsus de Paradiso? Certè multam & dignam poenitentiam fecit Adam, ut dignus esset quod Deus reciperet eum in Paradisum. Et vos similiter facitis dignam poenitentiam in illa Quadragesima, quo vos ita digni intrare in Ecclesiam, & communicare Corpori & Sanguini Domini. Et propterea vos gaudenter recipit sancta mater Ecclesia inter filios suos, qui sunt filii Dei adoptivi, hinc est elicti. Hoc timeo debetis scire, quia sicut beatus Ambrosius dicit, nullus Episcopus potest absolvere poenitentes, nisi ipsi poenitentia eorum fuerint digna de absolutione. Poenitentia de peccati accepit nomen, ut homo peccator habeat penam in corpore, per ieiunium & affligendo carnem suam per abstinendum, & per vigiliam in orationibus. Unde ait beatus Hieronymus, Grandis ieiunium expellunt tortura vitae de homine, & longa paritas cibi & potus occidit luxuriam. Et propterea vobis dicitur hoc, ut si non habetis adhuc illam poenitentiam factam, quae Deo placeat, ex vestra voluntate purificet illam: & si non potestis ieiunare, vel elemosinas facere, quae liberat vestras animas de inferno, non debetis hoc attendere ut vos unquam non fueritis plus de poenitentia nisi quantum vobis fuerit commendatum: sed de vestra voluntate debetis plus facere, sicut faciebant sancti, qui portabant cilicium, & abstinabant à carne & à vino, & ieiunabant usque ad vesperam propter desiderium vitae aeternae, & unquam non tunc suis sanctis de sacerdotibus tamen poenitentiam commendata.

Frates, iam modo est Adam receptus in ecclesia Paradiso: propter multam & bonissimam poenitentiam meruit accipere libertatem cum Dei iudicibus redemptis de lingua Christi. Et vos, Deo gratias, hodie propter vestram poenitentiam estis recepti in

Ecclesiam quasi in Paradisum. Et quia vos conveneritis in illa die ad recipiendum societatem sanctae Ecclesiae & absolutionem de vestris peccatis, & sicut venistis cum toto desiderio, quo vos postea receperitis magnum gaudium de Pascha solemnitate, & quo possitis communicare de corpore & Sanguine Domini: propterea nos debet manere in vobis superbia, per quam cecidit Lucifer angelus de caelesti gloria in infernum. De ipsa superbia inquit scriptum: *Deum superbus hominibus respexit, humiliavit autem deum suam gratiam.* Si ille angelus Lucifer per superbiam perdidit aeternam gloriam, nos qui homines sumus non poterimus unquam habere illam gloriam, si non per humilitatem. Debet cessare in vobis omnis iracundia, de qua dicit Iohannes Apostolus: *Omnes in vobis fratrem suum, homicida est.* Et Dominus dicit in Evangelio: *Si non dimiseritis peccata hominibus, nec iacet vestrum caelestis donatus vobis peccata vestra.* Debetis etiam dimittere, ut non decipatis alios homines per vestra vitiosa mendacia, & per vestra ingenuissima iuramenta. Verè illos tales homines qui hoc faciunt maledicunt omnia Ecclesia, orans cum Propheta: *Expulsi sunt Dominum universa labia dolosa.* Et: *Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum.* Dicitis, Deum, secundum ipsorum opera. Ut venitis in gladium admonit vos Dominus temperantem dicens: *Ascendite ne graventur corda vestra in crapula & ebrietate.* Crapula & ebrietatis est nimium manducare, & nimium bibere. Satis fuitis vos quo propter iuglavim ventris cruciatur divites in inferno, illi homini qui semper manducant & bibunt usque ad saturitatem, & usque ad ebrietatem, illi de hoc ventre faciunt suum Deum. Unde ait Apostolus: *Quorum Locus venter est, & gloria eorum in confusione:* hoc est in vircunda ipsorum est, qui terra non capiunt. Et iterum dicit Apostolus: *E ca, hoc est cibus, venter est Deus, & venter estis,* hoc est cibus. *Deum autem hinc ventrem, & hoc, id est, cibus, destruit in fine mundi.* Hoc etiam nos commonet ut fugiamus factores luxuriae, & omne genus fornicatorum. Unde dicit Apostolus: *Neque fornicatores, neque adulteri regnum Dei possideant.* E. beatus Hieronymus ait, *Quis autem luxuratur, vitens mortuus est.* Prætereis grandis bonitas est, ut dimittamus avaritiam, de qua dicit Apostolus: *Avaritia est idolorum servitus:* hoc est, ut homo qui avarus est, ille adorat idola, & servit diabolis. Et iterum ait Apostolus: illi homines, qui veniunt et devotes, cadunt in tentationem & in la, necum diaboli: hoc est in carnem diaboli, & cadunt in desideria multa & nociva, quae mergunt homines in perditionem. Unde ait Jacobus Apostolus ad ipsos devotes: *Vestra divitiae perierunt a vestro: vestimenta vestra tinea comedunt; aurum & argentum vestrum arguunt, & arguunt eorum erit vobis in testimonium; & ipsa ergo devorabit vestram carnem sicut ignis.* Unus homo qui divitias habet, & vestimenta satis habet, & aurum vel argentum possidet, & videt ante se pauperes mori de fame, aut de frigore, homicida est. De discordia vero admonere vos debemus ut non sit unquam in vobis discordia, quia non est sub caelo ulla pax situta, quae sic devolat regna, & civitates & villas, & ipsos homines, quomodo discordia facit, triste salvatore in Evangelio: *Omne regnum in se ipsum divisum, id est discordans, destruitur:* hoc est in se ipsum venit.

De illis omnibus peccatis superadditis debetis Deum deprecari, ut donet vos facere talem poenitentiam, & tali in emendatione, quae Deo placeat, & vobis proficiat ad vitam aeternam, ipso adiuvante quantum vobis & regnat in aeterna gloria, Amen.

Genes. 3. 19.

S E R M O III.

In portâ Ecclesiæ ad Penitentes nondum adeptos reconciliationem,

VOBIS quoque, Fratres, quos nunc mater Ecclesia non recipit, quia non est adhuc tempus completæ penitentiarum vestrarum: Vobis, inquam, convenit exhortatio atque consolatio; scilicet ut non contristemini de hoc, quod non modo vos recipit mater Ecclesia. Non enim audeamus, nec debeamus decipere animas vestras, sed vobis commisit sunt ad vitam æternam perducere. Nullus est cerè Episcopus qui possit absolutionem dare, nisi post penitentiam factam & dignam satisfactionem. Ac propterea volumus vos confortari, & consolari & exhortari, ut non habeatis tristitiam, sed cum omni carâ observare vestram penitentiam. Nam vestra penitentia si benè fuerit facta, est magnam gaudium Angelorum in celo. Quia tunc ipse Salvator ait, *Gaudium est Angelis Dei in celis super uno peccatore penitentem agnoscere, quàm super novaginta novem iustis qui non cogitant peccata.* Ergo cum omni humilitate & puritate cordis, sine ira & sine aliquo scandalo penitentiam, & deprecamini pium Deum ut respiciat vos, atque dignanter recipiat vestram humilitatem.

Observate etiam, ut penitendo & jejuniando non cadatis in aliquod criminale peccatum, quia ille homo qui jejunit & peccat, similis est diabolo semper jejunit & semper peccanti. Hoc quoque debetis observare in vestra penitentia, ut aliud factum jejuniis, quod sit sanctitatem ex diabulo causis, sua sit, & de orationibus atque elemosinis. Unde etiam dicit propheta: *Sanctificate jejuniis.* concedat Omnipotens nobis & vobis hujusmodi jejuniis omni tempore perficere, quod nobis aperiat ad Deum. De caritate verò caligo vos, Fratres carissimi Coenæ, ut dicimus ab ea, & non tenetis ea a se ulla. Quia ebrietas nullam vitam excusat, sed omnia peccata generat, & est magnam & criminale peccatum. Nam illa ebrietas quam tenetis à mane usque ad noctem profundam, est perditio animarum vestrarum. Verè nunquam habebitis vitam æternam, nisi per continentiam à crapula & ebrietate, hac est, à nimis comestione & potatione. Vos etiam non observatis jejunium, per quod debetis vincere diabolum, sed largimini omne jejunium, & à Deo commendatum, & à nostra iudicantia iustum, et non cogitatis quòd ille homo qui infringit unum diem in quodvis quæquam, totam Quadragesimam infringit. Et jejunia vestra pater sanctus Canonis, ut qui quadragesimam diem in Quadragesimâ, quadragesimam diem primo die solvat auctoritate Deo suo. Propter neglectum & quosdam sicut egredius Adam de Paradiso. Et non ita volumus nostram recipere hereditatem, sed est, Paradisum, necesse est ut per aliam viam, hoc est, per jejunium & abstinendum revertamur ad Paradisum. Quod tunc præbare dignetur, qui in Trinitate & Unitate perfectè vivit & regnat Deus per omnia secula seculorum. Amen.

S E R M O IV.

IN COENÀ DOMINI.

Ad Penitentes reconciliatos.

HODIE, Fratres, est Coena Domini, in qua Dominus noster cum discipulis suis manduca-

Tom. 1.

vit, & lavit pedes eorum, dans nobis exemplum quo similiter faciamus nos uestris similes & pauperibus. Hodie consecratur Christus, unde omnes sunt Christiani. In hac die penitentes societatem Ecclesiæ recipiunt, & sancti Angeli gaudent de reconciliatione eorum hominum, qui veraciter penitentium se peccatis, & tribulationem in suis corporibus jejunando, & vigilando, & Oratoria circumdando, patienter sustulerunt, ut Deum sibi placibilem obtinerent. Vobis itaque, Fratres, quos hodie recipit sancta Ecclesia, vobis dico, convenit admonitio & exhortatio. Illa scilicet vobis convenit admonitio, ut omni tempore recordemini quales eratis ante confessionem & penitentiam, & indulgentiam, que nunc consecrati estis, vobis Deo inspirante, ipse nunc Deus dicit: *Sine me nihil potestis facere.*

Igitur ante confessionem & penitentiam peccatorum vestrorum eratis filii diaboli, & servi peccati, quia *Qui facit peccatum, servus est peccati.* Nunc verò quia fugistis diabolum, & venistis ad pium Christum per penitentiam, liberati estis à peccato, & servi facti estis Deo. Ergo necesse est vobis cum omni sollicitudine, & omni carâ ut laboretis in omnibus operibus bonis, videlicet: non manducetis nimium, & non bibatis usque ad ebrietatem, neque ante horam, neque post horam; & studentes vivere de vestra iustitia, non de rapina, quomodo sicut ait Apostolus, *Raptores regnum Dei non possidebunt.* Memores etiam esse debetis terribilis sententia, quam dixit Apostolus: *Qui in uno offendit, omnino reus est; hoc est qui unum peccatum facit, offendit Deum, qui omnia peccata prohibuit nobis facere.* Propterea vobis dico talia, ut si non factis peccata que penitistis, nec alia committatis. Nam nihil adjuvat penitere, si post penitentiam revertitur homo ad peccatum. Et ille talis homo qui hoc facit, similis est cani revertenti ad vomitum suum. Et de talibus hominibus repetebitis peccata sua que jam fecerunt, dicit Spiritus sanctus per Prophetam David, *Quia iustificatus Demos non expugnabit.* Ad est, non permanferunt in penitentibus suis, quos promiserunt in baptismo & in confessione iniquitatem suam, quam per omnia tempora vobis tribuit vobis Deus, qui vos hodie recipit in societatem plebis suæ.

Joan. 17. 1.

Mat. 7. 14.

Pis operibus
suis non
habent penitentiam
reconciliationem

1. Cor. 6. 10.

Mat. 1. 10.

Pf. 118. 115.

S E R M O V.

De fundamento & incremento Christi-
nitatis.

PENSATE, Fratres carissimi, & considerate toto corde vestro, & tota animâ vestra, quam magnam nomen sit CHRISTIANITAS, & quomodo crevit & diffusa est per omnes gentes totum habitantes mundum. Nulla liquidem anglia fuit unquam, nullum quippe regnum, nulla prorsus adhuc regio urbana cum toto labore contracta, quemadmodum Christianitas, quam vestra quotidie prava destruit vita. Et quamvis crevit Christianitas, ejuldemque sacra Religio cum molesta dicta ineffabili, tamen omnem utique superstitionem & mortificam gentilitatis idolatriam gloriosè vicit, & ad pulverem usque prostravit. Suos denique observatores sancta Christianitas, que est civitas Dei, ad perfectionem conduxit. Nec mirum est, si res perfectior facta. Unde est ergo Christiana Religio perfecta? Ex fundamento videlicet immobili, omnimode firmissimo scilicet fundatur. Super hoc quidem fundamento veraci assertionem loquitur Apostolus, dicens: *Nemo potest aliud fundamentum ponere, præter id*

1. Cor. 13. 1.

1. Cor. 13. 1.

1701, 117, 11.

fundamentum Christianitatis, quod iam positum est. Ipsi etiam appellat Vates David pavimentum, dicens: *Albati pavimento astra mea*. Hoc igitur fundamentum, sive pavimentum est **JESUS-CHRISTUS** Dominus noster, super cuius mortem fundata est Christiana Religio. O quantum labore edificanda Christianitas! Annuadvertite vos Deicole, quam menterabli tormento mortis tribulavit nosser Dominus Ecclesiam Christianitatis, quem exosi iustitiam male dilipant: ac pro eis erigendâ, sed & stabilendâ per diversâ mundi climata sustinuit Dominus **JESUS** zabolis tentamenta, hominum opprobria, spina, spineam coronam, tandem verò terribilem Crucis acem, inque manibus ac pedibus clavos formidolose molis, simulque sanctus in sancto **CHRISTUS** intere ultro lacram suscepit.

Præter id tamen Sacramentum Catholici cultus, omnia que operatio divina creavit sæcula & gubernat, sine ulla quidem molestiâ plenè condidit & moderatur. Siquidem in ipso formationis nudi principio creavit cælum & terram, Angëlos, aërem, & aquam de nihilo ubique illi ontrolitate. In primo etiam die mundi fuit locum d. nihilo: secundo autem die statim firmamentum in medio equarum sine quolibet sudore: tertio eadè specie manû & humi, cum sæcula radicum veræ inharrentibus: quarto luminaria cœleste luce, que in primo die pariter facta omni procul gravidine: quinto creavit natiuita & voluita de aquis ullo sine dolore: sexto qualem die plasnavit cætera animantia, hominemque partem de humo, partem ex nihilo. Et hæc omnia quidem suavitè & sine quavis amaritè: ac Dominus noster paterve **JESUS-CHRISTUS**, Dei scilicet Filium manens semper cum Patre, & Spiritu sancto personatè Trinitas, substantiatè Unus. Venit enim sic leviter primo & novissimè collobuit omnipotenti qui fuit mortuus, & eger est vivens in sæcula sæculorum, habens clav. mortis, & crebo: illi, inquam, non placuit tam leviter cultum orthodoxæ religionis pavilare. Quomodo igitur libet illi? **Frater**, vehementer intenti, ut audiat cordis perterere queat. Nam crux aram fuit, ubi & lapsum iocit fundamentum Christianitatis, & sua siquævis pretendit exemplam ejusdem pericula religiofitatis.

Hujus autem & pavimenti memore & exempli beatus inquit Apostolus Petrus: *Christus*, inquit, *pavimentum est pro nobis: vobis reliquens exemplum, ut sequamini vestigia eius*. Christus Dominus ideo vitam carnem assuit, quouslibet Ecclesiam Christianitatis, quam iudicis iniquitatis cæcâ cupidus incessanter verterunt. Christus Deus siccirco suam corpus substantiam spululata cadente, quo omnis sacrilega cupiditas in æternum spulula jaceret, sicque muta jugiter quiesceret. Christus Deus pro eo morte carnis mortem anime occidit, quo humanæ carnis aviditas in homine simili Deo mortua semper existeret. Cæterum omnipotens vita Christus à mortuis resurrexit, Apostolus firmavit, in vultum orbem contra lupos ut oves delinavit. Illos quoque primos armos veræ Christianitatis vestivit, inaque prælia quo fortiter pugnant cum benedictione præcepit.

Ita perpendite, **Frater**, quanto labore, quantisque tribulationibus propagaverunt Apostoli, id est, arboris Paradisi & columnæ, Christianitatem cæli & regnum cœlestium in terris, & sedem Dei edificaverunt in vultu Principibus orbis, qui appellantur Ipsi, & sunt titones inferni igitur singuli

singulas, quibus Christianitatis ovilla caderent, elegerunt Apostoli provincias, quidam verò ampliores. Andreas valedit Christianitatem in Achaia edificavit emptam crucis patibulo, **Agæa** Proconsule inferni titone facta: **Thomas** quoque in India citærae quatuor lauces perforavit, ex totidem corporis paribus aulam Christianitatis stabilivit, **Rege** Meisido resillente, & ob id in insulam crebi verlio. **Bartholomæus** æquè in finali India transcaione capitali claustra Christiani fidelitatis viriliter fundavit, **Rege** expugnabili **Athyage**. **Matthæus** etiam Christum Aethiopiæ indidit in Hyrcanum Regem, martyriquoque ibidem solidavit Christianitatem sumon quoque & **Judas** Apostolus in Regno Persidis funditaxat fundamenti imitatores Christi, dogmata Deicole Religionis cordibus innumera profanorum insuderunt: ob quod itaque pretiosissimum facinus à sacerdotibus Idolorum interdictis, & sibi, omnique Persidis Regni Ecclesie obstruere polium, redactis eidem sacerdotibus in fomitem ignis æterni. Sicque propagata est Christianitas, quæ est cretas Dei, sive mortibus fundata propagatorum. **Jacobus** quoque beatissimus **Joannes** Evangelii & germanus, quin etiam sui homonymus Domini nostri **JESU-CHRISTI** frater, ob fidem sanctam in Samaria acque Judæa stabilendam similiter occubuerunt: alter quidem gladio Herodis, alter verò letheroicis cuiusdam fallonis lapidibus. **Judeorum** velociter obrutus. **Joannes** nihilominus suorum condicupulorum Christo taxissima, suanta luphe ab herili pectore hausta. **Alia** præparavit, Christo Christianitatem ipsorum ibidem honestissimè conitavit. **Philippus** sic etiam nihilominus cælestem docens vitam, hoc est Christianitatem, claustra ejusdem Religionis potissimè illucine hax. Itaque non voluptates carnis, nec delicæ, neque hujus sæculi diverse, nec homines plantaverunt Christianitatem per orbem, sed tristes mortes Apostolorum coramque doctriinis obtemperantiam: primam tamen sanctissimam, & Christi sempiternè multiplicantes gemina totius sacro sanctæ Religionis à suo nomine ubique Regnorum sole claris entigentis.

Beatissimi quoque Principes Apostolorum **Petrus** & **Paulus** incipientes à Judæa Christum prædicare, Christianitatem quoque plantare cum multis tribulationibus per diversâs urbes, earumque regiones, Romam tandem pervenerunt, ubi & caput orbis erat, & primates mundi manebant, ac proinde omnium conventus nationum illuc confluxebat. Attendite, **Frater**, Romam ubi confluxebat **Nero** Imperator dumtaxat subteritios mundi, (alter enim est superior & sydereus) necnon & **Simon** Magus infamæ percus malix: illuc convenerunt Apostoli **Quintus** scilicet diabolo, & membris ejus **Neronis** & **Simoni** atherent principatum mundi, ac Regi pererno, cui iure debetur, resisterent: quod quidem ita, gratus Deo, factum est. Siquidem tantam tamque spaciolam ibidem cælestes legati plantaverunt Christianitatem, ut eadem totum penè repleret mundum, quin etiam omne in eo collideret Idolum. Hoc tamen opus divinarum Religionis omni laude dignissimum polere & crevere intens, ac indolens hostis antiquus possessore **Neronis**, Magique **Simonis**, fasit eis qui erant titiones crebi, occidere legatos Christi, querant arboris Paradisi, pro eo quod ipsi verbes atque miraculis Christi, ejusque cultum totis viribus satagebant plantare: è contra verò **Simoni** & **Nero** explantare certatim contendebant

e *Albata* *Scit* | Nam aliqua fit hujus nominis urbs aut regio alia veteris, equalem nullam sori, & suspicari non

amendiorum hie esse quam in illis que sequuntur, potidem quo Achaia vita est.

quantum valebant. Tali nimirum labor edificandi bonum, illudque evellendi ardebat inter athletas Dei & signulis averni. Verum ne duritiam patretur hujusmodi certamen, quatenus Nero Simonem Magum crederet esse Deum, unumquod spiritibus se vehentibus capere idem volare. Paulus orare, Petrus Satanae imperare, Magum volentem precipitare, cuius itaque peritiam ob ultionem civis Dei Nero reddidit altis, tetrum videlicet cruce, Paulum vero captus amissionem.

Sic igitur pretiosis moribus Apostolorum, Sanctorumque cunctorum, præcipue Martyrum diversis intentionibus plantata est Christianitas & habitata, & fundamento ejus Christo per orbem incrementata. Beatorum quoque Confessorum sanis tam exemplis, quam dogmatibus est deinceps illuminata. Deinde Christianitatis Monasteria & Choutra p[er] Reges, eorumque religioni proceres ubique fundaverunt, satique rebus cum donis diaverunt. Quin etiam Principes, qui traxit inclita urbium possidiores, dimiserunt eas, Chræticæ aulas in eisdem urbibus considerunt, Basesque ipsidem Episcoporum Cathedras, quibus corda & anime fidelium credentium undelinetur in Deo firmarentur. de quoque, siuque omnia, villas scilicet & sicos tam his Sedi- bus, quam Monasteriis tradiderunt, satique adje- cerunt ibidem die ac nocte Christo servientibus tam Canonici quam Monachi. Squidem pro certo scie- bant ipsi premissis nulli melius alio modo dies con- stare, ac hinc tenis mundi periretate stabiliunt ca- lulis Christianitatem.

Ergo hanc Religionem tam Deo caram, tamque humanis animabus salubrem, prohi dolo? quoti- die dissipant illi qui nunc sunt Principes mundi? Reges videlicet, Comes, Vicecomes, Consules, Proconsules, eorumque Vicarij, Vassi Dominici, bonum facillites, omnesque mali Judices. Auferunt namque perversa caliditate urbibus Ecclesias, necnon Monasteria res, & villas, quibus d bent Episcopi, Monachi, & Canonici vivere. Diversis plane dolo & fraudibus prædicti malefices Ecclesiæ des- truant præfida Christianitatis, hoc est, sedes Episcopales & Monasteria, prædix scilicet, rapinis, precariis falsidicis, mansuetimitatis iniquis. Habentes enim eas, inscriptum contemnunt reddere censum. Sic autem res Christi transierunt sibi in prædium & alodium possessores sacrilegi: interdum vero violenter easdem res Ecclesiæ diripiunt, sibusque illis possident. Quomobrem multa jam scimus & videmus Monasteria à Clericis derelicta, propter res quoque unde vivere deberent illis ablata. Ergo quid- nam sunt aliud tales sacrilegi, prædones, violenti raptores, nisi titanes inferni, & efice diaboli, & explantatores Paradisi, qui est Ecclesiæ Christi? Prostris nullum alium comedant cibum diaboli in inferno, nisi animas eorum, qui res Ecclesiarum Dei devorant, depopulantes, vel iniuste possidentes. Certe animas eorum omnibus horis post terminum presentis vite devorant demones, & devorabunt in æternum. Væ vobis prædones, raptores Ecclesia- rum & pauperum eorum. Reverè quotidie veniunt illi pauperes ad tumulos Sanctorum, clamantes se occidi à prædonsibus fame & nuditate. Sed quid erit illis talis facientibus, mala Ecclesiis, earumque Mi- nisterii Dei, atque Veraculis? Vera & perpetua poena. Deinde quidnam proveniet Ministris Dei, eorumque pauperibus famulis hujusmodi mala innumera patientibus? Verè æterna gloria, si tam pa- tienter tolerant adversa.

Ergo, Fratres, qui veri estis Christiani, nolite pseudo-christianos tanere graviter vos quotidie op- primentes. Nempe si illi vos devastant, Clerici & Do-

minis noster JESUS-CHRISTUS, cujus nomen ha- betis, ipse vos honorat, sicutque factitibus quo- tidie dicit, ut non tam ab hostibus efficiamini pa- peres, quam ab ipso Deo divites. Sic nempe nos hortatur Scriptura: *Timebunt Deum nunquam de- ficient bona.* Et rursum inquit Propheta: *Nunquam vobis iustum dereliditum, nec semes eum quæretis pa- nem.* Et, *Spera in Domino, & fac bonitatem, & posteris invidiamis ejus.* Scitote igitur, Fratres, quia nullam rem ita se nunquam diliger. D us ostendit, quomodo Christianitatem. Et enim ipsam appellat in Scripturis suam civitatem, in qua tibi complacet continud habitare. De qua civitate sic ait Propheta: *Gloriosa dicitur fons de te, civitas Dei.* Plane hæc ea- dem civitas, ad est Christianitas, vocatur sponsa Agni, hoc est filii Dei, unde profecto testimonium perhibet beatus Johannes in Apocalypsi, dicens: *Lagurus est ad me unus ex septem Angelis dicentis: Tunc ostendam sibi varam nuptiam sponsam Agni.* Gaudeat ergo omnia plebs Christiana, quia vocata est & facta est sponsa Agni, hoc est filia Dei. Celestis nihilominus Jerusalem nuncupatur Christiani- tas, probante eodem Johanne in eadem Apocalypsi: *Vidi, inquit, Jerusalem descendentem de celo, ar- roantem auro mundo, & lapidibus pretiosis munitam.*

Lætetur itaque omnis Christianitas per univertiam Orbem dilatata, pro eo quod meruit vocari sponsa Christi, & civitas Dei, quam de celo descendente- tem allicit Apocalypsis Evangelizæ. Reverè quid- quid de terrâ cepit, terrenum est, omne autem ter- restium transitorum est; id verò quod transitorium est, vile est. Igitur Christianitas que est Dei civitas, que est sedes Dei, unde legitur, *Dom sedes super se- dem sanctam suam,* non cepit de terrâ, sed de celo descendit in suo gloriosissimo auctore Christo: quapropter Christianum nomen non est terrenum, Catholica Religio non est transitoria, sed perpetua: nec vilis est, sed carissima Christotantum sua caro, tamquam sua anima, quam morti tradidit pro Chris- tianitate que est thronus ejus, Ecclesia ejus, Tem- plum ejus est: *Templum,* inquit Apostolus, *sanctum est quod est vos Christiani.* Orbem autem & janua & porta hujus civitatis & Templi est Christus Do- minus & Deus noster. Hinc etiam puto Jacob Pa- triarcham dixisse: *Verè lectus iste sanctus est, & nihil aliud est, nisi lectus Dei,* que est Christianitas, & porta celo, que est Christus. Sic ipse apponens: *Ego, inquit, sum agnoscitur. Per me si quis intraverit, salvabitur.*

Ergo, Fratres, certemus cunctis nibus, celis quoque desideris, denique orando sine intermissio- ne, uti docemur Apostolica voce, quatenus im- mensa Dei miseratione digni mercamur fieri magis ac magis intrare per illud orbem, ac quoties id- nece cooperatores exilire civitatis Christi, & cre- cere in illâ velle lacrymarum de virtute in virtutem, donec videramus Deum Deorum in celesti Sion. Jam siquidem in illa congratulatur suo auctori Christo, suoque cinguntur fundamento maxims pars Chris- tianitatis, summi scilicet Apostoli, sanctique Mar- tyres, venerandi Confessores, sacrate Virgines, & semper orantes, qui sumus ejusdem religionis rei- qua species, & adhuc terreni mole corporis vexamur & gravamur, illis sociemur charitate indeli- centi, contemplatione perenni, lætitiâ inenarrabili.

Quâ de re, Fratres, sicut portamus nomen Christi, nomenque civium jam celestium, in œcerum, ut hactemur & imitemur sacra eorum vestigi & exem- pla, quatenus de nomine & vita dignemur eorum colligere. Eimverò omnem terram in qua civit co- nus eorum, omnes quoque partes orbis ad quas per- veneverunt verba eorum, comprehendat & complicit-

Psal. 31. 11. 116. 16. 12.

Mat. 26. 11

Apoc. 21. 9.

Mat. 11. 10.

Psal. 46. 9.

1. Cor. 5. 17.

Genes. 28. 16

Jean. 10. 9.

tur nostra fraternitas, que est Dei civitas & Christianitas: Christum habens fundamentum. Tali quippe modo cœsumus omnes Christiani fratres; ubique Regnorum degentes, caelestis quoque Hierusalem sumus concivis; & quibus nimirum jam plurimum spirituales ultra sidera passidetur quibus diverso merito- rum nitore confectis, reliqua verò adhuc latea in carne manentes, terra quoque inhabitatæ Comorbja. Omnis autem hæc agmina tam in superis exultans, quam in imis peregrinans, sunt civitas Dei, quam Johannes vult Evangelista descendentem de celo orantem; & omni decore compositam. Pro hujusmodi omnium civitatis prosperitate oramus quotidie psallentes: *Salvum fac populum tuum, Domine, id est, universam Christianitatem, & benedic hereditati tua; scilicet eidem Christianitati, & regi eius Christiano, & exalta eam in æternum.* Hæc præcipuo dabo Christianitas est. Ecclesia Dei sancta Catholica, id est universalis & recta, in toto orbe terrarum diffusa. Hæc est domus Dei, & templum Domini, & sacrum Spiritus sancti.

Porro hæc est illa vasa, in quam introduxit nos Dominus suam operati voluntatem. Operatus autem unam promittit denarium, utpote unam vitam æternam. Illa quippe est illa domus, & civitas Dei, de qua per Prophetam euiturum Spiritus sancti hæc tenet verba: *Nisi Dominus edificaverit domum, & cassiderit evitatem, id est Christianitatem, in vanum laborant & vigilat, qui volunt ædificare & custodire illam.* De qua præter civitate, hoc est de Christianitate, præhibet testatur Evangelista: *Ecce civitatem sanctam Hierusalem novam à Deo paratam. Et audite vocem de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis.*

Illam professi civitatem Dpi quotidie certant penitentia destrueret hujus seculi amentiores injusti & sacrilegi, prædando, omnibusque flagellis affligendo. Quisdam sunt illi rapaces lupi, qui sine cessatione persequentes devorant & depauperant Christianitatem in Orientis mundi partibus, & australibus

Idumæ & Ismaelitz, Moabitæ, & Agareni, Ammonitæ, & Amalectæ, simulque illi peiores Pseudochristiani. In clamate verò Septentrionali & Occidentali gentis Normannica, pariterque Danjca, sed & impullima Tungrorum natio; necnon crudeliores his omnibus gentibus nostris qui sunt falso nomine Christiani, non cessant omnibus horis plebem Christi occidere fame & frigore, scilicet manducando escas, & bibendo velles pauperum. Curiam id agunt? Quoniam amplius sunt mundi amici quam Dei, magis amat arva quam fides, potius diligunt equos catelque suos, quam sanguine Christi pauperes emptos.

Hujusmodi plane prædones & rapaces propriâ sponte destruant Christianitatem & destruant, contententes habitare diviti Imperatoris civitatem: & propterea minus sunt civis & domestici Dei, sed diaboli, & titones inferni. Itaque, ô Ecclesia Dei, ô civitas Dei, patenter hos fet lupos, devorantes vos Christi agnos. Siquidem hoc malum quod vobis æstimant nostris facere adversari, multo magis sibi illud ingerunt. Nemo enim alteri prius quam sibi nocere potest. De quibus lupus compatiens vobis, sic inquit Dominus per Prophetam: *Omnes qui operantur iniquitatem, sic devorant plebem, ut ovium panem.* Unde & pius idem Pastor noster Christus Dominus benignâ consulatione nos confortat dicens: *Noli metere passum græ, quæ completis Patri vestro dare vobis regnum.* Ergo, Fratres, unanimiter sumus patientes ad omnes tam hospites, quam hostes. Nam vir habens patientiam omnia superate vita potest facile, æga teste Scriptura. Sic revera civitatem Dei que est in nobis, hoc est Christianitatem creore nostri Redemptoris fundatam valeamus omni tempore excolere, sacræque excubus custodire, passique moribus orare, auxiliante nobis eodem Domino nostro **JESU CHRISTO**, qui est principium & finis omnium, cum Patre & Spiritu sancto regnans per omnia secula seculorum. Amen.

Psal. 127. 2.

Ibid. 106. 1.

Apoc. 21. 2.

Ibid.

Ersthat von
s. geb. Pro-
of. Leodina-
sum in Era-
cho.

M O N I T U M.

RATHERIUM virtutibus clarum, acerrimum Ecclesiastica discipline propagatorem, omni sustentatum genere excultum, venerabilis ævi scriptores prædicatore. **ERACLIVS**, sive **Evearatus** Episcopus Leodensis Epistola ad RATHERIUM, sic loquitur: Quis est vobis aut sapientia, aut probitate, aut optimarum artium studio, aut innocentia, aut ullæ laudis genere præstantior? Patientia si memoratur, si fas est dicere, fide salvâ, ne Deum offendam, tu es ipsa, &c. Non modo non rapuisti, sed nec quidem appetisti aliena, largitus es propria, aliorum condolens miseris, non felicitatibus invidens alienis. Omnibus omnia factus, ut omnes lacrificeres. Nanna vobis supplex tendit manus patria, & ut redemptus inerat. Omnes quotquot sunt ordinis Clericalis, seu militaris, meote, voluntate, studio, gestu, voce, ut veniat clamant, vos videre desiderant; servitio vobis impendendo, nec numerum, nec modum præfigimus ullum. Omnia nostra erunt in manu vestra secularium quod animo vestro incederit, ô dilecte RATHERI. Cuncta prævidere, disponere, constituere, & ut liberit in omnibus agite, sub vestro pollice docto & artifice manu ferulæ non erubescam subducere, &c.

LUITPRANDUS RATHERI synchronus, Rerum gestarum ab Europæ Imperatoribus & Regibus lib. 3. cap. 11. Venerat autem eam præfatio Hilduino Monacho (scilicet in Italiam) quidam RATHERIUM nomine, qui ob religionem, septemque liberalium artium peritiam Veronæ Episcopus constituitur. Iterum capite 4. Quo discedente) Milone) Hugoni Regi mox civitas redditur, & RATHERIUS ejusdem civitatis Episcopus ab eo captus Papæ exilio relegatur, in quo faceret urbanitate de exilii sui ærummâ Librum componere cepit. Quem

si quis legerit, nonnullas ibi hac sub occasione res expositas inveniet, quæ legentium intellectui non minus placere possunt, quam prodesse.

Comi etiam excolisse tenet ipse Ratherius Prefatione ad vitam sancti Ursinari: Apud venerabilem nuper sanctæ Cumanæ Ecclesiæ iusto Dei iudicio exulans Episcopum, reperi libellum pauca de virtutibus continentem Domini ac specialis Patroni nostri, sancti videlicet Ursinari Episcopi, continentiam rerum quidem auro obrizo, topazioque præterenda loquutionis verò solæcisimis ita pro suo modulo referentissima, ut nosse difficile fuerit, utrum scriptoris negligentiam, aut didactoris insipientiam. *Et in consequentibus eandem vitam se juxta grammaticæ leges excoluisse profiteatur.*

Andendas iteram Ratherius in hunc modum de se quasi de alio loquens: Hic Ratherius adhuc Veronæ Episcopus dicat, qui petaxus civium insolentiam, eorumque suspectam habens peculiarem sibi & innatam perfidiam, de reditu jam cogitabat: proponens quoddam in alienâ patriâ bene quidem sæpe vivitur, sed malè moritur: quapropter misit ad Abbatem, Fulcivinum scilicet, qui tum Lobienfis Ecclesiæ præerat, librum, quem præstititavit: Conscilium duorum, ob id quod disputabat in eo, revertetur necne anxius si cæcians, simul & obsecrans, ut mitterentur ei equi, & comites, quo citius & expeditius iter accelerare posset, &c. *Et hanc pericopen ex MS. excerptam misit ad me C. P. Carolus Boesman Leodienfis, juris utriusque Doctor.*

Rogerus Bengelini Ordinis Monachus, Ratherio suppar, in vite Sancti Brunonis Colon. Episc. cap. 37. & 38. Libet meminisse quoddam hujus pii Patris (Brunonis) pium & laudabile factum, quod in ipsis sacerdoti sui primordis effecisse cognoscitur. Si quidem Ratherius Veronæ, quæ civitas est Italiæ, ordinatus Præsul, cum ex quâdam levi suspitione, ut mos est gentis illius, ab honore propriæ Sedis esset expulsius, Leodienfi Cathedrali vacanti, magnâ ejus industriâ, secundum statuta Canonum incardinatus est. Quod quidem propter abundantem doctrinam, & eloquentiam copiosam, quâ inter sapientissimos florere visus est, non eisdem solum Ecclesiæ cui præfuit, sed & multis aliis circumquaque valde proficuum fore putatum est. Simul quia in illis partibus per zelum & contentum, unde fieri solet inconstantia, & omne opus pravum, quidam etiam Sacerdotes Domini plerumque (quod dictu nefas est) retinere plus iusto consili potenter, populum imperitum scandalizabant: læpeditus, sæpeque dicendus Dominus Bruno, cui jam totius regni dispensandi cura imminerebat, ratus id quod verum fuit, hunc ejectionem antehac & neglectum hoc tanto beneficio ad illud fidei & veritatis fœdus adduci, ut à nemine posset seduci, ita demum os loquentium iniqua obstruere posse credidit, si nulla occasio scandali posset in eorum Episcopo reperiri, sed ad sui perniciem pars finitæ prævaluit: quicquid enim pro salute eorum gestum est, hoc sibi pestiferum æstimabant. Quo misit Erratum est, sevirum est, nec cessatum est, donec expulsionem ejus crudelitatis & nequitiæ satisfacerent. Ablata est omnis spes restitutionis ejus: conspiratio enim gravissima facta est, quæ nisi & hic penitus amoveretur, & in ejusdem locum Baldricus, qui erat de Magnatum versæ illius prospiciâ oriundus, subrogaretur, sedari non posse visa est. Ad hanc sententiam tempestates undique innumeræ confluerunt. Navis Ecclesiæ laborante remige, fluctuavit gubernator ipse procellosæ tempestatis impetum ferre non potuit. Celsus igitur, cessit ne vinceretur à malo, sed vinceret in bono malum. Cessit adversantem voluntati, ut suo eos gladio jugularet, sibi obstricti sunt sacramentorum fide spontaneæ, ut si accipere mererentur Episcopum quem perebant, invictâ exinde firmitate auctoritatem Ecclesiæ, & jus Imperatorum tuerentur. At ne quid in ejusmodi negotio merite dum restaret, quod curiosi alienarum rerum investigationibus scrupulum commoveret, cum Imperatore germano suo id effecit, ut Ratherio Episcopo bis jam destituto atque sedes Veronensis Ecclesiæ redderetur. *Haltensis Rogerus.*

SIGIBERTUS in Chronico ad an. 918. Ratherius Lobienfis Monachus, vir nimis simpliciter, sed experientia liberalissimè artium nominatus, cum Hilduino, qui in Lombardiâ Episcopatum Leodiensem olim ambierat, in Italianam ad Hugonem Regem præfatus Veronæ Episcopus constituitur, Hilduino Mediolani Archiep. ordinato. Ad an. 921 Ratherius Episcopus à Rege Hugone Episcopatu pulsus, quia Bajoaribus faverat, Papiam exiit, Ubi & Librum de suis ærumnis edidit. Scripsit & alia multa legentibus utilis. De quo ad annum 954. Ratherius bis Episcopatu depulsus, Leodienfis Episcopus per Brunonem Archiepiscopum ordinatur post Farabertum. Non modo his depulsus esse, sed & serio, et sepulchralibus hinc versibus intelligitur:

*Veronæ Præsul, sed ter Ratherius exul,
Ante conciliatus, Lobia, postque tunc
Nobilis, urbanus, pro tempore morigeratus,
Qui inscribis proprio hæc petus tumulo:*

CONCULLATE FIDES HOMINUM SAL INIATUATUM.

Lector propius ſubveniat precibus. Amen.

Exſtat hoc Epiſtopium in fine Opusculi ipſius Ratherii, cui titulus: Meditationes cordis, &c.

Itemque in Itinerario infra lamentatur ad hunc modum: Omittam ter me contra Canones exulatum, milleſies injuriatum, Epiſtopium mihi illegaliter ademptum, alium ſuper me adulterè adductum & receptum, &c.

Ejus Operam texitis elenchiſm idem Sogiberius cap. 127. de Scripturis Ecclēſ Ratherius, &c. Scripſit vitam S. Urfmari Lobienſis, &c. Ordinatus Epiſcopus Leodiēſis Ecclēſiæ, & ab eſ pulſus, ſcripſit librum quem intitulavit Pbenefim. Scripſit librum, quem prætulavit, Inefficax, ut ſibi vitum eſt, garritus. Scripſit librum de Corpore & Sanguine Domini, & de Pæſtinatione Dei. Scripſit contra hæzeſim Antropomorphitarum, id eſt, dicentium quòd Deus habebat corpoream & humanam formam, quæ hæzeſis tunc graviter vexabat Italianam. Scripſit Agoniſticon, id eſt, Proloquiorum lib. ſex. Confelſionum Librum unum, & alia.

TRITHEMIUS de Viris Illuſt. Ordinis S. Bened. lib. 2. cap. 57. repetit Sigiberti verba. Et lib. 3 cap. 203. Ratherius, &c. fait doctus, licet à mundi ſapientibus ſimplex putaretur. Mortuus apud Lobias An. Dom. 974. Indiçt. 2. Mirans verò in Schelte ad præfatam cap. 127. Sigiberti de Viris Illuſt. Trithemio reſtatatur: Reverſus, ait, in Belgium in Alneſi Monafterio quod reliquum fuit vite egit, & Namurci an. 974. deceſit. Corpus Lobium eſt delatum, & in templo S. Urfmari conditum. At contra Scriptores tum æqualia, tum ſuperiores, ac nuperi. Ratherium dictum fuiſſe in ſuo Lobienſi Canobis conſtantes affirmant.

EGIDIVS à Leode: Quinto verò anno ordinationis ipſius (Ratherii) Arnoldus Dux Bajoariorum in Italianam contra Hugonem veniens, à Veronenſibus hortatu Ratherii Epiſc. & Milonis Comitris ſuſpicitor. Qui Arnoldus cum Hugone conſiſgens vincitur. Sicque Ratherius à Rege Hugone Epiſcopatu pulſus, quia Bajoaris ſaverat, Papæ exulatur, &c. Reverſus verò in partibus Hoſtris idem Ratherius, in verbis & ſcriptis clarus habebatur. Interea Furberio Leodiēſium Epiſcopo mortuo, Ratherius bis ab Epiſcopatu Veronenſium depulſus, per Brunonem Archiepiſcopum Colonienſem anno Dom. 953. ordinatur Leodiēſium Epiſcopus, &c. Rexit autem Leodiēſem Ecclēſiam ſerè tribus annis ſub Papa Benedicito, qui & Agapitus dictus eſt, ſub Ottone Imperatore, ſub Francorum Regibus Ludovico & Lotbario filio ejus.

IN SYNODO Gallicanà Remis habità anno reparate ſalutis 991. quæ adverſus Ratherium olim fuerant aſta, penitus abrogantur, cap. 43. Item quæ circa Ratherium Veronenſem Epiſcopum, vel circa Petrum Ravennæ Archiep. uſu vel conſuetudine provenerunt, ab omnibus abrogata ſunt. Uterque enim nec abdicationis porrecto libello, nec ſacerdotalibus depoſitis inſignibus ſucceſſorem acceperat. Ratherius quidem Milonem, Petrus verò Honeſtum B. Apollinaris Abbatem, &c. Sat ſuperque de Ratherii enomiis: alios præterea ſcriptores, utpote recentiores.

Ceteram de Codice Ratherianorum Operum, Anſelmi Decani tempeſtate eleganter exarato, ſed mendis pluſimis ſeculato, qui olim è Bibliothecà B. MARIE Landavenſis fuerat ſubſcriptus, ac tandem reſtitutus, gratias habeo C. V. Antonio Bellotte, in quo reſum Ecclēſiaſticarum ſcientiæ, & pietatis, religioſiſſique amor certare videntur. Addidit Acherius: Præter à me edita, ſunt & alia penes me Ratherii Opuscula, Caroli Boiſman ſumptibus deſcripta, ſtudioque ejuſdem ad anagrapſum, ab Reverendiſſimo Abbate Canobis Lobienſis neri ipſi tranſmiſſum, collata: qua emendanda venient Tom. 3. Spicilegi noſtri, cum jam è prælo cætera Ratherii Opuscula emerſerint: ſed fidem non liberavi: ac neſcio an ſpes fit unquam proditura ſimul omnia Ratherii opuscula. Nos in iis quæ exſtant emendandi quam utilem operam poſuerimus, Lector facile perſpiciat.

RATHERII,

EX MONACHO LOBIENSI ORDINIS S. BENEDICTI,
VERONENSIS EPISCOPI.
OPERA.

VOLUMEN PERPENDICULORUM

Ratherii Veronensis, vel visus ejuſdem ap-
penſi cum aliis multis in ligno latronis.

*Ad Habertum Parmensem Episcopum:
de contemptu Canonum.*

PARS PRIMA.

DOMINO venerabili in Christo HUARTo Com-
praſali. Ratherii peccator.

Fruſtra Oratoris, Urbanitati, reor, non inogniti
veſtre, juſta ſententiam illius nisi neque aliud ſa-
gigando nisi odium querere, extrema demeritiae,
gle quoque, qui ad agere non deſino, licet conſen-
ſum eſſe; inſurgente contra me olim rebellium Cle-
ricorum veſania, nec aliud illius mihi, ſuper quo
cuſdam doctum eſt; *Pafſe oves meas*, officio, uſque
ad expulſionem publicam relinquentem, praeter Chri-
ſtiani conſecrationem, & chrulmandi quilibet pote-
ſtatem: ſubſpecta pro copia recordationis dedi ope-
rum, pauca licet, quantum ad rem, ex ſanctis Can-
onibus hic, inſerere quamvis alibi etiam deplorata
congerere. Quae poſtquam, Domine, creveritis, in-
tentioſem pariter, pro qua tantum aggreſſus ſum
laborem, par ex agnoſcere, & quo uſque pro-
fuere, cenſuiſſe. Eſt autem Nantiarum huiusmodi
ſtatam exordium.

In *Conſuetudine Apyſtolerum cap. xxxix.* « Om-
nium Eccleſiaſticorum negotiorum curam Epifco-
pus habet; & ea velut Deo contemplante diſpen-
ſat. » Item: « Praecipimus ut in poteſtate ſua Epi-
ſcopus res Eccleſiae habeat. Si enim animae homi-
num pretioſe illi ſunt creditae, multo magis
oportet eum curam peccantium gerere, ita ut po-
teſtate ejus iudicantibus omnia diſpenſentur per
Presbyteros & Diaconos; & cum timore, omniaque
ſollicitudine miniſtrentur. Ex his autem, quae in-
digne ad ſua neceſſitates, & ad peregrinorum fra-
trum uſos & ipſe percipit, ut nihil ei poſſit om-
nino deſſe. Lex enim Dei praecipit, ut qui alti-
tus ſervant, de altario poſcantur, quia nec miles
ſuſcipiendus propriis contra hoſtes arma ſollicit.
» Item: « Nihil abſque licentia Epifcopi agendum: »
« Ex *epiſtola Clementis Papa*: « Cunctis fidelibus,
& ſummopere omnibus Presbyteris & Diaconis,
& reliquis Clericis attendendū eſt, ut nihil abſque
licentia proprii Epifcopi agant. Non utique Mi-
ſaſ ſine ejus juſſu quicquam Presbyterorum in ſua
Parochia agat, non baptizet, nec quodquam abſ-
que ejus permiſſo agat. Similiter & reliqui po-
puli, majores ſcilicet ac minores, per ejus licen-
tiam quodquid agendum eſt agant: nec ſine ejus
permiſſo à ſua Parochia abſcedant, nec ut ea ad-
ventantes morari praefumant. Anima vero eorum

ei creditae ſunt: ideo ejus conſilio omnino agere de-
bent, & eo conſulto nihil. » Item *Concil. Antioch.
ſeſſ. ix.* « Uniuerſique enim Epifcopus habeat
ſuae Parochiae poteſtatem, ut regat juſta reveren-
tiam ſingulis competentem, & providentiam gerat
omnis poſſeſſionis, quae ſub ejus eſt poteſtate. » Item
cap. xxiv. « Quae ſunt Eccleſiae, ſub omni ſollicitu-
dine & conſtantia bona, » & ſide, quae Deum
eſt, qui cuncta conſiderat judicatque, ſerventur.
Quae etiam diſpenſanda ſunt iudicio & poteſtate
Poſſeſſoris, cui commiſſus eſt populus, & anime
quae intra Eccleſiam congregantur. » Item *cap. xxv.*
« Epifcopus Eccleſiaſticorum rerum habeat poteſ-
tatem, ad diſpenſandum erga omnes qui indigent,
cum ſummam reverentiam, & timore Dei. Participet
autem & ipſe, quibus indiget, ſi tantum indiget,
tam ſuis, quam fratrum qui ab eo ſuſcipiuntur,
neceſſariis uſibus profuturus, ita ut in nullo qua-
libet occasione fraudentur juſta ſanctum Apoſto-
lum dicentem: *Habemus viſum & regnum ſuum
his contenti ſumus.*

Item *decretis Papa Gelafii ſeſſ. xxvii.* « Sicut Sa-
cerdotis intererit, integram miniſtris Eccleſiae me-
moratam dependere quantitatem, ſic Clerus ultra
delegatam ſibi ſummam nihil inſolenter noviter
expetendum. » Item in *Can. Gangraſi, cap. vii.*
vel *viii.* « Si quis oblationes tunc baptiſmalis
extra eam accipere vel dare voluerit, praeter con-
ſentientiam Epifcopi, vel ejus cui haec officia com-
miſſa ſunt, nec cum ejus hoc ſit conſilio, anathema
ſit. » Item: « Si quis deſert oblatam Eccleſiae praeter
Epifcopum, vel eum qui conſtitutus eſt ab eo
ad diſpenſandum, & qui dat, & qui accipit ana-
thema ſit. » Item in *Canone Caledonenſi, cap. xxvi.*
« Quoniam quidam praeter diſpenſationem Epifcopo-
rum facultates Eccleſiaſticas tractant, qui hoc ſe-
cerunt canonicis correptionibus eaſdem. » Item
*cap. viii. De Clericis qui ſunt in Parochiis. Mona-
ſterii, atque Martyrii, qua ſub poſſeſſate Epi-
ſcoporum uniuerſiſſime conuati exiſtunt.* « Clerici
qui praeficiuntur Parochiis, vel qui ordiantur in
Monafteriis, & Baſilicis Martyrum, ſub Epifcopo-
rum, qui in uniuerſique civitate ſunt, ſecundum
ſanctorum Patrum traditionem, poteſtate perma-
neant, nec per contumaciam ab Epifcopo ſuſmodi
ſilant. Qui vero audeat eorum huiusmodi
formam quocumque modo, nec proprio ſubi-
ciantur Epifcopo; ſi quidem Clerici ſunt, Cano-
num correptionibus ſubſequentur, ſi vero Laici vel
Monachi fuerint, communione priventur. » Item
ex epifſtola Papa Urbani, cap. ii. « Res Eccleſiae
collatae in diſtione erant antiquitas Epifcoporum,
qui locum tenent in Eccleſia Apoſtolorum, & ſunt
uſque adhuc, & futurus debent eſſe temporales. »
Item *de Xenoſtochiis & Monafteriis ſancti Mon-
achorum, quam ſanctiſſimum ex Decretis Con-
cilii Eugeni Papa cap. xxiv. Itemque ſiſtem
verbis quorundam Leonis Papa, cap. ſimiliter xxvii.*

2 & conſtantia bona] Aliis legitur Acheris, & co.
Tom. 1.

ſcientia bona; que lectio ſua melior eſt.

¶ Per follicitudinem Epifcoporum hæc quorundam Diocæſiarum exiſtunt, ad eandem utilitatem quibus conſtituta ſunt, ordiantur ut debiti panes, atque cætera pretentibus reverentur, qualiter Deo vacantes inſuper, vel neceſſitatibus nullatenus occupentur, ſed omni exællâ curâ, pænis in Dei ſervicio vacant mentibus permæte.

Hæc dum inconfultis, ut pote inſultiter garrisus delatratem, mecum ita corpi raris rixari. Sed quid rita ſubtiliſſimorum quorundam mille hoc aſſerere uoluerunt, cum ſufficiat unum, labore. Interroga enim quemlibet, unde mos inoleverit ille, ut Paſtores vocentur Ecclēſiæ Praeſules? Nonne poſt typicam illam Patriarcharum paſcendi greges conſuetudinem, & Prophetarum ad noſtrum id ſæculam ſpiritaliter reſequentiam vocem, formis ille Paſtorum Principis occurrat, & ait: *Ego ſum Paſtor bonus.* Et ut qui Paſtor eſt gregis domini, conſequenter eundem Epifcopum vocentur eſſe, audi ex voce dicentis: *Etiam ſicut oves errantes, ſed converſi eſtis nunc ad Paſtorem & Epifcopum amantem veſtram.* Eum ſi online ſequitur idem quem Epifcopum inſtitute, dicam ut ait, grificans, an ſe plus cæteris diligit, ſolenter interrogat: nimirum ut adſtruat, qua præcipua paſcendi rationabilem gregem norma, viſi eſt charitatis, dilectio videlicet Dei, & ejuſdem ſibi à Deo commiſſi dilectio proximi. Qui cum ter interroganti, ter ille illum diligit ipſo proſtitetur ſicut, ac ter illi Dominus quoque: *Paſce oves meas.* Quod ſunt utique dicere: Eſto Paſtor ovium intelleximus, id eſt, Epifcopus erudientium populorum. Paſco ſcilicet illa utrum uniformis an ſit multiformis, corporalis an animalis, ſive utrumque, non à me quilibet præſoleatur audire; interrogat Doctores illos præcipuos qui ſuper Evangelia ſanctos ediderunt ſine mendaciam libros. Si vero corporum aliquam ad ſus curam, qui dicit, cuius primum hoc dictum eſt, tenent in Ecclēſiæ vœcem, conſentientie perſeque; moſtrent qualiter corporaliter ſibi commiſſis quis valeat paſcere, ſi miſit eos debet paſcere, non permittitur ſaltem conſpicere. Et cum de oblationibus & decimis ſidelium vivere tabernaculi cultores debeant Domino, hoc eſt Ecclēſiæ Clerici; ſi neſcit Epifcopus quot decimas, quot manſi, quot modis tritas, quot copia vini, tritis, vel tantis ſufficiat Clericus ad victum utique & tegumentum, nonne conſuicatur aut non eſſe Paſtor, aut certe inſipiens eſſe Paſtor, qui neſcit & utique ubi illa ſunt paſcua, ubi cura conducere debeat ſua prævisionem commiſſi, & ut ad noſtra, id eſt, pro neſcit ſæcularia redam, cum ratiſſimè valde gratis aliquos aut tantore, aut conſiderari amore, unde te veretur, cui nihil valet auferre? Unde amabit, cui nihil potes conferre? Si ergo ad Epifcopum nihil de rebus pertinet, quibus Clerici vivere debent, aut ipſe eis non debet, ut animalum, ita & corporalem dare an tempore tritis menſuram, & ſicut Actus continent Apoſtolorum, non dividuntur ſingulis ab Epifcopo, vel quolibet alio ab eodem ad id officium ſuſtituto, prout caſque quilibet eſt, ſed ipſi Clerici dividunt inter ſe prout quilibet eorum po-

tentior eſt; & non juxta conſuetudinem aliorum Ecclēſiarum, omnibus Ecclēſiæ Clericis, ſed juxta præſentem voluntatem ſolis Diaconibus & Preſbyteris debent, qua Veronenſi Ecclēſiæ collata ſunt, eodem; ut dicitur videlicet habeant unde conſtitu Epifcopum ſuum valeant rebellare, & ut dominentur cæteris, & ad ſui auctum per poſtulationem poſſint eos cum volent compellere, & juramentum alteri, quem illi ſcilicet attraxerint, Epifcopo ſedatibus ſcilicet jubere, & ſi non obediunt, de Ecclēſiâ eos eſpicere poſſe; ut habeant quoque unde ſuis uxores, filibus acquirant maritos, vineas & campos, poſtreum unde mammonæ iniquitates valeant deſervire: Subdacoſini, Aeolythi, & cæteri in ordine Clerici, quod debent agere unde vivere, pro quâ te militare Ecclēſiæ, excubas cultodire, ſigella pro dictis literis ſaltem perſerre; cum interroganti Apoſtolo atque dicenti: *Quis enim militavit ſua ſuſpendiis inquam?* Adhuc nemo reſpondit, ille, vel ille. Quamquam & illa, pro quibus litigo, non omnino illa mea placeat contra contemptores in hoc Canonum rixa, quod duabus agunt tamen pro cauſa: una ſcilicet, ut hac occasione ſe poſſint à ſervitio Dei retrahere: altera, quâ ſe quilibet aliorum ſperat tantum victurum, ut quod modo patitur ab illis, hoc ipſe inferat illis: quâ utique ſpe mille aliorum decepti, & in hoc ſæculo maximam petulere indigentiam, & in alio verendam ne foete gehennam. Nam cum totus frandis & perſidia aliorum huic ſuam ſcutigimem inſaniam, qui non diſſimiles videlicet illis, de quibus dictum eſt: *Qui reſpondentes mandata Dei derentur ſedatantes hominum.* Legit penitus canonica floccipenſâ, conſuetudines tenent antecellorum fuorum, Reges utique aut interficentium, aut excoſtantium, Epifcopos aut ignominioſè vivere compellentiam, aut ſi hoc perpeti, ut nolite illi, quavis aliorum patienter nequirit, ſcarnoticæ juræ: ut ab illis patenter, quod ſi ipſi intulerant, ſeruo ſententiâ facientiam. Quis eorum conſuetudines ſicris præferat legibus, non quem Joſaphat Regi non terret illata juſtiſſima ſententia, dicens: *Impis præbeſ auctorem.* & *his qui oderunt Deum, amicitia non inſerunt.* Sec. *Idem quoque Apoſtoli: Non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſentunt.*

H I R O N Y M I quoque: = Defendens iniquum = deſtruat; & poena ſiſendi damnatur convena deſenſus & deſenſor. Item: = Non defendas injuſtū ut ſiſ alligatus juſtū, & ſubjectus poenæ alienæ; = quoniam percutit malos in eo quod mali ſunt, miſerum ſultus Domini eſt. = Item: = Homicidas & ſarſidegos punire non eſt uſuſio ſanguinis, ſed miſerum = legum. = Nota verò quòd non dixerit interficere, ſed panare, vigilanti utique uſuſi ſermone; ſic enim alter: *Tunde, ait: latera ſiſi tui dum inſanſi eſt: ad interficiendum autem illius non ponas manum tuam.* *Dimittite, ait ejuſdem Dominus, martires ſepelire mortuos ſuos:* quod enucleare geliens aut veridicoſum expoſitor: *Mortuus mortuum ſepelit, cum peccator peccatorem defendit, & ne ad emendationem revivificat, ſiſtitatis congrege obruit.* *Pa,* ait per Prophetam hu etiam Dominus, *qui conſentit peccatibus*

747. 19. 11.
1. 747. 2. 11.
b

b non ut arbor? Hic legatur non quomodo: poſſeſſio male. Libitatem ſclicet videtur, quòd in eodeme quem exarabatur, utaque non reprobatur, ſed non ſuo loco, altera ſententia, in vel non vel quem legere liceret. Totas hoc hanc ſeruo dicitur vane laboraret in priori editione, in qua leguntur poſſeſſio, ubi reſpondimus poſſeſſio. c quod non in? Et ipſo oratione conſuetudo patet ita ſcripſiſſe Rationem in priori editione quod dicitur, caſus? d ſanctus juſt? Et legi, ait Acherias, quâ è numero multum expugnat quos, ſive excludatur. Verum ut id eſt: reſtitutionem paſ agnoscit, ita ejuſdem interpretationem-

tem huic loco accommodari poſſe ſepo: nam hoc ſententiam paſ appellat Rationem, quo quâ eſſicit, ut quod ipſe malum iudicat, ab alio quodam illatum reſtatue. Ut agunt dicam quod ſeruo, clericus ſuus in eo eadem perſidia ſuoſ ſcribit quòd Judam ſciantem in Chriſtum: ſicut enim ille dominum ſuum ne noſtrum poſidit, ac dicitur id ſeruo quo videtur poſerat non conſentire in quo poſiditionem etiam conſequuta; ita poſiditionem illis eſt apud Inventionem calumniam eſt, ac dicitur teſtibus non à ſe, & ad Inventionem Epifcopum ſuum in certum eſſe ejuſdem, Hæc ſi doctoribus probatur, ut ſeruo, legendum eſt Inventionem. Scripſimus quòd ipſi, ubi erat quòd ipſi.

sub amni cubito manebis. Qui sunt verò illi, nisi de quibus alibi dicitur: *Pa qui dicitis bonum malum; & malum bonum.* Cavillator est contra: *Quantum Apostolus genus sum.* ait Docteur egregius, *misistis meum honorificabo.* Tu à diverso quàm egregè ministerium tui illis honorificabo. Considera Fratulus, qui cum mensuræ triticum & vinum, nummos Clerici dædere, & reliqua rito Sardana polii illas debere contendis, qui cum Rex maximæ lamutillim illas imperi foret, unò esse deberet, pensâ inventus est ancillis dividere. Qui est contra ipse respondeo: Quis si interiori percepisset quæ aditruendi sunt causæ illi præmissa, & intutu, pendere utique valuisse integro statu Pontificalis honoris pacendi gregem Dominicum depicam hîc decentissimè modum. Per Presbyteros enim & Diaconos, si tamen fideles inveniri poterunt, hæc ab Episcopo fieri oportere, non per ipsum Episcopum, monstrata sunt: quamquam & si necessitas hæc eum exegerit per seipsum compelleret, superbia non prohiberet; nequaquam hujusmodi factio illum qui dixit, ostenderet: *Qui voluerit inter vos major fieri, sit omnium servus.* Sed non dignetur taliam quis ahas Apostolorum, & Doctorum gentium Epibolas recitare. Illic positum nempe invenit apertissimè, qui hoc præcepit, qui debetque. Passionem quoque Beatorum Sixti atque Laurentii revivere Martyrum. In quâ utique unius eorum introducit alteri dicitur: « Accipe & distribue facultates Ecclesie. » Alter diciturbiti fideiiter eisdem, cunctis tui donasse. « Noli me derelinquere Pater dante, » quia thesuros tuos jam expendi. « Nota igitur & cape si vales. quod unus eorum dixerit facultates Ecclesie, alter thesuros tuos. Ille scilicet, thesuros eosdem aliterveras Ecclesie fuisse. Pontificis ille, ut verbi gratiâ quod uxoris mariti, quod mariti uxoris. Quod si te hujusmodi vocabulorum scandalizæ perlatu, audi ex Epistola Evaristi Papæ aliquid simile. « Ecclesie, » inquit, non licet dimittere Episcopum suum, ut alterum, vivente eo, accipiat, ne fornicationis vel adulterii crimen incurrat. Nam si adultera fuerit, ad eam, si se alteri Episcopo junxerit, aut super se alterum Episcopum adduxerit, aut esse fecerit, vel detrahaverit; aut per acerrimam penitentiam suo reconstituitur Episcopo, aut inmutata permaneat. « Nupta verò quid est, nisi maritata? Inmutata quid, nisi marito non data? Ex his ergo in hoc veracissimi Papæ verbo, virum & uxorem, spiritualis tamen non carnalis connubii lege, Episcopum fore, & sibi delegatum ecclesie, si cetera non attendisti, vales agnoscere; & que sunt illius, illas & esse, si ubi non desunt illæ quas Dominus requirebat auris spiritalibus, ejusdem jure pensio, notare. Quod & sæculi promulgatæ adscriptas leges, nisi fallor, videntur adstruere. Quod enim ad Episcopum immunitatem compositio pertinet, nisi suum illud contra quod iniquè quid actum est, sive, ut illic legitur, aliquid mali tactum est, foret. Respicere ergo, cessâ tandem aliquando contra jus siquæ nitens vana loquacitas, & quod jure respondeas minime invento, dignum ori appone scilicet.

Ilia dum alter ut Chrems tumido iratissimus ore delingit, capi inter secreta cordis coram, si forte invenire valerem, generalis unde contigerit canonum iste divinitus promulgatorum idè solibus illis contemptus, ut neminem invenire eorum valeam

curatorem, à vassimotique Ecclesie usque ad prestantissimum, à stultissimo usque ad illum qui impotentissimus affectat vocari, à laico usque ad Pontificem, præ nefas! Sommum. Quæ dum gemibundus deplango, neque causam aliam proinde invenio, consideratis usque ad d. f. s. cum aiumi omnibus, illa occurrunt, quæ post Evangelica, in quibus speculiter ipse contemptum Christi, præcepta, interminationes, & opera. Ut videlicet illud sit quod supra intuli, conqutens mihi à Clericis præcipue contradici: id est, *si diligis me, pacis oves meas.* Cum utique non probatur Pastor animarum existeri, qui Christi convincitur non amare. Amare verò eum negator, qui præcepta illius non sequitur, cum in Evangelio dixisset legatur: *Qui audit verba mea, & facit ea, ille est qui diligit me.* Interminationes verò malorum si retere univerlis contendo, totum necesse est Evangeliorum volumen revolvam, illum præcipue locum, ubi in Seribus & Phariseis, atque hypocritas invenitur; quorum dum scelerat, omnibus Pseudopretulibus (sihas quoque temporis, ministerium facere mutari eos non desinant) contradicit. Opera verò illa sunt, quæ & præiens factio de restatibus monstravit illo, & cum nuptias illa straturus Rex per significationem allatur; & eum quem non indutum veste nuptialis invenit, post redargutionem ligatis pedibus & manibus mittendum ad tenebras exteriores, id est gehennam, testatur. Omnem catalogum fallorum Pontificum maxime damnatorum probatur, qui scilicet sine charitate, id est dilectione Dei, & amore hîud regardum communi populi putaverant ad se perferre, quod illi primo propter eandem charitatem fuit concessum, hoc *Pacis oves meas*: qui cum illic præmissum fuerit, *Si diligis me*; quod utique convincitur ita non fecisse, ac per hoc non Pastores, sed lapsi & hypocritæ potius existisse.

Post illa igitur tam ardua, tam facere nolenti contraria & impossibilia, præmissis que in lege Moysi & Prophetæ & Pâlmis habuerunt, & pervertitæ ab eisdem legantur; quæ est utique illud *Pa? Quod cognovisti intule? & Væ & Væ* multosque Pastores Israel; & illis atque illis. Et, *Ad delicta quæ ipsi declinant à mandatis tuis.* Et, *Ad delicta quæ ipsi Damus fuerit negligentes.* Et illis atque illis, quæ omnia sui officium, sed nolentibus impossibilitatem adest Apostolus, Cato veluti regibus alter, & quæsi omnigenam adimere gratus affectandis Episcopatum audaciam, proclamat: *Operet Episcopum sine crimine esse.* Et quod amplius impossibile: *Irreprehensibilem esse, utius uxoris virum &c.* Quæ hodie aure leguntur ab eisdem furdillimè & obdurdillimè. Quam austeram indicibitæ eligendi Episcopatum regulam illi nullo modo levigare curarunt, qui non item laxarunt: *Ne bigamus elis amur vel recipiantur ad Clerum.* Si non verò ad Clerum, quomodo ad Sacerdotium? O verò utnam nec natus, nec vivus, nec auditus, nec datus, nec videm fuisse Centigamus, prohi pudor! unò in hujusmo . . . & hoc ullus. Quorum multitudine, ad est, trecentorum decem & octo in ei congregatorum caterva, ipsi quasi statui loquendi perreteretere videtur uti audientium univerlitate; ipso Deo decrevit, ut Historia produit, præfente i. Interdicit per omnia magna Synodus, non Episcopo, non Presbytero, non Decano, non aliquid omnino, qui in Clero est, licere, subintroductam habere mulie-

e omni illis præmissis Ille nobis roembit indulgentias, sed non invenio, ut speramus lectores, sic enim ut edidimus, omnia plura: plerumque edidit eorum alibi obcurus, sic enim in ea legabatur, *aut, omni illis præmissis*, Haud ita

multo post scriptos præfente, ubi erit præfente. *f. aut in Epistola* Non invenio hæc loco erant sustinuit; cum edidit erant an in exemplis. Anteaquam f. ille hoc f. loci compulsionem ex epist.

Jan. 11. 17.

Ibid. 16. 11.

Ibid. 1. 17. quot. 22.

Ibid.

Mat. 1. 1.

Mat. 11. 11

Psal. 118. 11

Jerom. 48. 10.

Tit. 1. 7.

1. Tim. 3. 4.

Nicom. cap. 1

rem, nisi forte matrem aut forem, aut amicum, vel eas tantum personasque susceptionis esse fingunt. » Regulus vero Augustinus: « Nolo, ait, » foror mea incum sit; quoniam illa quae cum forore mea est, foror mea non est. » Dicitur igitur scriptura; *Quia impius cum veteri in profanum malorum, caritatem in novo transgressionis tantorum peccatis, & Psalmistam audiens clamantem: Tu mandasti manata tua custodiri omnes; se autem sentiens custodire nec parum, si desperatione obdureat, mirumne tibi videtur? presertim si Jacobus moderari vellet sententiam dicens: Quis in uno offendit, erat amicum tuus.*

Haec causis, ecce occasio, quam seculi praetendunt Amatores, Canonum transgressores, impudenter fore dicentes, ut omnia qui in Canonibus leguntur, obliuiscatur, atque adeo plerumque desperatione Damocle astit infans uites. Ut nequam huius aurobus haulem quemdam Episcopalis ordinis, resellenda omnes scripturas gehennam promittentes intuta, de ipso Evangelio distulit quod in pelle uivanti scribitur idem & legitur; quasi ut veritas, ita possit in Evangelio & mendacium contineri. Nam & ego ipse quondam cum Imperiali praeepto urgebamur Gardam obduere i iustitiam, & Episcopi, & Clerici sibiis Provinciarum, non quidem religiosis amore, sed laboria obduerent odio, fat hoc ordiam minime fore, petulant, ut iace, respondi sermoque: Ut non permittere Canonis Clerico iugare, ita ne fluere. *Pa enim, uti quidam iuveni nescius, Pa velle Scriba & i barasti peccata, quia decemur mecum, & amicum, & amicum, & reliquias que praevia sunt Legi, iustitiam, & misericordiam & piam.*

Cum quodam etiam de inthronisatione Lodi cum cont. ad rem mea, conatus mihi auctoritate illam toem ANTEHAT PAXE; sile iustitiam, Capitula ista duo Sardinensis Concilii opponendo i. » **O** S I U S Episcopus dicit: Non minus mala commutudo, quam perniciosa corruptela, funditus eradicanda est. Ne cum itaque licet Episcopo de civitate sua ad aliam transire civitatem. Manifesta est enim causa quae hoc facere tentant, cum nullus in hac re inventus sit Episcopus qui de maiore civitate ad minorem transitur. Unde apparet avartitue adque eos inflammat, & ambitioni servire, & de dominationem agant, ambire. Si omnibus placet, huiusmodi pernicies si veris & austerius vindicetur, ut nec laicam communionem habeat qui talis est. Responditur universi, placet, » it. Item de illis Episcopis, ut si per ambitionem sedem mutaverint, nec in exitu communionem laicam consequantur. » **O** S I U S Episcopus dicit: Etiam si talis aliquis extiterit temerarius, ut fortissis exclusionem afferens, asseveret, quod populi licentia necesse est; cum manifestum sit potuisti paucorum praesidio & mercede corruptum, qui fuerant fidem nos habent, ut clamarent in Ecclesia & ipsum petere viderentur Episcopum: omnino non habendam damandam esse arboret, ita ut nec in laicam in fine communionem talis accipiat. Et si in vobis omnibus placet, ita tunc. Synodus respondit: placet, » **A** N T I M I ego, nec avartitae causa vel superbia me inchoantatum fierem, sed pulsum a propria sede, me clidite eodem adule tunc temporis pulsum nunc Caelum, gloriosissimum illum saper hoc commiserit Praesulum Consensum; il-

los vero misericorditer me elegisse, & papali assensu conjunctione fraternaliter inthronis illi utilitatis etiam occasione quod illorum sit praetendat. Cumque nec tabulis illis silentium si impotere valuissem, audito quodam competens, ignarus utrum veraciter licet, cum fore uxorem, ampullas pocellate, licet non acta, hunc ei reddidi anapellum. In Canonibus Apostolorum (si tantum eos ut apocryphos non respiciam) Tit. Legitur XVII. & Concilii Laodiceni, Tit. i. In Decretis Papae Syriaci Tit. x. In Decretis Innocentii Papae, Tit. xi. & xii. & xiii. & xiiii. necnon & xviii. in Decretis quoque Fayz Leonis, Tit. ii. praecipitur ut bigami non admittantur ad Clerum; & miserum me, si non ad Clerum, quomodo ad Sacerdotium? cum non oportet in iuribus bigami siletem praedare Presbyteros, Concilio hic Neocaesariensi dicente, Cap. vii. *Presbyterus in scriptis bigami praedare non continet; quia cum praevenerit bigamus egrot, quis erat Presbyter, qui propter contrarium talibus iuribus possit praedare censuram?* De mutibus vero, quid in Canone eodem legitur, inquire Tit. iii.

Cum alii atque alii respondere gelius sit pariter lymphatico, & misticus histerio vixit, ut scilicet, paxo, h ad tabulis miuper ludere alestias; hominibus iuram ego; Ne Canonis Apostolorum cum ipis respueres Apollidis, dicerem tibi in Canonibus continerentur, Tit. xiii. & xiiii. Quod Episcopus, Presbyter, & Diaconus, aleator & ebriolus, ut tu, esse non debet; & si fuerit, aut delinuit, aut deponatur. Quod non licet in quoque tibi uti Ecclesiam plus tribus hebdomadibus distulit. Concilii Sardinensis Tit. xv. qg. Utrum licet etiam tibi, ut i maioribus ad minores veniam, caues ad venandum, vel accipites ad aucupium, quibus utique abundas, habere, pariter vide. Et si licet tibi lexcularia negotia, id est, causas aliquas secularibus summomodo ex-rendas, considera, tam in Apollidibus, quim in Canonibus, exercere & sapientiorum te fraternalem elimentum reprehendere distine. Et illa quidem i medela, seu potius cognata sufficiunt.

Audita vero ut referam, comperi ipse eisdem Ordinis duos, unum hortic, alteram amica pro tempore utentem, alitruum vero se reprehendentem. Sed uni Canon respondebat Apollidicus: » Episcopus, Presbyter, & Diaconus, in quicquamque seditione arma tulit, ab omni actu Christiano- rum deponatur. » Alteri vero Canon: » Episcopus, Presbyter & Diaconus si uxorem duxerit, » pellatur. » Expertus sum talem qui ante ordinationem adulterium perpetravit, postea quomodo continenter vixit; alterum qui post ordinationem uxorem duxit; & iste illum, sile illum conabatur. Quibus tamen ambobus Doctor Gentium, quesi mi licet, clamabat: (isti utique propter iuram continerit sine praedantem, atque propter ductum uxoris illicitum.) *Ignoras, quia pariter Dei ad panemiam se expellat. Tu vero theozantus tibi istam in dia tra & reuelationis iusti iudici dist. Illi: Noli alium sapere, propter praedictum utique continentiam, nec aliqua satisfactione probabatur delictum, quoniam omnium. Alteri vero: Neque adulteri Regnum Dei possidentur. Et potui fieri, ut istiusmodi ambo simul educerent, pariter edocui, in pubertate exhiberent alterutri cognoscere laicis, ac sine examinatione ad Praesulatum cum fuisse provecti, utis co-*

» ad florum; i In edendum curavi, cum ante legisset illi florum; i In edendum quodam sic, ut Acheras cognoscere, quo loco erat audire praevium Quo mox legitur ista causaque sua, ut ex hoc data tenetur non posse videtur.

h ut super ius; i In d. vixit. i continerentem; i Ille tunc non fuisse deesse quidam; quod quidem ipsorum est, continerentem, sed tunc, propter praedictum tempore incontinenter, nec aliqua,

Et interpreti D'Onofrii Lati 191.

Concil. Tolet. c. c. 44. Concil. Neocaes. c. i.

Rom. c. 4. Tit. v. p. Rom. ii. 10.

i. Cor. 6. 9.

tum affectaverit mulierositatem, alter belligeratio-
nem. Nemo illorum nec nominandi. Forſitan uſus
abſcaverit turpiſſimam ſedatorem. Quibus Canon
uno Capitulo diſtinctum propriam tribuit, cum ſibi di-
cit: « Tresbyter qui poſt ordinationem uxorem
« duxerit, deponatur. » Alteri verò: « Amplius
« autem poſſi debet, ſi adulterium perpetraverit. »
« Anſero verò condemnat uno capite, id eſt, ix. ex
« Niſano Concilio ita: « Si qui ſine examine ſunt
« proveſti, vel cum diſcretentur, peccata ſua con-
« feſſi ſunt, & homines contra Canones cummoti
« manus conſeſſis imponere tentaverunt, tales Re-
« gula non admittit: quia quod irreprehendiſſe eſt,
« Catholica defendit Eccleſia. » Item Concil. Neo-
« caſtrenſi, Cap. ix. « Presbyter ſi conſuſus fuerit
« quòd ante ordinationem corporali peccato deli-
« querit, obſta non conſerit, maſſens in reliquis
« officiis propter ſtudium bonum. » Maxima, fa-
« ctor, legis auſteritas. Miſericordiam enim me. Quid, ſi
« poſt ordinationem continentem vixerit, non poterit
« ſaltem propter ſtudium bonum, placendi utique Deo,
« obſtatà locare?

Secundus tamen dupliciter convenitur, eum præ-
ter ſuperioris hie ſentit condemnari capite. « Ep-
« ſcopus, Presbyter, & Diaconus, qui in quacun-
« que ſeditioſa arma ſuſcepit, ab omni actu Chri-
« ſtianorum deponatur. » Iſtad autem quod ex om-
« nibus levioribus, ut videlicet illud eſt, de alci, ebri-
« ſitate, aucupio, atque venatu, ducunt hoſtie le-
« viſſimum, ut quia propter ſeditioſitatem ſui ſenioris
« male Presbyter locutatus praſtiterit, quam perjurus vo-
« catur, cum tamen perjurium graviſſimà poenitentia,
« illud verò nulla expiari dicatur. Forte verò ex illo
« hic præbitorum numero, id eſt, horum aliquid
« ſeditioſe dicit, eum non dixerit, viſuſ eſt Dominus:
« Si diligis me, peſſe veri meam: cum unquam illum
« minime probentur diligere. Quos repellere potius,
« quam eligere videtur Apoſtoli ad Sacerdotium, cum
« dicit: *Operari Episcopatum sine crimine eſſe.* Vel ex-
« preſſius: *Irreprehensibilem. immo uxoris virum.*
« Quem cohors illa Chreſti militum veluti quendam
« ſequens ſignificat, præcipit, ut non bigami ad-
« mitteantur ad Clerum. Si non bigami verò, quali-
« ter multigami? Si non ad Clerum, quomodo ad
« Sacerdotium? Pone tamen quolibet eorum forte
« bigamum ante Clericatum, forte in Clericatu ex-
« iſtaſ: laſcivum; inde poſt Sacerdotium multivolum,
« bellioſum, perjurum, venaticum, aucupium, alex,
« vel ebriſitati obnoxium, expecti qualibet occasione
« ad Apoſtolicatum Romanæ ſedis, ubi ſeditioſe
« ſolet conſuetudinaliter ordinari moneri: *Vide ut
« aliquam promiſſionem ſus Elektoribus fecerit. Scito
« quia Simoniacum & contra Canones eſt.* Ille igitur ſi
« iudicialitate publica (Oſto illo ſuper taxato, cum
« omniſubſtitu eodem Concil. *Placet, Placet,* can-
« demnantibus ſtrictè reſiſtente) forte fuerit in Apo-
« ſtolicà ſede locutus, quod utaque patienter, ut pla-
« rima, permiſſetee valet: non longanimit Deus. Quem
« ſi ego adire, veluti injuriatus ad juris miſitram,
« & ille niſus injurias vindicare meas, imò talia prohibens
« Dei & ſanctorum Evangeliorum, Apoſtolorum,
« Apoſtolorumque vororum, Canonum, &
« Deoretorum, ei Apoſtolicè auctoritatis miſerit litte-
« ras; nomen ille, qui me tam ſerège injunxit,
« ſed non adeo ut ille Deum, & omnia jura tam di-

ſimam quàm humanam? Si quidem ille me hominica-
vum unum, ille totum peccatis mundum; ille unam
« adulteravit Eccleſiam, ille eandem. & omnes per
« univerſum orbem diſſuſus. Ut dixi verò, ſi mei cauſa
« aliquid ei durius ſaltem mandaverit: nonne placidè
« ille poterit ei reſcribere illud de Evangelio: *Quid autem
« vobis ſeſſum in ſeculo fragilis carnis, irabem autem,
« quia in oculis tuo eſt, non conſidera?* Et quod pirata
« quendam ſuper Gangem fluvium Alexandro Magno
« reſpondiſſe narratur; quem capcum-cum Rex torvo
« reſpicens vultu na ſuſcepit alloquutus: *Latro peſſi-
« me quid nos non ſinis queſcere? Ille magnum cap-
« cus calcinatum emittere. Miratus oppidò Rex cum
« ſibi adſtantibus: Rides, ait. Ille: Et equidem juſtè.
« Rex item. Quare? Quia tu cum ſis, ait, ſur ſu-
« nam, prædo maximus, omnium latro atrociffimus,
« ab ipſo oceano in fines Orientis qui omnia depopu-
« laſti Regna, latronum univerſorum conditor, me
« latronem appellas, qui eum uni monoxylis dorſo
« meo advechà, & in flumen immiſiſti, parum quid ab
« iſto latro rapio, id eſt, aut ehlamydem alcubus,
« aut tantummodo frenum. Rixit Rex cum omnibus
« emoriri, & ſpentiſſimè loquutum fuerit. Sod non
« hoc, non ſtatet et litteras, qualibet durici con-
« ſtitutes; non damnabit, non excommunicabit pro
« tali facto aliquid; pares enim animos diſparitates
« nos dividit voluntatum, cum ſimilitudo deſiderio-
« rum æqualitatem gignat ſemper effectuum, & hu-
« manis amicitiae pares amicos, & non diſſimiles ex-
« ſpectant voluntates. Scripſit enim dno de talibus in
« deſcriptione membrorum capitii Diaboli, vel vaſis
« illius Antichreſti: *Ademta carnis ſpecie adhaerentia
« ſibi.* Sub ſquammatum quoque ſpecie deſtillabit
« ejus. *Una non conſervatur, & ne ſperandum
« meritis pro ea.* Univerſorum quippe nequitia quo
« ſibi congruentiſſe jungitur, eo contra Dei juſtitiam
« fortius armatur: « Nam, ut beatus ait Gregorius, «
« ſicut multum nocet, ſi unitas delicti boni, ita valde
« eſt noxium ſi non deſit malis. » Quod probatum «
« eſt in cauſa Pauli Apoſtoli; quem cum unanimiter
« tam Phariſei quàm Saduſcati ſuſcepſſent aggreſſi; ille di-
« viſione in eis miſiſi, dicens: *Viri fratres, ego Pha-
« riſæus ſum: & à Phariſæis eſt adpatus, & à Sadu-
« ceorum impugnatione deſenſus; diviſi utique tur-
« bà, que cum premebat unita, iſtaſi Pauli cœxi in-
« nocentia.**

Et eſt alia in hac re auxili mei diſſidentia, Domini
« utique ubi habetur ſententia: *Fer non vniſe, niſi
« ut perterat, & malit, & perdat.* Quis verò ille eſt
« ſar, niſi ille de quo idem ait: *Qui non intrat per
« oſtium in ovile ovium, ſed aſcendit alicunde, ille eſt
« ſar & latro.* Quod id verò oſtium, niſi de quo canit
« Salmuſta: *Etiam benedictionem dabit Legiſtor:*
« qui de ſe utique proceditur: *Ego ſum Oſtium.* Qui
« tunc benedictionem ſolummodo Poſtolicè ordinando
« longior, cum per legem à ſe latam eligunt. Ovide
« verò ipſam Congregationem Fideſium eſſe; & aſce-
« dere meum. Petro inquit dictum. *Alimnde verò eſt
« aſcendere, non legaliter introire. Aſcendiſſe verò
« potius, quàm intrare convincitur ille, de quo in
« Canonibus dicitur: Si quis Poſtolicatibus ſecularibus
« uſus per eas Eccleſiam obtinuerit, deponatur; &
« ſequeatur qui ei communicant.*

Conſideret igitur prudentia illa veſtra, Domine,
« que, ut fertur, univerſalitè digna præferri via Ec-

Conc. Neo-
caſt. c. 11.
Ibid.

Conc. Tolet.
c. 44.

Joan. 17.

Tit. 1. 7.
I. Pſ. 1. 1.
Co. Apoſt.
ut ſen. 17.
I. Joanne. 1.
I. Jo. 1. ad Vi-
dricum c. 4.
I. Jo. 1. p. ad
I. Jo. 1. c. 1.
Concl. Gi-
nod. c. 8.

Mat. 7. 3

Job 41. 14.

Moral. in Job
lib. 34. c. 4.

Act. 13. 6.

Joan. 10. 10

Ibid. c. 1.

Pſ. 11. 9.

Joan. 10. 9.

Ibid. 11. 17.

I. *horum aliorum*] Hoc ſcripſit cum vix uſus ſi obſer-
vatio, cum ſi quis vix ſi in ſcriptis, obſervatiſſimè eſt,
quod hic accedit: nam cura auctoſitate quædam aliam,
quod ſibi velle non fore magno labore ſuſcepimus.
« in permiſſetee vult? Sic eodemſi curavi: antea permiſ-
ſetee vult.
« n. meane alle] Hic notabili deſi, ſed ejaſmodi, ut di-

vicari facile poſſit quid ſenſerit Raderius: hoc enim dicitur
vultus, cum de quo conſtat ſententia ſententiſſimè, nec
aliquidam curatiſſimè quod poſſet reſpondiſſe Pape.
« & de ſententiſſimè] Cum hoc autem ſententia. re libro Job
deſcripta eſſe non poſſet poſſet Achrens, vultus hoc ſuo
legi aliam ſententiſſimè.

clix: Conſideret, inquam, anſe ſit ſic evidens aſcenſus, cum dicitur talis ſecularibus poteſtatibus uſus, ſed deponi illius iudicatur iudicio, qui ſic in Evangelio: *Omnes qui ſe exaltat, humiliabitur.* Nota verò quòd non dicitur, omnis qui exaltatur, humiliandus, ſed ſi ipſum exaltaverit, ſi eſt, exultans, vel dignum ſtatuam iſeripſe. Almande verò eſt aut rita ſimulacra, aut quilibet alià inſolentia, aſcendere. Fur verò vocatur ob ingenium; latro propter vim atque rapinam. Quod verò iure quilibet talium idem naturaliter debet agere, promptam cuiuſet eſt utrum eidem auctoritate dignoſcere. Aut enim: *Fur non venit, niſi ut ſuratur, & occidet, & perdat.* Quod verò ſuratur? Verba legis primitiva Dei, occultando utique, nec decretaliter proferendo. Inde res Eccleſiæ alterius debitas jun. Maciat verò animas, dubioſe ventre condendas; ut è contrario alteriudici: *Surgit Petre, mella, & manduca, id eſt, à Paganiſmũ viã exiti, & in Chriſtianiſmũ ventre recondit. Perdite verò, in quem potius quàm ſeipſum primo, hinc demum loquatur? Talem ergo, qui ut adjuvetur, aderit, ne ab ipſo ei potius noceretur ſuadeo, videtur. Manſuetioris enim huiuſmodi ſi forte eſt animi, ſi apud illum Eccleſiæ aliquid eſt, ut uxoris aſſecutus inſular? idem & ſe remittitur ſecille, timent audire: *Qui ſine peccato eſt veſtrum, primum in ſilam lapidem mittat.* O quàm verò non eſt ſine peccato, qui Girzua eſt lepra percuffus; qui, cum Simone Mago damnatus; qui multigamus; qui, cum omnes mulieres Duceſis ſax ipſius ſpirituales ſunt filie, cujuſlibet forte earum corruptione pollutus; qui multumodè à ſanctis Canonibus reſſegatus, nec illo modo correctus. Is verò ſi veretur compere miniſtrale aliquem criminolum, cenſuræ cum reprehendendum? O major tandem perlepidè flaccus cantat noſter:*

O major tandem parcas inſane minor.

Quale eſt autem illud, quod talis nec Deum ipſum Dominum vocare ipſius adſpiratione permittitur, ipſo dicente: *Quis autem vocavit me Dominum, Demone, & non factus qui dicit? Vel Deum, eodem per Prophetam ſua conſequente: Si Deus ego, ubi timor meus? Neque patrem, proſequente: Si pater ego, ubi amator meus? Eius præcepta vel amonitionem cum Pſalmiſta conſepelatur monſtrante: *Quare tu enarras iuſtitias meas? Nihil quoque ſanctificare valent ſcripturã ita teſtante: *Quod tetigeris immundum, immundum erit.* Cum verò Sacerdos ſacro & dato compoſitum geſtare videatur vocabulum, miſerum me! ſacrum quomodo fieri, vel ſiltem valere putari, quod eſt immundum; mundum verò quod tetigerit immundus, contrã aſſertum illius qui eſt**

ſingulariter mundus, & ſine quo nemo eſt mundus, quomodo valet ſiltem putari? Hic tamen ſuffragari vult quod Baptiſta Domini ſibi teſtatur divinitus intimatum, id eſt: *Saper quomodo videtur Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum. hic eſt qui baptizans in Spiritu ſancto; id eſt, qui baptizans tribuit Spiritum ſanctum.* Quod tamen facimus, ſi de illo ſingulariter hoc eſt dictum myſterio, ſic tamen de omnibus hoc, & dicitur, qualiter conceditur hoc cuiſbet alteri miniſtrare, qui non creditur inde guſtare. Habes enim Apoſtolum ita decernentem: *Qui manducat & bibit corpus & ſanguinem Domini indignè, iudicium ſibi manducat.* Indignè verò illum ſanctè dicunt Doctores Euchariftiam accipere, qui eo tempore præſentem ſerit communicare, quo de bebet ponitum agere; quod ſcilicet convinctur parvipendere, qui quod ſequitur ſerit percipit aure, id eſt: *Si non eſt in Spiritu iudicatum, non aſſertum iudicatur.* Dum enim in peccatis nobis nimis parcimus, ne nobis in futuro vel parum parcat, effucimus.

Ece unde contemptus eſt generalis emericit hodierni ſeculi Canonum, imò Evangeliorum, & omnium Domini præceptorum, cum videbent quos autumat ſibi ſibi proſicere ſi obſervet minora, qui ſe non contemniſſe majora. Quid enim hac lege aſſert, ſi non habeat quos canes ad venandum, & abundet mercetribus ad ſtrandum? Si ad ſu & aliorum diſcretionem non capiat arma; & ad ſu multorumque prædicationem criminofa committere non deſinat facta? Si non percuciat iſdeles deſinquentes (quod & Canonibus interdicitur) pugno vel baculo, & adulteratè abſolutionis, largitionis, vel certè benedictionis iſgello, aut peſſimum aduſum uſterichit illos exemptio? Cum verò ſcripturam ubique taciſcitatas vikuperat aſſertio? ad id ordinatum officio, prædicatio verò in tantum jubeatur & laudetur, ut etiam omnibus, id eſt, in ſecularibus exceptis, per Prophetam dicitur: *Qui audit, dices, venit.* Et per Jacobum Apoſtolum: *Si quis erraverit à veritate, & converſerit, quis cum ſerre debet quomodo qui converſerit ſerret peccatorum ab errore via ſua, ſervat animam ſua à morte, & operis multitudine peccatorum ſuorum.* Ubi ſcilicet nullus excipitur, ſed qui hoc fecerit, ubi remuneratione dandus aſſertur, ut & amice fratris ſalutem operetur, & ſua conſequitur, dicitur. Et alia etiam alia probent exempta, Dominum non modo jubere verba & juſſuras ſuas enuntiare, ſed & ſcientibus præmia polliceri: non facientes verò vehementer reſſerere, & ab eis illorum ſanguinem, id eſt, peccata, vel animas requirendas, quos non modo non correctur, manat. Quale illius exſtere,

Luc. 14. 26.

Joſ. 10. 10.

Act. 12. 19.

P. Joſ. 2. 7.

Luc. 6. 44.

Matth. 6. 6. Iud.

Psal. 49. 16.

Nam 19. 22.

ſi diſſeſa aliquid Torum huic locum ex conjeſtã reſtituimus: Achitans dicitur ſi diſſeſa eſt aliquid, aut aſſertum aſſertum, &c.

ſi autem inſerunt An hiſte verbis idcirco quidam ſentis tribui poſſit, aut valeret; ſibi legare placet *ſerantur* &c. ut Rubeus dicitur videtur, cum aſſertum conſtate videtur, nihil ſic mundum eorum qui poſſent de epiſcopi quales deſerunt, conſerantur; non ex Joannis Baptiſta verbis apparet, ab eis dari non poſſe Spiritum ſanctum, quom non acciperit.

ſi inſerit ſer inſerit Locum huic ita, ut edius eſt à remane intelligi poſſe, certos aſſertum; nec cujuſvis eſt eum conſerant; nam quocumque eſt qui ſuſcipitur ſub his verbis ſer inſerit latere vocem *ſerantur*, quam ille amonitionis deſerunt, ut vocem *ſerantur* interpretatur: *Mihi ſerit dicitur non eſt quia vera ſer ſerit inſerit: *ſerantur* ſer inſerit &c. Ut ſentis ſer: Objicit fortalè aliqui verba Joannis Baptiſta ad eorum conſerantem ſerantur remane; ſed ut idem de omnibus ſerantur dicit poſſe proleptum, ſuſſicit alterum eamplum in Alaria ſerantur exhiberi: quomobrem eum, quilibet eſt qui huic Joannis verba ita reſſerit, rogabimus dicat, num eam ſer eorum pateris non ſit eum altero pateris*

quis poſſit, &c. *ſer inſerit* In hac olim voce lares quiddam, quod conſerantur ſer diſſeſa ſerit videtur, tam eum ſer primarias Prælatum, adeoque in Romanoſ Epiſcopos ſer manat Rubeus huic loco poſſentem ſer huic, probable ſer amonitionem veritatem eſt: ne quid conſerantur poſſo ſerantur de ſer quibus ſer diſſeſa ſerantur pateris conſerantur. Et de ſer pateris ſer ſerantur ſer ſerantur, cuncta quibus ſerantur omnia, ſed non omnia dignitatis quibus ſerantur de quibus huic deſerantur diſſeſa ſerantur, ſerantur eſt locum inſerit huic voce. Cujus conſerantur, quod non tra meſio poſt vocem poſſo ſerantur illi eſſerit, eum de Reſerantur poſſentem agerent, ſerantur. Nam quod ex loco ſerantur eſſerit ad ſerantur, manet eſſerit apparet idcirco ſerantur eſſerit, nec quom eum, ut quidem arbitror, qui illi conſerantur conſerantur, ſer ſerantur ad ſer, &c. ut poſſent Achitans. Si verò ſer voce eſſerit latere quom conſerantur poſſentem, aut pateris, nec aliam quom quomobrem, nihil eum ſerantur ſerantur.

ſerantur eſſerit Præſerantur, ſerantur ſerantur quod amonitionem, ubi eſt quod amonitionem.

vel quantum possit penitus delictum, quem ad emendandas justitias suas computat tam esse, ut inoprecatione compescatur, indignum? Ne igitur suscipere eremus, qui sequatur eremitas, & causam illud invenimus: *In terra, in qua, ubi disciplina, quam non obstat legem intellectualem canonicam, & prociatili sermones meos post se, id est, tuum arbitrium, consuetudinem, vel arbitrium prapropositi legi meae, & quomodo? Si videbas, inquit, furum, caperebas eum eo, id est, non obviabas quod per Apostolum mandaveram, id est, manus nemini eius imponeris, neque communices peccatis alienis. Et cum adulteris partem suam ponas, & v. d. licet delinquendo, & privilegium est, (quod utrumque nunquam expertus fuisset) ut in adulterio eodem tenente valeret durare, prapbendo. *Os tuum abundavit materia: auaritates ad hoc falsissimas, quod utique tibi liceret, quod non nunquam alius licuit, congerendo. Et lingua tua, hoc adstruendo, commisit dolo. Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, utique Concilium legitime institutum: aut quemlibet Christianum; filium scilicet matris tuae, id est, Catholice Ecclesie, cui utique nullum majus poni valet scandalum, quam ut adulterum fortitatur Episcopum, & loco Pastoris accipiat lupum.**

Hac cum faciunt homines, non ad utilitatem audientium annuntiant justitias Dei, sed ad perditionem, verba Domini sinistrae scilicet interpretatione contrahentes, & remittentem ad se scripturam trahentes; faciunt illi, & tacet Deus, id est nullum eis contradicendum adversari permittit. Sed audiatur quod sequitur, & postea talibus sacenitico laudis honorificentur Deum: verba scilicet legis D. i. amplectenda, tremenda, atque sequenda, primò exemplis, deinde verbis, annuntiantes. *Itaque enim, id est, in sacrificio laudis Dei iter est ad solvendo Dei, id est, Jesum Christum Dominum nostrum pervenendi, ac nimirum in laudibus Dei, quae pagina continent Scripturarum, invenimus quod sequi, quid agere, quid debeamus cavere ac sperare. Securus ergo quilibet, quamvis peccator, Dei justitias enarrat, si non discipulum Dei, quae est utique promulgatio Canonum, odit; si fasam constitutionem preceptis non anteponeat illis; si furum ipso utuens demonstrante, non currit eum eo, id est, non conicitat ei, vel desedit eum; si cum adulterantibus verbum Dei, & Canonum scita continentibus, partem suam non ponit; si os ejus non abundat malicia contra rectitudinem legis loquendi, & lingua ipsius non miscet dolo quemlibet decipiendi; si sedens in cathedra judicandi adversus fratrem non loquitur suum, nec aliquid ei apponeit in via Domini offensivum. Nam si fecerit talia quavis, tacet illi quamvis Dominus, id est, tacere, contradicere aut delictantes, aut non valentes, aut non oses permittere, ne aliam propterea quoddam sit umilis in voluntate, id est, spiritus facti approbat Dominus. Arguetur enim quandoque, & itatentur opera & intentiones illius contra faciem ejus. His tamen, tam in nutantem, prater alia & alia quae hinc dici possunt, constantibus, scierundum neminem ideo abenarrandis justitias Dei compesci, ut silantur, sed ut de sincerè dicantur, & ab eo narrentur, qui eas diligit, & castissime pro posse contendit. Cum enim quotidie audiamus: *Dirixit Jesus discipulis suis, ille vera-**

citer est discipulus Jesu, & illi loquitur Jesus, quod diligit disciplinam Jesu. Nam cum de talibus ipsi dicat: *Qui est ex Deo, verba Dei audit, de cetero quid sentiat, subdit: Propterea vos non audistis, quoniam ex Deo non estis.*

Quam verò illa de Psalmo hic prapbato, longe sint ab eo quod nulli sufficiens esse potest; vel quom propria illi qui plurimè praecinet auctoritate, lector prudens valet advertere; qualis est utique ille, qui reus foris tantum, Apolliticè dignitatis occupare non formidat, ut jam contigit, pro nefas! edium [locum.] Ceterum nec ordinationis leg. lca, nec conversationis suffragator honestas, & illi magis congruus mentis & corporis deest integritas, si predications illi interdicitur, non mactis, auctoritas, cum & ministrandi Donoso interdicitur illi potestas. *Legere enim [ait Dominus Moyli] ad Anversifram tuam; & dices ei: Homo Sacerdos de stirpe Aeron qui habuerit mulierem, non offeret panem Domino Deo suo, nec accedet ad ministerium ejus. Subjungens: Si cecus fueris, si claudus, si parvo vel grandi aut torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si inquam scabium, si impugnam in corpore, si penderis. Cupiosissimi igitur stuporis indubitata, vel amentia, alius obducuntur praecordia, consideret prudentissima Urbanitas vestra, qui intelligens, ista omnia moraliter Gregorio ac spiritualiter exponente, non viderat compungitur, sibi praecipue si aliquod horum in animà ceruit inesse. Cui verò omnes haec pestes dominantur, à Sacerdotio, aut affectando aut recinendo, si non compescitur, quid de eo vestra Dominationis videtur? Si enim cecus mente quilibet est, si per imbecillitatem animi claudicat, & viam vestri ambulæ gressu non valet aequi, quamvis videat aliam: si parvo naso, id est, discretione modici, bona male coarquat, aut forsitan praefere: si grandi quidem sed torto est naso, id est si decernendi * subtilitate nullatenus pollet, ut fraudulenter adeo sit, ut buster * vulgo dicitur: si fracto pede vel manu, de virtute in virtutem, ut illi qui vixit tantum Deum Deorum in Sion, ambulare, vel bonæ operationis nil efficere valet: si gibbo terrens sollicitudinis nimiam pressus, his solummodo quae calcantur, intendit incurvare: ut tranicamus * Democres, cujus animae dicit non desistat miserum, ab his utique, quae agenda fuerant, mente cernendis: si albugine obteatur superbie, sapientem se utique aut justum aritans fore: si carnalis petulantia scabie illi juxter domiatur: si impetigius avaritia eum possidet similis, qui cum animam immaniter deheonet, si adipiscitur in terra quod cupit, nullum de eo sentit, quod in carbo perdit, dolorem: si genituum adeo devallatur lascività, ut etiam cum non emeret illam opere, haec non recedens cogitatione, ponderosi nunquam ritu quiescat; offerre panes Domino qualiter praesumat, qui prohiberi se ab eo, cui debent offerri, quotidie audit?*

Omissis enim ceteris, tres tantum de istis reproborum causis, hic uti ponere non sic onerosum. Si albuginem saltem habet in oculo, si jugum in corpore scabium, vel si est ponderosus, novae facti est reprobatas? Ista enim trax, eum utrumque, id est, & spualtem eum scilicet Deus superbum, & carpo-

* si dixerit illi: Gravissimus error loco hinc incohibite videtur: nam cum scriptura brevi solo cum esse dicitur qui sine discretione apostolica, apparet ex epi mente cum esse tranam quidem sed torto naso, qui discernendi similitudinem quidem possit, sed fraudulenter, hoc sequo ita Racherium scriptis cetero. Vult hanc iter, ait Acherius, intelligi quoo virum duplici animo.

* si ut tranicamus? Cum aliquoties in emendando Racherii tranam non tantum in ista operam solam videtur, si liber & charis monere, locum hinc quidem non nisi cogitatio operis omnino capere posse, sed utrumque tamen posse intelligi, quod ex loco Levitici supra laudato apparet scripturam hoc loco dicere debuisse quantum esset mentis lippitudo.

Psal. 46. 17.

Ibid. n. 18.

Ibid.

Ibid. n. 19.

Ibid.

Job. 9. 47.

Gen. 3. 17.

Ibid. n. 18.

Pastoralis cura par. 1. cap. ult. sub init.

u

x

ralem, cujus ignis ſuccenſus eſſe in furore Domini dicitur, ſignificans correptionem, quem non conturbent ut ſeſe recognoſcat, quem non perterrefaciant audita? De his enim duobus beato Job de Diabolo dicitur: *Sub nocte dormi in ſecreto colami, & locis humilibus.* Unum eorum reſiſtere, ut diximus, dicitur Deus, alterius ignis in ipſius aſſentire furore incenſum. Unum aliorum ex Archangelo fecit diabolum, alterum ex eo, quiſuis per gratiam epiſcendi, patrem ipſius precepto appellat prompſiſſimè debuerat Deum, ut vix immunditate filius appellatur Diaboli. Ut vix bic auctoritate Zenonis beati, in ſermone videlicet quem de Juda Patriarcha, & Thamar nuru ipſius, more ſuo iuſulentiſſimè fecit, dicitur: *Omnium corruptiſſimum Diabolus Pater eſt.* Et ſo quàm non manducat verendam carnem Domini, nec bibit eius ſanguinem, in quo Diabolus per tria illa vitia, hoc eſt, ſuperbiam, hypocriſiam, atque luxuriam requieſcit, licet communicare cum ſeſibus videatur, Domino dicente: *Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet. & ego in eo.* Cum & per conversionem ita hoc poſſit reſolvi: *Qui in me manet & ego in eo, ipſe manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum.* In quo enim Deus manet, & ipſe in Deo, quomodo in eo Diabolus dormire poſſit, non video. Dormit verò in eo, qui per hypocriſiam vel ebrietatione umbroſus & vacuus, per luxuriam exiit humectus. Quid ergo manducat, quando communicat? Judicium, ſi reſpondet, Apollolo conſervet, & intelligere me patet communes, quia pro eo iudicabitur, id eſt, damnabitur, quia cum indignus exiſtret, Chriſti eſt auſus carnem manducare, & ſanguinem bibere: ac propterea quod debuerat illi fore ſalvatio, eſt factum damnatio. De ſubſtantia verò corporali quom ſumit, cum ſit mea non quaerit, mihi nonis quoque ipſi loquar, quia ſuccumbit. Cum ſit enim dignè lumentis vera caro, panis licet quod olim fuerat, violatur, & ſanguis, quod vinum, indignè ſumit, id eſt, non in Deo manet, quid ſit, nedum dicibile, incogitabile fateor mihi, & *Altera te me quaerit, & profundiora te me ſeruat ſua;* dicitur putare hinc quoque mihi.

Sed audiamus quid me quaerit, id eſt, Joannes dicit Chryſoſtomus: *Forſitan enim conſiderare hinc aliquod poterimus: Nemo, inquit, ſit Judas in mensa. Hoc ſacramentum eibus eſt ſpiritalis: nam ſicut corporalis eibus cum ventre invenierit ad ventis humoribus occupatum, amplius ledit, magis nocet, nullum perdat auxilium; ita & ille ſpiritalis eibus, ſi aliquem repererit malignitate pollutum, magis cum pendet, non ſua naturè, ſed vitio accipiens.* Porò igitur mens in omnibus, pura cogitatio, quia & laeracium purum eſt. Nam quam igitur animam tibi ſacramentum preparemos, & Auguſtinus quoque: *Quid accepit Judas bonum ſur, ſed malo ſuo bonum accepit.* Non ergo meum ſi datus Judæ Panis Chriſti, per quem manciparetur Diabolo; cum videas è contrario datum Paulo Angelum Diaboli, per quem proficere in Chriſto? Hoc itaque mihi ſenſu videtur idem eſſe hoc ſacramentum bono, quod malo, digno, quod indigno; ſed non idem præſtare. Digno videlicet, quia vitam, indigno quod tribuit mortem: digno quod gratiam, indigno quod rem; ita enim & contuetur plimias: *Abbe, inquit, eſta verum erant in ore iſtorum, & ita Dei aſtendit ſuper eos.* De manna utique referens falſidmo; quod intelligi minià oblat de ſacramentum Domini indignè accepto, cum & Judæ hoc demonſtrari perdidit, & in ſermone Domini aliquid ſubſentelligi oportere: hoc eſt, *Qui manducat carnem meam, dignè, & bibit meum ſan-*

guinem dignè, in me manet & ego in eo. Quòd ſi ita eſt, videndum quibus dicitur: *ſenec ad Beſhel, id eſt, domum Dei, & impie iſta. & ſcribere de ſermonibus laudem:* nam de dignè obſcio ſacramentum, quòd caro ſit, nihil hæſico. Chriſti Apollolo attamen com & de eo dicitur: *Inquit epiſcopus, ſubjanct, non in ſermonem veteri, neque in ſermonem malitia, & nequitiæ.* In quibus nimirum verbis omnis malivola extruditur, tam à ſumptum, quàm à porrectibus corpus & ſanguinem Domini, interitio. Cum verò illa ſpecificiſſimè oratione confeſcetur oblato populo porrenda, ubi Deo dicitur: *Pater noſter qui es in celu; qui filius corruptè vivendò exiit Diaboli, ut Zeno ſanctus affirmat, quid cogitet, quantum he metuitur, alii committit perpendere; nam non ſufficio ipſe. Conſiderari ſanè in Plalmo valet faciliſimè, quòd in his duobus, id eſt, ſuperbiæ atque luxuræ, alterum ex altero pendat, cum Plalmita expoſtulat: *Non venet, inquit, mihi per ſuperbiæ;* hoc eſt, non conſulcet in ſerè vitam meam præſtantem Demou, terra me ſolum ambire ſuadens: ubi & ſequitur: *Et manus peccatorum non moveat me;* Spiritus utique ſomnolentis, qui, ubi etnodax ſpiritus cor religioſi compulſit occupaverit, ſtatim corpus illius libidinè aguar moſt. Commotus igitur cor operetur iniquitatem, moſtratur, dum ſubditur: *Ibi caeleſtium qui operantur iniquitatem;* ubi? In ſuperbiſm panem, hinc demum in luxuria voraginem. Et quare? *Quia expoſiti ſunt, inquit; unde? à gratiæ Dei; & ideo non poterunt ſtare, indigniſſimè Euchariſtiam facti gallare, Domino taliter intercedente: Quomodo manducaverit de carne ſacramentum, quod eſt Domini, & immunditia eius ſuper ipſum eſt, pariter anima illo de populo ſuo.**

Sed cum ſcriptum ſit, *Quia nihil in terra ſine cauſa ſit,* cauſam ipſam non diſſicet, videre videtur pierumque ita poſſe conſingere. Pone quælibet Nobilitatem ſcholis tradi (quod utique hominibus fieri ambitu videtur epiſcopandi, quàm cupiditate Domino militandi) ecce per unum ſuperbiæ, parentum ſcilicet elata voluſtate. Is cum adoleſcere cepit, aut de ipſa nobilitate, aut de quovis intellectuſis acuminis, aut fortaliſis pulcritudine corporis, aut quia ſit ei (ut de quidam refert Hieronymus) cygneæ canore vox forſitan dulcor, incipit inoleſcere. His igitur Demonicis ſuperbiæ pedibus calcatus enervatur, & propter præſtantiam, ut ille primus in aeternum craſſiorum, ita ſite in laſcivium proleſcitur turpiorum. Hinc demum non tam bigamus, quàm multigamus effectus, ſine examinatione provebitur ad Sacerdotium, quod ocaſio ſequentium omnium utque ad perditionem animarum eſt proſectio malorum. Cum enim hic ſecularibus, qui non penitus ſunt literarum expertes, ſecundà in Pentecote ſenà audiam dixiſſe: *Et ſum Diſcipulis ſuis;* (utique & illis qui tunc erant, & itis qui modo non ejus diſcipulum, doſtrina ſcilicet, correptionem, necnon & interdicta odio habent) *Qui non intrat per oſtium in ovile ovium, ſed aſtendit aliunde, ille ſer eſt & latro;* nec mentem non poſſitelle non ignorant Veritatem; non conſequi quoque, ut qui ſur eſt, eſſe poſſit pariter Paſtor: ovile verò intelligunt eſſe Eccleſiam, quæ utique oves continet, quæ erunt in iudicio ad dexteram ſtatuenda, quævis & ille mixti ſint ius qui ad ſiniſtram erant locandi, quibus & perpetuum nunquam, dicitur vix: Paſtorem legalem, Epitcopum ſurem, Pſeudopuſilem (vident) quid de ejus curant proviſione, quem cognoviſcent non paternifamilias poſſitelle, ſed ipſum larrocinatitè impoſitit? Quid de ejus benedictione, quem ſciant maledictam eſſe, Gregorio teſtatoe, quæ be-

Job 40. 14.

1. Cor. 1. 8.

Mat. 6. 9.

Pſal. 11. 12.

Ibid.

Ibid. 6. 13.

Ibid.

1. Cor. 7. 10. & 14.

Job. 5. 6.

Eſt. 1. 14.

T. 1. 1. 1. 1.

T. 1. 1. 1. 1.

T. 1. 1. 1. 1.

T. 1. 1. 1. 1.

T. 1. 1. 1. 1.

seductio illi in maledictionem vertitur, qui ad hoc ut fiat haereticus, promovetur. Cujusmodi verò scilicet Haereticus: Illius utique, illius, [de] cujus auctore legitur Petrus dixisse; *Petania una terram sic in perditionem, eo quod estimasti deum Dei pecunia possideri.* Cum verò communicans haereticus, sit & ille haereticus, quod rogo faciemus, quod cogitandum, quod estimandum de talibus. Incommunicatio vero illorum quam potest ab illo timeri, qui excommunicatus eos non ferret, sed nullas canonica non necit legibus? Consecratio quantum amplecti, dicente Domino: *Quod tetegerit mundum, immundum erit?* Damnatio quantum vereri, fuisse Christo: *Qui sine peccato est vestrum, primus in illis;* hoc est, metreticum, lapidem missae & Nam nisi sunt praecipue, qui metreticulas jubent ad sapes exortandas ligare.

Memento me in Rheno bicorni tantum perulisse quondam pavorem, cum ovis utique ad instar colibus ebullientibus studium, ut Euxino fretu majus habuisse putavimus nullum, sed [cum] navas fiduciae peritiae navigandi joci vidissem, metu amissio, audaciam famulante non modicam. Hoc itaque ut sit hic non incongruum judicetur exemplo, si feceratis ad tanta divini terroris quae isthic depnata tonstrus, quae legentes intelligere nos negare non possamus, valident expergeat, utique nihilominus & illigimerent. At cum nos valiant ridendo ea quoque legere sapes, & tam obstinate adversum talia, tamque audacter resistunt, & rebellione contra Deum publicè obdurari, si illi talia non eunt miramine alicui potest videri? Illi nempe quid dicatur, nedum intelligant, utrum verè dicatur ignorent. Unde & communicationes nostras cum absolutissimis parvi dicunt, quia quantum intelligere possunt, & nos à sanctis Canonibus excommunicatos cognoscunt, & ligatum uximem ligare vel absolviere posse arbitrio proprio comprehendunt. Ad praedicandum sane cum manserit pervenitur: quamvis dixisse Dominus recolarit: *Qua dicant facite, quae autem faciunt, nolite facere.* Apostoli tamen exaggerando sermonem quid dicere possunt, non sibi credunt deesse: *Qui praedicat non furandum.* Ispoliendo pauperes, & locupletatis, pejus omnino furatus. *Qui dicit non mercatum* ullo modo, mille modis id acutendo pejus mercatus, multisubus dum quoque non esse veteris. Quod tamen inde provenit, non à me dicere quis exprobat. Gregorium audiat: *Causa, inquit, ruina papali Sacerdotes mali.* Qui utique, nisi eos continerent Canones, omnino Prophetica, Evangelica, & Apostolica pro nihilo dacerent dicta, nullius secularium tam ea parvi duceret veritas, sed omnes à nobis tam studio venerata omnino cognoscere veneranda. Venerantur verò à nobis utcumque, si diligerentur. Diligerentur autem, si non illa tam facta fuissent auctore, qui contra sua sunt libidini ac luxurie maleficia, cujus detestationem nemo literatus, etiam si velit, permittitur ignorare. Omnes verò tam & osti-

singulorum valet intelligi, sciendum ex eo * quod in libris continetur, omnes judicandos. Monitum Propheta alius, dicens: *Convertite sum & levate oculos meos; & vidi; & ecce volumen volans, & dixit ad me: Quid tu vides? Et ego dixi: Ego deo volumen volans longitudo ejus viginti cubitorum, & latitudo ejus decem cubitorum. Et dixit ad me: Haec est maledictio qua excedit super faciem omnis terra; quia omnis fur, scilicet illi scriptum est, in latuitur: & omnis jurans, ex hoc similiter indicabitur. Et edicam illam, dicit Dominus exercituum, & veniet ad domum furum, & ad domum jurantis in nomine meo mendaciter; & commovebitur in medio domus ejus. & confusum eum, & ligna ejus, & lapides ejus. Audis (ait alius, ut ad alia transiim)? Audis hoc Sacerdotes, & attendite, quia vobis iudicium est, quoniam iheremi facti estis speculatores. Quid intelligi laudius, quid quisque appetis potest? Speculatores quippe esse oportere Pontificem, qui dicit, inquit: *Speculatores se passus, ait Dominus exercituum, domus israel.* Unde & t pilcopos grecè, Superstrendens dicitur latinè. Quis si hoc agere aut nescit, aut negligit, aut, quod est gravis non iustus praesumit, loquens speculationi, id est Episcopali Ordini, de causa perditionis dubio procul reflectitur, maxime si non inficis fidei conficis id operatur. Aut enim de talibus Apostolorum praecipit: *Melius illis fuerat non cognoscere, quam veritatis, quam post cognoscitum retrorsum converti et ea quod iracundum est illis scilicet mandata. Quid nihilipsum ego, vuleram (quid ali de te sentiant illorum interesse dimittens) cum eo, qui ante me idem de-promissit, exclamo: Utinam non fuissem vir habens spiritum, nec ad me sermo factus fuisset Domini. Quid enim mihi apud viventes sermo Domini, nisi peripicue contra illum rebelliosis iudicium, & perditionis est cumulus merx. Cum enim illi bonis praemia à malo verò recedentibus veniam promittat, neminem decipit, omnibus dicit: *Filius hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis, & tunc reddet unicuique secundum opera eius.* Quom sequitur Apostolus ait: *Omnes enim abstinentes ante Tribunal Christi, ut referat unicuique propria operis prout gesserit, sive bonum, sive malum.* Quisquam quoque nec minus verò, cuius tamen dicta Veronensis Cleronomi nolunt cantare: = Ad cuius adventum, inquit, omnes resurgere habent cum corporibus suis, & reddentur sunt de factis propriis rationem: & qui bona egerunt, ibunt in vitam aeternam; qui verò malis, in ignem aeternum. = Subveniat, sed cogandum tunc illi, Christus, qui illic potest vereri; *De ore suo & scriptis tuis se iudice, sive negum, audire, & ad se ipsam talpa, ad ceteros christeatum usus visū increpari fuisse. Amen.***

PARS SECUNDA.

UT prioribus sane posteriora responderent, Lectionis hic advertat peripicue, nullam memorem admirationi, ac studiosissime Indagationi aliam invenire causam quivisse, nisi Pseudopontificum culpam tam generalis, pro dolo? Canonum divino contemptus: ipsam verò maxime peccatoris id est, Diaboli, ob superbia vindictam, per enervitatem luxurie commotam, quae in furoris Dei igne succensa ardet botie in saeculo, ardens usque ad infernum

Zachar. 1. 2.
Ost. 1. 4.
Ezech. 3. 17.
1. Pet. 2. 11.
Mich. 6. 11.
Matth. 18. 17.
Rom. 14. 10.
Symbolon S. Athanasii
Ezech. 19. 11.

ca. 1. 20.
Ezech. 1. 2.
Joan. 8. 7.
Matth. 15. 3.
Rom. 1. 15.
Matth. 1. 14.
1. Reg. 10. 1.
Dan. 7. 10.

Y uneri non eam] An hic deest quoddam verbum, quod regere debeat orationem illa in finem tempore, ad se, delictum, causam, etc. & sic edidimus libris, ubi erat librum. Mox Tom. I.

si dandum ut eo quod, quo loco Acheron ediditur sicut Jam non quod.

viſſima, devorans terram, ubi eſt plantata vinea Domini Sabaoth, cum germine bonorum operum, quem debeat ferre; vel certe cuſulibet miſeri, dum illud ſcilicet comburendo temporaliter, ater-naliter ut combuſt cum anima non ceſſet, ſibi reddita facit: vel certe terram cum germine devorat, dum, ut alius dicit, ad perditionem omnia quæcum-que egræ bona ita præducit, ut nihil ei proſit ſi quid boni aliquando fecit; quod tamen de illa dæctam libidinis arborum perſeverantiâ, de qua *comparaturus ſumens in herere ſua*, prophetica conquerendo fa-ctetur Deus ipſe loquens. Et moſtans, id eſt, Præ-fulum, fundamenta, id eſt, ipſa initia diſcendi legem Dei per peſſeram comburere adeo liciviam, ut, cum opus fuerit, nemo ferè inveniri poſſit ad eligendum idoneus, nemo, qui legaliter cæcto, præ-ſentis manus imponat omnimodus dignus. Cumque hec res habeat, & quod Canones ſancti præcipiunt deſtantur, ita maxime amplectantur; dum nolunt illa cavere, cætera non venient pro nihilo ducere. Hoc omnes Eccleſiæ ſibi contemplantur, parvipen-ſant & ipſa omnia que in ſcripturis continentur, exemplis talium ſolummodo inſipientes, pietati-que Dei ultra quàm ipſe promittit, ſeque credentes; jul-titiam verò illis poſt diſcurſum ponentes. Ideoque ſine formidine ſuis voluptatibus, & mortiferis volun-tariis paſſim deſerviant omnes. Cum verò lex Ec-cleſiaſtica tam uſilpendarum, lex mundana cur tam rimeatur, levis reſponſio eſt. Quis videlicet magis timeat homines auctore pecuniam, quàm perdere animum; plus venientur penam temporalem, quàm perpetuam damnationem.

Quærat & aliquis, cur præ cæteris gentibus bap-tiſimo renatis, contemptores canonice legis, & vi-ſipendiores Clericorum ſint magis Italici. Hoc fateor cauſa ſuperius reſolvi. Quoniam quidem libidinioſiores eos, & peccatorum veterem nequitiam frequen-ter uſus, & vini conſuetudo potario, & negligentia diſcipulis facit doctorem; unde ad tantam conſue-tudine, & majorum eos exempla jam olim impule-rum impudenter, ut ſolummodo barbariſmo, & verticis cum aliquantula veſtium diſſimilitudine nu-do, & quod in Eccleſiâ cum negligentia agur non parva, unde tamen effluant magis placere mundo quàm Deo, & ita diſtate eos videns laico. Inde præ-ſe, fateor, illi eos contemnuunt, & execrationi, ut dignum eſt, habent. Sic enim eis promittit in per-ſonâ ſui cedens; Heli utique filiorum deſectans inſo-lentiam, qui dixit: *Quæcumque benedixeris me, honorificabo eam; qui autem contemnit me, eruius ignobilis*. Per Malachiam quoque cum de probis peccatiſſimè: *Lobis Sacerdotum cuſtodiendam ſcientiam, & legem requirentes ex ore eius, quæ Angelus execra-tionum Domini eſt; de reprobis quid dicit; idendunt: Vos autem, ait, receſſiſti de via; & ſchola; aſſi-plurimos in lege. Irruunt ſciciliſt pallam Levi: pro-pter quod & ego dedi vos contemptibiles omnibus po-pulis. Et per alium: *Iſſi me provocaveris in eo qui non eras Deus; & irritaveris in vacuitatibus ſuis. Et ego provocabo eos in eo qui non eſt populus, & in gente ſtultis irritabo illos*. Subditque illam peſſimam, hęc diximus non ſemel, unde omnia iſta produæ jam diſcurſum malo, ſcilicet ſortem: *Iſſi ſequi utique li-bidinis eſt non quovantur ſacerdotis in herere meo, & ardere uſque ad inferos nequiſſima; devorantque terram cum germine ſuo; & motum fundamenta, id eſt, Chriſtianiſtis inſta, ſpontiâ loquente, com-burere. Nunc enim evidens talis eſt à Deo & ſide per-cepta reſeſſo, cum quis præſente iſto non timet ta-ſia contrâ illum committere, quæ illi minarum inex-tinguibili combuſtione vindicatur; ſe itatenus fore, ut nihil ei boni quod greſſit uſque ad ipſam quod per-**

cepi baptiſima, poſſit prodelle, maxime ſi non in-ſcius, ſed certiffimus ait cæctur quoque.

Didicimus, præ dolor; quemdam (aliis eodem ip-ſiſſimo referente) quod frerè ipſa eadem que quæ miſer-ricordiam idem cantaverat heret, cum recoleret quoque in Job Hillariâ: *ſenis eſt uſque ad perditionem de-vorans, neque ignarus expositions fore; prolatum remiſſentem cum diſſile de Deo Apoſtolam: Quod omnis verba & aperta ſunt oculis eius, ad quem nobis ſermo, id eſt, cui loquuntur ipſa etiam que cogita-mus, nedum lateant que perpetrantur; hoc ipſo le-ſicero igne ita ſuccentiam, ut illecebroſo libidinofiffi-mus tactu pruriti ſubſcipientem concitati in ſum-me internam fecerit, vice reciprocâ voluptatem obſcæni fluxus ad unguem; minis quidem uſurpate quàm alii, ſi ramenti in turpitudine tali aliquid poſſit, quod non ſit turpiſſimum, dicit. Quis tali ſuo quæto maturum illis laudibus interſicet, ſervio publico re-belliſſimo corerâ Deum, perſpicue ſervitio quod fe-cerat Domini incuſum vadente? Melius incompara-biliter ſanè fuerat ei Matutina neglectis dormiæ, quàm tantum malum eidem peractis feciſſe. In tantam enim, teſte Gregorio, diſſipat Deo mala, ut nulla placeant ei mixta malis bona. Notandum non pugnas ſeduloſiſſima placere ea illi bona, que ma-lorum ſequentium vicilitudine fuerit compenſata: *Veſtimentum enim, ait, mixtum ſanguine erit in com-buſtione, & cibis ignis*. Alius item: *Obſcurum coram in ignominiam commutabitur*. Et ne de quibus dicit, & halites, ſubdit; *Peccata populi meſi comedunt, & ad indignitatem eorum ſubſolvuntur animæ eorum. Et erit ſicut populus, ſic Sacerdos. Et viſitabo ſuper eum viam eius, & cogitationes eius prædam ei. Et comedet, & non ſatiet abominatioſiſſimi ſoni & non ceſſaverunt, quoniam Dominum reliquerunt in non ce-ſtando. Fruſtratio enim, & vinum, & ebrietas, caſſaverunt eum, id eſt, petuntur rationem. Itemque: *Non libabunt Dominus vinum, & non placebit ei. Sacrificia eorum quaſi panes lugentium; omnes qui comedent eum, eum amittuntur; quia paſi eorum anima iſſeram*. Formidoſa nimium ſeruentia; Sed ſi quis contemdit Judæorum Sacerdotibus hæc ipſo-lummodo convenire, audit ſibi repugnantem Apo-ſtolum ita: *Quæcumque ſcriptæ ſunt, ad noſtrum de-ſtrictam ſcriptæ ſunt*. Dicente verò de talibus eodem Apoſtolo: *Quomodo prædicabunt, uſque miſerantur? Si miſi fuilſent, & non potius permiſſi, id eſt, ſi le-galiter aſſumpti, electi, ordinati, & quod ſibi com-pereret agere, non ſedum pro ſi, ſed etiam innu-merabilium ſilure coronam perpetuam mererentur: ut è conſta nunc ignominiam ſempiternam, cum uſurâ quoque indeſicentiam lugendi perorator. Pa-nem ad Babylonem ſiſi liberabit; & illic redimam te, ait, qui per alium loquitur Dominus edicens: *Frangite mercatibus ſalutem eſt vobis, noluiſti reddere. Quæ utinam duo non inſiciliſſimis commoſeſcere-unt, & cum Jolia Rege ſiſſis veſtibus dicere que-beret noſtrum ad reliquos facerent; ſic, conſulite Dominum ſuper me, & ſuper populum meum & ſuper amicum iſrael, quem intelligere poſſimus conſiſſio-ne Dei inſignem Catholicam Eccleſiam, de verbis voluminum ſtorum, Canonum ſcilicet & Decre-torum, que continentur in Archiviſ Eccleſiarum. Ad qua enim, ait illi, in Dominus ſecreſſo eſt contrâ vos, quia non audierunt Patres noſtri verbis liberam iſſeram, ut facerent omne quod ſcriptum eſt in eis. Ut Patres intelligas Eccleſiam Pontificis. Quæ-ritus ille ſaltem culibet noſtrum reſpondere dignetur: *Hæc dicit Dominus Deus iſrael: Pro eo quod audiuſti verba voluminum, & perterritum eſt cor tuum, & humiliatum eſt coram Domino, nudatiſti ſtramonibus contrâ locum iſſeram & habitatores eius; quid videli-*****

Job. 31. 2.

Moral in Job lib. 1. cap. 1. Et in 9. Pfal. 1. verſ. 7.

Job. 9. 2. Oſa 4. 7.

Id. v. 2.

Id. 9. 4.

Rom. 17. 2.

Id. 10. 12.

Mal. 4. 10.

Joan. 5. 3.

1. Reg. 11. 12.

Id.

Id. v. 18.

Job. 1. 17.

1. Reg. 3. 10.

Malac. 1. 7.

Id. v. 2.

Dan. 31. 12.

Id. v. 12.

est fieri in superem & maledictum. & scidisti ve-
fimentia tua. & seruis coram me: & ego audire
dice Domini. *Flere colligam te ad Partes tuas,
& colligam ad spualium tuam in pace, ut non
videas oculi tui omnia mala qua induituras sum super
locum istum.*

Quorum tamen hæc, detrahendi avida zelulo-
rum si requirat invidæ? Natus in ut quod inno-
tescere nequirent præmissis, demonstrent termi-
no proxima: nempe ut patesceret quærenti, unde
ille, ad est, hodiebus prævaluerit Canonum San-
ctorum tam universalis contemptus. Ad hoc per-
venum nostræ est inquisitione, atque indagatum eor-
um contigisse sine dubio culpâ, qui cum eos legant
atque intelligant, pro nihilo ducunt. Tum quare
hoc faciant pariter est indagatum: quia videlicet
cum illa que illi magnopere interdicit, illi licenti
agant; quæ præcipiunt ænixa, excipi omni-
modis nolunt. *Quæ sunt utique illa? Duo: Do-
ctorum scilicet Ecclesiæ prohibita milles multitudine,
sive illecebrosa non uniformis, Deoque magis
describenda voluptas, & neglecta ipsorum Christo
amabili castitas. Quæ tria cum cætera que in li-
bris continentur divinas faciant omnino contemni,
contemptores ipsos jure vicario * ad Deo monstratum
est reprobari, reprobationem verbò ipsam penam,
subsequi voluntariam. Non verò pro suo tantum
peccato; sed etiam pro malo, quo alios perdunt,
exemplo. Hujus peccitentia cum nullum, posterum
remedium, factor me defecisse, nisi tria succurrer-
ent hic præmissa memorat. *Quæ sunt verò illa?
Fornicatio sine. inquit Propheta, & non cessatur.
Quod dum cum illo tonitro, ubi dicitur; Peccasti,
quæstet; & cum illo, ubi legitur; Qui fornicatur,
jam non fornetur. Videretur mihi aliquod fornicatoris
bus profuallie, si à fornicando studeret cessare. *Al-
iqua cogitationis diem festum agere tibi, dum Plu-
milla Deo loquar quoque, videtur mihi innuere,
ut cogitatione nequam derelicta, quæ sit enten-
dum, ne virus mortifera delectationis in effectum
saceratæ virtutis actiois, scabies uti pessima scilicet
ab interioribus cutis: cumque diem fore de no-
bis Deo solemnem, si pravum opus nostram non
sequitur voluntatem. *Venturi quoque ad Babilo-
nem, ubi liberaberis, dum lego, cum quis de cri-
minibus ante actus confunditur, prodelle ei mul-
tum mihi videtur. *Jois quoque Regis me multum
oblectat exemplum, dum illud cum ego confero quod
legitur in Pentateucho: *Qui timuerit, inquit, ver-
bum Domini de servis Pharaonis, fecerunt confugere
lumentia & precora sua in domo; & non eredis super
ta gratia. illud quoque dicens: *Beatus homo qui
sem, et est parvulus: qui verò mensis est dura, cer-
tus in malum: *Vidisti, inquit Domini Achab,
quomodo humiliatus est coram me? *Quis igitur hu-
militatus est mei causa, non inducitur malum in de-
bus & ni.*********

Quæ utique meam relevare quantumcumque
non dabitur desperationem, quamvis nullam præ-
beant securitatem. Non modicè nam me terret dum
alibi lego, quis sicut non proficit plagato medicinæ
alicujus impendio, si adhuc ferrum in eo sit; ita non
prodest penitentia illius, qui peccatum, quod plangit,
non desierit, ut Balsam utique compunctio, &
Eliu consuetudo prodit. Hoc idem quoque adhi-

derat, sed haec aliud quiddam sit loquæ turpis.
c rare sacro) Quid sit illud jus vicarium agere, ali-
hoc Katheries dicere voluit, si le monstratum esse Episcopo-
pen, qui ad eam dignitatem indignior fuit provecti,
non esse legitimos Episcopos, eosque à Deo pro vicariis suis
non agnoscit: quod professio pluribus exequatur est in pacie
pimi.

pulante Domino, dum dicit: *Quam vult solus es
stratus eam tuam. Gregorium quoque duxisse dum
Jugo, vel audio, quod ad magna præmia perveniri
hous possit, nisi per magnos labores: & meos confide-
ro mores, si non periretur, inmane me fiteur.
Si enim ad magna præmia nob pervenire, ad ma-
xima supplicia quod sine dubio perveniat, intel-
ligi datur. Quod enim in celo, quod non sit præ-
mium magnum? Quod in inferno, quod non sit ma-
ximum damnum, tribuitur: Quam verò me dulci-
fons oblectet illi Domini, quid dicitur, vox: *Gan-
dium est in celo super uno peccatore: quilm illic ter-
ret: ac dum subjungit: *Penitentiam agere; neque
dicere. Dum enim quid sit penitentia vel in Canoni-
bus sanctis, vel in eorum qui tam dignè fecerunt
exemplis, considero, & ignaviam pariter meam
stendo, va, vè, va, tantum clamare compello.
Nam derelictis sceleribus versutis atque pusillum
tenemus promissum dicentis: *Convertimini ad me,
& ego revertar ad vos. Haec verò que eluqui non
valent, quid cogitem, nedum dicam, dubis exitio.
Scriptum enim cognosco de Deo: *Si transieris ho-
minem, quis et dicere possit? Cur ita facis? De quo
vis etiam talium: *Intermisisti enim in terra pedes suos. &
in vitiis maculis ambulat. *Quem utique utrum ab-
solvere dignetur ille (de quo canitur; *Qui aperit,
& nemo claudit; claudit & nemo aperit) necne,
non est hominum in hoc sæculo iudicare. Scriptum
est enim: *Nescit homo auram odii, an amore dignus
sit, sed omnia in futurum servatum ibitum. Quæ tam-
men sententia, ut peccatoris desperationem adimit,
ita julo sollicitudinem adjuvat, si quod competit,
agere non desistat. Ut scilicet nemo in hac vita sit
sine cura, sed qui sperat in Domino, speret, ita
tamen ut quod ipse promittit, non aliud quilibet
inaniter speret; & qui gloriorur, non in se, id est
opere suo, atque virtute, sed si gloriorur, in Do-
mino gloriatur.*********

Sed jam nunc, sufficiant illa, scaturigine con-
temptus canonice sanctionis abundè monstrata.
Nam sulti proprium esse, consilium totum effundere
suum, asserto monstratur scripturæ; simulque ca-
vendum in sylvam ne ligas ferre, horulique litentibus
in flumine veocis aquam mittere, jure vitupe-
retur ipse. Quia verò meam inertiam urbanitas quon-
dam, si recollit, quomodo oratam est dignata con-
sultare, vtrâ; quid mihi sit instanter orandum in
vestri libro amici æquinois, atque ad me persiquen-
dum loci, invenit confitor meam modicitatem,
Hubert, quod & illis, ponere opere precium duxi.

Collecta.

Conspirantes Domine contra tuæ rectitudinis fir-
mamentum, dextera virtutis tuæ proferre: ut
justitæ non dominetur iniquitas, sed subdatet semper
salvitas veritati. Per Dominum, &c.

Serena.

O blatis quæsumus, Domine, placare muneri-
bus; & nos ab inimicis clementer libera no-
stra. Per Dominum.

Postcommunio.

Hæc nos Communioni, Domine, & à cunctis
exuat delictis, & ab inimicorum defendat po-
tenter invidis. Per Dominum.

in qua præcipitur) Babilus sic legi oportere monuit: colligam
tibi etiam qua perveniret.
in qua tua) Imò duo, ut supra; nam duo duntaxat
laxaturæ præterit notat, pelam illud quidem, quo li-
bido deiparitate in mulieres, aliter, ut ipse ait, non uni-
forme, illud scilicet, cujus speciem cuius superis tenuissimè
tactissimum quidem id esse monet, quod clerico illi acci-
pim I.

Rom. 4. 11
H. om. 17
Evangel.

Luc. 11. 7.

Zachar. 1. 1

Job. 18. 2.

Apoc. 3. 7.

Eccl. 9. 9.

Job. 4. 10.
Ecc. 11. 1.
Eph. 4. 18.
Psal. 77. 11.
Mat. 4. 10.
Ecc. 3. 10.
Rom. 11. 14.
1. Reg. 21. 19.

*Concluſio deliberativa Leodici acta, ſive
Climax Syrmatis tyſulem, quæ cætera
non adeo parvi.*

I. Quia reſponſi commoditate omnibus ſacriſficæ, inſcripſibilis labor cernitur eſſe, circumſpecte omni poſſit haberi, merè, & quo aperta poterit, deliberatum irrefragabiliter quod habeo, moſte dignantibus manifeſto. Rogalle, rogare, rogatum me ſemper Deum univerſi moverit, ne unquam peccatis meis merentibus mihi contingat, aliquo ut mei commodo illeſus, aut incommodo territus, præſente & collaudante univerſa, cujus intererat, Eccleſiâ, publicè mihi committam ovile ore proprio, lupò expōnam.

II. Ne Dei ipſius ore, damnatum furem & latro- nem; ſurem quia ſarco abſtulit mihi ſedem; latro- nem, vi & poteſtate quia publicè à maledictionem & lepram, quæ eos mortiferè decipit qui putant eum eſſe Epiſcopum, ſibi que communicantes commaculat; . . . ab ordinandis manu extorſit, mei ceſſione atque ſilentiò, in ovium mihi creſtarum perniciem intrâ ſdem ovile credendo iniquitatis utriusque contem- pnam.

III. Ne Mercenarij ipſe mihi nomen, eandem fugiens importem.

IV. Ne ſuri cavendo, furis uonem jure mihi vendicem ipſe.

V. Ne compaſſiores atque conſimilatos eicre:

VI. Ne cimes domiſticos, laſtrati ut cum cano- nico perturbent, delinam inſigare.

VII. Ne cum tam perſpicue atque ſacrilegè in- volutionis adultero portionem poſuiſſe meam, proſtituta eidem mihi commiſſa convincat Eccleſiâ.

VIII. Ne ſedens adverſus fratrem, id eſt, vicini- tatis aſſinitate compungam, Paſtoritatis officio de- legatum, nativæ patriæ populum, cum perverſo perverſus ſuſtendo ut ſat, loquar.

IX. Ne adverſus filium Matræ meæ, illius uti- que, cujus & ego baptiſmate ſum filius, Eccleſiæ, ſpectem tam immanem, infantes ipſos lotet quod mi- nime, ſcandalum ponam. Mei enim ipſius obitus ſi fecero, taceat licet ſurdo; ſed mihi in præſentia- rum, ut multis, proh dolor! hodie, Deus non ta- cebit, veritè, cum veniet manifeſtus, cum utaque ignis in conſpectu ejus ardeat, & ut conſpectu ejus tempelſas violata erit.

X. Ne Nicolitarum Sectam, oſiſſe quam ſe ipſe proheret Deus, incurram.

XI. Ne Strabo-Camelontis exemplo, quos debui- ram ipſe ſovere, concalcantibus judicet expoliſſe.

XII. Ne quibus abſcèſſe trimeſtri ſaltem non eſt conceſſum canonice termino, eos abſentata dece- piſſe arguat continuo.

XIII. Ne iſutum merâ in ſacram ab eadem Ec- cleſiâ accipiam, libellum prior ſi ei dederò repudi- i, repulſionis legitime.

XIV. Ne amate me ad ſuam partem Sacerdota- lem ut comedam dicitur panem, eſt Prophetatum quod olim, diſſiſſe prior ipſe diſſiſſer.

XV. Ne mille perjurium veſtibus nulli æſtimum eſum.

XVI. Ne excommunicationis hæſtera peſtis, om- niſeram quoque ſi occupet patriam, nullus, aut

forte minimi deſeſſendos fore periculi, nomen Dei in vanum convincat aſſumere, vel, quod pejus eſt, ut à multis allumatur, eſſerere.

XVII. Ne quod miſericorditer, fraternaliter, & charitativè, communi utilitate, aut neceſſitate, (quæ utique in dies majus tanto capiet augmen- tum, mundus in maligno politus propinquitate quo amplius deteriorabitur hinc) heri non modò herere, ſed etiam oportere, ab his eſt canonice conceſſum, in quorum cordibus Deus, in quorum labijs ſemper quæ veritas fuerat Chenti, mei, infelix ſi cæſero, delſeram exemplo.

XVIII. Ne hoc unum miſeri, qui ſimiliter erunt, invaſcentibus, utique Antichriſti ipſius præconi- bus deſtinerendi, ſiſque ſedibus extrudendi * pa- tens taliter divinis aſylum, in mei ipſius interclu- dam miſer ipſe pronus periculum: *Sis vos perſe- quuti fuerant in vobis civitate, fugite in aliam. Quan- tum & Babylon, quos inſequuntur, conſultationis man- dantæ, Hieruſalem cæleſtis hoc præcepto ſubſiguntur hæc ignorem petendum præcipiò.*

XIX. Ne conceſſum quoque eis eodem præcepto canonice recuperandi in alia, ſed vacatibus, qui minime valent in ſua Eccleſiâ, aditum crudeliter obſtruum.

XX. Ne contradicitor miſer ipſe, male Deum mi- ſericordiam, quæm læcnicum, veniam.

XXI. Ne judio Præſulum, teſtimonio Decretorum, ſiſtione Canonum, ſub præſentia totius Ec- cleſiæ, à legitimo Archiepiſcopo, conſenſu, qui uti- que & requiritur, legibus Clericorum, publicè facta inſcribiri ultatibus poſſe decernam.

XXII. Ne clementiſſimum atque veraciſſimum piſſimi Regis conceſſum aſſeram, aut ſictem cre- dere valeat aut inconſtantem, aut quod eſt indecentius, fraudulentum fuiſſe.

XXIII. Ne benignitatis, quæ obtinuit, ingrati- tudinem obſcurum caligine dignitatem.

XXIV. Ne inſtabilitatis ipſe eam caſterio notem.

XXV. Ne maſum tantæ, quæ patravit, aucto- ritatis condemnem.

XXVI. Ne mei ordinatorem tam inſuſto ad- ſum ordinatum, improprie ut ſa loquar, aſuſpico, ut ipſo eodemque die, quo ordinatus poſt profeſ- ſionem à ſe, moris ut eſt, factum, fuerat, canonice quòd ſemper obedientes foret præceptis, ſtatuiſſe cum aliquò canonice contrarium legibus, accu- ſem; Evens utaque eorum veſtiam, qui meam ſtuliſſimè reprebendentes, eodem die, ejuſdem & manu actam incarcerationem, quibus potatis oblo- quantur, ignorant.

XXVII. Ne conceſſum noſtris diebus Mi ſuo at- que nepos, Primatum ſcilicet digniſſimo, divinitus ſolum neque fortuito tam prædicabile ſeculo omninoſum privilegium, quo ſcilicet uter eorum die ordinationis proprie alterum meruit ordinare, quod utique in noſtro tanto eſt prædicabile, quanto mi- ſericordius, non laudando ipſe videat extenuare.

XXVIII. Ne Deum ipſum hominum ſuppoſitiſſe perſoni, eundem ſibi, & longè inferiorum, ceſ- ſiſſe illorum inconvenerunt acquiritur cum con- ſultando; quodque conſultu canonice legis ipſe hec- erit, penitus diſſiſſe, roborat, ſi verò perperam eſt, quòd patratum accuſem.

XXIX. Ne tantæ ſedis, adæ ubi hæc ſunt, nulli faciam dignitatem.

XXX. Ne ſancti Petri, Apoſtolorum utique Prin- cipis, ante cujus ſacraſſimum altare Paſtoralem

* *quæ ſua ſunt* An ſaris ſeruat? An quiddam eſt ſerendi reponendum eſt, an expurgata vox ne a. Liſi eſt ſer-

reponendi, ubi erat ſeruat.

accipere merus vitam, videntem orbi colendam uniuerso infelicissimum reuerentiam.

XXXI. Ne pulpam venerabile, cuius eodem die edo, spectans adignatissimum populo, ignarus veluti est cuius debeat honorem, contemnans.

XXXII. Ne concionantis, Archiepiscopus quoque cum fuerit, dignitatem:

XXXIII. Ne populi tam nobilis clamorem:

XXXIV. Ne prestantissimi Cleri hymnicam, signorum cum strepitu, laudem:

XXXV. Ne ipsius hymni inconsideratum linguam, si castissimum quod sonat atque dulcissimum melos.

XXXVI. Ne subscriptionem septem tam venerabilium Antiquitatum, duo quorum & Archiepiscopus fuerant, damnare cedens ipse convinctus.

XXXVII. Ne personam, cum Episcopo fuerint quoque, commisso qui me preceperunt populo, unus est quibus & Metropoli, vispendere valeat legatorum.

XXXVIII. Ne com vulgata omnibus sententia, verba Episcopi aut vera sunt, aut sacrilega: relationem ipsorum, consensum que passim preferebat in mei negotio Regis, appellare, aut credere autem falsam.

XXXIX. Ne subscriptionem tam spontaneam, tam habitam, tam devotam, tam populorum, tam clamosam, laudibus tot (quod datus est fueram) Christi roseram, plebis erga me devotissimam, accepisse calumniam ingratis.

XXXX. Ne, quod his qui permittuntur omnibus perillare tantum lapsus quique censibit, casum à terrè, ortus ab occasu quantum distare valeat, tam prophane impetatos admittere autem piaculum, ut ualgaliter cedens resistere si datur, quos solva impari mirum qualitate, ab eadem, quæ me, consuit antiquis auctoritate à suis in alius sedes certis pro causis transmissis, cum his qui mei incardinationem accensam, damnasse convinctus; qui tot probabiles, nostratibus quoque exceptis, (nulla quoniam quidem ubi fidem est eorum exilite mentio) Daunio licet rutilent anfrignano clarissimo in Martyrium, Callisto Ignoratum hincissimum, cum innumeris, quos aut egostratis nobis occuluit, aut obliuio abisuit, liberorum nescuntur testimonio fore.

Petrus non qualiscumque, * sed cui ore proprio noferat, *Pesce oves meas*, ipse Deus dixisse, invidiosissimum ejusmodi precefferat agmen: sequuntur è vitigio Felix, Eusebius, Perigenes, Gregorius Nazianzenus, Meletius, Dositheus, Alexander, Reuerentus, Joannes, Palladius. Item, Alexander, Theofebus, Polycarpus, Hierophanus, Obimus, Silvanus, Martinus Cornice, Joannes Squillacenus quidam Terranenensis. Futores quorum existunt, Calistus Papa, Antherus Papa, Theologus atque nosser opinatissimus, si tamen de testimonio tanta non disbuget auctoritatis, Gregorius; damnari, si damnantur, cum quibus schismatum iudicio. At si peruispensis tantorum taliumque auctoritate, vi publicè expristor, interit illostris. Egu cuiuslibet, mihi indigenissimum vim * sien malo, quam pepigisse fondas cum morte: & cum inferno pacem iudicere esse; et eozofyne aliquid suffragam porragenti alicui, latrone illu exceptissimum, manum ingratum non retrahat. Et: ò percausa filiorum veteris Adæ precordia! O tam dense adhuc Ægypti palpas ut

valeant tenebre! Inter mille enim facinus qui quasi videntur agnoscere, conuenientem atque dicentiam: Quam grave peccatum est, quod Episcopus ille delinquit ita videtur in iudicium: vix unus inuenitur qui rectus dicitur: Quam grave scelus, quod tam copiosus Christiani nominis ita deceptus est populus. Cum utique mera delictio levati pane sufficit quotidianio; illis verò nemo advertere valeat quam irrepropebilis perditio. Poterat verò aduertitumque, si cogitare aliquis, refert cuius scilicet, dignetur, utromne alicujus mortalis incantatione, vel, ut ita dicam, benedictione, aliquis Ecclesie fieri valeat Pastor, quem ille Pastorum Princeps & Auctor, Pastor ipse Deus & Creator, damnando & reprobandum forem vocitat & latrone. Aut quem vult benedocere, anathematis maledicto iure damnatus qui fuerit ipse: levigare hæc qui vult, si valeat, fatigat mihi non gravissima fore.

Quadragesima igitur adverbialibus his quondam, ni me supputatio fallit, cum pro Episcopo Leodicensi importunissimum suscipioibus obliterant Rationem ego, remissis sex & decem illis prioribus pro Veronensi, prævigeris respondere Leclur me noverit compulsoribus; hoc præterea cum Juda Scariote illo (nisi penitentia ambiverit illi) damnatus, qui me hinc fatigaverat solum, canonice lincionis censor, necnon & Imperiali Cæsaris nullum potestate, prorsus excepti.

QUALITATIS CONJECTURA
eiusdem.

Cogor per omnes actus, sermones, intentiones in iuper metas, oforum cavillationibus responderi, quasi ego sim utique solus qui non debeam ad illud supremum iudicium, ubi omnia hic incoerecta sunt ventilanda, venire, sed de omnibus in hoc seculo rationem hominibus reddere. Cui scilicet non licet sibi nisi præfixo loqui, de uno saltem in alterum transire sine ratione reddenda cubiculum, cum Dei misericordia, & illius elemosyna, qui mihi cootulit ipsa, habeam multa, nec interdicta nisi sit eis fruendilicentia. Ex utraque si inter se talia collatrent, non mirum fuerat tales; mirum haud modicè, de talibus fatigare Imperialis si anli sunt aures. Quis enim ad illam, cui de tota climatis nostri est cogitandum opes referre Monarchia, de uno in alterum se si collocat pauperulus aliquis lectum, de uno in aliud si se vertit quilibet latus. Cavillatoribus igitur materia est; ad id instans, qui agendo ipse uti minitrem, falsa veris, opinabida certis utque conjugam, rumosculos hic congerens pro valentia vestros, quo vos utique exacem cunctos; qui dicatis, quæ de me, quali quoque sensu dicere valeatis, per quamdam prævisionis anticipatorem hujusmodi, siamem qui ante me, credo, de se nullus licet, de me promere tanto ipse relaxat. Legat ergo qui vult, & de me proferat pejus quiddam si valeat.

Famulos, inquiunt, quos non audet flagitare, malos servos non cessat vocare. Dicit, qui pro eo quod est animosus atque pauperissimus, illos Ministrum vel Capellanum habere, quem illosem non audet appellare. Milites non optulari sibi in-

b. *non est iam qua* ita resuui ea conjectura; nam ante ingratum e. *non est iam qua*

c. *non est iam qua* Hic etiam nobis, sed non iusto, in consensum Rationem addidimus; nam etiam erat non quædamque. Hoc loco memorat Rationem Episcopus qui

ab alia sede ad aliam transiit fore; ac primam quidem inest ingratum, h. e. inter Gallos Dionysium numerat, quo scilicet operabatur ante Athenarum Ecclesie præfuisse, inter exitum vero Prætor ipsum, qui Actiothe puerum, deinde Romæ sedentis. Haud ita multo post non editi ubi etiam.

stante caufari, quodve etiam feffiffentque illum abduci. Mores, lectionem, & cantum carere Clericorum. Inlegale conjugium nominata adulteriam; legem, quam confuetudinem dogmatizat, tenendam. Opus fervide interdicere dominicis die. Non modo iustitiam, fed & maudico commiffio Deo jubet modo fervare. Ad magna premia perveniri non poffe nifi per magnos labores, non quæficat clamare tibi ergo Reges, ubi omnes divitiis affluentes, inde qui voluptuofe radunt viventes! Calumniofis nam ille folùm Regnum Dei hoc dicto promittit. Nafum femper tenes in libro, inde garrus non ceflat. Omnino, redarguit omnino, *omnibus nulli curas mores placeras alic.* Quem verò laudat, qui feipfum femper vituperat? Ila fed forte deceptus Apoftoli veriffimè feutentia, male utique utit: *clā: Si nofter ipfe difiudicarem, non nuppe iudicarem.* Quali peccatorem fe confiteri alicui fufficit, fi peccatum quod confiteri non defert, cum utique fi alter hoc et diceret, moleftiffimè ferret. Quæ dicit, fcribit; & legendaque pofteris, prefentibus ut derogent, linguæ gelit. Chronographiam, græcizandum vauus, cum non fit filitem latinus, hujufmodi futemporis vocat fcripturam, quæ utique eotemporeum fibi continat vitam; fe primum, fe mediatio, fe rodens ipfum pofterum; inde omnes fuopte mores viventes, gennum in eis figere non delinat dentem, iustitiam defertens nomen. Unde quia contrā amnes lingua ejus, lingua merito est omnium contrā eum. Fern verò utrumque poterat linguæ procatas ejus; dignos utæ aliquis frangeret cantum aetis illius, ventum talia fcriptantes. Quod plura? Diffimilis omnibus honorem curantibus est ejus vita. Veriffibus non comit, calcamentis turpatur; feminalia non querit, mentibus indiget; locustifera medicorum, exteræque fupellectile deledatur, pretiofa non amittit. Nifi quod glorie pernitenti in eo videtur, ad quod honori. Manas tantum & labia cibum lavat fumpturus, necnon & fumpco; factum raro. Forfitan in patria fua fuerat bucalaris, ficut illi tam honor omnis est vilit; longe aliter fepe licet dictum ut frequentius nobis, filius Capentari, deo tam gnarus, tamque voluntarius est bafticas fruendi rei reftituendi; lapides femper verfat & reverfat; ipfe eos fepe connectit.

Quæ funt fervorum agere non dedignatur; Dominorum adeo negligit unum, ut poftulato curule Pontificali frequentius decubet humi; percurat ac vultu alter, fumum in voluptate bonum quicquid feffe, fi vultu bene est, li lateri, fi pedibus, fi fibi est fufcipe fuficiens fobis, concretus. Non erant fibi manducanti utrum quilibet affideat certus mentis quippe illius experti divitum, foftilitatem haud reftip nec incoegrotè vilium, pauperem affertens mentiam, locupletes dedignat convivas. Inter nobilem & ignobilem ad fumm comodum nullam feicit diltantiam peragendum, multos aditetrans nobiles ignobiles, multos ignobiles nobilis fepe fecit, nobilitatemque ex potentia & proprio actu quæm ex alieno, balneio tulle, pendere; fugere fic quem fe fimulat, tali forfitan modo mercari conatur honorem. Orientatione foluti modo, ut eremitar, capat veram gloriã, variã commutat: Labeo, remor, ob talia factus, incitat in eos furitans alicui, quos penè femper in fua deplangit firmibus, manu peccatorum commotus, pede fuperbe caelestratus, nafus Behemot inflammatus, à grati Deixpulfus,

non valens confitere rectus, immodicum quid, indeque iniquum forfitan operatus. Vitium enim fpeciem factam tam fepe delinquit, ut ficut ille quondam in Thronis de alus, ita ille de dicere veraciter poffit: *Oculus meus depravatus est animam meam.* Enimverò nifi hæc proculdubio effit, & fe tota vel feiffe, vel feccare, unde infirma luere debeat pueras, non agnoviffet, ad illam quæ prædant ceteri horam, cum fit edaciffimus, ipfe præmittit; carnem ut aliquoties, femper ut alii, comediffet, tot nullia vicibus, ut folus caftrens agere narratur. Ve mihi, ve, non quoque clamaffet. Nun defuit enim qui lapiffimè audient cum folum quali cum altero tizan, & aliquoties dicere: Quod vis iterum diabole? Nonne jam confentiffi in talibus mecum; effata membra, & enervet cur adhuc lacras arcus? Nonne tibi factis unum traditiffi? Nonne factis gehennam habeo emptam? Quod amplius preti queris? Ad mortis perna vna perennis emi: fi non fufficiunt verò quæ font in libro confiffionis meæ difcripta, recurre, maligne, ad tum, ubi utique factio nihil malorum meorum omiffam. Sufficere, fed fatcor, poterant tantummodo illa quæ Italia, Francia cantat & Norica, quæ non ignorat Burgundia, recolta Provincia, memini Septimania, Saxonia loquitur, Suevia recordatur. Inveteratum dictum malorum me nominari valere, fufficere tibi, maligne, poterat parere. Scio tamen veriffimè, fed quæ me quem, prohod dolor? tenes, non queris, fed quæ me acquirere fatigat.

Hæc cum audimus, quanti cum habere valeamus? Deo difplicere illum agnovimus; placabilem nobis eum quomodo factum? De confentente enim eam verba hinc ita, quid de eo cenferæ valet noftre eum re tribuatio, ita ut vituperet ias. Et cum, audire Apoftolo, irreprehensibilem oportet Episcopum effe, tanta, tam reprehensibilem inveniri in uno valere, quis valet ferre? Inter omnia verò ejus eff maxime miranda loquacitas, cum difertiffimus nullæ et fuffragetur facultas, nec magiffimum auctoritas velleclorum immenfitas. Si moribus naque Deus in factis & operibus fuis, mirabilior, ut et dicamus, in talibus tali taliter concessiffi. Aitne Baftiam, vel eodem idololatæ facrilego cum poiffimus comparare, prophetant utique & decipunt; benedictio & maledictio compunctio & obduratio; fimplicium tamen effe que & Baftiam creditor, affimilante; quem miratur Dominus ipfe fententias fermionibus imperitis involvere, quod agere non definit ille; lucerna alios illuminanti, & feipsum vrent aptare. Bonitas itaque et melle fi ceceatur aliqua, hypocrifis magis putanda, quàm bonitas vera. Quod & fi reftitit, inquit, vel conftitit Bafticas, eeduoque hoc vno fact.

Utinam mentirentur, vel potius fallerent! Iftud tamen eff, illud, quod Apoftolus prohibet dicere: *Nalut ante tempus iudicare, quod usque veniat Dominus.* qui & *illumbrabit a fofundis tenebrarum, & moftrabit confpice cordium.* Quinvis me non ab eis tamen in hoc penitus delictare fateat ipfe. Quod tali igitur, inquit, Epifcopatus? Imperator non ferret, Duci nequaquam, in exercitum nunquam, ad eorum rariffimè, & fi forte, non fpoote. Id tamen fi facit, ad Palænum quatriduo pergit faltem tranffito, quo citiffus valet diverforum repetit, librum receptat. De nullâ re Cafarem appellat, nil ab eo querit, nulli fivorum apud ejus clementiam fuffragat;

Gregor. homil. 17. in Evangel.

Thom. 1. 21.

1. Thom. 1. 21.

1. Cor. 4. 1.

a non comitit] Præ non comitit, corruptè. Sciam ubi fiamma, Acheron concepti igitur oportet fiamma, ubi ubi mirandum viffim eff.

b curat] parifficis] fofit dedignat parifficis, sic Ache-

ritus sed proficito aliud tum cogitabat, non curat hoc loco fides eff, quali urbanior Magiffatus, & qui dignitate quiffim publicè poiffibat.

c per me acquirere] in priori editione, pro me acquirere.

Ecclesie suæ nihil acquirit, perdere plurima sint. Cum primoribus nihil adæct regi, hospita aliorum non adit, colloquii parvipendit; ad suam eorum nullum invitat. Nulli aliorum quidquam largitur, vel ab eo petit, dum semper vacuum redit; iurjurandū nemini offert, neque à quocumque requirit. De nullā hujus seculi gloriā aliorum se usūda mittit exemplo. Dicte se gloriam idē detestari, quia cum voluit eam nequiret adipisci; modo dum non dabitur frui, stultissimum eam sit affectari. Pedem si vult aliquis osculari illius, cum magno eum repellit clamore. Solus, si liceret, totā diē ledere, libros versare vel revolvere. Frequentiam odit, solitudinem dūgē, trocho non hūdit, aleam fugit, de canibus nū cutat, de acceptibus nihil. Interdum loquacissimus, interdum est quasi mutus; risu diluotus, subsidueque tristissimus, rixique aditibus paratus; securitatem verbū, vel verba otiosa, risumque momentū, omni proferre, sive sit letas, sive iratus, paratissimas horā. Det autem, non det, rogari nullo modo volēt, impatens semper, potentissimus sēpe; quōd & si dat aliquid, promittere patitur nulli. Fallacissimus, si non dregatur mentis; veritatus, si non exosus & ipse habere, & Deum crederet habere versutos. Omnibus ambigus, adeoque nulli concinnus. Ex liberalissimo prologio, & ut veracius dicamus, dilapidatore pro prologio quondam, tam est tenax nuper efficitus, quasi in alium sit virom mutatus: ex quo peripue inlabidus valet conseri ejus. Dicā, manduca; si nolis, sit tibi compulsio nulla. Bibe saltem, & nocente verbū minime cogit. Sede non tibi dicit, non sedentem verbū excolitare nequiquam omittit. Si quæris ab eo importunus aliquid, irascitur; si quod iocellit, tacet: sine acris irascitur; si ingeniosē, incipit infamare. Si vult facere, non facias dicit; si non fieri optat, facto proficit. Fallax, & si non nunquam in rebus vlyctam se, semper parere conarim promissis alere velle. Nū unquam bonimchoavz quod ad finem perduxit.

Mact. 24. 17.

Quidam hostie indolenter Domino detrahit, indeque salutem sibi ipse miserimus admittit. Qui enim *perfratorem in bono asque in finem, hic, teste Domino. saltem* exaptus procul alius. erit. Cum & cætera quæ perleverat, ut ille valeret facturus, in malis, perditus abique dubio erit. Et heu miser atque infelix! quare saltem in isto quo nunc rat, non convertatur termino vixit. Sed videtur nobis quōd ideo sit desperatus, quōd immiserit in tali reze polem suum, in corpus maculis ambulans, expediti nullo modo possit. Dum enim Monachus fuerit, & nunc Episcopus sit, si relicti ovibus monasterium reperit, timet apud: O Pastor & Idolum delinquens gregem; im, Apostolus de se tunc dixit: *Habentes damnationem, quia primam fidem serviam fecerunt.* Dominum quoque: *Nemo mactens manus ad ararium, & aspiciens retrō, aptus est regno caelorum.* Unde cum fuisse captus, capere cantare stultissimas: *Eccc quod cupivi iam videri.* Putabat enim, facturus, quōd elicit tunc prociis expellendus, & gaudebat quōd ipse non dimiserit Episcopatum, sed Episcopatus eam; & hoc arte volebat, ut dicit, repetere Monasterium. promittens sibi propter hoc dāsse Dominum ipsum: *Conversionis ad me, & ego revertor ad vos.* Quod cum minime procellerit, putat de se desperatissimus illud prolatum: *Si conclusus Deus homines, quæ ei dicitur pœdit: Cur ita facti?* Nodum enim de transactis agere penitentiam, de malis perpetratis nullam non licere eum dicit habere penitens abstinentiam. eam & pro nostris, si sua non haberet, posset omnino damnationem perpetuam metuere, sceleribus; quæ utique nec complicit dicit, nec emendat exemplis, nec diluit mentis. Quā

L. Tim. 1. 12.
Luc. 9. 62.

Zach. 2. 1.

scilicet incommostrate *Wplico* interceptus, in quodam suo Opere alio, sic Deo clamare compulsus: *Si meus Deditus mortiferus cogitum prosperatus permittis, quam mihi sicutis evadendi relinquit? & si à prosperibus malis non esse, quam veniam de prosperis fieri? itam igitur utam dicit conclusionem illam exatere: In quam si quis incidit, aternaliter Deo concludente, dum non aperiente, peribit. Peribit verò iullē: Justitia enim nō facere potest, ut die declarat inuillē. ponens exemplum de Apostolo tale: *Qui salvas est nobis à Deo iustitia.* Quis utique ejus mortitud ne quadam non torum decepti, putant eum prelatatum velle dimittere, ipso prosequente, & non negante, quōd vellet & noluit. Velle scilicet, si liceret; noluit, quia non licet.*

Nos præterea tanta de emendaciter dicit confingere, ut ipsa solummodo abominabilem eum omnibus facere; & cum die animosissimus, acerrime cruciatur. In tantum verbū non curat si quis de eo male loquatur plerumque, ut duodecim nummos nuperum euidam deserit, qui ei totā die convitatur, præmia loco. Dicit se ita prooccupatum timore gehennæ, ut nihil amplius sit ei opus timere. Unum etiam verbum otiosum, & ut nobis credere cogit, curysissimum, tali loco fit fatetur dūsse, quod dum recoit, & de eo rationem reddaturum se in die judicii audit, omnem veretudinem hujus seculi in comparatione ipsius pro nihilo dūcit, nisi veritas non posse ullo modo fieri, ut quis de tali verbo, tali loco probato, occasione quoque pro tali, rationem in die judicii contingeret reddere. *Poenite benedicti Patris nos percipite regnum,* cum cæta audire vult: *Beatorum tibi prolatum.* Beatus enim cum omni caritatem miserā, veretudine verō de talibus ad maxiam pertinet miseriam, qui de tali sermone in conspectu totius rationalis creaturæ, Anglice utique atque humane, rationem reddent, beatus esse unquam quomodo poterit?

Man. 31

Quis amplius? Qui vult eum cognoscere, audeat libram confessionis illius totum perlegere: nam si talis, ut illic recitat, est, peior illo nemo in seculo est. Si verò mentitur se talem esse, mendacissimus convicitur fore. Nullus presertim liber, nullus sermo, nulla ipsius historia, nō postremo est, quod posteritati legendum dicitur unquam, quod ejus non secuset, si bene intelligatur, mactiam. Psalmos se dicit non ideo cantare, quod noverit caudibiles eos, cum semper aliud cogitet, esse; sed quia cum sentiat se illos perivitum canere, ipsam vim quam, cōtē volūtatē eos recitans, sibi ingerit, putat ad hoc aliquid valere quod cōtrā Deum volens adhat ipse, sive ut labia saltem ipsa complat Deo servare, & si corde vagante, ceterisque Deo rebellantibus membris; cum & in nullo eorum magis sit ad iratandum Deum, quam in excessibus lingue proclivis. Idem & de jejanio, & omnibus que bene videtur agere, dicit; inter enim omnia mali desideria tam est, ut nūi semper operatur, torpore obdormiat, nec tamen in dormiendo valeat durare, quod tamen aut in sciamno aut humi libentis agit. Penitentiam pro aliquo se dicit agere, dum utique ad nonam perjurat, cum postea facitur, peccatis, cum veraciter agit pro suis insufficientiāde quibus. Quibusdam verò uno tempore tam est be nevolus, tam illo malivolus, ut omnes mientur. Mirum verò quod mirantibus seferre, cui hoc faciat, audeat. Dicit enim quōd nemo sit in terrā, quā un illē re que ad illum pertinet, aliquam super se possidetatem, cui non audeat reniti, aut eam nolle, attrahat. Amplius, cum habeat amicum. scitarum quidem se dicit quod inevitabilis precipit potissis; omnibus tamen diebus, quibus quod taliter dicit Deo, cui

dedi, tenuerit, ſemper ei in illam portabit.

Hoc Duci inclit dicit in fronte; hoc monſtravit in Sikerio atque Lanzero. Præmo enim poſt luſtrata mala, quæ e tribus iſdem Sikeris intulerat vicibus, (quæ) eſt amiciffimas, & ei tale quatuor annis avulſit tenece caſtellum, unde, excepto alio ſervitio, ſex libras denariorum Veneticorum omni habere poterat anno, ſiſuper in voluntate haberet, quod omnem terram, quæ trans lacum de Eccleſiâ Veronenſi eſt, inter illum partiretur & generam ejus, pro eo ſolum quod eo die quo Milo putaverat Epiſcopium ſuper eum evincere, mæſt ei in breviculo jam buſatus Sikerus omnia que ipſe illi maculiter contulerat, aſſertens ſe illa non dedide pro nullo compoſitione, ſed pro terrâ acquirendâ. Camque illi Epiſcopus, ut eſt utique Scædus, remandallit non ſe illi amplius daturam aliquid, niſi de Archiepiſcopatu Mediolanenſi, quia de Veronenſi nec dimiffam, ut nec ſciebat, teneret utique mandum, ſufficeret ei quod ipſe dederat Caſtrum, & ille remandallit ei, quod licet vellet cum tenere pro ſuo grata, ſicut pro uno ſellone, quia per donum Imperatoris & Imperatricis illud, cum menteretur, teneret; in tantam itam exarſit de ſanctis Epiſcopus, ille prædicator, obtemis ille, venacius verbis hypocrita, ipſe ut ei itam illum tollerem terram. Lanzio verb, cum Arnolſus & Bucco cum maximo labore & promiffis quod apud Imperatorem longè optimam ei acquireret, vix, utpote apud tam ferocem adverſarium, obtinuiſſent, ut beneficium maximum ſuo ego largiretur: Lanzio utique poſt hæc, omne illud maximum beneficium cum ſibi retinens, nihil inde ſilio, om ſit miles bonus, & Epiſcopo cariffimus, ſinat tenere, ſed pauperiffimam indigentiffimam compellat ſuo Senario ſervire: pro hoc tantulo commiſſo, ſurbandus ille Diabolus ita cum habet exofam, ut nec recto viſu intueni valeat illum. Quod cum & Grimaldo & Courado, qui contra ipſum terram illius volebant terre, facillit, omnibuſque ſit inſenſiffimus, qui per poſſetatem aliquis alique jure tenere conantur aliquid quod ad jus pertinet ipſius, miram qualiter ſaltem vivere talis finiar Diabolus. Quæ ergo talem amare queat ad verſarium? Quoties ſi forte placet alicui, magis pro ſcurrilitate, quam pro ſua ſi placet aliqui bonitate; quæ utique ſcurrilitate gratis probatur ipſis etiam inimici exiter.

Munera viciffitudinem exigentia non adeo diligit: ſi pauper verb ei quilibet offert, cum ſultum appellat, qui utique aut ſibi illud non retinere, aut meliori non detulerit. Mavult ſufficiens quàm dives eſſe; indigere quàm abundantius aliquid cogatur tribuere; in hoc ſeculo omnia diſſipare, quàm poſt mortem ſuam abundantius alicui de ejus contogatur boni gaudere. Loriam Galiveri Medaci recoedari omnibus ſuadere non ceſſat; fraude atque perſidiam rogationam, divitiis Epiſcoporum in jus rodactas merito Regum. Audiant igitur Reges, cogitant cuſumodi tui referant gratas. Tam ſe velle dicit mori mendicam, ut altera elemoſynâ ejus contogatur cadaverita enim per aſtitate corpus nominat ſuum. Acquirendi non avidus, ſubindeque proſuſus: contumenter enervis, enervit contemtu; monſtrat nullum ſibi fore voluntariam bonum pati, quàm amplius domania peccatis cobiterit dicta. Aſſectando terrenam fugit prodigulo genere gloriam, fugendo captatur, pompoſus ipſi, vanam hujus ſæculi non ceſſit carere pompan, ſceſtiſſimus ſæclera reprobare. Deſcipulos ſuo ingenio non negat minime multos, ſi nos, quod non parum veretur, jurementum ab eo extracturus noſceret illos, vel ſeſi novacula attingi ſeſi; delam in ſine ſibi non timeret de-

ſtarum Diabolam. Cum omnibus verb ſit malus. Judex eſt peſſimus; non quia eos flagellat, quia non aude; non quod bona eorum diripat, ſed indolenter eis convitari non ceſſat. Superſtitioſes illorum viſaperat. Reprehendit omnes qui ſuperſtitioſos eos excolunt, quæ Dominum Jeſum Chriſtum, & ipſius ſanctam Genitricem eos blaſphemare permittant. Dat exemplum de Regibus, utrum velut eum pro ſide tenere, qui patienter tolerat ſi audit quod aliquis de illis malum, aut exhortationem aliquam docet. Reprehendit eum qui eos ſaltem ſalant, aut ſalutantibus reſpondet, vel eum ſi oculum donet, vel cum eis manducet: dat anſertatem de Apolloto dicente: *Si quis non amat Dominum Jeſum Chriſtum, cum cuſumodi nec cibum ſumere; & qui dicit Ave, communicat operibus ejus malignis.* Reprehendit omnes qui libentius cum eis negotiantur, quàm cum Chriſtiano. Dat teſtimonium de maledictioſibus in Pentateuco ſuper eos proſatis, ubi etiam maledicta dicitur negotioſorum. Non reprehendit verb, ſi deſendantur à Regibus & Principibus Chriſtiano. Dicit ſub perſonâ illoſum Eſaiam Chriſto diſſite: *Sub umbra tuâ viveamus in Grombis.* Et Palmittam: *Et dedit eis in mifericordiam in conſpectu omnium qui ceperat eis.* Tantummodo reprehendit quod inunatur vituperare nomen Domini Jeſu Chriſti, & adducere quod non ſit Deus, & ſanctæ ejus genitricis non fuerit Virgo ante partum, Virgo in partu, Virgo poſt partum, neque genuerit Deum. Quis enim, ait, patienter hoc ferat, niſi ipſe Diabolus? Cum nego poſſit ſerre ut malum audiat aliquem dicere de ſuo Seniore, niſi qui maximus ſello convincitur eſſe, ſinas Diaboli dicit, quod Dominus Jeſus Chriſtus qui ſe creavit, qui me redemit, qui me continet, paſcit, defendit, vitam æternam poſtremo mihi promittit, non ſit Filius Dei, & ego non iſtifer ei? Quod Mater ejus non peperit Filium de Spiritu ſancto, cui, *Dominus adjutor meus, & Redemptor meus* clamare non ceſſo, dicit maligniſſimus ſello; non indignet imò inſaniam ego? Deus quod anima ſanctæ Petri ille ſit ubi anima patris ſui; & ego qui ſum verus ſancti Petri, amicus ſui ei? Idola me dicit adorare; & ego illi non dedigner oculum porrigere, eti non audiam colaphum dare? Pejor ipſo Judæo, conſumis ipſe eſt Diabolo, qui propter non iſtifer taſi. Negat Deum, qui negantem Deum amat Judæam. Non eſt Chriſtiano, qui blaſphemator Chriſti placet Judæus. Non eſt Dei amicus, cui Dei complacet inimicus. Non eſt Regi fidelis, cui Regi non diſplicet infidelis. Si ſic judicant Reges de iſtifer & infidelibus ſuis, quare idem de Chriſto & ipſius non judicant inimici? Cum ipſe ſit Rex Regum, & ipſe ſit doret quod ipſi ſub ſe poſſideret & regere debeant regnum; quare genus Deo inimicum inter ſi commoſum regnum contra eum latrare permittunt? Suffecerat ſi eos viveſt ſincerit utcumque, non permitterent eos Dominum Jeſum Chriſtum tam publicè blaſphemare: *Sub umbra tuâ tui viveamus,* dicit de eis Propheta. *Fraternus,* inquit, non oblectabatur, *Et dedit eis in mifericordiam:* non in calentibus, non in amicitiam, non ſi illum honorem. Quare eſt autem quod Clerico contendente pro Chriſto, Judæo blaſphemante Chriſtum, pugnet contra Clericoſum Judæam. Judæus ſi percutit Clericum, ubi in corlo Chriſtum, (ſic eum Saulo eſt dictum) Enimbertus noſter verborum contortor, legum dicit diſtor, triplam compoſitionem de Judæi percuſſione Regi edere, de Clerico nullam, aliquid? O ſanctæ Joſaphat, Rex in cæteris optime, vitam hic ſaltes; daces quod tibi mandaverit per

1 Cor. 12. 22
1 Tim. 1. 12
2. Joan. 11.

1 Tim. 10. 44.

Theoſ. 4. 10.
1 Tim. 10. 44.

ſuum

suam Dominus quondam Prophetam: *Impe- rit, praesens auxilium. Et qui servat Dominum amicum suum Jaegeris.* Quid est hoc? Hoc enim isdemque verbis solent Reges dicere de se, & illis qui amici sunt insidiosis suis. Quid, rogo, tunc de Christo, de se, & de Judaeis Christi Reges cogitant inimici? Cum verò veracissimi fecerint quod Judaei semper male de Domino dicunt, & eos saltem non prohibent, quid de eo quod dicit Apollolus censent? *Non sciam qui fuerant. sed Et qui confisiantur facientibus, digressi sunt morte.* legimus illum dixisse. Et haec quidem de Judaeis rata atque justa, Deoque placens illi dum videtur sententia, cum sit hinc garrulo casti.

Ad ipsius ut iterum mores rectam carpandos, specialiter se dicit neminem in saeculo, nisi solummodo Imperatorem, seque ipsum, dulgere, generaliter neminem odisse. Hoc verò quid sit nequimus advertere. Confanguineorum nulla eum afflicta cura, sive qua nisi eos in tantum cogitat indigere, ut se solum & fratres ex eis noverit pauperes fore; sive qua intendit sibi eis aliquid dare noverit canonica lege, sive qua decepto sibi nullos cogitat esse, cum & qui sunt, jam in licitū sibi illi etate, & loco fratrum series succederent abnepotum. Hoc licet, ut est utique garrulus, garruliter ac mendacissime dicit. Salutantem non refutat, sed magis tractat eum, dicens, quia si inimico suo obvultet, simuliter eum salutasset. Epulare eam dum saepe audias, imò potius ululare, raro vides flere, observatione mentis, pariterque formidare, illum vexari vales advertere. *Sacrificium Dei spiritus contribulatus, sed dum cantat saepe, idem, remur, trititiam cordis putat conferre quod factum.* Augustinum quoque dixisse dum recolis, quòd nunquam sit sine gemitu orandum, aliud esse gemitum credit, putamus, aliud factum, & gemitum ferri sine lacrymis posse, factum verò nequaquam: loco enim ubi dicitur: *Et egressus fuerat Petrus flevis amare.* Felices quidem, ait, Petre, lacrymarum tuae.

Sies aliquis dicit: *Vade ad Imperatorem, roga restitui tibi quae sunt Ecclesiae tuae diebus ablatae, respondet: Quid mihi amplius alio trienno morituro necesse? An ut modo liberum exercitum incipiam ad prociatas bellorum conducere, praedas caecere, cacubus Regibus ministrare, & divitiis illis, me in inferno retroso, possidendas congerere, milites post me vestituro acquirere, & quasi filio quod illi succedat parare: Stultissimus si talis facerem gentium; inter sufficientes terminos nam degenti quid deest, nisi probas, mihi? Meliore uti non quare vestituro: quotidianus meae congruus utilitatis non deficit victus. Quid & si amplius haberem, non sinerent divites ea mihi pro animā dare, cogent potius in vanitate consumere. Non inficior tamen illusterrimus ut esse percipiam optavisse, si tempus fruenti finissim mihi adesse, vel si ut pellem daretur mihi quod haberem expendere. Quod quae jam fere sunt anni ex quo ambire potentiam cepi, nunquam valui illum adipisci, aut si sum ex adeptus, permanere mecum nequivi diutius morituro, nunc mihi si daretur, quid rogo conferret, cum ea mihi frui nec anno liceret? Propter hanc solum, si recurrendae qua recipiunt bona in vita tua, in inferno me audire si praeterea contingeret, & praemia perdere,*

et submissum si Libet hoc loco laetorem docere, quod mendis vestram hoc loco pagaverimus; nam ut singulari crant levis, ita omnes simul quominus Raderius intelligerent odibant. Sic igitur erat in prioribus editionibus *submissum si...* non *fruentem daretur*, quod nota notatum, in *refugium audire*. His accesserat vicia interpositionem, vulgare proterum editionis malum. *[I magisterum illum]* Nihil hic notare ausus, a sismo Tom. I.

ad quae, auctore Gregorio, nemo potest pervenire sine magno labore. Cum verò in hac patria sumptum quem requirunt pompaticum aliquis adipisci non valeat sine peccato maximo tantum, necdum opes possit maximas, quod & consuetudine requiritur, invenire: nonne eodem demantissimus, ait, si de animae perditione alius divitiis acquirere meae? Accertentem me sine jam olim, ait, dum considerem mihi um ad rationem reddendam de administrato nequiter distino potentatū, exaggerare mihi ipse rationis reddenda viciis non timam casus? *Jam non poteris vivere;* et tatem ipsam Intellecto clamare, & villarum administrationem pluriam mihi committi desiderem ipsi? Hoc sufficere, simulque invidiosissimus divitiis cunctis, sibi fatetur, si illi saltem redderentur quae sic de jure Ecclesiae in jus sunt Regum injuste rodita, ut amplius non possit recuperare, nisi modo reddatur Ecclesiae. Querere quoque, ait, ut quod antecessores illius praecipit ius Ecclesiae vestrae contulerant, vel firmaverunt, defendere nobis contra Comites, Vexcomes & Scoldascios dignaretur. Si quid etiam vel ab invasoribus illis duobus, vel à me, aut necessitate, aut per fraudis alicujus subreptionem, vel commutationem, vel libellari nomine, vel quod precatione vocant, contra Deum & civitatem, est actum, omnem praecipere per potestatem refuscidit neque rogatem ut mihi redderetur, sed cuiquamque ei placisset usufructuario concederentur, tantum ab Ecclesia non alienarentur. De me nil aliud flagitarem, nisi ut tantummodo dignaretur meo possiditatis dominatio pessimi Caesaris respondere, quis debeat destructas divitiis nostrae Ecclesiae restituere, vel unde, quid ego habere, unde mihi à Deo & ab ipso committum pascere gregem, sanctae Dei Genitricis collata quae debet administrari, & ubi vel qualiter dispensare persona: de me enim scio quid debeam terrena despiciere, & amare coelestia. Numquid verò non satis haberem ad meum vivere, terram si eam sitem, quam parochiam meam, & etiam inimicissimis sine gratia meo tenent, tenerem. Quae tamen omnia saltem non dicturum se fatetur fuisse, nisi pro fidelitate quam ei juravit persolvit, cogeret de animo Caesaris non parum curare. Dicere demantissimus nullomodo cedit, ipsem se nullam habere quod in diebus Imperatoris sibi sit bene: si verò peccato suo illi contingat eum defunctum, quod abis, audire, interibantem se sibi fore, non se desperare, neque tamen curare; & amicum se nullum nam in hoc saeculo utilem nisi ipsam habere, quamvis & ipse inimicus suis contra eum non digneat juvenem praebere, & sibi ablata illi conferre. Talis itaque, talis enim, ut non deurgat, nullum amet, nec ametur ab ullo, quid, aiant, saeculo valet? Nā, inquam, nā.

Quid enim si tales interiora mea pernoissent, & cur hujusmodi sibi animi scilicet? Suspectos verò eisdem de istis montis ne linguam & conscientia datusque in eo moratus, unde scilicet modo amplius cruciari verisimo esse percipi relatu, adiunt rogo, & dico. Hujusmodi in me Dux inlicita compertis mores, indeque mihi inimicos perplures, destitutumque amicorum praesidio, utpote adversas, omnium: verita ne pejus etiam mihi quam con-

tamen audacter corruptum esse etiam; nam quid de voce factus missum? Igitur sic dum considero me missum, ut scilicet sit factum dum coelestis à Deo me accerti misere, sic. Iustis ubi legatur facta ista corripit Acheris illi operare dicitur. *Et arguit tamen curare?* Prois, neque tam capere, & morte in legum? Hoc praesidio later monitri exjurdam agri Verocensis nocent. 2.

Ann. 1. 71.

Mat. 24. 71.

Lur. 14. 2.

f

g

h

tigit, eveniret, commendavit me tuitioni Comitum non ignoti. Quod magis i Neminem acculo, neminem exculo; vitare non neminem, etiam ludo non aliquem; captus sum, abductus, reductus. Deum Comitem tactus, meo mihi ad improvidentiam contigisse. Siquidem illum, presidium quod Palatium vocatur, conferendam mandavisti, me noluisse. Monuit me domus ultra me credidisse illi, in qua alia peruli, sed curtem altam qua munitione esset utique inhabitaret: credidi, egi, & ex munitione munitionem feci. Mandavit iterum si eadem Palatium ascendere. tutius fore; obtemperavi: va-sitissimum erat; recuperari illud oculis feci. Peracto, mandavit rursum ut usorem tuam cum infantibus mecum habitare sineres mihi, ipse in carcum, quod arcus dicitur, ob custodiam maneretur. Ut & uterque facere urbem, visum est per absurdum, et ut & nemo ignorabat, nisi stultissimus quisquam illorum. Nullus illic iterum vel seculo, vel excuso ingenuum descendendi tamen, domumque, formalosiam licet, repeti. Non ausus in ea mori durari, Gardam pergere inchoavi, consilium sed demoravi reverentia qua imminet paschal. Elegi quendam civitatem angulum, petii ipsius consensum, dedit etiam suavitatem. Confessus in eo adhibendum, fuit illud concrematum: quis verò fecerit, est à quillo quaesitum. Retruxi melius; sum ne facerem ab eo probabimus. Est iterum restituenda data licentia, propiore scilicet lyra, laudes caute post proba, Suspectum me incipit reddere late. Meditatur iterum Gardam confugere timidas mea; interque meditando, venit domus Joannes Diaconus, corpus coram me deplangere porticum Ianici Petri, quod ruinam utique minaretur nisi, nisi subveniretur oculis illi. In roauit auxilium, quod & suspendere non diluim. Alcendi, contriari, numerus ad succurrendum paravi. Praevalente delidendo juvenili, conspici multa magis usisse ad emendandum necessaria, quod non consulo impleri posse in vita ista. Non habeo fidem cum hoc committam munistrum; siquidem illam cui suam libram argenti, pro tribus emendandis * commiseram anno praeterito, immisit mihi inde basilicis percipi. Facto pro me ipse quod possim, cum habere factum, & revertor, si praecipis, amicum illi, qui sollicitus tam de domo: tu si libet & quando libet ultra in tuum, non probaboo, sumum.

Est alia hic abundantius morandi rationalis occasio una ex oculis. Tuz verò malignitatis ne sitatur intento, maluisse te optime scio, tali quod vereris in loco, ex quo numeris estem adibus meis. Neque te dolere quod datum suspectam reliquerim, sed quod me in tunc locaveram, atque ob hoc te excusari non posse fore de me hominiam, quamvis adhuc meam servet Dei providentia vitam. Neque me credideris quod quoties non interitus tui machinationibus ipse, quamquam me nolens vides vivere, dum indit Deum sceleris de alio dixisse: Qui videt meliorum ad concupiscendum tantum mortuum est tam in corde suo. viciorumque quoque: *Pa nobis miseris qui quaeris concupiscimus, insus formicam.* Ita enim & tu poteras dicere: *Vae mihi misero, qui quoties illi captivo morandi decuplas tendo, toties cum occido. Mentiri me poterat dicere, si de morte culpa non legeretur dilectus ille Christus deus: Omnia qui ad fratrem suum, ad est, quemlibet Christianum, hominem est. Sed vindicabor, vindicabor, inquam, certissimè tue-*

veris, vindicabor. *At ubi, enim, ait Dominus, in dicitur, subaudae valentis, refero, dum iterum dicitur, gellare peracto. Ego tamen vestram, dicit Dominus. Sciam de nobis canit Plalmus: Si au-tem, inquam, detestaveris filius tuus legem meam, & in iudicio meo non ambulaveris. Si iustitiam meam profaneris, & mandata mea non custodieris, visitabo in ira tua iniquitates tuas, & in verberibus peccata tuorum. Ad iustitiam autem meam non distingam ab eo, neque necesse in veniet meum. Iusto ergo iustitiam meam dicitur pulsis ab Episcopatus propter sua facinora Praefules, in comparatione illorum, de quibus per quemdam dicitur versio: *Ducunt in bonis dies suos, & in paculo ad inferna descendunt.* De flagrantibus verò, puce, quem intator, tuà, quid per alium Dominus dicit deprimam illorum: *Tras sum autem Domini (Babylonem redarguens unquam) I tras sum super populum meum, & tradidi eum in manus gentium: non posui in te misericordiam, nec memoraria in finibus tuis. Tenuit quoque super te mala, de quibus non poterat exire. Iras super te calumnias, & recessus erant eius.* Talem ergo me, ut procul, esse libenter tibi, non probaboo dicere, si placet, posui etiam quilibet, si vales attamen, scire. Me tamen arborer ad vicuperabilis tibi, ad corpus quod de me dicere vales, reliquid. Non ignoro tamen quid mihi haec possit opponere: *Ex verbis tuis suspicaberis, & ex verbis suis condemnaberis, dicente scriptura: dam-nabilem te ipse probat contra te. Neque confutes, neque distiteris, alio. Damnoorem verò procul abile, ille non definit nisi promittere, quid-que scribens in terra, quibuidam narratur: *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapsidem multas, clementer distale.* Hujus et pro actis i anaxili suspecto, multa memendata inquiruntur in scelerio, ipse reservata perpetuo; dum scilicet quilibet conclusus libi, parat altere. Quod de sublantis hujusmodi factibus possit cenferi, adhuc addat, fatore, pericogitatum mihi. Inde à plantis pedis usque ad verticem sanctatem nobis desit possimus, fatore, deplorare; qui faciat bonum homine quoque usque ad unum desit. Quem unum cum ipsum caput bonorum cum membris aliquibus suis Deum intelligere promptum sit esse, pro raritate tamen notissimum ad illum permentum unum, speculiter unum hic expridum saltem aditare vakrem vitam, Imperatorem bodiur temporis gloriosissimum, qui cum pra omnibus qui per hoc tracentur annorum curriculum Romano gubernaverunt, divotione licet Regorum, Imperium, nobilitate, potentia, strennitate, industria, virtute, prudentia, sapientia, benignitate, constantia, fortitudine, clementia, aequitate, opulenta, largitate, exterique commodorum ad hoc omnium singulariter illustrat copiam peragenda; hoc si una divota concedere dignaretur omnipotens et utram gratis, ut le primum, inde sub se libi commulium vertere fatigeret Imperium ad bonum omnimodis unum. Corruptis enim & abomata bilibus factis Christi à, pra bi dolor! nomus univeris, praecipue Recltoribus, ita divinus onmnedis perit omn' i fatore, calius, ut mihi maga videtur discodiare, quam quod Dominus praecipit, & universitas, prob nefas! agit. Ex quo cum, Deo ajuente, unum illum, hoc est, Imperatorem excipere gestissimum postsum, suggerere illi si ausu basillimos, omnimodis studeremus, ut ad caetera quibus possit singulariter illud addere bo-**

Rom. 11. 19.

Ipsa, 81. 14.

Job 21. 11.

Ipsa, 47. 6.

Mart. 12. 17.

Joan. 8. 7.

Matt. 1. 18.

1. Joan. 5. 11.

i actu illi hic etiam locum modica manu indiget; ex cui certis basillimos apparat; a Joannem Diaconum, sed Ralioet un' repartatio po. cu. ian. bi Petri siculu' fit;

quamobrem sic lego, scio. Illi promp. . . non distali, An. Inh' pro calidus emenas?

nam, quod illud sibi aparet Job sanctissimi piique
 dictum: *Causam quam scribam diligentiſſime inveſ-
 ſigebam.* Dicunt enim Gregorio: *Quis enim mi-
 rum ſi aliquando fallitur, qui homines ſecur; nil
 magis officit illis hominibus, qui ſuper alios conſi-
 lantur ſunt homines, quim fraus & perſona conſi-
 latorum; ſi illud eis applicat potterem propheti-
 cum: *ſi quis dicitur malum bonum, & bonum malum.*
 Delatores verò quidam, ſpiciens dicit nunguam de-
 fore, ſi quis illis credulus voluerit eſſe. *ſer-
 uantem, ut, fugat, alter, ſi non ſeruantem ſer-
 uat.* Quibus cum ſuper omnia regna miſera ſit be-
 ferta Italia, & interpretum ad hæc perpenda ſit mi-
 ſimum prompta perſida; adhibenda illis tanto ſoli-
 citior cautela, quanto ingenioſi illis mori ad id
 faciendum, promptiorque malicia. Ut enim unum ex
 innumerabilibus profectam: Cum inſaret Hu-
 bertus Parmenſis, ut accepto annuam pretio ri-
 vali illi cederet meo; aſſuit unus ex amiffimis
 meis, neque tamen adeo gratis, qui cum mihi au-
 xilium ad hoc maximum habuiffet promiffum, no-
 ſtram adiens Dacem intimare iuſſus ei, Impera-
 torem iuſſum totidem velle, neſcio tamen ſi
 adiecit, mandaviſſe. Miraculum, inquam, mira-
 culum! Tantus Imperator, tam juſtus, tam Do-
 amator, tam illius reveritor, hoc ſe velle, quod
 tam Deo eſt contrarium, teſtaretur! Potuit hic
 ſane contingere, ſi alioſque mentio Caſarem tantum
 deceptum fuiſſe, qui me diceret atque itidem velle.
 Camque comprehenſio mei, expulſio, ſpoliatio, ab-
 ductio, retruſio, Eccleſiæ direptio, domus Epifco-
 patus deſtructio, elemoſynæ Imperatoris deletæ, ſa-
 cri illius diſſectio, urbis irruptio, reverentiæ Impe-
 rialis viſperſio, & alia multa his coherentiæ adhuc
 eſſent, ut & exiſtunt, in cauſa, melioratione re-
 ſolida, de ſola perſeueratione humilidatis perſeuerat
 ſolummodo cauſa. Cavendum præſertim etiam à tali-
 bus ſcio eſt, quòd conſuetudo certiffimè deprehen-
 ditur eſſe noſtrationem, ut, culpabilis de quocum-
 que re ante ſe ad poteſtatem quomlibet reclamant,
 quàm ſi cui injuria exiſtat ab eisdem illata; ut nu-
 permiſſe noſcitur ille feſſile, qui conductor præci-
 puiſis exiſtens omnium qui me quondam ceperunt,
 & innumera mihi & meis mala ſemper atrocis &
 faciens, inſuper ab involoſe Præſidatùs mei ad Di-
 ceſatum poſt ſorta & ſacilegia, quæ illi impu-
 gnat qui noſſe ſe dicunt, cum fuiſſet contra jus
 iſque proceſſus, terram jûris noſtri per poteſtatem
 tenens, atque diſcipiens, ad pedes nemine periſ-
 queſcente conſurgens Domini Imperatoris, mentans
 eſt quòd ſuum ei beneficium abſolutiffimè. *Quanta
 hujusmodi tales faciunt? Quis eos valet vitare, niſi
 qui cauſam quam neſcit, ſtudet diligentiſſimè in-
 veſtigare? Quis verò Rex alter Regi Regum valet
 concedere, niſi ſudeat hoc ſolus, ne ſperet? Quis
 Jûdex ſine illo juſtam valet decernere? Quod Do-
 mino noſtro piſſimo ipſe Rex Regum, ut agat, de-
 gnetur rogatus concedere, agentique hoc viciffi-
 tudinis loco referre, ut & in hoc ſæculo longo-
 ductu imperet feliciter, & in futuro regnet cum
 Chriſto perenniter. Amen.**

Discordia inter ipsum Rotherium & Clericos.

Maximam aiant inter Episcopum & Clericos
 Veritas constat his dehis discordiam. Sed
 qui aiant? Nimirum illi qui ex quo cepit con-

ſati, ſunt proſida ignaræ. Ut verbi gratia utique illi
 qui putant Judam tunc primùm perſiſſe quando mi-
 ler Domnum vendidit, cum jam olim cum Apoſto-
 lo corpore conſociatus perneret, quomodo ſcilicet ava-
 ritate inebriatus veneno, tandem non deſiſſet lucrum
 ſuare, donec miferum ad loquum contingeret per-
 venire. Diebus, inquam, illis, non per omnia verum
 ſum, ſed obſervatione quam actione potius verum.
 Monſtrato quippe quid ſit diſcordia, nunquam in-
 ter me & illos probabitur fuiſſe concordia, pro-
 dente præſertim hoc traditione, quomodo hinc jam
 popularent, erant. Eadem namque velle atque nolle,
 ea deſerunt amicitia, ſi juxta alium, qui hoc præſertim
 dixit, eſt firma; vel ſi juxta alium humane amicitia
 pares animos & non diſſimiles expetunt adeo
 voluntates, ut nunquam diverſas morum ad firmam
 poſſit perverſe concordiam; nunquam vel
 apud me vel apud illos ſtabilitatem amicitia ſemper
 contraria cupiens obtinere, ut non valet noſtra, ſi
 quoque nequiti, cum illi ſemper conſultorem
 antecellorum, Pontificibus ſuis hereticis rebel-
 lum, ſanctis & à Deo decreta prætulit Canonis
 bulis, ego ſanctos & à Deo decreta Canonis à Dia-
 bolo inventis præſertim putaverim ubius. Prohi-
 bitas enim in Nicenâ Synodo meliores tam conſe-
 quentia, tamque publicè habere, tam par-
 ventis Dei & hominum reverentiâ, ipſo quoque
 timore gehennæ tantum poſthabuit, ut putat adeo
 heret, non modo heret, ſed etiam oportere, ut ne-
 mo hoc facere deſperet videretur eis peſſimo illo
 quod Apoſtolus in Epiftolâ ad Romanos memorat,
 lectere poſſe eare: non ubi valet Diabolum
 invenſiſſe? Et, & ſanctis & immaculatis virginum pu-
 dicitis, quomodo tu nunquam, ſi hoc verum eſt, apud
 perditos verò ſine inſimul eſt. Quam perditâ conſe-
 quentia univerſatâ tota, ſi nemo in eis qui non aut
 adulter aut ſit arinoquæ. * Adulter enim nobis eſt,
 qui contra Canones uxoris eſt. Quis ergo Clericus
 eſt? * Adulter enim Clericus nullo modo, ille aliter
 nullo minus eſt. Seniam Clericus alio dicitur, quòd
 de forte ſit Domini, quod rogo conſortium aliquis
 poteſt habere cum Domino, in unoquorvis illorum
 permanentis fugio? Vix inſuper Chriſtiſimum ge-
 neralitati, ſi juxta ædificationem illorum nemo poſ-
 ſit inter eos inveniri qui non ſit aut hypocrita cum
 Phariſæis, aut Publicanus cum Ethnicis. Publica-
 nus enim eſt, qui adulter publicè eſt; hypocrita eſt
 qui ſub pallio religionis inſolentiffimus; ſub epli-
 mye caſtatis inſectus, ſub prætextu juſtitiæ in-
 quiſſimus eſt. Ideo verò ſuperlativo contra ſtium
 comparationis invehit gradu, qui non ſemel re-
 colo lectum: *Samaſares & caſus provocant iram
 Dei.* Hoc ita ſe habente cum hypocritis & inſolentiffi-
 mitas longè præcellat aia in ſeclere crimina, eo ce-
 tera ſunt graviora, quo magis publica: illa enim ſo-
 los interſolunt operatores, ſi & operatores neant,
 & conſideratores nocent. Quia enim non habent
 latentia peccata judicium, de maniffiſtis loqui om-
 nibus conceditur, & abſconditis nullis. Si enim ut
 jam contingeret potuit, quis cum peccate quolibet
 in angulo loco Deo coeet eruerent, tu per ſuſpicio-
 nem tantum inde cum vituperas, ut ſcicere poteras
 utique ſi vidiles, quid agis, niſi quod ſolus Dei
 eſt tibi uſurpas? Quis autem non valet de aliquo
 quod valet conſingere? Et & quomodo ex ſe alius con-
 gretur, qui non putat alios alterum modi poſſe
 exiſtere, niſi capus eſt ipſe, ruſſico illo non ei di-
 converſente nimirum proverbio: = Qui ſuit in =
 furno, pares ſuos iſubi quærit.

Et illa quodam omnia facere vel loqui per uſum;

a quam hinc jam? Ergo, quæ me hinc ſon.
 Tom. I.

b arripuit? dicitur vobis.

contra Pastores rebellare per usum; quod generaliter omnibus est Clericis delegatum. Ita utiquam- lide & per masculinas dividere, ne quidem alienum sint ex pauperum locupletissimis, quodam modo doceret, quodam penè nihil ex eo accipiant omnino, per animam & consuetudinem illorum, quos jamdudum detinet barathrum, ad postremum omnia jura tam divinis quam [humana] praevaricati per usum, non tibi dubio videret inventum? Quod verò scriptum invenitur in lege Moysi, & Prophetas, & Psalmis; quod in Evangelio, Actibus & predicationibus Apostolorum, Decretalibus Pontificum, & Constitutionibus Canonum, non tantum à Deo ubi docet inspiratum? Nihil verò in istis, quod eorum, in omnibus congruat consuetudinibus, sum neque invenire, qui eos iudicis vivere legem? Inter prudentem igitur talis, & si prohibere non audeat, licetem reprehendendum est vituperandum & facientes talia, que postea esse concordia, praesertim cum Dominus sub appellatione gladii, ipsam ut mitteret vendit se aliter dicitur? An enim, notum est, a pertinet est, ut: *Natus arbutari quatuordecim mense patrem in terra; non uti patrem mittere, sed gladium. Venu enim separare hominem ad verum patrem suum, & filiam ad verum matrem suam, & aurum ad verum suam suam. Et quod iam per prophetam dicitur: Invenit homines domesticos, ut. Quae autem inimici hominis ejus sunt maxime domesticos, quod tunc evidens, qui videlicet cum quibusdam pium clauduntur generibus, contrarius [&] à de diversis sunt motibus; venit enim sepe in maribus sobria, utque sic ebriosa; ille mansuetus, illa secunda; sed illi delictore, illa propria volocatus, sic Deo inspirante, illi Diabolo insigante. Quae ergo inter tales concordia, quae pax, quae esse possit amicitia, volente illo quod deliquit illa cum ab ipso Deo hujusmodi proclitit rixi? Ipse enim manifestum precepit, ite eundem probum, nullaliter aliquid in malum prebere, per Apostolum ita docendo, concessit: *Non filium qui facient, sed etiam qui conscientiam facientibus; digni sunt morte.**

Te ergo contra legem Dei faciente, ego qui ad te corrigendum à Deo sum institutus, non debeo silentium tenere? Te consuetudinem illorum, quos infirmus sine dubio detinet, status illorum qui cum Deo in coelis consistunt, praesente, ego neque ausus sum saltem querere? Quae ergo factum dum cum quibusdam miseris mihi te quoque dicitur praesente: *Non ascendisti ex adverso, neque opposuisti manum pro domo Israel, in parvis in praelio in deo Dominum; & probatus es ad omnia contradicente? Poteritne mihi amicitia tua illic aliquid prodire, quoniam te sum multitudine potem habere, ut cum alius vultum dicit: *Peperimus scilicet cum morte, & cum ignem fecimus patrum; cum juxta illius Doctoria sanctissimi scriptum, tunc sic hominis inimicis Diaboli merrile, quam potem scum non desinat per te iniquitatis justitiae repugnare, ceptas luci, mendacium vequati rehère? Te contra Dominum in dnm videram rebellare, ut ne quod tibi mandavit dicitur silentium audire, sed Judicio ritu mandata Dei relinqueret; hominum traditiones & usum tam obliuiscer teneret; ut de te possit verum haberi; Peccatum Judae scriptum est in ungue adamantino? Obviliunt me fustes unquam alicuius aude: &**

Et per nosmetipsos? A nullis villis, an Acherius, debuit videtur amicitiam, in praelio. Ego autem hic video quod non pellice Acherium parantur in deo hostelle agi ad veritatem; & Ratherii enim de bonis Ecclesiasticis loquuntur, quae Christi sunt de divitiis, ut ut ex in postea maximum partem sui proferret, quo si, ut in clerici antiquum ordi-

*non omnium interius inque sequitur solum, singulorum quo de manu tua requirant. Et, Pa qui dicitis bonum malum, & malum bonum. Et, Demitte mortuos sepelire mortuis suis. Et, omnes probos amicitiam; & his qui illorum Deum amicitiam iungunt. Et infinita inde divina combinationis tonitrua. Ergo in quodam B. Columbanus libro, idem Officium habere in Ecclesia Sacerdotum, quod possidet in corpore hominis stomachus, qui tollet acceptum es, coquens cibum, ministrat cum omnibus membris, quorum unusquisque in suam convertit aliud naturam, ut quod insipit jecur fiat sanguis, quod insipit fel fiat bilis, quod descendit in pulmones efficitur signata. Hoc igitur exemplo si forte contingat; ut quibusdam sententibus profit ad vitam quod alicuius loquor, pluribus salicet iracundiam, ut verbi gratia sentiat ille qui dixit: *Sicut autem in vitro, sic qui amicus carnis corda pessima; de- bueruntne propter illorum formalium scilicet usus eorum argui, cui quod dicitur id silurum proficere possit? Et ubi esset quod Ezechiel Domino dicitur ita: *Fili hominis videri illorum in timore, & valentiam illorum in formidat, quia domus exasperat est: Ubi dicitur: *Qui me erubescit & meos sermones; & hunc filius hominis erubescit cum venerit in gloria sua, & Paris; & sanctum Angolorum.****

Quod si mihi opponis scandalum Ecclesiae debere vitari, non entrolibus oppono ubi tamen duo à vangelico loco, quod notum scilicet tibi Dominus Petro dixisse referunt. *Simeon, Reges terra à quibus accipimus tributum, ab alicui, an à filius, an à filio respondente, ab alicui; Ergo liberi sunt, ait, filii; sed ne forte scandalizetis eos, vado ad mare & invoco hominem; & cum piserit qui piserit ascenderit, tolle, & aperit ore istius invocet fratrem; istum faciens dicitur pro me & te. Alium, ubi dicitur eodem cum ceteris Petro ad Dominum; dicit quia Pharisaeus addit verbo scandalizati sunt non tantum de hujusmodi monitionis scandalum, dixit: *Simeon istos, subditi scandalizati: Quare? Subditi causam, & ait: *Ceteri sunt & dicitur concorum. Ceteri autem si ceteri hancam praesent, ante in foream cadent. Quasi dicitur dixit: *Qui & ipsi caeci sunt, & alius ceteris in perditionis foream cadendi pressat ducunt, non curandum de illorum scandalum. Melius est enim jura quomdam, ut scandalum oriatur, quam veritas relinquatur. Quia etiam si propter illos vetitatis relinquatur aliter, non propterea meliorabitur, sed ut exasperant, in perditionis praesentio illis ab initio ratione deteriorabantur mihi in barathro. Est illa quidem ut sufficant, quodendum unde illa tamen exorta licet inter nos modo discordia. Sed si quis advertat quod superius prolatum de Juda, non modo exortam hanc videbu discordiam, sed à tempore ordinationis meae nunquam inter nos existitit concordiam; quod mille probabunt iudicia, si quis meminisset vultus, qualis mihi pium accidit, quare, licet nunc hanc Imperialis praesentia, & Synodi adunantia in proposito sit deponit, est tamen occasio hujusmodi rixandi nobis, quod scilicet istis manifestaverim quodam hic, si non in peccata, quia in Habito Episcopo directi coactur Episcopi, illa non vi tamen eos ad ea sequenda compellens, sed ratione perpendenda fudent.****

In Casibus Apostolorum, Cap. 39.

Omnia Ecclesiasticorum negotiorum curam non vix ad videns ecclesiastica subditi lege hancque. *Et quidem hi] Eorum erat quodam hic, & Acherius conpiteram legi oportere quodam hic, quid cogitatis referio. Idem vult quodam, quodam copis Ratherii memine velis hancque hic pte, in tunc equalem eius quod pium, hancque vultum ubi.*

Novi. p. 10.
Novi. p. 11.
1. Paral. 17. p.

Prov. 17. 10.

Exod. 1. 6.

Luc. 9. 16.

Mat. 17. 14.

1. Tim. 1. 11.

1. Tim. 9. 14.

1. Cor. 10. 16.

1. Tim. 3. 15.

Episcopus habeat, & ex velit Deo contemplantur
aspiciat, &c. n.

Est igitur qui vult ac scilicet, quid horum melius fuerat, vel pejus? quod scilicet illi formidine Deum exasperantium jam per triginta quinque fere annos quali patienter toleravi, iam quod modo, tam licet licet, hoc contra illos proleculari, cum veracitatem Gregorio docente discitimus, quod vnicuique tolerare, sed odile, non sit virtus amoris, sed vilitatem futuris: & Augustino creditissimus existens dicens, «quis recusat in Christi esse corpore, qui non odii mundi non vult sustinere cum capite.» Nam prater hoc quod contra Canonum sanctorum ista licet reprehendebam decreta, & iam illud me maxime nuper commovet, quoniam quidem cum de similitudine mulierositatis Augustinus intensionem ad venerationem illius voluntas, omnium penè excusatio existit, non posse propter motum hoc illo modo fieri, potuisse verò ut utique in suspendium debitum esse rebus habuissent Ecclesie. Visum autem mihi fuit esse habere potuisse, si aut uniuersique illorum mercedem iuxta Apostolum in Ecclesia propriam secundum suum laborem acciperet, aut ut in Actibus legitur Apostolorum, dividerentur Clericis delegata prout cuique opus esset. Huius rei gratia vobis ago docere omnia que sunt ab antecessoribus huius concessa, sive [ab] admodum timentibus virus sunt eis collata, & iusserunt optime, si non prolem esselem has, quæ quibusdam in gratiis & inimicis contuleram huius, providenter supplere. Hoc tam fortiter revolaverant, ut huius se intra malle proferrent, quibus hoc factum viderent. Nunc immiter. Causa enim illorum tunc, Deo gratias non mediocriter sit, ita per malitiam & insidiam huiusmodi extitit diuisa, ut quidam illorum inde valde discedant, multitudo verò paupertate languescat, & prohi neque i qui magis Deo in Ecclesia exhibent servitium, aut nihil sicut modicum accipiunt, qui penè nihil de sanctorum unquam adstant domui, locupletes de rebus Ecclesiasticis sunt. Quod si quibus eorum consensu talis conatur saltem nutrire, docent ei: Ut ego mortem expectavi meorum qui me precescerant, magistrorum, ita tu meam expectas, & bonis que ipse presentialiter frues, & tu frui post obitum meum iudiceto. Hoc quasi sit dicere: me illic constituto ubi sunt, quos imitari deceto, tu me sequi conaris, & in eadem quæ ceteri barathri fovea rae; ut hoc sit veraciter caecum concorsidendi ducatum peritior.

Tu ergo, inquis, quid fecisti ad ista? Monstravi illis auctoritatem Canonum, illi contra consuetudinem iustitiam. Misit eis vicinorum quosdam; mandavi eis adjuvando per fidelitatem quam mihi non semel iuraverant, ut si aliquam authenticam rationem inde haberent, non mihi cessarent; ne cum in Synodum veniremus irrecandam mihi facerent, si me iniustum exigere aliquid probavissent. Et ut in illorum sacramentum nullam mihi monstrarent habere potuisse unquam fiduciam, dixerunt, prohi neque! se satis secrete multis iuravisse, que nullatenus valerent implere i adjacentes saltem esse, ut me cogitarent docere. Mandavi rursum illorum quibusdam, quod in utroque delinquerent, si aut me contra se, aut se contra me permitterent scienter contumaciter. Respondit cuius maxime intererat, quod nullatenus faceret, si vult me toto seralo praedicatum, vel magistris suos docere persumeret. Hoc nihil iuvante, contactus alio eos modo ad pacem, non quidem mandati, sed Christi compellere, cum qui-

dam illorum de me haberent beneficium, interminatus sum, quod si mihi interdicere quod mihi committeret, ego quod illis concesseram, tollarem. Respondent in tantum se non curare, ut si quod aliorum dedi auferrem, non mihi esse minus fideles essent, tantum de illis illi nescientem inquirerem. Et veracitissime; nonquam enim mihi pro dato fideles, nonquam pro ablato infideliores, quia non potuerunt, factum. Infidelissimi nam mihi existerent, nullo unquam tempore (pareat illis Dominus) cessaverant. Sed quare? Apostolus dicit. Me etenim hoc tutes replicare nimium, fateor, taces: *Evit*, ut, tempus cum sanam doctrinam non suscipiunt, sed ad sua desideria concervant sibi magistros prurientes avaritiis; & i virtutes quidem audientem ostentant, ad fobatas autem convenerunt. Ut illigantur apertissimas fabulas inuocant illam intelligat res enim facta proprie dicitur fabula. Per omnes tamen sermones quos populo ista Quadragesima facti, monere mecum omnes non desisti, ut redire non differerem ad pacem, sed quam, proh dolor! nunquam tenuimus, Christi: qui aliquos nique laederant, præceptum illud Domini recordantes, quod ego paratus agere omnimodis fui: *Si esset manus tua ad alteram*, & reliqua. Læsi verò dicens: *Cum fuerit ad orandum*, dimittat si quid habuerit adversus aliquem. Quod & facere paratissimum me; si dignus fuisset hoc, non cessavi eis promittere, tantum in verè pacem hoc vellent efficere. Quod si me potius eorum in tantum augebat insuperbiam, acceptebat usque ad criminatorem quoque mihi militum, ut pejus etiam mihi ipsi de me compellerent credere, quibus hoc sit quod tibi, Ambrosio crissime, scriptam reliquimus superne, ordium aliam permitant de me boni aliquid estimare.

Quis verò perhiis semper de beneficio peiores sunt, & qui aliquid eis conferit, nisi illud agat, nisi contra se pugnandi vires illis ministrat, & ut perhiis propageat, laborat, quod causâ proculatam & omnianquam, in Christum vertere non dultum a choris, & præcepto usus dicens: *Da bene*; & *non suscipere peccatorem*; illis ablata, bonis diobus, id est, Beatae Genitrici, sanctoque Stephano Protomartyri consuli, vel potius reddidi; faciens de quibusdam insuper scriptam quoddam quod nominat iudicatum, id est decretum; pauperibus Clericis quorum causa scilicet tantum pertuleram laborem; eisdem Ecclesie, hoc est, presbyteris, Capellanis, subdiaconibus de Secretario septem, Cantoribus septem, Acolythis de Secretario septem, Cantoribus quinque, Obitibus sex, non ut mali fideliores tamen, sed in sergio Domini fuerent promptiores, & crassitate paupertatis occasione, studiosiores in Domini rebus & modibus ferre servitate. Invenerat itaque hæc jam per aliquot annos, nullè non quem ut ferant acta, sed quod melius est pacem facta, & discordia, pessima non cessant mihi tendere ut semper indiditum, me tamen non ignoscere, multumque, & qui dicebant se non curare; si quod de meo haberent ab eis auferrem, neque ob hoc mihi minus fideles existerent, tantum eos de his quibus eos interpellaveram inquirere cessarem; sicuti nunc de meâ cessatione, de pro ab eis ab ingratis indiditum illorum recepto me fatigant potestatum quorundam patrociniis inquirere. Me autem ad flagitia pro peccatis meis subvanda potestatum Dominus digneque misericorditer respicere, & ab illorum modis elementer defendere; illi vram largiendo quæ pacem veram illorum cordibus ingerendo, ut simul pacificari

si non vultis | Quo in gradum in si modo vultis, hand
valde admodum debito.

[pax sit] In petri edibus legitur per sua

omnes mercamur cum Chriſto. Quod ſi parvipenſo quod Job quondam dixit beatus, ad eſt, *Caniſum quomodo refractam deliquiſſime correſpondebam*; mihi mirerrimo contingat, quod miſeris contingit, de quibus legitur illis, quia etiam ſi apud Sythas eoruſum dimiſit, inculpati obſequo dubio dimiſi fuilſent, conveniat facienti mihi. Nam ad hægella, ut dicitur, in tantum parato, quantum dolor meus in conſpectu eſt meo ſemper, ille utique quo & doleo quod peccato talia patior meo, & ne pejora in futuro patiar metuo, mihi, inquam, aliud non petenti agere, niſi velle optare, & indefinenter Dñum rogare, ut eoruſum hñcilitatem jurati me recalo, nunquam ſi eſſere contingat, unde gratiam ipſius irrecupabiliter perdat, ſed illud petens ei divina concedat pietas agere, quod & hñc dicitur hñciter impetare, & in futuro perenniter cum Chriſto faciat caulterge. Amen.

APOLOGÉTICUS LIBER.

CAPELLATORI non modo altum atque ſermonum, ſed & intentionum ſuarum inſectico, ſuntito ad deſiderio ad verſum eoruſum cuſum praxipuo, Katheriac hac univerſa, timoreſ IESU jugulo modicum talsus, peſſerre, quom his celeſtreptumpus.

Tantã me veſtra illa urbanitas, quam de Martiano, ceteriſque hupaliſſimoſitrahã, quoruſum me tanto forte hñud diſtore ſeruum, atque inſcipidum, quanto in me illud cadere vretor poſſe non nihil elogium; quod* jam olim de quibudam *Sēper dicemus, & nunquam ad tepitiſmē veritatis venemus, eſt vercidillu, ut & de vobis valet, prolatum.* Tantã, inquam, me adhuc hęc eoruſum inepitilima, imò pernulla * philocempie urbanitas veſtra, anguſtia, ut dum colloquimur, gravatillima dum apuluo, vel ſeptemancelis qua idam plis alio, quam melio, plis venent certillimo, quam ſincerus antidoſi grilante niſi mactis : { ut utique modo persequam * famulam, ne vobis loqueretur ſiltem, ne dum aliquid juvenimus à vobis exigent, optamus prohãbitum * confeſſillimus adeo reddat cum Plante illo, ut libat uti de multis, de vobis ſpecialiſ quoque voſiderari noſillimo: *Narretur mihi inopuſ ſubſolatione, ſed non ut lex tua Domine.* Verãm à vobis compullus, cum protempore congruentia gellum noſu ſiltem exilere fructus, quatuſulm cumque apologeticoruſum dicitare. Cum glorioſitate hinc aduſe diſpoſiſſet Auguſtus, eruditio hñci meo qualdam argenti, ex quo petere debentur Baſilicum ſancti Zenonis, penuliano, ut ſicur, noſtri Patroni; poſſedum ſiltem omnia, de quibus habueram veſtitare { noſ dum ſuperſitit unde, ut ſuadent, quas, iſto reſto quo emeſſus me eſt hñci, opte, poſſem clempnyas ſicre } eſus abſiguerat non dico poterit, nego violento, ſed certe preſentia. Etã quom vera Aureli illa ſententio, qua ſatur temerario iudicio ſore emaiſplena. Cum enim ſantius & non diſper illa ſiſſerit Gregorius, quod nunquam propter obſtitentiam malum ſit

faciendum; nonnunquam verò bonum internatendundum; qui valet credere, ut pecunia ab illo credita cui eſt tam ſanctè juratum, alio debeant expendi, quom preceptis placuit illi? Pauperibus, inquit ſulcatur, ut ille quondam Chriſti cenſus proditor. Sed velle ſere ubenam illiſint pauperes. Nam cenſu iſtatuſis pauperes, ut pro eis deſtrictio debet Eccleſiarum (etiam ſi ex eo ut debeatur, fieret) remanere, nullos, gratis Deo, hñc eſſe compenſum (mirabile dictu, incredulitque audiam) me, de quo alere ut domeſticos debeam ſepi. Sed puto quod apud vos non ſtantur niſi ab Epilcopo pauperes. Sed hoc illis necelle non eſſe clamat liberalitas qui illam incolunt patriam omnium, ne elgas emiſicrans præceptum communitur obſervantium, & utique ad cepulam & ebrietatem eos contrã Dei compellendum ante horam quoque præceptum, cum debent & ipſi ſolemne cauſidare, ut ceteri bñdeles, jrjunum.

O vobis utinam qui non amplius, ſiltem utego, modos à beato Gregorio perhoris erogandi coguſſerit, approbant, dāgeret illos; inveniret prudētibũ & talibus, quos Domini noſtri baſilicum reſtratuſis necellitãti parſitius, eleuſioſymam divitiſis omninò negari. De enim, ait, *1880; & ne ſuſcipias præcarde.* Quo utique præcepto, & quibus cenſum impialm tribui ſundus, repelluntur peccalium pro culpa; & beatus Zeno, quom fraudari ſibi conſilio contentis pretio, ad reſpondum proſiſtita ſiltemur propria. Fratrem enim in fede Mariſtilis ſelctem * appellandum. credo competit apum, quam aliquam taliam, quibus inſepi, ne ſudent, *Diſcedat à me maleſtiti in ſperum æternum, qui paratus eſt Iſrahel & Angelis ajas, non niſi eſt ſubſtituendum.* Non fratrum enim, ſed magis per atroxum intentioni maleſtitiõ ceſtatur talis. Cum verò de Maximino iniquitate hoc amaci ſint licendi, ut uos in æterna reſcipere tolerentis eſis, cum non dictum ſit *mutator*, ſed *reſcipias*, penſandum qui nos, ſi ex noſtro quoque ſicceremus, potius quibut in ea reſcipere, Licitas utique qui cum Iudic aud tuos juſitabit, *ſentit, an ſit quibus dicitur, Diſcedite.* Pauperes ergo ſepi hac noſtoritate ſunt eligendi; *Iſſeram eſt cum Regno caritatis; quod nobis videtur ſi voluit peccare, erodimus, poſſit, ut utique ſuum.* Quas enim quod non hñbet alieu conſite? Quoſ quod ſum eſt, non cui volit eſt potis largiri? Nec hoc diuinus, ut nature commonitionem neſigi in aliquo, ſive juſtus, ſive ingluſt ſit eſt, ſtudiamus; ſed ut genuum veſtrum uos ita roſtrem gillilo hupaliſſimò conſeramus. Omnibus enim cum noverimus benevolentiam ob nature ſimilitudinem inpendendum; domeſticis tamēn hñci, per quos derivatur ad domeſticos etiam Dei, ſpecialius perpendimus exhibendam: ne per hoc nulli valeo, etiam ipſi, ſudeat h, Auguſto credere, & acceptabiliſ Deo exſtite propna noſtra ſubſtantia ut eis probabiliſ tribuatur, quibus dicitur: *Ita maleſtiti in ſperum æternum; neſigis qui ſunt auctori.* *ſentit ſentendit Patroni; perſcipite Regno;* noſtrem quod ab alio quilibet ea eſt delegatum, nobis communiſ, ipſi ſuſciteret, & illis conſentiat, cum perſcipiamillim de ſiſtente libet. *Proſit perſcipiam illa dare, contineat dactum;*

Job 39. 24.

Tim 3. 7.

Job 31. 16.

Moral. in Job 31. 4. 16.

Encl. 11. 7.

Mart. 23. 47.

Job 3. 1.

Job 27. 20.

Job 4. 16.

Encl. 11. 6.

* *Tantã me veſtra.* Perioſum hęc, ut mihi, ita etiam alioſ replicum ſaturnum cano ſuo; quatuſobrem cam ſuſperratur libri. Hoc iſipri Ratherii ſcribit, ut ſe adſcedim ex celſioſum & ex ſcriptis ejuſ ſuo vete reſpender, ut ejuſ quilibet celſioſum gravans ſit adiudum, ejuſ vobis ſcriptis alioſ petens quom moſe ſerem ſua conſucta, ut poſſit cepis illis hoc Davidis accommodate, *Narretur mihi, &c.* Ludi. vero ut vobis reſpē, quod vel de eo

qui gravi quondam malo ſit afflictuſ, vel de ſiſ vobis que male vel luculano conſidant, ut ſuppaſ vultu ſolet. Nichil hoc loco mutandum, ſiſ quod ſerſipimus quod jam oſmo alio erat quod jam alio; & vobis pernulla, & inſcipiam em perſcipiam, que in celis erat per nulla, perſcipiam; ne pariter inſcipiamillim, que ut ſerit alioſ, ita hoc loco vobis illa era, ſiltemum. *In ſcipiam illam inſcipiam illam ſiltemum.*

& Apostolus de hujusmodi domos, cum manibus vobis aliquid scilicet valeat acquirere, circumcibus censura: *Qui non operatur, inquit, nec manducet.*

Quid magis? Maximum insulare mihi cerno undique praetium; non occultando, fateor, est ad Deum clamandum: *Fac mecum Domine, signum in bonum, ut videam qui me aleris, & conservaueris: quoniam in Domine aduersi mihi, & consilium ei me.* Quidam enim sine putatis, sine à se magis confictis, me iaculant criminosis. Quidam bona, si qua videntur agere, finitris interpretationibus non desinunt insuflare. Tolerabiliores ad iudicatos, qui mali cum inoperabiliter exsunt, mala male seu sicca seu certa notant, quam qui bona, boni dum assidant videri, si qua mihi cerantur inesse, male preferentes, candidum nigro deturpant colore. Sed prudentissimè, rogo, edicas amice, impense quæ construendis vel restituendis, ne dico ornandis construaris Ecclesiis, non tibi videntur erogari pauperibus? Quorumnam enim commodis profuit? Nonne eorum qui flarent sub divo, sole torerentur, imbre madererent, gelu frigerent? Quorum verò major pars intrat Ecclesiam, divitumque, ut egrotam? Milibus ergo domum ab his tribus incommodis tuentem providere utraque hominum qualitatis quod esse melius teris? an si alicui concedatur viliissima vestis? Imbrius seculo confescentes, lapides mundo ipsi condurabiles, universitati, quam paucis in sterqus illud convertibiles præstare alicui? *Ad ista sunt labia delapsi, quæ loquuntur aduersi inquam iniquitatem,* ut non me potest hic bonum appellatum, sed qui dixit: *Pauper, qui levisit iustum malum.* Ut ab amicitia ceterum quod sum est exagam, quam vos semper melius dando, quam comitandis mihi haud inficior moritruvillæ, recognoscibile quid profertis, siquidem profertis de optimè non dubito nolite. Cum quidquid Ecclesiæ confertur, sanctum Sanctorum sit Domini, & ad jus pertinet Sacerdotum: quod utique sic resolvendo intelligere me proficor, ut quidquid domino offertur sanctum esse dicam, & ad usum delegatum, non verò quorumlibet, sed sanctorum, qui utique in nostris domiciliis aut requiescunt, aut specialius venerantur. Usus verò eorum, usus eis sit famulariam. Et quia illis Sacerdotes specialius debitorum sunt famulari, in iure ipsorum quod est collatum conveniunt debere consistere; quod tamen in quatuor partes dividi sancti precipiunt Canones: quarum scilicet una victui est Præfatis delegata: altera provisionis ipsius ad Basilicas usque struendas vel restituendas commissa: tertia ad usum pauperum similiter commissa: quarta Clericorum necessarius destinata: cui verò vos censeatis, quæso, commissæ? Convivere ceterum ut Canonici ipsi Canonice si non dedignamini regule, [quod] omnium Ecclesiasticarum rerum disponenti Episcopos babeat potestatem, haud dubito habeatis cum respondere.

Ubi verò ad Prochia, Xenodochia, ceterorum vel hujusmodi officiorum eræ perventum? Eugenii vobis, reor quod satis pateat in Decretis ita dicens fraternitas: *« Per sollicitudinem Episcoporum diffusentur omnia hæc per Presbyteros & Diaconos. »* Verum hæc alia.

Ad propositum sanè quæ juvat redire, portione Clericorum utique Pontificibus delegato exceptis, de illis quæ restant duabus partibus consilium à vobis exspecto: prohis totum nam cum pascere ille debeat gregem, & animaliter sollicit & opus si fuerit, corporatimque, cui dædum est: *Si deliqui me, pascite ovem meam:* ad idque illa tertia pars ut delegata. Comque, Deo gratias, nec firmes patriam op-

primæ, & plures sint qui alere valeant, quàm qui elemosinaliter alii indigent: Ecclesiæ verò illius patriæ pulsum in incendio pogororum, aut incuria Pseudoepiscoporum, sint universæ aut penitus diruta, aut magna ex parte destructæ. Cumque in primæ & secunda parte, tertia & quarta, si necessitas insilaret, debuissent fulcin, secundam cum maxime indigeat relevam, mihique necessitas vulcat hujusmodi, quid quæso decernitis fieri? Ad illam eam tertiam adjuutores habeo innumeros: ad quartam eisdem sibi providentes supra restum etiam se sufficientiam Clericos, ad illam secundam eum vove uti alius possim Marthæ dicentes: *Domine, non est tibi cura, quod vicini omnes relinquunt me solum, & insufficientissimum Basilicas Decretis nostræ vel levare, vel relevare, & si non datur, ornare.* Insuper si quid alio, filios etiam, amici qui offedant putari, vacuperare, & postulare melius iudicare, quod est utique, vanus est qui servit Domino, dicere: *in certitudinem certitudinis prætolle, peccatores sanctissimis antecelisse, & quod illorum crapulam quàm illorum gloriam plura D us habere, adstruente, ut vos utique agitis, melius dicentes fuisse, ut illis duobus, egenis scilicet atque Ca ro, nobis partim sua provisione, partim aliorum largitione non adeo indignis, quod habeo elemosinam interdispensari; & illam levandam, id est struendam, vel restituendam necessarò partem omnino negligere; hocque existit non solum cognatis, sed & loquimini, melius. Quæ ferre tantum nefas queat audire? Non est amici, sed inimicissimi persuasio, fateor, talis.*

Factorem ceterum te, & amicitiam, omnium inimicorum meorum præcipuum licet venissem dixerim, cum non sint alii nisi rebelles ipsi Domino, qui me ita lærarent Clerici, non adeo forte succensco. Siquidem hoc non meo, sed vestri Episcopos odio vos agere proculdubio feci. Exceptis enim qui ad Episcopos adspiciunt fastidium, ut consilium omnium peccet est Clericorum, ut libentius audiant Apostolum dicentem: *Non dominantes in Clero: quoniam: Præcepta hæc & docet: vel ad alium: Hæc loquere & exhortare cum omni imperio; nemo te contemnat.* Et, *Invepa illos duri: & alia hujusmodi similia quæ si profert, Status tuum profert sensum suum;* apponi mihi valere non uideo. Nulli enim nisi potentissimo, durissimo, feroceissimo, ac per hoc licitudinè se nec Episcopo, sed, ut iustissime, tyranno alicui, à Clericis hodie suis privilegium Episcopalis deferret honoris. Omnes suos sibi subiectos ambiunt habere Pontifices, omnes durè audiant dicentem, cum Episcopos cogitant, Dominum: *Non est despectum supra Magistram.* Omnia tamen idem sit illum pervolupe, cum suos sibi subiectos compellunt boorem etiam, qui non debet hoc exemplo, deserte: *Quæ vultis ut faciam vobis homines, & vos facite illis.* Similiter propinatum non haerentes, amantèr audiant dum legitur: *Patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros;* & hoc à nobis nominè observari, cum ab eis quod Deo aut nostrum est exigimus, congeruntur. Surdicentem cum audiant: *Fili obediens potestibus per omnia.* Tolerantius audiant *Obstete, quom Argere, vel Invepa.* Parvipendunt, cum maledicendo Cham patris v. r. u. da prodentis super eos intendatur: magis dicunt dum aliqua infamia, vera sit aut falsa, nobis impingitur. O eorum ista, ut me specialibus ipse diffigo, m. o miliorum me verbum debuis meis factum in ista: *Quotiescumque audieris, insonam contra aures meas illius.*

1. Thof. 2. 10.

1. Thof. 2. 17.

1. Thof. 2. 17.

1. Thof. 2. 10.

Hæc sic edidit cum cæsuræ.

1. Thof. 2. 17.

e alii indigent] Edicum esse, alii indigent.

Post tanta enim, talia, tam facta, tam turpia, tam incredibilia, & ipsi istum statum meo contraria, quæ hactenus diuino, & potio quod non adeo illibenter auditis; ad quam velisiam vestri illius Mantissa processerit temeritas osperimè horret edicere, ut pessimæ cohortis hoc vestra inficiatur furore, quod futurum non discedo certissimè. Nam post omnia illa, cum saltem ad comitatus sine licentia meire aulam Canonos decerneret deponendam, inaudita inquam temeritate, venalem flom. ut ait Salustius, adiens urbem, peritio, ut omnia antiquis, ibi emptas quasi Apollibecis differens literas, anathematis tam me, quam successores omnimodis meos eo nullavit mucrone, ut quisvis abhinc Episcoporum, si de Clericorum se inframitteret rebus, perpetuo, ut aule, anathemate foret damnatus. Res verbè tam propriè inuicibilis dicantur substantia; illo utique innuente, qui nomen partem orationis corpus aut eam significanti definiti quomobreviter ele; que specialis res sunt Clericorum, (ut animam illorum) dum tamen & hinc haud ambigam me non irreprehensum abire, quod scilicet dubio religionis hoc loco adhiberem testimonium Auctoris Ethnici, quo tamen Apostoli infratrago utoc, ad I tum contrè vaniloquos & si dicitur dicto utentes memortis, sic ut non tatis. Clerici ut verò ipsi cum sint corporales, Clericatus dum, ipse incorporalis, ab omni rebus eorum si abluere, ut corpora, ut substantias eorum sumptui delegatas, ita & animas ipsorum, ipsam insuper Clericatum, dum res utriusque sint, æque negligenda innotantissimè colligo. Ipse, inquam, res, personæ scilicet ipsorum, cum ut animabus maxime, ut protula, consent eorum, ceteris specialis rebus dum hoc anathemate mihi sint interdictæ, ademptam mihi esse omnino eorum cum rebus omnibus absque dubio curam perpendo. Hic si potestis igitur, aliquod consiliu date. Si enim anathema Sedis Apolliticæ parvipendo, præter aliud quod haud parvadicendum, pessimi exempli pontem omnibus sterno. Si non: Maltam saltem eis (cum res sint ipse, Missarum castatio ad maximam de rebus ipsorum inframissionem pertinet) nullatenus casto. Si Maltam eis non celebros, quod eorum non sim saltem Sacrosdos, nedum Episcopus, persequi pundo. Episcopus sane (ut in Synodo est Papienti quondam clamatum) Veronensium ego ipse si sum, cum Episcopus superintendens interpretari dicatur, quibus superintendo, qui suppollunt omnibus me videt Hinc, qui, dum monogamos fore adulterium publicum, dum illegale utique conjugium sit, trigami esse, & prob pudor! quadrigami, & hoc Tristyræ & Diocis, cum bigami sc licet utqueque saltem fieri Clerici, pro rühio ducant; i qui dum negotandi legant sibi interdum omnimodis usum, usurarij temeranter existunt; i qui fidem adeo abjuraverunt, ut perquis se esse multoties nec negare dignentur; i qui collata Ecclesiæ generaliter, tam specialiter sibi usurpant; ut illis exceptis qui Scribarum & Pharisæorum ritu alius præconant, ceteri, me ab imo ceruente, nec suffragari quidquam valente; inedia peste vichementer laborant; i qui pagis, vel potius cellibus, ut hoc ita pro Verghianis dictum sit enclitum, in gremio Ecclesiæ inter se ducantes, violatè exteius (uti modo Marcianista insignante vestro est factum) non verentur Templum Dei videntis; ut nisi præsentialiter reconciliatur, Missarum solemniam, in ipso etiam prænotissimo Pascha, celebrari legibus in eis interdicitur? Quorum aliquid Ducono-

rum colaphizari Pesthyerum ordinarium eorum si [per] servum fecit ante fores splis Ecclesiæ superbolissime suam. Ad summam tunc, qui sine licentia mei Romam profectus, egit ut anathemate super me iacu'to saltem mihi interdiceretur cunctimodis questio:

Huiusmodi & alia innumera, neque minora inemendata, dum facultas non sicutur utique, omnino relinquere, esse quæso superintendere? Superintendere verbè nequisquam valere, esse Episcopum fore? Non Episcopum autem in Cathedra Episcopali sedere, esse, rogo, approbabile atque legale? Ad istud sine autheac inauditum si aliquid retero inspiratum, non me à vobis strephenicum cum certum sim habiturum, noverim tamen me hoc incostanter, D us averteret nisi, facturam, licet vobis videatur homini utpote carnali, qui non percipit? que sunt Spiritus Dei, stultissimè, cum non tunc tamen, si Deus dederit, factum. Vestrum sine cum sic gratulari valeatis Ratheriam, me taliter vici possè putantes tripudians multum fructo Antonium, cum si fieri possè iam fuisset absque dubio factum; distare quid inter hominem & hominulam sit amibus dum non ignotum. Inveho ceterum d in vos amicissime credi uti cupitis mea, ne in insinuum contentè procedere, terminam hic et volo statuer, expedere non scilicet, multiloquij quantocum quo vitare satagam usum, cum ipso peccatum obloqui non incedere mihi contingat, est quod omnino pejus reatum, vroratis maxime quis si transiens metas, charitatis invenibiliter iure neglecto, incerta certis concludens, veras cum nequit, illas undecumque comportans calumnias; & si fingere quasi probabiles sicut vngens prohibet parvitas, candidis nigris, nigra candidis atque commutans, persequatur quod ob hoc se ve illi, Psalmus ut prodit, pro tali commutatore impetrans. Deut ipse, miseriam cogitans, seque alterius felicitate igno veluti cauterio irremediabiliter utens: quod à vobis utriusque dignetur avertare Christi ineffabilis pietas, cuius cum vobis & Spiritu sancto est una esdemque agendi ut possibitas, ita regnandi una eodem locuta per subinita Majestas, Amen.

RATHERIUS Veronensis Episcopus de Clericis sibi rebellibus.

NOstrali dum intendem ledioni, huiusmodi nobis non disconvenient, & utram venaliter contigit audire. Populus ad iracundiam provocans est, & sibi mentales, sibi volentes audire legem Dei, qui dicunt viderimus: Natus videtur. & superintendens, nolite asserere, nolite ea qua rella sunt loquimini, nobis placeamus. Videret nos errores. Aferre à me vram, declinate à me simoniam, cesses à facere nostrâ Sanctus spiritus. Quod dum cum his consullim' que ceteris, & in eodem audieram, Propheta, & Edimis, Hymnis, & Cantibus spiritualibus, que vos iactatis alios Itale Ecclesiis frequentare melius. Curque sermone Dumini, quo Propheta se consolationis meus auctoribus, in hoc ita loquitur vestris: Populus hie labris me honorat; cor autem illorum longe est à me. Invanam me colunt, remaneas doctinas & præcepta hominum. Cum Apostolo quo-

1761. 30. m.

1761. 15. R.

d. Aul' me dicitur) Nihil hoc loco sensus: apparet eusulam valedicti tonen hic laeret. c. et jamnam sine) Sic est curatim, cum anota lego-

terit aditum eyus. Isrl' colunt etia qui non percipi' q'ia sunt.

1. Tim. 4. 3.
 Rom. 11. 4.
 1. Jo. 10. 10.
 1. Jo. 10. 11.
 1. Jo. 10. 12.
 1. Jo. 10. 13.
 1. Jo. 10. 14.
 1. Jo. 10. 15.
 1. Jo. 10. 16.
 1. Jo. 10. 17.
 1. Jo. 10. 18.
 1. Jo. 10. 19.
 1. Jo. 10. 20.
 1. Jo. 10. 21.
 1. Jo. 10. 22.
 1. Jo. 10. 23.
 1. Jo. 10. 24.
 1. Jo. 10. 25.
 1. Jo. 10. 26.
 1. Jo. 10. 27.
 1. Jo. 10. 28.
 1. Jo. 10. 29.
 1. Jo. 10. 30.
 1. Jo. 10. 31.
 1. Jo. 10. 32.
 1. Jo. 10. 33.
 1. Jo. 10. 34.
 1. Jo. 10. 35.
 1. Jo. 10. 36.
 1. Jo. 10. 37.
 1. Jo. 10. 38.
 1. Jo. 10. 39.
 1. Jo. 10. 40.
 1. Jo. 10. 41.
 1. Jo. 10. 42.
 1. Jo. 10. 43.
 1. Jo. 10. 44.
 1. Jo. 10. 45.
 1. Jo. 10. 46.
 1. Jo. 10. 47.
 1. Jo. 10. 48.
 1. Jo. 10. 49.
 1. Jo. 10. 50.
 1. Jo. 10. 51.
 1. Jo. 10. 52.
 1. Jo. 10. 53.
 1. Jo. 10. 54.
 1. Jo. 10. 55.
 1. Jo. 10. 56.
 1. Jo. 10. 57.
 1. Jo. 10. 58.
 1. Jo. 10. 59.
 1. Jo. 10. 60.
 1. Jo. 10. 61.
 1. Jo. 10. 62.
 1. Jo. 10. 63.
 1. Jo. 10. 64.
 1. Jo. 10. 65.
 1. Jo. 10. 66.
 1. Jo. 10. 67.
 1. Jo. 10. 68.
 1. Jo. 10. 69.
 1. Jo. 10. 70.
 1. Jo. 10. 71.
 1. Jo. 10. 72.
 1. Jo. 10. 73.
 1. Jo. 10. 74.
 1. Jo. 10. 75.
 1. Jo. 10. 76.
 1. Jo. 10. 77.
 1. Jo. 10. 78.
 1. Jo. 10. 79.
 1. Jo. 10. 80.
 1. Jo. 10. 81.
 1. Jo. 10. 82.
 1. Jo. 10. 83.
 1. Jo. 10. 84.
 1. Jo. 10. 85.
 1. Jo. 10. 86.
 1. Jo. 10. 87.
 1. Jo. 10. 88.
 1. Jo. 10. 89.
 1. Jo. 10. 90.
 1. Jo. 10. 91.
 1. Jo. 10. 92.
 1. Jo. 10. 93.
 1. Jo. 10. 94.
 1. Jo. 10. 95.
 1. Jo. 10. 96.
 1. Jo. 10. 97.
 1. Jo. 10. 98.
 1. Jo. 10. 99.
 1. Jo. 10. 100.

que dicente: *Eris tempus cum sanam doctrinam non sustinebas sed ad sua desideria conuertebam tibi Magister prouidentis amicus & a ueritate quidem audiam auertere, ad fabulas autem conuertentur.* Compulsus sum miseritimus heu dolor! nos populum Dominum ad iracundiam provocantem intelligere, non ignarus Apostolum. *Quoniam ut scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta, ueracillimè testatum fuisse.* Filii enim nolentes audire legem Dei, qui aptius, pace quod dixerim uelut, ualent intelligi, quam illi, qui cum Canonici affectibus uocati, & de ille Canonici delegata inefficaciter conuerterantur, in tantam recedant esse Canonici, ut consuetudinibus malignorum solummodo inuidentes, nil quod Canones sanciant sancti. necdum legere, uel facere, tolerent saltem audire, eisdem uerbis decantent uidentibus. eorum utique periculum animarum certentibus: *Nolite uidere, & aspectibus prauitatem ipsis, nolite asserere. Nobis qua recta sunt loquimur, id est, non quae uera sunt, sed quae uobis recta ualentur, nobis, non Deo placencia dicite.* Videte uobis extorsit, hoc est finite nos nostris inventionibus, atque antecessorum nostrorum malignis consuetudinibus decipi. *Auferre à me uiam, utaque illum qui dicit: Ego sum uia. Dedonate sententiam angustiam scilicet atque arctam uiam ducentem ad uitam. Cesset à facie uestra sanctus Israel, id est, detinet nos inquietare sanctitatem suam nobis sequendam proponens sanctus, uisionem uerae ac sempiternae pacis demonstrans, & dominicus quem nobis ingeris sermo.*

Quid uerò, fili, super quibus monemur diuinitis non læteri, si multiplicemini? quid, inquam, erit, si audito misericordissimi Dei promisso, dicentis: *Si reuertimini & quiescatis, salui eritis. In silentio & in spe erit fornicatio uestra.* Atque post pauca: *Exspectate Dominum ut misereatur uestri: prouidentibus illud & moribus utique. & si non uerbis, respondentes, magna uiam sed ad equos fugamus, quos utique parentes quolibet, quorum patrocinius fili Ecclesiasticam tam nulli penditis disciplinam, nil obstat intelligi, auctoritate Papæ Gregorii etiam ad litteram uobis Dominum respondere contigerit, ideo fugeris, & super ueloces ascendemus ideo, ueloces erant qui sequentur uos: uindicans immanitatem rebelliosis utique uestra temporaliter, ne dominet uos, ut formidate non desinimus, æternaliter? Quod, inquam, misericordissimi Dei euidens magnitudo, & iuxta retributionis maxima leuigatio? Hac itaque de causa Apostolo conueniens, dicenti: *Estate imitatores Dei: sicut filii carissimi.* Quos ille misericorditer, ut patet, expectat, non auias crudeliter insequi, spe forsitan licet inani conuersionem michi pollicens uestram, cum proposuisset uos uti rebelles non modo uilissimo mihi, sed & incomparabilis potentie Cæsari, imò formidabilis omnipotentie Deo, ut & legaliter & imperialiter sanctum est ab Ecclesia (ex qua me iam quaeret extruissis) extrudere; pepercit animus diuolue uos consensibus induere. Quod fecit utique, si uos excommunicandò damnauim, ut memini, æternaliter; & excusando apud aures tremendissimi Imperatoris, ut facere manuè, misso ex parte mea legato, neglecti, illud uobis casualiter praeipare, quod si contigerit, proemptam erit uideat. Sensu igitur illo, quo dictum est: *Qui necit, nocet adhuc; quodquid prouidentia Dei mali uobis inferre uel uoluerit, uel permittit, eus**

miseratus committens, do uobis licentiam, in quibus domo huius Diocesis Ecclesie uobis placuerit Domino feruendi, donec annente Deo Milium pulchri Cæsaris ueniat, & quae mandata auditis, cumque his, quae uos de me ipsius Imperialibus inuouissis anibus, collatis, ei ut fuerit libitum referat, & quod mihi sit agendum decernat. Quod uerò cum uestris quibusdam id agere uideret, non contempni fraternitatis facio, sed rusticulo illo monitus fore leuigatio, si eis non uisus qui mihi tanta mala fecerunt, & facere non desinunt, abis aliquantisper malorum ipsorum recordatio, dum auctores eorumdem quantumcumque oblitus obliuio.

Ex Abbatiali amandatis Monachis subrogantur Clerici.

Um adhiplante peragula recordationis Aurelio temeratis iudicis adeo plena sunt omnia, ut ipse quosque maleuolentiam uacillationibus accerzime hoc tempore infestatus, mihi ipsi tum ita incredulus, ut quod quid intentione ætatem mihi lapsissimè dabus; dum scilicet falsè uerare illorum de me testimonio, cum his quae mihi sunt plus quam necesse sit cognita confesso; quid de Abbatiali, quae Magonzianus uocatur, superaret statuerim, decretalibus quoque seripto enucleare, & uenturis presentibusque ut utrique diiudicent, destinate contendo. Ipsa igitur eadem quantalacumque sit, cum ex praedilo quorumdam dispositioni Ecclesie nostrae ita obuenient, ut aut obuente, aut perperam intendam abiter quod perpetrare Abbatie, aliter ab Episcopo illic sufficeret nostrae Diocesis, qui militantem in eà Monachicam uivere faceret lege, tum, uti res est perdifficilis, hoc non ut Constructore uoluerat, processisset, inchoo ab Ungaris Cambobio, ad hoc miserabiliter est peruentum, ut ipse, qui Abbatibus falso uocabulo solus gestabat cucullam, uasore saltem nequiter illatenus abintere, necdum alii proprias quoque possent uolantibus (ut Regula Monachorum praecepit) renuntiare. Quorundam igitur ex talibus cum omnigeno conatu ad id quod secundum saltem congruentiam temporis esset agendum, non ualuisse adducere; sed sagà ter lapsus ipse, Geriacus me insuper lepra per interuentum conuenerit inficere, hoc est, ut accepta ab eo pecunia sine reum quod oblatum Domino fuerat, Dabolo ut ante fecerat, tradere; me quod ille uolebat nolente, illo quod ego Dei respectu uasabam rogare: utrumque cum fuisset discretum, hanc animus quod agere possent. Si enim ego possessumculam Dei Genitricis collatam melius quali dispensatorem mihi retinerem, aut meorum alium darem, ne succellorum aliquis meorum meo similiter faciens exemplo clerofynam illorum bonorum destrueret, non nihil uerebar. Si uerò propter unum fallum cucullam, Abbatem appellatum, id est patrem salissimum, te autem uetricum uerissimum, hoc in uxorem & filios carnalis, fratres, atque nepotes permittere expendere, imprudens dispensatoris non minus peccatum quam uisibilibus uerebar incurrere. Cum enim perardum sit Monachorum propositum, & talibus inconueni-

a cum uti in] Ita Acherus ediderat, cum uti ut est, perdifficilis hoc, uerare uoluerat, &c. Quare missa sunt loca in uersata editione, in quibus edendo non major adhibita est diligentia: ex quo factum est, ut si quae acciderit uel

nius litterale immutatio, quod uisari uis possit, auditoris sententiam nouissimè magno labore lectur adsequi possit uideant.

tiſſimum: ſicut enim Monacho nil ſanctius, ita nihil eſt hypocriſis ſceleratio: reſiſto impoſſibili ad poſſibile me conferre operam dico.

Ordinavit igitur, ut ſi plures inſubderet facultas, illic tres Officium ſuum non reſiſtentes omni tempore ſaltem Presbyteri militarent, ut inibi nullo die Miſſa deceret, unus Diaconus, unus Subdiaconus, Clericuli aliqui. Quos Presbyterorum annuatim acciperet inter frumentum & ſegallum b modis decem, inter legumina & milium modis decem, de ſurico modis decem, de vino modis duodecim. Diaconus de his omnibus modis quinque, vinum, modis ſex. Subdiaconus modis tres: vinum modis quatuor. Ad veſtitura Presbyteri ſolidus quinque: Diaconus ſolidos duos: Subdiaconus ſolidum unum. Coccillum nemo illorum potest. Hymnos tamen in memoriam antiquæ conſuetudinis in Laudibus, Matutinis, Primâ, Tertîâ, Sextâ, Nonâ, Veſperâ, & Completorio, quæ omnia ad horam debitam exhiberi decevat, cantarent. Et quæ ſive aliquo id fieri magiſterio poſſet deſperari, unum inibi præfici Presbyterum honorabilem, nec miniſtrum ſui expertem, præter illos tres: ita decrevit, ut aut obeunte illo, aut decreta facere contemnite, alter ab Epilcopo Veronenſi loco ſubrogaretur illius. Quosque in omnibus, ut continetur ſuperius, non per vineas & campos, ſed per menſuras diſperſa, quod reueneret, habere. In præclaris verbis ſeſtivitatibus illos quinque ſecum faceret comedere, eiſdem cibis & potibus quo ſeſſum abundantem & pro poſſe eoſdem reſiſtens. Quibus tamen diebus ſeſtionem decernimus ad mentiam habere, & poſt cibum quod Monachi cantent. Summopere verò.

DE NPTU CUIUSDAM ILLICITO

SUPRA deſam meum fabricaverunt peccatores: Cum Palamita proclamet: Aquitolus quoque: *Non ſilium qui facimus, ſed & qui conſortium facientibus, digni ſunt morte: mea mihi oneratissimo cum ſuperabundant, alienis ſuper modum ponderibus inferentiſſimus gravor.* Hac itaque duplici anxietate conſtrictus, Joannem noſtræ Eccleſiæ doleo ſilium, quamdam, ut fertur, in Quadrageſimâ ſuo deſpondiſſe filio puellam, nocte diuulſe dominiâ: illegitimatè ſcilicet, ut & Podrevertus noſter antea fecerat, duplici. Cum quilibet ſilium ſuum ad Clericatum adducit, videtur quòd, uti & facit, illam ſeculo auferat, & Domino tradat. Unde cum antea lege ipſa deberet vivere quæ vivit Reſpublica, poſtea vivere lege incipit canonicâ. Et uti præuidet ad Reſpublicæ pertinebat Preſidium, ita poſt ad Eccleſiæ attinet Præſtatum, hoc eſt Epilcopam, legiliter inſtitutum. Quod cum ita fit, qui ſilium ſuum Eccleſiæ mancipat canonicè Domino militaturum, & poſtea ſeculare illi acquirit conjugium, perſpicue cernitur, quòd eadem manu cum Domino auferat, quæ illam Deo ipſe tradiderat, & ablatum Eccleſiæ, reddat, proh nefas! Curæ. Non ſuſcendat igitur qui hoc facit, ſuggero, Deo, ſi ille ei ex his quæ miſericorditer illi conceſſit, aut vi temporaliſis, aut impotentiæ cauſa ſubter poſtentiſis, vel in hoc ſeculo, vel in futuro diuulſe auferat: cum ſi alter, loquitur ut ita, Deus hoc facere neſciat, exemplo ipſius diſcere poſſet: quaſi utique diceret: Tu

mihi abſtulſti quod dederas, ego tuo exemplo tibi quod dederam tollo.

Q verò inſatiabilis, quanta tibi non pudet, quàm illegalia, quàm turpia, quàm inhoneda, contrè Deum quoque committere, generis humani enpuditas? Cum enim Clericus quilibet idè vocetur, quòd de ſorte lit Domini, id eſt, ad partem pertinent Dei, quàm bonus ille pater eſt, quàm filii dilector, qui pro tribus vixit campis eum de ſorte auferens Der, reddat iuxta ſeculi poteſtatis; conſequenter & Diaboli: ille enim à Domino *Princeps huius mundi* vocatur; non verò curi & terre, maris, & omnium que ut iris ſunt, ſed malignorum hominum, qui diligentes utique mundum magis quàm Deum, fruuntur temporaliter eo, perſicuri quòd æternaliter debeat poſſidere in carlo, ſeruiantes utique Diabolo, magis quàm Chriſto. Eſto verò uterque illorum hoc idè fecerit, quòd in comparatione mali melius fore preſentis, ut uni conſungeretur, quàm per plures magis mortiferè vagaretur. Sed in hoc ille, de quo Iugubeis noſter eſt ſermo, alterum præcedit in ſerlere, quòd hoc in diebus ſanctis inchoavit Quadrageſimæ, perſicit in dominiâ nocte. Quod ille hoc elaboravit ut illud pateret occultè, ille verò quod tam manifeſtè hoc, proh nefas! fecit, ut neminem illius civitatis latere valeret. Ideo igitur hoc nobis ſilentio ſupprimi non debere videtur, quia ſi irreprehentium relinquatur, juſe factum omnimò videbitur. Nullus enim non dubitabit eamplum inde capere, quod competeret neminem vituperalli.

Fecit hoc, memum dicitur: & alius quidam, qui in alio noſtro Opere, ſuppreſſo vocabulo, verborum contortor, legam vocatur diſtorcor, narratur; dum cum certis utique legumlatoribus ſibi dictum audire poterit ſerpe: *Diligite inſiſſiam qui iudicatis terram.* Et lex, ut remur, contineat nulla, quòd res ſemel alicui legaliter data, auferri ab eo debeat aliqua, ſine juſta querelâ. Que reſum verò ipſum cum aut culpam fore, aut neceſſitatem, ratio innotat aliquam, verſantibus & reverſantibus innotat nobis, Deus eſt probatur illata cui injuria cernitur ita: in quo nique nec culpa inveniri, nec velle neceſſitas comprobari. Paſcit enim omnia, nedam ſors ſibi ſpecialiter delegata perire poſſit inedia. Melius profectò feciſſet, ſi ad Domino famulandem de ſua facultatula opem illi, ut filio pater debitor erat, tulſſet. Populiſtæ tamen poſt fertur idem, eandem molens et tribuere ſupem. Et heu! quàm grave crimen, quòd etiam criminaliſimo morte non poſſit ſinem accipere. Verbi gratiâ, ſi alterum agrum quilibet invadit injuſtè, ſicut ſerpe ſubter, illam eadem injuſtitia relinquit filio ſuo, ſuus iterum b qui ſequitur ſuo, ita utique in ſinem ſeculi omnes faciunt qui ab illo primo in valore fuerint per ſuccellioſum alterum deducti: quando ſinem accipit illius, qui præis agrum illum ſcinnavit injuſtita, nã tunc primùm quando ſinem omnis accipit creatura? Hoc eodem modo cum omnes noverint, quia omnis qui præter uxorem legitimum cogit, aut fornicationem, aut adultèriam facit: Presbyter verò aut Diaconus uxorem legitimum non poſſit habere, ſi ſinum de ipſa fornicatione, vel, quod pejus eſt, adultèrio, genitum facit Presbyterum, ille alterum de ſe ſimiliter genitum facit Presbyterum, ille iterum ſuum, ſuum alter iterum pululans illud utique in ſinem ſeculi taliter adultèrium, qujus eſt, nã illius qui illud primus ſemnavit? Quoerentè monendi & obſecrandi

Cleric ery-

mon.

Jan. 18. 17.

Sep. 1. 4.

Pol. 118. 3.
Ann. 1. 32.Quæ clericum
incitatur, ſe-
culo reſon-
tatur, ſicque
Deo conſe-
crat.

b et ſegallum] Forſè ſi grem, ait Archerius, mihi nihil
memorandum videtur: ſed ſic gillit ſiſt.

a quamdam, ut] Prout editio, præſentem, ut.

b ſine iterum] Ita eandem curavi: nam legitur
ſine iterum.

Frater, ut quia prohiberi, prohi dolor! à mulieribus valeatis nullo modo, filios de vobis generatos dimisteretis saltem esse laicos, filios laici jungeretis, ut vel in sine saltem vestro terminaretur, & nusquam in finem laicali duraret adulterium veritatem.

Dices è contra: *Filius non potest iniquitatem patris &c.* Non è diverso: *Ego sum, ait, Deus servus, & ceteros qui vobis iniquitatem patrum in filios, & reliqua.* Duas enim has quasi discordantes Domini sententias tractans beatus Gregorius, in quarum unâ continetur: *Filius non potest iniquitatem patris; nec pater filii.* alteram ubi habetur: *Ego sum servus Deus & ceteros, qui vobis iniquitatem patrum in filios usque in quarum & quoniam generationem.* Ex hoc quod sequitur, id est, *In his qui me adveniunt, ita eas ad concordiam ducit; asserens utique quod si non concordat mala voluntas filiorum male voluntati patrum suorum, sicut non concordavit utique voluntas Apostolorum voluntati parentum suorum, nihil obest malignitas malorum patrum benignæ voluntati bonorum filiorum.* Si verò eadem faciunt filii, quæ patres Deum odio habentes fecerunt, non solum pro sua, sed etiam pro patrum nequitia damnabuntur: & patres ipsorum non solum pro suo peccato, sed etiam pro filiorum, qui patrum sequuti exempli eadem quæ patres fecerunt, agere non desistunt, habent, reor, iustis puniri. Utinam itaque tu Domine, cui tam bonus frater tanta bona dimittis, hæc antea cogitasses, & filium ipsius, illius boni benedicta tamen uti bono deditis Laico, & suam ipsius impotens peccato; quod quo usque durabit subnitissimis elemosinis vir poterit, lapsus, expari. Dicente autem quibusdam Domino: *Pater vobis Scriba & Pharisaus hypocrita, quia decimatis menbrum, & animum, & synagoga, & reliquistis quæ graviora sunt legis, iudicium, & misericordiam & fidem.* Utinam super corpus huius tui die noctuque pluvia caderet, quod tu itudonissimè procuravisti ne heret, & sic humor tam noxius, tam foetidus, tam sanctus animam illius non tam graviter assiligeret, solideret, inquinaret, atque torqueret.

Præceptis igitur, & omnes qui in tali scelere uti Quadragesimam, aut jejunium præcipuum aliquod, aut noctem dominicam, aut festivitatem ullam præclaram se recognoscunt violasse, mecum, qui utique hætenus dum non restitit conscientia sui, quadragesima diebus moneo penitentiam agere; ita videlicet, ut si ceteri fideles refectantur tota hora, nos sextâ; si illi sextâ, nos nonâ; si illi nonâ, nos usque ad vesperam jejunemus. Ab elemosinis verò secundùm posse licentius minimè cessemus. Nec tamen propter hoc nos iustificatos inde saltem credamus. Non est enim tale facinus, quod leviter possit emendari. De Deitamen misericordiam minimè desperemus. *Nescis enim, ait quidem, homo verum esse an amore dignus sit, sed omnia in futurum serventur incerta.* Quid si hoc, ut suspicor, imò certior, respiciat, & mecum jrurare non vultis, & aut ergo vos excommunico temporaliter, aut Deus vos damnat æternaliter, interit vestrâ, nec ulla mea sit culpa. Inde similiter ad penitentiam te paulò superius alloquitam invito; expedie enim tibi, & fortitan proderit fratri.

c. *Illius boni benedicti* Mihi nonnulli Me dresse vident; quod quidem est hayati modi; consilium futurum fuisse, & illam sceleris animam sua subire non videret; si Tom. 2.

EPISTOLULA PRIMA.

Martino Ferrariensi directâ.

Domino MARTINO Venerabili Cœpiscopo Ratisbræ prætor.

Dum Apostolus præcipit seniores obsecrari, prohibet increpari, compellente quæ vos diligo charitate, celare vobis homicidâ computo, quantum vobis Ecclesiæ vestræ filii detrahant, præcipue verbò de ordinacionibus puerorum illicitis; adjucentes quiddam pro pretio eas, quod simoniacum, & à sanctis Canonibus anathemate est damnatum, perpetuò faciemus. Unde ut filius patrem, servus dominum, filicentium senex obsecro, ut remanentes quod hodie specialiter mihi & vobis est lectum, hoc est: *Scientes quia hora est jam nos de simonia forgere;* Apostulici illius ad Timotheum recordari non negligatis præcepti: *Adamas nemini est impoſuerit;* i'erti quoque Simoni dicentis; *Pecunia tua tecum sit in perditionem;* multorumque dicentiam, & qui dat & qui accipit, *anathema sit.* Ezurgatis à somno contemptis tam publici Canonum tandem aliquando, & à talibus cœlestis ordinacionibus, quæso. Fortitan ille qui dixit: *Pecassi, & quæſi. Et. Conversum ad me;* & ego revertar ad vos; i'erotinam hanc vestram non despiciat reverentiam, cum sit pius & misericors, & nolit mortem peccatoris, sed nos converteret & vivat Noverim sanè nullus ius extendi amplius vituperat, quam illos quos taliter ordinavisti, vel quorum rogatus hoc idem fecisti.

Rom. 12. 21.

1. Tim. 2. 22.

Ad. 8. 20.

Concil. A.

Concil. 3.

cap. 22.

EPISTOLA II.

Romana Ecclesia directâ.

Domino sanctæ Romanæ Sedis, quicumque est, Apostulico; & universo Senatui, sanctæque de canonice legis latoribus universis, hinc demum sancto curæ omnium sanctæ Catholice fide degravatum; Clerus omnis sanctæ Veronenis Ecclesiæ, debet subjectionis obsequium.

Non ignotum vestræ novimus Paternitati invasionem hic olim Diabolo insigantem, Patres sanctissimi, sanctam, in qua cum contigerit illegitate, ut asseritur, publicè plarimus nostrum ad diveria non proveyos quædem sed constitutos officia, pretius flexis, hic, quod egimus, populiibus consilium, quod sequi debeamus, à vestrâ supplices sanctitate, cui de talibus iudicandi singulariter concessa noscitur esse. Obstatula enim quibus in officio impediri stare concessio, hæc Dominus Episcopus noster recitat cum unumveris esse: *Quæcumque scripta sunt; ad nostram delictorum scripta cum Apõtolo asseritur pariter fore.*

Rom. 12. 4.

Ex Concilio Aniochens. Cap. XCIII.

Aniochi. 2.

Si quis nullo rogante, inordinato more depropriet super aliquibus ordinacionibus Ecclesiasticis negotiis, ad eum non pertinentibus, componendis; i'erta quidem quæ ab eo geruntur existant. Ipse verò incompositi motus sui, & irrationabilis audacis subeat ultionem, ex hoc jam damnatus à sancto Concilio.

tamen nepros danda est, utri collocari debuisset, tempore ei qui laicus esset, & laici filius.

Conftat. 1.

Ex Concilio Conftantinopolitano. Cap. 111.

De Maximo Cynico & ejus inordinati Conftitutione que Conftantinopolitana facta eft, placuit, neque Maximum Epifcopum eife vel fuiffe, nec eos qui ab ipfo in quolibet gradu Clerici funt ordinati; cum omnia que ab eodem perpetrata funt, in tantum deduda eife videantur.

Terreno. 1. Epif. 21. c. 3.

Ex Epiftole Innocentii Papa. Cap. 1111. & 111V.

Acquiefcimus, & verum eft certe: Qui quod non habuit dare non potuit, damnationem utaque, quam habuit, per pravam manû impofitionem dedit, & qui participi factus efi damnato, quomodo debet honorem accipere invenire non pollumus. Sed datur vera ac iufta legitimi facerdotis benedictio aufere omne vitium quod à vitio lo fuerit injudum. Ergo fi ita efi, appropinquet ad ordinationem facrlrgij, adulteri, acque omnium criminum rei, quis per benedictionem ordinationis crimina vel vitia putantur auferri. Nullus lit panitentia locus, quia id potefi preftare ordinatio, quod longa factu factio preftare confuevit.

Eadem cap. 4.

Nicolaï I. Epif. 10.

Ex Epiftole Nicolai Papa Conftantinopolitana Sedis Archiepifcopi.

Hec in edita epi. non habentur.

Amorem Principatus, ut pote quendam malum radicem exordianduum in Ecclefia fcandalorum radicibus excidentem. cum qui temere & prævaricatorè ac in regularitatem vetuftaquadam gravis lupus in Chrifti Ovile inilit, Photium Iconci, qui mille tumultibus & turbationibus orbem terræ replevit jufio decreto damnantes, promulgamus nunquam tande præis aut nunc eife Epifcopum, nec eos qui in aliquo Sacerdotali gradu ab eo consecrati vel promoti funt, nancire poffe in eo ad quod promoti funt gradu, inique & eos qui ab alieno consecrati orationes ad præparatam promotionem fulceperunt. ab hujusmodi patrocinio coëncemus, fid & Ecclefias quas, ut putatur, tam i hocus, quam hi qui ab ipfo consecrati funt dedicaverunt, vel fi commotas mentis ftabilierunt, rursus redicari & inthronizari, atque ftabiliri decernimus, omnibus maxime que in ad Sacerdotalis gradus acceptionem vel damnationem acta funt intentum ducta. Ex eisdem: Eos verb quos Photus Neophytus, & Conftantinopolitanae fedis invaltor in quolibet Ecclefiaftico ordine promovit, quoniam manifestum efi eos in omnibus Consecratoris fui prævaricatione confenfilfe, atque ei poff invasionem communicafle, omni Clericali officio privamus; & Apoftolice atque Canonice auctoritate, & Synodali Decreto eus i quæftimus.

Cap. 3.

Adjuvator verb fi veltre dominationi placeret, hoc tantum fe Pontifex noster dicit, non amplius, inveniffo.

Aftum efi id Concilio an. 749. cujus acta non extant interpres. Eorum que hic citantur merito Accufat in Stephano.

Ex Concilio Romani Stephani III. Papa Anno 757.

Poft hæc vero sanctiffimi Epifcopi dixerunt. Quoniam hæc omnia Deo annuente, que ad falutem omnium errantium pertinent tradita nofcuntur atque decreta, nunc rehas ut de Ordinatione Epifcoporum, Presbyterorum vel Diaconorum quam prædictus Conftantinus Apoftolicæ Sedis invaltor periegit, id quod communi confenfu tractavimus coram omnibus declaramus. Primum omnium decernimus ut Epifcopi quos consecravit, fi quidem Presbyteri prius fuerunt aut Diaconi, in eodem præfimo honore revertantur, & postmodum fido more foluta decreto electionis eorum. ad Sedem Apoftolicam cum pleb ent, ut decreto ad consecrandas eventant, & consecrationem à nostro Apoftolico fufcipiant, ac fi

præis fuiffent minime ordinati; fed & que alio in faciens officio idem Conftantinus peregit, præter tantummodo baptifmum, omnia revertant. At vero Presbyteri illi vel Diaconi quos in hæc sancta Romana Ecclefia ordinavit, in præfimo Subdiaconatus ordine, vel alio quo fangebantur officio revertantur; eam & postmodum in veltre Sanctiffime Alimicæ poteltate fit, five eos ordinavit, five ut vobis placuerit difpofenda. Laici verb illi qui ab eo conforati funt atque consecrati, decerentes ftatimus, ut aut in Monafterio retrudantur, aut in propriis domibus residentem fpiritualem atque religiofam vnam degant.

Adjuvans fuprà fcriptas noftre Ecclefie vtralfi quoque factur, qua ducente Domino: Non efi difcipulum fuprà magiftrum: quodquid vos hinc decerentes pro fato fe habiturum. Optaret verb ut verbum quod in hoc fequendum cenfet arbitrium, ab auctoritate non difcrepare penitus Canonum. Intereffe tamen vltre dimitta arbitrium in hoc præfimo, an fe qui vobis Antecessorum libeat judicium, sanctiffimo i actus, veltremus. Quod fi nobis in tanto amarum fuccedere dignum periculo, quomodo remuneratorem sperare debeatis docem nullatenus indigetis. Cum vero plurimi fimus, non defuturum promittimus qua ad veltrem redent lonctatem, dans in vobis gloriam Deo; veltreque Paternitati condignam, Quites, quos hæc fpeculalis peccantur, veteranda, mercedem. Dat. Kal. Aug.

EPISTOLA III.

RATHERII Epifcopi ad JOANNEM SUMMUM Pontificem.

Joanni x111

SUmme primæ, hoc efi, Romane Sedis Pontifex, Romino Patriarchæ Reverendiffimo JOANNI RATHERIO prætor & exul.

Parvitas mee qualitatulum, omnigeno calamitatum genere per annos jam viginti fanguatam, & à pueritie ortis in oras fenectutis per innumeros arumarum fopulos, infeliciffime devolutam, veltre Paternitatis providens veltre, Domine Reverendiffime, Archiepifcopulm Archiepifcope, & fi de illis mortalibus jure dici poffit, univerfalis Papa nomenaude, pætor in Omnipotentis amore, ut quærelm miferum mearum patienter ac benigne fufcipiat, eque vice mihi, vel fero fuccurrat, cupis deo fcedem obtemeris, ut portas miferi prævarice adverfus Ecclefiam non finatis, in quantum fci licet teniti, cum Dei ipfiusque ad præfimo, veltre. Quod fi de perfona conquirentis, vocerentis, & præ angustia clamantem requiritis, ego, ego fum, Domine, mifererrimus ille, qui Veronenfibus datus Epifcopus, ipfo, ut na neque abfurdè loquar, dæ delinaxus fum quem hic deploaro, perditiom. In eujus perfiquatione ita omnis penè quali conjuevit miodus, ut mifererrimo, omniumque, etiam commifanguaneorum auxilio delinaxiffimo mihi vifum expiffimè fit, quod nullus fuerit tam iuftus, qui in me non exifteret iniquiffimus; tam mifficus, qui non tenaxiffimus; tam pius, qui mihi non alter vifus fit Tarquinius; tam verax, qui ut promiffio vel illum veritatis verbum mihi dicere fit dignatus, è fummo fci licet nobilitatis ufque ad infimum fervitutus.

Quod fi aliquis excipi velt, excipiantur Germani, ac folummodo & difficillime, abundante veltre iniquitate, & refingente charitate, Epifcopij qui, ut reor, fi qual commodi mihi contulerant, meti illius in Decretalibus Alexandri Papæ egerunt qui ait: « Quicumque ex veltro collegio fuerit, & in ob auxilio eorum Epifcoporum, utique & delinax

Epif. 14

torum se subtraxerit, non Sacerdos, sed schismaticus iudicabitur.

Ego sum, Domine, ego, quem Græcia Orienti, Hispania valet nuntiare Occidenti, se vultis * aut pallere tristitia, aut rubere præ vercundiâ; quem jam ubique videri, atque ab omnibus gyrovagum pndet vocari. Meretur quis, quo modo quod cunctis est canticum, velis apostolatus quiverat esse celatum. Hoc ad meæ quoque, peccatis merentibus, damnationis cumulum, quod nec apud vestram sacratillimam sedem, neque apud aliquam Principum vel Potentum, intercessorem invenire nunquam valui ullam. Ut autem quondam Paulus Casarem, ita ego appellabam Romanam Sedem. Verum, ut stridum tacta dilucider, & quo valeo succinctus; Novero fuisse recordationis Episcopo, meliora, ut renur, petente, datum episcopium est meo Domino HILARIO, pure stipendiario, promisso Regis, qui me tunc oppidū, ut credebatur, dilgebat, manente quod ubi illam alius promovendi locus emergeret, ego petentibus daret Episcopus. Iustrostrato Mediocanis eo, ut se inlabibus mundanae sepe continet valubilitatis, longè altere quæ promiserat Regi placere, cupienti potius, ut fama erat, unam è tribus, aut quendam Aquinum, aut quendam GARRIBUM, aut MANASSEM Arclatensem Archiepiscopum, ekerè jus licet Canonum. Inter agendum reverter à Romanâ Sede, peritâ legatione, ferens privilegium pro jani dicto Domino meo actum, cum Archiepiscopali pallio. Allate cum his sunt & Inter Domini Papæ, tunc temporis JOHANNIS gloria indolis, quibus continebantur preces ejusdem, totiusque Romanæ Ecclesiæ, uti ego Veronensibus daret Episcopus. Displicuit hoc non parum Regi contraria molèsti; sed obtinuit deprecatio Apostolica, militante rogando meo jani dicto, cum primoribus regni, Domino. Ego lenivitas penè pcerbam iurimus: perissimum est Regi, puto, à me diligensibus, quod non evaderem. Hic ipse peticus continet, fastidiate gelens tam Domino Papæ, quam ceteris, quos inconveniens videbatur offendere rogantes. Evals, ordinatus sum ego: instillimus reddidit ille, juravit per Deum (sic est mentus) quod diebus vite sue de ipsa ordinatione non essem gavissurus. Misit ergo in ptaicolum certam quantitatem stipendii, quod tenerem de rebus Ecclesiæ; de cetera exigent jurjurandum, ut diebus illis hincque sus amplius non requirerem. Ego intelligens quanta absurditas hoc conficeretur, non consensit. Quid magis? Adhuc inusque persecutores & adversarios, qui aut deterrerent me, ut effugerem, aut irruerent, ut in illam excederem, & ut expellendi me inveniret occasionem. Nactus est, cepit me, retrahit in cultionem. Nactus est, cepit me, retrahit in cultionem. Nactus est, cepit me, retrahit in cultionem.

Deus hic quosque quod vult: temerarius enim judicis, juxta Augustinum, plena sunt omnia. Confiteor verò ex quo equo primis vidi, usque dum hominem exiit, semper me Theodosii felicitatem Imperatoris illi optasse, & adhuc ejus recordatione me graviter affici dolore. Duobus annis & dimidio, nisi lillit recordatio, priorem perituli persequutionem, & totidem carcerale supplicium; hinc emillus subis totidem quoque exilium. Sed cum per Dei misericordiam ego quidem eo invito fusilem liberatus, sed verò per Dei iustitiam regnandi honore privatus, sed re unum illum adte, ejusque calamitatem omnibus debus obsequio fuit: nam nec defuerat qui intrinsecè, sed hoc, ut timeo, quod Deus ab illo avertat postulo, quod pamentens sepe optasset, ut

daret Deus quo ad eum venirem, & si valeret, restitutionem mihi impetraret: sin aliis, daret pecunie tantum, ut amplius non egerem.

Veniebam, comprehendit me BARRINGARIUS, infundit Manassem sanctissimi Archiepiscopi, & qui iure locum obtinet Ambrosii. Tribus & semis mensibus sub custodia retentus: indeque emillus, Veronamque produxerit, & à MILONIS dolo receptus, ut scilicet Manassem capelleret, non penitentem dudus juvaret, quem plurimum, ut ferunt, nocuerat avunculum Regem. Quod martyrium versus ejusdem Milonis, per bannium pertuleram, fatigam si referre, historiam potestis. Summam tantummodo ut brevissimè comprehendam, omnes Clericos, milites, colonos, & famulos, ipso contrà me patrocinate, non Synodum agere, non Capitulo Clericorum interesse, non aliquod quod emendandum esset, audebam solummodo commemorare, statuer quod libet, vel delictuere: namquam aliquid quod scire vellet, loqui poteram, quod non continuè licet: si sacramento enim ab omnibus id, credo, extorcerat. Et cum omnes sus coram illo mihi detraherent, ille solus contrà omnes quasi pmo faciebat, ut scilicet provocati amplius derogando referrent, ita ut alterum credere possent Antipotrum Herodis impati fuisse: nam boni aliqui malive agere, postea illi vel licentia erat mea. Idipsum etiam quod ipso imperante aiebam, neque enim contra ejus preceptis audebam, vertebat in culpam, Clericorum occultè fruens contrà me calumniam, mihi verò de eis promittens dolosè sitis vindictam. Hæc adeo profecit, ut quidam die dum Ordines Ecclesiasticos agerem, Archidiaconus cum omni Clero exiens, me solum in Ecclesiâ relinquere, & alteram sibi contrà me vendicaret. Et, ò tempora! ò mores! ò legem canonicæ publicæ conjuratio! ò (ut ita dicam) ò immatio defolationis. Ut verbum factum in Israël, quod quicumque audierit tinniant mentè ambe aure ejus!

Arclatensis Archiepiscopus, tendens insidias Veronensi Episcopo, concitavit Episcopum quendam suæ Diocesis, in titulo Ecclesiæ Veronensis. Quis non miretur? quis non oblupecat? Ubi enim fuit: ubi lex? ubi secularum uniusque provincie certos distribuitur inconvetibiles limites? ubi consideratio cuncta cernentis? ubi, *Non transgredieris terminos, quas constitutum tibi patet tui?* Non intelligunt ad hoc pertinere, qui nesciunt qualem longè Verona ab Arclatensi ablit poterit. Ubi erat quod licet ait: « Si quis Metropolitani, nisi quod ad suam quodammodo pertinet Parochiam, agere tentaverit, gradus sui periculo subiacet! » Et ubi: « Archidiaconus suum præfatum canonibus non excedens, teneat cum humilitate locum? » Sed hæc ad illos qui unius sedis sunt Archiepiscopi. Cum verò quinque licet Episcopus præesse, nullique prodelle, quid poterit non licere? Hæc verò omnium cum incensor Milo esset & auditor, mei tamen & videri & dici ambibat advocatus & tutor. Itaque callidissime me assigebat, ut rarissimus esset in regno, qui non estimaret amassimum eum esse mihi omnino. Ego verò miser eram diebus noctibusque ita confectus & auxius, ut taderet me vixit mea, & mallem in Walberti, ut quondam, turricula, quam sedere in Veronensi cathedrâ; elarice sub Hugone, quam epulari cum Milone.

Biennio & hoc tolerato, gravissimo omnium quous antea, & post, perituli miserramam, carcere, dum ad vesperterminale perfolendam pergerem fynaxim, affuit missus Domini Regis Lothari præcipiens, ut

Notæ quod ad locum Veronensem facti videri.

Episcopus ex Alberti Loharii M. V. Episcopi.

Defectus peti-
tione
dum i Regi,
non ab aliis
sibi illatis.

urbe decedens darem locum Manaffe ſedem meam invadendi, adjuvans amicale ſaris conſilium, melius ſollicit eſſe, ut decederem, quam Milonem dolo aut ememberare, aut interficere, aut, quod levius his multo, ſed graviffimum mihi eſſet futurum, comprehenſus, quo miniſtre vellem abduceret. Calamitoſum hic accuſare, cum poſſum, devoto aliquem, nec adjuvans ſuper vulnere ejus aliquod, quod Propheta conquerendo prohibet, dolorem. Quid plura? Fei juſtus quod antea libentiſſimè feciſſem injuſtus, mihi interdixiſſet, quod ait in Evangelio de mercenario Dominus; ſed non potui agere impune. Lapsi illi pregem non quærebant invadere, ſed Paſtorem, pericutoſique in omni civitate, fugere veniſſet perui in aliam. Interjecho dehinc tempore, cum glorioſiſſimus atque piſſimus, cunctoque celebratiſſimos orbe Rex noſter Italiam intraſſet, aſſus cum ejus clariffimo ſilo, tentans ſi daretur optio ut meo reſtiteret loco. Sed impedita, quod alterum illic miſiſſum Rex invenit, Milonem ſcilicet Nepotulum, me difficile ſit conſequare cujuſque rei cauſa tanta mihi intulerit mala. Cui quidem Manaffeſ ſedem vendiderat, ſed fautores hujusmodi ordinationis licentiam ſe accepiſſe gloriatur ab apoſtata veſtra dominationis.

Cedere igitur tam Apoſtolicæ veſtræ auctoritati, quam illius Regali Majeſtati, quam reprehendere ſi quod decreviſſet, tutus fore credens, ſtatueram carceribus & exiliis per Dei miſericordiam exemptus, & latitudinem liberi arbitrii educatus, & ſolitudinem Monaſterii perire, & ibi exſpectare Deum, qui ſalvum me faceret ſi puſillanimitate ſpūitus & temperate perſequentium, cauſaque expulſionis meæ à memotipſo præſentando exiſſet, meque ipſe, ut non judicarem, judicare, quod ſtatuiſſet à Deo decretum, credere: Summus enim Pontifex à nemine debet reprehendi, & cor Regis in manu Dei.

Quæ duo utramque commoneſciant, credo, aliam, ne reprehendenda agat; ſilium, ne cor ſuum à manu Dei, id eſt, à gubernaculo, ſi Rex jure malit eſſe, quam vocari, in diſponendis rebus necceſſariis auſurari. Veſtram credo paternitatem, neque voluiſſe, neque auſum fuiſſe contra legem canoniceam alicui quolibet agendi dare licentiam: illum non alia neceſſitate regnum ambuſſe Italicum, naſi ut diſſortum per multumodi injuſticiarum hujusmodi ſollicit, & aliorum inſectitudinum volumina, ad rectitudinem Chriſtiane legis, poteſtate imperiali, cogeret regnum.

Decreveram igitur, ut dicere cepti, monaſterium ita expeditus perire; ſed ruſum cogitans in quali ordine illic quoque deberem eſſe. Epicoſpi ſcilicet au Preſbyteri, an alterus, an nullus urdimus (diſcurus eſt enim forſitan aliquis eorum, qui ſibi arrogantes ſolent in corde, velut etiam hic publicanus, dicere, quod nec cum bonis laicis in Eccleſiæ publicè admittendus ſum ſtatione: è diverſi forſitan alius, tanto dignior, inquit, quanto flagello atroxior;) fluctans inter hæc animus, cui potius aſſenſum præbere, ignorat. Verèdicoque poſt, & hoc inſperato percipiens relictus, mihi ab æmulis quædam obſecti, pro quibus non vi, ſed jure, miniſterio Sacerdotali me adſertat privati: vetens ne hæc mei ceſſio vel patientia, alicuius alterius, præſentis ſcilicet aut futuri, fiat depoſito à dignitate propriâ: proſtratus enim ſemper eſt in deteriore veteris Adæ poſteritas, nulloque exiſtente qui opponat ſe murum pro domo Iſraël, ſtans in prælium in die Domani; verendum ne ſerpens per licentiam velut in futurum multo fiat deterius, more ignis, qui modicus delambens

palas, dum per incuriam non exſtinguitur, comburit ſæpe civitates maximas. Præſentis etiam, me juſtâ illos in Decretalibus diſtinctum, qui ait: Maniſtium eſt conſideri illum de crimine, qui canonice vocatus, judicium ſubterfugit: æltiter non vocatus quidem, ſed provocatus judicium me velle deſcendendo eſſugere, ad pedes Apoſtolicis veſtri me proſtrerno, & quis è nobis duobus, cum una Eccleſiæ Sedes duos non admittat ſedentes, Epicoſpi ſit, audire cupio. Si ego, Veronenſis ergo: ſi ille, reſpicio mea non furtiva eſſe debet, ſed publica, ne ob falſam contrarie ſuſpicionis rumorem, contra nos elamet Eccleſiæ terra, & ſulci (juſtâ Gregoriorum) ejus cum eâ. Admi quoque Epicoſpi Epicoſpium antequam cauſe ejus exitus appareat, utrum illi Chriſtiano viſum juſtâ poſſit à veſtra Paternitate volo diſcere inam miſer ego & imperitiſſimus multa mei cauſa perquirens & relegens, nuſquam hoc potui invenire. Quod ſi talis eſt culpa, conventus valetur, ut degradatus præſens careat officio, poſt Epicoſpi, ne non juſtâ, ſed miniſtrâ videatur actum.

Ne igitur criminoſus videar criminaſus, aut fugax provocatus, audientiam rogo, audientiam flagro, invaloremque Eccleſiæ meæ, cum ipſo Paſtore omnium Paſtore auctoriter ſerem vocans & latroem, qua alande aſcendit, non per otium inſtruis, (etenim vivens viro non duntaxat mulier legitime) eorum Apoſtolata veſtræ Sedis ad certamen canonice provoco, eo etiam, ſi veſtræ dominationi placet, tenore, ut ſive pro me, ſive pro illo lex obtineret, Epicoſpi, cui vobis viſum fuerit tribuatis, tantum in Domino: præſens enim ulterius non concupiſco, ſi prodeſſe, ut aetas, nulli valeo.

Offendens ſanè, timeo, veſtræ Paternitatis ſinceriffimum aſſentum, paulo quam decet ſeverior, & quali ſuſceptiva in adverſarios oratio; ſed potius veniam dari aſſectiffimè puſillanimitati. Nam ſi compatiens & non dedignatus erga meam utamini miſeriam aſſecti, advertere prudentiffimè veſtræ pietatis poterit dignatio, me illic nullum alium aliorum tetigiſſe vixum, niſi quod ad meum illis ſi mularum eſt detrimentum. Teſtor verò & promptiffimè Deum, maluſſe me in uno Probi, in altero mores Ambroſii, quam aliqui invenire quod capere ſinitur, eorum maxime quæ pertuſi. Verum, ut in breviquo comprehendam quod opto, aut Veronenſium eſſe convincar, aut nequaquam Epicoſpi; univerſalem namque me Fraſulem eſſe non conſequar ullatenus, & tædet me in hoc vel errare, vel errandi alius cauſas præbere diſtans. Non Pontificem quoque poſtſchalia præſentem, quanti ſit peticoſi tanto miſius valeo ignorare, quanto frequentius Miſſas aliquem laicorum celebrare nullatenus præſentem peticoſi quotidie.

Unum verò è nobis duobus Epicoſpi non eſſe, eum etiam inſtantum, ſi qua es meſi, ſatis edentem valeat comprehendere ratio; ſi quis autem non rōrum ſit veſtræ paſtoralitate decetere debet proſtratio, abſque maximo veſtri, ſi dicere audeam, periculo, quauda quidem controverſia inde orta eſt, indiſcuſum relinquere non valetis omnino.

EPISTOLA IV.

RAYNSKII Epiſcopi.

Dominis Patribus, & Reverendiſſimis Com-
præſulibus per univerſam Italiam, Galliam,

atque Germaniam in Domino constititis, RATHERIUS peccator & exul.

Decreveram quidem, Patres Sanctissimi, Sede propria, hoc est, Veronensi pulvis, livori persequendum cedere, quod nonnullis probatissimorum legitimis fecisse, sollicitudinemque monasterii petere, & ibi exspectare Dominum, qui me salvum faceret et pusillanimitate spirituum & tempestate contra jus fasque impietate gerentiam. Sed veridico percipienti relicto, quodam mihi ab insidiantibus objici, pro quibus non vi, sed jure me afferant Episcopo privari, dicenteque Apostolo: *Omnia licent, sed non omnia expediunt*: verens ne hæc mei licentia, in aliquos alterius, presentis scilicet aut futuri redundet damnus, vel calamitas, aut juxta quod Julius Papa Athanasii dicit accusatoribus: *Quia si in verâ, inquit, suleritis innocentiam, nullomodo vos subtrahentis à vocatione canonica.* *Admirer tantopere querere [otium] quod judio audeam nullatenus adesse, licet me canonice evocet, vestrum sacratissimum cæcum constantissimè appello. Consilium atque auxilium pro venatis, quæ Christus est, amore, deprecor. Non aliud nunc tamen, quam Synodicam conventionem, & promulgatam à sanctis patribus legem.*

Admi namque Episcopo Episcopatum antequam cause ejus appareat exatus, utrum illi Christiano videri jure possit, vestre paternitati dimitto judicare. Conspirationum quoque crimina, pœbitque contra Episcopum diffusionem, utrum cum sancto Calixto Papa, antecessorumque ejus turbâ quamplurimam Episcoporum, ut verus ipse utar, spirituali gladio placeat ferire, an in præjudicium totius ordinis nostri patienter linatis credere & multiplicari, vestri erit arbitrii, non mei iudicium. Itaque ne ut criminofus videar criminatus aut fugax provocatus, Concilium appello, in valoremque & celebritate mea, cum ipso Pastorem Pastorem furem vocatis & lacronem, qui scilicet alimde ascendit, non per otium introit, ad certamen canonicum provooco, & si dissimulaverit, anathemate perpetuo cum sacratissimis legibus justè, ut omnibus sanum sapientibus liquet, nisi ponendo respicere, Amen, respondeo. Nec incommemoratum vestre Paternitatis pro me faciens illud B. Alexandri Papæ capitulum omitto, *Quis cumque, ait, ex vestro collegio fuerit, & ab auxilio eorum Episcoporum* utique & injustè delictorum *se subtraxerit, non Sacerdos, sed schismaticus judicabitur.* Et illud Prophetæ pariter non omitto impropertanto: *Non ascendisti ex adverso, neque opposuisti muram pro domo Israel, ut faceret in prælio in deo Domini.* Et, *Canes non valentes latrare.* Illud quoque Domini: *Qui me erubescit, & meos sermones, & huic sicut hominis transiit, cum venerit in gloriam sui.* *& Parvi, & sanctorum Angelorum.* Quod sagacissimè, ut opto, sagro, & desidero, vestre Paternitatis generalitate cavente, Deus pacis conterat istanam sub pedibus vestris velociter. Gratia Domini nostri Jesu Christi sit semper vobiscum.

EPISTOLA V.

RATHERII Episcopi.

Domino servulus decentissimo indignissimus RATHERIUS, servitum fidelissimum fidelium, cum contentus orationibus.

Nihil dignius, insignis claritudine, ingenio acu-

tius, nisi dico intellectus, in nostri ordinis vancis invenire hominibus, Opusculum hoc, examini quoque vestri dirigo domoatui, studens & illud correctus recipere, & notitiam vestri, per hoc, vestre generositati ingere. Præfixam ergo quodammodo meæ qualitatibus in eo cerentes tenorem, quod, barbarus vobis licet, in vestro servitio nequam valeamque agere, optimè potestis perpendere. Si itaque placeat opus, placeat & operis exequutor servulus. Nec dedignemini suggerere, tantulum cognoscere, forsitan enim inter nullis præstantiorum, & iste sum obtinebit locum. Potestis autem, si libet, eundem & ad servitium adipisci, abesse enim vobis tenaciam remotissimè, vobis audivi, cum & adfuit decentis mores illi, quos in sæculo hujus divinitus divinitas merito semper ambivit. Non igitur difficultate, ultimi potestate, scientes me hoc inhiante ambire.

Præfixa enim mens quasi divinare videret, meam per vestram claritudinem relevandam distantissimè, tantum condignam congruamque vestro dominatu impendere valeam servitum..... vestri per omnia clientulus, commendatorque per cuncta hñssimus. Cujus & optatu, nostroque precamur contingat rogatus, ut qui..... vestre decente indolem regali concessit prospici pollere, eo usque dignetur & provehere, ut in hodierni temporis clerico non minus sint vobis omnia penitus inira, in futuro nã inter eos inventi valeat supra.

Carmina istuc subnexi, ut quidam assolent, nulla; non sum enim, mihi crede, Poeta. quæquam nec lateat me poetæ penitus regula. Dulsior enim namque sum semper amplexus sermonem, obcuritatis odio diffugiens contrariorem.

EPISTOLA VI.

De Corpore & Sanguine Domini.

PATRICO RATHERIUS, misero miserissimus V. S. Intertogasti quendam nuper, quando sciret Dominus noster Conradus ordines exerceat Ecclesiasticos loco qui dicitur Hornon, tu aptè, sed more, hoc est explorativè, non charitative, utram Matiam cantilem ipsius hebdomade tempore. Respondeo ipse utinam, neque ego, neque tu in Dominicâ tractate; ego enim ræce, & hoc prohi dolor, indignissimè; tu quotidie & in candidâ veste, quam ut reor, Deus nulli in corpore pluri pendit in mente quam tibi, ut mihi nigriorem tuique non nihil timo, mihi crede. Septimo enim illi vatio quod fuis detestatur anima te servit cognosco; & utinam solus instantissimè. Unde quis ex nobis duobus, uno rarissimè, altero quotidie Eucharistiam indigne sumentibus, periculosis eandem accipiat, Apollolus dimittantur judicare; Jobanus verò Chrysolostus super eisdem ad Hebræos Epistolam si studiosè pergeramus uterque ferberis, & me ab omnimoda, & te, credo, à quotidianâ compellerent Missarum celebratione. Candidatatem te quoque mihi balneo in vigiliâ Circumcisionis Domini dum audio, mirari sitis mundissimam corporis tui munditiam non valeo, in expertem scilicet legi peccati in causa caro quid nolente etiam patitur animo, nisi forte pollutum sancta tractare absque dupli lavaci purgamine tuâ licet auctoritate. Sed *Ad notandum*, ait, *quis servus vasis Domini.* Et, *sanctissimus*, sepe dicitur, dum quilibet sanctum in veteri atque umbratoco etiam testamentato agendum decernatur: & ad Da-

3 De corpore] Hæc Epistola ab Acherio edita erat tom. II. Spicilegi: eos tam laeo restituimus. Descripti acti

à codice MS. Monasterii Lobienis.

vid de panibus propoſitionis propter neceſſitatem ſumendis : *S; manſiſſe ſunt*, inquit, *pati.*
 Sed forte tranſitorie accipi, aut etiam figurate te dicere ipſe putas, dum accipientes loqueris : *Corpus Domini noſtri Jeſu - CHRIS TI propinxiſti tibi in vitam æternam.* Quod ſi ita eſt, cæcitas tui intellectus magis eſt dolenda & inſtrunda, quàm miranda & terrenda, quò ſcilicet præſumptionis fovæ diſſolutæ neſciens, frequentare quod ignoras cujus virtutis ſit, minime ceſſas : ſed crede, Frater, quia ſicut in Caſu Galilee vinum Dei imperio verum & non figurativum fuit ex aquâ factum ; ita aliud Dei benedictione vinum, verum, & non figurativum efficitur ſanguis, & caro panis. Quòd ſi ſapor idem manet, & calor ita ſe haberi diſſident tibi aliud, credis auctoritatē Scripturæ quæ dicit hominem de limo terræ formatam ? Non dubito credere te reſponſurum. Noſti præterea dictum ? *Palvom et. & in palavore revertetur.* Novum, rot ait, & credo ita eſſe. Ergo pulvis eſt homo quem cotam vides, & cinis. Eſt atque, inquit, quia de limo eſt factus. Quæ quæ hęc figura limi ? Nulla : veram potius vocemus. Terræ aliqua ? Non aliqua, & tamen terra eſt. Quid de limi figura ? tranſfigurata eſt operantis ſapientia, manet tamen ſubſtantia ? Manet. Ita ergo & hic manente colore, atque ſapore, eadem ſapienter operante, veram carnem & ſanguinem quod præcepit ipſe erde, ſicut e conſtat mutata hominis ſpecie hominis creatione, limi tamen ſubſtantiam manere non diſſeruit. Sed cujus corporis ſit iſta, rogas, importanè ſoluam ut ſeſe variatas habet humanæ curioſitatis, & unde, & à quo factus, & ſi delea ipſa, & panis forſitan inviſibilter ſublatus, aut ipſe panis in carnem motus. Iſti etenim ſunt, ut reor, lapides quibus beſtia, id eſt carnale cor, & animalis homo, qui non percipit ea que ſunt Spiritus Dei, lapidatur ſi montem myſteriorum Dei tangere præſumérunt. Evangelium itaque interrogetis : *Accipiens*, inquit, *panem Jeſus, gratias egit, & deſus eis dicens : Accipite & comedite. hoc eſt corpus meum. Similiter & calicem poſtquam oravit, dicens : hoc eſt calix ſanguinis mei & novi & æterni teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis ; & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Habes cujus ſit corporis caro iſta & ſanguis, tanto certius, quanto veritatis ejusdem, quæ loquitur, voce inſtructus. De exteriis, quaſi, ne ſolliciteris, quandoquidem myſterium eſſe audiis, & hoc fidei : nam ſi myſterium eſt, non valet comprehendere : ſi ſides, debet credi, non diſcitur.

ceſſiores tradita. Et quia *Jeſus ex fide*, id eſt, credulitate ſuâ vivit. Et, *Quicquid ſine fide*, hoc eſt, credulitate Dei eſt, *periculis eſt. Fides autem*, id eſt, credulitas Dei, ſuâ non habet opera bona, *merita eſt in ſemelpſa.* Ipſam fidem, id eſt, credulitatem Dei triſtare parate memoriter ſentientis, hoc eſt, ſecundum ſymbolum, id eſt, collationem Apoſtolorum, ſicut in Pſalterio correctis invenitur ; & illam quæ ad Miſam canitur ; & illam ſancti Athanaſii qui ritaineſcit : *in Quicumque vult ſalvus eſſe, & Quicumque vult ergo ſacerdos in noſtra parochia eſſe, aut ſervi, aut permanere, illa, Fratres, memorat nobis recitet, eum proximo à nobis huæ vocatus fuerit.*

Rom. 1. 17.

1. Cor. 1. 17.

Genes. 1. 12.

Matth. 16. 14.

1. Cor. 10. 14.

Quære Domini dies ſe vocatus.

1. Cor. 1. 7.

漢 漢

SYNODICA AD PRESBYTTEROS,
 & Ordines ceteros forſinſeclæ, id eſt,
 per univerſam Dioceſim conſtitutos.

QUIA mirari vos ſcio, imò mæmurare, quod eſt pejus, non neſcio, quod tertio jam vos vocavi, & quaſi vobiscum ego ; non fruſtra hoc me feciſſe putetis, ſateor quia explorandi vos cauſa hoc feci, & quæ vos me inveniuntur æſtimavi, tales, probi neſis ? Inveoi. Congruere mihi inſelicifſimo illud ſtatim de ſapientia viſum eſt libro : *Ne succenderis in ſilia ſtilitis ſi multiplicaveris : ut oblecteris in eis, ſi non eſt amor Dei cum illis.*

Eccli. 10. 1.

Heli. 12. 4.

Monco igitur paternaliter, & præcipio paſtoraliter, ut dicentes Apoſtoli remiſſentes, quia *ſine fide iſta impoſſibile eſt piacere Deo* ; hoc eſt, ſine credulitate, quæ nobis per Apoſtolos, eorumque eſt ſuc-

Monco & jam vos de die dominico, ut cogitetis, aut ſi cogitare neſciatis, interrogetis quare ita vocetur : *ſolu enim quocumque illas res dominicas dicimus, quæ proprie ad dominum pertinent illarum.* Eo itaque ſenſu Dominica dicitur dies, quòd proprie ad Dominum, id eſt, Jeſum Chrïſtum pertinet. Cum verò omnes dies ipſius ſint, ſicut & omnia que ſunt in caelo, & in terra, & in mari, & in omnibus abyſſis ; inſuperaddunt quare iſta ſolum dicitur illius eſſe. Numerum quia ipſe in eo reſurrexit, ſol in quibus kalendis ? Non eures, de die ſolummodo cogna. Quantã ſenã poſt vefperam eſt traditus, ſexta crucifixus, ſeptimã qua vivit in ſpſculo, octavã reſurrexit à mortuis, & ſexto duorum dierum partem ; ſive trium integritatem noctium, ſed triduo, ut promittent, factu à corde, id eſt, interioribus teris ad Apoſtolos dicit. Domus ipſa octavã, ſive prima ſena dies vocatur Dominica : & in quocumque kalendrum die eveniret, ſemper eſt paſcha, id eſt tranſitus Domini de morte ad vitam, & uno modo quicquid manducet, vel bibat eſt obſervanda. Unde autem obſervanda ? Ab opere ſervanda. Quod autem eſt opus ſervare ? Peccatum : quia enim precat, dubulo ſervit. Si ergo omni die dominico eſt Paſcha, quaerendum quid nobis faciendum in eâ, Apoſtoli dicit : *Paſcha*, inquit, *Paſcha noſtram immolatam eſt Chrïſtus* ; quare Paſcha eſt Chrïſtus ? Quis pro nobis immolatus. Cæce immolatus ? ut pro nobis moeretur. Sicut unique ante ille immolabatur, cujus ſanguine liberandus ab Ægypto populus purgabatur. Ita ergo & ille propterea eſt immolatus, ut moreretur, propterea occiſus, ut nos per ſanguinem ipſius à viſitate mundi Angelo, id eſt, diabolo, liberati, de Ægypto, id eſt, inferno evaceretur ; & per mare rubrum, hoc eſt, Baptiſmum, ſanguine Domini rubeam, per deſertum præſentis vitæ reducti, ad terram promiſſionis, id eſt, vitam æternam pervenire poſſimus. Habes Paſcha, id eſt, tranſitum bonum ; habes agnum pro te occiſum ; tranſiſti mare rubrum ; graderis pro deſertum. Vale quo graderis ? ſtude pervenias quo venire tibi expedet. Labor enim Dei adiutorio ne aut in Ægyptum redeas, aut in deſerto pereas, ſed ad Patrum celeftem pervenias. In Ægyptum verò te redire cognoſce, ſi peccatum quod deſeruiſti præſentis retere. Peris verò in deſerto, ſi non perleveras in labore & opere bono.

Sed redramus ad Apoſtolum : *Paſcha*, inquit, *Paſcha noſtram immolatam eſt Chrïſtus.* Poſtea : *Itaque epuloſne* : Putas quòd dicit, crapulae & ebrietatis vacemus ? Nequaquam ; ſequitur enim : *Nam in ſermonis veftri*, id eſt in inſtitione vocatis, vel tu more anterioris peccati, aut affectu ad tranſiſta ſeculara redeandi, vel illa perpetrandi. *Næque in ſermonis malitia & nequitia ; ſed in æquitate ſermonis & veritate.* Id eſt, ut in opere juſti, in cogitatione ſimplices, in ſermonis ſimul veraces. Quando ? Quam tempore. Præcipit verò in Paſchali ſolemnit-

1. Cor. 1. 7. Dies Domini qua obſervanda.

tate, hoc est, omni Dominici anni integri die; si enim Dominica est Domini, utique non nostra dies est: si Dominus est, reverentia Domini est honoranda. Sed cujus Domini? Revera, quinos cum non esse fecit; qui nos cum perdidit suscepit refecit; qui nos gubernat, alit, nutrit, defendit, qui vitam nostram quoqueque diu placeat hic continet, cum voluerit, eam hinc mutabit, & aut meliorem, pro mentis, aut reddet pejorem: postremum qui nos judicabit, & aut in inferno sine fine damnabit, aut in caelo aternaliter coronabit. Talis igitur ac tante potestatis Domini cum hac sit proprie dies, honoratur et eam pro decore tanti Domini decti. Honorari vero ulla modo nisi ordinabiliter valet. Nisi enim Parasceve sabbatum antecedit, sabbatum diem Dominicam, dies non est illatenus Dominica.

Quid est autem Parasceve? Apostolus dicit: *Probet autem, ait, scilicet homo, & sic de pane illo edas, & de calice bibas. Quo pane? Qui ait: Ego sum panis vivus qui de caelo descendit. De quo calice? Calice tuo inebrians quomodo praelarum est? Id est, Christus suo nos sanguine facians, quam pulcher, id est, speciosus forme filius hominum! Qui ergo panis, ipse est agnus; qui agnus, ipse Christus, qui Christus, ipse est Pascha; qui Pascha, ipse pro nobis immolatus. Ipse est dies quam non operando, sed gignendo contextualiter fecit Dominus, exultemus & lætemur in eâ. Ipse est, inquam, dies, ipse Dominus, cujus ista est dies. De Sabbato illius quid facimus? *Pascere*, ait per Psalmistam Dominus, & *videte, quia ego sum Deus. Sabbatum verò vacatio dicitur, vel quietis, id est, ut quiescamus ab operibus malis, & vacemus divinis obsequiis. Parasceve autem preparatio dicitur, hoc est, ut preparemus cordam nostrorum habitacula venturo ad nos per Corporis & Sanguinis sui substantiam Christo. Si ergo omnis octava dies est Dominica, Dominica verò pro resurrectione Domini dicta: vel, sicut perlepidè quidam inventus dixisse, omnes quinque dies Dominus fecit imperio suo, Dominum fecit sanguine suo, & redidit pretio suo; omnes dies Dominici Parasceve vel Sabbato indiget, Parasceve autem, id est preparatio, non habet nisi quod protulimus, hoc est ut probet scilicet homo, id est discipulus, cujus affectus sit, hoc est, si in voluntate cum Dei gratia meliorationis, aut in duritia pejorationis consistit. Si illud primum jus in conscientia sua invenit, presumens de misericordia Dei, cum lætætiis agrethibus, id est, contritione cordis, & amaritudine gemitis, accenditis tribus comedit agnum. Si non in fuisse non audeo ut faciat, viderit quoque quid agat. Omnis ergo dies Dominici ideo est Pascha, quia resurrectione Domini decoratus: Pascha verò nostrum ideo est Christus, quia pro nobis immolatus.**

Omni ergo Domini nobis clamat Apostolus: *Jugae epuletur*, id est, carnem Domini manducemus, & sanguinem ipsius bibamus. Ubi sunt autem qui quotidie Missam celebrant, quotidie Pascha faciunt, id est, carnem Agni comedunt, & sanguinem ejus bibunt, & ut cetera fiteam, de coitu adulterio filios & filias generant? Ubi qui hesternam ebrietatem, vel crapulam, ante altare Domini super ipsam carnem vel sanguinem volent agni? Qui libus continet occupantur, qui cupiditate rursus, qui invidia vel odio tabescunt, qui bis quot ut se diligere debeant, deceptionem laqueos tendere nullatenus cessant? Quando talium quis Para-

scève jam dictum, vel Sabbatum fecit? Timeo de talibus, & utinam non mei similibus, ne dum putant se comedere agnum, comedant potius hircum, & utinam non illum, qui abductus est in desertum, qui latè emissarius, b. braciè hazael, id est, crudelis Dei interpretatur; quem qui in desertum emisit, castra salummodo læti non est ingredi dignus, nisi loco prius corpore, & velibus omnibus; sed huc dum potius quartæ dreami qui die ad vesperam ab omni est populo immolatus. Væ enim illis quibus tantum bonum in tam magnum vertitur malum, hoc est, mansuetudo Dei in crudelitatem, dum comedentes utique carnem, & sanguinem ejus bibentes indigebat, iudicium sibi manducant & bibunt. Væ, inquam, nobis miseris, & millies væ, Cum enim sacerdotēs nos ob aliud vocemur, nisi quia sacrum conficere, & dare populo debemus: Scriptura verò sancta dicit: *Contra: Quisquid triverit immundum, immundum erit: quomodo saltem dici valet aliquid sacrum immundissimum in modis oculis tractatum? Et cum specialiter nos Doctor atque professor beatus utique Zeno dicit, in sermone utique quem de Juda filio Jacob, & Thamar uxor ipsius elegantissimi composuit, quod omnium corruptè ventram Dubios poterit sit; quod valet quod in conspectu omnium qui nos scimus corruptè vivere, id est luxuriose delectare, clamant Deo: *Væ nosse qui et in celo: cum ille nobis per Prophetam istam respondet: Si pater ego, ubi est amor meus? Quid enim facis pro amore meo? Quid incertum relinquit pro timore meo? Illa, & illis similia quia vos penitus nescire deo, uno de talibus nil curare gemisco, pastoraliter ut addidit festinus præcipi, & quia sermon ignoratus, bono exemplo Dei populam erudire quasi rudentes. Admonemus etiam & obsecramus, sicut ubi scriptam invenimus, fraternitatem vestram, ut de communi salute vestra cogantes attentis aurius admonitionem nostram, & quæ vobis suggerimus memorie commendatis, & opere exercere itudatis. In primis admonemus ut vita & conversatio vestra irreprehensibilis sit, scilicet ut cella vestra sit juxta Ecclesiam, & in ea feminus non habeatis. Omnis nocte quod nocturnus surgit, cursum vestrum certis horis deantate. Missarum celebrationes religiosè peragite. Corpus & sanguinem Domini cum timore & reverentia sumite. Vasa sancta propriis manibus ablate, & exterge. Nullus cantet Missam nisi jejunus, nullus canteat qui non communet; nullus canteat sine amictu, albâ, stola, fanone, & pianeta; & hæc vestimenta nata, & ad ullos usus alios sint. Nullus cum albâ quæ in suos usus utitur, præsumat Missam cantare. Nullus cum cultelli foris pendentiibus, nullus estm calcariis. Nulla forma ad altare accedat, nec calicem Dominus tangat. Corpore mundissimum sit. Altare cooptum de mundis linteis; super altare nihil ponatur nisi capsæ & Reliquiæ, aut forte quotuoque Evangelia, & pyxida cum corpore Domini ad vinctum iherims; cætera in nudo loco recondantur. Missalem plenarium, Lectionarium, & Anaphorarium unquamque Ecclesia habeat. Locus in secretario aut juxta altare sit preparatus, ubi aqua effunditur quando vasa sacra abluntur: & ibi vas nitidum cum aquâ pendet, ibique manus lavari post communionem.**

Nullus extra Ecclesiam per domos, aut in locis non consecratis Missam canteat; nullus solus Missam canteat. Calicem & oblatam rectè cruce signa-

Parasceve
immolatur
ca.
1. Cor. 10. 18.
Joan. 6. 41.
1. Joh. 14. 1.

1. Joh. 4. 11.

2. Cor. 1. 1.

a Admonemus: Hæc usque ad Galamini anton si v, edita sunt inter Coenon, in Homilia sicuti IV. Papa adscriptam. eadem edidit Hugo Marchand in Observations, ad Robertum
Tom. 1.

Pellum, pag. 403.
b & pyxida: Eiusdem erat & in d. Acherius in magis
hæc monestrat legitur fortasse & p. 403.
E E E

Num. 19. 11

Mat. 6. 9

Mat. 1. 1

a

b

te, id eſt, non in circulo & varicatione digitorum ut plurimi faciunt, ſed ſtriſtis duobus digitis & pollice intus inclaſo, per quos Trinitas invocatur, aliud ſignum ꝑ recte facere ſolent. Non enim aliter quãquam poteſt beſedecere. Infirmos viſitate, & eos reconciliate; & juxta Apoſtolum oleo ſancto ungit, & ꝑꝑriã manu communicate. Et nullus præſumat tradere communionem laico aut feminae, ad deſcendendum infirmo. Nullus veſtrum ꝑꝑ baptizandis infantibus, aut infirmis reconciliandis, aut mortuis ſepeliendis, præſum vel munus exigat. Videte ne per negligentiam veſtram nullus infans ſine baptiſmo moriatur.

Nullus veſtrum licet ebrius & liigiſoſus, qui ſervum Domini non oportet litigare. Nullus veſtrum arma ſeriat in ſediſione, qua arma noſtra debent eſſe ſpiritualia. Nullus canum aut avium jocis interſeriat. Nolite in tabernis bibere: Curam pauperum & orphanorum, ac peregrinorum habete, & eos ad prædicationem veſtram invitate. Eſcite hoſpitalia, ut alii vobis exemplum capere poſſint. Omni die Dominicã ante Miſſam aquam benedictam facite, unde populus aſpergatur, & ad hoc ſolum vas habete. Sacra vaſa & veſtimenta ſacerdotalia nolite in pignore dare negotio aut tabernario. Nullus veſtrum minus dignè penitentem cujuscumque rei gratiã ad reconciliationem adducat, & et teſtomoniam reconciliationis ferat. Nullus veſtrum uſuras exigat, & conductor ſenſoris exſtat. Res & facultates quos poſt diem ordinationis veſtre acquiris, ſciatis ad Eccleſiam pertinere. Nullus ſine ſcientiã, & conſenſu noſtro Eccleſiam acquirat. Nullus ꝑꝑ potestatem ſacramentum Eccleſiam obſinet. Nullus ꝑꝑ pecuniam alteras Eccleſiam ſupplantet. Nullus Eccleſiam ad quam titulus eſt reſtatuat, & aliam quaſiſ causã magret. In altera parochia Miſſam nullus canet abſque Parochiani Preſbyteri, ſi præſens eſt, voluntate & rogatu. Nullus decimam ad alium pertinentem recipiat. Nullus penitentem in vitæ carnem manducare & bibere vinum, niſi ꝑꝑ eo ad præſens elemoſynam fecerit.

Nullus præſumat baptizare niſi in vigiliã Paſchæ & Pentecôteſ, niſi ꝑꝑꝑter periculum mortis. Uſiſque fontes habeat, & ſi non poteſt habere lapideos, habeat aliud vas ad hoc præparatum, in quo niſi aliud ſit. Valde ut omnibus parochianis veſtris ſymbolum & orationem Dominicanã inſinuet. Jejunium quatuor temporum, & Rogationum, & Latine majoris picibus veſtris omnimodis obſervandam inſinuat. Ferã quartã ante Quadrageſimam plenam ad Conſeſſionem invitate, & ei juxta qualitatem dicti penitentiam impingite, non ex corde veſtro, ſed ſicut in penitentiali ſcriptum eſt. Quater in anno, ad eſt Natali Domini & Genitii Domini, Paſchæ, & Pentecôteſ, omnes fideles ad Communionem Corporis & Sanguinis Domini accedere admonete. Cercis temporibus conjugatos ab uſibus abſtinere eaſortimini. Eulogus poſt Miſſam in diebus feſtis plebi tribuite.

Nullus ſine ſtuli in ritere incoadat. Nullus induat veſtimentum laicalibus. Nullus rem, aut poſſeſſionem, aut mancipium Eccleſiar vendere, aut commutare, aut quocumque ingenio alienare præſumat. Diem Dominicum & alias ſollicitas abſque opere ſerviũ à veſpera in veſperam celebrare docete. Carmina diabolica que ſuper mortuos nocturnis horis vulgus cantare ſolet, & eaſiminos quo exerceat ſub conſtatione Dei Omnipotentis, vetate. Cum ex-

communicatis nolite communicare. Nullus illis præſumat Miſſam cantare, ſed & plebibus vobis commiſſis hoc annuſitate. Ad nuptias nullus veſtrum eſt. Omnibus denunſate ut nullus aſorem accipiat, niſi publicè celebratis nuptiis. Raptum omnimodis prohibete; & ut nullus ad proſumam ſanguinis ſui accedat; & ut alterius ſponſam nullus ducat. Porcarios, & alios Faſtores, ſive Dominicã ad Miſſam venire facite. Patres & filii ſua ſymbolum & orationem Dominicanã inſinuet, aut inſinuatũ faciã. Chriſta ſemper ſub corã ſit aut ſub ſigillo ꝑꝑꝑter quodam ſiſideles.

Voluntas autem ſere de quolibet Preſbytero ſi ex legitimo parentibus ſit natus, aut ex conditione ſervus, aut ſi de noſtra Parochiã natus eſt, aut ordinatus, vel ad quem locum præſentatus. Si ſervus fuit, obſendat chartam liberatũ: ſi de aliã Parochia, obſendat litteras commendaticias, quas formatas vocant. De miniſterio etiam vobis commiſſo vos ad monere curamus, ut unuſquiſque veſtrum, ſi fieri poteſt, capſationem Symboli & Orationis Dominicanã juxta traditionem Orthodoxorum penes ſcriptas habeat, & tam plener intellegat, & inde ſi novit prædicando populum ſibi commiſſum ſedulo inſtruat; ſi non, ſaltem tenet, vel erodat. Orationes Miſſæ & Canonem bene intellegat, & ſi non, ſaltem memoriter ac diſtinctè præſere valeat, Epiftoſam & Evangelium bene legere poſſit, & utinam ſaltem ad litteram ejus ſenſum poſſit manifeſtare. Pfalmorem verba, & diſtinctiones regulariter ex corde cum canticis concludendarum pronuntiare ſciat. Sermoſem, ut ſuperius dixi, Athanaſii Epifcopi de hæc Trinitate, cujus miſſam eſt: *Quocumque volit, memoriter tenet. Eſcoricos, & orationes ad Catochumnum ſcientium, ad fontem quoque conſecrandum, & reliqua præca ſuper maſculum & ſæmnam pluraliter, ac ſingulariter, diſtincteque præſere valeat, ſimiliter ordinem baptizandi, ad ſuccurrendum uſurms, ordinem quoque reconciliandi, juxta modum ſibi canonice reſervatam, ſtq; ſurgendi infirmos, & orationes quoque eidem neceſſitati competentes, bene ſaltem ſciat legere. Similiter ordinem & præces in eoqueſ agendis deſanctorum. Similiter eſcoricos & benedictiones falis & aque memoriter tenet. Canticum nocturnum atque diurnum noverit. Compoſtum monem, id eſt, Epiftoſas, Concurrentes, Regulares, terminum Paſchalem & reliqua. ſi eſt poſſibile, ſcipit. Martyrologum, & Penitentialiam habeat, & cetera. De ordinandis ꝑꝑ certo ſciote quod à nobis nullo modo promovebuntur, niſi aut ut civitate noſtra, aut in aliquo Moniſterio, vel apud quemlibet ſipientem ad tempus converſati fuerint, & litteris aliquantulum erudit, ut idonei videantur Eccleſiaſtica dignitate.*

Cum auctoritas quoque continet Eccleſiaſtica, ut de rebus Eccleſiaſtica quatuor ſieri debeant partes, eſt quibus una Epifcopi, altera fabricæ Eccleſiæ, tertia Clericorum, quarta debeat eſſe pauperum & hoſpium: ſi veſtram plener habeat, de illis que ad Epifcopum, fabricam, vel pauperes pertinent nullum invidiam habeatis: reminſcentes Dominum præcepſiſſe: *Non contempſerit rem pauperum ſui. Et de re qua ad te pertinet, ne ſollicitus fueris.* De ipſa vero que ad vos pertinet fidem inter vos habetote, & communiter eam dividite, ſive ſit magna, ſive ſit modica, ſerentes Apoſtolum dixiſſe: *Nemo circumvenſus in negotio.* id eſt, cauſa aliqua *ſerentem ſuum.*

c. vii. §. facultates. Ex diſciplinã illorum temporum, que ſeculo deſerendo aditus ſerabatur. Vide ordinacionem Theopli. I. Fraſcorum Regis de bonis Epifcoporum

Comoverſiam inſã tem. anno 1107. d. parum. Sic in manu ſerſeracat Acheris; tam in ſuo codice legitur parum.

d

Caſus, et vocata, reſervatio.

Bonæ Eccleſiaſtica in 4 partes diviſenda.

Erod. 10. 17.

L. 7. §. 4. 4.

quam vindixit est Dominum de omnibus his, sicut
prediximus vobis & testificati sumus. Noverunt etiam
quod melius sit omni Christiano fraudem pati, quam
inferre.

Quadragesimam, exceptis diebus Dominicis, et
qualiter facite, si enim uno die jejunas, altero tra-
polaris, non Quadragesimam, sed vigintiannam fecisti.
In Adventu Domini, nisi festivas intercedat, qua-
tuor hebdomadibus à carne noveritis abstinendum,
& coitu. In Natale Domini viginti diebus ac nocti-
bus in octavo Pasche & Pentecostes, Litaniarum, &
omnium festivitatum vigiliis, fixis etiam feris,
præcipue autem omnibus diebus vel noctibus Domi-
nicis. Auctoritate etiam Paschalis festivitatis com-
pellente monemus vestram dilectionem, in Christo
fratres sinceriter diligendi, ut freunda, tertii, qua-
rti, & quinti feri hebdomadae majoris jejunatis
utque ad Nonam, exceptis parvulis, & senio gravi
concedis, atque istissem. Quinta feria, huius nona
ad Ecclesiam matrem omnes reconciliandi venite.
Sexta feria utque ad nonam jejunate, & cui placeat
amplius. Septima feria ante horam decimam nullis
presumat Missam cantare, nec baptismum generale
agere. Quod si pro infirmitate aliquis jejunare non
potest, prohiat ei jejunium quod generale facit Ec-
clesia; omnes enim in Christo unum corpus sumus.
tantum nullus sua importunitate universitatem Ec-
clesie nostre contra Dominum compellat delinque-
re, & tam gloriosam festivitatem in aliquo violare.
De occultis peccatis poenitentiam vos dare posse sci-
to, de publicis autem vos referendum agnoscite. Cle-
ricum nemo vestrum sine licentia faciat nostram; nul-
lus balbum, vel ultra mesuram blesum; nullus cum
qui de literis daturum habet sensum. Si festivas,
quæ non sit sanctæ Dei Genitricis MARIE, aut Apo-
stolorum, evenient in Quadragesima, vel quatuor
temporum jejunatis, magis jejunium tenendum,
quam festivitatem celebrandam scitote; nisi forte il-
lus Sanctis sit festivas, qui in eadem parochia jacet:
quia nulla solemnitate amplius debet laudari Deus, quam
illo jejunio, quo à cibis abstinetur de vitis. « Otto-
» litas quoque nimica est animæ. Videte si aliquæ
horum quæ presumimus scienti, ministerium vestrum
facere possitis, & plebes vobis committas ad
vitam docere, & Christo representare.

Imitatorium RAYNERI Romæ editum.

Nolle fraternitatem non ignoro, Fili, vestram,
nisi peregre cupere prædicatorum Romam, sed
eius rei grati esse propterea ignoram. Non enim
orationis causa illic vado, cum in Evangelio legamus
*Atulit crede mihi quia venit hora, cum neque in
monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis Patrem.*
Subjungit: *Spiritus est Deus, & est qui adoratur
cum in spiritu, & veritate speret adorare.* Quid
utque domi potest quisque peragere. Non impe-
rari, quia imperatum est minime, iussu: milites so-
lunt ut nocerent meos ab eo cum hoc sit imperatum.
Non bonum quid sit, Deoque placitum ibidem [ut]
addicam, cum sciam hoc tempore cantatum agno-
scim: *Inducite vobis homo quid sit bonum, aut quid
Dominus requirit et ut sciret iudicium & iustitiam,
& sollicitum ambulare cum Deo suo, non solum uti-
que cum Romam vadimus, sed & ubicumque con-
statum. Cum Deo namque semper ambulat, qui à
preceptis ipsius nunquam devians discordat. Quid
sollicitus agere quisque poterat: hoc est, ut
servat illi in timore, & exaltet ei eum tremore. In
peccatoris namque (ut ait Gregorius) pedere in-*

cessanter debet spes & formido minere. Iudicium
vero quid est facere, nisi quod lex præcipit obicere
? Quod fuit utique, quod modo ex Evangelio
Petro & Andree auditis ita laudam: *Veni me post me.*
Hæc est enim lex & Propheta, ut post Christum om-
ni tempore debeamus cogitando loquendo, ope-
rando venire. Iustitia vero quam facere iudicamus,
quæ est, nisi iuris, hoc est Legis status? sed cuius
legis? Christi utique. Factam vero quomodo im-
picimus? *Alter alterius, aut qui noverit, omnia per-
tinet; & sic adimplebitur lex Christi.* Quod est au-
tem omnis unicuique gravus, quæ cum qui igno-
rantia premitur eorum quæ illam scire oportuerat
amplius? Eam igitur cum non impleat nisi inchoa-
tam, inchoare vero nisi agnam valeamus, quasi
disorderare vero in pluribus, dum non intelligitur, vi-
deamus; ut & me eodem scilicet levare, & vobis inde
utique concurrere, quod potare dicit Apollolus,
valem, Concilium tantorum qui conducti possunt
Cælestis illius ad Apostolicam sunt sedem venturi,
adire dispono; indagare primitus illa studens, quæ
quali disponente sunt prolata, ad quam perducit
valere concordiam. Ut cum verbo gratia in Aposto-
lorum legatur Canonibus: « Ut Episcopus aut
Presbyter uxorem suam, quam debet castam regere, &
non relinquat. » In Nicæno tam regide prolatum
etiam Concilio: « Interdicit per omnia magna
Synodus, non Presbytero, non Clerico, non
Diacono, nec alicui omnino qui in Clero est, si-
cere subintroduciam habere mulierem; nisi forte
matrem, aut sororem, aut amitam, aut eas tan-
tam personas quæ suspitionis effugiant. » Et cum
Canonis dicant: « quod si quis excommunicatus
comunicatus, sit excommunicatus prater ipse. »
Augustinus vero quiddam quasi contrarium Classi-
cino eisdem excommunicato mandaverit, cum ni-
mem nostratum de excommunicatione egressibus
nostrum videram curare iusta sit an injusta, non igno-
rari tamen penitus quid inde beatus dicit Gregorius,
cum illo sancto agere cupio libenter inter Concilio,
De subjugatis hie quoque Copialis penè ubique,
pascillimus nati, posthabitis quæ ipse sacer Conventus
cessit, indagare percipio ique utique dum
interdico dicenti: *Qui sine peccato est vestrum pro-
» nis in illum lapidem mittat: Et, Hypocritæ quæ
» vobis irabem de acule suo: quilibet quod in se re-
» cognoscit, in alio timet corrigere; » Canones vero
» tantâ auctoritate præcipiant, non inemendata re-
» linqui; me, qui falsò à quibusdam prædicor lre-
» ratur, ignarum quid de illis valeam scitem cogitare,
» nodum proferre, estiumque profus. Quæ ignorantia
» quo melius exi, quo aptius posum, quam Romæ
» doceri? Quid enim de Ecclesiasticis dogmatibus ab-
» eubis scitor, quod Romæ ignorat? Hic summi illi
» totius orbis Doctores: illic præstantiores emittit-
» ruit Universalis Ecclesie Principes. Illic Decretum
» Pontificum, universorum Congregato, examina-
» tio Canonum, approbatio recipiendorum, repro-
» batio sperandi eorum. Postmodò nolumus ratum quod
» illic irritum, nolumus irritum quod illic ratum fue-
» rit visum. Ubam ergo melius in sapientia consu-
» tur meæ, quam ubi tons sapientie erunt esse?
» Accedit ad cumulum commoditatis, quod miseri-
» cordia Conditoris Imperatoris nobis concessit acqui-
» situm, postquam, lapentissimum, Domumque
» licet nostrum Cæstem gloriosissimum, qui cum per
» omnibus qui sub cælo sunt iam, dicitis, ceteraque;
» Regalium perrogativarum insignis inestimabiliter
» polleat; Sanctissimum Papam, Dominum utique
» JOANNEM Episcopum, secundam proprietatem sui
» vocabuli, gratia Dei, ad idem opus electum, Ro-
» moice quidem Urbis Papam insubitu dignissimum;*

Littere allo-
quunt.

S. Basilii.
Reg. cap. 41.

Quod Romæ
adversus sit
suis Clericis
aperta.

Jan. 4. 11.

Id. 11. 14.

Id. 11. 14.

Id. 11. 14.

Mem. 6. 15.

Galat. 5. 1.

Cap. 4. ex in-
scripto. Dio-
nyse Episcopi.
Cap. 4. 17. 12.
in scripto.

Concil. Ce-
lestiac. c. 1.
Carthag. 2.
cap. 7.
Epist. 22 An-
tonio.

Jan. 8. 7.
Ecc. 6. 11.

Doctrina er-
it. 11. 14. 15.
In Ecclesia
Romana.

Orbi verò univerſo Patrum & Proviforem indu-
ſtriam, quos convocatores Synodum autumo un-
verſalem, concedat Deus ſanctiſſux Eccleſiæ, ut
expedit, utilem.

Adiuro itaque ſi Deo annuente valuero, digitoque
competiens labeſilium, tanto eis qui aderunt au-
dire curabo humilium, quanto mihi neceſſarium con-
ſidero amplius. Sapientiſſimos enim tam de illo Re-
gno, quàm & de his qui cum Domino noſtro ve-
nerunt ſemper Aggullo, illic æſtuturæ cognoſco ;
quorum doceri miſgillero cupio de his ſaltem quæ
hic capitulatum cogitatis adeo habeo, quòd pleni-
tudinem eorum in illorum codicibus contineri con-
ſido. Sunt verò hæc que ab omnibus obſervari va-
lerent, ſi obediates Deo exiſtere vellent, nec con-
traria utaque tempore, nec patriæ incongrua, ipſis
utique omniſſis que antiquis ſolummodo, vel tranſ-
marinis congruata ſunt viſa, non nobis. Cum igi-
tur quaſi in quibuſdam Medicinalibus libris carna-
lia, hæc animarum ſua ſanctiſſima in Canonibus ſan-
ctis remedia : ut videlicet, quaſi illa que in libris Me-
dicorum leguntur perciperet, ab ægrotante liberetur,
qui nequeſcit, ſuo merito moritur : ſic animarum
que deſpicit remedia, occaſione aliâ mortem
evadere qualiter poſſit æternam diſcite cupio. Ignarus
adhuc non perſultus exito. Dicente quoque Apo-
ſtolo: ſi ſuſcepitſis dicitur licentiam, non utique ſu-
ſcipietis: iudicari verò ſicut ſeculariter lege mun-
dana, ita Eccleſiaſticæ ſanctiõne debeamus Canoni-
câ : qui iudicari eâ deſpicit temporaliſter, utrum
iudicium illud evadere iſto modo poſſit, quo dam-
natus quiſque in æternum peribit, docet quilibet
alius : nam ego hinc ſum penitus mutus. Iudicium
ſine quomodo facturus, ſi juſ nobis à Deo per ſan-
ctiſſimos Patres iudicium negligimus ? Juſticiam
quam, ſi legem non ſervamus canonican ? Cum
Deo qualiter ambulamus, ſi ab his que ſequenda
precepta, deviamus ? Noxia cæterum ſollicitudo,
quam gerendorum non eſſitit rectitudo, cum recep-
tum quemque ſecundum quo gelliſt, ſive bonum,
ſive malum, ſive evidens illud valeat certitudo.
Extra canonice igitur reſtitutum diverſas lineam,
quam ſilutis habere poſſit, quaſto, ſiduciam, cum
ſcriptum ſit : *Stratum quod eſt ſecti non metentis,
quia dicitur eſt Genitibus ?* Quibus verò Genitibus
mihi de quibus Palamita dixit intelligitur Dominus ?
Liberator meus de genitibus iracundus ? Ut enim ho-
mo malus alibi vocatur diabolus, ſic Lego Dæmo-
num nomen hic poſſitâ non incongruè genitum.
Dæmonibus ergo traditur, qui in fornicatu atro in-
venitur, qui que extra normam Eccleſiaſticæ recti-
tudinis, etiam in Eccleſiâ corpore poſitus, conver-
ſatur, intus quidem eſt corporeſiter conſpicitur,
ſed animaliter in atrio exteriori flare probatur. Vel
certè genitibus datur, qui è thimicis loquitur, Chri-
ſtianiſmum licet dicatur, nequaquam eſt, qui
Chriſto contrarius eſt, Canonibus verò ſanctis qui
non obtemperat, Chriſto rebelat. Genitibus verò,
nisi ſe infra menſuram licet recolerit, dabitur
quoniam quem non poterit eorum contubernio
locari, quorum nec lege tenent, nec diſciplinâ cor-
rigi, nec mores volunt amittat. Væ autem noſtrum
alici, extra menſuram canonican cum contrigerit in-
veniri, cum clericorum populis coepit recenſeri.
Ejus enim nemo, qui non canonicus, qui non
electus.

Dicit ſane aliquis veſtrum, tui quid referat, talis
cæteris, & utaque te præſtantioribus, hinc minime
erantibus, agere ? Rerice, inquam, & ſert omni-
modis, & in tantum expedit, ut, *O vos omnes qui
tranſiſtis per vnam, attendite, & videte, ſi eſt dalar
ſicut dalar meus, dicitur poſſim, mihi aduſtibilitatem*

ſupore languerem. Omitam quippe ter me contrâ
Canones exaltam, milles injuriam, Epiſcopum
mihi inſepaliter ademptam, alium ſape me aduſtere
adductum, receptum. Iterum eo miſericordî piſi-
ſimi Caſaris, præcepto Apoftolico qui tunc Romanæ
preerat Sedi, iudicio Epiſcoporum ſynodaliter reſta-
tutum, ab eodem invaſore (vobis non poſuitis in
tantum ignavis, neque eodem contrariis, ut mille
non deſuerunt qui vos preſe omnes, ne dum con-
ſenſiſſe, hoc crederent machinaſſe) poſtea com-
prehendum, pulſum, injuriam, ex-pulſatum, cu-
ſtodie mancipatum. Omniſibus verò his, licet tam
inductiſſis, relictis, quaſi in eis niſi inventi vale-
ret, quod reprehendi legibus vel leviter poſſet : mi-
ſericordiâ rerum Creatoris, clementiâ Imperatoris,
ſubventu excellentiſſimæ Ducis ereptum, reditum,
à vobis verò tam inhumanè receptum, ut non di-
ſcile fuerit in vultibus veſtris conjucturari, quàm
non liberent me videtur reverti, cum & exinde
tot me non deſinat injurias læſerit, ut omni me
prærogativâ ordinis Epiſcopaliſi adeo, licet ante,
ita & poſt, non dimittatis privare, ut nihil ex eâ
mihi reliquias præter Chriſtianiſmæ confeſſionem,
& Chriſtianiſmæ qualibet cum ſubſcriptionibus pote-
ſtatem. Ad id quoque de vobis ſum inhumanus, ut
omnes Coepiſcopi illuc venturi de Clericis ſuis pa-
tere mihi habeant honoratis ego & vos nec unum
ſum habiturus, cum de me pauperem nullum ſum
vobis adeo inhumanus, ut miſeri beneficiis ha-
beram, & hoc gratis, dicitur ex vobis ditatus.

Omittam tamen, ut dixi, illius omnia iſta reſpe-
cto, qui dixit : *Neſite reſpiciere male.* De Synodo à
nobis quid agendum non permiſſe actio. Scitis enim,
ſcitis, me ſemper hoc agere alio diſtuliſſe, cum bis
in anno ad m præceptum ſit facere, quid dicerem
me unde ſynodare deberem omnino miſcere. Janes
enim in Synodis ſi quid contrâ Canones actum eſt,
centenari. Sed ſi hoc agere tentaviſſem, omniſibus
que in Canonibus ſunt ſcripta regytrata, de nullo
eorum vos curare videtur omniſſo. E quibus ſi
vel aliqua proteſtam, ſi ſigretur quod ſuperius te-
tigi, hoc eſt, « ſubintroducunt habere perſonam,
niſi ſororem, » & cætera que ſunt mihi nota, ut
que mi veſtrum ab hujus in glectis præcepti quoruſſum
excipere ? Rurſum ſi lectum impletur, « niſi quis
Ep. ſp. uxorem duxerit, deponatur, » « magis
ſicutem peſſi debet ſi adulterum perſtravere, quis
ex vobis iſte poſitus, eſt ? Rurſum ſi recitatur
« ſi recipimus ut beatus non admittitur ad Cle-
rum, » quem ex vobis conſiderem legaliter ad Sa-
cerdotium fuſſe provectum ? Et, ut ad minores, vo-
bitque per nulla veniam, ſi legretur conſpiratores
Canonum acris arguendum : de conſpiratoribus
etiam & conſpiratoribus, de perjuris, de ebrioſis,
& qui in tabernis bibunt, & qui ulnaris invenit
ſi ſoliter ſynodare, quem ex vobis indignitatem
relinquerem ? Si perjuris ſaltem penitentiam legi-
bus additam ipſe dicerem, quem de vobis Miſſam
celebrare permittem ? Si multum à Clericatu
repellerem, quem niſi perjurios, in Eccleſiâ reſtan-
querem ? Si manzares abſceperem, quem ex eſſim
puerulis flare in Choro permittem ? *Exſtiterit,*
inquit, *ut faceret iudicium, & eſt iniquitas, &
juſtitiæ, & eſt eſt eſt.* Quis clamor ? Peſſima
ſima, malum exemplum. *Clamor, inquit, & Sedo-
rionis vobis ad me. Beveret dicitur : caſuſa predicationis
totus mihi populi commiſſi, commanentes ſiſtunt
Clerici. Quem enim Licetorum de aditro noſ conve-
nere auſus fuſſem in Synodo, quem de perjurio,
quem de quovis ſlegio, Clericorum fruſtratus ju-
dicio ? Quis enim ille eſt, cui non continud ille,
& ſi habens non auderet, eode diceret : *Hypocriſis.**

Ter ab Epi-
ſcopatu ex-
pulis.

Ruſſing
cæteri ab in-
valide man-
cipatur.

Iterum revo-
catur.

Ann. 1. 19.

Concil. Nic.
ubi lupâ.

Concil. Rom.
cap. 29
anobrem. 1.
ep. 8. 4. c. 1.
Geſ. 1. epiſt
9. ſub med.
Concil. Wiſ-
pol. 3. c. 4.
Quam per-
verſa Chriſ-
tianiſm Veſto-
norum.

Jui. 1. 7.

Geny. 18. 12.

1 an. 7. 5.

1. Cor. 11. 31.

Apoc. 11. 1.

Ep. 17. 18.

id est, *Pseudoleviticus, ejus primū irabem de sculo tuo, & tunc profusius, ne edam festinam de sculo mea.*

De talibus igitur cum nullā penes nos omnīd sit querita, unde Synodus agi deberet, unde, rogo, Concilium? Recolitis namque, cognoscite, me; recessisse, ut duobus diebus Archiepiscopus, & Archiepiscopus, me absente, non obstantes cum ordinariis omnibus pariter residentibus discuterent, die tertā emendanda mihi omnia recitarent. Factum est, residentibus interrogavi quid actum fuisset. Respondit cunctis uterent vos inquisisse de psalmis, & hujusmodi, & Deo gratias, non aliam adeo invenisse. Quod habere ergo de tot sanctis, nisi Deo gratias dicere? Psalmos non male adeo scient, immo et ceteris culpā esserent; unde quāto Synodus agi deberet? Deceptionem igitur animarum hoc esse intelligens maximam, mihi in corde dixi, aliud labii proculi. Coede enim mihi ipsi sum ita conquestus: Quis tu hūc, aut quasi quis hūc. Labii verbū tu dicenti respondi: Si de psalmis, & non de alio in illo Concilio debet esse conquestio, me primum ad examen producite, convinci nam possum me illos non ut competere scire. Unde igitur Synodus ageretur, nil amplius quod emendaretur invento? Scilicet ut inquit de hīs illorum, inveni plurimos neque ipsum sapere symbolum, qui fuisse credunt Apollolorum. Hinc occasione Synodicam scribere omnibus Presbyteris jam compulsus, in quā continere permittis ita factum. Moneo igitur paterniter, & precipio pastoraliter, ut dicentia Apostoli remanentes, quā sine fide impassibile est placere Deo, hoc est, sine credulitate quæ nobis per Apostolos, eorumque successores tradita. Et, quā in ista *de fide*, id est, credulitate suā vivit. Et, *Quidquid sine fide*, hoc est, sine credulitate Dei est, peccatum est. fides autem, id est, credulitas Dei, si non habeat opera bona, *motra est in semetipsa*. ipsam fidem, id est credulitatem Dei, trinitatē preparare memorat fructus, hoc est, secundum symbolum, id est, collationem Apollolorum, ut in psalterium contr. cts invenitur, & illam quæ ad Millam canitur, & illam S. Athanasii, quæ ita incipit: *Quisquam vult salvus esse*. Quicumque vult ergo factos in nostrā Parochiā esse, aut heri, aut permanere, illas tres memorat nobis recitet, cum proxime ad nobis hoc vocatus fuerit. Ibi cum de mediantem Quisdeprimam illis scribenda, atque memorat mandanda dudum, & inobedientes exhibere vidisset, dum quid inde canonice agere possim inquirerem, metris illorum quosdam tantum inveni, ut promissio mihi ad nec carpendum auxilio, pollicerentur se deinceps descriptionem beati Athanasii cantaturos, & reliqua mihi descripta juxta possibilitatem suam facturos. Ad quod cum titularis omori, & illos de plebibus paratos, Deo gratias, invenissem, vos Cardinales, qui ut quondam Scribæ & Charifai populi res, ita, illos in predicationem mittitis omnes, ita hunc manere adhuc cerno rebelles, ut eligatis eum in imaco ejusdem fides Arrio in æternum damnari, quā hunc publicè, ut aliarum Ecclesiarum Citra, cantando salubriter vini.

Ob firmam

Cariciorum

Vironens.

ipentiam

Synodicam

Evangelicam e-

ndæ Rabe-

ria.

Hinc. 11. 6.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Angustiat nam neque immeritū non immemorem sui propensio nimium talis: « Non movens enim mala consuetudo, quā perniciose corruptela funditus eradicanda est. Olio rigulissimo illo in Sardien- si clamante Concilio; ubi etiam alio: « Cedit consuetudo auctoritati; primum usum lex & ratio vincit, » dum contempti penitus auctoritate Canonum, consuetudinis præcedentium vitiorum, Deo ipso similiter qui eisdem instituisse noverat Canones rebellium, vos tam obdistantiā considero, mecum vos indebitissimē tam pro illis, quā pro vobis, Deo clamandum invenio: *Peccavimus cum paribus vestris; iniqui egimus, iniquitatem fecimus.* Cum Josia quoque Rege sanctissimo, nobis alteratim: *Ita consilium Deum super me, & super populum meum; & super omnes Judam.* (Quem intellegere possumus confessione Dei insignem Catholicam Ecclesiam) *de verbis voluminum istorum.* Canonum scilicet & Decretorum, quæ continentur in archivi Ecclesiārum: *Ad opera enim, ut ille, ira Domini factus est contra nos; quia non audierunt patres vestri verba librorum istorum, ut facerent omnia quæ scriptum est in eis.* Ut patres intellegis non solum Ecclesiarum Pontifices, sed & illorum majores; quatenus illi saltem cubiter notum responderi dignetur: *Hæc dicit Dominus Deus Israel: Pro eo quod audisti verba voluminum; & pervertitum est cor tuum, & humiliatus est coram animo, audisti sermonebus contra locum istum, & habitatores ejus: quia volentes fieri in saporem & molestationem, & sedisti verbum tua. & fecisti coram me, & ego audivi, dicit Dominus. Idecirco colligam te ad patres tuos, & colligam ad sepulcrum tuum in pace, ut non videant oculi tui omnia mala quæ instituitur super locum istum.* Circa ista, inquit Dominus alibi, extenso via Hierusalem, *& affricite, & considerate, & quare in plateis vris, an inveniantur throni facientem iudicium, & quærentem fidem; & propius ero eis.* *Quia si erant, verus Dominus, dixerunt; & hoc factum erat: Dominus oculi tui respiciens fidem; peccata vestri est; & in ducerunt; attrivisti eos, & renatus accipere descriptam, inducitur facies sua supra petram, & nolentius reverti.* *Ego inveni hinc: Fortissimi pauperes sunt & stulti, ignorantiam vestri Domini, & iudicium Dei sui; ubi igitur ad optimates, & loquar eis: ipsi cum cognoverunt viam Domini, & in hinc Dei; & ecce magis hinc simul confregimus in gremio, raptemus vincula. Idecirco percussisti eos leo de silva, lapsum ad vesperam ostendit eis.* Leo scilicet rugiens querendo quem devoret, id est Diabolus; Lupus & idem, qui ob negligentiā mercenariorum Pastorum vocatulo, non iure possidentium, sed iniquitate usurpantium, rapit & dispergit ovem non solum per se, sed & per membra ubi cooperantia, sua, vineaque Domini Sabaoth ad præmore vastant.

Et heu! quā non disconvenient miseris talis nobis. Nos enim ipsi sumus alienatione; quāvis non re, optimates; nos inquam, quos, relicti pauperibus legibus Dei penitus ignatis, alioquin sermo Dominicus, nos legendo viam Dei cognovimus, quam peregere declinamus; nos iudicium læti nostri, sed nos magis, commendoque, pugni ipsi us suave, sed volentibus, & omni lege, dignitatem attemen fruct, quā confregimus illud; nos sumus vincula legis canonice nihil de illa curando, idcirco verendum ne peiora nobis contingant, quā illa, de quibus hæc tunc presentialis & dicentur, ut pote qui non solum illos, quāntum loquebantur, sed ipsum contentum, nos quāntum per ipsos, eorumque frequentes, sed & per ipsam quā nobis lo-

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

Id. 10. 17.

quitur, Deum. Pejor autem multum est leo animas devorans, quam leo peccata laedans; lupus intermi-
 nis spiritualiter homines, quam lupus devorans cor-
 poraliter oves. Maxime si hoc nobis contingat ad
 vesperam, hoc est, quando praesentem terminabimus
 vitam. Cujus periculi metu iter compellere arripere,
 studium aliorum quaesitur eosdem, quia in me non
 invenio ullum.

Cruciant me nam non primum, fateor, illa quaerentem, illa utramque contemptus refert salutis
 illa, quod neque suspicor, via. Si enim quod Ca-
 nonicum est Catholica defendit Ecclesia; Catholi-
 cum se insuperative, reor, promotat, qui Canonibus
 sanctis praesumptive tepugnat. «Fidem autem,
 » ut canamus, Catholicam nisi quisque integram,
 » inviolatamque servaverit, absque dubio in aeter-
 » num peribit. » O autem consilio firma, quod
 Catholicus non sit qui legem canonicam resistit,
 quodque vitam aeternam consequi nemo nisi Catho-
 licus possit. Quod cum illa innotuisset atque certissi-
 me constat, quod cognare, quid postulum arbitra-
 re de illo tam publico Canonice legis, qui inter nos
 versatur contemptu, quo non solum illa quae tam
 severiter sunt prohibita ministris Ecclesiae de coha-
 bitatione mulierum in Niceno sancto Concilio; &
 illud quod alibi tam auctere fertur, ut supra habe-
 tur; in Neocaesariensi quoque non levius tale quid
 continetur Concilio; » Præbyter si confessus fue-
 » rit, quid ante ordinationem corporali peccato de-
 » liquit, oblata non conficret, manens in reliquis
 » obsequiis propter studium bonum. » Quae utique an
 se a cogitanda quælibet in desperationis votatione
 potest emergere, non fuisse prædictum; *Nescit
 homo vitam nisi an amare dignus sit; sed omnia in
 salutem servamus incerta.* Si enim qui ante ordina-
 tionem corporaliter se peccatis contulerat, tam au-
 denter fertur, quod de eo qui post ordinationem ma-
 chatus miles hactenus cognoscitur? De quibus utique
 quidam licet pererit, dum valeant immunes, de
 levibus quoque de insulari adeo usurpatis, ut ne-
 que jam irahantur in culpam, quod dicendum,
 quod cogitandum, ut sunt verbi gratia ista: » Epi-
 » scopus aut Diaconus qui in seditione aliquam arma
 » sumerit, ab omni excois Christianorum depona-
 » tur. » Et » Episcopus Præbyter & Diaconus sicut
 » & ebrietatis deterveos, aut delinat, aut depona-
 » tur, » & alii hujusmodi innumera, quae non le-
 viter quem cohabitatio mulierum & fornicatio vel
 adulterium, incestuositas natura ipsa quoque adver-
 sa, canonica feruntur machera.

His igitur superbe neglectis, Catholicus qualiter
 quis necum appellari, solum valeat non valeo mili-
 tari; cum, ut supra protuli, in Niceno dictum le-
 gatur Concilio quod Canonicum est defendit Ec-
 clesia. Quamvis tuum, dicitote Domino: *Domine
 mortuus sepelire mortuos suos, criminosis sibi conti-
 nuis vel descendibus, vel oculentibus, deponen-
 dos legibus non deponat, damnandos non aliquis
 damnet; non adeo damnationem per Spiritum san-
 ctum illis statim poterit evadere, de quos ipse Do-
 minus furcs vocat & latrones, Pastores omnium
 ipsius excois. Simoniacum enim quis quod perpetrans
 ditionem Simoniacum potest evadere, nec Gesila-
 ed lepra carere, qui quod fecit Gera, fecerit ipse.
 Ut imperatur, inquit Dominus (quasi de Judaeis
 solummodo dicens): *sergum omnium Præbiterum,
 qui offensus est super terram & generatioe illa a san-
 guine Abel usque ad sanguinem Zachariae fi-**

lii Barachia, quem occidit inter Tempium & Al-
 tare. Cum utique illi, quibus hoc dicitur, neque
 Abel, neque Zachariam, nec quemlibet Prophe-
 tarum interfecerint; sed quia eis qui hoc fecerant, in
 malis similes fuerint; & idcirco vindicta consimili
 plebi debuerint. *Calligie*, inquit etiam alibi Do-
 minus quandoque dicitur. *Calligie primus Ro-
 zoma, & alligat ea in fasciculos ad comburendum;*
 hoc est, patet in scelere in dampnatione simili jun-
 gere. Si ergo ita est, ut damnatus est Maximus (y-
 zicus, ita damnatur loci in eodem scelere ipius;
 uti Phocas, ka & imitatores illius; ut Constanti-
 nus Romanus sedis invaluit, ita ipius quilibet imi-
 tator; & sicut eorum irrita ordinatio, ita & illo-
 rum neque dissimilis condemnatio. Et heu! fidei
 Catholicæ integritas, antiqua sanctitas, & vera quo
 evaluit Christianitas. Rogas? Faciamus nam tam
 respondere quasi praesentem. Praesens est eum. licet
 praesentitate nimis laecat. Neque enim ad hoc
 tempus illud praeterit, quod ipse Dominus eodem
 ita loquens imposuit: *Ecce ego vobiscum sum usque
 ad consummationem saeculi.*

Tacet ergo de se, loquatur de illa falsâ Chri-
 stianitate vocata: *A sellenandibus*, ait Dominus,
 & devotus, & voluptarios vita canos suffocantur,
 & non refranguntur. Quem verò fructum? Quo
 palcerentur utique Christianitates, in regno colorum,
 incurvantes pariter Altissimi odium; ita enim
 testatur & Apollolus: *Quicumque*, inquit,
*invenit amicum esse saeculi hujus, inimicum Dei consti-
 tuatur.* Quod tamen nisi ea figura prolatum intel-
 ligatur, quod per id quod continet hoc quod
 continetur monstratur, quamvis quasi ingratiudine
 eorum quae nobis constat Deus, fuisse monstrat.
 Si enim Circulum, quod nobis constat fecit Deus,
 minime diligimus, quali ingrati Conditori atque
 largitori illius existimus. *Pater Deus*, inquit Scri-
 pturas, *Vides Deus caecitas quae fecerat, & etiam val-
 de bona.* Quod igitur Deo ipsi valde bonum est,
 visum nobis quomodo esse debet visum? Intelliga-
 mus ergo non illud Circulum, quod mundus vocat,
 hoc est, caelum, terram, mare, & omnia quae
 in eis sunt, vel illas revolutiones temporum, propter
 quae nostra ita vocatur Circulum vita, odio ha-
 bere quemvis debere, sed quod perpetuum in hoc
 agitur saeculo, hoc est, superfluitatis primum illo-
 rum ambitum, quae usui nostro illud monstrat
 Circulum, inde voluipetant, post omnimodam vicio-
 sitatem. Quodquid ergo bonum Deo ipsi videretur,
 ut utile diligamus; quod malum, ut noxium odio
 habeamus, ut inimicitiam Dei evadere, & inter il-
 los qui verè sunt Christiani, computari quoquo-
 modo volumus. Quod tamen facere nullo modo pos-
 sumus, nisi quod canones sancti precipiunt, si-
 cesamus.

Sed ut ad me meique revertar confamilis, hoc
 est, Canonibus sanctis usque modo rebelles, qualiter
 hoc scire valeamus, cum omnibus generaliter
 penitentiae post lapsum sine indulgia remedia, nobis
 verò nihilominus ipse Dominus dicit: *Quod si sal-*
*ved non esse debemus, evadere, ad in il mude
 se; neque in ptegalismam saltem, quo? parontem-
 tum figurati alibi ita habemus: Domine dimitte illi-
 lam & hoc anno, usque dum soliam ereda illum, &
 mistam ptegal, id est, fatorem comminum illius ad
 memoriam ipsius reducere, penitentiam agere illam
 consilium; que utique nobis quoque incitissimum
 deurgatur. cum post penitentiam qui nec Cien-*

Catholice
 eos est qui
 Canones con-
 temnit
 Symbolum
 S. Athanasii.

e

Can. 9.

Eccl. 19.

Concil. Tolet.
 6 can. 47.
 Can. Apost.
 41.
 Concil. Con-
 stant. 1. c. 5.

Matth. 23.

Eccl. 23. 11.

166. v. 10.

166. 28. 10.

Eccl. 2. 10.

Jac. 2. 4.

Genf. 2. 9.

Eccl. 10. 14.

f
 Eccl. 23. 8.
 Quod ad Cle-
 rum non ad-
 metradi.

et offensa firma] Acherius ediderat tunc.
 f saltem qui] Hic nota brevis spatium quatuor fortasse
 typografa in officium substituit; primum enim hoc loco

serpium erat saltem quod, deinde, non erudit ad mansuetam
 Nam vero, post usque, pollicetur quod mansuetam

cus esse lege Canonica finitur. Quid ergo miseri, quid
 nuncque facinus conclusi? Nobis incessanter clama-
 tur: *Quicumque comedatis de carne sacrificii, quod
 est Domini, & immunditia ipsius super ipsum est. pe-
 ribit anima illa de populo suo.* Itemque: *Homo si-
 cerdus de semine Aaron qui habuerit maculam, non
 offeret panes Domino, nec accedet ad ministerium *
 eius.* Qualiter igitur miserum, qualiter ab illi im-
 munditia lavari, qualiter his valeamus maculis ablui,
 qui post lavatricem criminum poenitentiam nedum
 sacerdotio fungi, in Clericatu saltem non permitta-
 mur iniqui? Illo, istud solummodo miseri oblatet
 immaniter nobis, quid de nobis altitudinum com-
 missis? Quid de his que lavari, mundari, & à no-
 bis debuerant benedici, que consequenter immunda
 nostra effecit, proh dolor! tactas Domino dicente:
*Quod trigeritis immundum, immundum erit? Si
 verò pauci fuissetis, quod utinam fuissetis, indig-
 nis atque repulis Dei gratia, qui nobis valeret
 suffici inveniri forsitan possent, non tale fuerat pericu-
 lum. Nunc * verò, proh nefas! cum conquerens
 clamet Dominus, dicens: *Armenie hi simul omnes
 confitegerunt jugum, taperunt vincula;* quod reme-
 diam invenit decepta quam regere debuimus Eccle-
 sia, cum omnes non simul confegisse jugum, vin-
 cula rupisse, vox conqueratur Dominica? Dicente
 enim Jacobo: *Confitemini alienarum peccata, ut
 salvemini, vestri.* Neocæsariensi verbò continentis su-
 perius scripto capitulo est: *Presbyter si confessus
 fuerit quod ante ordinationem corporali peccato
 deiequerit, oblata non confectet, manens in reli-
 quis officio propter Iudam bonum? Quis Mis-
 sam cantet, * cum sententia illa penè omnibus obla-
 ta non consecrate prohibeat? Et vide quanta hinc
 continetur adversitas. Oblata enim non permittitur
 consecrare, si te peccasse confiteris; saltem non
 consecraris, si te peccasse [non] confiteris. Quid igitur
 de vobis faciam fratres & Compresbyteri mei? Si
 peccata vestra non confitemini, timeo ne non salve-
 mini: si confitemini, oblata contra ius vetitum con-
 secratis; si contra vetitum consecratis, ignem alienum
 accenditis. Verendum igitur ne quorum exem-
 plum tenetis, eorum similitudine pereratis.**

Desperare itaque vos mecum compellere, nisi
 iterum lectum sæpius recordar: *Nescit homo verum
 odio an amore se dignum.* Quis enim novit si cui nos-
 trum sit concessum antea converti, quam mori? Felices
 enim hac lege depositi, felices expulsi, felices
 suis rebus spoliat, & Episcopos viduati. Si tamen
 eis aliquid huic evenit simile, quod Scottigenis duo-
 bus audivimus evenisse. Quisdam enim potentior
 super impotentiorum insulem, sedè illum propria pe-
 pulit, eique præfedit. Erat illi quidam pauper omni-
 bus membris contractus, abruerat qui x̄a est alto-
 quatus. Cui me desens Pater? Deo inquit. Eius un-
 quam reverentiar? Non, nisi tu me reduxeris, inquit.
 Successit igitur sepulchrum adiens Domus: interjecto
 tandem tempore, tanta lux totam unde sanctus vir
 ille fuerat pulsus, invasit provinciam, ut vir usque
 ad decimam hominum perveniret. Sulfuratus jeju-
 norum, lituarum & elemosinarum utilitatem,
 respondit modo quo ei placuit Dominus, ejusque in-
 valsores confessio monstravit, stragem illam hominum
 illius sceleris contigit. Reatus igitur sui consi-
 deratione pernotus, relicto quem invalerat Episco-
 po, abiecit, insulamque quandam, poenitentiam
 hnetensis acturus, intravit; solitarius quidem maue-
 re voluerat, sed viciniorum benevolentia hinc sæpius
 visitabat; cum repente incolis debicentibus maxima
 invalit patrum fames, que compulsa liberalitatem

illum sanctam virum silentium aliquantulum tēpa-
 rari. Triens magna in lictore casu restitrat, cum in-
 gressi quos educabat pueruli famæ cogente. post lau-
 dum quemcumque obdormierunt. Remigio itaque
 Angelico illi dormientibus ad aliud litus patrie per-
 riguote veniunt. Cui Rex eisdem patriæ circum-
 equans, prelostatos cum admiratione maxit a na-
 vum sine hominibus restitratē adventantem, pueru-
 los solum in ea reperit dormientes. Expergificus
 unde essent, interrogat. Ut siue ergo illi ætas, cum
 de fame quam vir Domini patiebatur ab eis fuisset
 edoctus, tum primò cibo relictis, cubum frumento
 oncrati precepit: sicque puerulis intus remissis, &
 statim somno nota Dei correptis, ad aliam riam
 nemine remigante perducitur, & Dei famulus cum
 totis insula ab invidio periculo liberatur; sed quo aus-
 ter nullum contigit nosse. Quærentibus consilium
 affuit qui diceret, se audisse illum dicentem: quod
 nusquam reverteretur, nisi cum ille clivus rediret.
 Into itaque inter se consilio clementis sui consi-
 lii Pontificis, preceperunt in honore Domini ut
 foret, & post eum quanticos hinc hinc. Mirum
 dictu, surrexit, perrexit. Hierosolymam cum invenit,
 rediit, receptus est, & in sede propria reitocatus.

Abimet qui vult expulsiōnem & exiliū que potio-
 ra fuerit merita. Ille poenitentia illi Anglicos ad
 sibi auxiliandum, imò loquat ut ita, simulandum
 coegerunt. Ille paralyticum medium fecit transire
 mundum; quod cum tantum valeat poenitentia
 perfectio, miram quod Clericatum, fuerat ut iste
 effectus fuerat, sancto decretum interdixit. Canoni-
 cum, cum nemo dignus hinc ieiunio possit ve-
 dri, quàm in cui per poenitentiam sanctam contigit
 fieri. Cui tale igitur aliquid, vel quidam aliud ad
 vudicatum tanti perituum sceleris event, aut iponte
 sua ipse suorum est ultor facinorum: de ro nisi post
 equis dubio finem. Cui verò nihil in hoc seculo in-
 commodi contigit considero sentiat alter de suo
 quod valet, ego tententia illi perimodulo inimus,
 qui de talibus dicitur: *Dixim in bono deservis &
 in puncto ad inferna descendim, illud Joannem Apo-
 stolum convenire formido: Esi peccatum ad mortem,
 subaudi, usque perdaras, non pro te dico, ne quis
 reges? Quare? Quia, ut beatus exponit Gregorius,
 Iumenta in stercore suo computrescere est, car-
 nales quoque in fectore luxurie vitium hinc, ut
 quod & de cæteris nil obdat sentiri sceleribus; qui
 dicente Domino, quod quis per everteretur in terra,
 hoc saltem era: na è contra, qui perivcrat in ma-
 lis, absque dubio perdaras erit. Et miserum me
 quomodo potest esse non perditus, de quo dicitur
 Apostolus: *Hoc unum scitis intelligere, quod om-
 nis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est
 Idololum servitus, non habet hereditatem in regno
 Christi & Dei.* Vx ergo, vx miseris nobis: qui
 enim alii in ista sunt multitudine nri, prohi dolor!
 huiusmodi? Liqueat enim quid omnino coitus us-
 galis, aut fornicatus, aut avarus nam sit. Lex autem
 nulla altaris Ministris suadet conjugii; her-
 nicatoribus verbò ista immunda, vix avari, nulli iure
 alu, nisi quibus event in usum Regum mori, Do-
 mino misericorditer promittente: *Quæcumque terra
 peccatorum contracta fuerit, & ingenua, facta erit.*
 Ecce consilium, ecce remedium vestrum. Utinam,
 tam facile existeret nostrum. De vobis enim Ex-
 chielem thephctam quasi requirunt Dominus allo-
 quitur, dicitur: *Ubi homines quid fiet de ligno va-
 nis? & cætero, quibus nil terraribus et in mare va-
 nis, qui quod Gregorius videlicet sentiat, novit.*
 Quid igitur faciemus? Oratum,ulam quandam in*

Levit. 7. 30.
Jud. 11. 17.

Num. 19. 11.

Jerem. 1. 11.

Jac. 1. 16.

Gal. 3.

Eccl. 9. 4.

Historia en-
pulsam, qui
pulsam, qui
pulsam, qui
pulsam, qui

Job 21. 11.

2. Tim. 1. 16
1. Cor. 1. 17.
1. Tim. 1. 16.
1. Tim. 1. 16.

Matth. 24. 11

1. Tim. 1. 16.

1. Tim. 1. 16.

1. Tim. 1. 16.

g. Janio deorum | Acherius oblatet daretis canonica.

Patentes inveni quibusdam, quam si quotula Domino fundere, & cooperando impetrare, ut exaudiri mereantur pro viribus flueremus, profuisse nobis aliquis scieremus. Est autem huiusmodi: Salva nos omnipotens Deus, & per merita & intercessionem Sanctæ Dei genitricis **MARIÆ**, omniumque Sanctorum, cum nobis propitius & clementer concedatque veniam præteritorum, da nobis deinceps velle, posse, & perficere quæ tibi placeant, & nobis expediant. Da nobis in tribulatione solatium, in persequutione auxilium, in omni tentatione virtutem. Da nobis de præteritis vestium, de præsentibus quoque malis emendationem, atque de futuris largiri nobis dignare custodiam. Per, &c. Sed quid æcerum agimus, Fratres? Ecce nam contrarius maxima iurium: clamatur enim nobis: *Quæ operis autem facis ut audias legem, vras tuas erit excohibet.* Quanta autem licet sit inter nos hæc pars adverbio legitur, ut cum exprōndum quondam Dominus: *Et erit sicut populus, sic sacerdos;* nunc peiores moliam tunc sacerdotes nostri, prohi dolor! quam populiter.

Prov. 17. 9.

Tantâ ergo intercepit consilii difficultate, consilioses cordis requirit, nisiquam dum nullum inveniam, pegerit, ut des, sitgo Romam. Prospere Dei pietas intentionem in hoc miserocorditer meam: plurimum verò vestrum compererum dum inde latari, quasi non debeat isthuc unquam reverti, monere necessarium dabo, ut mahi & vobis communem hanc noveritis fore omniumque forem, videlicet ut si isthuc præsumam mihi est mori, non possim illuc omnino defendere. Sivos illis verò debitis tempus concessum finit, hic nullo modo terminum vix possitis habere. Cupiscumque modi ergo me verò animi sitis, commendo vos cultozæ divinz, discende amore coactis hinc abitis pietatis.

SERMO VALDE PROLIXUS

DE QUADRAGESIMA

Ratheni Veronenſis; vel inſeritur se vivente, ut est sibi visum. GARRINI.

CUM neminem divinis lateat imbutum dogmatibus, hos quadragesima dies, quos parimonie ritu excolendos præ manibus tenemus, hoc ideo numero institutos, quod præter id quod cataclysmâ præfigurati sumus, cum primæ etiam ipsi à Moyse & Heli, ego usque & Prophetæ Ministris, ipsiusque Domini Prophetarum inspiratoris, legi conditoris & impletoris, gratiæ largitoris, Evangelii funditoris constantio sunt jejuniis adimpleti, mysticum quid etiam, nec omnino contempnendum deliquit; imitari non sufficiens illorum superfluciosam observantiam, qui non quadragesima, sed viginti diebus distinctum licet omnino gullantes, viginti verò reliquis ante horam usque ad crapulam & ebrietatem prædus solennibus incubantes, quadragesimam non venientur hypocrisis modi nuptacitæ observantiam vocitate, cum viginti simas deberent etiam potius appellare. Nec potestis, audientes, quod huiusmodi loquutionis casuum facientes, eorum reprehendere contem religioſam devotionem, qui super hoc, quod omnibus legibus est institutum Christicolis, aut duobus, aut tribus, aut uno saltem in hebdomada die, sibi fortius aliquid abſtinentie inducant, reminiscerentes scilicet illius dicentis: Qui illicita commisit debet à hactis abſtinere? Et, *Hæc oportuit facere.*

Et illa non abſtinerit. Et, *Quodcumque supertraxeris, ego cum rediero reddam tibi,* non oblii prolatum. Non reprehendimus, inquam, sed laudamus & approbamus; tantum viderit, ne de illis quoque dicatur: *Amen dico vobis, receptum mercedem suam.*

It. Illorum potius dolenda vesania, qui uno die nihil gustant, altero (ut vidisse nos semel adero memimus) ut etiam in sabbato illo sanctissimo, quo Missam sicut canere aote vesperitiam nulli nostratum conceditur horam, cum nisi jejuniis usque ad sancti illius sabbati protrahamus vesperam, pegerit nullo modo occidendum riku volucamus Quadragesimam; tertâ, prohi dolor! horâ dici nutare instabilitate gressum quosdam præ crapulâ & ebrietate vulneramus. Quod illi aliud dicendi fecisse, nisi Parafceve quasi Domino jejuniis, sabbato compensationem jejuniis à diabolo ipsam usque crapulam cepisse? Nisi fortitan ita quis deliquit, ut putet Quadragesimam hanc meruisse præsumptivam, in contrâ Constitutionem aliorum temporum aliquis in eâ sit dies, qui non mane incipiat, vesperâ terminetur.

111. Submissis verò quia & de Cornâ Domini violatorum quadragesimæ profecto est delinquendi occasio; cum in sanctis legatur Canonibus: *Si quis in quatuordecim huiusmodi hebdomada dicit solvendum esse jejuniis, anathema sit* & ræ ejusdem foremletatiz dicitur colestium maximum, post horam diei nonam sit rectissime gaudium, non solvite descendit jejuniis, qui usque ad eandem jejuniis, diebus ut cæteris, horam, venit ad Ecclesiam, cenat cum Domino, id est, corporis & sanguinis eius ipso die intata percipit Sacramenta, postea in magna lætitiâ sobriè prædus, pedes pauperum lavat, videns in Dei nomine non superflue bibit, Deo gratias agit, cubitum benedicens Domino, seque ipsius communis ligatulo, pegerit. Ante verò nonam horam cum nullis unquam genis consuetudo nonmaverit aliquid prændum, certum, meriti non delinquimus, qualiter aliquis sicut eandem celebrare audeat illo modo missam, que non aliud, nisi ipsam continet Domini celebratam ad vesperam certam, sicut & Sabbati officium Resurrectionem Dominiam. Quæ nimirum utraque illam inane faciant occasionem, quam quidam desuper adjectis duobus ad quadragesima præcedunt diebus.

112. Adulans præterea, quæ decimam dierum, seu omnium beati Iustiniani Gregorii, Deo non possumus dare, nisi usque ad vesperam Sabbati sancti quadragesimam studemus extendere.

v. Secundum sicut, quod cum sub unâ fide sint consuetudines Ecclesiarum diversæ; Orientales & longiorum, & austriorem, quam nos, sciunt Quadragesimam; & idcirco Paschale gaudium ad horam sabbati sancti incubant, ut dicunt, (quod nobis licet minime) tertium. Baptismus enim ut nos, non eo die, sed in Epiphaniâ & Pentecoste ducitur solummodo, contrâ instituta licet nostrorum Canonum, celebrare.

v. Ut speramus & illorum ridiculosim nimium Ruleriam, qui contrâ concessam nonâ horâ dici omnibus sciendi quilibet licentiam, usque ad noctem quocumque jejuniis eligunt protrahere, ut nocte quasi cum licenti ventrem volent ingurgitare. Cum enim de Domino sacra Evangelia præstat lectio: quia cum jejuniis quadragesima diebus, & quadragesima nullo, postea tunc, nec tamen manducare suadenti consenserit, non exemplo Domini jejuniare convincitur, qui post jejuniarum elucens, gula appetitur, ut ille tentatorem, non superat, Diabolum.

Generatim.
Mat. 19. 19.

vii. Malè jejnare & illi, qui quod corpori suo subtrahunt, non pauperibus tribuunt; sed aut suo ventri, aut, quod est nequius, Mammonæ, ad est, cupiditè Dæmoni, abstinendo refræant.

viii. Illorum quoque Deus non approbat jejunium, qui abstinentia diebus, detractioibus, litibus, & criminosis inferniis adhibent. Abstinent vino, livoris ebrui semper veneno; non comedunt carnes, & rodendo alium incendant licentiam; mores; deest eis potationum dulcedo, & cogitationem eos nequam vexat pernoxior amaritudo. Contrà illorum agitur & illorum clementiam, * hoc potius approbamus quod sapientissimus ait Hieronymus: *in Melius quotidie potum, quàm arò fumere latissimè Verè, verè, & melius, & ceterà inanem gloriam curas. Quis enim horà diet licet cum ceteris te consideras parum edentem estimare potest, utram hoc facias Dei timore, an, ut miles, edendi impossibilitate?* Balazana sanè vel tridiana sepe, ut ait jam dictus, jejuniis, non Deo, sed vanæ gloriæ certum esse militare.

ix. At contra gluttoniam ista solet esse defensio, licet non per omnia falsa; Melius est, aiunt, abstinere à vitis, quàm à cibi. Sed quomodo abinet à vitis, quælo, qui gula deservit? Nonne ex octo principibus vitus unum trifidum esse gula; & cum manducando vitium homo perdidit Paradisum, non aliquando jejunando, semperque peccando, qualiter quis lactatur cælam? *Quid, aiunt, nocet, si ante nonam comedam, cum non nisi semel in die manducans, jejunium faciam?* Ad quod respondemus: Quid profuit Adæ quod non nisi semel de fructu ligni vitæ manducavit, postea ab eodem abstulit? Nonne ipsa inobediencia divini præcepti eum illum in perpetuum fecit? Qui autem illum de ligno codici comedere prohibuit, ipse tibi jejunium debuit usque ad horam nonam abstinere præcepit. Quod à inobediens ausus fuerit præterire, quod jejunium te putas fecisse?

x. Quare autem trifidum dicitur gula, nisi quia primus ejus vitium est, ante horam manducare; secundum in horâ plurimum manducare? Speriunt enim verò, ut ait quidam, à Deo totius diei jure jejunium, quod in vesperam, aut certè in crastinum, vestris injuvic, vel pretiosorum compensatur multiplicata, vel saltem suavitate ciborum, fac, inquam, elemosynam, & quod Deus concedit manduca.

xi. Melius dicerent, sic elemosynam jejuna, & ora. His enim nisi duabus aliis jejuniis nostra vehantur, certum non valent conficere: orationum videlicet, & elemosynarum juvenine. Hæc enim tria mutuo sibi suffragantur ita solamine, ut jejunium, elemosyna & oratio; elemosynas, oratio & jejunium; orationem, elemosyna & jejunium pertineant ad remuneratorem facientiam (si tamen sinceriter peragantur) absque dubio Deum: hoc verò nisi se invicem adjuvent incendant suffragio, unum quodlibet eorum duobus aliis desinitum, placere, ut veremur, eris omnia requitentem justum omnino non valent judicem, ac perfectæ bonitatis amatissimum Deo.

xii. Cum verò ita sit, ut & de orationibus quæ nostrum movent animum minime liceamus, nobiscum reprehendere non cessamus pariter eosdem, quibus Jacobus ait Apostolus: *Petis, & non accipis, eo quod male petas.* Malè namque petit, qui non

perit quod Dominus præcipit, sed quæ potius interdicit. Ille namque desiderat & petere non jubet cælestis, nos contra & desideramus & optamus terra: ille orare pro persequentes & calumniantibus, nos è diverso contra persequentes & calumniantibus execrabiles fundimus preces. Quale autem est illud, quod quidam noctibus palmoibus & orationibus imitant, diebus verò detractioibus, privatioibus, otiositate, & desidè vacant, cum non potius quieti, dies sit concessi labori; quod, remur, optimè novetur ille, qui postquam dixerat: *Medii nocte forgemus ad castellanum tibi.* Et, in orationibus *meditator te te:* duas videlicet tantum nocti consecrans horas, *Septies, ait, in die laudem dixi tibi.* Nos verò, Fratres, quicquid perpetuo agitur, cum Dei adjutorio devotantes, atque Apostolus illius non immemores: *Sive vigiliam, sive dormiamus, sive cum Christo vivamus, in noctibus extollamus manus, id est, opera nostra, in sancta, & beatiudicamus Domino: post quietem verò surgentes, ut juxta eundem Apostolum, & jam silentes sine intermissione nos orare debere credamus, illius devotissimam recordari: *Qui averit avrem suam ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.* At contra veri adoratores adorantem Patrem in spiritu & veritate, Dominicè nobis datur voce. Petamus quoque à Deo non quod nos prohibet exere, sed quod imperat desiderare, ut nobis respondere dignetur quod Salomon sapientiam postulanti respondit, Cui numerum responso illud Evangelicum concuist: *Quærite primum Regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia, id est corpori necessaria, advenient vobis.**

xiii. Quales autem, quàm exardibiles illorum sunt preces, qui tempore orationis, ut ita dicimus, omnia peragrantes, istum etiam plurimum, lactucina, hominis, adolentia, hominizationem etiam multimoda genera, & his similia meditantur quamplurima, neque Dei quem rogare videntur, neque illius res pro qua rogant, ullo modo recordantur: quid quæro rogant? quem rogant? pro quo rogant?

xiv. Verum qui Dæmonum hoc agitur infidus, invadentium utique profectus orationis, cum & curæ seculares, & quæ sepius videmus, loquimur, audiamus, ad hoc nimium impediunt faciendum; præter alia & nobis quod cœcus ille in Evangelio legitur fecisse: quem cum præteritibus spectarent ut taceret, *multo magis elemosinas: Falsè Deum à se servare met.* Os sine nostrum (verissimè veracissimi in hoc utamur sermone) tanto magis exarduit in prece, quanto magis inquam turpi loquutione.

xv. De orationibus itaque quoniam quidem satis pro tempore diximus, ad electosque videntur. Elemosyna cum à miserâ vocabulum trahere videatur, nulla congruentius principatum in ordine, ut nobis vadeat, potest habere, quàm illa, de qua Sapiens admonet: *Falsè miserere anima tua plebsi Deo: ut valeat illud nobiscum primis misericordiz * impendamus, ut quæ Deo placent agere sitagamus: & quæ proximum sicque nosmetipsos diligere jubeatur, eundem recto consilio, ubi commodum visum fuerit, sine arguendo, sine obsecrando, sine intercedendo, nisi vium Domini dirigamus; corporis si indiget necessarius, de pulis laboribus nostris ali secundum quod possimus præbeamus. Scriptum quippe tenemus: *Qui offert sacrificium ex**

Prov. 11. 4.
Ibid. 4. 7.

1 Thes. 1. 10.
Psal. 119. 3.

1 Reg. 17.

Prov. 18. 9.

Eccl. 11. 21.

b
Mat. 10. 4.

1 Job. 10. 14.

Ibid. 14. 14.

a & b [Sermone dicitur] Verissima, ad fallor, lectio, quam vultis ex corp. ista. Atque & justitiam elemosynam, corrupte.

b præter alia] Hic quidem nonnulli deest, sed ejusmodi

Tom. 1

ut ab omnibus supplicii facile possit, necnon posse alia nobis fac ratione est. Ibi & scriptura in oratione, ubi erit major.

ſubſtantiã pauperis, ſic eſt quafi qui vidimus filium in conſpectu patris fui. Hoc verò facientes, illius Domini recordemur: Cum facis prandium aut cenam, noli vocare divites, quia habent reſtri: nec iſtã ſibi voca pauperes. & reſtatuor tibi in reſurrectione iudicium. Quamvis nemo in ea te ſit dives, in quã ſolatio indiget, ac per hoc quod illi largimur non diviti, ſed conferimus indigenti, tantum pro Dei reverentiã, & pro Chriſti hoc ſcipimus amore, illius utique ducti auctoritate præcepti: *Qua voluit ut faceret vobis homines. & tunc facite illis ſimiles.* Quod enim de Mammonã iniquitatis amicos nobis facere ſuadetur, non propterea dicitur, ac uni auferamus quod alteri tribuimus, cum, juxta Auguſtinum, melius ſit nullũ dare, quã aliquid tollere, ſed ut novemus, quia dicitur cum omni ſit ſeculo commuiter dare, à nullo congruari ſine avaritiæ malo veluti ullo modo. Omnia enim, ait Hieronymus, dices, aut inquis, aut inquis eſt heres. Et qua ſalutã dicitur voce: *Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem, demus operam ut quã plus indiget, plus utique accipiat; qui mendis, ſimuliter minus.* Et qua hoc quoque nobis præcipitur, tribuimus potius bonoquã malo, ſi tamen eis vallemus diſcernere; ſi non, ſequamur dicentem: *Nec diliges eos miſerariã.*

Cavemus etiam ne quem exſperemus importunus licet rogatum: *Hilarem enim dixerunt diligis Deum.* Et quis, beatus ut ait Ambroſius, bonorum exhibitio læpæ per moram contraxit offenſam, præbeamus ſollicitiam rem dicens: *Nec dico amico tuo, vade, & revertare, & eras dabo tibi, cum ſtatim poſſis dare.* In his verò omnibus hoc attendamus, ut non pro inani gloria, ſed pro Dei juſſione, & communis nature conſideratione, bonum quod facimus, agere ſtudamus, Domno ita jubente: *Te autem faciemus elemoſynam, ſicutis ſiſtra tua quã ſeruat dextra tua.* Quãquam & hoc dicto præcipi poſſit videri, ut in noſtra elemoſyna ni poſſit inveniri, quod de ſuſtatu opere, id eſt, de inſultu ſit acquiritur labore, ſi quitur magis oſtentationem monſtræ hoc dicto notari. *Us ſit, inquit, elemoſyna tua in abſcondito, & Pater tuus qui videt in abſcondito reddet tibi.* Dicente quoque Apoſtolo: *Qua parci ſeminari, parci & mereri.* Et qua *ſicuti aqua reſtingit ignem, ita elemoſyna exſtinguit peccatum,* conſideremus Maximo igni niſi da modica quã ſicut aqua. Ad quam conſiderationem non modicè valet conſilium, quod Tobias æquivoce præbuit filio: *Fili, inquit, ſi multum tibi fuerit, abundanter tribue, ſi parum, etiam ipſum libenter imperitio ſude.* Niſi enim Dio carnis bonã voluntate, cum & calix aquæ frigide cum bona voluntate largitur, remuneratio mercede non caret; ut ipſe ait in Evangelio Domnus. Cui canit ſiſmita devotus: *In me ſua Deus vita tua.* id eſt voluntas, quam tibi cuncta cements offero bona; quocirã ſi tam pauper eſt quis, ut niſi penitus quod tribuat habeat, ſemetipſum ſi tribuat, ſibi ſufficere credit. Dicitur eſt enim: *Omni petito te tribue,* id eſt; & cui tribum, & cui non tribum, te tribue: verbi gratiã: Rogat aliquis ſibi tribum panem, & non habes quem tribuas panem, tribue te, ad eſt, tuam bonam voluntatem, quã utique tribues illi, ſi habueris, libentiſſimè panem; & qua *ſermo bonus ſuper datum operum,* concere pro viribus, ut ſi deſiſſimus quem porrigeas cibum, ſermo lingua non dicit, quem reſpondeas, bonus.

xvi. Quia verò omnia hæc ſine charitate, miz-

bide dicta, exhibita, niſi teſte proderunt Apoſtolo, qui ait: *Si diſtribueris in cibis pauperum tuos facultates meas, & ſi tradideris corpus meum ut ut ardeas; charitatem autem non habueris, nihil mihi prodeſti.* Ut ejuſdem charitatis iura ſervare queamus illis, peccabimus cordis aurem dicens: *Si offeris munus tuum ad Altare, & ſibi recordaris fueris quia frater tuus habet aliquid adverſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offerre munus tuum.* Quòd ſi ille qui ledendo fratrem in aliquo contraxit eundem, ſuſcit agere & non indignatus Domus, ille qui leſus ad verſus fratrem aliquid habet, celiter ſe quoque moneri ſordam mentis non præbeat aurem: *Cum laici ad errandum, dimiſiſſiſſi quã habent ad verſus aliquem, ut & Pater veſter ejuſdem dimiſit vobis peccata veſtra. Quod ſi vos non dimiſiſti, nec ipſe dimiſit vobis peccata veſtra.*

xvii. Sunt verò contra noſtra conſimiles, ad dimittendam quod in Deum committitur perſiſcentes, quod contra illos agitur odiſi ſi poſſent perſeutiſſiſſiſſe inſeſcantes; cum magis charitas expoſcitur, ut contra le acta facile dimittatur, contra Deum verò perpetrata rigidiſſimè vindicarent, non immemores tamen dicens: *Qui ſua peccata eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittere.* Nullum præterea bonam compenſatione mali fieri debere credamus; ut vide licet adeo juſtus, adeo elemoſynas facias, adeo orationibus deum illum fatiges, adeo quod contra te ſit perpetratum dimittas, ut aut aduſterium, aut fornicationem, aut aliquid ſimile quaſi impunitè facere credas, cum nulli promittitur peccatorum venia, niſi qui converſus reſqueat.

xviii. Talia igitur cum noſtra tamquam contempſibiſſa ſunt, prohi dolor! jejunia, orationes quoque & elemoſynæ, de nobis deploratum per Jeremum valdeus timere: *Viderunt enim hoc et, & deriſerunt Sabbatha eius.* Et, per alium nobis Dominum præcepit: *Nolite jejunare ſicuti jeſu ad hanc diem.*

xix. Teſte verò Apoſtolo cum quod ſine fide agitur peccatum ſit: ipſa verò ſine operibus fides cum oculis, vel mortuis ſit, deceptores illos prætere noliſſent animarum debemus, qui contra confirmationem Catholice fidei, in qua continetur, quòd temporis ſit Domus judicare vivos & mortuos, & ſeculum per ignem; & qui bona operum ſunt in vitam æternam; qui vero mala, ut ignem æternum: impunitatem omnibus baptizatis promittunt miſericordiam ſecularem; & inquit, plus eſt Deus & malicioris, ut ſeminas Chriſtianum permittat intrare in iuſſerium. Quamquam verum dicerent, ſi Chriſtianum fore illum ſolummodo qui Chriſti voluntatem facit, credere poſſent. Cum verò Petrum audiunt dicentem Apoſtolum: *Ad eius fuerat eis non cognoviſſe viam veritatis, quam poſt capſionem reſtauravit; & de quibus quæſio dictum conſpicant!*

xx. Et cum ordines quatuor ſacra teneat auctoritas in judicio extremo futuro; unum ſcilicet, qui judicat cum Domino; alterum, qui per judicium remuneratur; tertium, qui per judicium damnatur; quartum, qui utque per judicium illum remuneratur, neque damnatur. Cum ſcriptum in Evangelio ſit: *Qui autem non credit, jam iudicatus eſt.* Et ſalutariæ verbum dicitur: *Ideo non reſurgunt impij in iudicio, quia ſperatus dicit: & ſi quidem reſurgunt, non ideo ſperant ut iudicentur, qua jam ſunt iudicati, ſed ſic reſurgunt, ut recepta cor-*

Luc. 14. 12.
Mat. 7. 21.
Pſal. 40. 2.
1. Cor. 9. 7.
Rom. 1. 18.
Mat. 6. 1.
c
Mat. 6. 4.
1. Cor. 9. 6.
Ecol. 1. 15.
Job. 4. 5.
Pſal. 37. 13.
Luc. 4. 10.
Ecol. 18. 17.

1. Cor. 13. 1.
Mat. 5. 2.
d
Mat. 18. 17.
Joan. 8. 7.
Thom. 1. 7.
Job. 18. 4.
S. Achanas in Symbolo.
1. Pet. 2. 21.
Joan. 3. 18.
Pſal. 5. 1.

c. ſuperior] Ita legem, ſi res mei arbitri eſſet, quod ſperaret ...

d. ſuperior] Leſio corrupta, vera meo quidem iudicio, ut nullo poſſet, ſuſcit ...

poribus, illic tant ubi ante feculit sunt delinanti. Impios autem illos intelligere summomodo debemus incredulos, & minus baptizatos; quis ergo damnatus tertius ordo tibi videtur, nisi credentiam, id est baptizatum exhibere, qui pro eo quod fidei habuerunt, sed operibus fidei, quae illic requiruntur, carere. **¶** Iulie damnatus ignem suum ardeant qui aliquo dubio infernus erit, iuri.

xxi. Causa ergo certissime Dominum quemdem ideo monuisse: *Ecces factus factus es, vade, iam noli peccare, ne detur tibi aliquid conuictus; & alio loco dixisse: Finitis vestigia hominis. Nihil peccata prorsus, ut intelligas tantam humilitatione Dei de caelo ad terram pro hominibus descendente & tot indignitatibus, tot opprobriis ab eo perlatus, fame, siti, lassitudine, spiritus, genuflexionibus irrisus, fessis tristicinosis, aceto lile, spinæ coronæ, ad postremum crucis patibulo, lateris perfossione, effusione sanguinis & aquæ, manuum pedumque confusione, ignominiosæ mortis opprobrio redemptos, sacro baptismate locos, Spiritus sancti illuminatione ditatos, cognitione voluntatis Dei locupletatos, malè agere dæmonium toleratos, flagellis pater-naliter eruditos, promissionibus dulcissimis attractos, honoribus variis tam secularibus quam Ecclesiasticis infalatos, commodorum inestimabilium blanditiis inuicatos, innumerabilis alius beneficiorum prærogatiuis ditatos, maiora mereri iulie tormenta, quam illos quibus talia concessa sunt nulla: » Cui enim plus committitur, plus ab eo exigitur, » ut ait quidam benedictorem non infimus: & *Seruus qui sero voluntatem dominus, & non facit, digni plagis multo vapulabit.**

xxii. Sed qui omnipotens est Deus, & ejus pietas nihil aliud, quam ipse est Deus, omnipotens verò pietas ejus, uti & iustitia ejus, de quo saltem dubitare Apostolicum credimus esse, ad illam dum vivimus non conferamus. Mortui enim nihil omnino faciemus, sed quod fecimus recipiemus: quid & si aliquis pro nobis aliquid fecerit boni, etsi non proderit nobis, proderit illi. De illis verò Purgatoris post obitum penis, nemo nisi blanditur, mouetur; qui non sunt statutz criminibus, sed peccatis leuioribus, quæ utique per ignem, forum, & flagellam delignantur. Sed quæ agimus his ita pro certo constantibus, qui novimus quosdam pravæ consuetudine, quosdam in sacramento, quosdam etiam maleficus, aut quibusdam aliis, ut præterdunt, inevitabilibus causis, ita obligatos, ut erigi ad emendationem nullo modo valeant, qual eis dicere valeamus? quod consilium dare? Quisquid enim eis dixerimus, hoc proculdubio respondebant, etsi non verbum, effectus attamen operis, quod illi de Evangelio ad cenam vocati; & verendum ne similiter ab irritante resisti, pereant, ut Pharaon, indurati.

xxiii. Hi nimirum sunt enim, qui cum liberi esse valeant, immiserat sponte sua in rete pedes miseris suos, & in ejus maculis ambulantes, dum expeditur se ab uno, in aliud incidunt periculum, & metuendum ne in vaditibus à Domino conculsi. Sed entiam, dicamus aliquid; susdemus illis ne in desperationis se precipitent illo modo barathrum, ignari quid eis sit delinanti. *Nescit enim, ait, homo, scriptura, utram edo an amere deprehe-sis, sed omnia in futurum seruantur incerta.* Quadragesimum recogitent Lazarum suscitatum, clamant cum caeca illo importunius; jejuniando utique, orando, elemosinis insisterendo, non ut peccare eis tamen liceat, sed ut à peccato eos per misericordiam liberari contingat, vocarentur cum Chananaë dicentes: *Ad sere me sis David; anama mea malè*

à Lemone venator. Et, *Noli Domine nisi vinci à malo meo, sed vince in bono tuo malum meum.* Et, *Erripe me Domine ab homine malo, & vero iniquo libera me,* utique me, & tibi factori ac Redemptori meo pissimo reficite me: quod utique miseratus igit, si quod contra te meditor, me velim non omniter facis. Si autem meos mortiferos culatus prosperari permittis, quam mali fiduciam evadendi relinquis? & si à presentibus malis non cessis, quam venim de preteritis spero? Gemisque talium quis insister quasi conquirendo dicit exaudis misericorditer, proclinet: *Usquequo exaltabit iniquitas mea? Respice, & exaudi me Domine Deus meus.* Et, *Fac mecum, Domine, sicut in bono, ut videam qui aderant me, & confundantur, quoniam in Domine aduersus me, & consolatus es me.* His & hujusmodi clamoribus aures exaudire cupientissimi Domini, corde, ore, manique fatigamus, nisi ante terminum vix que scis, forsitan pietas illius (qui cum vult, potens est de lapidibus filios Abraham suscitare; *Qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat.*) Sanctorum precibus pulisita respondebit illi, quod eidem insister clamanti: *O muler, in- quens, nusquam vis scilicet viderit agens, sed mollitia mulæbræ vitis enervit succumbens, magna est nunc fides, si est orandi perseverantia: ita: sicut tibi fides vis: & sanabitur anima illius in illa hora: quod nobis omnibus prælare dignetur Redemptoris nostri clemencia.*

xxiv. Est & alia persequitur in perpetuum evidens approbatio, quod cum tres in Evangelio legimus mortuos à Domino suscitatos, quartum libi nuntiatum non debere suscitari, sed è cogitatio dicit: *Domine mortuos suscitare non potes.* Tres verò illi mortui tria significant momenta anime generatim unum scilicet in occulto, aliud in publico, tertium in consuetudine, quod & fœdere dicitur, id est desperatione recuperandi vicinis insidere: id quæ Deni nil est impossibile, & tales ab initio omnes fuerint in oculis ejus, quales in fine sunt illos prævidit, dilexisset eos comprobatur, cum insperata eorum emendatio certatur. Quartum verò illud genus est mortis, de quo Psalmista dicitur voce: *Quoniam laudatur peccator quia desiderat anima sua: & iniquus benedicitur.* Et de quibus Prophetæ: *Spele meus, qui beatum te dicunt, ipsi te decipiunt.* Cum enim quis & malum quod facti ipse defendit, & adulterium attollit insuper laudibus, nunquam ad sui cognitanciam rediens, ut si pulture mortuus aggeret, ita ille adulterium falsa pectur inflicissimus laude. Nunquam itaque reviviscit, qui se mortuum fore nunquam cognoscit: nec ad salutem redit, qui salute se indignere minime credit. In perpetuum ergo perisse non dubitatur, qui tali sine defugit. Quod genus mortis, si mopeet cavere cum Dei auxilio laboremus, nec adulterium mendacis de nobis credamus, sed peccata nostra & ipsi accusamus, & accusantibus non resistimus. Non ergo leve putet quis se committere peccatum, cum aliquem malè agentem falsis laudibus attollit, cum Domini voce de se dici, quod mortuus mortuum sepelit, audit; irrecuperabile enim cum interitici, qui factis ad emendationem viam resurgunt, nisi cum ille suis adulationibus incessanter obruetur.

xxv. Cum verò odio, ut beatus statetur Augustinus, sint mendacis genera, adulterorum est inter omnia, fœdior, pessimum. Illi eorum præcipue & interfectores & sepulchros sine amaram, Regum maxime, Ducum, Comitum, Episcoporum, Abbatum, ac saculi hujus potentium, non veriti terribilibus per Prophetam Domini maledictionibus: *qui dicit malum, bonum, & bonum malum, &c. Quorum*

Rom. 11. 21.
Ips. 119. 3.
Ibid. 11. 3.
Ibid. 27. 17.
Mat. 3. 9.
Eph. 35. 21.
Mat. 27. 28.
Ips. 10. 3.
Ips. 3. 21.
Ibid. 1. 24.

Jan. 1. 14.
Mat. 11. 47.
S. Euseb. Regula c. 1.
Ecc. 11. 47.

Mat. 9. 11.
Mat. 9. 11.

Job 3. 1.

Joan. 10. 11.

Psal. 69. 4.

Joan. 1. 44.

Psal. 5. 7.

Sap. 1. 11.

Prov. 29. 1.

Joan. 14. 6.

Luth. 2. 19.

1. Cor. 5. 8.

Luth. 2. 18.

Ibid.

Euth. 5. 5.

mortifera pecconia ira Job, ita post Jeremias typicè maledictus legitur: *Peccator, inquit, prior dicit in quo natus sum. & nunc in quò dicitur esse, conceperit est homo: aliter verò: Maledictus, ait, qui amonitatus patris meo, dicitur: natus est tibi pater maledictus.* Psalmistæ contra illos aequalium Domini precando: *Avertantur statim irascentes, qui dicuntur mihi, Egerit, egerit.*

XXVI. Abstinere verò tanto magis nos oportet ab omni mendacio, quanto certius aliud à diabolo proferre volumus advertere, Domino ià de eoistente: *Cum loquimur mendacium, ex propriis loquimur, quia mendax est. & pater eius, utque mendaci.* Et Psalmographus Domino dicit: *Perdes eos qui loquuntur mendacium. Quod tamen si de omni mendacio intelligamus, nullum à perditione liberam iudicamus, dicit enim alibi idem: Omnis homo mendax.* Ergo tu ipse hæc dicens mendax Propheta? Absit, nam & illic certum quoddam, quod perditionis filii solennitudo loquuntur dixi mendacium, & omnem hominem in talibus, id est in contemplatione vacitatis Dei, vocavi mendacem? sicut & Ecclesiastes meus, & post illum Apostolus, vanitatis subiectum. *Quoniam præterea noxiam sit omne mendacium, aliis nos admonet dicens: Os quod mentitur, occidit animum.* Et, *solus testis non erit impietatis.*

XXVII. Mendacium sanè quàm longè à Presulibus Ecclesiæ debet esse, inventivè cuiusdam sententiæ hujusmodi, sc̄ populorum consuetudine tria, valde munitur: Verba, loquuntur, sacerdotis aut vera, apte sacrilega. Quam è contrario autem veritas sit Deo ducta, ipse de se loquens Deus homo demonstrat, cum ait: *Ego sum via, veritas, & vita.* Et per Prophetam: *Facite & veritatem diligite, aut Demoniis Deus, Pascha conjus celebrare in ægyptum sineratis & veritatis nos moget Apostolus.* Et cum quardam populi sui adta reproballer, subjicit: *Hæc sunt ergo verba, quæ faciis, loquimini veritatem uniusquisque cum proximo suo.* Et respiciens veritatem & iustitiam iudicare in partem vestris.

XXVIII. Ecce, fratres & filii (Deus concedat ab ipso elementer respecti) ecce quanta commempnavimus veta mala, quanta filii bona, quanta etiam mixta bona mala. Quid iobis agendum ad ista, nisi, ut perdidimus Dominum peccavisse, non ita jejuniemus, non ita orchemus, non ita elemosynas facimus, sicut usque ad hanc diem jejunavimus, oravimus, elemosynas fecimus, ne hostibus nostris, malignis utique spiritibus, occasionem nos amplius descendendi prælerimus. Sed rationabiliter in simplicitate cordis Domino servientes, curemus primò ne bona nostra filia sint. Caremus ne malis, debentne pauca, post ne inordinata, illiusque nunquam obisti consili, quod datum, intractuosè licet, eadem legimus in, *Peccatis, quæque.* Nostram cupiditatem persequamur ei convenienter recolamus pariter simulmodi sententiam: *Natus esse maledictus facies. & eris occisus, utique maledum factorum: illiusque non immemores: Etsi, inquit, ne aditum peccatum super peccatum, dicens: Maledictus dicit magna est, & quod loquitur, cogitantes non adro deliquimus, ut precibus ad placandum illum componeris, et tam pravis ut usque nunc jejuniis, orationibus, elemosynis, & rationi contrariis vigiliis, nos tum, qui invisibilibus omnibus penetrat suo numeris angari, deludere posse credamus. Sed si volumus ei placere sicut præcepit, studemus illi servire, ut peccatorum remissionem accipere, & gratiam ipsius mercamur recuperare ip-*

sus solummodo pietate, quam petidimus arbitri nostri meritis liberare.

XXIX. Finem sanè loquendi cum hic nobis* putavimus occurere, occurrit è contrario non solum valendi commodis ratio. Hæretici namque ex antiquis quosdam hic apud nos, cum exhausta ubique crederetur, consopita potius apponunt. quam murmurato à gratitate vocabulo Anthropomorphitum etiam latinis appellare consuevit. Nudius enim tertius quardam nostratium retulis nobis Presbyteros Viscerum Duceis, nostros utique vicinos, putare corpoream Deum esse: hæc liquidem occasione inductus, quòd in scripturis legatur: *Oculi Domini super iustos, & anteis eius in preces eorum.* Et, *Mansi tunc fecerunt me.* Et, *Faciemus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Cum utique hæc similitudo, vel dissimilitudo, non ad corpus, sed ad solam pertinet animam, quæ est utique spiritus, quamquam circumscriptus & comprehensibilis spiritus, & hujusmodi in scripturis alia non intelligentes Australissimi, quod tam inexcogitabilis, tam inscrutabilis, tam ineffabilis, tam incomprehensibilis est Deus, ut nihil propriam effici de eo humane loquationis valeat usus.

XXX. Quis enim audeat solammodo cogitare, ut hoc unum proferamus de multis, quòd per naturam Christi fuerit veritas, aut fearabes? Et tamen per quardam similitudinem ipse de se, quamvis figuratè loquens, veraciter dicit: *Ego autem sum veritas, & non homo.* Et per Prophetam: *Scrabas de ligna clamabitis.* Quod cum nos non modicè permovisset, proh nefas! nobis commisso gregi eandem adeo compertus petidimus inhæsisse, ut factò de periculo in populo sermone, & Spiritum esse Deum, incorporeum, invisibilem, intractabilem, & inajustabilem, scripturarum testimoniis approbato, quidam, hæc dolo! nostrorum murmurato discreter etiam fuerunt: *Quid modo faciamus? Ulsque nunc aliqui visum est nobis de Deo scire, modo videtur vobis quod nihil omnino sit Deus, si caput non habet, oculos non habet, aures non habet, manus non habet, pedes non habet. Ad quod uni eorum istud præberemus responsum: Stolidissime, ergone anima tua vel mea nil tibi esse videtur pro eo quod eam videre non vales? Quale verò caput habet anima tua, quæ manus, quos pedes, quæ alia membra? monstra mihi saltem si vales colorem ejus: si non vales, ego ejus tibi demonstro valeantiam. Scatur mihi hic duo corpora, unum cum animâ, aliud sine animâ. Quod est illis duobus videbit, audiet, loquetur, ambulabit? illud quod est cum animâ, aliud in quo non est anima? Non dubium quoniam illud quod habet animam, respondetibus. Ego è contra: Quare non illud quod animam non habet? nimirum qua deest illi ipsa vis, ipsa potentia, ipsam inajustabiliter metus atque validius, quod illud regebat, ut aliquid faceret, sine quo nihil omnino facere poterat: nihil enim esse visibilibus, quod non ab invisibilibus reparat, ratio docet.*

XXXI. Ecce invisibilibus animam quàm potentior sit, quàm visibile corpus. De ipsa viâ animæ quid tibi videtur? Nonne ipsa invisibilior multum, quàm ipsa est anima? Quid autem ipsa valeret anima, nisi quod ipsa est anima sine viâ? Absque dubio nihil: Legitur enim ita: *Falsum est primum: Adem in animâ vivente, secundus in spiritu vivificatus.* Si ergo anima, quæ utique spiritus est, tantum valencor est corpore, ut sine illa sic saltem non possit moveri: vita verò animæ quæ utique invisibilior est, tantum potentior anima, ut sine illa saltem possit nec esse ipi-

* cum hic audio | Atrox editum erat cum his nos.

| Et primo esse | Acheron edidit promissionem.

reus vivificans, qui utique Deus est; & quo Deus invisibilior, eo omnibus interior adeo Spiritus, (si regulariter ita dici valeat) invisibilissimus omnium spirituum spiritus, & spiritus spiritibilissimus omnium appellari potest spirituum; & quo omnibus spiritibus invisibilior, eo omnibus interior; & quo interior, eo magis creandus omnium rectus, inspirator, motor, vivificator, spirituum, sicut anima omnium corporum, immo illi uti omnium viventium, & tanto presentius, quanto ineffabilis atque potentius.

xxxii. Sicut enim anima nihil esset si non esset vita, ita omnis creatura siue visibilis, siue invisibilis, siue corporea, siue incorporea, nihil originis esset, si non esset Deus omnia utique, ut ita dicatur, animans, sicut vivificans Spiritus, qui quo omnibus interior, eo est invisibilior: sicut & Spiritus in corporibus eo interior, quo invisibilior, eo invisibilior, quo usque ad ineffabilitatem interior, ac per hoc usque ad omnipotentiam ita potentior, ut quodvis [est,] per ipsum sit, quodvis vivit, per ipsum vivat; quodvis movetur, per ipsum usque ad ineffabilitatem iterum moventur. Uti que ad ineffabilitatem verò protulimus, quia teolumus motus hominilarum, furum, adulterorum, qui utique nisi à Deo ipsum habent, quo pessime abutuntur miseri, motum, cum à scriptis male motionis habeant vitium.

xxxiii. Tanta igitur vis, tanta potestas, tam ineffabilis, tam impenetrabilis natura, tam inscruetabilis substantia, tam incomprehensibilis Deitas, tam impenetrabilis magnitudo, tanta de se ipsa universa irradians pulchritudo, tam cuncta visu intimo penetrans aspectus, tam omnia continens invisibilis manus, tam universa illuminans claritas, tam omnia suprememum proceritas, tam cuncta concludens profunditas, tam omnia faciens operatio, tam nihil inaccessibiliter inaccessum relinquens immobilis motio, tam omnia nutrans sapida dulcedo, tam cuncta discernendi non impotens status, tam subtilis universorum non modo vocis, sed intentionis à longè cognoscens, cui tacendo Moyses utique clamasse refertur audire. Et ne in infinium decuramus, quem finire omnium qui fuerunt, sunt, aut erunt, non valuerunt, valent, valebunt loquendo sermones; & illud ineffabile, illud incogitabile omnibus esse; ille ad postremum incircumscriptus, ubique totus, usquequam minor, & abyssus intuetur, montes ponderat, terram palmo concludit, cui coelestia, terrestria, & inferna genuflectunt omnia. Spiritus, qui est utique Pater & Filius & Spiritus sanctus unus Deus, singularis Spiritus, indivisibiliter operatio, qui est super omnia & per omnia, & in omnibus benedictus in secula Deus; nisi tibi videtur, eo quod non habeat quod valere valeat corpus; nec legendo discernere, aut à legentibus discernat; curasti, qui sint illi super iustus oculi Domini: que aures eius in preces eorum; quis vultus ipsius super facientes mala, ut perdat de terra memorem eorum; que manus, qui pedes, sed omnia hæc fabri revolvens inspicitissime cognata dixisti, non in corde solum, sed multo vastius in ore, non off. Deum, imò torpui, nihil est Deus, si non habet pedes & manus, cum potius eo ipso, quo rationalis es conditus, deberes ex ratione colligere eum qui te condidit, eo magis Deum esse, quo minus eum vales conspicerere; quem nimirum, ut beatus ait Gregorius, jam videre est, jam rationem illius ratio-

mando conspicerere, eujus tunc aliqui quasi ex parte cognoscimus, quando eum non dignè cognoscere non posse sentimus; tunc eam quasi ex parte videmus, cum à nemine fieri eum posse non ignoramus.

xxxiv. Consideravimus, inquit, & ego erant aspectus, unde nec reparavimus eum. Quod quidem illi tui complices de incarnatione tui nobis Dei sapientia leguntur dixisse: tu vero insanus de tota Trinitate, imitatus utique eos, qui dum Moyses tardaret in Sinai monte dixerunt ad Aaron fratrem ejus, Fac nobis Deus qui præcedat nos. Ad ipsi eum vestimus qui contigerit. Ita & tu cum te insiditit de Aegypto, id est, de tenebris ignorantie ad lumen cognitionis invisibilis Dei addidit, quo quomodo idola tibi in corde cepisti itulicissime fabricare, immittitque Dei oblitus, magnam quemdam quasi Regem in throno aureo videlicet sedentem depingere, militiam Angelorum quasi quosdam homines albos, ut in parietibus soles videte, velibus albis indutos ei assilere; cum & illi spiritus sint, & pro suis natura invisibiles, & cum hominibus apparent, non in sua natura, sed in specie quam illi Deus aut ex illo esse corpore licet tenuissimè, dare vult, aut unde vale, aut si ei, ut in primordio omnigenæ creationis placet ex nihilo, uti videti corporibus oculis possint, apparent, viderentque ære eodem ætheris, ut ita dicatur, ipsi labis & faucibus ac gutture nobis incomprehensibiliter, sed tamen his quibus dividitis hoc videre, vel audire conceditur, cognoscibiliter reddunt.

xxxv. Secundò, inquit, fratri Michael Archangelus Deo Missam celebrat. O crava demencia! h. Que tibi enim videtur causa apud nos premam vel secundam facit festum, nonne solis ortus & ejus occubitus? & quis est sol alius in celo, nisi Sol iustitiae, cum Patre & Spiritu sancto Christus? Ao adeo insanus, * ut putes noctem esse in celo, cujus aluminatio crastinum facit diem? Quomodo ergo lux illic æterna, si obscuritas tam interpotat illa? In quali templo canit sanctus Michael Missam, cum Joannes in Apocalypsi dicat, Templum non vidi in ea. Dominus, az, in Templo sancto suo: Dominus in celo? Vis de illo templo tibi quod nunc cordi occurrit, respondeam? Dominus in utero Matris Virginis non telicto Patre in celo, uno usque eodemque momento & in celo, & in Virginis utero: sed in celo utemporaliter, in matre ex tempore. Sedes super Thronum, non, dicit Psalmista, qui sedet in equitibus. Nos quoque qui sedes super Cherubim. Lexpe cantavimus & intelleximus Cherubim plenitudinem scientie inter prelati, & quod thronum hoc, hoc idem Cherubim appellari, hoc est, Anglicum spiritum, imò legiones utique hoc Angelorum: super quem autem Angelorum non sedet Dominus, cum & de anima iusti legatur, quod sedes sit sapientie, sapientia verò Dei Patris Deus filius sit quo verò sedet sapientia sine eo cuius est sapientia?

xxxvi. Verùm qui hæreticorum hoc proprium est, ut confutari opprobri, vinci verò non leviter valeant, totà illà allegatione, non quid sit Deus sed quid non sit, si possimus persuadere; id est quod nec corporeus, nec visibilis, nec affirmabilis sit, utpote Spiritus Spiritus, invisibilissimus omnium spirituum; confutatos veritates inimicos gaudemus. Vos autem, o Filii, quibus loquimur, hoc admovimus, ut abjectis bajulmodi unguis, atque mendacibus, illius momentis non immemores; *Altera te n.*

[Sermo] Prior editio Gronoviana.

h. O crava demencia! In græcè editione hoc loco legitur demencia, & infra ad adu. in. Hic motus jocat de proliâ hac dispensatione adversus Aethiopumarchiphas co-

gnitit Sigbertum, cum in Blescho operem Retherii in motu cap. 117. scriptis ante hæc in Antiquariis.

quaſi ſerui, & profunditate ne ſeruant ſerui. (Multi enim ſunt qui dum diſcreti ſunt delignantur veritatis, maſſuri ſunt errorum, non intelligentes ſcilicet, neque que loquantur, neque de quibus affirmant) ad illum magni Conſulii Angelum voſ conſecratis; qui ait: *Ego ſum viſus veritas, & vita. Et, Nemo viſus: ad Patrem, niſi per me*: conſequenter enim nec ad Spiritum ſanctum: Ipſe enim cum Philippo reſponſi ſunt, roganti ut eſtenderet illis Patrem, reſpondit: *Qui me vidit, utraque interioribus illis oculis, quibus Deus poteſt utcumque videre, (&) vidit etiam me in corde, quoniam ipſi Deum videtur.) vidit & Patrem. Et adiecit: Non credo quia ego in Patre, & Pater in me eſt? Quod totum niſi ad inuicibilem Deitatem Patris & Filii ſeruat, ſtare non poteſt. Non enim qui vidit in carne, quem pro nobis aſſumit, filium, conſequenter vidit & Patrem. Alioquin & Iudaſi perſequentes illum vidirent, quibus voce Domini dicitur: *Neque me ſecuti, neque Patrem meum; ſi me ſecuti, ſecutiſſent & Patrem meum ſecutiſſent.* Id eſt, ſi inuicibilem & incorporatam diuinitatem meam in me latentem agnouiſſetis, & cor mandum ad hanc contemplantandam habuiſſetis, conſequenter & Patrem meum in me manentem, & me in Patre ſecutiſſetis. Ipſe ergo qui huiusmodi inſoluditione non cognoscere fecit, quod Pater ipſe, ſcilicet, qui hoc dicebat filius, & Spiritus ſanctus unum eſſet Deus: *Enones, ait, baptizate omnes gentes, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Ipſe inquam, qui carnis labijs ab interiore Deo motus hoc diſcretiſſime precepit, ipſe nobis dicit quod ſit Deus: *Spiritus, inquit, eſt Deus*; & poſt reſurrectionem dubitantibus Apolloni ait: *Palpat & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtiſis habere.**

XXXVII. Si ergo carnem & oſſa non habet ſpiritus, unde caput habet, quod utique ex carne & oſſibus conſtat? Unde manus, unde brachia, poterit unde habet, unde linguam, unde guttur, unde pulmones, unde illi ſunt arterie, unde palati concavitas, unde quatuor anteriores dentes, quibus procul diſtupo omnibus & vox formatur, & loquutio agitur, quibus Michael Muſam canens dicitur: Tu e contra qui ſapra: *Gloria in excelsis Deo*; quos primus exciuit Angeli reſpondemus: *Quomodo? ut Deo placuit illis hoc quod Paſtores audire, vel intelligere poſſent, præſtare; quia in ſpiritali natura hoc nullo modo poterant facere. Et hoc in aere, qui periculis vitem ſua, utique & coelum appellitur, unde & volucres caeli dicuntur, non in æthere, non in caelo, ubi nullus indiget ſteptata aliquid vocis, niſi dum Deus qui omnia novit cognoscere. Vox enim in caelo Angelorum niſi eſt aliquid, niſi admiratio perpetua claritatis & ineffabilitatis Dei ſine motu lingue, ſine ſtreptu vocis. Nam & in terra hoc magis deſtat Deum, qui, ut paulo ſuperius protulimus, ait: *Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.* Et quia Miſſa dum canitur, corporis & Linguis Domini participatione ipſe qui canit, reſciatur; monſtra mihi panem & vitam unde hoc agitur: *Panem caeli dedit eis, ſcriptam eſt.* Reſpondit: *Panem Angelorum manducauit homo.* Quis eſt alter panis caeli, niſi Dominus Chriſtus, unde caeleſtia ſpiritalia eſſam accipiunt, & delectatione inextimabili perfruuntur. Et panis Angelorum rectè dicitur Chriſtus, quia reverà illius laude paſcuntur. Neque panem corporalem panem manducare Angeli credendi ſunt. De vno qui facies: *Non habam, reſpondes, amodo de genere vultuſque in ſum diſtinctum, cum illud habam voſſum meum in Regno Dei.* Niſi vel parat ad hoc: Regnum enim Dei dicit Ec-*

cleſiam, in qua cum corpore, ut Plalmiſta canit, & hoo regnare, & novò vno, id eſt, ſanguine ſuo cum pane carnis ſue ejuſdem incolas Regno potare, Apolloni poſt reſurrectionem ſuum per quadraginta dies apparet, loquentique de Regno Dei, & convellens, conſequenter & bibiſſe cum eis non eſt penſandū dubitandum. Ecce tu miſer, quide medià lente tuum illum corporum Deum uno anno, Belis ſacerdotibus ſtuor æſtimandū, paſcebas. Noſter Deus verus, inviſibilis, incorporeus, intraſtabilis, immenſus, incircumſcriptus, omnium creator que fuerunt, que ſunt, que erunt, omnium rector, diſpoſitor; oculi omnia contuentes, aures interora etiam cordum penetantes, brachijs omnia continentis, manus omnium operatrices, pedes immobiliſſe per omnia diſcurrentes, que utique omnia *Spiritus eſt Deus*. Pater utique & filius & Spiritus ſanctus, unius cujus in Deitate, Trinitas in perſonis conſiſtit. Noſter, inquam, Deus-cum magno tremore & reverentia recolendus, cum maximà delectatione amplexandus: noſter, inquam, huiusmodi Deus. Unde ſuos Angelos ateraliter paſcat, tandem aliquando, & ſi non à nobis, ſaltem ab Auguſtino convictus, & utiam converſus adverte. Nam de loquutione Dei ad Angelos, & illorum ad Deum, abundè te docet, ſi requiras in Moralibus, Gregorius.

XXXVIII. Et quia, ut cernitur, nullatenus à carnali vales intellectu diſcreti, tene te ſaltem ad illam quam pro nobis Dei ſapientia ſuſcipere dignatus eſt carnem. Illa enim in corſis ad dexteram, id eſt, æqualitatem Patris, qui ubique dexter, maſquam ſinister, utpote incircumſcriptus Spiritus, Deus cum oſſibus, que ſpiritus omnino non habet, abſque dubio fedet; quia divinitati incorporaliter adhaerit uſcorporei Spiritus, Angeli utique ſancti, anam quoque felices, ſanctorum corpora quoque, ut nonnullis viſum eſt, que cum Domino fuerant cum animabus juſtorum. Neque enim huiusmodi eſſe merui, ut dæcere cum Apolloto poſſis: *Et ſi cognoviſſemus ſeculam carnem Chriſtum; ſed jam nunc non novimus.* Ejus tamen ſi divinam indagare utrumque cupis ſubſtantiam, ab eodem iſtentiffimè audi: *Philippe, inquit, qui me vidit, vidit & Patrem: id eſt, neque me ullus in divinitate (quam ſi cerneret, hoc nullatenus diceret: Ego enim & Pater unum ſumus) neque illum vidit. Videt me in carne, quam ſummi pro te; non vales in divinitate, qui ſum unum cum Patre; & ideo ſi vis Patrem videre, munda illius oculum cordis, qui conſiderare quoquo modo valeat inviſibilem Deum, & me conſpicies videbis, & illum, non lumine attingendo corporali, ſed contemplando pro modulo ſpiritali. De ejuſ cibo ſi ſollicitus, audis emulceto: *Atens eſtus eſt ut faciam voluntatem eius qui miſe me.* Et, *Non in pane ſole vivit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei: Et, Eſuravi, & deſideri mihi manducare, & pauperibus utique dicens.**

XXXIX. Verùm qua de ſacerdotibus noſtris conqueſti talia protulimus, ſuggerendo eſſent nobiſcum monemus, ut in lege Dei dei noctuque meditantibus, Crucentur ſcripturas melius quam uſque modo feciſſent: *Carnis enim ſi vico ducamur preſet, ambo in ſervam, ut ait Dominus, caſtem.* Que præcepit Deus, illa cogitent ſemper, hoc ſuper omnia præ oculis præceptum, quoniam qualem magnoſere expedi, inſtantiter habentes. Non enim ſemel in anno, ſed quotiſdie eos neceſſitas cogit Paſcha Domini celebrare. *Reus veſtras accingens, id eſt calcitrati operam dare ſubditus.* Et, *Ad mandatum qui ſeris vaſa Demini: Omne enim quod ceperit immundus, immundum eris, dicit non mentans*

Item. 14. 8. Ibid.

Ibid. v. 10. Item. 1. 8.

Item. 14. 10.

Ibid. 8. 19.

Item. 14. 19.

Item. 4. 14.

Item. 14. 19.

Item. 77. 41.

Item. 14. 11.

Item. 14. 10.

Item. 1. 8.

Item. 1. 16.

Item. 14. 9.

Ibid. 10. 30.

Ibid. 4. 14.

Item. 4. 41.

Ibid. 11. 14.

Item. 11. 11.

Item. 14. 11.

1. Reg. 21. 4.

Domini: *Si mundi sunt.* ait quidam, *pauci*, maxime à mulieribus, de panibus propositionis, qui nostrum figurabant facinorium, utique agens; & cum ita sit, quid miserii cogitare valimus de nobis, quid estimare, quare scilicet Sacerdotes vocentur, qui tam immunda præcordia gerimus? potestne quod damus vocari vel sanctum pollutissimis manibus nostris tractatum? Estne benedictio, quam illecebroso saltem osculo, præter alia, fundimus ore pollutum. Væ nobis miseris, pro talibus scilicet, ac nullis vae fuerat quidem obum prædictum: *Et, eris sicut populum, sic sacerdos, sed utiam ut honestiores quilibet in populo Dei, sic factam sacerdotes essent hujusmodi.*

qui 14. 4.

Statuimus præterea eis ne adeo sint à Deo extranei, ut se ipsos primitus, dehinc alios mortificare depreciantes; mentiri potuissent patentes Spiritum sanctum per os Apostoli dicentem: *Neque adulteros, neque fornicatores, neque christi regnum Dei consequentur.* Et: *Hæc autem scitatis intelligentes, quod omni fornicator, aut immundus, aut adulter, aut avarus, quod est stolorem servitium, non habet hereditatem in Regno Christi & Dei.* Sed ne ad desperationem eos citro ille verissimum trahat; noverint non de his dici qui olim fuerant adulteri, fornicatores, & avari, sed illos notari, qui usque in finem in talibus durantes, neglexerunt ad Deum converti, qui utique si concederetur eis in æternum vivere, non delinere in æternum peccare; & adeo iustè in æternum pœnas debent, quia digni sunt hæc. Comperimus namque nostris temporis quendam, talem presungit si est delectatum, quem cognovisset hominum vitam nullam, nisi que his deplacatum adeo insolubiter strictum, ad ipsum ferè cum proximo * miserimus senium, ut conscientia remordente, nec ipsum Evangelii librum, nec eum osculari auderet, qui communicatoris esset, Presbyterium, contaminari suo miser osculo penitens illum, ad mentem utique, *quod tetigeris immundum, immundum eris,* recolligens dictum, ita utique se iudicans indignum, pro eo scilicet maxime, quod os illecebroso cum manibus & brachiis haberet complexu pollutum, ut * formidaret saltem attingere ipsum vas quod tantæ dignitatis tetigeret mysterium; & tamen emendationem nullam in ejus erat obdurissimo corde vestigium. Pro quo duplex nobis visa est non solum occasio, sed et, ut ejus primò exere studiamus exemplum; dehinc ut pro eo Dei misericordiam eo amplius supplicemus, quo amplius eum indigere cognoscimus.

Galat. 5. 22.

Ephes. 5. 5.

Statuimus præterea eis ne adeo sint à Deo extranei, ut se ipsos primitus, dehinc alios mortificare depreciantes; mentiri potuissent patentes Spiritum sanctum per os Apostoli dicentem: *Neque adulteros, neque fornicatores, neque christi regnum Dei consequentur.* Et: *Hæc autem scitatis intelligentes, quod omni fornicator, aut immundus, aut adulter, aut avarus, quod est stolorem servitium, non habet hereditatem in Regno Christi & Dei.* Sed ne ad desperationem eos citro ille verissimum trahat; noverint non de his dici qui olim fuerant adulteri, fornicatores, & avari, sed illos notari, qui usque in finem in talibus durantes, neglexerunt ad Deum converti, qui utique si concederetur eis in æternum vivere, non delinere in æternum peccare; & adeo iustè in æternum pœnas debent, quia digni sunt hæc. Comperimus namque nostris temporis quendam, talem presungit si est delectatum, quem cognovisset hominum vitam nullam, nisi que his deplacatum adeo insolubiter strictum, ad ipsum ferè cum proximo * miserimus senium, ut conscientia remordente, nec ipsum Evangelii librum, nec eum osculari auderet, qui communicatoris esset, Presbyterium, contaminari suo miser osculo penitens illum, ad mentem utique, *quod tetigeris immundum, immundum eris,* recolligens dictum, ita utique se iudicans indignum, pro eo scilicet maxime, quod os illecebroso cum manibus & brachiis haberet complexu pollutum, ut * formidaret saltem attingere ipsum vas quod tantæ dignitatis tetigeret mysterium; & tamen emendationem nullam in ejus erat obdurissimo corde vestigium. Pro quo duplex nobis visa est non solum occasio, sed et, ut ejus primò exere studiamus exemplum; dehinc ut pro eo Dei misericordiam eo amplius supplicemus, quo amplius eum indigere cognoscimus.

Matth. 19. 12.

21. Nam talis amare nolentibus, licet eum irrationabiliter meruit, conviciatur Deum, quem tam moribus suis seculis adversum.

Matth. 19. 12.

22. Nec contrarius illi illa est Domini promissio, quæ dicitur: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.* Quia * valde licet etiam si credat in Deum, tamen quis non credit Deo, qui * præcepta ejus non custodit, nec sacramentum vivendo tenet, quod fide percipit, sed eandem fidem, quam verbum adstruit, moribus destruit: *Pater noster qui es in caelis cum cæteris fidelibus, concessio Domini, dicit, sed omnino corrupti & vitiosissimi Diabolus pater est, Zeno beatus ille è contrario ait. Quod à nobis avertere pietas dignetur alius, qui in hunc mundum venit peccatores salvos facere. JESUS Christus Dominus noster, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.*

Matth. 9. 9.

i. *Quis hic?* An *quisque* arali? Intra legebatur *promissio*, ut in multo post, *in formositate*.
i. *Amare nolentibus* Nihil poterat esse corruptus, quibus

CONTRA REPREHENSORUM

Sermonei ejusdem.

NON dicit RATHERIUS Veronensis Episcopus, quod Deus Dei Filius, Dominus noster JESUS Christus, hoc est incarnata pro nobis Dei *Sapientia*, non habet caput, oculos, manus, & pedes, caræque humani corporis membra, cum animâ rationali, Deo, cum corpore pleni; dum veraciter cum eum corpore & animâ in caelum ascendisse, quo nunquam defuerit divinitate, & in eodem corpore, Angelis docentibus, desiderat cum venturum ad iudicandos vivos & mortuos. Sed dicit RATHERIUS Episcopus, quod Deus, id est, divinitatis substantia, non habet corpus quod palpi possit & visui, quia *Spiritus est Deus*, licet dicit Dominus JESUS Christus, *Ecce, Spiritum carnis & ossa non habet*, sicut idem dicit in Evangelio Christus.

Non dicit RATHERIUS Episcopus, quod malum faciat qui vadit ad Ecclesiam sancti Michaelis, aut ad Ecclesiam sancti Michaelis; sed dicit RATHERIUS Episcopus, quod mentitur ille qui dicit, quod conveniat sibi melius in seculâ ferâ ire ad Ecclesiam sancti Michaelis, vel Ecclesiam sancti Michaelis, quàm in alio die. Dicit RATHERIUS Episcopus quod mentitur ille qui dicit quod sanctus Michael Ecclesiam cantet, cum nulla alia creatura Ecclesiam possit cantare, nisi homo solum; quia ille cum sit rationalis, habet carnam & ossa, sine quibus Missa non valet cantari. *Spiritus autem* (sicut Dominus dicit *carnem & ossa non habet*, licet volente quod homo, possit et sic qui est Angelicus & non Apostolicus spiritus, ratione, Michael verò spiritus est & Angelicus spiritus, & in conspectu Dei semper assistit, sine carne & ossibus; & illam ineffabiliter laudat sine libro, cum quo solet Missa cantari, sine pane & vino, de quibus solet in Missa corpus & sanguis Domini canescit.

Si autem querat quid sanctus Michael cantet? Laborat, dicit RATHERIUS Episcopus, cum Dei adiutorio, ut post mortem caelum conscendas, ille audes quid cantet. Quod si vis ad Ecclesiam sancti Michaelis ire, si pas, dicit RATHERIUS Episcopus, quod non libentius te recipit in secunda terra sanctus Michael, quàm si alii. Si vis eum rogare, si pas, dicit RATHERIUS Episcopus, quis non clementius te exaudiat sanctus Michael in secunda terra, quàm in primâ, quàm in tertiâ, quàm in quartâ, quàm in quintâ, quàm in sextâ, quàm in septima ferâ. Hoc cum res loquitur, dicat, atque adstruit RATHERIUS, ut quis volere, valet, & audeat, eum non prohibet, in d. pulsatur nam ipse, rellat.

SERMO II.

DE QUADRAGESIMA.

HORTOR & admonco vos mecum, si qui in hac misitibus plebe consimiles, ut aures cordis propheticæ adhibentes consilio, dicentes: *Adhuc prævaricatoreis ad eor*, cogitit uniuersique nostrum, quare creatus, quare natus, quare renatus, quare pretio, & quare redemptus. Utra suam debitas gratias retulerit creatori, factori, & redemptori suo & ejus, ut dignum fuerat, saluberrimis obediunt pro-

quod Achetas ediderat amore nullatenus *ipse cum in car.* *ad. litter.* *metras.* *cum videret.* *Et. am.* *Si sit edidit etia* *que videtur. . . . quæ præcepta.*

Frates, agendum? Nimirum ut ratio docet, si heri
lucinus cum Apostolis, gaudemus hodie cum illis,
& omnibus sanctis. Neque vereamur ne nobis di-
catur: *Pa vobis qui rediens nunc, quae loquebitis ac
scleritis*: cum propter praeteritam abstinentiam ad-
que tristitiam, ipsidem refoveamur consolatione di-
cimus: (ut Apostolus verò ante passionem, ita nobis
ante resurrectionis Dominicæ diem) *Et vos igitur
nunc quidem tristitiam habetis, iterum autem vi-
debitis vos. & gaudebit cor vestrum. & gaudentem ve-
strum nemo tollet a vobis*. Hoc dictum est Apostolo,
hoc dicit & nobis; luxerunt Apostoli pro morte,
quamquam illis nimiam necessitas, Christi, de cujus
resurrectione gaudio ineffabilem, & immensam
sunt gratulatione letatis; innotuit sumus hesternolu-
tum illorum, imitemur hodie gaudium. Sed si hoc
volumus imitari, ab eisdem normam sumamus mo-
neo gaudii. Dic igitur sancte Apostole, post omnes
quidem vocare, sed usque ad tertium caelum modo
quem ipse melius nobis divinitus rapit; dic, in-
quam, lascivias interrogantibus unde debetis gau-
dere: *Pascha*, inquit, *Pascha nostrum immolans
est Christus*. Non ob aliud? Immolacionem nam
nos ipsam intellexeramus eandem, quam Apostoli
luxerunt mortem, quorum & hesterni sumus uni-
tati merorem. Rogamus igitur, prosequere quid ge-
becamus hodie vel qualiter agere, subiungit atque
ait: *Itaque epulemur*, id est, Carnem Domini man-
duccemus, & sanguinem ipsius bibamus: *Nunc in ser-
mone tamen veteri, neque in fermento molis et
sequitis sed in azymis sinceritatis & veritatis*: &
veritatis, inquam. Quare hoc? Quia & sibi idem
dicit Apostolus: *Consequuti sumus Christum pro baptis-
mum in mortem, ut quomodo sortemur Christum ad
mortem per gloriam Patris, ita & nos in novitate
vite ambulamus. Si enim cum plantati sumus simu-
lacionis mortis eius, simul & resurreximus ei cum*.

Hoc igitur scilicet, Frates Carissimi, si strivamus
operando quod credimus in Christo renati, in Christo
passi, in Christo mortui; in Christo sumus ad mor-
tum suscitati, ac per hoc maxima nobis est ratio gau-
di. Hanc ergo diem non sibi solum, sed & nobis
quo fecit Dominus, Frates, exultemus & late-
mur in eà.

Ecce hæc sunt Paschalis festi decentissimæ quæ
vobis promissimus dapes, nunc nobis monstratae,
post modicum monstrandæ; de lætationum aspre-
tationum, sed quid facimus. Fide, promissio? Veniant
& ipse, purgent rheumatia dentium, hoc est, im-
pedimenta ac facinororum congerie, mentium, com-
edere qui veniant agnoscere, fluere ex oculis rivulus
cogant æquum. *Nunc in fermento*, inquit, *veteri*,
hec est, infusione anteriorum peccati, vel insectu
idem vel aliud perpetrandi; id est, ut ne epulem
viti hodie factis quod heri fuisset. *Neque in fermento
molis & sequitis*; quibus utique dicit: Malitiam
praeteritam bonitate mortis; arquequam relinquite,
in Agni Dei carnem vultu comedere, & ejus san-
guinem bibere. Sequitur: *sed in azymis sinceritatis
& veritatis*. Intellege, Frates, imò intellige? si
qui hic forsitan mei cibus confusus, malitiam utique
gressus operum munus; qui baculo regimini ad da-
bolo sic defendite, non in jocis superfluis, non in
subtilis orationibus, non in turpiloquiis notis, non in ta-
cibus illecebris, non in vaganti & ebrietate non in
contum vanitate. Si cupitis exultare, *vultu Do-
minum in amore, & exultate eo non transire*. Si desi-
deratis Pascha legitimum celebrare, in azymis cele-
brate. Quæ sunt verò & requiritis azymæ; sinceri-

tas respondeo, & veritas. Fermentum enim pesti-
mum est simulacionis dupliciter; fermentum molis
est falsitatis voluntatis. Fermentum enim cum à si-
vore sit nominatum, ipsam malitiam, ipsam nequi-
tatem, ipsam veteri. Adeo cum universam nominari
valemus intelligere confuctudinem, nullam magis
valemus conquire, quam conarum sinceritatis &
veritatis magnitatem decipiendi proximum falsitatem;
quò utique inextinguibulari fraudulacionum ælium
animus. Ipsi itaque cum maxime natorum nullum
quodlibet perpetrandi voluntas, abstinet tanto ab
eà, id est, fallacia, vultu, suggerimus, sinceritas,
quanto hæc magis offenditur divina majestas,
& dicitur Paschalis honestas. Nisi enim ita
esset, nequaquam Apostolus & contrariorum probi-
tatione, & ipsarum peccacione eisdem duntaxat insu-
bitis virtutibus, id est, sinceritatem & veritatem, in
Paschalis festi epulis tantopere commendasset; di-
versis vocabulis eisdem repetendo atque dicendo:
*Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in
fermento molis & sequitis, sed in azymis sinceritatis
& veritatis*. Nedium enim Paschalis nullam
celebrare festivitatem, qui in corde malam habet vo-
luntatem, cum nec gignam in excelis cum Deo,
occ. veram in terris cum hominibus quis habeat pa-
cem, nisi qui bonam possidet voluntatem.

Hanc, Frates Carissimi, moribusissimam veraci-
tatem, & veracissimam mordacitatem, lætationum
appello agrestis, quæ utique, si ergo, condunt ac
corporum nostrorum, ipsarum gustu precepta, qua-
litate committit. Cor videlicet id suscipit, cor-
pus dum provocat ad lasciviam, utraque hæc ad
male voluntatis relinquntia molimina. Quod ali-
quod dubio credimus proventurum, si etiam quod
Dominus per Decalogi nobis mandat de Pascha ce-
lebrando Ministrum, ad naturam earumdem referre
sitigimus hesternarum. *Sic autem, inquit, com-
edite cum. Hæc vestros accingens, calcamenta ha-
belitis in pedibus, venietis barcolis in manibus. &
comedetis silymnes*. Quid austerius, Frates, quid
acrius dici potuit illi, qui ita intelligens, Pascha
praeteritam se meminisse eisdem observatis nullo modo
celebrasse? Quis enim non obaudi? Psalmistæ di-
cenda: *Accingere gladio tuo super femur tuum poten-
tissimi*: id est, fortiter; sed contingerit sic luxurie
dedens, ad Agni Dei sumendum corpus & languin-
em est ausus accedere; qui non sequitur est exem-
pla sanctorum qui jam in Christo occurrunt potum;
qui non se baculo regimini defendit contra regimen-
tem leonem, id est, quærentem si devorare da-
bolum; qui pro desiderio non festinavit, id est, non
optavit dissolvi & est: cum Christo; qualiter hodie
sine penam atque suscipio corpus & sanguinem Do-
mini prætium accipere, non valco, nisi qui aut
di speratione mortuaria induratum, aut falsa fide
deceptum hujusmodi credo. Sed ne facit suggero; ne
se desperet moneo, ne falsis spe sic decipiat am-
plius rogo. Intendat quod sequitur, suscipere & ge-
mit: *Est enim Pascha*, id est, *transitus Domini*.
Quasi dixisset: Transit ad diabolo ad Christum, qui
renes à luxuria restringit; qui sanctorum exem-
plis operum munus; qui baculo regimini ad da-
bolo sic defendite; qui desiderando scilicet ad Pa-
triam caelestem pertingere. Hæc itaque soli cele-
bratur Pascha Domini celebrare, & tamen nec huic
sine lætationum agrestibus, id est, memoria praeterito-
rum facinorum, & effusione utilissima lacrymarum.

Sed jam nunc ad Apostolum rediendum tantum
qui conficit quod proposimus, obis impossibili-

in malis monstratae. Corruptus locus; lego nunc vobis mon-
strata, post modicum monstranda. Ista cellina omni natu-
Tom. I.

gno.
D D d

conversionis ad meliora de peioribus die. Pascha enim cum trinitatis interpretatur, quocumque tempore, quacumque die, quacumque hora, quocumque ad posterum momento quo tranlit à Diabolo ad Christum, à vitis ad virtutes, de tenebris ad lucem, Paschalem agit vinctur solemnitate. Dicente enim Palamita Domino: *Reliquia cogitationis diem festum agem vobis*, Solemnem Domino Pascha quilibet agit, qui relinquens quod male cogitavit, illud agere incipit, quod Deus ipse precepit.

S E R M O III.

DE OCTAVIS PASCHÆ.

Job 1. 16.

Agis contra
eos qui cum à
domo Episcopii
pali expulsi
sunt

Psal. 77. 19.

Psal. 117.

Mat. 18. 1.

Ezra. 8. 10.

Antequam comedam *sestiva*, Job legitur beatus dixisse. *Causa subjuncta: Quia timor, inquis, quam timebam evenit mihi, & quod veretur accipit.* Quod ut ad me referam, tantum ab illo, quantum accipiam ab æthereo dicitur celo, distans, doleo vitriam nonnullis fateor accidisse quod timeas Dominicâ proximi die. Quibusdam eam prohi dolor? contigit nonnulli formidat quod Psalmista de Judæis olim cantaverat, dicens: *Ad hæc scia terram erat in ore ipsorum, & ita Dei ascendit super eos.* Quis videlicet cum post buccellam intrasset in eos Satanas per operationem malignam, quæ ante in eis jam præ intentione fuerat pessima, quasi audisset ab eo, quæis tandem perierat buccellam: *Quid facis fac istis*: ab hinc non cessaverunt quæntocius exquiri, quod jam antea, præcepit totâ illâ Quadragesimâ, fuerant machinati. Quando scilicet Deo & levis fratribus reconciliati, & reconciliari veritate optantes non aspernari, verbo atque exemplo instanter fuerant moniti, illos saltem qui non in die festo quondam dixerant non imitari dignati contra eundem scilicet, qui in me fore nemo utinam sciat, omnis indignam moxima. omnes falsissimas connotationes, in palam per quocumque valuerunt mentes, talique à eo suspicites, qualia nemo possit credere, nisi qui aut eadem aut similia multa contempsit fecisse: corruptis quoque pecuniâ duabus patre dominavit ut scilicet personis (quarum una nobilitate, & domine utinam esset illa, de qua jam dixeram sepe, ut jam me illum qui talia potior aperitis peccatorem esse: *Qui liberavit Hierosalem de manu Pharaonis*, &c. Latine alio cognoscibile, quod sub ejusdem terminatione declinatis illorum cas canducentes, mutâ significatione verborum, de passivo genere actiivum, non erubescentes mihi de mendacissimè agere. quod ego scilicet dolentissimas patre, fingentes me perpetrare, quasi propter hoc necessarium illi fuerit sepe, Crucifige; Crucifige, alibi licet verbis, clamasse. Nam dum quadragesima ferè libras in restauratione ejusdem domus Episcopalis, ut fratres qui ad hoc missi fuerunt, hoc trenio expendere, me ab eisdem ab eisdem fugato, eum sine habitatore remanisset, idem qui hoc mihi ingerit, ut congruentia innot, furto, Hospitantes verè inibi vi & potestate non vident illum destrueret; me non valente scilicet illorem alcuvi piseret: fuisibus quidem, qua longinquas, hospitantiis, qua longè impar viribus videret esse, Imperiali eum conflat eos de exercitu præterire redire, vel ad illum venire, me mandacillimè conductus consideratoribus accusant eandem destrueret: quæsi posse esse credibile, ut quod eo tanto mei contraria suspendat, aut destruat ipse, aut destrui patiar sponte. In tantum verò illum hospitantes in eâ destruant potestativè,

ut si aliquis, cujus scilicet refert, illic consideratum venit simulorum, sitam eum comprehendat, & gravissimè flagellatum loris constringat.

Illa omnia cum dolentissimè agere, verè verborum, ut dixi, naturâ, agere me quod potius suffero isti maledici, cum omnibus qui fingere de aliquo alius mendacissimorum vultu uoquam, Latentur. Sed ô vesana perdidissimorum dementia! ô fallitas inconvenientissima! ô diaboli per serpentes & jam loqui non ignorans alicui! Si enim Imperator non meus domus esset, & ego illi in potentâ similibus essem, defendere contra ejus fideles domum meam & opus utrumque valerem. Nisi quoque illi me de domo eadem suâ perdidit popululente, presentissimas cum essem, eam custodire de noctuque ab eorum furis valerem. Nunc verò cum & ille meus dominus sit, & pugnare contra domum mei fideles, etiam si valerem, non solum perdidit, sed & ut ita loquar, apostolicum sit: recedit namque à Deo, qui dato sibi ab eo terrore rebellis est domino. Dicitur enim, quod *Qui perisset*, utique à Deo sibi prælatæ, *restitit*, *Dei ordinationi resistit*. Quod cum ita sit, tibi verò exemplo Diaboli non cessat elaborare, et etiam absque sui aliquo commodo aliqui quod me nocent, meque conturbet, possunt efficere; quid contra hæc duo tam impossibilia valeo agere? ô verò utinam cum sacram tabulis manu quam excidium optabant, præbent buccellam dicendo: *Corpus Domini nostri Jesu Christi prope vobis in vitam æternam*; clamaret ceteris quod licet quondam lapidatoribus sancti clamaverat Jacobi Apostoli, qui frater dicitur est Domini, ut frater hodieque dicuntur consanguinitate propinqui. *Partes*, inquit, *quod facies? pro vobis erat iustus hoc quem lapidatis*. Iustus cum etiam quantum ad illos reat, licet illos incognitos Deus cognosceret meos: cum bona ego illis pro malis, mala illi contra mihi meditarentur referre pro talibus & innumeris boois, absque debito utique illis perlepe impensis. Quod si de injuria quam eis intuli aliqua diceret, non erat malum mirandum, quamquam & ex hoc conveniri humiliter ante secundum iudicium deberent Canonem.

De illis verò quod ad eos nil pertinet causari, taliaque de me dicere que non inoffenso quis posset Deo credere, omnibus mihi derogare facere; bona in me si qua sunt significatione mali corrumperet: mala siue sint, siue tuerint, indagatone ita studio disquiret, & alius studioissimè demonstrare: quod est aliud nisi apertissimè testari, quod non solum mihi, sed & quæque illas elemosynaliter instituit passivo Cæsari lux omnino perjurum: Et hæc, ut quidam, heu dura furoris condicio! *Qui vim patitur, magis ille ligatur*. Fluvius enim magis operationis illorum ab eis ad me decarrit, & ego illum turbine agni illius exemplo fabularis acculo. Quisdam Rex juvenis cum haberet exercitum, & multitudine sapientum, dumque nequirent quod juvenem compecebat, sapientibus illuciam eorum reprimentibus, agere, merentur consilium, ut quæque illorum patrem interficeret proprium. Actum est; unus sed illorum non tolerans tantum admittere scelus, dixit uxori suæ. Si patrem meum interficere, ne consilio percamus perditio non modicè metuo. Consensit uxor ad servandam locum vicam, atque alendum in suo eum cellario præceptis locant. Imperat sanè filio pater, ut interrogatus à Rege de quovis consilio, non antea responderet donec ad se illud referret. Obtemperans igitur tam industrius Regis est consiliarius factus, ut invaderent illi omnes focu ejus. Advocantes itaque Regem, interminati sunt quod nisi eum interficeret, eos omnes absque dubio perderet.

Tristissimus Rex confendit, quæsit tamen ab eis quâ occasione id facere posset. Præcipe, aiunt, nihil, ut ceas veniens non secum ducas nisi unum servum, unum amicum & unum inimicum. Territus hoc dicto ille, potum ex hoc sciscitantibus adivit. Pater verò ne contristeris, inquit, sed valde bonum præpara nobis obsequium, optimum de me accepturus condidimus. Post prædium igitur dixit illi secretis patet: habes optimum alium, illam panem, vino & carne duc tecum onustum; habes canicalem ad tua defendenda pervalde paratam, illam tecum habeto; uxorem quoque adhibens tecum, alium pro servocanem pro amico, uxorem offerens pro inimico. Egit, alium assumit, canem secum pariter duxit, uxorem nec loquitur. Regem adit tristissimum, confidens quæ devotè flagitans illum: Iste, inquit, qui addit castitatem, meus est servus, ille alter meus amicus, tertia meus est, quoinsestorem habere me spero amicum, inimicum. Audiens illa super ignem, ait, accensa: Inimicumne me tuum esse pronuntias? Mered, inquam, quæ contra Regem præceptum tuo servari patri, tibi obediens, vitam. Adolecenti ad Regem conversus: Videturne vestra majestati inimici hanc esse mihi? Valde respondit ille, sed utrum verum sit voloe dicere. Veram est, ait. Fratras Deo iustissimus ille respondit. Curte igitur, curte, & mihi festina eam deducere. Actum est. Consiliarius Regi optimus redditor, adolecenti à mortis instante periculo liberator, uxor est non amare juvenem, ut videbatur, detrecta, quæ fore utique amicitissima putaretur, non taliter probaretur. Hoc ipse exemplo si non istos aliquantulum commovisset, non tam probabiliter eos cognoscere valuissent, licet istam in eis semper fiduciam habuissent: ad illuc tamen eos Deus, quælo, dignetur convertere, & viam eis veræ pacis & charitatis ostendere, & ambulare præstare, ne simul nobis pro talibus contingat, quod alit, pessime, vuidet illa nos subitò occupante, milvus scilicet ut ranam cum mare fabulose legitur rapuisse.

Tota verò ista allegatio cum non prædicatione, sed magis contra insidiantes vix & commodis meis videri possit inventio, subterfenda est, credo, & ad omnes communiter monendus, nam amicos scilicet quos inimicos, pithorals jam tunc dirigenda intentio. Primum hæc competit, quamquam non semel jam actum sit, demonstrare, unde discordia inter nos & ex quo ista contingit. Ad ultimum verbè brevians causâ, præmum respondam, non modo eorum, sed à die ordinationis meæ inter nos fuisse certum est ortam. Est verò nunc scio in palam deducta, quod fiducia imperialis nil aliud quam quod iustum est decernens præstitit, & Synoda congreganda. Unde dissentiamus crebris non solis verbis, sed & scriptis, hac vice monstratum: summa verò ipsius, cum verba sint plura, ipsa esse monstratur, quod ego legem Dei, illi traditiones hominum & consuetudinem iniquorum sequenda decernant. Au non ille est enim vere iniquus, qui quod mihi & illi est datum communitur, ita pariter, ut ego inde pauperimus, ille locupletissimus fiat? Hoc ego si tacendo, imò laudando consentiam, nisi propter eam quam necesse habere optaret amicitiam, veritatem relinquens. Deus negasse convincat; qui mihi nam suadet metueri, inimicus a omne meæ convincitur esse, nequum ego is debem fore.

Hoc ergo succinctè monstrato mecum vos admonéo, Fratres, ut disquietat unumquosque nostrum à seipso qualiter Pascha istud sanctum, id est, octo istas dies exegerit, & utrum ita exegerit, ut tute

Amen responderit cum Presbyter dixit: [Pascha quæsumus omnipotens Deus, ut qui Paschalia festa venerando peregrinus, hæc te largiente moribus & via teneamus.] Interroget ergo se quisque si de illo verum dixit Sacerdos, hoc est, si in azymis sinceritatis & veritatis Corpus & sanguinem Domini sumit, id est, si in corde ulli aliquid in Pascha machinatus est malum, si non de operibus aliquid se sciente nisi quod esset verum protulerit, si non dum adhuc esca Cælesti Corporis in ore esset ipsius, aut per odium, aut invidia, aut per cupiditatis, vel avaritiae, aut per luxurie vitium, iam Dei super se ascendere fecit: si post buccellas introire Satanam in suam animam ministræ fuit, id est, si malum quod ante cogitavit, ad effectum ducere non curavit: postremo si in die festo, hoc est, in illis Octavis, & quo usque castratum est: *Hæc dies quam fecit Dominus*, aut per adulterium, aut per immunditiam aliquam non se polluit, vel fratrum aliquem nequiter laedit: & si in horum in se invenit, Pascha Domini festa se venerando epistle gratulatus, humiliter Amen respondeat, & ut moribus & vitæ hæc illum tenere Dei pietas dignetur condere, manu, lingua, & corde non celsis rogare. Quod si alter in se, ut metuo, invenit, quod non saltem illos studuerit imitari, qui non in ad seipsa dixerant, tristiter, id est, ut sicut illi tumultum veris fuit, si Dominum comprehendissent, populi, ita se itam veritas, si festivitatem violaret sanctissimam, Domini, vel abis saltem octo diebus se cum Deo adjutorio ad hujusmodi illecebæ continere, & à lectione fratrum reprimere, conari studeret. Hinc demum quod Jude tradidit exemplum sequutus, & damnationem adeptus sit, doleat, sed non ut Judas ad loquum desperando, imò ut Petrus ad lacrymas pœnitendo sese converterat, & relictus quæ male cogitavit, diem festum Domino agere, dum vacat, festinet. Ita enim & Pascha prædum, transitum utique faciens bonum, recuperare, & iram patris Dei placare, ipso adjuvante, qui cum Patre & Spiritu sancto in sæcula sæculorum non cessat Deus regnare.

• SERMO IV.

POST PASCHA.

DE ore tuo te iudico, se ait Dominus in supremo dicturum, *serve nequam*, iudicio: Sed cui Demonstrat subjungens: *Scietis quid homo auferat esse*, &c. Scienti hæc ergo sententiâ, quibus nescienti, certum esse valet majus instare iudicium. Verendum ergo bona scientibus, & mala parantibus valde: verendum, inquam, verendum, bona præsertim eodem si quoque dicunt. Quidam enim bona dum dicunt, quâ dicant nequam verò dicant ignorant: ut sunt verbi grati plurimi qui Evangelia, Apostolos pro officio sibi credito recitant. Qui dum quod sibi in junctum est quomodocumque accitant, non Doctores sed obediens ministrum impudent: ne ex ore suo, cum quid dicant ignorent, judicantur, sed nisi faciant arguuntur. Miseri ergo utramque sculo dati Doctores; miseri, inquam, & infelices, si aut nesciant docere, aut quod non agunt docentes, suo tantum iudicantur ex ore: si enim gehennæ pœnas agnoscunt, & alius non innotescunt, rei omnium, quos docere debuerant, si per ignorantiam in eis inciderint, erunt. Si verò quis eas in nocuerint, & ipsi eas non ea veritate, quæ eis miseris, quod rogo est itulius? Et si monstrato alius vice fon-

Oratio Domini in Aibus.

Car. 19. 11.

te ipsi percunt ficitate, quis eos debet dolere? Clamavimus cum Apostolo super, clamavimus, & utinam non de pro eo ut pro multis ore proprio potius judicandi, quam, ut Propheta quondam promiserat, liberandi? Clamavimus nobis & vobis, sed non inutiliter clamasse nos Deo pietas tribuit omnibus nobis. Clamavimus atque, clamavimus cum Apostolo Fratres, clamavimus: *Pascha nostram immolatus est Christus*. Sed utinam ut pro eo, ita pro nobis fuerit immolatus. Pro eo enim, ut condignus ei gratias referrent; cavendum ne à nobis beneficio, quod abest, tanto ingratum. Hoc enim unum, qui dicit: *Quicumque manducaverit corpus Domini indignè: reus erit corporis & sanguinis Domini*, id est, imputabatur ei culpa effusionis sanguinis Jesu Christi, si ausus foret bibere sanguinem, quem Judaei fuerunt, indignè: hoc est, si quales illi fuerunt ad fidem, talis ipse esset ad operationem.

Subjuximus deum atque protulimus: *Itaque egredietur non in firmos vestri, neque in firmos malitia & aequitas, sed in aequos sinceritatis & veritatis*. Adeo ista omnia sed evocavimus, ut pueris ipsis nos satisfecisse putavimus: sed utinam quod ipsi monuimus, ipsi fecimus, & male voluntatis, vel noxie operationis fermentum, quod ante habebamus, pro reconciliacione non factam, & fructuosam poenitentiam abjecimus. Diximus ironice: *Quam optime valeat exultare hodie atque letari, loco saluti iudicium, loco vitz sumptus interitum, Psalmistam adhibentes ad hoc testimonium, de Judaeis quidem tunc, sed utinam non modo de nobis, prolatum: *Adhuc esca eorum erant in ore ipsorum, & ora Deo ascendit super illos**. Quis cum post buccellam introit in Judam, ut Evangelium utique loquitur, Satanas, per operationem vero malignam, qui ante buccellam in eo per voluntatem jam fuerat pessimam, timendum ne simile nobis quiddam contingeret. Videlicet ut scelus aliquod omissem, propter sanctum quod fumere in Pascha debebamus sacrificium, sumpto sacrificio, ante diem maturavimus quoque perpetrare octavam, non in die festo ab ipsis etiam comprehendere Dominum comantibus oblati clamatum. Et o impatientia perimbecillis, namque iniam, nec injurias utique inimicorum, nec simulatos tolerare valida vitorum! In quolibet enim horam si nos excedere coegisti, Pascha Domini nos, dolori violare pessera compulisti. Sed insulari contra nos testes Dei debuerant considerari, qui & ab adyerfariis gravissima supplicia, & à carne propria longissima fortissimè percoluerant secula in utroque tentamina. Quos loqui, non nos desere anticipans Dei gratia, sed propria inhiluit ignavia, & illecebra corpori laxas ministrata, commovens insuper vos manus peccatoris per superbiam ventilata; ibique cecidimus, iniquitatem hujusmodi operati, ob ipsam gloriam à gratia Dei expulsi, nec potuimus in bono persistere mactari, ut hoc etiam coniteri sit nobis à Deo ore non proprio judicari. Cum & hoc certissimè novissemus, & vitare infelicissimè, præponderante timore Dei superbo nostro contemptu, designati effusum, ut perditioni utique nostro merito, non Dei neglecto, traditi, & à vobis ipsis damnati, in æternum nisi nobis oculis Dei pietas succurrat, damnandi.

Sed quid apinus si ita est, Fratres? Est verò, est, prohi dolor! est. Reddite vicem nobis, quæsumus, si potestis, consili, reddite. Dicite saltem quod diximus, proferte quod protulimus, studete quod suscipimus, aliud enim quod facimus minimè invenimus: videlicet ut qua in talibus Judæ similes existimus; exemplum deinceps caveamus alius, non festinantes utique cum illo ad desperationem morti-

feram laqueum, sed magis cum Petro ad conversionis vitale lamentum. Rogantes scilicet Domini clementiam, ut meritis ejus adjuvi, faciamus quod fecit, obtineamus quod obtinuit, conversione utique ad nos Domini ab eo clementer respecti, ad illum stendo ut valeamus converti, quatenus gratiam ipsius recuperare utique, & Pascha Domini verè eadem qualem unquam fecerimus, celebrare quoad possimus; transireque à diabolo ad ipsum inconvertibiliter deinceps auxilio valeamus illius. Quod nobis indignissimis dignetur prestare qui Pascha nostram sicò dignatus est esse, ut reconciliaret nos Deo Patri per sanguinem suum, & erat de potestate tenebrarum faceret sibi acceptabilem populum, festinorem honorum operum. Qui vivit & regnat cum Patre & Spiritu sancto Deus in secula seculorum, Amen.

SERMO I.

DE ASCENSIONE DOMINI.

Cum penè in omnibus ab antiquorum studio Patrum tam vite nostre diceret qualitas, quam doctrinæ, in hoc quoque, fateor, non parum discordat, quòd in talibus, ut est ista, solemnitatibus illi primitus de Evangelio tractatu sermonum eudentes, ad considerationem ejusdem solemnitatis auditorum post animos incitabant, hinc demum admonitionum illi quo magis valebant succedunt apertè in fine prolata, ut à malis se cohiberent, & beneplacitis Deo miserent, sollicitius eisdem quo-alloquuti fuerant, commovebant: nobis contra in ipsis loquendi primordium observare conveniat quòd Psalmista suadet: *Procuravimus, inquit, faciem Domini in confessione*, subauditur ut liceat peccatorum nostrorum: & quod alter: *Die ipse* inquit, *prior iniquitates tuas*, ut *justificeris*; ut *jubiteris*, inquam, non *judiceris*. *Si justitias enim tuas iudicaveris*, ut Apostolus, *non utique iudicaveris*, id est, si nos ipsi veraciter accusaverimus, non à Domino damnaremur. Veraciter nam se accusat, qui non de se aliud dicit, quàm quod egisse se meminit, & qui de eo quod se accusat nulli alii, si de se hoc sibi dicat, succenset. Si malum quod confitetur execratur, & emendare pro viribus nititur: si repetere ulterè veretur, si de eo salubriter confunditur. Nam si aliter, voce Domini, *ejus animæ dicitur: Quam vilis facta est terra vias tuas*. Quod facere utique taliter ei interdicitur quoque: *Ne steres verbum in oratione tua*, id est, ne confellum steres, ut sic necesse tibi iterum confiteri illud peccatum. Cum enim peccasse nos graviter & recognoscimus & dicimus; poenas etiam quas subire propter hoc debitorum sumus, insuper referimus, si eorum saltem metu à malis non compellimur perpetrandi, clamari ex obliquo ipsi compellimus nobis: *De ore tuo te iudice seros negamus*: de corporali verò si hoc facimus maxime debito, oblata consecrate intendimus ipsi nobis omnino, nosse nos nisi dissimulamus quod Neocæsariensi continetur Concilio cap. 9.

Quod cum ita sit, quid de nobis dicere, quid saltem possimus cogitare? Si loquuti enim vobis in confessione faciem Domini prevenimus, hoc est si antequam ad ejus iudicium veniamus narrandum, ipsi nos veraciter accusamus, panem vobis porrigendum quòd licentia consecraverimus? Si hoc non facimus, quod loquendierodum facimus, imò quid vobis unquam pro debito dicimus? De gaudento quoque nobis non aliud dicere possimus, nisi quod Tullium Angelo respondisse compertimus: *Quæ*

1. Cor. 1. 7.

Ibid. 16. 17.

Ibid. v. 8.

Psal. 77. 10.

Joan. 1. 17.

Psal. 96. 1.

Ibid. 43. 14.

1. Cor. 13. 10.

Jeron. 1. 14.

Euseb. 19. 7.

Luc. 19. 11.

Tol. 5. 11.

num - sic ille, *quale mihi erit gaudium, qui in tenebris selet, & lumen caeli non videt?* In tenebris tam quib. sedemur ipsi nobis testes sumus, qui obcuratatis mentis obtutus ad ignem nos pergere, non, ut opus fuerat, cernimus. Lumen verb. caeli est claritas Christi, qua scilicet supra Angelos, infra illuminantur homines sancti, illi ad tenendum, illi ad detestandum, utique ad formaliter quandoque fruendum. Qui ergo non illuminatus nunc ad detestandum, parat cum illuminari posse tunc ad tenendum? Quale verb. huiusmodi in quilibet solemnitate gaudium valet habere, nisi omnino inane?

Maxima illa sed hodie est, Fratres, Festivitas maxima, sed lumen caeli considerate neque valentibus, neque volentibus, nulla, nulla, inquam, nulla. Sic Janici cum veraciter Ascensionis Domini festivitas hodie, maxime Episcopalis vocabulis quomodo videri solet, & delectanda, sicutem garnio pauxillum preta: Sed cujus est Domini ista, rogo festivitas? Christi utique, & ex eo utique Christi, quod Christus pro nobis dignatus est effusi: *Dilexisti enim justitiam. & odisti iniquitatem* (causit de eo Psalmus). *Propter hoc amavit te Deus, Deus tuus elevavit te pra. participium tuus.* Quam justitiam? scilicet illam, qua justum censuit esse, ut creatura ei qua se creavit, deserviret. Quam iniquitatem? Quia videlicet homo servitit diabolo, qui ad servandum conditus fuerat Deo. Propterea igitur unxit cum Deus oleo laetitiae, id est, misericordia ipsa munditatem, qua justificat Angelos de reconsecratione generis humani ad suo consorcio diaboli fraude felicitati. Et qua eidem misericordia ex filis diaboli quidam filii Dei erant per adoptionem futuri, qui utique participes existerent ei, qui non per adoptionem, sed per naturam erat Filius Dei; pra. participium suus dicitur unctus, quia ceteris ad mensuram est data eadem Spiritus sancti gratia, in ipso autem habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter, id est plene, dum utique ipsum quod pro nobis corpus assumpsit Deus adeo totus replevit, ut sicut mente ejus, & ma & carne Deo repletus, ex duabus & in duabus naturis non duo sed unus sit Dominus Jesus Christus, unus ut Pater & Spiritus per omnia Deus; unumque illis * non tres, sed unus vivens in trinitate Deus. Nisi igitur Deus carnem nostram misericorditer induisset, tam in caelum mirum levasset: nisi eam in caelum levasset, hanc diem nobis in omni dedicasset. Christus ergo est illa, Fratres, solemnitas, sed non sine pra. participio suis; hoc enim fecum vest in caelum, mirum dicitur! etiam necdum natos in terra.

Omnis ergo festivitas decuriones cum pro Christo & participibus instituta sint. *habita*, qui vult in quavis illarum partem habere, studeat quod fecit & ipse facere; sed huius dolor negligimus agere. Exhortati enim cum vos fuissetis non semel in pra. cedentibus festivitatibus istas debet, ut solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis, dotaremus nobis invicem si quis adversus aliquem haberet querelam, ut Agni Dei carnes comesturi, non in fermento malicie & nequitie Pascha Domini, sed in azymis sinceritatis & veritatis celebrasse probaremus: hoc ipsi qui monuimus non eo iudicio quo diximus, fecimus. Ventum est ad Carnem Domine sacratissimam diem, *lectum est quod Apostolus dixit: suggestissimum obcurandum quod monuit, videlicet ut omnia in iudicium corporis Domini sumeremus. Non desierunt, sed probati; qui de ea manu quam truncatum optarent, baculum hancam perciperent: non desuic, qui desuic quibus daret, opta-*

rit. Et heu! quam leifero utriusque tumebant fermento. Cumque ab ipso legitimo quodam hortati fuissetis continere in Quadragesima illa concubitu, ut sacrificium Domini in Pascha purificati mereretur accipere; vix illis qui sumpto sacrificio ab adulterio nequiverunt utique distem in Octavas Domini abstinere. His enim certitimum congruere quod in Psalmico cantavimus sepe: (quia videlicet cum post buccellam, ut in Juda, introierit in eis Sathanas, id est spiritus immundus, septeno sed capite, qui solus per jejunium credebatur expulsus) *Adhuc estis verum tam esse in ore ipsorum, ita Dei ascendit super eos.* violatores tantae festivitat, non cultores dum fuisse sint miserum deprehensi. Eligant ergo quid faciunt: si enim desperantes se se obdurantur, idem utique frequentando. Iudei & si ipis laqueo strangulantur; si Petri lacrymas amirantur, veniam consequuntur: si veniam consequuntur, Christum in coris uti nunc affectu, ita post effectu ipso sequuntur. Si neutrum ex his duobus merentur, festivitatem istam Deo & Angelis bonaeque voluntatis, ut cantatum est, hominibus, nonerit esse. se verb. ab illa omnino expertes exierit.

Sed ne emolentur sibi sententiae prolatione illius Domine, quae dictum est: *Non crediderit & baptizans fuerit, salvus erit, novitque*, quia cum sit vultissimum, ut ipse Veraciter ore prolatum, illis tantum est quibus congruit verum, *Signa enim, ait, vos quo crediderit, bat. bap. gentium: In venimus inter Damascum episcopum, &c.* Quae naturam si quis fragiliter intellecta in se recognoscit, de salivatione sua securus gaudet: qui minime, suggestio contremiscat: & ut credere non solum in Deum, sed & Deo nisi fuerit, non sibi sufficere sciat. *De ore tuo iudicio serve negam.* Ad ne matores, rogo, Christus, pretere, desit istum, precor, misericors, suspende vindictam pessime, damite illum, & hoc anno ulque dum solum eare illum, & mittam stercora, suscitibus vix, supplico, misericors dicit me, fortassis enim melioras tua quandoque gratia valebo. Qui adhuc ingratitude mortiferi incorrigibilis exsilio, dum non oculos utique conversionis lacrymis ambuo, sed guttur mentis mortificat dilacionis pessimoque in dies deteriorantis cranibus stringo, in infernum vivens id non ignarus, ut multi, sed icicis, insuspetque nec celans, descendendo. *Indeque mihi, De ore tuo te iudicio serve negam.* cum his qui bona dicunt, & pessima gerunt, non inanimet clamari formido. Austeritatem quippe tae animadversionis alis innotesco, pra. sentissimum te ubique non nescio, & dicere, vel facere qua tuam considerationem dedecent, non horreo. Sed quod Domine facio i fugerem si quovis valerem: quod quia nequeo, à te, Augustini verilogi qui iusasi, ad te, id est, à iustitia ad misericordiam tuam pavens confugio. Ut consideras itaque in decencia tibi, sta Domine, considera necessitu, deprecor, mihi, me ab impatienti libertatis mortificat, quae transgredi me tam immaniter tua compellit pra. cepta. Nisi enim ab ea citatis error, perditionem eternam pra. fector, ignarus licet dispositionis de me, Domine, aux. Non sunt enim hominis vie illius, sed tuae potestatis solas; qui non damnat impi quos creati benedixit. Vos autem, Fratres, quod de nobis per me auditis, de vobis quoque meruit; mala quae usualiter facitis quantocius relinquitte, ad iustitiam vos bona, dum vacat, conferte: infernum cavete, eum bono desidero scandite, ubi Christus est in dextera Dei sedens, ipsius adiutorio nisi festinare contendite; instare hancam vobis aut illuc ascendendi, aut deorsum ruen-

Psalm. 77. 10.

Matth. 16. 16.

Matth. 9. 17.

Luc. 19. 22.

Matth. 13. 6.

di, hic verò non diutius morandi sedulo cogitate, ne ex improbitate, quod abiit, vos rapti contingat, & illuc pertrahi, ubi nemo vobis valeat succurri. Quod à nobis omnibus dignetur avertere, qui in hunc mundum peccatores venit salvos facere, Jesus Christus Dominus noster, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

SERMO II.

DE ASCENSIONE DOMINI.

Meminisse optaremus dilectionem vestram percipere, Fratres, laborare hoc tempore nostrum hujusmodi ad terminum devenisse, ut consuetudine ex orthodoxorum testimonio Patrum copiam fandi, infirmaremus Collegio vestro, quid, cur, qualiter in procedente Resurrectionem Domini Quadragesimam nobis esset agendum, qualiter in Pascha exultandum atque letandum; post Pascha, imò in Quadragesima Pascha, quod à jejunio quidem cessandum, *Abelina* die noctuque canendum. Ad vitam verò jejunis, orationibus, & elemosinis, cooperante gratia Dei, ut desperare nullatenus debuissimus, exhausta manum redandam: ut hoc utique foret *Aegyptus* relicta, agno comesto, mare rubro transito, manna coelesti gustato, carnum taphnitarum, pepsorum atque ceparum desideria *Aegyptum* relictam repetere, promissio patris lacte & melle manans fraudari; cumque his quorum in indicio plurima perierunt nulla, perditionis aeternae damnationem subire. Ad quod suscipiendum nil aptius valiamus invenire quam ut *Abelina* cantaremus die noctuque, id est, ut *Laudate Dominum* sicut alteri clamaremus, omnesque hoc sine intermissione agere studeremus. Re enim vera, quis peccato est locus, ubi laudis Dei est nullus defectus? Quod & si B. Gregorio primum, postea Mamerto Vannensium Archiepiscopo, pro consensu necessitate quasdam Letanias infra hanc Quinquagesimam visum est instituisse, quod obest ad Dominicam illud quod continetur suasionem: *Nunquam postum filii spiritus ingerere quomodo cum illis est spiritus*, cum Letania, Rogationis minus Latinitas vilimet? Quo verò tempore rogatur sollemnis Deus, quam festivitas debet? Socris verò, iustè & pie si vivitur in Pascha, quid nocet ad hoc quod inquit Apostolus, cum Pascha nostrum ipsum dixisset esse Christum, subiungens atque dicens: *Itaque opulentur cum crapula & ebrietate, ceterisque vitis famulantes denotans, adiungat: Non in sermone veteri, id est, cumore non abdicatis debetis, & voluntate transacta crimina repetendae, vel alia committendi. Neque in sermone malitia & nequitia, sed in sermone sinceritatis & veritatis. Si ergo à crapula & ebrietate cessamus, si à coitu etiam licito consensio parum hoc triduo, dilecto ablutemur divino, si à pocis atque lascivitiis, si à cantuum vanitate atque ludorum, postremo ab omni opere servili, id est, famulatu Diaboli, cessantes, ut in Quadragesima Dominicis jore fecimus diebus, Deo servire his tribus diebus curamus: Paschali gaudio quale damnum ingerimus, cum & in his Retiurrectionis Dominicæ cultum non omnimodis omiserimus, si tamen fecimus quod debuimus? Cum verò, ut non semel diximus, corpore & sanguine Domini reficiendis necesse sit Pascheve, id est, preparationem aliquam facere, ut tanti sacramenti munus sumant indigne, & ob hoc inventas putare possimus præclaras, quæ præcedunt solemnitates, vigiliis, quid nocet, si in tanta festivitate*

vigilantiam loco hoc triduo obis, si quid in his Paschalibus commisimus gaudis, diluamus, ab *Abelina* verò canendo, semperque in Domino exultando atque letando nequaquam cessemus? Dicoote Linz Jacobo Apostolo: *Quia in multis offendimus omnes, quis ausus sit gloriarì in hoc diebus ac noctibus se nihil commisisse quod egerat satisfactione diluere, ut tantam festivitatem dignè possit excolere?*

Huc usque, Fratres carissimi, cum nostra profecerit communis causa nostre salutis ensio, ad hanc inflexam hanc *Abelina* sine intermissione cantandi, exultandi quoque atque letandi Quinquagesimam ipsique nos salere non patitur gloriosissime Ascensionis Dominicæ dies. Silere quomodo possumus, reminiscente omnium miracolorum, si ad hominem loium intendas mirabilioris miraculi, quod videret homo, non Angelico, ut Helios quondam subvertens, non pennigero ot Posticus ille noster volatu, sed corporali ipsa mole perfecti, id est annorum triginta circiter trum, hominis, ut Apostolus nobis ipseque roventurum quandoque: *Domine occurrantibus inquit, omnes in vitam perfectum in infernum atque plerumque Christi Domini nostri* videntibus idones talibus loquens elevatur, ubique suscipitur, Angelis adimplantibus quod ita sit reviviscens ad iudicandos hic relictos ab usque. Quis in finem seculi vivos & mortuos omnes? Quis hoc effari laudabiliter, quis laudare satis edificiter valet? Admirari omnium tantum, si Deum vult manentem, hominem quem de nobis pro nobis assumit gestantem pensamus: gratias si possemus solummodo ipsius misericordie referre deberemus condignas. Cetera enim melius silendo quam loquendo, in Eschibilia sunt quo, deprimimus. Ad promissum tantum inenarrabilis ipis clementie ois nostri obsequium desideramus, quomodo ex Evangelio audivimus: *Qui crediderit & baptizatus fuerit salvus erit*. Deo gratias, universitas clamat, credamus enim, & baptizati sumus in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Omnes hoc dicimus: omnes pro hoc nos salvandos speramus: sine illo nullum salvari potest: utraque credimus & confitemur. Sed de quibus dicta quæ hoc audierat Petrus? (Petrus inquam, cui fuerat specialis cum ceteris datum: *Et nunc in mundum novam Evangelium predicare Evangelium omni creaturae*.) *Melius fuerat eis non cognoscere vitam veritatis, quam post agnitionem retrosum converti*. De illis, ut conspici veracissime valet, de illis, de quorum credulitate Jacobus Apostolus quid sentiat iudicamus: *Fideles, inquit, si non habetis opera mortui estis in fidesse. Itemque: Qui confiteatur se nosse Deum, factus autem negat*. Hi namque sunt, qui fidem quam verbum aditruant, moribus iditruant. Verendum enim omnino ut de talibus quoque dicatur à Domino: *Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca inagnosa, quare requirit & non invenit, dicit: Revertar in domum meam ut ibi exiri. Tum vadit, & assumit sicam spiritum alios, intras nequiores se, & ingressi habitavit ibi & sunt novissimi homines istum per se perierunt*. Hæc tam veraciter, si in nullo caderent aliorum qui se credere profiterentur, & sunt baptizati, ubi esset sententia Domini illa quæ continetur: *Ad nisi enim sint vocati, pauci vero electi*. Et, *Non omnes qui dicunt mihi, Domine in nomine, intrabis in regnum celorum? Qui enim sunt vocati, nisi per Baptismum? esse iam ingreffi? Quid pauci electi, nisi qui sacramentum vivendo tenuerunt, quod fide preceperunt? Qui non electi, nisi qui non servaverunt quod promiserunt? Quid autem promiserunt? Requirit quis cogitando ad id quod aut promittit, aut est vice illius promissum antequam baptizaretur. Modicum est, recordari lev-*

Mat. 9. 15.

I. Cor. 1. 8.

ter valet. Si illud observat, securus de salute sua gaudet. Si non, percutitur, quæsit primum, id est, si sit peccator, hinc deum penitentiam agit. *Appropinquat enim, dicitur die. nolum, Regnum celorum;* id est transiuntibus, nisi fugantibus terrenis omnibus, propinquat celestis, illis tamen qui cooperante gratia Dei, operatione fidelis illa meruerit adipisci.

Qui verbis istis subiungens passivus idem promittit demonstrat. Cum enim dicitur: *Qui verò non crediderit condemnabitur*, ut iudicis quodlibet credentes à non credentibus fecerit, subiecti: *Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo Dæmonia Eiciuntur, linguæ loquentur novæ, serpentes tollentur, & si morderint quis biberit, non eis nocebit; super agros manus imponent, & venæ hauriantur.* Quod hoc est, Fratres, quis enim corporales ista hodie credit signa? Nemo, dicitur illi, nemo. Nullus ergo credit? Abiit. Credunt enim, Deo gratias, tanti, ut illi illud congruat Psalmodiographi: *Annuntio & loquutus sum: multiplicati sunt super aures meas. Quomodo itaque credant, cum qui hæc signa faciunt, illi tantummodo credere dicantur, illi verbis ea non faciunt? faciunt plane, faciunt quædam, sed non corporaliter faciunt, sed tantum utilius, quanto à corpore discernitur spiritus. In nomine enim Christi Dæmonia eiciuntur, qui in virtute ipsius vitia, quæ Dæmones operantur, à cordibus suis repellunt: linguæ loquuntur novæ, cum praviloquio relicto, laudem Dei lingua resonat ipsorum, utius sermo deponitur: serpentes tollunt cum quod suggerit terrena ille antiquus nimitis agunt; cumque loquentium Diabolicæ interitus sentiunt, sed quod suggerit nimitis faciunt, mortiferum quidem est quod bibunt, sed non eis nocet. Omnes enim, ut Apostolus, *adversarius eius tribunalis Christi, ut referat unquamque proprio corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.* Super agros manus imponunt ut bene habeant, qui peccata quæ commiserunt bonæ operationis studio, ut ad meliorem proficiant, compendiate solvant. Ecce conjuncta, ecce conjuncta, ecce audiendum credentium, & non credentium, Fratres. Qui ex his ergo in se cognoscit illud signum, credere se dicit qui non, ad credendum se potius suadere præparet, quam scmet credere jactet.*

Uos quoque à Domino dicitur creto: *Tu eras in Filium Dei? cum præpositione utique.* Et Samaritanæ: *Ad alter crede mihi,* sine præpositione: cum hæc absolutè dicatur, qui crediderit, neque scilicet addito in Deum, neque Deo, compacti valit duo expostio, id est, ut credamus in Deum, & credamus Deo. In Deum verò credit, qui catholicè credit, Deo credit, qui hortamentis illius obtemperat. Qui utrumque ita agit, & orthodoxus est baptisimæ latus, maximam mihi offert, Deo gratias, securitatem. Salvus enim absque dubio tuis, si tamen preceperit, erit. O verò nullus in hæc nostrâ plebe invenitur, qui non credentem verum esse: quod Joannis in Evangelio audit; hoc est: *Omnis per ipsum factus sum, & sine ipso factum esse nihil.* Increduli enim ad cetera, dum illud unum non credunt, fatentur tempestatem ab homine fieri posse, cum evidentissimè Psalmista proclamat: *Ignis grande, non glaciem, spiritus procellarum, quæ factum verbum eius, id est Domini.* Et in alio Psalmo de Deo: *Qui dicit vocem sicut lanam, nebulam sicut cinerem spargit. Aditus crystallum suum sicut Incensum, visus faciem frigoris ejus quasi sustinuit? &c.* Quomodo ergo in Deum credit, qui Deum omnium creatorem esse non credit? Quomodo Deo credit, qui ipsi clamanti atque dicens, *sanctissimum audiam apponit. Videte, videte quod ego sum filius, & non sit vultus*

Dem præter me. Ego credam, & ego vivere faciam; percutiam & ego faciam; & non est qui de manu meâ possit evadere. Intendat Caritas vestra: contra enim eos qui dicunt, quod homo moris, vel Diaboli tempestatem facit, lapides gradinibus liqueat, vineta atque campos desolvat, fulgura mittat, jumentata & pecora, ipsosque homines interficiat; contra illos, inquam, valet quod dicit: *Ego credam, & vivere faciam.* Contra illos verò qui dicunt, quod ipsi per incantationes suas ipsas tempestates avertant, valet quod dicit: *Non est qui de manu meâ possit evadere.* Quod & si Helias tricenis oratione pluviam avertit, oratione rursum legatur eam cum voluit reddidisse; ignem de celo super impios impii Regis Ministros misit; Samuel subito tempore contraria contra naturam augere scilicet; plebique etiam in Sanctorum sive in veteri, sive in novo Testamento quædam legantur signa de celo, de terra, de mari monstrasse; non fuerunt ea ipsi, sed Deus per ipsos; fecit hoc fides ipsa, de qua ipse Dominus loquitur ad apostolos, ita: *Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dixeritis huic monti, tollere, & miseris in mare, & abibit vobis.* Non potest hoc ficere Diaboli, nam membrum ejus quilibet malevolus; facit hoc per seivos suos cum ei placuerit Deus, & cum sit summè bonus, benigne ut bonas.

Sed redamus ad Ascensionis Dominicæ festum. *Cum hæc dixisset, ut operis tanti actor egressus, Resurrexerat illis etiam ipse, & subter susceptus cum ab oculis eorum. Cumque invenerent in caelum caucum illum, ecce duo viri adstantes in albis illis in vestibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi, qui est istum assistentis in caelum? hoc Jesus qui assumptus est a vobis in caelum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in caelum. Hæc pauxillum, auditor, rogo, attende. In Galilæa resurgens Christus primum videtur, viris Galilæis ascendens Christus tantum monstratur, illis reversurus præmittitur. Galilæa verò qui fuerit, fuerunt, vel erunt, mihi qui Galilæam incolerunt, incolunt, id est, incolentes futurum temporibus erunt à Galilæa verò, ut à majoribus acceptus, transmissus facta interpretatur, & hoc quare agnovimus. Bis hoc factum est, imò tertium est sublegendum, & quæ vetus de primo, de duobus tertio juncto dicamus: Transmigraverunt filii Zebedæ de patre suo ad Christum, Christus resurgens à sepulchro ad ipsos; ipsi demum de Galilæa ad montem unum confluunt illis, eisque valentibus inde est elevatus in caelum. Illic cum qui desiderat sequi, transit de Diabolo ad ipsum, confidit eum pro se mortuum, ac sepulchrum, gaudet ejus resurrectione se resuscitatum, Ascensionem in caelum evadit, si tamen in hoc signat suum firmissime desiderium. Elaborat ergo unquamque nostrum, Galilæam, ut quomodo hodie Christus cum corpore nostro caelum conscendit; ita quomodo unquam valet se conscendat, desiderio nigræ, operatione illuc pervenire nitatur. Mirum enim dicit, etiam per vitâ nostrâ caelum postumus conscendat, si videlicet studiamus ea calcare: sciam quippe de illis quodammodo nobis factum, si emendatione illa deprimamus. Elevant nos si fuerint subitis nos, deprimant nos si fuerint supra nos. Caro nostra in Christo eam conscendit, sequatur cum desiderio anima nostra. Anima Christi illi transferri cupit animas nostras, cooperetur desiderio ejus. Deus est qui gæst eam; Omnipotens misericordis viget & grati; non diffidamus de possibilitate, si non desideramus voluntate. Virtutes vult tantum loco sumptuum nobiscum portemus. Vitâ ut egestatem mortificam fimenque perpetuam, contrarietatem utique ascensus nostri pernoxiam, hæc reliquimus: hic*

Ezech. 36. 31.

Marc. 16. 14.

Ibid. v. 17.

Psal. 30. 6.

Qui verò creditur.

Ezech. 36. 10.

Ibid. v. 17.

Ibid. v. 18.

Credentibus Deo, & Deo, qui dicitur.

Ibid. v. 1.

Ibid. v. 1.

Ibid. v. 17.

Ibid. v. 17.

Ibid. v. 17.

Ibid. v. 17.

Ibid. v. 17.

Ibid. v. 17.

Ibid. v. 17.

Ibid. v. 17.

Ibid. v. 17.

Ibid. v. 17.

Ibid. v. 17.

De

M

A

hic

hic etiam demerentes à seſſionibus illic nunquam
 cilem: abſque dubio enim ubi Chriſtus cum cae-
 ne noſtra eſt preſentatus, ſi à deſiderando ipſo mi-
 nimè ceſſaverimus, ipſius adjuvante clementià, qui
 cum Patre, &c.

M O N I T U M.

A T T O *bat nomine II.* Aldegarii filius (*inquit Ferdinand. Ughelles in Ital. Sacra*) Epi-
 ſcopus Verceſ. fuit an. 945. doctiſſimus Theologus & Canoniſta, plura ſui ingenii
 doctrinaeque monimenta reliquit, quae continentur in antiquo Codice manuſcripto, in Va-
 ticana Bibliotheca, ac Verceſſenſi Archivio, &c. Canones rurius, Statutaque Verceſ. Eci-
 cleſiae, eruta à Concilio Epitoliſque Decretalibus, quod opus in 100. Capita aptè diſtinctum.
 Item de Preſbiteriſque Opus in tres partes diviſum, quarum prima eſt. *De Judiciis*
Epitoporum: 2. De Ordinationibus eorundem: 3. De Facultationibus Eccleſiarum. Huius temporibus
 UGO & LOTHARIUS Reges Verceſſenſem Eccleſiam exornarunt, &c.

ATTONIS Opera, V. Clariffimus JOANNES BONA Abbas Generalis Re-
formatae Congregationis S. BERNARDI, ex MS. codice Vaticano, num. 4322. eruit, de-
ſcribi curavit Romae an. 1664. atque ad me tranſmiſit. Sed dolendum maximeperè eſt, quòd legiti-
mum codex ipſe pluribus in locis ſordatus, nempe in ſuperiori parte totà, vel pluvia inſectus, ſeu
curie corroſus, fuerit reperitus, ut in unàquaque pagina deſu linea. Spem tamen mihi ſuis litteris
dans erudiſſ. Abbas integram habendi codicem offeruit, quòd jam apud doctiſſ. Ughellum in Italia
Sacra legeram, exſtare in Tabulario Verceſſenſi Eccleſiae, rogavitque eà de re Epitopum Verceſ-
ſenſem ageret cum Canonici, ut illa Opera exciſiſſi fuerent. At ſi repaſſum paſſus eſt. Unde ipſhoc
negotium cum indicieſſem Illuſtriſſimo domino CAROCCIO tunc in Gallia Sereniſſimo Ducis
Sabaudiae Legato, viro religione, prudentià, & eruditione preſtantiſſimo, aſſentium ipſe, qui ſua
me, dum in viro eſſet, familiari dignabatur amicitia, omnem curam & induſtriam adhibuit,
tam per ſeipſum, tum per amicos Verceſſenſiſque agentes obtinendo huiusmodi monumenti apographo, ant
ſaltem oppidantiſſi Romani codicis Latini. Mira primò pollicenti ſunt Canonici: ſed poſt Epitolaſ
alioſ citroaque datas, demum ſatentur (ingemè an ſicè, inducens alii) in ſua Eccleſia eſſe nemi-
nem rei antiquariæ peritam. Non hic ſteus Illuſtriſſimi Carocciſque diligentia & benignitas. Nam cum
legatione ſeliciter peractà rediſſet in Sabaudiam, inſtat iterum, expoſitque ab illiſ Canonici Tan-
rinum ad ſe antographum tranſmittant, bonà fide iſtud ſe reſtituturum, poſtquam ſuis expenſis ex-
ſcribi curaveſſet.

Ecquid agerem omni ſpe abjeſtà integre tanto patiendi cheſauro? Ederem Opera hiatiſque ſenſum
ſepte inerrantibus labefactata, an aliis edendis operam darem meam? Anxio mihi adjungit eru-
ditione preſtante amici; arant ſatius in lucem proferre rebus Eccleſiaſtiſque præclara Opuscula, eſſe
nonnullis ſordata lacunis, quàm tenebris ſorſitan perpetuis ſinere involvè; aut ne incendio perirent,
quam ſortem plerique in locis ſuſtinere multa anteriori ævi monumenta. Poſtremo adjecterunt rerum
antiquarum etiam fragmenta in pretio haberi. Itaque hiſce rationibus adductus, illa typis mandari
curavi.

Et quòdquidem ATTO in rebus Diviniſ & Eccleſiaſtiſque verſatiſſimus ſuas incubrationes te-
ſtimoniis quaſque margaritis à S. Script. à Conc. & Eccl. Patribus deſumptis adornavit, hancque
loca indiguitatis, poſſiſſimum in collectione Canonum, quam Capitulare inſcripſimus, nos hanc levem
impediens operam locis quae deſignata non erant margini apponendis: eoque Labere quamplures ſup-
eriores hiatus.

Sunt & præter ea quae proferimus, ut ſcias Lector, ATTONIS Opuscula cum in Verceſ-
ſenſi, tam in Vaticano codice: videlicet Sermones XVII. ad populum & Polyptichum, quod per-
pendicularum appellat, quo noxia redarguere, & honeſta ſancire docet, cum ſcholiſ.

Porro codicem Vaticanum tranſſcribi curarunt Bibliothecæ Cuſtodes, ne totus periret:
Continent primò Sermones, qui vix legi poſſunt, & ideo non ſunt tranſcripti, &c. Ita cla-
riſſ. JOHANNES BONA in epitoſola mihi an. 1664 ſcripta.

In ATTONIS Capitulari animadvertenda ſunt: 1. Haec verba Fides Catholica ſignum
Symbolum Athanaſii, quae in eo ſenſu bis ab Antlere uſurpantur cap. IV. &c. & à Ratherio Ve-
ronenſi, vel ut alii places Udalrico, perperam tamen, in Synodica ad Preſbiteros: Sermonem ut
ſuperius dixi, Athanaſii Epitopi de fide Trinitatis, cujus initium eſt, Quicumque vult, &c.
Ricculſi quoque eadem propè habet in Cap. 5. Conſtat. Ut unuſquiſque veſtrum psalmos, &
ſermonem fidei Catholice, cujus initium: Quicumque, &c.

2. Circa ſaeculum IX. Convenius ſeu Cellationes Preſbiterorum memoratae in cap. 29. inſtituta
ſuiſſe videntur ex cap. 20. Ricculſi Sued. Rationi quoque proximum eſſe ſanxiſſis, ut in uno-

quoque mense, statuta die, id est in Kalendis uniuscujusque mensis, per singulas Decanas Presbyteri simul conveniant, non pallis vel potationibus vacent, sed de iuo ministerio, & religiosa conversatione, atque de his, quæ in eorum parochiis accident sermonem habeant, & qualiter pro Rege, vel Rectoribus Ecclesiæ, atque pro suis familiaribus tam vivis quam defunctis orare debeant, considerent. *Hæc facit Capitulum 15. Hincmari ad Presbyteros:* Ut quando Presbyteri per Kalendas simul convenierint, post peractum divinum ministerium, & necessarium Collationem, non quasi ad prandium ibi ad tabulam resideant, &c.

3. *Capitulum XC. elucidare potest Bedæ in Prefat. de Remediis peccatorum, sive Penitentialis:* Solerter admonentes doctum quemque Sacerdotem Christi, ut in univervis quæ hic annotata reperit, sexum, ætatem, conditionem, statum, personam cujusque penitentiam agere volentis, ipsum quoque cor penitentis curiosè discernat, & secundum ut sibi visum fuerit, singula quæque judicet. Quibusdam namque à cibis abstinendo, ponnullis sæpius genua flexendo, sive in cruce stando, aut aliud aliquid hujusmodi quod ad purgationem peccatorum pertineat, faciendo. *Ipissima reperit verba Hervæus Remens. in Epistola ad Vitionem Helmsig. Cap. 13. Hæc Acherius, quibus hoc unum addemus, haud paucis locum à nobis repetitas esse in libro de Presbiteris Ecclesiasticis, op. Ms. consulam codicis Monasterii Reshacensis, quem cum consulasset olim, R. P. D. Edm. Martene, quæcumque ex illo excerptas, nobiscum humanissime communicavit.*

ATTONIS II. VERCELENSIS EPISCOPI CAPITULARE.

INCIPIUNT CANONES.

CAPUT PRIMUM.

Admonitio Pastoris ad Presbyteros, qualiter erga Subditos agant.

OBSERVO vos, Fratres dilectissimi, ut erga subditarum plebium profectum & emendationem vigilantissimam curam habeatis, quæcumque illis viam salutis ostendentes, & eos verbis & exemplis instruentes, & vos de eorum profectu, & nos de vestro, Domino IESU CHRISTO auxiliante, fructuosos illi maupulos reportemus. Obsecro etiam fraternitatem vestram, ut hæc Capitula, quæ ad emendationem vitæ breviter digesti, aliudvè legatis, & memorie commendetis; & eorum, sive cæterarum sanctarum Scripturarum lectione mores componitis, vitam emendetis, ut cum subditi plebibus, optulante Domino, ad regna cælestia pergere certetis.

CAPUT II.

Retractatio episcopi. & de Ordinis discretione huiusque vitæ exhortatione.

VERACITER nosse debetis, & semper meminisse, quia nos quibus regendam animarum cura commissa est, pro his qui nostram negligentiam preceunt, actionem reddantur sumus. Pro his verò quos verbis & exemplis locuti fuimus, præmium æternæ vitæ percipiemus. Quid si populus fidelis libus est Dei, ejusdem cibi condimentum nos sumus. Scitote vestrum gradum nostrò gradus secundum, & pensè conjunctum esse. Sicut enim Episcopi Apostolorum in Ecclesiâ, ita nimirum Presbyteri cæterorum Dis-

cipulorum Domini vicem tenent. Et illi tenent gradum Summi Pontificis Aaron, illi verò florum ejus. Unde oportet vos semper memores esse tantæ dignitatis, memores vestræ consecrationis, memores factæ quam in manibus suscipulis unctiois, ut nec ab eadem dignitate degeneretis, nec vestram consecrationem irritam faciat, nec manus sacro sanguine delibatas peccando pollutas; sed cordis & corporis munditiam conservantes, plebibus exemplum bene viverendi præbentes, his quibus præclis dicitur ad cælestia regna præbeat. Cooc. Tolm. 4. c. 24.

CAPUT III.

De ignorantia evitanda, & doctrinâ servandâ.

IGNORANTIA mater cunctorum errorum, maxime Sacerdotibus Dei vitanda est, qui docendi officium in populis suscipiunt. Sacerdotes enim legere sanctas Scripturas frequenter admonet Apostolus, dicens ad Timotheum: *Assidue lecturus, exhortationem & doctrinam. Semper permans his.* Sciunt igitur Sacerdotes Scripturas, & Canones, ut omne opus eorum in prædicatione & doctrinâ consistat; atque ædificent cunctos tam fidei, scientiâ quam operum disciplinâ. 1. Tim. 4. 1.

CAPUT IV.

Ut omnes fidem Catholicam meminerit teneant.

PRIMO omnium fidem Catholicam omnes Presbyteri & Diaconi, sive Subditi cum meminerit teneant. Ut si quis hoc faciendum prætermittat, quadraginta dierum à vino se abstinat. Et si post abstinentiam neglexerit, condemnandum dupliciter in eo sententiâ.

2. fidem Catholicam Acherius jam monuit de Symbolo | Archazadi hæc apl. In fine pro fœderatâ lego fiam.

Sob. siem.
om. s. ope-
tem.

Theodasii ca-
put 2. Capi-
tularia.

104.

CAPUT V.

De negligentia censurâ, iustitiâ amplectendâ, & vitâ emendandâ.

Nemo Clericorum ultra hæc quæ iussa sunt dissi-
mulet, aut ullatenus negligere audeat, sed
libenter expleat: & sacramenta divina nequaquam
negligenter contrectet. Ideo tam juvenes quàm se-
nes de his, & de omni conversione suâ, ac conver-
satione & penitentia valde esse sollicitos, satique
agere oportet, ut hæc condignè agant, & de reli-
quo ornent tam Clericorum quàm laicorum, animas suas
ornamentis dignissimis, dogmatibus scilicet veritatis,
decore pudicitie, splendore iustitiæ, candore piete-
tis, aliisque omnibus, quibus comptam decet esse
rationabilem mentem. Tum præterea declinare à
consortio inhonestis, & inhælibus, & societatem
habere fidelium, atque illos frequentare convectus,
in quibus de pudicitia, de iustitiâ, de pietate tracta-
tur. Orare semper Deum ex toto corde, & ab ipso
petere quæ decet, ipsi gratias agere, & veram peni-
tentiam præteritorum gestationem. Aliquantulum
etiam, si possideat, per misericordiam pauperum
juvare penitentiam.

CAPUT VI.

Quibus armis diabolus, & vitia expugnentur.

Oportet vos assiduitatem habere legendi, & in-
stantiam orandi. Quia vita viri iusti lectio-
ne instruitur, oratione ornatur, & assiduitate lætationis
munitor homo à peccato, iuxta illum qui dicebat:
*In corde meo abscondi eloquia tua, ne non peccem
tibi.* Hæc sunt enim arma, videlicet lectio & oratio,
quibus diabolus expugnatur. Hæc sunt instrumenta
quibus æterna beatitudo acquiritur. His armis vita
comprimitur. His alimentis virtutes nutriuntur.

CAPUT VII.

Quid Sacerdos Missam solus nequaquam celebret.

Sacerdos solus Missam nequaquam celebret, quia
sicut illa celebrari non potest sine salutatione Sa-
cerdotis, responsione plebis, admonitione Sacerdotis,
responsione nihilominus plebis: ita uspiram
nequaquam ab uno debet celebrari. Esse enim de-
bet qui ei circumstant, quos ille saluet, à quibus
ei respondeatur: & ad memoriam illi redendum
est illud Dominicum: *Utrumque fuerim duo, vel
tres congregati in nomine meo, & ego in medio eorum
sum.*

CAPUT VIII.

*Quid Sacerdos Missam nisi in sacratu ab Episcopo
locis non presumat celebrare.*

Hic in Romanâ Synodo constitutum est om-
nium cum consensu Synodi, ut nullus Presby-
ter Missam nisi sacratu ab Episcopo locis celebrare
presumat, qui paterceptis de cætero sui voluerit esse
sacerdotii.

CAPUT IX.

Quid divina mysteria studiosè celebrentur.

IN sacrificiis, dilectissimè, ante omnia diligenter
obseruetur, ut panis & vinum & aqua, sine qui-

bus Missæ nequeant celebrari, mundissimè atque
studiosissimè tractentur. Et nihil in his vde, nihil
non probatum inveniat, iuxta illud quod ait Scri-
ptura: *Sic timet Dominus vobiscum: cum diligentè
cuncta facite.*

CAPUT X.

Item ex eisdem.

Corpus Domini nullo modo consecratur nisi ex
integrâ oblatione. Neque enim Dominus sui
corpore aliquam sustulit diminutionem, sicut scri-
ptum est: *Nec debet sanctum suum videre corruptionem.*
Et alibi: *Qui non communitur ex eo.* Missæ etiam
nisi à rejunctis Sacerdotibus non celebratur.

CAPUT XI.

Ut femina ad altare non accedat.

Feminae Missam Sacerdotes celebrante nequaquam
ad altare accedant, sed locis suis stent, & ibi
Sacerdos earum oblationes Deo oblaturas accipit.
Memores esse debent femina infirmitatis suæ, &
se suis imbecillitatis. Et adcirco qualibet sancta in mu-
nisterio divino contingere pertimescant. Quæ etiam
laici viri pertimescere debent, ne Oræ penam sub-
eant, quodum Arcam Domini extraordinariè con-
tingere voluit, Domino percutiente interit.

CAPUT XII.

Ut femina sacras vasa, vel pallas non contingat.

Sacras Deo feminas, vel Monachas sacra va-
sâ, vel sacras pallas penes uos contingere, &
circa altaris incensum deserre perlatum est ad Apo-
stolorum sedem. Quæ omnia reprehensione & vitu-
peratione plena esse nulli rectè sapientium dubium
est. Quapropter hujus sanctæ Scilicet auctoritate hæc
omnia reicere funditus quantocius poteratis, cen-
semus: & ne pectus hæc latius divulgetur, per omnes
provincias abstergi citissimè mandamus.

CAPUT XIII.

*Ut nullus presumat qualibet ex sacris isticis
usurpare.*

Nullus presumat aut calicem, aut patenam,
aut quolibet vas sacra, & divino servitio
mancipata, ad alios usus retroquere, nec calice ti-
cro aliquid bibat præter sanguinem Christi, qui in Sa-
cramento accipitur, nec patenam ad aliud officium
admittere audeat, quàm ad altaris ministerium. Et
altaris non cooperantur nisi auid & novis panat.
Corpora verò mortuorum in ipsis nullo modo invol-
vantur.

CAPUT XIV.

Ut vestimenta ecclesiastica sacra & honesta sin-

Vestimenta igitur ecclesiastica quibus Domine
manstratur, sacra debent esse & honesta.
Quibus aliis usibus nemo debet uti, quàm ecclesia-
sticis & Deo dignis officiis, quæ nec ab aliis debent
contingi, aut dari, nisi à sacratu hominibus, ne
utique quæ Balthasar Regem percussit, super hæc
transgredientes, & alia præsumentes, venas divinas
E l e 9

Theodulf.
cap. 1.

Theodulf.
cap. 11.

Non Theo-
dulf. cap. 4.

Max. lib. 10.

Orad. Rom.
sub Synodo
in episc. scrip-
to apud An-
selm. lib. 7
c. 197 & 198
& apud Gra-
tiam. Anthon
Prelat. De consue-
dit. 1.

Theodulf.
cap. 1.

qui dom vasa Domini in usus communes assumit, vitam cum regno pariter amittit.

CAPUT XY.

Ut Clerici secularibus indumentis non utantur.

Zacharias Papa, & re-
fector ii. q. 4
cap. Episcopi.

I. Cor. ii. 4.

Presbyteri, & Diaconi secularibus indumentis minime utantur, nisi ut condecet, tunicis sacerdotum: sed neque dum ambulaverint in civitatem, aut in viam, aut in plateas, sine operimento praesumant ambulare, praeter si in itinera longa ambulaverint. Quis sicut mulier orans in ecclesiis non velato capite deturpat caput suum, juxta Apostolicam vocem; ita Sacerdos sine operimento deturpat sacerdotium suum. Nam si temere praesumserit contra statuta agere, & communionem privetur, donec quae statuta sunt adimplere coartetur.

CAPUT XVI.

Quando Symbolum competentibus tradatur.

Council. Aga-
thian. c. 13.

Symbolicetiam placuit ab omnibus Ecclesiae unae, id est ante octo dies Dominicae Resurrectionis publice in Ecclesia Competentibus tradi.

CAPUT XVII.

De tempore Baptismi.

Gelasius Episcopus
ad Episcopos
Lactantius c. 11.

Baptizandi sibi quisquam passim quocumque tempore nullam credat medie fiduciam; praeter Paschale festum, & Pentecostes venerabile sacramentum; excepto dumtaxat gravissimi languoris incurso, in quo verendum est ne morbi crescente periculo, sine remedio salutaris fortassis agrotans, exitio praeventus abscedat.

CAPUT XVIII.

Qualiter Baptismi sacramenta celebrari oportet.

Atheometrici antequam baptizentur, instruantur qualiter credant, ut Sacerdotibus cum baptizantur fraudes loquendi imminente periculo obmutuerint, per christianissimos testes eorum fides examinetur, qui illis antequam obmutuerint, adfuerint. Et si eorum testimonium digni inventi fuerint, baptizentur. Hi vero qui ab aetate muti fuerint, si aliquibus verbis, aut indicis Christianos se esse velle, vel baptismum petere videantur, non est illis vetandum. Pro infantibus vero quibus ritus adhuc loquendi non est, alius non abutimus respondendum. Catholicis tamen. Sed qui pro eis fidem promittunt, curam & sollicitudinem habere debent, ut illi hoc implent quod ipsi pro eis promiserunt. Si autem religiosi & docti talibus pariter fuerint, quod sit cum hac protestatione committendus sunt. Qui si defuerint, illi eos frequentius instruant, siveque beneficium sapienter studeant confortare.

CAPUT XIX.

Item de parvulis agrotantibus.

Theodulfus
cap. 47.

Si parvulus agrotans ad quemlibet Presbyterorum baptismi gratia de cujuslibet parochia alle-

h s. d. f. s. m. i.] Sic scribitur ex conjectura sane non improbabili. Aucta legitur, s. d. f. s. m. i. quod cum Acherisus ipse intelligit monachos hoc loco verbos aliquid, ut ostendit, dicit.

tus fuerit, baptismi sacramentum nullo modo negatur. Si quis hoc manus petenti concedere detrectaverit, & ille parvulus absque baptismi gratia mortuus fuerit, novum se ille qui eum non baptizavit, pro ejus animi rationem redditurum.

CAPUT XX.

Ut Presbyteri absque Diaconi Baptisma non celebrent.

Ut in nulla Ecclesia cujuslibet diaconus ubi baptismus celebratur, Presbyter absque Diacono esse reperiat. Unde omnis Presbyter non habens Diaconum, eligat sibi personam, & plebs sine innotescat: tunc ad Pontificem suum congruus deducat, cujus vitam probatam habeat, & Diaconus constituetur. Quod si distulerit Presbyter, dicens eo quod non habeat talem Clericum, Episcopus suus providat ex Ecclesia sua, aut unde voluerit bonam personam. Tantum est ut sine Diacono non sit.

CAPUT XXI.

Qua in Ecclesia retandi licentia.

Videmus crebro in Ecclesiis menses & sanum congeri; unde volumus ut hoc penitus observetur, ut nihil in Ecclesia, praeter vestimenta ecclesiastica, & vasa sancta & libros, reconducatur. Si autem tempore persequutionis propter improbitatem praedonum sua pauperes alimenta imbi servanda reponunt, non sunt ejicienda: ita sane, ut de eadem Ecclesia pace recepta illic transportentur. Vendendi enim vel emendi ibi nulla datur licentia. Ne forte si alia ibi quibus oportet negotia exerceantur, à Domino audiamus: Domus mea domus orationis est, vos autem spelunca latronum facti estis.

CAPUT XXII.

Quid in Ecclesia convivium & accumbens non fiant.

Quod non oporteat in Domini Ecclesia convivium quae vocantur agapae, fieri, nec inter domum Dei comedere, vel accumbens sternere.

CAPUT XXIII.

Quid in Ecclesiis sepultura non fiant.

Antiquus in his regionibus in Ecclesiis sepulchrorum mortuorum usus fuit, & pleraque loca divino cultus mancipata, & ad offerendas Deo hostias preparata, coemeteria sive polyandria facta sunt. Unde volumus ut ab hac re deinceps absteratur, & nemo in Ecclesia sepelatur, nisi forte talis sit persona Sacerdotis, aut cujuslibet iusti hominis, qui per vitam meritum talem vivendo sibi corpori delinquo locum acquisivit. Corpora vero quae antiquitus in Ecclesiis sepulta sunt, nequaquam projiciantur, sed tumuli qui appent profundius in terra mittantur, & pavimento de super facto, nullo tumulorum vestigio apparente, Ecclesiae reverentia conserventur. Ubi vero tanta est multitudo cadaverum, ut hoc fieri difficile sit, locus ille pro coemeterio habeatur.

e an nulla] Praepositionem quae dicitur, a' h'et. d' f. a'v'v'v'] Haec utique ad Ne facta, non leguntur apud Theodulfum.

ablato inde altari, & in eo loco consecrato, ubi religiosè & parè Deo sacrificium offerri valeat.

temporis fieri Concilium non sine, saltem vel simul à nobis celebretur.

CAPUT XXIV.

Us sepulture non vendantur.

Quæta nobis est **NARRIDA** christissima femina, quod ab eâ certum solidos pro filie suæ sepultura fraternitas vestra velit exigere, atque ei super doloris gemitum majorem dispendii studeat inferre molestiam. Quod si ita se veritas habet, quia grave nimis, & procul nimis est à Sacerdotis officio, prociuum de terrâ concessâ pueredini querere, & de alieno velle facere luctu compendium; ab hac se patione fraternitas vestra contineat, & molesta ei de cætero non existat. Hoc autem vitium & nos, postquam Deo doctore ad Episcopatus honorem accessimus, de Ecclesiâ nostra omnino vetuimus, & pravam demud consuetudinem nequaquam usurpanti permittimus; memores quia dum Abraham à filio Emor, hoc est Efron filio Segor sepulcri terram pretio ad humanandum corpus conjugis postulat, pretium accipere renuit, ne commodum videretur de cadavere consequens. Si ergo tantæ considerationis paganus vir huius, quanto magis nos, qui Sacerdotes dicimur, hoc facere non debemus. Unde ne hoc avaritie vitium, vel in alienis demud tentari præsumatur, admoneo; sed si quodam aliquem in Ecclesiâ vestrâ sepeliri conceditis, si quidem parentes ipsius, proxime heredes, pro luminaribus sponte quid offerre voluerint, accipi non vetamus peti verò aut aliquid exigi, omnino prohibemus. Quod valde irreligiosum est, ne aut venales sortasse, quod abste, dicatur Ecclesiâ, aut vos de humanis videriamus mortibus gratulari, si ex eorum cadaveribus studeatis querere quolibet modo compendiam.

CAPUT XXV.

Ut dioceses singulis annis visitentur.

Multorum experientia casuum magistrante reperimus nonnullas Dioceses Ecclesiis deservitas. Pro quâ re ad constitutionem decrevimus, ut antiquæ consuetudinis ordo servetur, & annis singulis ab Episcopis Dioceses visitentur. Et si qua forte Basilica destinata reperita fuerit, ordinatione ipsius reparetur.

CAPUT XXVI.

Qui Presbyteri Christina petant.

Presbyteri qui per Dioceses Ecclesiis regunt, non à quibuslibet Episcopis, sed à suo, nec per juniorem Clericum, sed per se ipsos, aut per illum qui sacrum tenet, ante Pascha solemniter Christina petant.

CAPUT XXVII.

Quod singulis annis Synodus celebretur.

Nulla pene res disciplinæ mores ab Ecclesiâ Christi magis depulsi, quàm Sacerdotum negligentia, qui contemptis Canonibus ad corrigendos Ecclesiasticos mores Synodum facere negligunt. Ob hoc à nobis universaliter definitum est, ut quis iuxta antiqua Patrum decreta bis in anno difficultes

CAPUT XXVIII.

Qualiter Miores Presbyteri ad Synodum veniant.

Quando more solito ad Synodum convenitis, vestimenta, & libros, & vasa sancta cum quibus vestram ministerium & injunctum officium peragatis, vobiscum deferite; nec non duos, vel tres leucos sive Laicos, cum quibus Missarum solemniam celebratis, vobiscum adducite, ut probetur quàm diligenter, quàm studiose Dei servitium peragatis.

CAPUT XXIX.

Quod singulis Kalendis cellas in plebibus fiat.

Experimento didicimus, non minus bonam colationem, quàm etiam ledionem proficere. Unde à presenti statuimus, ut per singulas plebes singulis Kalendis omnes Presbyteri seu Clerici simul conveniant, ut de fide ac Sacramentis divinis, seu de viâ & conversatione, & singulis officiis ad eos pertinentibus communiter tractent. Et si forte aliquis inter eos negligens aut reprehensibilis invenitur, à cætera corrigatur. Quod si corrigi omnino non studuerit, mox suo iustitiam Episcopo, ut hæc actibus emendare quantociens studeat. Ne cum eadem Diocesi tentur. Si autem Kalendæ in festivis fuerint, sub

CAPUT XXX.

Quod nulli absolvi Clericus ordinetur.

Nullum absolute ordinari debere Presbyterum, aut Diaconum, vel quælibet in gradu ecclesiastico, nisi specialiter in Ecclesiâ Civitate, aut possessionis, aut Martyri, aut Monasterii qui ordinandus est, pronuntietur. Qui vero absolute ordinatur, decrevit sancta Synodus irritam haberi hujusmodi manus impositionem, & nullquam posse ministrare ad ordinandos injuriam.

CAPUT XXXI.

Ut singulis Ecclesiis Sacerdotes ordinentur.

Ecclias per congrua, & utilis facite loca, quas divinis precibus sacrare oportet, & in singulis Sacerdotes divinis orationibus Deo dicatos ponit, quos ab omnibus venerari oportet, & non à quocumque gravari.

CAPUT XXXII.

De Clericis qui loca in quibus ordinari sunt derelinquunt.

De Presbyteris, aut Diaconis qui solent dimittere loca sua, in quibus ordinati sunt, & ad alia loca se transferunt, placuit ut eisdem locis ministrant quibus prefati sunt. Quod si derelictis locis suis ad alium se locum transferri voluerint, dependantur.

Cap. 1b. 7. Ep. 17.

Theodis. c. 4.

Concil. Tarracon. sub Hormisda, c. 1.

Concil. Chalced. c. 4.

Conc. Carth. 4. c. 36.

Clementis, que dicitur scripta ad Jacobum.

Tol. 4. c. 3.

Concil. Arel. l. c. 11.

CAPUT XXXIII.

De Presbyteris qui pro alterius Ecclesiâ munera promittunt.

Theodulf.
c. 26.

Si quis Presbyter, vel quilibet in Clero inventus fuerit alicui Clerico aut Laico deinceps munera dare, aut promittere, ut Ecclesiam alterius Presbyteri subripat, sciat se pro hac reprimi, & sævâ cupiditate, aut gradum amissurum, aut in carceris ardua longo tempore penitentiam offendo detinendum. Illi verò quem litigare præsumserit, omne damnatum quod ei pro hac accident querelâ, ipsoque actionis sumptus insuper restituate cogatur. Nullusque Presbyter fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ de alterius Presbyteri parochiâ, ut ad suam Ecclesiam concurrant relictiâ propriâ Ecclesiâ, & suas decimas subtrahat; sed unusquisque suâ Ecclesiâ, & populo contentus, quæ ibi non vult fieri alteri nequaquam faciat, juxta illud Evangelii: *Quicumque vultis ut faciant vobis homines, hac eadem facite illis.*

CAPUT XXXIV.

Ut nullus oblationes Ecclesiæ præter consententiam Episcopi aut det, aut accipiat.

Concil. Gas.
Gleus. c. 7.

Si quis oblationes Ecclesiæ extrâ Ecclesiam accipere vel dare voluerit, præter consententiam Episcopi, vel ejus cui hujusmodi officia commissa sunt, nec cum ejus voluerit agere consilio, anathema sit.

CAPUT XXXV.

Ut nullus Presbyter absque permisso Episcopi aliquid in e, in Parochiâ agat.

Epist. v. que
Clerico Romano
commissum.

Nullum Presbyterum in alicujus Episcopi Parochiâ aliquid agere debere absque permisso docebat, sed & cunctos Presbyteros propriis Episcopis in omnibus absque mora obedientes (insistente Domino) esse debere docebat. Nullum item aliena concupiscere, aut perjurare quæ eorum erant, sed unusquisque suis libere commissis contentum esse docebat. Neminem etiam alicui aliquid facere, nisi quod sibi fieri vult intructus.

CAPUT XXXVI.

Ut nullus Clericus mulierem in consorcio familiaritatis habeat.

Concil. To-
let. 4. c. 3.

Illud præterea speciali ordinatione decernimus, quod nec antiqua Concilia in universis penè canonibus statuerunt, ut nullus Clericorum à gradu Subdiaconatus, & supra, in consorcio familiaritatis habeat mulierem, vel uxorem, vel libertam, aut ancillam: sed si sunt ei hujusmodi serviti, matrem, vel sororem, alique cuiuscumque propinquitatis contendant, & quælibet suis manibus proferant, proprio Domino dederunt. Aut si propinquitatis memorata deest, alia domus longè ad eam habitaculum requiratur, eo modo, ut nulla occasione introeundi domum Clericorum femine permittantur, unde aut laqueum possit incurere, aut noxialis fama innocenti fortassis possit iniuri. Sanè deinceps post da-

e. 16. 101.] Pise editio, *hæc nobis corrupit.* Hæc uique

tam hæc admonitionem quisquis harum confortio fieri voluerit, noverit se non solum à Clericatus officio retrahi, vel Ecclesiæ foribus pelli, sed etiam omnium Catholicorum, Clericorum, vel Laicorum communionem privari, nullâ prolixius colloqui consolatione relicta.

CAPUT XXXVII.

Ut Clericus nullam conversationem cum muliere post denominationem habeat.

Ut si cui Sacerdoti ex quolibet muliere denuntiatum fuerit, ut exinde suspicio male opinionis efficiatur, nullum cum ipsâ habeat conversationem, neque secretam, neque patentem. Si deinceps inventus fuerit, post secundam & tertiam conlationem ut contemptor gradus sui periculum sustineat.

CAPUT XXXVIII.

Qualem professionem Presbyteri & Diaconi faciunt, quando Adianant.

Quando Presbyteri & Diaconi per Parochias constituuntur, oportet eos primum professorem Episcopo suo facere, ut callè & purè vivant sub Dei timore, & ut eos talis professio allegatos sanctæ disciplina retineat.

CAPUT XXXIX.

Item qualis Episcopus Diaconum faciat.

A presentis die Episcopus omnibus dicatur, ut nullum facere Diaconum presumat, nisi qui se callè vitiorum promittat.

CAPUT XL.

Ut Clerici Episcopos suis obtemperent.

Item placuit, ut quicumque Clerici vel Diaconi pro necessitatibus Ecclesiasticarum rerum non obtemperaverint Episcopis suis, volentibus eos ad honorem aulicorum in suâ Ecclesiâ promovere, nec illic ministrarent in suo gradu unde noluerunt recedere.

CAPUT XLI.

Quid nullus Clericus deo Dominico atque seculari negotium audeat vitiare.

Ut nullus Presbyterorum vel Clericorum die Dominico propositum cujuscumque causæ negotium audeat vindicare, nisi hoc tantum, ut Deo licita solemniter petantur. Ceteris verò diebus, cohærentibus personis, illa quæ iusta sunt habeat licentiam iudicandâ, exceptis criminalibus negotiis.

CAPUT XLII.

Ut Clerici in licitis spectaculis non inserantur.

Non oportet Ministris altaris, vel quolibet Clericos spectaculis aliquibus, quæ aut in nu-

ad, Nullaque non legantur apud Theodulfum.

peius, aut in secnis exhibentur, interesse, sed antequam thymelici ingrediantur, surgere eos de convivio, & abire debent.

CAPUT XLIII.

Ut Clerici per plateas, vel andronas, vel mundinas non ambulent.

Clerici per plateas, vel andronas, aut mundinas non ambulent, & ad forum, vel tabernas non accedant absque cetera corporis vel officii sui necessitate, vel si fuerint transgrediente compulsi; nec ibi comedere aut bibere presumant.

CAPUT XLIV.

Item Clericum furrilem puniendum.

Clericum furrilem, & verbis turpibus jocularem, ab officio retrahendum censemus.

CAPUT XLV.

Item Clericus adulator & proditor degradetur.

Clericus qui adulationibus & proditiombus vacare deprehenditur, degradetur ab officio.

CAPUT XLVI.

Clerici inter epulas cantans similitur.

Clericus inter epulas cantans, supradicta sententia severitate coercendus.

CAPUT XLVII.

Quibus negotia se miscere debeant.

Decreevit Nicæna Synodus nullum Clericum aut possessiones conducere, aut negotia secularibus se miscere, nisi forte Episcopus civitatis ecclesiasticarum rerum sollicitudinem habere præcipiat, aut pupillorum & orphanorum, aut viduarum. Ubi liquidò patet, quia alia sunt negotia secularia, & alia ecclesiastica.

CAPUT XLVIII.

Ut Clerici anguria non credant, nec divinationes exquirant.

Si quis Episcopus aut Presbyter sive Diaconus, vel quilibet ex ordine Clericorum magos aut aruspices, aut ariolos, aut certè augures vel sortilegos, vel eos qui profectores artem magicam, aut aliquos eorum similia exercentes, consualisse fuerint deprehensus, ab honore dignitatis sue depositus, monasterium ingressus poenitentia excipiat, absque perpetua poenitentia deditus, scelus ad nullum sacrilegum solvat. Item, si quis post hanc cognitionem, ecclesiasticam contemnens doctrinam, ad . . . Prophetas, aut Angelos, vel aliquos sanctorum defunctorum, quos æquivocos falsò vocant, abierit, eorumque prævis doctrinam inhaerent, anathema sit; nullisque mysteris ecclesiasticis communicet, donec ad Pontificem venerit satisfactionem. Nam ipse Dominus in Evangelio docet: *Surgere enim*

Isaïa-Cherub & Isaïa-Propheeta & solent mentes. Et Paulus Ap. ostendit: Debitum Clerici & peregrinis salute abditis. Similiter etiam de illis qui arboris culum, aut ad fontes hujuscemodi in huiusmodi accedunt, dilobare curavimus. Insuper nullus talibus communicare præsumat.

CAPUT XLIX.

Ut Clerici usuras non accipiant, nec laicos quærant.

Item placuit, ut Clerici si commodaverint pecuniam, pecuniam accipiant; si speciem, eandem speciem quantum deditur accipiant. Similiter quoque laici ab usuris se abstineant; quod si non tulerint, excommunicentur.

CAPUT L.

Ut Clerici vitulos emendi & carnis vendendi usum non habeant.

Sicut per Canonem sacra firmatum est, qui-uscumque in Cæro esse voluerit, emendi vitulos, vel vendendi carnis studio non utatur. Ceterò si voluerit exercere, cohæbeat à Cæro.

CAPUT LI.

Ut Clerici secularium defensionem adversus Ecclesiasticam disciplinam non requirant.

Id etiam placuit, ut Clericus si relicto officio suo propter defensionem ad secularium fortè defensionem transierit, & ei ad quem recurrent solatium defensionis impenderit, cum eodem de Ecclesie communiione peccatus.

CAPUT LII.

Ut Clerici Ecclesiasticis iudiciis contenti sint.

Si qui ex fratribus negotia habent inter se, apud cognitores secularium iudicentur, sed apud Presbyteros Ecclesie quicquid illud est, dirimatur.

CAPUT LIII.

Ut Clerici vigiliis non desint.

Clericus qui absque corporali sui inxualitate Vigilis desit, suspendio privetur.

CAPUT LIV.

Ut Presbyter an uxorem bigami non præleat.

Presbyterum in nuptiis bigami prædere non convenit, quia cum penitentia bigamus egesset, quis eum Presbyter, qui propter convivium talibus nuptiis possit præbere consensum?

CAPUT LV.

Quid ex cellaris convivia non celebrentur.

Quid non oporteat Sacerdotes, aut Clericos ex cellatis, vel comensalibus convivia celebrare. Hoc autem nec laicis posse congruere.

F. Jévas] Quæ sequuntur non sunt ex Concil. Tol.

desumpta.

Concil. Carthag. 4. c. 47
48
Cant. p. 149.

Concil. Carthag. 4. c. 44.

Id. c. 36.

Id. c. 42.

Refertur canon Melit. d. 11. c. 11. c. 11. c. 11.

Concil. Tol. 4. c. 19.

Boyard. lib. 10. c. 18. Yvo par. 10. c. 1. p. 71. Vide Concil. Laodic. c. 34. H. Mart. 24. 24.

102. 1. 2.

Concil. Carthag. 1. c. 14.

Concil. Tarracon. 1. c. 2.

Agath. Concil. c. 8.

Pseudo-Clementis Epist. c. ad Jacob.

Concil. Carthag. 4. c. 49.

Concil. Neocaes. c. 7.

Concil. Laodic. c. 34.

CAPUT LXI.

Quid ad agapen vocati, ciborum partes non accipiant.

Lucretius
c. 47.

Quid non oporteat sacro ministerio deditos Clericos ad agapen vocatos, ciborum partes accipere propterea quod hinc ecclesiastico ordini fiat injuria.

CAPUT LXVII.

Quid Clericus orare, & legere, ac manibus laborare instanter conveniat.

Concil. Ciz-
iburg. c. 10
16. 14. 91.
Ex cap. 3 Ca-
pitol. Theos-
tasti. Auzl.

Clericus vicium & vellimentum sibi artificio vel agricultura, absque officii dumtaxat sui detrimento præparet: & si quando à lectone cessatur, debet manuum operatio subsequi, quia otiositas invidiosa est animæ, & antiquus hostis quem à lectio-
ne sive ab oratione vacantem invenere, faciliè ad vitia rapit. Per usum namque lectionis discetis, quaerite & vos vivatis, & alia doceatis. Per usum orationis & vos vivatis, & his quibus in charitate conjuncti estis, proficere valebitis. Per manuum operationem, & corporis macerationem, & vitis alimenta negabitis, & vestris necessitatibus subvenietis, & habebitis quod necessitatibus patientibus porrigatis.

CAPUT LXVIII.

Qui Psalmi in Ecclesiâ cantentur, vel Libri legantur.

Mart. Becc.
Collect. O-
mnium. Cap. 6.
47.
Cath. 3. c. 47.

Quid non oporteat plebeos psalmos in Ecclesiâ cantari, nec libros præter canonem legi, sola facta volumina novi Testamenti, vel veteris. Licet etiam legi passionis Martyrum, cum anniversaria eorum celebrantur.

CAPUT LXIX.

Ut oratio Dominica quoties præferatur.

Ex c. 10. Con-
cil. Tolet. 4.

Oratio que Dominica dicitur, quam Dominus proprio ore composuit, suisque Discipulos per eam orare docuit, non tantum diebus Dominicis, sed quotidie in omni operatione frequentanda est. Consideret tamen unusquisque conscientiam suam, quia si ex puro corde omnibus à quibus lectus fuerit, non dimiserit, hæc oratio magis ad occasionem, quam ad veniam illi esse videtur.

CAPUT LX.

Quid profundiores quaestiones penitus non agnoscantur.

Celestium I
ad Episc. Gal-
ha c. 9.

Profundiores verò difficultatibusque partes incur-
rentium quaestionum, quas latius pertractantur qui Hæretici riterunt, sicut non audentis con-
temnere, ita non necesse habemus adstruere: quia ad consentiendum gratiam Dei, cuius operi ac dignationi nihil penitus subrahendum est, satis sufficere credimus, quodquod secundum predictas regulas Apostolicæ Solus nos Scriptura docuerit, ut propterea non opinemur catholicam, quod apparuit præfixis sententis esse contrarium.

CAPUT LXI.

Ubi & qualiter Schola habeantur.

Presbyteri etiam per villas & vicus scholas habeant, & si quislibet fidelium suos parvulos ad discendas litteras eis committere velit, eos suscipere & docere non renuant, sed cum summâ eos charitate doceant. *Qui autem dolis fuerint, fulgebant quasi splendet firmamentis, & qui ad iustitiam erudunt multos, fulgebant quasi stella in perpetuis æternitate.* Cum ergo eos doceat, nihil ab eis pretii pro hac re exigant, nec aliquid ab eis accipiant, excepto quod eis parentes charitatis studio sua voluntate obtulerint.

CAPUT LXII.

Quibus Libertis manumittantur.

Quicumque libertatem à dominis suis ita percipiunt, ut nullam sibi in eis obsequium patronus retinet; illi si sine crimine sunt, ad Clericatus ordinem liberè suscipiuntur; quia directâ manumissione absoluti noscuntur. Qui verò retento obsequio manumissi sunt, pro eo quod adhuc à patrono servituti tenentur obnoxii, nullatenus sunt ad ecclesiasticum ordinem promovendi, ne quando voluerint eorum dominum, sicut eis Clerici servi.

CAPUT LXIII.

Quales ad ministerium Clerici eligantur.

Tales ad ministerium Clerici eligantur, qui dignè possint Dominica Sacramenta tractare: melius est enim Dominum Sacerdoti pauco habere ministrum, qui possint dignè exercere opus Dei, quam multos inutiles, qui onus grave ordinatori adducant.

CAPUT LXIV.

De jejuniis Quadragesimali Clericorum.

Cognoscite à nobis, & cum ceteris Episcopis in hac sanctâ & Apostolicâ sede congregatis statutum esse, ut septem hebdomadas plenas ante sanctum Pascha omnes Clerici in sortem Domini vocati à carne jejurent. Quia sicut discreta debet esse vita Clericorum à laicorum conversatione, ita & in jejuniis debet fieri discretio. Hæc ergo septem hebdomadas omnes Clerici à carne & delectis jejurent, & hymnis, ac vigiliis, atque orationibus Domino inhærere diu noctaque studeant.

CAPUT LXV.

Quid nulli Sacerdotum liceat canones ignorare.

Nulli Sacerdotum suos licet canones ignorare, nec quomquam facere quod possit Patrum regulis obviare: que enim à nobis res dignè servabatur, si decretalium norma constitutorum pro aliquorum blotto, licentiæ populari permitti, frangatur?

CAPUT LXVI.

Quomodo adversus pro Christo patienter solvatur oporteat.

Nolite mirari, Carissimi, qui persecutiones patimini, quasi vobis aliquod novi contingat, sed

sed communicantes Christi passionibus gaudete, ut in revelatione glorie ejus gaudeatis exultantes. Si exprobrationem nomine Christi, beati eratis. Neg pro aliqua cupiditate, vel segnitie, aut metu, hanc quæ vobis facienda, vel dicenda sunt, dimittatis. Nec à populi interpretatione, si deviarit, ullo modo collectis. Nemo autem vestrum patietur quasi homicida, aut fur, aut maleficus, aut alicuius appetitor: si autem ut Christianus, non erubescat: glorificet autem Deum in isto nomine, quia scriptum est: *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam offerunt eis regnum celorum. Cavete, quia propter iustitiam dicit. Nam qui pro aliquo crimine patitur, ob hoc non erit beatus.*

CAPUT LXVII.

Quod cum excommunicato non sit orandum.

SI quis cum excommunicato saltem in domo simul oraverit, ille communione privetur.

CAPUT LXVIII.

Quid oblationes discordantium, vel pauperes opprimentium recusanda sint.

Oblationes discordantium fratrum, neque in sacris, neque in gazophylis recipiantur. Eorum etiam qui pauperes opprimunt, donaria à sacerdotibus recusanda sunt.

CAPUT LXIX.

Ut ebrietas vitetur.

Ance omnia Clericis vetetur ebrietas, quæ omnium vitionum fomes ac natus est. Itaque cum quem ebrium fuisse conluerit, ut ordo patet, aut triam diem spatium à visio relaxandi submovendum, aut corporali subdendum supplicio. Quod si hoc in usum alluissent, excommunicatio proteclur: si verò corrigi non poterit, à sacerdotali ordine repellatur.

CAPUT LXX.

Qualiter singulis Feriis agendum sit.

Qui die Dominico studiosè jejunet, non credatur Catholicus. Et nullam negotium, nullumque opus servile eodem die fiat. Quarta ferii quilibet non est jejunandus, ut inter jejunium Christianorum & Gentium, Catholicorum, atque hereticorum discretio sit. Die Dominico Dominus Jesus-Christus resurrexit à mortuis, live quia eo die gratia Spiritus sancti post ascensionem ad caelos, inflammavit discipulos, et mittens tradidit charismatum dona. Quarta ferii autem cum eisdem discipulis ultimarum carum mysteria celebravit. Nec multo post eodem die revolvente illis videntibus ad caelos ascendit: ipso etiam die christi conficitur: eodem quoque die penitentes reconciliantur. Quarta verò, sexta & septima ferii prae ceteris jejunandum est, quia quarta ferii Judas de prodicione Salvaicæ cum Judæis traxit, sexta autem Christus crucifixus est: sabbato quidem inter metum & spem Apostoli tristem duxerit diem, dubii aliquantulum de Resurrectionis gloriæ permanentes. Qui ergo illis

tribus diebus in crepula, vel epulis absque magna intermissione festivitatis, vel necessitate fuerit, videtur aut eum tradente tradere, vel eum crucifigentibus crucifigere: aut Apostolorum injurias deridere. Nam qui vult de Domini cum ipso Resurrectione gaudere, tritari quodammodo cum ipsis debet de Passione.

CAPUT LXXI.

Quod dies Dominice stantes orationem.

Quoniam sunt quidam in die dominico ad orationem genua flectentes, & in diebus Pentecostis, ut omnia in universis locis consonanter oberventur, placuit sancto Concilio, stantes in his diebus Domino vota persolvere.

CAPUT LXXII.

Ut Sacerdotes admonerent populum, qualiter festis diebus se habeant.

Sacerdotes admonerent populum ut in diebus festis non vacent conviviis malis, & jocis turpibus, sed orationibus.

CAPUT LXXIII.

Quid festis populus commoneat.

Seculares verò qui Natalem Domini, Pascha & Pentecosten non communicaverint, Catholici non credantur, nec inter Catholicos habeantur.

CAPUT LXXIV.

Si sacrificium per negligentiam ceciderit.

Si cui sacrificium per negligentiam ceciderit, aut si qua lambat, ut nihil inde remaneat, aut diebus quadragesima jejunet. Si autem per negligentiam alterius hoc factum fuerit, peccat ipse cujus est negligentia. Locus autem in quo ceciderit, aut igne succendatur, aut penis exurgatur, & quod exterius fuerit, comburatur.

CAPUT LXXV.

Si vomitus infra tres dies post communionem negligent evenerit.

Si quis post accepta sacrosancta Mysteria infra tres dies vomitum per negligentiam fecerit & quicquid rejezum fuerit, comburatur.

CAPUT LXXVI.

Ut Euryomeni non commoneat. & balnea in sacris aquis non faciant.

Nulli liceat porrigere Corpus, vel Sanguinem Domini nostri Jesu-Christi euryomenis, donec in eadem passione sunt, nisi forte dixerint moris incurrent; nam cum criminosis talia sacramenta ventur, quanto magis illis quos ipse auctor criminis invadat? Si autem divina misericordia liberati fuerint, longo tempore in abstinentiâ & oratione permanent secundum arbitrium Sacerdotum, & sic

g. tres dies? An postea tres horas, ut Achelio placet? Tom. 2.

Nicæam Concil. 2. c. 10

Conc. Agath. c. 18

Ex Decreto quod P. Papa nomine circumferret, referunt de Concilio. dist. 2. c. 7. Si per negligentiam, vel fortuitum, vel inanimam.

demum communicent inter ceteros Christianos. Quod si baptizati vel consignati non fuerint, licet eos omni tempore baptizare, vel consignare. In aqua vero sanctificata nullus balneum facere audeat pro aliqua infirmitate vel necessitate, quæ spargi tantummodo concessa est. Huiusmodi enim lavacra nec in sacris invenimus, nec à Patribus acta audimus, nec nabis ulla valentur.

CAPUT LXXVII.

Quoditer mysteria baptismatis vel Christianitas custodienda sint.

QUI sacri baptismatis mysterium, vel Iosum Spiritus sancti in Christianitate susceperint, ante unum diem cum mulieribus nullo modo coeant: si mulier huiusmodi mulieribus omni modo à viris se abstinere, nec ullo turpi ludo, vel negotio ullo modo miscant; à ceteris uisum diu abstinere, donec Episcopus loci pro qualitate personæ, vel temporis præviderit. Nec de sacro fonte aliquem levare, aut ad consignandum ante Episcopum tenere aliquis audeat: nec Clericus nullum sacrum ordinem allumere presumat, nisi prius hæc eadem prædicta Sacramenta in se celebraverit. Si quis autem in aliquo prædictorum prævaricatus fuerit, iudicio Episcopi puniatur.

CAPUT LXXVIII.

Ut spectacula ludorum diebus festis non celebrentur.

NEC non illud petendum, ut spectacula theatrorum, ceterorumque ludorum die Dominicâ, vel ceteris Religionis Christianæ diebus celeberrimis amoveantur. Maxime quia sancti Paschæ octavarum die populi ad circum, magis quam ad Ecclesiam conveniunt, debent transferri præsentia ipsorum dies quando evenierint, nec debet ullus Christianus cogi ad spectacula.

CAPUT LXXIX.

Ut nullas Kalendas Januarii colere, aut obitus docere præsumat.

UT nullas Kalendas Januarii & brumas ritu Paganorum colere præsumat: si quis Kalendas Januarii & brumas cultu præparaverit, aut mensas cum lampadibus in domibus præparaverit, aut per vicus & plateas cantiones & choros docere præsumserit, quod magna iniquitas est, coram Deo anathema sit.

CAPUT LXXX.

Ut quod ad Ecclesiam conveniendum sit.

NON debetis ad Ecclesiam ob pliam causam convenire, nisi ad laudandum Deum, & ejus servitium faciendum: disceptationes vero & tumultus, & vaniloquia, & ceteras actiones, ab eodem loco sancto penitus prohibende sunt. Ubi enim Dei nomen invocatur, Deo sacrificium offertur, Angelorum frequentia inesse non dubitatur, periculum est tale aliquid dicere, vel agere quod loco non convenit: si enim Dominus illos de templo eiecit, qui victimas quæ sibi offerrentur, emebant vel vende-

bant: quanto magis illos iratus inde abijciet, qui mendacis, vaniloquis, rîbus, & hujuscemodii locum divino cultui mancipatum violant?

CAPUT LXXXI.

De doctrinâ virorum & mulierum.

ALICUS præsentibus Clericis, nisi ipsi probantibus docere non audeat. Et mulier quamvis docta & sancta, viros in conventu docere non audeat vel præsumat.

CAPUT LXXXII.

Item de indumentis eorum.

SI quis virorum propter continentiam, quæ præstat, amicum pallio utitur, quasi per hoc habere se iustitiam credens, & despiciat eos qui cum reverentiâ bareis, & aliis communibus solitis utuntur vestibus, anathema sit. Similiter & mulier quæ propter continentiam, quæ præstat, habitum mutat; & pro solito muliebri amicum viridem sumit, anathema sit.

CAPUT LXXXIII.

Ut natalitia seu nuptia in Quadragesimâ non fiant.

QUOD non oporteat in Quadragesimâ Martyrum natalicia celebrare, sed eorum in subbato, & Dominico die tantum memoria fieri. Nuptiarum vero aut natalitia illis diebus nullo modo celebrentur.

CAPUT LXXXIV.

De jejunio Quadragesimali.

PLACUIT etiam ut omnes Ecclesiarum, exceptis diebus Dominicis, in Quadragesimâ, etiam die Sabbati, sacerdotali ordinatione, & disceptione communicationis debeant jejunare.

CAPUT LXXXV.

Item de observatione trissemis.

QUOD non oporteat in Quadragesimâ in ultimâ septimâ, quintæ ferie jejunium solvere, totamque Quadragesimam sine veneratione transire, magisque conveniat omnino Quadragesimam distincto venerari jejunio.

CAPUT LXXXVI.

Item unde supra.

QUIDAM in die ejusdem dominicæ passionis ad horam nonam jejunium solvant, convivis abundant. Et dom sol ipse eodem die tenebris pallidus lumen subduxerit, ipsique elementa turbata mæstitiam totius mundi ostenderit, illi jejunium tanti diei polluant, equalisque inferunt. Et qui totum eundem diem universalis Ecclesiæ propter passionem Domini in more, & abstinentiâ peragat, quicumque in eo jejunium, præter parvalos, senes, & languidos, ante peccata indulgentiæ preces re-

h & observantia] In ceteris Conciliis legitur, & observantia] Hæc omnes facili videntur necessarii deesse: sed

Conciliis sententia adeo perspicua est, ut in verbis immortari necessarium non videatur.

Concil. C
thag. s. c
lib. 4. c. 31

Concil. G
cap. 11.

lib. 4. c. 11

Concil. B
cap. 4. c. 41

Concil. A
cap. 21.
h

Concil. L
cap. 10.

Toten. 4

Concil. Afri-
can. 41.

Zachar. in
Concil. Rom.
c. 9. r. 1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1. 1. 1.

Theodulf.
c. 10.

soluerit, à paschali gaudio depellatur, nec in eo sacramentum corporis, & sanguinis Domini percipiat, qui diem passionis ipsius per absentiam non honorat.

CAPUT LXXXVII.

De jejunijs Quatuor temporum.

Jeiunium quod ter in anno apud nos celebrare solent, convenientius nunc per quatuor tempora fieri dicimus; ut sicut annus per quatuor voluit tempora, sic & nos quaternum agamus solemne jejunium per quatuor tempora, juxta Prophetam Zacharie vocem, qui ait: *Hæc dicit Dominus exercituum: jejunium quarti, & jejunium quinti, & jejunium sexti, & jejunium decimi erit domui Juda in quartum & tertium. & abstinentias præclaras: veritatem solum & pacem diligite, dicit Dominus exercituum.* In hoc ergo omnes unanimes oportet esse, ut secundum Apostolicam doctrinam, *Idipsum dicamus omnes, & non sint in nobis schismata.*

CAPUT LXXXVIII.

Jejunium Ecclesiasticum non dissolvendum.

Si quis eorum qui continentie student, absque necessitate corporis tradita in commune jejunia, & ab ecclesiâ custodita superbiendo dissolvit, stimulo fæ cogitationis impulsus, anathema sit.

CAPUT LXXXIX.

Ut penitentibus infirmitas eorum sanctificationem non infundatur.

Poenitentibus ipsa infundari non potest, quia genus est sacramenti. Nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo unum genus potuerit posse concedi?

CAPUT XC.

Qualiter Presbyteri erga penitentes agant.

Non debet Presbyter injuagere penitentiae leges sine aliquo respectu personæ, aut causæ; sed tempora penitentiae aut reconciliæ totum Episcopo arbitrio concedat. Et ut Presbyter inconsulto Episcopo non reconciliet penitentem, nisi Episcopo permittente; sed potius Presbyter qui in plebibus ordinatur, providentiam magnum habeant, ne eorum parochiani in criminalia incidant delicta. Quod si evenierit, tam ab ipsis, quam ab omnibus vicinis diligenter qualiter acta sunt, inquirant, & scripsisse notare non desistant, eosque admonere frequententur fuerit, veniat, idemque quod scripserat, secum afferat. Quod si idem penitentes venire distulerint, ipse in capite jejunii ad primam eisdem Episcopi sedem esse nullo modo cum eodem distinet scripto, suoque suggerat Episcopo, ut quod ei extende agendum sit, consideret. Si autem etiam penitentes adfuerint, leges, quæ illis penitentiae imponuntur, rursus describat, curamque & sollicitudinem erga eos maximum gerat, ut eorum conversationem plenissime cognoscere possit. Quod si obnoxii aliquem penitentem viderit incumbere, aut debilitate incur-

rente periculum speret, aut si infirmitas quomocumque oppedit, ad suam Presbyter recurat Episcopum, ut illi per ipsum remedia concedantur. Quod si defuerit, Cardinalibus primæ sedis interim suggeratur. Ad diem namque reconciliationis, id est Cæsar Domini ipse quoque cum ipsis pariter adesse festinet, ut rursus quæ illis iusta fuerint, cognoscere & describere possit.

CAPUT XCI.

Ut penitentes quotidie genua flectant.

Poenitentes etiam diebus remissionis genua flectant.

CAPUT XCII.

Ut mortui penitentes sepeliantur.

Mortui penitentes offerant Ecclesiæ, & sepeliantur.

CAPUT XCIII.

Penitentes negotiis secularibus se abstinant.

Qualitas lucri negociantem aut excusat, aut arguit, quæ est honestas questus, & turpis; verumtamen penitentis utilitas est dispensanda potius, quam periculis negotiationis obstringi; quia difficile est inter eminentes vendentiæque commercium non intervenire peccatum. Unde monemus, ne penitens aliquo negotio, seu vinatione se obstringat, sed sub custodia Sacerdotis, qui loco præfuerit, orationi, atque jejuniis vacet. Victum autem suum si egenus est, tali artificio querat, cui nulla inhæreat macula peccati, quatenus ita testimonio Sacerdotis fidei, ad Pontificis sui securus recurrat sententiam. Sed neque post penitentiam actionem pergat ad militiam secularem, cum Apostolus dicat: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus.* Quapropter non est liber à his quæ dubio, iniqui se multare mundane voluerit implicare. Ergo illertorum veniam postulantem, oportet etiam à multislicitate abstinere, dicente Apostolo: *Omnia licet, sed non omnia expediunt; unde si penitens habet causam, quam negligere forte non debeat, melius expedit Ecclesiasticum quam forensis iudicium.*

CAPUT XCV.

Qualiter sponsa & sponsus à Sacerdote benedicantur.

Sponsus & sponsa cum benedicendi sunt à Sacerdote, à parentibus suis, vel paronymis offerantur. Qui cum benedictionem acceperant, eadem nocte pro reverentia ipsius benedictionis in virginitate permanent.

CAPUT XCVI.

Quæ nuptia vitanda sint.

Ut nullas præsumat Deo dicatam feminam, aut commatrem suam, vel novercam, seu matrem, aut sororem, aut filiam spirituales, vel de propriâ cognatione, vel quam cognatas habuit, libi in conjugio copulare. Et virginem aut viduam

1 Unde monemus: Hæc usque ad Sed nuptia in Lewis Tom. 1.

Epistola non leguntur.

Calini Pape que dicitur Epist. 1.

Zachar. 3. 19.

Greg. Concil. c. 19.

Innocent. 1. Epist. ad Decretum c. 3.

Concil. Carthag. c. 8.

Ibid. cap. 13.

Leo M. Epist. 91. c. 9.

Ejusdem Epist. c. 10.

1. Tom. 4.

Ejusdem Leonis c. 1. c. 1. Cor. 6. 12.

Carth. 4. c. 13.

Conc. Rom. 1. sub Greg. II. Rom. sub Eugenio. 11. & Leone III.

nullus rapere præsumat, aut furari in mortem, nisi desponsatam habuerit à proprio parentibus, vel à tutoribus ejus, etiam si ipsa voluerit. Si qui verb, vel si qua in aliquo prædictorum nefario conjugio conuerit, & in eo permanserit, sciat se auctoritate canonica anathematis vinculo esse annodatum. Contententes verb atque consilientes, etiam anathematis vinculo implicentur. Si autem ii, qui conjuncti sunt, ad declinauerint, & ab alterutro fuerint diuisi, penitentia submittantur, ut Episcopus loci prævident. Similiter illi qui in hoc consiliati fuerint, vel aliquam habuerint portionem. Quicumque verb Sacerdotum vel Clericorum in totius assensum præbuerit, aut communicauerit eorum consorcio, condemnatus, sacerdotii, vel ministerii sui honore privetur.

CAPUT XCVI.

Qualiter nosquisque docendus sit.

Cum ergo omnium sanctarum Scripturarum pagine illustratis bonorum operum referre sint, & per sanctarum Scripturarum campos possint inventariis quibus vitia committuntur, & virtutes intrantur; licuit nobis hanc nostram Capitulum inferre sententiam cupisdam Patris de instrumentis bonorum operum, in qua magna brevitate quid regi quidem valeat debet continetur. In primis Dominum Deum diligere ex toto corde, tota anima, tota virtute, deinde proximum tanquam seipsum. Dande non occidere: non adulterare: non sacre factum: non concupiscere: non falsum testimonium dicere: honorare omnes homines; & quod sibi quis fieri non vult, alteri non facit. Abnegare seipsum, ut Christum sequatur, corpus calcigare: delicat non amplecti. Jejunium amare; & pauperes recreare: nudum vestire: infirmum visitare, mortuum sepelire, dolentem consolari. A secularibus se facere alienum; nihil amori Christi præponere. Itam non perficere, incandescere tempus non reservare. Dolum in corde non tenere. Pacem falsam non dare, charitatem non derelinquere. Non jurare, ne forte perjurent. Veritatem ex corde & ore proferre: malum pro malo non reddere, injuriam non facere, sed & factam patienter suffere: iustos diligere, maledicentes non maledicere: sed magis benedicere: persequutionem pro iustitia sustinere. Non esse superbum, non violentum, non humilium edacem, non somnolentum, non pigrum, non murmuratum, non detractorem. Spem suam Deo committere; bonum aliquid in se eam videri, Deo applicet, non sibi; malum verb semper à se factum leui, & sibi repetat. Diem iudicii timere: gehennam expavescere, vitam æternam omni concupiscentia spiritali desiderare; mortem ante oculos quotidie suspensam habere: actus vix suæ omni hora custodire. In omni loco Deum prospicere. Cogitationes malas cordis sui advenientes mox ad Christum allidere, & seniori spiritali patrefacere. Os suum à malo vel à pravo eloquio custodire. In omni loco Deum prospicere. Multum loqui non amare; verba vana aut ritusapta non loqui: ritum exultum aut exultum non amare; lectiones sanctas libenter audire, orationi frequenter incumbere. Mala sua præterita cum lacrymis, vel genita quotidie in oratione Deo confiteri, & de ipsis malis emendare: delicta carnis non perficere: voluntatem propriam odire: præceptis Sacerdotii & præceptis in omnibus obedire, etiam si ipse abest, quod abest, negat; memores illius Domini præcepti, *Quæ dicunt facite; quæ autem faciunt,*

facere voluit. Non velle dici sanctum antequam sit: sed prius esse, quod verus dicatur: præcepta Dei factis quotidie studere adimplere; castitatem amare; nullum odire, zelum & invidiam non habere; contentionem non amare: clationem fugere; seniores venerari, juniore diligere: in Christi amore pro inimicis orare; cum discordantibus aut Solis oculum in pacem redire, & de Dei misericordia nunquam desperare.

Ecce hæc sunt instrumenta artis spiritualis, quæ cum fuerint à nobis diu nocturne ineffabiliter adimpleta, & in die iudicii recongnata, illa retribuentur nobis à Domino recompensabuntur, quæ ipse promittit: *Quis oculum non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit quæ preparavit Deum his qui diligunt eum.*

CAPUT XCVII.

Ut orationem Dominicam & Symbolum memoriter sentiant.

Commoverendi sunt omnes fideles, ut generaliter à minimo usque ad maximum orationem Dominicam, & Symbolum memoriter teneant; & dicendum eis quod in his duabus sententiis omne fidei Christiane fundamentum incumbit, & usi qui has duas sententias memoriter tenerit, & ex toto corde crediderit, & in oratione scriptissime frequentaverit, Catholicus esse non potest. Constitutum namque est, ut nullus christum, neque baptizetur, neque à lavacro fontis alium suscipiat, neque coram Episcopo ad contrahendum quemlibet tenet, nisi symbolum & orationem Dominicam memoriter tenuerit, exceptis his quos ad loquendum ætas minoræ perduxit.

CAPUT XCVIII.

Ut hoc Canones nullum refutare præsumat.

Quicumque nobis contra salutarium reverentiam regularum cupimus temere nihil licere, & cum sedes Apostolica superior his omnibus, favente Domino, quæ paterna canonibus sunt præfixa, pio devotoque studio tenere proposito, factis indignum est quemquam vel Pontificum, vel omnium subsequenium hanc observantiam refutare, quam beati Petri sedem & sequi videat, & docere. Suisque conveniens sit, ut totum corpus Ecclesie in hanc sibi merito observantiam concedere, quam illic vigere conspiciat, ubi Dominus Ecclesie totus posuit principatum.

CAPUT XCIX.

Ut quæ sancta sunt, nullo modo immutentur.

Hæc verb statuta nulli debent improbitate convelli, nullâ novitate mutari, quia alia ratio est secularium, alia divinatorum.

CAPUT C.

Quid scire etiam nos oportet quæ in sacris scripturis reperenda sunt, quæve refutanda.

Quamvis aliud firmamentum verum posse ponere, præter id quod possumus est CHRISTUS JESUS, tamen ad adificationem sanctæ Ecclesie post illas veteris, & novi Testamenti, quæ regulariter suscipimus, etiam has suscipi non prohibet scripturas,

Theodulf. c. 81.

S. Brecht. Reg. cap. 4.

Mat. 23. 1.

1. Cor. 1. 5.

Theodulf. c. 22.

Gratian. I. Epist. 9.

Ex Julii I. Epist. l. c. 1. ca. Gratian. innotata c. 1.

Gratian. I. n. Conc. Rom. 1.

ad est, sanctam Synodum Nicenam trecentorum decem & octo Patrum, mediante maximo Constantino Augusto: sanctam Synodum Ephesinam, in qua Nestorius damnatus est, consensu beatissimi Callisti Papae, mediante Cyrillo sanctae sedis Alexandrinae Aegiptiae, & Arcadio ab Italia destinato: sanctam Synodum Chalcedonensem, mediante Mariano Augusto, & Anatholio Constantino Episcopo, in qua Nestoriana & Eutychiana haereses simul cum Dioscoreo episcopo complicitibus damnatae sunt. Item Opuscula beati Caelestii Cypriani Martyris, Carthagenensis Episcopi: Opuscula beati Gregorii Nazianzeni Episcopi: Opuscula beati Basilii Capadociae Episcopi: Opuscula beati Athanasii Alexandrini Episcopi: Opuscula beati Iohannis Constantinopolitani Episcopi: Opuscula beati Theophili Alexandrini Episcopi: Opuscula beati Proterii Alexandrini Episcopi: Opuscula beati Hilarii Pictaviensis Episcopi: Opuscula beati Ambrosii Mediolanensis Episcopi: Opuscula beati Augustini Hipponensis Episcopi: Opuscula beati Hieronymi Praesbyteri: Opuscula beati Prosperi viri religiosi: Epistola beati Leonis Papae ad Flavianum Constantinopolitanum Episcopum destinata, cuius textum quispam si usque ad unum iota disputaverit, & necesse in omnibus venerabiliter receperit, anathema sit. Item, Opuscula atque Traditus omnes diversorum Patrum Orthodoxorum, qui in nullo à sanctae Ecclesiae consensu deviant, nec ab ejus fidei predicatione disjuncti sunt, sed ipsius communicationis per gratiam Dei usque in ultimum diem vitae suae fuerunt participes, legenda decernimus. Item, Decretales Epistolas quas beatissimi Papae diversis temporibus ab urbe Romana, pro diversorum Patrum consultatione dederunt, venerabiliter suscipiendae.

Item, gesta sanctorum Martyrum, quae multiplicibus tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confessionum triumphis irradiant. Quis ita est Catholicorum dubitet, & majora eos in agonibus perpeffos, nec fuisse viribus, sed Dei gratia & adiutorio universa tolerasse? Sed licet secundum antiquam consuetudinem singulari cautela in sancta Romana Ecclesia non leguntur, quia & eorum qui consecraverunt nomina penitus ignorantur, & ab infidelibus vel stansis superfluis, aut minus apta, quam ordo fuerit, scripta esse putantur; sicut consilium Cyriaci & Julitae, sicut Georgii aliorumque ejusmodi passiones, quae ab Haereticis perhibentur compositae. Propter quod, ut dictum est, ne vel levior subsannandi oritur occasio, non leguntur in sancta Ecclesia. Nos tamen cum praedicta Ecclesiae hymnes Martyrum, & eorum gloriosae agones, qui Deo magis, quam hominibus noti sunt, omni devotione veneramus.

Item, vitas Patrum Pauli, Antonii, Hilarionis, & omnium Heremitarum, quas tamen vir beatissimus Hieronymus conscripsit, cum omni honore suscipimus. Item, actus beati Sylvestri Episcopi Apostolicae sedis, sicut ejus qui conscripserit nomen ignoverit, à multis tamen in urbe Romae Catholicis legi cognovimus, & pro antiquo usu multae hoc imitantur Ecclesiae. Item, scripta de investitione sanctae Crucis, & alia de capite Iohannis Baptistae, novelle quaedam relationes sunt, & nonnulli eas Catholicis regunt; sed cum haec ad Catholicorum manus pervenerint, beati Pauli procedat sententia:

Omnia probate, quod bonum est, tenete. Item, Rufinus vir religiosus plurimos Ecclesiasticos operis edidit libros, nonnullas etiam scripturas interpretatus est. Sed quoniam beatus Hieronymus cum in aliquibus de arborum libertate notavit, illa sententia quae praedictum beatum Hieronymum sentire cognovimus. Et non solum de Rufino, sed etiam de universis, quos vir scriptis memoratus, zelo Dei ac fidei religione reprehendit. Item, Origenis nonnulla Opuscula, quae vir beatissimus Hieronymus non repudiavit, legenda suscipimus. Reliqua autem omnia cum suo auctore retinenda.

Item, Chronica Eusebii Caesariensis, atque eisdem Historiae Ecclesiasticae libros, quamvis in primo narrationis suae libro reperit, & postea in laudibus, atque excusatione Origenis Schismarici unum conscripserit librum: propter tamen singularem notitiam, quae ad instructionem pertinent, usquequaque non dicimus tenendos. Orofium virum tractatissimum collaudamus, quia valde nobis necessarium adversus Paganorum calumnias ordinavit historiam, miraque brevitate contextur. Venerabilis viri Seduli paschale opus quod heroicis descriptis verbis, insigni laude profertur. Juvenici nihilominus laboriosum opus non sperimus, sed mitamur.

Cetera quae ab Haereticis, sive Schismaticis conscripta vel praedicata sunt, nullatenus recipit Catholica & Apostolica Ecclesia: à quibus poena quae ad memoriam venerunt, & à Catholicis vitanda sunt, credimus esse subdenda. In primis Armenicum Synodum à Constantino Caesare Constantinensi Augusti filio congregatam, mediante Tauro Praefecto, ex tunc & nunc in aeternum consistenter esse damnatam. Itinerarium nomine Petri Apostoli, quod appellatur sancti Clementis, libri numero octo, apocryphum esse scimus. Adus nomine Andreae Apostoli, apocryphum. Adus nomine Thomae Apostoli, libri numero decem, apocryphum. Adus nomine Petri Apostoli, apocryphum. Adus nomine Philippi Apostoli, apocryphum. Thaddaei, apocryphum. Evangelium nomine Marthae Apostoli, apocryphum. Evangelium nomine Barnabae, apocryphum. Evangelium nomine Jacobi Minoris, apocryphum. Evangelium nomine Bartholomaei Apostoli, apocryphum. Evangelium nomine Andreae Apostoli, apocryphum. Evangelium nomine Thomae, quibus Manichaei utantur, apocryphum. Evangelium quae falsavit Lucianus, apocryphum. Liber de Infantia Salvatoris, apocryphum. Liber de Nativitate Salvatoris, & de MARIA, & oblectrice, apocryphus. Liber qui appellatur Iustoris, apocryphus. Libri omnes quos fecit delectus didicimus Dubosi, apocryphus. Liber qui appellatur fundamentum, apocryphus. Liber qui appellatur Theoforus, apocryphus. Liber de silibus Adameos, apocryphus. Centimetrum de Christo Vargilianis compingatum veribus, apocryphum. Liber qui appellatur Thecla & Pauli, apocryphus. Liber qui appellatur Nepotis, apocryphus. Liber Proverborum qui ab Haereticis conscripserit, & sancti Xisti nomine praenotatus est, apocryphus. Revelatio quae appellatur Pauli Apostoli, apocrypha. Revelatio quae appellatur Thomae Apostoli, apocrypha. Revelatio quae appellatur Stephani, apocrypha. Revelatio quae appellatur Trajani, id est. Adimpio sanctae

in operibus) Hi. Eusebium Irenaei tractas Gelisus: nam certum esse oportet, qui non videtur in primo Historiae Ecclesiasticae libro sermone de Verbo ita usum, non solum ut reliquum aequalis Patri agnoscat Filium, sed ut inferiori Patri dicatur, ac prope à Patre Deo. Quod cum ostendit Rufinus, qui ejus Historiae in Latinam lin-

gram vertit de liborem susceperat, pleraque mutavit, & quidem casu laudanda, ut vnde argumenta sumuntur Eusebii, quibus Christum Deum non esse debentem, sed de ejus interpres alia mutatus est ad probandum Christi divinitatem. Quod donec Eusebio visio veritatis Originem ab eo fuisse laudatum, cupiamus si ratio non vult.

MARIA, apocrypha. Liber qui appellatur Penitentia Adæ, apocryphus. Liber de Opuz nomine Gigantis, qui ab hæretico cum Dracone post diluuium pugnae peribatur, apocryphus. Liber qui appellatur resistentium Job, apocryphus. Liber qui appellatur Penitentia Origenis, apocryphus. Liber qui appellatur Penitentia sancti Cypriani, apocryphus. Liber qui appellatur Penitentia Iamnis & Mambæ, apocryphus. Liber qui appellatur Sortes Apostolorum, apocryphus. Liber qui appellatur Laus Apostolorum, apocryphus. Liber qui appellatur Canones Apostolorum, apocryphus. Liber Physiologus, qui ab Hæretico conscriptus, & beati Ambrosii nomine signatus, apocryphus. Historia Eusebii Pamphili, apocrypha. Opuscula Tertulliani, apocrypha. Opuscula Lactantii, apocrypha. Opuscula Africani, apocrypha. Opuscula Postumiani & Galli, apocrypha. Opuscula Montani & Priscille, & Maximilæ, apocrypha. Opuscula omnia Faustii Manichæi, apocrypha. Opuscula Commodiani, apocrypha. Opuscula alterius Clementis Alexandrini, apocrypha. Opuscula Tatii Cypriani, apocrypha. Opuscula Arnobii, apocrypha. Opuscula Tyconis, apocrypha. Opuscula Cassiani Presbyteri Galliarum, apocrypha. Opuscula Victorini idæventis, apocrypha. Opuscula Augustini, generis Galliarum, apocrypha. Opuscula Frumentarii, apocrypha. Epistola Iesu ad Abagarum, apocrypha. Epistola Abagari ad Iesum, apocrypha. Passio Quirici & Julitæ, apocrypha. Passio Georgi, apocrypha. Scripturae quæ appellatur contradictio Salomonis, apocrypha. Phylacteria omnia, quæ non Angelorum, ut illi fingunt, sed Demonum magis arte conscripta sunt, apocrypha. Hæc & his similia quæ Simon Magnus, Nicolaus, Cernæus, Marcion, Basilides, Ebion, Paulus etiam Samaritanus, Photinus & Bonosus, qui & similes errore decebant, Montanus quoque cum suis obsecrabilissimis sequacibus, Apollinarius, Valentinus, siue Manichæus, Faustus Africanus, Arius, Sabellus, Macedonianus, Eunomus, Novatus, Sabbotus, Cælestus, Donatus, Eulathius, Jovinianus, Plagus, Julianus Celæstus, Cælestus, Maximinus, Priscilianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus Cyprius, Lampertus, Dioscorus, Eutyclus, Petrus, & alius Petrus, & quibus unus Alexandrius, alius Antiochus maculavit: Acacius Constantinopolitanus eum confortatus fuit: nec non & omnes Hæretici eorumque discipuli, siue Schismatici docuerunt, vel conseripsissent, quorum nomina minime retinentur, non solum repudiata, sed etiam ab omni sancta Catholica & Apostolica Ecclesia eliminata, atque cum suis auctoribus, auctorumque sequacibus sub anathematis insolubili vinculo in æternum confictum esse damnata.

LIBELLUS DE PRESSURIS ECCLESIASTICIS.

PARS PRIMA.

De iudicijs Episcoporum.

EVANGELICA nobis narrat Historiam, quod cum Dominus discipulos suos docturus r. l. i. c. a. turbâ

montem ascendisset, ibique postquam eos de omnibus præceptis, quibus Christiana religio informari convenit, perscrutissimè instruxisset, in fine ipsius sermonis dixit: *Omnes qui audite verba mea hæc & fecerit ea, assimilabunt vero sapienti, qui edificavit domum suam super petram. Descendit pluvius, & ventus non flumina, & flumen non venit, & struetur in domum illam, & non cecidit: fundam enim erat supra petram.* Vix enim ille sapiens, ipse proculdubio est de quo & beatus Paulus ait Apollolus: *Christus Dei virtus, & Dei sapientia; qui bene domum suam, id est Ecclesiam sanctam, de qua ipse alibi ait: Domus mea dicitur arctianu vocabitur, super petram edificavit, sedet super semetipsum, sicut & idem dicit Apollolus; Petra autem erat Christus.* Et alibi: *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter illud quod positum est, quod est Christus Iesus.* Hujus domus preliata idem Dominus prænuuntians, mox adiecit: *Descendit pluvius, & ventus flumina, & flumen non venit, & struetur in domum illam, & non cecidit: fundam enim erat supra petram.* Cujus ventura mala alibi ipse prædicere dignatus est, ut quando acciderent, tanto levius ei sancta Ecclesia ferret, quanto amplius ra præcognita haberet. Armatæ quippe tam clypeo patientiæ, & quoniam levius possunt ferri mala preliata, quam ea quæ subito, & improvise eveniunt; unde & Dominus alibi: *Hæc loquutus sum vobis, ut cum venerit hora, terram remanescamini, quia ego dixi vobis.* Hæc itaque domus non ex petricibus mansuetis, sed ex vivis & electis lapidibus, id est, sanctorum caritibus elegantissimè constat. Ejus verò fundamentum sunt quæque hæcæ varus . . . virtutibus consistunt: structores autem ipsi Doctores . . . quorum per fidem & operationem . . . capus institutionis exaltatum in Beatissimi Petri fidei confessione credimus fundatum, cum ait ad Dominum: *Tu es Christus filius Dei vivi.* Pro qua dicitur remuneratio audire inter cætra meruit: *Et ego dico tibi quia tu es Petrus, & super hæc petram edificabo ecclesiam meam, & porta inferi non prevaleret adversus eam.* Edificata est ergo sancta Ecclesia supra petram in solitate Apostolicæ fidei, per fidem & dilectionem Christi, & præceptionem sacramentorum, & observantiam mandatorum ejus. Felix quidem domus, que pluvius iracundis non leditur, luminibus inundantibus non eruitur, ventis impellentibus non depicitur. Adversis quam nec portæ inferi prevalent, quamvis varo luctamine jugiter eam lassent; & que nec oculis tentationibus, nec apertis persecutionibus, nec ipsorum etiam malignorum spirituum insidiationibus, nec vitiorum, aut criminum ponderibus ullo modo eridit.

Depunnt ergo sanctam Ecclesiam persequentes contumaciam, iurant hæresis persecutione constantiam. Audiant illi, quia non prevalerunt: præparent se isti, quia revera persequuntur, & perseverantes in fine saltem coronabuntur. Nullo ergo in tempore sanctæ Ecclesiæ deficiet fundamentum, quoties, Deo gratias, accipit incrementum. Nec de erunt es persequentes, si fidei videlicet sacrissimè laceratores, qui eos post multas tribulationes ad æternum pervenit: faciunt sollicitam remunerationem. Hujusmodi etiam verba Dominus explanare videtur, cum ait Apollolus: *Eccc misit vos sicut oves in medio luporum: Etsi ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbae. &c.* Uique ad illud: *Qui autem persequerentur asque in finem, hic salvus erit.* Is procul dubio erant domus illa, Ecclesia quidem, quæ varus fluctuationibus concu-

Mat. 7. 14.

1. Cor. 1. 24.

Eccl. 19. 44.

1. Cor. 10. 1.
Ebd. 3. 11.

Mat. 7. 13.

Juan. 16. 4.

Mat. 16. 17.
12.

Mat. 30. 16.

Ibid. 24. 23.

sa, supra petram tamen ædificata, non est repulsa. Sed in fidei perditur constantia. Hoc quoque ipsi iuncti Apostoli, ceterisque sanctarum Ecclesiarum Doctores Dominicos intendentes preceptum, & se ad passionem tolerantiam preparabant, & alios constantissimè instabant. Ipsos etiam persecutores modè ac arguunt, insipientes doceant, & iuriam cordis eorum vehementer exprobrant: Unde & quosdam ipsorum aliquando à perversitatibus mirabiliter corregebant, quosdam verò adversum se potius irritabant. Quod & hodie agitur in sancta Ecclesià, ut dum maiorum à Receptoribus corripuntur mores, ipsi quoque suos persequantur Doctores, & ut ecclesiasticam valeant effugere disciplinam [pastorum non metuent infamare vitam. Sed hoc sancti Patres sagacissimè] considerantes, ideo inviolabile Pastorum fuerunt privilegium [permanere, ut superbieat & vicordes] eos ullo modo auderent despiciere, vel ipsorum precepta contemnere. Quomodo enim Praefules cæterorum possunt culpas arguere, si ipsi eos audent infamare? Et ideo illos non leviter accusandos, vel calamitanda, sanctorum statuta Patrum plenè interdicens, ut aliè ad eorum accusationem sancti canones admittunt, nisi qui vitæ & moribus fidelis examinatione dignus Sacerdotibus conquirendus invenitur. Sed nec ideo ipsos impunè transire sanxerunt, si crimina quæ Sacerdotibus obijcere non metuent, approbare non possunt: Eandem accusationibus reprobatas imponentes iudicam, quam convicti pati debebant accusati; nullamque accusationem contra speratam suscipere, vel defendere debere, nisi data ad invicem cautione; neque iudicari nisi scriptis, prout similè statuerunt. Ipsamque cautionem, si vi, aut metu, vel dolo exorta fuerit, nullum dicunt habere.

Judicandi quoque pariter, & accusandi in uno eodemque negotio, cuiuscumque auctoritatis persona sit, omnimodis excluduntur licentiam. Locum etiam & tempus in quo hæc debeant ventilari, insuper & personam ad cuius pertinentiam audentiam, sagacissimè indixerunt. Nec iudicium valere sententiam afferunt, nisi illorum qui ab ipsis electi fuerunt accusati. Induciam quoque suam petrauctandi responsum propter innocentiam simplicitatem, & improbatam argumentosa machinamenta non modicam concesserunt. Damna etiam eos absque sanctæ Romanæ sedis auctoritate interdixerunt omnino; quomòvis audire, vel cuicunque Metropolitanis unà cum concilio omnium provincialium Episcoporum sic licentia attribuita.

Sed ne aliquid enormiter loqui videamur, sanctorum Patrum institutionibus quæ iam diximus interm admittimus. Sanctissimus quippe Martyr ALEXANDER, de Romanis Papa ait: « Si quis ergo Episcopum vel actores Ecclesiæ quamlibet queritalem justam se habere crediderit, non prius Primates aut alios Judices, quam ipsos à quibus se lectum existimat, conveniat familiariter, & non tantum semel, sed sæpius, ut ab eis aut suam iustitiam, aut iustam accipiat excusationem. » Item ANASTASIVS: « Si enim sine crimine Sacerdos eligi præcipitur, nullatenus ab hominibus criminibus, treccis accusari aut calumniari permittitur, nec ab alio quàm ab his qui sine crimine sunt, & iuxta electionem, si necessitas fuerit, aut ipsi volendo Domino servare clegerint, Sacerdotelique sine crimine fieri, & ordinari possunt, & tales per officium fuerint, quales eligi Sacerdotes iubentur. » EPTICIANVS: « Quisquis ille est qui crimen intendit, in iudicium veniat, nomen rei indicet, vinculum inscriptionis stripat,

cullodie similitudinem, habita tamen dignitate exultatione, patitur, ut forte nocent si attentatam licentiam mentendi, cum calumniatoribus ad vindictam potest similitudo suspensa. » RURIUS IDEM ALEXANDER: « Similitè si injuriosè personam quendam scripturæ quocumque modo per meum, aut fraudem, aut per vim extorserit fuerit, vel se lib. rare possent, quocumque ab eis conscripte, vel roborate fuerat ingenio, ad nullum eis præjudicium aut nocumentum pro. uere censemus. » FABIANVS: « Nec illas unquam præsumat accusator simul esse, & parte & velle, quoniam in omni iudicio quatuor personas necesse est semper adesse, id est, iudices electos, & accusatores, ac defensores, atque testes. » FALLIX quippe ait: « Si quis Episcopum ab illis accusatoribus qui recipiendi sunt, fuerit accusatus, postquam ipse ab eis charitable contentus fuerit, ut ipsam causam emendare debeat, & eam corrigere nolit; non olim, sed tunc ad summos Primates causam ipsam canonice deferat, qui in congruo loco infra ipsam provinciam tempore congruo, id est autumali, vel æstivo, Concilium regulariter convocare debebit, ita ut ab omnibus ejusdem provincie Episcopis inibi audiant. Quo ipse & regulariter convocatus, si eum instruit, aut si gravis necessitas non detinuerit, adesse debet; quæ ultra provincie terminos accusando licentia non est, quàm audientia rogetur. » Item GAIVS: « Nemo unquam Episcopum apud iudices, irregulariter aut alio clerico accusare præsumat. » ZEPHYRIVS: « Nullum eorum sententia non à suo iudice dicta constringat. » Et idem: « Duodecim iudices quilibet Episcopatus accusatus, si necesse fuerit, eligat, à quibus ejus causa iuste iudicetur; nec prius audiat aut excommunicetur vel iudicetur, quàm ipsi per se eligant. » Et FALLIX: « De inducitur verò Episcopatum super quibus consultatus diversis à Patribus regulas invenimus institutas. Quosdam enim ad repellendam impertorum machinamenta, & suas preparandas responsiones, & testes confirmandos, & consilia Episcoporum, atque amicorum querenda, annum & sex menses dant. Minus verò quàm sex menses non repeti. » RURIUS ZEPHYRIVS: « Patriarchæ verò vel Primates accusatum discitentes Episcopum, non ante sententiam profertur sententiam, quàm Apostolica fuit auctoritate, aut reum scriptum constituar, aut per innocentem & regulariter examinatos convinctos testes, quomodo non sunt numero quàm illi discipuli fuerint, quos Dominus adjumentum Apostolorum elegere præcepit. » Id est, septuaginta duo.

Multos etiam & alios sanctæ ecclesiæ Doctores in his omnibus consentire, Canonica cõstituta poterit ostendat, sed huic quod absque injuriã sanctæ Dei Ecclesiæ dicere non possimus, hæc in tantum habet abolerat, ut in ordinatè etiam accensione ius locus maneat legitime defensionis. Non improbatà iudicant que unquè obijciunt sed tantummodo vindicare que iuxta illata querunt. Quid si de defensione apud eos queritur, omni ipsorum censurâ postpositâ, suis ad inventionibus talem heri quid dicant, quam accusati implere non vident, vel que illi iure officii omnimò impediunt, ut in Sacerdotes Dei lucrosi servant. Quippe cum secundum scriptum Paulum Apostolum ipsi sibi sicut lex, accusatores, iudices & testes non ratione, sed ipse ipsi existant. Statutamque igitur accusati Sacerdotis sub iure iustando minimè dicunt valere, nisi plures etiam

Epist. 1.
Epist. 2.
Epist. 3.
Epist. 4.
Epist. 5.
Epist. 6.
Epist. 7.
Epist. 8.
Epist. 9.
Epist. 10.
Epist. 11.
Epist. 12.
Epist. 13.
Epist. 14.
Epist. 15.
Epist. 16.
Epist. 17.
Epist. 18.
Epist. 19.
Epist. 20.
Epist. 21.

Epist. 1.
Epist. 2.
Epist. 3.
Epist. 4.

Epist. 1.
Epist. 2.
Epist. 3.
Epist. 4.

Sacerdotes secum] compellat jurare, inique hoc affirmantes in testimonium a quod factum se legisse possunt in verbis Romanorum Pontificum. Nam quod de Damaso & Sixto, atque Symmacho venerabilibus Pontificibus invenitur, eo quod dum à quibusdam perveris de criminibus accusarentur, collectis Episcoporum conciliis synodice purgati sunt, hoc se his verbis penitus intelligere fatentur, quod omnis predictus Episcopi cum ipsis Pontificibus, pro illius jurantem criminibus, quasi non eos propria tantummodo sollicitudine satisfecit, nisi hoc etiam predictorum Confratrum firmare jurata. Nobis tamen quod hic intelligendum sit, reverè non patet. Planè enim à predictis Episcopis predictas Pontifices purgatos accipiunt, si ipsorum suggestione, proprio tantummodo satisfactione ipsi etiam favoriti, eos alienos à criminibus fuisse firmatum est. Sed si pro abscipis iusti innocentia alius placuit facerentiam præbere charitatis causa, ut cum vulgo à persequentibus liberaret, omnimodis] placet. Verumtamen licet perveriorum insidiatione in primitiva] Ecclesia hoc fieri potuisset; [nullum tamen exemplum] in posterum iniqui obicit. Quo etenim sancto Concilio, vel capto Catholici & Apostolici viri decreto sancitum est, Sacerdotes Dei à criminibus absolvi non posse, nisi Confratrum satisfecit, penitus ignoramus. Quia autem sacramenta omnibus interdicta sunt Christianis, unde perniciosis est Sacerdotes ad hæc etiam alios cogere, unde tam se custodire, quam & alios debuerant arguere. Ait Dominus in Evangelio: *Ego autem dico vobis, non jurare omnino.* Et Jacobus Apostolus sacramentum perhibens dicit: *Averte omnia, fratres mei, ne jurare.* Et Cornelius Papa ait: *Sacramentum hæcenus à Summis Sacerdotibus exigit, nisi pro hinc rectè minime cognovimus, nec sponte eos jurare reperimus.* Sed & quis ad verbo Principe, Judicibus quoque infelici, testes secum conducere valet ad causam? Numquid Joseph mententi domine testes opponere potuit, ne carceris sententia injuriam? & tamen iustus inventus est. Carceri qualem potuit mancipari, sed tamen criminis nullo modo subjugari. Valuerunt Nabuthæ testes succurrere, cum se regali avaritia dolose obiectum sit, quod maledixisset Deo & Regi? An Beatus Papa Silverius testes conducere poterat, qui Principum facione, eo quod nulli eorum pravis obediè mandatis, falsè de prodicione suorum criminum, insuper & ipsorum Principum accusatus invidiate, mox exas potuè damnatum est, sed inique. Exuli qualem penam ideo subit, quia à iustitia se lincè suu retorsit. Tamen si eui hoc ignotum fuerit, quous actus lætio plenuer indicare valebit.

Multi etiam alii sancti Patres tam veteris quam novi Testamenti salutate damnati, ab insidiosis diversis pertraherunt tormenta, quibus nec testes, nec defensores adjuvanti, qui illis aliquid defendendi præstare viderentur suffragium. Sed quid plura? Ipsi namque sancti Apostoli immuente prelarati, relicto Domino fuerunt. Numquid ideo excusandus est Pilatus, vel populus Judæorum, quia eo accusato testes à quibus absolventur omnino defuerant, sed accusatus, sed iudicatus, sed condemnatus, iustus & sine dolo inventus est? Plerumque enim secundum Beatum Gregorium, quæsi atque individuali relinquimus, si obviare pravis pro iustitia non curamus. Quod si illorum redarguere nequitiam cepimus, sicut ab ipsis persequamur, & etiam infamamur, ut vel sic vitam reprobando Doctorum, valeant compescere sermonem correptionis.

Sed ut ad incepta redeamus, nullum sanctorum Patrum [pro se ad sacramentum alios protraxisse vel invitasse aliquando legimus. Nam Dominus] Papa Pelagius quamvis non solum invidè, verum & suspensè [quobusdam emittentibus carnis in morte] Prædecessoribus sui se immiscesse accusaretur, propria solum manu præstito sacramento omnibus satisfecit. Similiter & venerabilis Papa Leo, cum à quobusdam falsis de crimine etiam fatigaretur, suo tantum purgatus est sacramento. Beatus quoque Gregorius, universali Pasce Ecclesie, & in discutendis sacerdotum criminibus sagacissimus persecutor, quibuscumque accusatos criminibus peractam satisfactionem omni honore habendus constantissimè predicabat. Quod etiam de Leone venerabili Episcopo, & Meimo, nec non & Maximo Salonitano Episcopo multis criminibus apud enim accusato, exterique compluribus Sacerdotibus, in paginis sui registri lucidissimè contempimus. Verum tamen si sacerdotalis status iuxta pravorum exoneratè voluntatem, aut via, aut nullis inveniretur Sacerdos.

Adiunt insuper, quoniam si aliquis Mignus Sacerdotes Dei in crimine passivè, per pugnam hoc singulari certamine esse dignandum. Sed aliud iustitiam quorundam laqueorum solummodo est, quod nec ipsis etiam omnino approbat. Nam sepe innocentes vici, nocentes vero victores in tali iudicio esse videntur. Dicit enim Beatus Gregorius: *Quis intelligat quæ est ratio huiusmodi potest, quod sepe vir iustus à iudice non solum vindicatus, sed etiam punitus videtur; & iniquus ejus adversarius non solum non punitur, sed etiam victor abscedat.* Et Dominus in Evangelio, *Diaboli tibi succediti, ut Dei filium se esse de templo precipitante pinnâ ostenderet, ait: Scripsit est, non erat ibi Dominus Deus Israel.* In quo tam exemplo, quom verbus docuit, ne abscipis periculi discrimina nobis eligamus; quamvis ab equidem stante illis multum etiam atque, hoc agere iudice compellamur, eo quod ea que dicitur se minime credere aliter posse tellentur. Simile vero eo in cruce posito Jodri dixerunt: *Si fons Dei est, descende nunc de cruce, & credemus tui. Confidit in Deo, liberet tui si vult.* Quod Dominus quamvis non impleverit, nunquam tamen filius Dei esse desit: non enim Dominus omnino suo præstito iudicio declarat, sed expectat etiam plura in futurum, ubi illuminabit abscondita tenebrarum, & quæstionibus consilio condum. Occulto namque Dei iudicio: cobus ab Herode comprehensus, sicut occiditur; & Petrus post Pascha produbendus, & in carcere servatus mirabiliter liberata.

..... Evangelizante moliantur
..... Hieremias in Hierosolimam prophetas, post fugam ex Agypto insuper retrahit interitum, sed etiam summa impetens conservatur. Beatus quoque Laurentius igne cruciatus, Christo reddidit spiritum; cum sovritus etiam mulieres, & parvulos ipsis confessorum, & fides multo majori spiritu immisos, non tantum ab incendio illorum permansit, sed etiam summa impetens penitus extinxit. Præcursor etenim Domini Johannes Baptista missio ipsorum illis decollatus est, cum legimus de aliquibus Sanctis perentere volentibus, quod eorum brachia adeo obtingerint, ut illi ipsis Sanctis intervenientibus, ea illi nullatenus movere ultra valerent. Sicut & in Dialogorum libris reperimus, de quodam Scutulo, qui cum à Longobardis occidendis teneretur, tandem

Matt. 5. 34.
Ier. 1. 14.
Eph. 1.

L. 31. Moral.
cap. 31.

Matt. 6. 7.

11id. 47. 41.

5. Greg. Dial.
lib. 1. cap. 37.

a expiuntur] Codex R:ib expiuntur.

b dixerunt] Item codex, dixerunt.

ad

ad decollandum ductus est. Et quia prius cum habebant notissimum, undique conveniant ad spectandum mortem ejus. Circumferebant itaque acies, vir autem Domini deductus in medio est, atque ex omnibus fortibus electus est unus, de quo dubium non esset, quòd uno actu caput ejus abscinderet. Venerandos igitur vir inter armatos ductus, ad sua arma statim concurrat. Nam petiit ut libi daretur paululum orandi licentia. Cui dum concessum fuisset, intra se stravit, & oravit. Quòd dum dicitòs oraret, hunc interfecit cœter pulvæ, dicens, surge & genu flexo tende cervicem. Surrexit autem vir Dei, & genu flexo cervicem tendit; sed tendo collo eductam contrà se spadam intuens, hoc onum fertur publicè dixisse: Sancte Jobannes Baptista, suscipe illum. Tunc electus carnificis evaginatum gladium tenens, aditus fortis, in altum brachium percussus levavit, sed deponere nullo modo potuit: nam repetitò dirigitur, & erecto in cœlum gladio brachium inflexibile remansit. Tunc omnis Longobardorum turba quæ ad illud mortis spectaculum aderat, in laudis pavorem conversà mirari cœpit, vi- rumque Dei cum timore venerari, qui pro fide claruerat: cujus sanctitatem elicit, qui carnificis sui brachium in aère ligasset. Itaque postulat ut surgeret, surrexit: postulat ut brachium sui carnificis laxaret, negavit dicens: Ego pro eo nullo modo orabo, nisi antea mihi juramentum dederit, quia cum manu istà Christianum hominem non occidat. Sed Longobardus idem qui, ut ita dicitur, brachium contrà Deum tendendo perdidit, potuì suà exigente compellus est jurare se Christianum hominem nunquam suà manu occidere. Tunc vir Dei dixit ei: de- pone manum deorsum: qui statim deposuit; atque illic adjunctis, remisit evaginatum gladium in vaginam, & statim remisit. Mirroque modo sic actum est, ut & ipse Beatus pere . . . cor caput incur- rantem amitteret, & ille ejus invocato nomine oon tantam suam servaret, sed etiam ferite volentem adeo in membris debilitaret.

Ibi etiam & legatur de juvene Benedicte nomine, cujus cellam nam Gotchi nullo modo incedere potuissent, inde eum extrahentes, succensò in cubano clauserunt: die verbò altera illatum cum invenerunt, sed nec vestimenta ejus ullo modo sunt exiit. Unde ait beatus Gregorius in eodem Dialogorum libro: Petrus in mari pedibus ambulavit, Paulus naufragium pertulit, & in uno eodemque elemento ubi Paulus cum navi ire non potuit, ibi Petrus pedibus iter fecit. Cum Petrus adhuc dubitaret in fide, Paulus verò fide & opere jam perfectus, constantissimè pro Christo ad martyrium eo tempore properaret. Quos enim vult Dominus, mirabiliter ab imminenti eripit periculo, quosdam verbò hic etiam innocentes pati permittit, qui ab ipso quoque multo dignis in futuro coronantur. Unde nec illi sanctiores habendi, nec isti inferiores nullatenus à nobis sunt judicanda. Sed & hoc cavendum est, ut nec justè mala patientes se quos viti desperant, nec inferentes susplicia, quasi de victoria libi assumant fiduciam: ait enim Dominus ad Job, de iniqui Leviathan loquens potentia: *Dolus in manu ejus dirigitur*. Quod exponens Beatus Gregorius ait: Dolos quippe in mano est, fraus in virtute, qui omne quod nequisit vollet, hoc ad tempus exequi etiam fortiter potest. Dolus verbò ejus dirigi dicitur, quia fraudis ejus malitia nullà difficultate præcipitur. Hoc enim Leviathan iste, vel vas ejus habere crebrè proprium solent, quòd ad iniquitatis suæ cumulum, ea quæ nequisit

appetunt, explere nequid possunt.

Ergo, beates crucillimi, nolite judicare secundum faciem, sed iustum judicium judicate, considerantes quòd perveris, imò & iniquissimis judicibus Evangelica loquatur sententia, quæ ait: *Quare & vos transgressores mandatorum Dei propter traditionem vestram?* Dominus enim dicit: *Si quis se percuterit in dextera maxilla sua, prabe ei & alteram, & qui tereno velierit iudicio committere & lanceam suam coltere, remittet ei & pallium . . .* & alibi: *In passioni vestrà possidebitis animas vestras . . .* Et illi dicunt: Si aliquid adversus Sacerdotes Dei fuerit prolatum, pugna esse vincendum. Unde & perdidit sententia mea subditur: *Hypocritas bone de vobis propheta scriptus dicitur: Populus hic labit me honoras, cor autem eorum longe est à me: sine causa contriti eorum me, decentes doctores & mandata hominum. Hinc, Ihsai: Vn qui constant leges iniquas, & scribentes iniquitatem scripturam, ut opprimerent in iudicio pauperes, & vim sacrum cause humilium. Et fortassis audierint Paulum Apostolum dicentem: *Atcepit vos armatorum Dei, ut possitis resistere in die malo. Quòd si vel audierint, utram intelligant, & quæ sequantur: Inhibite locum iustitia, sumitis iustitiam fidei, & gateam saluti assumite, & gloriam speratis; quod est verbum Dei. Quod & Solomon quoque de iustis loquens, ait: Indigne pro thoroce Inistiam, & assumite promulgatè iudicium certum, sumite firmam incognabilem equitatem. Huiusmodi armis illi nostri antesignani nos instruant dimicare. Nam secularibus armis pugnare, ipse Paulus nos prohibet dicens: *Non vestimentis defendentes, Cavissimè, sed dare lacum vra. Scripsitque enim: Ad ista viaditiam, ego retrinam dicit Dominus.* Et Petrus Apostolus: *Essare non reddentes malum pro malo, vel maledictum pro maledicto, sed à contrariis benedictores; quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hereditatis possideatis.***

Hæc tamen omnia & alia sanctarum Scripturarum documenta malignè & improbi parvipendentes, ad pugnam Sacerdotes impingere querunt, nullam amplius reverentiam ipsis observantes, nisi quod non propriis manibus, sed per submissos illos in tali discrimine iudicant: dimicare: & quibus prohibetur. Et armatorum cunctis, vel etiam publicis spectaculis interesse, ad pugnam producere, huius nostris compellimus vicarios, ut vel armorum cede vici, vel illorum quòd absolutis esse videamur: nec purgari à crimine, nisi perpetratò crimine vileamur. Cum enim præceptum sit David non edificare visibile templum, quia sanguinum vir belli frequentia esset, quomodo poterit Sacerdotes bellum, aut pugnam sui etiam pro iustitia ire, qui templum debent edificare, ad esse Ecclesiam Dei docere? Ait Beatus Paulus Apostolus: *Templum enim Dei est; quod est in vos.* Et alibi: *Nes enim istud templum Dei vivi, sicut dicit Deus, quoniam inhabitabo in illis, & ambulabo super eos. & erigetur Deus, & ipse erunt mihi populus.* Quapropter ait Beatus Ambrosius: « Bellicarum rerum studium à ostro officio jam alienum videtur, qui animæ magis quam corporis officio intendimus; nec ad arma iam nosse spectat usus. Nam usus citò inflectit naturam. » Et paulo post: « Fortitudo enim sine iustitia iniquitatis mater est. David quoque circumfusus in Regibus, nunquam nisi consulto Domino bellum adorsus est. Et alibi: « Videtur mihi, quòd vir Christianus »

c. iudicant] Sic restitutum à codice Rehb. in edisio, indicant. Tom. I.

d. frequentia] Ita laudatus codex Rehb. editi, frequantia.

M. 11.
116. f. 13
L. v. 11.
M. 13.
151. 10. 8
151. f. 4.
151. f. 4.
Sup. 3. 1
Rom. 13. 1
1. Petr. 3.
1. Cor. 1.
1. Cor. 4.
5. Aritho
lib. 2. de ot

lib. c. 14.
Tol. 1. 14.

« iustus & sapiens, quætere sibi vitam alienâ morte non debeat, ut pote qui etiam in latrone armatum incidat, scientem referre non possit, ne eum salutem defendat, pietatem contamineat. » De quo in Evangeliorum libris aperta & evidens sententia est: *Secunde gladium tuum in locum suum: omnis enim qui gladio percussit, gladio ferietur. Quis latrem detrahitor, quàm persequatur qui venerat, ut Christum occideret? Sed natus se Christus persequaturum defendi valeret, nec suum usque ad homicidium quamvis religionem perveniret aliter consentit: Apostolum; unde et quem ille percussisset, mox ipse sanare dignatus est. Nulla ergo pen innocentia secularibus armis pugnare, aut aliis ad hoc pro nobis compellere convenit. Nam si facientes & consentientes parti perni constituantur, quanto magis ad pugnam perluadentes, vel etiam alios pro se opponentes, pugne implicatur periculo? Insensati & perfidi, certe si nobis armis certare competeret, libertas pro fratribus bellare, quàm pro nobis alios obijcere crederemus: nam ad Dominus in Evangelio: *Bonus pastor ponit animam suam pro ovibus suis.* Non enim ait, bonus pastor ovem suam commisit per animum suum ponit, sed animam suam ponit pro ovibus.*

Mat. 10. 11.

Ibid. v. 12.

Mat. 5. 44.

Luc. 11. 14.

Mat. 7. 12.

Rom. 12. 12.

S. Ambros. lib. 1. offic. c. 48.

1. Cor. 4. 12.

Psal. 137. 7.

Mat. 16. 14.

Job 13. 7.

Bonus pastor ponit animam suam pro ovibus suis. Non enim ait, bonus pastor ovem suam commisit per animum suum ponit, sed animam suam ponit pro ovibus. Rursum: *Ad extendendum, cuius domus oves propria, videt lupum venientem, & dimisit oves & fugit.* Si illi mercenarii dicantur qui tantum relinquunt oves, & fugiant, quâs enitentur vocabulo quætas meriti obijciunt? aut quomodo contra eos armis dimicare possumus, quos omnino diligere, & pro quibus etiam stare ab ipso Domino jubemur? Aut enim Dominus in Evangelio: *Diligite inimicos vestros: benefacite his qui odierunt vos. Et, Orate pro persequentibus & calumniantibus vos.* Quod etiam in cruce positus ipse edocuit, dicens: *Pater, ne sinitas illis hoc peccatum.* Quo & exemplo Beatum Levitam, & Procomartem Iulium Stephanum ad eum informare dignatus est, ut ipse quoque ubi vent suis pro interfectionibus exoraret.

..... *Si esuriverit inimicus tuus, cibus illum, si sitis, potum da illi.* Item Ambrosius: *Si periculosus sum, benedico maledicentem, sicut & benedixit Paulus qui ait: *Malidicimus & benediximus, persequentes passimur & sustinemus.** Tamen & sanctum David in hoc quoque genere vinutus imitari. Paulo non fuisse odocere possimus; qui primò quidem, cum malediceret ei filius Semæ, & criminâ obijceret, tacebat, & humiliabat se, & sicbat à bonis suis, hoc est bonum operum conscientiam; deinde expectabat maledicti sibi, quia malobis illo divinum: *Quarebat maledicentium.* Qui etiam & in Psalmis ait: *Averse mala inimici mei, & in versato tuâ disperda illos.* Quid ergo prebit, si secundum quorundam iudicium corpus hoc ingratum malè de infamia vel supplicio liberemus, anima autem in perpetuum damnemur; dicente Domino: *Quid prodest homini, si universum mundum lucraverit, anima vero sua detrimentum passitur?* Sed illa infelix anima hoc ad perlicendum obedit, de qua scriptum est: *Præstitit enim Deus scientiam, me dedit illi intelligentiam.*

Notis verò divinum jugiter convenit implorare auxilium, & commodos fatigere, ut qua abique peccato esse non possunt, vel à criminibus alieni exilire valeamus, quia secundum Beatum Paulum Apostolum sine crimine Sacerdotes esse debent. Et quamvis perverforum omni omnino obstruere nequeamus, de purâ securâ conscientia, interitis fiducia- liter gaudemus. Nam quâ intrum si homines por-

dxi, & subverti bonorum vitam infamare non metunt? At enim beatus Gregorius: *Habet hoc proprium antiqui hostis invidia, ut quos in pravum actum perperatione, Deo sibi trisente, decipere non valet, omnes coram salâ ad præsens simulanda, dilaceret.* Sed illorum malitiosæ detractiones quamvis multum impediunt videntur; non nobis tamen aliter excusandas esse perpendimus, nisi quemadmodum sanctorum Patrum insuberrimis institutionibus admoneatur, qua scriptum est: *Ne transgrediaris fines, quos posuerunt patres tui.* Si quis tamen canonicus in his contentus è esse non fuerit iudicio, sed sua ad inventionem Sacerdotes Dei prægravare, veare, vel calpoliare, insuper etiam & occidere presumpserit, oportet nos sanctorum censuram servando puniri, quàm ejus præva satisfacere voluntati, quamvis & hoc agere perniciosum sit, & talis poena, vel mors satis aperta videntur. Quæ enim mors in hoc præsentisæculi crudelior esse poterit, quàm cum Pastores Ecclesiæ ab ovibus separantur; & aut carceri includantur, vel exilio pelluntur, { coramque corpora penuris atteruntur, mentes autem morore } afficiuntur? De se insipiaris, de sibi commisisse ejulant, presentia patiuntur supplicia, futuræque à carnisæcibus promittuntur, expavent majora, consolantur ab ipso tollantur, exprobrantes, vel terrentes jugiter affligunt? Nonne levitas præcisa cervicæ occumbent? Aut fortasse hoc agentes ideo homicidæ non sunt, quia illi abique sanguine necantur. Certe Julianus ideo crudelior præ cæteris tyrannis dicitur est, quia Martyres Christi sanguinem fundere non sinebat sed diversis supplicis torquent, post longam mactationem vitam finire cogebat. Hinc illas ait: *Omne caput agnoscimus, & omne car membra, à plama pedis usque ad verticem non est in eo sanctus.*

Veruntamen licet hæc durissima esse videntur, divinam sed enim habeamus consolationem, quæ ait: *Nullo timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius cum iustis, qui potest animam & corpus perdere in gehennam.* Nam secundum Beatum Ambrosium sanctus Nabothus in te perfectus exiit, quia sanguine propterea defendat iura majorum, & honestatis contemplatione mortem incutere non formidavit. Cum enim ab en vineam Rex posceret pecuniam ei daturam pullicens, illudcorum pretium pro paternâ recusatâ hepeditate, maluitque morte declinare humilimodi surpitudinem: *Non modo, inquit, sicut à Deo, ut dem tibi hereditatem patrum meorum: hoc est tantum mihi opprobriam non fiat, non permitteat Deus tantum extorqueri fugium.* Non utique pro vitibus hoc dicit; neque enim de vitibus cura est Dni, neque de terreno spatio, sed de jure loqui, ut patrum. Potuit utique & alteram vineam de vineis Regis accipere, & amicus Regis esse, in quo non medicus (exali hujus utilitas æstimari solet) sed quod turpe erat indicavit non videri utile, maluitque periculum cum honestate subire, quàm utilitatem cum opprobrio. Animâ virtutis igitur quid illud quod turpe est, non possit esse utile, neque rusid illud quod honestum est, inutile, quia complexa honestati esse semper utrasque, & utricumque honestas. Sed qui sanctorum Patrum prævidentur edicta, magnum non est in nostra etiam redarguat & opera, nempe qui illorum non metuant statuta temerare, nec nolite metuunt vitæ detrachere, verumetiam & judicium prægravare. Quamvis igitur ab Ecclesiasticâ recedamus censura, quibusdam ex ipsi [invenis-

Prov. 12. 18.

E

Ibid. v. 1.

Mat. 19. 12

S. Ambros. 1. 3. Offic. c. 9.

1. Reg. 21. 1.

e possidendum? Codex Beld. possidendum.
E ne qua? Sic laudatus codex l. editi, ut qui jam.

g. canonis... contentus? Sic codex B. h. emendat: prior editio, canonis... monasterii, corcepit.

buis, illorum etiam iudicio, satisfaciendi locum reperire apud seculares in huiusmodi potuissimus, in eodem modo arbitramur, ne alius hoc assiqui volentibus, vel etiam i valentibus, in exemplum produceretur h, & fratribus evenire in scandalum, quod a nobis quoquomodo fuisse extortum. Non enim est sapiens qui nocet. Aliud est vero communitate sapere, aliud est sapere perfecte. Qui communitate sapit, pro temporalibus sapit, qui autem perfecte sapit, non querit tantum quod sibi utile est, sed quod omnibus. At quidem beatus Gregorius:

« Sorpe ab hominibus tunc debbis culpa dispensatio vocatur, & quasi primum impetum se declinare afferant, cum fugientes turpiter in terga feruntur. »

« Congruentius ergo eligimus nostram portare injuriam, quam quod alius inerte calumniam, & ab alius iniuste pati, quam a nobis iniuste defendi: non enim in perpetuum damnamur, cum in iuste iudicamur, dicente Psalmista: *Nite damnum eam cum iudicabitur illi.*

Multi denique Sacerdotum culpam zelo Dei persequi se professuntur, sed dum indifferenter hoc agunt, sacrilegi facinus incurrant, & dum precipites quasi ad emendandum ruunt, ipsi quoque detentis multa magis cadunt: unde & in libro Regum de Arcâ Domini legitur, quia postquam venerunt ad arcem Nabor, extendit manum Uza ad arcem Domini, & tenuit eam, quoniam calcabant boves. & declinatam eam: & iratus indignatione Domini contra Ozam, & percussit eum super temeritatem: & mortuus est ibi iuxta arcem Domini. Quid enim per arcem melius quam sancta Ecclesia designatur? Quid per boves, quam dissidentes Sacerdotes? Quid per Ozam, nisi aliquem temerarium intelligimus? Sicut etiam ab ipso Domino in Regno electus, quia Sacerdotis usurpare ausus est ministerium. merito à Propheta auditus: *Stultus egisti. nec custodisti mandata Domini Dei tui. quia precepit tibi. Quia si non fecisses, iam nunc precepisset Dominus Regnum tuum super Israel in sempiternum, sed nequamquam Regnum tuum ultra conjurget. Quasi tu Domini sibi virum iuxta eos sumus. & precepit ei Dominus, ut esset Dominus super populum suum, eo quod non servaverit quia precepit Domini.* Ozius quoque Rex, cum per aliquot annos Deo favente, cui devotè famulari volebatur, feliciter regnasset in populo, nefandâ tandem presumptuosè Sacerdotum insuper contumacia jus arripere voluit. Pro quâ etiam illicitâ temeritate lepra percussus, Regnum quo legitime uti poterat, & saltem amissit. Per eum ergo regum unumquemque ambulare oportet, sicut

1. Reg. 6. 6.

via Domini est & recta, ne

..... dexteram declinavit, qui plusquam opus est agit, ad sinistram

..... Psalmista ait: *Deinde me Domine in via tua.* Beatus quoque Paulus Apostolus ait: *Unusquisque in vocazione, in quâ vocatus est: in eâ permanet: ne dum ambis, quicquid perdat acquirit, & dum aliena ministeria usurpare gaudet, iure in sibi debitis torquet.* Unde evenire solet, ut seculares, qui Ecclesiasticam presuram invadere dispositi sunt, nec Ecclesiæ orationibus merentur acquirere pacem, nec suis valeant armis ad ipsos victoriam.

1. Reg. 16. 13.

1. Cor. 4. 40.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

penetrationem eum maximâ cautelâ sunt arguendi. Temere enim ab omnibus non sunt illi discedendi, qui [à Deo] potestatem acceptant etiam de Angelis iudicandi. Nam ut ait beatus Augustinus:

« Plerumque nihil nocet ei de quo temerè iudicatur, et autem qui temerè iudicat, ipsi temeritas est nocuisse ut nocet. » Et item: « Qui enim nocet, aut Apostolus, recipit id quod novit. » Et Dominus in Evangelio: *In quo iudicatus iudicaveratis, iudicabimini: & in quo mensura mensuraveritis, remetietur vobis.* Oportet ergo eos quibus alios iudicandi attributa est potestas, tam modestè hoc agere, ut redeuntem ad se taliorum minime perhorrescant. Caveant etiam ne odio aut invidia, seu pro aliquâ inimicitia contra proximos plerumque presens proditor actus, invehantur. Iracundum quoque ne fraudibus, vel mandatis accusantium ullo modo decipiatur, ne adolatio, seu oblatio locum obtemperant, ne perionarium inibi sit acceptio, aut assuetudo, aut aliquis clientele respectus, neve exardeat in ira, que procul à iudicio omnino debet expelli. Ait enim Dominus in Evangelio: *Omnes qui irascuntur fratri suo, reus erit iudicium.* Et beatus Jacobus Apostolus: *Ira enim vobis iustitiam Dei non operatur.* Et item: *Homo hominis servus iram, & ira quare medellam.* Salomon quippe ait: *Ira in sinu filii requiescit.* Unde & beatus Gregorius ad Leonium Exanilem scribens ait: « Quoties ira animam invadat, mentem edoma, vince tempus, differ tempus sitotus. Cum tranquilla mens fuerit, quod placet iudica. » Et paulo post: « Quan-

do enim in exequitione iusticie placatâ mente irascimur, iracundum & non sequimur, & exhibemus. » Ira enim que iustitiam perturbat, quantâ consideratione cavenda est, monstratur, de quâ scriptum est: *Sit homo veloc ad audendum, & tardus ad iram: Ira enim iustitiam Dei non operatur.* Hinc rursum scriptum est: *Quis potest habitare cum homine, cui spiritus facili est ad irascendum.* Hoc iterum dicitur: *Noli esse cum homine iracundo: neque ambules cum homine furioso, ne forte desinas semitas tuas. & furor stentilium arma tua.* Contra hanc in lude potentie scriptum est: *Melior est vir qui vocis non, quam qui capti iracundiam magnam.* Hinc David personam in se infirmorum assumens, ait: *Turbatus est pro ira oculus meus.* Atque ex ipsa turbatione quâ sequatur adiunxit: *Invenerat inter omnes inimicos meos.* Ex ira quippe cum turbatus fuerit oculus cordis, inter inimicos nostros ad vultum reducitur, qui inter malignos spiritus ad vetusti homino similitudinem vocatur. Cum igitur iram que cor pernoctat, sacra eloquia tot testimonio deservit, perpendamus quâ intentione debemus hoc vitium fugere, quâ Deo iudice in testimonio illius toties reproborum. Item ad Godefridum Ducem Campanie: « Illi Presbitorum sollicitudo utilis, illa est cautela iudicabilis, in quâ totum ratio agit, & furor libi nihil vindicat. Restringenda ergo sub ratione potestas est, & nec quidquam agendum, prout concitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore iustum putat ira omne quod fecerit, sed & si oramus ut in ira à Domino non corripamur, expedit ut alios cum ira non iudicemus. Scriptum quippe est: *Memorare timorem Domini, & non irascaris proximo.* » Et beatus Augustinus ait: « Qui irascendo se terribiliter ostendit fratri, terrorem divini iudicij sustinebit. »

S. Aug. 1. de ser. 12. in monte 8.

Matth. 7. 4.

1. Tim. 1. 10.

1. Tim. 1. 10.

1. Tim. 1. 10.

1. Tim. 1. 10.

1. Tim. 1. 10.

1. Tim. 1. 10.

1. Tim. 1. 10.

1. Tim. 1. 10.

1. Tim. 1. 10.

1. Tim. 1. 10.

1. Tim. 1. 10.

1. Tim. 1. 10.

1. Tim. 1. 10.

1. Tim. 1. 10.

1. Tim. 1. 10.

1. Tim. 1. 10.

1. Tim. 1. 10.

1. Tim. 1. 10.

h. prefatorum] Sic ex eodem Rehb. prior edicio, praefatorum. Scilicet ubi ex eodem codice est contrarium extortum, Archidiaconus edidit, *h. prefatorum.*

i. cum fratre] Ita legitur placuit, nam ante edidit: *etiam, fratre.* Caspary.

Sed hoc non tantum à Christianis & Catholicis, verum etiam à Paganis observatum in multis invenimus, scilicet ut vati neminem discutere, aut punire præsumerent. Aut enim Terentianus Philosophus ad viliam sumo: O te infæcitem, quem illud darent, nisi iratus essem.

Præterea quod incerta judicare non debeamus, plurimis sententiis edocemur. Unde beatissimus Papa Julius ait: « Incerta unquam nullus Pontificum judicare præsumat; quia quamvis vera sint, non tamen credenda sunt, nisi que manifestè indicus comprobantur, nisi que manifesto judicio convincantur, nisi que iudicatio ordine publicentur.

Deus quoque omnipotens, ut nos à præcipitanti sententiæ prolatione compelleret, cui omnia nuda & aperta sunt oculis ejus, mali tamen Sodomæ noluit præcipitanti judicare. Qui ait: *Defendam, & videbo iram clamorem qui venit ad me opere compleretur: an non est ista, ut faciam.* Omnipotens itaque Dominus omnia sciens, cur ante probationem quasi dubitat

. quam probare. Hinc & Beatus Apostolus ad Timotheum: *Adversus Presbyterum accusationem ne recipias.* Et paulo post: *Delinquentes autem coram omnibus argue, ut cæteri memini debeant.* Non enim facile creditur debet Episcopo, vel Presbytero, quorum ordo adhuc divinus non erat, quamvis eis crimem obijcerit, nisi probetur; qui Sacerdotem nemini damnare licet, nisi aut sponte confessum, aut legitimum testibus canonicè comprobatum. Tamen si legitime probatam vel manifestam fuerit quod obijctum est, publicè est arguendus, ut cæteri terreamur. Cum enim videtur tantum vitium erroris causâ corripi, necesse est ut reliqui sibi caveant. Illud etiam planè attendendum est quod Dominus ait in Evangelio: *Nolite esse sicut homines iudicare, quoniam apparet Dominus, qui & abscondit abscondita venerarum, & manifesta hæc confisit cordium.* Non enim potest humano condennare etiamque, quem Deus suo reservavit iudicio. Constantinus etiam sanctissimus Imperator, cum in Nicænâ Synodo quædam quorundam Episcoporum coram se delata conspiceret, ait: « Vos à nemine iudicari potestis, quia solus Dei iudicio refervamus. Qui enim vocatibus, idcirco non potestis ab hominibus iudicari. » Quod & Dominus in Exodo ostendens ait: *Qui se detrahatur, & Principi populi sui ne maledicatur.* Et beatus Gregorius Imperatorem Mauricium in hoc laudans ait, « qui »

serenissimi Domini Imperatoris animum non ignoramus, quod sic ut caulis Sacerdotum miscere non soleat, ne nostris in aliquo peccatis gravetur. Item ad Joannem Desideriosum: *De personâ Presbyteri hoc attendendum est, quia si quam causam habuit, non ab alio teneri, sed Episcopum ipsius adiri debet.* Beatissimus etiam Sidonius summus Pontifex, & universalis Apostolus collectâ Synodo in sanctâ & venerabilî Romanâ Ecclesiâ per omnia interdixit, ut nullus laicus crimen Clerico audeat inferre, & ut Presbyter non adversus Episcopum, nec Diaconus adversus Presbyterum, non Subdiaconus adversus Diaconum, non Acolythus adversus Subdiaconum, non Exorcista adversus Acolythum, non Lector adversus Exorcistam, non Officiarius adversus Lectorem, det accusationem aliquam. Et non damnetur Præsul, nisi in septuaginta duobus, neque Præsul summus à quoquam iudicetur: quoniam scriptum est: *Non est discipulus supra magistrum.* Beatus quoque Paulus Apostolus ait ad Timotheum: *Sermonem*

ne increpaveris, sed obsecra ne paream. Ergo non est magnum [quod de Episcopis superius dictum est, ad quorum cognitionem iudicia omnium specialiter pertinent Clericorum;] cum etiam [cæteros Domini] Sacerdotes, Levitas & Subdiaconos, ac sequentes ordines usque ad ultimi gradus Clericos omnimodis exclusâ sit ipsius licentiâ accusandi vel iudicandi, excepto si aliqui eorum, quod absit, tumore imperbitæ elatum, ecclesiasticam deferens disciplinam, ad secularum se contulerit potestatem, ut adversus auctoritatem contra Episcopi contra jus defendatur. Tunc Episcopali suggestione, si necesse fuerit, Principes vel Iudices tantum talis persequendus erit, donec Ecclesiasticis vel invitus dicitur regulis obedire.

Accusationes autem eorum non aliter inquirere, vel iudicare licet persequendum est, nisi ab Episcopis viderentur, ad quorum hæc parochiam pertinere videntur. Ait enim Beatus Paulus Apostolus: *Et in quo est, qui iudicatur alienum servum? suo Domino sit ante cadit.* Secularis tamen è contra potestas, quod lamentabile, multimodis ecclesiasticam interdum supprimit auctoritatem; & cujus subditi debuerat elevari, ejus solent adversitatibus affligi. Et sicut in electione Præsulum sua potestâ votâ, quam sanctorem Patrum instituta Principes firmare contendunt, ita & in audiendo, vel iudicando, seu etiam ejiciendo tam ipsius quam illa committit, contra jus Canonum suæ per omnia quarant satisfacere voluntatis. Et secundum perverlorum iudicium sententiam nec culpa retrahit aliquem à culmine regiminis, nec regimen ullum excusât ab accusatione aliquis criminis. Quod videlicet Beatus Anacletus Papa contemnens ait: « Electionem Summorum » Sacerdotum sibi Dominus reservavit, licet electio nem eorum bonis Sacerdotibus & spiritibus populis concessisset. « Cai ergo similis esse videbitur, » qui quod Deus sibi tantummodò reservavit, surripere præsumit. Reflat utaque ut illi, qui ait: *Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis Altissimo.*

Explicit pars prima de iudicio Episcoporum.

INCIPIT PARS SECUNDA.

De Ordinationibus eorumdem.

Illud planè diligenti observatione cavendum est, ut quod Deus bonis Sacerdotibus, & spiritualibus populis concessit, nullus ad proprium audeat privilegium retorquere. Cum enim Episcopali electione generalis, & non specialis querenda sit utilitas, & Ecclesiasticæ rei inquirendus sit dispensator, non publicè, vel privatè aliqui procurator; qui unquam aliquem ad id momentum reperire poterit, nisi ipse qui occultorum est cognitor custodiam? Qui mero hoc etiam bonis Sacerdotibus, & spiritualibus cognoscere sæpe concedit populis, qui ipse quoque sibi promiserat: *Ubi fuerint congregati in nomine meo duo vel tres, in medio eorum sum.* Et in *Malinas: Unumquisque sitis in Synagoga Docens, in medio autem eius discendum.* Planè ergo ipse facit quod ipsi faciunt, qui in nomine ejus congregantur, quas reverè patet quod ipsi abique eo esse ibi non possint. Ipse quidem est qui tam in veteri, quam in novo Testamento Sacerdos per receptissimam eligere dignatus est. Ait enim in veteri Testamento

Jul. in Epist. contr. Orient. pro Athanas. c. 19.

Greg. 18. 17.

1. Tim. 5. 9

1. Cor. 4. 6.

Exod. 18. 18.

S. Greg. lib. 10. cap. 18.

S. Sylvest. in Epist. & cap. 3. Conc. Rom.

Adam. 20. 14. 1. Tim. 5. 1.

Num. 3. 11.

mento de Levitis, scilicet Levi filius, de quorum tantummodo stirpe Sacerdotes illi in Israel conlulture tunc placuit: *Eccce elige Levitar de medio filiarum Israel pro una primogenita quod aperit vulvum à filiis Israel, redemptiois eorum erunt ipsi, & erunt mihi Levitæ; mihi enim sanctificavi primogenitiam in terra Ægypti.* Ubi ait sanctus Ambrosius: « Non mediocre officium est Levitatum. » Cognovimus enim, quia inter ceteros Levitar computantur, sed omnibus præferuntur, qui eliguntur ex hominibus, & sanctificantur, ut primogenita fructuum atque primitiarum, quæ Domino deputantur, in quibus est votivum habitatio, & redemptio peccatorum. » Unde & subditur: *Non accipies, inquit, eos inter filios Israel, & castitates Levitas super tabernaculum testimonii, & super omnia vasa ejus adhibere, & super quæcumque sunt in ipso. Ipsi volunt tabernaculum, & omnia vasa ejus, & ipsi ministrare ex eo, & in circuitu tabernaculi castra ipsi castitent, & promovenda tabernaculum ipsi stantur: si alienigena quicumque accesserit, morte morietur.* Similiter & ad Apostolos, quos reverè fundamentum Ecclesie, & primitias Prætorum esse constat, in Evangelio ait: *Vos de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo.* Quod enim illis ait, & hoc successores eorum dicit manifestum est. Et Paulus Apostolus: *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur.* Ex quâ re apparet, quia Episcopi dignè eligi, & justè judicari, nisi à Deo nullatenus possunt. Hoc verbè notandum est, quia cum ab ipsis quibus ab eo concessum est, legitamè ordinantur, vel judicantur, ab ipso proculdubio, sicut jam supra dictum est, hoc agitur. Expendit ergo ut tales de mundo ad hoc officium eligantur, qui, sicut ipse ait, jam de mundo non sint, & secundum carnem non ambulant. Qui etiam fieri possit: vtrum Principes hujus mundi non inveniant quidquam Irreligiosi tamen Principes hæc omnia parvipendentes, solum tantummodo in his parant prævalere edictum. Solent etiam admodum indulgentes, si vel ab aliis aliquo jussumque meriti ut, Episcopus eligatur, vel si à se electus quoscumque pravitatis sit, ab aliquo reproberet. Illorum sane quos ipsi eligunt vita, quamvis multa & magna sint, velut nulla tamen reputantur. Quorum quidem in examinatione non charitas & fides, vel spes inquiruntur, sed divitiæ, assiduitas, & obsequium considerantur. Quæ tria, vel quod potius minus esse videatur, si duo ex his in unam eandemque personam convertantur, hæc jam reverè inter Ecclesiasticos computabitur; & unum etiam ex his satis sufficere credunt, ad Episcopalis scilicet cathedra dignitatem. Sed quid talibus loquatur Dominus, solum persequerentur. Videamus ergo, qualiter, quemadmodum amatoribus pecunie ipse ministrat in Evangelio: *Non potestis servare Deo, & Mammona.* Et iterum: *Facilius est camelum per foramen acus intrare, quam dromedum intrare in regnum Dei.* Et rursum ad divitem: *Statite, hæc nocte repertis aurum tuum. & ea qua parasti, curas erant? Et alibi: Nolite thesaurizare vobis thesauros super terram, ubi erugo & tinea demolitur, & ubi furis effodiunt & furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in caelis, ubi neque erugo, nec tinea demolitur, & ubi furis non effodiunt nec furantur. Ubi est thesaurus tuus, ibi est cor tuum.* At enim Beatus Ambrosius: « Nullum admodicum præstant divitiæ ad vitam beatam. » Quod evidenter Dominus monstrat in Evangelio di-

cent: *Beati pauperis, quoniam vestrum est regnum Dei. Beati qui nonne usuram & furtum, quia satulantur. Beati qui nonne stertis, quia videtis.* Et ad divites: *Va vobis detribuit, qui habetis cogitationem vestram. Va vobis qui saturati estis, quia usuratis; & alii qui videtis, quia lagabatis.* Et Paulus Apostolus: *Cupiditas radix est omnium malorum.* Et Jacobus ait: *Exortus est sol cum ardere, & ardescit faciem, & flos & non decidit, & decet vultus ejus deperdit; ita & divites in spineribus suis marefcent.* Et iterum: *Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & heredes Regni quod repromissis diligenter sit? Et paulo post: Nonne divites per potentiam opprimunt vos? Item Ambrosius ait: « Joachum qui aurum in oblatione servabat, nec dispensabat alimonie comparandæ, & aurum vidit dissipari, & se in captivitate deduci. » Et paulo post: « Illud quom utimur: quod autem non habet possessionem fructum, sed custodiam periculum. » Illius quoque prævaricationem populi » ait: *Omnis delictum manna, signatur reprobationem.* Et rursum: *Va qui justitiam impium pro meritis, & justitiam salis asserit ab eo. Item si in qui in studio currunt, ita referuntur præceptis informari atque instrui, ut unusquisque celeritate non fraude contentas, consueque quantum potest ad victoriam properet: suspensitate autem alteram, nec manu dejicere non auit; quanto magis in casu vult illas sine fraude alteras, & circumspeditione repetenda nobis victoria est. Hieronimus namque ait: *Va habitantibus in terra, quoniam à manna usque ad majorem stant avaritia.* Et iterum: *Perdix foret quæ non peperit insipientis.* Et iterum: *Va qui cogitatione demum ad demum, & agrum ad agrum cupiditas usque ad terminum leci. Numquid vos soli habitatis super terram? Salomon quippe ait: *Altera obsecras corda potentum.* Non enim divinum simul obsequium, & pecuniarum potest acquiri lucrum. Et Psalmista: *Atelius molinum iusto, super divitibus peccatorum multas.* Et alibi: *Quoniam non cognovi argutionem, intrabo in potentiam Domini.* Quæ enim negotio peior esse potest, quam sanctam Ecclesiam, immaculatam sponsam Christi, & omnium Dominam, quam Dominus pretioso suo redemat sanguine, indigne Sacerdotibus pecuniâ vendicare. Unde & Dominus in Evangelio: *Nolite facere demum Facit mei demum negotiationis.* Beatus quoque Petrus Pastor Ecclesie ait ad Simonem Magum, cum ex pecuniarum prouenteret, ut donum Spiritus sancti acciperet: *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam existimasti demum Simonis jualli pecuniâ intrare.* Unde & hæc Hieronimus appellata est, quæ tam vendenti quàm etiam ementi noxia esse conspicitur. Quam & Beatus Gregorius constantissimè redarguit, viriliter contra plurimos expugnavit. Unde ad Brunichildem Reginam Francorum scribens, inter alia ait: « Nec illud præterimus, sed omnino execrabile & gravissimum esse detestatum, eo quod sacri Ordines per simoniacam hæresim, quæ prima contra Ecclesiam orta, & directâ maledictione damnata est, apud vos conferantur. Hinc ergo agitur ut Sacerdotum dignitas in despectu, & factus illi honor in crimine. Perit utique reverentia, admittit disciplina, quæ quia culpam debuit emendare, committit, & in ista ambitione honorabilis Sacerdoti ducitur in deprivatione censura. Nam quæ demum veneretur quod venditur, aut quis non vult putet esse quod emitur? Unde valde confessor & terribilis***

Psalm. 1. 49.

Joan. 11. 19.

Matth. 3. 1.

Joan. 3. 17.

Act. 1. 1.

Joan. 14. 1.

Luce. 16. 23.

Matth. 19. 24.

Luce. 18. 10.

Matth. 6. 19.

a convertant] Lego, convertant, hæc.

condoleo, quia dum Spiritum sanctum, quem per
manus impositionem omnipotens Deus hominibus
largiri dignatur, divini munere habere despicitur,
sed primis allequauntur, Sacerdotum illic subti-
stere dice non arbitror. Ubi enim dona supernae
gratiae venalia iudicantur, ad Dei servitium non
vix quaerunt, sed magis contra Deum pecu-
niae venerunt. Item eisdem Theodorico &
Tebodenperio Regibus Francorum post aliqua
Fertur simoniacam haeresein, quae prima contra
Dei Ecclesiam Diabolica plantatione subrepsit, &
in ipsi ortu suo titulo Apostolice utronis percussa,
atque damnata est, in Regni vestri finibus domi-
nari. Quae enim esse opera valeant Sacerdote, qui
honores tanti Sacramenti convincitur habere per
prezium? Ex qua re agitur, ut ipsi quoque qui
sacros uelut appetunt, non vitam corrigere, non
mores componere studeant, sed divitias, quibus
sacer honor emittit, congregare. Hinc fit etiam,
ut infantes & pauperes a sacris Ordinibus prohi-
biti, despectusque restant, & dum innocencia pau-
pers displicet, dubium non est quod prezium il-
lic delata commendet; qua ubi aurum placet &
vitam. Hinc igitur non solum in Ordinatis &
ordinati animas sed hale vulnus infligitur, verum
etiam excellenter vertit Regnum Episcoporum
culpam, quorum magis intercessionibus iuvari de-
beant, praerogantur. Si enim is dignus sacerdotio
creditur, cui non adhuc merita, sed preziorum
corpore suffragantur, restat ut nihil sibi in honore
Ecclesiasticos gravitas, nihil defendat indultus,
sed totum probatus auri amor obineat. Qualem
de se fractione produciendus est, cuius gravi peste
radix infecta est? Major ergo metuenda locus in il-
lic fuit calamitas, ubi tales intercessores ad locum
regnum adducuntur, qui Dei in se magis itacun-
dam provocent, quam per sanctissimis populis pla-
care debuerant.

Item Synodus Episcopo Augustinianis: Natio
apud nos olim dicitur vulgatum est, quod
in Galliarum partibus sacri ordines per simoniacam
haeresein constiterunt. Et vehemens ratio meritis
afflictorum, si in Ecclesiasticis officis quemquam
habet locum pecunia, & sit seculari quod factum
est. Quicumque ergo hoc preta studeat datione
percipere, Sacerdos non esse, sed dicitur tantummodo
manerit concupiscit. Quid scilicet? quid per hoc
aliud agitur, nisi ut nulla de actu p-obatio, nulla
solicitudine moribus, nulla sit de vna dicitur;
sed ille solummodo dignus, qui dare pretium sus-
fecerit, altissimus? Ex qua re si recti libraminis
examen pensatur, dum improbe quis ad manem
gloriam locum festinat utriusque accipere, eo ipso
magis, quod honorem quaerit, indignus est. Sicut
autem is qui invitatus escant, querens refugit,
sacra est altissimi admoventis: ne quis vitio am-
bit vel importanter se ingerat, est proculdubio re-
pellendus. Nam qui sic nutritur ad altitiam conscen-
dere, quod agit, nisi ut crescendo decedat, &
ascendendo exteras, interius ad profunda descen-
dat. Itaque, fratres carissimi, in Sacerdotibus or-
dinandi sinceritas viget, sit simplex sine venalitate
conscientia, pura praefertur electio, ut ad
sacra sacerdotia non suffragio venditorum pro-
vectus, sed Dei credatur esse iudicio. Nam quia
omnino grave facinus sit Dei donum pretio com-
parare, vel vendere, Evangelica testis est aucto-
ritas. Tempus quoniam Dominus & Redemptor
nosser ingressus, cathedrae vendentium columbas
evertit. Quid aliud est columbas vendere, nisi pre-
tium de manibus impositione percipere, & Spiritum
sanctum, quem omnipotens Deus hominibus ter-

bui misericorditer voluit, vendidit? quorum
sacerdotium ante Dei oculos cadere, cathedra-
rum utaque patenter eversione signatum est. Et
tamen exiit adhuc nequitia pravitatis vix suas;
nam cogit vendere, quos decipit ut emerent: &
dum non attenditur quod divina voce praecipitur,
Gratis accipitis, gratis date? agitur ut ereticus,
& geminata fiat in uno eodemque debetis conta-
gio, emens scilicet & vendatur. Et cum loquitur
hanc haeresein ante omnes radice pessima surrep-
sisse, atque in ipsa sua origine Apostolica esse de-
testatione damnata, cur non cavetur? Cur non
perpenditur, quae benedictio illi in modo loquutionem
converitur, qui ad hoc ut fiat haereticus promo-
vetur?

Plerumque igitur adversarius animam, dum
non potest in his qua ad faciem suam prava sub-
perere, callide specie quasi pretius injecta nutur
supplantare, suadetque forsitan debere ab habentibus
accipi, ut sit quod possit non habentibus
erogari, dummodo vel sic venena mortifera ele-
mosynae clata obumbratione transfundat. Neque
enim elemosyna reputanda est, si pauperibus
dispensetur quod ex illicitis rebus accipitur: quia
quod intentione male accipit, ut quod bene dispen-
setur gravatur potius quam purvetur. Quoniam
liquet ea esse perpetua, ac solida, quae vera sunt,
& quae sincerè potius quam dolo congregantur.
Elemosyna Redemptoris nostri oculis illa placet,
quae non de illicitis, & inquinatis cogitur. Unde
etiam illud certum est, quae de si Monasteria, aut
xenodochia, vel quod aliud construitur, mercedi
non proficit: quoniam dum perveritas emptor ho-
norem in locum transmittitur, & alios ad sus simi-
litudinem sub commodo dilatasse constitit, plura
male ordinando deicitur, quam ille potest edificare,
qui ab eo pecuniam pro ordinatione accipit. Ne
ergo subobstanti elemosyna cum peccato aliquid
studeamus accipere, aperte sacra Scriptura nos
prohibet, dicens: *Hostia impiorum abominabilis
qua offertur ex seclere.* Quidquid enim in Dei
sacrificio ex seclere offertur, omnipotentis Dei
non placet irascendum, sed irritat. Huic rursus
scriptum est: *Honora Dominum de tuis postis la-
tibus.* Qui ergo male tollit, ut quasi bene pre-
betur, consistit procul dubio quod Dominum non
honorat. Hinc quoque per Salomonem dicitur:
*Qui offert sacrificium de substantia pauperis, ac si
vultum suum in conspectu parat.* Quotus au-
tem dolor patens sit perpendamus, si in eius con-
spectu tuis videtur. Et hinc facile cognoscimus,
quanto Deus omnipotentis dolore exasperatur,
quando tibi sacrificium de rapina tribuitur. Ni-
mis ergo declinandum est, dilectissimi Fratres,
sub obtentu elemosynae peccata simoniacae haerese-
cos perpetrare. Nam aliud est propter peccata elec-
mosynas facere, aliud peccata propter elemosy-
nas committere.

Haec sunt Gregori sanctissimi & doctissimi Patre
pro simoniacis & illicitis ordinatantibus Libertatis
admonitiones; nec acquevit omnino donec collecta
generalis synodus hae sub antilemone damnatae penitus
impetraret; sed alitua turpissime cupiditatis in-
quitas non sufficiens se commodus licet turpissimus,
imò periculosissimus, angustiarum, commentum fuit
ar thicidiam reperit. quo scilicet alios Sacerdotio sub-
limaret, qui sibi post consecrationem tanto subje-
ctores esse debebant, quanto non divino, quin
potius humanis iudicio hulle promotus, ipsi procul
dubio reputarent. Quapropter omnipotentis Dei praeco-
Gregorius in Evangelio tractatibus, ut scilicet
frequentius legi vel audiri poterit, displicet in-

Idem in eod
lib. Epist. 126.

Idem in eo-
dem lib. Epist.
130.

Atton. 10. 8.

Prosp. 22. 27.

Eccl. 34. 24.

5 Greg. hom. 4. in Eua. 5.

quient. Sunt nonnulli qui quidem, numerorum
penam ex ordinatione non accipiunt, & tamen
factos ordines per humanam gloriam largiuntur,
atque de largitate eorum laudes solummodo retin-
ebantur querunt. Ii nimirum quod gratis acce-
perant, gratis non tribuunt, quia de impenso
officio sanctitatis numerum excipiunt favorem. Unde
bene cum iustum virum desideret Propheta ait :

psal. 11. 5.

Qui exivit manus suas ab omni munere. Neque
enim dicit, qui exiit manus suas à munere,
sed adjunctis ab omni, quia aliud est munus ab ob-
sequio, aliud munus à manu, aliud munus à lin-
gua. Munus quippe ab obsequio est subjectum in-
debito impensis : munus à manu, pretium : munus
à lingua, labor. Qui ergo factos honores tribuit,
tuoc ab omni munere manus exiit, quando in
divinis rebus non solum nullam pecuniam, sed
etiam humanam gratiam non requirit. Unde de

1. Gregorius
1. 4. Epist. 11.

Johanni Episcopo Corinthiorum stem Gregorius
post multa sic dicit : Oportet ut nec per com-
modum, neque per gratiam, aut quorundam sup-
plicationem aliquos ad sacros ordines consentiat
vel permutat adducit. Nam & peccatum sicut
diximus, grave est, & sine correctione hoc non
poterit remanere. Quare nullatenus voluit Gre-
gorius

Joan. 8. 47.

psal. 14. 9.

psal. 36. 4.

Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Et
alibi : Si quis diligit me, sermonem meum servabit.
Et Psalmista de viro iniusto ait : Noluit intelligere
ut bene ageret. Quamvis igitur ab avaritia pecuniam
in ordinandis Episcopis aliquantulum si tales vulcan-
tat quo quomodo manum trahere ; non adeo ad legi-
timum liberalitatem Ecclesiastica electio pertinet
sed aut consanguinitatis affectu, vel amicum dile-
ctio, seu etiam familiarium obsequio prece valebant. Et
quod prodest declinare à laqueo, si in fossam incidamus
Aut etiam Beatus Hieronymus : Electio Sacer-
dotum non iam iusta sanguinum, sed iusta merita &
virtutes discernenda est. Cum enim aliquis dignissi-
mus Sacerdos dicit in Ecclesia militans, ab Episcopali
electione ipsius cum servietur Ecclesie, à Principibus
reprobatur, nunquam non Dei filius despicitur, ut
alibi : Ego dixi Deus estis, & filius excelsi omnes !

psal. 11. 6.

psal. 34. 7.

Cum vero alicuius potentis filius impur meritis, &
iustis proponitur, quis aliud quam Barabbas ele-
gitur, qui filius patris interpretatur, ut mercede
daret quod scriptum est : Ego sum Deus omnipotens,
reddens iniquitatem patrum in filios ac nepotibus.
Quidam autem adeo mente & corpore obcaecantur,
ut ipsos etiam parvulos ad pastoralis promovere
curam non dubitent, quos nec mente nec corpore
sionos esse cogitent. Et qui adhuc nec ipsi rudimenta
humane nature susceperit discere, hos ad magiste-
rium elevare non formidant, iudicisque constitutus
animarum, qui adhuc quid a nima sit intelligere po-
tuerit nequeunt. Et qui docere populum instantes
debeant de divinis, doceri de secularibus & etiam
vilibus, preceptum verberibus incipiunt. Et qui
verbi ab omnibus debeant, ipsos etiam scholasti-
cos timent. Nam quemadmodum omni sancti Pra-
sules à paganorum tabulis recedentes, iniurias, &
verbera ab imbecillibus ulata sustulerant, sic & isti
rursus eadem patiuntur, et paganorum regulis pos-
sunt erudiri. Et nec indoctos elevare metuent ad ca-
thedram, & rursus elevatos disciplinae Philosopho-
rum subiacere non formidant.

5 Greg. 1. 1.
Epist. 48.

Beatus quippe Gregorius omnes Pontifices à lectio-
ne liberum Gentium invehit : quapropter Desidero
Galliarum Episcopo scribens ait : Perpetuo
ad nos quod sine veterundā memoriae non possu-

mus, fratritatem tuam grammaticam quibus-
dam exponere : quam rem ita molite suscipimus,
ac sumus vehementius spernati, ut ea que prius
de te nobis bona dicta fuerant, in gentium & tri-
bitum vetererem : quia in hoc te ore cum Jovis
laudibus Christi laudes non capiunt : & quam o-
gna ve nefandumque sit Episcopos canere, quod nec
laico religioso convenit ipse considera. [Legi-
mus quoque de B. Hieronymo, quomiam cum li-
brum legeret Ciceronis, ab Angelo correptus sit,
quod vir Christianus] paganorum incederet [fig-
mentis.] Rodes adhuc scholasticam operam dant stu-
diis, quibus cum nulla suffragantur merita, à solā
tantummodo castitate laudantur : & quomodo dici
caus poterit, qui adhuc incentivā sentie non
valeat ? Itaque periculosus in medium, interrogat
populus qualis sit, qui ordinandus sit : cui tamen
perhibet testimonium non volens, sed invidus. Quid
super vacuū queritur ut laudetur, cum ab omnibus
inutilis videatur ? Vota omnium inquiruntur, que
etiam ostendere publicè metuent, ea tamen quo pro-
ferunt metu extorta, & ipse inquerentes non am-
bunt. Rident plurimi, alii quasi de infantis honore
gaudentes, alii tamen clarum & manifestum præ-
gium desiderantes. Ipse quoque parvulus de aliquibus
interrogatus eapulis, que si preparare poterit me-
moriter reddet, vel in aliquo tremens legat pectus,
non episcopatum timentis petere gratiam, sed ma-
gisti incoerere virgam. Non enim que recitat intel-
ligit, cujus nec ali corculum dicere sufficit, sed ver-
bantationem percurrere querit. Interrogatur, sed unde
etiam nescire qui interrogant non dubitant, respon-
dere tamen exinde quo quomodo videlicet confitent.
Nec querunt ut sensum exponat, sed ut verba tan-
timum aliquo modo pronat, non enim inquirunt ut
examinetur, sed quasi ut tanonicum ordi servetur,
& ut mendaciam & fraud valde sit sic veritate
obumbrat, & à compluribus timetor : sed quis
firmare poterit quod Deus infirmat ? Quid enim di-
cere possumus cum talis in Ecclesia proponitur, nisi
quod Idolum statuatur ? Oculos enim habet, & non
videt, sicut Dominus ait in Evangelio : Sinite illi :
cui sunt oculos & daretur eorum. Aures habet & non au-
dit, ut alibi : Qui habet aures audire, audiat.
Et ut ad discipulos : Vestri autem tenet oculi, quia
viderant : & aures vestra, ut audiant. Ubi valde
timendum est quod Psalmista de simulacris ait : Si-
miles illis sunt qui faciunt ea : & omnes qui confidunt
in eis. At quippe Beatus Hieronymus : Idolum
hodieque ponitur, quando novum dogma in Ec-
clesia constituitur. Sanè hic etiam inferendum
dicimus, quod in Eschekel Propheta legisse memi-
nimus : Et factum est in anno trigesimo Eschekielis
Prophetæ : Cæli aperti sunt & vidi visiones Domi-
ni : & facta est super ego sibi manus Domini. Quod
Beatus Gregorius prædentissimus in divinis dogma-
tibus disputator ita dicitur, dicens : Hoc autem
quod dicitur, quia trigesimo anno Spiritum pro-
phetice accepit, indicat nobis aliquid conside-
randum, videlicet quia iuxta rationis usum do-
ctrina letmo non suppetit, nisi in ætate perfecta.
Unde & ipse Dominus anno duodecimo ætatis sue
in medio Duchorum in templo sedens, non docens
sed interrogans voluit inveniri. Ut enim non au-
dicent homines in infirmitate prædicare, ille anno
duodecimo ætatis sue interrogare homines est di-
gnatus in terra, qui per divinitatem suam semper
Angelos docet in celo. Quia enim ipse est Deus
patria, de ipso Angeli valendo vivunt, hoc quod
beatitudo æterna, latantur. Quod Moyses quo-

Mat. 23.

Idem. 27.

Idem. 29.

psal. 113.

5 Hieron. 4. in Jeru 4. 12.

Exph. 1. 1

5 Greg. 1. 1. super Gen. homil. 2.

Luc. 2.

b innotuit] Sic edite libri, ut Acherius ediderat, innotuit.

de illu quis loquitur, qui de eo ſiſu utitur tamquam reum facinoroſi quam terribile de ipſis reſcit iudicium, qui ſacerdotium mendacis, vel fraude contrectant, quando, ut dictum eſt, in ſingularibus adeo falſitas perſequitur. Et quis ergo dolus poteſt eſſe mitior, quam illi his præſonator in ſpeculum, qui veniens non poſſit ſentire periculum? Aut quis ei ſe committat, quem non puto plus ſapere, quam ipſe ſignat qui querit conſilium? Necelle eſt igitur, ut præſentior ſit à quo canilum petitur, quam illi eſt qui petit. Quid enim conſulas hominem quem non arduere poſſe melius aliquid reperire, quam ipſe intelligit? Nam quomvis etiam in ſubſtantiis pauper aliquis eſt videtur, ſed ſi ſapientia furit, magnam ſibi eruditibus valet conferre ſolam: ſunt enim plerique etiam viri boni qui tenues ſunt cenſu, contenti quidem exiguo ad ſuſ uſum, ſed non idonei ad ſubſidium levande pauperatis alienæ: tamen ſuppedit aliud beneficentis genus, quo juvare poſſunt inferiorem. Eſt enim duplex liberalitas, una quæ ſubſidio rei adjavat, id eſt oſi pecunie, altera quæ operatum collatione impenditur, multum frequenter ſplendidior, multumque præclarior. Quanto illuſtrius Abraham captam armis victoribus recepit nepotem, quam ſi redemiſſet? Quanto utilis Regem Pharaonem ſanctus Joſeph coſiſiſe providentia juvit, quam ſi contulſiſet pecuniam? Ecce autem pecunia conſumitur, canſilia exhausta neſcunt. Affluentiſſimam quoque ſermonis dicimus ad conſiliandam gratiam valere plurimum. Ex qua re apparet, quia melior eſt ſapientia negotioſitate argenti & auri primi & puriſſimi; & qui tenetur tam, beatus.

Sanè ſciendum eſt quia niſi paſtor Eccleſie ſapientia fuerit ſane conditus, ſalutare pabulum Dominiſis ovibus miniſtrare minime valeret, dicente Domino: *Si ſil evanuerit, in quo falſatur?* Et Paulus Apoſtollus ad Romanos: *Sicut non probaverunt Deum habere in notitiam, tradidit eos Deus in reprobam ſenſum, ut faciant ea, quæ non conveniunt.* Item ad I: *nocturnum: Si quis domus ſua præſiſſe neſcit, quomodo Eccleſia Dei diligentiam habeat?* Unde maniſteſtum eſt, quia tunc poteſt idoneus Reſtor futurus probari, ſi prius domum ſuam rectè gubernaverit. Et mox ſubſtat: *Teſtor coram Deo & CHRISTO JESU electis Angelis, ut hoc conſoludis, ſine præjudicio nihil faciant in partem aliam deſertionis. At omis eſt non impoſuerit, neque communitis.*

[Sub ſanctiſſatione ea quæ] ordinationem Eccleſie mandat, [cuſtodiri] præcipit [nihilque ſicri ſine præiudicio: & non hæc] aliquis] accipiat Eccleſiaſticam dignitatem, niſi prius de vna ejus, & moribus fuerit diſputatum, [ut dignus approbatus] miniſter aut ſacerdos conſtituatur, ne poſtea ſi reprehendiſſus videatur, pœnitent forte principem populi non ad liquidum præjudicariſſe, ſubique metuat impunitum quom meturet, ſi tunc improbabiliſſe ordinaverit. *Item enim ſi non probat, & ſic ordinat: nam melior cæteris debet probari qui ordinandus eſt. Non enim ſufficit ſi iure crimine ſit, quia merita ejus debent peccare vna bonorum operum, ſi dignus habeatur ad ordinationem, ſicut ait Beatus Ambroſius. Decet igitur Sacerdotem hoſpitalem eſſe, benignum, juſtum, non alieni cupulum. Imò de ſuo jure eadem tenet potius aliquis ſi fuerit hæreſiſus, quam aliena jura poſſentem, & cætera. Unde ait Beatus Hieronymus: «Non eſt enim pec-*

catum leve mittere margaritas ante porcos, & dare ſanctum canibus, & ordinationem Circumciſis nequaquam ſanctis & in lege Dei doctiſſimis, ſed affectis ſuis tribuere, & vnum officium multum, quodque indecoros eſt muliercularum etiam precibus: in quo conſideranda eſt loquutus in ſe Chriſti Apoſtoli ſapientia, qui ut ordinationis periculum demonſtraret adjuvit tormenta puerum ſuum. Cum enim dixiſſet, *At non eſt non impoſuerit: illic ſubjungit; Neque communitaverit in peccatis alienis.*

Sicut ergo in ordinationis malorum particeps eſt & peccatorum qui tales conſtituit, ſic in ordinatione ſanctorum particeps eſt coram juſticia qui bonus eligit. Inſipientes verò & indignos ordinare, quid eſt aliud quam ſacerdotium deturpare, Eccleſiam impoſire, populum depravare? Hinc Prophetas ait: *Omnes qui non diſcitis juſtitiarum ſuper terram, veritatem non facietis. Maſas quoque Iſraeli comminatur dicens: Ecce dimittam Dominus maſtes ab Hieruſalem vulſum & ſorem, & honorabilem legem vulſum, & conſultationem, & ſapientiam archiepiſcopum, & prudentem eloquiſtiſſis: & dabo pueros principes coram. Et paulo poſt: *Speculatores eius eſtis, omnes neſciant, auſerit eatis: ipſi nec valentes laſtrare. Et rursus: Ipſi poſtiores ignorantiam intelligentiſſimam. Et alibi: *Viſite bonum facere, quæritis iudicium. Et de populo: *Fuſiſſis in rapinam. & non eſt qui eruat in diſcrepationem, & non eſt qui dicat, veritate ipſe poſtmodum. Iſrael deſipientiam. an. Sacerdotes non diſcatis: ubi eſt Dominus? Et tenentem legem meam, neſciant me. Et item: *Novitate morales, & nolite ſerere ſuper ſynagoga. Et rursus: *Aſpice terram, & ecce vana eras, & nihil ſi carnis, & non erat lux in eis. Et de ſermonibus ſanctiſſitatis: *Cervus in agro peperit, & reliquit, & ovæ deſecerunt, quæ non erant herba. Unde ait Beatus Hieronymus: «Siccatas hæc ſæpe accidit in Eccleſiis, quando cervi, & onagri involantur in populi, qui magiſtrorum penuriam contumeliantur. Sunt qui poſſunt diſcere, & non ſunt qui poſſunt docere. Quomodo enim Paſtor eſſe poterit, qui non novit de pascuis judicare; nec diſcernat inter pecus mundum & immundum, & lepram & lepram, unquam matutem & accerbam minime intelligat? Unde reverè cognoscere poſſimus, irato Domino ſultus paſtores in Eccleſiis conſtitui, ruſſamque placito, ſapientia eo præſtante ordinari.*******

Quod ipſe quoque poſt illa: *ſigilla indulgentiam Iſrael per tandem Hieremiam reſpromittens, ait: *Dabo vobis poſtiores iuxta cor meum, & poſtiores vos ſcientiæ & doctriſſis. Sicut enim Epicoſti non Paſtores, ſed Incubones dici poſſunt, eo quod ſanctam legem incubent Eccleſiam; non errantes requirunt oves, ſed collectas etiam errare permittunt, ut unquamque per vnam quam voluerit graditurus, & in his reverè impleratur quod in Iudicum volumine legitur: *In diebus illis non erat Rex in Iſrael, ſed unusquisque quod ſibi reſtium videbatur, hoc faciebat. De talibus quidem legitur in Evangelio: *Omnis arbor quæ non facit fruſtum bonum exciſetur, & in ignem mittetur. Gregorians: «Paſtorum imperitia voce veritatis increpatur, cum per Prophetam dicitur: *Ipſi Poſtiores ignorantiam ſcientiam. Quos & rursus Dominus deteſtatur dicens: *Et reſonate legem neſciant me. Et neſciri ſe ergo ab eis veritas nequeſtatur, & neſcire ſe principatum neſciant ſe proteſtatur: quia proſectio hi qui ea******

5. Hier. 18. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

c. 6. am] Audiat, ut verè emendavimus, nam quod legatur ovam, ita increpatur etiam, ut ſerri non poſſet. Tom. 2.

d. ſup illa] Hic etiam nobis, nec ſententiæ minime, ſollicitas. Nam hoc loco legatur ovam. H. H.

5. Gregor. parte 1. l. 1. cap. 1. 1/2. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. Cor. 14. 38.

quæ sunt Domini nesciunt, à Domino nesciuntur, Paulo attestante qui ait: Si quis autem ignorat, ignorabit. Plerumque Pastorum imperitia meritis congruit subceptorum, quia quamvis lumen scientiæ sui culpa exigente non habeant, districto tamen Dei iudicio agitur, ut per eorum ignorantiam et etiam qui sequuntur offendant. Hinc namque in Evangelio per semetipsum veritas dicitur: Si cæcus cæco ducatur præbeatur, ambo in fossam cadent. Hinc Plalmista non optantis animo, sed proptertant ministerio denuntiat dicens: Obscurior oculi eorum non videant, & dorsum eorum semper incurva. Oculi quippe sunt, qui in ipsa honoris lumini facie politis, providendi itineris officium suscipiunt, quibus numerum qui subsequenter uherent, dorsa nominantur. Obscuritatis ergo oculis dorsum spectant; quia cum lumen scientiæ perdunt qui præcant, profectio euerchi ad portanda peccatorum onera curvantur qui sequuntur. Item: Sunt plerique Pastorum, qui dum meritis nesciunt, quæ non didicerunt docere conaspiciunt: qui pondus magistræi tanto leuius assument, quanto vim magnitudinis illius ignorant.

Mat. 23. 14

Mat. 23.

Ut qui in doctæ præcipites doctrinæ arcem tenere appetunt, à præceptationis suæ ausibus in ipsa loquutione jamul repelluntur. Nulla ars doceri præsumitur, nisi intentæ præ meditatione discitur. Ab imperitis ergo pastorale magistræium quod temeritate suscipiunt: Quoniam est ars artem, regimen animarum. Qui autem cogitationum vincula alioqui esse nesciat, uoluntibus viscerum? Et tamen sepe quinquaginta spiritalia præcepta cognoverunt, cordis re medicos proferri non metuant; dum qui pigmentorum vim nesciunt, uideri medici carni erubescunt. Sunt etiam nonnulli qui intrâ sanctam Ecclesiam per speciem regimini gloriæ affectant honoris: uident Doctores appetunt, transcendere ceteros conuincunt, attentante ueritate primas salutariæ, primos recubant in cernit, primas uo conuentibus cathedras querunt: qui suscipere cura pastoralis officii ministrare dignè tanto magis nequeunt, quanto ad humilitatis magistræium ex soli elatione perueniunt. Ipsa quippe in magistræi lingua consuevit, quando aliud dicitur, & aliud docetur.

Greg. ubi sup. 3. in prolog. part. 1.

Greg. ubi sup.

Hinc Jacobus: Nolite plures magistri fieri, fratres mei, scientes quantum minus iudicium sumitis. Item Gregorius: Qui scitis nescit obedire Canonibus, nec sacris lit dignis administrare altaribus. Non debet honoris ducatum suscipere, qui nescit subiectis tramite uitæ melioris præire. Et rursus: Sicut iniqui & peccatores ministerium sacerdotale assuqi prohibentur, ita in docti & imperiti à tali officio retrahantur. Illi enim exemplum suis uitam bonorum curantur, illi sui ignaui iniquos corrigere nesciunt. Quod enim docere poterant quod non didicerant? Desinat locum docendi suscipere qui nescit docere. Ignorantia quidem præxilium uitæ non congruit subceptorum: Et alibi: Si Rector dixerit silentio, humilis in uerbo, ne aut tacenda presertat, aut præsertenda taceat. Nam sicut incutus loquutio in errorem pertrahit, ita indistinctum silentium hos qui erudiendi putant in errore delinquunt. Sepe namque rectores improvide humanam amittere gratiam, qui supernæ lumen conf. presentis uitæ tenebris pressus, dum uenturam lucem nequaquam diligendo con-

Mat. 23. 14

Mat. 23. 14

S. Gregor. art. 1. lib. Past. cap. 1.

at: Paruo

autem natio est qui ad tenendam mensuram discretionis idoneus non est. Nulque quippe coloris factoreque discernimus. Rectè ergo per natiuam discretionem exprimitur, per quam uirtutes eligimus, delicta reprobamus. Et uertus: Duram quippe est, ut qui nescit tenere modicram uita suæ, iudex uitæ fiat alienus. Unde rectè per Prophetam dicitur: Ad uerticabant animas qua non numerantur, & uerticabant animas qua non uirtute. Non morientes quippe mortificat, qui iustum damnat, & qui uicturum uirtificare nititur, qui reum à supplicio solvere conatur. Isidorus: Tam doctrinam quam uitæ clare debet Ecclesiasticis Doctoribus doctrinam sine uitæ arrogantem reddid, uita sine doctrinam inutilem facit. Item: Sacerdotes populorum iniquitate damnantur, si eos aut ignorantis non erudiant, aut peccantes non arguant. Testante Domino ad Prophetam: Speculatorem te dedi domui Israël. Si non fueris loquutus nisi iustitiam, & non impy à uia sua, ille in iniquitate sua morietur: sanguinem uerò ejus de manibus regneram. Prosper: Quod uerò dicit Apostolus, ut nos firmam debeamus exhibere fidelibus, quid ualebit, si in cui uel exhortandi bono, uel callidandi malos cura commissa est, bene uiuendo se mutandum bonis non exhibeat, & malos tendendo non arguat? Miror ergo qui inanis deludantur intentione, qui Dominicam paripendentes censuram, qualiscumque ad Episcopalem dignitatem eligere querant, quos ibi magis utiles, quam Ecclesie profuturos suscipiant. Unde sepe eueitit solet, ut nec Ecclesie congruus, nec sibi proficuos sentiant: & dum pro amore hominum Deum offendere non metuunt, ab ipsi solent etiam perpeti injuriam, quos contra Deum utunt proebunt ad Cathedrali aut meratè se errare dolant, qui Dei bonorem suo non præposuerant. Unde Beatus Ambrosius ait: Non potest hominis amicus esse, qui Deo fuerit infidus. Si enim secundum beatum Apostolum, Quod oramus, ne operet infirmum, quomodo scire possimus. que uideant, ita fuerunt. si nostra filius cura committamus. Hinc ratè omnino ueritatè, quod pro. Primum quærite regnum Dei & iusticiam ejus, & hæc omnia adiciantur uobis. Si quis. sari tentauerit, ut sibi profuturus absque iusticiâ querant, seipsum destruent. stabiles ualebit. Alii enim ipse de diuine plurima sibi in futuro promittente: Sentite, hæc nolite reperire animam uestram, qua autem parastis, carum eram? Et alibi: Omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus cælestis, eradicebitur. Et rursus: Qui mecum non est, contra me est, & qui non colligit mecum, spergat. Et Johannes Baptista: Nemo potest habere, nisi quod est aucte datum desuper. Et beatus Petrus Apostolus: Hamilitatem sub potenti manu Dei, ut uos exaltet in tempore tribulationum. Omnem sollicitudinem uestram proicietes in eam, quam ipse cura est de uobis. Johannes quoque Euangelista ait: Omne datum apostolorum, & omne donum perfectum desuperum est, descendens à patre igneam. Et Jacobus Apostolus: Ecce nunc qui dicitur: hodie aut crastina moras in illam eris uentum, & faciemus ibi amam, & mirabimur, & lacrum faciemus. Quæ enim uita uestra? Pater est ad modicum apparet, deinceps exterminabitur. Plalmista quoque ait: Iusta cogitatum tuum in Domino, & ipse enutriet. Et item: Domini sit cogitationes ho-

Et
5.
Sci
Id
C4
Et
5.
Jul
rio
Co
vii
5.
lib
c. 1
Ro
M
Eu
Et
Jo
11
P
11

et inuoluit] Illi, in sacra, cum non plaueret, sic emendauimus, ut uides.

lib. 16. 2.
 cap. 30. 1.
 lib. 6. 11.
 lib. 11. 8.
 Jeron. 23. 21.
 Iam 17. 5.
 lib. 10. 7.
 lib. 10. 11.
 lib. 6. 14.
 Aug. 11. 25.
 Iam. 10. 1.
 lib. 10. 9.
 Oly. 5. 4.
 Gregor. in
 psalm. 2. cor. 2.
 lib. 2. 1.
 Marc. 7. 22.

minum quemam vana sunt. Et alibi: *Nisi Dominus a sepulchro erit dominus. in vanum laboraverunt qui a se fecerunt eam.* Et illius ait: *Va filii destrueres, dicit Dominus, ut faceretis consilium & non ex me, ut & ardeamus telam. & non per spiritum meum.* Et iterum: *Fressit molam in oculis meis, & que volui elegisti.* Et rursum: *Non enim cogitationes mea, cogitationes vestra, neque via mea, via vestra, dicit Dominus.* Et alibi: *Non mirabar Prophetam. & ipsi currebant.* Hieremias quoque ait: *Ad aleditibus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum.* Et: *Benedixit via qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius.* Et iterum: *Scio Dominum, quia non sunt homines via eius, nec viri est ne ambulat. & dirigit gressus suos.* Et rursum: *Scite super viam, & videte & interrogate de sententiis antiquis, que sic via bona; & ambulat in ea, & invenietis refrigerium.* Maxime quidem temeritatis est, gratiam sancti Spiritus iniuste offerre, quam novimus eandem spiritum minimè [confirmare; nec securus potest esse de munere, qui huiusmodi officium suscipit indignè.] tanquam Aaron. Sed ne aliquis odit Dominum sua nobis concessit perquirere mandata. Interrogemus testamentum, quàm etiam & per Evangelium, interrogemus Prophetas, interrogemus Apostolos, interrogemus Licorum Canonum edita, utque cæterorum sanctorum Patrum statuta, & quod ab eis didicerimus certissimè tenemus Nullis novis consiliis decipiatur, ut ea que ipsi sanxerunt, violati aliquo modo conentur: quoniam qui illorum contendit regulis impugnare, restat ut eorum non mercatus conortium obtineat. At enim ipse Dominus, ut dictum est: *Qui mecum non est, contra me est. & qui non colligit, sperget.* Et iterum: *Qui non intrat per ostium in civitatem, sed aliunde ostendit, ille fur est & laqueo.* Unde & mox sequitur: *Ego sum ostium, per me si quis intraverit, salvabitur.* Et contra indignos Pastores ipse per Prophetam querit, dicens: *Ipsi regnaverunt & non ex me: principes existerunt, & non cognovi.* Unde ait beatus Gregorius: « Ex se namque, & non ex arbitrio summi Rectoris tenentur, qui nullis fulti virtutibus, nequaquam divinitus vocati, sed sua accenti cupidine, colmen regimini rapiunt potius, quàm assurgunt. » Inutiles namque sacerdotis internus Judex & provehit, & non cognoscit, quis quis permitendo tolerat, profectò in eum iudicium approbationis ignorat. Unde ad se quibusdam per miracula venientibus dicit: *Recordati de me operarii iniquitatis, vesica qui estis.* Sanè sciendum, quis tunc poterit Episcopalis reverentia manere sincera & libata, si ordinationis fuerint competentia in omnibus jura servata. Nam qui diligenti examinatione regulariter fuerit electus, pro Christi misericordiam credimus, quia suis existentibus culpis via unquam erit dejectus. Sed qui irreligiosè eliguntur, inaniter ordiantur, indifferenter accusantur, iniuste opprimuntur, peribè decipiuntur, crudeliter etiam aliquando & occantur. Omnia tamen que pro tali illicita ordinatione mala eveniunt, ad Ordinationem pertinere periculum manifestum est. Denique tamdum inquirendus, vel examinandus est qui ad Pontificalem provehatur gratiam, quàmvis talis inveniat qui pro suis meritis dignè ab omnibus veneretur, & à nemine iam in

postera acculetur; nullamque ejus sancta convertito turpem ultra orit permiscat vel suspitionem. At enim beatus Augustinus: « Qui Pastorem nomine audire volunt [Non debet ordinari qui legitime possit accusari si verò ut in talibus quod per se evincere solet, falsè ab aliquibus vaniloqui postmodum opinione ventiletur, ipsi] dignum iniquitatis sine potant patiuntur. De illo tamen nil indecorum atque [simulrum ollo modo jam ultra creantur.] Quomodo enim liberè poterit Episcopus sultorum errores redarguere, si le timent impediri. Saniorum quapropter uti convenit consilio, & sic omnipotentes sequuta non est & voluntas, ut ei per *Mayestas* s'c'da nostra dirigat universa. Ejus si r'ed' affluamur vestrum, nostre quoque salutis ipse periclit statum. Debet ergo ut nec indigni ordinentur, nec ordinati vacentur. Talique ordinandus, qui jam in perpetuum non sit vexandus, sed cum ingenti honore habendus, & summa diligentià observandus. Gratià abist, causam meris decernent. Qui enim quem diligit iniuste valeret prelatum, tunc jam luceat necesse est ut dejectum. Sic est enim quid indignè aliquem sublimare libeozet, quisi qui ad alius prorahit precipitium, ut inde detentis demergatur. Unde & Dominus ad Zachariam loquitur, dicens: *Vili hominis propheta de Pastorebus Israel, propheta & dices Pastorebus: Hec dicit Dominus Deus: Va Pastorebus Israel qui quosdam semetipsos. Nemo greges pascurus à pastorebus? Iac comedebatis, & lanis operabamini, & quod crassum erat occidebatis; gregem carum non pascebatis. Quod instrumntum fuerat, non consulasistis, & quod agrorum, non sanasistis; quod siccum est, non alligastis; & quod aridum est, non redaxistis; quod perierat non quesistis, sed cum auferatate imperabatis eis, & cum potentia, & dispersi sumi ovæ mea, et quod non esset pastor, & soluta sum in devoracionem omnium bestiarum agri, & dispersa sunt. Erraverunt greges mei in caudis manibus, & in universo colle raxisti: & super omnem faciem terra dispersi sunt omnes greges mei, & non erat qui requireret, non erat, inquam, qui requireret. Propetia Pastores audite verbum Domini. Vno ego, dicit Dominus, quia pro eo quod soluti sumi greges mei in rapinam, & ovæ mea in devoracionem omnium bestiarum agri, et quod non esset Pastor, neque enim quaesiverim pastores meum; sed pascebant pastores semetipsos, & greges mei non pascebant. Propetia Pastores audite verbum Domini; Hec dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse super pastores requiram gregem ovium de manu eorum, & cessare eos faciam, ut ultra non pascent gregem, nec pascent amplius pastores semetipsos; & liberabo gregem meum de ery eorum, & non erit eis ultra in estum. Quis hac dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse requiram ovæ meas, & visitabo eas. Sicut visitat pastor gregem suum in die, quando fuerit in medio ovium suorum dispersarum; sic visitabo ovæ meas, & liberabo eas de omnibus locis in quibus disperse fuerant in die nubis & caliginis. Et educam eas de populo, & congregabo eas de terra, & inducam eas in terram suam; & pascam eas in montibus Israel, in rivis, & in caudis siccibus terra. In pascum aberunt pascam eas, & in montibus excelis Israel sunt pasca eorum, ibi requiescent in herbis veronicis, & in pascum pinguedinem pascentur super montes Israel. Ego pascam ovæ meas, & ego eas accubare faciam, dicit Do-*

Eccl. 14.

f. eam. ann. d. Sic codex. R. B. emendat: prior editio, *ecce ego ipse*, corruptè
 g. *sequa non est*] Loca hic s'c'da corrupta est: cor-
 Tam. 1.

i'no l'eci oportet: *spatoda debet est.* h. pro *piâ mayestas*,
 l'epo p' i'ca.
 h. *subijer*] Sic codex. R. B. editi, s'c'da emendat.
 H. H. h. ij

minis Deus. Quod perierat, requiram: & quod ab-
scissum erat, redocam: & quod confectum fuerat,
adligabo: & quod infirmum erat, consolidabo: &
quod prope & foris, custodiam: & postea illas
in iudicio. Quis rogo est Deus, ut ea, quæ ad sp-
sum specialiter pertinent, nostris audeamus uisibus
retroquere, & quæ sui iubet committere dilectis,
nostris ne timeamus tribuere allectis? Numquid nos
pariter & ipsos cum uoluerit perpetuis poterit am-
pliare tumis? Non enim quæ nobis desecant hæc
agere, sed quæ à Deo iubentur custodire oportet.

Nec consideremus quid sint aspersi, sed potius in-
tendamus, quid omnino sint observanda. Nam
cum diceret Dominus ad Abraham: *Exi de terra
tuâ, & de cognatione tuâ: & uade in terram quam
monstrauero tibi.* Mulcebat Abraham suorum sua-
uitas, sed imperi cælestis, & remuneratonis æternæ
consideratio eum amplius mouebat: immutatæ qua-
propter in seculum amplexu conseruauit, &
uniquoque suum ministerium sollicitè custodiat,
nec alienum usurpare intendat. Clerici militiam non
exerceant, nec publica uigilantia exigant, & se-
nones nullo modo exsequantur. Licet quoque ius-
sumque sint ordines uel dignitates, ecclesiasticarum
rerum dominationem uel dispensationem arripere
non presumant: nec aliquem in Clericorum gradu
constitutum iudicare aut uerare conentur, nisi ab
Episcopo, ad quos, ut iam supra dictum est, per-
tinet, pro aliqua utilitate inuentur. Ait uero
beatus Papa Cornelius: « Licet quamuis religiosi
sunt, nulla tamen de ecclesiasticis facultatibus ali-
quid disponendi legitur unquam attributa facultas.
Beatus quoque Iohannes Baptista Publicanus & Mi-
litaribus ad suum baptismum uenientibus, & quod fa-
cerent interrogantibus dixit: *Nihil amplius quam
quod constitutum est uobis, faciatis: & neminem con-
tentatis, neque calumniam faciat, & contenti esse
stipendii uestris.* Stipendium quidem suis contenti-
sunt, quilibet non apponunt, nec aliena concu-
piscunt. In electione uero Pontificum [sanctorum
in omnibus Canonum ordo seruetur, nullus Clericus
uel populis præiudicium patitur; sed libera sit eis
aliquæ ab eius controuersia facultas tranquille quem
melius præserint, eligendi. Electus quoque tam à
Metropolitano, quam à cæteris comprovincialibus
Episcopis iustitissimè examinandus erit. Quod si
quis contra eum] iustè aliqua poterit obijcere, li-
centiam habeat in omnibus tum,] uentilare, quem
li convincere poterit de culpa,] à benedictionis re-
moueat gratiâ. Si uero dignus inuentus fuerit,
tunc cum [consensu & notuâ Principis] ad ca-
jus ditionem eadem parochia pertinere uideatur, so-
lemniter & deuotissimè [consecratur. Post cuius
ordinationem] omnium aduersariorum lingue re-
sumentur, nec sibi iam licere patent contra Præ-
latum quocumque dudum licuit [in Collegiâ]: nullus-
que eum accusare uel iudicare ulterius presumat,
nisi quem admodum Canonum docent edicta. De qui-
bus, ne à nobis omnino uiderentur omiſſa, quan-
dam quamvis pauca in principio huiusce nostre
annotationis commemorare curauimus. Sed & si
cui fortasse & illa non sufficiunt, sanctorum Pa-
trum ita uita diligentissimè perquirat, ut plenius
uide intrari ualeat.

*Explicit Pars secunda de Ordinationibus
Episcoporum.*

PARS TERTIA.

De Facultatibus Ecclesiarum.

PRÆTERIUS non possumus, quod res ecclesiasti-
cæ post mortem uel expulsiōnem Episcopi in di-
reptionem & rapinam secularibus tradantur: cum
dignum sit quod ea in episcopo remaneant, per ce-
conomum, & cæteros dispensatores Ecclesie usque
ad ordinationem futuri Episcopi intemeratè seruetur,
ne ab aliis per quodvis ingenium uillo modo sub-
ripiantur. Quod enim interit si uicente Episcopo,
aut post mortem ejus res ecclesiasticæ ab exteris da-
ripiantur? aut quid prodest si similibus conferuntur,
horreæ autem & cellariæ, clerici & familia, & cæte-
ræ que ad Ecclesiam pertinent deprædentur? Tali-
bus enim ait Dominus in Ewanglio: *Foris dicitis,
qui iurat in altari non debet: qui autem iurat in au-
ro quod super altare est, debet. Stultus & caeci, quid
est plus aurum, an altare quod sanctificat aurum?*
Et iterum: *Caliceum liquorem uel camelum glaucen-
tes.* Denique si necesse fuerit, omnis Ecclesie the-
saurus laudabiliter in prodictis expendantur: nihil
tamen horum pro thesauro commutandum est: ue-
rum omnia que ad usus Ecclesie pertinent, orna-
menta Ecclesiarum sunt, præcipue Sacerdotes, Clerici
& familia, nec possunt abique periculo abesse. Hu-
jusmodi ergo licentiam ecclesiarum persequentu-
res Beatus Pater Romanus Pontifex increpans, ait:
« Ad Sedem Apostolicam perlatum est, quod sint in
inter uos contentiones & amulationes, & prædica
diuina uisibus tradita quædam humanis applicant
uisibus, & Dominus Deo, custodiunt sunt, ea sub-
trahunt, ut suis uisibus inserviant. Quapropter ab
omnibus illis usurpationis contumelia depellenda
est, ne prædica uisibus clericorum coelestium decantent,
à quibusdam irreuerentibus uentent. Quod si quis
quam præsumptè, sacrilegus habeatur, & sicut
sacrilegus iudicetur. Ipsos autem qui hoc agunt
Clericos & Domini Sacerdotes persequi, eosque
infamare audimus, ut malum supra malum add-
ant, & detiores fiant; non intelligentes quod
Ecclesia Domini in Sacerdotibus consistit, & cre-
dit in templum Dei. Et sicut qui Ecclesiam Dei
uoluit, & ejus prædica & donaria expulsiuit, & in-
uadit, sit sacrilegus: sic ille qui ejus Sacerdotes in-
sequitur, sacrilegus reus existit, & sacrilegus iudi-
catur. Numquid si aliquis mouila sponzarum ue-
strarum detraxisset, injuriam eis, & potius uobis
factam conuictoremus? Ait enim Beatus Grego-
rius: Omnis qui nostra tollit inimicus est. Cum
enim omnia que sponsa habere uideatur, ad ejus
sponsi conset respicere dominum, & sanctam e-
clesiam Christi sponsam esse nullus abnegat? Catho-
licus, omnia que Ecclesie sunt, Christi esse pro-
bantur; & que ab ea auferuntur, ipsi proculdubio
tolluntur.

Reuerè ergo inimicus Christi efficitur, qui eccle-
siasticas res usurpare conatur, nec immeritè eadem
decidet sententiâ, quam beatus David proclamans
ait: *Inimicus uero Domini rex ut honorifici fuerint
& exaltati, deficientes quemadmodum fumus defi-
ciunt.* Qui enim Deo creatori suo, & omnium bene-
ficorum datæi inimicus esse probatur; homini, per
quem hæc tantummodo ministrari aliquo modo pos-
sunt, fidem se esse reuerè sentitur. Quid ergo ju-
uat eos esse Christianos, & Christi dependari Eccle-
siam? Quod Beatus Paulus Apostolus increpans ait:
Qui abominari uoluit, sacrilegium facit. Diuinit

Genf. 14. 1.

Luc. 1. 11.

Matth. 23. 17.

Matth. 24.

Pius Papa 1
Epist. 2.

Psal. 56. 20.

Rom. 1. 21.

em res non hominum possessiones esse noscuntur, nec licet secularium dignitatem inde fieri additamentum: quoniam Ecclesiasticorum vel pauperum sunt preparata ad usum. Decet namque ut sancta Ecclesia inconcussa atque inoffensa ab omnibus observetur Chriftalolis, nec in aliquo dehonoretur ab ipsis. Sponsus enim, ut jam diximus, Chriftus est, & omnium dominus, qui se de Domini constituitur esse familia. Quis ergo tam insipiens Chriftianus ejus se dominum audeat nominari, vel ejus rebus praesumptivè perfrui? Scriptum quippe est: *Non est servus super Dominum suum.* Dignum enim procuratorem ei inter eos venire vix possumus, Dominum autem ejus penitus ignoramus praeter illum, de quo Johannes Baptista ait: *Qui habet spiritum et sponsus est.* An sancta Ecclesia sponsa Chrifti summa itaque Salumone ipsam rursus devotissime imploremus, ut ipsam pro nobis ad eum incedere asserat, sed devotissime; quae necessaria sunt inibi postulare re, nam de David esurios propositionis panes de templo arripere vi non praesumat donis verb, quamvis a Rege missus, qui de templo Dei aliquid auferre voluit, ab Angelo percussus est. Sed quid mirum, si fideles Princeps rem Deo dicatam in maximi quamvis constitutus necessitate, arripere timeat, cum etiam ab ipsis pagans & barbaris tam in veteri Testamento quam in novo hoc ipsum observatum legamus. Nam Pompeius vir gentilis & bellicosus, cum rebellantem Hierusalem expugnasset, infinitam thesauri copiam in templo Domini audierat congregatam, ad quam cum modis videndi solam causam accessisset, cuncta quae aderant sibi sigillatim jussit exponi. Quarum multitudinem admirans, nihil penitus exinde contempere praesumpsit. Item Alericus vir insidulis & barbarus, cum bello Romano cepisset urbem, omnia quae ad Ecclesiam confugerant salva esse permisit. Et hoc illi divina mysteria ignorantes. Catholici verb Principes manifestum est quia Ecclesiae Dei non praesumant dominari, sed elegerant sedule famulari. Idolis quoque servientes terras Sacerdotum, vel templorum suorum a publicis functione removebant. Quod & de Pharaone Rege Aegypti legimus, qui cum omnem terram Aegypti suae redigisset ditioni, terram Sacerdotalem exceptit & indemnem permansit.

Quid ergo de illis, qui ex quo ad praesens inventum depauperant, & qui in futuro congregari possent credunt, exactores quasi sub pallio nomine vendunt, & quanto majora fuerint patrimonium, tanto prolusius Episcopalis ordinatio propagatur; ut nihil remaneat utilissimum, quod uti videtur ad usum? Ut sic patet huc Ecclesiae animarum dispendium, amissionem & rerum. Et tunc tandem navissimè sequitur Episcopalis ordinatio, quam parcorum praecedat electio; neque inquirant merita, sed potius eligantur muneribus. Cujus usquam praedita toties depraedata & postmodum venundata, quemadmodum sanctae Ecclesiae inveniuntur? Aut quibus sacrificiis tales poterant capere praedones? Denique scriptum est: *Si peccaveris vir in virum, placare ei potest Deus: si autem in Deum peccaveris vir, quis erabit pro eo?* Quidam & ab ipsis Episcopis fuerint cautione firma Omnes Principes eorum qui dixerunt: *Hereditate possidemus sanctuarium Dei. Deus meus, pone istos ut rotam: & sicut stipulam ante faciem ventri.* Et Hieremias: *Hae dicit Dominus: Adversum omnes vicinos meos pessimos, qui sanguine hereditatem. quam tribui populo meo Israel. Ecce ego evellam eos de terra sua. Dignum [est ut] qui Ecclesiasticas res, Dei liquidem*

hereditatem, contamine praesumunt, à propria quâ jussè perfrui poterunt, excludantur.

Hoc verb diligentiissimè attendendum est, quia Deus omnipotens, quibus nostris exigentibus culpis Ecclesiam suam flagellare voluerit per depraedationem, vel aliquam contumeliam, non suis dicitur, sed in hoc agere permittit, quibus diram exinde in posterum reddat vicissitudinem. Ut in Ivis legimus, de Hierusalem dicente Domino ad Babiloniam: *Se de tenebris tuis tenebras filia Chaldaeorum; quia non vocaberis ultra domine Regnorum. Itam sum super populum meum, & contaminevi hereditatem meam. & dedi eos in manus tuas, non pessimo est misericordiam. Quamvis enim Chaldaei Dominum ad capendum Israel miserit, sed quia crudelitate in eis populi abusi sunt, & impotes illi impulerant plagas quam Dei ultio essigabat, itatum se ad veritus eos manifestissime clamat. Et paulo post rursus ad Hierusalem: *Eos vero qui judicaverunt te, ego iudicabo. & omnem linguam resistentem tibi, iudicabo iudicabo.* Et item: *Non in superbia locutabor, neque iniquas ad finem irascar. Et iterum: In indignatione mea percussisti te, & in recrudescantia mea miseratus sum tui.* Et Hieremias: *Sanctus Israel Dominus promissa frangam ejus, omnes qui devocum meum delinquent, mala venient super eos, dicit Dominus. Et David in Psalmis: Ipsi oblitus sum, & existerem; in autem supererogatus & crederi sumus. Et item: Qui tribulavit me vocatus me, ipsi inferatus sum, & ceterum. Et Dominus de Israel rursus: *Vigilabo in virga iniquitatis eorum, & in verberibus peccatorum eorum. Misericordiam autem meam non dispergam ab eis; neque necesse in operante meo. Et item Hieremias ad Dominum: *Tradi istos enim nos, ut emendaremur; illi autem aggravaverunt jugum suum super nos. Et Dominus in Evangelio: *Si quis scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei, ut sustinetur mala asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Sed dicit aliquis: Quamvis enim res ecclesiasticae à me demantur, loquet quia plura beneficii [ex ipsis per me adversus eandem Ecclesiam ministrantur, quam si ab eadem Ecclesiasticis darentur: sed errant.] Quae ergo opera [misericordiae de bisognis] stupibus à talibus poterant legitime preparari? Namquid elemosinas largiri? vel forte potius, [ipsis Ecclesiae] cuius beneficii vi possunt, altaria cooperiri, vel luminaria] haec illi, architecta reparari? Clamat Dominus per Osee: *Miserere suam volui & non sacrificaverunt. & servitium Dei plangunt holocausta. Et item: Ego Dominus diligeni iudicium, & non habens rapinam in holocaustis. Deus iuliorum diligit paupertatem. quam divitum muneribus, quae de rapinis sunt. Deus ad muneribus Can; quia quamvis rectè offerret, tamen non rectè dedit eum fratre. Ait enim Beatus Ambrosius: *Non probatur legitas, si in quod alteri largitur, alteri quis extorqueat. si in iussè acquirat, ac iussè dispendendum putet. & Et item: *Fundamentum igitur habeat liberalitas in qua. Hoc primum quaerit ut cum fide condens, fraudem olo facias oblati. & paulo post: *Si non potest alteri subveniri, nisi alter ledatur, commodus est neutrum parari, quam gravari alterum. Quamvis quidam perversè intelligenes, assument sibi in testimonium, quod Dominus ait in Evangelio: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula. Mammona enim divites sunt, & quae bene iniquitates dicuntur, quod fideles de vobis vix creant nisi absque rapinis. Omnis enim rapina iniquitas est, vel non omnim iniquitas rapina.**********

Mat. 10. 24.

Joan. 1. 29.

C. Reg. 1. 17.

Psal. 21. 17.

Joan. 11. 14.

1. 1. 4.

1. 1. 49.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

1. 1. 1.

« pna: iniquitas enim dicitur quidquid plus vel minus a quo fit; rapina autem est preda, ducta à rapiendo, ad eum qui violentè capiendo. Non ergo jubemus amicos de rapina facere, sed de mammona iniquitates. Ne rapina autem elemosynam dare nullatenus possimus. Quod Zacharus ille publicanus prudenter considerans, ait ad Dominum: »

« *Ecce dimidiam bonorum meorum Domine de panibus peristi: & si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.* Totum enim daret pauperibus, si se innocenter ante conversionem vixisse cognoscere; sed quia aliquid per fraudem se absulisse consideraverat, dignum censuit prius ablata iuxta legem reddere, & sic postmodum quae remanserant pauperibus erogare. Antiqua enim lex in quadruplum restitui jubebat ablata. Et quia dimidium bonorum suorum partem, ad hoc iustificare credit, competeret & dimidium egenis distribuit, si ubique nihil in postremum reservaret. Igitur si eveniret ut quibus reddantur, quae iniuste ablata sunt, vel heredes ipsorum inveniri non possint, melius est ut ipsorum, cujus si succent non in elemosynam distribuuntur, quam à captivis nris capiantur. Sed si fieri potest, magis reddenda sunt, quam aliter quoquo modo dispensanda. »

fecerit Domino exemplum, ut ipse elemosyne faciente, laudatus est, sed de prudentia. Nam si de bonitate non vocaretur, sed in eo eius laudatur prudentia, quia prospexit à nobis imitandum est. Villici sane omnes sumus, qui dispensationem dominicorum rerum omnes accepimus. Nam secundum Beatum

Paulum Apostolum: *Nihil habemus quod non accepimus, & nihil involimus in mundum: nec efferte quod possimus.* Tempus facienda villicatus & reddenda rationis, nisi inerte prope est. Ergo prospiciamus nobis in futurum, & dum tempus habemus operetur bona ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. Quomiam sicut ait Beatus Ambrosius: » Omnis debemus misericordiam; sed quod plene tam frange querant, & assurgunt a trutinam; sed ubi causa manifestatur, persona cognoscitur, tempus urget, largiri se debet profundere misericordiam. » Unde Beatus Johannes

Apostolus ait: *Nelitis credere omni spiritui, sed probate utrum ex Deo sit.* Talibus ergo opem inferre non delinquamus, ut ipsorum merita & inaccessionibus intrudimus merita in aeterna tabernacula.

Sed quia aspectum quod dromonimus obviare volentibus omnino videtur, dum penitus blasphemare sanctarum scripturarum non audent auctores, ipsos periculi non omittunt salutatos, ut quoniam securis de ignorantia se excusari possint, si hanc minime auferant. E contra nos Dominus admonet Ezechielii Prophetae dicens: *Tu sis homini specialiter me ipsi domus Israel, audientes de ore meo verbum, amonitibus eis ex me. Si dixerit eis ad impium, morte morietur: non amonitueris eis, neque loquaris suadet, ut advertatur à via sua impia, & vitet: iste impius in iniquitate sua morietur: sanguinem suum cui de manu sua requiritur. Si autem in amonitueris impio, & ille non fuerit convertens ab impietate & via sua mala; iste quidem in iniquitate sua morietur, in amonitionem suam liberasti.* Et Jacobus

Apostolus: *Qui revertisseris peccatorem ab errore via sua, salvabitur animam suam; & operis multitudinem accreturum.* Idem quoque ait: *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & amonita populo meo scelera eorum; & domus Israel peccata eorum. Ad e retoni de die in diem quatuor, & sive vias*

meas voluit: quasi gens qua iustitiam fecerit, & iudicium Dei sui non reliquerit: regnum me iudicia iustitiae, appropinquare illis voluit. Et eutus: Sed & si quod pariter

propter iustitiam, beati eritis. Et iterum: *Timorem non sumeritis, & non conturbemini.* Cum enim subjectionem nobis imperaret, ait propter Deum; qui praeter eum nihil nobis intendit arte compellamus. Et rursus: *Deum timeate, Regem honorificente.* Quia sic Rex honorificandus est, ut timor praecedere videatur. Unde & remunerationem promittens mox adjecit: *Sed & si quod pariter propter iustitiam, beati eritis.* Et iterum: *Timorem autem me sumeritis, & non conturbemini.* Et Beatus

Paulus Apostolus ad Titum: *Admonet illos Principibus & presertim subditis esse, dictis obedire, ad omne opus bonum pariter esse.* Unde ait Beatus Hieronymus: » Si bonum est quod praecipit Imperator & Praeses, jubentis obsequere voluntati: unum verò malum & contra Deum sapit, responde illud ei de actibus Apostolorum: *Obedite oportet Deo magis quam hominibus.* » Beatus quoque Ambrosius ait: » Lacer tibi sile in ne quomodo dimittat peccatum, quamquam sit constanter adesse acquirit. In causa autem Dei qui commune periculum est, etiam dissimulare peccatum non leve. » Et item: » Episcopus neque adulanti se, neque

adulandum cuius exhibeat. Alterum enim caliditas est, vanitas alterum. » Unde valde metuendum est, ne humanam observando gratiam, divinum adversus nos contemtem iram, & dum à momentaneis adversariis nos praecavere quoniam invidis, aeternis mancipemur periculis, & aliud eveniat quod in Salomone legitur: *Quis tunc praeviam, irae super eum erat.* At eum Dominus Evangelio: *Quis me exturbat & meo fratrem, licet filius hominis erudietur cum venerit in maiestate sua, & Patris, & sanctorum Anglorum.* Et beatus Sicut Papa ait: » Merito namque causa non respicit, si

libitio iuravamo etiam. » Et Hildorus: » Quicquid exgere potest & dissimulat, verum est qua concitium erroris alieni habeat. » Et Beatus Hieronymus: » Omnis correptione qua proficit ad saluam, ad praesens videtur esse trahere, sed postea o fructus habet pacificos. » Sed quod oblique gravi dici non potest gemit, [quidam ex nostris in tantum se pravum subjucant potestibus, ut etiam divinis verba, sanctorumque Patrum edicta ad reddendum vicia prolata, adeo fallis nitantur vixuationibus obumbrare, ut etiam sacris videantur confirmate doctrinis, quo omnimodis dudum destructa sunt in ipsi. Hi ergo tales merito pseudo-Prophetae, & pseudo-Christi dicuntur.] modo vel gloria vite temporalis per adulantium lapsum se

substant. Et hoc certe quiddam ideo facere videntur, ut ipsorum delicta potentium auctoritate indiscussa relinquatur; sique consensu de proprio timent fierent argui. si illorum defendere pravitates non decernerant. Quos & congruenter admonet idem dicens: » Consideret namque homo enim » quo adversario bellum gerat, in suam se mala, » quo deliquit perpendit, silem ad culpam pro-trahi, ex culpa pertimescat. Talibus quidem Dominus etiam peccatam committens dicens: *Fu qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras.* Et supra ad Hierusalem: *Compone ut miserationem tuam aperat.* Hieronymus: » Sape imitator mendacium veritatem, & nisi habuerit aliquam ceteri similitudinem, de-cipere non potest innocentes. » Et iterum: » Si aliquando vobis pro necessitatibus & angustis bi-

1. Pa. p. 14. Ibid.

Id. p. 17.

Unde supra. Ibid.

Tit. p. 1.

Ad. p. 19.

S. Ambros. l. 5. Offic. c. 47

Job. 6. 26.

Luc. 9. 26.

Ibid. lib. 3. Sent. c. 44.

Ibid. p. 20.

Ibid. c. 24. S. Hieronym. lib. 4. in Hierem. c. 19.

Gen. 49. 8.

1. Tim. 4. 8.

S. Ambros. l. Offic. c. 30 ante med.

1. Joan. 4. 1.

Exod. p. 17.

Jac. p. 10.

Ibid. p. 1.

« militas opus est, sic enim sumamus, ne veritatem » & constantiam deseramus. Quibusdam etiam hoc sic tantummodo creditis subici, sed ad fundamentum eumdem quoque in errore proprio deducere quarrunt. Resistent quoque sibi in huiusmodi tantum protegere incipiunt, quantum in e perveriorum potentia gratiosius confidunt. Nam semper mendaces vera dicentibus ad versantur, & iniqui fideles persequi non omittunt: quia secundum Beatum Ambrosium: « Persumque etiam ex doctrinâ » arrogantia nascitur. Hunc & legimus in Hieremia, quod Semel Pseudo-propheta iratus sit contra mendaciam suam vera scripsisse Hieremiam. Unde & Dominus: *Ecce ego visitabo super Semerim.* Et Ilias: *In quo percussim vos ultra adulescentes provocacionem?* Item in Psalmis: *Deestantes autem in obligacionem: adducit Dominus cum operantibus iniquitatem.* Et Petrus Apostolus: *Omnia prophetia vel scriptura propria interpretacione non fit.* Et Johannes: *Omnia que procedit, & non manet in doctrinâ Christi, Deum non habet.* Et Iacobus: *Si zelum caritatis habetis, & contentiones in cordibus vestris, nolite glorari.* Hi etenim iniquè damnari nihil metuant proximum, ubi favorem sperant acquirere Principum, de quibus etiam & B. Papa Alexander

Tom. 19. 11.
Ep. 1. 1.
Psal. 114. 1.
1. Pet. 1. 20.
1. Jan. 5.
Iac. 1. 14.

remittit? Non leve est regalem impugnavit Majestatem, etiam iniusta in aliquo videatur. Dei enim ordinatio est. Dei est dispensatio. Profanum est enim violare quod Deus ordinat. Aut enim Dominus per Moysen: *Principem populi tui ne maledicas.* Namque cui nec maledicere licet, indigno potest quis & persequi non licet. Et per Beatum David: *Nolite tangere Christum meum.* Quod quantâ manifestum ipse observaverit, manifestum est. Certè iam Saul suâ protervia ab ipso Deo fuerat reprobatus; jam & ipse David divinâ gratiâ in Regem fuerat unctus, & tamen cum in Iphodâ in manus ipsius Saul incidisset, dicebant servi David ad eum: *Ecce dies de quâ Dominus loquutus est ad te: Ego irabor tibi inimicum tuum, ut facias ut fieri placuerit in oculis tuis.* Surrexit ergo David, & præcedit oram chlamydis Saul sterneret. *Post hæc processit cor suum David eo quod abscidisset oram: dixitque ad viros suos: propitius sit mihi Dominus, ne faciam hæc rem Domino meo Christo Domino, ut mutem manum meam in eum, quia Christus Domini est. Frevit Dominus, quia nisi Dominus processisset eum, non dies ista venisset ut moreretur, aut descendens in prælium periret; propitius sit mihi Dominus, ne mutem manum meam in Christum Dominum.* Et confregit David viros suos firmamentis. *& non permisit eis, ut conjungerent in Saul.* Quamvis enim de illis abiectione, siveque electione minimè dubitaret, eoque persequente ulque ad internam coarctaretur Iphodæ, tamen manum in eum extendere noluit, sed divinum iudicium expectavit. Et quod oram tantummodo chlamydis ipsius absciderat, postea cum potest, eo quod Principis indumentum vel in aliquo dehonestaverit. Sic Rex electus reprobato pepercit, quamvis ab ipso innocens persequeretur, nimisque angustaretur iniustè.

Exod. 23. 10.
Psal. 106. 17.
1. Reg. 24. 1.
Ibid. 32. 11.
Ibid. 34. 12.
Ibid. 35. 11.
Ibid. 37. 20.
1. Pet. 1. 14.
Ibid. 2. 17.

ATTONIS EPISCOPI VERCEL.
EPISTOLÆ.

DOMNO VALDONI
Reverendo Episcopo.

ATTO gratiâ Dei humilis Episcopus fidele servitium cum devotis orationibus.

MULTAS vestre charitati mercedes referimus pro tam benevoli legatione gratiâ fraternitatis susceptâ. Quod autem nos nobilium colloquium habere velle iudicatis, vel eum nostro Mulo, Deus scit, quia si debita inter nos unitas permaneret, libenter in vestrum & veniremus & dargereimus servitium. Sed quod pejus est, tanta inter nostrum Seniorem & vos excrevit dissensio, ut ne loquendi, nec nostrum Mulum dirigendi in vestram servitium absque ejus licentiâ nobis nunc tempus convenit. Verumtamen quod magis in commune necessarium esse cognovimus, debite charitatis vinculo constructi, celare vobis minimè valeamus. Humiliter vestram rogantes Celsitudinam, ut que à me vestro fidei, quoniam & infimo confratri humiliter decenda sunt, deposito supercilio pacificè audire dignemini. Non te, Domine, ledat, quod aliquid quali magistrando tibi insinuare præsumam, qui ut familiari veraculus suggerere vestre magnificentiæ oportuna desidero. Unde, Domine mi, tanta vestro cordi suberere potuit temeritas? unde tanta exquiri potuit occasio? unde vestra mensuram citò potui concitari, ut sacerdotibus immemoratis reverentiam, ex in privilegio à vestro discederet Seniore, vestrique benevolis Confratribus, & gratia in ipsos insurgere non vere-

Samuel quoque cum iubente Domino hunc iam Regem super Israël unxerit, vocatus à Saille in non deluit, quoniam & pro eo se oratorum sponda, dicens: *Abiit à me ut celsam orare pro te.* Sed nunc rebelles milites resistere Domino suo manu armata non formidant, eumque epellere à Regni solo omnimodis laborant. De talibus enim ait Dominus: *Sinite illos, cæci sunt, & ducet eorum. Cæci enim si ecce ducatum præbent, ambo in foveam cadunt.* Sacerdotes verò Dei, quibus divina sunt precepta mandata, non tantum se custodire à talibus, sed etiam alios quoque valent, retrahere convenit. Certè ipse Dominus tributum iubente Casare, dare nullo modo prohibuit, dicens: *Reddite quæ Cesaris sunt, Casari.* In quo non tantum tributa peditio, sed totius debiti honoris reverentia intelligendum est. Quod etiam ipse cum ab exactioribus ut redderet, argeretur, non indignatus esse perfolvit, sed ait Petro: *Fate ad mare, & mitte hominem, & cum piscem qui primus ascenderit, tolle, & aperis, erit eius iuvencus frater; illum sumes, & ea eis pro me, & pro te.* Unde & ipse tantâ Magistri eruditus doctrinâ, admonet Ecclesiam omnimodè Regibus servare obedientiam. Ait enim: *Deum timeo, Regem honorifico.* Nam post timorem Dei, qui sapientiarum est, Regem statim præcepte servandum esse honorem. Et item: *Subiecti esse omni humane creature propter Deum, sive Regi, quasi precellenti, sive Ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero humanam.* Sic enim nos Regi subiectos esse docet sicut precellenti: sic Ducibus tanquam ab eo missis. Multum namque est inter Principem, & missum ab eo. Sed hæc Princeps docet Ecclesie. Valeamus quid & ejus socius: *Non est potestas nisi à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati,*

Ibid. 32. 11.
Ibid. 34. 12.
Ibid. 35. 11.
Ibid. 37. 20.
1. Pet. 1. 14.
Ibid. 2. 17.
Rom. 13. 1.

Dei ordinationi resistis. Qui autem resistens, ipsi sibi damnationem acquirit. Nam Principes non sunt timere boni operis, sed mali. Vis autem non timere persequens: bonum fac, & habebis laudem ex illis. Dei minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time. Non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in ira ei qui male agit. Ideo necessitas subditi illius: non solum propter iram, sed & propter conscientiam: idcirco enim & tributa praestatis: minister enim suus Dei in hoc ipsum servientes. Reddite omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vestigal, vestigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Item ad Timotheum Officere igitur premium omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui sunt in sublimitate constituti.

1. Tim. 2. 2.

Psal. 10. 6.

Nam & beatus David cum peccatum suum Domino confiteretur, ait: *Tibi soli peccavi. Quam sententiam diligentissime exponens Cassiodorus dicit: « De populo si quis erraverit, & Deo peccat & Regi: nam quando Rex dicitur, soli Deo reus est, quia hominem non habet qui ejus facta dijungat. Merito ergo Rex Deo tantum dicit se peccasse, quia solus erat, qui ejus potuisset admittit & dicitur. Sed quid dicendum est de omnibus illis sanctis Doctoribus in hoc consentientibus? Qui verò contra hoc omnes calcitrare voluerit, liquidò patet quia ex Dominicis ovibus non erit, vocem Dominus non audit, bonum pastorem non cognoscit, pacem oves non intelligit, magisterium ipse non superest ut far sit & latro, macer & perdat. Et si in ovis Dominico se conficit, contulerit unde vel quomodo intravit. At cum Dominus: Qui mecum non est, adversum me est: & qui mecum non colligit, spernit. Sanè sciendum, quia cum Deus omnipotens, utrum populo Principem ducere dignatus, justum est ut ejus hoc pietati adhiberet, & grates exinde dignas persolveret: si autem adversus fuerit, suis hoc impetent peccatis, ipsumque flagitare non desinant, ut hoc secundum multitudinem misericordie sua propitius disponat. Nam deprecandus vel impugnandus nullo modo est & populo, qui jam ordinatus est & Deo. Equidem scriptum est in Daniele: Quia demonstrat excelsus in regno hominum, & cui valuerit, ipsi dat illud. Nullus de aliquo dejecti Regis injuria sibi assumat fiduciam. Quomam quamvis mal*

Ecc. 10. 19.

Dan. 4. 14.

... tanti facinoris miserabile pertulisse exitium. Quid si cui enumerare liceat, ad ipsius gentis exordio diligentissime perquirat, & tunc cognoscere poterit populi hujus destructionem maximè propter hanc evenisse occasionem. Quis donec Regibus repugnare quaerit, & à Paganis undique opprimatur, & à finitimis Gentibus ideo concalcatur. Et dum presumunt illicita, à debitis nihilominus privantur honoribus.

S. Gregor. 1.

1. Epist. 44.

Sed quid de Regià fidelitate & beatus Gregorius dicit, audiamus: Ait enim ad Mauritium scribens Imperatorem: « Omnipotens Deo reus est, qui in serenissimis Dominis in omne quod agit & loquitur, parus non est. Ego autem indignus pietatis vestre famulus in hac suggestionem meâ neque ut in Episcopus, neque ut servus servus reipublice, sed in jure privato loquor, quia, serenissime Domine, « est illo jam tempore Dominus meus fuisti, quando adhuc Dominus omnium non eras. » Quamvis enim Mauritium in quibusdam inelenter ageret, & maximè contra ipsum, sicut ipsius scriptis declaratur, tamen Domino hoc committetur, tuque fidem servabas, & pro eo orare non differabat. De-

nique enumeratis injuriis ad eo sibi inflicto, ait turbis: « Inter hæc omnia incerta ad solas lacrymas recedo, petent ut idem omnipotens Deus piissimum & dominum nostrum & suâ hâc manu regat, & in illo terribili judicio librum ad omnibus delictis inveniat. » Sed quia Dominus sibi cognovit vindictam non differat, eidem Mauritio postea aperte demonstratum est. Beatus quoque Ambrsius cum injulit persequeretur à Principe, totam se Domino commendabat, nec defendendo resistere quaerebat. Taliter Sacerdotes Dei se contra iniquos Principes munire debent. Sicut ait beatus Paulus Apostolus: *Non consuetis defendentes. Carissimi, si datus locum sit. Scriptum est: Ad ibi videram, ego retribuam dicit Dominus. Nam semis defendi, depraedatione vel devaluatione vindicari, prædâ ditari, vel homicidio vel detractione timere, non Sacerdotum, sed Daemonum est. Ait namque beatus David: *Nolite sperare in iniquitate: & in rapinis vestris concupiscite. Talia etenim perpetrantis mercenarii dici possunt, pastores autem nullatenus esse possunt. Aut quomodo Deo sacrificium offerre poterunt, cum audiant ipsum Dominum dicentem: *Si offeris munus tuum ad altare, & ibi recordaris furis, quia frater tuus habet aliquid adversum te: relinque ibi munus tuum ante altare. & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc venies offerre munus tuum. »***

... adversum nos habere sentimus, serenissimam Deo nullatenus offerre debemus.

Igitur quæ de perveris Regibus servandâ fidelitate huic usque diximus, ideo annotare curavimus, ut exinde intelligere valeamus, quantò diligentia quantæque cautela bonis obedire debeamus, quando nec etiam malos à subditis vexandos esse monemur. Quid si ita Principis in tantum delavavit, vel si tam gravis fuerit culpa, ut ad ejus gratiam redundi adivis nullo modo reperatur, neque Sacerdotum interventu, neque Magnatum precibus, verum etiam nec familiarium consiliis vel supplicationibus, nullâque satisfactione ipsius animus placari possit, tunc fugiendum esse consilimus, dicente Domino: *Si vos persequuti fuerint in una civitate, fugite in aliam, donec mittat Dominus auxilium de lapso, & de excelso miseretur omnipotens. Congruenter itaque fieri potest, ut aliquis Procerum furarum Regis sui fugendo declinet, quam Rex in se sui regni hinc rebellantem adversum se persequi omittat. Audivimus etenim quoddam sic evadentes, ad pristinos postmodum felicissimè remeasse honores. Quoddam verò peritauerit intrans, usque etiam ad contemptibilem exitum pervenisset. Est etenim naturalis remedium, ut qui pro diversitate morum simul permanere non poterint, majores minores expellant, minores ipsos majores fugant. Nam ut à subditis prepositi violentiam dâo patiantur, inominosum est. Ait enim Dominus: *Non est dignus super magistrum, neque servus super dominum suum. Venerabilis etiam Johannes Chrysostomus in quâdam Homiliâ sic ait: « Sicut enim videmus in illis mundis regnis quomodo in primis quidem nemo a poterit facere ipsum Regem, sed populus eligit sibi Regem, quem vult: sed cum Rex ille fuerit factus & confirmatus in Regno, jam habet potestatem in hominibus, & non potest populus jugum ejus de cervice sua repellere. Nam primum quidem in potestate populi est facere sibi Regem quem vult; factum autem de Regno repellere, jam non est in potestate ejus, & sic volentia populi postea in necessitatem convertitur. » Sanctique Patres sacra celebrantes Concilia, pro robore Regum & stabilitate regni legitimissima protulerunt decreta. Ex Concilio Toletano cap. 77. post insti-**

tuta quædam Ecclesiastici ordinis, vel decreta quæ nobis cunctis Sacerdotibus sententiæ est, pro robore nostrorum Regum, & stabilitate gentis Gothorum pontificale ultimum sub Deo iudice ferre decretum. Multarum quippe gentium, ut fama est, tanta exiit perditio animorum, ut fidem juramento promissam Regibus suis servare contemnant, & ore simulent juramenti professionem, dum retinent inerte perditæ impietatem. Jurant enim Regibus suis, & fidem quam pollicentur prævaricantur, nec metuunt volumen illud iudicium Dei, per quod indicitur maledictio. Multaque est penatum comminatio super eos, qui jurant in nomine Dei mendaciter. *Que apud Ipes talibus populis contra hostes laborantibus? Erantne fides ultra cum alijs gentibus in pace credenda? Quod fasus non violandum? Que in hostibus Regum sponsio permanebit, quando nec ipse proprius Regibus juratam fidem conservant? Quis enim adeo furiosus est, qui caput suum manu propria defecet? Et illi, ut notum est, immemores salutis suæ propriâ manu seipsum interant, in semetipos proprioque Reges suos convertendo vitæ. Et dum Dominus dicit: *Nolite tangere Christum meum.* Et David: *Quis, inquit, extendit manum suam in Christum Dominum, & innocens erit?* Illis nec vitare metus est perjurium, nec Regibus suis suffere exitium. Hostibus quippe fides pacti datur, nec violatur. Quid si in bello fides valet, quanto magis in suis servanda est? Sacrilegium quippe est si violatur et gentibus Regum suorum promissa fides, quia non solum in eos fit peccati transgressio, sed et in Deum quidem, in cujus nomine pollicetur ipsa promissio. Inde est, quod multa regna terrarum caelestis iracundia ista permutavit, ut impietate fides & morum alterum ab altero solveretur. Unde & nos cavete oportet casum huiusmodi gentium, ne similes plagâ feriamur percipimus, & penâ puniamur credidit. Si enim Deus Angelis in se prævaricantis non pepercit, qui per inobedientiam caelestis habitaculum perdidit: unde & per Isaiam dicit: *Insuperbia est gladius meus in celo:* quanto magis nostræ salutis interitum vitare debemus, ne per infidelitatem eandem serventis Dei gladio preamur? Quod si divinam iracundiam vitare volumus, & severitatem ejus ad clementiam revocare cupimus, ut unâ cum eis quædam conjuratione nitantur per penam perditionis contineant, quos in pernicie præva societatis copulat. Si placet omnibus qui ad istis hæc tertio reiterata sententiæ, vestre vocis eam consensu firmate. Ab universo Clero & populo dictum est: Qui contra hæc vestram definitionem præsumserit, anathema, maraitha, hoc est perditio in adventu Domini sit, & cum Juda Iscarioth partem habeat, & ipse, & sociorum. Amen. Et nunc*

Quemquam in Concilio anteriori quod anno primo gloriosissimi Principis nostri de huiusmodi re fuerit promulgata sententiæ, tamen placet iterare quod convenit custodire. Itaque Regis vicæ constanter nullus sibi aliquo opere vel deliberatione, seu consensumque dignitatis laicorum, seu gradu Episcopatus, Presbyteri, aut Diaconi cuncteratus, exterique Clericatus officus deditus, Regem providet contra viventis Regis utilitatem, nullo blandimento vel susatione per eandem spem aut alios in se trahat, aut ipse in alium acquiescat. Iniquum enim & valde execrabile à

Christianis debet haberi, futuris temporibus illucita prospicere, & vitæ suæ ignaros ventura discipere. Et rursus: « Confrictis hostium Sacerdotes, præter eos qui Regi potestate licentiam accepere, quoslibet maniatum ad gentem extraneam occultè accipere vel dirigere non presumant: qui autem deprehenditur atque convenitur, denuntietur Principibus apud Concilium condignâ animadversione muldabitur. Qui enim iam dictis Dei & Domini nostri JESU CHRISTI, beatissimorumque Apostolorum Petri & Pauli, & ceterorum sanctorum Patrum monitis contrarie tentaverit, sciat se procul dubio diabolum habere ductorem; & quia JESUM habere nolum, proscelus Barabbam habere.

Quapropter, Reverendissime Domine, hæc & huiusmodi considerantes, ad gratiam serenissimi Regis & Domini nostri reverti non desinemini, recolentes qualem est iustejurando pollicenti civis fidelitatem. Scriptum quidem est dicente Domino: *Non assumas nomen Dei tui in vanum: quoniam non habet Dominus iniquum eum, qui amicus eius in vanum assumserit.* Memores estote Regis dignitatis, memores estote & vestri Ordinis. Eimus enim ut quantum possumus, si jubetis, in hæc factores, & trimus & fidelissimi adjutores. Nihil dubites, Pater mi, non expediat quidem: dignum enim & Deo teste, bonum pacis, & ad fructum festinamus pervenire charitatis. Non etenim omnis pax eadem pax est: est namque salutaris pax, invenitur & noxia: salutaris quidem pax est de qua Dominus ait in Evangelio: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.* Et quia dissimilem agnoverat, subdidit: *Non quomodo hic mundus docet ego do vobis.* Item bona pax est quam Angeli postibus nuntiavere, dicens: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bene voluntatis.* Et de quo ait Beatus Paulus Apostolus: *Christus est pax nostra, qui factus utraque unum.* Rursus iniqua pax est, de qua *Cum fortis armatus cubilet utrum suum, in pace sunt omnia qua ipse possidet.* An non ipse diabolum quem per fortem intelligimus armatum, pacem Domino querbat, cum prociens ante eum, scilicet fortorem, diceret: *Jesu fili Dei alissim, adjuvato per Deum ut me torques?* Sed quia eam injustè quæsit, impetrate apud eum minime intravit. Beatus quoque David noxiam putans pacem impioeum ait: *Quia zelatus super iniquas pacem peccatorum videns.* Sic enim Angeli bonorum pacem utilem iudicabant, sic iste impioeum inutilem iudicabat. Unde cum magnâ discretione pax est inquirenda, ut & salutare omninoque firmate habereamus, & inutile vitare valeamus. Melius itaque est nobis adversarios utcumque tolerare, quàm cum ipsis iniquè pacisci, dicente Domino: *Caveas à sermone Pharisæorum, quod est hypocrisis.* Dicit enim beatus Paulus Apostolus: *Si fieri potest quod ex vobis est, id est ex vestra parte: ac si diceret: quidquid mali homines faciunt, vos semper illoium salutem argueite, oportuna docete, inutilia quamvis ingratè argueite, & si fieri potest, corrigere studete.* Hæc est enim utilis pax, quam si deprecaverit, non ideo vobis à restitidine convenit deviare: nam à bono recedere, & alienis erroribus implicari innoxie conficitur. Scriptum quippe est: *Qui ingerit pacem, convocabitur ab eis: & qui commoneverit superbis, induetur superbia.*

Ad tramtem ergo veræ pacis, id est Domini nostri JESU CHRISTI, sanctorumque Patrum exemplis, vel documentis, sincerè mente convenimus;

176. 104. 17.
1. Reg. 14. 7.

176. 14. 6.

Concil. Tolon.
6. c. 17.

a. cupimus] Multa hinc omisit mones Achetius.
Tom. 1

b. Confrictis] Hæc in edito Concilio desunt.
111

fidelitatem Regum, ut ipsos docere cognoscimus, firmiter tenemus; nosque in Dei omnipotentis servitio, nostrisque Senioris obsequio, ac fidelium Confratrum suffragio paratissimos institutamur, & quocumque possimus ad hæc omnimodis invitamus. Qui vero talibus moribus rebelles existuerint, inter hos jam non est pacis viscusulum inferendum, sed separationis consilium persequendum, ut aliquem ex ipsis ad societatem possimus perducere gratiam, ne simul omnes pereant in culpa. Hanc quidem immutare separationem, ipsius Salvatoris quod jam præsumimus, sacro cogitur exemplo. Quosdam valde dignum est, ut cum qui se iustitie dari vult, ab eis qui noluerint separare curemus. Quia si cum ipsis in errore permanerit, neque illum prodiderit, & ipse cum illo panem iterabit. Sicut enim bonorum consortio multum proficiunt, sic malorum societate plurimi pereunt. Namque malorum collegium cupiscimusque

2°. 40. 17.

Abd. 4°

2°. 61. 11.

1°. 11. 9.

. multorum hominum nequitiam quasi unius imbecillam. iudicandum scriptum est: Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo; & quasi nihil & inane reputata sunt ei. Sed nec in arcibus quas ambobus monumentum in huiusmodi confidendum est prætidio, quia ut Propheta ait: Si exultatis superis ut aquila; & si inter sidera ponentes nidum vnum, unde derivabit de dicit Dominus. Divina quoque si infirmam, nolite car apponere: ne aliquando videntes irideant dicentes: Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum; sed speravit in multitudine divitiarum suarum, & prevaluit in vanitate sua. Neque enim ducimus imperitium amicos acquirere, adfida utiliter erigere, possessa custodire, & honesta in omnibus servata moderatione proficere, sed his fretus auriis aliquatenus superbiere, incommodum utique iudicamus. At enim Dominus in Evangelio: Non in abundantia divitiarum que vicia est super terram. Et item: Misit, hac nocte septenas in se annam unam; qui autem parasti, unus erunt; Itaque Speret in Domino, & sit laetitiam, & habitet terram, & possidet in divitiis eius. Delictare in Domino, & dabit tibi pretiosum cor tui. Revela Domino viam tuam; & speret in eo, & ipsi faciet.

Luc. 14. 16.

1°. 6. 10.

2°. 16. 1.

1. Cor. 17. 19.

His & similibus sanctarum Scripturarum sermonibus invicem exhortantes, ad mioria nos provelere non tardemus, & quos nobiscum trahere non valemus, hoc saltem ad deterenda prolequi formidemus, dicente Ap^ostolo: Insuper si desierit, distinet. Ille enim ab altero revera distinet, qui nequioram viam eligit; qui viam Domini reliquit, & per devia errabundus incedit. Nam ad præcipitium cum amico descendere, non nisi capitis est fidi demittere: nec societatis valet gratia, ubi nulla est adjuvandi fiducia.

Sed ne nobis solammodo confidere videamur, ad ceteros etiam roboramus. Secundi quoque ordinis milites ita nos adiuovere oportet, ut divina iugiter mandata custodiant, sicut Regis fidelitatem, quam parando promissarum, inviolabilem teneant, & que legis transgressores nullo modo efficiant. Que etiam in ipso sui cordas de Regum fidelitate omnino castiget, & qualis transgressoribus pena debetur, ostendat, quantaque hic Regum excellentia demonstrat; nam si quis horum mandatorum observator existuerit, maximum & in præsentis sæculo decorem acquirere, & in futuro lize anime lucrum felicitatis adipisci merebitur. Qui autem in his repugnando moris iudicium incurrerit, periculum lize anime procul duto sustinebit. quum quod constitutum est vobis Heu, heu! quid de Episcopo

quod qui sibi commendatos, quin etiam & commillos contra divini doique præceptum, contraque promissum sacramentum, contra secularium quoque legem, in qua etiam mores perscrutari assignatur, Regi percipit repugnandum? Quis de dioriam animum dispendio luce suspicium? Atque omnium ut cupis exemplo vel documentum periclitata fuerint, de ipsorum manibus requiratur: prælia quoque & facultates Ecclesiarum, sive pauperum, cupis exigentibus culpis & vilitate fuerint, ad ipsius interitum prevalere poterunt. Erit enim coram Deo, plus propter divina præcepta, sanctorumque Patrum monita, quam pro aliquo terreni commodi desiderio, aut rebellantis iniquitate me ejus aliquid velle fidelitatem. At enim Dominus in Evangelio: Quis prædesit homini si universum mundum lucraverit, animam vero suam detrimentum passus? Audi beatum Sulfianum clamantem: Melius est nihil alijsque opere invidere in manus hominum, quam peccare in conspectu Domini. Et beatus David: Melius est meliorum in se super divitias peccatorum multas. Salomon quoque ait: Melius est hinc sicca cum gaudis, quam tota domus plena vilitatis cum iurgio. Quapropter Dominum IESUM CHRISTUM suppliciter imploremus, ut qui beato Petro merenti manum ut erigeret, portavit, & cunctis nos malis eripiat, & ad rectitudinem firmitatem perducatur. Amen.

EPUSDEM ATTONIS EPISCOPI
EPISTOLÆ

Pro aliquibus erroribus missæ.

II. **A**Tto gratiâ Dei humilis Episcopus, cunctis fidelibus in nostrâ parochiâ consentientibus salutem & gaudium. Nuper in vigiliâ octavæ Domini quendam hereticum his qui præfentes erant, Deo donante, retulimus, quem vobis dirigere necessarium existamus. Heu! quis fuit miti in velleis partibus, qui divina servitia contempnuit, & augura, vel cœli signa, seu vanas præcautiones intendant, nec metuunt illud quod Dominus de Judæis ait: O generum incredula & perversa, signum quæritis. Beatus quoque Paulus clamat Apostolus: Videte ne quis vos seducat per Philosophiam & insanam sapientiam secundum traditiones hominum, secundum elementa mundi; & non secundum Christum. Et alibi: Quomodo convertimini iterum ad insensum & egena elementa, quibus deum servite vultis? Dies observatum & mensis, & temporum & numerum timeo ne forte sine causa laboraverim in vobis. Philistia quoque dicit: Falsi hominum agnoscite graves corde; ut quod diligitis vanitatem, & quæritis mendaciam. Et iterum: Beatus vir etiam est nomen Domini spes eius; & non refertis in vanitates & insanas falsas. Valere in Domino.

EJUSDEM.

III. **A**Tto Christi misericordiâ humilis Episcopus, cuncto populo nostræ Diocesis sanctæ matris Verceilensis Ecclesie. Noveritis igitur quia & per ipsum Christum Dominum atque sanctos Apostolos seu Prophetas, sive sanctos reliquos Doctores, audivimus plurimos venturos esse Pseudo-prophetas, qui, quod gravissi-

nam est, subvertere à vi veritatis multos studebunt, ita ut eos in perniciem perducant, qui illi crediderunt. Unde qui non solum prodigia diversaque signa tunc temporis facientibus seu philosophicis dogmatibus falsis defendentibus, & vtriusque non tam facili iussu haberet eor, ut etiam quibuscumque simpliciter atque bruta referentibus tantummodo verba credere omnino solentibus, eosque, seu miseris diabólico errore decepti, Prophetas hominibus, relinquentes sanctam matrem vestram Ecclesiam, seu Sapientiores per quos ad æternam pervenire debetis salutem. Quocirca huiusmodi litteræ, auditis vel cognitis, si quis vestrum forte, quod ablit, deinceps huiusmodi nefas perpetraverit, sicut se omnimodis damnandum, & non habeat licentiam manducandi quid coctum, nisi panem, nec bibendi vinum, quousque ad suam sanctam matrem, scilicet Veracellensem Ecclesiam, nostramque præsentiam ad satisfactionem, veramque penitentiam humilitatem iudicandum adveniat. Si quis autem superbi inflatus contra hoc agere tentaverit, sciat se ab Ecclesiæ liminibus pellendum, & à sanctâ communionem extraneum; omnibusque fidelibus abominandum, donec sanctæ Ecclesiæ suscipere correctionem, tam ipse quam omnes qui ipsi communicant, postquam eum talem cognoverint: Sacerdotem verò si quis fortasse, quod Deus avertat, tali abominacione pollutus fuerit, nullum divinum audeat usurpare mysterium, donec dignam Deo, nostro iudicio persolvat satisfactionem.

E J U S D E M.

I V. **A** Tto grati Dei humilis Episcopus, Universis fidelibus nostræ Ecclesiæ, nostræque dilectissimis filijs pax sit & gaudium. Si cum sancto corde quæ à sanctis Patribus tradita cognoscuntur, à vobis inviolata serventur, magnam nobis in hoc præparatis lætiam. Si autem, quod ablit, diversis erroribus vos cognoverimus depravatos, grandis inde interior vestro cordi accumulabitur. Nam si abjuncto discipuli, magistri est detrimentum, quanto magis pravariacione hæresum patris, valet esse periculum? Sic nos omnipotens pater degere concedat, ut utriusque de utroque remuneremur, ne damnandi iudicemur. Igitur aodivimus inter vos novam quendam fuerit errorem, ut dicatis sextâ feriâ octo esse vacandum, & omnium Redemptor eundem diem tristitorem præ cunctis duxerit, & tanta pro nobis opprobria sustulerit vos jocus incumbere, & otia scilicet studiat. Apostoli etiam ceterique fideles tam tristitorem eundem duxerunt diem, ut per diversis latebras fugitantes vitæ duo simul repenterent. Nec epularum poterat fieri mentio, quibus vitæ jam penè adhaerent desperatio. Eidem quoque die sol tenebris amicibus lumen obduxit, & ipsa clementia turbata turbationem totius ostendebat mundi. Nam si diem Dominicum qui venerabilis Resurrectionem Domini nostri IESU CHRISTI, seu Apostolorum ceterorumque fidelium lætissimum non solum in Pascha celebramus, vgrum etiam per singulos circulos hebdomadarum ipsius diei imaginem fruentiamus; dicens est, qui sextam feriâ, quæ Dominus crucifixus est, per omnes hebdomadas ad illius imaginem cum substantiâ & compactione majoris adurgat celebrandum. Liber denique impedimentum dicitur. In magno ergo eo die Chri-

stus fuerat labore, qui tanta ab impijs tormenta pertulerat. Similiter etiam omnes ejus fideles, quos fugientes intus dolor, à foris premebat angustia, nec ferandi dabatur induciæ, quibus talis paraturus injuria. Fugite ergo, Fratres, ab hac stultitiâ: sufficiens enim vobis diem Dominicum, & alios celeberrimos & à Sacerdotibus approbatus frivilitatem observare. In quibus sero ferare debetis, ut à secularibus negotijs expediti, liberis Dominum episcopi Sanctos collaudare vel prædicare, eosque deservire possitis. Nam sextâ feriâ melius est laborare panem, unde & vitam & alienam retinere possis esurire, quam otiosis manibus sedens inanes fabulas garrulo ore jacitare

E J U S D E M.

V. **S**ummâ devotione colendo Domino AXONO reverendissimo & sanctissimo Præsuli AITTO grati Dei humilis Episcopus, vestreque fidelissimus, orationum instantiam cum devoto humiliter. Deus omnipotens, qui vos in pastoralis throno locari dignatus est, ipse vos juri opulatione adeo cultidore dignetur, ut Sacerdotalis honor cunctos vestros distinguat adus, rursumque vestra sacris cunctis sacerdotalis ordo præfulgeat. Quod autem vestra prudentia nostram habebit dignata est parvitate, quare quendam nostræ Ecclesiæ filium à filia suscepta se de sacro fonte prohibere nuptus. Insuper si aliquid capitulum repertum habebimus

qui in carnalibus nuptijs non tantum spiritibus, sed etiam inquirenda. Ignoravit LUTERANUS Catholicus REX huius in qua dignitas patriæ, tale cum consensu illius temporis Procerum vel Judicum Capitulum promulgavit: Hoc censuramus atque præcipimus, ut nullus præsumat commatrem suam uxorem ducere, sed nec filiam quam de sacrosancto lavavit; neque filius præsumat suam illius uxorem ducere, qui cum de sacro suscepti: quis spirituales germani esse nesciunt: & qui hoc malum facere tentaverit, perdat omnem substantiam suam. Et si in quo de tali illicito matrimonio nascuntur, hæres esse non debent, sed propinqui parentes. Ubi autem inventi fuerint, qui supra scripta illicita conjugia contraxerint, in præsentis sepellantur, & postea superalici-
ptæ subiacent.

Lex etiam, quæ Salica dicitur, hoc continet. Uxorem patris si quis acceperit, mortis periculum incurrat, & de præsentis conjugationibus, quæ incestus esse videntur, per præcensationem Episcoporum iustissime emendare. Qui verò Episcopum suum noluerit audire, & excommunicatus fuerit, preterea conditionem à apud Deum sustineat, & de palatio nostro omnino sit extraneus, & omnes res suas parentibus legitimis amittat. Romani quoque Principes totius præsentis Monarchie dominantes, quorum legem etiam nobis Sacerdotibus in multis conventu observare, talia instituta conjugis loquentes dedere: Sed si qua per adoptionem soror tibi esse coeperit, quamvis quidem constituta adoptio, sanè inter te & rem nuptæ consistere non possunt. Et item: Si adversus ea quæ diximus aliquis coierit, nec vir, nec uxor, nec nuptæ, nec matrimonium, nec dos intelligatur. Itaque qui ex tali coitu nascuntur, in potestate

a. *Assensu illius*] Hic nonnulla desunt.
a. *die. 674. 68*] Videt Achrius vocem aliquam, fortasse
relegatam, deest: hoc loco.

b. *auditionem*] Peripicuum est hie legi oportere
denotatum.

patris non sunt, sed tales sunt, quantum ad patriam potestatem pertinet, quales sunt in quos mater vulgè concepit. Sequitur ergo ut & dissoluto coitu, nec dotis exactionibus sit, & alias patnas patiantur, quæ sacra Constitutionibus continentur. Nulla denique adoptio talis esse poterit, quam hæc per quam homines filii Dei efficiuntur. Hæc est enim adoptio, quæ emancipari non potest. Unde beatus Paulus ait Apostolos: *Qui prædestinatione in adoptionem filiorum per Christum Jesum, in ipsum secundum præpositum voluntatum suarum in laudem gloriæ gratia sua.* Cujus adoptionis participem nemo ambigit eum qui secundum sacramentorum est spiritus. Rursusque ex sacro fonte qualem ex ma Sacerdotibus ipsis ad esse vendum committuntur. Nam sicut carnales nostri parentes nostre generationis ministri sunt, secundum quod beatus Clemens in suis Decretalibus asserit, sic hujusmodi ministri sunt sacre regenerationis. Deus auditor in utriusque consistit; sicut scriptum est: *Unusquisque sicut Dominum deat. Ego plantavi, Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit.* Illi namque, qui ut superius diximus, erga pueros agunt, spiritualiter plantant, & patres sunt. Qui autem rigant, ministri Ecclesiarum sunt, sacramenta conferentes baptismatis. *Dominus autem incrementum dat in omnibus, sive in spiritualibus, sive in carnalibus profectibus.*

Legitur etiam in libro Codicum, quod est Romanæ Legis, ita: « Nihil aliud sic inducere potest patrem ad affectionem, & justam nuptiarum prohibitionem, quam hujusmodi nexus, per quem Deo animæ eorum copulatae sunt. » Item ex Novella: « Si qui infans atque damnatum matrimonium contraxerit, & ex prioris matrimonii liberos non habuerint, ratione sui facultatis careant, & dos sicuti juris vindicetur. Post publicam cautionem autem, & cinguli sui patiantur amissionem, & mesallo puniantur. Quod si videtur sit per se sua, corporali quaestioni submittat, & uxor ejus contra legem nuptia eisdem pœnis patiatur. Hæc post biennium valeant; nam biennium indigentia illis præstita est, qui jam contractu contra legem matrimonii, ut infra biennium separaverint. » Quid si non fuerint separati, sed perseveraverint in toto biennio, pœnis in primo capite dictis submittantur. » Valde enim turpe est, ut quod religiois causâ secularis leges custodire contendunt, hæc Sacerdotes Dei infringere queant. Sed neque summi Pontifices secularis leges se quoque contrivere, cum nosse atque ipsorum Dominus se Magister dicit: *Non veni legem solvere, sed adimplere.* Item sanctissimus Papa Calixtus: « Nec eos viros, quos leges secularis rejiciunt, suscipere debemus. Ipsi quoque infamiam, quæ asperis sunt, delere non possimus, sed animas eorum per penitentiarum publicationem & Ecclesie satisfactionem sanare cupimus. » sanctissimus Julius Papa confirmat: Beatissimus etiam Gregorius multa Romanæ leges capitales confirmans, suo insensatæ egrotio. Ergo, Domine mi, ab infamia esse videtur, ut spiritualis infamia carnalibus amplius obdeservire cogitur; ait enim beatus Paulus Apostolus: *vos enim in libertate vocati estis, Fratres; tantum ne libertatem in occasione detis carnis.* Et iterum: *Qui servavit in carne sua, de carne metes corruptionem; qui autem servavit in spiritu, de spiritu metes vitæ æternæ.* Et rursus: *Ubi spiritus, ibi libertas.* Et in Levitico: *Omnia consuetudo que observatur, ab homine non redimetur.* ne nostris vitiis succumbendo, sacramenta execrabilia fiat.

Sed & si hæc cum illa quæ superius talis reprehendentes conjugium diximus, deherent; satis ad id reprehendum etiam emanant. Nam adeo hujus religionis causâ hæc tenentur esse abolitum, ut non tantum licerit, vel prædentibus, sed etiam ipso iustitiam moris causâ profanum jam videatur, ut scilicet peccata exigentibus aliqual tulerentur, adeo scandalizarent. Unde grave committentibus peccatum exortio. Ait enim Dominus: *Va homini illi per quem scandalum venit.* Et beatus Paulus: *Providemus enim bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus.* Et item: *Sine offensione etate Judæi, & Gentium, & Ecclesie Dei.* Et rursus: *Si ista scandalizet fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ut fratrem meum scandalizem.* Et iterum: *Nemo quod sanum est querat, sed quod alterius.* Hæc nempè offendit, qui antiquas consuetudines à religiosissimis & prædentibus observatas immutare vel abeudere præsumit: cum beatus dicit Isidorus: « Consecratio est jus quoddam moribus institutum, quod per legem suscipitur cum debita lex. Non differt utrum scripturam ratione consistat, quando & legem ratio commendat. Poro si ratione lex consistat, lex erit omne jam quod ratione consistere, dumtaxat quod religioni congruat, quod disciplinæ conveniat, quod salutari proficiat. » Beatus quoque Papa Gregorius, eorum institutionibus penè totus regulatur orbis, ait Regula parte prima: « Ex nos juxta sciam relationem vestre consuetudinem, quæ tamen contra fidem catholicam nihil usurpare dignoscitur, immotam permanere concedimus, sive de Præsentibus contentendis ceterisque capitulis, exceptis his qui ex Donaculis ad Episcopatum perveniunt. » Januarii Ipsa quoque mutatio consuetudinis, ut etiam quæ adjuvat utilitate, noviter perturbat. Quapropter quæ utilis non est, perturbatione infirmitas, consequenter noxia est. Apparet ergo quod consuetudo quæ fides Catholice, vel secularibus legibus non obest, omnino servanda sit, quod Theodosiano confirmator edicto. Sed hæc de qua nunc agitur consuetudo, nec Catholice fidei, nec ulli Christianorum legi penitus impugnat. Licet tamen quardam leges hinc in quibus hæc spectant non contineantur, sed nulla est quæ huc impugnet videatur. Quapropter ideo de hæc multis tunc antequam crederemus, quæ in nova quasi religione baptismatis, nullus Christianus talia præsumere conabatur; nec judicaverit interdicendum, quod non crederent præsumendum. *Nam ista lex non est peccata, sed servanda.* Attamen nobis, quibus licet indignos discernendi impunita est conditio, ut videmus inter mundum & immundum, & lepram, talis convenit declinare, ne scientes à Domino per Prophetam arguamur, dicente: *Carnes mortui non valentes lavare;* ne populi consentire flagitii videamur, & reprehensibiles efficiamur, dum laborum reprehendere nequam diffimulamus. Sed in omnibus exhibemus sicut Dei ministros; quæ scriptum est: *Ne communicaveris peccatis alienis.* Et rursus: *Et immundum ne geraveris.*

Quod autem ex Domini sententiâ dicitur: *Quod Deus conamixta, homo non separat;* hæc religio modis omnibus colenda videtur; sed non omnes qui conjuncti sunt Dominus conjungat. Eorum tamen quos ipse conjungit bona est copula, quippe nec legibus obest, nec Catholicorum usus conturbat. Sed est honorabile consuetudinem & terna immutata, sicut beatus Paulus ait Apostolus: *Hæc namque qui matrimonio innata sunt, præcepto, non ego, sed Dominus, uxorem à vobis suo non discedere;* &

Epist. 1. 2.

L. Cor. 1. 6.

Novella 15. c. 1.

Mat. 1. 17.

Calixtus Papa 3. Epist. 2. ad Romanos Gallicanum Episc.

Galat. 5. 13.

Mat. 6. 2.

L. Cor. 1. 17.

Levit. 17. 32.

Mat. 18. 7.

L. Cor. 1. 11.

L. Cor. 10. 13.

Mat. 2. 17.

Mat. 10. 14.

S. Isidor. lib. 2. orig. c. 20.

S. Greg. lib. 1. Epist. 77.

August. Epist. 118 ad Januam

L. Tim. 1. 2.

Mat. 16. 10.

L. Cor. 6. 4.

L. Tim. 5. 22.

L. Cor. 6. 17.

Mat. 23. 6.

Mat. 23. 4.

L. Cor. 7. 10.

vix uxorem suam non dimittat. Videte quod dicit
his qui matrimonium iuncti sunt. Matrimonium enim
est conjugum iusta conventio & conditio: eos ve-
ro qui nefario & execrabili coitu contra leges & mo-
res permiscerunt, omnino separari oportet, quoniam
nec vix nec uxor poterit esse in huiusmodi. Aut enim
Dominus in Evangelio: *Si dextera manus tua scan-
dalizet te, abscide eam & projice ab te.* Quod
enim melius per scandalizantem

Mat. 5. 30.

1. Cor. 7. 11.

Mat. 5. 14.

Hab. 2. 14.

Jac. 1. 16.

Paulus Apostolus: *Non est enim servus nisi subditus frater aut soror in
eiusmodi: in pace autem vocatus nos Dominus.* Dom-
inus etiam divortium prohibens, fornicationis
causam excepit, dicens: *Excepta fornicationis cau-
sa.* Cujus ut sentis duo sunt genera, de quibus no-
bis per omnia modo non convenit disputare. Ve-
strum unde fidelem, nostrum scilicet filium, & Do-
mine mi, verbis affabundus & mellisui, sicut bene
notis, consulere non dedignemini: quatenus relicti
prioribus ad meliora pertingere queat. Bene num-
que scitis quia omnis disciplina in profanis quidem
videtur non esse gravis, sed majoris: postea autem
solum pacatissimum exercitium per eam reddet in-
justis. Et Jacobus Apostolus: *Sicere debet, quoniam
qui convertitur faciens peccatorem ab errore via sua,
salvabit animam ejus a morte, & operis multitudi-
nem peccatorum.*

Quod autem vestra nobis innouit magnificentia,
quia multi majores & inferiores in hoc Regno sint,
qui tales uxores habent, quos etiam nobis intima-
re possunt etiam, Deo teste, hoc incognitum manet
apud nos, & valde novum videtur. Sed si qui sint
qui talia agunt, aut raritate nobis obscurum est,
aut dissimulatione occultum. Verumtamen in istis
parochis nullum preter hunc aliquando audivimus:
tamen & si multi essent qui hoc agerent, Domini-
ca debuerat excellere sententia. *Ne quisque tur-
bam ad faciendum malum, nec in iudicio plurimum
acquiesces sententia, ut a vero devias.* Et Pau-
lus: *Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non
essem.* Et Jacobus Apostolus ait: *Quicumque ergo va-
luerit amicum esse facili homini, inimicus Dei consti-
tuitur.* Et Moyses negavit se esse filium hujus Pha-
raonis, magis elegens affligi cum populo Dei, quam
temporalis peccati habere jucunditatem, majores
divinus estimans thesaurum Aegyptiarum imperperium
Christi. Secundum de cetera autem Caelitini Papae,
docendus est populus, non sequendus. Sed & si nec
lex valet, nec consuetudo proficit, saltem ipsi ra-
tio procedat.

Erod. 12. 1.

Galat. 1. 10.

Jac. 1. 6.

Hab. 1. 14.

Inter Compadres & Commatres interdita esse
conjugia evidenter omnes testificant. Cum hujus
sacramenti mysterium non specialiter in ipsis, sed
in eorum filiis celebratur. Nam & ipsi sequestratim
esse possunt. Quis ergo hoc dicere audeat, quod
absentes hoc sacramentum contingat?
. enim compater vel commater sonat,
nisi simul pater, aut mater.
. cui simul patres, vel matres sunt, omnes
eorum filii vel filiae fratres vel sorores ipsius.
. enim Dominus Scribas, & Phari-
saeos ait: *Va vobis Scribae & Pharisaei, stulti, &
caeci qui dicitis. Quicumque juraverit in altari nihil
est, quicumque autem juraverit in dono, quod est
super illud, debet. Cuius . . . quid enim mater est; do-
num, an altare quod sanctificat donum? Qui ergo ju-*

Mat. 23. 17.

rat in altari, jurat in eo, & in omnibus qua super
illud sunt. Et qui juraverit in templo, jurat in illis.
& in eo qui habitat in ipsis. Videtur ergo nobis, quod
hujusmodi adoptio, si pertinet ad parentes, magis
pertinet & ad filios, & si nec ad filios, profectio
nec ad parentes pertinere videtur. Haec itaque intenden-
dentes, praedictum Theodericum a tali toro suspensum
divinus, non tamen conjugium penitus interdiximus,
nec aliter excommunicavimus, donec in Domini
Archiepiscopi & vestrum, ceterorumque nostrorum
venerabilium Coenae concilio in laetum veniamus.
Nam quid de relicitudine dubitemus modo,
sed ut majori auctoritate firmetur assertio plurimorum.
Saepe etenim delinquentibus, dum vulnus fi-
cioris premitur; reproba videtur sententia medi-
cantis: & dum perveriti criminis novum diluere no-
lent, ad ducuntur injurias currunt. Quorum detra-
ctiones a nobis extorqueamus, cum plurimorum
sententiam interem expellamus, sicut beatus Paulus
ait ad Timotheum: *Irresistibilem te exhibe,
ut si qui ex adverso est, veretur, nihil habens ma-
lum de te de nobis.* Dum enim, Domine, cum
illo agitur, non solum cum ipso, sed pro omnibus
hujusmodi laboratur. Lex enim non admittit per-
sontam; si cum huic licet, evidenter omnibus licet:
& si huic prohibitum sit eric, nullus si in postmo-
dum de ignorantia excusabit.

Imoratus etiam nobis esse aliquos talibus nup-
tis perplexos, quod pro nullius excommunicatione
suae delerant copulas. Utinam, Domine, nos in-
junctum officium implere valeamus. Illi quodquid
faciant, nos saltem nosmetipsos liberare curamus.
De talibus quippe Johannes clamat Apostolus: *Qui
autem non est ex Deo, non audit nos.* In hoc ergo co-
gnoscimus spiritum veritatis & spiritum erroris.
Deus pacis & charitatis ita vos sibi copulare
. fulgere, sic in presi-
senti valeatis vincia laborare, ut in futuris
. audire
.

GUNZONIS LEVITAE NOVARIENSIS.

VI. **D**OMNO ATTOTO Pontificali reverentia co-
lendo, Gunzo Novarenis Ecclesiae Le-
vitarum extimas, debet venerationis servitium. De
eo quod tribuitis vestra pariter meam consule-
re dignata est, ideo haecenus respondere distuli,
ut diutina meditatio firmiora daret responsis. Et
quamvis dignitati vestre omnimodo pateat, clarifi-
cimum recriptum ab Apostolica sede THEODORO NO-
VARIENSIS Episcopo in medium proferri placuit. ZA-
CHARIAS Episcopus servus servorum Dei, Reve-
rendissimo & sanctissimo Fratri THEODORO Episcopo
Ecclesiae TICINENSIS. PISTALIUM, quod nobis tua
veneranda Fratemitas obtulit, per quod nos scifi-
cari curasti, si licet filium, cujus pater alterius
filium ex sacro baptisate suscepit, id est, sp-
rituale* eju sitem patris filium, quod apud te crudelis
est, in matrimonio accipere, quod dicit te enor-
mitate assertu* contigisse. Sed bene tua sancta Fra-
ternitas compertum habet, quod Dominus per Moy-
sen precepit, * dicens: *Turpidum patris sui non
revelabis. Turpidum matris tuae non revelabis.
Turpidum fratris tuae, & turpidum filiae pa-
tris tui non revelabis. Turpium enim tua est. Tur-
pitudinem enim revelare dicitur, dum a proprii*

a id est, spirituale] Sic legitur in vestro codice Bi-
bliothecae Beate, in quo epistolam Zachariae interrogat Ba-
buthas: spectat in praesentia editione legitur idem spiritua-
lem.

h nupitius affectu] Sic idem eodem emendat: editio
Acheratae notumque agnoscit, corrupte. Ea eodem codice
repositi praesens, ubi erat praesens.

ATTONIS EPISCOPI

AMBROSIO Sacerdoti.

conflagratione precipitur abstineret: multo magis à spicali patris nostri simi, omni occasione aut argumento leposo, sed nuda destructione nos cavere convenit: ne in eam demum eamuis incidat, si quis tali fictori mixtus, minime refringerit frenis luxurie. Unde & omnes omnino cavere debent talis sceleris comminationem, ne in æternum pereant. Sed hos qui huius perniciose temeritatis, animæ suæ salutem desperantes, impuissimo se miscuerunt matrimonio, per omnia tua Fratras tuas stande sepasare, & penitentiae dignæ submittere, quatenus ab æterno eratus damnationis animas eorum luereis, prestante Domino, & deo Salvatore nostro IESU CHRISTO.

Nos igitur lætæ prudentiam tuam non solum illis Ecclesiasticæ censura ferendis qui nefario se conjugio polluerit, sed illos quoque qui huius sceleris auctores fuerunt. . . . tanto majori penitentia debet submiti quanto . . . probatur. De filiis autem horum isdem venerabilis Pater es. m. Thodoro Episcopo referribus, non tenet eos crimine poentium.

AMBROSII Mediolanensis Presbyteri

ATTONI Vercellensii Episcopi.

VII. In vniuerso Curie celestis athletæ, ac summum civium certibus aggregatæ, ATTONI ter beatissimo Pontifici, humilis CHRISTI famulus, vestrique fidelissimus AMBROSIIUS Presbyter læt indigno sanctus honore in sancta Mediolanensi Ecclesia, contumiam debite servituti obsequium cum sollicitate perentit.

A vestra sanctitate nuper delegati apices, quibus vestra sanctitas nostraque memoria in sacris vestris orationibus signabatur, ineffabili nos iocunditate undique manus reddiderit: cum nos videlicet abjecti & repudiati sanctorum pedum vestris nec simus æquandi es clementis; quomodo ergo tam religiosi & tam potentes Domini ac Patris digni sumus memorari orationibus? Sed vos illis credemus memores stententur que dicit: *Deum non lahorat in magnis, nec perficit in minimis*. Ceterum nulli dubium est, quod divinus Spiritus in pectore vstro habitans, ad cuncta sancta opera vos reddat promptissimos.

Conjugium denique illud, super quo nostram passimatem consulimus & nostris Doctoribus & Sacerdotibus scitate omnia prohiberi, qua spiritalis frater, quod vos quoque assensuistis, vocantur secularis quoque læta, veluti à quadam liquiditate audivi, hoc intellexit. In decretis nihilominus Zacharæ Papæ capitulo 3. continetur: *« Ut neque Presbyterum neque Diaconum, nec Commatrem spiritalem quis in conjugium ducat. »* Ubi datur intelligi, quod neque sperula patris sitam cuiuslibet in matrimonium liceat foris. Verum si placet Dominationi vestre, vestris scriptis pandite nubi quæ debemus intelligere eas, quas prædictum capitulum Presbyterum aut Diaconum appellat, quia nos omnimodo lætæ. Assiduas orationibus vestris libi commendatos vos longo CHRISTUS tempore salvet.

« s. p. p. » Hic etiam codex Regium sequor: *« p. r. e. c. d. i. t. i. o. n. e. r. e. p. p. s. i. t. a. & m. o. d. u. s. s. e. r. v. o. »*
« De die Salvatoris » In ordine Regio, *« præfatus Dominus. De filiis autem qui in eis non probantur, non est sic ut nos vestro copulati. Sed si nos probentur à conjugio, nos pro huiusmodi prohibitionem esse impeditur, dum ex hoc usque occasione esse prohibentur, quia non pater pro filio, neque filius pro patre sustinetur tenentur, dicitur De-*

VIII. **A**TTO grati Dei humilis Episcopus, Domino AMBROSIO reverentissimo & sanctissimo Sacerdoti, devotus in CHRISTO orationes cum vinculo charitatis. Vestre sanctitati, quoniam pro nostri imbecillitate Omnipotenter novissimum exortare, immanis coram Deo. . . . si virtutibus, hoc etiam pro vobis omnimodis agere non omittimus. Crebræ namque vestris corporis, cum andivimus, infirmitates quali propriis terebant artus. Sed Beatum Iulianum vos intendere credimus, ubi ait: *« Cum enim infirmus, tunc fortis sum. Deus Patet Dominum nostri IESU CHRISTI sic vos sustentet & verberet, ut nec adversa deiciant, nec prospera reddant elatum. Plures denique iterum gratas referimus, quia de his omnibus que vobis mandavimus, abunde nos instruere curavit. Præterea miramur omnino, cur ingras fons inter tantos profuentes confluit, vicium alicuius vix de sudante vena perquirit liquorum. Nam & si ubi aliqui repenatur humor, à potius distillat liquidus quam probatur igitur quod vestra prudentia consiliter iudicavit, quod in Canonibus Presbyteram, quidve Diaconam intelligere debeamus: videtur nobis quoniam in primavie Ecclesia, quia secundum Dominicam vocem. *« Ad esse multa, operatur parts videbuntur, ad adumentum vitrorum etiam religiose muliers in sancta Ecclesia cultrices ordinabantur. Quod ostendit Beatus Paulus in Epistola ad Romanos, cum ait: « Commendo vobis Thoben servarem meam, quia est in ministeria Ecclesia: quæ est Cræcheta. »* Ubi intelligitur quia tunc non solum vni, sed etiam femine præstant Ecclesiis, magis sicut utuntis causa. Nam mulieres nō Paganorum ritibus affectæ, philosophis etiam dogmatibus instructæ, bene per has huiusmodi convertebantur, & de religionis cultu liberis edocebantur. Quod Laodicene postmodum prohibet Concilium cap. 21. cum dicitur: *« Quod non oportet eas que dantur Presbyteræ vel Presbiteris, in Ecclesia ordinari. Diaconas vero talem credimus fuisse minister. Nam Diaconam ministrum dicimus, à quo derivatam Diaconam perspicimus. Denique legimus in Concilio Chalcedonensi cap. 15. Diaconam non ordinandam ante annum quadragesimum, & hanc cum summo libamine. Talibus etiam credimus baptizandis mulieres inunctum esse officium, ut ubique illi penitus vitandis aliarum corpora ab his traherentur. Nam in status Orientalium scriptum est: Videt vel Sanctimoniales que ad ministrum mulierum baptizandam eligunt, tam instructe sint ad officium ut possint apto & sano sermone, docere imperitias & rursus multas tempore quo sunt baptizandæ, qualiter ad interrogata respondeant, & quales accepto baptisimæ vivant: sicut cum hæc que Presbyteræ dicebantur, prædicandi, iubeudi vel edocendi, ut sunt Diaconæ ministrandi, baptizandi officium suscipiant: quod longe jam minime expedit. Nam in tanta parvitate ob partem religionem infantule baptizantur, ut nulla eis**

..... si virtutibus, hoc etiam pro vobis omnimodis agere non omittimus. Crebræ namque vestris corporis, cum andivimus, infirmitates quali propriis terebant artus. Sed Beatum Iulianum vos intendere credimus, ubi ait: « Cum enim infirmus, tunc fortis sum. Deus Patet Dominum nostri IESU CHRISTI sic vos sustentet & verberet, ut nec adversa deiciant, nec prospera reddant elatum. Plures denique iterum gratas referimus, quia de his omnibus que vobis mandavimus, abunde nos instruere curavit. Præterea miramur omnino, cur ingras fons inter tantos profuentes confluit, vicium alicuius vix de sudante vena perquirit liquorum. Nam & si ubi aliqui repenatur humor, à potius distillat liquidus quam probatur igitur quod vestra prudentia consiliter iudicavit, quod in Canonibus Presbyteram, quidve Diaconam intelligere debeamus: videtur nobis quoniam in primavie Ecclesia, quia secundum Dominicam vocem. « Ad esse multa, operatur parts videbuntur, ad adumentum vitrorum etiam religiose muliers in sancta Ecclesia culttrices ordinabantur. Quod ostendit Beatus Paulus in Epistola ad Romanos, cum ait: « Commendo vobis Thoben servarem meam, quia est in ministeria Ecclesia: quæ est Cræcheta. » Ubi intelligitur quia tunc non solum vni, sed etiam femine præstant Ecclesiis, magis sicut utuntis causa. Nam mulieres nō Paganorum ritibus affectæ, philosophis etiam dogmatibus instructæ, bene per has huiusmodi convertebantur, & de religionis cultu liberis edocebantur. Quod Laodicene postmodum prohibet Concilium cap. 21. cum dicitur: « Quod non oportet eas que dantur Presbyteræ vel Presbiteris, in Ecclesia ordinari. Diaconas vero talem credimus fuisse minister. Nam Diaconam ministrum dicimus, à quo derivatam Diaconam perspicimus. Denique legimus in Concilio Chalcedonensi cap. 15. Diaconam non ordinandam ante annum quadragesimum, & hanc cum summo libamine. Talibus etiam credimus baptizandis mulieres inunctum esse officium, ut ubique illi penitus vitandis aliarum corpora ab his traherentur. Nam in status Orientalium scriptum est: Videt vel Sanctimoniales que ad ministrum mulierum baptizandam eligunt, tam instructe sint ad officium ut possint apto & sano sermone, docere imperitias & rursus multas tempore quo sunt baptizandæ, qualiter ad interrogata respondeant, & quales accepto baptisimæ vivant: sicut cum hæc que Presbyteræ dicebantur, prædicandi, iubeudi vel edocendi, ut sunt Diaconæ ministrandi, baptizandi officium suscipiant: quod longe jam minime expedit. Nam in tanta parvitate ob partem religionem infantule baptizantur, ut nulla eis

« s. p. p. » Proe eduo abjecti & repudiati s. i. m. m. e. p. e. r. p. r. o. p. h. e. t. a. m. Antina patris est mea, & anima filii est mea, anima que peccaverit, ipsa morietur. Sed ex deo, sicut Constantinus, dicitur: *« s. p. p. »* Cuius animam non aliter agere solentur recedat, ne à rebis etiam inquisitione distent. Hæc est altera Episcopi pars, cap. 21. in sic huiusque episcopi mentem.
« s. p. p. » Proe eduo abjecti & repudiati s. i. m. m. e. p. e. r. p. r. o. p. h. e. t. a. m.

s. Cer. 11. 10.

Lac. 10. 2.

Rom. 16. 1.

Concil. Laod. cap. 18.

Concil. Chalced. can. 19.

Stat. Orient. Concil. Chalced. 4. c. 2.

Zachar. Papa.

verecundia, nullus baptizantibus voluptatis posse stimulus impedire. Unde jam statutum est, ut mulier baptizandi usum assumere non presumat.

Sunt etiam, qui eas presens temporibus Diaconis officium appellatas, quas nunc Abbatis nomine, quod nobis minime congruere videtur. Abbas nempe pater dicitur, unde si eundem normam aliorum nominum in genere femininodivatum Abbatis eadem significatione manentis. Cujus vocabula vis, amoris pariter & amoris, reverentia & officii explicat qualitates. Diaconam vero nihil aliud quam ministram intelligimus. Quapropter si hujus officii nomen nunc etiam quocummodo perdatet, in his que per mulieres adhuc dispensari videntur, illas Diaconas putaremus, que etate senili devida, religionem vitam cum castitate servantes, oblationes Sacerdotibus offerendas fideliter preparant, ad Ecclesiarum summa excubant, pavimenta detergunt.

Possimus quoque Presbyteras vel Diaconas illas exaltare, que Presbyteras vel Diaconis ante ordinationem conjugio copulate sunt: quas postea castè regere debent, sicut in Canonibus promulgatum est, qui Apostolorum titulo annotatur, cap. vi. « Episcopus aut Presbyter aut Diaconus uxorem propriam nequaquam sub obtentu religionis abjiciat: si vero rejecerit, excommunicatur. Sed si perseveraverit, deicitur. » Item ex Decretis Leonis Papæ cap. xvii. « Lex consentiæ eadem est altaris ministris, que Episcopis atque Presbyteris, qui cum essent licet sive Lectores, licet & usores ducere & filios procreare potuerit, sed cum ad predictos pervenire gradus, cepit eis non licere quod licuit. » Unde ut de carnali tiam, libentiam tamen, carissime Doctor, secundum superiorum sensum que explicata sunt accipimus, donec à vobis mereatur certis informari. Omnibus vero illis, sicut mandatis, denegata sunt conjugia, ut Ecclesiasticus honor servetur in omnibus.

Præterea sinceram caritatem vestram humiliter exposticimus, de epistola que in Canonibus reperitur, que etiam canonice dicitur, cujus capitula sic elle monentur, que nobis utilissima esse videntur, quorum initium est « Primum omnium hilem Canonicam omnes Presbyteri & Diaconi seu Subdiaconi memoriter teneant, ut si quis hoc facendum prætermittat, x. diebus à vno se ablineat: & si post ablineamentum neglexerit commendandam, duplicetur in eo sententia: si five de illatus antiquis Orientalium, quorum Capitula centum distemerantur. Ex quibus primum apud nos in omni Episcoporum consecratione perquirunt, cujus maxime est: Qui Episcopus esse debet, n. ceteri: est ut antea examinetur &c. Ut de his omnibus nos certissime dignemini, quo tempore vel loco comitata, sub quo Præcipi vel à quibus Patribus, quomodo habenda, v. l. si penitus recipienda, aut in aliquo refutanda distandentur. Omnipotens Dominus vestram produntiam nobis conservare dignetur, ut ab ea regulata, recto tramite incedere valeamus.

E J U S D E M.

IX. **A**tto Dei gratiâ humilis Episcopus, cunctis Sacerdotibus eorumque ministris in nostra Vercellensi Diocesi commorantibus æternæ felicitatis coronam. Inconsistenti, dilectissimi, multe sunt species. Quoties enim aliquod lacinus

perpetramus, ad id per in continentiam labimur. Specialis tamen incontinentia, luxuria est, que corpus simul corrumpit & animam. Nam cum multa sint vitia, que licet antum offendant, fovent tamen sed alterum, hæc est quæ corpus dissolvit, mens fatigatur, anima affligitur. Hæc est que David appetit, Salomonem prostravit. Hæc est que Martyribus palam, Confessoribus insuper distinet: macerationis coronam noscere conatur. Ignis cum cætera vita per ministros quoque perfici possunt, huic nullo modo nisi cum proprio corporis pollutione simulatur. Sunt etiam multa que incerta sunt quomodo fiant: & hec cooperatores suos per propriam conscientiam

... nec exculandi potest aditum reperire continet locum. Unde omnibus Christianis, præcipue tamen Sacerdotibus, qui prædicandi servant officio, eorumque ministris summo opere cavendum est. In quod lapsi si fuerint, sit eis nihilominus in supplicium, continentibus in lamentum, conjugatis in scandalum, stultis in exemplum, sanctæ Dei Ecclesiæ in detrimentum. Nam secundum beatum Gregorium, cujus vita despicitur, ream ut ejus predicatio contentatur. Nostri denique officii nomina à talibus abstinendum esse nobis insinuant. Sacerdos namque quasi sacrum dans dicitur: minister autem à ministrando. Quæ ergo nefandæ præsumptione sacrum corporis vel linguæ Domini Iesu-Christi contereere vel dare cæteris audeat, qui semetipsum in hujusmodi puritatis permanere cognoscit? Aut quomodo in talibus ministrare in Ecclesiâ præsumat, qui libidini jugiter domi deservit? Itaque Sacerdotibus verbis simul & exemplo populum conveni regulare: & illos cavendum est, ne forte cum aliis predicaverint, ipsi reprobi inventantur: & audiant quod Dominus hypocritam redarguens ait: *Hypocrite, ecce primum trabem de oculo tuo, & tunc perspicias ut elucet splincam de oculo fratris tui.* Licet sint, quod pejus, qui nec trabem de suo ejiciunt, nec siliicam fratris repellere præsumunt, sed confusi obmutescunt, dum scipos reprobos cognoscunt. Hic dum suis peccatis aliena nutrant, merenditroemque portabant. Ait enim Dominus: *Si dicant me ad impiam, morte morietis, non annuntiaveris ei, neque loquaris fueris in avertas à vis sui impiæ, & vitas: ipse in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram.* Præterea quod dicere pudet, tacere autem periculum, quidam in tantum libidinem mancipantur, ut obscenas meretriculas sua simul in domo secum habitare, una cibum fumere ac publicè degere permittant. Quorum siccibus illis, lux domus, cunctaque familiaræ ac suppellectilæ prædicæ distandunt, sicutque post obitum scortum herodem consecravit, & quidquid de facultatibus Ecclesiæ, vel elemosinarum, seu undemunque acquirere possunt, hujusmodi modibus distrahendum relinquunt. Sequæ sit, ut dum sanctæ Dei ecclesiæ mater & sponsa pellicem superinducant, Deo patri, & fidei vero animam inopte causâ contentiam fingunt, & postmodum atque. Qui dum penuriam laborarent, ab eis despecti, sanctæ Ecclesiæ gremio sunt recepti. Inde quodquid postmodum subtrahere vellent, ipsi non de-nunt rogare. Et unde meretricies ornant, Ecclesiæ vallantur, passeres tribulantur. Hæc occasione ubicumque Clericorum domos irruptunt, non ipsos, sed commorantes mulieres cum ipsis quos

Luc. 4. 44.

Eccl. 1. 1

Can. Apost. cap. 4.

Leodii Papæ.

a. Passiam | Vocem hæc Athenas non immeritò movit novo intellectu interpretati esse ab Attoce, cujus in-

tellici debere aut Judicis publicos, aut potius contra ministris.

cepimus, si veritatem prædicare neglexerimus. Vnde nobis erit, si silentio opprefferimus, quæ erogare nummularia jubemus. Quod in futuro dictum sumus exanimo, si veritatem confundimus prædicare, negligere enim qui potest deurbare perverfos, nihil aliud eum quam *scire*. Nec caret scriptulo societatis occultæ, qui manifestè factiores desint obviare.

De castitate etiam bono, Fratres mei, jamdudum vobis aliqua verbis intimavimus—quædam verò scriptis suggerere non omisimus. In quibus quædam incantiva descripsimus, et quæque calamitates partim enumerare curavimus. A meretricibus vos cavere docuimus, & extranearum penitus interdiximus contubernia feminarum; quæ etiam sanctiorum Patrum confirmavimus testimonio, ne impudè transgredi putaretis; sed quia aliquibus proficillè cognovimus, Deo Patri devotas prænam laudes perfolvimus: vobis etiam immensas per eum grates referimus; exorantes, ut de virtute in virtutem conscendere, & Deum Deorum in Sion mercaminè prospicere. Quapropter, carissimi, si aliqui adhuc tante nequitie cæno demeriti involvantur, lacrymòsis gemitibus Dominum exorare non desistant; manus elevate non omittant, ut de tantâ voragine citius liberari valeant; scriptam est enim: *Omnes qui peccata accipiunt, & qui querunt invenire, & passim aperientur.* Tanta ergo Domini promissione, Fratres, nihil hæsitantes, castitatis transmembram incunctanter arripite.

Dabit namque perseverantæ prædictæ, qui continentia dedit mandatum. Si quis autem superbia illius elatus, vel de desperatione tæbe prostratus affurgere neglexerit, non hoc absque sui periculo gradus umbræ transibit, quod nullarum Doctorum malis actibus divino examini occurrant, quem infelicem propriæ nimiam iniquitatis gravant, sed potius de vitæ bonâ conver-

tere nobiscum gratulam, & ab innumerabilibus delictis merere excusari, Jacobo dicente Apostolo: *Qui converti fuerit peccatorum ab errore via sua, salvabit animam eius a morte; & operiet multitudinem peccatorum.* Vobis verò fratres, quos oculus Domini misericorditer jam respexit, & à talibus eruit, pro aliis jugetur Omnipotentem expedit exorare, ipsoque laudare montis ad meliora convenit, exhortari, ut eos quoque modo vobiscum pariter valeatis sublimare, dicente Domino: *Si frater fratrem ad veritatem, ambo exaltabuntur.* Et Paulus Apostolus: *Alter alterum onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.* Et Jacobus ait: *Orate pro invicem ut salvemini.* Per Dominum nostrum JESUM CHRISTUM, qui cum Patre Lindoque Spiritu vivit & gloratur Deus per omnia secula seculorum, Amen.

E Y U S D E M

XI. Sanctissimis & dilectissimis confratribus Illustribilibus Episcopis, AVO grati Dei humilis Episcopus, fides in Christo orationes cum devoto famulatu. Novæ caritas vestra, quæ nostri Principes & Domini, gloriosissimi scilicet Reges, dum hostilium se dicunt suspicari impetum, nostra, scilicet Episcoporum contra hæc querunt sustinere, nec nostris cunctis pollicentibus, nec de fidelitate paramento firmatâ consisti, obsolescunt insuper à nobis pro eo acciperet: ut nuper audistis omnino laborant. Quod vestra sanctitas super hoc visum fuerit, nobis exponere vestris sacris apibus, quæ immo nuac aptè loqui non possumus, non dedignemini. Si prædicti obediēs à nobis dandi sunt, vel si denominati se pro nobis obligari noverint, quid agendum sit: aut si consensuerint, quo pacto, aut

cum qual facultate hoc fieri oporteat. Si semper hæc conventio amovetur conventus, vel si verbis tantummodo tradatur eum omnibus, si terminus sit imponendus, vel in quantum, aut si subterpente in aliquo Principibus de nobis fuerit, quod volentibus proponatur sponsum, pro quâ præfati obediēs dari jubentur, qualiter convinci vel desisti debeat, aut quæ lex vigorem in talibus obtineat

. diverse partes differant manifestissimè propagari

. Plurimum etenim & nunc & in futuro valebit, si tam grandis seu inaudis causis in ipso exordio saluberrimus fuerit pertractata consilio, et quæque definitio paginis commendata, nullam ulterius ambiguitatem admittat. Me quoque tam dudum & impetum, confiteor hæc non sperare ab ecclesiasticis Doctoribus tale quod auctoritate firmatum, vel exemplo propositum. Sed si quis studiosissime hoc invenire poterit procuratur, ego quod à sanctis Patribus statutum est, inviolabiliter adfero observandum. Fidelitatem quoque nostrorum Dominorum & Regum plecter in omnibus iudico observandam. Nullo modo emittant oculos divite majestatis sui inveniri possumus, si eis invidiosus ultionis exitum. Aut cum Dominus in Evangelio: *Si hominem quem vides non diligis? Deum quem non vides quomodo poteris diligere?* Et sic pro illorum fidelitate Regnare statu & pace nobis satagere convenit, quemadmodum sanctissimus Patres, nostros in quodam prædecessores, pro religionum Principum novimus laborasse libere. Alioquin nil ultra novum adhibere censeo, nisi maxima utilitate vel necessitate cogente, summa Pœnitentiæ sententiâ, vel prudentia fuerit Episcoporum delibetaram consilio.

Novimus enim quia, ut ait Dominus per Prophetam: *Quid est hoc, quod videtur in proverbium dicentes: Patres considerate utram acerbis, & dentes filiorum ab huiusmodi. In ego, Avo Domini, quia non est ultra hoc proverbium in Israel: ut anima patris, ut anima filii meus. Anima qua peccaverit, ipsa morietur. Filii non portabunt iniquitatem patris; & pater non portabit iniquitatem filii.* Ergo religiosus contra domanicam sententiam ducere audent, quod aliqui fideles pro patris damnate iniquitate, aut pro filii, cum audiat ipsum Dominum dicentem: *Filii non portabunt iniquitatem patris, nec pater filii.* Quamvis enim filii à parentibus noxam prorsus hominis trahant, sacri fontis baptismate expiandam, tamen quidquid postea peccata parentis amittunt, ubi filii participes non sunt, ad eos non pertinet, cuius ambitus? Sed & si fieri etiam potest, ut patres comedant uvam acerbis, & dentes filiorum obstupescant, tamen non inter nos, non in Israel. Aut cum Dominus

. qui hanc postpositâ sententiam, & filium patris, vel pro aliquis parentis culpa damnaverit, reus erit, & non in Israelitico populo computabitur.

Et fortasse dicat aliquis: Quodquid in huiusmodi hominem fecero, ad eum pertinet, qui eum mihi tradidit. Certe reverè quia ad eum pertinet, sed non in ideo excusabitur. Non enim sua peccato totum evacuare potens, sed si ille malè dedit, & tu malè accepisti, ambos tenet iniquitas. Ille Christianum tuum supponit gladio, tibi Christiano non ideo esse ferre licet. Quid ut percuteretur peccavit? Quid malè fecit? Nempe si charitatis causa se objecit, ut alterum liberaret, honorandus est, non percutendus. Aut cum Beatus Petrus Apostolus: *Amorem mutuum in vosmetipsis charitatem continentem habentes, quia charitas operis multitudinem peccatorum.*

K K K

Mat. 7. 8.

Ier. 5. 20.

Galat. 6. 2.

Ier. 5. 16.

Joan. 16. 17.

Joan. 31. 31.

1000. 39.

Joan. 28. 7.

Mat. 17. 16.

1000. 14.

Mat. 26. 31

S. August. in
1000. 1000.

Joan. 16. 16.

Mat. 27. 19.

Et Dominus in Evangelio: *Morem charitatem nemo habet, quam ut amicum suum ponat qui pro amico suo.* Moyses autem semetipsum pro populo Israel opponens, ait ad Dominum: *Ant domine istis. Domine, hanc maxam, aut dele me de libro tuo, quem scripsisti.* Cui ait Dominus: *Quis peccaverit in me, delebo eum de libro meo.* Ac ille dicitur: Tu bene possulas, quia pie postulas: ego autem non ita faciam, sed rectum iudicium iudicabo. Si vero pro alterius gratia aliquis se taliter opponeret, ut alter eandem gloriam requirat, vel gloriam, hoc nominem laudo. In isto jam ille veniet, revera triplicabitur homicidium, nec aliam erant à crumige tam ipse qui homicidium perpetraverit, quam ille qui homicidium sub tali conventionem tradidit, seu & ipse, qui hoc de se fieri permittit, si ad intelligendum jam pervenit acetem. Nam de parvulis quid aliud dicendum est, nisi quod innocentes pereunt, & infantes exsunt? Audi quid de ipso Domino actum sit. Vatum illam Judaei dato obtulerunt, ut crucifigeretur, dicerent: *Crucifige eum. Nos legem habemus, & scripturam legem debet mori.* Et responsum: *Sanguis eius super nos & super filium nostrum.* Sed quamvis ipse dixerit: *Mandus sum à sanguine huius;* & quamvis manus laverit, tamen quia homicidium improbe perpetravit, nullatenus poterit à crimine excusari. Nam Dominus confuso sanguine & illos maculavit, & hunc in perpetuum damnavit. Sed & hoc de omnibus innocentibus vel etiam pro commodo, ut pro tali adulatore dicari vitant

. ea quidem promittunt, que sua non sunt potestatis, & pro tali pollicitatione obediens ponunt, quam illis, via adimplere permittitur. Quis enim de se presumere audeat, vel quid de se potuit esse securus? Quis promittit de aliquo unquam potere esse fidelitate beato Petro, qui ait ad Dominum: *Et si operaverit me mors tecum, non te negabo?* Et tamen Dominus promittit, antequam gulis cantaret, cum eum urgavit. Christus enim ut Deus cognovit Petri fragilitatem: Petrus autem considerat sua fili arborum. Quod autem Dominus dicit prævadendo, tunc denegat amando. Ubi moraliter instruitur, ut quantum consolidus de ardore fides, tantum timeamus de carnis fragilitate, quam si nostrum sit velle, Dei autem est perficere. Neque nos secandum beatum Augustinum cum ista dicitur, primum Apostolorum accensuram delectat, sed hunc intendo admoneri nos oportet, ne homo quicumque de humanis viribus confidat. Nam quid aliud permissit ad Doctorem Salvatoremque nostrum, nisi ut nobis nequaquam de se quemquam debere presumere in ipso primo Apostolorum demonstraret exemplo? In animam itaque contigit Petri, quod offerbat in expeper. Ille enim mortem corporis offerbat, ad mortem animæ accurrens: qui hinc vivere est confiteri Christum, nec de morte negare eum. Quod etiam & beatus Thomas dicitur novimus: *Famae & nos & moriamur cum eo, similitur autem & carere omnes dixerunt:* Et tamen omnes relicto se fugerunt.

Et certum est Apostolos eo jam tempore plus eos diligeret Dominum, quam vos unquam propinquos. Et ideo qui pro istis tunc non filii retenti amore, pro nullis utique starent obediens. Multos quoque vidimus & videmus post datos obediens irritam leculse fiontem. Quodam vero etiam absque datus obediens usque ad mortem fidem servavit. Veruntamen si talis expectanda est obligatio, à stolidis & perveris Deumque non curantibus tantummodo exigenda est. Vir autem prudens & Catholicus, qui

pro Dei omnipotentis timore surque amare periculo non custodit, pro nullis potest ferre obediens. Cavendum est ergo hoc omnibus Christianis, sed Pontificibus nullo modo zilimo presumendum. Sicut enim Apostolus dicitur, qui post baptismum Christi susceptum censuram, ad militarem se conferunt actionem. Quomodo enim pro se alios obijcere periculo poterant, qui se pro illis opponere debent? Legimus namque de beato Paulino Episcopo, qui cum se pro uno tantum valde hlo captivatus, imò & servitus tradidisset, multos in hoc libertate captivos. Quo etiam in facto tam à beato Gregorio, quam & à multis aliis sanctissimis laudatus est Patribus.

Unum tamen scio procul dubio, quod ubique dicitur, qua si illud hie vinculum, quod olim antea Principes nostroroseque valde prædictis, nominem apud nos servari creditur, aut Principes deterior, aut nos nequiores esse probatur. Quia aut ille sua servat adeo exili videntur, ut ad popularem jam non possint redire amorem, aut nos adeo perhibis suspicantur, ne nullum in nobis hie robur consistat, aut utramque. Quare tamen pax hoc murule consuevit, oportet ut magis subillere, quam ad tale dui protrahi dedecus, quod ablit.

Quapropter, dilectissimi, occitis Dominum omnipotentem, ut nostris gloriosissimos Reges ubique conservet, neque illis committis digitor tueri, ut omnibus nobis advertitatis propriam. Illis de nobis balitate deent fiduciam, & nobis in coram obsequio perseverandi prælit constantiam. Tribuat illos nobis tranquillos, neque eis faciat esse devotos. Et si fragilitas causat, aut ipsi in nobis, aut nos contra illos aliquam inquam committimus, sic spes elementa dicitur, ut nulla jam in possessum vitio exade præparetur. Omittamus debita, ut autur, non vultuamus omnia, ne omnia vultuatur. Nos vindictam maxime pro inimis, sed se revertit modesta & in magna. Nullas quoc alteri debitor, premitur conspiciere, quia hinc solent iurgia sinper crescer. Solliciti utique quod suum est, nec invadere aliquem delectat quod non est. Quis enim impudè gaudet acquirere, sicut etiam quod justè tenet amittere. Nam licet iudicium potest voces iustitæ, divinum non vultur iudicium effugere. Dicit nobis Dominus ab extra nos pacem, & inter nos istam contestat charitatem. Sit unam cor omnium, ut diligamus Deum & proximum. Digne semper laudemus Dominum, & benedicimus nomen ejus in seculum. Amen.

SERMO sive Sententia LANFRANCI Archiepiscopi.

Octo sunt que si diligenter à Religiosis observentur, per horum observantiam non esse leges sui Ordinis custodes, ab in qui sanum sapienter facit iudicabuntur. Primum est, ut claustrum suum teneant, neque de illo ullo modo sine licentia exeat, neque etiam tunc, nisi rationabilem causam habeant. Secundum est, ut silentium suum dicitur teneant, nec illud pro ulla omnino re, nisi rationabile occasione, & inevitabilis evenit, facit rumpant. Tertium est, ut nullam proprietatem habeant, nec etiam per licentiam plus habere quam necessitas postulat, expectant. Quartum est, ut prelati sui in omnibus obediant, nisi forte (quod absit) us aliquod contra voluntatem Dei precipiant,

tunc enim nullo modo tibi re obediendum est, quia, sicut beatus Gregorius ait, malum propter obedientiam nunquam fieri debet: bonum vero aliquando intermissum potest. Quotum est, ut pro nullâ causâ, etiam si iusta videatur, murmurare, vel detractionem facere audeant, ne omne bonum, si quod facere videntur, per hanc nequitiam perdatum sit: ut inuicem secundum Deum se diligant, & omne bonum quod singuli sibi ab aliis impendi desiderant, ipsi alius hilariter & cum gaudio impendant. Septimum est, ut constitutum seruitium secundum morem Ecclesie suæ, si possint reddere, non negligant; & in hoc agendo intenti, & non vagi, assistant; & in vagando oculos diuine Majestatis, ante cuius conspectum videntur assistere, offendant. Octauum est, ut puram confessionem de omnibus peccatis suis faciant: in quam tenent confessionem non passim omnibus prout cui libere, nisi tantummodo sui Prelati, vel quibus idem Prelati potestatem tribuunt, faciant. Regnum Dei & iustitiam eius querere, est celestis patriæ bona desiderare, & quibus iustitiam meritis ad hoc perueniri debeat indelicenter inquirere. Docere est non conuicti ignorantes debemus, sicut caecos non conuictamur, sed magis ducimus. Quanto grauiori tumultu cogitationum carnalium premimur, tanto orationi ardentius insistere debemus. Deo nostro iucunda sit laudatio, si quod ore canimus, opere non impugnamus. Cum Pissimum dicis, cuius verba loqueris agnoscis, & in compunctione magis animi, quam in tecum

vois dulcedine delectare; lacrymas enim plangentem Deus magis quam garrulam comprobat. Non vacet mens tua in variis perarrationibus: quod si peccator tuo infirmitate, dormibuntur tui, & deducet te ad delictum maximum.

Deur verum Christi templum est anima credentis. Etiam in minimis caute age; oon enim minimum in vna homini negligere minima. Oculis menti maligni spiritus pravas cogitationes inferant, ut si quiescat ab opere, non quiescat à malorum operum delectatione. Omnia que blandimento, que oculis voluptate animam trahunt, rejice. Ede citra saturitatem, bibe citra ebrietatem; nec perisensibus delicis inharebis, nec abiectis desiderabis. Victus tibi ex facili sit, nec ad voluptatem, sed ad cibum accede: desideria tua paruo redime, quin hoc tantum curare debes ut desinant. Grauior appetitus ex indignatione natus nascitur, quem acceptæ plerumque accendit injuria dolor. Nulli est aliquatenus ambigendum unumquemque Estelium Corporis & Sanguinis Domini tunc esse participem, cum in beipalmate membrum efficitur Corporis Christi; nec alienam ab illius Panis Calicisque consortio, etiam antequam Panem illum comedit, Calicemque bibat, de hoc seculo magrauerit, in unitate Corporis Christi constitutus; Sacramenti quoque illius participatione ac beneficio non priuatur, cum in se hoc quod aliud Sacramentum significat, inuentur habere.

M O N I T U M .

B. ANSELMO Cantuariensi Archiepiscopo Tractatum asceticum attribui potest conjectura quam certâ fidei nominam in codice MS. Cenobii S. Ebrachi vana ipsiusdem S. Doctoris Opuscula completentem cum inuadissem, inferius his ipsis Tractatus ille asceticus occurrit. Quod vero Opusculum istud Anselmi esse dubium ego offeram, cogit Edineros in eius vita, cogit item Benedictus Chronologus, qui accuratè ac minutatim Anselmi scripta recensentes, Tractatus hujus ascetici meminere handquaquam. Deinde Anselmi stilum non speras, nec genuum. Sit verò Anselmi, necne, parum refert, quandoquidem eruditissime ac puritate sic conditus, atque ad ascetica vite institutionem aptissimus. Nec tamen dissimulandum esse puto, Tractatum illum maximâ parte à Colationibus Patrum apud Cassinam fuisse ab ipsomet Anselmo, seu alio quolibet Scriptore manuum, collectumve: quamquam non inficit in Anselmo me nonnulla legitur que in hoc Tractatu reperuntur, præcipue cap. 2. molarem similitudinem eidem Patri familiarissimam.

SANCTI ANSELMI CANTUARIENSIS ARCHIEPISCOPI TRACTATUS ASCETICUS.

CAPUT PRIMUM.

De Monachi destinatione vel fine.

OMNES artes ac disciplinae Scipon quendam, id est, destinationem; & Telas, id est, finem proprium, habent. Ad quem respiciens unicuique que artis industria appetitur, canctos labores & pericula atque dispendia æquanimiter libenterque

sustentat. Nam & agricola nunc torridos solis radios, nunc pruinas & glaciem non declinat, in domos agrî glebas frequenter subigit vomere, dum exopon seruat, ut eam cunctis sensibus expurgatam exercendo comminuat: finem, id est, percipiendum copiosam frugum inde adepturum se esse confidens. Referta etiam horrea frugibus libenter exhibent, sicutque comendat, presentem distributionem futurarum mensurâ contemplatione non feruens. Negotiatoris oon incerto pelagi casus, non

ulla discrimina perhorrescunt: milites peregrinationum exilia ac bellorum pericula non sentiunt, dum illi ad finem quaerit, & illi ad propositum sibi honorem, spe perpetui provocantur. Ita ergo & nostri propositi finis quidem secundum Apostolum *Vitam aeternam est*, ita eodem pronuntiantur: *Habentes quidem fructum vestrum in sanctificationem, suam verò vitam aeternam*. Scopos verò est puritas cordis, quam sanctificationem non immerito nuncupavit, sine qua praedictus finis non poterit apprehendi. Ac si dixisset alius verba: *Habentes quidem scopos vestrum in puritate cordis, finem verò, id est telos, vitam aeternam*. Quidquid ergo nos ad hunc scopos, id est, puritatem cordis, potest dirigere, totà virtute sectandum est. Pro hac enim universa agimus atque toleramus; pro hac parentes, patria, dignitates, divitiae, & volupscia universa contemnamur, ut scilicet puritas cordis perpetua teneatur. Hac igitur nobis destinatione proposita, semper actus nostri & cogitationes ad eam obtinendam, velut ad certam lineam rectissimè dirigantur. Quae si praeculis nostris jugiter statuta non fuerit, non solum cunctos labores nostros varios pariter atque instabiles reddens, incassum eos ac sine fructu compellet effundendi: sed etiam cogitationes omnes diversitas sibi quae contrarias suscitabit. Necesse est enim mentem quod recurrit cuive principatiter inhæreat non habentem, per singulas boras atque momenta pro incurrunt varietate mutari, atque ex his quae extrinsecis accidunt, in illum statum continuo transformari, qui sibi primus occurrat. Hinc namque est, quod nonnullis mundi huius maximas facultates convenientes, post hæc videmus pro graphio vel acu commoveri, pristinum scilicet affectum in rebus nominis retentantes. Qui sic contemtionem mundi corde fixam tenent, nunquam utique pro parvis rebus admittunt, quod ne pro magnis incurrenter opibus, easdem penitus abjicere maluerunt.

Hæc ergo nobis principalis debet esse conatus: ut divina rebus ac Deo mens semper inherat, fornicationem iudicium vel momentaneum à Christi contemplatione discernam. Totum namque in anime consistit recessu; unde expulsio diabolo, ac nequam in rã jam regnantibus vitis, consequenter regnum Dei fundatur in nobis, dicente Evangelista: *Regnum Dei intra vos est*. Intrã nos verò nihil aliud potest esse, quam scientia aut ignoratio veritatis, & vel vitiorum amicitia vel virtutum, per quam aut diabolo aut Christo preparamus regnum in corde. Cuius etiam regni qualitatem describit Apostolus, ita dicens: *Non est enim regnum Dei estia & panis; sed iustitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto*. De aliquo namque dicitur: *Ad omnes iis gauderet*. Et *Pa vobis qui ridetis: quia pleribus*. Itaque si regnum Dei intrã nos est: & ipsum regnum Di justitia, & pax, & gaudium est; ergo qui in istis commoratur, sine dubio in regno Dei est. Et è contra, qui in injustitia, discordia, & tristitia mortem operante versatur, in regno Diaboli, & in inferno, ac morte dum constituit: in quo qui fuerit, nec laudare Deum potest secundum Prophetam intentionem dicentem: *Non mortui laudabant te Domine, neque quies qui descendunt in infernum*, sine dubio peccati. Sed nos, inquit, qui vivimus, non vixi scilicet, nec mundo huic, sed Deo, benedictimus Dominum ex hoc nunc & usque in faculum. Non enim est in morte qui memoretur si Dei. In inferno autem qui consistunt Domino? id est nemo. Nullus enim tamen miles semetipsum vel Christianum esse profiteretur vel Monachum, cum peccat, consistit Deo; nec servum se veraciter illius profiteretur, cuius

præcepta contumacitate contemnat. Regnum sine colorum tripliciter accipiendum est: aut quòd regnaturi sunt caeli, id est sancti, in aliis subditis, secundum illud: *Esse in super quinquaginta civitates, & in super decem*: illudque quod dicitur ad Discipulos: *Sedebur super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israëli*: aut quòd ipsi caeli incipient à Christo regnari, cum scilicet omnibus ei subiectis, coepert esse omnia in omnibus Deus: vel certè quòd sancti in caeli sunt cum Domino regnaturi. Quamobrem in hoc corpore constitutus jam novem uniuersique illi de regioni vel amittendo deputandum, cuius in hac vitã partem semetipsum cultoremque præbent; illudque est etiam in illo perenni saeculo confortem futurum esse non ambigat, cui nunc iniquum se sociumque maluerat exhibere, secundum intentionem Domini dicentis: *Sis quies miles ministras, me sequatur: & ubi sum ego, ibi & minister meus erit*.

CAPUT II.

De cogitatione.

Mentem quidem non interpellari cogitationibus, impossibile est; inspicere verò eas sine respicere, omni student per gratiam Dei possibile est. Quòd exercitum cordis non incongrue molarum similitudini comparatur, quas meatus equorum præceptis impetu totante provolvit. Quo nullatenus quidem cessare possunt ab opere suo, aquarum impulsibus circumacta. In ejus verò qui præcisi sum est portare, utramque raticum malitiam autem hordeum, loliumve commisit. Illud quippe est commolendum, quod ingitum ab illo fuerit, cui operis illius cura commissa est. Ita igitur etiam meatus per vitæ pressuram incurtus undaque ingravitibus tentationum torrentibus circumacta, vacua quidem cogitationum artibus esse non poterit; quales verò vel admittere vel parare sibi debeat, studii sui providebit industria. Si enim ad sanctarum scripturarum meditationem jugiter recurramus, ac memoriam nostram ad recordationem ipsius sumum verum, & desiderium perfectionis, spernamque futuræ beatitudinis erigamus: necesse est, ut ortæ cogitationes exade spirituales in his quae meditates sumus mentem sicutur immorant. Si verò distidit seu negligentia superari, vitis & otiosis conturbationibus occupentur, seu cura mundanis & superfluis sollicitudinibus implicentur: consequenter exade velut quaedam arborum species generata operationem quoque nostro cordi noxiam numerabit, & secundum intentionem Domini Salvatoris *Ipsi fuerit arborum operum & intentionis nostræ, ibi & nos nostrum necessario permanebit*.

Illud siquè præ omnibus nosse debemus, tria cogitationum nostrarum esse principia, id est, ex Deo, ex diabolo, & ex nobis. Ex Deo quidem sunt, cum Spiritus sancti illustratio nos visitare dignatur, quibus nos ad sublimiorem profectum, & in erigens vel minus acquisivimus vel desiderio agerites superati sumus, saluberrimam compunctione castigat: vel cum referat nobis coelestia sacramenta, & propositum nostrum ad meliores actus voluntatemque convertit: ut ibi, cum Rex Aduerus castigatus à Domino libros Annales investigatur inquirere, quibus Mardochei beneficii recordatur: summi cum grada honore exaltat, ac proteritis crudelissimum super nec Judææ gentis sententiam revocat. Ex diabolo verò cogitationum nascitur licetis, cum subvertitur nos tam vitiorum oblectatione, quam etiam occultis conatur miltius, subtilissimã calliditate mala pro

Rom. 6. 11.

Quod Reliquorum fidem.

Luc. 17. 21.

Rom. 14. 17.
Ius. 14. 19.
Ibidem.
Regnum Dei.
& Diaboli qui diffidat.

Psal. 119. 17.

Iud. 66.

Ius. 19. 19.

Matt. 23. 21.

Ius. 11. 24.

Sacris Scripturis imbutus est animus.

Matt. 6. 21.

Triu anglicanum principia.

Jan. 17. 3.
 iudic.
 Act. 1. 2.
 Euseb. 10. 4.
 Prol. 76. 6.
 116. 17. 11.
 116. 21. 15.
 Mat. 8. 3.
 Luc. 7. 8.
 116. 18. 12.
 1. Cor. 10. 4.
 116. 6. 16.
 116. 10. 14.
 116. 10. 17.

bonis fraudulenter odentans, & transfigurans se in Angelum lucis. Vel cum Evangelista refert: *Et eundem factum, cum diabolo jam misisset in corde Symonis Ischarias ut traderet Ierosolimam.* Et iterum; *Petrus vocatum, inquit, tunc surrexit in illum Simonas.* Petrus quoque ad Ananiam. *Quare ait, Scitans sententiam car tuam memisti te Spiritus sancti? Et Salomon: Si Spiritus potestatem habens ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris.* Ex nobis autem ortantur, cum coram qua gerimus vel gessimus, vel audivimus, naturaliter recordamur: de quibus beatus David: *Cogitavi, inquit, dies antiquos, & annos aeternos in mente habui. Et meditati sum nocte corde meo, & exercitabar & ventulabam spiritum meum.* Et iterum: *Domini scit cogitationes hominum, quoniam vana sunt.* Et, *Cogitationes iustorum iudicata.* Haec ergo triplicitatem rationem oportet nos iugiter observare, & universis cogitationes quae emergunt in corde nostro sagaci discretionis discutere, origines earum vel causas auctoritateque primitivis indagantes, ut quales nos eis praebere debeamus, ex illorum merito qui eas suggerunt, considerare possimus; ne qua forte intellectualis ibidem bestia, vel leo, vel draco pertransiens, perniciose vestigia latentem impulerit, quibus accessus etiam ceteris in abdita peccatorum nostris per cogitationum negligentiam praebatur. Et ita per singulas horas atque momenta terram cordis nostri Evangelico aratro, hoc est, jugi Domine crucis recordatione sulcantes, vel noxiarum ex nobis ferarum cubilia, vel virulentorum serpentium exermine latibula poterimus. Huius ergo perfectae mentis figura, per illum Evangelicum Centurionem pulcherrime designatur. Cujus virtus atque constantia, qua non quavislibet ingruentibus cogitationibus abducebatur, sed pro suo iudicio vel admittat bonos, vel contrarias absque ulla difficultate pellebat, hac triplici significatione descripta est: *Nam & ego homo sum sub potestate habens sub me milites, & dicit haec vado, & vadit; & alio venio, & venit; & serva meo, fac hoc, & facit.* Si igitur nos quoque veritate adversus perturbaciones & vitia dimicantes, poterimus ea divini nocte discretionique subjicere, vel inlabilem cogitationum nostrarum cohortem rationis imperio subjugare, ad spirituales huius Centurionis ordinem provehemur, quem in Exodo quoque per Moysen legitimus designatum: *Constituisti tibi Chisariarchas, & Centuriones, & Quinquagenarios, & Decanos.* Et ita nos quoque huius dignitatis apice sublimati, habebimus hanc imperandi potestatem, ut malis quidem suggestionibus precipiamus, Abite, & abstant: bonis vero, Venite, & venient. Servo quoque nostra, id est corpori, ea quae caliditate vel continetur sunt, similiter injungemus, & sine ulla contradictione deservert, non jam sulcantes nobis adversos concupiscentie stimulos, sed omnem exhibens spiritui famulatum.

Huius Centurionis qualia arma sunt, vel ad quae praerhorum exercitia praeparantur, audi Apostolum praedicantem: *Arma, inquit, potentia nostra non sunt carnalia, sed potentia Dei.* Quibus nos quoque in volumus bella Domini praerant, & inter Centuriones Evangelicos militare, accincti iugiter debemus incedere: *Somites, inquit, spiritum habet, in quo passus omnia tela nequissimi quanta exstringere.* Ergo fides est quae excipiens ardentissima libidinum tela, metu futuri iudicii & caelestis regni credulitate mortificat: *Est lancea, inquit, charitatis.* Ipsa nempe est quae vitales pedes nostros circumdans atque communiens, ad interiore hominem nostram jacula diaboli penetrare non permittit. Omnia enim sustinet, omnia patitur, omnia sustinet. *Et Oculi spiritus sui.*

Galea capitis est munimen. Quia ergo caput nostrum Christus est, debemus istud semper ipse bonorum futurorum vel inexpugnabili galea in cunctis tentationibus ac persequutionibus communique, & principaliter fidem ejus vestiam atque integram custodire. Aliis enim membris truncatum quempiam licet debilem, possibile tamen est utcumque superesse: sine capite vero nemini vel brevis vix spatium poteratur. *Et gladius Spiritus, quod est verbum Dei.* Reverabilium namque est omnis gladius ancepsus, & periculosus usque ad divisionem animae in spiritibus, compagum quoque ac medullarum, & distractor cogitationum & intentionum cordis; dividens scilicet & abiciens quidquid in vobis carnale tertentum reperitur. Quibus arma quilibet fuerit communiens, ad botium semper telis ac populatione defensus, non ut captivus ac subditus ad hostilium cogitationum terram, depradantium constrictus vocalis abducat, nec audiet per Prophetam: *Quare indignatus es in terra aliena? Sed tamquam triumphator in illa qua voluerit, cogitationum regione consistit.* Vis autem ipsum robur ac fortitudinem Centurionis huius, quibus haec arma quae praediximus non carnalia sed potentia Deo gesserit, agnoscere? Audi ipsum Regem viros fortes ad spirituales militiam congregantem, quo nos delectos signet ac probet: *Infirmus, inquit, dicit quia fueris sum ego; & qui patiens est, sit pugnant.* Videtur ergo bella Domini praerant non posse nisi patientes infirmisque, illa proculdubio infirmicite, qua fundatus ille noster Evangelicus Centurio cum fiducia loquebatur: *Cum enim infirmus, tunc fueris sum.* Et iterum: *Petrus in infirmis perficitur.* De qua infirmicite unus Prophetarum: *Et erit, inquit, qui infirmatus inter eos; sicut domus David.* Patens etiam haec bella praerabitur, nempe illi patientia, de qua dicitur: *Patientia vobis necessaria est, ne voluntatem Dei faciemus recipimus remanentem.*

De maligna cogitatione aliud nosse debemus, quia illic ut per confessionem patefacta fuerit, masculicis; & antequam discretionis iudicium praeratur, sperens tetricum vel tenebroso ac subterrepto specu vitute confessionis procreatus ad incem, & traductus quodammodo ac dehoneatus, abicit. Tandem namque suggestiones ejus vox dominatur in nobis, quando celatur in corde. Quem sensum in Ecclesiaste quoque legitimus figuratum: *Si memorem, inquit, serpens non in fibula, non est abundantia incantati; taciti serpentis morsum perniciosam esse designans.* Id est, si per confessionem suggestio seu cogitatio dubolae incantatori cuiquam, spiritus scilicet viro qui carminibus scripturas mederi procinus vulnere, & extrahere de corde confuevit noxia venena serpents, patefacta non fuerit, succurrere perchanti perituro non poterat. Nam bonarum rerum non tantum suggestor, sed etiam fautor atque impulsor est Deus, ita ut nonnunquam nos etiam invitos & ignorantes attrahat ad salutem. Constat ergo neminem posse ad diabolo decipi, nisi cum qui praebere est maluerit suae voluntatis aditum.

CAPUT III.

De concupiscentia carnis ac spiritus.

Spiritu ambulare, & desideria carnis non persequi. Caro enim concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem. Haec autem invicem adversantur sibi; ut non quaecumque volumus, illa faciat. Tres res hoc loco ab Apostolo nominari videntur: concupiscentia carnis adversus spiritum, & K k u j

de spiritus adversus carnem. Quorum adversus se invicem pugna hanc videtur habere causam atque rationem, ut ea quæ volumus, inquit, fieri nequeamus. Quarta igitur supervenit causa, ut illud scilicet quod insignis, factusimus. Nunc ergo de similibus videamus. Carnem hoc loco non hominem, sed eam hominis substantiam, sed ejus desideria pessima debemus accipere; sicut ne spiritum quidem aliquam rem substantialem, sed animæ desideria bona & spiritualia designant. Quæ cum utraque, id est, desideria carnis & spiritus, in uno eodemque sint homine, intestinum quotidie intrâ nos geritur bellum: dum concupiscentia carnis, quæ precipitanter ferit ad vitia, his quæ ad præsentem requiem pertinent delictis gaudet, luxuriam delectatur: quibus est contra concupiscentiam spiritus adversata et desiderata tota spiritualibus studiis inhaerere, ut etiam necessarios carnis usus optet excludere. Illa sitiari famo, repleri cibo, universitatis exuberare copulis concupiscit: hic vigiliis & jejunium signatur, ac paupertate gloritur. Lavacra illa miscere, & quotidianis adalantibus cunctis appetit consistari: hic squalore foridum congaudet, cunctorumque mortalia præstantium perhorrescit. Honoribus illa & laudibus hominum confectur: hic interrogat sibi injuriam ac persequutionibus gloritur.

Inter hæc igitur utraque concupiscentias animæ voluntas in mediastillo quodam vituperabilioris consistens, nec vitiorum flagitiis oblectatur, nec virtutum dolentibus acquiescit; sic quærens et passionibus temperari carnalibus, ut nequaquam velis dolores necessarios sustinere, sine quibus desideria spiritus nequaquam possident. Abique castigatione carnis calidiorum corporis, sine vigiliarum labore cordis desiderans acquirere puritatem, abique illius exasperatione convitiis patienter gratiam possidere, humilitatem Christi sine honoris mundanis excrere iudicium, religionis simplicitatem cum seculari ambitione seculari, Christo cum hominum laude ac favore servire, distinctionem veritatis sine cuiusquam vel tenui offensione proficere, postremo sic vult consequi futura bona, ut præsentia non amittat. Quæ voluntas nunquam nos ad perfectionem veram faceret pervenire; sed in tepore quodam temperantem collocant, talisque faceret quales sunt illi qui in Apocalypsi increpatione Domini castigantur: *Sicut aperit os, quia neque frigidus est, neque calidus: mirum frigidus estis, aut calidus: nunc iterum tepidus es.* & *interipsum te vomerem ex ore meo; nisi hunc tepidissimum statum alteritudo hæc insurgentia bella dirumperent. Nam cum simulantes hunc voluntati nostræ ad hanc remissionem voluerimus nosmetipsos paulatim relaxare, confestim aculeus carnis insurgit, dumque nos vitis & passionibus succinctor, nequaquam in illa quæ delectatur puritatis qualitate stare permittunt, atque ad illam quam horremus frigidam voluptatum plenamque sentibus pertrahunt vitia.*

Rursus si spiritus fervore succens opera carnis volentes extinguere sine ulla respectu fragilitatis humanæ, totos nosmetipsos tenta verum ad immoderata virtutum studia cordis elatione conferre: interpellans inobediens carnis, ab illa representabili nimietate spiritus revocat ac retardat. Et ita fit, ut utraque concupiscentia tali collisione alteram libenter repugnet, animæ vigiliis, quæ nec totam se carnalibus desideria dedere, nec virtutum vult laboribus deludare, quodam iusto moderamine temperetur: dum hæc inter utraque contentio illam perniciosior excludens animæ voluntatem, ut quædam æquaritas libramini statum nostris corporis collocat, quæ spiritus carnique consilia iusto discernit

examine: nec à dextris mentem spiritus ardore facientem, nec à levâ carnem vitiorum aculeis præponderare permittit. Dumque hæc pugna quotidianis debus utiliter exagitur in nobis, ad illud quantum quod nolumus salubriter venire compellitur, ut puritatem cordis non ocio nec securitate, sed jugi sudore & contritione spiritus acquiramus, castitatemque carnis dilectis junctis, fame, siti ac vigilantia retentemus. Etenim staque penitus sine remedio tepidis, utpote non habentes indicem negligentie nostræ vel in corpore nostro, vel in conscientia propria indeficientem: nec studeamus ad perfectionis unquam pervenire fervorem, sed ne frigiditatis quidem districtum teneremus, nisi saltem nos irritatio carnis fluxusque increscens humiliaret atque retardaret, & adversus spiritualium quoque vitiorum purgationem sollicitus redderet & intenter. Qui status, id est tepidis, à carnali qualitate descendens efficitur animalis, qui est deterior gradus. Ipse est enim quid de frigidis ad tepidum transiens, de testibilibus voce Domini signatur.

Tres namque sunt animarum status: primus carnalis; secundus animalis; tertius spiritualis. Quos in Apostolo ita legitimus designari. Nam de carnali ita dicitur: *Lac velum petam dedi, non tistam. Nequam enim petram. sed nec aliam qualem petebam. Adhuc enim carnalis estis.* Et iterum: *Ubi timentis inter vos zelus & contentio, nemo carnalis estis!* De animalis quoque taliter commemoratur: *Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei: stultitia enim est illi. De spirituali verò: Spiritus autem examinat omnia: ipsi autem à nemine dandiuntur. Et iterum: Vos quoque spirituales estis. Insuper tunc qui carnalis sunt, in spiritus tenuissimus. Itaque festinandum est nobis, ut cum renuntians desicimus esse carnalis, id est, à secularium cooperimus conversatione seipsum, & ab illa mansuetis carnis pollutione cessat, spiritualium statum protinus apprehendere nitamur, nequaquam exultationes quam supra diximus exterioris hominis conversionem ad perfectionem nobis sufficere, si erga emundationem cæteram passivum leniores reddamur. Ne forte inventi in illo tepido statu, qui terretimus judicatur, vomendos nos ex ore Domini secundum ejus sententiam moverimus, ita dicens: *Utrum calidus es, aut frigidus: nunc enim quia tepidus es, incipiam te vomerem ex ore meo.* Nec immerito eos Domini, quos jam in visceribus receperat charitatem, noxæ tepiditatis cum quidam convolutione peccatorum suis vomendos esse pronuntiat, qui cum salutarem quodam modo eadem potuissent præbere substantiam, avelli ab illius visceribus maluerunt: tanto deterioris effecti illis qui nunquam ori Domini illi sibi citibus, quanto illi, quod natus compellente projecimus, odibilis detestamur. Quod quidem enim frigidum est, etiam ore nostro susceptum vertitur in calorem, & substantia suavitate percipitur; quod autem vitio semel periculis teporis obiectum est, non diem labis adimovere, sed etiam omnis exteri sine ingenti horrore non possumus. Reversum ergo pronuntiat esse deterior: quis facilius ad salutarem conversionem ac perfectionis flagitium carnalis quis, id est, secularis, vel gentilis accedit, quam is qui professus Monachum, nec tamen vnam perfectionis arripens secundum regulam disciplinæ, ab illo semel spiritualis fervoris igne defecit. Ille namque corporalibus saltem vitis hamularis, & borrefectus illam in quo est insidelitatis gelidissimum statum, spiritus priore succens ad perfectionem factibus convolvatur. Hic autem dicit in corde suo: *Quia dixi sum & nullus estis.* Cum illud quoque quod subsequatur consequenter aptabo*

Cōfessus carnis & stans.

Cuius carnis concupiscentia.

Apoc. 1. 17.

Anima temperat carnis concupiscentiam.

Tres anima- rum status.

1. Cor. 2. 14.

Ibid.

1. Cor. 3. 14.

Ibid.

Galat. 6. 2.

Apoc. 1. 17.

Ibid. v. 26.

Apoc. 1. 17.

tur: Tu autem es miser, & miserrabilis, & pauper, & cecus, & nudus. In eo factus etiam seculari detentor, quod nec miseriam se nec cecum aut nudum, aut emundatione dignum, vel egero mortis alieujus aut infirmitate cognoscit: non intelligens ipso Montachi nomine pręgraviari, ac deprimi opinione multorum; quia dum credatur ab omnibus sanctus, & velut Dei famulus colitur, necesse est ut in futuro, vehementiori judicio puniretur subdatur.

CAPUT IV.

De Castitate.

Castitatis gradus.

SEX sunt castimonie gradus. Primus gradus est, ne vigilans impugnatione carnali Monachus elidatur. Secundus, ne mens illius voluptariis cogitationibus immoretur. Tertius, ne facinoroso vel tenenter ad concupiscentiam moveatur aspectu. Quartus, ne vigilans vel simpliciter casus perferat motum. Quintus, ne cum memoriam generationis humane vel tractatus ratio vel necessitas lectionis ingrefferit, subtilissimis mentem voluptarie aditionis prestringat assensus; sed velut opus quoddam simplex ac ministerium humano generi necessarium contrahatur, tanquam se puro cordis contentetur intuitu, nihilque amplius de ejus recordatione concipiat, quam in operatione laterum, vel cussilbet alterius officina mente perturbat. Sextus castimonie gradus est, ne illecebrosi phantasmatibus fatuatur ad delirium illudatur. Licet enim hanc iudificationem peccato esse obnoxiam non credamus, concupiscentie tamen adhuc modicissimas latitantes indicium est; donec pauperum secundum mensuram castitatis ad quam unumquique contendit, in osium illius rei quam voluptarium antea sentiebat, mens etiam somno sopita vertatur, illudque ea, quod fortibus viis per summo laborum stipendium repromittitur per Prophetam, concedatur a Domino: Arcum, gladium, & bellum cœceram de terra vestra, & dormite vos faciem vestram. Et ita dominum ad illum pervenit statum: ut talis invenitur in nocte, qualis in die; talis in lecto, qualis in oratione; talis solus, qualis turbis hominum circumseptus. Postremo ut nunquam in eo tale aliquid invenitibus ille oculis deprehendat, quod ab humanis aspectibus videri solet. Hoc autem fiet quando jam desinens caro adversus spiritum concupiscere, desideria ejus virtutis consentire, carperuntque sibi invicem pace firmissimam fœderati, & secundum Psalmographi sententiam: Habitaverunt fratres in unum, vitam repromissam a Domino beatitudinem possidentes, de qua ait: Si dico ex vobis consueverit super terram, de omni quæcumque peccaverit, fiet illis a Patre meo qui in cœlis est. Quisquis ergo intellectualis illius Jacob, id est supplantatoris, transcederit gradum, ad illa continentie colludatione ac supplantatione vitiorum obstruenda, moris nervo, ad Herodis meretricum perpetuæ cordis directione descendet. Quem ordinem etiam beatus David in Spiritus sancti varicatione distinxit, imprimis inquit: *Natus in Juda Dei, id est, in anima, que adhuc sub peccatorum consensu retinetur; Judæa enim consensu interpretatur. In Israel autem, id est, in eo qui vultus Dei, sive, ut quisdam interpretatur, rectissimus Dei est, non solum notus, sed & magnus est nomen ejus.* Deinde ad sublimiora non provocans, & volens etiam locum ipsum, quo Dominus delectatur, obsecrare: *Es factus es, inquit, in pace locus ejus.* Id est, non in consensu certaminis & colludatione vitiorum, sed in castimonie pac-

& cordis tranquillitate perpetua. Hunc igitur pacis locum castitudinis carnalium passionum in quis meretricum obtinere, ex hoc quoque proficiat gradu, ac Sicut spiritualis, id est specula Dei consequenter effectus, erit etiam habitatio ejus. Non enim in consensu continentie, sed juxta virtutum specula Dominus commoratur: ubi jam non retundit, non comprimit, sed in perpetuum confregit potentius arcum; ex quibus videlicet ad verum nos libidinum quondam jacula dirigebantur ignita. Videtur ergo quia sicut non est in colludatione continentie, sed in castitatis pace locus Domini; ita etiam habitatio ejus in specula fit & contemplatione virtutum. Unde non immerito portæ Sion constructus tabernaculus Jacob preteritur: *Diligit enim Dominus portam Sion super omnia tabernacula Jacob.*

Ut igitur cum lege animi lex quoque congruat corporalis, etiam in spiritus aique potu ita est numerus castiganda, ut humoris quotidiani illa collectio pigris arefatis illius membris, illum corporis motum non solum tardissimum, verum etiam lentum reddat, ac tepidum, sequidumque, ut ita dixerim, ignem, & abique illius adustionis ardore roentem luciter flammam, unilar admirabilis illas Molesæ vitiosas, ut carnis nostre rubus innoxio igne circumdatus non ardeat: vel sicut illorem troni juvenum, quibus ita coramne spiritus fornacis Chaldaeæ flamma difficilis est, ut ne capillos eorum aut simbras odor ignis assiliret; ut illud quoddammodo, quasi sanctus repromittitur per Prophetam, incipimus jam in hoc corpore possidere: *Cum ambulaveris per ignem non combureris, & flamma non ardebit in te.* De hac castimonie puritate quod beatus A. oblitus sceleris, dicitur ut inquituram. *At vultis, inquit, membra vestra qua sunt super terram.* Non utique membra corporis nostri: sed corpus peccati, quod constat ex membris, quæntocius destruit xelo perfecte desiderat sanctitatem. De quo corpore alibi: *De destruitur, inquit, corpus peccati.* Et quæ sit ejus distinctio consequenter exponit: *Et non, inquit, non servamus peccato.* A quo etiam liberam cum epulato potulatis: *dicens: Infelix ego homo, qui me liberalis de corpore mortis huius!* Hoc itaque peccati corpus multis vitiorum membris probatur extrahitur, & ad ejus attingere portione quæquid vel facta, vel dicta, vel cogitatione peccatur: cujus membra super terram rectissime edidantur. Non enim possunt in qui eorum utuntur ministerio veridice probetur: *Nostra enim comersum in cœlis est.* Hujus igitur corpore in hoc loco Apostolus memorat distinctio: *At vultis, inquit, membra vestra in asine super terram: fornicationes, immunditatem, lasciviam, concupiscentiam malam, & avaritiam, qua est simulacrum servitutis.* In utique loco fornicationem credidit mirendam, quæ carni commixtionem perficit. Secundum etiam membrum immunditatem concupiscunt, quæ nonnullam ab ipse multo tactu vel dormientibus vel vigilantibus peritiam in concupiscentie mentis obrepit. Et ideo notatur ac prohibetur in lege, quæ in mundos quoque non solum lasciviam carum participatione privavit, verum etiam ne contritu lasciviam polluerent, à castorum jussu congregantur sceleris, dicens: *Anima quæcumque comederit de carnis sacrificiis solutariis quod est Domini, in quo est immunditia, perbit eam Domino.* Et quæque sit generis immundus, immundum erit. In Deuteronomio quoque: *Si fuerit inter vos homo qui volutus possidit est fornicio, egredietur extra castra: & non revertentur prorsus in ea usque ad vesperum lovetur aqua: & post silis occasum revertentur in castra.* Deinde tertiam peccati membrum libidinem polat, quæ in-

Apoc. 1. 18.

Psalm. 119. 1.

Matth. 18. 19.

Psalm. 77. 1.

162

recellibus animæ exaltatis, accidere cupimus etiam sine passione corporis potest. Libidinum enim ab eo quod libet dactam esse, non dubium est. Post hæc de maioribus peccatis ad minora descendens, quartum omnium membrum *concupiscentiam malam*, quæ non solum ad prædictam impudicissimam passionem, verum etiam ad omnes notos cupiditates generaliter referri potest, quæ corruptæ tantummodo voluntatis est. Ergo dicit, de qua Dominus in Evangelio: *Qui vult vitare vitæ ad concupiscentiam eam, non morietur est eam in corde suo.* Multo enim majus est etiam tunc mentis libidinem desiderium continentis, cum ei illecebræ aspectus offertur occasio. Quibus minus illiusmodi comprobatur, ad perfectionem puritatis christiani continentie corporalis solum non possit scribere, nisi ei tunc mentis addatur integritas. Post quæ omnia novissimum illius corporis membrum, & *avaritiam* inquit, proculdubio offendens non solum ab appetitu rerum alienarum animam continentem, verum etiam propria magnanimitate continentem: hoc enim & in Actibus Apostolorum fecisse legitur credentium multitudo, de quibus dicitur: *Adulandis autem credentium erat tunc animus, & avaritia una, &c. usque deserviebantur autem singulis prout erantque oportet.* Et ne ad hoc pervenire videretur illa perfectio, avaritiam simul erorum firmitatem esse testatus est. Ne immerito. Quisquis enim non communicat præcelsitibus reguorum, & pecunie sine quam infideli tenacitate conservat, Christi præcepta proponit, sollicitus tamen usque, & amoris habere materiam mundialis divitiarum præteritis charitatis.

In tantum cum in Beatus Apostolus servitutiem sive immunditiam de nostris membris existipari pulse confidit, ut non solum mortificaretur, sed ne nominis quidem in vobis debere pronuntiat: *Fornicatio, inquit, & omnis immunditia, aut avaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos. aut superbia, aut jactantia, aut furberia, aut servitutis que ad rem non pertinent.* Quæ etiam pari modo prædicta esse, & quibus nos à regno Dei exclusionem depellere edocet, dicitur: *Idcirco autem scitote, quod omnis fornicatio, aut immunditia, aut avaritia, quod est idolorum servitium, non habet hereditatem in regno Christi & Dei.* Et iterum: *Nolite errare, & neque fornicari, neque idola servire, neque adulteri, neque molles, neque masculinam concubinatores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque male lites, neque rapaces, aut in eis possessores.* Certus autem esse nos convenit, quod licet omnium continentie distinctionem, sanctum habere ac sicut, vigiliis quoque & opibus puritatem, atque incessabilis fubertim studium letitiam: perpetuum tamen collationis puritatem heremum laborum merito contingere sequemur, nisi in his jugiter deludentes, exerceant magisterio doceamur inæceptionem ejus divina gratie largitate concedi, sciendum quoque quæ quantum quis in lenitate ac puritate cordis, tantum in corporis puritate proficiat. Unde Dominus: *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Non ergo aliter nostram possidebimus terram, id est, non adulationi nostre rebus hujus corporis terra subdetur, nisi mens nostra prius fuerit puritate lenitate fluidata. *Ad concupiscentiam possidebimus terram.* Id non solum possidebimus eam; sed etiam debellabimus in munditia domus: quæ nemo in cuius carne adhuc bella concupiscentiarum sustentantur, stabiliter perfructur. Necesse est enim infestissime durissimè demonum peccatis, & ignitis luxuriam jaculis fluctuatum à terra sine possessione devoti; donec Dominus *anserit bella usque ad fines terra eius, arcum conterat, & confringat arcum, & sicut comburat igni: illo hi licet quem*

Dominus venit mutare super terram. Et ita cum cum Dominus conterere bella ab omnino inventivum artibus liberaverit, ad illum puritatis pervenire statum, ut depositis consuetudinibus, quæ sicut cupimus, id est, carnem suam, dum impugnantur, horrebant, incipit eâ velut purissimo tabernaculo delecta: non enim accedat ad eam mala, & flagellum non appropinquat tabernaculo ejus. Hanc igitur pacem donec firmam atque perpetuam obtinere mereamur, multis necesse est nos impugnationibus attentari, frequenterque nobis est verticalis ille cum genua lacrymarum repetendus: *Ad inferos descende, & signaque, tota die concupiscentiam ingredieris: quoniam tametsi me impleret, sunt illudicibus. & non est factus in carne mea.* Hoc autem tamdiu, quoad usque per Dei gratiam confirmatus in illa quam appetit puritate, efficaciter dactre mereamur: *Expellatis expellatis Dominum, & intendite mihi.*

CAPUT V.

De spirituali fornicatione.

Impossibile est animam, quæ mundanis vel tenuitate distentionibus occupatur, vel quæ proposito acquiescenda laudis humane studio hâc tunc incipit, donec vere sciantur promereri, vel generatorem spirituum suorum, aut tenacem lacrimarum fieri letissimum. Aliud namque est facilitatem oris, & nitorem habere sermonis, & aliud venas ac medullas celestium intrare dictionum; ac profunda & abscondita sacramenta purissimo cordis oculo contemplari. Quod nullatenus humana doctrina, nec crudicio secularis, sed sola puritas mentis per illuminationem sancti spiritus obtinebit: *Beati, inquit, in Dominum, mundo corde, & quoniam ipsi letum videbunt.* Felicius mundum ignis tibi est, quisquis ad veram incognitionem vis lucemque pervenit, ut humilitatem cordis in vobis promissis consurgat, quæ te non ad illum quæ refert, sed ad eam quæ illuminat, sciantiam elicitatis consummatione perducat. Deinde hactenus est omnimodo contentum, ut ex quibus omni solitudine & cogitatione terram, aliamque, ac potius jugem factæ prædictæ hâc tunc, donec cogitatione modulatione imbat mentem tuam, & quæ in insidiantium sui hactenus, acem quodammodo ex ea faciens testamenti, habentem scilicet in se dicitur tabulas lapideas, id est, duplici instrumenti perpetuam firmamentum. Urnam quoque autem, hoc est memoriam puram atque sinceram, quæ recordatum in se memini perpetua sinceritate continet, spiritum hactenus hactenus hactenus, & Angelici illius panis perentem caritatisque dulcedinem. Nec non etiam virginam Azem, id est summi veraque Pontificis nostri Jesu-CHRISTI sicutitatem veritatem immortalis memorie semper vindicantem fovebentem. Hæc namque est virga quæ postea quam de Jesse radice succeda est, vivaciter mortificata reventat. Hæc autem unia doctus Cherubim, id est hactenus & spiritualis sciantur plenitudine protegentur, & herubim enim inter, necatur sciantur molitudo, quæ propitiatorum Dei, id est placiditatem precibus tibi jugiter protegent, & à cunctis spiritualium negotiorum nequibus ubi morabuntur. Et ita mens tua non solum in arcum divini Testamenti, verum etiam in regium sacerdotale procedat, per insidiantem puritatis affectum quodammodo ablopta spiritualibus distinctionibus, illud implebit pontificale mandatum quod à legislatore ita præcipitur: *Et de sanctis non egredietur, ne polluat sanctuarium Dei; id est cor tuum, in quo jugiter habitaturum te Dominus, respiciet.*

Matt. p. 18.

Non solum te porat, sed postea mentes continentia tequitur.

Act. 4. 18.

Qui egrossos non habebat, sollicitus tamen est.

Ephes. 4. 3.

1. Tim. 2. 9.

1. Cor. 6. 9.

Largitate gratia castitas concordia.

Matth. 5. 4.

1. Tim. 3. 11.

1. Tim. 4. 5.

12
100

A

L

huic enim nullo modo est, in hac re obsequium est; qua, sicut beatus Gregorius ait, malum propter obedientiam nunquam fieri debet: bonum vero aliquando meriti potest. Quantum est, ut pro nulla causa, etiam si iusta videatur, murmurare, vel detractionem facere audeant, ne omne bonum, si quod facere videntur, per hanc nequitiam perdat. Sextum est, ut invicem secundum Deum se diligant, & omne bonum quod singuli sibi ab aliis impendi desiderant, ipsi aliis hilariter & cum gaudio impendant. Septimum est, ut constitutum servitium secundum morem Ecclesie sue, si possint reddere, non negligant; & in hoc agendo insenti, & non vagi, assilant, ne vagando oculis divini Majestatis, ante cupis conspiciantur assilire, offendant. Octavum est, ut puram confessionem de omnibus peccatis suis faciant: quam tamen confessionem non possim omnibus prout cui libuerit, nisi tantummodo suo Prelati, vel quibus idem Prelati potestatem tribuerint, faciant. Regnum Dei & iustitiam eius querere, est celestis patrie bona desiderare, & quibus iustitiae meritis ad hoc proveniri debet indeferenter inquirere. Docere & non convitiari ignorantes debemus, sicut caecos non covitiamur, sed manus ducimus. Quanto graviori tumultu cogitationum carnalium premisur, tanto orationi ardentius insistere debemus. Deo nostro iuanda sit huiusmodi, si quod eis canimus, opere non impugnamus. Cum Psalmum dicis, cuius verba loqueris agnosce, & in compunctione magis animi, quam in tremula voce dulcedine delectare; lacrymas enim pallentia Deus magis quam gemitum comprobat. Non vacet mens tua in variis perturbationibus; quod si pectori tuo infederint, dominabuntur tui, & deducet te ad desiderium maximum.

Dixit verum Christi templum est anima credentis. Etiam in minimis caute age; non enim minimum in vita hominis negligere minus. Quoties mentis maligni spiritus pravos cogitationes inserunt, ut si quiescat ab opere, non quiescat in malorum operum delectatione. Omnia quae blandimento, quae occultis voluptate animum trahant, rejice. Ede citra futuritatem, bibe citra ebrietatem; nec praesentibus deliciis inharebis, nec absentes desiderabis. Victus tibi ex facili sit, nec ad voluptatem, sed ad cibum accede: desideria tua parvo redime, quia hoc tantum curare debes ut desinant. Gravior appetitus ex indignatione nimia nascitur, quem accipere plerumque accedit injuria dolor. Nulli est aliquatenus ambigendum unumquemque Fidelem Corporis & Sanguinis Domini tunc esse participem, cum in baptismate membrum efficitur Corporis Christi; nec alienari ab illius Panis Calicisque consortio, etiam antequam Panem illum comedat, Calicemque bibat, de hoc saeculo migraverit, in vocate Corporis Christi constitutus Sacramento namque illius participatione ac beneficio non privatur, cum in se hoc quod illud Sacramentum significat, in venire habere.

I N C I P I T
E X P O S I T I O
D E C O N S E C R A T I O N E E C C L E S I A E .

Discretissimo Fratri G. Magalansenf. Episcopo
Bruno Signienf. Episcopo salutem.

DUM quaedam in insula in domo Episcopi Portucalis simul aedemur, cumque in libro Exodus de tabernaculo testimonii & de vestibus

Aaron typica quaedam & magis mystica significans legeremus, capilli mirati tu, capsi mirati & ego, quod aliqua ista similia adhuc in Ecclesia heci videamus, cum jamjam vetera stantiora, & facta sint omnia nova: multa enim sunt in Ecclesiarum dedicationibus, multa & in aliis Ecclesie Sacramentis quae non minus quam ista sub umbra & figura fieri videntur. Petala igitur me, ut sicut illa exponerem, ista & illa exponere tentarem: promissi me facturum, sed alio negotio impeditus, tunc petitionis & meae promissionis iam penes oblitus eram, cum HASSEKUS Eremita & Presbyter venerabilis te vobis ad nos veniens, ad quod promissum quasi debitum exigebat. Memor igitur tuae dilectionis, quam vis multum impeditus, facere tam en aggruissum quod facere iussim.

E X P O S I T I O .

Colloquatur prius ipsa Sacramenta ponamus, postea vero quid significant prout Dominus dedit, exponemus.

Quando cum Ecclesie consecrator, solas Diaconus ram ingreditur, januas claudit, & ibidem expectat Episcopo responsurus. Tunc Episcopus deforis aquas benedicit non sine sale, accipitque sacculo hyssopo, ex aquis, quas modò sanctificaverit, Ecclesie parietes ter circumdando aspergit, terque cum virga pastorali januas percutiens, dicit: *Tactus portas principes vestras, & elevemus portas aeternas, & intrabit Rex gloria.* Cui Diaconus deintus respondet, dicens: *Quis est iste Rex gloria?* At ille: *Dominus fortis & puerus, Dominus puerus in praesens.* Post tertium itaque percutiendum, prout ex ministris secum ductens Ecclesiam ingreditur, multitudine foras expellente. Tunc Episcopus totum alphabetum in modum crucis bis in pavimento describit, ac deinde, sicut alias prius, aquas sanctificat, quibus non tantum sal, sed cinerem quoque miscet & vinum; his autem altare & Ecclesie intrinsece aspergit & consecratur: postea vero super altare oleo & Chrismate suis, ipsum lapidem ungit Episcopus, & tunc tandem ibidem Requias ponit atque componit.

Hic igitur expedit, significacionem videamus. Sed prius querendum est, cur aqua benedicitur, quae lapides & parietes aspergitur. Cur enim potius lapides ipsi & parietes peccata non benedicuntur? Cur sine aqua non sanctificantur? Cur eadem ipsa benedictio, quae aquae datur, lapidibus non datur? hoc totum significatio est. Audi igitur quid Dominus dicat: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum Dei.* Aqua enim quae lavandis corporibus idonea est, tantam virtutem divitiis accipere meruit, ut sicut corpora lavat à sordibus, ita & animas mundet à peccato. Manifestum est itaque quod hae aquae Baptismi significat, cuius asperitione Ecclesia consecratur, & quodammodo baptizatur. Ipsa vero Ecclesia tam utique Ecclesiam designat quae in ea continetur, ad est fidelium multitudinem; inde enim Ecclesia vocatur, eo quod Ecclesiam continet, hac enim figura à Grammaticis metonymia dicitur, quoniam ad quod continet ponitur pro eo quod continetur, quale est illud quod in Evangelio Dominus ait: *Jerusalem, Jerusalem quae occidas Prophetas, cum utique non ipsa Jerusalem, sed ejus habitatores, Prophetas occiderunt.* Sic etiam solemus dicere, *illa domus bona est, eo quod bonos habitatores habet, & illa mala est, quod mali homines habet* in ea. Secundum igitur hanc significacionem hae Ecclesiae ex lignis lapideisque constructa, eam Ecclesiam designat, quae ex vivis lapidibus aedificatur, cujus lapides non calce sed charitate ponuntur.

K K K *

Psalm. 117.

Psalm. 117.

Quare aqua lapidum aspergitur.

Joan. 3. 5.

Ecclesia mundando fidelium, quae demum edificatur.

Matth. 23. 37.

* Gebhart.

nis diximus, sed vinum quoque & cinerem misceat. Hec autem aqua Spiritum sanctum significat, sipe cupis effusione nihil unquam sanctificatur, sine cuius gratia non fit remissio peccatorum. Quod autem Spiritus sanctus aqua vocetur, ipsi Veritas ostendit dicens: *Qui credit in me, sicut dixi scriptura, summa de vitæ eius sumit aqua vivæ.* Quod quid significet, mox Evangelista exponens, ait: *Hoc autem dixit de Spiritu quem accipimus trans credentes in eum.* Aqua ergo Spiritus sanctus. Et videt ordinem Sacramenti, exterius aqua; interius Spiritus Ecclesie consecratur; hoc est eum quod Dominus ait: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto.* Ecce aqua, ecce Spiritus. In Baptismate igitur Sacramento, neque aqua sine Spiritu, nec ipse Spiritus sine aqua; quod quidem ipse Spiritus significabat, qui in prima mundi creatione inebatur super aquas. Hac igitur aqua & Spiritu autem & tutum interius templum aspergitur; de sale autem quod ei additur, superius dicitur est. Diximus enim quod prima fides argumenta significat; poterat enim ista sola sufficere ad Baptismi Sacramentum, & Ecclesie consecrationem, sed sancti Patres nostri, qui Spiritus Dei ista constituerunt, voluerunt nobis latetere non solum in his quæ pertinent ad virtutem Sacramenti, verum etiam in illis quæ pertinent ad significationem: factum enim aqua & Spiritus ad Baptismi perfectionem, ceteris vero quæ his adduntur ad significationem pertinent. Non enim oleum vel christum habuit Philippus Apollolus quando Eunuchum baptizavit: hæc tamen jam nunc prætermittenda non sunt, quæ ad significandum aliquid diligenti dispositione addita sunt.

Diximus igitur quid vinum significet. Vinum enim in hoc loco majorem & spiritalem divinæ legis intelligentiam designat: unde ad nuptias vocatus Salvator noster in vinum aquas convertit, quatenus majori intelligentia nos erudiret, & spiritualis novæque doctrinæ neccitate latetaret. Divina namque Scriptura ad litteram intellecta, aqua est sine sapore & iucunditate, quæ si spiritualiter intelligatur vinum fit, & quidem moi sapienti, & magis suavitate, Quod enim interit inter aquam & vinum, hoc interit inter litteram & spiritum. Unde Apollolus: *Littera, inquit, occidit, spiritus autem vivificat.* Hoc autem vinum nobis Psalmista promittens, ait: *Inebriabuntur, &c. item & Calix tuus, &c.* Et item: *Hinc humiliet, & hinc exaltat, &c.* Humiliet enim Dominus Judæum, exaltat Gentilem; quare? quia ille litteram servavit, quæ occidit, hæc merum vinum, & spiritalem intelligentiam bibit: tota enim perditio Judæorum in hoc est, quia litteræ creduli spiritalem intelligentiam nolunt; unde Psalmista: *Præ mensa eorum eorum illis in laguram, &c.* *Obscuravit oculi eorum ut videant, &c.* Hæc etiam mensa scriptura est, de cuius deliciis anime nutrivunt, de quibus quodcumque animal comederit, & bibent, nisi renascantur, non vivet. Bonum est ergo hoc vinum, sed illis bonum qui bene & fideliter utantur. Ad hoc enim bibendum in Cantico Canticorum ipse Dominus nos invitat, dicens: *Comedite amici mei, & bibite, & inebriamini.* Ego dormio & cor meum vigilat. Hoc igitur nos nobiscum jubet Dominus cum alibi de ebrietate suspensa dicit: *Prodeat et gratulari corda vestra in crupula & ebrietate.* Et igitur bona & mala ebrietas; neque potest esse non bonum quod Dominus jubet, & alterum non potest esse non malum quod Dominus prohibet: bona est enim ebrietas mensis, mala est ebrietas ventris. Et de vino quidem quid significet sufficit videri dicitur est.

Restat nunc ut de cinere dicamus. Sed quid cinis,

nisi penitentia? Sedere namque in cinere, & caliceo indus, penitentium est: hinc est enim quod de Ninivitis penitentibus dicitur, quia *Ita ipsi descendit de solio suo, & indutus est sacco, & sedit in cinere.* Hinc & David: *Quia cinerem sumpsit panem manducatum, &c.* Hinc & Abraham: *Legum enim & iuribus, ad Domum meam cum sim pater & ceteris.* Babylonie quoque per Prophetam Dominus loquitur: *Distra de, inquit, sedit in pulvere vergo filia Babylonis, non est solum ultra ius.* Unde de consuetudo moleris in Ecclesia, ut per singulos annos initio Quadragesimæ capta nobis cinere aspergamus. His autem & similibus tacite ostenditur, quia per cinerem penitentia designatur.

Quia igitur dicitur est, quid sal, quid sal, quid vinum & quid cinis significet; dicimus modo quare simul misceantur: necesse asperione Ecclesie consecratur. Puto quid sine his in vel unum defecit; populus Dei, quod est Ecclesia, neque sanctificatur, neque solvitur à peccatis. Et de aqua quidem manifestum est quia: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei.* De sale quidem non dubium est, quia sine fidei condimento, quod per ipsum significatur, nemmo unquam salvari poterit, etiam si aqua Baptismatis aspergitur. Sed quid dicitur de vino, per quod spiritalem intelligentiam designatur, quoniam asperitas non fuerit, id est, quicumque vel de eo non bibetur, vel propinquantibus non credentur, ad æternam vitæ beatitudinem non perveniunt? Ceteris quoque reserbitur, per quam penitentiam intelligitur, tam necessaria est, ut sine ea non fiat remissio peccatorum: per ipsam enim venit ad Baptismum, unde & non immentem penitentiam Baptismi vocatur, dicitur Evangelio de Joanne, quia *venit in universam regionem Galilee, prædicans Baptismum penitentiae in remissionem peccatorum.* Dicitur etiam: *Penitentiam agite, appropinquavit enim regnum celorum.* Sic etiam per predicatio Joannis, sic accepit & predicatio Christi. In his autem omnibus sibi parvuli excipiuntur, & ceteris qui intelligunt non habent. Hæc est igitur causa, quare hæc omnia & aqua, & sal, & vinum, & cinis simul misceantur quia, ut diximus, si vel unum defuerit, parum vel cetera proficiunt.

Quibus iam permixta, accedit Episcopus ad altare, & excepto fasciculo hyssopæ ex supra dictis aqua aspergit atque sanctificat Ecclesiam & altare. Sed quid altare in templo significat? Apollolus enim dicit: *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.* Si ergo Templum Dei sumus, & altare habemus, altare nostrum, esse vestrum est, hoc est enim cor in homine quod est altare in Templo, in hoc enim altari fit sacrificium tribulationum & lacrimarum, unde Psalmista: *Sacrificium Dei spiritus contribulatus: cor contritum & humilium Dominus non despicies.* In hoc altari fit commemoratio Corporis & sanguinis Christi, hinc preces ascendunt in caelum, quia ad eor respicit Deus. Hoc igitur altare aspergitur aqua, quando corda hominum Evangelicæ prædicatione mundantur à peccatis. Nam & prædicatio aqua est, secundum illud: *Omnes fientes venite ad aquam. Aqua profunda, verba ex ore vultus.* Et iterum: *Ex profertur sicut pluviam elegerim mentem.* Hac igitur aqua, id est Evangelicæ prædicatione, & interius Spiritus sanctificatione, & cordis altare, & totum homo mundatur & sanctificatur. Ecce altare aspersum, & aqua baptizatum est: restat igitur ut conferretur, & christumque immatur; hoc enim in omnibus ipsis facti videntur.

Diximus igitur quid oleum & christum significet; non enim sine causa jam baptizati, & peccatorum sordibus mundati, oleo unguuntur & christumque.

XXX

betur, qua
penitentiam
significat.
Joan. 3. 6

Psal. 101. 10

Gen. 18. 17.

Isaia 47. 1.

Joan. 3. 1.

Cor. 3. 3.

Matth. 3. 1.

A'ltare in
templo q' d
signat.
1. Cor. 3. 17.

Psal. 50. 19

Isa. 55. 1.

Psal. 51. 1.

Psal. 51. 1.

Oleum &
christumque
significat.

Joan. 7. 38.

Isa. 47. 1.

Joan. 3. 1.

Cor. 3. 3.

1. Cor. 3. 1.

Psal. 119. 11.

Isa. 47. 1.

Psal. 50. 19

Isa. 47. 1.

Isa. 55. 1.

Psal. 51. 1.

Psal. 51. 1.

Cinere addi-

nataque misericordiam designat, quam qui non habet, id ipsum sentit quod baptizatus est, unde ipsa Venus ait: *Si non remiseris hominibus peccata eorum, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Hinc est quod servus ille damnatur, qui centum denarios conseruo suo dimittere voluit, dicente Domino: *Servus nequam, omnes debuit dimitti tibi, quia regalas me, nonne servus es & te miserum conseruo tuo, sicut & ego tui miserum sum!* Bene autem oleum misericordiam designat, quia sicut oleum in liquoribus, ita misericordia in bonis operibus superatur est; quemque enim liquorem in oleum fundens, oleum semper desuper natat. De misericordia quoque scriptum est: *Sanctus Dominus universis. & misericordias eius super omnia opera eius. Superaxavit enim misericordiam iudicium.* Hinc est etiam quod Dominus ait: *Misericordiam vole & non sacrificium.* Multa sunt quae de misericordia dici possunt, si quidem: *Misericordia Domini plena est terra.* Sed: *Quis sapiens & castus habet, & intelligit misericordiam Domini.* Hac igitur unguatur, hoc oleo laetatur altare cordis nostris; ut semper misericordiae memores aequae asperitionem & Baptismi regenerationem non amittamus. Quod enim prodessit, quod hydropo aspersit & de Sacerdotibus baptizati sumus, si Pater vester caelestis non dimiserit nobis peccata vestra cui si balsamum addamus, sit christina, quo Reges unguatur & Sacerdotes. Balsamum compingitur oleo, quoniam bonus odor additur misericordiae; sed quis est bonus odor? laetitia spiritualis, & bona voluntas. Unde & Apostolus ait: *Qui miseratur in hilaritate; hilariter enim deum diligit Deus.* Tali igitur christumate inungatur Christianus, quoniam Christianus ad Christum, & Christus ad christumate dicitur. Ille enim tali christumate unctus est, qui vitae honestate & merito sanctae conversationis longe circumquaque lux bonae famae spargit odorem. Unde Apostolus: *Christus enim hunc odorem famas Deus; qui odorem nostrae suae per nos manifestat omni loco.* Sic igitur Ecclesia condecoratur, sic Dei populus innovatur, benedicitur & sanctificatur.

Doodecim enim ecclesie Christi Apostoli sunt, quorum doctrina fugeat fuit tenebrae, quorum praedicatione illuminatus est mundus. Lapis autem altaris, non solum Christum, sed Christi quoque membra significat, de quo lapide scriptum est: *Erantque Jacob lapidem in titulum, fundens oleum desuper, de quo lapide Psalmista ait: Speciosus forma praesentis filius hominum, diffusa est gratia in labiis tuis. Dilixisti iustitiam & odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus; Deus tuus oleo laetitia praefiguratus tuus.* Ergo non solum ipse, sed & confortis eius per ipsum oleum laetitia uncti sunt; unde manifestum est quia in illo lapide de ipse significatur & membra eius. Quia vero Sanctorum Reliquiae in altari ponuntur, altare quoque cordis nostri sine reliquis Sanctorum esse non debet: Sanctorum quoque reliquias in corde gestamus, si eos semper per mente habemus, si eorum dicta & exempla gestamus, & eorum verba memorie commemoramus. Beata illa corda quo tales reliquias suscipere meruerunt. Quantas nobis reliquias Beatus Paulus reliquit? quantas & alii Sancti reliquerunt?

Haec autem de Ecclesiae consecratione dicta sufficiunt.

ALIIUS TITULUS.

Quid significet consecratio christiatis & olei.

Nunc autem dicendum est, cur in olei & christiatis consecratione ter super ea Episcopus habet. Legimus enim in Evangelio quod Dominus Dis-

cipulos suos insufflavit, dicens: *Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseris peccata, remittentur eis. & quorum retinueris, retenta sunt.* Hic igitur huiusmodi insufflationem significat; qui vobis ter quidem fit, qua Spiritus sanctus a Patre & Filio procedit, & ipse in te venit. Poterat enim Salvatore noster suis omni insufflatione dare Spiritum sanctum, quem ideo quidem insufflando dedit, ut ab ipso quoque procedere, sicut & a Patre intelligamus. Quamvis enim uicemus quomodo Spiritus sanctus a Patre & Filio procedat; hoc enim in hac vita nequaquam videmus, & nisi per speculum & in enigmate nulli revelatur: certissimè tamen scimus, & nullatenus dubitamus eum procedere & a Patre & Filio, id est substantia Patris & illi, hoc enim ei proprium est, & de ulla alia substantia procedit, à nullo alio mittitur, & à nullo alio datur Spiritus sanctus. Datur enim officio Sacerdotum, sed non datur de Sacerdotibus. Sic enim adest virtus Christi per insufflationem quae fit de Sacerdotibus, in honore & sanctificatione spiritus sui, sicuti per verba quae dicitur in nomine suo.

Hic igitur ita dispositis, dicendum est qualiter haec Sacramenta suscipiat, qui ad fidem auviter venit. Is enim qui ad Ecclesiam venit, prius de fide interrogatur, qui postquam se credere respondet, Sacerdos ei in faciem sufflat, ut spiritus spiritum pellatur, & sancto Spiritu spiritus malignus eiciatur: adest enim Spiritus sanctus (ut modo diximus) non solum verba quae dicuntur in nomine suo, sed etiam significationibus quae sunt in honore suo. Deinde in Ecclesiam introducitur, & Fidelium populo locatur, ac sic Sacerdos ei (sal ponit in ore, per quod quid significatur, supra diximus). Hoc enim sal prima fide rudimenta significat, sine quorum condimento insulsum est omnis homo. Postmodum vero ejus uires cum salua tangit, quod ipse Dominus Salvatore noster tunc nobis exposuit: quando exiens de sinibus Tyri, & veniens per Solonem ad mare Galilaeae, invenit hominem surdum & mutum; & expulsum enim tetigit linguam ejus, & pectus eius aperuit, & factum (ut ait Evangelista) *aperit sicut aperit ejus. & factum est vinculum linguae eius, & loquutus est illi.* Saliva igitur Christi dulcedo verborum Dei innotuit ex ore Christi, & ipsa divinitus Christi non facta. Nares itaque ei tanguntur, ut divinum virtutem suscipiant, qua bonum à malo discernant odorem, ut sanam doctrinam separare valeant à fœtore haereticæ pravitate; tunc enim Ecclesiae dicitur: *Nasus tuus, sicut terris Libani, qui respicit contra Damascum.* Tanguntur autem & aures, ut verbus Evangelicis pateant, & vanas & otiosas fabulas se repellant: *Corrumpe enim bonos mores colloquia mala.* Deinde ad baptismum veniens, prius in pectore & inter scapulas oleo ungitur, quatuor intelligat sine misericordia oleo etiam baptizatus, se tamen placere non posse. Et de oleo quidem superius diximus. Bene autem quod in pectore ungitur, ubi est commemoratio & intellectus, quatuor semper misericordiam in corde habet, & nunquam pietatis ac misericordiae obliviscatur. Sed quia non sufficit, ut misericordia in mente solummodo habeatur, nisi & opere exerceretur, ungitur etiam inter scapulas, ut adest Apostolus dicentem: *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.* Scapulis enim & super humeros ferantur onera. Hoc enim Dominus ostendit dicens de Pharisaeis, qui *Alligant onera gravia & importabilia, & imponunt in humeros hominum.* Oleum igitur à corde concepitur, opere perficitur. De baptismum autem factis superius dictum est.

Math. 6. 13.

Math. 18. 3.

Ps. 144. 9.

Ps. 136. 1.

Q. 4. 6.

Ps. 113. 44.

Ps. 104. 49.

Rom. 12. 8.

1. Cor. 3. 7.

1. Cor. 3. 16.

& 19.

Doodecim

ecclesie, Apo-

stoli.

Lapis altaris

Christum

et ejus mem-

bra designat.

Gen. 28. 11.

Ps. 44. 1.

Ps. 44. 1.

Reliquiae

quas ponuntur.

Mat. 23. 23.

Joan. 20. 22.

& 23.

De bapti-

smo.

Mat. 7.

Can. 7.

1. Cor. 11.

Gal. 6.

Mat. 23.

Vestis card-
la significat
castitatem &
puritatem.
Ibid. 2. 6.

Ps. 47. 12.

De consecra-
tione.

Joan. 3. 1.

Joan. 10. 41.
& 42.

Apoc. 14. 1.

Postquam autem baptizatur homo, inspicit vestem candidam, per quam anterioris & exterioris hominis castitas significatur & puritas, adnotat Scripturam dicentem: *Omni tempore suis vestimenta tua candida.* Ungitur autem ex chrismate in vertice, in quo similitur & nomen Christi, & humilitatem significat: utramque enim & Christus & Christianus a chrismate nominatur. Et bene quidem signum crucis & humilitatis nomen in vertice describitur, ubi ipsa superbia sedere videbatur; semper enim superbia superiora petit, unde inclinato capite humilis, & erecta cervix superbo stare videmus. Hos humilitas inclinat, illos superbia erigit. Sed quid dicit Scriptura? *Veritatem Deus confregit capite inimico in suorum, veritatem capilli perambulatum in delictis suis.* Hac igitur auditione superbia tollitur, & humilitas commendatur.

Nunc sola confirmatio restat, quæ ab Episcopis fieri jubetur, in qua totius Christianæ Religionis mysterium plenitudo completur. In baptismo namque per Spiritum sanctum datur remissio peccatorum: hic autem ipse Spiritus sanctus invitatur ut veniat, & domum ipsam quam ædificavit defendere, & habitare dignetur. Nam & ipsi Apostoli post baptismum acceperunt Spiritum sanctum, quem utique in ipso baptismo jam acceperant in remissione peccatorum. Neque enim credendum est eos baptizatos non fuisse, qui & alios baptizabant, & ipsam Dominum dixisse audierant: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei.* Acceperunt autem & Spiritum sanctum quo ligarent & solverent in peccatis: *Insufflavi enim in eos, (ut ait Evangelista) & dixit: Accipite Spiritum sanctum; & quorum remissis peccata, remittentur eis; & quorum retentis peccata, retenta sunt.* Acceperunt autem & actum in die Pentecostes ad totius virtutis & scientiarum perfectionem. Ad totius itaque similitudinem perfectionis hæc ultima confirmatio fieri jubetur, in quo manifestum est, quod hoc Sacramentum non iteratur, siquidem propter aliud & aliud datur. Quamvis enim prius in vertice, & postea in fronte homo chrismate ungitur, non tamen iteratur chrismatis Sacramentum, quia (ut superius diximus) propter aliud & aliud fit. Sic & baptismum iterari non dicimus, cum toties aqua aspergamur post baptismum, ibi enim reiteratur Sacramentum, ubi illi ipsam iterum datur propter idem ipsum, veluti si aliquis baptizatus, in aquis iterum baptismatis immergetur, quatinus & ab originali peccato & aliis peccatis liberetur; aliter enim non baptizatur, & si involutus aliquis aquis baptismatis submergetur. Hæc autem ultima signatio iteò quidem in fronte fit, quia perfectior est non in occulto, sed palam & in manifesto Christi nomen semper habere. Hinc est enim quod Joannes Apostolus ait: *Vidi super montem Sion agnum stantem, & cum eo centum quadraginta quatuor milia, habentes nomen eius, & nomen Patris eius scriptum in frontibus suis.* Stare etenim, & in nomine stare, & cum agno stare perfectior est: ipsi enim Apostoli antequam ungerentur, antequam Spiritu sancto confirmarentur, nondum stabant, nondum perfecti erant, adhuc timebant, & nondum Christi nomen in fronte gerebant.

ALIUS TITULUS.

Quid significet vestimenta Episcopalia.

Expōsit omnibus quæ superius dicta sunt, de vestibus sacerdotibus dicimus, & quid sandalia, quid amictus & ephod, quid cinctorium, quid ora-

rium & succinctorium, & tunicæ, quid dilanatione & planeta, quid pallium & acus, & mitra, & manipulum significent, videmus. Legitur in Evangelio Christi Discipulos sandalia calcatos à Domino, calcator utique in preparatione Evangelii patens. Si enim calcati non essent, quomodo supra perennis & scorpiones calcare possent? Respiciant igitur sandalia Christi, respiciant calcamenta Apostolica, cogitent cur ita calcati sint, imitentur eorum exempla, quorum imitatur calcamenta: insunt pedicationi, quatinus & ipsi sint calcati in Evangelii pacis preparatione. Hæc calcamenta non sunt honoris sed laboris, non ad quiescendum, sed ad iter agendum calcatorum, qui calcantur. Hæc est igitur causa cur sandalia utantur Episcopi. Amictus autem & ephod & cætera indumenta sacerdotalia, quæ ex lino conficiuntur, pene eandem significationem habent. Significat enim utriusque domini consuetudinem & puritatem, quia præ cæteris candida sunt & sequentibus abluuntur. Eandem igitur significationem habent in novo, quam habent & in veteri Testamento. Et amictus quidem quo & collum stringitur, & pectus tegitur, interioris hominis castitatem designat; tegit enim cor, ne vanitates cogitet; stringit enim collum, ne inde ad linguam transcat mendacium. Illis enim duobus, id est cogitationibus & mendacio corrumptur anima, his amittit castitatem, & incipit fornicari. Unde ipse Dominus ait: *Qua accipit ex corde exire, hæc sunt quæ corrumpunt hominem; non letus autem manibus manducare, non corrumpit hominem.* Scutiat igitur cor linteum amictus & candidum iudicamentum quo premittit, & intelligat quid in eo significetur; & sic semper castitatis & mundicie memor, luxuriosus & iniquus cogitationibus non corrumpatur. Quod si aliquando corruptum fuerit, ne tamen mala cogitata foras protumpe valeant, linteus amictus collum stringat & ciingat. Semper ergo collum Episcopi lino stringatur amictu, quatinus eloquia ejus sint eloquia casta, & inde mendacium transire non valeat. Similiter autem & ephod castus corporis figuratur, quod in rebus quidem cinctorio stringitur, quia ibi precipue luxuria dominatur; unde ipsa Veritas dicit: *Sus lumbi vestri praeceat.* Lumbos enim præcipue est luxuriae impetus castitatis impetu reflexore. Hinc & de diabolo loquitur: *Virtus ejus in lumbis eius, & servando illius in ambulatione ventris ejus.* Necesse est igitur ut ephod, id est virtus & fortitudo castitatis illis in locis stringatur, in quibus luxuria maxime dominatur. Ab hoc autem cingulo sive cinctorio duplex cinctorium pendet, quia duo sunt quibus castitas roboratur, & sine quibus difficile concievatur, id est oratio & jejunium. Attendant igitur ad succinctorium Episcopi, insunt jejunio & orationi; his armis se defendant ab impetu libidinis & spiritus fornicationis. *Hoc etenim genus non trahitur, nisi in oratione & jejunio.* Domini verba sunt.

Sed quid per certiorum intelligamus? nisi quod Dominus ait: *Tollite jugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris: jugum enim meum suave est, & onus meum leve.* Oratum itaque jugum simul & onus est: jugum Sacerdotibus, onus Diaconibus; unde fit ut Sacerdotibus circè collum, & Diaconibus super humeros ponatur: ut enim collum postatur jugum, sic & humeri onera feruntur: boves ergo Sacerdotes, asini Diaconi. Lege in Levitico, & videbis Sotos Levitas ferendis oneribus delibatos. Vocatur autem onerium, quia quamvis sine aliis indumentis sacerdotibus, & baptizate & consignate, & alia multo orando facere: sine onerium tamen nisi magna necessitate cogente, nihil horum agere licet.

Tunica.

Tunica autem in veteri Testamento hyacinthina solummodo erat, & alterius coloris non erat, per quam Angelica via & caelestis conversatio designatur: ceteri namque colores habent hyacinthi, & tali quidem tunica Apostolus indutus, dicitur: *Nastra mensura mensuratio in caelis est*. Ad hanc igitur tunicam respicit Episcopus, totiusque mente & desiderio ad caelestia transferatur. Si autem alterius coloris tunica foret, sit etiam alterius significationis.

Philipp. 1. 30.

Dalmatica.

Dalmatica verò magis ad ornatum quam ad significationem pertinere videtur, quae etiam post alia indumenta sacerdotalia inventa esse probatur: sicut tamen quae in dalmatica à sinistro latere pendunt, huius vitæ impedimenta, & superfluitates & sollicitudines significatione possunt, quae quoniam in altera vita non sunt, meriti neque sicut in dextro latere ponuntur; per dexteram namque & sinistram utramque vitam significare usussumus est: unde et illud: *Læva mea in capite meo, & dextera illius complexor me*. Qui igitur dalmatica induitur, utraque vitam recordetur, eligat meliorem, illam videat, quae impedimenta, superfluitates, curas, & sollicitudines non habet. Sed quid planetæ, quæ & casula vocatur, nisi charitatem designat? unde & meriti superior est; siquidem Deus charitas est. Hæc enim vestis omnia alia vestimenta infra se claudit & continet; sicut & in charitate omnia legis & Prophetarum mandata continentur, dicitur Apostolo: *Plenius legis est charitas*. Et Dominus in Evangelio: *Dilexit Dominus Deum suum in toto corde suo, & proximum suum sicut se ipsum. In his duobus mandatis universa lex pendet & Propheta*.

Cant. 1. 6.

Pallium.

Quis igitur planeta omnia alia vestimenta continet intra se, meriti illam virtutem significat, quæ omnia legis & Prophetarum mandata continet in se.

Athen. 14. 17. 18.

Pallium, sive superhumeralis, & rationale.

Restat nunc ut de pallio dicamus, per quod simul utramque & superhumeralis & rationale significatur. Quis enim supra utramque Pontificis humerum jacet, superhumeralis dicitur: quod verò inde descendens in ipso Pontificis pectore jungitur, rationale dicitur. Habebat enim Aaron superhumeralis, quod quidem ad humero usque ad humerum extendebatur; Rationale verò quadrangulum erat & duplex, sicut & pallium duplex est, habebat enim mensuram palmi, tam in longitudine quam in latitudine, quæ mensura Pontificis pectore ornando vel operiendo sufficeret. Habet igitur pallium eandem cum superhumerali & rationali significationem, quamvis eandem non habet compositionem. Dicamus itaque quid superhumeralis & rationale significet. Hoc breviter quia sufficeret de his in Exodo * diximus. Quis enim superhumeralis quo humeri Episcopi ornatur & ornatur, nisi Episcopalis dignitatis ornamens significat? Magnus est enim ornamens Episcopalis dignitatis, illius humeri totius Ecclesie oves ferre, & oves languidas & peccata papuli portare debent. Illi Episcopus superhumeralis non habent, qui aliorum oves ferre reculant; quales erant illi de quibus Dominus dicit: *Alligabo onera gravia & impositabiles; & imponent in humeros hominum, dicitis autem sui volentes ea movere*. Summus autem Pontifex ille nobis tali superhumerali ornatus erat, qui relictis ovis novigenis novem, unam quæ peccata querere voleat, quam inveniam propriis humeris impositam, & ad pacem redaxam. Rationale verò quid significet, & nomine ipso & loco super quem ponitur intelligi potest. Ponitur autem super pectus Pontificis ad cordis thesaurum & sapientie secretarium custodiendum. Hoc enim rationale super pectus habebat, qui dicebat: *In corde meo abscondidi eloquia tua, ut non peccem tibi*. Ubi est cuius

* Num. Superhumeralis.

Athen. 14. 17. 18.

Rationale.

Ps. 118. 18.

rationalis, ibi est & ratio, & sapientia, & scientia, hoc enim rationale significat. In quo igitur pectore & corde non fuerint, ibi rationale poni non debet. Si enim ponatur inutile est, & quasi sigillum nihil custodiens. Dicitur autem rationale iudici, ut qui eo iudicat, rationaliter iudicat, sapienter iudicat, verè iudicat, nihil temerè, nihil incautè, nihil inordinatè iudicat. Hæc autem de rationali & superhumerali dicitur, quatinus per hæc quid pallium significet intelligatur. Est autem pallium in sinistra duplex, quia dum dicitur in hac vita sumus (quæ per sinistram significatur) dupliciter catere non possumus; si quidem nunc prosperis extollimur, nunc ad veris frangimur, nunc terrena petimus, nunc caelestibus adhaeremus, nunc carni, nunc menti servimus. In dextera verò pallium duplex non est, quia in altera vita dupliciter nos est: ibi est enim prosperitas sine adversitate, gaudium sine tristitia, felicitas sine miseria. Illa igitur vita caret duplicitate, non habens maculam aut rogam.

* QUID PALLIUM SIGNIFICET.

Fit autem pallium ex lina, vili scilicet materia, ut habeat pretium non à se, sed in eo quod significatur in se, ut non oculis sed mente spectabile sit, ut non ad ornandum, sed ad aliquid significandum indus intelligatur. Vita autem quæ in pallio positæ antè & retrò rationale & superhumeralis ad inferna trahunt, huius vitæ curas & sollicitudines significare putamus, quibus cor & humeri Pontificis sicut fessillimè gravantur & impediuntur, ut à proprio statu eam avertemus ita enim vana quædam tam cogitare & portare compellunt. Has igitur vitas inspicit Episcopus, & eorum iniquo gravamine cor humerisque excutit. Acus autem non ad puogendum, id est non propter huius vitæ compositionem (ut quidam putant) sed ad planetam palliumque jurgendum inventa sunt. Quædam enim ansula antiquioris in planetis positæ erant, quibus acus inferebantur, & pallium simul cum planeta firmabant, ne à suo loco pallium moveretur. Possimus tamen per acus, quia tres sunt, fidem, spem, & charitatem intelligere; sine quibus pallium ab Episcopo teneri non potest. Qui igitur habet pallium, habet & acus quibus liget, teneat & frangat pallium. Et de pallio quidem tantum nos dixisse sufficiat.

Mitra autem quia linea est, castitatem, candorem, munditiamque significat, sicut amictus & ephod, de quibus superius dictum est. Bene autem totus à capite usque ad pedes lino operitur Episcopus, quia omnia honor ejus & gloria, castitas & mundities est. Hoc autem ornamentum multum erat capiti necessarium, quia ibi sunt quinque corporis sensus, quibus corruptis faciliè castitas violatur. Unde Psalmista: *Averte oculos meos ut videam dantorem*. Et beatus Job: *Pepigi, inquit, serbas cum oculis meis, ut non cogitarem quidem de virgine*. Ne igitur sensus Episcopi violentur, merito mitra castitatis ejus caput ornatur, & operitur. Sed quid per manipulum, nisi si bona opera intelligimus? Unde post illud: *Enatus ibat & stabant milites cum exultatione, portantes manipulos suos*. Cognet igitur Episcopus quod in ejus manu manipulus significet, ne quando bonæ operationis obliviscatur; nisi enim aliquid significare, ridiculum quoddam videretur in manu manipulum ferre: *Est igitur hoc (sicut scriptum est) signum altissimi in manu nostris, & quasi aspectum quod ante oculos nostris*.

Quatinus fortasse, cum manus quoque lineis chiro-

Pallium duplex.

Acus.

Mitra.

Ps. 118. 17.

Job 1. 1.

Manipulus

Ps. 118. 6.

Erod. 13. 18.

Chirobecca.

1. Cor. 6. 16.

reprobrata, dicens: *Inhabitabo in eis, & in eis illis ambulabo.* Im possibile quippe est inmundam animam scientiam spirituales adipisci. Nemo enim in vas fictum atque corruptum unguentum aliquid nobile, aut mel optatum, aut pretiosum quidquam liquoris infundit. Facilius enim quamvis odoratissimi myrrham semel horrendis imbuta factoribus testa contaminat, quam aliquid ex ea suavitas gratie ipsa concipiat. Quia multo citius munda corruptuatur, quam corrupta mundantur. Ita igitur & vas peccatoris nostri, nisi prius fuerit ab omni fordibus vitiorum contagione purgatum, non merebitur suscipere illud benedictionis unguentum, de quo dicitur per Prophetam: *Sicut unguentum in capite, quod defendit in barbam, barbam Arem; quod defendit in iram vestimentis ejus; nec illam scientiam spirituales, & obsequia scripturarum, quæ dulciora sunt super mel & favam, impolluta servabit.* Quæ enim participatio justitiae cum iniquitate? Aut quæ societas luci cum tenebris? quæ autem conventio Christo ad Belial? In corde bono requiescit sapientia.

Psal. 138. 8.

ANNO 1781.
Ex officio
Abbat. Car.
Maurici.

I S A A C I
ABBATIS STELLÆ
DE CANONE MISSÆ
EPISTOLA.

Domino & Patri in Christo semper Venerabili, & dignè amando, JOANNI Dei gratiâ Pistororum Episcopo, Isaac Salutem, Obsequium, & Obsequientiam.

ECCE quid tibi multumque postulando impetrare non potuit vestra humilitas, impetando cædæ extorât auctoritas; cogit enim nos & ex occasione collationis, quam utique permittebat sic leviter effudisse, si illo alligare; quomodo in sacrum Canonem, dum sacro-sancta celebramus, intendimus rem quædam difficilem & fortasse inexplicabilem. Nihil humano corde fugacius, vel cunius: unde & ad tam morosè in suo tenere, nimis arduum, & in usum uniformiter sepe intendere, nansis devotum: identitas enim mater est stultitatis, sed hoc ex vicio curiositatis. Unde consilium infirmitati nostræ divinis gratiis, antiquæ capitula tota sensuum novitate sepe perfundit; qui cum subitè rursulerint, super omnem humanum modum miramur ubi nunc ulique laetantur; unde tam inopinatè & absque lina demerant: ex ipsâ vero admiratione dilatatum est cor, sicut scriptum est: *Ad trabitur & dilatabitur cor tuum.* Ex ob ipsam dilatationem adimpletur devotione, dilectione, delectatione, juxta Psalmi, *Stam: Dilata ut tuum, & impleto illud.* Nonnunquam verò clarior hæc visa, & super mel & favam dulcius gustata, dum per eandem transimus, abscondit, juxta illud: *Quam magna multi-*

1. Cor. 6. 16.
Psal. 138. 8.
Psal. 138. 10.

tudo dulcedinis tua, Domine. quem abscondisti in meabus te! Ipsa verò abscondito timore genitæ horribilè, horror dolorem, dolor gemicus, sollicitudo, & utrò nos animi conquisitio inenarrabilis; ita ut nihil minus lægimus amissis vetera, quam gaudeamus invenisse nova. Sicut utraq; vicissitudine, ac si in utroque molè contracti, commutati, permoliti, in similitudinem sacrificii Dei transimus ipsam utroque genere lacrymarum, id est, compunctionis, & devotionis, commiserentes, & in cibus cordis contriti, humiliati, coherentes nosmetipsos, panes propositionis effacimur, quos primo omnium ostendimus.

Quoniam ergo, Serenissime Pater, nos nobis ipsa minime contumax, sed spiritus ubi vult, & quod vult, & quando vult spirat, & peccimus unde veniat, & quæ vadit & non potest homo à semetipsa accipere quodcumque, nec pro voto ab alto, nisi sicut fuerit datum desuper, humiliati, postulationis vestre sapientiam huc usque silium, quam imperio auctoritatis vestre adhuc loqui possumus. Sed furtive non quod nobis rotent cæli desuper, aut quomodo nubes plasat, quærat, sed quomodo aperatur terra, & germinet Salvatorem, questio est: non quomodo prospiciat justitia de celo, sed quomodo oratur veritas de terra: non quomodo intendat in nos Deus, sed quomodo intendamus in ipsum.

Nos itaque (ut simpliciter fateamur) singulis capitulis sigillatim proat gratia nobis datur intendimus; & dum ea quasi ubera de celo plena per labia sumamus, intendit scilicet: & ore infantis & lactantis, perfricantes laudes quas valeamus. Verumtamen licet ibi plurima in diversis modo dicantur & fiant, nos tamen sub tria actione sive universa concludimus; tres etenim distinguntur in sacro Canone principales actiones, quibus quasi tria deserant altaria, quibus quasi trius affluit sacrificii cum quodammodo tribus sacrificiis: de est fortasse hoc exemplar quod ostentum est Moyli in monte, quod ambeam conderet futurorum, id est, tabernaculum in deserto. Vult in alto quod faceret in imo, in monte dicitur quod faceret in plano; sursum tandem dicitur, quod faceret deorsum: dicitur à Deo quod doceret homines. Juxta hanc formam & Apostolus loquitur: *Ego, inquit, quæ accipit, tradidit vobis.* O bone Pater, attende tibi ipsi, quanti hodie tradunt quod nec à Deo, nec ab Apostolo acceperunt. Traditiones verò hodie ferè omnes turpi sacro deservunt; paria qua pro commisso irrogatur, ferè omnis pœnuria cit: beneficium quod quasi gratis impenditur, ferè omne de si presum ante non taxat, obsequium postea sperat. Gravida sunt hodie gratie nostræ, sub prætextu Virginis prægnantem nupui tradimus. Hanc simulationem non dicitur Moyses, nec dicitur Apollolus. Non est igitur hæc figura de monte.

Tabernaculum igitur de monte, id est, tabernaculum Dei cum habitantibus, sic compositum est, ut in atro exteriùs altare habeat aureum, ubi animalia sacrificantur; intus aut in tabernaculo aliud, & aureum, quod dicitur altare incensæ, ubi thymianum ponitur, & thus, & cætera qua crimata adoffensam fumum redolent. Post quod quasi interno & supremo positum propitiatorum, & altari aureum quoddam velum oppanditur, quod in passione Christi scissum est: ut pateret propitiatorum, id est, corpus Christi: quod etiam sub hoc mysterio nudum cruci affixum est. Intèr altare aureum & a-

a. impetrando | Acherus cederat impetrando.
b. pascitur | Hoc pascitur dicitur: sedè movit Acherus.
T. M. 2.
c. & aliter | Nonnulli hoc loco insinuantur: sed tibi dicitur: citat, pascitur & aliter dicitur, quodam, &c.
h. h. i.

num, paries quidem tabernaculi in cromo de muris dividit in templo, de quo peccator per penitentiam tendens ad iustitiam, sic loquitur: *Et in Domino transgressus sum.* Primum enim altare cor contritum & humilitatem significat, in quo dum quale iumentum vicimus & irrationalis actus per penitentiam mactamus, quod nisi animalia dixerint generem Deo sacrificamus? Talem etenim Deo animalia in conversione peccatoris, qui per peccatum quidem foris est, & nisi per consignam penitentiam non intrat ad iustitiam, mactat cordis compunctio, excoriat oris confessio, in frustra concedit dimuneratio, comburi autem condigna afflictio. *Ancora* quidem est, obsecrum videlicet atque laborum, quia collocatur ponitens in semetipso in obsecrum, dum auxiliatur in ipso spiritus eius, & cor contrahatur, & de profundis fortiter clamat, opus est ut vox eius audiat in excelsis: sic enim in Deo suo transgressus poterit mutum, qui inter culpam & iustitiam dividit, quomodo sacrificium acceptum Deo spiritus contribulatus, & cor contritum & humilitatum Deus non despicit. Secundum verò altare quod intus & aurum est, cor significat per penitentiam purgatum, testimonio conscientie bone rutilans, & clarum, supra quod devotio offert sacrificium iustitiae, oblationis & holocausta, dum non adhuc fide commissa desolat, sed iam in divinis caute; non iam de commissione criminum gerit, sed de collatione virtutum gratias agit. Tertium verò quod melius propitiatorum quam altare dicitur, ubi non Angeli quinque & quibusdam & quibusque apparet, sed semper alii exponis, & ipsum propitiatorum obumbrantibus, ipsa etiam Cherubim manens, cor significat super nubila phantasmatum altum, sicut dicitur: *Accedit homo ad carissimum, & exaltabitur Deus.* Cujus conversio in coris est, non solum desiderio, sed spiritus, sed iugi, quantum homini fit est, contemplatione, nisi que rectis sunt sive bona sive mala oblitus in antena semper extendit ad beatum supernae vocationis, quam desiderat & desideratur cum Angelis prospicere.

Primum igitur sacrificium penitentiae, quam super cor contritum spiritus sanctus offert, id est, compunctio. Secundum iustitiae, quam super cor mundum spiritus sanctus offert, id est, devotio. Tertium vero oblationem, quam super cor altum offert spiritus sanctus, id est, contemplatio. Compunctio enim per servitios corrigat; de votio correctus dirigit; contemplatio directos erigit, & cum Angelis conversari facit. Cor contritum in praeteritis malis cruciatur; cor mundum in praesentibus bonis delectatur, cor autem altum praemis aeterna contempletur. Penitentia separat à diabolo; iustitia coniungit Deo intelligentia delectatur in ipso. Haec est compunctio Tabernaculi Dei, non tam cum hominibus, quam in hominibus. Cujus imago quomodo in sacro Canone fulgeat, in promptu est, ubi distindit prius sacrificium offertur servitibus, postmodum vero liberatis, id tenet unitatis; ad hoc enim per divina sacramenta à servitute diaboli liberatur per Filium, ut ipse Patri cum Filio utatur; sic nempe pro servis Filium loquitur Patri: *Pater, ut servus ego & non servus sumus, sed & ipsi filii sumus in nobis.* Omnis ergo actio sacramentorum caelestium hinc deservit dignoscitur, ut hoc sine uni Deo pro Christum unum, in Christo delectemur: *Idem unus pater, unum corpus multi sumus,* sed non multa capita habemus, sed unam, & cujus caput Deus quatenus multi per unum, & in uno uni unum, unum

cum eo spiritus efficiamur, cum sapientia de sapientia sapientes, cum vita de vita viventes, cum virtute de virtute potentes, cum caritate de caritate ferventes, cum iustitia de iustitia recti, cum leticia semper de leticia leti. Sed praeparate de extremis actione haec gestibus praebitavimus avida devotio.

Cuncta ergo ritè dispositis quae ad primam actionem pertinet, praemissis quibusdam orationibus seu postulationibus, cum incensu arictum, id est, suffragis Apollodorum ac Martyrum, accedit visibilis Sacerdos, & adhuc qui natus est de carne caro, ad offerendas visibiles hostias, & de terra terreas, & hoc super altare visibile & materiale materiam oleo visibiliter consecratum, & haec omnia quasi foras aguntur, dumque fiunt, & quomodo sunt, foras conspiciuntur: inde & ad servitum, qui non manet in domo usque aeternum, pertinere voluntur: quam obrem & servitum oblitio dicuntur, sicut dicitur: *Haec oblationem servitum nostra, &c.* Oblationem servitum pacem rectè nominat, sicut dicitur: nam cum homo de terra sumptus per naturam, super terram dominus constitueretur per gratiam, & ab auctore naturae & datore gratiae recedens per culpam, infra terram damnatus est per iustitiam. Unde cum terra famularum fertilis ad fructivatem, nunc & multis & maris obsequiis delinita, laboribus plurimum mites ac miserandis exculta, vix largiretur ad necessitatem, sicut scriptum est: *In sudore vultus tui viseris panem tuo.* Quoniam ergo in visibilibus sine quibus vita animis non transigunt, principia sunt panis & vinum, apte per se omnis vitus vita animalis dum offeruntur, offertur: praecipua quippe illis portio sunt, & totum figurant. Itaque quod amplius potest servus qui reconciliari appetit Dominum suo. quem de pensari sub totum vitum suum offerre, & sic totam vitam suam mactare? Sic ergo dum in primâ actione in pane & vino totum vitum suum offert, totum quod animaliter vivit, occidit. Vitam enim occidit, qui vitum ei subtrahit: hinc est quod à sapiente dicitur: *Ad mensam magnam sedisti, diligenter attende quae apponuntur. Fige cultrum in gutture tuo, sicut quoniam talia oportet te preparare.* Mensa magna est altare Domini, ille nobis ibi apponitur ad receptionem, qui corpus & animam suam posuit ad redemptionem. Attendendum est quod talia oportet etiam illi preparare, id est, pro iugo nostrum humiliter corpus laetum & animam ponere: sic enim per spiritum consilia sibi ipsi respondet Propheta: *Quid retribuam Domino pro omnibus quae retribuit mihi? Calicem salvamentis necessarium, & nomen Domini invocabo.* Formam verò attende, quam subtiliter & eleganter expressit, dicens: *Fige cultrum in gutture tuo.* Cultrum quippe abstanter & invidie quâ in gutture figimus, dum qui totum vitum nostrum obolumus, de eo postmodum parcat & timide quâ de ultimo Dei ad necessitatem sumimus: nam qui altam deservit, ordinavit Dominus de altario vivere: obsequi si post oblationem talem iterum delectat & luxuriosus quâ de nostro abstantem, totum quod offerimus, auferimus; & de rapina jam peccis vivimus: nam sic jam non Domino sed nobis vivimus & moritur; & sive sic vivimus, sive moritur, jam verò non Dominum sed nosmet ipsos nosmet, sed diaboli sumus. Ideo vir bone & prudentis, diligenter attende, nostrum esse altare, de quo non hec edere quae tabernaculo corporis sui de hâ corpus palliare voluptate, sua anima vanitate, &

Psal. 17. 10. Proum al. 1202.

Psal. 10. 18. Secundam.

Tertium.

Psal. 67. 7.

Primum sacrificium penitentiae, seu compunctio. 2. Iustitiam devotio. 3. Contemplatio. sive contemplatio.

M. Ite. Canon explicare. Actio I.

Joan. 17. 22.

ad quid sacrificium.

1. Cor. 10. 17

Genes. 1. 1. Paris & c. non qui subtrahit

Prov. 21.

Quid Chr in altari cruciati ad se debent

Psal. 113.

à sui & c. Aetheris morei legradum est. sui & c. non qui subtrahit. sed post se subtrahit non parca deicit, quippe li-

quotta non coherere, nec facti videri eas illi dispositionis. et c.

spereus ambitione fœderatur. Ista nimirum sunt capita draconis, quem dedit Dominus escam populo Aethiopiis. Ille calix dæmoniorum, quem simul bibere cum calice Domini non convenit, nulla enim conventio Christi ad Belsam. Numquid si mundus es corpore, statim mundus tibi mundus corpore, mundus sit animâ, & spiritus mundissimus, quatenus calitate, peritate, humilitate, totus mundus non indignetur, nisi ut pedes lavet. Ecce in quod tendimus dum primam oblationem offerimus; ecce quid esse contendimus, dum in ista intendimus, ista cogitamus, ista tractamus; foris verbum & lingua, intus opere & veritate quantum possumus. Verumtamen altaris est opus contili: totum quod potest hac in oratione servus facit, sed in toto non satisficit; non potest amplius aliquid, sed hoc totum non sufficit, occidere se potest, vivificare non potest.

Actio II.
Divini virtute in altari est corpus Christi.

Psal. 44. 14.

Itaque oratione se erigit, & ad eam qui omnia potest, se convertit, dicens: *Quam oblationem tu Deus, usque, Corpus & Sanguis nobis fiat.* Ac si dicat: Domine feci quod potui, supple quod non potui: & in fide nisi habitans accedit ad actionem secundam, dicens: *Qui prode quibus pateretur.* &c. Et ad verba potentia & efficaciter, sicut scriptum est, *Ecce datus vocis tua vocem virtutum.* Dixit enim de factis verbum & virtus: *Hoc est corpus meum:* In igitur supra omnem rationem humanam divinâ virtute, humanâ sollicitudine, de vetere cibo veteris hominis, novus cibus homini novo. Habens ergo novus Sacerdos, non vetus Melchisedechi, neque natus caro de carne, non de sudore suo, neque de terra, cui miserè & multipliciter servatur, sed novus Jesus natus de spiritu, spiritus de donis ac datis divinis, de celo caelestis hostia invisibiliter efficitur, super invisibile altare fides invisibiliter hostiam carnis & sanguinis offert, dicens: non ut prius timide, neque hostiam servatus, sed cum exultatione, atque letitia, *Præclara materis tuae hostiam puram, & purificatam, sanctam, & sanctificantem; Immaculatam, & immaculatam efficientem ad est, Pacem sanctam vite æternæ.* & calicem, qui in æternum salvare & satiare potest; & ideo *salutis perpetue.* Amplius etiam, quia caro Christi & sanguis non prodest quidquam sine verbis, quæ spiritus & vita sunt, altus aliquid adhuc expectat, cui per corpus Christi in caelis Deo unitur, & per humanitatem divinitati conjugatur. Nil sufficit, quippe qui scalam sibi erigit, nisi ascendere * utique latagat. Unde post hanc oblationem accipit se ad orationem, dicens: *Supra quæ posito.* &c. Et quasi per gradus ipsius scale ascendens, commemorat munus Abel pueri, sacrificium Abraham Patriarchæ, oblationem Melchisedech Sacerdotis, qui eleganter speciem expellit in pane & vino, sicut Abraham

veritatem in filio, & Abel innocentie munus in agno.

Hac, inquam, oratione fretus, cum fœdâ ascendit ad actionem tertiam: sed quomodo ad istud sublime altare in conspectu divine majestatis, ubi summus & perpetuus Sacerdos assistit; vultui Patris nondum ut vult viset ascendere: (non de hoc dum visibilibus se Sacerdos inra visibile altare se innat, & surgens osculatur, signat) rogat per manus Angelî, invisibilis sedicit sui manibus, seum et sacrificium perficit, & corpori Christi in celo uniti; quatenus fiet per ipsum quod hæc in Ipeus panis & vini de primo altari sumimus, & in veritate carnis & sanguinis, de secundo altari velum in celo benedictione olim semini Abraham promissâ, & gratie Matris allata, virtuti ipsius sacramenti communicat, si est summo capiti per Christum unitur, caput enim Christi Deus.

Ecce Pater Serenissimus, quomodo, sicut in Præfatione memoretur, sursum corda, sursum verba, sursum & opera. Prima namque actio separat à mundo, secunda conjungit Christo, & tertius unit Deo. Prima mortificat, secunda vivificat, tertius dedicat. In primâ actione passio, in secundâ restituitur, in tertiâ glorificatur. Unde & dicitur: *Si memores beata passio, necesse est obsequis refectus; sed & gloria in caelis assequitur: offerimus præclara Materis tuae de tuis donis ac dona bonam, &c.* Primus igitur Sacerdos mastrat, & quasi solus in æthero, vitam animalem; secundus intus & in templo sensum rationalem; tertius ultra vultum & in celo jam ipsam fidem: sicut enim super animalem sensum ratio, & super rationem fides, ita super fidem visio: *Quid enim videt quis quid sperat?* Ubi autem quis videt, non est fides: nec carnalis sit spiritualis, caelestis autem divinus, servus sit liber, & regnat cum Patre filius, inimicus, amicus, & heres. O Sacerdos Christi, sis in ille dum assistis, ista dum facis has nostri servi tui memor, qui vultus Paternitatis in omni oratione & sacrificio desiderat & ferventer remittuntur. Sequi nos oportet visualem nostrum, ne jejundificemus in via. Quis conficit cibum nostrum de animalis facere spirituales, si sine cibo remanemus animales? Angelorum manibus quibus nos in caelum deferunt, & nos tertiâ quæ facturus? Talis esca nos non solum commendat, sed unit Deo: nisi eam falsitatis ex ira Dei meremur volarum malè pennata, quæ in sublimi volare non potuit, sed in medio caelorum, & circa tabernacula cadunt: quod à nobis avertat & vobis, ad quem converti sumus, Jesus Christus, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat Deus in secula seculorum. Amen.

M O N I T U M.

TRACTATUM de Disciplina Clericali Auctore Petro Cellensi, tunc S. Remigii Remensis Abbate, ac postmodum Carnatenſi Præfate, mihi olim, anno videlicet 1642. eandem aliter concesserat (namque sua prius descriptum ex MS. Abbatie Claravallensis) Nucleus Compendiosus, cum in viris esset, Canonice Ecclesie Trecentis. Elegantissimum scilicet Opus atque eruditissime referent, non ita tantummodo qui præcise à seculi corruptela vitam agunt, sed omni viro Ecclesiastico, non & cuilibet Christiano perutile atque ad veram pietatem plurimum conducens, quæque revolvens hæc dabit iudicabit. Memini hujusmodi Tractatus ipsemet Abbas R. Canonice

* nisi ascendere] Vocem nisi que decet, adici.
Tom. I.

] si nisi] Acheris ceteras sui misisti.
L. I. 7

scribens lib. 8. epist. 3. De vase liquidem bono & optimo eructavit stylus tuus verba bona, quæ me &c. provocant, & de Claustrali Disciplinâ non solum cogitare, sed & scribere exorant. (*Is est scribitur Ricardus, cui sum de Disciplinâ Opus inscribitur, aliisque multis Praefatus alterius: Amicus disciplinæ, Ricarde carissime, tamquam expertus sum illum, ut semel inquietas senem elementarium, ut inde aliquo scripto tibi quod sentio decerpam.*) Epistola quoque sexta ejus libri tota est de hoc Discipline Tractatu: Unum quaternionem, inquit, jam impleveram de Disciplinâ Claustrali, & mittere per præsentium latorem plurimum festinabam, sed dissuasum est ab amicis, ne Opus imperfectum amico mittere propter rapaces carioforum manus & oculos &c. Illâ etate apud Episcopos tanta erat auctoritatis Petrus Abbas, ut ejus Sermones sapienti expecterent, quo sibi commissis populis cibum æternæ salutis porrigerent: atque inter alios Theobaldus Parisiensis, ad quem sic idem Petrus lib. 1. epist. 21. Sermones de Adventu Redemptoris ut componerem vobis in mandato acceperam, sed malitiæ sollicitudinis suæ etiam raritatem lucis adjunxit, &c. Finem autem imponens epistola hæc effatur: Tres Sermones de Adventu Domini, & unum de Nativitate orditus sum vobis.

PETRI ABBATIS SANCTI REMIGII,
CELLENSIS VULGO NUNCUPATI,
TRACTATUS
DE DISCIPLINA CLAUSTRALI.

Domino & amico suo HENRICO viro illustri, Frater PETRUS humilis Abbas
sancti Remigii. Salutem, & omnem prosperitatem.

LIBERTAS animi nisi ex proprio arbitrio & adjuncto limosi corporis consortio infatuata fuisset, nequaquam potuisset disciplinâ quæ plicat, plantat, & ligat, indigniffet. Plicat erectis, plantat aspera, & ligat lasciva. Plicat indocta, plantat iniquitas, ligat dissoluta. Plicat animum, corpus plantat, utrumque ligat. Plicat humilitate, plantat requitate, ligat religione. Plicat conversatione, plantat confessione, ligat professione. Plicat palmitem in vite, plantat tabulas cordis ad mandata vite, ligat pullum suum ad vineam, id est, animum ad gratiam. Plicat denique taurum de ferculo cervicosum, plantat camelum gibbosum, ligat bubulam sive onigram. Utroque autem, animo scilicet & corpore, in genere suo naturali bonitate privato, cepit vias explere pietas & terrores, quibus resercent damna tantæ temeritatis. Et quia causâ tanti morbi inventa est pervulgum insitæ libertatis, salubri artificio, regulam disciplinâ colligavit penam depravatæ libertatis, & depressit collum temerariæ presumptionis. Quod itaque generalis censurâ in universo genere humano Deus disposuit, hoc in me factum benignissima pietate expertus sum. Nam hinc illucque postpositi ordinis nostri maturitate vagabundus discurreram, & secularia negotia, atque terrena occupationes tamquam fures & latrones penè omnem religiosum impellebant me a sportare negligebam: sed ecce manus Dei filias pharetræ suæ misit in rebus meis, & gutta ardentissima renes meos congelavit, & domi consistere coegit. Sentiens itaque disciplinam, de disciplinâ corpis cogitavit, cognata describere. Quam patienter verò passus sum disciplinam, tam libenter & diligenter, & si non eleganter scripti de disciplinâ. Scriptus sanctus Augustinus ut Augustinus & ut Episcopus de disciplinâ Christianâ: scripti ego Abbas & Monachus de Claustrali disciplinâ. Ille ne gigas literatissimus mones cervorum & mentis hominum humeris suis gestat: Ego ut formica tenuissima grana non integra sed incisa traho ad tractatus nostri despectum tuguriolum, & preparo futuræ fami & hyemi quantumcumque viticum.

Opusculum itaque nostrum de CLAUSTRALI DISCIPLINA nec stylo nec titulo solemnè iradatum, argumentis Philosophicis non ingreditur palatia, sed humili vultu formatur. Quâ igitur fronte, Princeps Nobilissime, quam imò & ingenii subtilitate vivacissime, tibi ad legendum transmittito tractatum squalidum & pannosum, sed verbis omni mei illaqueatus malo argui de indocto, quam de mendaci verbo. Legat itaque pius, & intelligent animus, attendens non formam verborum, sed virtutem sensuum: sicut enim plus est animi quam decor corporis, sic in scripturâ potius spiritus requiritendus est qui vivificat, quam litteræ quæ insunt: magis fructus placet in arbore, quam folia: utrumque tamen bonum est, si utrumque adest, sed pulchra sine fructu folia potius sunt oculatorum lenocinia, quam stomachi subsidia. Apostolicus reprobat speciem pietatis, ubi deest virtus charitatis. Dominus quoque veniens ad arborem sicut qui fructum non habebat, sed tamen folia, maledictus est, & in æternum illum condemnatus. Imploro Nobilitatem vestram ne in lectione ista attendatis quales sumus, sed quales esse debemus: nec lateat prudentiam vestram lucernam nostri ordinis in Israël proorsis esse existimam, sed Isaac oculos, quia senex, caligasse. Conqueretur Helix adversus Achab & Jethabel, ac dicenti: Dominus altaria tua suffoderunt, Fraxinetus tui occiderunt, & reliquias sum ego solus: & querens animum meum. Respondit enim ei et: Reliqui mihi septem milia virorum qui non curvaverunt genua sua ante Baal. Sic certè, sic Domine & amice carissime, estis magna antiquorum Patrum virtus regulata nostra temporibus elanguit, non expro-

Claustalis
disciplinæ ef-
fectus.

Quare auctor
istius operis con-
fessio.

l. Cor. 15.

l. Reg. 19.

ravit; et si abiit, non obit; et si refriguit, non perit; qui quasi nihil sunt apud homines, plerumque tamquam lucerna despecta plaris sunt apud Dominum, quam qui aliquid esse videntur. Non excusos malos, sed prædico bonos. Præiudicium tollo, quia iudicium Dei expecto. Nostrom est honorare nomen Dei, non solum in sanctis, sed in peccatis. Nam quicumque persona etiam vilissima, si esset vestrum portaverit, auctoritate nominis vestri suscipienda est & honoranda; non quia digna sit, sed quia digna sit. Sic plerumque dignus facit indignum, dignum indignum atque propriè, dignum in propriè; indignam ex se, dignam ex officii personatione. Nolo ut mihi in aliquo parcat, ubi excessi: rogo etiam ut non legatis cum fido, sed sciam ut coepit ostendere mentem, de manu vestra propitè; & si placuerit, alius relinnet; aut si displicuerit, reclusum perpetuo tenebris condemnate. Pauperes & gloriosi homines paupertatem vtraciter solentent, & mutitur gloriam affectantes, ad contemendam paupertatem, & gloriam comparandam, solent oras chlamyda suæ aut preciosis, aut speciosis pelliculis superveire, non ad utilitatem, sed ad curiositatem inuentium respondentes. Sicut ego ipse, qui huic nostro operi præ inopiâ nostrâ deerat pretium sententiarum, & decus verborum: titulum nominis vestri anteposui: ingressum eius decentissimè adornavi; ut lectus sperans non nisi optima vobis offerri, currat ad perlegendum, non ex sapore conditi poculi, sed in splendore tituli tanti Principis.

P R E F A T I O.

Aur periti est aut experti iudicare de re cognita; imperiti verò & inexperti tractare de re incognita, potius est presumere quam distinere. Me peritum in Claustrali Disciplina aut expertum in fatore, mentione. Non nego me vidisse regulares & religiosos homines, quorum consorcio esse aliquando intersui, virtutum non retinui. Quomodo ergo potius à me audire de disciplina claustrali, quam jam ferè à tringinta annis vix summo labello illam degustaverim? Tamen quia charitas omnia credit, & te scio ex devotione non ex tentatione id querere, postposita negandi difficultate audeo scribere quæ nequeo tenere; nec multum erubescere, si me talem in hoc Opusculo recognoveris, qualem ab infansu tuâ didicisti: nisi forte quia etas nostrâ jam advesperascens parum habet de meridie, plus de vesperâ.

Prolixum me fecit in hoc Tractatu de disciplina Claustrali & tria toties repetita postulat, & scintilla gutta quæ renes meos diutissimè sub asperâ disciplina detrahit. In hoc Opusculo tamquam confectione de consuetis & notis in hortu nostris nascentibus herbis, non de pretiosis & remotarum regionum speciebus comparato: plus de melle gregis, quam de scammonii Hieronymi apposui, timens ne inventum projiceretur, si scammonia morderet, & operis utilitas tam pro artificio, quam pro arte foret. In hujus autem laboris recompensationem mercedem hanc peto à te, ut diligenter legas, & quicquid ei displicuerit, confidenter detrahas, & corrigenda corrigas.

Reddo cum usus debitum non à me tibi promissum, sed à te frequenter postulat; sufficit materia debendi, ubi præcessit in amico voluntas postulandi: usus superaddo, quia in solvendo intercessit longa dilatio. Age gratias Deo qui dedit oportunitatem, sine qua unquam me à debito illo absolvissem. Quam t̄ dolorem in rebus, qui me sub disciplina asperâ diu religavit, & vagandi hoc illicque facultatem negavit. Congratulor itaque & ego infirmitati meæ, & dico: laram illa mala, ut faciamus bona: imò patiamur mala, ne faciamus mala. Hoc ad nostram claustralem pertinet disciplinam: pati & non facere mala: sed potius pro malis reddere bona. Hanc docuit ille qui advenit omnem viam disciplinæ, & docuit eam Jacob puero suo, & Israel dicitur sibi. Passus est autem mala à malis & pro malis, sed retribuit bona pro malis, & fecit bonos de malis. Non miseris amice carissime, si styli claudicantem deprehendens, quia enim toto corpore suo simul & manus claudicat. Manus enim vacillans rectas luras non servat; & quid mirum, si claudus claudum generat? Plus mirandum si curvus generet rectum. Tu tamen qui rectè sentis, & rectè incedis, excusa liberos debem pedibus apud David, & omnem sermonem claudicantem aut coarctare, aut succide: *Misisti enim ipse cum uno pede intrare in vitam, quam duos pedes habebat in gehennam.* Est autem gehenna legitimum invidia: mentis autem succumbat invidia, ubi succincta veritate, expedita constructione, armata ratione, labia mordentium evadit materia: vel ubi adeo existit est hebetudine, despecta habitudine, macra verborum crassitudine, exanguis sensuum exilitate, quod dens invidia non habet ubi mordeat. Non repeto aspectu publico digna mea Opuscula, sed secretum meum mihi, simplex devotio, non phaleratâ eloquentia legas scripta mea, non ad plausum, sed ad planctum. Plangit enim columba mea in fumanibus suis; corvus crocicat in cada-veribus & morticinis; clamat corvus cras, cras, vel appellans sibi quod crassum est. Sicut in passione Domini leguntur quidam dixisse: *Eccè Heliem vocas iste*, cum Dominus diceret; *Hely, Hely*: vel promittens sibi longos dies & annos, vel frustratoriam poenitentiam spoudens; cras, cras, id est unquam; sicut dicitur, hodie cum pretio, cras sine pretio. Ego quoque pretium precum & orationum pro opere illi die & cras postulo.

P R E F A T I O A L T E R A.

AMICUS disciplina, RECARDE carissime, tamquam expertus sum illam non semel inquietas, senem elementarium ut inde aliquo scripto, tibi quod sentio decerpam: & si non propter amicitiam, tamen propter improbitatem Evangelicæ amici non surgere de lectulo, in quo clauso oculo cum pueris ceterorum sensum decumbam, & dare non quantum requirit assidus tuus, sed quantum caput pinguis meus. Timeo ne occurrat avidus, & non inveniens fructum, sed tantum solum in arbore sic, maledicat spei filise, live promissioni. Rursum nascens, qui singula curiosè carpit, & odore contemnit, si accesserit, potius ipso vomitum quam gustum. Sed quia charitas omnia credit, & nemo cogitur manus habere meam, tibi soli, qui pro multo anore medullas etiam cortices nostris insipidos rodas, quod ex voluntate Dei occurrerit excipiam, & Marti Rebecca, ut inde elicas præparet, *medam.*

CAPUT PRIMUM.

De veteribus Disciplinam.

Igitur Auctores hujus disciplinae in scriptis antientice scripturae evolvens, precipuos & summos invenio Moysen in eremo, Jesum in mundo, Paulum in delegato tibi docendae gentis officio. Duo quoque rivuli ex his emanantes, Monachos & Canonicos Regulares includerunt in clauistro tanquam cervos & capreas in inclusio, ut ita dicam, parco, Benedictus & Augustinus. In Exodo, in Levitico, in Numeris, in Deuteronomio, populi Domini peculiarem claustralem disciplinam lege & nudo intellecto mores informantia mandata retine. Ceremonia vero tanquam vestita velibus & sic valde bonis dicende, & intrinsecus latentem spiritualem nucleam comede. Certè disciplina illa levissima fuit; & si vestra illi comparatur, tolerabilior invenitur. Adeo enim illi importabilis fuit, ut non solum qui libet infirmos & plebecis legis mandata implere non possit, sed nec etiam quilibet justus & sanctus. Unde Petrus: *Quid vobis iugum imponere sentiam, quod neque nos, neque Patres nostri portare potuerunt?* Nostra vero disciplina sua tolerabilis est, ut hi Epistola Joannis dicitur: *Claustrum hoc est, in mandatis eius constitutum, & mandata eius gravia non sunt.* Quod est aures nostra disciplina, nisi vivere secundum mandata Dei? Jesus vero Magister magnus & bonus, cuius cathedra est in caelo, & schola in mundo, in Evangelio quasi in antelatro, quae seca & decuit, descendit; & duodecim Apostolos claustrales suos cum septuaginta duobus Discipulis claustralem disciplinam docuit. Nec de clauistro illo Evangelico exivit, nisi is qui filius perditionis erat; vel illi qui dixerunt: *Curam est hic firmo; & abierunt retro; & non nos cum illo ambulabamus.*

Act. 15, 10.
1. Joh. 1, 3.
Joa. 6, 61

CAPUT II.

De Apostolica disciplina.

Nota disciplinam Apostolicam ubique & in omnibus reverendam, percipit ubi Petrus inquit Joanni, qui in eadem super pecnis Domini recumberebat, ut interrogaret quis esset cum traditurus. Tanta enim erat ad Magistru reverentia, tanta obedientia, tanta subiectio, tanta ad invicem fraternitas dilectio, ut ne ipsaculam susurrari per eos transiret, nisi forte quando facta est contentio inter eos, quis eorum videretur major, vel cuius indignitas fuit de duobus, qui querebant sedere ad dexteram & ad sinistram. Quidquid tamen humana fragilitas in vasis fictilibus, necdum igne sancti Spiritus sufficienter decoctis, committeret, manus signi statim frangerentur solidabat. Modò siquidem arguebat, eis dicens: *At talia fides, quid turbatis estis?* Modò consolabatur, *Confidite, inquit, Ego vici mundum.* Et, *Eccè ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi.* Modò in parabolo, modò sine parabolo loquebatur. Modò sublecebat se pernoctans in oratione; modò celebrat se ambulans super mare, & putabant phantasma esse; modò ad congregationem suam revertebatur, & cum omni familiaritate conversabatur. Modò per nimiam fame siticus post ipsum confrangebatur, & manducabant; modò duodecim copiosius fragmentorum ex his quae superaverant de quibus panibus colligebant. Nihil proprietatis habebant, qui dicebant: *Eccè nos reliquimus omnia, & sequimur sumas te.* Ab eo nunquam separari volebant, cum diceret: *Vado in Judam;* Et Thomas ait *ud condiscipulus, cum eo & moriamur cum illo.*

Mat. 2, 16
Joa. 16, 31.
Mat. 27, 40.
Ibid. 29, 27.

*Quid dicam de Monachis illis, videlicet Apostolus? Angelicus spiritibus illos confitro, nisi nondum expoliata mortalitate illi monstrarent qui melius morantur est ubi Angelis: sed cum gloria & honore coronatus à Patre, super omnem principatum & potestatem sederit in sede maiestatis suae, in sede magnitudinis, sedebant & hi super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel, forte & Angelus, de quibus Apostolus: *Nomen & Angelus Inducimus?* Spes illa in sinu Claustralium est reposita, quia res pro consummâ disciplina est reptonalla, non ab illo, sed ab eodem JESU CHRISTO. Docerunt Petrus in Apostolatam circumcissionis, & Paulus inter gentes: licet idem Paulus ait: *Qui operatus est Petrus in Apostolatam circumcissionis, operatus est & mihi inter gentes.* Docet Apostolus in Kepulla, id est, in Epistola sua: *Qui manent hoc mundo, tanquam non vivunt.* Et, *Nihil habentes, & omnia possidentes.* Et, *Obedite preceptis vestris, & subiectis eis.* Et, *Alter alterius onera portate.* Et, *Nemo querat quod sibi utile est, sed quod alii.* Et, *Honore invicem præstentis.* Et, *Turpis sermo de ore vestro non procedat, & circumpando, & insulsiogitatum nec nominetur in vobis.* Hippolinodii Hieribus totus verna codex Apostolicus, vultum & amplum regni claustrum, ab Hierusalem scilicet ad Illyricum habens virgam in manu, sicut quibusdam scribit: *Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in firmitate mansuetudinis?* Tradit & quoddam Sataus, ut discant non blasphemare. Hic gaudet cum gaudentibus in Hospitio; hic fiet cum stentibus in Oratorio; hic instruitur cum infirmantibus in Infirmary; hic utitur cum sanctulatis in Capitulo; hic in Cella Novorum loquatur ad Novitios: *Fratres mei, quos per Evangelium genui, & quos interim parvulus dante formator Christus in vobis.* Hic in Refectorio *Cassiga corpus sum; ut alius praticians ipse reprobus efficiatur;* Hic denique semper & ubique, *In vigiliis invenitur, & jejuniis, in fame & siti, in frigore & nuditate; in pluvias supra modum, in mortali frequenter.* Hic dolparatus dicit, *Hospitaliter invicem sine murmuratione.* Hic qui sunt in Oratorio: *Illam spiritum confractibus, illam & mense; oratio & spiritus, oratio & mense;* Instruuntur: *Alter alterius onera portate. Infirmum suscipite in fide; sedenti vero in Capitulo: Argue, obsecra, increpa;* hic qui in Refectorio: *Nalate ubi brui vine, in quo est luxuria;* Eleemosynarius autem: *Qui parca sermone, parca & mense; & qui sermone in benedictionibus, parca benedictionibus & mense vitam aeternam.* Denique omnibus Claustralibus clamat: *Figurate, sicut in fide, vultus agere, & conformari.* Et in hunc modum quidquid regulare, quodquid honestatis & fides informabilis, quodquid de vestigis JESU est imitabile, non est alienum à Paulo: una tamen clausula concludit universam claustralem disciplinam: *Omnis, inquit, vestra in honorate sunt.**

Quid dicam de Monachis illis, videlicet Apostolus? Angelicus spiritibus illos confitro, nisi nondum expoliata mortalitate illi monstrarent qui melius morantur est ubi Angelis: sed cum gloria & honore coronatus à Patre, super omnem principatum & potestatem sederit in sede maiestatis suae, in sede magnitudinis, sedebant & hi super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel, forte & Angelus, de quibus Apostolus: *Nomen & Angelus Inducimus?* Spes illa in sinu Claustralium est reposita, quia res pro consummâ disciplina est reptonalla, non ab illo, sed ab eodem JESU CHRISTO. Docerunt Petrus in Apostolatam circumcissionis, & Paulus inter gentes: licet idem Paulus ait: *Qui operatus est Petrus in Apostolatam circumcissionis, operatus est & mihi inter gentes.* Docet Apostolus in Kepulla, id est, in Epistola sua: *Qui manent hoc mundo, tanquam non vivunt.* Et, *Nihil habentes, & omnia possidentes.* Et, *Obedite preceptis vestris, & subiectis eis.* Et, *Alter alterius onera portate.* Et, *Nemo querat quod sibi utile est, sed quod alii.* Et, *Honore invicem præstentis.* Et, *Turpis sermo de ore vestro non procedat, & circumpando, & insulsiogitatum nec nominetur in vobis.* Hippolinodii Hieribus totus verna codex Apostolicus, vultum & amplum regni claustrum, ab Hierusalem scilicet ad Illyricum habens virgam in manu, sicut quibusdam scribit: *Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in firmitate mansuetudinis?* Tradit & quoddam Sataus, ut discant non blasphemare. Hic gaudet cum gaudentibus in Hospitio; hic fiet cum stentibus in Oratorio; hic instruitur cum infirmantibus in Infirmary; hic utitur cum sanctulatis in Capitulo; hic in Cella Novorum loquatur ad Novitios: *Fratres mei, quos per Evangelium genui, & quos interim parvulus dante formator Christus in vobis.* Hic in Refectorio *Cassiga corpus sum; ut alius praticians ipse reprobus efficiatur;* Hic denique semper & ubique, *In vigiliis invenitur, & jejuniis, in fame & siti, in frigore & nuditate; in pluvias supra modum, in mortali frequenter.* Hic dolparatus dicit, *Hospitaliter invicem sine murmuratione.* Hic qui sunt in Oratorio: *Illam spiritum confractibus, illam & mense; oratio & spiritus, oratio & mense;* Instruuntur: *Alter alterius onera portate. Infirmum suscipite in fide; sedenti vero in Capitulo: Argue, obsecra, increpa;* hic qui in Refectorio: *Nalate ubi brui vine, in quo est luxuria;* Eleemosynarius autem: *Qui parca sermone, parca & mense; & qui sermone in benedictionibus, parca benedictionibus & mense vitam aeternam.* Denique omnibus Claustralibus clamat: *Figurate, sicut in fide, vultus agere, & conformari.* Et in hunc modum quidquid regulare, quodquid honestatis & fides informabilis, quodquid de vestigis JESU est imitabile, non est alienum à Paulo: una tamen clausula concludit universam claustralem disciplinam: *Omnis, inquit, vestra in honorate sunt.*

Jam insectamus styrum ad nostros speciales traditores, beatum Benedictum, & sanctum Augustinum. Alter Abbas & Monachus, alter Episcopus & Canonicus; uterque sanctus, uterque Dominicus gregis Doctor, & duxor egregius. Convenit in quibusdam nostra & vestra claustralibus disciplina; differet in quibusdam. Vena enim quadam quasi substantia in Religione, quadam accidentalia. Substantia est Religio, sine quo Religio non est Religio: accidentale quod adest & abest pro loco, pro tempore, pro causa, pro persona, pro ceteris circumstantiis praeter Religiois corruptionem. Haec in arbitrio Pro-

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.
24.
25.
26.
27.
28.
29.
30.
31.
32.
33.
34.
35.
36.
37.
38.
39.
40.
41.
42.
43.
44.
45.
46.
47.
48.
49.
50.
51.
52.
53.
54.
55.
56.
57.
58.
59.
60.

Jac. 1. 25.
4. 76. 1. 13.

Epil. 17. 1.

Mat. 23. 1.

Jean. 16. 15.

Lecl. 7. 40.

curatoris extenuis relinquuntur, ut salva pace & unitate vel intendatur, vel remittantur: non tamen nimis intendantur, ne rumpatur fragilitas; neque nimis remittantur, ne ledatur regula. Sunt autem substantiva Religionis, silentium, de quo dicitur: *Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus verbis ad legendum. & tardus ad iram*; item lectio, de qua dicitur: *Domine veni, attende lectioem*; item peccati confessio, de qua dicitur: *Confitemini Domino quoniam bonus*; & omnia in confessione lavantur, unde: *Dixi confitebor, & in remissis impietatum peccati mei*; item oratio, de qua dicitur: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*; item meditatio mortis, de qua dicitur: *Fili, memorare iniquitatem tuam, & in aeternum non peccabis*. Sed de his infra largius tractabimus.

CAPUT III.

Comparatio inter Judicam & nostram claustralem disciplinam.

Epil. 47. 14.

Sicut mandata legalia in duabus tabulis conscripta Judicam disciplinam continent; sic omnia regularis tam Monachus, quam Canonici, intermodat clerici, regularis videlicet institutionis, & tradita à senatibus bonae consuetudinis, vivere debet. In altero admittitur dispensatio: in altero ligatur: non enim Judex judicat legem, sed secundum legem. Consuetudo autem & usus, sicut voluntate attentam introducuntur, sic contraria voluntate mutantur. In his si quid necessitate mutandum, corrigendum, supponendumque fuerit, non usquequaque interdicitur dispensationis alteratio. His ergo quasi fortissimis ligamentis via claustralis ita confringitur, ut nec manus, nec pedes extra licita muventur.

Professio itaque secundum regulam & loci consuetudinem coarctans in compediis suis vinculum, JESU CHRISTI jugum suave & onus leve humeris imponens renouantis fœculo, ante presertim, & ad cubabula Emanuelis ligans animam & pullum, in quibus sedens JESUS horam sequitur glorificationis. Præcedunt tamen sicut in capite, sic & in membris passionis, posterioris gloriae. Ducitur JESUS, qui ligatus ante Præsidentem iteitur: & quis non est discipulus super Magistrum, voluntarius & libens appetit verus Religiosus, disciplinam regulam tamquam fidelis ab appetitu carnis religari. Viscula autem Religionis, statuta sunt regulari: verbi gratia, silentium, jejunium, reclusio claustralis, incensus in nullo notabilis, compassio & dilectio fraterna, patientia reverentia, lectio & oratio assidua, recordatio præteritorum malorum; timor mortis, ignis purgatorius, ignis æternus. Vix tam vaga, tam petulantia poterit esse cogitatio, quæ non coarctatur tam forti & multiplici tuniculo. Verbum otiosum, verbum superfluum, verbum inordinatum sepelit silentium. Trullationes & incensura succensâ in ipsius malorum desideriorum soporata continentur jejunium. Discursus vagos & vanos per plateas & vias civitatis sanguinam, retardat reclusio claustralis: motus immutabilis in malum suspensionem, aspectus intuentium elidit incensus tam modestus quam maturus. Inhumanitatem recludit compassio; discordiam dilectio: patientia reverentia contumaciam; lectio ignorantiam; oratio immunditiam & malitiam; meditatio torporem & immolentiam; recordatio præteritorum offert malorum curam de futuris, dolorem de præteritis, & de futuris sollicitudinem; mufcas

morientes & vermes qui non moriuntur, comedentes miseram animam, timor mortis tanquam in yrrha occidit; ignis purgatorius revocat à venalibus; ignis æternus à criminalibus. Nulla observatioque istarum striculis in Israël, qui cum Angelo collatus non Jacob sed Israël appellatur. Omnis tamen gloria filia Regis, non in his quæ in facie sunt, sed ab oculis, in fimbriis aureis, quæ utrà velum Sanctum Sanctorum veris vultibus cum Cherubim in propitiatorum tantum respiciunt. Cardinales virtutes fimbrie aureæ sunt, quia *Domus sunt cardines orbis terra*. Sunt etiam columnæ argenteæ super bases aureas, fulgebant virtutes de corde puro & conscientia bonâ, & fide non fictâ. De quibus dicitur: *Ego confirmavi columnas ejus*. Hæ portant templum Salomonis, cum vera religio fundata in mente bonâ, regularibus disciplinis Evangelium Dei non erubescit, sed Evangelica mandata tamquam firmopositionem fabricam hameris voluntarie observationis conservat. Sicut MARIA conservabat omnia verba hæc. Ad claustralem itaque disciplinam stylum pertinet, & velut in uno corpore speciose pulchre formam non denegare. Amalech, sed de semine Abrahamæ definitimus.

CAPUT IV.

De disciplina claustrali observantia.

Claustralis disciplina spectaculum est Deo, & Angelis, & hominibus: Deo in medullâ intentionis; Angelis in gemitibus & suspiriis; hominibus in factis & dictis. *Homo videt in facie, Deus in corde*; Angelus medios fines cogitationis & operis. Ad Deum respicit eboratus de corde puro, & conscientia bonâ, & fide non fictâ; ad Angelos simplicitas sancta cum bonâ specie, de qua dicitur: *Specie sua, & pulchritudine sua, intendit, proferre prodeit, & regna*. (Græta est enim, ut ait Augustinus, sanctis Angelis sacra & pia significatio. Unde & Dominus in Exodo percutiens Aegyptios, percutiorem non sinit nigrius domos, in quantum superminario, & utroque posse videri sanguinem agni.) Ad homines dilectio sine simulatione, convertitio sine querelâ. Circumamicta itaque disciplina claustralis hujusmodi ornamentis spiritibus, nequaquam cervicem erigit, & ambulat extento collo; sed cum Rebeckâ opent ante conspectum Dei vultum suum pallio pudoris & humilitatis.

Cum ambulaverit, dicit: *Per singulos gradus meos promovebat Dominum*. Item: *Circumveni, & immolavi in tabernaculo ejus vestibus subalationis*. Non enim sicut impu in circulo vannatis & cardositas ambulat, sed cum Angelis ascendit scalam Jacob exercituum mentis; & descendit contemplantatione sua fragilitatis. Cum sedera, cogitat de sede majestatis, de sede æternitatis quâ dictus sit, vel auctura à facie fortitudinis Dei, in de ira & revelata mens justis judicii Dei. Si sedera, dicit, *Fecisti Dominus in cœlis confectio sua*. Et, *Mane adfuit sibi*. Et, *Stantes erant pedes nostri in atris tuis Jerusalem*. Et, *Locus in quo stas, terra sancta est*. Si caput levaverit, dicit: *Ad te levavi oculos meos in montes, qui habitas in caelis*. Et, *Levavi oculos meos in montes, unde venies auxilium mihi*. Et, *Sicut oculi servorum in montibus domum suam*. Et: *Sicut oculi ancille in montibus domus sue*. Si os & labia aperiat, dicit: *Os meum loquitur sapientiam*. Et, *Pone Dominus custodiam ori meo, & estum circumstantia labii meo*. Et, *Prohibe linguam tuam*

Que Religio
in discipline
consistit.

a non desigat] Proci debio legodam, non de gemm.

à malo, & labia sua ne loquantur dolium. Et, *Omnes sermo malus de ore vestro non procedat. Si aures prebuerit loquenti, non audiat sanguinem, Non accipiat opprobrium adversus fratrem suum.* Si comedat, antequam comedat, cum Job suspicet de necessitate pro pomis inficidâ, & quâ vocem exactionis stomachus importunè exaudit, mixturam faciens consilabilem & salubrem necessitatibus & delectationis. Karus namque est, qui semper interponat maceriam discretionis inter appetitum necessarium & superfluum. Si biberit vinum, non venenum sumat. Unde Apostolus: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Et, *Molite vino inter propter stomachum tuum, & frequenter infirmitates.*

Ephe. 5. 18.
1. Tim. 6. 17.

Si dormierit, dicat: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Et, *In pace in adspersum dormiam & requiescam.* Et, *Care mea requiescat in spe.* Surgens itaque ad vigiliâs, si oraverit, oret spiritu & mente. Intret in cubiculum, & clauso oculo uret patrem suum p[er]s corde, quàm voce; plus fide, quàm modulante. Si ad Confessionem venerit, legentem aq[ue] bajulans, sub balneo contritionis paxillum potest redargutionis, quo operit terram cordis, & deponat osent mentis, delens reliquias Amalech, & in seipso interficiat omnes operantes iniquitatem: fundat linguam hostis confessionis juxta basim altaris; quatenus puro sanguine de latere Cerebri sua expurget mensuras; & sub terribitho crucis abscondat idola peccatorum suorum. Non se palpet, non d[omi]net ad dextram bona sua laudando, neque ad sinistram vera tacendo, aut quod non est, malum fingendo. Si frater culpam accusaverit, caveat ne ferrum cadat de manibus, plus julo levans, ne mentam Amalæ Joab tenens, blandimento in iniquitate ferat seducendo.

Si de manifestò arguit, mansuetudinis verbo agni mentis tenet; *Juda,* inquit Dominus, *quæ sit filium hominis tradis?* Si de occulto, utatur correptione privatâ, non prodicione publicâ. Si potentem aut Fratrem, Nathan ad David, & duos filios Noë videt. Ille laute ex obliquo circumdatus, hominem in agnum, utique Regem potentissimum plus arte quàm firmitate suis iniecit vasculis. Hi verenda Patris licet auda, videri noluerunt, si ad verbum dorso terneret. Si perit, implicitatem amicam legi divine sit rat, & bores in vineâ concedens extra non ekerat, aliter interpretando, & sensus perversos adjuvando. Non deludet ad quaestiones que non sunt ad justificationem, sed ad contentionem, & audientium subvertionem. Legat, ut intelligat; intelligat, ut mandata Dei faciat; compunctionem ubi querat, non superfluum occupationem; mandat medullam legis medullis cordis, quibus impinguitus holocausta medullata offertur cum incenso arietum, ut est sincerâ veritate, & verâ charitate Apostolorum & Prophetarum. Et qui calix in manu Domini, scriptura sancta, & inclinat ex hoc in hoc, aliquando legenda sunt mandata divina, aliquando Sanctorum exempla; que non est sermo Dei in passionibus Martyrum, & in sanctis conversationibus Confessorum. Quod enim quasi mortuum jacet in pelvi mortuâ dehonatum in literâ, vitâ vivit, cum agitur quod legitur. Si ad publicum aliquâ necessitate venerit, rodet eam scilicet tamquam de carcere, tamquam de laqueo, tamquam de camino, tamquam de inferno inf. nori. Vidit David iniquitatem in civitate. Vidit Dina mulieres regionis, & perit inde Hemor filius bichem cum patre & populo suo. Sic venit disciplina claustralis eburneus de castitate, distinctus est Sapphira hac pulcherrimâ

mâ varietate. Estimo claustralem disciplinam ad hoc constitutam, ut sicut in Esther legitur, de universis regibus egerentur puellæ ad opus Regis, que sub custodia tradentur, summo studio imbuerentur, & ungerentur oleo myrrino, & aliis pretiosissimis unguentis; demque longâ, & exactissimâ diligentia probatis, & vultu ornatissimo ornatis, que Regi placebat, cum Rege presentabat, ad nuntium ejus intrabat, & esibat. Sic Rex magnus, Rex Regum, Rex secularum, de conditis gentibus, tribubus, linguis, populis, & ex omni natione que sub caelo est, à suis ortu & occasu, ab aquilone & mari, predestinatos suos vocat, & ad claustralem disciplinam congregat, & mores incompositos limâ regulari complinat, virtutum fatorem unguento pie conversationis exterminat, regis amplexibus dignas mentes, & corpora preparat, & de constituta ab aeterno, ad thorum & thalamum glorie, & beate vite vocat.

CAPUT V.

Quæ per disciplinam claustralem, prima reparatur transgressio.

Natura humana, sive libertas arbitrii, in practicatione originali virtutibus, bonitate naturali, summoque debilitata, ex quo de ventre matris homo egredietur, indiget disciplinâ potentem tamquam remedialibus suffragiis reparari. Primi siquidem & novi mandati fortissimâ confregens valvas, principio dati liberi arbitrii nobilitatem compedit, & robur corporalis sanitatis infirmavit. Occasus autem tanti mali sunt, quod celestem disciplinam non servant; nec erat disciplina illa ad tenendum difficilior, quàm ad mandandum. Voluptas appetitum non traheret, necessitas non urgeret, fames non mordebat, sapor ligni vetini concessis pomis non prejudicabat dulcedine, licet scriptum sit; *Quæ si sit melior lignum pulchrum ad videntem, & al gustatum suave.* Nequaquam certe excludit hoc pulchrum, & hoc suave, pulchritudinem & suavitatem omnium lignorum paradisi; sed suggestione serpentis mentis mulieres perforata demonstratur. Pulchra namque sive absorpta à tentatione anima, rem conceptam retributionem non appendit, sed delectationem. Facillimâ igitur disciplina, & nullo onere pressa, Dei manu placata tota in circuitu natura humana potat in sua suavitate servari; que malè succuta, nullis ad plenum remediis utique ad sanguinem agni valuit liberari.

Quot prætentavit medicinarum adhibere magnus Medus remedia humanis vulneribus, testis est Abraham in circumcissione; testis est Moyses in hostiarum immolatione, & altarum specierum oblatione; testes omnes Prophetæ in increpatione, & assidua predicatione. Induruerat nimis veteratione, & insufficienti curatione morbus; nec curatio fraterne libertatis ægrotantem, qui exasperabat Dominum salvatorem, quatenus Dominus liberaret servum, & salvator ægram. Præmitte salvator iste disciplinam tamquam virgam Moysi, sed sibi retinuit virgam virtutis fixæ in cruce, in qua suo sanguine tela ignea nequissimi diaboli calcavit, & ab omni fibre infirmum suum sanavit.

b s[ed] ad op[er]e] Acherus recitè monet legi oportere, Sed a l[ib]ro d[omi]ni t[er]minat.

CAPUT VI.

Quid Claustrum sit & uicium crucis.

Vicium itaque sive Crucis claustrum constituit, ut sicut disciplina pecis nostrae in corpore suo super lignum crucis fuit, sic nos extra secularia castra excentes ad claustrum improprium ejus portemus, & tamquam filii juxta sapientissimi Salomonis consilium, disciplinam ejus apprehendamus. *Fili, inquit Salomon, apprehende disciplinam patris, & ne dimittas legem matris tuae.* Et *Vlalmūta: Apprehende disciplinam, ne quando irascatur Dominus.* Et *Apostolus: Quid si extra disciplinam essis, ergo adulteri, & non filii eius.* Et *italia: Omnis disciplina in praesenti quidem non videtur esse gaudii, sed amaritudo, & postea uero per eam exercitatus fructum purissimum reddat iustitia.* Aut enim Claustrum in consilio Anglice paritatis, & mundana colloquutione. Si quas arenulas bonitatis de mundo tamquam de Aegypto Hebraeus transiens, in vicinis aribus, quae appellantur liberales, manens, ad claustrum detulerit, utrius remoto iudicio fari poterit: *Omnia enim suspensa à Domino Deo est.* Propter sapientiam carnis, quae inimica est Deo, hanc non amat disciplina claustralis: quia potius est ad subversionem simplicitatis (quae est unica Deo, Claustris filii) quam ad adhibitionem. Raris itaque superciliis pomposae vanitatis; unde ait *Apostolus: Ne quis decipiat vos per philosophiam, & inuicem fallaciam: & unguibus cavae rapacitatis subtilitatis, securi matrimonium, cum omni doctrinā, quae contra fidem non est, contrahat incola claustrum.* Quicumque enim alterius saporis est extra claustrum, etiam si oleaster, etiam si ramus insertus in bonam oliuam, pinguedine radice dulcoratur: & gremio diuinae sapientiae fetus, ab imobilitate commotatur. Sic Grammatica, sic Dialectica, sic Geometria, sic Astronomia diuinae scripturae liquidissimo sale conditae, quae gustatae solebant afferre mortem: sicut filii Prophetarum clamant ad Elisham Prophetam: *Mors in illa uis Dei:* admissione fatinae, ad est, gratiae, praesentis salubrem reformationem, & tamquam Gabonitae, comportant ligna & aquas ad disciplinam claustralem. Haec iure belli Israelae ad claustrum suum deferunt ad castra Philistinorum, cum edoctus secularibus literis diuinas studiosius legant, acutius intelligant, haereticorum deceptiones cautius apprehendant, fides simplicitatem & ueritatem fortis & heredis descendunt. His claustralis noster uacuo non uacat; his intentus otiosa, uana, & superflua cordis phantasmata effugit; his conspectus dormiens uigilat. Illae sunt uelles mutatoriae, quas secum Naaman leprosus ad Regem Israel deulit.

Si autem de mundo tantas extrahimus mentes, quid de caelo? quid à Deo, à quo omnes datum optinimus. & omnia deum persequimur? Qui igitur regat montes de superiorem suis, & paradisi flumini qui egreditur de loco uoluptatis, & inde dividitur in quatuor capita, ut habet quadriforme claustrum rigationes distinctas. Dicitur in Evangelio: *Qui dixerit uiginti unam quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquae saluensis in uitam aeternam. Hoc autem dicitur de spiritu, quem accepturus eratis credentes in uerbum.* Nota sunt quatuor flumina paradisi his qui cum Paulo Apostolo rapuntur ad tertium caelum, sive ad ipsum paradisi. & inebriantur ab uberitate domus Dei, & torrente uoluptatis. Nota sunt & aquae de fontibus

Saluatoris, quae septiformi impetu feruntur uicinitatem Dei. De quibus dicitur: *Deriuentur fontes in uis plangis:* de quibus non bibit alienus. *Job vocat fontes istos rivos olei, dicens: Quae terra fouebat mihi rivos olei.* Illius, qui sicut Dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum, enumerat & nominat fontes Saluatoris, sive rivos olei i fontes; quia ipse *Apostolus promittit, & militi septiformem spiritum: rivos olei;* quia licet sit per omnia aequalis Patri & Filio, non est tamen à seipso, sed à Patre & Filio. *Idcirco dicitur gratiae dicuntur rivi olei.* Secundum humanitatem suam, filius iustus est oleo solutatur praeparationibus suis. Unde *Itali: Requiescit super eum spiritus Domini, spiritus sapientiae & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientiae & potentiae; & replebit eum spiritus timoris Domini.* Lucerna Evangelicae fidei peritula & infusa, non solum lucerna est, sed lux uera quae illuminat omnem hominem uenturum in hunc mundum. Et nos de plenitudine ejus accepimus, & in effusione illa quando latus ejus miles aperit, & exiuit sanguis & aqua; & oliua in torculari misit spiritum tamquam oleum.

Sed quid haec ad claustralem disciplinam? Planè tota forma claustralis disciplinae emanauit de Cruce. Sic enim Christus exaltatus à terrā, suspensus est in cruce, expoluitur uelimentis suis, & sic distensus, ut numerarentur omnia ossa ejus; ligno sic alligatus, ut nullum membrum ejus moueret praeter linguam, quam retinuerat ad orandum, & matrem dilecto discipulo commendandam. Sic Claustralis, qui uere claustralis est, debet se totum crucifigere cum uitis & concupiscentiis. Debet se à terrā iustificare, sicut scriptum est: *Suspensus se super oleum uinum, uinum.* Et, *Cabote se hereditatem iacob patris sui.* Debet se expoliare, sicut in Lactantio dicitur: *Expulsi ueni me tamen meā, id est, carnis concupiscentias.* Debet extendi ad anteriora, non simulat, sed usque ad disjunctionem compagum & mesullarum, ut anima liqueat post dilectum: debet ligno abigi, ut hoc corpus mortale cum omnibus membris suis timore diuino sit impotens ad omne malum, potens uero ad omne bonum. Solam autem linguam retinet ad consistendum & orandum. *Qui amplius?* Sordid aures irrisores & dissolutes cor Prophetae tamquam surdus erant. Suggestiones & tentationes, quae de claustris exiit tamquam de cruce descendere comitantur; non audiat. Ad extremum reddat spiritum Deo, qui dedit illum, dicens: *In manus tuas commende spiritum meum, usque ad resurrectionem;* ne tormentum malitiae tangat illum; *quis in uerbum unum in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum malitiae.*

CAPUT VII.

Qualiter Claustrum institutum sit.

EX quo Lucifer, sive Satan, sicut fulgur de caelo cecidit, ad ipsum non rediit: quia claustralis disciplina non tenet: est enim disciplina claustralis lugere sua, & aliorum peccata: prelatu suo subijci, obedire per omnia: caveri ab infidus; nullis iniudat (qui juxta Hieronymum, non multum distat in uito decipere, aut decipi posse) primum & secundum legis mandatum de dilectione Dei & proximi adimplere, & innocentiam & sanctitatem seruare: Deo semper adherere, & ad supernam patriam totis desideratis inhiare. Rupto felice foderi debet subiectionis, deorsum riuus du-

& anguim] Alledit ad uersus 21. & 22. Deuoraco- Tom. 1.

mi, ait Acherius. M M m

psal. 11.
Hier. 12, 18.
Ibid. 9, 21.
Ecl. 5, 1.
Colo. 3, 1.
6. Reg. 16. 40.
Quid iuane claustris feruntur tenentia
Ibid. 10.
Ibid. 11.
Ibid. 12.
Ibid. 13.

Prin. 5. 10
Ibid. 19. 4.
Ibid. 20. 1.
Ibid. 21. 1.
Ibid. 22. 14.
Ibid. 23. 1.
Ibid. 24. 1.
Ibid. 25. 1.
Ibid. 26. 1.
Ibid. 27. 1.
Ibid. 28. 1.
Ibid. 29. 1.
Ibid. 30. 1.
Ibid. 31. 1.
Ibid. 32. 1.
Ibid. 33. 1.
Ibid. 34. 1.
Ibid. 35. 1.
Ibid. 36. 1.
Ibid. 37. 1.
Ibid. 38. 1.
Ibid. 39. 1.
Ibid. 40. 1.
Ibid. 41. 1.
Ibid. 42. 1.
Ibid. 43. 1.
Ibid. 44. 1.
Ibid. 45. 1.
Ibid. 46. 1.
Ibid. 47. 1.
Ibid. 48. 1.
Ibid. 49. 1.
Ibid. 50. 1.
Ibid. 51. 1.
Ibid. 52. 1.
Ibid. 53. 1.
Ibid. 54. 1.
Ibid. 55. 1.
Ibid. 56. 1.
Ibid. 57. 1.
Ibid. 58. 1.
Ibid. 59. 1.
Ibid. 60. 1.
Ibid. 61. 1.
Ibid. 62. 1.
Ibid. 63. 1.
Ibid. 64. 1.
Ibid. 65. 1.
Ibid. 66. 1.
Ibid. 67. 1.
Ibid. 68. 1.
Ibid. 69. 1.
Ibid. 70. 1.
Ibid. 71. 1.
Ibid. 72. 1.
Ibid. 73. 1.
Ibid. 74. 1.
Ibid. 75. 1.
Ibid. 76. 1.
Ibid. 77. 1.
Ibid. 78. 1.
Ibid. 79. 1.
Ibid. 80. 1.
Ibid. 81. 1.
Ibid. 82. 1.
Ibid. 83. 1.
Ibid. 84. 1.
Ibid. 85. 1.
Ibid. 86. 1.
Ibid. 87. 1.
Ibid. 88. 1.
Ibid. 89. 1.
Ibid. 90. 1.
Ibid. 91. 1.
Ibid. 92. 1.
Ibid. 93. 1.
Ibid. 94. 1.
Ibid. 95. 1.
Ibid. 96. 1.
Ibid. 97. 1.
Ibid. 98. 1.
Ibid. 99. 1.
Ibid. 100. 1.

nam Dei non
consequatur.

Psal. 18.

bolus, ex tunc fremens dentibus & fremens, disciplinam omnem potius subvertit, quam tenuit; nec misericordiam non est consequutus, quia nec veniam est liquidatus, nec culpam confitissus. Homo autem de limo plasmatus, propter culpam de claustris perditis & peccatis, ad orientalem plagam plangens plagas suas, & dicens Deo: *Averte a me plagas tuas* tempore accepto, & ab aeterno praedestinato, in fine saeculorum propagata sanctorum via in JESU & cum JESU ad claustrum rediit, & regulam disciplinam subiecit, non solum veniam, sed & primam gloriam, imò ampliore gloriae recepit. Sequentes filii hominum & habentes oculos in capite, ex his que facta sunt didicerunt sapientiam, quam vitarent irreparabilem diaboli casum, & cum antecessoribus suis regulariter vivendo, ex indulgentiâ misericordiae Dei ad hereditatem paternam haberent accessum.

Hanc principalem causam asumo quare homines egrediantur de saeculo, & ingrediantur Claustrum. Qui enim sunt in diluvio aquarum multarum, vitiorum & divitiarum, nec ad claustrum, nec ad Dominum approximabant, nisi imber siccat. Quo in claustrum est cum Noë, qui & interpretatur quiescere in arca; & extra arcam verò est, qui extra disciplinam est. Pater autem, id est octoanimum in arca salvatur, quia *Multis vocati, pauci electi*; qui resurgit in octavam in resurrectione vitae. In Claustrum habuit Jacob cum Rebecca, quae est petra. In Claustrum est Iosaphat cum petra suo, ne quid ei mali contingat in via peccatorum; ubi leo, ubi fera bestia hauria, quae devorat Iosaphat, sepe infamia, aliquando re ipsa. In claustrum Jonas in ventre ceti: *Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus; & filius hominis in terra.* Sic Claustralis consecutus Christo, cogitatione, & operatione moritur peccato, & vivit Deo. In Claustrum Jeremias sanctificatus in utero, qui sedet solitarius & tacet, & levat se super se, non elationis sed contemplatione; qui tollit jugum suave & onus leve, ut sit mitis corde. In Claustrum Joannes Baptista, qui

Mat. 14. 12.

Eccl. 12. 48.

Paul. Diac.

*Antra deserti tenuerit sub anse,
Civium tormas fugiens petivit:
Ne levis saltem maculare vitam
Famine possit.*

In Claustrum MARIA, cum ingressus Angelus ad eam dixit: *Ave gratia plena, Dominus tecum.*

In Claustrum JESUS, cum factus esset duodecimum annorum in templo sedens, respondit matri dicenti:

Luc. 9. 48.

Joan. 10. 27.

Act. 2. 26.

Psal. 119. 11.

*Ego & pater tuus quaerimus te: Nesciebam, in-
quies, quia in his qua Patris mei sunt, oportet me
esse?* In Claustrum Apostoli: *Cum esset sero duo illo ante
Sabbatum, & fores essent clausae, ubi erant discipu-
puli congregati: venit JESUS clausis, &
stetit in medio eorum, & dixit: Pax Vobis. Et,
Cum compleverat dicit: *Protestos, etiam omnes Disci-
puli pariter in eodem loco. Et.* Ecce quales praevius habet claustralis conversatio. Quam pium igitur, quam bonum, quam jucundam, & quam totam habitare in Claustrum! *Frater enim fratrem
adversum, civitas est murata, de qua dicitur, Quis
destruet me in civitatem muratam?* Claustrum civitas est; quia ad bene vivendum Claustrales convenient; munita, quia sub protectione Dei caeli vivunt. Disciplina claustris porta ferrea est, quae ducit ad civitatem; cujus vum non avertunt qui errant in solitudine, & semper errant corde. Disciplina Claustris, petra est scandali, & lapis offensivus, his qui non credunt verbo in quo de positus fuit. Disciplina*

claustris petra est, quae bis percussa renuntiatione fuculi, & professione Religiosa, dat aquas ut bibant homines & jumenta; prudences & simplices, quibus dicitur: *Estis prudentes sicut serpentes; & simplices sicut columbae.* Disciplina claustralis est crux Christi; de qua non deponitur, nisi mortuus. Est enim obediens claustralis Patri usque ad mortem, mortem autem crucis. Pedes praedictis ad deficiunt, ut non moveantur vestigia ejus de Claustrum; manus tormentales ad obedientiam, aureae ad munditiam; plenae hyacinthis ad elemosinam; dactylantes myrrham primam ad mortificandam carnem, & non accipiendam pecuniam.

Oculi ad patrem, ad disciplinam, & matrem id est, ad Deum semper, & ad Mariam Virginem, & ad Joannem Evangelistam. Deus pulladet caelum, Mater imploret filium, Joannes tenet Evangelium. Bonum est ex his in his vultus demutare; & modò invocare Joannem, modò exorare matrem Domini JESU; modò legere Evangelium Joannis caput inclinatam; Nam inclinatio capitis tradidit spiritum. Semper habet Claustralis caput in terrâ delatum cum venerit in publicum; cum autem claustrum ostio intra verit cubitum, tunc levat oculos ad caelum, & caput sursum; dorsum si quis caelum, sive pro peccato, sive pro delicto, live gratiarum actione, & passionis Christi recompenlatione; latus perforatum suo apertum, unde praestat & offert holocausta medullata cum incenso, aromam, & unde sanguis profusus ad basin altaris. Praeterea confitendo peccata sua: & etiam aqua exeat compunctiois ad abluenda maculae criminis. Venit distinctus non superflua cibi & potus refectione, sed continuâ in juniorum examinatione, ut dicit: *Felsi mea, conspiciis carnis, adhaesi ei meum.* Et, *Disnumerata sunt omnia ossa mea.* Sic etiam venit distinctus saphirus, ut non cocineae sanguine, sed hyacinthina appareat pellis in mortificatione; non constituitur ibi horreum veribus, sed sicut iter in praina assiduis deconvatur assiduis. Hunc crucifixum deponat Iosaphat & Nicolaus (Angelus & Praetor) & celandi mixturam myrrhae & aloës, quatinus non amavit corruptionem in claustrum; sic non sentiat vermes qui non moriuntur in inferno. Proculdubio hic habebit Angelos ad caput & ad pedes, qui custodiunt introitum ejus & exitum, suscipientes animam excurrentem de corpore, & perducetes ad requiem.

CAPUT VIII.

Comparatio inter disciplinam Philosophi, Judaei Christiani, & conjugales Religiosi.

Sicutilla naturalis boni, quae remansit in homine existendo primordialibus manibus Dei seminario, decurrens per gratiam Dei in ardentem omnium artium, multiplices advenit disciplinas, secundum quas vivendo, est non propterea prima creatio reparatur, saltem usque ad cineres non deficiendo, non exstinguetur. Unaqueque igitur gens sub sole & regio pro capacitate rationis disciplinam sibi constituit; ad quam sultorem enormitas, & prudentiam aequitas regulariter evocet. Philosophi itaque suam itaerant disciplinam. Judaei acceperunt suam Christiani suam; ad ultimum Eremitae & Claustrales suam. Diversa intentio dividit inter disciplinam & disciplinam. Intendit Philosophus gloriam humanam & favorem ubi acquirere; Judaeus bona terrarum Christianus spem veniae & gratiae; & Claustralis cumulum gratiae & gloriae. Philosophus timetur

creta nature: Judæus crassitudinem terre. Christianus promissionem vite que nunc est, & future: Claustralis partem adivæ fructum, partem contemplativæ. Philosophus abjicit impedimenta carnis, & onera seculi: Judæus hostis & muneribus fudet ad emundationem carnis: Christianus sacrificiis Ecclesiasticis emundatur: Superius morosus: Claustralis non solum abstinere ab illicitis, sed etiam à licitis. Philosophus sinit in spiritu non Dei, sed suo & vano: Judæus in carne: Christianus in fide, spe, & charitate: Claustralis in filiali adoptione. Presumptio juvat Philosophum: temporalitas Judæum: fides relevat Christianum: prægustatio future spei confortat Claustralem religiosum. Ingenium acuit Philosophus: querit locum Judæus: implorat bonam Christianus: coram autem spectat Religiosus. Novitate verborum & sententiarum gaudet Philosophus: literæ & carnalitate Judæus: spirituali intelligenti Christianus: austeritate vite Religiosus. Farinam comedit de molendino ingenii Philosophus: insipidum corticem de lege Judæus: similita de Evangelio Christianus: medullam de bono proposito Religiosus. Spargit Philosophus: congregat Judæus: erogat Christianus: renouat omnibus Religiosus. Docet in scholis Philosophus: in synagoga Judæus: in Ecclesiâ Christianus: in Claustro Religiosus. Placsum amat Philosophus: numerum Judæus: Deum Christianus: placidum Religiosus. Ut cervus in sylvis, Philosophus: ut taurus in campis, Judæus: ut columba in foraminibus petreæ, Christianus: ut aquila in contemplatione, Religiosus. Philosophus vivit arte: Judæus carne: Christianus fide: Religiosus carnis mortificatione. Disputat Philosophus: somniat Judæus: legit & intelligit Christianus: orat Religiosus. Caput cyphus Philosophus: nificas morientes Judæus: aures Christianus: apes Religiosus. Telas araneæ orditur Philosophus: fovet ora sua Judæus: rete Petri refect Christianus: rationale & superhumerele textit Religiosus.

Si fidei coagulam intervenisset, claustralis & Philosophica disciplina mutuis se fe brachiis amplectentur, & in remotione à turbes oscularentur. Impedit namque vires ingenii, & sensus animæ retardat secularis occupatio, & vana colloquutio. Ut itaque totum sensum sibi vindicaret, quæta & secreta quærebant loca, ubi extolleret animum, & sensu purgato profertur infementatum fermento Evangelico fidelem sensum. Sed cum Jacobus in virgine artium decoratis, non unius, sed diversi coloris commentatum veri simile verum, sensus carnis transiens, & ad sensus animæ pertingens, si ad sensum Dei & fidei pertransiret, salvus esset: sed qui offendit in uno factus est omnium reus. Utinam tantâ severitate & assiduitate cum fide & regulari observatione nostram carnem affligeremus, & paupertatem amaremus, quantâ plerumque Philosophorum vitia carnis à se exasperaverunt. Sed quis fides mundat corda, & vera penitentia per confessionem omnia externat peccata, si quid minus habet extrinseca politica, totum refarcit intrinseca novæ creature forma. Omnis enim gloria filia Regis ab inu: nec est remunerabilis religio, aut disciplina, quam oio commendat gratia cum conscientia bonâ. Teneat itaque nostra disciplina secundum silentium: cum Judæo jure sacrificium; cum Christiano commune charitatis solatium; cum sui professione singulari divine voluntatis obsequium. Excludat mundanarum sollicitudinum qu-

ram cum Philosopho; obfervet unius Dei cultum cum Judæo; gratia fe commendat cum Christiano; seipsum superet interno ad Deum desiderio. Adimpleat que prima sint in voto cum Philosopho que modis cum Judæo; que extrema cum Christiano; que suprema ex gratiâ cum libero arbitrio. Metat quod videte est cum Philosopho; quod secundum cum Judæo; quod maturum cum Christiano, quod fructuosum cum suo voto.

CAPUT IX.

*De Angelicâ disciplina.

Restat Angelica disciplina, quæ tota est voluntaria, & totum habet ex dilectione, & nihil ex difficultate sive labore. Cum Deo ministrat, reficitur: cum assidit, fatigatur; cum mitror, currit cum exultatione; cum revertitur, excipitur cum jobilatione; semper infra Deum currit, nunquam extra. Nihil in disciplina illa confusum, nihil molestum, nihil exasperatum; omnes illos spiritus liquesfactos in amorem Dei & sui ad invicem coagulat; & uno spiritu conglobati, tantâ ligantur in compagine, quanti si unus tantum spiritus esset in totâ illa multitudine. In ordine illo sunt novem ordines Angelorum; quibus adjunguntur decimas hominum; ut Palamita canter io medio claustrum, in decachordo psalterio cum cantico, in citharâ crucis & crucifixi. De quâ consonantiâ loquitur Apostolus: *Si lingua hominum loquitur & Angelorum, id est, in decachordo psalterio: Charitatem autem non habetam, id est, citharam crucis & unitatis; nihil sum.* Est enim participatio ejus in idipsum, donec formetur Christus in vobis, illa formatione que omnia membra suo capiti junctâ, divine confortis efficiunt fideles nature. In cellâ claustrali tanquam in utero clausi, lineamenta contrahimus, quibus solutâ mortalitate Angelis assimilabimur, *Cum similes Deo erimus; ut ait Apostolus: Quorum viderimus eum factus est.* Quæ ergo sunt illa lineamenta? Patientia Angelica, munditia, castitas, charitas, pax & veritas, & omnes illæ virtutes, de quibus dicitur: *Benedicite Dominus omnes virtutes ejus.* Ortodum est, ut qui illas creavit in corde, nobis informet in Claustro; ne vultus diffinitis separent mansiones. Si enim Angelus in te aspererit vultum suum, diliget te tanquam seipsum.

CAPUT X.

De formâ Claustralis discipline.

Forma claustralis discipline speciem retinet Angeli natiuitatis Dominicæ resurrectionem: *Erat sicutem aspectus ejus sicut fulgur, & vestimentum ejus sicut nix.* Timida namque corda carnalium qui ad bella non procedunt, & venire ad martyras contemnant, primo religionis aspectu expavecant; & contentis carere se non posse voluptatibus, phantasticis illusionibus consurgunt. Occupantur enim in quinque jugis boum Evangelicis; & in villa emptâ; & in uxore ductâ; sumptus qui necessarii sunt, causantur non habere; penitentiam, austeritatem cibâ & potus, vilitatem indumentorum, jure silentium, obediuntur jugum, reclusionem contumiam, continentium perpetuam, & his similia: viros fe quinquant, sed inter effrenatos fe moribus collocant. De hujusmodi ait Gregorius: *Quid inter hæc bar-*

e Sed cum Jacob] Textus hic locus fuit corruptus est, & non unia delini, que sine ope manuscripti codicis re-
Tom. 2.

Abiis non pehorat
[secundum] Mâo, secundum, ut secundum Philosophos.
M M m j

boni dicimus, qui are per ferrum ad regnum puellas videmus? Non negamus asperitatem hujus nostrae disciplinae, sed cum Psalmista dicimus: *Propter verba laborum inorem* (id est, *Qui non est parum suum & motum suum*). Et, *Qui non renouat amovibus qua possidet, non patet tunc mens dissipatus*) ego castidus vias datus. *Pala quoque signa probat feruax*. Et, *Non coronabitur, nisi que legitime certaverit*. Fugiat à sonna solii nemine persequote. Tactus & gustus veritates sunt in iudicio, quam solus aspectus. Tangenda est & gustanda disciplina Claustrii, & sic disjudicanda est, utrum bona esset, an mala. Vestimenta sunt ut nix, vestimenta claustralis disciplinae, sunt regularis obsequentia. Quae uti quia extinguunt acideria, & incensiva carnis; quia castigent affectum, sed dealbant remuneratione. *Si fuerint*, inquit Iulius, *peccata vestra ut recedant, quasi non habebantur*. Quando dum discedat Deus Regis, nix dealbabitur boni claustralis; qui erunt sicut Angeli Dei in celo, rebricentes se solus perpetua recentitate. Non incoagrat autem claustrum alius reputatur studium; ahis internum studium; aliis gazophylacium; aliis sanctum seculari; aliis regie cubicalium; aliis patibulum; aliis forum venale.

CAPUT XI.

Claustrum est stadium estandar.

Stadium dicitur à stando, quia qui in Claustrum est, stare debet in virtute cum omni sollicitudine non in vino cadere: unde Apostolus: *Qui stas, videtur noculus*. Stadium autem est, in quo omnes currunt, sed unus accipit bravium. Licet enim stadium à stando dicatur, tamen per stadium currunt, ubi ad bravium veniunt; & ubi cursum consummatur, sicut Apostolus ait: *Beamus terminum certatorum, cursum consummaverit, sicut servus &c.* Omnes ergo qui communi capite propter Christum depoluerunt, & habuimus Religionis susceperunt, currunt dum ad finem tendunt; sed unus accipit bravium, qui non mittitur nisi laus, non credit ab unitate radii & profectus Religionis. *Hic accipit bravium dicitur à Dantico, & mox certat à Desiderio suo.* Pugnare studium est, ut ab omnibus abluatur qui ad bravium festinat. Marcus non legit lex nostra, que pauca tollit, & plura concedit. Tollit fornicationem, adulterium, omnem immunditiam, ipsam quoque immunditiam: quia *Qui sine uxore est, sollicitus est qua Dantico sine.* Tollit crapulam, tollit pecuniam, tollit superbia, concedit necessaria. Sic mendit Moyses Sebeo Regi Amorrhorum: *Pere regis gradueper, aqua tuas non bibemus, nec aliqui tui accipimus; sed pretio carnis necessaria.* Per gramas de advena, qui quocumque transit ex hoc mundo ad Patrem, de substantia Principis hujus mundi usque ad finem subtergimus non accipit, quatenus sua repetenti curia animae considerat dicit: *Nihil in me, sanest, reperit.* En ille est cursor levis explicans vias suas, currens velociter in odore unguentorum sponsi. De hoc studio ait Dominus filius Israel: *Omnia lucra quem calcaverit per viam, vestit trit, à Desiderio, & Libano, & flumina magna Euphrate, usque ad mare occidentale itum termin vestit.* Qui delitit mundum & venit ad claustrum, jam incipit calcare seculum & corpus suum. Et est hoc desertum, terra deserta, nova & magnifica: deserta propter asperitatem, in qua propter disciplinae severitatem, nova propter victoriam caritatem. Sed hic in sancto, ait Psalmista, apparuit tibi Deus, ut videamus virtutem tuam, propter durum laborem,

& gloriam tuam; perpetuam consolationem. Inchoandum ergo est à deserto renovationis seculi, & currendum per Libanum caritatis, & dealbationis, seu asperitatis linguam JASO-CHRISTI, ut dicatur: *Alpiti mihi placuit nisi in tractus Domus vestre JASO CHRISTI.* Ubi sancti dealbaverunt stolas suas in sanguine Agni. Kursis evangetandum per magnum flumen Euphratem; primum per baptismum; secundum per assiduam compunctionem. Terminabitur autem cursus noster ad mare occidentale, ne desicemus in via, donec per mortem finitur vita. Omnem itaque locum quem calcavimus, possidemus; sicut ille qui ait: *Nihil habemus, & omnia possidemus.*

CAPUT XII.

De Claustris atris interiori.

Atrium mentis dicitur Claustrum, ubi pelles hostiarum detrahantur, membra per frustra se abantur. cineres effunduntur, abluebantur intellectu, & quaeque laboriosi officia exercebantur. Sic ingreditur Claustrum, pellem pro pelle, & omnia que habet dat pro anima sua, dum exiit veterem hominem, & induit novum, ambulans in novitate vite, & in confessione detegens vicia propria contactudinis. Præter itaque immolando sacrificium Deo, mortificat membra sua que sunt prope terram, fortificationem, immunditiam, libidinem, & cetera alia. Deinde detrahit pelle totus perverstita in confessione, artus in frustra concidit, nihil de omnibus peccati circumstantis retinet, sed per singula vitios accusatibus & conqueitionibus subjicitis, vocat hæc omnia ignis contritionis & penitentiae quousque ad cineres quot super caput aspergit, dicens: *Peccatum meum carnis me est superper*: Et, *Forverbi dixi: Facti me est, mox & forver me verbum.* Compendio his addatur, que sunt aqua de latere Christi emundat intellectum conscientiam ab operibus moris. Justa sanctuarium infirmitatem atrium interius collocatur, extra se habens atrium exterius, & intra primum tabernaculum quod dicitur sancta. Novitas igitur ad Religionem venit in confuso orationis & sensualitatis politus, jam quidem non est in carne, sed nec in spiritu. Audit interim inter terminos habetis subdilectum carnis inter se dulcedinem, merito conscientis legi Dei, carneatorem legi peccati. Audit sibilus gregum cœlestium cantantum de cantibus boni, & ad laudes contemplationis provocantes, & carnalium motuum molietas tranquillantes.

CAPUT XIII.

Claustrum Gazophylacium.

Est & Gazophylacium Claustrum, ubi aurum, argentum, & lapides pretiosi reconduntur; & ubi thesaurum nostrum in vasis fidelibus, id est, conscientiam bonam in observantibus regulis habentibus. In Claustris thesauri sunt sibi vitam æternam propatantes Religiosi, quibus homo nobilis pergit proficiens transiit bona sua: singulis palmis, lingule orationes, singule confessiones, lingule lacrymæ, singula jejunia, singula elemosynæ, singule immemorabilium laborum abstinentionis, nomine æcerum faciunt gratiarum, que est thesaurus desiderabilis in congregacione claustrali: Super græza illis Eunuchus Candacis Regine constituitur. Cauda ille que se calcavit propter regna celorum, in officio prelatatus prebetur: quousque predicat & ca-

Psal. 117.

1 Cor. 9. 17.

Nam, 11. 21.
Paulo aliter
in Vulgatis.

S. Martini
in vul.

Dant. 11. 14.

Galat.

1. Cor.

Psal. 117.
Job 17.

licitas titulo insignitas, tanquam renibus accin-
ctus cultos sponſæ Chriſti non immerito conſtituitur.
Talis inventus eſt Joſeph in domo Putipharis
ſacerdotis Heliopolis: talis Joannes Evangeliſta,
cui matrem ſuam in Crucis commendans commen-
davit: talem eligit Apoſtolus: talem deſcribit bea-
tus Benediſtus. Zelotes Dominus qui ratione cre-
deret ſponſam, quam pretioſo ſanguine redemit,
& matrimonio indifſolubili ſibi copulavit, non ut
amicus ſive vacans ſibi ſponſi fideliter ſerviret, &
caſſe commiſſam conſervaret?

CAPUT XIV.

Claſtrum eſt ſanctum ſeculare.

Ingrediamur jam ſanctuarium, quod dicitur ſan-
ctum ſeculare, ubi ſemper introibant Sacer-
dotes ſacrificiorum officia conſummantes. Pere-
grinatus in terris juſticia, gratia tibi interum clau-
ſtralem diſciplinam determinat boſpitia. Pulſat itaq-
ue ad janam clauſtri, dicitur: *Aperi ſeror mea:*
caput meum plenum eſt roſe; quem ſuperfundam in
arcu clauſtrali, ut moretur roſi in meſſione mea, &
*cinerum meoſum noſtrum. qui iſtatur in abſcon-
dito vultus Dei, & in ſecreto ſilentii pia conſcientia.*
Currendum eſt occurrendum tam benignis poſſibi-
tationibus impigro pede ſancti deſidera, & tollendum
peſſimum oſtus, quod eſt difficultas & tarditas
humana fragilitas ad vota ſolvenda. Sanctum itaq-
quod ſeculare eſt velle, & vix bonis facere. Sanctum
verò celeſte, velle & perficere. Unde Apoſtolus:
Deus eſt qui ducit nobis velle & perficere pro bona
voluntate. De ſancto ſeculari idem: Velle adiacet
mibi, perficere autem non invenio. Metibz igitur
Claſtrum dicitur ſanctum ſeculare, ubi nec quod
voluntas, facimus; nec quod facimus, perficimus.

CAPUT XV.

Claſtrum Regale cubiculum.

Dicitur etiam clauſtrum Regale cubiculum:
unde in Cantico loquitur clauſtralis diſcipli-
na: *Dom eſti in accipium ſuo, nardus mea deſitis ad-
orem ſuum.* Accumberet eſt ad acciſendum ſe incli-
nare. In Iſta loquitur Dominus: *Laboravi ſubi-
nus.* In Hieremia: *Laboravi rogans.* Et in Evange-
lio: *Jeſus ſanguis ex unere ſedebat ſuper fontem.*
Non ſolum ſcelera Jacob & peccata noſtra vexant
illum qui idem ipſe eſt, & cum tranquillitate om-
nia judicat; ſed etiam hoſtia pacifici & incenſi, &
cantica illorum Sacerdotum, quorum manus ſan-
guine, avaritia, & luxuria plenas ſunt. Propheta
itaque & malis hominibus ad laſtitudinem inceſſus
libbetate volens, loca ſilentii, pacis, unitatis,
& honeſtatis requirit, & ibi cubiculum ſtatuit. *Hæc*
*inquit, clauſtralis diſciplina, regnum meum; hic habi-
tatio quoniam elegi tam.* Et, *Delicia mea eſt cum*
ſiliiſ hominum. Opotum converſo non animalis,
ſed rationalis, & ſpiritalis eſt in oculis. Liqueſceta
quodam amore humiſi errorum, qui tranſiit ſuper
montes aromatum, loquitur ad ipſam: *Judica mihi,*
*inquit, quem diligit anima mea ubi poſui, ubi cu-
bita invenit: quando ſparus ſerpes, quando mens*
tota incandescit, quando ignis exaltat in oſſibus
*amantia, & ſerre non ſuſtinent. Pland inter acer-
vos novarum frugum, in ſiliis, in campis ſylvar, à*
*mundanis artibus remotarum mentium paſcit & cubi-
tat in mendis. Adoleſcentuli & adoleſcentule re-
gale cubiculum obſervant tenentes gladios, qui de-
vorant carnes ſuper ſemur mali deſideri, ambien-*

tes Regem Salomonem propter timores noſtrorum,
ne forſe militum luporam, & gannius vulpura
rumpanz medum nocens ſilentiam, quando moturuz
primigenita Agyptorum.

CAPUT XVI.

Claſtrum eſt patibulum eſtendiar.

Patibulum dicitur Claſtrum, ubi Jeſus cum la-
tronibus ſuſpenditur; ſed Jeſus non quia meruit,
ſed quia voluit; illi non quia voluerant, ſed qui
meruerant. Unde ait latro ad latronem: *Non quide-*
m digna factis recipimus; hic autem nihil mali
geſiſ. Quicumque autem Claſtrum ingreditur cum
Jeſu de voluntate, cum latronibus eligit ſuſpen-
dium pro malorum ſuorum merito & latroſitate.
Triplex diſtinctione omnium Claſtralium multitu-
do aſſignatur. * Eſt in Claſtro innocens & ſine que-
relli apud Deum & homines cum Jeſu. Eſt nocens,
ſed patientis cum dextro latrone: eſt nocens & im-
patientis cum ſiniſtro. Patitur innocenti ad au-
gmentum coronæ: patitur patienti ad meritum veni-
e: patitur impatienti ad cumulum poenæ. Jeſus in
patibulo orti; latronem alter venium poſuit; alter
Jeſus inſultat; qui bonus ſuſtinet patibulum,
bonus ejus conſcientia levem facit poenam; & atro-
cem, qui malus ſuſtinet; ſed in flagello non maru-
rat, veniam meretur; qui malus flagellatur, & ſicut
ignis in ſpina deſperando crepitat, damnatur.

Notanda in patibulo triplex clauſtralis diſcipline
diſtinctio: eſt namque ſibi diſciplina ibi, cui ſuſter
unguento non peperit, ſed pro nobis amicum tradi-
dit illum: De quo Elias: *Diſciplina pacis noſtra*
ſuper illum. Et, *Parè languores noſtros eſſe culis,*
& dolores noſtros eſſe parturiv. Hanc unicam & di-
lectiſſimam ſilium, in quo ſibi bene complexuit,
flagellat, imò duntaxat ſcorpionibus abſque ullâ re-
tractatione velut inimicum pro reconſtitutione ini-
micorum miſericors patitur; & Deus miſericordiam
cecidit. Inde Filius: *Corpus meum dedi percutien-
tibus, & genas meas vulſerunt; faciem meam non*
averti ab increpantibus & conſpuentibus in me. O
dura, imò pia poenæ dura, quod humanum judi-
cium; pia quod divina ſecretum: dura quod pa-
tientis meritum; pia quod poſſionis curam & effi-
ciam. Unas agit cauſam omnium; bonus malorum,
juſtus peccatorum, hilus ſervorum. Diſciplina igitur
poenæ noſtræ ſuſter cum, qui totum debitum no-
ſtrum ſolvit cum ulans, non ſolum ceneſimis, ſed
& uſiniciis, ut plus appenderet latera crucis dominæ,
quàm deſiderium; & ſuperabandans gratia tranſiſſimus
indulget culpas non ſolum originales, ſed actuales.
Grandis & gravis diſciplina ſub quâ miſiſſimus An-
gnus voce blandi & manuſacta ſuſpirat dicens: *Ad*
Patet. ſi poſſibile eſt, tranſſet à me calix iſte: & ſi
non poſſet tranſſere niſi bibam illum, ſeu voluerit
ſuo. Si filius eſt in Claſtro, ſic habeat cor pacium
& paratum ad patulendum, & etiam ad con-
gratulandum, dicens: *Quoniam ego in flagella pa-*
raus ſum. Lupus Judas, unanims forte tuus, ſi
levaverit conteri te calcantem noſtra, nec pellem
manuſuſi vulbis detrahât, nec carnem patiente de-
glutiat, nec meſſina intentionis mordet. Si Sa-
tus manuſus à plantâ pedis uſque ad verticem
ſaniam tuam caulcerare voluerit, ledens in ſerquilio
humilitatis, teſtâ ſaniam rade, impetando cul-
pe tuæ non alterius malicie: ſicut David Semei me-
ledicetiones non impetabat, ſed dicitur ultioni adſcri-
bebat.

Item alia eſt diſciplina diſcipuli, & alia ſervi. Diſ-
cipulus audit doctrinam magiſtri ſervus qui non

L. 11

Diſcip-
li ſer-
vum
M. 11
ſed. 11

1111

1111

1111

Diſcip-
liſcipul-
ſervi.

manet in domo in æternum, & prædicator finem operis sui, piger est ad audiendum, negligens ad operandum: ad oculum enim omnia facit, nec querit gratiam, sed pecuniam. Discipulus sanctus est, qui à dextera Domini pendit litero; servus, qui à sinistra. Clamat discipulus: *Domine memento mei, dum venero in regnum tuum.* Patientiam & penitentiam jam didicerat in tempore parvissimi, consummatumque in brevi explicita tempora multa; placita enim erat Deo anima ejus. Unde; *Hodie mecum eris in paradiso.* Itaque et Claustralis, qui forte ab oriente venit, ab inveniēte atque peccatis involutus; vel ab occidente usque ad senectutem in peccatis conversatus, conversus ad Religionem, spera in Domino & fac bonum. Dic: *Domine, memento mei dum venero in regnum tuum.* Item: *Adhuc anima mea post te.* sequendo te & obediendo tibi: *suscipe me dextera tua;* quia licet peccaverim, licet mortem meruerim, tamen spero de misericordiā tuā, quæ est dextera tua. Non est extra disciplinam qui sedet ad dexteram, vel etiam qui pendet: sed cum delectatione tenet disciplinam Claustrum. Pendet, qui vitulos habet magisteris, sed reclusos appetitas sculci, & impetus carnis auditis, sed non videtur post concupiscentias suas. Moverit carnalis suggestio, sed non egreditur consensus aut delectatio: concipit caro dolorem: sed non parit. Quare? quia non est extra disciplinam, nec extra dexteram. Semper enim dicit: *Dominus à dextera est mihi, ne commovear.* Discipulus non moritur. Servus autem qui servus est peccati, & penna peccati, quod? *Emice aurillam.* & *filium ejus: non enim heres eris filium analla cum filio libera MARIA.* Hic est claustralis, qui querit quæ sua sunt, non quæ JESU-CHRISTI. Querit obedientiam, non JESU-CHRISTI, sed propriam arbitri: querit pecuniam, querit voluntatem propriam, querit duobus dominis servire; Deo & Mammoor. Hic labis Dum honestat, cor autem ejus longe est ab eo. Hic in vestibus ovium venit, sed intus est lupus rapax, cuius Deus venter est. Hic habet speciem pietatis, sed virtutem ejus abnegat. Hic non est ex nobis, licet inter multos sit nocticum. Hic magis eligit peccati immundi delictum pascere, quam in paternis possessionibus sobriè vivendo remanere. Delectamus jam ad forum & emamus nobis necessaria.

CAPUT XVII.

Forum vende Claustrum: quod & Tyro civitatis moraliter asimilatur.

Claustrum est venale forum, ubi exponuntur merces omnes ad utilitatem animæ, sive quæ ad decorem, sive quæ ad necessitatem pertinent. Legit Tyrum in Ezechiele lingulis rubis & specibus à divitis hominibus & regionibus juxta linguarum possibilitates, & peregrinas metes, sustinenter constructam & ornatum. Mysticas horum significationes nec hujus operis, nec nostre facultatis est de sacculis historicis & marisipari evolvere & explanare. Hameris Hieronymi & Gregori, atque alius Expositoribus relinquimus, qui salces habent acutas ad metendum, ubi alia laboraverunt; ad nostram tamen disciplinam & Claustrum nostram sumpto solato, exinde reporto, quod sicut opulentissimam illam urbem vicinæ & remotæ provincie replereunt, sic Claustrum Religionis illi qui ab initio mundi Deo placerent usque ad hæc nostra tempora, omnia enim sua tam dicta quam facta ad

usum nostrum preparaverant. Cedros imputrabiles, si forte castitatis querens exempla, abique numero reperies. Si patientie, si constantie, si fidei, si veritatis, si mansuetudinis, si religiosi, si obedientie, si justitie, si fortitudinis, si prudentie, si temperantie, si omnium virtutum possessores queris: occurrent tibi numerabiles super animum maris, & stellæ cæli: Unde: *At ubi amicum tui Dico benedictus facti sum: dumerabam eos.* & *super arnam multiplicabuntur.* Erant itaque à bonis & legitimis Dei mercatoribus quod licet tibi placet quisque, & quod ad diem solum necesse est. Tunc enim in foro nihil invenitur, cum clausi erit janus, & fatias virginibus dicitur: *Ite ad vendentes,* & *emite vobis.* Quod dicitur, non ad consultationem, sed ad subsannationem. *Subsannabo,* inquit sapientia, *nam vobis quod venditis adveniet.* Bene autem Tyrus, qui interpretatur angustia, claustralem disciplinam figurat; quia malum, malum est, dicit omnia emptor; sed cum venerit domum gaudet: *Id enim quod in præfatis est momentaneum & leve tribulationis nostra, supra multum æternam gloriam penitus operatur in nobis.* Nec minus apparatus animatum in Claustrum, quam terrenarum opum in Tyro. Vix est colligere opes Tyri, vix est emettere labores Claustrum. Quodquid congregat ad perituram gloriam seculi Tyrus, hoc pro acquirenda beatæ vitæ bonâ patientia sufficit religiosus Conventus.

Primo considerandum quod in corde maris est sita, ubi quidem major est tumor, durior est labor. Finitimi sunt Elias, Joannes Baptistæ, beatus Benedictus, & sanctus Augustinus, qui adhaerent verbo & exemplo claustralem Religionem, & impleverunt illam sanctitate, & decore incomparabili. Abiecit & cedros animi puritate & incorruptione imputrabiles, & contemplatione sublimes, *De Sacer,* ad est via lucernæ, seu dentibus & vigiliarum, vel etiam de Libano existunt claustrum, cum tales perscitantur, quorum vita via est alius, & incensa, live redargutio erantium sollicita & mordacissima, atque dealbatio invitantium candidissima. *Quærens* quoque *de Basan* recipit Claustrum, id est, jugum ovis peccatoris, & facit remos, sicut Jolue Gabonitas, aquatius in templo & hignatus. Unde Apostolus: *Eos qui consensibiles in Ecclesiâ sunt, constituit ad Judicia. Transira,* quorum pedes portant pacem; & *prætorulo,* quorum anima adhaeret pavimento. *De ebrietate Indico* propter mortificationem. Et de *Insulis Tealia* live Cethim, id est, perculsi Dei timore dolent. *Rufus varia de Agypto,* id est, liculo, *tenent in velum;* quando de itularibus converti, difficultatibus & objectionibus adversariorum tanquam murus se opponunt pro domo Israel. Similiter *hyacintus* de nobilitate; *purpura* de obscuro & ignobis genere, tamen valde laborioso, sunt operamentum in securitatem & ablationem inhirumam à turbie, & à pluvii. *Habituos Sabans,* & *Aradis,* quodam venatores Rhetorici, deponentes per potentiam, sicut Nabuchodonosor quos volebat exaltabat, & quos volebat humiliabat, modò sunt remiges nostri gubernantes navem, & trahentes ad portum. *Sapientes sui Tyre,* sans gubernatores sui, à quibus cum respublika n. g. ur, bene agitur. *Senes Galili,* & *prudenter eius,* in ordine ad infantia nuteris, *habuerunt mentis ad mustrum varia supellectilis sua;* qua conducto & utis Claustrum ad his querendis est. *Omnis naves maris,* & *navis eorum,* fuerunt in populo negociationis sua: qua Claustrales de labore secularium vivunt, secundum Apostolum: Qui spi-

g. quod facti? Inid, quod sibi.

h. in amicum? An pocius, seu postibus?

Enr. 13. 47.

libid. v. 44.

libid.

Apoc. 11. 2.

Genf. 14. 10

Cap. 47.

Ezech. 27. 10.

regalia feminant, carnalis metant. Perſa, id est tentati, à concupſcentiâ ſua abſtinenti & iſtechi, & generati à diabolo & undè. *A patre diabola ſiſti. Ex Lybie*, quorum os maledictione plenum eſt, conuerſi ſunt in exercitu clauſtrali, vel perfeuerando in malitiâ ad exercitum Abel, vel immutati ad ſeruiendum Deo viuenti. *Peri bellatores tui clypeum & galeam ſuſpenderunt in ornam tuos*, induentes ſe armaturam Dei tempore belli, & reſiſtentes Dabolo, & vitis carnis; & tranſactâ malitiâ, quæ eſt vita hominis ſuper terram, fortia virtutum exempli frequenter relinquentes; ſicut Eleazarus, qui noiuit ſimulacſe carnem porcinam contrâ leges ſanctas manducaſſe. *Filiis Aradii cum exercitu tuo ſuper murus tuos & in circuitu tuo*. Aradii deponentes veterem hominem cum adibus ſuis, ſuper muros ſunt caſtides totâ die & totâ nocte in perpetuo non tacentes; ſed contrâ aërtes poteſtates debellantes. *Sed & Pygmai, qui erant in turribus phœneas ſuo ſuſpenderunt in muris per tyrum: ipſi compleuerunt palchritudinem tuam*. Nota quod Pygmai, qui ſunt cubitales homines, dicuntur complere pulchritudinem noſtram. Planè qui ſe humiliat ſicut parvulus & vangelicus; hic in turribus paciæ cum ſecuritate complet cumuloſ Religionis. *Gracia, Thubal & Moſoch, ipſi aſſideres tui*. Ad ſummum dicendum de cunctis gentibus ad Religionem iam conuerſos, & adhuc plures conuertendos, qui ſinguli de moribus, de regionibus, de conſuetudinibus ſuis, multas manitiones in domo Dei faciuntur ex multis facierum perionis corpus Chreſti, quod à Eccleſia magna, adhibetur.

Ibid. v. 11.

Ibid.

Ibid. v. 11.

Clauſtralis diſciplinæ varietas obſeruatæ.

Forſe ſub his integumentis parat tibi ardet moſtiſſima clauſtralis diſciplinæ facies. Nudam & ſuperborum ſolis expoſitam, ſuccentratamque conſuetudine ſeculari magis appetit. Ne lector offendiculo obambratæ locutionis tardatus, falſidio, ſenſum amittat, & in hoc quoque ſiſtente poſtum, & tæne voluntatis & aliorum utilitati. Sunt itaque nervi & compagines clauſtralis diſciplinæ ſilentiu cenſura; verborum rara & rationabilis licentia; aſpectus in terram deſexus; inceſſus neque multum tardus, neque multum ſeſtius; ſeſſio in clauſtro aſſidua, in chum intereſſa; ſtatio quaſi ante Deum tremula & timida; cibis & potus caſtra inſerit motus ſuſtinentia; penena; ſonitus digeſtionis ſufficiens; cælitus utriuſque omnes fines hominis poſſident; timor Dei fundamenta omnium actionum iaciens; amor Dei corium ſuperextendens; conſcientia & perfeuerantia in bono parietes falciens; puritas & munditia Clauſtrum ſcopando omnia ſuperſticia projiciens; humilitas ſtramta pedibus ſubſertens; obedientia introitum & exitum cuſtodians; charitas conuentum totum per ordinem diſponens; ſeda animans; ſpes recreans. Ubi diſciplinæ iſta tenetur, & ordo non diſſipatur, erede mihi, ſit Jæſus in medio Diſciplinorum ſuorum, & dans pacem cum eis ingreditur, & egreditur ſcè eſt pax ingrediendi diſciplinam, & egrediendi ad vitam æternam, in ſuperluminaribus clauſtralium domorum, ſanguine Agni ſcribantur hec in generatione alterâ.

CAPUT XVIII.

De ſilentio.

Adhuc repeto ampliùs commendare quæ religioſi æſtimo magis amabilia, vel etiam neceſſaria; ut ſunt, ſilentium, lectio, conſeſſio, & oratio. ſilentium clauſtrale, nec mutum ſic nec loquax non mutum ſit in auriſibus Domini ſabaoth, ſed ſemper dicat: *Auribus percipio vocem orationis meæ*. Et, *Vocem meâ ad Dominum clamavi*. Quia tacenti Moy-

ſi dictum eſt: *Quid clamas ad me?* Iſta enim vox penetrat viscera miſericordiæ Dei noſtri, quam ſolis & tones ſpiritus in mns viſceribus ingemifcens, iuſta validiſſimè ad tertium emittit coſum. Unde Apoſtoliſ de Domino: *Qui in diebus carnis ſua preces ſupplicationeſque ad eum, qui poſſit illum ſalvum facere à morte, cum clamore valido & lacrymis offerret, accedens pro ſua reverentiâ*. Tale ſilentium habet tintinnabula in extremitate ſacerdotialis indumenti cum malis poncicis; quia folliculus de exto vitæ hujus, orat reſtitionem & rotunditatem vitæ æternæ. Rurſum non ſit loquax; quiſ *In multiloquio non deſtit peccatum*. Et lingua in udo conſtituta, ſi movetur ſine ſuſtentaſculo timoris Dei, vitæ evadit lubricum, vitæ non incurrit lapſum. Non ergo valvas labiorum aperiat, niſi forte in ſabbato ut in calendis, de reque futurâ & gradibus ſanctorum commemorans. Sunt tali ſilentio eueſiſe & multiplicamini ſanctiſi deliderio, pax cordis & tranquillitas cum verâ manditiâ i qua ventola & vana loquacitas mixta cum gelu & prânâ verborum firmamentum diſcordias, hanc, & vineam, & tementis arboret ſcaudalizando, cibus & frequenter exurit. Sigillum autem ſilentii ſub ſignaculo obumbratione ſit, natiſi ſemen bunium, & ad proventum facit venæ. Inde eſt quod in Apocalypſi liber, qui eſt in dexteriſ ſedens ſuper thronum, ſcriptus intus & foris, ſeptem ſigillis ſignatur. In manu Dei ſumus & notus, & ſermoes noſtri, clauſi ſeptem ſigillis quocunque aperit os noſtrum Agnus qui occiſus eſt; & habet clavem que aperit, & nemo claudit; unde Paulus viſtus, *Sed verbum Dei non eſt alligatum*. *Claudis & verno aperit*; unde in eadem Apocalypſi: *Signa qua loquutus ſum ſeptem conſtat, niſi ea ſcribere*. Et in Daniele, *clauſi ſunt ſermoes*. Liber ſit ſcriptus eſt intus & foris, ne libus tacitis iniquitatem mediteris in cubili tuo, ſi eſt, in cordis lectoſo tignatus eſt ſeptem ſignaculis, ne reproſitum verbum otioſum, qui de omni verbo otioſo reddituri ſumus rationem. Ne vanum, ſicut illi qui *Vana loquuntur ſuſcipiſque ad proximam ſuum* ne dololum; quiſ *ſtudentes vafa peſſima ſunt*. Ne mendax; quiſ *Perdit omnes qui loquuntur mendaciam*. Ne malum; unde, *Omnis ſermo malus de ore vſtro non procedat*. Ne ſchismaticum ſit hereticum ſuo murmuratum; quia Daſhan & Abrom viſi abſurpi ſunt, & murmurantes perierunt ab exterminatore. Ad ultimum ne blaſphemum, quod non remittetur nec in hoc ſeculo, neque in futuro.

Sunt quoque ſeptem ſigilla, quibus ſignatur liber ſilentii clauſtralis. Ratio tranquillitatis; ratio profeſſionis; ratio tenendi pacis; ratio componendi affectus & motus cordis; ratio ſubtrahendi à ſecularibus negotiis; ratio ſcrutandæ legis Dei; ratio contemptationis. Ubi enim ſilentii regula infringuntur, turbatur tranquillitas; profeſſio ſolvitur; pax confunditur; affectus & motus cordis tamquam mari motu undis contunduntur. Qui ſecularibus implicatur, æternis & celeſtibus exiſtit; qui Saphiricus & Rhetoricis deceptionibus occupatur, legem Dei non meditat; qui garrulitate & vana loquacitate detinetur, ad Deum mente non erigit. Solva igitur ſint ſignacula iſta donec Agnus ſolvat, & labus noſtra aperiat. His ſignaculis liber ſilentii clauſus non ſolvitur, niſi Agnus ſolvat qui occiſus eſt; quod eſt, ut ulquæ ad mortem ſervetur iſta ſilentii cenſura. Solvetur autem ab Agno, *Qui dignus eſt accipere vitam, ut ſit Rex virtutum; & divinitatem, ut ſit Patris conſubſtantialis ſecundum æternam generationem & ſpantium, qui loquuntur: Ego ex ore Altiffimi prædixi. Et firmitudinem, ut ſit fortis & potens in prælio; & gloriam & hono-*

Pſal. 141. 2. Ibid. 141. 1.

rem; quia cum qui modico ab Angelis minoratus est, gloriâ & honore coronatur Pater, & benedictionem, qui accepit benedictionem à Domino, & est super omnia benedictus Deus. Ad hæc Agnus aperit ora mortuorum, & resolvit signacula, ut sapientiam in mysterio absconditam loquamur, ut dicamus de Christo: *Bene omnia fecit, & sanctos fecit audire, & impii loqui.* In libro itaque signato, id est, in silentio legamus, & quod sub sigillo clauditur, tamquam sub lapide ab ore patris ab Jacob, vel à Domini sepulcro ab Angelis, inspicimus, & de aqua ista bibamus. Bonum est ergo claustrale silentium.

CAPUT XIX.

De silentio.

HUic silentio concatenata est lectio, & quasi debent annuâ infligi in anfractibus corinarum in campo Dei. Lectio autem est passiva uberrima, in qua animalia pusilla cum magnis assidue pascendo, præparant holocausta Domino medullata, cum intus le ruminantes dulcissimos divinis scripturæ flores, nihil aliud corde & ore continent. Purgat siquidem interiora nostra ocellibus mortuorum, & mortuam amputandam cogitationum assidua & intentata cum devotione lectio. Etiam si non loqueretur fructus intelligentiæ & scientiæ ex lectione, tamen ad hoc esset utile semper legere, ut mens nostra occupata excusaretur à superveniens & consummaret se ingretere vanâ & superficiali cogitatione. *Domine veni,* ait Apostolus ad Timotheum, *attende lectionem.* Et, *Beatus vir qui meditatur in lege Domini die ac nocte. Et, Semper sine vestire arca in amplexibus.* Et semper inveniat se Diabolum occupatorem: non enim spiritus immondi intrat domum, nisi quam invenerit vacantem. Ne verò lectio sit vana & garrula, sed quæta & sigillo meditationis impressa, dicitur in Apocalypso: *Es cum aperiveris Agnus anum ex septem sigillis; audivi unum de quatuor animalibus tamquam vocem intenus dicentis: Veni & vide: id est lege Evangelium Matthæi, qui est unum de quatuor animalibus; sic incipit: Libet generationem IESU CHRISTI.* Quod est ergo sic inchoare Evangelium, nisi dicere, veni & vide in hoc libro mysterium à seculis absconditum, per generationem Christi ostensum & revelatum? Veni & vide verbum incarnatum, quod sub sigillo divinitatis hæc tunc apud Patrem latuere clausum. *Es ecce equus albus,* Christus de Spiritu sancto conceptus, & sine peccato de Virgine natus. *Es qui sedebat super illum habebat arcum,* ex divinis & humanis naturâ intentionem contra diabolum. *Es data est ei corona, ut dicit Rex Anglorum qui fuerat Rex Judæorum.* *Es exivit in locum Calvarie, vincens per patientiam, ut vinceret per potentiam.* Huic incumbens lectio efficitur equus albus, dum sicut columba volat super rivos aquarum, & quasi grex tonitruum ascendit de lavacro, induens novum hominem, qui secundum Deum creatus est, in iustitiâ & sanctitate veritatis. Intellectus quoque qui sedet super equum album, & præsit omnibus sensibus, habet arcum, sanctam scripturam, que modò intenditur, modò disceditur: intenditur, dum minus panem, dithenditur, dum primum veniam. *Es data est ei corona.* Jam, eam coronam gerimus in capite, sed gloriam & bonam conscientiam queramus in mente: & corona est in capite albus lectio cum intentâ devotione. Unde Salomon: *Lige tam in corde tuo sagittas, & circumda tam, vitæ tuo.* Et sit torques collaris tuo. Qui meditatur in lege, coronam habet

in capite. Qui loquitur de lege, *Exaltatione Dei in gutture.* Qui subjicitur legi, *torques in collo.*

CAPUT XX.

De Confessione.

Surgendum autem de lectione ad Confessionem, ubi te accusas de pravitate mandatorum Dei, vel de negligentia, vel de ignorantia, vel de infirmitate: non autem debet esse crassa & superficialis Confessio claustralium, sicut secularium hominum. Confessio est aqua non turbida, non virulenta, non bituminosa; sed clara, pura & munda, purissima: tamquam secundâ baptismatis regeneratione illius qui non custodierunt vestimenta sua alba sicut nix, de lavacro sanctificationis. Est itaque Confessio alba ante iudicem, alba ad dominum, alba ad patrem. Ante iudicem reus; ad dominum servus; Ad patrem filius. Reus quærat ad vocatum, servus flagellum, filius amicum. Reus agat de reconciliatione, servus de propiciatione, filius de pace. Munera offert reus, obsequio servus, seipsum filius. Reus macerationem, servus correptionem, filius salutarem oblationem. Reus profertur se ante januam, servus ante ostium, filius intret cubiculum. Granda & enormis scelerum confiteatur reus, servus peccata, filius delicta. Dicit reus: *Noli me condemnare:* dicit servus: *Adferre mei Deus:* dicit filius: *Pater peccavi: sed parce mihi.* Qui recedendo de filii factus fuerat servus, de servo reus; sine recedendo de reo servus, & de servo filius: in quibus passibus aberrat in regionem dissimilitudinum, eisdem revertatur ad similitudinem Patris. Et quis deformatus peccando fuerat imago & similitudo Dei in animâ, per Confessionem sigillum querat reformationis. Unde jam secundum sigillum aperiat Agnus in Confessione: *Audivi secundum animal dicentis: veni, & vide.* Secundum animal est Marcus, qui tamquam Leo rugit in deserto præcipue agens de Domini predicatione, & resurrectione. Et bene Confessio comparatur deserto, quia non solum à secularibus, sed etiam à regularibus potius servetur quam frequentetur. In hoc deserto rugiebat peccator ille qui dicebat: *Rugiebam nomen à geminis ueribus meis.* *Es exivit alius equus rufus:* allegorice Christus, qui albus est in nativitate, & rufus in passione. Moraliter verbò rubore confunditur, qui sua enormi scelera confiteatur, & efficitur rufus sanguinis conspersione, qui erubescit de sua corruptione. Unde Apostolus: *Quem fratrum habebatis,* inquit, *tunc in illis in quibus nunc arreprehensus?* Equus rufus est qui portat iuram confessionem, dicens: *Non sum dignus ego peccator, levare oculos meos ad celum.* Et, *Non sum dignus in introitus sub tectum meum.* Et, *Iram Domini portabo, quia merui.* Et, *Qui sedebat super illum (scilicet timor Domini) dicitur est illi in fameris pacem de terrâ;* unde Dominus: *Non vestis pacem misere, sed gladium.* Unde & huic datus est gladius magnus. Gladius iste magnus devorat carnes, & emebriatus est in celo. Et, *Ad albedinis qui præbuit gladium suum à sanguine ad est,* qui non impatet per Confessionem peccata que sunt ex carne & sanguine: de quibus dicitur. *Caro & sanguis regnum Dei possiderant non possunt.*

CAPUT XXI.

De verâ Confessione, & eius efficacia.

Gladus confessionis, *fiens est & efficitur, & penetrabiliter omni gladio accipit, perindeque affigit ad divisionem animæ & spiritus: compagum quoque*

1. Tim. 4. 13.

Psal. 1.

Apoc. 6. 1.

Mat. 23. 1.

Pom. 6. 11. Mat. 6. 6.

Psal. 149.

Triplex scilicet.

7. 10. 2. Psal. 10. Luc. 11.

Apoc. 6. 1.

Psal. 77. Apoc. 6.

Rom. 6. 1.

Cor. 13. 1. 1. 7. 1. Math. 7. 1. Mart. 10. Apoc. 6.

Jerem. 41.

1. Cor. 9.

Hebr. 4.

quo & medullarum; & differret cogitationum & intentionum cordis. Et quis vni Confessionis exprimeret sic potuit? Quis naturam ejus & formam sic depinxit? *Fidus*, inquit, est sermo. Ubi est mortuum Confessionis? Ubi simulacrum mortuum, quod os habet, & non loquitur, manus habet non Jacob, sed Esau, videlicet piosus, sed & non planus? Pedes, & non ambulat? Sicut homo mortuus non est homo, & fides mortua non est fides: sic Confessio simulata, non est Confessio. Vivus ergo sit Confessionis sermo, ut de corde vitali, & labiis veracibus procedat, non de sepulcro cadaveris mortui, quod putet & fortet. Addit, *Et penetrabiliter omni gladio accipitur*. Grammatica, Dialectica, & Rhetorica gladii sunt, quibus inter se pugnant Clerici, & satis sunt penetraverit in doctrinis & regulis suis; sed sermo Dei, & sermo Confessionis penetrabiliter est omni gladio accipitur, qui querit vitare damnationem, & acquirere locum, cum non solum penetrat in interiora hominis, sed etiam perforat spiritualia suggestionem diaboli, & portas confringit inferni. Et quomodo? *pertingens usque ad finem animae & spirituum*; id est, sensualitatis, & rationis. Namque omittit vera Confessio, quin accuset omnes excessus & sensualitatis, & superioris rationis. Nam aliud est peccare ex sensualitate, quam habemus communem cum peccato; aliud ex ratione, quam habemus specialem ea humanitate, & forte communem cum Angelo ea divina dispensatione. Peccata ex sensualitate sunt illa, quae sunt ex fragilitate & sursumptione; quibus minor debetur poenis & poenitentia: ex ratione, quae sunt ex deliberatione, vel ex ambitione, quibus acrior immanet vindicta. Dubitavit: *Compagnum quoque & me laborum*. Compagnum quaedam est animae & spiritus illud consocium rationis & sensualitatis, in quo via discernitur cuius forti cedat, rationis, an sensualitatis: unde Apostolus: *Non intellige quod operer*: quia in consilio illo caro concupiscit adversari spiritum, & spiritus adversari carnem: id est, adversari sensualitatem. Hoc quoque consocium virtus debet determinare, & usque ad interiora medullarum peccata insere & explorare. Ad extremum subdit: *Differret cogitationum & intentionum cordis*. Evolvendae sunt cogitationes, & tinandae intentiones in Confessione; ut nec minima peccati ungula evadat, quin in Deo sacrificium veniat. Fax enim in Confessione criminale, veniale. Sed paucior est discernere noctem & noctem, id est, inter veniale & criminale: quia multa reputantur venialia, quae sunt criminalia secundum intentionem peccatoris. Exprimenda est in Confessione, non solum actio, nec solum cogitatio, sed etiam ipsa intentio quae totum opus facit licidum aut tenebrosum. Et hic gladius magnus qui datus est sedenti super eorum volumem, cuius etiam acies difsecat penitus, & descendit squammas antiqui Leviathan; quare una nisi sic jungitur, ut nec speculum incedat per eas.

CAPUT XXII.

De oratione.

Serpentis igitur cruxus in Confessione extans, & aquis Jordani cum Naaman leproso lotus, & cum patre David secundum unctus, in oratione ad Dominum manus & oculos levat, ut praeterita de-

leantur & a futuris caveatur. His quasi duobus columnis fulcitur domus Orationis, si ita Deideatur, & gratis concedatur. Utrunque facit oratio, & caliginis iram, & implorat gratiam. Est enim oratio alia laboriosa, alia devota. Laboriosa caliginis iram; devota provocat gratiam. Neutra tamen sine altera veniat ad thronum gratiae, sed Jacob utramque ducit, & contubernio suo confringit Liam & Rachel, id est, laboriosam orationem & devotam. Una nocte cubat cum Lia, altera fuerit cum Rachel. Ex utraque nascitur soboles: plures ex Lia, cariores ex Rachel: & ibi & illi reputantur in semine & numero Patriarcharum: quia secundum Liam qui plus laborat plus mercedis accipit: & secundum Rachel, *Et qui non operatur merces impetratur, non fructum meritis, vel debitum, sed secundum gratiam*. Cum itaque meritis non praevenit gratia, gratia & devota dicitur oratio; & est imber maturus. Laboriosa est, quando cor longè est ab homine, & Deus à corde. Longè verò cor ab homine, vive occupatum sit in curis superfluis, sive peccatis, sive servituti Religiosis, sive immeritum carnalibus desideris. Deus quoque longè est à corde, cum subtrahit gratiam, cum differt praesentiam, cum exeret postulantem patientiam. Laboriosa est de qua Petrus ait: *Præcipit, per iram vultum laborativum, & nihil cepimus*. Et de quo Job: *Effectum filii mortem quasi thesaurum, & cum invenimus, gaudemus*. Et iterum Job: *Clauro, & non exaudis me*. Et ipsius in Cantico: *In testulo meo quasi peritum, quem diligit anima mea, &c.* Et in Psalmo: *Dispulisti Christum tuum*. Devota est cum eisdem occurrat gratia, cum mentes praecipit, cum adest nequam invocetur, cum praesit supra quàm petimus aut intelligimus. Cum autem homo pulsaverit ad januam gratiae, dicens: *Oratio mea provenit in. Frustrone oculi mei ad se delensio*, tunc appellatur laboriosa, & imber serotinus: *Factam*, inquit Dominus, *descendere ad vos imbrem manuum & spirituum, ut custodiam introitum, & exitum vestrum*. Aliquando cum oraret Jasus in passione, factus est sudor ejus tamquam guttae sanguinis: sequenter etiam oravit cum omni tranquillitate, ut ibi: *Pater clarifica filium tuum: & veni vox de caelo dicens: & clarificavi, & iterum clarificabo*. Et Dominus ad turbam: *Non propter me vox haec venit, sed propter vos*. Et ad Iherem: *Ego enim sciebam ab initio quia semper me audis*. Quiquis huic Dominico se impellerit orationis sigillo, ejusdem boni Magistri, sicut in alio, sic etiam in hoc intuetur exemplum: nam de eodem sic sequitur in Apocalypsi.

Et cum aperisset sigillum tertium, audivi tertium animal dicens: Veni & vide, & vidi. Et accit equus niger, & qui sedebat super eum habebat stercerem in mansura. Tertium animal est Lucas Medicus & Evangelista, qui conficit animae poenones, ad sanandos omnes ejus languores. Incipit autem ab oratione sic: *Fax in duobus Herodis Regis Juda; sacerdos quidam nomine Zacharias, &c.* Et qua in visione Ezechielis in signa vituli representatur; & vitulus Deo immolatur; bene equus niger dicitur propter crucis mortificationem, quam voce praedixit, & opere adimplevit. Christus autem qui albus fuit in nativitate, rufus in passione, niger est in morte. Sed stercerem crucis habet in manu, qui potestatem habet ponere animam suam, & postestatem

i. ad & non planus] Nemo vos videt hic legendum esse, & non pulchre. Scilicet, aliquid ad illud Psalms: *Atque habet, & non turbantur, pedes habent, & non ambulabunt, i. plures ex Lia*] Sic emendari; nam editum erat, *plures*
Tom. 2.

ex Lia.
in omnium] Hic etiam manus vestra egredietur prior edito, in quo legebatur *merito*.

Duplex oratio, laboriosa, & devota.

Rom. 4. 7.

Job 1. 22.

Labiosa.

Cor. 9. 7.

Job 1. 22.

Devotus.

Psal. 57. 14.

Psal. 118. 143.

Job. 1. 22.

Job. 11. 18.

Ibid. n. 30.

Ibid. 11. 41.

Apoc. 6. 2.

desperatio! ô desolatio sine consolatione! malum sine fine; exitum sine reparatione! Utinam sub conspectu habeream compensationem, quam mors malis delectationibus reponit. Longè preméditatione & preparatione comparandum est quod maneat a-cerbantem mortis, & faciat tolerabile, quod est inevitabile.

Mortis terri-
da.

Sunt autem mortis mitigatoria remedia; Confessio peccatorum, & penitentiâ, contrâ aéreas potestates propugnaculum sanctæ crucis; visticum Corporis & Sanguinis Domini ad solam tantî & tam ignoti itineris & oleam inunctionis ad fovendam lampadem consentiant, & removendas condensas mortis tenebras; patrocinium Dei; auxilium omnium Sanctorum, & oratio Fratrum. His remediis aut succumbit mors secunda, aut cedit: & prima quidem more suo in hominem mortalem efficitur; sed exarvatur, nec reticulis suis retinet auriam, quam tantis vallatâ copijs videt. Virtutem crucis expavescit; viatorem transentem cum vincto nequaquam posse decedere non ignocat; veram penitentiam, & confessionem de utero suo de ventre infernali animas infusitas fortiter extraxisse meminit, & se nunquam potuisse resistere voluntati Dei; nec corporibus humanis, nec animabus nocere se posse experimento novâ, si sanctorum auxilium subvenerit. Orationes fratrum tanquam signata ignea fugit. Ex his omnibus offus dirumpentes interiora dissolvi, mortis & inferni conficiamus, & in ore draconis cum Daniele projecimus. In claustris præparatur hæc conditio ab his qui se cogitant semper morituros, & tanquam palma multiplicant dies suspicientes in excelso, & in se vix mortificantes. In his mors non habet potestatem, qua habet potestatem calcandi super serpentes, qui in eremo interficiebant filios Israël, & scorpiones qui insidiatur calcaneo nostro. O anima soluta à corpore ubi habitas? an in celo, an in paradiso, an in igne purgatorio, an in inferno? Si in celo, bestia cum Angelis; si in Paradiso, secunda à masculis; si in igne purgatorio, anxia de pœnia, tamen expectans liberationem; si in inferno, desperans non expectas misericordiam, sed veritatem & severitatem. O anima sine corpore, ubi est modo corpus tuum? ubi est Abel frater tuus? Ecce vermes, ecce tinea, ecce putredo quondam in ossibus tuis. Tu autem quid? Petrus ne ab Abraham amittat Lazarum, & intingat extremum digiti sui in aqua, & refrigeret linguam tuam? habesne flammam supplicii in parte vel in toto? est ne spes evadendi? O anima si in inferno es, non speretur oculis tuis ut videat bona. Si in igne purgatorio, minus ardet fornax Babilonis, cujus flamma evaporabat cubitis quadraginta novem. Aethiopes crudelissimi liqua, furnum, stipulam, nec non & picem, atque malicolas, quos de sylva malorum nostrorum colligerant Suddesè, & repositurunt malitiosè, insistent in igne purgatorio sobrius intrare, & donec vox de throno gratiæ veniat, miseram animam non erunt fugitare.

O anima sine beata sine misera, quam utile esset amice primigeni adhuc in corpore te videre & audire, que & fortis nostræ nos es oblita, & tua jam es experta. Ecce habes flateram in manu tua, apprends in râ quod in corpore meruisti, & quod extra corpus recepisti. Hic, hic mendaces sunt homines in justitiâ, non attendentes flateram paratam quæ rectâ lineâ liberat peccatam & culpam, non declinans neque ad dextram neque sinistram. In presentibus quidem mixta est misericordiâ cum justitiâ, & justitiâ cum misericordiâ: quando Deus inclinat de calice qui est in manu ejus, ex hoc misericordiâ in

hoc justitiâ, & ex hoc justitiâ in hoc misericordiâ. In futuro autem iudicio erit justitiâ sine misericordiâ illi qui non fecit misericordiam: non enim tunc invenitur oleum ad emendandum. Nunc dicitur, *Peccatum & oleum ne laesuris*, quia conceptum & commissio necessaria est ad curandum semivivum à litrobus relictum. In iudicio sava erit correptio; qua non erit tempus seminandi, sed metendi. Vana etiam erit compassio, ubi nulla que non præceperit miseratio. Anima in corpore odorata, non gustat, sicut navis poma portantes, sed illa que ad portum applicuit, jam deponit ejuas saponis sicut furura seculo. De mortis quoque meditatione dicitur:

In meditatione meâ exardescet ignis. Ignis utique de quo dicitur: Vermes eorum non morientur, & ignis non exstinguetur. Sed mirum quomodo mors exardescet meditata, qua frigida omnem vitalem tollit & exstinguit calorem. Quando tamén accenditur ignis, nisi tempore hyemis? Ita enim contrarium contrario repellitur, & quæritur ignis dum viget torpor frigoris. Quid ergo facit exardescere ignis in meditatione mortis? Liqua, sanum stipulam, pulvisque comburit, mundanas delectationes in cineres redigat. Mors namque mentem totam occupans, temporales omnia parvopridere facit. Quis enim aquas merus aquas se mergentes diligit? Et nonne concupiscentiam oculorum, concupiscentiam carnis, superbum vixit, in profundissimum infernum possessorem suum demergunt? In his aqua Leviathan natat & latet in visceribus: ut incutit tibi appropinquans aut submergat, aut de visceribus fumum projiciens, sicut olla succendit & ferventis exeat. Unde Job, *De visceribus eius protulit fumus sicut olla succensa & fervens.* Flatus ejus prunas ardere facit, & flamma de ore ejus egredietur: fumus de quo dicitur, *Asterius fumus in visceribus eius*, oculorum caliginem generat, sed caligo sub pedibus Dei. Flamma de ore draconis, est, de qua dicitur: *Supererit sit ignis, & non videbitur solem.* concupiscentia videlicet mala, que prunas ardere facit, dum hic animam seducit, vel in morte ad penam trahit. Adversus hæc natus sponsa, licet turris quæ respicit contra Damascum, meditatio de morte contra mortem, qua; cula que prævidetur, minus firmat: & non est fera tam lava, que ingulteru gissiditate non existeret & mitigetur. Sic mors nec incognita meditatione, nec improvisâ expectatione, veniens, non superveniens: vias nostras apertas penetrans, non perforans: iurans, non irruens: excitans, non firmans latus dormientis, fatimodestè à nobis, non cum horrore exoptat. Venit enim ut bonus nuntius, non ut infelix adversarius: mandatum refert, non infert supplicium; fines enim mandati non excedat: se non potest facere quidquam. *In chamo & frons maxillas eorum contriviget Deus iustus, ut nucleus gloriæ quam abscondit Deus timentibus se, tellâ cum cortice fradâ, beatorum repleat vultura.*

Psal. 118.
116. 66.

Job 41. 11

Psal. 17.

ibid.

Gen. 11.
37. in 37.

Psal. 11.

CAPUT XXIV.

De meditatione mortis Christi hominis, & diaboli.

ET cum aperiveris sigillum quartum, audies vocem quarti animalis dicentis: *Veni & vide.* Ecce equus pallidus. Nota in tribus superioribus, unum animal, secundum animal tertium animal dixisse: in quarto verò non quartum animal, sed vocem quarti animalis vocis te audisti. Johannes enim Evangelista est vox Verbi, qui sic inchoat Evangelium suum: *In principio, iniquus, erat*

Apoc. 6.

N N 11

Verbum: &c. Equus sotem pillulus est, qui ante pullionem carpi parere & tedere, dicens: Papis est anima mea usque ad mortem. Et nomen illi mort, qui ante mortuum est propter delicta nostra: Et in Osee dicens: Ego mors tua o mors. Et iuxta illos qui dicunt: Nomen ejus non mortuus amplius. Et infernus sequitur eum, secundum illud: Pofponere me opinione in lacu inferni, in tenebris. & in umbra mortis. Ad meditationem itaque mortis pertinet mors Christi, mors diaboli, & mors hominis. Mors Christi occidit mortem, in diabolo ne ultra viveret: in homine ne remaneret, in dubolo ut periret: in homine ne periret, in dubolo ne requireret: in homine ne servaret, in diabolo ne servaret: in homine ne timeret, in dubolo ne falleret: in homine ne illa recederet, in dubolo ut de vita desperaret: in homine ut per mortem ad vitam aspiraret. Meditatio mortis Christi vivat aegrum, meditatio mortis diaboli confortat infirmum, meditatio suae mortis humiliat superbum, meditatio mortis Christi potio est salutaris, meditatio mortis diaboli purgatio est confusio, meditatio suae mortis est litatio sive conservatio salutatis. Meditatio mortis Christi venena extinguit, meditatio mortis diaboli apostema solvit, meditatio suae mortis emplastrum morbo apponit. Equus pillulus est, qui se mortificat in meditationibus suis, ut morte mortem puniat, & inferum collum suum morti subjiciat, & in morte delub jugo venientis exhat.

Mat. 16. 18.
Opi. 16. 14.
Psal. 11. 19.
Psal. 117. 7.

Job 17. 17.

Psal. 116. 4.

Porte dicitur per quas vel ad vitam vel ad inferos.

Psal. 9. 16.
Mat. 16. 18.

Joh. 18. 12.

tudinos dicitur portam seculi, & diabolus damnatus portam inferni, princeps mundi portas mortis. Clavis caeli est gloria, clavis clausuli est regula, clavis clausuli est vanitas, clavis inferni est poena perpetua. Clavis mortis est divina sententia. In porta caeli est laborum exaltatio, in porta clausuli peccatorum purgatio, in porta seculi anceps occupatio, in porta inferni desperatio, in porta mortis terripidatio. Mieridies ad portam caeli, auroa ad portam clausuli, repulculum ad portam seculi, vespera sive nox ad portam mortis, media nox ad portam inferni. In resurrectione mortuorum aperit portam mortis, qui omnes resurgunt, sed non portam inferni, quia non omnes ammalibimur. In eam aperitur portam clausuli & portam seculi, post iudicium portam caeli. Ait ergo: *Namquid aperta sunt porta mortis, & aperta tenebrisa visisti? quid diceret? Est ne tibi iam pura conscientia, & de gratia tua tam sicura vita, ut interpidus expectes mortem? & cum venerit, tanquam ablyctum deglutis illam, intrans portas eius sine labore, & extens abique difficultate? An & ostia tenebrisa visisti? bilitas olem in lampade tua, ad tenebrisa ostia non offendes pedem tuum, quia gressus tuos diriget secundum loquium Dei, in quo lux, & tenebrae nocte sunt.*

CAPUT XXV.

De communicatione corporis & sanguinis Domini.

IN disciplina Claustrum non est ostendendum quod praeceptum est necessarium, altissimum quoque commendandum memoris. Eucharius siquidem locum tenet in corpore Ecclesiae, quem humanum cor in homine; ut ergo & sano corde vivat, & corrupto & vulnerato, homo moritur. Unde Salomon: *Omni casta haec sermo car tuum quoniam ex ipso vita procedit.* Et I. omnis de corpore suo in Evangelio: *Qui manet me, & ipse vivit propter me.* Vixit et Angeli in quem desiderant Angeli prospicere: vita est Claustrum per quam possit proliferare. Hanc vitam aliter accipit qui in carne & secundum carnem vivit, aliter ille qui seminat in spiritu, ut de spiritu metat vitam aeternam. Aliter illi: *Quorum est voluntas delectatione & amarum sine plenum est: Aliter illi: Qui sperant & sperant in inferum: & quibus dicitur: *Qui in carne non estis, sed in spiritu: si tenet spiritum Dei habet in vobis. Et sic qui dicit: *I ego autem, sum non ego; vivit verus in me Christus; quem diligo ex toto corde, ex tota anima, ex tota virtute. Cor tale Deum solum cupit, amat, & desiderat, anima singulari spiritaculo Deum amoniat, & semper ad Deum sperat & suspirat. Virtus omnia potest in eo qui se confortat, & nihil sine eo qui dicit: *Sine me nihil potest fieri. Qui sic Deo & a Deo occupatur, horis in spiritualibus fame sancta urgente, Dominici corporis & sanguinis communione quoties se licet. Sed secundum Apostolum diligendum inter hunc spiritalem cibum, & corporalem quotidianum: nam summa discretio attendendum, quando ad corpus Christi fit accedendum, quando edendum, & quando procedendum. Accedere ad Christum, accedere est ad Dominum, accedere ad Regem, accedere ad lucem, ad ignem, ad panem, ad vitam, imo ad vitam. Quarta libertatem & accede ad Dominum. Quarta securitatem & accede ad Regem. Quarta christiorem & accede ad lucem. Quarta calorem & accede ad ignem. Quarta refectorem & accede ad panem. Quarta potum & accede ad viam. Quarta resurrectionem & accede ad****

Petr. 4

Joh. 6

Psal. 116. 11.

Mat. 11

Gal. 3

Joh. 1

Quarta enim corpus est, & edendum quod dicitur

o resurrectione | Forte, & magister illi, ait dicitur: | n. h. quoniam ita legendum sit debum non est.

viam. Offendisti Dominum : cede : fecisti contra Regem : cede : concus aut iппus es : cede : luce : portas in lumbis aut in manibus tuis legem alienam : cede : ne exurat te ignis de altari. Eline plenus murmuratio, & fatuoratus de contradictionibus : cede, & noli accedere ad panem Angelorum. Eline intrabatur de vinea Sodomorum & Gomorze : cede, & noli accedere ad vinum de vinea Sonech. Eline mortuus criminabilibus, & sepultus in inferno : cede. Difflat autem plurimum inter cedere, & recedere : nam cedere, reverentia est : recedere, irreverentia. Cedit qui dicit : *Dominus non sum dignus, ut intres sub testum meum : eccedit qui dicit : Ecce ejus non sum factus in a.* Et, *Mator est iniquitas mea, quam ut veniam merear.* Jonas quoque fugiens & recedens à facie Domini, abfceptus est in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus. Et Psalmista : *Diffidit à me omnes qui operantini iniquitates.* Quis autem hinc recedentibus à Deo ? *Omnes qui elongant se à te peccatis.* Cedo itaque cum peccavero, non recedo à confitibus errorum fuero, & emendavero.

Sed adhuc diligentias ad: tendendum quando, quomodo, & quare ad Communionem sic accedendum : habet enim utilitas lupus ref. bonos tempores discretionem, modi determinationem, caule utiam rationem. In tempore considerantur tra, oportunitas, confectudo, & idemitas. In modo, purgatio, intentio, & devotio. In causa insitatio, utitas, & meritis. Brevier replicanda sunt & explananda quæ hic enumerantur. Opportunitas fugit & fugat occupationem : licet enim meritis hoc exequendum officium, & Deo obsequendum. Confectudo removet laiam arglrigentiam, & erga sibi tenam suam munum torporem. Nulli it cum laico semel in anno communicare : sed pu & sollicita Maria sedens ad pedes Domini cum votis claustraliibus, sic non fatuere oculus ejus visu, nec aures auditu : sic panem Anglicum, sibi tenam Sacramentum quotidie sumit, & quotidie subilemibus eluret, p. 2. 1. illud : *Qui edunt me, alicac ofertur : & qui bibunt me, alicac sicutem.* Nullans quoque solentibus admonet non accedere ad Communionem. Quæ enim solentibus, ubi faunes & egestas : ubi autem non est cibum qui non perit, sed qui permuet in vitam æternam, egestas est, & exaltialis inopia. Solemnes itaque habeat, & adhibeat cibum solemnibus Sanctonem. Dilectum est de tempore, videamus de modo qui habet purgationem, intentionem, & devotionem. De quodam sancto dicitur : *Quis Christus purgatus peccata ipsius.* Et ad Hebræos de Christo ait Apostolus : *Pertans omnia verbo virtutum sue, purgationem peccatorum faciens, sicut alicac alicac m. alicac in excessis.* O cere meum, anima mea, os meum, labia mea, fructus mee, lingua mea, stomachus meus ! Quæ est in altari ? nonne corpus quod sumptum est de Virgine MARIA, corpus conceptum de Spiritu Sancto, corpus passum in cruce, sepultum in monumento novo ? corpus quod tertio die resurrexit à mortuis, corpus quod ascendit saper omnes caelos : corpus quod sedet ad dexteram Patris in excelsis, in quo Judex vivorum & mortuorum Jesus judicaturus est vivos & mortuos, & scilicet per ignem ? Quid ergo vos omnia interiora & exteriora mea ? Quomodo suscipietis tam castissimum, tam sanctissimum, tam mundissimum, quæ sordetis tam impuris mentibus immundis, tam dimittabilibus, alicac & aenarrabilibus culpis ? Purgandæ itaque præus sunt cordes : nulle aqua compunctionis, igne fratrem compunctionis, hyssopo sicut & humilime confessionis, cinere saluberrime subjectionis & mortificationis. De hac purgatione Apu-

stolus ad Hebræos : *Habentes, inquit, fiduciam in introitu sanctuarium, in sanguine Agni immaculati JESU CHRISTI : & quoniam introitus nobis viam novam. & vivorem per velamen, id est, carnem suam. & sacrificium magnum super deum Dei : accedamus cum vero corde in plenus fidei. Affertur corde à confitentiâ malâ. & alicac corpus agna, tenemus per vestra indeclinabilem confessionem. Securus introeat ad altare Dei, certus accedat ad Communionem Domini corporis, qui habet cor aspersum, id est mundatum à conscientia malâ, & corpus ablutum tam sanctificatione baptismatis, quam compunctione devotiois : & qui tenet indeclinabilem spei confessionem. Nota indeclinabilem confessionem, ut sint pedes ejus pedes recti, se accusando de se, non de Creatore, vel diabolo conque- rendo : *Dem commiseratur malorum est : & diabolo tenent, sed non sine licentia, nec alicac licentiam. Unaspicque autem tenetur à concupiscentiâ sui abstrahit & illitibus.**

Jam de intentione dicamus, quæ triplex est. Alia enim bona, alia mala, alia pessima. Bona est, si corpus Christi cum hâc verâ, & purâ ab omni crimine conscientia sumitur : ut sanguis Christi justum justificet amplius : hic accipit ut bonus fiat. Mala est enim, cum in vase per odium arido, per luxuriam immundam, & per malitiam corrupto mittitur, non ut qui est malus fiat bonus, sed ut qui est malus appareat bonus : hic est hypocrita. Pessima est, quando irreverenter quasi canis rabidus, corde pessimo accedit aliquis ad Sacramentum Domini, non ut fiat bonus, sed ut sub Christo lateat ariochrulus. Hic est lupus rapax, qui sub pelle ovinâ devorat agnam, turpitudinem suam solus ficus tegens, non ad remissionem, sed ut ille cujus tectis sunt peccata de remissis sunt iniquitates, sicut dicit Adam & Eva in Paradiso confiteri facta scias non se accusando, sed excusando. Sit itaque intentio perspicua Eucharistia, ut sit bono ad sanctificationem, sit malo ad correptionem, sit pessimo ad compunctionem. Mitter enim Deus crystallum callidissimi corporis sit licet bacellis, ut infirmus sanetur, firmus firmetur, sanus impugnetur & confortetur. Exprimatur intentio in oratione, ubi dicitur : *Non sis nobis reatus ad panem, sed mercede salutem ad venam, si alicac scelerum, se ferendo scelerum : si contra mundi pericula firmamentum, si scelerum vivorum & mortuorum remissionem peccatorum.* Dicamus de devotione.

Triplex sit devotio : alia compunctiva, alia spiritualis, alia lacrymosa. Compunctiva est fons scaturiens, spiritualis est fons salens, lacrymosa fons superabundans. Pungit compunctiva, elicit suspiriosa, funde de pluit lacrymosa. Timor pangit, spes elicit, amor pluit. Venam stringit timor, spes aperit, amor hauriem cum impetu spiritus educit. Sic minutus sanguine peccati, ligamento, ferro de motu cordis voluntario, dicit Domino : *Voluntate sacrifico tibi,* qui ante prædium ligatus adhibet, qui clavus confusus in ligno pependisti, qui lanceæ percussus sanguinem & aquam destisti : oblatas es quasi non coctus, quasi qui nobertis. sed devotus & spontaneus, quia voluit. Jam de causâ dicendum est, in quâ tra notavimus, Institutionem, Utilitatem, & Necessitatem. Considerandum est ergo in institutione, quæ, quibus, quando, & quomodo hoc Sacramentum institutum sit. Quis ? Christus. Quibus ? Apostoli. Quando ? In Carni ultimâ. Quomodo ? *Accipens panem benedixit & fregit, & dedit discipulis sui dicens : Accipite & manducate ex hoc omnes, Hoc est Corpus meum dimisi modo & calicem postquam convit dicens :*

Psalm. 10

Psalm. 10

Intervio plex.

Triplex que dev

Causa a doli & Communi peris : E tuta.

Mar. 14 Mar. 1.

Luc. 22.

Luc. 7. 6. Genes. 4. 14.

Psalm. 4. 8. Job. 74. 17.

Modis & temporis attendit ad Communionem.

Eccl. 14. 29.

Job. 9. 47. Hieb. 1. 1.

In altari sumitur corpus sanctum de Maria Virgine, &c.

I. Cor. 11. 27.

Accipit & bibit ex hoc calice: Hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis & pro multis effunditur. Hac facite in memorem commemorationem. In actore agnoscit bonitatem, scientiam, & pietatem. Bonitatem, quia voluit scientiam, quia futuris moribus antedictam sollicitum, & quod de facili posset haberi, in recessu sui ad custodiendam absentiam preparavit. Pietatem, quia potuit & potest facere quod vix bono potest credere, nullatenus vero desinit. In Apollonio contemplet amicitiam, ubi dicitur, & reverentiam: amicitiam tunc quidem quasi in herbâ teneram, sed post acceptum Spiritum tamquam arborem solidissimam. Obsequium usque ad divisionem animæ & spiritus, usque ad mortem, usque ad crucem, usque ad decollationem. Reverentiam tamquam Magistro, tamquam Domino, tamquam patri, imò tamquam Deo. Unde: *Tu es Christus filius Dei vivi.* in tempore firmissimum cogitum, fortissimum argumentum, excellentissimum donum quod hæc illi reposituerat, & in corporali leparatione dandum ab æterno amicitiam sanæ prædicaverat, recogno. Cogitum est corpus Christi, compingens lætissimum Deum, & summentem Christianum in unum, iuxta Apollonium, qui ait: *Pater est benedictio, nonne communicatio corporis Unicus est? Et calix tu benedictio, nonne communicatio sanguinis Domini est? Argumentum quoque probatior & necessarium est divine dilectionis, quam nunquam te uobis dedisset, si non specialiter ad illam. Iesu autem cum melius in celo & in terra, quid carnis, quid preciosius? Hic enim est datum optimum & donum perfectum, de sursum descendens patre luminis. Dederat quidem Pater Iesum filium suum incarnatum generi humano, conditione sed ea quod recipere illum in assumptione humanitate expleto legitimum officio: addidit deinde gratiam gratiæ, ut sub alia specie in eadem veritate, eundem filium suum Iesum non solum daret ut socium itineris, sed ut victorem totius peregrinationis, ut qui viabili possessione semel nos redemerat, semper invidibili refectione confortaret. Quomodo autem corpus suum Dominus Apollonio tradidit, Apollonio ad Corinthios docuit, & Evangelistæ plenius ostendit. Accipit enim panem qui creaverat ipsum panem, & eadem potentia, quæ præ creaturæ ad corporalem hominum refectionem, gratuarum actione ad Patrem & benedictione cum Patre converterit in substantiam corpus sui, ad animarum & corporum redemptionem. Similiter & calicem.*

Uti. 11.

Jam videamus de utilitate. Reprobis quidem præcedens mandati sit propter inutilitatem & inutilitatem suam. Nihil enim ad periculum adducit lex, & si panis illud culpæ vacasset, non utique secundus locus inquireretur. *Christus autem sicut oblatus ad mortuum exhibenda precata.* Et, *Unum pro peccato offerens hostiam sicut in dextrâ Dei.* Quærenda est virtus contra infirmitatem, utilitas contra inutilitatem, succedat Evangelium legi tamquam virtus. Ad Apollonium: *Non, inquam, erubescite Evangelium: virtus enim Dei est in saltem vobis creditis.* De corpore Christi quid? *Oblationes, inquam, & hostiam nobis, corpus unum aptatis nobis.* An est virtus corpus Christi? item Apollonium: *Quod infirmum est Dei, utique corpus assumptum, factum est hominibus.* Helias ad caput suum invenit panem subministratum, & ambulavit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus. Et dubitas te in fortitudine panis, qui de celo descendit, posse ambulare non usque ad montem Dei Orbi, sed usque ad montem in quo baptizatus Deo baptizatus in eo? Est itaque virtus & sanitas in corpore Christi. Ita-

que virtus Eucharistiæ sicut sanitas excludit infirmitatem. Unde est illud? *Sancitas sub panis est.* Sub panis itaque visibilium specierum panis de vini, quasi sub panis fidei in præcepto altaris. Unde Angelus ad pastores ait: *Invenimus infantem in vestris,* qui æternus est in fide, *panem unctorem:* videlicet secundum Adam in tantis pellicibus. Sed quid later sub his live tunicis five pellicibus, seu panis, seu panis? Virtus sine dubio: nam *virtus Dei erat in Iesu.* Sic exclusa infirmitate per virtutem, excluditur inutilitas per utilitatem. Senge scilicet Apollonium ad emulcationem carnis alpergebat sanguinem vitule, ad periculum nihil addidit, ad dextram Dei neminem collocabat: hæc autem omnia implet hostia viva, hostia sancta, hostia immaculata, quæ suo triplici effectu præstat emundationem, sanctificationem, & societatem non solum Angelicum, sed & Divinam. Communicatio enim Dominici corporis, & aspectus sanguinis Iesu Consecrati, agni videlicet immaculati, emundat nos à delicto maximo, & ab omni peccato. Unde Joannes Baptista: *Eecce agnus Dei, et ecce qui tollis peccata mundi.* Et in Apocalypsi Joannes Evangelista: *Qui lavit nos in sanguine suo.* De sanctificatione quoque dicit in Evangelio: *Et pro eis sanctifico meipsum. ut & ipsi sanctificentur.* Et Apollonium ad Philemonem: *Qui sanctificat, & qui sanctificantur in ipso amur: Et de passione: Et gaudere immolari pro vobis.* Emundat igitur consecrationem nostram ab operibus mortuis Eucharistiæ, nihilominus & sanctificat in justificationibus Domini, ut *qui sicut ad mensam dicitur, deliquere attendat quæ apponuntur: sicut quoque talia operis preparant, ut calice calicem exhibeat hostiam, pio pium, iusto iustum; mundo mundum, sancto sanctum.* Unde Petrus Apollonium: *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamur vestigia eius.* &c. Sic emundari, sic sanctificari, sic loca sunt sanctificationis, sic tunc glorificationis live consecrationis terminus. Unde Joannes in Epistola sua: *Quod videmus, & audivimus, annuntiamus vobis. ut & vos societatem habeatis nobiscum & societas vestra sit cum Patre & Filio qui Iesu Christo.* O societatis non locum quæ locum devorat, non canna quæ inter fluitas heret & murmurat, & in aperta licet, & in animam Iesu captat, non cornu quæ semper mordet & erga cadavera crocicat: sed omnia quæ de velleribus suis fodum teget, & frigidum calefacit: sed agnus quæ te ipsum ut omnes pascat in mortem tradit, sed columba quæ simplici oculo unum conspicit, & omnem amaritudinem, & iram, & indignationem tollit. O societatis quæ mala nostra suffert & auferit, & sua bona confert, quæ nihil à nobis petit nisi quod dederit, nihil accipit quod nostris verbis levavit: quæ nunquam circumvenit in hegatio, sed semper invenit æterno subsidio quæ exponit omnia sua & disponit omnia vestra.

Malar. 4. 2.

Ecc. 2. 11.

Joan. 1. 29.

Apoc. 1. 6.

Joan. 17. 19.

Ibid. 2. 11.

Petr. 1. 1.

Ibid. LXX.

1. Pet. 2. 24.

1. Joan. 1. 3.

Necessitas.

Geos. 4. 27.

Ezech. 17. 14.

Ibid. 9. 28.

Ibid. 10. 21.

Tom. 1. 16.

Petr. 1. 27.

Euseb. 1. 4.

illum sibi, nunquid effugiet? Non effugiet: Et, Ad eius non venire, quam venire. & vasa non reddere. Rursum necessitas quedam est ex difficultate seu impossibilitate rei; ut, quod est album necessarium non est nigrum, qui nullum album est simul & nigrum. Est impossibilitate rationis; ut, Lapis non est homo, qui lapis est insensibilis, homo sensibilis. Est impossibilitate facti; ut, Homo digito suo non tangit eulum. Sed ad propositum redeamus. Omnis Christiano necesse est; uehementem sumere ex auctoritate decreti, quod est: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis.* Ex obligatione voti tenemur diabolo & pompis ejus renuntiare, & sic communicare. Quid si uocem frangimus & communicamus, quid ait Apostolus? *Qui, inquit, indignè sumit, iudicium sibi manducat & bibit.* Necesse est agitur debemus communicare, & dignè. Res uero sacramento uisibili, uirtute invisibili; res aliud ostendit, aliud reponit. Sacramentum uisibile exterius obicit, uirtutem invisibilem intrinsecus continet, mandis cordibus exhibet. Rem si totus accesseris, totam habebis, si dimidius, dimidiam: id est, sacramentum, non rem sacramenti, ut si palmet in uite, qui non fert fructum, sed qui excultur, & in ignem mittitur. Dignus itaque ad rem tam dignam dignè accede; & non deris qui digno nulli usquam deficit, & si tui desinit, dignus non fuit. Dignè autem accedit, qui nulli peccato mortali succumbit, de uenialibus humiliter quoties satisfaciit. Ratio deinde nostra in tanto solis radio aut minus uidet, aut cæca est. Minus uidet propter leuietatem ignoratæ naturam; aut cæca est propter intolerabilem fulgorem diuini operis. Si ius & consuetus graditur uulgus, non apprehendet sapientiam huius mysteri, quæ abscondita est ab oculis omnium uidentium. Si uero iuncta fuerit super dilectum suum, qui illuminat tenebras ejusdem rationis uero lumine interum habet, postea rei: facta aut uberibus ejus quæ sunt super omnia aromata, dicit: Teneo illum hunc & discituræ, nec dimittam donec introducat me in domum matris sue MARIE, & in cubiculum genitricis sue gratiæ, de qua conceptus & natus est Iesus, Creator & Illustrator totius rationis. Veni ergo ratio ad altare, non superbo oculo, & extenso cullo, sed genu curuato, & uultu in terram demisso, adorans scabellum Eucharistiæ, non disputans aut iudicans quare aut quomodo id fiat. Aut enim Dumosus Petrus; Tu scies modo, scies postea. An tu melius Petrus? An tu Deo familiarior? Petrus nescit canisimus discipulus, cui fides reuelauerat, quod Christus esset filius Dei uivi, non idum dicit, & tu disputando, discutendo, definiendo uis exorsare usque ad cinerem ossa Regis, quæ occultantur usque ad tempus & tempora? Orando expecta donec erectat Sela, qui interpretatur umbra ejus; donec ornatur lucifer in cordibus nostris, qui dicit nobis omnia quæ audiuit à Patre suo, & faciat omnes docibiles Dei.

Iuan. 6. 54.

A. Cor. 11. 25.

Rehat de fado. Factum hoc admirabile, factum desiderabile; unde Psalmista: Desiderasti me Domine usque uersum terram. Factum hoc apud homines impossibile, ut Deus moreretur, ut Dominus gloriæ crucigeretur, ut pax fieret caro Chresti, & uinum sanguis; apud Deum autem omnia possibilia sunt, nullus in Deo labor grandis & grauis atque impossibilis facere; tam facile est ei omnia facere, quam promptum uelle. Omni quidem homini aliud est uelle, aliud pati, aliud facere: nulla mora, nulla differentia inter Dei uelle & Dei facere. Sed hoc de nostro, non de suo; nisi forte dicas nostrum suam, quia ab eo assumptum, & quod nostrum tantum erat proprie-

Iuan. 9. 4.

ate nature, jam suum factum est dignatione & assumptione. In illo ergo nostro sub aliquo uolui secundum nos, aliquid secundum se, sed subiicit quod secundum nos uolui et quod secundum se uoluit, dicens Petri: *Non mea uoluntas, sed tua facta.* Freit quoque aliquid secundum nos, fecit & secundum se: concupiscit, natus est, fatigatus est, passus est, mortuus est, secundum nos. Adoratus est, carnis illuminauit, leprosis mandauit, mortuos suscitauit, & huiusmodi, secundum se. Tamen unus idemque & secundum nos & secundum se Deus & homo, & homo Deus. Denique passus est non secundum se, sed secundum nos tantum, qui in nostro suo, non in suo suo. Quod itaque passus est in erace, & quod factus in calice, si ad nos respiciamus, impossibile uidetur, si ad ipsum, facile & possibile. Factum hoc super quàm quàm possibile est: mysterium necellarum, supra quàm atingat uisum mentium, pram & sanctum. Et hæc de necessitate dicta sufficiant.

EPILOGUS.

Grandis labor manum ad hæc fortis mittere, & cum Iudæ bellum inuenerit uimicos contuente; sed ad magna premia non peruenit, nisi per multos labores. De iure quidem æquè passibus ambularent meritum & primum, sed de gratis preterierit primum. Nihil mirum inchoat intro claustru breui tempore, & post inchoat eula spæta possidere cum ætæritate; inchoat carnem abditentia exticare, & spiritale corpus abique ulla finis cum Anglis in resurrectione recipere, tamulius mundanos propter Anglicas modulationes commutate, consolationem pro deolatione diuinitas pro paupertate, gloriam pro subyctione, Deum Patrem pro patre, Deum Filium pro filio, Deum Spiritum sanctum pro omni cognatione & carnis affectione percipere. Nullus venditor sic uendit, nullus emptor sic emit, nullus negotiator sic commutauit. Tamen sic oportuit pati Christum, & sic intrare in gloriam suam. Sic commutatus, & commutate docuit qui instaurauit & quæ in cordis, & quæ in terris sunt: ille, qui ex his quæ passus est, didicit obedientiam, id est, obedientiam uirtutem & gloriam. Hæc spes in sinu Claustralium est reposita, nec hyemalibus frigoribus tepescit, nec æstiuis caloribus arefecit: non contemplantur quæ currant temporaliter, sed quæ permanent æternaliter. Intelligit hunc habere laborosam disciplinam, & sequi perpetuam gloriam. Jam præputat aristas, & dulciscit quæ sine spe amara esset patientia; tardum uertetur in desiderium, uexatio in delectationem, dæctio in appetibilem sustentationem, licet Jacob pro amore Rachelis uideretur dies pauci. Et diuersi qui in Claustru, qui murmurant sicut licet sicut raua plaustru onuli fimo, qui dicit: *Durus est hoc firmo.* Qui facit Iordani conuertitur retrorsum, qui murmurat pro carnis, qui est in sedatione Chore contra Moysem, si est, Abbatem, qui in exercitu Gedonum poplite fixo bibit aquas, & non lambit sicut canis, necur non necerit. sed desideria quærens, audit: *Ad eius est uiam uertatis non agnosce, quam post agnoscentem retrorsum conuerti.* Arguendi sunt, correspondendi sunt. Senti sunt qui rumpunt rete Petri, & obscurant lanam, & ponunt dulce amarum, & amarum dulce; *Ad multiplicat sine timen super numerum.*

TABULA CAPITULORUM.

- E**pistola dedicatoria.
Professiones dea.
De adhibitis disciplinam. Cap. 1.
De Apostolica disciplina. Cap. 2.
Comparatio inter Judaicam & nostram claustralem disciplinam. Cap. 3.
De observantia claustralis disciplina. Cap. 4.
Quod per disciplinam regularem prima reparatur transgressio. Cap. 5.
Quid claustrum sit viciarium Crucis. Cap. 6.
Item de claustro, qualiter institutum sit. Cap. 7.
Comparatio inter disciplinam Philosophi, Judaei, Christiani, & cuiuslibet Religiosi. Cap. 8.
De Angelica disciplina. Cap. 9.
De forma claustralis disciplina. Cap. 10.
Claustrum statim esse ostenditur. Cap. 11.
De claustris atriis interiori. Cap. 12.
Claustrum, Gazophylacium. Cap. 13.
Est Sanctum sacrale. Cap. 14.
Regale cubiculum. Cap. 15.
Pauculum. Cap. 16.
Forum vemale claustrum: quod & meraliter Tyro affimulari. Cap. 17.
De silentio. Cap. 18.
De lectura. Cap. 19.
De Confessione. Cap. 20.
De vera confessione. Cap. 21.
De Oratione. Cap. 22.
De Meditatione mortis. Cap. 23.
De meditatione mortis Christi, hominis, & diaboli. Cap. 24.
Item de meditatione mortis. Cap. 25.
De Communionis corporis & sanguinis Christi. Cap. 26.

EXHORTATIO AD CLAUSTRALES.

Epist. 6. 13.
Cent. 6. 3.

Induite vos armaturâ Dei, ut passivè resistere in die malo, & in omnibus perficiti stete. Unde: palata et decora, terribilis et castrorum acies er-

dinata. Estote acies, estote terribiles. Omnis acies quæ ordinata non est, terribilis non est: & si terribilis non fuerit, acies Domini esse non poterit. Quæ enim à Deo sunt, ordinata sunt. Scitum, qui de rebus militariibus agunt, funditores, sagittarios in suis locis disponunt, signiferos in liba competentibus, robur belli in subditis, debiliores in locis tutioribus, & propter hoc ipsa acies ita ordinata, terribilis erit hostibus, quia ingrediendi ei adusum in se non relinquit. Sic acies castrorum Dei per plana & aspera huius mundi ordinata incedere debet, ne aditum hosti incursare capienti oullatenus relinquat; quem si relinquat, captiva victori maorus præbitabit. Hæc cura aciem instruendi ad Prælatos pertinet, quoniam possibilitates cognoscere, benignè paternæ affectionis instinctu, oon superbe dominationis obteptu, unumquemque in suo competentis loco disponere: quos vados, & bona conversatione probatos viderint, ad exteriora mittere debent, non studes, non cupidos, non vagos, non ifacundos; sed mansuetos & humiles. D. biles quoque, & secularium artu facientes, in sinu Claustrî fovere: si quis tentationum jaculo succensus fuerit, salutaribus monitis curare. Sic ordinata erit terribilis illi qui circum quærens quem devoeret, sed & unisquisque nostrum ordinare se debet, ut ipse sit pulcher in interiori, ut sic gloria ejus ab inuis, decorus & ordinatus in moribus, pius, pudicus, patiens, humilis, assiduis, compatiens, & charitativus: quos enim diabolum charitate compactos & unicos videt, vehementer abhorret, quibus carentes securè invadet. Unde Gregorius: Quælibet bona in oobis fuerant, si charitas desit per malum discedat, locus reperitur in acie, ubi hostis valet intrare. Ipse calitatem sine charitate non timet, quia ipse carne non presumetur; abstinentiam non timet, quia cibo non utitur: ditributionem rerum non timet, quia divitibus oon eget. Veram autem charitatis unitatem si in oobis invoverit, hanc timet, & oomis concordie invidet; quia hanc videt tenere in terrâ quam ipse perdidit in celo. Beoè ergo dicitur: Terribilis ut castrorum acies ordinata: quia oumeram electorum spicuum nequam pertimefcunt, quem concordia muniam aspiciunt.

M O N I T U M.

HIC habes eruditissimum, solidè piùm, ac doctrinam antiquorum Patrum redolentem LIBERUM DE STUDIO THEOLOGICO NICOLAI DE CLEMENCIS, præ Clamencis, Theologi Parisiensis à Navarre domo. Arcum isthac Opusculum complectitur scripturæ codex, necnon commentarii à doctissimo Theologo Parisiensis & Canonico Ecclesie Aurelianensis Raimondo Fromentino. Habet & plures epistolas nomine Parisiensis Academiae conscriptas, quæ infra reperies inter alias, quæ ad schisma pertinent quod Concilium Pisarum præcessit, nempe Carolo Regi Francorum: ad Clementem VII. Romanum Pontificem: Responsum, &c. ad litteras Sinûs Coloniensis: Cardinalibus mortuo Clemente VII. domino Clementi: & Benedicto Papa. Sunt & alie quatuor inedite epistole in Prasato M. S. pro Academia Parisiensis misse: 1. ad Clementem Papam: 2. ad Capisina Cathedralium Ecclesiam: 3. ad Joannem regem Aragonie: 4. ad Petrum de Luna, Benedictum nuncupatum: quæ quoniam ad Alia prasata attingebant demaxat, à me hic omisse sunt, sicut & nonnulla leviseris momenti Opuscula. Qui Clamencis Opera omnia editurus est, ea colligere poterit: sat mihi indiguisse.

At verò menda quam plurima lacunasque cum in Fromentino codice offundissem, anxio mihi supplicat dilecti amici, ut aurique res peritas, atque alium codicem memoranacum ooboluit, unde menda extersi correctique, & lacunas supplevi.

LIBER DE STUDIO THEOLOGICO
NICOLAI DE CLAMENGIIS.

Ad JOHANNEM de PEDEMONTIO Baccalaurium in Theologia, eruditum
ac discretum virum.

Non fuit animus, Vir Discrete, quando ad tuam ante aliquanta tempora caritatem, que me suis prioribus letitias ad calami invitaverat officium, rescriptis, te à Libri, quem Sententiarum dicitur, publicè lectione gradumve aspiratione deterere. Neque enim noveram te de re aut tecum amicos aut te cum amicis egisse, teque extensè jam profectum quod tibi feliciter cedat, ignorabam: abijt enim ut homines generose indolis, ingenio aentos, positos eloquio, spiritu ferventes, affectu sinceros, bonam de futuro in Ecclesià Dei profectu spem præferentes, qualem te fore primà specie ex tuis ipse conjuco scriptis, à labore velim studiù revocare. Scio in illo tyrocino futuris Christi milites probari, exerceri, armis instrui. Ibi boni coloris agrum Domini cum colere discunt; inde semita accipiunt, que postea uberius spargant. Illic operari vineæ Domini putare, fodere, propagare docentur: illos tantummodo perfusit ac transeunt, tunc minus securo nuta aliquantulac perscrutant, qui tunc magis affeclant quam scientiam. florem quam frugem; nomen vanum, quam dogma sanum; non ipsos quidem gradus atque, sed inanem ostentationem, sed otium, sed inertiam, sed pompam, sed ambitionem. Non enim in culpa est gradus, sed mens vitiosa que illo non rectè utitur: quemadmodum nec in culpa est Episcopatus, si quis illum adeptus illo abutitur, quem si quis, ut ait Apostolus, desiderat, bonum opus desiderat. Ubi attende quòd Episcopatum non dignitatem, non auctoritatem, non primum, aut presidentiam vocavit, sed opus bonum; ut fiat qui ad Episcopatum assumitur, non tam se ad præsidium dignitatem, quam ad bene opetandum vocari.

De gradu Magisterii vel Doctoratù eodem licet ratione sentire. Audimus Apostolum dicentem quòdam Dominum in Ecclesià dedisse Apostolos, quòdam Prophetas, alios Evangelistas, alios Pastores & Doctores. Quis audeat malum dicere, quòd Dominus in Ecclesià suà Apostolico testimonio instituit. Et vide quòd duo novissima signantur invicem conjuncta, cum superiora singula posuisset, ut intelligant qui Pastores sunt, Doctores esse debere; quoniam quidem & pascere nihil aliud est nisi vità, verbo, exemplo bene ad discendum docere. Non sunt ergo Pastores nisi qui Doctores, nec Doctores vicissim habendi, nisi idem Pastores sint. Ad quid autem instituti sunt in Ghristi Ecclesià Pastores & Doctores, nisi ad pascendum & docendum? Quis tam ignarus, ut nesciat verba ista, Pastor & Doctor nomina esse officiorum & actuum? Nec solum ut Pastor aliquis sit aut doctor, verbi actus exigunt, sed ars simul, usus & habitus. Neque enim contentio rector est qui semel tenuit, nec confessum pctor qui semel pronavit. Dicunt Grammatici, & proprie dicunt, verba ista ad vità à verbis exorta actum significare in habitum conversum; quòd, magis quidem opinione, nihil aliud est, nisi quòd illi qui tales dicantur, frequentia & assidua operandi habitum debent illius actionis que suo nomini

congruit induisse, ut aptè, promptè, feciliter ubi & quoties opus est, illum exequi possint: quemadmodum in omni artificio facili operatur, qui ex habitu operatur. Est itaque Pastor qui pascendi arte peritus, habitu exercitatus, usu assuetus, affectu voluntarius, facili, paratè, congruè, delectabiliter pascit. Et ad eundem modum de Doctore & Oratore ceterisque similibus postulamus dicere.

Quæ si veta sunt, quò impudenti Pastor nomina sibi vendicant, qui nec prima quidem rudimenta pastorie artis audierunt, nec ullum uocatum ejus actum exercere studuerunt, qui artem ipsam oderunt, vaneque & indignissimam judicant, quò loca pascuorum, que sunt amantissima vicia Scripturarum, nec vult habent, nec auditu competta, qui denique silustria gramina à noxiis ac venenatis dicere nesciunt. Quale ergo est quàm absurdum si rextorem se dicat qui nunquam tunc, non quàm texere didicit, nunquam studuit, nunquam tentavit nec tentare proposuit, qui nunquam ac texturium sedie, nec stamini & subergamini dilatum novit? Quis magis à rerum natura alienum, quàm de cæco speculatorem facere, de vuto & elugui Doctorem, de lupo vel fure Pastorem? Quomodo illos Pastores postulare appellare, qui non oves quidem ipsas, sed de ovium succo ac sanguine se ipsos lupino more laute pascunt: qui nihil suà interesse potant, utrum oves sine vel macie, morbo vel pelle perant, dum vel pellem habeant; qui non furas ab ovib accent, non lupos cotribus, sed gregem ventitant, & quasi pasto cum lupis mto huic ipsum gregem lacerant, inde lupos pro arbitrio lacerare permittunt? Quis illos Pastores dicatur, qui nec falem mercenariorum nomen merentur, cum nec pro temporali etiam mercede gregem pascant? Lupos nimium vel fures non pastores dixerim, qui luporum vel furum non Pastorum opera sectantur. Quis agit lupus in ovili? Non nostra sed Salvatoris verba respondent: *Lupus, inquit, rapit & dispergit oves*. Si luporum est dispergere, quid aliud quàm lupi erant de quibus Dominus per J. remiam in precando loquitur: *Va Pastores qui dispergunt & dilacerant gregem pascine mee*. Porro que huc furis opera idem quoque Salvator exprimitur cunctis, cum de eo ait: *Fur non venit nisi ut furaret, & mallet, & perdat*. Quales erant quos per Ezechielem Dominus increpat: *Va pastores Israël qui pascite simitissis: Lac comedistis, & lana operustis, & quod crassum erat occidistis*. Quales petreica singulos esse qui aliunde quàm pro ovium, quod est c. testus, ingrediuntur, ac hie rursus Evangelio dicitur. *Pascite oves istas non tam ex proposito quàm ex oblatà occasione de Pastoribus breviter dixerim, que uberius longe postest tractatum, & que mihi tamen in responsione ad tua postulata suffragari poterunt.*

Quis enim per me pascere, quid ubi ad salutem congruentius exultem, ad gradum tendere, an sine gradu agere; magisterium amplecti, ad respicere. Legisti, ut credo, apud Tertullianum, que esse in homine bona dicantur, parentes, patriam in-

à bene istum? Hæc paulo apina, hinc ipsi, nec aliter scripsi Clamengis.

scripsi Clamengis. ○○○

ANNO 1510.

Tom. 3. 1.

Epist. 4. 11.

Qui vult Pastorem in Ecclesià dicitur.

Joan. 10. 10.

Joan. 10. 11.

Joan. 10. 10.

Etia 34. 1.

colorem, amicos, genus, cognatos, divitias per-
tine esse, ut illos amicos est qui ea possidet. Qui
uti scit, ei bona, nisi qui non utitur rebus, mala.
Quæ sententia veritatis certitudine pulcherrima non
solum illa complectitur, quæ ille exempli gratia enu-
meravit, sed juxta formam verborum suorum can-
ctis propemodum quæ in homine dicuntur esse bona.
Intus bona autem hominis unum ex præcipuis &
maximè commendabilibus, est salubriter docere,
quomodo ad Christi imitationem illa potissimum re-
accidit, cojus tota vita in docendo acta est. Mo-
dò namque discipulos docuit, modò turbas, modò
Phariseos: interdum in Synagoga, aliquando in tem-
plo, nunc in terrâ, nunc in mari, nunc in monte,
nunc in planitie: sæpè phariseos, nonnunquam sin-
galos, pertranque verbis, semper autem factis lau-
dabilibusque operum exemplis. Quis ergo illud non
laetatur esse optimum, quod Christus omnino boni
forma in mortali carne vivens ineffabiliter operari
curavit? Quis autem est Doctorem esse, nisi arte,
usu, exercitio, saluti æternæ affectu alios docere?
Non cappa quippe Doctorem facit, non bireti ma-
gistratus inscriptio, non cathedra sublimior aut locus
luperior. Signa ista extrinsecus adhibita, quod quis
vita, moribus, fidei integritate, copâ eruditionis
aliis docere idoneus sit demonstrant; sed nemo verè
Doctorem censendus est (sicut licet ex supernoibus
agnoscere) nisi ad artem docendi ardus pariter &
habitus accenderit.

Quare si quaeris utrum te Doctorem esse expediat,
facile & incunctanter respondeo omnino expedire,
nec ulium posse tibi statum perfructorem inter mor-
tales contingere. Si verò quaeris utrum ad apicem
vel gradum magistratus signis istis exterioribus desi-
gnari soliti te procechi tibi conducant, non me su-
pererà te debes interrogare, sed teipsum. Id enim
est ex bonis mediis, quibus & bonè uti licet & abu-
ti, quæ unicuique juxta Commum talia sunt qualis
est animus. Tuum itaque super hoc concide animus,
tuam mentem, tuum propositum tecum ipse
diligentius investiga. Quibus ex causis ad hoc impel-
laris, quibus moribus straharis, latebris ac penetra-
lis tui cordis evolendo tecum ipseca ac considera.
In qua tuâ consideratione si affectum ad mundanam
pompan & vanos sæculi honores, ad ambitionem
preterea amplificandæ rei familiaris tibi vehemen-
tiores ad hoc stansulos ingerere sentiris, tu tibi
potes testis esse, quia non tam docere quaeris, quam
digni & honorari in sæculo t si que non tam spiri-
tualem tuæ & aliorum salutis, quam temporalis
abundantiæ aut excellentiæ tibi finem persequaris. Si
vero ratio vel exorta tibi affectu, vel qua istam pro-
cessu exare perdidisti est, non illo magnopere vel
principaliter adducta, se illo potissimum gradu ad
proprium & proximorum salutem per sollicitæ præ-
dicationis officium uti velle responderet, cæque de
causâ ad ad conari atque aspirare; quæ hanc sanctam
& castissimam voluntatem non jure debeat
laudibus antellere.

Et qua tu sacre Theologie studium secularibus
& quæsitivis omnibus professionibus, ad quas hodie
temperatè omnes penè convolvant, caritati, ut
credo, ductu expectando duxeris, satis, no fallor,
intelligis quam turpe, quamque indignum sit hanc
spiritualem & sacro-sanctam sapientiam non hu-
manis inventam, sed ad Dei cognitionem æter-
næque beatitudinem capessendam divinitus ordina-
tam ac revocant, ad quæsum vel ad vanitatem
convertere, & non aliter quam de manuali aliquo
artificio lucrum quaerere, spes cumulare, in-
satiabilisque cupiditatis ætu temporalis occupari.
Magnâ sane spiritualis incantatione sinceritate debet

hujus nobilissimæ scientiæ studium suscipi, quæ
tanto ceteris præstat scientiis, quanto Creator crea-
turæ, carum terris, æternæ & incommutabilis ca-
dutiæ ac mutabilitatis. Non ad illam debent capidi
accidere aut ambitiosi, ut illam suam ambitionum
minutiam faciant; sed potius ut per illam edo-
cti, mundum & omnia quæ in eo sunt contemnerent
discant, æternæque felicitatis desiderium amplectant.
Ex ceteris licet licentis, quæ circa terrena ven-
fantur, quantum ad ea & recta conscientia permi-
nietur, terrena emolumenta adipisci; ex illâ autem
talia ceptare, tam absurdum est, tam vile ac
ferdum, quam Deum propter sterilita dilgere: sic
enim temporalia commoda appellat Apostolus. Nec
debet hujus salutiferæ doctrinæ professor timere,
ne dum ad patrum se ac ceteros per illam dirigat,
terrena sibi lubidina in viâ delectant: *Frumm, in-
quit, quaerite regnum Dei & justitiam eius, & hæc
omnia adjicientur vobis.* Non temporalia quaerit
mandat vultus, sed de eis & tegamento, ceteris
que vitæ mortali necessarius sollicitudinem admittit,
in Domini quæque agri cultura diligenter laborantibus
hæc ultro adjuvanda promittit. Ergo ne ille qui su-
per usibus & peccatoribus se ac ceteros per illam dirigat,
mandatis oblitentes tantam bonorum copiam sæpè pluit,
super justos & obediens nubes suspendit, operatio-
neque vineæ suæ pondus diei & alius sufficienter
nullo umbre gratiæ suæ irrigabit? Audi verba Psal-
mi: *Ecce oculi Domini super merentes eum, & in
eis qui sperant super misericordiâ eius, ut eruas à
morte animam eorum, & alar eis in fante.* Quare
sint de vitæ necessariis solliciti, super quos indeclin-
tato aspectu ne fame perant Deus assidue respicit?
Tantum firmam in ipsam fidem habeamus, impen-
dit concorsam in eo figuram, & superflua non de-
sideremus, & tunc certè esse poterimus, quòd nobis
necesse non deerant.

Sed nos sub preterito necessarium finem nostræ
cupisitati ad ambræda superflua nimium laxamus,
quibus nullati & suffocemati, nec jam ad Deum ipsi
contendimus, nec abos trahere curamus; verum
deidolo potius oculo corrupti recedimus, & in
quidem & valde expeditum illum esse oportet qui
ad Deum properat, quoniam & arcta est via qua
ducit ad vitam, & porta angusta quæ ad eam intrat.
Quis autem ingentibus sarcinis onullus aut per
arctam viam transire, aut per angustiam potest por-
tam, nisi onera deposuerit, intrare? Hinc est quod
preconibus verbis caelestis in prædicationem missis
Salvator præcipit, ut nihil in viâ secum ferant. Sæ-
bat quippe vitæ necessaria illis nequaquam defutura,
sed ab his quos erudirent, quoque ad fidem addu-
cerent statim præbenda; unde & propter expeditum
levemque discursum habes illos Propheta vocat:
Qui sunt isti qui se in mber volant? Si autem apud
Ethnicus & infidelis prædicatus, de alimentorum
penuria non timere jubentur, quo pacto fidelis Præ-
dicator fidelibus prædicaturus, debet de necessarium
ministratioe dimittere? Quæ res majorem ho-
minis gratiam, majorem amorem apud populum cen-
citat, quam bona vitæ, bona doctrinæ, & zelus
servens salutem animarum? quæ fit in aliquo esse cer-
nuntur, ita colitur & diligatur ut felicitem se exultet,
de casu illi dignatur bonus accipere. Invitatur
ille, undique trahitur, undique argretur, undique
fortunata indicatur domus que talem meretur hospite-
m excipere, summoque tali magnum imminet peri-
culum ne fame laboret?

Ad Theologiam igitur five Prædicatorem (hæc
enim pro eodem in hæc) in prima pertinet bene fa-
ciendum D. um vivere, in mandatorumque ejus ob-
servantia, motuque compositionis formam cate-

Quem perfici
et laudis
esse debet
Doctores.

Mat. 6. 33
Ecc. 10. 10.

Psal. 34. 18.

Mat. 7. 14.

Mat. 20. 30.
Luc. 4. 5.
Luc. 9. 3. C
10. 4.

Jm. 60. 8.

Qui resti-
cet & nulli
viti, magna
fide & hæc
alios diti
mentum.

Quis Doctus
censendus est.

Quis artem
quæ Doctus
esse dicitur.

ms ac speculum se præbere, ut ad Christi imitationem. qui, ut legimus, *capit facere & docere*, non à doctrinâ sed ab opere incipit, quoque alios agere monet, prius ipse agit, ne dum se clâ docet, & per verâ facit, operum exempla, quæ plûs verbis excitant, vim suâ prædicationis evadent. Si quis claudicans formam docet rectè ambulandi, nonne in sum omnibus movet potius attentionem? Quis fornicatorem aut adulterum de castitate prædicantem non contemnat? Quis sui tenorem, alieni raporem, si ad dandas liberatim elemosinas exhortetur non rideat? Nequit amicus subiectum contemptum vankatis homo vanus & pompaticus ingreter. Si ad pacem contentiosus ac discordiosus admonent, ad mansuetudinem iracundus, ignavus ad incunctationem, nonne quisque eorum mentè audiat, *At dicit cura tristis*? Non magnum potest efficaciam persulfionis illa oratio habere, quam ipse etiam auctor ferus impugnat. Potest aliquis auditorum audacior frontem talis Prædicatoris magno his verbis rubore perlaudent: te qui nobis in via mortuum & laudabiliter agende viâ ducem profertis, in ipsâ quam doces & nosti viâ præcedere oportuerat, nos loqui qui nefarius: quid tanta nobis de pudicitia præceptum impudicus verba facit? Si cæ ad paradisi viâ est quam prædicat, cur illam non teres, sed per contrariam incedat? Non boni ductoris est ad Orientem quos dæmonis suscipit mittere, & ipsum ad Occidentem proficisci: pedes dæm non linguam attendere convenit, gressus non verba sequi. Quid nobis prodest ducetorem habere egregy de rectâ viâ disputantem, & suo erroneo ducatu non nos ad patrum, sed ad hostilia potius regna ducentem? Quis ejus verbis credat quem te videt fallere? Quis fidem de viâ illi habeat quem videt errare? Aut igitur per viam assibula quam monstrat, si bonam nocti, aut nos circumvenire doluit, si ut malam abhorret.

Vide quid ad hæc ille confusus possit respondere. Ergo reprehensorem vitiorum maximè à vitio decet alienum esse, ne Apostolicam illam insulæ exprobrationem: *Qui ergo dicitur docere, tristis non dotes. Qui prædicat non fornicandum, fornicat. Qui dicit non machinandum, machinatur. Quid turpius quam contra semetipsum testimonium de aliquo gravi crimine in publico dicere? Qui autem id committit quod palam arguit, quid aliud quam publicum contra se perhibet testimonium? Quanto melior dixerit, tanto gravior sui ipsius auctor erit. Sicut maximum potius habet illa doctrina, quam virtus & vita confitentur, ita illa que horum caret commendatione, perdit fidem, perdit precium, perdit potius & auctoritatem: levis quippe solet & parvimenti haberi oratio, que non ex loquentis animo procedere creditur. Quis autem illam credit ex animo venire, cui aptè videt opera repugnare? Signa sunt animorum virtus, signa sunt & opera: sed illa dissilenti certiora monstrat fallacia. Propterea Christus ad Pharisæos verba sua calumniantes: *Opera qua ego facio, ipsa testimonium perhibent de me. Et iterum: Si veritas non crederet, scilicet aperitum crederet. Utcumq; omnes prædicatores suum possent hoc Christi argumentum confirmare sermonem, sed insulso hodie videmus quibus illud aptari potest: *Vox quidem vox Jacobi est, sed manus manus sunt Esau.* Illud quoque Evangelicium de Pharisæis: *Omnia quæcumque dixerint vobis, servate & facite. Stentidum vero operatissimum malis facere. Dicunt enim & non faciunt.* Plenus est mandatis Sacerdotibus, plenus est Doctoribus & Prædicatoribus, & quare tantam abundantiam iniquitatis ubique certamus, nisi quia manus est prædicatio, quam charitas que nescit**

esse otiosa, non adjurat? Quomodo corda accendat qui sine igne est? Quomodo furium ducet qui in imis jacet? Quo pacto vocem virtutum habebit, qui sine spiritu & virtute est? Virtutum vocis Prædicatoris Spiritus sanctus tribuit, cor ejus ad eloquentiam inflammam. Illa est que cordi penetrat & transigit, in tantique facit hæcere verba prædicantis, sine quâ etiam in lingua hominum loquor quis & Anglorum, factus est velut æs sonans aut cymbalum tinnens.

Quæris scilicet testimonium? Audi abundè ex verbis Psalmi qui de Spiritu sancto canitur: *Pluviam voluntariam segregabit Deus hereditatis sue, & infirmata est; tu vero perfectus es.* Quod sunt nubes nisi prædicatores, de quibus in eodem Psalmi: *Attingentiam eius & virtutis in nubibus?* Quid pluvia voluntaria quam legitur in eisdem hereditas sue, nisi sancta & libi pluvia spiritualium prædicatio, quam per eos populo sua ministrat? Quid enim quod ait, *Infirma est, & tu vero perfectus es*, nisi quod hominum prædicatio ad fructum spiritualem ex scriptis invidata & infirma, sed ad prædicationem Spiritus sancti perducatur & secundatur? Placet Paulus, riget Apollo, ipsarum lator, pluviam nubes, *riget qui pluviam est dispersit, neque qui riget: sed qui incrementum dat Deus.* Quod aperit ejusdem Psalmi sequentia mandant: in eo enim intertextu veritatis aperit subditur: *Domino debet virtutum Evangelizantibus virtutes multas.* Et in fine Psalmi: *Ecce dabit vocis sua vocem virtutum. Sed Spiritus vocis sue vocem virtutum, qui illi vocis spiritus, & virtutem que ex charitate procedit, non ex pulvere cupiditatis vel vento utanis glorie, illaque suam non loquuntur vocem deputat, quam charitas emittit, non terrenæ ambitionis alieque occasio dicit, justè verbum Christi: Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis.*

Summo opere igitur studeat Prædicator quando ad verbum Dei dispensandum accedit, ut in charitate & gratia sit, quantum ex radice charitatis sua surgat prædicatus & non tam ipse quam Spiritus sanctus suo ore loquatur, itam verbus ejus flammatis virtutem largitur influens, ut transigenda vel ignis quibidam fignetur corda audientium, ut possit quilibet auditorum tuis fignetur adentibus ad cordis intima percussis, dicere: *Conclusit cor meum intrâ me, & in meditatione meâ exardescit ignis.* Ille enim fignetur potentia acuta sunt, & valido nimium ferunt idâ, que sunt cum carbonibus desolatoris, id est, que ex igne & cum igne venunt charitatis, desolatorum in peccatore consolabiliter agentes justè vocem Psalmi: *Secundum mansuetudinem dolorem meum in corde meo consolatus es: tu laudaverunt amoniam meam.* Nec tantâ debet vigilantia verba seminatice ad cultum aut ad formam sermonis curiosive artificem attendere, quam ut sana & incorrupta sit radix illa. Quem enim possunt radice vivatis rami fructum producere? Non ante hanc ad prædicandum se ingessit, quàm Seraphim, qui interpretatur incendium, calculo de altari sublato ex ejus & labio tenuit se mundavit. Suprà quippe causam taciturnitatis ostendens, dixerat: *Pe michi quia tacui, quia vos pollutum labium ego sum, Jerusalem ex matris utero laudificatus ad increpanda populi vtra directus, trepidus atque cunctabundus lo excusit, & antequam onus aggregatur hæc verba præmittit: *Et misit Dominus manum suam, & itegit os meum, & dixit ad me: Ecce dedit verba mea in ore tuo.* Quod est autem os Prædicatoris à Domino tangi, hoc cor mundari, subjugumque ab eo non succere intentionis igne charitatis caritati &*

At. 4. 2.

Eccl. 4. 19.

Rom. 1. 11.

Joan. 1. 16.

Mat. 10. 18.

Genes. 17. 13.

Mat. 11. 3.

P. ad. 34. 10.

Mat. 27. 18

Gen. 4. 7.

Concionatio-
nis in scriptis
meditari, sed i
lege Dei op-
porere.

Mat. 11. 13.

Mat. 23. 29.

Sacrae Scri-
pturae intelli-
gentiam non
exigentibus
solum, sed i
Spiritu sancto
sibi esse expo-
sita.

1. Cor. 1. 10.

Ibid. 4. 13.

Legat 55 Pa-
trum libros.

liberari? non nempe in Scripturis sacris sepe non pro
organo ceterari, sed pro corde ponitur, sicut etiam
verbum frequenter non pro lingua sermo, sed pro
mentis accipitur conceptus. Inde est illud de
Psalmo: *Os iusti meditabitur sapientiam*. Constat
autem non vocali organi, sed cordis esse meditari.
Cor autem est quod in homine purificari opus habet,
quia illud est quod vere pollutum & hominem pol-
lut. *De corde* siquidem, ut ait Salvator, *exerunt
cogitationes mala*, & cuncta quae conquinant homi-
nitem; quo mundo omnia munda sunt, & quo
polluto nihil est mundum, quantumcumque foris
videtur aut cultum apparet. Denique ad Iulianum
missus ait Seraphim: *Ecce respice hoc labia tua, &
aspiraverit inquinata tua, & peccatum ipsum munda-
bitur*. Certum est autem non laboriam tacui sed
cordis peccata mundari.

Ut autem eharitas Dei copiosius in corde Docto-
ris per Spiritum sanctum diffusatur, & per ejus
vocem, quae verbi ejus & charitatis velut quodam
vehiculum est, in cordibus etiam figurat au-
ditorio, necesse est ut in lege Dei vigilantet & assidue
meditetur. Illa etenim lex sancta & spiritualis
& immaculata convertens animas, si attentam in-
vestigationem ac meditationem ruminet, munda ani-
mama facit, & digna Domino offertur, spirituales
quoque in omnibus maxime parat. *audis*, ut pote
a Spiritu sancto scilicet. Hoc autem inducendo car-
nalia educt, mundanos expellit, vagos & curiosos
exturbat. Gaudet admodum Spiritus sanctus dum ex
ore Praedicatoris sua audire verba sonare, illis adest,
illa dirigit, illa sequitur & comotatur, & in cor-
dibus imperia amentium fructificare facit. Aliena
verò non ita fovet & complectitur, nec spiritualis
incrementantam illis largitur vitietem, quare illa
facilius tollit atque eradicat inimicos. *Omnia plan-
tationis quam non plantavit Pater meus coelestis, eradi-
cabitur*. Quae autem doctrina ita est Patris planta-
tio, sicut scriptura quam Pater sanctificavit & misit
in mundum? Audiamus in parabola seminantia
semen quod siccus visus cecidit concalcatus esse a
victoribus, & volucritibus caeli comestum, quod
interpretans Christus ita dicit: *Qui siccus visus, in
sunt qui audiam, deinde veni Diabolus & tollit ver-
bum de ore eorum, ut credentes falsi fiant*. Totum
itaque Theologi viri studium Canonis sacri debet
vigilare lectio, & in istis intelligenti non de vi-
tibus negari quantumlibet diffusio fuerit, praefu-
mere, sed ut profunda ejus mysteria pulsi agnos-
cere, ex illustratione Spiritus sibi tribui oportere per-
suasum habeat, qui testimonio Apostoli, *Omnia
scrutator, etiam profunda Dei*. Unde & post verba
illa proximi adjungit idem Apostolus: *Quis enim
scit hominum quae sunt hominis, nisi Spiritus homi-
nis qui in ipso est; ita & quae Dei sunt, nemo cognovit
nisi Spiritus Dei*? Si autem nemo cognovit nisi
Spiritus Dei, quae alius potest nota facere nisi ille,
vel curiose revelaverit? Proinde legat diligenter Theolo-
gus sanctorum Patrum libros ac commentarios, qui
Spiritu sancto illustrante edocui conciperentur,
celestium sacramenta literarum innotaverunt.
Illi fuerunt viri vere spirituales, Spiritu huius-
modi virtute sublimes, sensu fecundis, affectu fer-
vidi, sermone clari, fructu copiosi. Illi sunt velut ri-
vuli quidam ex fonte sacrorum eloquiorum decur-
rentes, & sicut rivus ad fontem notitiam atque con-
spectum retrorsum ascendendo perducit, ita aqua,
si est, doctrinam horum rivulorum homines potatis,
pausatim mundanorum contemptu ascensionem in
corde suo disponunt, & ad haustum caelitus si-
pionem, cuius fons in excelsis manat, per Scriptu-
rarum intelligentiam perveniunt; de quo fonte le-

gimus ductum: *Fons sapientiae verbum Dei in excelsis*.

Quocirca motor Theologorum nostri temporis pug-
nas divinatorum Testamentorum ita negligenter le-
gere, & neficio quarum fama sterilium subditatum
indagine sua ingenia conterere, utque verbis utar
Apostolicis, *Linguae eorum quaesiones & pugnas
verborum*, quod Sophistiarum est non Theologorum.
Quod est autem languere circa quaesiones ac
pugnas verborum; & quod sibi voluit illa verba
Apostolica: *Illis procul dubio reprehendere voluit*,
quomissa fructu & fructuosa arbore sacrorum Scri-
pturarum, in siccitatis & sterilitatis pabulum do-
cturae requirant, inter quas languere dicuntur, id
est, fame & jejunio, nullo eis reperto fructu, ta-
bescere; & si quem forte illa fructum invenire con-
tingat, similis est pomis Sodomorum, quae exten-
tionem quiescentem specula pulchra & decora videntur, ubi
verd ex mano carpes, in pulverem ac fumum sol-
vantur. Pulchra namque primo conspectu videntur
sophistata, ingeniosa, acuta, subtilia, sed i ver-
borum soluta ustratione fructum ibi requiras, velut
fumus evanescent, quia intus inania fuerunt.
Proferat scriptum est: *Qui sapienter loquitur, volu-
ntas est; omni enim sapientia defendenda est*. Non
tam subtilia vult vos Deus quam utilia & dicere si-
mul & docere, qui per illam dicit: *Ego sum Deus
tuis docens te nihil*. Et iterum per eundem: *Con-
fundantur plebem & senexes subtilia, & erant
strigina eius facientia. Omnes qui faciebant latentes
ad capiendas pisces*. Solebant antiqui Patres & Theo-
logi, quorum per Ecclesiam sunt approbata scripta,
nihil dicere vel adducere, nisi quod Scripturarum
testimonio possit confirmari. Unde & Hieronymus
ait: *Quod de Scripturis sacris non habet auctori-
tatem, eadem facilitate contemnitur quae pro-
batur*. Recusant plane illi quidem, quoniam
in his quae divina sunt nihil debemus temere de-
nare, nisi ex caelestibus possit oraculis approbari:
quae divinitus emanata de his quae sensu de Deo
sunt necessaria, aut ad salutem oportuna, si dis-
tinguer investigaverunt nos subsistere instruant. *Om-
nia*, inquit Christus ad discipulos, *quae adestis a
Patre meo non sunt verba; subaudi ad salutem vestram
& illorum quae docuitis istis expedirent, aut
de me cum eodem Patre sempiterna divinitate per
vos sciri necessaria*. Neque enim omnia divinitus
arcania quae a Patre & cum Patre aeterniter cog-
noscebatur, nota illis fecerat, cum de temporis ad-
ventus sui & de iudicio, quod utique compertum
habebat, vehementer rogas indicare recularerit,
sciens non ad salutem consistere id aperiri.

Nunc autem plerique videmus scholasticos sa-
cerdum inconcussa testimonia literarum tam tenuis
stimuli momenti, ut ratiocinatione ab auctorita-
te ductam velut inertem & inanimam sententiam libere
ac subsistantem imdesant, quasi sint morsus pon-
deris quae phantasia humane imaginatiois adven-
nit, quom quae divinitus caelitus aperuit, cum, teste
Apostolo: *Omnia Scripturae divinitus inspirata sunt
sicut ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum &
erudendum in iustitia; ut perfectus sis homo Dei ad
omne bonum instructus; ut quae illa sunt parum utilia
in quibus haec plerumque excutitur, quae licet intel-
lectum utcumque acciant, nullatenus igne succenden-
tem affectum, nullo motu excitant, nullo alimento
pascunt, sed frigidum, torpentem, aridum relin-
quunt. Inde est quod ad praedicandum ita radeo ad
ignavia sunt, quae sciantiam ad hoc utrum minime
didicerunt, supervacuaque occupati utilia & neces-
saria omiserunt. Illa est vera curia qua Theologi-
cum decet, quamque omnis debet Theologus ex-
petere, quae non modo intellectum instruat, sed*

Encl. 1. 2.

1. Tim. 6. 4.

Encl. 17. 13.

Ibid. 19. 7.

Joan. 17. 17.

Errat Theo-
logorum
Scholastic.

1. Tim. 1. 10

infundat simul atque imbuat affectum. Per hanc & sibi homo proficit, & alia per hanc placere Deo in primis studet, & illud opere exequi: *Aspirare anima tua placere Deo.* Et cum, Deo placere animam suam bene vivendo doceret, ceteris certat ex caritate ad illum bene predicando attrahere, iustā illud veri sapientia: *Si sapiens fueris, tibi et alii eras, si vero stultus, filius portus malum.* Ad quod pertinet illud Joannis in Apocalypsi: *Qui audit, dicat veni: hoc est qui celestibus obedire debet preceptis, proximum ad viam Domini vocando secum venite hortatus. Paulus quoque ad Timotheum loquens, hunc ordinem servandum prescribit: Attendens, inquit, tibi, & doctrina, iustitia in illis.*

Illi sunt fines quorum gratia omnia debet Theologus studere, & ad quos suum totum conferre studium. In his assidue versati, jugiter exercens: quoniam in his tota legis pendet perfectio, totaque lumina Scripturarum, imò vix humane ad hanc referenda est. *Plenus est namque legem, sicut Apostolica nos docet auctoritas, est dilectio.* Quomodo autem diligit Deum, qui fratris salutem negligit? *Qui non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt quomodo potest diligere?* Verba sunt beati Joannis in epistola. Quomodo autem fratrem diligit, qui illius pro viribus saluti subvenire negligit, massam se artem docendi habet, locum & officium tenet. Neque enim illa censenda est vera dilectio nobis illi precepto divino insidiosa, si hominibus ad temporales divitias, aut mundanos honores, aut seculi auctoritatem diligamus, cum nosmet ipsos magis ad salutem quam ad talia debeamus diligere, qui proximum tamquam nos ipsos diligere jubemus. Quis alios est scienti, que omni pio esset affectu solum intelligent instruit, nisi fundamentum vanæ gloriæ, & lampas sine oleo, quæ ad regni colorum angustia fatæ virgines laudibus hominum delectata excluduntur? Illa Luciferum luce cognitionis adeo sublimiter insignitum in illam infantissimam extulit superbiam, quæ à summis colorum ad ima inferorum precipitata est. Illam signavit Apostolus quando dixit: *Scientia inflat.*

A quo hydroptic tumore sanari non potest, nisi per charitatem, de qua subdit: *Charitas veri adificat.* Illa est oleum quod lampadem cognitionis extingui non sinit, quodque omnes sapientes virgines, id est, omnes doctæ animæ verique & celesti sapientiâ instructæ secum in vasis suis semper portare debent: quo lampas, seu lucerna doctrinæ vacuata quanto ante conspectum Spousi interno conscientiarum splendore minus lucere potest, tanto magis extrinsecus ante homines, quibusdam quasi crebris scintillis cum atrâ quiddam sumi caliginæ foras emissis, lucere videtur afficit: sed iuxta illa solida pabulo quo alatur & conservetur desiccata, facile cum fumo ipso evanescit.

Summa igitur illius qui theologium rectè intentione amplectitur studium ea sit, ut formam se virtutis ad imitandum cæteri præbeat: nisi enim amicus Dei sit, sua sibi secreta non manifestabit: nisi fors luce virtutis effulgeat, alios oportune ad virtutem adhibere non poterit. Ut præterea ad intellectum scripturarum totis virium conatibus elaboret, assidua lectione, sedulâ meditatione, frequentis oratione, quæ illam maxime impetret intelligentiam, ut ad illas totum suum conferat studium, & quæcumque extrâ illas videat aut legerit, illarum gratiâ videat: ut doctrinas supervacuas, plique curiositatis quam utilitatis habentes effugiat, quæ contemptum & falsidum sacrarum litterarum in animos præsent, curamque vanæ ostentationis, & consequenter ambitionis solent immittere: ut diligenter, libenter, frequenter prædicet,

quæque de celesti sapientiâ sibi fuerint communicata, alia etiam impertiendo communicet, quo ad maiora & ampliora capiendos magis idoneus sit: ut virtutes doceat, vicia dedoceat, à malis suppliciorum comminatione deterreat, ad bona fœpe mercedis ac præmiorum alliciat: nunc arguat, increpet, objuret, & quasi duro verbi gladio asperè vulneret, nunc erigat & consolatur, fomentibus sanctoribus sanctos animos tectet; ut non tam subtili quam vtili dicat (quem enim fructum aspicere poterat, quæ capacitate audientium non intellecta transgreduntur) ut non palpet, non asseruetur, non placere sed prodesse contendat. *Si hominibus placere, inquit Apostolus, Christi servum non essem.* Sic quippe laudatur peccator in desideris animæ suæ, & in majoris erroris præcipitium inducitur. Unde cum in perniciosa quorundam dixisset Iulianus, *Dicit nobis placere, procius addidit: Videte nobis erroret.*

Non ergo Theologico deo eo fine operam studio, ut Theologiam sciat, hoc enim quædam curiositas est: non ut vulgi favore aut planium popularitatis per hoc acquirat, quæ ventus inanis est, non ut famæ celebræ & claræ habeatur, quæ calidæ & ferilis gloriatio est; non ut opes & divites per eam assequatur, quæ cupiditas est; non ut ad honores & dignitates perinde promovetur, quæ ambitio est; non ut Rabbi vocetur, cæteri præclat, primus honoretur, quæ superbia est; non ut in quiete & otio studii speculetur, quæ totpor & remissio quædam animi est, de qua Irenæus pigre reprehenditur, quòd pecuniam Domini sui in ludario repositam apud se servaverit, nec de illâ negotiando lucram fecerit, sed eâ mente ac proposito Theologie aggressus studium, ut de talento doctrinæ sibi divinitus commissio, fideliter Deo servando, secum ad salutem æternam quocumque potere perducere ac lucrificet. Hoc enim vera charitas est, quæ ut definit Apostolus, *Fons est præcepti, de corde puro, & conscientiâ bonâ, & fide non fictâ.* Illi namque superiores fines temporales sunt vani & vicioli. Cælestem autem sapientiam tales libi fines confutere, taliumque ficti instrumentum vane ablatum est atque inusitatum, quæ toto penè suo decurru vane vanas & vicioli tantâ invidentiâ contemni, ad supernæque felicitatis gaudia immatrecillibitâ suspirare.

Quam ob causam summo opere caveat Theologus (quæ quanto gradu & doctrina meritisque sublimior est, tanto majori debet humilitate cæteri præbare) ne gradum magistræ caræ faciat ambitionis occasionem, quales licet hodie permultos cernere, quæ ad alta titulorum nomina festinant, non ut doceant, sed ut habeant & amplius habeant; qui postea quam magistrum aliquotum fuerint, equique adiectione non suam modo patrimonium consumerunt, sed amicorum quoque loculos sumptuosos conviviorum apparatus exhauriunt, maximoque obstraxerint aere alieno, totum reliquam vitam in angustiis degunt. Magistratum cupunt magnificentiam in cultu, vultu, vestitu non alii instructores sint officitate. Crescit cum statu & gradu impendit, domi regentis est ac que inopia, urgentur à creditoribus, non est undè ulterius argentum tantis iam debitis onerati montentur. Vide quæntis inter hæc curis, quæntis arumnis ac miseris afficiuntur. Vide quantum sibi cumulam sollicitudinum, quantum ægerem ambitionum fruxerunt. Cogitant mendicare, cogitant servire, cogitant potentiorum limina frequentare, illorumque quomodolibet gratiam captare. Blanduntur Prælati & Pontificibus, ad Ecclesiasticas promotiones mitâ importunitate, mûr atque ineplicabilis aviditate atdecunt, & nihil est quod non

Eccles. 30. 24.

Prov. 9. 13.

Apoc. 12. 17.

1. Tim. 20.

Rom. 13. 20.

1. Joan. 3. 10.

1. Cor. 8. 1.

Ibidem.

Quis serpens
hinc qui
Theologic
studium im-
proba

pro illis extirpandis agant; quas postquam tandem obtulerunt, quomodo his utantur mea mentis debet oratio obire res loquatur, ille. Talibusque, quibus ut quis fuerit utrum non ambuisse angustiam, quam ex illa ambitione in tot tantisque aliis ambitionibus, tantos angores & cruciatus incidisse, à quibus vi & raris illi evadunt, qui non parè & sincerè sentite ad gradus accedunt, & qui ex gradibus, præsertim theologicis, temporalem sibi pro fine quæsitum, non fructum spirituales continent? Una enim inordinata affectio alias innumerabiles parit, quibus unquam finem fieri possit. Inde est illa inexpressibilis beneficiarum, qua hodie ita incredibiler homines æstant. Ad honores quippe & opulentiam & magnificos status omnes propemodum aspirant, eoque velut ad ignem fugere suas curas, sua studia, suos conatus & opera dirigunt. Quod autem ita instabile, nec ignis cupiditatis, in quem quo plura congerierit, eo lemper vehementius accenditur.

Cum itaque finis theologiæ studii secundum præmissa, sit, scateque alius ad vitam æternam convenienter instruire, videmus quid prælibitus subdualque exhibendum sit, utrumque zelo salutis animarum officium sedulo prædicacionis apud populum exercere, an pugner in ludo studii post gradum magistræ adeptum legendi disputandoque & scholasticis miltitanda resistere. In qua quidem questione, sicut in tuis scriptis commemorasti, Doctores quidam, quem vulgato nomine schola Solemitem nuncupat, asserit perfectas esse & salubres hominum bonæ spei studium romanæ, quim se ad prædicacionis officium auferendo salutem animarum procurare. Quibus autem ex causis ad ita sententiam inducatur, nec in tuis ipsi expressibilis scriptis, nec me alius qui legisse aut audisse memini, ut suscipiam rationibus ad seculum opinandum trahi. Pace tamen tanta Doctores nulli præmi facere videtur contraria probabilior opinio. Nam primum quæo causas rei grati in studio resistere optatum contendat. Si ut legat quis de dispensat, & Theologiam doceat, quæo rursum quare hæc facere optatum iudicet & ad id ipsum sustentum nullam potest veritatem affigere causam, nisi quia Theologiam alios docendo, illis homo erudit, quorum possit eruditio ad salutem & vitam æternam alios erudire. Cum ergo finis grati cuius cetera aguntur in utro quoque genere rationem optime periclitissimamque sortitur; si bonum est Theologum propter salutem animarum alios docere, nunne melius est salutem ipsam prædicando & adificando procurare, quam illos instruere qui hæc facere valeant, & forsitan nonquam facient. Sicut enim nisi congruat esse optimum, ita quanto aliquid coram per quo finis habetur finem ipsum magis & proximo immediatæque attingit, tanto melius censendum est. Id quoque irrefragabiliter melius esse necesse est, cuius causa aliud bonum existit. Constat præsertim uti limiti æqualitate cetera constant, bonum certam usque iure præferendum atque fortunam.

Porro quod attinet me gloriari, mihi que laudem vendicare de alienis laboribus ac merito, neque de summa perfectione extollere, quod illos ego auditores discipuloseque habuerim, qui alios novent & possint ad salutem æternæ ætæ, me quæta otia agente, adducere? Concom in studio omni meretur, qui apostolam in arte etiam invidiosam, sed qui superatit aliis in certamine victor erant. *Non carnaliter*, inquit Paulus, *nisi qui legatione certaverit*. Non paxime gloriam reportat qui pugilatorem armavit, sed qui hostem in arena prostravit. Si peritus aliquis medicus ac fidelis sui me diligenti operæ

ex acerba aliqua agerudine liberaverit, cui mercedem reddere debeo, aut grates agere, illic suo præceptor qui Hippocratum docuit aphorismos, aut Avicennæ antologia, an illi qui meo corpori opem, curam, medicamenta adhibuit? Quod quod plerumque in studiis non tam spiritualis animarum scientia discitur, quam superba & curiosi plena ostentationis, quæ diu hunc hunc doctrinam que factus medetur animabus, quamque Deus, scientiarum Dominus parvulus suis largitur non alta imperantibus, alta & rigoris ipse designatur. Denique de quo licet bonæ spei ampliorum ac meliorum concipere, quam de illo qui ferore accensus charitatis alios per exemplarem vitam, sollicitudine prædicacionis instantiam ad Deum attrahere satagat? Nonne autepocenda est charitas scientiæ, cum hæc abusi multis modis homines certant, illà verò unquam abuti armini licet: cum præsertim secundum Apollolum *charitas nunquam excidat*. Scientia autem magna ex parte velut bonum imperfectum sit evacuando; que si sine charitate comite obvenit, pluram solet esse malorum quam bonorum alimonia, non ex se quidem, sed ex pervertitur male utentium. Quæ enim major ad occidendum pernicis, quam ingenua, scientia, eloquentia armata iniquitas; studium autem suum ferè est scientia, charitas verò prædicacionis. Hortatur Paulus Ephesios fore superomniam scientiæ charitatem Christi: qui aperit præminentia charitatis ad scientiam ostenditur: quoniam, ut ait Hiero, ubi charitas intrat, scientia etiam fors illa; neque enim eo solent homines notos qualesque suos admittite, quo choros atque dilectos introducant. Porro Christi attestacione instruitur non Theologum nulle bene effigere, sed secundum Theologum operari. Cum enim multa salutaria veræ periclitissimam miltitanda discipulis dedalit, ad oleum ad præcit: *Si hæc finis, bonus est, si feceris ea*. Sicut enim intellectus bonus est omnibus scientiam tam, ita scientia aut intelligenda opes executione distribuit, gravius & calpor & periclitissimam est. *Scientia enim bonorum, & non faciens, peccatum est illi. Servus quoque scientis voluntatem Domini sui & non faciens, supralibis vultus; nesciens autem vopulatus panis*: quia sua eam ignorantia, nisi desolata aut voluntaria fuerit, aliquatenus excusabit.

Prælibit igitur iuvenes homines otio in studiis marcentes, tibi de studio resistendum blanduntur, tamquam illa suam excuset ignaviam, & si præsertim qui regularum animarum curam susceperunt, qui nisi super gerent suam diligenter vigilaverint, de sanguine percontum ovium suarum rationem tandem exactissimam reddidit sunt. Quæ eum Patrorem negligentia perire putamus animas, aut que temporales possunt commoda perentis anime parturam componere? Conterunt miltitanti ovium Rectores totum in studiis sistem & semper discunt, ut de quibusdam ait Apollolus, *et nunquam ad scientiam servitatis pervenientis*. Quæ est autem scientia veritatis, nisi scientia qui ad Christum qui veritas est, perveniat? Nec tam procul dubio discere cupunt, quam sub titulo & nimbri studi multiplicantis Ecclesiasticis beneficiis atque promotionibus sine ulla unquam intestate invidere. Quis mihi dabit qui sua sit forte aut vocatione contentus, qui non prutinis habita vilescant, qui non insidat cupiditate ampliorum beneficiarum jugiter ardeat? Jesuante interea oremus impatit, & lupis fortassis aut feribus pro curâ atque regimine commendate. Dedicat debent & docuisse qui metronem illam ferenam humeris subeunt, non tunc præpeditæ rerum conversione studia sceleris. Sed, a lors insueti tem,

An prælibitus in schola docet, quomodo salutem animarum conciliandis precantur.

1. Cor. 13. 1.

Joan. 15. 17.
Psal. 100. 10.

Joan. 4. 17.

Luc. 14. 47. 48.

Præsertim Patrores indicantur

1. Tim. 4. 7.
Contra bene facerem multo implicatorem appetentem.

porum, imò rerum ! cum suis quique pecudibus pastorem peritum & diligentem magna curet attentione providere, Christi ovibus abque dilectu, ab-lique curâ & prospectu homines ignari & inutilis, moribusque corruptissimi tenerè & pascim prestantur, qui non oves verbo pascant, exemplo doceant, subdolo foveant, sed vitas potius suis insitunt, rapinus opprimant, lacte exhaustant, lanâ dispolent, qui absentia in presentia plus noceant non facile judicaverim, & quam poterunt infelicissimi in districti iudicis examine de perditio grege reddere rationem ? an se putant excusandos esse quod studio & literis operam dederunt, qui non cã se studuerant ut ovibus prodessent, sed ut titulo gradus & doctrinæ rem suam argerent, armaque uberioris promotionis literas haberent. Si enim ut ovibus prodessent studia sequuntur, saltem post graduum ademptionem ad illas deberent descendere accedere, quas tamdiu usurantes, macieque confectas omiserunt ; sed tunc miramur illas ex toto à se abdicare fatigant, pinguioraque ovia que nihilo magis pascant, suscipere.

Qualis igitur erat excusatio absentie, hauriendâ in studio literis propter suas appetendas concupiscentias infidelle ! Non sicut tunc licet verbis iudicem fallere, dolis eludere, mendaciis circumvenire, quibus lege solent artibus iudices humani decipi. Nihil illic palliat sermo, nihil fraudibus adoperta prodebat duplicata. Omni sublato velamine iudicis erant conscientie, patribus cordum linteis, cuncta animorum revelabatur occulta, que tantâ nunc arte ac studio tinguntur hominibus.

Sed forte dicent secum fuisse ne cum ovibus residerent, per Pontificem superiorum dispensatum. Cur dispensationem petbas, inquit Iudex ? Quare importunè licentiam non si agendi, ad quod te temerè iubebas, extorquebas ? Quam obcausam nomen tenebas officii, si officium nolbas ? Ad hoc Rectorem factus ut regeres, alio Pastor ut greges : tantum erant tua studia, ut propter illa meas perire oves oporteret, pro quarum vobis redemptione oves sanguinem fundere ? Quare alioqui locum pastorem occupare voluisti, & opus minus cretus ? Pavisset alius gregem meum, servasset, curasset, misisset, assiduis cum eo fuisset, lacrum mihi de illo profusumque retulisset. Idcirco te pastorem factum arbitrabare, ut, grege meo neglecto in deserto derelicto, per oppida, urbes & compta cum lascivis & otiosis, dum lupinæm gregem dissipant, vagarent ? Namque solent opiones, qui greges divitum pascentes suscipiunt, in agris abque custodia oves deserere, aut alienis mercenariis illas committere ? An necesse te meum servum esse qui ex denario diurno mecum conveneres ? Quare ergo calce abjecti servitium meum ad quod te vocaveram, alienumque questu dispensatione non servendi famulatum ? Necesse in persona Petri tibi dictam : *Si diligis me, pascere oves meas ?* Quid tibi apud me desuit ? Numquid cibo egisti aut vestimento ? Numquid pacem mecum fraudatus es ? Multasti, tondisti, lac habuisti, lanam crepsisti, peculum omne in vitam sortem cedere permisisti, butus & pinguis ovium succo vixisti. Quare ergo, perdidisti, non pavisti ? Necesse lege communi periculo pastorem heri, si una coram integritatâ petat ovicula, totumque reddere debere quodvis contingeret aliorum culpa intrare ? Aut igitur meum mihi numerum retinere, aut tot ovium tuâ absentia incurridere periculum in tuo sanguine sanguinem lue, acerbissimoque compensa exorant. Dura nimium & gravissima hæc erit sententia, que tã levi imò nullo metu formidatur, à quâ tamen nostra poterit

relevare provocatio.

Sed ad rem redeamus. Quæ potest viâ perfectio esse quàm Apostolorum : & nunquid in publico studio legere iusti sunt ? Nulquam prior hoc legimus, sed in omnibus Evangelium illos ad predicandum missos invenimus. Quis autem istinus dixerit tantum fructum Doctorem quantum in tot orbis partibus evangelizando profuit ; qui ab Ierusalim per circuitum usque ad Ilyricam Christi Evangelium replevit ? Non Dialectic argumentatores in acutis Syllogismis, non suavido oratores in perlatibus humanæ sapientie verbis, non tumidi Philosophi in sectarum atque opinionum varietatibus fidem Christi Gentium precibus infunderunt ; ne sapientia verbi evacuetur crux Christi ; sed simplices & illiterati pascatores propter suam humilitatem & simplicitatem calum edocui. Dominus enim sua secreta mundi sapientibus & prudentibus magna de se præsentibus plerumque abscondit, & revelat ea parvulus : *Cum simplicibus quoque, ut scriptum est, graditur ad firmiorum.*

Sed, inquit, propter hæreses extirpandas, errorumque eliminandos necessarios esse Magistros ac Doctores, qui talia sua scriptis ac disputationibus impugnent. Non infelix vides esse & necessarios, non tantum ad mala & falsa dedocenda, sed primum quidem ac principaliter ad verum & utile docendum, ne ex defectu atque inopâ fructuose prædicationis homines ignari in errorem labantur. Bona quidem est insurgentes errores false argumentationum refutare, sed melius & salubrius tunc non esse errores quos refellere oportere, qui ex negligentia-fractiose prædicationis fere solent oriri : necessarii sunt medici in republicâ, sed melius est hominibus bene valere, quam propter pligam aut febrem necessarium habere medicum. Acute adversus hæreticos, errorumque seminatores in schola disputata, sed de simplici cordibus populiorem negligenter errores ipsi perniciosius innoti evelluntur. Quis non æque utilis esse errores de cordibus expelli, quàm de codicibus ? Male & perditio pene ubique in plerisque rebus sentit hodie vulgus, magis utitur artibus, superstitionibus variis implicatur, divinos & psychones consultat, forelegum delectatur, in principibus præterea graviter claudicat fidei articulis. Si contra hæc subriter in schola discutitur, quid ad illos qui longè positi non audiant nec noverant, ad quos nihil accedunt Theologi, qui eos instruant ? Nonne utilis est medicus, qui postquam artem didicerit agros vlsitat, & medicando sanos, quàm qui de morbis ac vulneribus, nunquam artem expensum, semper in schola disputat ? Scripsit contra quosdam hæreticos Johannes Apostolus suum Evangelium, ab Arianis estigmatum Episcopus, de Verboque æternitate subtilissimè disputavit. Scripsit contra Pseudoapostolos diversas ad diversos Paulus epistolas, nunquid dicitur cum aliis Apostolis & Discipulis ad predicandum non missi sunt ? Imò qui ali ad hoc officium secundam antiquum ritum Ecclesie sunt destinandi, quàm quinque eruditione polentes ad alios sunt mittendos inquit ? Qui alii ecclesiam gradum perfectioribus in Ecclesia obtinent, quàm Pontifices, quorum maxime est creditos sibi greges doctrinâ pascere, quod ut facere valeat, ex doctrinâ suâ dominibus assumenda ?

Itaque nihil est aliud studium Theologicum, nisi quedam, ut ita dicam, Pastorum ac Pædagogorum officina, ex quâ evocandi sint atque eligendi qui artem noverant pastorum, ut vacuis per scientiam præficiantur ovibus.

Joan. 21. 15, 17.

Quid si Theolo cum.

Quibus an-
nua dabitur
in celo.

Em. 19. 19.

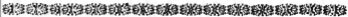
epist. 4. 20

1. Cor. 14. 3.

At Doctōribus, inquit, pro labore & sollicitudine decendi in iustitiam retributione singulari pro-rogativa dabitur aureola. Vide ne non iam de illis hoc intelligendum sit qui in locis studiorum torporant, quān de his qui de suo talento plebem Christianam erudiendo vigilanter & strenue negotiati fuerint (Negotiosi quippe illi dabitur non otiosi) qui animas saluā dōtinā, & predicacione plurimas Deo acquirunt, secumque ad caelestem Jerusalem Anglorumque consortium pariter adduxerint; qui denique illi mandato obedierint, *Negotiamini domo vestra*. Quis enim ita desipiat, ut gradui & bireto, non protectum atque operibus illam debere existimet? Quid si qui pertinaciter cessare voluerint de scholasticis ad intelligendum esse Doctōribus, non de his qui in Ecclesia epulis sacri eloquii populos pascent, audiant tamen Apostolum spirituales plebium edificatores talibus antecesserunt: *Quosdam*, inquit, *posuit Deus in Ecclesia, primum Apostolos; secundo Prophetas; tertio Doctores*: ubi aperte liquet Prophetas prelatos esse Doctōribus, sicut Prophetas Apostolos. Qui autem sint Prophetas paulo post exponit inferens: *Qui prophetat, hominibus loquitur ad edificacionem, & exhortacionem & consolacionem*. Nullis potuit verbis manifestatis spiritualis sancte Ecclesie Prædicatores explicare; quos idcirco, ut puto, Prophetas appellat, quia per divinas Scripturas, quas infatigabiliter discutunt edocēt, ingruentia solent populo pericula pronuntiare, flagitiaque Dei & iudicia ex peccatis hominum surgere solita, Spiritu interā illustrante prædicare.

Sed ne scholās videret omni modo velle vacuare, possint illi in studio legere, libereque residere, qui non ad mapas aliquod officium erudiendarum vocati sunt animarum; quod verbū oneri illi cervicis suppoſuerunt, non autem leviter credere mentem suale hujus Doctōris, quod saluberris in studio prelerim convenienter imbuti demorentur, quān in sua considerando Ecclesia suam gregem pascent. Et

utinam tales opinionēs non dederint occasionem permultis suas causas: de ovibus relinquendi, in studioque ad negligentiam naturā humanā, opusque debetum fegnerit exequendum, nec indiget ad ad induci aut armari; quoniam paucos hodie conspicimus ad magistratus in studiis gradus provectos, in suis Ecclesiis aut parochiis, quān pastorem sunt curam sortiti, residere. Luctus prope in studiis versatur quanto tempore vivunt, siveque idiotis mercenariis regendas oviculas committunt; qui utnam verba Christi de hujusmodi mercenariis studiosi secum meditatione revolvant, suaque & gregum suorum ex Prophetis pariter & Evangelicis sententis velint considerare pericula. Et quod mirum si errores pullulent in laicorum seculariumque hominum peccatoribus, pabulo & doctrinā carentium, quibus castigandis quid utilitatis afferre possint Quorum in studiis agendum detrimationes, quorum eorumque sit ad illos auri finis tenuissima pervenire? Sane non modo illos qui doctorale jam sunt salsugine affluunt, plebes suas gubernare debent, verum eos quoque qui ad illum gradum nondum pervenerunt, si modo competenter ad prædicandum imbuti sunt, pastoralis quoque sunt officium ad pti, probabilius esse credidimus, quā quod Doctōr ille, quod cum ipsius bonū verū dicitur velim, agendum opinatur atque persequat. Si autem pascere & docere non sint habiles, valeant ipsi quod auctōri ad animarum se quib. macula ingessit. Viderunt præterea Prælati qui hanc curam libi mandarunt, quare omis illud gravissimum periculum plessimum, invalidis illorum bameris imponendum putaverint. Ex his factis te puto posse colligere, quare mea sit de tuis questis licentia; que si votis animi tui oronantur valeant satisficere, veniam meæ dabis ignorantie, à peritioribusque exquirere quod per me tenuiter doctum minus fuerit explicatum.

M O N I T U M .

QUA ratione Concilium hoc ad Acherium pervenerit, ac quid in eo præstitum sit, lectorem locibus sequens Baluzii ad Acherium Epistola.

Clarissimo doctissimoque D. LUCÆ DACHERIO, & C. STÆPHANUS BALUZIUS Tutelenſis, Canonicus Remensis.

S. P. D.

MITTO ad te, Vir Clarissime, præclaræ antiquitatis monumentum, Concilium videlicet Carthagine habitum sub Demetrio Episcopo, à veratissimo Bibliothecæ Vaticanæ codicibus descriptum ab eruditissimo viro Luca Holstenio, ab eoque olim missum ad Illustrissimum PETRUM MARCUM Archiepiscopum Tolosanum, quo tunc ego Macenate sinebar, qui- que nuper à Cathedra Tolosana ad Parisiensem translatus, p. m. c. i. post diebus è vita excedens, documentum reliquit Magnos viros non esse immortales. Insisteret nimirum vir summus edere speciales Tractatus de Exemptionibus Monachorum, easque à principio repetere, atque ad eam causam Concilium istud, cujus notitiam habuerat ex relatione Illustrissimi viri FRANCISCI BOSQUETI Episcopi Mompeliensis, ad se missi peteras ad Eminentiſſ. Cardinale Barberino, in cujus Bibliothecâ reperiri esse rebar: verum ex ipso brevi intellexi, id p. hanc quaquam esse, Synodumque illam exſtare in codice Vaticano, unde descripta erat ab Holstenio, ab eoque petendum illius exemplum. Is autem illud paulo post mihi ad Macenatem meum, à quo rece- ptum est Anno MDCLX. apud Perpignanum, quo se consulerat ex præcepto Regis, ut limine!

Regiarum

Regorum in eâ Synodorum novam partem conjuncter. *Latini est supra modum, postquam*
hanc secundam Concilio Carthaginiensi Altonem legi, quâ antiquitatem prorsus spiritus in-
telligeret; eaque, ut dixi, decreverat ut in Dissertatione quâm moliebatur de Exemptionibus
Monasteriorum. Et cum eo morio scribe ille Holstenus max juris facte essent, ac recar-
daver desiderii sui, quod episcopo viro olim profecerat, libens concessi ne in Tomo VI. sui Spi-
ritu Synodus illa conjiciatur, publicè utilitatis causa.

Hanc autem Concilio præterea fidem facit etiam vir eruditus Petrus Franciscus Chiffertius
Presbyter et Societas JESU, qui sic scribit in Notis ad vitam S. Fulgentii Episcopi Ruspensis à
Ferrando descriptam: Ad hæc Hilderici tausta exordia pertinet Conc. Carthagiense non-
dum editum, super in Vaticanâ Bibliothecâ repertum, quod optant eruditi omnes, ut
ad Africanæ historiæ lucem quamprimum prodeat.

Sed quid in his Altit legi, epistolam à Concilio Juncensi sive Jutenensi missam ad Bonifacium
Episcopum Carthaginiensem, adnotat Holstenus Concilio illi interfuisse S. Fulgentium Episcopum
Ruspensem, ut habetur in ejus vitâ cap. XXIX. ubi malè scribitur Vincensii pro Juncensi. In
eodem Juncensi Concilio, ut adnotet idem Holstenus, repressa est usurpatio Vincensii Episcopi
Giroviani: decretamque adversus illam in Synodo Latam memoratur à Ferrando in Breviario
Canonum cap. XXVI.

Mitto præterea, Vir Clariss. Excerptum ex Concilio Carthaginiensi sub Reparato Episcopo,
anno Christi DXXXV. habito, ex perverbo Codice Vaticano Longobardico ad Illustriſſ. virum
ab Holstenio itera missum, ejusque manu descriptum. Quj hic primo loco nominatur Felicianus
Episcopus Ruspensis, jam ipſi Kalendæ Januarii anni DXXXIV. S. Fulgentio successerat, felix
apparet ex Ferrando extremo capite de vita S. Fulgentii, quam Feliciano loci inserpsit. Nihil
verò Episcopus Ecclesiæ Zallarenſis, Legatus provincie Numidie, ut manu Holstenii in calce
hujus Excerpti adnotatum est, alitis prima diei inter LX. Episcopi se primo loco subscripsit.
Exstat autem (subdit Holstenus) Synodica posteriori hujus Concilii sub Reparato, scripta qui-
dem ad Johannem P. P. II. accepta autem ab ejus Successore Agapeto, cujus responſum habetur
in tomis Conciliorum. Ex eodem Synodo missus fuit Theodorus Diaconus ad Imperat. Justi-
nianum, ut peteret restitutionem ac confirmationem privilegiorum Ecclesiarum Africa; quam
Constitutionem Pithani edidit.

Habes hic bona fide exemplum alterum ab Holstenio missorum, cum brevibus aliquot ejus
Notis passim in margine positis. Reliquum est, ut me amare pergas nominis tui studiosissimum,
remque literarum ornare perferes. Data apud fontem Germanam in Latia v. Kalendas
Septembris anni MDCLXII.

ANNO 116.
 Ex titulo Pa-
 tris.

SYNODI CARTHAGINENSIS BONIFATII EPISCOPI.

Habita Anno Christi DXXV.

SESSIO SECUNDA.

In quâ agitur de Libertate Monasteriorum.

INCIPIT DIES SECONDA.

ANNO secundo gloriosissimi Regis HILDERICI,
 die nonâ Idus Februarias, Carthagine in secre-
 tario Basilicæ S. Martyris Agilii, cum BONIFACIUS
 Episcopus Ecclesiæ Carthagenensis cum Coepiscopis
 suis diversarum provinciarum Africanarum, quo-
 rum nomina subscriptione ostendunt, confederet,
 aditibus Diaconis, Bonifacius Episcopus dixit:
 Post huiusmodi disputationem, que nos penè us-
 que ad vesperam detinuit occupatos, quia jam
 nihil arboris superesse quod de generali Ecclesia-
 rum utilitate tractemus, si que sunt specialiter dis-
 cutendis singularum suggestio manifestet, ne vel
 privata commoditas videtur omitti.

GAUBIUS Diaconus regionis quante dixit: PE-
 TRUS Abbas cum aliquantis Senioribus Monasterii

Tom. I.

sui pro foribus observans, rogat se tunc Beatusinus de
 sanctissimi Cæsaris præsentari iudicio. BONIFATIUS Epî-
 scopus dixit: Ingressus. Quibus ingressis, Bonifa-
 tius Episcopus dixit: Que vos causa ad Concilium com-
 pulsi convenire? PETRUS Abbas cum præsentibus
 Monachis fratribus suis dixit: Offensus libellano,
 cujus seris recitata vim dolens nostris melius prolo-
 quitur. BONIFATIUS Episcopus dixit: Susceptâ quod
 ingeritur, percussatur. Et cum tradidisset, REDEM-
 PTIOLUS Notarius recitavit.

DATA A PETRO ABBATE: ET AB
 universa Congregatione ejus.

ROgamus, Beatusine, & Apostolicâ dignitate
 prædite, Christi venerande vultus, Bonifati
 Episcopo, & omnes sancti Sacerdotes qui nunc
 assidue valemus, ut suggestionem nostram intencè
 P P P

adverti precipias. Dñi ad strepitus publicos interrupta quiete pervenire nolumus. Dñi infra Monasterii lateras solis floribus occupari volumus; & amica paenitentibus studium servare silentia. Vicium modo virendum dolor, ac privata necessitas generale propòitum conturbavit. Ex quo enim dederit paginam voluntaria devotione conscribentes, hinc venerabili Sedi libertatem Monasterii nostri communijs vindicandam, nova subdò, sanctissimi Sacerdotis, adversum nos exsurrexit tempestas invadit. Sanctus quippe LIBERATUS Episcopus primæ Sedis provincie Byzacene, Congregationibus Sacerdotum sepe collectis, in perniciem nostram multa & multipliciter machinatur; dum in nobis quasi quondam materiam fæc assumptionis inveniam, post audientem præteritum diem, post pacificæ disputationis facultatem datam atque concessam. Monasterium nostrum gravi excommunicatione percute voluisset. Abiit enim ut percussisse dicamus, scientes nos sub vestro vulnere constitutos, nullis posse jaculis quorumbet consiliorum penetrabiles deseri. Succurvisse igitur tandem aliquando; & à nostris cervicibus jugum, quod neque nobis, neque Patribus nostris quicquam superponere aliquando tentavit, excutisse. Nihil contra fidem, neque contra bonos admodum mores. Quis si discutatur ratio, licet liberi quocumque voluerint pertinere: si consideretur auctoritas, nulla adversum nos antiquorum Patrum defensio profertur: si querantur exempla, multos ante fecisse irreprehensibiliter docemus, quod quidam modo fecisse culpamur.

Ceterum quid à proprio Subdiacono Monasterium, sicut audivimus, dicunt esse fundatum, quid præjudicat omnem mortuis persona viventibus? Quando etiam conditionem clericatus alicui debuit, condicio cum persona defecit. An fortasse dominus fuit? Aut sic Congregationi Fratrum præfuit, ut aliquid sibi proprium vindicaret? Item canobialis Regule non ignorari dispensationem tantummodo dicitur habuisse. Nec ideo nos eam, quia Subdiaconus, sed propterea quia Monachus fuit. Abbatem habuimus. Unde & si forsitan alicui Episcopo aliquando Subdiaconus, & nobis tamen Monachus fuit: nec nos heredes honoris Ecclesiastici, quem eum habuisse nescimus, sed sanctissimæ professionis existimus. Proinde lacrymabiliter obsecramus, nihil novum fiat in nobis; quia nihil novum factum docetur à nobis. Illuc ut opprimeretur, confugimus, ubi solent etiam Clerici, si se opprimi viderint, appellare. Cur per dies singulos inauditis manibus ab ipsi tali intentione depouimus? Cur Ecclesiæ simplex prohibet accessus? Cur etiam in Ecclesiæ positi impudenter jubemus foras à Sacerdotibus petii? Cur etiam hospitalitas, quam semper exhibuimus, dematur? Timent salutari qui diligunt: matris Dei servus viator occurrit, benedictionem nobis transiens nullus nemo dare, nec audeat accipere. Satisfiat tandem aliquando pietati. Nos de conscientia nostrâ securitatem plenissimam gerimus. Vos sciatis qualem de tribulationibus nostris rationem Deo nostro reddatis, aut nos qualiter priori securitate confirmata nostre libertati restitutus; quam consecutus, Deo & vestræ Beatitudinis uberes referamus gratias. Et subscripserunt:

Ego PATRIUS Abbas hunc libellum nostram subscripsi.

Ego OCTAVIANUS Diaconus hunc libellum no-

stram subscripsi. Hinc pariter eam, qui Subdiaconus erat, postulare non temporis gradum suo nominare, pro abbate. Quod idem iussit Diaconus dilectus ex Fraternis Philostorgii, b. m. m. m. m. Non parca quidem in hoc Concilio mi-

strum subscripsi.

Ego FORTUNATUS Presbyter hunc libellum nostram subscripsi.

Ego FELIX Diaconus hunc libellum nostram subscripsi.

Ego RAMATUS hunc libellum nostram subscripsi, & ceteri.

Quo recitato BONIFATIUS Episcopus dixit: Recitatum libellum acta suscipiunt. Proinde cognovit sinceritas vestra, Fratrem Confacerdotemque nostrum LIBERATUM de levissimis rebus grave iurgium suscitare; captivamque huius injustissimæ querele occasione, privilegia huius sanctæ Ecclesiæ moliri subtrahere: dum prociac contentione turbans ordinem charitatis, potat publicis contestationibus studendum: nec invidiæ flammam timens accendere adversum servos Dei, quibus nihil commune est cum seculari, congregatione Pontificum, & quicquid pariter audivimus, frequenter adducens, & quotidianis minus Christi Famulos inquietans; ut mutata vice, quos nec generalis Ecclesiarum gravatio molestavit, pax Ecclesiastica videatur assurgere. Relegantur itaque singula, que in hoc negotio per alteram epistolam acta sunt; quo facilius universa Fraternitas, revelante intrinsecis Domino, quid pacifice deinceps oporteat, cum auctoritate & veritate disponat.

JANUARIUS Episcopus Ecclesiæ Vespertinæ provincie Numidie dixit: Dolesmus satis audentes quæ reverentiam sanctæ huius Sedi debitam Frater, Confacerdotisque noster Liberatus audeat in aliquo denegare. Miramur quoque sic tanta pernicie repente surrexerit, que compelleret Monasterium turbare silentio. Possimus igitur, ut secundum Beatitudinis vestre præceptum cunctis nobis legi censeas: quibus diligenter consideratis, causa tanti iurgii penitus abscondatur: & hoc omnes tue glorie exhibemus, quod antiquas Prædecessionibus tuis detulisse evidenter ostenditur. Episcopi dixerunt: Hæc etiam nostra postulatio: fiat omnibus notam quod quid in hac causa dignoscitur gestum, ne remanere aliquid permittatur incertum. BONIFATIUS Episcopus dixit: Fiat quod hæc Congregatio Sacerdotum iustissimè flagitat. Proferantur ex archivo huius Ecclesiæ scripta que dixerimus, & rescripta que scripsimus, vel quæcumque ad præsentis negotii pertinent firmitatem. RADISMPHOLUS Notarius ex volumine chartarum recitavit.

DATA A PETRO ABBATE, ET ab universa Congregatione ejus.

Rogamus, Domine beatissime, & Apostolicè dignitate prædite, Christi venerande Pontificis Bonifati, nobis aurem placidam inclinare dignetur: quoniam vos & in tribulationibus adiutores, & in sollicitudinibus nostris consolatores nobis Deus præposuit, ut non solum vestro suffragio in tentationibus adjuverem, verum etiam vestro consilio in quibusque dubiis confirmemur. Propterea tui Apostolice orationibus nos commendantes, possimus ut nostrum Monasterium facias tuæ Beatitudinis regimini subiacere. In absentia enim Sacerdotis Carthaginensis Ecclesiæ, de proximo BONIFATIUM Gratianensem sanctum Episcopum primæ Sedis provincie Byzacene petimus, ut quædam huic sanctæ Ecclesiæ Carthaginensi Rectorem Dominus concessisset, nobis qui divina ministeria celebrare, or-

mus accusat ecclesia, ab Athelio notavit Balanus, sed ea que levissimis momentis facta, ledere non mouimus? Hoc tamen nos ostendendum erat, hic se priori editione legi iussisse, levissimis codice Vaticano.

danaret. Quod & factum est, et tamen, ut defuncto Primato, non succederet plebs illius aliquam in nobis habere licentiam, sicut est moris in subditis; sed neque plebs nos vicinam aliquando subiret, aut Episcopis vicinis, aut interventori Ecclesie quae proxima est nobis; expectantes, ut diximus, sanctae hujus Ecclesiae Carthaginensis libertatem. Nunc autem quoniam divina misericordia dignum te nobis donavit Episcopum, supplices exoramus, ut vota vel subscriptiones nostras suscipi jubeas, atque Congregationem nostram, sicut credimus & speramus, fovere & consolari digneris: ut tantae Sedis, quae Primitum totius Africae Ecclesiae teore cognoscitur, defensionem muniti, Creatori nostro Domino laudes debitas referamus. Hunc enim libellum, sive à me, sive ab omni Congregatione subscribitur, Reverentiae tuae offerimus, petentes ut eam à nobis suscipere jubeas, & charitas Ecclesiae focare, actum D.O. & Apostolatus tuo uberes grates. Et subscripserunt:

Ego PAVLUS Abbas huic libello nostro in omnibus quae supersus continentur, relegi, consensui, & subscripsi.

Ego FORTUNATUS Presbyter Monasterii, huic libello nostro in omnibus quae supersus continentur relegi, consensui, & subscripsi: & Fratibus subscribendum tradidi.

Ego VICTOR senior Monasterii subscripsi.
Ego VINCENTIUS senior Monasterii subscripsi.
Ego GENTILIUS senior Monasterii subscripsi.

ET ITEM RECITAVIT.

An. Christi
119.

DOMINO Sancto, ac Beatissimo, nimisquae suscipiendo, merito venerabili Fratri ac Consecratorum DOMINIANO, LIBERATO, & Consecratorum sanctis Fratibus & Consecratoribus meis, qui in Jurem Concilio adsumimus, in Domino æternam salutem.

Veneranter excepi tuae sanctitatis epistolam quae mihi eo gratior facta est, quo velite praeferebat iudicium ipsius; quoniam necesse habui sancto Concilio allegare. Ea vero quae merito Maximianensium tuae Sanctitatis scribere dignata est, advertimus, adeoque cum omnibus sanctis Fratibus, & Consecratoribus meis, qui in sancta Synodo Juremensi adsumimus debito salutans venerationis obsequio, nosque omnes tuae sanctae orationi commendans, in quo, famulis suis, divina misericordia insurgente, in omnibus pacem esse firmatam. Quisio autem, ut quae sanctis Fratibus, & Coepiscopis nostris PONTICANO & RESTITUTO Sanctitati tuae mandavimus alleganda, & elementum audire, & sapienter ordinare tuae Beatitudo dignetur. Novimus enim sapientiam tibi divinitus notulam, quae praecipue hoc intendat, ut nullus permittatur Ecclesiasticorum Canonum aliquatenus convellere firmitatem, teoque cunctis formam praebere virtutum, ut terminos patrum definitionibus constitutos non negligat servare posteritas. *Et subscripsit: Orantem pro nobis Beatitudinem tuam summa tuncat Divinitas quod optamus. Accepta Idib. Decemb. anno primo.*

Post recitationem hujus epistolae, memorati Episcopi verba quae mandata sunt dixerunt, id est, de Salisense plebe, Umbrianense, & Vallanorense; & ut VINCENTIUS Episcopus Garvitanus provinciae Tripolitanae plebes, quas Tamallanensibus invasisse videtur, admoneretur ut reliquat; & de Monasterio Petri Abbatis. Ad quae omnia sic rescriptum est.

Tom. I.

DILECTISSIMIS & desiderabilibus sanctis Fratibus & Consecratoribus, Seni LIBERATO, & ceteris qui in Concilio Juremensi adsumis, BONIFATIUS.

ADVENTICIOUS Fratibus, Consecratoribusque nostris PONTICANO & RESTITUTO optatam gratulationem suscepi, dum relecti paginam Fraternitatis vestrae, de pace & concordia eorum, de quibus antehac scripsisse cognoscimus, latari poterimus. Proinde idem Fratibus repetantibus, necesse habui officiositate meae paginam dare portandam, salutans plurimum, & me cum affectu Sanctitatis vestrae constantibus commendans. Creatorum nostrum & Dominum deprecatur, ut haec legentes, addatis precibus, ut diebus nostris subditis his quae communes animos offendere possunt, quae nobis omnia praefertur. Illud autem, dilectissimi & desiderabiles sancti Fratres, quod inseritas vestrae per memoratos Coepiscopos nostris verbo mandare dignata est, facere valde mihi difficilimum. Neque enim poterimus statuta mutare, quae per tot Sacerdotes influente divino servata voluimus. Si enim admitteremus ea quae antea constituta sunt in retractationem vocari, nihil in divinis humanisque actibus, nihil in sacris publicisque rebus obtinere ullam potentiam firmitatem: dum post minorum spatium, tanquam in emendationem Patrum velut instructioe nostra videtur mutare posteritas. Sed potius exoramus, ut manentibus his, quae cum omni affectu à prioribus nostris custodita sunt, vel ex consuetudine descendunt, pius Dominus quae patris sunt votis nostris & precibus concedere jubet, sanctiorum Canonum statuta serventur.

Et quia constitutum est, ut ab hac facie Carthaginensi Sede, diversis provinciis Africae potentibus, Pascha dies intimeretur; immoiamus Resurrectionis Dominice sacramentum vii. Idibus Aprilium ad futurum fore, quam festivitatem ut cum quiete Domus Dei celebrare mereamur, assiduis precibus Fratertus tua, & omnia anima Christiana de Domini elementis expectare non permittat. *Et subscripsit: Opto te, Frater, in Domino bene valere, & mei memorem esse.*

Data de xvii. Cal. Januariis, anno primo.

ITEM RECITAVIT.

Quae autem per memoratos Episcopos remandata sunt, sequens monstrant. Ad ea quae sanctum Concilium Byzantiae provinciae per Fratres nostros verbo mandavit, decuit respondere, id est, de Salisense plebe, Umbrianense & Vallanorense, quia sunt documenta quae in tempore fuerit gestum, atque servatis his quae Canonum iudicia continent, tempore quo oportet necesse est ostendantur. De locis autem de quibus Frater noster Vincentius Garvitanus provinciae Tripolitanae impetitur, dum ad petendum eorum qui adversari eum agant, nobis à memorato Concilio fuerit scriptum, necesse est illa ordinentur, quae Patrum nostrorum constituto terminavit. De proterio autem mutando, illa nos posse facere profitemur, quae à vobis directus literis intimata sunt. De Monasterio autem Petri Abbatis iuste nos fecisse, ut à nobis ordinatio fieret, ipsa res quae prolata est in medium praesentibus sanctis Fratibus nostris diversarum provinciarum ostendit: ut etiam Fratres nostri qui directi sunt audierint, & proprio ore sensum Fratrum nostrorum instruire possunt.

FF 11

ITEM RECITAVIT:

DATA A PETRO ABBATE, ET AB
novessa Congregatione eius.

Rogamus, Beatissime, & Apostolicis dignitate
 prædite, Christi venerande Pontifex BONIFATI
 Episcopo, ut suggestionem nostram intentè adverte-
 re jubeat. Petatum ad nos, quòd sanctus LIBE-
 RATVS Episcopus primæ Sedis provincie Byzacene,
 Beatitudinis vestre de nomine nostro querelam mo-
 velle videatur. Et factis mixti sumus ejus Sanctita-
 tis prudentiam de nobis, qui contemptis facultati-
 bus nostris, ut à conditione liberi esisteremus, Deo
 nostro servare decrevimus, mentionem facere jube-
 ret, diceretque quòd conditione Byzacene provin-
 cie tenamur obstricti; cum constat nos de diversis
 locis Africani, vel de transmarinis, ad hanc no-
 stram locam, in quo esse videmur, congregatos fuisse,
 & nunquam alicui obnoxios fuisse. Et cum in
 libertate vocati sumus, sicut Apostolus dicit, cur
 de nobis, qui ad Deum servus & orationibus ex-
 clamamus, causatio fuerit facta, ignoramus. Mo-
 nasterium enim in quo, Domino protegente, esse
 videmur, sumpta parentum nostrorum, vel alio-
 rum Religiosorum fundatum esse firmamus; à san-
 cto PARATO Episcopo Pappiensi provincie
 Proconsularis dedicatum esse non silemus. Et quo-
 usque proprium Episcopum, concedente Domino,
 hæc sancta Ecclesia Carthagenensis haberet, sustinui-
 mus: à quo non solum nos, verum etiam & om-
 nes in Africa constituti, fomenta quotidie accipi-
 mus; ad quam libè libertate arbitri nostri, quam
 semper, Deo protegente, habemus defendendam,
 consilium fecimus, desiderium nostram propriis
 subscriptionibus roboravimus. Ideoque humiles sup-
 plicamus, ut inanes querelas Beatitudo vestra re-
 pellere dignetur, & currente justitiæ, in qua semper
 degit vestra Beatitudo, à jure nos Clericorum,
 quòd neque nobis, neque Patribus nostris quiquam
 suspicere aliquando tentavit, errare dignetur.

Nam docemus, Monasterium de *Præstia*, quod
 in medium plebium Leptiminenis Ecclesie ponitur,
 prætermissis eodem Episcopo vicino, Vico-Atrean-
 tis Ecclesie Episcopi consulationem habere, qui in
 longinquo positus est. Et Buccense Monasterium,
 quod Maximianensis Ecclesie vicinum est, ad con-
 solationem Primatis Byzacene provincie se conse-
 cre. Nam & de Aduanetino Monasterio nullo mo-
 do silete possumus, qui prætermissis ejusdem civita-
 tis Episcopo, de transmarinis partibus sibi semper
 Presbyteros ordinaverant, id est, VALENTINUM,
 EPISTHANUM, VICTORIANUM, & PAULUM. Et
 cum sibi diversa Monasteria, ut ostenderent liberta-
 tem suam unacuique prout visum est, à diversis
 Episcopis consulationem quaesierint, quomodo no-
 bis denegari poterit, qui de hac Sede sancta Cartha-
 genensis Ecclesie, quæ Primatum totius Africane
 Ecclesie habere videtur, auxilium quaesivimus? Ob
 hoc obsecramus, uterumque supplices poscimus, ut
 desiderium nostrum nullius suggestionis perturbari permi-
 tatur; possimus auxilio hujas sanctæ Ecclesie muni-
 ti, in Congregatione quæ sumus cum quiete manere.
 Existunt enim venerabilium sanctorum Patrum dicta,
 libertatem Monasteriorum defendendam; quæ si ve-
 stra julerit recedere Beatitudo, præ manibus ha-
 bentur. Ex quorum lectione cognoscant hi, qui
 de nomine nostro apud Beatitudinem vestram talem
 visumur facere invidiam, quæ Congregationibus
 Monachorum fuerint à Domino concessa. Actus
 Domino, & vestre Sanctitati maximas gratias. Et
 subscripsit.

Ego PETRUS Abbas hanc libellam nostram sub-
 scripsi.

Ego FORTUNATUS Presbyter hunc libellam
 nostram subscripsi.

Ego OCTAVIANUS Diaconus hunc libellam
 nostram subscripsi.

Ego FELIX Diaconus hunc libellam nostram sub-
 scripsi.

Ego RENATUS hunc libellam nostram subscri-
 psi, & cetera.

SANCTI AUGUSTINI DE MORIBUS
Clericorum in secundo libro, ad locum:

Vobis dico, qui forte nescitis, nam vestrum
 plurimam scitis, Presbyterum LESORIUM,
 quamvis seculi natalibus clarum, & apud suos ho-
 nestissimo loco natum, tamen jam Deo servientem,
 cunctis quæ habebat relictis, usum suscepi; non
 quia nihil habuit, sed quia jam fecerat quòd illa
 lectio persuadet. Hic non fecit, sed nos scimus ubi
 fecit. Unitas Christi & Ecclesie una est. Ubicum-
 que sit opus bonum, pertinet & ad nos, si congaudeamus.
 Hortus est anus ubi nostris, ubi Monasterium
 [suis] constituit, qui & ipsi Deo servant.
 Ille hortus ad Ecclesiam non pertinet, sed nec ad
 ipsum. Et ad quem, dixerit aliquis? Ad illud quod
 ubi est Monasterium. Sed quòd verum hoc est, ut
 quòd ad hoc tempus curam pro illis ita gereret, ut
 sumpticulos, quibus sustentantur, apud se habe-
 ret, & ipse, ut videbatur, impenderet. Sed ne propter
 hoc locus daretur hominibus suspitionibus suis
 rodentibus, & ventrem non impletibus; hoc placuit
 & mihi & ipsi, ut sic se illi transigant, quasi
 iste jam de seculo exierit. Nam quid enim cum ob-
 seret ipse, illis dispensaturus est aliquid? Melius est
 ut videat illos bene veritate regere Deo in disci-
 plina Christi, sic viventes, ut de illis tantummodo
 gaudeat, non eorum necessitatibus occupetur.

ITEM IN LIBRO II. DE MORIBUS
Clericorum.

Locus etiam ipse, ubi Monasterium constitutum
 est à memorato honorabili filio meo Eleusio,
 ipsi Presbytero Barnabe donatus est: antequam or-
 dinaretur Presbyter, in ipso loco Monasterium in-
 ituit: sed tamen quia nomine ipsius donatus erat
 locus, mutata instrumenta, ut nomine Monasterii
 possideatur.

ET ALIA EXEMPLARIA AUCTO-
 ritatis sancti Bonifacii Episcopi, Primatis provin-
 cie Byzacene.

Dilectissimi, atque in Christi gratia nominandis
 Filibus meis, universis Dei Ancillis Monasterii
 Bivagalienensis, BONIFACIUS primæ Sedis
 Episcopus, in Domino salutem.

Vestris Sanctimonie libellum recipiens dum in-
 tenti percurreret, attentius suscultavi quid
 in se contineret. Quapropter recipimus præmit-
 tentis sollicitationis obsequium infusum, semper ser-
 vorum Dei, vel ancillarum monasteria liberum ha-
 bere arbitrium à conditione omnium Clericorum: quo-
 rum priorum Patrum sequentes ritum, etiam ve-
 strum Monasterium hoc habere, & in vobis mane-
 re usque in ævum. Unde per hanc vos Auctorita-
 tem duximus commouendas, ut licentiam habeatis
 unde volueritis spiritalem sumere cibum, liberam in
 omnibus facultatem habentes. Si quis autem con-
 trà hoc salubre venire voluerit Præceptum, rigorem
 illico tenent Ecclesiasticum. Ergo, ut superius con-

Monasterium
 non ab Episcopo sed ab
 a iis condi-
 tum.

Prohibe Libera-
 tionis Mona-
 chorum &
 Privilegia.

Sciam. II. de
 contentis vita
 Clericorum
 Ethicæ L. in-
 ter dicitur

lib. sub E-
 nem.

Privilegium
 concecit Vi-
 galibus in
 Monasterio
 degecevis.

noxiamus, hanc vobis attributum licentiam, ut quem velis vobis corrogis Presbyterum, qui vobis Monasterio peragat sacro-sancta, & illa que ad normam pertinet statuta celebranda utque ut petuntur. Et si quis Presbyterum ibidem in Monasterio divina celebravit mysteria, ipsius Primatus auctario Domini nomen recitetur, ut iuramentum femina in omnibus careant. *Et suscipitis: Deus vos in timore suo conservet; quod oramus.*

Data sub die Kal. Maii, anno XXI. gloriosissimi Regis TRASMUNDI.

ITEM RECITAVIT

EXEMPLAR EPISTOLÆ GENERALIS, quæ ad Episcopos scribendam in causa insulæ Lerinensis Missa est.

Quoties membrum aliquod quolibet infirmitatis genere laborat, firmit non potest, quin eiusdem corporis etiam cetera membra condoleant. Et ideo causa que inter sanctum Episcopum TRASMONDUM, & VALERIANUM, vel MAXIMUM item Episcopos, atque Abbatem FAUSTUM, necnon & reliquos Fratres Insulæ Lerinensis acciderat, absque dubio omnes nos, qui in Christo unum sumus, differere non possumus, nisi id agamus, qualiter curetur & abiteratur. Ad hoc itaque remediandum scandalum orationibus vestris tertio Kalendas Januariæ adveniente dies est constitutus. Rogamus ergo ut Sanctitas vestra se usque Arclate faciat dignetur: quatenus tantum malum, quod dilatione plus crescit, Beatitudinis vestre præsentia terminetur. Talem enim causam, que tam grande scandalum genuerit, sicut atrocitate sui multos involvit, ita pietas que in Christo mediantur expolit.

AD EOS QUI IN IPSA INSULA SUNT.

Beatitudinem verò vestram precipue adesse convenit, quos Insula ipsa velut sinu quodam generatus fovens, ad eam gratiam, que nunc in vobis est, Domino insigante produxit.

AD SANCTUM RUSTICUM

Ac precipue Beatitudo vestra ut adu peccatum deprecatur; quia major infirmitas necessario medicos peritissimos requirit.

INCIPIT INSTITUTIO SANCTORUM Episcoporum, Ravennii, Rustici, Nestoris, Flori, Constantii, Asclepii, Maximi, Iulii, Salmasii, Ingentii, Euanthi, Zetaci, Christiani, in causa Insulæ Lerinensis.

Cum Arclate in secretario Ecclesiæ convenissemus, præmissa proce ad Dominum, nullo extrinsecis arbitrio interveniente sedesimus, de remedio scandali, quod in Monasterio in Insulâ Lerinensi obortum fuerat, pertractantes. Placuit ergo vobis, sancto, ut credimus, Spiritu gubernante, ut omnibus que in querelam venerant, sollicitè vendicatis atque discutitis, sanctus & beatissimus frater TRASMONDUS Episcopus primùm exoraretur à nobis, ut scandalum, quod & ipse, sicut & nos, graviter dolebat exortum, differendo in tempora manere duntaxat non pateretur: sed potius ad recipiendum satisfactorium remedia festinare; & sanctum Presbyterum FAUSTUM Abbatem supradicti Monasterii, insidit si qua illa esset culpa veni, in pristina pace toto charitatis affectu reciperet; & ad In-

fulam, ac Congregationem ipsi Deo dispensantè committam, cum sua gratiâ & charitate remitteret. Nec quidquam deinceps ex his, que sibi fratrem FAUSTUM arguebat fecisse, aut verbis repeteret, aut animo recitaret: quin potius collationem, ut post antiquas Abbas & Episcopus, et ut iam & necessitatem perpetuo exhiberet; & solacia sequeretur, que verbis dignabatur promittere, rebus ipsis, prout visis exegerit, plenissimè exhiberet. Hoc tamen tantummodo sibi vindicaretur, quod decessor suus sanctæ memoriæ LAONTIUS Episcopus vindicaverat; id est, ut Clerici & altaris ministri à nullo, nisi ab ipso, vel cui ipse injunxerit ordinentur; christina unanimitate ab ipso speretur: Neophyti si fuerint, ab ipso confirmentur: peregrini Clerici absque ipsius præcepto in communionem, vel ad ministerium non admittantur. Monasteri verò omnis laica multatudo ad curam Abbatibus pertinet: neque ex ea sibi Episcopus quidquam vindicat, aut aliquem ex illi Clericum, vel Abbatem petente, presumat. Hoc enim & rationis & religionis plenum est, ut Clerici ad ordinationem Episcopi debita subiectione respiciant; Laici verò omnis Monasterii Congregatio ad solam ac liberam Abbatum propriam, quem sibi ipsa elegerit, ordinationem dispositionemque pertinet; regulam, que à Fundatore ipsius Monasterii dudum constituta est, in omnibus custodiat.

Cetera in manuscripto desiderantur.

DECRETUM ANTEM HUIUS CONCILII EXPRESSE IN ALIO CODICE LANGUAVARICO VETUSTISSIMO BIBLIOTHECÆ PATRICIANÆ, NUMERO VMDCCCLV.

IN CONCILIO SUB SANCTO BONIFACIO EPISCOPO APTI CATHAGINENSIS.

Runt igitur omnia omnino Monasteria, sicut semper fuerunt, à conditione Clericorum modis omnibus libera, sibi tantum & Deo placentia.

EXCERPTUM

EX CONCILIO CARTHAGINENSIS SUB REPARATO EPISCOPO,

ANNO CHRISTI DCCCXV. HABITO.

FELICIANUS Episcopus Ecclesiæ Ruspendis dixit: Apud Ruspendi Monasterium est à Domino FUGENTIO præfessore meo constitutum. Peto Sanctitatem vestram, ut aliquid de Monasterio ordinetur. Scire enim volo quid debeam custodire. FRATRES Episcopus ZACHARIUS Ecclesiæ provincie NUNDIS dixit: De Monasterio Abbatibus PETRI, ubi nunc FORJUNATUS Abbas constitutus est, quod temporibus sanctæ memoriæ BONIFACII in univèrsali Concilio nobis etiam presentibus acta sunt, inconvulsa permancant. Cetera verò Monasteria etiam ipsa libertate plenissimè perfruantur, servatis limitibus Conciliorum suorum in hæc diuturnitate, ut quandoque voluerint sibi clericos ordinare, vel Oratoria Monasterio dedicare, Episcopus in cuius plebe vel civitate locus Monasterii constitit, ipse hujus momenta gratiam complectat, sibi liberatè Manachorum, nihil sibi in eis præter hanc ordinationem vindicans neque Ecclesiasticis eos conditionibus aut argumt-

ANNO III.

Ex veris Cod. Langobardicis vetustissimo Bibliothecæ Patricianæ, numero 1844.

[& reliquis Fratres] Hic etiam incertum Acherii indicat eorumque, qui celebrant Patrum. d. 44. 100] Titulus falsus: tam quod sequitur, apparet

Epistola Generali adiuque fuisse ad quendam Aristodemum Provincie Episcopum, qui in Leticianâ Insulâ Mercedico potestatis sibi faciat.

subdens. Oportet enim in nullo Monasterio quemlibet Episcopum cathedram collocare, aut qui forte haberent, habere: nec aliquando ordinationem quamvis levissimam facere, nisi Clericorum, si voluerint habere. Ille enim debent Monachi in Abbatum suorum potestate. Et quando ipsi Abbates de

corpore exierint, qui in loco eorum ordinandi sunt, iudicio Congregationis eligantur: nec officium sibi hujus electionis vindict aut presumat Episcopum. Si qua verò contentio, quod non optemus, exorta fuerit, ut illa Abbatum aliorum consilio sive iudicio finiatur.

MONITUM.

CAPITULA que sequuntur ab Acherio edita sunt ex MS. codice Corbeienſi, sed plerumque in locis ita imperfecta, quamquam ad ea emendanda codice quodam Sangermanenſi usus eſſet, ut D. Edmundus Martene non parum debeamus, quod eodem integre descripsit à veteris codice annorum ferme septingentorum, qui sunt etiam Emeriti Ergoti. Fuit Theodorus, cui Capitula illa tribuuntur, natione quidem Græcus, sed Saxonum in Insula Britannia Episcopus, ejus Aſta ꝑ habet, vide inter Alia Sanctorum Ordinis sancti Benedicti. Adem, ut Bedæ monet lib. 4. Hist. Angl. & lib. 3. cap. 2. Librum Penitentiæ compoſuerat, quem cum Spelmanus reperisset in codice S. Benedicti Cantabrigiæ, nec ei liceret per casuales eam exhibere, notum tamen esse voluit ut posset, descripsit scilicet capitulorum titulis tomo 2. Conciliorum Angl.

ANNO CIRC.
668.

CAPITULA THEODORI CANTUARIENSIS ARCHIEPISCOPI

IN ordinatione^a Episcopi vel Presbyteri, sive Diaconi vel Subdiaconi, oportet Episcopum Missam agere: similiter Græci faciunt, quando Abbatem eligunt vel Abbatissam.

II. In Monachi ordinatione Abbas debet Missam agere, & tres orationes complere super caput ejus: & septem dies^b velat caput suum colloquio suo, & septimo die Abbas tollit velamen ad e capite Monachi, sicut in Baptismo Presbyter septimo die velamen infantium abstat, ita & Abbas debet Monacho quia secundum baptismum est iuxta iudicium Patrum, & omnia peccata dimittuntur sicut in Baptismo.

III. Presbyter possit Abbatissam consecrare cum Missæ celebratione.

IV. In Abbatissæ ordinatione Episcopus debet Missam agere, & eum benedicere inclinato capite cum duobus vel tribus testibus de fratribus, & dat baculum & pedale.

V. Sanctimonialis & Basilicæ cum Missa semper debent consecrari. Græci simul benedicunt viduam & virginem, & utramque Abbatissam eligunt. Romani tantum^d non velant viduam, sed virginem tantum.

VI. Nullum perfectum credimus in baptismo esse sine confirmatione Episcopi: tamen ne desperemus^e, in Synodo Nicenâ Christiana fuit institutum.

VII. Sacrificium^f non accipiendum de manu Sa-

cerdotis, qui orationes vel lectiones secundum ritum implere non potest.

VIII. Cum Græci Diacones non frangunt panem sanctum; nec Collectionem dicunt, vel *Dominaus vobiscum*, nec *Completa*.

IX. Qui his sacramentis sunt ignorantis, non indigent penitentia, nisi quod secundum Canones non possunt ordinari, nisi pro magna necessitate. Qui verò non ignorant, quasi iterum Christum crucifixerant, penitentiam septem annis, quartâ ferriâ & sextâ feriâ, & tribus Quadragesimis.

De operibus diei Dominici.

X. Græci & Romani in die Dominicâ navigant, & equitant^g huiusmodi non faciunt, nec in carru ambulat, nisi ad Ecclesiam tantum, nec balneant se. Græci tamen scribunt publice, tamen pro necessitate seorsum in domo scribunt.

XI. Qui operatur in die Dominicâ, Græci primâ vice arguunt, secundâ tollunt aliquid ante eum^h, tertâ vice tertiam partem de rebus, & vapulant, vel septem diebus penitentiam.

XII. Græci & Romani dant servis suis vestimenta, & liberant, excepto Dominico die.

XIII. Græcorum Monachi servos non habent, Romani habent.

XIV. Ligna Ecclesiæ non debentⁱ ad aliquod opus, nisi ad Ecclesiam suam, si necesse est, vel igni comburenda, vel ad profectum in Monasterio

^a *per servitium*] MS. codex S. Geran. Theodoro tribuit, ut Ivo p. 3. c. 46. habuit.

^b *per die*] Theodori est apud Ivonem p. 2. c. 149. Et apud Gratianum de Consecrat. dist. 4. c. quibus.

^c *non operatur*] Prior editio non operatur, nec operatur. Hanc ita avulso post hoc vocis ante eum decessit in edita.

^d *non debent*] Acherius ediderat, non habent. Hoc apud Burchardum lib. 3. cap. 39. Ivonem p. 3. c. 46. Gratianum de Consecrat. dist. 1. c. 134a, tribuit Hygino Papa.

^a *in ordinatione*] Hoc caput in MS. codice S. Geranil, à Burchardo lib. 3. cap. 21. Et ab Ivoe parte V. Decreti cap. 218. refertur ex Theodoro.

^b *per die*] In Gallia tres tantum. Vide Capitula in Caroli Mag. addit. 1.

^c *in Abbatu*] Ordo Romanus refert ex Theodoro, rit. Ordo. *Abbatu*.

^d *Remans autem*] Vide Gelasium epist. 9. ad Episcopos Lucania, & Gratianum 17. q. 1.

^e *non desperemus*] In edita hoc tantum legitur, nonne non desperemus, cetera decessit.

Fratribus in laicalis verò opera non debent procedere.

xv. Ecclesiam licet ponere in alium locum si ocellis sit, & non debet iterum sanctificari, nisi tantum aqua aspergi.

xvi. Græci carnem morticinam non dant porcis suis: pelles autem eorum ad calciamentam, & lana, & cornua licent accipi, sed non in sanctum aliquid. Tamen si casu porci comederint carnem morticinorum, aut sanguinem hominis, non abjiciendos credimus: nec Gallinas simili modo.

xvii. Animalia quæ à lupis vel canibus consumantur, non sunt comedenda nisi porcis & canibus; nec cervus aut caprus, si mortui inventi sunt. Pisces autem licent, quia alterius naturæ sunt. Equum non prohibent: tamen consuetudo est non comedere.

xviii. Porci qui sanguinem gustantes tetegerint, manducantur: sed qui cadavera mortuorum lacerantes manducant, carnes eorum non licet comedere usque mâscetur.

De peste mortali.

xix. Græci & Romani dicant ipsos infirmos visitari debere sicut ceteros infirmos, sicut Dominus præcipit.

xx. Græci omni Dominico die communicant si ve Clerici sive Laici, & qui tribus Dominicis non communicaverint, excommunicentur.

Romani similiter communicant qui volunt, qui autem noluerint, non excommunicentur.

xxi. Pœnitentiæ secundum Canones non debent communicare ante consummationem pœnitentiæ.

THEODORUS DICIT: Nos autem pro misericordiâ post annum vel sex menses licentiam damus.

xxii. Una pœnitentiæ est viduæ & puella; majorem meruit, quæ viram habet, si fornicationis crimen commiserit.

xxiii. Si quis gentilis dimiserit uxorem suam, post baptismum in potestate ejus erit habere eam, vel non habere.

xxiv. In tertio propinquè secundum Græcos licet nubere, sicut in Legge scriptum est: in quintâ secundum Romanos; tamen in quartâ non solvunt, postquam factum fuerit.

xxv. In tertio propinquè tantum non licet uxorem alterius post obitum ejus habere.

xxvi. Bigamus puniatur primo anno, quartâ feriâ, & sextâ feriâ; & tribus Quadragesimis abstineat à vino & p à carnibus; non dimittat tamen uxorem.

xxvii. Bigamus, ut supra, id est, in tv. & vt. vel plus, septem annis pœnitent, quartâ feriâ, & sextâ feriâ, & in tribus Quadragesimis abstineat à vino & à carnibus; non tamen dimittat uxorem.

xxviii. Monachus fornicationem faciens septem annis pœnitent.

xxix. In primo conjugio debet Presbyter Missam agere, & benedicere ambobus; & postea abluens se ab Ecclesiâ triginta diebus; quibus peractis pœnitent x. diebus, & vacent orationi; & postea communicent cum oblatione.

xxx. Ingenuus cum ingenuâ conjugii debet.

xxxi. Cui uxorem t huius absterit, & non potest repetere eam, licet ei aliam accipere: melius est quàm fornicari. Nam si postea redeat uxor, non debet recipere eam si aliam habear. Ipsa accipat alteram virum; si usum sote habuit.

xxxii. Si quis maritus, aut si qua mulier vovum habet virginitatē, adjungitur uxori, postea non dimittat uxorem, sed pœnitent tribus annis. Vota sulta fragenda sunt & importabilia.

xxxiii. Mulier non debet uxorem votum sine licentia viri sui: si voverit, dimitti potest.

xxxiv. Pro defuncto Monacho Missa agatur in die sepulture ejus, & tertii die, & postea quantum voluerit Abbat: pro laico bono, tertii die, vel sextâ, post jejunium; pro pœnitente triginta die vel septima, & propinquo ejus jejunare debent quinque dies, & oblationem offerre ad altare: sicut in Jesu filio Sirach legitur, & pro Saul filio Israël jejunaverunt: postea quantum voluerit Presbyter.

xxxv. Secundum Græcos Presbyter licet virginem sancto velamine consecrare, & reconciliare pœnitentem, & facere oleum exorcizatum, & infirmis christiana si necesse sit: secundum Romanos non nisi Episcopus solus.

xxxvi. Mulieres f menstruo tempore non intrent Ecclesiam, orque communicent, nec Sanctam monile, nec laice: si profumant, tribus hebdomadibus pœnitent. Similiter pœnitent que intrent Ecclesiam ante mundum sanguinem post partum, id est, xi. diebus.

xxxvii. Infans pro infante potest dari ad Monasterium Deo, quamvis alium vovisset; & tamen melius est uxorem implere. Similiter pecora cetera, si necesse est, pro corquali.

xxxviii. Lavacrum capitis potest esse in Dominico, & in iudâ pedes lavare.

xxxix. Presbyter decimas dare non cogatur.

xl. Reliquie Sanctorum venerandæ sunt; si potest fieri, candela ardeat per singulas noctes; si vero paupertas loci non sinat, non nocet eis.

xli. Incensum c Domini incenditur in natali Sanctorum pro reverentia diei, quin ipsi sicut si dederunt odorem suavitatis, & aspererunt Ecclesiam Dei: sic incensum aspergitur Ecclesiâ primitiis juxta altare.

xlii. Inventa in viâ accipienda est: si inventa

[& non dicitur] Hæc in priori editione sic legebatur: & tunc debet iterum sanctificari, nec iterum aqua sancta aspergi.

[in Græci carnes] Ex Patristicali Theodoro laudat Ivo p. 117 c. 97. 99. 104.

[in Græci omni] Legitur in Patristicali Theodoro tit. 30. c. 20. 21.] Hoc caput & loquens sic legebatur: In istis pro voluntate pœnitentiæ carnis secundum Græcos . . . non solum carnis, post factum factis, in istis pœnitentiâ non licet nubere, &c. Videt postulat hæc in locum Regino lib. 2. cap. 106. & Consilium Compensandi sub Pippino tit. 1.

[p à vino &] Hæc in editis deest, ac legitur dantur ad additionem p à carnibus.

[& non dimittat] Hoc loco Achærius edidit, & pœnitent: ex quo liquet codicem esse usum esse ocrapillino. Caput quod sequitur in priori editione deest.

[Cui uxorem] Hæc etiam desiderabatur in editione Achærii.

[& aut si qua mulier] Oportet hæc vocis addita fuit. Hoc caput Theodorit edit: dicitur apud Gratianum dist. 27. c. 58. 59. & in Patrist. Rom. tit. 8.

[& pro corquali] Hoc etiam caput sub Theodoro nomine desideratum est in codice S. Germani.

[& tamen melius est uxorem implere] Achærius, pro vel solum, malit x quibus die] Prior editio quæst die: quod si sequatur, dicendum est Theodoro placuisse non magis jejunium pro pœnitente, quàm pro laico bono.

[& propinquo ejus] Hoc caput Theodoro tribuit Ivo p. 117. c. 118. & 119. Amet ac Theodorus Irenicus Gregorius Mag. Vide eum Resp. ad Interrog. 10. Augustini.

[& pro Saul filio Israël] Ex Patristicali Theodoro laudat Gratianus 26. q. 1. c. 1. 2. 3.

[& oblationem offerre ad altare] Posterior vox addita est. Statim pro eo equali edidit Achærius.

[& in iudâ] Prior editio in iudæa.

[& reconciliare] Achærius edidit: in eadem verb.

possessorem, reddet ei.

XLIII. Laicus in Ecclesiâ non debet recitare lectionem, nec *alleluya* dicere; sed Psalmos tantum & responsoria *sive alleluya*.

XLIV. Mulieres possunt oblationes facere secundum Græcos, non secundum Romanos.

XLV. In illâ die ante Natale Domini horâ nonâ expletâ, si est, vigilia Domini; manducant Romani, Græci dâto Vespere & Missâ canant.

XLVI. Tributum Ecclesiæ sic sicut consuetudo est pro iusticiâ; tamen ne pauperes in decimis vim patiantur.

XLVII. Animalia coïta hominibus commixta occiduntur, & carnes canibus projiciantur; & ubi dubium est, non comedenda, occidenda.

XLVIII. In uno altaris dias facere Missas conceditur secundum Græcos; secundum Romanos quinque, propter quinque croces quæ imponit Episcopus, quando consecratur. Et ille qui prius manducare probatur, ad osculum non permittitur.

XLIX. Vix abstinens se ab uxore suâ xl. dies ante Pascha, & prius hebdomadâ post Pascha, & post Pentecosten unâ hebdomadâ.

L. Infantes in Monasteriis quatuordecim annorum carnem manducant.

LI. Confessio Deo solâ, si necesse est, agi licet.

LII. Genitiles mortui de locis sanctorum ejcendû sunt.

LIII. Missæ secularium mortuorum ter in annum: tertiâ die, & nonâ die, & trigésimâ die: quia forisxit Dominus tertiâ die, & nonâ horâ emisit Israheliam, & triginta diebus Moyses filii Israhel planxerunt.

LIV. De *liberata* lavandi pedes laicorum nisi in Corna Domini.

LV. De indulgentiâ malarum cogitationum, si non opere impendantur.

LVI. Promissio citò implenda est, quia mors non tardat.

LVII. Qui cum foris fornicatur, quatuordecim annis poenitet.

LVIII. Sacerdos tangendo mulierem coinquinatus, xl. diebus poenitet.

LIX. Servus Dei non debet ullatenus pugnare, nisi in multorum dei consilio fervorem dei.

LX. Non licet Diacono laico judicare poenitentium, sed Episcopo aut Presbytero.

LXI. Maritus non debet habere uxorem suam nudam.

LXII. Infirmis licet omni horâ cibum & potum quandocumque desiderant, sumere.

LXIII. Conjugis uxor est infidelis & gentilis, & non potest eam convertere, dimittat eam.

LXIV. Abbati scilicet Monasterium suum aliâ dare in potestate non est, nec post obitum ejus, nec eo vivente sine voluntate Monachorum, nec propinquo nec alieno, sed ipsi eligant sibi Abbatem. Si Prior obierit, aut discesserit, simili modo. Abbas potest pro humilitate, cum permissione Episcopi, locum suum derelinquere. Tamen fratres eligant sibi Abbatem de ipsi, si habent; sin autem de ex-

traneis. Nec Episcopus debet violenter in loco suo. Congregatio debet sibi eligere Abbatem post mortem ejus, aut eo vivente, si discesserit, vel peccaverit. Iste non debet ordinare de suis propinquis, neque de alienis, nec alio Abbate dare, si non voluerint fratres.

LXV. Si peccaverit Abbas, nec Episcopo licet solvere possessionem Monasterii, quia ipse peccaverit Abbas, sed mittat eum in aliud Monasterium in potestatem alterius.

LXVI. Abbati non licet neque Episcopo terram Ecclesiæ vendere ad alium, quamvis in potestate ejus sint amba. Si motare velit terram Ecclesiæ, cum consensu amborum faciat.

LXVII. Si quis vult Monasterium suum in alio loco ponere, faciat cum consensu Episcopi & fratrum suorum, & dimittat in priori loco Presbyterum ad ministerium Ecclesiæ.

LXVIII. Presbytero licet soli Missam facere, si necesse est, & populum benedicere in Parafecve, & crucem sanctificare.

LXIX. Qui accipit sacrificium post cibum, septem diebus poenitet in iudicium Episcopi.

LXX. Qui occidit Monachum vel Clericum, arma relinquat, & Deo serviat, vel septem annis poenitet.

LXXI. Qui Episcopum vel Presbyterum occiderit, Regi dimittendus est ad iudicandum.

LXXII. Si laicus alterum odii meditatione occiderit, si non vult arma relinquere, poenitet septem annis sine carne: si per iram sobriam, tribus annis: si autem casu vel eventu, uno anno.

LXXIII. Pecunia Ecclesiastica si furata sive rapta, reddatur quadruplum, popularia duplicetur.

LXXIV. Si quis horticâ vestitâ cum virgine, uno anno: si cum maritata, tribus annis unum integrum, duos alios quadragesimis diebus poenitet.

LXXV. Blasphemias Deo agit quæ Missas Deo offert pro homine malo. Augustinus dicit pro omnibus Christianis esse faciendum, quod vel ei proficit, aut offertis, aut viventes consoletur.

LXXVI. Mulier quæ de amore fornicationis ad alteram conparaverit, septem annis poenitet. Sic & illa quæ semen viri sui miscens cibo, ut deinde plus ejus amorem suscipiat.

LXXVII. Sacratâ virgo fornicans, septem annis poenitet.

LXXVIII. Qui homicidium vel furtum commiserit, & non composuit illis quibus nocuit, quando confessus fuerit Episcopo vel Presbytero peccata sua, debet illis aut propria reddere, vel componere, si verò non habuerit substantiam unde componere potest, vel nocerit quibus nocuit, poenitentis plus augeatur.

LXXIX. Qui cibum immolatam comederit, deinde confessus fuerit, Sacerdos consideret personam, in quâ ætate sit, aut quantum deductus, vel qualiter contigit, ita auctoritas Sacerdotalis circa infirmum moderetur.

LXXX. Mulier quæ sobolem necaverit, septem annis poenitet.

4 de *Missâ omnia* | Longè aliter prior edicio, quippe in

quâ legitur, *Antiam canatur.*

e *verbo de* | Hoc additur est.

f *conceditur* | Quæ loquuntur usque ad, *Et ille qui peccat,*

addita sunt.

g *per aliam* | Hoc caput Theodori esse dicitur in

codice S. Germani.

h *Compositio* | Ex Theodoro selecti lvo p. 17. c. 111. &

Burchardus lib. 9. cap. 144.

i *Missâ* | Hoc caput est p. Fomit. Theodori.

l *de liberata* | He autem vocat addit sunt, prius de

que caput sequens.

m *Servus Dei* | Hoc caput sic legitur in priori edicio-

ne: *Clericus nullatenus pugnare deat, nisi in multitudine, aut*

consilio fervorem Dei, quod quidem mihi magis placet.

n *non dicit habere* | Actus non videtur.

o *Abbat* | Theodori esse dicitur in codice S. Germani,

prius de quo hæc sequitur.

q *eam vestitâ* | Actus non videtur.

r *quod quidem* | Prior edicio, *quod quidem*, populari duplicetur.

s *in quo stat* | Quæ loquuntur usque ad *consequi,* ad-

dicta sunt.

lxxxv. Laicus si de Monasterio Monachi faciens furum dixerit, aut intret Monasterium Domino servire, aut humanum sibi fiat:

lxxxvi. Qui seipsum occiderit propterea voluntate, Missas pro eo facere non licet; sed tantum orare, & elemosinas largiri.

lxxxvii. Si quis christianum subter tentatione mente sua excellerit, vel per infamiam seipsum occiderit, quidam Missas faciant.

lxxxviii. Presbyter furtivus, si postquam contemptum fuerit baptizaverit, iterum baptizentur.

lxxxix. Qui per justitiam domini sui occiderit hominem, dies xx. jejuset.

lxxxvi. Ante Nativitatem Domini nostri Jesu Christi, Græci sero, Latini nona hora Missas celebrant.

lxxxvii. Quicumque dubitaverit de baptismo suo, baptizetur.

lxxxviii. In Ecclesiâ sanctificata nulli mortui sepelitur: si autem ibi mortui antequam fuerit sanctificata sepulti sunt, non sanctificetur. Si inde materia fuerit in alieno loco, vel laventur tabule; quicumque enim Ecclesiâ mutata fuerit in alio loco, iterum sanctificetur. Si verò in ipso loco & ea mutata fuerit, aqua aspergetur sancta.

lxxxix. Multi dicunt, non licet pro infantibus ante septem annos Missam agere. Sed tamen licet.

xc. Qui pecuniam in prædium duxerit, tertium partem erogat, & xl. dies jejuset.

xc. Si servus, & si & ancilla domini servum illum libetum non vult cum illa nubere, damna accipere, si illa non potuerit ad eum.

xc. Si polluta s fuerit mulier, vir ejus habet potestatem utram vult, nubere cum ea an dimittere.

xc. Marius si seipsum servum fecerit in furto, aut in fornicatione, mulier habet potestatem accipere virum.

xc. Muliere mortua, licet viro post mensem alteram accipere; mortuo vero viro, post annum licet mulieri virum tollere.

xc. Qui dimiserit uxorem suam alteri conjugens, septem annis peniteat.

xc. Si prægnantem mulierem comparat aliquis pueri liberam; libet est, qui generatus est.

xc. Qui ancillam prægnantem liberat; qui generatus est, servus est.

xc. Patri & filio matrem & filium licet in matrimonio habere. Similiter duobus fratribus duas habere licet uxores.

xc. Vir & mulier in matrimonio, si ille voluerit

servire Deo, & illa noluerit: aut illi voluerit, & illa noluerit, vel ille infirmatus, sive illa infirmata: tamen omnino consensu amborum separantur.

cx. Qui pro homine mortuo jejunat, leprosum adjuvat: hæc Dei solius notitia.

cx. Mulier sponte perdens partum suum, si ante xl. dies conceptus, annum unum peniteat, si verò post, tres annos peniteat.

cx. Pater filium s necessitate coactus in servitium sine voluntate filii tradet.

cx. Si quis in seculari habuit votum venerit sine consensu Episcopi, ipse habet potestatem solvendi, si voluerit.

cx. Qui ordinati sunt à Scotorum aut Britonum Episcopis, qui in Pascha & in consuetudine Ecclesiæ Gothicæ non sunt, iterum ab Episcopis Catholico manibus impositione confirmantur, & in quâ collectione. Similiter & Ecclesiæ que ab aliis Episcopis superadditis consecrantur, aqua exorcizata aspergantur, & aliqua collectione confirmantur.

cx. Desponsata mulier viro, deinde non vult habere cum eâ: reddat pecuniam que ipsi datur, & tertiam partem s addat.

cx. Pater filium suum usque quindecim annos potestatem habet dare cui voluerit, post verò quindecim annos sine voluntate sui non licet.

cx. Qui manducat mortuicinium, xl. diebus jejunet; si ejus necessitas egerit, nihil est.

cx. In quarta generatione conjungantur; quod si inventi fuerint conjuncti, non separantur; tertiâ separantur.

cx. Mulier post partum in purgatione sit xl. dies, sive masculum, sive feminam genuit.

cx. Non licet baptizatus cum Gæthamensis manducare communiter.

cx. Licentiam non habemus Britonibus penitentibus christina vel Eucharistiam dare, nisi ante confessus fuerint se nobiscum esse in unitate Ecclesiæ: cum cumpertus fuerit non esse baptizatus, & ordinatus iterum, & baptizetur, & confirmetur.

cx. Presbyter si viam ambulaverit, & occurrerit mulier rogans eum filium suum infirmum baptizari, & ipse pro xenis sui festinatione negligenter; quicumque Presbyter in provincia sua properat, aut in alienâ vel ubiqueq; invenitus fuerit, qui commendatum sibi infirmum non vult baptizare, & sic sine baptismo morietur, deponatur.

cx. Similiter si hominem occiderit, aut fornicationem fecerit, deponatur.

cx. Episcopus & Abbas hominem sceleratum servum possunt habere, si pretium redimendi non habet.

[*Monachi factus*] Achetius harum vocum loco habet *Monachum*.

[*aut humanum*] Codex Bipont. *autem humanum aut sibi servum*. Quæ quidem non videtur vitiosa fore. Mens scriptoris hæc est, ut eisdem videretur Achetio: Clerici, Monachi, & servi figurari ad sua loca recte debent. At de eo sermo est qui Monachum contempit, hoc est impellit in Monasterium excederet: quædam ejus pars. Aut iterum Monasterium Deo autem unum servit, aut humanum solvitur iudicium: scilicet licet servus autem, aut humanum solvitur iudicium.

[*u. s. p. tamen, &c.*] Hæc Achetius addidit ex codice S. Germani.

[*x. s. vob.*] Hæc in schedis D. Edm. Martene, sic legitur: *s. vob. non ipse sine mandata fuerit*.

[*y. s. servus*] Hoc caput non legitur in Schedis D. Edm. Martene, nec facit intelligi possit. Illius est scribis Achetii Excerptio in ea. Etenim, que expositio est: *Si servum s. ancillam dimiserit uxorem in matrimonio conjungatur, postea liberata servus vel ancilla, s. non post reditus qui an servus est, liberæ dicitur sicut quædam placet* sequens conjungatur; sed tamen jura libertatis Domini, maritus probatur.

[*y. s. pallia*] Hoc caput, & sequens dicitur in priori editione.

[*u. s. p. tamen*] Et hoc capite duo dicitur potestatis verba videtur Achetius in fine cap. 96.

[*u. s. p. tamen*] Hæc etiam dicitur in priori editione. & sequitur: *Pro infirmis & infirmis*. Achetius legi vult *in infirmis & infirmis*, ut in Capitulo. 104. lib. 2. nihil tamen notandum.

[*u. s. p. tamen*] Achetius sic edidit *ipsum adf. in Dei, &c.* Legit *ipsum adf. in Dei, &c.*

[*u. s. p. tamen*] Hoc caput in Schedis D. Edm. Martene dicitur, ut sequens in priori editione.

[*u. s. p. tamen*] Legit Bedam lib. 1. cap. 19. lib. 2. cap. 12. *u. s. p. tamen*] In priori editione addidit *etiam infirmis, h. s. p. tamen* ac] Et Theodoro lib. 2. p. 11. cap. 100. & *Archiepiscopi* Alter Ivo ex Pontifice Theodori p. 49. cap. 101 & *Archiepiscopi* lib. 2. cap. 101.

[*u. s. p. tamen*] Hæc dicitur in priori editione. *in quocumque presbyter*] Achetius edidit *quocumque etiam presbyteris, & tunc notanda fuerit*.

[*u. s. p. tamen*] Hoc caput & sequens Theodoro tribuuntur in codice S. Germani.

cxv. Mos est apud Romanos Ecclesiam Mosaicam vel homines religiosos defunctos in Ecclesiam portare, & cum chrismate ungere pectora, ibique Missas pro eis celebrare; deinde cum cantatione ad sepulchra: & cum positus fuerint in sepulchro, tunc pro eis faciant orationes; & deinde humo vel petra operiantur corpora. Prima, & tertia, & nona, & trigesima die pro his Missas celebratur; inde post annum, si voluerint, observatur.

cxvi. Qui duxerit viduam in moxorem sibi, sive ante baptismum, vel post baptismum, non potest esse Presbyter.

cxvii. Non communicet vir cum muliere adultera, similiter & uxor cum adultero viro non meat pacem communem.

cxviii. Si quis Episcopus vel Presbyter sanctam Pasche diem ante equinoctium celebraverit, deponatur.

cxix. Si quis Episcopus vel Presbyter sanctam oblationem non communicaverit, dicat rationabilem causam; sin aliam, deponatur.

cx. Omnes fideles qui ingrediuntur Ecclesiam, ad sanctam oblationem non perferaverint, nec percipiant sacrificium, convenit privati eos communionem.

cxxi. Episcopus non exeat ad aliam parochiam, & suam relinquat, nisi multorum Episcoporum iudicio & maxima supplicatione periciat.

cxixii. Eunuchus si per insidias hominum factus est, vel si in persecutione ejus amputata sunt viridia, vel si na natus est, dignus hat Episcopus, si postea peccatus fuerit. Si quis amputaverit sibi metipsum vitium, omnino non potest esse Clericus.

cxixiii. Si quis post gradum amputaverit viridia, omnino damnatur.

cxixiv. Si quis sanctissimum absciderit, vii. vel xv. annos pœnitet.

cxixv. Episcopus sive Presbyter, vel Diaconus, qui in fornicatione, aut in perjurio, aut in furto captus fuerit deponatur, non tamen communione privetur. Dicit scriptura: *Non vindicet Deus his in animam.*

cxixvi. Nullus per pecuniam obtineat gradum; sin autem, & ipse & ordinator ejus omnibus modis à communione priventur.

cxixvii. Bis in uno anno Concilii Episcopi faciunt, id est quattuor septimanis post Pentecosten, secundò duodecimo mensis Hyperbetheras, id est iv. Idus Octobris juxta Romanos.

cxixviii. Qui carnes immundas manducaverint, & olera quæ cum carne coquantur, cessare debent à ministerio.

cxixix. Desponsatam puellam non licet parentibus tradere alicui, si illa omnino resistat; tamen

ad Monasterium licet.

cxixx. Et aequè benedicti domos asprepende sunt.

cxixxi. Mulier incantationes cantans, vel anno vel tribus Quadragesimis pœnitet.

cxixxii. Sanguinem sine voluntate sugere è dentibus non est peccatum.

cxixxiii. Episcopus, Presbyter, Diaconus confiteri debet peccatum suum. Confessio Deo soli, si necesse est, agi licet.

cxixxiv. Demonium non sustinet licet petras & olera sine incantatione habere.

cxixv. Perjures tribus annis pœniteant. Sodomitæ septem annis; molles uno anno.

cxixvi. Jejunia legitima sunt tria in Quadragesimis: in primo decime recedende sunt.

cxixvii. Qui Evangelium tantum legit, culpam non super humerum ponit; non sic in cæteris lectionibus.

cxixviii. Uliciscendo homicidia quotquot annis pœnitet.

cxixix. In generatione tertia, secundum Græcos, vel quarta licet subdere; non licet separari sine consilio amborum, sed alter alteri potest licentiam dare.

cx. Læicus à quo recessit mulier, cum confessus Episcopi, post duos annos aliam accipiat, si in captivitate per vim ducta est, post annum aliam accipere potest.

cxli. Stando orandum est pro reverentiâ Dei.

cxlii. Pueros non Monasterii ante viginti quinque annos non licet ordinari.

cxliiii. Cujus uxor fornicata, licet eam dimittere, & aliam accipere. Mulieri non licet fornicatam aliam accipere.

cxliiv. Pecunia servi propter laborem, nulli licet ab eo auferri.

cxli v. Puer quindecim annorum potest se Monachum facere; puella sexdecim vel septemdecim, quæ in potestate patrum est.

cxli vi. Monacho non licet votum votere sine licentiâ Abbatis sui; si voverit, dimittat, nisi jusserit Abbas.

cxli vii. Aves & animalia cætera si in rebus frangulenter, non sunt comedenda; similiter ab accipere mortua. Apostolus etiam ait: *Similiter abstineat vos à suffocato sanguine, & ab idolatriæ.*

Leporem licet comedere, & est bonum pro sententia. Et seletus maldicum pipæ pro dolore jecoris.

cxli viii. Presbytero non licet peccatum Episcopi prodere; quia super eum est.

cxli ix. Balneus judicavit pueris licentiam nubere usque sexdecim annos, si abstineri non poterint.

cxli x. Matina animalia ad littora delata, quo-

o presbiterius] In priori editione presbiterius.
p absterere] In priori editione sequitur, nisi in anno
communicatione privetur.

q presbiter] Acherius edidit presbiterius.
r id est quarta] Prior editio quinta. Et insit duodecimo
mensis, id est octavo Idus, &c.

s si illa amovet] &c.] Hæc in editis decretis.
t super] Hæc etiam dicitur in priori editione.

u Diaconus] Ivo et alii vocantur laudat p. ut. cap. 77.
x perjurio] Hoc etiam Ivo p. 13. c. 8. laudat ex Pontificali
Theodori, & ex Pontificali Romano, sed in his
species amovantur potestera imaginari p. 1290.

y anapæ] Sic dicitur à scholis D. Marneæ in priori
editione legatur ralyon, quod cum Acherio, nec sine
injuriâ displicent, ad oram est curavit filiam.

z absterere] Hoc capitulum in ceteris sic legatur:
videlicet qui natus, et presbiterius non hominibus sperare communi,
a vel quarta] Additum hoc est à laudat scholis.

b post ann] Idem est post septem.
c parat] Acherius monet hoc loco non agi de pro-

essione monachal, aut legatum esse quidem; ut insit
cap. 101.

d Caput ante] In hunc locum ita scripsit Acherius:
Ecclesia defuncto Concilio Molaviato c. 17. Innocent. 1.
Epist. ad Laupet. c. 4. Verum hæc defuncto scrius, ma-

xiximi in Gallia recepta est, ut constat ex Concil. Vener.
c. 11. & Acherio Avini epistola 49. Que tamen defuncto à
Theodoro approbata videtur in Concil. H. ruffinensi c.
10. apud Balan lib. 4. Hist. c. 7. inde Capitulum hinc
Theodori non esse videtur. Ceterò Concilii Molevis decretum
in Angliâ viginti Episcopi temporibus docti exaraverunt.

101 ex Augustini verba: *30 miles fornicata fuerit, relinquenda
est; si 14 à 15000, altera non est interda.* Rem porro
istam obiteram esse, insitit idem lib. de sate & oper. cap. 19.
& c. 10.] Laudat Borchardus lib. 19. c. 10. & Ivo prior.
13. c. 97. ex Pontificali Theodori. Quod sequitur ad hæc voce
Legatur, additum est à laudat scholis.

z absterere] Sic scripsit memoria scholis: prior editio
101, amovet ante. In ceteris post pœnitentia legatur, quæ
est parat suffocato.

In quem locum in scriptis Acherius

rum murtes neficium fumenda sunt suoi fide, nisi sint patrida.

cl. Pecora de rupe cadentia, si sanguines eorum effusi sunt, fumenda sunt: sin verò, sed fracta sunt ossa eorum, & sanguis foras fluxerit, refutanda ut morticina effent.

clii. In aquis extincta morticina sunt, quorum sanguis intrinsecus latet.

cliii. A bellis capta & semiviva, bestialibus hominibus fumenda.

cliiii. Animal semivivum, subito morte preparatum, absque parte vel alia parte, morticinum est.

clv. Caro suilla morticinis crassa vel pinguis, ut morticinum quo pinguefit refutanda est. Cum verò decreverit, & in pristina maciem reversa, fumenda est. Si verò in unà vice vel secundà morticinum manducaverit, post hujus scelus de ventre carum, sanà hie fumenda est.

clvi. Soes carum hominis vel sanguinem gustantes, illiciti sunt. In lege namque animal consumptum si hominem occiderit, illicitum: quanto magis qui manducat hominem? Feros tamen eorum observandi sunt hinc, quos matrum immunditia non possit.

clvii. Galline carum hominis, vel sanguinem ejus gustantes, multum immunda sunt: & ova earum immunda sunt. Pulli tamen conservandi sunt.

clviii. Puteus in quo invenitur morticinum, sive hostium, sive canis, sive animalis cupulibet, primo evacuandus est, & bonus ejus, quia aqua putri madeterrat, foras projicienda: & mundus est.

clxiii. Intendum à vaccà sinà conscientia fumendum: ut quid enim intinzioneem vacca excommunicemus? Et à vulgo præmalgeoci gustatam lac non ripuramus. Sed tamen propter infirmas fratrum conscientias propter immunditias comendum est, & tunc ab hominibus suscipiendum est.

clxii. Intendum verò à suis coquendum est, & immundis hominibus tribuendum est. Sues namque munda & immunda comedunt: vacca verò non nisi herbis & arborum frondibus pascuntur.

clx. Intendum à corvo nullà coctione mundari potest, propter nostram conscientiam dubiam. Quis enim nostrum sic quis illicitas carnes prius comederat, quàm nostrum lac intinset?

clxi. Intendum à duellà vel aquilâ, nec sine coctione, nec post coctionem ullò modo suscipiendum.

clxii. In aquis suffocata non manducanda sunt: unde Dominus carum cum sanguine manducari prohibuit. In carum enim animalis suffocati in aquis sanguis coagulatus perdat. Hoc Dominus probat, non quòd in illis temporibus homines erudiant carum manducarent: quia non effelictior: sed quia carum suffocatum & morticinum manducant. Et Lex metricè ratione scripta dicit, *Carum morticinum non manducetur.*

clxiii. Prædaram pecunia à Christianis sive per commercia, sive per donationes non est fumenda. Quod enim reprobac Deus, ut quid miles Christi suscipiet? Eleanasymam namque prædatis fletus in vati castigat.

clxiv. De meretrice conjuge sic idem interpretatus est: quis meretrix est accessu propti mariti iugo, & secundi mariti iuncta vel tertii. Cujus maritus illà vivente alteram non suscipiet, qui neficium illam auctoritatem quam legitimus in Quæstionibus Romanorum, *Utrum idonum an fissa regibus*, &c. unquam fuisse.

clxv. Carnem à bellis comestam immundam esse idem confirmat, non tamen morticinam: quia sanguis illius carni illicet effusus est per bellas.

clxvi. Lethali verò mortu tamen captum pecus, nec in eorum mortificationem, à peccatoribus, & à bestialibus hominibus comedendum: absque tamen parte, & caecis datà, quam bestia dentibus accinerit. Aptum namque sibi videtur, ut carum bestis administratum humane bestie comedat.

clxvii. Simili modo prohibet medullas ossium cervorum manducari, quos lapsi comederunt.

clxviii. Similiter cervos quorum sanguinem quamvis per venas cernimus fluxile, verat manducari, per fracta in pelvis crura morticinum esse affirmans, eo quod non fluxerat sanguis superior, qui cibus & sedes animæ erat, sed coagulatus est intrà carnem. Quia licet extremities sanguinis per extremum quodlibet membrum sit effusa: sanguis tamen trahitur & solidatur, in quo anima sedet, intrà carnem coagulatus manet. Itaque quòd si non casus vulneris illi sedem anime laverit, non est effusus sanguinis, sed tantum extremitas parit effusa: ita ut qui eam carnem comederit, sicut carnem cum sanguine comedisse. Cum autem Dominus prohibuit, nec & coctam, sed sanguinis effusio dederit. Et hoc prædictum intelligi & de peccatoribus, quæ post absque amrem in extremitate infirmate murta sunt. Adipem tamen & pelles in usus varios habebimus.

MONITUM.

CANONES Hibernenses qui sequuntur, ante seculum VIII. confecti sunt, & à nobis ex magna ac vetusta Canonum collectione MS. delecti. Et hæc quidem Collectio consistit 65. Libris in plura capitula distributis, docet & constituit que spectant ad ordinationes sacras, ad ministrorum Ecclesie diversa munia, ad administrandum Sacramentorum modum, ad Ecclesiasticam disciplinam probe observandam, & ad Laicos Christianis moribus religiosè imbuedos: denique remedia adhibenda, penitentia sive lapsi imponendas prescribit.

2. At enim cum speranda maxime sit ipsa Collectio, ut pote continuata serie locis S. Scripturæ,

Id de pueris à parentibus in monasterio oblati intelligendum, quibus facultatem revertendi in Gratianum S. Basilias non denegat, ut ex Regule Interrogat. 7. intelligitur. Vel quòd hæc hæta servata erat virginibus proficis cum

Idem non fecit, ut pote à proprio consilio joticque profectu. Idem Regul. fuisse tractat. Interrogat. 17. Capitula sequentia in priori editione non habebantur.

Conciliorum & SS. Patrum scilicet admodum ac prudenter insertis adornata, quæres forsitan, *Le-
liber, tunc integram in lucem hauri emiserimus. Dna præsertim nos ad hoc causæ impulerunt. Animo
cum revolviverimus ut quæ tam varias hujusmodi Canonum Collectiones tum editas tum ineditas, ead-
dem præsertim, illam quæ de agitur persuasam habuimus ingratam fore veris evaditis, in
quorum gratiam potissimum instituitur Spicilegium, si quæ commissa & abrupta sunt res effere-
mas, Divite, ut ingenia fatetur, sanctorum refugii laborem, qui corrigenda novæ sermè immensis
visu necessitate impendunt. Adversus enim eam Collectionem passim repressam solacis, ac post
estitator atque imperitæ ab homine lingue latine ignavis scriptam & verba non solum inversa
& barbarâ, sed ultimam syllabam cum sequenti identidem conjunctam; litteram, aliquando etiam
verbum alterius loco suppositum & incompletas denique complures sententias; adeo ut vix ac ne vix
ipsidem sensum conjicere, nonnum intelligere laceret. Itaque solgere opere pretium duximus dimit-
tas indigniora, nostrâ quidem sententiâ, & antiquiora, quæque potissimum in Synodis Hibernon-
sibus decreta sunt.*

3. *Obscura non distentur multa occurrere, vel quod ab homine ignavo descripta sint, vel quod
maximè Hibernensibus obscuritas sit velut innata, uti Opuscula & Canones S. Patricii, quæ-
damque alios inter Concilia Britannia legentis patebit. Nonnulla nos ope Conciliorum Britannia
& Spelmano, & Opuscularum S. Patricii a Wareso editorum, atque scripti codicis Sangermanensis
emendationibus; quædam notis notis utinamque elucidavimus. Sicut in his Capitulis Selectis Ca-
nones non parvi SS. Patricii & Crilde, qui hactenus tenebris fuerunt oborti, quique Spelmano &
Wareso laudari. Non sumus neficii tamen esse Canones sive Capitula, quæ sensum eandem atque
in aliis non generalibus tum etiam provincialibus Synodis referunt, aliquando verba ipsissima.*

4. *Porro dubius nisi fuerit codicibus scriptis, altero Carthagensi, ex quo omnia illa Canonum Ca-
pitula decerpimus; altero hujusmodi Bibliothecæ Sangermanensis, qui aliam diversorum Canonum
Collectionem continet. Sed hærebamus, an Canones sub hac vaga epigraphæ Synodus dicit, alios
adjungeremus Hibernensibus; verum codicem posteriorem perscrutantes, pluribus in locis reperimus
verbum Hibernensibus adjectum: unde statim evanuit scrupulus iste nosfer.*

5. *De antioris autem nomine, certi quod statuerimus nunc nihil occurrit, præter consuetudinalem
Præfationis Collectionis à nobis subjellam. Et hinc consuetudinalem Wareso factores videtur in an-
notationibus ad Patricii Synodum, agens de quodam Canone; Canon. 15. inquit, de toto fratris
defuncti haberetur etiam in Excerptis MSS. è Jure Sacerdotali Egberti Archiepiscopi Ebo-
racæ. per Hucarium Levitam sub titulo, &c. His enim verbis indicatur Hucarius ipse in Co-
nominam fuisse versatus, & subobscurè licet, excerptis sive Collectis. Idem verò sit Hucarius Ab-
bas, qui dispensante, &c. Arbedoc Clericus codicem Collectionis hæc conscripsisse assertis, ac
Hucarius Dicemus, nos faciliè nobis esse judicare; nisi forte dicamus Hæc additum esse Hucari
sive Hucario: Atque Hæc quid denotet ceterè nobis laset.*

CAPITULA SELECTA EX ANTIQUA CANONUM COLLECTIONE

Facta in Hibernia sæculo circiter VIII.

PROLOGUS COLLECTORIS.

SYNODORUM exemplariorum innumerositatem conspiciens, ac plurimorum ex ipsis obscuritate ru-
dibus nimis utidem providens, nec non ceterorum diveritatem inconditam, disjunctam magis
quam ædificamentum præcipiens, brevem planamque ac conlocam de ingenti Sylvâ Scripturum in
unius voluminis tractum expositionem digessit; plura addens, plura minuens, plura eodem tramite
degens, plura sensu ad sensum neglecto verborum tramite afferens. Hoc ergo solum in omnibus con-
tendens, ne meo iudicio quæ videbantur velut commutata describerentur, singularum nomina, sin-
gulis testimoniis præscripta positi; ne velut incertum quis, quodque dicat, minus liceat: sed hoc Lecto-
rem non fallat, ut cum ad generales titulos quos necessitate præposuimus recurrat, numerus diligenter
observet: è quibus observato, questionem quam volumus sine ulla cautatione referret.

Finit Prologus.

*Collectoris verò istius nomen hauri obscurè indicari videtur amatenensis in sine codicis, ad hunc modum.
ARBEDOC Clericus ipse hæc Collectiones consensu lacinosæ conscriptionis, HAZIUCAR Abbate dis-
pensante, quæ de sanctis Scripturis, vel divinis fontibus hic in hoc codice glomeratæ sunt: sive etiam
Decreta, quæ Sanctis Patres & Synodi in diversis gentibus vel linguis construxerunt.*

a. *omnis Agens] Acheris legere jubet, Agrens.*

CAPITULA
EX LIBRO PRIMO.

DE EPISCOPO.

CAPUT QUINTUM.

De eo quid non unus unus ordinet.

Et cap. 7.
Cone. Carth.

SYNODUS ait: Com consensu Clericorum & Laicorum & totius provincie Episcoporum, maximeque Metropolitanis, vel epistola, vel auctoritate, vel praesentia ordinetur Episcopus.

CAP. VII. De eo qui ordinandus est.

Et eodem.

SYNODUS dicit: Qui Episcopus ordinandus est, ante examinetur, si naturalis prudens, si docilis, si moribus temperatus, si sobrius, si castus, si humilibus affabilis, si misericors, si literatus, si in lege Domini instructus, si Scripturas sanctas cautus.

CAP. VIII. De meritis Episcoporum.

SYNODUS dicit: Episcopus non invadat alienam Parochiam; non ordinet alium Clericum alicujus Ecclesie; non presumat pretium ordinationis; non presumat dona inquirere; quae reprobat Alciimus; non ambulet sine Presbytero.

CAP. IX. De aetatibus quibus provectior quis ad Episcopatum.

SYNODUS. Puer verb ab infantia Ecclesiasticis ministeriis deditus usque ad vigesimum aetatis suae annum Lector live Exorcista sit; Ollarius & Subdiaconus quatuor annis; Diaconus, quinque; Presbyter trigesimo; Episcopus vel trigesimo, vel quadragesimo, vel quinquagesimo: Sacerdos h^o officiat, quia in ea aetate Christus predicare orsus est.

Secundum de aetatibus priorum vero juvenes. **S**YNODUS eadem. Qui verb excessiva adolescententia usque ad trigessimam annum aetatis suae probabiliter vixerit, una tantum uxore virgine sumpta coeuvens, quinque annis Subdiaconus, & quinque annis Diaconus, quadragesimo anno Presbyter, quinquagesimo Episcopus fitet.

Tertio de grandaevo Laico. **S**YNODUS eadem. Si verb grandis aetatis sit Laicus, & necesse sit ut Episcopus fiat; biennio sit Lector, quinque Subdiaconus; post duodecim annos Presbyter live Episcopus subrogatur.

b *Sacer*] Hic quiddam inversum esse percipere parum nec enim inquam accipit in vulgo assidue fieri, Chelidum nono aetatis vel trigesimo, vel quadagesimo, vel etiam quinquagesimo provectare orsum esse. Quomodo ita multa prioribus videtur scriptura: *Presbyter trigesimo officiat, quia in ea aetate Ch. p. 17. h. Episcopus vel.... quinquagesimo, Sacerdos.*

c Gildas ait] Nempe in libro Canonum quem Ulsteria in Bibliotheca Cottoniana e f. dist. testatur Britana. Antiqui. pag. 117. Hujusmodi ibidem Canonum Gildas vulgo Sapientem live Badoicam appellatum cessant Scripserit eruditores. Illos potius canones edidisse videtur Gildas ab Anteriori Rege rogatus ut *hagiographam artem in suo regno* [Hiberniam] *regeneraret*, hinc in egra Vitis referunt n. 22. ubi Acta SS. Oed. S. Brendi^o prius factis pag. 148. R. alibi. Au pater castitatem Gildae, quod videtur non nulli, non est hoc dicendum locus. Legi observaciones pro-

CAP. XVI. De eo quod nullus debet judicare Episcopos.

GILDAS ait: Habent quippe Sacerdotes & Episcopi terribilem judicem, cui pertinet & non nobis de illis utroque saeculo judicare. Item, Coepiscopos, & Coabbates, necnon consubjectos non judicare melius est.

CAP. XVII. De eo quod debet electio bonorum post obitum observari. & exiit una decesserit Episcopi.

SYNODUS ait: Nullus Episcopus successorem in via sua faciat, sed post obitum ejus Boni bonum eligant. Item **S**YNODUS definit Episcopum ordinare successorem in egra via consensu Synodi, & religionis ipsius sententia, ne irricum fiat.

CAP. XXII. De Episcopo excommunicando qui aeterna rapit.

SYNODUS: Episcopus qui alterius Episcopi Parochiam rapit excommunicandus est (non legitime ordine parvatus) a pace, & Missa, & misericordia.

EX LIBRO II.

De Presbytero vel Sacerdote.

CAP. IX. De modis quibus nunc Ecclesia immutat.

SYNODUS: Nunc Ecclesia multis modis offert Domino: primum pro terra; secundum pro commemoratione JESU-CHRISTI qui dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*; tertio pro animabus defunctorum.

CAP. XIV. De eo quod donanda pars substantia omnis mortui Sacerdotibus.

SYNODUS Hibernensis decrevit, ut unoquoque mortuo, de substantia ejus pars daret Sacerdotibus, quae Aaron sumebat partem uniuscujusque oblationis, live Principis live famuli; & sedatum commune de substantia omnis mortui dandum.

CAP. XV. De Sedatione communi.

SYNODUS Kartaginensis ait: Sedatum commune, si modicum fuerit, respici non debet, si magnum, accipiendum usque pretium vacca. Hoc Sedatum aufert Regem, & Episcopum qui Monachus est, & Fratres. Synodus Hibernensis in hoc Sedatum ovem, aut pretium ejus statuit demissionem censuram.

via ad Gildae viam modo citatam, pag. 118. Hic Acherid d. Synodus] Hujus capitis, ut Acherid, passim in societate cum canone 21. Concilii Argochensis. Foblerius vult modo non carere. Ecce restat postea in f. p. 118. carere. *Synodus autem nati Basilidensis, qui exortum non aliter dicitur fieri quam Synodo de judicio Episcoporum, quo post d. f. 118. demissionem parochiam hactenus legitime provectum. Hic autem emendatio, ut alibi placet, desilio; nisi in legitime fateri, non placet. Nam hoc capite duo consensu canones videtur a se invicem ita discrepare, ut aliqui canones ratione coestituti quae; ac priori quidem, qui generalior est, Episcopus interfectum sibi eligere, interdictum, altero vero privatum cum consensu Synodi, hoc est Episcoporum ejusdem Provincie, & ex regione ipsa, hoc est p. 118. interdicti eligere; ita ut non ipse locus eligere videtur, sed cum in consensu quo postea legitime habent.*

CAP. XVI. De Communione.

SYNODUS eisdem: Communionis nomen hoc est, viaticum habet, id est, viz custodiam; custodit enim animam usquequum steterit ante tribunal, cui potest sua prout gesserit propria. Nec Archangabus potest ducere ad vitam, usquequum iudicaverit eam Deus; nec Zabulus ad penam trahere, nisi Dominus designaverit eam.

CAP. XX. De superfluo Sacerdotum ad Ecclesiam dantis.

SYNODUS decrevit, ut Sacerdos omne quod superfluum habet det in Ecclesia, & ut quantum Ecclesie dimiserit, tantum Ecclesia demat de superfluo eius.

CAP. XXII. De Sacerdotibus ut non accipiant munera iniquorum.

SYNODUS definit, ut Sacerdos non accipiat munera eius cujus conscientiam non noverit: quantum enim illi hostia non prodest, tantum huic dona iniqui nocent.

CAP. XXV. De tempore quo debent Sacerdotes ab Ecclesia desistere. & de penitentia eorum si ultra defuerint.

SYNODUS Hibernensis decrevit, ut Sacerdos una tantum die ab Ecclesia defuerit. Si duobus, ponatur septem diebus cum pane & aqua. Si vero mortuus ab Ecclesia allatus fuerit, & illa bibens; penitenti debet, quia panis reus illius est. Item, si uno Dominico ab Ecclesia defuerit, agat penitentiam xx. dierum cum pane & aqua: si vero duobus aut tribus, submovendus honore gradus sui.

CAP. XXVI. De eo quod non debet Sacerdos existimare dona oblata. sua esse. sed Ecclesia.

SYNODUS dicit: Sacerdotes quibus ab aliis aliquid sine eam Ecclesia sine sequentium donatur, quia hoc ille qui donat pro redemptione anime non pro commodo Sacerdotis probatur offerre, non quasi suum propterea, sed quasi donatum Ecclesie computabunt: quia iustum est, ut sicut Sacerdos habet Ecclesie donatum, ita Ecclesia habet quod Sacerdoti relinquatur.

EX LIBRO III.

De Diacono.

CAP. III. De ordinatione Diaconi.

SYNODUS. Cum Diaconus ordinatur, solus Episcopus quem benedixit manum super caput eius ponat, quia non ad Sacerdotium sed ad ministerium consecratur.

e Diaconi] Caput hoc sic restitui oportet: tenet Achetius ex cap. 19. Concilii Carthagenensis quarti: Diaconus sit in Phylaxiam, ut Episcopus ministerium agatur. verum ecclesiarum huiusmodi longius accersit esse videtur, nec satis in qua legitur convenire. Item Achetius monet ad capitulum primum sequentem legendum esse idem Concilium Carthagenense IV. cap. 18 & 20.

[Achetius, ut in] Achetius cum videtur locum hunc

CAP. VII. De subjectione Diaconi.

SYNODUS: Diaconi ita se Presbyteri ministrum, ut Episcopi Presbyteros honorent.

CAP. VIII. De Distributione Eucharistie a Diacono.

SYNODUS: Diaconus praesente Presbytero Eucharistiam populo, si necessitas cogit erogat.

CAP. IX. De predicatione Diaconi coram Presbyteris.

SYNODUS: Diaconus in conspectu Presbyterorum interrogatus loquatur.

CAP. XIII. De ordinatione Subdiaconi.

SYNODUS: Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit, partem de manu Episcopi accipit vacuum, & Calicem vacuum; de manu vero Archidiaconi accipit utrumque cum aqua-mande, id est, cyperum cum aqua, & manu tertium.

EX LIBRO XI.

De peccatis sub gradibus.

CAP. III. De consilio Synodi de lapsi gradibus.

SYNODUS Hibernensis decrevit, Ut in peccationem exierint, & ibi ministrant sub manu Abbatis. Humanus vero Hibernensis interpretantur causam peccati Sacerdotum, ut post penitentiam consecrarentur per manus impositionem, & in silentio ministrant sub signo penitentiae usque ad mortem, nihil sua voluntate facientes.

EX LIBRO XII.

De Jejunio.

CAP. V. De Jejunio iustis sine charitate.

GILBERTUS ait: Abstinencia corporalis ciborum sine charitate iustis est. Meliores ergo sunt qui non magnopere jejunant, nec supra modum in creatura Dei se abstinunt, cor intrinsecus iudicium coram Domino sollicitè servant, à quo sciunt exitum vix; quam illi qui carnem non edunt, nec prandis secularibus delectantur, neque vehiculis & equis vehuntur, pro his quasi superiores ceteris se putantes; quibus mors intravit per fenestras clausas.

CAP. XIV. De servando Jejunio.

SYNODUS dicit: Humanitatis causa melius est adveniensibus fratribus, diaconis offerre vitulum,

occursum esse, restitui sic posse conjecit, ut qui in peccationem exierint, etc. Abbas interpretatur. Adjectivum: Pauli alteri adventus Concilium Nicenum c. 10. Concilio IV. c. 48. Toleraum l. cap. 4. 13. & alia. Forte Synodus illa Hibernensis id indoluit servandi aliquos distinctius tenui prout inter & ceteros qui promovebantur, diaconis ad post penitentiam consecrarentur per manus impositionem, & in silentio ministrant.

Ex can. 4. Concil. Carthag. 4.

de abstinentie distributionem & quotidiani propofiti regorem dilfolvere: etenim tunc Domino gratum jejunium est, cum hoc fructibus charitatis tunc consumptum.

EADEM dicit: De abstinentia infolubili à cibus statuit Romani, ut Christi adventus sponsi nullas nostras jejunii leges inveniat. Quid est inter Christianum & Novatianum? nisi quis Novatianus* indelinetur ablineat, Christianus verò per tempora jejunat, ut locus, & tempus, & persona per omnia obfervetur.

EX LIBRO XIII.

De Eleemofynâ.

CAP. VII. De Eleemofynâ de furto aut rapinâ.

SYNODUS: Eleemofynæ à spoliis aut à pretio mendacii non tam profunt quam si non effent; sed tunc melius est dari quàm inter propria bis uti, ne & propria illicita.

EX LIBRO XV.

De curâ pro mortuis.

CAP. II. De his pro quibus offerri debet.

SYNODUS ait: Quatuor modis offert Ecclesia pro animabus defunctorum. Pro valde bonis gratiarum actiones fiunt, in quibus nihil oblatio habet quod delectat: pro valde malis, consolationes vivorum: pro non valde bonis ut plena remissio fiat: pro non valde malis ut tolerabilior fiat damnatio illis.

EX LIBRO XVI.

De Testimonio.

CAP. III. De his qui ad testimonium non admittendi sunt.

SYNODUS Hibernensis: Testimonium peccatoris non recipitur, qui quocid super se testimonium testatur; si non impleverit quæ in Baptismo confessus est, quomodo alius testis verus habebitur? Quomodo mundialis mundum istum contendens erga mundiales res testimonium credibile erit, quæ mortuum mundo non effecerit? Testimonium fornicarum non accipitur, sicut Apostoli testimonium fœminatum non acceperunt de Resurrectione Christi.

CAP. IV. De eo quod conspicienda sunt persona testantem.

SYNODUS ait: Quærendum est cujus sit conversionis is qui accusat, & is qui accusatur: vir namque sanctus valde excellentior est horum juramento.

CAP. VI. De Catholicis temerè testantibus.

SYNODUS Hibernensis: Si vetò ceteri jurare ausi fuerint quod ignorant, & quod dubitatur à multis, verum sit verum an non, sequentes eos qui mun-

diales sunt; perniteant jejunium eorum qui perjuriam jurant, qui audaciter animas suas in manus reproborum tradiderunt.

CAP. IX. De testimonio timendo etiam à plurius.

SYNODUS: Timendum est etiam testimonium plurius, si timidi, aut audaces, aut pretio perveniuntur. Inde dicitur: *Mœra excacat oculos sapientum:* hinc & testes Resurrectionis pretio corrupti, falsum testimonium dixerunt.

CAP. XIII. De duobus viris contradicentibus.

SYNODUS: Qui falsò accusant fratres, usque ad exitum vite non communicent.

EX LIBRO XVII.

De Oblationibus.

CAP. III. De his rebus cunctis qui retrahunt sanctificata Deo.

SYNODUS: Qui subtrahit hostias catholicis sanctificatas, excommunicetur. Item: Quocumque datam fuerit in Ecclesiâ Dei, quocumque modo non patitur ab Ecclesiâ alienari.

CAP. V. De Ecclesiâ humanis agente cum his qui retrahunt oblationes.

SYNODUS: Omnis qui audeat oblationes Deo sanctificatas auferre, confirmet Domino quod traxit, aut satisfactionem per penitentiam recipiat.

EX LIBRO XVIII.

De jure Sepulcræ.

CAP. II. De eo quod in sepulcro patris sepelendum est.

SYNODUS decrevit: Vir sive mulier in suo paterno sepulcro sepeliatur. Dicitur enim: *Maledictus omnis homo qui non sepelitur in sepulcro patris suæ.*

CAP. III. De eo quod debet homo sepeliri in Ecclesiâ eius Monachus est.

SYNODUS statuit: Si quis in Ecclesiâ conjunctus fuerit, in eâ sepeliatur.

SYNODUS Hibernensis: Monachus cum in vita sua libertatem propter justitiam Abbatis non habuit, quanto magis in morte?

CAP. VI. De sepulcrâ ejus qui se duobus Abbatibus conjunxit.

SYNODUS Hibernensis: Si quis commendaverit animam suam & corpus, & omnia que habet Deo, & Principi, id est Abbati sancto: & si postea exierit ad alterum Abbatem, & commendaverit illi animam suam, & omnia que possidet; cujus erunt

Ex Concil. Carthag. 4. cap. 96.

* *Nulla nostri* At nullas nosi... inveniant: Acherius moxer Novatianus loco legendus esse Tatiano, quis Au-

gustinus ait lib. de Heret. cap. 17. Tatianos sive Encratitas carnis vesci non licere, imò esse abstinentes alicuius.

hæc omnia & prioris utique Abbatis omnia sua, si tamen votum ejus illo vivente non tacuit. Novissimò verò Abbas relinquat & corpus ejus, & vestimentum, & equus, & vacca: vel si taoti honorum fuerit, duo equi cum curru, & ornamētum sui lectali, & vas de quo biberat: tamen prior Abbas offerre pro animâ Monachi sui discendens ab eo debet.

Eadem Synodus: Omne corpus sepultum habet in jure suo vacam, & equum, & vestimentum, & ornamētum lecti sui: nec quisquam horum redditur in alia debet; quia corpori ejus tamquam vernacula debentur.

CAP. VII. De mortuo vivente.

Synodus eadem: Quicumque discesserit de sub ecclēsia, & in aliâ Ecclēsiâ sepultus fuerit, cujus propinquus veniens corpus mortui mutare volens, debet prius Episcopi prioris: hoc est vacam, & vestimentum ejus commune: & rogabit principem loci, ut Boticum ejus fodere. Si verò eadē familia misericordiam animæ ejus in dō vti. fecerit, nō det amicus prius ejus, & sedatium commune. Si Sacerdos postulerit, sic erit etiâ Monachus fuerit: si verò peregrinus, vestimentum dimittet. In vitâ Monachorum: Quidam Clericus in aliena Ecclēsiâ mortuus illic sepultus est, propinquus verò ejus corpus petentibus non est dimissum, sed obviat recentem est. Inde ad ovium Episcopum eunibus dicit: nec retinendus, nec dimittendus vacuus.

EX LIBRO XX.

De Provinciâ.

CAP. V. De alienis Provinciis attendis ad intolendum.

PATRICIUS ait: Si quæstiones in hac Isola oriantur, ad Sedem Apostolicam referantur.

EX LIBRO XXI.

De Judicis.

CAP. XII. De judicibus Ecclesie quales fieri debent.

PATRICIUS ait: Non oportet Judices Ecclesie habere timorem hominum, sed timorem Dei: quia timor Dei principum sapientia est. Non oportet Judices Ecclesie Dei habere sapientiam mundi: quia sapientia mundi stultitia est apud Deum, sed sapientiam Dei habere. Non oportet Judices Ecclesie munera suscipere: quia munera excitant oculi sapientiam, & mutent verba iustorum. Non oportet Judices Ecclesie habere personam in iudicio: quia non est acceptio personarum apud Deum. Non oportet Judices Ecclesie cautelam secularium habere, sed exempla divina: quoniam non oportet fieri non Dei timorem esse, vel a' nimium. Non oportet Judices Ecclesie tam veloces esse in iudicio, donec licent quod probum fiat: quia scriptum est: Noli iuxta esse eis. Non oportet Judices Ecclesie volubiles esse. Non oportet Judices Ecclesie mendaciam dicere: quia magnum crimen est mendaciam: sed oportet Judices Ecclesie rectum iudicium judicare: quia in quocumque iudicio iudicaverit, iudicabitur de eis.

CAP. XXVI. De iudicio Clericorum, utrum fiat apud iniquos aut apud fideles.

PATRICIUS ait: Omnis mundialis sapiens, si sapiens sit, non iudicat iudicis Ecclesie.

Synodus dicit: Clericus qui causam suam sive justam sive injustam ad iudicium alterius fidei iudicis provocat, excommunicetur.

CAP. XXVII. De eo quod licet Clericus appere causam suam sine lite.

Synodus: Ne quisquam presumat Clericum apud secularium iudicem Episcopo oon permittente pulsari: sed si sollicitus fuerit, oon respondet: non proponat, nec adent criminale negotium in iudicio seculari.

EX LIBRO XXII.

De Veritate.

CAP. I. De veritate iudicandâ quocumque ore prelati sit.

GILBAS: Veritas sapienti nitet, cuiuscumque ore prelata fuerit.

EX LIBRO XXIV.

De Regno.

CAP. III. De eo quod malorum Regum opera destruant.

PATRICIUS. Nonus abusionis gradus est Rex iniquus. Cum Rector esse vult in semetipso, nominis sui dignitatem non custodit: nomen comit Regis hoc retinet, ut subiectis omnibus rectoris officium procurat: sed quærit alios corrigere potens, qui propter mortem, ne magis sint, non corrigit. Terrarum fructus demit, servitium populi impedit, earum mortem præparat, hostium incursum in provinciis concitat, undique bestias quadrupedum dilaceratione inquietat: potestates acrius suscitatur, terrarum fecunditatem, marisque ministeria prohibet, fulmina succendit, arborum exurit. Stera, fructus immaturos deiecit, non solum præsentis imperæ faciem sufficit, sed etiam filios & nepotes, ne Regni hereditatem obtineant, obsecrat. Propter piacula Regum, Saul, & Jeroboam, Achab & cæterorum, semina eorum ne regnarent extulxit Deus.

CAP. III. De eo quod honorum Regum opera adficeant.

PATRICIUS: Iustitia verò Regis iusti hæc est. Neminem iniuste iudicare, advenas & viduos, & pupillis defensorum esse, facta cohibere, adulterum punire, impudicos & bistrones non nutrire; & totius oon exaltare, inopios de terrâ perdere, parvitas, & perjurantes vivere non sinere, descendere pauperes, elemosinas alere, iustos super Regni negotia constituere, sensu sapientes & sobrios consiliarios habere, magorum & pythoniisum & auguriorum superstitionibus non interire, patriam torquet & iustitiam costrâ ad veterales destrudere, per omnia in Deo coherere.

CAP. VII.

Inter Opuscul. Ptolemaei Cap. 4.

Proverbia 5. Patulci inter Opuscul. p. 49. Prov. 1. 7. h. Cap. 1. 19.

Dant. 19. 6.

Epist. 6. 10.

Psalm. 7. 4.

In 71

P 12
a
fo
se
C
A
V

I

CAP. VII. De Rege non habente uxores plurimas.

SYMOUS : Quamvis dignitatem acceperit Rex, tantum timorem habere debet; multæ enim mulieres animam ejus depravant, & animus ejus multitudine uxorum divinis maxime in peccatum labitur.

EX LIBRO XXV.

De Sorte.

CAP. V. De eo quod inter debita fieri mitti debet.

SYMOUS Hibernensis: Sors aut inter duo dubia, aut inter duo equalia, aut inter duo catholica mitti debet.

EX LIBRO XXVII.

De Cruxationis refugii.

CAP. XI. De diversâ penitentia homicidarum sponte occisorum.

HIBERNENSIS Synodus dicit: Omnes homicidæ si toto corde converti fuerint, VII. annorum penitentiam districte sub regulâ Monasterii penitent.

PATRICIUS: Qui occiderit, aut fornicationem fecerit, aut more gentium Aruspicum interrogat; per singula crimina annum penitentia agat; & illo impleto, cum testibus postea resolvetur à Sacerdote.

EX LIBRO XXVIII.

De Furto.

CAP. VI. De furto in Ecclesiâ peralio.

PATRICIUS ait: Qui furatus h fuerit pecuniam aut in sanctâ Ecclesiâ, aut in civitate in cuius ubi Martyres & corpora Sanctorum dormiunt, suis mittatur super tribus; aut illius manus, vel pes circumcidatur, aut in catereum mittatur, juriurans tempus quod judicaverint Seniores, & reddat integrum quod abstulit; aut in peregrinationem ejicitur, & restituat duplum, & iurabit quod non revertetur donec impleverit penitentiam, & post penitentiam erit Monachus.

CAP. VII. De penitentia foranctis, si non de Ecclesiâ.

PATRICIUS: Qui furtum fecerit, dimidium annum penitent, XX. diebus cum pane & aquâ vivat, & rapta restituat, si fieri potest, & sic in Ecclesiâ recipiatur. **VIMYRIUS** dicit: Clericus si furtum fecerit, quadruplum reddat, & annum integrum penitent.

h qui [surrex] Duplex hæc restitutio, ait Achevius videtur aliena à sententiâ Gregorii Mag. in Responsis ad Interrog. Augustini; Adhuc præcipua argumenta necque quod Tom. 1.

EX LIBRO XXIX.

De Commendatis.

CAP. V. De Commendatis ad Ecclesiam non reddentis.

SYMOUS Hibernensis: Omne depositum reddatur, nisi depositum Ecclesiæ matrem omnium baptizatorum: sicut enim omnia mater depositi præditi filio suo non reddat; ita omnia Ecclesiæ filiorum suorum deposita, quamvis sint perditæ, reddere non debet.

Item eadem **SYMOUS**: Si quis custodierit clavem domus, & sur fuffoderit eam, & furatus fuerit depositum alicujus, non reddet is qui accepit, sed iurabit omnia domus illius: quanto magis, si cum pecuniâ sua furatum est?

EX LIBRO XXX.

De patribus & filiis.

CAP. XV. De eo quod non negligendi sunt parentes etiam cultus Divini gratiâ.

SYMOUS: Quicumque filii à parentibus causâ Divini cultus abdicent, nec debitam reverentiam dependent, anathema sint.

Item. Qui patrem & matrem in necessitate relinquit, eum excommunicandum esse censuimus.

CAP. XIX. De his qui deserviant filios suos causâ religionis.

SYMOUS sancta dicit: Si quis filios reliquerit, & eos non contraxerit, & non faciat quod pertinet eis causâ Divini cultus, sine contentione anathema sit.

Item. Quicumque filios prostraverit causâ posteritatis, nutrire debet, ne suæ orem homicida sine desperet existat; dicit enim scriptura: *Carorem tuam ut deservieris.*

CAP. XX. De eo quod propinquus Deus sit filiis.

SYMOUS: Definimus ut omnis penitens non omnia sua reliquerit filiis suis, & liber expectet Christum, qui omnia dabit necessaria.

EX LIBRO XXXI.

De parentibus & eorum hereditas & filiis.

CAP. X. De hereditate servandâ filiis legitimis.

SYMOUS dicit: Non debet fraudare pater filium suum, sed largiri dona, & hereditatem dare debet.

CAP. XIV. De eo quod debet Ecclesiâ partem suam dare cognatis defuncti.

SYMOUS definit: Cum quis moritur, omnia

de hereditate velat videtur antequam de sacro sacro. Et tom. 1. Concil. Angl. ubi CANON ITO RELIQUIT, ut verbum quidem de ipsa collectione.

Synod. Patrici
ci 10. i. Con-
cil. Ang. p. 21.

h
De hoc cap-
itulo repetit
tom. 1. Con-
cil. Angl.
p. 21.

Synod. Patrici
ci tom. 1.
Concil. Angl.
p. 21.

que habet commendat Deo, & partem Cæsari tribuat, & Deus per manus hominum tribuat filius ejus aut propinquus.

CAP. XX. De his qui addunt aulicos Ecclesie in fœmâ hereditatis.

SYNODUS Hibernensis: Auctores Ecclesie hic multa addunt ut femine heredes dent ratas & stipulationes; ne transferatur vera hereditas ad alienos: Dominus etiam: *Transferat hereditas earum fratribus patris sui, inde propinquis.* Secundum utrum dabant partem Domino: si tacuerint propinquorum earum, Domini erant quod dabant: si non verò, irritam erant. Sciendum est quod dabant in partem, hoc est, vaccas, vestes & vasa. Sciendum est quod dabant maneris, hoc est, partem de ovibus & lanam. Si verò de propinquis fuerint *Miſericordis*, dabant eis aliquid de hereditate; & si Ecclesie habuerint partem, dabant ei de suis hereditate; & si generis filius, viris sue cogitationis dabant hereditatem.

CAP. XXII. De Testamentis infirmi.

SYNODUS Hibernensis: Testamentum infirmi ut suo multo de mobilis partem substantiæ, & aliam partem hereditatis, aliamque Ecclesie tribuat in pretium sepulchri. Hereditas verò dividitur inter Regnum, & Ecclesiam, & heredes. Si verò non habuerit Regnum, tertia pars ministrorum erit, si autem non habuerit, dividant propinqui & ministri.

CAP. XXIII. De duobus coheredibus duorum mercatorum partem contradiſionis.

SYNODUS: Coheredes duorum patrum contradicentes, ubi invenitur ætas & prudentia, ac dignitas morum, & bona conscientia, eligatur & cedatur quod dicat; aut forte, quod dixerint omnem dubietatem à iudicibus idoneis interpretentur. Item: Heredes mortuorum iudicentur: Si alter habuerit testes, adhibeat; si non habuerit, ætas videnda, & nobilitas, & ordinatio, & ratio: si verò titubaverint, à forte aut veritate que superat omnia, aut iudicibus veris in alteram partem non declinantibus interpretentur.

EX LIBRO XXXII.

De debitis & pignoribus & usuris.

CAP. VI. De mercade mercenariorum citò reddenda.

SYNODUS: Considerandum est opus mercenariorum, & tunc mercem reddenda est.

Item: Omnis mercenarius opus suum citò consumat, ut citò accipiat.

Item: Omnis mercenarius ad oculum servit, ideo ex hoc præponendus est.

Item: Mercenarius destruit oves in quantum mercenarius, & non congregat dispersum, & quod fractum non fovet.

i Balsarias partem] Forre partem, ait Acherius, mihi longe aliter videtur, nam hoc loci legit, & si Balsarias Balsarum partem.

i non solvitur] Hoc loco non referat, ut Acherius vult. Item addit: Quod hic de pignori stipulenti dicitur, dicitur Concil. Ombarnense can. 14 & Lætes Eccles. Cæsari Regis cap. 20. Diamant quoque Gregorius Mag. lib. 7.

CAP. IX. De quantitate pignoris & ratione ejus.

SYNODUS Hibernensis statuit quintam partem debiti in pignori tribui, ut in lege dicitur: *Reddet quintam partem; & si non solvitur pignori suum, usque ad certum tempus, non solvet in æternum; & reddet totum debitum nisi misceretur illud.*

EX LIBRO XXXIII.

De fidejussoribus & ratis & Stipulationibus.

CAP. II. De eo quod non debet Clericus esse fidejussor.

SYNODUS: Clericus fidejussoribus serviens depnatus.

PATRICIUS: Clericus si pro gentili homine fidejussor fuerit in quocomque quantitate, si contigerit (quod mirum non est) ut per alium aliquam gentilis ille fallat, de rebus suis solvat debitum; nam si armis compugnaverit, computetur extra Ecclesiam.

CAP. III. De personis indignis ad fidejussorem.

SYNODUS Hibernensis: Non est dignus fidejussor sicut nec peregrinus, nec robustus, nec Monachus nisi impetrante Abbate, nec filius nisi impetrante patre, nec femina nisi domina, virgo & sancta.

CAP. IV. De tempore quo debet rata solvere.

SYNODUS Hibernensis dicit, ut rata reddat delicta pro quibus fixerat manus, ita ut primâ vice xv. diebus exspectet debitor, secundâ vice xx. diebus; tertiâ vice xxx. diebus quartâ vice xl. diebus. Postea sine reputatione reddat debitum.

Item alii aliter dicunt: ut si pro vivo, primâ vice x. diebus exspectet; secundâ vice v. Si verò pro mortuo, xxx. diebus.

CAP. V. De modo quo reddet debitor saltem rata.

IN DEFINITIONE ejusdem Synodi, debitor reddat quantum rata solvit & quantum fatigatus fuerit; si verò humanus fuerit, rata non quaeret usuram, nisi quod tantum solvit, & quantum fatigatus fuerit; si verò inhumanus fuerit, uno anno crescat usura, & omne debitum reddat, & quintam partem debiti in omni mense.

CAP. VI. De eo quod aliqui non debet emere aut vendere sine rata, & stipulationibus.

SYNODUS sancta decrevit ut omnis venditio tribus confirmetur; ad est rata, & stipulationibus & testibus, & scriptione in qua fuerit.

CAP. VII. De ratione stipulationum & estium.

SYNODUS Hibernensis: Si una stipulatio fuerit, fortiter creditor & debitor, & jurabit alter super alteram. Si verò alter duos vel tres menses ha-

epist. 11. lib. 2. Concil. Meldense can. 49. Yeburienſe can. 16. Clarom vitanum sub Urbano II. can. 8. Romanum sub Alexandro III. can. 7. Item Lactantius sub Innocentio III. can. 66.

i saltem rata] Acherius coniecit legi episcopo Balsarum n. creditor] Vox addita.

Obm. 17. 10.

j

l

Joan. 10. 18.

Ca
pol
57
cu
Co
P

huerit, aut plagibus erit juramentum, & debitor reddet. Si verò stipulationes inter se dissentiant, fuerint, & stipulationibus, ejiciatur, donec secundum iudices ponatur.

CAP. VIII. De debitorum restituente.

EADEM SYNODUS: omnis debitor qui restitit rebus, & stipulationibus, ejiciatur, donec secundum iudices ponatur.

PATRICIUS dicit: Nam si armis compugnauerit, extra Ecclesiam ejiciatur.

EX LIBRO XXXIV.

De Juramento.

CAP. V. De Juramento solvendo.

SYNODUS: De iudicio incerta solvenda, nec per variatio sed temeritas emendatio. In Regum libro Saul juravit Jonathan occidere nec occisus est; nec in hoc juramento culpatur; quia iuxta voluntatem suam non Dei voluntatem juravit.

SYNODUS Hibernensis: Juramentum filii aut filie nesciente patre, juramentum Monachi nesciente Abbate, juramentum pueri, irrita sunt.

EX LIBRO XXXV.

De Jubileo.

CAP. VII. De tempore quo neglecta cadunt in sui antiquum.

SYNODUS Hibernensis: Quidquid per 7. annos remanserit; hoc est annum jubileum, in unius iuretransgrediens, sine munitatione, aut excommunicatione in perpetuo non revertetur.

CAP. VIII. De eo quod observanda sunt leges Jubilei etiam in Novis.

SYNODUS ait: De vendendis, * adfectus licet, verum nunquam veteratur; observandæ sunt tamen leges Jubilei, id est anni quinquagesimi, ut non afferuntur incerta tempore veterata; & ideo omnis negotiatio subscriptione affirmanda est.

CAP. X. De his quæ non continentur Jubileis.

SYNODUS Hibernensis: Aliis tibi opponentibus Jubileum, respondebis: Annus Jubileus de rebus venditis & commutatis ex coheredibus propriis ad homines Catholicos est. Non de antiquis commendatis; non de his quæ per vim rapta sunt; non de his quæ sine precio sunt; non de his quæ venduntur ex alienis hereditatibus non de his quæ inter Regem & Ecclesiam sunt: quia Rex propriam Ecclesiam quanto tempore non subtrahet, ita Ecclesia jus Regis non subtrahet: non de his quæ sunt inter fratres, quia frater fratrem fraudat.

in Anno Scilicet Testamento. Sciam tibi de uxore solis legibus, Achertus vult legi de uxore; nihil videtur quiddam alterius generis ferre.

per omnes principum Si quidem Anthoni credas, hic addendum est uxorem, vel aliam quiddam ejusmodi; verum

EX LIBRO XXXVI.

De Principibus.

CAP. III. De bonis Principibus.

SYNODUS Hibernensis: Oportet omnem Principem, ut terra sit ad sustentandum, gubernator sit ad corrigendum, anchora sit ad sustentandum, malleus sit ad percipiendum, foriceps sit ad tenendum, sol sit ad illuminandum, ros sit ad madefaciendum, pugillaria ad scribendum, liber sit ad legendum, speculum sit ad conspiciendum, terror sit ad terrendum, imago sit in omnibus bonis, ut sit *omnia in amodo.*

CAP. V. De eo quod Principes non culpandi sunt pro rebus criminis.

GEDAS: Aaron tamen culpando Moyses propter uxorem Aethiopsam lepra Maria damnatur: quod nobis timendum, qui nobis * Principibus detrahimus propter mediocres culpas.

CAP. VII. De eo quod non petitur Principatus, nisi qui prius subiectionis.

SYNODUS: Oportet eum qui vult principari, prius Monachum esse: & eum qui vult hereditare, prius pium esse, qui vult docere, prius discipulum esse.

CAP. XIV. De eo quod debet Princeps habere ministrum.

* **SYNODUS:** Oportet Principem omnia pensare per manus ministrorum in usus Patochiar, & subjectionum & pauperum.

CAP. XV. De eo quod non debet Princeps nisi parva demare sine auxilio subiectionum.

SYNODUS dicit: Non debet facere quidquam sine consilio subiectionum, nisi pauca in liberationem vinctorum, & in consolationem pauperum & viduarum; & si Clerici absentes sint, tunc faciet.

CAP. XX. De consensu populi cum Principe in ordinando successore.

SYNODUS dicit: Definimus omnes Principem non ordinandum, nisi vocem Clerici & Patochia in uoum consentientibus.

CAP. XXIII. De aliis desiderandis Principatum indignis, hoc est incipientibus, aut super a mandis ceteris.

SYNODUS: Decernimus ut liceat quod doceret, reformetur quod tenet, & sicut verba super candidalabrum posita eruat, ut ad verba vis ventorum irruens concepit lucrationis flammam non caligat, sed auget.

CAP. XXVII. De penitentia blasphemantis Principem bonum.

PATRICIUS ait: Qui murruraz verba blasphemantur esse; non enim ex mea est Synodus Hibernensis Principem aliquem esse oportere, sed si sit aliquis, tam oportere esse episcopum, ut, &c.
* *q. Anon* Necessitas desit hoc loco qui non videt; Logo, qui agitur Principatus.

mix contrā Principem bonum per odium, vel invidiam, cum pane & aqua pœnitent vit. diebus, exemplo Manie contrā Moysen murmurantis.

CAP. XXIX. De eo quod incipientes præfite debent.

SYNODUS totius mundi, & Patricius decrevit: Qui incipiens est, nullo modo præfite liceat, sed sub manu Abbatis Catholicus opus suum exerceat.

CAP. XXXI. De manendo in comp. vocatione.

GILDAS: Unusquisque in quo vocatus est in eo perstare, ut nec primarias nisi voluntate mutetur subiectionum, nec subiectus nisi senioris consilio locum prois obtineat.

CAP. XXXII. De pessimo Principibus ejiciendis.

SUPERBUS Angelus de caelo ejectionis est, Adam post peccatum de paradiso in terrā ejectionis est, Hieroboam Rex iniquus à decem tribubus desectur. Omnes hæretici quamvis magnarum urbium Principes sint, deestata eorum heresi, à Cathedralis suis consensu Synodi ejectionis sunt.

CAP. XXXV. De eo quod non dispersa esse debet Ecclesia per contumaciam, sed congreganda est in ovem in ovem.

SYNODUS Hibernensis: Si qua contumacia inter principem & monachos ejus per discordiam aliquam orta sit: non rejiciat pastor gregem suum in dispersionem, nec oves pastorem fugiant, sed invicem pacificentur, dicentes: *Intrabo ad altare Dei mei.* Gregorius Nazianzenus tractat hoc dicens: Ab altario non quilibet potestatem habet me repellere. Nec fronsatus unquam ovem vestrum: non invigant pedes adversum caput, neque caput à se esse alienos deputat pedes.

CAP. XXXVII. De eo quod non debet Princeps portare propriam quod sibi deponatur, sed Ecclesie.

SYNODUS: Pontifices verb quibus aut cum Ecclesia aut sequesteratum donatur aliquis, hoc non quali proprium, sed inter facultates Ecclesie computantur.

EX LIBRO XXXVII.

De Desertibus.

CAP. XVI. De emendatione Desertium, quod ab ipsi hæresis orta est.

SYNODUS: Notandum quod à sapientibus hæresis per mundam delata est.

EX LIBRO XXXVIII.

De Monachis.

CAP. I. De nomine Monachorum.

SYNODUS Hibernensis: Monachus græcè, latinè unalis, sive quid solus in gremio vitæ solitariæ ducit; sive quod sine impedimento mundiali mundam habet; sive quod in hac vitâ solus, est

inter multos habitet, veretur.

CAP. IV. De eo quod non oportet Monachum fieri sine Abbate.

SYNODUS: Non oportet Monachos fieri sine gubernatione, nisi tantum quâ horâ, ut veniat discordiæ & dissensionis disperdat Ecclesiam.

CAP. V. De eo quod non oportet Monachum habere proprium.

GILDAS dicit: Quisquis Monacho de rebus secularibus superabundaverit, ad luxurias & divitias debet referri: & quod necessitate non voluntate habere compellitur, ut non penurâ cadat, non illi ad malum reputabitur.

CAP. VI. De Monacho non retinendo ab Abbate suo.

GILDAS dicit: Abbas remissus non retinet Monachum suum ad destructionem se condentem.

CAP. VII. De Monachis fugientibus susceptis, vel non susceptis.

GILDAS ait: Qui veniunt ad vos de vitioso loco ad perfectionem, quorum Abbas in degeneravit ab opere Dei ut meretur ad mensam non recipi Sanctorum, & fornicationis crimine non suspensionis, sed male videtur onerari, suscipite etiam sine ullo scrupulo Monachos tales ad vos de flamma inferni confugientes, nequam illorum consilio Abbatis: illos verb quorum Abbatem de mensâ Sanctorum propter infamiam non arceamus, non debemus illo nolente suscipere; quanto magis venientes de Sanctis Abbatibus & nullo alio modo suspectis, nisi quod habet pecora & vehicula, vel pro consuetudine patrie, vel suâ infirmitate, que minus ledunt habentes, si cum humilitate & patientiâ, quam aratra trahentes & solofona figentes terre cum præsumptione & superbâ. Item, navi fractâ qui potest natare ostet.

CAP. VIII. De eo quod debet Monachus dare Abbati acquiescens.

SYNODUS dicit: Monachus qui per contumaciam per desertia loca vagari cœperit ut habere aliquod præsumens proprium, omnia que acquisiverit Abbati deserantur secundum Monasterii regulam: ipse verb tamquam fugas sub custodia revocetur.

CAP. X. De eo quod ambo excommunicandi sunt Monachus fugitivus & susceptor eorum.

PATRICIUS: Quicumque excommunicatus fuerit à quolibet Clerico, & ab alio susceptus fuerit; coequali pœnitentiâ corripitur.

CAP. XI. De vago Monacho excommunicando.

PATRICIUS ait: Monachus inconsulto Abbate vagus ambulans in plebe, debet excommunicari.

CAP. XV. De eo quod non oportet Monachos à Congregatione secedere.

SYNODUS Agathensis: Monachis ad solitarias Cellulas non licet à Congregatione secedere, nisi forte proba is post meritos labores ab Abbatibus

lib. p. 42.

In notis ad Cap. Patricii pag. 100.

Pap. 42. 4.

S
C
P

C
d

permittatur: ita tamen, ut intra eadem Monasteria septa manentes, separatas habeant Cellulas.

CAP. XVI. De eo quod non oportet Monachos Cellam construere sine Abbatis permisso.

SYNODUS Aurdienfis: Nullus Monachus ambitione & vanitate impulsus Cellam sine Abbatis sui permissione construere presumat.

EX LIBRO XXXIX.

De Excommunicatione.

CAP. I. De Ordinatione excommunicationis.

SYNODUS Hibernensis vi. modos dicit, à celebratione, à communicatione Missæ, à cohabitatione, à benedictione, à colloquio pacifico, à comensatu.

CAP. IV. De eo quod non eadè quis excommunicandus sit.

GLOSA ait: Non Noë Cham filium suum Magice artis Scribam ab arcè, aut menis communione voluit arcerè. Non Abraham Aner & Hefchol in debellatione v. Regem exhorruit. Non Loth Sodomorum convivia execratus est. Non Isaac participationem menis Abimelech, & Ochaz, & Phicol doci militum negat; sed post cibum & potum juraverunt sibi mutuo. Non Jacob extimuit communice filios, quos novit venerari Idola. Non Joseph renuit Pharaonis menis & scypho participari. Non Aaron Sacerdos Idolorum Madian mensam repulit. Necnon Moyis simul cum Jethro hospitium & convivium pacificum invit. Non Christus convivia paganorum devitabat; ut omnes peccatores, & meretricis lavaret.

CAP. VII. De eo quod suscipienda non sit elemosina excommunicati.

PATRICIUS: Quicumque Clericus excommunicatus fuerit, nec ejus elemosina in Ecclesiâ recipiatur.

CAP. VIII. De eo quod non debet excommunicatus offerre, vel baptizare, sed solum orare.

PATRICIUS: Si quis excommunicatus fuerit, si quis ex eadè hora orationem faciat, nec offerre, nec baptizare licet ei, donec se faciat emendatum.

CAP. XI. De eo quod non tantùm esca & potus, quàm cogitatio & opus pravum hominem maculant.

SYNODUS: Non tantùm esca & potus nocent, quàm mala cogitatio & opus pravum hominem maculant: siquè alio enim potes esse, sine verò teipso nunquam.

CAP. XIV. De eo quod melius est succedere à malo, ne finalis quis cum illis peccet.

SYNODUS: Omnia Clericus qui ludum spectare desiderat, degradetur.

ITEM. Quicumque Clericus in bello aut in rixâ mortalium & gentium ludis mortuus fuerit, neque oblatione, neque oratione postuletur pro eo, sed in

x. distinetur In codice S. Germazii additur: & aliam

manus incidat judicis; sepulcrâ tamen non privetur.

EX LIBRO XL.

De commendationibus mortuorum.

CAP. II. De Principi aut Episcopo sua propria commendante.

SYNODUS: Omnis Princeps potest commendare sua propria post mortem.

CAP. III. De eo quod non licet Principi commendare res Ecclesiæ.

SYNODUS: Omnis Princeps Christianus ut invenit Ecclesiâ, sic derelinquit, nisi consensu Clericorum nihil in morte commendet, ne maledictionibus post mortem gravetur.

CAP. IV. De eo quod potest Princeps commendare aliqua de rebus Ecclesiæ.

SYNODUS Hibernensis: Princeps in sua morte etiam de rebus Ecclesiæ commendare potest, hoc est, pretium ancille, sive de mobili substantiâ, sive de agro.

ITEM. Testamentum Episcopi, sive Principis est x. scriptuli Sacerdoti danti sibi sacrificium, sagum pauperi, vitium cum viduarum, commune vestimentum ministris; & hæc tamen firmantur à Clericis.

CAP. VIII. De degente sub censu nihil commendante.

SYNODUS Hibernensis: Sicut sine permisso Abbatis Monachus nihil commendare audebit; ita degens sub censu potestatem non habet donare aliquid in morte sua, nisi jubente domino suo.

CAP. IX. De degente sub censu suo commendante.

SYNODUS Hibernensis: Si quis fuerit sub censu Regali, Abbate & commendaverit aliquid; si audierit & tacuerit dominus diebus, non potest retrahere; sin verò, irritum erit.

CAP. X. De Commendatione mulieris degentis in conjugio.

SYNODUS Hibernensis: Si vir ejus tacuerit diebus, non retrahet quodcumque dedit: si verò non tacuerit, irritum erit ejus testamentum præter corporis sui rationem, & sagam & vaccam cum corpore suo si habuerit: Ecclesiæ, cui servierit, quandiu cum viro suo fuerit, ex consensu viri tertiam partem substantiæ sue dabit, sed vir ejus distrahatur: cætera verò viri sui & filiarum ejus erunt.

EX LIBRO XLI.

De Ecclesiâ & mundo.

CAP. III. De Ecclesiâ non decondandâ à mundo.

SYNODUS: Fures & latrones & raptores de Ecclesiâ ejiciendi sunt.

partem partem & mater sacrorum dabit.

R. R. ij

Cocil. Anst. 127. 746.

In notis ad Cas. Patricii pag. 116.

Vide not. 2. Cocil. Angl. pag. 11.

Synod. Patricii not. 2. Cocil. Angl. p. 11.

In
A.

In
A.

ITEM: Si fraudaveris amicum, furtum est, Ecclesiam verbò fraudare sacrilegium.

CAP. VI. De Ecclesiâ, ut totum non rapiat.

SYNODUS: Nullum oportet fraudare filios, aut fratres, aut propinquos.

ITEM: Ecclesia non nisi partem Dei accipiat: cum enim heres mundi veteris, retrahet ea que mundi sunt.

CAP. VII. De dignis Ecclesiis consententibus agrum novum.

SYNODUS: Aget inquiratur in scriptione duram Ecclesiarum: si in scriptione non invenitur, requiritur si senioribus & propinquis quantum temporis fuit cum alterâ, & si sub jubileo certo mansit, sine usurpatione maneat in æternum. Si verbò senes non inveniri fuerint, ioter se dividant: & alteri cui propinquior det pretium quantum iudices iudicaverint.

CAP. VIII. De iure Ecclesia non peremte, licet multa tempora transierint.

SYNODUS: Si Episcopus humanitatis obtenta vtilibus Ceteris vel Monachis præsterit excolendas, vel pro tempore tenendas, etiam si longa temporum spatia transire comprobantur, ad Ecclesiam revertentur.

CAP. XV. De Ecclesiâ non retinente aliquam per vim.

SYNODUS: Si quis sua voluntate discesserit, notetur eorum testibus, & relinquatur Deo.

CAP. XIX. De eo quod melior⁹ divisio quam discordia.

SYNODUS: Melius est dividere, quam semper discordare: divisio enim præstat pacem, discordia verbò decessit.

CAP. XXI. De quanto malo merentur prelatores infantum in Ecclesiâ Dei.

SYNODUS: Hibernensis: Quicumque infantes in Ecclesiâ Dei projiciunt ignorante Abbate: si in eâ Episcopi sunt sepulti, aut presentes sint, sex. annis & dimidio penitent. Si verbò homicidium in eâ fecerint, vii. annis penitent. Unde hoc sumptum est, quod Episcopus vii. gradus habet, & Ecclesia septiformis est: si verbò non habuerint Episcopos, sed parva sit Ecclesia, anno & dimidio penitent.

CAP. XXII. De infans in Ecclesiâ projectis.

E. DEM ait: Filius allatus servus est ejusdem, nisi depretatur, nec noxa ejus maculat Ecclesiam si protervus sit, si tamen inquantum valet corrumpat filius allatus Ecclesiæ: si verbò c. dies ab eâ dilecterit, nullum potestatem habebit, sed ad nutrimentum jus pertinebit: si Ecclesia pecuniam sumserit à parentibus inquantumcumque nutrimentum more parentum erit filius: si infans mortuus fuerit per negligentiam, vii. annis penitent, quia Christum necaverunt. Hinc alii judicant, ut vii. annis penitent qui infantes projiciunt; ut quantum malum intulerint in Ecclesiâ Dei, tantum accipiant.

CAP. XXIII. De quærensibus pecuniam vinperandâ.

SYNODUS: Qui facultates Ecclesiasticas subditiuè congregat sub nomine misericordie, tollat ab eis auctoritas, si neminem captivorum redemisse compertior: & quod acquirerint in redemptionem captivorum distribuat: & alieni à Christianis sunt, donec percontationem trium annorum agant.

PATRICIUS: Si quis redemptionem captivi inquisiverit in plebe, suo jure, sine permissione Abbatis, merat excommunicationem.

CAP. XXIV. De collectivâ pecunia non vituperanda necessitate exigente.

PATRICIUS: Si quis acceperit permissionem Pontificis, & collectum sit pretium captivi, non plus exigens quam necessitas poscit, si quid supra remanserit, ponat super altare, & indigentibus detur & captivi.

ITEM: Si quis colligit pecuniam sub nomine misericordie, non audeat spoiare Ecclesiam Dei, sed Reges & plebes, quibus melius est dare, quam recedere.

CAP. XXV. De Ecclesiâ ligatam solvente.

SYNODUS: Hibernensis: Si Ecclesia solverit vinculum de vinculo, det vincula pretii penitentiae super eam: si verbò ille non impleverit penitentiam, & fecerit aliquid malum, non venit maledictum super Ecclesiam Dei: Ecclesia enim habet potestatem ligandi & solvendi, & libera est, & unusquisque in eam debitor est.

CAP. XXVI. De Ecclesiâ degente sub censu non solvente vinculum.

EADEM SYNODUS: Si Ecclesia sub censu Regis deguerit, & mundialisibus quibusdam sumibus coarctata sit, non est digna solvere vinculum; nam si solverit, reddet debita delictorum ejus.

CAP. XXVII. De libertate Ecclesia Catholica non reddente debita malorum.

EADEM SYNODUS: Non reddet Ecclesia in tribulatione delicta aliorum. Sicut non venit delicta Demorum super Deum aut Angelos ejus; sic non venit delicta membrorum Duobus super membra Christi, id est super Sanctos, nec Monachorum fugientium ab Ecclesiâ; neque peregrinorum pestiferorum, neque eorum qui parentur super Ecclesiâ, id est collectorum malorum, nec cognationum mundialisium; sed mundiales delicta aliorum mundialisium, que commiserunt in Ecclesiâ, Ecclesia reddent: similiter mali fratris delictum non maculat fratrem religiosum sive spiritaliter, sive mundaliter in delicto ejus reddendo.

CAP. XXVIII. De ordine delicti fratris peccantis.

EADEM SYNODUS: Primum delictum uniuscujusque mali hominis venit super substantiam suam & pecora sua: secundo si non habuerit substantiam aut pecora venit super regiones suas; si non habuerit regionem, venit super Regem suum: si non habuerit Regem, venit super eum qui arma dedit, & vestimenta alius qui delictum fecit; si verbò, postremo venit super illum qui cibavit illum, & lectum dedit. Si verbò nihil de his omnibus inveniat,

& delinquit in Ecclesia, queratur in Rege maximo provincie in qua est Ecclesia illa.

CAP. XXIX. De cuius peccatorum non veniente super Ecclesiam, tiam si passus est.

SYNODUS eadem: Si Ecclesia dederit cibum illi qui delictum fecerit, non venit delictum mali hominis super Ecclesiam propter cibum datum ab Ecclesia malo homini, quia columba vera est; columba autem non suis tantum pulis ministrat, sed omnibus avibus aperientibus os suum: ita omnibus servit Ecclesia, Domino dicente: *Esseis perfectis sicut pater vester celsibus perfectus est: qui solum suam avem facit super bonos & malos; super iustus & iniustos.*

ANON. L. 45

CAP. XXX. De Atrocitatibus non jurantibus super destructionem Ecclesia.

SYNODUS eadem: Defendit se Ecclesia etiam post obitum Principem suorum, & non juratur super illam, id est super discessores, quia viva sunt verba illorum. Hoc exemplo sanctae scripturae: *Et patres nostri narraverunt nobis; non sunt occisita a filijs eorum.* Et illa jurat super mortuos mundiales, & ideo non juratur super illam, quia libera est, & non ergastulum.

PSAL. 77. 4.

EX LIBRO XLII.

De Locis.

CAP. I. De Ecclesia ab infidelibus non fundanda.

SYNODUS: Si quis ingressus fuerit locum, non ab infidelibus aut à laicis, sed ab Ecclesia fundatur Ecclesia.

CAP. III. De fundamento Ecclesia ab infidelibus accepto.

SYNODUS ait: Quicumque aedificat Ecclesiam, si ab infidelibus accipiat fundamentum, convocat Episcopum & Seniores, & firmetur Episcopo, & firmet Episcopus in oblationem Deo & advenis.

CAP. IV. De conversatione advena accipiente locum.

SYNODUS Patricii dicit: Si quis advena ingressus fuerit in plebem, non ante baptizet, nec offerat, nec conficret, nec aedificet Ecclesiam, donec permissionem accipiat ab Episcopo illius provincie; quod exemplum humilitatis est: nam qui sperat ab infidelibus, à laicis & non ab Episcopo permissionem accipit, alienus est.

Inter Opus. Patricii pag. 46. & 114.

CAP. V. De advena non valente tenere locum suum.

SYNODUS Hibernensis ait: Placuit ut advena accipiat locum inter Monasteria; cum vero datum ei locum obtinere non poterit, ad suum Monasterium revertetur unde venerat. Si ab infidelibus accipiat, & non potuit obtinere, accipiat pretium ejus ab hereditibus; aliis vero vendi non poterit. Si in eo plantaverit Reliquias Sanctorum, potest dare aliis Clericis, sed tantum perfectis.

CAP. VI. De eo qui dat locum alienum, si separatus fuerit, hoc malo separabatur.

HIRERNENSIS Synodus: Oportet ut Princeps qui scriptum non dedit, non sua, sed tantum servavit Ecclesiae, si ejectus fuerit, aut voluerit abscedere, dimittat dimidium seminis in pecoribus Ecclesiae, & quod ei datum relinquat intactum, nisi quoddam necessitas loci illius exegerit ab eo, & quod secum intulit tollat. Si ipse domum nostram aut ministros construat, in sua parte erunt: si vero causi loci conduxit, cum parte loci eribunt: & omnes oblationes alienorum inter Principem & Ecclesiam dividantur in separatione: sed si Princeps Sacerdos Catholicus sit, omnes hos labores quos ille fecit, & omnia loci ornamenta, locierunt; & quicquid ipse liborantibus impendit de substantia loci non reddet, exceptis rebus maximis & propriis, id est, specialibus Ecclesiae valis. Aliis vero placuit, quod in primo anno spariet, in separatione non reddet, quoniam ejus fuit.

CAP. XI. De termino sancti loci ignoto, terminatioque trium personarum.

SYNODUS Hibernensis: Terminus sancti loci habeat signa circa se.

SYNODUS dicit: Ubicumque inventeris signum Crucis Christi, ne laeseris.

ITEM: Tres personae consecrant terminum loci sancti; Rex, Episcopus, populus.

CAP. XII. De numero terminorum sancti loci.

SYNODUS eadem quatuor terminos circa locum sanctum ponit: Primum in quem laici & mulieres intrant: alterum in quem Clerici tantum veniunt. Primum vocatur sanctus; secundus sanctior; tertius sanctissimus. Nota nomen quatuor desicite.

CAP. XV. De decreto Hibernensium in violatione Reliquiarum.

SYNODUS Hibernensis: Quicumque Reliquias Episcoporum vel Martyrum homicidio violaverit, vit. annis peregrinus punietur; si vero furto, trit. annis. Si autem in termino loci sancti occiderit in quo laici hospitantur, anno uno; indulgemus vero posteriora tempora 6. dies; quia non locus sanctus ducendus est in quem homicidia cum spoliis, fuscis cum furis, adulteris & perjuri, & praecones, & magi intrant. Et non solum omnis locus sanctus debet intus mundari, sed & ejus termini qui consecrati sunt, mundi esse debent.

CAP. XVI. De tanto graviore pollutione sancti loci, quanto plures in eo Sancti.

PATRICIUS ait: Quicumque Diis, hoc est Martyribus detrahit, Deo detrahit; quanti enim cumque Martyres in eo humati sunt loco, tantum Deo detrahit.

CAP. XXV. De profanatione, cur caries sanctum sanguis quem sanctus locum?

SYNODUS: Sanguis Martyrum consecrat locum, non locus sanguinem. Si aliquis dixerit: mea est Ecclesia; dices ei quod in Cantico legitur: *Una est columba mea, & unus est dilectus meus.* Et dices

illi apertum est filium occidi in sinu matris & nutriticam suam; tamen scias nutriticam tantum pollutam, & pro hac pollutione couferetur, filium verò mortuum esse.

ITEM Ouevus Episcopus dicit: Reliquis nemo potest pollere, quorum animæ visione Dei latius mundis obliuioni tradunt; animæ verò Martyrum sub arâ Dei clamant dicentes, *Vindicta sanguinem nostrum, &c.*

CAP. XXVI. De nomine Basilice
& eius figuræ.

SYNODUS Hibernensis: Basilium græcè, Rex latinè: hinc & Basilica, Regalis, quasi in primis temporibus Reges tantum sepeliebantur in ea, nomen loci est: nam ceteri homines iure igni, siue æteruo lapidum conditi sunt.

ITEM: Nemo alienus fuerit in libertatem sciendæ Basilicam sine Principis permisso habeat; & si hoc ausus fuerit, reddet secundam dignitatem ejusdem loci.

EX LIBRO XLIII.

De questionibus mulierum.

CAP. II. De eo quod cavenda sit etas
in conjugio.

SYNODUS: Si quis ex his qui virginitatem propter Dominum seruant extollitur aduersus conjugatos, anathema sit.

ITEM: Unusquisque qui virginitatem custodit, propter Dominum faciat, non propter execrationem conjugii; qui enim virum fidelem & religiosum faminam deseruit, aut culpabiles æstimat, anathema sit.

CAP. VII. De veris viduis.

SYNODUS: Vidua quæ Ecclesiæ stipendio sustentatur, tam assidue in opere Deiffedebeant, ut orationibus & mens Ecclesiam adiuuent.

CAP. VIII. De eo quod debet Ecclesiæ vidua
sua debiles alere.

SYNODUS dicit: Viduæ adolescentes quæ corpore debiles sunt, sumptus Ecclesiæ ejus viduæ sunt, sustententur.

CAP. X. De Palliarum nomine

SYNODUS Hibernensis: Pallium à palliditate dictum: hinc & palliata siue Pallas Dea, quæ & Minerva, cujus templum pallidum est, cujus Sacerdotes virgines erant palliatae, hoc est velatae: hinc in Novo transferatur ad Palliata, hoc est velata.

CAP. XI. De atate qua debent
virgines velari.

SYNODUS: Sanctimonialia, quolibet, vitæ ca-

[non aliter] Acherus hanc locum sic emendat: oportet conjugii: *Nam magis facit, non libertatem... promissione habere.*

[quodlibet, vitæ] Balthus rectè monuit legendum, *quodlibet vitæ*. Acherus hoc etiam obseruauit, carcerem hinc esse: Concliu Acherus, in quo pro *duodecimam*, legitur *quadraginta*, quod quidem casu ipsa fides esse repo-

rum & mores probati sunt, ante annum ætatis suæ duodecimam non videntur.

EX LIBRO XLIV.

De ratione Matrimonii.

CAP. XI. De temporibus in quibus continere
si debent conjugati.

SYNODUS Hibernensis: In tribus Quadragesimis anni, & in Dominicâ die, & in feris quattuor, & in festis sancti conjuges continere se debent.

ITEM: In omnibus solemnitatibus, & in illis diebus quibus uxor prægnans, hoc est, à die quo filius in utero ejus motum fecerit, usque ad partum sui dem.

ITEM: A partu per xxxvi. dies si masculus, si verò hinc xvi. dies.

ITEM: Habitantibus illis in habitu religioso copulati non permittuntur.

CAP. XXXI. De edictis filiis de viuorum virorum
uxoribus adulterantibus.

SYNODUS Hibernensis: Si quis legitimum conjugem alicujus corripuit, & superfeminauit semen, ut prægnans sit mulier, filius ille erit corporis à quo prægnatus est: sed tamen precium filii dabit quantum iudices iudicauerint. Si verò adulterium superfeminauit, nihil reddet corruptor; nec adulter dabit aliquid adultero, nisi forte confesso filio pretium educandi.

CAP. XXXII. De omni adultero
excommunicando.

SYNODUS Hibernensis: Omnis adulter siue à celebratione, siue à communicatione mensæ, siue à cohabitatione, siue à benedictione, siue à colloquio, siue à commestione, donec penitentia excludendus est.

CAP. XXXIII. De recipiendâ adulterâ post penitentiam: & de quantitate penitentia.

SYNODUS: Ut mulier iuncta alio viro causâ adulterâ, excommunicata fiat delinens, donec penitentiam agat; & post penitentiam reconcilietur viro suo.

PATRICIUS: Si alicujus uxor fornicata fuerit cum alio viro, non ducat aliam uxorem quamdiu viva fuerit uxor prima. Si forte conuersa fuerit, & agat penitentiam; & suscipiat eam, & seruet ei quantum viva fuerit in vicem ancillæ, & annum integrum in pane & aqua per mensuram peniteat, nec in uno lecto permittantur.

SYNODUS: Septem annis penitentia; tribus qualem districte, quatuor verò remittit. Similiter de viri uicelligroda, si & ipse adulterauerit.

CAP. XXXVII. De desponsis puellis,
& ab aliis corruptis.

SYNODUS: Desponsitas puellas, & post ab aliis

entibus.

[ut videtur] Hic, ait Acherus, intelligitur quadragesima dies ante Christi Natiuitatem, item 40 ante Pascha, & 40 post Pentecosten; quarum quidem Quadragesimam triam vocant Capitula Caroli Mag. 129. ubi d.

[ut corpus] Acherus emendat corruptis.

corruptis,

Ap. 4. re.

Croc. Gag.
tam. p.

Idem, tam. 10

Croc. Camb.
4. can. 103.

0
11

0

corruptas, p̄sēuit erui, & aliis reddi quibus antefuerant deponitate.

Cap. XXXIX. *De eo quod non potest mulier accipere virum suum de incesto adulterio.*

Synodus ait: Lateente commisso virorum non facit aliquis ex suspitionibus separandus, qui utique submouebitur si ejus flagitium detegitur.

EX LIBRO XLV.

De penitentia.

Cap. XI. *De penitentia agenda etiam in ultimo spiritus.*

PATRICIUS: Si quis infirmatur, agat penitentiam, etiam ex necessitate, quia misericors est Deus.

Cap. XIII. *De loco penitentia.*

Synodus dicit: Corrigendi & penitendi locus considerandus est.

EX LIBRO XLVI.

De Regibus census.

Cap. I. *De divisione regionis census in tres partes.*

Synodus: Omnis hereditas sub censu Regis & Ecclesie dilgata, in tres partes dividatur. Prima pars hereditibus sine forte datur. Secunda Regibus. Christus enim dicit: *Pro me & se, Petro.* Tercia vero Deo, ut *Damus est terra & plantando eius.* &c. Tertiam partem Deo dant, tertiam partem Regi qui regit & fuleit Ecclesiam cum Deo & hominibus. Et tres ordines columnarum in Templo leguntur, primus lignorum sine tegmine, hoc est subjecti: secundus cum argento, significans Reges: tertius cum auro, significans Principes Catholicos.

Cap. V. *De eo quod Regis & Episcopi aequalis sit census.*

Synodus Hibernensis ait: Omnis qui ausus fuerit ea que sunt Regis aut Episcopi furari, aut rapere, aut aliquid in eos committere, patiens duppliciter, vis. ancillarum pretium reddat, aut vis. annos peniteat eum Episcopi.

EX LIBRO L.

De Tonfura.

Cap. VI. *De tonsura Britonum.*

GILDAS ait: Britones toto mundo contrarii, motibus Romanis mimici, non solum in Misia, sed etiam in tonsura cum Judæis umbra futurorum

q̄ qua veritati] An, p̄terea quoniam ueritati, ut p̄terit Achelio? In hoc caput vido Synodum S. Patricii, & Bedam lib. 4. Hicor. Angl. cap. 41. ac lib. 5. cap. 11. a Patric] Pilatam Acheros accipit pro se & futurorum] An Gallesiam, ut conijcit Acheries? Tom. 4.

seruantes, que veritati, & Romo dicunt, quom tonsura aure ad aurem tantum contingebat, pro excellentia ipsi Magorum tonsura, qua sola fons anterior regi solebat, priorum. Auctorem verò hujus tonsuræ in Hibernia subuleum Regis Logarithi filii, illis existisse Patrici sermo testatur, ex quo Hibernenses penè omnes hanc tonsuram sumunt.

Cap. VII. *De excommunicatione Clericis que non tenditur tonsura Romanæ.*

PATRICIUS: Si quis Clericos, eorum capilli non sunt tonsi Romano more, debet excommunicari.

EX LIBRO LI.

De Bestiis mixtis.

Cap. V. *De Canibus.*

HIBERNENSES dicunt: Canis catenatos quidam malifecit in nocte, non reddetur à domino suo: si verò in die violaverit aliquem, reddet domus ejus. Canis verò pecorum quodam mali fecerit in bovillo aut in pascuis suorum pecorum, non reddetur à domino suo: si verò extra fines exierit, reddetur pro eo quidam mali fecerit.

Cap. VIII. *De Pilicibus.*

HIBERNENSES dicunt: Pilix si quid malifecit nocte, non reddet dominus ejus: in die verò nocens, reddet.

Cap. IX. *De Gallinis.*

HIBERNENSES dicunt: Galline si devassaverint mellem, aut vineam, aut hortulum in civitate sepe circumdatam, que altitudinem habent usque ad mentium viri, & coronam spinarum habuerint, reddet dominus earum; sin verò, non reddet. Si verò foras exierint ultra licetorem, dominus reddet si aliquis mali fecerint.

EX LIBRO LII.

De Carnibus.

Cap. X. *De esu ferarum maximi atrocium licito.*

HIBERNENSES dicunt: Caro ferarum, ut molis putant, ad esum licita: quia magis rugerem vitalium, quàm saturitatem gignit. Quiddam tam similem carni relique dicunt; quia licitatem ventris, ut alia caro, prestat: tamen Ecclesia has tres carnes est eis coactasvit.

Cap. XII. *De feibus manducantibus homines.*

THEODORUS ait: Porci qui sanguinem gustantes tetigerint, manducantur: sed si cadavera mortuorum laerantes manducant, carnes eorum non licet comedi usquequo mactentur.

ibi quidem non lex videtur, sed sanctorum accipio pro lege.

b hoc est carnes] Quæ sine ep̄a caribus generis dicitur Acheries ex capp. 1 & 2. quæ idcirco omnino suo debuit. Ea sunt pilicis, avium, ac ferarum.

Opus. 5. Patricii pag. 61.

Mat. 17. 37.

Item, Si porcus sanguinem bibere, licet, si tantum gustaverit, nihil est.

CAP. XIV. De morticinis suis, & de animalibus sanguine humanum sumentibus. & de carnibus comestis a lupis. de piscibus & strangulatis animalibus. de comestis ab accepto. & de igne.

THEODORUS Episcopus dicit: Græcæ carne morticinam non dant porci suis. Pelles verò morticinorum ad calcamenta & lanam & cornus licent accipi; sed non in sanctam aliquid; tamen si calu porci comedant carnem morticinorum, aut sanguinem hominis, non abiciendos credimus: nec gallinas æquali modo. Animalis quæ à lupis, sive canibus consumuntur, non concedenda, nisi porci propiciantur & canibus: nec cervus, nec apes, si mortui inventi fuerant. Pices autem licent, quia alterius nature sunt. Aves & animalia cætera, si in retibus strangulentur, non sunt comedenda: Paulus enim ait: *Abstineas vos a suffocato sanguine, & ab idololatriâ.* Similiter ab accipere mortuâ. Equum non prohibent: tamen confectio non est comedere.

EX LIBRO LXI.

De Substantiâ hominum.

CAP. III. De tribus liberis a peccato alieno.

SYNODUS Hibernensis: Triâ sunt quæ peccata aliena non sustinent. Largus homo, si domum suam cum omnibus communem habet: pecora, quorum fructus & labor communia sunt omnium, nihil querentia nisi victum; & victus quo vivunt non hominis, sed Dei; servus domino suo fideliter servans. Inde Hieronymus dicit. Peccatum domini in servum non cadit: peccatum verò servi transit in dominum. Inde Basilium occasione prætextus fuit, nisi per animam emendatus esset, & aliena libera fuit.

CAP. IV. De peccato non sumendo ab alienis peccatum nisi suum.

SYNODUS Hibernensis dicit: Ut nihil aliud peccus damnetur nisi in suum peccatum, sive hominem occidendo, sive infirmando, sive aliud peccas occidendo, sive fœnum, sive mellem devallando.

EX LIBRO LXVII.

De ducatu Barbarorum.

CAP. II. De potentia ducem Barbarorum.

SYNODUS Hibernensis ait: Qui præbet ducatum Barbaris, XIV. annis pœneat. Barbarus, id est, alienus: quis est alienus, nisi qui more crudeli & unquam cunctos profertur:

CAP. III. De iure quo judicant Senatores XIV. annis pœneantur ducem.

SYNODUS Hibernensis ait: XI. annis hæc de causâ nandi sunt Senatores, si Bishops Episcoporum mcederent, vel si hominem Religiosum sive Sanctimoniam occiderent, vel prostraverint, sive innotuerent d. Ecclesiâ suberantur: ductor v. 4. annos

sui causâ, VII. annos alios causâ ductorum pœneant.

CAP. IV. De dactore qui non implet animi effectum.

SYNODUS: Indis ratum trium accepti, qui dolum elegit, & induxit alienos, & pretium doli assumpsit. Primus dicit: *Viri sanguinem & dolos non dimulabant dei facti.*

Psal. 14.

EX LIBRO LXI.

De artificio artificum.

CAPUT PRIMUM.

HIBERNENSIS dicit: Si quis artifex opus meritis faciat, & feramenta utique ad omnidium quæaverit, dimidium precium habebit; sin verò, tertiam partem adificii sui accipiet, ut sit tertia pars operarius, tertia cibo & feramentis unde Judices habebant, hoc est Judex ab artificibus. & Judex à præsidentibus Ecclesiæ, vel Castali, & quantumque voluerit pro operatione judicabit, non secundum utilitatem: postea artifex habebit precium benedictionis. Sic judicabatur & alia dona. Qui verò solerit secundum hoc Concilium facere, hat excommunicatus, & nemo eum accipiat, & in morte carebit communionem.

EX LIBRO LXIV.

De variis casis.

CAP. V. De III. petitionibus Patricii.

HIBERNENSIS dicit: Tres petitiones Patricii sunt: quarum prima est, ut bipartite, vel tripartite regionis pars Ecclesiæ propinquorum datur et. Secunda, ut non per juramentum ab aliquo firmetur super Ecclesiâ inhumanam. Tertia, ut Clericus simus queratur à laico.

CAP. VIII. De his qui se putant esse justos, & non sunt.

GILDAS in epistolis suis: Hi dum pane in mensurâ veicuntur; pro hoc ipso sine mensurâ gloriantur: dum aqua utuntur, simul odii poculo potantur: dum sanctis ferculis veicuntur, de tractantibus utuntur: dum vigiliis expendant, aliquos somno prebros vituperant. Jejunium charitatis, vigiliis putant, propriam adventionem concordie, civitulum Ecclesiæ, severitatem humilitati, pulchritudinem Deo anteposant. Hi peccant, quod nisi per aliquas virtutes asserant, nihil prodebit. Quæ verò charitatem perficiunt, cum cithara Spiritus sancti dicunt: *Quasi pannus menstruata, ames justitia nostra.*

Ijai. 6

CAP. XVII. De eo quod monere melius est.

PATRICIUS dicit: Satius est nobis negligentes præmonere ne delicta abundant, quam culpare quæ sunt facta. Salomone dicente: *Melius est arguere, quam strafe.*

Synod. c. 100
Concil. p. 14.
Euseb.

EX LIBRO LXV.

De contrariis.

CAP. II. De veritate conditum & eius
veritate.

PATRICIUS: Non oportet Iudices tam veloces esse in iudicio; donec sciant quod probum sit; quia dictum est: *Noli Iudex esse cito.* Huius è contra: *Fa mihi qui iocari.*

Adnotatio de Synodis.

ADNOTATIO libelli de Synodis xxiv. que antea vel infra seu post sex Synodos legantur esse conscripte.

Prima adnotatio Ancyranæ, que ante Nicenam scripta fuisse, sed propter Chronicon majorem postposita 1 in qua Patres xviii. statuerunt Canones xxiv. quorum auctor maximè VITALIS Antiochenus Episcopus existit.

Secunda Neocæsariensis, que post Ancyranam & ante Nicenam legitur fuisse, in qua Patres xviii. statuerunt Canones xiv. quorum auctor maximè VITALIS Salamensis existit.

Tertio Gangrensis, que post Nicenam legitur fuisse, in qua Patres xvi. statuerunt Canones xv. propter quosdam necessitates Ecclesiasticas, maximè contra EUSTASIUM, qui dicebat, quòd nullus in conjugio gradu potius, n. e. vius fidelis qui non omnibus renuntiaret que possidet, ipem apud Deum haberet; & multa alia venenosia, que enumerat longum est.

Quarta Sardicenis, in qua Patres ix. statuerunt Canones xxi. quorum auctor maximè OBIUS Cordubensis Episcopus, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ Legatus cultetur.

Quinta Antiochenæ Synodi, in qua Patres xxx. statuerunt Canones xv. quorum auctor maximè EUSEBIUS Palæstinensis Episcopus existit.

Sexta Laodicensis, in qua Patres xxii. statuerunt Canones lviii. quorum auctor maximè THEODOSIUS Episcopus existit.

Septima Carthagenensis, in qua Patres cxxvii. statuerunt Canones xxxiii. quorum auctor maximè AUGUSTINUS Carthagenensis Episcopus existit, e. viii. S. AUGUSTINUS Hispanicus Episcopus in eadem Synodo legitur fuisse temporibus Honorii Augusti.

Octava Africanæ sub THEODOSSIO minore Augusto, in qua Patres cxxv. recitaverunt & firmaverunt Canones cv. qui per diversâ Conventu Africanæ provincie temporibus AUGUSTINI Carthagenensis Episcopi leguntur esse conscripti.

Nona Arelatenensis, in qua Patres dc. statuerunt Canones, quorum auctores maximè SYLVESTER Urbis Romæ Episcopus, & S. Marinus Arelatenensis Episcopus existunt temporibus Constantini Augusti, sicut quidam asserunt.

^a *Adnotatio* Opusculum hoc Stephanus Balanis contulit cum Ms. Libris Ecclesiæ Palæstinensis, qui in Bibliothecâ Regiâ esse asseratur, & cum alio codice Bibliothecæ Thurone.

^b *Antiochenæ* In codice Thurone dicitur *Salamensis* Episcopus, ut sit idem qui Neocæsariensis Synodi proximè sequentis maxima pars fuit. In codice Regiâ non xxii. sed xxiii. Canones dicuntur hanc esse Ancyranam.

^c *Patris xxi.* Codex Thurone, Patris xvi.

Decima item Arelatenensis, in qua Patres xlv. statuerunt Canones, quorum auctor maximè CÆCILIUS Arelatenensis Episcopus existit.

Undecima item Arelatenensis, in qua Patres xviii. statuerunt Canones.

Duodecima item Arelatenensis, in qua Patres xi. statuerunt Canones, quorum auctor maximè S. CÆCILIUS Arelatenensis Episcopus existit.

Tertia-decima item Arelatenensis, in qua Patres xii. statuerunt Canones, quorum auctor maximè S. CÆCILIUS Arelatenensis Episcopus existit.

Quarta-decima Atausicensis, in qua Patres xvi. statuerunt Canones, quorum auctor maximè HILARIUS Episcopus existit.

Quinta-decima Epsanenensis, in qua Patres xxvii. statuerunt Canones xi. quorum auctor maximè CÆCILIUS Episcopus existit.

Sexta-decima Agathinensis, in qua Patres xxxvii. statuerunt Canones, quorum auctor maximè CÆCILIUS Episcopus existit.

Septima-decima Aurelianensis, in qua Patres lxxiii. statuerunt Canones, quorum auctor maximè AURELIANUS Arelatenensis Episcopus existit, 4 temporibus Chlodovei Regis.

Octava-decima item Aurelianensis, in qua Patres xxii. statuerunt Canones, quorum auctor maximè MELANIUS Redonensis Episcopus existit.

Non-decima item Aurelianensis, in qua Patres xlv. statuerunt Canones, quorum auctor maximè S. ALBINUS Andegavenis Episcopus existit.

Vigesima Avernensis, in qua Patres xv. statuerunt Canones, quorum auctor maximè HONORATUS Brevensis Episcopus existit.

Vigesima-prima Maricensis, in qua Patres xxi. statuerunt Canones, quorum auctor maximè PRISCUS Lugdunensis Episcopus existit.

Vigesima-secunda item Maricensis, in qua Patres xxiv. statuerunt Canones, quorum auctor maximè item PRISCUS Lugdunensis Episcopus existit.

Vigesima-tertia Lugdunensis, in qua Patres xiv. statuerunt Canones, quorum auctor maximè PRISCUS Viennensis Episcopus existit.

Vigesima-quarta item Lugdunensis, in qua Patres xx. statuerunt Canones, quorum auctor maximè item PRISCUS Lugdunensis Episcopus existit.

Explicit.

STATUTA QUÆDAM

S. BONIFACII ARCHIEPISCOPI

MAGÜNTINI ET MARTYRIS

Ex vetustâ Canonum Collectione Ms. Corbetensis Monasterii.

SANCTUS BONIFACIUS ARCHIEPISCOPUS.

COMPPELLIMUS quoque Statuta Canonum in hoc observate:

^a *epistola* Quod sequitur de tempore quo habita est Synodus Arelatenensis, adscriptum est à eod. Reg. & Thuro.

^b *Brevensis* Achelius mox legi oportet *Breunensis* sed in laudatis cod. legitur *Breundenis*.

^c *Pige-fama* *sermo* Dicitur in passio editore, & adjecta est à eod. Regiâ & Thuroco. Monet Balanis Adnotationem hanc fragmentum esse majorem consilium operis, quod à se descriptum est à laudatis codicibus.

a. Ut nullus Presbyter credam sibi Ecclesiam sine consensu Episcoporum relinquat, & laicorum favore ad aliam transferat.

b. Ut nullus Presbyter sacra mysteria nisi in locis, consecratis pro contemptu Ecclesie agere præsumat.

c. Ut nullus Presbyter in Ecclesia consecratâ aliud altare erigat, nisi quod ab Episcopo constitutum est: ut sit discretio inter saceratum & non licetatum.

d. Ut Presbyteri sine sacro chrismate, & oleo benedicto, & salubri Eucharistia aliubi non proficiantur. Sed ubi cumque vel fortuito requisiti fuerint, ad officium suum statim inveniantur parati in reddendo debito.

e. Ut Presbyteri sub sigillo custodiant chrisma, & nulli sub preterito medicæ vel cuiuslibet reidone præsumant. Genus enim sacramenti est, non ab aliis nisi à Sacerdotibus contingi debet: quod si fuerint, honore præsentat.

f. Ut Laici Presbyteros non ejiciant de Ecclesia, nec mittere præsumant sine consensu Episcoporum suorum.

g. Ut Laici omnino non audeant munera exigere à Presbyteris propter commendationem Ecclesie cuique Presbytero.

h. Ut Presbyteri bene vivere studeant, & ita populum doceant.

i. Ut unusquisque Episcopus in sua parochia Presbyteros diligenter inquirat unde sint: & si quom fugitivum invenerit, ad suam Episcopum redire faciat.

k. Qui relicto suo Episcopo ad alium convolat, degradatur.

l. Ut Abbates vel Abbatissæ sic castè vivant, ut subditos suis quasque illorum vel illarum exemplum ostendat sentit conversationis. Quod si non fecerint, ab Episcopo corrigantur. Si autem Episcopus manum auderint, Episcopus Imperatori indicare faciat.

m. Ut diligenter unusquisque Episcopus in sua parochia prævidat, ut ubi Monasterium Monachorum fuerit, si regulariter vivat & monachicè: ubi autem canonica vita fuerit, bene & canonicè vivat.

n. Ut Episcopi Puellarum Monasteria diligentissimè periculis: quomodo primum ipsi Abbatissæ si se continet, aut castè vivat: deinde seu diligenter discuntur Nonas, ne adulterium & fornicationes faciant. Et hoc à vraypositis Monasteriorum lumposque inquirant.

o. De *Monasteriis Puellarum*. Ut Presbyteris oportuno tempore ad Missarum solemnias licet illic advenire, & necrum ad proprias Ecclesias redire.

p. Ut plures non mutantur in Monasterio Canonicoorum atque Monachorum, seu Puellarum, quam sufficere possint.

q. *De Ordinibus* Descriptum est in can. 21. Conc. Arelatensis.

r. *De Ordinibus* Eadem habentur in Capit. 198. l. 4. nisi quod illic legitur in locis ab Episcopo consecratis, plebis & vicariis.

s. *De Ordinibus* Item etiam legitur in Capit. 199. lib. 4. quædam verbis capitulum est 271. & 278. ejusdem libri.

t. *De Ordinibus* Hæc quoque habentur in Conc. Arelat. VI. c. 28. in Capit. 80. lib. 1. in Addit. 111. c. 99. & in Conc. Moguntens. can. 27.

u. *De Ordinibus* Ivo part. 3. c. 87. laudat ex Conc. Moguntens. II. c. 19. Siquis vero capitulum idem ex eodem Concilio laudat pariter innotata verba: Sic enim incipit: *Ut nullus omnino munera exigat, & dux veteris ultime præcipit Presbytero apud eum dicitur.*

v. *De Ordinibus* Ita etiam legitur in Conc. Moguntens.

xv. Ut unusquisque Episcopus in sua parochia diligenter discuntur ipsos Presbyteros, & sicut ut illorum signacula, & baptismata bene sciant, & edoceant Presbyteros, quod in illo baptisterio unumquodque verbum v: i sententia per se significet.

xvi. Ut unusquisque Presbyter à suo Episcopo discuntur diligenter de sua vita, & conversatione, non omnino seminus secum habeat in domo sua habitantes.

xvii. Si quis egredietur de corpore, ultimo & necessario visco nimis privetur.

xviii. Non licet mortuum suum, mortuum mitti. Non licet mortuos Eucharistiam nec oleum trahi: nec de velis vel pallis corpora eorum involvi.

xix. Non licet in Ecclesia cibos secularium, vel puellarum canonicæ carere; nec convivium in Ecclesia preparare: quia scriptum est: *Domus mea domus orationis vocabitur.*

xx. Ut viri cum mulieribus balneum non celebrent.

xxi. Non licet in illo altario ubi Episcopus Missam dixerit, ut Presbyter postea nisi die Missam dicat.

xxii. Non licet vigilia Pasche ante horam secundam noctis vigilia perex, edat (quia in ipsa nocte non licet post medium noctem dicit) nec Natale Domini, nec in reliquis solemnitatibus.

xxiii. Admittunt etiam Presbyteri omnibus fidelibus sibi subditis Symbolum, & orationem Dominicam memoratè commendare, ut fide & oratione sancto-Spiritu illustrati silverint.

xxiv. Admittunt Presbyteri ut neque viri neque femine de sacro fonte sibilos, vel sibilus suscipiant, si non memoratè Symbolum & orationem Dominicam tulerint.

xxv. Nullus sit Presbyter qui in ipsa lingua quæ nati sunt baptizandos, abrenuntiationes vel confessiones aperte interrogare non studeat, ut intelligant quibus abrenuntiant, vel quæ confitentur; & qui taliter agere designantur, sed cedat in parochiam.

xxvi. Si de aliquibus dubium est utrum sint baptizati, absque ullo scrupulo baptizentur: his tamen verba præmissa: *Non te rebaptizas: sed te nomen tuum baptizas, baptizas in nomine Patris & Filii, & Spiritus sancti.*

xxvii. Omnes Presbyteri omnino infirmorum ab Episcopo expectant, si cumque habeant: & admoneant fideles infirmos illud exquirere, ut eodem alio peruncti à Presbyteris sanentur: quia oratio fidei salvabit infirmos.

xxviii. Doceant etiam Presbyteri populum quatuor legitima tempora junius observare, hoc est in mensis Martio, Junio, Septembrio, & Decembrio, quando sacri Ordines juxta Statuta Canonum aguntur.

xxix. Et quia variâ necessitate præcipimus Car-

tino c. 21. & in Conc. Arelatens. VI. c. 24.

g. *De Ordinibus* Hoc præstat Canon 19. Apolloniam, & can. 1. Corinthios Arelatensium, necnon Capit. 169. lib. 4.

h. *De Ordinibus* Hæc quoque taliter sacris Bonificis, quæ in Conc. Arelatens. VI. c. 2. & in Conc. Moguntens. c. 27. Barthelemy.

i. *De Ordinibus* Hæc etiam legitur in Capitulis sacris Presbyteris anno 104. c. 1.

j. *De Ordinibus* & Conc. Nicæno can. 13. sequentia verba tria capitula de Conc. Arelatensium can. 11. 21. 9.

k. *De Ordinibus* Honestissima lex, quæ in Concilio Laodicensi sacra jam antea fuerat: in quibus duo capitula legitur in Conc. Arelatensium c. 10. & 11.

l. *De Ordinibus* Locis corruptis: nec mediæ Atherius dum legitur *sanctus & parochia.*

nonum Statuta de reconciliandis penitentibus pleniter observare; propterea omnino non dimittatur. Cum unusquisque Presbyter statim post acceptam Confessionem penitentiam, singulis datâ oratione reconciliari. Morientibus verbis sine cunctamine communitio & reconciliatio præbeatur.

XXXII. Qui penitentiam in infirmitate petit, & casu dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppressos infirmitate obmuetur, vel in phrenesim versus fuerit; dent testimonium qui eum audiverunt; & accipiat penitentiam; & si comitandus creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori ejus Eucharisia. Si supervixerit, admoventur à supradictis testibus petitioni sue satisfactum, & subdatur status penitentiae, quamdiu Sacerdos qui penitentiam dedit, probaverit.

XXXIII. Si quis Presbyter aut Clericus aurguris vel divinationes, aut somnia, sive sortes, seu phylacteria, id est, scripturas observaverit, sciat se Canonum subjacere vindictis.

XXXV. Et hoc nosum facient Presbyteri omni populo, ut sabbato Pentecostes, sicut sabbato sancto Paschæ, omnes jejunent, & ad Ecclesiam horâ nonâ conveniant quando sicut vespertine sabbato sancto Paschæ celebratur: & ipsum diem Pentecostes similiter celeberrimum habeant ut sanctum Paschæ.

XXXV. Admoventur etiam unusquisque Presbyterorum publicè plebem ab illicitis conviviis abstinere: & secundum Domini mandatum legitimum conjugium nequaquam possit: nisi occasione separari, exceptè causâ fornicationis, nisi cum consensu amborum; & hoc propter servitium Dei.

XXXVI. Advancient Presbyteri diebus Dominicis per annum sabbatandum.

П Р И М О М О Д О .

In Natale Domini VIII. Kalend. Januariæ dies iv. In Circumcisioe Domini Kalendis Januariis diem unum.

In Epiphaniâ VIII. Id. Jan. diem unum.

In Purificatione sanctæ Mariæ xv. Non. Feb. diem unum.

In Pascha Domini post Dominicam dies tres.

In Ascensione Domini diem unum.

In Natale sancti Johannis Baptistæ VIII. Kal. Julius diem unum.

In Passione sanctorum Apostolorum Petri & Pauli etc. Kal. Julius diem unum.

In Assumptione sanctæ Mariæ xvett. Kal. Sept. diem unum.

In Nativitate sanctæ Mariæ vi. Idus Septembris diem unum.

In Passione sancti Andreæ Apostolipridæ Kal. Decembris diem unum.

M O N I T U M .

COLLECTIO CANONUM POENITENTIALIUM, in tres libros distincta est ab Auctore anonymo, qui ante seculum nonum vixit. Quid utilitatis à christiana proveniat ex ejusmodi antiquis monumentis nemo adest, quibus non solum generis Conciliarum Canones probantur emendatissime, verum etiam prisca disciplina Ecclesiastica quasi ob oculos patitur. Hanc verò Collectionem duo postissimi commendant, antiquitas, & sinceritas; de quibus adnotato nonnulla, cum de Collectionis inscriptione dixerit. Inferitur, ut jam præmissum est, COLLECTIO CANONUM POENITENTIALIUM, relictis appellanda simpliciter COLLECTIO CANONUM, nisi Auctor POENITENTIALIUM nomen apposuisset. Certè ex Præfatione apparet, ipsius mentem fuisse, ut modum penitentiae sacris Canonibus præscriptum traderet, & liber primus ferè peccatorum penas definit; et reliqui duo potius spectant disciplinam iudicialium Ecclesiasticorum. Significandæ sunt maxime de accusatis & accusatoribus, de iudicibus ac testibus, ut loquitur Auctor; tertius de sacris Ordinibus, seu de iis qui promovendi sunt ad Clerum aut ab eo removendi; ac de regulis ac privilegiis omnium Clericorum & Præfulum tractat.

Antiquitatem hujus Collectionis probant tum veteres codices, in quibus continetur, tum Halitgarus in libro suo Penitentiali. Duobus codicibus Miss. usus sum, uno Bibliothecæ Tomancæ, altero mensei V. C. Stephani Baluzii, Bibliothecæ Colbertine moderatoris eruditissimi, qui mihi Collectionem istam indicavit. Uterque codex superat annos septingentos, uti & Agobardus, quem recens Lugdano hoc adveni curavit Stephanus Baluzius, & ille quem vidit Joannes Morinus, qui de ipsius Collectione quædam observat in lib. 5. de Penitentia cap. 1. §. 13.

Hinc mihi persuasit, Halitgarum dum Penitentialem suam cederet, ob oculos habuisse hanc Collectionem, ex cujus Præfatione suam mutatur, sicut ipse fateor his verbis: Hanc autem epistolam nemo quidem existimet meam, ne illi pro parvitate nominis mei vilescat: sed sciat à Majoribus nostris ex Sanctorum sententia esse collectam, à me quidem excerptam, ne nimia prolixitate negligentibus Lectoribus fastidium generaret. Et quidem Collectoris nostri Præfatio prolixior est quàm Halitgarii, ac sententiæ maxime S. Augustini constat, nonnullis etiam Gregorii Magni.

Alterum quo istud Opus commendatur, est, quid Auctor à patris sententiis suis derivat Ceno-

o non dimittatur] In Capitul. 101. lib. 6. non dimittatur, ut nonnulli Presbyteri passim Episcopi de rectoribus sanctorum, quia de nonnullis Episcopis semper convenit, & statim post acceptam confessionem penitentiam, singulis datâ oratione re-

conceditur.

7 in Africana] Penitentiam, ac penitentiam dicitur dicitur prætermissis, quòd supra dicitur dum Penitentiam celebrantur haberi ut Joannes Papha.

nes, non verè à turbidis illis librorum suppositiorum leuiss. *Ut autem Lectores præcaram quantum in me fuit releuarem, curauit quo ex consilio Antistite singuli Canones decerpi essent, ad marginum indigiare.*

Porro in sue Præfationis huius Collectiois notanda sunt Antistitis verba, quæ plenariam Synodum, de qua nostro tempore tam multiplices exorte sunt controversiæ, dicit tam esse, ubi cum suis Diocesaneis Metropolitanus fuerit Episcopus. Quibus verbis explicatur canon. xvi. Antiochenus, in quo ita scriptum est: Perfectum vero Concilium illud est, ubi interfuerit Metropolitanus Antistes. Legisti Nomas V. C. Stephani Baluzii in Agobardi librum de Dispensatione cap. 20.

Animaduertas etiam uelim, Lecter, summaria capitum indicata initio istius Collectiois, non emungo ad uerbum respondere summaris in operis serie ad singula capita præfixis. Id accidit, quod in duobus Mess. eiusmodi summaria sepius variant, cum in uno prioris libri duntaxat, in alio posteriorum librorum capita indicentur.

COLLECTIO ANTIQUA CANONUM POENITENTIALIUM.

INCIPIT DE UTILITATE POENITENTIÆ,
& quomodo credendum sit de remissione peccatorum per poenitentiam,
cum præfatione Operis subsequentiis.

EXCEPTO Baptismatis munere, quod contrà peccatum originale daturum est, unde incipit hominis renovatio, in quâ soluitur omnis reatus & ingeneratus & additus, etiam cætera uita jam ratione utentis ætatis, quantilibet præpollat secunditate iustitiæ, sine remissione peccatorum non agitur: quoniam filii Dei quamdiu moraliter uiuant, cum morte coequantur; & sic Spiritu Dei excitantur, & tanquam Filii Dei proficiunt ad Deum, ut etiam spiritu suo aggravante corruptis corpore tanquam filii bonis in quibusdam hominis modis deficiant ad se ipsos, & ideo peccant.

Interest quidem quantum; neque enim quia peccatum est omne crimen, ideo crimen etiam omne peccatum. Itaque sanctorum hominum uitam, quamdiu in hac morte uiuunt, inueniri posse dicimus sine crimine; unde Apostolus eligendum dicit Episcopum, si quis sine crimine est. *Peccatum autem si dixerimus quia non habemus, ait alius Apostolus, nisi ipsi se facimus, & ueritas in nobis non est.* Sed neque de istis criminibus quamlibet magnis in sanctâ Ecclesiâ remittenda Dei misericordia desperanda si ædentibus poenitentiam secundam modum cuiuscumque peccati. In adione autem poenitentia, ubi hale commulsum est peccatum ut in qui commisit à Chrili etiam corpore separetur, non tam consideranda est mensura temporis quàm doloris. Cor enim contritum & humiliatum Deus non spernit. Verum quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, nec in aliorum noticiam per uerba vel quæcumque alia signa procedit, cum sit eorum illo cui dicitur: *Gemitus meus à te non est absconditus:* rectè constituantur ab his qui Ecclesiis præstant tempora poenitentia, ut scisciat etiam Ecclesiæ, in quâ remittantur ipsa peccata. Extrâ eam quippe non remittuntur.

Ergo cum tanta est plaga peccati atque impetus morbi, ut medicamentum corporis & sanguinis Domini differenda sint auctoritate Antistitis, debet se quisque ab altario remouere ad agendam poenitentiam, & eadem auctoritate reconciliari. Hoc est enim indignè accipere corpus & sanguinem Domini, si eo tempore accipiat, quo debet agere poenitentiam. Nam & ipsa poenitentia quando causa digna est, ut secundum morem Ecclesiæ agatur, plerumque infirmitate non agitur, quia & pudor est timor displicendi, dum plus delectat hominum exultatio quàm iustitia, quâ se quisque humiliat poenitendo. Unde non solum cum agitur poenitentia, uerum etiam ut agatur, Dei misericordia necessaria est; alioquin non diceret Apostolus de quibusdam: *Ne forte dei illis Deus poenitentiam.* Et ut Peccus amare ferret, præmittit Euangeliista, & ait: *Respectus eum Dominus.*

Judicet ergo seipsum dum uoluntariè dum potest, & mores conuertat in melius, ne cum jam non poterit, etiam præter uoluntatem à Domino iudicetur, & cum in se protulerit seuerissima medicina, sed tamen medicare sententiam, ueniat ad Antistites per quos illi in Ecclesiâ clauis ministrantur, & tanquam bonus iam incipiens esse filius, maternorum membrorum ordine custodito, à præpositis Sacramentorum accipat satisfactionis sue modum, & in offerendo sacrificio contribulati cordis deuotus & iuxta: ad tamen agere quod non solum ipsi prode ad recipiendam salutem, sed etiam cæteris ad exemplum; ut si peccatum ejus non solum in graui ejus malo, sed etiam in tanto scandalo aliorum est, atque hoc ex parte uitam Ecclesiæ uidetur Antistiti, in noticiâ multorum, uel etiam totius plebis; agere poenitentiam non recusat, non resistit, non letali & mortifero plage per pudorem addat tumorem. Meminerit semper quia *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Quid enim est infidelis, quod peruersus quàm de ipso uulnere quod latere non potest, non crubescere, & de ligaturâ plus erascere?

Nemo ardeat propterea se consilium salubre hujus poenitentia debere contemnere, quia multos forte aduertat, & nouit ad Sacramenta Altaris accedere, quorum tanta crimina non ignorat. Multi

5. Augustin.
Enchirid. ad
Laur. c. 64.

1. Joan. 1. 8.

Psal. 37. 20.

5. Aug. ib. d.
ut supra c. 64.

1. Tim. 1. 16.
Lac. 22. 61.

Jer. 4. 6.

enim corriguntur, ut Petrus, multi tolerantur ut Judas, multi nesciuntur donec veniat Dominus, & illuminet abscondita tenebrarum, & manifestet cogitationes cordis. Nam plerique propterea volunt alios accusare, quia se per illos cupiunt excusare. Plerique autem boni Christiani propterea tacent & sufficunt aliorum peccata quia novcrunt, quia documentis sepe deserunt, ut ea que ipsi fecerint judicibus Ecclesiasticis probare possint; quamvis enim vera sint quedam, non tamen judici credenda sunt, nisi certis indicis demonstrentur. Nos verb à communiione quedam prohibere non possumus quamvis hæc prohibitio nonum sit mortalis, sed medicinalis, nisi aut sponte confessum, aut aliquo sæculari sive Ecclesiastico judicio accusatum atque convictum. Quisnam sibi urrumque audeat asserere, ut cuiquam ipse sit & accusator & iudex? Non enim temerè & quomodolibet, sed per judicium ab Ecclesiæ communiione separandi sunt mali, ut si per iudicium auctori non possunt, tolerantur potius velut palea cum tritico usque ad ultimum ventilabrum; velut pisces mali cum bonis usque ad refrigerationem quæ futura est in litore, hoc est, in finem sæculi.

Plerique autem attendunt multos etiam in ipsis honoribus Ecclesiasticis Præpositorum & Ministrorum non congruenter vivere sermonibus & Sacramentis, quæ per eos populis ministrantur. O miseros homines! qui hos intendo Christus obliviscuntur, quæ & tanto ante prædixit, ut legi dei potius obtemperaret, quam imitandi viderentur illi, qui ea que dicunt non faciunt, & traditorem suum tolerant usque in finem, etiam ad evangelizandum cum cæteris misit. Quisnam hominum erit, qui sibi mandandum existimet in stitene, cum vident nullatenus lapidea literis plena viam docere, & non ambulare?

Fortasse alius dicat: Ego jam baptizatus in Christo, à quo mihi omnia peccata præterita dimissa sunt, vilis factus sum nimis terrens vias meas, & canis horribilis oculis Domini conversus ad vomitum suum: quo abbo à Spiritu ejus, & à facie ejus quo fugiam? Quo, frater, nisi ad ejus misericordiam penitendo, cujus potestatem peccando contempsisti? Nemo enim rectè fugit ab illo nisi ad illum, ab ejus severitate ad ejus bonitatem. Quis enim locus ut excipiat fugientem, ubi ejus presentia te non invenit? Si ascenderis in caelum, ibi est: si descendens in infernum, adest. Recipe ergo penas tuas in dextram, & habita in spe in extrema hujus sæculi. Etenim illic manus sua deducet te, & producet te dextera sua. Quidquid enim feceris, quantumque peccaveris, adhuc in hæc vitæ es, unde te omnib. si sanare nolit, auferet. Cur ergo ignoras quia *patientia Dei ad penitentiam te adducat*? Qui enim clamando non tibi perlatat ut non recideres, parcendo clamat ut recideas. Sed non sufficit moris in melius commutare, & à factis malis recedere; nisi etiam de his que facti sunt satiasat Domino per penitentiam dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus elemosynis: *Beati Hieronymus, quoniam ipse miserabiliter dicit. Non enim dictum est ut tantum abstineamus à peccatis, sed & de præteritis, inquit, deprecare Dominum ut tibi dimittatur.*

Oporet igitur ad penitentiam accedere cum omni fiducia, & ex fide credere indubitante penitentiam abolere posse peccata, etiam si ultimo vitæ spiritu admisorum penitent, & publice lamentatione peccata produntur, quia propitius Dei, qui decrevit salvare quod perierat, stat immobile, & ideo qui voluntas ejus non mutatur, sive emendatione vitæ si tempus conceditur, sive fuplici confessione si continuò vitæ excidit, venia peccatorum fideliter præsumatur ab illo, qui non *vult mortem peccatoris, sed ut convertatur à perditione penitendo, & salvatus miseratione Domini vivat.* Sed hæc incertum esse utrum ignoret Deus, quid perdit homo cum supplicat Deo, qui salutem perdere non dubitavit cum offendet Deum? Quis enim certus est etiam quòd Imperator ignoret? Et tamen pecunia funditur, maria transcurrunt, procellarum incerta subvertuntur, & ut mors viteret, post mors ipsa suscipitur. Supplicat deum per homines homini. Sine dubitatione sunt ista, cum sit dubium quo sine proveniant: & tamen certiores sunt claves Ecclesiæ quam corda Regum; quibus clavibus quodcumque in terra solvitur, etiam in caelo solutum promittitur, & multo est honestior humilitas quæ se quisque humiliat Ecclesiæ Dei, & labor minor imponitur, & nullo temporalis moris periculo mors æterna vitatur.

Hæc dicta sunt de publicè satisfactione, quæ quisque humiliando se non solum coram Deo, sed etiam coram Ecclesiâ, quæ habet claves regni caelorum, in quâ hæc remissio peccatorum ad Arbitrium Antiquitatis, satisfacere debet. Sed & secretâ satisfactione solvi mortalis crimina non negamus, sed mutato prædicatione habuit, & indefesso Religiosis studio per vitæ correctionem, & jugi imò perpetuo lætæ miserante Deo, ita dumtaxat, ut contrita pro his que peccaverat agat.

De quotidianis autem levibusque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana fidelium oratione satisfacti. Eorum est enim dicere: *Pater noster qui es in caelis*, qui jam tali Patre regenerati sunt ex aquâ & Spiritu: delet omnino hæc oratio Dominica quotidiana peccata, delet & illa à quibus vita fidelium etiam stultitæ gestis, sed penitendo in melius mutata dicitur. Si quemodòmodum veraciter dicitur: *Dimitte nobis debita nostra*, quoniam non desunt que dimittantur; ita veraciter dicitur: *Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*, id est fiat quod dicitur, quæ & ipsa elemosyna est vestiam homini peccati ignoscere, ac per hoc ad omnia que utitæ misericordiam sunt, valet quod Dominus ait: *Date elemosynam, & ecce omnia mala sunt vobis.* Non solum ergo qui dat eleusentes cibum, siccatis pecum, nudo vestimentum, peregrinanti hospitium, fugienti latibulum, agro vel inclulo vinitationem, captivo erantipationem, debili subventionem, caeco deductionem, tristi consolationem, non sano meredam, erranti viam, delibantem consilium, & quodcumque necessarium est indugenti; verum etiam qui dat veniam peccanti, elemosynam dat, & quæ commendat verberem in quem potestas datur, vel coëret aliquâ disciplinâ, & tamen peccatum ejus, quo ab illo lesus aut offensus est dimittit ex corde, vel orat ut ei dimittatur, non solum in eo quod dimittit atque orat, verum etiam in eo quod coëripit, & aliqua emendatione parat plebit. elemosynam dat, quia misericordiam præstat. Multa enim bona præstantur invita, quando eorum consuetudo utilitati, non voluntati.

Multa itaque sunt genera elemosynarum, quæ cum facimus, adjuvamus, ut dimittantur nobis peccata. Sed ea nihil est majus, quæ ex corde dimittimus, quod in nos quodque peccavit. Quisquis autem rogatus de peccatis, sive penitenti ex corde non dimittit, nullo modo alligat à Domino sua peccata dimitti. Quæ sunt autem levia, quæ gravia peccata, non humano sed divino sunt pensanda iudicio. Videmus enim quedam ab ipsis quoque Apostolis ignoscendo fuisse concessa, quæ aliud est quod venerabilis Paulus conjugibus ait: *Nolite frangere iuramentum, nisi ex consensu ad tempus, ut vacetis oratio-*

ni. & iterum revertentem in idcirco, ut tenes vos Satanas propter incontinentiam vestram. Quod putari posset non esse peccatum, nisi sciret scilicet conjugii, non solum procreandum causa, quod bonum est iustitie, sed etiam voluptatis, ut fornicationis sive adultarii, sive conjugum alienis immunditate mortiferam malum, quod turpe est etiam dicere, quo potest tentante Satana libido perturbare incontinentem, devertet infirmitas. Possit ergo, ut dicit, hoc putari non esse peccatum, nisi addidisset: *Hec autem dico sciendum vobis, non secundum visum.* Quis autem iam neget esse peccatum, cum iam veniam facientibus Apollolice auctoritas fateatur. Tale quiddam est, ut dicit: *Tam quidem omnino delictum est, quia iudicio habetis vobiscum. Quare nos magis iniquitatem patimur: quare nos peius frangimus.* Ut ad illud referatur quod Dominus ait: *Si quis vultum tuum non vult, & spiritus tecum contendere, demitte illi & postquam.* Et alio loco: *Quis infert quanta sunt, non recusat.* Prohibens itaque suos Apollolos de secularibus rebus cum alio loco iudicium, quod dicit esse delictum; & tamen cum iust in Ecclesia talia iudicia fieri iurer fratres fratribus iudicabitur, extrahi Ecclesiam verò terribiter vetat, manifestum est etiam hic, quod secundum veniam concedatur infirmitas.

1. Cor. 7. 7. 10.

Mat. 1. 40. Luc. 6. 30.

5. Apos. 1. 10. 1. Cor. 7. 7.

Gal. 4. 15.

Eph. 4. 23.

1. Cor. 7. 7.

1. Cor. 6. 3.

Sunt autem quedam que levissima putarentur, nisi in Scripturis demonstrarentur opinione graviora. Quis enim dicentes fratri suo facere, reum gerentem putaret, nisi Veritas diceret? Aut quis estimaret quam magnum peccatum sit dies observare & mensis & annos & tempora, sicut observant qui certos dies, sive mensibus, sive annis volunt vel nolunt aliquid inchoare, eo quod secundum vanas doctrinas hominum fasulla vel insulsissima existiment tempora, nisi magnitudinem ea timore Apostoli pensarem, qui talibus ait: *Timo vos ut non forte sine tanta laboraverim in vobis? Quam multa sunt alia peccata; sive in loquendo de rebus & negotiis alienis, quae non ad te pertinent, sive in vanis cachinnationibus, cum scriptum sit: *Sustine in rebus exaltat vocem suam; sapiens autem vix tacet rebus; sive in ipis elcus, quae ad necessitatem sustentandam huius vitae preparantur, avolsat atque immoderato appetitus; sive in emendis & vendendis rebus carnis & vultus vota perverla. Propter haec atque huiusmodi peccata, & alia sunt minora his quae sunt, verborum & cogitationum offensionibus, Apollolo Jacobo conferente ac dicitur: *In multis enim offendimus omnes; oportet quotidie crebroque oramus ad Dominum atque dicamus: Domine nobis debita nostra; nec in eo quod loquitur mensuratur: Sicus & nos demittimus delinquentibus nostris.* Pro quibus etiam facticia elemosinarum & juniorum quique pro suis viribus offerre non cessat.**

Ceterum pro illis peccatis quae legis decalogus continet, & de quibus Apollolos ait: *Quoniam quae talia agunt, regnum Dei non possidebunt;* illa actio penitentiae subeunda est, in qua maiorem in se quisque severitatem debeat exercere, ut à se ipso iudicatus non iudicetur à Domino. Quae actio penitentiae tunc est perfecta & Deo acceptabilis, si ascenderit homo adversum se tribunal mentis suae, & constituerit se ante factum suum, ne hoc ei postea fiat sicut comminatur Deus peccatori. Atque in conspectu in corde iudicio ad se accusatus cogitatio, tunc conscientia, carnis timor, deinde singulae animae conscientiae per lacrymas profusae. Postremò ab ipsa mente talis sententia profertur, ut in indignum homo iudicet participatione corporis & sanguinis Domini. Versetur ante oculos imago futuri iudicii, ut cum alii accedunt ad altare Dei, quo ipse non accedit, cogitet quàm sit contradicendum illa persona, quae per seipsum aliis vitam aeternam, alii in mortem praecipiantur aeternam.

Mentiarum autem temporis in agenda penitentia, idcirco non satis attentè praesigunt Canonum pro uno quoque criminis, sed magis in arbitrio Auctoris relinquendum statuunt, quia apud Deum non tam valet mensura temporis quam doloris, nec abstinentia tantum ciborum, sed mortificatio potus viciorum. Propter quod tempora penitentiae hae & conversatione penitentium abbrevianda praecipiant, & negligentia prolelunda. Exstant tamen pro quibusdam culpis modi penitentiae impositi, iuxta quos certae penitendae sunt culpe, cum sit facile per eosdem modos vindictam & censuram Canonum adhibere.

Devisio totius Opera.

Librum autem quem de corpore Canonum excerptimus, cuique hoc opus quasi praefationem praeposimus, in tribus libellis dividit placuit, quo factis est lectur quod quare invenit. Et primus quidem libellus continet ea quae sunt de penitentia & penitentibus, criminibus atque iudicis. Secundus maxime de accusatis & accusatoribus, iudicibus ac testibus, cum ceteris ad haec pertinentibus Ecclesiasticis regulis. Tertius de sacris ordinationibus, vel qui promovendi sunt ad Clerum, quae removendi à Clero, & de regulis ac privilegiis omnium Clericorum & Praesulum. In quibus si quavis aliquid invenit de talibus Conciliis, quae aut despicenda, aut non recipienda iudicat, quousque paupertatis laesus nostris. Nos tamen dignum putamus severiorum singularium suspensionibus praescribendam, & in quibusdam rebus generalium Conciliorum auctoritatem non habemus, magis eorum Synodorum quae per singulas provincias factae sunt, quàm propriam nostrum sequendum sententiam. Denique ipsa sacra & generalia Canonum decreta praecipiant, ut his in anno per singulas provincias Episcoporum celebretur Concilia, & plenariam Synodum dicant esse ubi cum suis diocesis neque Metropolitani fuerit Episcopus. Cum ergo ita specialia Concilia ex generalium auctoritate fiat, constat nullum posse de eorum aliquid improbare statuta, nisi eam qui apertis iudiciis potuerit convincere eos aliqua contra fidem aut mores bonos constituisse.

Explicit Praefatio.

INCIPIUNT CAPITULA Libri primi.

- I. **Q**uid nulli sit ultima penitentia deneganda.
- II. **De his qui necessitate mortis urgente penitentiam simul & satisfactionem petunt: & de his qui abnuententem antequam ad eos Sacerdos daturus penitentiam accedat.**
- III. **Quid oportet eum qui pro illicitis veniam petat.**

cit, etiam à multis laicis abstinere.

- IV. **Quid penitenti nulla laeva negotiationis exerceat conventus.**
- V. **Quid ad militiam sacralam post penitentiam redire non liceat.**
- VI. **Quid adulescenti si urgente quocumque periculo penitentiam petat. & non se continet. necesse post remedia suscipere, quousque postea ad ipsam satisfactionem statum per temporis maturitatem. Ceteri**

- temus penitentiis a coniugis debeat continere.
- VII. De his qui post penitentiam habuim seculari rem praesentiam.
- VIII. Quod quibusdam penitentibus pristina reddatur coniugia propter inuentum alicui, quibusdam vero interdicitur coniugia; & quod hoc à veris vel à fideiis conformiter observare debeat.
- IX. De his qui penitentiam maxime servaverunt.
- X. Qualiter maiores penitentiam accipiant, quominoribus facili non committenda est.
- XV. Ut penitentia temporaria iuxta qualitatem peccati determinetur.
- XII. Item in eodem ex Concilio Africano c. lxxiv.
- XIII. Ut penitentia conjugatis ex consensu detur.
- XIV. De remedio penitentia; & quod absolutio penitentium per manus impositionem Episcoporum supplicandis fiat; propter quod necesse est ne veritas peccatorum ante ultimam diem Sacramentali supplicatione vitetur, etiam si periculo mortis urgente hanc post acceptam penitentiam & reconciliatum subsequatur.
- XI. De his qui pro diversis erroris penitentiam servaverit exaggerant.
- XVI. Ex Concilio Carthagini.
- XVII. Item ex eodem Concilio cap. lxxxviii.
- XVIII. De his qui communionem tempore mortis expetunt, aut si desistant & consequantur communionem iterum convalescant.
- XIX. De penitentibus, ut à Presbyteris non reconciliantur nisi per auctoritatem Episcopi.
- XX. Item ex Concilio Carthagini de eadem re.
- XXI. De tempore remissionis penitentiam.
- XXII. Ut penitentes ab aliis Episcopis vel Presbyteris non recipiantur, nec ab eis communicentur, nisi in ipsi locis abfuerint excommunicati.
- XXIII. De penitentibus subiv mortis, ut obtineant eorum penitentiam.
- XXIV. De penitentibus transgressoribus. Ex Concilio Toletano, cap. vii.
- XXV. Ut Presbyteri & Diaconi in graviter culpa convicti, manus impositionem tanquam Laici nequaquam suscipiant.
- XXVI. Ex Concilio Arlatensi, cap. xvi.
- XXVII. Quod Presbyteri aut Diaconi si in aliquo crimine prelati fuerint, non possint per manus impositionem penitentiam remedium consequi.
- XXVIII. De his qui in diversis causis gentilitatis vivit aliqui perierunt.
- XXIX. De lapsis. Ex Concilio Niceno, cap. xi.
- XXX. De his qui abrenuntiaverunt, & iterum ad secularia sunt reversi.
- XXXI. De Catholicis in haereticum transiuntibus, si revertantur.
- XXXII. Item ex Concilio Agathensi de eadem re.
- XXXIII. Quod hi qui ad iteritatem baptismi vel et, vel timere cealis amicos inclinaverint, penitentia sua sublevandi remedia, ut in senilis aetate, periculum quoque, agendum, cateraque necessitatem habeatur sollicita consideratione respiciant.
- XXXIV. Quod Arianorum Clerici non sine suspirio in suis officis, quantum iterum baptismum, quod Catholicorum causam, confirmet Ecclesia.
- XXXV. Item de eadem re. Ex epistola ad Rufinum & ad Eusebium Episcopos, cap. lxx.
- XXXVI. De Episcopis qui haeretici vel pagani heredes infidelium.
- XXXVII. Non debere in haeresi permanentes Ecclesiam ingredi.
- XXXVIII. De haereticis si in mortis discrimine convertantur.
- XXXIX. De his qui compulsi sunt terrore in haereticis communicant, si ab haereticis sperare volunt, ut ab Ecclesia Catholica suscipiantur.
- XI. Quod omnis causidicus ordinis Clerici, qui Catholicam deserit haereticam se communionem mittere, si ad Ecclesiam revertitur fuerit, in te gradum quo erat sine promotione permanet.
- XLI. De his qui cum haereticis baptizant copulam iungunt.
- XLII. Ab haereticis onerari accipere non debere.
- XLVIII. De Episcopis, vel sequentibus ordinibus, qui sacrosancta mysteria contrectant, placeat ab exercitiis abstinere.
- XLIV. De his qui ad honorem Presbyterii sine excommunicatione provelunt.
- XLV. De Presbyteris qui uxores acciperunt, vel fornicati sunt.
- XLVI. De Diaconibus.
- XLVII. De Diaconibus, si ante honorem peccare probantur.
- XLVIII. De Monachis & Virginitatem propositum non servantibus.
- XLIX. De subintroductis mulieribus.
- L. De Clerico & Monacho non manentibus in suo proposito.
- LI. De Clericis qui sunt in puebis, Monasteriis atque Alaryis, qua sub puebate Episcoporum non sicuti que civitatem existant.
- LII. De Virginitate vel Monachis.
- LIII. De his qui fornicantur irremediabiliter, id est, qui miscantur peccatis; vel si qui cum propinquis iunguntur, aut cum masculis polluantur.
- LIV. De his qui in puebis, vel in masculis, vel alim polluantur, aut haereticis hoc vitio taceant.
- LV. De his qui adulteras habent uxores, vel si qui admittit comprobantur.
- LVI. De his qui portus suos ex fornicatione diversis modis intermittunt.
- LVII. De his qui Virginitatem corruptionibus confisi sunt.
- LVIII. Ut natalia vel nuptia in Quadragesima non fiant.
- LIX. Ut in Christianorum non solentur nuptia.
- LX. De parentibus qui fidem sponsalium frangunt.
- LXI. Qualiter sponsus & sponsa benedicantur, & de castitate eorum tempore nuptiarum.
- LXII. Quod aliud sit nuptia, aliud concubina; nec erret quisque similitudinem in matrimonium concubinam habentem tradidit.
- LXIII. Quod non sit coniugii duplicatio, quando ancilla relicta nuptia assumat.
- LXIV. Quod debeat femina, qua captis viris nuptiam alius, regressis de captivitate viri prioribus copulari, ut quod suam est nunquam recipiat.
- LXV. Quod non probatur esse culpabilis, qui uxorem capti in matrimonium videtur esse sortem.
- LXVI. Ut si viri de captivitate reversi incomperantia uxorem essent non fuerint, & voluntatem eam in coniugium recipere, liberam habeant facultatem.
- LXVII. Ut si mulieres ad priores maritos redire voluerint, velut impia Ecclesiastica communione privanda sint.
- LXVIII. Quod non liceat alterius sponsam ad matrimonium iura servitii.
- LXIX. De Raptores.
- LXX. De his qui raptus puebas.
- LXXI. De desponsatis puebis & ab aliis raptis.
- LXXII. De raptore si ad Ecclesiam confugerint.
- LXXIII. Quod hi qui intercedendo raptum divorcium pertrahunt, si se alius iuxerunt nuptis, adulteri sint.

- LXXXIV. De his qui uxores, aut qua viros domo-
sticos, ac sic manent.
- LXXXV. De feminis qua relicto viro suo alio nu-
bant.
- LXXXVI. De feminis qua adulteros relinquunt, &
alio nubunt.
- LXXXVII. De secularibus, ac sine iudicio Episcopi
culpabiles coniuges non relinquunt.
- LXXXVIII. De malis uisibus.
- LXXXIX. De Virginitate secularibus, si macho-
verant.
- LXXX. De bigamiis.
- LXXXI. De eis qui uxorem habet, si concubinam
habeatis, ac non committunt.
- LXXXII. De eis qui uxorem habent apud machos.
- LXXXIII. De viro conjugatus postea in adulterio
lapsus.
- LXXXIV. Qui viro cum adulteris uxoris non con-
vivunt.
- LXXXV. De mulieribus qua leuocinum fecerunt.
- LXXXVI. De feminis qua castitas mariti adol-
terant.
- LXXXVII. De fidelibus conjugatis, si cum Iudæo
vel gentili morantur.
- LXXXVIII. Ex Concilio Bracarense, vel Lucen-
si, cap. lxxxv.
- LXXXIX. De his qua duobus fratribus nuptias,
vel qui duas sorores nuptias acciperant.
- XC. De incestis, ac quando in seclere sunt, inter
Catechumenas habentur.
- XCi. De his qui proximos suos sic copulati, ac à
communione Christi separantur.
- XCII. De incestis conjugum.
- XCIII. Gregorius sanctissimus ac Beatissimus Papa,
dicit, cap. xxxiii.
- XCIV. De his qui devotionem expectant.
- XCv. De divinis & secularibus.
- XCvi. De eo quod non licet Christianis observa-
tiones diversis attendere.
- XCvii. Ex Concilio quo supra.
- XCviii. Ex Concilio quo supra.
- XCix. Ex Concilio Carthagenensi.
- C. De his qui partus suos ex fermentatione diversis
modis intermunt.
- CI. De homicidiis.
- CII. De his qui non sponte homicidium commiserunt.
- CIII. Si Dominus per zelum ancillam occiderit.
- CIV. Si quisque per malefictum hominem inter-
fecerit.
- CV. Ex Concilio Bracarense, cap. vi.
- CVI. Ex Concilio Agathensi, cap. xxxv.
- CVII. Ex Concilio quo supra.
- CVIII. De seruis qui ad Ecclesiam confugerint, ac
post iuramentum exire volentes licet occupare.
- CIX. Dissidentes Episcopi, si non timor Dei, Sy-
nodis reconciliantur.
- CX. De his qui per odium ad pacem non rever-
tuntur.
- CXI. De his qui sacramenta se obligant, ac ad pœ-
nitentiam redeunt.
- CXII. Ut oblationes fratrum discordantium non re-
cipiantur.
- CXIII. Caput tendere mulieri non licet.
- CXIV. Ne sermons in excommunicatis pervigilent.
- CXV. De istis nequiter iudicantibus.
- CXVI. Ut nullus criminum suspitiones maiores in vicinâ
celaret.
- CXVII. De his qui ad Ecclesiam tardius accedunt.
- CXVIII. De Latens, quibus temporibus communi-
care debeant.
- CXIX. De Latens qui in stercoribus ad civitatem
non accedunt.

- CXX. De his qui intrant in Ecclesiam, & pro-
pter nimiam luxuriam factam a Sacramento se ab-
stinent.
- CXXI. De non permittentibus imperare Religiosis.
- CXXII. Quod usum non solum Clerici exgere
non debeant, sed nec Laici Christiani.

INCIPIUNT CAPITULA Libri secundi.

- I. De eminatione vel conspiratione.
- II. De delatoriis.
- III. De accusatis & delatoribus.
- IV. Quod excommunicatis ad accusationem admitti
non debeant.
- V. Quod servus & liberus, uniusque infames persona
non debeant accusare.
- VI. Ut qui unam criminem non probaverit, ad alteram
admitti non debeat.
- VII. Qui ad testimonium admittendi sunt.
- VIII. De Episcopo qui excommunicationem cum, qui sibi
suis criminem dicit esse confessum.
- IX. Ut non temere quæquam communionem privatis
Episcopis.
- X. De his qui in accusationem materis natæ veniunt
& ne Episcopum nulli criminose licet accusare.
- XI. De his qui meritis facientium suorum ab Eccle-
sia congregatione pelluntur.
- XII. De Presbyteris qui à propriis corripuntur
Episcopis.
- XIII. Si quis Episcopus absque tempore Synodi in
crimine detentus fuerit, a diacono Episcopum an-
diciatur.
- XIV. De diversis ordinibus Ecclesia servandis,
ac si quis in causam criminis incurrit, & ab-
sque iudicio Ecclesiastico, debeat periclitari;
& ne sibi Sacramentum spoliata secularia non
adeant.
- XV. Ut si quis Episcopus accusatur, ad Primatem
ipsius provincie causa deferatur.
- XVI. De Presbyteris vel Clericis accusatis.
- XVII. De accusato, vel accusatore.
- XVIII. Qui causam suam ad transformam putaverit
appellandam, in communionem minime suscipiatur.
- XIX. Ut accusatores de levibus casibus non audian-
tur; de criminalibus vero discutiantur, in quo
Episcopus accusatus vice se discutendum fecit.
- XX. De accusatoribus fratrum.
- XXI. Clerici accusatores fratrum ad communionem
recipiuntur, non ad Clerum.
- XXII. Ne sine accusatore legitime quæstionem con-
demnetur.
- XXIII. Eius, qui frequenter litigat, & ad accu-
sandam facilis est, testimonium verum absque gra-
vi examine recipiat.
- XXIV. De Episcoporum aut Clericorum accusato-
ribus.
- XXV. De falsis testibus.
- XXVI. Ut nullus Episcopus, vel infra postea, die
Democri causas audire presumat.
- XXVII. Ut nullus Episcopus pro iudicis munera
accipiat.
- XXVIII. De Episcopis nullius causam audiat abs-
que presentia Clericorum suorum.
- XXIX. De discretis causantibus, in quibus Sacer-
dotes iudices fieri possunt.
- XXX. De contemptu iudicium.
- XXXI. Ut inter discordes Episcopos comprovincia-
les Amsteri audiant; quod si damnatus appella-
verit Romanum Pontificem, id observandum quod
ipso accusator.
- XXXII. Ut nullus accusatis fidem usurpet Episcopi.

XXXIII. De Clericis à communiione falmotis ab alus non recipiendis Episcopis.
 XXXIV. De excommunicatis apud vicinas Episcopos adducendis.
 XXXV. Quod an oporteat Clericos habentes aduersus invicem ac sua propriam Episcopum relinquent, & ad secularia iudicia conuolare.
 XXXVI. Si quis excommunicatus aut excommunicatum communicare presumpserit, ipse in se damnationem patiat.
 XXXVII. Ut Clerici de iudiciis suis cognitione non cogantur in publico dicere se, immo non.
 XXXVIII. De Clericis damnatis.
 XXXIX. De Clericis qui sacra etiam anam causam suam agere non procarant.
 XL. Quod elitorum iudicium sententia sperni non debet.
 XLI. De Presbyteris & Clericis, ac non appellatis nisi ad Africanum Concilium.
 XLII. Ut Clerici sine Pontificis sui missa nullum ad seculari iudicium presumas trahere.
 XLIII. De damnatis & ministrare remanibus.
 XLIV. De Clericis excommunicatis & laicis.
 XLV. De Episcopis & Clericis alienatis Imperatorum.
 XLVI. De damnatis Episcopis aut Clericis, & aduersus Imperatorem.
 XLVII. De Episcopis de eorum provincia Sacerdotibus cooptantur excois.
 XLVIII. De Synodo qua ab Episcopis suis debet imperio in provincia celebrari.
 XLIX. De Episcopis qui ad Concilia non occurrant.
 L. Ut de alio Monasterio suscipiatur nec Praepositus manerit, nec Clericus locus in linere.
 LI. De ordine quo depositi ritum ordinentur.
 LII. Ut Episcopis districtus Presbyteris, & quosdam ex laicis conveniat literis.
 LIII. Ut ad Aetropolitanam arbitram Synodus congregetur.
 LIV. De districtibus Ecclesiarum ab Imperatore perscudis.
 LV. De his qui Ecclesiastica ministeria prater Ecclesiasticum faciunt.
 LVI. De fructuum oblationibus qua ministris Ecclesie conferantur.
 LVII. De his qua in usu pauperum conferantur.
 LVIII. De his qui agros, si est possident pauperum rivas depugant.
 LIX. Ut qui oblationes sanctarum retinent, excommunicentur.
 LX. De his qui suus, vel propinquorum oblationes Ecclesia fraudant.
 LXI. Si quis panem quemlibet expulserit, & admodum Episcopo non reddiderit, excommunicetur.
 LXII. Si Episcopus à Aetropolitano admittatur pro Synodo, vel ordinatione Episcopis, venire distulerit.
 LXIII. Ut Episcopus qui contra professionem in Concilio habuit votum, deponatur.
 LXIV. Et communiione privatus & ita defunctus.
 LXV. De terminis vicinis transferendis.
 LXVI. De Episcopis qui quod repetere paterant, praetermissa Synodo iustitiam.
 LXVII. Ut basilica in cuius territorio sua, in eju Episcopi maneat possessio.
 LXVIII. Leprosus.
 LXIX. Quod Ecclesiarum omnia dotes ad Episcopi ordinationem debeant pertinere.
 LXX. De troncatis presbyteris, ac post xxx. annos ealis licet pro eo appellari quod legem tempus excois.
 LXXI. Ut Episcopus ambales per diocesim suam.
 LXXII. Ut Episcopus duo solidas tantum accipiat,

neque tertiam partem de oblationibus quartas: & si Clerici non cogantur more feruili.
 LXXIII. De excois Ecclesiarum.
 LXXIV. De deservatoribus singularum Ecclesiarum.
 LXXV. Ut ab Imperatoribus postulat advocatorum defenso pro causis Ecclesie.
 LXXVI. De his qua à fidelibus in parochianis Ecclesiis offerantur.
 LXXVII. Ut sacris locis noviter inveniatis, quomvis sepulchri daltam sit, hoc nunciamen adveatur, ut nulla basilica sub desolatum nomine constructa delectat.
 LXXVIII. Quod in qua quogue Ecclesia cui Episcopus praesit, quomvis iam de redditibus, quom de oblatione fidelium fieri debentis partem.
 LXXIX. Contra eam qui illicito ordinat Clericos: & de redditibus Ecclesie.
 LXXX. Ut nulli Apostolicae sedis Praesuli possessionem Ecclesie magnam vel parvam in perpetuum liceat alienare.
 LXXXI. Ut an liceat Presbyteris simularum suorum praedia, seu quosdam parti totam sacris quolibet alienare commendo.
 LXXXII. Ut qui pariter praediam Ecclesie & accepit, aut si omis Presbyterorum & Diaconorum vel deservorum danti suscipiatur, anathemate feratur.
 LXXXIII. Ut si quis anathematis poenam parvi dixerit, eam decemano quosque praediam possidere frustratur, licetque cuiuslibet Ecclesiasticae personae vocem civilium asserit, & camfratibus praerius temporis eadem praedia alienata repoffere.
 LXXXIV. Si quis Clericorum pauper in ordine praerius possit habere aliquid, Ecclesia praerius subiciatur.
 LXXXV. Ut Presbyteri rem Ecclesie in qua suam censurati non vendant, & nulli Episcopo liceat rem turali matris Ecclesie asportare.
 LXXXVI. Ut res Ecclesie nemo distrabat.
 LXXXVII. Et res ab Ecclesia perveniens, & de his qua propria Episcopi esse nesciantur.
 LXXXVIII. Ut Episcopi distringant res Ecclesiasticas habere potestatem.
 LXXXIX. Ut de rebus Ecclesie nihil Episcopi auferant, & quolvis praerius fundatibus Ecclesiarum silicet alienem gerant.
 XC. Ut Episcopi exagum aliquid sine Clericorum subiectis distrabat.
 XCI. Ut sacras Ecclesie sagurvas liceat vendere Episcopo.
 XCII. De Episcopis qui per testamentum de rebus Ecclesie aliquid committunt.
 XCIII. De veniuntibus quas Abbates sacris praefectum.
 XCIV. De sberis ex familia Ecclesie factis.
 XCV. De deservis manumissorum ex familia Ecclesie, qualiter manumittantur; & de advefa testificet vel accessu.
 XCVI. De liberis parochiae Ecclesie commendatis.
 XCVII. Ut laici contempores Canonum excommunicentur, Clerici tamen proventur.
 XCVIII. Ut si quis Sacratum contra interdico feruat, a suo sit officio saltementis.
 XCIX. De stitendo gerina.
 C. Ut populus ager completum ad istam & benedictionem acceptam egradi non praesumat.
 CI. Quod debent manere firmum si fieri sibi Ecclesias fecerint, easque de peculo suo dixerint.
 CII. Ut vallumonia & turpa coisica prohibeantur.
 CIII. De his qui Ecclesiastica remia aliquid necessitate distulerint.
 CIV. Non debere in diebus teaurorum commetera-

totum *Martyrum fieri.*

CV. Oblationes in demibus offerri non oportere.

CVI. Ut Sacramentum Catechumeni non praebetur.

CVII. Quid Pascha, & Pentecoste sit baptizandum.

CVIII. Quid omni tempore hi qui in necessitas mortis, aut agritudinis, vel obsequii, siue persequutionis, aut anfractu argenti, debeant baptizari.

CIX. De Catechumenis praegnantibus.

CX. De infirmis baptizatis, quositer dubitatur verum fuerit baptizati.

CXI. De baptizatis qui nondum confirmati moriuntur.

CXII. De his qui rebaptizati sunt, quantum puniuntur.

CXIII. Quid non debeant baptizari nisi ab Episcopo consignari.

CXIV. De eunuchis baptizatis.

CXV. De episcopo sancti Jacobi Apostoli, in qua pro infirmis orare precipitur.

CXVI. Ut nulla preuia de baptizandis consignandis que fidelibus exigantur.

CXVII. De emergentibus.

INCIPIUNT CAPITULA in Libro tertio.

I. **P** Resbyterorum & Diaconorum ordinationis certis celebrare temporibus.

II. Ut aemulacra nescient, vel aliquo parte corporis immunitatis promoueri ad clerum.

III. De his qui suspensi abiciuntur.

IV. Quid ad clerum criminosis nequeant promoueri, & in clero possit, si in aliquibus fuerint inueni criminosis, a suis officis arceantur.

V. Quid damnosi aliquis passivibus irretitis misericordia sacra tractare non liceat.

VI. De his qui viduas aut dimissas ducunt, vel in malis consiliis mixti sunt.

VII. Item de eadem re.

VIII. Item de eadem re.

IX. De his qui virginitates professi sunt, & de his qui sub foreris habitum cum aliquibus commorantur.

X. Ut ex carnalibus Clericus non fiat, propter voluptates quas a diabolo inuentas exhibere compellitur.

XI. De admistratibus.

XII. Quid qui preter vel criminales dicunt, habeantur immunes.

XIII. Si quis volens partem sibi corporis amputare, clericus iste non potest; nolens autem potest.

XIV. Quid dixerit ad clerum admitti non possunt.

XV. Qui de laicis ad clerum non debeant promoueri.

XVI. Qui de laicis postquam Clerici fieri.

XVII. De temporibus morandi in clero.

XVIII. Qua in singulis Clerici gradibus tempora sint praefixa.

XIX. Quid non debeant Sacerdotes aut Clerici amovendi veluti in Ecclesia morantur.

XX. De Clericis, quales debeant promoueri.

XXI. Quid extra consuetudinem ad corporalia non ordinetur Episcopus.

XXII. Quid nolentibus Clericis vel populis non debeat Episcopus ordinari.

XXIII. Quid ab illicitis sit ordinationibus abstinendum.

XXIV. Ut nullus Episcoporum seruum alterius ad clericatus officium promouere presumat.

XXV. Ut quicumque ad Sacramentum vel viduam moris, vel habeat numerum cuiusque promissum, ab omnibus Ecclesiasticis officis arceatur.

XXVI. Ut si quis Sacerdotum contra hac interdicta fuerit, a suis sit officio submoventes.

XXVII. Quid non habeant numerum nec clerici electi, nec populi acquisiti, nec Provinciales Episcopi consecraverint; si quis tamen Clerici ab his Pseudopiscopi ordinantur, rata potest ordinatio talis existere.

XXVIII. Ut nullus inueni ordinetur Acolitus.

XXIX. Ut nullus alium Clericum sollicitare vel tenere presumat, suo Episcopo non praebente consensum.

XXX. Ut implicati negotiis alienis, ante redditam rationem Clerici non ordinentur.

XXXI. Rebaptizati ad nullum clericatus gradum promouendi.

XXXII. De his qui in peregre baptizantur, ad clerum non veniunt.

XXXIII. De discretione penitentiam, qui postquam ad Ecclesiasticos ordines provehi, vel qui non possunt.

XXXIV. De discretione libertorum, qui ad Ecclesiasticos ordines pervenire possunt, vel qui provehi non possunt.

XXXV. De Clericis stultis.

XXXVI. Non transgredendum de civitate in civitatem.

XXXVII. Quid non oporteat absolute quaesitos ordinari.

XXXVIII. De singulis gradibus sacri ordines, quoliter ordinentur.

XXXIX. Qualiter Offitium ordinetur.

XL. Qualiter Lectores ordinentur.

XLI. Qualiter Exorcista ordinetur.

XLII. Ut Exorcismi qui non sunt ab Episcopo ordinati.

XLIII. Qualiter Acolitis ordinentur.

XLIV. Qualiter Subdiaconos fiunt.

XLV. Ut Clerici nullas negotiationes subonestas & turpia lucra sollicitent.

XLVI. De eadem re.

XLVII. Ut clerici nec suos nec alieno nominat fornicent.

XLVIII. De excommunicatione Clericis & ad officium tardis.

XLIX. Si Clericus fornicem Ecclesia fecerit.

L. Ut excommunicatos ordines Clericis si tardis ad Ecclesiam venerit, deponatur.

LI. Quid nullus Ecclesiasticorum in tabernis comedere debeat.

LII. De Clericis qui in moram eadem prorumpunt.

LIII. De Clericis qui ad fornicationem desensionem consueverint propter dissolutionem Episcopi.

LIV. De Clericis negotiis & mundanis sollicitibus.

LV. Ut si voluntarie Clerici damnorum Ecclesia fecerit, & satisfecerit, & excommunicatus.

LVI. De conversatione Clericorum, ut in non conclusi sint.

LVII. Et Clericis vitare abstinere, qua omnium vitiorum summa ac vitiis est.

LVIII. Cuiusmodi gradus Clerici nuptialis concubina vitent.

LIX. De Clericis qui magis aut fortileges consueverint.

LX. Clerici tabernis non ingrediantur absque persequutionibus necessitate.

LXI. De Clericis qui in sollicitudine arma sumserint.

- LXII. De Clericis per plateas & andreas ambulantis.
- LXIII. De Clericis in nudis & sine decambularibus.
- LXIV. Clerici qui vigiliis desunt, suspendi prouent.
- LXV. Clerici molendi degradentur.
- LXVI. De Clericis sigillera demulcentibus.
- LXVII. Ut Clerici uicini non provehantur.
- LXVIII. Clerici adulteros & proditores degradentur.
- LXIX. Clerici nec vestimenti nec calcamenti quantum decorem.
- LXX. De Clericis stercoribus vel inter epulas cantonibus.
- LXXI. De Clericis per creaturas iurantibus.
- LXXII. Ne uice horam seruiam conuicia intantur.
- LXXIII. De his qui in perop amice etiam paratibus religionis habitum tenuerunt.
- LXXIV. Punitio si usus exegerit, inter Officium deputatur.
- LXXV. Ex Concilio Carthaginiense.
- LXXVI. Si Leitor bigamus non uideam ducit, non amplius quam Subdiaconus fiat.
- LXXVII. Leitores Cantorise cum uentris agere suam officium non debent.
- LXXVIII. De Diacanis.
- LXXIX. Ut leuua & uirgines ante xxv. annos non conferantur.
- LXXX. De honore quem Presbyteris Diaconi, & Diacanis qui sub ipsius sunt debentur exhibere.
- LXXXI. De obediencia Diacorum erga Presbyteros.
- LXXXII. Ne Diaconi presente Presbytero Eucharistiam det.
- LXXXIII. Ut Diaconus iubente Presbytero sedeat.
- LXXXIV. Ut Diaconus in conuentic Presbyterorum non loquatur, nisi interrogatus.
- LXXXV. Ut Diaconus tempore tantum oblationis alba utatur.
- LXXXVI. Quod prater Episcopum Clericus profecti non debeat.
- LXXXVII. Ut Sacerdos & Leuita canes ad uenandum & accipere non habeant.
- LXXXVIII. De his qui in agritudine sunt baptizati.
- LXXXIX. Quod non oportet peregrinos Clericos sine commendatione ministrare.
- XC. Ut nullus monaster sine christiana profectatur.
- XC. Ut ab altero Episcopo christiana nullus accipiat.
- XCI. Presbyter Diaconom aut Presbyteram non ordinabit.
- XCII. De his qui prohibentur Presbyteris in ecclesiasticis Sacramentis agere.
- XCIII. Ut si Presbyter incusato Episcopo agendum celestiter honorat prouent.
- XCIV. Ne Presbyter alterius regionis presente Episcopo vel Presbytero ciuitatis licet ministrare, & quo ordam pauca hoc calicem det, & quod Caspiscopi ad exemplum sifpinguata finitum ordinati sunt.
- XCVI. De his qui ex uaste ministerii Ecclesia aliquod vendiderunt.
- XCVII. Ne Presbyter homicidium vel punitentiam in Ecclesia dare presumat.
- XCVIII. De his qui in Ecclesia in quibus preuelli sunt, minime perdarant.
- XCIX. Qualiter Diaconi ordinantur.
- C. De numero certo Diacorum.
- CI. Quo tempore Presbyteram conuenias ordinari.
- CII. Qualiter Presbyter ordinatur.
- CIII. Ut non contemendo oblationis Presbyteri cen-
- fugeti.
- CIV. Quod non licet Clerico in duarum ciuitatum Ecclesiis ministrare.
- CV. De his qui uocantur Caspiscopi.
- CVI. Indicio multitudine ordinacionis fieri non debere.
- CVII. De Episcopulibus ordinacionibus.
- CVIII. De electione Episcopi.
- CIX. De his qui ad Episcopatum in prouincis provehantur.
- CX. Quod addi debeant Episcopi numero ordinacionum, si de ordinando Episcopo fuerit contradictum.
- CXI. Non accipendum primum pro Episcopatum honore di commanone peccati.
- CXII. Quod non oportet Episcopo ante quemlibet ex clero per pecunias ordinari.
- CXIII. De his qui cum sine ex alio prouincia, in alio autem ordinacione officere.
- CXIV. De his qui cum ad Episcopatum uocantur, ciuitatem.
- CXV. De Episcopulibus in prouincis ordinacionibus.
- CXVI. Ut nullo modo de parochia ad aliam parochiam Episcopi transiunt.
- CXVII. Ut in altera parochia Clericos alterius parochia Episcopi non ordinet.
- CXVIII. Ut nullus Episcoporum, Presbyterorum & Diacorum condulter existat: & ne Leitores uocet accipiam, & Clerici obsequant ab usuris; & quo tempore uel ipsi uel uirgines conferantur.
- CXIX. Si qui Clerici ab Episcopi suis promissis contempserint, nec illic maneat unde recedere noluerint.
- CXX. De his qui plebes proprias derelinquunt.
- CXXI. Ut Episcopi qui ordinantur, ab ordinacionibus suis epistolam accipiant, qua dicitur & Consulem presertant.
- CXXII. De his qui simul in Ecclesia legentur, ab aliis non posse promoveri.
- CXXIII. De rebaptizacionibus & reordinacionibus, uel translatiombus Episcoporum.
- CXXIV. Quod non oportet ordinacione Episcoporum diu differre.
- CXXV. Quales, uel quem de illis debeant ordinari Episcopi.
- CXXVI. Qualiter conferantur Episcopi.
- CXXVII. De ordinacione ministrorum Sacerdotum, quando fiat.
- CXXVIII. Ut Episcopus iuxta Ecclesiam habeat hospitium.
- CXXIX. Ut Episcopus pauperes & infirmos iocetur.
- CXXX. Ut Episcopus supellectilem & mensam uilem habeat.
- CXXXI. Ut Episcopus libros gentilium non legat.
- CXXXII. Ut si Episcopus gubernacionem pauperum per ministros agat.
- CXXXIII. Ut Episcopus testamenta non iocetur.
- CXXXIV. Ut Episcopus non litiget.
- CXXXV. Ut Episcopus Canonici agnoscat antequam ordinetur.
- CXXXVI. Ut Episcopus die Dominica ab Ecclesia deesse non debeat.
- CXXXVII. Ut Episcopus nullam curam rei familiaris ad se reuocet, tamen orationis & doctri- ne uacat.
- CXXXVIII. Ut Episcopus sedens stare Presbyteram non punitur.
- CXXXIX. Ut Episcopus collegam si Presbyteram cognoscit.
- CXL. Quomodo Episcopus in aliena ciuitate remoretur.

- CXLI. *Non liceat Episcopo à suis Ecclesiâ plus tribui hebdomadae obsequio.*
- CXLII. *De laici non temerè faciendis Episcopis.*
- CXLIII. *Quando & in quibus causis Episcopi ad Comitatum se deleant.*
- CXLIV. *De Diocesis ad Comitatum dirigendis.*
- CXLV. *Quid ad Comitatum pro papalis & vrbis ac necessitatibus patendum sit canonicum.*
- CXLVI. *Quis non oporteat Episcopos, Clericos & Monachos praelia aliena conuolare.*
- CXLVII. *De honore Monachos competente; & ut nullus eorum veritas Ecclesiastica cuiuslibet auctoritate inuestigare audeat, nec alium firmum prater consensus Veritas & suscipere.*
- CXLVIII. *De pacificis peregrinationibus, id est commentariis literis.*
- CXLIX. *De Metropolitanis singularum provinciarum.*
- CL. *De vacantibus Episcopis.*
- CLI. *Ut Metropolitanis sua iura seruentur.*
- CLII. *Ut Episcopi ab eis Metropolitanis consuetudina nihil agas in causis generalibus.*
- CLIII. *De Praesulis, vel ceteris reipublicam agere volentibus, ut sine iussu Episcopi sui communiis, & cum eorum disciplina operentur, excommunicentur.*
- CLIV. *De Clerici vel Laici in alienâ Ecclesiâ non communiis sine litteris Episcopi sui.*
- CLV. *Quid oporteat egeri epistolam scribi, beneplacite auctoritate commendatibus litteris approbare.*
- CLVI. *De Clerico qui sine episcopi sui Pontificis profectum.*
- CLVII. *Utrum epistola Episcopi sui non liceat Clericis vel Monachis profectis, & de Monachis vel Abbatibus.*
- CLVIII. *De epistola formatâ.*

CANONUM POENITENTIALIUM
LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

Quid nulli sit in morte ultima poenitentia indulgentia.

Ex Epistola* Papae Calixti ad Episcopos Galliarum, capitulo xv.

AGNOSCENTIEM poenitentiam morientibus denegari, nec illorum desiderii animi, qui obitu suo tempore hoc animae suae cupiunt remedium subueniri. Horremus, fateor, tanta impietatis aliquem reperiri, ut de Dei pietate desperet, quasi non possit ad se quouis tempore concurrentes succurrere, & penitentem sub onere peccatorum hominem redimere, quo se ille expiare desiderat & liberari. Quid hoc rogo aliud est quam morientis mortem addere, epistolae animam falli credulitate ne absoluta esse possit, occidere? cum Deus ad subueniendum sit paratissimus, & inuitas ad poenitentiam sic pronatus? Peccator inquit, quacumque die conuersus fuerit, peccata eius non reprobabuntur ei. Ex keram: *Nolo mortem peccatoris, sed tantum ut conuertatur & vivat.* Salutem ergo homini agi-

mit, quilibet ei moris tempore poenitentiam denegari; & desperavit de clementia Dei, qui eam ad subueniendum morientis sufficere vel in momento posse non credidit. Perdidiſſe latro in cruce premium ad Christi dexteram pendens, si illum unius horae poenitentia non iuueſcit, cum eſſet ut panem parauerat, & per unius sermonis profitionem, habitaculum Paradisi Deo promittente promeruit. Vera ergo ad Deum conuersio in ultimis politorum mente potius est arduanda quam tempore. Propheta hoc taliter aſſerente: *Cum conuerſus iuſtueris, tunc ſaluum eris.* Cum ergo Dominus licet cordis inſpector, quouis tempore non eſt deſerenda poenitentia poſtulant, cum illi ſe obſtrepit iudici, cui occuba omnia noverit revelari.

CAPUT II.

De his qui neceſſitate meritis argenti poenitentiam ſimul & Pœnitentiam petunt. Et de his qui alimoniam accipiunt ab eis Sacerdotibus daturis poenitentiam accedat.

Ex Epistola* Papae Leonis ad Theodosium Forojulacenſem Episcopum.

ITa ergo talium neceſſitati auxiliandum eſt, ut nec actio illis poenitentiae, nec Communionis gratia denegatur, ſi eam etiam amolo vocis officio per indicium integri ſentis quætere conprobentur. Quod ſi ita aliqua ægritudine fuerint aggravati, ut quod paulo ante poſcebant, ſub præſentia ſignificare non valeant, tellimonia tunc præſentia circumſtantium produciſſe debeant, ut ſimul & poenitentiae & reconciliatious beneficia contendantur. Servatâ tamen regulâ Canonam circa eorum perſonas quæ in dominicâ fide diſcedendo peccaverunt.

CAPUT III.

Quid oporteat eum qui pro illicitis veniam petiſit, non a multis litteris abſolvere.

Ex Epistola* Papae Leonis ad Ruſſicum Narbonneſem Episcopum, cap. xxvii.

ALIUD quidem eſt debita juſſe reſolvere, aliud propria perfectionis amore contemnere. Sed illicitorum veniam poſtulantem oportet etiam à licitis abſolvere, dicente Apoſtolo: *Omnia licent, ſed non omnia expediunt.* Unde ſi poenitentes habent cauſam quam negligere forte non debeant, melius expetitur quæ Eccleſiaſticum quam forenſis iudicium.

CAPUT IV.

Quid poenitenti nulla lucra negotiationis exercere conueniat.

Ex eadem Epistola* xxxiii.

QUALITAS lucri negotiantem aut excuſat aut arguit, quia eſt & honeſtus quaſtus & turpis. Verum tamen poenitente uſus eſt diſpendia pati, quam per lucris negotiationis adſtrungi, quia difficile eſt inter emulis videntique commercium non interveſſe peccatum.

ubi eſtium erat promiſſionem. d in amonitâ fide. Alii codices, qui in *Primum* à ſe, quod magis placet. c debita juſſe Margitica delictorum ſequitur: In textu, debita juſſe... aliud prope.

b
c
d

* Ex epistola
vbi. Leonis
Papae ad sub
nem. Forojul
ac. 414.

* Epistola. ad
Luquic. 2.

* Margitica. &
vbi. 21.

* Calixti
Papae I. Epist.
ad sub
nem. Nar
bonneſem, cap.
15.

5. d. 18. &

a sub morte] Alii, poenitentiam hominem postere quaſi
expoliti deſerunt. Quod hoc ergo.
b poenitentiam] ſi alio codice, *ſeruatam poenitentiam* ...
c deſerunt.
d inſerunt] delictorum marginis in extem tranſiſſi,

CAPUT V.

Quid ad militiam secularem post penitentiam redire non liceat.

Ex eadem Epistolâ *

Contrarium est omnino ecclesiasticis regulis post penitentiam ad militiam secularem, redire ad militiam secularem, cum Apollolus dicat: *Nemo militans Deo implicatus si negotiis secularibus.* Unde non est liber à ligens diaboli, qui se militie mundane voluerit implicare.

CAPUT VI.

Quid adolefcenti si urgente quocumque periculo penitentiam gessit, & non sit contentus, uxoris postremo suscipere, quousque postea adipsam continentiam statim per temporis maturitatem: ceteri tamen penitentes à conjugio debeant continere.

Ex eadem Epistolâ *

In adolefcentia constitutus si urgente aut metu mortis, aut captivitate periculo penitentiam gessit, & postea timens lapsum incontinentie juvenilis copulam uxoris elegit, ne erimen fornicationis incurret; rem videtur fecisse venialem, si prater conjugem nullam omnino cognoverit. In quo tamen non regulam constituitur, sed quid sit tolerabilis arbitramur; nam secundum veram cognitionem nihil magis ei congruit qui penitentiam gessit, quam castitas petiverit mensis & corporis.

CAPUT VII.

De his qui post penitentiam habitum secularem præsumunt.

Ex Concilio Astensensi *, capitulo xxv.

HI qui post sanctam religionis professionem apostatant, & ad seculum redeunt, & postmodum penitentiae remedia non requirunt, sine penitentia communionem penitus non accipiunt: quos etiam jubemus ad clericatus officium non admitti. Et quousque ille sit, post penitentiam habitum secularem non præsumat, quod si præsument, ab Ecclesiâ alienus efficiatur.

CAPUT VIII.

Quid quibusdam penitentibus pristina reddantur conjugia propter juvenilem aetatem: quibusdam vero interdictione conjugia; & quid hæc à viris & à feminis uniformiter observari debeant.

Ex Concilio Tolosano *, capitulo viii.

Aniqui & sanctissimi est patris sententiâ Papæ Leonis, ut is qui ætate adolefcentie positus dum mortis formidat casum pervenerit ad penitentiam remedium, si conjugatus & forte fuerit incontinentis, ne postea aduberit incurrat lapsum, redeat ad pristinum conjugium, quousque postea adipsam maturitatem continentie statum. *Quod* nos sicut de viris, ita & de feminis æquo modo censuimus. Non quidem hoc generaliter & legitime præceptum; sed consistit à nobis pro humana fragilitate indulgentum: eâ dumtaxat ratione, ut si is qui peni-

tenit non est legibus subditus: ante ab hac viâ discesserit, quàm ex consensu ad continentiam eorum fuerit regressus, superstiti non licet deinde ad uxoris transire amplexus. Si autem illius vita existeret superstitis qui non accepit benedictionem penitentis, nubus si se continere non potest, & alterius fruatur consortio uxoris. Quod de utroque sexu pari modo à nobis manifestum est decrevisse: ita videlicet ut in his omnibus Sacerdotis ordinatio expectetur, ut iuxta quod ætatem aptam profectus continentie, ablationis vel districtionis tribuat legem.

CAPUT IX.

De his qui penitentiam minime servaverunt.

Ex Epistolâ Papæ Sixti ad Himerium Episcopum Tarracensium, cap. v.

De his vero non incongruè dilectio tua Apostolicam sedem credidit consulendam, qui scilicet penitentiam tamquam canes & sues ad vomitus primitos & volubras redeunt, & militie cingulum, & ludicras voluptates, & nova conjugia, & inhibitos deinde appetere concubitus: quorum profectum incontinentiam generati post ablationem filio prodiderunt. De quibus, quia iam suffragam non habent penitendi, ad duximus decernendam, ut solâ intrâ Ecclesiam fidelibus oratione jurgantur, sacre mysteriorum celeberrati, quamvis non mereantur, in trine: à Domine ætate mensis convivio segregentur, ut hæc saltem districtione correpti, & equi in se sua erant castiget, & alis exemplum tribuant quousque ab oblectis cupiditatis retrahantur. Quibus tamen, quoniam carnalis fragilitate ceciderunt, vinctico munere cum ad Dominum cuperent proficisci per communionis gratiam volumus lubventiri: quam formam & circâ mulieres, quæ se post penitentiam habitus pollutionibus devixerunt, servandam esse censuimus.

CAPUT X.

Qualiter majores penitentiam accipiunt, quæ minoribus non facili committenda est.

Ex Concilio Agathensi *, cap. xvii.

Poenitentes tempore quo penitentiam petunt, impositionem manuum & cilicium super capita à Sacerdote, sicut ubique constitutum est, consequantur. Si autem venas non deposuerint, aut vestimenta non mutaverint, abijciantur: & nisi dignè penitentiam, non recipiant. Juvenibus etiam penitentiam non facili committenda est propter ætatis fragilitatem: Vinctico tamen omnibus in morte positus non negandum.

CAPUT XI.

Ut penitentia tempora iuxta qualitatem peccati decernantur.

Ex Concilio Africano *, cap. x.

Poenitentes secundum differentiam peccatorum Episcopi arbitrio positivitate tempora decernantur.

CAPUT XII.

Ex Concilio Carthageniensi *, cap. xxxv.

UT Sacerdos penitentiam imploranti absque perfornæ acceptione penitentiae leges injungat.

[non continet] codex vult, non si continet, ad uxoris amplexum post remedium suscipere, etiam scilicet.

[legibus subditus] Lectionem hæc in margine repetitur: in textu, legibus subditus.

* Ad Symonem.

* Ex Concilio Africano vult, si continet, non suscipere uxoris amplexum post remedium suscipere, etiam scilicet.

CAPUT XIII.

De penitentia conjugatis ex consensu detur.

Ex Concilio Arlasiensi*, cap. xxxii.

Poenitentiam conjugatis non nisi ex consensu dandam.

CAPUT XIV.

De remedio penitentiae; & quid absolutio penitentiam per manum impositionem Episcoporum supplicationibus suis; propter quod necesse est ut raris peccatorum ante ultimum diem Sacerdotali supplicatione solvantur, etiam si periculo mortis urgente statim post acceptationem penitentiae & reconciliationis subsequantur.

Ex Epistola Papae Leonis* ad Theodorum Forojulianensem Episcopum.

Multiplex misericordia Dei ita lapsibus humanis subvenit, ut non solum per baptismum gratiam, sed etiam per penitentiae medicinam spes vitae repararet aeternae: & qui regenerationis dona violaverint, proprio se iudicio condemnantes ad remissionem criminum perveniant. Sic divinae bonitatis praesidia ordinata, ut indulgentium Dei nisi supplicationibus Sacerdotum nequeant obtinere. Mediator enim Dei & hominum Dominus CAROLUS JESUS hanc Praepositis Ecclesiae tradidit potestatem, ut & constitutibus sanctionem penitentiae darent, & eosdem salubri satisfactione purgatos ad communionem Sacramentorum per Jesum reconciliationis admitterent: cui utroque operi ineffabiliter ipse Salvator intervenit, nec unquam ab his abest quae ministerium suum exequenda commisit dicens: *Eccce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi.* Quae se remittit, ut si quid per levitatem vestram bono ordine & gratulatio impletur affectu, non ambigamus per Spiritum sanctum vobis donatum fuisse. Si autem aliquis eorum, pro quibus Dominus supplicamus, quocumque interest, oblatio ad munere praesentis indulgentiae exciderit, & praesquam ad constituta remedia perveniat, temporalem vitam humanae conditione finiet, quod manens in corpore non recipit, consequi carnis curae non poterit. Idcirco nec necesse est nos eorum qui sic obierint, merita atqueque discutere: cum Dominus noster, eujus iudicium nequeunt comprehendere, quod Sacerdotale implere ministerium non potuit, sive iustitiae reservavit: ita potestatem suam timere volens, ut hoc terror omnibus proficiat, & quod quibusdam tepidis aut negligenter accidit, nemo non metuat. Multum enim utilis necessarium est, ut peccatorum reatus ante ultimum diem Sacerdotali supplicatione solvantur. His autem qui in tempore necessitatis, & periculi urgentis utilitatem praedictam penitentiae & mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interduenda est, nec reconciliatio designanda: quia misericordia Dei nec mensuras suffragium ponere, nec tempora delinuit, apud quem nullas potestates venae verae confessio, dicente Dei Spiritu per Prophetam: *Cum conversus fueris, tunc salvus eris:* & alibi: *Domine iniquitates tuas praeter, ne iniquificaveris.* Item: *Quae apud Dominum misericordia est.* & capitulo apud eum redemptio. In dispensanda itaque Dei dona non debemus, si difficile, nec accusatumque genus lacrymarumque negligere, cum ipsam penitentiam affectionem ex

h. quod universum | Aliter, quod universae Ecclesiae noceret.

Dei credamus inspiratione conceptam, dicente Apostolo: *Ne forte det illis Deus penitentiam, ut resipiscant a diaboli laqueo, a quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem.*

h. Tim. ii. 26.

CAPUT XV.

De his qui pro diversis criminibus penitentiam serventibus exierint.

Ex Concilio Laodiciensi*, cap. 111.]

DE his qui diversis facinoribus peccaverint, & perseverantes in oratione confessionis & penitentiae, conversionem a malo habere perfectam, pro qualitate delicti talibus penitentiae tempus impositum, propter clementiam & bonitatem Dei commisso concedatur.

*Tempore Synodici Papae, in eo quod voluit de rebus, sed Leonis, alio modo sub Damaso.

CAPUT XVI.

Ex Concilio Carthaginiensi IV. cap. xxxv.

UT negligentes penitentiae tardius recipiantur.

CAPUT XVII.

Item ex eodem Concilio, cap. lxxviii.

Poenitentes qui in infirmitate Vinctum Euchariis acciperent, non se credant absolutos sine manus impositione si supervixerint.

CAPUT XVIII.

De his qui communionem tempore mortis expetunt, aut si desperatos & consequentis communionem iterum convalescent.

Ex Concilio Niceno*, cap. xliii.

DE his qui ad exitum veniunt, etiam nunc lex antiqua regularisque servabatur; ita ut si quis egredietur e corpore, ultimo & necessario viatico manum preverit: quod si desperatos, & consequentis communionem, oblationisque particeps factus, iterum convalescit, sit inter eos qui communionem orationis tantummodo consequuntur. Generaliter autem omni quilibet in exitu posito, & poscenti sibi communionem gratiam tribuat, Episcopus probabiliter ex oblatione dare debebit.

CAPUT XIX.

De penitentibus, ut si Presbyter non reconciliatur, nisi praecipiente Episcopo.

Ex Concilio Carthaginiensi tertio, cap. xxxii.

UT penitentibus secundum differentiam peccatorum Episcopo arbitrio penitentiae tempora decernantur: & ut Presbyter inconsulto Episcopo non reconcilet penitentem, nisi absentis Episcopi necessitate cogente. Cujuscumque autem penitentia publicum & vulgatilimum crimen est, quod univertim Ecclesiam commoverent jante abidem manus ei imponatur.

CAPUT XX.

Item ex Concilio Carthaginiensi ii. de eadem re, cap. iv.

Aurelius Episcopus dicit: si quisquam in periculo fuerit constitutus, & se reconciliationi di-

* Ex Arlasi.

* Leonis I. epist. xliii.

Mat. 18. 16.

Isai. 50. 4.

Psal. 119. 2.

* Ex Ab Synodico I.

vinis altarium petierit, si Episcopus absens fuerit, debet utique Presbyter consilium Episcopi, & sic penitentem ejus precepto reconciliat: quam rem debemus salubri consilio roborare. Ab universis Episcopis dictum est: placeat quod sanctitas vestra necellaris nos instruere dignata est.

CAPUT XXI.

De tempore remissionis penitentiam.

Ex Epistola Pape Innocentii * ad Decem Episcopos, cap. vii.

DE penitentibus autem qui sive ex gravioribus commissis, sive ex levioribus penitentiam gerunt, si nulla interveniat aegritudo, quinta sera ante Pascha eis remittendum Romanæ Ecclesiæ consuetudo demonstrat. Ceterum de pondere abstinendo delictorum Sacerdos est judicatus, ut attendat ad confessionem penitentis, & ad factus atque letyrmas corrigentis, ac tum jubere ducunt cum viderit congruam satisfactionem. Sanè si quis in aegritudinem incidit, atque usque ad desperationem devenit, et est ante tempus Paschæ relaxandum, ut de seculo absque communiōne discedat.

CAPUT XXII.

Ut penitentes ab aliis Episcopis vel Presbyteris non recipiantur, nec alibi commorantur, nisi in ipsi locis ubi fuerint excommunicati.

Ex Epistola Pape Felici * ad Episcopos per Siciliam.

CURandum verò maxime, & omni cautela est providendum, ut quis statum Coepiscoporumque nostrorum, aut etiam Presbyterorum in alterius civitate vel diocesi penitentem, vel sub manu positum Sacerdotis, aut eum qui reconciliatum se esse dixerit, sine Episcopi vel Presbyteri testimonio & licentia ad eum pertinet parochiam, suscipiat: quod si aliqua dissimulatione negligatur, culpa tangit etiam clericam, qui in locis in quibus hoc manus curatum fuerit, commoratur. His itaque rebus dispositis, & ad Ecclesiarum vestrarum i notitiam nostrâ deliberatione * perlati, parere vos convenit. De his similitè & in Concilio Arriatense, cap. xvi.

CAPUT XXIII.

De penitentibus subici mercibus, ut oblationes earum recipiantur.

Ex Concilio Valsen*, cap. xi.

PRO his qui penitentiam acceptam in bono vite cursu satisfactionis compunctio viventes, sine communiōne inopinato nonnunquam transiit, in agro, aut in itineribus præveniuntur, oblationem recipiendam, & eorum fructus ac decemque memoriam Ecclesiastico affectu prosequendam; qua nefas est eorum commemorationem excludi à salutaribus sacris, qui ad eandem sacra fidei affectu contendent, dum se distans reos statuunt, indignos Ecclesiasticis ministeriis iudicant, ac dum purgatores relictos desiderant, absque sacramentorum Viatico intercipiuntur; quibus forte non aboluissimam reconciliatorem Sacerdos denegandam parat.

CAPUT XXIV.

De penitentibus transiensibus.

Ex Concilio Tolosano vi. cap. vii.

QUAMVIS pœna nunquam sibi erit de tanto facinore Concilia, ratio tamen patet ut ea quæ frequenter prævaricatione actantur, in quibus etiam sententia condemnentur. Et ideo quando tanta exiit pœnitas hominum, ut hos quos sub religio habita penitentia processio pro peccatorum venia ad manus Sacerdotis deduxit, vel adduxit, iterum tediviva malitia ad vite priusque fordibus evocet; huius rei causa, sacra Synodus decrevit, ut si qui ingeniorum utriusque fixis, sub nomine penitentiae in habitu religioso sunt conversati, postea autem comam ustrictos, vel vilimenta secularia sumentes, ad id quod reliquerant redierunt, aut redierint, ab Episcopo civitatis in cuius territorio sunt conversati, comprehensi rursus legibus penitentiae in Monasteriis subdantur annis. Quod si facere propter aliquam potestatis vigorem difficile fuerit, tunc sicut prætorum canonum statuerunt decreta, quousque ad dimissum ordinem revertantur, excommunicati & anathemate condemnati habeantur: sed & hi qui post excommunicationem vel interdictionem eorum ipsi commorantur. Sacerdos autem ad quem pertinet nunciantur, si eos quolibet munere vel favore aut largigentia admoneat solvere, ut aut revertentes suscipiat, aut contententes de Ecclesiâ rejiciat, si minus sententia prædicatur, quousque emendationis vel damnationis eorum ab eo sententia promulgatur.

CAPUT XXV.

Ut Presbyteri & Diaconi in graviori culpa convicti, manus impositionem tanquam laici nequaquam suscipiant.

Ex Concilio Carthaginiensi * cap. xi.

ITEM confirmatum est, ut si quando Presbyteri vel Diaconi in aliquo graviore culpa convicti fuerint, pro quâ eos à ministerio necesse sit removeri, non eis manus tanquam penitentibus vel tanquam fidelibus laicis imponatur, neque permitendum ut rebaptizati ad Clericatus gradum promoveantur. De hac re Pape quoque Strabus ita decrevit dicens illud quoque vos par sunt providere, ut sicut penitentium agere cuiquam non concedatur Clericorum, ita & post penitentiam ac reconciliatorem nulli unquam laico liceat honorem Clericatus adipisci.

CAPUT XXVI.

Ex Concilio Asturicensi*, cap. xv.

Penitentiam desiderantibus Clericis non negandam.

CAPUT XXVII.

Quid Presbyteri aut Diaconi, si in aliquo crimine lapsi fuerint, non possint per se ipsi impositionem penitentiae rursusdem suscipere.

Ex Epistola Pape Leonis * ad Rusticum Narbonensem Episcopum, cap. xvi.

Alienum est à consuetudine Ecclesiastica, ut quis in Presbyterali * honore aut Diaconi gra-

1 *assuetum*] Ita in margine: in textu *assuetum*; sicut in *pro de heretico*, cetero legendum *religiosa*.
2 *ex Co. vii*] In *Index* incipit sic: *casum quemdam* ex Concilio Arriatense exceptum spondeo.

in *Presbyterali*] Aliter, *Presbyterium honorum* aut *Diaconi gradum* fuerint *consequuntur*. Inter penitentium negotiationis que solentur necessitas erat, adhibere.

* *Lev. l. Epist. x. c. 11. Inquisit. c. 11.*

da fuerint confecti, hi pro erimine aliquo suo per manus impositionem remedium [non] * accipiant penitentiam, quod sine dubio ex Apostolice traditione descendit, secundum quod scriptum est: *Sacerdos si peccaverit, quis orabit pro illo?* Unde huiusmodi lapsi ad penitentiam maleficentiam Dei privati esse expectanda fecerunt *, ubi illis satisfactio si fuerit digna, sit etiam fructuosa.

CAPUT XXVIII.

De his qui diversis causis gentilitatis ritibus aliquando peregraverunt.

Ex Concilio Ancyrano *, cap. 19.

DE his qui sacrificare coacti sunt, insuper & carnaverunt in idolo, quicumque eorum cum doctentur litiare habuissent fuerunt, & vestimenta pretiosiora usi sunt, & preparata carne indifferenter participes exhibuerunt: placuit eos inter audientes uno anno constitui, succumbere vero tribus annis, in oratione autem communicare biennio, & tunc ad perfectionis gratiam pervenire. Quotquot autem ascenderunt templa veste lugubri, & recumbentes per omne tempus fervere discalciati, si complerent penitentiam triennii temporis, sine oblatione suscipiantur. Si autem non manducaverunt, biennio subiecti penitentiae, tertio anno sine oblatione communicant, ut perfectionem quadriennio consequantur. Penes autem Episcopus erit potestas, modum conversionis eorum probantes, vel humanitas erga eos agere, vel amplius tempus adijcere. Ante omnia vero praecedens eorum vita & posterior inquiratur, & ita eis impetretur humanitas.

CAPUT XXIX.

De lapsis.

Ex Concilio Nizino *, cap. 21.

DE his qui prae ter necessitatem praevicari sunt, aut prae ter periculum, vel aliquis huiusmodi quod factum est sub tyrannide Licini; placuit Synodo quamvis humanitate probentur indigni, tamen eis benevolentiam commodari. Quicumque ergo veteriter penitentiam gerunt, tribus annis fidelis intercedentes habeantur, & ex annis * omnis se continentia decipiant, duobus autem annis hanc oblatione populo in oratione communicent.

CAPUT XXX.

De his qui abrenunciaverunt, & iterum ad fatalem sunt regressi.

Ex eodem Concilio, cap. 22.

QUicumque vocati per gratiam, peccatum quidem impetum monstraverint deponentes militum singulum, postmodum vero ad proprium vomitum sunt relapsi, ita ut quidam & pecunia tributent. & beneficium militum repeterent: hi decem annis post triennii tempus quo inter audientes erunt, in alligione permanent. Sed in his omnibus propositio & ipsorum penitentiae convent expolare: quotquot enim metu & lacrymis atque penitentia,

n [cap. 22] A' hinc codex, confessi, velio an melius.
o [cap. 22] I' a' in codice p' rem anno.
p [conclusionem] I' dicitur hanc et marginis in textum translatis, ubi erat concessio, . . . simulacionem.
q [aditum iterum] I' uno codice ad rem introitu fi.

vel bonis operibus, tebus ipsis conversionem suam non simulatione demonstrant; hi definitum tempus audientis implentes, tam decem fidelibus in oratione communicent, postmodum vero licet Episcopo de his aliquid humanitas cogitare. Quicumque vero indifferenter tolerent, & habitum intrinseci Ecclesiam libi arbitrat sunt ad conversionem posse sufficere, hi definitum modis omnibus tempus impleant.

CAPUT XXXI.

De Catholicis in haeresi transfactibus, si revertantur.

Ex Concilio Heliberiano *, cap. 23. 24.

SI quis de Ecclesia Catholica ad haeresim transfactum fuerit, rursus ad Ecclesiam revertitur, placuit huic penitentiam non esse negandam, eo quod cognoverit peccatum suum: qui etiam decem annis regat penitentiam, cui post decem annos praestari communicatio debet. Si vero infantes fuerint transfacti, quod non suo vitio peccaverint, inquantum recipi debent.

CAPUT XXXII.

Item ex Concilio Agathensi * de eadem re, cap. 121.

Lapsis, id est qui in Catholica fide baptizati sunt, si praevicacitate damnabili post in haerem transfacti, grandem redeundi difficultatem sinat antiquitas; quibus nos amoris multitudine breviter penitentiam biennii conditione iuxta scriptae observationis imponimus, ne praescripto biennio tertio die sine relaxatione praesent, & ecclesiam studeant frequentare, atque in penitentium loco, stando & orando humilitatem ita venerint observandam, ut etiam ipsi, cum catechumeni egressi commententur, abscondant. Hoc si observare volunt, constituto tempore admittendis ad altarium observatio relaxatur: quod si arduum vel durum forte paraverint, statuta praetertorum canonum implere debebunt.

CAPUT XXXIII.

Quid si qui ad iteracionem baptismi vel vi vel timore evelli animi inclinarunt, penitentia sui salvandi remedia, ita ut scilicet avari, periculosam quoque, & ad strandum, ceterarumque necessitatum habeatur sollicita consideracione respiciant.

Ex Epistola Papae Leonis * ad Nicenam Aquileiensem Episcopum, cap. 22. 23.

HI vero de quibus similiter dilectio tua nos eruditae consolendos, qui ad iteracionem baptismi vel vi * coacti vel terrore transfacti sunt, & nunc se contra fidei Catholicae Sacramentum egisse cognoscunt, ea est cultodienda moderatio, qua in societatem nostram non nisi per penitentiae remedium, & per impositionem Episcopalis manus communio recipiant unitatem. Tempora penitentiae habitae moderacione, tuo constituenda iudicio, prout conversionem animos imperpetri esse devotos; prae ter etiam habens avaritiam sensus intantum, & periculorum quorumque aut avaritiam tepescimus

in alio habet non iteracionem, sed hac postrema lectio non est simul.
i vel vi] Ita in margine, & quidem apud quosdam quod in textu legitur, vel metu evelli, vel terrore.

Cor. 1.

61. 5. Av. 1.

Sab. Mart. 1. 4.

Ann. civ. 104. cap. 22.

Epist. Leonis. cap. 23.

necessitates: in quibus si quis ita graviter urgeatur, ut dum adhuc poenitet de salute ipsius desperet, oportet ei per Sacrodotalem sollicitudinem communionis gratiā subveniri.

CAPUT XXXIV.

Quid Arianorum Clerici non sint suscipiendi in suis officiis, quamvis eorum baptisma, quod Catholicum confiteri, conformet Ecclesiam.

Ex Epistolâ * Papæ Innocentii ad Alexandrum Antiochenum Episcopum, cap. XLVII.

Arianos præterea cæterasque ejusmodi pestes, quæ coram laicos convertos ad Dominum sub imagine poenitentis ac sancti Spiritus sanctificatione per manus impositionem suscipimus, non videtur Clericos eorum Sacerdotum aut ministerii cuiuspiam suscipere debere dignitatem; quoniam quibus solum baptisma ratum esse permittimus, quod utique in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti perficitur, nec sanctum Spiritum eos habere ex illo baptismo, illique mysteris arboremur, quoniam cum à Catholicâ fide eorum auctores desilcerent, perfectionem Spiritus quam acceperant, amiserunt; nec dare eas plenitudinem possunt, quæ maxime in ordinationis operatur, quam per impetatus suæ perfidiam potius quam fidem discerni, perdidissent. Quomodo fieri potest, ut eorum profanos Sacerdotes dignos Christi honoribus arbiteremur, quorum laicos imperfectos, ut dixi, ad sancti Spiritus gratiam percipiendam cum poenitentiaæ imagine recipimus?

CAPUT XXXV.

Item de eadem re.

Ex Epistolâ * ad Rufum & Basilium Episcopos, cap. XL.

Ventam est ad tertium questionem, quæ pro sui difficultate longiore exigit disputationem, cum nos dicamus ab hæreticis ordinatos vulneratum per illam manus impositionem habere caput, & ubi vulnus intus est, medicina est adhibenda, quo possit incipere sanitatem; quæ sanitas post vulnus sequuta sine cicatrice esse non poterit, atque ubi poenitentiaæ remedium necessarium est, illic ordinationis honorem locum habere non posse decernimus: nam si, ut legitur, *quod vitigeris immundus, immundum erit*, quomodo id ei tribuetur quod munditia ac puritas consuevit accipere?

CAPUT XXXVI.

De Episcopis qui hæreticos vel paganos heredes instituerint.

Ex Concilio Africano*, cap. XLVIII.

Item constitutum est: si quis Episcopus heredes extraneos à consanguinitate sua, vel hæreticos etiam consanguineos, aut paganos Ecclesiæ perpetuerit, saltem post mortem anathema ei dicatur, atque ejus nomen inter Dei Sacerdotes nullo modo recitetur; nec extulari possit si intellexit desecret, si quis tamen debuit scire Episcopus rei suæ ordinationem congruam suæ professioni nequaquam differre.

CAPUT XXXVII.

Non debere hæreticos in hæresi permanentes Ecclesiam ingredi.

Ex Concilio Laodicæ, cap. VI.

Non concedendum hæreticis ingressum domus Dei in hæresim permanentibus.

CAPUT XXXVIII.

De hæreticis, si in mortis discrimine convertantur.

Ex Concilio Atanasio*, cap. XI.

Hæreticos in mortis discrimine positos, si Catholici esse desiderant, si de se Episcopos, si Presbyteris cum chrismate & benedictione consignari placet.

CAPUT XXXIX.

De his qui terræ compulsi sunt ut hæreticis communicarent, si ab hæreticis separare voluerint, ut ab Ecclesiâ catholicâ suscipiantur.

Ex Epistolâ * Papæ Leonis ad Anasium Cyprianiopolitanum Episcopum.

Hi qui plenis satisfactionibus male pressa condemnant, & accusare magis se eligunt, quam tueri, pacis & communionis nostræ unitate inventuri, ita ut digno præter anathemate quæ contra fidem Catholicam sunt præcepta demittant. Aliter enim in Ecclesiâ Dei, quæ corpus est Christi, nec rata sunt Sacerdotia, nec vera sacrificia, nisi in nostræ propitiate naturæ veras nos Pontifici reconciliat, verus immaculatus agni sanguis emendat. Nec asperè igitur communionis nostræ gratia deneganda est, nec temerè largenda.

CAPUT XL.

Quid dicitur exiustibus ordinis Clerici, qui catholicam deservens hæretica se communionis misit, si ad Ecclesiam reversus fuerit, in eo gradu quo erat promotione permanentes.

Ex Epistolâ Papæ Leonis * ad Joannem & Aquilianum Episcopum, cap. XXV.

Ad animæ periculum pertinet, si quisquam de his qui à nobis in hæreticorum atque schismaticorum scdam delapsus est; si utcumque hæreticæ communionis contagione maculatus, respiciens in communione Catholicâ sine professione legitimæ satisfactionis habeatur. Salsberitum enim & spirituales medicinz utilitate plenissimum est, ut si Presbyteri, siue Diaconi, siue Subdiaconi, aut cuiuslibet ordinis Clerici, qui se correctos videri volunt, atque ad Catholicam fidem, quam jam pridem amiserant, rursùm revertere ambiant, prius errores suos, & ipsos auctores errorum dimittant à se sine ambiguitate fateantur. Ut sensibus prævis etiam peremptis nulla speranda * suspensio occasio nec ullum membrum talium possit societate violari, cum per omnia illis professio modo cæperit obviare. Ceteri quos etiam illam Canonis constitutionem præcipimus custodiri, ut in magno habeant beneficio, si adempta sibi omni spe promotionis, in quo inventuræ ordine, stabilitate maneant perpetui: si tamen reatâ tinctione non fuerint maculati: non levem

* Anst. I.

* Epist. XL cap. II. ad mediam.

* Leonis I. Epistolâ 9.

[deservit] Aliis codicibus, deservit, qui ad Joannem. Aliis ad Joannem Tom. I

u nulla sperandi] Sic in margine in textu, sperandi... nec illud membrum.

apud Dominum noxam incurrit, qui de talibus ad sacros promovendis ordinibus iudicatur. Quod si cum grandi examinatione promotus concedatur inculpatis, multo magis non debet licere suspectis.

CAPUT XLII.

De his qui cum hereticis nuptiarum copulam jungunt.

Et Concilio Laodiceo * cap. x. & xxx.

Quod non oporteat indifferenter Ecclesiasticos iudicare nuptiarum hereticis suos filios filisque conjugere, sed magis accipere, si tamquam Catholicos se heri promittant.

CAPUT XLIII.

Ab hereticis elogios accipere non debent.

Et eodem Concilio, cap. xxxvii.

Non oportet ab hereticis elogios accipere, quae sunt maledictiones potius quam benedictiones: neque cum hereticis aut schismaticis pariter orate.

CAPUT XLIII.

De Episcopis vel signatibus orationibus, qui sacramenta mysteria contrahunt, placuit ab uxoriis abstineri.

Et Concilio Carthaginiensi *, cap. xxv.

Auratus Episcopus dicit: Adimus, fratres carissimi, praetera cum de quorundam Clericorum, quamvis Lecturam erga uxoris propriis incontinentia referretur, placuit quod & in diversis Conciliis firmatum est, ut Subdiaconi qui sacra mysteria contrahunt, & Diaconi & Presbyteri, sed & Episcopi secundum propria statuta etiam ab uxoriis se continent, ut tanquam non habentes videantur esse. Quod nisi fecerint, ab Ecclesiastico removeantur officio. Ceteros autem Clericos ad hoc non cogi nisi maturae aetate. Ab universo concilio dictum est: Quae vestes sanctitas est iuste moderata, & laeta, & Deo placita sunt, confirmamus.

CAPUT XLIV.

De his qui ad honorem Presbyterii sine examine provecti sunt.

Et Concilio Niceno *, cap. ix.

Si qui Presbyteri sine examine sunt provecti, vel cum discurrerent peccata sua concessi sunt, & homines contra Canones commoti manus concessis impetore tractaverint, tales regula non admittit, quia quod irreprehensibile est Catholica descendit Ecclesia.

CAPUT XLV.

De Presbyteris qui uxores acceperunt, vel fornicati sunt.

Et Concilio Neocaesariensi *, cap. x.

Presbyter si uxorem acceperit, ab ordine deponatur. Si vero fornicatus fuerit, aut adulterium perpetraverit, amplius pelli debet, & ad penitentiam redigi.

CAPUT XLVI.

De Diaconis fornicatis.

Et eodem Concilio, cap. x.

Simili modo etiam Diaconus si eodem peccato succubuerit, ab ordine ministerii subtrahatur.

CAPUT XLVII.

De Diacono, si ante hunc aetate peccata probentur.

Quisquis Diaconus se permisit ordinari, & postea fuerit detectus in crimine mortis, quod aliquando commiserit, si sponte fuerit confessus, placuit eum acta legitima penitentia post triennium accipere communionem. Quod si alius eum detexerit, post quinquentium accepta penitentia accipere communionem laicam debet.

CAPUT XLVIII.

De Matribus & Virginitas propositum non servantibus.

Et Epistola Papae Sixti ad Himerium Episcopum Thimacoensem, cap. vi.

Praeterea Monachorum quosdam atque Monialium est propositio sanctitatis in tantam profluentiam demersa esse lasciviam, ut praesens clanculo velut sub monasteriorum praetextu illicitae ac sacrilegae se contagione miscerunt: postea vero in abruptum concitantes de operatione producti, de illicitis complexibus libere filios procreant, quod & publica leges & Ecclesiastica iura condemnant. Has igitur impudicas detestabileque personas a Monasteriorum actu Ecclesiarumque conventibus eliminandas esse mandamus, quatenus retrusa in suis ergastulis tantum facinus continuè lamentatione diluantes, purgatorio possint caritativitatis igne decoquere, ut eis vel ad mortem laetam solus misericordiae intenu per communionem gratiam possit indulgentia subvenire.

CAPUT XLIX.

De subintroductis mulieribus.

Et Concilio Niceno *, cap. xxxi.

Interdixit per omnia magna Synodus, non Episcopo, non Presbytero, non Diacono, nec alii cui omnino qui in choro esse licet subintroductam habere mulierem; nisi forte matrem, aut sororem, aut amicum, vel eas tantum personas quae suspicionem effugiant.

CAPUT L.

De Clericis & Monachis non manentibus in suo proposito.

Et Concilio Chalcedonensi *, cap. vii.

Qui semel in clero deputati sunt, aut Monachorum vitam exceperunt, statim neque ad militiam, neque ad dignitatem aliquam veniendam, aut hoc tentantes & non agentes penitentiam quominus redeant ad hoc quod propter Deum primitus elegerant, anathematizari.

CAPUT LI.

De clericis qui sunt in parochiis, Monasteriis atque Alacris, quae sub potestate Episcoporum antea cuiusque civitatis existunt.

Et Concilio
Eldense, sub
Marcello, I
cap. xxxvii.

* sub Sylve-
stro, sub Le-
ontio.

* Carthagi-
ensis, v
cap. x.

* sub Sylve-
stro I.

* sub Sylve-
stro I.

* Niceno I.

* sub Leone I.

Et eodem Concilio, cap. viii.

Clerici qui proficiantur ptochiis, vel qui ordiantur in monasteriis & basilicis martyrum, sub Episcoporum qui in unaqueque civitate sunt, secundum sanctorum Patrum traditiones potestate permanent; nec per contumaciam ab Episcopo suo dissiliant. Qui vero audent evetere huiusmodi formam quocumque modo, nec proprio subiciuntur Episcopo; si quidem Clerici sunt, Canonum correctionibus subjaceant, si vero laici, vel monachi fuerint, communitate priventur.

CAPUT LII.

De virginum vel monachorum.

Et eodem Concilio, cap. xvi.

Virginem que se Domino Deo consecravit, similiter & monachum, non licere nuptialia jura contrahere: quod si hoc inventi fuerint peccentur, excommunicentur. Contentibus autem decrevimus ut habeat auctoritatem eisdem loci Episcopus misericordiam humanitatemque largiri.

CAPUT LIII.

De his qui fornicantur irrationabiliter, id est qui miscentur ptochis, vel si qui cum propinquis junguntur, aut cum masculis polluantur.

Et Concilio Anchinano*, cap. xv.

DE his qui irrationabiliter versati sunt, sive versantur, quotquot ante vicessimum annum tale crimen commiserint, quindecim annis exclusi in penitentia communione mercantur orationum, donec quinquennio in hac communione durante, tunc demum oblationis sacramenta contingant. Discutiatur autem & vita eorum qualis tempore penitentiae exstiterit, & ita misericordiam consequantur. Quod si inexplicabiliter his habere criminibus, ad agendam penitentiam prolisus tempus insumant. Quotquot autem peccata viginti annorum etate, & uxores habentes hoc peccato prolapsi sunt, viginti quinque annis penitentiam gerentes in communione suscipiantur orationum, in quibus quinquennio perdurantes, tunc demum oblationis sacramenta percipiant. Quod si qui & uxores habentes & transgressores quadagesimum annum etatis, ita deliquerint, ad exitum vite communionis gratiam consequantur.

CAPUT LIV.

De his qui in ptochis, vel masculis, vel aliam palam sunt, vel habitus hoc visio habent.

Et eodem Concilio, cap. xvi.

Eos qui irrationabiliter vixerint, & lepra iniusti criminis alios polluent, præcepit sancta Synodus inter eos orare qui spiritum penitentiam amittunt.

CAPUT LV.

De his qui adulteros habent uxores, vel si ipsi adulteri comprobantur.

Et eodem Concilio, cap. xii.

Si cuius uxor adulterata fuerit, vel si ipse adulterum commiserit, septem annorum peniten-

x leprâ iniusti] Alii: iniusti.

tiam oportet eum perfectionem consequi secundum primum gradum.

CAPUT LVI.

De his qui partem suam ex fornicatione diversis modis iterant.

Et eodem Concilio, cap. xv.

DE mulieribus que fornicantur & partem suam necant, vel que agunt secum ut utero conceptos excutiant, antiquis quidem diffinitio usque ad exitum vite eas ab Ecclesia remouet: humanitas autem nunc diffinitur, ut eis decem annorum tempus secundum præfixos gradus penitentiae largiamur.

CAPUT LVII.

De his qui virginum corruptionibus confisuntur.

Et eodem Concilio, cap. xxiv.

Quidam sponfam habens fororem ejus violavit, & gravidam reddidit; postmodum & sponfam sibi duxit uxorem; illa vero que corrupta est, loquor se peremittit: hi qui fuerint coniuncti, post decennem satisfactionem iusti sunt facti secundum gradus penitentiae constitutos.

CAPUT LVIII.

Ut natalitia vel nuptia in Quadragesima non fiant.

Et Concilio Laodiceno*, cap. lxi.

Quid non oporteat in Quadragesima aut nuptias, aut natalitia celebrari.

CAPUT LIX.

Ut in Christianorum non valeat nuptia.

Et eodem Concilio, cap. lxi.

Quid non oporteat Christianos euntes ad nuptias plaudere, vel saltare, sed venerabiliter carere vel prædicare, sicut Christianos decet.

CAPUT LX.

De parentibus qui filium sponsalium frangunt.

Et Concilio Helibetanensi*, cap. lxxv.

Si qui parentes fidem frangunt sponsalium, tricenarium tempore abtineant le communione; si tamen idem sponsus vel sponsa in gravi crimine fuerint deprehensi, excusati erunt parentes.

CAPUT LXI.

Qualiter sponsus & sponsa benedicantur, & de castissima eorum tempore nuptiarum.

Et Concilio Carthaginensi*, cap. xlii.

Sponsus & sponsa cum benedicendi sunt à sacerdote, à parentibus suis vel à paromythis offerantur; qui cum benedictionem acceperint, eadem nocte pro reuertente ipsius benedictionis in virginitate permanent.

CAPUT LXII.

Quid aliud sit uxor, aliud concubina, nec eris

* Id. Synodus, v. l., ut alio loco, vel l. l. v. m. c. 264.

* Anno 107. sub Martinus I.

* Concil. v.

quod filium suam in matrimonium concubinae habenti tradiderit.

Ex Epistola * Papae Leonis ad Vasilium Narbonensem Episcopum, cap. xviii.

Non omnis mulier viro juncta uxor est viri, quia nec omnis filius heres est patris: nuptiarum autem fœdera veteri ingenio sunt legitima, & inter nuptiales: multo prius hoc ipsum Domino constituto, quam initium Romani juris existeret. Itaque aliud est uxor, aliud concubina, sicut aliud ancilla, aliud libera: propter quod etiam Apostolus ad manifestandam harum personarum discrecionem testimonium ponit ex genesi, ubi dicitur Abraham: *Eius ancillam & filiam eius; non enim heres eris filius ancilla cum filio meo Isaac.* Unde cum societas nuptiarum ita ab initio constituta sit, ut præter seipsum consensum non haberet in se Christi & Ecclesie Sacramentum, dubium non est eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuisse mysterium. Igitur cuiuslibet loci Clericus si filiam suam viro habenti concubinam in matrimonium dederit, non ita accipiendum est quasi eam conjugato dederit, nisi forte ille mulier & ingenua sita, & dotata legitime, & publicis nuptiis honestata videatur. Paterno arbitrio viro junctæ caret culpa, si mulieres quæ à viris abebantur in matrimonio non fuerint, quia aliud est nupta, aliud concubina.

CAPUT LXIII.

Quid non sit conjugii duplicatio, quando ancilla relicta uxor assumitur.

Ex eadem Epistola, cap. xix.

Ancillam à thoro abjicere, & uxorem certe ingenuitatis accipere, non duplicato conjugio, sed profectus est honestatis. Culpanda est sine talium negligentia, sed non penitus desperanda, ut crebris exhortationibus incitati, quod necessariè expectant fideliter exequantur. Nemo enim desperandus est, dum in hoc corpore constitutus est, quia nonnunquam quod dissidens aetatis differret, consilio maturiori perhibetur.

CAPUT LXIV.

Quid debeat femina, qua captis viros nupsit, alios, regressus de captivitate viros priores copulari, ut quod suum est nunquam recipiat.

Ex Epistola Papae Leonis ad Nicetam Aquileiensem Episcopum, cap. xlii.

Cum ergo post bellicam cladem, & per gravissimos hostilitatis incurfus, ita quedam dicatur divitiæ esse conjugia, ut abducti in captivitate viros femine eorum remanserint destituta, quæ viros proprios aut interceptos putarent, aut nunquam à dominatione crederent liberandos, & in Cumque nunc statu rerum sussistente transierint, meliora cœteris, merito charitas tua videtur amovere, quod de mulieribus, quæ alios junctæ sunt scriptum quod à Domino pignori mulier viro & veterum præceptum agnovimus: *ut quod Dni junctus, homo non separari.* Necessè est ut legitimarum fœdera nuptiarum redintegranda credamus, & re-

Y qua de re sanctissimi] Alius codex quia intractabiliter,

motis malis quæ hostilitas intulit, uniuersique id quod legitime habuit reformetur, omnique studio procurandum est ut recipiat uniuersique quod proprium est.

CAPUT LXV.

Quid non probetur esse culpabilis, qui uxorem capti in matrimonio videtur esse forsitus.

Ex eadem Epistola, cap. * xliii.

Ne tamen culpabilis iudicetur & tamquam alieni juris perversor habeatur, qui personam ejus mariti, qui jam non esse existimabatur, assumpt. Sic enim multa quæ ad eos, qui in captivitate ducti sunt, pertinebant, in jus alienum transire poterint, & tamen plenum iusticiæ est, ut eisdem reversis propria reformetur. Quod si in mancipiis, vel in agris, aut etiam in domibus ac possessionibus ritè servatur, quanto magis in conjugiorum redintegratione faciendum sit, ut quod bellicè necessitate turbatum est, pacis remedio reformetur.

CAPUT LXVI.

Ut si viri de captivitate regressi intemperantiam uxorem suam non fuerint, & voluerint eam in conjugium recipere, liberam habeant facultatem.

Ex eadem Epistola, cap. xlii.

Et ideo si viri post longam captivitatem reversi ita in dilectione suarum conjugum perseverant, ut eas cupiant in suum redire consortium, omittendum est & inculpabile iudicandum quod necessitas intulit, & restituendum quod fides poscit.

CAPUT LXVII.

Ut si mulieres ad priores maritos redire voluerint, velis impia ecclesiastica communione privanda sunt.

Ex eadem Epistola, cap. * xlv.

Si autem aliquæ mulieres ita posteriorum virorum amote sint captæ, ut malint his coherere, quam ad legitimum redire consortium, merito sunt nocendæ, ita ut etiam Ecclesiasticæ communionem priventur, quæ de re excusabili & contuminationem criminis elegerunt, offendentes sibi pro sua incontinentia placuisse, quod iusta remissio poterat expiare. Rediant ergo in suum statum voluntariè redintegratione conjugia, neque ullo modo ad opprobrium male voluntatis trahatur, quod condicio necessitatis extorsit; qua sicut hæ mulieres, quæ revertente ad viros suos voluit, impie sunt habendæ, ita illæ qui in affectum ex Deo autum redeunt, merito sunt laudandæ.

CAPUT LXVIII.

Quid non liceat alicuius sponsam ad matrimonium iura servari.

Ex Epistola Papae Sixti ad Monachum Tetracontensem Episcopum, cap. i.

De conjugali autem violatione requisiti, si desponsatam alii puellam alter in matrimonium possit accipere. Hoc ut fiat modis omnibus inhibetur, quia illa benedictio quam nuptiæ sacer-

non male quidem, sed sine malis.

* Epist. xlii.
de p. 16. Ep.
Epist. xv.

* Epist. 17.
Epist. xli.

* Leonis 2.
Epist. lxxvii.

Paul. 11.
Epist. 17.

Matth. 19.

Cap. 11.

Cap. 114.

Cap. 115.

dos imponit; apud fideles eujusdam sacrilegii iustar est, si illâ transgressione violeatur.

CAPUT LXXIX.

De raptoribus.

Ex Epistola Pape Symmachii ad Gratianum*, cap. 121.

Raptores igitur virginarum, vel virginum, ob immanitatem tanti facinoris detestamur, illos vehementer persequendo; qui sacras virgines vel volentes vel invitas matrimonio suo sociare tentaverunt, quos pro tam nefandissimi criminis atrocitate à communione suspendi præcipimus.

CAPUT LXXX.

De his qui rapinas faciunt.

Ex Concilio Calcedonensi*, cap. xxvii.

Eos qui rapiunt mulieres sub nomine simul habitandi, cooperantes aut conniventes raptoribus decrevit sancta Synodus, ut si quidem Clerici sunt decendant gradu proprio, si verò Laici, anathematentur.

CAPUT LXXXI.

De defensionis puellis & aliis rapitis.

Ex Concilio Ancyano*, cap. 2.

Defensas puellas, & post ab aliis rapitas, placuit crui & eis reddi quibus antè fuerant desponsata, etiam si eis à raptoribus vis illata consulerit.

CAPUT LXXXII.

De raptoribus si ad Ecclesiam confugerint.

Ex Concilio Aurelianensi*, cap. 11.

De raptoribus autem id constitutum esse censuimus, ut si ad Ecclesiam raptor cum rapta conveniret, & feminam ipsam violentiam pertulisse confiteri, statim liberetur de potestate raptoris, & raptoris mortis vel pœnarum impunitate concessa, aut si revendi conditionis subiectus sit, aut redimendi se liberam habeat facultatem. Si verò qui rapitur patrem habere consulerit, & puella raptori consenserit, potestate patris excusata reddatur, & raptor à patre superioris conditionis satisfactione teneatur obnoxius.

CAPUT LXXXIII.

Quod hi qui intercedunt repudio diversarum periculosis, aliisque innoxios nuptias, adulteri esse monstrantur.

Ex Epistola Pape Innocentii* ad Exuperium Tolosanum Episcopum, cap. vi.

De his etiam requisiv dilectio tua; qui interveniente repudio alii se matrimonio copulant; quos in utraque parte adulteros esse manifestum est. Qui ergo, vel que, viro vel uxore vivente, quavis dissociatum esse videantur conjugum, ad aliam tamen copulam festinant, neque possunt adulteri non videri; in tantum ut etiam ha-

personæ, quibus tales conjuncti sunt, etiam ipse adulterium commississe videantur; secundum illud quod legitur in Evangelio: *Qui dimiserit uxorem suam, & duxerit aliam, mechatur: similiter & qui dimissam duxerit, mechatur.* Et ideo omnes à communionem fidelium abstinendos. De parentibus autem aut de propinquis eorum nihil tale statui potest, nisi si incitatores illiciti consortii fuisse detegantur.

CAPUT LXXXIV.

De his qui uxorem, aut qua viros dimittunt, ut sic maneant.

Ex Concilio Africano*, cap. 122.

Placuit ut secundum Evangelicam & Apostolicam disciplinam neque dimissus ab uxore, neque dimissa à marito alteri conjugantur, sed ita maneant ut subimet reconciliantur. Quod si contemserint, ad poenitentiam ediganter; in quâ causâ legem Imperialem petendam promulgavi.

CAPUT LXXXV.

De feminis qua relictiis viiris suis aliis nubunt.

Ex Concilio Helibetano*, cap. viii.

Item feminæ quæ nullâ precedente causâ reliquerint viros suos, & alteri se copulaverint, nec in sine accipiant communionem.

CAPUT LXXXVI.

De feminis qua adulteros relinquunt, & aliis nubunt.

Ex Concilio quo supra, cap. 12.

Item femina fidelis, quæ adulterum maritum reliquerit fidem, & alterum ducat, prohibetur ne ducat; si autem duxerit, non prius accipiat communionem, quam is quem reliquit à seculo exierit, nisi forte necessitas inermis date compulerit.

CAPUT LXXXVII.

De secularibus, ut sine iudicio Episcopi culpabiles conjuges non relinquantur.

Ex Concilio Agathensi*, cap. xvi.

Hi verò seculares qui conjugale consortium nullâ culpâ graviore dimittunt, vel etiam dimiserint, & nullas causas discidi prohiberit proponentes, propterea sua matrimonium dimittunt, ut aut aliena aut illicita præsumant; si antequam apud Episcopum compromissum discidi causam dixerint, & prius uxorem quam iudicio damnentur, abjecerint à communione Ecclesiæ, ac sancti populi cæta pro eo quod fidem conjugii mutarent, excludantur.

CAPUT LXXXVIII.

De multinubiis.

Ex Concilio Neocaesariensi*, cap. 111.

De his qui in plurimas nuptias inciderunt, tempus quidem præfixum manifestum est, sed

* qui ego] Lectionem marginalis transferre libere in textum, in quo legebatur, qui vult & non, mutuit.

* si copulaverint] In Concilio ipso additur, & si hoc permanserit, uterque, quod relicto an obmitti debuit.

Mat. 19.

* vulgo dicitur
An esse totum
veniam ed-
dunt à Con-
cilio Africano
pervenit.

* Ad Atene-
lo 1.

* Ciriter an-
nus 506. cap.
xvi.

* 70. 17. 17. 17.
an 114.

relat. apud
l. cap. 11.

à Leone 1.

Anon. 1.
17. 17. 17.

vilan. 1.

novus 1.
1.

2

conversatio eorum & filias tempus abbreviat.

CAPUT LXXXIX.

De virginibus secularibus si mœchaverint.

Ex Concilio Heliberitano, * cap. xiv.

Virgines quæ virginatam suam non custodierunt, si eisdem qui eas violaverint maritus acceptus, et quod solas nuptias violaverint, post anni unius penitentiam reconcilii debent; vel si alios cognoverint viros, eo quod mœchatae sunt, placuit per quinque mensis tempora actâ legitimâ penitentia, admitti eas ad communionem oportere.

CAPUT LXXX.

De bigamis.

Ex Concilio Lugdunensi, * cap. i.

De his qui secundum Ecclesiasticam regulam liberi ac legitime secundis nuptias juncti sunt, nec occulte nuptiarum copulam fecerunt, oportet ut parvo tempore transacto vacent orationibus & jeuniis, quibus etiam juxta indulgentiam communionem reddi decreverunt.

CAPUT LXXXI.

De eo qui uxorem habet, si concubinam habuerit, ut non communiatur.

Ex Concilio Tolosano, * cap. xlviii.

Ceterum is qui non habet uxorem, & pro uxore concubinam habet, à communionem non repellatur, tantum ut animas mulieris, aut uxoris, aut concubinae, ut ei placuerit, sit conjunctione contentus. Alias vero vivens abiciatur, donec desinat, & ad penitentiam revertatur.

CAPUT LXXXII.

De eo qui uxorem habens sapiens mœchatur.

Ex Concilio Heliberitano, cap. xlviii.

Si quis fidelis habens uxorem, non semel sed saepe fuerit mœchatus, in fine mortis est commendandus; quod si se promiserit cessaturum, detur ei communicatio; si resuscitatus rursus fuerit mœchatus, placuit ulterius non habere eum de communionem nec.

CAPUT LXXXIII.

De viris conjugatis postea in adulterium lapsis.

Ex Concilio quo supra, cap. lxxv.

Si quis forte habens uxorem semel fuerit lapsus, placuit eum quinque annis agere de eâ et penitentiam, & sic reconcilii; nisi necessitas infirmitatis cogere ante tempus dare communionem. Hoc & circa feminas observandum.

CAPUT LXXXIV.

Quod viri cum adulteris uxoris non communiatur.

Ex Epistola Papae Innocentii * ad Exuperium, cap. xv.

Et illud desiderandum est sciri, cur communicantes viri cum adulteris uxoris non conveniant, cum contra uxores in consortium adultero-

rum virorem manere videantur. Super hoc christiana religio adulterium in utroque sexu pari ratione condemnat; sed viros suos mulieres non facile de adulterio acculant, & non habent latentis peccata vindictam; viri autem liberis uxores adulteras apud Sacerdotes desistere consueverunt; & idcirco mulieribus proinde earum criminum communicatio detegitur; virorem autem latente commisso, non facile quisquam ex suspicionibus ablinetur; qui utique submouebitur, si ejus flagitium detegatur. Cum ergo par causa sit, interdam probatione cessantâ vindicta ratio conquiescit.

CAPUT LXXXV.

De mulieribus qua lenocinium fecerint.

Ex Concilio Heliberitano, cap. xlv.

Mater vel parens, vel quilibet fidelis, si lenocinium exercuerit, eo quod alienum vendiderit corpus vel potius suum, placuit eam nec in fine accipere communionem.

CAPUT LXXXVI.

De feminis qua concubis maritis adulterant.

Ex Concilio quo supra, cap. lxx.

Si concubio marito uxor fuerit mœchata, placuit nec in fine dandam ei esse communionem; si vero eam reliquerit, post decem annos accipit communionem.

CAPUT LXXXVII.

De fidelibus conjugatis, si cum Judaâ vel Gentili mœchaverint.

Ex Concilio quo supra, cap. lxxviii.

Si quis fidelis habens uxorem, cum Judaâ vel Gentili fuerit mœchatus, à communionem arceatur; quod si alius cum detexerit, post quinque mensis tempora penitentia poterit dominice societati communicari.

CAPUT LXXXVIII.

Ex Concilio Bracarensi, * cap. lxxv.

Si cujus uxor adulterium fecerit, aut vir in alienam uxorem iruerit, septem annis penitentiam agit.

CAPUT LXXXIX.

De his qua duobus fratribus nupsit, vel qui duos fratres accepit.

Ex Concilio Novecentensi, * cap. vi.

Mulier si duobus fratribus nupsit, abiciatur usque ad mortem; verumtamen in casu propter misericordiam si promiserit quod facta incola hujus conjunctionis vincula dissolvat, fructum penitentiae consequatur; quod si detexerit mulier, aut vir in talibus nuptiis, difficulte erit penitentia in vita permanenti.

CAPUT XC.

De incestis, ut quamlibet in scelere sunt, inter communicandos habeantur.

* sub Marcellino.

* sub Synodo vel patre Leonis.

* Ex Tolosano.

* Ex Capitulo Martini Bracarensis presbiteri, et Gratiani proterum Synodo antedicta, cap. lxxv.

* sub Synodo an. 514.

* Epistola I. Innocentii I.

Ex Concilio Hildesb. * cap. 19.

DE his qui se incestu pollutione commatulant, placuit, ut quousque in ipso detrahendo & illicito carnis contubernio perseverant, usque ad Missam tantum catechumenatum in Ecclesia admittantur, cum quibus etiam nec cibum sumere illum Christianorum, sicut Apollolus iussit, oportet.

CAPUT XCI.

De his qui proximos se copulant, us à communione Christi separentur.

Ex Concilio Tolosano, * cap. v.

NAm & hæc salubriter præcavenda sancimus, ne quis fidelium propinquam sanguinem sui usquequo affinitatis linnamenta succensione cognoscit, in matrimonio sibi desideret copulari: quoniam scriptum est: Omnis homo ad proximum sanguinem sui non accedet, ut revolet turpitudinem eius. Nec sine denuntiatione sit sententia. Nam paulo post inferi & dicit: Anima tua feceris de obmutescentibus istis quidquam, peribis de medio populi sui. Si quis ergo hujus decreti temerario exultaverit, ac vetitum violare præsumserit, tanto graviore se multandam sententia recognoscat, quanto & propinquiores cui se copulari maluit, sue origines esse non ambigat; tantoque atrocioris excommunicacionis tempore à Christi corpore ac fraternitatis confortio sequestretur, quanto fuerit propinquioris sanguinis contagione pollutus. Hujus institutionis regulam, cui subricribimus, irrefragabili auctoritate nos sperdemus servaturos. Si quis autem tam nostram vel eorum qui nunc sanctæ Synodo ex hac provincia defuerunt, huc tam salubri ordinationi obviare præsumserit, vel solerter adimplere neglexerit, convictus tunc fraternæ charitatis aliquando habeatur cæcatus.

CAPUT XCII.

De incestu conjunctionibus: & viduæ vel virginis in uxore foratæ: & de ariolis & aruspiciis.

Ex Concilio Agathens. * cap. 121.

DE incestu conjunctionibus nihil prorsus venire servamus, nisi cum dulteriori separatione sanaverint: nec illis verò nullis conjugii nomine deputandos, quos etiam deligrare futesum est, hos esse censemus. Si quis rebetam fratris, que penè prius foror existeret, carnalis conjunctione violaverit: Si quis frater germanam uxorem accipiat. Si quis novercam duxerit: Si quis consobrinæ se societ: quod ita præsentis tempore prohibemus, ut ita ea que sunt ante nos instituta non dissolvamus. Si quis relicte vel filie juvenulis miscetur, aut patris filix, vel privignæ suæ conjugio pollutatur. Sanè quibus conjunctio illicita interdicitur, habebunt incensum melioris conjugii libertatem.

CAPUT XCIII.

Gregorius sanctissimus ac beatissimus Papa dixit.

DFo verò fervente sollicitudine nimis freti animum equorū mente divino juvenam pro salute omnium studere debemus, ut incensato vultu non

[b conjugio pollutatur] In ipso Concilio sequitur, *aut qui se propria recteque modo aliquam, aut quam conjugium habuit speculatio pullat, non daturis uxorem, & qui amantissim, utque sui bene caritativitate singulis esse non desideramus.*
Tom. I.

de fraude cujusquam periculi assistere aeterno judici mereantur, & vocem audire iniquitatem: *Engesserit hanc & fidelis, qua super parva fuerit fidelis, supra multa se constituit, intra in gaudium Domini sui.* Huc namque est, quod ingenuis dico, qui populi Christiani aliquos per provinciam Italiam hanc commorantes audio temere contra Catholicam fidem & Patrum statuta agere; ita ut Deo sacras feminas ducere præsumant mulieres, & propinquas conjugio societ: quod oportunum est spiritali amputari macrone, atque si vestire placet sanctitati radicius evelli, ne leges boni agricolæ zizaniorum mixta horrentibus fractetur fondelicis. Et infra:

I. Si quis Presbyteram duxerit in conjugio, anathema sit. Et responderunt omnes tertio, anathema sit.

II. Si quis Diaconam duxerit in conjugio, anathema sit. Et responderunt omnes tertio, anathema sit.

III. Si quis Monacham, quam Dei ancillam appellant, in conjugio duxerit, anathema sit. Et responderunt omnes tertio, anathema sit.

IV. Si quis commatrem spiritalem duxerit in conjugio, anathema sit. Et responderunt omnes tertio, anathema sit.

V. Si quis fratris uxorem duxerit in conjugio, anathema sit. Et responderunt omnes tertio, anathema sit.

VI. Si quis neptem duxerit in conjugio, anathema sit. Et responderunt omnes tertio, anathema sit.

VII. Si quis novercam aut matrem suam duxerit in conjugio, anathema sit. Et responderunt omnes tertio, anathema sit.

VIII. Si quis consobrinam duxerit in conjugio, anathema sit. Et responderunt omnes tertio, anathema sit.

IX. Si quis de propria cognatione, vel quam cognatus habuit, duxerit uxorem, anathema sit. Et responderunt omnes tertio, anathema sit.

X. Si quis ydolum foratus fuerit in uxorem, vel consentiens ei, anathema sit. Et responderunt omnes tertio, anathema sit.

XI. Si quis virginem, nisi desponsaverit, fuerit fuerit in uxorem, vel consentiens ei, anathema sit. Et responderunt omnes tertio, anathema sit.

XII. Si quis ariolos, aruspices, vel incantatorum observaverit, aut phylacteras usus fuerit, anathema sit. Et responderunt omnes tertio, anathema sit.

CAPUT XCV.

De his qui divinationes expectant.

Ex Concilio Ancyrano, * cap. xxxii.

Qui divinationes expectant, & motem gentilium subsecuntur, aut in domos suas hospitem homines introducant exquirentes aliquod arte maleficæ, aut expandens casula, sub regulâ quinquaginta jaceant secundam gradus penitentia definitos.

CAPUT XCV.

De divinis & sortilegis.

Ex Concilio Bracaren. * cap. xx.

Si quis paganorum consuetudinem sequens divinos & sortilegos in domum suam introduxerit,

[b inter catholicos] *utque ad legitimum facti fallentis morte & morte præsumit, quod in præsentis tempore prohibetur, ut ea que sunt hæreticis instituta non dissolvamus, & si quis Divinam] Imò Divinam.*
X X X

* An. 1.

* Ex Capitulo Bracaren. cap. xxxii.

quasi ut malum foras mutant, aut maleficia inveniant, vel lustrationes paganorum faciant; quinque annis penitentiam agant.

CAPUT XCVI.

De eo quod non licet Christianis observationes diversas attendere.

Ex Concilio quo supra, cap. xxxi.*

Non liceat Christianis traditiones gentium observare, vel colere elementa, aut lunæ aut stellarum curiam; aut inanem signorum fallaciam pro domo faciendam, vel propter arbores plantandas, vel conjugia lociunda. Scriptum est enim: *Omnia que facta sunt in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Jesu-CHRISTI facite, gratias agentes Deo.*

CAPUT XCVII.

Ex Concilio quo supra, cap. xxxii.*

Non licet in collectione herbarum, que medicinales sunt, aliquas observationes aut incantationes attendere, nisi tantum cum Symbolo divino & oratione Dominicâ, ut tantum Deus & Dominus honoretur.

CAPUT XCVIII.

Ex Concilio quo supra, cap. xxxiii.*

Non liceat mulieres Christianas vanitatem in suis laticibus observare, sed Deum invocant adiutorem, qui eas sapientiam terrendi donavit.

CAPUT XCIX.

Ex Concilio Carthaginiensi*, cap. lxxxix.

Auguris vel incantationibus fervientem à conventu Ecclesiæ separandum. Similiter & Judæis superfluous, vel ferè inharrentem.

CAPUT C.

De his qui partus suos ex fornicatione diversis modis interverunt.

Ex Concilio Ancyrano*, cap. xx.

De mulieribus que fornicantur & partus suos necant, vel que agunt secum ut utero conceptos excutiant: antiqua quidem distinctio ulique ad exitum vitæ eas ab Ecclesiâ removit; humanis autem nunc diffinimus, ut eis decem annorum tempus secundum præfixos gradus penitentis largiamur.

CAPUT CI.

De homicidiis.

Ex Concilio quo supra, cap. xxx.

Qui voluntariè homicidium fecerint, penitentis quidem jugiter se submittant, perfectiorem verbè curâ vitæ exitum consequantur.

CAPUT CII.

De his qui non sponte homicidium commiserunt.

* ad communionem ... admitti. Sic editum esse in manu scripto videtur, à communiōne placuit abstinere.

Ex Concilio quo supra, cap. xxxii.

De homicidiis non sponte commissis, prior quidem distinctio post septennem penitentiam perfectionem consequi præcepit, secunda vero quinque annis tempus capere.

CAPUT CIII.

Si dominus per zelum ancillam occiderit.

Ex Concilio Helideniano, cap. v.

Si quis femina furorè zeli accensa, flagella verberaverit ancillam suam, ita ut infra tertium diem animam cum cruciatu effundat: & quod incertum sit voluntate an casu occiderit: si voluntate, post septem annos, si casu, per quinque annis tempora actâ legem penitentis ad communionem placuit admitti: quod si infra tempora constituta fuerit infirmata, accipiat communionem.

CAPUT CIV.

Si quicumque per maleficium hominem interfecerit.

Ex Concilio quo supra, cap. vi.

Si quis verbè maleficio interfecerit alterum, eo quod sine idololatâ perire seclis non potuit, nec in fine impetrandam illi communionem.

CAPUT CV.

De his qui sibi quicumque negligentia mortem inferant, etiam commemoratio in oblatione non fiat. Similiter & de his qui pro suis sibi vobis puniuntur.

Ex Concilio Bracaren*, cap. xxi.

Placuit ut hi qui sibi ipsi aut per ferrum, aut per venenum, aut per præcipitum, aut suspendium, vel quolibet modo violentam inferant mortem, nulla pro illis in oblatione commemoratio fiat; neque cum palmis ad sepulturam eorum cadavera deducantur: multi enim sibi hoc per ignorantiam usurparunt. Similiter & de his placuit fieri, qui pro suis seclibus puniuntur.

CAPUT CVI.

De homicidiis vel falsis testibus.

Ex Concilio Agathensi, cap. xxv.*

Itaque censuimus homicidas & falsos testes à communionem Ecclesiâ submovendos, nisi penitentis satisfactioe crimina admittit doloerint.

CAPUT CVII.

De his qui servos suos extra iudicium necant.

Ex Concilio Agathensi, cap. lxxxi.*

Si quis servum propriam sine conscientia iudicis occiderit, excommunicatione vel penitentis biennii reatum sanguinis emendabit.

CAPUT CVIII.

De servis qui ad Ecclesiam confugerint, ut post ju-

* sic in fine. In Concilio edito, sic in fine impetrandam non esse.

* Ex Bracaren*, Concilio primo, alio scripto.

** Anno 106, habet in edito, xxxvii.

* cap. lxxxi. in edito.

* cap. xxxv.

Colof. 3.

* cap. xxxiv.

* cap. xxxv.

* Carthag. vi.

* Ex Ancyra, hoc idem cap. supra xxv. lvi.

ramentum exire nolentes licet occupare.

Ex Concilio Aurelianens^o, cap. 111.

Servus qui ad Ecclesiam pro quolibet culpa con-
fugerit, si à domino pro admittà culpa sacra-
mentum susceperit, statim ad servitium domini sui
redire cogatur: & postea quàm dato sacramento do-
mino suo fuerit cognoscens, si aliquid penite pro e-
dem culpa, quâ excusatur, probatus fuerit pertu-
lisse, pro contempu Ecclesie & pravocatione fidei
à communione & convivio Catholicorum extantus
habeatur. Si verò servus pro culpa sua ab Ecclesia
defensus, sacramenta domini Clericis exigentibus
de impunitate perceperit, exire nolentem à domino
licet occupari.

CAPUT CIX.

De discordantibus Episcopis.

Ex Concilio Carthagen^o, cap. 225.

Diffidentes Episcopos, si non timor Dei, Synodus
reconciliat.

*Episcopus diffidens Clericos sive laicos concordare
compellat.*

Ex Concilio Carthagen^o, cap. 226.

Studendum Episcopo ut diffidentes fratres, sive
Clericos, sive laicos, ad pacem magis quàm ad
iudicium hortetur.

CAPUT CX.

De his qui per odium ad pacem non revertuntur.

Ex Concilio Agathens^o, cap. 222.

Placuit etiam ut sicut plerumque fit, quicum-
que odium longinquâ inter se lite dissenferit,
& ad pacem revocari diuturnâ intentione nequiverit,
& ad civitatis primitiis Sacerdotibus arguatur; qui si
inimicitias deponere perniciosâ intentione no-
luerint, de Ecclesie certu justissimâ excommunicatione
pollantur.

CAPUT CXI.

*De his qui sacramento se obligant, ne ad pacem
redeant.*

Ex Concilio Heliodens^o, cap. 711.

Qui sacramento se obligaverit ut litigans cum
quolibet ad pacem nullo modo redeat, pro per-
jurio uno anno à communione corporis & sanguinis
Domini segregetur: reatum suum elemosinis &
stercibus, ac quantis poterit jejuniis absolvas: ad
charitatem verò, qua oportet multitudine peccatorum,
celeriter redire festinet.

CAPUT CXII.

*Ut oblationes fratrum discordantium non
recipiantur.*

Ex Concilio Carthagen^o, cap. 223.

Oblationes dissidebantium fratrum neque in gazo-
phyllacio, neque in sacramento recipiantur.

§ Natale Domini.] Locus corruptus: sed qui ex Concilio
ipso facile possit emendari; sic enim in eo legitur: *Natale
Domini vel Pentecostes solemnitates cum Episcopis inter se
negotiantur [cum in divitiis communione vel benedictionis
compendia non] p[er] se esse debent, in omni, &c.* His mo-
Tom. I.

CAPUT CXIII.

Caput tendere mulieri non licere.

Ex Concilio Agathens^o.

Quamque mulier religioni judicans conve-
nire, comam sibi amputaverit, quam Deus ad
velamen ejus & ad memoriam subjectionis illi de-
dit, tamquam resolvens jura subjectionis anathe-
ma sit.

CAPUT CXIV.

Ne femina in cimiteriis pervigilet.

Ex Concilio Heliberitano, cap. 227.

Placuit prohiberi ne femine in cimiterio pervi-
gilent, eo quod sæpe sub obtentu orationis la-
tenter sceleta committant.

CAPUT CXV.

De ultione nequiter judicantium.

Ex Concilio Tolosan^o, cap. 2211.

Episcopi in protegendis populis ac defendendis
impolitam à Deo sibi curam non ambigant,
ideoque dum conspiciunt iudices ac potentes pau-
perum oppressores exultare, prius eos Sacerdotali
comminatione redarguant; & si contemserint; e-
mendatorum insolentiam regis acribus intiment,
ut quos Sacerdotalis admonitio non flectit ad ju-
stitiam, regalis potestas ab improbitate coercereat.

CAPUT CXVI.

*Ut nullus civium festivitates majores in villa
celebres.*

Ex Concilio Autellanens^o, cap. 22.

Ut nulli civium Pasche, Natalis Domini,
vel Quinquagesimæ solemnitatem in villa li-
ceat celebrare, nisi quem infirmitas prohibetur te-
nuisse.

CAPUT CXVII.

De his qui tardius ad Ecclesiam accedunt.

Ex Concilio Heliberitano, cap. 221.

Si quis in civitate positus tres Dominicas ad Ec-
clesiam non accesserit, pauco tempore abstineat-
ur, ut correptus esse videatur.

CAPUT CXVIII.

De laicis, quibus temporibus communicare debeant.

Ex Concilio Agathens^o.

Seculares verò qui Natalem Domini, Pasche,
Pentecosten non communicaverint, Catholici
non credantur, nec inter Catholicos habeantur.

CAPUT CXIX.

*De laicis qui in solemnitatibus ad civitatem
non accurrant.*

Ex Concilio, quo supra.

Ut cives qui superiorum solemnitatum, id
est, Pasche aut Natalis Domini & festivitatis

sete juvas, inter antiquas Burgensium leges hanc fuisse,
Burgensium quidem illis diebus festis in villa sua degere, sed
ita ut illi in precibus quibusque solemnitatibus ipse aut
uxor sua in civitate adesset, civitati esse servituros.

* Ex Concil.
Gaugens^o sub
Elythre I.

* Tolosan^o 11.

* Ann. 1.
cap. 227.

* Anno 106.
cap. 2211.

* cap. 2211.

Quis cum Episcopis interesse neglexerint, in quibus civitatibus positus accipiendæ communioni suæ benedictionis desiderio noverint; qui hoc facere neglexerint, citius in communionem preventur Ecclesie.

CAPUT CXX.

De his qui innoxii in Ecclesiam, per nimiam luxuriam suam Sacramenta se abstinere.

Ex Concilio Bracaren. *

SI quis intrat in Ecclesiam Dei, & sacras scripturas non audit, & pro luxuria sua avertit se à communionem Sacramenti, & in observandis mysticis declinat constitutam regulam disciplinae, illum talem proicendum de Ecclesia Catholica esse decernimus, donec penitentiam agat, & ostendat fructum penitentiae suae, ut possit communionem perceptam indulgentiam promereri.

CAPUT CXXI.

De non permittendam imperare Religiosis.

Ex Concilio Tolosano. *

REverentia totius auditu percipiatur, quia res adeo dura, non frustra cogitur hanc duram exasperare censurâ: agnovimus enim quosdam Pontifices preceptis Principum Apostolorum, qui ait: *Passite qui in vobis est grex non coacti, sed spontanei, neque vi dominantes in clero, sed forma salis gregis*, ita esse immemores, ut quibuldam Monachis, parochialibusque Ecclesiis, aut suæ confinguntatis personas, aut sui favoris participes iniquum sepe statuant in Presbiterum, ita illis providenter commoda innoxia, ut eisdem deserant, aut quæ proprio Episcopo dare iustus ordo populeret, aut quæ rapere deputati exactoris violentia potuerit; prout decerner omnibus placet & in prædicti tale rescindi factum, & non esse de extero sciendum. Nam quisque Pontificum deinceps aut sanguine propinquus, aut favore sibi personis quibulumque devandis, talem commodare lucra tentaverit usum nefandæ præsumptionis, & quod visum fuerit devocet in tritum, & qui ordinaris, annuæ excommunicationis ferat excommunicationem. Quæ verò ablatæ fortasse fuerint, ab eo qui talis reddantur in duplum.

CAPUT CXXII.

Quid usuram non solum Clerici exigere non debent, sed nec laici Christiani.

Ex Epistola Leonis * ad Episcopos per Campaniam & directas provincias.

NEC hoc quoque prætereundum duximus, quodam licet turpis cupiditate captos usurarium exercere pecuniam, & honore velle distulere: quod nos non dicam io eos qui sunt in clericali officio constituti, sed in laicos cadere qui Christianos se dici cupiant, condolemus. Quod vindicari acerbis in eos qui factis confutati decernimus, ut omnis peccandi oportunitas adimat.

Explicit Liber primus.

a nec lo fas] In altero codice, non nisi in fin.

INCIPIT LIBER II.

CAPITULUM PRIMUM.

De Conjuracione vel conspiracione.

Ex Concilio Calchedonens. *, cap. xxvii.

CONjuracionis vel conspiracionis crimen & ab exteris legibus est omnino prohibendum; multo magis hoc in Dei Ecclesia ne fiat admonere convenit. Si qui ergo Clerici vel Monachi reperti fuerint conjurantes, aut conspirantes, aut invidias ponentes Episcopos vel Clericos, grada proprio penitus abjiciantur.

CAPUT II.

De delatoriis.

Ex Concilio Helibritano, cap. lxxvii.

DELator si quis existens fidelis, & per delationem ejus aliquis fuerit proscriptus vel interfecus, placet cum nec * io sine accipere communionem; si laevior causa fuerit, intracta quinquennium accipere poterit communionem. Si caeterum fuerit, post quinquennium tempora admittatur ad baptismum.

CAPUT III.

De accusatis & accusatoribus.

Ex Concilio Carthagini. *, cap. xxvi.

QUærendum in judicio ejus sit conversatiois & fides is qui accusat, & is qui accusatur.

CAPUT IV.

Quid excommunicati ad accusationem admitti non debeant.

Ex Concilio Africano *, cap. xlv.

PLaenitque omnibus, quoniam superioribus Conciliorum decretis de personis quæ admittenda sunt ad accusationem Clericorum jam constitutum est, & quæ personæ non admittentur non expressum est; idcirco diffinimus eum tunc ad accusationem non admitti, qui postea quam excommunicatus fuerit, in ipsâ adhuc excommunicatione constitutus, sive sit Clericus, sive laicus, accusare voluerit.

CAPUT V.

Quid servi & liberi, omnesque infames personæ non debeant accusari.

Ex eodem Concilio, cap. xxv.

ITEM placuit ut omnes servi vel proprii liberi ad accusationem non admittantur, & omnes quos ad accusanda publica crimina leges publicæ non admittunt. Omnes etiam infamæ maculis aspersi, ad est hultiones ac turpitudinibus subjectæ personæ, hæreticæ etiam, sive pagani, sive Judæi. Sed tamen omnibus quibus accusatio denegatur, in causis propriis accusandi licentia non neganda.

CAPUT VI.

Ut qui unum crimen non probaverit, ad alterum admitti non debeat.

* In Capitulis
Morum Episc.
Arant. cap.
lxxviii.

* Tolosano x.
cap. iij.

i. p. 2.

* Leonis 7.
i. p. 6.

* Idem Leonis 7.

* Carth. 4.

* Falsè dicto,
sive collatione
variorum ca-
nonum & Con-
cilio Africano
provincia.
Carthag. vii.
cap. 2.

Ex eodem Concilio, cap. xxvii.

Item placuit ut quocumque Clericis ab accusationibus multa crimina obijciantur, & unum ex ipsis, de quo prius egerint, probare non valuerint, ad cetera jam non admittantur.

CAPUT VII.

Qui ad testimonium admittendi sunt.

Ex eodem Concilio, cap. xxviii.

Testes autem ad testimonium non admittendos, quinque ad accusationem admitti precepti sunt, vel etiam quos ipse accusator de sua domo produxerit; ad testimonium autem infra annos quatuordecim ætatis suæ non admittantur.

CAPUT VIII.

De Episcopo qui excommunicat eum, qui sibi soli crimen dicit esse confessum.

Ex eodem Concilio, cap. xxix.

Item placuit, ut si quando Episcopus dicit aliquem sibi soli proprium crimen fuisse confessum, atque ille neget, non potest ad injuriam suam Episcopus pertinere, quod illi soli non creditur. Et si scriptulo propriæ conscientie se dicit neganti nolle communicare.

CAPUT IX.

De non temerè quemquam communionis priuè Episcopo.

Ex Concilio quo supra, cap. c.

Quamdiu excommunicato non commuicauerit suus Episcopus, eodem Episcopo ab aliis non communicatur Episcopus, ut magis caveat Episcopus, ne dicat in quemquam quod aliis documentis convincere non potest.

CAPUT X.

De his qui in accusationem majoris natu veniant, & ad Episcopum nulli criminis lites accusare.

Ex Concilio Carthaginiensi, cap. vi.

Numidus Episcopus Afulitanus dixit: Preterea sunt quamplurimi non bonæ conversationis, qui existant majores natu vel Episcopus pallium vague in accusationem pulsandos: debent tam facile admitti nec ne? Auribus Episcopus dixit: Placet igitur charitati vestræ, ut si quis aliquibus sceleribus irretitus est, vocem adversus majorem natu non habeat accusandi? Ab universis Episcopis dictum est; si criminosis est, non admittatur, placet.

CAPUT XI.

De his qui meritis facinororum suarum ab Ecclesia congregatione pellantur.

Ex eodem Concilio, cap. ix.

Augustinus Episcopus legatus provincie Numidie dixit: Hoc statuerè dignamini, ut si qui

b. ult. super] In editis additur, & pariter videtur. Memorandus est lector loquens exprimitur cum hoc loco consuetum debere; idcirco à nobis in hujus sine virgularum duntaxat editum.
c. Afulitanus] Hoc loco variant libri: in aliis enim legi-

fortè merito facinororum suorum ab Ecclesiâ pulsati sunt, & si ve ab aliquo Episcopo vel Presbytero fuerint in communione suscepti, etiam ipse cum eis pari crimine teneatur obnoxius, resurgentes sui Episcopi regulare iudicium. Ab universis Episcopis dictum est; Omnibus placet.

CAPUT XII.

De Presbyteris qui à propriis corripiantur Episcopis.

Ex eodem Concilio, cap. x.

Alippius Episcopus legatus Provincie Numidie dixit: Nec aliud præmittendum est, ut si quis fortè Presbyter ab Episcopo suo correptus, tumore vel superbia inflatus putaverit separatum sacrificia Deo ostenda, vel aliud erigendum altare contra Ecclesiasticam fidem disciplinamque crediderit; non exeat impunitus. Valentinus primæ sedis provincie Numidie dixit: Necessariè discipline Ecclesiasticæ & fidei congrua sunt, quæ fratre noster A. lippius prosequutus est; proinde quod valesatur veritas dilectissimi educe.

CAPUT XIII.

Si quis Episcopum ab ipsa tempore Synodi in crimine detentus fuerit, à iudicio Episcopi audiantur.

Ex eodem Concilio, cap. xxi.

Felix Episcopus dixit: Suggesto secundum statuta veterum Concilioverum, ut si quis Episcopus, quod non optamus, in reatum aliquem inciderit, & fuerit et munia necessitas non posse plurimos cogitare, ne in crimine remaneat, à duodecim Episcopis, & Presbyter à sex Episcopis cum proprio suo Episcopo audatur; & Diaconus à tribus.

CAPUT XIV.

De diversis ordinibus Ecclesiæ serventibus; ut si quis in causam criminis intromittat, & abnuere iudicium Ecclesiasticum, detestetur periculum; & nisi illi Sacerdotum ipsorum secularia non exhibeant.

capitulo xv.

Item placuit, quibus Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum, seu Clericorum, cum in Ecclesiâ ei fuerit crimen institutum, vel civilis causa fuerit commota, si relicto ecclesiastico iudicio publicis iudicibus porgari volerit, etiam si pro ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat. Et hoc in criminali actione, in civili verò perdat quod evicit, si locum suum obtinere maluerit. Hoc etiam placuit, ut à quibuscumque iudicibus Ecclesiasticis ad alios iudices Ecclesiasticos, ubi est major auctoritas, fuerit provocatum, non eis obice quorum fuerit soluta sententia, si convicti non fuerint, vel inimico animo iudicasse, vel aliâ quâ cupiditate aut gratia depravati. Sanè si ex consensu partium electi fuerant iudices, etiam à pauciore numero quam constitutum est, non liceat provocari. Et ut filii Sacerdotum spectacula secularis non exhibeant; sed nec spectent, licet hoc semper Christianis omnibus interdicitum sit, & ubi blasphemie sunt non accedant.

tes Magistratus, in aliis Magistratus, in aliis Magistratus. d. Carthago] Nos exstat quidem in illo concilio, sed non est in eodem Concilio Ecclesiæ Africane.

* In ed. lat. cap. x. & in Concilio, cap. x.

* In ed. lat. cap. xxi. & in Concilio, cap. xxi.

* In ed. lat. cap. x. & in Concilio, cap. x.

* Conc. Conc. i. i. cap. x.

* Cap. 9. Carthage.

Collectio antiqua

CAPUT XV.

Ut si quis Episcopus accusatur, ad Primum ipsius provincie causa deferatur.

capitolo xix.*

Aurelius Episcopus dicit: Quisquis Episcopo- rum accusatur, ad Primum provincie ipsius causam deferat accusator, nec à Communione suspendatur. cui crimen intenditur, nisi ad causam suam dicendam electorum iudicium die statuti literis evocatus minime occurrerit; hoc est infra spatium mensis ex ea die qua eum literas accepisse consistent: quod si aliquas veras necessitatis causas probaverit, quibus eum occurrere non potuisse manifestum sit, cause sue dicende intra alterum mensem integram habeat facultatem; verum tamdiu post mensum secundum non communicet, donec purgetur. Si autem ad Concilium universale anniversarium occurrere noverit, ut vel ibi causa sua terminetur, ipse in se damnationis sententiam dixisse iudicetur. Tempore sane quo non commoueat, nec in sua Ecclesia vel parochia communicet. Accusator autem ejus si nunquam diebus cause dicende defuerit, à communionem non removetur; si vero aliquando defuerit subrahens se, restituit in communionem Episcopo, ipse removetur à communionem accusator, sta tamen ut nec ipsi admittat facultes cause peragende, si se ad diem occurrere non soluisse, sed non potuisse probaverit. Illud vero placuit, ut cum agere cœperit in Episcoporum iudicio, si fuerit accusatoris persona culpabilis, ad arguendum non admittatur, nisi proprias causas non tamen Ecclesiasticas asserere voluerit.

CAPUT XVI.

De Presbyteris vel Clericis accusatis.

Ex eodem Concilio, cap. xx.*

Si autem Presbyteri vel Diaconi fuerint accusati, ad iudicium sibi ex vicinis locis propriis Episcopos legitimo numero collegarum, quos ab eodem accusati petierunt, id est unum secum in Presbyterum nomine sex, in Diaconi tres, qui ipsorum causas discutiant: eisdem dierum & dilationum & à communionem remotioem, & discussione personarum inter accusantes, & eos qui accusantur formè servati; reliquorum autem Clericorum causas etiam solus Episcopus ejusdem loci agnoscat, & finiat.

CAPUT XVII.

De accusato vel accusatore.

Ex eodem Concilio, cap. xxx.*

Item placuit, ut accusatus vel accusator, in eo loco unde est ille qui accusatur, si metuit aliquam vim temerarie multitudinis, locum sibi eligat proximam, quo non sit difficile testes perducere ubi causa finitur.

CAPUT XVIII.

Qui de causa sua ad transmarina putaverit appellandum, in communionem minime suscipiatur.

Ex eodem Concilio, cap. xxviii.*

Item placuit, ut Presbyteri, Diaconi vel ceteri Clerici inferiores in causis quas habuerint, si de iudicio Episcoporum suorum questi fuerint, vicini

Episcopi eos cum consensu sui Episcopi audiant, & inter eos diffiniant adhibiti ab eis Episcopi: quod & si ab eis provocandum putaverint, non provocent ad transmarina iudicia, sed ad Primates suorum provinciarum, sicut & de Episcopis saepe constitutum est. Ad transmarina autem qui putaverit appellandum, à nullo intra Africam ad communionem suscipiatur.

CAPUT XIX.

Ut accusantes de levibus causis non audiantur.

Ex Concilio Vafens, cap. vii.

Placuit præterea accusandi licentiam in nostris ordinibus, si qua exisset levitate, compingentes quod si Episcopi aliquem iudicat abstinendum pro humilicatione & correptione fratris, & allurgitur, exorari à cæteris acquiescat, fratri, de quo agitur, correptione & comminatione adhibita; sin autem de crimine aliquem putes esse damnandum, accusatoris vice discutendum se sciat: fas est enim ut qui uni probantur, probentur omnibus.

CAPUT XX.

De accusatorum fratrum.

Ex Concilio Arlensium*, cap. xxiv.

Eos qui falsò fratribus suis capitalia objecisse crimina convixi fuerint, placuit eos usque ad exitum non communicare, sicut magna Synodus ante constituit, nisi digna satisfactione percutuerint.

CAPUT XXI.

Clerici accusantes fratrum ad communionem recipiantur, non ad clerum.

Ex Concilio Carthageni*, cap. lv.

UT Episcopi accusatores fratrum excommunicent, & si emendaverint vitium, recipiant eos ad communionem, non ad clerum.

CAPUT XXII.

Ne sine accusatore legitime quisquam condemnetur.

Ex Concilio Tolitano*, cap. xi.

Dignum est, ut vita innocentis nullà maculetur pernicie accusatoris; ideo quisquis à quolibet criminatur, non ante accusatus suspicio detur, quàm accusator præsentetur, atque legum & canonum sententia exquirantur. Quod si indigna ad accusandum persona invenitur, ad ejus accusationem non admittatur, nisi ubi pro capite regie majestatis causa veritate.

CAPUT XXIII.

De Clericis frequenter litigantibus.

Eius qui frequenter litigat, & ad accusandum facilis est, testimonium nemo absque gravi examine recipiat.

* Anst. ii.

* Carth. xv.

* Tolit. vi.

Ex Carth. xv. cap. 38.

* In ord. can. 17. 19. et in ord. can. cap. 7.

* Ex ord. can. cap. 10. et Const. Carth. 3. cap. 5.

* In ord. can. Const. Afric.

* Ex ord. can. et infra.

Ex Concilio Carthagenſi *, cap. vii. & Africano, cap. 1.

DE Clericis placuit, ut nullus Eccleſiaſtici ad teſtamentum dicendum perſona poſſetur*.

CAPUT XXIV.

De Episcoporum aut Clericorum accusatoribus.

Ex Concilio Calcedonenſi *, cap. xxi.

CLericos aut laicos accusantes Episcopos aut Clericos, paſſim & ſine probatione ad accusationem recipi non debere, niſi prius eorum diſcutatur exultimationis opinio.

CAPUT XXV.

De falſis teſtibus.

Ex Concilio Helibentano, cap. lxxv.

Falſus teſtis prout crimen eſt, abſtinebit; ſi tamen non fuerit cauſa mortis quod obicit & probaverit, quod diu tacuit, beneſit tempore abſtinebitur; ſi autem non probaverit, conventu Clericorum placuit per quinqueannum abſtineri.

CAPUT XXVI.

Ut nullus Episcopus vel infra poſitus die Dominica can. ad audire praſentat.

Ex Concilio Terraconenſi *, cap. xv.

Nullus Episcoporum, aut Presbyterorum, vel Clericorum die Dominico propoſitum cujuſcumque cauſe negotium audeat iudicare, niſi hoc tantum ut Deo ſtatuta ſolemnia peragant; ceteris vero diebus convenientibus perſonis, illa quae juſta ſunt habeant licentiam iudicandi, excepto criminali uergotio.

CAPUT XXVII.

Ut nullus Episcopus pro iudicio munera accipiat.

Ex Concilio quo ſupra, cap. x.

Oſervandum quoque decrevimus, ne quis Sacerdotum vel Clericorum more ſecularium iudicium audeat accipere pro impendis parrochialis munera, niſi forte in Eccleſia oblata gratuita, quae non favore numeris videantur accepta, ſed collatione devotionis illata. Quod ſi quaerita probatur accipere, veluti exadtores fornicis, aut uſurarum poſſeſſores ſecundum ſtatuta Patrum ſe noverit degredandos.

CAPUT XXVIII.

Ut Episcopus nullum cauſam audiat abſque praſentia Clericorum ſuarum.

Ex Concilio Carthagenſi *, cap. lxxii.

Ireita erit ſententia Episcopi, niſi Clericorum ſuarum praſentia confirmetur.

CAPUT XXIX.

De diſcretione cauſarum, in quibus Sacerdotes iudices ſeri poſſunt.

e poſſunt] ſequatur in priori editione cap. 1. Conc.

Ex Concilio Tolentino *, cap. xxxi.

Sepe Principes contra quolibet maſjeſtatis obnoxios Sacerdotibus negotia ſua committunt; & quia Sacerdotes a Chriſto ad miſericordiam ſalutis electi ſunt, ut conſentant Regibus ſeri iudices, ubi iurejurando ſuppliciter indulgentiam permittunt, non ubi diſcriminis ſententia preparatur. Si quis etiam Sacerdotum contra hoc commune conſultum diſculſor in alienis perculis exſtiterit, ſic reus effuſi ſanguinis apud Chriſtum, & apud Eccleſiam periat proprium gradum.

CAPUT XXX.

De contemptu iudicis.

Ex Epistola Papae Bonifacii *

Probat vera eſſe illa quae ad verſum ſe dicta ſunt, qui ad ea conſuetanda aſſeſſe miſerum vult; & nullus dubitat quod ita iudicium nocens ſubterfugit, quemadmodum ut abſolvatur qui eſt innocens quaerit, ſed abſuta cavillatio eorum qui veritatem eorum arguendas credunt eſſe conſiliis, nunquam innocentiae nomen accipiet. Conſtitetur enim de omnibus, quiſquis ſe ſubterfugere iudicium dilacionibus putat; veniet tamen aliquando ille qui talis perhibetur in medium, nec proderit illi toties latuſſe, toties ſubterfugit, quem ſui adus & commiſſa quocumque fugerit, ea quae obijciuntur illi ſi vera ſunt crimina, perſequentur; ut ſi aſſeſſe voluerit praſentis, ſi conſidit, ad obiecta reſpondit; quod ſi aſſeſſe neglexerit, dilacionem ſententiae de abſentia non lucretur. Nam manifeſtum eſt conſueti eum de crimine, qui indulto & toties delegato iudicio, purgandi ſe occasione non utitur; ubi enim interit utrum in praſentis examine omnia quae dicta ſunt comprobentur, cum ipſa quae pro conſiſſione procurata toties conſent abſentia.

CAPUT XXXI.

Ut inter diſcordes Episcopos comprovinciales Auiſtines audiant: quod ſi damnatus appellaverit ad Romanum Pontificem, id obſervandum quod ipſe conſuevit.

Ex Concilio Sarthenſi *, cap. iii.

Oſtius Episcopus dixit: Illud quoque neceſſario ad iudicandum eſt, ut Episcopi de ſua provincia ad aliam provinciam in qua ſunt Episcopi non tranſeant, niſi forte à fratribus ſuis iuvati, ne videantur januam claudere caritatem. Quod ſi in aliqua provincia aliqui Episcopi contra fratrem ſuum Episcopum litem habuerit, ne unus eſt duobus ea alia provincia advocet Episcopum cognitorem. Quod ſi aliqui Episcopus iudicatus fuerit in aliqua cauſa, & putat ſe bonam cauſam habere ut iterum Concilium renovetur; ſi vobis placet, ſancti Petri Apoſtoli memoriam honoremus, ut ſcribatur vel ab his qui cauſam examinarunt Julio Romano Episcopo, & ſi iudicaverit renovandum eſſe iudicium, renovetur, & det iudices: ſi autem probaverit talem cauſam eſſe ut non reſtiterit ea quae acta ſunt, quae decreverit confirmata erunt. Si hoc omnibus placet? Synodus reſpondit: Placet.

CAPUT XXXII.

Ut nullus accuſati ſedem uſurpes Episcopi.

Carthagenſis VII. quod ſupra editum eſt capite IV.

* Tit. IV. Honor. A.

* Bonifacii Papa 8. ap. Gallia, an. 419.

* An. Julio 1. an. 317.

Ex eodem Concilio, cap. 17.

GAUDENTISSIMUS Episcopus dixit: Addendum est si placet huic sententia, quam plenam sanctitate proculis, ut cum aliquis Episcopus depositus fuerit, eorum Episcoporum iudicio qui in vicinis locis commorantur, & proclamaverit agendum sibi negotium in urbe Româ, aliter Episcopus in ejus cathedrali post appellationem ejus qui videtur esse depositus, omnino non ordinetur, nisi fuerit causa in iudicio Episcopi Romani determinata.

CAPUT XXXIII.

De Clericis à communione sumptis, ab aliis non recipiendis Episcopus.

Ex eodem Concilio, cap. 172.

OSTENS Episcopus dixit: Si hoc quoque omnibus placet, ut sive Diaconus, sive Presbyter, sive quis Clericorum ab Episcopo suo communionem fuerit privatus, & ad alterum perterret Episcopum, & scire ille ad quem confugerit ab Episcopo suo fuisse abjectum, non oportet ut ei communionem indulgeat: quod si fecerit, sciat se convocatis Episcopis causam esse dicturum. Universi dixerunt: Hoc iustitiam & pacem servabit, & concordiam custodiet.

CAPUT XXXIV.

De excommunicatione apud vicinos Episcopos audienda.

Ex eodem Concilio, cap. 173.

OSTENS Episcopus dixit: Quod me adhuc movet reticere non debet. Si Episcopus quis forte iracundus, quod non esse debet, cito aut asperè commoveatur adversus Presbyterum, sive Diaconum suum, & exterminare eum de Ecclesiâ voluerit, providendum est ne innocens damnetur, aut perdat communionem: & adeo habeat potestatem si quis ab-clusus est, ut Episcopus finitimus interpellat, & causa ejus audiat, ac diligenter tractetur: quia non oportet ei negaria iudicium rogari. Et ille Episcopus, qui iuste aut injustè eum abiecit, patienter accipiat ut negotium discutatur, ut vel probetur sententia ejus à plurimis, vel emendetur. Tamen prius quam omnia diligenter & fideliter examinetur, eum qui fuerat à communione separatus, ante cognitionem nullas debet presumere ut eum recipiat & communioni societ. Hoc verò qui conveniunt ad audiendum, si viderint Clericorum esse fastidium & superbiam, quia jam non decet ut Episcopus injuriam vel contumeliam patiat, severioribus eos verbis castigent, ut obediant honestis præceptis Episcopi: quia sicut ille Clericus sincerum exhibere debet amorem charitatis, ita quoque vicissim ministri iustitiam debent Episcopo suo exhibere obsequia.

CAPUT XXXV.

Quid non oportet Clericis habentes adversus se invicem negotia propria Episcopum relinquere, & ad factiaria iudicia convolare.

Ex Concilio Calchedonenâ, cap. 12.

SI quis Clericus adversus Clericum habet negotium, non debeat Episcopum proprium, & ad secularia percurrat iudicia: sed prius actio ventile-

tur apud Episcopum proprium, vel certè consilio ejusdem Episcopi apud quos utraque partes voluerint iudicium continerit. Si quis autem præter hæc fecerit, canonici correctioibus subiebit. Quod si Clericus habet causam adversus Episcopum proprium, vel adversus alterum, apud Synodum provincie judicetur: quod si adversus ejusdem provincie Metropolitanum Episcopum vel Clericus habet querelam, petat Præmitem Durceses, aut sedem Regie urbis Constantinopolitane, & apud ipsam judicetur.

CAPUT XXXVI.

Si quis excommunicatus ante audientiam communicare presumpserit, ipse in se damnationem protrahat.

Ex Concilio Carthageno, cap. xxviii.

ITEM placuit universo Concilio, ut qui excommunicatus fuerit pro suo neglecto, sive Episcopus, sive quilibet Clericus, & tempore excommunicationis suæ ante audientiam communionem presumpserit, ipse in se damnationis judicetur protulisse sententiam.

CAPUT XXXVII.

De Clericis de iudicio suis expugnantibus non cogantur in publico dante testimonium.

Ex Concilio Africano, cap. xxvi.

PETENDUM etiam ut statuerentur, ut si qui forte in Ecclesiâ quamlibet causam iure Apostolico Ecclesiæ imposto agere voluerint, & foret de Clericis in iudicium ad testimonium devocari, eum qui cogitur vel præsumitur, & nulla ad testimonium audendum Ecclesiastica cujuslibet persona pulsatur.

CAPUT XXXVIII.

De Clericis damnatis.

Ex Concilio Africano, cap. xxix.

ET illud petendum ut statuerentur, ut si quis cujuslibet honore Clericus iudicio Episcoporum quorumque criminis fuerit damnatus, non liceat eum sive ab Ecclesiis quibus præfuit, sive à quolibet homine defendari, interpositâ penâ dæmonum pecunie atque honoris, quo nec statem, nec sexum excusare præcipiant.

CAPUT XXXIX.

De Clericis qui intra annum causam suam agere non procuraverint.

Ex Concilio Africano, cap. xlv.

RURSUM confitendum est, ut quoties Clerici convulsis & confusis in aliquo crimine, vel propter eorum quorum verendum pariter, vel propter Ecclesiæ opprobrium, aut insolentem insultationem hæreticorum atque gentium, si foret causæ suæ adesse voluerint, & innocentiam suam asserere, intra annum excommunicationis hoc faciant: si verò intra annum causam suam purgare contempserint, nulla eorum vox postea penitus audatur.

* Ex ed. can. Eccl. Afric. cap. 17.

* Sin collectiva carorum canon. & Concilio Africano provincie.

ibid.

ibid.

f

* sub Leone I. an. 451.

f. nono folio } Legibus nostris, antequam quidem, sed quas antiquitas à ceteris nobis, si hinc excommunicationis se iura

arum potest negligere, graviter multatur. V. editionis Regis à D. De Lauriere editæ.

CAPUT

CAPUT XL.

Quòd electorum iudicium sententia ferri non debeat.

Ex Concilio Africano, cap. LXXXIX.

A iudicibus autem quos communis consensus elegerit, non liceat provocare; & quisquis probatus fuerit pro contumacia nolle obtemperare iudicibus, cum hoc prima sedis Episcopo fuerit probatum, det litteras, ut nullus ei communicet Episcoporum donec obtemperet.

CAPUT XLII.

De Presbyteris & Clericis, ut non appellent nisi ad Africanum Concilium.

Ex eodem Concilio, cap. XXXI.

Item placuit, ut Presbyteri, Diaconi vel ceteri inferiores Clerici in causis quas habuerint, si de iudicis Episcoporum suorum quæsti fuerint, vicini Episcopi eos audiant, & inter eos quidquid est finiant, adhibiti ab eis ex consensu Episcoporum suorum: quòd si & ab eis provocandum putaverint, non provocent nisi ad Africanum Concilium, vel ad Præmates provinciarum suarum. Ad transmarinam autem qui putaverit appellandum, à nullo intra Africam in communionem suscipiatur.

CAPUT XLIII.

Ut Clericus sine Pontificis sui iussu nullum ad faculare iudicium profectum trahere.

Ex Concilio Avelanensi*, cap. XXXII.

Clericus in cuiuslibet gradu positus, sine Pontificis sui permisso nullum ad faculare iudicium perlatum attrahere; neque laico, inconsulto Sacrosanctæ Clericam in faculare iudicium licet exhibere.

CAPUT XLIII.

De damnatis & ministrare sententiis.

Ex Concilio Antiocheno*, cap. LV.

SI quis Episcopus damnatus à Synodo, Presbyter aut Diaconus à suo Episcopo, nisi fuerint aliquid de ministerio sacro contingere, sive Episcopus iuxta præcedentem consuetudinem, sive Presbyter aut Diaconus, nullo modo liceat ei nec in alia Synodo restitutionis spem, aut locum habere satisfactionis: sed & communicantibus ei omnes abscis de Ecclesiâ, & maxime si postea quam didicerint adversum memoratos prolatam fuisse sententiam eisdem communicare tentaverint.

CAPUT XLIV.

De Clericis excommunicatis, & laicis.

Ex Concilio Antiocheno, cap. VI.

SI quis à proprio Episcopo communionem privatus est, non aure suscipiatur ab alio, quem suo reconcilietur Episcopo; aut certe ad Synodum quæ congregatur occurrat, pro se litigens, & persudans Concilio sententiam suscipiat alteram. Hæc autem definitio maneat circa laicos, & Presbyteros, & Diaconos, omnesque qui sub regulâ esse monitantur.

Tom. I.

CAPUT XLV.

De Episcopi & Clericis adveniens Imperatorem.

Ex Concilio Antiocheno, cap. XI.

SI quis Episcopus aut Presbyter, aut quilibet regule subiectus Ecclesiæ, præter consilium & litteras Episcoporum provincie, & præcipue Metropolitanæ advenit Imperatorem; hunc reprobari & abscis oportet, non solum à communione, verum & ab honore cuius participis videtur existere; quia venerandi Principis auctoribus molestiam tentavit inferre contra leges Ecclesiæ. Si igitur adire Principem necessaria causa deposcit, hoc agatur eum tractato & consilio Metropolitanæ & ceterorum Episcoporum, qui in eadem provincia commorantur: qui etiam proficiscentem ius prosequantur epistolâ.

CAPUT XLVI.

De damnatis Episcopis aut Clericis, & adveniens Imperatorem.

Ex eodem Concilio, cap. XII.

SI quis à proprio Episcopo, Presbyter, aut Diaconus, aut à Synodo fuerit Episcopus forte damnatus, & Imperatoris auctoribus molestus existit, oportet ad majus Episcoporum converti Concilium, & quæ putaverint habere iuxta plurimas Episcopos suggerant, eorumque discussiones ac iudicia præsolentur. Si vero hæc parvi pendentes molesti fuerint Imperatori, hos nulla venia dignos esse, nec locum satisfactionis habere, nec spem futurae restitutionis penitus opperiri dyadicantur.

CAPUT XLVII.

De Episcopi ab eisdem provincia Sacerdotibus consensu extingui.

Ex Concilio Antiocheno, cap. XV.

SI quis Episcopus de certis criminibus accusatus, condemnatur ab omnibus Episcopis eisdem provincie, cunctisque consensu eandem contra eum suam decrevit protulerint, hunc apud alios nullo modo iudicari, sed firmam concordantium Episcoporum provincie manere sententiam.

CAPUT XLVIII.

De Synodis quæ ab Episcopi, suis debent temperibus in provinciâ celebrari.

Ex Concilio Antiocheno, cap. XX.

PROpter utilitates Ecclesiasticas, & absolutiones carum rerum, quæ dubitationem controversatione recipiant, optime placuit ut per singulas quisque provincias bis in anno Episcoporum Concilia celebrentur. Semel quidem post tertiam septimanam festi Paschalis, ita ut quartâ septimana quæ consequitur, id est medio Pentecostes conveniat Synodus, Metropolitanæ provinciales Episcopos admonente. Secunda verò Synodus fiat illibus Octobris, id est decimo quinto die mensis Octobris, quem hyperberetæon Græci cognominant. In ipsis autem Conciliis adint Presbyteri, & Diaconi, & omnes qui se lesos existimant, & Synodi experiantur examen. Nullis verò liceat apud se celebrare Concilia, præter eos quibus Metropolitanæ jura valentur esse commissa.

YYy

CAPUT XLIX.

De Episcopo qui ad Concilia non occurrunt.

Ex Concilio Africano*, cap. XLIII.

Item placuit, ut quocumque Concilium congregandum est, Episcopi qui neque aetate, neque aegritudine, neque aliqua graviore necessitate impediuntur, competenter occurrant; & Primatibus suarum quarumque provinciarum intimentur, ut de universis Episcopis, vel duo vel tres turbæ fiant, ac de singulis terminis vicissim quatuordecim electi fuerint ad eam Concilii instantissime occurrant; quod si oon potuerint occurrere, excusationes suas in testatorâ subscribant, vel si post adventum tractationis aliquæ necessitates repente forsitan ortæ fuerint, usi rationem impedimenti sui apud suum Primateum reddiderint, Ecclesiæ suæ communionem debere esse contentos.

CAPUT L.

Ut de alieno Monasterio suscipere, nec Praepositi Monasterii, nec Clerici licet ordinari.

Ex Concilio Africano, cap. XLVII.

Item placuit, ut si quis de alterius Monasterio repertum est, vel ad Clericatum promovere voluerit, vel in suo Monasterio majorem Monasterii constituta, Episcopus qui hoc fecerit à cæterorum communione sejunctus, suæ tantum plebi communiōne contentus sit: & ille neque Clericos neque præpositos perleverit.

CAPUT LI.

De ordine quo depositi iterum ordinantur.

Ex Concilio Tolosano*, cap. XLVIII.

Episcopus, Presbyter, aut Diaconus si à gradu suo injustè dejectus, in secundâ Synodo innocens reperatur, non potest esse quod fuerat, nisi gradus amissos recipiat coram altario de manu Episcoporum, si Episcopus est, orarium, annulum, & baculum recipiat, si Presbyter, orarium, & planetam; si Diaconus orarium & albam; si Subdiaconus patenam & calicem, sic & reliqui gradus ea in reparationem sui recipiant, quæ cum ordinantur percipiunt.

CAPUT LII.

Ut Episcopus diversas Presbyteros, & quosdam ex laicis convenire litteris ad Synodum moneat.

Ex Concilio Terracoeni*, cap. XLIX.

Epistolæ tales per fratres à Metropolitanis sunt dirigende, ut non solum de cathedrali Ecclesiæ Presbyteris, verum etiam de diaconis ad Concilium trahant, & aliquos de filiis Ecclesiæ secularibus securo adducere debeant.

CAPUT LIII.

Ut ad Metropolitanis archiepiscopum Synodus congregentur.

Ex Concilio Arelateni*, cap. XLVII.

Ad Archiepiscopi Episcopi arbitrium Synodus congreganda, ad quam urbem & ex omnibus mundi partibus præcipue Gallicæ sub sancti Mar-

tini tempore legitur celebratum fuisse Concilium atque Conventum. Si quis commotus iniquitatis causâ defuerit, periculum vite suæ dirigit.

CAPUT LIV.

De defensoribus Ecclesiarum ab Imperatoribus postulatis.

Ex Concilio Carthageni*, cap. XLV.

Ab Imperatoribus, universis visum est postulandum propter afflictionem pauperum, quorum molestis sine intermissione fatigatur Ecclesiâ, ut defensores eis adversus potentias divinum cum Episcoporum provisione delegentur.

CAPUT LV.

De his qui Ecclesiasticis ministeria præter Ecclesiâ faciunt.

Ex Concilio Gangreni*, cap. VI.

Si quis extrâ Ecclesiâ seorsum conventus celebrat, & deservens Ecclesiâ ea quæ sunt Ecclesiæ voluerit usurpare, non convenienter Presbytero juxta decretum Episcopi anathema sit.

CAPUT LVI.

De fructuum oblationibus, quæ ministris Ecclesiæ conferuntur.

Ex eodem Concilio, cap. VII.

Si quis oblationes Ecclesiæ extrâ Ecclesiâ accipere vel dare voluerit præter consuetudinem Episcopi, vel ejus cui hujuscemodi officio commissus sunt, nec cum ejus voluerit agere consilio, anathema sit.

CAPUT LVII.

De his quæ in usus pauperum conferuntur.

Ex eodem Concilio, cap. VIII.

Si quis dederit aut acceperit oblata præter Episcopum, vel eum qui constitutus est ab eo, ad dispensandam misericordiam pauperibus, & qui dat & qui accipit, anathema sit.

CAPUT LVIII.

De his qui agapas, id est passim pauperum vias deputant.

Ex eodem Concilio, cap. XI.

Si quis despiciat eos qui fideliter agapas, id est convivium pauperibus exhibent, & propter honorem Domini convocant fratres, & voluerit communicare hujuscemodi vocacionibus participandis quod geritur, anathema sit.

CAPUT LIX.

Ut qui oblationes defensorum retinent, excommunicentur.

Ex Concilio Valenti*, cap. XV.

Qui oblationes defensorum retinet, & Ecclesiis tradere demorantur, ut infideles sint ab Ecclesiâ abiciendi, quia usque ad existimacionem fidei pervenire certum est banc pietatis divinæ exacerbacionem; quis & fideles de corpore recedentes

* Valis dicitur, seu collectio veterum canonum, à Constantino Africano profusa.

* Ibidem.

* Tolos. IV.

* Terracoenensis synodus cap. 49.

* Arelat. VI.

* Carthag. v. dicitur cap. 9.

* Tempore Synodis anni 316.

* Paphos I.

vocorum suorum plenitudine, & pauperes collata alimonie & necessaria sustentatione fraudantur. hi enim tales quasi egentium necatores, nec credentes iudicium Dei habendi sunt. Unde & quoniam istrum hoc scriptum fuit inferat congruente intentione, quæ ait: « Amico quodam rapere, furtum » est: Ecclesiam fraudare, sacrilegium. « Augustinus in sermone Evangelii Joannis: » Ecce inter sanctos est Judas: ecce fur est Judas: & ne contemnas, fur sacrilegus, non qualicumque fur localorum, sed dominicorum: localem, sed sacrorum: si crimina discernantur in foro, qualiscumque fur & pecculatus; pecculatus enim dicitur furtum de Republicâ, & non sic iudicatur furtum rei private, quomodo publice: quanto vehementius iudicandus est fur sacrilegus, qui ausus fuerit non iudicandus tollere, hoc est de Ecclesia tollere? Qui aliquid de Ecclesia furatur, rapit & tollit, Jude perditio comparatur ».

CAPUT LX.

De his qui sua, vel propinquorum oblationes Ecclesiæ fraudant.

Ex Concilio Agathensi, * cap. 17.

Clerici etiam vel seculares, vel oblationes parvorum, aut donatas, aut testamentis relictas retinere presumant, aut si quod ipsi donaverint Ecclesiis, vel Monasteriis crediderint auferendum, sicut Synodus sancta constituit, vel necatores pauperum quousque reddant, ab Ecclesiis excludantur.

CAPUT LXI.

Si quis potentiam quolibet exspoliaverit, & adveniens Episcopo non reddiderit, excommunicetur.

Ex Concilio Tolosano, * cap. 11.

Si quis de potentibus Clericum aut quemlibet pauperiorum aut religionum exspoliaverit, & mandaverit eum, ad se venire Episcopus ut audiat, & contemserit; invicem mox scripta precutant per omnes provincie Episcopos, & quoscumque adire potuerint, ut excommunicatus habeatur, donec abstat & reddat alienis.

CAPUT LXII.

Si Episcopus à Metropolitanis adveniens pro Synodo, vel ordinatione Episcopali, venire distulerit.

Ex Concilio Agathensi, * cap. xxxvi.

Si Metropolitanus Episcopus ad Comprovinciales Episcopos epistolâ dixerit, in quibus eos aut ad ordinationem somni Pontificis, aut ad Synodum invitet; postpositis omnibus, exceptâ gravi infirmitate corporis, aut præceptione regis, ad constitutam diem adesse non distent: quod si defuerint, sicut præfata Canonum præcepit auctoritas, usque ad proximam Synodum charitate fratrum & Ecclesie communionem priventur.

Symachus * Casano Episcopo: Igitur quem admodum supra diximus, per singulas ecclesias beneficiæ quæ sunt diu custodita servantur, & si tamen Ecclesie Aquensis Antistes, vel alius quilibet Metropolitanus Pontifex juxta Canonum distinctionem vocatus obtinere voluerit, noverit se facendum, quod non optamus, Ecclesiasticâ disciplina.

CAPUT LXIII.

Ut Episcopus, qui contra suam possessionem in Censuris habitum tenuerit, deponatur.

Ex Concilio Carthageni, * cap. 17.

Si quis contra suam possessionem & subscriptionem vocetur in aliquo, ipse se honore privabit. Genesius Episcopus dixit: Omnia ergo quæ à cetero gloriosissimo statuta sunt, placeat ab omnibus custodiri. Ab universis Episcopis dictum est, placeat, placeat ut custodiantur ab omnibus.

CAPUT LXIV.

De communionis privatis, & ira diffinitis.

Ex Epistola Leonis * Pape ad Rusticum.

Horum causa Dei iudicio reservanda est, in cujus manu sit, ut talium obitas usque ad communionis remedium non differret: nos autem quibus viventibus oon communicavimus, mortuis communicare non possumus.

CAPUT LXV.

De terminis vicinis transgressis.

Ex Epistola * Pape Innocentii ad Florentinum, cap. xxxi.

Innocentius Florentino Episcopo Tiburtinensi. Non semel sed aliquoties clamat scriptura divinitus transgressis oon oportere terminos à Patribus constitutos, quia nefas est, si quod alter semper possederit, alter invadat. Quod tuam bonitatem frater & Coepiscopus noster Ursus asserere perpetravit: nam Nomentanam sive Feliciensem parochiam ad suam viciniam à majoribus persistentem invasit te, atque illic divina celebrasse mysteria inconsulto eodem ac nefaritate, non sine dolore conquestus est. Quod si verum est, non leviter te culpam incurrisse cognoscas: unde si declinare cupis tantæ usurpationis invisiam, nostris literis admonitum te convenit abstinere. Ceterè si aliquid tibi credis justitiam suffragari, interge omnibus & in prisano statu manentibus post dies venerabiles Paschæ adesse debes; ut memoratis possis intentionibus respondere, parvibus in medio collocatis quid antiquitas aut veritas habeant requiramus.

CAPUT LXVI.

De Episcopi qui quod referre potuerit, prætermissâ Synodo sua erit.

Ex Concilio Carthageni *.

Placuit, ut Episcopi quoscumque Ecclesie vel plebes, quas ad suam cathedram exultant gerere, non ita repererint, ut causis suis, Episcopis iudicantibus, agant, sed alio resistente ieruerint, sive volentibus sive nolentibus quibus, cause sui detrimentum patiantur. Et quicumque jam hoc fecerit, si nondum est inter Episcopos finita contentio, sed adhuc inde contendunt; ille inde discedat quem constituit, prætermissis iudicibus Ecclesiasticis, irruisse. Nec libi quique blandiatur, si à Primato, ut retineat, litteras impetravit: sed sive habeat litteras, sive non habeat, convenit cum quo tenet, & ejus litteras accipit, ut cum appareat possit Ecclesiam ad se pervertentem. Si autem ille aliquam quarationem retulerit, per Episcopos iudices causa finiat, sive quos eis Primates dede-

* Carthag. canon. pœnit.

* Leonis l. ep. ad Rusticum.

* Epist. 112. Innoc. I. ad Florentinum Episc. Tiburtinensem.

* Ex cod. con. cap. 110. Ex Conc. Agath. cap. 37.

rint, five quos ipsi vicinos cum consulti Primatis deligerint.

CAPUT LXVII.

Ut basilice, in eujus territorio sunt, in ejus Episcopi manent parochie.

Et Concilio Antiocheno, * cap. xxxiii.

OMNES autem basilice, que per diversa loca constructe sunt, vel quoties constructur, placuit secundum priorum Canonum regulam, ut in ejus Episcopi, in eujus territorio positae sunt, potestate cogerentur.

CAPUT LXVIII.

De parochiis.

Et Concilio Chalcedonensi, * cap. xxv.

Singularum Ecclesiarum rusticas parochias vel in possessionibus manere debere inconcussas illis Episcopis, qui eas retinere noscuntur, & maxime si per concensum eas absque vi obtinentes sub dispensatione traserunt. Quod si intra tricennium facta fuerit vel fiat alteratio, licere in qui se laesos attulerunt apud sanctam Synodum provincie certare. Quod si quisquam à Metropolitano laeditur, apud Primatem Diocesis, aut apud sanctam Constantinopolitanam sedem judicetur, sicut superius dictum est. Si que verò curias potestate imperiali novata est, & aut si proximis innovetur, curies dispositiones & publicas Ecclesiasticarum parochiarum quoque ordines subsistantur.

CAPUT LXIX.

Quid ecclesiarum annuum dotes ad Episcopi ordinationem debeant pertinere.

Et Concilio Tolosano, * cap. vii.

Multi contra Canonam constituta sic Ecclesias, quas adificaverint, postulant conferri, ut decreta quom et Ecclesie contulerint censent ad Episcopi ordinationem non pertinere, quod factum & in praxerum displicet, & in futuro prohibetur: sed omnia secundum constitutionem antiquam ad Episcopi ordinationem & potestatem pertineant.

CAPUT LXX.

De tricennali prescriptione, ut post triginta annos nullo liceat pro eo appellare quod legatum tempore excoisit.

Et Episcopi Pape Gelasii. *

Illud etiam adnecti placuit, ut si, quod abest, facultates Ecclesie, nec non & diocesis que ab aliquibus possidentur Episcopis pure ab invicent quod tricennalis lex conclusit, qui & filiorum nostrorum Primatum ut emanavit auctoritas, ut ultra triginta annos nulli liceat pro eo appellare, quos legum tempus excoisit. Datum Idibus Maii Alterio & iustiduo Cois.

* necesse est] Alter codex non alia solum verbis, sed etiam & contentis: nova constituta est, aut tunc eo si maner ea potestate, restituit et iudicis formalis etiam & obsequium parochiarum erit solentur. Ultra vero lectio peccat

CAPUT LXXI.

Ut Episcopus ambulans per diocesis suam.

Et Concilio Bracarense, * cap. i.

PLACUIT omnibus Episcopis atque convenit, ut per singulas Ecclesias Episcopi per diocesis ambulantes, primum discutiunt Clericos quomodo ordinem baptismi teneant, vel Muliarum, & qualiter quecumque officia in Ecclesia peragant: & si recte quidem invenerint, Deo gratias, sin autem minime, docere debent, ignaros, & hoc modis omnibus precipere, ut licet antiqui Canones jubent, ante dies viginti baptismi ad purgationem excoisit catechumeni Symbolum quod est, *Credo in Deum Patrem omni potentem, specialiter doceantur*. Postquam ergo hæc suos Clericos discusserint vel docuerint Episcopi, aliunde convocata plebe ipsius Ecclesie, doceant illos ut errorem fugiant idolorum, vel diversam crimina, id est homicidium, adulterium, perjuriam, falsum testimonium, & reliqua peccata mortifera; & quod nolant sibi fieri, non faciant alteri: & ut credant resurrectionem omnium hominum: & diem iudicii in quo uniusquisque secundum sua opera recepturus sit. Et sic politica Episcopi de Ecclesia illi prohibeatur ad aliam.

CAPUT LXXII.

Ut Episcopus duas solibus sanctorum scriptis, neque tertiam partem de oblationibus queat, & ut Clerici non cogantur more servili.

Et Concilio quo supra, cap. ii.

PLACUIT ut nullus Episcopus cum suis diocesis perambulans, præter honorem cathedre suae, id est duos solidos, aliquid aliud per Ecclesias solvat; neque tertiam partem ex quicumque oblatione populi in Ecclesia parochialibus requirat; sed illa tertis pars pro humanariis Ecclesie vel recuperatione servetur: & singulis annis Episcopo exinde ratio fiat: nam si tertiam partem illam Episcopus colat, lumen & facta tecta abluat Ecclesie. Similiter & ut parochiales Clerici servili more in aliquibus operibus Episcopo servire non cogantur, quæ scriptum est: *Nepse os dominicæ in clero.*

CAPUT LXXIII.

De excoisita Ecclesiarum Gallie provincia.

Et Concilio Tolosano vir cap. xv.

INTER cætera denique que communi consensu nos consuetudine competenter oportuit, querimonias etiam parochiarum Præbiterorum Gallie provincie suleritissimè dicere decuit, quas contra Pontificum suorum rapacitates necessitas, ut compertimus, tandem compulsi in publicum examen deferret. Hi enim Pontifices, ut evidens inquisitio patefecit, indolente moderamine parochianis Ecclesiis gravantibus, dum in excoisitis superfluis frequentate exultant, penè usque ad extinctionem extreme virtutis quasdam bulicas perduxerunt probantur. Nec ergo huc de cætero quod omnibus hæc-nis pronuntiat præsumptum, non amplius quam duos

Sibi viderent, Aethiis facis ostendit cum unam in terra servavit, aliam collocavit in magister; nec sanè abest atque ille lenissim.

* Ancl. v. esp. xvii.

* sub Lxxv.

B

* Tolos.

Episc. v. G. i. f. 1. ad Episc. Roman. 5. ubi, sub finem.

* Concil. Bracaren. dato 1000.

i. Pa. fi

solidos annuifque Episcoporum præfite provinciarum per singulas dioceses, vel basilicas juxta Synodum Brevicentem annuâ illatione hinc expent conferri, Monasteriorum autem basilicæ hac solatione impositione sejunctis. Cum verb Episcopos diocesium visitat, nulli præ sui titulum onerosus existat; nec unquam quinquagennarium numerum evocationis cecedit, aut amplius quam unâ die per unamquamque basilicam remorandi licentiam habeat. Quicunque verb Pontificum eorundem aliter quam decernimus agendum præsumserit, correptionis procul dubio Canonum iuræ ferbit tamquam constitutionum Synodicalium transgressor, & prescorum Patrum edictis corraoret, sicut oportet. Quid si Episcopus aut languore detentus, aut aliis occupationibus implicatus id capere non poterit, Presbyteros probabiles aut Diaconos mittat, qui & recta basilicarum, & reparacione, & ministrantium vitam inquirant.

CAPUT LXXIV.

De dispensationibus singularum Ecclesiarum.

Ex Concilio Calchedonensi, * cap. xxv.

Quoniam in quibusdam Ecclesiis, ut rumore comperimus, præter æconomos Episcopi facultates Ecclesiasticas tractant, placuit omnem Ecclesiam habentem Episcopum habere æconomum de clero proprio, qui dispenset res Ecclesiasticas secundum intentionem Episcopi proprii, ita ut Ecclesiæ dispensatio præter testimonium non sit, & ex hoc dispertantur Ecclesiasticæ facultates, & Sacerdotum malivolentiam derogatio procuretur. Quid si hoc minus fecerit, divinis constitutionibus subjaceat.

CAPUT LXXV.

Ut ab Imperatoribus possintur Advocatorum defensione per causas ecclesiæ.

Ex Concilio Africano, * cap. lxv.

Placuit etiam, ut petant ex nomine provinciarum omnium legati pertractari Vincentius & Fortunatianus à gloriosissimis Imperatoribus, ut dent facultatem Defensores constituti cholasticos, qui in actu sunt vel in munere defensionis causarum, ut more Sacerdotum provinciarum, ad eam ipsam, qui defensionem Ecclesiarum susceperint habeant facultatem pro negotiis Ecclesiarum quocumque necessitas fuerit, vel ad obviandum contempnentibus, vel ad necessaria suggerenda; ingredia iudicium secretaria.

CAPUT LXXVI.

De his que à fidelibus in parochiis Basilicæ offeruntur.

Ex Concilio Ameliansensi, * cap. xi.

De his que parochiis, in terris vicinis, mancipiis, atque peculis quocumque fideles obtulerint, antiquiorum Canonum auctoritas serventur, ut omnia in Episcopi potestate consistant. De his tamen que in altario accesserint, tertia fideliter Episcopus deferatur.

CAPUT LXXVII.

De sacris locis vestire institutis, quomodo superius di-

ctum sit, hoc nunc tamen adjiciatur, ut nulla basilicæ defensionem construxit nomine dedicetur.

Ex Epistola Pope Gelasii, * cap. xxv.

De locorum consecratione Sanctorum quam vis superius scriptum fuerit comprehensum, nobis quoque patefactum est, quod absque præcepto Sedis Apostolicæ nonnulli factas Ecclesias vel oratoria sacrate præstant; hoc sumus tamen iudicio detestabiliter permoti, quod in quocumque nomine defensionum & quantum dicitur nec omnino fideliū constructiones adificatas factis præcessionibus audacter instruxerit memoratur: que quoniam tam acerba, tam dura sunt, ut eorum vis nosse ferre possit auditis; si re verâ Christianitas afflicta in illis regionibus certus & fixus esset, & districtius ista querantur, & à quibus fuerint gesta prodantur: quoniam sicut latentes in hac atrocitate nominibus non existat in quem sententia debita profertur, ita cum manifestis fuerit documentis expositis, qui in seclum tanti pollicis amantitas non vitabit ultionem.

CAPUT LXXVIII.

Quid in antiquâ Ecclesiâ, cui Episcopus præfatus quatuor tam de redditibus quam de oblatione fideliū fieri debeant portiones, ut una sit Episcopi, alia Clericorum, tertia pauperum, & quarta fabricæ Ecclesiæ applicanda.

Ex Epistola Pope Gelasii, * cap. xxxvii.

Quatuor autem tam de redditu quam de oblatione iudicium, prout consuevit Ecclesiæ facultas admittit, sicut dudum rationabiliter est decretum, convenit fieri portiones, quarum una sit Pontificis, altera Clericorum, pauperum tertia, quarta fabricæ applicanda. De qui sicut Sacerdotis interitum integram mentis Ecclesiæ memoratur dependere quantitatem, sic Clerus ultra deligatam sibi summam nihil insolenter novum expendunt. Et verb que Ecclesiasticis adificiis attributa sunt, hæc operi veraciter prærogata locorum docere instaurata manifesta sanctorum; qui necesse est factis adibus destituta, in hæcram suam Presul impendia his deliquit converteret. Ipsam nihilominus adferre partibus portiones, quam vis divinis rationibus se dispensasse monstratur esse valeatur, tamen juxta quod scriptum est, *Ut visent opera ce. ra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in celis est*, oportet etiam prædictis testificatione predicari, & bonæ famæ præconum non taceri.

CAPUT LXXIX.

Contrâ eum qui illicitè ut lites Clericos, & de redditibus Ecclesiæ.

Ex Epistola * Simplicii Pope ad Episcopos.

Religio nos vestre dilectionis instruxit, & gestorum serice plenius suscitavit, Gaudentium Augustinum Ecclesiæ Sacerdotum contrâ istam Canonum ac nostra præcepta ordinationis illicitas perpetrare, quarum nisi totam penitus asserit præcipuum potestatem. Scripsimus enim ad Severum fratrem de Corp scapum nostrum, ut si necesse fuerit ipsi in supraacta Ecclesiâ, consideratis Patrum regibus hoc fungatur officio, quo ille abusus esse convisus est, ita ut hi qui illicitè ad eodem sunt proventi, ab Ecclesiasticis ministeriis sint remoti. Simul

* Epist. p. Co. l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

* Epist. p. Co. l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Mai. 1.

* Epist. p. ad Flavium. Epistolam de Severo ad Episcopos.

etiam de redditibus Ecclesie vel oblatione fidelium quod decet referant, nihil licere permittat, sed sola se ex his una portio remittatur; dux Ecclesiasticis fabrick & erogationis peregrinorum & pauperum proficure, ab Onagro Presbytero sub periculo sui ordinis ministratur: ultima Clericis pro singulorum meritis dividatur. At vero ministeria Ecclesie que alienata committimus, reparare persumptos predicti fratres compellatur instantia: cui etiam in hoc specialiter precipimus imminere, ut tres illas portiones, quas triennio dicitur sibi tantummodo vindicasse, restituat. Datum decima quarta Calendaram Decembriam post consilium Leonis Augusti.

CAPUT LXXX.

Ut nulli Apostolica sedis Præsuli possessionem Ecclesie magnam vel parvam in perpetuum liceat alienare, vel commutationis obtemperare ad cuiuslibet iura transgredere: & de domibus Ecclesiasticis qua sunt in arbitrio committantur.

Ex iudicio Pape Symmachi, * cap. xv.

His ergo perpenis, mansuro enim Dei nostri consideratione decreto firmatum, ut nulli Apostolice sedis Præsuli a presente de, donec disponente Domino catholice fidei mansere doctrina salvatoris, liceat prædium rusticum quantumcumque fuerit vel magnitudinis vel exiguitatis sub perpetua alienatione, vel commutatione ad cuiuslibet iura transgredere, nec cuiusquam exculentur necessitas obtemperare; quippe cum non sit personale quod loquimur: nec aliquis Clericorum vel Laicorum sub hac occasione accepta teneatur: sed nec in usufructum rura aliquibus dari liceat, nec data recitari præter Clericos & captivos atque peregrinos, ne male traditionis ministratur occasio, cum liberatis illi alia itinera referuntur. * Sanè tantum domus in quibuslibet orbibus constituta, quarum statim necesse est expensam non modicam sustentari, acceptus si offere contingit sub iura existimatione redditibus, & divinitus more iudicij commotetur.

CAPUT LXXXI.

Ut non liceat Presbyteris titulorum suorum prædia, seu quicquid iuris eorum fuerit quolibet alienare: committuntur: qui vero hoc agere temeraria, ordines sui amissionem periculantur.

capitulo v. *

Pari etiam Ecclesiarum per omnes Romane civitatis titulos, qui sunt Presbyteri, vel quicumque fuerint, adstringi volumus lege custodes, quia necesse dictum est obligatione, quæ licet per charitatem Christi connectit summus Pontifex, eâ hominem secundum in Ecclesia ordinis non teneri. Quicumque tamen oblitus Dei, & deserti huius immemor, cuius Romane civitatis Sacerdotes volumus religiosus nexibus devincti, in constitutum præfens committens, quidquam de iure titulorum, vel Ecclesie præfatis præfatis, quolibet modo præter aurum, argentum vel gemmas, velles quoque si sint, vel si accesserint aliqua mobilia ad ornamenta divina minime pertinentia, perpetuo iure, exceptis dumtaxat sub præfata conditione domibus, alienare tentaverit, donator, alienator, ac venditor honoris sui amissione mulctetur.

CAPUT LXXXII.

Ut qui petierit prædium & acceperit, aut si quis.

Presbyterorum aut Diaconorum, nec non defensorum danti subscripserit, anathematis servetur.

Cap. vi. *

Praeterea qui petierit aut acceperit, vel qui Presbyterorum aut Diaconorum fidei defensorum danti subscripserit, quo iratus Deus animas percuto, anathemate feritur: sitque accipientis vel subscribentis de personis superius comprehensis, id est, quas anathemate feriri censuimus, in statuta poena contubernium servata, quam præmisiimus. in alienatore vindicta: nisi forte & alienator sibi dum repetit, & qui acceperit ceteri restitutione prospexerit.

CAPUT LXXXIII.

Ut si quis anathematis poenam parvi duxerit, etiam documento quo se pœnat Ecclesia prædium possidere, frangatur, licetque cuiuslibet Ecclesiastica persona vocem contraditionis afferre, & cum fructibus præteriti temporis eadem prædia alienata reposcere.

capitulo ix. *

Quid si minore anime sine curâ sibi quisquam remedium oblatum fore neglexerit, super ea pauperum genera, que superius tenentur adscripta, contra nefas, si quod conceptum fuerit documentum, universis viribus, quamvis ab initio nullas habuerint, effector. Sed etiam licet quibuscumque Ecclesiasticis personis vocem contraditionis afferre, & Ecclesiasticis auctoritate fidei, ita ut eam fructibus possit alienata reposcere, nec aliquis se ante tribunal Christi oblatulo maniat, qui à religiosi animabus ad substantiam pauperum derelicta contenta sine aliqua potestati consideratione dispergit. Hujus autem confirmationis legem in Apostolica tantum volumus fidei servari, universis Ecclesiis per provinciam secundum annuorum considerationem, quem proposito religiosi convenire Rectores earum valent more servato.

CAPUT LXXXIV.

Si quis Clericorum pauper in ordine promotus postea habuerit aliquid, Ecclesia præfatis subijciatur.

Ex Concilio Carthageniensi, * cap. xxxix.

Item placuit ut Episcopi, Presbyteri & Diaconi, vel quicumque Clerici, qui nihil habent ordinantur, & tempore Episcopatus vel Clericatus sui agros vel quicumque prædia nomine suo comparant, tamquam rerum domini eorum invaloris crimine teneantur, nisi admoniti in Ecclesia eadem ipsa contulerint. Si autem ipsi proprie aliquid liberalitate alienius vel in occasione cognationis obvenierit, faciant inde quod eorum proposito congruat: quod si à suo proposito retrorsum exortaverint, honore Ecclesiastico indigni & tamquam reprobi judicentur.

CAPUT LXXXV.

Ut Presbyteri rem Ecclesie in qua sunt constituti, non vendant: nulli Episcopo liceat rem suam maricis Ecclesie asserpare.

Ex eodem Concilio, * cap. xxxviii.

Item placuit ut Presbyteri non vendant rem Ecclesie ubi sunt constituti, nec sentibus Episcopis suis; quomodo & Episcopis non liceat vendere prædia Ecclesie ignorant Concilio vel Presbyteris suis. Non habente ergo necessitatem, nec Episcopo li-

* Ibid. cap. vi.

* Ibid. cap. v. in eod.

* Ex Synodo Romana & aliis Patribus appellata.

* Hic incipit cap. v. in eod.

* Ibid. cap. vi. in eod.

* Ex ord. can. Afric. Ecclesia cap. 31. et Carth. Conc. 1. cap. 49.

* Ex ord. can. Afric. cap. 31.

ccat matrici Ecclesie rem tituli sui usurpare.

CAPUT LXXXVI.

Ut res Ecclesie nemo distrahat.

Ex eodem Concilio *, cap. xxvi.

Item placuit ut rem Ecclesie nemo vendat: quod si reditus non habet, & reliqua nimia necessitas cogit, hoc insinuandum esse Primati provincie ipsius, ut cum statuto numero Episcoporum utrum faciendum sit arbitretur. Quod si tanta urget necessitas Ecclesie, ut non possit ante consultare, saltem vicinos testes convocet Episcopus, curans ad Concilium omnes referre res Ecclesie necessitates. Quod si non fecerit, reus Deo & Concilii venditor honore amissus tenetur.

CAPUT LXXXVII.

De rebus ad Ecclesiam pertinentibus; & de his qua propria Episcopi esse nascuntur.

Ex Concilio Astorcheseo *, cap. xxvii.

Quæ sunt Ecclesie sub omni sollicitudine & conscientia bonâ, & sic quæ in Deum est, quæ cuncta considerat iudicatur, servantur. Quæ etiam dispensanda sunt iudicio & potestate Pontificis, cui commissus est populus, & animæ quæ intrâ Ecclesiam congregantur. Mansura verò sint quæ pertinere videntur Ecclesie, cum noticiâ Presbyterorum & Diaconorum, qui circa ipsum sunt, ita ut agnoscant nec ignorent quæ sint Ecclesie propria, nec eos aliquid lateat: ut si contingit Episcopum migrare de sæculo, certis censibus rebus, quæ sunt Ecclesie, nec ipse collapsus deprecatur, nec propria probantur Episcopi, sub occasione rerum pervadantur Ecclesie. Iustum namque & acceptum est coram Deo & hominibus, ut sua Episcopus quibus voluerit derelinquat, & quæ Ecclesie sunt eadem conserventur Ecclesie, ut nec Ecclesia aliquid patiatur incommodum, nec Episcopus sub occasione proficiatur Ecclesie, & in causas incidant qui ad eam pertinent, & ipse post obitum maledictionibus ingravetur.

CAPUT LXXXVIII.

Ut Episcopus dispensandi res Ecclesiasticas habeat potestatem.

Ex eodem Concilio, cap. xxv.

Episcopus Ecclesiasticarum rerum habeat potestatem ad dispensandum erga omnes qui indigent cum summa reverentia & timore Dei: participet autem & ipse quibus indiget, si tamen indiget, tam suis quam fratrum quæ ab eo suscipiuntur necessarias utilibus profuturas, ita ut in nullo quolibet occasione fraudentur juxta sanctum Apostolum he dicentem: *Habentes vitam & regnum, his contenti sumus.* Quod si contentus illos minus fuerit, convertat autem res Ecclesie in suos usus domesticos & ejus commoda, vel agrorum fructus non cum Presbyterorum conscientia Diaconorumque pertractet, sed horum potestatem domesticis suis, aut propinquis, aut fratribus silisque committat, ut per hujusmodi personas occultè cetera

ludantur Ecclesie, Synodo provincie penas iste perfolvat. Si autem aliter accitatur Episcopus aut Presbyteri, qui cum ipso sunt, quod ea quæ pertinent ad Ecclesiam vel ex agris, vel ex aliâ quolibet Ecclesiastica facultate sibi non usurpent, ita ut ex hoc assurgant quidem superbia, criminationis verò & blasphemiarum tam ferre prædicationis, quam hi qui dispensant, taliter exponantur; & hos oportet corrigi, sancta Synodo ad quod condecet approbante.

CAPUT LXXXIX.

Ut de rebus Ecclesie nihil Episcopi auferant, & qualiter præsumptuos Ecclesiarum sollicitudinem gerant.

Ex Concilio Tolitano *, cap. i.

Omnia itaque rei Ecclesiasticæ quantitas, sicut remedium venæ tribuit conferenti, ita damnum rati præparat fraudatori; & ideo nullus Sacerdotum vel ministrorum ex rebus Ecclesie, quæ in quibuscumque locis à fidelibus largiuntur, aliquid auferat, vel juri suo aut cathedræ propriæ civitatis connectat. Devotio enim universique sicut gratanter votum cantulit Deo, ita desinitur quod plenitudo votorum conservare in loco, in quo velut si collata tenentur, manet gratia offerentis, ita si frustrantur, imminet pernicis defraudantis. Verum ut rei hujus potior sollicitas habeatur, condignis suis vel nepotibus honestisque propinquis ejus, qui construxit vel ditavit Ecclesiam, licitum sit hanc bonæ intentionis habere solertiam: ut si Sacerdotem seu ministrum aliquid ex cõlatis rebus providenter defraudaverit, aut commotionibus hostili conventionem compescant, aut Episcopo vel iudici corrigenda denuntiet. Quod si talia Episcopus agere tentet, Metropolitano quæ hæc insinuaré procurent. Si autem Metropolitanus talia gerat, Reges hæc auditis intimare non differant. Ipsi tamen hereditibus in eisdem rebus non liceat quasi juri proprio potestatem præferre, non rapinam, non fraudem gerere, non violentiam quancumque præsumere, sed hoc solum in salutarem sollicitudinem adhibere, quod aut in nullam noxam operationi necesse attingat, vel in multam vel in aliquam partem salutaris merces assumat. Si quis verò deinceps hæc motiva temerare voluerit, & malè rapta cum consensione restituit, & excommunicationis annæ sententiam sustinebit. . . . nam sententiam * metuant, & liberos ex familiis Ecclesie ad condemnationem suam facere non præsumant. Impium est enim ut qui res suas Ecclesie Christi non contulit, damnosum inferat, & ejus Ecclesie rem alienare intendat. Tales igitur liberos successores Episcopus absque aliqui oppositione ad jus Ecclesie revocabit, quia eos non æquitas sed improbitas absolvit. ^h

CAPUT XC.

De discretione manusorum ex familiâ Ecclesie, qualiter manumantur; & non ad diversa respiciant vel occurrant.

Ex Concilio quo supra *, cap. lxxviii.

Episcopus qui mancipium juris Ecclesie non relicto Ecclesiastico patrimonio manumant defici-

^h absolvit] In indice deinde legitur tituli V. capitulum, quæ omnia desiderantur, nisi quod ad ultimum, quod est *liberos ex familiis Ecclesiarum factis*, pertinet hæc capitulum

partis postrema, quæ incipit ab his verbis, *nam fratres manumantur*. Quod in casu huius, et per partem quamdam suo loco deesse monstrantur.

* Tab. ix. an. 691.

* Tab. xv. cap. lxxvii.

* Ex Tab. xv.

di est, uno meritis ejusdem & peccati eorum Concilio Ecclesie, cui premissis, & per commutationem subalternantibus Sacerdotibus offerat, ut vera & iusta inveniantur de huius commutationis. Tunc enim liberam manumissione sine patrocinio Ecclesie concedere poterit, qui eum, quem libertati tradere disposuit, iam per proprio acquisivit. Huiusmodi autem libertas adversus Ecclesiam, cuius iuris est, non est, nec ulendi vel testificandi denegatur licentia: quod si praesumserit, placet ut statim commutatione in servitutem propriam Ecclesie revocetur, cui nocere conatur.

CAPUT XCI.

De libertate patrono Ecclesia commendatis.

Ex Concilio Toletano, cap. 122.

Liberti qui à quibusdamque manumissi sunt, atque Ecclesie patrono commendati existunt, sicut & regule antiquorum Patrum consueverunt, Sacerdotali defensione à cuilibet insolentia protegantur, sive in statu libertatis eorum, seu in peccato quod habere nesciverunt.

CAPUT XCII.

Ut laici contemptores Canonum excommunicentur. Clerici honore priventur.

Ex Concilio Cathagogeno *, cap. 219.

Gratias Episcopos dixit: Juxta statuta Concilii & mediocritatis mee sententiam, placet favore rerum omnium conclusionem. Universi tituli designati & digiti teneant sententias suas. Sanè credo vos tenere multa Concilia à Patribus nostris & traditionem temerariam esse damnatam, & rebaptizationis impietatem esse puniendam. Quas res etiam nostro Concilio credo jam terminatum accepisse. Reliqua verò que facta vel dicta superioribus comprehensa sunt, vel ab aliis Conciliis conscripta, que secundum legem inveniantur, custodire nos oportet. Si quis verò statuta supergressus contempserit, vel pro nihilo habenda putaverit, si laicus est, commatione, si Clericus, si honore privetur. Universi dixerunt, placet, placet.

CAPUT XCIII.

Ut si quis Sacerdotum contra hæc interdilla fecerit, à suo suo officio submovendus.

Ex Epistola Papæ Leonis * ad Episcopos per Campaniam, Phoenicem, & Thraciam, cap. v.

Hoc itaque admonitio nostra denuntiat, quòd si quis fratrum contra hæc statuta venire tentaverit, & prohibita fuerit ausus admittere, à suo se novit officio submovendum: nec communionis nostre futurum esse consortem, qui socius esse noluit disciplinae.

CAPUT XCIV.

De festis genæ.

Ex Concilio Nicæno *, cap. 22.

Quoniam sunt quidam in die Dominico genæ facientes, & in diebus Pentecostes; ut omnia in universis locis conformiter observentur, placuit sancto Concilio stantes Domino vota persolvere.

1 vel omnia] Alius codex. Alemannia, vel Gallomania.

CAPUT XCV.

De populi ante completam Missam; & benedictionem accipiendam, egrè non profectam.

Ex Concilio Auxiliensi *, cap. 221.

Cum ad celebrandam Missam Dei nomine convenitur, populus non ante discedat quam Missæ solemnitas compleatur, & ubi Episcopus fuerit, benedictionem accipiat Sacerdotum. *Ex Concilio Carthaginensi.* Sacerdote verbum in Ecclesia faciente qui egrissus de auditório fuerit, excommunicatur.

CAPUT XCVI.

Quid manere debitas firmam si servus fisco Ecclesiam fecerit, rursus de peccato suo dicitur.

Ex Concilio Toletano *, cap. 27.

Si qui ex servis fiscalibus fortasse Ecclesiam construxerunt, eisque de sua paupertate dixerunt, hoc procuret Episcopus prece sua auctoritate Regia confirmari.

CAPUT XCVII.

Ut vultumaria & turpia canonica prohibeantur.

Ex eodem Concilio, cap. 222.

Exterminanda omnino est irreligiøsa consuetudo, quam vulgus per sanctorum solemnitates agere consuevit; ut populi qui debent officia divina attendere, distractionibus & turpibus invigilant canticis; non solum sibi nocentes, sed & religiosorum officis perstreptantes; hoc etenim ut ab omni Hispania depellantur, Sacerdotum & iudicum à Concilio sancto curæ committatur.

CAPUT XCVIII.

De his qui Ecclesiastica jejunia absque necessitate dissolvunt.

Ex Concilio Gangrenensi *, cap. 222.

Si quis eorum qui continentie student, absque necessitate corpora tradita in commune jejunia, & ab Ecclesia custodia, superbiendo dissolvit, stitulo suæ cogitationis impulsus, anathema sit.

CAPUT XCVIX.

Non debere in diebus jejuniorum commemorationes Martyrum fieri.

Ex Concilio Laodicensi *, cap. 22.

Quòd non oportet in Quadragesimo Martyrum natalia celebrari, sed eorum sancta commemoratio in diebus Sabbatorum & Dominicarum fieri conveniat.

CAPUT C.

Oblationes offerri in domibus non oportere.

Ex Concilio quo supra, cap. 272.

Quòd non oportet in domibus oblationes celebrari ab Episcopis vel Presbyteris.

¶

* Ancl. 1. cap. 227.

* Tol. 1.

* Cath. prim.

* Leonis 4. epist. 21.

* sub Synodo 1. an. 344.

* sub Synodo 1.

* sub Synodo 1. an. 344.

CAPUT CI.

Ut Sacramentum catechumenis non præbeatur.

Ex Epistola Pape Leonis *.

Item placuit ut etiam per solemnissimos Paschales dies Sacramentum catechumenis non detur, nisi solum falis: quia si fideles per illos dies sacramenta non mutant, nec catechumenos oportet mutare.

CAPUT CII.

Quid Pascha & Pentecoste sit baptizandum.

Ex eadem Epistola * ad Episcopos per Siciliam.

Unde quia manifestissime potest baptizandis in Ecclesia electis hæc duo tempora, de quibus loquuti sumus, esse legitima, dilectionem vestram rotemus ut nullis aliis dies hujus observantæ miscatis.

CAPUT CIII.

Quid omni tempore hi qui in necessitate moris, aut agrotantibus, vel obfusis, sive persequutionis, aut naufragii urgentur, debeant baptizari. De reddita etiam Christi baptisus ratio.

Ex eadem Epistola *.

Quis etsi fuerit alia quoque festa, quibus multa in honorem Dei reverentia debeat, principalis tamen & maximi sacramenti custodienda nobis est mystice rationis exceptio, non interdita licentia, quæ in baptisimo tribuendo quolibet tempore periclitantibus subvenitur. Ita enim ad has duas sollicitudines connexas sibi semet atque cognatas incolunt, & in pacis securitate degenant libera vota differtimus; ut in moris periculo, in obfusis discernant, in persequutionis angustis, in timore naufragii nullo tempore hoc vere salutis singulare præsidium cuiquam denegemus.

CAPUT CIV.

De catechumenâ prægnante.

Ex Concilio Nocesariensi *, cap. vi.

Gravadam oportet baptizari quando voluerit, nihil enim in hoc que parit nascenti communit, propterea quod uniuscujusque suam propitiam in confessione declarat.

CAPUT CV.

De infantibus baptizandis, quoties dubitatur utrum fuerint baptizati.

Ex Concilio Carthaginiensi *, cap. xxxii.

Item placuit de infantibus, quoties non inveniantur certissimi testes, qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur, neque ipsi sunt per ætatem de traditis sibi sacramentis amenti respondere, absque ullo scrupulo eos esse baptizandos, ne illa trepidatio eos faciat sacramentorum purgatione privari. Hinc enim legati Maurorum fratres nostri consulerunt, quia multos tales à barbaris redemunt.

CAPUT CVI.

De baptizatis qui nondum confirmati moriuntur.

Ex Concilio Milibetano *, cap. lxxvii.
Tom. I.

Si quis Diaconus regens plebem, sine Episcopo vel Presbytero aliquis baptizaverit, Episcopus eos per benedictionem perficere debet: quod si ante de sæculo recefferit, sub hie qua quique creditur potest esse iustus.

CAPUT CVII.

De his qui rebaptizati sunt, quantum penitent.

Ex Concilio Mileteni *, cap. ix.

De his qui in prævaricationem rebaptizati, sine aliqua necessitate vel tormento dâpni sunt, placuit ut circa eos illa Nicæna Synodus statuta serventur, que de prævaricationibus constituta esse noscuntur; ad eum ut septem annis inter catechumenos orent, & duobus inter Catholicos, & postea moderatione & clementiâ Episcopis fidelibus in oblatione & Eucharistiâ committentur.

CAPUT CVIII.

Quid non debeant baptizari, nisi ab Episcopis consignari.

Ex Epistola Pape Innocenti * ad Decretum, cap. vii.

De consignandis verò infancibus manifestum est non ab aliquo quam ab Episcopo fieri licere: nam Presbyteri licet sint Sacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent. Hæc autem Pontificibus solis deberi ut vel contingunt, vel Paracletum Spiritum tradant, non solum consuetudo Ecclesiastica demonstrat, verum & illa lectio actum Apostolorum, que asserit Petrum & Joannem esse duces, qui jam baptizatis traderent Spiritum sanctum. Nam Presbyteri seu exiâ Episcopum seu præsentem Episcopum cum baptizant, chrismate baptizatos ungere licet, sed quod ab Episcopo fuerit consecratum, non tamen frostem ex eodem oleo signare, quod solum debetur Episcopo cum tradunt Spiritum Paracletum. Verba verò dicere non possum, ne magis prodere valeat, quam ad consultationem responderet.

CAPUT CIX.

De enegumentis baptizatis.

Ex eadem Epistola, cap. vi.

De his verò baptizatis qui postea demonio, aut vicio aliquo, aut peccato interveniente arripuntur, quæritur dictio tua, si à Presbytero vel Diacono possint aut debeant consignari: quod hoc nisi Episcopus præcepit, non licet; nam et manus imponenda omnino non est, nisi Episcopus auctoritatem dederit id efficiendi. Ut autem fiat, Episcopi est imperare, ut manus ei vel à Presbytero vel à ceteris Clericis imponatur: nam quomodo id fieri sine magno labore poterit, ut longè coonstitutus enegumentis ad Episcopum deducatur, enim si talis casus ei in itinere acciderit, nec perferri ad Episcopum, nec referri ad fas facile possit.

CAPUT CX.

De epistola sancti Jacobi, in qua pro infirmis orari præcipitur.

Ex eadem Epistola, cap. viii.

Sane quoniam de hoc sicuti de ceteris consuleri volui dictio tua, adjeci etiam filius meus Cælestinus Diaconus in epistola sua esse à tua dictio.
Z Z Z

*Temporibus Pape Leonis an. 114.

*Julianus. 2. 496. 4.

estate positum illud, quod in beati Apostoli Jacobi epistola concipitur est: *Infirmum quis in vobis, inducat Presbyteros, & orent super eum, unguens eum oleo in nomine Domini, & eratis fidei salvabitur infirmum, & suscitabit eum Dominus: & si in peccato fuerit, remittetur ei.* Quod non est dubium de fidelibus agrotantibus accipi vel intelligi debere, qui sancto oleo christum perungi possunt, quo ab Episcopo confecto non solum Sacerdotibus, sed omnibus uti Christianis licet in suis, aut suorum necessitate unguendo. Ceterum illud superfluum videmus adjectum, ut de Episcopo ambigatur quod Presbyteri licere non dubium est: nam videtur de Presbyteris dictum est, quia Episcopi occupationibus alim impediti, ad omnes languidos ire non possunt. Ceterum si Episcopus aut poterit, aut dignum ducit aliquem ad se visitandum, & benedicere, & tangere christum sine contestatione potest, cuius est ipsum christum conherere: nam patientibus illud fundi non potest, qui genus est sacramenti; nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo unum genus putatur posse concedi?

CAPUT CXI.

Ut nulla pretia de baptizando consignandisque fidelibus exigantur; quod si qui perperare fuerint deprehensi, bonorum suorum periculum subintus.

Ex Epistola Papae Gelasii *, cap. v.

Baptizandis consignandisque fidelibus pretia nulla praestant, nec illanovibus quibuslibet impositis exagitate cupient renascentes; quoniam quod gratis accepimus, gratis dare mandatur, & adeo nihil ad praedictis prioribus exagere mediantur, quo vel paupertate cogente deterrui, vel indignatione revocati, redemptionis suae causas adire despiciant; certum habentes quod qui prohibita deprehensi fuerint admittisse, vel commissa non potius sua sponte correxerint, periculum subitum propria sunt honorata.

CAPUT CXII.

De Emerguntis.

Ex Concilio Arausico *, cap. xlv.

Emerguntis jam baptizati si de purgatione solliciti curant, & se sollicitudini Clericorum tradant, monitione obtemperant, omnimodis communiunt, sacramenti ipsius virore vel muniendi ab incuria demonum quo infestantur, vel purgandi quorum jam ostenditur vita purgator.

Ex Concilio Carthagini *, cap. xc.

Omnis die Exorcizet emerguntis manus imponat.

Ex Concilio quo supra, cap. xc.

Pavimenta domorum Dei emerguntis verant.

Ex Concilio quo supra, cap. xc.

Emerguntis in domo Dei adidentibus victus quotidianus per Exorcistas oportuno tempore manifestetur.

Explicit Liber secundus.

INCIPIT LIBER III.

CAPITULUM PRIMUM.

Presbyterorum & Diaconorum ordinationes certis celebrari posse temporibus.

Ex decreto Papae Gelasii *, cap. xi.

Ordinationes etiam Presbyterorum Diaconorumque nisi certis temporibus & diebus exerceri non debeant, id est quarti mensis jejunio, septimi & decimi, sed etiam Quadragesimalis inno, ac mediana Quadragesimae die sabbati jejunio circa vesperam noverint celebrandas. Nec cupislibet utilitatis seu Presbyterum seu Diaconum his praestare, qui ante ipsos fuerint ordinati.

CAPUT II.

Ut nemo literarum nesciens, vel aliquam partem corporis immunitatis promoveatur ad Clerum.

Ex quo supra, cap. xvi.

Literatos quoque, & nonnulla parte corporis immunitatis sine illo respectu ad Ecclesiasticum dedicatum venire servitium; quod simul antiqua traditio, & Apostolicae sedis vetus forma non recipit; quia nec literis carens facere esse potest aptus officii, & viciosum nihil Deo prioris offerri legalia praeccepta sinerant. Itaque de cetero modis omnibus hae vitentur, nec quisquam talis suscipiatur in Clerum. Si qui vero vel temeritate propria vel incuria praesidentium tales ante suscepti sunt, in his quibus constituti sunt locis eatenus perseverent, ut nihil unquam promotionis arripant, siquae habeant hoc ipsum sibi pro namq. maledictione permittendum.

CAPUT III.

De his qui se ipsos abdicant.

Ex quo supra, cap. xvii.

De his autem qui semetipsos abdicaverint, patet Canonem evidenter sequenda posuerunt, quorum tenorem sufficit iudicelle. Dicant enim talia perpetrantes mox ut agniti fuerint, a munere Clericali debere secludi. Quod modis omnibus custodire nos convenit, quia haec esse nullas supeditat, praeter illa quodquam quae memorabilia decrevit forma ecclesiae.

CAPUT IV.

Quod ad clerum criminosis nequeat promoveri, & in clerum passim si in aliquibus fuerint inventi criminosis, a suis officis arceantur.

Ex quo supra, cap. xviii.

Comperimus etiam horrendis quibusdam criminibus implicatos tota discretae summo. non solum de factis atrocibus necessarium penitendum non habere, sed nec aliquam correptione penitus succedente ad divinum ministerium honoremque confedere. Nonnullos autem etiam in ipsius ordinibus constitutos graviter delinquentes facinorosis non repelli, cum & Apostolus clamat: *Nemo cito manus imponatur*, neque commanicisidum peccatis alienis, majorum veneranda constituta pronuntient. Huiusmodi etiam si forte subreperint, tam qui ante peccaverunt detectos oportere depl-

* Epist. Gelasii
primi ad Epist.
Lancian.

* Ex Arausico
capo 4.

* Carth. 11.

* Epist. Gelasii
primi ad Epist.
Lancian.

li, quàm sacre professionis obitus prævaricatores- que sancti propostio procul dubio submovendos.

CAPUT V.

Quòd dæmonis alioque passionibus irretitis ministris sacra tractare non liceat.

Ex quo supra, cap. 211.

U^Sque adco sicut comperimus illicita quæque prorumpere, ut dæmonis similibusque passionibus irretitis ministris sacrosancta tractare trabatur: quibus si in hoc opere positus aliquis propter necessitatem occurrat, quis de sui delictum libere confidet, ubi ministros ipsos curationis humanæ tantâ perpessus calamitate vexari? Atque ideo necessario removendi sunt, ne quibuslibet, pro quibus Christus mortuus est, scandalum generetur infirmis. Postremò si corpore fauciatum fortassis aut debilem nequaquam sancta contingere lex divina permittit; quanto magis domi cælestis dispensatores esse non convenit, quod est deterius, metæ periculosus?

CAPUT VI.

De his qui viduam aut dimissam ducunt, vel in malis consiliis mixti sunt.

In excerptis Martini.

S^I quis viduam aut ab alio dimissam duxerit, non admittatur ad clerum; aut si obrepit, dejiciatur. Simuliter si homicidium aut factum, aut præceptum, aut consilio, aut assensum post baptismum consecutus fuerit, & per aliquam libertatem ad Clericatum venerit, dejiciatur, & in finem vitæ suæ communionem recipiat.

CAPUT VII.

Ex decreto Pape Hilarii, qui non debeant ad clericatum admitti.

cap. 1.

C^Avendum ergo imprimis ut ad sacerdotis gradus, sicut gentis prioribus ante præscriptum est, quisquam qui uxorem non virginem duxit, adspiciat: repellendus est etiam quisque qui in secundæ uxoris nuptiis contra Apostolica præcepta convenit. Quod insu litterarum, nec non & aliqua membrorum damna percelli, & hi qui ex poenitentibus sunt, ad sacros ordines adspirare non audeant. Quisquis salum confessor exhiberit, factum suum ipse dissolvit; & quod commisit illicitè, aut à decessoribus invenit admissum, si proprium periculum vult vitare, damnabit. Nos enim in nulla volumus severitatem ultionis exercere, sed qui in equis Dei vel contumacia vel in aliquo excessu deliquerit, aut ipse quod præteram fecit abolere nulerit, in se quicquid in alium non referat, inveniet. Quod ut princeps possit tenacius custodiri, si placet omnes causas & subscriptiones proprias commodate, ut Synodali judicio aditus claudatur illicitus. Ab universis Episcopis & Presbyteris acclamatum est, hæc confirmamus & hæc docemus.

CAPUT VIII.

Item ejusdem de eisdem 14, cap. 11.

Nonnulli Episcopatum, qui nonnullis meritis præcedentibus datur, non divinum munus, *rom. 1.*

sed hereditarium putant esse compendium, & credunt sicut res caducas esse mortales, ita Sacrosanctam vel legalem aut testamentario jure posse dimitti. Nam plerique Sacerdotes in morte confinio constituti, in locum suum feruntur alios designatis manibus subrogat, ut scilicet non legitima expectetur electio, sed defuncti gratificatio pro populi habeatur assensu: quod quàm grave sit estimante: atque ideo si placet etiam hanc licentiam generaliter de Ecclesiis auferamus, hec quod turpe dictum est; homini se pueri debere quod dei est.

CAPUT IX.

De his qui virginatatem professi sunt: & de his que sub seceris habent cum aliquibus commorantur.

capitulum 112.

Q^Uotquot virginatatem promittentes irritam faciunt sponsonem, inter hæmos censentur. Virgines autem que conveniunt cum aliquibus tanquam sorores habitare prohibentur.

CAPUT X.

Ut ex curialibus Clericus non fiat, propter voluptates quam à diabolo inveniat exhibere compellatur.

*Ex Epistola Pape Innocenti * ad Victricium Episc. cap. 11.*

P^Ræterea frequenter quidam de fratribus nostris curiales vel quibuslibet publicis functionibus occupatos Clericos facere contendunt, quibus postea major tristitia cum de revocandis eis aliquod ab Imperatore præcipitur, quàm gratia de adicito nascitur: constat enim eos in ipsius munus voluptates etiam exhibere, quæ à diabolo invenit esse nocentis, & ludorum apparatus apparibus aut præcæ aut forsitan interesse. Sit certè in exemplum sollicitudo & tristitia fratrum quam sæpe pertulimus Imperatore præsentem, cum pro his lapsus rogavimus, quam ipse nobiscum positus cognovisti: quibus non solum inferiores Clerici ex consiliis, verùm etiam jam in Sacerdotio constituti, ingens molestia ut redderentur inflabat.

CAPUT XI.

De ministris.

*Ex ejusdem Epistolæ * ad Rupeum, cap. 11.*

Q^Uisdam etiam est super his qui post baptismum administraverunt, & aut tormenta sola excrucierunt, aut etiam capitalem protulerint sententiam. De his nihil legitimus à majoribus diffinitum: meminerant enim hi Deo peccatas has fuisse concessas, & propter vindictam nostrarum gladium fuisse permissam, & Deo miserrum esse, datum in justissimi vindicem. Quomodo igitur reprehederent factum, quod auctore Domino viderent esse concessum? De his ergo ita ut hætenus servatum est, sic habemus, ne aut disciplinam evocet, aut contra auctoritatem Domini venire videamur. Ipsi autem in ratione reddendâ gesta sua omnia servabuntur.

CAPUT XII.

Quid qui preces vel criminales dicant, habeantur immanes.

Ex eisdem Epistolæ, cap. 11.

Ilud etiam scitarius voluit, an preces dictantibus liberum concedatur, utique post baptismum

*Ex Capitulis
sancti Br-
nosii Episc.
1. 1. 17.*

*Ex Conc. Ro-
mano 469*

id. cap. 1.

** Ex Carol.
Anonymo, lib.
5. cap. 10.
114. c. 11.*

** Ex ep. 1.
Pape 1. ad
Victoricium, 112.*

** Epistola 1.*

regenerationem, à Præcipuis potere mortem altissimam vel longævum de reatu: quam rem Principes nunquam sine cognitione concedunt, sed ad iudicem commissa ipsa vel crimina semper remittunt, ut casu cognita vindicentur; que cum quæstoribus delegant, aut absolutione, aut damnatio pro negotii qualitate profertur; & dum legum in improbos excipitur auctoritas, erit dictator immuus.

CAPUT XIII.

Si quis volens partem sui corporis amputaverit. Clericus esse non potest, necesse autem, potest.

Ex Epistola Pape Innocentii ad Felicium Episcopum*, cap. xxxviii.

Qui igitur partem cuiuslibet digiti sibi ipsi volens abscidit, huic ad Clerum Canones non admittunt: cui verò casu aliquo contingit, dum aut operi rustico curam impendit, aut aliquid faciens se non sponte percussit, hos Canones præcipiant, & Clericos fieri, & si in clero fuerint reperti, non abici: in illis enim voluntas est iudicata, quæ sibi ausu fuit ferrum inponere, quod scilicet & alii si facere dubitari non possit, in illis verò casus veniam merent.

CAPUT XIV.

Quòd digni ad Clerum admitti non possunt.

Ex eadem Epistola, cap. xxxix.

De dignis autem nec consulti debuit, quòd mandavit licet Apostoli: *Unius virginitatis virum*, ad Sacerdotium sive ad Clericum admitti debere, & huic ipsam tamen si virginem accepit, nam ea que habuerat antea virum, licet desinatus sit, tamen si postea Clerico fuerit copulata, Clericus qui eam exceperit esse non potest: quia in lege cautum est: Non visum, non abjectam habere posse in conjugem Sacerdotem.

CAPUT XV.

Qui de laicis ad clerum non debent promoveri.

Ex eadem Epistola, cap. lxx.

De laicis verò consulti tua religio, quod Canones ordinare prohibent. Certum est quidem hoc regulas Ecclesiasticas continere, sed non ita distinctum est, ut de omnibus sit laicis constitutum: neque enim Clerici nosci & non fieri possunt sed designata sunt genera de quibus ad Clericum perire non possunt, ad est si quis fidelis militaverit, si quis fidelis causas egerit, hoc est postulerit, si quis fidelis administraverit. De curialibus autem manifeste ratio est, quoniam de hi inventiantur huiusmodi viri qui debent Clerici fieri, rament quoniam seipsum ad curiam repetuntur, cavendum autem his est propter tribulationem que sæpe de his Ecclesiæ provenit.

CAPUT XVI.

Qui de laicis possunt Clerici fieri: hic aperit concubina prohibetur.

Ex eadem Epistola, cap. lxxv.

Laici verò qui habentes uxores baptizati sunt, ac sic se amittunt, ut opinio eorum in nullo valeat, ut aut Clerici iuncti non, aut monachi: nisi ex quo baptizati sunt, hæserint. Si non concubinam,

non pellicem noverint, si in omnibus bonis operibus vigilarint, non prohibentur huiusmodi ad Clericum forem assumi.

CAPUT XVII.

De temporibus morandi in clero.

Ex eadem Epistola, cap. v.

Ita sanè ut in eos tempora à majoribus constituta inveniantur, nec eisdem quilibet Lector, cuòd Acolythus, eisdem Diaconus, eisdem Sacerdos fiat: quia in minoribus officiis si diu perduret, & via eorum pariter & obsequia comprobantur, ut ad Sacerdotium postea certis distinctionibus meritis veniant, nec præcipiant quod vita probata meretur accipere. Quoniam ergo certà distinctione monstratum est qui debeant admitti, quive reprobari, ex his omnibus, quos videt dignitas tua non posse reprobari, eligere debebis quos Clericos facias: si eam nullam gratiam hominibus aut beneficium præstare velimus, tales invenire possumus, de quorum assumptione nec incurtere scandalum, nec exorbescere valeamus.

CAPUT XVIII.

Quæ in singulis Clericis gradibus tempora sint præfixa.

Ex Epistola Zolimi Pape*, cap. lxxv.

Hæc sunt autem in singulis gradibus observanda tempora. Si ab infantia Ecclesiasticis ministerium nomen dederit, inter Lectores usque ad vicissimum etatis annum continuatè observantem perdetur: si major jam & grandævus accesserit, ut tamen ut post baptismum statim se divina militæ desolaret mancipari, sive inter Lectores, sive inter Exorcistas quinquennio teneatur; extinde Acolythus vel Subdiaconus quatuor annis: & sic ad beudictionem Diaconatus si meretur, accedat, in quo ordine quinque annis, si indoluit & gesserit, hæere debet: exinde suffraganeus stipendius per tot gradus datis propriè huius documentis, Prelbyteri Sacerdotium potest promoveri; de quo loco, si eum exactior ad bonos mores vita perduxerit, summum Pontificatum sperare debet. Hac tamen lege servata, ut neque dignitas, neque penitentis, neque vitæ maritus ad hos gradus possit admitti. Sanè ut etiam defensores Ecclesiæ, qui ea laici sunt, supradictæ observatione teneantur, si meruerint esse in ordine Clericatus.

CAPUT XIX.

Quòd non debeat Sacerdos aut Clericus amitti pallio, & præcedis lumbis in Ecclesiâ ministrare.

Ex Epistola Pape Celestini*, cap. lxxv.

Idicimus enim Domini Sacerdotes supersticioso potius cultu inficere, quam merito vel fides prelati. Sed non mirum si contra Ecclesiasticum morem faciant, qui in Ecclesiâ non creverunt, sed alio venientes tenere secum hæc in Ecclesiâ que in aliâ conversatione habuerant, intulerunt: amicti pallio & lumbis præcedis credunt se sanctæ scripturæ fidem non per spiritum, sed per litteram impleturos: nam si ad hoc illa præcepta sunt, ut taliter tractentur, cur non sunt pariter que sequantur ut incerne ardentes non cum baculo zeneantur? Habent suam ista hybernum, & intelligentibus ita clara sunt, ut ea magis qua dicit significatione veniant. Nam in lumbotum præcedis callitas,

* Epist. 4. ad Felicium Episcopum Epistol. cap. lxxviii.

* cap. v.

* Tit. 1. Tit. 2.

* Data ad. tit.

* Celestini 2. Epistol. 1. ad Episcopos provinciarum Galliarum & Hispaniarum, cap. lxxv.

us baculo regimēn postulare, in lucernis ardentibus boni fulgor operis, de quo dicitur; *Sic opera vestra lucem*, indicatur. Habent tamen illum factum cultum, morem potius quam rationem sequentes, qui remotioribus habitant loca, & procul à cæteris degant, unde hic habitus in Ecclesiis Gallicanis, et tunc anomum tantumque Pontificum in alterum habitum confectio versatur. Dilectanda à plebe vel cæteris sumus doctrinā non esse, conversatione non habitu, mentis puritate non cultu. Nam si studere incipimus novitati, traditum nobis à Patribus ordinem calcabimus, ut locum supervacuis superfluitatibus faciamus. Rudes ergo huiusmodi mentes ad talia non debemus inducere: docendi enim sunt potius quā illudendū nec amplexandū est eorum oculis, sed mentibus insinuanda præcepta sunt. Erant quidem multa quæ pro disciplina Ecclesiastica, vel ipsius rei dicere ratione possemus: sed ab his ad alia devocamur.

CAPUT XX.

De Clericis, quales debeant promoveri.

Ex Decreto Papæ Sixti, cap. 7. 1112.

Dilectissimi etiā licenter ac liberè inexplorata vite homines, quibus etiā fuerint numerosa conjugia, ad presbiteras dignitates prout cuiusque loco eo adspirant, quod non tantum illis quoad hoc immoderata ambitione perveniunt, quantum Metropolitanis specialiter Pontificibus imputamus, qui dum inhiabent aures consentit, Dei nostri quantum in se est præcepta contemnunt. Et ut tacemus quod alia suscipiantur, ubi illud est quod Dominus noster dicit per Moysen lege constant dicens: *Sacerdotes vestri non sint sicut homines*. Ex alio loco: *Sacerdos uxorem non habebit, non viduam, non repudiatam, non meretricem*. Quod loquitur Apostolus ex persequente predicatore: *Unus uxoris virum tam Sacerdotem quā Diaconum fieri debere mandavit*. Quæ omnia ita vestrarum regionum despicuntur Episcopus, quasi in contrarium magis fuerint constituta: & quia non est nobis de huiusmodi usurpationibus negligendum, ne nos indignatus Dominus vox iusta corripat quæ dicit: *Uidebitur forem & erretis cum eo; & postquam eam conversionem cum adulteris: quid ab universis post hæc ecclesiis sequendum sit, quid vitandum generali pronuntiatione decernimus.*

CAPUT XXI.

Quid extra consuetudinem Metropolitanam non ordinandi sit Episcopus.

Ex Decreto Papæ Innocentii, cap. 12.

Primum tunc extra conscientiam Metropolitanam Episcopus nullus audeat ordinare: integrum enim iudicium est, quod plurimorum sententiis confirmatur. Nec unus Episcopus ordinare presumat Episcopum, ne futurum beneficium prestitum valeatur. Hoc enim & à Synodo Nicænā conclusum atque distinctum.

CAPUT XXII.

Quid volentibus Clericis, vel populis, nome debeant Episcopos ordinari.

Ex Epistolâ Papæ Callisti ad universos Episcopos per Venerabilem & Nubonensem provinciam constitutum, cap. 11. 1112.

Nullus invasus detur Episcopus: Cleri, plebis & ordinis consensus & desiderium requiratur.

Tunc alter de altera eligatur Ecclesiâ, si de civitate ipsius Clericis, cui est Episcopus ordinandus, nullus dignus, quod evitari non credimus, poterit inveniri. Primum enim illi reprobandi sunt, ut aliqui de aliena Ecclesiâ merito præferantur. Habent tamen quique suæ fructum multum in Ecclesiâ, in quâ suam per omnia officia transigunt aetatem: in aliena stipendium minime alter obrepit, nec illi debitum alter sibi audeat vindicare mercedem. Sic faciles Clericis retinendi si se videtur prægraviari, & quos sibi non ex transverso cogoverint, non tamen refutare: quia si non debitum præmium, vel liberam de eo qui eos retinens est debent habere iudicium.

CAPUT XXIII.

Quid ab illicitis seu ordinationibus abstinendum.

Ex eodem Epistolâ cap. 12. 1112.

Abstinere etiam ab illicitis ordinationibus. Nullus ex laicis, non illos dignamus, nullus qui sit viduus maritus aut fuerit, ordinatur; sed irreprehensibilis, & qualem elegit Apostolus, sicut. Per Moysen Dominus præcepit: *Virginem accipiat Sacerdos uxorem*. Subsequitur & supplet Apostolus eodem loquutus Spiritu, *omnis uxoris virum debere Episcopum conlectari*. Ad hæc ergo eligatur formidat Sacerdotem, & si quæ licet sunt ordinationes illicitæ, removeantur, quoniam stare non possunt: nec discussionem nostram subterfugere poterunt, quamvis latere se aliter qualiter pervenerint. Ut nulla religio reverentia obicitur factetur, non sit vana gloriatio palliat, Episcopalem morem qui Episcopi sunt, sequantur. Daniel, & ut diximus, qui aculeationem iustitiam honore subterfugere se posse credit, & ad fastigium tantum acculeatorum suos latens pervenit, à sanctitate vestre curæ interim se novem segregatum, qui se nostro iudicio debet obicere, si conscientie suæ novis contentum obtulerit. Misistenus verò ecclesie Sacerdotem, qui dicitur, quod dictu nefas est, in necem fratris sui taliter gratulatus, ut hinc qui ejus sanguine crementatus advenerat, portione cum eodem habiturus occurreret; vestro eam audiendum collegio delegamus.

CAPUT XXIV.

Ut nullus Episcoporum servum alterius ad Clericatus officium promovere presumat.

Ex Decreto Papæ Leonis in Epistolâ ad Episcopos per Campaniam.

Admittuntur passim ad ordinem sacrum, quibus nulla natalium, nulla morum dignitas suffragatur; & qui à demius sua libertatem consequuntur manere potuerunt, ad fastigium Sacerdotii, tantquam servus vilitas hunc honorem capiat, provehiuntur: & probari Deo se posse credunt, qui domino suo necesse probare se possunt. Duplex itaque in hac parte reatus est, quod & sacrum ministerium talis consorti vilitate polluitur, & dominorum quantum ad illicitæ usurpationis temeritatem pernet, jura solvantur. Ab his itaque, fratres carissimi; omnes vestre provincie obtineant Sacerdotes, & non tantum ab his, sed ab aliis etiam qui originali aut alicui conditioni obligati sunt, volentes temperari; nisi forte eorum petico aut voluntas accesserit, qui aliquid sibi in eis vindicant potestatem; debet enim esse immo nis ab aliis, qui divinx multæ fuerit aggregandus, ut à castis domesticis, quibus nomen ejus adscribitur, nullis necessitatibus vinculis abstrahatur.

* cap. 11.

Levitic. 21. 1. Tam 1.

* Sic in cap. 7.

* Sic cap. 8. in cap. 11. 1112.

* Leonis I. epist. 1. cap. 1.

CAPUT XXV.

Ut quicumque ad Sacerdotium vel viduarum maritus, vel habentes numerosa conjugia promoti fuerint, ab omnibus Ecclesiasticis officiis arceantur

Ejusdem cap. 11.

Qualis verò unicuique naturam honestas & motum esse debeat, qui facti altaris ministerio est sociandus, & Apostolo nos docente, & divinæ præceptione didicimus, & Canonum regula, à quibus plerisque fratrum declinasse & penitus devulsi reputamus: nam constat ad Sacerdotium pervenisse viduarum maritos quosdam, etiam quibus fuerint uniuersa conjugia, & ad omnem licentiam vita liberior, ad sacrum ordinem passim præfatis aditibus fuisse promotos, contra illam beati Apostoli vocem quæ talibus exclamata dicitur: *Virgo uxorem*: & contra illud antique legis præceptum quo dicitur & cautetur: *Sacerdos virginem uxorem accipiat, non viduam, non repudiatam*. Hoc ergo quicumque tales admissi fuerint, ab Ecclesiasticis officii & à Sacerdotali nomine Apostolice sedis auctoritate jubemus arceri. Nec hoc enim sibi poterunt pro arbitrio vindicare, cuius capaces per hoc quod illa oblitent, non fuerint: hujus discussionis curam nobis specialiter vindicantes, ut si qua forsitan de his commissa sunt, corrigantur, nec liceat ulterius committi, & ut qua excoisatio de ignorantia nascatur, (quamquam ignorantia nunquam liceret Sacerdotem, quid Canonum regulis suis didicissent) hæc ergo ad provocatos vestros per Innocentium, Legatum & Begatum fratres & Coepiscopos nostros scripta direximus, ut quæ male pullulasse noscuntur, radicibus evellantur, & nullam Dominicam irrita nulli corumpat. Ita enim froctum ubereem quæ sunt sincera præstabant, si ea quæ notam fugerent enecare consueverint, diligentius impotentur.

CAPUT XXVI.

Ut si quis sacerdotum curam hæc interdilla fecerit, à suo se officio submovendus.

Ejusdem cap. 7

Hoc itaque admonitio nostra denuntiat, quod si quis iratram contra hæc statuta venerit vel venire tentaverit, & prohibita fuerit ausus admittente, à suo se noverit officio submovendum, nec communionis nostre futurum esse consortem, qui socius esse noluit discipulis. Ne quid verò sit quod prætermisimus à nobis forte credatur, omnia decretalia constituta tam beate recordationis Innocentii, quam omnium doctorum nostrorum, quæ de Ecclesiasticis ordinibus & Canonum promulgata sunt disciplinæ, ita à vestra dilectione custodiri debere mandamus, ut si quis in illa commiserit, veniam subdeinceps noverit denegari.

CAPUT XXVII.

Quid non habeantur Episcopi, qui nec Clerum elegerint, nec papam excoisivos, nec provinciales Episcopi consecraverunt: si qui tamen Clerici & his ipsi Episcopi ordinantur, rursus potest ordinatio talis existere.

Ejusdem cap. xv.

Nulla ratio finit ut inter Episcopos habeantur, qui nec à Clericis sunt electi, nec à plebibus electi, nec à provincialibus Episcopis cum Metropolitanis iudicio consecrati: vnde cum sepe quæsitio

[Abnegatio] Aliis codex *Aptungensis*.

de male accepto honore nascatur, quis ambigatne ququam illis esse tribuendum quod non docetur eis fuisse collatum? si qui autem Clerici ab ipsis pseudo-Episcopis in eis Ecclesia ordinati sunt, quæ ad proprios Episcopos pertinebant, & ordinatio eorum cum consensu & iudicio prædilectorum facta est, potest rata haberi, ita ut in ipsis Ecclesiis perseverent: aliter autem vana habenda est consecratio, quæ nec in loco fundata est, nec auctoritate munita.

CAPUT XXVIII.

Ut nullus iuvencis ordinatur Antistes.

Ejusdem cap. xxxv.

Um ergo de summi Sacerdotii electione tractabatur, ille omnibus præponatur, quem Clerici plebique consensu concorditer postulaverint: ita ut si in alium forte personam partium se vota dividerint, Metropolitanis iudicio si alteri præponatur, qui majoribus & studiis juvatur & meritis, tantum ut nullus iuvencis & non petentibus ordinetur: ne civitas Episcopum non optatum aut contemnat, aut odrit, & hæc minus religio quam convenit, cui non liceret habere quem voluit.

CAPUT XXIX.

Ut nullus alienum Clericum sollicitare vel tenere profumat, suo Episcopo non præbente consensum.

Ejusdem cap. xxxii.

Alienum Clericum invito Episcopo ipsius nemo sollicitet, nemo sollicitet; nisi forte ex placito charitatis ad inter dantem accipientemque conveniat: nam gravis iniuriæ reus est, qui de tractu Ecclesiæ ad quod est utilis aut pretiosus audeat vel allacere vel tenere. Itaque si intra provinciam sua agitur, transfugam Clericum de Ecclesiâ suâ Metropolitanas redire compellat. Si autem longius recessit, tui præcepti auctoritate revocabitur, ut nec cupiditati nec ambitioni occasio relinquatur.

CAPUT XXX.

Ut implicati negotiis alienis, ante redditam rationem Clerici non ordinentur.

Ex Concilio Carthaginiensi, cap. 17.

Magnus Episcopus Athanasius dixit: Quis dilectioni vestre videtur, procuratores & actores, tutores etiam seu curatores pupillorum si debeant ordinari. Gratus Episcopus dixit: Si post deposita universa & reddita rationibus, si actus vite ipsorum fuerint comprobati, in omnibus debeant & cum laude Clerici, si postulati fuerint, honore munerari. Si enim quis ante libertatem negotiorum vel officiorum ad aliquo sine consideratione fuerit ordinatus, Ecclesiâ usamatur. Universi dixerunt: Rectè omnia ista sunt sanctitatis tua, ideoque tua nostra est quoque sententia.

CAPUT XXXI.

Rebaptizati non sunt Clerici ad gradum promovendi.

Ex Concilio quo supra, cap. xxvii.

Item confirmatum est, ut si quando Presbyteri vel Diaconi in aliquâ gravius culpa convicti fuerint, quæ eos à ministerio necesse sit removeri, non eis manus vel tanquam parientibus, vel tam-

* Ad Anast. sum Trif. a. 1916. pp. 24, 209.

cap. 11.

* Primo sub Julio I. cap. 1111.

* Ex red. con. Afric. Antis. ran. notes, & ex Carthaginiensi cap. 17.

1. Tim. 1.
Levit. 11.

* Lennis sigill. Episcopi, seu v. p. 1916. ad Trif. a. 1916. pp. 24, 209.

quam fidelibus laicis imponatur ; neque unquam permittendum ut rebaptizati ad Clericatus gradum promoveantur.

CAPUT XXXII.

De his qui peregrè baptizantur , ut ad Clerum non veniant.

Ex Concilio Hübliciano *, cap. 221 v.

Omnis qui peregrè fuerit baptizatus, eo quod eorum manum sit cognita vna, ad Clerum non esse promovendos in alienis provinciis.

CAPUT XXXIII.

De discretione penitentium, qui possint ad Ecclesiasticos ordines procehi, vel qui non possint.

Ex Concilio Toletano v. cap. 21 v.

Hi qui in discrimine constituti penitentiam accipiunt, nulla manifesta scelera committentes, sed tantum peccatores se predicantes, huiusmodi si revalerint, possunt etiam per motum probitatem ad gradus Ecclesiasticos pervenire. Qui vero ita penitentiam accipiunt, ut aliquid mortale peccatum perpetrasse publice fateantur, ad Clerum vel honores Ecclesiasticos pervenire nullatenus possunt, quia se confessione propria notaverunt.

CAPUT XXXIV.

De discretione libertorum, qui ad Ecclesiasticos ordines pervenire possint, vel qui procehi non possint.

Ex eodem, cap. 2.

Quicumque libertatem ab omnibus suis ita percipiunt, ut nullum libmet in eis obsequium patronis retinet, isti si sine crimine sunt, ad Clericatus ordinem liberi suscipiuntur ; quia directà manumissione absoluti nofcantur. Qui vero redempto obsequio manumissi sunt, pro eo quod adhuc à patrono servituti tenentur obnoxii, nullatenus sunt ad Ecclesiasticum ordinem promovendi, ne quando voluerint eorum domini, sicut Clericis servi.

CAPUT XXXV.

De Clericis scurrilibus.

Ex Concilio Carthageno *, cap. 22.

Clericum scurrilem, & verbis turpibus jocularem, ab officio detrahendum.

CAPUT XXXVI.

Non transigrandum de civitate in civitatem.

Ex Concilio Calchedonico *, cap. 7.

De his qui transigrant de civitate in civitatem Episcopi aut Clericis, placuit ut Canonis, qui de hac re à sanctis Patribus statuti sunt, habeant propriam firmitatem.

CAPUT XXXVII.

Quid non oporteat absolvi quoslibet ordinari.

Ex eodem Concilio, cap. 11.

Nullum absolutè ordinari debere Presbyterum aut Diaconum, nec quemlibet in gradu Ec-

clesiastico, nisi specialiter Ecclesie civitatis aut possessionis, aut Martyri, aut Monasterii ordinandus est, pronuntietur. Qui vero absque ordinatur, decrevit sancta Synodus irritam haberi huiusmodi manus impositionem, & nullquam posse inuillare ad ordinandis injuriam.

CAPUT XXXVIII.

De singulis gradibus sacri ordinis, qualiter ordinentur.

Ex Concilio Carthageno * de psalmis, cap. 2.

Psalmissa, id est Cantus, potest absque scientia Episcopi solè iussione Presbyteri officium suscipere cantandi, dicente sibi Presbytero : Vale ut quod ore cantas corde credas, & quod corde credis, operibus comprobet.

CAPUT XXXIX.

Qualiter Officium ordinentur.

Ex Concilio Carthageno *, cap. 12.

Osturius cum ordinatur, postquam ab Archidiacono iustitius fuerit qualiter in domo Dei debeat conuersari, ad suggestionem Archidiaconi tradat ei Episcopus Ecclesie claves de altario, dicens ei : Sic age quasi redditurus Deo rationem pro his rebus que ista clavibus recluduntur.

CAPUT XL.

Qualiter Leitores ordinentur.

Ex Concilio eodem, cap. 142.

Lector cum ordinatur, faciat de illo verbum Episcopus ad plebem, indicans ejus fidem ac vitam atque ingenium : post hæc spectante plebe tradat ei codicem de quo lecturus est, dicens ad eum : Accipe, & esto verbi Dei gloriator, habiturus si fideliter & utiliter impleveris officium, partem cum eis qui verbum Dei ministraverunt.

CAPUT XLI.

Qualiter Exorcista ordinentur.

Ex eodem Concilio, cap. 111.

Exorcista cum ordinatur, accipiat de manu Episcopi libellum in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi Episcopo : Accipe & commenda memoriam, & habeto potestatem imponendi manus supra emergunos, live baptizatos, live catechumenos.

CAPUT XLII.

De Exorcistis qui non sunt ab Episcopis ordinati.

Ex Concilio Laodicensi *, cap. 22 v.

Quod hi qui non sunt ab Episcopis ordinati, tam in Ecclesiis, quam in domibus exorcizare non possint.

CAPUT XLIII.

Qualiter Acolybi ordinentur.

Ex Concilio Carthageno *, cap. 11.

Acolytus cum ordinatur, ab Episcopo quidem docetur qualiter in officio suo agere debeat, sed ab Archidiacono accipiat ceroterarium

* Ex Cath. 11. an. 398.

* an. 398.

* Conc. Chalcedonense, an. 451.

* Cath. 11. an. 398.

com cetero, ut sciat se ad accendenda Ecclesie lominaria mancipari; accipiat & urceolum vacuum ad suggerendum vinum in Eucharistiam sanguinis Christi.

CAPUT XLIV.

Qualiter Subdiaconi fiant.

Et eodem Concilio, cap. 1.*

Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit, patenam de manu Episcopi accipiat vacuum, & calicem vacuum; de manu vero Archidiaconi accipiat urceolum cum aquamante ac manutergium.

CAPUT XLV.

Incipit de regulis omnium Clericorum. Ut Clerici nullas negotiationes inhonestas & tempus lucra fiantur.

Et Decimo Papa Gelasio*, cap. 17.

Consequens fuit ut illa quoque, quae de Piceni partibus nuper ad nos missa relatio nuntiavit, non petereunda putaremus, id est plurimos Clericorum negotiationibus inhonestis & lucris turpibus immixcere, nullo pudore cerentes Evangelicam lectionem, quae ipse Dominus noster negotiatorum et templo verberatos flagellis asserit expulisse; nec Apostoli verba recolentes quibus ait: *Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularium*: Psalmistam quoque David furda dissimulantes aure cantantem: *Quoniam non cogitavi negotiationes, introibo in potentiam Domini*, proinde huiusmodi aut ab indignis post haec quilibet noverint abstinendum, & ab omnibus quoslibet negotiationis ingenis compulsaque cessandum, aut in quocumque gradu sint positi, mox à Clericalibus officiis abstinere cogantur: quoniam domos Dei domus orationis & esse debet & duci, ne officina negotiationis & spelunca potius sit latronum.

CAPUT XLVI.

Et Concilio Terracoenesi*, cap. 12.

Quicumque in Clero esse voluerit, emendi vitulis vel vendendis caribus suis non utatur. Certè si hoc voluerit exercere, cõhibeatur à Clero.

CAPUT XLVII.

Ut Clericus nec suo nec alicuius nominis furtus exercent.

Et Decimo Papa Leonis*, cap. 17.

Illud etiam duximus praemonendum, ut licet non suo, ita non alieno nomine aliquis Clericorum exercere furtus attemptet: indecens enim est crimen suum commodis alienis impendere. Furtus autem hoc salum aspiciere & exercere debemus, ut quod hic misericorditer tribuimus, ab eo Domino, qui multipliciter & in perpetuum mandata retribuet, recipere valeamus.

CAPUT XLVIII.

De damnationibus Clericis, & ad officium tardis.

Et Concilio Agathensi*, cap. 11.

Contumaces verb Clerici proot dignitatis ordo permittent, ab Episcopo corrigantur, & si qui

prioris gradus elati superbiis excommunicationem fortasse contemserint, aut Ecclesiam frequentare vel officium suum implere praesumserint, peregrina eis communio tribuatur; ita ut cum eos penitentia correxerit, rescripti in matricola gradum suum dignitatemque recipiant.

CAPUT XLIX.

Si Clericus fornum Ecclesiae fecerit.

Et Concilio quo supra, cap. 7.

Si quis Clericus fornum Ecclesiae fecerit, peregrina sibi communio tribuatur.

CAPUT L.

Ut si consubites ordinis Clericis iuridici ad Ecclesiam venient, deponantur.

Et Concilio Tolosano*, cap. 7.

Presbyter, Diaconus, vel Subdiaconus, vel quilibet Ecclesiae deputatus Clericus, si intra civitatem fuerit, vel in loco in quo Ecclesia est, aut castello, aut vico, aut villa, & ad Ecclesiam ad firmitatem quodammodo non venient, Clericus non habeatur, si castigatus per satisfactionem veniam ab Episcopo noluerit promereri.

CAPUT LI.

Quid nullus Ecclesianficorum in tabernis comedere debeat.

Et Concilio Laodicensi*, cap. 327.

Quod non oporteat sacro ministerio deditus, à Presbyteris usque ad Diaconos, & reliquum Ecclesianficorum ordinem, id est usque ad Subdiaconos, Lectores, Cantores, Exorcistas, & Oiliarios, & ex numero continentium & Monachorum, ingredi tabernas.

CAPUT LII.

De Clericis qui in mutuum eadem prorum.

Et Concilio Milevensi*, cap. 12.

Si qui Clerici in mutuum eadem proruperint, prout dignitas officiorum in tali excessu contumeliam periculis, à Pontifice districtis judicentur.

CAPUT LIII.

De Clericis qui ad saecularium defensionem consueverint propter destructionem Episcopi.

Et Concilio Agathensi*, cap. 7112.

Id etiam placuit, ut Clericus si relicto officio suo propter destructionem ad saecularem iudicem forte confugerit, & ei is ad quem recurrit solatium defensionis impenderit, cum eodem de Ecclesiae communiore pellatur.

CAPUT LIV.

De Clericis negotio & mundanis sollicitudinibus.

Et Concilio H.iberitano*, cap. 572.

Episcopi, Presbyteri & Diaconi de locis suis negotiandi causi non discedant, nec circumventus provincias, quatuordecim nundinas sedentur. Sa ne ad victum sibi conquiritur, aut filium, ut libe-

* cap. 7.

* Epist. 9. Ge-
las. l. ad Episc.
inq. Lucania.

v Tom. 2.

psal. 70.

* Tempore
Hormisila
civitas 6.

* Leonis l. 2.
psal. ad Episc.
per Campa-
nam, etc.

* An. 106.

* Tolos.

* Sub Sylvano
aut parvo La-
odiceo concilio.

* Tempore
Joan. Pap. l.
circiter annum
814.

* Anno 106.

* Sub Marcellino
l. cap. 2701.

1002.

sum, aut mercenarium, aut amicum, aut quemlibet mittant; & si voluerint orgociari, intra provinciam negotientur.

CAPUT LV.

Ut si voluntarius Clericus damnus Ecclesia fuerit, satisfaciatur, & excommunicetur.

Ex Concilio Agathensi*, cap. XLVII.

SI quis verò de Clericis documenta quibus Ecclesie possessio firmatur, aut supprimitur, aut negare, aut adversarius fortasse tradere damnabili & puniendâ oblatione præsumserit, quidquid per publicitatem documentorum damni Ecclesie illatum est, de propriis facultatibus reddat, & communionem privetur. Hi autem qui in damno Ecclesie instrumenta Ecclesie impudè sollicitatis traditionibus susceperant, pari sententiâ feriantur.

CAPUT LVI.

De conversatione Clericorum, ut in uno conclavifant.

Ex Concilio Tolitano*, cap. XLIV.

PRONA est omnis aetas ab adolescentiâ in malum: nihil enim incertius quàm vita adolescentiæ. Ob hoc constituendum oportuit, ut si qui in Clero pueri aut adulescentes existant, omnes in uno conclavi atque commorentur, ut lubricitatis amos non in luxuriâ, sed in disciplina Ecclesiastica agant, deputati probatissimo seniori i quem & magistrum doctrinæ & testem vite habeant. Quibè si aliquis ex his pupillis existant, sacerdotali tutela foveantur, ut & vita eorum à criminibus intacta sit, & res ab injuriâ improborum. Qui autem his præceptis resistentes, monasterium deputentur, ut vagantes animi & superbi severam regulâ distringantur.

CAPUT LVII.

Ut Clerici vitent ebrietatē, quæ omnium viciorum fomes ac virus est.

Ex Concilio Agathensi*, cap. XLIII.*

ITaque cum quem ebriam fuisse constitit, ut ordo patitur, aut triginta dierum spatium à communione statuimus submovendum, aut corporali dandum supplicio.

CAPUT LVIII.

Consumptio ordinis Clerici suspiciatâ conviviis vitentur, ne facer aniles aut otiosus polius possit.

Ex Concilio quo suprà, cap. XL.*

PRESBYTERI, Diaconi, Subdiaconi, vel deinceps, quibus ducendi uxores licentia non est, etiam alienarum maritarum evitent convivia, neque his cæcibus admisceantur ubi amatoria cantantur & turpis, aut obicant motos corporum choris & saltationibus effrenantur; ne auditis & obtutus sacris mysteriis deputati, turpium spectaculorum atque verborum contagione polluantur.

CAPUT LIX.

De Clericis qui magos aut sortilegos consuluerunt.

Ex Concilio Tolitano*, cap. XLII.

SI Episcopus quis, aut Presbyter, sive Diaconus, vel quilibet ex ordine Clericorum, magos aut

sortilegos, aut amulos, aut certè augures, vel lotilegos, vel eos qui prædicant sortem aliquam, aut aliquos eorum famula exercentes consulere fuerit deprehensus, ab honore dignitatis suæ depositus, Monasterium certiorum exceptis, ibique perpetuè penitentiam deditus sceleris admodum sacrilegi just.

CAPUT LX.

Clerici tabernas non ingrediantur absque peregrinationis necessitate.

Ex Concilio Carthaginiensi*, cap. XLVII.

UT Clerici edendi vel bibendi causâ tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi.

CAPUT LXI.

De Clericis qui in festinatione arma sumserint.

Ex Concilio Tolitano*, cap. XLV.

CLERICI qui in quocumque seditione arma volentes sumserint vel sumserunt, aperti amissionis sui gradu in Monasterium penitentiam retundantur.

CAPUT LXII.

De Clericis per plateas & andronas ambulantiis.

Ex Concilio Carthaginiensi*, cap. XLVIII.

CLERICUS per plateas & andronas, nisi certâ & maximâ officii sui necessitate non ambulet.

CAPUT LXIII.

De Clericis in mundanis & foro decambulantiis.

Ex Concilio quo suprà, cap. XLVIII.

CLERICUS qui non pro emendo aliquid in mundanis vel in foro decambulat, ab officio suo degradetur.

CAPUT LXIV.

Clerici qui vigiliis desunt, stipendia privandi.

Ex Concilio Carthaginiensi*, cap. XLIX.

CLERICUS qui absque eorumcensu sui iniquitate vigiliis desit, stipendio privatus excommunicetur.

CAPUT LXV.

Clerici maledici degradentur.

Ex Concilio Carthaginiensi*, cap. LVI.

CLERICUS maledicos, maximeque in Sacerdotibus, cogatur ad postulantem veniam; si noluerit, degradetur, nec unquam ad officium absque satisfactione revocetur.

CAPUT LXVI.

De Clericis sepulchra demolientibus.

Ex Concilio Tolitano*, cap. XLVI.*

SI quis Clericus in demolendis sepulchris fuerit deprehensus, quia facinus hoc pro sacrilegio legibus publicis sanguine vindicatur, oportet Canonibus in tali scelere productum à Clericis ordine submoventi, & penitentiam termino deputari.

cap. 117.

cap. 117.

cap. 111.

cap. 111.

cap. 117.

* Conc. rom. no. 1170, tit. 1170.

* Tit. 117.

* Carthag. 117 & 1170.

Tit. 117.

CAPUT LXVII.

*Uti Clerici invidis non promoveantur.**Ex Concilio Carthagenſi*, cap. 117.***C**lericus invidens fratrem profectibus, donec in vitio est non promoveatur.

CAPUT LXVIII.

*Clerici adulatores & proditores degradentur.**Ex Concilio quo ſuprà, cap. 118.***C**lericus qui adulationibus & proditiombus vacare deprehenditur, degradetur ab officio.

CAPUT LXIX.

*Clerici nec veſtimentos nec calcamentis quærant decorem.**Ex Concilio Carthagenſi, cap. 119.***C**lericus profitionem ſuam etiam habitu & inſeſſa probet, & ideo nec veſtibus nec calcamentis decorem quærat.

CAPUT LXX.

*De Clericis ſcurrilibus vel inter epulas canonicis.**Ex Concilio Carthagenſi, cap. 120.***C**lericos ſcurriles & verbis turpibus joculatores ab officio detrahendos. Clerici inter epulas canentes ſupradictæ ſententiæ ſeveritate ſerventur.

CAPUT LXXI.

*De Clericis per creaturas jurantibus.**Ex Concilio quo ſuprà, cap. 121.***C**lericum per creaturas juramentum acerrimè objugandum; ſi perſiterit in vitio, excommunicandum.

CAPUT LXXII.

*Ne aut horum teſtium convivia inveniatur.**Ex Concilio Beatenſi*, cap. 122.***N**on oportet Clericos vel laicos religioſos ante ſacram horam diei tertiam intrare convivia, neque aliquando Clericos niſi hymno dicto edere panem, & poſt cibos gratias auctori Deo deſerre.

CAPUT LXXIII.

*De his qui in parvâ ætate certam parentibus religionem habentem tenentur.**Ex Concilio Tolitano*, cap. 11.***C**um huiusmodi diſſolute operationis effectus intendum notare ſecundum honeſtæ conſtitutionis edictum, dum incognitè reſolvi putatur, quod in diſſolubili ſanctibus auctoritate tenetur: ideo quicquid obvium ex incerto occurrere, evidenter obſcure dicitur, ut de cætero nihil ſuperſite, quod in dubium tenetur: ideoque ſi in quolibet minori ætate vel religionis conſuetudine, vel religione debitam veſtem in utroque ſexu filii aut unus aut ambo parentes detulerint, certè aut nolentibus, aut neſcientibus ſe, ſuſceptam non mox viſam in huius obſervantia, ſed vel totam ſe, vel eorum Eccleſia palamque in cou-

vents eoiſdem filios talia habere permiſerint, ad ſeculare reverti habitum iſtis filius quandoque penitus non licebit; ſed convicti quòd conſuetam aut religioſam veſtem aliquando habuerint, mox ad religionis cultum habitumque revertentur, & ſubſtituta diſtinctione huiusmodi ſanctè obſervantia ſervire cogantur. Parentibus ſimè filios ſuos religioni contradere non amplius, quàm uſque ad decimum ætatis eorum annum licentia poterit eſſe, poſtea verò in eum voluntate parentum an ſua devotionis ſit ſolitarium votum, eſt filius lectum religionis aſſumere cultum. Quiſquis autem vel abolitione conſuetudinis, vel ſecularis veſtis aſſumptione detectus fuerit aſſiſſe transgreſſionem, & excommunicationis cenſuram accipiat, & religionis ſemper inbreata.

CAPUT LXXIV.

*Pœnitens ſi ſuus exegerit, inter Oſtianos deputetur, vel de quibus pœnitentiis dicitur.**Ex Excerptis Martini*, cap. 22111.***P**œnitens tantùm ſi neceſſitas aut uſus exegerit, inter Oſtianos prius deputetur, vel inter Lectores, ita ut Evangelium vel Epistolam non legat. Si qui autem inſtituti ſunt, inter Subdiaconos habentur, ita ut manum non imponant, aut ſacra non contingant. Ex pœnitente enim dicimus de eo, qui poſt baptiſmum pro homicidio, aut pro diverſis criminibus, aut graviffimis peccatis publicam pœnitentiam ſub culcio gerens, divino ſervitio altario reconſecratus.

CAPUT LXXV.

*Ex Concilio Carthagenſi****Q**uòd Clericorum nomen etiam Lectores, Pſalmiſta & Oſtarius retineant.

CAPUT LXXVI.

*Si Lector bigamus, aut viduam doceat, non amplius quàm Subdiaconus fiat.**Ex Epistolâ Martini*, cap. 22112.***L**ector ſi viduam uxorem acceperit, in lectoratum permaneat: aut ſi forè neceſſitas ſit, Subdiaconus fiat: nihil autem ſuprà: ſimiliter & ſi bigamus fuerit.

CAPUT LXXVII.

*Lectores Cantoreſque cum oratoris agere ſunt officium non debent.**Ex Concilio Laodiceo*.***Q**uòd non oportet Lectores aut Cantores oratoris uſi, & ita legere vel pſallere.

CAPUT LXXVIII.

*De Diaconis.**Ex Concilio Ancyano*, cap. 1111.***D**iaconi quicumque ordinantur, ſi in ipſiſ ordinacione protritum ſunt dicentes veſſe ſe habere uxores, nec poſſe ſe continere; hi poſtea ſi ad nuptias venerint, manent in miniſterio, propterea quòd hiſ Episcopus licentiam dederit. Quicumque ſanè taceant, & ſuſceptam manibus impoſitionem

* Carthag. iv. ſi ut & ſiquonia cap.

* Ex Capitulis Martini Beatenſis Episcopi.

* Carthag. iv. cap. 11. ſed ſi ut.

* Ex Capitulis Beatenſis Beatenſis Episcopi. cap. 122.

* Ex Capitulis Beatenſis Beatenſis Episcopi.

* Tol. v. n. 11. cap. 11.

* ſed Sylveſtr. ſed ut alii volunt, ſubſtituitur cap. 22112. cap. 22111.

* Ancy. 11.

profissi continentiam, & postea ad nuptias venerint, à ministerio vel clero cessare debebunt.

CAPUT LXXIX.

De levitis & virginis ante xxv. annos non consecratis.

Ex Concilio Carthaginiensi*, cap. 1v.

Item placuit ut ante xxv. annos ætatis nec Diaconus ordinetur, nec virginis consecrentur.

CAPUT LXXX.

De honore quem Presbyteris & Diaconis, qui sub ipsi sunt, debent exhibere.

Ex Concilio Laodicensi*, cap. xx.

Quòd non oportet Diaconum coram Presbytero sedere, sed iussione Presbyteri sedeat. Similiter autem & Diaconi honorem habeant ab obsequentibus, id est Subdiaconibus & omnibus Clericis.

CAPUT LXXXI.

De obedientia Diaconorum erga Presbyteros.

Ex Concilio Carthaginiensi*, cap. xxxviii.

Diaconi ita se Presbyteris ut Episcopis ministros esse cognoscant.

CAPUT LXXXII.

Ex Concilio quo suprà.*

Ut Diaconus presente Presbytero Eucharistiam corporis Christi populo, si necessitas cogit, iustos eroget.

CAPUT LXXXIII.

Ex Concilio cujus supra scriptum, cap. 11.

Ut Diaconus iubente Presbytero sedeat quolibet loco.

CAPUT LXXXIV.

Ex Concilio Carthaginiensi.*

Ut Diaconus in conventu Presbyterorum interrogatus loquatur.

CAPUT LXXXV.

Ut Diaconus tempore tantum oblationis & lectionis aliquid utatur.

CAPUT LXXXVI.

Quòd præter Episcopum clericum proficisci non debeat.

Ex Concilio Laodicensi, cap. xlii.

Quòd non oportet Sacerdotem vel Clericum præter iussu suum Fontianis proficisci.

CAPUT LXXXVII.

De Sacerdotibus & Levitis canes ad venandum & accipitres non habent.

Tom. I.

Ex Concilio Agathensi, cap. lvi.

Episcopis, Presbyteris, Diaconis canes ad venandum aut accipitres habere non liceat. Quòd si quis talium perisionum in hac voluntate decreverit fuerit, si Episcopis, tribus mensibus se à communione suspendat, Presbyter duobus mensibus abstinat, Diaconus verbò uno ab omni officio suo vel communione cessabit.

CAPUT LXXXVIII.

De his qui in agritudine sunt baptizati.

Ex Concilio Neocesariensi*, cap. 212.

Si quis in agritudine constitutus fuerit baptizatus, Presbyter ordinari non debet: non enim fides illius voluntaria, sed ex necessitate est; nisi forte postea ipsius studium & fides probabilis fuerit, aut hominum raritas cogat.

CAPUT LXXXIX.

Quòd non oportet peregrinos clericos sine commendatione litterarum ministrare.

Ex Concilio Chalcedonensi*, cap. 2122.

Peregrinos Clericos & Lectores in alià civitate præter commendationem litterarum sui Episcopiniquam penitus ministrare debent.

CAPUT XC.

Ut nullus minister proficiatur sine chrismate, ubi & Presbyter minister ostendatur.

Ex Concilio Arathico.*

Nullum ministrorum qui baptizandi recepti officium, sine chrismate aliquam debere progredi, quia inter nos placuit semel in baptizate chrismari: de eo autem qui in baptizate quicumque necessitate faciente non chrismatus fuerit in confirmatione, Sacerdos commonebitur: nam inter nos chrismatio ipsius omnium a benedictione est: non eo præjudicans quidquam dico, sed ut non necessariam habeatur repetita chrismatio.

CAPUT XCI.

Ut ab altero Episcopo chrisma nullus accipiat.

Ex Concilio Valenti*, cap. 112.

Per singula territoria Presbyteri vel ministri ab Episcopis non prout libitum fuerit à vicinioribus, sed à suis propriis per annos singulos petant chrisma appropinquante solemnitate Paschali; nec per quemcumque Ecclesiasticum, sed si qua necessitas aut ministrorum occupatio est, per Subdiaconum, quia inhonorem est inferioribus summa committi. Optimum autem est ut ipse suscipiat, qui in tradendo usus est: si quid autem obstat, saltem in cuius officii est sacramentum disponere, & sacramentum suscipere.

CAPUT XCII.

Presbyter Diaconum aut Presbyterum non ordinabit.

Ex Concilio Hispaniensi*, cap. v.

Quinto iudicio ad cognitionem nostri eximiiis Gubernis Diaconum relatu deductum est de quibusdam ipsius Ecclesie Clericis, quorum dum

* 55 320-
for 1, an. 314

* 55 320-
for 1, an. 314

* Arathico 2.
sub Leone 1.
an. 441.

* Valenti 1. sub
Leone 1. an.
441.

* Hispaniensi 2.
sub Emilian. P.
an. 415.

non ad Presbyterium, duo ad Levitarum ministerium facerentur. Episcopus eorum oculorum dolore detentus, fertur manum suam super eos tantum posuisse, & Presbyter quidam illi contra Ecclesiasticum ordinem benedictionem dedisse, qui licet propter tantam presumptionis audaciam potest accusatus iudicio presentis damari, si adhuc in corpore potius, non fuisset mortis vocatione praeventus: sed quia iam ille extimino divino relictus, humano iudicio accusari non potest, hi qui supersunt, & ab eo non consecrationis tictulum, sed agnomine potius elogium preceperant, ne sibi licentiam talis ultra usurpatio faciat, decrevimus ut à gradu Sacerdotalis, vel Levitici ordinis, quem perverse adepti sunt, depositi æquo iudicio abijciantur. Tales enim meritis iudicati sunt removendi, quia præventi sunt constituti.

CAPUT XCIII.

De his qua prohibentur Presbyteris in Ecclesiasticis sacramentis agere.

Ex Concilio quo supra, cap. VII.

Sepimo examine relatam est nobis vterantissimum quondam Aegyptium Cordoientis urbis Episcopum frequenter Chorepiscopos, vel Presbyteros destituisse, qui tamen juxta Canones vocati sunt, qui absente Pontifice altaria exegerent, basilicas consecrarent: quod quidem non est mirum ad præcipue, vnum Ecclesiasticis disciplinis ignarum, & statum à seculari militia in Sacerdotale ministerium delegatum. Ergo ne ultra talis à nobis licentia usurpetur, communi sententia statendam oportuit: scientes quia sicut Presbytero vel Chorepiscopo illicita consecratio est altaris, ita & constituto: in divinis enim literis præcipiente Domino solum Moyses in tabernaculo Dei erexit altare, solus ipse unxit, utique quia summus Sacerdos Dei erat, sicut scriptum est de eo: *Moses & Aaron in Sacerdotibus ejus.*

CAPUT XCIV.

Ut si Presbyter inconsulto Episcopo agendam celebretur, honore privetur.

Ex Concilio Carthaginiensi*, cap. VIIII.

Numidius Episcopus Maximianus dixit: In quibusdam locis sunt Presbyteri, qui aut ignorantes simpliciter, aut dissimulantes audaciter presentem & inconsulto Episcopo cum plurimis in domicilio agant agendam, quod disciplinæ incongruum esse cognoscit sanctitas vestra. Gemedius Episcopus dixit: Fratres & Coepiscopi nostri dignæ suggestioni tuæ respondere non morentur. Ab universis Episcopis dictum est: Quilibet Presbyter inconsulto Episcopo agendam in quolibet loco voluerit celebrare, ipse honori suo coartariis exiliis.

CAPUT XCV.

Presbytero alterius regionis presente Episcopo, vel Presbyteris civitatis non licet ministrare: & quo ordine panem sive calicem dent.

Ex Concilio Neocaesariensi*, cap. XIII.

Presbyteri qui conregionales non sunt, in Ecclesiis presentibus episcopis vel Presbyteris civitatis officere non possunt, nec panem dare sanctificatum, nec calicem porrigere. Quod si absentes sint civitatis Sacerdotes, & fuerint invitati ad dan-

dam orationem, soli poterunt dare. Vicari autem Episcoporum, quos Græci Chorepiscopos vocant, constituti sunt quidem ad exemplum septuaginta seniorum, sed tamquam Consecratores propter sollicitudinem & studium quod in pauperes agunt, offerant, & honorabiles habeantur.

CAPUT XCVI.

De his qui ex vasis ministerii Ecclesia aliquid vendiderint.

Ex Concilio Bracarenensi*, cap. XVI.

Si quis Presbyter aut Diaconus inventus fuerit de ministerio Ecclesie aliquid vendidisset, quia sacrilegium commisit, placuit cum in ordinatione Ecclesiasticæ non haberi: in iudicio tamen Episcopi dimittendum esse sive dignus sit, sive indignus, in suo debet recipi gradu: quia multoties hoc ipsum quod de sacrosancto altero intamaverunt, id cum Episcopi potestate dimissum est.

CAPUT XCVII.

Ne Presbyter benedictionem vel poenitentiam in Ecclesia dare presumat.

Ex Concilio Carthaginiensi*, XLVI.

Benedictionem super plebem in Ecclesia fundere, aut poenitentem in Ecclesia benedicere, Presbytero penitus non licebit.

CAPUT XCVIII.

De his qui in Ecclesia in quibus procelli sunt, munera perducunt.

Ex Concilio Nizano*, cap. XVI.

Quicumque temere ac periculose, neque timorem Dei præ oculis habentes, nec agnoscetes Ecclesiasticam regulam discunt ab Ecclesia, Presbyteri, vel Diaconi, vel quicumque sub regula profus existunt: hinequaquam debent in aliam Ecclesiam recipi, sed omnem necessitatem convenit illis imponi, ut ad suas parochias revertantur: quod si non fecerint, oportet eos communitate privari. Si quis autem ad alium pertinenter audaciter invadente, & in sui Ecclesia ordinare tentaverit, non consentiente Episcopo à quo discessit in qui regule mancipatur, ordinatio hujuscemodi irrita comprobatur.

CAPUT XCIX.

Qualiter Diaconi ordinentur.

Ex Concilio Carthaginiensi*, cap. XV.

Solus Episcopus, qui eum benedicit, manus super caput illius imponat: quia non ad Sacerdotium, sed ad ministerium consecratur.

CAPUT C.

De numero tertio Diaconorum.

Ex Concilio Neocaesariensi*, cap. XIV.

Diaconi septem debent esse juxta regulam, licet & valde magna sit civitas: idipsum autem & actum Apostolorum liber sinimus.

Ex Capitulis
Marini Brac.
Epi. cap.
VIII.

Ex Concilio
Agathensi,
cap. 44.

Nizano
an. 325.

Psal. 98.

* Comb. a. sub
Sivico, an.
197. cap. 3.

* sub Sylva
Brac. an. 314.

* Ex Carth.
IV. an. 398.

* sub Sylva
Brac. L.

CAPUT CI.

Quo tempore Presbyterum conveniens ordinari.

Ex eodem Concilio, cap. xlii.

Presbyter ante tricesimum ætatis suæ annum nullatenus ordinetur, licet valde sit dignus, sed hoc tempus observet. Nam Dominus nollet tricesimæ ætatis suæ anno baptizatus est.

CAPUT CII.

Quoties Presbyter ordinetur.

Ex Concilio Carthageno * , cap. lxxi.

Presbyter cum ordinatur, Episcopo eum benedicente & manus super caput ejus tenente, etiam omnes Presbyteri qui presentibus sunt, manus suas juxta manus Episcopi super caput illius teneant.

CAPUT CIII.

De non contemnendo oblationes Presbyteri conjugati.

Ex Concilio Agathensi * .

Si quis decernit, Presbyterum conjugatum tamquam occasione impetratam quoddam offitium non debet, & ab ejus oblatione ideo se abstinere, anathema sit.

CAPUT CIV.

Quid non liceat Clericum in domum civitatum Ecclesis ministrare.

Ex Concilio Calchedonensi * , cap. 2.

Non liceat Clericum in duarum civitatum confecti simul Ecclesie, in qua ab initio ordinatus est, & ad quam confugit quasi ad potiorem ob inanis gloriæ cupiditatem: hoc autem facientes revocari debere ad suam Ecclesiam in qua primitus ordinari sunt; & ibi ratiomodo ministrare. Si vero jam qui translatus est ex alia in aliam Ecclesiam; piocis Ecclesie vel martyriorum, quæ sub eâ sunt, aut prociotum, aut xenodochoium rebus in nullo communicet. Eos vero qui anti fuerint post distinctionem magnæ & universalis hujus Synodi quidquam ex his que sunt prohibita perpetrare, decrevit sancta Synodus à proprio hujusmodi gradu excedere.

CAPUT CV.

De his qui vocantur Chorepiscopi.

Ex Concilio Antiochano * , cap. 2.

Qui in vicis vel possessionibus Chorepiscopi nominantur, quamvis manus impositionem Episcoporum petceperint, & ut Episcopi consecrati sint, tamen sanctæ Synodo placuit ut modum propriam recognoscant, & gubernent sibi subiectas Ecclesias, eorumque modestamine curaque contenti sint. Ordinent etiam Lectores, & Subdiaconos atque Exorcistas, quibus promotiones istæ sufficant. Nec Presbyterum vero, nec Diaconum audeant ordinare: præter civitatis Episcopum, cui ipse cum possessione subiectus est. Si quis autem transgredi ista tentaverit, depositus quo utebatur honore priverit. Chorepiscopum vero civitatis Episcopus ordinet, cui ille subiectus est.

CAPUT CVI.

Judicio multitudine ordinationes fieri non debere.

Ex Concilio Laodicensi * , cap. xlii.

Quod non sit permittendum turbis electiones eorum facere, qui sunt ad Sacerdotium probevendi.

CAPUT CVII.

De Episcopalis ordinationibus.

Ex eodem Concilio, cap. lxxv.

Ut Episcopi judicio Metropolitanorum, & eorum Episcoporum qui circum circa sunt probebantur ad Ecclesiasticam potestatem; hi videlicet qui plurimo tempore probantur tam verbo fides, quam recte conversationis exemplo.

CAPUT CVIII.

De electione Episcopi.

Ex Concilio Bracaren * , cap. 17.

Non licet populo electionem facere eorum qui ad Sacerdotium promoventur; sed iudicium sit Episcoporum, ut ipsi eum qui ordinandus est probeant, in sermone, & in fide & in spiritali vitæ eductus sit.

CAPUT CIX.

De his qui ad Episcopatum in provinciis probebantur.

Ex Concilio Nicæno * , cap. 17.

Episcopum convenit maxime quidem ab omnibus qui sunt in provinciâ Episcopi ordinari: si autem hoc difficile fuerit aut propter instantem necessitatem, aut propter itineris longitudinem, tribus tamen omnimodis in ipsam convenientibus, & absentibus quoque pari modo decentibus, & per scripta consentientibus, tunc ordinatio celebretur: firmitas autem eorum que petuntur, per unanquamque provinciam Metropolitanis tribuatur Episcopo.

CAPUT CX.

Quid addi debeant Episcopi numero ordinatorum, si de ordinando Episcopo fuerit contradicendum.

Ex Concilio Africano * , cap. xvii.

Sed & illud est statuendum, ut quando ad eligendum Episcopum convenierimus, si qua contradictio fuerit oborta, (quia talia tractata sunt apud nos) non præsumant ad purgandum eum, qui ordinandus est, tres jam, sed possulent ad numerum unus vel duo: & in eadem plebe qui ordinandus est, discutiantur primo persone contradicentium, postremo etiam illa, que obvietant, pertractentur: & cum purgatus fuerit, sub conspectu publico ita demum ordinetur. Si hoc cum vestre laudatitatis animo concordat; toboretur vestre dignationis responsione. Ab universis Episcopis dictum est: satis placet.

CAPUT CXI.

Non accipiendum premium pro Episcoporum honore de communi peccata.

A 220 liij

Epif. xxxv.

Et Epifcō⁹ *Hocimō* ad Epifcopos per Hifpaniam,
cap. 11.

Hoc quoque ad priora coniungimus, ut benedictio per impositionem manuum, quæ à Deo esse creditur, pretio comparetur: quia autem oculos esse convenit, quia Simon Spiritum sanctum volens redemptione mercari, Apostoli fuerit detestatione percussus. Tunc deinde cui non vult potest esse quod vendidit: istam Sacerdotibus ordinandis reverentiam servet electio, ut in gravi munere populorum divinum credatur esse iudicium: ibi enim Deus, ubi simplex sine pravitate consensus. Verum nec ab hac quidem parte sollicitudinis et admonitionis omissimus, ne vel ille se à culpâ ardet alienum, qui et si ipse quidem à redemptione libere miscaverit benedictione mysticâ Sacerdotem, et tamen ad alterius redemptioni voluntatem vel sponte in hoc, vel necessitate consenserit; quod prodest illi suo errore non possit, qui consensus præstat erranti: Procul dubio contra mandata committit, & qui habet peccatum proprium, & qui sequitur alienum; incassum animus resistit cupiditati, si non resistit et timori. Adversum hæc facilius Deo adjuvante providebitur, si circa Metropolitanos privilegia à sanctis Patribus constituta permanent; si Metropolitanis circa parochias suas ordinem suum ea quæ decet veneratione custodiant, ut nec electio Præfules, nec contemptus depreciet obsequentes, quæ si in operibus ita fixa habeantur in cordibus, quemadmodum reperiuntur in scripturis: si nulla sine in templis emptio sine semina, nulla erant fomenta discordiæ; sed regnante charitate, sub illa quam nobis Deus promittit & retribuet, pace viveatur.

CAPUT CXII.

Quid non oportet Epifcopi aut quolibet ex clero
per pecunias ordinari.

Et Concilio Chalcedonensi, cap. 12.

Epif. lxxv.
ca. 47.

Si quis Epifcopus per pecuniam fecerit ordinationem, & sub pretio redegerit gratiam quæ non potest vendi, ordinaveritque per pecunias Epifcopum, aut Chœpifcopum, aut Presbyterum, aut Diaconum, vel quemlibet ex his qui consummetantur in clero, aut promoverit per pecunias dispensatorem, aut defensionem, aut mansionarium, vel quemquam qui subiectus est regulæ, pro suo turpissimi lucri commodo; is qui hoc attentasse probatus fuerit, proprii gradus periculo subiacet: & qui ordinatus est, nihil ex hac ordinatione vel promotione, quæ est per negotiationem facta, proficiat, sed sit alienus et dignitate, vel sollicitudine, quam pecunias quaerivit. Si quis verò mediator tam turpibus & nefandis datus vel acceptis existit, & ipse si quidem Clericus fuerit, proprio gradu decedat: si verò laicus aut monachus, anathematizetur.

CAPUT CXIII.

De his qui cum sint ex aliâ provinciâ, in aliis
audere ordinationes efficiere.

Et Concilio Antiocheno, cap. 2118.

Epif. lxxv.
ca. 47.

Nullus Epifcopus ex aliâ provinciâ audeat ad aliam transgredi, & ad promotionem ministrum aliquos in Ecclesiâ ordinare, licet consensum viderentur præbere nonnulli, nisi literis tam Metropolitanis quam cæterorum qui cum eo sunt Epifcoporum rogatus adveniat, & sic ad aditionem ordinationis accedat. Si verò nullo vocante, inordina-

to more depereret super aliquibus ordinationibus & Ecclesiasticis negotiis ad eum non pertinentibus componendis, irrita quidem quæ ab eo geruntur existant; ipse verò incompotit motus sui & irrationabilis audacia subeat ultionem, et hoc jam damnatus à sanctâ Synodo.

CAPUT CXIV.

De his qui cum ad Epifcopum convocantur,
civitate.

Et eodem Concilio, cap. xvii.

Si quis Epifcopus per manus impositionem Epifcopatum acceperit, & præfisse populo constitutus ministerium subire neglexerit, nec acquieverit ire ad Ecclesiâ sibi committam, hunc oportet communionem privati donec susceperit coactus officium, aut certè de eo aliquod integra decreverit ejusdem provincie Synodus Sacerdotum.

CAPUT CXV.

De Epifcopalibus in provinciâ ordinationibus.

Et eodem Concilio, cap. x 12.

Epifcopus præter Synodum & presentiam Metropolitanam nullatenus ordinetur: hoc autem modis omnibus coram posito, melius quidem est ut omnes simul adint ejusdem provincie Sacerdotes, quos Metropolitanus Epifcopus ad vocare debet; & si quidem omnes occurrerint, optime: quod si hoc difficile fuerit, saltem sponte adeste omni modo convenit, aut certè scriptis ejusdem sententia comprobari: & ita sub plurimorum vel presentia vel decreto ordinatio celebretur. Quod si scelus contra definita factum fuerit, nullas ordinatio vires habet: si verò juxta definitam regulam fiat, & nonnulli pro contentione propria contradicant, obtineat sententia plurimorum.

CAPUT CXVI.

Ut nullo modo de parochiâ ad aliam parochiam
Epifcopus transferat.

Et eodem Concilio, cap. xx 2.

Epifcopus ab aliâ parochiâ nequaquam migret ad aliam, nec sponte sua proripis insiliens, nec vi coactus à populis, nec ab Epifcopis necessitate compulsus; maneat autem in Ecclesiâ quam primitus à Deo sortitus est, nec inde transmigret secundam primum de hac re terminum constitutum.

CAPUT CXVII.

Ut in alterâ Parochiâ Clericus alterius parochiâ
Epifcopum nullatenus ordinet.

Et eodem Concilio, cap. xx 11.

Epifcopus alienam civitatem quæ non est illi subiecta, non audeat; nec ad possessionem accedat quæ ad eum non pertinet super ordinationem cuiusquam, nec constituat Presbyteros aut Diaconos alteri subiectos Epifcopo, nisi forte cum consilio & voluntate regionis Epifcopi. Si quis autem tale aliquid facere tentaverit, irrita sit ejus ordinatio, & ipse coacturus à Synodo: nam si ordinare non poterit, nullatenus iudicabit.

CAPUT CXVIII.

Ut nullus Epifcopus, Presbyter & Diaconus conde-

Har exiles: & ut Lectores uxores accipiant, & Clerici abstinent ab usura: & quo tempore vel ipsi vel virgines consecrantur.

Ex Concilio Carthaginiensi *, cap. xvi.

Item placuit ut Episcopi, Presbyteri & Diaconi non sint conductores aut procuratores, neque illo turpi negotio & inhonesto viduum quietant, quia respicere debent scripturam esse: *Nullus militans Deo implicatus sit negotiis saecularibus.* Item placuit * ut Lectores cum ad annos pubertatis venerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam proficere. Item * placuit ut Clericus si commendaverit pecuniam, pecuniam accipiat, si speciem, eandem speciem quantum dederit accipiat. Et * ut ante viginti quinque annos aetatis nec Diaconi ordinentur, nec virgines consecrentur: & ut Lectores populum non saluent.

CAPUT CXIX.

Si qui Clerici ab Episcopis suis praemio contempserint, nec illis manant unde recedere noluerint.

Ex eodem Concilio, cap. xxxi.

Item placuit ut quicumque Clerici vel Diaconi pro necessitatibus Ecclesiarum non obtentum praemium Episcopi sui, volentes eos ad honorem ampliores in sua Ecclesia promovete, nec illic misistrent in gradu suo recedere noluerint.

CAPUT CXX.

De his qui plebes proprias derelinquunt.

Ex Concilio Africano *, cap. xxxviii.

Resum placuit ut nemini sit facultas, relicta principali cathedra ad aliquam Ecclesiam in Diocesi constitutam se conferre, vel in re propria diuitius, quam oportet, constitutam curam vel frequentationem propriae cathedrae negligere.

CAPUT CXXI.

Ut Episcopi qui ordinantur, ab ordinariis suis episcopatum accipiant, qui duntaxat & Consulem praeservant.

Ex eodem Concilio, cap. lvi.

Deinde placuit ut quicumque deinceps ordinantur per provincias Africanas, litteras accipiant ab ordinatibus suis manu eorum subscriptas, continentes Consulem & diem, ut nulla alteratio de posteritatis vel anterioribus oriatur.

CAPUT CXXII.

De his qui vel simul in Ecclesia legent, ab aliis non posse promovete.

Ex eodem Concilio, cap. lxxii.

Item placuit ut quicumque in Ecclesia vel semel legent, ab alia Ecclesia ad clericatum non teneantur. Et subscripturum. Aurelius Episcopus Ecclesiae Carthagenensis huic decreto consenti, & praedelo subscripsi. Similiter & ceteri Episcopi subscripserunt.

m Cap. lxxii] Alii codex Cap. lxxii, alius verb. Cap. lxxii.

CAPUT CXXIII.

De reprobationibus & reordinationibus, vel transpositionibus Episcoporum.

Ex eodem Concilio, cap. xv.

Illud autem suggerimus mandatum vobis, quod etiam in Capisina * plenaria Synodo videtur statutum, ut non liceat fieri reprobationes, reordinationes, vel transpositiones Episcoporum. Nam Crescens Vultagenis Episcopus, plebe sine detestanda Tubunienis * inivit Ecclesiam; & usque in hodie commotus (secundum quod statutum fuerat) relinquere eandem quam invaserat plebem, contempsit: adversus illum quod promittatur fuerat, confirmata quidem audivimus; sed petimus secundum quod nobis mandatum est, ut dignemini dare si ducum quibus iam, necessitate ipsa cogente, liberum nobis sit Rectorem provinciae secundum statuta gloriosissimum Principum adversus illum adire, ut qui nisi admonitioni sanctitatis vestrae acquiescere noluit, & emendate allicum, auctoritate iudiciali procius excludatur. Aurelius Episcopus dixit: Servata forma disciplinae non animabatur appetitus, si hanc vestra charitate modestè conventus recedere detrectaverit, cum fuerit suo contemptus & contumacia faciente, etiam auctoritate iudiciali conventus. Honoratus & Urbanus Episcopi dixerunt: hoc enim omnibus placet. Ab universis Episcopis dictum est: Iustum est, placet.

CAPUT CXXIV.

Quid non oportet ordinationem Episcoporum die differri.

Ex Concilio Chalcedonensi *, cap. xxv.

* Ap. Leon. I. de. 411.

Quoniam quidam Metropolitanorum quantum competimus negligunt commissus sibi greges, & ordinationes Episcoporum factas differunt, placuit sacrosanctae Synodo intra tres menses ordinationes Episcoporum celebrare, nisi forte necessitas inevitabilis coegerit tempus dilationis extendi. Quod si hoc minime fecerit, coeptioni Ecclesiasticae subiacet: vetustatem roidius Ecclesiae videtur penes oeconomicum ejusdem Ecclesiae integritate referentur.

CAPUT CXXV.

Quales vel quomodo debent ordinari Episcopi.

Ex Concilio Carthaginiensi *, cap. i.

* Carth. iv.

Qui Episcopus ordinandus est, antea examinetur: si natura prudens est, si docibilis, si modestus temperatus, si vita castus, si sobrius, si misericors, si literatus, si in lege Domini instructus, si in scripturarum sensibus cautus, si in dogmatibus Ecclesiasticis exercitatus, & ante omnia si hanc documenta verba simplicibus afferat, id est, Patrem & Filium, & Spiritum sanctum unum Deum esse confirmans, totamque in Trinitate Divinitem coessentialem & consubstantialem & coeternalem, & coomnipotentem predicans, si singulam quamque in Trinitate personam plenum Deum, & totas tres personas unam Deum: si incarnationem divinam non in Patre, neque in Spiritu sancto factam, sed in Filio tantum credat, ut qui erat in Divinitate Dei Patris Filius, ipse fieret in homine hominis matris filius, Deus verus ex Patre, homo verus ex

n Trinitatem] In alio codice legitur Trinitatem.

matre, carum ex matris viscibus habens & animam humanam rationalem, simul in universalique natura, id est, homo & Deus, una persona, unus filius, unus Christus, unus Dominus creaturarum omnium, qui sunt, & auctor & Dominus & Creator, cum Patre & Spiritu sancto omnium creaturarum: qui postus est vera carne possessio, necotus vera corpora sui moris, et tunc verus carnis suae receptio, & veri animae resurrectione in qua veniit iudicare vivos & mortuos. Querendum etiam ab eo si Novi & Veteris Testamenti, id est, legis & Prophetarum & Apostolorum unum eundemque credit auctorem & Dominum, si diabolus non per conditionem, sed per arbitrium factus sit malus. Querendum etiam ab eo, si credat huius quam geramus, & non alterius carnis resurrectionem; si credat iudicium futurum, & recepturus singulos pro his que in hac carne gesserunt, vel penas, vel premia. Si nuptias non approbet, si secundum matrimonium non damnet: si carnis perceptionem non culpet; si penitentibus reconciliatis communit. Si in Baptismo omnia peccata, id est, tam illud originale contractum, quam illa que voluntate admissa sunt, dimittat: si extra Ecclesiam Catholicam nullus salvetur.

Cum in his omnibus examinatus inventus fuerit plene instructus, tunc consensu Clericorum & laicorum & conventu totius provincie Episcoporum, maximeque Metropolitanis vel auctoritate, vel presentia ordinatur Episcopus: suscipio in nomine Christi Episcopatus, non suae delectationi, nec sua utilitati, sed haec Patrum definitionibus acquiescens. In eorum ordinatione etiam aetas requiratur, quam sancti Patres exempli Salvatoris in praedlegendi Episcopo consulerent. Dehinc disponat qualiter Ecclesiastica officia ostendatur.

CAPUT CXXVI.

Qualiter conferentur Episcopi.

Ex Concilio quo supra, cap. 11.

Episcopus cum ordinatur, duo Episcopi ponant & teneant Evangeliorum codicem super caput & cervicem ejus, & uno super eum fundente benedictionem, reliqui omnes Episcopi qui adstant, manibus suis caput ejus tangant.

CAPUT CXXVII.

De ordinatione ministrorum Sacerdotum quando fiat.

Ex Epistola Papae Leonis ad Diaconos, cap. 1.

Quod ergo in Patribus nostris propensior cura novimus esse servatum, si vobis quoque volumus custodiri, ut non passim diebus omnibus Sacerdotatus vel Leviticae ordinatione celebretur, sed post diem Sabbati, et iusque noctis que in prima Sabbati lucebit exordium diligantur, in quibus his qui conferendi sunt juvenis, & à jejuniis sacra benedictio confertur; et quod ejusdem observantia est, si mane ipso Dominico die constituto Sabbati jejunio celebretur, à quo tempore praecedentis noctis nisi non recedat, quem ad diem Resurrectionis, sicut etiam in Pascha Domini declaratur, pertinere non dubium est. Nam peccat auctoritatem consuetudinis, quam ex Apostolicae novimus venire doctrina, etiam sacra scriptura manifestat, quod cum Apostoli Paulus & Barnabam ex percepto Spiritu sancti ad evangelium gentibus mitterent praedicandum, jejunantes & orantes imponebant eis manus; ut intelligamus quantum & dan-

tium & acceptantium devotione curandum sit, ut tantae benedictionis sacramentum negligenter videtur impletum. Et ideo piè & laudabiliter Apostolicum morem gesserit instituta, si hanc ordinandorum Sacerdotum formam per Ecclesiam, quibus Dominus parere te voluit, etiam ipse servaverit; ut has qui conferendi sunt nunquam benedictio nisi in die Dominico Resurrectionis tribuatur, cui à vesperis Sabbati antium confecti adhiberi, & tantis divinarum dispensationum ministeria consecrata. Quidquid à Domino est indignis constitutum in his quibus dignitate est gestum; in hac mundus sumit exordium, in hac per resurrectionem Christi & mortis interitum, & via accepit principium; in hac Apostoli à Domino praedicandi omnibus generibus Evangelium tubam sonant, & ad inferendum universo mundo sacramentum regenerationis accipiunt; in hac sicut beatus Joannes Evangelista testatur, cum congregatis in unum discipulis clausis januis ad eos Dominus intisset, insulavit & dixit: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittantur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* In hac denique promissus à Domino Apostolis Spiritus sanctus advinit; ut caelesti quidam reguli infunderentur & tractum noventium, in illa die celebranda nobis esse mysteria Sacerdotum benedictionum, in qua collata sunt omnia dona gratiarum.

CAPUT CXXVIII.

Ex Concilio Carthaginiensi, cap. 111.

UT Episcopus non longe ab Ecclesia hospicium habeat.

CAPUT CXXIX.

Ut Episcopus & pauperes & infirmos teneatur.

Ex Concilio Aurelianensi, cap. 111.

Episcopus pauperibus vel infirmis, qui debilitate faciente non possunt suis manibus laborare, viduum & velimentum in quantum possibilitas habuerit, largiatur.

CAPUT CXXX.

Ut Episcopus suppellestem & mensam vilem habeat.

Ex Concilio Carthaginiensi, cap. 111.

Episcopus videm suppellestem & mensam ac vultum pauperem habeat, & dignitatem suae ordinationis fidei & vitae meritis querat.

CAPUT CXXXI.

Ex Concilio quo supra, cap. 111.

UT Episcopus liberos gentium non legat, haereticorum autem pro necessitate temporis.

CAPUT CXXXII.

Ex Concilio quo supra, cap. 111.

UT Episcopus gubernationem viduarum & pupillarum ac peregrinorum non per seipsum, sed per Archiepiscopum, aut per Archidiaconum gerat.

CAPUT CXXXIII.

Ex Concilio quo supra, cap. 111.

UT Episcopus traditionem testamentorum non suscipiat.

CAPUT

CAPUT CXXXIV.

Ex Concilio quo supra, cap. xix.

UT Episcopus nec provocatus pro rebus transitorias litiget.

CAPUT CXXXV.

Ut Episcopus antiquum ordinem, Canones agnoscit.

Ex Concilio supra scripto.

Item placuit ordinandis Episcopis vel Clericis, prius ab ordinatores suis decreta Conciliorum autibus totum inculcentur, ut se aliquod contra statuta Concilii fecisse poenitent.

CAPUT CXXXVI.

Ut Episcopus die Dominico ab Ecclesia abesse non debeat.

Ex Concilio Antiocheno, cap. xxv.

Episcopus si in infirmitate non fuerit impeditus, Ecclesie cui proximus fuerit die Dominico desse non debet.

CAPUT CXXXVII.

Ut Episcopus nullam curam rei familiaris ad se revocet, tantum orationis & doctrinae vacet.

Ex Concilio quo supra, cap. xx.

Episcopus nullam rei familiaris curam ad se revocet, sed ut lectio et orationis et verbi Dei predicationi tantummodo vacet.

CAPUT CXXXVIII.

Ex Concilio Carthaginiensi, cap. xxxiv.

UT Episcopus quolibet locu sedens, stare Presbyterum non patietur.

CAPUT CXXXIX.

De consensu Presbyteri cum Episcopo in Ecclesia.

Ex Concilio quo supra, cap. xxxv.

UT Episcopus in Ecclesia in consensu Presbyterorum sublimior sedeat, intra domum veteri collegam se Presbyterorum esse cognoscat.

CAPUT CXL.

Quandis Episcopus in aliena civitate remoretur.

Ex Concilio Sardiceni, cap. xiv.

Osius Episcopus dixit: Et hoc quoque statueri debetis, ut Episcopus ex alia civitate cum venerit ad aliam civitatem, vel ex provincia sua ad aliam provinciam, et ambitioni magis quam devotioni serviens, voluerit in aliena civitate multo tempore residere: forte enim evenit Episcopum locum esse tam instructum, neque tam doctum; is verb qui advenit incipit contemnere eum, et frequenter facere sermonem ut dehoneflet et inhoret illius personam, ita ut ex hac occasione non dubitet relinquere assignatam sibi Ecclesiam, et transcat ad alienam. Dehinc ergo tempus, quia et non recipi Episcopum inhumanum est, et si diutius resider, per-

Tom. 1

niosum est. Hoc ergo ne fiat providendum est. Memini autem superius Concilio Fratres nostros constituisse, ut si quis locus in ea in qua commoratur civitate tres Dominicos dies, id est per tres septuagintas non celebrasset conventum, communiore privaretur. Si haec circa locos constituta sunt multo magis Episcopus non licet nec debeat, si nulla sit tam gravis necessitas quae detineat, ut amplius et supra scripto tempore abesse sit ab Ecclesia sua. Universi Episcopi dixerunt placere sibi.

CAPUT CXLII.

Non liceat Episcopo in sua Ecclesia plus tribus hebdomadis abesse.

Ex eodem Concilio, cap. xv.

Osius Episcopus dixit: Quia nihil pretermitti oportet, sunt quidam fratres et Coepiscopi nostri, qui non in ea civitate possidentium qua videntur Episcopi esse constituti, vel certe parvam rem illuc habeant; alibi autem idonea praedia habere cognoscant, vel affectionem proximorum quibus indigeant, habentis permitti eis oportet ut accedant ad possessiones suas, et disponant vel ornament fructum laboris sui, ut post tres dies Dominicos, id est, post tres hebdomadas si morari necesse est, in suis potius fundis morentur: aut si est proxima civitas in qua est Presbyter, ne sine Ecclesia videantur facere diem Dominicum, illuc accedat; ut neque res ejus domesticae per absentiam ejus detrimentum sustineant, et non frequenter veniendo ad aliam civitatem, in qua Episcopus moratur, suspensionem jactantiae et ambitionis evadat. Universi dixerunt placere sibi.

CAPUT CXLIII.

De locis non temere faciendis Episcopis.

Ex eodem Concilio, cap. xlii.

Osius Episcopus dixit: Et hoc necessarium arbitror, ut diligentissime tradideris, si forte aut dives aut scholasticus de foro aut ex ministratore Episcopus fuerit postulatus, ut non prius ordinetur nisi ante et Lectorem munere, et officio Diaconi aut Presbyteri fuerit perfundus; et ita per singulos gradus si dignus fuerit, ascendat ad culmen Episcopatus. Potest enim per has promotiones, quae habebant utique prolixum tempus, probati quae fide sit, quae modestia, quae gravitate et veterandis; et si dignus fuerit probatus, divino Sacerdotio illustretur: quia conveniens non est, nec ratio nec disciplina patitur, ut temere & leviter ordinetur aut Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui neophytus est: maxime cum et magister gentium beatus Apostolus ne hoc fieret denuntiasse et prohibuisse videatur: sed hi quorum per longum tempus examinata sit vita, et merita fuerint comprobata. Universi dixerunt placere sibi haec.

CAPUT CXLIII.

Quando et in quibus causis Episcopi ad comitatum ire debeant.

Ex eodem Concilio, cap. xliii.

Osius Episcopus dixit: Importunitates et nimia frequentia et injustae petitiones fecerunt nos non tantum habere vel gratum vel fiduciam, dum quidam non cessant ad comitatum ire Episcopi, et maxime Afri, qui sicut cognovimus sanctissimi fra-

888

t. Tom. 1.

trio & Coepiscopi nostri Crati salutaria consilia sperant aequo contrahunt, & non solum ad comitatum multas & diversas Ecclesie non profuturas perferunt causas, ut fieri solet aut oportet, ut aut pauperibus, aut viduis aut pupillis subveniantur, sed & dignitates seculares & administrationes quibusdam possulant. Hæc itaque pravitatis olim non solum murmuraciones, sed & scandala excitat; bonisum est autem ut Episcopi intercessionem suam his præstent, qui aliqui iniquè vi opprimuntur, aut si vidua affligatur, aut pupillus expositus, si tamen ista omnia iustam habeant causam aut petitionem. Si vobis ergo, fratres carissimi, placet decernite, ne Episcopi ad comitatum accedant, nisi fortè hi qui religiosissimi Imperatoris litteris vel invitati vel vocati fuerint. Sed quoniam sæpè contingit ut ad misericordiam Ecclesiarum confugiant qui iniuriam patiantur, aut qui peccantes in exilio vel infulis damnantur, aut certè quæcumque sententias suscipiunt, adeo subveniendum est his, & sine dubitatione eis petenda per Ecclesiam indulgentia. Hoc ergo si vobis placet. Universi diaconum, placet & constituantur.

CAPUT CXLIV.

De Diaconibus ad comitatum dirigendis.

Ex eodem Concilio, cap. 11.

Osius Episcopus dixit: Hæc quoque providentia vestra tractare debet, qui decrevisti ne Episcoporum improbitas notetur, ut ad comitatum pergant: quicumque ergo, quales superius memoravimus, preces habuerint vel acceperint, per Diaconum suum mittant, quia persona ministri invidiosa non erit, & que impetraverit celerius poterit referre. Et hoc consequens esse videtur, ut de quilibet Episcopo ad eum fratrem & Coepiscopum nostrum preces mittant, qui in Metropoli consistit, ut ille & Diaconem ejus & supplicationes desinet, tribuens commendatitias litteras pari ratione ad fratres & Coepiscopos nostros, qui illo tempore his regionibus & urbibus morantur, in quibus seculus beatus Augustus republicam gubernat. Si verò habet Episcopus amicos in palatio, qui cupit aliquid quod tamen bonisum est impetrare, non prohibeatur per Diaconum suum rogare ac significare his, quos scilicet benignam intercessionem sibi abfenti posse præstare.

CAPUT CXLV.

Quid ad comitatum pro pupillis & viduis, ac necessitatem pauperibus sit tandem.

Ex eodem Concilio, cap. 12.

Qui verò Romam venerint, sicut dictum est, sanctissimo fratri & Coepiscopo nostro Romano Ecclesiarum preces quas habent, tradant, ut & ipse prius examinet si bonæ & iustæ sunt, & præstet diligentiam atque sollicitudinem ut ad comitatum perentur. Universi dicantur placere sibi, & honestum esse consilium. Alippius Episcopus dicit: Si propter pupillos & viduas, vel laborantes, qui causas non iniquas habent, susceperint pergenationis incommoda, habebunt aliquid iustæ rationis: nunc verò cum eis possulent præcipit que sunt in viduâ omnium & sine reprehensione esse non possunt, non esse illi eos ire ad comitatum.

* Hic insipide
cap. 12. inferens
11. ad 12. ad
12. ad 12. ad
in alio.

CAPUT CXLVI.

Quid non oporteat Episcopos, Clericos & Monachos prædæ aliena conductere.

*Ex Concilio Chalcedonensi, * cap. 111.*

* Ad Leonem
11. ad 111.

Pervenit ad sanctam Synodum, quòd quidam qui in clero videntur allecti, propter lucra turpia conductores alienarum possessionum fiant, & secularia negotia sub curâ suâ suscipiant; Dei quidem ministerium parvipendentes, secularium verò discurrerentes domos, & propter avaritiam patrimoniorum sollicitudinem lumentes. Decrevit itaque sanctum hoc magnumque Concilium, nullum deinceps, non Episcopum, non Clericum, non Monachum aut possessiones conductere, aut negotia secularibus se miscere, præter pupillorum (si fortè leges imponant) inexcusabilem curam, aut civitatis Episcopus Ecclesiasticarum rerum sollicitudinem habere præcipiat, aut orphanorum & viduarum, earumque que sine ullâ provisione sunt perfontam, que maxime Ecclesiastico indigent adjutorio, & propter cinorem Domini causa depositæ. Si quis autem transgredi de cetero hæc statuta teneaverit, qui est hujusmodi Ecclesiasticis interpretacionibus subiectus.

CAPUT CXLVII.

De honore Monachis competenti, & ut nullus eorum tenens Ecclesiasticam aut secularia inquirere negotia; nec alienam servum præter conscientiam domini ejus suscipere.

Ex eodem Concilio, cap. 117.

Qui verò & sincerè singularem sectantur vitam, competenter honorantur: quoniam verò quidam utritus habent monachi, Ecclesiastica negotia civiliaque conturbant, circumstantes indifferenter urbes, nec non & Monasteria sibi influere tentantes: placuit nullum quidem ulquam edificare aut consistere Monasterium vel Oratori domum præter conscientiam civitatis Episcopi: Monachos verò per unamquamque civitatem aut regionem subiectos esse Episcopo, & quietem diligere, & intentos esse tantummodo j. junio & orationi, in locis in quibus renuntiaverunt seculis: permanentes: nec Ecclesiasticis verò nec secularibus negotiis communicent, vel in aliquo sint molesti propria monasteria desiderantes, nisi fortè his præcipitur propter opus necessarium ab Episcopo civitatis. Nullum verò recipere in monasterio servum ut sit Monachus cum eis obortu monachi, præter sui domini conscientiam. Transgredientem verò hanc dispositionem nostram communicatum esse decernimus, ne nomen Dei blasphemetur. Verumtamen Episcopum convenit civitatis competentem monasteriorum providentiam agere.

CAPUT CXLVIII.

De pacificis peregrinationum, id est commendatitias litteris.

*Ex Concilio Antiocheno, * cap. 112.*

* Ad Julianum
11. ad 112.

Prelbyteri autem qui sunt in agris, Canonicos epistolæ dare non possunt, ad solos tantum vicinos Episcopos litteras destinabant. Chorepiscopi autem qui sunt irreprehensibiles, dare possunt pacificas, ad eos generales epistolæ.

CAPUT CXLIX.

De Metropolitanis singularum provinciarum.

Ex Concilio Antiochano, cap. 13.

Per singulas regiones Episcopos convenit nosse, Metropolitanum Episcopum sollicitudinem totius provincie gerere: propter quod ad Metropolim omnes undique qui negotia videntur habere, concurrant: unde placuit eum & honore præcellere, & nihil amplius præter eum ceteros Episcopos agere secundum antiquam à Patribus nostris regulam constitutam, nisi ea tantum que ad suam Diocesium pertinent, possessioneque subiecta. Unusquisque enim Episcopus habeat suæ parochie potestatem, ut regat iuxta reverentiam singulis competentem, & providentiam gerat omnis possessionis que sub eius est potestate: ita ut Presbyteros & Diaconos ordinet, & singula suo iudicio comprehendat. Amplius autem nihil agere tenet præter Antistitem Metropolitanum, nec Metropolitanus sine exteriorum gratia consilio Sacerdotum.

CAPUT CL.

De vacantibus Episcopis.

Ex eodem Concilio, cap. 271.

Si quis Episcopus vacans in Ecclesiam vacantem proficiat, sedemque pervadat absque integro perfectoque concilio, hæc abiciatur necesse est, etsi cunctus populus, quem dirigit, eum habere delegerit. Perfectam vero Concilium illud est, ubi interfuerit Metropolitanus Antistes cum suffraganeis suis.

CAPUT CLI.

Ut Metropolitanis sua iura ferventur.

Ex Decreto Leonis Pape, cap. 222 et 231. in Epist. ad Anastasium.

Igitur secundum sanctorum Patrum Canones Spiritus Dei conditos, & totius mundi reverentiã consecratos, Metropolitanus singularum provinciarum Episcopus, quibus ex delegatione nostrã fraternitatis tuæ cura præceditur, jus tradite sibi antiquis dignitatis intemeratum habere decernimus, ita ut à regulis prestitutis nulla aut negligentia aut presumptione discedat.

CAPUT CLII.

Leontodoro Episcopo Thorsolanensi salutem.

Sollicitudinis quidem tuæ iste ordo esse debet, ut cum Metropolitanano tuo primitus de eo quod querendum esse videbatur, confertes, ac si id quod ignorabas dilectio tua, etiam ipse necisset, instruis vos pariter posceris, quia in causis quæ ad generalem obsequium pertinent, nihil sine Prelatis tuis oportet inquiri.

CAPUT CLIII.

De Præfibus, vel ceteris rem publicam agere volentibus, ne sine litteris Episcopi sui communi-ent; & cum contra disciplinam egerint, excommunicentur.

Ex Concilio Arelatensi, cap. 211.

De Præfibus qui fideles ad præfatum proficiunt, ita placuit, ut cum potestati fuerint lit-

Tom. I.

teras accipiant Ecclesiasticas communicatorias; ita tamen ut in quibuscumque locis gesserint, ab Episcopo ejusdem loci cura de illis agatur, ut cum eor- perint contra disciplinam publicam agere, cum demum à communionem excludantur: similiter & de his fiat qui rem publicam agere volent.

CAPUT CLIV.

Ut Clerici vel laici in alienâ Ecclesiâ non communi-ent sine litteris Episcopi sui.

Ex Concilio Carthageniensi, cap. 211.

** Carthag. 1. sub Julio 4.*

Casianus Velonenis Episcopus dixit: Statuit gratuitas vestra, ut unusquisque Clericus vel laicus non communi-ent in aliâ plebsie loci litteris Episcopi sui.

CAPUT CLV.

Quid oporteat egenis epistolas tribui, honestiores autem commendatitias litteras approbati.

Ex Concilio Chalcedonensi, cap. 22.

** sub Leone 1.*

Omnes pauperes & indigentes Ecclesiastico auxilio cum proficiuntur sub probatione epistolis, vel Ecclesiasticis pacificis statummodò commendatæ decernimus, & non commendatitias litteris: propter quod commendatitias litteras honoratioribus tantummodò præfatis personis conveniat.

CAPUT CLVI.

De Clericis qui sine epistolis sui Pontificis proficiuntur.

Ex Concilio Agathensi, cap. 2111.

** Anno 501. cap. 211.*

Presbyter, aut Diaconus, vel Clericus sine Antistitis sui epistolis ambulans, communionem ei nullam impendat.

CAPUT CLVII.

Ut sine epistola Episcopi sui non liceat Clericum vel Monachum proficere; & de Monachis vel Abbatibus.

Ex eodem Concilio, cap. 222 et 231.

Clericis sine commendatitias epistolis Episcopi sui licentia non patet evagandi in Monachis quoque presentis sententia forma fervetur. Quod si verborum inceptatione non emendaverint, etiam verberibus statim cohereri. Servandum quoque de Monachis, ne eis ad solitarias cellulas licentia à congregatione discedere, nisi fortè probatus post emectos labores, aut propter infirmitatis necessitatem asperio Abbatis regulari remittatur: quod ad demum fiet, ut intrã eadem monasterii septa manentes, tamen sub Abbatis potestate separatas habere cellulas permittantur. Abbatibus quoque singulis diversis cellulas aut plurima monasteria habere non liceat, nisi tantum propter incursum boilitatis intrã muros receptacula collocare.

CAPUT CLVIII.

Incipit Epistola Formasæ Atici Episcopi Constantiensepolitani.

Grega clementia litterarum, numeros etiam expremere nullus, qui vel tenuiter græci sermone notitiam habet, ignorat. Ne igitur in faciendis epistolis Canonicis, quas mos latinus Formasæ appel-

B B b 11

lit, aliquas frons filicitate temerè presumeretur, hoc à Patribus trecentis decem & octo Nicææ congregatis silberimè inuicem est & constitutum i ut Formate epistole hanc calculationis seu supputationis habeant rationem, ut est, ut assumantur in supputationem prima græca elementa Patris & Filii & Spiritus sancti, hoc est DVN. N. I. M. J. Pater, Tris, J. Filius, A. Spiritus sanctus, J. Spiritus sanctus: quæ elementa LXXX. octogenerum & cccc. quadringentissimum & c. primum significant numeros. Petri quoque Apostoli prima littera J. N quæ numerum octogena significat. Ejus quoque qui scripsit epistolam, prima littera J cui scribitur, secunda; accipientis, tertia littera J civitatis quoque, de qua scri-

bitur, quarta; & indictionis (quæcumque est) temporis idem qui fuerit numerus assumatur. Atque ita his omnibus græcis litteris, quæ, ut diximus, numeros expriment in unum ductis unam, quæcumque collecta fuerit, summam epistola tenet. Hanc qui suscipit omni cum cautela requirit expresse: addat præterea separatim in epistola etiam nonageneriam & nonam numerum, qui secundam græca elementa significat AMHN.

EXPLICIUNT CANONES.

Deo gratias, Amen.

MONITUM.

TANTI scilicet hanc Chrodogangi sive Codegrandi Regulam Patres Concilii Aquisgranensis anno patris salustieri DCCCXVI, celebrati, ut quidquid ad Clericorum morem canonice reformandos conducere, ad sua (suppresso licet nomine) decreta transfulerint: quod eisdem inuener in annotatiunculis hæc à me est prætermisum.

Acta ipsi Codegrandi alit' mecum ac memorie infra fuerat Regula S. Benedicti Ardiillanæ, hoc est Evangelica, vitæ Magistri (verbis loquor Magni Gregori) summæ Veritatis discipuli, ut verba illius, sententias, periodos, quæ etiam capitula ideantur, Canonice (videndo leges sua efficeret, tacito demaxat Monachi (Clericis genere indolgentibus ne moram afferret) Canonici nomen sepositus. Nec sanè mirum, quippe quæ olim Divina Namine inspirata (sed hominum vercordia siveque deque postmodum habita) Authoris tempestate impressis celebratur, longè lateque propagabatur. Quò venerabilis Episcopus inuener videtur, sic Iuliorum omnium Spiritu plenum Benedictum, uti Norma ipsius cum Parvus ille fons qui crevit in fluvium, auersam post Occidentalem Ecclesiam variè asperserit, irrigarique. Unde & Divina theoria, & manus Ecclesiasticæ, & secularibus negotiis addidit, Aquam sapientie salutaris, salientem in vitam æternam, assatum quæque haurire, Lectori tradito notiora præfero: sonant isthæc Concilia, sonant Patres, sonant Historias præpè inueneri.

Exinde verò, quid sit in promptu sanctam Regulam habuerit Codegrandi, coniecti datur vel eam seipsum trivisse, tenuisseque memorie, vel etiam sodalitis Benedictino (cujus sententia calculus alium quidam addunt Scriptores) nomen dedisse. Argumentum hoc est ignarus Regule facti non moveat, apud nos tamen eadem imbutos, magni ponderis est. Gallus vel Hispanus lingue sue idiotissimum facile sentis, quem externi non aduerit, non penetrat: ita nos S. Benedicti stilus ac verba fallere non possunt. Ut ut sit, eximie eum laudibus compendio attollemus, deque Regula Canonice verba facientem, optime nota auctoritatem ac fupparem, Paulum VVarnisfridum, audiamus:

11 Jam hinc, vir Egrediens (inquis ille) & omnibus præconis efferendus Chrodogangus Antistes
12 eligatur, ex pago Hasbianicæ oriundus, patre Sigismmo, matre Landrada Francorum ex ge-
13 nere prima nobilitate progenitus. Hic in palatio Majoris Caroli ab ipso exortitus, ejusdemque
14 Referendarius existit: ac demùm Pippini Regis temporibus Pontificale decus promeruit. Fuit
15 autem omnino clarissimus, omni nobilitate cornutus: formæ decorus, eloquio sacundissimus, tam
16 patrio quàm etiam Latino sermone imbutus. Servorum Dei natorum, orphanorum viduarumque
17 non solum alior, sed & elementissimus tutor. Cumque esset in omnibus lacuples, à Pipino Rege
18 omniq; Francorum cæsa singulariter electus, Romanum directus est: Stephanumque venerabilem
19 Papam, ut cunctarum vota adhibebant, ad Gallias evocavit. Hic Clerum adunavit, & ad
20 instar Canobii inter claustrorum septa conversari fecit, NORMANQUE EIS INSTI-
21 TUIT, qualiter in Ecclesia militare deberent: quibus antea vitæque subsidia sufficenter lar-
22 giti est, ut pariter vacare negotiis non indigentes, divinis solummodo officis excubarent. Ipsum
23 que Clerum abundanter lege divinâ, Romanæque imbutum canonicâ, veterem atque ordinem Ro-
24 manæ Ecclesiæ servare præcepit. Quod usque ad id tempus in Metensi Ecclesia saltem minime
25 fuit. Hic fabricare iussit, una cum adjutorio Pipini Regis, sedem sancti Stephani Protomarty-
26 ris, & altare ipsius atque Cancelli, Presbyterium, arcusque per gymnasium. Similiter & in Ec-
27 clesia Beati Petri majore Presbyterium fieri iussit. Construxit etiam ambonem auro argenteoque
28 decoratam, & arcus per gymnasium ante ipsam altare. Edificavit præterea Monasterium
29 in Parochia Beati Stephani in pago Mosellensi in honore Beatissimi Petri Apostoli, & datus

S Greg. lib.
4 Reg. cap. 9.

Item Dialog.
lib 1, cap 8.
Baron. an. 119.
Eadl. 10 J.
Jann. 4. 14.

illud episcopus magnus, Monachosque ibi constituit, atque sub Regula Sauli Patris Benedicti in una charitate coniunxit. Construxit etiam alterum Monasterium quod Gorga vocatur, ubi pariter modo non modicum multitudinem adhaerens Monachorum. Expetit denique à Paulo Romano Pontifice tria corpora Sanctorum Martyrum, id est, beati Gorgani, quod in Gorga requiescit, & beati Naboris, quod in Hilariae monasterio conditum est, & beati Nazarii, quod ultra fluvium Rhenum in Monasterio quod vocatur Loribain, edificata in honorem ipsius Martyris miri decore Basilica, collocavit. Hec siquidem praedictum Chludiswinds quondam Religiosa facta, & Caesario episcopus filius, eidem Chrodogango Antistiti ad partem beati Stephani tradiderant. Fuit siquidem beatus iste vir in elemosinis largus, in charitate purissimus, susceptor hostium atque peregrinorum. Sed quoniam longum est bona quae gesta, ex ordine retexere, satis sit haec pauca praebuisse de plurimis. Hic consecravit Episcopos quamplurimos per diversas civitates, Presbiteros nobilemque ac Diaconos, ceterosque Ecclesiasticos ordines, sicut moris est Romanae Ecclesiae, in diebus Sabbatorum quaternis temporibus anni. Rexit Ecclesiam Metensem annis viginti tribus, mensibus quinque, diebus quinque. Obiit pridie nonae Martiae in diebus Pipini Regis. Requiescit in Gorga Monasterio, quod ipse à fundamentis exstruxit.

Huc usque Paulus Diaconus, Fragmento de Episcopo Metensi Ecclesiae, Hist. Franc. Scriptorum Andreae Duchesne, to. 2. pag. 104.

CHRODÖGANGI

SIVE

CRODEGANDI

METENSIS EPISCOPI

REGULA CANONICORUM.

P R A E F A T I O.

TEMPORUM piissimi ac serenissimi PIPINI CHRODÖGANUS servus servorum Dei, Metensis urbis Episcopus.

Si trecenturum decem & octo, reliquorumque Sanctorum Patrum Canonum auctoritas inviolata perturberet, & Episcopus atque Clerus secundum eorum rectitudinis normam viverent, superfluum videretur, à nobis exiguis minimisque, super hac re tam ordinatè dispositò aliquid novi retractare aut dicere: sed dum pastorum subditorumque negligentia ex his temporibus nimium crevit, quod aliud agendum nobis est, qui in tam gravi discrimine venimus, nisi ut quantum possumus, si non quantum debemus, ad rectitudinis lineam, Deo insperante, Clerum nostrum reducamus.

Igitur quamvis adepti hujus Sedis Pontificalis Cathedra, cumque officii mei pastoralis curam invigilare copulsem, & in tantam negligentiam Clerum plebemque devenisse conspicerem. corpe mensis conquirere quod agere deberem, sed divino salus auxilio, fratrumque spiritualium consulatione adjutus, atque recuperatione provocatus, volui necessitate compulsus parum decrescunt facere, per quod & Clerus ab illicitis coarctat, vitiosa deponat, mala diu longaeque usurpata detelinquat: ut dum mens ab afflictis vitiis vacuatur, facilis bona & optima quaeque sunt, inferatur.

Scripturis enim factis intenti decerimus, ut omnes sint unanimes officii divinis, lectionibusque sacris assidui, atque ad obedientiam Episcopi sui, Praepositi, ut ordo canonice deposcit, parati, charitate connexi, zelo bono, ferventissimoque amore conjuncti, à libus, vel scandalis, seu odus semotis, pastorem quilibet fuerit, non solum de carnalibus, sed etiam de spiritualibus curam gerat, & in utraque parte fingentissimam sollicitudinem, in quo facultatis fuerit, habeat, ut de vitiis reprimat, & ea radicibus ut ori caperit, ut praevaleat, amputare scilicet: & quae vitiis humanis iuxta normam subter dispositam necessaria fuerint, eis praebere studeat, ut cum pastor pastorum, iudexque vivorum & mortuorum Christus in ultimo tremendoque die, in sede maiestatis suae dilectaturus cum omnibus gentibus, federet, & omnis Clerus cum revelata facie confpexerit, etiam non cum summis pastoribus, & gregibus sibi commissis, praedispensatis talentis, multiplicatissime spiritualibus locris, audire merebimur: *Ecce servus vester & fidelis*: sicutem hoc concedatur, ut delictorum venia ad integrum tribuatur, quia manifestum est quibus peccatorum venia ad integrum tribuatur, quia nec infelix potest iudicari, cui contigerit qualemcumque partem in paradiso habere: sed illis ibidem fors datur, qui in quantum possunt per viam metuum ad hoc in hujus temporis curriculo, dum licet currere, saluunt.

Intendamus ergo ad hoc animum, quantum possumus, quantum debemus, quia non possumus quantum debemus, & nostra vita amarecat in penitentia, ne ultio divina, quae nunc mitis est, & expectat, post serva: ad vindictam.

Bbbb ij

ANNO CIRC.
790.de Bened.
lib. 2. cap. 4.

Met. 17. 11.

CAPUT PRIMUM.

De Humilitate.

S. Bened. li.
I. c. 7.
Ibid. c. 14.
Ibid. c. 15.
Ibid. c. 16.
Ibid. c. 17.

CLAMAT nobis divina scriptura, dicens: *Omnia qui se exaltant humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur.* Quantum enim humilis fueris, tantum te sequitur gloria altitudo: & qui superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam: omnique arrogans immanis est coram Domino. Nam quocumque superbum videris, filium diaboli esse non dubites; & quocumque humilem profereris; Dei filium esse credere debes. De multis enim patra perstrugimus, et omnes homines ad amorem humilitatis provocemus, & detestabilem, inimicamque Dei superbiam ab eis retrahamus: nam dum omne genus humanum humilitatem habere convenit, nanis inquam, pessimumque, ac detestabile est, ut qui servitio Dei peculiariter se jungunt, humilitatem derelinquant, & superbius diabolice se foveant. Chastus in humilitate, diabolus in superbia scdat.

Idcirco necesse est, ut qui suadente diabolo usque nunc superbus atque elatus, & vultu rigidus visus, Deo auxiliante, per humilitatem, atque charitatem, ad obedientiam, seu per reliqua bona Dei precepta resurgat; quia multum melius est per humilitatem cum Christo in regna caelestia regnare, quam cum diabolo per superbiam in infernum demergeri.

CAPUT II.

De ordine congregationis Canonicorum.

Ordines suos Canonici ita conferreat, ut ordinati sint in gradibus suis, secundum legitimam institutionem Romane Ecclesiae, in omnibus omnino locis, id est, in Ecclesiis, vel ubicumque simul conjunxerint, & ratio praestat; exceptis his, quos Episcopus in altiore gradu constituerit, aut degradaverit, certis de causis, reliquos omnes, ut diximus, ita ut ordinati sint, ordines suos custodiant.

Junioris igitur priores suos honorent, priores maiores suos in Deum diligant. In ipsum autem appellationem nominatum, nulli licet aliui puro nomine appellare, sed secusmodum constitutionem Sanctae Sedis Apostolicae, vocet eum nomen suum, prius addito & ministerii sui gradu, qualicumque fuerit. Ubicumque te obviaverit clericus, junior inclinetur, & de priore benedictionem petat: & si se detemere invecere, transiente majore minor furgat, & det ei locum sedendi, nec praesumat junior confidere nisi et praecipat senior suus; ut fiat quod scriptum est: *Honore seniorum praesentium.* Pueri parvi & adolescenter, in oratorio, aut ad missas cum disciplina suos ordines custodiant, & ubicumque fuerint, custodiam habeant & disciplinam.

CAPUT III.

De eo quod in congregandis Canonicis modus discretionis tenendus sit.

CAvendum summoque Praepositi & Praelati Ecclesiae est, ut in Ecclesia sibi commissis non plures admittant Clericos, quomodo ratio sunt, & facultas Ecclesiae suppetat; ne si plures induceret aggregaverint, nec ipsos gubernare, nec ut oportet valent administrari. Sunt namque nonnulli vanam gloriam ab omnibus captantes, qui inno-

merosius Cleri congregationem volunt habere, cui nec animae, nec corporis curam solatia exhibere. Hi namque qualiter aggregati, dum à Praelatis stipendia necessaria non accipiunt, neque enonomicum servant ordinem, nec divinis officis assunt, & superflua facerentque ceterorum relinquunt, efficiuntur vagi & laevi, gale & coronati, & ceteris suis voluptatibus dediti, quidquid sibi inhibuitum est, licitum faciunt.

Proinde Praepositi soletur providendum est, ut in hoc negotio modum discretionis teneant, scilicet, ut nec plus quam oportet, & possibilitas Ecclesiae suppetat, in congregatione admittant, nec eos, quos rationabiliter gubernare possunt, causa avaritiae abijciant.

CAPUT IV.

De eo quod non debent Clerici in congregatione canonice constituti, stipendia superflua accipere, aut auxilium, sed necessaria.

SAnchorum Patrum sententia docent, Clericos non divitiarum seductores esse, nec res Ecclesiarum inofficiose accipere debent. Ingle dicit Prosper: *Qui Ecclesiae serviunt, & ea quibus opus non habent, aut libenter accipiunt, aut exigunt, nimis carnaliter sapient: indignum quippe est, si illis & operosa devoto Clericorum, propter stipendium seculari praemia sempiterna contemnat.* Ut quid accipit unde rationem reddat? Ut quid peccatis alienis sua multiplicat? Unde meritis, imò male est, Clericis in Ecclesiasticis sumptibus accipiendis suum vitare periculum. Proinde tam de suis, quam de Ecclesiae facultatibus, non plus accipiant aut emant, quam oportet: id accipient, cibum, potum, atque vestimentum, & his contenti sint: ne plus accipientes, pauperes gravare videantur. *Sine grandi peccato non accipiunt, unde pauperes victuros erant.*

Hi vero qui nec suis rebus abundant, nec Ecclesiae habent possessiones, & magnam utilitatem Ecclesiae conferunt, accipient in canonicis congregatione victum & vestimentum, & elemosinarum partes: quae de talibus in libro Prosper dicitur: *Clerici, quos voluntas, aut nativitas pauperes officit, in congregatione viventes, necessaria vix accipiunt: quae ad ea accipienda non eis habendi docet cupiditas, sed cogit vivendi necessitas.* Porro si tales fuerint, qui nec suas, nec Ecclesiae velint habere possessiones, horum necessitatibus providendum gubernatione de facultatibus Ecclesiae debent subvenire Praelati, attendentes illud Prosper: *Quod habet, inquit, de facultatibus Ecclesiae, cum omnibus nihil habentibus commune habet.* Sed de illorum curam gerere debent, quos aut infirmos, aut senectus aggravat, quos etiam coullat obum in utilitatibus Ecclesiae defudisse.

CAPUT V.

De his qui in congregatione sibi commissa, solummodo ex familia Ecclesiae Clericos aggregant.

Sunt nonnulli qui tandem ex familia Ecclesiastica Clericos, in sibi commissis congregant Ecclesiis: & hoc ita facere videtur, ut si quando eis aliquid incommodum fecerint, aut stipendia oportuna subtraxerint, nihil quominus contra se obijcere praesumat, timentes scilicet, ne aut severissima verbentibus afficiantur, aut humanae servituti denuo crudeliter addicantur.

Ex cap. 69.
Regulæ 3.
Ibid.

Am. 11.

Cap. 118. ad
l. r. Consil.
Anastasio.
ad. 114. c. 118.

Consil. sup.
cl. c. 100.
Prof. de vit.
concep. l. 1.
c. 100.

Prof. 118.
c. 11.

Ibid.

Ibid. c. 9. fel.
anast. tractus.

Consil. Aquil.
114. c. 109.

Hoc autem non idcirco dicitur, ut ex familiâ Ecclesie probabiles vite in congregatione non sint admittendi, præsertim cum apud Deum non sit peccatum acceptio, sed potius, ut propter quam intulimus orationem, vel nulli Prælatorum, secularis nobilibus, viles tantum in sui congregatione admittantur perfectas.

CAPUT VI.

Qui Clerici in congregatione canonicâ constituti, Ecclesiastica accipere debent stipendia.

Quia Sanctorum Patrum supra notata sententia docent, Clericos non de vitularum sectatores esse, nec res Ecclesiarum inoffensè accipere debere, non abs re putavimus, nonnulla capitula libri Prospici ad medium exempli causâ deducere, in quibus ita legitur: *Qui Ecclesie servant, & ea quibus opus non habent, aut libenter accipiunt, aut exurgunt, nimis carnaliter sapiunt.* Item ibi: *Satis quippe indignum est, si fidelis & operosus devotio Clericorum, propter stipendium seculare præmia sempiterna contemnat.* Item ibi: *Si propter hoc non vult sua quique relinquere, ut habeat unde vivat: ut qui accipit unde rationem reddat*

CAPUT VII.

De eo quid in congregatione canonicâ æqualiter cibum & potus accipiatur.

Soleo in plerisque Canoniorum congregationibus irracionabiliter atque insuetè fieri, ut nonnulli Clerici, qui & divitiis affluant, & aut parum aut nihil utilitatis Ecclesie conferunt, majorem ceteris divinum sicut peragentibus officium annonam accipiunt, cum hoc ita fieri debere nunquam nec in auctoritate scripturarum, nec in traditionibus Sanctorum Patrum possit [quoquo modo sanctum reperiri.] Et semper rationabilè iustumque coram Deo & hominibus, ut in unaqueque canonicâ congregatione à minimo usque ad maximum cibum & potum æqualiter accipiant; hi videlicet qui propter aliquam utilitatem in numero Canoniorum fuerint admissi. Quamquam enim plerique subditorum à Prælati, rebus quibuslibet aliis plus ceteris meritis solent honorari, in hac tamen societate, reclusâ personarum acceptatione, una debet cibi & potus æqualitas esse.

CAPUT VIII.

De mensurâ cibi & potus.

Quando Clerus unâ aut binâ vice in die reficit, accipiat à minore usque ad maximum quatuor libras panis; & quando bis in die reficit, pulmentum verò ad sextam, unam ministracionem de carne inter duas; & si cibaria alia unâ accipiant, & cibaria non habeant, tunc duas ministraciones de carne habeant. Ad cenam autem aut unam ministracionem inter duas; aut cibaria alia habeant. Illi tempore, quando quadragesimalem vitam debent ducere, tunc ad sextam inter duos Clericos portionem de formatico, & cibaria alia accipiant; & si pisces habuerint, aut legumina, aut aliud aliquid, addatur & tertium; & ad cenam cibaria inter duas, & portionem de formatico accipiant; & si Deus amplius dederit, cum gratiarum actione accipiant. Quando autem in die una refectio fuerit, tunc cibaria una inter duas, & portionem de formatico,

& ministracionem de legumine, aut aliud pulmentum accipiant. Et si conigerit quod illi anno glandis vel figina non sit, & non habent unde hanc mensuram de carne impliant, prævident Episcopos, vel qui sub eo est, juxta quod Deus possibilitatem dederit, aut de quadragesimali alimento, aut alio, unde consolationem habeant.

Et si eadem regio vinifica fuerit, accipiant per singulos dies quinque libras vini (si tamen sterilitas impedimentum non fecerit temporis) si verò vinifica plena non fuerit: tres libras vini, & tres cervisias; & caveant ebrietatem. Si verò contigerit, quod vinum minus fuerit, & itam mensuram Episcopos, vel qui sub eo est, implere non potest: juxta quod prævalet, implet de cervisâ, & eis consolationem faciunt; & illi qui se à vino abinent, prævident Episcopos, vel qui sub eo est, ut tantum habeant, de cervisâ, quantum de vino habere deberent. Quando verò Ecclesie facultas non suppetit, aut sterilitas terræ exsisteret, sicut crebro peccatis nostris præpeditibus evenire solet, & prælati quantum debent dare vinum, aut cerisiam sive cervisiam, Canonici requirunt, prævident eis potum ex diversis materis confectum; non autem murrant, sed magis cum gratiarum actione quod dari subpotest, accipiant; animadverentes Joannem Baptistam, qui nec vinum, nec licetam, nec quæ aliud quod potest inebriari, bibit: quia ubi ebrietas fit, ibi flagitium atque peccatum est; & hoc admonemus, ut Clerus sobriam semper ducat vitam. Et quia persuadere non possimus, ut vinum non bibant, vel hoc conscientiam suo saltem in illi ebrietate non dominetur; quia omnes ebriosus Apostolus à regni Dei extraneos esse denuntiat, nisi per dignam penitentiam emendaverint. Habent itaque Canonici hortos oleum, unde cum ceteris additamentis aliquid pulmentum quotiè sibi vassum ministrant.

CAPUT IX.

De septimanæ coquina.

Clerici Canonici sic sibi officium servant, ut nullus excusetur à coquina; nisi aegritudine, aut causâ gravi utilitatis præoccupatus fuerit: quia exinde major merces & charitas acquiritur. Imbecillibus autem procurantur solatia, ut non cum tristitiâ hoc faciant, sed habeant omnes solatia secundum modum congregationis, aut positionem loci.

Archidiaconus, aut Præpositus, vel Cellarius, & qui in majoribus utilitatibus occupati sunt, ibi excusentur à coquina. Ceteri autem sibi sub habitato invicem servant. Egressurus de septimana sabbato munditia vasorum faciat, & vasa ministerii sui, que ad ministrandum accipit à sana & munda Cellario reconsignet; & si aliquid ex illis manuum fuerit, ad capitulum die sabbati veniam petat: & vasa, vel quod manuum est in loco restituat.

CAPUT X.

De Archidiacono, vel Præposito.

Oportet enim eos esse prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbas, id est, ut sint sapientes in bonum, & simplices in malum; & docti in Evangelica præcepta, & sanctorum Patrum iustitia canonum, ut possint docere Clerum in lege divinâ, & sic se conforment Clero, ut non tantum verbis capeant, sed etiam exemplis simplicioribus

Ex cap. 40. Reg. 3. Bened.

Ex c. v. ejusdem Regis.

Ex c. x. Reg. 3. Bened.

1. Tim. 4.

divina præcepta demonstrent: quia Apostoli debent semper servare formam, in qua dicit: *Argui, obsecra, increpa*: immittens temporibus tempora, terroribus blandimenta. Indisciplinatos & inquietos debent duris arguere, obediētes autem & mites & patientes ut in melius proficiant, obsecrare: negligentes, & contumaces, & superbos, increpent & corripiant. Neque dissimulent peccata delinquentium, sed mox ut emerint ostri, radicatis ut *Veru* valeat, amputent; memores periculi Heli sacerdotis de filiis suis. Honestiores quidem atque intelligibiles penitentiæ & secundæ admonitione corripiant; impios vero se duros corde, ac superbos, vel inobediētes, verbere & castigatione in ipsa initio peccati coercerant; scientes scriptum: *Stultus verberis non corrigitur*. Et iterum: *Percutit filium suum virgæ, & liberabit eum a morte*.

Prov. 13. 24.
Ibid. 23. 14.

Et quicquid per se iustè & rationabiliter secundum canonicam institutionem non poterint definire, Episcopo patefaciant, & ipsè secundum Dei voluntatem quod castigandum est castiget, & quod corrigendum est corrigat. Qui Archidiaconus, vel Franciscanus, in omnibus omnino actibus vel operibus suis, sint Deo & Episcopo fideles & obediētes: & non sint superbi, neque rebelles, vel contemptores, sed casti, & sobrii, patientes, benigni, & misericordes: diligant Clerum, oderint vitia, & non permittant ea intrinsece, sed prudentes amputare festinent. Caveant ne dum alius prædicaverint, ipsi reprobi efficiantur.

S. Basil. cap. 2.
Ibid. sub mod.

Qui Archidiaconus, vel Præpositus, si reperi fuerint, quod abest, superbi ad ratum, aut contradicētes vel contemptores canonicæ institutionis, secundum Domini præceptum admoneantur semel & iterum, & si non emendaverint, ad Episcopum secundum modum culpe judicentur. Quod si neque sic correxerint, de ordinibus suis ejectantur, & alii qui digni sunt, & voluntatem Dei, vel Episcopi sui, secundum divinum præceptum impleverint, in locis illorum subrogentur.

CAPUT XI.

De Cellariis.

Ibid. c. 11.

Cellarius verò debet esse timens Deum, sobrius, non violentus, non contentosus, non iracundus, sed modestus, moribus castus, & fidelis, non superbus, non tardus, non prodigus, non superfluus dissipator sine ordine, non tremulus, & quicquid acceperit sub curâ suâ ad opus Clericorum, custodiat, ne ministris eisdem deputati annonam frantum aut frum subspiciendo, aut aliquolibet modo negligenter vivendo dissipent. Hi verò famuli eligantur de fidelissimâ Ecclesiæ familiâ, & his officiis diligenter erudiantur, ut scilicet & arte pistoriâ, & fidei puritate, necessitatibus fratrum oportunissimè valeant suffragari. Eadem quoque forma de Coecis servanda est.

CAPUT XII.

De Portariis.

S. Basilid. cap. 3.
Et hoc c. Conc. Aquil. 1210. c. 149.

Portarius unus cum suo juniore animum aut amplexibus, si Episcopo, vel ei qui sub eo est, placeat, portas clausuras, vel officia custodiat. Qui portarius sit frater probabilis viæ, sobrius, patientis, & sapiens, qui sciat responsionem accipere & reddere: ut officium sit portam Canonicorum cum summi obediētiâ & humilitate competentis tempore clau-

dere, ac referare, ut nulli per eam nisi per licentiam aditus pateat intrandi aut exeundi. Cui etiam obsecrandum est, ne eis, quibus cura est, plus otios vacare, quam divinis obsequiis incubare, foras evangandi locum præbeat, & coram nugarum (quod nefas est) particeps fiat.

Debet præterea advenientes quoque cum chaturitate suscipere, & Præsentem eorum causamque nuntiare. Expleto namque vesperino & completorio officio, obsecratque portas, claves earum idem portarius ei qui vicem Prælati tenet, serat, si ut nulli horum incompetentibus intrandi aut exeundi maneant facultas. Si verò inobediens aut procervus idem repletus fuerit portarius, sicut alii ministri negligentes, judicetur.

CAPUT XIII.

De eo quod diligenter munienda sunt claustra Canonicorum: in quibus dormiunt Canonici.

Cap. 117. ejusdem Concilii.

Præpositorum cura sit, ut subditorum mentes sanctarum Scripturarum lectionibus assidue muniant, ne lapsus involubilibus aditam inveniat, quo ovile Domini ingredi, & aliquam ovium subripere valeat. Et præterea necesse est, ut claustra, quo Clero sibi commisso canonicè viveendum est, firmis iudicibus circumdant munitionibus, ut nulli omnino intrandi, aut exeundi, nisi per portam pateat aditus.

Sint etiam interius dormitoria, refectoria, cellaria, & cætera habitationes usus fratrum in unâ societate viventium necessitate. Omnes in uno dormiant dormitorio, præter illos, quibus Episcopus licentiam dederit, secundum quod et rationabiliter visum fuerit. Et in ipsâ claustrâ per dispositas mansiones dormiant separatim per linguam lectâ, mixti cum seniores propter prævidentiam bonam, ut seniores prævaldeant quâ juniores secundum Deum agant. Et in ipsâ claustrâ nulla femina introeat, nec Laicus homo, præter tantum si Episcopus, aut Archidiaconus, vel Præpositus iusserint, ut in refectorio refectiois causâ veniant, relictiis armis ante refectioem. Et si necesse fuerit ad opera faciendâ ibi Laici homines . . . at ubi perfectum habuerint opus suum, cum summi festinatione egrediantur foras. Et si cocci Clerici defuerint, & opus fuerit ut Laici cocci, ad coquinandum tantum ingrediantur, & expleto ministerio suo cum celeritate exeant foras.

S. Basilid. c. 111.

CAPUT XIV.

De his que à Clero in nocte de lectis surgente primùm dicenda, neque operanda sunt.

Nocturnis horis cum ad opus divinum de lecto surrexerit Clerus, primum signum sibi sanctæ crucis impricat per invocationem sanctæ Trinitatis: deinde dicit verbum: *Domine labia mea aperies*. & *et os meum annuntiabit laudem tuam*: deinde Psalmum: *Deus in adiutorium meum intende*, totum cum gemitu: & tunc providet sibi corpoream necessitatem naturæ, & sic ad Oratorium festinet psallendo Psalmum: *Ad te Domine levavi animam meam*, cum summi reverentiâ & cautè intrans, ut alius orantibus non impediat; & tunc prostratus in loco congruo effundat preces in conspectu Domini, magis corde, quam ore, ita ut illius vox vicinior sit Deo, quam tibi, ita dicendo: *Gratias tibi ago omnipotens Pater, qui me dignatus es in hac nocte custodire, & de peccator clementiam tuam, misericors Domine,*

Ibid. 10. 14. 110. 89.

Ibid. 106.

Domine, ut mihi concedas diem vestrum sic peragere in tuo sancto servitio, cum humilitate, & discretione, qualiter tibi complectat servitus nostra. Amen.

Et tunc omnes sunt preparati stantes in loco suo in choro per ordinem, ut cum novissimum signum cessaverit, cum summi humilitate & honestate referant laudes Deo, in conspectu Angelorum ejus. Et si alicui frequens tussis, aut pliegra ex pectore aut naribus excreseat, post dorsum propiciat, aut juxta latas, cautè tamen & cunctosè, ut inermis mentibus non vertatur in ususam; & semper quod projicitur pede conculcetur, ut cum ad orationem curvantur, vestimenta eorum non sordulentur: & infra Ecclesiam, & in omni conventu, seu, & in portico, hoc observandum est, ut quod spūtur semper pedibus conculcetur.

CAPUT XV.

De officio divini in octabis.

Hymnis verò temporibus, id est à Calendis Novembris usque in Pascha juxta considerationem rationis, octava hora noctis surgendum est, ut modice amplius de medià nocte pauleatur, & jam digressi ad vigiliam surgant. Post finitas nocturnas dicant versum: *Exultabunt sancti in gloria.* Aut, *Exultans ipsi in conspectu Dei.* Deinde *Kyrie eleison*, & orationem Dominicam: & faciunt intervallos, excepto diebus Dominicis & festivitatibus Sanctorum, juxta considerationem Episcopi, vel qui sub eo est, id est, ut quadraginta aut quinquaginta psalmos possint cantare, secundum quod visum fuerit, & hora permittat; & qui psalterium vel lectionum aliquod indiget, meditationi miscantur.

Et non permissam aliquis in ipso intervallo dormire, (nisi quem infirmitas cogat, & hoc per commatum fiat) & qui aliter fecerit excommunicetur. Reliqui omnes ordinem vigiliarum teneant usque ad Matutinas dictas. Et in ipso intervallo sanctum silentium fiat tam in voce, quam in actu, vel intellectu, seu sono alicujus rei, ut licet unquamque abique alterius inquietudine peccata sua cum gemitu & suspirio & lacrymis Domino confiteri, & veniam vel remissionem pro ipsis ab omnipotente Domino orando & petendo postulare.

CAPUT XVI.

De vigiliis antiquitate.

Aniqua est vigiliarum devotio, familiare bonum omnibus sanctis. Hic dicit: *De nocte vigilat spiritus meus ad te Deus.* Item David: *Attende vocem sargebam ad confitendum tibi super iniquitatem nostram tua.* Hoc namque tempore vallator Angelus transiens primogenita Aegyptiorum percussit: unde & nos vigilare oportet, ne percussus Aegyptiorum admittamur. Idem etiam hors venturum se esse in Evangelio Salvator asserit, unde ad vigilandum auditora suos existitans, dicit: *Beati servi illi, quos cum venerit Dominus, invenerit vigilantes.* Et si vestigia heretici, inquit, venerit, & si media nocte, & si gressu canis, & invenierit eos vigilantes, beati sunt quidem servi illi. Itaque & vos estote parati, quia reversus est hora filius hominis venturus est. Siquidem nec verbis salum docuit vigiliis, sed etiam confirmavit exemplo. Nam testatur Evangelium, quia erat Iustus permansit in oratione Dei. Paulus quoque & Silas in custodia publica, circa mediam noctem orantes, hymnum audie-

tibus cunctis vincit dixisse memorantur: ubi repente terre motus factus, & concussis carceris fundamentis, & januis sponte apertis, omnium vincula sunt soluta.

Unde oportet his h'ris psallendi omnique frequentiam nisi in sanctis habere officium, finemque nostrum vel si advenierit, sub tali actu expectare securi. Est autem quoddam genus hereticorum superfluat alimentum sacras vigiliis, discutiunt noctem esse factam ad requiem, sicut diem ad laborem. Hi heretici graeco sermone Nyctages, hoc est, somniculosi vocantur.

CAPUT XVII.

De Matutinis.

De Matutinarum antiquitate & autoritate David dicit: *In matutinis mediator in te, quis factus aditor meas.* Et alibi: *Præcursum vocati me ad te dilatale, ut mediator eloquia tua.* In novo testamento, ex illo tempore quo Dominus noster Iustus Christus in Bethleem nasci dignatus est, matutine solemnitas officium per univertum mundum celebrari invaluit. Matutina autem luce radante Dominus & salvator noster ab inferis resurrexit: siquidem & eodem tempore cunctis spes future resurrectionis crederet, cum iulis quasi à sepore sumis resurgentes vigilabant.

CAPUT XVIII.

De Hora primâ.

Convenientes Cleri ad Primam cantodam in Ecclesia, completo officio ipso, ante psalmum quinquagesimum, donec confessiones suas vicissim, dicentes: Confiteor Domino, & tibi, frater, quod peccavi, in cogitatione, & loquutione, & opere: propterea precor te ora pro me. Et ille respondet: Misereatur tui omnipotens Deus, & indulget tibi omnia peccata tua; liberet te ab omni malo, conservet te in omni bono, & perducat te ad vitam æternam. Et ille dicit, Amen. Supplici corde certatim pro se orantes, hoc sibi faciant. Hoc expleto conveniant ad Capitulum quotidie. Et ex illâ institutione, quam propter illorum utilitatem, Deo auxiliante, fecimus, in unoquoque die aliquod capitulum, præter diem Dominicam, quartam, & sextam feriam, & solemnitates Sanctorum, in quibus tractatur, & alius hominis, vel quod edidit audientes, relegant. Et ideo quotidie ad Capitulum omnes Cleros venire constituimus, ut anima verbum Dei audiat; & Episcopus, vel Archidiaconus, vel qui in loco illorum prælle videtur, ibidem quod jubere habet, jubeat, & quod corrigere, corrigat, & quod facendum sit, ordinare studeat.

Post lectionem recitantur etas mensis & lune, & nomina Sanctorum, quorum festa crastinus excipiet dies: & postea prior dicit versum: *Profectus est in conspectu Domini mons Sanctorum ejus.* Quem sequatur oratio à Prior, ita: *Ipsi & omnes sancti Dei intercedat pro nobis peccatoribus ad Deum, ut misericordiam possideat vitam æternam. Amen.* Deinde dicatur versus: *Deus in adiutorium meum intende, tribus vicibus, Prior incipiente, & ceteris respondentibus; subjungentes, Gloria Patri, &c.* Et postea, *Kyrie eleison*, & oratio Dominica. Deinde, *Et ne nos inducat in tentationem, &c.* Et veniat super nos, &c. *Respondeat in servis tuis, pariter usque in finem psalmi; subjungentes Gloria.* Deinde Prior dicit: *Dirigere, & sanctificare, & ca.*

Ibid. Hic. cap. 35. Et Const. A. cap. 1. c. 12. P. 1. 62. Ibid. 118.

Ibid. 119.

Ibid. 119. 118.

Indare digneris, Domine Jesu Christe fili Dei vivi, hodie carnis, & corpora nostra. & spiritus nostris, in via, & in lege tua, & in operibus mandatorum tuorum; & peccata nostra dirige in viam peccati, in viam salutis, in viam iustitiae tuae, ut hic & in perpetuum, ut ad vivam, saltem eteram, qui cum Patre & Spiritu sancto vivas & regnas Deus per infinita saecula saeculorum, Amen. Deinde, *Adoptivum nostrum, &c.* Respondent alii: *In nomine Domini, qui fecit caelum & terram.* Post haec, qui culpabilis est, postulet veniam, & secundum modum culpe iudicium recipiat. Quisquis vero veniam postulat pro culpa, quantum plus se humiliat, & se culpabiliter asserit, tantum misericorditer ac lenius à Proce iudicatur: necesse est enim ut omnes nostrae negligentiae, id est cogitationum, linguarum, & operum, in praesenti vita per veram contritionem & humilitatem semper iudicentur, & non post mortem reus nos faciant.

CAPUT XIX.

De opere manuum quotidianum.

Surgentes à Capitulo vadant aut simul aut separatim ad opus tibi injunctum, ut ratio praestet, custodientes silentium, decantent psalmos suos aut bini aut singuli, iuxta quod congruum est, nihil aliud loquentes, nisi forte de ipsa arte necesse fuerit dicere caute. Et quando inceperint opus suum dicant: *Benedictus es Domine Deus qui advocti me & consilatus es me, Amen. Misereatur nostris omnipotens Deus, Amen.* Et quando opera communi non est necesse facere, unusquisque quod opus habet, faciat: quia Oculitas inimica est animae.

CAPUT XX.

De Hora diei.

Horam tertiam, & sextam, & nonam, Daniel & tres patres supplicationibus Domini devoverunt. Sed et ut ab eo ora daret in tempore supplicationis tres horae potestatis, Transmisit nobis reverentiam declaravit. In horae tertiae Spiritus sanctus descendit super Apostolos. In sexta hora Christus passus est. In nona hora emisit Spiritum.

CAPUT XXI.

De Hora Vesperarum.

Vesperinum diurni finis officium, sequitur & diurnae lucis occasus: cuius ex veteri Testamento sollemnis est celebratio. Testis est David, qui dicit: *Dirigitur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Elevatus manuum mearum sacrificium vespertinum.* In novo Testamento, eodem tempore Dominus & Salvator noster canentibus Apostolis mysterium corporis & sanguinis sui tradidit. His temporibus ut honore ac memoria tantorum sacramentorum adesse nos deest Dei conspectibus, & personare in ejus cultibus & laudibus.

CAPUT XXII.

De Completis.

De Completis celebrandis in Patrum invenitur exemplis, David dicente: *Si ascendere in caelum stans meus. Si dedero summum oculis meis, &*

*palpebris meis dormitationem, & requiem temporis mei, donec inveniam locum Dominus, tabernaculum Dni Jacob. Nos autem si locus Domini esse, volumus, & tabernaculum & templum ejus cupimus haberi, exemplis Sanctorum imitemur: ne de nobis dicatur quod legitur: *Domuerunt summum suum, & nihil invenerunt omnes vias divinationem in manibus suis.**

CAPUT XXIII.

De recepto silentio post Completum.

Expleto Completo summum silentium fiat, & orationes faciet hanc cum recitatione peccatorum: & postea gratias agant Deo, dicendo: *Gratias ago tibi, Domine, sancte Pater omnipotens aeterni Deus, qui me dignatus es in hac die custodire: per tuam sanctam misericordiam concede mihi hanc noctem mundo corde & corpore tibi pertranfire, qualiter mane surgens, gratum tibi servitium exolvere possim, per Christum Dominum nostrum, Amen.*

Et cum magna cautella ambulent in Ecclesia & in dormitorio) & cum ad proprium sicut venerint, dum se collocaverint Clerus, dicat psalmum: *Deus in adiutorium meum intende, totum cum gloria: & post dicit versum: *Pater Domine exaudi vocem meam. & postquam circumspexerit in cubitum meo. Sicut mane surgens postulat sibi labia à Domino aperiri, sic requiescens roget poni ori suo à Domino custodiam.**

CAPUT XXIV.

De eo quod horas Canonicae Canonici religiosi observare debent.

Student summopere Canonici praedictas horas vigiliantissima cura custodire, & in his divinum officium humiliter ac devotè persolvere: mot enim ut auditum fuerit signum, saltem ad Ecclesiam convenire, relicto omnibus quilibet fuerint in manibus, sic tamen ut non petant; & si longè ab Ecclesia aliquis fuerit, ut ad opus Dei per horum canonice occurrere non possit, agat opus Deus cum tremore divini ubi tunc fuerit. Et praevideat cultus Ecclesiae, ut illa signa horis competentem fomentat. Et caveant Canonici, ut non pompatae, aut inhoneste, aut incompositè, aut superbe intrent, aut stent aut dolant, in ecclesiam.

CAPUT XXV.

De diligentia psallenda.

Ubique credimus divinam esse praesentiam, & oculos Domini speculati bonos & malos, maxime tamen hoc sine aliqua dubitatione credamus, cum ad opus divinum assumimus: ideo semper memores simus quod ait Propheta: *Servate Dominum in simpore, & exultate in eum tremore.* Et iterum: *Psallite sapienter.* Et, *In conspectu Angelorum psallam tibi.* Ergo consideremus qualiter oportet in conspectu divinitatis & Angelorum epas esse, & orare; & sic stemus ad psallendum, ut necus nostra concordet voci nostrae. Nam si cum bonis hominibus, vel potentibus, volumus aliqui suggerere, non praesumimus nisi cum humilitate & reverentia; quanto magis Dominum aeternorum à nobis cum humilitate & puritate supplicandum est?

Ex cod. c. 11. Psal. 91.

Ibid. 77.

Ibid. 69.

Ibid. 100-3.

Conc. Aquil. gran. c. 19.

Ue in Reg. 5. Bened. c. 10.

S. Bond. Reg. c. 19.

Psal. 2. Ibid. 66. Ibid. 97.

S. Bened. Ibid. c. 10.

B. Bened. Reg. c. 10.

Ibid. c. 48.

Conc. Aquil. gran. c. 106. Ex 1660r. 11. c. 19. Olib.

Ibid. e. 127. Ex eodem c. 10. Psal. 140.

Ibid. 23-3. in Reg. 100. c. 118.

CAPUT XXVI.

De eo quod non pompaticè stantium est in Ecclesiâ.

Mox autem audito signo omnes Canonici firmiter ad Ecclesiam; & non pompaticè, aut inhonestè, vel incompositè, sed cum Dei timore ingreditur eam. Nec cum bacula, aut campuris, aut fustibus in choro, exceptis d'ribibus, sed religiosè illis stantium & psallendum est. Sunt enim quidam Clericorum, qui in se, uariis negotiis & disceptationibus penè totum infatigabiliter detraunt diem, & mox ut Ecclesiam ad diuinum officium peragendum intraverint, ita fatigati videntur, ut nec orationi vacare, nec ad psallendum stare queant, sed potius sedentes, non diuinis, sed vanis solent instare loquelis, & secularia verba, & (quod dicta nefas est) turpia & obscena in vicem proferunt. Oportet namque ut ab his qui id faciunt, & ab illis qui eos fortè imitari volunt, ille execrabilis usus radicitus evelletur, secundum sententiam Domini dicentis: *Domus mea domus orationis vocabitur.*

CAPUT XXVII.

De profectantibus in uincis.

Quiaque ex Clero in itinere cum Episcopo, vel cum alio, profectantur, ordinem suum, in quantum iter vel ratio permittit, non negligant. Et non eos debent præterire horæ constitutæ, tam de officiis diuinis, quam aliunde.

CAPUT XXVIII.

De his qui in quibusdam leuioribus culpis delinquant.

Si quis ex Clero ad opus Dei vel ad mensam tardè occurrat, aut pro aliquâ causâ sensor suus psallendum vel Missas cantare ordinauerit, & hoc minus impleverit: & si irriterit quispam, aut perdidit, vel aliquod excederit, & non ueniam contumaciter ante Episcopum, aut ante eos qui sub eo sunt, ipse ultra sustulerit, vel celauerit delictum suum, dum per alium cognitum fuerit, majori subiaceat emendationi: nam si ipse sponte confessus fuerit, leuiori subiaceat emendationi, secundum modum culpæ: qui modus correptionis in Episcopi, aut in illius iudicio qui sub eo est, pendet.

Qui in leuioribus culpis deprehensus fuerit, in illâ die priuatur a mensæ participatione, & in oratorio psallimus, aut antiphonam non imponat, nec lecturam recitet. Resurrectionem obi post Clerorum resurrectionem accipiat; ut si verebegrata Clericorum hora festa, ille nonâ, si Cleri nonâ, ille uespere.

CAPUT XXIX.

De grauioribus culpis.

Si quis Clericus de ordine Canonico grauioris culpe crimine commiserit, ad est, homicidium, fornicationem, adulterium, furta, vel his similia ex principalibus vitis, corporaliter castigationi subiaceat penitentis. Deinde quanto tempore uoluerit Episcopus, vel qui sub eo sunt, carcere, vel exilio puniatur, sciens illam terribilem sententiam Apostoli Domini dicentis: *Trahere hominibus hominem in uincula carnis, ne spernent saluati sit in deo Domini.* Et dum *rom. 1.*

in ipso carcere fuerit, nullus ei ex Clero in alio iungatur consortio, neque in colloquio, nisi cui prior iusserit: & hic solus periret in penitentiam laicorum, quamvis Prior uisum fuerit.

Egressus de carcere, si Episcopo, vel his qui sub eo sunt, uisum fuerit, agat adhuc publicam penitentiam, id est, suspendatur ab oratorio, simul & à mensâ; & omnibus bonis Canonicis ueniat ante ostium Ecclesie, ubi Prior iusserit, j-cens profestato omni corpore suo, ante ipsum limitem ecclesie usque dum ingrediuntur omnes, & postea erigat se, & tetorâ Ecclesie ante ipsam ostium, & implet ibi officium suum, in quantum potest; & pœnitens, vel stans ante ipsam limitem, cum nullo homine. Egreffentibus de Ecclesia, similiter prostratus pœnitens, usque dum omnes fuerint egressi foras.

De abstinentiâ quandam uel qualiter Episcopo, vel his qui sub eo sunt, uisum fuerit, mensurâ, uel horâ, qua ei uiderit competere, neque à quoquam benedicatur, usque dum reconcilietur.

CAPUT XXX.

De reconciliatione penitentis capitale crimen.

Ordo penitentiam agentis publicæ hic est: suscipies eum quartâ senâ mane in capite Quadragesimæ, id est in capite jejuniarum, & cooperis eum cilicio, & orabis pro eo; & includes eum usque in Cœnam Domini: qui eodem die presentetur in gremio Ecclesie; qui dum uocatus uenerit ad reconciliandum ante Episcopum, vel Clerum, cum omni humilitate profestato omni corpore super terram ante abidam, petat ab omnibus ueniam; & Episcopus, vel qui sub eo est, det orationes super eum ad reconciliandum in quietâ fira Cœnæ Domini.

CAPUT XXXI.

De Confessionibus.

Hortatur nos scriptura dicens: *Revela Domino uiam tuam, & spera in eum.* Item dicit: *Confitemini Domino, quoniam in saculum mysteria eius.* Item: *Electum meum cognouit uisceribus, & iniquitates meas non abscondi.* Item: *Confitebor a iherusalem iniquitates meas Domino; & tu remisisti impietatem peccata mea.* Et iterum: *Confitemini alterarum peccata uestra, & delcantur.* Et alibi: *Qui abscondit sceleratam, salvabit animam eius a morte.* Et Dominus in Evangelio ait: *Agite penitentiam, appropinquauit enim regnum celorum.* Necesse est, ut dum modo suadente diabolo multa contra uoluntatem & preceptum Dei commisimus, per ueram humilitatem & confessionem emendamus penitentes, sicut laudati Patres constituerant; & dempsit cum aliqua cogitatio mala in cor, suadente diabolo, uenerit, citò Episcopo, vel Fratri constitatur; ut per ueram confessionem & penitentiam, regnum Dei habere mereamur. Nimis enim improbus est, qui ante Dei oculos peccat, & homini confiteri erubescit.

CAPUT XXXII.

Ordo ad Penitentiam accipiendam, & Confessionem faciendam.

Hæc est oratio penitentis & confessionis nostræ, que coram Deo & Sacerdotibus ejus à nobis pariter agendæ sunt, id est, in uno quoque *C C c ij*

Pat. 16. 1.

ibid. 107. 1.

ibid. 31. 1.

ibid. 4. 4.

Jac. 5. 16.

Pom. 14. 11.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

Mat. 30. 1.

anno tribus vicibus, id est in tribus Quadragesimis populus fidelis suam confessionem suo sacerdoti faciat, & qui plus fuerit, melius facit. Monachi in unoquoque sabbato confessionem faciunt, eum bona voluntate, Episcopo aut Priori suo. Quando voluerit confessionem facere peccatorum tuorum, viderit age, & non erubescere, quia iude venit indulgentia & sine confessione non est indulgentia.

Imprimis prosternere te humiliter in conspectu Dei in terram orationem, & roga Beatae Mariam cum sanctis Apostolis, & Martyribus, & Confessoribus ut spū intercedant pro te ad Dominum, & Deus omnipotens dignetur tibi dare sapientiam perfectam, & scientiam, & intelligentiam veram ad constitutum peccata tua. Et postea surge eum fiducia, & vera credulitate, & dic illi: Serve Dei, credui in Deum Patrem omnipotentem creatorem caeli & terrae?

Respond. Credo.

Interrog. Credis in Patrem & Filium & Spiritum sanctum?

Respond. Credo.

Int. Credis quod istae tres personae, quomodo dixerunt, Pater & Filius & Spiritus sanctus, tres personae sunt, & unus Deus?

Respond. Credo.

Int. Credis quod in ipsa carne in qua nunc es, receperit habes quod egisti, & quod egeris sine bonum, sine malum?

Respond. Credo.

Int. Credis resurrectionem & vitam aeternam esse tibi post mortem?

Respond. Credo.

Int. Vis dimittere omnia mala illis omnibus qui in te peccaverunt, ut Deus dimittat tibi omnia peccata tua? dicente eodem Domino in Evangelio: Si remiseris hominibus peccata eorum, remissionem vobis peccata vestra.

Respond. Volo.

Et postea require eum diligenter, si sunt secum opera mala, quae separant bonum (ut ait Apostolus) à regno Dei. Haec sunt mala cogitatio, malesitio & otiosus odium, invidia, detractio, maledictio, convitium, turpiloquium, scurrilitas, dissimulatio, adulatio, mormuratio, cupiditas carnalis, elatio, desidia, pigritia, inhonoratio, bonorum inhonoratio, cognatorum inhonoratio, dierum Dominicorum & Sanctorum solemnitatū ignoratio, iracundia, avaritia, falsū testificatio, commolentia, intemperantia in cibis, rapina, gula, ebrietas, comedatio, fornicatio, adulterium, si-derilegium, superbia, perjurium, furtum, homicidium, & his similia. Et postquam confessus fuerit sua peccata, si vult dimittere ea, da ei poenitentiam, & si non vult, non da ei poenitentiam, quia non potes: & si vult dimittere ipsa peccata, fac ei constituta, & ad ultimum dicere: Multa sunt peccata mea in factis, in verbis, in cogitationibus; tunc da illi poenitentiam canonice memoratam, & postea effunde super eum orationes & preces.

Cavendum est utique ne hi qui in gravibus peccatis incidunt, & hi qui in levioribus quibusdam delinquant, aequaliter iudicentur, sed secundum morbum adhibenda est medicina.

CAPUT XXXIII.

De excommunicatione carptarum.

SI quis Clericus contumax, aut inobediens, aut superbus, aut ebrius, aut detractor, aut rebelis, aut blinguis, aut fornicator, aut contra-

ditior, aut contentiosus, aut raptor, aut fur, aut mormurator, aut inceptor, aut indolens jejuni transgressor, aut paratā crucem standi & adorandi contemptor, aut in aliquo contrarium consistens, aut praecipuus Episcopi, vel eorum qui sub eo sunt, contemptor fuerit, sua voluntate veniam non petuerit, hic secundum Domini praecipuum admonetur, semel, & bis, & ter se in die senioribus suis; & si se non emendaverit, obijuretur publice coram omnibus. Si verò neque sic correxerit, excommunicationi subijcet. Si autem improbus est, aut minus intelligens, aut incorrigibilis, vindictae corporali subdatur.

CAPUT XXXIV.

De Quadragesima abstinendum.

LIcet omni tempore vita Christianorum simplex debeatur esse & sobria, maxime tamen religiosi mentibus convenit, ut his diebus continentius vivant, & sedula servitate adhaerere Deo contendant. Ideoque decernimus, ut in illis quadragesima diebus ante Pascha, cum omni puritate meatus & corporis nostrer Clericus, Deo iubente, in quantum poterit, se custodiat. De cibis autem & potibus potestione, in quantum Deus auxilium dederit, partem habeat, id est, ut quocumque, exceptis diebus Dominicis, à capite Quadragesimae, usque ad Pascha sanctum, post dictam vesperam in refectorio reficiat, & ab illis cibis se abstinat vel potu, sicut Episcopus vel qui sub eo sunt eum ratione constituerit. Et alibi nequam ipsa civitate, neque in Monasterio, neque in quolibet loco, neque in domibus propriis, his quadragesima diebus reficiat, nisi ubi horum competente ad cibum futurum accipiendum pro utilitate causa longè fuerit, & adesse cum fratribus non poterint.

Lectioni verò Clerici in his quadragesima diebus, excepto diebus Dominicis, à prima dicta usque ad tertiam plenam vacent, & foras claustra, nisi necesse fuerit, non egrediantur, nisi episcopus, aut qui sub coelesti, iudicaverit ut fiat, quod firmandum est. Et post tertiam tunc tempus Capitulum habeat, & postea faciant quod congruum fuerit, sive in legendo, sive in operando.

CAPUT XXXV.

De temporibus in quibus semel aut bis in die Clericis refecturum est.

APascha autem usque ad Pentecosten bis in die Canonici reficiant, & eorum manducandi licentiam habeant (nisi poenitentia) praeter tantum quartam sextamque serenam. A Pentecoste verò usque ad nativitatem sancti Joannis Baptistae, similiter bis in die reficiant, & carne abstinant. A nativitate verò sancti Joannis usque ad transitum sancti Martini, sicut antea bis in die reficiant, quartā & sextā serā à carne abstinant.

Ab ipso transitu sancti Martini usque ad natalem Domini à carne omnes abstinant, & usque ad novam jejuniene: & omnibus his diebus in refectorio reficiant. Et post natalem Domini usque ad caput Quadragesimae secundā & quartā, & sextā serā, in refectorio ad novam reficiant. Reliquis his diebus duobus vicibus in refectorio reficiant. A carne verò quartā, & sextā serā huius temporibus abstinant. Et si dies festus in his diebus tunc talis venerit, si permiserit Prior, eorum manducantur pro sobrietate.

CAPUT XXXVI.

De festivitatibus Sanctorum.

Illud intimare complacuit, ut nos & Clerus no-
ster, festivitatibus Domini, & sanctæ Mariæ, vel
duodecim Apostolorum, seu reliquorum Sancto-
rum, quorum usus est in illâ provinciâ, zonis lo-
gulis celebrare, (in quantum Deas possibilitatem
dederit) officium divinum die noctuque procure-
mus. Et Episcopus, vel qui sub eo est, in Nativitate
& Epiphaniâ Domini, & Pascha, & clauso Pas-
che, & Ascensione Domini, & Pentecostæ, & fe-
sivitatibus Sanctorum provinciarum suarum, in domo sua
ad ipsos Cleros refectiohem faciat, si præsens est, &
si absens est, his diebus tunc in refectorio habeant
refectiohem sufficientem, sicut superius scriptum est.
Et postquam de refectorio exierint, in caminodâ bibant
duobus vicibus aut tribus, qualiter consolatio
sit, & ebrietas non dominetur.

Aliis verò diebus festis, sicut motus est Ecclesiâ,
juxta quod melius Prælati possunt, Clericos suis cu-
bum potumque ministrant. Et illud interea caveant
Prælati, ne id quod dare debent, aut possunt, quâ-
libet dissimulatione, aut tenebitate, subtilitâ sub-
trahant, ne pauperatâ occasione compelli per di-
versâ vagati, ac se turpibus implicati negotiis co-
gantur; reliquoque Ecclesiastico officio, incipiant
indisciplinatè vivere, & propriis voluptatibus de-
servire: & Prælati qui eis necessaria largiendo à Do-
mino remunerari poterant, distindè & severè judi-
ceantur.

CAPUT XXXVII.

Ut non presumat aliquis alterum cadere aut excommunicare.

Vitetur in hoc ordine Canonice omnis præsum-
ptionis occasio, id est, ut nulli licet quem-
quam patrem suum excommunicare, aut cadere,
quamvis aliquis sua præsumptione ipsam ad hoc
incitet: non est sumum advincere, aut in verbum,
aut in factis, sed ad Priorem veniat, & ille secundum
ordinem ipsam causam definit. Et qui hoc fa-
cere præsumserit, ab Episcopo, vel ab eo qui sub
eo est, judicetur.

CAPUT XXXVIII.

Ut in congregatione Canonicorum nulli liceat alterum defendere.

Omniibus modis cavendum est, ut pro nullâ oc-
casione alter præsumat alium defendere, nec
quasi parentem obtentu, aut aliquâ amicitia, aut
familiaritate, id à Canonicis præsumatur: quia gra-
vis occasio scandalorum in congregatione ex hæc
casu solet oriri. Quod si quis transgressus fuerit, à
Priore acriter cõteratur, ut ceteri timorem ha-
beant.

CAPUT XXXIX.

De zelo bene quem debent servi Dei habere invicem.

Sicut est zelus amicitudinis malus, qui separat à
Deo, & deducit ad infernum, ita est zelus bo-
nus, qui separat à vitiis, & ducit ad Deum, & ad
vitam æternam. Hunc ergo zelum ferventissimo
amore exercent servi Dei: id est, ut honore se præ-

ventiant invicem, & infirmitates suas sive corpo-
ram, sive morum, patientissimè tolerant. Et si qua
vicia reperiuntur, reprimenda sunt, & castiga-
tio adhibenda est, cum his à quibus hoc est com-
missum (ut ait Apostolus) ... existant, qualiter
vicia si orta fuerint possunt destrucere, & ad me-
liorem statum unamquemque provocare, qui scri-
ptum est: *Qui diligit Dominum, odit seipsum.*
Item qui diligit sanguinem, odit animam suam.
Nam sic animam suam bene diligit, qui se casti-
gat, & alios ad exemplum bonæ conversationis, &
verbis, & operibus trahit.

CAPUT XL.

De infirmitatibus Canonicis.

Si aliquis ex Clero infirmatur, Episcopus, vel qui
sub eo est, habeat maximam curam de illo; &
caveat ne negligat infirmum, sed sicut reverè
Christo, ita se serviat. Quibus infirmis sint man-
suetos deputate, rationabiliter disposite, condigna,
apta, ubi esse possunt: & sit unus ex Clero depota-
tus timens Deum, qui circa infirmum maximam
curam gerat de omnibus necessitatibus ejus: & ha-
beat solatium si opus est, juxta quod constituitur
Prior: & sicut si bene ministraverit, gradum bo-
num sibi à Deo acquirit.

Dei & ipse infirmus consideret in honore Dei sibi
servari, & non superfluitate sua contemnit servien-
tem sibi. Et hoc indendum est, quod infirmo licet
ecet omni horè cibum & potum sumere, quando
desideraverit, vel possit, si oportuit non possit.

CAPUT XLI.

De vestimentis & calcamentis Clericorum.

Illa dimidia pars cleri, qui seniores fuerint, annis
singulis accipiant cappas novas, & vestes lineas
novas, & veteres, quas præterito acceperunt, sem-
per reddant, dum accipiunt novas. Et alia pars di-
midia cleri, illas cappas & vestes veteres, quas illi
seniores sui singulis annis reddunt, accipiant. Et illi
seniores illas cappas & vestes, quas reddere debent,
non commotet. Et noulquisque Cleri senioris an-
nis singulis tres campiles accipiant: & qualquis-
que Cleri junioris annis singulis duas campiles ac-
cipiant. Calcamenta verò omnis Clerus annis sin-
gulis, pedes buccinas, & solas, parva quatuor ac-
cipiant. Et vestimenta in transitu sancti Martini,
& campiles in Pascha, & calcamenta in Calendis
Septembribus habeant.

CAPUT XLII.

De elemosinis accipiendis.

Si aliquis nisi sacerdoti pro Missâ sua, vel pro
Confessione, aut Clerico pro psalmis, & hym-
nis, seu pro stiplo, vel pro quolibet caro suo, aut
vivente, aut mortuo, aliquid in elemosinâ dare
voluerit, hoc Sacerdos, vel Clericus à tribuente
accipiat, & exinde quod voluerit faciat. Si autem à
tribuente accipiat omnes sacerdotes aliquid in elemosinâ
datum fuerit, hæc elemosinam communem ha-
beant, & psalmodiam, vel Massâ pro illo miseri-
cordè faciant.

E

C C c ij

Ex R. col. 5.
B. col. c. 70.

Ibid. c. 49.

Ibid. c. 71.

CAPUT XLIII.

De mensurâ Sacerdotibus de elemosinis accipiendâ, faciendâ.

Nimis grave eis esse existimamus, si tam ingentium unera peccatorum solis illis Sacerdotibus contingeri portare, quia facilis Dei misericordiam plures impetrant, quàm unius, quia unicuique de propria conscientia sua debet metuere, quanto magis de alienis peccatis supra vires non debet sibi sanam peccatorum cumulare.

CAPUT XLIV.

De curâ quam in populo sibi commisso debent habere Clerici.

Avendum nobis est, ne in periculum per nostram irrogentiam, ut in dixerim, abque Baptismo, & Confirmatione, & Confessione, & predicazione, in quodam securitate positus incurat noster populus. Unde constituimus, ut in mense per totum annum, de quinto decimo, in quinto decimo, verbum salutis ei predicetur, quæ ad vitam æternam, Deo auxiliante, perveniat. Et si omnibus festis & Dominicis diebus assidua fuerit predicatio, utilior est: & juxta quod intelligere vulgus possit, ita predicandum est.

CAPUT XLV.

Cui committi debeant stipendia pauperum.

Evangelicis atque Apostolicis instrumitur documentis, in colligendis hospitiis: & ideo ante omnia operam debere dare, ut merito de nobis à Domino dicatur: *Hospes fuis, & collegisti me.* Proinde oportet ut Prælati Ecclesie præcedentiam Patrum exempla sectantes, aliquod præparat receptaculum, ubi pauperes colligantur, & de rebus Ecclesie tantum ibidem deputent, unde sumptus necessarios juxta possibilitatem rerum habere valeant, exceptis decimis, quæ de Ecclesie villis ibidem conferunt. Sed & Canonici tam de frugibus, quàm etiam de omnibus elemosinarum oblationibus, in usus pauperum decimas libentissimè ad usum conferant hospitale. Et boni testimonii frater constituatur, qui hospites, & peregrinos mendicantes, ut pote Christum in illis suisque, & eisque necessariis libenter pro viribus administret: qui etiam ea que in usus pauperum conferre debent, utriusque in suos usus reflectat, ne cum Judæi loculos Domini furante sententiam damnationis excipiant.

Et Prælati cavere debent, ne curam pauperum parvipendant. Et Clerici, si aliis temporibus nequeant, saltem quadragesimali tempore, pedes pauperum in competentilavare debent hospitali, juxta illud Evangelicum: *Si ergo Dominus & Magister laos vobis pedes, quanto magis vos debetis alter alterius lavare pedes, & cætera.* Quapropter expedit, ut in competenti loco hospitale sit pauperum, ubi persicilis ad illud veniendi conventus fieri possit fratrum. Quod si is, cui hospitale commissum est, curam pauperum neglexerit, eorumque res in suos usus retorierit, quamquam divina ultione dignus sit, severis tamen quàm ceteri delinquentes à repositus judicandus, & à ministerio removendus: nec immerito, quippe qui & pretia peccatorum, & alimenta pauperum, & thesaurum celo recondden- dem sua aptavit usus.

CAPUT XLVI.

De Præpositis.

Quamvis omnes qui præsunt Præpositi ritè dicantur, usus tamen obtinuit eos vocari Præpositos, qui quamdam prioratus curam sub illis Prælati gerunt. Hi tamen qui juxta morem hanc Præpositi vocantur, talis & tam strictum constituti sunt, qui vitæ probabiles sint, & ea que sibi injuncta sunt, fideliter humiliterque explant; & pro eo quod aliis prælati sunt, nequaquam parvipendant canonica inhibita, sed quanto plus implendant in fratrum curis, tanto magis studeant excellentibus obtemperare monitis. Debeat igne cunctæ congregationi utilis esse, & de ministerio sibi commissio fideliter proficere. Ea verò que fratribus dare debent, cum charitate tempore oportuno incendantur præbeant, quatenus à Domino de fidelè administratione gradum bonum sibi acquirant.

Conc. Aquil. c. 139.

CAPUT XLVII.

Quales vice Prælatorum in Congregatione fungi debeant.

Oportet Ecclesie Prælatos, ut de Congregatione sibi commissâ tales eligant boni testimonii fratres, in quibus onera regimini securè possint partici. Quibus etiam talem conferant dignitatem, ut vice illorum fungantur, & inobedientes canonicè censurâ corrigere, & obediens hortando ad meliora valeant provocare. Non constituendi sunt personaliter, aut eo ordine, qui in collegio fratrum admittuntur, sed secundum vitæ meritum, & spiritualium donorum prærogativa: qui & in congregatione assidui sint, & fratrum curam pervigilantius gerant; & sicut alios præcedunt magisterio, ita numerum innocentis vitæ ipsorum exemplo, ut juxta Apostolum, exemplo sint cæteris in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, & castitate, &c.

Quæritiam, si prioratus huius causâ intumescere ceperit, & curæ fratrum nihil propenderint, & si crebro incorrigibiles extiterint, à ministerio propellantur, atque in loco illorum, qui strenuè peragere possint, constituantur.

Ibid. c. 139.
Ex Regal. B. B. sed. c. 11.
44. 45.

1. Tit. 4.

CAPUT XLVIII.

De pueris morientis custodia & cura.

Solent Redores Ecclesiarum vigilare oportet, ut pueri & adolescentes, qui in congregatione sibi commissâ nutriuntur, vel crudantur, ita jugibus Ecclesiasticis disciplinis confringantur, ut eorum sacra ætas, & ad peccandum valde proclivis, nullum possit reperire locum, quo in peccatis facinus promat. Quapropter in hujusmodi custodiendis, & spiritualiter erudiendis, talis à Prælati constituendus est vitæ probabilis frater, qui eorum curam summâ gerat indutrit, eoque ita archifirmè confringat, quæter Ecclesiasticis doctrinis inbuti, & æterni spærialibus induti, & Ecclesie utilitatibus decenter parere, & ad gradus Ecclesiasticos quomodoque dignè promovent.

Libet præterea ob adificationem congruam, & instructionem negotii, de quo agitur, quamdam sanctorum Patrum sententiam huic operi inserere, quæ ita se habet: « Proua est enim omnis ætas ab adolescentiâ in malum. Quisquis autem in Chro-puberis, aut adolescentibus existens, omnes in uno conclavi atri commoentur, ut luxuria ætatis suâ nos, non in luxuria, sed in disciplina Ecclesiasti- »

Conc. Aquil. c. 139.

Concil. Tolos. 4. c. 14.

Conc. Aquil. c. 141.

Mat. 23. 19.

Joan. 11. 14

«*cu agant, deputati probatissimo senio, quem & Magistram doctrinæ, & testem vite habeant, &c*» cetera. «*His in pzæmissis, oportet ut probatissimo senio potri ad custodiendum, licet aliis studiant, deputentur. Fratres verb, cui hæc cura committitur, si eorum curam parvipenderit, & alios quam oportet docuerit, aut his aliquam causam leionis maculam ingerent, severissimè correptus ab officio amoveatur; & fratri ali in committantur, qui eos & innocentis vite exemplis in-formet, & ad opus bonum peragendum excitet.*»

CAPUT XLIX.

Ut omnes Canonici ad Completorium conveniant.

EXpleis religiosissimo obsequio horis competenti-
bus diutius officis ab omnibus Canonici, da-
to signo devotissimè ad Completorium veniendum
est, incipiente nocte: quo completo, non oportet ut
epulis & potationibus, vanisque inserviant loquelis,
sed his penitus postpositis, humiliter & honestè dor-
mitorium petant, & nequaquam duo in uno lecto,
sed singuli in singulis lectis quiescant. Lucerna
quoque in eodem dormitorio noctis tempore pugnet
adeat. Nihil denique inhonestum, aut indecens
in dormitorio geratur ab aliquo: nec quisquam ali-
quem inquietare presumat, nec ad verba inutilia &
otiosa prorumpere cogat. Hujus capituli contem-
ptor, specialiter à Prelatis & Magistris severissimè
corripitur.

CAPUT L.

De Cantoribus.

STudendum summo opere Cantoribus est, ne do-
num sibi divinitus collatum vitis fecerint, sed
potius illud humilitate, & sobrietate, & castitate,
& ceteris sanctarum virtutum ornata: ut in omnem
quotum melodia animos populi circumstantis ad memo-
riam amorisque concitium ornata: ut in omnem
verborum, sed etiam suavitate sonororum, que
decanatur, erigat. Cantorem autem, sicut traditum
est à sanctis Patribus, & voce de arte præclarum il-
lustremque esse oportet, ita ut oblectamento dulcedi-
nis animos incitet audientium, &c. Cantores ita-
que non propter duntaxat sibi collatum se ceteris su-
perbendo præferant, sed humiliter socios exhibeant.
Et providendum est illis quando temperatè, quan-
do submissè divinum agatur officium; & scilicet ut
secundum numerum Clericorum, & officii qualita-
tem, & temporis prolixitatem, tantam pronentiam,
& voces moderenter cæterorum. Sonum etiam vo-
calium literarum bene & ornate profectant.

Hi verb, qui hujus artis munus capaces sunt, do-
nec erudiant melius, convenit ut videant, quam
cantare volendo quod nesciant, aliorum voces dis-
sonate compellant. Psalmi namque in Ecclesiâ non
certum, aut in excelsis atque inordinatis, seu in tem-
peratis vocibus, sed plane & licite cum compun-
ctione cordis recitentur, ut & recitantium mens al-
lorum dulcedine pascatur, & audientium aures illo-
rum pronuntiatione demulceatur: quoniam quan-
vis cantandæ sonus in aliis officiis excelsa solet fieri
voce, in recitandis tamen psalmis hujusmodi
vitanda est vox.

Constituatur interea seniores fratres, probabili-
sioris si licet vite, qui tempore statuto vicillim cum
Cantoribus scholia sint, ne in qui discere debent, aut
etiam vacent, aut stantibus, & supervacuis fabulis
insistent. Si verb, Cantores superbi extiterint, & ar-

tem quam divinitus adjuti dederint, aliis insuave
re emittat, graviter ac severè judicentur, ut emen-
dati atque correcti, talentum sibi à Deo quidem
collatum, aliis extogare procurent.

CAPUT LII.

*Quæ sit legendum & cantandum in Ecclesiâ
consuetudo sua.*

Tales ad legendum, & cantandum, & psillen-
dum in Ecclesiâ constituantur, qui non super-
bè, sed humiliter, debitas Domino laudes perol-
vant, & suavitate lectionis ac melodie doctos de-
mulceant, & minus doctos erudiant; plusque ve-
lint in lectione vel cantu populi utilitatem,
quam populem vanissimam adulationem. Qui verb,
hæc docere peragere nequeunt, erudiantur prius à
Magistris, & instructi hæc adimplere studeant, ut
audientes adliceant.

CAPUT LIII.

Modis correptionum.

Quamquam contemptores canonicarum insti-
tutionum Episcopali præcipue judicio plæten-
di sint, juxta modum culpæ, ut supra notavi-
mus mensura extendenda est correptionum. Et hæc
omnia jure in Prelatorum prudenti judicio, quo
discretissimè temperanda sunt: necesse est enim, ut
idem Prelati circa delinquentes modici perassimè
semiter factum, scilicet ut adhibita magne discre-
tionis cura, quid cuique congruat, quidve conve-
niat, adhibeant: summoque perpendentes, ut jux-
ta quantitates vulnerum, exhibent fomenta cura-
tionum; quatenus nec aletii dicit, quod nocet,
nec alteri substatant, nec juvet.

Omissis igitur his, quarum ætati delinquenti
parcium non est, sed potius eorum latera ne indu-
rescant virgæ assidue tundenda sunt: qualiter erga
cæteros delinquentes juxta auctoritatem divinam,
& sanctorum Patrum exemplum, tradiditque ad
sien oportet, sicutum breviterque ostenditur.

Si quis frater in congregatione canonicè constitu-
tus, horis canonicis frequentare neglexerit, Ec-
clesiamque non religiose, sed pompate, vel incom-
positè intraverit, & opus Dei negligenter exequutus
fuerit, ad collationem venire distulerit, obedien-
tiam à Magistris sibi injunctam agere recuserit, in
legendum & cantando, vel in ceteris Ecclesiasticis
disciplinis, juxta vires studium non exhibuerit, ad
mensam non necessitate, sed vitio tardè occurrerit, &
clausus sine licentia exierit, per licentiam verb, &
gressus ceteri constitutum sibi præcipuum moras fecerit,
in plateis ire, aut in bivis sedere contaverit,
in dormitorio aliquand indecens, aut inhonestum,
verbus, aut actibus perpetraverit, alicubi nisi in dor-
mitorio cum ceteris obique causa inevitabili dormi-
re premississet, fratribus charitatis officio obedien-
ter servire neglexerit, discordiam quam scriptura
Dei detectatur, inter fratres seminaverit, & hinc in-
structionis contumax, aut superbus, aut murmurans
insisterit, & cetera hujusmodi agere contaverit: hæc
primò secundùm Domini præceptum non solum
& secundo, & tertio, quinimo crebrius admonetur:
& si his admonitionibus non cessent, publicè
objurgatione corripiatur. Quod & si his remissis
verbis, ceteris sibi alienis interditiis, sane tantum
usque ad dignam satisfactionem utatur & aqua. Si
verb, nec sic correptus, separetur à mensa, & à so-
cietate fratrum, & à laboro psillentium removeatur,

Reg. 5. Bened.
c. 44.

Conc. Aquisg.
c. 117.

de foris in loco hujusmodi negligentibus à Prælatu censuratus si re cogatur, ut laicem rubore sequstrationis emendetur.

Deinde si his modis incorrigibilis existerit, & ætas permiserit, ut ait Salomon: *Sicutus verbis non corrigitur*, congrua ei verberum adhibeatur castigatio, secundum beati Gregorii sententiam: « Qui iubeatis verbum non audit, verberibus admonetur: » ut ad bona desideria penam trahant, quem penam suam vivit. « Ceterum si talis fuerit, quem aut ætas, aut qualitas personæ veterari non siverit, publicè oburgatione, & jejuniarum continuè afflictione, & sequstrationis rubore hujusmodi corrigatur, usque dum digna patientiæ satisfactio veniam consequatur. Si verò uterque, & qui flagellatur, & quem flagellari ætas aut qualitas personæ prohibet, adhuc incorrigibilis existerint, sit locus intus claustra Canoniceorum, sicut multi in locis voluerit esse, quo ad tempus retrahantur, & secundum modum culpe castigentur, secundum Apostolum: *Prædica Sæcra in interitum carnis, ut vivas salvi sis in die Domini*. Quod si etiam tot liberarum admonitionibus & castigacionibus necesse patuerit, fiat pro eis ab omni congregatione communis oratio, ut postremò innotescat à Domino. Si peritus inemendabilis & incorrigibilis apparuerit, ne per plures eorum dira sitiant contagia, necesse est ut à ceterorum societate, ut pote vix moribus, seposita, ante præsentiam deducantur Episcopi. Si verò quis in collegio Canoniceorum criminales culpas admiserit, hinc nulla est danda dilatio, quam aut sponte penitentiam pro admisso crimine gerat, aut si id agere resistaverit, eorum Episcopo deducatur, ut ab eo publicè multetur penitentia. Memisse enim oportet Rectores, quod columba in divinis scripturis Ecclesia appellata est, quæ non unguibus læsetur, sed aliis piè percutitur. Unde etiam illis summopere observandum est, ut sicut præmissum est, iustà modum culpam, & persévaram, & ætatem, omnino ipsa correpto sit temperata, ut nec vitium desidei molestat, nec correpto mansuetudinis modum excedat, ut (ut ait B. Maximus) aut solutor lenitas concubitionis licentiam præbeat peccanti, aut immoderata severitas à lapsis non revocet delinquentem.

Sei & hoc illis nihilominus cavendum est, ne erata delinquentium alicujus rei amore feriant. Id potius (ut ait B. Augustinus) sint etiamque persequutores, & bonorum liberatores. Oderint victa, diligant homines. Oderint quod insanabile duboli ingratum est, diligant quod Dei bonitate curatum est. Teneant in manu baculum, & virgam: i baculum videlicet, quo aliorum virorum imbecillitates spirititaliter sublevent, virgam verò quâ vicia delinquentium zelo rectorum feriant. Inter ea delinquentibus excommunicatis fratibus, nequaquam debent ceteri fratres siverere, aut eos suis adulationibus decipere, aut eorum erata defendere, sed potius optem ferre, ut æquitate censurâ districtè corrigantur.

CAPUT LIII.

Ut Canonicis cultus Monachorum non inferant.

Reprehensibilem apud plerisque Canonicos inolevit compemissio usum, eo quod contra morem Ecclesiasticum cucullis, quibus solis Monachis utendum est, utantur, cum utique illorum habitum penitus usurpare non debent, à quorum proposito quadammodo distant; quia sicut incedens est, ut arma militaria more Laicorum gestent, ita mirram à boveum, & velle indecorosum est, ut alteras

propositi indumenta sibi imponant. Habitus namque singulorum ordinum idcirco in Ecclesiâ ab usum discreto sunt, ut his vultus cuius propositi sit gestans, vel in quâ professione Domino ministrat, liquet cognoscatur; nam & Domini lege vir muliebre, & mulier virilem, prohibetur induere vestem, scilicet ut uterque sexus sibi conveniente veste induere mediet: sicut enim turpe est virum vestem muliebre, & mulierem vestem virilem induere, ita velle indecorum est, Canonicum vestem Monachicam induere: nisi tamen cum velle etiam propositum voluerit assumere. Et quis hujusmodi usus nullâ autoritate approbatur, sed potius ab his qui sumam sapientiam meritis reppererunt & reprobatur, oportet ut ab hac ne hat, penitus inhibeatur sit.

CAPUT LIV.

Ut in cultu vestium discretione tenentur.

Quæritur potius Deum cultu cordis, quam corpore, evidentibus scripturæ sanctæ patet indicibus. Proinde caveant Canonici, ne per immoderatum cultum vestium dehonestant Religionis dignitatem. Hieronymus docet: « Sunt quidam, quibus omnis cura de vestibus est, si bene oleant; si per laxa pelle quoniam. Cines calamitū vestigi rotantur, digitis de annulis radiant; & ut plantas humidior vix spargat, vix imprimunt summa vestigia. Tales cum videris, spiritus magis æltemat, quam Clericos. » Inde dicit Gregorius. « Nemo æltemet in fluxu atque studio vestium peccatum deesse: quia si hoc culpa non esset, nullo modo Joannem Dominus de vestimentis sui asperitate laudasset. Si cultus vestium culpa non esset, nequaquam Paulus Apostolus per Epistolam fecimas à pretiosiorum vestium appetiti competeret, dicens: *Non in veste perisita*. » Unde oportet Canonicos sanctæ auctoritati parere, & humilitatem corde, mente, actu, habitu, iaculis, æquitate religiosissimè demonstrare; plusque veline sancta conversatione, eximisque moribus, quam ornatis vestium fulgere.

Debet porro, ut eorum talis sit vestium cultus, qui vanitatis occasione careat: non enim specialiter perisum debet ab aliquo, quod non generaliter teneatur ab omnibus. Vestes enim & calcamenta, vel lectualia Clericorum, ex moderato & habitu competenti sint nec nimium auida, nec plurimum abjecta: nam sicut vider ignem & aquam tendenda est via, ut nec exaratur & homo, nec demergatur, sic inter apicem superbum, & viciarium desiliat, iter nostrum temperate debemus.

CAPUT LV.

Quid à Prælatu gemina passio sit subditis impetenda.

Solent Prælati satigendum est, ut eos quibus præstant, verbis & exemplis ad bene vivendum informet; sicutque corde tendendum, ne eos quasi proprios, sed ut Domini sui gregem tractare meminerint, juxta illud quod Petro dicitur: *Si diligis me, passe oves meas*, inquit, non tuas. Et hoc modo dicimus, quia sunt nonnulli, qui oves Christi non amore Christi, sed lux gloriæ, vel dominationis, vel quæritibus gratiæ passum. Item terrena subdita diligenter illis præbere, exempla virtutis simul verbo prædicationis debent sollicitè impendere. Quapropter fudeat unusquisque Prælatu, ut famula Christi amorem spiritalem carolamque subministrat, ut effici-

Fro. 18. 1.

A. Cor. 1. 1.

S. Brod. Reg. c. 18.

Concil. Aquil. gran. c. 144

Epist. ad Basilic.

Homil. 4. in Evang.

1. Tim. 3. 2.

Concil. Aquil. c. 118.

Concil. Aquil. gran. c. 143.

etiam meretur ille Evangelicus servus, de quo dicitur: *Estote servus & pateris, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illi cibum in tempore.*

Eno sicut subditis necessariis corporis tribuant, ita nihilominus salutare debent, ut solum religiosissimi ordinis servent, & Prelati suos, ac Magistros honorum dabitum finaliter impendant. Ubi hoc Canonicis divinum officium impletur: non otio vacent, non vandoquies inserviant, non detractionibus, & ceteris vitiorum illicetis incumbant; sed potius aut orationi, aut lectioni, aut quibuslibet Ecclesiarum, aut certe propriis utilitatibus vacent, aut etiam doctrinam faciant, & diversarum artium erudiantur disciplinis: ita videlicet, ut nullus in congregatione inutilis aut otiosus existat, stipendia Ecclesiarum modicis accipiat.

Hanc igitur geminam passionem Prelati sibi commissis ovis impendere instantes procurent, ut post pro animabus eorum Domino rationem reddant.

CAPUT LVII.

De familiaritate à Clericis mulierum extranearum devitanda.

Prima quidem tentamenta sunt, fornicationum frequentes accessus, & reprehensibiles habent Clericos. Quod tibi revera cum fornicis, qui ad altare cum Domino fabularis? Te cuncti in publico, te in agris rusticis, aratoribus, ac vinctores quotidie graviter lacerabant, si contemtu depositum fidei cum fornicis habitare constantis. Numquid in choro Apostolorum fornicari assueverat? Prohinc virgines commorari tecum, quæ de genere tuo non sunt. Nemo inter serpentes & scorpiones iratus ingrosset. Non potest cum Domino toto corde habitare, qui frequentibus fornicarum accessibus copulatur. Cum appropinquat stipulam, incendit ignem: cum appropinquat fornicarium, corruptum mentem. Si cum viris fornicari habitaverint, vicariorum dubio non decet. Janua diaboli, via iniquitatis, percussus scorpionis, nocuumque genus. Nemo miles cum uxore pergit ad bellum.

Inde mando atque remando, ut hospitiorum Canonicorum aut raro, aut nunquam mulierum pedes terant. Vir autem sive mulier, cum ad Dominum conversi fuerint, post peccatum suum, quod ad iudicium commiserunt, nec in unâ villâ unquam permittant, nec sit inter eos solatio, aut beneficium; nec vias, nec colloquium (si non casus intervenierit) nec de uno fonte (ut vulgo dicitur) potum bibant; nec alumnus inter utrumque concurrat; nec mansuetum quidem, nec colloquium (ut dixerunt) nec recordatio ulterius in mente sua requiescat; sed cum assueverit, eadè veniam à Deo petat. Meminerit debent Canonicis, quod nec Davide sanctiores, nec Salomone sapientiores possunt esse. Meminerit debent quod Paradisi columnæ de possessione sua mulier eiecit.

• CAPUT LVIII.

De Clericis non manentibus in suo proposito.

Qui semel in Clero deputatus sunt, aut Monachorum vitam expetierunt, statuimus, neque ad militiam, neque ad dignitatem aliquam venire mundanam, & hoc tentantes, & non agros pacemitterunt: quo minus redeant ad hoc quod propter Deum promissum inegerunt, anathematizant.

Tom. I.

CAPUT LVIII.

De humilitate faciendâ propter Deum carnem.

Multitudines hominum, & officia, & placita, & convivia, & salutationes hominum, quasi quedam carnis voluptatum fugienda sunt. Si vis & vespertinus cibus. Panis cum oïre & legumine, interdum pisciculus pro summo ducatur delicis: qui cum Christo desiderat regnare, non queret magnopere, quàm de pretiosis cibus & potibus sterens conficiat & urnam. Ventre vacuo scriptis dormiendum: crebre vigiliæ carnem & sensum assurgunt. Flexo corpore mens erigenda est ad Deum. Semper in manu sacra lectio, & in ore frequenter oratio sit. Pauperibus sumptuam refrigeria manu propria sunt distribuenda. Humilis vestitus tumentis animo non appetenda. Secularium, maxime potentiam, consortium devitandum.

Aliquid operis semper faciendum, ut diabolus inveniat hominem in opere occupatum. Ab otiosis sermonibus auditus & lingua sunt castigandi. In Ecclesiâ curâ timore & veneratione standum! & semper aut orandum, aut cantandum, aut legendum, aut audiendum. De iustis laboribus elemosina Deo iusto dandum. Melius non habere quod tribuatur, quàm impudenter petere quod datur. Negotiosus Clericus, & ex inope dives, & ex ignobili gloriosus, quasi quedam peius fugienda.

CAPUT LIX.

De iracundiâ devitanda.

Iracundi doctores per cibium foris disciplinæ modum ad unanimitatem crudelitatis convertuntur: & unde emittantur subdicos perierat, inde potius vulnerant. Ideo sine mensura vincitur culpas doctor iracundus, quis cocipus dispersum in rerum curis, non colligat in amorem unius dicitur.

CAPUT LX.

De doctrinâ & exemplis doctorem.

Tam doctrinâ, quàm vitâ clere debet Ecclesiasticus Doctor: nam doctrinâ sine vitâ arrogantem facit; vitâ sine doctrinâ instabilem reddit. Doctoris predicatio operibus bonis confirmanda est, ita ut quod docet verbo, illustret exemplo. Illa est vera doctrinâ, quàm vivendi bene sequitur forma; nam nihil turpius est, quàm si bonum quod quique prædicit, explere opere negligat: tunc enim predicatio nullius proficitur, quando efficaciter à proficiente adimpletur. Unusquisque Doctor & bonæ aditionis & bonæ predicationis habere debet fidem: nam una sine alterâ non facit perfectum: sed præcedat doctor bene agere, ut sequenter possit bene docere. Et in illâ doctrinâ clara, & similitudo patrum, & humilitas propter Deum habenda sunt.

CAPUT LXI.

De Taciturnitate.

Omnino tempore in Ecclesiâ tam à populo, quàm à Clero, summum silentium fiat, excepto hoc quod ad laudes Dei pertinet. Videmus quod in Prophetâ: *Dixi: custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea, lecti: Foliis vris meis custodiam; & humilitas sum; & filius à bene.* Hic ostendit

D D d

Ex epist.
Hieron. 9.
ad Paulin.

Ex epist.
Hieron. ad
Nepot. med.

16lor. 622.
l. f. c. 40.
Re Concil.
Anq. c. 11

16lor. 164.
c. 16.
Re Conc. c. 10

164. 18.

Fr. S. Bened.
Reg. c. 4.S. Augustin.
serm. 148. de
temp.S. Bened. ubi
supra.
Pern. 19. c.
14.

dit Propheta si à bonis eloquijs propter taciturnitatem debet interdum tacere, quanto magis à malis verbis propriè propriam peccata debet cessare? Inde sancta scriptura dicit: « Qui enim in Ecclesia verbum blasphemaverit, & pro se & pro aliis malum reddiderit, turis est rationem in die iudicii. » Ergo quamvis de bonis & sanctis dumtaxat eloquijs propter taciturnitatem sancta loquendi in Ecclesia concedatur licentia; quia scriptum est: *In multiloquio non dero peccatum*: Et alibi: *Mors & vita in manibus lingue*. Nam loqui & docere Magistro concedit, tacere & audire discipulo convenit.

Qui hanc taciturnitatem in Ecclesia minime custodierit, sed fraterque, sit in ipso die penitens in aqua & pane. Et si iterum, tribus diebus penitentem in pane & aqua. Et si tertio vice iteraverit, septem diebus, ut supra, penitentem. Et si amplius hoc facere presumpserit, corporali disciplina subiciatur, ut ceteri timeant.

CAPUT LXII.

De ebrietate à Clero devotanda à viciis detestanda.

Luc. 14. 34.

Eph. 5. 18.
Pern. 10. 1.1. Cor. 15. 1.
c. 4.

1. Tim. 3. 20.

1. Cor. 10. 9.

Mitt. epist. 1.

Dominus in Evang. dicit: *Attendite autem vobis, ne forte graventur corla vestra in crapula*. Et Apostolus dicit: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria*. Salomon dicit: *Luxuriosa res est vinum, & tumultuosa ebrietas: quicumque in his delictatur, non erit sapiens*. *Nulum secretum est ubi regnat ebrietas*. Alibi dicitur: *Operarius ebriosus non legetur bibere*. *Vinum & mulieres apostatari quidem faciunt sapientes*. Et alibi: *Diligentes semper se inebriari vino, nisi provocare in congregationem suam*. Vinolentos sacerdotes à Apostolo damnat, & veteris lex prohibet: qui altari servitum, vinum & licet non bibent. Sicuti hebraeo sermone omnis potio nuncupatur, quae inebriare potest quicquid inebriat, & statum mentis mutat, fugè similitudine ut vinum.

Qui capis esse bonus, & vit distingere veram, de mortis faciem, sic moribus effugè vinum.
Nalla fides hauritur a viciis, quam vitibus haurit: Pra se referunt aures, balbutit demque lingua.
De malo, die ebrius, vivis, an morte gravaris?
Palidus ecce iacet, & sine mente quiescit.
Non bona, non mala, non dura, non mollia sentis.

Caveat, fratres, in omnibus ebrietatem; qua magna animi est subversio. Nam sicut ignis facile incendit stupas, & leviores paleas, ita ebrietas corrumpit animam, & deiecit eam in grande peccatum. Dominus per Prophetam ait: *Va illi qui mane surgant ad ebrietatem sedendam, & ad potendam vinum usque ad vesperam*. Et in alio loco dicit: *Va his qui potentes sunt ad bibendum vinum, & viri fortes ad mysticalem ebrietatem*. Basilus dicit: *Plurimi namque homines per vinum maximam debilitatem corporis contraxerunt, nec poterunt consequi pristinam firmitatem*. Ebriosus putat se aliquid optimum agere, cum fuerit præcipitio devotus. Fratres charissimi, nolite vos inebriare, nolite bibendo inmoderate nomina vestra de celo derere. Sicut multi, quod peius est, qui non solum se inebriant, sed etiam alios adjuvant, ut amplius quod expedit bibant: ò infelix qui hoc facis, non tibi sufficit quod ipse peris, nisi adhuc insuper alios perdas: non tibi sufficit, quod ipse in illa ebrietate incurrens, adhuc & alios tecum trahis. Non sufficit misero ebrioso in ebrietate seipsum mergere, nisi & alios sicum conetur involvere. Nolite, fratres, nolite hoc malum facere, audite Apostolum di-

1. Tim. 3. 24.

1. Tim. 3. 25.

centem: *Nique ebriosi regnum Dei possidebunt*. Ebrius enim nec patrem, nec matrem, nec amicum, nec inimicum agnoscit; nec inter bona & mala discernit, nec agnum, nec gladium timet: sic filii fratres & persecutores sunt, qui Deum & Ecclesiam quidem contemtuunt, nec bona nec mala discernunt, nec gladium praesentis vitae, nec agnum gebennae futuræ metuent. Quando homo ebrius fuerit, cor suum & membra liberare non potest.

1. Cor. 6. 10.

CAPUT LXIII.

De Clericis.

Itaque omnes qui in Ecclesiasticis ministerijs gradibus ordinati sunt, Clerici generaliter nominantur. Cleros autem vel Clericos hanc appellatos Doctores nostriducunt, quia Mathias forte electus est, quem primò per Apostolos legitimus ordinatum. Sic & omnes, quos illis temporibus Ecclesiarum principes ordinabant, forte eligebant: Cleros autem fors interpretatur, unde & hereditas græcè cleronomia appellatur, & heres cleronomia. r'oidere ergo Clericos vocari aiant, eo quòd in sorte hereditas Dominidantur: vel pro eo quòd ipse Dominus fors eorum sit, sicut de eis scriptum est, loquente Domino: *Ego hereditas eorum*. Unde oportet, ut qui Deum hereditate possident, & abique ullo impedimento seculi Deo servire studeant, & pauperes spiritu esse contendant, ut congruè Psalmista illud dicere possint: *Domini pars hereditas mea*.

1. Cor. 1. cap. 1.
1. Cor. 1. cap. 1.
Aquil. c. 99.
Mat. 2. 14.

Dant. 18. 4.

Psal. 11. 1.

CAPUT LXIV.

De Regulis Clericorum.

His igitur lege Patrum cavetur, ut à vulgari vità reclusi, mundi voluptatibus se abstineant, non spectaculis, non pompis interfiant; convivia publica fugiant, privata non tantum pudica, sed & sobria colant. Usurii nequaquam incumbant, neque turpium occupationes incurant, nec fraudis cunquique ludium appetant. A morem pecuniarum, quibus materiam cunctorum criminum fugiant, secularia officia negotiaque abiciant. Honorum gradus per ambitionem non subeant. Pro beneficiis medicinarum Dei munera oro accipiant. Dolos & conjurationes caveant: odium & simulationem, atque detractionem, invidiamque fugiant: non vagis oculis, non infrenis lingua; aut petulantibus tumidoque gestu incedant, sed pudorem ac veterandiam mentis simpliciter habita, inelucte ostendant. Obsecrationem etiam verborum, sicut & operum, penitus exerceant.

1. Cor. 1. cor. c. 1.
Et Concil. c. 100.

Vaduarum ac virginum visitationes frequentissimas fugiant: cootuberia extraneorum femininarum nullatenus appetant: castimoniam quoque in violenti corpora perpetuo conservare studeant, aut certe omnis matrimonij vinculo foderentur. Senioribus quoque debitam præbeant obedientiam, neque illo iactantia studio temetipos atollant. Possidendò in doctrinà, in lectionibus, in psalmis, in hymnis, in canticis, exercitio jogi incumbant: tales eam esse debent, qui divinis cultibus seie mangupandos exhibere student; scilicet ut dum scientia operantur, doctrinæ gratiam populo administrent.

CAPUT LXV.

De generibus Clericorum.

Duo sunt genera Clericorum. Unum Ecclesiasticorum sub regimine Episcopali degenitum.

166 166. c. 1.
Et Conc. 101.

alterum Acephalorum, id est sine capite, quem sequantur ignorantium. Hos neque inter Laicos secularium officiorum studia, neque inter Clericos religio retinet divina, sed solutos atque oberrantes, sola turpis vita & vaga complectitur. Qui quidem nullum mercentes, explende voluntatis lux licentiam consequantur; quasi animalia bruta, libertate atque desiderio suo fruuntur, habentes signum Religionis, non officium, Hippocentaurus similes, qui nec equi, nec homines, maximeque. (ut ait Poeta) *genus, prolesque hyerms*. Quorum quidem sortis & infamis numerositate, fati superque nostra pars occidua polluitur.

Kacid. 6.

CAPUT LXVI.

De Sacerdotibus peccantibus.

Concil. Neocaesar. c. 1.
Nica. a. 78.

Presbyter, aut Diaconus, qui in fornicatione, aut perjurio, aut furto, aut homicidio, captus est, deponatur: non tamen communiore priveratur: dicit enim scriptura: *Non iudicabit Dominus his in idylsam*.

CAPUT LXVII.

Ut Presbyter habeat unam Ecclesiam.

Concil. Narret. c. 8.

Presbyter non amplius quam unam Ecclesiam habeat, sicut & vir unam uxorem.

CAPUT LXVIII.

Ut Clerici nuptiis convivia vitent.

Concil. Veret. c. 12.
Et Agat. c. 59.

Presbyteri, Diacones, Subdiacones vel deinceps, quibus docendi uxores licentia non est, alienarum nuptiarum evitent convivia: neque his conviviis admisceantur, ubi amatoris & torpida cantica cantantur; aut ubi obsceni motus corporum choros & seditationes efforantur: ne auditus, & oblitus sacris mysteris deponatur, turpium spectaculo, atque verborum contagione polluitur.

CAPUT LXIX.

De eo quid non per ambitionem Sacerdotium appetendum.

Greg. I. 4. ep. 149. iud.

Sicut qui iuvatus renuit, & quæsitus refugit, sacris est altaribus offerendus: sic qui ultro ambit, vel importunus se ingerit, est proculdubio repellendus. Nam qui nititur ad altiora confendere, quid agit nisi crescendo decrescat: Cur non perpendit, quia benedictio illi in maledictum convertitur?

CAPUT LXX.

De eo quid removeatur Presbyteri ab officio suo.

Concil. Neocaesar. c. 1.

Hi Presbyteri, qui in Presbyterio suo filios genuerint, removeantur ab officio suo debent.

CAPUT LXXI.

Pro infirmis orare, & angere eis precipitur.

Iac. 5. 14.

Jacobus Apostolus scriptus: *Infirmitas quæ in verbo indicat Presbyteres in domum suam, & erit super eum. Angerent eum oleo, in nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum, & suscitabitur.*

his illam Dominus. Et si in peccatis fueris, remittetur ei. Quod non est dubium de fidelibus ægritantibus accipi, vel intelligi debere, qui sancto oleo perungi possunt, quo ab Episcopo confecto, non solum sacerdotibus, sed omnibus uti Christianis licet, in suis, aut in sœcerum necessitate argendus. Nam idcirco Presbyteri dictum est: quia Episcopi occupationibus aliis impediti, ad omnes languidos ire non possunt. Ceterum si Episcopus potest, aut dignum ducit à se visitandum, & benedicere, & tangere chrismate, sine cuodatione potest, cujus est chrisma conficere: eam penitentibus istud fundi non potest, quia genus est sacramenti: quibus enim reliqua sacramenta negantur, quomodo unum genus posse putatur concedi?

CAPUT LXXII.

Oblationes in domibus offerri non oportere.

Non oportet in domibus oblationes celebrari ab Episcopo, vel à Presbyteria.

CAPUT LXXIII.

Quomodo benedicens sine Sponso & Sponsa.

Sponsus & Sponsa cum precibus & oblationibus à Sacerdote benedicuntur; & legitis sponsa doctur, & à paranymphis custoditur; & publice solemniter accipitur. Biduo etiam ac triduo abstineatur: & doceatur eis ut castitatem inter se custodiant, certisque temporibus nubant, ut filios non spurios, sed hereditarios Deo & seculo generent.

CAPUT LXXIV.

De Solemnitatibus præcipuis celebrandis.

In solemnitatibus præcipuis, id est in Natali, & in Octava; & in Epiphania Domini, & in Pascha, & in Ascensione Domini, & in Pentecoste, & in Sanctorum festivitibus, id est, sancti Stephani, & sancti Joannis Evangeliste, & in festivitate Infantium, & in Purificatione, & in Assumptione sanctæ Maræ: similiter in Beatorum Apostolorum festis, & sancti Joannis Baptiste, & sancti Laurentii, & sancti Martini, sive & in natali cujuslibet Sancti, cujus honor in quocumque Parochia specialiter celebratur, plenarium officium celebretur, & bis reficiatur.

CAPUT LXXV.

De decimis dividendis.

Sacerdotes populi suscipiant decimas, & nomina eorum, quocumque doctent, scripta habeant super altare: & ipsas decimas secundum auctoritatem canonicam coram tribus dividant; & ad ornamentum Ecclesie primam eligant partem; secundam autem per manus fidelium ad ulum pauperum, & peregrinorum, misericoorditer cum omni humilitate dispensent; tertiam verò partem sibi metipsis solum Sacerdotes referent.

CAPUT LXXVI.

Ut Presbyteri per diversa ab Episcopo, aut Laicis indifferenter non mutentur.

Statum est, ut Presbyteri, sicut habentis factum est, indifferenter per diversa non mutentur, nec ab Episcopo, nec ab aliis Prelatis, nec etiam à Laicis, ne fureto propter eorum absentiam, & animarum pericula, Ecclesiarum, in quibus constituti sunt, negligantur officia.

CAPUT LXXVII.

De illis qui solo Atifia contra canonicam auctoritatem canere praesumunt.

Statum est, ut nullus Presbyterorum solus Missam celebrare praesumat: quia nec verba Domini Salvatoris, quibus mysteria corporis & sanguinis sui discipulis celebranda tradidit, nec Apostoli Pauli documenta declarant, nec in ipsius Actibus Apostolorum, si enucleatim legantur, ita fieri debere illo modo invenitur. Nam est interrogatus, aut contemptus, hujusmodi corporis & sanguinis Domini solentem confecerit fuerit, quod responderi poterit: Quibus enim dicit: *Domini vestigium*: aut à quo illi responderetur: *Et cum spiritus tua*. Vel pro quibus supplicat Deum, dum dicit: *Ad membra Domini famularum famularumque ignaram, & omnino circumstantium*: cum nullus circumstet: Quae consecutio Apostolicæ & Ecclesiasticæ auctoritati contraria eradicanda, & sanctius existenda est à Domini Sacerdotibus. Et si quis hoc conceperit facere praesumens, gradus sui periculo subiectus.

CAPUT LXXVIII.

Ut Presbyteri in episcopali Episcopos non constituantur in Ecclesia, vel de Ecclesia expellantur ab aliquo.

Statum est, ut sine auctoritate vel consensu Episcopi, aut Presbyteri in quibuslibet Ecclesiis non constituentur, nec inde expellantur. Et si quis denique hoc facere tentaverit, Synodali sententia districte terreatur.

CAPUT LXXIX.

De libris, quos unusquisque suam in Ecclesia habere debet.

Hi sunt libri, quos habere debet unusquisque Sacerdos in sua Ecclesia, per quos Missas, & Epistolam, seu Evangelium, vel Baptisterium, seu penitentiam, aut circulos annorum, sive lectiones nocturnales, intelligi possit. Si quis tales non habuerit, ab Ecclesia degradetur: quia in illo complectitur quod in libris legitur: *Canes non possunt latrare*. Hi sunt mali Presbyteri, qui concupiscunt accipere pastorale ministerium Ecclesie, nec tamen possunt ad populum predicare.

CAPUT LXXX.

De non suscipiendis alienis in Ecclesia Clericis: & de suscipiendis eorum absque licentia communitatis, vel ipsorum à Clericis in eadem Ecclesia ministrantibus.

Am constitutum est non licere in alienis civitatibus Ecclesiis, vel in potestate Laicorum Clericis

ministrare, sed ibidem permanere, in qua à principio mercuerunt ministrare: Extraneos, qui nulli à patriâ, ad aliquam Ecclesiam pro necessitate venerint [absque legitime apud nos recipere.] Qui verò Episcoporum, aut Laicorum, post hoc constitutum alterius Ecclesie Clericum susceperit, nisi ad excusandum rationabiliter, placeat à communione suspendi, & eum qui suscipit, & eum qui susceperit est, quousque Clericum ad suam Ecclesiam reverti Ecclesiam.

CAPUT LXXXI.

Epistola evischam Decida, in Christi nomine missa ad Sacerdotes & Clericos, praedicantes atque ministrantes causâ ipsi directâ.

Dilectissimi sacerdotibus Ecclesiarum Christi Presbyteribus, & sanctis Clericis in eisdem ubique & simulantibus, & Decolis omnibus in totum eandem de gentibus, aeternam in Domino Salvatore nostro salutem. Noverim igitur dilectio vestra, quod semper sollicitus sum, & valde nosse desidero de salute, & sanitate, & vitâ vestra. Deus autem omnium nostrum vestramque pium adimpleat desiderium in gloriam, & vicâ sanctæ disciplinam. Ergo cum simus Dominice plebis superâ misericordione fructores, studiosius non convenit Dei praedictum pro eorum sepe cogitare salute, qui nobis commisi esse videtur, ne de credidit, atque frustratis, quod absque, amamus, insidias antiqui hostis ante omnium pastorem, nisi succelat praverrunt de offensâ correcto, districte cogamur solvere rationem. Unde rogamus vos, ut possit, & pie sancteque viventes, carent fidelibus in exemplum sitis, & casto corde & corpore sub regula canonica vivatis.

Et praeterea peto, ut consideratis, & ante mentis & corporis oculos semper habeatis, quod sumus nos & vos: nonne homines sumus: & unde homines, nisi de humo? Et quid est humus, nisi pulvis & cinis? Et quid cinis, nisi quod dictum est: *Christus cum appareret, si bene egerimus, et similes eramus*, hoc est immortalitate & aeternitate: Abnegemus quod sumus, ut incipiamus esse quod non sumus. Ergo umne bonum à summo Deo sperandum est, qui nisi Dominus adhaeruerit domum, in vanum laboras qui adhaerent eam. Et, *Nisi Demonia exstiterit civitatem, frustra vigilas qui custodias eam*. Nos ergo petamus, queramus, pulsemus, *Qui petit atque, & qui querit invenit, & pulsantem aperietur*. Cogitemus semper altitum nostris cunctis die: omnium finem nostrum, & componamus diligenter vitam nostram, & quantum incerti sumus de obitu nostro die, tantum parati simus in actione nostrâ bonâ, ut quandocumque venerit, nos semper paratos inveniat. Consideremus & pensemus, quia districte venturas est Judex, qui non solum operam, sed cogitationum exactior apparebit. Laboramus in opere Dei quantum possumus, si non quantum celebamus: *Quoniam, ut ait Apostolus, non sumus condigna passiones huius temporis ad sanctam gloriam, qua revelabitur in nobis*. Quâ de se litigandum est nobis, & omnibus fidelibus, ut ad ipsam gloriam fideliter eurramus.

Vestram quoque, ô Sacerdotes, fratresque dilectissimi, monco solentem, ut reminiscamini quam magna susceperit onera animarum: nam qui eum susceperit, aliena securitatis vitam deponit, que inutilis est animæ & corpori: quoniam qui animas susceperunt ad irrogandum, parare se debent ad rationem reddendam in conspectu Dei. Idcirco in quantum prevaletis tam verbo, quam exemplo, ut

Arg. 2. c. 11.
Episc. 2. p.
& 4.

De conf.
lib. 1.
Hoc quoque

De Capitul.
Theodal. 4. 7.

Concil. Cabli-
nus. 2. c. 11.

Concil. pt. 10.

Concil. An-
nich. 2. p.

Colof. 3. 4.

Psal. 116.
lib.

Luc. 11. 10.

Psal. 39. 11.

predicamus, admonere non crederis vobis commissa
ovcs, ut in iudicio cum Propheta absolvi, dicere
possitis: *Domine iustitiam tuam non abscondi in corde
meo. Et, veritatem tuam & salutem tuam dixi.* Diem
ultimum cogitate, & regulam vestram conservate,
vilitatem vestram compensate; quis de omnibus
qui negligit vestram perierit, rationem entis re-
dituri in die iudicii. Et ut de negotio laetum repor-
tetis & primum, oportet vos magis prodesse quam
preesse.

S. Benedicti.
Reg. c. 1.

O spirales sacerdotes, diligite Clerum & popu-
lum vestrum, & nullis vobis eliamis propinquior
esse parentes, quam qui vobiscum in domo, &
opere Dei morantur: quia ubi amor & dilectio est
spiritualis, ibi Deus mediator inhabitat, qui dixit:

Joan. 14. 31.

*In hoc cognoscet omnes quia meo estis discipuli, si
dilectionem habueritis ad invicem.* Vestramque fra-
gilitatem humiliter considerate, & infirmorum cura
patienter portate. In imperio vestro moderati
sitis, ut regula doceat. Similiter moro, ut opera,
que injungitis, discernatis & temperetis. Discre-
tionem vestram semper cogitate, ut quod fecerit
subiecti vestri, absque murmure facias, ut & ani-
ma salventur, & corpora supra modum non gra-
ventur. Monete & omnes Clericos vobis subiectos,
ut vobis humiliter obediant, & regulam Canonicam
pro viribus adimplere satagant, & absque murmu-
ratione imperio vestro subsistant, Dominoque dul-
citer serviant: quoniam omnis homo potestatis
sublimioribus, siveque prepositis subditus esse debet,
quanto magis servi Dei obedire humiliter Prepositis
suis debent?

S. Benedicti.
c. 49. 48. &
alii.

Monete etiam ut regulam Canonicam memores sint,
ejusque precepta ante oculos semper habeant. Nam
quis scit, quid tibi contingat, vel alii in hac vita?
aut quis inquam inobediens ad bonam finem perve-
nerit? Nobis verò pavor incutitur non modicus,
dum legimus multorum Sanctorum finem fuisse pe-
riculum, & post tantos labores conquistos, etiam
de summis ad una esse precipitatos, quorum casus,
nostrè debet esse profectus: liquidem & primum homi-
nem per inobedientiam cecidisse legimus. Multa
siquidem tunc innumerabilia de his colligi possunt,
sed nobis ista modò sufficiant, ut in his caveatis,
ne inobedientiam in aliquo Christo confiteris.

Rom. 14. 12.
Tit. 2. 12.

Nun vobis delectentur delicæ superflue, nisi quan-
tum corpus sustentare videntur, & non quantum
voluntas humana appetere tententur. Nolite esse cul-
tis vestibus adornati, sed simplici modo necessitati-
bus corporis contenti. Sic habeatis disciplinam, ut
non amantatis autem. Nolite esse oblivioni dediti,
nec nisi securitate adhibiti, sed tam corporis, quam
anime alimenta preparate vobis [&] Clericos sub-
jectis vestris, ut latè semper vobiscum cum Christo
serviant sub cuius servitio se tradiderunt; ut in futu-
ro mercedem recipiant, & vocem Domini audiant, ubi
dicitur: *Quasi super pensa fidelis fuisi. Suprà multa
te constituiam, intra in gaudium Domini tui.* Ad quod
gaudium ne peccatorum, & vos omnes, unà cum
omnibus nobis commisis, Dominus & Salvator nos-
ter, precibus omnium Sanctorum suorum, perdu-
cere illos in vitam æternam dignetur: qui vivit &
regnat in sæcula sæculorum. Amen.

Mat. 23. 23.

& confortat eos, in servitio Domini nostri IESU
CHRISTI in quantum prevalet. Monete pruden-
tiam tuam, ut peccantes arguas coram omnibus,
ut timorem ceteri habeant; qui enim fratrum
mala respicit, & tamen silentio linguam premit, eo
mortis auribus fit quos [quos] poterat curare,
noluerit. Nostergo quoniam periculo ordine constitu-
sumus, attendamur, ne firmi inutiles ferui. Illius
semper memores sumus mandati, qui dixit: *Hoc
est preceptum nostrum ut diligatis invicem.* In hoc enim
mandato omnium salus consistit: hoc cunctis perse-
cutisarium esse constat, & maxime his qui gregem
Christi ad regendum accipiunt.

S. Benedicti
c. 79.

Joan. 19

Quapropter, Pastor castissime, gregem quem ac-
cepisti ad regendum diligenter erudire studeto, &
sanctis admonitionibus cum per pacis viam dedu-
cere satage. Habes in omni opere bono Christum
adjuvorem, sanctum quoque cui multas interces-
siones: sicut gubernationem & dispensationem in
domo Domini habere videris, ita tibi subiectos boni-
tatis moribus ornari contende, & eos in divini laude
devoctissime fac consistere; & quod Angelus semper
apert in caelis, hoc tui Clerici jugiter faciant in Ec-
clesiis. Tuum est precipere, illorum obedire: tuum
preare, illorum subsistere. Omnium itaque in ser-
vitio Dei una debet esse voluntas, ut unat in regno
Dei remunerentur.

Nullus bonus Canonicus se divinis subtrahat lau-
dibus, ne propter aliquam indigentiam aliquis,
locus in conspectu Dei vacuus inveniat, & verba
Dei in Ecclesiis intimo corda affectu proferantur, &
cum magna reverentia Dei omnipotentis officia ce-
lebrantur. Omne verò ministerium Christi humiliter
& devotè impletur. Omnis itaque obedientiam in fi-
deli necessitatibus fideliter & strenuè peragatur. Fiat
equidem inter omnes concorsissima pax, & san-
ctissima charitas, & devotè vite regularis. Senex
bonis exemplis & studiosa admonitione erudiat
juniores, illiisque diligant ut filios, & illi quasi pa-
tres eos honorificent, illurumque omni sinceritate
obediunt preceptis.

Tua verò, venerande Pastor, conversatio, omni-
bus sit exemplum salutaris. Cave ne nimis quis in
tua scandalizetur vana, sed adificetur, & roboretur
in via veritatis; quia tibi esse illorum salute merces
iudicatur æterna: cani capilli extremum demantant
propterea diem; quapropter paratus esto omni hora
in occursum Domini Dei tui. Dulce est fraternitas, &
elemosinæ miserorum, & vitæ castitas, præparent
tibi gradum in caelo.

Festis diebus veniente ad Ecclesiam populo, fac
eis prædicare verba Dei, & quocumque vadis, Cle-
ricis, qui servitium Dei plenter peragant, team
tant, sobrietate ornati, non ebrietati assueti: quorum
bonitas vitæ alii sit doctrina salutaris. Curam
quoque ubique habeas, & maxime pauperum, vidua-
rum, & orphanorum, ut audias in die tremendo la
Domino cum aliis elemosinam facientibus: *Quon-
iam dixi festus non es hoc monens, mihi fecisti.* Eilo mi-
sens ut patris & causam ad te clamantium diligenter
discute: & parce in te peccantibus, ut Deus tuus par-
cat peccatis. Eilo iustus in iudiciis, & misericors in
debitis: magister virtutum, moribus bonestus, verbus
jocundus, unà laudabit, in omni opere Dei devotus.

Mat. 11

Clericos quoque cohortare, ut sanctas scripturas
diligentissime legant; non confident in lingue no-
ticia, ut possint contradicentibus veritate resistere:
sunt enim tempora periculosa, ut Apostolus predi-
xit, quia multi pseudodoctores surgent introducten-
tes sectas, qui catholicæ fidei impus assertionibus
maculare nentur: ideo necesse est ad Ecclesiam
plus habere defensores, qui non solum vitæ sancti-
tatem

CAPUT LXXXII.

Alia epistola ad Episcopum.

Dulcissimo Domino meo Episcopo in Christi
nomine salutem perpetuam. Pareat dulcissime
bene valas in Christo, & illi semper placens. Salu-
tato te, & per te omnes Clericos tuos in consolare,

tate, sed etiam doctrinam veritatis castra Dei viriliter defendere valeant.

Has vero pie admonitionis literulas, non quasi incipienti dixeris, sed ut verge charitatis [que] est in meo pectore, fidem ostenderem. Omnipotens Deus te, tuoque charissimos Clericos, in omni bono proficere faciat, & ad beatitudinem æternæ gloriæ pervenire concedat; qui regnat in sæcula sæculorum, Amen.

CAPUT LXXXIII.

De doctrina detractionis.

Non omnibus una eodemque doctrina est adhibenda, sed pro qualitate morum diversis cohortatio Doctorum. Nam quosdam increpato dura, quosdam vero exhortato corpore blanda. Sicut petri medici ad variis corporis moribus diverso medicamine servant, ita ut juxta vulnereis varietates medicina diversa sit; sic & Doctor Ecclesiæ singulis quibusque congruum doctrinæ remedium adhibebit; & quod cuique oporteat, pro ætate, pro sexu, ac pro illius annotationibus. Non omnibus ea que sunt clausa, aperienda sunt. Multi sunt enim qui capere non possunt, quibus si indicere manifestetur, statim aut detrahunt, aut negligunt. Rudibus populis seu carolibus plama atque commoia, non lumina atque ardua sunt prædicanda, ne immensitate doctrinæ opprimantur potius, quam erudiantur. Unde & Paulus Apostolus ait: *Non parvi verbi loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus; tamquam parvulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam.* Carnalibus quippe animis nec alex nimis de cerebribus, nec terrena convenit prædicare, sed medicoriter, ut iuxta eorum, morcule desiderata edoceri. Corvus dum pullos suos videt albi coloris, nullis eos etibus alit, sed tantumdem attendit, donec paterno colore nigrescat, & sic illos frequenti cibo reficit. Ita & Ecclesiæ Doctor strenuus, nisi eos quos docet, videt ad suam similitudinem pervenisse confessione nigrescere, & nitore seculari deposito, lamentationis habitum de peccati recordatione induere, non aperit astutigenæ spiritualis profundioris mysteria.

Præter docendi sunt seniores plebis, ut per eos ipsi positi facilius doceantur.

Non una eodemque cunctis exhortatio congruit, quia nec cunctis par morum qualitas adstruit; sapere namque ea, que alius occidit, alius proficit; quæ & pterumque herbe que hæc animalia nutraunt, alia occidunt; & lenis sibi equos mitigat, catulos instigat; & medicamentum quod hunc morbum immittit, aliter vires jungit; & panis qui vitam fortiam roborat, pævolorum nocet. Pro qualitate igitur audientium, formari debet sermo Doctorum. « Doctor semper vocem prædicationis habet, ne superbi spectatores iudicium ex silentio offendat. Doctor in tabernaculum ingrediens, vel in inde egrediens, moritur; si de eo sonitus non auditur: quæ iram Dei contra se exigit, si sine prædicationis sonitu incedat. » Ranz in aquâ siue aquâ esse videtur, & tamen in putredine paludis commoratur, & prociacæ effertur voces, & impatiens, & importuna; sic hypocritæ Doctores quasi in aquâ suspensus esse videtur, & in luto hæretici tamen versantur, & contrarias voces veritatis emittunt, & inopertant bonis nocent, spiritu dæmonis agitati: procedunt ad Reges terræ congregare illos, id est, impios; insurgunt ad pugnam contra sanctos, qui sunt Reges iustitæ; licet etiam omnis salubritas humilitatem veritatis usurpet, disertæ ta-

men dignitas veræ sapientiæ à similitudine doctrinæ.

CAPUT LXXXIV.

De Clerico derelinquente Clericatum suum.

Si quis Clericus relicto officii sui ordine laicam voluerit agere vitam, vel se militis seculis tradiderit, excommunicationis penâ feriatur.

Concil. Hisp. a. 4. 3.

CAPUT LXXXV.

De eo quod non facili vincitur unus de ordine Canonicis.

Silvester dicit: Non Acolythus adversus Subdiaconum, non Exorcista adversus Acolythum, non Lector adversus Exorcistam, non Obitarius adversus Lectorem det accusationem aliquam. Et non damnabitur Subdiaconus, Exorcista, Obitarius, Lector, Acolythus, filios habentes & uxorem, & omnino Christum prædicantes; sic datur myrica veritas, nisi in septem telamonibus; & non damnabitur Diaconus, nisi in triginta sex, & non damnabitur Presbyter, nisi in quadraginta quatuor.

Concil. Rom. a. 4. 1.

CAPUT LXXXVI.

De eo quod debent Canonici se præterere ante transformationes dæmonum.

Admonendi sunt Clerici Canonici, ut sint casti, ne à dæmonibus in cogitationum facilitate seducantur. Propterea & forma diaboli inter Clericos observetur, ut si quis ad eos veniat, siue vir, siue mulier sit, siue senex, siue juvenis, etiam si notus, siue ignotus sit, ante omnia oratio fiat, ut nomen Domini primum invocetur: quia si fuerit aliqua transformatio dæmonis, continuè oratione fides defugit. Et si verò in cogitatione eorum surrexerint dæmones, aliquid unde laudari, aut extolli debeant, non acquiescant eis, sed tunc magis semetipsos humiliter in conspectu Dei, & pro nihilo ducant, cum sibi aliquid illicitum suggesserint.

Venerunt dæmones ad quendam Monachum nomine Or in specie carleis militis, & habuit Anglorum, currus igneos agentes, plurimum apparatus, tamquam magnus aliquem Regem deducentes, inque qui à cæteris ut Rex haberi videbatur, dicebat ad eum: Impiisti omnia, o homo, tantum superest tibi, uti adores me: sed si adoraveris me, transferam te sicut Heliam. Et Monachus Or hæc audens dicebat in corde suo: Quid est hoc? Quotidie ego salvatorem meum, siue est Rex meus adoro, hic ille est ille quem adoro, quomodo hoc à me deposceret, quod indelicenter me facere sciret? Post hæc respondit ad ipsum: Ego habeo meum Regem, quem quotidie sine intermissione adoro, tu autem non es Rex meus: & continuè ille inimicus ad hæc verba usquam comparuit.

Item Fortunatus Episcopus ex quodam homine spiritum immondum exculit: qui malignus spiritus cum vesperascente jam die secretam ad hominum horam cerneret, peregrinum quempiam esse se simulans, circumire cepit civitatis plateas, & clamare: O virum sanctum Fortunatum Episcopum! ecce quid fecit, peregrinum hominem de hospitio expulsi: quero ubi requiescere debeam, & in civitate ejus non invenio. Tunc quidam in hujusmodi uxore sua, & parvulo filio, ad prunas sedebat, qui vocem audens, & quid est Episcopus fecerit requi-

Hicor. 1. 9
sent. c. 49.
Cosc. Aquil. c. 33.

1. Cor. 1. 4.

Hicor. Et
Concil. ibid.
post para-
Gorgor. in
prolog. 1. 3.
Fallo.Es Gorg. 1. 1
Fallo. c. 4. mel

rens, hunc invitavit hospitio, & sedere eum secum
juxta prunas fecit. Cumque vicissim aliqua confa-
bularetur, eidem malignus spiritus parvulum ejus
filium invasit, atque in casum prunas projecit; ibi-

que mox ejus animam excaussit. Qui oratus miser,
vel quem ipse susceperit, vel quem Episcopus ex-
pulsisset, agnovit.

M O N I T U M.

Nobilissimum *AHYTONIS* (qui aliter *Haito*, *Heito*, *Haido* nuncupatur) Episcopi
Basiliensis seculum, post octingentos & amplius annos pulvere oblitum ac neglectum omnino
in lucem. Hocce monumentum primum V. Cl. Emerici *Bugotii* indicio debeat, qui Româ cum Pa-
risiorum Lutetiam redisset, ac mihi retulisset quid antiquitatis tibi repressisset, afferissetque exulare
in urbe Ahytonis Basiliæ Episcopi Capitulare xxiv. c. c. lxx. Capitulari, veterissimi m. n. ex. a. r. a. t. o.
t. u. m. ego altitum sui ejus desiderio vehementer inflammatus; atque hanc multo post desideravi
novum epistolâ testatus sum Reverendiss. Patri Joanni *Bona*, qui sua pietatis ac doctrinae splendore
Ecclesiam illustrat Catholicam. Ipse igitur operam dedit, ut mihi satisficeret, sicut ex subjunctis
dicetis ejus ad me literis:

ADMODUM R. PATER.

Circa quàm credideram mitto tibi Capitulare Ahytonis Episcopi Basiliensis. Reperi illud
præter spem in Bibliot. Eminentiſſ. Cardinalis Barberini, & Latine sum, sicut qui inven-
it in spolia multa. Tum nullâ interpositâ morâ petii, obtinui & amanuensis transcribendum tra-
didit & quod fidelissimè peralium est. Inferes illud VI. aut VII. Tomo tui Spicilegii; diceſque te
illud accepisse ex Bibliothecâ Eminentiſſ. Cardinalis Francisci Barberini S. R. E. Vicecancellarii.
Cap. XL. gena positum reperies pro generatione sive gradu generationis, obsolete planè vo-
cabulo, nisi quod in usibus fœderum geniculum eodem sensu usurpatum reperitur.

Multum laudat *Sammus Pontifex* SPICILEGIUM tuum, dixitque sibi præ omnibus pla-
cere veterum illustrium epistolâ, & ea que pertinent ad historiam, & antiquam Ecclesiæ disci-
plinam: nam hæc, inquit, singularia sunt, & historia episcopalis omnium certissima est. Tum
subdidit, utiliorem præstare operam republicæ literariæ qui erudis è sine Bibliothecarum ve-
terum incubationibus incumbunt, quàm qui novus cadant libros: libri enim novi, si quid boni
continent, ab antiquis matuari solent. Hoc est judicium de studiis, quod ab ore Sanctissimi Do-
mini nostri acceptum tibi facere præfesto, nihil addens, nihil minuens. Dens tibi vires Lar-
giatur, ut plures hujusmodi spicas colligere possis ad Urbis Mœnasticæ decore, & totius Ecclesiæ
utilitatem. Id voveo ex animo.

Romæ die 10. Septembris 1663.

Tunc in Christo Servus obsequensſſ.
D. JOANNES BONA Cong. Reform.
S. Bern. Abbas Generalis.

Exstat & id Capitulare in codicibus MSS. Bibliothecæ Vaticanæ notariis 1146. 1147. 1148.

AHYTONEM vita sanctitate, doctrinâ, rebus gestis, & apud Imperatorem Græcorum obitu
legatione insignem, laudibus multis extollens scriptores quamplurimos.

Annali Francorum veteres an. DCCCXI. Absoluto atque dimisso Arſaſio (hoc etiam no-
men Legato Nicephori Imp.) ejusdem cooſſemandæ gratiâ Legati Constantinopolim ab
Imperatore (Carolo Magno) mittuntur Haido Episcopus Basileis, & Hug (Hugo) Co-
mes Turonicus, &c. Eadem Eginhardus in Annalibus an. DCCCXI. cui Hatto Basiliensis
Episcopus dicitur pro Haido. Vita Caroli Magni incerto Auctore habet ipsissima verba. Mo-
nachus Engelſheimensis in eadem vita: Absoluto, &c. pacis confirmandæ gratiâ Legati ab Im-
peratore Constantinopolim mittuntur Haido Episcopus Basileis, &c. Annali Faldenses
anno DCCCXI. Imperator Legatos suos Constantinopolim misit Haidonem Basiliensem Epi-
scopum, &c. Hermannus Contractus in Chronico ad an. DCCCX. Augie Waldone Abbate
ad regeodum S. Dionysii Cœnobium transposito, Heito nonus Abbas præfuit annis 17.
Anno DCCCXI. Heito Abbas Augiæ Episcopus Basileæ cum Hogone & Aione Comitibus
Constantinopolim missus hocæporicum suum scripsit. Anno DCCCXVI. Augiæ Basiliæ S.
Mariz ab Heitone Abbate & Episcopo constructa, dedicata est. Anno DCCCXXI. Augiæ

Heitone Abbate & Episc. privatam & quietam vitam adoptante, Erlebaldu Abbas XIII. praefuit annis 13. *Anno demum DCCCXXIV.* Augur Wetinus Monachus è corpore ductus & reductus, post triduum obit; cujus visiones Heito Episcopus proâ, & Walachfridus herico metro scripsit. *Hepidannus Monachus S. Galli in Annal. quos ab an. Ch. 709. ad an. 1044. deduxit: An. inquit, 801.* Heito Episcopus in Concilio Karoli clarus habetur. *An. 810 (811. postis)* Heito super mare transiit, id est mari Constantinopolim Legatus petiit. *Anno 810.* Heito Episcop. in Augiâ militat. *In Chronico Sanctigallens. ab anno 743. ad an. 926.* Hatto corrupto nomine appellatur pro Hatto vel Heito, & dicitur anno 806. Waldoni Angiæ Abbati successisse (quod & Hermannus scribit) & anno 811. Hatto super mare transiit. *Anno 811.* Hattori Erlabaldus (alids Erlebaldu in regimine Angiæ) successisse: ac demum an. 836. Hatto Episcopus ubiisse: quæ pleraque Hermannus Centralius in Chronicon suum transiit.

A H Y T H O N I S E P I S C O P I B A S I L I E N S I S C A P I T U L A R E.

ANNO CIRC.
810.

Hæc Capitula quæ sequuntur Ahyto Basiliensis Ecclesie antistes, & Abbas Canonibus, quod Angia dicitur, Presbyters sua Diocesis ordinavit; quibus moneretur qualiter scriptos ac plebem sibi commissam casis & justè regere, atque in Religionis divina conformare debeant.

P R I M O omnium discutienda est Sacerdotum fides, qualiter credant, & alios credere doceant: ubi & exempla proponenda sunt, quatenus à creaturâ Creator quantalibetque possit intelligi.

S E C U N D O jubendum est, ut Oratio Dominica, in qua omnia necessaria humane vitæ comprehenduntur, & Symbolum Apostolorum, in quo fides Catholica ex integro comprehenditur, ab omnibus discatur tam latine quam barbaricè, ut quod ore profitentur, corde credatur, & intelligatur.

T E R T I O intinandum est, ut ad salutationes Sacerdotales congrue responsiones discantur, ubi non solum Clerici, & Deo dicuntur Sacerdoti responsiones offerant, sed omnis plebs devota consensu voce respondeat debet.

Q U A R T O, ut fides sancti Athanasii à Sacerdotibus discatur, & ex corde à omni die Dominico ad horam primam recitetur.

Q U I N T O, ut sciatur quid sit Sacramentum Baptismatis, & Confirmationis; & quale sit mysterium Corporis & Sanguinis Domini, quomodo in eisdem mysteriis vitibus creatura videtur, & tamen invisibilis filius ad æternitatem animæ subministratur, quod in solâ fide continetur.

S E X T O, quæ ipsi Sacerdotibus necessaria sunt ad discendum; id est, Sacramentarium, Lectionarium, Antiphonarum, Baptisterium, Computus, Canon-perpetuus, l'altarium, Homilias per anni circulum Dominicis diebus & singulis festivitatis.

a ex corde] h. c. *monetur.* *pal per mare,* ut rectè moxer Asterian. Scilicet voculam *anno* addidimus ea codicè quodam scripto sine Sagallens, qui cum priorem editionem coram Balaris.

b in per male] *Addidimus è duobus codd. S. Galli.*

c ad monerentur] *Quod scilicet veluti notavimus, ex illorum codicibus adjectum. In coram altero adnotatum le-*

tibus aptæ. Ex quibus omnibus si unum defuerit, Sacerdoti nomen vix in eo constabit: quia valde periculose sunt Evangelicæ minæ, quibus dicitur: *Sacerdos cæca ducatur praesertim, ambus in seipsum cadatur.*

S E P T I M O, ut icone tempora legitima baptizandum in anno; id est, sabbato sancto Paschæ, ut illa trina merito in Baptismate resurgetur triuagium mortem Domini clarificatum resurrectione. Et ideoque usque ad octavam dicit ipsa regeneratione sancta ab omni populo Christiano celebratur. Aliud verò tempus baptismatis sabbato sancto Pentecostes celebrandum est. Si verò necessitas contingerit, omni tempore in periculo subveniendum est, quia necessitas vix habet legem: & ut vas ad fontem Baptismatis habeant, quod ad reliquos usus nullatenus assumatur.

O C T A V O pronuntiandum est, ut sciant tempora festivitas per annum; id est, omnem Dominicam à mane usque ad vesperam, [ob venerationem dominicæ resurrectionis; sabbatum verò operandum à mane usque ad vesperam, ne in] Judæis capiantur. Festivitas verò per annum isti sunt dies, ut supra ortu somus, Natalis Domini, sancti Stephani, sancti Joannis Evangelistæ, Innocentium, Octava Domini, Theophania, Purificatio sanctæ Mariæ, sanctum Pascha, sicut in superiori capitulo comprehenduntur est; Rogationes tribus diebus, Ascensio Domini, Sabbatum sanctum, Pentecostes; sancti Joannis Baptiste, duodecim Apostolorum, maxime tamen SS. Petri & Pauli, qui Europam suâ predicatione illuminaverunt: Assumptio sanctæ Mariæ, Dedicatio Basilicæ sancti Archangelii Michaelis, dedicatio cujusdamque Oratori, ten cassilibet sancti, in cujus honore eadem Ecclesia fundata est; quod vicinis tantum circum commemorantibus indicendum est, non generaliter omnibus. Insultum verò junium quando à Palatio, vel à Domino fuerit denuntiatum, ab omnibus generaliter observetur. Reliquæ vero festivitates per annum, sicut

gint.

d à Palatio] *De ipsius à Regibus nostris indicis consiliis postior Gregorius Tascensis lib. 9. cap. 21. & Carolus Martellus ad Israhelam. Quod deinde legitur à Domino vicium esse Achensis rectè moxer, & legitur esse à Domino, sed istud non rectè captus à Domino Apostolico, sive Papali veritas est, à proprio Episcopo.*

Sancti

Mar. 13. 14

b

Sancti Remedi, sancti Maturci, sancti Mariani, non sunt cogenda ad servandum, nec tamen prohibenda, si plebes hoc esse & zelo Dei cupiunt exercere.

Nonò, jubendum est eidem Sacerdotibus, ut non permittant secum mulieres habitare extraneas juxta Nicenam Concilium, nisi eas tantum, in quibus suspicio nulli in mala fame obvenit potest.

Decimò, ut tabernis non ingrediantur, nec sedendo domi, nec in itinere occupati. Si verò necessè habeat isdem aliquod emendi, Matris suos dargant, & oblata in aliam domum conferant, & cum gratularum actione fideliter percipiant.

Undecimò, ut placita secolari non obsecvent, nec hiijutores existant, nec canes ad veandum, nec accipietes, nec falcones, nec sparvarios, nec villosi ludi aut spectacula licentiam habeant. Sufficiens enim est quod in primo psalmo legitur: *In lege Domini esse exarum voluntatem. & in lege ejus meditari die ac nocte.* Et quod in Apostolo præcipitur: *Nemo militans Deo implicet se negotiis seculariibus, ut ei placeat cui se probavit.*

Duodecimò, ut sciant quæ nemo per pecunias ordinandus est, nec per munera Ecclesiam debet occupare, quia si factum fuerit, & ipse, & ordinatio ejus deponendi sunt: quia manifestum est, eos qui talia agunt simoniaci heretici agrotare; & talem non per otium in ovile ovium juxta Evangelii verbum, sed ascendente aliunde, furem esse & latrotem. «Et non solum ipsi quibus factum, sed & qui consentient scientibus, excommunicandi sunt.

Tertio-decimò, ut nullus vagantem ex aliena parochia audeat recipere, aut secum commorandi, aut Matram celebrandi, nisi permissione nostrâ: nec ullus Ecclesiam aut plebem gubernacula suscipiendi, nisi præveniente conscientia nostrâ; qui secus fecerit, excommunicabitur.

Quarto-decimò, ut in tuguriis, vel in Ecclesiis non confectatis, vel in domibus, nisi forte visitandi gratia infirmitate detentis, Missarum mysteria non celebrent. Quod si fecerint, propter insolentiam degradandos se sciunt.

Quinto-decimò, quod decima, quæ à fidelibus datur, Deo census, nuncupanda est, & ideo 7 ex integro est reddenda. Cujus tertia pars secundum Canonem Toletanum, Episcoporum debet esse. Nos verò hac potestate uti nolumus, sed tantum partem juxta constituta Romanorum Pontificum, & observantiam sanctæ Ecclesiæ Romanæ, de eisdem habere volumus. Quod si quis contentiosus inde reperitus fuerit, sive Clericus, sive Laicus ille sit, communionem privabitur, & synodali censura disjudicabitur.

Sexto-decimò, ut unusquisque hoc provideat, ut mulieres ad altare non accedant, nec ipse Deo dicatur in nullo ministerio altaris intermiscerentur. Quod si pallæ altaris lavandæ sunt, à Clericis abstrahantur, & ad cancellos feminis tradantur, & ibidem repetantur. Similiter & Presbyteri, cum oblata ad eisdem mulieribus offerantur, ibidem accipiantur, & ad altare deferantur.

Septimo-decimò, ut ipsi Sacerdotes verbo &

exemplo omnibus prædicent, ut nullus vitæ accipiant, nec secularia, nec speciem pro specie. Quis vaide infidelis, & rebellis Dei justissimos est. Qui hoc agit: quod omnibus Christianis inquit dictum dignoscitur, maxime tamen Sacerdotibus, qui formam & exemplum fidei omnibus esse debent.

Dactimo-octavo, ut nullus Ordinas sine Ordinandus magister de sua Parochia ad aliam; nec ad limina Apostolorum causa orationis, Ecclesiæ sine curâ derelicta; nec ad palatum causâ interpellandi nec à communionem suspensus, ab alio communionem recipiendi sine permissione, & presentia Episcopi sui. Quod si fecerit, nihil valet hujusmodi communitio, aut ordinatio, aut emigratio. Et hoc omnibus fidelibus denuntiandum est, ut qui causâ orationis ad limina Beatorum Apostolorum peregrinatio cupiant, dum confitentur peccata sua, & se profitentur: quia à proprio Episcopo aut Sacerdote litigandi aut solvendi sunt, non ab extraneo.

Nono-decimò, ut aliud in Ecclesiâ non legatur aut cantetur, nisi ea que auctoritatibus divinis sunt, & Patrum Orthodoxorum sunt auctoritas. Non falsa nomina Angelorum colantur, sed ea tantum quæ Prophetica, & Evangelica docet scriptura: id est, Michael, Gabriel, Raphael. Nec diversa sententia in judicis ponantur, cum unus minus, alter vero major alteri adulando, alteri detrahendo placere velit: sed considerata qualitate personæ juxta modum culpæ agatur censura vindictæ.

Vicesimo admonendi sunt, ut perpendant, quia quidquid à fidelibus datur, redemptionis peccatorum est: & ideo non gloriatur talibus sumptibus uti, sed magis timeant quod in veteri Testamento de Sacerdotibus dictum est: *Iniquitatem populi sui debere portare.* Et alio cum magno timore super eos solliciti sint, quorum dona participatur, quia magnum periculum est iudicem fieri vitæ alienæ, qui nescit tenere moderatam viam suam.

Vicesimo primò, ut sciant & intelligant, quid sit incesti crimen, & hoc unusquisque in sua parochia provideat ne fiat, & si factum fuerit, quantum celeritate potuerit emendetur; id est, ut nullus sibi accipias de propinquitatibus ejus in quinto genu, quod si ignoverit factum fuerit, non facile credatur, sed juxta Dei examinetur: & non separentur in quarto genu, sed in penitentia, cum suis debitis conjunctis suis perseverent. Similiter & vir doctus uxores inter se simili ratione conjunctas, aut uxores viros inter se eodem modo conjunctas, aut comperat, aut commatet, filios aut filias spirituales de fonte, aut de confirmatione, aut Deo dicat, aut alterius uxore vivente marito, aut alterius maritus vivente uxore. In talibus nulla ratione in matrimonium licitum est conjungi. In primo verò genu vel secundo si inventi fuerint talis perpetra se furcaccantibus, matrimonium jura alterius. Itaque de fundus per dulle. In tertio verò genu si invenit fuerint tali crimine pallatos esse, dignus punientur eos subjugatur, & tamen matrimonium jura eis, non vicissim, sed ad alios non negatur. Ubi verò maneat non unius sed diversæ potestatis juncta fuerint, nisi consensuerint utriusque Domini, hujusmodi copulatio taxa non

Psal. 1. 4.

Tim. 1. 4.

Barchard. lib. 1. c. 10

Concil. Tolet. 7.

e Diu anstis | Sic laudati codices, rectè: prius editio, *Diu anstis in eadem de Deo ex integro reddenda.*

f juxta constituta | Utrique codex S. Galli, *secundum*

g laici esse | Prius editio *Dianorum*, quod cum viciosum esset, codices duos sepe laudatos sequamur sanos. In his legimus, *jurisdictione.*

h aqua dulcem | Prior editio, *agere interdictionem esse.*

i anstis calat | Ut Adalbertus Episcopus an 744. in Concilio Sufflornensi dicitur, qui orationi eisdem iuxta scripturam Angelorum nomina igneque miterat.

erit. Quicquid verò negligendo sentitur, & virtute qua poterit non emendetur; nam hujus copule auctor erit, qui huic negligendo consentit. Plura sunt quæ ad meriti crimen scribi poterant, sicut in matre, & filia, & noverca, & penè innumera quæ menti ad subendum non occurrunt: humanitatem, & his similibus personis copula naturalis in scripturam subtrahitur.

VIGESIMO secundo, admonendi sunt, ut sciunt populi denunciare quæ sint opera misericordiarum cum fructibus suis, quæ Evangelica & Apostolica pagina complectitur, quibus pervenitur ad vitam: quæve opera iniquitatis cum fructibus suis multiplicibus, quibus calle sinistro ad æternum tenditur insertum. Et ut perjurii crimen omnimodo devitent: quia non solum in Evangelio vel Reliquiis Sanctorum crimen perjurii, sed in veritate quæ Deus est (si mentitur) perpetrate dignoscitur.

VIGESIMO tertio, admonendi sunt, ut sciunt quia Ecclesiis quibus præsumunt, sponi facti sunt: & ideo omni vigilantia qualiter eas decorent, & incunctanter deserviant, totas vires suæ vigilantiam im-

pendant.

VIGESIMO quarto, ut horis Canonicis tam nocturnas, quam diurnas nullatenus prætermittant. Quia sicut Romana Ecclesia prælit, ita omnibus ejusdem propositi viam tendentibus faciendum est. Et non solum novi Testamenti sunt documenta eadem formulam observandi, sed etiam veteris Testamenti patet ratio: quia Propheta Spiritu sancto instructus preterit: *Septies in die laudem dixi tibi. Et, Ad eadē nocte surgebam ad confiteendum tibi.*

VIGESIMO quinto, ut plebibus denuntient, quod filios, & filios spirituales, quos in baptisimato suscipiunt, eis fidei iustiores & sponsores iudei exstant, & pro eis Diabolo, cui ante mancipati fuerant, abrenuntiant: & ideo usque cum adulti fuerint, & eis fides suæ sponsonem & abrenuntiationis expulsiunt, & reddiderint, in suâ providentiâ habeant. Et quod illi pro eis sponsoverant, ab eis eadem sponsionâ ex utroque exigant.

Finito Capitula ANTHONIS Episcopi Basilienfis.

M O N I T U M .

FRAGMENTA STATUTORUM VETERIS CORBEÏÆ, quæ nobilissimum ADALARDUS, Abbas Sanctissimus, olim sancti Monachus cum ab exilio reversus fuisset anno Christi 822. prescriptis, è schedis membranaceis ejusdem Abbatis chartariis erimus, eâ quidem tempestate exaratis, sed sic & macore aliquantulum labefactis, visum fuisse surgebant characteres, adeo ut ferè mihi deponendum fuerit. Verba exoleta, & trivialia, quæ illa scribat etas, elucidare operæ pretium patavi, ne quid lestem moraretur. Ceterum Biographus S. Adalardi B. Gerardus in capite 8. istorum cum laude meminit Statutorum, ad hæc modum: Quam efficaciter fuerit (Adalardus) in dispositionibus ordinationis suæ qui nosse voluerit, in libro qui de his conscriptus est, legere poterit non sive grandi admiratione: ubi etiam prospiciet quam sapienter à sapiente disposita fuerit domus Corbeiensis Ecclesiæ. *Porrò præter ea quæ à senibus ac sua vindicari fragmenta, superest dumtaxat Index capitum numero 61. Editis & alium Librum egregius ille Abbas ad Regem anticum Christianis moribus imbuendum, & Aule Ministris in suis quosque officis rectè ac prudenter instituendis, continentemque. Hæc omnia teste oculato in Epistole 14. capite 12. Adalardum sciem & sapientem, ait ipse, Domini Caroli Magni Imperatoris propinquum, & Monasterii Corbeiz Abbatem, inter primos Consiliarios primùm in adolescentiâ meâ vidi. Cujus libellum de ordine Palatii legi & scripsi: in quo iociter cætera continetur, duabus principaliter divisionibus totus regni statum constare, anteposito semper & ubique omnipotentis Dei iudicio, &c.*

STATUTA ANTIQUA ABBATIÆ SANCTI PETRI CORBEIENSIS.

Brevi, quem Adalardus ad Corbeiam regressus anno Incarnationis Domini DCCC. XXII. mensis Januarii, indictione XV. Idibus vero gloriosi CHLUDVICI AUGUSTI VIII. fieri iussit.

CAPUT PRIMUM.

Isti sunt Proverdarîi qui omni tempore equantur & pleniter in noctis diebus esse debent. Et si

unus ex eis mortuus fuerit, statim alter restituendus est, ut ille numerus semper sit plenus, & nullus amplius in illo numero addatur. Et quamvis modò sint alii Clerici superflui, sicut est Savaricus, & aliquanti alii ad illam cellam, vel laici aliqui, sicut ibi ad ipsam cellam, & sicut illi Winedi, & Geriols, & Bruningus Saxo, vel Germanus Bituradi, vel si alii adhuc mittantur Clerici, vel laici non tamen ad illum numerum et. adiungendi sunt; sed semper separatim habendi, & tunc liberandi sunt secundum quod temporis ille qui præcît eis, singu-

1. Quisquis vult] Locum hunc ita emendat Acherius. Quisquis vult] Locum hunc ita emendat Acherius. Quisquis vult] Locum hunc ita emendat Acherius.

2. Proverdarîi] Si Acherio credas, ita dicitur fuit à pro-

lis dare iuffit. Iſti verò ex uno ſemper tenore in noſtris diebus liberandi ſunt, ſicut hodie per ſingulas officinas liberandi ſunt ſic, alii verò ut, quod ſibi hic ſcribere acceſſe non fuit, quæ ex uſu quotidiano tam dantiſſis, quam accipientibus noſſimum eſt; & ipſi Miniſterialiſ habent inſe lingui breves ſuos; ad eſt, Camerarius, Cellarius, & Semicellus.

De Clericis, Puſtantes XII. Alii Clerici VII. Ex his ad Cellarium II. ad Lavandarium, b Fratrū unus; ad Curticulam Abbatē unus; ad domum inferiorum tres. Aliæ verò neceſſitates quas Clerici ſuſcere debent, per Puſtantes ſunt. Et ideo neceſſe eſt, ut tales ibi ponantur, qui omnes neceſſitates interiores facere poſſint, & de familia noſtra ſint; nec contradicere quidquam audeant, & juxta quod eſſe poſſet ut Officiales ſint, & deſſo officio, vel religione ſua, poſt Præpoſitum & Decanum, ad Cuſtodem Sancti Joannis reſpiciant; nec omnino ſine cuſtodia reſtandantur: ne propter aliquam turpitudinem illorum Religio Monafterii blaſphemetur.

Item ne Laici, Matriculariſ & duodecim. Laici triginta. Ad primam Cameram ſex, Sutores tres; Cavalarii duo; Fullo unus. Ad ſecundam Cameram quatuordecim. Ex his ad Cameram unam; Fabri quatuor, ſex; Aurifices duo; Sutores duo; ſcutarii duo; Pergaminarius unus; Sanniator unus; Fularii tres. Ad tertiam cameram, tres; ad Cellarium & Diſpenſam Portarii duo; ad domum inferiorum unus, Gararii duo; ad lignarium iq pultrino unus; ad portam medianam unus; Carpentarii quatuor; Matriones quatuor; Medicus duo; ad caſam vaſallorum duo. Iſti ſunt inſta Monafterium.

Iſti verò intra Monafterium. Ad Molinum duodecim: ad piſcatum ſex; ad ſabalum duo; ad hortos octo; ad Burum 4 ſeptem; ad Arborietam novam duo; Berbicarii duo; ad Vivarium quinquē.

CAPUT II.

Iſti autem ſunt dies tredecim, in quibus eis propter amorem Dei, & honorem Inſtorum dictarum, excepto pretendū ſua, ſi non amplius, vel ſalis conſolato danda eſt id eſt inter duos, panis unus vaſallorum talis qui ſunt ex modo uno triginta; & uniusque cuſquolibet generis pulmenti media libra: & uniusque plenus calix, ſi fuerit inde, de vino. In autem de cerviſia Fratrum. Nativitas Domini: Theophania; Miſſa Domini Balthildæ; & ipſo die de miniſterio Camerariſ; Purificatio ſanctæ Mariæ; die Dominiſ incunio Quadrageſimæ; Cena Domini; Paſcha; Aſcenſio Domini; Pentecoſte; Miſſa ſancti Joannis Baptiſtæ; ſancti Petri; ſancti Martini; ſancti Andree.

Similiter etiam iſti ſunt dies, quibus eis ab opere dominico parcendum eſt: (excepto illud ad vicium præparandum pertinet) Nativitas Domini: S. Ste-

phani: S. Joannis: Nataſ Innocentium: Octab. Domini: S. Theophanie: Miſſa Domini Balthildæ: Purificatio S. Mariæ: i rimo die jejuniorum Quadrageſimæ; adeo ut ſtatim habeant Conſiſtoriiſ ſuas renovare; Cena Domini: Paraſcève; Sabbatiſ Sancto; Quarta ſera in Paſcha. Rogationes, triduo; Aſcenſio Domini: S. Joannis Baptiſtæ: S. Petri: S. Marcellini: S. Firmiani: S. Martini: S. Andree: Vigilia Nataſ Domini. Et alii dies de quatuor temporibus.

CAPUT III.

Hæc ſunt que Clericis noſtra Canoniciſ ſcriptiſ, qui ſpecialiter Puſtantes dicuntur, dari debent. De veſtimento; Tonicas duas albas & tertiam de alio colore; & caligas quatuor; femoralis duo; ſoccos ſitrenos 4 duos; & calceos quatuor cum ſolis novis, exceptis denariis eſto ad calcamentum; i vrantis duos; Muſſolas duas. Hæc omnia anno. Cappam verò de ſago; & pelliciam; Cotum aut leſtarium, ſive ſigum, in tertio anno accipiant. Iſta omnia de ſuo veſtimento debent accipere, quod fratres reddunt dum accipiunt novum, & talia de his elegantur illis, quibus inventi poſſunt utiliora. Carterum capellæ, hrocus, ſive enulla de ſago unde hrocus fieri poſſit, ad arbitrium Prioris erit.

CAPUT IV.

Conſtitimus ad Hoſpitalem pauperum quotidie dare panes de mixturâ ſactos, quadrageſima quinque, libratum trum & dimidie. & de fruſtento vel ſpectâ panes quinque, quales Vaſalli accipiunt, ut ſunt ſimil quinquaſque. Ipſi verò panes illo modo partiantur, ut duodecim pauperes, qui ſuprà noſtram ibi manent, accipiant ſinguli uniusquique panem ſuum, & in cruſtium uniusquique ad vitium dimidium. Hoſpitalariſ autem duo, qui ibi deſervant, de ſuprà ſcripto numero uniusquique panem unum; nam panes quinque framentici debent parari inter peregrinos Clericos qui in reſectorio ducuntur ad vitium, & infraſos qui ibi ſuſcipiuntur: ipſum tamen diſtributionem panem arbitrio committimus Hoſpitalariſ; eâ videlicet ratione, ut ſi venerit major numerus pauperum, aut plus aut minus indigentes, licet ſunt inſta deſecti, aut peruliſ parvuli, ipſe diſcretus, juxta quod oportet. Quod ſi contingat aliquo tempore minus venire pauperes, ipſe Hoſpitalariſ, & Magiſter eius ſenior portariſ, in memoriam omnimodis habeant, quanto de ſuprà ſcripto numero propter paucitatem venturum minus diſpentiatur, ut utrumcumque plures venerint, quod remanſit, diſpenſetur.

Ceteris verò pauperibus veneruntibus, & eadem deſectibus, ſolent dari quartarius, vel, ſicut deſctus, juxta quod Hoſpitalariſ provident ut major vel minori numero ſua neceſſitate compediatur.

b Lavandarium] Lavarium, lavoir, ſit Acheris: curticula verò ſi cohorte decipiar, id eſt horro, Gal. Curia.

c Matriculariſ] Nominibus obſcuris explicare gregem Acheris; Matriſſionis, & Angellionis, eccleſiam cuſtodis, aut adminiſtratores, ſive etiam qui curiam præſent pauperum. Cavalarii, equites aut equiſ. Pergaminariſ, qui præſentiam præſent. Sanniator, aut Sanniator, qui cor acie. Fularii idem qui fulores. Gararii, quos dicimus Græviſ, qui memoribus ſitacida præſent. Matriſſionis, qui colia præparant.

d Burum] Buria, præſent Acheris, locus ubi licet emolantur, ſic licet ſoccos abſolvitur, Gal. Burum. Arborietam, locus arboribus conſectâ. Berbicarii, paſtoris ovium, Bogen. Vivarium ubi piſca nutrantur, Ploſe.

e opere domoſu] Obſtinio domus debito, ut videtur.

Acheris.

f ſoccos ſitrenos] Quæ hoc caput obſervantia tenent occurrunt, ita interpretantur Acheris. Socci, genus calcamentum, Gal. Socci: ſi debet eſſe: ex ſitro. h. e. proſitriſ panis, quos ſocci vocant. Sole, ſocciſſe. Vant, ſive Ganti, Ganti. Bilem adſurguntur Muſſola, alia Muſſola, quas dicit Magiſter, aut Minimo, & ſunt clauſtreæ ampliores. Aquarum plenas, qui videtur aut verus eſt pellicus, vulgo, pellicus, aut que dicitur Amur. Cotum verò, quod idem dicitur leſtarium ſive ſactum pallium eſt quadratum, ſive cooperitium lectiſ infirmitatis. Capella, cappe domoſuſ, hrocus, ſive cutiaſ, verus eſt ſapona, que totum à capite caput tegit, atque inde factum eſt Rocheum.

g de mixturâ] Quos dicitur de mixturâ, mixtellos panes. Spiritus verò framentici generis, quidam vitum appellant.

companatico, aut secundum consuetudinem, tribuatur.

De potu autem quotidie datur modius dimidius, sicut est LIXIMA VIII. de quibus dividitur sextaria quatuor inter illos duodecim supra scriptos, ita ut uniusquisque accipiat octies duos. Ex alii quoque quatuor sic dantur Clericis, quibus pedes lavantur à Fratribus, uniusquisque calix unus, & Willeranno seniori calix unus: quod residuum fuerit, in arbiterio Hospitalarii relinquimus quemodo illud sive inhensis, sive aliis pauperibus dividat. De vino autem erit in arbiterio Patris. Inferiorum autem necessitatem senior Portarius debet juxta possibilitatem providere, sive in cibo, sive in potu, in his rebus que Hospitalario debent ad opus inferiorum.

Si contingere venire peregrinos de longinquis provinciis, qui supra scriptum numerum excedant, portarius providet eis que necessaria sunt, ita ut non maneat quicquam de his que quotidianum debent deputata sunt.

CAPUT V.

Addimus etiam de companatico in cibis pauperum ad penam xxx. que dantur inter caccos & lardum, & modios xxx. de leguminibus, quantum partem de crenis quam accipit Portarius à Cellarario de angulis, vel casio recente, qui constitutus est dare de decem berocariis, nec non & de illo qui de villis dominicis datur in decaniam. Similiter omnem quantum decimar de pecudibus, id est, in vitulis, in berocibus, vel omnibus que dantur de gregibus Portario, etiam in caballis.

Insuper disponimus dare ipsi supra commemorato Hospitalario de omni argento quicquid ad portam venient quantum partem, per manus Portarii senioris. De quo argento talem volumus fieri dispositionem; ut non minus quotidie quam quatuor denarii dentur; & si minor fuerit numerus de ipsa quinta, quam sufficere possit ad hanc distributionem quotidianam faciendam, Abbas si vult supplet aliunde; & si ultra creverit, non subtrahatur. Ligna autem providat Portarius pauperibus secundum consuetudinem, vel cetera, que hic scripta non habentur: sicut sunt panis in lectulis, vel vasa, & cetera queque. Hec omnia supra scripta de his que ad portam veniunt, propter istud supplementum argenti, sicut supra commemoratum est, dantur. Insuper accipiat Hospitalarius à Camerario vestimenta, vel calcamenta Fratrum vetera, pauperibus tribuenda secundum consuetudinem. Obliteramus igitur omnes quibus ordinatum fuerit officium in hoc monasterio, ut in largitate de distributione, de potis attendant voluntatem, quam nostre paritatis exemplum; quantum onusquisque est pro se reddituras rationem.

CAPUT VI.

Ratio, vel numerus annorum, seu, pagis, qualiter, vel unde, vel quantum ad Monasterium debeat annis singulis venire; vel qualiter Custos panis aliud debeat dispensare.

Volumus ut annis singulis veniant de spelta bene ventilata atque mondata corin. decet, uniusquisque corbus habens modum xvi. bene coacta & trita, ad istam usque modum quem Dominus Imperator

posuit. Et veniat ipsa annona de ipsis villoquis Prepositus specialiter in manerio habet, & si necesse fuerit de omnibus, sin autem de illis quibus alio cum Abbate consideraverit. Illum numerum sic taliter ordinavimus, ut per dies singulos anni, qui sunt cccxv. semper duos corbos habeat; qui simul sunt corbi cccxxv. Ideo autem xx. addere fecimus, ut antea supererit, quatenus deficiat. Et quoniam ipsa annona interdum melior, interdum deterior, & aliquando amplius, aliquando minus de farina reddere solet; nos tamen mediocriter estimantes. Iperamus quod de illis duobus corbis semper decem haberi modum possint. Sic ergo singula modus xxx. panes ccc. Quia autem certi iam quid omni tempore non minus quam trecenti, & aliquid amplius, semper minus altitudinem manentes, & supererentes in Monasterio erimus, cum tamen modum non magis quam trecenti quinquaginta sumus; nos tamen quia aliquando minus, aliquando amplius quam quadragesimi fortasse sumus, ita ordinare voluimus, ac si omni tempore quadragesimi simus, ut ex eo quando minus quam quadragesimi sumus, supererant, habeat unde abundanter dari possit quando amplius sumus. Raro tamen fit, quod amplius sumus, cum hoc sapienter fiat quod multis minus quam quadragesimi sumus.

Addimus ergo ex eo quod de molinis venit quotidie modus quatuor, & sunt panes centum viginti, jange simul, & sunt panes cccxxv. Ecce habemus non solum ad quadragesimos qui raro sunt, sed etiam quotidie ad viginti supra qui rarissime sunt. Sed quia omnis substantia nostra, que per milites nostros dispensanda est, semper magis volumus ut supererit, quam deficiat: addimus adhuc ex eo quod de molinis venit modum unum, & sunt quotidie panes cccxv. de Molinis xv. Collebo igitur numero per singulos dies sunt in totum in anno modus v. ccccxv: addimus etiam xx. de illis molinis, & sunt v. d. Ex quibus xii. oct. de spelta; reliqua vero t. decet. de molinis venire debent. Quia ergo, sicut supra diximus, magis ut supererit quam deficiat, volumus: sicret primò corbos xx. & insuper quotidie panes supra illos cccc. providendos, & adhuc modus xvi. addere fecimus; cum tamen, sicut supra dicitur est, superius minus quam aut cccc. aut cccc. ultra cccc. esse solentur.

Et quia ad ipsum molinum, boves, porci, aves diversæ, cines & interdum caballa pascenti sunt, addimus adhuc de ipsis molinis modus et. & sunt in totum quod de molinis venire debet, modus ducenta. Hæc interim in dicta atque servata sunt, quousque pariter considerare valeamus; utram addere aut subtrahere aliquid necesse sit. Verumtamen motus atque oblectationes Custodem panum, ut quicquid exinde per mensuram vel numerum dierum septimanarum, vel totius anni mensuram fieri potest, cum omni diligentia scire non negligat, quemadmodum cum tempus mutationis venerit, nobis renuntiare sciat qualiter presentem annum administrando transeat. Et ut hoc levius scire possit, separet inde primò illos Prevarianos, qui per penam semper æqualiter & habeantur & liberantur, quorum numerus semper æqualis est; nisi forte aliquando immor: nam nunquam fit major. Deinde perpendat panem Fratrum, quando simul vel quando bis in die manducant, & ponat semper semetipsum

In Primis] In altero codice addit: De latine annis, qui pro horreis qd dicitur, Alban, aut Prim, aut Prevarianos inter ad sua, vel equitudo, vel firmitatem faciende strano; etiam annis et Natali Domini et Pasche habentur

aut duo statuta corbis, aut unum statutum unum, aut hereditario jure, sed pro abundantia, vel hoc habent. Hæc tamen fit in voluntate Abbatis, & Patris, & Pæpissorum.

illum qui ad illarum opus deputatus eſt, & confideret quantum eo tempore, quando ſemper ſemel, quantum eo, quando ſemper bis in die manducant, & quantum in una ſeptimana, in utroque tempore quando minimè, & quantum in una, quando namque ſemper; & arbitremur præſertim cum invenire poſſe, de quanto valeat panis, vel modis ad eorum opus tranſire.

In ſuo numero puniendi ſunt omnes qui panem Fratrum accipiunt, excepto haſpites, qui hunc quotidie non accipiunt. Obſervet autem ne tantum paſter de pane Fratrum faciat, ut emendandi nimis obdureſcat; quòd ſi fecerit, eo tempore quando iſte illum numerum probat, ipſe panis tollendus eſt, & alter pro eo ponendus. Quia verò, ut diximus, modò ſemel, modò bis in die manducamus, & nunc plures, nunc pauciores ſumus, & numerum noſtrum quantum eſſe debeamus definire nunquam poſſimus; ſi ipſe aliam rationem meliorem ad hoc probandum invenire poſſet, cum Dei gratia faciat.

Similiter de Vaſallis noſtris; ſimiliter etiam ad portam; quorum numerus certus eſſe non poſſet, ſi eodem ſenſu, quem ſuprà diximus, per dies, per ſeptimanas, per meſes, quando minimè, quando mediocriter, quando maximè eſt, æſtimare cõpeterit, putamus quem omnino invenire poſſe, unde per totum annum valeat tranſire. Nam de Puſſantibus, de ſcolariis, de reliquis Clericis, ſeu laicis noſtris, vel extraneis, facile ſciri poſſet qualiter eos liberare poſſet.

Mememus etiam ut hoc conſiderare non negligat, quòd panis ille qui datur, non ad unam menſuram omnibus, ſed quibuſdam major, quibuſdam verò minor datur. Et ubi hoc necesse eſt, ut de ſingulis uſurarius panem conſideret, quanti de majoribus, mediocribus, vel minoribus, de uno modio heri poſſunt. Et ſperamus quòd hoc factò ſi cuncta aperte patebunt.

Ecce ut poſſimus, non ut ita ſemper tenendo firmemus, ſed ut incipiendo probare valeamus qualiter inſantra tenere debeamus hoc quod ad Monafterium de annonà venire debet, ſub his diviſionibus, quæ ſuprà poſuimus, hoc bene invenire poſſe ſperamus; id eſt, Prims famularum noſtrarum, vel Matriculariarum, qui ſemper æqualiter habendi ſunt; Secunda Fratrum; Tertia Vaſallorum; Quarta hoſpitum; Quinta Puſſantium, vel Scholariorum; Sexta ſingularum hoc illicque Proventuariorum; ex quibus tamen, ut diximus, nullum qui ſemper æqualiter habeatur deſinare numerum poſſimus.

CAPUT VII.

DE molinis vel cambiis talis volumus ut ſit ratio. Præſertim ut unicuique Molinario manſus, & VI. bonaria de terra dentur; quia volumus ut habeat noſte ea quæ ei ſubſistent perſicere valeat, & illam molarum aliam faciat; ad eſt, ut boves & reliquam pecuniam habeat cum quibus laborare poſſit, noſte & ipſe, & omnis familia ejus poſſit vivere, porcos, aucas, & pullos nutrire, molinum componere, & omne matricem, quod ad illud molinum emendandum pertinet adducere, ſciliam emendare, molas adducere, & omnia quæ ibidem ad habendum vel faciendum neceſſaria ſunt, & habere poſſit & facere; & ideo volumus ut illum aliam

ſervitium, nec cum carro, nec cum caballo, nec manibus operando, nec arando, nec ſemando, nec melles vel prata colligenda, nec bracas faciendo, nec humonem, nec agna ſolvendo, nec quodcumque aliud ad opus dominicum faciat, ſed tantum ſibi & ſuo molino ſervat. Porcos autem, aucas, & pullos quos de ſuo molino increſcere debet, de ſuo nutrat; & ova ſolvat, & ea, ut diximus, que vel molino necesse eſt facere, vel que de molino debet exire, illa tantum ſubſtare procurare. Quod verò ſuprà diximus, ut II. molarum ad opus noſtrum de molinis ad Monafterium venire debuſſent, non hoc idem diximus, ut illam aliam molarum ab illo granario ſepararem, ſed ut ipſe hoc anno probare ſtudeat, utrum addere, vel ſubſtrahere necesse ſit, & ad tantos provendarius, & ad ea opera quæ omni anno in Monafterio ſunt; ut ſunt venditio, porti, prata, & illa ſimilia, cum tantum numerum per eorum annum tranſire valeat. Volumus etiam ut illa modia antierum coram illis molinariis ad illum novum modium æſtimare faciat, cum omni æqualitate, quanta modia de illis faciunt illa, & ſecundum hæc modia quantum eis convenit, ſic ſolvant inantea eorum cenſum, ſive de annonà, ſive de brace. Volumus ut ipſi molinari ſinguli integram cauſam habeant ad providendum cum totis VI. Quòd ſi molinarii habere VI. ſi medietatem de illa cauſa, ſi ſunt tota III. non habeat niſi medietatem de illa terra, que ad illum manſum pertinet, id eſt bonaria III. & focus ejus alia III. & inter illos duos & integram molarum reddant, & integram ſervitium faciant, quantum ad illum unum molinum pertinet de opere, vel de ſcusa, vel de ponto, vel de omnibus, quantum ſingulis molinis deputatum eſt.

LIBER II.

Hec eſt ordinatio Hortorum.

CAPUT PRIMUM.

UT FRATRES, qui eos laborare debent, ſine moleſtà, vel aliquâ incommoditate inhonestè poſſint in eis officium ſibi commiſſum ad communem explere utilitatem: Conſuevimus ut manſiones, quæ ſibi neceſſarie ſunt, & ſepe faciunt quandocumque necesse fuerit, & emendent Majores de his villis: ad primum officium quod eſt juxta vivarium, de Wamaco, & Capſano; ad ſecundum de Villà; ad tertium de Albenaco & Cenſaco; ad quartum de Vernis, & Taxaco. Et item ipſi dent, unoquoque ad hortum cui deſervit in tertio anno, Aracum I. Jugum cum amblicio & conjunctis, quando necesse fuerit; & in quarto erpium I. in hortum excolendum ſemper ad Mullum ſancti Marcellini; & poſtquam tempus venerit, quando necesse fuerit horti & noſis purgare herbis, id eſt à medio Aprilis ad medium Octobrem, annuodum abſque negligentia vel aliquâ ſubſtatione, ſemper finis viginti diebus, venit unoquoque de ipſis Majoribus ad illum Fratrem Hortalium, cui ipſe adiuturum ſuave debet, videre, & interrogare, quando necesse fuerit ſarcinarios in illo mittere.

Porcini autem & porri poſtquam tranſplantati fuerint, ſarcinari quoque, alia atque cepe præ-

[Annaria] Obſcura vox, quam non niſi ex conjunctis que ſubſtantia. Acheron ſuſpicatur legendum ſex Annaria, ſ. e. ſpata que boves ſex ſexta dicit arare poſſunt.

[erpium] Sive erpium, inſtrumentum ad molas glabras, Gal. 24.

tantum debent Majores quodcumque necesse fuerit, sicut eandem ut, purgare & quodcumque lamina ad eandem consecravit purgationem, Major ipse per se, sive Decanus, unus ex illis duobus omnimodis ibi sit ad providendum ut studeat & videret opera explere opus suum. Cetera vero accipiant homines de burā omni anno secundum consuetudinem. Omnes utilissima fructa debent accipere à Camerario, qui fructus providet secundum consuetudinem communem. Idem si fracta fuerint, ostendat illa Camerario, & ipse faciat illa reparare, aut det illa aliud ferramentum, & recipiat illud fructum. Similiter quocumque modo necesse fuerit reparari ea, à Camerario requirantur. Et unusquisque habeat ad hortum excolendum sive ad alias necessitates expendas Fossoras VI. Pallas II. Secures II. Dolatorem, Tarata II. majus & minus; Scalprum I. Gulbrum I. & Falcum I. Falcem I. Truncos II. Cultrum I. Seram I. Cetera autem vasa ad ipsum officium pertinentia, sicut sunt Vanni, Baulie, vel alia quælibet hujusmodi, quodcumque vetera defecerint, dicat hortolanus Abboti, & ipse det ad adiutorium unde possit alia acquirere.

Constituimus etiam illa dare ad conducendos homines, qui areas levant in autumno, & plantationem primo tempore facere adjuvent; necnon & faccolare herbos in æstate cum necesse fuerit, unicuique Fratri hortolano per vices partes C. providendos, quos pater debet dare frater qui panem providet fratri; & non simul, sed juxta quod hortolanus necesse fuerit, sic distribuit dispensator illi ipsum panem, donec numerus, si necesse fuerit hortolano, completus fiat. Detur etiam unicuique hortolano à Cellarario de cervisia modium unum, eodem modo sicut & panis datur, id est non simul, sed per partes, quando & quantum hortolano necesse fuerit, & ipse eam requirit, donec mensura prædicta compleretur, & debet unicuique modium unum accipere de legumine, & unicuique debent dari ab Abbote solvi V. per annum ad conducendos homines, sicut diximus; qui conducti non sunt necesse querere alibi, nisi infra Monasterium. De curto unicuique Frater quidquid de horto suo potuerit acquirere supra servidas, quas Fratres facere debent, plerumque abique aliqua demeritatione detrahit oportuno tempore Abbati. Borem disposuimus habere unicuiquemque suam, ut sine impedimento hac solam excolant; quæ ad hucus necessaria sunt. Hoc præcipue commonemus hortolanos ut lucri fructu aliquo turpiter, aut petere vicinos, omnimodis declinent.

CAPUT II.

De Mensuris in festivitatibus Sanctorum.

IN Nativitate Domini III. In S. Stephani II. In S. Joannis II. In natale Innocentium I. In S. Silvestri I. Octava Domini I. In Theophani II. Octava Epiphaniæ I. Sanctæ Agnetis I. Dedicatio S. Joannis, & Bartholæi I. Parvasatio sanctæ MARIE II. S. Agathe I. S. Vedasti I. S. Gregori I. S. Benedicti I. Annuntiatione S. MARIE I. Philippici & Jacobi II. S. Joannis Baptiste I. S. Petri II. S. Pauli

in festis] Id est, lignos. B. Bos, lignos manos, quos herbari vocantur. Tarata, & trane. Scalpra, ranfora, Gulbrum, sive Garbrum, ferramentum quo excutabuntur quæ impedimento sunt. Falcum, fuscum. Truncos, arces lignos. Scapras sanctas, h. e. fustes sanctæ apti, fuscæ.

in servidas] Sere servias, sere vel falculos ex herbis Boticibus.

I. S. Martini I. S. Jacobi I. Dedicatio S. Petri I. Dedicatio S. Stephani I. S. Laurentii I. Assumptio S. MARIE I. S. Bartholomæi I. S. Joannis I. Nativitas sanctæ MARIE I. S. Matthei I. S. Maurii I. S. Firmini I. S. Michaelis I. S. Dionysii I. Simonis & Judæ I. Omnium Sanctorum II. S. Quintini I. S. Martini I. S. Circuli I. S. Andrea I. Fulciani & Victorii I. S. Thomæ I. In Curia Domini II. In Sabbato Sancto I. In Singlo Paschali III. & per Hebdomadam totam II. In Ascensione Domini II. In Pentecoste III. Post vindemias I. Dies Domini XLVIII. Sabbatum similiter. Festivitates Sanctorum I.

CAPUT III.

Commemoratio de pascensionibus quas Cellararius debet facere.

De curtis unam pro Himerado Episcopo, & fratre suo Henrario xvi. Cal. Junii. Altera autem prius Nonas Junii pro Henrardo & Guadrado xiii. Cal. Maii Annoverlanis Judit. 7 Idibus Junii Nativitas Caroli Regis. xii. Cal. Julii Anniverlanis Ludovici Imperatoris.

In administratione butem Refectorii interim quousque alter, sicut & in cæteris habitaculis nostris diximus, melius aliquid invenitur talis fortasse non inventeretur debet servari ratio. In primis Cellararius junior omnibus Fratibus gemipam suam sub æquali mensurâ anteponat. Dande si propter aliquam necessitatem cujuslibet temporis, hospitium, & inæqualitatem aeris, necesse fuerit, deputetur ei talis Frater maturus, de cujus conscientia omnes securi sint, ut nulli quidquam debeat nisi legitima mensurâ addere, vel subtrahere. Si vero Dominus Abbas, aut Præpositus, vel Decanus, propter et jubet infirmatum, die, duobus, tribus vel aliquanto amplius ei potum mutare præceperit, non tamen ullo modo ipse junior Cellararius, aut ille qui ei subsum præstat, aut alteri dare, aut ultra denominatis dies eidem idipsum dando potum tendere præsumat. Cetera autem omnia ad legitimam honestatem pertinentia, quæ vel causa hospitium, vel mensa leniorum, vel generaliter Fratrum omnium, administranda, vel procuranda sunt, ad ejusdem curam junioris Cellararii pertinere debent, ne aliquid ibi intenteis, exenteis, aut commoranteis, sive, ut dictum est, supervenientis in usu vel quolibet minus digna procurata munditi offendat. Et autem quæ specialiter ad Cocos pertinent, ipsi quidem cum summo studio eadem providere debent; tamen præfatus Cellararius nequaquam præfatum sollicitudinem postponere debet, sed semper eam debet providere & admonere, ne præfati coci ea quæ sibi commissa sunt nullatenus persumant, quousque hebdomada expleta, secundum quod Regula præcipit, vasa ministerii sui munda & integra restituant.

Senior autem Cellararius tam interius quam exterius, id est, vel in refectorio, vel in coquina, vel in his habitaculis, quæ ad coquinam pertinent, in omnibus, & pro omnibus sollicitudinem gerat, ne quis ibi aliter agendo, loquendo intemperanter, vel se, vel ea quæ agit, tractare præsumat, nisi secundum quod Religioni nostræ omnino conveniat. Nec querendum, nec exigendum ab eodem Cellarario

de Mensuris] Mensuræ sic Acherius interpretatur: Id quod metricum ab metricum oblique peritum potestatem. Gal. Mensuræ scriptus, vel calculus; deinde data oportunitate reddens calculo potestatem numerandi.

per se restituitur] Legitur addit. Hæc profecto Alalah est non potest, quippe qui non Jedis totam, sed etiam Ludovicus Pius dicitur restituisse.

est, ut ipse se si propria devotione in preparanda polimentis se ingrat, & preparata sollicitudinem ob hoc in aliquo postponat; sed potius secundum Regulam auctoritatem aliud solutum, si opus fuerit, requirat, ut ipse quidem super hinc & inde ad ea que Dei sunt providendus liber remaneat. Hæc non ideo dicimus, ut eas devotius quando absque offendendo præfata sollicitudinem fieri poterit, oblitusimus, sed ne dum se in his que ad eum tempore non pertinent, ac si devotius inaneget, certam sibi impostam providendi necessitatem postponere præsumat. Sed ne Cellerarius dicat necesse se de quibus & in quibus præfati cœci admonendi sint, ut agant, vel non agant;

CAPUT IV.

Hæc inter cetera principaliter observanda sunt. In primis de omnibus, quæ ad hoc officium eo tempore non prodest, ut silentium teneatur. Deinde ut ipsum silentium cum fructu alterius mercedis ab omnibus illis ibi servari possit, psalmi sine intermissione cantandi sunt; & quando duo ex illis adfuerint, nunquam idem psalmi prætermittendi; & cum congregatis, ut aliqui ex ipsis propter quamlibet necessitatem administrandam longius discesserint, & ob hoc solus fortasse inchoatum psalmum cantare non poterit, mox ut reversus fuerit in loco in quo ceteros psallentes invenierit, ingrediatur, & cum eis, quando cum ipsis est, cantare solatur. Similiter quoque alter tertius, si inde deciderit, reverens psallentibus se conjungat. Quid si etiam talis evenierit causa; sicut nonnunquam fieri solet, ut omnes quidem ita occupentur, ut nullus memoriam cantandi percurrere liceat, mox ut quilibet vacaverit intermedium psalmum in loco quo eum dimiserit, repetat, & ceteri omnes quibus vacat cum eo pariter in laude Domini ora permoveant. Sed & si ita fortis evenierit, ut nulli occurrat quo loco inchoatam psalmum dimiserit, ubi vicinias retrò cecidisse memoriam occurrat, ibi incipiat, & opus completum non negligat, quoties consummatis omnibus cum quibus & in quibus idem psalmum servari potuit; & tunc singulis, prout ratio docet, ad ea que restant, servato semper quantum possibile fuerit silentio, redeant. Sed ne cui hæc propter priorem sermonem à mente ceciderint, idcirco breviter repetimus tria esse, in quibus consistant, id est, ut aut à necessariis tacere, aut necessariis dicere, aut psalmum cantare. Sed & hoc nequaquam quasi propter servandum ordinem negligendum est, cum fortasse idem ordo juniores omnes, ut etiam minus sapientes, vel cõstantes, in coquina mittere poposcerit, ut prætermisso eodem loco aliquem junioribus, & senioribus addatur, qui de se, & ceteros zelo Dei ductus custodire studeat, & transactis servituti sue tempore, stratum ille, qui tunc propter talem rationem transiit est, metus cum senioribus ingreditur, ac sic omni tempore omnimodis observetur, ut nunquam tantummodo sive propter defectum ætatis saturi, sive propter juventutem minus perfecti, aliis solummodo mittantur, de quibus in nullo justum conservandi iustitiam, fiducia habeatur, sed semper ut præmissum est, unus, aut duo ita maturi hebdomadis singulis mittantur, ut de interioribus voluntas Dei, ut hinc, & exterioribus condigna semper subiectas custodiantur.

At si quis docere voluerit non ita oportere fieri, sed secundum ordinem quomodo per mensis sedent, ita semper ordo tenendus est. nequaquam ille audiendus est, sed fortiter cur aliter sentiat oburgandus, & si non ab hac temeritate quiescit, & patienter obediens fuerit, acriter coercatur, quo-

usque saniori consilio obediat. Hæc idcirco propter simpliciores, vel quod majus est ut ita dicam, stultiores, sic aperit & multipliciter dicimus, ne quis se de ignorantia excuset. Ut autem hæc ita servari possint, semper Decanus & Cellerarius per plures dies antea provident, quomodo illa dispositio nullatenus turbetur, neque per occasionem infirmitatis alicujus, neque propter causam sitientis, si emerit, vel propter quamlibet notam surgentem necessitatem, vel etiam propter Domini Abbatis aut Præpositi quamcumque jussionem. His ita propter perpetuam custodiam præmissis, illud quoque postponendum non est, ut Cellerarius semper quando ei vacat, illas administrationes manus propria singulis anteponat; ne aliter ei majus manive quàm debeat propter cujuslibet gratiam dando excedat; & ipse que singulorum infirmitatis, vel necessitates, scire debet, prout circa & recta necessitas poposcerit, distribuat. Si vero ei non vacaverit, tunc ille, cui ipse jussit, vice sua hoc faciat, caveus semper ne aliquid vitium illi incipiat.

CAPUT V.

De lãcis autem hæc est una & definita sententia, ut quomodo ibi ante polimentaria preparantur, aut præparata ministrantur, sive quando Fratres præis generaliter, sive quando postmodum reficiantur, nullus ingrediatur. Si vero talia aliqua, aut præis preparanda, aut postmodum mundanda vel curanda fuerint, que Lactic deputata sint, scilicet, aut olium aut locus extri coquinam talis constitutus sit, ubi Fratres vel preparanda suscipiant, vel mundanda referant, ubi ea illi vel possint, vel posita recipere possint, ut tamen nullam occasionem, pro qua coquinam ingrediatur, habeant. De quibus hæc intricum mormorari occurrat, ut fuit herba cujuslibet generis, unde pulmentarium fieri debeat, asferenda, mundanda, ordandæ. Similiter pisces quando opus fuerit exenterandi, exquandandi; legumina diversi generis lavanda vel preparanda, sive cetera, vel bis similia, que tamen omnia extri coquinam in locus ubi deputatis plenissimè & honestissimè quoties necesse fuerit agere studeant, & in loco apto ubi à Fratribus congruè suscipi possint, studiiosissimè ponere vel componere studeant; & tamen, ut dictum est, ab ingressu coquinæ prædictis temporibus fundenda abstinere. Ligna quoque similia que comportanda, scienda, vel congruè preparanda sunt, per fenestram, ut dicitur, aut per oportuam introitum ita abidat rimantur, ut nec illis introire ad Fratres, nec Fratres ob hoc ad eos exire necesse sit. fortis enim nec hæc alicui tam multipliciter dicta incrementum, si si nos magis eligimus singula, propter necessaria videntur, singulariter ordinando dicere, quàm abire, ac si necesse quod scire debeat, occasionem excedendi relinquere. Cellerarius autem hæc omnia præci ei vacaverit diebus singulis, ne quod ibi vitium præcator providere studeat, quotique Deo audire, quod quid ibi rite & honestè agendum est, in consuetudinem veniat, ut nullus quamlibet novatus propter ignorantiam excedat. Idcirco autem hæc omnia ad providentiam Cellerarii rectissimum, quia ei nullum in ipso officio vel officium obest, aut contradicentem esse volumus, aut permitimus; sed & si, quod abicit, congerit, ut ipse Cellerarius sentiat, aut junior, hæc & his similia que ad hoc pertinent, cautè non servaverit, & secundò admonitus non se correxerit, ipse quidem it ad permanentius dignus non fuerit cum condignè investitione exeat; Ordo vero inconfusus & imperterritus permaneat.

CAPUT VI.

Hæc quoque brevier de his que infra Ecclesiam horis quibus opus Dei celebratur strictum commemorati, sicut ut semper & anteposita diligentiae, seu praestantioris, cui Dominus dederit, ratione vel ordine, hæc non sicut ad iungenda videtur. Si autem tempus fuerit, peractis his horis, post quas continuè in refectorio generaliter eundem est. oportet ut omnes cum silentio in Ecclesia subsistant, quousque audito signo, cautè reverentiam Deo dantes exant, & cum praefato silentio intrantes, & residentes, & excentes de refectorio, singulis ad ea que tunc secundum tempus ratio docuerit, vel iustum fuerit, attendant. Si autem hyems fuerit, & calefacendi necessitas ingruerit, prout eiqui praefatum fuerit, sive ante, seu post praefatum officium aliquid intervallum fiat, quando se calefacere possint; ita autem, in Ecclesia expectent, ut supra. Hæc etiam de his.

De dormitorio, in hoc omnia apud eos, qui hoc dignè intelligere volunt, complecti possunt, quod nullo tempore aliqui ibi inobsequium, vel inobsequiè fieri debet; & ut aliqui ex his ad memoriam reducantur, per que cetera his similia nequaquam obliviscendo contemnantur. Quando loqui licet, quis loquutus semper ibi servanda est, sive duo, seu tres, seu etiam plures, sicut fieri solet quando de Capitulo fungant, conjungantur. Quando verbè dormiendi tempus fuerit, sive in die, sive in nocte, sicut silentium funditis in ore, ita in incensu, ut nullus injuriam patiar, summà cautè esse debet. Nemo vestimenta sua excutere, nemo incautè ascendere, vel descendere de lecto debet, vel cetera his similia, que strepita, vel casualiter incommodo sonitum reddant, incautè igere debet; sed & omni tempore, ut praedictum est, omnis ibi cautela servanda est, vel propter honestatem, vel propter infirmorum requiem, ne si fortè aliqua ibidem necessitate coactus requiescere optat, alterius improbitate turbetur. Quid si aliquis etiam ad legendum in lectulo suo residens, nequaquam alterum sibi ibidem ad colloquium conjugat; sed si necessitatem loquendi diurnis habuerint, exant foras, & ibi loquantur. Nam longè alterum ab altero positum propter sonum, nec dios confidentes vel stantes propter domus ipsius honestatem vel consuetudinem, colloquium habere nequaquam oportet. Hæc etiam inter plurima cetera que in dormitorio servanda sunt brevier dicta, ne quasi pro nihilo à quibuslibet insipientibus, vel ultrà quam debent presentibus contemnantur, non solum à Praeposito, Decano, seu ceteris Decanis omni tempore non medicociter, sed à bipis etiam circulatoribus, horis quibus vacant Fratres lectioni, observanda, & in evoca arctius castiganda sunt. In pulcro verbè tempore quando illo uti necesse est, eadem penè in omnibus, excepto quod ad dormiendum pertinet, cautela & honestas servanda est, que de dormitorio dicitur, & si fortè quadam ad eandem domum specialiter pertinent, ut est de panis infans qui suspendantur: de pigritantibus & somnolentis, &

propter caloris frigiditatem minùs attentè legentibus, & si qua his similia, ex usâ quoadmodò quod exinde faciendum sit nullus ignoret, qui huiusmodi ad providendum sollicitudinem impetant quantumtuncque portat. Cum verbè horis incompretenis transferint, & tam colloquendi quam conjugendi tempus licitum advenit, semper tamen ibi, sicut & in ceteris omnibus locis, sive pauciores sive plures fuerint, in loquendo de agendo sæpè commemorata honestas servanda est; nec unquam postponenda, aut contemnenda.

De Provendariis.

DE portà autem Monasterii, vel que ad eam pertinet, sicut inter hæc que superius complexa sunt, nil inierere volumus; quia quæcumque ad eam vel ministris ejus pertinent de decimis, Domino insinuante per se temotim disponendum iudicavimus. Unde primo loco illud commemorandum est, ut de Provendariis, qui ibi servite debent, certa discretio servetur, ut & sufficienter sint, & ultrà quam necesse est nullo modo sint, quia ipsi de eadem decimà & pascendi & vestiendi sunt eadem mensurà que eis competit; ita ut nec penuriam patiantur, nec aliquà superfluitate distendantur. Visum est igitur nobis in decem provendaria ad eos qui hospites suscipere & eis servare debent sufficere posse. Similiter ut ipsi provendariis eadem qualitate & quantitate cibi & potus, sicut ceteri provendarii nostri, sustententur; id est, ut pensam secundum ceterorum consuetudinem per mensam funditer panem & potum secundum eorundem consuetudinem accipiant; vestimenta autem & calcementa, sicut supra dictum est, mensuram accipiant; ita ut nec nuditate, nec aliquà turpitudine squalcant; nec tamen e contra ultrà mensuram suam exigere presumant. Hæc de provendaris.

Videri igitur nobis si omnis decima de omnibus & in omnibus, sicut consuetum est, datur, ut omnino ad omnes huiusmodi necessitates divitum vel pauperum sufficere debeat: id est, vel de his que ad Monasterium elemosinæ causâ Ecclesiis vel Fratibus in diversis corporalibus speciebus vel mobilibus rebus spontè condonantur. Similiter quousque in diversis laborationibus quolibet modo acquirunt, vel in variis peculium generibus emittunt, vel in ipsis peculis Deo dispensante sine humanâ provolentia spontè produciunt, ut est lac & lana. Similiter sonum, vel que in arboribus gratis nascuntur, ut est passio, vel diversi generis fructus, quantum possibilitas admittit, data fuerint, secundum qualitatem vel quantitatem singularum rerum, juxta quod tempus permiserit, sufficere possint. Et ut manifestius quod dicimus clarescat, primò de nostris vallis que in Ambianensè, Atrapatensè, seu Belyacensè sita sunt, pleniter omnia, sicut supra commemoratum est, dentur. Deinde si fortè propter longiorem viam possibilitas adducendi famulite non fuerit, bonum exinde restat Domino insinuante consilium, ut propter hoc nec decima remaneat, nec ullum in pauperibus generetur peccatum.

Decima danda pauperibus.

VARIA CONCILIA.

PRIVILEGIUM

In Concilio Senonensi, presidente ALDRICO Senonensi Archiepiscopo concessum, de Abbatia S. Remigii Senonensis ad Vavellias, transferenda: in quo omnia ejusdem Monasterii bona approbantur, Anno circiter DCCCXXXIV.

DOMINIS Sanctissimis & Reverendissimis Fratribus & Coepiscopis, Religiosissimis quoque & venerabilibus Abbatibus in ditione Domini Imperatoris HILDEBRANDI Reverendissimi Augusti constitutis, ALDRICUS nimis fervorum Christi famulus, sancte Senonice Ecclesie Archiepiscopus. Optime venerabilis & Deo devota sanctitas vestra novit, quanta sit cura & sollicitudo commissum nobis pastoraliter: gemen tuendum atque tractandum. Cum simus igitur in specula Ecclesie constituti, & viam ceteris per quam ingredi ad vitam debeant, debemus ostendere, quantum possit & intelligere divina clementia dederit, sitipudum est ea que nobis commissa sunt secundam Dei voluntatem providè prudenterque tractare, ut non solum tantum que dum ad vivum in presentem tempore nostris valeant prodicè subjectis, vitam etiam & in perpetuum illis prospicere proficiant, qui in locis divino cultui mancipatis, nostraque solertia ad regendum pro tempore commissis superne pietati servituri sunt. Qui dum de corporis necessitatibus, victus dico ac vestimentis, solliciti non fuerint, animam liberè in divina contemplationis specie figere valent. Cui summo ac salutari bono inharrentes, eòsemper sustinet totè sibi libertate suspensi, quo se pervenire divini donce gratiæ æternæ vitæ præmium jam consequuti gaudebunt. Et tamen cum sciamus res Ecclesie esse oblationes fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum; etiamque nobis administrandis, procurandis, atque ordinandis suscepisse; harum rerum administratores nos esse meminisse debemus, & redditis, expensisque earum eis usibus applicare, quorum gratiæ divinis skatibus allegatz nocebunt.

Proinde ad sanctitatis vestre piissimam intentionem perducere statui, qualiter Cellas Monachorum Ecclesie Episcopi parvitati meæ commissi, id est, Cella sancti Remigii Confessoris Christi in suburbio civitatis constituta, que olim per divisiones prædecessorum meorum tempore fuit distrpta: & ob hanc negligentiam Monachi, qui ibidem Deo degere videbantur, propter inopiam & importunitatem loci Regulam beati Benedicti, ut deberant, penitus observare non poterant. Idcirco unè cum consilio Fratrum nostrorum, Canoniceorum videlicet & Monachorum, necnon & fidelium Laicorum, visam est nobis propter importunitatem loci, & Monachorum sibi Deo degentium, præfatum Cellam ad

Valliculas transferre, & à fundamento adificare, quam ROTHLAUS ob amorem Dei & remediàm animæ viri sui MEGIMARI, sive pro seipso, suorumque liberorum, ac parentum, ad supradictam Cellam beati Remigii per donatum titulum deliquit, vel tradidit: eà videlicet ratione, ut divinus ibi ageretur cultus, & illis pro quorum salute traditum fuerat, augetur merces. Volumus etiam ut loci super que adificatum fuit supradictum Monasterium, id est, agros, vineas, prata, arvas, vel omnia que infra muros civitatis habuit, vel extra, absque aliaque diminutione ac impedimento habeant Rectores & Monachi, ad eorum usus quibidam Deo sub normâ beati Benedicti degerint.

Hujus itaque rei causâ hanc scriptam libellè digestam sanctissimo Curia vestro referendam, atque vestris subscriptis obediens roborandam obtuli, quo statim per vestram unanimitatem decrevi, ut nullus deinceps Episcopus, quicumque per tempora divini præstante successerit gratiæ, quodcumque de his rebus, quas præfati tempore memoria Cella usibus Monachorum attributas possideret immutare, vel abstrahere, vel alius usibus applicare, vel beneficii quidquam, vel suorum, vel extraneorum dare præsumat, sed, ut intantum est, quecumque nunc temporis retinet per diversa loca, & territoria, usibus Monachorum deputata, & que à timentibus Deum eisdem postmodum fuerint loco collata, absque ullâ diminutione vel subtractione Cellæ, & Monachi ibidem conversantibus maneant inconvulsi.

Hæc autem sunt infra scripta loca Monachorum stipendia in memoratâ Cellâ degentium destinata. Primitivè Valliculas, ubi adificare præfatum volumus Monasterium: Stativus cum adjacentis suis, id est, Vetas Ferrarias, & Petra Ursina cum territoriis & sylvis: Chrymivus cum adjacente sibi Hermentaria, cum territoriis, & sylvis: Fontanilla cum territoriis; Laula cum adjacentis suis, hoc est vico sancti Sulronii, cum territoriis, & sylvis, & simul latione: Bracciacus cum territoriis. Columbarius cum adjacentis suis, hoc est, Esthinacus, Silvicus, & territoria eorum cum sylvis; Villamnesca cum adjacente sibi ponte, & territorio: Malceriacus cum adjacente sibi Ternastâ, & Villanova cum adjacentis suis, hoc est Cavanarias, & Capetenus: Noè rollis enim adjacente sibi: Capreacus cum territoriis & sylvis, & simul puteolis. In summa sunt manâ centum nonaginta, & hospita decem & novem. Quidquid itaque in supradictis locis, vel circa eisdem Cellisam præfati tempore Monachi in eisdem divize gratiæ famulantes possidere nocebant, vel si qua sunt alia que forte meam fuerunt memoriam, & tamen ea suis stipendiis assignata retinent cum territoriis, vineis, pratis, sylvis, aquis aquarumve decuribus, & ceteris adjacentis, ipsi tantum ex integro, ut præmissum est, eorumque usibus per perpetuo absque ullâ diminutione sub prætexto memorati Episcopi nostri jure debito cedant.

At verò Episcopus qui pro tempore auctore Deo

ad Vavellias] In ipso privilegio locus ille Vallias, in Diploma Ludovici III, & in Privilegio Westloni Vallias appellatur. Acheria hæc privilegia deo, ac Diploma

Imperatoris se eisdem ab ero è suis fossilibus, cui Vithon: Cottozo nomen ferebat, se accepisse agros, sed uade à Vithone illo desumpta sunt, non nover.

præfœre, Abbatem de eodem Monasterio, cum valeat quem omnis Congregatio sibi ordinandum poposcit, & incertas morum, & bonorum adus probos commendant, si inter eos talis inventi quæret, et ordinandum procuret. Quod si talis inter eos minime inventi poterit, de eodem Parochiâ, vel Dialecti Senonice, consententibus sanctis Coepiscopis ejusdem Diocesis, & circumpositis venerabilibus Abbatibus, eis perficiendum atque ordinandum provideat. In aggregando quoque Monachis hunc modum Abbas qui præfœret, teneat, ut tricenis numerum quantitatis summa non excedat, donec rerum copia major succrebit. Episcopus quoque in exigendis numeribus Abbatem ejusdem loci non gravet, sed sufficit et ad annua dona equos unus, & scutum cum lancea. Quod si in expulsiorem publicam ire jussus fuerit, addantur ei de eodem loco, carra duo, unam vini, alterum farine, verveces decem, supra que in exigendis numeribus, cupiditatis, avaritque causa graviores nullatenus presumat, ne & Monachi jusdem Cellæ hujusmodi negotio in suo proposito exorbire, & Episcopus causa eorum perditioni addidit, sempiternas cogat læne penas.

Corpora etiam Sanctorum, que in nostrâ Parochiâ jam dictâ existant sui beatam immaturationem, à pravæ & delictolis custodiis permixtionem negligunt, ita ut officio laminari, ac debita curant custodia. Idcirco ob amorem Dei, qui viventes in carne servierunt, & emolumentum anime nostræ, per voluntatem & licentiam domini ac pissimi LUDOVICI AC ARDII Regum, quia congruum ad hoc locum invenimus, ab deportanda volumus. Sed quia sacra auctoritas vetat, ne in talibus & similibus Ecclesiis Christi per aliosque incertum scandalum infratram multorum Episcoporum exposcit consensum, ad vestre Paternitatis notitiam hæc omnia periri volumus, quatenus vestra demum censurâ & locus ipse, quod favente Deo ordinandum stabilimus, & memoratis Sanctorum pignoris à Dei gratia ibidem Deo familiaribus dignè & laudabiliter servietur, & pro Domini nostri, ac totius sanctæ Dei Ecclesiæ flata indeficibile vota debita persolvant. Quod opus Deo dicatum, ut per tempora labentia, omnibus sanctissimis Patribus & Fratribus in Dei nomine consententibus, firmiorem obtineat reverentiam statum, & intactum permaneat, manu vestre paternitatis subter teligenda firmamus. Et ut rata deinceps manere possint, que scripta sunt, manibus vestre sanctitatis roboranda exposulamur.

In Christi nomine ALBRIUS Episcopus Senonice indignus Archiepiscopus hoc Privilegium fieri decrevit, & subscripsit.

In Christi nomine LANDRAMUS Turonicæ Ecclesiæ Archiepiscopus recognovi, & subscripsit. In Christi nomine BARNHOLMUS Narbonensis Ecclesiæ Archiepiscopus feci, & subscripsit.

JONAS Aurelianensis Ecclesiæ indignus Episcopus huic factio adimplorat subscripsit.

Ego RAYNARDUS Rothomagensis Episcopus. subscripsit. ROYVALDUS Bueffonenis Episcopus huic factio subscripsit.

ALBRIUS Cononimæ urbis Episcopus. CAR. VIETUS Baiocensis Episcopus subscripsit.

In Dei nomine RABUSUS Lexoviensis Episcopus adimplorat huic factio subscripsit.

ACANRARDUS Parisiorum indignus Episcopus. subscripsit. STEPHANUS Bituricensium indignus Episcopus subscripsit.

ALTARDUS Genevensis Episcopus subscripsit.

ARALMUS Cathalaunensis Episcopus subscripsit.

RAONERUS Ambianensis Episcopus subscripsit. HELIAS Tricallinensis Episcopus subscripsit.

HUBERTUS Meldunensis Episcopus subscripsit. ALBRIUS Viridunensis Episcopus subscripsit.

DEBRICUS Basiliensis Episcopus subscripsit. Ego JULIANNUS Warmatensis Episcopus indignus.

In Dei nomine THEORINUS Albanis Episcopus. ATTO Nannetensis Civitatis Episcopus.

GERFARDUS Nivecensis Episcopus. FACUN Episcopus.

BUSO Abbas ex Monasterio S. Benedicthi subscripsit. ABREY. ABUS Abbas ex Monasterio Noviacensi.

DEUDONUS ex Remensis Conventus Abbas. CHRISTIANUS Abbas Monasterii S. Germani.

In Dei nomine EGO BERWINUS Carnotensis Episcopus subscripsit.

RAGNERUS Abbas de Monasterio sancti Carilephi.

INGELMOTUS Sagienis Episcopus subscripsit. FOVA Cavillonensis Episcopus subscripsit.

~~~~~

D I P L O M A

ANNO 911.

LUDOVICI Pii Imperatoris, ratum habentis præfatum Aldrici Archiepiscopi Privilegium, datum anno DCCCXXXV.

IN nomine Dei & Salvatoris nostri IESU Christi, LUDOVICUS divina reprobante clementia Imperator Augustus. Si enim quod ad servorum Dei quietem pertinet, devotissima sollicitudine, & Imperiali providentiâ procuramus; ad emolumentum anime nostræ, vel æternam beatitudinem capessendum, hoc proculdubio pertinere non dubitamus. Idcirco notum fieri volumus omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus, nostrisque præsentibus scilicet & futuris, quia ALDRICUS venerabilis Senonice urbis Archiepiscopus nostræ suggestit mansuetudina, de quodam Monasterio memorati Episcopi sui, quod juxta muros ejusdem Civitatis in honorem beati Remigii Confessoris Christi positum fuerat, & propter impedimenta quædam que ex propinquitate atque assiduitate præfate urbis Monachi illi Domino famulantes perpeti videbantur, ipse in alterum locum, cuius vocabulum est Vallias, octavo scilicet ab eadem urbe milliario, cum fecerit transfurari. Quod etiam locum ROTHILAUM, quondam MARGHERII Comitis uxorem, supradicto sancti Remigii Monasterio ob suam virgine sui requiem atque remedium donationis titulo delegavisse testatur. Sed ne quambet contrarietatem, aut inquietudinem à Præfatis per tempora labentia in eadem sede sui succedentibus Monachi, qui à memorato loco transfurari fecerat, quolibet tempore perpeti cogenter, Privilegium in Ecclesiasticâ auctoritate in urbe supradictâ unâ cum venerabilibus Coepiscopis hidelibus nostris, diversitum Ecclesiarum constitutis fecisse profectus est, sicut etiam eo persequo atque relicto manifestissime claruit. In quo honestissime consensu omnium sanctorum, aut nullus Pontificum succedentium quidquam de rebus, quas in proci loco degentes possederant, imminuerit, aut majora illis servicia, que sub eo prevalerant, inferre præ-

Episcopus
quid à Mon-
achis exigere
potuit.

Corpora San-
ctorum in
Monasterio
S. Remigii
transfere
debent.

b episcopus Dorotheus] Ego Diocesis illi adhuc ante pro

Provinciâ usurpaverat.

sumeret, sed liceret illis res ad memoratum Monasterium religiosissimam devotione fidelem delegatas quieto ordine possidere, nihilque ei oneris amplius imponere, quam in memorato Privilegio cum eisdem venerabilibus Coepiscopis confirmato constitutum esse constabat.

Verum licet Ecclesiastica atque Pontificalis Constitutio sua, imoque divina auctoritate esse provideat, tamen non indecens atque incongruum iudicavit, si nostram Imperialis auctoritate sua Constitutio firma esse perpetuo sanciretur. Proinde hos nostrae auctoritatis Imperiales apices sepelendo Monasterio fieri decrevimus, per quos decrenentes precipimus atque sancimus, ut à memorato venerabili Aldrico Archiepiscopo, consentientibus dignissimo honore Coepiscopis suis constitutum, ac privilegio eorundem, aliorumque complurium Sacerdotum Christi, atque Abbatum manibus roborato confirmatum est, ita deinceps per has nostram auctoritatem firmam, atque inconcussam inviolabiliter permaneat. Nec quispjam Episcoporum in memorata urbe per tempora laborantia Christo propitio succedentium quidquam minuire, immutare, aut quispjam servitii amplius, quam in sepelido privilegio infernum est, augere praesumat, sed liceat Monachis per tempora Domino inibi militantibus sub condonandis in jam dicto privilegio taxatis, quietè, regulariterque vivere & pro nobis, conjugè, proleque nostra, ac firmiter Imperiè à Deo nobis commissa, atque conservandi jugiter Domini misericordiam propensius exorare. Et ut hæc nostrae Communiariorum auctoritas tam nostris, quam successorum nostrorum temporibus, inviolabilem atque inconcussam obtineat firmitatem, de annulo nostro subter eam iustissimus assignari.

Signum

PO S
L I Z

Ludovici Serenissimi Augusti.

Data sextodecimo Kaledas Decembris, anno Christo propitio vigesimo secundo Imperii Domini Ludovici pmissi Augusti, Indictione decima tertii. Actum Aquagrani Palatio Regio in Dei nomine feliciter. Amen.

Hieronymus Notarius ad vicem Hugonis recognovi.

c. 64. l. 2. c. 1. Editum erat f. 4. l. 10.

d. Privilegium | Ille licet & Acherius & Baluinus didicerunt. Ille Synodum Senonis habuitque illic à Westione anno 874. operatus, hic anno 878. Ep. Ac Baluino quod fuerunt tunc Subscriptions Episcoporum, nam etiam Capitulare Caroli Calvi. tit. vi. in Praefatione: Sed Acherius lemeraciam suam in tunc, nomina Episcoporum que Aldrici privilegio adscribit debuerant, Westionis privilegio esse adscripta, v. g. Adalberti Tricassium, Jorinasti & Ursuarii Tunonensis, & Simonis Laudanensis, idque probabiliter coniecit, quia in utriusque libris ob similitudinem sermone privilegio baluinasas fit. Atqui si licet erroris ejusmodi libris adscribere, nihil jam erit in re diplomatariæ terrum: nihil quod non in utroque patrem tractari oportet. Praeterea si privilegium Aldrici constata,

Tom. I.

PRIVILEGIUM^d

Monasterii S. Remigii ab ALDRICO concessum confirmat Wenilo Archiepiscopus Senonensis in Concilio Senonis habito, Anno DCCCXLV.

DOMINIS Sanctis & Reverendissimis Fratribus & Coepiscopis, Religiosissimis quoque & venerabilibus Abbatibus, in ditione Regni Domini KAROLI Serenissimi Regis, WENILO minime servorum Christi famulus, sanctæ Senonice Ecclesie Archiepiscopus. Optime venerabilis & Deo devota sanctitas vestra novit, quanta sit cura & sollicitudine commissum nobis pastoralis regimen ruendum atque tractandum, &c. Idcirco cum jam Concilio fratrum nostrorum, Cameracorum videlicet & Monachorum, necnon & fidelium Laicorum, visum est nobis propter opportunitatem loci, & Monachorum ibidem Deo aegerimus, praestam Cellam ad locum qui dicitur Vallucula transferantur, & à fundamentis edificare, quem HRODOLANUS quondam nobilissimus ob amorem Dei & remedium animæ vari sui Mejerineri, sive pro ipsa, suorumque laborum ac parentum ad praedictam Cellulam beati Remigii, ex antiquitate memorati Episcopi nostri, per donationis titulum delegavit vel tradidit, eò videlicet ratione, ut divinus ibidem demum ageretur cultus, & illis pro quorum salute traditum fuerat augetur merces, &c. Quod opus Deo dicatum ut per tempora liberatis omnibus sanctissimis Patribus & fratribus in Dei nomine consentientibus firmiter obtineat rectitudinis statum, & iratum permaneat, manu nostræ parvitaris subter relegenda firmavimus. Et ut rata deinceps manere possint, que scripta sunt manibus vestre sanctitatis roboranda exposulamur.

- WENILO sanctæ Senonice sedis munere divino Archiepiscopus, hoc Privilegium fieri iussit, & subscripsit.
- HUGBERTUS sanctæ Melanensis Ecclesie indigenus Episcopus, hoc Privilegium subscripsit.
- ALBERTUS Tricassium Episcopus subscripsit.
- HELIA Carnotensis Ecclesie indigenus Episcopus subscripsit.
- RURICUS Rothomagensis vocatus Archiepiscopus subscripsit.
- JURMARUS Tunonorum Archiepiscopus subscripsit.
- FRICULFUS Lezoviensis Ecclesie Episcopus subscripsit.
- SAXONUS Sagienfis Episcopus subscripsit.
- SIMON Laudanensis Episcopus subscripsit.

videlicet in illo aliam Episcopum Tricassium, item aliam Archiepiscopum Tunonensem, quam qui privilegio Westionis subscripsit. Nam in precari Laudanensis Tunonice Ecclesie patris, & Helias Tricassium: in possessioni vero Ursinacis Tunonorum, Adalbertus Tricassium Episcopo subscripsit. Quod ad Laudanensem Episcopum spectat, in solo Wenilone privilegio comparat: ac in utroque Rosomagensis Episcopo subscripsit habere, & in illo quidem Aldrici Raynardus dicitur, in hoc verbò Ruricus, quod Baluino suo minis quam Acherio dicitur: cum ille Paulum repositum voluit, hic Rogochlæus, Eric Gundoldem. Mibi vel ipsis doctissimis viris, Rurici nomen servandum videtur, nec bene expurgando sufficere animæ hanc rationem arbitror, quod utriusque alibi comparat.

FFFij

BALTHASARUS Batoniensis Ecclesie Episcopus
 subscripsi.
 RAGINARIUS Ambianensis Episcopus sub-
 scripsi.
 ALTIUSUS preveniente gratia Dei Augustodu-
 nensis Episcopi regei, & subscripsi.
 EMMENREUUS Abba subscripsi.
 ARRO Abba subscripsi.
 LUFUS Cathalaunensis Episcopus subscripsi.

ANNO MDL. 89.
RESPONSA NICOLAI PAPÆ I.

*Ad consulta ARDUICI Archiepiscopi
 Vefontionensis.*

Ex MS. ad
 Stanislaus.

Joan. 11. 3.

NICOLAUS Episcopus servus servorum Dei
 reverentissimo & sanctissimo Confratri nostro
 ARDUICO Bifontionensi Archiepiscopo. Inter cæ-
 tera virtutum tuarum insignia, quæ plurimas sunt
 gratiarum & bonorum cum aliis, in summam obedientiam
 tenere te conspicimus cum humilitatis salignis.
 Et cum tantam in te ceteris non avari admirari cer-
 nemus altitatem, mentem tuam Apostolorum Ipa-
 rita tacitam non dubitamus. Cum dum à Primatè
 suo, cuius nos licet meritis impares vices gerimus,
 tantum verbo diceretur, *Vade prope*, illico respon-
 derant aientes: *Prosumus & nos tecum*. Ita quoque
 nunc amicitiam tuæ fraternitatis cum nos pro lu-
 crandis & abstrahendis è falfo & amaro hujus mun-
 di gurgitibus fidelium animabus ludu gratiam po-
 nere solo sermone velle sciretur, protinus quia nos
 loqui, quia per nostra cupiat vestigia gratanter in-
 credere nullam dilationem passa suggessit, & usque
 ad mortem te nobiscum contra hostes dimicaturam,
 etiam legatione missa spopondit. Sed oramus om-
 nipotentem Deum, ut cui factus es in hujusmodi
 promissione consimilis, protegente ipso efficiaris in
 negotio dissimilis. Quamquam etiã tale quid ac-
 cisset, idem ipse fuerat in recuperatione forma pe-
 nitentiæ imitabilis, beatus scilicet Petrus Apostolorum
 princeps, qui Malchi corporali abscissa gladio aure
 obedientiam, & in Anania & Saphira spiritali ver-
 bi mœre mendaciarum avaritiam percussit. Cujus
 dum sedem veneras, & præcepta secularia, cre-
 didimus quod patrocina quoque adspiraris, & apud
 Deum intercessionem suam tegmina consequamur.
 Jam verò ad consulta fraternitatis tuæ, de quibus
 per litterarum tuarum portorem tibi vuluisti re-
 spondere, prout Dominus dederit, à quo est omne
 datum optimum & omne donum perfectum, men-
 tis oculum dirigentes, ebaruisti tuæ non suberale-
 mus, sed potius tamquam ecclesiis gratis acceptum
 donabimus.

CAPUT PRIMUM.

HAs igitur quæ duobus fratribus nuperint, vel
 qui duos sorores uxores acceperint, Concilium
 Neocæsariense usque ad mortem abjici, & in exitu
 suo penitentiam remedium, dissoluti dumtaxat hu-
 jus conjugationis vinculis, consequi jubet. Hos
 autem vel has, qui vel qui post penitentiam nova
 conjugia & inhibitos appetere concubitus, beatus
 Papa Sixtus à Dominice mensæ convivio separat,
 & solo Viatico cum ad Dominum exierint profici-
 sci, per communionis gratiam voluit talibus subve-

e. Abbe] Te' hie Abbas S. Germaini Auxiliodunensis.

niri. Quo ergo pacto aliquo possint uti conjugio,
 quibus nec inhibitos deus expectere concubitus, nec
 raris nova conjugia licet continere? cum etiam
 dissoluti hujusmodi conjugationis vinculis, nonnulli
 in exitu penitentiam tales consequi possint.
 Non cum, ut sancto innuente Prefate divicio su-
 præ meminimus, aut nova conjugia, aut inhibitos
 deus appetere concubitus hos qui penitentiam re-
 servare ludent, oportet. Præter hæc autem quo-
 modo possit duobus fororibus vire quilibet, aut duo-
 bus fratribus quavis mulier copulari, & raris vi-
 ventibus illis ad alios nuptias convolare? cum licet
 non jure, in duabus tamen personis, concubium
 contractum jam fuerit, & secundum Evangelium
 vivente uno ex matrimonio, alter si conjugem du-
 xerit, mœchatur. Quod si mortuus jam fuit ille
 duz sorores vel fratres, quibus vir vel mulier juncta
 fuit, & ideo existimatur tertius quemlibet vel quam-
 libet nuptias contrahere, scilicet, cum quis non
 hoc à Salvatore nostro, non ab Apostolis, non ab
 Apostolorum viis accepimus, sed nec accipiendum
 mandabimus.

CAPUT II.

HOs verò qui de propria consanguinitate ac de
 propria cognatione uxores acceperint, vel nu-
 bant, quis non reprehendat & arguat? cum etiam
 sancti predecessores nostri Apostolice sedis Antistes
 GREGORIUS scilicet & ZACHARIAS, hos anatemas merone percussit, & dissoluti hujus-
 modi copulam, utpote belluarum more contractam,
 omnino voluerunt. Jam verò postquam dissoluta
 copula fuerit, ab invicem separati, si possint, quod
 scilicet, ad melius commate conjugium, nulla
 ratio patet. Quoniam cum hi penitentiam summa-
 tendunt, nec hos inhibitos tibi concubitus, nec
 alia nova appetere debent conjugia. Denique si
 Thamar à fratre, & concubine David à filio ejus
 violenter oppressæ, propter incestum coitum nullus
 nuptias contraxisset, & Adonias à Salomo-
 ne morte punter, eo quod puellam quæ cum pa-
 tre pudicæ tantum dominat, uxorem tibi dari pu-
 poleerit: quanto magis hi qui sponte junguntur,
 & arrationabiliter miscentur, postquam separati fue-
 rint, dignæ penitentiam sumunt, debeat nullas
 nuptias, sed salutariter potius appetere de cetero
 membris & corporis? Sane si quilibet de hac insu-
 comitate post dissolutionem copulæ obierit, al-
 ter qui superstes fuerit, & in adolescentiam ætas
 adhuc detentus si impugnet aliquo fuerit discrimine
 egi penitudinem, & se non posse continere con-
 queritur, conjugia valet remedio subveniri. Cujus
 indulgentiæ formam volumus etiam circa feminas
 obferri. In quo tamen non regulam constitui-
 mus, sed cum cæsim columnâ Ecclesie beato Leo-
 ne Papa quod sit tolerabilis æstimas.

CAPUT III.

EOs autem qui cum pecudibus miscentur, sancta
 Synodus non nuptialis fœdera contrahere, sed
 inter eos osare præcipit, qui ab spiritibus vœtantur
 immundo. Verumtamen si qui sunt juveniles, qui
 tanto piculo constituti imminente mortis exitu vel
 captivitate exalta penitentiam præstiterint, hæc pa-
 ventes post hæc incontinentiam calum, ad conjuga-
 lionem consortii remedia consueverint, ne in crimen for-
 nicationis fortassis incidere, consilium dinescuntur
 venale familiæ, ita dumtaxat, si non modo ir-

Vide tom 3
 Conc. Gal.
 pag. 119. c. 111.
 & tom. 4. no-
 ve edit. Conc.
 Labb. pag.
 314.

Conc. Ancy.
 c. 17.

rationalis animantis (pro nefas!) de cetero contubernium, verumtamen omnis omnino mulieris, excepto conjugis propriæ confortum declinaræ. Juxta videlicet Loth imitati, qui ut vasta Sodomorum evadere potuisset incendia, Segor parvam civitatum, ut vel in eâ salvaretur, elegit. Sanè non in hoc regulam, sicut superius distinximus, promulgamus, sed ne detentis peccet, quod levius arbitramur, indulgendum utcumque prævidimus. Denique juxta plenam satisfactionem nã eis conveniens est, qui tam pernicioso & omni penã plectendo scelestæ pernitentiam gerunt, quam perseverans callitas non solum corporis sed & mentis.

CAPUT IV.

De Episcopo simul et ceteris.

Post mortem vero Episcopi qui semel in loco ejus electus fuerit, si in nullo à sacris Canonibus deviat, & electio ejus non à secularibus quibusque, sed à Clero Ecclesie cum consensu primorum civitatis ipsius fuerit composita, & sanctionem Patrum in eo consentient promulgationes, & tam fidei dogmatibus, quam bonis concordat moribus, nullà debet ulterius ratione removeri. Alioquin ut prævaricatores & tergiversatores qui hoc tentaverint, à sacris regulis arguerunt. Et præcipiit qui contra suam provisionem vel subscriptionem tenus, canonicas legibus artabuntur.

CAPUT V.

De Chorepiscopis, de quibus consulti, utrum Presbyteros & Diaconos valeant consecrare, sacri et canonis satis poterant elocere. Quomodo autem Chorepiscopos posse dicimus Ecclesias consecrare, quas nulli à Episcoporum licet sine nostro præcepto secundum sanctas regulas dedicare? Non ergo Chorepiscopos dabimus. Unde vos Episcopos, tanquam terminos à patribus positos transferentis merito reprehendimus. Præterea quis infantes debet conligare sanctus Innocentius ostendit, dicens: "De consignandis vero infantibus manifestum est non ab alio quam ab Episcopo fieri licet." Et rursum: "Hoc autem, inquit, solis Pontificibus deberi vel ut consignent, vel Paraclitum Spiritum tradant, non solum consuetudo Ecclesie siam demonstrat, verum illa testis Actuum Apostolorum quæ asserit, Petrum & Joannem esse dicentes, quia jam baptizatus tradant Spiritum sanctum." "

CAPUT VI.

Ordò de Presbytero, quod non possit reconstitutum post lapsum recipere, ut multa præterea multis Papatibus declaratis Gregorius ad Sabianum inter cetera scribens Jaderitum Episcopum: "Presbyterum vero, inquiens, de quo nos fraternitas tua latoris præsentium relatione consulti, nullà ratione in sacro ordine post lapsum aut permanere, aut revocari posse cognoscas."

Hæc quidem, frater carissime, in multis occupati vix ad tus consulas rescriptimus. Cetera verbò quæ communi consulari utilitati, cum ARSADIO venerabili Episcopo, Apocrifano & Missio Apollinaris Sedis, quem illas in partes direximus, cum Deo duce pervenerit, satis vales abunde tractare, cum & nostra credere, & tua nobis exponenda cum

rederet, poteris sine ulla concretatione committere. Optamus fraternitatem tuam in Christo nunc & scilicet bene valere.

CAPUT VII.

Si quis ex propria cognatione sanguinem occisionis sident, sacri canonis usque ad mortem abjici, & inter rebelles deputari iusserunt.

PLACIDUS **PLACIDUS** **PLACIDUS** **PLACIDUS** **PLACIDUS** **PLACIDUS** **PLACIDUS** **PLACIDUS** **PLACIDUS** **PLACIDUS**

HÆC A DOMNO^o FLORO

Viro prudenti Collecta sunt ex
Legè & Canone.

Caput legum in Canone receperunt de coheritione Judæorum, & de austeritate ac firmitate iudicis & testimonio Episcoporum: Imperator THEODOSIUS & VALENTINIANUS CASAR Alamogio vero Illustri Praefecto Prætorio Galie.

Quia religiosus populus nullis debet superstitio-nibus deceptus, Manichæos omnesque hæreticos vel schismaticos, siue Mathematicos, omnemque sectam Catholicis inimicam ab ipso aspectu urbium & versarum exterminari debere præcipimus, ne pestilentium quidam criminorum contagione fidentur. Judæis quoque vel paganus causis agendi vel militandi licentiam denegamus, quibus Christianæ legis notamus servare personas, ne occasione domini sicut venerande religionis immutent. Omnes ipsorum personas erroris insinuas jubemus excludi, nisi his vindicta materia subveniret. Dat. VII. Id. Jul. Aquileæ. Consule Theodosio Augusto & Valentiniano Casare III.

CONSTANTINUS ad Felicem Praefectum Prætorie.

Sancimus namque, sicut edicti nostri forma declarat, sententias Episcoporum quolibet genere illatas, siue aliqua ætatis discretionis involutas, nec per incoherencia servandæ, pro sanctis semper ac venerabilibus habebat quidquid Episcoporum factis sententiis terminatum, siue utique inter minores, siue inter majores ab Episcopia fuerit iudicatum apud vos, qui iudiciorum summas tenetis & apud ceteros omnes iudices ad executionem volumus pertinere, multa enim quæ in iudicio captivè præscriptio-nis vincula promiss non patentur, investigat & promiss sacro-sanctæ Religionis auctoritas. Omnes utique causas, quæ vel Prætorio jure vel civili tractantur, Episcoporum sententiis terminatæ perpetuo inabibentes jure firmantur, nec licet ulterius retractari negotium, quod Episcoporum sententiis decidit.

Tellamonium etiam ab uno licet Episcopo perhibent omnes iudices indubitanter accipiunt, nec alius audiat, cum tellimonium Episcopi à quolibet parte fuerit reprobissimum. Illud est cum veritate auctoritate firmatum, illud incorruptum, quod à sacro-sancto homine conscientia mentis libere protulerit. Hoc quod uno edicto salubri aliquando censuramus, hæc perpetuè lege firmamus.

Ex Concilio Carthaginensi.

Ipsè se indignum Ecclesie consortio iudicat, qui de universà Ecclesià malè sentendo sacularè potest auxilium, cum privatorem Christianorum causas

S. Gregor. lib. 7. in dicit. e. epist. 15.

a f. 920] Caput istud non pertinet ad spectatorem epi-

Nolan.

Varia Concilia.

- VII.** Apollonius ad eum deferri, atque ibi determinari iussit.
- VIII.** *Quid bene Clericus ad testimonium decernam compellatur. Ex Concilio Carthaginiensi.*
Non licet Clericum in iudicium ad testimonium advocari, cum qui cognovit alias pensens, & nulla ad testimonium dicendum Ecclesiastici iussu libet persona pulsetur.
- VIII.** *Item ibi.*
Quicumque ab Imperatore cognitionem iudicium publicorum petiverit, honore proprio privetur.
- IX.** *Imperatores VALENTINIANUS, THEODOSIUS & ARCADIVS.*
Continuè lege sanimus nomen Episcoporum vel eorum qui Ecclesie necessitatibus servant, ne ad iudicia sive ordinacionem sive extraordinariorum iudicium pertineant. Habent illi iudices suos, nec quidquam his publicis commune cum legibus.
- X.** *Imperator THEODOSIUS & VALENTINIANUS Cæsar.*
Privilegia Ecclesiarum vel Clericorum omnium penitus devotione evocamus, scilicet ut quidquam à divi Principibus singuli quique Antistites impetrent, jura soliditate serventur, nec cuiusquam audeat titulare presumpcio, in quo nos nobis magis præstium consistemus.
- XI.** *Quid Clerici Episcopalis audentie resistere jubeantur.*
Clericos igitur omnes, quos indiscretè quid secularis iudices debere deduci, insensatos presumpcio edinetat, Episcopali audentie reservamus. Fas enim non est, ut divini munus ministri temporalium potestatum subdantur arbitrio.
- XII.** *Imperator HONORIUS & THEODOSIUS Ang.*
Vacent Ecclesie solis quibus bene concite sunt divinæ predicationis Officium. Cunctis orationibus celebrandis horarum omnium momenta consumant. Gaudent ostendit in perpetuum libertatem munitur, quarum non erga cultum pietate & æternæ devotione gaudemus.
- XIII.** *Imperator HONORIUS & THEODOSIUS.*
Episcopos vel Presbyteros, Diaconos & quoscumque inferioris loci Christiane legis ministros, ab Episcopis solum, non ab alio oportet accusatos audiri.
- XIV.** *THEODOSIUS & VALENTINIANUS Ang.*
Audentes quidem sermonem facere sollicitè, plus timore capti de sanctis venerabilibus Sacerdotibus & secundis sacerdotibus, vel etiam Levitis, & eos cum omni timore nominare, quibus texta caput inclinat.
Et post pauca.
- XV.** *Quid in Sacerdotibus Ecclesia constet.*
De obnoxio verè inquirent.
Si qui ambulaverit cum Episcopo, vel cum Presbytero, vel etiam cum Diacono, sive in platea, sive in agro, sive in quolibet loco, nullo pacto eos retinet vel obstringi jubeamus. Quoniam in Sacerdotibus Ecclesia constet.
K. Reges isti Christianissimi, qui tantæ reverentiæ de Ecclesia loquantur, non frustra audent: Et
- nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Servite Domino in timore, & exultate ei in tremore. Mira autem & vera sententia, quod Ecclesia non tam in lapidibus quam in Sacerdotibus consistat. Et adeo iuste nunc & religiose sancitur, ut reverentia, quæ altari & tempore habetur, eadem Sacerdotibus exhibetur; & sicut hoc est, ut iustæ templum vel altare ibi sermo reum & criminis vel etiam morti obnoxium contingat; ita neque à latere Episcopi, Presbyteri & Diaconi quolibet loco abire vel contingere audeat.
- Item ibi ex Concilio Carthaginiensi qualiter Episcopus, Presbyter & Diaconus purgari debeant.*
Si quis Episcopus, quod non optamus, in reatum aliquem incurrit, & fuerit ei nimia necessitas non posse plurimos congregare, ne in crimine remaneat, à duodecim Episcopis, & Presbyter à sex Episcopis, cum proprio suo Episcopo audatur, & Diaconus à tribus.
Item ibi.
Quisquis Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum, seu Clericorum, cui in Ecclesia fuerit crimen indultum, vel civilis causa fuerit commota, si relictæ ecclesiastico iudicio publicis iudicibus purgari voluerit, singulis pro ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat, & hoc in criminali; in civili verò perdat quod evicit, si locum suum obtinere maluerit.
- Ex Epistola Episcopi ad Imperatorem de Baptizatis Hebræis.*
POSTquam divinæ gratiæ auxilio & vestre pietatis patrocinio, iuxta auctoritatem divinæ legis & Ecclesiasticorum Patrum constituta pro Judæorum illuminatione cepimus laborare, adjuvante eisdem divinæ gratiæ converti sunt plures ex eis ad Dominum tam viri quam femine, majores natu & juvenes, adulescentes & pueri, & cum eis etiam infansum aliqui ex servis & ancillis. Cumque hic numerus crevisset multiplicati, & gaudium Mater Ecclesie de salute conversorum in dies augeri, ceperunt convecti invitare auctores ad eam quam cognoverant veritatem, maxime puetos & innocentes, eo quod ceteri magis exultant dñi utpote in veterati dicunt malorum. Ceperunt ergo pueri & adulescentuli quod videbant in istis, desiderare sicut in scriptis, & maxime, ut arbitros, quia per singula Sababata à fratribus & Sacerdotibus onstris in Synagoga verbum Domini predicatur. Quod cum impo- sissent parentes, corperunt eos haurim & maxime nobis ad inferiores provincie partes, ad est, Arelatrem orbem dirigere, quo magna eorum multitudo tam ex Cabilonense, quam ex Matacensi & Vanceni civitatibus transfata est. Quod cum mihi ab eissem qui crediderant Judæi dolente nunciatam fuisset, iussi eos qui seculis erant, absque lesione, vel damno aliquo in presentiam meam sub conspectu Ecclesie deduci; ut si qui inter eos essent qui nostra desiderarent, pateret eis janua Matris Ecclesie, exceptus de manibus impiorum. Statim igitur, mirabile dictu! sex pueruli priusquam ab aliquo exhortati crepissent, Sacerdotum nostrorum pedibus provolati prostrabant se velle baptizari, atque ut ad me perducerentur orabant. Cumque perducere essent, similes supplicantes & rogantes omnium gratulatione suscepti sunt. Post vetu & alia numero XLVII. qui idem passivi sunt, quos omnes sub conspectu Dei & Ecclesie bonis & hæbibus sacerdotibus tradidi instruendos, & in solemnitate Paschali generalis la-

vacri celebritate baptizandos & nutriendos Domino. Reliquos vero in quibus nihil boni desiderii vel petitionis agnovi, restant intactos parentibus suis.

Vestra est bonitatis, vestra orthodoxa Christianitas & pietas, quatinus & illi absque interpellatione atque iniquitate maligniorum tranquille in filios Ecclesie educerent, & illi qui crudeliter ne falsi fierent ab impio Anstetam transfati sunt, per Episcopum ejusdem Ecclesie à vestra Serenitate diligenter admonuit, & ad divinum opus exercendum alacriter instigavit, simul aliquid gratie auxiliante Domino conicquatur. Si enim magnæ elemosinæ opus est in causis temporalibus aliquem vi oppressum eripere, aut ex bestia alicujus faucibus rapere, quanto major de illo merces speranda est, qui vel ab impio hominibus, vel à malignis spiritibus ne ad Deum venire possit opprimatur, sicut potestas & facultas congrua datur, valeret ad salutem lucrari. Testatur hoc Apostolus Jacobus exhortans & dicens: *Si quis alicui erraverit à veritate, & converterit quis eum, sicut debet quoniam qui conversi fuerit peccatorum ab errore via sua, salvabit animam ejus à morte, & operit multitudinem peccatorum.*

CONCILIUM SUESSIONENSE,

In quo confirmatum est Privilegium Monasterii S. Dionysii à B. LANDERICO Episcopo Parisiensi concessum.

IN NOMINE SANCTÆ ET INDIVIDUÆ TRINITATIS. Anno ab Incarnatione Domini octingentesimo sexagesimo secundo, Indictione decima, Regni vero gloriosissimi Domini nostri CAROLI REGIS XIII. evocatis nobis Episcopis, quorum nomina subscriptionibus in fine declarantur, diversarum Provinciarum & urbium ad regalem Synodum, & jam diu in tractatu rerum Ecclesiasticarum occupatis, in loco qui vocatur Patis, & rursus à Regia Potestate Sueffionit à urbe conductis pro causis quibuslibet Ecclesie audientis, dilecti filii nostri Monachi ex Monasterio petitionum Martyrum Dionysii, Rustici, & Eleutherii, adstante reverentissimo & carissimo nobis Abbate de eodem Carnobio HILDOVICIO, & petitionis eorum suo consensu firmante, & pro eorum commodis nos humiliter rogante, petierunt unanimiter nostram, quò ad versus cupidorum insidias eos præveneremus, & Ecclesiasticæ auctoritatis fulcramus, ne forte aliquando perverlorum insellationibus consulti, sancti propoliti dispendium animæ eorum paterentur, sed potius divinæ gratiæ assentiis; & Regi munificentia largente, nostre quoque mediocritatis aliquot suffragante dispensent, omni prorsus & maxime Clericorum insellatione seclata, absque ulli iniquitatis valeret implere quod bonorum omnium Auctori voverunt. Igitur nos postulantes obulerunt nostris obrutibus, presente etiam Domino CAROLO Rege, qui petitionibus prædictorum Fratrum piissimo favebat affectu, quosdam privilegia sanctissimorum Pontificum, necnon & præcepta clarissimorum Regum, de libertate prædicti Monasterii ab eisdem suis temporibus honorificè confirmari, insuper & Apostolicæ auctoritate irrevocabiliter corroborata. Ergo residens idem Deo amabilis Rex CAROLUS in ipsa universali Synodo, prædecessorum suorum præ-

cepta & privilegia, seu confirmationes Apostolicas auctoritatibus roboratas, maxime autem privilegium LANDERICI religiosi Parisiorum Episcopi sollicitè consideratum, quod ut hic Regularis Ordo inviolabiliter conservaretur, terribilibus & mirabiliter obtulando ob deprecationem D. HILDOVICII filii Dagoberti incluy Regis factum, & Sanctorum qui usque hodie in miraculis coruscant, manibus roboratum ipsi Ecclesie tradidit, & libertatis eam privilegio honoravit, publicè recitari iussit. Quo factò, hortatu pariter ac deprecatione ipsius præcellentissimi Regis, Hildovici Abbatis, cæterorumque S. Dionysii Monasterii Fratrum petitionibus assensum præbuimus, scilicet, ut ea quæ superius comprehensa sunt nostrâ quâ prævalemus auctoritate roborarem. Statuente igitur Synodo, omnes videlicet Episcopi qui prædictæ Synodo interfuerint, ut ea omnia que in prædictis privilegiis seu præceptis continentur, jam dicti Monasterii S. Dionysii Monachi, tam ipsi quàm successores eorum per ventura tempora absque eorumque Petitiarum urbis Episcopi repetitione, seu cuiuscumque reclamacione vel contradictione, quietè in perpetuum possident. Quin etiam ego ipse ANTHAS, acti indignus Petitiarum urbis Episcopus, hoc consentiens laudavi, privilegiorumque Domini LandERICI Antecessoris mei omnino æquitate tramite servare approbans corroboravi, corroboratumque nunc & futuris temporibus mandavi, omnibusque Successoribus meis per omnipotentem Deum, qui verbo suo cuncta creavit, & Spiritus oris sui universa formavit, interdico, ne quidquam ex his omnibus quolibet modo unquam repetere audeant. Si quis autem tanti Regis, Domini sanctici Caroli, in d. beneficiis, hujusque universali Synodi benevolentiam fraudulenter seu violenter subvertere præsumserit, eam velut rapacem atque ferilem quæ à populi Dei societate jullo atque tremendo anathemate separamus, nisi dignè penitentia, & subséquente emendatione quod perpetrè erit, correxerit. Hoc autem nostrum decernimus, sicut est, ut veram esse credatur, & firmissimè ab omnibus Catholicis fides cultoribus præsentibus & futuris teneatur, subscriptionibus propriis firmavimus.

- HILDMARUS Sanctæ Metropolis Ecclesie Remorum Episcopus subscripti.
- ANGILMOLDUS Sueffionis Ecclesie Episcopus subf.
- HILMERARDUS Ambianensis Episcopus subf.
- HERPULINUS Sylvanectensis Episcopus subf.
- HILDMARUS Laudunensis Episcopus subf.
- ODD Belvagarum Episcopus subf.
- HILFRIDUS Mortuensis Episcopus subf.
- RAGINELMUS Tornacensis Episcopus subf.
- GULIELMUS Cathalaunorum Episcopus subf.
- WANILO Sanctæ Metropolis Ecclesie Senonenlis Episcopus subf.
- ÆTHAS Parisiensis Episcopus subf.
- GISEBERTUS Carnotensis Episcopus subf.
- AGIUS Aurelianorum Episcopus subf.
- HILDMARIUS Meldensis Episcopus subf.
- ABBO Niveracensis Episcopus subf.
- WANILO Sanctæ Metropolis Ecclesie Rothomagalis Episcopus subf.
- HAIRARDUS Luxovenlis Episcopus subf.
- WALBERTUS Abrincatenlis Episcopus subf.
- GOMBERTUS Ebroicentis Episcopus subf.
- HILDMERANDUS Segensis Episcopus subf.
- HERLUINUS Constantianæ Urbis Episcopus subf.
- ROBULMUS Sanctæ Metropolis Ecclesie Bituricæ Episcopus subf.
- HERARDUS Sanctæ Metropolis Ecclesie Turon-

nenfis Episc. subf.
 DODO Andegavorum Eccles. Episc. subf.
 ACTARBUS Nannetice civitatis Episcopus
 subscripti.
 JOHANNES Eduorum Episc. subf.
 GODEFRIDUS Cablonnensis Episc. subf.
 RADONIVS Montisfemium Episc. subf.
 FROTHARIUS Sancte Metropolis Ecclesie Burde-
 galensis Episc. subf.
 FASCULUS Andouancensis Episc. subf.
 INGEMALDUS Pict. voram Episc. subf.
 FOLCHMERIVS Augustie Tricarum Episc. subf.
 ADAMARIUS NATAIVS ad vicem Gavhleri Re-
 gis dignitate Cancellarii recognovit.

IN CONVENTU PISTENSI,

*Bona Abbatis S. Germani Autissiodorensis
 confirmantur, An. DCCCLXIV.*

ANNO ab Incarnatione Domini octingentesimo
 sexagesimo quinto, Indictione duodecima,
 anno vero Regni gloriosi Regis KAROLI vigesimo
 quarto, postus nobis diversarum Provinciarum, &
 Urbium Gallie Praefectibus in loco, qui Pistas
 vocatur, quo nos generalis necessitas traxerat insti-
 tuendi munitiones contra Normannos; quo etiam
 pro Regis ita confirmanda regia nos Praecepto
 evocavit: advenit nos Legati Monachorum sancti
 Germani Autissiodorensis Monasterii, quibus praesertim
 memorati Regis filius venerabilis Abbas HILDE-
 BRANDUS, supplicantes, ut ad loci sui Religio-
 nis stabilitatem, ac securitatem perpetuam obtinen-
 dam, de facultatibus ipsius Monasterii eorum usibus
 specialiter deputatis, Decreti nostri authorita-
 tem transcriberemus, ne aliqua deinceps immutandi
 ea, quae iustè petita & concessa sunt, cuquam
 pateret facultas. Quippe ut prudenter iam atque
 Religiosi tenentes in memoria sua quod rectè præci-
 piatur; *In deo iuramur se memores si malorum;* & sus-
 pectam habentes eorum incertarum mutationes, sibi
 per nos consulti operaverant, ut inter varias muta-
 tionum vicissitudines, ipsi divino munere, nostro-
 que consensu freti, nulla unquam necessitate oc-
 casione poterant sua Religio sine dispendio, sed
 potius ipsius Dei, nostraeque provisione assidui immu-
 tabilibusque beneficiis ad meliora increscerent. Eo-
 rum igitur studium approbantes, praesentiumque
 penitus amplectentes, eisdem votis praebuimus assen-
 sum, optatumque impendimus favorem, ut san-
 ctionum operam, quae suis divinis conferrentur, non
 adjuvare solum, verum etiam efficerentur partici-
 pes. Quae cumque igitur Regis magnificentia ad con-
 servationem sui propositi sunt adepti, quoque Prae-
 cepto ejus votivum expressit & collecta sunt: id
 est mania in gyro Monasterii sita, & ut vulgo lo-
 quuntur, clausi vinearum, scilicet ille qui adhaeret
 Monasterio & campanae, plantae abundantia, Cortic-
 canus & Clauvillus de Patrinaco, cum aliis vin-
 cillis, Asiacus ad integrum, Alta-rigo cum integritate;
 Manilla in Fontanibus, quae cum veneratione
 Metropolitanis Episcopo permanserunt pro rebus
 sancti Remigii, Colonias, villare, quod cum
 Aglinico, villa carnei coram deputata, Regis

Praecepto per commutationem habere decretum est,
 cum manio indominicato, & appendicis suis ad in-
 tegrum; Manilla in Maruico, Pons Maxentus ad
 integrum; Manilla quae Hildeburgis dedit in Mo-
 nasterium - medium, Desmivac ad integrum,
 Albus-Cippus media cum Ecclesia; Manium unum
 in Ropi, & alia Mania in Surgico, & Langromo,
 Orgiacus, Paulinacus, Bosulacus, & Valens, &
 Quinticus mediae quam commutaverant pro Le-
 dilmo, Partinacus ad integrum, quam de rebus
 sancti Stephani ad Comitatum Pagi Autissiodorensis
 pertinentibus, cum Chunrado Comite propinquo
 Regis, & Christiano Episcopo, pro Festinico, Le-
 frodio & Graniolo, regali auctoritate commutaver-
 unt; Rochonorus, quam cum praefato Comite pro
 Modoligo commutaverunt, Sedivacus, Nabracus,
 Vendilus, & in Belsenii Pago vincta una, quae
 Morgis dicitur, Urus, Modoligus, Luciacus, Mun-
 staluus & Magniacus etiam, in quo sunt diversis
 locis mania viginti-quatuor, & Regio Praecepto de-
 finata sunt vobis Monachorum, Vultumiacus
 cum coloniculis, in Aglicus mania tria cum fan-
 naris, & pucatione, pro quibus illi dederant mania
 quatuor in diversis locis. In Tricallino Pago man-
 sum unum, & diversae terrae in elemosinam illis
 dicit. Cella Mulherensis, quam ipsi deprecantibus
 Monachus Regis liberalitas sociavit, cum quibus
 etiam villam Abundaciam nomine, pro Auto-
 niaco commutaverunt. Praeterea Quinticus media,
 & Cuciacus, quae ipsi Monachi de portione sua ad
 portam deputaverunt excipiendis Monachis & car-
 teris familiaribus suis: sed & ad thesaurum Mau-
 sella, quae sunt in Vogrado & Calleneto, & man-
 sum unum in Siglinaco, cum terris & vineolis, in
 Cuelis, & Nantilla, & Bariacis cum appendicibus
 suis, & in Villari mania duo cum vineolis & terris,
 quae diversis homines pro elemosinam vel loco sepul-
 turae largi sunt; & in Baudia manium unum. Res
 quoque quas dedit Herimarus vir nobilis ad Rhen-
 dum Matriculanorum, quos Nonnones vocant,
 hoc est in Nigrono, & in Lacunis, sive Linerolis,
 & Fereolis. Item ad hospitalia pauperum Vendonia
 cum appendicibus suis, Calnaucus, & in Gavarthaco
 manium unum, in Ballo maniculum unum cum
 vineolis, in Vogrado manium unum, in Valorus
 similiter, in Ceranis similiter, in Crepto similiter,
 sicut etiam Regis magnificentia consensit, ita &
 nos concedimus, ut intra annum per quadraginta
 dies certas, ex collatione recenti honorum homi-
 num, in filivitatibus sanctorum benedictiones fra-
 tribus in Praeposito vel Decano solemniter procurerent.
 Praecipimus quoque ut ex omnibus reliquis facul-
 tatibus Monasterii, quae vel dominico regis, vel
 beneficiorum consuetudine detinentur, decimae hos-
 pitalibus duntaxat vel pauperum, sicut olim statu-
 tum est, ad integrum conferantur, & facta tertia
 totius Monasterii, & his auxiliis quae mania debent
 certis & oportuis temporibus insinuantur.

Nos Deo, & ipsi Domino Regi uberes gratias re-
 ferentes, statim in perpetuum immutabiliter con-
 servanda, nec unquam ullum defectum, mutatio-
 nemque passurae quamvis Deus & Dominus noher in
 hac peregrinatione Ecclesiam suam dignatus fuerit
 gubernare. Optamus etiam ut gloriosus Dominus
 noher beneficiorum suorum cum dei cultibus Deo
 conferente quandoque percipiat praemium, quibus
 congruum suae largitionis praebere non dubitavit
 munusculum. Nos vero memores nostri officii, eosdem

a de Consensu] Privilegium hoc cum Acherio comen-
 sator usque & suis successoribus, cui nomen erat Vidori Co-
 citorio, quoque hitoriam Abbatis S. Germani Autissiodo-

rensis, aliorumque Monasteriorum elaboravit. Vide li-
 brum v. de re Diplomat. pagg. 476. 477.

venerabiles fratres monemus, ut in sancta Religione, quam Deo profecti sunt, quotidie proficiant, suar sanctitatis exemplo ad se ascendentes instigant, famaque laudabili ad Dei gloriam absentes quoque esse student imitabiles, ut eorum merito & Ecclesiarum republica dirigatur, & miserrabili intercessione cunctæ res Ecclesiasticæ succedant.

Si quis autem Abbas, vel alius qualibet contraria persona hanc ipsam Constitutionem aliquâ impeditæ abuti, vel corrumpere subreptione motus fuerit, aut censum sive commodum aliquod imponere tentaverit, quæ nos ut Dei servi graventur penitus exclamamus, hæc nostrâ admonitione compertâ nisi contumax se à malo subtraxerit, & competenti poenitentia texerit, eam velut turbantem pacem atque salutarem concordiam à perceptione sacratissimi Corporis & Sanguinis Domini nostri Jesu Christi separamus, & anathemata, quo dignus est; plebendum, donec ex corde resipiscat, decernimus, ut qui scandalum intulerit queri ac refrigerio Deo famulatum, ipse ab eis exclusus, damnationem debitam perferre cogatur. Ut autem hoc Privilegium certum juxta obtineat vigorem, Deique famulus plenam semper conscientiam securitatem, subscriptionibus id propriis præsentibus roboravimus, & abentes Fratres & Coepiscopos nostros ut idem facerent dignentur, sique nobis etiam in hoc usque omnes exhibeant, obsecramus.

WANTO munere divino Senonensis Episcopus hoc privilegium recognovi, & subscripsi.

HINCMARUS nomine non merito Remorum Episcopus, ac plebs Dei famulus, subscripsi.

LOTHARIUS * sanctæ Burdegalensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.

ROGULFUS Bituricensis Episcopus subscripsi.

AGUS sanctæ Aurelianensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.

CHRISTIANUS Antistiodorensis Episcopus subscripsi.

LEUDO * vocatus Episcopus sanctæ Nivernensis Ecclesiæ subscripsi.

FOLCHRICUS indigenus Episcopus Augustæ Tricarum subscripsi.

ISAAC sanctæ Lingonensis Ecclesiæ indigenus Episcopus subscripsi.

HARFONUS sanctæ Salvaticensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.

GIBRALDUS indigenus Kavilloneosis Episcopus subscripsi.

HILDUINUS divina misericordie vocatus Ebroicensis Episcopus.

INGENALOUS Pictavorum gratiâ Dei Episcopus subscripsi.

ODO Bellouacensis Episcopus in nomine sanctæ Trinitatis subscripsi.

ROTLANNUS Episcopus Ecclesiæ Arclatenis hoc privilegium firmavi, & subscripsi.

ERCHENBARY Catalaunensis Ecclesiæ indigenus Episcopus subscripsi.

RACINALDUS sanctæ Torocensis Ecclesiæ indigenus Episcopus subscripsi.

LIUTBERTUS sanctæ Mogontiacensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.

ALTHFRIDUS Hildesheimensis Episcopus subscripsi.

FRICULFUS sanctæ Soodonicensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.

BARNARDUS sanctæ Marliconensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.

SYNODUS VIENNENSIS,

in qua præside Alexandro Archiepiscopo inter duos Abbates sopita est.

ANNO Incarnationis dominicæ octec. vii. Indictione x. acta est Synodus apud Viennam Metropolim jussu Domini ac venerabilis ALEXANDRI ejusdem Ecclesiæ Archiepiscopi, in Ecclesia videlicet Domini & Salvatoris nostri, ubi à multis in eius præsentia suorumque ministrorum, oceanus & venerabilium Abbatum, videlicet EIALI Præpositi, ERLST Archidiaconi, VALDORUS Abbatis, LEUDONIS Abbatis, multorumque aliorum reverentium Sacerdotum à diversis diversis prolata sunt querentia. Inter cetera verò, quæ in hac Synodo dicuntur, ac discutenda erant, orta est quadam altercatione inter ARIBERTUM Abbatem Romanensis Monasterii, necnon & BARNARDUM venerabilium Monachum sanctique Maurici Abbatem, et territorio de quidam Capellâ sancti Severi, in Parochiâ sancti Primi sic in villâ Laniaco, quum quidam homo in præstariis tenebat nomine Fulcherus, dicens jam ductus Aribertus Abbas quâ ex prædicto territorio iustè & legaliter ad Capellam sancti Severi pervenire debuissent. Sed Barnardus Abbas affirmans do contra dicebat non ita esse sed omnes decimæ ac præmemorato territorio legaliter & rationabiliter plus pertineret ad Ecclesiam sancti Primi, quam ille in manu ad ordinandum habebat, præter privam Monachorum laboratum, quum ad ipsam sanctam Capellam. Tunc à sanctâ Synodo iudicatum est illi, ne forte deinceps ex eadem causâ aliqua moliretur injuria, ut licet ille propriis testificabatur verò, ita testes sui Sacerdotes sub iuramento affirmassent.

Prædictus quoque Barnardus Abbas suos in sanctâ Synodo præsentis ostendit testes, quorum nomina sunt hæc: CHRISITIANUS Presbyter, SIGUINUS Presbyter, ALBARIUS Presbyter, FOLMARUS Presbyter, BADINUS Presbyter, ARCHIMBERGUS Presbyter, GIBROLUS Presbyter, Et sacramenta datis omnino legaliter explevit, licet iudicatum fuit, & prædictas decimas ad eandem Ecclesiam sancti Primi evindicavit.

Ego ALEXANDER sanctæ Viennensis Ecclesiæ Episcopus propriâ manu roboravi, & aliis roborare iussit. EIALUS humilis Præpositus, ANDREAS Presbyter.

b. *Leobano*] Balizus volit legi *Frateris*, & isit] *Lido*, pro *Lido*.

M O N I T U M.

CONCILIUM Romanum, præfidentis Gregorio Papa V. celebratum exhibemus, quod à veteri cod. MS. Ecclesiæ Podiensis, sive Amicensis & Pellaensis, descriptis & ad nos transmissis noster Andreas Liabonus, Prior Casæ Dei, impensis rebus antiquè imbuimus. Hujusmodi Concilii pericopæ vulgavit Odo Giffelmus in lib. 2. historiæ Podiensis capite 18. quam postmodum Philippus Labbe tomo 2. Bibliothecæ novæ, & Sammarthani Gallie Christianæ inserere. At nos Synodum illam diuissè lætere hæud possi, integram cum subscriptionibus dare volumus, ut potè nonnulla continerent, quæ viris doctis hactenus obscura videbantur.

Nonnulla itaque majoris momenti eo in Concilio sunt advertenda. PRIMUM, Sententia dissolutionis matrimonii à Roberto Rege cum Bertâ contrahiti, læta nimirum tam ob causam quod consanguinitas esset nullâ prorsus aliterne impedimenti mentione factâ, cujus meminit fragmentum historiæ Franc. apud Chisium tom. IV. ad hunc modum: Idem verò Rex in uxorem sibi assumptam matrem Odonis Comitis, Bertam nomine, qui eodem tempore puerulum erat. Illa autem commatrem ejusdem fuerat Regis. Idem namque Rex filium ipsius de sacro susceperat lavacro. *Heligandus etiam in vita Regis Roberti epistole habet ista: Non exhorruit factus copulationis illicitæ, dum commatrem & sibi consanguinitatis vinculo nexam duxit uxorem. Car postè Concilii Patres id impedimenti fabricaverunt, ratio hæc est, nempe ad dissolvendam hujusmodi matrimonium sola sufficit consanguinitas.*

De excommunicatione ab ipsiusmodi Patribus inflictâ Hertsembaldo Turonensi ceterisque Episcopis qui incestu nuptiis consenserant, interfuerantque, agit Leo IX. in epistola ad Henricum Romanum filium, cujus verba referet Ivo Decretis pag. 9. cap. 8. Ob quam rem quoniam erant carnis affinitate conjuncti, ab antecessore nostro, cum Episcopis qui placito interfuerant excommunicati, post ad Sedem Apostolicam venientes, cum satisfactione sumptâ penitentiam redierunt. *Et hoc inter Reges Episcopos juxta Concilii definitionem Romanam satisfactores perrexisse.*

Postmodum verò cum Rex Robertus nollet Bertam repudiare, ipsique præstrati adhererent, à Gallia Episcopus fuit anathemate percussus, ac habet Petrus Damiani in epistola 15. ad Desiderium Cassin. Quos etiam, inquit, virum scilicet & uxorem omnes ferè Galliarum Episcopi communi simul excommunicaverunt sententiâ. Tandem per Abbonem Fioriacensem Abbatem durè increpatus, privatim & publicè confessus est culpam, obsecravit indulgentiam, deploravit ærumnam, jejunavit, oravit, & confessionis lux testimonium in perpetua sæcula vulgare dolore transmisit: Ita Heigandus ibi supra.

SECUNDO, observabimus Decretum de restituenda Merseburgensi Ecclesiâ, quam, cum esset erecta ab Sede Apostolicâ & Ottoni I. in Concilio universalis, designasset Otton II. Legendas illud de re Dismari & ipse Merseburg. Episcopum in Chronis lib. 1. pag. 12. qui Henricum Anticæpæm dictum offerens Ecclesiâ de lapidibus construi, & dedicari præ episcopi in Merseburg. Item lib. 2. pag. 17. Ottonem I. ejus filium ait Deo veruisse, quod si victoriam de Hungaris reportaret, Episcopatum in civitate Merseburg in honorem S. Laurentii erigi curaret. Et lib. 3. pag. 2. tradit, Ottonem II. erectam à patre eundem Episcopatum, pauperumque relietum malis prædatis ac juribus ditasse, quia Giselerum illius sedis Episcopum multum diligebat. Denique pag. 30. ejusdem libri scribit, Giselerum fraude & artu, atque favore factum Ottoni II. Adalberto Magdeburgensi successisse: ac tam Merseburgensem Episcopatum destrultum atque in diversas dioceses distractum, subditumque Albersstensi esse. Adus præterea Dismari: Præcepta, quæ munera Regalia seu Apostolica continebant, aut igni comburebat (Giselerus) aut Ecclesiæ suæ murato nomine designari fecit, mancipia, & totum quod Merseburgensis Ecclesiâ recipere deberet, ne unquam colligeretur, sponte dispersit. His de Merseburgensi sede confesso tradidit Lambert. Schafnaburg. ad an. 904. & vita S. Adalberti apud Sarum 23. Aprilis. Prorsus Concilii Romani decreto Giselerus tamquam destrultæ Sedis Merseburgens. auctor damnatus est.

Porro eidem decreto obtemperatum damnatum fuit an. 1005. teste Dismaro sepè jam laudato, in lib. 6. pag. 60. agente de Henrico Rege: Qui convocans ad se omnes Regni Primates, dedit Episcopatum Sanctæ Merseburg Ecclesiæ Capellano suimet nomine Wigberto, cum baculo Archiepiscopatus Tagnoniensis, cum quo ipse quidquid Antecessor suus (Giselerus) injustè de hac auferere præsumsit Ecclesiâ, renovanti ejusdem ardens reddidit, consentiente in hoc Arnolfo Piziale, Eius quoque & Hiliebardeo Episcopis, quibus Diocesis illa fuit divisa, ac omni populo applaudente.

TERTIO, *Quid Gisletero, qui de Meisiburgensi Ecclesia ad Magdelungensem migraverat, Silvestro II. Pontifice Gregorio V. successore conuersus, audiendus iterum Dismarus in lib. 4. p. 43. Post hæc, ait, Imperator Gisleterum Archiepiscopum eo quod duas teneret Parochias, in Synodo accusavit Romanâ, judiciali eum sententiâ ab officio suspendit, ac per interuentus ab Apostolico eundem illò vocari præcepit: qui tunc paralyti percussus, cum venire nequiret, Rotmannum misit Clericum, qui iuramento, si alter non crederetur, se excusaret. Et infra de eodem loquens Gisterio: Secundâ feriâ (Palmarum) Archiepiscopos eisdem loci Imperatoris edicto priorem suscipere Sedem rogatus, datâ internuntii magnâ pecuniâ indùcias ad Quindelingeburg vix impetravit. Fit illic magnus Senatorum coortus, Paschalia etiam ibi peraguntur gaudia, & habitâ in secundâ feriâ Synodo iterum Gisleterus vocatur. Hic infirmitate oppressus validâ, à prædicto excusatur Rotmanno, & in multis à Walterio tunc Præposito defenditur. Inducitur hinc Concilium in Aquigrani, quò ipse cum suis veniens iterum ab Archidiacono Romanæ Ecclesiæ alloquitur, qui sapienti consilio usus, generale sibi postulat dari Concilium: sicque indiscussa dilatauit hæc omnia, usque dum hæc Dominus finire dignatus est, nostris propriis temporibus. Denim eodem antè in lib. 5. pag. 57. de Henrico Rege loquens infit: Deinde ad Dronburg veniens, Willigisum Archiepiscopum cum cæteris familiaribus, ad Gisleterum misit Archiepiscopum tunc nimis infirmatum, ut memor Domini, quidquid in Meisiburgensi Episcopatu hætenus deliquit, hunc refundendo, iniustamque Sedem relinquendo, in ultimis saltem emendare voluisset. Quibus vix talibus respondit: Dentur mihi trium vel quatuor induciæ dierum, & mihi liceat abire: quibus transactis, certa vobis referam. Hæc apud Regem impetrans, & in curru, ut diù tunc solebat, exiens ad Triburi curtem suam venit, ibique duos comoratus dies VIII. Kal. Feb. migravit ab hoc sæculo.*

QUARTO, *Hæc ab re factis hic inserere Silvestri Papa II. bullæ fragmentam, quòd Concilium Romanum decreuit mirè illustres, & confirmet: Silvester Servus Servorum Dei Theordardo Sanctæ Vallavensis Ecclesiæ . . . . Quoties quæstiones ex adverso oriuntur, oportet ut in Synodala Concilio suis quæretur. Quocirca quia constat in generali Synodo habitâ Romæ, Stephanum tunc Ecclesiæ inuaforem à prædecessore nostro iure damnatum, & ab omni officio depositum, quòd Guidone vivente Episcopo, avunculo ac prædecessore suo sit electus sine cleri & populi voluntate & à quibusdam tantum Episcopis in Episcopatum post ejus mortem ordinatus: & quia . . . . Clericus in Vallavensi Ecclesiâ famulantibus, licentiâ alium eligendi Episcopum priùs concessâ, tum ut eorum electus à Romano Pontifice in Episcopatum ordinaretur. . . . te ab isdem electum didicimus: Ideo eorum electio tu faventes, auctoritate Apostolicâ te in Episcopum ordinamus. . . . Pastoralis sollicitudine te, Frater carissime, hortamur, ut solerti curâ gregem tibi commissum custodias, temetipsum sic in bonis operibus disponas. . . . ut si quis Episcopos te excommunicare præsumserit, aut anathematis vinculis, quod fieri . . . . nostro fretus munimine ipsam excommunicationem parvipendas &c. Et hæc quidem ex arboris cortice, nulle in loco exco. & fadato eruit Odo Giffene, atque in hist. sui Podiensi remittit loco citato.*

Alia itidem Romæ Synodus à Gregorio V. est habita, ubi de Sede Anusoni in Provincia Tarraconensi Gualdellus tamquam inuafor dejectus dicitur in epistola Gregorio V. nondum vulgata, quæ in apud se reconditam servat V. C. Stephanus Baluzus. Dejectum quoque sub Arnulfo Mediolanensem referi Constitutio Ottomæ III. Imp. ex Chronico Forfensi edita per Lucam Hoffmannum in Collectione Romanâ, &c. pag. 219.

CONCILIUM ROMANUM

PRÆSIDENTE GREGORIO PAPA V.

Anno Incarnationis Dominicæ DCCCXCVIII.

IN nomine Domini Dei Summi, Incipiant Capitula generalis Concilii edita à domino Gregorio quinto Papa, cui interuit gloriosissimus tertius Otto Cæsar Augustus & omnes subscripti Episcopi, habiti Romæ in Basilicâ beati Petri Principis Apostolorum anno tertio Imperii eiusdem Cæsaris & Apostolatus prefati Papæ.

Ut Rex ROBERTUS consanguineam suam BERTAM, quam contra leges in uxorem duxit, dere-

linquat, & septem annorum penitentiam agat secundum præfixos Ecclesiasticos gradus, iudicatum est. Quòd si non fecerit, anathema sit. Idemque de eadem BERTA fieri præceptum est. HENRICHUM BALDUM Turonensem Archiepiscopum, etiam conjugii consecratorem, cum omnibus Episcopis qui consentientes interfuerunt his incestus nuptiarum Regis & Bertæ consanguineæ suæ, à sacrosanctâ communionem suspendimus, donec ad hanc sedem A-

- possitiam veniant sustinere.
- II.** Ut Episcopus Merseburgensis à sede Apostolica & bonæ memoriæ OTTONI primo Imperatore per universali Concilio fundatus, itemque à sede Apostolica & Imperatore OTTONI secundo sine Concilio destructus, ut in proprium honorem redeat à sanctâ sede Apostolica iudicatum est per universale Concilium, præsidente domino OTTONI tertio Augusto Cesare, & domino GREGORIO Papa quinto.
- III.** Si GISELARIUS sanctæ Magdeburgensis Ecclesiæ Archiepiscopus potuerit canonicè comprobare, quòd per ambitionem de minori sede Merseburgensi ad maiorem, Magdeburgensem non migraverit, ut non deponatur iudicatum est. Sed si Cleri & populi invitatione & electione migravit, in eadem permansisse Metropolim. Quòd si aliq̃que invitatione, non tamen per ambitionem & avaritiam factam esse constiterit, ad priorem redeat sedem. At si ambitionem & avaritiam negare non potuerit, destitutum est ut amittat utramque.
- IV.** STEPHANUS sanctæ Vellovensis Ecclesiæ dictus Episcopus, ut omni ordine Sacerdotali careat auctoritate Apostolica edictum; eo quod à WIDONI vivente Episcopo, avanico & prædesse fore post se electus sine Cleri & populi voluntate, ac post ejus mortem contra Cleri & populi voluntatem à duobus cæcibus Episcopis non comprovincialibus sit ordinatus.
- V.** DAGOBERTUM Bituricensis Ecclesiæ Archiepiscopum, & ROGLIUM Neversensis Ecclesiæ Episcopum, à communionem suspendimus, donec ad hanc sanctam & Apostolicam sedem veniant & satisficiant; eo quod STEPHANUM WIDONIS Episcopi nepotem eo vivente contra leges Ecclesiasticas electum, in Episcopum ordinare præsumserint.
- VI.** Ut Cleri & populi civitatis Vellavorum licentiam habeant eligendi Episcopum, iudicatum est; & ut electus à domino Papa consecratur in Episcopum, statutum est.
- VII.** Ut REX ROBERTUS Stephanum Widonis quondam Vellavorum Episcopi nepotem iustè damnatum & depositum nullo modo jurare præsumat, nec et præbere auxilium, iudicatum est; sed ut Cleri & populi siveat electioni, salva sui debita subjectione, decretum est.
- Ego GREGORIUS sanctæ Catholice & Apostolice Romanæ Ecclesiæ Prælati præfati & subscripti.
- GREGORIUS Ravennatis Archiepiscopus.
- GISELARIUS Capuani Archiepiscopus.
- SIGIFRIUS Piacentinus Episcopus.
- HUBERTUS Firmensis Episcopus.
- PETRUS Cameracensis Episcopus.
- LAMBERTUS Constantiensis Episcopus.
- HUGO Gennavensis Episcopus.
- HUGO Sedunensis Episcopus.
- HENRICUS Sancti Juliani Vicariis.
- BENEDICTUS Lovicanensis Episcopus pro se & pro omnibus Cardinalibus Episcopis.
- JOHANNES Metanenensis Episcopus.
- JOHANNES Albanensis Episcopus.
- TERALOUS Bellicensis.
- PETRUS Pænestinus Episcopus.
- INGI... Cancellarius Episcopus.
- GREGORIUS Oshensis Episcopus.
- BENEDICTUS Portuensis Episcopus.
- STEPHANUS Cerenis Episcopus.
- AFFRICIUS Serretinensis Episcopus.
- HUMBERTUS Lufaceus Episcopus.
- HUMBERTUS Annæ Episcopus.
- LIOSTRANDUS Saunoi Episcopus.

JOHANNES Sætinus Episcopus.
 ALOBERTUS Episcopus.
 ALBERTUS Penfarcensis Episcopus.
 RAINSRIUS Mundenis Episcopus.
 BERNARDUS Cictane Episcopus.
 ABIALDUS Clusina Episcopus.

GESTA SYNODI AURELIANENSIS,
Anno circiter M. XVII. celebrata.

RUsum quoque duci dignum memorie tradendum de prelatato viro, scilicet AREPASTO, quomodo in Aurelianâ urbe divina ope, suiq̃ insigni filibri acume hæreticam pravitatem latenter pullulantem, jamjamque per Galliarum provincias nefandi erroris venena cascida propinquantem, non solum deprehendit, sed etiam omnino comprehensit. Erat enim de genere Comitum Normannorum, eloquio nitidus, consilio providus, bonis moribus comptus, ac idcirco legationis officio tam apud Francorum Regem, quam apud Proceres notissimus exaltatus. Hic in domo sui quondam Clericam habuisse dicitur nomine HARRERTUM, qui lectionis gratiâ Aurelianam urbem adire decreverat. Verùm dum veritatis auctores querere satageret, cæco stinere in totius hæretis barathro dilabatur. Nam eâ tempestate in eadem civitate duo Clerici STEPHANUS & LISIUS apud omnes sapientiâ clarî, sanctitate sua religione magnifici, elemosinis largi, opinione habebantur veluti. Eosdem me moratus expetit Clericus, & parvo tempore interituro, docens discipulus eam divini verbi dulcedine ab eis delectatur mortifero nequitie haustu, qui de mentis errore diabolico irretitus, totius divinitatis expertus, sapientiarum artem confendisse se credit. Qui patrum repedans, domum suam, quem singulari affectu diligebat, subleatè verborum in errorum viam sentim admoveudo secum strabere cupiebat; teitricus Aurelianam urbem per ceteris urbibus consuecit lueri sperentis, atque sanctitatis lampade. In ejus verbis dominus ejus intellectuali auditu ipsum animadvertit à viâ justitiæ devium; & eundem Comiti RICHARDO causam innotuit, atque rogavit, ut ROBERTO Regi licetis pretem in regno ejus adhuc latentem antequam propagaretur, pateficeret, & ut Rex eundem Archiepiscopo ad expellendam eam oportunitatem auxilium non denegaret. Itaque Rex insperata re attonitus, mandavit ut idem vir cum Clerico suo ad Aurelianam urbem citò gressum diregeret, pollicens omnimodis in hac re suam auxilium.

Cumque jubente Rege iter ageret, Carnotis devenit. Fulbertum Venerabilem Antistitem super hac re consultatur, qui fortè tunc aberat; nam Romam gratiâ orationis aberat. Tunc causam sui sterneris causam sapientis Clerici EBRAROD nomine, Carnotensis Ecclesiæ Sacrificinio innocuit; fugitans sui consilium opem, qualiter iter deberet in acce, & quibus armis se munire contra multitudine artes diabolice fraudis. Qui sapientis usus consilio cum prædicitur, ut quotidie primò mane Omnipotentis opem quaeritans Ecclesiam devotus adiret, orationum incumberet, atque sacrosanctâ Communionem corporis & sanguinis Christi se maniret, deinde scilicet ad auditum hæreticam pravitatem figuræ sanctæ crucis processus pergeret, nihil horum quæ ab eis audiret, contradiceret, sed simulato discipuli vultu, omnia tacitus in domicilio pectus confereat.

ANNO circ
 1017.
 E. sup. Char-
 tulario S. Pa-
 tri Carnat. de
 Valle.

Notanda hæ-
 retici Stephe-
 ni & Lisii,
 ac preparatio-
 rum dactylot-
 tæ.

Archiepiscopus hæ-
 reticam expo-
 siturus, Car-
 notum perit,
 ut Fulbertum
 Episc. con-
 suleret.

Aureliana de
fopulum de
fimala.

Igitur Aurelianus devotus, ut edoctus fuerat, quotidie factâ communione, ac supplicis oratione munitus, ad eorum doctrinam veniens, ad iustitiam rudis discipuli primis intra domum erroneorum assidebat. Cumque ultimum divotissimi voluminum exemplum eum, & quibusdam rerum similitudinibus informaret, atque more perfecti discipuli soliditatem aurei intentum videret, inter alias similitudines sylvestris arboris similitudinem ei proferunt. Tactandus es, inquit, à nobis ut arbor sylvestris, quæ translata in viridario tamdiu aequa profunditur, donec humo radicetur, dehinc ipsius & rebus superfluis emundatur, ut postmodum terrea tenuis truncata sarculo, meliori iteratur ramusculo, quæ postmodum fertilibus sit mellissus pomo. Itaque tu simili modo translatus de iniquo seculo, in nostro sancto collegio a quo persuadersi facientur, donec informes, & gladio verbi Dei victoriam spiritus carere valeas, ac insula doctrinæ tuæ petrosus ab anteo exlosa, nostram doctrinam à sancto Spiritu traditam, mentis puritate possis excipere. At ille de summo verbo quod proferebant, semper Deo gratias referebat: unde rati sunt cum conversum esse in eorum errorem, non iamque suæ nequitie sententiam verbis divinetum liberorum antea cooperam fecuri aperuissent, dicentes: *Christum de Virgine MARIA non esse natum, neque pro hominibus passum, nec verè in sepulchro positum, nec à mortuis resurrexisse*: addentes *In baptismo nullam esse scelerum ablationem: neque sacramentum Corporis & Sanguinis Christi in Consecratione sacerdotum. Sanctos Martyres atque Confessores implere pro nihilo dantes.*

Hæresion ca-
pita.Quæ in re se
vix filit
constituta,
postquam Aureli-
anus vidit.

Responsio.

Cumque hæc & alia execranda peritæ & miserissimi hominis à forido peccato evomerent, Aurelius sic ad eos dixisse fertur: Si in his quæ enumerasti salus hominum, quæ speratur, nulla, ut dicis, esse potest, à vobis obtinæ rogo mihi aperire in quibus sperari poterit, ne meos animos in dubio positus citò cadat in desperationis tutum. Proculdubio, frater, inquit, in charybdi fallæ opinionis hæreticus cum indoctis peccasti, nunc verò erectus in culmine totius veritatis, integre mentis oculus ad lumen veræ fidei aperire cepisti. Pandemus tibi saluta ostium, quo ingressus per impositionem videlicet manuum nostrarum, ab omni peccato labe mundaberis, atque sancti Spiritus dono repleberis, qui scripturarum omnium profunditatem ac veram dignitatem absque scrupulo te docebit. Deinde cælesti cibo passus, interina satietate recreatus, videbis persæpe nobiscum visiones Anglicas, quorum solatio iustus cum eis quovis locotum sine ulla difficultate cum volueris ire poteris, nihilque tibi deerit, quia Deus omnium tibi comes nunquam deerit, in quo sapientie thesauri, atque divitiarum consiliunt. Interca Rex & Constantia Regina, sicut vir memoratis mandaverat, ad urbem Aurelianam cum Episcopo collegio venientes, de sequenti illo ipso suggerente omnia illa necessissima Congregatio simul per officiales Regios de domo ubi erant congregati, abtracti, & in Ecclesiam sanctæ Crucis ante Regem, atque Episcoporum, ac Clericorum certam adducti.

Coram Rege
& Episcopo
sistuntur hæ-
retici.Nefanda co-
rum crimina.

Sed antequam ad conspectum venimus, de cibo illo, qui cæcæ ab illis diebatur, quali arte conficiebatur, necessitibus demonstrare curabos. Congregabantur siquidem certis noctibus in domo denominatâ, singuli lucernas tenentes in manibus, ad iustitiam letaniam demonum nomina declamabant, donec subitâ demotione in similitudine ejuslibet bestie inter eos viderent descendere. Qui statim ut visibiles illa videretur visio, omnibus extinctis lucernaribus, quamprimum quique poterat auferrem

que ad manum filii veniebat, ad abutendum arripiebat: sine peccati respectu, & utrum mater, aut soror, aut monacha haberetur, pro sanctitate & Religione ejus concubitus ab illis æstimabatur: ex quo spurcissimo concubitu infans generatus, octavâ die in medio eorum copioso igne accensio prebatur per ignem more antiquorum paganorum, & sic in igne cremabatur. Cujus cuius tantâ veneratione colligebatur, atque custodiebatur, ut Christiani religionis Corpus Christi custodire solet, agris dandum de hoc saculo exiturus ad Vindicam. Inerat enim tanta vis diaboli fraudis in ipso cinere, ut quicumque de præfata hæresi imbutus fuisset, & de eodem cinere quovis sumendo parum præbavisset, vis utrumque postea de eadem hæresi prestam mentes ad viam veritatis dirigere valeret. De qua re parum distille sufficit, ut Christiani cavereut se ab hoc nefario opere, nun ut studeant discendo imitari. Verum quia digestionem scilicet videtur, ad eadem modo quæ dimisi veritatem oratio, ac facinoroso cultu infidelium crudelitas transcurrendo peragratur, ne prohibitor controversie fermococutio insidiam generet delicto lectari.

Igitur, ut dictum est, illi introductis ante Regem, & Episcoporum conventum: prior ARRYASTUS Regem alloquitur eum, dicens: Domine mi Rex, Miles sum Richardi tui fidelissimi Comitis Normannie, & immensus tenore vinculus, & catenatus ante te. Cui Rex ita respondit: Causam tuam adventus eorû nobis indica, ut eâ cognoscatur aut reus in vincula teneris, aut innocens à vinculis dimittaris. Ad hæc ille respondit: Auditi sapientiæ & religionis hominum qui vincti adstant mecum ante te, ad hæc urbem venire volui, ut inde exemplo honorum operum, & atque doctrinæ eorum melioratus redirem. Hæc quoque domo causa est, pro quo de patris meæ exire volui, & hæc urbem petii. Quod si reatu aliquo pro hoc opere tenor, Præfates tibi assilentes videatur, & judicent. Tunc Præfates discunt: Si sapienter ac religiosis modum quem ab his dicitur nobis preterat, nostro iudicio facili ignoscatur. At ille ait: Regia majestas, & vestra authoritas eis jubeat, ut quæ me docuerunt ea ipsi coram vobis dicant, quatenus audita à vobis aut digna laude habeantur, aut oblivioni tradantur. Quibus Rex atque Auditores cum juberent ut suæ fidei normam referendo patefacerent, totius veritatis inimici alia pro aliis dicentes, intrâ suæ hæresis fundamentum nulla adina introire volebant, sed ut strepens quanto plus in manibus strepitur, tanto amplius clabatur: ita & isti quo amplius concludebantur, veritatis firmamentum tanto magis labiores videbantur cingisse. Tunc ARRYASTUS videns quod redirent tempus, & sermonum clypeo festinavit obviatur suæ fidei errorem, ad eos esse convertens, dicens: Veritatis magistrus non erroris habere putavi, dum considerent illam nobis doctrinam, quam salutariter evangelizabatis, viderem vos docere, atque pollicemini pro penam inferendis, & etiam pro morte tolerandâ nunquam eam esse à vobis demegendam; nunc verò oblitâ fide quam promissistis, ut videro, timore mortis ab illâ doctrinâ longè vultis fieri, meque adhuc rudem discipulum in periculo mori dimittite parvipenditis. Unde regis iustissimè parcendum est, & obediæ tantorum Præfatum auctoritatem oportet, ut in his quæ à vobis dacti, si quæ sunt Religioni Christianæ contraria, ab eorum iudicio cogita, quæ sequenda sunt, & quæ repudianda agnoscat. Docuisti eisdem me nullam in Baptismo promissam veniam peccatorum; neque Christum de Virgine esse natum, neque pro hominibus passum, neque verè sepultum, neque à mortuis resurrexisse:

neque panem & vinum, quod super altare manibus Sacerdotum Ludi Spiritus operatione efficit videtur sacramentum, converti posse in Corpore & sanguine Christi.

Cumque hæc Arefalfo non voce perorasset, GUARINUS Belvacensis Præfati interrogavit STEPHANUM & LISIVM, qui hujus erroris videbantur esse magistri, si na scilicet & credentes quæ ab Arefalfo erant memorata. At illi cum diabolo in inferno jam mansuissent paratam habentes, vera esse memorata, & ita se sentire ac credere constantem offerunt. Quibus cum Præfati diceret, voluisse Christum nasci de Virgine, quia potuit, & pro nostra salute pati in humanitate, ut tertio die devicta morte resurgeret in sua deitate, nosque doceret esse resurrecturus in reformatione: viperino ore responderunt, dicentes: nos neque isterimus, neque hæc vera esse credere possumus. Ad hæc Præfati eos, inquit, interroga: Casuales parentis habuisse creditis, an non? Cumque se credere assicerent, Præfati respondit: Si ex parentibus vos esse procreatos creditis, cum non eratis, ante seculum Deum de Deo genitum sine matre, in hunc temporis sancti Spiritus obumbratione de Virgine natum, cur credere refusistis? At illi dixerunt: Quod natura denegat, semper à creatura discrepat. Quibus Præfati respondit, dicens: Antequam quidquam ferret per naturam, non creditis per filium Deum Patrem fecisse omnia ex nihilo?

Cui alienati à sale dixerunt: Ista illi narrare potes, qui terrena sapient, atque credunt signenta carnalium hominum scripta in membranis animalium; nobis autem qui legem scriptam habemus in interiori homine à Spiritu Sancto, & nihil aliud sapimus, nisi quod à Deo omnium Conditore didicimus, incallum superbia & à divinitate devia proferri; idcirco verbum finem impone, & de nobis quicquid velle facito: Jam regem nostrum in Cæcilibus regnantem videmus, qui ad immortales triumphos dextra sua nos sublevat, cum superna gaudia.

Cumque ab horâ dici primâ usque ad horam novam multifarum elaborarent omnes, ut illi à suo errore revocaret, & ipsi sero duriores minime respicerent, nulli tam anguli sacris vestibus induti in suo ordine, si, cumque ab Auditibus à proprio honore sunt depositi; & Rege jubente Constantia Regina ante valvas Basilicæ stetit, ne populus eorum in Ecclesiam intraret: & sic de gremio sanctæ Ecclesiæ ejecti sunt. Qui cum egerentur, Regina Stephanum sui ultim Confessoris cum baculo, quem manu quæbat, oculum eruit. Deinde extra civitatis edicti muros, in quodam turgorio copioso iugæ acensio, præter unum Clencum, atque unum Monachum, cum nefario pulvere, de quo supra dicimus, cremati sunt. Clencus enim & Monachus divinum natum teiperunt.

Judicium in
eos profectum
Præfati.

M O N I T U M.

SYNODUS Atrebatensis ab Gerardo Cameracensi simul & Atrebatensi Episcopo est celebrata: hoc quippe temporibus antea perseverabant Episcopatus illi duo. Istius antea causam atque denturmatem referre vestri non est instituti: si quis id nosse voluerit, adeat Baldericum Noviomensem Episcopum in Chronico, præfatum cap. 5. lib. 3.

Quam ob causam convocaverit Synodum Gerardus, indicatur, cum in ipsius epistola ad R. Episcopum, (Reginaldum Leodiensem consilio) tam in eadem in Synodi præfatione.

Eximius porro Pontifex divinas Scripturas quam alii hauserit, rebus theologicis quam eruditus fuerit, & quo zelo pro Domino Dei, hoc est, Ecclesia Catholica, arserit, opposueritque sese sentiat hereticis, videbit, Leitor, Synodum istam si evolvere per otium liceat. Quasi disciplina imbutus à pueritia fuerit Gerardus, & quantum deinceps profectus, describit Baldericus Episcopus Noviomensis in Chronico Cameracensi lib. 3. cap. 1. Hunc (Gerardum) in pueritiâ Albero Remensium Archiepiscopus pro consanguinitate, sed & præditi, quæ ex parte matris in ipsâ terrâ habebat, hereditario jure tenendis, permissione parentum abduxit, & sub regulâ canonicâ degentem familiariter educavit. Sub cujus liberali eruditione, & normâ Ecclesiasticæ religionis & mundanæ disciplinæ satis viderat honestatis, &c. Sacris Canonum sanctionibus plurimùm se additum ostendit: qui etsi honorabilis coram regis pompâ & Lothariensis tolerantia sciret se ordinandum, tamen a nulli quidem, nisi à Metropolitanano Remensium Archiepiscopo se ordinatum iri velle respondit. Quippe satis providè ac comperenter causam considerans, non forte videlicet eo etiam ipse consuetudini Sedis Metropolitanæ contraire videretur, &c.

Legenda Gerardus epistola ad Leodiensium Ecclesiæ Archiepiscopum, ubi ejus vigor Episcopalis, Ecclesiastica & disciplina studium ordines, nempe ex ipsi Conciliorum sanctorumque Patrum lectione comparata elucet doctrina, ibid. cap. 19. & cap. seq. Adalberonem Episcopum Landanensem si morali labæ infelium graviter reprehendit, eadem de re ad Archiepiscopum Remensem perscribit cap. 30. Alias scriptis epistolas, quæ ad disciplinam Ecclesiasticam spectant, Pluribus interfuit Synodis ac Conciliis in diversis regionibus celebratis, quemadmodum refert Baldericus supra laudatus.

At miror quòd diligentissimum Scriptorem hæc quam edimus, Synodus læverit, omnesque Auditores, quod sciam, qui de Belgicis rebus tam Ecclesiasticis, tam secularibus, scripsere, quandoquidem percelebris Synodus existit apud Atrebatenses Cameracenses, Gerardus Atrebat, sive Cameracensis Episcopi obitus memorantur in Necrologio MS. Abbatis S. Benigni Divionensis.

Gerardus Episcopus Belvacensis hæreticus, confessor, &c.

Atque ne ad hæreses illa in Synodo damnatas nostra referretur oratio: notanda præcipuè ea est, quæ veritatem Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia negat: nam doctissimè ab Episcopo refutata, pravo dogmate deposito, hæretici redeunt ad Catholicam fidem, sicut habet Synodus in fine cap. de Corpore & Sanguine Domini. Deinde peracta Synodo singulorum suis hæresibus enumeratis, hisque damnatis, respiciunt Gualdianam, atque veram & Catholicam fidem professantur.

Vides, scilicet, eà in Synodo, quæ an. 1015. instituta fuit, multo ante Concilium Verulense anni 1053. phanaticum errorem Novatorum quorundam Berengarii sectatorum, qui panis & vini transubstantionem in Corpus & Sanguinem Christi, dum sacrum mysterium à Sacerdotibus peragitur in altari, & ibi reale ac substantiale Christi Domini Corpus adesse operante Spiritu sancto credere perheretisians, ac pernegat more Catholicorum.

[ANNO 1015.]

SYNODUS ATTREBATENSIS A GERARDO CAMERACENSI ET ATTREBATENSI EPISCOPO

Celebrata anno M. XXV.

*R. nominis dignitate & prerogativâ meritorum Episcopo, GERARDUS nullius
meriti Cœpiscopus, quidquid ad beatam vitam præstantius.*

PRÆFATIO.

CUM nobile ingenium & prudentiam vestram considero, non adeo demerito potuisse nefarios homines erroris spiritu magiçatos, in aliquam pravi dogmatis constanter demeritum: sed ad inquisitionem vestram qualiter dissimulare potuerint, ut vos fallerent, vehementer suspexo. Nam quosdam, ut ipse scitis, hujusmodi homines in sinibus vestris cohabitasse, sicut veris indicis comprobavimus, regulis charitatis vestre. Quos, quia terrore supplicii speciem religionis mentiebantur, indignatos velut innoxios abire permisistis. Quod quidem in illis officior ad subvertendos simplices causâ existit, simplicibus autem scrupulum, ne non audiendos estimarent, iniecit, quos vero examine disculis audirent, nec causam puniendi inventam. Verùm illi quoque qui nulli ab eis ad seductionem hujusmodi ad nos deveniant, comprehensâ, multâ dissimulatione reterebant, adeo ut nullis supplicii possent cogi ad confessionem: donec per eos ipsos, quos jam penè eodem sui erroris maleficio imbracant, convicti, tandem suæ sedite disciplinam partim nobis exposuerunt. Et post aliqua quæ se tenere ex Evangelicâ & Apostolicâ doctrinâ mentiebantur, dicebant Baptismatis mysterium & domnicæ corporis & sanguinis Sacramentum nullum esse; & ad eorum respiciendum, nisi simulationis causâ non intrare: penitentiam nihil ad salutem proficere: conjugatos nequaquam ad regnum pertinere, & cetera quæ hujus libelli frequentia indicant. Quod ideo vobis remandamus, ne simulatam religionem eorum aut compulsa verba audire debeat.

AN. 1015.
CAPUT I.

ANNO Dominicæ Incarnationis M. XXV. Indictione VIII. Domino GERARDO Ecclesiam Kamatacensis seu Attrebatensis urbis regente, quodam annuæ observationis more contigit, ut Dominici Natalis & Apparitionis diebus in sede Cameracensi curia explicitis, idem Præfatus per aliquot dies stationem in sede Attrebatensi facere deberet. Ubi cum de ecclesiasticis functionibus suis pro opportunitate temporis tractare, relatum est ei, quosdam ab Italia sinibus viros eo loci advenisse, qui quodam novæ hæresis sectam introducetes, evangelicæ atque apostolicæ sanctionis disciplinam pervertente tentabant, & quamdam justitiam præferentes, hæc sola puritatis homines aliterbant, vallumque in sanctâ Ecclesiâ aliud esse Sacramentum, per quod ad salutem pervenire potuissent. His auditis, Dominus Episcopus perquiri homines jubet, & inventos sibi præsentari. Qui auditi inquisitionis causâ siquam occultè parabant, sed preventi à quæstoribus trahuntur ad præsentiam Episcopi. Qui in aliis causis dehiscentis tunc plurimum occupatus, pauca ad tempus de fide illorum sciscitatus est: sentiensque eos quodam pravi dogmatis errore teneri, recludi in

custodiâ jubet usque in diem tertium; & die sequenti Clericis & Monachis indicit perjonium, ut eos divina gratia Catholicæ fidei perceptione respiciâ donaret.

Tertiâ verò die, quæ Dominica habebatur, signamentatus Episcopus cum suis Archidiaconis, paratis crucibus & textis evangelicis, circumfusi totius Clerici ac populi multitudine; Synodum celebrantem in ecclesiâ beate MARIÆ progrediatur, impolitæque antiphonâ *AVEAT DEUM*, totam Pâlmis hujus curiam expleverunt. Denique residente Episcopo in consistorio suo, & utrinque Abbatibus, Religiosis atque Archidiaconis, cæteri, quæ secundum unctionis sui gradum discumbentes, homines à custodia educti in medium introducuntur. Et in primo quidem Episcopus super his generaliter verbum suum ad populum. Deinde conversus ad istos: Quosdam est, usque, doctrina vestra, lex atque cultura, quæve auctor est disciplinæ vestre? Adulescentem, se esse audientes Gualdium captum ab Italia paribus viri, & ab eo evangelicis mandatis & apostolicis informatos, nullamque præter hanc Scripturam se recipere, sed hæc varlo & opere tenent. Verùm

Synodus celebrata.

Notitia quorundam hereticorum

quam ad notitiam Episcopi pervenerat, illos sacri Baptismatis mysterium penitus abhorere, dominici corporis & sanguinis Sacramentum respicere, negare lapsum penitentium post professionem proficere, Ecclesiam annullare, legimus commisit extiterit, nolum in sanctis Conulatoribus donum virtutis spectare, præter Apostolos & Martyres neminem debere venerari.

Refutatio

Illus Episcopus super hujusmodi interrogans: Quomodo, inquit, consequens est vos evangelica & apostolica instituta tenere, & contraria illis prædicare? Narrat namque textus evangelicus, quomodo Princeps Judæorum Nicodemus dum ex signis & miraculis JESU à Deo venisse coniteretur, continuo Dominus respondit, neminem hoc solo confessionis munere regnum caelorum posse merei, nisi renatus fuerit ex aqua & spiritu. Quod quidem regenerationis mysterium vos ut plenus recipere, aut evangelicis verbis contrarie necesse est, cum constat verè hæc JESU dixisse.

Responsiva responsionem

Ad hæc illi dederunt hujusmodi responsionem: Lex & disciplina nostra quam à Magistro accepimus, nec evangelicis decretis, nec apostolicis sanctionibus contrarie videtur, si quis eam diligenter velit intueri. Hæc namque hujusmodi est, mundum relinquere, carnis à concupiscentiis frangere, de laboribus manuum suarum victum parare, nulli læsionem querere, charitatem cunctis quos deus hujus nostri propulsi tenet, exhibere. Servata igitur hæc iustitia, nullam opus esse Baptismi prævaricatio verè ista, Baptismum ad nullam proficere solentem. Hæc est notitia justificationis summa, ad quam iusti est quod Baptismi usus superaddere possit, cum omnia apostolica & evangelica instituta hujusmodi sine claudatur. Si quis autem in Baptismate aliquod dicat latere Sacramentum, hoc tribus ex causis evacuat. Una, quia vita reproba Ministrorum, baptismus nullam potest prætere salutis remedium. Altera, quia quidquid vitiorum in fonte renouatur, postmodum in vitâ reiturum. Tertia, quia ad parvulum non volentem neque currentem, fidei nescium, suæque salutis atque utilitatis ignorum, in quem nulla regenerationis petrus, nulla haec potest incelle coactio, aliena voluntas, aliena fides, aliena confessio, nequaquam pertuere videtur.

Confessio

Quibus à contra Episcopus ait: Si huic iustitie vestre ad evangelicæ & apostolicæ institutione hæc attestantibus hæc fidei non aliunde sumpta verbis evacuat. Notum namque ex immaculata Virgine Dei Filium nulli peccati corruptioe infectum teneri, evangelicæ & apostolicæ testatur auctoritas: sed sicut Apostolus docet, ipse iustus est & iustificans omnia, non quod ipse extrinsecus donum iustitiae accepit, cuius participatione dicitur iustus; sed pater ipse & substantialiter iustus, ut necessarè in eo aliam & unam dicemus esse justitiam quod iustitiam: alioquin fallitur Apostolus in eo quod dicit, *iustificans omnia*. Nam si aliunde accepit, ut ipse sit iustus, inferiorior iustitiae & inferius est, quam is à quo accepit; nec erit iustificans omnia, sed ille à quo accepit, ut ipse & omnia iustificentur. Verum ipse à seipso accepit ut sit iustus & iustificet omnia, sine quo nullus sanctus, nullus etiam iustus, per quem omnes factum & iustum, & à quo omnis gratia & omne donum iustitiae descendit, sicut ait beatus Iacobus: *Omnes decem operam & omne donum proficium deservimus ab, descendit à Patre Iamsumo*. Quod autem à Patre Iamsumo descendit donum dicit, non te kardalinet, qui cum descendit à Patre, descendit & à Filio, qui ipse ait: *Ego & Pater unum sumus*. Jure igitur ait Apostolus,

Jan. 1. 27.

Jan. 10. 28.

quod ipse sit iustus & iustificans omnia: non comparat. quom iustus, ut possit augeri vel minus, sed immutabiliter & essentialiter iustus.

Veritatem tamen de tantis Dei Filius, sicut narrat Evangelia, vixit in Galilea in Jordanam ad Joannem, ut baptizetur ab eo. Cui, cum ex inimitate proprie conscientia ministerium recusat, ait Dominus: *Sine me le, sic enim decet nos omnem iustitiam implere*. Quod etiam? In quo erat totus plenitudo iustitiae, & immutabiliter & incomparabiliter iustus & iustificans cum nra erat: non quod ei aliquid à perfectâ iustitiâ deceret, ut ad impandam iustitiam materialis aquae fluentis & baptismatis ministerio indigeret? Porro in hoc baptismatis mysterio ad supplementam iustitiam indigebat, non perfectè iustus, nec iustificans omnia erat. Nihil enim impletur, nisi cui de summa plenitudine aliquid deficit. Plenitudo enim clementum non potest accipere, Iustus igitur non perfectè erat: quod nefas est de Deo judicare. Si autem iustus fuerat, nihil à Baptismo, quo suam supplicet iustitiam, accipere poterat: sed immutabiliter, & perfectè, & summe iustus erat: igitur baptizari non indigebat. Cur ergo dicebat, *Sic decet nos omnem iustitiam implere*? quia nec baptizari indigebat, nec iustitia quâ plenus redoundabat, quo suppleretur per Baptismum habebat? Indigebat certe, non sibi, sed nobis. Iustitiam querebat implere, non suam, sed nostram. Nam semper in aeterno ejus consilio namque genus humani reparatio, & discretis spirituales Sacramentorum obviavit, quo profecturum & necessarium ad nostram reparatorem erat effectum, hoc per manus dispensatorum visibiliter voluit administrari, sed invisibiliter operante Spiritu sancto imperi.

Cujus rei gratia plurima in sancta Ecclesia providus Dominus instituit Sacramenta, [è] quibus primum ad regenerationis mysterium intrat Baptismatis usum. Porro Baptismus Graeco, Latine tunc interpretatur, qui sibi homo spiritus gratiae in melius immutat, & longè aliud quam fuit, efficitur. Præter eum ferè eadem deformitate peccatorum, in ipsâ tinctio reddimur pulchri dealbatione virtutum. Cuius mysterium non alter, nisi sub Trinitatis designatione, ut est, Pater & Filius & Spiritus sancti eognominatione, completur. Unde Dominus ad Discipulos, *Ita*, inquit, *decet omnes gentes, baptizantur eos in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti*. Quod quidem mysterium à secretis virtutibus, vel à sacris Sacramentum dicitur: quod ideo prae Ecclesiam fructuosè agitur, quia sanctus in eo descendens Spiritus, eundem Sacramenti latenter operatur effectum. Unde sic per bonos, seu per malos ministros intra Ecclesiam dispensatur, tamen quia Spiritus sanctus mysticè illud vivificat, nec honorum meritis amplificatur, nec malorum virtutis attenuatur: quia *neque qui plantat, aliquid est, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus*. Unde & ipse Minister super baptismatum non dicit, *Ego*, sed *Deus omnipotens Pater Domini nostri Jesu Christi, qui et generavit ex aqua & Spiritu sancto, quoque dedit tibi remissionem omnium peccatorum: ipse te lavavit christumate salvus in vitam aeternam*. Quod in re perspicuum est, quia vita Ministris nihil derogat his qui de Spiritu sancto concipiunt virtutum sanctificationes, perfectam cum inter ceteros Discipulos Judam suarum Domini tradidit baptizasse legimus; & cum rebaptizatos omnes à Discipulis Domini fuisse, quos Joannes Baptista in aqua baptizaverat, sciamus; nullum tamen quem Judas baptizasset, iterato fonte ablutum reperimus. Nam si improba vita traditoris noncasset baptizandis, nequaquam ille, qui omnes venerat salvare,

Cuius Christi baptizati volunt

Act. 1. 27.

164.

Baptismi institutio & effectus

1. Cor. 3. 7.

pariter

patetur in illo solo Baptisma perire. Sed quia malitia hominis non potest immuare divine opus virtutis, noluit repetere quod homo ministraverat, Spiritus sanctificaverat. Porro testante divina Scriptura, adivinis Reges magnos fuisse in Jerusalem, qui administrabant res quasdam pertinentes ad Babylonum, quosdam vero cives Babylonis administrasse in Jerusalem. Sic itaque novimus civis bonae civitatis administrasse res male civitatis, & contra civis male civitatis administrasse res bonae civitatis. Si ergo res publica bonae civitatis per cives Babylonis sine sui corruptione administrari potuit; quanto magis Sacramentum quod vim sanctificationis per invisibilem sancti Spiritus operationem concipit, à pravis Ministris non corrumptur, cum aliud sit quod exterius agitur, exhibente Ministro, aliud sit quod interior vivitur, animante Spiritu sancto. Iode est quod cum Joannes in Evangelio diceret, quia audieram Pharisei, quod Jesus baptizabat, quomodo ipse non baptizaret, sed discipuli ejus; in hoc quamdam operantis Dei & administratoris officii discretionem voluit intelligi: videlicet ut in eo quod JESUM dicit baptizare, invisibilem divine virtutis insinuat operationem; in eo vero quod subdidit, quomodo JESUS non baptizaret, sed Discipuli ejus, non de operante virtute, sed de visibili executionem administratione dictum intelligatur. Igitur in baptizandis fidelibus aliud est quod invisibiliter efficitur per Spiritum operantem, aliud quod visibiliter exhibetur per Ministrum obloquentem.

Quod autem per materiam quam Baptisma datur, hæc ratio est. Voluit enim Dominus ut res illa invisibilis per congruentem, sed profecto tractabilem rem & visibilem suspenderet elementum; super quod Spiritus sanctus ferberat in principio. Nam sicut per aquam purgatur exterius corpus, ita latenter ejus mysterio purgatur & animus. Invocato enim Deo descendit Spiritus sanctus de caelis, & medicatis aquis sanctificat eas de semetipso, & accipit vim purgationis, ut in ea caro & anima delictis inquinata mundetur. Et sic in morte Christi & in resurrectione ejus, potentia Baptismatis novam creaturam condit ex vetere, ut in renascitibus & mores Christi operetur & vita, dicente beato Apostolo: *An ignoratis, quia quicumque baptizati sumus in Christo JESU, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in morte, ut quomodo surrexit Christus per gloriam Patris, ita & nos in novitate vite ambulemus.* Unde notandum, quia in Baptismatis regula & mors intervenit interfectione peccati, & sepulturam traluanam immatur trina demeritio, & ab aquis elevato resurgens instat est de sepulcro. Deinde vero sacri christinatus unctioe perfunditur infans, ex cuius nomine Christus dicitur, & homo post lavacrum sanctificatur. Nam sicut in Baptismo peccatorum remissio datur, ita per unctioem Spiritus adhibetur. Quæ licet carnaliter admittitur, spiritaliter tamen proficit: sicut & ipsa Baptismi gratia, visibilis actus est, quod in aqua intrinsum; sed spiritaliter efficitur, quod delictis mundamur. Manus impositio ideo fit, ut per benedictionem advocatus invitetur Spiritus sanctus. Tunc enim Patricius post mundata corpora libens à Patre descendit, & quasi super Baptismi aquam velut super præstimam sedem recognoscens quædam. Nam legitur, quia in principio Spiritus Dei ferebatur super aquam.

Hoc est primum nostre reparationis Sacramentum, ad quod confirmandum Dominus nullius indigeo remissione peccati, nec remedio renascendi, cum non habent quod aquis potuisset mundari,

Tom. I.

tamen ad Joannem aquis Jordanis baptizandus, sicut Evangelista docet, testificavit. Cui recalcanti ait: *Sine modo, sic enim decem nos amem implere iustitiam.* Ac si diceret, exemplum præbere omnis iustitie, ut videlicet desinat omnes fideles neminem posse abique Baptismo iustificari; quamvis innocenter ac iuste vivat. Joannes vero ait: *Et ego nesciam eum.* Ac si diceret, ignoravit eum primum: sed videns eum sibi retinere Baptisma, intellexi quia hæc erat qui baptizaturus erat in Spiritu sancto, & [in] remissionem peccatorum. Sicut ipse dixit: *Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super se, iste est qui baptizat in Spiritu sancto.* Quare notandum est, quia impossibile est quemquam ad perfectum iustitie sine regenerationis aquæ mysterio aspirare, maxime cum opera iustitie hanc gratiam Cornelio Cæsariensi dare non poterint, donec eum cum omni familia sua salutaris undi Petrus innovavit, super quos Spiritus sanctus ante Baptisma in inausito præteritis gratie exemplo cecidit: ut hac mansueti Dei virtute animatus Petrus regnum Dei gentibus aperiret, quoniam cum ceteris discipulis, ne in viam gentium abiret, Dominus ante monuerat.

Quod cum ita sit, profectò in hoc vobis repugnare convincimus, quod evangelica vos & apostolica præcepta tenere dicitis, & his contraria predicatis. Nam & Evangelista refert, quia JESUS venit & discipuli ejus in Judæam, & ibi demorabatur cum eis, & baptizabat. Qui Baptismi Sacramentum, & regenerationis potentiam sanxit, quando de latere ejus profuerunt sanguis redemptionis, & aqua Baptismatis. Unde Joannes Apostolus: *Tres sunt, inquit, qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua & sanguis.* Petrus vero, qui primum in Ecclesiæ Dominus contulerat, dum credentium numerum promissis sancti Spiritus replevit adveotus, tria milia hominum sua predicatione convertorum aqua Baptismatis consecravit, sicut Lucas testatur, dicens: *Hu auditis compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum & reliquos Apostolos: Quod fecimus, viri fratres? Petrus vero ad illos: Pro conversionem, inquit, agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine JESU CHRISTI in remissionem peccatorum; & accipietis Spiritum sanctum.* Aliis etiam pluribus verbis exhortabatur eos, dicens: *Substanti à generatione ipsa prævidi.* Qui ergo receperit sermonem ejus, baptizati sunt, & apostolice sunt anime in illa die circiter tria milia. Paulus etiam, cujus vos doctrinam tenere profitemini, divine injuriæ peris affectus, ab Anania baptizatus est: qui & ipse postmodum Crispum & Gaium & Stephanum domum se baptizasse dicit. Philippus etiam Eunuchum Candace Regine ad Jerusalem redeuntem in aqua baptizavit, sicut liber Apostolicus indicat. Quam ab Apostolis traditionem Catholica adhuc servat Ecclesia.

Unde colligitur, quia quamlibet iustè & innocenter quis visetur vivere, & verum tamen abique divini fontis lavacro non possit. Verum utcumque originalis culpa, aut propriæ actionis reatu tenetur adstrictus, tamen fonte renatus, mundus, & totius peccati fonte purgatus, adeo innovatur, ut qui filius diaboli in fonte descendere, filius Dei renatus ascendat; & qui filius prævaricationis descendere, filius reconciliationis ascendat. Et ut contra colligam, qualem primam hominem ex virgine terre massa sicut sapientia Cæcilius, talem etiam hunc ex purificato fonte utero produxit clementia Redemptoris. Quod contra insidèles garrire solent, dicentes, primus hominem, si non peccasset, immortalitatis munere donatum; istum vero, quam-

H H b

Mat. 3. 17.

Joan. 1. 33. 31.

Ibid. v. 33.

Ibid. 3. 22.

1. Joan. 5. 8.

Act. 8. 17. 18.

Ibid. v. 40.

libet iuste & innocenter vivat, nequaquam tamen posse mortis vitæ postremam, & ideo multum repugnare à vero, ut qualem ille fuerit factus à Conditor, talis & hic regreteret ex fonte. Quam eorum repugnantiam facile est inspicere ad consequentem, si quis divinæ pietatis continim confidat potestati. Nam ex uno eodemque fonte divinæ rationis descendit, & quod illum immortalem mirabiliter creaverat, & quod illum morti obnoxium misericorditer reformaverat. Porro facile fuerit illum immortalitati gloriæ donari tamquam & illum, si fuisset in contumacia. Sed quia dum illum libera voluntas, & mortalitatis fecerit decepti, per prævaricationis culpam traxit ad mortem; illum, ne ipse immortalitatis deceptus, temporibus deliciis adentibus amittat, per inevitabilem mortis eventum invitat ad vitam vitam. Quia verò ille mortis securus, auctore contempto, aurem aperuit (suafori & superbi) adiacam unè petuit: hunc pietas Redemptoris vobis suspensam morte tenet, ut per humilitatis cultodiam vitaret hostem, audiret Conditorum, si que ad supras concideret. Nihil igitur repugnat à vero, talem quem regeneratum ex fonte, quem mors invitat ad vitam; qualem illum, si non peccasset, formatum, quem mors de immortalitate præsumptio cogit subire mortis ratham.

Sed fortasse objicitur, quantum est pernitenti donata immortalitas, ex qua rursus causam veatorum Conditor non ignorat. Multum quidem ei contulerat, ut videret si sine peccato manere voluisset, & mortem non gustaret, & tam ipse quam ejus progenies. Angelos semper haberet concives. Sed dum præceptum neglexit Conditoris, ipsa sua libertate deceptus, à paradiso seclusus, in ignotis partibus sui generis posteritatem transposuit, atque pernam, quam ipse prævaricationis eius exceperat, generando transfudit in posterum: de qua non potuisset erui, nisi cum Christus sua adventu relevasset; qui per novæ regenerationis mysterium, omne præteritum vitium sua Baptismatis lavacro purgavit, & istum præstare libertatem reformavit. Ignat ad vivandam improbi sollicitudinis tentamina, cum primùm parvuli live juvenes ad regenerationis veniunt Sacramenta, oon prius fontem vitæ adeunt, quam exorcismis & sufflationibus Sacerdotum ab eis spiritus immundus abigatur: ut verè appareat quomodo principis mundi hujus ejiciatur foras, & prius alligatur fortis, & vasa ejus diripiuntur transfata in possessionem victoris, qui captivam ducit captivitatem, & dat dona hominibus.

Quod si refugis credere, ut qui parvulum fidei nescium, siueque fidei ignarum, nec r. g. urationis curam habentem, de fonte suscipiant, eorum fides aut consilio illi puro nequaquam proficiat: consequitur, ut nec paralytico offerentium fidem profunde credito, de quo Evangelista dicit, quia *audens Je us fidei istum, dixit paralytico: Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua.* Sed nec illud recipiendum æstimatur, quod in Evangelio legitur de muliere Chananæ, ut fides ejus ad impetrandam salutem filii profuerit. Porro alius Evangelista dicit, quod offerbant JESU parvulos, ut manus eis imponeret, & complexus eos, & impositis manibus, benedicebat eos. Quia in re datur intelligi quia non parvulorum fides, que adhuc nulla fuerat, sed offerentium fidelis credulitas, ut parvuli benedicerentur, obtinerent, sicut Dominus dicit extoritur pro salute servi postulanti: *Pa le, & fides credidisti, fili tibi: & sanatus est puer in illa hora.*

Denique vos, qui nihil in sanctâ Ecclesiâ corporaliter gerendum arboramini, ut in hoc flagratissimo mysterio aqua, oleum, chrismale, Sacerdotis officium, & cætera que usque hodie Catholica servat Ecclesiâ: vos, inquam, rogo, quid sibi vult illa materialis aquæ allusio, quam lavandis pedibus invicem exhibere soletis? Nam si hoc ab Evangelio vos accepit dicitis, ut qui Dominus Discipulorum pedes lavans, hoc illis exemplum reliquit legitur, & vos quoque hujus rei grati facere vos invicem dicatis: istum est, imò sacrilegum cætera & multo majora repudiare, que ab ipso verum admodum sunt constituta, ab Evangelio enuntiat, ab Apostolis tradita, sine quibus nostræ salutis plenitudo non potest consistere: que quidem ipse Dominus & ante resurrectionem, & post resurrectionem Discipulis suis servanda iussit.

De Corpore & Sanguine Domini.

Fuerant certè satis que de his dici poterant, si horæ suppetet. ut: sed qua dicit ad occasum declinat, ad præterita quæcumque redire; jam nunc his omnibus, transitum faciamus ad illud sacramentum & unumquodque corporis & sanguinis sacramentum, quod vos ad vitam consideremus, nisi rursus ita, ad vitam divinam & apostolicam traditam in supponantur, evitare tentatis. Quod quidem mysterium, quale quantumcumque in se continet, condus virtutis, impossibilis est humanæ rationis intuitu perferotari. Quod anima ultra hominem est, nisi sensum homini non potest coherere. Non igitur sufficit illud facundia humana comprehendere: hoc enim illud sanctum & admirabile commercium, per quod terrenis celestibus junguntur, inferna poliuntur, paradisi aperitur, homo eam antiquo hortolocatur: per quod etiam Angeli recognoscunt hominem concivem suam, & super se positum adorant hominem Deum. Verum eos, quia tempus commonet, quantum nostræ fragilitatis sensus percipit, illius, de quo loquimur, gratia consili edicimus.

Sacramentum dicitur quasi sacramentum factum, quod præce mysticæ consecratur in memortiam pro nobis dominicæ Passionis. Unde hoc ipso jubente corpus Christi & sanguinem edicimus, quod dum fit ex fructibus terræ, sanctificatur, & hoc sacramentum operante invisibiliter spiritus Dei. Quod quidem ideo sacramentum esse dicimus, quia tamquam vitium nobis in introducens ad contemplationem æternitatis. Cujus panis & calicis Sacramentum Græci Eucharistiam dicunt, quod Latine bona gratia interpretatur. Quod enim melius corpore & sanguine Christi? Quod quidem sacrificium, dum de pane & vino cum aqua mixto, ineffabilis sanctificatio, cruce & verbis illius in altari consecratur, dumque Passionis & Resurrectionis ejus, atque in celum Ascensionis ibidem salutifera memoria agitur, verum ac proprium corpus ipsius Domini nostræ JESU CHRISTI, & sanguis veros ac proprios efficitur, quamvis aliud esse videatur. Videtur namque panis materialis, sed verissimè efficitur corpus Christi, sicut ipsa eadem Veritate attestante didicimus. Nam ipsa nocte quâ sponte per Passionis mysterium corpus suum pro nobis in mortem tradidit erat, sicut Evangelista refert: *Accipit panem, & benedixit, ac fregit, deditque Discipulis suis: Accus: Sumus: hoc est corpus meum. Similiter & calicem accepit, benedixit, & dedit Discipulis suis: Accus: Bibite ex hoc omnes, hoc est calix novi Testamenti,*

CAPUT II.

Obj. 2.

R. 2.

Mat. 9. 4.

Ibid. 1. 27.

Mat. 24. 27.
Mat. 24. 29
27. 24.

Luc. 22. 19. 20.

b & superbi) Locis corruptis: fortè & superbia audo. id perit.

qui pro multis fundetur in veniosum peccatorum. Quod verbū subdit, hoc facite in vitam communitatem, ad hoc retinet, quod per ministerium Sacramentum quotidie à fidelibus fieri mandavit, dum Passionis hinc memoria agitur, & sub sacramento communicatio carnis & sanguinis panis sanctus & calix confectur. Ad hanc spiritalem alimoniam, ad hoc mylticum & divinum epulam nos Dominus invitavit, tantamque mercedem sumendi hujus alimentis nobis indicat, ut alter in nobis vitam habere non possimus, nisi eorum ejus manducaverimus, & sanguinem biberimus.

Sed fortasse aliquis nimis carnaliter hoc audiens obijcit, neminem posse vitam habere in sermone, cum Christus carnem, quam proprio gestabat corpore, nemini edendam erogasse, sed perfectio & integro corpore eorum penetrasse legatur; aut certe, quod nefas dictū est, Dominum in hoc verbo culpam mendaci subulisse, cum multi vitam in se habere videntur, qui carnem aut sanguinem ejus gustasse aliquando se non meminerunt. Quod nos, Deo volente, tali modo solvimus. Possunt quidem homines sine hoc cibo temporalem hanc vitam in presentis seculo habere; æternam verbò vitam habere nequeant, quæ solis fidelibus carnis & sanguinis Christi dignè fumentibus promittitur. Unde et ipse dicit: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis vinum sanguinis, non habebitis vitam in vobis: vitam videlicet æternæ, ipsam Christum, qui alibi dicit: Ego sum vita, veritas & vita.* Filium verbò hominis se dicitur, cujus corpus quoties per Accedentes immolatur ut altari. De quo Apostolus ait: *Panis quem frangimus, non est corpus Domini est? Et calix qui benedicimus, non est communicatio sanguinis Domini est?* Unde cum Dominus diceret: *Ego sum panis verus, qui de celo descendi: si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum; laudabam Israel ad invicem dixerunt: Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? Non enim hunc panem intelligebant, audientes carnem exhorrescebant; non enim erant membra Christi, idcirco scandalizabant in carne Christi. Sed & sacris Discipuli verba ejus carnaliter accipientes dixerunt: Durus est hic sermo, quos post tum audire? respondit Dominus: *Hoc est sermo scilicet: Si ergo videritis filium hominis ascendentem ubi erat prius; suspensa, & quasi deserta oratio fuit. Putabant enim Discipuli, Christum carnem quæ usurus erat, particulam incensam credentibus distributam, & quasi hoc contrà naturam esset hominum (videlicet humanam carnem in cibum sumere); quasi de se difficultatē & impossibilitatem dixerunt: Durus est hic sermo, quos post tum audire? Unde & Dominus: *Si, inquit, videritis filium hominis ascendentem ubi erat prius: subsidendum, tunc videbitis, quis non eo modo quo putatis, meam carnem credentibus distribuo, sed spirituali gratia me illis dando, ipsos in meum corpus transfundo: de hæc gratia non consumitur ministris, nec dentibus scitur, sed attentionis hominis palato, hoc est, ratione & intellectu mentis percipitur. Unde & communicatio domini corporis, sicut supra duximus, Græco quidem, sed Latinis usitato sermone Eucharistia, id est, bona gratia appellatur. Videtur enim sanctus ille panis, quo corpus Domini consecratur, & visibiliter ore percipitur; sed virtus Dei Verbi, id est, divinitas, quæ summa percipientis sanctificatur, videri non potest. Ascendit ergo Christus perfectio corpore suo, & reliquit nubes Sacramentum corporis sui. Denique nec potaretur sibi in isto cibo & potu sic promitti vitam æternam, ut jam nec corpore moreretur,***

cum dixeret, *Qui manducat meam carnem;* continud subponit: *Et ego resuscitabo eum in novissimo die.* Nam qui dignè carnem Christi comedit, & sanguinem ejus bibit, licet mortuus corpore, & interitum secundum spiritum vitam æternam. Quod verbò ad corpus attinet, nec ipsum vitæ æternæ frandebatur, quia resuscitabitur in novissimo die, ultra jam non moriturus. Hoc igitur modo Veritatis sermo sine culpa meorum fuit, dicens neminem vitam in se habere, nisi qui communicandæ carnis ejus & sanguinis spiritualibus alimentis pasceretur.

Poterat verbò illud infirmis auditoribus hæc sententia contrarium videri, quod subditur: *Caro non predesti quidem;* cum suspensio nullum vitam habere in se dixeret sine perceptione carnis sui. Sed ita intelligendum est; si carnaliter verba meo intelligere vultis, ut sic carnem meam ficut alium cibum manducetis, caro nihil vobis prodest.

Qui enim potest ita suum corpus per tot ecclesias in toto orbe diffusas distribuere, per tam innumerabiles populos & longa tempora, singulis diebus, singulis hominibus sumendum distribuere, & nunquam deficere?

Quo contrà vobis respondemus, dum fidem evangelicam & traditionem apostolicam vobis fateriamur. Verbum quod in principio erat apud Deum, id caro factum in fine temporum, quomodo totum cum Patre fuit semper, & totum se clausit in utero Virginis? Si totus in Virgine, quomodo totus cum Patre? Sed audi tante virtutis mysterium. Ascensus in eorum Dei Filii. Discipulis pro discipulis ejus sollicitus promittit se mansurum cum eis omnibus diebus usque ad consummationem seculi, quibus paulo ante prædixit se ire ad Patrem. Quod quidem refugere credere humanus intellectus, nisi virtus discretionis adhibeatur. Homo namque corpore circumscriptus in loco manere, & à loco discedere, nisi per successum temporis, non potest. Æterna verbò Dei essentia sicut nec tempore angustatur, ita nec loco contrahitur; sicut enim semper est, ita semper ubique est. Manere igitur ejus est, nulli omnino loco desisse; redire verbò, est, corpus in terris sumptum ab eis subtrahere. Manere ergo cum illis, & ite ad Patrem se dicitur, dum corpus quod corruptibile induerat, jam incorruptionis gloria sublimatum ad caelos evelit, & per majestatis præsentiam, ubique se cum illis mansuram promittit. Qui ergo ad Patrem, cum quo semper est, vivit, & cum Discipulis manet, non impossibile est corpus, quod æternum & incorruptibile est, & in caelis servare, & in terra communicandum nobis corporis sui Sacramentum præbere.

Quod verbò in tot partibus, temporibus, populis, hominibus quotidie sumptum & non immutatum obijcit, nullum incredulitatis scandalum parat, si quo fidei oculis intueri velit, quod ait Dominus, dum porrigeret illis panem & calicem, dicens: *Hoc facite in meam communitatem.* Semel namque Christus passus, semel mortuus, quoties in Ecclesiis nobis patitur, quoties nobis moritur, dum ipso jubente sacrosanctæ Passionis ejus memoria agitur, & per Sacerdotum ministerium salutaria corporis ejus & sanguinis mysteria renovantur. Quæ invisibiliter eodem Spiritu vivificatur, quo operante in utero Virginis incarnatus est Dei Filius. Quod quidem ex verbis beati Andrea Apostoli intelligitur, cujus vos doctrinam inter ceteros Apostolos imitari profitemini; qui cum ad sacrificium idolorum compelleretur, ait: Omnipotenti Deo qui unus & verus est, ego omni de sacrificio, non thuris fumum, nec taurorum magnificentiam carnes, nec hircorum,

184, v. 11.

Joan. 6. 44.

Objectio.

Responsio.

« sanguinem, sed immaculatam sanguinem quoti-
 « de in altari crucis factico: ejus carnem postea
 « quàm omnis populus videntiam manduca verit,
 « & ejus sanguinem liberit, Agnus, qui sacrificia-
 « tus est, integer pervenerat & vivus. Et cum verè
 « factus sit, & verè ejus carne manducatae sint
 « populo, & verè sanguis ejus bibitus; tamen,
 « ut dixi, integer permanet, & immaculatus & vivus.
 « Interrogante verò Agnes, quomodo fieri possit, ut
 « occisus vivret Agnos, sacrificatus verò & comestus,
 « quomodo integer & immaculatus permaneret: Apo-
 « stolus respondit, si Discipuli formam imitatus
 « crederet, facile ad discendum; sin autem, ad in-
 « dignum veritatis non posse attingere. Quod &
 « vobis quoque impossibile est intueri, nisi deposita
 « incredulitatis rigore formam hincque Discipulorum
 « recerpitis. Verum qui hoc fidei oculis utendum
 « docemus, si quem magis vultis edificari, quam
 « involvibilem virtus accendat, pauca de multis edo-
 « imus, quæ Dominus ad corroborandas mentes car-
 « nalium oculis carnis contuenda, de hoc ipso corpo-
 « ris sui & sanguinis Sacramento dignatus est of-
 « feredere.

Tempore namque quo beatus Gregorius Romanæ
 Ecclesiæ pastoralis curæ deserviebat, quaedam mater-
 « fualibus religionis studio oblationes facere, & summo
 « Pontifici ad Ecclesiæ familiariter offerre con-
 « sueverat. Quæ eam ex more quâdam die ad commu-
 « nicandum de manus Episcopi ordine suo accedert,
 « & illa Pontifex dominicæ portione corpora porrige-
 « rit, dicens: Corpus Domini nostri JESU-CHRISTI
 « pro fit tibi in remissionem peccatorum & vitam æ-
 « ternam; & fubdit. Quod vir Dei utrens, commu-
 « nicationem retrahit, & separatim super altare repositam
 « Diacono servandam, dum cæten communicarent, ut
 « ad corroborandam fidem matorum manifeste, sic
 « virtus indicio materia incredulitatem conspiceret.
 « Quod & factum est. Surgentibus autem cunctis ab
 « oratione, & ad decedendum ecclesie spectaculam
 « compræsentibus, dominus Episcopus corporalem
 « palam revelat, & universo populo & muliere con-
 « tuente partem digni particularis sanguinis orientatam
 « invenit, & conversus ad mulierem dixit: Vel nunc
 « experta davis virtutis miraculam, ne differas adire
 « Veritatem dicentem: Panis quem ego do, caro mea
 « est, & sanguis meus verè est potus. Sed præcibus
 « Conditor inimitabilis nostræ, poeritate, quæ cuncta
 « fecit ex obolo, & corpus sibi ex carne Virginis, ope-
 « rante Spiritu sancto, fibravit, panem & vinum
 « aquâ mixtum, propriâ manente specie, in carnem
 « & sanguinem: suam ad catholicam præcæm, ob repa-
 « rationem nostram, Spiritus sui sanctificatione, con-
 « vertit. Denique omnes rursim in orationem prostra-
 « ti, divinum potentiam exorant, ut sanctum myste-
 « rium in præsum formam converterat, quatenus ad
 « suscipiendum mulier fiat possibile. Quod & factum est.
 « Consecrata igitur mulier dominicæ corporis partici-
 « pationem, postea in sanctâ religione & fide, & omnes
 « qui aderant, in amore Christi & credulitate fer-
 « ventes proficerebant.

Alio quoque tempore quidam vir nobilissimus,
 atque juxta sæculum potentissimus, à beato Gre-
 « gorio reliquias beatorum Apostolorum & Martyrum
 « petiit sibi transmitti. Erant enim Episcopo fundaris,
 « & erga Dei actum per admoitionem ejus sufficere-

ter imbutus. Nonnihil igitur Legatos suscipiens,
 aliquandâ secum morari fecit. Memorias igitur Apo-
 « stolorum & Martyrum pro hujusmodi negotio agens,
 « dum reliquias conferendo Miffarum solemnem ce-
 « lebraverat, dividit, & singulis lingulam buxii
 « imposit, quas sigillis manibus Legatus tradit: &
 « sic proficiscuntur. Qui dum iter carperent, & quid
 « secum ferret, ignorant, ceperunt curiosus se
 « ipsos reprehendere, quòd quid Domino portabant,
 « penitus ignorarent. Quid longius moramur? Fractis
 « sigillis & apertis bustulis, nihil aliud nisi panos con-
 « templantur. Indignati igitur Romam redeunt, ac-
 « culantur Episcopum, quòd sui domini petitionem,
 « & sui itineris laborem cum parvi estimaret,
 « & sui reliquias panos ei misisset, tamquam hujusmodi
 « genus apud se non inveniri possent. Quorum stulti-
 « tiam Episcopus patienter ferens, eos celebrandis mys-
 « teris jubet interesse. Ut autem ad locum sermone
 « ventum est, suadet populo Deigratum & Sancto-
 « rum exorare, ut suæ virtutis potentiam in hac re
 « dignetur ostendere, quatenus quid fides mereretur,
 « ignorantis agnoscerent. Datâ igitur oratione, & ab
 « eo qui signa fregerat, accepto cultello, super altare
 « sancti Petri unum ex panis per medium pungen-
 « scavit, ex quo, visis mirabile; sanguis effluens,
 « omnes eadem panis particulam cruenta vit. Stupen-
 « dentibus Legatis & cæten qui aderant, super arcum
 « factæ fidei miraculam, dixit ad eos beatus Epi-
 « scopus, qui sacras reliquias parvularum: Sci-
 « tote, fratres, qui in coniectione dominicæ corpo-
 « ris & sanguinis cum ob sanctificationem reliquiarum
 « in honore Apostolorum & Martyrum Christi, quibus
 « species alter assignabantur, supra sanctum altare
 « libamina offerrebantur, semper illorum sanguis hos
 « panos intravit, qui effusus est pro nomine Domini
 « nostri JESU-CHRISTI. Sic itaque adificatos in
 « fide Legatos sanctus Gregorius ad dominum suum
 « gaudens remisit.

Pensate igitur, si sanguis Martyrum Christi in eo-
 « rum memoria panos intravit, quanto magis san-
 « guis Christi & corpus in se transformant panem fan-
 « ctum & vinum, quoties dominicæ Passionis memo-
 « ria agitur. Superest aliud dicendum, quòd quidam
 « miricum, & ad incredulitatem malorum consue-
 « ndam est proficuum.

Quidam vir virtute venerabilis PETERS nomine,
 Monachorum gregem curâ pervigili servabat: ejus
 « de virtutibus & miraculis efflet latis ad loquendum.
 « Sed quod ad præsens negotium attentius altiter oc-
 « currit, usum audire. Hic dum quâdam die ex more
 « sacrosancto altari humilis devotio obflaret, & Mis-
 « sarum solemniam celebrans, dominicæ corporis &
 « sanguinis veneranda mysteria consecraret: ut ventum
 « est ad horam tractionis, vidit subitò quòd & fideliter
 « credendum, & creduliter se admirandum, ad
 « est, sanctificati panis portiones in infantem trans-
 « formari, & Angelum Domini particulam ipsam di-
 « videre: mantello veritatis iudicio, qui verum
 « Christi corpus & sanguis est, quòd sub Sacramento
 « communicandæ carnis & sanguinis de altari sumi-
 « mus. Sæpe etiam dum hæc sacra mysteria celebrantur,
 « visum est à pluribus Anglorum choros men-
 « sam altaris, in quo sancta consecrantur, ambere,
 « tamquam multes in obsequio sui Regis adstantes.

Talibus dictis Domini Episcopi, omnes qui cir-
 « ambabant fideles, lacrymis obortis, Dei virtutem
 « & Dei misericordiam laudabant. Et conversus ad
 « eos qui adstantem hæreticâ pravitate sedebat: Dice-
 « te, inquit, si quid habetis quo hæc rellenda ar-
 « boretis. Ad illi gravitate verborum, & cerebellum
 « virtute magnalium stupescit, vultibusque demissis,

quamdam penitentiam similitudinem preferentes, & ex alto suspirantes, gemunt unà dederunt, dicentes, nihil hic se nisi divinum audire, & quod se mentes & penè linguae faceret. Corruentque in terrâ, timentis peccatoribus culpam latentur. Eicvantem autem [vocem] Dei se patientiam ducunt admirari, qui tamdiu eos ad ignominiam Christiani nominis toleraverat; nullam sui erroris veniam posse sperare, qui tanto incredulitatis profundo non se solos ignemiserant, sed & alios quamplures ejusdem ruinae præcipitâ necaverant. Quibus Episcopus ait: Qui lapsus huc usque venire fecimam interdixistis, nec ullum in penitentia reconciliationis fructum sperandum judicatis, durum est id vobis spectare ab eo qui peccantes vocat in penitentia, & gaudet potius super uno penitente, quam supra nonniginta novem justis, nisi melioret fidei pretio id ab eo Redderitis querere, qui certè penitentibus semper suæ misericordiae finem paravit esse aperire. Si autem perfidie vestra duritiam Catholicæ fidei perceptione rejicitis, & deposito incredulitatis rigore fidei Christianæ documenta suscipitis, confidenter vobis à Deo veniam promitto.

De sanctâ Ecclesiâ, quæ est domus Dei.

Sed latere in vobis adhuc quasi iam infidelitatis te-
nebre permiscitis, nullam supernæ lucis visitationem sperare potestis. Hæc sunt enim tenebræ, quæ vos infidelitatis caritate damnatos censet sanctam Dei Ecclesiam erigere, & domum Dei viri ignominiosis verborum icibus impugnant faciant, dicentes in Templo Dei nihil esse, quod sit aliquo cultu religio-
nis dignum magis quam proprii domicilii cubiculum, ubique in eo sanctum præter camenta & lapides artificum opere digestos, sed & mensam Domini, in quâ corpus & sanguis ejus libamina offerantur, nullum in se aliud præter accervum lapidum retinere sacramentum. De quibus si ea quæ paulo ante de corpore & sanguine ipsius præmissimus, hæditer teneantur, nihil est quod humana mens jure dubitare possit. Sicut enim Dominus & Redemptor noster in his sanctificandis mysteriis, quibus ex rebus concubentur specialiter, quibusve ministris consecrarentur, instituit, ita & quo in loco specialiter sacrificarentur, elegit, id est, in Ecclesiâ sanctâ, quæ domus Dei specialiter appellatur, quia veri sacrificii extrâ catholicam Ecclesiam non est locus. Hæc enim [locus] divinis cultibus agendis est consecratus. De quo ipse Dominus ait: *Domus mea, domus orationis vocabitur.* In hoc enim quadragesimo suæ natiuitatis die puer cum hostis offerri voluit: in hoc enim Simcon longi desiderii compos suscepit: In hoc Anna Prophetissa Redemptorem Israël cognovit, cui quidem ad insignie sancti propolis & visuales castissime constantiam, hoc singulariter ex evangelicâ lectione crevit in kindem, quod non dicebat de Templo. Denique Dominus duodenis puer, ignorante matre & cognatis, remansit in Templo. Unde ipse requiritibus ait: *Quid est quod me quaerebat? Nesciebat, quia in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse?* Appropinquante verd horâ Passionis suæ, Jerusalem adiens, statim intravit in Templum, formam nobis religiosæ conversationis, quam sequi debeamus, ostendens: videlicet ut cum oppidum, aut castellum, sive aliquem locum, ubi domus orationis Deo sit consecrata, ingredimur, præus ad illam festinare debemus, ubi orationis nostræ vota solventes, nosmetipsos Deo commendemus. Ingressus igitur in Templum, cepit

ejicere vendentes in eo & ementes, dicens: *Domus mea domus orationis est.* Domus illa Dei ad hoc à Salomone primùm, & postea à Jesu Sacerdote, & Zorobabel constructa fuerat, non quod Deus in mutatis templis habet; sed ut ibi nomen ejus invocaretur, ibique devotæ plebis orationes audiret, vota susciperet, munera & orationes acceptaret. De quo paulo post Evangelista dicit: *Quia accerserunt ad eum cæci & claudes, & curavit eos in Templo.* Ejecit namque indignos & profanatoribus Templi, cæcos & claudes in eo sanavit: non quod in plebâ, aut in civitate curatiois ei gratia defuisset; sed certâ causâ mysterii suæ virtutis potentiam exercuit, ut profecibâ ostenderet præter Ecclesiam nemini locum patere salutis, [&] istum esse locum, in quo uberius divina beneficia quaerentibus donantur. In hoc publicanus peccator advenit, justitiam redidit. De hoc etiam dicit liber Apostolicus, quia *quotidie perdebatur unanimes in Templo.* Et paulo post: *Petrus & Joannes ascendunt in Templum ad horam orationis nominis.* De hoc Dominus ait: *Domus homines ascendunt in Templum et orantur.* Porò infirmus quem diuturno languore tabescentem Dominus sanaverat super probatam piscinam, suæ salutis auctorem nequaquam agnoscere potuit in turbâ sedentem, donec cum JESU invenit in Templo, ibique se recognosci voluit: aperit docens, ut in gratiam Conditoris nostri cognoscere, & ad ejus vitionem desiderium pervenire, conflagumus devoti ad Templum Dei, ubi illi de percepti beneficii gratias agere, & percipiendi exortare satagamus, nolique ipsos templum Dei, in quo misericorditer venire, & mantiosam facere dignetur, præparare curemus.

Hæc semper familiaris fuerat consuetudo Domini, ut in quacumque civitate introisset, statim diverteret in Templum. Unde Joannes Evangelista: *Perrexit JESUS in manem Olivæ, & discalceatum venit in Templum.* Et Lucas Evangelista: *Intravit JESUS in sanctuam consuetudinem in Synagogam, & surrexit legere.* Ubi audis Synagogam, Templum intellige, ubi conventus Judæorum erat. Hæc semper Domino gratissima sedes fuerat, adeo ut in eam semper ingrediens, sermonem faceret ad populum, ac divinitus suæ sacramenta pandere digerneret. Unde licet nullum locum vacare à presentia majestatis ejus sciamus, in hac tamen presentia atque uberius suæ gratiæ beneficia potentibus tribuit, ubi corporis ejus & sanguinis sacrificia mystica celebrantur, & laudes divinæ & vota solvuntur. In Templo Dominus Salomoni in nube gloriae suæ apparuit, dicens se ibi presentibus daturum cuiusque tribulationis & angustia remedium, & contra tempestates & mortalitatem, adversus gladium & famem, siccitatem & omnem intempericm aënis, quicquid ibi à potentibus quaeretur, effectum Dei grati præstare. Quoties certè Dominus sanctam spiritualiter intrat Ecclesiam, non quod ibi altitudinis murorum, aut varietate pavementorum delictetur; sed quia ibi fit conventus fidelium: ibi grates pro largitis beneficiis à fidelibus accipit; Hymnos & Cantica spiritualia, & devotæ laudis sacrificia suscipit, & sancta corporis sui & sanguinis sui commercia tribuit. Postremò Lucas ad Theophilum scribens, ait, quia Dominus JESUS post Passionem suam Discipulis suisquam vixit apparuit in multis argumentis, per dies quadraginta præparans eis, & loquens de regno Dei. Quod est loqui de regno Dei, quæ de statu Ecclesiæ, quæ regnum dicitur Dei, ordinare?

Igitur quod concessis lapidibus domum Dei, quæ nos Ecclesiam nominamus, fabricatam, nihilque

Ibid. 29. 44

Matth. 23. 34

Act. 2. 46

Ibid. 3. 1

Eze. 12. 10

Joan. 8. 2

Eze. 4. 14

Act. 4. 3

sanctum ex ea lapidei materia trahere in se contemdit, & adeo nihil differre, quin in domicilium & privatis manibus veneranda orationes factæ tantum valeant, quantum & in Templo Sancto Dei: adversus hæc considerare oportet, cur Dominus tanto cultu tabernaculum fœderis sibi per Moysen iussit fieri, in quo possibilibus cæteris omnibus locis, specialibus gloria eius apparuerat. ibique singulariter in rebus dubis consultas, iudicia & legem illis Israel exposuerat. Unde & Apostolus ad Corinthios ait: *Nam quod non habetis domos ad manducandum & bibendum, aut Ecclesiam Dei convenimus? Et paulo post: Iteque, fratres mei, inquit, cum convenimus ad manducandum, invicem exhortemur: si quis autem esurit, manducet, ut non in iudicium conveniat. Monstrante itaque Paulo, propterea convenimus ad Ecclesiam ut oremus & manducemus cœnam Domini. Duo autem cur conveniat populus ad Ecclesiam: unum ex antiqua traditione, ut iudicia rerum & cogitationes accipiat; alteram ex novo Testamento, ut manducet corpus Christi. Utraque enim quatinus ad Ecclesiam, scilicet, ut in ea audimus iudicia nostra mala, sine bonis, & cognitionem Dei, & ut manducemus corpus Christi. Quis verò quidam viri communi nutriebant, & mulieres nudato capite predebant in Ecclesiam, gloriantes in cubibus, quod non solum inhonorem alteri, sed etiam concupiscunt fœdera præstabat, ab hac consuetudine Apostolus eos compescens, dicebat: *Decet mulierem non velatam in Ecclesia errare Deum nec ipsa natura docet vos, quod vos quidem si comitem vultis, ignominia est illi; mulier verò si comitem vultis, gloria est illi?**

Denique beatum Urbanum Martyrem (si verò Martyris creditis debere imitari) audire vos oportet, qui domum sanctæ Cæcilie sanctæ Ecclesie nominis duavit. Unde Doctor egregius Augustinus in Psalmi lxxx. = Hæc que extruimus ad tempus = ad recipienda corpora, vel vivorum, vel mortuorum, necessaria sunt sed tempore prætereunt. Numquid post iudicium Dei istas fabricas in cœlum levalimus? sine hæc tamem pertineat, agere non poterimus. = Porro ipsa domus sanctæ vocabulum habet Ecclesie, quia convenit Ecclesiam, id est, populum convocatum ab eo, qui facit unanimes habitare in domo. Quod ideo sanctificatur ab Episcopo, ut in ea vestit esse adventus Angelorum, & homines in eam introeuntes ab omni turpiloquio, & scurrilitate, & inanis cogitatione normis le continere. Audiante qui intrant Ecclesiam, quod audivit Moyses, quando voluit visere rubam ardentem: & Dominus, *Ne appropies, inquit, hæc sicut calcamentum de pedibus tuis; locus enim in quo stat, terra sancta est.* Et Angelus ad Iosue: *Setor, inquit, calcamentum de pedibus; locus enim in quo stat, terra sancta est.* Et Apostolus ait: *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.* Intrantes igitur domum Dei, Ecclesiam, ubi Dominus & Angeli ejus sunt, oportet nos ejuere mortæ actiones calciamenentis, & cogitare de conversatione Angelorum, & de presentia maiestatis Dei, & assistus Hymnis & Psalmis spiritalibus invocare nomen Domini, ut illud complectar in vobis, quod ait Psalmistæ: *Confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis a Templo sancto tuo, quod est in Jerusalem.*

De sacro altari.

QUOD ant'm de mensâ Domini, & materiali structurâ ejus fabulas fingunt, quod nihil aliud sit, nisi accervus lapidum, & ideo inani religionis

officio illam ventris: non est vox ista hominis, sed diaboli; cum unibus sit locus m debe alius, ubi legitime veneranda corpora ejus & sanguinis libamina curant sanctificari; necesse enim crucis pretium, qui non credit manet in altari cœlesti mysticum. Altare de terrâ Dominus per Moysen tibi heri iussit, super quod holocausta & sacrificia offerri debuerunt: de quo liber Leviticus testatur, quia præcepit eadem Moysi Dominus, ut poneret sacerdos, qui unctus erat, de sanguine hostiæ super cornua altaris thymiamatis gratissimâ Domino, quod erat in tabernaculo testimonii. Quod quidem altare in tabernaculo novo, id est, in sanctâ Ecclesiâ, imaginem corporis Christi & sepulcri tenet, in quo sanguis veri Agni & immaculati Christi quotidie à fidelibus immolatur, qui septimum pro nobis obtulit hostiam Deo Patri. Hoc quidem primò à Patriarchis, postea, sicut diximus, à Domino per Moysen consecratum est. Nam legimus, quia Nor post diluvium adificavit altare Lamech, & tollens de pecoribus & videribus mundis, obtulit holocausta super eum, oblationemque est Dominus odorem suavitatis. Similiter & Abesam, & Isaac & Jacob. Qui Jacob egredias de Bethabee, vadit scalam à terrâ corasus que eminetem, per quam Angelus Dei ascendentes & descendentes, ipsum etiam Dominum loquentem sibi, vidit. Qui mane egrasset: *Veni, inquit, Dominus est in loca isto. & ego nocitatem. Pervenisse, Quam terribilis est, inquit, locus iste! non hic est aliud nisi domus Dei & porta cœli. Surgens ergo mane tulit lapidem, quem suppositurus caput sue, & erectus in sustulim, fundentes oleum desuper vitu Domino, ibique decimas & hostias obecit: ad eujus iustar adhuc in sanctâ Ecclesiâ oleo sacro altaria perunguntur. De hoc Dominus in Evangelio dicit: *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quid fuerit tuus habet aliquid adverteris te, relinque ibi munus tuum.* Et alibi: *Quid, inquit, matum est domum, an altare quod sanctificat domum? De hoc Lucas ait: *Quis domus Zachariam sacerdotis fuerit in Templo, Angelus Dominus apparuit ei, stans à dextris altaris introitus. Et Joannes in Apocalypsi: *Vidi, inquit, sub altare Dei animas interfectorum.* Et iterum: *Alia Angelus venit, & stetit ante altare, habens thuribulum aureum, & data sunt ei incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum super altare quod erat ante thronum.* Et paulo post: *Accipit, inquit, Angelus thuribulum, & implevit illud de igne altaris.****

De Thymiamatis.

QUONIAM de sacro altari verbum facientes, thymiamatis quoque & incensi mentionem fecimus, quorum usum & in cœlis angelico ministerio, & in terris per antiquos & novos Patres observari legimus; talem ex hoc divina institutionis auctoritatem habemus. Porro inter cœtera, quæ ad cultum tabernaculi facienda Dominus constituerat, hæc quoque fuisse Moysi, dicent: *Facies molo altare ad adolectum thymiana de lignis sithim.* Et iterum: *Pones altare contra vulum, quod ante arcem pendet coram propitiario, ubi loquar tibi, & adolebis incensum super eo Aaron, juveis flagrans mane. Quoquo componet incensum, intendet illud, & quando colitatis eus ad vesperam, ares th. misciam sempiternam Domini. Dehinc in sequentibus ait: *Sume tibi aromata, & stultis & caryca, galbanum quoque boni odoris, & stibi lacridissimum, succosque thymiana compositione opere mognentari mixturam diligenter, & param & sanctificationem in remissionem.**

I. Cor. II. 21.

Ibid. v. 14. 14.

I. Cor. II. 13.

Ad vesi. 3.

Eccl. 3. 5.

I. Cor. 3. 17.

CAPUT IV.

Geoff. R. 20.

Ibid. II. 16.

Mart. 3. 25.

Ibid. 3. 17.

Luc. 2. 21.

Apoc. 6. 9.

Ibid. 8. 2.

Ibid. 10. 3.

Eccl. 30. 1.

Ibid. 10. 6.

Ibid. 10. 34.

Prædicare & annuum Danum acceptum & datum restituerunt. Et paulo post antecedentibus in eum dicit: *Quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris. Sed & iulus, qui tempore ad veteribus non doct transire ad nova, multa de Moyse & Prophetis & Psalmis, suis scriptis inserit, ut est dicit in Genesi: Factus est primus homo Adam in animam veterem. Quod igitur? Numquid vetus Testamentum improbare dicitur est. qui in Epistola ad Hebræos ita scribit: Tabernaculum factum est primum, in quo erant candelabra, & mensa, & propitiarium, quod dicitur sancta: post velamentorum autem secundum tabernaculum, quod dicitur sancta sanctorum, arcum habens strobilum, & arcum & effluens circumambulans omni ex parte auro, & cætera, que in eadem Epistola de veteri Testamento præloquitur.*

Igitur non sanctorum Patrum exempla servantes, plurima ab illo veteri observantia cultu in munitum novi Testamenti per multos Ecclesie tradenda, Apostoli & eorum successores transfulerunt, ut est hæc ipsa, de qua loqui incipimus, sacri christianis atque olei unctio, de qua olim Sacerdotes & Reges, jubente Domino, ungebantur. Nam in Exodo scriptum est, ut populi offerant oleum, dicens Domino: *Præcepit filius Israël, ut offerant sibi oleum de ambrosia olivarum purissimum.* Nam ut Iudæus ait: *Olea ipsa arbor est, fructus olivæ, succus oleum.* Est autem olea arbor pacis insignis, & habet pinguedinem, quâ lassæ atque infirmi artus recreantur, & gratia præstatur lumen; cujus succus, dum offertur à populo, simplex liquor est, per beatusdionem vero Sacerdotem transferunt in sacramentum, sicut de aquis baptismatis ante docuimus. Animæ autem hæc non possunt percipere, sed fides sapient quod carni oculi non possunt contemplantari, ut hat illud, quod ait Apostolus: *Invisibilia ipsius à creatura mundi per ea quæ facta sunt, velle à conspiciuntur & sempiterna quoque eius veritas & divinitas.*

Unde beatus Augustinus in Psalmo xxiv. explorat Oleum visibile in igne est, oleum invisibile in Sacramento est. Oleum spirituale invisibile est. Puteat Deus per se oleum spirituale trahere sine corporali, sed propter animalæ aguerque visibilia, ut invisibilia factibus capiantur. Apostoli quoque hæc arte olei utebantur in redintegratione infirmorum, & Apostolici Viri in consignatione neophytorum. Sic enim scriptum est in Evangelio: *Extentes prædicabant, & punctionem agerem, & damna exiebant, & ungebant oleo multos infirmos, & sanabant.* Unde ait Apostolus Jacobus: *Infirmos quis in vobis inducat Præbiteris Ecclesie, & oleum super eum, ungetur cum oleo in nomine Domini, & si in peccatis fuerit dimittentur ei.* Unde patet & ab ipsi Apostoli hanc sanctam Ecclesie morem tradidit, ut energumeni & alii quilibet ægros unguentur oleo pontificali benedictione consecrato. Consignantur etiam, ut dicitur, neophyti de eo, ad cuius exorcismum jubetur diabolus recedere, à catechumeno, qui adhuc pro morte deputatur, quia nondum est baptizatus. Christianis autem unctio sanctificat viventem ex mortuis, & Spiritus Sancti gratiam in filiam adoptionis invitat.

Potest in veteri Testamento Aaron à Moyse unctus est, & filii eius qui in tabernaculo Deimuniturari fuerant, sicut Domianus loquutus est ad Moysem, dicens: *Accipe Aaron & filios eius, & applicabis ad osium tabernaculi testimonium; cumque la-*

veris patrem cum filiis aquâ, indues Aaron vestimenta suis, & oleum unctiois fundes super caput eius. Et iterum: *Pontifex id est Sacerdos maximus inter fratres suos, super cuius caput fufum est unctiois oleum, & cuius manus in sacerdotis consecrata sunt, vestitusque est sanctis vestibus, caput suum non dispartiet, vestimenta sua non scindet, & ad unguem mortuum non ingredietur unguis. Sub patre quoque suo, & matre non contaminabitur, nec egredietur de sanctis, ne polluas sanctuarium Dei, quia oleum sancta unctiois Dei sui super eum est.* Unde Psalmista ait: *Unctus in Domini Deus tuus oleo latissia præ consecratus sis.* Quando confortes nominavit, quos alio intuebatur, nisi Episcopos, quos Christi Vicarios spiritu prophético ad regendam sanctam Ecclesiam prævidebat, qui hæc unctiois gratiam ab eo accepturi erant, qui est veteris Sacerdos secundum omnem Melchisedechi Potest caput nostrum Christus est, ideo Pontifex in capite ungitur, qui Christi Vicarios efficitur. Imitando enim illum, qui est totius caput Ecclesie, per hoc unctiois mysterium sic et ipse caput Ecclesie sibi commisit. Et sicut Christus pro universa interpellat Ecclesie, ita Episcopos pro sibi commisit. In eo autem quod ait Propheta, unctam Christum præ confortibus suis, spirituales gratias domem, quo Christus per confortes, id est, cætera sanctis, unctus est, insinuat. Cuius unctio illo expleta est tempore, quando baptizatus est in Jordane, & spiritus sanctus in specie columbe descendit super eum, & mansit in illo. In eo vero, quo Christi confortes unctos oleo dixit, materialis unctiois gratiam, quâ Vicari Christi, id est, Pontifices perfunduntur, insinuat. Nam si sacerdotalis gratia unctioem singularem sibi sibi Christus retinisset, nequaquam Apostolus hanc cæteris gratiam inesse doceret, cum ait: *Plures facti sunt Sacerdotes secundum legem, idcirco quod veritas prohiberet permanere.*

Igitur hunc unctiois morem in ordinanda Episcopos sancta adhuc servat Ecclesia: ipsi etiam Episcopi in consecranda Presbyteris, manus eorum unguunt de oleo, ut mundi sint ad offerendum Deo hostias, & largi ad cætera officii pietatis. Utramque enim designatur per oleum, & gratia curatiois, & chantas dictionis, de quâ Apostolus ait, quia *charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis.*

Si quis autem objicit: Cum Deus sine oleo possit sanare infirmos, effugare demones, sanctificare suos, quare tanto studio observatur cultus consecrationis olei? respondemus: Nonne antiqui iusti poterunt Deo placere sine circumcissione? Poterunt utique: sed postquam eis preceptum fuit ut circumciderentur, nisi ita egerent, peccati vinculo nebantur. Unde beatus Augustinus ait: Antiqui iusti, si non circumciderentur, non erant eis peccatum; postea vero quâ iussit Deus circumcidi Abraham, ejusque posteritatem, jam nisi hec, grave peccatum fuit.

De signis.

S Ignorum quoque usus à veteri Testamento sumptus est. In quo per Moysem Dominus iussit fieri tubas argenteas ductiles, quam dum Levitic tempore saccentifici clangentes, sonitu dulcedinis populus commovetur, id tabernaculum fœderis ad glorandum festinant, quarum etiam clangore hostias ad bellum tela profesteneret adversantium, & fortitudo

c. proditor) Hic desine non panca miror Arberium non intellexisse. Nam ex sequentibus loquitur, Getarum cum de Thymianæ dicitur, sermone instructo de sacro

oleo, cujus usum cum illi objicerent non nisi in veteri Testamento reperiri, ita respondit: Et illo non panca in Novum Testamentum esse insinuat.

Euseb. 2. 10

Psal. 44. 7

Quædam Episcopi & Sacerdotes.

Apost. 17. 13.

Quid unctio significat.

Rom. 1. 7.

C. 107. Y

numicorum eo sono exterrita in se deficeret. Nam legimus, quia ante arcam foderis per clangorem tubarum mari Jenco, quibus adversantibus cingebatur exercitus, corruerunt. Ad hunc modum in sancti Ecclesie hodie tintinnabula sunt, ut per illorum tactum fideles ad gremiam matris Ecclesie veniant, ut depositis curæ secularis occupationibus discant se amare adversus spirituales incurfus. Et sic fiat, ut auriâ bellicâ turbâ milites ad prælum annuiliis accendantur, hostilis impetus hominibus fufus dissipetur, ita exterritis totius nocentibus confortetur ad dominica bella per signum populus evocatus, & peccat pulvis aëres potestibus, conventus Ecclesie manu angelicâ servetur.

De sacris Ordinibus.

Veniendum est autem ad sacratissimos Ordines, quos velant mentis pertinacia vos rejicere audimus. De quibus primò notandum est, quia eos, qui magis fuit in Ecclesia necessaria, Apostolus denominat, & eorum motus deprimi, sine quibus non potest nec immolatio altaris celebrari, id est, Levitas & Sacerdotes. Ut enim sine retractatione Sacerdos circa hostias vigilet, necessarius est Diaconus ad ministrandum ea quæ necessaria sunt Sacerdoti. Ceteri ordines his subiecti sunt: & crescente namque Ecclesia, crevit officium Ecclesiasticum: ut enim multitudinem Ecclesie subveniri possit, adjuvantur inferiores in adjutorio præpositorum. De quibus sunt Officarii, id est, Janitores, qui pervigili curâ sanctæ Ecclesie janam servant, & thesauri domûs Dei custodiant, per quos accessum habemus in Templo Domini, qui ait: *Ego sum ostium*. Hi suscipiunt eos quos prærogativa hinc invitât, & excludunt illos qui ab unitate disjuncti sunt, quibus dicturus est Dominus: *Nescio vos*. Post instituantur Lectores, id est, dominici verbi relatores, de quibus Apostolus ait: *Alii dant sermo sapientia secundum eandem scripturam*. Hi sunt, qui distindit atque ordinatè modulantes in Ecclesia, sanctis moribus fideles instruant. Deinde sunt Exorcistæ, qui per impositionem manuum & benedictionem sacerdotalem sumunt potestatem abijcendi spiritus immundos, & gratiam curationum; de quibus Dominus in Evangelio: *In nomine meo demones ejicient*. Quam effugandorum demonum potestatem nullâ manuum impositione, aut sacerdotali benedictionis prærogativâ donati olim quidam usurpare volentes, ab obfessis corporibus demones per exorcismum tentabant eperere, sicut de filio Jæxæ Judæi liber Apostolorum commemorat. Qui cum in nomine Jæsu, quem Paulus prædicabat, i spiritus immundos exorcizarent, concito indignantis spiritus furore vexati, temeritateque ausup ultore spiritu hertes, audierunt increpantem responsum hoc modo: *Jæsum nosci, & Paulum sciri? vos autem qui estis? & contumeliosus in eos spiritus immundus*. Quibus illa sui pœna facturus sanè dedit iudicium, quia non erant eis coram vultu, quibus hoc donum gratiæ auctoritate sacerdotali petendum fuerat. Hæc frequentur Acolyths, id est, cerotiferi, quos ignem veritatis accellit, quo illuminantur fratres ad agnoscendum, & ministrant ad dirigendum Deum, prædicando ministrant. Subdiaconi verò hi sunt, qui oblationes à populo in Templo Domini suscipiunt, & officus deservunt Levitarum: in offrendis valis corporis & sanguinis Domini, & in administrandis his quæ aguntur circa altaris officia.

Cui verò otium fuerit veteris Testamentum revolvente, inveniet ad eo hunc similitudinem exordium, nec minus etiam eos qui superant, id est, Levitas & Sacerdotes, quorum gradus quæ altior est, paulo

plus in eis nobis est immorandum. Nam sicut liber Numerorum refert, loquutus est Dominus ad Moysen, dicens: *Applica tribunal Levi, & fac stare in conspectu Aaron Sacerdotis, ut ministrant ei & excubent, & observent quidquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo testimonio, & custodiant vasa tabernaculi, servientes in ministerio ejus*. De his scriptum est in Actibus Apostolorum, quia convocantes doctores multitudinem Discipulorum, dixerunt: *Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensi. Consideratis ergo, fratres, viros ex vobis bonæ testimonii spiritum, plenos Spiritu sancto & sapientia, quos constituamus super hoc opus; nos verò orationi & ministerio verbi erimus instantes. Et placuit sermo coram multitudine, & elegerunt Stephanum virum plenum fide & Spiritu sancto, & Philippum & Cæstrum, & quos statuerunt ante conspectum Apostolorum: & orantes impositionem eis manus. Exhinc jam, decreverunt Apostoli, vel successores Apostolorum, per omnes Ecclesias septem Diaconos, qui sublimiori gradu ceteris circa aram Christi quasi columnæ altaris assisterent. De his Paulus, cujus vos doctrinam tenent dicitur, scripsit ad Timotheum. Nam cum præmississet Episcopum debere irreprehensibilem esse, sobrietum, prudentem, moribus ornatum, continentem intalit: *Diaconus similiter pudicus, non bilinguus, non multo quo deducis, non superbia locum silentes, habentes mysterium fides in conscientia pura: & sic probentur primum, & sic ministrent, nullum crimen habentes*.*

Presbyterorum Ordo quoque exordium sumit à filio Aaron, qui tunc Sacerdotes vocabantur in veteri Testamento, nunc autem Presbyteri vocantur. Poterit hi præfunt Ecclesie Christi, & in consecratione corporis & sanguinis Domini confortes cum Episcopis sunt, similiter & in doctrinâ populorum, & in officio predicandi. De his Paulus Apostolus scribit ad Titum: *Hæretici, iniquus, sine gratiâ reliquis se Creta, ut ea qua desunt, corrigat, & constituit per civitates Presbyteros, quemadmodum ego tibi disposui, si quis sine crimine est. Et in primâ ad Timotheum Epistolâ: *Noli, inquit, negligere gratiam qua in te est, qua data est tibi per prophetiam cum impositione manuum Presbyteri*. Igitur cum Presbyteri ordinantur, per impositionem manuum sacerdotalis gratiæ donum suscipiunt. De quibus in libro Numerorum scriptum est: *Congregata michi septuaginta viros de senioribus Israël, quos in vestri, quos fides populi sunt ac magistri: & ducet eis ad ostium tabernaculi sedentes, faciesque eorum stare utrum me defendam & loquar tibi, & auferam de vultu tuo, etradamque eis. Et paulo post: *Descendit Dominus per nubem, & loquutus est ad eos, auferens de vultu tuo est in Moysi, & datus septuaginta viris*. De his etiam in Actibus Apostolorum scriptum est, quod cum venisset Paulus Apostolus Miletum, miserat Ephesum, & vocaverit Presbyteros ejusdem Ecclesie, quibus inter cetera ait: *Attendite vobis & omni grege, in quo vos Spiritus sanctus posuit pastore Ecclesiam Domini, quam acquisivistis per sanguinem suum. Sed & Petrus in primâ epistolâ: *Presbyteros, inquit, qui in vobis sunt, observe confitemur & vestri Christi passionem, & eius qui in futura revelatione est, gloria communicaverit: passio, qui est in vobis, gregem Dei, providentes non coacti, sed spontanei secundum Deum, non superbia inerti gratia, sed voluntatis; neque ne dominantes in Clero, sed forma salis gregi est animo: & cum apparuerit princeps pastorem, percipiet immarcescibilem gloria coronam*.***

Denique pontificalis Sacerdotum Ordo initium sum-

CAPUT VI.

Maorum Or-

lium mensa.

Officari.

Jan. 10. 3.

Lectoris.

1. Cor. 14. 1.

Exorcista.

Act. 7. 22.

Act. 19. 17.

Acolythi.

Subdiaconi.

Act. 6. 2. & 10.

1. Tim. 3. 1. & 10.

Presbyteri

Tit. 1. 3. & 6.

1. Tim. 4. 14.

1. Tim. 11. 14. & 17.

1. Thim. 4. 14.

Act. 14. 24.

1. Pet. 5. 1. & 14.

Episcopi.

sic ab Aaron, sicut dicit Hieronymus, quamquam & Melchisedech prior obtulit sacrificium, & post hunc Abraham, Isaac & Jacob: sed illi spontanea voluntate, non sacerdotali auctoritate illa fecerunt. Ceterum Aaron primus in lege sacerdotale nomen accepit, primumque pontificali stola indutus victimas obtulit, dicente Domino ad Moysen: *Accipe, inquit, Aaron & filius eius, & applicabis adhestiam tabernaculi testimonium. Cumque laveris patrem cum filio aqua, induas Aaron vestimentis suis, id est, lineam, & tunicam, & superhumerales & rationale, quod constringes balteo; & pones saram in capite eius, & laciniam sanctam super saram, & oleum unguinis fundet super caput eius.* In novo autem Testamento post Christum pontificalis Ordo à Petro cepit: ipse enim primus datus est Pontifex in Ecclesia Christi, sicut dicit Dominus: *Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam.* Hic ergo ligandi solvendi que potestatem primus accepit, primusque ad fidem populum virtutis prædicationis adduxit. Siquidem & ceteri Apostoli cum Petro pari consortio honoris & potestatis acceperunt, & ipsi Apostoli ordinantibus successerunt Episcopi, qui sunt constituti per mundum in seclibus Apostolorum, qui non jam ex gente eorum & sanguinis eligantur sicut primum, sed promiscuamque merito, quod in eum divina gratia consistit.

Quod autem per manus impositionem à præfectoribus Dei Sacerdotibus Episcopis ordiantur, antiqua institutio est. Sic enim Patarcha Isaac manum super caput Jacob imponens benedixit ei: similitè & Jacob filius sui. Moyses super caput Josue manum imponens, dedit ei spiritum virtutis & ducatus in populo Israel. Sic & supplet legem & Prophetarum Dominus noster JESUS-CHRISTUS Apostolos benedixit. Et in Actibus Apostolorum ex præcepto sancti Spiritus Paulo & Barnabe Apostolorum manus imposita est in Episcopatum, & sic missi sunt ad evangelizandum. Caput enim principale mentis designat, & sicut mente corpus regitur, ita per Episcopos Ecclesia, que est corpus Christi, regitur. De his Paulus Apostolus ad Titum: *Operari inquit, Episcopum irreprehensibilem esse, sicut Dei dispensatorem.* Et ad Timotheum ait: *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat; oportet enim Episcopum irreprehensibilem esse, sobrium, prudentem.* Et iterum: *Per impositionem manuum mearum.* Jam verò, quod secularis viri nequaquam ad ministerium Ecclesie assumantur, eadem apostolica auctoritas docet & dicit: *Manus nemini cito imponeris.* Et iterum: *Non Neophytum, ne in superbia elatus putet se non tam manifeste humilitatis, quam admulationem secularis potestatis adeptum, & in condemnationem superbie sicut diabulus per iustitiam dejiciatur.* Non enim valde secularis homo sacerdotis magistrum implet, cujus nec officium tenet, nec disciplinam cognovit, sed neque docere potest quod non didicit.

Quod cum ita sit, stultum & cunctis Catholicis abominabile sit, quod potatis vos posse dare quod non accepistis: nec quibus in locis, nec quibus ministris detur aliquid gratis donum, differentiam facite, sed in lucis, aut in divas, aut etiam intra pendenda septa hæreticorum vestras phantasias, atque sacrilegas incantationes, quas quoddam sanctificationis mysterium, super eos agitis, quos erroris vestri consortio admittere potestis. Quod in re Paulum Apostolum, quem vestrum Doctorem mentimini, vestrum potius servitæ accusatorem, qui ad Timotheum scribens, ait: *Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in qua vocatus es & con-*

fessus bonam confessionem.

De sepultura.

DE sepultura etiam hoc præter illum falsis compendium avaritiæ Sacerdotum adscribitis, sermone habetur. Assensum quidem nihil differre, utrum motus in atris domus Domini, an aliis in quibuslibet locis sepellantur, fingentes nullum præter mysterium sanctitatis, præter quod de ipso præter Sacerdotes sibi concervant precantiam. Sed si sanctæ matris Ecclesie suum fidelibus viris derogare præsumitis, nec mirum si vultis derogare & delinquantibus. Verum quia de Ecclesia superius occurrissimè tractavimus, de sepultura etiam aliquid dicemus. Porro cum fideles Christiani temporalem vitam in unitate Spiritus sancti, sub mysterio Catholicæ fidei in hac temporali Ecclesia communitate exigit, ut per hanc ad cælestem perveniant, ubi, rogo, debent corpora eorum post resolutionem ætatis quam in sinu matris Ecclesie tumulari? Sicut enim temporali Ecclesie temporaliter vivendo per fidem adherent, ita & temporaliter moriendo in sinu ipsius requiescent, diem videbunt resurrectionis & incomparabilis Ecclesie gloriam cæspitantes. Hæc est enim mater credentium, que natos ad mortem regerit ad immortalitatem, que steruam corpora secat sanè ad tempus sopita, in generali tamen resurrectione ad immarcescibilem gloriam suscitanda. Si ergo in tanto lumine veritatis caliginem erroris non deponitis, dicite unde Spiritus vite æternæ vobis promittitur. In sancta quippe Ecclesia Deus renati affirmat, & per ipsam justè per conversationem qualitates ad æternitatem tendimus. Ceterum cum resolvimur, in ipsa sepulti quicquid, & justè spiritum motus imitatur futuræ beatitudinem retro-rectionis.

Quod ergo hoc Christianæ fidei unicum pignus non amplectitur, à compage corporis Christi proculdubio divellit. Ad hunc verò fides unitatem pater Abraham se moverat colligendum, cum ab Ephron duplicem sepulcrum emicet; quam celi sine pretio posse habere, tamen ne cum improbis valdeat participari, æstimavit potius comparare. Ibi nimirum Saram uxorem sepelivit, & ipse postea sepultus est, necnon Isaac cum Rebecca. Illuc etiam Jacob, cum in Ægypto mor debuisset, filios suos sepeliendum se repositari commouit. Joseph verò filius suus, antequam moreretur, quodam prophætico constanti dixit ad fratres suos: *Post mortem meam dem visitabitis vos, & ascendere faciet de terra ista ad terram quam juravi Abraham, Isaac & Jacob patribus vestris. Cumque ascenderitis, assistate visum osæ mea de loco isto, ad patriam videbitis sepulcrum. Quod & illi fecerunt. Tobias verò vir plenus Spiritu sancto filium suum monuit, ut cum ipse moreretur, funus suum curaret, & justè eum sepeliret uxorem suam. Notandum enim quod sancti patres non solum in vita, sed post mortem ab alienigenis difficiari volebant, quippe unitatem futuræ Ecclesie portendentes, que solum fidelibus aggregatis profanos cultus abhorret.*

Quod si Abraham sepulcrum sibi pretio commiserat, cum gratis posse habere, cur non potius & nos in sepulcris vestris sanctam Ecclesiam quolibet munere donabimus, quod & ad remedium vivis, & ad veniam peccati daretur? Si autem obijcitis, quod hoc magis avaritiæ Sacerdotum erigit; nec quidem nos arguamus, quæ aliquid hoc faciunt; facient enim aliquid. Nec mirum, cum ex duobus Apostolorum unus avaritiæ inobisset. Secundum verò

Capit. VII

Genes. 23. 16.

quod vitium malorum boni depravari non debent, aut divina mysteria infamari. Quidquid enim licet in nomine Domini, merito non vacabit. O vos cæci & errantes, Dominicus verbi vos increpo! Nescientes legem, quare non scrutamini Scripturas? Hoc habet plura liber Regum, quod Reges Israelice plebis in uno loco omnes sepelirentur, exceptis parvis & impudentibus. Quod si penitentes admessa cœteris, cum cæteris sepulcrum fortiterentur. Unde datur intelligi, quod cum Salomon cum cæteris tumularetur, veniam criminum meruisset loci sui penitentiam non legatur. Ad hoc autem & alia multa, quæ de sepulcris occurrunt mysteria, ipsius Salvatoris eo citius affuit providentia, quod cœca sancta in quâ precepit, super tumulum propitioris Adam, ut traditur Doctores, figeretur. Nec vocat quod pretio ejus sanguinis ager Acheldamam emittit, ubi perjurorum corpora tumulantur: revent eum ejus lingue Ecclesiæ comparatur, in cuius sinu pauperes Chæthi quiescant.

De Penitentia.

Caret VIII.

Quoniam quidem superius regenerationis mysterium nihil esse diximus, ob hanc scilicet causam, quia quicquid ex operibus sitane baptizandus abdicare se proponitur, postmodum in vna repetere non timet: ex quâ sententia penitentia derogare videtur, & cæteris quæ Deus ad peccantium reformationem remedia contulit, restat nobis adhuc super hujusmodi infidare. Necum enim incredulitas valuit ad vitium usque atrogamus, quod quidem nos medicantibus verbis terramento opus est recedere, unde latentis putredinis sinus in apertum erumpat. Sciens certe divina providentia omnem baptismatis gratia renovantur, ad superandas diaboli insidias, & vitandas carnis concupiscentias esse idoneum; & ne qui post lapsum in despectu sitam corruat, ad adversa lingua vitiorum vulnera reservat convenientia reparandæ salutis medicamenta, prout superbi humilitatem, invidiam charitatem, luxuriosis continentiam, gulosos parumiam, lapsos penitentiam, & cæteris quibusque vitis congrua medicamenta, per quæ peccator quasi quidam baptismi regeneratione Deo reconciliatur. Sed ut de reliquis sitam, quoniam penitentiam abjicit, cum tamen Evangelii auditores vos esse dicite, interrogo vos quid Dominus in Evangelio esse voluerit quod ait: *Quando super uno peccatore penitente, quoniam super novaginta novem injustis qui non indigent penitentia.* Et alibi: *Non veni vocare justos, sed peccatores in penitentiam.* Satis certe superque abundant exempla ponuntur, per quæ revelante Scripturâ multos de tumulo vitiorum & morte auzat relictos cognovimus, de quibus multos ante electionem in malitia sua perdurantes, per penitentiam resipisci cognovimus; plurimos verò post electionem lapsos, sed postea penitentia remedio in pristinum gratiam restitutos. De quibus beatum Petrum primum in medium introducimus, qui dum penitendo ferret culpam negationis, non solum priorem gratiam recuperauit, sed inter omnes totius Ecclesiæ que in terris & in cœlis est, primum accepit. Quis etiam prodigum filium à gratiâ paternâ privatam in Evangelio audimus, penitendo non solum in gratiam patris rediit, sed & filium primam quam amiserat, recepit. Primam cum aucto, non novam intelligas, sed antiquam, qua prius innocentie vestem, quâ se peccando exposuerat, penitendo reparavit.

Denique qui doctrinam apostolicam suscipitis, oportet audire qualiter Paulus fornicantem fratrem compellat ad penitentiam: *Omnino, inquit, ab-*

stine inter vos fornicatio. & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita in uxorem patris qui habuerit. Et vos infans estis, & non magis iustum habueritis, ut tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit. Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritus jam judicavi ut præsens, eum qui sic operatus est in nomine Domini nostri Jesu Christi. Certe non congregetis vobis & meo spiritu cum vortate Domini Jesu, tradere hujusmodi fatana in interitum carnis, ut spiritus saluus sit in die Domini nostri Jesu Christi. Et alibi: *Timete non cum venero, homines me Deum apud vos, & legem molitus ex his qui ante peccaverunt, & non egerunt penitentiam super immunditiam, & fornicationem, & impudentiam quam gerunt. Quid enim tradere hominem sitane in interitum carnis, ut spiritus salvus fiat, aliquid est, nisi hunc quod per incontinentiam carnis deliquerat, per tribulationem carnis penitendo ducere, ut carnis vitiantis rubigine penitentia camino excidat, spiritus purior in diem Domini salvus fiat. Unde ipse postmodum dicit se timere ne legat de eorum interitu, qui non egerunt penitentiam super omnem dicitam & fornicationem suam.*

Denique in Ecclesiasticâ historiâ quemdam juvenem apud Iphesum audivimus à beato Joanne Apostolo in Monasterio reclusum: qui catholicis disciplinis instructus, & Baptismatis gratiam adeptus, post multa religiose conversationis exempla, diaboliæ suasionis spiritu agitatus Monasterium deseruit, & inter sylvas & iustra ferarum homicidias, furtis & omnigenis flagitiis depravatus est. Quem cum Apostolus requiritum ad Ecclesiam revocaret, & miser ille ob magnitudinem criminum nullam reparandæ salutis spem se habere diceret, beatus Joannes jurjurandi sacramento ei spem venæ promittit. Dehinc jejuniis & orationibus cum intrâ paucum tempus ita reddidit emendatum, ut cæteros antea re sanctitate, & ipsius Ecclesiæ regimen illi Apostolus commendaret: præbas per hoc magna exempla vere penitentia, & documentum ingenis regenerationis, atque insignia quædam & tropha viuis in eo resurrectionis ostendens. Verum qualiter idem Joannes Apostolus Angelo Ecclesiæ Epheli scribat, animadvertite. *Alimento, inquit, unde excideris, & age penitentiam, & prima opera fac, alioquin veniam tibi, & mox hæc candlestick tuum de loco erui.* Exstat unum, quod ad commendandam penitentia vim sufficit, exemplum. Senatoris cujusdam filium Deo consecratam vir quidam concupiscentia furis agnitus quondam eo usque adamavit, ut per maleficum immundum spiritum confunderet. Cui cum spiritus malignus delictorum effectum promitteret, si Christo abrenunciaret vellet ille non solum acquirit, verum abrenunciatio chartam manu propria scriptam illi donavit: sicque sponsoris suarum Virginis amplexum adeptus, non post multo amarè delictis stupri mercede auctorem suum negavit. Tandem beato Basilio Cappadocæ civitatem Episcopo omnem rei ordinem concessus, in quodam conclavi per tres dies sub penitente satisfactione reclusus, obi infestans spiritibus convit multa patitur. At vir beatus convitatus in Ecclesiam Cleri ac populi multitudine non desinit orare ad Dominum, donec validissimo orationis certamine scriptum de manu diaboli extortit, & cunctis inuentibus demissam per ærem chartam recepit.

Abiit igitur à fidelium mentibus hanc vestram execrabilem audire doctrinam, o lapsus post electionem penitentiam nequaquam proficere credant, cum luce clarius esse post perpetrata sceleris homines per eam redire ad innocentiam. Quam quidem

1. Cor. 2. 1. & sup.

2. Cor. 11. 11.

Apost. 2. 1.

Luc. 11. 7.

Matth. 9. 11.

ideo efficacem, adeo potentem ad abolenda peccata experti sumus, ut etiam in ultimo vitæ spiritu qui admodum pœnitæ, & publicè lamentatione commissa prædantur, fructum tamen & spem vitæ salutaris non perdat, quia propolium quod decrevit saluæ volæ perierat, non potest immutari: & adeo quia voluntas ejus non mutatur, etiam si tempus emendationis non conceditur, si tamen in supplicis confessione vitæ exceditur, fideli proposito vitæ non negatur ab illo, qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur à perditione puniendo, & salvatus miseratione Domini vivat. Quod autem obijci poterat de peccato ad mortem, cui nulla pater ad vitam consolatio, id quidem eorum est, qui in desperationem fovam corruentes, nihil prosequi quo inde eximi valeant, sibi reliquerunt.

Quid pœnitentiæ post mortem proficiat.

Verùm ne quis pœnitentiæ solis visis & non defunctis proficere credat, multos qui à seculo transeunt, suorum pietate vivuntium à pœnitentibus Scripturâ teste comperimus, dum pro eis sacrificium mediatoris offerret, vel eleemosynæ hunc, vel quibus vicariam pœnitentiæ solutionem defuncto amico persolvit, dum quod æger præventus morte non potuit, vivus supplet amicus. Quod qui cæci lumine fidei non solum resurgere credere, sed penitus destruere tentatis, non verè, ut asseritis, Evangelii auditores estis. Nam ipsa Veritas dicit, *quia si quis in Spiritum sanctum blasphemiam dixerit, neque in hoc sæculo remittetur ei, neque in futuro.* In quo sententiâ, in Dialogo suo beatus ait Gregorius, datur intelligi quædam culpas in hoc sæculo, quædam verò in futuro posse relaxari. Quod enim de uno negatur, consequens intellectus patet, quod de quibuscumque conceditur; sed hoc de parvis minimisque peccatis credendum est, sicut est conditionis otiosus sermo, immoderatus risus, vel alii. . . . curæ familiaris, & cætera, sine quibus vitæ humana non agitur, quæ etiam post mortem gravant, si adhuc in hac vitâ positus animus fuerit laxatus; quæ per ignem purgatorum post mortem ipsè paulo post dicit purgari, si in hac vitâ positus hoc bonis actibus, ut illic obtineat, aliqui promeretur. Unde jure à sanctis Doctoribus purgatorius ignis esse dicitur, quod per eum peccata aliqua purgantur, prout viventes aut eleemosynas, aut sacrificia, aut certè, sicut ante diximus, vicariâ pœnitentiæ solutione obtinere possunt. Unde & Paulus ait, quia *vir sanctissimus in hac cellatissime facti à missis Jerusalem duodecim milia drachmas dedit, offerre eis pro peccatis mortuorum, iuste & religiose cogitans de resurrectione: nisi enim eis qui ceciderunt, resurrectionis speraret, superfluum videretur & vanum erate pro mortuis.* Deinde dicit: *Sancitæ ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, si a peccatis solvantur.*

Constat igitur, ut diximus, talium operum pretio defunctos posse à peccatis absolvi, alioqui Paulus Apóstolus, cujus vos auditores esse mentamini, nequaquam audirendus esset, qui dicit ligatum, scilicet, stipulam, si est, peccata minima atque levissima igni purgatorio facile consumi: quibus nimirum purgatoria, sed æterna supplicia inferrentur, nisi talibus hostiis promerissent igne purgatorio solvi.

De Conubiis.

De conubiis verò, quæ vos contrâ evangelicâ & apostolica decreta sacrilegè mente abominanda iudicatis, dicentes conjugatos in formâ

delium nequaquam computandos, multa sanctionum Patrum occurrunt exemplâ, quæ ad infidelitatis hujus blasphemiam constantiam satis sufficiunt. De quibus vos responsuros quodam discretioris gubernaculo vestri sermonis caritatem subire oportet, ut quasi inter duos scopulos naufragum incurrentes occasionem demus in alterutrum, sicut et omnes indifferetè à conjugio exterrendo, aut omnes indifferetè ad conubiis commoendo. Porro sicut inter seculares & ecclesiasticos vitæ quædam ordinis discretio est, ita & conversatio eorum quædam discretio est ratione servandâ est. Nam vir ecclesiasticus, postquam relicta sæculi militiâ in forem Domini computatur, non potest, salvo professionis sue circulo, conjugali thoro se iterum mancipare. At vir secularibus, qui nulli ecclesiasticæ regimenis jugo sunt obnoxii, nec evangelicâ, nec apostolicâ decreta legitima prejudicant conubiis, si tamen seculi omni tempore sibi debere esse subsistentem conjugii voluptatem, & si discretum certa concubitus tempora, quando coeundum, & quando ab uxore sit abstinendum. Non enim talia conubiâ beneficiata sunt Deo, quibus homines ad luxuriam, & delicias instat animalium provocantur, qui Deum à suâ mente excludunt, & suæ libidini vacant, sicut equus & mulus. Qui autem ita conjugio utitur, ut cum timore Dei in amore filiorum suorum intendat, quàm ut petulantis carnis appetentiam expleat, hunc copula conjugii de sorte hélium non privabit.

Falluntur igitur qui conjugatos à regno Dei exterminandos asserunt, præsertim cum in Evangelio hujusmodi testimonium habeamus, & apostolica traditio talem humanæ consuetudinis legem multis in locis confirmet. De quæ re hoc unum ex ore Veritatis testimonium profertur. Nam Pharisæi tentantibus & dicentibus, si liceret homini uxorem suam dimittere quæcumque ex causâ, ille respondens ait: *Non legitur, quia qui fecit, masculinum & feminam ab initio fecit eos, & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adherens uxori suæ, & erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro; quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Requiritur autem illis, ut quod Moyses mandasset dari libellum repudiij, & dimittet, ait illis: *Quomam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras, ab initio autem non fuit sic. Dico autem vobis, quia qui cum uxorem suâ, in fornicationem dimiserit, & aliam duxerit, mactabitur.* Petrus autem in epistola suâ ait: *Ad uxores sicut ad vestros facti, ut si quis non credidit verbo, per matrem conversationem sine verbo instruat.* Et paulo post: *Sic enim aliquando & sanctæ mulieres sperantes in Deo ornabant se, sicut vestrae, sicut Sara obedivit Abraham, dominum eum vocans. Et iterum: Viri similiter cohabitantes secundum scientiam, quasi in firmiori vaseculo mulieres impetientes honorant. Unde & beatus Paulus ad Corinthios ait: *Honorem esse homini non tantum matrem, propter fornicationem autem transgressione suam uxorem habeat, & ut uxorem suam suam habeat. Uxor viri debetum reat, sicut & Christus. Et paulo post: His autem qui in matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à vero non descedere; quod si descesserit, manere in uxore, aut virum suo reconciliari; & vir uxorem non dimittat. Si quis tamen uxorem habeat infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illum; & si quæ mulier habeat uxorem infidelem, & consentit habitare cum illo, non dimittat uxorem; sanctificatis est vir infidelis per mulierem fidem. Et rursum cum de virginibus peccet-**

Mat. 19. 4. & 10.

Mat. 22. 26

1. Petr. 3. 1

1. Tim. 2. 15

1. Tim. 3. 2

1. Cor. 7. 2

1. Tim. 4. 12

1. Tim. 5. 12

164. v. 14.

epho. 5. 12.

164. v. 17.

164. v. 18.

164. v. 4 & 5.

1. Tim. 5. 11.

1. Tim. 5. 12.

Colof. 3. 12.

peum Domini se non habere diceret, conversus ad conjugatam ait: *Existimo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini se esse. Allegans etiam vobis nisi quare solutissimum, si autem accipitis uxorem, non peccatis. Scribit autem ad Ephrositas: *Mulieres vestre sicut subditi sunt. Sicut Domino; quoniam vobis caput est materis, sicut Christus caput est Ecclesie. Et iterum: Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam. Et iterum: Qui facit uxorem diligit, seipsum diligit. Scribit autem & ad Titum hoc modo: Adolefcentulas doce, ut viros suos ament, filios diligant, prudentes, sobrias, domus habentes curam, subditi sicut viris. Et ad Timotheum: Adolefcentulas, inquit, videas devotas & cum enim luxuriata fuerint in Christo, nubere volunt, habentes dominationem, quia primos filios vestros fecerunt. Vult ergo invidios nubere, filios procreare, matresfamilias esse, nullam occasionem dare malefidiis gratia & iam cum qualiam concubis sunt veris fatuam. Et ad Colofenses: Viri, inquit, diligite uxores vestras, & sicut caris esse ad illas.**

Cum igitur huius humane consuetudinis lex tanta divine auctoritatis sollicitudine instituta, nimirum abdicanda est vestre hereseos ac penitus conculcanda ductrim. Nam si conjugalis societas homini causa esset perditionis, qui venit perditos reparare, nullum daret huius copule documentum, nullum preceptum. Paulus demoque, qui tanto charitatis igne flagrabat, ut etiam pro fratribus anathema fieri optaret, nullum super huiusmodi daret consilium, si hoc ad detrimentum anime spectare intellexisset. Sed de his factis ad prelosum dictum.

De Confessoribus.

CAPUT XI.

JAm verò quomodo non videat vos in hoc divini iudicii & christianæ communionis res esse, quod adversum beatissimos Christi Confessores pravi dogmatis seditionem sacrilego ausu movetis, dicentes præter Apostolos & Martyres neminem iure venerari, in Confessoribus nullum donum virtutis esse, nec ab eis aliquam salutis gratiam posse spectari, quorum corpora in cineres resoluta nihil à mortuis animabus differre valeant. Petrus certe Apostolus datam sibi à Domino ligandi atque solvendi potestatem, hanc quoque beato Clementi, Lano etiam & Anacleto ipse tradidit; ceteri quoque Apostoli eandem gratiam successoribus suis, id est, sanctis Doctoribus atque Confessoribus reliquerunt; quorum quidam gladio occubuerunt, alii in pace Ecclesie quieverunt. Sed non ideo ab hominibus iniuste venerantur, quia per ultimum gladium non suserunt. Venim si ratio temporum non potuit præstare martyrium, gloriæ tamen Martyrum non careat, quia & voto & virtute & potuerunt esse Martyres & voluerunt. Nam quid in eis æternitatis multas humanorum dolorum percolere passiones, famem, vigiliis, nuditates, jejunia, opprobria insulorum, afflictationes malorum, curam pro infirmantibus, sollicitudinem pro periclitantibus, gemitum pro peregrinis, cum sanctibus fratribus, cum scandalizantibus veniens. Quinetiam adversum humanæ spectabilis nequitia diversa certamina semper in eis emicuit fortitudo vincendi, patientia expectandi, æquanimis sustinendi. Quibus est per ultimum desitit, ipsi sibi percussoris manus non suppulerunt. Nam quid in eis carnis abusus feriret, quid corpus? Et certe quod ad momentum percussor faceret, ipsi sibi longo cruciatu intulerunt, dum carnis concupiscentias in se occiderant, & quod suave, quod dulce, quod voluptuosum fuerat, ademerunt.

Confessoribus hereticis, qui 33. Conf. sicut innotuit arguunt.

Poenæ penalis carcer eis non desuit, qui se inter angulum arithmeti vitæ custodiam à mundi illecebri concluderunt, quorum mens lucidissima, manus plene manducit, eo quod in mensa altaris sacrosancta corporis & sanguinis mysteria celebrantes, & in sui cordis penetralibus hostiam vivam Deoque placentem, id est, immolipios sine macula atque admixtione pravi operis offerre non desistunt. Et licet duximus licet percussus non sensit gladium, tantum per vix merum Deo digni martyrio uam privantur, quia martyrium non solum est vitæ sanguinis, sed abstinentia peccatorum perficitur, abhominis longè à vitiis distare videtur, quod ex ore Veritatis ad duos fratres filios Zebedæi dictum est: *Calceas quidem meam videtis; cum unum quidem gladio occubuisse, alterum in pace Ecclesie quævis legamus. Sed neque ullo auctorum exemplari ostendunt beatam Dei genetricem MARIAM gladio vitam finisse, etiam per Spiritum sanctum Simton Propheta passuram illam dixerat: *Et ræm, inquit, amam pertransit gladium. Unde beatus Hieronymus in hoc animam eius gladium pertransit gladio dicit, quod in morte Christi compassione atque dolore gladium sensit, dum per cruce dilectionis vix motum Christi suam fecit. Fildippum etiam Apostolum & Lucam Evangelistam non per pallium certamen, sed per pacem à sæculo magister legimus. Postremum verò quia tam lapidei cordis est, ut ad quorum tumulum ægros venientes optatum saltem vident reportare, eorum merita apud æternum iudicem vivere non credat? Sed quis post Apostolos Martino, quæ Benedictio in miraculis potentior?**

Sed fortasse objicitis, quia multi in nomine Christi mira operati sunt, & tamen post à Domino reprobati sunt: de quibus in Evangelio Dominus: *Muli, inquit, venient dicentes: Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus? & in nomine tuo demonia eiecimus? Quibus dicitur est Dominus: *Amen dico vobis, nescio vos, descendite à me, omnes operari iniquitatis. Quorum vita quidem, quia non concordabat verbis, scicrò à Domino reprobantur. Quod autem videtur operari, non suis meritis, sed Christi nomine imputatur. Egrèti namque demones, non eos, sed Christi nomen fingunt, quod quondam in filio Scæve cuiusdam iudæi putat, qui, sicut superius diximus, per exorcismum demones in nomine IESU quem Paulus predicabat, ab obsessis corporibus tentantibus ejiciebat, qui concito indignantis spiritus furore peccati audeat: *IESU meo, & Paulum scio i vos autem quæ estis? Et contrario asserit in eis spiritus immundus. Quibus illa sui pena turoris sanè dedit indicium, nulla sancti meriti reliquunt indicia, præter quod aliquando diabolus ad decipiendos homines phantasticæ lucis signa ad eorum oia demoustrat, ut ex hoc ad usum veneratiosas deceptas mentes inveniunt, sicut tempore beati Martini legimus approbatum, qui vulgi errore ducatur Manasterium tamquam in honore Martyria super litoreum inveniens, verbi sui imperio iussit sepulcrum confiteri, quis nihil sibi cum Sancti fuerat commixtum, sed laorum scelerum culpas cum diabolis se in inferno torquent. In tali-***

Mat. 20. 17.

Mat. 2. 15.

Mat. 7. 22.

Mat. 19. 15.

Sup. Severus cap. 4 de vitâ S. Martini.

bus igitur locis si quid huic simile evenerit, de quo-
rum memoria nihil certum ferat, interdicunt
sanctificationes, ne cum Gentium fœda idolorum
iniquitates contructis pro factis venerentur, neve
sepulchris temere divina solvantur, nisi per provincia-
lem Episcopum vicia sepulchri examinetur, si secundum
Evangelium Christi sint.

De psallendi officio.

Quis autem dubitet vos immundo spiritu agita-
ri, dum hoc quod per Spiritum sanctum prola-
tum atque institutum est, id est, usum psallendi
in sacra Ecclesia, abjicitis, & quasi superstitiosum
errori cultum imputatis. Sumit ergo hanc modu-
landi formam ordo Ecclesiasticus, non ex iudicio
aut jocularibus infatigationibus, sed ex veteris & no-
vi Testamenti Patribus, sicut de David in libro Re-
gum legitur, quia cum arcam Domini de ter-
ra Philistinorum reduceret, ipse depositis regalibus
signis, & sumpta citrâ coram eâ psallere cœ-
pit, quod ille nullum superne gratie tunc aptus
sacrificium intellexerat. Qui etiam per hanc modu-
landi dulcedinem Saulem Regem à dæmone libera-
verat, quem medicorum ars victa desperaverat.
Certe & apud superos cives legitimos hujus modu-
lationis insignia celebrari, ut in Apocalypsi Joan-
nis Apostoli: *Habentes singuli citharas, & cantu-
bant canticum novum.* Et iterum: *Et vocem quam
audivi, sicut citharatorum citharizationem in ce-
lestibus suis.* Hinc ergo colligendum est quàm gra-
tum sit Deo officium psallendi, si intentâ mente
peragatur, quando in hoc Angelorum choros imita-
ri valemus, quos constat laudes Domini sipe inter-
missione personare. Unde Psalmista sæpe nos ad-
monet, dicens: *Cantate Domino canticum novum:*
& *Bene psallite in voceferatione.* Et iterum: *Psal-
tum dicitis nomine ejus, date gloriam laudi
eius.* Et in Evangelio Matthæi: *Et hymno dicit
excantari in mentem Oliværum.* Tale namque sacri-
ficium super taurorum pinguetudinem aut hircorum
sanguinem Deo placere per Spiritum sanctum Psalmi-
sta videtur, cum dicit: *Namquid mundabo car-
nes taurorum, aut sanguinem hircorum peabo? Im-
mola Deo sacrificium laudis.* Et iterum: *Sacrificium
laudis honorificabit me.*

Denique non solum irrationabilem creaturam,
sed cuncta quæ sunt condita, suam Conditorum
continuo psallendi tenore laudare jubet, cum dicit:
Laudate Dominum de caelis, & cætera, usque in fi-
nem Psalmi, quæ ita concludit: *Omnes spiritus
laudent Dominum.* Ne ergo Psalmista irrationabilem,
aut insensatam creaturam frustra in laudem Creatoris
componere dicatur, tunc verè, quod ore non
potest, sensu laudem Dei videret erigere, cum suæ
naturæ motibus se ad voluntatem & imperium crea-
tis conformat, vel potius rationales animos in hoc
commoerare videtur, ut de beneficiis divinis laudem
Conditoris dare meminerint, cujus munera ipsi sibi
hominum famulari videntur. Sed & Paulus,
cujus vos imitatores esse dicitis, in concentum Psalmi-
stæ nos hortatur, dicens: *Loquentes vobismet-
ipsi in Psalmis & hymnis & canticis spiritualibus,
cantantes & psallentes Deo.* Et ipse sibi dicit: *Psal-
lam ore, psallam spiritus & mente.* Quin etiam in
transitu sanctorum virorum psalmodiæ cantum ce-
lestis Angelos multa divinz Scripturæ exemplaria
docent.

Unde constât eos de gremio sanctæ Ecclesiæ exter-
minandos, qui hoc psallendi officium judicant ne-

quiquam ad cultum divinum pertinere. Quod au-
tem arbitrantur, nobis ipsis psallendo mox adversâ
imprecari, ubi videlicet Psalmista mentis oculum in
maleficos nocet, ut est illud: *Quis gloriaris in
malitia?* & *Obsecraverit oculi verum ne visitent,*
& cætera talia; fallacior nescientes cum prophæico
spiritu intueri ea quæ superveritate fuerant hit, quos
in mortem Christi & sanctorum Martyrum tuentes
gloriarî nescierat, quique à malitie suæ pravitate
nequaquam declinantes exultant in rebus, pessimis,
& letantur cum malè fecerint. Patet igitur tales à
capite suo, id est, diabolo, non discedite, qui est
caput omnium iniquorum, qui etiam Scripturam
sanctam intelligens, insultrâ eam interpretatione per-
vertere molitur.

De veneratione dominicæ Crucis.

Quoniam verò adversum Crucem dominicam
& vivificum lignum viperæ dogmatis vœna
funditis, dicitis hoc ex errore hominum venisse,
quod veneratur tam, quam nullam magis in se vir-
tutem contineat, quàm cætera ligna sylvarum,
præter quod opere manuum hominum est efforma-
ta, pro quo nullâ veneratione digna est: paucâ è
multis, quæ ad hanc causam utilia videntur, edi-
cavius.

Scimus namque, quia omnis substantia quæ Deus
non est, creata est, & quæ creata est. Non est
non est. Ligno igitur nihil divinum damus, ut illud
adorandum judicemus, quia inter cæteras creatu-
ras, quæ Deus non sunt, suæ naturæ substantiam
sunt: sed si rationem mytheri diligenter investige-
tis, non solum ab hominibus, sed etiam ab Angelis
dominicæ Crucis veritatem honorandam videbitis,
quæ quidem speravit sacramentum quod nesciebant.
Primus namque Adam inobedientie merore inter-
fectus est à ligno scientiæ boni & mali, & nos se-
cum traxit in mortem: secundus Adam per palmam
obediencie à cruce transiit in vitam æternam, &
nos secum duxit. Veritas namque lignum scientiæ boni
& mali non ducimus secundum formam naturam in se
mortem habuisse, sed fuit in causa, ut in eo proba-
retur obedientia parentis nostri, sive vindicaretur in-
obediencia: quo contrâ, lignum vitæ in causâ sem-
piternæ vitæ est. Hoc lignum attulit vobis Dominus
nosler IESUS-CHRISTUS per lignum Crucis in
Ecclesiâ nostrâ, ut qui morti debitorum eramus per
lignum scientiæ boni & mali, faceret nos vitæ capa-
ces per lignum sanctæ Crucis. Et sicut illud ex sua
naturâ non habuit mortem, ita lignum unde nobis
vita conceditur, non in se habuit hanc virtutem,
sed ex illius virtute, qui infirmus fuit et nobis, vi-
vit autem ex virtute Dei. Regnavit etiam mors &
diabolus ab inobediencia ligni scientiæ boni & mali,
superata est eadem mors & diabolus per obedientiam
ligni sanctæ Crucis. Quis ergo negare audeat jure
ab hominibus venerari, per quem diabolus victus,
& mundus Deo operante salvatus est? Quis autem
nisi infanzie furis agitatus, neget veritatem quod vir-
tutem dominicæ Crucis esse colendam, qui beatum
Andream, quem vos imitari inter cæteros Apo-
stolos mentientes dicitis, tanto eam passionis amore
expetere, atque sedulâ veneratione amat prædica-
re. Cum verò, inquit Scriptura, pervenisset ad
locum ubi crux parata erat, videns eam à longè,
exclamavit voce magni dicens: *Salve, crux, quæ
in corpore Christi dedicata es, & ex membris ejus
tamquam margaritis ornata.* Antequam te ascer-
deret Dominus nosler, timorem terram habu-

Psal. 11. 1.
Ibid. 11. 1.

Caput XIII

ita: modò verò amorem cœlestem obtinens, pro voto suscipiens. Scilicet enim quanta inter te gaudia habebas, lecturas & gaudens venio ad te, ita ut & tu exalans suscipias me discipulum ejus qui pendit in te, qui amator tuus temper fuit, & desideravi te amplecti. O bonus crux, quæ decorem & pulchritudinem de membris Domini suscepisti: diu desiderata, sollicitè amata, sine intermissione quaerita, & aliquando concupiscenti animo præparata! Accipe me ab hominibus, & redde me in Missivâ meo, ut per te me recipiat, qui per te me in crucem. Et Paulus Apostolus: *Ad Ioh.* inquit, *alibi glorians nisi in cruce Lætanus* JESU-CHRISTI. Gesticulantes igitur Crucem dominicam, Christum quasi pendant, in eâ mente invocamus. Quem verò invocamus, ipsam adoramus. Proferimus corpore ante crucem, mente [ante] Deum: veneramur crucem, per quam redempti sumus, sed illum deprecamur qui nos redemit.

De imaginibus Salvatoris in Cruce.

CAPUT XIV.

DE imaginibus quoque quæ in Ecclesiis sunt, ratio citius perpenditur, si ex veteri Testamento aliqui similitudo trahatur. Gradiens namque populus Israel per desertum aliquando, ignotum serpentem moribus ad mortem vulnerabatur, super quod consultus Dominus jussit fieri serpentem æneum & alio serpente levari, quem percussit respicientes cito sanabantur. Et nos de Aegypto carnalis convulsionis per desertum mundani exili ad terram sapientie promotionis tendentes, per respectum Mediatoris in cruce pendens auriq; hostis venenum à cordibus nostris evacuamus. Qui enim Christum per imaginem Filii Dei ac passionem conceperit, ipse antiqui hostis venena evadere poterit. Hoc certe indicant verba ipsius Domini dicentis: *Sicut exultavit Moyses serpente in deserto, ita exultatis oportet Filium hominis.* Apud autem æneus serpens igneo susceptus est, ut Dominus & in serpente mortuus, & in ære significaretur æternus: mortuus videlicet per humilitatem, æternus per divinitatem. Est verò alia hujus ratio: simpliciores quippe in Ecclesiâ & illiterati, quod per Scripturas non possunt trueri, hoc per quendam picturam luminata contemplantur, id est, Christum in eâ humilitatè, quæ pro nobis pati & mori voluit, dum hanc speciem venerant, Christum in cruce ascendentem, Christum in cruce passum, qui in cruce morientem, Christum solum, non opus manuum hominum adorant. Non enim traxerunt lignus adoratur, sed per illam visibilem imaginem meos interior hominis excitatur, in quâ Christi passio & mors pro nobis suscepta tamquam in membranâ coram inscribitur, ut in se unusquisque recognoscat quanta suo Redemptori debeat, dum videlicet ipsâ Salvatoris sententiam, quæ postulat imago Cæsaris, redduntur Cæsari, & quæ Dei, Deo.

Similiter de imaginibus Sanctorum ratiocinari licet, quæ idem in sanctâ Ecclesiâ sunt, non ut ab hominibus adorari debeant, sed ut per eas interitus excitetur ad contemplandum gratiæ divinæ operationem, atque ex eorum actibus aliquid in usum nostræ conversationis trahamus. Verbi gratiâ, enim imaginem beatæ Dei Genitricis MARIÆ intuemur, quæ ob eam divinæ dignationis pæc eam beneficia recolumus, qui de matris perditionis recreavit massam concubicularis. Quæ nimirum Audio obedientiæ & humilitatis exemplo suadet nos supernam patriam querere, quæ primæ virginis superbus atque inobediencia claudit. Sic itaque Angelos in ministerio Conditori assidentes, dum per exteriores imagines

contemplamur, per eam quam à Deo clarioris gloriam accipiunt, ad eorum numerum studio conversationis incitamus. Apostolorum atque sanctorum Martyrum imaginatas effigies intuentes, quid aliud per eas jubemur, nisi ut caleatis carnis feculi, spiritusque corporibus, eorum doctrinis imburi, & gloriose certamine roborati, inter mundi triumphatores coronari mereamur? Simili modo Confessorum ac Virginum imagines spectantes, monemur ex eorum imitatione mundi concupiscentiis declinare, leuocina carnis calcare, immaculatam hostiam Deo noscitur ipsos offerre. Sic igitur aliorum Sanctorum ordines inspecti ad emulationem virtutum nos instruant, sicut quondam fortis facta virorum ipsius sui laudibus ad quaque audendum alios accendunt.

De ordinibus ecclesiasticis regimini.

CAPUT XV.

Sed neque rebellionis vestre tumorem grauari ad versionem divinam ordinationem diuini patior, quâ ecclesiasticæ administrationis ordinem in nihilum redigere laboratis. Sancta quippe Ecclesia, quam beatus Paulus Apostolus supernam Ierusalem, quam matrem nostram, & mantem civitatem, & ad edificationem ex Deo domum non manufactam appellat; ex Angelis & hominibus constituta. Quæ partim ex hominibus fœcitate angelicâ in ordinibus distinctis profuens jam cum Deo regnat in cœlis, partim verò in quibusdam distinctis adhuc peregrinatur in terrâ, & ad supernam societatem suspirat, ubi secundum Apostolum tabernaculum est non manufactum, neque hujus creatiois ad cuius instar per Moysen factum est tabernaculum, de quo dixit ad eum Dominus: *Omnia fac juxta quod visus in monte estis super eum.* In quo superno & vero tabernaculo, quod hinc Deus, & non homo, in interiora velaminis, id est, in ipsum cœlum, confessionis nostræ summus Pontifex sempiternum habens sacerdotium, per propriam sanguinem introitus simul in Sancta, æterna redemptione inventa, sedentique ad dexteram Patris, id est, in gloriâ paternæ majestatis, interpellat, non voce, sed oratione pro nobis. Denique *Rex Regum, & Dominus dominantium*, per quem Reges regnant, & conditores legum jura decernunt, cœlestem ac terrenum principatum, eundem videlicet republicæ regens, & universam militiam tam cœlestem & spiritusalem, quam terrenam & temporalem distinctis ordinibus disponens ac moderans, & imperat atque mundanæ curæ præsidens, vero ordine Angelorum hominumque ministeria pro temporum varietate & opportunitate dispensat, & quæ singulis quibusque temporibus, vel personis congruunt, suâ occultâ inspiratione, vel evidentibus illustratione, vel patet factâ præceptione decernit.

Itaque legimus sacros Ordines in cœlo & in terrâ, & in Testamento veteri & in novo dispositos à Deo, ex quo juxta Apostolum omnis paternitas in cœlo & in terrâ nominatur. Unde beatus Dionysius Areopagites, Antistes videlicet & venerabilis Pater, sicut didicit à Paulo Apostolo, qui raptus est orbe ad tertium cœlum, vidit cœlestia secreta, duos libros de archæico & ecclesiastico principatu scripsit. Unde & beatus Gregorius dixit, quæ ad hoc divinitus dispositionis præterito gradus & diversis constituto Ordines esse distinctos, ut dum reverentiam minores potioribus exhiberent, & potiores minoribus dilectionem impenderent, una concordia heret ex diversitate contexto, & rectè officiorum gereretur administratio singulorum. Neque enim universitas aliâ poterat ratione subsistere, nisi hujusmodi ma-

Galat. 4. 14.

Joan. 3. 14.

Ezod. 25. 9.

Istele. 3. 24.
Ibid. 3. 2.

1. Tim. 4. 13.

gnus tam differentie oculo fervaret. Quia verò creatura in unâ eademque aequalitate gubernari, vel vivere non potest, caelestium militiarum exemplar nos instruit, qui dum Angeli sunt, Archangeli sunt, loquitur quia non aequalis sunt, sed in potestate & ordine differunt alicuius altero. Quod per hoc datur aperte intelligi, quia ad explendum de superis ministerium, alii spiritus alios mittunt, Zachariâ scilicet Propheta testante, qui ait: *Ecce Angelus, qui loquebatur in me, gradiebatur.* & alius Angelus egrediebatur in occursum eius. & dixit ad eum: *Curre & loquere ad puerum istum, dicens: Absque matre habitabitur Jerusalem.* Dum enim Angelus ad Angelum dicit, *Curre & loquere;* dubium non est quia alius alium mittit. Minora verò sunt quae mutantur, & majora quae mutantur. Huic autem sensui & illud credatur non inconveniente optulisti, quod per Danielem dicitur: *Multa milium ministrabant ei.* & *decies milites centena milia assistebant ei.* Aliud namque est ministrare, aliud assistere.

Sergo iter hos qui huc precatio sunt, ista est distinctio, quantum magis inter eos quos constat non posse esse sine peccato, hanc gerenda principatus ratio est (servanda) = Liqueat, inquit beatus Gregorius, quod omnes homines natura aequales generati; sed in variane meritorum ordine alios alius culpa = ponit. = Ipsa autem diversitas quae accessit ex vitio, divino iudicio dispensatur, ut quia omnis homo aequè stare non valet, sicut regatur ab altero. Unde beatus Paulus: *Omnes, inquit, anima sublimiori passibili subiacet; non est enim potestas nisi à Deo; cuius resistit, Dei ordinationi resistit.* Item Apostolus Petrus: *Subielli esse omni humanae creaturae propter Deum, sive regi quasi precellenti, sive dominis tanquam ab eo missis.* Igitur ordines in Ecclesia veteris populi, quae nunc nomine Synagoga vocatur, facile legimus per Moysen à Deo dispositos, qui & quales & qualiter ac quando ordinare ceteros vel ordinari à ceteris debeant, & quantum in singulis officiis ministrare deberent. Sed & nunc in Ecclesia, quae erguum caelorum appellatur, ad missarum caelestium ordinum manifestum Domini institutione, & apostolica traditione legimus & cognoscimus distinctio esse compositos, quibus inter ceteros quaedam dignitas maior, & in similitudinem honoris sunt quaedam discretio potestatis, quorum sollicitudine inferiores tanquam ex quadam diversitate in unum Ecclesiae corpus coeant, ne occasione libertatis subintraret causa prævaricationis. Hujus rei gratia statuta ab Apostolis & Apostolorum iuccefforibus regula est usque in hodiernum diem, per Episcopos atque Archidiaconos, Decanos etiam atque Praepositos totius Ecclesiastici regimini causam dispensant. Quod cum ita sit, nihil est quod iure contra haec repugnare debeat.

De terminis falsi iustitiae.

Verum quoniam falsae iustitiae doctrinam introducere tentant, quam divinae gratiae adeo praeparant, ut omnia propria meritis adscribent, hunc nefarium praesumptionis errorum divinae auctoritatis iudicium labefactamus: nam nulla iustitia, nullum bonum conitit meritum, quod non de fonte supernae gratiae id quod est, acceperit. Unde ipse, quo, perhibente Domino, nemo inter natos mulierum maior est, de se Ioannes dicit: *Non potest homo accipere quiddam, nisi ei fuerit datum de caelo.* Et Apostolus dicit: *Omne datum operationum & omne donum perfectum deservitum est, descendens à Patre in unum.* Et Paulus ait, *Insuper homo, quis me laboravi de corpore mortis huius? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum.* Et iterum: *Gratia Dei sum*

id quod sum. Et iterum: *Sed plus illis omnibus laboravi; non ego autem, sed gratia Dei mecum.* Ad hanc nos praefationem ipse instituit, cum ait [sine intermissione orate], quia nullum tempus intervenit, quo ejus non egratum auro. In praeparatione namque peccati hominis naturalem possibilitatem & innocentiam amissimus, & nemo de profundo illius ruinae per liberum arbitrium potest confurgere, nisi cum gratia misericantis creetur.

Quaecumque igitur in cordibus nostris, aut in nostro arbitrio sancta cogitatio est, aut pium consilium, aut quilibet motus bonae voluntatis, ex sua gratiae dono descendit, quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil potestis facere. Nam omnia hominum merita ab ipsius gratia praeparantur, per quem fit, ut aliquid boni & velle incipimus & facere. Denique quibus iustitiae operibus Maria peccatrix à peccata dimissa, Zacharus iustificatus, latro ad Paradisi gaudia receptus est, nisi solâ divinae pietatis gratia? de qua Apostolus ad Romanos: *Ubi abundavit iniquitas, delictum superabundavit gratia.* Et alibi: *Omnes enim peccaverunt. & egent gloriae Dei, iustificans gratia per gratiam ipsius.* Et iterum: *Faimus, inquit, & nos natura filii irae, sicut & ceteri.*

Certissime itaque tenemus, omnes homines per semetipsos non solum perfectionem, sed nec tantum iustitiae posse contingere; sed universos qui sunt boni, divina gratia praevenerit. Bonam namque in hominibus voluntatem ipse gratis praeparat, gratis donat, ipse adiuvat, ipse consummat. Ut enim abnegantes impietatem & saecularia desideria, sobrii, iusti & pie vivamus in hoc saeculo, ut: *Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, cujus haec est inextinguibilis pietatis misericordia, ut ex impii-entibus sapientes efficiat, insidulibus firmos tribuat, errantes non alium vocet, sed etiam revocet, desideria terrenis expulsi desiderium regni caelestis inspiret, inserta bonitate malitiam extirpet, benignitatis dono iracundiam expellat, odiosibus quoque & odiositibus invicem donum dilectionis infundat.* Ut ergo ex malis boni simus, ut sanctae charitatis igne flagremus, gratiae spiritualis opere in nobis inchoatur, ejusque in nobis operatione perficitur.

Proinde nosse debet quisquique Christianus, neque in viribus naturae, neque in legalibus praeparatis, sed in illuminatione cordis, & voluntate divinae voluntatis consistere consistere gratiae salutaris exordium, quâ fit ut quod divinitus praecipitur, non solum à nobis agnoscitur, sed etiam diligere possit ac fieri. Jure igitur gratuito beneficio divinae bonitatis adscribitur, quo nos deo ad bona opera misericorditer excitat, ut habeat quod in nos iuste coronare debeat. Quibus sicut per misericordiam praeparatae gratiarum iustificatiois donum, ita per iustitiam praeparavit aeternae iustificationis premium. Opus itaque gratiae in omnibus praedestinatis gratia misericorditer inchoatur, & iusta retributione perficitur. Quod verò è contra de iniustitia occurrere poterat, illi quidem non iniquo iudicio ignem aeternum praeparat, quos praeviderat dignos ad luendam supplicia, nec tamen praedestinavit ad faciendam peccata. Praedestinavit Deus quod divina aequitas redderet, non quod humana iniquitas amittit; praeparavit igitur homini reo non culpam quam odit, sed iudicium quod diligit; scriptum est enim: *Quia misericordiam & iudicium diligit Deus.* Proinde bona opera quae Deus misericorditer donat; iuste coronat; opera vero quae non ipse tribuit, iuste punit. In istis ergo coarctatur divina largitio, in istis transgressio humana damnatur. Nihil igitur iste habet, quod propriis meritis

Joan. 1. 17.

Rom. 1. 10.

Ibid. 3. 13. & 24.

Ephos. 2. 3.

Tit. 1. 2.

Ibid. 12. 11.

adscribere, nec ille, quod divino iudicio iure possit derogare. Igitur juxta Apostolum non est quod dicat *figmentum ex quo fit finis: Quis me fecisti sic? Quia habet perfectum figuram sui ex eadem materia facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam.* Offendit igitur divites bonitatis sue in vasis misericordiae: potentiam verbis atque iudicium in vasis irae, dum has preparat ad gloriam, illos sustinet ire in interitum.

Quenam igitur est ista vestra iustitia quae cuncta solis mentis, nihil tamen gratiae debet? Porro Paulus iam testimonium vobis perhibet, quod emulationem Dei habeatis, sed non secundum scientiam: *Ignorantes enim Dei iustitiam, & vestram querentes placere, iustitia Dei non estis facti, sed estis vero facti quoniam iustitiam qua ex lege est, qui fuerit homo, vivet in ea.* Quanto magis autem iustitia quae ex Evangelio Christi & auctoritate apostolica est, vitam donabit? Quid enim Apostolus ad docendum, nisi quod ex ore Veritatis acceptum? Quid autem aliud sancta Ecclesia tenet, nisi quod à beato Petro & ceteris Apostolis acceptum? Quis autem negat, aut non advertat quod à Principe Apostolorum Petro Romano Ecclesiae traditum est, ac nunc usque custoditur ab omnibus, debere servari, nec suspendi, aut introduci aliquid, quod aut auctoritatem non habeat, aut aliunde accipere videatur exemplum? Praesertim cum sit manifestum in consensu Italiam, Gallias, Hispaniam, Africam atque Siciliam, insularumque interpercentes nullum in Ecclesia, nisi eos quos venerabilis Petrus, aut ejus successores constituerunt Sacerdotes. Aut legantur si in his provinciis alius Apostolorum invenitur aut legitur docuisse: qui si non legunt, quis aliquam avertent, oportet eos hoc legi quod Ecclesia Romana custodit, à qua eos principium accepisse non dubium est; ne dum peregrinis assertionibus studeat, caput institutionum videantur amittere.

Item 9. 10. l. 1. v. 10.

l. 10. 1. & 109.

C. 17. XVII.

l. 1. 4. 1. & 10.

Religiosos hereticos & infirmos dicitur Episcopi.

Summa hereticorum.

maculam & actualia delicta, nihil profuturum contendit, & per Penitentiam peccata nequaquam posse relaxari profuturum; & quae sanctam Dei Ecclesiam, & sacrosanctum altare, atque domum corporis & sanguinis Sacramentum nihil esse aliud, nisi quod corporis oculis intuetur, & hoc tamquam velle negotium respicit; & quae legitima communio debeat: hanc & omnes qui tam affirmant, damnant & anathematizant. Profuturum enim secundum fidem evangelicam & traditionem apostolicam, nullom posse salvari, nisi per aquam regenerationis, ut ipse Dominus ait: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest intrare in regnum Dei.* Peccata verò quae post post Baptismum fundente diabolo, & propria voluntate contrahunt homines, confitemur per Penitentiam non solum relaxari; & verum ipsam divinam gratiam posse promereri, cum per eam videamus peccatam Maratam mundatam, Zachaum iustificatum, Petrum post lapsum relevatum, latronem intrà Petradium receptum.

Credimus autem sanctam Ecclesiam communem omnium fidelium matrem, nullumque ad eam quae in caelis est, posse pervenire, nisi per hanc quae in terris est, acquisitus fuerit. Sacramentum autem domus corporis & sanguinis, hoc à Deo constitutum esse proprio nosse redemptionis & salutaris, de quo Dominus ait: *Nisi manducaveritis carnem meam, & biberitis meum sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Ex verbum: *Carnis mea vere est carnis, & sanguis meus verè est potus.* Quod corpus & sanguinem, secundum quod ipse ait: *Accipite & manducate ex hoc panem, hoc est enim corpus meum:* &, *Bibite ex hoc calice, hoc est enim calix sanguinis mei;* indubitanter profitemur eandem esse carnem, quae ex Virgine nata, in cruce passa, de sepulcro levata, super caros exaltata, sedet in patre- nre majestatis gloria. Hoc qui audit incredulus, huic nec Christus natus, nec passus, nec sepultus est, nec cum Christo partem beate resurrectionis obtinebit. Quod mysticum non aliis potest sanctificari, nisi super sacrosanctum altare, quod de terra sibi Dominus per Moysen instituit fieri.

Connubia autem quibus concessa sunt, Dominus & Discipuli ejus, Doctrinae gentium & licentiam dedit, & legitima servare iustitiam, &c.

Si quis autem contra hanc catholicam institutionem senserit, sortem inter fideles habere non poterit. Verum quia illi qui paulo [ante] haereticà infidelitate tenebantur, hanc quae Latina oratione dicebantur, non satis intelligere poterant, audit per interpretem vulgarem excommunicationis [sententia], explicatice sacre fidei professione, pari voto se, & quod damnatum fuerat, [abjurarunt]; & quod à fidelibus creditum fuerat, a credere se professi sunt. Sed ad confirmandum suae fidei testamentum, uniusquique coram in modum crucis hujusmodi quaedam characterem conscripsit, ut hoc illi signum in extremo iudicio, si fidem hanc servarent, repraesentaretur ad salutem; si autem praevancarentur eam, & heretici in consuetudinem. Sic itaque omnes Deo gratias in commune residentes, & à Domino Episcopo benedictionis munere donati, redierunt feliciter in sua.

Damnatio hereticorum & Synodus Acrebatensis, etc. & v. 10. l. 1. v. 10. l. 1. v. 10.

Item 1. 1.

Baptismus ad salutem necessarius. Penitentia Sacramentum.

Communio fidelium.

Sacramentum corporis & sanguinis Christi.

Item 4. 10. l. 1. v. 11.

Item 16. 16.

Item 17. 17.

Communio hereticorum.

Tandem heretici solum Catholicam professi sunt.

CONCILIUM AUSCENSE,

In quo presidebat Hugo Cardinalis, cognomento Albus. Anno reparata salutis MLXVII.

A No millesimo sexagesimo octavo Incarnationis Domini nostri JESU Christi, factum est Concilium apud Ausium civitatem Metropolitana. Tenuitque Concilium Dominus Ugo, qui vocabatur **ALBUS**, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, cum bonæ memoriæ **AUSTINIO** Archiepiscopo, & omnibus Suffraganeis suis Episcopis, & Abbatibus, & Magnatibus universæ Guasconie.

Inter cetera stabilimenta quæ ibi sanxerunt, decreverunt ut omnes Ecclesiæ, quæ infra terminos Guasconie continentur, semper quartam partem decimæ unaqueque Ecclesiæ suæ sedibus redderet. Nam antea minimè faciebant. Hoc audiens Dominus Abbas **RAMUNDUS** sancti **ORIENTII**, dicit se minimè consentire in hoc, ut Ecclesiæ sancti **CONSILII**, quæ per tot tempora ingenue permanserant, talia jura submitterent. Audiens hoc Cardinalis præfatus, quod in Monasterio ejus tumultus esset tam amabilissimus Confessor, & tam magis auctoritatis super omnes Archiepiscopos, qui in se ulla auctoritas fuerant; decrevit cum Domino **Austindo**, & omni cetero Episcoporum & Abbatum, ut pro amore sancti **CONSILII** prædicti, Ecclesiæ ejus ab hac conditione liberata permaneret, sicut antea facere solebant. Sanxitque, ac firmavit Dominus Cardinalis, cum **Austindo** Archiepiscopo, Abbati **Ramundo** sancti **ORIENTII**, ut omnes consuetudines, quas ante in honore & in Ecclesiis tenere soliti erant, absque ulla invidiositate invidiorum Episcoporum, vel Archiepiscoporum, inconvulsa remaneret.

Laudaverunt etiam, ut Gubernator qui locum sancti **ORIENTII** tenet, vicem Archiepiscopi in honore suo super Ecclesiis & Clericos teneat, & ipse, si lapsus fuerit, iustitiam faciat. Tamen si poenitere voluerit, ipse ante præsentium Domani Archiepiscopi repareretur, & ipse illis poenitentiam imponat, ut illi placeat, excepto quod ullam legem ab illis non requirat.

Archiepiscopus autem interdixit convivium more symboliarum in ejus Ecclesiis peragi, aut in honore ejus aliquid usurpari contra consuetudinem veterem.

Item si quis perverfus amulus temerè contra hoc molestare locum sanctum tentaverit, secundo, tertioque communitus: sed cum satisfactione congrua emendaverit, iram Dei, & sancti **CONSILII** incurret. Fiat, &c. Amen.

Ego **Ugo** sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis signavi. Ego **AUSTINUS** Archiepiscopus illius sedis signavi.

Hæc sunt Ecclesiæ, quas dicitur Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, cum assensu & voluntate **Austindi** Archiepiscopi, & omnium Suffraganeorum Episcoporum, & Abbatum universæ Guasconie, voluit, decrevit, confirmavit esse immunes, sicut superius dictum est; videlicet Ecclesiæ **S. CIRCII**, Ecclesiæ **S. LOTARI**, Ecclesiæ sancti **Petri de Julac**, Ecclesiæ de **Mazeres**, Ecclesiæ de **Lubeiano**, Ecclesiæ

de **Dutano**, Ecclesiæ de **Theahut**, Ecclesiæ de **Cella nova**, Ecclesiæ de **Angeraco**, Ecclesiæ de **Martino Vallo**, Ecclesiæ de **deperagno**, Ecclesiæ de **Begaut**, Ecclesiæ de **Romanco**, Ecclesiæ de **Aquâ clava**, Ecclesiæ de **Blasiano**, Ecclesiæ de **Gux**, Ecclesiæ de **Botas**, Ecclesiæ de **Mirapen**, Ecclesiæ de **Martino Vico**, Ecclesiæ de . . . Ecclesiæ de **Juliano**, Ecclesiæ de **Cazano**, Ecclesiæ d' **Antras**, Ecclesiæ de **Tolstai**, Ecclesiæ de **Cazant**, Ecclesiæ de **Ressienas**.

CONCILIUM APUD EKLONDUNUM,

Præfide HUGONE Dienſi a. S. Legato.

Quoniam * ad hoc sanctæ Ecclesiæ Pastores curam susceperunt, ut provida dispensatione tam animarum quam corporum sollicitudinem gerant, & in dispensandis rebus Ecclesiasticis discretæ moderatione invigilent, oportet ut taliter in distribuendo se solertes exhibeant, ut ne per exteriorum incuriam pax interior perturbetur. Quod ego **RICHARDUS** sanctæ **Bituricensis** Ecclesiæ Archiepiscopus diligenter consideratione providens; consensu Clericorum meorum, & omnium Filiorum ejusdem Ecclesiæ, divinx miferationis respectu trado **FRATRIBUS MARTINO** Monasterii, scilicet **Monasterio S. MARTINI**, Ecclesiæ **S. MARTINI** de **Campus**, olim de **Bretâ** appellatam, juxta muros urbis **Bituricæ** constitutam, cum his omnibus quæ ad eandem Ecclesiam pertinent, quorum partem ipse, Deo miserante, per auctoritatem officii nostri laici, quæ ea tapati longo tempore detinuerant, etiam de aliis omnibus quæ adhuc laicali vel clericali etiam violentiâ auferuntur, quando seu per merita prædictorum Religiosorum Fratrum, seu alio quocumque modo eidem Ecclesiæ restituerent, prædicto Monasterio eandem concessionem faceres; reservatâ tamen illa humilitatis obedientiâ, quam circa matrem Ecclesiam **Bituricensem** ab omnibus ceteris communiter competit exhiberi. Hoc, quamvis non necessitate, tamen propter firmitatem curiæ, & pacem Fratrum, quas aliquod inde scandalum poterat aboriri, efficiens, ut tam **Herbertus**, **Gomo**, & **Sarlo**, & **Petrus** cum filiis & uxoribus suis, qui bona Ecclesiæ violenter tenuerunt, concederet & laudaret. Hæc autem firmavimus, & in Concilio **Eaulano** à Domino **HUGONE** Dienſi Episcopo, Apostolice Sedis **Vicario**, & ceteris omnibus firmati rogavimus. **HUGO** Romanæ Ecclesiæ Legatus.

AMATUS Ellenensis Episcopus.

RICHARDUS Bruncentis

RICHARDUS Senonensis

RODOLPHUS Turonensis

GAUSELINUS Burdigalensis

HAGANO Eduensis

ROBERTUS Autunodorensis

ROGERIUS Catalonensis

GUIDO Belvacensis

RAINERIUS Aurelianensis

DURANDUS Arvernorum

WIDO Lemovicensis

HUGO Nivernensis

HELIHARDUS Laudunensis

RATHODUS Noviomagenſis

GAUPFRIDUS Pennicenus

} Archiepiscopus.

} Episcopus.

ANNO 1075

Ex monasterio S. Martini Turonensis.

Ecclesia S. Martini de Bretâ constituta Magistro Monasterii.

* Quoniam] Hæc Concilia tenentur Urbani II. in Privilegio Gallicæ S. Martini Turonensis. Vide Privilegium.

pag. Rodolfi le Monſieur, pag. 10.

Hæc sunt nomina Cassicorum & Stephanii qui hæc Chartam firmaverunt.

- OTTO DECANUS.**
HUNBALDUS
ARR-EDUS
ROTHARIUS } **Archidiaconus.**
ITERIUS de Borbone.
STEPHANUS Sacerdos.
BERNARDUS Archiepiscopus.
ANDREAS Archidiaconus.
VIVIANUS
ARRALDUS } **Sacerdos.**
PETRAUS
GIRALDUS.
Itemque CYRALDUS.
ELOBRANUS.
ARNULPHUS.
Itemque ARNULPHUS.

- WIBODUS** Sacerdos.
HUNBALDUS.
MAMMARDUS.
PAGANUS.
CONSTANTIUS.
ARNULPHUS.
GUARNERIUS.
ERARDUS.

IN CONCILIO COMPENDIENSI

Confert Canonici Ecclesiam SS. Aeci & Acheoli, tamque dotas Rovico Ambianensis Episcopus, necnon & Ingelramus Comes & Eustachius Viccomes, Anno MLXXXV.

Rorico patienti Dei, pietate, & gratiâ, humiliter Prefat Ambrosiano, licet peccator, nec infideli dignus tante pietatis, fidelibus parvitas mee officio credis, de valle lacrymarum feliciter care, ac cum domesticis Dei in Monte sancto eius perenniter quiescere. Divine pagine tubâ excitati erudimur immensere tempus jam nos de somno surgere, leonem rugientem, qui circuit quærens quos devoret, virtutes concalcare, & omnia nostra cum charitate disponere. Felicem igitur divinitus armati adversus ærius potestates piis actibus insudando progredi, & decertare, quatenus associati in superna Sion, vota laudum valeamus persolvere.

In hac viginti reque, ut ad nuptias Agnicum sinceritate mentis & eloqui nitore, antequam janna claudatur, merentur accumbere? Ecclesiam quamdam, quam B. Firminus Confessor dum primò hæc urbem à colu Demoniacæ servituti erueret, & per sibiata lavacrum idem ipse Paranympus cælestia Virgineum cistam maculis non habentem aut rugam una viro Christo copularet, in honore sanctæ & perpetuæ Virginis fundavit, postea verò à sanctis martyribus Aeco & Acheolo antiquitatis nostræ tempore sibi omen optavit, diviniæ miserationis manu coelitus attracti, totiusque Senatûs nostri assensu, officii nostri autoritate, ab omni rebus E-

à oblatione] Ita Insuper est moris Abbas S. Aecoli in Epistola ad D. Malibicum scripta anno 1071. quare B. Euseb. Martine mecum conveniunt & contra Episcopus oblatione, quod Capellani Scripserunt Nithola Canonico- rum Regularium notari, ac narrari à Rosicose faciatum esse, in quodam mensi Episcopi cum Canonico ita convenientis tenorâ scriberet, Canonico S. Aecoli vultu depugnante. Atqui hoc dicere voluit Rosic, Canonico S. Aecoli à se tribui prædicandam unam in sua Ecclesiâ, cujus reditus perciperent Canonici S. Aecoli, hoc excepit quod vultu dicitur Vazari subsecundo necessarium esse. Et quoniam hâc ingregerit Vitarion filium à vna excedere, per unam integram illius prædicandâ fructus in distribu- tum sui, ut id quædam quod vultu Vazari designaret,

piscopi, ministrorumque ejus liberam esse decernimus, & in eâ Clericos qui canonicè & regulariter Deo servant, deputamus. Altaris bona, atque Ecclesiæ totius reditus universos, & fidelium devotio quodquid eis contulerit, victui eorum integrè & libere adscribimus. Concedamus etiam pietatis oculo providentes totam villam Huy, & universa ad banc villam pertinentia, assensu & petitione totius nostri Capituli Ecclesiæ tante antiquitatis. Ita quidem, ut pro terrâ illâ nobis & successoribus per singulos annos solidos octo persolvant in celebritate Martirii B. Firmini.

Ad honorem verò Patroni nostri Martyris & Episcopi Firmini, cujus sacratissimum corpus per tot annorum circula in Ecclesiâ debuit veneratione quærit, communi assensu, amoris dulcedine, & Fratris nostri de Subdiacono prædicandam perpetuam habendam concessimus fratribus sui deputatis, aut viente eo, si ita disposuerit, sui potius quando gradetur viam universæ carnis; ita ut arbitrio eorum de prædicandâ procuraret personam eligere. Quisquid vicaria, usufructum obtineat * prædicandâ; si autem de medio aberit, quodquid victui nostro conventibus nobis in Refectorio reservabitur, Canonici sancti Aecoli abique retroactione distribuantur. Quisquid verò superet, Canonici sancti Martini erogent. Provident autem arboreo Capituli nostri, quatenus Vicarius eorum de hac prædicandâ in canonicis horis persolvendus nobiscum canonicè assistat. Qui autem Ecclesiæ illius Prioratum habuerit, unâ integrâ hebdomadâ sicut Ecclesiæ nostræ Sacerdotes Missarum solemniter concelebrat.

Et quia, ut præfati sumus, Ecclesiæ hæc Genitrici Dedicata fuerat, & hujus Cathedræ Pontificum pulvis facer dñi in eâ lateret, Canonico B. MARIÆ, & almi Martyris Firmini, quorum prius fuerat, diticos tantum committatur: ita ut annis singulis sanctorum Honorati, Felicitis & feciorum solemnitatibus inter sint, & in celebritate Martyrii sancti Firmini in die ad Missam cum Processione pro viribus ordinatâ veniant, Fratribusque nostris Canonici ceteros dnos solidorum duorum, ab omnia lazarionum immunes, persolvant, qui ad laudem tanti Martyris tam in domo Dei, quam in Refectorio laudem præbent.

Ad exequias funebres Congregationis nostræ cum eandem veniant, donec sanctorum corpora teratibus, nobiscum maneat. Inde recedentes itaque ad diem trigesimum Fratres qui obierit Deo animam commendent: vigiliis, Missarumque solemnium pro redemptione ejus concelebrant. Nos quoque dulcedine assidua obsequium hujusmodi, si quis eorum universæ carnis viam arripuerit, illis rependamus; quatenus pro univice orantes in libro vite nos imprimat digitus Dei, palmam cujus, in loco quem diximus in consecratione suorum corporis ceteros gloriosi sunt Pontifices sacri, & à nobis tenebras depellit sancta Trinitas lux inaccessibilis, qui teitum luum in Ecclesiâ de qua agimus, immoelcere dignatus est

à Canonici S. Aecoli perceptorum, in vno fructibus quo vno Vicario Canonici solent percipiunt, prædicandâ Canonici S. Martini. Hæc porro liquet cum ex Charta S. Aecoli in qua legitur oblatione, cum ex literis Giani, qui Rosicose locum, in quibus sic legitur. Ita ut actibus sui in prædicandâ profectum de fructu per unum conventum. Quis quod vicaria, usufructum obtineat prædicandâ; cum autem de medio aberit, quodquid victui Canonico nostro Ecclesiæ sui usufructum obtineat reservat, esse usque illâ retroactione tribuantur. Quisquid verò superet, Canonici S. Martini jura & fructuum prædicandâ eorum, per unum erogent. Tracta, si vis amice, ad Ecclesiam prædicandâ, sunt profecti sumus, respiciant.

NUMO 108.
E. Chastelani
S. danti.

radio fult. Hoc opus ven carum, & ad aternitatem gradatibus iucundum & acceptabile, si quis contumax & invidiosissime presumserit, hunc notamus, & à corpore Dei oris gladio membrum corruptum & insanabile refectamus. Carta autem hæc in Capitulo Ambianensi recitata, voto & assensu Senatorum omnium nostræ Duceus, Anno millesimo octingentesimo quinto, Indictione octavâ, ab Incarnatione Domini.

Hoc autem anno iustitie cultus, legumque, qui longo tempore marcerat, restituit: Deicimus atque Ecclesiæ vigor, imò gladius in Concilio COMPENDIENSIS de ore Dei procedens, EVARODUM, baculum scilicet arundineum confractum, & lignum fumigans, de soliditate & splendore regiminis Corbeæ, sine spe recuperationis, abtulit. Pars super Hierusalem & in Templo Dei:

Ego quidem INGELRAMUS Comes Ambianensis, & Bothuensis advocatus, patri & matri, mihi que & successibus meis utiliter providens, de molendinis meis Bothuensis singulis mensibus sextario quatuor de tritico mensura illius Ecclesiæ sanctæ MARIÆ, & Sanctorum Martyrum ALEI, & Acheoli, in perpetuum trado.

Ego vero EUSTACIUS Vicedominus Ambianensis, de redditu sextarii mei in Ambianicâ civitate sextarios duos de frumento, uxore meâ, & filiis meis annuatim, omni mensi Ecclesiæ prædicte in perpetuum trado.

**PRIVILEGIA ECCLESIAE
SS. Cornelii & Cypriani**

In Concilio Compendiensi aîto approbata.
ANNO MCCCXXV.

IN nomine sanctæ & individue Trinitatis, PHILIPPUS Dei grati Francorum Rex.

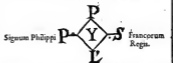
Quia divinâ præveniente dispensatione Compendiensem Ecclesiam fundatam quondam à Domino Karolo illustri ac nobilissimo Francorum Rege, ac Imperatore Romanorum, prædecessore nostro, ac sancto Joanne Romano Pontifice cum septuaginta duobus Episcopis solemniter celebri honore ac decore speculâ dedicatam, condigno tenore libertatis ad tempora nostra viguissè cognovimus. Nullius quoque Metropolitani Episcopi, nullius dominationi, nec ipsius Sacerdotis fuisse constat obnoxiam. Eandem ipsam Ecclesiam in eodem honore ac pristina libertate, tam nostro tempore, quam successorum nostrorum retinendo, conservare, conservando retinere destinamus, volumus & debemus.

Unde notum fieri volumus fideibus nostris tam presentibus quam futuris, quod HILGOTUS Sacerdotis Episcopus præfate videlicet Ecclesiæ Canonicos nostros de quibusdam que eos adversus Ecclesiam suam, & ipsam commisit querebatur, in CONCILIO Compendiensi celebrato in presentia Domini RAYNALDI Remensis Archiepiscopi, & ceterorum Episcoporum, qui eo convenerant, FLIHANBI videlicet Laudunensis Episcopi, ROGERII Catalunensis, URSTONIS Belvacensis, URSTONIS Sylvanectensis, RORICONS Ambianensis, RATHERII Noviomensis, GERARDI Cameracensis, GOSFRIDI Patisiensis, GUALTERII Meldensis, Abbatum quoque GRAVINI de sancto Richerio,

EWARDI Corbeiensis, GOSFRIDI de Monte sancti Quintini, BURNHARDI de sancto Basilo, INGARRI de Foresten Monasterio, WALTERI de sancto Jolico, BEVANICTI de sancto Crispino, ROBERTI de Hainun, HENRIKI de sancto Remigio, FULCARRI de Trant, WIMARII de sancto Bavone, PATRI de sancto Luciano, ARNULPHI de Lobis, HURSATI de sancto Winotio, GIRALDI de Ham, WILLERAMI de Breitlo, HUDONIS de . . . . . de sancto Theodoro, PATRI de Altovillati, RADULPHI de sancto Simphoriano: contra consuetudinem ac libertatem eisdem Canonici à Patribus nostris, & à nobis traditam & concessam ad contemptum prædecessorum Majestatis, ubi & ad quos nullatenus pertinet, casualè presumpsi. Nos vero illius quærimoniam à nullo Metropolitano, à nullo etiam Episcopo iudicari, nec ad placita, seu ad agendas causas deberent invitari vel compelli, in eodem ipsi Concilio coram prænomiatis personis, tam decretis Romanorum Pontificum, tam consuetudinibus ipsius Ecclesiæ ad nos usque derivatis, & habitis, plenariè differentes evidenter ostendimus. Et ut ipsi Fratres quemadmodum ad tempora nostra fecerant, sine quibuslibet inquietudine, cum omni tranquillitate Deo militantes, eodem devotissime servire studeant & placere, nos ipsos divine prærogative reconcilians, quatenus nullus Primas, nullus Metropolitaneus, nullus Episcopus ipsos ad iudicia compellat, vel invitet, nec aliquando iusticiare præsumat tam nostro tempore, quam successorum nostrorum, videlicet Regum Francorum: Nos ipsi præter decernentes annuatim, & annuatim decernimus.

Et ut hoc statutum, sicut dictum est, à Patribus nostris ad nos usque derivatum & habitum, & à nobis ipsi approbatum & concessam, decernens firmum & inconcussum permaneat: Neve quis demum hæc Decreto prædecessorum nostrorum, ac nostræ Majestatis, ipsius Ecclesiæ nostre præfate Consuetudini obviare audeat, memorali sitis uide fieri, & nostri nominis caractere, & sigillo signari, & corroborari percipimus.

Actum Compendii Palatio, Anno Incarnati Verbi millesimo octingentesimo quinto, Indictione octavâ, Anno Regni nostri vigesimo quarto, GOSFRIDUS Parisiorum Episcopo Archiepiscopo nostro.

IN CONSILIO PARIISIENSI

Bona Ecclesiæ Compendiensis confirmantur.
ANNO MXXCI.

IN nomine sanctæ & individue Trinitatis, PHILIPPUS Dei providentiæ Francorum Rex piissimus.

Quoniam divinâ bonitate sancta Compendiensis Ecclesia ab Imperatore KAROLO, & nostris antecessoribus piâ devotione fundata, à sancto Joanne

In Concilio
Comp. ex-
hibitas Ab-
bas Corbeæ.

Compendiensi
Ecclesiæ
S. Ales &
Vithoni E-
piscopus Co-
mes, & Eust-
acius Vice-
dominus.

ANNO 1027.
Chastelanus
Compendii.

Compendiensi
Ecclesiæ à
Carolo Caivo
rege, & a
rege Pon-
tificis.

Philippus
Francorum
Regis.

Philippus
Francorum
Regis.

ANNO 1095.
E. Chastelanus
Compendii.

a de sancto] Acherius als legendum, Rubens de S. Theo- Tom. I

deris.

KKkkij

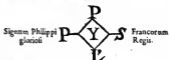
Summo Pontifice sacra, privilegia atque exco-
municatoibus ita nobilitate tuis ac primum
ut nullus sine anathematis incutione, ac tremen-
di Judicis offensione possit violentiam inferre, vel
dominationem exercere per omnem terram, quam
præfatus antecessor noster Karolus, vel successores
eius eidem sancto loco contulerunt, & de jure pro-
prio in jus ejusdem Ecclesie transposuerunt. Idcirco
Nos tam devota sollicitudine antecessorum no-
strorum ad ampliandam & nobilitandam eandem
Ecclesiam provocati, Notum fieri volumus univer-
sis Ecclesie fidelibus tam futura, quam præsen-
tibus, quod Canonici prædictæ sanctæ Compendien-
sis Ecclesie nostram adierant præsentiam, postulantes,
ut pro remedio anime nostræ, atque antecesso-
rum nostrorum, concederemus officium Ecclesie
quod Pater noster HENRICUS antea dederat, vi-
delicet advectionem & viaturam de Longolio usque
ad medium fluminis Yfere, viaturam de Sa-
verio, viaturam de terrâ quam habet prædicta Ec-
clesia in Gellis, & donum quod ROBERTUS Rex
de totâ Nyvâ Cotâ ad zdificationem Ecclesie, &
monachique suarum, atque ignis alimenta fecerat.
Et ut nullus de eorum portis, vel pecoribus, præ-
dictam sylvam frequentantibus, aliquam consuetu-
dinem, vel exactionem exerceat præsumat.

Ecclesiam quoque in sicut Regio apud Compen-
dium in honore sancti Germani dicitam, quam præ-
biter sanctæ Compendienfis Ecclesie Karolus Pater
cum duobus manibus dedit. Ecclesiam quoque sancti
Clementis, quam idem Pater Rex pro remedio anime
sue, ac dilectæ Conjugis sue Fredericæ funda-
vit, & Capitulo majori Ecclesie disponendam ac
providendam libere tradidit.

Et à consensuibus fundit aquis contra villam
Claravim usque contra Ecclesiam de Gellis sumit
cum utriusque ripis, & piscicoria, & navium tran-
situs, & ubicunque retia extrâ fluvium trahenda fuerint,
sive crescit aqua, sive decrescat: et ut ibi
nullus piscationis vel venationis opes absque licen-
tiâ Fratrum exerceat præsumat. Et si beata aliqua
fugens absque venatoribus ibi deventerit, ad men-
sam Fratrum deferatur, sicut prædictus Pater Rex
Karolus eis concessit.

Quorum petitionem in omnibus memoratis libere
suscepimus. Et ut ea firmos amodo prædicta
Ecclesie possideat, præsentem paginam sigillo Regiæ
Majestatis insignivimus, & ad servatores harum rerum
quas enumeravimus excommunicationem fieri ab
Episcopo, qui tunc Parisius congregati erant, præ-
cepimus: Willielm MARSHALLO Remensi Archie-
piscopo, RICHARDO Buricensi Archiepiscopo,
ROGERO Catalunensî Episcopo, ELEANDO
Lugdunensi Episcopo, RATAONO Noviomensî Ep-
iscopo, WIGONIS Belvacensî Episcopo. Item,
WIGONIS Ambianensî Episcopo, GOSFRIDO Pa-
riensî Episcopo, WALTERO Meldensi Episcopo,
WALTERO Treverensî Episcopo, & GOSFRIDO
Auxiliodorensî Episcopo. Si quis hanc nostre con-
firmationis paginam violare, & sanctam Compen-
dientem Ecclesiam super his omnibus inquietare præ-

sumserit, iram summi Judicis incurrat, & coactus
Regi centum libras auri persolvat.

Ego GAUFRIDUS Archicancellarius relegi at-
que subscripsi. Actum Parisius Anno Dominicæ In-
carnationis millesimo nonagesimo secundo.

DECRETA URBANI PAPER,
In Nemausensi Concilio, Anno Christi
MXCVI. celebrato.

Anno 1096.
Ex MS. Cod.
S. Albani An-
drews.

IN Arvernenf Concilio questum est de Episcopis,
qui Altaria Monasteria data frequenter
redam pecunia compellebant. Quia quidam summo-
niæ privatis tam in Galliarum partibus jam
diutius moveat, ut Ecclesie vel decime, que vul-
gar vocabulo apud eos Altaria nuncupantur, Mon-
asteria date, lapsis ab Episcopis sub palliâ avari-
tatis venduntur, mortui nimirum Clerici, & quos
personas vocant: Nos, auctore Deo, venialitatem
omnem tam ex rebus, quam ex mysteriis Ecclesie
fidei propellentes, hoc alteris fieri Apostolicæ au-
toritate prohibemus; sicut & præbendas omnes ven-
dandas interdiximus. Porro quæcumque Altaria,
vel decimas ab annis xxx. & supra, sub hujus-
modi redemptione Monasteria possessio non videntur,
quæ deinceps, & sine molestia quilibet eis possi-
denda firmamus; salvo tamen Episcoporum an-
nuo, quem ex censu Altarium habere soliti
sunt.

II. Sanè quia Monachorum quidam Episcopis
jus suum auferre contendunt, statimur ne in Pa-
rochialibus Ecclesiis quas tenent, absque Episcopo-
rum consilio Presbyteros collocent; sed Episcopo-
rum Parochie curam cum Abbatum consensu Sacerdoti
comittant; ut hujusmodi Sacerdotes de plebis quæ-
dam cum Episcopo rationem reddant, Abbati verò
pro rebus temporalibus ad Monasterium pertinenti-
bus debitam subjectionem exhibeant, & sic cui-
que sua jura serventur.

III. Sunt nonnulli stulti dogmatis, magis zelo
amaritudinis, quam dilectionis inflammati, asserentes
Monachos, qui mundo sunt mortui, & Deo
vivunt, Sacerdotali Officio indignos, neque præ-
sumentiam, neque Christianitatem seu absolutiorem
largiri possent per Sacerdotali Officio inmundam gra-
tiam: sed omnino fallentur. Nam si ex hac causa
veteres emuli vera predicarent, Apostolicæ Sedis
compas B. Gregorius Monachico habitu pollens,
ad summum apicem nullatenus conscenderet, cui

Confirman-
tur dona ab
antecessoribus
Regibus facta.

Ecclesie Pa-
risiensi & Ger-
manici & S.
Clementis.

Episcopi Pa-
risiensi congre-
gati.

à Karolo Pater] Quem vocant Carolum Simplicem, in
est quem Carolum Patrem appellat Philippus Rex.
de Masgale] Baluzio libere hoc loco attestat brevis
notam epist. tempore quo Episcopi in his litteris nominati
sederunt. Et sic se habet: Max alibi Remensis ab anno
1070. ad an. 1071. Richardus Buricensis ab an. 1206. ad an.
1021. Rogerus Catalunensî ab an. 1047. ad an. 1059.
Eleanus Lugdunensî ab anno 1047. ad an. 1058. Rubeus
Noviomensî ab an. 1038. ad an. 1078. Wido Belvacensî ab
anno 1042. ad an. 1077. Wido Ambianensî ab an. 1039. ad an.
1071. Gosfridus Parisiensî ab an. 1060. ad an. 1075.
Walterus Meldensî ab an. 1048. ad an. 1078. & alii ad

an. 1091. Walterus Treverensî non restat in Catalogo. Gos-
fridus Auxiliodorensî ab an. 1028. ad annum 1072. Hæc
Baluzius excepit à Catalogo morte sua editis; quæ si quis
vera esse crediderit, simul hæc æquales necesse est, 1. Li-
terias Philippo non illo anno esse scriptas, qui in his legi-
tur. 2. ut à Samaritanis quidem Isaacibus hoc præ-
sertim redit ad annum 1080. avocatum fuisse. 3. item præ-
ceptam eandem esse anno saltem 1074. & quibus colligi
fontale possit, irrepsisse verbum hoc loco, ac pro non-
agesimo secundo legendum septuagesimo secundo.
à Philippo] Adhibetur ex alio Codice S. Albani,
quem Baluzius videtur.

solvendi, ligandique potestas concessa est. Augustinus quoque, ejusdem Sanctissimi Gregori discipulus, Anglorum Prædicator egregius, & Pannoniensis Marcanus, alique, quamplurimi viri sanctissimi pretiosorum Monachorum habitu fulgentes, nequam auro Pontificali subararentur. Neque eum Benedictus Monachorum Præceptor Sanctissimi hujus rei aliquo modo interdixit fuit; sed non sæculum negotiorum dixit speres esse debere: quod quidem Apostolicis documentis, & Sanctorum auctoritas, non solum Monachis, verum etiam Canonicis suam opem imperatur, usque enim perspicacibus Sanctorum Patrum exemplis ut motui mundo sint, præcipitur.

IV. Credimus igitur à Sacerdotibus Monachis ligandi, solvendi que potestatem dignè administrari, si tamen contigerit dignè eos hoc ministerio sublimari quod existere affirmat qui quis situm Monachorum & habere considerat. Angelus enim Græcè, Latine nuntius dicitur: Sacerdotes igitur Monachi, arguè Canonici, qui Dei præcepta annuntiant, Angeli vocantur, sed unusquisque Angelicus ordo, quo vicinis Deum contemplantur, tanto sublimis dignitate firmatur. Numquid num crum ut Chrysostrum Monachi, sex alis velantur; dag in capite, quo caput tegitur, veris demonstrantur assertionibus; illud verò quod beasini extenditur, alas duas esse dicimus; & illud quo corpus tegitur alas duas: sic sex alarum numerus certissimè consuevit. De certantes ergo coarcti Monachos in hac re Sacerdotali poterit officio præcipimus arceri, ut ab hujusmodi nefandis ausibus in posterum reprimantur; quia quanto quisque excellit, tanto & illis erit potentior.

V. Oportet eos qui sæculum reliquerunt, majorem sollicitudinem habere pro peccatis hominum orare; & plus valere eorum peccata solvere, quam Presbyteros sæculares; quoniam illi secundum Regulam Apostolorum vivunt, & eorum sequentes vestigia communem vitam ducunt, juxta quod in Actibus eorum scriptum est, erat illis cor unum, & anima una, & erant illis omnia communia; ideoque videtur nobis ut is qui sua reliquit pro Deo, dignus liceat baptizare, dare Communionem, Penitentiam imponere, nec non peccata solvere. Unde considerate nos oportet quantæ virtutis apud Deum sint, qui sæculum relinquentes Domini obediunt præcepto, dicentis: *Relinque omnia que habes, & veni sequere me.* Unde censimus eos qui a Apostolorum legum tenent, predicare, baptizare, communionem dare, suscipere penitentes, peccata solvere.

VI. Quicumque Episcopum, vel Abbatem, vel Archidiaconum, vel Presbyterum capere potuerint, publicè primùm dedecoratus infamia honoris sui periculum incurret, & tandem excommunicatus, & terra sua interdicitur, quamvis Ecclesie satisfacere distulerit. De ceteris verò Clericis, Canonice teneatur sententia.

VII. Quosvis aliquis Ecclesie Antistes ex hac vita emigraverit, dux de melioribus persone eligantur ejusdem Ecclesie, qui res Episcopi defuncti, sicut ipse disposuerat, tradent fideliter; & que ad Episcopatum pertinent, successore Potiori conferent. Quod si aliquis Tyrannus res Episcopi inirem invaserit, aut violenter, excommunicationi subjaceat, & Ecclesie illa à divino effectus officio, & minoris Ecclesie tamquam matri compatiatur, quousque digna satisfactio subsequatur.

h postquam] sic legitur in laudato Codice. Acherius videlicet gratiam, qui de causâ relicto

VIII. Laicus qui oblationem Ecclesie, sepulchrum, decimam, aut terram sanctuarii tenuerit, ab omni Fidelium communionem separetur.

IX. Quicumque Ecclesiam, vel eorum bonorum hereditariâ successione possiderit, tamdiu Ecclesiastico careat beneficio, donec quis tenent Ecclesiam dimittant.

X. Clericus, vel Monachus, qui Ecclesiasticum de manu laici susceperit beneficium, quia non intravit per ostium, sed ascendit aliunde sicut fur & latro, ab eodem separetur officio.

XI. Sacerdotes quando regendis præficiuntur Ecclesiis, de manu Episcopi curam animarum suscipiant, ubi & in totâ vita sua Deo deserviant, nisi Canonice degradentur judicio. Quod si ambitionis vel cupiditatis causâ ad aliam ditiosam migraverint Ecclesiam, utramque amittant.

XII. Qui publicè conjugaverint, vel adulteras ducant, quamdiu eas trucidant, excommunicentur.

XIII. Raptores qui in rapiendo motui fuerint abique Canonica penitentia; oon sepeliuntur, nec pro eis Missa dicatur.

XIV. Presbyteri publicè fornicarum degradentur. XV. Puellis aliquæ ad duodecim annos non nubant.

XVI. Nullus habeat licentiam retrahere beneficium à se, vel ab antecessoribus suis, Ecclesiam collatum; & nec Clericos, vel Monachos in Curiam suam ad sæculare iudicium cogat venire, quoniam hoc rapina esset & sacrilegium.

XVII. Nullus Episcopus alterius recipiat excommunicationem.

XVIII. Monachi nullo modo recipiant ad sepulchrum, aut ad quolibet officium divinum excommunicatos, vel raptores, aut interdictos.

DONATIO TERRÆ S. EGIDII
in Valle Flaviana, facta à RAIMUNDO
Comite Tolosano in Concilio Neman-
senfi.

ANNO 1027

Ex memoratis
S. Egidii in
Valle.

IN nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis, Patris videlicet & Filii & Spiritus sancti. Ad honorem & reverentiam unitatis in Trinitate, & Beatæ & interemeritæ Dei Genitricis Virginis MARIE, & omnium superiorum Spirituum, ac Beatorum Apostolorum Petri & Pauli & omnium Sanctorum, & præcipuè sanctissimi Confessoris Christi Egidii. Ego RAIMUNDUS Dei permissione dux Comes Tolosanus, & Rutenensium, Dux Narbone, Marchio Provincie, timent periculum anime meæ ac Prædecessorum meorum, in Concilio apud Nemausum celebrato à Domino & venerabili Papâ JUANNO II, in præsentia ipsius & totius sancti Concilii relinquo; & plenam quiritationem facio Domino ac Egidio Abbati ORTONIS, necnon Fratribus, cum eo ibidem assistantibus, omnes honores S. Egidii, tam in eadem villa que dicitur Flaviana, quam in extrinsecis, quodcumque iustè sive iniquè vobis obtinuit, sive omnes rectas, sive pravas constituciones, quas ego vel antecessores mei ibidem habuimus, pro emendatione omnium meorum præteritorum criminum, & pro adceptione futurorum bonorum. Fiat.

c] & Jouis [Acherius hic etiam in isto codice citatur à Jouis.

fiat. Amen. Si quis verò potestatem meorum huic meæ gurgitionis obfistere vel contradicere attenta- verit, cum Juda traditor, & Simone Mago, & Dathan & Abiron, & cum aliis omnibus sceleratis sic semperâ ultione damnatum sciat. Facta & confirmata charta in Nemaufensî Concilio à Domino Papa URBANO II. celebrato anno ab Incarnatione Domini MXXV. Indictione IV. septimâ feriâ, IV. Idus Julii. Pontificatus Domini URBANI Paparano XI. regnante PIERO Rege.

Telles GADUERIUS Albanensis Episcopus.

GREGORIUS Papiensis Cardinalis.

JOHANNES Diaconus Cardinalis.

ALBERTUS Cardinalis Presbyter.

TRUSO Presbyter Cardinalis.

DAIMBERTUS Pisanus Archiepiscopus Cardinalis.

HUGO Iuplundenis Archiepiscopus & Legatus.

AMATUS Buregalensis Archiepiscopus & Legatus.

BERNARDUS Tolosanus Archiepiscopus & Legatus.

BRUNO Signinus Episcopus.

HUGO Bisontinus Archiepiscopus.

GUGO Vinnensis Archiepiscopus.

RECCARDUS Abbas Mailleusis & Cardinalis.

GOTFRIDUS Magalonenfis Episcopus.

HUGO Autifiodorensis Episcopus.

BERTRANDUS Nemaufensis Episcopus.

Monachi qui cum Abbate OSTONE hoc suscep-
erunt: ROSTAGNUS Prior, PETRUS Decanus Ber-
toret, PETRUS & GOTTHELMUS de Castris, RE-
MUNDUS & JOHANNIS, PETRUS de Lauraco.

Laici testes: ipse RAIMUNDUS Comes, PETRUS
Bernardi, GOTTHELMUS de Montepessulano, RAI-
MUNDUS Petri de Gorzi, PONTIUS Guillelmi de Ba-
riac, PETRUS Guillelmi de Roccamari, ROSTAGNUS
de Polignis, & DECANUS & RATHERIUS de Po-
loguac.

Breve ac memoriale de gurgitione, vel dimissione
totius honoris S. Agidii tam in vâllâ quàm extrâ,
quam fecit BAR. RAIMUNDUS Comes & uxorejus ADE-
LATE, precipiente Domino RAIMUNDO Comite,
ac presente in Monasterio sanctæ MARIÆ quod di-
citur Manatica, in manu Domini OOTLONIS Ab-
batis. Hoc totum factum est sine aliqua fraude vel
deceptione sui omni dolo. S. RAIMUNDI Comitis,
S. BERTRANI & uxorejus. S. Abbatis S. Theodori.
S. Abbatis S. Eusebii. S. GARNIELI. S. PETRI
de Castris. S. AORMARI Vicecomitis. S. PETRI
Guillelmi de Roccamari. S. ROSTAGNI Daigada.
S. JOHANNI de Caramau. S. ROBERTI de Murel.
S. RAIMUNDI de Gajas. S. RAIMUNDI Raimonis.

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

*****

Ruchemensis, & Marchio Provincia, RAIMUN-
di potentatis sui partem à Romanâ Ecclesiâ diti-
nens, honores omnes ad B. Agidii pertinentes
tam in valle Flaviana quàm in extrinsecis, quod-
quod iuste sive iniuste valebatur tenere, omnes re-
ctas sive pravos consuetudines, quas ipseus Ante-
cessores, aut ipse habuerat, ob honorem Dei &
B. Agidii reverenter dereliquit. Quam videlicet
missionem apud Nemaufensî Concilium jurans in
manu nostrâ Ootiloni Abbati, & ejus Fratribus
fecit, in Hierosolymitanam expeditionem statim,
sive & universis successores suos, si fortè hoc
donum irritum facere tentarent, quod ad se
erat, damnatione & maledictione multavit. Quod
igitur suggerente ipso, & Monachis exorantibus,
in totius Concilii conspectu firmavimus, necnon
& per auctoritatis nostræ literas stabilimus. Si quis
ergo Ecclesiastica secularive persona hanc supra-
dictâ Comitis missionem, & nostram, atque totius
Concilii confirmationem evacuat aut pervertit per-
suaserit, usquequo satisfacta, excommunicationi
anathemæque subdatur, & honoris atque officii
sue evacuatione plectatur.

Post hæc divina voluntatis dispositione actum
est, ut apud B. Agidii Monasterium Basilicæ novæ
arant omnipotentis Deo nostris manibus diceremus.
Sanctus igitur & sanctimus, & ad posterorum me-
moriâ literis designamus, ne quis ulterius Ar-
chiepiscopus aut Episcopus adversus eandem Eccle-
siam audeat excommunicationis aut interdictionis
pretere sententiam, quinvis idem Monasterium
ex ipso B. Agidii traditione sanctæ Romanæ Eccle-
siæ juri proprio subdatur, Romanæ semper liber-
tatis gratiâ persuasit. Si quis autem decreti hujus
tenore cognito obviam venire tentaverit, honoris
& officii sui detrimentum patiat, atque à sacra-
tissimo Corpore, & sanguine Dei ac Domini Red-
emptoris nostri JESU-CHRISTI alienus fiat, atque
in extremo examine diutius ultionis subiacet. Con-
ditis autem eodem loco iusta servantibus pax & mi-
sericordiâ à Deo & Intre nostro & Domino JESU-
CHRISTO presentibus ac futuri sæculi conservet-
ur. Amen, amen, amen.

Datum per manum JOHANNIS S. R. E. Diaconi
Cardinalis ac Bibliothecarii, apud Avinionem in
Monasterio S. Andree, XI. Kalendas Augusti, in-
dictione IV. Incarnationis Dominicæ MXXV. Pontifi-
catus autem Domini URBANI II. Papæ IX.

*****

URBANUS PAPA II.

*In Concilio Turonensi decernit Abbatem
Commeriacensem sumere baculum Pa-
storalem debere ex sepulcro B. Mar-
tini.*

ANNO 1096
in Concilio D.
de Martini.

URBANUS PAPA II.

*Confirmatâ in Concilio Nemaufensî Do-
nationem RAIMUNDI Comitis, Mo-
nasterium S. AGIDII subdit S. R.
Ecclesie.*

URBANUS Episcopus Servus Servorum Dei. Si-
cut iniusta potentibus nullas est tribuendus
effectus, sic legitima desiderantiam non est diffi-
cenda petitiõ. Comes utinam Tolosanorum ac

URBANUS Episcopus Servus Servorum Dei. Que-
relam de Commeriacensî Conobio inter B. Mar-
tini Canonicos, & illius loci Monachos distincti
agitata, qualiter in conspectu nostro Archiepiscopo-
rum Abbatumque judicio definita sit ad utroqueque
quietem perpetuam, nostræ auctoritatis literis præ-
cipimus annotandum. Lectis enim in conspectu pu-
blico B. Martini Privilegiis, ipsius etiam Conobii
monimentis, patuit locum illum esse supradictæ Ec-

[Haps] Balesius monet hoc anno in Catalogo Epi-
scoporum Aucifiodorensium haberi non Regem, verum

Mambellum.

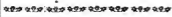

lesse stipendium Canonorum ipsorum studio fuisse
 edificatum. Qui postea per Andegavensem Comi-
 tem advocatus ita defensionis occasione, ex
 Canonorum potestate sublatus est. Ex confidentiam
 igitur Fratrum, qui nobiscum Turonis ad Ecclesiastica
 negotia sumenda convenerant, deliberatione atque
 iudicio Cormaricensis Abbas GUIDO baculam uou
 iudicavit acceptam B. Martini Canonico reddidit.
 Quam post super B. Martini tumulum positus est; po-
 stea tamen ex eodem tumulo eidem Abbati, quia
 religiosae conversationis habebatur, restitutus est.
 Perpetuo itaque decreto ratum esse precipimus, ne
 demum in Cormaricensi Canonico aliter eligatur,
 quam in superdictae Ecclesiae privilegio continetur.
 Electus autem superdicto tenore de B. Martini se-
 pulcro baculam sumat: item defuncto Abbate sem-
 per ad eundem locum baculum referatur, ut super
 illa sanctissimi Commissionis Apostolice membra comu-
 niter Decani & Capituli ipsius signum illud pas-
 toralis regimini semper accipatur, salvo Turon. Ar-
 chiepiscopi iure, quod in Abbatis ordinatione secun-
 dum communem Ecclesiae consuetudinem extere-
 dum est. Si quis sanctae Constitutionis huc obviam
 ire, & Cormaricensis Canonibus Ecclesiae B. Mar-
 tini subtrahere tentaverit, Apostolica indignationis
 gladio, & S. Spiritus iudicio feratur.

Sig. URSINI Papae	} Archiepiscopi.
Sig. HUGONIS Lugdunensis	
Sig. RADULPHI Turonensis	
Sig. GUIDONIS Vannensis	
S. HILBERTI Bituricensis	
Sig. AMATI Buregalensis	} Cardinalis.
Sig. HUGONIS.	
Sig. ALBERTI	
Sig. GREGORII	
Sig. IVONIS Carnutenensis	
Sig. GOSFREDI Andegavensis	} Episcopi.
Sig. HODULFI Cenomanensis	
Sig. MORVANI Veneriensis	
Sig. BENEDICTI Nannensis	
Sig. GUILLIELMI Arvernensis	
Sig. BRUNONIS Sigonensis	
Sig. MARBODI Rhedonensis Electi.	

- Sig. Monachorum Cormaricensium SIMONIS
 PIERIS, BERNERII.
 Sig. BURCHARDI Praeceptoris S. Martini.
 Sig. FULCHERII Praepositi.
 Sig. MATTHEI Praepositi.
 Sig. SIONARDI Praepositi.
 Sig. ALEXANDRI Subdiaconi.

Datum Viclavie, per manum JOHANNIS S. R. E.
 Diaconi Cardinalis III. Kalendas Aprilis, Indi-
 ctione IV. An. Domini MCLVI. Pontificatus URSI-
 ANI Papae IX.

CONCILIUM TRECENSE,

Approbat Donationem ab Hugone Trecenti
 factam Ecclesie Molismensi.

IN nomine summe & individuae Trinitatis, Patris,
 & Filii, & Spiritus sancti. Ego HUGO Comes
 Campaniae, Comes THEOBAUDI filius, notum volo
 fieri omnibus sanctae Ecclesiae filiis, quod excel-
 lentiori usus consilio, ampliare & honorare de meis
 propriis retinendis Molismensem, quae in honore B.
 MARIAE semper Virginis fundata est, proposui
 Ecclesiam, credens, & certissime sciens tanto me
 in ecclesiasticis partem habere potorem, quanto tam-

dem B. MARIAM interventricem promittere pro-
 curavero meliorem. Trado igitur & gratanti animo
 concedo Deo, & eidem Ecclesiae ex possessionibus
 mei juris villam quae dicitur Rumlincus, cum po-
 tellate & iustitia ejusdem villae, post decessum meam,
 tam in membris, quam in agris, pratis, piscinis,
 & aquis, servis & ancillis (exceptis uxore Leobaudi
 de Trevis, & infantibus ejus) & in omni usu con-
 suetudinibus, & in praesenti pro vestitura dimidiam
 partem reddituum. Praeterea concedo redditus ven-
 ditium salis, ad est, Salugem de Barro super Al-
 ham, & iustitiam ejusdem Salugis, si quis inde foris-
 fuerit. Concedo etiam in possessione illius ea quae
 & pater meus concessit, videlicet villam sancti
 Theobaudi de Volva, & duo molendina super ri-
 psan Sequanz sita, culturam quoque meam ex in-
 tegro, quae vulgariter Cumina vocatur; aliisque
 agrorum partes quae juri meo attinent; & pratum e-
 iusdem muro Trecenti adiacens, quod frater meus
 ODO Comes Ecclesiae sancti Quintini dedit perpetu-
 aliter possidendum. Concedo item apud Illas fan-
 num banuilem. Concedo molendinum quoque de
 Larricarte sicut teno; & quandam culturam apud
 castram Vallis coloris; & tertiam partem in molen-
 dino, & tertiam in farno huc domo ad jicere vel
 solat. Ne hoc autem aliquando cassetur, vel tergi-
 veratione alicujus calumniationis infringatur, con-
 jugium meum CONSTANTIAM filiam Regis
 Francorum; necnon Comitiſſam ADELAM uxorem
 fratris mei Comitis Stephani, nepotes quoque
 meos filios ejus, concessores spontaneos & laudato-
 res huius meae legitime dationi adhibui.

In territorio vero Rbemenſi villam sanctae Wal-
 burgis, quae alio nomine Diona vocatur, & iusti-
 tiam ejus cum appendiciis suis (sicut in alia charta
 scriptam reperitur) eidem superdictae Ecclesiae Mo-
 lismensi jure perpetuo tenendam contraxi: hoc
 idem uxore mea Constantia, ex cuius parte in jure
 meo tenuit, annuente, & fratre suo LUDOVICO
 approbante, & sigillo proprio confirmante.

Huius concessionis meae assensum praebuit Dominus
 meus MANASSIS Rbemenſis Archiepiscopus cum
 Clero suo, super his quae ad eum pertinebant, eno-
 ratas supplicationibus meis. Acta sunt haec apud
 Trevas quinto Nonas Aprilis, Anno ab Incarnatione
 Domini millesimo centesimo quarto, Indictione
 duodecima, Epocha vigesima secunda, Concurrente
 V. in sede Romana vicem Apostolicam gerente Do-
 mino Papa PASCHALI, RICHARDO Albanensi Episcopo,
 Apostolice sedis Legato, de negotiis Eccle-
 siasticis in generali Concilio Trevis tractante, PHILIPPO
 Episcopo ejusdem Ecclesiae presidente, FRANCO
 Regnum ILLIPPO & filio ejus LUDOVICO
 aegrote, HUGONE Comite filio Theobaudi Campa-
 nae Comitatus pacifice Dei gratia retinente, cuius
 largitione praescriptarum rerum donatio concessa,
 auctoritate corroborata, petitione in Ecclesia Tre-
 centi coram omni Synodo recitata, a praefato RICHARDO
 Cardinali approbata, & a confidentibus
 Archiepiscopis, Episcopis, & Abbatibus collauda-
 ta, imo tam Clericorum, quam Laicorum iudicio
 est generaliter confirmata; de quibus aliquos nomi-
 namus, & ad corroboracionem huius Chartae hic
 inscribendos judicavimus.

DAIMBERTUS Archiepiscopus Senonensis, RODULPHUS
 Turonensis, IVO Episcopus Carnutenſis, HUGERARDUS
 Autissiodorensis, HERVEUS Nivernensis, MARBODUS
 Rhedonensis, ROBERTUS Lingonensis, NORANDUS
 Eduensis, HUGO Catalaunensis, PHILIPPUS
 Trecentis, RAIMANDUS Praepositi, GILARDUS,
 GODEFRIDUS, & DRUGO Archidiaconi, & ceteri
 ejusdem Ecclesiae Canonici. Abbates hi in-

terferant, ILLONDIS Majoris Monasterii Abbas, LAMBERTUS Palatinus, RODULFUS sancti Petri infelix Germanus, OMO Arrematensis. De Laiis fuerunt, MILO Comes de Barro, MILO de Cacerimco, WIPRO de Wangionisio, GAUFREUS filius Otzanni, RAMERUS de Castellone.

Hic ita, ut precipuissimos, in Trecenti Concilio gestis, eodem anno convenimus Mollisium Ego Hugo Trecentis, & WALMUS Comes Nivernensis, proquibusdam negotiorum nostrorum rebus tractatis, quos honorifice licet invicos procedentes exceperunt; post processionem verò, ut credo, divinitus cœtus, in presentia Domini ROBERTI Abbatis, ceterorumque Monachorum nolite in albis altarium, accelli ad Altare; & medietatem de Russilico, quam mihi in via meâ retinueram, & post discessum dare disposideram (nam alteram medietatem jam ex toto, cœlesti possidebat) extracto me proprio digito anulo, id donum de totâ potestate super Altare ponens, deinceps pure perpetuo possidendam contraxit. Testes sunt GUILIELMUS Nivernensis, WALTERUS Vaccomes de Clamewo, HUGO de Tilio, AMORAS Rameruci Comes, HUGO, cognomine Britto, filius ejus, MILO Comes de Barro, G. VEREDUS filius Otzanni, LERAVOUS, & GRIMOUIS Trecentis, THEOBALDUS tunc puer, filius Conitis, Stephani fratris mei.

Postea denique Hierosolimam tendens, Mollisium diverti orationis causâ, ibique que de potestate Ramuliacâ quâ Treces morabantur omnes homines, & eorum mulieres, dono superioti addidi. Concedo igitur Deo & B. MARIA Mollisium universis que de potestate Ramuliacâ degunt tam apud Treces quam & illas, ne aliquod de potestate jam dudum concessâ mutasse, vel decuisse videat, exceptâ uxore Leobardi & filii ejus. Concedo etiam silvamentum eorum omnium, quarum capta sunt S. MARIA Mollisium in potestate Ramuliacâ. Licet igitur hæc dona scripta diversi fuerint collata temporibus, in unam tamen volui paginam universâ congregare; ut quæcunque illa permanserint, sigillatim impressione confirmare, & subscriptis scilicet corroborare decrevi. Sed & hoc nos prætereundum, si quis de Casamento meo aliquis Ecclesiam Mollisium dedit, vel in futurum dare voluerit, ratum & firmum concedo permanere; quod & jam omnibus Ecclesiis me confiteor concessisse; si quis verò minus in ventum fuerit scriptam in Chartula ista de donis patris mei, & fratrum meorum, & meâ, quàm jus populârit, non accedat que scribo memoratiter non potuerunt, & tamen dudum concessa habentur nobis, à confirmatione istâ removeo, sed sicut scripta ista inscripta, que hætenus tenet Mollisium Ecclesia, ita permancere decerno.

S. GUILIELMI Conitis Nivernensis. S. AIRARDI Conitis Brasse. S. MILONIS Conitis Barri. S. HUGONIS Conitis Rivellii. S. GUYDONIS Gannelyos. S. ROBERTI de Vincivilla. S. HAMONIS Desclouces, & GAUFREUS de Calmonie. BERTHANNUS sine terrâ. GAUFREUS Formicus. HAILO de Moneta, ROUS filius Albræ, ACHARONIS Rhiemensis. Acta sunt hæc & confirmata apud Castellonem, Anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo octavo. Ego Comes THOSAVDUS omnia dona avunculi mei Comitis Hugonis que in prædicti paginâ continentur, propria Patris mei, & Antecessorum meorum, hudo, & confirmo Mollisium Ecclesiæ; & insuper quicquid de Casamento meo datum et facti à Carolis meis gratanter concedo, & sigillo præfenti confirmo, cum subscriptis testibus, S. MATHIEUS Conita de Barro; & GUYDONIS Wangionis Rivi;

S. RAGNICE de Jovivilla; S. ANDRÆ de Boudimerto; GAUFREUS de Trece, & OTRAVUS filius ejus, ROBERTUS de Vendubo; MILO de Dintevilla, PONTIVS de Capu.

*****

Idem Concilium approbat iterum præfatam Donationem.

ANNO 1104

Ego Hugo Comes Campanie, Conitis Theobaldi filius, notum volo heri omnibus sanctæ Ecclesiæ Fidelibus præfatis & futuris, &c. ut supra.

Hic itaque in Trecenti Concilio gestis, & per excommunicationis sententiam ne in posterum possint insinigi solemniter antepredicatis, ego ipse cum illustribus viris HUGONIS Borrellii Duce Burgundie, WILLARMO Nivernensi Conite, dicto Conite de Barro, AIRARDO Bracie Conite, HUGONE Rivelli Conite, JOSEPHO Calvimontis Domino, ROBERTO Jovivillæ Domino, PONTIO Tranguelli Domino, MATHIASM advenit pro nepotis mei & eorum tractandis, meque & eos ROBERTUS primus loci illius Abbas cum Monachus suis honorifice excepit; post orationem verò ad magnificum Altare accedens altantibus dicto Duce & quatuor Conitibus, & Baronibus prædictis, undecimatem Ramuliacæ, quam mihi in via meâ, antequam Mollisium venissem, retinueram; & ibi post discessum meum dare disposueram, tam aliam medietatem jam integrè possidebat Ecclesiæ, extracto de proprio digito anulo, donam de totâ potestate Ramuliacâ super Altare ponens, eodem Ecclesiæ contradidit pure perpetuo possidendam, dictam scilicet potestatem adiciens. Quod si quis de Casamento meo aliquod eidem Ecclesiæ dare voluerit, licet ei, tatumque hoc & firmum concedo in perpetuum permanere. Id ipsi dicti Nivernensis, Barri, Bracie, Rivelli Conites, & dicti Barones mecum assidentes sicut prædictæ Ecclesiæ de Casamento meo concessisse me viderunt, & ipsi exemplo meo compuncti, meique inducitur precibus, singulorum una cum dicto Duce eidem Ecclesiæ concesserunt perpetuo possidendam, quicquid de eorum Casamento illius Monachi quolibet modo in posterum sibi acquirerent; testes inde sunt unâ mecum WALTERUS Vaccomes de Clamewo, HUGO de Tilio, ANDRÆ Rameruci Comes dator & concessor Ecclesiæ de Casamento suo, quod alii, HUGO cognomine Britto filius ejus, GUYDONIS Otzanni filius, LEONARDUS, & GRIMOUIS de Trece, THEOBALDUS puer filius Conitis Stephani fratris mei, Adjecto tunc hinc concessioni sue dictus Comes Barri, donans eadem Ecclesiæ aquarum suarum piscinam apud Villam suam de Vertou, &c. ut in prædictâ charta.

CONCILIUM LOSDUNENSE, Celebratum An. Chr. MCIX. à GIRARDO Engolismensi Episcopo R. & Legato.

ANNO 1109.

Ex membranis Majoris-Monasterii.

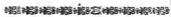
Ego GIRARDUS Dei grati Engolismensis Episcopus, Romanæ Ecclesiæ Legatus, alioque Fratres qui nobiscum erant Andegavi apud Monasterium S. Albini, in cellâ Noviciorum ejusdem Monasterii, ad quandam causam venturam & discutendam, que erat inter Abbatem S. Martini Majoris Mona-

81111

terii, & Canonice de Cambrico, de Capella predicta Caltri, convenimus. Utrique enim & Monachi & Canonici praesentes adfuerunt, utriusque causis suis ordine exegerunt: auditis utroqueque testimoniis de iudicio tractate cognovimus. Et quia non omnes unanimiter confirmavimus, dilatum est iudicium ad Concilium ultio Lolduni ad praesens futurum: peracto ex more Concilio, venerabiles fratres & Coepiscopi quos interfuerunt Concilio in unum convocavimus, & cum eis diligenter de iudicio praebitate causae tractavimus. Quod ita pari consensu distinctum atque finitum est, ut Capella S. Stephani Parochialis Ecclesiae, quae in honore B. Petri Apostoli fundata est, inhaerent, uniat, & sic Monachi maerem & filiam possideant. Huius autem distinctionis nobiscum iudices fuerunt, ERNALDUS Archiepiscopus Burdgalensis, STRUUS SENOUCENSIS Episcopus, PATERUS FICHAVENSIS, MARBOUS REDONENSIS, HILDEGARUS CENOMANENSIS. Celebrato autem solemniter iudicio, venerabili fratri nostro, Abbati videlicet WILLELMO Majoris-Monasterii, & Monasterio eius suam Capellam reddidimus. Ut au-

tem distinctio ista firmior permaneret, sigillo nostro sigillari percipimus, & manu nostra subscripsimus. Acta est autem distinctio ista in Ecclesia Beatae MARIE LOLDUNI, in qua Synodus confederat, anno ab incarnatione Domini MEXC. II. INDICTIOE, PASCH. AT II. Romanam Ecclesiam regente, Regnoque Francorum LUDOVICO Rege tenente, Andegavensium plebibus FULCOUS juniori presidente.

Ego GILBERTUS Engolismensis Episcopus, & sanctae Romanae Ecclesiae Legatus, huic distinctio subscripsi.

EX GESTIS BELVACENSIS CONCILII.

ANNO 1124.

INTRA caetera Belvacensis Concilii decreta haec sunt. Domno Conone Praelato Episcopo, & Apostolice sedis Legato, Archiepiscopo quoque Remen-

sis & Episcopi Acta Concilii Belvacensis A. C. 1124 celebrati, praedictum Cononem Episcopum Praelatum, & Apostolicam Sedem Legatum, et plurimos in hunc autem Achevum, ut sint epigraphae Cod. MS. Bibliothecae S. Michaelis in praetorio muniti, ad hunc modum: *Acta Concilii Belvacensis anno M. Memorie Concilii Belvacensis Gilbertus de Noster lib. 1. de vita sua, cap. 16. in fine, ubi de heretico Manichaeorum sectae adherentibus hac ipsa tempestate exortus auctore extitisse agit: ista tenentur ad Belvacensium Concilium, magistri Episcopi quod facta episcopi officio. Minore quoque Appendo ad Sigbertum, quae Roberti de Monte nomine facta circumferuntur: Anno 1124. in oratore & Interim a Conone Sedis Apostolicae Legato Concilio celebrante, anno ab Inc. &c. & Nicolai Monacho Viri S. Godfridi Ambrosiani lib. 1. cap. 1. & seq. Clarus in Chronico S. Petri Vini ad eum referunt.*

Habitu in hoc et aliud Concilium Bellovali eodem Conone Legato, An. 1120 / quod Scriptores haec non praeterit / uti scriptis mandavit Lihardus Sursionensis Episc. in vita MS. S. Anselmi decembris sui, cap. 47. de Elevatione corporis eius.

Hac & alia superiora patris documenta postquam ad nos Domus Lambertii, sine ad totiusmodi devoti populi alioquin pervenerunt, idem Episcopus inter concilium in Concilio Belvacensi quatuordecim Kalend. Novembriis cum quibusdam Coepiscoporum Interim, quod facta opera esse ad rursus Dei magnanimitatem. Interim ibi Episcopi Francorum WILLELMUS Catalanensis Gohardus Doctorum, GAVINUS Cassanensis Episcopus, DAMIENUS Surodensis Archiepiscopus, Arelatensis Episcopus, Parisiorum Episcopus, PATERUS Belvacensis Episcopus, ANGERIANUS Ambianensis Episcopus, ROBERTUS Arrabonensis Episcopus, JOHANNES Mortuorum Episcopus, LAMBERTUS Tonnacensis Episcopus, BORCARDUS Cameracensis Episcopus, BARTOLOMAEUS Laudunensis, LEBERARDUS ego indignus Sursionensis Episcopus, Archidiaconorum, Praepositorum, & copula Cleri multitudine. Inter caeteros autem affuit ipse Aldobrogerius Abbas, Interim in manibus Libellum de Vita & moribus, misendotumque accepit ipse S. Anselmi: quem Libellum ego de manibus eius accipiens apertum, & apertum ubique Episcopus, dicitur. Rece. Dicit Libellus ipse, qui me contigit, neque auctore de vita eius contempserit est, cui quod vna vera omnia quae narrat, testimonium in fide praebuit, & de cejus miraculis, & his quodiam, & domi pueris valde vestes veritates adhibuit. Hunc Libellum postulo a vobis diligenter considerari, ut ex eius tenore veritatis opus de illis apudam sit, nullis uisumari. Vestra autem Sarchidus aditum iudicium meum, quoniam si in Diocesi in hoc commissa pariter, longum est quod in rebus non sentit. Tunc Willelmus Cameracensis Episcopus accepit Libellum, & inspicere in principio vultis amantissimum capitolium, & ait ad Episcopum Tonnacensem Domine quod amplius cognoscere? Atque Libellus nro sufficit vobis testimonium Domini Episcopi Sursionensis, & Clericorum eius, debet vobis magnum fiduciam praebere iste talis Abbas, cuius & itas suspensio est, & praesentia beneplacite: Libellum vestro istum, quia Synodalibus negotiis occupatum, periret non vultis. Iohannes Episcopus

Cameracensis ait: Domne Tonnacensis, dico vobis in veritate, si Domus talis vel famel fecisset circa aliquam praedictorum morum, ego aec Papam, nec Legatum, nec aec vel Archiepiscopum convalescentem. Interim dicit, hac ab Episcopo determinat, quidam nobles Magistri Scholasticus necessegerit libellum, & cum sim perlegimus quidam gestorum capituli. Quibus quorundam convalescentibus ait etiam Episcopi, cum oagna concilio facta fuerant: Reverti ex Dico non est, quia bus Sarchidus exaltatione contraxit est. Tunc Gohardus Cameracensis Episcopus ait: Prae Domno tempore est, quod de re tam apud de hincmar, unde vos Domne Tonnacensis cum Dami: pariter, tenent omni ambiguntur, dicitur enim quo id locum cum convalescentibus, & interim Domus servum de extra elando honorabilis recordant. Lambertus Episcopus ait: Rece Legatus in hac ipsa Basilica, non estis Archiepiscopus Remensis, vel Tonnacensis, curiam videtis, ego vos, si placet vobis ante illos venite, & vestram sententiam illi in Iesus iudicio confirmate. Episcopi dixerunt: in nomine Domini fiat. Ut venient est, Lambertus Episcopus dicit ad Domno Catalanensis: Rogo aene causam meam. Cumque ille brevi facienda ait Legatum & Archiepiscopum causam explicasset, tam Legatus CONONE, quam & Remensis Archiepiscopus non voce respondentes: Iudicium vestra auctoritas plene suscipimus, & Decretum velle contentis substatum. Ita Episcopus Lambertus convalescentibus Abbas, designat dicit, quod Aldobrogerius con- venit, id est, Calvadi Mali, & vni Dei operum factum de humo levatum pariter moro Galliarum Ecclesiae, cui reverit sanctum repositum. Dicit etiam literas cum sigillo, quibus ostendit Tonnacensis dicitur populum ad tam factum edictum convalescent.

Fama saltem postquam ceteri convalescent Domine populus has idem vestes fuit. Tonnacensis de Fandis, Tardabentis, Scottan, Bravelandensis, Antorpeyalis, Wexhamensis, Winton, Binton, Minapentis, Mortuensis, Bolonensis, vel convalescentem regerom plebs obtinuit affertum. Tempore itaque praesentis aditum Episcopus cum Tonnacensis Archiepiscopo honorabilis Roberto, & magis equis Cleri. In praetere cunctis amplexum, alio quoque Sacri Evangelii cooperet, cum eorum & oderit, concorsus populo, appetit omnia, &c.

Itemque cap. 28. anno quo gesta sunt istae omnia paulo post praeterea Concilium, designant. Ita facta est aec hoc S. Anselmi Transito prima die Mali, Interim. xv. sub anno Domini Incarnationis millesimo centesimo vigesimo primo, Francorum septima regere LOUVICUS FILIO Philippi anno quatuordecimo, Flandriae Comarum regere CAROLUS filio Regis Danorum, cuius erat factus filia ROBERTUS Comarum, Carolus filius Henrici regere ARNULFUS Abbas per annos jam factum, &c.

Refratibus vita S. Anselmi in eod. MS. Abbas Longipontis Ord. Cist. quem, si Deos voluerit, dabimus cum alio Benedictinae Familiae Brach.

Hic addimus quod Lihardus dicit Daumbertum Surodensium Archiepiscopum huic Synodo adfuisse, nepti & Lihardus septimo Chronico S. Petri Vini, qui illi itaque Borbas

si, Baurienſis, ac Senonenſis, nec non & Suffraganeis eorum, multisque aliis Synodalibus viris concorditer & unanimiter factum est; ut quaecumque res vel possessiones cultibus Ecclesie dace, & ab ea anno & die quiete, et est, sine synodali proclamatione possit fieri, eidem Ecclesie perpetui stabilitate permanent. Quod qui violaverit, à communiione arcetur, donec Ecclesie satisfiat, & que adhuc libere restant. Necessarium enim arbitratum sine novis moribus nova medicamentorum genera opponere, præsertim cum valeant multos laicos non solum Ecclesie nil conferre, imò, quod nequius est, quæ à fidelibus & Deum timentibus collata sunt, violenter, si liceat, auferre. Incongruum etiam & injustum visum est, ut cum hæc inter seculares lex teneatur, sancta Dei Ecclesia minori contentè eisdem seculares jure utatur. Verùm hoc dumtaxat adversum laicos. Inter Ecclesias verò tricenarius jus possessionis secundum sacros Canones conservetur.

Urbanus sanctas in Concilio Romano.

Nullus laicus decimas suas aut Ecclesiam, aut quidquid Ecclesiasticum jura est, sine consensu Episcopi, vel Romani concilio Pontificis, monachis aut Canonice offerre præsumat. Quod si quis Episcopus improbitate causâ & avaritiæ consentire voluerit, Romano Pontifici nuntiatur, & cum ejus scientia quod offitendum est, offeratur.

Ex libro Legum novellarum divi Valentianæ, cap. 12.

Si in infra tricennium inchoata fuerit, & non desista, quasi nec cæpta fuerit, ita habeatur exstincta.

Ex Concilio Spalensî fructu, cap. 1.

Placuit, ut omnis parochia, quam ab antiquâ ditione ante militarem hostilitatem retinuisse Ecclesiam suam quisque comprobaret, ejus privilegio restitueretur. Non enim est obnoxio præscriptio temporis, ubi necessitas intererit hostilitatis.

Ex Concilio Lugdunensî, cap. 1.

Non liceat Episcopo, nec Abbati, nec alicui, terram Ecclesie vertice ad aliam, quamvis ambæ sint in ejus potestate. Tamen si commutare voluerint terras earum, cum consensu ambarum faciant.

Ex Decretis Gregorî VII.

Quia dies Sabbati apud Sanctos Patres nostros in abstinentiâ celebrari est habitus, nos eorundem auctoritatem sequentes salubriter admonemus, ut quicumque se Christianæ religionis participem esse desiderat, ab usu carnis, eisdem die, nisi majori feritate, vel infirmitate impediende abstinat.

Gregorius Papa VII.

Qui sacros Ordines transiit, suspendantur ab officio, & si meruerit vita eorum indulgentiam consequantur, & inter sint ordinibus quos amiserunt.

Ex Concilio Claramontano.

Interdictum est, ne Reges, vel aliqui Principes aliquam inquisitionem de honoribus Ecclesiasticis faciant.

Ex Concilio Pistoriensî à Joanne, & Benedicto Cardinalibus. cap. 1.

Ut nullus præter Episcopum Clericis coronas benedicere præsumat, exceptis Abbatibus, qui illis

tantum benedicant coronas, quos ad conversionem susceperint.

Decretum Gregorî VII. & Urbani secundi.

Prefbyterorum filios à sacri altaris ministeriis removendos decernimus, nisi aut in Cænobis, aut in Canonicis Regularibus religiose probati fuerint conversati.

Urbanus Papa II. in Concilio Claramontano. cap. 10.

Ne ulli filii concubinarum, & Clericorum, Prefbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum ad ordinationes, vel ad alios honores Ecclesiasticos promoveantur, nisi Monachi, vel regulares fiant.

Urbanus II. in eodem Concilio. cap. 14.

Nulli Clerico liceat deinceps in duabus civitatibus duas præbendas obtinere, cum duos titulos habere non possit.

Item ejusdem.

Ut nullus deinceps in unâ Ecclesia honores geminos habeat.

Item ejusdem Urbani.

Nullus Sacerdos, vel Diaconus, vel Subdiaconus, sed & nullus qui Canonice habet, fornicationis libi copulam adjungat. Quod si quis fecerit, à Canonatu arcetur.

Idem in Concilio Romano.

Nullus Archiepiscopus, vel Episcopus, de consecratione Episcopi, vel Abbatis, neque cappam, neque bacinos, neque tapeta, aut quodlibet munus accipere præsumat.

Item. cap. 5.

Quicumque adhuc pueri cupiditate parentum aliquod Ecclesiasticum beneficium per pecuniam adepti sunt, illo dimisso, ibidem misericorditer & in factis ordinibus vivere possunt.

Item in eodem. cap. 6.

Illi verò qui per seiplos cum jam majoris essent ætatis, nefandâ cupiditate ducti honores emittunt, si in aliis Ecclesiis canonicè vivere voluerint, servatus propriis ordinibus pro magnâ misericordiâ ibi eos ministrare permittimus.

Item idem in eodem. cap. 7.

Ut nulla investitura fiat præbendarum, vel altarium, seu prælationum, vel promissio viventibus & eas possidentibus personis.

Idem Urbani Clero Mediolani.

Si quis Prefbyterorum, vel Diaconorum, vel Subdiaconorum officium contumaciter deserens, firmum sibi potius elegit, sicut sponte ob fornicationem dimittit officium, ita ob prævaricationem dimittere cogatur & invidus beneficium.

Item idem papæ Mediolani.

Eos etiam qui ut fornicari liceat, divinum officium derelinquant, & à Deo recedentes Diabolo & ejus operibus serviant, sicut se iustissimè officio alienos faciunt, ita beneficio Ecclesiarum privatos esse abjudicamus.

Urbanus Gar. . . . .

Clericum, quo jacente lapidem puer dicitur in-

In ed. cap. 11.

Ibid. cap. 11.

Ibid. cap. 14.

Ibid. cap. 9.

Tercio, c. 18.

Varia est lectio in edic.

Concil. Romanum V.

Cap. 16.

teremptus, nos pro amore tuo in eodem ordine permanere permittimus, ut tamen semper in penitentia & timore permaneat.

Ex Concilio Claramontano ab Urbano II. celebrato.

Ne aliquis laicus alterius hereditates sibi usurpet. Quod si quis fecerit, nec satisfecerit, nullus sacerdos interem cum ad penitentiam admittat. Similiter & alium quemlibet, nisi perfectam confessionem fecerit. Verbi gratia, ut si peccato homicidio manserit in adulterio, vel hujusmodi, ad perfectam penitentiam minimè recipi debere decretum est. Attamen consilium ut jejuset, & elemosinas detur ei tantummodo ut ad vitam veritatis redire possit.

Ex Concilio Roma Paschali secundo presideus celebrato.

Quicumque res naufragorum diripiunt, ut raptores, & fratrum necatores, ab Ecclesie liminibus excludantur.

Gregorius quartus v. libro registri sui.

Prædicatorum nostrorum statuta sequentes, eos qui excommunicatis fidelitate aut Sacramento adfuerint sunt, Apostolicæ auctoritate in Sacramento absumimus, quousque ipsi ad satisfactionem veniant; & ne eis antea fidelitatem observent, prohibemus.

Alexander secundus Guillelmo Marchioni.

Audivimus quod Henricus Ravennas dictus Archiepiscopus, nifus te sit excommunicare, quod quia excommunicatus, excommunicare non potuit te, Apostolicæ auctoritate tuosque absolventes, mandamus exinde non curare.

Gregorius Henrico Leodensii Episcopo.

Perfuit ad nos te ab Arnulfo Comite ad nequitie sue argumentum gladius jurare compulsam, quod ablata nunquam repereres. Unde Apostolicæ auctoritate te absolvimus, ut non ruz vel alius consuetudine ob hoc vitæ obnoxios.

CONCILIUM TOLOSANUM,

Presidente CALIXTO Papa II. Anno MCXIX.

CALIXTUS Episcopus Servus Servorum D-i, Dilecto Filio Pomeo Anianensis Monasterii Abbati, Salutem & Apostolicam benedictionem. Super Cellâ S. M. de Gordano jam dñi apud Sedem Apostolicam suâ quæstio invenitur. Siquidem Domini nostri sanctæ memorie PASCHALIS Papæ temporibus, & vos vestro, & Monachi Caste-Dei suo eam vendicare Monasterio sepius tentaverunt. Post multas antem querimonias, cum prædictus Dominus allegationes vestras diligentis confectio tempore audivisset, veritate tandem sagaciter indagata, Cellam ipsam Monasterio vestro adjudicavit, & in quæstione illâ Monachus Caste-Dei perpetui silentii taciturnitatem indixit, sicut in dimissionis ejus scripto plenius continetur. Cæterùm Fratres illi erit ex tunc toto equidem Domini tempore quiescisse vili sunt, ante nos tamen apud Claramontem eandem que-

rimoniam renovarent, afferentes se in judicio gravatos, eo quod ipsorum iustus non ad plenum sint inquitus. Nos aut nulli in adversis Apostolicam Sedem clamoris remperetur occasio, eorum scripta & rationis percuratati sumus, & nihil roboris, nihil in eis momenti reperentes, Fratribus ipsis desistere ab hac deinceps iniquitatione præcepimus.

Hoc Frater noster Aro Arelatenis Archiepiscopus audiens, & ipse clamare cepit, dicens: Arelatensem Ecclesiam iniquis suis possessionibus spoliatam, quoniam prædicta Cella de Gordano cum rebus suis ad jus Arelatenis Ecclesie pertinebat, & per eam Monachi Caste-Dei locum illum sub censu annuo detinuerant. Cumque id frequentis inculcasset, ne aliquam ei videretur inferre injuriam, diem agende causæ apud Montepelloranum statuit, ubi pars utraque conveniens ius protulit rationes. Quibus sufficienter inspectis, & Fratrum nostrorum sententiâ judicatum est, Archiepiscopus debere super eadem Ecclesiâ reverti, si Arelatensem Ecclesiam locum ante Domini nostri iudicium possedisse idoneis testibus comprobaret. Iudicio itaque adimpleto, mox ei restituta est possessio, salvo minime Anianensis Monasterii iure, si quod esset. Tunc etiam terminis constitutis est, in quo de proprietatis iure apud Tolosam in utriusque partis præsentia tractaretur. In ipso ergo Concilio quæstio mota est. Et quidem Anianenses Monachi Cellam illam per Ludovici Imperatoris, KAROLI Magni Imperatoris filii, & filii ejus KAROLI Regis scripta & legitimationes Anianensi Monasterio vendicabant. Archiepiscopus vero de LOBACI, filii BOSONI Regis Vienne, chirographo tuebatur. Causâ itaque aliquandiu coram omnibus ventilatâ, nos Fratribus nostris CONONI Prænellano, & LAMBERTO Officenti Episcopis & CARDUSIUS, BOSONI sanctæ Anastasie, DEUS DEOIT sancto Laurenti in Damasco, & JOHANNI S. Chrylogoni Presbyteris & DISCONIBUS, PIERO sanctorum Cosmæ & Damiani, GAIURIO sancti Angeli, & GAYGONO S. Nicolai de Carcere, & Archiepiscopis OLDIGARIO Terracoeni, & BARRABARDO Auxini, & item Episcopis RAIMONDO Barbastrensi, GUIGONI Laticurtensi, GAUTIERO Magalunensi, & GALONI Leonensi, & Abbatibus ARQUINO S. Savini, & AMICO S. Laurentii foras muros præcepimus, ut in partes secederent, & controversiam ipsam iudicio Canonico desinerent. Egredi de Concilio Fratres inter se diutius contulerunt. Novissimè discussis utrumque rationibus, & chartarum monumentis sepius revolutis, hujusmodi sententiam in Concilio assensum ediderunt. Donationis scripta, quæ Arelateni Ecclesie à prædicto Rege LUBOVICO Bosoni filio, post LUBOVICI Imperatoris, Magni KAROLI filii, & filii ejus KAROLI Regis confirmationes de Cellâ de Gordano collata sunt, robor nullum obtinere. Quod enim Deo semel oblatum fuerat ab aliis, ulterius aliis non potuit erogari. Hoc etiam ex abundantis additum est, ut Anianenses Monachi trum idoneorum testimonium assertione probarent, Anianensem Monasterium Cellam de Gordano per triginta annorum spagium sine interruptione legitima possedisse, antequam eam Monacho Caste-Dei, per quos Arelatenis Ecclesia in possessionem intraverat, obtinere. Et sic locus idem in iure deinceps ad possessionem Anianensis Monasterii permaneret.

Hanc prædictâ sententiam toti Concilio complacere, & Fratribus nostris Archiepiscopis, Abbatibus

a 23 quidem] Ad hunc locum ita scriptis Balthus: In Archibus Anianensibus MSS. scriptum est Gordanoisium Tom. 2.

Monasterium Anianensibus errorem fuisse à Karolo Magno, in gratiam Benedicti Abbatis Anan.

acclimatatum est. Confilium Anianensis in medium tres fines Monachos protulerunt; qui tactis sacrosanctis Evangelis firmaverunt Anianensis Monachos Cellam de Gordanicis per triginta annorum spatium sine interruptione legitime possidisse, antiquum eam Casu-Dei Monachi obtinerent.

Prolatam igitur à Fratribus supra nominatis de jam sepe dicta Cellâ sententiam, & totius assensu Concilii approbatam, nos auctore Deo assensionis nostre munusculo confirmamus, & Anianensi Monasterio super ea in posterum inservi calumnias authoritate vobis Apostolicæ penitus prohibemus.

Quocumque præterea Anianense Monasterium per authentica prædecessorum nostrorum JOHANNIS, NICOLAI, ALEXANDRI, URBANI, PAULI Pontificum Romanorum privilegia possidet, tibi, utique successores in perpetuum confirmamus. Idem enim locus specialiter sub beati Petri jure ac protectione consistit.

Predictam Cellam de Gordanicis Arelatenis Archiepiscopus in manu nostrâ, per viginti annos gestabat in longævo totius Concilii retinuit. Nos verò tam tibi, filii in Christo carissime PONCI, & per te Anianensium Monasterio, per eandem viginti annorum restituentes, tam Arelateni Ecclesiæ, quam & Monasterio Casu-Dei perpetuum super eadem Cellâ sicutum sub anathematis obligatione indiximus & instrumenta chartarum ab Archiepiscopo & Monacho Casu-Dei vobis reddi precipimus, ne illorum occasione aliqui denub querantur se rupulâ oratur. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica secularive persona hæc nostre restitutionis paginam sciens, contra eam temerè venire tentaverit, secundò, tertiove commota, si non satisfactione congruè emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & à sacramento Corporis ac Sanguinis Dei & Domini Redemptoris nostri JESU CHRISTI aliena fiat, atque in extremo examinis dicituræ ultioni subiacet. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri JESU CHRISTI, quatenus & hæc fructum bonæ acionis percipiant, & apud districtum Judicem premia æternæ pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Ego CALISTUS Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.

Ego COMO Prænestinus Episcopus.

OLIVARIUS Tertiacensis Ecclesiæ dispensator.

S. RAIMUNDUS Barbotrualis Episcopi.

Ego Archiepiscopus BERNARDUS Ausciensis subscripsi.

Ego LAMBERTUS Othienis Episcopi.

RICARDUS Narbonensis Archiepiscopi.

Ego PETRUS Cardinalis SS. Cosmæ & Damiani.

Ego BOSO tituli S. Anastasie Presbyter Cardinalis.

Ego ATO Arelatenis Episcopi.

Ego GREGORIUS Ducanus Cardinalis S. Angeli.

Ego DEUODICUS tit. S. Laurentii in Damaso Presbyter Cardinalis.

Ego FULCO Aquisensis Archiepiscopi, subscripsi.

Ego GALTIATUS Magalonensis Episcopi.

Ego JOHANNES Presbyter Cardinalis tit. S. Gregorij huic judicio interfuit, & subscripsi.

Ego AMICUS Abbas S. Laurentii foris muros.

Ego ARDINUS Abbas S. Savini.

Datum Tolose per manum CHAYSGOME Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis ac Bibliothecarii, Idibus Julii, Indictione XI. Dominicæ Incarnationis anno MCLXIX. Pontificatus autem Domini CALISTI II. Papa anno primo.

ADDENDA

CONCILIO LATERANENSIS,

Presidente Alexandro Papa III.

ANNO ab Incarnatione Domini millesimo [centesimo] septuagesimo nono, Presidente Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Sanctissimo Papa ALEXANDRO III. Pontificatus ejus vigesimo, mense Martio, Indictione undecimâ, quintâ & septimâ & nonadecimâ de mensis: Sed jam discordiâ, quæ inter Ecclesiâ & Imperium occasione Schismatis per OCTAVIANUM hereticam adversus prædictum Sanctissimum Papam introduci, & per successores ejusdem OCTAVIANI, GUIDONEM Cremensem & JOHANNEM Stravencem dictis perdurantis, longo tempore invaluit. Prædicto, id est, ultimo heretico & FREDERICO Romanorum Imperatore, qui huic rei feautorum præfuit, ad unitatem matris Ecclesiæ redeuntibus scit; presidente eodem Summo Pontifice ALEXANDRO sancta generalis Synodus in basilicâ Lateranensi, quæ appellatur Constantiniana, trecentorum duarum Episcoporum & diversis mandis partibus convocatorum, quorum nomina subius adnexa sunt.

De Provinciâ Romanâ.

HUGO BERNARDUS Hostiensis.

HUGO Terracenus.

JOHANNES Fundanus.

JOHANNES Fundanus.

ZACHARIAS Marfus.

ODARIUS Valvensis.

DOBRO REATINUS.

FORMOSUS Verulanus.

LEO Aletrinus.

RODOLPHUS Ferentinus.

ANGELUS Agninus.

PETRUS Segusinus.

MELIO Tyburinus.

JOHANNES Suernus.

MARTINUS Nepeunus.

CENSUS Tuscantinus.

PETRUS CIVIS Castellanus.

ARMATUS Narniensis.

PAULUS Hortanus.

PETRUS Amelanus.

RICHARDUS Urbevetanus.

GRATIANUS Tuderanus.

VIVIANUS Perusinus.

PETRUS Castrinus.

LEO Clusinus.

MARTINUS Gruffitanus.

PAULINUS Fuentinus.

GULFRANUS Sundenis.

GUILIELMUS Luccensis.

PETRUS Lunensis.

RODOLPHUS Assisinas.

RAIMUNDUS Castellanus.

RABIERICUS Spolentinus.

OTFRUCTUS Eugubinus.

ALODERIVS Callensis.

GISSO Urbinas.

NICOLAUS Simphranus.

JACOBUS Senegallensis.

ACCEPTABILIS Cameracensis.

JOHANNES Humitenus.

PETRUS Firmus.

RAINALDUS EFINUS.
GENTILIUS Aufimendus.
MIMALDUS Phantensis.
JOCHILINUS Ariminensis.
PETRUS Piscariensis.
JULIUS Florentinus.
LAMFRACTUS Fesulanus.
TEOBALDUS Placentinus.
STEPHANIUS Monopolitanus.
ANSHELMUS Methensis.
RADULPHUS Melsenis S. Marcii.

Provincia Capuana.

PALPMANUS Capuanus Archiepiscopus.
PETRUS Thomenis Episcopus.
REINALDUS Beneffranus.
REINALDUS Aquinus.
ERVASUS Suffanus.
FURBERIUS Caleritanus.

Provincia Amalphitana.

DIONISIUS Amalphitanus Archiepiscopus.
JOHANNES Lactrensis Episcopus Kavelensis.

Provincia Neapolitana.

SERGIUS Neapolitanus Archiepiscopus.
BERNARDUS Nolanus Episcopus.
BARTHOLOMÆUS Achanus Episcopus.
PETRUS Insulanus.

Provincia Salernitana.

RAINALDUS Salernitanus Archiepiscopus.
ARNOLDUS Capreaquensis Episcopus.
JOHANNES Maritanus.
PETRUS Acundensis.
JOHANNES Seranensis.

Provincia Beneventana.

BALDFWINUS Alifanus Episcopus.
PETRUS Telesinus.
PETRUS Triventinus.
ANDREAS Bovavenis.
ALASIUS Gardianus.
GOSFRIDUS Termilanus.
PETRUS Larinensis.
ROBERTUS Civitatenis.
NICOLAUS Dracoranensis.
ROBERTUS Florentinensis.
RAINALDUS Lucerinus.
JOHANNES de Monte Marani.
JOHANNES Alculensis.
BARTHOLOMÆUS Atradenis.
JAQUINTUS Frequentinus.
ROGERIUS Vicensis.

Provincia Sipontina.

AMANDUS Vigilentis Episcopus.
RICHARDUS Andrensis.

Provincia Barensis.

RAINALDUS Barensis Archiepiscopus.
JOHANNES Boianus Episcopus.
MAJO Catharenis.
PAULUS Salpitanus.
ARFINUS Polinacensis.
CAFINUS Cuperfanensis.
RAO Biecedus.
JOHANNES Mellicensis.
JOHANNES Cannensis.
JOHANNES Lavellanus.

Provincia Brundisiana.

WILLELMUS Brundisius Archiepiscopus.

Provincia Hydruntina.

JOHANNES Hydruntinus Archiepiscopus.
PATURIUS Litanis Castellanus.

Provincia Tarentina.

BASILIUS Tarentinus Archiepiscopus.

Provincia Ugentina.

PETRUS Verolinus Episcopus.
JOHANNES Potentinus.
ROBERTUS Trancensis.
ROBERTUS Gravinenis.
RODOAN Anglonensis.

Provincia Canina.

HIRBERTUS Cofanus Episcopus.
JOHANNES sancti Angeli de Lombardis Episcopus.
RICHARDUS Penfistienis Episcopus.
ANGELUS Laquedonensis.
NICOLAUS Montiviridis.
PETRUS Satrianensis.

Provincia Cassana.

RUFUS Cufstantis Archiepiscopus.
MICHAEL Maturadensis.

Provincia Regina.

THOMAS Reginus Archiepiscopus.
GUIDO Neocastrensis Episcopus.
PHILIPPUS Grotomas Episcopus Græcus.
ETIRANTINUS Episcopus Græcus.

Provincia Sicilia Messanenſis.

PIERINUS Embriacensis Episcopus.
JERARDUS Scrombinus.

Provincia Sicilia Messanenſis.

NICOLAUS Messanenſis Archiepiscopus.
GUIDO Cephaledenſis Episcopus.

De Orientis Provincia Phœnicis.

W. Tyrenensis Archiepiscopus.
JOCUS Accundenſis Episcopus.
ROMANUS Tripolitanus.

Provincia Calesſina.

W. Glambulceensis Episcopus.

Provincia Palaestina secunda.

FRACLIUS Gazariensis Archiepiscopus.
RADULPHUS Schultenus.

Provincia Palaestina prima.

PETRUS Jerosolymitanus Ecclesie Prior loco Patriarche.
ALEXANDRUS Belemitanus Episcopus.

Provincia Pſona.

URALDUS Pſanus Archiepiscopus.
SAGANENSIS Episcopus de Costim.

Provincia Jaanenſis.

HUGO Jannenſis Archiepiscopus.
JOANNES Marantosis Episcopus de Costicla.

De Provinciâ Turrenſi Sardinia.

JOHANNES Adacrenſis Episcopus.
COMSTA Apurcensis.

Provincia Ravenensis.

GERARDUS Ravenensis Archiepiscopus.
 BERNARDUS Parmensis Episcopus.
 ALBERICUS Reginus.
 ANDRICO Matinensis.
 JOHANNES Faventinus.
 HENRICUS Cornetanensis.
 JOHANNES Favertius.
 ALIANDER Lutenis.
 LAMFRIDUS Pompiliensis.
 LIGNARDUS Casertus.
 GABRIEL Aricinus.
 ALERICUS Bobensis.

Provincia Mediolanensis.

ALBERTUS Mediolanensis Archiepiscopus.
 JOHANNES Briccanis Episcopus.
 GALO Bergamensis.
 VENERIUS Cremonensis.
 ALBERTUS Laudensis.
 OBERTUS Terdonensis.
 UBERTUS Aquensis.
 GUGO Saonenis.
 LAUTERUS Albiganensis.
 STEPHANUS Vigintimilicensis.
 MILO Taurinensis.
 GARNARUS Yperontis.
 BONIFACIUS Novaresis.

De Provinciâ Aquileensi.

GABRIELINUS Mantuanus.
 ANSELMIUS Cumanus.
 GERARDUS Paduanus.
 SALMON Tordinensis.

Provincia Frosina.

HENRICUS Gradensis Patriarcha.
 MATHEUS Glugentis Episcopus.
 LUDWARDUS Tercellensis Episcopus.

De Provinciâ Jadarensi.

ANDREAS Albenis.
 LAMFRIDUS Abtarenis.
 DUBO Valgenis.
 RANERIUS Spaltenis Archiepiscopus.
 MATHEUS Nosenis.
 MICHAEL Sardonensis.

Provincia Remensis.

WILLELMUS Remensis Archiepiscopus.
 NIVISO Suessoniensis Episcopus.
 TEBALDUS Ambianensis.
 RICHARDUS Noviomensis.
 ROGERIUS Laudunensis.
 DESIDERIUS Moricensis.
 ROGERIUS Cameracensis.

De Provinciâ Rothomagensi.

EGIDIUS Ebroicensis Episcopus.

Provincia Senonensis.

GUIDO Senonensis Archiepiscopus.
 JOHANNES Carnotensis.
 SYNON Meldensis.
 MATHEUS Trecentis.
 W. Autisodotensis.
 OBALDUS Nivernensis.

Provincia Bituricensis.

GARETUS Bituricensis Archiepiscopus.

GERALDUS Casurcensis Episcopus.
 SAIBRANDUS Lemovicensis.

Provincia Turonensis.

RADULFUS Andegavensis.
 GALTRIDUS Briocensis.
 GALTRIDUS Corisopotensis.
 EUDD LEONENSIS.

Provincia Burdegalenfis.

W. Burdegalenis Archiepiscopus.
 JOHANNES Pictavenis.
 ADLMARUS Xantonensis.

Provincia Auxitana.

ARNIUS Convenarum Episcopus.
 BERNARDUS Olotensis.
 ADAMARDUS Belionensis.
 CARRIAS Valsiculis.
 ARNALDUS Bigonnanus.
 W. Aquensis.

Provincia Narbonensis.

PONTIUS Narbonensis Archiepiscopus.
 JOHANNES Magalonenis.
 RICHARDUS Uicensis.
 BERNARDUS Biterrenis.
 ODD Carcassensis.

Provincia Bracarenfis.

JOHANNES Lucensis.
 W. Eledenis.

Provincia Arlataensis.

REIMUNDUS Arlataensis Archiepiscopus.
 FULCO Massiliensis.
 PONTIUS Cabellonensis.
 PETRUS Avinionensis.
 W. Tricastinus.
 PETRUS Tolonenis.

Provincia Aquisensis.

RICHARDUS Aquisensis Archiepiscopus.
 P. TRUS Aptensis Episcopus.
 HENRICUS Regensis.
 BERNARDUS Schterensis.

Provincia Eberdunensis.

P. TRUS Eberdunensis Archiepiscopus.
 FULGO Antipolitanus.
 RICHARDUS Glacensis.
 W. Venciensis.

Provincia Viennensis.

ROBERTUS Viennensis Archiepiscopus.
 ODD Valentinus.
 ROBERTUS Dienis.
 JOHANNES Gratianopolitanus.
 ALVICIUS Gebenensis.
 LAMBERTUS Maurianensis.

Provincia Tarentasensis.

AYMO Tarentasensis Archiepiscopus.
 COMO Sedunensis.

De Provinciâ Lugdunensi.

ENGERBERTUS Gsbulonensis.

De Provinciâ Bistuniâ.

ROGERIUS Lausanensis Episcopus.
 RICHARDUS Belicensis.

Provincia Terragonensis.

BERNARDUS Terragonensis Archiepiscopus.
 RAIMUNDUS Gerdenis.
 BERNARDUS Barchinonensis.
 PETRUS Aufonensis.
 PONTIUS Dertofanus.
 BERGARIUS Herdenis.
 ARNALDUS Uggellensis.
 STEPHANUS Olcenis.
 HUDDO Rutemensis.
 PETRUS Pampilonensis.
 ROGARIUS Calagoricensis.

Provincia Tolitana.

CELESTINUS Tolitanus Archiepiscopus.
 RAIMUNDUS Paletinus Episcopus.
 GONCALDUS Sogobienis.
 MICHAEL OZOMENSIS.
 ODBERICUS Seguentinus.

Provincia Compostellanensis.

PETRUS Compostellanus Archiepiscopus.
 SANCTUS Abulenis.
 PETRUS Civitatis Roderici.

De Provincia Treverensi.

ARNALDUS Treverensis Archiepiscopus.
 FRIEDERICUS Metensis Episcopus.

Provincia Coloniaensis.

RADULPHUS Leodinenis Episcopus.

Provincia Magantina.

CHRISTIANUS Magoniacinus Archiepiscopus.
 ODO Bambergenis Episcopus.
 ANOVICUS Augustensis.
 BAYOLOUS Constatienis.
 OLIVICUS Ypientis.
 GORADUS Guamsarcienis.
 ULRICUS Corientis.

De Provincia Metaburgensi.

ODO Cilenis Episcopus.
 SIFRIDUS Branderburgensis.
 MARRIUS Milinensis.

De Provincia Saltiburgensi.

CONRADUS Saltiburgensis Archiepiscopus.
 CORONATUS Ponenis Episcopus.
 THEOBALDUS Pscainenis.

Provincia Bremensis.

BERNARDUS Varenis Episcopus.

Provincia Dania.

OMERUS Burgalensis.

Provincia Anglia.

CANTUARENIS.
 RAINALDUS Sarovienis Episcopus.
 ROBERTUS Herfordensis.
 JOHANNES Norvicensis.
 ABAM de sacro Alaph.
 PETRUS Menevensis.

ITEM IN ANGLIA.

Provincia Eboracensis.

HUGO Dunelmensis Episcopus.

Provincia Senia.

GREGORIUS Rofensis Episcopus.

Provincia Hybernia.

LAURENTIUS Dublinensis Archiepiscopus.
 CATHOLICUS Tereconensis Archiepiscopus.
 CONSTANTINUS Episcopus de Calene.
 BRICIUS Lumbrensis.
 AUGUSTINUS Gasterfordensis.
 FELIX Episcopus Lefmoicensis.

De Ungria.

ANORAS Bshafensis Archiepiscopus.

M O N I T U M.

CLUNIACENSIS ABBATIAE ANTIQVIORÉS CONSUETUDINES ET IN
 lucem proferrent duplice sum usue apographo: alterum quingentes pra se ferens annos ad me
 transmisit Nicolaus Cameracensis Ecclesie Trecentis quondam Convivens, Anno Christi 1650.
 Alterum vero Aferentem Cluniacense, recentiori manu exaratum submisit. E priori ad libri
 tertii dividiam partem capituli 9. exscribi statim modo curaveram, quod mihi dicitur illud servare
 per tempus non literis: speradam nominis si quando hoc Consuetudines edente forent, iterum apo-
 graphi copiam mihi factam iri: at spes vana fuit: siquidem licet omnem addidit diligentiam,
 qua meo, qua amicorum literis ac precibus, nullibi tamen, postquam in Bibliotheca Trecenti Pa-
 risiensi Congregationis Oratorii, ubi illud observari sepi audieram, apographum potius reperit.
 Afferet hanc Consuetudinum UDALRICUS, nobilitate juxta & sanctitate clarus, inscri-
 bitur: e cujus vita parvula quae ad rem satium nostram haec habet: Venerabilis vir UDAL-
 RICUS ex illustri prosapia Bavariorum Ratisponae civitatis, velut locus inter caetera poli-
 sydera, sic inter totius cognationis suae relucebat nobile schema, &c. Et multis inveni-
 tit: Ipse primus, petente Willelmo Hirsaugiensis Coenobii Reverendissimo Abbate,
 Alamanniae Monasterii CONSUETUDINES CLUNIACENSIS ECCLESIAE inve-
 nit, quas plerique Monasticae religionis amatores tanto studio, tantaque veneratione ob-
 servant & amplectuntur, ac si opes regias se habere gratulentur: de quibus duos (tres
 Udabine asserit) libellos luculento sermone composuit, quorum conscriptio tam per Ala-
 manniae, quam & aliorum regionum Monasteria longè lateque pervolvit. Quos si forte

leges, quasdam divinx servitutis, aliorumque officiorum, necnon obedientix, humilitatis, Fratrumque charitatis leges conscriptas in eis reperire, studium, ingeniumque quoque, sapientiamque vici inibi manifestè poteris cognoscere. Erat enim homo iste doctus, paternis in regno colorum, proferens de thesauro suo nova & vetera, unde multos ad scientiam erudit, &c.

Atque non eo que collegit tempore Udabrice illas Consuetudines primùm fuisse conditas, sed à multis retro temporibus jam us receptas legenti palam fiet, ica ut id confirmari opus non sit Quare eas verius inter non dabitavi. Alias postea scio latas à Venerabili Petro Abbate, ut occurreret venienti qui irroperant dissolutis quorundam Canonistarum meritis, quas certe est in Bibliotheca Cluniacensi.

Et quatenus ad Monachos præsertim attineant Ordinationes istæ, multa nihilominus inibi occurrent que ad Ecclesiasticorum numerum idustrationem, atque ad divina mysteria rite pertrahenda non parum conferunt; puta que de augusti Missæ Sacrificio, de Extrema. Unctionis Sacramento, de confessionis hostiarum in altari consecrandarum summi carà, & religione singulari; deque aliis ad canonicas Deo laudes die nocteque perfolvendæ observantibus, præscribuntur. Ad præterenda nemini est annotatricula à me affixa ad cap. 35. De Benedictionibus uvarum, & aliorum fructuum: ut explicarem verba ista: Allatas (uvas) Armario reperiuntur, & Armarius Sacerdoti inter Canonem ad horam competentem & prænotatum, &c. Ica se habet annotatricula: Scilicet ad hæc verba Canonis, Per quem hæc omnia Domine semper bona creas, &c. Nempe tunc Fideles offerrebat novar fruges, uvas, fabas, aliæque id generis, que Sacerdoti in altari benedictionem impertiebatur. In eandem ite sententiam Durandus Episcopus Mimataensis in libri 4. Ras. capite 46. num. 8. ubi Canonis locum proximè citatum explanat his verbis: Hoc autem loco benedicuntur uvx, &c. Mos enim vetus fuit, & etiamnum in quibusdam viget Ecclesiis, primitias fructuum Deo consecrare, quo tanquam æmmum Creatorum universum ipsam fidelis populus profectatur, veneretur, eique gratias de beneficiis suis præstare agat, ac celesti benedictione illis fructibus cannetur. Et id quidem ex institutione Eusebii Pape, uti refert Pontificale Damasi: Hic inlituit fruges, fabas, & uvas in altario benedici velas & Anastrologia Rabani & Nothæ. In Concilio Carthag. 3. can. 3. frumenti & uve fit mentio: in Concilio quoque Trullensi can. 18. & Burcharidi Decret. lib. 5. capp. 3. & 4. Atque ut sensum hinc meum apponam, admodum vero simile est, illa Canonis verba posse sic exponi: Per quem hæc omnia Domine semper bona creas, sanctificas, vivificas & præstas nobis, &c. Hæc est per Filium tuum, sine quo factum est nihil quod factum est, hos fructus, quos tibi nunc offerimus, & abs te benedicti posulamus, continuo creas ac producis ad bonam & utilitatem nostram Verum de ejusmodi interpretatione Lectori esto judicium.

Alius etiam codex scriptus eandem Consuetudinem, à Bernardo Cluniacensi Monacho concinctorum, ac B. Hugoni Abbati dicatarum, subministravit quædam capita, que in utrisque & Cluniacensi, & Cantuarii codicibus desiderabantur, numerum capita 13. 14. & 15. Bernardi autem Præfationis pericopa, ne tota periret, hæc loco subserere, Lectori, operæ, hanc erit ingratum, vel à proposito alienum: Sic autem exorditur Bernardus:

REVERENDISSIMO, ATQUE TOTIUS RELIGIONIS PRÆCIPUO
DOMNO HUGONI ABBATI,

FRATER BERNARDUS filiorum ejus ultimus, quidquid esse, dici, & cogitari potest excedentur.

Quoniam, Pater Religiosissime, loci Cluniacensi viam universe carni paulatim ingredientibus, ac Novitii succedentibus, quædam de Consuetudinibus sepositim orbiculari controversis, & diversis diversa sententibus, ita ut plerumque Novitii hæc audientibus, incertiores de Capitulo descenderent quam accessissent; operæ precium judicavi si vestro mihi autoritas imperaret, ut cum quærità possem diligentè ipsam veritatem investigarem, & si ve ex his que scripta reperire, si ve ex his que didiceram, vel discere possem, sententias veriores atque discretiores, quibus videlicet probabiliores, & melius ordinem scientes persone testimonium darent, in unum voluim redigere, si que æquitate consideratam, litteris diligentius annotatas posteros derelinquerem. Hæc itaque Opusculo pro mea parvitate modico à vobis accepta justione implet, quasi rivalis ad sentem recurrer, Vestraque Excellentiæ quod ex ejus plenitudine hausi represento, &c. Tantum restat, ut vestra mihi succurrat oratio, quatinus sequi possim quod in vobis laudo, & vram quam monitricam, quamque describere iussisti, tenere sufficere ad salutem meam & gloriam vestram. Obsecro autem Fratres vestros ne dedignantur ex ligno vase potam veritatis sumere, neque propter fistulam plumbeam, per quam stat, aquam frigidam, claramque desipient, si eos scire contingat, ut sciant quibus sententiis innot debeant, ut à sanctarum Consuetudinum tramite non recedant. Omnipotens Deus, in cujus manu consistit omnis presertim

Hugo Merod. in lib. Sacram. Gregorii pag. 171.

*loci Cluniacensis, conservet sanctum caput vestrum nobis incolunt, ut videatur filios filiorum ve-
strorum, longaque tempore mundo prebeat solatium.*

*Hactenus Bernardi Prefatio, qui equalis existit sancti Udalrici, eodemque conscripsit tem-
pore Consuetudines, ut conscribere licet, quo & ipse Udalricus. Cur porro Udalrici potius quàm
Bernardi collectionem ediderimus, ratio in promptu est: nimirum ob nominis claritatem Udalrici,
quodque compiere sibi ac meliori ordine, dialogi scilicet, digestam ejus collectionem judicaveri-
mus: qui scribendi modus, cum de asceticis rebus, rursusque præsertim agitur, facilius usù au-
timum injuris, suadetque.*

ANTIQUIORES CONSUETUDINES CLUNIACENSIS MONASTERII

Collectore S. Udalrico Monachò Benedictinò.

EPISTOLA NUNCUPATORIA.

DOMINO Reverendissimo, ac Pissimo Patri WILLELMO, Hirsaugiensi Abbati, sanctoque
Fratriam Collegio sibi subiecto. Frater WEDALRICUS Cluniacensis Ecclesie qualicumque
Monachus, in Domino salutem, & ipsius celeritatem benedictionem & hic & in futuro. Quo-
tidie meminisse cum personæ, tum Ecclesie tue, Pater dilectissime, reverè ita venit in alium
humilitati meæ, ut jam tam usus, quàm affectus non patiarur ut ullo die omitatur. Accedit aliquo-
times admodum grata, & jocunda memoria pollicitationis tue de cavendo ingenio quorundam hominum
Secularium, qui nimirum non magnopere curantes de alio, quàm de hac solo temporali vita, postquam
domum habuerunt, ut dicam plenam filiorum & filiarum, aut si quis eorumdem claudis erit aut man-
cus, surdus, aut cæcus, gibbosus, aut leprosus, vel aliud quid hujusmodi quod cum aliquo modo
seculo facit minus acceptum, hunc quidem impensissimo voto, ut Monachus fiat, offerant Deo: quom-
odum plane non propter Deum, sed propter hoc tantùm ut scripos expendant ab eis educandis & pascen-
dis, vel aliis suis liberis possit esse magna consulum. Ergo ut tacere de his, qui vel non carent sanitate
corporali, & membrorum integritate, ab his ipsis, qui sunt ita sensibiles, vel ita sensibili, quom-
odum sapienti experti sumus perpetrari. Si expediret, in promptu est talem nominare, quem ad habitum san-
ctitatis non alia sanctitas quàm sola struxit contumelia traxit, & talem quem non nisi per, ...
sunt quorum utroque vobis etiam testibus parum boni processit exempli; quanto minus ab illo, qui bone
sunt valetudinis, ubicumque tanti sunt congregati, tantæque potentie, ut habitu Monachatu sit in il-
lorum manu? Equidem quæ ibi sit vita, qui vigor discipline regularis, omnes sciunt, quicumque sunt
ad genus Monachorum ibi regnare. Adeo tritum est & usitatum, si qua distinctio hujus spiritus militæ
inter has nostrorum temporum feres esse potest, non esse nisi ubi major est numerus, & authoritas
major illorum, qui non ætate lascivæ, nec imperio parentum, sed sponte sua, & majoris ætatis solo
Christo imperante ad eas se obsequium, rebus sæculi abdicatis, contulerunt.

Quod prudentia tua pendens, quamquam ipse nutritus sis in Monasterio, & per vias eveniat, ut
suo laborum de spuarum medio emergat, tamen nil ad eò curans, quàm quod facti ad caeteros, &
meram Religionis soliditatem, per misericordiam Dei, hanc Monasterii tui legem promulgasti, ut opus
sibi præfatis secularibus alium sibi nidum providere, ubi reponant pullos suos abortivos, veint exheredi-
tatos: Deo vidente hic nihil ulterius obvenit illud eis familiare ingenium, ut sicut ait Propheta, ovis
aspicium, & quod confotum erumpit in regulam, ingerant, & committant piis & Deo dicatis anima-
bus, eis quidem tanquam ancillis suis & nostricibus abutentes. De quâ te sentiat quisque quod voluerit;
ego autem certus sum illam te radicem funditus exirpsisse, ex quâ sola præcipue omnia sunt Monasteria
destructa quæ destructa sunt vel in Theutonici, vel in Romanis legui.

Unde ut fatear quod verum est, quia te vidi eâ pie sollicitudinis prærogativâ cautum, & studiosum
discipline regularis, quamquam si bene tibi viderem nihil ulterius quod aliquid vult possim, tamen
solum excepto, ut dignum est, cujus sum professus reverè nomen, alius quicumque tu nomen, & officii,
cui magis possit à paritate meâ modis omnibus & faveri, & deferri: nam & alia sunt adhuc quæ non im-
merito plurimum & te & hanc domum Dei commendant. Primum, quia infirmitatem fixam, quod
prius non erat, de habitatione vestri longius remotum exclusisti, vel in obsequio quotidianum tales famu-
los habere meruisti, qui ex liberis ingenio ultra se humilantes, vobisque servientes, non aliam vitam,
quàm illam quæ est castitatis & perpetua expectant. De quibus tamen unum, quod si benevolentie vestre
videretur, in proximo mutari vellem. Vellem utique ut non amplius penitenterentur extra Claustrum com-
morari; daretis eis habitum nostrum; & quia non ad hoc valent ut sint lectores, vel cantores cum litera-
riis, nisi vive vivas quoque vices, juxta quadamtenus dictum est, portarent; ut eodem modo quo huc
usque scribendo litteratis, litteratorum mercedem consequerentur. Nam si B. Benedicto videretur, ut
Frates vicissim coquinae munus obtinent; munus hoc quoque apud Sanctos Patres invenitur, quod si mel
ingressi coquinam de caetero in eadem obedientiâ perduraverunt. At si quis Fratrum fortassis talem non
habens fidem, ut montes transferat, causatur non esse vobis tantas opes, ut tantos Monachos expedit
aggere, videte quod Deus faciat de quodam nostro Gerardo, nato quidem de talibus parentibus qui
non tantæ quammaximæ nobilitatis, de lateris quoque non adeo imbutis, ut non multi sint illo doctio-
res; sed hujus fidei hominem non cognosco. Nec æstimaverim faciliè posse contingere majus miraculum.

Greg. Romil.
3 in Exag.

quibus quod Deus per istam iugiter operatur. Nondum est annus trigesimus ex quo in ipso pago natiuitatis sue sanctus Cellam edificauit, appellatam nomine sanctæ MARIÆ ad Charitatem; qua cum sit in via publicâ, nullas mortalium transit, qui de industria unquam dissimuletur, & non potest experiri illud Gregorianum, quod hospites non solum sunt inuitandi, sed etiam trahendi. In Claustro autem ad presens nunquam contingit, ut non aliquanti super centum Fratres quotidie inueniantur. Insuper penè quæsierunt non erat oportunum Domino Abbati, ut inuisceret eandem Cellam. Hoc anno uenit, & uno die LV. Novus habitum nostrum uel benedictionem dedit; quamquam Prior singulis annis ad memoratum sanctorem Apollinorem pro benedictione quantos potuit, misisset. Qui etiam eâ uice, quâ Dominum Abbatem inuicauit, quam parum frumenta habuerit, & tamen per . . . septimanas quantâ liberalitate ministraverit, non modò nobis, sed etiam cunctis interim superuenientibus, & ad Domini Abbatem iudicium quasi ad quoddam spectaculum undique confluentibus, si charitati uestræ pro regeſtâ enarrareo, quantumlibet hâc mihi habeatis, tamen nescio si hoc totum bene credere ualeatis. Hoc autem cerè nequaquam mentior, quia quantum de utroque loco accepi, . . . Abbatie possessiones solis uineis exceptis, duplo scilicet amphores. Sed D. G. est talis homo, qui si opus esse uiderit, minime uescitur usque ad tria uel quatuor millia solidorum mutuari. Et diuina clementia qui fieri posset, ut unquam deficeret de se pretensionem, quæ iterum planè coruos mittit ad Heliam temporalis uitæ subsidium ministrantes? Quid enim Francigenas aliud dixerim cum sint tam iniqui, raptores & de candore uirtutum mihi habentes: inter quos tamen sunt tales aliquando, qui fidei Dei seruo tantis largiantur, ut in paruissimo tempore quicquid debet resoluat. Cui etiam hoc est familiare, & quasi pro ludo, ut sit inuicem sibi contingere multam abundare de diuinis huius mundi. Quòd si Comes & Defensor loci uestrî fuerit uos tanti debitor, non asumo ut aliquo modo auderet uobis importunus esse, & accedente pietate & religioſe conjugis suggestione, si nihil daret uobis, nihil etiam acciperet. Abbat autem ut quicquam credat Deum esse localem, ut quod facit in Francia, non etiam facere possit in territorio Spretin. Tantum eius misericordia lit uobiscum, ut ipse, qui probat reses & corda, hinc etiam uideat eâ libe simplicitate, & non minore studio ad eius uoluntatem & præcepta obseruari.

Quod paruitati meæ imponitis, de hoc ualere potestis me non fuisse negligentem; i habetis enim Consuetudines Monasterii nostri, quas collectas utcumque notari, quantum ego scire potui, & recordari. Quibus semel uisus, si postea lebedas deponatis, & de cætero non curabitis, ad quas tunc tantum mihi libens imponitis? Quod ne tacerem, ad hoc me compellit aliorum negligentia, quæ in primis multum curiosis, ad ultimam ita scilicet cognoui. Pleraque sunt, quæ propter consequentiam dixi, de quibus non est necesse ut mentio fiat in conuentsu Fratrum. De his autem, de quibus iudicari possunt animæ, & incrementa fieri meritorum, de his tu, Pater, habebis cum Fratris collationem. Prependant suas antiquas consuetudines, prependant tuas, cum quibus te nostri contigit; prependant & istas, & de omnibus quæ melius uidentur, de his fiat unum corpus quod de cætero teneatur. Et si hoc uolueris esse ratum, expedit ut commentum Fratrum consensu præueniatur, ne quod inde . . . aut aliquid non bone uoluntatis possit oriri. Et quia Deus imperauit Damno P. qui moritur modò nobiscum, non est abs re uirum huius luentis, huiusque Religionis, hinc negotio interesse, & si ego adellem, meum quoque nomen non pateret omnia celari, quamuis ad hoc Nophytus etiam uideret.

Meministi autem quod in ipſis uerbis quæ notari, nos duos ita feci colloquentes, quia si recolis multa sumus ad iuuenem hinc loquuti. Et si quid uideo addidisse, hoc quoque non nisi os tuum, & tua lingua edidit, quia non modo lugus noster, sed totus ego sum tuus; ut non dicam, quod ueritas ista nos terderat in unitate spiritus, in uno corpore, quod est Ecclesia, sub uno capite, quod est ipse. Verum persona mea cum sit tenuis & obscura, nomen barbarum, stylus agrestis, indignum mihi uidebatur, ut huiusmodi nomen unquam meminissem, aut ullam præstationem, ut moris est, præstularer. Quamuis tres sint partes ipſius qualicumque collectaneæ, quibus singulis clausulas aliquas, quæ Proœmium simulant, præmissi, propter te maxime, aliusque Fratres nostros, in quibus bona quæ uidi exempla libenter reticere non potui.

Partes autem prima est de opere diuino, & quod maxime fit in Ecclesiâ per annum uniuersum. Secunda de eruditione Nouitiorum; Tertia de obedientia, quibus & ultima obedientia est subiuuata, quâ quisque Fratrum ab hoc seculo migraturus uocatur ad Christum.

Sola Capitula singularum sententiarum curari prænotare propter utilitatem legentium, ut faciùs quod quisque uoluerit, possit inuenire. Sanctam Christi familiam, cui præesse uideris, plurimum saluto, & non ut fertur in uia, sed uerè uoto & desiderio saluta æterna, quam eis fidelissimè opto. Speculiter autem speciales quoque necessitas paruitatis meæ, scilicet Dom. & Mag. A. Dom. S. Dom. O. Dom. G. & adhuc tyrannem Christi Dom. E. Gratia Dei Omnipotentis sit cum omnibus uobis. Amen.

INDEX CAPITUM.

- CAP. I. **D**E re, quomodo Testamentum legitur utrumque.
II. De Nullaribus & heris omnibus Regularibus, si quod eis plus sit additum, quam quod S. Iustinus Rescribitur.
III. De Psalmodiâ qua solet dici post Regulares heras.
IV. De eo, quibus ex causis, & quomodo per uices Psalmodia immutetur.
V. De Collectis & versiculis, quæ Psalmodiam sequuntur, & quantitate Litanie.

- VI. De Missarum solemnibus, & i. de maiore Missâ in priuatis diebus.
VII. De Missâ pro Defunctis.
VIII. De maiore Missâ in Dominicis diebus.
IX. Item de Matutinâ missâ in Dominicis diebus.
X. De processione Dominicali.
XI. De diuersitate solemnizationum.
XII. De Canna Domini.
XIII. De Parasceua.
XIV. De Sabbato Sancto.
XV. De ipsâ nocte, uel die Dominici Resurrectionis.
XVI. De festis 2. & diebus diuis maioris septimanae.
XVII. De octauidie Pasche, & quomodo ad omnes

- heras canitur Alleluia.
 XVIII. De illi feri 2. post altavas Pascha, & quod tunc nomina confessorum inclamantur.
 XIX. De tertia septimana post Pascha, & de caetero usque ad Ascensionem Domini.
 XX. De festinationibus quoniam, qua evocantur à Pascha usque ad Pentecosten.
 XXI. De Rogationibus.
 XXII. De Ascensione Domini.
 XXIII. De vigilia Pentecostes.
 XXIV. De ipsi die, & ea qua sequitur septimana.
 XXV. De illorum die Pentecostes.
 XXVI. De Septimana sequente post octavas.
 XXVII. De junio 4. temporum in mense Juno.
 XXVIII. De festis SS. post Pentecosten venientibus.
 XXIX. De juniis qua debent fieri in Ascensione ferri 4. & 6.
 XXX. De opere manuum.
 XXXI. De Lamentis 3. post Pentecosten & septimanam.
 XXXII. De Nativitate S. Joannis Baptistae.
 XXXIII. De Natali SS. Apost. Petri & Pauli.
 XXXIV. De Translacione S. Benedicti.
 XXXV. De benedictione novarum & aliarum fructuum.
 XXXVI. De assumptione S. Mariae.
 XXXVII. De eo, quod canitur in Septembri.
 XXXVIII. De exaltatione S. Crucis.
 XXXIX. De eo quod ab Idibus Septembris semel comeditur.
 XL. De consuetudinibus qua incipiunt à Kalendis Obobris, usque ad Kalendas Novembri.
 XLI. De consuetudinibus in Novembri.
 XLII. De festinatione Omnium SS. & recordatione omnium fidelium defunctorum.
 XLIII. De festinatione S. Martini, & consuetudinibus, qua tunc incipiuntur.
 XLIV. De Adventu Domini.
 XLV. De Septimana Junii 4. Temporum.
 XLVI. De vigilia, & de die Natalis Domini.
 XLVII. De altavis Natalis Domini, & Epiphaniae.
 XLVIII. De Purificatione sanctae Mariae.
 XLIX. De Septuagesima, & Quinquagesima.
 L. De capite Junii, & Quadragesima.
 LI. De diebus Dominicis Quadragesima.
 LII. De secunda Feria Quadragesima.
 LIII. De junio 4. Temporum in mense Martii.
 LIV. De Passione Domini, & Ramis Palmaram.
 LV. De festinationibus, qua in Quadragesima evocantur.

Explicunt Capita Libelli primi.

Incipiunt Capita Libelli secunda.

- I. De diversitate Noviciorum.
 II. Quomodo se habeant in Cellis Noviciorum.
 III. De silentio, & in quibus Officiis.
 IV. De signis legendi.
 V. Quomodo se frater levet ad Nocturnos.
 VI. De excubiis pro quibus in Capitulo veniam petat.
 VII. Quomodo se habeat ad horas Regulares.
 VIII. Quomodo internam ligneam portare debeat ad Nocturnos.
 IX. Quae disciplina recalcocantur saccis in lectis.
 X. Quomodo surgat mane, vel quid suavit faciat.
 XI. Quomodo se illos, vel incedat.
 XII. Quomodo veniat ad Confessionem.
 XIII. Quomodo, vel quando panis fuerit indutus.
 Tom. I.

- XIV. Si collis qua hora collationem suam videat.
 XV. Quomodo panis suus levetur.
 XVI. Quomodo de regulari hora non exeat nisi pro inevitabili necessitate.
 XVII. Quomodo se preparat ad Capitulum, vel quid faciat si est sibi confusus alius.
 XVIII. De Culpa levis.
 XIX. Ulcusque steterit, quomodo stare debeat.
 XX. De his qua non licet facere nisi ad hanc loquenda.
 XXI. De missione sanguinis.
 XXII. Quae disciplina in Ecclesia manent ad solenniam Assumptionis.
 XXIII. Quae disciplina maneat in refectorio.
 XXIV. De habitacione sua & post prandium, & post cenam.
 XXV. Quae disciplina se post Completorium est celebrata.
 XXVI. De confessione, & peccatione Noviciorum.
 XXVII. De benedictione Noviciorum.
 XXVIII. De habitacione ibidem in illa triduo post benedictionem.
 XXIX. De Hebdomadarum Cantore, & de eo qui notatus est ad Levitacionem, vel ad aliquam Levitacionem, vel aliquam Responsoriam.
 XXX. De Sacerdote hebdomadario.
 XXXI. De sublacano, & de Cantoribus Gradualis vel Alleluia, & Tractibus.
 XXXII. De Diacono.
 XXXIII. De servitoribus Ecclesia, & de his quae appellantur ministri Altaris.
 XXXIV. De Ictore ad mensam.
 XXXV. De Cocis.
 XXXVI. De altifilibus coquina.
 XXXVII. De his qui faciunt Mandatum.

Explicunt Capita Libelli secundi.

Incipiunt Capita Libelli tertii.

Præfatio de electione speciali, & ordinatione Domini Hugonis Abbatis.

- I. De Electione Abbatis.
 II. De Generali officio Domini Abbatis.
 III. De culpa graviore, & de aliis generibus culparum.
 IV. De Priore Majori.
 V. De Decanis qui sunt villarum proviceres.
 VI. De Clericali Priore.
 VII. De Cœnariis.
 VIII. De Pueris, & cœnæ Magistris.
 IX. De Custodi juvenum.
 X. De Præcentore, & Armario.
 XI. De Camerario.
 XII. De Apocryphis.
 XIII. De Corporalibus abluendis.
 XIV. De reliquis Sacerdotum quomodo proficiantur, sive recipientur.
 XV. De rursu Fratrum.
 XVI. De balneo Fratrum.
 XVII. De Cellarario.
 XVIII. De Custode vini.
 XIX. De Hospitalano.
 XX. De Refectorio.
 XXI. De Custode hospitii.
 XXII. De Stabulario.
 XXIII. De Elemosinario.
 XXIV. De Infirmario.
 XXV. De Famulis ad domum Infirmarum pertinentibus.

XXVI. De *Infirmis.*XXVII. De *nocturno consuetudine Fratris.*XXVIII. *Quod agendum est in fine tractatus.*XXIX. *Si quis obierit in aliqua Cellâ.*XXX. *Quid agatur pro quolibet Fratre in singulis**obedientis.*XXXI. *De obitu Domini Abbatis.*XXXII. *De eo qui in Quadragesimâ obierit, & in**sa. lectionibus est suscipiendus.*

P R O Æ M I U M

D E C O N S U E T U D I N I B U S

Cluniacensis Canonici.

ANTE hos dies senior noster Dominus Abbas humilitatem meam in Germaniam direxit, propter quod non multum interesset modò referre; quod ad rem perinet, per hanc occasionem divitiis ad virum venerabilem Dominum Willelmum Abbatem; cujus Monasterium situm est in pago Spremâ & in Sylva cognomento nigra. Idem suten Pater, ut erat à puero vocatus, & amicissimus, nos videns letabundus collegit; & alter mihi Cærophas alio tendentem, tamen aliquantò datus secum manere coegit. Interim erat ei mecum sermo assiduus, imò quantum fieri potuit penè continuus, de Consuetudinibus Ecclesiæ nostræ, de quibus nimirum sic oritur est loqui: & ecclesia vestra, Dilectissime, per misericordiam Dei non parvam in nostris partibus opinionem religionis obtinuit, nec aliud estimatur à nobis quàm quòd in his locis quæ ad nostram notitiam peringere poterunt, non sit in his modis in vitâ & disciplinâ regulari; unde non parum factis ad votum nostrum, si qua te referente mereantur audire de vitibus & institutis majorum vestrorum; quæ etiam si non geruntur à nobis, tamen hoc ipsam ad humilitatem adificat, si nos non laetet ita vos vivere & converteri, ut nostras infirmitas aut noluerit aut nequeant. Ad quod ego: Patrem, inquam, vestrum sum commensurus, dignum est etiam ut interim voluntati vestræ obedere non sim imperatus. Sed qui est in loco tali pro diveritate lingue quasi barbarus, nec à pueritiâ nutritus, non facile fieri potest, ut ita sciat omnia, sicut ille, qui est indigena, & qui ab infantia inter talia crevit: ideoque non est mirum si & ego non multum scio de hujusmodi, qui penè usque ad tractatum ætatis nostræ annum non nisi de rebus sæculi magnopere curavi. Tamen quantum est quod scio, id ipsum referam non invitus. Ergo vide de quo volumus primò interrogari.

CAPUT PRIMUM.

Quædam Testamentum legatur utrumque.

Interrogatio. **A**Uto lectiones vestras in hyeme & in privatis noctibus multum esse profusas. Si videtur, simul & semel edisserere, quomodo non modo in hyeme, sed etiam in ætate Testamentum legatur utrumque.

Responsio. Ut incipiam de librorum omnium antiquissima, ad est, Octavocho. Hic liber, ut mos est generalis, & in alia Ecclesiâ & Septuagesimâ ponitur ad legendam. In ipsâ Dominicâ sunt lectiones facti breves, præter ad primam lectionem, prologus iste, *Disyllabus mei*, expenditur totus. Per sequentes noctes ita protrahuntur ut in illa unâ septimanâ *Græfius* peregrinet, & in ecclesia tantum. In Sexagesimâ *Exodus* inchoatur, & simul cum aliis voluminibus quæ leguntur, legatur utrumque & in Ecclesiâ, & in refectorio; ita ut ubi lectio terminata fuerit lecta, ubi semper autem sit legendæ die sequenti, & si non ante, tamen intrante Quadragesimâ ex toto persequatur Octavocho: ex quo tamen ad Dominicam sunt lectiones exceptæ. In aliis noctibus Quadragesimæ legatur expositio S. Augustini super *Isaierum*, & maximè super cantica *Graduum*; & sicut noctes tunc magis ac magis corriguntur, ita quoque lectiones. Cavendum tamen est ne aliquando fiat ita brevis, ut ille *Frater*, qui circum facit cum absconditâ, non possit per totum chorum & extra circumfusi, exploraturus scilicet si quis fortè obdormierit inter legendum. In Passione Domini legatur *Hystorias* Propheta, eus rursus prologus erit ad primam lectionem. Legatur autem in Ecclesiâ tantum, & ita, ut note Canonis Domini hincur usque ad *Lamentationes*.

In Octavis Pasche leguntur *Actus Apostolorum*, & tantum per unam septimanam, de quibus pro nocturno brevitate fieri non potest ut multum legatur. Postea per duas septimanas *Apocalypsis* & *Epistola Canonica* usque ad Ascensionem Domini. Ponuntur iterum *Actus Apostolorum*, utrumque leguntur quasi non amplius inchoati à capite usque ad Pentecosten. Non minus tamen hæc ipsa volumina ex toto continuantur in refectorio leguntur; sicut etiam tempore suo liber *Regum* & *liber Salomonis*, liber *Job*, *Tobias*, *Judith*, *Ethier*, *Esdræ*, & liber *Machabæorum*; qui leguntur omnes in refectorio tantum, in Ecclesiâ minime, nisi quantum de eis ad quamlibet Dominicam est breviter excerptum. A Calendis Novembris repetuntur ad privatas noctes *Lectiones*. Ponitur *Ezechiel* Propheta in Ecclesiâ tantum legendus, & sinitur ex more ante festivitatem S. Martini; cujus etiam octavas casus, & alia solemnibus celebramus, tamen Prophetice lectiones non mutantur, nec etiam in aliis Octavis, nisi sunt duodecim lectiones. Ponitur *Daniel* Propheta, & duodecim Prophetæ, & non sufficiunt nisi novissimo adjungatur de bonis Beati Gregorii *Papæ super Ezechielum*. In Adventu Domini Propheta ponitur *Esaias*; de quo dum quererem, & ad certum scire vellem quot noctibus & ipse perlegeretur ex more, non potui audire ab aliquo, nisi dicam quod incipiam vidisse memini & audisse: me quidem audiente aliquando lex privatis noctibus perlegebatur. Quæ sequuntur *Epistole Leonis* Papæ de Incarnatione Domini, & alii sermones *Sancolorum Patrum*, & maximè sancti Augustini. *Apostolus* ponitur in illa Dominicâ, quæ prima occurrit post Natale Innocentianæ; si tamen in ipsa non est Circumcisio Domini, vel Depositio Domini *Ordinis*. De quo ad ipsam dicere possum, quod & supra de Propheta: non divi diversi leantur; sed ut ego rarissimè hoc

Occasionem
scribendarum
consuetudinæ
refert Abbas.

perhibeam quod & ipse vidi, talis Epistola qualis est ad Romanos, in duabus privatis noctibus roca legabatur. Et cum quadam Fratre, qui lectiones terminaverat, terminasset breviora, prohibitus est in Capitulo à sanctioribus nostris. Si autem contingeret ut finitior Apollolus ante Septuagesimam, legitur expositio Joannis Chrysofolomi super Epistolam ad Hebraeos. Ecce circulum anni quodammodo circuii: si placet, ultrà promoveamus.

CAPUT PI.

De Nocturnis & omnibus horis regularibus; si quis eis plus sit adsum, quam quod Sanctus constituit Benedictus.

Interrog. **S**olent amplius quid interire nocturnis vel aliis horis, quam quod S. constituit Benedictus?

Respons. Quantum est, si bene memini, dicam. Primo nulla est Antiphona tam parva, quam non plenè toti sui distinctione finiamus. Cuiusmodi preces post Dominicam orationem sanctus Benedictus dicitur, nescitur, quin nec scriptum invenitur; sed quæ dicuntur à nobis ad Nocturnos, ad Matutinas, ad Tertiam, Sextam, Nonam, & Vesperas, quatuordecim versiculos comprehendunt: & si est dies privata, & nullæ octavæ, nec dies Paschales, interponitur psalmus quinquagesimus. Adijciuntur ad Matutinas & ad Vesperas etiam alii quatuor psalmi, & ad Completorium duo. Hoc autem non est mihi compertum, quare ista diversitas à Majoribus nostris sit inventa. Nam cum quatuor psalmi à Nocturnis incipiendi post quamlibet horam, excepto Completorio, pro familiaribus dicantur; ad Matutinas & ad Vesperas dicuntur inter preces ante novissimum versiculum, priusquam se Fratres levaverint de formis, & collecta dicatur. Et horam psalmodiarum quæ semel memini, ut non desideram quoque eos nominatim designare: primo Nocturnorum, ut ita dicam, pedessequus est primus de septem pœnitentialibus psalmis, & ita ceteri pro ordine suo divisi, singuli singulis horis applicantur, præter ad Tertiam quinquagesimus, aliis adeo frequentatus, quinquagesimo sexto mutatur. In secundo loco apponitur psalmus 19. 8j. 22. 11. 66. 78. 83. sic autem geminis permixtis. In tertio loco psalmus 69. post omnes horas semper concurrit, & pro hæcibus defunctis 141. quem adhuc post Primam 50. subijunctus antecedit pro Abbatibus nostris defunctis. Ad Completorium inter preces, ut præmissum est, 50. sequitur iterum 69. 12. 120. Sed ut ad hoc redeam quod paululum intermisi, & precum quoque Primæ Completiois memineram, præmissa oratione Dominicæ, & Symbolo Apostolico, ad Primam sunt preces 31. versulorum, & confessorum suo in loco est interponenda. Ad Completorium autem septemdecim. In privatis diebus Adventus Domini & Quadragesimæ, ad Matutinas, & ad Vesperas, usque ad vaggi versiculos percurrunt. Verum ea precum diversitas, & si quæ sunt alia huiusmodi, possunt tibi si placeat in unâ chartulâ singulariter adnotari, ut non opus sit modo his longius immorari. Non autem recolo si quid amplius adhibetur ad quamlibet horam regulari in illo privato die, & quæ non aliquo modo appendeat ad aliquam solemnitatem.

CAPUT III.

De Psalmodiâ quæ solet dici præter horas regulares.

Interrogatio. **P**ro uto ut digeras quidquid psalmodiæ in Conventu dicatis præter regulares horas.

Respons. Hæc nimirum prolixior & multiplicior est in Quadragesimâ, quam in alio tempore; & hoc quod nunc dicitur sum, dicam maximè secundum hunc ordinem, qui tenetur in ipsâ Quadragesimâ. In ceteris omnibus privatis noctibus Nocturnos cum cæ psalmodiâ prævenimus de psalmo 119. usque ad finem psalterii. Post quatuor psalmos, qui Nocturnos, ut superius dictum est, rati sequuntur, gerenda est processio ad Ecclesiam sanctæ MARIE. De qua inter procedendum psalmi duo cantantur, id est 84. & 86. unâ sequente Antiphonâ & Collectâ. Aguntur Matutinae de omnibus Sanctis. Item Matutinae pro fidelibus defunctis. Consideretur ab omnibus, ut decantetur psalmodia illa, *Deus audivit nostras*; ad quam pendet psalmus 78. 93. Cantus quidem Graduum & post Dominicam orationem, & ante Collectas sequuntur, psalmus 89. & pro fidelibus defunctis, 22. Si ceteris Fratres nuper defuncti tricesimus agitur, pro illo psalmi dicuntur, 5. 6. 114. 115. 129. 141. 142. Invenitur autem in regulâ, quod sanctus Benedictus præcipit, ut in Quadragesimali quod addatur ad penultimum solent servari; quod nec distimulatur à nobis; ad Matutinas & Vesperas post suffragia Sanctorum, ad horas autem reliquas post quatuor psalmos horarum, ut ita dicam appendicos, toto corpore presterimur ut duos psalmos dicamus, primum de septem pœnitentialibus psalmis, alterum de canticis quindécim graduum. Verum ad Vesperas quatuor continuatim dicuntur, qui non est consuetudo, ut post completorium ullus nequam psalmi in aperto dicatur, nisi qui psalmos novem dum pueri faciunt orationem sub silentio, & dicit Psalmus 12. 42. 66. 126. 129. Textus fidei, scilicet *Qui cumque* à S. Athanasio conscripsit (cujus nonnullæ Ecclesie nec meminerunt uti in solâ Dominicâ) nullo die obmittitur, ut non dicatur à nobis; sed in privatis diebus simul cum aliis psalmis, in Dominicâ post preces. Post Primam præter psalmos, quorum jam supra memini, sequuntur adhuc etiam septem psalmi pœnitentiales. Post Letaniam, quæ in eodem momento est dicenda, & ante Collectas sequuntur, psalmi quatuor interieruntur, id est, 69. 120. 122. & pro fidelibus defunctis 42. Post Capitulum pro defunctis, quorum anniversarias in ipso Capitulo est tractatus, idem psalmi dicuntur, qui & pro triginta* cuiuscumque defuncti fuerit dicendi, excepto 141. qui est vice de medio asertitur. Post Vesperas regulares, & post psalmos qui dicuntur à preteritis, agitur iterum processio ad Ecclesiam sanctæ MARIE, agunt ipsi quoque Cantico. Ut sicut Matutini, aguntur etiam Vesperæ de omnibus Sanctis, & pro fidelibus defunctis. Post etiam cum psalmo 50. in Ecclesiam reditur, sicut etiam post prandium semper i ferventioribus autem expectatis usque dum & ipsi surrexerint à mensâ, agitur sticum, vel quod à nostris vigilia vulgo appellatur, quod aliquando cum tanti defuncti non haberentur, fieri solebat cum tantum lectioibus tribus & responsionibus, nisi aliquis Frater anniversario superveniente. Nunc autem cum nulla sit dies qui vel multis careat defunctis, ipsam quoque ef-

a pro triginta] Dicitur voluit pro triginta à more.

ficiam nunquam agitur modo nisi cum novem lectionibus & responsoriis, & Collectis, quæ ipsius officium sequuntur: duo Psalmi antequam incipiat 119. 3. sicut etiam ad Vespertas 145. 123. Ad Matutinas, De profundis, & Uspurgan. Ergo quantum toto, Psalmodie non est amplius quam in usâ hâbitata.

CAPUT IV.

De 10. Quibus ex causis, & quomodo per vicis
1. salmodia movetur.

Ceterum de ejus summi decedat, nunc pro eo quod Quadragesima est transitiva, nunc in exitu pro nocturni brevitate; nam pro diebus Paschaibus & Octavis, nunc pro eo quod duodecim hinc celebrantur. Primum namque illi duo Psalmi, qui à postea dicuntur, nunquam dicuntur, nisi in Quadragesima: à Canon quoque Dominus usque ad Calendiam Novembrii, vel quoties in ipsa hyeme v. c. celebrantur Octavæ: ante nocturnos non dicuntur nisi sola Cantica quindecim graduum. Item non solum in duodecim lectionibus, sed etiam in omnibus Octavis debentur Paschaibus horas singulas non sequitur nisi hi duo Psalmi 69. & 141. In ipsa autem Quadragesimâ si qua evenierit festivitas duodecim lectionibus agenda, remaneat ipsa Psalmodie quæ in diebus predictis, & insuper officium prodefunctis; pro quibus tamen & vesperi de in modo mutatur lectiones dantur. Illa quoque Psalmodie, *Dixit ancillus*, non omittitur: nec post Primam septem parentales Psalmi simul cum Letania; & tamen propter Quadragesimam ipsi Psalmi qui remaneant, post Capitulum suppleantur, & prius in capite Psalterii, Gloria Patri post Tertium interpositio, triginta Psalmi cantantur. Post Tertium verò, cum statim Missa de ipsâ sollicitate sequitur, ad Sextam, & de cætero ad reliquas horas, preterea veniunt, totaque Psalmodie sicut in alio quolibet die privato & quadragesimâ repetitur; quinqueque ad horas non alius Antiphona, verius, & collectas, quæ de ipsâ sollicitate dicuntur. Remanet quoque rursus officium: pro quo quod per officium suum, post singulas horas Psalmi 119. 69. & 141. medius est incertus. Nam majoris notari eo tempore quo in nocte non gerebatur officium sicut geritur in hyeme, ipsum officium in diebus Dominicis & in aliis quibus duodecim lectiones fiébant, non omittitur egere post Canonam; ne pro usâ dir sollemnibus duo officia remaneret. Quod exteras sanctis Majoribus aliquando Fratibus esse maxime in tali die onerosum, pro ipso officio constituit ut post singulas horas duo Psalmi dicantur 119. & 141. Sed ut de Psalmodie hic quod propositum tandem conclusum, in diebus Dominicis, & in aliis extra Quadragesimam festivitatibus duodecim lectionum agenda, de tantâ Psalmorum diversitate nihil est amissum quod dicitur, preter quindecim Cantica Graduum, Marturum laudes, & Vespere de omnibus sanctis; illi Psalmi pro tricenario de anniversario fratrum post quindecim horam duo Psalmi & tertius apponitur rædem de causa, quæ præmissa est, utrum in exitu: nam à Calendia Novembrii usque de Ursurgan rædem officium definitum non agitur nisi in nocte, & ita nox sola, quæ ad Dominicam pertinet, officio caret.

CAPUT V.

De Collectis & versiculis qua Psalmodie sequuntur; & quantitate Letania.

Interrogatum. Ceterum libens audio, ut supra Psalmodie, ut in hoc quoque per ordinem innotens & collectas, & versiculis collectas prævenientes, hinc quibus tanta Psalmodie & in tot membra divisa non hauritur. Adversari quoque de letania quæ Primam sequitur, cuius sit quantitas & prolinitatis.

Responsum. Ut motem tibi geram, & secundum eandem ordinem quem huc usque tenui; primò ante nocturnos dicuntur sola quindecim Cantica Graduum: dicuntur prima quoque pro fratribus nostris & omnibus fidelibus defunctis. Alii quoque pro nobismetipsis: hosianna pro Regibus, & omnibus nostris Amicis sicut viventibus. Ad singulas autem incitationes, oratione Dominici præmissa, sequitur ad primam versus & collecta, *A porta inferi* &c. *Aspirate Domine animas famularum tuarum Fratrum nostrum* &c. Ad secundam versus, *Atentus nostri Domine in semiplacito populi tui*: Et, *Ad nos iste* &c. collecta: *Deus cui propinquum*. Ad tertiam versus, *Domine salvos fac Reges: salvos fac servos & ancillas*; collecta: *Fratre Domine* &c. At si protenditur usque ad finem Vespere, sola incitationum loca mutantur, non collecta, & tunc prima pervenit ad Psal. 129. secunda ad 119. Ad quatuor Psalmos qui quilibet horam sequuntur, dicuntur semper hi versiculi: *Domine salvos fac Reges: Salvos fac servos & ancillas tuas: Fiat pax in virtute tua. A porta inferi*: & una de illis collectis: *Omnipotens sempiternus Deus miserere famulis & famularum tuis*: & *Dirige quæsumus Domine, famulas tuas & famulas: Large quæsumus Domine famulis & famularum tuis. Fratre Domine*: quarum singulis adhuc subiungitur: *Et pacem tuam nostris concede sempiternus. Et, Anima famularum tuarum respice nos in pace*. Quod tamen ad solam primam, qua tunc quinquequaginta salmus pro nostris cantatur Abbatis: pro ipsi quoque solet ita mutari: *Anno nobis quæsumus Letania* &c. De quatuor autem Psalmis, qui quilibet horam sequuntur, quoties duo priores suberantur, ut in omni Dominica, in festo 12. lectionum, in omnibus Octavis, & à Natali Domini usque ad Epiphaniam, & in tempore Paschali, substituitur quoque de præmissis versiculis unus, id est: *Domine salvos fac Reges*. De S. MARIA VES. & Collecta: *Fest parvam. Gratiam tuam. Deus qui de S. MARIA* &c. Si qui magis placeat, quot tamen in usâ sit, nemo reprehendat. In Adventu Domini est alius versus, id est: *Benedicta tu in* &c. Ad Mat. Laudes de omnibus sanctis, nec Capitulum nec Collecta unquam mutantur, sicut etiam ad Vespere; Capitulum est, *Scimus quoniam dilexistis Deum* &c. Collecta. *Fac nos quæsumus Domine beata MARIA* &c. Ad Matut. Laudes de omnibus sanctis post Dominicam orationem versiculi: *Fest parvam. In conspectu Ang. Nimis honorificatam sancti. Sacrosancti tui solenniter. Adventum Regi Vesp. Exurge Domine, a throno*.

Ad devotionalium sicut dicuntur hæc Collecta: *Deus cui propinquum. Fra'te Domine quæsumus ut anima. Omnipotens sempiternus Deus cui propinquum. Deus verita largitor. Ut in eius oratione. Quæsumus Domine perpetua pietate. Fulgorem Deus omnium. Prima est pro fratribus nuper defunctis, pro quibus septem officia in Conventu generaliter*

sunt agenda : secunda pro anniversario in Capitulo recitatorum : tertia pro cunctis familiaribus nostris defunctis : quarta pro defunctis Fratris : quinta pro omnibus in loco nostro sepultis : sexta pro nobilibus forisviciis & aliis famam familiaribus nostris : septima pro omnibus fidelibus defunctis. In astate, & eo tempore quo officium non agitur in nocte, quoties duodecim sunt lectiones de his, defunctorum Matut. Laudes quae proximè sequuntur, auferuntur prima & secunda collecta, quia & ipsa Mat. Laudes officio non praeveniunt, nec pro anniversario casusque, nec pro nuper defunctis deputantur, sed maxime pro familiaribus nostris, pro quibus & prima dicenda est Collecta. Anniversarias autem in sequentem diem usque dum benè fuerit opertum dilatas, tunc ritè celebratas. Ad Psalmodium, *Deus aures nostras* : verius : *Ostende nobis misericordiam. Ego nobis tectus fueris. Memori estis congregatioms. Dominus servos suos Reges. Salvus fac servos. Fuit pax in virtute. A peccatis inferi. Collecta : Deus a quo sancta desideria. Omnipotens sempiternus Deus. Praesens Domine. Absolve Domine animas. Omnipotens Deus qui vivorum. Ad Psalmum pro tricenario dicitur collecta, *Absolve.**

Post Matutinas regulares agimus quorundam commemoracionem Sanctorum cum Antiphonis, versibus & Collectis, quia nobis est familiare ut appellemus iustitiam Angelorum, Sanctorum : & penultimo quidem sancti Crucis : Sanctorum Angelorum, Sancti Joannis Baptistae, Sanctorum Petri & Pauli, aliorum Apostolorum, Sanctorum Martyrum, Sancti Marci, Sancti Benedicti, Sanctorum simul Patrum Oddonis, Nijardi atque Oddonis, & novissimè Colesorum. Duos Psalmos, qui à prostratis dicuntur, sequuntur illi versiculi : *Domine ne memineris. Ad nos nos Deus. Domine non confundam. Ostende nobis. Et venias super.* Postea Collecta brevis, quae est : *Fax nigra se Domine &c.* Cujusmodique imiles in collatione plures habentur, & semper in fine additur : *Et ad benedictionem in &c.* Ad singulas horas praeter ad Matutinas laudes, & ad Vesperos, sicut nihil est medium inter illos quatuor Psalmos, quos suprà memoravi horarum appensibiles, & inter illos duos Psalmos, hic etiam & Versus & Collecta amborum simul conjunguntur, & ad Vesperos hi de canticis sunt procer, sicut & in ipso libro Psalmorum.

Letania ita inchoatur : *Apro electus : Christe elei, sim : Christe audi nos, &c.* Ita demum nominantur de sanctis pijs minus septuaginta tres. Sequentes versus ad ipsam divinam prononciacionem destinandi sunt quadraginta tres. Qui autem post Dominicam orationem, & post alios Psalmos antecedunt Collectas, sunt hujusmodi : *Et venias.* Et de cetero iidem qui dicuntur ad psalmodiam : *Deus aures,* nisi hoc solus : *Oremus pro fidelibus defunctis. Collecta : Deus cui proprium. Omnipotens sempiternus. Deus qui facis. Praesens Domine famuli. Deus a quo sancta desideria.* A Pascha usque ad festivitatem sancti Michaelis contra tempestatem Psal. *Benedixisti. A domo tua. Absolve Domine. Deus qui es Sanctorum splendor mirabilis.* Aliquando & alia si valetur, & si opus fuerit pro tali causâ, adduntur. Ad Psalmos anniversarias post capit. Collecta est pro defunctis Fratris : *Praesens Domine quiesce ut vivamus &c.* Pro familiaribus : *Absolve Domine.* Hinc quoque si aliquando in Quadragesimâ propter aliquam festivitatem triginta Psalmi dicuntur, hos sequuntur illi versiculi, & Collecta : *Ostende nobis Domine. Fiat misericordia tua. Salvus fac servos. Ad nos nos Domine auxilium. Pro fidelibus defunctis. Requiem eternam. Deus cui proprium. Praesens Domine.*

*Absolve Domine. Omnipotens sempiternus Deus qui vivorum. Ad Vesp. de omnibus Sanctis Cap. Sancti per fidem : Collecta : Omnipotens Deus nos famuli. Ad Vesp. pro defunctis dicuntur sunt collectae eadem quae ad Mat. sicut etiam ad officium, ita tamen ut si forte officium sequatur plures habeantur Collectas quam Matut. quae praecellerunt propter causas superius relatas, habeantur quoque ad Vesp. Et de officio hoc est sciendum, quòd si brevis pro aliquo defuncto ita venerit, ut pro eo fiat ante Noctam, tres tantum Collectae sunt dicendae : prima quae aliis solet dici pro familiaribus : secunda pro Fratris nostrae Congregationis : tertia pro omnibus fidelibus defunctis. Et propter hoc consuetum officium non omittatur, si tempus & dies est hujusmodi, ne ritè post Vesperos agatur. Verum quod primum est pro quolibet nuper defuncto, quicumque hoc agatur praedicta Collecta, primo quoque loco non mutatur, & tunc non est pro familiaribus dicenda. Item, si talis anniversarius evenit pro quo sunt pulsanda omnia signa, habebit primum locum ea de anniversario Collecta. Aut si anniversarius est talis famam, dicenda primum & plures ea collecta quae est pro famam. At si unum officium est utrumque primum pro aliquo nuper defuncto, & pro aliquo tali anniversario, praeposenda est semper illa pro nuper defuncto, cui & amplius non contingit ut quisque ejus pro hujusmodi meminisset. Quod ipsum quoque observandam est in appendentibus & Vesperis & Matut. In festivitatis Quadragesimae Vesperis pro defunctis, qui tunc dicuntur, tam sunt praecipue pro familiaribus, quam & Matut. laudes : sicut non alia Collecta, nec alio subjunguntur ordine, quam ad Matut. Ad Psalmos, qui post Completorium quoque sub silentio dicuntur, sunt hi versiculi & Collecta : *Quoniam tu illuminas &c. Quoniam tu es spiritus. Domine illuminas. Domine procellis vita. Exurge Domine. Deus qui illuminas nostram, &c.**

CAPUT VI.

De Missarum silentiis : & de maiore Missâ privatis diebus.

Interrogatio. **Q**Uae Missae acturi estis quotidie generaliter in Conventu ?

Responsio. Duas : primam de die, & alteram si est dies privatus, pro defunctis. De quo ut ultra iteram quod tu tamen querere non libenter neglexeris, Maiorem Missam in privatis diebus solet iterum letania praevire, quae tamen non est multum prolixâ, tribus tantum Sanctis de singulis ordinibus nominandis. Primâ Collectâ praemisâ, hic ritè sequuntur : *De cuius dextera Beatorum Petram. Cantate quasumus, Omnipotens Deus, ut inter sancta. Quasumus Omnipotens Deus, ut famuli. Omnipotens sempiternus. Deus qui facit. Deus a quo. Omnipotens sempiternus Deus miserere famuli.* Ab oct. Paschae usque ad festum S. Michaelis : *A domo tua quasumus.* Quorum cum quorundam latit sint nota propter quâ dicuntur, de quibusdam tamen dubitari potest. Quarta est pro Regibus alioque Principibus : quinta pro Episcopis & Abbatibus nostris : sexta pro familiaribus nostris : septima pro Regibus Hispaniarum per vices, & aliae Collectae. Si illi casus pro quâ opus fuerit, adjucentur, ut, verbi gratiâ, pro iter agentibus, pro infirmis, vel pro quilibet alia tribulatione superveniente. Cantus autem totus simpliciter & eodem modo quo in alia Ecclesia cantatur. Solus Introitus, sicut & aliis moris est, secundo post Gloria Patri, ter repetendus. De

veribus offerendis nihil aliud referre novi, nisi Preterito secundum quod ibi videtur imponit, nunc unum, nunc omnes, maxime propter offerentes. Nam per tres dies septimanae quotquot sunt de iunioribus choro ab his offerunt, pax datur & accipiunt; & quibus visum fuerit ab his corpus Domini sumunt, propter quod etiam tres hodie consecrantur, per alios tres à dextro eadem vicissitudine & pacem accipiunt, & communicant si qui volunt.

CAPUT VII.

Pro quibus dicitur Collecta in Missa pro defunctis.

AD Missam pro defunctis tam de primo choro, quam de altero, solent omnes offerre. Hujus Collectae nunc plures, nunc potiores; numerum tamen decimum non excedunt. Per se autem prima valet Collectarum eadem quae ad officium est prima, & ejus secunda, hic etiam secunda pro anniversariis; tertia pro Pontificibus, id est, *Deus qui ante Apost.* Quarta pro familiaribus nostris: quinta pro Fratribus; sexta pro Regibus Hispaniarum: *Omnes potius semper dicitur Deus in curia humana conditus.* Septima pro Regna Hispaniarum; & pro factoribus & alio firmans familiaribus. Octava, *Inclina Domine aures tuas,* pro parentibus & consanguineis nostris. Nona pro omnibus qui in loco nostro sunt sepulti. Decima pro omnibus fidelibus defunctis. Novissima pro vivis & defunctis, id est, *Sancitorum sanctorum.* Quarta in alio loco jam sunt praenotatae pro quibus dicantur. Sed sicut vado Collectarum aliquando mutatur ad officium, ita per vices etiam mutatur hic vel propter aliquem super defunctum, vel propter aliquem anniversarium; post duodecim quoque lectiones, sicut semper Matutinorum defunctorum familiaribus nostris sunt deputatae: ita Missa defunctorum deputata est Pontificibus Romanis, & propterea tunc prima Collecta pro eis dicenda, & deus de motu auferantur quae de Mater, familiaribus nostris deputatae, sunt auferenda. Sequentes autem tenent ordinem super memoratum; sed earum, quas duo post duodecim lectiones auferenda, ut adhuc meminerim, tanta est multitudo illorum quae omnes professe sunt congregationis nostrae, ut rarissime bis defunctis careamus, pro quibus septem officia simul cum septem Missis sunt agenda; & propterea non est alia quae tam frequenter prima dicatur, quam ea quae pro hujusmodi est constituta; id est: *Deus cui prop.* At si evenierit talis anniversarius pro quo postulanda sunt omnia signa, praeposenda est ea de anniversario Collecta. Quod si Missa prima celebranda est pro quolibet super defuncto, sive corpus defuncti pretius sit, sive non, dicenda est pro eo ea prima Collecta quae solet alius pro familiaribus dici, id est *Omnes potius semper dicitur Deus in curia;* et postea quam simul dicta fuerit, ea vice non est dicenda pro familiaribus secundis. At si evenierit simul de talis anniversarius & prima Missa pro Fratre nuper defuncto, quod in alio loco de officio jam dixi, hic etiam tenetur ut illa Collecta pro nuper defuncto exponatur, & ea quae est de anniversario sequatur. Et hoc notandum, ut illa prima Missa pro nuper defuncto nunquam dicatur, nisi prius officium sit praesens. De cantu autem Missae defunctorum non est multum quod opus sit ut dicatur; quod tamen estimaverim non tacendum. Quoties solito solemnius agitur sive pro recentibus defunctis, sive pro anniversario, primus puerum cappam indutus tenet choram, à duobus pueris albis modica cantatur Graduale, vel quod ab aliis

responsorium appellatur; & ita, ut versu finito Graduale à principio repetatur. Aliquando talis anniversarius agitur tam celebris, ut duo pueri rursus Graduale cantantur senicis indutis tunicis, & duo Fratres cappis ad tractum cantandum, qui tamen satis raris cantatur.

CAPUT VIII.

De matre Missa in diebus Dominicis.

IN Dominicis diebus ad majorem Missam Introitus post verum dimissus solet recitari, post *Gloria Facti* totus. *Gloria in excelsis* Deus nunquam omititur nisi in Adventu Domini, & à Septuagesima usque ad Pascha. Una tantum Collecta est dicenda. Graduale à duobus albis cantatur, ita ut versu finito à principio repetatur. Item Alleluia à duobus. Versus Offertorii omnes cantant. Tamen nisi unus offert, sed quinque simul hostias; ut qui voluerint possint communicare. Pacem accipiunt universi. Ipse autem hostie cum fuerit consecratae, mutantur quatuor cum illis quae in prode, & in aurea colambae super altare pendente jugiter servantur; maxime propter mirros, ut quidquam de eis evanuat, Vaticum sit in prompta. Mutantur autem per manus Diaconi in omni die Dominica ea de causa, ne longo situ aliquo modo hanc deteriores.

CAPUT IX.

Item de Missa matutinali in diebus Dominicis.

Tunc ad Missam quoque matutinali in eisdem diebus venimus; hanc mirum non alio solet esse quam & major, scilicet de die. Post primam Collectam secunda est de Trinitate. Postea haec omnes quae in privatis diebus ad majorem Missam dicuntur, & novissime *Sancitorum sanctorum.* Cantatur autem absque Symbolo Apostolorum, nisi aliquando eveniat, ut propter aliquam tribulationem plebs rusticana convocaret ad eandem Missam audendam, tunc non omititur. Si est in Quadragesima, absque tractu, si in Paschali tempore cum uno tantum Alleluia. Solus Prior offert unam tantum hostiam. A Diacono accipit pacem alicuius foris Chorum de popularibus dandam. Diaconus quoque ex more communicat.

CAPUT X.

De Processione Dominicali.

Missa matutinali finita confestim à Sacerdote, qui majorem Missam cantabit, sal & aqua consecratur; nisi forte in aliis praecipuis festis: tunc alius quidem qui Missam cantabit ista praedicatur, facit consecrationem, quae consumpta aspergitur primam cum aqua benedicta pavimentum in circuitu altaris majoris, & altorum altarium quae sunt in trave, & postea Fratres. Uoo Converso cum erit sinistro ejus lateri jugiter adherente, & altero consecratam aquam praesente perultra claustrum officinas, in singulis unam collectam benedictionalem dicendo. Primum domum virgitorum, 2. dormitorum, 3. rectorum, 4. coenaculum regularem, 5. cellarium. Conventus eum expectandum facit primam stationem in Ecclesia sanctae *MARAE*, ubi & una collecta de ipsa tonali est pronuntiatio dicenda. Secunda aede dormitorum; tertia ante rectorum; quarta simul cum ipso in vestibulo Ecclesiae; quinta à Pascha usque ad Pentecosten ad san-

dem cruce[m] ubi totius novit ut de illa una col-
lata dicatur. Singulis eor[um] hic nominare non
vocat, quia satis nota, nisi de quibus nescio
i apud Teutonios ita sunt in usu; una que ante
portam Ecclesie dicenda est inter cantandum, id est,
Domine Jesu Christe; altera que in Choro; *Pro
Sanctis non amittitur.*

CAPUT XI.

De diversitate solemnissimarum.

Interrogatio. **I**n aliis festis si processionem non
facitis, numquid tamen alia omnia
tenetis & observatis, que in diebus Dominicanis sunt
obse[rv]anda, aut est quicumque quod addere soleatis?
Resp. Alio sunt plura in quibus nihil agitur am-
plius, quam in qualibet Dominica die; & alia sunt
in quibus hoc superadditur, quod Invitatorum can-
tori alibi induuntur, & quod Sacrosancto post no-
tum Evangelio, cum alba redit in Choram, ut
albatu[m] ad canticum Evangelii altare incenset: ut in
depositione S. Hilarii: in octavis Epiphaniæ; in festo
S. Agnetis, S. Agathæ; S. Matthæ; in depositione
S. Gregorii; S. Benedicte; in Annuntiatione S.
MARIE, in octava Ascensionis Domini; in dep[osi]-
tione S. Confortiæ virginis; in octava S. Joannis Ba-
ptistæ; in Translatione S. Martini; in octava Transla-
tionis S. Benedicte; in depositione S. Brictii; in octa-
va S. Martini; in depositione S. Clementis; in octa-
va S. Andrea; in Nativitate S. Lucie, in dep[osi]-
tione S. Salvæti; & hoc ipsum fieri solet in quin-
que Dominicis diebus, id est in primâ Dominicâ
Adventus; in Septuagesimâ, Quadragesimâ, & Ra-
mus palmatum.

Sunt alia que in hoc præcellunt; quod formæ in
choro tabernaculi cooperiuntur; quod ad Vesperos &
Matutinas ante altare cerei quinque accenduntur,
cum aliis nisi tres; quod Sacerdos altaris incensat in
cap[itu]lo; quod ad eandem horas duo pauci Responsoria
decantant, & *Benedicamus* pronuntiant; quod ad
nocturn. duo lectores & non plures, Responsoria
quartum, 8. & 12. cantant, quod ipsam Respons.
duodecim recantant; quod ad majorem Missam om-
nes qui cantare sciunt sunt in albis. quod post al-
leluia quadam melodia neumarum cantatur, quod
sequentiam quidam appellant: ut in depositione S.
Mauri; in Nativitate S. Vincentii; in Conversione
S. Pauli; in Natali Apostolorum Philippi & Jacobi;
in Inventione & Exaltatione S. Crucis; in dep[osi]-
tione S. Martialis; in exceptione Reliquiarum S.
Gregorii; in Natali S. Jacobi; in depositione S. Ger-
mani; in Inventione S. Stephani; in octava Assum-
ptionis S. MARIE; in Nativitate S. Bartholomæi;
in Nativitate Sanctorum Juliani, & Hermæ; in
Decollatione S. Joannis Baptistæ; in Nativitate S.
Marcelli Martyris; in exceptione S. Marcelli Papæ;
in Nativitate S. Egidii; in Nativitate S. Mariani;
in Nativitate S. Dionysii; in depositione S. Lucæ;
in Nativitate S. Aquilini; in Nativitate Apostolo-
rum Simons & Jude; in Nativitate S. Quintini
Martyris; in depositione S. Odonis Abbatis; in Na-
tivitate S. Thomæ Apostoli. Inter quas tamen festi-
vitates, Inventio & Exaltatio sanctæ Crucis bene
habent prerogativam, ut ad majorem Missam esp[er]-
ipsum omnes induantur. Item quedam sunt in hoc
superiores, quod in Choro duo dorsalia ^b. & sex in
presbyterio suspenduntur: quod hi duo qui Invita-
torum sunt cantantur tam capiti induantur quam

omnes ad majorem Missam; quod ad Vesperos &
Matutinas super canticum Evangelii in tria mem-
bra divisa ter cantatur; primò ante ultimum ver-
sum, tertio post *Gloria Patris* simul ab omnibus;
quod melodiâ solemnior quam in aliis diebus can-
tatur hymnus Terse & duarum sequentium hora-
rum, & Prima solemnior quam etiam in Domini-
câ: quod Missâ majore finita omnia signa pulsantur;
ut in Nativitate S. Joannis Evangeliste, & In-
nocentiam; in Circumlocione Dominican depositione
S. Odonis; in Nat. S. Marcelli Papæ; in Nat. S.
Fortunati; in Cathedra S. Petri si evenierit extra
Quadragesimam; in illa tribus diebus Pasche &
Pentecostes; in dep. S. Majori; in Commemoratio-
ne S. Pauli; in Octava SS. Apostolorum Petri &
Pauli; in Translatione S. Benedicte; in Nat. S. Lau-
rentii; in Nat. S. MARIE; in Nat. S. Matth. in
festivitate S. Michaelis; in Nat. S. Andrea. Ubi
tamen notandum quod Matutini excipiuntur in illis
tribus Pasche & Pentecostes; & quod Antiphone
non recantantur, ut etiam nec in Nat. S. Marcelli
Papæ, & S. Matthæ.

Item sunt que in hoc supereminunt, quod Invi-
tatorium quatuor cantant; quod singula Respon-
soria cantant duo vel plures; quod ad Vesperos &
Matut. non pauci sed Majores cantant Respon-
soria; quod duo thuribulis incensant, quod ad Ma-
tutinalium & majorem Missam non nisi una Collec-
ta est dicenda; quod septem cerei ante altare ac-
cenduntur; quod in Choro quatuor pallia & in
presbyterio octo suspenduntur: Ut in Nat. S. Ste-
phani; in Epiphaniâ; in Hypopatone Domini; in
eius Ascensione; in Nativitate S. Joannis Bapt. Hoc
autem de prima Collectâ ad matutinalium Missam
habent & illi tres dies post primum non solum Pa-
sche & Pentecostes, sed etiam Natalis Domini.
Item sunt alia in quibus hoc apponitur; quod
rota Ecclesia sine ullo ad finem dorsalis adur-
natur, & cornu accenduntur; quod inter nocturn.
omnes aliarum principaliter incensatur ad tertiam lectionem,
ad septimam, & ad undecimam, & thuribulum
ab ipso Sacerdote qui incensavit cap[itu]lo induto
portatur generaliter ad Fratres, & in Choro & ex-
tra Chorum: Ut ad Vincula S. Petri; in festivitate
Omnium Sanctorum: in dep[osi]-tione S. Martini; in De-
dicatione Ecclesie si evenierit extra Quadragesimam.
Sole quoque principales festivitates ad superlati-
vum gradum quodammodo pertingunt, id est, Nat.
SS. Petri & Pauli; Assumptio S. MARIE, cum tri-
bus festis Dominicis, que hoc habent singulare quod
ad mensuras vice scilicet pulsantur omnia signa, &
postea non singula, sed duo simul, sicut etiam ad
Vesp. quod aliud triangulare ante sanctam Crucem
dependens accenditur: quod illi quoque maxime ce-
rei, tres post altare principale, & septem ad sanctam
cruccem accensis de Vespens usque ad Vesperos,
imò usque ad Completorium ita perdurant:
quod ad Nocturn. tria diversis coloris pallia super al-
tare principale mittuntur singulatim aufertur; primò
ad finem quartæ Responsori; item octavi, &
post Cantica; quod processio per Claustrum tam so-
lemnis agitur, ut non solum cruces, sed etiam textus
Evangelii, candelabra, & cetera queque mo-
bilia ornamenta portentur, in Octava Pentecostes;
commemoratio S. Trinitatis, & Annuntiatio S. MARIE
si contigerit extra Quadragesimam celebranda,
hoc solum manus habent, quod ad nocturnum tria
pallia non ita mittuntur super altare, & processio
eo apparatus non agitur. Prosa, vel quod alia Se-

^b *Asphalte* Dorsale, legitur Asterios, pallium est five
sacrum & caperunt quod in dicto portat, five parietibus
Tom. I.

appendix.

quentiam vocant, non cantatur nisi in quinque festis principalibus, in Epiphania & in Ascensione Domini; in Translacione S. Benedicti, & in Nat. S. Mariani. Hoc quoque sciendum de ipsis festivitatibus, quia si dux convensuum celebrantur, & praecedens majoris est reverentia, & praecedente quoque secunda Versifica dicuntur ex toto, & de sequente nonnulli Antiphona & Collecta. Quaecumque autem festivitas in Quadragesima celebratur, nihil ei amplius ullo modo deferretur, quam uni diei Dominicae, ex his quoque, quatum supra memini, exceptis.

CAPUT XII.

De Cena Domini.

Inverreg. **M**emissit aliquantulum utroqueque dietem de parvorum & solemnium, scilicet in quo sint dissimiles, & quibusdam ex ipsis solemnibus solemniores, sed nonnumquam specialiter dixit de aliquo anno tempore, vel die, qui ab eo proprio ac singulari habeatur; & propterea si voluerit, ut pollicetur, se pro voluntate nostra agere quod loquitur, usque ab aliquo die ut singulorum dietem vel temporum suis proprietatibus quamdam praescribitur definitionem, & sicut superior fecisti de utroque Testamentum quo modo legendum esset referendo, ita nunc quoque fac iterato quendam circulum anni.

Responsio. Crede mihi, Pater, ille circuitus, quem modo quaeris, non est ita levis, motumque dithidionem veribus, ut si incipiam ita ut sit proficuum, & me perici non possit: tamen in Christi nomine, & pro amore tam cari pectoris quantum possim non omitam expectari: sed perisquam hoc ipsum quod habeo vitium deficient, aspexit ut difficilior locus ad incipiendum eligatur, quia per planiora curritur aliquando etiam à lapsu. In toto autem anni tempore, non est ullius diei obsequium tam multiplex, & tam proximum, ut in Cena Domini; si circulo haec sit meta prout postulas, & à qua incipiamus, & ad quam recurramus. Igitur in illis tribus noctibus aequaliter quae Dominicam Resurrectionem praecedunt, quomodo ante nocte obsequitur quodecim candelae, ut singulae ante singulos psalmos extinguantur, vaeat ut referant, quia illa consuetudo latin vocata est, & per Ecclesias omnes, quae in istis sunt partibus, generalis. Cantica quodecim Graduum sub silentio dicuntur; nec tamen omittitur per singulas mentiones super formas procumbi. In prima nocte pulsantur ad Nocturnos omnia signa, in qua & in duabus sequentibus ipsi nocturni geruntur à nobis eodem modo quo à Canonicis, psalmis, lectioibus, & responsionibus ad novemaginta pectingentibus. Primae tres lectiones de lamentationibus Hieremie sunt, in quibus tamen non ita Canonicos imitamus, ut eas non tam legere quam cantare videamus, sicut illi per multa loca solent, illaque alphabeta omnino tacemus; tres frequentes de statura S. Augustini super psalmum lxxviiijm secundum, tres novissime de Apostolo quae in prima nocte incipiunt ab eo loco psalms ad coronatos: *Primum quidem corubentibus vobis in Ecclesia, unde servatur etc.* In secunda nocte ab eo loco Epistolae ad Hebraeos, *Psalmus ingredi in illam*; in tertia nocte ab eo loco epistolae Epistolae: *Christi in assistens Praesepse.* De hoc quoque non est opus verbum facere quod non minus est scitum; & nocturnos, & omnes horas oblique versus, *Deum in adiut.* cum veniat tamen inchoatis, & ab antiphonis quarum etiam nulla cum definitione tona finitur: Lectiones quo-

que solito more nec incipi nec fini: verum ad Matutinam laudes cum venitur ad *Laude Domini de casta*, quisque juvenis stabit iuxta Custodem forni; in medio quoque duorum puerorum stabit unus Magister eorum, qui ambo per manicas tenebit usque dum Matutinae finit fiat. Post cantica Evangelii cum antiphona quaecumque fuerit cantata, procumbunt super formas. A singulis praeceduntur sub silentio, *Ego dixi*, cum psalmo *Miserere*, & collecta *Deus a quo Judas &c.* signo factio per fontem à Domino Abbate confurgunt, & laeternis cum lumine sportatis per Magistros puerorum eunt in dormitorium.

Aurora bene apparente, ut alio lumine non indigeatur, scilla sonatur; levant se de lectis suis, festinant ad Ecclesiam. Facta oratione, Prima inchoatur ab hymno, sicut & tres Horas sequentes, cujus ultimus versus, qui est de sancta Trinitate, remanebit. Psalmi coniecti cum Antiphona & tono cantantur. Inter preces, cum venitur ad locum confessionis, dat signum Dominus Abbas cum fontem, ut dicatur omnia psalmis familiaribus: cum post preces surrexerit, decantans septem psalmos sine gloria, letania cunctis quae cum omnibus appenditur suis, quia sicut non mutant quod in privatis diebus per totam Quadragesimam observare solebant, ut non le cadent antequam signum audiant, & tribus orationibus Tertium praeviant; hoc autem mutatur, quod ipsam Tertium eo die non statim sequatur Missa matutinalis. Preis quoque quam ad Ecclesia existunt, nova calcamentia super tres peticas suscipit à famulis Camerani in Capitulo appoetantur, & super quatuor pedes ter infixos ipsi peticae inveniunt. Ubi praeter dies & Luna pronuntiationem, & sententiam Regulae, quae ex more ibi legitur, quidquid aliud & à sacerdote & à Conventu dicitur iube silentio, & illis tribus diebus nihil aliud legitur in Capitulo ulli de Regula tantum.

Ut autem prosequar quod incipi de calcamentis, exposita Regulae sententia, jubente Domino Abbate confurgit Cameranus, & suffraganeus ejus, & per eos ipsa calcamenta erogantur, quibus singulis singulorum quoque nomina Fratrum sunt adscripta. Accipientes nova, cedunt vetera bene lota (si tamen plus quam unum par habuerit de normalibus) ut pauperibus tribuantur. Pronuntiantur quanti fratres sunt in claustro, ut tanti quoque pauperes ad Mandatum admittantur, & misere quantum visum fuerit pro amicis nostris Domino Abbati. Ipsis autem pauperibus contum à Sacerdote, qui Missam matutinalem cantaturus esset, cantatur ad altare sanctae crucis, & singulis singulae dantur oblate: & quia tenerantur esset ut non indiscretè communicare permitterentur, quorum conscientiam nesciunt; qui tamen pauperes prius à Decano ville electi sunt, nec tales sint aliquo modo qui Claustrum non debuerint intare. In hospitium autem referendus bina dantur edulia fabarum & milii; à famulis elemosynae cum aqua calida praestantur pedes eorum. Antequam confertum erat factis probabilis, ut in illo die & in praecedenti et in sequenti, etiam per totum sonum, quoties tale aliquid deberet fieri, quod novum pro qualitate temporis, hoc in Capitulo ab uno puero diceretur, qui si quid mendosum proferret, non esset talis persona cui contradicere non audeat. Nunc autem nescio propter quod hoc est motatum, & si Dominus Abbas non adesset, nec Praior, talis multum ipse peritus Praeceptor, vel alius Frater abici, potius quam puero imperet hoc munus. Post Capitulum psalmi pro anniversario Fratrum eo die cantantur in aper-

to, quamquam in duobus frequentibus sub silentio, tabula percussit Frater loquuntur in Claustro, & post Sextam iterat. Post Nonam statim Sacerdote alba induto, & ceteris ad Majorem Missam servaturis, faciunt processionem ad novum ignem consecrandum cantantes psalmum quinquagesimum. Ante processionem portatur crux, aqua benedicta, & thuribulum, tamen sine igne, ut novus ignis, postquam consecratus fuerit, aspergatur & incensetur ad benedictionem, Oratio Dominus Deus Pater omnipotens. Per medium autem Ecclesiam revertuntur in Chorum cantando psalmos 51. 56. 59. 79. Ipso die rite lumen in periculis portatur à Custode Ecclesie, in Parasceve à Præse, in Sabbato sancto à Domino Abbate vel à Sacerdote à lapis pretiosus herilis de quo ignis est procedendus, sub custodia Apocriphari servatur; quem tantum Præcentori adhibet, ut ab eo ignis portetur; eundemque ipso die, in processione item major Ecclesie Custos bajulat.

Sed ut ad situm de quo agitur redeam, cum venerat in Chorum, complantur forme, sicut est confectio in his diebus in quibus vena non est petenda. Pulsatis omnibus lignis cantatur Missa festiva, tamen absque Gloria in excelsis, & post versum Introitus Gloria Patri non dicitur; Diaconus Dalmaticâ induitur, Subdiaconus Tunica, cappis qui Gradalem cantaverint. Omnes accipiant pacem, amplexus communicant; & per illos quatuor dies communicare non quâquam fratrum omiserit, etiam si aliud tale quid ei contigerit dormiendo. Finitâ Missâ tabula percussit per signum ad orationem Vespertonam, quam foris iterum explicatis faciunt propinbendo. Interea verò reconducitur Dominicum Corpus à Sacerdote retrò altare. Ponitur in patenâ aureâ, & patena inter scutellas aureas, & adhuc scutellæ inter tabulas argenteas, quæ factæ sunt ad textum Evangelii. Eo autem quo ab altari portatur cum ceris, & cum plurimo incenso, postquam se exierit qui ad Missam servierunt, Domuum Abbatem præcedentem omnes sequuntur (sedet enim interim in Choro) & eunt in refectorium ut mixtum accipiant tantum uniusquisque de libris suis, & potio eis pigmentata propinatur. Quando confederunt, vel quando surrexerint, nihil dicunt de versu, solummodo ante faciunt & retrò. Interim pauperes in Claustrum introduci confidere jubentur. Ad quos Fratres venientes in alia parte Claustri per ordinem consistunt, & ita ut prices pauperibus sint propiores. Ipse Dominus Abbas imponit Antiphonam, vel Præcentor, Dominus Iesus: & venia petitur ab universis. Inchoatur Mandatum, & duo simul ex una parte lavant & terunt, & ex alterâ duo pueri scrolium cum Magistris suis & cum inferioribus. Psalmus 66. subjungitur Antiphonæ prædictæ, Mandatum novum, quæ & per singulos versus ejusdem Psalms repetitur: postea Psalmus 118. in quo iterum repetitur post octo versus: cum ad hoc quoque verum fuerit ut ad manus pauperum aqua ministraretur, tunc & ante Antiphonæ ad Mandatum persistentes decantantur; tabulâ semel percussâ cessatur à cantu. Datur benedictio super vitam propinandum sub silentio, cum quo simul duo denarii singulis pauperibus à singulis Fratribus tribuuntur. Incensatis omnibus dicitur est versus, & Collecta à Domino Abbate, sicut & in ceteris diebus ad Mandatum pauperum dci solent, ita ne possit audiri. Et in hunc etiam modum imposito Psalmo Assiste mihi Deus, & facta ante & retrò redeunt in Ecclesiam. Interim autem dum Mandatum nebot percussâ est tabulâ tantis vicibus, quantum signa solent ad Vesp. pulsari à sub Couventu istrante provia sunt tabulæ quàm plures, quæ in vi-

ce signorum omnium à Custodibus Ecclesie ad osium ipsius Ecclesie stantibus percussantur. Cantant Vespere more Canonorum, puero inchoante cum quique Psalmis, & eodem modo quo de Matut. laudes finitur; propter quod tamen ne assuaverit ut ad alias Horas alii Psalms, quàm qui solent, dicerentur. Omnia ex toto altaria mundantur; pro cymbalo percussatur tabulâ, & in refectorio pro scilla. Ubi rursus sicut in Capitulo quæ dicenda sunt, omnia præter lectiones sub silentio dicuntur, & ad Ecclesiam ita regreduntur.

Ad Mandatum quod inter Fratres est gerendum, Hebdomadarâ primùm lavant pedes Fratrum & non tergant; quos Dominus Abbas sequens tam iterum lavat quàm tergit. Cunctiam tres fratres obsecratur pedes Fratrum inter lavandum sustentando, equam apportando, & manutergia mutando, & cum ad alius vices de unâ aquâ duobus Fratribus aquâ pedes laventur, hic quidem non nisi uni. Fratrum autem tantâ multitudine collectâ, nimirum plâs aliquando quàm ducentorum, dies non sufficeret, si Dominus Abbas solus ita Mandatum faceret: propter quod aliter quoque Frater ex Prioribus assumatur, à quo similiter ex alterâ parte geratur: & si visum fuerit, adhuc alii duo assumuntur. Quibus omnibus simul cum ipso Domino Abbate praeliquam aquam ministrant ad manus Fratrum, lavantur pedes foris Capitulam à Fratribus qui ab hoc fuerint nominati. Illi autem soli qui primâ vel secundâ vice laverunt pedes Fratrum, in medio Capituli ante factum & retrò praeliquam sedent; quorum cum sit unus Dominus Abbas, tunc ipsi primùm sedem suam petentâ assurgunt Fratres, & datur ei locus à Priore parum sedente qui in sede sua sedebat. Hoc autem totum postquam calcamenta distributa sunt, statim in Capitulo suum ordinatum. Frater solitas Antiphonas quæ sunt de Mandato, habetur hymnus Flavii primi Cabilonenis Episcopi. *Tellus ac æthera jubent in magno canâ Principis*: qui in hoc die & ad hoc Mandatum post primam Antiphonam cantatur, & ita ut per singulos versus primus ejus versus repetatur. Percussâ omnibus cessatur à cantu, Custos Ecclesie percussit tabulam per signum; intrat Diaconus alba & stola indutus, & textum Evangelii portans, quem præcedunt unus Offitarius Ecclesie cum analogo in quo legatur, & tres Conversus similiter albat cum candelabrâ, & incenso, quibus intrantibus assurgit Conventus universus, nec prius recidet quàm unus versus de Evangelio sit lectus: lectio inchoatur ad eo loco: *Ante diem festum Pasche*: Ex perducitur usque ad cum locum: *Surgere eamus hinc*. Tunc & Fratres percussâ tabulâ se levant, ut in refectorium precedente Diacono, cum processione eant. Ubi rursus qui lavant & terierunt pedes Fratrum, vinum quoque omnibus propinant, & manus osculantur, illis obsecratis, & vinum apportantibus qui in Capitulo fuerint obsecrati. Diacono ad gradum stanti adhuc & legenti, & qui cum eo sunt, propinatur quod ab ipsis in poteras suas apportatas infunditur, & ita ponitur per alios ad mensam principalem, ut hinc lectione, & ibi facta ante & retrò confidentes bibant. Completorium sub silentio est dicendum & de cetero, exceptis nocturnis & matutinis, nullâ regulatis hora alio modo usque ad Vespere Subbati sancti. Si quis autem Fratrum foris positus Capituli solemnitati vult interesse, in quantâ ferâ debet venire. At si hunc per negligentiam contigerit, sive sit noster professus live Monachus extraneus, ut non veniat nisi in ipsis tribus diebus, post quamlibet horam finitam postquam se Fratres ad fontem lava verunt de foras, soltam benedictionem

habebit: nemo tamen illum osculatur ab eo momento Carne Domini, quo pax in Ecclesia generatur: et dicitur, quia dum pax iterum datur in prefato Sabbato sicut ad communionem.

CAPUT XIII.

De Parasceve.

IN Parasceve ad Primum nudis pedibus debent universi venire: quia sub silentio hinc sequuntur manifeste septem Pleni simul cum Letania, que nihil sui juris & consuetudinis carebit in Veribus & Collectis: Erunt Fratres in Claustro confidens, & communiter incipientes totum Pfalterium decantant. Tertia, & duæ sequentes Horæ cantantur ad Ecclesiam sanctæ MARIÆ, quæ Major Ecclesia interem fœpatur, & palis inde levatus non est tam cito deponitur. Ad Processionem, quæ ad novum ignem iterum est agenda, debent albis esse induti omnes: que ad officium Missæ sunt servitura. Tractus *Domine, auxilium*, à Cantoribus inchoatus, ita cantatur, ut post singulos versus à primo versus repetatur nunc integro, nunc dimidio Tractus *Eripe me Domine*, ut alii tractos à solo Cantoribus. Psalmo legitur absque salutatione, quæ tamen in aliis diebus non est omittitur. Collectis consummatis quæ in missali habentur, duo Sacerdotes albis & casulis induti, & crucem allatum, illic ubi crux est extra Chorum in dexteram partem abcedunt, & inter portandum cantant hos tres versus *Popule meus*, à duobus aliis: *Quia eduxi te: Quod alitè*. Quis versus singulos sequitur à duobus aliis cantantur *Atque à Thoro: & Chorus: Sanctus Deus*. Bajuli crucem praefatam & nudantes (est enim huc usque cooperta) imponunt Antiphonam: *Ece lignum crucis: & omnes petunt veniam. Versus: Beati invocantur in via: Antiphona, Crucem tuam: Versus: Deus miseratur nostri: Antiphona: Dum fabricatur: Versus: O admirabile: Hymnus: Crux fidelis*, qui reciprocando cantatur. Pavimentum tapetibus est constitutum: maxime propter illos qui in albis sunt Crucem adoraturi. Et primum quidem Sacerdos casulis & stola exurus. Post pueros adorant infirmi. Quando Crux auferretur, imponitur Antiphona: *Super omnia ligna: & vena petitur secundò*. Si quis popularium crucem adorare voluerit, huc locus retro altare datur. Die prioris, Praeconis providente, tantum est reservatum Eucharistia, de quo item possunt omnes communicare. Eo quo repulsa est proceditur rursus cum incenso & candlebris duobus, ut frangatur & dividatur sicut sumendum est, à duobus in nobis albis & casulis indutis: & ab uno illorum Calix tenetur cum vino nec consecrato: hoc modo deferretur ad Altare, ubi à Sacerdote sola Dominica oratio dicens est: illaque Collecta, *Libera nos: & cum manifestè dicitur, Per omnia saecula saeculorum: illud, Pax Domini*, non sequitur, quia nec signum pacis co die datur. Aliquando erat illa dispensatio, ut postquam omnes communicaverant, quisquid residuum erat ab eisdem Presbyteris qui appoerant eum magna reverentia & caute à sumeretur, & nihil omnino in erathium remaneret. Quod etiam ego non aliter novi, nisi generaliter consecrato sit altare Ecclesiarum, de quo tamen non hic modo magnopere curatur: & tam hoc die quæ in alio si quid communicandis superest, relinquitur. Postquam autem omnes communicaverint, percussit tabula, ut fiat oratio vesperum. Extant fratres pedes lavare, & de calice. Quibus rediens omnes simul tabula percussio, & vesperae decantantur sub fi-

lento, & cum eisdem Psalmis prioris diei, nisi primus auferretur, & pro eo ponitur in novissimo Psalmus centesimus quadragimus tertius. In Refectorio non habetur nisi panis & herbe crudæ, vinum justis infusum magis datur ad elemosinam quam quisquam bibat: quod etiam fit secundò cum iterum pergunt in Refectorium quasi more solito biburi: verum de collatione surgunt ad Charitatem, & de vino quod tunc propinatur nullus omnino praesume abstinet, ut non aliquantum gaudet. Coenae Ecclesie statim post Vesperas singula desuper inceperunt Altaria lavare diligenter, primum cum aqua, postea vino: ad quod etiam opua nec spongia carent, quælibet imbibente horem, ut cum ea mensis ipsa laventur Altaria.

Inter. Altare principale erat ne nudum quando Corpus Domini dabitur?

Resp. Minime: uno interim linteæ ortu operum.

Inter. In loco illo passim: *Dixerunt sibi vespertina mea* simulatur ne aliquo modo à vobis?

Resp. Certe simulatur, duobus panniculis in Altari positæ, & eadem vice hinc & inde per duas Fratres ablatæ, sed, ut modò sciret quod verum est, de industria celavi, quia quævis nullum sit maum, tamen ad non hinc cum Ayoitolo perhibente se per fidem, & non per speciem ambulat: verum hoc omisso sine me ut ordo tenetur incipit.

CAPUT XIV.

De Sabbato Sancto.

IN Sabbato Sancto post Matut. continuò non modò Altaria cooperantur, sed etiam tota Ecclesia pallis ornatur, nullamque locum super Altare aliquid mittitur, quod non sit optimè lavatum. Post Capitulum, & post Scram, Fratres loquuntur in Claustro. Post Nonam processione facta, primò à Diacono laus cerei est legendo. In ejuis quodam loco cum aliquando non bene haberetur, *O stix calpa: & quid peccatum Adeo necessarium est*, ante hos annos Abbas optime fecit, quòd fecit abridi, & ne amplius legentur interdixit. Ipsi verbò cereo Praeconis inscribit quosus annus sit Dominice Incarnacionis, quotò inditio, Concurrere, & Epacta. Cum ventum fuerit ad hunc locum, *Suscipe sancte Pater incensò hinc sacrificium vesperarum*, Diaconus in eo surambibus ante praecavet crucem facta cum quomque gramis interit. Quando legitur *Rudens ignis ascendit*, tunc & cereus primum accenditur. Inde sequitur lectio *In principio: Oratio, Deus qui. Lectio 2. Factum est: Tractus: Cantemus Domine*, qui à duobus cantatur ex toto: *Oratio Deus ceteris: Lectio 3. Apprehendens signum maiestatis: Oratio, Deus qui nos: Tractus, Vena. Lectio 4. Hæc est hereditas: Tractus, Assende. Oratio, Deus qui Ecclesiam: Tractus, Sicut servus: Oratio, Concede. Letania tripla cantatur à duobus Cantoribus, qui & Choram tenent capis induti, & praecurritibus, & utroque Choro singulatim respondente: ad singula nomina Sanctorum, preter Angelorum, meliuntur ab his à quibus nominantur, nisi Praecones non inculant. De baptismo nihil nos intravitimus, nec ab ullo in Ecclesia nostra celebratur. Letania inchoatè statim cum taperibus cooperantur forme, firmæ, pronuntiatæ à Cantore, *Accendite*. Accenduntur quæ sunt ante Altare candle, & pulsantur omnia ligna, cooperiantur eum taperibus forme: Inchoatur Missa cum *Kyrie eleison*: Sequitur *Gloria in excelsis*, & cetera sub-muner omnia. Cereus nullus potatur ante Sacerdotem ad Altare proce-*

deum, nec ante Evangelium nisi uicium sum-
lum. Tunc etiam primus si quis Sacerdotum pri-
vatum Missam cantare voluerit, licentiam accipere
potest, & similiter incipit à *Kyrie eleison*. In Censù
Domini potest etiam sine licentià ante majorem
Missam cantare, sed abique candelis; qua novus
ignis nondum erat consecratus. In isto autem die
quamquam *Agnus Dei* non dicitur, pax tamen ab
omnibus datur & accipitur, & ut super memini,
ab omnibus communitatur. Missa peractâ itatim
scilicet due simul pullantur. Ad Vesperos, sicut &
signa sequentia, bina pullantur, ad quos consueti
Psalmi cantantur; primus *Confiteatur* cum Alle-
luia secundum melodiam à Antiphona *Crucifixus*.
R. *Resp. Angelus Domini*; Hymnus, *Ad Cantum*. Ad
Cantum Evangelii post Antiphonam, quantum ter
recantatur, tamen adhuc & ipsius Antiphonæ me-
lodia cantatur cum Alleluia; Collecta *Deus qui
habe*. Procellio quoque ad Ecclesiam S. MARIE here
solet, mutatur ad sanctam Crucem, sicut etiam in
omni Sabbato, sed modo cum Responsorio, *Dom
transiit*, sequente Versu & Collectâ cum tonali
pronuntiatione, *Dicitur in Nationibus: Deus qui
prosalute*. Generale Mandatum effectiendam, nisi
quod factum est in Censù Domini; & hoc etiam
constitutum est à beato Patre Odilone, ut si festi
precepit in Vesperâ Sabbati, *Qua*, ut scriptum est,
inceps in primâ Sabbati, id est, in Dominicâ, eve-
nerit, Mandatum in quinquâ Feriâ præcedente
anticipetur, ne Fratris prolixioribus vigiliis labo-
ratur, Mandati quoque labor accedat. Quod te-
netur in quaque præcipis Festis; & Dominus Ab-
bas hoc saperaddidit, Commemorationem Sanctæ
Trinitatis; Vinea S. Petri; Iesum omnium San-
ctorum; S. Martini; Hypantem Domini; & De-
dicationem Ecclesiæ.

CAPUT XV.

De ipsâ nocte, vel die Resurrectionis Domini.

IN ipsâ nocte Dominicæ Resurrectionis facti novi
quia vobiscum in Nocturnis non concordamus
agendis; nam & Psalmi, & Lectiones, & Respon-
soria pariter ad duodenarium pertingunt, quan-
quam in Antiphonarum numero nisi tres Antiphonæ
habeantur, quarum prima cantatur super pri-
mos quos sex Psalmos; secunda super alios sex;
tertia super canticâ. De pulcherrimis primis omnibus
signis pro festâ & de tribus psalmis super Altare
mendis; & de incendio inter Nocturnos ter circumsere-
ferendo; de Responsorio octavo & duodecimo, post
quam festiâ cantata fuerit, iterum repetendis, vacat
(ut modo dicam quod memisse potes) jam
in superioribus dixisse, ubi mentionem feci de di-
versitate solemnitatum. Ad Matutinas laudes singu-
larum Antiphonarum melodiâ repetitur cum
Alleluia. In die cum hora una quæque propria
habeat Antiphonam, ut in promptu est in Anti-
phonario videre, ad Vesp. super Psalmos non Anti-
phona sed tantum Alleluia, nisi *Iesum quem qua-
runt*. Ad Procellionem post aquam benedictam, Anti-
phona, *Veni aquam*, &c. cum *Gloria Patri*, procedit
ad Ecclesiam S. MARIE cum Responsorio,
Veniens à Libano; vel cum alio, quod tamen non
finitur sine Alleluia. Sequitur Antiphona, *In die
Resurrectionis tua, alleluia*. Et, *Sedit Angelus*,
cum versu *Crucifixum*; ad intronam Ecclesiæ Anti-
phona, *Christus resurgens*; in Choram educendo
Antiphona, *Es vultus meus*.

Super. Si dicenda est in tali die Collecta, cujus supra
in quodam loco memimus, id est, *Via Sanctorum*,

Resp. Utique, nec in illâ solet Dominicâ reman-
ere; huiusmodi autem cantus ad Procellionem in
omni Dominicâ non mutatur usque ad Pentecosten,
excepto quod pro novissimo Responsorio cantatur
aliud vel Responsorium, vel Antiphona de Sancto
Petro & Paulo, & Versus ille *Crucifixus* remanet.
Missa facio sanctæ diei quomodo celebraretur non opus
habet iterum audire, si bene recolis supra memo-
rata de diversitate solemnitatum. Quod tamen ibi
non dixi: Intronus ter recantatur, qui duos versus
habet. Duo quoque pars Cantorum hinc &
inde, vel si videtur, plures statuantur ad Procellam
concedendam; quibus Chorus per neumas respon-
det. Ad *Agnus Dei* tropi quædam adjuvantur; &
Communio post vesperam iteratur. Hymnorum
horarum additur unus versus, id est *Quasi-
mus ante nos*; & novissimus ita mutatur,
Gloria tibi Domine qui servasti, &c. Quod etiam
tenetur usque ad Ascensionem Domini, *Prezato, Te
quidem omni tempore*, per totam istam septimanam
ascensâ est ad utramque Missam. Et autem alia con-
suetudo quoties fuerit duodecim lectiones, ut una
eadem Collecta dicatur, & ad Vesp. & ad Evange-
lium post Nocturnos, & ad Tertiam, & Missam,
& iterum ad Vesperos; quod tamen in hac die, &
in hac septimanâ observatur præter ad solos Vesp-
eros, ut præmissam est in Vigiliâ Paschæ.

CAPUT XVI.

De secundâ Feriâ, & diebus matris Septimane.

TRANSACTA die Dominicâ, in secundâ Feriâ, &
in aliis diebus & noctibus ejusdem septimane,
non nisi duo signa sicut in privatâ ad Nocturnos
pullantur, qui cum duodecim Psalmis, sicut sunt
per Feriâ ordinati, aguntur sed lectiones tres tan-
tummodo ex Evangelis sunt. Præter unus Invitatio-
num cantat. Ad Matutinos pullantur omnia signa,
& de cætero sunt omnia festiva. Ille autem quæ in
Dominicâ cantate sunt ad Matutinos, *psalmes* sin-
gulari ad singulas Matutinas cantanturque ad Sab-
batum, & ad alias horas habentur Antiphonæ de
Evangelio. Ad solos Nocturnos & Vesperos super
Psalmos non nisi Alleluia cantatur, ad melodiam
Antiphonarum formatum; & primò in ferâ secun-
dâ Alleluia, ut *Psalmus. Angelus amen: Iesum
quem quarunt*. In tertiâ Feriâ ut, *Es ecce terra motus*.
Præsumere. Nomen est nostrum. In quartâ Feriâ ut,
Erant autem. Es respicientes. Sed quod Iesus.
In quintâ Feriâ ut, *Satis Iesus. Operabitur*. Et
iterum *Iesum quem quarunt*. In sextâ Feriâ ut,
Nomen sic. Es ingressa. Crucifixus. De his tribus
singulis primis semper est ad primos sex Psalmos
Nocturnorum; secunda ad alios sex; tertia ad Vesp.
In Sabbato ut, *Noli flere. Vena Maria. Vespere
autem*. In quo etiam ad alias horas non nisi Alle-
luia cantatur. Ad Mat. ut, *Angelus autem*. Ad
Primam ut, *Et ecce terra motus*. Ad Tertiam,
Præsumere. Ad Sextam, Erant autem. Ad Non-
nam, *Et respicientes*. Ad Missam matutinalem præ-
ter totam septimanam cantatur Officium; *Resurrexi*.
Quæ si per tres dies non nisi cum una Collectâ ce-
lebratur, per alios tres dicuntur omnes Collectæ,
quæ in quolibet Dominicâ ad matutinalem Missam
sunt dicendæ. Item major Missæ per tres agitur
generales in capitis, & post Alleluia nescio quæ Gal-
licanæ nequam cantantur. Per alios tres ad missam
dei Dominicæ. Ad Vesperos quoque non mutan-
tur hi Psalmi *Dixit Dominus Domino meo*, & cæteris
ulique ad Vesperos Sabbati.

CAPUT XVII.

De die Oſtævæ, & quomodo de octava ad omnes Horas cantant Alleluia.

OCravas dies Paſchæ quomodo ſit calendæ, per Occaſionem aliarum ſeſtivitatum jam ſuperius additi, quod nunc tamen adducitur. Ad Veſperos non alio Pſalmi quàm ſi riales dicuntur. Ad Noct. non alia Reſponſoria quàm quæ in primâ nocte Dominiæ Reſurrexerunt ſunt cantata, quæ & per totam ſeptimanam ſic cantanda perdurant. Miſſa matutinalis: *Quæſi moro genus.* Major eſt eadem, præter quod ſolus Introitus cum Introitu *Reſurrexerit* movetur, & prius Alleluia eſt, *Poſt dea eſt.* Ab illo autem de cum ad omnes Horas uſque ad Aſcenſionem Domini ſemper Alleluia cantetur, tamen in nullo reperi Antiphonario prænotatum, ſi quo certo ordine tanta cantari debeant Alleluia. Quæſivi curioſiſſi à quodam juvene perſpicacis ingenio, & qui jam per viginti quinquæ continuos annos in Claſtro morabatur, quid inde ſentiret & ſcriberet: quod ipſe mihi reſcribit, illud hæc à me referatur. In omni Dominiâ ad primum Nocturnum Alleluia *Paſſalevi.* ad ſecundum, *Angelus autem.* ad Cantica, *Et ecce terra motus.* ad Laudæ, *Pro timore;* ad Primam, *Surgens autem;* ad Tertiam, de Evangelio, *De multa quidem;* ad Sextam, *Eras autem;* ad Nonam, *Et reſurrexeris;* ad Veſperos, *Teſum quem queris.* In ſecundâ Feſtâ cum iterum opus ſit non paucioribus, ut illa dicant, Alleluia, niſi tantum unâ minus propter Cantica tunc non decenda, cantantur eodem quo ſuper ordine Alleluia ut, *Paſſalevi.* *Angelus autem.* *Et ecce terra motus.* *Pro timore.* De Evangelio, *Eras autem.* *Et reſurrexeris.* In Matutinis, *Teſum quem queris.* In tertâ Feſtâ Alleluia ut, *Teſum quem queris.* *Oratebatur.* *Nomen ſit.* *Qui ſon h'fermanti.* De Evangelio, *Et ceſſaverunt.* *At aſne noſtrum.* *Nomen eſt noſtrum.* In quartâ Feſtâ, *Noli ſere.* *Veni Maria.* *Et ingreſſi.* *Et valde mane.* De Evangelio, *Ite munitate.* *Iterum veni Maria.* *Scio quid Teſum.* In quartâ ſimiliter ut in ſecundâ. In ſextâ ut in tertâ, excepto quod ad Veſperos cantatur Alleluia, *Teſtere autem.* De Evangelio ut, *Aluta qui lem.* vel, *At ſite manum tuam.* *Ego ſum Paſter.* *Medicam & non videlicet me.* In ſabato ſimiliter ut in Feſtâ quartâ, excepto quod ad Veſperos Alleluia. Quocumque autem in ſeptimanâ legatur Evangelium, de eo ad Tertium omni die cantatur Alleluia.

CAPUT XVIII.

De ſecundâ Feſtâ poſt Oſtævam Paſchæ: & quid tunc nomina conſuetudines ioculantur.

Poſt Oſtævam autem Paſchæ Feſtâ ſecundâ cum ſit quali novum incitium privatorum dierum, inchoantur nonnullæ conſuetudines, quæ non prius in privati diebus ſerbant. Primò namque, quod in alio locu jam non neci, ante Nocturnos non niſi quindactm cantica gradum decantur, quos & Matutine laudes ſequuntur, nullo prorsus Pſalmo interpoſito: ſed poſt Matutinas laudes, & alias Horas, de conſectis Pſalmis remanent duo, primus & ſecundus, & inter preces Pſalmus *Adſerre;* quæ tam poſt Primam non omittitur pro Abbacibus noſtris deſunctis, nec Matutinis Deſanctorum; nec *Deum autem;* nec poſt Primam ſeptem Pſalmi cum ſuis appendicis: poſt Pſalmos pro tricenario recens deſuncti durnum ad leſta revertuntur, niſi tam cla-

ra ſe dies, ut jam litera dignoſci poſſit in libro. Quòd ſi auroa primam incipit apparere, calciant ſe, & nihil evanescentes pedibus extra lectum protentis ita ſacnt, utque dum ſonitum audiant, quod ſignum eſt ſurgendi, qui & tali ſemper hoſi huius debet, ut poſtquam manus ſuas Frater & ſicem laverit, caput preſent, & in Eccleſiâ tres orationes fecerit, in Claſtro ſedens tantum videre incipiat, ut legere poſſit.

Interrog. Et illæ tres quas dici orationes, ſcite velim cujuſmodi eſſe debent, & cujus quantitates.

Reſp. Certè quod ego ſciam, nullus modus certus eſt eis præfixus, quia non communiter ſunt, & unoſquique cum primùm venerit in Eccleſiam facit eas ſingulariter & ſeparatim: unus tamen ſeniorum novitiam me docuit ut ſeptem Pſalmos dicerem inter ipſas tres Orationes; verùm quilibet quod voluerit uret, tamen poſtquam pueri de Eccleſiâ euerant, & legere inciperent, ſi poſtea motam fecerit, ut non & ipſe ad lectionem came federe, ſed incurret ut in Capitulo reprehendatur. Cum autem ternæ ſimiliter orationes ſunt, ſed communiter ante Nocturnos, & poſt Completorium, & in Hyeme in privati ante Tertiam, de his forſit poſſum aliquod quod quæſirè dicere. Nam quæ poſt Completorium ſunt, de his nunquam me audiente quæſiroerat ut amplius quodquam ad ſingulas, quàm ſola Dominiâ oratio diceretur. De aliis cum quaſiſſo eſſet, ut ad ultimum Domino Abbati complacuit & hoc diſtinxit, ut ad ipſas quoque Oratio Dominiâ diceretur, ſed traham, diſtingerit, & attendit: & tamen ritè illæ orationes ante Tertiam non ſolent tam breves quàm ad Completorium terminari, nec illæ ante Nocturnos, maximi in noctibus longioribus, tam breves quàm ante Tertiam. Aliæ quoque orationes ſingulis horis præmittendæ, niſi ſunt amplius quàm eadem Oratio Dominiâ. Ad ſolos Veſperos pro antiquo more plus aliquantulum producuntur, ut Symbolum Apoſtolicum, ſi videtur, poſſit apponi. Ha extra ordinem pro interrogatone tuâ inſeritur, intendimus ad circulum quem mihi propoſuſti, & pro quo non poſſum non ſollicitus eſſe, utique dum utcumque peſſicatur: ut Primam Letania, ſic Letaniam ſequitur Miſſa matutinalis, & Capitulum ſequitur licentia loquenda.

Interrog. Hæc quoque licentia & hora loquendi, quom poſita ſolet eſſe?

Reſp. Eo tempore quo primùm ad Monafterium venit, ſacerdos qui privatim Miſſam cantare voluit, potuit cum interim ſinire; quod tamen modò rarè contingit, quia multi uſo Fratrum occurrunt: à quibus dum ad utramque Miſſam offerunt, dum præ datur & accipitur, dum in Capitulo de uno aut altero hoc & illud reclamatur, dum tantis in Reſtorio ſervitur, non minima pars expenditur dies; quæ tamen ſingula ordine noſtro ſæpi & integro remanere non poſſunt. Præter quod hora loquendi neceſſariò magis eſt brevis, & ſi minus aliquantulum loquimur, in hoc ordine quidem nemo ſentit niſiur eſſe detrimentum. Poſtato ſigno ad Tertiam, & oratione, ſedent in Choro legentes aſque dum Sacerdos & alii ad Miſſam ſervitur ſunt veſtiti. Poſt Miſſam ſedent in Claſtro iterum legentes cum magis diſciplinâ & ſilentio, utrum dum pueri accepto mixto de Reſtorio reant, & alia voce legere audierunt. Quos cum primùm Cuſtos Eccleſiæ audierunt, ſtatim ad Sextam Miſſam pullare non tardat. Et ne putes non ſilèræ modum vigiliæ gravari, pro eo quòd nox jam incipit tam brevis eſſe, & tamen poſt Matutinas ſolita non minoretur pſalmodia; majori Cuſtoſi Eccleſiæ eſt hoc injunctum quæ pro legitimo ſuæperno, ut ipſo providente per totam

statem postquam praestitum fuerit peractum, tunc praesens in media dies. Eodem quoque momento solent se Fratres generaliter ad postulandum collocare, quomodo tales sint magis intenti ad lectonem, quam ad psalterium. Nona autem, ad quam tunc se levantur, adeo tarda erit, ut postquam in sacrosancto biberint, & iterum loquendi licentiam habuerint, eandem loquendi horam, & hoc intervallum ante Vesperos non immerito potius dixerint nullam quam parvam. Depositis namque psalterium omnes in Claustro considerent, & singulis Fratrum vel unum verbum faciat, pulsatur signum ad Vesperos, & ecce ibi sinus loquendi. Postea quicumque sunt gerenda pertracto contempit, ut non negentur, ut quum post alterum nihil omnino differatur. Tulsit namque signorum citatis est facta, nihil aliud interim habiturus agere, nisi quod in Choro loquens & legunt. Post Vesperos omnia; post octavam conseruationem; post octavam servitorum Officium pro Defunctis; post Officium collatio, & ita ad Completorium.

CAPUT XIX.

De tertia Hebdomada post Pascha, & de ceteris usque ad Ascensionem Domini.

IN tertia post Pascha septimanam Responsoriorum de Apocalypsi inchoata, per duas septimanas cantantur. Postea illa Responsoriorum, *Si oblitus fueris*, usque ad Ascensionem Domini. Utraque autem Responsoriorum postquam in una Dominica fuerint cantata, in secunda ultima Responsoriorum Nocturnorum mutantur cum his minoribus; ut est, *Surrexit Dominus de Sepulchro Alleluia*. Quod ipsum quoque agitur in Octava Ascensionis Domini, & in Dominica precedente.

CAPUT XX.

De Festivitatibus Sanctorum qua eveniunt à Pascha usque ad Pentecosten.

A Pascha usque ad Pentecosten quaecumque Sanctorum Festivitas evenierit, quantumlibet reverenda sit & colenda, tamen ad Nocturnos non plures cantantur Antiphona, quam una tantum, Alleluia scilicet super Psalmos tenos & senos, excepta S. MARIA Annuntiatione & Transitu S. Benedicti. Ad Matutinas laudes si talis est festivitas quae proprias habeat Antiphonas, ut Sanctorum Apostolorum Philippi & Jacobi, vel sanctae Crucis, haec non omittuntur cantari ad Laudes & alias Horas; at si non habet nisi quae communes sunt, de quibuslibet sanctis, ut, *In caelestibus regnis*, &c. haec nec ad Laudes, nec ad Horas ullam regularem cantantur; sed tantum Alleluia, & eo modo quo eandem Antiphonarum est melodia. Cantatur autem hoc ordine: Ad primos sex Psalmos Nocturnorum Alleluia, ut, *In volumine*; ad alios sex, ut, *Iuxta persepia*; ad canticum Alleluia, ut, *Ego sum visus*; ad Laudes, ut, *In caelestibus*; ad Primam, ut, *In volumine*; ad tertiam, ut, *Sancit & iusti*; ad Sextam, ut, *Iuxta persepia*; ad Nonam, ut, *In caelestibus*; ad Vesperos, ut, *Ego sum*. Si autem proprie habentur Antiphona, ut de sancto Philippo & Jacobo, tunc super Canticum non Alleluia, sed Antiphona *Ego sum visus* cantatur.

Inter. Ipsa autem Antiphonae de Sanctis remanent ne na incantantur?

c & omnia; seu iusti, h. e. ibalis.

Respondeo. Minime. Nam etiam quoties in hoc tempore cantatur, scilicet ad suffragia sanctorum ad Matutinas laudes, & Vesperos de omnibus Sanctis. Quod minus facit ad alia festinant, ut expedit singulatum, nec opus est multum cuiquam diligenti, & in Monasterio manentis.

CAPUT XXI.

De Rogationibus.

IN Rogationibus post Nocturnos finitibus Laudibus pro defunctis, eunt dormitum, & amplius solito dormiunt, scilicet usque ad ortum solis, propter quod ornati sunt meridianam, nec sonitu ut mora est excitantur; tamen postquam pueri legere inceperunt, amplius jacere non morantur. Post Primam & post tres Psalmos qui sequuntur, primum septem Psalmi dicantur, interponitur illa psalmos quae post Matutinas remanet; id est, *Deus auribus*; & si cujus Defuncti tricenarius agatur, *Verba mea*. Post septem Psalmos & Letaniam statim sequitur Missa, non ut silet pro Defunctis, sed de de cum Collectis conuictis, & novissime illa quoque addita, *Sanctorum interum*; ad quam tamen omnes offerunt, sed una hostia consecratur; & per ab uno accipitur. In Capitulo post illam Verbum *Prospice in conspectu Domini*, nequaquam dicitur *Unus in adiutorium*, &c. nec loquuntur in Claustro. Post Tertiam matutina accipitur à pueris. Post Sextam scilla sonatur, ascendunt omnes in dormitorium, quasi aliquantulum psalunt; cum signum fuerit auditum, calcis ad lecta dimittit, iudis pedibus descendunt, lavant manus & faciem, capta perant, & venant in Ecclesiam. Facta oratione imponitur ab uno puerorum Antiphona, *Exerge Domine*; post *Deus auribus*, sequitur Versus, *Offerte nobis*; *Kyrie eleison*, *Pater noster*, Psalmus sexagesimus lectus, & die altero sexagesimus novus; Versus, *Ex veniat*; Collecta; *Memento famulatus*. Sanctorum reliquae crucibus, capsulis, & naxae incluse per Fratres à Secretario dividuntur, ut ab eis collo suspensae portentur. Primum ceteris, pulsantur omnia signa; rax & aqua benedicta, & textus Evangelii praefitur profectioni. Sequuntur primum Conversi, Pueri, Cantores, & Praecepti extremi. Cum venerit ad ostium vestibuli Ecclesiae, sunt duo famuli cum gemino fisco baculorum, & à singulis Fratribus singulis accipiuntur; quos iterum reddunt ad ostium illius Ecclesiae quae pergit; ubi de Sanctis quorum ibi patrocinia sunt, Antiphona, vel Responsorio cantato, Collecta quoque subijuncta, faciunt orationem cum inclinatione continuata. Cantatur Noxa (cantanda quoque in Monasterio signo pulsato ad horam competentem à Custode Ecclesiae, & ab infirmis qui ad processioneem tunc non potuerunt.) Agitur Missa iterum de die; & post primam Collectam non nisi una secundum apponitur de commemoratione illius Sancti, cuius tot confessio est. Cui lectum fuerit Evangelium, Obsecrantur, quorum interest ad mensam Fratrum servare, licentiam accipientes revertuntur, simulque duo Fratres qui cappis induti, nodis tamen pedibus processioneem ad ostium Ecclesiae fuit recepturi, & Letaniam breviter in Choro iterato cantantur, ea melodia & his versibus qui ad hoc sunt inventi. Vespero pro fidelibus defunctis suae dicendi; Officium remanebit.

CAPUT XXII.

De Ascensione Domini

Ascensio Domini quo modo sit celebranda, & hoc inter alias sollemnitates invenitur: quod tamen adhuc superest ut dicatur. In Vigiliâ ad Vesperos *Gaudiâ*. *Adesse supplicandum nostrum*. In ipso die Ascensionis Antiphonæ quæ cantatæ sunt ad Laudes, cantantur etiam ad alias Horas, illâ præterminatâ, ut mota est semper, & aliâ scilicet quæ est super hymnum trans puerorum. Ad solos Vesperos Alleluia, ut Antiphonâ *Pater sancte*: ad quos etiam postea omni die, & ad Cantica usque ad Pentecosten, cantatur ad Matutinas laudes, ut, *Sic venetis*. Ad Tertiam, *Ille autem profugit*. Ad Nonas & ad alias Horas eodem modo ut prædicta. In processione quoque præfate diei non venitur ad Ecclesiam *Gaudiâ* *Maxima*, sed tantum per Claustrum proceditur usque in vestibulum Ecclesiæ, ubi & statim agitur cum Antiphonâ, *O Rex gloriose*. Cantus autem prior vel posterior non est aliud quam Responsorium ad ipsam diem pertinentia, id est primò Responsorium; *Eduxit Dominus*; aliud; *Pater noster*; novissimè in Choro, *Veni Galilee*. Item cum Responsorio ad Vesperos, & ad Matutinas laudes sicut solet processio ad sanctam Crucem. Ad hymnos omnium Horarum sicut in Pascha apponitur Verbis illis, *Da nobis domine fidelis devotionis rendere*; & *Gloria tibi Domine qui sanctus*: et huc usque ad Pentecosten; verum etiam ad octavas, ad Mat. laudes & Vesp. prima eodem Collecta semper est decedenda, *Concede quesumus*. Quod tamen solâ sequente Dominica non tenetur. Et quia de Ascensione non multæ sunt Collectæ, eliguntur quoque competentes de Paschaliis ad alias Horas, ut est, *Omnipotens sempiternus Deus*; *deduc*, & *Deus qui ad aeternam vitam*, &c. Præfatio. *Qui post Resurrectionem*, &c. non amplius dicitur quàm in primo die ad utramque Missam, & in octavâ ad utramque. Notandum autem quòd Psalmus *Ad Dominum*, quoniam duodecim lectionibus, simul cum Psalmo *Peccata mea* solet dici pro Officio Defunctorum, non est dicendus in hac sollemnitate, nec in eis similibus, quia & antiquitas in talibus diebus Officium non habet.

CAPUT XXIII.

De Vigiliâ Pentecostes.

In Vigiliâ Pentecostes post Capiculum loquuntur; post Tertiam tenet; post sextam eunt ad lecturam eodem modo quoniam in Rogationibus factum, usque ad inchoationem officii ante Nonam inchoandi; de quo Lectio prima, *Ternavit Deus*; sequitur Collecta sine salutatione, *Deus qui in Abraham*. Lectio secunda, *Scrupis Moyses*; Tractus, *Attende cælum*; Collecta *Deus qui nos per Prophetas*. Lectio tertia, *Apprehendens superius mulieres*; Tractus, *i mea salutate*; Collecta, *Deus qui nos ad cælestem*. Lectio quarta: *Andis Israel*; Collecta, *Deus incommensabilis*; Tractus, *Sicut cervus*; Collecta, *Concede quesumus*. Cantatur Letania eodem modo quoniam in vigiliis Paschæ; ipsa quoque Missa non diffinitur per omnia, præter quod habet cantum offerenda, & quod *Agnus Dei* simul cum Communione est decedendum. Ante Vesperos canatur, ad quos etiam sicut in Sabbato Sancto iterum non alii Psalmi quàm feriales sunt decedendi, id est; *Confiteantur*; *Collecta*, *Prece quesumus*, &c.

CAPUT XXIV.

De ipso die Pentecostes, & ea qua sequitur Septimana.

UT dignum est, Sancti Spiritus Adventus iniquam minis deferat, quàm & Dominica Resurrectionis. In illa nocte, & in illo die quodam reverenti sollemnitate agitur, & in illo est agendum; tantum ad Matutinas post singulas Antiphonâ earum melodia non ita cum alleluia iteratur. Ad Vespertinalem processionem Resp. ad Matutinalem Resp. in die ad illam processionem non alius cantus quàm ille Antiphonæ de Pascha usque in vestibulum Ecclesiæ; ibi omisso versu, *Craspaxum*, agitur statim cum Antiphonâ, *Hodie completi sumus*. Ad introitum Ecclesiæ, & ad sanctam Crucem Responsorium, *Apparuerunt Apostoli*: In Choro Responsorium, *Spiritus Sanctus*. Quamvis autem omnes Galli non magnopere curent de Profus Teutonico, tamen beato Patre Odilone annoitente, & de nostratibus asserente, hæc sola, *Sancti Spiritus adfuit nobis gratia*, obtinuit ut in vestro loco in isto die cantaretur. Ad cuius Vesperos super Psalmos cantatur Alleluia ut Antiphona, *Laqueabatur*; ad Mat. in secundâ feriâ, ut, *Domus completior*; ad Tertiam, *Repleti*. His tribus Antiphonarum melodiis locum semel acceptum non mutantibus, ad alias Horas cantantur alie & de Pascha, & de Evangelio, & de Ascensione Domini, in quibus & non alius tunc ordo tenetur, nisi Prætorum hoc providet, & imponenti præmonstrat, ut nulla relinquatur quæ non in hac septimana recantetur à nobis, videlicet singulis quasi ultimam vale facturis. Horarum Hymni iterum non caret uno Versu superaddito, scilicet huc, *Christe nunc missime*; & *Sit laus Patri*.

CAPUT XXV.

De Octavo die Pentecostes.

Octavus dies Pentecostes non tam pro Octavo, quàm pro commemoratione sanctæ Trinitatis celebratur. Ad cuius priores Vesperos, quod alias rarè fieri solet, super singulos Psalmos singulas cantantur Antiphonæ de sancta Trinitate. Capitulo tam ad Vesperos, quàm ad Matutinas laudes, & adhuc etiam ad Tertiam, *Benedictio*, & *claritas*, & *sapientia*; Hymnus, *O lux beata Trinitas*. Evangelio, *Erant homo et Parvulus*, pronuntiato, nulla tamen ejus Homeliâ legetur, sed sermo sancti Gregorii Nazanzeni scilicet, *De sollemnitate hodiernâ*. Processio cum Responsorio ad sanctam Crucem; sicut etiam post Matutinas laudes. Ad Nonas, *Tu Trinitas unius*; ad Laudes, *Splendor Paterna gloria*; tamen cum sollemnitate melodiâ quàm quotidianâ. Quamquam illorum Hymnorum melodia quæ cantantur in Pascha ita sit plana & in directum, & in ipso sacro sanctæ Dominicæ Resurrectionis non magis sollemnis, quàm si iidem Hymni ad aliquid, ut ita dicam, privatum diem pertinerent; quod nonnihil à simplicitate Seniorum nostrorum adhuc ita tenetur, & si qua persona esset idonea, quæ ad Domno Abbati suggereret & suaderet, fortassis emendari juberet, sicut & de multis aliis jam fecit. In die autem præfatio Missæ matutinalis est de Spiritu sancto; ad quam illa Præfatio non omittitur, *Qui ascendens super omnes cælos*, sicut etiam per totam præcedentem septimanam ad utramque Missam, Ad processionem per Claustrum.

Claustrum, & ad stationem in vestibulo Ecclesie, idipsum cantatur quod in priorie Dionysiaci ad sanctam Crucem: & in Chorum Responsoris que sunt de sancta Trinitate, reditur. Missa major de sancta Trinitate, sed abique Graduale cum duobus alleluia. Ad Sextam Capit. *Gratia Domini vobis*: Collecta, *Domine Deus Pater omnipotens*. Ad Nonam, *Omnes que vivimus*, vel aliud, *Tres sunt qui testimonium*: Collecta, *Mentes nostras, que sumus*: Domine. Ad secundos Vesperos in ultimam super Psalmos Antiphona, non sunt alia verba quam illius Capituli, *Benedictus & clarus*; propterea mutatur Capitulum ut dicatur, *Benedictus Deus & Pater*. De Spiritu sancto cantatur Antiphona, *Hodie completi sunt*: de sancta Cruce, vel potius de Resurrectione Domini, *Christus resurgens*; sequentibus constantibus Collectis.

CAPUT XXVI.

De Septimana sequente post Octavam Pentecoste.

Interrogat. **A**gitis Octavas de S. Trinitate? *Responsa.* Minime. Major tamen Missa cantatur per totam septimanam de sancta Trinitate, & ad Vesperos super Cantum Evangelii cantatur Antiphona. Postquam sola Dominica fuerit transacta, statim redimus ad quatuor Psalmos per singulas Horas dicendas, & ad vespas procedas ad ritum Horarum: ad Nocturnos quoque in privatis noctibus nihil amplius legitur, quam que scribit Sanctus Benedictus, una parvissima lectio cum simili Responserio. Est aliud quod constitutum est, ut in secunda feria hujus septimane semper agatur: quippe quotquot Desinctorum in loco nostro sunt sepulti, pro his Dominus Abbas speculiter constituit, ut eorum recordatio hac vice studiosissime fiat. Quod etiam pro ipsius edicto per omnia loca nostra fieri solet. Pro hujusmodi post Vesperos regulares, & suffragia Sanctorum, priusquam procedatur ad Ecclesiam sancte MARIAE, pulsatis prolixè omnibus signis, in Choro aguntur Vesperti pro sanctis Desinctorum, & postea Officium simili modo. In sequenti die Missa matutinalis proprietate studio est celebranda, & ab omnibus Sacerdotibus privata Missa per eundem cantanda. Vespere & ad Missam, ad Vesperos & ad Officium, & Matutinas primò dicenda est ea Collecta: *Deus cuius miserati sumus*. Duodecim pauperes ad panem & vinum, edulio carnis adjuncto, ubertim sunt educendi, & cunctis aliis pauperibus supervenientibus de pane & vino misericordia impendenda.

CAPUT XXVII.

De Jejunio Quatuor-Temporum in Mensi Junii.

Priusquam ultra progrediamur debemus de Jejunio Quatuor-Temporum meminisse, quod cum in anno quater eveniat, ad omnes vias in ejus Sabbato major Missa non prevenitur cum Lectura, nec ad eam Collectarum amplius quam de Officio est dicendum; nec essent, vel pax recipitur, nisi ab uno: nec in Refectorio dantur hostie unconfectae, sicut in aliis privatis diebus solent. Hoc autem Jejunium, quod in mensi Junio agitur, nunquam agitur ante Pentecosten, tamenque prius eventus terminus ejus regularis: at si venerit in ipsa septimana Pentecoste, minime differtur.

Inter. Et quomodo tunc facias utramque, jejunium, & solennitatem?

Resp. In hoc nihil erramus. Nam ut primò dicam

Tom. I.

de primo quoque jejunii, id est, quarta feria, post Capitulum solent omnes in Claustris ad Ictonem: cum visum fuerit, pulsatis signis ad Tertium: Oratione facta, induuntur albis, post Tertium capitis. Cantatur officium Spiritus Domini ad quod tamen legitur de Actibus Apostolorum scribitur lectio, & Evangelium feriale. Post Sextam quasi passiviter dormitorum ascendunt: auditio signo descendunt, lavant manus & faciem, & Ecclesiam intrant. Post Oracionem, & posteaquam Sacerdos cum suis suffraganeis erit velatus, imponitur officium, *Deus cum egredieris*. Ad quod cum legantur due lectiones, duæ quoque Collectæ dicuntur, & non amplius. Prima lectio est de libro Sapientie: Evangelium de quinque milibus hominum in quinque panibus & duobus piscibus saturatis. Cantus Alleluia minime cantatur, sed tantummodo Responsorium, vel quod alii Gradale vocant. Unà vice recitant post Nonam, & adipe abstant. In diebus jejunii sequentibus nihil est alter agendum, excepto quòd nec capiti, nec albis generaliter induuntur, & Collectæ, quæ dicuntur in privatis diebus, ad Missam majorem non omituntur. Idem autem jejunium si contigerit extra Pentecosten, non alia tamen officia, quam & ad Pentecosten pertinentia ex more cantantur & in Sabbato post ostendam; qui Responsorium cantaverit, & Lectionem legitur præter Epistolam, cum albis esse indutus solet se exire. Cantor qui tenet Chorum in capiti, alius ad orationem procumbentibus, non procumbit, & ad illam orationem quæ fit ante Nonam exit de Choro.

CAPUT XXVIII.

De Festis Sanctorum venientibus post Pentecosten.

Interrogat. **A**D Nocturnos privatarum noctium sitalis Lectio, ut superius diximus, jugiter est deputata, quomodo agnis commemorationem Sanctorum, pro quibus tamen duodecim Lectiones non sunt?

Resp. Bene mones; nam de Sanctis hujusmodi utique sunt tres Lectiones cum Responsoris quoque tribus; & ipsæ Lectiones excerptæ sunt in aliquo sermone vel Homilia quæ ad hoc maxime competere videtur, quamquam non ita fiet in Paschalis diebus, in quibus si tria Responsoria canebantur de Sanctis, tamen Lectiones erant de eo libro qui est ea legendus erat septimana. Et ut quæstionetur adhuc aliquid superrogaverim de eisdem Sanctis, ad Nocturnos propter illos nec Hymnus nec Psalmi feriales mutantur. Invitatorium, Capitulum, Versus, & Collectæ de eis sint dicenda. Ad Laudes Antiphone pro eis utique mutantur; & singuli Psalmi habentur de eis de quibus sunt; & ad reliquas Horas Antiphone aliquid ad Officium Missæ; cum officio eorum recordatio ex toto clauditur & finitur. Nam postea ad Horas quo officium sequuntur, nec Antiphone, nec aliud quidquam est de ipsis. Sed si evenierit, ut eorum memoria in aliquo Dominica sit agenda, post Vesperos regulares in Sabbato cantantur Antiphone de illis, & sequitur Collecta. Ad Nocturnos simul cum Invitatorio, & cum Evangelio, quatuor extreme Lectiones fiunt de ipsis, postea pleniè ad Matutinas laudes, & in die Missa matutinali. De cætero, quod ad Dominicam pertinet tenetur. Secundum quoque in privatis diebus hujusmodi de Sanctis Collecta dicta fuerit ad Vesperos, quòd illa nec ad Matutinas laudes, nec ad Tertium, nec ad majorem Missam mutantur.

OO OO

CAPUT XXIX.

De *Jejunio qua fieri solent quæritur & festis Feriæ.*

Si imbecillitas nostra patenter, dignum effect secundum edictum præceptoris nostri sancti Benedicti, ut post Octavas Pentecostes statim in omni quartâ & festâ feriâ jejunamus faceremus; quod si non amplius, tamen utcumque non omittimus facere in suo & prædictarum feriarum; in quo post Tertium ieiunium, post Sextam dormitorium ascendentes simulamus meridiana potius quam geramus, quia mos pulcherrimus signum ut in Ecclesiam redeamus, facturi nudis pedibus processionem: calcet nostris deponimus in Claustro prope camales, ut pedes lavati sint in prompta. Inchoatur autem ipsa processio eodem modo quo in Rogationibus, cum Oracionibus Antiphona, Psalmo & Collectâ: omnia signa non pulsantur, sed tantum duos & hoc inchoatur ante introitum Puerorum. Ergo cantando aliquod per preceps, ut est Antiphona, *Propitius esto*, & alia, *Miserere Domine*; procedit per cœmeterium ad Ecclesiam 5. MARTIS: ad cuius introitum & cantus & Collecta est de ipsâ Domini nostri. Proccumbitur super formas ad orationem; Dominus Abbas imponit Psalmum 145. pro his qui in cœmeterio sunt sepulti, & Sacerdos sequitur cum Collectâ, *Domine cæcis miserere.* Incipitur Letania doctus pronuntiatis, cum quâ per Claustrum & per vestibulum Ecclesiæ venit in Chorum: Sanctus, ut præmissum est, primum diem jejunamus: postea in loco jejunii aliquod opus manuum sapius agitatur à nobis. Quotiescumque autem per aliquam occasionem jejunamus in zestate, non mutatur illud de silentio post Tertium, & de ascensione dormitoris per Sextam. Et si est quarta aut sexta Feria, facimus sicut modò dixi, dis-calciamus processionem: exceptè solâ vigiliâ sancto-rum Apostolorum Petri & Pauli, & Assumptionis sanctæ MARIÆ; si tamen & ipsæ aliquando eveniunt in tali die. Solet etiam remanere si quem De-functorum sepelimus, vel si qua persona talis & hujus dignitatis advenerit, cum processionem faciamus, vel si major Capla nostra cum Sancto-tum reliquis ad aliquam villam nostram destinamus, ut sepe contingit, pro timore prædium & caprarum, cum quibus & omnes alii, & pulsatis omnibus signis usque ad exteriora portam eximus, & eandem reverentiam deferimus in reportando.

CAPUT XXX.

De *Opere manuum.*

Interrog. Quod paniculum tercijj de opere manuum, plus aliquantulum refer; refer, inquam, quid sit illud opus manuum, & quo modo fiat?

Resp. Certè, ut non mentiar quod ego sapius vidi, non erat aliud quam fabas novas & nondum bene maturas, & tollitulis suis egere, vel in hoeto malas herbas & inutilis, & que bonas herbas suffocabant, erueret; & aliquando panes formare in pistrino. Qualiter autem fiat, ut hoc etiam digeratur, in die quo agendum est, illud ut frater ferretur, factis oracionibus signum pulsatur ad Primam: quam alii Psalmi intermissis, sola sequitur Letania, Missaque matutinalis: Capitulum quoque plus corrigitur quàm in aliis diebus; nec cum Psalmidâ, ut moris est, ut ad sanctam MARIAM, sed percussâ tabullâ, & præmissio *Benedicite*, Dom-

nus Abbas pronuntiat, Eamus ad opus manuum. Imponitur Psalmodia que post Primam est inter-missa; incedunt cum processione, ita ut Pueri sint primi, Priores novissimi. Cum ventum fuerit ad locum operandi, versi omnes ad Orientem per ordinem consistunt. Ad finem unius Psalmi cantant ante & retrò, & Domino Abbate pronuntiant tunc dicunt hunc versum, *Dux in adiutorium*, &c. Sequitur, *Kyrie eleison, Pater noster, Versus, Ad-tertium nostrum*; factâ cursu inclinatione, incipiunt operari. Hæc autem psalmodia que cantatur inter operandum; primum qua remanet post Primam, & post Capitulum: postea omnes regulares Horæ more Canonico-rum à Primâ incipientes. Inæt eujus etiam præces subiungitur etiam Psalmus quintus, & septem Psalmi per alias Horas divisi: tres qui remanent toties præces Completorii dicuntur; & Completorium ipsum præcedunt Vespere pro fidelibus De-functis, adnectuntur Psalmi qui solent dici pro familiaribus post Tertiam, & post duas Horas que sequuntur. Si visum fuerit Domino Abbati, ut amplius operentur, ampliatur quoque psalmodia de Psalmo, *Ad Dominum cum tribulatione*, usque ad finem Psalterii; & tunc etiam à principio, *Gloria Patri*, &c. post tres Psalmos interposito. Verùm illi Psalmi pro familiaribus finis, postea Dominus Abbas cum primò voluerit, immittit Fratribus ab opere cessare, & ad se magis appropriare, jubet ut aliqui legant, citius tamen finitum, quia ipse facturus est inde sermonem: loquens aliqui tale, maxime de vitâ Patrum, quod adificet soditates: quo finito, iterum imposta psalmodiâ revertuntur; quam & Pueri cum primam Claustri finem attingunt, aliove voce levant, nec prius in Capitulo consistunt, quam Conventus ante Capitulum, Domino Abbate pronuntiant Versum, *Ad-tertium*, faciunt univèrsi ante & retrò; & iterum præ-missio, *Benedicite*, accipiunt licentiam loquendi. Ergo Nona quoque magis quàm in aliis diebus ac-celeratur. Postquam ventum fuerit ad horam lo-quendi, retrò ad opus manuum ire compelluntur.

Hæc est psalmodia quam tunc adorantur. Primus Psalmi pro familiaribus, qui post Vespere ex more dicuntur: Vespere de omnibus Sanctis, Vespere pro fidelibus Defunctis cum Antiphona: Offi-cium pro Defunctis absque Matutinis laudibus, que semper ad noctem servantur, *Dux avertit. Verba mea*. Postea inchoat psalmodiam ubi cum præce voce intermitterent. Postquam reversi fuerint, è vice sermo fieri solet in Claustro; à quo exurgentes & facientes ante & retrò, Domino Abbate ex toto pronuntiant, tum iterum dicunt hunc versum: *Benedicite ei Domine Deus*; & sequitur *Kyrie eleison* cum familiari appendicio; & novissimè Versus, *Ad-tertium nostrum*: & factò ante & retrò datur licentia loquendi. Si videtur Domino Abbati ut opere factò bibant, postquam pulsato signo ad Vespere fecerit orationem, cybalis percussio vadunt in Refectorium, & pocio propinat melle, vino, & absinthio confecta. Et sciendum est quia quoties hoc contigerit, postea nequaquam, ut aliquando solent, bibent inter collationem. Quòd si non nisi semel operantur, tunc sermonis locus est in Clau-stro, & Versus ille non differtur, ut non statim dicatur, *Benedicite ei Domine*. Et si quando fiunt in sequente nocte duodecim Lectiones, minimè bis operantur. Si in pistrinum ierit ut panem faciant, propter opus hujusmodi non differunt illos post Primam Psalmos pro familiaribus, vel septem Psalmos. Post Capitulum lavant generaliter manus, & non strigunt; & sic imposta psalmodiâ procedunt in pistrinum. Pueri, vel si quis non famus manus ha-

bet, non se introrunt ut tangant quid de consuetudine sanctorum, & hiis quibus partes formantur, postea quidquid fideus fuerit in eorum facie, minime tangunt illos, nec os aperiant ad psalmodium, ne forte de fidei quod saluat in malum. De sermone quoque nulla tunc mentio fieri solet. nec alio versu clauditur illud opus manuum, quam cum eo. *Adventurum nostrum in nomine Domini.*

CAPUT XXXI.

De Dominica tertia post Pentecosten, & septimanâ.

Post commemorationem sanctæ Trinitatis, in illâ Dominicâ que primò occurrerit cantantur Responsorium de libro Regum usque ad Calendas Augusti. Et tunc de libro Salomonis usque ad Calendas Septembris. Quibus ad unam vicem cantatis, in cæteris Dominicis ad Nocturnos tertium, septimum, & undecimum Responsorio cantantur de sanctâ Trinitate, quartum, octavum, & duodecimum illa minora, ut est, *Domini est terra*: Quorum etiam similia cantantur, si qua Sanctorum festivitas cum duodecim lectionibus agit: que tamen non sit de majoribus, sed talis, ut est quælibet Dominica: & non solum in hoc tempore, sed etiam postea festiva quam venerit Pascha. De hac autem Dominicâ, & septimanâ non est abs re si plus aliquantulum dixerò quam de aliis, quia nonnulla, quorum usus est in illis ad obsequium divinum, reantur etiam per omnes Dominicas & septimanas usque ad Adventum Domini, excepto si non pro aliqua festivitate mutantur. Primò ad Vesperos in Sabbato Capitulum, *Benedictus Deus*. Quod etiam tam in privatis debet, quam in Dominicâ ad Vesperos, semper idem est. Ad noctes sequentes tria sunt Invitatoria vicissim, id est, *In manus præ. Adoremus Deum.* Ad Cantica, Alleluia, ut Antiphona, *De Sun.* Ad Laudes super Psalmos tres, Alleluia, ut, *Duo vobis.* Ad Hymnum trium priorum Antiphonarum proprie habentur: ad sequentem Psalmum, Alleluia, ut Antiphona. *In Domino laudabuntur.* Cap. *Benedictus & claritas.* Ad Primam, Alleluia, ut, *Horas conclusit est*; Capitulum, *Regi æterni sæculorum.* Collecta de sanctâ Trinitate, quæ etiam ad hanc Horam, & in hoc die, per totum annum semper est dicenda; nec pro aliquâ vel præcipuâ festivitate mutanda. Post consecrationem salis & aquæ, Antiphona, *Asperges me*: in exitu processions ad Ecclesiam sanctæ Mariæ Antiphona vel Responsorium de ipsâ: per Claustrum de illis tribus Antiphonis una, id est, *Cum venerimus*; alia, *Oremus delictis nobis*; alia; *Omnipotens Deus, sustinet te*: & si opus fuerit amplius quid addi. Antiph. *Dimittite nobis Domine.* Ad statuum in vestibulo Ecclesiæ Antiphona, *Benedictus nas Deus*, vel aliquod Responsorium de S. Trinitate: in Choram redeundo Antiphona vel responsum de sancta Apostolis Petro & Paulo. Ad Tertium Alleluia, ut Antiphona, *Christi Fides*: Capitulum, *Dei charitas est*: Ad Sextam, Alleluia, ut, *Inter natos*; Cap. *Alter alterius*; Ad Nonam Alleluia, ut, *Inveniant*; Cap. *Empti enim estis.* Collecta ad Sextam & Nonam, *Dei qui confusus.* *Gratia tua quæsumus.*

In privatis noctibus ad Nocturnos est Capitulum, *Psalter.* Ad Laudes, *Nex processit*; ad Primam Capitulum, *Pacem & veritatem*: Collecta, *Domine Deus Pater qui ad principium*: Que ambo privatis debent ita fuisse conclusata, ut nunquam ab eis separentur. Ad Tertium Capitulum, *Domine Deus*; ad Sextam & Nonam eadem que in Dominicâ; Collecta que notantur in Collectaneo. Ad Completorium Cap. *Tu autem in nobis*; & Collecta

Psalter quæsumus; illa sunt immobilis, ut live sit des privatis, live solemnibus, ipsa nequaquam moventur. Quod si non est Dominica dies, & tamen doctum lectiones; ad Primam est Collecta. *In hoc hora hinc dies quæsumus.* Que notiora admissa, presentia, velut quod in Sabbato ad Vesperos super Canticum Evangelii Antiphona, *Quæ germana est*; Responsorium de eodem libro; ad Laudes, & lecturus Vesperos de Evangelio, vel quod in privatis noctibus ad Matutinas est de ipso Cantico, ad Vesperos iterum de Evangelio. Eo quoque Sabbato, in cuius sequente nocte aliqui sunt Responsorio inchoanda, non cantatur ad Vesperos feriale Responsorium, sed unum de ipsi Responsorio inchoanda. Si autem meministi eorum que superius in aliis locis memoravi; nec tacente modo, tamen scire potes, quod Collecta que ad quælibet Dominicam pertinet, dicenda est in Sabbato ad Vesperos, & post Nocturnos ad Evangelium, ad Matutinas laudes, Missam matutinalem, ad Tertiam, ad majorem Missam, utroque Vesperos. In privatis autem noctibus habentur in Collectaneo, & hæc Collecta que dicenda sunt ad Nocturnos, & Laudes, & Vesperos. Et Sacerdos si voluerit, ut non reprehendatur, caveat ne aliquam dicat ignotam, sed que bene simulet illud Gregorianum, & sui mediocritate, & ipsorum verborum humilitate.

CAPUT XXXII.

De Nativitate S. Joannis Baptistæ.

Inter natos matricum, juxta ipsius Domini testimonium, cum nemo surrexerat major Joanne Baptistâ, non est indignum si ejus quoque solemnitas solemnitas quam aliorum Sanctorum celebraretur. Celebratur autem ejus Nativitas cum Octavis, nec sunt plures Sanctorum pro quibus hoc fiat; tantum alia quatuor Festivitates similitè aguntur, id est, Nativitas Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli; Translatio S. Benedicti; Assumptio sanctæ Mariæ, & depositio S. Martini; de quibus, ut primò dicam quod omnes communitate habent, primò nocte post Laudes & præcedentes Vesperos agitur processio ad Altaris singulorum, excepto Natali Apostolorum Petri & Pauli, in quorum honore est ipsum Altare principale. Agitur autem cum aliquo Responsorio, Collectâ quoque aliquâ sequente cum tonali pronuntiatione. Per totam singulorum festivitatum septimanam vena non peccat ad initia Horarum, nec procurantur super formas ad preces. Item ad singulas Horas de psalmodia non minus ornatur, quam in Paschali tempore quoties duodecim Lectiones non habent. Octavas die totus est solemnitas, duodecim lectionibus agendis. In eâ quoque Dominicâ, si qua venerit, non aliud legitur vel cantatur quam de ipsi. In privatis noctibus, etiam si sit tempus æstivum, tamen tres Lectiones cum tribus Responsorio sunt; principis quoque Collecta, que in primo die ad majorem Missam dicebantur; postea usque ad octavum diem semper est dicenda ad Laudes, Tertium, majorem Missam & Vesperos. Præfatio autem tantum in primo die ad utramque Missam, in octavo die ad solam majorem. Hoc solum minus habent, & ab aliis distat. Nativitas sancti Joannis, & Translatio sancti Benedicti, quod in octavâ nocte novissima Nocturnorum Responsorio sunt de his minoribus, ut est, *Tuus es pater.* Quod tamen omnibus ejusdem festivitatis, que in civitate veniunt est commune, Dominicâ interveniente ut similia Responsorio cantentur. Igitur succedat præfatio; quod, ut dicitur, commutetur

habent, videndum est modò quod præcipè pertinet ad in motam S. Joannis. In vigilia ad Vesperos Collecta, *Prælia quæsumus amplexibus Dei in semine tuo.* In nocte ad Evangelium, *Concede quæsumus amplexus Dei.* Quæ & per Octavas frequentantur. Ad Matutinas, *Deus qui præfatum diem* quæ ad Tertiam, ad Missam, & ad Vesperos iteratur, ibique ex tuto finitur. Verùm nescio si quæ dicerentur, quod non jam novis perca quæ à me superius de solemnitatibus sunt relata.

Intra: Non sum oblitus illarum; verumtamen est quod adhuc libenter audierim, quo ordine per Octavas ad Nocturnos, & alias Horas Antiphonæ dicantur.

Resp. Hoc etiam à Fratre, cujus scribè meminì, quæret non omni, & aliud articulo vel de ipsa Octava, vel de aliis, nisi quod libè rursus mihi diceret: pro cupis testimonio, solemnitas diè agitur, si venient v. g. in feria sexta, in Sabbato quod sequitur in primo Nocturno super Pissimos Antiphonæ, *Præfatum te formatur.* In 1. Antiphona, *Alphonia.* Ad Matutinas verum super Pissimos, *Elizabeth Zacheria.* Super Cant. Evangelii, *Isaacham parvulus:* ad Primam, *Ne somnas:* ad Tertiam, *At isti Domini:* ad Sextam, *Ecce deli:* ad Nonam, *Domini ab inter:* ad Vesperos, *Incens est nomen:* ad Magnificat, *Pro eo quod nos credidisti.* Ad Donatianum in 1. Nocturno, *Peser os meum:* In 2. *Formans me:* ad Cant. & ad Matutinas de SS. Joanne & Paulo; post Canticum Evangelii, *Aperiam est os:* ad Primam, *Elizabeth:* ad Tertiam, *Isaacham:* ad Sextam, *Intra natus:* ad Nonam, *In puer:* ad Vesperos, *Ex inter sanctissus:* ad Magnificat: *Es præfatum omnia.* Ferià secundà in 1. Nocturno, *Is est os meum:* in 2. *Formans me:* ad Matutinas de S. Irenæo & sicus ejus: de S. Joanne Antiph. *Incens vocatur:* ad Sextam, *Rege, vultus:* ad Non. *Naturus vocatur:* ad Vesperos, *Ipsi prædixit:* in 1. Nocturno, *Puer qui natus est.* Ferià 3. in 1. Nocturno, *Ex inter omnes:* in 2. *Intra natus:* Matutinali Missa de S. Leone; deo ad solam Primam Antiphona de eodem: ad Tertiam, *Incens est nomen:* ad Sext. *Ipsi prædixit:* ad Non. *Ex inter:* ad Vesperos non de S. Joanne, sed de S. Petro; & 1. Antiphona, *Beati erant:* propter quos etiam interitur Octava, ut non amplius dicantur de S. Joanne, nisi post Matutinas & Vesperos regulariter, una Antiphona & Collecta; de quo tempore Octava diè plenè celebratur tam cum duodecim ad Nocturnos Antiphonæ, quam etiam 12. Lectionibus & Responsionibus.

CAPUT XXXIII.

De Natali Apostolorum Petri & Pauli.

Vigilia Natalis SS. Apostolorum, & Vigilia Assumptiois sanctæ Mariæ habent aliquod singulare, & quod in nullis aliis sanctorum Vigiliis solè igitur: nam ad majorem Missam pullantur omnia vigilia, & præter quod non Angelicus; immo nec Alleluia cantatur, alia solemniter canitur tunc. Chorus, ut auit, ab uno tenetur in capis; & Responsorium à duobus cantatur in capis; subduogus vestitur tunicâ; Diaconus dalmatica; unus ostret, omnes accipiunt pacem; *Kyrie elison. Sanctus. Agnus Dei,* singula cum quotiescunq; melodiâ cantantur. Est autem in priorè Vigiliâ, ut de supra meminì, Deposito S. Leonis Papæ; & de sequente Deposito sancti Eusebii Presbyteri, de quibus & Missa matutinalis canitur; propter quod

tamen generalis oblatio non emittitur, & post à uno accipitur. Post primam Collectam cætera quæ sequuntur omnes sunt pro Desinè: quod similiter fieri solè quoties eadem Missa cantatur pro salute vivorum; non autem est consuetudo ut unquam in duodecim lectionibus hoc fiat.

Sed revertamur ad ipsam Natale Sanctorum Apostolorum. Dominus Abbas constituit ante hos annos. Post primam Collectam cætera quæ sequuntur omnes sunt pro Desinè: quod similiter fieri solè quoties eadem Missa cantatur pro salute vivorum; non autem est consuetudo ut unquam in duodecim lectionibus hoc fiat.

Sed revertamur ad ipsam Natale Sanctorum Apostolorum. Dominus Abbas constituit ante hos annos. Post primam Collectam cætera quæ sequuntur omnes sunt pro Desinè: quod similiter fieri solè quoties eadem Missa cantatur pro salute vivorum; non autem est consuetudo ut unquam in duodecim lectionibus hoc fiat.

Sed revertamur ad ipsam Natale Sanctorum Apostolorum. Dominus Abbas constituit ante hos annos. Post primam Collectam cætera quæ sequuntur omnes sunt pro Desinè: quod similiter fieri solè quoties eadem Missa cantatur pro salute vivorum; non autem est consuetudo ut unquam in duodecim lectionibus hoc fiat.

Tertius dies est quoque Octava Nativitatis apostolorum S. Joannis Baptistæ, in quo communiter servitur Apostolorum meminimus ad vices prænominate, non quato de pro computo, quæ supra, v. g. propositus; cum sit Sabbatum in primo Nocturno Antiphonæ, *Tolle signum meum.* in 2. *Incens erant meum.* Respons. 1. & 3. de S. Petro 2. de S. Paulo. Ad Mat. Laud. *Petrus Apostolus & Paulus:* ad Benedictus, *Inseparabilis fides:* ad Primam Antiph. *In omnem terram:* ad Tertiam, *Tam cum dicam vobis.* Officium Missæ non est aliter cum omnibus suis appendiciis, quàm quasi generaliter de Apostolis, sicut & alio diebus infra Octavas, præter Collectam, quæ sola præcipè est de S. Petro & de S. Paulo; ad sextam Antiph. *Tradite enim vos:* ad Nonam, *Gaudete & exultate:* ad Vesp. *Gloriosi Principes terra:* ad Magnificat Antiph. *Ipsi sunt veri sancti.* Dominica in 2. Nocturno Antiph. *Petrus Apostolus:* in 2. *Incens parabilis fides:* ad Cant. *Vos qui reliquistis omnia:* ad Mat. Laud. *Beati patres:* ad Benedictus, *Sanctum & verum lancea:* ad Primam, *Hoc est præcipium nostrum:* ad Tertiam, *Maronem charitatem:* ad Sextam, *Vos amati mei:* ad Nonam, *In parentis vestra:* ad Vesperos, *In regeracione:* ad Magnificat, *O vultu Januæ.*

Ferià 2. Translato S. Martini, de quo etiam ad Nocturnos alia Resp. simul cum Antiphonæ omnibus sunt de ejus vita, tamen 3. & 7. & 11. sunt de illis rebis quæ pertinent ad quemlibet Confiteorem, & similiter diè Antiphonæ ad Matut. Laudis. Ferià 3. in 1. Nocturno Antiph. *Principes papa-*

lerum : in 2. Tradere enim vix : ad Mat. Laud. *Hac est preceptum istum* : ad Primam, *Alacrem claritatem* : ad Tertiam, *Patris amicos eius* : ad Sextam, *Beati patris* : ad Nonam, *In parietibus vestra* : ad Vesp. *Beati cruce* : ad Magnū. *Ipsi sunt due olive.*

Tertio 4. cum sit dies octavas 12. lectionibus 2-gendis : ad Nocturnos & Antiphona & Responsoria de his duobus Apostolis alternantur. Quomodo autem, quia in ulla Antiphona inventi, ceteri de ipsa brevi factum notare curavi, & ita quoque vestre communico dilectioni. Ad Nocturnos 1. Antiphona, *In Flatus* : 2. *Qui operatus est* : 3. *Antiphona* : 4. *Senatus* : 5. *Petri Apostolus* : 6. *Atibi vivere* : 7. *Fallum est* : 8. *Tu es via electio* : 9. *Adveniens Petrus* : 10. *Magnus S. Paulus* : 11. *Petrus Antiphona* : 12. *Beati carmen*. Responsorium 1. *Tu es pastor ovium* : 6. *Repositio est mihi* : 7. *Ego pro te rogabo* : 8. *Sancti Antiphona*, *Gloriosus Princeps terra* : *Relig.* : 9. *Beatus et Simon Bariona* : 10. *Magnus S. Paulus* : 11. *Quedamque legaverat* : 12. *Ipsi sunt due olive*. Ad Mat. Laud. Antiph. *Petri Apostolus & Paulus*, &c. *O Celi janitor*, &c. *In regeneratione*. *Insuperabilis fides*. *Sanctum & verum lumen*.

CAPUT XXXIV.

De Translatione S. Petri Benedicti.

DEpositio Præceptoris nostri S. Benedicti cum sit in Quadragesima, non est opportunum propter ipsum ut cum Octavis celebraretur, propterea quod ea vice non bene possumus, ut in ejus Translatione factus, & ipsum celebremus cum Octavis, de qua qualiter facta fuerit, vel cujusmodi persona in Gallias sacro-sancta attulerit ossa, manifeste litterarum testimonio non caremus. Et in primis nocte legunt ad Nocturnos, & in aliis per Octavas nocturnos, pulcherrimus sermo Domini Odonis de eodem Patre. Verum ut iterum manifestiora transferamus, veniamus ad ordinem Antiphonarum per Octavas ad singulas Horas cantandarum, in quo placet mei simili poterit errare, si non habet inde aliquod aliquo modo pernotatum. Igitur ut computum semel incursum teneamus, solemnitas de qua agitur si evenit in x. feria vel in feria 3. In 1. Noct. Antiph. *Fuit vir vixit* : in 2. *Ab ipso parvulus* : ad Mat. laudes Antiph. *Beatus vir Benedictus*, alia, *Erax vir Domini* : ad 1. r. *Dum in hac terra*, ad Tertium, *Liberius genere*, ad sextam, *Relictus Nomine* : ad Nonam, *Recepit spiritum* : ad Vesperos, *Vic magis* : alia *Sanctissime Confessor*.

Feria 4. in 1. Noct. Antiphona, *Compaffus* : in 2. *Experatus & Præceptoris* : ad Noct. laudes, *Erax vir Domini* : alia, *Gloriosus Confessor* : ad Primam, *Cumque sibi confiteretur* : ad Tert. *Inno confilio* : ad Sext. *Tunc ad locum* : ad Nonam, *Tamam gratiam* : ad Vesp. *Qui dum cretum pergeret* : alia, *O beatus viri Benedictus*. Feria 5. in 1. Nocturno, *Fuit vir vixit* : in 2. *Ab ipso* : ad Mat. laud. *Gloriosus Confessor* : alia, *Vir Domini* : ad Primam, *Dum in hac terra egisset* : & reliqua ut in feria 3. nisi ad Magnū. *Oratio S. Benedictus*. Dominica in 1. Noct. *Fuit vir vixit* : in 2. *Compaffus* : ad Cantica, *Hic magis* : ad Mat. laud. *Per quidam parvulus* : ad Primam, *Beatus vir Benedictus* : ad Tertium, *Vir Domini* : ad Sextam, *Gloriosus* : ad Nonam, *Vir Domini* : ad Vesp. *Oratio* : alia, *Exultet amoniam*, &c. De octava die non habeo aliud referre,

preter quod de supra jam retuleram. Unum tamen est cuius nondum memini, quod ad secundas Vesperas super Psalmos hic quatuor Antiphona cantantur, quæ ad Nocturnos primæ fuerunt : & hoc fieri solet non in hac tantum festivitate, sed etiam in aliis, si Antiphona Nocturnorum sunt alia similes, ut magis sint tractæ de vitiis Sanctoorum, quam de textu & materia Psalmorum.

CAPUT XXXV.

De benedictione vitarum, & aliorum fructuum.

IN multis libris Multibus habetur benedictio vitarum, & maxime ad Natalem S. Sura Martyris & Patris, sed si nonnulli sunt mature, Cultus Ecclesie observat quando primiti maturefcent, ut faciat eas ad Ecclesiam deferri: aliam Armano repræsentat, & Armano Sacerdoti inter Canonem ad Hortum competentem & prænotant, & ut eas benedictat. Postea in Refectorio per Sacerdotem distribuantur in loco hostiarum, quod non omittitur etiam illi dies Dominicis, sunt præterea & alie tres species quæ ex more in Refectorio beneduntur, ad est, novellæ folia, novellæ panis, & mustum : & hoc modo : lectio præ inchoatur, post cuius verbum primum benedicens in medio Refectorie habet mentem principalem, & præmissa salutatione singulari benedictio : libas ita : *Benedic Domine his fructibus* : pro pane : *Benedic Domine creaturam istam panis* : pro musto : *Domine immortale JESU Christe*, qui ex quinque panibus & duobus piscibus quæque milia hominum satiasti, &c.

CAPUT XXXVI.

De Assumptione S. Mariæ.

IN vigilia Assumptionis S. Mariæ ad Vesperas super Psalmos Antiphona, *Tota pulchra es* : Collecta, *Deus qui Virginem* : ad procelionem vespertinalem, Respons. *Super salomon* : Collecta eadem quæ supra : ad Nocturnos legatur sermo sancti Hieronymi, *Cogit me*, & *Paula*, qui cum tanta sit excellentia, ad nonam Lectionem nequaquam pronuntiatur Evangelium, sed omnes Lectiones de eodem sermone sunt. Evangelium, *Repleta est Spiritu* : Collecta, *Veneranda nobis*. Eadem ad ambas futuras proceliones. Ad Matutinas laudes, ad tertiam, & majorem Missam Collecta, *Familiarium suorum* : quæ per totas Octavas dicenda : ad procelionem matutinalem, Respons. *Gaudet Maria*. In die Antiphona, *Tota pulchra*. Per Circuitum, Respons. *Quæ est ista alia*, *Ista est fecunda* : ad Sessionem, *Gaudet Maria* : ad introitum Ecclesie Antiph. *Habe Beata virgo* : Respons. *Beata es Virgo* : ad majorem Missam Credo, sicut etiam ad omnes festivitates Beate Mariæ : ad Vesperas Psalmi, *Dixit Dominus*. *Latus*. *Nisi Domini*. *Memento*. Excepta Hypapante Domini. De ordine Antiphonarum quæ dicenda sunt ad omnes Horas per octavas, non extraxerim opus esse ut aliud dicam, nisi quod ad Nocturnos singularium nocturnum sunt quoque de Nocturnis primæ noctis item ad Matutinas Laudes de matutinis Laudibus : ad ceteras Horas hæc cantari solent Antiphona, quarum prima est, *Eccc in pulchra* : Et officium per Octavas. *Salve sancta Parens* : in octavo die, *Gaudemus*. Ad omnes hymnos Horarum additur, *Gloriam hæc omnia Domine tua eras*, &c.

de primarum] Scilicet, sicut Asterius ad hæc verba : Per

quam hæc omnia Domine tua eras, &c.
○○○○○]

via sibi Domine qui nasci: & similiter ad omnia festa S. MARIE.

CAPUT XXXVII.

De eo quod cantatur in Septembris.

IN Septembris cantantur Responsoria de libro Job per duas Dominicas. Item per duas Dominicas de libro Tobie, Josue, Elhet, & Eliez. Quod si qua Festivitas occurrerit in ipsis Dominicis que impediret si ad presens ageretur, et Responsoria de prelatiis libro suo tempore cantari non possent, pro huiusmodi in sequentem diem ipsa Festivitas differatur, & non erit necesse vel hoc vel illud remanere. Hic quoque omittuntur Responsoria de Sancti Trinitate, & illa minora de volumine Psalmorum, ut non ad Nocturnos inter alia Responsoria cantentur. Hic enim inchoatur, ut quotquot Responsoria cantantur, ad Nocturnos vel Matutinas laudes cum Gloria Patri, his & adhuc adiungatur, *Sicut erat*: quod his usque ferbit ad Pascha ad Vesperos; amodo autem non ad Vesperos, sed, ut proximum est, ad Nocturnos, & Matutinas laudes, usque iterum ad Pascha. Sciendum tamen est, quia si talis Festivitas celebratur ut duo simul primum Responsorium cantent; tunc hanc adjectionem non observatur.

CAPUT XXXVIII.

De Exaltatione S. Crucis.

IN Exaltatione S. Crucis, sicut etiam in Inventione, agitur aliquid contra morem aliorum Festivitatum. Nam cum t. Vespere sint de sancta Cruce, ad Nocturnos Psalmi omnes, & 8. Lectiones sunt de sanctis: sed iterum de sancta Cruce post antiphona, Domine ancipiti: quorum prima incipit in eo versu, *Pro iniquitate*: secunda in eo, *Egressus est*: & postea non solum 4. extremas Lecturas, & Matutinas laudes, sed etiam de cetero omnes Horae sunt de sancta Cruce. In ejus autem Exaltatione, sicut Tertia, priusquam Officium Missae inchoetur, postetur Crux pallio cooperata a duobus albatibus ante Altare principale; quam discoopertientes, imponant Antiphoniam, *Eec lignum Crucis*, & omnes veniens pecant, & tapetibus in terra constitatis, ita ut sint albatibus ad terram prostratis adhaere: interim Antiphona post Antiphoniam pronominatam sequitur alia, id est, *Crucem suam*; que recitatur per singulos versus Psalmi, *Deum misereatur*, & postea quilibet aliorum Antiphonarum de sancta Cruce; que postquam adorata fuerit in Conventu, sublevarit cantando Antiphoniam, *Super omnia*; & venis iterum ab omnibus ibi petenda. Psalmi ad Vesperos, *Dixit Dominus*, *Confitebor*, &c. super quos eadem cantantur Antiph. que ad Matutinas laudes prima tantum ablati. Beatissimo Patri, Domino scilicet Odilone videbatur molitum congruere, ut eo die quo Crux adoraretur, jejunium fieri deberet, propter quod consuetum est ab illo, & quasi pro legitimo Ecclesie nostre instituto, ut si Exaltatio S. Crucis eveniret in quarta feria, sexta, vel Sabbato, ea vice minime curetur de termino jejunii Quatuor temporum, sed statim in ea septimana agatur. Adhuc autem de sancta Cruce sciendum est, quia de ea major Missa cantari solet omni 6. Feria, ab Octava Pasche usque ad Adventum Domini; & ab Octava Epiphaniæ usque ad Septuagesimam; nisi forte dimittatur propter Officium alicujus Sancti, vel propter Officium de aliquo jejunio, vel propter

Octava; ferialis tamen Epistola legitur, vel Evangelium feriale.

CAPUT XXXIX.

De eo quod ab Ilibis Septembris semel comedatur.

AB Ilibis Septembris semel tantum comedatur, & in privati diebus de hoc ordine nihil mutamus, quoniam per totam habuimus etiam quoties jejunium sicut. Item in duodecim Lectioibus quibus sumus comesturi, per omnia quoque facimus sicut & prius.

CAPUT XL.

De consuetudinibus incipientibus à Calendis Octobris usque ad Calendas Novembris.

A Calendis Octobris usque ad Calendas Novembris cantantur Responsoria de libro Machabeorum: ad Nocturnos Hymnus, *Primo diebus*: ad Laudes, *Æternæ verum conditor*; & de cetero quoque ex toto dimittitur paulatim meridiana. Si sunt duodecim Lectiones, post prandium sedemus in Claustro ad lectioem, usque dum servitores surrexerint à mensa. Pulsatur lignum majus, & oratione facta, quod minus fuerit, ut Nona cantetur. Ambulamus solito more in Refectorium ut bibamus, sed aqua nequaquam utitur propinator. In privati diebus aurora apparente pulsatur scilla, & continuo nocturnibus indutus scilicet ad Ecclesiam: premittit breviter oratione, cantamus Primam, sequentibus septem Psalmis & Letaniis. Si aliquando contigerit per incuriam Custodia Ecclesie, ut non sit clara dies, sedemus in Choro capite cooperato, & pueri cum magistris in Capitulo, usque dum legere possumus cum luce diei. Vacamus lectioibus usque ad Tertiam: pulsatur scilla, & tunc primum diurnis nos calcamus: locis manibus & facie, & prope capite, imus ad Ecclesiam, & procumbendo ad orationem pueros expectamus; quos ingredientibus pulsatur signum, facimus tres orationes: pulsatur scilla, canitur Tertia, Missa quoque matutinali simul adjuncta. Non solum post Capitulum, sed etiam post sextam habemus licentiam loquendi, quamquam illud signum solet esse brevissimum; nam non amplius erit, quam ut Sacerdos, & ceteri ad majorem Missam revertitur, lavent manus, & sint ad induendum se parati. Pulsatur signum et omnes occurramus ad orationem; qua facta imponitur Letania; & hi vestimentis se, quorum supra memini, ad missiorem Missa. Si est quarta feria aut sexta, post nos auditio ligno discalciamus, quoniam occurramus ad orationem, ut nudis pedibus facimus Processionem. Finis Missa signum pulsatur ad Nonam; & orationem facimus primum eorum exeamus ad lavandum pedes: aut si non est dies in quo processio fiat, in Choro tamen legendo expectamus usque dum servitores procuerint prandere; pulsatur scilla iterum ad Nonam. Quod etiam est non dum discitur, tamen per totam italicam quoties dies est jejunium, similiter observatur.

CAPUT XLII.

De consuetudinibus in Novembris.

A Calendis Novembris cantantur Responsoria de libro Eszechie, Danielis, & aliorum minorum & prophetarum. In privati diebus, & si nullo fuit Octava, postquam semel surgimus, non

redimas ad lecta. Hic deinde saccharum quod omifum est à Curia Domini, ut triginta Psalmos cantemus ante Nocturnos. Item Officium Defunctorum, quod usque post Vesperos agimus, amodo post Nocturnos agere soleamus, Malatinis laudibus quoque Defunctorum simul adjunctis. Reliqua psalmodia, ut moris est, cantatur ad Ecclesiam sanctæ Mariæ; & regularibus Matutinis laudibus Prima cum suis appendicis continuatim adjunguntur. Hic etiam si ordinem nostrum per omnia tenere volueris, habet meminisse, quod postquam officium agitur in nocte, non est opus ut in duodecim Lectiōibus post singulas Horas Psalmus, *Ad Domum eam*, pro ipso Officio canteret; & pro quo primitus à S. Majolo est decretum, ut Psalmus, *De profundis*, simul cum prefato Psalmo diceretur: sed hunc postea Dominus Abbas mutavit Psalmo, *Prope me*; & hoc addidit, ut si Officium geritur in nocte, propter hoc tamen ille Psalmus non aliquando omitatur. Nam & per vias non solum pro Officio, sed etiam pro cetera ratione aliquos naper defuncti Fratris deputatur; & si neutrum fuerit, tamen post omnes Horas sepe pro Fideibus defunctis canatur. Pater autem sepe dicitur, scilicet Dominus Oculis; ut plant misericordie, & perpendens quomodo difficile nonnulli Fratrum pati possent, ut in tanta hyemis aliquando asperitate nudis quoque pedibus procederent, hujusmodi profectionem in quartâ & sextâ Feriâ à Calendis Novemb. usque ad caput jejuniæ pro peccatis suis indulget.

Inverreg. Scite velim cuiusmodi sit intervallum post psalmodiam in Ecclesiâ S. MARTÆ consummatam: vel quod intervallum maximè sit opus vestrum, vel ubi Conventus moretur.

Resp. Breve ut singula respondeam: Intervallum solet temperari, ut Claustralis Prior cum absconitâ totum Claustrum possit circuire: videt namque si omnia Claustris omnia sunt clausa: perlatrat dormitorium à sine usque ad sinem; & nec minus ad ipsas necessarias Pergit in domum infirmorum, ut videat per omnia quo modo se ipsi habeant infirmi. Rediit per Ecclesiam sanctæ MARTÆ in majorem Ecclesiam. Nullum Altare, quo quisquam Fratrum accedere poterit, dimittit invistatum, ut videat quid ibi sit, vel quid agatur ab eo. Fratres autem de Ecclesiâ S. MARTÆ simul excurrit, præter si qui opus habent ad necessarias res, revertuntur in Chorum, & singuli sedent in sedili suo caput cooperit, juvenes, qui in custodia sunt, juxta Custodes suos, de quibus summo prece caveatur ne simul ita sedent, ut non habeant inter se probabilem & boni testimonii mediatorem, & unusquisque postquam caput coopererit, facit quod sibi valetur, vel quod poterit: nam ut mei ipsius pro exemplo meminerim, erat aliquando quod intenteis orabam, aliquando quod Psalmos ruminabam, aliquando quod somno adeo gravatis eram, ut ita sedens vellem nossem dormitare: sed si quis voluerit secretis orare, surgit, & secunda ad aliquod Altare; ubi tamen non datus motatur, ut & locum habeat alius similiter orandi; quia satis pauci sunt Altaria tantorum Fratrum multitudine composita. In qua habitudine diversitate fortassis plures non sunt mei dissimiles. Pater sedens in Capitulo, & per aliquem præcipientem causam adducunt. Quod si tantus est hyemis asperitas, est officina in qua grandis focus ab ipsis Fratribus qui fuerunt coqui prioris septimanæ, preparatur, & illic omnes tam majores quam minores licenter accedunt, cum summâ tamen gravitate, sicut dignum est in tali hora. Amodo quoque usque ad Conam Domini in privati omninô diebus Hymnus Completorii est, *Christe qui lux es*; & si tamen nullus fuerit Obitus.

Inverreg. Sed post Vesperos cum nec ceteris, nec Defunctorum geratur Officium; quid aliud est quod geratur à vobis?

Resp. Imus in dormitoriam, cultellos nostros depomimus, abstrahimus calceros diurnales, & nocturnales induimus; solentem in Claustrum ad lectionem, tangitur cymbalug; ad manus lavemus, & in Refectorium bibere venimus. Sedemus iterum ad lectionem, sonatur scilla ad collationem. Itemque & illud pro certo noveris, quod si aliquando contingit nobis in vita, & de industria nunquam, ut hoc diei adhuc clarè non appareat quando dormitum collocamus; & propterea sustinere possimus inter alia tam prolixas lectiones, que nimirum quibusdam nostris committuntur tam patrios mores, quam ipsam patriam motare volentibus non minus graves essent ad audiendum, quam massa plumbea fore solet ad portandum. Nec mirum quibus non est studium nobiscum dormire, si & ipsi non est studium nobiscum vigilare.

Et quia semel incipi inde loqui, ut subinseram que adhuc de eodem genere novi: in Natali SS. Apostolorum Petri & Pauli, Nocturni & Matut. laudes tante sunt proluxatas, ut semper die adhuc clarè incipiuntur, & nunquam nisi de adhuc clarè fiantur: propter quod cum scire possis, quod illi die non erit hora tardior dormitum collocandi, veni mihi aliquando in mentem, ut ipsam horam solis radio noverem, quem sequenti die quanto cantavimus Nonam in eodem vidisse loca; & ita o momentum præcedentis Completorii à momento Noæ sequenti nihil esset divisi; scilicet potius cum sinceritate, & cum aliquâ devotione vigili interesse, nec erat necesse somno satiatum iterum in Ecclesiâ somno gravari. Fratres qui de foris venturi sunt ad Monasterium, eo præcepto, & câ conditione non semel sunt constricti, ut nonquam post Completorium audeant venire: Frater qui erit ad Vesperos in Claustrum, si ante Completorium comederit neglexerit, post Completorium nullas res grati habebit licentiam comedendi, excepto si tali infirmitate gravatur; verbi grati, ego quidam vice Cellensium vidi totâ die recipiendo vinum occupatum, & de prandio minimè curavit; post Completorium quærens à Domino Abbate licentiam prandendi, propterea nihil obtinuit; & ita impræparatus, veller molles, cobitum recessit. Si videres quoque in Quadragesimâ quali hora domus operam ut dormiamos, utique fatereris satis nos maturè surgere posse ad Nocturnos. Hæc quasi extraordinaria sunt dicta, ut noverim nos in comestationibus noctem expendere nolle.

CAPUT XLII.

De festivitate Omnium Sanctorum, & recordatione Omnium Fidelium Defunctorum.

IN Festivitate Omnium Sanctorum ad utroque Vesp. nec Psalmi nec Antiphonæ fiuntur, & sicut per totum annum de ipsis quotidie cantamus Psalmos, *Confitebor*, *Credidi*, *In convertendo*, *Exspera me*: Hymnus etiam est, *Christe Redemptor*; sed cum tam solemnem melodiam, quam & ipse dies est sollemnis: *Kyrie eleison* quoque ante Dominicam orationem, cum in aliis diebus ad omnes regulares horas tunc et utroque Choro dicamus, in isto tamen ad Vesperos & Matut. laudes nonnulli tantum ad duas vias: quod etiam per totum annum similiter tenemus. Item ad Vesperos & Matut. laudi non alie preces dicuntur quam hi versiculi. *Post partum. In conspectu Angelorum.*

Quantum autem in sequenti die de S. Casario, &

de alijs Sanctis duodecim Lectiones fiar, tamen post Vesperos, pulsatis omnibus signis diuitijs, cantantur quoque Vesperti Defunctorum, & in nocte post Mat. laudes de omnibus Sanctis Officium simul cum Mat. laudibus, & maritimali Missa solemnissimè pro omnibus fidelibus Defunctis; pro quibus & singulis sacerdotes praevas missas sunt cantaturi. Sed nec ad Vesperos, nec ad alias vices de Collectis est amplius dicendum quam una tantummodo Collecta, id est, *Fidelium Deus*. Hoc enim decretum est à Patre Odilone, ut sicut in priorie die Commemoratio fieri solet omnium Sanctorum, sic & in sequenti commemoratio omnium Fidelium Defunctorum. Ergo unde acciderit quòd hoc pater Pater conficiat, qui ejus vitam legit, ibi bene hoc ipsum cognoscere potest. Hic autem, ut quod adhibere superest expiat, duodecim pauperes abertum sunt refectendis de pane, vino, & carne; & quoque pauperes alijs superveniendis, omnibus de pane & vino misericordiam impendenda. In qua refectio nostra non usurij lauro est propter omnes Sanctos, quoniam propter omnes Fideles Defunctos, in ipsa festivitate omnium Sanctorum quidquid panis & vini superest ad mensam, ad elemosinam datur. De hoc exemplari traxit de modo Dominus Abbas (quod jam in alio loco, si meminisset, memoravi) ut post Octavas Pentecostes specialis recordatio fiat illorum in quolibet loco nostro, qui in ipso loco sunt sepulti.

CAPUT XLIII.

De festivitate sancti Martini, & consuetudinibus qua tunc observantur.

Quòd festivitatem S. Martini cum Octavis celebramus, hoc processit à primo loci nostri Abbate iterum, scilicet Domino Odore, qui Turonis oriundus, S. Martini alumnus, & Canonicus erat ibidem; unde Antiphonas non antiquas, sed novas, quas modò cantabamus in Dispositione S. Confessorum & Episcopi, super Nocturnos ipse fecit, ipse Hymnum, ipse quoque, ut praemisum est, Octavas suas indicit. Cujus vita cum sit luculentio rito composita, & de ipsius adeo virtutibus admiranda, S. Patres nostri, sicut in Assumptione S. MARIAE, ita hic quoque noluerunt ut in ejus Depositione aliud Evangelium pronuntiaretur, vel alia Homilia, quam ipsa vita legeretur. Omnibus Horarum Hymnis hic versus apponitur, *Martine per Apolloniam*. Quòd si necrum scire volueris qui cantentur ordines per Octavas Antiphonarum ad Horas; nimirum non minorem Antiphonarum copiam habemus, quam in praefata Assumptione S. MARIAE: alioque quod tunc fecimus, nunc ipsum quoque facere solemus, ut antiquas Nocturnorum Antiphonas ad Nocturnos per seras cantemus. Illas quae sunt de Marat. laudibus ad Marat. laudes. Novas autem, quas jam dixi à S. P. Odone dictas, per diurnas distribuimus horas. Nocturnos ad octavam sic appendentes, cum plenam habeant officium tam in Antiphonis, quam in Responsorium, eà vice cantemus antiquas. Dies autem cum jam sit adeo brevis, adeo à Festo S. Martini usque ad Purificationem S. MARIAE, quoties bis comedimus, post grandium cum expectamus cum Nona Servitores; sed licet, cum à mensis surgimus, Chorum intrantes, & eo sancto ordine quo solemus ad Horas, cantamus eam, & per le postea Servitores; nec amplius ante Vesperos ad bibendum in Refectorium redimus. Per Octavas S. Martini, & per Octavas Domitiae Nativitatis, & Epiphaniae, duas vicibus manducamus, post Matut. laudes dor-

mimus, inde Primam cantamus; officium tamen Defunctorum de loco suo non omittimus inter Nocturnos, & Matut. laudes agendum.

CAPUT XLIV.

De Adventu Domini.

IN Adventu Domini, quoties duodecim sunt Lectiones, abstinentur ab adipe: minimè tamen canatur, *Gloria in excelsis*, quamquam alijs Natali S. Andreae Apostoli tantum deferatur, ut ejus Octava dies pleno per omnia celebretur officio. Ad Primam Capitulum mutatur, sicut etiam in Septuagesimà, ut pro *Regis autem facterunt*, dicatur *Domine miserere nobis*. Per omnes Dominicas usque ad Natalem Domini post Alleluia, Sequentia cantatur: Commemoratio S. Crucis post Vespere & Marat. laud. ornatur usque post Octavas Epiphaniae; unde & post primos Vespere Adventus Domini, non ad sanctam Crucem, sed ad S. MARIAM agitur processio cum Respon. *Misere est*; post Matut. laudes cum Respon. *Ecce Virgo*; Collecta, *Deum qui salvas*, vel *Deum qui de Beata. Gratiam tuam*; *Benedicta*. In die cum Resp. *Ave Maria*; per Claustrum cum Antiphona *Veni emens*; & *O quam casta Mater*: novissimè, ut motum est, cantatur aliquis de Apostoli: sed praefata Antiphona per alias quoque Dominicas non cantatur, nec Capitulum ad Tertiam, *Eccae des venant*, usque ad novissimam Dominicam in qua diciturum est *Gaudete in Domino*. In privatis diebus ad Matut. laud. & Vespere, quod & in alio loco jam non tacui, dicuntur haec preces, *Oremus pro omni gradu Ecclesiae*.

Inter. Numquid & in alijs Dominicis adhuc est in processu. cum Resp. ad Matut. laudes, & Vespere?

Resp. Minimè.

Inter. Er quae Antiphonas cantatis ad Horas regulares?

Resp. In quilibet Dominicà Antiphona, quae cantatae sunt ad Matut. laudes, canantur & ad Primam, & sequentes Horas. In privatis diebus non aliae cantantur quam quorundam usque ad septimanam jejuni Temporem.

CAPUT XLV.

De septimanae Jejunii Quatuor-Temporem.

Quòd si Vigilia Natalis Domini eveniret in Sabbato, tunc agitur jejunium Quatuor-Temporem in septimanà precedente; in ejus etiam precedente secundà ferià eà vice nunquam dicitur, ut non ad Marat. laudes haec inchoetur Antiphona, *Eccae venet Domine*. Tunc etiam per occasionem illarum Antiphonarum, & aliarum quae ab O littera incipiunt, habeantur in Antiphonario quasi omnino vacantes Antiphona; & haec ad diurnas cantantur Horas, v. g. in secundà ferià ad Primam, Antiph. *Dixit Dominus*; ad Tertiam, *Confirge*; ad Sextam, *Elevare*; ad Nonam, *Poenam in Dom*. Verùm de his litalibus Antiphonis est una, id est, *Nolite temere*, quae semper reservatur, ut in Natali S. Thomae Apostoli post Mat. laudes pro recordatione Domini canitur Adventus; nisi forte contingat ut ipsa festivitas de loco suo & die mutetur. Mutatur autem, si eveniret in festà ferià Quatuor-Temporem, & in quavis precedente celebratur: aut si eveniret in Sabbato, vel in sequenti Dominicà, celebratur in secunda ferià. In quarta ferià jejuni in-

choatur

phoantur Responsorio, *Clava in fortitudine*. In illis tribus noctibus, quibus eadem cantantur Responsorio, pronuntiatur Evangelium, & non amplius quam Evangelium ex more legitur Honilia: prima tamen Honilia cum fit longe immo duabus sequentibus; ego quidem, si bene memini, plus aliquando lectum esse adivi, & additum de sermonibus Sanctorum Patrum; sed hoc postea repetebatur est à Senioribus nostris. Tu ergo elige quod magis volueris à duobus.

Inver. In Sabbato, cum non habeatis proprias Antiphonas nisi de Vigilâ Natalis Domini, quis cantatis?

Resp. Ut scire poteris, duas satis proprias, quia de ipsis psalmis sunt, in promptu ceteras habemus, id est, *Ad te Domine levavi*; & *Expellatur sicut pluvia*: huius addimus quæ incantantur remanent pro festivitatis S. Thomæ, vel, si quas alias de alio loco magis competentes viderimus. Prætorum & Armatus, si quidem sentias & studiosus est, non multum pro huiusmodi errabit, & ad illum pertinet omnia, que sunt huius generis, providere.

Inver. Ergo ipsas, quibus agitur, Antiphonæ matutinales postquam lænel omnes cantatis, quid facias si nondum est Natalis Domini?

Resp. Quod inter illi secundò eas repetimus, quantum aliud non facimus.

CAPUT XLVI.

De Vigilâ, & de die Natalis Domini.

Aliquando quidam forte libellus venit in manus nostras, simulans quòd olim scriptus esset ante plures annos in quo inter cetera habebatur notitia esse consuetudinem, ut in Natali Domini ministrum coquebat Dominus Abbas & Cellerarius cum Decanis simul faciant. Quod ideo tacere nolui, ut animadvertas à quantâ sanctitate locus nosse incipit, quamquam modò non sit, nec absque magna importunitate esse possit idipsum humanitatis & Religionis exemplum. Nam postquam & hæc vinea nostra extendit palmetis suos usque ad mare, & usque, non ad flumen, sed ad flumina multa propagines suas: tanti Fratrum, tanti hospitem accurrunt ad sacro-sanctam solemnitatem, quibus singulis habet Dominus Abbas pro tam diversis negotiis respondere, ut omnino non expedit, si tunc festivitate fabricam occuparet: à quo tamen obsequio alio tempore non magis ipse, quam & alii, excusantur: hinc autem vice, sicut etiam in Pascha, Procurator Villarum, & qui Decani appellantur, quotquot supervenerint, omnes ad hoc in brevi recurrunt, quamquam non omnes serviant, sed tanti quantos ipsi inter se viderint, & opus esse viderent.

In Vigilâ Natalis Domini Nocturni sunt sicut in quolibet privato die; triginta psalmis præcedentibus, ut quæ remanet de cetera psalmodiâ, que vel in Choro, vel in Ecclesiâ S. MARIE cantari solet ante Matut. hæc. Ad Nocturnos legitur illa Origenis Honilia: *Quæ sunt necessitas*. Ad Matut. laudes formis complicatis, & tapetibus contratis, & primò ex more signo uno pulsato, & oratione factâ, pulsantur omnia signa, nec alii psalmi, quam qui solemnitatebus con-pertum, cantantur, psalmus nonagesimus secundus, & sequens ejus. Responsorium *Juda & Jerusalem*, à duobus cantatur: Altare incensatur. Prima tamen non separatur ab ipsis Matutinis laud. nec à primâ solito more septem psalmi cum Letaniâ. Psalmus quoque *Miserere* pro Beatus Abbatibus, licet duo alii remaneant præce-

dens & sequens, sicut etiam postea ad tinnis Horas. Tres orationes ante Tertiam stando aguntur, quia postquam Matut. laudes facti incipit, toto illo die nequam genus flectuntur, excepto ad Letaniam, & quando in Capitulo *Nativitas Domini* pronuntiatur. Propter quod etiam matutinali Missa pro Fidelibus sanctis unita, ad ipsam Capitulam prohibitis scilla pulsatur, ut omnes possint convolare: & cum *Dominica Nativitas*, ut præmissum est, pronuntiatur, universi solemus in faciem cadere, & aliquando in oratione jacere. Transacto Capitulo non ceterum licentia loquendi, & iterum post sextam, quia per totam futuram septimanam debemus generaliter esse tacentes, nisi quantum loquimur in Capitulo, & ad Confessionem, Major Missa solemniter celebratur, Subdiaconus indutus Tonicâ, Diacono Dalmaticâ, qui tenet Chorum cappâ, vel qui gradale cantant. Ad Vespertilem processionem Respon. *O magnum mysterium*; Collecta *Deus qui salvas*. In ipsa nocte Nativitatis Domini, priusquam confurgatur ad Nocturnos, quatuor certi per quatuor angulos Claustrum accendantur, juxta usque ad deum arant, quintas in olla marmorea periculosa ponitur in medium lavatorii. Quamvis autem Missarum solemnitas ver sine celebranda, tamen Cantica quidem gradum non prætermittimus ante Nocturnos: primò tres Lectiones de Propheta; quarta de libro Sapientie, *Ego sapientia*: nona & duæ sequentes de Honilia Beate Presbyteri super Evang. *In principio*: duodecima Lectio est Honilia Beati Gregorii: apud eo, *Exiit edictum*: Evangelium quod legitur est, est de generatione Christi secundum Mattheum. Collecta, *Deus qui hanc sacramentum nostrum*. Proceditur eum Responsorio, *Confirmatus est*, ad Ecclesiâ sanctæ MARIE, ubi Matut. laudes quoque de Omnibus Sanctis solito more cantantur, & *Verba mea*. Ad nonam Lectionem Nocturnorum introducti sunt famuli in coquina regularum, ut nobis de Ecclesiâ sanctæ MARIE exentibus sit paratus ignis, & ibi est in promptu aqua calida, comæ, mantergia, ut manus & faciem lavemus. Cuius auditum fuit signum majus aliquantulum pulsatum, ad Ecclesiâ convenimus. Sacrosdos ceteraque mulliri; postquam fuerint vestiti (quia tunc oratio non fit in Choro) pulsantur signa ut Missa cantetur, *Dominus dixit ad me*: ad quam tres Choro capiti induti, sicut etiam ad aliam, tenent Cantorem, utriusque illorum candelabros sunt posita, & super ea bene splendentes: hi autem qui cantantur sunt Responsorium, vel Alleluia, postquam cantaverint quod fibris designatum, adjunguntur tribus superdictis Cantoribus una rectum Chorum; quod & in sequenti Missâ similiter fieri solet. Post Alleluia Sequenta jubatur, *Credo* cantatur, una offertur hostia, & pax ab uno recipitur. Cantantur Matutinali laudes; Collecta, *Cantate quæsumus omnipotens Deus*: de suffragis Sanctorum nihil omittitur, nec illi duo famulantes psalmi, qui in omnibus duodecim Lectionibus Horas sequuntur. Imus in domitorium aliquantulum pulsatur. Cum visum fuerit Custodi Ecclesiæ, iterum majus signum pulsatur, ut venimus ad Ecclesiâ. Missa, que est celebranda est vice, pueris intrantibus, prævenitur oratione. Quocumque pro solemnibus Officio cantata sunt ad procer, cantantur & ad altam, tres hostie offerantur & consecrantur, ut si quis Fratrum voluerit, possit communicare. Pax à custodi est accipiendus. De die non cantatur alia Missa matutinali. Primo signo ad Tertiam sonato, & oratione factâ, albis generaliter vestitur; & sicut longè superius memini distulit, si est dies Dominica, statim agimus processionem.

& si est alia, post Tertiam; primò ad Ecclesiam S. MARIE cum Antiphona, *O beata infantia*; per Claustrum Antip. *O MARIA Jesse*; alia, *O quam casta mater*: ad introitum Ecclesie Responsorium, *Defensa de caelis*: ad Tertiam cantatur Antiph. *Hodie ostensa Virgo*. Cum ventum fuerit ad eam locum, *Omnes Chrysum adorem*. solet ab omnibus generaliter venia peti: Hymnis Horarum adiungatur, *Alacris salutes*: & c. *Gloria tibi Domine*.

CAPUT XLVII.

De Officiis Natalis Domini, & Epiphaniæ.

Octava Natalis Domini non possunt ita continuat celebrari sicut Octavae Dominiæ Refurrectionis, propter consequentes solemnitates, id est, S. Stephani, S. Joannis, Sanctorum Innocentium & de quibus, sicut dignum est, cum Nocturnis sunt simul cum aliis Horis, & Officiis Missarum, de Natali Domini sola est Missa matutinalis cantanda ad Ecclesiam S. MARIE, id est, *Fuer natus est*: ad quam per tres dies due tantum Collectæ sunt dicende, & de Nativitate Domini, & de instanti solemnitate; non tamen ad unum *Per Dominum nostrum* &c. sicut etiam in festivitate SS. Sebastiani & Fabiani; quamquam ad alia vices, præter ad utramque Missam, nonnulli una Collecta dicitur, sed pluraliter de ambobus, scilicet, *Infirmis nostram*, &c. Epistole & Evangelia alternantur eodem ordine, quo ingreditur ad tres Missas in primâ nocte seu die celebrata. In Natali Innocentium quod alia Ecclesie non cantant *Gloria in excelsis*, nec Alleliam, de hoc minime curatur à nobis. Super Psalmos prophetiales Antiphonæ, *Sine parvulis, Angelis etiam. Sub throno Dei. Cantabant sancti*. Duo sequentes dies, si tamen noster est Dominicus dies, assimilantur illi quinta feræ vel sextæ, que est in majore Pasche septimanâ. In præter nocte pmutantur Evangelium *Exiit edictum*: sed alia sequitur Homilia quam illa, scilicet sancti Gregorius: Missæ majoris est Officiam, *Demons dixit*. In nocte secundâ Evangelium *Passeres loquebantur*; Offertorium, *Lux fulgebis*. Excepto quòd ipse Intronatus mutatur cum Introitu, *Fuer natus est*. In die tertiâ est Deposito S. Salvestri Papæ duodecim Lecturis agenda.

Interrog. Quid est, carissime, quòd, quantum video, nihil omnino vides de Antiphonis referre? Quomòdò, & tantis non estimaveris, ut fateris, rogatus ut eas ordinaveris non solum ad istos duos dies, sed etiam ad quoscunque videtur opus esse, usque ad extremam diem Theophaniæ.

Resp. Illud sane dilectio vestra non desicillè meretur, quia nec maximi est laboris. Et primò quidem si nunquam à me dicitur, tamen id scire potestis, quia si qua reperitur de eo textu Nocturni. hæc quoque magis competenter quàm alia cantatur super Nocturnos: ut si talis desuerit, cantari potest Antiphona, *Verbum caro factum*: alia, *Beatus venter*. Ad Matut. laud. *Genus puerpera*: alia, *Angelus ad Passeres*: ad Primam, *Illuxit nobis*: alia, *In principio*: ad Tertiam, *Verbum caro*: alia, *Preper nomen*: ad Sextam, *Christus Deus noster*: alia, *Ecce de quo*: ad Nonam, *Ecce adventus*: alia, *Exultantes*: ad Vesperos idem cum suis Antiphonis Psalmi, qui in ipso die, quorum est novissimus, omne *De profundis*, nunc *Alacris Domine*: & c. ut semel dicam, ad quantas cantantur adhuc vices in Circumlocutione Domini, in Epiphaniâ, & in ejus octavo die, & in Hypopante Domini: tantùm ad secundum Vesperos; & præterea in illis Dominicis,

quæ eventunt ab octavo die Natalis sancti Joannis Evangelicæ usque ad octavam diem Epiphaniæ, iterum ad secundos Vesperos, ad quos & non alius Psalmus est novissimus, quàm *De profundis*.

In Circumlocutione Domini erant Antiphonæ ad Matut. laud. & ad Horas diurnas, quarum prima est, *O admirabile cum Collecta*; *Deus qui salvas*: ad Vesperos, ad Evangelium, ad Matut. laudes, ad majorem Missam, *Concede quesumus omnipotens Deus*. Missæ matutinalis, *Vultum tuum*: Major, *Fuer natus est*: ad utramque Epistola, *Apparuit gratia*: Evangelium, *Passeres loquebantur*: cui & illud annexitur, sicut est in ipso textu Evangelii, *Et postquam consummatis sunt dies octo*.

Deposito S. Odilonis tam cari Sancti & tam familiaris, facit quòd sancto Stephano in octavo die Natalis eius alia commemoratio esse non potest, quàm cum una tantum Antiphonâ & Collectâ. In octavo die S. Joannis et Innocentium eodem modo agitur, quo in quolibet privato die, qui tamen fit in aliquibus Octavis. Post nocturnum Officium cum Matut. laudibus dicimus in suo loco, *Deus avertis nostris*, & post Primam septem Psalmos cum Lectura si cujus commemoratio, tribus tantùm Lecturis est agenda. Igitur ad Nocturnos Hymnus & super Psalmos Antiphonæ de Natali Domini; cetera de præfatis Sanctis usque dum major Missa fit consummata. Super vespertinis Psalmos una tantum Antiphona, & hæc de Natali Domini.

In Vigiliâ Epiphaniæ ad Vesperos Collecta, *Deus illuminavit*. ad Matut. laud. Antiph. super Psalmos, *O admirabile*: sequentes Antiphonæ ad sequentes etiam Horas. Ad Missam, *Demons dixit ad me*: Collecta, *Corda vestra*: Epistola, *Apparuit benignitas*: Respons. *Benedictus*. Alleluia, *Demons dixit*: Evangelium, *Desubito Herode*: Officium. *Letemur enim*: Communion, *Exalta filia*. O die non pejunamus. Quantum ad solemnitatem & Octavæ pertinet, Epiphaniæ & ejus Octavæ similes sunt Dominicæ Ascensionis, excepti illa, que in die Ascensionis post Tertiam agitur, processione; & cetero recole que ibi diximus, ut hic etiam eadem observent. In ipso autem die primo Epiphaniæ eadem Antiphonæ cantantur, & ad Matut. laudes, & ad Horas diurnas. Per ferias ad Nocturnos, si desunt Antiphonæ de textu Nocturnorum, cantari potest Antiphonæ, *Vultum Stellam*: alia, *Tres sunt munera*: alia, *Admoniti Magi*: ad Matut. laudes super Psalmos, quolibet una de illis quinquæ Matut. laudum Antiphonis: ad Primam, *Lux de luce*: Si est S. Barbaram, *In fide passus*: licet etiam in Vigiliâ Epiphaniæ: ad Tertiam, *Interrogabat Magos*: ad sextam, *Videtur stellam*: ad Nonam, *Descendit Spiritus*: ad Vesperos, *Vox de caelis*. Sunt etiam Antiphonæ non solum de Epiphaniâ, sed etiam de Natali Domini, cum quibus quoties istas mutare volueris, nihil video interesse.

CAPUT XLVIII.

De Purificatione S. MARIE.

DE diebus vel septimanis, que post Octavâ Epiphaniæ veniunt, quantum puto, nihil referre novi quod nesciat; excepto quòd ad processionem diæ Dominicæ, illæ de Natali Domini non mutantur Antiphonæ usque ad Purificationem S. MARIE, nisi fortè prius veniat Septagesimâ. Ergo ut de prædictâ solemnitate aliquid dicatur, in Vigiliâ ad Vesperos Collecta, *Perfice in nobis*, que & ad majorem Missam præmissâ alia Collectâ ad completorium iteratur. Ad vespertinalem processio-

nem Respons. *Cum inuenerem parum* : ad Matut. laudes, *Gaude MARIA*. In die post Tertium, vel si est dies Dominicus, ante Tertium, cum Antiphona, *Cum inuenerem* : alia, *O beata infans* : procedit ad Ecclesiam S. MARIE, de qua sequitur Collecta, *Excelsi quoniam Domine* : postea he oratio ad quamlibet horam regularem, & omnes ante facient de retrò. Candelæ quæ consecrandæ sunt, ibi consecrantur cum hæc benedictio, *Ad ipsa supplicationibus nostris* : alia, *Domine Deus creator* : consecratur aqua benedicta aspergantur, incensantur, & distillantur. Inter ascendendum, Antiphona, *Lumen ad revelationem* : Cantic. *Nunc dimittis*. Post divisionem creatorum, Oratio, *Domine Deus Pater omnipotens, Iamto*, &c. Per claustrum, Antiphon. *Ave Maria* : alia, *Aderna thalamum* : in vestibulo i. ecclesie ad statuatorem, *Responsum accipit Simon* : ad introitum Ecclesie, *Hodie Beata Virgo* : item Responsorium, *Cum inuenerem*. Ad Offerendam oblati panis hostie & vino, offeruntur quoque Diacono inchoante candelæ. Ab illo die in duodecim lectionibus differtur Nona, usque dum seruitores surrexerint à mensâ, & postea itur in Refectorium ad bibendum.

CAPUT XLIX.

De Septuagesimâ, & Quadragesimâ.

IN Septuagesimâ adeps simul cum Alleluia sepelitur, ut postea usque ad Pascha de illa non gustetur. Ad processionem diei Dominicæ per Claustrum Antiph. *Cum fideris filius*. Ad cursum etiam Vesperos, & in candelis prævatis diebus usque ad Quadragesimam Responsorium, *Spes mea Domine* : in Mat. laudibus, *Advent meus esto*. De Officio quoque pro Defunctis id mutatur, ut amplius non dicatur post-Noturnos, sed post Vesperos : & singulis Horis in duodecim Lectionibus : *Ad Dominum eam tribulaverit*. Matut. laud. pro Defunctis, post Matut. laudes de omnibus sanctis. In Quadragesimâ, quia de cætero nec escaum nec ova comedimus, post Vesperos ad cenam de ipsi ovis coctis in pipere habemus generale, quod toto anno amplius non contingit ut aliud quid cæ vice habeamus præter solum panem, & si horæ sunt in promptu, cruda poma, vel ea quæ in sermone characterato de consperione farine tenuissime sunt, & ab hominibus Romane lingue *nebula*, à nostratibus appellantur *obleta*.

CAPUT L.

De capite Junii, & de Quadragesimâ.

IN capite Junii inchoatur, ut nec ad Nocturnos nec ad alias Horas Capitulum, quam quoad de Junio sit, dicatur. Ad Tertium & alias Horas sequentes Collecta pro peccatis, quarum prima est *Exaudi quesumus Domine* : ad Matutinas laudes & Vesperos de ipsa die : ad Nocturnos eandem quæ per totum annum in privatis noctibus dicebantur : ad processionem psalmum, *Deus miseratur*, sequitur Collecta, *Concede nobis quesumus Domine propitiis*. Sacerdos tantum sola amictus, cineres ut benedicit : *Deus qui nos mortem* : quos cum orsus fuerit singulis imponitur, sed pueri inchoante statim imponunt Amictum habent.

CAPUT LI.

De Dominici diebus Quadragesimæ.

PER omnes Dominicas usque ad Passionem Domini est unum & idem Capitulum ad Vesperos, ad Matutinas laudes, ad Tertium, & iterum ad Vesperos. *Hortamur* : nullas Hymnos de Junio cantatur, sed idem qui extra Quadragesimam in Dominicis diebus. Item ad Sextam & Nonam eandem Collecta, sed Capitula de Junio : Ad processionem vicissim usque ad Pascha hæc duo cantantur Antiphonæ, *Christe pater misericordiarum* : & *Cum fideris*. In paginâ Dominicâ ad octo Lectiones Nocturnorum sermo Maximi, id est, *Lucis nobis dilectissimi*. Secunda Dominica cum non aliam habeat Collectam quam illam, *Deus qui confregit* : ideoque dicatur ad Tertium, sequentes de quotidianis dicuntur ad Sextam & Nonam.

CAPUT LII.

De secundâ Feriâ Quadragesimæ.

IN secundâ Feriâ Quadragesimæ inchoatur Hymni de Junio ad Matut. laudes, & Tertium & sequentes Horas. Solum Nocturnus nescio quid hic commiserint, qui cum in Adventu Domini, & toties in solemnitatibus, speculens Hymnum habeant, in Quadragesimâ hoc amiserunt : si quæ etiam tam parva Hora, licet est Tertia, non caret Hymno alio quam consueto, id est, *Tercus ter horis numerus* : & si hoc apud nos est, tamen [non] est ita apud Monachos de Italia, & ipsius Sedis Apostolicæ, & Ecclesie Romane; apud quos tunc quod cæ vice habent alie Horæ, habent etiam Nocturni. Sunt autem adhuc de alia quæ in præfatâ ferriâ solent inchoari, duo Psalmi qui per singulas Horas dicuntur à psallitatis, & majores preces ad Matut. laudes, & ad Vesperos, scilicet, *Oremus pro omni gradu Ecclesie*. In Capitulo nequaquam alio Regule festentia legitur, quam quæ est de Quadragesimâ. Recitatur quoque *Brevi* librum qui anno præterito sunt ad legendum Fratres rogati : cum quilibet Frater nominatur, surgit, & libram sibi datam reddit : & si enim foret non perlegit, pro indulgentiâ veniam petat. Si autem unus tapes ibi constiterit, super quem illi libri ponuntur, de quibus iterum quanti dantur, dantur cum *brevi* : & ad hoc est una tabula aliquantulum major facta. Si qui festivas in eodem die duodecim Lectionem agenda evenerit, tunc in Capitulo duæ Lectiones leguntur, duoque sunt sermones ; anterior de festivitâ, sequens de Quadragesimâ. Post librum orationem datur licentia primum, illi tamen ut primum cum discretione & moderatè, ne corpora valde imbecillæ maxime ad exercitium talis vite, scilicet acervæ, non amittant. Vide quoque quæ humanitate Patres nostri ipsam Quadragesimam voluerunt initiari : eo namque die, prout ipis placuit, habemus ad refectorem & panem solito meliorem & calidum, & generale piscium si quo modo inveniri poterit, & pigmentum, ad cursum tamen propinationem scella nonsonatur. In quartâ Feriâ & festâ post Nonam exeunt Fratres de Ecclesia, & se distulerunt, & ita redeunt ad processionem. Tunc autem oratio non perimitur, sed pueri inchoante statim imponunt Antiphonam, *Exerge Domine*.

CAPUT LIII.

De *Jejunio Quadragesimae* Temporum in *mensi Martio*.

IN mensi Martio, quicquid sit de termino jejunii Quadragesimae, nunquam tamen ante primam Quadragesimae septimanam agitur; in qua si nondum fuerit terminus, nisi postea futurus, tamen in quarta Feria ejusdem primae septimanae ad Officium majorem Missae leguntur duae Lectiones, duoque Responsoria cantantur; & illa quarta Feria, qua jejunium agitur, non nisi una. Qui mos non de primis involverit, de industria & studio, an ex negligentia, nescio, nisi hoc seu contra usum esse voluerint in Romanam, sicut in Teutoniam. Ea quoque Officia quae ad idem jejunium pertinent, cum scripta sint ad primam Quadragesimae septimanam, si in eadem septimana jejunium non agitur, propter hoc tamen nullum differat officium, nisi quod pertinet ad Sabbatum; hoc solum quoque ad Sabbatum jejunii reservatur; hac etiam sola vice pro Hymno terram puerorum, non *Benedicite*, sed *Benedicite* cantatur.

CAPUT LIV.

De *Passione Domini*, & *Ramis Palmarum*.

IN Passione Domini *Gloria Patri*, si ad nullum cantatur Responsorium, cantatur tamen ad Introitum, quoniam iterum contra usum facimus aliorum Ecclesiarum. In Ramis Palmarum ad matutinalem Missam novissimae Collectae est decenda, nec Passio legitur, sed illa tantum Lectio sicut Evangelium, *Cum appropinquaret* Jesus: quod etiam cunctis Sacerdotibus, qui privatas Missas cantaverunt, praecipitur, ut sint parati ad duas processiones, quae alio die sunt agenda. Prior post matutinalem Missam sale & aqua consecratur, sicut est mos cunctis Dominicis diebus per Claustrum; ceterae post Tertiam eam frondibus & Ramis Palmarum ante majus altare consecratur, usque ad Ecclesiam S. Majoris, omnibus Albis indutis. Ipse autem frondes seu ramum cum illis Collectis benedicuntur: quando distribuuntur, cantatur Antiphona, *Pueri Hebraeorum ramis*; alia, *Pueri Hebraeorum vestimenta*. Excursu pulsantur omnia signa, cantatur Antiphona, *Cum appropinquaret Dominus*; & *Cum audivisset populus*; Responsorium, *Communis & servares*; & alia Responsoria. Ad Introitum Ecclesiae de Sanctis, quorum ibidem est memoria, Antiphona, vel Responsoria ad Stationem Antiphona, *Ave Rex noster*; Collectae, de ipsius Sanctis, Oratio Dominica cum solita inclinatione; sic sermo ad populum. Redeundo autem, *Collegium*. Praeterissent aliqui Cantores, qui cappis induti recipiunt Convivium in vestibulo Ecclesiae cum his verbis: *Gloria*, *laus*: ad Introitum Ecclesiae, Responsoria *Ingre-*

dente Domino: Tractus cantatur à solis quatuor Cantoribus, hinc & inde Conventu interim confidens & ex toto tacente, sicut etiam tacet ad ceteros Tractus. Ad Passionem & offerendam, qua Rhodus seu Rami Palmarum offeruntur, debent omnes adesse, nec quisquam illius obediente occasionem desit. Antiquitus in illa Dominica, non dicebatur Officium Defunctorum, nec modo quoque Psalmus ille, *Ad Dominum cum tribulaveris*, Officium vicarius.

CAPUT LV.

De *Festivitatibus*, quae in *Quadragesima* eveniunt.

DE Festivitatibus quae in Quadragesima eveniunt quantum dicendum est hinc, in alio loco non tacui, quod tamen ut breviter tangam, in quilibet festivitate additur ad psalmodiam, quod non adderetur nec diceretur si ipsa festivitas extra Quadragesimam eveniret, & hoc est. Primò post Vesperos de omnibus Sanctis Vesperique quoque pro Diabolo, & pro ipsis in nocte post Matut. laudis psalmodia *Deus sardus*; post Primam psalmi. *Asperere*, pro Defunctis nostris Abbacibus septem Psalmi & Letania post Capitulum triginta Psalmi: post tertium Missa de ipsa festivitate festiva quoque cantatur. Ad sextam & reliquis Horae petus veniam, totamque Psalmodiam repetimus, sicut in quolibet alio die privato & Quadragesimali repetimus; quamquam ad Horas non alias Antiphonas, Capitula, Versus & Collectas, quam de ipsa festivitate decimus. Ceterum solum versus remanet Officium, in cujus vice saepe dictus psalmus post singulas Horas cantatur. Quod si in die Dominica fuerit aliqua festivitas, differret in secundam feriam celebranda; & post secundam feriam qua sequitur Ramos palmarum, si qua occurreret, est differenda etiam usque ad quintam feriam sequentis septimanae. De aliis diebus est manifesta, ut ipse noverit, causa, in quibus singulis sunt quaedam quasi praecipuae solemnitates, & quibus nulla debeatur alia praeposita, nisi in tertia feria, in qua quae nos sumus videndi, necesse habemus ut loquamur in Claustrum, quod nunquam in duodecim Lectionibus haec. In quarta feria est Quadragesimalis quasi celebranda, in qua & Officium Missae aliquantulum est prolixius propter duas Lectiones, Tractum, & Passionem Domini: ideoque majores nostrae decreverunt, ut in illo die non solum nulla Festivitas alia celebraretur, sed nec processio, nec Officium Defunctorum ageretur.

Benedictus Deus in cujus modo gratia utcumque peragum est quod velui, Dilectissime Pater; nam à Cornu Domini progressus, rursus ad Cornu Domini sum reverfus: ad quod hospes humilitatis meae tam benignus & liberalis: Oportet, inquit, & te, Carissime, ad cenam nostrae paupertatis invitari, & si qua sunt requirenda, in diem crastinum referari.

LIBER SECUNDUS
CONSUETUDINUM CLUNIACENSIVM.

De Disciplina Regulari.

P R Æ F A T I O.

JAM dies erat secundus ex quo veni ad Monasterium, cujus in primis memini, adorsus ea que sunt præmissa: fortè scitatus habitum loci, comperi vindemius instanti anni peractis, non nisi octo vini caradas ad comæctum fratrum esse collectas; propter quod tamen Pater Monasterii solutam vini mensuram nullo die subtraxit, non modo Monachis, sed etiam illis qui extrà Claustrum positæ ex libera & ingenio ultrà se devoverunt, ut essent servi servorum Dei. Inter quos utroque, quantum puto, ferè quotidie trigana vni non defuerunt. Videres piam sanctamque contempionem Domini Abbatis & illorum; Domini Abbatis, de charitate; illorum, de paritate; ita ut cum iudicares eadem vice Hyppante Domini, adhuc ipse viderem in cellario Fratrum sex caradas superesse: miratus tantæ sobrietatis exemplum, ut primum vidi Patrem Monasterii, prior ita compellabam: Si Deus dedit istis filiis & alumnis sanctitatis tue, Domine Pater, tam esse temperantes à cibo delizioso quam à vino; tunc quidem admodum est verisimile, ut Deo auxiliante per illum culinarius principem Nabuzardan domesticam pacis non amittant. Ad quod ille: In Christi, inquit, nomine quantum repugnare poterint concipere eundem acerrimum hostem quæsitè insistentem, quotidie provocantem, non omittunt exerti. Sed eum scriptura dicit, *In desiderio est omnis visus*, dilectos tuæ subsidium non erit inerte, si adhuc amplius nos occupaveris illis religionis institutionibus, quarum heiternæ diè aliquam partem insinquist; quibus occupari fortassis minis cogitamus, ut ad ollas Ægyptiorum redeamus, vel tale quid desideremus, ut si antiquæ Patrum populus tabernaculum fœderis fabricavit, tu nosser Bezalel cum variâ suppellectile discipline regularis componas sanctuarium mentis: hoc de causâ hodie ro flagitamus audire, mixtam de Novitiis, & præceptis quibus instruendi sunt & imbueda, ut inter vos possint regulariter conversari. Nuoc me, inquam, rogas cujus nunquam magister esse merui. Nunquam habuis sum hujus assimulationis, ut fœderem super cathedram hujus scholæ, ut præceptor essem Novitiorum. Propter quod tamen non omitto, ut non incipiam referre si quid mihi concepit de hoc genere nolle.

CAPUT PRIMUM.

De diversitate Novitiorum.

ERGO aliqua diversitas est eorundem Novitiorum: non non solum absque habitu veniunt ut laici & Clerici, sed etiam cum habitu & Monachi jam facti; & tales insarum sunt differentes: quidam sunt de longinquis & alienis Monasteriis, & ad hoc veniunt ut rursus profiteantur, & de cætero maneant nobiscum; quidam de Cellis nostris, & vel pro infirmitate, vel loci longinquitate benedictionem jam à Domino Abbate acceperunt, professione interim dilata, & ad nostram locum utique reservata: quidam sunt de tali Monasterio nostro, quibus absque Domino Abbate propriam habent Abbatem; ubi etiam benedictionem accipiunt, & professionem faciunt, tamen habentur à nobis per omnia in vitâ & post vitam ac si apud nos fuissent; & si cum primis venerint, fiducialiter & absque motu intrant, & secundum tempus, quo in Monasterio præfatio scripti recepti, hic etiam ordine suo non cætebunt: reliqui omnes non permittuntur intrare, nisi prius juxta verbum sancti Benedicthi, vel unam noctem in hospitio morantur: prius quoque quàm intraverint, instruendi sunt quemadmodum faciunt petitionem suam, primum ut sciant veniam petere more nostro, ut proftrati & interrogati à Domino Abbate quid velint, singuli dicant: *Dei misericordiam & gratiam, vestramque societatem habere volo: & postquam dilexerint: Deus deo*

vobis sanctitatem fidelium suorum: surgentes veniunt ad pedes. Si quis est, ut præfatus sum, de aliquâ Cella nostrâ, Fratres in Capitulo sedentibus invitatur, & petitâ veniâ, jubetur ut ultimus sedeat inter Fratres, quia nondum fecit professionem. Qui de alieno Monasterio, similiter petitâ veniâ sedet ubi jubetur secundum quod Dominus Abbas voluerit, & viderit personam; sed ab eodè quo professionem fecerit, sedebit & ipse ultimus, nisi fortè Domino Abbati visum fuerit ut promovatur; qui si non affuerit, Prior posthâ hujusmodi recipere, solum Capitulum non habebit absque præcepto Domini Abbatis.

Clerico & laico, qui nondum ita sunt exercitiam nostram, diligentiè est animandum, ut habeatur in Regula, quàm dura & aspera necessariâ patientur si ad subjectionem nostram pervenerint; quæ nimirum compellit eos nullam potestatem propriæ voluntatis habere, sed ad nutum alterius per omnia pendere. Ducuntur in Ecclesiam ut ibi fideant usque dum vultantur. Ad majorem Missam sentit Letania ducendum est laicos in Chorum, & sella contra altare majus posita sedere justus, & abscessa comâ coronatur, barbâque detonâ tyrocino Christi insignitur. Inde confurgens, magistrum suum, cui Noviti sunt committati, sequitur ad vestituram præcedentem: ibi namque sunt omnes verendi, & veltis eorum novit debet ornari similibus esse, præterquam quod, quâdam erant absque benedictione, solâ cuculla carebant.

CAPUT II.

Quomodo se habeant in Cellis Novitiorum.

Postea capellam fovea eorum affluit, ne quæ notabiles dissimularent nobiscum conversantes videantur: nam quando sunt pauciores, non separatum dorobent, quia nunquam veniunt in dormitorium nostrum nisi benedicti; tamen in Refectorio, & in alio loco missam leparantur à nobis: quod si taati sunt ut dignum videatur, tunc ablato capello post se habebunt cellam suam, ubi non solum dormiunt, sed & etiam comedant, & jugiter maneat à Convivio separata tantum operi divino nobiscum interit, & in Capitulum veniunt omque dum sententia Regule à lecta & exposita, statim exituri ad Collationem. Ad singulas horas, præter ad Nodium, pueros precedentes sequuntur ad Ecclesiam, & sicut in minore Choro, nempe ad le intermissionem audient. Quando Convivium est post Matut. laud. & Vesp. in Ecclesia S. MARIA, ipsi non utantur, sed eximere foris capiteant, & tunc propriis accidentes stant per ordinem altius inclinati usque dum omnis transierit: alipsum faciunt post singulas refectioes aloncoloco ad hoc provisio, ubi rursus sicut inclinati Convivio de Refectorio exeunt, & simili contra le inclinatione transiunt. Quando sunt præsentis, ante Convivium exiunt de Ecclesia, & nisi manibus incedunt ad coquinam regularum, ut singuli fabas suas apponent; ad generale quoque opportundum, vel ad pulmentum, tantum loquunt de mensa quanti opus fuerit, & ille voluerit qui in loco Cellarum eis servat: nam & Lectiones habent & sillam, & aliis modis simulant eandem disciplinam, quam nos in Refectorio habemus. Quod si quis eorum de Ecclesia ad cellam suam habet venire, nos præmitti alicui vel uno socio assumptio. Ego autem non hoc arrogaverim nisi, ut vel minime possim quibus multa sunt, & quam diversis, quæ tunc sunt docendi; & tamen quæ possunt breviter perititur non omisso; quia quod à me incipitur, fortasse ab alio quandoque periturus, vel utcumque augerebitur.

Sane in primis si si peritum nec mentione dignum esse non possit, ab aliquo tamen cum non parvo studio quilibet Novitius est utilisendus, ut regulariter sicut caput inclinare, scilicet non dorso an. ut, ut quosdam respectibus est familiaris, sed ut ut dorsum sit submissius quam lumbi, & caput submissius quam dorsum: quam inclinationem nos per usum ante & retro appellamus, quia utrumque contra Orientem, & sicut contra Occidentem; quam etiam signum præbent ante Nocturnus, & post Completorium, sicut post tres orationes sumas, & de reliquo quoties convenimus in Ecclesia, vel in Capitulo, vel in Refectorio, signum tam ad introitum, vel ad exitum; sed in Ecclesia Domusque prius oratione præmittit. Et si quando à præsentis, vel coram, vel collatione imus in Ecclesiam, tunc nisi cum Hora regulari, si qua eodem momento sequitur, fuerit finita. Item ad Officium, si in die cantatur, non inclinamus nisi ad finem, & quoties venimus ad Ecclesiam S. MARIA, de qua post Pignos auvernales, cum revertimur in Capitulum, ea vice non nisi si mel inclinamus ante perusionem tabule. In Choro quoque stationem quoties mutamus ad alterutram Missam, inclinamus: ad Missam enim qui sunt seniores stant prius & proximi Alteri principalis, ad regulares Horas novissimi in extremitate Chori, præter ad Tertiam in duodecim Lectionibus; in quibus quia sicut eandem Horam

matutinalis Missa præcedere, & major statim succedere, propter hoc puto quod statim non mutatur. De hoc autem præfatus scholarius Cretensis non audita quantum vau ultitaur.

CAPUT III.

De silentio, & in quibus Officiis.

Opus quoque habet ut signa diligenter addiscat, quibus tacere quodammodo loquatur, quia postquam adunatus fuerit ad convivium, sicut etiam tacere loqui; & tales in Choro officium sunt, in quibus traditum est à Patribus nostris & præfixum ut perpetuum silentium teneatur, in Ecclesia, dormitorio, refectorio, & coquina regulari: in his singulis tam in die quam in nocte si vel unum verbum quoque audiente loquatur, non facile veniam absque iudicio mereatur, & si vel una Antiphona, vel Responsoria, vel aliquid aliud tale abique libro somniasent, & in libro simul cum emissionem verbi non viderit, de hoc non aliud quam planè silentium censetur intelligi.

CAPUT IV.

De signis loquendi.

De ipsis autem signis ut aliqua ponam, verbi gratia, & primum quæ ad vidium pertinent. Pro signo panis fac unum circulum cum otroque pollice, & his duobus digitis, qui sequuntur, pro eo quod & panis solet esse rotundus. Pro signo panis qui coquitur in aqua de melior esse solet quam quotidianus, generalis signum panis præmittit, hoc adde ut interior manus super alteram manus exteriora ponas, & ita superiores manus quasi unguendo vel imbuendo circumferas. Pro signo panis ignis, qui terra vulgariter appellatur, verum generaliter signum præmittit huc adde, ut crucem per medium pollice facias, pro eo quod si genus panis dividit per quadratum. Pro signo torale, quæ præter solium solum datur in quibus principibus scilicet, duos digitos qui pollicem sequuntur paululum divisos ponere oblique super alteros duos digitos eorum similes de altera manu similiter divisos. Pro signo solum primum pollicem articulo sequentis digiti summam partem suppone, & ita sic ipsum pollicem immittere. Pro signo ovorum cum digito in altero digito simula testam diti veltantem. Pro signo pavimenti uberius cunctis, trahit digitum super alium quasi qui coquendas insidit herbis. Pro signo generalis piscium, cum manu simula cauda piscis in aqua commotionem. Pro signo separatum, digitos omnes dividit ab invicem, & ita commove; quia & seipse ita multiplex esse videntur. Pro signo anguilla concludit utramque manum, quasi quanta tenet & premie anguillam. Pro signo lampreda, in maxilla cum digito simula punctos quos lampreda subit oculos habet. Pro signo salmonis vel strathionis, signo piscium hoc adde, ut pugnum erecto pollice super ponas mento, qui superius significatur; qui superius maxime & dicitur tales pilces solet habere. Pro signo loci æream generalis piscium præmittit hoc adde, ut cum manu signum facias celebratis, quia locum celerius quam alius piscis natat. Pro signo trutta hoc adde, ut digitum de supercilio ad superciliam trahas, propter figuratas quæ hoc in loco habentur à summis, & quia trutta semper formico genere pronuntiat. Pro signo mli fac gyrum cum digito, pro eo quod & ipsum mliam varetur ut oia eunt cochleata. Pro signo crispellatum, vel ut

ali dicitur Fregolarum, cum pugno accipe crines, quasi cupias eos facere crispos. Pro signo casti utramque manum conjunge per obliquam, quasi qui castum premit. Pro signo Radonum, præmisso genera panis de casto, de una manu omnes digitos trahere, & ita manum eava & in superficiem alterius manus pone. Pro signo rufolarum, vel ut Teutonici loquuntur, cationem, præmisso signo generalis panis, unam cum duobus digitis illas manus involuones, quæ in eis sunt factæ, ex ea parte quæ sunt complicata & quasi rotunda. Pro signo lachis minimum digitarum labris impinge, pro eo quod ita fingit infans. Pro signo mellis paulisper linguam sic apponere, & digitos applica quasi lambere velis. Pro signo pomorum maxime piri vel mali, pollicem cum aliis digitis concludere. Pro signo ceræseum hoc dicitur, ut digitum subtus oculum ponas. Pro signo porri crudi, pollicem & digitum ei proximum conjunctos extendere. Pro signo allii vel tæxi, extendere digitum contra buccam paululum apertam, propter ad gravos odoris quod sentitur ex illis. Pro signo aquæ omnes digitos conjunge, & per obliquam move. Pro signo vini, digitum melleæ, & ita illius adjuuge. Pro signo potiorum, mentate concludere manum, & ita simul molere. Pro signo potioris quæ est melle & abynthio temperata, duos digitos indicem & medium à cæteris disjunge, & ipsos quoque ab invicem disjunctos ita move, quæ abynthium in suis foliis est diffusum. Pro signo sinapis, articulo anteriori minimi digiti pollicem fappone. Pro signo acetæ frica cum digito gurtur, quæ in gutture acrimonia sentitur. Pro signo scutellæ, manum latius extendere. Pro signo scyphi qui capit quotidiuum vini mensuram, inclina manum deorsum, & ita cavam tene, digitus aliquantulum melleæ. Pro signo phiale vitæ, præmisso signo hoc adde, ut duos digitos circa oculum ponas, ut splendore oculi splendore vitæ significet. Pro signo stamineæ, manum ejus tene cum tribus digitis, minimo & duobus sequentibus. Pro signo femoralium hoc adde, ut manum in femore de deorsum trahas quasi qui se femoralibus vestit. Pro signo frocci, manum ejus tene eodem modo, quo manica stamineæ est tenenda. Pro signo cucullæ hoc adde, ut cum duobus digitis tetro tangas capellum. Pro signo manicarum tene manucam frocci, & signum quod pro femoralibus adde.

Plura sunt quæ adhuc dicere possem, sed cum modò meminerim quasibus som loquutus, video quid nec opus faciat tantum dixisse de hujusmodi re, & ut ait ille, in sylvam ligna contulisse: unde ut de his tandem tacere, & quæ, quantum puto, melius notus quam ego, videndum est de sequentibus, ut ea loquat cum nec visa prius nec audita scire valeatis. tunc pro solâ novitate plus aliquantulum veniant ad gratiam. Ex qua sermo est de institutis Novitæ, quantum fieri potest, per ordinem dicat de eâ disciplina, quæ viget ille tenore qui nobiscum voluerit conversari.

CAPUT V.

Quomodo se frater levet ad Nocturnos.

Primum igitur ad Nocturnos auditio signo illicet se levare sinitur, & proutque cooperitorum delectat, indat se cucullâ, erigatque tegi cum illâ, antequam levet, ante lectum: ipsiusque lectum non ita negligenter dimittit, sed honestè cooperitum desuper extendendo componit. Necessarias non intrat, nisi capite capello cooperito. Ante pueros solet venire in Ecclesiam, & sollicitus est illi tri-

bus orationibus interesse, quæ signo finito hinc.

CAPUT VI.

De excessibus pro quibus veniam petit.

Nam si non interfuert, in Capitulo veniam petit; sicut etiam pro eo, si quam regularem Horam dimiserit, nisi forte sit Sacerdos, ut interm Missam cantet; vel si dimiserit Collationem, vel Capitulum sine licentiâ, vel generalem refectionem; procumbens ad pationem, super cubitos & genua froccum retrorsum atterhit, ne ita pendat super pedes ad terram. Quid si aliquomodo contigerit ut non occurrat ante Gloria psalmi novagesimi quarti, vel ad quamlibet Horam ante Gradum primi psalmi, intrans Chorum & veniens ad gloriam Altaris, honestè tractinque petit veniam super manus & genua, paululumque protendit somitatem frocci ut super eam tenet manus; & furgens contra Altare altius inclinat: inde non se movet usque dum Hœa sit finita; aliis inclinantibus, ipse non nisi contra Altare inclinat. Sed si usum faciat Dumo Abbati, Frater aliquem ad eum dargi ut recedat; cui cum manu sinuenti paululum inclinat, & facto ante & retrò recedit ad stationem suam; ubi tardus petens veniam ut prius, inclinat contra Conventum, & Conventus contra eum.

CAPUT VII.

Quomodo se habeat ad Horas Regularis.

Ad Gloria singulorum psalmorum qui sunt in regularibus Horis, manus non tenet ut firmo, sed in manibus mittit, usque consistit ne inter inclinandum ad terram perstringant, quæ inclinatio illa multum debet esse submissa, nec adeo ad altum psalmum. Quid si idere voluerit inter psalmorum, observat ne ledet juxta alium sedentem, sed ita ut unus stet, & sedet alter, & invicem exhibere debent occasionem sedendi. Ubicumque ledet, nunquam dimittit manibus ea negligenter ad terram pendere, sed si manus sunt intra sinum, manuum transvectionem extra sinum sunt collectæ. Si propter aliquod de Choro exit, vel si postea venit quando Hœa est inchoata, in faciem suam inclinat, omnibus similiter inclinatur. Contra manus Altare nunquam inclinat, nisi manibus de manica extractis, & capite penè usque ad terram dimisso; contra alius Altaris, & contra Cruciatam in Capitulo moderatius. Si Psalms nuxerit, & si in aliquo veru erraverit, eodem modo veniam petit ante se quo superius dixi ad gradum Altaris ille pretendit pro occasione tardior. Lectori ad gradum ubi facit ante & retrò, & cuncti ad Lectorem & cœdunt, reverenter inclinat.

CAPUT VIII.

Quomodo lateram lignam portare debeat ad Nocturnos.

Quod si inter Lectiones ille, qui lateram Bigneam circumfert, ad eum venerit, & patius cum dormie, lumen contra faciem ejus intenderit, si vigilat, iterum reverenter inclinat; at si obdormi-vit & latera posita fuerit ante eum, excruciat per-lustrat primum cum eâ dextrum Chorum, & per medium rediens, Chorum exteriorum, novissimè finitiam. Si quem offendent obdormisse, tunc contra ejus oculos lumen tet intendit; si tertîa vice non

evigilaverit, ponit ante eum lanternam, ut ab ipso quoque excitato similiter portetur.

CAPUT IX.

Quâ disciplina recubitos jacet in lecto.

AD lectum rediens iterum se collocat cum disciplina, nec cucullam pedes exiit quàm cooperatorem nique super cubitos trahat: tunc quidem eam exant diligenter complicat & ponit ad caput. Quantumlibet calorem sentiat, tamen nunquam plus corporis sui detegit, quàm pedes, brachia & caput.

CAPUT X.

Quomodo surgat manus, vel quod statim faciat.

AD sonitum, qui diluculo fieri solet in dormitorio ad excitandos Fratres, facit isipsum quod ad signum Nocturnorum; quantumvis surgit, & ea vice non alios caleros quàm qui ad diem facti sunt induit, nisi fuerit sit sanguine minutus, culcitra sui secum portandi cavet oblitisci. Locis manibus facit, cum tria manutergia pendente simul in Claustro, non tergit ad aliud quàm quod suis similibus est deputatum, quia unum ex pueris, alterum Cantoribus, tertium alio. Post caput, facit tres orationes in Choro, anterior & propior Altari quàm senioris, sicut etiam ad Nocturnos, in quibus postquam pueri legere incipiunt, non multum motatur.

CAPUT XI.

Quomodo sedit, vel incidat.

SEdens ad Lectorem ita sedet ut ulna sit inter se & alium juxta sedentem; anteriora frocis sui semper in gremium ita atrahit, ut pedes possint bene videri. Girones quoque, vel quos quidam sagittas vocant, colligit utrumque, ut non ipsarum jaceant in terra. Quomodo que incidit, semper demisso capite incidit, & si aliquando visus fuerit erectâ cervicem, non negligitur somotatus.

CAPUT XII.

Quomodo veniat ad Confessionem.

SI opus habet ad Confessionem pro aliquo excessu venie, accedit ad Sacerdotem ad quem possibilimum voluerit; & stans ante eum, dexteram de manica extractam ponit super pectus, quod est signum Confessionis. Surgit Sacerdos, quem precedentem sequitur in Capitalum, & primum ante eum petit venim toto corpore prostratus: à quo iussus sit levare, postquam confederat, loquatur quod habet. Si tale quid ei contingit in nocte quod nos vercundè fragilitatem appellamus, ante Confessionem septem penitentiales Psalmos dixerit, vel si Psalmos recitit, Dominicam orationem septies: & postquam fuerit confessus, quod illos iusserit Sacerdos. Eo die non textum Evangelii osculari, nec ad pœnem vadit, nec ad offerendam.

CAPUT XIII.

Quomodo, vel quando pannos suos induat.

ESt autem apud nos lavatorium secretum cum aqua ducta, ubique lavat femoralia sua quantum illa eventione sunt contacta: aut si habet in promptu lavatorium suum, mutat quod est indutus, nec prorsus ad ea que presertim sum accedere praesumit. Nunquam mutat in solâ cucullâ, nisi & pellicum vel truccum habeat solutum, ne quid nuditatis suæ possit ab aliquo videri. Pannos, quos exiit, complicat complicat, femoralis involvit hamulo, & cum ejus manibus colligat utraque: horum quoque mutandi dixerit, que non est nisi ante Primum, vel si ipsa simul cum Martineis laud. cantatur, ante Tertium. Tunc etiam novem horam esse Confessionis, & post Caputulum quomodo psalmo Fratrum saniverit dicitur. In diebus Iohannibus usque ad Missam matutinalem: in Quadragesima per tres dies, per quos silentium tenetur in Claustro usque ad Matam.

CAPUT XIV.

Si cellas est, quâ lecti collisionem suam videat.

QUOD si Coctus est, ut vulgariter ajunt coctorem ex more non videt, neque ligat, nisi ante Primum, vel si ipsa, ut supra memini, Matucinis laud. est adjuncta, ante Tertium, & post Vespereos, nisi tamen ut propter hoc silentium non infringat. Panniculi autem recens lavati sic esse debent in promptu, ut non opus habeat quid loqui. Ad catalogum fides sancti Athanasii nunquam fedit; ad offerendam nec anterior nec posterior atcedit quàm suus est ordo.

CAPUT XV.

Quomodo pannos suos lavet.

QUA si facta si quid ei placuerit de pannis suis lavare, in coquina regulari ad hoc solum æneum offendit, in quo aqua calefit, lexiviaque temperatur. In Claustro autem truncum amplissimum cum plerisque intervallis cavatum; ut hic flamineum, illic femoralia lavari possint separatim. Quæ ante Caputulum mittit in aquam calidam ut mollescant, post tibiale percussione lavat, & non datus nisi quomodo licentia loquendi durat, excepto si est dies jejuni lavare non prohibetur post Tertium; vel si est Quadragesima vel dies privatus, non solum post Tertium sed etiam post sextam lavat, tamen non loquatur in Claustro. Quisquid autem lavat, quomodo sit lavatum, post horam lavandi aufert de licet: ne jaceat in forasolum & horridum, maxime ubi totus Conventus valetur de Reclorio cœturus.

CAPUT XVI.

Quomodo de regulari heret non exeat, nisi pro inevitabili necessitate.

AUDITO signo quod ad Primum pulsatur, Ecclesiam cum alii intrat; & quæ passio signi sui protelatur quoque septem Psalmi possint tunc cantari, aliquando si voluerit, postquam pueri transeunt, exit pro corporis necessitate, sed rediens lavare manus ne cum ventum fuerit ad offerendam.

rursus habeat exire; quia si tam frequenter exierit, hoc quoque in Capitulo reservatum experient. Sed nec videt exire quemquam quamdiu de regularibus horis ullis in die cantatur, nisi pro inevitabili necessitate, ut v. g. si de naso cruor emanat.

CAPUT XVII.

Quomodo se preparat ad Capitulum, vel quid faciat si est sibi conficiendus.

Quando scilla pulsatur ad Capitulum, strimicem suam unguem detrahit & honestè componit, ut paratus sit si aliquo modo accusatus jacturam querere jubeatur. Cum Dominus Abbas dixerit, *Benedicite*, inclinat; postquam ventum fuerit ad actionem Capituli, si quid si excelsis aliquo modo contingit, quod aliis videt, & dignè potuerit reclamare, ipse p̄veviciens petit veniam, & illam veniam toto corpore prostrato, culpamque suam facit: sed quantumque fastidat, tanto non amplius petit veniam p̄ter illam quam petit. Quod si alius de illo reclamaverit, tunc quidem quoties de se reclamare audierit, toties quoque veniam petit. Quod si sedens & reclamationem de se audiens prorsus quidquid responderit, quam veniam petierit, jussus ut se prostraret, in ipso frocco suo unam accipit percussorem. Postea pro eo pro quo est reclamatum, sustinet quod Prælati videtur, vel vapulare, vel esse in culpa levioris: nam que ad gravem culpam pertinent, de his non loquitur hac vice.

CAPUT XVIII.

De Culpa leviori.

Missa autem in culpam leviorē ita se habet, ut ipsa quoque sibi Regula præscribit. Inter preces Nocturnorum, & Horarum omniam regularium, prostratus jacet ad gradum; non offert; non osculatur textam Evangelii, non accedit ad pacem, nec ad mensam cum aliis: sed si qua dies festa duodecim Lectionum agenda supervenerit, solutus est ab eo quod se prostravit, vel quod cum aliis non fecit. In Ecclesia non abluet se à Lectione, à cantibus impositione, nec à ceteris que prælibavi. Privatè die veniente rursus intrat in quo prius erat, usque dum fiat absolutus. Absolvitur autem maximè quando prostratus jacet ad gradum, & unus Frater ad eum dirigitur, à quo sibi quiddam absolutus innotat. Hoc quoque modo fieri solet absolutio, si eidem noxè adjudicatus postea contingerit, ut pro aliquo delicto denudè reclamatus verberetur: & si hoc non erit, non absolvitur, nisi prorsus ejus satisfactio jacentis ad gradum, vel ad unam horam valeatur à Couventu.

CAPUT XIX.

Ubi cumque frater, quomodo stare debeat.

Stans autem ante Dominum Abbatem vel ubicumque frater, ad etiam non negligit ut habeat pedes æqualiter compositos, & nunquam ab invicem inter standum divaricatos.

CAPUT XX.

De his que non licet facere nisi ad horam loquendi.

Exiens à Capitulo, si est ea dies in qua loquitur prohibetur, prorsusquam ullum verbum dicat, librum accipit & seget. Stando nihil omnino loquatur quod loquitur, loquitur submissà voce: loquela sua & audientia non est nisi de spiritalibus, v. l. de his quibus hæc temporalis vita carere non potest. Si quid opus habet à Comerario querere, tunc maxime querit; si opus habet unguem secare, tunc secat; si opus habet justitiam suam, & pateram lavare, tunc lavat; si opus habet cultellum suum acuire, tunc acuit ad eorum quibus hoc pendit in Claustro; si opus habet quid de vitamento suo ad solem extendere, tunc extendit, & bene meminerit ut auferat ante Collationem; vel si duodecim Lectiones in frequenti nocte fuerint, ante Vesperos: si quem Fratrum ministratum visitare voluerit, tunc maxime visitat. Si autem est alique obedienti quantum ad hospites, tantum loquitur ad quemquam famularum nisi cum licentiâ. Nihil appellat singulariter suum, sed ad omnia dicit nostrum, nisi de patre & matre, de his solet licenter dici meus & mea. Si quem Fratrem appellat, nunquam puro nomine appellat, nisi Dominus adjungat, & pueros Fratres nominat: item proprium nomen diciturus, semper Frater permittit.

CAPUT XXI.

De munitio sanguinis.

Si voluerit sanguinem minuere, ipsa horè, quæ de Capitulo exierit, licentiam querit. Et eo hoc modo quo fiat ordine perloquit: accepta licentiâ, vadit ad Cellerarium voluntatem suam indicare, ut provideat famulam ad hujusmodi deputatum in promptu esse post Evangelium Missæ majoris. Eo namque momento abstergens de Ecclesiâ vadit nocturnaliter, non alios quidem usque in diem tertium induturus, nec Chorum intraturus. Tollensque fusciam de lecto suo ad hoc necessarium, pergit in coquina regularium, ubi brachiam suam deindat & calefacit; vocat famulam prælatam signo tantum ex Cellerario, dicensque factum ad illum minuendi sanguinis officinam. Prorsusquam quid aliud faciat, sicut ante & retro, & ter dicit hunc versum; *Deus in adiutorium meum intende* (sicut etiam ad opus manuum) & ut ibi est cetera subsungit. Sicque sanguinis dimissio inchoatur; silentium tenet, nisi medicum quid dicat de hoc quod inter manus habet. Abbinde surgens statim venit in Refectorium, aliquantum de hinc suâ concessas & de vino bibiturus; sicut etiam nisi habens pituitum, ille generaliter, & ad causam ova tria. Si est tempus hyemale, si ceciderit à Calendis Octobris usque ad Quadragesimam, etiam Fratres generaliter non uti semel reficiant, tunc ille post Vesperos cœnat. Secundo & tertio die post Capitulum veniens in Refectorium, dicit versum refectoriam simul cum pueris, & habet tria cocta pulmenta; de quarta, casci quadrantem, vel quod tantum valet. Quo die indutus quoque dimissus ad Primam redit in Chorum. Ad Nocturnos his tribus noctibus si absterminat, nemo cum eis absterminat inquit taba, sed etiam ad intervallum in lecto suo pausat, nec permittit esse veniam petere in Capitulo si quid ei reclamatum est de illo, & statim jussu.

lus pro venâ inclinavit. Cavet autem eo die munitate, in cuius sequenti nocte iudecum sunt lectioes, nisi in Quadragesimâ; tunc semper & in Sabbato post Vesperos manet, pro eo quod in die Dominicâ non jjuvat; in qua quâ facturas est foris Claustrum processionem, induit quoque diurnales; post Completorium de tribus orationibus non nisi unam facit, & exat.

CAPUT XXII.

Quâ disciplina in Ecclesiâ maneat ad silentium Missarum.

Sed ut relesam ad locum unde paululum diverti, inter loquendum si ad Horam signum audient regularem, & si est in Claustris, ipsam verbam quod habet in ore non perficit, sed continuâ tacet & occurrit ad orationem interesse; sedet in Choro, & quoque Sacerdos Missam cantaturus sit vestitus, attendit Lectiōem. A quo tamen primum ictum secundi signi audierit, illico cessat & surgit, etiam ad duo signa que pulsantur ad Vesperos, vel quocumque omnia signa pulsantur. Veniam, quam petit, diligenter observat ne unquam tardius vel celerius quàm alii petat: cum alii se subsistentibus se submittit, cum alii se levantibus se levat ad venias, ad precis, & ad orationes. Aliis non legitibus, nec aliud quàm solum officium divinum attendentibus, ipse quoque nunquam liberum aperit ad legendum, maxime in Choro, nisi aliquando Antiphonarium ad majorem Missam propter aliquam graviter cantum qui ad presens canatur, vel ad Vesperos libram Hymorum propter aliquem huncmodi vice canendum; & si Sacerdos est Habbodardianus, in Colle dicitur licet ei quod opus habuerit, videre; aut si lector est in Refectorio, & juvenis adhuc positus in custodia, ad utramque Missam, si voluerit, in Choro prœvidet Lectiōem. Signa, que cum manu sunt pro loquutione, non amat frequenter facere, Conventus maxime cernente, & quoties facit, facit reverenter & pro necessitate, & nunquam absque aliquo utilitatis ratione: ut cetera membra, ita ipsum quoque visum cohibet à vagacitate. Finis Missa, cum iussu silentio sedet ad lectiōem, quouque poteri redeant de mixto.

CAPUT XXIII.

Quâ disciplina maneat in Refectorio.

Ad horam prandii vel cœnæ, si in dormitorum non ascendit, lavatis manibus statim intrat in Refectorium. Ad sedem suam facto aate & retrò statim reverenter expectat Dominionum Abbatem; nisi adeo sit infirmus ut stare non possit, tunc sedet; nihil omnino comedit antequàm lectio sit incœpta, & antequàm de manu Sacerdotis oblatam accipiat; si tamen est privata dies, & si ipsa die non communicavit. De nullo gustat generali privationem benedictur; si tamen nihil unquam apportat præter sal & squam, nisi forte generaliter serviendo veniat ad idem suum; si quod est per alium apportatur reverenter contrâ porrigit manum, & aliquantulum inclinat: si quod est vel ab ipso Domino Abbate, vel à fratre ad scillam sedente dirigitur, ex toto surgens alioquin inclinatur, & quantumlibet forte cupiat sustinere, de hoc tamen præbiter non dimittat. Scutellam quoque applicat ad illum postillimum fratrem, qui juxta se superius sedet ut comedat, si si tenuerit, applicat ad inferiorem, quod si

& ille, quantumvis remaneat quod noluit, vel non potuit comedere, non manet quoque longius ad quemquam alium fratrem pro ulla gratiâ privatâ, sed à se tantum amovet scutellam, ut tollatur à servitore. De micis, diligentissimè cavet hec quid vel minutissimum cadat ad terram & percat; cum cultello corrodit eas de mensis, ut ad vitium cum fibello gramine in scutellam culigantur, & ad elemosinam deferantur. Quamdiu autem non est à Conventu separatus ut sit cum infirmis, nec unquam gustat popers, nec ullo modo quidquam portionis pro aliqua infirmitate, nisi in Refectorio, Eucharistiâ exceptâ. Minimè quoque bibit aliquando, nisi pateram cum ambobus manibus tenendo; & nunquam nisi sedendo. Quod si per vices contingit ut aliis confidentibus ipse imperis non adit, postea veniens ad gradum, cum signo petit à Domino Abbate licentiam comedendi à quo ammittente, quæ cum aliis fecisset & distulisset, eadem per se facit & dicit, id est, ante & retrò, & versum, si est prandium, *Oris unum* &c. si cœna, *Edes pauperes* &c. inclinatur, *Gloria Patri*, & orationem Dominicam: erectus manus & ore ita benedicit, *Oramus*, *Benedic Domine* &c. inclinatur Domino Abbati, & recedit ut sedeat. Quod si opus habuerit aliquando ut, priusquam cœteris, surgat à mensâ, rariùm veniens ad gradum, & manus expansionem tractum à pectore trahens, cum hypumodi signo licentiam querens abeundi; quâ accepta inclinat quasi gyrando, & versum dicit, si est prandium, *Confiteantur*, &c. inclinatur, *Gloria Patri*; erectus, *Agimus tibi*, &c. si cœna, *Ad emerum ficit*, &c. & *Benedictus Deus*, &c. factis autem & retrò incedit potestatem cantando Psalmum, *At servare*, usque ad officium Refectorii, ibique se inclinans contrâ mensam principalem, dicit omnia que in Ecclesiâ dicuntur à Sacerdote, vel à Conventu, id est, *Dispersit, dedit pauperibus* &c. novissimè facto ante & retrò exit. Quod si non amplius quam semel eo die fratres comedunt, tunc non alios versus dicit quàm illos ad cenam pertinentes, & *Agimus tibi gratias*: verum nunquam ad unam vicem facit utrumque, ut & tardius quàm alii veniat, & citius surgat.

CAPUT XXIV.

De habitatione suâ & post prandium, & post cenam.

Post refectiōem, ad hanc horam majori studio quam ad aliam silentium est sibi inditum, & secusidum quod tempore vel ordinari consentaneum, aut in Claustris sedet legendo v.l. cantando, aut si pergit dormitum & legere voluerit, jacendo legit, & ita compositus ac sicut cupiat obdormire: non modo ea signa que cum manu sunt devitat, sed etiam nutum oculorum nequaquam dirigit ad lectorem ullius fratris, ut illic vel ad momentum intueatur. Post nonam si ve firm habet, sine non, tamen non dimittit cum alii ire bibituris. Quoties post Vesperos cenatur, cenâ factâ dormitorium ascendit, cultellam deponit, diurnalis calceis derectis, nocturnales induit, venit in Claustrum sedere: ubi ad illam horam quamdiu sedet tantopere silentium stodet, ut si scribendi scolas forte quod scriberet, nec pergratione, nec ipsâ pensâ quodquam sonitus ullo modo committat. Aut si tardius quam ceteri de dormitorio descendit, tam lenè pedam ponit, ut ejus incessus, si videtur ab aliis, maxime tamen ab ullo possit audiri.

CAPUT XXV.

Qua disciplina se post Completorium esse collocaturus.

POst Completorium cum iterum fiant tres orationes, ad has locum tenet extremum, & Prioris antemorem. Aspersus à Sacerdote aqua benedicta, & veniens ad ostium Ecclesie caput cooperit cum capello, nec amplius demutat usque dum collocaverit se in lecto. Hæc pauca, ut memoriz occurrerunt, de multis dicta sunt, quibus omnes Novitii, si fieri potest, prius sunt instruendi, quam Collegio nostro fociantur.

CAPUT XXVI.

De confessione & petitione Novitiorum.

IN vita quoque seculari quæcumque contra salutem animæ suæ commiserunt, omnia Domino Abbati ad confessionem manifestant. Postea cum eis visum fuerit, jubet eos iterum ante se in Capitulum venire. Quibus venientibus & veniam petentibus, postquam foreverunt, iterum quoque ut prius aliquanta insinuat de austeritate disciplina regularis, & inter alia non tacet melius esse, ut sine benedictione ad faculam redeant, quam accepta benedictione de cætero non perdant. At si ipsi de contra omnem obedientiam & stabilitatem pollicentur, annuit tandem eos benedictione confirmare. Commendat Fratres ut in orationibus suis recitentur eorum, & aliquando, si videtur, unum psalmum post singulas Horas in illo die pro eis cantet.

CAPUT XXVII.

De benedictione Novitiorum.

Veniunt ad pedes hini vel terni, post Evangelium majora Missæ ritè benedictio est agenda, & hoc modo inchoanda. Singulis est scriptum quocumque proficiantur, quod est hujusmodi: *Ego frater promissus stabilitatem Monachi. & converfionem morum meorum, & obedientiam seculum regulam S. Benedicti, coram Deo & sanitis eum in hoc Monasterio quod est constructum in honore BB. Apost. Petri & Pauli; in presentia Domini N. Abbatis.* Hoc modo legit utriusqueque in brevi sua, & ipsam brevem mittit super altare jugiter ibi servandam. Si litteras nescit, legit pro eo alius, signum tamen aliquod manu facit in brevi. Petunt tunc veniam super manus & genua; ter etiam hunc versum dicendo: *Suscipe me Domine secundum elationem, &c.* & toties à Convento similiter eis respondetur. Tertia vice *Gloria Patri* adjuvando, gyrum faciunt, ita poplitibus flexis, & postea prosterunt se ad orationem. Dominus Abbas stans imponit *Kyrie eleison. Pater noster. Psalmum Misereere*; præmissis suis versiculis, *Salvus fac, &c. Misereere, &c. Nihil proficias, &c. Ego tu, &c.* Sequuntur hæc benedictionis Collicæ: *Deus indulgentiarum, &c. Deus qui per contritionem, &c. Domine JESU-CHRISTE qui es vita, &c. Sancte Spiritus qui es Deus, &c. Cucullas ita benedicit: Domine JESU-CHRISTE qui es, &c. aqua benedicta confertur. Sed Novitii sui benedictione sicuti confingantur ab oratione, exant proccos, & induunt cucullas. Inter exandam rursum dicitur est ad singulos Dominus Abbas: *Exeat te Dominus, &c. Inter induendum. Induat te, &c. Circumcietur per totum Chorum, ut**

Tom. I.

omnes Fratres, ab ipso Domino Abbate incipientes, osculentur.

CAPUT XXVIII.

De habitatione illorum in alleriduo post benedictionem.

IN his tribus diebus non demutat caput capello cooperitum, in cucullis dormiunt, nihil omnino loquuntur, offerunt ad pacem, ad communionem veniunt, quod non aliquando dimittunt, etiam si eis aliquid contigit dormiendo. Tertio tandem die, cum Sacerdos fuerit eos osculatus, de capitibus eorum abstrahit capellum, & de cætero licet eis, licet aliis Fratribus, loqui & exire cucullis. Si quis infirmus, & ut amittit, ad succorendum benedictionem acceperit, & pro infirmitate silentium tenere non potuit, cum alii qui benedictorum capita contigentibus ipse quoque contigit, & omnia que illi fecerunt eo tradito limititer fecit, ut quod prius osculum erat, suppletor. Ergo ab illo die nequam alterius à Capitulo separantur; & Dominus Abbas secundum gratiam, que singulis est data, jubet eos de cætero in Ecclesia servare. Scilicet, ut legant, & cantent, qui hoc sciunt; & qui aliud non valent, candelabra & thuribula portent. De his tamen, qui Sacerdotes sunt vel Leæta, deigniter examinat quomodo sint ordinati, qualis sit eorum scientia, qualis conscientia, & per aliquod tempus probat eorum conversationem, antequam eis hujus monasterii licentiam permittat. Præterque qui Sacerdos erat antequam venire, omnino ab officio prohibetur, usque dum seipsum proficiens adducat quam multiplex studiose Sacramentum tractetur à nobis. Sed ut hic meminerim, tam qui examinator, quam qui jam examinatus aliquo modo servare jubentur, utriusque illorum in Capitulo brevem diligenter attendit, ut animadvertat si est ad usum scriptus obsequium, quod vel in Ecclesia vel extra sit agendum.

CAPUT XXIX.

De Hebdomadarum Cantore: & de eo qui vocatus est ad Lavatorium imponendam, vel ad aliquam Lectionem, vel aliquod Responsum.

SIT est notatus ad Invitatorium, quando ipsum Sacerdos stans ad gradum cum suo Colliga vel quando sunt, strage vice facit ante & retro. Sex duobus cantatur Lavatorium, rite Prior notatus, tunc etiam Hebdomadarius erit, per totam Hebdomadam Officium Missæ majorem imponit, ad quam com in die Dominica, vel in quilibet etiam illi, omnia signa sunt pullanda, ad eum pertinet ut ipse primas scillas incipit pullare, & postea capia se servare, ut Cœtus tenetur ab illo; qui de mœnium sibi allatum, quo Cœtus Domini ante consecrationem est succendendum, in thuribulo ponit. Quando sunt Fratres ad pacem & communionem, licet eis sedere. Quoties in septimanâ fuerint duodecim Lectiones, ad omnes Horas imponit Antiphonam, præter ad Vesperos, ad quos non imponit nisi in tali festivitate de S. Trinitate, vel etiam solemniore quam est. Quando omnes ad majorem Missam sumus induci alios, nos ad eum, sed ad Armarum pertinet Officium majorem Missæ. Quod si non Hebdomadarius, tamen ad aliquam Antiphonam Nocturnorum notatus est, cum imponere eam, sicut primo versus Psalmi, facit ante & retro: ad legendam multum inclinet & accedit, nisi tunc vice, quâ

QQ. 97

Merachi ad succorendi.

Conventus nondum confectus, non est adeo inclinis & postquam legerit, rursus ad gradum non solum ante & retrò facit, sed etiam illam veniam super manus & genua præmittit. A quo etiam notandum hoc moris esse nostri, ut si quis prophetam, maxime ubi nihil habetur ad historicum, legerit in Dominicis nocturnis, ad hunc Lectorem non dicit, *Hæc dicit Dominus*; sed, *Te docuit Dominus*, sicut etiam ad finem cuiusque Codicis Prophetarum prælecti. Quid si ad Responsorium notatur, hic quem moderatè inclinat, & antequam imponat, & postea finito versu, vel *Gloria Patri*, si hoc est ad iungendum, facit ante & retrò, & post versum ad aliquod momentum inclinet se submissè; & si cum altero eî cantatur, cantabit ad gradum.

CAPUT XXX.

De Sacerdoti Hebdomadarii.

Quod si scriptus est ut Sacerdotio fungatur, & in præsentem septimanam majorem Missam cantaverit, in sequenti cantabit matutinalem. De his autem, quæ dicitur esse, non pauca scire debet corde tenens: primum tres Collectas ad Cantus quindecim graduum ante Nocturnos, vel si psalmidiam protendatur usque ad finem Psalterii, Collectas ad suffragia Sanctorum, Collectas ad Officia Defunctorum, ad Psalmos pro familiaribus, ad psalmidiam *Deus absolve*. Uti quoque notatis multifarum scire debet, maxime in Collectis docendis & ordinandis, ut in Conventu nihil antiquum dicitur quod ab illis ullo modo distaret; sed quantumlibet scolis sibi de omnibus videatur, tamen non debet deignari frequenter & de singulis Cantorem & Armarium interrogare. Quoties autem sunt duodecim Lectiones, post Nocturnos lecturas Evangelium non præstat de Choro, quam ex alternatione modulatum ventum fuerit ad illum versiculum, *Petrus sicut cæcis & terra*; & tunc festinanter lavatis manibus sicut cranium intret, vestitus alba, stola, & casula: rursus versiculo illo impolito, *Per singulos dies*, procedit tenens ambobus manibus Evangelii textum reverenter retrò pectus reclinatum, quem etiam accedens ponit in medio Altaris, & cum incenso facit super eum Crucis signum semel tantum; inclinat se ad orationem maxime Dominicam, ad ultimum verbum Hymni præignati eripens se, tollit testum de altari deosculato, & pergit ad analogum, contra quem etiam Conventus totus conversus inclinat. Matutinum laudat, incipens non se movet à loco usque dum dixerit cum illis *Gloria Patri*, & aliquantulum inclinat, quibus si erigentibus ipse quoque recedit; verum semper accelerat ut prius sit reversus in Choram, quam prius Psalms finitur. De incenso ita gerit, ut primum incenset faciem Altaris, tunc supercilium manu ter cum incenso progredi per diversâ loca latitudinis Altaris, & simul in transversam, tam retrò dextram cornu Altaris, tum cornu Altaris sinistrum. Incensat etiam Altaria quoque minoris Choro proxima, & sanctæ Crucis Altare, faciens per singula cum incensu Crucis tantummodo signum.

In privatis debet quoties bis comedatur, priusquam signum pulsatur ad Tertium, manus lavat ex more, ut oratione facta mox Sacerdotalibus induat se, & Tertium imponat. Quæ finita, litania, quæ Missa prevenitur, cum decantata fuerit usque ad illum versiculum, *Omnes sancti*, exit de Choro, ut casula quoque vestitur, & cum processione veniat ante Altare. Si dies est talis ut non usi fuerit comedatur, vestit se inter cantandam litaniam: &

si processio est agenda, ut in quartâ & festâ ferâ in quadragesimâ, non se vestit donec & ipse jam facta fuerit. Accedens autem portat & ipse Collum missalem in brachio sinistro; quo disposito in dextram cornu Altaris, inclinat ad orationem, maxime Dominicam, vel si magis voluerit, *Dominus sancte*, &c. Oculatur Altare & textum Evangelii, dat locum Diacono ut stare possit prope dextram cornu Altaris; ipse quoque stat prope sinistrum, & inclinis retrò Diaconum familiariter inclinet, dicit eos: *Incensum*; cujus etiam forma ita est præscripta, ut nec ad Missam, nec ad Horas quibus est decedenda, verbis amphioribus dicatur quam hujusmodi: *Cæcificavit Ite & omnes Sanctis tuis, & vobis Pater, quia peccatis in cogitatione, loquutione, & opere, meâ culpâ; precor vos orate pro me. Recip. Al. Ite restatur vestri omnipotens Deus, & dimittat vobiscum peccata vestra; liberet vos ab omni malo; conservet & confirmet vos in omni opere bono, & perducet vos ad vitam æternam. Amen.* Ad Epistolam sedet usque dum ad Evangelium venitur. Diacono lecturo dat benedictionem hujusmodi, *Deus miseretur vestri & benedicat*; cui vice stat prope dextram cornu Altaris, & Diacono prope sinistrum.

Hic autem non est indignum meminit quæ diligentia, quoque studio ad Dominici Corporis & Sanguinis consecrationem & consumptionem servatur. Primum propter hoc ipsum factum est usus armarium ante faciem majoris Altaris optime compingitatum, & interfectis panis vestimentis, in quo nihil aliud reconditur præter illa utensilia, quæ necessaria sunt ad Missarum solemniam duntaxat in Conventu generaliter agendam, præcipue duo calices aurei cum patenis diversis quotiens; & duo corporales, unum duplum, sicut omnia corporalia solent esse ad privatas Missas, alterum simplicium. Minor calix cum duplo corporali ad matutinalem Missam; major cum simplo ad majorem; tam & unum simplicium semper jacet in sinistro cornu Altaris, ut à prioribus nostris accepi, propter hoc ut ad manum possit esse retrò periculum ignis; contra quod, si forte contigerit, credatur à multis quia multum valeat exponium. Item ibi est patena medicorum & argentea, & aurea scutella habens operculum ejusdem metalli, fabri operi colligatum, ibi ampullæ ad submansuetationem vini & aque: manu & in ampullâ vinam autem consecrationem solent offerri. Ibi urecus argenteus, cum appendice suo ad manuum ablationem: ibi linteola plura, sine quibus singula sacra vasa nec levantur, nec quoquam portantur. Ipsum autem armarium habet in medio tabulatum, ut quoque sacra vasa sint sursum, cetera deorsum. Ad intus Missarum referatur à majore Castro Ecclesiæ, vel ab ejus subrogato qui tunc est Hebdomadarius: panis tactum desuper operitur, qui & patenam ibi ponit simul cum corporali; calicem verò cum linteolo in longum extento tenens, & desuper operiens, potat ad amphoram aquæ quæ de fiano semper est in Ecclesiâ, & in loco competenti, ut omnes ibi calices levantur quorum usus est ad privatas Missas. Ibi quoque tunc Hebdomadarius apportatum calicem diligenter lavat aquâ bis infusâ: & si non est Sacerdos vel Levita, quærit ad hoc sibi vicarium alterius ordinis, ut in quartâ ferâ & Sabbato: manu interius missâ benè quoque in fundo ipse calix conficitur, ne forte aliquantulum fastidit propter vini crebram infusionem. Ergo lavatis reportatur & ponitur super armarium.

Subdiaconus anticipat lavare manus, ut ipse ad ministerium calicis sit paratus: quem interim, dum Evangelium legitur, accipit simul cum corporali

Missam diligenter ad consecrationem ergo corpus Dominicum.

& patenâ, expetur si quid aquæ in illo remansit iter lavandum, & effundit in caveam de latericis tegulis factam in proximo Altaris, sicut altera facta est probulum remotius, ubi idem Subdiaconus, & alii submissi, manus super eâ lavent. Stat postea Sacerdotes, usque dum Evangelium finitur. Ponit corporale super Altare, calicem retinens & patenem; comitatur Sacerdotem precedentem aliquantulum contra Frateres ut à singulis offeratur: à Diacono aqua & manutergium apportatur, & reverenter exhibetur; qui lavatis manibus accedit ad altare, & ut hic proprie dicam de majori Missâ, utrumque corporale, vel quod in Altari semper jacet, vel quod Subdiaconus apportavit, accipiens expandit; pollicem tamen & indicem utriusque manus combinatos diligenter collirigit, ne vel ipsa corporalis cum eis tangat, cum quibus hostias habebit in proximo tangere & tractare. Consummatâ autem oblatione Sacerdos quoque lavat manus, cavens & ipse pollea ne aliud quid tangat cum ipsis quibus corpus Domini est tangendum. Subdiaconus portat hostias ad Diaconum secus Altare statem & se operentem, ut de omnibus tres, quas voluerit, eligat ad consecrandum; propter quod dimissâ patenâ cum hostiis super altare, vinum, quod oblatum est, funditur ab ipso quoque Subdiacono in alterum calicem, tantumque relinquit quod sufficit ad consecrationem. Ad quod tamen ipse non misceat aquam, quia ei nec vinum nec aquam licet infundere, sed allatam ampullam aquæ simul cum calice dat Diacono, ut ille misceat; dat & intercalum ut calix defusus tergatur diligenter, ne forte quid vini vel aquæ exterius remaneat, & consecratum pereat. Hæc vice non caret digitus Diaconus, quorum supra memini, disjungere, qui has hostias jam portat quas erat portaturus; & sic tandem calice super altare posito, Subdiaconus cum patenâ & ampullâ revertens, patenam hostias repletam ponit super armarium, & ampullam in loco quo solet reservari accipit aliam patenam argenteam intra scutellam auream reconditam, & tergit studiosè cum panno candidissimo prope armarium propter hoc ipsum jugiter pendente, & poltea cum linteo honorè & reverenter involvit. Sacerdos interius calicem & hostiam incensans, facit cum incenso super ambo tres cruces, & unam quasi circulum, incensat quoque contra utraque Altaris cornua dextrum & sinistrum, quantum manum extendi se possit, pedibus tamen immotis; deinde redit thuribulum Diacono, qui prius incensat Sacerdotem, & casulam inter brachia versus pedes trahit; poltea faciem dextri cornu Altaris & superficium, ad extremum sinistri faciem & superficium. Si verò die festus ad est, quinque illa Altaria principalia proxima incensat, & illud ad quod Conventus ad Vesperas & Matut. laudes ivit, ubi & cretus tam in nocte quam in die ardet.

Notandum autem quid in omnibus diebus festis & Dominicis ad majorem Missam prædicta Altaria bis incensantur primò videlicet postquam confessionem suam Sacerdos & Diaconus fecerint, & post offerendam. Similiter ad minorem, ad quam omnia signa pulsantur; privati verò diebus ad majorem Missam semel incensum offerunt, scilicet, post offerendam, & solummodo facit oblatio, que est in Altari principali, incensatur. Ad majorem Missam nisi signa pulsantur, nunquam incensum offerunt. Sciendum quoque quoniam sive tres sive quinque hostias consecrantur, semper Sacerdos medium accipit, & cum ipsâ crucem in calice facit, ipsamque dividit, & unam particulam in sanguinem mittit, & se se mediâ, Diaconus reliquâ communiare non negligit.

Postquam autem Diaconus Altare, vel si talis est dies, Altaris incensaverit, & aliquem Episcopum, vel Abbatem, si forte essent, præter columnam ciboru istam, thuribulum Converteri reddat, à quo & incensatur, & ibidem manet accensus, sicut ad primas & ultimas Collectas, donec *Per omnia sæcula facularum* à Sacerdote dicitur. Converteri quoque, si cuppa est in Choro, prius illum incensat qui eâ indutus est; deinde incipiens à dextrâ eodem modo & ordine thuribulum portat, quo superius diximus, his qui sunt in Choro majori vel minori; hoc plus faciendo, quòd in minorem Chorum exiit prius ad dexteram, poltea ad sinistram. Post hoc verò exiens, incensat eos qui extra Chorum sunt, incipiens ab introitu Chori & superiori parte, deinde alios, sicut sunt in stationibus suis per circuitum, postremo ipsa minima Altaria que sunt prope Chorum, à quo à Diacono non incensatur, in anteriori parte, & in latere dextro, & in sinistro, non tamen præfatus super Altare manum extendere. Quòd si aliquem Sacerdotem Missam ibi cantantem offenderit, vel ipse vel Diaconus, si competenter fieri potest, ei thuribulum offert, & ipse Altare vel faciam oblationem incensans, ei thuribulum reddat, ipsique Converteri vel Diaconus cum reverenter incensat, & casulam inter brachia aptare non negligit. Cum autem *Per omnia sæcula, &c.* ante Præstationem audierit, si jam de incensandis Altaribus redit, vel si ibi presens est, ut in privatis diebus, vadit post Sacerdotem retro; quòd si nondum redierit, mox ubi redierit, illud idem facit; & post Diaconum vadit Subdiaconus, manu sursum extensa tenens patenam ita, ut prædictum est, cooperatam, & in quodam Lectio-nibus hoc solum facere unus ministrorum, manens post Subdiaconum. Qui quando illic advenit, alitis inclinans, erecti poltea statim donec *Sicut* incipitur.

Ex hinc Sacerdos omnia eodem modo agit, sicut & in quolibet Missâ privati deberent agere, sicut aliis dictum est. Unus autem ministrorum, qui semper duo debent esse, stans cum habello prope Sacerdotem, ex quo misceatur incensato exurgere incipit, donec finitur, eas arere à sacrificio, & ab Altari, seu ab ipso Sacerdote non negligit. Diaconus verò, Subdiaconus, & unus ministrorum, si deus festus est, acclines poltea manent orationi intenti. Notat tamen Diaconus quando Sacerdos ad *Supplicet se regem* inclinans se erexit, & tunc quoque ipse se elevans, ut quatuor digitos, quibus Dominicum corpus tangendum & dividendum est, abluat, in partem ante supradictum armarium fecerit. Et sciendum quoniam non modo pro animâ ipsius, qui ipsum unctum, quo aqua sumitur, & concham, qua suscipitur, dedit, sed post offerendam tam ipse quam Sacerdos manus his ablutens hanc Collectam dicitur *Oremus, Absolve Dominum arum sanctus, &c.* tam altè, ut Converteri audientes, qui sibi serviunt, possint respondere, Amen. Digitus ablutus & teris ad locum, ubi primitiæ acclines manebat, redit, aliusque inclinans continuò se erigit, postmodum hinc de diligenter observans quando ad *Per ipsum &c. ex. 1150 &c. in 1150*, quod super sacrificium facere incipit Sacerdos. Cruces mox ut videntur, moderatè ac prædentem ad Altare accedens, prius dextram cornu Altaris, deinde dextram humerum Sacerdotis osculator, & poltea corporale eandem modo digitus manum dextræ ex una parte removet, & Sacerdos est altera, cum quovis & calicem per medium tenens, parum subvocat, dum Sacerdos dicit *Per omnia sæcula, &c.* & postmodum ipsum corporale ex eadem parte superponit procurat, & tandem sedens post Sacerdotem in locum;

ulus erat prius, iterum acclius nuntiat, dicitur et à Subdiacono patena argentea offeratur. Qui Subdiaconus non prius le erigit, neque de loco, in quo post Diaconum acclius ex quo *Sacris* incceptum fuerat, maneat, recedit, donec à Sacerdote *Pax non inferatur* in oratione Domini dicatur, sed tunc inde recedens atque reverenter incidens, & intem-
 pore de patenâ devolutus, manique hincamnis parte involvât ipsam unam, partem ejusdem hincamnis pendente ex ministrâ facit, ut Diaconus quoque cum digitis mediis intemamine involvitis eandem patenam ab ipso osculante et manum accipiens, finita oratione Domini offerat Sacerdoti: propter quod tamen pollicem & indicem minimè dispungit, licet tunc non dispungit quando calicem cum Sacerdote levavit. Et secundum quosdam quodquid de prædictâ patenâ privatis diebus Subdiaconus facit, huc solum in duodecim Lectionibus ille ministrorum, qui post illum manere solet, igitur consuevit. Postquam verò Diaconus Sacerdoti patenam obtulit, ibi prope dextram cornu Altaris orationi, si sapit, incensum manet acclius, donec *Per omnia secula seculorum* dicatur. Sacerdos verò accipiens eam cum mediis digitis ponit super corporale ad pedem calicis, & postquam frægit hostiam, utrosq; particulam, ut non est, mittit in calicem, duas super patenam, & cum corporali tegit utramque. Prius tamen super ipsam calicem, digitos quibus tetigit, diligenter fricat & caciat, ne qual foret inter frangendum de corpore Domini adhærent à manus interim cum sacramento studio claudens & in modum crucis ad pediculus applicans, vetrici fræ primam Diacono reverenter incensum, & calicem cum duobus mediis digitis post pacem osculans inter brachia episcopi, datus illi pacem, deinde Subdiacono, & in procedendo contra Convitentium, duobus ministris, ad ultimum veniens super gradum aut analogiam dat pacem ceteris, sicut annotari decevit, in quinque præcipuis festivitatibus toto Conventui: cæteris autem diebus, exceptis Sabbatis in quibus eveniunt jejunia Quadragesimæ, & exceptis Missis jejunii in festivitatibus Quadragesimæ, & reliquis jejunii, in quibus festivitas duodecim lectionum evenit, quando una hostia offeritur, & pax sibi à Diacono datur, sic ut ad pacem: in tertia & quinta feriâ, & Sabbato semper dextrâ Chorus vadit ad pacem, præter illam cui tale quid in nocte contingit: in secunda, quarta, & sexta similes: in Dominicis autem alternatim, ut alter Chorus in unâ, alter in alterâ, sicut alternatim incipiunt Hymni, Antiphonæ & Psalms, ab uno Choro in unâ hebdomadâ, ab altero in aliâ. Si verò revelsi sunt in capite seu in alba, secundum dignitatem ordinis ibant ad pacem, ut primo loco Sacerdos sicut sunt presbiter, secundo Diaconi, tertio Subdiaconi, deinde alii fidei ordine eriguntur ad extremum Conventus. Si autem aliqui sunt in cappis, & aliqui in albis, & aliqui in frocibus vel cucullis, secundum dignitatem ordines prius ibant hi qui in cappis, deinde qui in albis, postremò qui in frocibus seu cucullis sunt, sicut semper proit ad conversionem venerunt seu à Domino Abbatelavati sunt, sive sint Cantores, sive Conventi.

Notandum tamen quosdam si Dominus Abbas propter aliquam rationabilem causam quemlibet Convenerim levaverit in Capitulo & in R. C. Clonoro,

[f. 78 verso] Ad illi alios Colere: Quamquam sic contra non est ad illi Ecclesiarum: quia quodam, maxime Novissimi nostri, adeo fuit rudis, ut si Sanguinem in Episcopi accipiens, non remaneret ut non magis aliquando recipere non inciderent.

[f. 78 verso] Item Colere super laudibus: Sacerdos qui

tamen ordinem illum servabit, ad pacem verò & ad communionem, sicut & ad equam benedictam, secundum ordinem conversionis ibit. Privata autem diebus à universis, qui servit de candlebro, quia illa indutus est, primus postquam Sacerdos super gradum venerit, vadit ad pacem. At Sacerdote ad pacem procedente, Diaconus ad Altare accedit, ducitque Hostiam, vel si plures fuerint ut in Dominicis, itaque & dividit, quas Sacerdos ova dividit, separatim dimittit, ut de alterâ ipse, de alterâ Sacerdos communicet, & si, nisi aliquam Sacerdos redat, perfecerit, aliquam tamen redat. Mox verò ut Subdiaconus & Ministri pacem acciperent, manus aliter in piscinâ, quæ est prope Altare, non negligunt, & Subdiaconus patenam auream ad Calicem pertinentem, quam posuerat super armariolem, reportat ponens super Altare, & simul Intercalam pateniam in transverso Altaris, & postea stat inclius inter reclinatorium & dextrum cornu Altaris, quæ dum redat. Qui rediens, & dlam pertinentem Dominici Corporis, quam simpliciter dicit, de patenâ accipiens cum duobus mediis digitis similiter manus, patenam modicè Diacono porrigit, & super Calicem ipsum portuasculum iunens, i postea eundem Calicem cum Sanguine Diacono dat. Unus autem de ministris tollit de armario scutellam, & altam tenet cum lintulo super reclinatorium, quod est, quantum puto, propter hoc maxime factum inter duas cibori columnas: super quod Diaconus mittit patenam in qua Dominicum Corpus est divisum, & Calicem quoque cum Sanguine dat Subdiacono intrinsecus illius inter reclinatorium & Altare: qui tenet eum reclinem, quàm corporeis poterit erga hanc illam: communicat primus Diacono, & post eum alii fornicibus accedentes, eo ordine quo & ad pacem, & præter illos qui in albis sunt, antiquam communionem cunctis veniam prebentes, & manum Sacerdotis osculantes, tam illi quam alii. hi quoque autem, non sit de illo Choro qui vadit ad pacem, voluerit communicare, factis ubi visiguo illi qui servat ordinem, si Dominus Abbas vel Prior abest, accedit tam ad pacem quam ad communionem in suo ordine. Debet inter singuli ita se scutelle adungere, ut si forte inter summendum Corpus Dominus auquando vel de ore sumantur, vel de manu porrigens lapsum fuerit, nisi in scutellam cadere non possit. Quotquot autem ipsum Corpus sacrum dextrâ, singulis Sanguine prius intingit, & Communicatis autem omnibus qui vuluerit, & novissimè Subdiacono, qui semper per consuetudinem ad majorem Missam communicare cæteris (exceptis his diebus in quibus tantum una Hostia consecratur) & communicato illo qui tenet scutellam, si Corpus Domini superest, vel si viderit, cooperitur ipsa scutella, & qui tenet eam non se submoveri inde quousque Sacerdos Calice à Subdiacono recipit Sanguinem sumat, vinctumque, quo postea Calicem lavat usum sibi ab eodem Subdiacono in alterâ manu tenente ampullam, & cum alterâ involvât lintulo, quod cum patenâ super Altare posuerat, sublevente Calicem pedem. Diaconus percepta communiione prope armariolem venit, ut cum vino in altero Calice dignos ablut quibus Dominicum Corpus tradavit, Ministro qui supererat, & cum ampullâ fundente vinum & pedem Calicis sublevente; quos ablut ad Calicem prius terge, de-

superest adhuc secudi cum altero Calice extra reclinatorium, ut Sacerdos septi cum cum vino lavet digitos, quibus Corpus Dominicum tradavit, sicut & Diaconus, non ut communicet, & ampullam corporalis cooperiat: & huc vinum ut in ampullâ est, quod scutelle servare videtur ut sic Calicem utrumque ablut.

inde ad faciem, & eam pariter quā terit eā applicat, & vinum sumit verens se ad Orientem. & tunc corporalia picare, & librum missalem de sinistro cornu Altaris in dextram ponere, & ad locum illum, ubi prior Collecta est in proximam dicenda, vertere accellerat. Subdiaconus verò, mox ut Sanguinem sumit Sacerdos, de vinum quo postea Calicem lavit, accipit ab eodem Calicem, osculans se manum, & à Discono patenam Calicis, ab Altari superimposito uno corporali acceptam: nam alterius in locum suum super Altare reponit: & tunc ille, qui tenet scutellum, altius eam elevans vadit ante sinistram coram Altari, & Subdiaconus remanet cum Calice ante dextram, post Sacerdotem tenens cum altera manu Calicem; cum altera patenam parumper sublevatā cum corporali. Verum contrā ipsos totus Conventus pro reverentia Domini Corporis & Sanguinis veniam petit.

Sciendum autem quoniam si quilibet post communionem veniam superaverit, nunc in Choro onc extrā Chorum veniam petere debet. Similiter postquam aliquis communicaverit preter hanc communionem, nunc ante Altare S. Joannis, nunc alibi veniam consuetudinaliter petit. Mox autem ost ille Minister, qui superat, digitis Diaconi vinum superfudit, ascendit extrā inclinationem deferens Calicem alium maiorem, cum ampullā, quam subministravit Diacono, & post ab eodem recipit, ut Sacerdos quoque digitos illos lavet, quibus Dominicum Corpus tractavit, quos nunquam in majoris Missæ Calice abluere dicit. Quo sumpto, iterum vinum in Calicem fuditur, ut ipse aliquantulum Calix abluatur, & à Sacerdote sumatur. Et quoties tam Sanguinem quem reliquum vinum sumit, faciem versus Altare, vel versus Orientem vertit. Ille autem qui portat candelabrum, postquam Sacerdos à pace redierit, continuo accipit, tenens hoc ante gradum sublevatam, nec prius deponit quam *Per Dominum nostrum* de prima Collectā post Communionem dicatur. Eadem hora tam Subdiaconus cum Calice, quam Minister cum scutellā, discedunt. In duodecim Lectonibus duo Conversi cum duobus candelabris, & tertius tenens thuribulum, eodem omnino modo ante gradum & accedunt & discedunt, quo dictum est privatim diebus.

Sciendum verò quoniam, quoties non nisi una Hostia consecratur ad majorem Missam, eadem Missa cum Calice minoris Missæ de duplo corporali cantatur, & tunc neque patena argentea exhibetur, neque prædicta scutellā apponitur, neque Subdiaconus, postquam Calicem post Communionem susceperit, post Sacerdotem moratur, neque Conversi de candelabro servant, postquam Sacerdos post ablationem digitorum vinum Calicis in usum ebiberit, amplius operatur. Sciendum quoque quoniam omni die Dominici Corporis Domini mutatur, & dum Sacerdos procedit ad pacem, recens consecratum à Diacono in paxile rotatā reponitur; & quod præteritā Dominicā consecratum fuerat, inde accipitur, & ab eodem Diacono dividitur, & Frater inde communicatur; duo tantum particule illius Hostiæ, quam Sacerdos dividit, non mutantur. Prædictam autem paxidem, dum saltem familiares post Tertium dicuntur, Diaconus de columbā jugiter pendente super Altare, bene cum lintolo de pulvere exterasitā, abstrahit, & super dextram cornu sub cooperatorio ponit, Missaque finitā in eodem loco reponit. Postquam autem Subdiaconus & minister de ante Altare discesserint, quique sua ad armarium reportant. Ubi quantumlibet clara dies sit, tamen cum certo utrumque, patena scilicet, super quam Dominus Corpus fractum fuerit, & Calix diligenter

simè considerantur à Subdiacono & à ministro, si quid forte vel minutissimum de Corpore Domini remaneret; & si quid valerit remanere, hoc non manu tangere præsumit, sed lingulā tantum levat & sumit, si talis est particula quam convenienter sumere possit, si verò minutissima, & ut ita dicam, indivisibilis & atomo similis, hanc si potest cum vino in Calice, quo Sacerdos & Diaconus digitus abluunt, recipit, levat, & separat. Quod si ita adhaerit, ut cum vino fieri non possit, in eo tamen loco, ubi eam videri, linguam summam applicat, & sic eam sumit; & postea iterum patenam uno superfudit: quod si non & quantumlibet illi remanente cognoverit, non tamen propter hoc eam vel semel diligenter uno superfundere dimittit, & illam superfluum primitus sumit; & postea eandem Calicem, quo vinum illud patena superfluum fuerat, alio vino ablut, vel illud, quo Calicem majores Missæ vel ipse vel minister iterum lavit; in illum Calicem immergit & sumit; mixturæ vinum alterum in Calicem majores Missæ, & circumaqueque in eis dicit, & si minister communicaverit, illud ebibit, sin autem, Subdiaconus; postquam vinum patena superfluum sumerit, in eum Calicem, super quem eadem patena sua est, immergit, sicut dictum est, & sumit; & tunc non alio vino eam ablut, nisi forte tale quod postea illi remanente cognoverit. Alter ministrorum ceterum ad hoc diligenter inspicendum tenere, verum interea, que tria sunt, debet studio explicare. Quod si Subdiaconus in custodia, Custodis est cretum tenere. Duo autem interea super Calicem majores Missæ, iterum verò super Calicem minoris debent poni, & sic quoque licet vasa in suo loco componi. Quod si ante hanc Missæ aliquando possint perferre, non tamen propter hoc aliquis eorum debet divelluntur res. Recedens autem Sacerdos ab Altari, dat missilem Diacono, ut ab eo reportetur: Stolum ipse & maculatum complicat, nisi forte sint, ut in festis præcipuis, deaurata, tunc enim à Sacrificis sunt complicanda.

In privatim diebus Hostiæ non consecrate portantur in Refectorio, ut his, qui eo die non communicaverunt, per manus Sacerdotis distribuatur: quod hoc ordine fieri solet, ut primū tribus de ipsi Hostiæ Domino Abbati; postea, cum sint mensæ tres, utrimque ad dexteram Domini Abbatis ad usum mensam, postea ad omnes in alia parte, & sic iterum redit ad dexteram, & tribuente manus à singulis osculatur. Quoties benedicit, sicut tres cruces contrā mensam principalem, contrā dextram & sinistram: ad potum verò non nisi unum. Post Completorium præsquam tertia finitur oratio, ceteri de Choro ad aquam benedictam, ut cum ei fugulos aspergat.

Et quia Sacerdotis semel memini, ut hic adjungam quod adhuc ad eum specialiter pertinet: si Missam privatam cauter voluerit, inquit Converso cum signo crucis, quod est signum Missæ cantandæ; qui continuus sequens illum ad locum ubi fuit utensilia recondita ad solemnia Missarum, accendit candelam, ponit in baculum sinistram vestimentum Sacerdotale, & desuper librum Missalem. Sacerdos autem primò manus suas lavat & tergit, mittit Hostiam cum cochleari super patenam: Calicem quoque lavat & tergit: item in ampullas duas infundit vinum & aquam, quas & cum sinistrā lavat, & cum dextrā Calicem superpositū patenā de corporali: Ita procedens Conversum sequentem, pergit ad Altare ubi est canaturus, cujus linteam complicatum explicat: post Calicem & librum missalem. Ad vestimentum non est improvium nec

De Missa privata.

omnium, ut ad singula Altaria una sit tabula in qua ponatur; et unquam lignam patulum & muro inhiatam, super quod ponatur ampullæ: predest quoque in promptu manutergium, ad quod Sacerdos, postquam se induerit, lavatas tergit summitates digitorum, quibus necesse est tangere res sacras. Inde Missam incipiens, totam cantam, qui ad eam pertinet, pro edicto Patrum nostrorum magis legit in directum, quam unquam adeste cantare. Cum veotam fuerit ad Offertendam, eodem studio, & diligentia, qua fieri solet ad majorem Missam, per omnia se habet. Finita Missa eam relinquit, nec tunc omittit iterum lavare summitates digitorum, maxime propter Calicem & propter corporale reportandam.

Ut adhuc amplius quid dicam de lege Sacerdotis: quando se vestit ad Missam privatam, si pulsatur signum ad Horam regulariter, & omondum solum mittit super Coram, eadem se cessat à Missa, & pergit ad Horam. Item interim, dum Hora cantatur, si Missam fuerit, & ipse venire potest in Chorum ante Gloria primi Psalmi, Convertam dimittit cum vestimento complicato, vel non complicato, & ipse pergit ad Horam. At si venire non potest, non se movet à loco, nec Convertas, quousque Hora finitur. Hæ sunt autem vices, in quibus Sacerdotes possunt hujusmodi Missas absque licentia cantare, quoties ante Primam, si tamen Prima non conjungatur Matutinis laud. ut serjous in hyeme; & post Capitulum usque ad Tertium; aut si Capitulum est, post Tertium usque ad sextam, nec minus post Nunciam, si tamen Fratres non sint dotum. Aliquando post Evangelium majore Missa aliquis Sacerdotum licentiam accipere potest, quod tamen reprehenditur, si frequenter videret & in usum habere.

CAPUT XXXI.

De Subdiacono. & de Cantoribus Gradualis, vel Alleluia, & Tractus.

Subdiaconus, qui lecturus est Epistolam, cum Sacerdote processurus ad Altare, portat textam Evangelii, & ponit in medio Altaris à pulvillum non portat, nisi quando dies est solemnus. Inchoans Lecturam, vel eam finit, ad utramque vicem facit ante & retrò eodem ubi lecturas est. Similiter sunt facturi qui cantant Responsurium, vel qui Alleluia, vel Tractum seu Canticum: que cum in privatis diebus non nisi communiter cantantur à Conventu, si quod festum amplius in septimana evenierit, cantanda sunt iterum ab ipso à quibus & prius in Domina sunt cantanda. Quod si omnes in capite vel in albis, Armaris innuit quibuscumque voluerit pro eis cantanda: quod & facit ad Primam, si quando est cantanda, & ad hanc ante & retrò nec in fine nec in principio est gerendum.

CAPUT XXXII.

De Diacono.

Diaconus Sacerdotem precedere solet ad Altare; docet eum inclinante se ad Oratorem, si le quoque stat similiter inclinat: Sacerdote se erigente pergit ante & retrò. Accedit ad sinistram cornu Altaris obliquo: pergit stare contra Sacerdotem, ut cunctis consecratis, verget incensium, quo impotens porrigit quoque ipsum thuribulum; quod postea recipiens, si est dies solemnus, incensat Altaria quoque proxima Choro, & maxime ipsius Altaris

principalis cornu posterioris. Cum Sacerdos sederit, ipse quoque sedet prius tamen Sacerdote inueniente, nec sedet absque licentia ejus. Finito Evangelio facit ante & retrò; item Missa finit à ad eam finem nunquam pronuntiat *Te igitur*, nisi etiam Gloria in excelsis canatur.

CAPUT XXXIII.

De Servitoribus Ecclesie. & de his quos appellamus ministrum Altaris.

Servitores preter hoc munus quod thuribulum & candelabra deportant, diligenter observant et nunquam desunt ad obsequium Sacerdotis. Legunt quotiescumque ad ullum divinum opus se induunt, post consummationem operis ipsa indumenta deponunt, vel si opus habuerit aqua & manutergio, scilicet manus lavari. Item quoties alteruter illorum incensat Altaria, unus de eisdem servitoribus jugiter illos comitatur. De his, quos appellamus Ministrum Altaris, quantum dicendum videbatur, superius est præsumum.

CAPUT XXXIV.

De Lectore ad Matinam.

Matinæ Lector finit majoria Missa solemnibus veniens ad gradum fact ante & retrò & ter hunc versum toto Conventu respondente pronuntiat: *Domine labia mea, &c.* Preteritur Sacerdos eam benedictione: *Salvum fac servum, &c. Misere te miserum, &c. Domine custodit te, &c. Domine excelsas intravit, &c. & Anferat à te spiritum elationis, &c.* Iterum qui lecturus est inclinat ut prius. Ante refectionem generalem de pane vinoque prelibat, juxta præscriptam sancti Benedicti. Ad Matutinalem seu majorem Missam post Evangelium accipiens libram in quo legendam est, & sedens in maiorem Chorum intendit his que sunt legenda. Quod si juvenis est in custodia positus, tunc non ita sedet, & quantum legit, legit in ipso Choro. Libram autem, in quo legendam est, in Refectorio portat & repositat qui legit ad servitorem. Et quia nullus Fratrum quodquam gustaverit præsequam Lectio est imposita, cum primam Domus Abbas, vel viri considerent, petit Lector benedictionem, & seclerata Lectorem adonit. Quia finit veniens ad gradum, ante facit & retrò. In septimanâ si uno die Lectorem intermiserit, & alium Fratrem, ut pro le legat, rogaverit, non reprehenditur. Quod si amplius, nisi pro infirmitate, & hoc petens veniam in Capitulo monstraverit, notatur.

CAPUT XXXV.

De Coquina.

Hæbdomadari Coquinae solent quatuor esse. Quod primum faciunt, pulsato signo ad Vesperos, & oratione factâ, pergunt in coquinam ut accipiant fabas: post Vesperos lavant eas diligenter aqua ter infusa, in qua etiam facias eas pernoctare caldario bene cooperto. Ad Mandatum illis, qui in præteritâ septimanâ servierunt, pedes feetram lavantibus, ubi prædicti lineo tergunt, & ad manus manutergia præsent. Cum quibus mandato etiam experto, venientes ante Dominum Abbatem ante faciunt & retrò. Item Matutinis laud. Dominice diei expletis, illi ad gradum venientes Deo gratias agunt pro consummatione peracti obsequii.

hunc verum ter eum totius Conventus responsione dicens: *Benedictus es Domine*, &c. Ibi dem obsequium sicuti Dei adiutorium petunt, ita dicentes: *Deus in aetherum*, &c. Pro illis dicendi sunt à Sacerdote hi veritici, etque Collecta: *Salvos fac servos*, &c. *Converte Domine*, &c. Oratio, *Deus cui humiliter*, &c. *Profrons, Salvos fac*, &c. *Mitte viam*, &c. Oratio, *Ad servos, ac piosse*, &c. Præda etiam quam Conventus, exeunt de Ecclesiâ sanctæ MARIÆ, ut se possint colere, & interim desiderate: dum ad necessitas est Conventus, manus & faciem lavant, faciunt, ut mox est, tres orationes in Ecclesiâ si intrare poterint: si non, prope foras Ecclesiæ. Intrantes coquunt, ærum lavant fibris ternis aquis, & sic mutant super ignem. Aqua calidâ terrefcente, & spumat bullente, eijciunt eas jugiter trahendo cochleari; ne forte simul cum spuma fibris superstantes projiciantur: quas etiam suavo sepius cum ipso cochleari divertant, ne cum mandis debeant, sicut ignis odorant. Follis-ulas fibrorum cum ipso cochleari aperiant, non permittunt eas amplius super ignem: aqua frigida ter iterum refrigerantur, & iterum cochleari huc & illic divertantur: mutantur in unam sup-pam habeantem coqueculum optimè compognatum: eademque quoque, in quo foquebuntur, intrinsecus usque ad nidum lavatur; quo ablato ab igne, statim aliud dependitur, ut aqua calidat, quâ scutellæ sicut lavantur.

Reclinat etiam tabula ad parietem inclinata, quâ cum lavate fuerint, posuimus; & ipsa tabula tota desuper infunditur aquâ, & tergitur scopulis: ut tamen consecutâ inclinatione præmissâ, terturibus eandem versum ducunt quem in Choro dixerunt; sed hæc adjuncto tertis vice, *Gloria Patri*, &c. & Dominica simul oratione, & versiculo *Adversarius nostrum*, &c. iterum factis ante & retrò, ita demum tabulam reclinat. Cantant omnes Horas regulares, more Canonorum: Vesperos pro fidelibus Detentis loco suo imponunt, & ad ultimum *Verba mea*. Effusa autem aquâ, quâ lavantur scutellæ, infunditur ea calefacienda, quâ olera sunt coquenda. Quod si Matutinus laud. tardius expleantur, ut aliquando contingit, maxime in festis præcipuis, & æstivalibus; & signum ad Primam matutinis esse pulsandam, tum præliquam quædam aliud faciant, tabula reclinatâ Horas adnotant; quâ si quæ remanet, quod ante Primam non cantaverint, non est consuetudo ut post Primam cantetur in manifestis. Quâ finitâ, vel si est in privatâ diebus post Evangelium Mæssæ matutinalis, olera calidam immittunt, & post Capitulum in altero fibris notat. Accipiunt laudum, quod cum aliquantulum coctum fuerit cum oleribus, exprimant inde laginam fibris superfundendam. Propter quod tamen ad majorem Missam non omnes se subrahunt, sed duo tantum, & præcipue hi qui eorum sunt idiotæ. Quibus ante debet à commilitonibus indulgentiam esse, ut aliquam privatam Missam possint audire. Hi, ut præmissum est, fundunt laginam; per hos fibris iterum calefiunt. Hi si opus viderint, promotâ eodone ut amplius aqua super olera matutur, quantum mittere voluit, primum in sanguine calefaciant; quia ea natura est olerum, ut de aquâ frigida saporem habeant deterorem; unde cavetur etiam eum mittenda sunt in caldarum, ut non de aliâ aquâ quam de fervidâ laventur: si ale non conduntur, nec adipè spargantur, nisi quando fuerint percoctæ, ne forte mora longiore sal evanescat, & si unus cognoram voluerit, non est illicitum de ipsâ fibrarum aquâ paululum præstare, ut probet si bene sint conditæ.

Ad matutim non accipiunt nisi quod S. Benedictus præcipit, quartam partem panis abique horâ sua, & de vino similiter. Finitâ Horâ postquam fratres sunt escudum, celebrare exeunt ut fibris admittant; quas, qui prior est coquorum, si tamen bene noverit, & hujus est valendum, cum cochleario ad hoc facto mittit in scutellas, alii portant ad mensas à principali mensâ incipientes. De oleribus è contrario fieri solet, quæ ita admittunt, ut à novissimo incipiant. Scutellâ postâ cum oleribus ipsis ante Dominum Abbatem, vel Proterem, qui eam apposuit cum signo mediocri licentiam querit à præsidente ut scillam sonare jubetur; quo amante paululum inclinat, & ad scillam veniens tamdiu sonat, ut singuli deplurimè possint quod habuerint in ore, ut sint expediti ad respondendum benedictioni Sacerdotis: quæ etiam dum sit completa, interim præfatus dâper stat inclinat ante archidiaconum, & tunc ante facit & retrò. Quod medium datur inter fibris & olera, per tres dies in septimanâ, id est ferâ 3. 4. & 6. solet esse pitancum; alios tres generes. Generale appellamus, quod singulis in singulis datur scutellis. Pitancus quod in unâ scutellâ duobus; vel bi gratiâ, aliquando pro potancâ abique scutellâ unum crudi calcificatum, vel quatuor ova: pro generali ova quinque, & cæcis nunquam nisi coctis. Sed si quod est generale, à novissimo usque admittunt, & ad hoc scilla sicut ad olera pulsat. Pitancia verò à Priori; & de hac hebdomidaria coque-næ nihil omnino se ex debito intromittunt, sed Calletarum quibus ad hoc immittit, cum ha. e. m. admissit; quidquid est generale hoc apportant, & nisi picea sint, quos Cellararius si se singulis ea suggerentibus apponit: si est alius generis, adhuc unus eorum scillam solet, scutellâ colligit ea fusas in quibus fibris olerum sunt administrata. Propter quas etiam unus jugiter remanet in coquinâ, quæ ea ita recens ollitas abbat eadem aquâ, quâ diluculo sunt lavatz, ne si comestorum reliquæ induraverint, major fiat abluendi difficultas. Eadem diligentia est & de caldarum, ut & ipsa lavata sint; si non ante, prius tamen quàm fervitorem refectio finiat. Focus autem eorum cooperitur, ut in crastinam viras & non exalidum possit reperiri. Post Vesperos iterum fibris jam lotis, pro gratiarum actione ducunt præfatum versum: *Benedictus es Domine*, &c. eodem modo quo alterum in matutino dixerunt. Sed si voluerint, duos dies expedire possunt de lavatione scutellarum, id est, in secundâ & sextâ ferâ, in quibus pro consuetudine Cellararius contradicere non potest, ut eas in Collatum diluculo portatas non committet famulis suis propensionem illud lavandas. Veniente sabbato, post Novam vel post Vesperos scopant Coquinam, totas sordas, quæ sicutant per occasionem cursum vel ignorum, fors ollum æcumulant, ut node per famulos Cellararii efficiantur. Calefaciant aquam ad Mandatum, & eo die differunt verius, *Benedictus es Domine*, usque dum Mandatum sit prædatum, & in Refectorio etiam Lectio collationis jam finiat. In sequenti autem Sabbato, cum nocte aquaductus limosam habeat aquam, scopant utrumque lavatoem, vel quod est ad usum Ecclesiæ, vel quod ad manus item scopant necessarias, hæmque reliquias per totam septimanam expansi congruent ad matutim: & si est tempus æstatis, per totam illam septimanam post Novam in Refectorio aquam propinat.

CAPUT XXXVI.

De stufibus coquinae.

Hæc sunt autem utensilia quæ nunquam de-
bent in Coquina deesse. Primum tria caldaria,
unum ad fabas & alterum ad olera, tertium simul
cum tripode ferreâ, ut si qua pannos suos lavare
voluerit, lixivium facere possit. Cæteræ quatuor,
una ad fabas reservandas, quando fuerint ita firmi-
colæ; altera in qua codæ aquarundus, & in quâ
olera prius lavantur quàm in caldarium mutantur;
tertia in quâ scutellæ & quarta ad hoc solum ut aqua
calida in eam mutantur ad Mandatum, & ad salu-
tam, quâ Fratres inter radendum utuntur; quam de
calefcente debent qui in priore septimana fuerunt.
Item quatuor cochlearia, unum ad fabas, alterum
ad olera, tertium non adeo grande ad lignam ex-
primendam; quartum est ferreum ad focum coenobii
cooperiendum, ad quem componendam vel dis-
tribuendam est etiam ejusdem generis forcpæ. Item
quatuor paria manicarum, se itamencorum manica
littaram de nigroline Coquinae familiari forsdentur.
Duo paria palmarum, quæ ita Romanicè appel-
lantur, manibus deficiunt à colore caldarii,
quosdam menses ab igne quoque est move-
dum vel inclinandum. Tria mantergiola, quæ &
in omni quæstâ ferâ mutantur, maximeque manus
ad solâ terunt mantergia, quæ pendunt in Clau-
stro. Unum cultrum ad lardum inclinandum, & si-
mul cotus ad ascendendum. Una patella ad aquam, si
opus fuerit calefaciendam, & adipem fundendum;
altera, quæ est permodica, in fundo macotam per-
forata, ut ipse adeps coletur. Una pisa in quâ sil
reconditur: unum sernum in quo minora quæque
reconduntur. Una urna, quâ aqua hauritur: &
scopæ duæ quibus caldaria post coctionem scopen-
tem & scutellam, & caldarium. Duæ tabule
ad scutellâ; una in quâ ponitur post refectionem
utcumque lavare; altera in quâ dulciculo quando ad
perfectum debent esse lavare. Duo fustilia, quæ ban-
cos vulgè appellant: una trila quadripoda & sub-
missa, super quam ponitur cappa cum oleibus,
quando sunt in caldaria mittenda. Una petra major
etiamque molars, super quam iterum ponitur cal-
darium, sive sint fabæ, sive olera, quæ admini-
strantur; altera super quam & altera cappa ponit-
tur, de quâ scutellæ lavantur inter refectendum. Un-
us follis ad suffundendum ignem: unum flabellum vi-
mineum ad ventilandum. Unus cotus ad suppo-
rtationem caldarium, alter ad ignis dimotionem.
Unus canalis in quo leivus jugiter habetur propter
manus frequentes lavandas: duo quoque trigoni,
utæque de tribus lignis, licet imparibus angulis sint
facti, qui in modum otiorum huc & illuc versari
possunt. In his pendunt catenæ quibus caldaria sus-
penduntur, suspensa implentur aqua prope aqua-
ductum, & ita deducuntur absque labore usque su-

per ignem. Scindendum quoque quid pro nullâ neces-
sitate aliud quid coquant in coquina regulari præ-
ter fabas & olera, nec etiam aliud genus leguminum.
Nam ipse quoque fabæ quædam sunt ita novellæ,
pro quibusdam delicias cum sapore coaduntur, item
coquantur à Fratribus, sed à Limalis in aliâ coqui-
na. Scripser tantum si incausum temperare volue-
rit, non prohibetur. Et si quæ vale calceos ungeri,
providet horam competentem, ad est, in alitate
autè Primum, & in hyeme ante Tertiam, & si me-
ridiana non agitur, post Nonam: si tamen fervore
nos habent amplius administrare. Pueri quoque
candelas, quibus opus habuerint, faciant in ipsâ
coquina cum magistris suis.

CAPUT XXXVII.

De his qui faciunt Mandatum.

Brevis clauditor cum his tribus qui notantur ad
Mandatum & quotidianum, quod inchoatur in
capite jejuniæ, & pedatur usque ad Calendis No-
vembrii omni die, sive unâ vice, sive duabus co-
medatur, agitur post curam. Sanè Conventu exan-
te de Ecclesiâ, post vtriam curas colligunt se qui
id facturi sunt ad usum, & imposito li salmo Ar-
sere, pergunt in elemosynariam domum; ubi of-
ferunt tres pauperes solennes pedibus nudatis, con-
tendunt quos etiam veniam peccati. Finito Psalmo & An-
tiphona impositâ, Mandatum novum, &c. pedes
pauperum lavant, tergunt, & osculantur. Lavant
primum propriis manibus, ad manus pauperum a-
quam & mantergium præbent. Scillâ perculâ,
erisatur à canto, pulsatur tandem, & benedictio
datur super panem, & vinum pauperibus eroganda.
Panis mutatur eis in dextram, vinum in sinistram,
& manus utæque osculantur. Inclinant se ad orati-
onem, quæ est hujusmodi: *O teie nobis. Kyrie ele-
son. Pater noster. Suscepimus Domine misericordiam.*
Tu mandasti. Oratio: Adesse Domine officio nostra
servimus. &c. Facto ante de retro, & gratato Psal-
mo raris imposito recedunt. Cum autem venerint
ad Fratres in Claustro sedentes, inclines incedunt,
& Fratres eis transcurantur similiter inclines ali-
quantulum allurgant. Pervenientes cum ipso Psal-
mo in Chorum ad gradum, iterum dicant orati-
onem Dominicam, & verbum; *Et venis super.* O-
ratio. *Almes nostras quesumus Domine.* Totum
clauditor consuetâ inclinatione. Loquela quoque no-
stra hic est claudenda. Etiam dabis licentiam abeu-
diti, qui cum peregero quod junctum est mahi, po-
tero si placuerit reverti; & si qua modo reman-
erunt, tunc spero perorare. Hoc est, inquit, quod
dideramus, quod rogamus; ut quia nec audimus
côntra voluntatem tuam modò te detinere, cum re-
vertis fueras, æquaquam per aliam viam quàm per
nos revertaris, ut quod pro utilitate animarum no-
strarum, talique affectu inchoasti, perdacere possis
ad consummationem.

h Mandatum] Vox Ecclesiastica, pro latine pedum su-
missi, quæ ita dicitur Anaphora, Mandatum novum

de, &c. ex Evangel.

LIBER TERTIUS
CONSUETUDINUM CLUNIACENSIVM.

Pro Singulis Obedientis.

P R Æ F A T I O.

BEATUS HIERONYMUS in quâdam suadet Epistolâ, ut qui Monachorum nomine censetur, rogati ratò accipiamus, rogantes nunquam. Quod cum legissem, ut fatear quod verum est, adeo mihi placuit, ut de cætero ejusdem verbi non possem immemor esse. Ut autem jam in alio loco memini, senior noster Dominus Abbas cum me in Allemanniam direxisset, videlicet ad Regem, & ad quendam Regalium divitiarum Pontificem, ita mihi contigit, ut aliquam patenter necessitatem utentium ad tam longinquam viam redeundi. Tamen non valens auferre à memoria quod iussum erat à prefato Christo Philosopho, & à meipso adeo probatum, posui ori meo custodiam contra simulum necessitatis ingruentis, ut persona pœnominata nihil omnino à me rogaretur, cum ipse quoque nihil omnino sua sponte largirentur. Ita egens iterò veni ad Dominum Abbatem Willelmum, qui me presens discidentem à se adjuravit, propter quod à me non bene potui omitti, ut ad eam peractâ legatione, que mihi erat injuncta, non redirem: & tunc quid feci dicere non expectavit, ut à me quidquam rogaretur; nam quibuscumque opus haberem, presquam vel sciam, omnia provavit, & vellem nollem, accipere coegit. Qui adhuc etiam insuper impendebat omnia officia & obsequia, que ille potuit illo modo estimare ut potuissent ad charitatem, ita ut gravatus celare, cum tunc forem quererem, non me pateretur alium habere quam seipsum. Item, sacram Hostiam obtulerat, cum ad hoc ministrum quererem, non me pateretur habere alium quam seipsum. Sicut fisco imitatus est illum, qui venit non ministrari, sed ministrare. Amator autem præcipuus totius religionis, & specialiter nostro defensor Monasterio, quasi alter paradiso, quasi alter paradiiso, ut quod adhuc de vitiis nostris superest, perorarem. Cui ut morem gererem, ita testis sum exortus.

CAPUT PRIMUM.

De Electione Abbatis.

DE Officiis, vel, ut regulare loquar Obedientis mundum quodcumque dixi. Quarum omnium cum sit principalis obedientia Domini Abbatis, sit etiam principium relationis nostræ. Igitur ejus ipsius primitiva electio hoc habet quasi legitimum sempiternum, quod ad eam nullus mortalius solet interesse, præter eos solos qui sunt Ecclesiæ nostræ professi. Et Dominus Abbas, quem Deo donante habemus imperanturam, cum Prior effecti loci nostri, in ipso loco & generali Capitulo profleavit, & de Cantibus quinquidem graduum septem prima decantavit; & ipse Dominus Prior al is adhuc profleat se levans, hanc dixit orationem, & sine oratione Dominicâ, *Adamas Domine sancte Spiritus: assumpsit peccatis quidem immunitate datus, sed in nomine tuo specialiter aggregatus; veni ad nos, & esse nobiscum, & dignare illis in cordibus nostris: doce nos quâ oratione, quâ graduamus; & ostende quod efficere debeamus: ut te auxiliante tibi in omnibus placere valeamus. Ego solus & suggestor & effessor iudiciorum nostrarum, qui solus cum Deo Patre, & tuis filio nomen possides gloriosum. Non nos patris perturbatoris ejus iustitia, qui seminum diligit equitatem, ut in sinistram nos non ignoramus trahat, non fover infestus; An accipias manibus vel persona corrumper; sed iunge nos tibi efficeret solus tua gratia dono, ut sumus in te unum, & in nobis devotum a vete: qualiter in nomine tuo collecti, sic in conspectu veniamus cum moderamine pietatis iustitiam, ut & hic à te in nullo dissentias sem-*

Tom. I

temis nostris, & in futuro pro boni gestis consignemur premia æterna. Responsum tunc est ab omnibus, Amen. Quos iterum consentiens Prior compellavit, iudens ut de presertim divine gratie nequaquam dubitarent. Pollicitus est quoque pro parte viri, quod nullum omnino eligeri posset, etiam si minimus esset puerorum, cui volens abique omni typho non obediens esset.

Beatus autem Pater Odilo rogatus in extremis suis, quid sibi de successore videretur, non acquievit: sed hoc quemquam nominare. Tantum cum aliquo personarum majorum & probabiliorum, excepto Priore, commemorat, probavit ut quisque presertim eligeretur, ceteri omnes consentirent. Quod cum ratum esset eadem vice in Capitulo à quodam Fratre, qui ad hanc S. Patris interfuit, per hanc occasionem Priore diffusulato compulsi est claustrarius Prior à ceteris majoribus, ut prius diceret quid ipse de gerenda electione iustaret: ille autem hæsitans & tandem ratione convictus, cum mutare non posset ut non responderet, Priorem nominavit & elegit. De cætero nullus erat qui contra hanc sententiam vel aliquantulum mutaret, sed omnes pariter laudaverunt. Solus electus e. claustrarius, aliterens quod non sibi bene consulissent, & si scire possent qualis futurus esset, quem jam probavissent hujus aulteritatis esse, hujus presumptionis in officio minore, ut jam plerique presumunt ab alio Prioribus minime presumpta. Inter verba lacryante quoque suis fudebantur, ut planè daretur intelligi juxta elogium cuiusdam, non aliud esse promissum in lingua, & aliud in pectore claustrarii. Sed quidquid ipse præteriret nihil obtinuit & imposuit Anthonia, *Confirma hoc Deus, contractus est Plalmus LVII. Si verè asque, aliâ voce: & sic de-*

R. R. 13

ductus est in Ecclesiam. Sequitur est oratio, *Affert nobis quasdam Dominus*. Statuitur electus in loco Abbatis, & imponitur Hymnus, *Te Deum laudamus*. Ad cujus secundum versum singuli Fratres veniam petentes inciperant cum osculari. Talis erat ambitio primus egerent ad prerogativam electionis, talis electi ad obtinendam praerogationem. Quod cum non sit indignum memorari posteritatis, ipsis quoque posteris utinam liceat imitari.

In frequenti autem die Bilsonensis Archiepiscopus invitatur ad Capitulum, nuntiatur ei de electione; rogatur sit electum pro solemniori ipsi benedicat: annuit voto se impensissimo facturum, non quod rogaretur, sed quod quidam à quolibet ipsorum parvissimo praecipere. Ter autem omnes adjuravit Episcopali auctoritate, ut si cui aliud quid de persona, quae erat ecclesia, videretur, pro quo ejus ordinatio non posset esse legitima & secundum Deum, non taceret, nec dissimularet, sed praesens ad medium proferret. Sed cum nomen invenisset, quod hujus generis duxisset, electione in praesentia Archiepiscopi rursus confirmata, rursus quoque imposita est Antiphona, *Cosirma hoc Deus*, cum Psalmo supra dicto in Ecclesiam procedendo. Tertio vero die scilicet in Cathedrali S. Petri, cum electus benedicendus esset, induitur esse alba, stola & capta, & Archiepiscopus similiter, & ad hoc duo Abbatibus qui electum ad benedicendum in manibus deduxerant. Scrisis ante Altare tapetibus suis omnes quatuor prostrantur se ad orationem: cantatur brevier Letania; post novissimum *Kyrie eleison*, & post Dominicam orationem, surgit Antistes dicens, *Et se nos induca. Salvum fac servum. Alite ei. Hic accipit benedictionem. Dominus exaudi. Amenius vobiscum*. Inde sequitur benedictio: qua solemniter capta nectit psallitur Hymnus, *Te Deum laudamus*, & c. sicut prius, rectis benedictione confirmatum osculatur. His breviter de Domino Abbate exempli gratia praebatis, repetatur, quod sine personali acceptione generaliter pertinet ad ordinem nostrum, & ad illum quicumque officio sanctus fuerit Abbas.

CAPUT II.

De Domino Abbate.

Domino Abbati, in omni loco, ut dignum est, singularis reverentia deferitur. Primum in Ecclesia quoties Antiphona imponitur, & post imponitur inclinaverit, omnes quoque contra illum inclinant. Quamvis est in Conventu, nunquam omittitur ut non ad octavum Responsorium notetur, & ad duodecimum Lectiosem, ad quam incedenti & recedenti universi allurgunt, quamquam ante faciat & retrò, non ad gradum ut alii, sed prope sedem suam, medio tamen Choro, ne ductus stare debeat propter illum. Propter quod etiam sine Lectioe rursus ipse moratur, ne descendat, usque dum surrexerit ad Gloria Patri Responsorii cantati. Si quando Responsorium cantatur ad gradum, quod ipse cantat, cantat in sede sua cum Concenturibus suis accedentibus ad eum, & stantibus retrò. Sed & Cantor semper ad eum venit prius pronuntiatis quorumque Antiphona est ab ipso imponenda, vel quodcumque Responsorium cantandum. Ad cum quoque pertinet ut legat Evangelium quoties post Nocturnos est legendum: ad Cantica quoque Evangelii quae dicenda sunt vel ad Matut. laudes, vel ad Vespers, non alias Antiphonas imponit. Sacerdos oblatarius incensam, prius ad eum portat, ut per ejus manum in thuribulum mittatur.

Item Diaconus ante Evangelium, & qui tenet Choram ante Offerendam. Qui ei tale quid in manum dederit, vel ab eo recipit, sive in Ecclesia, sive extra, manum osculatur. Qui ipsum fratris osculatur, excepto ad Missarum Solemnia, & ante & post veniam petat. In medio Dormitori lectus ejus prope murum: sicut ipse facit quo Fratres diduculo ad sargendum excitantur: quòd si forte aliquando ita obdormierit, ut prius pueri furem quærit ille, tunc non tam vehementer adormitur legere ut solum, sed submissa voce, ne graviter ab eis excuset. Quòd si in coquinae se calefaciendum venerit, & Fratres occupatos Psalmody offendere, pro ejus reverentia usque dum egerit, omnino contaceant. Signum quod pulsatur, & quo dimisso hora inchoatur, non dimittitur usque dum ipse veniat, vel ejus Vicarius, ut non exspectetur. Ad Capitulum vel ad collationem fratribus jam confectibus, si ipse intervenit postea, non modò assurgunt, sed etiam de scabullo pedes ad terram subducunt. Nomen ejus in brevi quoties recitari audeant, si praesens est, omnes, sicut & ipse, inclinant. Si de quò consuetudine dubitatur, quidquid inde desinerit, de cetero quasi pro lege tenetur: & sibi soli est repositum, ut quælibet Fratrem mittat, ut aiunt, in culpam gravorem.

CAPUT III.

De gravius culpa, & aliis generibus culparum.

Frater qui talem incurrit lapsum, venturus in Capitulum primum pedes nudat, capicium quoque flamine suis dextris levèque incisione laetatur, ut brachia possit per ipsum extrahere, & flamineum cum manibus circa femoralia ligare: accipit virgarum manipulum manu dextra, & in levè eucullà decepti complicatione pendente, anus cum Frater ad hoc destinatus antecedit. Ita veniens ad conspectum Domini Abbatis, virgis eucullaque ante se positus, veniam petit. Jusus ut surgat, leidet ad terram, & eucullam super genua ponit. Verberatur quantum fuerit visum Domino Abbati. Post haec jubet eum eire ad induendum: rediens iterum se prostrant. Cum audierit à Domino Abbate, abire, protinus caput flecit, capellam induit, ad designatum talibus locum tendit, ibi manet, dormit, comedit, quando & quod praecipit Dominus Abbas. Ad omnes Horas prope altam Ecclesie stat capellatus, donec *Kyrie eleison* incipit Conventus; tunc capello abstracto, solo tenus se prostrant, nec se levat usque dum Hora sit finita, & si Fratres debent eire, usque dum omnes potuerint eire; & eum intraverint Capitulum, tunc etiam similiter se prostrant, & postea ad familiarium mansuetum recedit. Ad ambas Missas manet in angulo Capituli qui Ecclesie proximus adhæret. Nullus ei loquitur, nec etiam qui ministrat ei. Cibum non benedicitur qui ei deferitur. De indulgentia tamen Dominus Abbas facit aliquos seniores ad eum accedere: qui eum exhortentur, ut quidquid ei correctionis temporaliter fuerit irrogatum, totum habeat gratum, ut divine gratie possit reconciliari. Cum visum fuerit, concordat etiam cum eisdem senioribus, ut pro reo, & pro ejus absolutione in Capitulo veniam petant, quamvis si verè sunt egerit, & cessari possunt quo pro reatu suo spiritum habeat contribulatum, eor contritum & humiliatum: annuit communi Fratrum assensu, ut faciat cum illo misericordiam, & mixta pro eo. Nudat se eodem modo quo prius, & cum venientia vapulaverit, Domino Abbate jubente induit se eucullà. Ad cujus pedes, & pedes unversorum à

maximo usque ad minimum provolvitur singulotim. Iterato petat veniam, jubetur exire ad se induendum indutus & reverfus ad hoc etiam petit. Jubetur ut ultimus sedeat, ultimus sit laudatorum et omni loco. Interim non communicat, non venit ad pacem, non osculatur textam Evangelii in Ecclesia; nec ad Lectorem, nec ad cantum, ut alii, notatur; à sola coquina, ut in ei serviat, & ad Mandatum, non prohibetur. Post singulas horas finitas veniam ut super genua petit, nec tamen propter hoc convertitur ad Alzare. Si quando Fratres universi alios vestimur propter aliquam severitatem, vel etiam procellionem, tunc & ipse vestitur. Ad extremum si Dominus Abbas videret se expellere, talemque ejus esse humilitatem quæ ad mereatur, interpellatus à Fratribus in Capitulo vocat cum ut surgat, & in medium veniat; quo petente veniam conlata, loquitur consuetam de causis & personis, & reddidit e primum statum ne amplius ullam patiaris ab alia separationem: cadit ad pedes ejus, sicut etiam quilibet alius, tam in Ecclesia quam in Capitulo, si quando promoveret alioiter.

Junt autem apud nos adhuc & alia genera correctio: quæ non solum Dominus Abbas facit, sed etiam, si opus fuerit, Prior. Nam & inde audivi quædam vetulim Dominus Abbas dixit, nullam Monachorum Ecclesiam dehonellari propter quod tale quid committit ab aliquo Fratre, sed hoc esse quod plane faciat ad ignominiam nostram, si quid iniquiter committitur, & abique digna emendatione dimittitur. Idcirco si quis de aliquo flagitio divulgat in populo, in presentia quoque populi solet emendari, ut qui ejus excellenti cogoverunt, cognoscant etiam ejus emendationem. Cunctis enim, qui videre voluerunt, videntibus, & maxime in media platea, nudatur, ligatur, & verberatur. At si culpa non est de gravioribus malis, sed forte in cum aliquo inhoneste & irreligiose in audientia popularium contendere, pro hujusmodi, cum venerit dies Dominicus, ad matutinam Missa matutinalis, concurrente populo ad Ecclesiam, stat ipse nudus pedibus prope fores Ecclesie, & unum codicem grandiculis tenet in manu; capillum vero indut, ut ab omnibus possit agnoscere: nemini loquitur instans vel exans; quis simulat semper est jurata illum, qui dicat interrogantibus propter quod talis ei poenitentia sit injuncta. Nec recedit unde ulquequo Missa finitas. Quid si quis inobediens, & rebelli aliquo modo fuerit, Fratres ex more non expectant ut precipitatur comprehendere; sed ipsi continuè irruentes comprehendunt, & cum fuerit comprehensus, faciunt quod visum fuerit, mittentes eum in carcerem vel in bogas. Carcer est talis in quem cum caladefecundus, nec ostendit ostium, nec fenestram habet. De bogis quoque sunt quedam leviores, quedam graviores, ita ut inclusus nec in dormitum ascendere possit, & tunc alius in custodia dormit. Quid si ipse qui est inobediens, inobedientiam suam foris Capitulum aliquo modo monstraverit, statim tabula percussit ut in Capitulum conveniatur. Posus & tale quod tam presumptuosum in presentia locum Domini Abbatis, vel Prioris, ut propter hoc etiam non minus tabula percussit, quod est signum conveniendi.

Ubiunque autem congerit ut colloquantur Dominus Abbas & aliquis Frater, & si Frater senserit contra se iram & indignationem Domini Abbatis, continuo veniam petere toto corpore prostrato non moratur. Nullas etiam transit ante ipsum ubi-que ut locorum, qui non alius inclinet. In Ecclesia post illum stat ipse Sacerdos albus, stola, vel etiam cappi indutus. Ad processionem, ad quam

vellet fuit albus qui ad majorem Missam sunt ferri, ante omnes incedit: ad hanc autem, ad quam universi albis induuntur, sicut in majoribus festis, ipse indutus est cappi. In Conventu si lineam capiam portaverit, vel capillum indiderit, quoties sibi liberia, in illo solo nomo reprehendit. Ad ejus obsequium intratur Refectorium tenet unum Frater conchas, & mantergium alter: Clericus & peregrinis Monachis, qui ad vadunt pedes abique jumento, nobiscum in Refectorio conchas aquam ad manus ministrat; taleque sedent ad mensam principalem. Si quis cuiquam mittere voluerit de Refectorio, hoc nec Prior licet, nec alii quam sibi soli. Solet quoque si est in domo infirmorum, inde dirigere in Refectorium charitatem suam ad quemlibet Fratrum; & Frater recipiens non negligens quam si in presentia esset, inclinat. Postquam nos fuerit, ponitur ante illum per omnia latera, tam in Conventu quam extra usque ad lectum; ubi qui portat, obsequitur illi & ad collocandum & ad levandum. Si quoque in Refectorio iterus, mixtam accipit, Lectorem ad mensam debet habere: si jejuniis revertit ad hanc Horam, quæ Frates accepto jam post Sextam prando, secundo post Vesperos conveniunt, nequaquam cum eis de vice comedit. Sed sustinet usque dum surrexerint, quia nunquam qui solet ad scillam debet remanere, quo Conventus exante ipse quoque exeat. Romam quoque profectus, vel in alia terra aliquando mortuus, cum redierit, recipitur cum processione omnibus albis generaliter indutis, & si ipso die competent fieri possit, aliqua regulari bene sanita prevent omnes de Ecclesia exuros, prope cujus oram stat aut sedet, & Frates secum, qui secum erant in via, & singulos excentes osculatur: ut si in illo die non erit oportunum, in sequente post Capitulum simili modo facit; & pro ejus adventu habent in Refectorio generale piscum, vel quod tantummodo valeat, & pigmentum. Fratres qui in ejus vadunt obsequio in via, jugiter observant ut semper sint cum illo in proximo, ne aliquando eis eveniat deesse quando Horam quolibet causaverit regularis: & si quis eorum forte non interfuerit, postea non eam canat abique licetia ejus. Quoties per ullam villam majorem transierit, ex nocte unquam obmittunt induere capillum.

Sed ut adhuc rediam in Claustrum; omni die Dominus Dominus Abbas notatur cum pueris ad Mandatum: qui etiam, quod alii non faciunt, pauperi, cui lavat pedes, tribuit duos denarios, & pauperi tribuit ut per ipsos pauperibus tribuantur. Eorundem peccatorum confessionem quoties fuerit receptus, Magister illorum adducit illos usque ad introitum Capituli, & ibidem expectat reductos. Ad coquinam cum notatus fuerit, cum aliis non sint nisi quatuor, ipse quintus foret esse. Ad duas septimanas in anno, si est presens & incolum, non alius inquam ad majorem Missam quam ille notatur, id est, Dominica Resurrectionis & Pentecostes: in quibus tamen alius Sacerdos Cantore injungente dicitur est Horas regulares, præter Vesperos & Matutinas laudes, & in Refectorio dicitur est benedictionem; qui & in illis præcipuum debet ad Cantum Evangelii non vilior quam Dominus Abbas vestitur, ut cum eo simul Alzaria incensat, & collectionem tenet ad ejus obsequium. Natalis Domini, & Natalis Sanctorum Apolloniarum Petri & Pauli, Assumptio B. MARIÆ, qui non magis in die Dominica quam in die occurrat, tunc Dominus Abbas non notatur ad septimanam, sed ad solos illos dies utraque festivitatis. Quoties etiam per totum annum majora sunt festa, si poterit &

Iterum de
Abbate.

vouerit; cantat Missam maiorem, Vesp. & Matut. laudes.

CAPUT IV.

De Priore Maiore.*

Quando Prior est ordinandus, primò Dominus Abbas habet inde consilium cum Senioribus Congregationis; postea refert sententiam suam in Capitulo, & quod sibi videtur laudant omnes. Quem elegerit, si sapit, veniam petit, excusat se ad minus huiusmodi non idoneum esse. Ad ultimum si iussa & injuncta fuerint obedientia, non aliud facit quàm inclinari: sedet ad sinistram Domini Abbatis. Cum forexerint de Capitulo, eunt cum plimodiali solita in Ecclesiam maiorem; ubi novus Prior ante facti & retrò, hunc versum dicendo tèt: *Deus in adiutorium*, & totus Conventus similiter respondet. Dat ei ipse D. Abbas hanc benedictionem: Tuam clementissime Pater, omnipotentiam supplices deprecamur, ut infandere digneris super hunc famulum tuum, quem tuo servorumque tuorum serivino mancipamus, spiritum sapientie & intellectus, discretionisque & dona ei in hac domo tui ita agere, & injunctum sibi officium in administratione, ut & tibi placere valeat, & utilitatem servorum tuorum te auxiliante perfecerit. *hinc capiat, propter quod & hic & in futuro saculo mercedem laborum suorum in consorcio Sanctorum tuorum in te pusillimam largitore percipiat. Per Dominum, &c.* Quando autem est absolvendus, mixte cum illo versum: *Benedictus in Domine qui adiuvisti me*, & tali absolvit benedictione. *Domine IESU-CHRISTE, qui pater serventibus tibi manibus ministras, & clementer largus carissis, hunc famulum tuum qui in hac domo tua nunc usque fideliter laboravit, & tibi servitque tuis obediendo, injunctum sibi te auxiliante administravit officium, laboribus suis solita benig-nitate responde, & post remunerator appare; & praxia ut in hac domo supier permaneat, & mercedem eodem laborum suorum & hic & in retributione in justorum te esse plenissima hinc non dubitet.*

Ab huius autem ordinationis tuz post D. Abbatem de omnibus rebus & casibus, que ad Monasterium pertinent, & spiritualibus & temporalibus se intromittit. Quotquot sunt qui illam habent obedientiam, ad eum respiciunt omnes; & in tale quod precipuum aduari sunt, nequaquam agunt omnes absque consilio ejus & nra. In choro sinistro stat supremus, & in Refectorio ad supremam mensam que est ad dextram D. Abbatis, & si ille non aderit, sedet in eius sede. Sed extra Refectorium nulli mortaliu licet ei quodcumq; antere. In Refectorio eue voluerit, & quod voluerit, mittit. Si perixerit ad Obedientiam que sunt propè & in circulo, ducit secum duos Fratres de uno imaginariu: si longius, vtro gratia, in Provinciam, duos imaginarios, & tres Fratres, ex quibus unus est super ejus famulos & super fraterculos ejus, & vestimentum Sacordiale cum quo sit argenteus calis. Quando autem solum fuerit in Claustro, nec Capellanum habet, nec vestimentum aliud ad Missam, quam & quilibet alius Frater, nec aliqd private pecunie. Quando defuncti fuerint reverfus, quodquid huiusmodi appropiat, totum Camerario reddit, nec minus ab illi recipit quodquid habuerit opus. Quod ideo in nostris Partibus prelatum est, ne illa mala petis propè-tatis, & prelatum Monachis adeo periculo, aliquo modo subrepat. Verum cum per omnia, ut

premissum est, vicem habeat D. Abbatem, maxime absentis, nescio unde contigerit, quod in solè Ecclesia amittit eam, ita ut ego viderem quòd Praeceptor & Armarius necdum quidem admodum senex, duodecimam habuerit Lectionem, & Prior odiam. Quod qui voluerit laudet, & parvitate adhuc melè ignoratur quomodo sit dignum ut laudetur.

CAPUT V.

De Decanis qui sunt Villarum praesidentes.

Ejus autem suffraganei ad temporalia sunt illi Fratres qui sunt Villarum praesidentes, & quos pro more nostro Decanos appellamus. De quorum, ut ita dixerim, lege singulari ut aliqua referam; quotquot sunt quorum Obedientia sita est infra iter dimidie dæi, omni habito ad Monasterium ante Vespere occurrere debent: nam nec lavatos pannos induunt, nec se aliquando radunt praeter ibi. Eo die, quo veniunt, post singulas Horas ante faciunt & retrò, & dicenda est pro eis una simul cum versiculo Collecta, *Omnipotens sempiterna Deus noster tempore viaque dispositor. Et. Quasi-potens omnipotens Deus, ut his famulis, Et. Omnipotens sempiterna Deus, miserere his famulis, Et. Et versiculi qui praetextantur sunt duo: Primus, *Salvos fac. Secundus, Converterte Domine, vel, Ecce quam bonam, vel, Beati qui habitam. Pro quibus Collecta tribus vicibus dicta fuerit, quarta vice non est dicendum, nisi versiculus premissis absque salutatione, *Adherat vestri omnipotens Deus. Quod tamen nec Dumno Abbati unquam nec Priori Migratori post finitam quamlibet Muram elevat manu, & signo Crucis cum eà cunctò Dominum Abbatem vel Priorem factò, na petunt licentiam abeundi; quo annuente & illis rubus ut mori eût, ad gradum inclinantibus, prosequitur Sacerdos hic versiculus, eique collecta: *Salvos fac servos. Et. Mite eis, Et. Adeffo Domine supplicationibus nostris: Et vnam san. Et. Quoniam nisi unam noctem foris Claustrum morantur, propter hanc solam nec cum abierint, nec cum redierint, habent Collectam. Quod si veterenati contigerit ut ipso die rurus abeat, & in crastino redeat, tunc ei non subtrahitur quod habuisset in priore die remaneret. Quòd si duo vel plures sint percelluri, & aute generalem Fratrum refectionem, vel postea convenerationibus confessari, nequaquam sedent ad unam mensam, sed unusquisque in sede sua sedet propter cautionem disciplinae: nec comedit unquam absque Conventu, nisi prius acceptis benedictionem. si quis jam de Claustro eiserit, & ad hoc se preparaverit, ut aliquid alendat super equum, si evigilet ut lignum audiat ad ullam Horam regularem, & adhus positus fit intra septa Monasterii, armanentibus vite depositis revertitur ad Horam, nec praesentis iterum D. Abbati vel Priori non loqui, vel absque ejus licentia eare. Super caballum ascensurus, prius caput adnotat, quibus frocum corrigi praerigat. Caballo suo nunquam frocum relaxat ad currendum, nec ipse pedes unquam cureit, nisi propter duas res; propter mortuè & incendium. In via positus, si est privata dies, & huiusmodi in quò ad singulas Horas vena est petenda, ipse quoque quando quamlibet Horam cantaverit, descendit ad terram, abicit capellam de capite, de manibus chirothecas, veniam petit, orationem Dominicam dicit; unde se levans, ligno Crucis factò iterum veniam petit, & hora impòta tenet vnam. Pro nullo activo calore equat absque froco in solè cacaliti. Talis famulus, qui fit amberbus, vel rufus barbam, non solet in ejus esse****

Qui si grece dicitur qui inter extra Monasterium accipiam.

commesta. In ipso loco Decanie, famulus qui cibum & potum administrat, nunquam in sola cubicula administrat, vel in semotuosissimis solis, nisi etiam furo, vel pellicio, & calgis sit amictus. Ad quem etiam inter comedendum si quid beviverit dixerit pro his que ad prædium opus habuerit, de aliâ loquellâ tamen longiore abest. Antequam comedat, dicto versu legitur quoque aliquot de sanctâ Scripturâ, vel per alium, vel per ipsum, & in fine similiter antequam surgat post comestionem. Pro nullo commisso quemquam verberat suorum domesticorum. Non caret inquam testimonio alterius Fratris, qui secum jugiter moretur. Si quis famina de alio loco talis superveniret, cui hospitium negare non possit, nequaquam cum eâ sedet ad unam tabulam: de manu quoque semineis nihil unquam accipit. Omni tempore postquam nox fuerit, nisi aliquâ tali necessitate imminente & impediente, aliquo Completorio ulterius non differit: si est casualis exutus, nullum verbum facit tam in nocte quam in die. Observat etiam ne quoquam ponat eam ubi à se longius sit separata, quam cubitus unus. Si propter calorem furocum exierit, in cucullâ sedere poterit, sed non ut nec guttillam, nec pellicium subius habeat, nec aliâ quidemquam quam flammineum suum. Nihil cum ingenio licitur, nisi agros & vineas diligenter exercet, & alit pecora & jumenta. Nihil habet abconditum, nec in domum extraneam commendatum, quod à nostris majoribus omnino est amathematizatum. Seges & vinum quando ex toto fuerit collectum, venit ex more Prior, videt quidquid habuerit in cellario, quidquid in horreo. Quantum videtur dimittit ad commatucum Decani, & hospitium superintendunt: & ad opus agricolandi quod superest, jubet ad Monasterium deferri. Et ipse Decanus si aliquando corpore infirmari, & in Claustro fuerit cum aliis infirmis, de cetero non intronitit se de Obedienciâ usque dum sanus sit; & iterum ejus dispensatio tota est in manu Prioris. Si quis ejus familiaris pro antiquâ familiaritate quidquam ei dixerit, hoc non ei, sed tantum Cellenario præsentatur, ut non magis ei quam omnibus expediat infirmis. Quibus etiam postquam quidquam sit, fuerit expensum, infirmariis amonetis à quo & per quem hujusmodi habuerit charitatem.

CAPUT VI.

De Priori Claustri.

CLaustralis Prior Vicarius est majoris Prioris per Communia. Hic est quocumque Dominus Abbas proficiat, quocumque Prior, qui in Claustro jugiter moratur, & qui præcipue pondus totius ordinis portat: propter quod tamen in Choro non est aliquantulum promotus, excepto quâdâ absente Priore primus offert, primus procedit ad passem, & primus ad aquam benedicendam. Sed quoties duodecim sunt Lectiones, uni de albis annuit, ut pereum hostie offerant; hoc est autem quod malo die dimiserit. Post Completorium acceptâ benedictione sedet stare prope altium Ecclesiæ, ut singulos possit intueri unomodo inclinat ad Altaria, & ad Sacristiam per quem aspurgantur. Postquam omnes exierint, accipit abscentiam ab Hebdomadario, que candelam interius habet accensam, & capello soluto totum Claustrum perambulat. Primum videt si clausi sit & obstricta domus elemosynaria, coquina regularet, Refectoniam, cella Novitiorum; si quis adhuc sit, & propter quod ante Cellarium si quid agatur in domo intronatum, si infirmi jam se collocaverunt, & quomodo se habeant, si quis eorum adhuc

remanserit in Ecclesiâ S. MARIE ascendit dormitorium, portans secum si quid forte in Claustro neglectum offenderit, & perspicit omnes necessitarum sedes à fine usque ad finem. In his omnibus si quid negligentie offenderit, in sequenti die in Capitulo reclamatur. In hyeme facit aliam circum ad intervallum quod solet esse inter Nocturnos, & Matutinos; & in illâ circuit etiam omnia lecta Fratrum, & omnia Ecclesiæ Altaria. Et ut beviverit de ejus officio conclusam, si Dominus Abbas non adest nec Prior, non solum omnes Obedienciarum, qui in Claustro sunt, obediunt ejus imperio, sed etiam ipsi ad quodcumque opus fuerit, Decani. Si quoniam tamen Monachum recepit de alio Monasterio, huic fratrem suam societatem per omnes tribuere poterit, excepto Capitulo, quod solum Domino Abbati reservat. Habet autem & ipse suffraganeos suos, unum qui supplicat vicem ejus absentis in singulis que, ut aiunt, ad manum sunt agenda, Circatores, Magistros puerorum, juvenum Custodes.

CAPUT VII.

De Circatoribus.

Circatorum munus est, ut omnes negligentiam tam minimas quam majores, que vilo modo contra ordinem possunt contingere, notent, & in Capitulo reclamant: & propterea totum Claustrum non semel, sed multoties in die circumant, ut nec locus sit nec hora in qua frater ullus securus esse possit, si tale quid commiserit, non deprehensa & non publicari. Igitur Obedienciarum, qui non possunt omittere ut aliquando alios silentibus de Obediencia suis loquantur, si quem Circatorum viderint supervenire, continuo alurgunt, & summatim demonstrant que sit eis necessitas loquendi. Dominus Abbat & Priori ita delectos Circatores, ut nequaquam veniant ubi eos noverant esse; quia, ut scriptum est, non est discipulus super Magistrum.

CAPUT VIII.

De Pueris, & eorum Magistris.

Puer qui cum laico vel clericali habitu venit, hunc Camerarius in vestiarium ducit eodem modo vestiendum, quo quilibet novitius vestitur, præter quod ei non solum ducit, sed pro stamine camisia lineæ datur. Cum visum fuerit Domino Abbati, capillum de furoo ejus vult auferri, & cucullam ei dandam benedicit. Jubet etiam uni Fratrum ut puerum offerat vice parentum ejus. Quæ petitionem, quam si curas est, scriptam habens confirmat eam signo propriæ manus, & postea legitime in aperto, & mixto in manum D. Abbatis. Ibi autem hujusmodi: Ego frater N. offero Deo & sanctis eius Apostolis Petro & Paulo hæc puerum nomine N. vice parentum ejus cum oblatione in manu meque petitione. Altaris pallâ manu eius involvitur, ad nomen Sanctorum quorum hic oblationis continentur, & Tunc Abbat N. præstat, strada coram se sibi regulatier permasuram, ita ut ab hac die non liceat illi collum de sub iugo excedere regulâ; sed magis cõfitem regulâ sicut se cognoscit instruit debere servare, & Lomino cum ceteris præstanti anno militare. Et ne hac petitiõ firmâ prononciat, manu meâ subseripturam, se sibi hæc tradidit ratandum. Accipit ipse puer cum officitorio Robertum & Calchem, hostiâ impoñitâ de vino misulo, & ita Vicarius de

involvit manum pueri cum pallâ Altaris, ut tam ipsum puerum quam ejus sacrificium offerat à Sacerdote recipiendum. Pulvis induitur cocollâ; & de cætero benedictio ejus differtur usque ad legitimam ætatem, id est, si non amplius, vel usque ad quindecim annos ætatis. Rursus D. Abbas cum voluerit cum benedicere, refert hoc Fratribus in Capitulo, & ipse juvenis statim veniam petit, & de scholâ absolutus venit ad pedes: tamen ab aliis pueris non recedit usque ad horam benedictionis. Sicut alii ovium profectur, sola cocollâ benedictio non iteratur, nec exaudit, nec induitur, nisi sicut & prius erat. Pueri autem, qui sunt in Convento nostro, obo utriusque sententiam protendant, & eorum Magistri sunt duo, si non plures, tamen nunquam sunt pauciores. Quorum disciplina est hujusmodi. Primum simul in loco dormitori jacent, & singula eorum lecta à Magistro eorum lectâ sunt dicta. Nullus est alius accedere præsumit. Si quis eorum opus habuerit in nocte ad necessarias res, prius Magistrum sonitu excitat prope se jacentem, qui surgens accendit lucernam, mittit in lateram, surgere facit alium puerum. Eorum alterno fursum tenent lateram, & medius inter alios Magister incidit: sic nimirum eos ducit & reducit, nec caudam exlinguit usque dum ambo sint recalcitati. Cum autem cucullâ se levaverint ad Nocturnum, eorum simul ad occularias & pueri & Magistri, ut jam de duobus præmitti. Sedes eis in medio duobus circulari lignis sunt prænotata, in quibus eis venientibus nullas audet ut sedeat. Capellum non induunt sicut alii, nisi quando sedent: surgentes statim nudis capilibus invicem expectantes. Præsertim eorum Magister principalis ut non prius ad Ecclesiam accedat, quam omnes potuerint convenisse, & septem Psalmos lentim & diligenter cantat. Tunc primum sollemniter venit cum scholâ, & illuminatis, & ipse tres alias fratrum orationes terminat; quæ ea vice, vel post Completorium gerunt. Ad Nocturnum, imò ad omnes Horas, si quid ipsi pueri offenderint in psalmodiâ, vel in alio cantu, vel dormitando, vel aliquid tale ullo modo commiserint, minime differt, absque morâ froco & cocollâ exteri judicantur, & in sola camilli caduntur vel à Priore, vel à presbitero eorum Magistro, virgis vinculis levibus, & terentibus ad hoc provisâ. Quotidie dolioculo cum primis in Claustro confederint, antequam aliud qual faciant, alioi voce legunt tres Psalmos, quorum initium est, *Miserere*, & *N. C.* qui jam prius venit ad confessionem quam audient hos Psalmos inchoatos esse.

Ad omnes Horas facies eorum verâ est contra Occidentem, quantum patet, ut videri possint à Præbitero qui in alâ parte stare solet. Cum veniunt fuerit ad preces, utrinque illi duo minores vertunt se in Chorum; tertius, qui major est & stat Altari proximus, contra Altare, nisi ad Completorium & ad Primam. Tunc propter confessionem duo se comparant contra Altare super unum scabellum, & unus Magister est medius inter eos, sicut etiam ad Lecturam, & ad singulas orationes in Presbitero gerendas, & cum dicenda est confessio, tertius accurret. Ad utraque Missam, ad quam & Priores mutant locum, vertunt se omnes pariter in Chorum; & similiter in Sabbato ad processionem que ad Vesperos & Matut. laudes agitur ad sanctam Mariam, & in duodecim Lectioibus ad Tertiam, & ad processionem si quam aliquando facimus pro aliquâ personâ tali veniente: ad quam si aliquando capus induimur, ipsi non nisi tantum albis, cum tunc ad Missam sollempni si Conventus indutus est capus, ipsi quoque tunica serice induantur. Ad secretâ & Canonem si Conventus est inclini, vel

etiam procumbit, ipsi stant erecti, præter ad solam Dominicam orationem; & unus eorum Magister similiter erectus jogiter eos iniequit. In Claustro & in Capitulo ubi sedent singuli, singulos traucos profectibus habent, & na separati ab invicem, ut ille nec amicum alterius aliquo modo tangat. In Ecclesiâ est eorum diversâ, præter scabella quæ nunc habent, nunc auferuntur: auferuntur etiam in privatis diebus ad formas traofertur, super quas ad preces quâdam Fratrum procumbunt, & ad horarum exordia veniam petunt, unamque tantum remanet scabellum, super quod transversum sedet maximus puerorum; etiam interm dum cantatur regularis hora, vel quælibet alia psalmodia, sedet verâ facie ad Occidentem. Ad intervalla, ut est post Matutinalem Missam usque ad Caputulum, post orationem Tertie, majore Missâ statim consequente, post orationem Nonæ, Fratribus huc usque jejuniantibus, post orationem Vespertinam, ad Canonem etiam Missæ, si sedet, verus faciem contra Orientem. Alii pueri, si habent scabella, sedent super illa verâ faciem in Chorum: si non habent, sedent super terram, & semper eodem modo quo maximus eorum super scabellum. Ad Lectioes verò Nocturnorum in diebus Festis & Octavis, sedent parâ formam indructum. Quando autem foris sicut transversum indructum, tunc ita sedent ut & sit transversum unum de scabellis, in quibus sedent, & Magistri contra eos in formâ que semper est posita in medio Chori. Si quando cum psalmodiâ delinquo assistunt, pueri de Choro dextero sedent ad caput, qui de sinistro ad pedes.

Quando agenda est processio ut aliquis defunctus à foris allatus recipiatur, post Crucem ipsi primis egrediuntur. Cum ad portam vestibuli venerint, faciem contra faciem tenent usque dum Collectâ, *Ab solve Domine*, dicatur à Priore: deinde postulum in partem, ut transire possint à quibus Crux & alia processio insignia portantur: quos etiam sequentes usque in Ecclesiâ, dimittunt eos prope ostium, ut defunctus ab eis circumferatur, & ipsi protendant usque ad Altare sanctæ Crucis, & ibi stant Magistri interpositi in sinistra parte, ne impediant Sacerdotem accersitum ter ad Altare ut incenset. Quod cum fuerit peractum, & D. functus ad tumulum clatus, promoveat se ex sinistra in medium Ecclesiam, & verus jogiter ad Altare facibus Antiphonas & Psalmos importent. In omni processione quæ agitur per Claustrum, post Crucem semper incedunt. In Kamis palmarum, & Rogationibus inter idonas & Cantores. Capitulum cum eis non tenent in quaque Festis principalibus; in Purificatione S. Mariæ; in Kamis palmarum; & Ascensionis Domini, quoties se radent, quoties balneant, quoties pannos suos lavant, & opus manuum facimus, vel quoties habemus Defunctum ad Horam Capituli eorum adhuc inhamatum: ipsi sunt otem eorum Capitulum absque inclinatione suscipiunt, tantum benedictione præmitti. Reclamant alter de altero, si tale qual eoverit de illo, aut si deprehendatur de indolentia celare, vapulat tam qui claverit, quam ille qui deliquit. Sed ea vice una scilla palliâ solet, ut illi digne tici, quibus panis est tribuendus, occurrat ad accipiendum; quâ auditâ nullus palliâ puerorum exaudit, & ipsum Capitulum cæcis finitur. Inter loquendum nunc Cellerarius, nunc Camerarius veniunt ad eos, ut audiant si quid opus habuerint quod per ipsos possit emendari. Post majorem Missam accipiunt mixtum, aut si die jejunii, vel in hyme, talique dies in quo non nisi licet comedatur, tunc post Tertiam. A Kalendis Octobris usque ad Quadragesimam, si, ut dixi, fasces comedat.

dicur, non est illorum prandium de solo pane, sed etiam aliquod qualecumque sit, apponitur eis. Per totam astatem in diebus Dominicis ad Cœnam impenditur illis misericordia de lacte. Si quis eorum ad hoc parvus, ut opus habeat, in ipso Claustro ubi sedet apponitur ei panis & vinum. Ad lavatorium sicut ad necessarias specialiter habent locum suum.

Cum fuerint in Refectorio, non accedunt ad ullam mensam ante versum, sed in medio Refectorio stant, aut sedent cum Magistris, usque dum veniat qui scissurus est ad scissam. Per mensas sunt divisi, & singuli ante tales Fratres positi, qui non dissimulent si quam viderint negligentiam eorum inter comedendum; non quoque discurrant, ut vel sal, vel scutellam, vel aliud quod illi Fratri apponent, nec ab ullo quod accipiunt, nisi quod omnibus generaliter datur; & si quis ex Dominis Abbas miserit, vel Cellararius dederit, solus ille puer qui stat ad mensam principalem, si ei à Domino Abbate vel Priore annuatur scutellis opus habere, pergit ad Magistrum, & ille furgens requirit de coquina, & post ante petram ut eas apponet, per quem etiam cuique quod voluerit dirigit, qui sedet ad scissam. Is denique perit propter hospites, qui ad illam mensam frequentius sedent, duos portat iugiter scutellas. Si quis eorum ita infirmatus, ut non bene stare possit, huic Priore consentiente à Magistro mensula & mappula providetur, ut ibidem sedeat ubi stare solebat. Post prandium vel cœnam pariter exeuntes inter utrumque Choram mensam procedunt; post Notam cum Fratres bibant, & ad Collationem, novissimi & ante Dominum Abbatem vel Priorem.

Quoties generaliter Ecclesiam intrant, intrant ad Orientalem plagam, & Conventus ad Occidentalem. Nulla hora, nulla recessio generalis inchoatur absque illis, nisi aditum vel duo. Ubicumque transierint per Claustrum, Fratres contra eos aliquantum le levant, & inclinant, tam propter duos, quam propter omnes. Sed nec ad ucellarias nec ad locum illum divertunt, nisi semper duo sint simul, & unus magister eorum in medio, qui nec sedet, sed stat ante illos ad necessarias, si debeant Conventum. Servitores quoque de Refectorio exeuntes, si sedent ubi sedere solent, inclinant contra eos, & illi assurgunt contra eos. Quod si quidam ex eis ad regularem Horam aliquando tardius occurrant quam ad Gloria primi Psal. non propter hoc ut alii stare veniant ad gradam. Item si morantur à Refectorio, usque dum versus dictus fuerit, minimè petunt licentiam comedendi, sed tantùm in loco suo ante faciunt & retrò; Magister tamen eorum, qui comitatur eos, consuetudinem tenet utrimque. Quod si aliquis puer de foris veniens intratorus est Claustrum, contra hunc alii duo pueri ducuntur ad ostium Claustri, & ita simul cum ipsi Conventui presentantur. Post Horam cum aliis qui venerunt accipiunt benedictionem in Presbyterio ante eos stant. Item si quis eorum ducendus est in domum infirmorum, aliat quoque alii duo veniunt cum eo, ubi quamdiu moratur commendatus est cautissimo custodi, à quo die, nocteque custoditur, & in nocte quoque incedit, portat ante se lateram, portat quoque baculum: si carnem comederit, capellum videt, ad majorem Ecclesiam cum aliis infirmis venit, non tamen intrat illud membrum Altaris S. Joannis Baptiste, sed illis intrantibus, ille remanet foris prope utramque aquam benedictæ ut possit ab omnibus videri. Morante autem in domo infirmorum frequenter visitat principalis Magister parorum, & cum primo eum viderit hujus esse valedictus, eodem quo adduxerat modo reducit, & ca-

teris pueris adjungit; Ecclesiam jam illustratur ad Primam vel Tertiam, si est in hyeme & dies privata. Prius tamen ipso die curatus est laus de carne. In Capitulo pro exercitiis suis, nequaquam ut alii infirmi veniam petat.

Hoc est autem obsequium quod est ab eis ritè gerendum. Ad Horas omnes regulares singulis versiculos Psalmorum pronuntiant; in privatis diebus Antiphonas imponunt, & quidquid cantatur ad Missam matutinalem. Ad Matut. laudes & Vesp. Responsorium cantant, versus dicunt, & in estate ad Nocturnos illam minime & unicam Lectionem. In Capitulo non alii quam ipsi legunt (quamquam in Refectorio nunquam) & ad collationem per viges. Tabula, quam Prior major, vel Claustrius, quinquies percutit ad licentiam loquendi, per priorem illorum est portanda. Item in hyeme quoties Fratres post Sextam secundu loquuntur, postea quam de Ecclesia exierint, omnes conticiscunt usque dum alia voce per illorum minimum *Benedicite* pronuntietur, quod & similiter ab ipso est dicendum quando exeunt de Capitulo suo, vel junculo accepto de Refectorio, si Fratres loquuntur. Ad coquam notatur cum Magistris, & ita duobus; ad quam tamen non se levant de dormitorio ante sonitum, nec propter hoc exeunt de Choro priusquam Pius familiaris sint finis, nisi ad Matutinalem Missam post Officiorum: nec servant in Refectorio, nec pedes levant in Capitulo, sed de Magistris suis ad omnia que ipsi competenter facere non possunt, Vicarios habent. His diebus quibus processio iudis pedibus est agenda, canelas in quibus fratres pedes suum lavant, ipsi prius expurgant scopis & aqua. Si Dom. Abbas vel Prior imperaverit aliquem Psalmum per aliquos dies decantari, ipsi audientes nullam, qui in eorum precipue debet esse sollicitudine, ne remaneant. Et quia ipsi quotidie legunt Martyrologium, & Fratrum Memorale, ab ipsis est sciendum & notandum quando Trigesimus cuiusque defuncti sit consummatus, & ipsi Elemosinario pronuntiantur quantum sit anniversarius Fratrum, ut tantas quoque accipiat prebendas, & Custodi Ecclesie quando sunt omnia signa passanda per anniversario cuiusque, quod bene notatum est, & singillatim in Memorali. In omni quarta feria si est privata dies, & in omni Sabbato, lavant post Vesperos calces suos; lavant quoque pannos suos consuetudinaliter ante Natale sancto- rum Apostolorum Petri & Pauli, ante Translationem S. Benedicti, & ante Assumptionem S. MARIE, quos tamen non suspendunt ad siccam in hora, ut alii fratres, sed tantum deponunt in herbario Claustri. Ad Horam regularem, ad quam non nisi suam signum pulsatur, ut ad Primam, faciente orationem in Choro ad eam ad quam duo in Presbyterio prope Altare. Mane cum se levant ad fontem, vel cum Prima cantatur cum aurori apparente, ut in privatis diebus. A Kal. Octobris ad Kal. Novemb. non prius vadunt ad necessarias quam ad Ecclesiam, sed postea finita Hora si voluerint, vel orationibus factis. Post Completorium faciunt orationes absque Conventu, & autemque Conventus; & de necessariis debent exire prius quam eo veniat Conventus. Sed ante eos cum virga principis Magister eorum usque dum omnes sint collocati, & ipsi facies bene cooperit. Item quando se levant, si tardius se levant, continud est virga super eos. Post Matut. laudes eo tempore quo rursus omnes liti dimittant, si nondum aurora apparuerit, tunc tenente Magistro virgam in dextra manu, & candelas in leva, expolantur, & cito collocantur. Si vero apparuerint aurora clarant, candelas super lateram hentes se

veleant, & super lectulos reclinant, ut ad somnum abique illa ditione contingant, quod totus Conventus eodem modo fieri debet. Panis eorum & generale non sunt minima quam aliorum Fratrum. Si quis fratrum de foris veniens oculus fuerit omnino Frater, quoniam tamen oculus eos, sicut etiam nec in Ecclesia ad pacem. Ad Mandatum non lavantur eis pedes, sicut nec ipsi lavant: quando in coenae obsequitur, Magistri eorum solent providere, ut oportere accendant luminaria dormitoria, & necessarium, & ad Nocturnos; in ipsis necessarii duas candelas, quae subsistent tantum usque dum Conventus recedat. Si aliquando non fuerit, quando post cenam de Refectorio exierint, venientes in Chorum de lateris extrahunt candelas, & sursum alios tenent quomodo sunt in Choro: opus habentes cotinem vel ipsam tabulam breviter accipere alio loco, quam ubi sedere solent in Claustro, nunquam accipiant abique licentia Magistrum. Vacuus duabus in septimana venit ad confessionem, quam non recipit, nisi Dominus Abbas, vel Prior Major, vel ille qui tenet ordinem; statim confitetur, & si Prior est recepturus, ipse ad eos venit, ducitque & reducit, & uno consistere, alter alterius sedet. Super truncos super quos sedere solent, nullus alius sedet unquam, vel de ipsis pedagogis. Scrinium cum rasoires, quibus radantur, pro se habent separatim, & scierim de radant pueri cum Magistris, & ipsi Magistri quotquot fuerint, pro nulla occasione recedant ab eis abique licentia Magistrum precipitis; nullaque vice dimittendi sunt cum uno solo Magistro. Eorum sessio in Claustro ita est ordinata, ut pueri sederent prope murum, Magistri in cancellis Claustri, & ita ut possint eos iuxta intueri. Per medium eorum nullus est qui audeat omnino transire. Ubicumque fuerint, quantumlibet locus fuerit angustus, & quantalibet sit Fratrum multitudo, tamen omnes eunt ita appropriate, ut vel tangatur ab aliquo vestis eorum. Et ut tandem de ipsis pueris concludam, sepevenero videns quo studio die noctaque custodiuntur, dixi in corde meo difficile fieri posse, ut ullus Regis filius maiore diligentia nutretur in Palatio, quam puer quilibet mixtus in Claustro.

CAPUT IX.

De Custodiâ Iuvenum.

FRATER qui est huius aetatis, ut adhuc sit imberbis, etiam ultra saeculo renuntiaverit, & optime sit opinionis, minimè tamen custodia caret. Sed & aliquando illi maxime qui nutri sunt in Monasterio, si in moribus viri esse noluerint, virilis aetas nihil eis proficit ut à custodia solvantur. In qua qui positus fuerit, primum in dormitorio lectus ejus est prope lectum Custodis sui, ad quem abique illo nec accedit unquam nec recedit. In nocte verò quocumque mœdia, portat ante se laterem, Custode providente ut candelam habeat accensam, qui si eum duxerit ad necessarios, postquam ipse surrexerit, iugiter cum intuetur, quamquam & latera sit ante eum. Si vero in nocte opus habuerit surgere, excitato Custode, & accessit lateri pergit ad necessarios, nec ante à Custode exstinguitur laterem, quam ille collocatur: Custodes namque eas semper incendant & exstingunt. Si in Ecclesiam eum duxerit, non eum desint usque dum pervenit in Chorum; & in Refectorio, usque dum sit intra ostium & in presentia Conventus. Si notatus fuerit ad equinam, ante fontem non venit ad eum. Ad tres orationes quas ritè faciunt ante Nocturnos, vel post

Complectorium, seu in die ad illas similiter tres quae sunt in hyeme ante Tertium, vel in aestate post Completorium, nunquam ab invicem separantur. Quando proceditur ad aquam benedictam, & processiones alias, si diversi sunt in ordine custodiendi, ascendunt vel descendunt ad custodientem; Custos verò non mutat ordinem suum, nisi forte propter illum qui in culpa erat graviore, & fratrem societate recepta, adhuc tamen omnium est extremus, vel fugere volens ita invicem est retractus atque retentus. Quod si in custodia est Diaconus vel Subdiaconus, lecturus Evangelium vel Epistolam, si tale quid ei contigerit ut legere non possit, propter hoc nec verbo nec signo quemquam sui similem in simili custodia positum appellat, ut pro se legat, sed ejus Custodiam, cum testimonio Custodi sui rem innotescit, ut Fratri ejusdem ordinis Custos quoque Fratris loquatur pro vicissitudine legendi: aut si maluerit qui legere debet, impossibilitatem suam referat Armario matutinis, ut ipse tempestivè provident qui legendi munus inponat. Singuli autem tales, si, ut aiunt, tergioribus suis voluerint esse constitutum, tunc summo tempore cavent in omni loco ne abique mediatore stent simul, aut simul sederent in Ecclesia, in Capitulo, in Refectorio, vel se ad invicem impingant quando Conventus ita cumulatim quoque accedit, ut aliquando Ecclesiam intrando vel exundo, vel quando libros in armarium, quod est in Claustro, reponant. Hoc etiam non negligitur, si est eorum status adhuc in medio Choro, & unus ex una parte, alius ex altera, ut ita sint stantes, ne dorsa eorum de regione ad invicem sint converia.

CAPUT X.

De Practice & Armarii.

PRÆTOR & Armarius, Armarii nomen obtinuit eo quod in ejus manu solet esse Bibliotheca, quae & in alio nomine Armarium appellatur. Hac est obedientia, quam ex more nullus meretur, nisi Nutritus. Igitur iste, de quo agitur, Officialis ritè unum habet suffraganeum, qui & pueri canent, & brevem faciat de Lectionibus & Responsoribus, & aliis obsequiis. Cæterum ipsi Fratrum nomina qui lecturi sunt & cantaturi, vel aliquid quod facturi, non alius quam ille ponit, nisi forte & ipse ita voluerit, ejusque secundus hujus sit indultus, hujusque sensus. De ejus autem continuo occupatione ut aliqua perstringam, tota servituti divinae ordinatio in Ecclesia super nullam pendet quam super illum, nec de hoc habet aliquid Magistrum nisi solum Dom. Abbatem. Quod voluerit ut canatur, cantatur; quod voluerit ut legatur, legitur & in Ecclesia, & in Refectorio, & ad Collationem, & ad hujusmodi omnes debent semper ei esse obediens. Si quid tamen contra usum presumerit vel neglexerit, hoc omnino interim dissimulatur usque dum in Capitulo reclametur. Ad Cantica Evangelii, vel ad Matut. laudes, vel ad Vespere Antiphonam imponit, excepto quod Dom. Abbas ad duodecimam Lectionem est impositurus. Qui etiam Armarius quomodo est in Conventu non est notat ad ullam Lectionem, vel Resp. ut si Dom. Abbas forte non legerit, ipse pro eo sit legere paratus. Quod si in tono erratur, nullas scientias prædicat illi, ut non eum potissimum omnes attendant & sequantur. Solus ille non reprehenditur, si quam Antiphonam vel Resp. nominaverit abique libro, indicet alius frater ut canent. Omnes quoque versus Offerenda imponit: quemlibet cantum quantumlibet submissa voce canatur, nec tamen alius au-

det ad altiore vocem levare. Omni die diluculo postquam tres pueri Psalms, ut moris est, perlegerint, continuè venit ad eos, ut pueri, qui lecturus est in Capitulo, audiat Lectionem, vel etiam rite si ipsi aliquo modo pueri offenderint, maximè cantando, vel legendo negligenter, vel si cantum minus diligenter addiderint, dignam ab eo disciplinam experiantur. Summo tempore tamen oblectat tam ipse quam alii quando eos verberat, non solum ne tangant carnem eorum cum manu, sed etiam ne vestis ejus eorum adhaereat vestibus: nunquam namque cum palma eorum percutantur maxilla, sed, si opus fuerit, Magister solus, qui eos ducit, postea eorum capillos caedere, alius nunquam. Et propter hoc quando ipse vel suffraganeus ejus moratur inter eos, Magister puerorum principalis, cujus superioris memini, non legit, nec aliud quidquam facit, nisi quod Armarius & pueros jugiter intuetur. Inter quos & liber in quo legitur, non semper ponitur, ut una de columnis Claustris media sit inter audientem, & audientem. Lectiones, quae legendae sunt ad Nocturnos & Responsoria, rite audiuntur post Nonam, & in Quadragesimâ post beatam, post Vesperas verbò nunquam. Quaeque Missa major seu matutinalis fuerit cantagala, ubi Sacerdos se cum caeteris ministraturis vestitur, nullâ vice Armarius pro confectudinem deseruit; primam autem videat si praestitum sunt omnes personae quae sunt obsequantur, & insinuat si quid noverit opus esse ut insinuetur. Similiter facit quoscumque post Nocturnos Evangelium esse legendum, vel si qui Insectorum cantaturi sunt sibi velluntur vel cappis, totius rei est praecipuus ordinator. Si quis Frater infirmus, infirmorum oleo est unguendus, vel si obierit, ad sepulturam effereendus, vel si quis de foris allatus est recipiendus; ipsi est cura qui Sacerdos induitur, quomodo Corpus Domini apporetur, quomodo communicetur, & quae Collectae, dum obierit, à Priore super eum dicantur, & dum lavatur, & dum vestitur, & antequam in Ecclesiâ apporetur, & quid cantetur, & quomodo tumulus benedicatur; & quae Collectae dum benedicuntur, & quae dum sepelitur, & quae post sepulturam dicendae sunt: omnibus his intererat praecipuus ministrator. Ipse superveniens breves Fratrum defunctorum accipit, & in analogo notat, descriptoque alios peregrinibus Fratribus per diversas terrarum provincias distribuit, nec obliviscitur si quis Frater hinc Miserrimus quae rite vi. Fratribus triginta commendatur. Quinimo nescio si quis pliusquam ille faciat ad omnes Processiones, ad quas itur, nisi quod ipse imponat, omnino cantatur.

Postremo quidquid tale quasi novum supervenerit gerendum, de hoc ille praecipue memor & diligens esse debet. Loquitur ut est, quando sibi novella, vel novellas panis, sive mustum in Refectorio est benedicendum; vel si talis hospes hujus reverentiae advenierit, ante quem post peractam Processionem in primis, juxta quod in Regula tenetur, Lectio est recitanda; vel opere manuum facta, quidquid tunc est legendum, vel si cujusquam Novae de professione populati coma & barba est tonsenda, ad haec singula, & horum similia libram competentem accipit & apportat, & providet ne fiat negligentia, vel de personâ, vel de hoc quod persona est dictura. Et si forte Episcopus aderit, vel nostri Ordinis, vel talis opinionis, de quo vel Domino Abbati vel Priori videatur, ut det benedictionem in Ecclesiâ, ipse stolum, libram, & baculum ministrat, & imponit hunc versum: *Humiliter tua ad benedictionem.* In Natali Domini, in Pascha & Pentecostae ad Officium majoris Missae, & tenendum Chorum sunt notati

de melioribus Cantoribus, quantum Armario videtur: qui tamen non presumunt per se accedere, nisi ipse manus sua cappas det, quae in capite forme semper de melioribus à principibus Societate praeparantur. Addit etiam adhuc sibi statutus per ordinem quatuordecimque capere possit tota Chori latitudo; nec quoscumque eorum recedere praesumat, vel ad pacem accedere, seu Missam cantare, vel de loco statuto recedere, quavis sint de majoribus personis, praeter ejus nutum. Et si ita contigerit ut austerior, nec eorum Vicarius sit in Choro, tunc si viderit opus esse, potest ipse mutare locum appertor, nisi fuerit Abbas noster, vel aliquis Episcopus seu Abbas, quibus pro reverentia habetur ordinis. De caetero quoscumque ordinis supradictus sit Armarius, sicut non amittit principatum. Non accedit ad pacem, neque sui suffraganei, sed interim dum pat datur, cantat *Agonies* cum versibus ad hoc congruentibus. Nec de illis qui fuerunt ad Graduum vel Alleluia notati, aliquis se intromittit, nisi ipse quibus libellos insinuat tribuent. Sacerdos quoque intonat quo tono incipiat *Gloria in excelsis Deo*, & si opus fuerit, *Ducono in Missa est*. Profas cantant quatuor, duo in una parte, & duo in altera, id est sinistra & dextra; additur & ipse quintus, maximè his duobus, qui sunt ad dexteram, qui semper primum versum adcantant, ut si forte aliorum daverint, ipse in promptu sit ad suffragandum. Praevenerit quoque caeteros aliquantum in cantando cappam, & in agendo ante & retro; ut scilicet deponere singularum vestes, & ut ipse primus imponat manum ad sonandas scillas, & fecit in missa Missae. Si quando talis intervallo est agenda, non agit in illa tabula quotidiana, sed in illa, quae aliquantulum est major, & proprie deputata ad festivitates. Solet etiam apud nos & alio intervallo non mutatis hinc; sed quia armarius alius adeo est occupatus, committitur aliquando alii fratri memoris & diligenti, scilicet ut qui fuerint in coquina omnes per ordinem conficiantur, non forte per oblivionem contingat ut quiscumque frequentius quam alius eo manere fungatur.

CAPUT XI.

De Camerario.

Camertarius noster, quantum habere possimus decanarium ex villis nostris, ipse pergit & recipit eos tempore suo, de quibus tamen tertium partem reddit Decanis, pro eo quod tam multa sint quibus opus habere, non solum propter agriculturam, sed etiam propter fectumque, quia saporibus ibi morantur, & maximè propter hospites, quos numerum si non recipiuntur, omnino esset inhumanum. De his autem villis quae tam longè sunt positae, ut nec visum, nec amona quae ibi nascitur, possit ad nos pervenire, ibidem venditur, & pretium Camerario deferunt. Postremo quidquid auri vel argenti, vel bestiarum undecumque donatur nobis, totum ipse habet, excepto quantum sum bic dicitur. Si quis dederit nobis decem solidos aut potiores, hi semper Camerario sunt deputati: ad hoc tantum ut fratribus infirmis, & aliquantulum delicatis, abique hoc quod generaliter omnibus datur, aliquam impendere possit charitatem. Et si emerit ut aliqua vacca donetur nobis, hanc quoque si liberat ad subsidium vaccae quae est in manu ejus. Oves & boves Decanis ipsius villae; oves propter firmum quo arva sunt condenda, boves ad arandum. Pulli, & vacca aurea & argentea, quae esse possunt

ad usum & ornamentum Ecclesie accipit Sacrificia. De cetero ut praesertim est, omnia veniunt ad manus Camerarii; nec numerus, qui frequenter recitat ut de omnibus rebus annuatim valentibus nihil omnino habeamus ad subsidium vite temporalis, praeter quod de donatis est comparatum; quod cum per vices eveniat de vicu, quicquid ad vestitum pertinet, hoc non per vices, sed semper & ex toto est computandum.

Cuncta autem Fratri unoquoque datur anno frocus novus, & nova cuculla, ita ut ambo habeat parata & consuta ante Nativitatem Domini; novam pelliciam secundo datur anno, & in festivitate S. Michaelis; interim dum Conventus fuerit in Refectoria ad prandium, ponitur in ejus lectum. Iterum in festivitate S. Martini pedes s. de calcamentis a quo loco dicitur quomodo dantur in Curia Domini. De staminibus & fimbriis, vel si quae sunt alia humiliora, nihil aliud est constitutum, quam quod cum fuerit inventata ut magis proficua, eis abbas, & per ipsos Fratres ad Camerarium redditis, alia sunt tribuenda. Et ut hoc semel dicam, quicquid ad amicum uniuscujusque Fratrum haberi potest regulariter, & pro consuetudine generali; praeter sunt duo froci, & duo cucullae, duo staminia, duo quoque femoralia, duo para calceorum cum corrigiis, unum par valentium ad hyemem in nocte; & alterum sine vitrosio ad aestivas noctes; duo para caligiarum, tria pellicae, vel unum pro tertio panellum, capellina de pelibus, quoque para pedum. Ad lectum capitale, cooperitorium, cottoium, stragulatium, brachiosanum quo femoralia succinguntur, corrigia cervicis, quo staminem, & in quo pectus cucullae cum vagina, pectus ligneum cum vagina, acus cum filo & vagina. Sacerdos & Diaconus habere solent tria femoralia, ut si tale quod eis in nocte contingit, in promptu sit ea mutare. Et Camerarius si quis habent tria pellicia, adhuc pro misericordia addit & panellum, & si cui dedit usum per caligiarum de pelibus ovium, aut fascias propter tibis infirmitatem, & propter hoc non meretur & largiens vel accipiens multum reprehendi. Sed super haec quaecumque amplius quid de hoc genere habere voluerit, hoc prolece praesertim iustitia, nec pro misericordia, sed pro magna cunctis supereritate. Omnia pellicae sunt viensis omni, cooperitoria vero aut ovium aut canini, aut leporem, & nunquam de illo genere majoris estimationis; frocus & cucullae calisunt parvis, ut ambo non magis quam octo solidos valeant, talis staminis quoque plus habet annis quam argenti.

Si quando tale quid comparaverit vel venderit Camerarius, negotiatione sua ex toto peracta, mercatori cum quo negotiatus est, licentiam quod negotium est & peritiam, aliquantos ad hoc addit vel reddit sui sponte dearius, propter illud S. Benedicti precipiens, ut res nostra semper vilis vendatur quam aliorum hominum. Quoties loquuntur in Claustro, Camerarius vel epus junior qui clavem Camerae portat, nunquam debet desisse, tunc enim viduarius est & singulari quod ille aut ille opus habeat, & nec ad ipsius parvas venire negligit, ut ab eis si quid sit quo indigeat, scilicet. Ergo ea vicedat quicquid est dandum, ne si Frater, qui ab eo ad horum aliam, quae tenentur est, quaerent, silentium tenere non possint. Frater cujus pellicium, vel cujus staminem, vel quoque femoralia ita sunt rupta, ut adhuc valeant emendari, sublevo pont ex in namum arcum Capituli ad hoc deputatum. Et veniens junior Camerarius, portat foras ad Sartores. Post Vesperas reportans ponit in eundem locum, ut ab eo, ad quem pertinet, recipiantur. Item

qui opus habet ut calcei sui unguantur, primum ipse lavat eos aqua per canalem de aqua ducta dimissa; quos rursus junior Camerarius accipiens, quod de alio, hoc ipsum & de calcei facit. At si Frater vult ut & ipsa unguantur, accepta signa ungit eos in regulari coquina ante Primum, vel si Prima in ul cum Matut. laudibus est castata, ante Tertium, vel post refectionem Fratrum, quando semel comediunt.

A majoribus nostris est traditum, ut intrante Quadragesima quancumque pauperes supervenerint, omnes elemosiam & benedictionem de carne consequantur; & Camerarius praeter illam sollicitudinem quam habet pro vestimentis Fratrum, non est quod magis cum sollicitet, quam haec ipsa elemosina; ad quam numerum non multum facit portaria nostra, vel horarium nostrum, quia nunquam ita est retentum, nisi tantum soli dicitur & de mane solus Camerarius profectus; ut non aliud dicam quam quod contigit hoc ipso anno; illi, qui pauperes recesserunt, cellas sunt septendecim millia fuisse, quibus & in Christi nomine ducenti quinquaginta baccones distri sunt.

CAPUT XII.

De Apocifario.

Apocifarius est qui custodit Ecclesie Thesaurum, & in eius manu est quicquid & populi tribus ad altaris offertur. Qui officium suum digno ut possit adimplere, adhaerens est abnegatum solita Fratrum, inter quos tamen solus unus peritiam esse, & ad quem potissimum pertinet, ut vicem ejus abstinens agat, vel extra Conventum aliud quid agatur. Porta quoque ecclesie nisi speculiter committitur, qui cum semper claudit & aperit tempore suo; & hoc statim falsi eligunt qui gravis sit in moribus, nec ad usum facilis, ne quam in eo levitatem intrantes vel circumtes deprehendant; & hoc est et omnino interdictionem, quando claudit & aperit, ut pro nulla occasione vel pedem extra portam protrudent. Hic cum semper in Ecclesia moratur ex cubis, ubi dormit & legit, ac praeter ceteros hoc est sibi sola injunctum officium, ut vogni Sabbato conchas, & candlebrorum patenas, in quibus candlee ardent, diligenter abeant, ne aliquid de decurrente cera remaneat. Simili quoque studio totum pavementum quod circa majas Altare est, purgat, nec praetermittit, ut episcopus & exteroquin pariter pavementum seorsum emundet. Claudit quoque & aperit Ecclesie fores variis modis per diversis tempora. Nam cum ad Nocturnum tam in hyeme quam in aestate semper aperit, in hyeme tamen post octiduum, quod in nocte auctor, semper eos claudit, acque sua permanent usque dum scilla sonentur ad Tertium; postquam Missa matutinam claudit, clausurae permanent usque dum scilla pulsatur ad Sextam, tunc aperuntur, & Missa hinc usque ad Vesperas clauditur. Post Vesperas vero regulares clauditur, ita usque ad Nocturnum permittitur. In aestate autem cum scilla post Matutinam regulares clauditur, ad Primum aperuntur, & usque dum Missa matutinam hinc usque patent, quae tunc claudit ad Missam aperuntur, post quam usque ad Vesperas oblectantur, quibus hinc usque ad Nocturnum omnino clauditur. In Quadragesima privatim dicitur post Missam matutinam clauditur, & post Sextam mox ut scilla sonaverint referantur, nec clauditur usque dum Vesperae finiantur. In xii. vero Lectuarius tam in hyeme quam in aestate ad scillam, quo post Capitulum sonatur, aperiantur, statimque tunc agit, ut si quis

tas tam in die quam in nocte percussit, paratissimi sunt sit ad aperendum. Ac per hoc Conventus ad S. MARIAM procedit, esse semper in Ecclesia manet, ne eo absente aliqua intercalat negligens. Ceteri fere septimanas in quolibet ad Nocturnus Dominica incipientes, vicissim faciunt eo modo, quo eis est prebitum, & unusquisque opus habet, ut quod facturus sit diligenter attendat.

Primo namque, ut dicit, ad Nocturnus postquam horologium ceciderit, pulsat scillam, & tandem usque dum puerus videret venire: factis tribus orationibus pulsat unam de majoribus signis usque ad Psalmum *Letam sum*. Secundo signum, quod minus est, aliquantulum ad *Kyrie eleison*, usque dum sit finita Oratio Dominica cum Collecta. Tertio similiter. Quarto pulsantur omnia signa, vel si est privata dicitur ad ultimum inclinationem Cantecorum Graduum; ad penultimum Psalmum Hebdomadarius accendit duos ceros candelabris affixos ante Altare, tertium post illum qui prius ardebat in concha, extinguit. Item ad Lectiones observet ut candelam, cum qua legendum est, semper ad ultimum Nocturnorum accendat. Ergo ad novam Lectionem, que est de Evangelio, est adhuc & tertius ante Altare ceros, & post Altare alterum accendit; Altarisque tabulam detegit auream huc usque panis cooperatam, accipit truncum de Altari & portat ad Vestibulum, lectione Evangelio, dum Sacerdos revertitur, accipit de manu ejus, & unde prius accendit, reponit. Cum ad hoc ventum fuerit ut Sacerdos Matrimonialis dicitur sit Collectam, hinc etiam candelam providens apporat, mox etiam extinguit omnibus illis ceteris in circuitu Altaris, cum qua prius ardebat in concha reaccendit, tam in die quam in nocte arsitum, nisi propter alios accensos extinguitur. Accendit & aliam cerum & aligit candelabro, ut portetur ad processioneem que fieri solet ad S. CRUCEM & ad S. MARIAM. Ad S. Crucem prevenit Conventum, ut ad linguam columnas candelabris affixis ardentem usque dum absciderit Conventus. Ad S. MARIAM accendit cerum in concha, & alteram ante fores Ecclesie. Anorâ apparente Sacerdotes privatas Missas incipiunt cantare, ad quas singula, que necessaria sunt, Hebdomadarius providebit, ut cum primis Sacerdotes accendunt, omnia invenient parata. Armatum referat quod non minori diligentia est contrahendum, quam & illud quod est ante majorem faciem Altaris, cujus in alio loco nonnulli memini, & in alio ad privatas Missas reconducat calices cum corporalibus, plus minus septem hostias, & candelas sine quibus nulla Missa est cantanda; Ampullas majores & minores, majores ad vinum, minores ad aquam, & amphiora tantum cum qua vinum apporatur fornicibus; duæ alie cum aqua, ut de una manus abluantur, & de altera calices; nec de aliâ fundatur, quantum ad sacratum de aqua est miscendum, de qua & ille annuus ampullæ sunt implende. Vinum autem de quo fundendum est ad sacratum, non aliâ quam in Cellario servatur, sed in tali cappa que est ferata, & de qua nondum potest nisi clave referretur. Ad hanc quoties Hebdomadarius accendit, diligenter lavat, non modo manus, sed etiam ipsam & fusaum cuppe in circuitu ipsa, prout quum quid accipit de vino & sicut dicit, in sua est providentia, ne aliquando vel aqua vel vinum in Ecclesia desit; & propter hoc in nocte ut si cui opus fuerit usum, in promptu sit, ut possit communitate. Si est eo tempore, usque die qua Prima cum ipsa die incipit, vel ante diem cantatur, tunc le rite ad vs. Psalmos diurnalibus calcet, ut ceci manus faciemque lavat, & revertitur ad lecturam cum

amphiorâ majore plena aquæ antequam ipsa tota finitur, levat se & accelerat vinum de aqua apporatur. Altaris tabulam tali die non disceperat, usque dum pulsaverit scillam, qua signum datur fratribus ad calcandum, in ardeat, vel etiam in hyeme, si bis comedatur, differre usque ad Primum.

Signa que pulsanda sunt ad singulas horas, saluberrima est ut possit temperate, na tamen ut nihil præsumat nisi iussus à majore, & secundum quod per utrum est constitutum. Quando fuerit hora ut Fratres ante Tertiam vel Novam laverent manus, fiat ipse iuxta introitum Ecclesie, & cum pueros jam le videret lavasse, pulsare signum amplius non tardat. Eodem modo quoties post Missam & ante Sentiam accepto jam mixto maderit eos legentes. De ceteris horis significandis non est intrinsecus, nisi in quantum ei, ut præsumit illi, inspiratur. Ad utramque Missam singula, quibus opus fuerit, providebit & apporatur, & primò quidem Calicem aureum, cum quo Sacculus est oblatarius, lavat, cujus in alio loco jam meminimus. In die Dominica, vel in aliâ quâlibet festivitate, que ad ambas Missas non offertur nisi ab uno, ad hoc etiam non amplius, quam unam patenam, & unam cum vano apporat ampullam, quam lecto Evangelio levat, & Priore dat in manus, ut offert accedens. Verùm ad majorem Missam Priore unum qui, qui sunt alibi, ut pro te offerant, & propter eos quibus hostias communitate, mittuntur in die dominica hostias quinque; in aliis sive sint privati, sive solemnes, non nisi tres, excepto quod in illis majoribus festis, ut est festivitas S. Joannis Baptistæ, providebit Priore ut tante mittantur, ex quibus omnes possunt communicare. In privata debent ad Missam matutinalem, quæ candelâ offertur, curat Hebdomadarius ut inter caeteros mediocres ad hoc salum factos, & inter ampullas cum vano habeat quinque, & totidem patenas cum hostis, quas ordinatum post fornicibus prope Chorum super tabulam desuper cooperatam, & panis in quibus amittit, ut unde Fratres eas accipiant, cum offerentibus oblatari. Ad majorem Missam, qua non offertur nisi ab uno Choro, tantum tres Calices seu ampullas preparatur, & Hebdomadarius fiat in Choro sinistro tenens in manu quædam patenam, & amplorem hostias referent, quas cum auro cochlear offerentibus distribuit singulim. Cum Sacerdos & Diaconus caeterique ministri in vestibus conveniunt ut canteur Missa, vel major vel minor, ipse semper preparat textum Evangelii, quem Subdiaconus portat inter procedendum. Cum venerit hora trisectionis, ut non amplius ulla Missa canteur in illo die, recensit Calices si habeat omnes i recensit etiam missales libros, & sacerdotalia vestimenta que è contrâ in armario jacent. Postea paxem cum hostis non consecratis in Refectorium, de quibus singulis, ut superius dixi, prebitur qui volunt, aut non poterunt communicare. Refectioem transiit, cum ipsa paxem in primis de Refectorio exit, ut scillam pulsat in Choro. Ad Vesperos accendit candelas sicut ad Nocturnos quibus hostis cum primis Fratres existit, uno de sodalibus suis assumpit, auream Altaris tabulam cum panis contegit. Si quantum collatum iam facta fuerit, ut opus sit aqua, portat ad eam tres ceros accensos, & mittit in conchas propter hoc ibi suspensas; & ad Mandatum quantum onerit, ut non nummum cerum apporatur ardentem. Post Completorium, cum circue, omnium signorum, que ad Nocturnos tantum pulsanda sunt, circulos ordinatè in manum dextram colligit, ut ad Nocturnos non possit errare aliud pro alio arripendo. Io iv. feria & Sabbato omnes ampullas majores & minores por-

tat ad aquardudum, & diligentissime lavat, uno etiam hac fermento ad hoc proviso, cum quo possit eas in ipso fuso fricare.

Tunc ut de ipso Apocritario aliquid dicam, de hoc quod à populo officior ad Altaria, decimum denarium, & panem totum Eleemosynario dat, caesios & ova Cellario. Eit etiam ei comasum ut aliquos anniversarios faciat, ut v. g. Henrici Imperatoris. Taliq; de proviset ut Fratres in Relig. bonum generale habeant, maximè si poterit invenire, p'cibus bene piperais, & pigmentum. De cetero quæcumque ad manus ejus venient, expendit præcipuè ad facta trêd. Ecclesiæ instauranda, ne aliquo modo dilabatur, & ad luminaria, & ad reliqua, si que sunt Ecclesiæ necessaria & utilia. Ad Refectorium dat cassidas, & ad infirmitatem quantum fuerint, & Comensario & Custodi hospitium Domino quoque Abbati, & Priori quantum opus fuerit, qui nunquam sine lumie dormiunt. Ad hæc omnia et aliquando viculis dedit, habet etiam idem Apocritario unam Vallam satis bonam, cum decimis, vineis & agris.

CAPUT XIII.

De Hostiis quomodo fiunt.

Quod pertinet ad Eucharistiam & ad Corpus Domini, quæ dignum est ut cum summa reverentia & diligentia gerantur, expedit ut ipse modus gerendi non taceatur. Primo quocumque fieri hostias necesse fuerit, præcipuè tamen ante Domini Natalem, vel sanctæ Retorrectionis diem fieri solent. Cum enim brumali in tempore prolixiores sint noctes, licet ante prandium fratibus operari amplius: nam post prandium hujusmodi opus gerere non licet. Frumentum, de quo faciendæ sunt hostiæ, quantumlibet bonum sit naturaliter & purum, tamen granitum eligatur, & lavatur studiosè, nec per alias personas quam per ipsos Fratres. Coligitur deinde in faciem non qualemcumq; sed qui ad hoc scilicet de bono panis consultus est & relectus, in quo colligatum commendatur unum famulo non laicæ qui potestatem ad molendum, motum lavæ utramque, operæque factum & dorsum cortum, se ipsum odore albâ, & super caput mittit, & aligat superhumeralè, id est amictum, ut nihil de facie præter oculos possit apparere. Ita ergo mox, ita firmam cretat, primo cerebro quoque diligenter abluat. Major Ecclesiæ Custos, si non est Sacerdos vel Diaconus, vicarium sibi quaerit ad hoc opus perficiendum. Duos etiam alios de his ordinibus hujus rei quatuor perquirat, acceptâ licentiâ à Morte, & unum Converterium. Hi quatuor finit Nocturnis se calciant, facit manusque lavant, & capita perunt. Secedunt deinde ad Altare S. Benedicti, & ibi cantant matutinas Laudes. Primum quoque simul, & septem psalmos cum letantiâ, reliqui Psalmodia interim dicit. Deinde illi tres, qui sunt aliorum ordinis, induunt se albos & humeralibus, ut supra dictum est de famulo, (fuit enim albâ & amictus quantum huic solo negotio deputati) quorum unus firmam conspergit & vehementissime compingit super tabulam in t' distans habentem limbam in circuito, aliquamulum in circuito superficiem altiorum, ne aqua effluere possit. Conspergit cum aquâ frigidâ, quæ inde sunt hostiæ candidiores: à duobus verò reliquis hostiæ formantur: aqua verò non in alio vase deferretur, quàm in quo solet ad Missas deferri. Feramentum, in quo sunt

coquenda, characteratum tenet Converterius, manique indit chirothecis. In fermento possunt simul hostiæ vi. poni: unde inter tabulam fermenti & formatores hostiarum ponitur tabula, & super hanc duo sunt palinthes, super quos legum habetur transversum, super quod ponitur fermentum ad hostias imponendas. Quæ non fuerint coctæ, cultello abraduntur, & cadunt in disco deorsum in tabulâ imposito, & hinc jugiter cooperto, nisi quando hostiæ abraduntur.

Cantant Psalmodium quæ emanat, & si voluerint, Horas de S. MARIA. Ad alias omnino Horas tenent silentium, & summo opere cavent ut non modò salva, sed nec status eorum aliquo modo ad hostias pertingere possit. Solus Converterius, si quod opus fuerit, breviter famulus innotescit, qui facit focum non nisi hæ ardis lignis, & ad hoc de industria præparatis. Ipsi autem hostiarum operari eo die non cum fratribus, sed potius cum servitoribus relictis, & pro tanti laboris levamine habent de Apocritario ad prandium prætantiam & pigmentum.

CAPUT XIV.

De corporaliû abluendâ.

Corporalia sacro-sancti Ministerii quocumque que abluenda sunt, eo studio, eademque diligentia qua superius desuntant est oblationis fieri debere, per Sacerdotum vel Levitarum ministeria maximo cum honore lavantur. Ad hujus etiam rei officium rite capendum verale tempus five autumnale eligitur, eo quod verali tempore remotâ hyemali asperitate, aer jam purior habeatur. Autumnali verò, id est, post Idus Septembris, qua jam maturum tanta non est insolentia, ut in tempore ætatis, quarum macule difficilissimè abluantur. Ad hoc sane ministerium habentur vasa ænea altissima, nullis alias vasis dedita, in quibus post Veip. in Eccl. hoc corporalia intinguntur aquæ frigide, & teruntur in manibus; iterò aqua terribus infunditur, ita per noctem mansura: mane verò infunditur licet & prius in piscinam super quam Calceus lavantur. Portantur deinde foras ad officinam secretariorum, in qua sunt abluenda: ibi namque tamoli levissimè temperant limumissimâ & diligentiâ colant, & tamen æquissimè effundunt, nisi prius in superficie panno sint involuta, ne si quid tale in lexivium remanet, ad faciem pertingat velamina. Quæ postquam bene lota fuerint, & aliquamulum siccatâ, rursum intinguntur asperitioni que fit clara & hõmida de optima farina, & ita succantur ad perfidum. Intrim verò passim & caute custode, maximè qui mulcas & vermiculos insidentes ab eis abgat. Chorda, in quâ extenduntur ad siccandum, non negligitur ut in lota, quæ etiam in marisapo ad hoc solummodò opus jugiter servatur. Quando verò levigantur eadem corporalia cum vitæo hemisphæro, unus cas succernitur pannus, nec ponuntur unquam super lignum nudum.

CAPUT XV.

De Reliquiis Sanctorum, quomodo proficiantur sive recipiantur.

Uoxies aliqua urgente necessitate Reliquiæ Sanctorum extrâ Monasterium alibi sunt ferendæ, hujusmodi obliis sunt prolequenda. Pri-

† Prius] Quæ sequuntur, & duo proxima capta ex

alio Col. MS. descripta sunt.

miam denique Sacrificia in ornato eas feretro componit. Deinde Fratres ad cuius obedientiam sunt portanda, alii etiam Seniores, cui à Priore erudendam custodiam Reliquiarum specialiter committitur, omnia necessaria, id est, candelabra duo, crucem, thuribulum, urosolis aqua benedicta, vexilla tria, cortinas quoque, & timentinabulum quod à duobus fertur hominibus, vestimentam, & reliqua Ecclesiasticis usibus accommodata præbet. Cum ab Ecclesiâ fuerint producenda, omnes albis induantur; deinde sanctum Corpus à Priore incensatum duobus albatis Cantoribus committitur usque ad portas castelli ferendum. Omnia signa pullantur; Responsorium competens à Cantore incipitur. Præcedente processione sequuntur basili pignera sacri, deinde infantes, postremò Cantores, ad ultimum Conventus. Cum ventum fuerit ad portas, laici suscipiunt commendatum; finitoque Responsorio, & incipiente Priore Psalmum, *Ad Domum cum tribulatio*, processio eodem reuertitur ordine. Item quando reducitur, primò eundem Fratres albis induantur, & duo signa maiora pullantur, ac deinde præcedente processione, id est, aqua benedicta, thuribulo, Cruce & candelabris, simili per omnia modo usque ad portas castelli cum omni silentio progrediuntur. Ibi denique Prior accepto thuribulo sanctas incensat Reliquias, impositoque à Cantore Responsorio, eundemque resonantibus signis, eodem quo exierat suscipitur modo. Imago autem Beati Petri quando suscipitur, Antiphona primò, id est, *Tu es Petrus* *etiam*, à Cantore incipitur, ad cuius initium omnis Conventus submissis usque ad terram manibus alius inclinat, deinde ab Abbate vel Priore verificulus, *Exultate cum in Ecclesiâ plebs pronuntiatur*, & subsequenter Collecta *Domini qui Apostolo tuo Petro* dicitur; quâ completâ, incipiente Cantore Responsorium, eo quo supradictum est ordine deferitur ad Ecclesiam.

CAPUT XVI.

De Refugii Fratrum.

Inter cetera quæ Camerarius habet curare, est operæpretium, ut non obliuiscatur quoque providendum rationem, quibus se fratres radant. Ergo ad hæc seruanda specialiter unus frater ordinatur, qui seruat ea in scrinio modico & serato,positoque secus introitum Dormitorii furtum; quod eum voluerit, & opus esse viderit, postatim Claustrum, & tamen in unâ parte sedet extrâ Conuentum ipsa ratoria aciendo & propriando. Et ad hoc præter alias horas, quibus Conuentus sedet in Claustrò ad Missas & ad Officium, licet ei vacare. Cum ad hoc ventum fuerit, ut ratura generalis sit gerenda, faciunt Fratres quasi duas lineas sedendi, scilicet in canellis Claustræ, & præpe murum. In unâ lineâ ratoria, in alterâ per Elremofynarium scutellæ singulis dantur; à loco se mouere nequaquam audentibus, sed cum disciplinâ prætolantibus usque dum ad se veniat qui scutellas, & ratoria portat. Quisquis radit alterum, frocum exiit, & in cucullâ radit; qui raditur in froco suo, cucullam emitt, & prope se ponit. Quòd si forâ pro aquâ calidâ apportandâ perterret, ipsam cucullam decenter complicatam secum in brachio portat. Inter radendum cantatur Psalmodia, *Psalma mea*, præmissa eodem modo quo in coquina, & insuper in fine, Psalmi familiares usque ad Vesperas: qui sunt de Vesperis hi non cantantur. Ceterùm usque dum Psalmodia sit consummata, aliis summum silentium est, nisi qui quid in primis dicit *Benedicite*. Prius quoque capillos nemo cum fortepe tondere

presumit, nec sine cucullâ reindutâ. Postquam ex toto sit rasus, si ad aliquam Horam signum froci pullatum, cucullam induit super frocum, indutoque capello pergit ad Ecclesiam, non tamen ingreditur Chorum, sed stat forâ. Si qui post horam radendi superuenerit, non raditur nisi cum licentiâ Prioris, vel post Nonam quando loquuntur in Claustrò, & non nisi in Calefactorio, ubi tamen, sicut in Claustrò, infirmi prius uno die raduntur quàm Conuentus. Vices radendi hæc sunt per annum. r. Ante vigiliam Natalis Domini, inter quem & Septuagesimam, quia diverso modo septimanæ sunt nunc plures, nunc plures, nunc pauciores, ibi nullus terminus est peritus, nisi Prior viderit quomodo conuenientiùs heri possit. Veniente Septuagesimâ, de vice ad vicem tres septimanæ semper intermittuntur. Ante Pascha in illâ tertîa feria est radendum, maxime quia eo die in Claustrò licentiam habent loquendi. Post Pascha ad illam Dominicam, *Adferendum Domini*. Ante Rogationes, in illâ feria quinta, si tamen nullâ festiuitate interueniente impeditur. Ante Pentecosten: de quo de qua rursus diuersæ sunt septimanæ usque ad solemnitatem SS. Petri & Pauli, rursus quoque ratura permittitur in deliberatione Prioris. Postea non eratur de ullâ vice, quia ita est constitutumaliter ordinatum, ut semper se radant ad Translationem sancti Benedicti: ad Vincula sancti Petri: ad Assumptionem S. Mariæ: ad ejus Nativitatem: ad Festivitates S. Michaelis, S. Lucæ Evangelistæ, S. Martini: ad Adventum Domini.

CAPUT XVII.

De Balneo.

Hoc omnibus est familiare, postquam se rasint, continuè etiam balneari. Sed de nostris balneis non est multum quod loquamur: duobus enim tantùm vicibus, anno balneamur: s. ante Natalem Domini, & ante Pascha. Ad quod Decanus villæ per totam illam præcedentem septimanam famulos & signa subministrat, ut unusquisque lavet in cuppâ, vel sine cuppâ cum aquâ calidâ. Ad alterum quod maiore facultas datur. Ad sonum signi si regularem jam intravit, & propter hoc unam horam regularem omittit, non imperatur.

CAPUT XVIII.

De Cella.ria.

Cellerarius eadem benedictione, quâ Prior, ordinatur & absoluitur. Ordinatus scire debet quanta diuersitate in Refectorio sit Fratrum seruendum. De quo ut non taceant quantum à me sciri potuit, omitto quod referre de fabis quotidie danda, & non sine adipe, si non est dies jejuniâ, seu de oleibus commixtis & codis, quæ secundum quod haberi poterunt, dantur. Præter hæc in septimanâ tres dies, s. iv. & vi. feriâ, non nisi potantiam habemus, alios quatuor generale, & hoc quod diei Dominicæ, & vi. feriâ est de piscibus, & hoc æquo pretio inveniari possunt. Et si non sunt olera, contumabitur generale. Item quotiescumque sunt XII. Lektionen, generale. In tabulis festiuitatibus, ut est, verbi gratiâ, Translatione sancti Benedicti, utrumque & generale, & partium, & adhuc etiam in illis principibus v. festis fabis sepius aut fadonibus mutantur. In quibus & præter panem soletum, dari solet una tortala de ovis fraterque conspersa. Sunt & plerique anniversarii, qui si in tali die eveniant

quo ex more datur pitantis, propter eos quoque mutatur cum generalis. Tales dies habet Cellerarius post de imbravatos, omnique Sabbato collationem facit cum Priore & Camerario, vel cum coram Vicario, de singulis diebus veniens septimana, ut quisquid in suo, & in illo die dari debuerit, tempore providatur. Item in brevi notat summam pecorum & arctum qui debeatur de obedientiis nostris, ut conficiam de his questionem moveat, si qual de summa per incuriam cuiusque Obedientiarum decedat: ad ipsam quoque Cellerarii obedientiam pendunt alique villarum in vicino opposita: de his pariter Cellerarius caballos suos; ibi moratur pisces comparaturus, vel ingenia struaturus, quibus pisces capiuntur. Si quis Fratrum adeo est infirmus, ut de lecto surgere non possit, ad hunc quotidie summa disculo simul cum Infirmitario venit, & de omnibus quae habere potest sollicitatur ab eo quid sic quod sibi videatur, ut preparat ad ejus recreationem. Quoties generale piscium datur, statim post Sextam, vel si tandem jejunatur, post Nonam, totum esse debet dispositum & ordinatum in scutellis super tabulae quae est in vestibulo Cellarii, ut Prior veniens antequam consistat ad scillam, videre possit quod est in singulis scutellis, si est aequale & ita divitum, ut Prioribus non veniant majores & meliores partes, multumque in hoc genere personarum accepto cavetur. Eo die quo sententia Cellerarii legitur in Capitulo, habent de illo fratres bonam generalem, aut pitantiam & pigmentum, ubi dum legitur, semper praesto esse debet. In sequente rursum Capitulo verum petit, sequere eum de multis negligentis per occasionem obedientiae conficitur. Absolvit eum Prior, & imperat ut Psalmus i. cum Collecta pro eo ad sanctam Mariam communiter ab omnibus cantetur. Si forte contigerit quod ad horam refectiois ut panis vel aliud quod non sit coctum, pertinet quoque ad Cellerarium ut auferat milleum ne eymbalum peccati possit, & interim Fratres sedent in Choro ad Lectionem. Hi sunt autem quos Cellerarius suffraganeos habet. Primus qui per omnia vias agit ejus abemnis, & de omnibus respondet de quibus solet & ipse respondere. Secundus est qui annoniam recipit, quem & Granatarium vocamus. Huic, quando nullus est tota Collecta, Prior innotescit quanti modis illa, & de illa obedientia sunt veniunt, & quod semel audit, usque dum sit redditum, in computo suo tenet. Piftores sunt sub ejus manu, qui cum framentum acceperint, duas species panis sunt reddendi, ut quisquid sit de alio conductu, panis tamen qui dandus est Fratribus possit optimus esse. Ergo de modo panis hujusmodi sunt cxx. librae, sequentis s. Si quam negligentiam ipsi Piftores commiserint, vel consuetum numerum librarum non reddendo, vel ipsam panem non tam bonum quam oportet faciendo, praefatus magister eorum adduci eos in praesentiam Prioris, & Cellerarii: cujus impetu nudati verberibus emendantur, eodemque momento pane & vino recantur. Quodque alio die loco de Decano, semper tenetur ab omnibus, ut nunquam discipulus fiat super quemquam famulorum nisi ante praedictum. Sed eodem modo Granatarium praestitit & fulloibus panis Fratrum hvarum: quos omni terra ferat lecto Mille matras. Evangelio dum in Claustrum ad zcam, in quam forasque desuper aperto, panis desuper ingeruntur. Occurrit ei & alius frater, cui commissam est, ut valeat in memoria tenet quid illi fulloibus panis, vel quid necrum venientes Sabbato post Nonam reddant, vel in Quadragesima post cenam. Iidemque rursum sedet in statuaturae quae Fratrum, & maxime aliqui obvia, ita sit ut

gligens ut accipiat alios panes, quam quibus nomen suum inscriptum est: nam & hoc est edicium Patrum nostrorum, ut nulla onustat flamine suo suum nomen cum incauto inferat, & femoralibus qui illo. Ad hoc autem sub manu Granatarii sunt & Lignarii, qui cum alius afferant legas de fivis, non solum ad furnum, sed etiam ad coquam. Quotidie quoque post Capitulum sonatur scilla, vel si non nisi semel comeditur, post Sextam, & tunc quicumque de familia panem sunt accepturi, omnes ad Granatarium occurrunt. Ille quoque curat ne deficiat fabae. Non in Dormitorio, sed in Infirmitaria jacet, quia frequenter ei contingit ut necessarii tardius se colloctet quum alii. Item solet ibi dormire Frater ille qui cum alius vadit per obedientias, ut colligat, & adducat annoniam.

CAPUT XIX.

De Castre vini.

Tertius esse suffraganeus ejusdem Cellerarii, qui vinum recipit & custodit. Vinemiam consummat, sicut Granatario de annonam, ei quoque indicatur a Priore quantas vini caratas de illo, & de illo debeat expeditare. Quando pigmentum Fratres habere debent, ipse quoque ad hoc necessarius sunt, a Camerario quaerit & recipit, specieque singulas ipse continet & committit facit. In Cellario dormit cum Cellerario, & nunquam sine lucerna, sed quam Camerarius dat ad eum, sicut etiam in Dormitorio, & in domo infirmorum.

CAPUT XX.

De Hortulano.

ET Hortulano debet Cellerario esse subiectus, ut si quid fuerit in hortis quod ipse voluerit, & expedire noverit ad frivium Fratrum, obedenter habeat ab illo, & sine mora. Cui etiam nullo modo est concessum ut cumque meridiana unquam horam regulariter audeat superfedere, nisi aliquando in uno die ei talis necessitas remanendi, tunc a Priore licentiam quaerit.

CAPUT XXI.

De Refectario.

AD Refectorium sunt duae claves, quarum unam semper habet Cellerarius, ut si forte contigerit, ut aliquis frater ad Meridianam, vel post Completorium superveniat, possit ei humanitatem exhibere. Item postquam Prior & omnes se collocaverint, si quis pro aliqua causa Completorium nondum cantavit, talemque sitim perperis fuerit, cum licentia Cellerarii bibere potest: at si erax infra septem Monasterii, ad Vesperos bibat, ut dictum est, si opus habuerit; sed ut quid comedat post Completorium nullam unquam ratione casuum Fratris permittit incolumem.

Refecturarius verbaliter sub se tres alios Fratres, qui praesum omni die post Capitulum statim mensam ponunt. Ponunt cochlearia & panes, qui si sint aliquantulum ambusti, ad hoc habent couteillos quibus eos radunt, & ad hoc mappulas quas praes ad colium suspendunt, ut radendo ipsos panes possint honeste contra pedes reclinare. Lecto Mille majore

ris Evangelio apportant vitum ut per iustas partantur : verum quodquid apportaverint, quodquid tale fecerint, semper tamen ad cavent ut nullus tantulus pro aliorum invitatione in Refectorio comparcat. Quod si aliquis vicibus comeditur, post Vesperos qui liberam suam totam manducavit, & vitum composcavit, citane apponitur domida libra; sed de iustitia nihil misuratur, quæ de ea vice semper est danda. Quod si aliquando denud non reficiunt, tamen de nud habere nunquam omittunt. Hoc est autem quod specialiter pertinet ad Refectoriarium majorem. Quoties pignositum datur, ipse modiolus infundit, ipse scillam pulsat, quæ ad hoc solum in extremitate Refectorii pendet, quæ etiam si pulsatur ad benedictionem pignositi in qualibet festivitate, & in quolibet anniversario, tunc tamen non pulsatur, si pignositum datur, vel pro Domino Abbate de via veniente, vel de domo Infirmorum in Conventum redeunte, vel pro adventu Prætoris, vel pro festivitâ Cellararii, vel si quis alius familiaris impendit eis charitatem. Item ad eam pertinet ut omni die Dominicâ, & omni v. feria, multæ illa tris manus regis, quæ in Claustro pignositi pendunt ad tergendas manus. Item ut fiat in quibus diebus mensæ omnes Refectorii ut toto sunt cum mensalibus cooperandis; & hoc est quoties universi Fratres ad majorem Massam albos induuntur, & in quinque Dominicis (exceptis quas jam in alio loco nominavi) & in vigulis quinque principalium festivitatum, in quibus & semper generale datur, in aliis vero diebus non nisi domida præter mensam principalem cooperantur, & ita ut nec scutellæ, nec iusticæ super mensalia ponantur.

CAPUT XXII.

De Casule Hospitii.

Hospites qui sunt peregrini, vel qui non pro aliâ causâ quàm amorem suorum adveniunt, Custos hospitii cum omni respectu benignitate. Quodquid eis opus fuerit à Cellarario querunt, & si Cellararius forte non habuerit, querunt à Camerario, ut abique omni executione competatur. Sed ut primum dicam de personis hujus vite, habitusque nostris: si aliquis Abbas, vel etiam privatus Monachus de longinquo locu advenerit, & non bene novit ordinem nostrum, hunc inducit in Claustrum; sed prius ei humiliter ostendit de consuetudine nostra, scilicet ut si ei placeat, interitus Ecclesiam ad limen veniens prætat, & prolestat se ad orationem etiam si dies est festus. Adhæret ei jugiter, & monstrat in quibus locis debeat orare: primum ad sanctum Crucem, in Choro ad Altare principale, ad sanctum MARIAM; sed si in Ecclesia non est clausus, & inus sunt aliqui populatari, tantum ad Altare S. JOHANNIS, quod est in membro dextero Ecclesiæ, & ad S. MARIAM. Cum venimus foret ad Hostiam residendi, Abbas sedet ad mensam principalem, non tamen ad scillam, pro quoquod, ut iustitiam memini, non est eruditus nostri ordinis. In Ecclesia vero detinuit, ut det lecturam benedictionem, & ponat incensum in thimbulo. At si ea supervenerit hora, quæ servatorem jam ad refecturium coadunant, tunc non sedet ad mensam principalem, nec tamen petat licentiam comedendi ad gratiam ab eo qui sedet ad scillam, sicut alii, sed tantum dicit verbum ante tabulam ad quam est sedentibus. Et quia tantus venit, servitoribus recedentibus ipse rimaret, & secundum verbum hinc ibidem. Si locustatem nostram querentem, postquam

disputatum fuerit in Capitulo de ordine nostro quantum Fratri nostro videtur, mitteret pro eo. Venit in altare Converter, petit vinum pro sua societate, & recipit cum libro, rogatur ut sedeat, nec permittitur ut amplius vinum prætat. Socii vero ejus tenent petunt veniam, super in sensu & gratia contra Priorem, ad dexteram, & ad sinistram Fratris: est contra incensuram. At si cetera homo qui cum processione recipitur, sive sit præter nos, sive de aliis, postquam receptus fuerit, accipit ante illum aliquod de paginâ divinâ. Quod si sit ordinis Clericali, & si videtur ut comedit in Refectorio, habitum quoque clericalem induitur. Adhuc ad osium Claustri, expectat usque dum inverteatur, ut Dominus Abbas, vel si ille non affuerit, Prior etiam præbeat ad manus, qui & procedit ut scillam pulsat, quæ audiat inducit hospitium Castellum hospitii, & sedet ad mensam principalem. Si est Episcopus, datur Lectori benedictionem. Qualicumque sit Fratrum victus, tamen hospitii simul cum Præore liberaliter est servandum. Cum sententiam dementis Fratres surrexerint, Custos hospitii necessarius de Refectorio exit cum ipso; cum quo etiam incedens pedestrem, & Psalterium t. cantans extra osium Claustri, sicut ordinem modo quo clavatus cum versu & inclinatione.

Si Læici vel Clerici societati datur in Capitulo, hi veniens non perunt. Si videri graviori est in Claustro, querunt à Priore licentiam ad alteram Massam, cum fuerit Conventus in Ecclesia, inducit eos Custos hospitii, primum ad domum Eius hospitium, in Cellarium, in Coquam, in Refecturium, in Cellam Novitiorum, in Dormitorium, in domum Infirmorum, ubi Fratres non loquantur, nec ipse verbum facit. Cavet autem omni modo ne quis quando intret vel calcet in terram, vel obo de corio factis induatur. Ut autem deus, non possint qui hospitios habent obloquantur, constitutum est ut famulus Domini Abbas & famuli Prætoris, & Camerarii, qui cum eis solent equitare omni accessu habeant liberam suam, & iustitiam de manu Custodis hospitii, & quoties veniant ad ejus præsentiam, ut quod ipse iustis observent. Et si quis aliorum quorum abeat ab hique ejus licentiam, illo die iustitiam querat. Præterea ad ipsum hospitium duo alii sunt deputati, qui ligna quoties apportent, ut cum hospitios supervenerint, in primum sit coepi ignoscent, & cum tales adierint, cereas in hospitio aristas per totam noctem sicut non desit. Quod si tantis sunt hospitios, de reliquis ciborum Custos hospitii famulis suis qui servaverint aliquam exhibet charitatem, & quod supervenerint, si secundum suam totam accipere dicit. Ostrum Claustri unaquaque nocte post Completorium per ipsum est claudendum, & porta vestibuli Ecclesiæ, sicut etiam per simulum hunc exterior porta marmorum. Et Claustrum quidem nequaquam antequam aperitur, & quando Fratres in meride paulatim, simiter obstruatur.

CAPUT XXIII.

De Scolaribus.

Et si Frater cui commissâ est obedientia, ut de scolaribus curam habeat cabulis & malis, quem & Salarium appellat. Qui cum videtur hospites in hospitio esse receptos, scilicet cognat de cabulis eorum quid eis sit tribuendum, & si forte defuerit, accedit ad Camerarium, ut faciat comparari. Præterea quoque quàm ipsi hospites abeat, quotiesque be-

1 per iustitiam] iustitia hic formatur pro valculo sive pignositi. ut dicitur in antiquo codice præscriptam, inde est iustitia.

modi peculium iustitia comens formam est.

illis habere non ferat, ad omnes dat nova ferramenta, & ut nullus sit semper ad manum, cum ferrea catena est conexus ad portam.

CAPUT XXIV.

De Elemofynariis.

Quomodo in Cuthode hospitii recipiatur omnes peregrini qui faciunt iter equitando, eodem modo quotquot pedes vadunt, ab Elemofynario sunt recipiendi, excepto si legatus est & litteras apporet, hunc colligit Cuthos hospiti. Receptis autem singulis, quærit Elemofynarius à Granatario unam libram panis, & sequenti die abiturus ad prædium dimidiat. Mensuræ similis venientibus & abentibus dat vinum, scilicet iustitiam dimidiat. Ergo in Adventu Domini, exceptis his diebus quibus bus comeditur, & in Quadragesimâ, exceptis Dominicis, & per totum annum quoties pro Canonica instituta ab adprebendatur, ut in Rogationibus, in vigiliis Apostolorum, & aliorum Sanctorum & in Quatuor Temporibus, quoadquod de vino superfluent Fratres in Refectorio, totum accipit Elemofynarius, sicut etiam de pane, & per totum annum de pigmento, hoc vinum colligit & reservat, ut peregrini supervenientes imper de hoc habere possint. Illo quoque de quo ita panem recipit de Refectorio, non tantum quærit à Granatario, sed de ipso pane dat quantum potuerit peregrinis, & quod sibi videtur desit, hoc à Granatario quærit. Itum accipit quotquot defunctorum Fratrum est anniversarius, præbendis etiam totidem integras, in pane, in vino, in fabis & generalibus. Pro quodlibet nuper defuncto fratre, qui profectus est nostræ congregationis, ubicunque obierit, præbendam per xxx. dies. Et si fabas de regulari coquina habere non potest, rursus à Granatario quærit. Et pro generali Cellararius aliquando dat carnem. Et ipse quoque Elemofynarius comparat cum denariis qui sibi pro decimâ de Ecclesiâ dantur: sicque providet ut & carnem dare possit frequentius peregrinis, & recedentibus singulis dat unum denarium; si tamen advertere poterit quid amplius in loco nostro non fuerit, aut infra unum non venerit annum. Sicut & xviii. pauperes præbendarij, pro quibus quoties famulus Elemofynarius accipit de Cellarario totidem quoque iustitias vini, & à Granatario totidem libras panis, & fabas ad quatuor dies septimanæ, reliquos tres non habent nisi olera de hortu ad Elemofynam deputato. Sed in majoribus festis habet etiam carnem pro fabis, & per annum erant xxv. dies, in quibus habebunt carnem. Igitur ad vestitum annuatim in Pascha novem cubitos lanei panni, & in Nativitate Domini par calciorum. Qui & in ea sunt disciplinâ, ut simul in unâ dormiant officinâ, nec audent consistere omnibus Nocturnis interesse, nisi quis eorum adeo sit infirmus, ut de lecto non possit surgere, alius qui non venerit, eo die iustitiam non habet. Quod si Frater exploitat qui sicut circum ad Nocturnos per Altaria in secundo Nocturno, cum absconit exiit ad eos in infirmitate Ecclesiæ, & diligenter notans si quis eorum defuerit, Elemofynario innotescit.

Sed & ipse qui novit quid aliquando talis est eorum præbendis, solet eis per vias pietatis exhibere. Habet enim adhuc quoties de Refectorio quoadquod Fratres superent, & de generali, & de pietatis modicam, alterâ parte eorum popularibus deputat: & de hac quoque sibi contingit, solet & famulus suis similiter dare, quibus & danidiam libram panis addit, excepto eorum majore, et dat un-

tegram: sed & singuli habent integram de Granatario. Sunt autem sex, unus, ut dicit, major, qui servit præbendariis, & alius pauperibus & peregrinis: aliter est oblitus Elemofynarius domus: duo vadunt quoties cum duobus alius pro lignis ad sylvam: duo sunt provisorios duorum futurorum, de quibus per vias aliquod subsidium venit ad Elemofynam juxta aiorum gentis, & patriæ. Fratres triam Fratrum præbendæ dantur ad Elemofynam, scilicet pro Beatissimo Patre Dom. Odilone, pro Henrico primo Imperatore, pro Fredelando & ejus uxore, & Regibus Hispaniarum. Mandatum etiam nun per totum annum geratur à Fratribus, tamen Elemofyna non remanet unquam: famulus cum Elemofynarius ut hyeme cum aquâ calidâ prædes trum pauperum lavat, datque libram & iustitiam singulis de tali pane, qualem habent in Refectorio fratres. Super hæc omnia quoties datur & xii. tortæ, quarum unaquæque tres libras appendit. Hæc verò pupillis & viduis, claudis & caecis, lemicis & amantibus, cunctisque supervenientibus eorum sunt eroganda.

Hoc etiam pertinet ad officium Elemofynarij, ut semel in septimana totam vilam percurrat, quærens sicubi pauper aliquis jaceat agrosus, & similes casus est, ipse visitatus intrat in si femina. Itat ad osium, & famulum suum mittit ad eam cum pane & vino, & cum aliis speciebus, quas meliores poterit habere. Juncus qui spargitur in Ecclesiâ & in Claustro, per Elemofynarium est providendus. Sea enim vicibus per annum copiosissime itaque, totamque cum juncis recens acquirere contegi pavimentum; id est ad Natalem Domini, ad Pascha, ad Pentecosten, ad Nat. S. Joannis, ad Assumpt. S. MARIE, ad festum omnium Sanctorum. Propter quod etiam singulariter proutquam ipsi veniant festa, dantur ei sex tortæ in hyeme per tres septimanas, in æstate per dies, eo quod juncus tunc facilius valet acquiri. Sed & in cunctis festivitatibus, in quibus duo & duo cantamus Responsoria, sicut in Insuperditiis sex, totam Ecclesiâ & Claustrum recenti conspergit juncis: in cæteris verò solemnitatibus, ut est Translatio S. Benedicti, quas in capillis agemus, sed & in his, quas in albis, seu per omnes Dominicas Quadragesimæ per Ecclesiâ, & ubi schola sedet, & in Claustro, & in medio Capitulo non neglegit juncum conspergere.

CAPUT XXV.

De Infirmitatibus.

Infirmitas ad obsequium infirmorum separatim habet cocum & coquinam; & ipse quoque non ab alio quam à Cellarario querit quod habebit opus, eaque nunquam caret operâ, ut quod infirmus ad refectionem est præparandum, tempore præparetur. Nam si Conventus duabus vicibus comedit, tunc qui in lecto non puerunt, non omittunt ad majorem Missam interesse usque dum Evangelium sit lectum; recedunt ad S. MARTIAM ut cantent Sextam, nec ulterius ex mote prætere morantur. Ad si Conventus usque ad Nonam jejunaverit, ipsi post Capitulam, vel si Capitulam est ante Tertiam, ut ab Ictibus Septembris usque ad Kal. Octobris, post Tertiam statim cantant Sextam, & recedunt. Ergo quemquam carnem comederunt, ad prædium trahantur, ad comam unam. Itat ad comam quidem accedere omni tempore sic accelerant, ut non sit necesse ullâ vice superferre colationem: qui aliquo comestione carna tamen morantur in domo infirmorum, nec sunt lupas valetudinis ut

cum alius in Refectorio tumescere possint, eisdem quoque reficiunt momentis. In Quadragesimâ verò omnes infirmipost Nonam statim cantant Vesperos, & cætera que sequuntur; & sine morâ accedunt ad mensam. Extrâ Quadragesimam si evenierit generale jejuniû, ut in Quatuor Temporibus, serm post Missæ majoris Evangelium, cantant Nonam, & reficiunt. Tales sunt aliquando infirmi qui per annum integram vel amplius non exiunt de Infirmary: & his, si tantum valuerint, conceditur, ut mane sedent in Conventu, & ad Matutinas Missam offerant, veniant in Capitulum, & ad Collationem, & tamen comedant cum aliis infirmis. Si verò manifestè talis est alicujus Fratris infirmitas, quæ non multum impedit virtutem jejuniandi, ut est, v. g. Inimicis amissio, & urbis oculorum, Conventu serm comedente, ipse quoque serm comedere non prohibetur.

Sed ut adhuc redierim ad ipsam Infirmary, ad Nactuurnos factis orationibus accipit abiconsum, & circum lecta omnia infirmorum, ut cognoscat si quis eorum mundum surrexit, propter quod remanserit. Ad cum quoque peruenit, ut si quis de lecto surgere non potest, summo disculo cum Celleraria veniat (sicut & in alio loco jam præmisi) ut cum eo concordet quod præparatur ad ejus recreationem. Ad horam competentem accurrunt ad coquinam officii sui, ut eorum faciat quæ præparanda sunt, præparat. Ad horam competentem invitatur infirmus ad reficiendum, sercula que apponenda sunt ipse apponit, quicquid non comederit, si est hujusmodi quantitatis, ipse non reponit: habet enim armarium in qua talia recondit, & adhuc candelas, & poma, rarioque aut nunquam deseruit in eo paper, cituomorum, gingibram, aliaque radices que sunt si-lubres, ut sit semper in promptu quod valeat infirmo, fortassis ut aliquando contingeret subita passione percussio, vel si expediat, ut pigmentum ei conscribat. Camerarius enim non invitatur præbet Infirmary hujusmodi facultatem. Famulus autem qui infirmis obsequatur, de reliquis ciborum pitarum impendit, de reliquo reddit Granatario panem, & Cellerario carnem aut si quid est tale quod infirmis honestè possit retinere, eis servat. Nunquam horam omnino regularem absque licentia, nisi forte Dominus Abbas vel Prior sint in Infirmary; si propter eos omiserit, hoc non notatur. Post Completorium apportat aquam benedictam, & aspergit per omnia lecta infirmorum. Et cum hora fuerit, ut omnes jam le debeant collocasse, cum abiconsa diligenter necessarias perlustrat.

CAPUT XXVI.

De Famulis ad domum Infirmary pertinetibus.

Famulorum quæ ad domum Infirmary pertinent, quæ superius memini, ut de his quoque magis aliquantulum dicam, tres sunt ex more, duo qui coram eis dormiant, & ad mensam servant; qui & hujus sunt officii, ut quando comedunt infirmis, nunquam coram eis sedent aut consistunt, ne forte audiant si quis eorum tale quid dixerit, ut sunt homines inter comedendum, quod non expediat à famulis scribi, vel per eos proparari. Quicquid illorum fors fiat procul, aut sedet, & cum opus fuerit, à qualibet infirmis cum sonitu vocatur. Cum fecerit propter quod vocatus est, rursus celeriter exat. Tertius famulus ad hoc est maximè deputatus, ut lavet pannos ad cocturas omnium, ut aiant, Fratrum cocturam necessarias, focum faciat, & aquam calefaciat, quæ scutellæ sunt lavandæ. Omnes au-

tem aliquando pariter, aliquando vicissim pergunt ad sylvam, incidunt ligna, cum usio affruntur, ut infirmi cum voluerint focum habere possint, & ad hoc solum alius optatum semper est à Granatario pasendus, nec alius famulus minat eum quam unus de supradictis.

CAPUT XXVII.

De Infirmis.

Fater qui acciperit ita infirmari ut Conventum tenere non possit, petat veniri in Capitulo, & monstrat quòd sit infirmus. Jubetur sum Chorum stare, ut pro voto suo possit sedere, & Cellerarius curat, ut in Refectorio non absque pitarum eum dimittat. Cum ita biduum vel triiduum transierit, si non erit melius ejus valetudo, invitatur cum Prior ad domum infirmorum. Secundo die vel tertio, si necdum etiam aliquantulum convalescit, rursus Prior ad horam prandi cum invitatur, carnem facit apportari, præcipit ut comedat. Ad eâ vice nullquam absque biculoincedit, & nisi caput capello cooperatur. Ad utramque Missam matutinalem & majorem venit ad Ecclesiam, quamquam ad majorem non nisi usque post Evangelium interit. Si in Capitulum non intrat, tamen quod in Capitulo legitur auscultat, scilicet sententiam Regulæ, vel de Evangelio, & ad collationem. Si conventum fuerit ut agatur de negligentia Fratrum, ad hoc audire non debet esse curiosus; mot enim de ordine recedit, ubi acubans auscultatur, licet tamen ex more usque dum Capitulum sit petendum. Proutquam scilicet ad mensam, lavat manus ad lavatorium infirmorum. Inter comedendum, si non est indolentibus libenter loquatur, ut in Refectorio, tamen nec licentius multiloquus habet. Post prandium quoque non licet ei vacare iu-jacitatio: sed cœnæ se ponit in lectum, aut si est eo tempore quo Fratres non meridiantur, tunc si maluerit, vadit ad capellam S. MARIE: ubi rursus post cœnam sedet aut jacet, quando Fratres in Choro sederunt ad Lectuam. Curator autem frequenter visitat domum infirmorum, & diligenter explorat quomodo ipsi se habeant infirma. Et iterum infirmus si quam viderit negligentiam, maxime in loquacitate, reclassat in Capitulo. Prore autem de Capitulo mittit ad eos, & ipse postmodum venit semel ad eos, & secundo castigat: talique infirmus esse potest, ut si non emendaverit, aliquando etiam virgam experietur. Verum qui ita convalescit ut redire possit ad Conventum, redandi licentiam querit à Priore. Unguentum calcei ejus diurnales, & sequenti die induit co rediturus. Cum primò signum pulsatur ad Primam, vel si est eo tempore, eique die, quæ Tertia canitur ante Capitulum, stat prope ostium ad S. MARIAM, & puer præsolatur quos cum viderit transientes, sequitur eos in Ecclesiam, & ita se condit Conventui. Cum venerit in Capitulum, & post Lectuam Prior iusserit ut de ordine loquantur, statim surgit, & veniam petens, ita persequitur: *In domum infirmorum, ordinem nostrum, ut debet, non ita custodit.* Et Prior respondet: *Deum indulget velis.* Inclinat altissime contra Priorem, contra dextram & sinistram, & ei similitur à singulis partibus inclinatur: tunc in loco pœnitentiæ inijungit illi ut cœnt septem à salmos, vel si necesse, septem orationem Domianicam. Si quis est adeo infirmus, in ipso Adventu Domini, seu in Septuagesimâ, non permittitur à carne abstinere. Et quando comperit convalescit, etiam si sit in mediâ Quadragesimâ,

vel in Ramis Palmarum, post veniam in Capitulo, sicut fieri solet pro commensatione carnis.

CAPUT XXVIII.

De ordine cuiusque Fratris.

FRater qui se infirmitate ingravescente senserit in proximo ab hoc seculo migratorum, de omni conscientia sui Dom. Abbati, vel Priori confitetur, & rogat ut oleo Infirmitatum ungitur. Adducunt eum prius in Capitulum duo Fratres inter manus, si est adeo infirmus, & post veniam, neque se de multis negligentis conteri Deum, & contra illos confidenter impetrat et Prior absolutionem, eundem respondeatibus, *Amen*, & ipse eis *Sanctificari* Reducitur, & collocatur in lecto tali submissio, ubi Fratres possunt undique circumstare. Post Capitulum Sacerdos Hebdomadarius indutus albâ & rosâ, procedit cum oleo Infirmitatum, cum aquâ benedictâ, cum Cruce, & cum duobus cereis in candelabris, & Conventus sequitur. I. Psalmo imposito, dicens est primò hæc Collecta à Sacerdote: *Omnipotens sempiterna Deus, qui per B. Apostolum tuum dixisti: Infirmitas qui unctus, & imponatur vii. Psalms eum qui Antiphonis, Sana me Domine, quoniam & Cr. Pgl. Domine ne in furore tuo, Antiphona, Etia Psalms Regulus Psal. Beati quoniam & Antiph. Domine pater meus: Psal. Domine ne in furore. Antiph. Cor contritum: Psal. Miserere: Antiph. Domine discende: Psal. Domine exaudi: Antiph. Domine non sum dignus. Psal. De profectu. Ant. Causa autem oculi tui: Psal. Domine exaudi. Interim Sacerdos hoc monasterium undantem, pollicetur oleo illit, & eum pulvere signum Crucis imprimit super utrumque oculum ita dicens: *Per istum unctorem, & suam piissimam misericordiam, indulget tibi Domine quicquid peccasti per visum. Item super utrumque aurum: Per audientiam & super utrumque labium, Per quiescentiam super os tuum, Per odorem super manus, Per tallum; (& Sacerdotes extrinsecus) super pedes, Per incensum; de subeius super inguines, Per asperum sibi lani. Lavat manus & lavatis non nisi in loco mundo & abito silet effusio. Tunc si infirmus non communicatur, Sacerdos ipse subiungit hæc omnes Collectas, hæc verè premissa; *Domine fac, Cr. Mitte ei, Cr. Nihil proficiat, Cr. Ego ei, Cr. Orat. Deus qui famulo tuo Esachas, Cr. Reficit Domine famulum tuum in, Cr. Alia, Deus qui salutaris tua, Cr. Deus qui huiusmodi generi, Cr. Patrem celestem Domine, Cr. Domine sancte Pater omnipotens eterne Domine, qui fragilitatem, Cr. Exaudi Domine preces nostras, Cr. Præveni hunc famulum, Cr. Domine Deus reges qui ostensionem nostram, Cr. Ad esse locum supplicationem, Cr. Præsta quæsumus Domine hunc famulo tuo, Cr. Deus humani generi, Cr. Si autem communicacionem fueram percepturus est, tunc ab alio dicuntur præfate Collectæ; & ipse interim Sacerdos, Cruce, & aquâ benedictâ remanentibus, rōstet eum geminis candelabris ad Ecclesiam, ut Corpus Domini apparet, quod accepturus prius veniam petat, & prius nuceat, frangit, & patrem quam altissimus est, super Calicem tenet, & tam ipse Calix, quàm manus Sacerdotis, in oleo candidissimo conspergit. Quæcumque illi obvenerint, veniam petant. Interim curatur ut infirmus bacca laevetur, & recipi ipsam Corpus Domini, quod recipit vino unctum; quo epotato, elicitur quoque ablutio: n Calicis, & secundo ablutio: n digitorum Sacerdotis, & adhuc tertio Calicem. Adhibetur illi Cruce ut eam osculetur: osculatus etiam***

quis ultimum vale fidurus, primò Sacerdotem, deinde omnes Fratres, ipsos quoque patres. Redat Conventus naris imposito l. Psalmo.

CAPUT XXIX.

Quid agendum est in fine exitus.

Postquam autem Frater ad huiusmodi venerit infirmitatem, providetur ei unus famulus, qui non habet aliud facere, nisi ut obsequatur ipsi. Sed & in nocte famuli qui sunt in domo Infirmitatum, quibus diligenter excubant, ne obitus ejus improvisus possit evenire. Cruce est contra faciem ejus alba, & lumen cerei unque ad clarum diem non defuerit. Si quis frater est ita reclusus, cui hoc pro singulari libere afficit, ut ipse quoque remaneat excubans cum infirmo, libenter et acquiescit à Priore, maxime si est huiusmodi quinquies huiusmodi exercitatus, & venient ad extrinsecum legat familiarium. Famuli autem qui sunt in talibus multam exercitati, multumque perat, eum videret jam ejus exitus horam immergere, cilium expandat, cinerem desuper aspergat, & infirmum de lecto levatum in eucium submittat; ab uno eorum percutat tabula contra ostium Claustrii crebra & quasi continua percussione. Quod cum signum fit obitus, illic ut audient fuerit, Fratres omnes accurrunt: nam quamvis homini nostri ordinis omnino sit prohibetum, ut ullus re gratâ gravem & temperatam incellum aliquando excedat, tamen ad morientem & ad tabendum etiam præceptum ut contrat. Sed si hæc tabula percussio evenit vel quando altera Missa, vel quando regularis hora cantatur, quotquot sunt furis Chorum accurrunt, qui in Choro, minime nisi quibus Prior innoverit, & obediatur qui ad exequas aliquid sunt facturi. Quid si in Refectorio adhuc solent, & lecto nequum est hinc, adeo quæque prostrant, quamquam distant corpore lavato, & in Ecclesiam deportato, demum sit illic redendum, ut lecto innatur, & Psalms coniciat canteret. Avenientes autem tunc cantant & recantant majorem symbolum fidei, ut fratres fides suffragum conficit gratitudinem si exitus ejus tardior aliquantulum fuerit, agenda est ipso Dom. Abbate vel Priore pronuntiate letania; & antequam nossum Sacerdotem subiungendum est, Ora pro eo. Est autem psalmologia prout permittit temporis ratio, & secundum quod in causa migratum prospici potuerit, vel xilmar. Fuit verò sanduram omnibus consilium subinfertur, *Propitius esto, Parce ei Domine, Propitius, Cr. Libera, Cr. Ne gladio maligno, Libera eum Domine, A morte perpetua, Libera, Cr. A peccatore peccatorum, Libera, Cr. A terra coligine, Libera, Cr. Per crucem tuam, Libera, Cr. Per intercessionem omnium Sanctorum, Libera, Cr. Peccatores, Te rogamus audis nos. Ut irascenda tua sit, ella ab te amoveas. Te rog. Ut spiritum tuum à hoc angustia liberet, Te rog. Ut cum filius dei judicis existeret, Te rog. Ut cum in numero placentium tibi recesserit facis, Te rog. Ut cum in numero dilectorum facis malorum, Te rog. Ut cum in regione totorum aternam gaudium servet inebat, Te rog. Ut cum premia aterna via adipsi facis, Te rog. Ut cum in mortifero vastare descendere dignetur, Te rog. Agnus, Cr. Pater. Agnus. Una et regnum. Agnus. Miserere eum. Quod si necdum finit, Conventus recedit, & aliquantulum qui remanent, Psalterium incipiunt. Cum autem jam eum non dubitaverint obuisse, dicuntur à Sacerdote hæc Collectæ: *Pro recordatione agniti, Fratres. Alia,**

Dem qui anima vivens. Suscipe Domine animam servam. Conventus exiit ut consistat ante Capellam S. MARIE & cantat Versus pro Defunctis, Officium & Matut. non alia Collecta, quam ea sola, semper sequente: *Omnesque respiciere Dom.* Et si Fratres obierit antea dum Conventus est ad regularem horam, vel ad Missam, postea non ita currando venit, sed moderato incessu, & cantando Vers. Defunctorum.

Mox autem ut obierit, ulcres procurant Conventu ut pulvenc omnia ligna, & proliat, ut apponent adhuc aliam Crucem, & rursus aquam benedictam, candelabra, & thubulum, quæ cum fuerint apportata, incenso super Defunctum tacto, aspergitur etiam aqua benedicta. Post modicum simul cum ipsis qui apportata sunt, exierit in atrium ubi lavetur. Sed cum nec portant, nec lavant, nec in sepulcrum ponunt nisi Fratres, quoniam qui ejus sunt similes vel in ordine, vel sine ordine. Ad infirmarium pertinet aquam calidam providere: ad Cæmeterium ea quibus est indigentibus. Ponitur super tabulam ad huc solum destinatum, nudatur, lavatur à vertice usque ad plantam pedis. Sola verenda veteri flamineo sunt cooperta. Vestitur flamineo, cuculla, caligis nocturnibus, & sudatio quod est eodem panno, de quo est flamineum, sicut & caligæ, quæ & longiores sunt quam alie caligæ, nec in excernente patulae sunt consuetæ. Capellam cucullæ desuper faciem est utraq; parte consuevit contrâ pedes, super quod etiam manus supra cucullam complicatur, usque cuculla per loca consuevit ita confringitur, ut in nulla parte sit laxa. Item nocturnas consumunt ad invicem. Inter lavandum lavatores quotquot sunt Psalms, non cessant à Psalmodia, & Sacerdos dicit hanc collectam: *Suscipe Domine animam servam tuam.* Postquam vestitus fuerit, incensum, quod uterum semper erat consuevit, mittitur super eum, & aspersus aqua benedicta, ponitur in feretrum, & desuper operculo levatur, portatur usque ad ostium contrâ Conventum sive qui cum venerit ad finem alcujus Psalms, hoc Prior observat, & percutit tabulam semel tantum. Dimissa Psalmodia, ab omnibus inclinat dicitur oratio Dominica, & Prior, *Et ne nos inducat, &c.* A parva inferi. Orat. *Dem tuam datur, &c.* Alia: *Dem qui hinc coram animarum aeternam amittit es.* Impunitur Respons. *Subterras.* Item, *Hen modo, &c.* In processione Crucem sequuntur pueri, postea Priores, postea Conventus, & Defuncti portatores novissimi, ipsique Defunctus ante Altare S. MARIE collocatur, usque dum pro eo hæc Collecta dicitur: *Dem tuam largitor.* Rursus imponit Resp. *Ne recedat.* & postea, *Precedentem me quiesce:* & pulsatione omnium signorum jam incepta, portatur in Ecclesiam majorem, ponitur super formam. Crux cum candelabris ad caput ejus adigitur. Ab illa hora, quousque portetur ad sepulcrum, non omittitur absque Psalmodia, nisi Missa generalis aut Hora regularis canatur: ad quam cum primum pulsatur signum, cessat Psalmodia, præter ad solos Nocturnus, tunc tenetur usque ad iteronem portatum. Quando Conventus est in Capitulo, vel in Refectorio, Prior præcipit aliquantulum Fratres remanere. Si est tempus quo Fratres circa modicum diem dormire solent, illa die non dormiunt. Eæ defunctus si aliquantulum prius obit, quam sonitus in dormitorio hinc, ipso die sepelitur: aliis manet. Et nox alia in tres vigiliis est divisa, quarum primam Chorus agit dicitur, secundam similiter. novissimam post Mortuus Pueri cum Magistro. Si est nox hyemalis, ut à Kalendis Octob. usque ad Canam Junis, ad unamquanti-

que vigiliam Psalterium ex toto est dicendum, Vers. peri Osi. & Mat. Landes pro Defunctis, addico sicut per Versa mea. At si est æstiva, tunc de Psalterio non nisi centum Psal. sunt dicendi. Et si post Completorium obitus Fratris contigerit, & saltem non est incipiendum nisi prius ex toto sint expleta, postea quam Frater obit & Vers. pro defunctis, & Off. & Matut. laud. & Versa mea. Missa Matut. canatur pro eo, ad quam omnes ut officant, debent interire. Diaconus postquam incensaverit Altare, incensat & Defunctum. Sepulcrum cum Defuncto fuerit, dicitur hæc Collecta super illud: *Dem qui fundasti.* Majore Missa finita, vel si est Quadagesima, scilicet ad Vers. pulsata, & oratione Vers. primas, Prior usum de majoribus signis aliquantulum pulsat per tres vices. Conventus Fratres, & Clerici per custodes Ecclesiæ distribuuntur. Sacerdos Defunctum sepulcrum, indutus est alba & flolla. Armarius ad huc alio Fratre incipit, *Kyrie elegis, Christe elefisu, Kyrie, &c.* Ad quod cum omnes simul responderint, submitunt se inclinat, & Sacerdos absque solutoque dicit hæc Collecta: *Non invires. Incensatum Dominæ. Indico Dominæ.* Quibus interponit Resp. *Indico. Vers. 11. Sed Tu mane. 111. Libera me Domine. Versus, &c.* Tunc quoque Sacerdos incensat Altare principale & corpus Defuncti, imponit Antiph. *In Passagium,* cum Psal. cxviii. Hoc mutatur in Processione, quod Pueros sequuntur Noviti & Conventus, & postea Priores. Stant etiam in Ecclesiâ S. MARIE cum certis infanti. Conventus autem præveniens in cæmeterium, expandit se in modum coruæ, & inter sepelendum ea Psalmodia cum Antiph. canatur ab eo. Antiph. *Astere:* Psal. *Confitemini:* Antiph. *Ingréditur:* Psal. *Quemadmodum:* Ant. *Hæc requies:* Ant. *Astere:* Ant. *De terra:* Psal. *Domine prohibe me:* Ant. *Non invires:* Psal. *Domine exaudi:* Ant. *Omnis spiritus:* Psal. *Laudate:* Ant. *Astere Domine:* Cant. *Benedicimus.* Sacerdos cum primum venit ad sepulcrum, hæc dicit Collecta: *Obsecramus misericordiam:* Alia, *Dem apud quem.* Sepulcrum & prius & postquam defunctum exceperit, incensatur, & aqua benedicta aspergitur. Collocatur operculum lignum super Defunctum, & Sacerdos primam psalm mittens aliquantulum terre super illum, subjungit hæc Collecta: *Oramus:* *Fratres carissimi.* *Dem qui in ista seculis. Debitum bonorum corporis. Temporalium quiescit.* Quibus factis recedit à sepulcro simul cum Cruce, & procedit in medium cæmeterium, in quo stant Pueri, qui veris ad Orientem valibus cantaverunt Psalms, sicut & totus Conventus. Ibi sub silentio præmissa oratione Dominica, subiensit & *Et ne nos inducat.* Vers. *Non invires.* collect. *Tibi Domine commendamus.* Ceteris ceteris sequitur Psal. l. Rufus cum oratione Dominica Vers. *A parva inferi:* Collecta, *Dem omni miseratione:* facta inclinatione consistat, & vit. Psalms impositus, reddere ita, ut post Pueros Priores et vice sint antiores: eodemque ordine cum pervenerint in Chorum, postissent se cum ipsis Psalms, quos Sacerdos jam albam & flollam exutus elaudit hæc Collecta, *Astere Domine animam servam tuam.* Signa, quæ Defunctum effundendo statim pulsati sunt inchoata, non prius omittunt, quam Sacerdos recedat à sepulcro.

Ipto die quo Defunctus sepelitur, omnes Sacerdotes cantant Missam pro eo. In sequente autem die quodquid ad canam panis aut vinum manserit, ad Ekeuvium pro eo datur. Inchoatur & sequentius ejus & tricesimus. Septenarius ita, ut per septem dies Officium de Missa canatur à Conventu pro eo generatim. Tricesimus verò ita ut per triginta.

die detur ad Eleemosynam ejus præterea plena cum fabis & generalis; & psalmodia quæ dici solet post Matut. & Psalmus *Prope meum*, qui solet dici ad omnes horas; tunc pro eo dicatur & *Verba mea*. & xxx. Missas pro eo cantandas à sex Sacerdotibus, Priore incipiente, quorum uniusquisque cum suis fineret in Capitulo pronuntiat, ut alias incipiat in crastino, quod nunquam intermittitur pro quolibet festivitate, exceptis per annum quinque diebus, id est in Nativitate Domini, in ejus Resurrectione, & illis tribus diebus, qui tandem Dominicam Resurrectionem antecedunt. Sæpe quoque vestimenta cum primam abluta esse poterunt, omnia excepto cooperitorio portantur in Capitulo, ut Fratres, si opus habuerint, divellantur; & qui de eis quid acceperit, præcipitur à Priore, ut Defuncti recordetur eorum hujusmodi Psalmodiâ, vel cum tot Missis si est Sacerdos, secundum quod tunc percipiendi videbitur. Cooperitorium alio non apportatur, nec ibi datur, quia ibi magis habent Fratres pro misericordiâ, quam pro illa regulari constitutione, cujus nec meminit S. Benedictus. Finitis omnibus, raris ei Prior imperatur absolutioem. Et de cætero, quoties venerit anniversarius ejus, interim præbenda sua dabitur ad Eleemosynam. Missa verò que tunc cantanda est pro illo, aliquando aliqui impeditur festivitate. Quarcumque tamen proximè cantatur pro defunctis, non minus pro illo, quam pro aliis cantatur, sed ea Psalmodia, *Verba mea* non dæferunt.

CAPUT XXX.

Si quis obierit in aliquâ Cellâ.

FRATER qui ad aliquam Cellam propriam missus, tibi obierit, ibi quoque habeat xxx. Missas, quarum supra meminit. Et cum ad nos venerit brevis ejus depositio, agitur pro eo officium, & Missa signis omnibus palliis: & de reliquo utriusque, & ibi ubi sepultus est & apud nos agendus est eodem modo ejus septenarius, ejus tricenarius, & anniversarius ejus.

CAPUT XXXI.

Qualiter pro quolibet Fratre in singulis obedienciis.

UT autem fatear quod veram est, quid fiat in Cellis nostris pro quolibet Fratre qui apud nos vel alibi obierit, non sibi dixerim, nisi quando brevis eveneret, agitur officium, & quicumque Sacerdos est cantat Missam pro eo, & qui non est Sacerdos, quinquaginta Psalmos, aut totas orationem Dominicam. Tamen rara sunt loca illa, in quibus præbenda non detur pro eo: nam & in quibusdam datur vii. diebus, in quibusdam etiam xxx. & semper in anniversario ejus: hoc totam dispositum est & ordinatum per Dominum Abbatem, secundum quod ipse cognovit possibilitatem & facultatem casusque loci.

CAPUT XXXII.

De aliis Domo Abbatis.

Super hæc omnia Domino Abbati ab hac vice de Sacerdotibus, ita sunt attendenda. Depontendus in tumulum, vestitur omnibus sacerdotibus vestimentis. Quatuor Fratres qui cantant vestis illorum tram Responsoriorum, vestiti sunt cappis, & quatuor qui portantur eum ad tumulum, albis. Per

annum integrum addatur ad Eleemosynam ejus præbenda, non solum apud nos, sed etiam in omnibus Monasteriis & Cellis nostris, & xxx. Missæ cantantur pro eo, si tanti sunt Sacerdotes qui possint hoc explere. Eius quoque anniversarius hoc modo agitur: Primò omnia signa pulsantur profusius ad Vespere pro Defunctis, qui eâ vice cantantur in Choro prorsusquam processio fiat ad S. MARIAM. Item ad Officium, & ad Missam, quæ & festivi nec absque tractu à duobus cantando celebratur: apud die habebunt Fratres in Refectorio generale piscium, si valet acquiri, & pignuratum, & duodecim pauperes in Hospitali reficiantur, non solum pane & vino, sed etiam carne, si tamen ea dies carnem comedendi; aliis providetur quod tantumdem valet.

CAPUT XXXIII.

De eo qui in Quadragesimâ obierit, & sepeliendus in xli. Lectionibus.

SI quis Frater in Quadragesimâ obierit, & in tali die est sepeliendus qui cum xli. Lectionibus fuerit solentis, pro illo post Primam cantatur Missa Defunctorum, & cum tribus tantum Collectis: *Omnipotens sempiternus Deus, Deus vero largitor, Fidelium Deus*. Propter quod tamen nec illa Missa de festivitate post Tertiam, nec illa de jejuniis post Nonam remanebit: sed si in die Domini sepultura evenierit, additur & quarta Collecta, id est, *Sanctissime mæram*. Item si quis sepeliendus est in quolibet die tram, qui proximè Pascha antecedunt, sepelitur absque Missa pro Defunctis in presentibus. Item qui sepeliendus est in Rogationibus, pro illo cantatur post Primam Missa Defunctorum, & illa de Rogationibus post Tertiam; ad quam etiam non offertur, nec post recipitur, nisi ab uno. Item qui sepeliendus est eo die, quo non bene motus pulsibus rarisam, post Capitulo statim percussa tabali sepelitur, quia quando est sepultus, non licet in Claustris vel locis, vel aliis quod facere, nisi tantum Psalmodia ad exequias vacare. Solus Armarius tantum facit de scripturâ, quod Defuncti nomen scribit in memoriali Fratrum, & brevis qui mactendi sunt pro eo per Cellas.

Nonnullæ sunt Congregationes non solum Monachorum, sed etiam Clericorum, que habent societatem nostram, & fraternitatem, ut cum Brevis eorum venerit ad nos de Defuncto, vel ad illos nos, Officium & Missa geratur, & postea septenarius cum Officio & Missis. Item sunt plerique Fideles Christi tam pauperes, quam divites, qui cum adducti in Capitulo nostrum venerint, petunt ut ipsi quoque mereantur habere fraternitatem nostram: amittunt, & cum liberos datur, ut partem & communione habeant de omnibus bonis que illo modo huius vel in orationibus, vel in elemosinis, non solum apud nos, sed etiam in cunctis locis, que nostris juris esse valent. Pro his omnibus quædam sunt in hac temporali via, speculenter cantatur per singulas horas Psal. lxxviii. & ea Collecta *Præterea Domine Familis*, &c. quædam ad majorem vel ad matutinalem Missam dicitur, pro eis appointur. Postquam autem obierit, ad Missam & Officium Drunctorum ea Collecta *Omnipotens sempiternus Deus cui*, quando non est in ordine Collectarum prima, illis propriè dygnata est. Et similiter illæ Matut. laudes pro Defunctis, que post quolibet diebus xli. Lectionibus solentur, non sequitur nocte absque Officio cantantur. Præterea quatuor vices in anno, id est, post primam Dominicam Quadragesimæ, post Natal. Ss. Apostolorum Petri & Pauli, post Festivitates Omnium Sanctorum, in quibus

speciem eorum commemorationem facimus cum Officio, cum Missa, cum Ieiunio, & tricenario, & Præbendam eodem modo quo solet agi pro quolibet absente Fratre qui obierit in aliquo Cællarum nostrarum. Quod cum factis manifestè relictum sit in

superioribus, non est opus secundo referre. Et hoc est quod superadditur, quòd duodecim pauperes recitentur; hoc minus agitur, quòd non à singulis Sacerdotibus Missa cantatur.

M O N I T U M.

DE Concilio Avenionensi Petrus Vallisarnensis nuntius innuere videtur his verbis: Super Joobus quibus maxime impetebatur criminibus (Raymondus Comes Tolosanus) super inorte videlicet Legati fratris Petri de Castronovo, & super crimine hæreses, super quas purgationes misit Dominus Papa litteras suas Episcopo Regiensi in Provincia, & Magistro Theodisio &c. Atque Concilium illud sepius fuisse intermissum non ita obicitè demanstrant ipsi Hugo Regiensi, & Theodisius, cum tu Episcopo ad summum Pontificem mandata reddant rationem ad hanc modum: Postquam autem à Beatitudine vestra hoc anno recepimus super eodem negotio iteratum mandatum, licet à Comite ipso nunquam fuerimus requisiti, apud Avinionem civitatem in Provincia continuo vocavimus Ecclesiarum Prælatos, quorum consilio & deliberatione mandatum vestrum tutius exequi valeremus. Verùm ego Theodisius gravissima infirmitate præventus, & multi ex Prælati, quæ generalis corruptio aëris ibi erat, nequissimum colloquio interesse, sicque factum est, ut necessarii negotium differretur, &c. Tandem vero periculum illud Concilium ab ipsius Judicibus delegatum, non est quòd in dubium vocetur.

lib. Albi-
col. cap. 11.

om. y. Hist.
Michellii,
797.

anno 1209.
x. Cælia
Inquisiti
iniana.

CONCILIUM AVENIONENSE

Anno M. CCIX. celebratum.

In quo præsidebat HUGO Regiensis Episcopus.

IN nomine Domini. Anno Incarnationis ejusdem millesimo ducentesimo nono, Pontificatus Domini Innocentii pape tertii anno duodecimo, octavo Idus Septembris, hæc que sequuntur statuta fuerunt apud Avenionem in Concilio Generali, sub Hugone Regiensi Episcopo, & Theodisio Domini Papæ Notario, Apostolice sedis Legato, presentibus Viennensi, Arlensibus, Ebrodunensibus, & Aquensi Archiepiscopis, & Episcopis viginti numero; necnon & multis Abbatibus, & aliis Ecclesiarum Rectoribus.

Cum in Provincie partibus refrigerante charitate adeo abundaverit malicia, quòd hæc omnes indigere in profundum venerint vitiorum, ut presentibus & futuris temporibus Provinciarum multas occurrerent, innovare antiquos, & novos etiam Canones sancta Synodus promulgare decrevit, eà puntissimum ratione inducitur quia morbis infertis adhibere convenit exactiora remedia, & antiodora

facta, & vulnera que levia fomenta non sentiant, mordacioribus seu vezativis remediis curari oportet.

Quia igitur propter formidandam & puniendam negligentiam Prælatorum, qui exsistentes potius mercenarii quam pastores, se murum pro domo Israëli non opponunt, nec populus suæ gubernationis commissis, evangelizant Evangelicam disciplinam, in his partibus diversè & damnatissimè hæreses pullularunt; presentium approbatione Concilii duximus statuendum, ut in sua diocesi quilibet Episcopus frequentius & diligentius solito fidem prædicet orthodoxam, & cum expedit, per alias honestas & discretas personas faciat prædicari. In eo tamen diligens & cautus prædicator existat, ut adulteria, homicinationes, perjury, usuras, odium, aggressiones & cætera mortalia vitia adeo verbo detricetur & opere, quòd exinde honestas, pax, patientia, justitia, & cæteræ insistant virtutes.

Quia omnes non obediunt Evangelio, & ad sup-

CAPUT I.
Episcopi licet
potestatem
habent
archiepiscopum
electores cu-
rent.

CAPUT II.

a. Theodisius) Babilonis tepori vult & Andree, ut edidit est à Geri 10. p. 186. i. d. martiale Yardium, collige et cetera & Hæreticis R. s. fu Episcopi ad famam Pontificem que anno V. H. hist. Barchinensi edita est pag. 797. Et nuncque sic se habet: Pontificatus nostri a creatio us usque hoc anno usque. Inter cetera paginis strepitum non tantum, licet à Comite ipso nunquam fuerimus requisiti, apud Avinionem civitatem in Provincia continuo vocavimus Ecclesiarum Prælatos, quorum consilio & deliberatione mandatum vestrum tutius exequi valeremus. Porro ego Theodisius gravissima infirmitate præventus, & multi ex Prælati, quæ generalis corruptio aëris ibi erat, nequissimum colloquio interesse, sicque factum est, ut necessarii negotium differretur, &c. Arclitus

qui ex hac epistola colligit Concilium Avenionense sepius fuisse intermissum (pro ipso malle) Vallisarnensis de eodem more Petrus Vallisarnensis nuntius innuere videtur his verbis cap. 11. Hist. Albergotti super duobus quibus maxime intererat criminibus (Raymondus Comes Tolosanus) super inorte videlicet Legati fratris Petri de Castronovo, & super crimine hæreses, super quas purgationes misit Dominus Papa litteras suas Episcopo Regiensi in Provincia, & Magistro Theodisio &c. Milianum tunc in Provincia, sed in Regiensi Legatum Apostolice sedis dno anno fuisse conlatum ex formula purgationis, quam factus edidit, cap. 11. in cap. a. hæretic Concilii necesse sit

Justa cele-
stis hujus
Concilii.

Hæretici ar-
restati ac pe-
nitenti.

plimentum gladii spiritualis materialis auxilium sepius ab ecclesiâ impiorum, decretimus quod quilibet Episcopus civis laicus, Comes, Castellanus, Milites, & alios parochianos suos, de quibus veridice expetere, per eosdem Ecclesiasticam, si opus fuerit, jurare compellat, sicut illi de Montepelliano juraverunt, præcipue circa exterminandos hæreticos excommunicatos, perdurantes in sua pertinaciâ peccatorum puniendos: Judicos à publicâ seu privati administratione privandos, & quid nunquam ad suam ministerium in omnibus propriis permittatur habere Christianos. Et in eo præsertim dicti Nobiles, & alii adstringantur, quod coram suo Jure, sive sit Ordinarius, seu delegatus, de feo equo, rebus exhibeat justitiam complementum. Et ut prædicti Episcopi exterminare valeat de sua diocesi hæreticam pravitatem, in singulis parochiis suis etiam in civitate, quæ extra, sacerdotem unum, & duos vel tres bonæ opinionis laicos, vel plures, si opus fuerit, juramenti religione adstringat, quod si quos ab repetenti hæreticos, creditores, factores, vel receptatores eorum, ipsi Episcopo, & Consiliis Civitatum, & Domini locorum, seu Regibus eorumdem cum omnibusque fidei militibus uterentur, et eos ponant secundum Canonicas & legitimas sanctiones, nihilominus bona ipsorum omnia confiscant. Si autem in hoc obsequio divino præfati Consilii, & alii ab Episcopo requisiti, fuerint negligentes, vel etiam contemptores, ipsorum persona excommunicatur specialiter, & tertæ interdicti ecclesiastici supponantur. Et ut ipsis efficaciter det veritatem intellectum, si qua Caltra, vel possessiones, tales ab Ecclesiâ non duntaxat habere, propter ingratitudinem, & molestationem suam ad ipsas violantem plene jure. Illud præcipue non duntaxat dandendum, quod duntaxat, receptatores, & hæreticorum factores, cum ipsis hæreticis pari volumus penâ ferri.

Letest ad exilipiandum usurarum vitium utriusque convenit pagina Testamento, & nihilominus super hoc canonica plurima emanaverunt instituta: quia tamen prætermissis aliis negotiis, multis quasi licentiam tacent, ad detractionem vici memorati aliquid durum apponendum. Ut videlicet festivi diebus, & solemnibus, & maxime cum Synodus celebratur, usurarum omnes sine suo, inalienabili nomine crimen illud extorqueat, generaliter excommunicationis vinculo innotuitur. Si verò fuerint publici, aut de crimine illo convicti, si post triam admonitionem satisfactæ voluerint, nullatenus eadem sententia censuræ, & insuper nulli gustur eidem penæ contra usurarios in Lateranensi Concilio constituta: scilicet, ut eorum non recipiantur oblationes, nec, si in illo peccato deciderint, Ecclesiasticam habeant spiritualiam.

De Judæis vitiorum illud statuit Concilium, ut per excommunicationis sententiam in Christianos, qui eis in commercio, seu alio modo participaverint, ab usurarum exactioibus compellantur, & secundum constitutionem Domini Innocentiæ Papæ tertii, ad remittendas easdem compellantur. Quibus etiam prohibemus, & jubemus, per Episcopos penâ tamen prohibita, ne in diebus Dominum & solemnibus publicè laborare præsumant, nec caribus ablatioibus debus vicentur.

Ad notitiam bepus sanctæ Synodi multipliciter quælibet pervenit, quod laici, & ceteræ personæ, quæ de mandato Domini ad prædicationem decimarum & primitiarum tenentur, eas in grave animarum suarum præjudicium non dandas penitus contrahant, in erroris sui favorem alio dissolutioem, alii prædicationem temporis allegantes. Cum igitur

decimarum primitiæ adeo debite sint, ut sine voluntate eorum quibus debentur, absque mortali peccato non valeant retineri; volumus & præcipimus, ut tam laici, quam alii personæ, de bonis omnibus sibi collatis à Deo, non deductis expensis, ad solutionem ipsorum per Ecclesiasticam censuram compellantur, præter ratione aliquâ, titulo, seu consuetudine non obstante. Prohibemus insuper, ne Episcopi, aut alii persona Ecclesiastica, aliam licet sollicitudinem de consuetum perpetuo concedat habendam; nec laici si eis concessum fuerit, ex hujusmodi concessione aliquod jus sibi valeant vindicare. Ad hæc Vallem de Trevis, quæ ut accepta in nullis decem afferitur instituta, Domino Episcopo Regenti Apostolicae fidei Legato ad cassidum decernimus specialiter assignandam, quæ spirituali, & etiam in oportuerit materiali plado expellat ex ipsa hæreticam pravitatem, & fiduciam quæ fuerit ibi pro tempore, sicut debeatur, Ecclesiastica ministeria sacramenta, donec sumus Pontifici aliud de ipsâ duxerit exponendum, salvis privilegiis Romanorum Pontificum.

Opera importabilia, & deprimentes fœliculos, quantum cum Deo possumus attenuare volentes; jubemus utram Ecclesiasticam personam, quam Legales, à pedibus, gonagis, silaribus, & aliis indebitis exactioibus, per excommunicationis sententiam in personam, & interdictionem terrarum, penitus debere compelli; nisi forte Regum, vel Imperatorum concessione pervenerint hæbere. Prohibemus insuper, ut nullus propter pedibus, vel alias indebitas exactioes excommunicatus ab Episcopo, vel alia persona Ecclesiastica, reconstruitur Ecclesiæ, nisi quodquod à tempore late sententie probauerit extorisse eam integritate restituit, & distribuat secundum reconstruere arbitrium.

Cum Ecclesiæ Dei, & Ecclesiasticæ personæ beneficium in domo Domini habeant, sive sint expertes aliis que secundum canonica & civilia iura ab angariis, & parangariis, & proinde ab omnibus indebitis exactioibus evitentur immunes, à laici devoti reverentiâ & timore abjectis, ancillatæ, & sub tributo importabili constituta; sub anachematis distinctioe modis omnibus prohibemus, ut abiergas, proceustiones, exactioes, seu tallias aliquas ab ipsis de cetero laici evigant, seu extorqueere præsumant. Imò tam Ecclesiæ & domos religiosas, quam & nominatas personas in plenissima libertate consistant: ita valeant, quod Episcopi, vel aliarum Rectoribus defunctis, ipsas nullomodo audeant spoliare, nec se administrationem earum, seu custodiam, nisi forte rogati ab Episcopo, vel Capitulo, occasione absentis consuetudinis, seu aliqua alia immittat, sed omnia cum integritate quolibet de quætorum successioibus restituantur.

Inhibemus ne electioni Episcopi, vel alterius Rectoris Ecclesiæ faciendæ, per se, vel per quancunque aliam personam hæc immittant, vel violentiam faciant, vel impedimentum adhibeant, quomoda electio canonice ac libere celebretur. Illud autem tamquam abominabile, ac præposterum, distinctioe quolibet prohibemus, ne valeat ab Ecclesiis seu religiois domibus, ac Ecclesiasticis personis, sicut in quibusdam locis hæc usque præsumptam audimus, vicem illam patre annuorum reddunt in postquam rationem morum vel aliqua occasione laici extorqueere contentant.

Propter abominabiles quas vidimus & intelligimus ab illis qui Ecclesiis incastellando domos Domini convertunt in speluncas horumarum, seu aliquid severius constitimus contra hujusmodi præsumptio-

CAPOT V
Vulgaria
prohibentur.

Electioes
laici laici
non de immittantur.

CAPOT VI
Non immittantur
in domos
Ecclesiæ.

CAPOT IIII
De otiois
abolenda.

Coroll. Lu
IV. cap. 17.

CAPOT IV
De otiois
abolenda.

res, sub anathematis pena dstrictissime inhabentes, ne quis ulterius, nisi forte ad repellendam instantiam paganorum, aliquam Ecclesiam incastellare persumat & atentes, imò incastellas, videbit totam incastellatam, & quodquid infra ceterum edificatum est, ad arbitrium Discretorum ipsorum, quàm celeriter poterunt ad dirutum jubentur, præter illam, vel illas, quas ad tuitionem porochianorum i pscopi visum fuerit referri: que perpetuò pussideantur ab eis, vel aliis personis ecclesiasticis teneantur. Si forte aliquis temerarius & violator detentur, Ecclesiam incastellatam ad mandatum sui Episcopi noluerit diricere, vel ei noluerit tradere possidendam i nominatum excommunicationis vinculo percellatur, & interdicti sententia supponatur rota terra ipsius. *

Sicut peccatis expositibus multo tempore sumus experti, propter guerram seu Baronum & civitatum discordiam, tam perlose, quam terræ ipsarum in exterminium & dispersionem trahantur. Ad cuius iacturæ remedium pacem & concordiam etiam in vna predicari & seminari oportet. Jubemus ergo ut Cives & Civitatum Rectores, Comites, Barones, Castellani, Milites, & alii qui ab Episcopis ad hoc aliter videbantur, ad pacem seu treugam faciendam pariter & servandam: necnon & si frata publica leverentur securè, ab Episcopis, si forte fuerint difficiles, per Ecclesiasticam dstrictionem cogantur; & interim quousque pacem juraverint, sint à pacis beneficio alieni. Et quoniam triplex funiculus difficultatis rumpitur, precipimus ut ad pacem faciendam heremiter & servandam Episcopi sibi mutuum auxilium fidesque exhibere, sicut in Capitulo felici recollectionis Domini Alexandri Papæ tertii plenius continetur.

Quia verò per Aragones, Brabantones, Basciones, Ropartios, seu quocumque alio nomine censentur, multoties ducebat & perturbato & rapina graventur in terris, de ipsis ad memoriam revocamus, quod ab eodem dicto Alexandro contra ipsos noscitur constitutum, ut videlicet sicut hæretici & . . . . . aneathos excommunicentur, & ab amantibus fidelibus expugnentur ubique locorum. Qui autem illos tenuerit, sicut in terrâ suâ esse permiserit, censurâ simili percellatur.

Inter ceteras querelas quæ ad hanc Synodum perlata fuerunt, illam severius puniendam & corrigendam censimus: videlicet, quod Archiepiscopi, Episcopi, & Ecclesiarum Prælati, sive Ordinarii sint, sive Judices delegati, tepida sunt nimium & remissa ad iustitiam coram se querelantibus faciendam: propter quod quantâ possimus & convenienter censimus, ut causis que in conspectu ipsorum proposita fuerint, quàm diligentibus & sollicitantius poterunt, studerent terminare, cogantque subditos suos in iudicio servare illud idem.

Intelli ximus etiam, quod sententias tam excommunicationis, quàm interdicti sine congruâ satisfactione relaxat: in quo casu illam dstrictionem precipimus inviolabiliter observari, quam Dominus innocencius Papa tertius in quâdam sua decretali noscitur expressisse, hoc est, ut si quis quæ datum dampnum noluerit emendare, fuerit excommunicationis vinculo adstrictus, præter juratorum cautionem, ante faciat de dampno dato emendam, quàm ejus sententia relaxetur. Si verò excommunicationis sententia feratur in aliquem, qui citatus ad iudicium venire contemserit, ad eam relaxandam suscipere, si quòd juri pareat, præstiterit jamentum, ut qua interdicti hujusmodi Judices à malo non

revocat amor Dei, nec Ecclesiastica disciplina, arguentes & contemptores hujusmodi ad restituendum dampnum passim duximus condemnandos.

Contra publicè perjuratos, qui contrarios de perjurio; & eos qui pertinaciter in excommunicatione per sex menses permanserint, pro eo quod faciles sunt homines ad perjuram, & ad censuram Ecclesiasticam contemnendam, specialem & normam Canonem promulgamus; scilicet, ut nulli Episcoporum licet hujusmodi anathematizatos absolvere, sed ad sedem Apostolicam sicut sacrilegi & incendiarii absolviendi mittantur. Perjuria verò præter aliam lant: ditionem, dictam sedem in presentia visitare injungatur. Si forte Clerici fuerint, sive utroque casu sub officio & beneficio Ecclesiastico repellantur, ad quorum neutrum restitui valeant, nisi per summum Pontificem, vel ipsius Legatum.

Quorumviam Monachorum, & aliorum: sive sint Religiosè, sive alie quocumque persone, privilegio indicieta, qui Ecclesiam ad presentationem ipsorum pertinetem, ex certa scientiâ quandoque faciunt ultra tempus à Canone indultum vacare, Nos Lateranensem Constitutionem innovare compellimus: in qua noscitur constitutum, quòd nisi à Monachis, & aliis personis, infra sex menses ad vacantem Ecclesiam Episcopis idoneis fuerint personis presentate, postmodum appellatum remutè, licet in illis ordinare Rectores, qui perisse noverint & professe: ita tamen quòd ex hoc nullum Patronus in possessionem præjudicium generetur. Ad hæc, Episcopi, Abbates, Præpositi, & ceteris Religiosis, Prioribus, Conventus in sinu synodali, & sub attestacione divini Judicis dstrictè injungit, ut subditis suis protestis licentiam habendam proprietatem non tribuant, cum etiam hoc Romano Pontifici nunciaverint, sicut Dominus Innocencius Papa tertius in quadam sua Constitutione testatur.

Ut raptorum, violatorum pacis, & eorum, qui in frata publicis aggeritum committunt, necnon qui captos homines ad redemptionem compellunt, nimium grassaci malitæ occurrant; antiquæ innovantes statuta decernimus, ut in quocumque Ducefci prelatas iniquitates dicti malefactoris deprehensi fuerint ererere, ab ipsopio illius loci anathemata dstrictum subdantur; ipsum autem circumadjacentes Episcopi, quousque passis equitum plene satisfactum fuerit, teneantur viriliter adjuvare, sententiam quam in delinquentem taliter observantes, & auxilium ei manu militari etiam, si opus fuerit, impendentes. Quod si quis Episcopom contemserit, ad refrendum dampnum passis injuriam teneatur.

STATUIMUS, ut in Sanctorum vigiliis in Ecclesiis hultionice salutationis, obiciant motus, qui choreæ non hant, nec dicantur amatorie carmina, vel chutilene idem: ex quibus præter id quod aliquoties auctorum anni ad immandatum provocantur, obcuras, & auditas quorumlibet ipsellationem possuuntur.

PRO eo quod Clerici, & qui religioni adstringantur ex voce, & etiam secularis, nec opere, nec habitu professionem suam ostendunt, imò, quod dolentes & inveni dicimus, adeo dissoluti sunt, & multipliciter immundis & excubiis implicantur; qua sicut laicos sic sacerdos. Laici quibus ipsi sunt signum possi ad legitimum, eorum corumpuntur exemplo, & quot in omnibus adhibentibus suis ad honestatè prævire debent & vitam, tamquam ceci decoscos in forcam trahunt, & ad gehennam procedunt.

Propter & etiam monachos contra impetores, absolviendi ad Sedem Apostolicam a mandantur

CAPUT IX
Patroni Ecclesiarum nisi sex menses Episcopos presentate ad vacantes officium

CAPUT X
Raptorum & violatorum pacis & eorum, qui in frata publicis aggeritum committunt

CAPUT XI
Christi diebus festis, & concilio in Ecclesiis interdicendum

CAPUT XII
De Clericorum, ac Religiosorum honoribus & modestiâ

Circa Religiosos igitur servandum jubemus, ut in quâcumque sint dignitate aut ordine constituti, habitus & rōditam, & in aliâque profectum habeant congruentem. Quibus firmiter inhibemus, ne panno de flamine forti, aut alio colorato, seu sumptuoso, vel aliquo frisco, in futurum utantur. Cappis similiter coloratas, & musicas prohibemus esse. Circa secularis quoque illud firmiter preceptum observandum, ut smodo maximè in sacris Ordinibus constituti convenientem coronam habeant, & clausi deferant indumenta, nec rubeis, aut viridibus, seu aliquibus sericis in postterum uti presumant: sed honestatem Clericorum que in Decretali felicis memorie Gregorii evidentius exprimitur, fervent.

Jubemus insuper tam Præpositos, quam alios Clericos, ad exhortationem, vel ad mandatum sui Episcopi sine difficultate quâlibet ad sacros Ordines promoveri.

Præterea in sacris Ordinibus constituti, qui stipendiis Ecclesie sustentantur, coram Judicibus secularibus officium advocacionis non sumant contra Canonica instituta: nec detestabiles conspirationes faciant de cætero, seu conjurationes in quâcumque sine Ecclesie profectio aut ordine constituti. Quocumque autem Constitutus hujus propria sinceritate se constituerit transgressores, à suis Episcopis canonicè puniantur.

Miserabilem & lacrymosam interfectionem sancte memorie Petri de Castro novo, Apostolicæ sedis Legati, ad memoriam redocentes: & atrox facinus necn Magistri G. A. U. R. T. I. Canonici Gebentis, pie & religiosè conversacionis & vite, in temporibus nequiter perperam, & aliorum Religiosorum virorum, quos non sufficiens ad presens nec expedire emittat, tanti facinoris frequentia, & atrocitate commoti, ulione quâ possimus proferentis facti approbatione Concilii duximus hâterendum; qui nullus de parente illorum, qui præfatos Clericos occiderunt, usque ad tertiam lineæ conjugum generationem, Ecclesiasticum beneficium consequatur. Imò si qua fortiter sunt adepti, tamdiu sui beneficiis spolientur & officiis, donec per Romanam Pontificem fuerint restituti. Sciamus etiam, ut si quis simile facinus commiserit in futurum, circa ipsorum consanguineos similes censuræ servetur. Quem rigorem circa illos tantum volumus observari, qui de perpetrata iniquitate apud bonos & graves fuerint infamati.

Archiepiscopo & Episcopis sui attestacione divini iudicii deterrere jubemus, ut omnes supra scriptas Constituciones pro sua possibilitate bonè fide observent, & faciant ab omnibus subditis suis inviolabiliter observari.

Hec est forma Juramenti Consulum Montepellulani.

IN nomine Domini, Anno Incarnacionis ejusdem Millesimo ducentesimo nono, Kalend. Augusti: Anno Pontificatus Domini I. M. D. C. X. I. Papa tertii dandecimo, nos Consules Montepellulani juravimus super sancta Dei Evangelia manu tecta, tibi Magistro M. L. O. M. I. Domini Papæ Notario, Apostolicæ sedis Legato, de mandato & auctoritate sua, quod bona fide & sine omni malo ingenio & sine fraude consulemus, & operam dabimus pro posse nostro, quod Dominus R. A. Y. M. U. S. Comes Tolosanum tam per se, quam heredes suos super his omnibus pro quibus tam excommunicatus, que videlicet exponuntur in forma, secundum quam ipse antequam absolveretur juravit, ut precat om-

nibus mandatis Ecclesie, & quod ea in perpetuum servent, ita quod si quid illorum non fecerit, vel contravererit, ei nullum consilium, vel auxilium, seu obsequium pro nos, vel per homines, seu per amicos nostros aliquatenus impendamus, imò quoque plene pariter, faciemus contra ipsum pro posse nostro quidquid Romana Ecclesia, vel ejus Nuntius, seu Legatus vobis mandaverit faciendam.

Item, stratas publicas per totum Episcopatum nostrum servabimus feceratis, & faciemus inviolabiliter observari.

Item, pedagia, seu gindagia, vel exactiones aliquas à transeuntibus per stratas Episcopatus nostri, vel etiam per aquas nullatenus accipiemus, vel accipere permittemus, nisi quæ vel quas antiquè Regem vel Imperatorum concessione nos vel alios habere consueverit.

Item, Ecclesias, & domos Religiosas in nostro Episcopatu, tam in villa Montepellulani, quam extra, in plenam servabimus libertate: videlicet quod ab eis exactiones aliquas, seu tallias, nullatenus exigemus: & defunctis eorum Rectoribus, ipsas Ecclesias, vel domos eorum, nullo modo spoliabimus, nec administracioni earum seu custodia occasione alicujus consuetudinis, vel aliquid aliud, nisi forte rogari ab Episcopo, seu Capitulo, nos immiscuebimus; sed omnia sine aliquâ defensionum diminutione servabimus successoribus; & electioni Episcopi, vel alterius Rectoris Ecclesie faciendæ, per nos, vel quancumque aliam personam nullatenus nos immiscuebimus, nec aliquam violentiam faciemus, vel impedimenta prestabimus quomodus electio celebratur.

Item, pacem, seu trequam, sicut nobis per Ecclesiam Romanam, vel ejus Legatum, vel Nuntium injunctum fuerit bonè fide observabimus, & faciemus pro posse nostro per totum nostrum Episcopatum ita perpetuum observari.

Item, si Episcopus, vel Capitulo Magalonenfè, vel alia persona Ecclesiastica, vobis aliquos hæreticos nominaverit in Episcopatu nostro, vel credentes, vel per nos ipsos aliquos peruerimus hæresim predicare cognoverit, vel facere conventicula: ipsos persequeremur secundum legitimas functiones, & eorum bona omnia pro posse nostro confiscabimus.

Item, Judæos ab omni administratione publicâ seu privata omnino revocavimus, & nullo unquam tempore eisdem, vel alios ad eandem administrationem, vel aliam assumemus: nec eorum consilio contra Christianos uteremur, nec in domibus suis Christianos vel Christianas ad servitium suum eos permittemus trahere. Et si contra hanc prohibitionem habuerint, tam teneantur, tam Judæorum, quam Christianorum mortentiam, cum eis, bona omnia confiscabimus.

Item, Ecclesias inestellatas nostri Episcopatus ad arbitrium Discrepan Episcopi nostri, vel aliorum Prelatorum ad quos pertinere noscuntur, penitus diruemus, vel etiam revocabimus, si quas duxerint reservandas.

Item, de nobis conquerentibus secundum suum vel alterius Legati vel Judicis delegati, seu Ordinaris arbitrium, justitiam faciemus.

Item, si qui de nostro Episcopatu propter suos excessus excommunicatus fuerit, & communicatus ab Ecclesiastico Judice infra mensam non satisfecerit, et centum solidos Meliorantes auferamus: imò quolibet mense, in quo excommunicatus permanerit, et summam auferamus præfatum: si verò solvendo non fuerit, eam sub banno ponemus. Hac

Quæ ex-
tina habent.

Clerici ab Ep-
scopo nisi
Ordinis Sac.
faciant.

Advocati of-
ficium non
exerceant.

CAPIT. XIII.
Interfectio-
nes Petri de
Castro novo,
& Gausini
Canonici, &c.
pena indi-
catur.

A parte Co-
muni si dis-
cesserint pro-
mouent, nisi
Ecclesia ob-
temporet.

Veſtigialia nō
imponantur.

Nō deturimen-
ta Ecclesiis al-
terius.

Pacis atque
indivisionis
observantes

Hæreticos
iste dantes
foc.

Nō fassent
Judæorum.

Accet prop-
ter Ecclesiis di-
mi casibus.

Int reddet.

Excommuni-
catis mul-
tabunt.

ausens non dicitur facturus, si ab Ecclesiastico Ju-
dicio: etc. ut in suo tenet.

Hæc autem leguntur a maioribus nostris fa-
ciendum jurant. Si quis autem jurare non-
tinet, ipsum temporalem hæc solum habebimus manum
impositam, nec episcopatum, si uero auctoritas vigorem in aliquo
habuerit.

Et ego super memoratis M. L. O. Domini Papæ
Notarius, Apollinis & fidei Legatus, auctoritate le-
gationis qua fungor ad prædicta exigenda, præ-
dictis Constitutis de successibus potentiam & au-
thoritatem concedo. Hæc omnia pro posse suo, &
sine aliqua regimine corporaliter juraverunt, H. Cap-
put de nove, &c.

D E C R E T U M.

Significatum fuit synodali Capitulo, quod quan-
tum ad celebrationem Cathedralium Conciliorum
suum ad Aquilonem potere volentes, ut Acepbal,
quod cronolum est, habeantur. Episcopos suos
in Capitulo suo, vel extra, & præcipue in Vivarien-
si, & Uscenti Ecclesiis, ad celebrationem aliquam
non admittant: Negotia Ecclesie sue cum eorum
consilio disponent, vel tractare penitus contemnen-
tes: in quo dubium non est. Eam a maioribus ob-
viare. Ideoque præsentis Decreto statuimus, ut tam
in Ecclesiis Cathedralibus, quam in aliis: licet pro-
prios Episcopos ad correctionem suam, sicut qui de
sanctarum lituarum cura tenentur reddere rationem,
admittat humiliter & devotè: nihilque in Ecclesiis
suis ab ipso agendum cum illo & tractatu, præcipue
in majoribus negotiis statueri, vel ordinare præsum-
ant. Quod si hujus Constitutionis iuramentum fuerit
transgressores, ab Episcopis penam Canonice fer-
vantur.

N A R R A T I O N C U L A
De Concilio Lateranensi IV.

ANNO ab Incarnatione Verbi incarnato ducenti-
esimo decimo quinto celebrata est sancta uni-
versalis Synodus Romana in Ecclesia sancti Salvatoris,
que Concilium intinuitur vocatur, mens. Novembri, præ-
sidente Damiano IENOCENTIO III. Papa Pontificatus
ejus anno octavo decimo. In qua fuerunt Episcopi
quadragesimi duo cum inter quos exierunt de
præcipuo patriarchæ duo, videlicet Constantinopolita-
nus & Ierosolymitanus Antiochenus vero gravi
lingue decretales venire non potuit, sed missis pro
se Vicariis Antiocheni Episcopum & Alexandri-
nus vero sub Sarraceno domino constitutus fecit
quod potuit, missis pro se Archidiaconum
suum. Fratres autem & Metropolitani septuaginta
novi. Ceterum Abbates & Priores ultra octingen-
tos. Procuratores vero Archiepiscoporum, Epi-
scoporum, Abbatum, Priorum & Capitularum ab-
sentium, non fuerunt novocenti comprehensus.
In ea Synodo tractata hæc instituta que sequuntur:
*Palæstra Canonum in eodem Concilio: & sub fine post-
erionum Innocentius Papa: de sententia de terra Al-
bigensium.*

CONCILII LATERANENSIS IV.
Sententia de Terrâ Albigensium.

QUANTUM Ecclesia laboravit per prædictores
& Cruce-signatos ad exterminandum hereti-
cos & rupturas de provincia Narbonensi, & partibus
suis vicinis, totus populus Orbis agnovit. Et quidem
per idem statum & sollicitudinem nullam velle
proficere, cum exterminatis utriusque terra ipsa in eade
Catholica & pace fraterna commissa. Et prædictum
statum. Quia vero novella plantatio hereticorum attri-
gari, licet consulto Concilio dictum prædictum
statum, ut Remundus Tolosanus Comes qui cum ali-
bis reperitus est in utroque, nec unquam sub ejus
regimine terra possit in fidei stato servari, sicut à
longo tempore a rebus indicis est conperimus, ab his
domino, quod utique grave gessit, præceptum sit ex-
clusus, raris terram suam in loco idoneo moraturus,
ut dignam ager penitentiam de peccatis. Verumtamen
de provinciis terre pro sustentatione
sua quadragesimas maribus præcipit annuatim,
quandiu curaverit humiliter obedire. Uxor vero
ipius Comes, foris quondam Regis Aragonum, cum
ab omnibus laudabile testimonium præstatur quod
sit noster honesta & catholica, terras ad suam do-
tationem penitentes integre habeat & quietè. Ita-
men ut licet eas ad mandatum Ecclesie sicut custo-
diti, quod per ipsam negotium pacis & fidei non
irret perituri vel ad aliam secundum Apollinæ
Solum arbitrium recompenlatum accipiat com-
petentem. Tota verò terra quam obtinuit nunc
reassignati adversus hæreticos, et dentes, & fuit
receptores eorum, cum Monte Albano anque To-
losæ, que magis heretica labe corrupta, amittitur
& concedatur (salvo per omnia Catholice
sunt verum, mulierum, & Ecclesiarum) Con-
stantinensi voto strenuo & catholico, qui
in utroque in hoc negotio laboravit, ut cum auctoritate
à quibus de justitiam est. Reliqua autem terra,
que non fuit à Cruce-signatis obtenta, custoditur
ad mandatum Ecclesie per vos alios, qui in
tam pacis & fidei mantentibus & ducant, ut
provocari possit unco adole sit noster prædictus
notus Tolosæ, postquam ad legitimam aetatem præ-
venerit, si talem se habuerit catibere, quod in toto
vel in parte ipsa in eadem, beat provenerit, penam
videtur expedire.

STATUTA ABBATUM
ORDINIS S. BENEDICTI
IN PROVINCIA NARBONENSI.

*Ad restaurandam disciplinam Regularium:
approbata à GREGORIO Papa IX.*

GREGORIUS Episcopus Servus Servorum Dei,
Dilectis Filiis Abbatibus tam exemptis, quam
non exemptis, Provincie Narbonensis, Salutem &
Apostolicam benedictionem. Cum pro reformatione
Regularis Ordinis fuerit à felix recordationis In-
nocentio III. Papa prædicto in nostro in Concilio
generalis statutum, ut in singulis regionibus five provin-
ciis deberent Regularium Capitula celebrari; & ex
eo quod si qui prædicere debent Capitula, con-
gredi rebelles non valebantur habere aliquam po-
tentiam.

*7070 1118.
e. 6. 11. 11.
S. G. Rom.
de Albigens.*

et licet, nonnulli Abbates & Priores displicebant ad hunc Capitulum convenire, bonæ memoriæ H. Papa Prædecessor noster eis qui præderent Capitulum penitentiam condicimus induluit, & Capitulum eadem annis singulis celebratum constituit, cum hoc erit de re plurimum exparte. Propter quod dilectis Fidei B. .... Grassinus, & A. .... S. Hilarij, & G. .... S. Pontis de Tomeris Abbatibus, præsentibus Capitulo Provincie Narbonensis super celebrando in eâ Capitulo, sub certâ lura sua litteras destinavit, qui prædictum libi mandatum advocatibus duobus Cisterciensis Ordinis vicariis Abbatibus, quendam eisdem licentia, quæ nostro fuerunt examini destinata; & suppliciter eisdem postulatum, ut dignaretur ea corrigere, se contra suboritur approbare, quatenus eorum devotio concepta ex usque prædicti Prædecessoris nostri super Ordinis reformatione irerant, studiosi nutravit, & nostris suboritur exhortationibus arguta fructum profertur salutarum.

Cum itaque dictus Abbas Grassinus, qui propter hoc ad præsentium nostram venit, prædicent ac diligenter nobis exposuerit licentia prædicta, & etiam quendam alia que reformationem vestri Ordinis impediunt vel retardant neque etiam difficultates, quas quidam vestrum esse in quibusdam statutorum ipsorum articulis asserunt, super reddenda valde licet plenissima ratione de administrationibus, & spontanea religione administrationum ipsarum annis impugnat licentia; & redditu tuum Monachorum in administrationibus extrâ Monasteria constitutis; & abstinenda carum cum districtâ: Nos licentia eadem diligenter examinari & corrigi fecimus, & correctâ ac approbatâ à nobis, vobis sub lura nostra duximus remittenda, & ea inviolabiliter observari mandavimus: volentes atque precipiendo mandantes, ut Præsentibus vestri Capitulo, & Visitatoribus Monasteriorum jam dictæ Provincie, omni contradictione, excusatione ac appellatione remotis, ipsi faciant in singulis ejusdem Provincie Monasteriis, & Presebitis Monachorum, & Monialium vestri Ordinis irrefragabiliter observari, secundum statuta prædicta Concilia vice nostrâ visitantes, corrigentes & reformatores que correctores & reformationis officio videtur indigere.

Monialis itaque charitatem vestram, & hortamur in Domino, quatenus sollicitè, sicut convenit, attendentes, quod fuisse eis pagum Domini, & onus ipsius leve; servatit dicitur indigne colla subditis, qua licet impediuntur angustia vice Domini videantur, paulatim tamen abluat current hilariter in mandatorum suorum sententia servi ejus. Tenor autem statutorum ipsorum talis est:

IN nomine Domini. Anno gratie millelesimo ducentesimo vigesimo sexto, septimo idus Decembris; cum universi Abbates Monachorum nigrorum Provincie Narbonensis apud Monasterium S. Thiberti, Agathensis Diocesis, secundum mandatum Apostolicum pro reformatione Ordinis ad celebrandum provinciale Capitulum convenissent: Nos Frater B. Dei permissio datus Abbas Cistercie, & A. sancti Hilarij Abbas, de alicui venerabilis & sacris G. Dei gratia Abbas S. Pontis de Thumeris, qui in gravi infirmitate positus, nobis vices suas commiserat in hac parte, advocatis nobiscum venerabilibus Patribus B. Fontignis, & R. Vallimagne Abbatibus Ordinis Cisterciensis, auctoritate Apostolicâ, quæ jungeret in hac parte, habito diligenti tractatu, & ipso Capitulo approbante, invocata Spiritus sancti gratia, ad correctionem & reformationem Ordinis procedimus in hunc modum.

I. Statuimus, ut in singulis Abbatibus, & Prioratibus Cisterciensibus, certa dies generalis Capituli assignentur, in quâ cum ipso Abbatibus, quibus omnes Obvenerint & Priores reddant in scriptis de suis administrationibus plenissimam rationem, ita quod omnes que administrationes aliquas tenuerint, reddant computum tam de receiptis quàm de expensis annis præcedentibus; & remittant ab hinc, omni excusatione, dilatione ac contradictione remotis, etiam non requisiti, in usum sui Abbatibus administrationibus suis, fideliter præ se vel alium penitus retinentes. Abbates tamen eos reddunt, quos invenientur fideliter & utiliter ministrare, ut sic fervent de devota humilitate in subiectis, & utinam providentia in Prelatis. Si quis hujus statuti transgressor fuerit, de proprio Monasterio expellatur, & in alio Monasterio detradatur, nec aliqua ratione in proprio Monasterio recipitur usque ad notum Capitulum generale.

II. Statuimus, ut Priores Claustrales instituantur providi & discreti, secundum quod in Congregatione invenire poterint aptiores. Quod si forte in suis Monasteriis non inveniantur, ... assignantur.

III. Item statuimus, ut quoniam sententia Regule promittatur in Capitulo, à Præsentibus, vel ab eo qui puerit ille qui prædicent, expunantur.

IV. Item statuimus, ut silentium tenentur semper in Oratorio Monasterii, Refectorio & Dormitorio, & in Claustris nisi horis ad loquendum statutis. In Monasteriis vero in quibus vota fidelium concurrunt, loquendi licentia cum moderamine peritiosam necesse sit petnissimam.

V. Item statuimus, ut Monachi in sacris Ordinibus contineri in longo itinere proficuntur, sine Brevario vel Passetio non mutantur.

VI. Item statuimus, quod Monachi non extra Claustrum aliquo modo, vel aliqua occasione, sine licentia Abbatis vel Prioris, & nisi expressis causis amittent. Quod si permissum fuerit, volentes hujus satisfactione non admittantur. Eisdem pariter instituitur in quæ Obvenerint ad Monasterium redire sine licentiâ sui Superioris, & futurum testimonio litterarum; per hoc Abbates non sint faciles in concedenda licentiâ Claustralibus extra de Monasterio; nec in pateris dumtaxat, vel laborum quantumlibet dunt in memora, ne mixta secularis habeant materiam evaganda.

VII. Item statuimus, quod infantes qui recipiuntur in Monasterium, & quædam admodum Regule experti, & se holum non eant donec legitime sint creati; & tunc professionem faciant, & benedictionem accipiunt secunde formam Regule. Illi vero qui in pueritia extra intrant Monasterium, si sine sunt laici, siue clerici, post annum professionem faciant, & benedictionem accipiunt. Qui vero profiteri, & benedictionem accipiunt, tunc recidunt. Abbates vero qui clerici hoc calterant negligentes, sint in pane & aquâ septem feris sexis continentis. Si vero in prædictâ penitentia fuerint negligentes, in frequenti Capitulo gravibus puniantur.

VIII. Item statuimus, & firmiter volumus observari, ne minus quam tres Monachi non sint residentium scientes in aliquo Prioratu, vel aliquâ Obvenerint, seu quilibet administratione extrâ Monasterium constituto. Et si reddatis aliquis Ecclesie non sufficiunt ad sustentationem ipsorum, alia Ecclesie in quâ redduntur adiungantur; ita quod sint eadem Ecclesie annuatim, & huius libere curâ & administratione aliis, cum per Abbatem cura de administratione episcopi concussa fuerit Prioratus.

IX. Item statuimus, ut nullus Monachorum seu Conventorum utriusque sexus de latere proprium

Abbatibus, Priores, & Officia, reddant rationem sui administrationis in Capitulo generali, quæque Monasterii.

Quales eligantur in Claustris.

Letitia Regule in Capitulo.

Silentium quatenus in Refectorio & Dormitorio.

Item facientes in Brevario & Passetio habentur.

Abbatibus non extra Claustrum sine licentiâ Abbatis vel Prioris, & nisi expressis causis amittent.

Quid observandum in recipiendis infans, & quando professionem accipiunt de benedictione.

Non minus quam tres Monachi, in quibus Prioratus.

Nessus aliquod utriusque.

vel propriam habere potestatem sine Superiorum permissione.

habere presumat per se, vel per aliam, nomine danti vel comandati, seu carum vel eulogia, vel ano aliquo modo, non quod iuriter vel permissit Abbas. Et si quis forte aliquod proprium habet, vel alius pro eo, sine contradictione iocundamenti reliquit Abbati, seu Priori Abbatem proprium non habentem; nec aliquod presumat aliquo modo dare vel accipere, neque etiam literas sine iussione seu permissione Abbatis. Si autem motus retinere presumentem aliquod, à domo propria penitus expellatur, & in alio Monasterio retrahatur. Nec aliquis ratione in proprio Monasterio recipatur usque ad nutum Capituli generalis. Apud quem verò proprietas in morte inventa fuerit, in signum suæ peccationis in heremum subterretur. Sub eadem penâ expressè injungimus, ut Obediensiam condones administrationibus, nihil de ipsa administratione retineant, sed omnia integrè restituantur Abbati.

Monachi non sint Advocati nisi in causis Monasterii vel Ordinis. Autem huiusmodi officio debeat possidere.

X. Item statuimus, ne Monachi fiant in causis aliquibus advocati, nisi in causis sui Monasterii, & sui Ordinis; & hoc cum licentia Superiorum. Transgressores autem deversive congruè puniantur. Medii verò, scriptores, & aliarumque Monasterii cum omni humilitate & reverentia faciant, si Abbas permiserit, ipsas artes. Quòd si aliquis ex eis pro scientia artis suæ superbiat, eo quod aliquod conferre Monasterio visator, hoc talis secundum Regulam ab actu suæ officio, donec humilitatis ferrit evulsetur.

Abbas & Priors ad officium debent abstinere. Quod ipsi & Officiales dante possint.

XI. Item statuimus, quòd Abbates & Priors abstant ab immoderatis & alienis donationibus. Monacha autem, sive simplices clericos sive Officiales, ab omni prorsus abstante donatione sine licentia Abbatis proprii, nec pecuniam miscuo accipiant, nec aliquod depetunt sine consensu Abbatis vel Prioris. Si autem Officiales fuerint, non possint ultra centum solidos sine integrali, sive parte, viaticum, accipere mutuo sine consensu ipsius sui Superioris.

Visitatores audiant computum Monasteriorum.

XII. Item statuimus, ut Visitatores audiant computum ab Abbate & Abbatibus, & à Prioribus Abbates proprias non habentibus super debitis & sicut donum.

Hospitibus cum maxima charitate recipiantur.

XIII. Item statuimus, ut hospitibus, Religiosis precipue, ab his qui prout congruus honor & humanitas in hospititate exhibetur. Alioquin qui circa hospitum salutem contemptor aut negligens inventus fuerit, & maxime si superveniens non admiserit, si, culpa culpa hoc evenit, tribus debet in pane & aqua abstinere, & expensis illius dicit restituit hospitibus non receptis.

Hospitibus omnes caritas apponatur.

XIV. Item statuimus, quòd hospitibus in Monasterio & Prioratu carnis nullatenus prebentur nisi de Domestica, & tertio & quinto feria: tamen circa Episcopos & excellentiores personas, & supervenientes infirmos dispensare licet secundum arbitrium presidentis.

Monachi penitus caribus abstinent. Infirmis ad debitos procurantur.

XV. Item statuimus, ut omnes Monachi ab usu carum abstinant, nisi fuerint debiles vel aegroti, & hoc de licentia Abbatis, vel Prioris si Abbas defuerit. At ubi meliorati fuerint, à caribus abstinere. Illas verò carum refectores, que sunt in quibusdam Monasteriis certis temporibus in infirmis exhiberi consueverunt, penitus amputamus: mandantes ut reditus, qui ad hoc fuerant deputati, in necessitatibus fratrum infirmorum atque debiliam misericorditer expendantur. Abbates verò usque firmitate vel debilitate causa in suis cameris, ut secretas & honestas possint, caribus usque possint, advocati secum aliquibus de Conventu debitibus vel infirmis. Sicut Abbas vel Monachus in sinere constitutus ad vicina divertat Monasteria, si debili-

tate vel infirmitate forte occupatus; si vero non poterit, ut secretas & honestas poterit caribus usque possint. Idem in Prioribus, & Obediensibus, & Administrationibus extraneis de abstinendo de usu carum decernimus observandum. Transgressores verò hujus constitutionis tam favorabilis, quo quilibet comestione carum, in pane & aqua usque intant una die. Si autem carum cum morantur evadere, secundum qualitatem & quantitatem trans, sicut gravibus puniantur. Abbates verò si carum corruptionem & obsequium hujusmodi fuerint, usque puniantur, penâ immò recedantur.

XVI. Item statuimus, ut indumenta Monachorum clausa sint, & non sint in colore & figurâ, nec in mentis repr. heniibus, nec sumptuosâ; & recipientes nova, vetera semper reddant Vestituro, pauperibus erogando. Illas quidem vestes, que vulgò balandras & superetos vocantur, & illas robes, & frana, & calcaria de argentea prout computamus. Transgressores autem vestimentis & ornamentis hujusmodi inornatis, per Abbates suos vel Visitatores, qui hæc committunt, auferantur, & si incorrigibiles fuerint, Obsequium suum Obsequium priventur, & claustris regulari r puniantur. Illud autem datum prohibitionum, ne Monachus deor pro visu pecunia, vel vitium, vel occasione hujusmodi abingerit, r. dicit abici; & si cur forte huc usque fuerint assignati, ab eo penitus auferantur. Si quæ verò fuerint legata vel relicta pietatis intuitu, sive communiter, seu privatis, r. dicit totum in communes usus erdat, ne cui dicit occasio propriam retinenda.

XVII. Item statuimus, ne aliquis presumat aliquid defendere consuetudo. Consuetudines verò manifestas, fures, & enormiter preiudiciales à sui Monasterii penitus excludantur, ac in alio dicitur dantur, nec in suis Monasteriis admittantur, nisi communiato consensu Capituli generalis.

XVIII. Item statuimus, quòd si quis ex Obsequiantibus Monasterii, quocumque nomine censatur, quomodocumque reperit ferrum, r. heniens, si tertio correptus non emendaverit, deiciatur ab administratione, & aliter in loco ejus qui dignus fuerit, subrogatur.

XIX. Item statuimus sub eadem penâ, quòd nullus Monachus occasione cuiuscumque ad huiusmodi officii sigillum habeat, nisi tantummodo Abbas & Prior conventuum.

XX. Item statuimus, ut Cellerarius, Vestitarius, & ceteri Officiales domus, qui aliquibus administrationibus prestant intra Monasterium vel extra, quod fuerit triiduum computatus redditibus & expensis, refundant in communem utilitatem Monasterii, prout Abbas decrevit retinendum.

XXI. Item statuimus, ut si moratus, Decanus, Praepositor, Sacrista, Camerarius, infirmaria non committatur de cetero Monachus, nisi proficisci solemus: r. & si quoniam proficisci huc usque administrationes hujusmodi tenentur, si commoiti prohiere naderent, vel ad Sacros Ordines promoveri, secundum sui Superioris provisionem, administrationes possint.

XXII. Item statuimus, ne Abbates & Priors conventuales, & alia, sufficienter necessaria suis Monachis admittant in visu pariter & vestitu, considerata facultate loci, & temporis qualitate.

Et tam ipse Abbas, quàm fratres in viam dirigendi, benedictionem accipiunt in dando & recedendo.

XXIII. Item statuimus, ut Abbates & Priors, qui ad primam dem Capituli non venerint, & calculacionem communitatem non miserint, sint in pane

Velles quales d. dabo.

Prioris pro vel.

Capituli & Priors.

Talis error dicitur in d. dabo.

Nos pariter Abbas & Priors.

Proficisci ad idem Prioratus, Decanus, & cetera.

Monachus pro vel Abbas & Priors.

Quo tan ad dicitur Capituli non dicitur quod pro a modum.

namque duximus & statuendum de consilio Archiepiscoporum, & Relatorum, Baronum, & Militum, quæ ad purgationem hæreticæ pravitatis, conservandam pacem, necnon & terræ quæ neophytæ novimus capeduro.

Statuimus itaque, ut Archiepiscopi, & Episcopi in singulis parochiis tam in civitatibus, quàm extrâ, Sacerdotem unum, & duos vel tres fideles bonæ opinions, vel plures etiam si opus fuerit, juramenti religionis confirmatos, quod diligenter, fideliter, & frequenter inquirant hæreticos in eisdem parochiis, domos singulas, & camera subterraneas aliquâ suspitione notabiles perfructuando, & appensa, seu adjunda in ipsa tectis adicienda, seu quæcumque alia latibula, quæ omnia destrui præcipimus, perquirendo repererint hæreticos, credentes, fautores, & receptatores, seu defensores eorum, adhibita cautela ne fugere possint, Archiepiscopo, vel Episcopo, Dominis locorum, seu Bajulis coramdem cum omni festinantia studente inquirere, ut animarum veritione debita puniantur.

Hoc idem faciant Abbates exempti in locis suis, qui non sunt Ordinarii Domini Terrarum subiecti.

Soliciti etiam sint Domini Duracionem circa inquisitionem hæreticorum, in villis, domibus, & nemoribus faciendam; & circa hujusmodi appensa, adjunda, seu subterranea latibula destruenda.

Statuimus etiam, ut quicumque in terrâ suâ de cætero permittit scienter morari hæreticum, sive propter pecuniarum, sive propter aliam quancumque causam, & fuerit inde confessus, aut convictus, amittat in perpetuum totam terram suam; & corpora suam ut in manu Domini ad fiscoedum inde quod debet. Si autem de scientiâ convictus non fuerit, & probata fuerit negligentia diluosa, vel frequenter in terrâ suâ inveniantur hæretici, vel super hoc sit diffamatus, pœnis legitimis puniatur. Illius domum in qua fuerit inventus hæreticus, diruendam decernimus, & locus, sive ipse fundus confiscatur. Bajulus vero qui semper sit residens in loco, contra quem permissum nisi contra hæreticos valide sollicitus inveniat, & diligens, bona sua amittat, & de cætero nec sibi, nec alii confiscatur.

Ne autem innocentes pro nocentibus puniantur, aut cubent pœe aliquorum calumniam hæreticæ pravitas impingatur, Statuimus ne aliquis credens, vel hæreticus ponatur, nisi per Episcopum loci, vel aliam personam Ecclesiasticam, quæ potestatem habeat, dum fuerit credens, vel hæreticus judicatus. Statuimus etiam, ut quilibet in terrâ alterius possit inquirere, & capere hæreticos, & Bajuli locorum teneantur eis prestare auxilium & favorem, ita quod Bajuli Regni in terrâ Comitatus Tolosani, & aliorum, hoc facere possint: Comes Tolosanus, & alii in terrâ Regis similiter.

Item statuimus quod si aliqui hæretici veteri hæresi sponte dimissa, fuerint ad catholicam fidem reversi, suam recognoscenotes errorem, non remaneant in villâ in qua fuerant conversati, si villa suspecta de hæresi habeatur, sed collocentur in villâ catholica, quæ nullâ sit hæresis suspitione notata. In detestatione quoque veteris erroris duas cruces portent de cætero anterius prominentes, alterius coloris quàm sit vestis eorum, unam à dextris, & aliam à sinistris, nec per cruce aliquis excusetur, nisi habeat Episcopi sui litteras testimoniales de reconciliatione ipsius, nec de cætero talibus officia publica committantur; nec ad actus legitimos admittantur, nisi per Dominum Papam, vel Legatum ab ejsdem latere destinatum fuerint in integrum restituti, in quibus sibi penitentiam competentem.

Hæretici autem qui timor mortis, vel ali-

quâ quicumque causâ, dummodo non sponte deriderint ad Catholicam unitatem, ad agendam penitentiam per Episcopatum loci in muro tibi includuntur cautela, quod facultatem non habeant alios corumpendi; quibus ab illis qui bona eorum tenuerint provideatur in necessariis secundum dispositionem Prælati. Si verbò bona non habuerint, universi tam mares quàm femina; masculi à decimo quarto anno & supra, mulieres à decimo secundo includuntur & Catholicam Ecclesiam, & fidem orthodoxam, quibuscumque nominibus, censentur.

Jurent etiam, quod idem Catholicam, quàm Romana Ecclesia tenet & prædicat, conservabunt, & hæreticos pro viribus persequuntur, & eos bonâ hie intimabunt & manifestabunt. Ne omnia autem omnium virore ac malicia in quâlibet parochia conficiantur; & omnes coram Episcopo, vel coram bonis quibus demandaverit, præsentent juramentum præmissum; & si aliqui absent fuerint, & post reditum infra quindecim dies idem juramentum non præstiterint (quod ex inspectione hominum poterit apparere) suspecti de hæresi habeantur. Hujusmodi autem juramentum singulis biennis renovetur.

Omnia autem itenique ita postquam ad antedicta pervenerint, confessione peccatorum faciant ter in anno proprio Sacerdoti, vel aliâ de voluntate ipsius & mandato, impunctum sibi penitentiam humiliter implerari pro viribus suis; & ter in anno, in Natali Domini, Pasche, & Pentecostæ, Sacramentum Eucharistie cum omni reverentiâ suscipiari; ita quod Confessio Communionem præcedat, nisi forte ob aliquam causam rationabilem ad tempus ab ejus perceptione abstinuerint de consilio proprii Sacerdotis. Soliciti itaque sint Presbyteri circa ista, ut ex nomine inspectio cognoscant (sicut superius est expressum) utramque fidei aliqui qui communicare subfugerint; nam si qui à Communione nisi de consilio proprii Sacerdotis abstinerint, suspecti de hæresi habeantur.

Prohibemus etiam ne libros veteris & novi Testamenti laici permittantur haberi, nisi foret falsitatem, aut brevissimum pro divinis officiis, ac Horas Beate Virginia aliquis ex devotione habere velit; sed ne præmissos libros habeant in vulgari translato.

STATUIMUS etiam quod quicumque fuerint de hæresi infamati, vel suspitione notati, officio medici de cætero non utantur.

Cumque aliquem infirmum de manu sui Presbyteri sacram Communionem contingerit recipere, adhibeatur ei diligens custodia usque in diem obitus, vel convalescentie, ne hæreticus aut de hæresi suspectus ad ipsum infirmum habere possit accessum. Cum ex accessu talium intellexerimus nefanda & enormia plures contagisse.

Cum verbò aliqua voluerit condere testamentum, hoc faciat sub testimonio sui Presbyteri, vel alicuius Ecclesiasticæ personæ, si proprius non possit habere Sacerdotem, adhibitis bonæ opinionis viris, quos ad hoc voluerit accedere; & testamentum aliter facta vigorem non habeat, nec alicujus sint momenti.

Inhibemus etiam ne Prælati, Barones, Milites, seu quicumque Domini terrarum, hæretici, vel credituribus eorum, Bailivati, seu administrationes terrarum suarum committant; sed nec eos aut etiam aliquos infamatos de hæresi, vel quos credant de hoc esse suspectos, in suâ familiâ, vel suo consilio habere, vel retinere præsumant. Illos autem debent pro infamatis habere, contra quos publica fama clamet, vel quorum de diffamatione apud bonos &

Quarto anno huiusmodi pœne hinc mittentur ac prælatum juramentum

CAP. III. Ceteri inquisitionem ter in anno faciendâ, & in diebus festis hæreticis in mensibus

CAP. IV. In his actibus intransmissis.

CAP. V. Qui hæresis suspicionem suspicent animum medicum non accuset. Graviter accipiantur maxime est adhibenda diligentia.

Quæ in confessione testimonio requiruntur.

Nulla hæreticus, nec hæretici cogniti, officia committenda.

graves coram Episcopo loci legitime etiam constitucione consistat.

OMNIA privilegia Ecclesiarum, & libertates earum, & reliquarum domorum, invalabiliter precipimus conservari. Unverſi etiam de bonis & proventus suis, non deductis expensis, Ecclesiam integre decimas, & primitias solvere teneantur, præscriptio, seu consuetudine aliqua non obstante: nec quascunque exactiones laici exigere vel extorquere possunt.

Clerici quoque non talliantur occasione etiam hereditatis, etiam per successione in obvenit, nisi sint mercatores vel mercatorum. Sed si per successione hereditariam aliqua possessio feudalis, seu etiam censualis ad eorum manus devenit, pensiones, & onera ipsi in posterum annexa solvere teneantur. Aliis à tallis & aliis exactionibus omnino liberi sint & immunes. Item precipimus quod Clerici, & etiam Religiosi, & quilibet peregrini, & milites cum rebus armorum immunes sint omni pedagio, nisi fuerint mercatores: sed nec ab ipsis aut quibuscumque aliis personis, pedagia, gaidagia, seu alias exactiones quascunque laici exigere, vel extorquere possunt, nisi ea que ab antiquo Regum, vel Imperatorum, vel Principum concessione præbaverint esse concessa, vel eis antiqua consuetudine introducta. Quod si atqueferre noverint, per Duceſanum loci censurâ quâ convenit, desistere compellantur.

Hi autem qui pedagia recipiant, talliter in districtu suo stratas studeant custodire, quod damnum aliquod transientes non sentiant, vel violentiam aliquam: & si forte aliqui in districtu eorum damnum incurrent, dummodo non sit guerra commissa, & de die viatoris incedant, ipsi ad damni restitutionem integre teneantur, ad hoc per superiorum etiam si necesse fuerit, compellendi.

Homines autem Ecclesiarum, vel Ecclesiasticorum virorum, laici talliter, vel in eos exactiones aliquas facere non presumant; nisi forte ab eis possessiones habere noverint, & tunc etiam temperate ad faciend, considerato nihilominus possessionum quas ab eis tenent, valore. Ecclesiæ autem, & viri Ecclesiastici, eodem jure uti possunt circa homines laicorum.

Si quis autem quemcumque Clericum, etiam si tantam primam consuetam habuerit, pro quocunque crimine vel aliquo quolibet causâ captum detinuerit, huc infinet statim Presbytero loci, ut per eum significetur Episcopo, & acquiescat ab Episcopo, vel Archiepiscopo, seu mandato ipsorum capitulum Clericum sine dilacione restitui: & per eum eandem pars exigentem judicetur. Quod si facere distulerit, denunciatur excommunicatus, & per superiorem dominum ipsam restituere compellatur.

ITEM statuiamus et parochiam, domus & domina consilii domus, Dominicis & festis diebus, in quibus ab operibus cessandum, teneantur ad Ecclesiam venire, audiant vicem ex integro divinum officium, & predicationem, nec recedant inde donec Missa compleatur omnino. Quod si alter aliorum abiens fuerit extra villam, vel aliquo causâ rationabili præpeditus, alter saltem teneatur venire: quod si non fuerit, dummodo sine in villa presentes, nulla infirmitate, seu aliqua rationabili causâ detentus, duodecim denarios Turonenses solvere quilibet teneatur: quorum medietas sit domini villæ, & alia medietas Sacerdoti & Ecclesie. Sabbato etiam circa Vesperas ob reverentiam Beatæ Virginis Ecclesias suas cum devotione visitare procurant.

Dies autem festivos dicimus sicut in Canonibus continetur, Natale Domini, sancti Stephani, sancti

Joannis Evangeliste, Innocentium, & S. Sylvestri, Circumcisionem Domini, Epiphaniam, Purificationem, Annuntiationem, Assumptionem, & Nativitatem Beatæ Virginis, sanctum de m. Pasche, cum duobus sequentibus diebus: item Rogationibus tribus diebus; idem Pentecostæ cum duobus sequentibus diebus, Inventionem & Exaltationem sanctæ Crucis, Natale sancti Joannis Baptiste, sanctæ Mariæ Magdalene, sancti Laurentii, sancti Marci, sancti Nicolai, Dedicationem sancti Michaelis, Dedicationem cujuscumque Oratori, & festivitatem cujuslibet sancti in cujus honore constructa est Ecclesia: item omnem diem Dominicam. In his itaque diebus secundum Canones, & antiquam consuetudinem, est ab omni opere sciendum, & etiam in aliis festivitibus pro locorum veteri consuetudine, prout Prelatus iudicaverit. Hujusmodi autem festivitates debent Sacerdotes populo suo annunciare quolibet die Dominicam in Missa.

De pace statuimus & precipimus, quod omnes à decimo & quarto anno, & supra, jurent servare pacem: & si quis monitus à Duceſano vel per litteras, vel per nuntium ejus, infra quinquem dies jurare noluerit, ad id cogatur per censuram Ecclesiasticam, & ipse sit extra pacem, & homines sui si ei fuerint; nec aliquis qui sit in pace teneatur ei in aliquo respondere; ipse autem de contumaciis respondere cogatur. Illud autem juramentum de conservatione pacis de transito in transiitum renouetur.

Si aliquis pacem frangerit, vel moverit guerram, nisi monitus infra quinquem dies emendat & damna restituat, excommunicatur, & extra pacem sit, & tota terra faciat ei & tota terra sine guerram, & expugnetur sine in castro, sine in civitate, sine in nemore, & homines sui similes, nisi ipsam cum aliis impugnaverint, non ubi fideles quam et primo fuerunt. Ceterum locum etiam in quo se receperint, sine habitates nihilum & pedatum, ut nec nocere possit aliis, nec alii sibi prodesse: nec recipiatur ad pacem donec emendet, & reficiat omnes expensas & damna.

Si verò captus, publicetur bona ipsius; & si qui bona ejus habuerit, pro valore eorumdem bonorum damnum restituat, & de persona ipsius faciat dominus superior quod debuit. Si ipse autem illi auxilium dederit, consilium, vel favorem, vel ipsam receptaverit cum prædâ, vel etiam sine prædâ, nisi monitus infra diem sibi præfixam emendaverit, penâ simili punietur. Consanguineorum parentes ipsius teneantur jurare quod ei non præstarent auxilium vel favorem, sed ei, sicut & alii, faciant vivam guerram: quod si facere recuserint, in manu Domini sint ipsi & bona ipsorum. Si movens guerram, vel pacis violator ad mandatum redire noluerit, firmiter, vel sacramentum solum non recipiatur ab ipso, sed pignora, vel obides, vel persona propria in bonâ custodia teneatur, donec emendaverit competenter. Si verò aliqua sua castra vicina illi, qui pacem frangerit, si illi qui sacramentum pacis procurant ea munire voluerint contra illum, sine difficultate tradantur, & ipsi generâ simit in eodem statu domus ea restituere teneantur, donec emendaverit competenter. Hoc idem de castris pacis est observandum.

Item si is qui guerram movet damnum intulerit, vel prædam abduxerit, villæ, vel Castra, pro quorum tenentium transiitum fecerit, damna restituat, nisi pro posse eum arrestaverit, & prædam defenderit, vel clamaverit, & iniquus fuerit bonâ fide. Si autem de prædâ hujusmodi scienter emerit quis, et cujus est prædâ sine pretio restituit, & tantumdem

Cap. VIII
De pace servanda præmissorum præstandam

Violatores pacis quibus penis obnoxietur.

Cap. VI
De libertatibus Ecclesiarum Decimis solvenda.

Clerici Nobilitate arbitrii sui immunes

Tributorum tota rebus publicis taxantur.

Clericorum sumis seculari non imponantur.

Clerico criminis suo ab Episcopo damnatus parca largienda.

Cap. VII
Dies Domini & festi interdicte laici exeatent de viciis officis.

Syllabus festi dicitur.

AR. A. 46.	fecer omnibus; quia alius alio infirmos, sed juxta sententiam Añonum Apostolorum, <i>Prout anteaque opus fuerit.</i>	Singulis septimanis Capitulum teneatur die & hora quæ Magister domui videtur expedire.	XXI.
V.	Si quis ingredi domum voluerit, per annum probabitur in habere fecerit, & anno peracto si domus ei placeat, vel talis fuerit ejus conversatio, quod non debeat reprobari, in Congregatione fratrum recipiatur.	Privatas disciplinas singulis singulas accipiant in hebdomada: nullus autem amplius præsumat accipere, nisi de voluntate Magistri.	XXII.
VI.	Autemq̄ induitur habet Religionis illius, jurabit quod nec per se, nec per alium dederit, aut promiserit, aut indebitum servitium fecerit, per quod situs domus ingreditur speraverit obtinere.	Magister Capitulum tenens, omnes sese invicem proclamant zelo iustitæ & fraternæ dilectionis affectu. Si quis autem clamorem in se factum deprehensus fuerit agere ferre, in sequenti Capitulo à deprehensore clamatus, saper hac offensa graviter puniatur.	XXIII.
VII.	Convivium, quod in ingressu fieri solet, nullus quasi debitum exigat, sed us ejus qui recipitur arbitrio relinquatur.	De criminibus & offensa Magistri extra Capitulum tractabitur.	XXIV.
VIII.	Unus ex Presbyteris eligatur in Magistrum communi assensu Capituli, vel partis sanioris, eus omnes obediant in Christo. Ipse verò magister nihilominus domino Episcopo in omnibus tamquam Christo teneatur obedire.	Qui secreta Capituli revelare presumpserit, super hocque convictus fuerit, excommunicatur.	XXV.
IX.	De consilio Magistri & partis sanioris procurator exteriorum, sive vir, sive mulier eligatur, & numerus custodiat; si tamen idoneus vel idonea, aliquis alia persona eligatur ad hoc idonea.	Excommunicati tales esse putant. Ad terram comedet panem & aquam cum solo pulmento, donec ad voluntatem Magistri super hac offensa satisfecerit. Nullus cum eo loquatur, nisi qui se servaverit, & qui pro necessitate corporis & animæ ad eum missus fuerit.	XXVI.
X.	Similiter de consilio fratrum Magister unam de Sororibus infirmas quam videtur magis idoneam & honestam, que præsit sororibus & ancillis, & eas ordinet ad servitium pauperum & disciplinet; & hac poterit loqui in mensa de necessariis cum silentio.	In accipiendis disciplinis que pro culpis infligentur, iste servabitur ordo; si Presbyter fuerit vel Clericus, eorum omnibus Presbyters & Clericus puniatur. Laici vero eorum omnibus fratribus tantum. Si vero Soror fuerit, ducatur scortum eorum cum suis sororibus, omnibus viris expellis disciplinanda.	XXVII.
XI.	Computabitur autem facta in anno de expensis & receptis omnibus coram Magistro & consilio domus.	In Capitulum non veniant decrepiti & idiotæ, nisi de iussu Magistri.	XXVIII.
XII.	Magister & procurator nihil grande agant nisi de communi consilio domus, utpote hereditatem vendent, castræ, seu alienent, seu quempiam suum fratrem vel sororem recipere.	Confessiones sanorum in loco eminentiori templi ab ortu solis usque ad occasum recipiantur.	XXIX.
XIII.	Quicumque horas Canonicas noverit, sive Clericus, sive laicus fuerit, sive horis statutis persolvat, & maxime sacerdotes: nam cum a potere de statutis horis ad consilium Magistri dispensari. Qui verò noverit horas beatæ Virginitatis Mariæ eas decantet. Qui tantum fuerit septem psalmos penitentiales, eas pariter decantet, &c.	Viri & mulieres separatim dormiant & recubent; nec liceat viris ingredi habitacula Sororum, nec liceat mulieribus ingredi habitacula virorum sine teste à Magistro sibi assignato.	XXX.
intra in nom. s. b. d. m. s. s. s. s.	Hoc autem caveatur omnino, ut nullus dum psalle interruptis orationem suam; quod si fecerit, super hoc confiteatur.	Viri in brachiis & camillis dormiant, mulieres in camillis.	XXXI.
XIV.	Provocatur autem ut in tempore probationis qui nesciunt, dicat <i>Pater noster, Credo in Deum, Assisteret mihi Deus, & Ave Maria.</i>	In Dormitorio Sacerdotum nullus dormiat extraneus, nisi qui Sacerdos vel Clericus fuerit, & bonæ & honestæ opinionis. In Dormitorio verò fratrum Clerici & Laici dormiant, de licentia tamen Magistri.	XXXII.
XV.	Pro singulis fratribus & sororibus defunctis singuli sacerdos domus tres Missas persolvant; quilibet Clericus unum psalterium decantet; qui tantum fuerit <i>Ad miserere mihi Deus</i> , quinque decantabit; qui verò tantum <i>Pater noster</i> noverit, centum quinque decantet.	In Dormitorio Sororum nullæ nisi Converse dormiant.	XXXIII.
XVI.	Nullus in Oratorio domus loquatur, nisi de his que ad officium Ecclesiæ pertinent, & cum extra neis parca; & in Ecclesiâ sic semper iamen ante Corpus Domini.	Antequàm infirmus recipiatur, peccata confiteatur, & si necesse fuerit religiose communicetur; postea ad lectum ducatur, & ibi quasi Dominus domus quotidie antequàm Fratres comedant eucharistiæ relictatur, & quicquid in ejus desiderium venerit, si tamen inveniri poterit quod non sit contrarium ei, secundum posse domus ei quaeratur, donec sanitate restituerit. Et ne quis sanatus testatus pro nimis festinâ recessione recedens patiatur, septem diebus in domo sanus, si voluerit, sustentetur.	XXXIV.
XVII.	Post Completorium nullus in Dormitorio loquatur, nisi Magister vel Magistra, vel eius ipsi præceperint, cum hospitibus.	Infirmi nunquam sint sine vigili custodiâ. Infirmarum domus segregentur, ita ut Presbyteri propriam habeant, Converse suam sicut Sorores; quoniam cum infirmarum secundam dispositionem Magistri custodiam habeant, & ministrabunt eis prout cuicque opus fuerit.	XXXV.
XVIII.	Ad Matutinas omnes volumus interesse, nisi quem infirmitas excusabit: qui tamen abfuerit, hoc in sequenti Capitulo fatebitur.	Domiccâ die, & die Martis, & die Jovis temporibus oportunitatis catinibus poterunt veli tam Fratres quam Sorores. Si autem solemnitates Dominicæ Nativitatis, vel Circumcisionis vel Apparitionis, vel B. Virginitatis Mariæ, aut omnium Sanctorum, vel Patroni Ecclesiæ, vel Dedicationis ejusdem secundâ vel quartâ feriâ evenierint, poterunt vesperi carnibus: alis diebus communiter à carnibus abstinere.	XXXVI.
XIX.	Omnes sub uno tempore cubium tant. exceptis hi qui variis deputantur officia; similiter de dormitorio non exeant nisi sub eodem tempore.	XXXVII.	XXXVII.

teceptum in pauperum & infirmorum esse dignificatur inuita. Sub habitu religiosi velamine non viuent, nullam tamen ibidem regulam haberent, vel aliquis ordinis observantiam debet profiterentur: quare nobis fuit humiliter supplicatum, ut cum plures testem domus ipsius ad observationem institutionum Regularium ceterarum domorum suarum conuenirent desiderarent se adstringi, et eisdem predicta domus in spiritualibus simul & temporalibus plurimum succiperet incrementum, provalere sibi super hoc paternam sollicitudinem curamus.

Et propter dilecti nobis in Christo GABRIELIS BELVACENSIS ARCHIDIAconi, & FRATER VINCENTII SUBPOTRI domo Fratrum Predicatorum Belvacensium, quosvis vices nostras commisitibus in hac parte, summurum de circumspectionis eorum industria plenam in Domno sanctam oblatantes, iuxta mandati plenam tenorem accedentes ad locum, & habentes pre oculis solam Deum, in inquisitio re veritate diligentibus & inveniunt, requirito nihilominus consensu Fratrum atque boerum omnium, & obtemo, consideratis inique circumstantiis, que circa hoc fuerant attendende, statuerunt ibidem vice nostram regentem observantiam que in domo DEI NOVIMENTI provide fuisse sollicita instituta. Verumtamen quia vinum novam in utraque veteres nullum facie perit, & genus novus at radis alius veteri quandoque peiorum scilicet facit, ipsis predictis Fratribus atque Sororibus prudenter motem gredientes, ne novitas eos adteritas nimia deterreret, ad ipsorum petitionem habitum suum primitium, ut prope Religiosis honestati jam ferè factis congruentem & consensum, paucis tamen in melius prout illis expedire visum est immutatis, eisdem requirant. Ipsius autem Regulæ tenor quem ex omnium consensu spontaneè susceperunt, talis est:

- I. Deum timere, & mandata eius observare, *Et. ut supra in statuta Nostri Amantissimi n. 1. & seqq.*
- II. Et non distat aliiquid propriam, *Et. ut supra n. 4.*
- III. Si quis ingredi Domum voluerit, *Et. ut supra n. 5. 6. & 7.*
- IV. Unus ex Presbyteris eligatur in Magistrum, *Et. ut supra n. 8.*
- V. De consensu autem Magistri & partis sanioris Capituli procurator exteriorum, *Et. ut supra n. 9.*
- VI. Similiter de consensu Fratrum Magister unam de Sororibus instituat, *Et. ut supra n. 10.*
- VII. Computabitur autem semel in anno ad minus de expensis & receptis omnibus coram Magistro & Consilio Domus.
- VIII. Magister & Procurator nihil grande agant, *Et. ut supra n. 12.*
- IX. Quicumque horas Canonicas noverit, *Et. ut supra n. 13.*
- Qui tantum septem Psalmos Peritotociales, eos decantent pro matutinis. In principio antequam incipiat septem psalmos illos, dicit *Pater noster*, & *Item in advenitum cum Gloria Patri*. In fine vero septem psalmorum dicit *Kyrie eleison*, *Christe eleison*, *Kyrie eleison*, & *Pater noster*; & in fine Dominiæ orationis, scilicet *Pater noster*, per Dominum nostrum JESUM CHRISTUM Filium unum. *Domine exaudi orationem meam*; *Benedicamus Domini*, *Fidelium anima*. Qui vero tantum noverit *Adversere mei Deus*, pro eisdem horis septies decantabit eodem ordine quo septem psalmi perfolvantur; pro ceteris vero sex horis, *Adversere mei Deus* semel dicatur eodem ordine quo supra. Qui autem noverit tantum orationem *Domini*, pro matutinis dicat viginti quoque, & totidem *AVE MARIA*; pro ceteris vero sex horis septem ordine supra dictis; & in premitant ad Matutinas & ad Primas & ad

Completorum *Credo in Deum*.

Hoc autem caveatur, *Et. ut supra n. 14. & 15.*
Pro singulis Fratribus & Sororibus defunctis, *Et. ut supra n. 16.*

Nullus in Oratorio domus loquatur, *Et. ut supra n. 17. & 18.*

Ad Matutinas omnes volumus interesse, *Et. ut supra n. 19.*

Omnes sub uno tempore cubitum eant, *Et. ut supra n. 20.*

Singulis Septimanis ad minus Capitulum teneatur, *Et. ut supra n. 21. 22. 23. & 24.*

Qui secreta Capituli revelaverit premissis, *Et. ut supra n. 25. & seqq.*

Confessiones sanorum, *Et. ut supra n. 29.*
Viri & mulieres separatim dotantur & reficiant, *Et. ut supra n. 30. & seqq.*

Antequam inhiemus recipitur peccata confitentur, *Et. ut supra n. 34. & seqq.*

Infirmarum domus segregantur, *Et. ut supra n. 36.*
Domus die, & de Martis, *Et. ut supra n. 37.*

In Conventu pulmentum, *Et. ut supra n. 38. & seqq.*

In Refectorio quotidie sacra lectio, *Et. ut supra n. 41.*

Nullas cinctas habeat vestimenta, exceptis cappis de choto & almuchs de sergio quibus in Ecclesiâ Sacerdotes utantur. Nullus quoque Frater aut Soror pellibus silvestribus induatur; Fratres habeant scapularia longa, tunicas clausas ante & retrò; Sorores autem vela nigra grossa; poterunt etiam habere succas talares aliquantulum longas ad ministrandum pauperibus. Quicumque novis vestimentis vel calcamentis accipere voluerit, reddat vetera.

Nemo de domo exeat nisi de licentiâ Magistri, vel ejus qui in loco ipsius erit; nec in villa comedat nisi de licentiâ ejusdem. Extra villam nullus Fratrum & Sororum exeat sine cappâ, & sine comite à Magistro sibi designato. Cum scapularia nemo exeat ultra destinatos terminos à Magistro.

Magister in supradictis observantibus cum Fratribus & Sororibus ad tempus poterit dispensare cum viderit eis expedire, *Et. ut supra n. 46.*

Si Frater vel soror in Fratrem vel Sororem manum mittit, *Et. ut supra n. 47. & 48.*

Si Frater vel Soror proprietatem habuerit in morte sua, *Et. ut supra n. 49.*

In omnibus autem supra dictis Ordinario licet ad petitionem illius domus prout expedire viderit addere, subtrahere vel mutare. Ut ergo Regula hæc predicta in dictâ domo valeat in perpetuum ab omnibus observari, auctoritate quâ fungimur eisdem confirmamus. Et ut nunquam in posterum hujus facti memoria oblivioniis rubiginis deleatur, presentem paginam sigillâ nostrâ munimine roboravimus. Adm. anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo sexto, mensis Septembris. *Sigillatum in cera rubrà super duplice consâ.*

Diploma JOHANNIS Papa XXII.

JOHANNES Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Magistro & Fratribus, & dilectis in Christo filiabus Sororibus Domus Dei Belvacensis, Ordinis sancti Augustini, saltem & Apolliticam benedictionem. Dam levamus in circuitu oculis nostris, & gregem Dominicum nobis licet immeritis divinâ dispositione commissam undique juxta Pastoralis officii debitum mentis acie contempnamur, vigorem quantum nobis ex Alto permissit curam impendimus, ut cultores vinee Domini sic cultu

salutis intendant, quod eadem vinea **Polites** diffusis extendens, salutarium producat fructuum uberitatem; & licet circa singulos cultores hujusmodi perlonas videlicet Ecclesiasticas, Apostolica sollicitudo versetur, erga tamen viros religiosos qui contemplationi consertunt, mundanis religatis illecebent, friventer invidiant, & per vix studio sine intermissione delinunt, eo propensior nos decet sollicitudinis diligentiam habere, quo ipsi ejusdem cultus vinee speciosius deputantur, eoque præsertim quorum novella plantatio fructus offert acceptos, & acceptiores suo tempore reponitur.

Exhibita siquidem nobis vestra petitio continebat, quod vos olim in primâ Domûs vestra Belvacensis institutione regulam non habentes, per bonæ memoriæ **ONONEM** Episcopum Tullianum tunc in partibus illa Apostolicæ Sedis Legatum, ad petitionem vestram certa regula data esset & concessa, ut quâ inter cætera ab Episcopo prædicto disposita, sed ab alio de mandato ejus, fuit ad petitionem inuilem loci Ordinario coacta potestas addendi, subtrahendi, vel mutandi regulæ prædictæ prout videretur eadem; postmodum verò propter importunitatem Magnatum & aliorum potentium in dictâ domo ponere & recipi sœcè amicos & familiares eorum, per quos dissipabantur quàm plurimum bona innumera domus prædictæ concessa, per bonæ memoriæ **SIMONEM** Episcopum Belvacensem primò, & deinde per venerabilem Fratrem nostrum **JOHANNEM** successorem ipsius Episcopum Belvacensem, fuit de Magistri Fratrum & Sororum domus ipsius, qui tunc erat, consensu, voluntate & assensu providè ordinata atque statutum pro divino servatio singulis diebus & noctibus in domo prædictâ celebrando, innumis prælati servatio impediendo, atque domus prædictæ & bonorum ejusdem cultuâ, quod in domo eadem undecim Religiosi tam Presbyteri quàm Laici, & decem Mulieres religiose de cætero tantummodo fuerint, ac hujusmodi numerum per dictos Ordinarios sub excommunicationis & anathematis penâ Fratris & Sororum dicte domus, de consensu unanimo eorumdem in junctum fuit invidiabiliter observari, prout in litteris super his concessis plenius dicitur contineri.

Nos itaque vestris supplicationibus inclinati, ordinationem & statutum hujusmodi rata & grata habentes, ea de Fratrum nostrorum consilio & certâ scientiâ, auctoritate Apostolicâ confirmamus, & presentia Scripti patrocinio communitus, jure tamen casuque in Christo tibi nostro, **PHILIPPI** Regis Franciæ illustris, si quod habet in domo prædictâ, & consuevit aternis semper salvo. Nulli ergo hominum liceat hæc pagine nostre confirmationis infringere, vel eis ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Avinionæ 14. Kalendas Januarii, Pontificatus nostri anno quarto; & *super plurimum habetur* **JOHANNES** Papa XXII.

Littera JOHANNIS Episcopi Belvacensis.

IN nomine Domini Amen. Univerfis præsentis litteras inspecturis, **JOHANNES** permissione divina Belvacensis Episcopus, Salutem in Domino. Cum inter nos, nostrum & Ecclesiam nostram Belvacensis nominis ex una parte, nec non Magistrum, Fratres & Sorores Domus, Dei Belvacensis ex alterâ, certa esset materia questionis super eo quod dicti Magister, Fratres & Sorores dicebant & propone-

bant se fore personas religiosas, Collegium & certam regulam habentes; & sic electionem Magistri seu Gubernatoris, quoties opus esset, in dictâ domo habere debere, nec non receptionem & approbationem Fratrum & Sororum in domo prædictâ recipiendorum, & correctionem & punitionem Fratrum & Sororum dicte domus ad eos pertinere, & super præmissis se esse & fuisse in possessione competentis; nobis in contrarium dicentibus, videlicet quod carente dictâ domo Magistri seu Gubernatoris, ad nos pertinerebatur militare & ponere in eadem Magistrum & Gubernatorem, & quod ad nos pertinerebatur receptio Fratrum & Sororum dicte domus, ac cognitio, punitio & correctio eorumdem, & nos super his esse & fuisse in possessione competentis. Super quibus inter nos & ipsos dno fuit dicta questio ventilata, adeo quod super præmissis hæc inde fuerint tradita articuli, & eisdem responso subsequens, testes producti, jurati, auditi & diligenter examinati, ac eorum depositiones publicatæ; ex quibus cum diligenti consilio fuimus informati, quod ad Fratres & Sorores dicte domus competat electio Magistri eorumdem, ac cognitio, correctio, & punitio Fratrum & Sororum dicte domus secundum regulam eorumdem, nec non receptio & approbatio Fratrum & Sororum ipsorum in habitu seculari per annum.

Quapropter nolentes ipsos seu domum eorum litigatorum anfractibus fatigare, sed potius ipsos tantquam filios nostros in suis juribus defendere; Volumus, consentimus, & etiam cum dictis Magistro & Fratribus concordamus, & declaramus, quod dicti Magister, Fratres & Sorores imperpetuum habeant electionem Magistri dicte domus secundum regulam eorumdem; quo electo, eum nobis & successoribus nostris imperpetuum præsentare tenebuntur. Item quod quod habeant in futurum receptionem & approbationem Fratrum & Sororum recipiendorum in domo prædictâ, de cætero in habitu seculari usque ad annum, quibus approbatus post lapsum anni, nobis & successoribus nostris imperpetuum præsentabunt, & de receptione eorumdem nostrum, & successorum nostrorum qui pro tempore fuerint, requirere assensum. Quoties Fratrum & Sororum dicte domus delinquentium correctionem & punitionem secundum regulam eorumdem habebunt. Quæ omnia in præsentia publici Notarii subscripti, & testium infra scriptorum ad hoc vocatorum, volumus & convalidamus, volumus & concordamus informatione de his prædictis diligenti, & in hæc publicam formam redigi per Notarium infra scriptum, quam sigilli nostri usû cum subscriptore dicti Notarii, fiximus appensione muneri. Actum in nostro manerio Episcopalis Belvacensis, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo septimo, die ultimâ mensis Martii, Indictione undecimâ, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris ac Domini Domini **JOHANNIS** divina providentiâ Pape vigesimi secundi anno duodecimo; presentibus discretis viris Magistro **THOMAS** Rebouris Officiali nostro Belvacensis, & **ELMARIO** de Laigny in nostrâ curiâ Advocato, vocatis ad hoc testibus specialiter & rogatis.

Et ego **RADULPHUS** dictus de Janzy, Sneslionensis diocesis Clericus, publicæ auctoritate Apostolicæ Notarius, præmissis & declaratis in loco prædicto præfati fui cum testibus supra scriptis, hoc Instrumentum scribi feci aliis legitime impeditis, me eisdem subscriptis, signumque meum, solum unum cum sigillo dicti Reverendissimi Patris apposui rogatus in testimonium præmissorum.

S T A T U T A

Sive Constitutiones Ecclesie Lugdunensis.

NOS PHILIPPUS Dei gratia primus Lugdunensis Ecclesie Electus, Notum facimus universis presentes litteras inspecturis, quod oblati nobis in scriptis ab A. Decano & Capitulo dicte Ecclesie nostrae quibusdam STATUTIS seu CONSTITUTIONIBUS Ecclesie memoratae cum eisdem piis & laudabilibus inventimus, ad instantiam & requisitionem dicti Capituli eas approbamus & confirmamus, precipientes eas inviolabiliter custodiri, easque sub sigillo nostro & Capituli de verbo ad verbum inferticimus in hunc modum:

I. Statutum est ut omnes Canonici in sua institutione jurant, quod servent Statuta & Consuetudines Ecclesie, & permutationem Comitis Forensis: & quod nullo modo consentiant ut terra Ecclesie in commutationem Fratrum Deo & sancto Stephano in praejudicium personarum servientium abstantur. Et quod nulli dentur, nisi Clericis in eadem Ecclesia continuis residentibus. Et quod nullus admittatur in Canonicalem societatem, nisi illa iuraverit.

II. Jurata etiam quod in nullam Clericorum de corpore Ecclesie manus injiciant violentas, vel in habitationem, aut familiam ipsius.

III. Jurant etiam quod elemosinam pro posse suo adimplerunt.

IV. Pro residentibus autem habetur, qui procuracionem continuam in propria domo vel aliena fecerit, & in Ecclesia fecerit septimanam. Alii vero qui de bonis Ecclesie tantum non habent, quod procuracionem facere tenentur secundum statuta Ecclesie, & habeat certum habitum proprium vel alienum, & in Ecclesia faciant septimanam, & pro majori parte anni servent in proprio, pro residentibus habetur.

V. Sunt autem in eadem Ecclesia majores Canonici, & alii minores Praebendarii: & iterum duodecim Capellani, quorum nullus in sua institutione percipit beneficium temporale, praeter quam quocumque cum Rectorum distributionem.

VI. Bona vero Canoniorum cedentium vel decedentium in commune reservantur, donec tantum de bonis vacaverit, quod inde possit commodè fieri divitiis inter Fratres.

VII. Statutum est, & perpetua inhibitione firmatum, ne successiones in ipsa Ecclesia de cetero fiat, & ne Rectoria in divisione terrarum alicui in beneficium assignetur.

VIII. Item statutum est & juramento firmatum, ut Canonico habenti in ipsa Ecclesia ccc. solidos redditus, si de vaalioribus fuerit, nihil amplius in divisionibus faciendis de cetero detur, nisi usque annum ad complementum reddituum praedictorum convivium continuum fecerit, & perveverit. Si vero de minoribus fuerit Castellanus, habens ab eadem redditus viginti libras, supra dictae subjacet obnoxius conditionis. Si autem de majoribus fuerit, videlicet Comitibus, Ducibus, sive Baronibus, habens ab ipsa Ecclesia redditus triginta libras, praefatae conditioni subjacet. Hoc item statutum est de praebendis si vii. libras in redditibus ab Ecclesia habuerint: & de duodecim Capellanis si centum solidos in redditibus habuerint, quod videlicet nihil amplius percipiant nos infra annum ad complementum reddituum praedictorum, convivium continuum faciant & perleverint.

Item statutum est, ut Canonici, & omnes alii qui in ipsa Ecclesia habent praebendas, si ad scholas profecti fuerint, quamvis ibi studere voluerint, plenam & integram Rectorum praebendam habeant, nisi tales fuerint, qui ab ipsa Ecclesia xv. libras redditus sint consecuti, quibus praedicta non erit concessa praebenda.

Statutum est, ut Decanus, & Custos sancti Stephani, Sacrista, & Magister officium Presbyterorum, & Archidiaconus officium Diaconi sustant, postquam fuerint officia dignitatum adepti.

Item statutum est, ut nullus in numero duodecim Sacerdotum admittatur, qui Ecclesiam habeat vel tenet per se, sive per vicarium perpetuum vel temporalem: & eo ipso quod in praedicto numero admittatur, amittat Ecclesiam, si quam habet, & patronus illius Ecclesie de ea statim valeat ordinare: & si postea Ecclesiam receperit, eo ipso videtur renuntiasse capellaniam nostram.

Statutum est de morantibus, ut redditus suos a tempore mortis suae usque ad annum percipiant. De transeuntibus vero ad Religionem, idem est constitutum. Quod si in Archiepiscopum vel Episcopum aliquis fuerit promotus, redditus suos & Personatum amittat, postquam dignitatem illam pleno jure fuerit allegatus.

Uti persone duo Personatus non concedatur. In Rectoria cibaria & denaria, qui pro cibariis dantur, aequaliter dividantur.

Electus ad sacros Ordines, a quibus eligi debet quadragesima die ante ordinationem vel eo amplius praemortuus, si tempore contemlerit, donec satisfactus in Choro & Rectorum non recipiatur.

Supra Chorum antequam Subdiaconus fiat, nullus recipiatur: & ante nec vocem habet in Capitulo, nec aliquid percipit in divisione terrarum. Capiti autem aliquis levandus fuerit supra Chorum, habito super hoc tractatu in Capitulo & licentia obtenta, si fuerit de deatro choro levatur a Praeceptorum, si de sinistro fuerit, a Cantore. Ordo Diaconatus levat omnes Canonici supra Chorum, & quatuor de praebendis Ecclesie scilicet Dapudrum, Praeceptorum, Pincernam Rectorum, & Magistram Scholarum. Ordo Sacerdotatus levat omnes supra Chorum.

Item in Choro Lugdunensis Ecclesie nullus admittitur, nisi de legitimo matrimonio natus, nec qui de Religione exierit. Nullus etiam Clericus admittitur, nisi habeat dominum de Ecclesia, in casu domo continuè proceuerit, qui a domino suo per se vel aliquem de Clericis suis per ipsam presentandus est Ecclesiae sanctae Crucis, & ibi debet per duos menses vel amplius deservire. Postea vero Ecclesiae sanctae Stephani debet praesentari, & ibi per quatuor menses ad minus deservire. In quibus duabus Ecclesiis, videlicet sanctae Crucis & sanctae Stephani, quae contiguae sunt majori Ecclesiae, & officia sua inchoant simul cum ea. Per dictos vi. menses debet instrui in modo legendi, psallendi, cantandi, supplicandi, intrandi, & egrediendi, & alia pertinentibus ad Ecclesiae religionem. Postmodum vero introducitur in majori Ecclesia per Cantores ejusdem Ecclesiae & Magistram, quibus est praesentandus.

Post quantum usque primi psalmi capitulibus bene vel officii nullus debet intrare Chorum, nisi in diebus, qui non habent Invitatorium: scilicet in Epiphania cum suis octavis, de Comae Domini, Parasceves, & Sabbato sancto, in quibus ad totum primam psalmum matutinum potest intrari. Postquam autem intraverit, non debet ibi sedere conjunctumque sit dignitatis vel ordinis, nisi dum leguntur

IX.

X.

XI.

XII.

XIII.

XIV.

XV.

XVI.

XVII.

XVIII.

ANNO 1191.

Ex Membranis D. 427. r. 10.

lectiones & responsoria, & officium mortuorum, nec aliqua occasione debet exire nisi sanguinem natus illa verit, vel alia gravi infirmitate, vel necessitate proprii corporis urgente, quæ nisi fuerit exterius manifesta, manu suo supplicat, & deglutatione sanguinis simulat, exire licet: & si fuerit desuper Chororum, exire debet post eum aliquis Clericus de sub choro causi societatis & servitus, si necesse fuerit, impendendi. Similiter à principio Missæ usque ad finem non debet aliquis in Choro sedere, nec etiam dum Epistola legitur, nisi cum Secreta Missæ discatur, & tunc licet non est cuiuslibet pro arbitrio suo vel sedere, vel stando versâ facie ad Orientem orare.

Canonici Sacerdotes, & duo Custodes sanctæ Crucis debent Missas Dominicas & Matutinales ad altaria sancti Stephani & sancti Joannis; & nullas admittant ad celebrandum in dictis altaribus, nisi Canonici ipsius Ecclesiæ, vel Archiepiscopus sive Episcopus cuiuscumque loci vel Ecclesiæ, vel Abbas Diocesis Lugdunensis. Evangelium verò vel Epistolam nullas debet legere ad Missas Dominicas, nisi Canonici. Singulis diebus Dominicis & festiuis, Sacerdotes Canonici Missam Dominicam celebrant debent assistere duo minores sacerdotes, vicarii duorum Canonico-rum Sacerdotum, unus à dextrâ parte altaris, & alius à sinistrâ. Similiter Diaconus Evangelium lecturus, debet habere duos minores Diaconos sibi hinc inde assistentes, similibus dalmaticis revestitus. Similiter autem Subdiaconus Canonici debet habere duos collaterales Subdiaconos, duorum Canonico-rum vicarios, similibus tunicis revestitus. Si verò Diaconus Canonici vel Subdiaconus Evangelium vel Epistolam lecturus deserit, & officium suum per se vel per alium Canonici non fecerit, vel qui Vicarium habere tenetur non habuerit, quot vicibus defecerit debet tres libras cereæ pro singulis defectibus, luminaribus Ecclesiæ applicandas. Item in majoribus festivitatibus, scilicet Beate Marie, & similibus debent esse quinque Sacerdotes, & quinque Diaconi, & totidem Subdiaconi. In præcipuis autem festivitatibus, videlicet Natali Domini, Pasche, & Pentecostæ, & Natali sancti Joannis Evangelistæ, & die Comæ, si christiana concitatus, debent esse vit. Sacerdotes, & vit. Diaconi, & totidem Subdiaconi, & totidem Cetera.

A primâ pulsatione que fit ad Matutinas, usque dum hinc facta Missa & hora meridiana, & Conventus exire de Ecclesiâ; & iterum à secundâ pulsatione que fit ad horam Nonam, usque dum hinc facta Completorium, & Conventus exire; non debet aliquis de Clerico Ecclesiæ in habitu seculari transire ante Ecclesiâ, vel manere in plateis que sunt in facie vel prospectu Ecclesiæ, nisi transeat equitando. Ad ultimam quoque pulsationem cuiuslibet horæ vel Officii non debent Clerici sedere ante Ecclesiâ, vel infra ante Chororum; sed in Choro dum cantatur in Ecclesiâ à Conventu, nullus debet ante Ecclesiâ stare vel sedere. Finitis horis vel officiis dum Conventus exit de Ecclesiâ, qui officium non interfecerunt non debent apparere in Ecclesiâ vel extrâ in locis que prospectu possunt ab Ecclesiâ, stando, sedendo, vel aliquo modo; nec etiam in domibus ad fenestras. Eodem modo cavere debent qui Processioni non interfecerunt, quando Conventus in Processione exit vel revertitur, ne à Conventu videantur vel aliquo de Conventu. Ex quo non

fuerit, in domo cuiusquam laici vel ante fores eius Clericus non morietur, nec per vicum sedet. Si necessitas coegerit, egro transeat & non solus. Qui autem contra fecerit, si bis vel ter communis sit non correxit, donec satisficiat in Choro & Refectorio non recipiatur.

Si quis de Clerico Ecclesiæ die festo extrâ villam fuerit, non debet Claustrum vel Ecclesiam intrare, nec procuracionem habere eâ die, nec elemosina pro eo. Si verò presens fuerit, & Matutinis non interfuerit die festo, non debet per Claustrum incedere, nec in publicum exire, nec ad fenestras se ostentare, & eâ die procuracionem amittit, & elemosinæ applicatur. Si autem duobus profectis diebus continuò defuerit Matutinis, quorum utroque preteritis exiit, postero die nec Chorum intrare debet, nec in Refectorio procuracionem habere, sed iterum elemosinæ applicatur, nisi infirmus fuerit vel infirmus.

Statutum est etiam, ut quicumque honores Ecclesiæ, que Obedientie appellantur, vel habent vel habuerint sunt, quot diebus in Refectorio ex obedientie debito Fratris recesserint debent, tot mensuras siliginis que *morantefis* appellantur, minori elemosinæ, que quotidie pauperibus erogantur, prestare debent, & totidem mensuras, omni postpositâ occasione, Elemosinario ab Ecclesiâ commaniter instituto, usque ad festum sancti Michaelis annuam solvere tenentur; quam antequam dictas Elemosynas solvere debet conservare, ut tempore famæ pauperibus crogetur, & in alios usus vel ex parte vel ex toto non expendatur. Qui autem statuto tempore non solverit, ab Ecclesiâ, & choro, & Capitulo excluditur sit.

Si qua Clericus desuper Chororum pro delicto fuerit verberandus, à Decano debet in Capitulo verberari: alii verò de sub choro à Cantoribus vel Magistro verberandi sunt in scholâ Ecclesiæ.

Addimus etiam nos & dictum Capitulum supradictis hoc statutum.

Statuimus & juramento firmamus, quòd quilibet Canonici seu alius Beneficiatus non habeatur pro residenti, nec aliquid exiat in divisione terrarum, nec quotidianas distributiones in scholis, nisi per dimidium annum primò fecerit residentiam in Ecclesiâ nostrâ: pro residenti tamen tenebitur, si tenet conductum continuum, & pariteraverit. Duo verò Canonici, & unus de aliis Beneficiatis intelliguntur facere primam residentiam, si morantur cum domino Archiepiscopo vel jam morari fuerunt per dictum tempus.

In cujus rei testimonium, Nos & Capitulum presentibus litteris sigilla nostra duximus apponenda. Datum anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo primo, mensis Junii.

CONCILIUM ALBIENSIS

Factum à Domino ZORNO Avinionensi Episcopo, Apostolica Sedis Legato.

MULTI Episcopi & Prælati Narbonensis, Bituricensis, & Burdigalensis Provinciarum, ad Concilium celebrandum apud Albam congregatis, de consilio & approbatione ipsorum, quendam

XXI.

XXII.

XXIII.

ANNO 1150. Ex cod. Eccl. Avinionensi.

a [Atali] Hoc Concilium anno 1154 fuisse celebratum dicitur Acheram ex nona adjectâ in eo codice ex quo Concilii Acta extirpsa. Integrum hic non haberi) ac duo ejus de-

cora que desunt, si in vestrâ illâ membrâ descripta servare voverit Balestinus.

pro exterminandâ hæreticâ pravitate, ac roborandâ fide Catholica; quædam pro Cleri honestate duximus ordinanda.

CAP. I.
Inquirendi ac
punendi hæ-
retici.

INQUIRANTUR ergo super negotio fidei Concilio præcipuo Tolosano, quibuscumque pro causâ & tempore dempsis, additis, & mutatis: Statuimus, ut Archiepiscopi, & Episcopi in singulis parochiis tam in civitatibus, quam extrâ, unam facerent, & domus loci unam laicam bonæ famæ, sine noxiâ confusione, qui diligenter, frequenter, & fideliter inquirerent hæreticos, in parochiis prædictis domos singulas, & cavernas subterraneas aliquâ suspensione notabiles perstratando: & appensa seu adjuncta ipsius tectis ædificia, seu quæcumque alia latibula, quæ omnia destrui præcipimus, perquirendo; & si quos repererent hæreticos, erodentes, fautores, defensionibus, seu receptoribus eorum, ne fugere possint cavellâ adhiisâ diligenter, Archiepiscopo vel Episcopo, & domus locorum, seu familiaribus eorum, vel Ballivis eorumdem cum omni fessantâ illudant intimitate; ut animadversione debita puniantur. Sacerdotes autem, & laici prædicti, jurent in manu Archiepiscopi, & Episcopi, & loci domini, vel ejus ballivæ, quod omnia prædicta exsequantur fideliter, postpositis amore, odio, & timore.

CAP. II.
Qui hæretici
operibus
commorantur.

Et quoniam qui ad opus eligitur, extraneus non debet hinc à mercede, præcipimus, ut pro quolibet hæretico, quem sacerdos vel laicus memoratis, aut quilibet alius captum reddiderit, unam marcam argenti, vel silem viginti solidos Tironenses loci domus, in cujus jurisdictione captus fuerit hæreticus, capientibus infra octavo dies de bonis ipsius hæretici solvere teneatur. Si verbò de ipsius hæretici bonis pecunia non poterit prædicta perfolvi, domus loci, & ipsius loci Communitas, in quorum territorio captus fuerit, solvant eam infra terminum supra-scriptum; ut sic ad capiendum ipsos hæreticos efficaciter quilibet magis promoveatur.

Ad solvendum autem dictam pecuniam, prout superius committitur, domus & loci Communitas, à loci Ducefano, vel ab Inquisitoribus per censuram Ecclesiasticam compellantur. Super quo taliter se habeant, quod videantur fidei zelatores. Et hæc omnia Abbates, & Piores exempti in locis suis, quæ non sunt ordinario jure subiecta Ducefano, similiter facere teneantur. Sallant etiam sint domini testatarii, & bajuli eorumdem cum inquisitionem ipsorum, in civitatibus, castris, villis, domibus, locubus, & memoratis Ecclesiis, & circa hæpasmidi appensa seu adjuncta subterranea latibula distringendo.

CAP. III.
Punitione do-
mini qui hæ-
reticos ser-
vent.

STATUIMUS etiam, Tolosanum Concilium innovando, ut quicumque in terra sua de cætero permittet scirentis hæreticos commorari, sive propter pecuniam, seu propter aliam quamcumque causam, & inde consilium fuerit, vel convictus, amittat perpetuò totam terram suam, & ad faciendum inde quod debet, sit in manu Domini corpus ejus. Si autem de scientiâ convictus non fuerit, & approbata fuerit negligentia dissoluta, vel si frequenter in terra sua inventantur hæretici, aut super hoc fuerit diffamatus, ut defensor & fautor hæreticorum ab omnibus censetur. Illam autem domum in quâ fuerit inventus hæreticus deruendam decernimus, & locus sine ipse fundus confiscatur. Bajulus verbò qui residet in loco contra quem præsumitur vehementer, nisi contra hæreticos valde sollicitus, & diligens fuerit & intentus, amittat omnia bona sua, & deinceps nec ibi nec alibi ullam obtineat officium, seu balliviam aliquam. Ne autem innocentes pro noxiis puniantur, aut quibuslibet per aliquorum

Nec non
Ballivi.

calumniam hæretica pravitas impingatur; Statuimus ut quilibet in terra alterius possit liberè hæreticos inquirere ac capere, & locorum Ballivi, & si præsertim fuerint domini, teneantur inquerentibus & capientibus bonâ fide præstare consilium, favorem, & auxilium.

Si verbò aliqui hæretici veteri hæresi spontè dimissa, reversi fuerint ad Catholicam unitatem, sive non recognoscences errorem, non remaneant in loco in quo fuerant antea conversati, sed locus ille suspectus de hæresi habeatur; sed collocentur in alio loco Catholico, qui nullâ sit hæresis suspicione notatus. Hæretici autem, quomodocumque ad fidem Catholicam fuerint conversi, creditibus, fautoribus, defensionibus, seu receptoribus eorumdem, nulla de cætero præteris officia publica ab aliquibus committantur, nec ad aliquos actus legitimos admittantur, nisi per Dominum Papam, vel ejus Legatum præis fuerint in integrum restituti.

UNIVERSI tam matres quam femine, maris à decimo quarto anno & supra, mulieres à duodecimo, abjurent omnem hæresim extollemem se adversus sanctam Catholicam & Romanam Ecclesiam, & si dem orthodoxam, quibuscumque nominibus censentur. Jurent verbò quod fidem Catholicam quam Romana Ecclesia tenet & prædicat, tenebunt plenè & servabunt, & credentes, fautores, defensionibus, & receptoribus hæreticorum, & ipsos hæreticos intinabunt, & manifestabunt Ducefano, vel Inquisitoribus hæreticæ pravitatis; ita ut Archiepiscopi, & Episcopi quando suam parochiam visitant, juramentum recipiant prædictum, vel cui hoc dantes committendum: qui fidei articulos, & articulos in iplo juramento contentos, eis qui jurare debent præis explicent & exponant. Nomina autem omnium vicorum ac milierum in quilibet parochiâ scribi faciunt diligenter: & omnes coram ipso Episcopo, Archiepiscopo, seu coram illi cui dixerint hoc committendum, prædictum præsentè liberaliter presentent: & si aliquis abiens fuerit, & post reditum infra quatuordecim dies juramentum non præstitit memoratum, quod ex inspectione nominum poterit apparere, suspectus de hæresi habeatur. Hujus modi autem juramentum singulis biennis renovetur.

Porro Tolosano Concilio quo cavetur, quicumque fuerit de hæresis famâ vel suspicione notatus, officio medici de cætero non utatur; addentes, statumus, ut nullus medicus præstet de cætero prædicari in terra hæresis suspicione notatis, nisi prius de fide sua præcipue, viâ & moribus fuerit à loci Episcopo approbatus. Inhibemus etiam, ne Prælati, Barones, & Milites, seu quicumque domini terrarum hæretici, creditibus, fautoribus, defensionibus, ac receptoribus eorumdem, Bajulis, seu Administrationibus terrarum suarum committant; sed nec eos nec aliquos de hæresi diffamatos, vel quos crederent de hoc esse suspectos, in sua familia, in suo consilio, aut consorcio habere, vel retinere præsumant. Illos autem debent pro diffamatis habere, contra quos publica fama clamet, vel de quorum diffamatione apud bonos & graves coram-loci Episcopo legitime constitit.

PRÆCIPIMUS quoque quod Sacerdotes Parochiales per se, vel per alios laicos illudant exponere populo diebus Dominicis, & festis articulos fidei simpliciter ac distinctè, ne velamen ignorantie deinceps prætereant quicumque possit. Et ad hoc idem in sua diocesi frequentius & diligentius faciendum quilibet Episcopus sit intentus: & cum per se non poterit, per alios honestas personas & discretas, planè ac expliitè fidem Catholicam, & ipsius ar-

CAP. IV.
Quod de hæ-
reticis ad Ca-
tholicam rever-
sionem agentem.

CAP. V.
Hæretici ab-
juncti omnes.

Et fidem præ-
stare & in-
dicantur hæ-
reticos, atque
ipsorum sus-
picionem.

Hæresis infen-
ditis quorun-
dam officio-
rum excusationem.

CAP. VI.
Articulos fidei
populo præ-
cipue exponere Pa-
rochi, atque
Episcopi.

titulos faciat predicari. Quis comperimus quod propter ignorantiam articuloꝝ fidei plurimi erraverint. Facti quoque a septimo & supra, ad Ecclesiam à parentibus adducantur diebus Dominicis & festiuis, ut in fide Catholica instruantur, atque Credo in Deum, & Pater noster, & salutationem Beate Virginis addiscant.

FRACIPIMUS autem quod hæresiacorum credentes, factores, defensores & receptatores eorum, singulis diebus Dominicis publicè excommunicentur in Ecclesia, pulsati campanis, & extinctis candelis: ac in omnibus Ecclesiis singulis diebus in crepusculo omni campana simul pulsetur in detestationem criminis memorati. Commoneantur etiam Comites, Barones, & Rectores, & Consules, Jurati, Judices & Bullivii civitatum, & aliorum locorum, ac Potestates alie seculares quibuscumque fungantur officio, quod promittant corporaliter præstito juramento, quod fideliter & efficaciter contra hæreticos, & eorum complices, adjuvantes in ecclesia bonæ fidei justè officium & posse suam, & quod de terra fidei purificationi subditis universos hæreticos ab Ecclesia demotos, credentes, factores, receptatores, & defensores eorum pro viribus exterminare curabunt: & hoc juramentum de triennio in triennium renovet. Rujuli verò, Consules & Judices, & Rectores, quos de novo fuerint instructi, præstito hujusmodi juramento, ad quod si necesse fuerit; per Diocesana per censuram Ecclesiasticam compellantur omnes superius memorati.

INTIAM periculosi crabibus occurrentes statui-mus, ut singuli Inquisitores omnia scripta inquisitionis transcribunt faciant, & transita de consensu Legati à Sede Apostolica, si in terra fuerit, per Diocesana imponantur, & serventur in aliquo loco tuto. De scriptis autem quæ supra, id fiet de cætero annis singulis ab omnibus Inquisitoribus, idem fiat, vel saltem duplicentur, scriptis, ut dictum est, tuto loco servandis. Et quoniam circæ executionem sententiarum ipsorum Inquisitorum temperantur aliqui negligentes, adherentes in his Concilio Valentino, Statuimus, quod monentur Comites, Barones, Consules, Vicarî, Judices, & Bullivii civitatum, & aliorum locorum, ac Potestates alie seculares per Inquisitores, vel loci Diocesana, ut ipsorum sententias cum omni diligentia exequantur, & si parere non curaverint infra præfixum eis terminum competentem, ad id ab ipso Diocesano per censuram Ecclesiasticam compellantur: & si nec se emendantur, tam Diocesanus, quàm Inquisitores contra eos Clero ad hoc congregato & populo, tamquam contra defensores & factores hæreticorum sententia litet procedere non possint. Et sententia postquam lata fuerit contra eos, per ipsum qui eam tulit vicinis Episcopis publicetur; ut eam denuntient, & observari faciant, & observent. Ne autem Inquisitionis negotium per quorundamque Advocatorum strepitum retardetur, providendo statim dictum Concilium Valentinum, quod observari volumus, & mandamus, ut ab Inquisitoribus, seu Prelatis non admittantur aliqui in ipsius inquisitionis negotio Advocati. Circæ Advocatos verò hæreticorum, constitutiones contra hæreticos promulgatas volumus & precipimus observari.

De mortis autem ipsius & immarandis celeriter faciendis, statuto mandamus, ut illi faciant ipsos

maros, qui bona occupant eorundem, & fiant ipsi Diocesani Episcopus notent influendos. In quibus munita ares de sint clausi, quod extendere non valeant ullo modo: quibus immarandis & immarandis providetur in necessariis, secundum dispositionem Prelati, ab illis qui bona ipsorum tenentur: si verò non habeant ulla bona, domus & loci Communias, ubi inventi fuerint, provideat eis in necessariis non postponat, & ad hoc in opus fuerit, à Diocesano per censuram Ecclesiasticam compellantur. Statuimus insuper & mandamus, ut si per inquisitionem reperitur aliquos defensores fuisse hæreticos tempore mortis suæ, exhauserint, & eorum cadavera live ossa publicè comburantur, defensione legitima eorum hereditas reservata. Pro his autem quibus cruce si vixerent, essent imponenda, ipsorum heredes Diocesani, aut Inquisitorum arbitrio satisfacere compellantur.

Volumus insuper & mandamus, ut temporales domini ad occupandum & confiscandum bona immaratorum, & illorum qui relinquunt curia seculari, exhumandorum quoque à Diocesano & Inquisitoribus per censuram Ecclesiasticam compellantur, cum ex eo quod quibuscumque de bonis ipsius aliqua gratia facta sint, remanent in ipsi erentibus, & aut non fugendi eosdem, eis præstitum fuerit, ut acceptum. Denique cum plures forent solam ad hæreticos adhortandos, ut per tales nequac hoc probati Concilio approbatione statuiamus, ut si quis hæreticè pravitate suspectus domum intraverit, in qua hæreticum esse sciat, absque alia probatione ad honestè hæreticum vehementissimè persequatur. Poterò quoque citari legitime in per crimine hæretici, cum essent de hæretica pravitate suspecti, contumaciter se absentant, nec voluit coram Diocesano vel Inquisitoribus eos citantibus comparere; & sic lata in eos ab eisdem Diocesano vel Inquisitoribus excommunicationis sententiam per annum vel amplius videntur, hæretici condempnentur, etiam si nihil aliud probatum fuerit contra eos.

Omnis autem utriusque sexus postquam ad annos discretionis pervenerit, confessionem peccatorum faciat proprio Sacerdoti, similiter alii de voluntate illius, injunctam illi pro viribus proutentiam humiliter implerit. Ter quoque in anno, in Nativitate Domini, Pascha, & Pentecoste, suscipiant Eucharistia cum omni reverentiâ Sacramentum. Itaque Confessio Communionem præcedat, nisi forte ob aliquam causam rationabilem ad tempus ab ejus receptione abstinerit de consilio proprii sacerdotis: nam si qui à communione nisi de consilio proprii sacerdotis abstinerint, suspecti de hæresi habeantur. Item statuimus, ut parochiani domini, & domus cujuslibet domus, diebus Dominicis teneantur ad Ecclesiam venire, audituri ibidem ex integro prædicationem & divinum officium, nec recedant inde donec Missæ compleatur oratio. Quod si alter eorum absens fuerit extra villam, infirmitate vel alia causa rationabili præceptis, vel alter saltem venire teneatur. Quod si non fecerit, dummodo sint in villa præsentis, aliqua infirmitate nec alia causa rationabili detenti, solidos duodecim solidos usibus moneti solvere quilibet teneatur, quorum medietas sit domini villa, & alia medietas Ecclesie applicetur.

Et quoniam contemnere claves Ecclesie multos videmus, tam contra hæreticam pravitatem sacros Canones quàm alia Concilia innovantes, distindis præcipimus, ut excommunicati vitentur ab omni-

II. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Quæ circa p... d' Augusti... velis hæretici... dani... curati.

CAP. IX. Quid de peccatoribus... d'io factis... d'io proprio... d'io Sacerdoti... d'ioque Eucharistia... d'ioque...

CAP. X. Excommunicati... quæ... p... na... rogata.

b Jurati | Baltazaris hoc loco movit statum; & sic ita legitur cap. 120. C. quibus statum | Qui scilicet hæretici abjacti cruce duas...

tertiis præmissores in verbis præfate de hæretici si vixerent, ut haberet supra in Concilio Tolosano cap. 8. & movit | Sic testatur Baltazaris: obitum erat, omertus...

bus, juxta canonicas functiones: firmiter statuentes, ut nullus Comes, vel Baro, seu aliqua secularis potestas, multo minus nullus Clericus vel Prelatus, aliquem excommunicatum faciat suum Judicem, Consiliarium seu Ballivum; et aliqui quicumque scienter contra hoc fecerit, minori excommunicatione ipso facto eum esse decernimus irritum. Adpreciores, quod si aliquis Clericus, vel Prelatus, aliquem excommunicatum scienter in mensa participare praesumerit, per unum mensem sit in Ecclesia ingressus interdictus. Laicus vero simili modo excommunicato si participaverit, per unum mensem ad divina officia nullatenus admittatur: à quo interdicto Clericus, vel laicus, non nisi per Episcopum; Episcopus autem si simile commiserit, non nisi per superiorem suum absolutiois beneficium valet obtinere. Item circa Episcopos excommunicationem temerarios contemptores, quantum ad eos qui sunt in Regno Francie, statutum Narbonensis Concilii; quantum verò ad illos qui sunt extra Regnum Francie, Valentini Concilium observetur. De excommunicato autem in Consules, Pöcellates, Rectores, Assessores, Burghos vel ad alia publica officia nullatenus assumendus; & illi qui tales scienter elegerint; nec non illi, qui contra excommunicatos, vel denunciatos excommunicationum statuta bona fecerint, seu precepta, ac de excommunicatione publicè, qui se officii Ecclesiastici ingereere pertinuerint non venerint, nec inde volunt recedere, à Sacerdote moniti vel Prelati; & de interdictio Clericorum superdictum Concilium Valentini observentur, interdicti, secundo suspensionis sententia sine maturitate debita non sunt intendendi. Constitutiones bonæ memoriæ Domini Papæ Innocentii quarti, *Inc. medicinali*, &c. *Quoniam presulorum*, &c. *facte à nonnullis*, &c. in eorum perlocutionibus observentur. Distinctè nihilominus in hiibemus, ne Episcopus vel Prelatus, vel alius ad quem sententiarum spectat absolutio prædictarum, cum talibus sententiam jam fuisse, vel parati sunt satisficere, juxta & ecclesie arbitrium de offensis pro seulo actu abolendi, quodcumque extorquere præsumat.

Cap. XI.
Quod oblativum in Testamento condidit.

PRATEREA in hærentes Tolosano Concilio, volumus & precipimus, ut testamento, vel ultima voluntate cujusque, in præsentia semper Catholico virorum, & parochialis Sacerdotis, vel alterius personæ Ecclesiasticæ, de voluntate ipsius parochialis Presbyteri locum ejus tenentis, condatur: præsertim ut idem Sacerdos, vel locum ejus tenens, valet de ipso testatore laudabile testimonium perhibere, & ne de ipso aliqua infidelitatis suspicio habeatur, & maxime ut ea que in piis causis reliquerit, sine fraude fidelium & ceteris persolvantur. Quod si testator vocare, ut diximus, Sacerdotem parochialem, & virum Ecclesiasticum contemserit, careat Ecclesiasticæ sepulture, donec de hujusmodi mandati contemptu, qui eo tempore præsumitur, nisi eos vocaverit cum effecto, Ecclesie satisfactum fuerit competenter. Notandum verò, quod oblique solemnitate superius expressa notare vel scribere præsumit testamenta, vel ultimas voluntates, quousque ad cognitionem Ducefani satisfecerit, ingressum Ecclesie sibi interdictum noverit. Verum quia parochialis Presbyteri circa solutiones eorum que ad piis causis à decedentibus relinquuntur, negligenter existunt, præcipuè ea quo in his que ad eos pertinent, eisdem fuerit satisfactum; statuentes, ut omnia legata ad piis causis ab ipis testatoribus directæ, omnes parochiales Sacerdotes in scriptis potes se deinceps curent plenius retinere, ut sentiant

quid, quantum, à quo & à quibus legatum fuerit seu testatum, circa quorum abolitionem eos sollicitos esse precipimus & intentes; statuentes, ut post obitum testatoris infra quindecim dies, heres ab ipso parochiali Presbytero requisitus, ipsius testamenti seu ultimæ voluntatis eidem Sacerdoti dare transcriptum seu transcriptum, quod legatum piis causis & piis usibus deputatum, expensis legatariorum teneatur: ad quod ab eodem Presbytero per centuriam Ecclesiasticam valet compelli ipse heres. Insuper statuentes, ut legatur in Ecclesia publicè, tum maxime die Dominicâ vel festivâ, legitima & legata omnia suprascripta, ut quod cui legatum fuerit vel relictum minime ignoretur.

ITEM precipimus, ut nullus Sacerdos, vel Clericus regularis, aut secularis aliquam summam teneat intra septa Ecclesie, de qua mala suspicio valet exoriri.

CATICS quoque argenteos volumus haberi in omnibus Ecclesiis, aut secularibus quibusdam tenent intra septa Ecclesie, de qua mala suspicio valet exoriri.

CATICS quoque argenteos volumus haberi in omnibus Ecclesiis, aut secularibus quibusdam tenent intra septa Ecclesie, de qua mala suspicio valet exoriri.

ITEM volumus & precipimus, ne aliqui Clerici secularis in sacris ordinibus constituti, & qui de beneficiis Ecclesiasticis sustentantur, eorum seculari judicæ, nisi in casibus à jure concessis: nec etiam aliqui Regulares eorum quocumque Judicæ sine sui Majoris licentiâ specialî, officium advocati non assument indebitè.

ITEM volumus & precipimus, ut nulli Clerici in sacris ordinibus constituti, seu Canonici cathedralium Ecclesiarum, vel alii Beneficiati, Judicatum, Consultatum, Assessoriam, vel alia officia publica in curia seculari, vel in populo, vel à seculari personâ recipiant; & si receperint, nisi infra mensem postquam publicata fuerint in suis Diocesis hac statuta, non dimiserint, ab officio & beneficio suspendantur: & si per annum in contumaciâ præterierint, sus benefici per suos Episcopus sine spe restitutionis priventur.

AN hæc statuimus, ut nullus Regularis in frænis, pectoralibus, aut calcibus, & sellis suis ipsis deputatus, auro vel argento natus; sed sine sellæ Regularum albe, vel nigræ, vel rase. Denique status canonici que olim fuit prodita pro honestate Clericorum ac vitâ, illud duximus annuendum, ut aliqui Clerici botones vel firmillos aureos, vel argenteos deauratos, vel deargentatos deferre in aliquibus vestibus non præsumat.

STATUIMUS insuper, antiquos Canones innovando, ut Clerici in sacris ordinibus constituti, & qui beneficiis Ecclesiasticis sustentantur, ad alas & taxillos non ludant: Coronam & tonsuram habeant congruentem. Quod sic intelligi volumus, & servari, ut omnes Prælati, & Regulares personæ, supra aure in giram, ita quod aure omnia pateant, sint attenti. Alii vero in rotundum ad minus usque ad medium aurum tondentur.

COMMATRES quoque sibi facere, pueros de sacro fonte elevando, aut aliquos in confirmatione tenendo, omnibus Clericis tam secularibus, quam Regularibus inhiibemus.

AVES venatorias præterea quiscumque Clericus in

Cap. XII.
Fertur in
Ecclesia
septa non
venerunt.

Cap. XIII.
Calicibus
argenteis
tenent
Ecclesia
venerunt
et sua
intraeada.

Cap. XIV.
Clericos
Judicibus
seculari. In
non innovant
nec Regulares
Advocatum
agere.

Nulla officia
secularia
excoerent.

Cap. XV.
Auro vel
argenteo
Ecclesia
non ornentur.

Alis & taxillis
in non ludant
Clerici.

Tonsura
congruentem
corum
præsumat.

Venerit illi
prohibetur.

firm ordinibus constitutus, vel alius qui de be-
neficio Ecclesiastico sustentatur, in publico manu
proprie detinere non presumat: & cum vobis & cano-
nicis non veniat, a veni vocationem manu propria
detinendo, nec pro donando cum eis frequentet
hospitium invidiam.

Tepeque quoque, quod vulgariter dicitur dicitur,
conuocato & lance aliquos clericos publici
non attendit: quia ex his multa dissolutionis, lasciuie
& scandali materia generatur: fratres autem,
calicarios, seu pectorales deauratis nullo modo
utantur.

VI.
rem
R.

Itam nulli Regulari pro vestibus, seu pro parantibus,
a suo Majore pecunie summa detur: ad hoc enim
datur contentio propterea r. utendi: sed omnia in
vilitate indignantur.

100
101
102
103
104

Inhibemus quoque districtius, ut nulli Regu-
laris cum baldricibus, seu garmantibus, vel aliis
vestibus Escorum equant vel mercedis, sed capis ro-
tundis pinnis detrahat, vel suum habitum regula-
rem. Et quia plurimi Regularis n. gularum deserere
habent probris sunt. Montu Pissulini, & Aviniono
Concilio inhaerentes, statimus, ut omnes
Monachi nigri, & Canonici Regularis, vestes de-
ferant alias, vel nigras, ut rum qui ex antiqua Ec-
clesiarum fuerit consuetudine albis hactenus portaverunt,
hujus Constitutionis preceptu nigras vel e contraria
dicte proprietas non presumant: rum in uniuersaque
Ecclesia v. minus usum habitum secundum sta-
tum antiquum & laudabilem observari: districtè
preceptimus, ut Regularis aliquid clara vel nigrè bru-
nta, vel panno alio sumptuoso, frindato quoque
aut tercio non utantur. Ut autem prædicta seruentur
ab omnibus clericis, tam Regularibus, quam
secularibus, ipsius Concilii approbatione inroncutè
statimus, ut qui contra prædicta venierit, vel au-
quam prædicationem in ipso facto ineligibilis ab bene-
ficiis Ecclesiasticis, & multo magis ad Ecclesia-
sticam dignitatem ad quod, vel quam, post hujus-
modi excommunicationem cum eligi contigerit, vel vo-
cari, nisi cum eo fuerit per sedem Apostolicam dil-
penatum.

105
106
107
108

Statimus etiam, ut si talis fuerit Prioratus Mo-
nasticus, in quo tres Monachi videntur commo-
rari, tres ad minus presentur ibidem, & unus ex
eis Prior fiat, qui curam habeat animarum, vel alio-
rum. Si verò tot fratribus non sufficiat Prioratus,
cum possessione vix possit regulariter vivere, dicit
vel tres Ecclesie, juxta arbitrium discretissimi Episcopi
vel Abbatis, seu Praepositi, vel Prioris, cui, vel
quibus Ecclesie istiusmodi, conjunguntur in unum;
& illi Prior, qui insisterit in sua ipsorum, re-
spondent: qui Prior in illis Ecclesiis in quibus tres
non fuerint, nominata per Presbyterum secularium.
Ad hoc tenet, ut si illi ad quem spectat Prioratus
ordinatio prædictorum, per annum negligens in his
fuerit vel remissus, ipsorum Prioratus ordinatio
ad superiorem in eum unum de voluntur.

109
110
111

De Prioratibus verò Canonico Regularium,
cum Regule inferuntur laicis, si pluribus non suf-
ficiat prioratus, duo silem Canonici in Prioratu
ponantur: quod si nec duos sufficiat sufficienter
Prioratus, fiat sicut de Prioratibus Monachorum.
Hoc enim in usum presertim agimus, ut Monachus,
vel Canonici Regularis absque locum vel socio sui
Ordinis non moretur.

VII.
quod
al.

Satis cum in collatione bonorum Ecclesiasticorum
haberi debeat principaliter ante oculos solus
Deus, districtè preceptimus & mandamus, ut omnia
Ecclesiastica bona periculis idoneis, & statuto à
Canonibus tempore conferantur, nullo precepto,
vel promissione, remotis omni conditione & pacto,
Tom. I.

absque omni diminutione, novâ pensione in res in
ab opus conferentis vel alterius non impedi, prout
canonice statuantur sanctiones: etiam quod frater
qui debet excommunicatus volumus, & districtè mandamus.
Firmat inhibentes, ne redditis Ecclesia-
rum vacantium præsumat quisquam, præterquam
ipsius Ecclesie quod vacet nihil applicare, aut eisdem
bonis suis aliquibus spoliare. Si autem aliquis
sciebat contra fecerit, ipsorum beneficiorum alter,
quam supra dictum est, collatorum in possessionem
ipsius conferentis, & ejus qui recipit sic vallata,
ad superiorem eâ vice tanquam vacanti per statu-
tum hujusmodi devolvantur.

Verum quia in procuracionibus exigendis, que
ratione visitacionis debentur, quidam Prælati excedere
assumentur, fructibus inhonestè aggravantes,
quos patrum tenentur gubernare providentiâ; statuimus,
se districtè præcipiendo mandamus, ut omnes
Prælati cum Ecclesiis sibi subditas visitantibus,
prout proposito verbo Dei tam clero quam populo,
acceptis præsertim articulis fidei, eorum eis quar-
rant de vita & conversatione mansuetudinem in rite-
dem. Ornamenta tam altarium, quam Sacerdotum,
preceptè corporalia, vasa & calices, si sint mun-
da dignentur autentes, cum in plerisque Ecclesiis
interdum talia consueverit reperiri, que sint hono-
rum potius quam honorum. Intendant etiam ad emen-
dationem congruam ministrorum per salubrem mo-
nita, non levata, non aspera, juxta datum sibi à
Domino providentiam & doctrinam. Notoria verò
crimina, que examinatione non indigent, neque e-
gent, cum super his notari possit merito Ordinariorum
negligentia, corrigant nisi morâ. Statuimus,
ut prædictis procuracionibus nullus recipiat, nisi eum
per se vel per alium proferat & honestum ipsi
salubris vitaverit: nullam tamen pecuniam ipse,
vel alius pro eodem exagat vel recipiat ullo modo,
nisi una Ecclesia sine alterius auxilio visitationis com-
modè possit providere, attentius prorsus, ut ali-
quod de familiâ sua occasione aliquis officii, vel
confuetudinis, seu quolibet alio modo, præter vi-
sitacionis moderata quocumque exagere, vel etiam re-
cepere non attemptent. Caveant insuper & attendant,
ut qualitercumque offerat, recipere non presumant,
ut non que sua sunt, sed que JESU CHRISTI
querere videantur.

Cap. XVIII.
Cum visitacione
visitacione d
acert, quocum
caveri debet
Episcopi.

Inhibemus & mandamus, ut cum prædictas Ec-
clesias visitabunt, non excedant eversionum nume-
rum in Lateranensi Concilio constitutum. Attenden-
tes quod de prædicto ibidem eversionum nume-
ro constituitur, licet quidam tolerantiam esse dictum
in illis locis, in quibus ampliores sunt redditus Ec-
clesiasticæ facultatis, in pauperioribus autem locis,
tantam volumus & precipimus teneri mensuram,
ut excelsi majorum minoris meriti non dicantur
graviari: nec sub tali indulgentiâ illi qui hactenus
paucioribus equis uti solebant, multam portacionis
plurimum sibi credant.

Volumus insuper & mandamus, ut in visitacionibus
superdictis non quarant epulas superfluas, sed
cum gratiarum actione respiciant quod honestè
ac compendiosè aliis fuerit ministratum. Ut verò
exactiones & tallus à subditis exigendis, superdic-
tum Lateranense Concilium ab omnibus volumus
& precipimus observari: adjectis, ut in uniuersa
quocumque Ecclesia nisi una de absque legitima causa
& necessaria non morentur ad expensis Capituli
Ecclesie vel Rectarii. Quod si fuerit contra præ-
sumptum, contra faciatis Dei maledictionem incur-
rat, à qua, nisi duplum restituerit, non liberetur.

Ad hæc, que pius factus eorum tenore religio-
ramenti, contra perjurâ quolibet manifestè statu-
Y 1119

112
113
114

tum Aventonensis Concilii ubique volumus observari: adjucentes, ut occulte transgressores liciti iuramenti ab omnibus parochialibus Presbyteris ad Episcopum transfirantur, qui iungat eos de hoc parententiam salubrem.

CAP. XIX.
De iuramentis
contra Iudaeos
cum Iudaeis.

LICET autem ad exstirpandum vitium usurarium pagina utriusque Testamenti conveniat, statum Avenionensis Concilii super his editum innovamus & statuentes, ut servetur ab omnibus, prout in ipso plenius continetur. Adjucentes, ut Christianos ad solvendum Iudaeis, vel aliquibus aliis usuras aliquos non compellat ullus Iudaeus Ecclesiasticus, vel etiam secularis. Statuimus insuper, si sit dubium an sit aliquis de usuris illis debitor quae interdum à Christianis possunt suscipi, idem Iudaei veritatem prius dicere iuramento super legem Mosaicam adstringantur, rationibus aliis convenientibus, quae ad probandas usuras inducere fuerint, non rejectas. Etiam hoc de mutuis cum ipsis Iudaeis ulque modo contractis, observandum, statuimus, & mandamus in his, ut quae deinceps mutaverimus Iudaei Christianis, Christianorum ipsorum situr simpliciter iuramento, in antiquum usurarium sit in eis, & in eo quod usurarium esse dixerint, sic iurati absolvantur.

Judaei capitis
more Clericorum
deserere
visentur.

Et quoniam ex capitis rotandis, quas Iudaei portare communiter, honor vehementer confunditur Clericorum, qui capitis rotandis ex more utuntur, praesentis approbatione Concilii duximus statuendum, ut Iudaei aliqui deferre cappas rotandas de cetero non permittant, sed cappas portent de cetero & d'inceps manicas, ita quod manica longe sint ab eo sicut cappe, nec in eisdem manibus plicatae sit aliqua aqua nigra.

Plaza de Ju-
dais Rotan-
das.

Portent insuper rotam amplam continuè & publicè ante pectus, cuius circulus sit laetitudinis unius digiti, et unius palmi dimidii altitudo. Carnes quoque, quas ipsi privatim faciunt in domibus suis, in macellis Christianorum vendere non attemptent. Et quia in contempum nostram Iudaei aliquibus cibis nostris & potibus non utuntur, hemiter inibemus, ne aliqui Christiani abeant uti suis. Absolum quandam partem abeant, districtius praecipimus & mandamus, ne Christiani contra Iudaeos ut testimonium in omnibus contractibus, & in omnibus curis admittantur: ne autem Christianos scandalizent, vel scandalizentur eisdem, d'abus Domini & festibus operari publicè non permittant.

Excommunicantur praeterea Christiani, qui causa medicinae, curae se committunt Iudaeorum. Adjucentes, ut Iudaeorum domini praedictorum per consuetudinem Ecclesiasticam compellantur, ut Iudaei suos portare faciant continuè & publicè rotam & habitum supradictum. Ipsos quoque Iudaeos per excommunicationem in Christianis, qui in commercio vel aliis participationibus habebant aliquam cum eisdem.

Nova autem pedagia quocumque nomine censentur sicuter quocumque imponere, vel etiam recipere non attemptent. Quod si quis fecerit, excommunicationis sententiam per seipsum a postolicae auctoritatis singulari promulgatione incurret. Quod nisi munus ab eo desisterit, per praedictam praecipimus solemniter publicari.

Redignis ad
imponendum
& administrandum.

etatis] Sic emendavit Baluzius: in prima editione legi-

STATUTA

SYNODI MONTISPESSULANI, Praesidente JACOBO Narbonensi Ar- chiepiscopo, AN. M. CCLVIII.

LEGE statuit Dominus humani generis Creator, ut ministerio vitae rationabilis edocta, libe-ritatis abjecta, fieret discretio luciditate praecleara: tunc etenim ex lege resultat iustitia, dum quoque fundebatur cupidumque officii [reddidit,] & cohaesit quod sancti Patres praecipit edoceri iustitiae, ut sic d'dicentur obscura, inordinata in melius conformentur, & tollantur injuriae, jusque suum servetur & largiatur cuiuslibet indefectis, diversa statuta promitte ediderunt. Inde est quod Nos JACOBI misericordiae divinae sanctae Narbonensis Ecclesiae Archiepiscopus, majorum nostrorum praesentis Concilio vultum inherentes, ipsorum edoceri magisterio, quaedam pro modestissime, quaedam vero pro transgressorem auctoritate referendam, de assensu Venerabilium Fratrum nostrorum praesentis Concilio committente, ad bonum statum nostrae Provinciae duximus statuenda, quae infra se declarantur. Sanè quia praedictores nostri in provincialibus Conciliis ad amplandum cultum orthodoxae fidei, tam super Ecclesiarum libertatis, quam vitam & honestate Clericorum, nec non & aliorum capitulis diversa pro qualitate temporis edidit statuta: Nos eadem per omnia approbantes, ad conservandum Ecclesiasticae libertatis iustitiam, & reverentiam reprimendam auctoritatem, ut quantum possumus, vitam maiore claudamus, & in quiete vivere cupientes, quoniam alios preparamus, praesentis approbatione Concilii providè duximus statuendum.

Ut quicumque temerè bona Ecclesiastica invaserit seu occupaverit; aut res Ecclesiarum, vel Monasteriorum rapaverit, personique Ecclesiasticae iniurias intulerit, aut Ecclesias, seu loca religiosa, vel earundem Ecclesiarum libertates & iura impediverit usurpando, sicut se ipso facto auctoritate praesentis Concilii anathematis vinculo innodatum. Et quia peccata nocentium scire expedit & oportet, Statuimus ut ad requisitionem illius Episcopi, contra quem, aut contra cuius subditos, seu Ecclesiasticas personas, Ecclesias sive Monasteria, aut loca religiosa, & in sua diocesi constituta haec attentata fuerint, ceteri Episcopi reum huiusmodi, sive reos tantum excommunicatos denuncient, & per suas civitates & dioceses faciant solemniter denuntiare, donec emendatione praemissae fuerint competentem: ipso tamen Episcopo ad denuntiationem huiusmodi prius in sua civitate ac diocesi procedente.

Quia vero nonnulli instanti oportuni, vel per obsequium forsitan absque sui Ordinaris licentia per alios Episcopos transfirantur, ut quod specialiter prohibetur, fortis observentur, statuimus, ut nullus Episcopus de cetero praetereat rathabitationis cupisset alterius diocesis aliquem, absque licentia sui Episcopi consuetare audeat, nec ipsam multo fortius ad minores vel majores Ordines promovere. In transfirando vero illos maxime qui cum possunt transfirantur, sunt in etate viginti annorum, & supra constituti, cautelam habeat ordinatos, ut talem adferat militum Clericali, qui ex devotione, non per fraudem adhibens cupiat ordini Clericali; & qui non sit unquam expertus laetitia clericali.

ANNO 1188.
Ex Cedula
MS. Montis-
pessulani

CAP. I.
Concilii Ecclie
Salvatorum
bonorum,
jurisjuris
rationis.

CAP. II.
Nulli Episcopo
per alios
diocesis
transfirantur,
Quod
neque laicos
consuetare.

habet ad ill.

CAP. III
A quibus
prohibetur
Censura.

Torturam &
vestes Cer-
cales de-
bitas.

CAP. IV.
De Legatis &
subdelega-
tis.

CAP. V.
Iudex Chris-
tiana debita
non exerceat,
et praeterea
juramentum.

DEUM obloquentium oia cum debita iustitia claudere cupentes, iustitiam Concilii hanc volumus obferre ut sitis, ut non unus alius oneratus, perpetuo statuto duximus ordinandum, quod clerici meritorium exercentes publice, operatorem solent, sine mentis hypochondria, vel similia pro vendendis mercibus tenentur, seu cum personis laicis talia exercentibus, vel scholares, aut loci existerent. Et qui torturam dimiserint, aut in habitu non vixerint clericali, velles varias deferendo, vel alias clericos non decet. Et qui mechanicas artes exercent; aut qui operas suas alius locaverint, vicia exercendo; quando se notabiles reddiderint, vel in seipsum aliqua commiserint in praemissis: necnon & modo quolibet bigami, & qui etiam sui culpa propter homicidium, vel alias sunt inhabiles ad recipiendum ordinem clericalem, & talis, seu quibus ab Ecclesia de cetero minime detulatur: & qui bonore clericali se indignos reddiderint, ejus beneficio nullatenus foveantur. Privilegia vero per Canonem *Si quisquis suadente*, concessa ordini Clericali per praedicta non intendimus in aliquo derogari.

PURRO antiquorum pericula vix re quantum possumus effugantes, statimus, ut ad mandatum executionis à Domino Papa super negotiis aliquibus committitur, vel ab eodem Domino Papa iudicis delegati, aut subdelegatorum equivoquatur, & iudicia huiusmodi, nullus possit aliquem excommunicare, vel etiam interdicere, nisi qui prius postulatus, & commissio sine ex quoque, aut iudex fuerit delegatus, Apollonicus literas, & si subdelegatus fuerit eundem, ipsius literas Apollonicas, nec non & sine subdelegatorum literas ostenderit, fidem faciens de mandato, cum tali etiam de jure nisi prius de mandato constituit, minime sit credendum.

CETERUM Judiciorum inextinguibilem avaritiam quantum cum iustitia possumus refranctes, statimus, ut nullus de cetero Judicum aliquum contra Christianum super exactiorem debitorum audiat, nec ei audiamus aliquam praebent, nisi prius sacra lege Moysià coram populo Judaeis ipse, qui iustitiam postulat sibi exhibent, per suam declaraverint juramentum quod, & quantum de ipso debito quod exacte usura, vel sine fuerit, ut ex tunc super forte solus modo audiat, vincturam petitione penitus submota; sed nihilominus de sententia qualibet Christiana, si velit, & possit se ad prubandum admittat, quod totum fuerit usura quod Judaeis exigit, vel in maiori quibus declaravit quantitate.

et, quod totum fuerit usura quod Judaeis exigit, vel in maiori quibus declaravit quantitate.

VIXUM quia Quaeestiones plurimas passim de locis aliis ad illam provinciam se convertunt, non abs re duximus statuendum, quod Episcopus aliqui nisi prius nolens valeat literas quas concessas Quaeestibus, super negotio pro quo Quaeestores huiusmodi destinantur, eisdem suis literas non concedit.

PRECEPTUM firmiter & mandantes, ut omnes in nostra provincia constituti statuta ipsa cum devotione recipiant, & observent, ac eadem faciant à suis subditis inviolabiliter observari: ipsa nihilominus in proxima Synodo, & aliis Synodis publicentis. Et ne praetextu ignorantiae, quamquam nos sit constitutio singularium acribus inculcanda, quisquam se possit aut valeat ad excusandas excusationes in peccatis sortitan excusare: Praecipimus & mandamus, ut constitutionem praedictam, provisa deliberatione praesentis Concilii eadem, contra bonorem Ecclesiasticorum temerarios invasores, omnes Episcopi diebus Dominicis & festis ab omnibus Capellanis, & Ecclesiarum Rectoribus in suis civitatibus, & diocesis faciant publicari.

Datum apud Montem Pissulanum in provinciali Concilio ibidem celebrato, octavo Idus Septembris. Anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo octavo.

Concilium est, quod Ordinarius det licentiam Senescallo Bellicardi, quod ipse per se, & alios quavis certas personas, ab eodem Senescallo nominatas, & ab Ordinario acceptatas, possit & valeat auctoritate Ordinarii Clericos capere pro rapis, homicidio, & incestu, & fracturibus nocturnis domorum, depopulatione agrorum; in ipso tamen flagrante crimine deprehensus. Ita tamen quod ad capendum secleratum [Clericum,] illius loci in quo locus ipsum perpetratur, Capellanum vel Rectorem, aut Officialem Ordinarium, aut Clericum aliquem, si alter eorum ibidem reperitus fuerit, secum advocet. Sed autem facinorosum taliter deprehensum sine lesione ipse capiat & captumque sine more, & absque lesione aliqua, ad curiam Ordinarii ducere non possit. Hujus autem licentiam per suas patentes literas Ordinarius faciat, & usque ad suum beneficium voluntatis: de ipsius vero educationis licentia, ut apparet quod Senescallus ejusdem Ordinarium auctoritate procedat, idem Ordinarius patentes literas ab eodem habet Senescallo.

M O N I T U M.

STATUTA SYNODALIA NICOLAI CELANT & GUILLELMI MAJORIS Episcoporum Andegavorum, priora condita sunt anno MCLXI. posterius anno MCCCXIV. In his Statutis eluces maxima utraque Episcopi vigilancia in emendandis corruptelis, quae mores & disciplinam Ecclesiasticam sua aetate libere saluberrime: nec memini in illis nunquam alius cuimodi Synodis vel singularia legisse decreta, quae in istis praescripta sunt. Quae de re egregiam specimen exhibebitur como 2. pro GUILLELMO Majore, cujus gesta illis edentur suo loco. Is vero ipse est, qui Statuta isthaec tam à decessore suo Nicolao quam à seipso publicata, collige in unum, ut ipsemet commemorat in Praefatione Statutis praescripta, ut excusationem Clericorum suorum, qui ea se ignorare pretendebant, removeret.

1. Consilium] Apparet Consilium hoc ex Praefatione quae Synodo addita est: quae dicitur: & cum in ea de de qua constituitur particulam esse ne quod Statutum quod auctoritati regiae, quam Senescallus libere dedit excusat, miris coeunte videretur, placuisse ut Statutum non in Canonis, sed in Consilii formam ederet. Et sunt

auctoritas Ordinarii hac se non aliam necessitatem, immoque sine arrogate videtur Praefati, quoniam Consilio Regis nobis ut nos assensum, ut Statutum Clerico re tractibus facinorosos capendi pro Senescallo ac Bellio, excusantque iudicibus ordinariis coeponere. Vale Ordinatio- nes regias à D. de Lasticis editas.

Illis in Statuta cum multa sunt observantiae digna, tum illud in primo venit in mentem, quod Nicolaus in Synodo Pentecostes anno M C C L X I I I. abrogat usum lustrarum, quae in die Paschae non communitantibus praedebantur loco panis Benedicti. Deinde quid in Synodo S. Lucae anni M C C L X X. sit qui constituitur Sacerdotem Eucharistiam ad agrorum defectum, viginti dies de inguibus panis panis relaxat. Tum quod in eodem Feste post duos annos praecipit, ut non post elevationem Sacramenti, sed paulo ante eam campana pulsatum iustetur, ad excitandos absentem in eodem Corpore Domini. Et anno sequens in Feste eodem vetat, ut Diaconi qui Confessiones (ut solebant) infirmorum excipiebant, eisque ministrabant Eucharistiam, aliter id praestare audeant citra necessitatem, ubi scilicet absuerit Presbyter. Accedit, quod anno M C C L X X I V. in Synodo Pentecostes manes & exhortatur Presbyteros sua districti, ut post Dominicam ante Cineres usque ad Pascha carnis non utantur. Antiquum hinc morem penes Clericos fuisse probat Anonymus, qui vitam S. Valerii Augustini Episcopi scriptis sub finem saeculi decimi, cum in cap. 10. Dominicum Quinquagesimae appellat eam Dominicam, in qua mos est Clericorum ante Quadragesimam carnes manducare, & deinceps usque ad sanctam Paschae tenipus devitare. Denique anno sequente in Synodo S. Lucae, praecipit in Baptismo triam immersionem, aut certe triam effusionem observari, contra novitates qui semel tantum baptizandos immergebant in aquam, vel uno contextu aquam fundebant super eos. In Synodo istius S. Lucae anni M C C X C I I. Barbitonforibus sub pane excommunicacionis interdicti, ne diebus Dominicis barbas radant, vel alias barbitonforis officium exerceant, etiam minuendo, (semper sanguinem per vena sectionem) nisi mortis vel gravis infirmitatis periculo imminente. Eam deinceps panam molitoribus, qui diebus Dominicis operi suo vacarent, interminant. Haec in specimen de illis Statutis sufficiat adnotasse.

STATUTA SYNODALIA NICOLAI GELANT. ET GUILLELMI MAJORIS EPISCOPORUM ANDEGAVENSIVM.

GUILLELMUS permissione divina Andegavensis Episcopus universis & singulis Abbatibus, Prioribus, Archidiaconis, Archiepiscopis & Decanis, & Ecclesiarum Rectonibus, & quibuscumque alios nostris subditis, salutem. Jura remota tot & tantis exquisita vigilis, & per tota tractantiam subriter promulgata ad tutum bonorum & malorum insolentiam cohibentes, non deest verbis sed rebus imponi, nec convenit officiatu oblivione delere, sed tenaci memorie commendari. Sane recolenda memoria Praedecessor noster dum Andegavensem laudabiliter tenuit Ecclesiam, circa Domitici per ga custodiam sollicitus vigilis exortatus, & animarum saluti jugi meditatione intendens, & nos postmodum ipso feliciter migrante ad Christum, ad curam ipsius gregis, licet immeriti, Divina misericordiae vocati, à nostris Synodis plura statuta Synodalia super diversis statutorum articulis obsequio successivè, prout negotiorum & temporum qualitas exegit. Quorum statutorum plures invenimus pluribus modis transgressores, ad sus exclusionem dum corrigebantur, ignorantiam super hac praetendentes, licet quoad illos, qui ad nostram Synodum venire tenentur, supra & crassa ignorantia dici debent. Exoptet ut quis super hac ultetis praetere ignorantie se valeat excusare, nec deinceps que sint instituta Synodalia valeat in posteram ducere, omnia & singula statuta Synodalia praedicta tam à praedicto Praedecessore quam à nobis edna fecimus recentibus & quibusdam statutorum ipsorum tempore temporalibus vel suspensis pro praesentis temporis qualitate relaxatis omnino, & aliis mitigatis, cum penam appositam in eisdem in uno quaterno fecimus registrarum; statuentes ut de cetero statuta ipsa in quaterno hujusmodi registrata, ab omnibus & singulis subditis nostris, prout tingerent, libenter serventur. Praecipientes etiam universis & singulis Abbatibus, Archidiaconis, Archiepiscopis, & Decanis Ecclesiarum Curatis in virtute obedientiae, quae nobis tenentur adstricti, quod ipsi & eorum quilibet infra praeiudicium sancti Lucae scilicet faciant in quaterno statuta eadem, quorum exemplar post penes Joannem B. niches vel alium Statutorum secretum, & ead. in quaterno ad dictam Synodum oportentes quavis dictorum Curatorum suo Archiepiscopo vel Decano praesentent, qui nobis referant illos qui in praemissis fuerint negligentes, sicuti quod illos qui in praemissis delincent, graviter puniamus.

Præfatio
Guillelmi
Majoris
L. Majoris.

Synodus I.
Nicolaus.

NICOLAUS GELANT IN SYNODO
sancti Lucae.

Anno Domini M. CC. LXI.

Caput I.

STATUIMUS quod in singulis Ecclesiis liber, qui dicitur Ordinarius, habeatur quo Sacerdotes respiciunt singulis diebus ante Vespertinum receptionem, ut ipsi vespertas, Matutinas, & officium dei

sequentes faciant & exequantur juxta Ordinarii instructionem.

Prohibemus ne quis Sacerdos pro quocumque Ecclesiae suae necessitate obliget Missale Ecclesiae, vel edicem, vel parochianis obligare volentibus consentire permittat. Si contra hoc statutum fuerit, Extra, contra de pignoratibus c. 1. Si quis verb. contra hoc fuerit, sicut quod ipsum ad reddendum & liberandum de pro proprio compellimus. Abbatibus & Prioribus Conventuales Monachos suos

CAP. II.

CAP. III.

vagos & profugos studeant revocare, & ipsos recipere, salvo ordinis disciplinâ: quos verbò monitis redire nolentes irrevocant, excommunicant, & id nobis significent, ut eos communicatos denuntiari faciamus, & procedamus contrâ ipsos prout de jure fuerit procedendum.

CAP. IV. Statutum provincialis Concilii innovantes, prohibemus sub penâ suspensionis, ne quis Abbas vel Prior Conventualis aliquem Monachum juniores ceterum annis mittat casu morandi ad locum vel Prioratum non Conventualem, sed in Claustro Monasterii, vel sicut Prioratus Conventualis moxetur, ut & ibidem à senioribus suis instruat in officio & servitio Ecclesiæ, & regularibus disciplinis.

CAP. V. Item sunt quidam religiosi, ut intellectuosos, Abbates & alii, qui jurisdictionem Ecclesiasticam impediunt hominibus suis, prohibentes ne eorum Ecclesiasticis iudicibus singent de his que ad forum Ecclesiasticum spectant, & quod gravius est, jurisdictionem Ecclesiasticam usurpant, de his que ad forum Ecclesiasticum pertinent inter homines suos cognoscere & judicare præsumunt: quos monemus in generali ut talia vel similia de cetero attentare præsumant, scientes quod si post monitionem istam hæc facere præsumserint, excommunicati erunt ipso facto à Concilio Lateranensi edicto: & nihilominus contrâ ipsos procedemus prout de jure fuerit procedendum.

CAP. VI. Præterea cum avaricie stimulis sit interdicho resistentibus, prohibemus ne Presbiteri qui de portis recipiunt in Ecclesiis vel Cappellis, uvas immaturas, vel figetas discerpere vel colligere præsumant; quod si quis præsumserit, præsumptorem ad reddendum quod collegerit duplicatum illi, in cuius præjudicium hoc fecerit, præserti statuto condemnemus.

SYNODUS II. Nicolai.
IDEM IN SYNODO PENTECOSTES.
Anno Domini M. CC. LXXI.

CAP. I. **P**rohibemus ne Archidiaconi, Archiepiscopi & Decani alienationibus rerum Ecclesiasticarum consentiant, nec super alienationibus litteras concedant.

CAP. II. Statuimus ne Monachi gratâ villas in quibus morantur, creant ad exequias mortuorum, ne eo prætextu occasionem habeant evagandi, vel illicita committendi.

CAP. III. Inhibemus Abbatibus ne Monachis suis vineas, terras seu possessiones concedant, vel habere permittant, nisi ad pertinentes ad administrationem, ne eo prætextu occasionem habeant propriam retinendi. Item ne solitaria in Prioratibus commoneantur: quod si contrâ fecerint, Clericis secularibus juxta mandatum Apostolicum assignabimus Prioratus eorum, super quo mandatum recepimus.

CAP. IV. Item præcipimus quod singuli Capellani diligenter vident, quod si aliqui eorum parochiali ad nos fuerint pro aliquibus casibus remittendi, ad loca in quibus visitabimus mittant ad nos eosdem, ut inde expensis & honoribus relevetur.

CAP. V. Præcipimus ut singuli Capellani omnino testamenta testatorum & exequutorum nomina, summam X. librarum excedentia intra mensem à tempore obitus testatoris nobis denuntient, vel Officiali nostro Andagavenfi.

CAP. VI. Item Sacerdotes & alii Ecclesiarum Rectores circa divinum officium, & maxime horarum canonicarum, ad quas tenentur ex debito, diligenter

existant; & ut mundanae occupationes declinentur. mane surgentes pulsatim primo signo matutinis & alias horas canonicas custodire dicant in Ecclesiâ, nisi ex causâ probabili ad Ecclesiam accedere impediuntur.

CAP. VII. Prohibemus ne eâ die quâ benedictio nuptialis celebratur, mulieres admittantur ad purificationem cum perpertratio videatur.

CAP. VIII. Præcipimus ne qui Sacerdotes confitentur, sed publicè in Ecclesiâ suis prohibeant contrahere per de presentibus, donec veniant ad benedictionem nuptialem.

CAP. IX. Item inhibemus sub penâ suspensionis, ne quis Sacerdos filium suum habeat ubi in Ecclesiâ ministrantem, vel secum in domo propriâ commorantem, cum testis evidens incongruitate sua existat.

CAP. X. Insupèr sciunt Sacerdotes & alii Ecclesiarum Rectores, quod mulieres quas baptizant, vel qui ipsorum parochiane existant, sunt ipsorum hæc spirituales, & ideo à talium mulierum cupula carnali penitus abtinent, si velint penam amissionis benedictionum evitare.

CAP. XI. Prædictorum nostri vestigiis inherendo prohibemus, ne quis Capellanum capiat vel habeat in Ecclesiâ sua, nisi nobis vel mandato nostro specialiter præfinitum, & à nobis vel mandato nostro receptum.

CAP. XII. Item præcipimus sub penâ excommunicationis, quod omnes Rectores Ecclesiarum & singuli, qui ex indulgentiâ Domini Papæ vel ex nostrâ permissione in Ecclesiis sui residentiam non faciunt, habeant in Ecclesiis suis Capellanos continue residentes, jacentes & commorantes ibidem.

CAP. XIII. Præterea præcipimus ut singuli Sacerdotes in Ecclesiis suis, quos excommunicatos esse novierint, excommunicatos denuntient publicè jurejuribus Dominici & festivi, & quorum auctoritate, & ad quorum usantiam, & si postquam faciente super querelis de quibus impetebantur, novierint ipsi esse negligentes in eorum abolitione petenda, nihilominus ardentes & frequentius eas denunciando excommunicatos. Et super hæc, faciant rotulos, quos Archiepiscopi, Decanis vel nobis tradant, si super hæc fuerint requisiti. Et si aliqui excommunicationem per annum sustulerint, vel postquam satisfecerint adversariis suis si negligentes fuerint in abolitionibus petendis, hæc denuntiet Archidiaconi, Archiepiscopi, & Decanis, sicut in Synodo subsequente.

SYNODUS III. Nicolai.
IDEM IN SYNODO SANCTI LUCÆ.
Eodem anno.

CAP. I. **P**ræcipimus, quod in quibuslibet Ecclesiis in Episcopatû Andagavenfi sit quatenus Synodalis, & illius quolibet mensis perficere legant Capellani parochiales, & bene intelligant & observent quod continetur in eo; eundem iterum in Synodo de cetero deferentes, & parati ad interrogata respondere.

CAP. II. Præcipimus parochialibus Sacerdotibus Ecclesiam deferentibus, ut quando eis presentibus citationes faciendas à iudicibus ordinariis, vident utrum major pars dilatationis temporis comprehensit in citatione à tempore data sit elapsa vel ne, & si sit elapsa, faciant citationem ex transverso sigillantes eandem; & si non sit elapsa, directè per longum sigillent. Et volumus quod si judicium apparet de sigillatione ex transverso, & citatus veniat, non compellatur citatus respondere, & qui citari fecerit eum,

- capensis condemnatur; & hoc publicè dicant Capellani in Ecclesiis suis.
- CAP. III. Item in iungimus Archidiaconis, quòd ipsi Sacerdoticus qui in Ecclesiis deservunt, faciant competentem habere provisionem pecuniam, vel etiam aliam quantitatem, consideratis facultatibus Ecclesiarum quibus deservunt, habita æstimatione legitimæ eorum quæ videntur æstimanda; firmatis seu emptoris fideiuramentis penitus excludentes.
- CAP. IV. Principium quòd omnes Decani & Archiepiscopi plebes in hac presertim Synodo, & futuris de cætero, antequam recedant, omnia præceptum Synodalia copiam recipiant à nobis vel Archidiaconis, & secum asportent, & studeant ut ea in suis Archiepiscopatus & Decanatus à subditis follicite faciant observari; & hæc eisdem Archiepiscopi & Decanis in virtute obedientis injungimus.
- Synodus IV. Nicolai.
- ITEM IN SYNODO PENTECOSTES,**
Anno Domini M. CC. LXIII.
- CAP. I. Prohibemus singulis Sacerdotibus parochialibus, ne ipsi parochianis suis die Paschatis testes seu hostias loco panis benedicti ministrant, ne ex ejus ministracione seu receptione erabescerent evitare videantur, sed panem benedictum faciant, sicut aliis diebus Dominicus fieri consuevit.
- CAP. II. Intelleximus quòd quidam Archiepiscopi, seu Decani non per se sed per alios visitantes, post visitationem hujusmodi prostrationes recipere & exgere non verentur; quòd dictis Archiepiscopi & Decanis districtè inhibemus sub pena excommunicationis, Rectoribus Ecclesiarum & Capellanis nihilominus precipientes, ne ipsi dictis Prelbyteris & Decanis procuraciones reddant nisi personaliter visitaverint, nisi nostras literas patentes eisdem exhibent, continentes quòd à nobis obtinuerint licentiam per alios visitandi; quas literas nisi causâ rationabili sibi poverint non minime concessuros. Sententias verbò suspensionis vel excommunicationis à ob procuracionem non traditam, factâ visitatione per alium, seu à nobis licentiâ non obtentâ tulerint, ex nunc penitus revocamus.
- Synodus V. Nicolai.
- ITEM IN SYNODO SANCTI LUCÆ,**
Anno Domini M. CC. LXIV.
- Saturamus quòd Archidiaconi, Archiepiscopi, & Decani cappas manicatas vel tabarda non deferant in Archidiaconatibus, seu Archiepiscopatus, vel Decanatus suis, nisi sit tempus pluviale, & tunc super cappas clausas (quas in dictis locis in virtute obedientie & sub pena excommunicationis deferre precipimus) ponere poterant; ita tamen quòd dum Ecclesias intraverint, dicta tabarda deponant, nec coram nobis aliquatenus compareant in tabardis vel cappis manicatis, nisi hoc aliquibus eorum ex causâ duxerimus indulgendum.
- Synodus VI. Nicolai.
- ITEM IN SYNODO PENTECOSTES,**
Anno Domini M. CC. LXV.
- CAP. I. Quia scriptum est, quòd simulata æquitas non est æquitas, sed duplex iniquitas; & in contractibus Judæorum multoties sigillationes interveniunt, cum sepissime in aliorum contractibus quidam aganeur, & alia simulatè conscribantur; in virtute obedientie prohibemus ne aliquis iudex Ecclesiasticus hujus civitatis vel diocesis literas super contractibus Judæorum cum Christianis initiis sigillare præsumat, vel facere sigillari.
- CAP. II. Cum liber à servo difficè discernatur, sic & Clericus à laico, nisi per statum & habereum distinguatur, ordinamus ut omnes & singuli Clerici sive conjugati sive non conjugati cum in Ecclesiis parochialibus, in quibus commorantur, ad Missam vel ad Vespers veniant, cum incensum congruenter deferentes conformar incedant, psalmodiantes, legentes & cantantes ibidem cum Prelbyteris & Capellanis; ut sic appareat an literati existant, nec non jamen coram Episcopo, Archidiacono, Archiepiscopo, vel Decano suis apparent cum incensum, & amotis capucis se presentent; hæc complentes si velint Ecclesiasticè defensione gaudere.
- CAP. III. Si aliquis sustinuerit sententiam excommunicationis per duos menses à tempore publicæ denuntiationis in Ecclesiâ factæ, uxores & familia sint suppositæ Ecclesiastico interdictione. Verùm quòd immoerum Ecclesiasticæ disciplinæ licet excommunicacionem non venientes, se minime reputant fugitivos, nec curant tam letali vulneri querere medicinam. Nos igitur quia vulnera, quæ medicinæ fomentum non sentiunt, ferro sunt abscidenda, uxores & familia totas omnium subditorum nostrorum, qui excommunicacionem sustinuerunt per duos menses à tempore publicæ denuntiationis in Ecclesiâ factæ, ex tunc Ecclesiastico supponimus interdictione, prohibentes ne quis Sacerdos uxorem vel aliquem de familia alicujus parochiani sui, qui excommunicacionem per dictum tempus sustinuerit, ad ingressum Ecclesiæ, vel ad sacramentum aliquid, seu sacramentale admittat, salvo tamen Baptismatis & Penitentis Sacramentis. Et hoc statutum precipimus per Sacerdotes frequenter in Ecclesiis suis continè & solemniter publicari.
- CAP. IV. Sanè cum istius Diocesis Andegavensis multi sint sæculares Prioratus tenentes, in quibus servitium divinum non celebratur, injungimus omnibus & singulis hujusmodi Prioratus tenentibus, quòd in singulis Prioratibus quos tenent, faciant lingulis hebdomadis saltem duas Missas de cætero celebrari.
- CAP. V. Item prohibemus ne quartus aliquis quæstorum admittantur, nisi appareant sigillata nostro vel Officialis nostri sigillo, cum quæstoribus multa facta in quartulis inventimus conscripisse.
- CAP. VI. Cum quis excommunicatus in articulo necessitatis abolitionem petierit, recipitur ab ipso juramentum de stando mandatis Ecclesiæ, & de satisfaciendo eis ad quorum instantiam sit excommunicatus, & bonis & heredes obligat ad prædicta antequam absolvatur. Si verbò bona non habeat, ejus sufficere juramentum. Dumque aliquis excommunicatus infirmitatis necessitate egerente loqui non potest, vel morte urgente si signa penitentis apparent in eodem, requirantur heredes si sint presentes, ut pro ipso cavent, & se obligent sub forma prædictâ; qui si cavere noluerint, nihilominus absolvatur, & tradatur Ecclesiasticæ sepultura; cum de jure scripto ad satisfaciendum pro eo debeant & possint heredes compelli. Si autem signa penitentis non apparuerint, nec absolvatur, nec Ecclesiasticæ sepulture tradatur, dummodo in Ecclesiâ publicè denuntiatum fuerit, & tempus haberit competens abolitionem petendi, cum nec pro eo abolitiones recipiende sint, nec orationes Domino proterenda.

Synodus VI
Nicolai.

IDEM IN SYNODO SANCTI LUCÆ, IDEM IN SYNODO SANCTI LUCÆ.

Eodem anno.

Anno eodem.

Synodus IX.
Nicolai.

CAP. I.

Quia nonnulli Priores Monachi sibi ad invicem moleres fornicarias aut concubinas in grangis suis receptabant, ut sceleris facilius esset occultatum, inhihemus omnibus & singulis Prioribus Monachis nostris Ducellis sub pena excommunicationis publicæ in generali, ne similia aut talia præsumant perpetrare.

CAP. II.

Prohibemus Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, tam Regularibus quam religiosis nobis subditis, ne cum coenibus, canibus, vel alio clamore ad aliquos bestias venationem exercuant, vel per agros, seu nemora, vineas vel alia loca casti venationis mectant, vel ubi cum clamore venetur, interituri: & hoc idem Prioribus inhihemus. Inhihemus eidem Presbyteris & Capellanis, ne ipsi, maxime in villâ aut castello quibus morantur, tabernas intrare præsumant.

CAP. III.

Injungimus nostris Archidiaconis, Archipresbyteris & Decanis, ut dum viderint per Archidiaconatum, Archipresbyteratum suos, faciant quod Rectores vel Capellani legant in ipsorum præsentia unum capitulum quaterni sui Synodali.

Synodus VII.
Nicolai.

IDEM IN SYNODO PENTECOSTES,

Anno Domini M. CC. LXXI.

Cum plures in statutis nostris Synodalibus vobis Rectores & Sacerdotes injunxerimus, quod vos nobis vel Officiali nostro Andegavensi, cui in hac parte vices nostras commisimus, omnia testamenta decem librarum summam excedentia, in vestris parochiis decedentium infra mensem à tempore mortis testatoris denunciaretis, & nomina exequutorum, quod minime adimplere curatis; nos assentes quod timor paræ ad obediendum vos inducat, significamus vobis omnibus singulis, quod si quis vestrum hæc de cetero neglexerit adimplere, & per inquisitionem nostram seu inquisitionem, vel alia per alium, quam per vos post mensem elapsum super alicujus testamentum denunciatio facta fuerit, nos tertiam partem eorum que competet negligentibus per manus vestram erogandam ratione juris fuerint, et nunc nobis retioemus, per manus nostram erogandam quibus videmus expedire.

IDEM IN SYNODO PENTECOSTES,

Anno Domini M. CC. LXXIX.

Sunt plures Rectores Ecclesiarum & Sacerdotes, qui pravitatem Simoniacam non timentes, benedictiones nuptiales, defunctorum sepulturas, mulierum purificationes celebrare non volunt, nisi præ certa pecunie quantitas, vel aliud quod eidem placeat, solvatur vel firmiter promittatur: quod etiam circa sacramentorum exhibitionem committere non formidant. Circa que inquirendum Archidiaconos, Archipresbyteros & Decanos precipimus diligenter vigilare, & quos in istis reos invenerint, ab officio & beneficio suspendant, & denuntient esse suspensos, coram nobis eidem certos dies assignantes, ut si Rectores sint vel Curati eos beneficiis suis privemus; si vero Sacerdotes non Curati, ab Andegavia perpetuo excludamus; alia eidem nihilominus penâ injungendâ secundum Canonicam sanctionem.

Synodus VIII.
Nicolai.

Idem jam diu fit in Synodo constitutum, ne Archipresbyteri & Decani à Synodo recedant, nisi prius habitis ab eidem statutis immediatè Synodi celebratis: quia hæcenus dictum statutum adimplere minime curaverunt, lege repetita statuemus quod quilibet eorumdem infra octo dies à celebratione Synodi, ne nimis brevitate temporis videantur artari, præfata statuta habeant & recipiant, & conscribi faciant: hæc eis in virtute obedientiæ firmiter injungentes; & sciant quod negligentes & remissos penâ inobediendi puniemus.

Sacris Canonibus est statutum, & à oobis diu est in sanctâ Synodo innovatum, ne pro Sacramentis manducandis seu impediendis aliquid exigatur. Verum intelleximus novum genus exactiois extortum, quia si alius parochianus aliquis in alienâ parochia matrimonium contrahat in nostrâ Ducelli vel ipsam alienâ, & à Sacerdote suo postulat qui status ipsius habet notitiam, litteras sibi concedi, quibus pectona sua sit libera ad contrahendum, nunquam Sacerdotes concedere volunt, nisi prius pro dictâ litterâ concedendâ eis à postulate aliquid conferatur, vel certissime promittatur. Insuper dum contrahentes matrimonium à suis Sacerdotibus prius petunt certam diem præfigi ad suas benedictiones nuptiales celebrandas, nunquam diem possunt certam à suis Sacerdotibus obtinere, nisi prius certum eis aliquid promittatur vel donetur; quæ manifestè ex avaritia radice procedunt. Propter quod prohibemus, ne ob dictas causas aliquid ab aliquo de cetero exigatur vel petatur, sed libere predictæ licentæ concedantur, & dies nuptiales pure & simpliciter assignentur. Si quem vero contra hæc venire noverimus, ipsum tanquam inobedientem animadvertitione debita puniemus.

Injungimus in virtute obedientiæ omnibus Archipresbyteris & Decanis, ut ipsi continentiam & jurisdictionem residentiam faciant in suis Archipresbyteriis & Decanatus, in suis Ecclesiis residentes prout cura beneficiorum suorum exigat, exceptis Archipresbyteris & Decanis Canonici Andegavensibus, qui Andegavis in Ecclesiâ habent facere residentiam; alioqui ipsos à beneficiis suis suspendemus.

Scriptum est per Apostolum: *Filiis obedite parentibus*. Hæc itaque Archidiaconos, Archipresbyteris & Decanis sub penâ suspensionis injunximus in Synodo celebratâ in festo sancti Lucæ anno Domini M. cc. LXXIV. quod in suis Archidiaconatibus; Archipresbyteratibus & Decanatibus cappi non usentur manicatis, vel tabardis, sed cappas clausas deferant: ipsi nobis maxime obedientes, dictum statutum observare contemnant. Sed quia venerabilis Pater Albanensis Episcopus Apostolicus sedis Legatus, graviter tedarguendo oobis precepit, quod circa hoc consilium salubere apponeremus: itaque cappas clausas seu rotundas, ut eorum dignitates & primatus exigant, deferant: Nos dicti Patris correctioni obedire volentes; ut tenemus, injungimus ipsis omnibus & singulis, quatenus cappas clausas sive rotundas deferant in suis Archidiaconatibus, Archipresbyteratibus & Decanatibus; salvo quod eis liceat, si temporis qualitas hoc exigat, super cappas ipsas aliud induere vestimentum temporis necessitate durante. Et super his ipsos ex abundantia monemus, significaverit eidem, quod nisi predicto statuto planè obtemperaverint, nos in ipsos

CAP. IV.

CAP. V.

CAP. IIII

CAP. IV
Calif. 1. 10.

ſuſpenſionis & excommunicationis ſententias proferimus.

Synodus X.
Nicola.

IDEM IN SYNODO PENTECOSTES.

Anno Domini M. CC. LXX.

CAP. I.

Intelleximus quod nonnullae mulieres maritorum suorum exigente concumaciam Ecclesiastico interdico ſuppliciter, nec non plures ex fornicatio coitu, ſeu ſaltatorio, aut alio illicito patientes, & purificatione poſt partum indulgentes, lateſter ſeu clamorſe in Eccleſiam ingreſſuræ poſtquam Sacerdotes Miſſarum ſolemnia inceperant, ſe facientes à dactis improviſis Sacerdotibus purificari. Propter quod flatuimus & prohibemus, ne qua mulier ad Miſſam ſeu purificationem admittatur poſt partum, niſi per certum nuntium vel ſaltem in mane dñi antequam pulſetur ad Miſſam, vel die præcedenti denuntiare iſerere Sacerdoti ſe velle venire ad purificationem, ut ſic deliberatione habitâ à Sacerdotibus, admittendas admittant, & repellendas repellant: & hoc denuntiare Sacerdotes parochianis ſuis diebus Dominicis & feſtivalis in Eccleſia ſuis, in Synodo ſibi eſſe injunctum.

CAP. II.

Verum cognovimus per quæſitores multas falſitates commiſſas, non ſolum circa litteras Episcoporum, ſed etiam circa Indulgentias Domini ſummi Pontificis: hæc alii per aliquos juſtificationem exercentes ſibi faciunt ſigillari in quartulis multis Indulgentias, de quibus in litteris Apoſtolicis indulgentiſſibus ſibi conceſſis mentio aliqua non habetur; alii verò per prædictos obtinent ſigillari ſibi tranſcripta litterarum diſcretariorum, in quibus quoque tranſcripſit falſis aliqua apponuntur, quæ in diſcretariorum litteris nullatenus continentur. Propter quod ordinamus, quòd nulla quartula admittatur à Sacerdotibus, ois ſigillo noſtro vel Officialis noſtri fuerint ſigillata.

CAP. III.

Injungimus Rectoribus Eccleſiarum, & Capellanis totiusdem parochias, habiles ad nubendam, qui ſe ſe invicem imbecillitate carnaliter, quòd idem Rectoris ſeu Capellani eodem non compellant ſe ſe ad ſubſtantiam, ſed eodem inducant blandis ſermonibus prout poterint, ut unus alteri promittat, quòd quia præmium carnaliter ſe committentur, ea quæ conſentiant ad invicem unus in alium nomine matrimonii, ſi ſancta Eccleſia poſſit conſentire.

Synodus XI.
Nicola.

IDEM IN SYNODO SANCTI LUCÆ.

Eodem anno.

CAP. I.

Cum glorioſiſſimum corpus **MAURITI**, qui pro totius generis humani ſalute naſci & pati voluit, omni reverentia ſi digniſſimum & honore, non attendentes quòd ſaxiſſimè domi à Sacerdotibus ad infirmos deferretur, nullam aut parviſſimam habeant comitivam, de ipſius omnipotentis miſericordiæ, meritis beatiffimæ virginis **MARIE** Sanctiorumque Martyrum **MAURITII** ſociorumque ejus, & patronorum noſtrorum beati **MAURITII** & **RENATI**, & omnium ſanctorum conſiliis; omnibus & ſingulis, qui Sacerdotibus dictum pectioſiſſimum corpus deferentibus cauſo & teſtando conſervam fecerint, viginti dies de uſurandi ſibi panis relaxamus: & hoc per Sacerdotes in ſuis Eccleſiis diebus Dominicis & feſtivalis frequenter parochianis ſuis præcipimus publicæ.

CAP. II.

Item quis convocacionem Sacerdotum propter ipſorum abſentiam ab Eccleſia periculoſe exiſtente, & idè ad aliena loca tam evidenti cauſa non debeant evocari, ne ad cuiusquam quæſitionem convoca-

cionem aliquo modo conveniant prohibemus, niſi litteras noſtras ſuper hæc receperint, & viderint ſpeciales, quæ cuique concedere non intendimus niſi qualiſi compelli.

Dolentes referimus quòd multi funt Preſbyteri Rectores, etiam in ſuis Eccleſiis commorantes, qui nec Primam, nec alias Horas dicere noventur, præcipimus eis in virtute obediſſe, ut eas adducant, & in dicendis eis diligenter inſiſtant.

Aliis monuimus generaliter in Synodo omnes beneficiatos civitatis vel Diocæſis Andegavenſis Rectores Eccleſiarum, & obtinentes capellanias requirentes Sacerdotium, quia ex inſtitutione fundatorum, quòd ſe facerent de ordine in ordinem promoveri. Sed quia inobedientes Eccleſiæ monitioni non obtemperant, nec obtemperaverunt, in præſenti Synodo iteratò monentur quòd ſe faciant promoveri de ordine in ordinem ſucceſſivè, cum ad hoc de jure teneantur, nullâ alia expectatâ monitione venturâ. Nos verò omnes & ſingulos, qui ſe ad ordinem non præſentaverint ſucceſſivè, & eodem ſuſceperint, niſi à nobis ex cauſa gratam obtinuerint, à beneficiis ſuſpendemus.

IDEM IN SYNODO SANCTI LUCÆ.

Anno Domini M. CC. LXXI.

Cum à bonæ memoriæ Michaelis prædeceſſore noſtro ſtatutum fuerit, quòd nullus Clericus, ſeu aliqua alia perſona Eccleſiaſtica, aliqui ſe obliget per litteras cuiusque judicis ſecularis; Nos ſtatutum prædictum innovantes quòd ſe faciant promoveri de ordine in ordinem ſucceſſivè, cum ad hoc de jure teneantur, nullâ alia expectatâ monitione venturâ. Nos verò omnes & ſingulos, qui ſe ad ordinem non præſentaverint ſucceſſivè, & eodem ſuſceperint, niſi à nobis ex cauſa gratam obtinuerint, à beneficiis ſuſpendemus.

Et quòd in proceſſionibus publicis imponitur, Diocæſiani obſidio competere dignoſcitur, ſubhibemus ſub pena excommunicationis ne aliqua perſona Andegavenſis Diocæſis Eccleſiaſtica, vel etiam ſecularis, proceſſiones publicas imponat etiam alicui publicè faciendas. Item Preſbyteris & Capellanis Eccleſiarum noſtræ Diocæſis ſub pena conſimili obſidionis inſubibentes, ne ipſi in ſuis parochiis permittant talia perpetrari, nobis ſi qui forte contrarium attentate præſumentur, reſcribentes, ut à nobis de tali commiſſo more debito poſtulantur.

IDEM IN SYNODO PENTECOSTES.

Anno Domini M. CC. LXXII.

Quia ſcipeum eſt: *Va homini per quem ſcandalum venit*: nos publice inſubſiſte reſcolamus prohibitionem Synodali, ne quis Sacerdos vel Rector hios proprios vel filias habeant ſecum commorantes, & maxime ſecum in Eccleſiis ſuis miniſtrantes, cum tribus evidentes exiſtant incontinentes ejuldem. Et cum nonnullos invenimus dictæ prohibitionis contemptores in grave ſcandalum ſubditorum, præcipimus & injungimus omnibus & ſingulis Rectoribus, Preſbyteris, & Capellanis talis præſumentibus, quòd eos eaſve penitus à ſe abſiciant, adeo quòd circa eos nullatenus converſentur, vel commorentur cum eſſent, ſub pænâ ſuſpenſionis & amiffionis beneficiariorum: ſi contra commiſerint, nullam ſpem remiſſionis vel relaxationis habeant.

Item cum quæ plures exiſtant milites & alii, qui periculum agitant vel continent quòd immet in matrimonium & benedictionibus nuptialibus, banus non factis, celebrati, prohibemus ut quis in-

CAP. III.

CAP. IV.

Synodus XII.
Nicola.

CAP. I.

CAP. II.

Synodus
XIII.
Nicola.

CAP. I.
Mart. 17.7.

CAP. II.

ter quoscunque personâ benedictionem nuptialem celebrare præsumat, nisi prout iuris & moris est, banns in Ecclesiâ publicè festis diebus præmissis.

Cum affectantes Sacerdotum & subditorum instructionem alia consulerimus, quòd Archiepiscopi & Decani singulis annis, certis diebus infra Octavam Purificationis beate MARIÆ virginis, Sacerdotes subditos sibi certis locis confinibus, que non mutantur, convocarent; ut dicti Archiepiscopi & Decani eosdem consulerent super iis, de quibus dubitaret, ut ad Synodalem quaternum vel statuta Synodalia pertinentibus; & ut per prædictos statuta anni Synodalia in Pentecostes & sancti Lucæ Synodis factis dictis Sacerdotibus recitarentur. Nos per prædictos Decanos & Archiepiscopos intelleximus quòd Sacerdotes sibi subditi ad dies & loca propter hoc ab ipsis deputatos venire negligant & contemnunt; propter quod volumus & statuimus, quòd illi qui ad prædictos dies & loca non venerint, quinque solidos nomine pœnæ suo Decano vel Archiepiscopo solvere teneantur nisi canonicum habuerint impedimentum, quod firmate coram ipsis teneantur proprio iuramento.

Verùm intelleximus quòd cum vobis aggravationes exequendæ dirigantur, licet in literis continetur quòd exequamus eas singulis diebus Dominicis & festis, ipsas semel facias, & in Ecclesiâ vestris publicatis: quare vobis omnibus & singulis precipimus & iungimus, quòd prædictas aggravationes istem singulis diebus Dominicis & festis exequamini, prout in literis nostris demandatur, donec aliud à mandante reperierit in mandatis.

Præterea nobis relatum est, quòd sunt nonnulli vestrum qui periculum animarum minus zelantes quàm debeant, cum aliquoties requiruntur de infirmorum confessionibus audiendis vicariorum parochiarum, etiam proprio Presbytero non præstate, ad dictos infirmos accedere contradicunt; per quod multi dicuntur inconsulte decelisse: propter quod omnibus & singulis firmiter injungimus, quatenus cum quis requisitus fuerit de confessionibus agrotantium in vicinis parochiis audiendis, secedat modicè; alioquin si per suam negligentiam quis decelisset inconsulte, sciat se beneficio suo privandum.

ITEM IN SYNODO SANCTI LUCÆ,

Eodem anno

Quia Pastoris est ad bonum sibi subditos excitare; & nos in pluribus Ecclesiis vidimus post elevationem Dominici corporis cum campanâ pulsari, cum hoc ante elevationem prædictam heredebeat, ut corda fidelium ad elevationem Dominici corporis excitentur, precipimus ut dum divina Missarum solemnitas celebrari contingerit, dum Sacerdos signacula facit super hostiam & calicem consecrandos, paucum faciat cum campanâ pulsari.

Cum istas loca sine fugere soleant nationis, & nonnulli diversarum nationum in Diocesi Andegavensi aufugientes, Presbyteros se fingant, licet non sint, & si sint, talis tamen conditionis existunt, quòd non sint ad divina celebranda in Ecclesiis admittendi: precipimus & statuimus Capellanos in Ecclesiis nostræ Diocesis non admitti ad divina ministranda nisi eidem, nisi per literas Prælatorum seu testes idoneos de eorum promotione & conversatione valeat apparere.

Cum sit malis hominum obviamdum, & nonnulli fingentes se literas Apostolicas habere, cum forte non habeant, nec habeant nec habuerint, citationes & alias literas Capellani nostræ Diocesis

100 I.

dictas contra parochianos eorundem asserant, aliquoties etiam sub nomine iudicum qui in rerum natura non existunt; volumus citationes & alias litteras extraneorum iudicum ad dictos non exequi Capellanos, cum ad hoc non teneantur, nisi eidem litteras authenticas primò sit ostensa; maxime si illi contra quos mandata diriguntur, velint eisdem de inlenitate cavere.

Cum inferior solvere non possit neq; debeat quod est à superiore ligatum, prohibemus, sub virtute obedientie firmiter injungentes, ut quis Archiepiscopus, Archiepiscopus, vel Decanus aliquem Sacerdotem vel Capellanum ab Ecclesiâ aliqua vel ab alio loco civitatis vel Diocesis Andegavensis per nos amotum, ad deserendum, seu ad officium in aliqua Ecclesiâ, Capellania vel Capellâ sui Archiepiscopatus, Archiepiscopatus vel Decanatus admittere præsumat, nisi prius à nobis licentiâ super hæc petita & obtenta.

ITEM IN SYNODO SANCTI LUCÆ,

Anno Domini M. CC. LXXIII.

Cum quis rei ad se non pertinenti non debeat se immiscere, nec ea in quibus non habet potestatem sua temerario usurpare, & in quibusdam locis nostræ Diocesis compertus notuimus Rectores secum Diaconos habentes, qui sine necessitate articulo confessiones audiant & absolvent indifferenter, corpusque Dominicum infirmis deferunt & ministrant, que facere non possunt, nisi in necessitate articulo: hæc fieri inhibemus de cetero in virtute obedientie & suspensionis, tam Rectoribus quàm Capellanis Ecclesiis deferentibus, & etiam Diaconis nisi articulo necessitate urgente.

Præterea etiam cum iure civili cautum sit, quòd nullus putare debeat sedem Apostolorum hominibus humanis visibus esse concessam, & exponitur, ibi. I. cancellum Ecclesiæ vel chori ad corpora tumulanda: & invenimus in quibusdam Ecclesiis nostræ Diocesis corpora laicorum, & etiam rusticorum immediate ante altare majus humata: prohibemus omnibus & singulis Rectoribus & Capellanis, ne de cetero in choro vel in cancello corpus laici tumulare præsumat, nisi patronus Ecclesiæ, vel fundator, seu fundatoris heres existat, nobis vel Officium nostro inconsultis.

ITEM IN SYNODO PENTECOSTES,

Anno Domini M. CC. LXXIV.

Aflectentes divinam servitium augmentari in Ecclesiis parochialibus, & Capellanis civitatis & Diocesis Andegavensis, & quòd istem Rectores seu Capellani ad idem faciendum servitium, & ad terrarum & vinearum Ecclesiarum & Capellaniarum ipsorum culturam factis inducantur diligentiam faciendam; statuimus quòd Rectores Ecclesiarum qui terras arabiles ad suas pertinentes Ecclesias arari & firmam propriis expensis fecerint, & vineas fodi seu bechari, & ante collectam illius anni decelissent, medietatem fructuum ipsarum terrarum & vinearum ejus anni habeant exactores eorundem, dum tamen quod decet de cultura ipsarum vinearum & terrarum usque ad collectam fructuum liberam suppleant exactores prædicti prædicta quidem in Rectoribus Ecclesiarum qui in Ecclesiis personaliter deserverint, vel Diocesanis licentiâ expressè Ecclesias suas ad firmam tradiderint: nec non de Capellanis capellanis in civitate & Diocesi Andegavensi obsequentibus statutis, dum tamen Capellani neque à tempore sue mortis

2223

CAP. IV.

Synodus XV
Nicolaï.

CAP. I.

CAP. II.

Synodus
XVI.
Nicolaï.

CAP. I.

permanere, vel saltem per certum servitorem de licentiâ Capellani loci ipsius capellanus in Ecclesiis loci, in quibus eas habent, tum de Missâ quam de Choro dicervant, certam & competentem portionem pro eodem servitio percipiendo.

CAP. II.

Veniunt cum statutum in Canone reperitur, quod per septem hebdomadas ante festum Pascha omnes, & maxime omnes Clerici ab esu carnum abstinere debeant: sed quia sicut discreta debet esse vita Clericorum à laicorum conversatione, ita & jejuniis debet fieri discretio inter eos; monemus & exhortamur in Dominis omnes Presbyteros nostræ Diocesis, ut post diem Dominicam ante cineres usque ad Pascha carnis non utantur: hoc eis sub pena suspensionis & excommunicationis imbitantes, quas in facientes contrarium proferemus.

IDEAM IN SYNODO SANCTI LUCÆ.

Eodem anno.

Synodus
XVII.
Nicolaï.

CAP. I.

Um clandestinæ desponsationes inhiberi sunt à jure, quantum in nominalis Capellis & Prioratibus nostræ Diocesis invenimus extrâ parochiales Ecclesias celebratas, nos super hoc ut decet volentes remedium adhibere, statuimus ne benedictiones nuptiales de cætero in Capellis, Prioratibus & aliis locis solentibus celebrantur, etiam si bona fide in dâ in Ecclesiis parochialibus super matrimonium contrahantur per contrahentium Presbyteros fuerint, ut mortis est, solemniter promulgata: ex tunc prædicta loca quoad hæc supponentes Ecclesiastico interdico.

CAP. II.

Nomulli Ecclesiarum Rectores nostræ Diocesis, ut intelleximus, alienas parochiales Ecclesias capiunt & recipiunt deservendas, ob quod propriæ eorum Ecclesiæ, & aliæ deservende sic receptæ debito servitio defraudantur: & qua nostrâ interdicti super hoc remedium adhibere, hoc fieri de cætero in nostrâ Diocesi Synodali prohibitione sub pena suspensionis prohibemus.

CAP. III.

Ceteram cum à jure prohibeantur Monachi in Prioratibus solitarii commorari, & in pluribus Prioratibus nostræ Diocesis invenimus quod contra statuta canonica & prohibitionem nostram etiam synodalem super hoc aliâ edictam, Monachi solitarii morantur, hortamur & monemus Abbates civitatis & Diocesis Andegavensis, ut in eisdem Prioratibus binos ad minus Monachos ponant sibi constanti moraturos, aliquo sciant quod nos minime obtemperare volentes, ut tenemus, dictos Prioratus Sacerdotibus secularibus assignabimus, qui deservient in eisdem.

CAP. IV.

Præterea cum à sede Apostolicâ sit sancitum, ut nec Collegium nec Universitas nec singularis persona cujuscunque dignitatis, conditionis aut status existit, pecuniarum sonebram in exercitiis publicis, aut exercere volentibus, aut quibuscunque aliis eodem crimine inretitis, domos in terris suis conducere, vel conductas habere, aut alias intrare possint; & ut nemo domos ad hoc illis locet, vel sub alio quocunque titulo concedat: & in eorum peremptores, viseliet si fuerint majores persone Ecclesiæ, suspensionis, & in minoribus ac singulares, excommunicationis, ac in Collegia & Universitates prædictâ ipso facta sententias promulgant dicta sedes, quam si per mensum animo facterant indurato, etiam terræ ipsorum, in quibus idem uterari morantur, Ecclesiastico subpaceant interdico. Et manifestum sit Judicis Diocesis Andegavensis publicè usurariam pravitatem exercere;

à mixam] Ponsis jur., ut concepti Aethriis.

Inhibemus Ecclesiis, Collegiis, Universitatibus, nec non personis singularibus Ecclesiasticis cujuscunque conditionis vel status existant, civitates vel Diocesis Andegavensis, ne eisdem Judicis in terris suis vel feudis domos conducere, aut conductas habere, vel alias inhabitare permittant: & ne etiam quicquid eisdem Judicis domos locet, vel sub quocunque alio titulo concedat, sub penis à prædictâ sede super hæc promulgatis superius annotatis.

IDEAM IN SYNODO SANCTI LUCÆ.

Anno Domini M. CC. LXXV.

In negligentiâ de pressis, qui cum infantibus baptizant, illos quos baptizant semel immergent in aquam, vel uno contextu aquam fundunt super eos, licet Mater Ecclesiæ generali consuetudine conservet, quod baptizandi non semel sed ter immergantur, vel trini effusione aqua super baptizandos fundantur: & merito, cum trina effusio plenè conveniat formæ quam Dominus tradidit in baptismo dicens: *Teo, baptizate in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, amen.* Et ideo trina forma tunc immergendi, vel aquæ effusionis, eis præcipimus observare.

Quia in hac civitate & Diocesi sunt Abbates quidam, qui propriis voluntatis, & non quæ sub licet atramentis, Prioratus solitarii, & etiam aliquos in quibus duo Monachi morari consueverunt, propriis mansibus applicant, vel alii Prioratibus seu officiis auctoritate propriâ assignant, uniones faciendâ, quod eis non licet: omnes prædictas applicationes, assignationes, seu uniones à prædictis Abbatibus taliter factas revocamus & denunciamus nullas esse, injungentes eisdem sub pena suspensionis, quod dictas applicationes, assignationes, seu uniones de facto detulerint, & in locis, in quibus duo Monachi vel plures morari consueverunt, Priores & Monachos ponant parâ numerum eorumdem, aliquos ipsos ad hoc ex tunc per excommunicationis sententiam compellamus.

IDEAM IN SYNODO PENTECOSTES.

Anno Domini M. CC. LXXV.

Um diu sit in mortuo servire, vel puniri ignorantibus, & quidam sunt, prout intelleximus, qui contra adversarios suos pro defectibus seu aliis de causis literas excommunicationis impetrant, eas partibus penitis vel Sacerdotibus subleant, illas nullatenus exhibent, vel denotant usque in diem vel vigiliam resurrectionis Domini, ut tunc adversarii à comunione hæcâ repelli faciant: sed & alias non manifestant domos contra adversarios sit defunctos, ut eam à se pulsant Ecclesiasticè faciunt prohiberi. Hin malitis & similibus obviare volentes, statuimus quod si quis contra aliquem aliquam excommunicationem impetrauerit, infra quindecim dies à tempore impetrationis eandem faciat publicè in suâ Ecclesiâ publicari, aliquos ex tunc Sacerdotes eas vallatim publicare præsumant: excommunicationem tamen evitent & faciant evitari, donec à dictâ sententiâ fuerint solvendi. Si verò immanente tempore Paschali, & ultima hebdomada Passionis quindena jam elapsa, vel in imminente morte alicujus noviter literas excommunicationis præsentaverit, dictos excommunicatos in formâ Ecclesiæ absolutus vice nostra, vel illorum quorum auctoritate fuerit excommunicati, dictorum ex-

Synodus
XVIII.
Nicolaï.

CAP. I.

Mort. 18. 19

CAP. II.

Synodus
XIX.
Nicolaï.

CAP. I.

communicatorum & communicatores uocina referentes.

IDEAM IN SYNODO SANCTI LUCÆ,

Anno Domini M. CC. LXXXI.

Cum affectuatus Sacerdotum & subditorum intruditionibus, aliis conluerimus, quod Archipresbyter & Decani singulis annis certis diebus infra octavam Purificationis beate MARIE Virginis, Sacerdotes sibi subditos certis locis confinis, qui non mutarentur, convocarent, ut dicti Sacerdotes eisdem conferrent super his de quibus dubitarent, ad Synodalem quaternum vel statuta Synodalia pertinentibus, & ut per predictos statuta anni Synodalia in Pentecostes ad sancti Luca Synodis facta dictis Sacerdotibus recitarentur: & nos per predictos Decanos, & Archipresbyteros intelleximus, quod Sacerdotes sibi subditi ad dies & loca propter hoc ab ipsis deputata venire negligebant, & contemnebant, & propter hoc volumus & statuimus quod illi qui ad predictos dies & loca non veniunt, quinque solibus nomine pœnæ suo Decano vel Archipresbytero solvere teneantur, nisi Canonicum haberent impedimentum, quod firmare coram ipsis teneantur proprio iuramento. Et nonnullis perpendimus pericula imminere dicto tempore locis in plerisque, maxime inundatione aquarum emergente, precipimus quod die Jovis post *Quasimodo* Sacerdotes inibi ubi consueverunt, convocentur ad predicta, & non infra octavam Purificationis ante dictam, pœnam repetentes supra scriptam: adijcimus ut Archipresbyteri, & Decani, predictam pœnam remittere nequeant, nisi dictos Presbyteros non venientes ad diem, ad Officiale inveniunt, & per ipsam predictam pœnæ non venientibus existantur.

Quoniam ubi major periculum vertitur, ibi cautius agendum, & ubi perfonæ indultæ eligunt, non per alium debet exequi quod mandatur: presentibus itaque injungimus sub pœnâ suspensionis & excommunicationis quibuslibet subditis nostris, ut & cum alieni a nobis, vel à iudicibus ordinariis nostre Diocesis aliquod mandatum fuerit destinatum, ubi clausula hæc sit inserta: *Si nobis consenserit*: vel, *Si ita est*: vel, *Si contra fecerit*: vel, *Nisi obtemperaverit*: vel finaliter, *Causa cognitorem deservians*: illud mandatum non per alios quàm per ipsos executionem demandent, testes aliquos in executionibus predictis, ut iura volunt, advocantes. Item Rectoribus Ecclesiarum de sub pœnâ precipimus antefatus, ut Capellanos & Clericos jurare faciant, quod fideliter alia mandata exequantur. Inhibentes pœnis predictis repetitis, ne illis quibus aliquid fuerit mandatum factum, per aliam faciat illud exequi ad eas instantiam cujus demandant, vel per litteras deferentem aut etiam presentem.

IDEAM IN SYNODO SANCTI LUCÆ,

Anno Domini M. CC. LXXXII.

Volentes subditorum utilitatibus providere, statuimus, ut Rectores Ecclesiarum parochiarum civitatis & Diocesis Andegavensis, Capellani & Clerici, eorum iudicium Ecclesiasticorum mandata que exequantur fideliter faciant, nec citantem aliquam vel monitionem faciant, nec aliquos denuntient excommunicatos nominatim, nisi prius super hoc recepto mandato. Præterea quod aliquas litteras non sigillat gratiâ, odio, favore, vel pectio, quoscunque contenta in ipsis litte-

ris fuerint exequuti: transgressores graviter punimus.

Scriptum est: *In Ecclesiâ laudabile te, Domine*: propter quod statumus, ut Proves Prioratum Civitatis & Diocesis Andegavensis cum Monachis suis, item Rectores cum Clerico vel Clericis suis, saltem in Diebus Dominicis & festivis IX. Lectionum contentis seu dicant ad notam Matutinis & Vesperas infra Ecclesias eorumdem.

Intellezimus nonnullos volentes & intendentes matrimonium ad invicem contrahere, nomine matrimonii potare, & per hoc credentes se ad invicem matrimonium contraxisse, carnaliter se committunt. Verùm cum per hoc nullum matrimonium contrahatur, & ob hoc quoniam plures jam fuerunt decepti, vobis firmiter injungimus quod frequenter & publicè in Ecclesiis parochialibus vestris dicatis, quod per predicta hujusmodi nec matrimonium nec sponsalia contrahuntur.

Quoniam aliis statutum existit, ne quartala aliqua quætorum admittantur, nisi appareant sigillata nostro vel Officialis nostri sigillo, cum quætores multa falsâ in chartulis invenimus scriptis, hic statuerè duximus, inhibentes Rectoribus & Capellanis Andegavensis Diocesis, ne aliquem quætozem in Ecclesiis suis ad predicandum, vel suas indulgentias, aut beneficia exponenda admittant, nisi super hæc à nobis licentiam obtinuerint, & hoc appareat litteris nostris vel Officialis nostri, prout superius est expressum: sed ipsi Rectoribus vel Capellanis dictas indulgentias & beneficia parochianis suis exprimat & exponant, prout in litteris nostris vel Officialis nostri viderint contineri.

Quoniam omnis actio proprietatis habenda à Monachis est tollenda, statuimus ut nullus Monachus Ecclesiam vel Capellaniam pro salario, aut pensione, aut metcede deservendam assumat.

IDEAM IN SYNODO SANCTI LUCÆ,

Anno Domini M. CC. LXXXI.

Quoniam multos reperimus indurato animo claves sanctæ matris Ecclesie vâpudentes, excommunicationis sententiam distulsi sustinere, Corpus Christi in Ecclesiâ biennio vel triennio non suscipere, vel etiam confiteri: precipimus omnibus & singulis Rectoribus & Capellanis, ut ipsi & quilibet eorumdem in parochiis suis diligenter considerent & inquirent parochianos sibi subditos, qui per biennium & ultra in excommunicationibus suis persistunt, à perceptione Corporis Christi vel Confessione per tantum tempora cessaverint, & eorumdem nomina in scriptis nobis tradant vel mittant, & quanto tempore in eis permanserint, ut in talibus salubre consilium apponatur.

Quia processiones, que ex antiquorum devotione propter necessitatem populi advenit, certis temporibus & diebus fieri consueverunt, per negligentiam Rectorum & Capellanorum, prout intelleximus, in locis pluribus omnino non fuerint, in aliis vero aliqui Rectoribus & Capellanis processionem sine Sacerdote crebris mittant: alio statumus & precipimus sub suspensionis pœnâ, ut singuli Rectoribus & Capellanis die Dominicâ que præcedit septimanam, in quâ ex laudabili consuetudine Ecclesie sue processio fieri solebat, parochianos suos sollicitè diligenterque hortentur & inducant, ut ad processionem eant, vel saltem unam personam de sua familia mittant, prout ab antiquis fieri consuevit: Rectoribus & Capellanis sub pœnâ predictâ injun-

C A P. II.
736. 10. 11.
C P. 11.

C A P. III.

C A P. IV

C A P. V.

Synodus
X X I I.
Nicolas.

C A P. I.

C A P. II.

gentes, ut ipsi ad prædictas processiones personali-
ter cantent, vel saltem ad Capellanum & Clericum solum
sibi mittant, per quos litaniae & orationes consuetae
fiant, & plebs devota, quae per ipsum negligentiam
diminuitur, eorum cura & praesentia
amplietur.

CAP. III.

Cum jamdudum in statuto provinciali fuerit ordi-
natum, ne excoquitores testamentoꝝ aliquod de
litteris excoquitioꝝ sibi committat per se vel per
alium emanet, vel quocumque alio titulo sibi acqui-
ratur, & praedictum statutum plurimum invenimus
à pluribus excoquitonibus violari, qui de bonis exco-
quitioꝝ alter ab altero per se vel per alium sibi
emunt, vel titulo mortuae devotionis acquirunt
idcirco praedicta statuta innovantes, tales acqui-
sitiones in posterum fieri prohibemus, juxta tenorem
praedicti Concilii statuentes, ut si quis excoquitor de
bonis excoquitioꝝ sibi committat per se vel per alium
quocumque titulo acquiratur, acquisitionem & tan-
tum de suo restituit ad usus excoquitioꝝ commit-
tendum.

*IDEM IN SYNODO SANCTI LUCÆ,**Anno eodem.*

Item de Receptoribus Ecclesiarum in Ecclesiis suis
residentibus ordinamus, quod Capellanus suus in
domo propria secum habeant commorantes, nisi sint
in una domo plures Capellani propter Ecclesie dis-
tincta magnitudine.

*IDEM IN SYNODO PENTECOSTES,**Anno Domini M. CC. LXXXII.*

Cum in Diocesi Andegavensi grave scandalum
ortum esset super eo, quod nonnulli Archidiaconi,
Archipresbyteri & Decani subditi nostri extra
civitatem Andegavensem causas & placita in
locis pluribus quæm soliti essent, audirent & tene-
rent: & etiam ex eo quod ipsi habeant plures solito
apparitores, qui homines sine litteris citabant,
& ab ipsis pecuniam illicitè extorquebant; die Sab-
bati post Pentecosten consulti coram nobis Ande-
gavis in camera nostra, & constitutibus Olivero
Archidiacono Andegavensi, Guillelmo Archidiacono
Translucanis in Ecclesia Andegavensi, Stephano
Andegavensi, Guillelmo Burgolensii, Joanne de
Fixa, Joanne de Lado, & Hamone Salmuentensi,
Archipresbyteris, Olivero de Camillaco, Gervasio
de Maugii, Guillelmo de Inter Sertam & Medua-
nam, Guillelmo de Credenno, & Hamerico de Can-
deio Decanis.

Super præmissis ita duxerimus ordinandum, vi-
detur quod Archidiaconus Andegavensis in civitate
Andegavensi & apud Baugium causas & placita
tenebit & audiet, & non in paucis locis: item tres
apparitores habebit, unum in civitate Andegavensi
& duos extra. Item Archidiaconus Translucanis
in civitate Andegavensi, apud Salmurium, & apud
Bechebach, & non in pluribus locis causas & pla-
cita audiet & tenebit; & pro tribus locis tres tan-
tum apparitores habere poterit, & non plures. Item
Archidiaconus Translucanis in civitate Ande-
gavensi, apud Castrum-Gonterii, & apud Leon-
causis & placita audiet & tenebit, & pro tribus lo-
cis tres tantum apparitores habebit. Item Archi-
presbyter Andegavensis [Andegavis] & non alibi
causas audiet, & tenebit placita, & unum tantum
apparitorem habebit. Item Archipresbyter Burgo-

lensis in duobus locis tantum, videlicet apud Bur-
golum, & apud Loquum-Vadium causas & placita
tenebit, & duos tantum apparitores habebit. Item
Archipresbyter dicitur in duobus locis tantum, vi-
detur apud Inam, & apud Durum-Stallum cau-
sas & placita tenebit, & duos tantum apparitores
habebit. Item Archipresbyter Salmuentis in duo-
bus locis tantum, scilicet apud Salmurium, & apud
Daudium, vel apud Genas, quem illorum lo-
corum, videlicet Daudiam, vel Genas elegerit, &
quem eligere tenetur iuxta octidies, & in quorum
uno tantum ex tunc una cum Salmurio placita tene-
bit, & duos tantum apparitores habebit. Item [De-
canus] de Camillaco in duobus locis tantum, vi-
detur apud Camillaco, & apud Torceonem cau-
sas & placita audiet & tenebit, & tantum duos ap-
paritores habebit. Item Decanus de Maugii in duo-
bus locis tantum, videlicet apud Sanctam Crucem
de Rupeforti, & apud Montem-Rebelli, & duos
tantum apparitores habebit. Item Decanus de in-
ter Sertam & Meduanam in duobus locis tantum,
videlicet apud Castrum-novum, & apud Campigud
causas audiet & tenebit, & duos tantum habebit
apparitores. Item Decanus de Credenno in duobus
locis tantum, videlicet apud Credenno, & apud
Segreiam causas audiet & placita tenebit, & duos
habebit apparitores tantum.

Item ordinamus quod nullus apparitor predico-
rum aliquem citare possit sine litteris, nisi in paro-
chia & villa in qua manserim suam habeat, vel
nisi à domino suo vel ejus vicario gerente super hoc
mandatum receperit speciale.

*IDEM IN SYNODO SANCTI LUCÆ,**Anno Domini M. CC. LXXXII.*

Quia illud quod fit à Prelatis, de facili trahitur
à subditis in exemplum, & Prelati tot moribus
digni sunt, quot mala exempla & doctrinam de-
bent populo ministrare: idcirco nos indevotios
& ut venis dicamus perversitatibus quorundam
Prelatorum tam Regularium quam secularium, &
Receptorum Ecclesiarum occurrere cupientes, qui di-
vini mandati transgressores, qui in diebus Domini-
cis & aliis solemnitatibus festivis terrenis operatio-
nes exercent, cum bobus, quadrupedibus, quadri-
gis & aliis terrenis, spectis & neglectis divinis officii-
cis, insistentibus, sic fomentum erroris & perditionis
laicis & plebibus sibi commissis, suis malis exemplis
exhibentes; precipuis in virtute obedientie, &
sub pena suspensionis universis & singulis Abbati-
bus, Prioribus, Monachis, Receptoribus Ecclesiarum,
Presbyteris & Capellanis, omnibus Ecclesiasticis per-
sonis in civitate & Diocesi Andegavensi constitutis,
ne in diebus Dominicis & aliis solemnibus & festis,
& maxime Martii, & Martii Patronorum coor-
datorum solemnitatibus, Beate Mariæ & Virginis,
Sanctorum Apostolorum, & aliis que in civitate &
Diocesi Andegavensi consueverunt cum Clero &
Populo solemniter celebrari, operationibus terrenis
insistant, sed divinis officiis insistentibus, laicos &
populos sibi commissos verbo & exemplo inducant,
& eis efficaciter injungant memoratis diebus à ter-
renis operibus abstinere eisdem, & ad Ecclesiam
convenienter ad divinum officium exhortando.

GUILLELMUS MAJOR
EPISCOPUS ANDEGAVENSIS
IN SYNODO SANCTI LUCÆ,

Annæ Domini M. CC. XCI.

Quia à multis ſpiritualiter cognatio contemnitur Judo, quòd non verentur propriis filios ſuos ſpiritualiter carnaliter cognoscere in jungimus Archidiaconis, Archiepſbyteri & Decani quòd circa inquisitionem talium diligenter exiſtant, & ſi quem Rectorem cum aliquâ parochiâ ſua juraſſe, vel eam carnaliter cognoviſſe, de cætero novem, ipſam per ſex menses ab officio & beneficio ſuſpendant, & ſuſpenſiam teneant; medi tempore proventuum quaſi jure deportus inter Archidiaconum & Decanum, vel Archiepſbyterum dimidia pars dividatur, alia parte fabricæ Eccleſiæ, contrâ quam deliquerit, remanente; ita tamen quod eisdem præventibus ſervitoribus Eccleſiarum provideatur competentèr.

Si vero aliquis Sacerdos deſerviens Eccleſiæ non Curatus, tale commiſerit cum aliquâ parochiâ Eccleſiæ cui deſervit, ſtatim à dictâ Eccleſiâ expellatur, in Archidiaconatu nullatenus ſerviturus quovisque tranſitione ſit elapſum; & ſi de facto ipſius ſcandalum caprum fuerit, à daretur per triennium præcipuum expellendum: adimentes omnino poteſtatem Archidiaconis, Decani & Archiepſbyteri diſpenſandi cum aliquo in hoc caſu, vel etiam deſertendi.

Statutum & ordinatum ne quis Monachus aliquam Eccleſiam vel Capellaniam deſervendam aſſumat; & ne Conſeſſus cujuſquam parochianorum, etiam de conſenſu Rectoris alique neceſſitate articulo audiat, niſi de licentiâ Epilcopi & conſenſu: & quòd Monachi in eodem dormitorio coeant, & ad Matutinus de nocte ſurgant, maximè tempore hyemali.

I. IDEM GUILLELMUS IN SYNODO
Pentecostis,

Annæ Domini M. CC. XCII.

Inhibemus inſuper Abbati & Prioribus noſtris Duceſis, ne Monachi vel ſocii in Prioratibus commorantibus tradant ſeu miniſtrent annuatim pro calcementis & veſtibus certam pecunie quantitatem, prout in locis quampluribus noſtræ Duceſis, ipſi viſitantes invenimus retroactis temporibus facta eſſe; cum per hoc, ſi permiſſerentur, occasio daretur veniendi contrâ votum, quod Monachi in ſuis profeſſionibus Deo reddere promiſerunt circa illam partem; ſcilicet de abdicatione proprietatis, ad quam per ipſius voti vinculum ſunt adſtricti: ſed dicti Abbates & Priores in veſtibus, calcementis & aliis necelſariis eisdem provideant competentèr.

I. IDEM GUILLELMUS IN SYNODO
ſancti Lucae,

Eodem anno.

Cum nuper à prædeceſſore noſtro in virtute obedientiæ Rectores & Capellani Andegavenſis Duceſis in Synodo fuerit injunctam, ut ipſi ſingulis diebus Dominicis & majoribus feſtis excommunicatos de parochiis ſuis publicè nuntiarent

ac facerent evitare, & circa hoc aliqui de ipſis Rectores & Capellani negligentes exiſtant, & dictis excommunicatis etiam in divinis participate non formidant. Nos prædicta præcepta innovamus, præcipientes de injungentes in virtute obedientiæ Rectores & Capellani prædicti, quòd ipſi prædictis diebus Dominicis in Eccleſiis ſuis dictos excommunicatos publicè denuntient, & ipſos evitare faciant, & evitent, maximè in divinis.

Cum diebus feſtibus ob reverentiam Dei & ſanctorum introductis, præcipui diebus Dominicis honori Majeſtatis altiſſimæ conſecratis, à hereticis Fideiſibus ut ab omni ſervili opere abſtinentiam & ceſſandum, ac divinis cultibus jugiter initiatum, omnibus & ſingulis Rectores & Capellani in virtute obedientiæ præcipimus & mandamus, quòd ipſi parochiis ſuis inſubent ſub obſtinatione divini judicii & poenæ excommunicationis, ne ipſi dictis diebus feſtibus, maximè Dominicis, cujuſquam operi ſervili ſe immoſcent, & præcipui barbitonſonibus, ne ipſi dictis diebus Dominicis barbas radent, vel aliis barbitonſorum officium exerceant, etiam minuendo, niſi mortis vel graviſſimæ periculo immineant. Inſubentes ſubditis ſuis ſub poenâ prædictâ, ne dictis diebus Dominicis de radi faciatis aut permittant, vel barbitonſorum officium recipiant in ſuam periculum animarum. Inſubentes molitionibus etiam quibuscumque ſub poenâ interminatione prædictâ, & molendiſtorum domus, ne ipſi dictis diebus Dominicis, maximè à veſperè diei ſabbati uſque ad veſperam diei Dominicæ, molendina molere faciant aut permittant, non obſtante longi temporis abuſu, qui non uſus cœlendus aut conſuetudo, imò veras corrupela, cum tanto ſint graviora peccata, quanto diuſius infelicem animam detinuerit alligatam; cum aliqua præſcriptio contrâ præcepta decalogi locum ſibi vindicare non poſſit.

Item prædeceſſorum noſtrorum veſtigis inſubentes, dictiſſe præcipimus & mandamus, quod omnes Rectores & Capellani, in Eccleſiis parochialibus ſervientes, qualibet die Sabbati in ſero de in vigiliis feſtorum IX. Leſſi, pro veſperis poſſent ſciant, & Dominicis & feſtis prædictis pro Matutinis & Miſſa & Veſperis ſubſequentibus illud idem faciant, ac Veſperis, Matutinis & Miſſam in Eccleſiis ſuis dictis diebus ſolemniter ad notam decantent.

Item cum aliis in Provinciali Concilio apud Langes fuerit præcipiendo ſtatutum, ut Abbates & Prores Monachos ſibi ſubditos ſingulares incidere, vel ſolitarios in Prioratibus commorari, de cætero non permittant, prædictum ſtatutum innovantes, juxta id præcipimus & mandamus, ne Prores ſibi ſubditos in Prioratibus jacere ſolitarios ſeu dormire permittant, imò Prores & coram ſociis in eadem camerâ, ſeu in eodem dormitorio jacere dictiſſe compellant: nam *va ſols, cum ſi cadiderit, non habet ſublevationem.*

IDEM GUILLELMUS IN SYNODO
Pentecostis,

Annæ Domini M. CC. XCIII.

Quoniam multi ſunt Sacerdotes, & pauci ſunt Sacerdotes, multi videlicet ſimplices, rudes, idiotæ & illiterati, & pauci alii, & jure ſuadente ſanctus eſt maxime in ordine Sacerdotum paucos bonos quàm multos malos habere Miniſtros; ſicunde notum fieri volumus univerſis, quòd nos nun intendimus aliquem, maximè ad Sacerdotii Ordinem, de cætero promovete, niſi fuerit ſaltem in grammaticalibus ſufficienter iſtruſtus, ut ſcint & intelligat quid deat per nomen. Hortamur igitur & moue-

CAP II.

CAP II.

CAP IV.

Erd. 4. 10.

Synodus IV
Guilkins.

CAP I.

mus precipue omnes Abbates & singulos, qui nobis habent suos Monachos ad Ordines presentare, ut de Magistris sibi provideant, qui suos Monachos in Grammaticis instruant & informant.

CAP. II.

Quia plerumque aliqui ignovi & alienigenae Presbyteros le dicentes, extra partes suas ad partes longinquas se transferant, qui in partibus suis grava & enormia perpetrarunt, & qui aliunde Presbyteri non sunt, vel qui sine alicui Religioni adscripti, vel alius inhabiles aut irregulares existunt, iuxta antiquorum Patrum statuta statim de ordinamus, quod de cetero alienigenae & incogniti ad officium Sacerdotale non admittantur vel recipiantur à quocumque, quousque à nobis mediante literis commendatibus super promotione eorum, via & moribus confecti, fuerint approbati. Injungentes Rectoribus Ecclesiarum in virtute obedientie & sub pena suspensionis, quod ipsi infra mensem à tempore quo Presbyteros in sua societate vel servitio admiserint, nobis vel depositis à nobis Clericis nostris, & nulli alii fideliter reportent. Pluries etenim, quamquam aliis fuisse statutum, nostram doctrinam visitantes, invenimus inobedientes & negligentia haec in praemissis.

CAP. III.

Quamvis aliis fuerit providè deliberatione statutum, ut nomina eorum qui excommunicationis sententiam per annum sustulerint & amplius, eis parte Rectoris Episcopo vel ejus Officiali tenderentur in scriptis, verumtamen ex hoc tepidam pusillanimitatem Rectorum & negligentiam, qui non curant gregem oberrantem in faucibus demonum eripere, Ecclesia Dei fractus paucissimos recolligit, in hoc unum veros pastores, sed merenarios potius se docentes. Nam si veri essent pastores, & condignam curam haberent de grege sibi commisso, oves deviantes & perichitantes ad causas, ut nunc fieret ovide, propius humens reportarent. Hinc est quod nos innovando statumus, & in virtute obedientie injungimus Rectoribus, ut ipsi nomina dictorum excommunicatorum, qui per annum & amplius dictam excommunicationem sustulerint, nobis vel Officiali nostro rescribant, & negotium propius sumptibus proficiantur, quia magis eorum interest, quousque finem debitum foras.

CAP. IV.

Item enim, de quo valde dolendum est, in haereticum dilabuntur plures; cum quidam ignorantem Rectoris & eorum Capellani in animarum suarum periculo, & etiam subditorum, saltem suam in mellem alienam ponentes absolutionem peccatorum nobis recitatorum sibi usurpare & contribuere non formidant, quamvis dicta peccata in suis quaternis Synodalibus sint contenta. Nos ad eludendum magis eorum negligentiam vel malitiam, ad hoc in praesenti Synodo inhibemus Rectoribus & omnibus Capellanis nostrae Diocesis, ne de cetero sine nostra licentia specialia ad absolutionem dictorum peccatorum manus tam periculosè irreverenter extendant.

Synodus V. Guillelmi.

IDEM GUILLELMUS IN SYNODO

sancti Lucae.

Eodem anno.

CAP. I.

Quoniam nonnulli Sacerdotes in sua salute grave dispendium, statutorum Synodaliū ad praedecessores nostrum dudum, & à nobis eorum vilipendentes & transgressores, Dei timore & Praetatorum suorum obedientia, reverentia & honore irreverenter poppositi, quae dolendo referimus, invenimus resurgentes, non attendentes periculum: quoniam, testante scriptura, peccatorum arisantiū est repugnare. & quasi solum sololarræ

1. Reg. 17. 13.

nocte acquirere. Hinc est quod eisdem injungimus in virtute obedientie, secundum quod aliis eis assumptum exhibet, quod quilibet quaternum Synodalem habeat, quem in Synodo deferat, & illum frequenter perleat, & contenta in eo magis solito, tamquam filius obedientie observare studeat diligenter. Injungimus etiam Archiepiscopis & Decanis, ut dum visitationis officium peragunt, ad inquirendum solliciti sint utrum praemissa & juncta debita fortiantur effectum; & si contrarium invenierint, nobis insinuare non differant, ut transgressores hujusmodi severitate debita compellantur.

Item cum per praedecessorem nostrum aliis statutum fuerit, quod Sacerdotes indumenta superiora classa deferant, nullatenus aperta utendo, & sub certa pena in dicto statuto commutata, ut inter ipsos & alios Clericos, imò potius laicos aliqui distinctus haberetur habitus, & ut secundum statum suum honestiores inter ceteros apparerent: inveniantur tamen innumeri transgressores. Cum igitur vilissimus sit computandus iuxta Canonica Statuta, nisi sanctitate precellat, qui est honore praestatorum, in incellu enim & habitu debet esse Sacerdotis ornatio, ut moram gravitate maturitatem mentis ostendat. Incompositus siquidem corporis, ut ait Augustinus, iniquitasque mentis indicat. Et Salomon 1. Amilium corporis & vestis denotant ematiam de illo. Statum itaque hujusmodi ad convincendum eorum malitiam innovamus, adjucentes, quod si de cetero hujusmodi invenierimus transgressores, sibi caveant, quia eorum indumenta inhonestis & aperta leprosis largiamur, quod fieri volumus cum per Archiepiscopos & Decanos, & alia paritè eos nihilominus penemus.

CAP. II.

Eul. 19. 17.

Cum inter ceteras hujus provinciae Cathedrales Ecclesias, ista Besti Mauriti apud populos & dioecanos in minori reverentia, ut patet ad oculum, habeatur, cum nullus eorum concursus appareat ad eandem, sicut habetur in aliis eventibus, quamvis ibidem requiescant plurimum corpora Beatorum. Ad devotionem igitur popularium excitandam nobis injungimus, quod in praesentis injungendis eis specialiter injungatur (volentes tamen eorum secretis primitis exequantur & obtentis) quod sicut semel in anno singulis annis, vel usque ad septennium vel quinquennium, secundum quod videbitur expedire, limina ipsius Ecclesiae studeant visitare in eorum remissionem peccaminum. Nam multa meritis Beatorum, quorum corpora requiescunt ibidem, Deo inspirante, poterunt promereri, & indulgentias terminis anni & quadraginta dierum in festo Besti Mauriti & per ejus consequentes octavas.

CAP. III.

CAP. IV.

Item injungimus Archiepiscopis, Decanis & Archiepiscopis nostrae Diocesis, ut ipsi dum visitant Ecclesias sibi subditas, si aliqui, quos Capellanos in eisdem invenierint deservientes, litteras nostras testimoniales non habentes, eos à dictis Ecclesiis amoveant, & Ecclesiarum Rectoribus inhibeant, ne ipsos Capellanos in Ecclesiis suis celeberrè permittant.

Synodus VI. Guillelmi.

IDEM GUILLELMUS IN SYNODO

Pentecostes.

Anno Domini M. CC. XCIF.

CAP. I.

Quamvis à sanctis Patribus in pluribus Conciliis ab olim intermissa Spiritus sancti provisa fuerit deliberatione statutum, quod Presbyteri qui dioecesis regunt Ecclesias, non à quibuslibet Episcopis, sed à suo, nec per juniores Clericum, sed per ipsos aut per Diaconum ante Paschae solemnitatem christiana petant, cujus quidem christiana consuetudo

iuxta

Epif. a. ad
curia Orle-
tates Epifco-
pos cap. 1.

juxta Fabiani Papæ decretum per annos triginta et agenda, & de anno in annum renovanda, & est tradenda fidelibus, quia novum est sacramentum, & per annos singulis renovandum, & vetus in lincis Ecclesie cremandum. Super tamen latere reperitur quamplurimus transgressor, in lazarum periculum amaram, sanctum christiana non prentes nisi longè post Pascha; & aliud per Laicos vel Clericos conjugatos, vel alias inhonestas personas requirunt. Ne igitur nobis aliqua negligentia valeat adscribi, dictum statutum innovando nemet injungimus Rectoribus & Presbyteris, qui nostræ Duceis præsent Ecclesie, ut de cætero sanctam christiana ante solemnitatem Paschæ in singulis annis per se ipsos, vel saltem per honestos Clericos querant, petant ubi, & à quibus loco nostræ querendum fuerit & petendum: adjuvantes quòd si quis de cætero hujus contempserit statum fuerit, pena X. S. per suum Decanum vel Archiepiscopum puniatur; in quam penam contemptores hujus volumus incidere in hoc factum.

CAP. II.

Cum secundum sacrorum Canonum instituta, Episcopi eorumque Ministri modis omnibus debeant laborare, ut perniciosam & à zibulo inextricam scelerum & magicam artem ex parochis suis penitus eradicent, & à aliquem virum vel mulierem hujusmodi sceleris sectatorem invenerint turpes dehonorent, ex suis parochiis eiciant & expellant. Et nos prout nostro incumbit officio nostram Duceis visitantes accepimus, quòd mulier fortissime & divinatrices, melius forte quædam sub dissimulatione & conventiva Sacerdotum in plerisque locis Andegavensis ducatus, auguram, divinationibus & sortilegis corda simplicium, diabolo procurante, subvertunt in grave discrimen & periculum animarum; statuerunt præcipimus Rectoribus & Sacerdotibus universis, quòd si in suis parochiis tales sceleratos viros aut mulieres noverint latitare, ad nostram notitiam aut Officium nostrum, respiciam ignavia deposita, diserte procurent, ut à tali pelle sancta Ecclesia emundetur, & hujusmodi reprobatorum periculum horrenda malignitas penam Canonica compescatur.

CAP. III.
Joc. 2. 14.

Cum dicat sanctus Apostolus Jacobus, *Infirmum quis in vobis, adhaec Presbyteros Ecclesia, & erit super eum, suggerens eum oleo in nomine Domini: & oratio fides salvabit infirmum, & alleviabit eum Domini: & si in peccatis sit, dimittatur ei.* In quo ostenditur duplici ex causa sacramentum extreme unctionis fuisse institutum, valeant ad peccatorum remissionem, & ad corporalis infirmitatis allevationem. Unde constat, eum qui hanc unctionem fideliter devotique percipit, & in corpore & in animâ allevari, si tamen expedit ut in utroque allevetur: quòd si forte corporis valetudinem sibi habere non capedit, illam quæ est animi sanctitatem in hoc sacramento acquirit. Nosque accipimus reverentibus fide dignis, quòd dictum sacramentum, sine quo, ut dicunt lincis, periculosum est ex hac vice migrare, ex quadam negligentia omittatur, imò ut veritas loquamur, ex sacerdotum rapacitate & avaritia, qui in collatione hujus sacramenti novas & insulas exactiones inducunt abunde, & petendo luteamina quibus jactis inungitur ægrotans, in aliquibus locis nostræ Duceis reperimus fieri per abusum, aut per alias exactiones illicitas, quòd est turpe dicere, faciendo: quare præcipiendo injungimus Ecclesiis Rectoribus & Capellanis, ut populum sibi commissum diligenter hortentur, ut infirmi extremis morbis necessitate gravati pro Sacerdote mittant: & hoc sacramentum tantum est in extremo vite articulo conferendum,

Tom. I.

quando infirmus in brevi ex hac vita creatur migraturus. Caveantque dicti Rectores & Capellani, ne si dicti collatione sacramenti illicitas exactiones faciant, à divinis & canonicis voluerint transgredi ultionem.

ITEM GUILLELMUS IN SYNODO
Pentecostes.

• Anno Domini M. CC. XCV.

Cum olim per sedem Apostolicam in Generali Concilio salubriter fuerit institutum, ut omnes utriusque sexus postquam ad annos discretionis pervenerint, omnia sua peccata saltem semel in anno fideliter confiteantur proprio Sacerdoti, & unquam sine penitentiam propriis viribus studeant adimplere, suscipientes reverenter minus in Pascha Eucharistie sacramentum, nisi forte de propria Sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab episcopi perceptione discreta abstinendum; alioquin & viventes ab ingressu Ecclesie arceantur, & moventes Christiani carere sepulture. Fuit in eodem Concilio institutum, ut frequenter hoc salutare statutum in Ecclesiis publicaretur, ne quaquam ignorantie casitate velamen excusationis assumat. Nulque nostram Duceis visitantes prout nostro incumbit officio, quòd dolentes relictimus, in eadem invenimus nonnullis, qui non per annum sed per plures annos non confitendo, & à perceptione Domini corporis suæ salutis innumeris damnabiliter abstinerunt, & abinent: & adhuc abstinere non formidant ut suarum periculorum animarum. Cupientes eorum malum obviare, ac sibi eorum providere, ut tenetur, vobis omnibus & singulis nemet injungimus, ut prædictum statutum in Ecclesiis vestris frequenter publicare curetis, ut contenti in eodem sineiter observare & observari faciatis, nulli personæ cuiuscunque status ex fiat, super hoc discretes.

Sane sunt in presenti civitate & Duceis quamplures Rectores Ecclesiarum, & quidam Vicarium tenentes in Ecclesiis civitatis & Duceis Andegavensis, qui in Ecclesiis san parochialibus non resident, licet residentium juratum personalem, sed auctoritate Apostolica oblique prædicti licentiæ ab Ecclesiis suis se absentant, perjuriam damnabiliter incurrenda: sed quia ubi majus periculum vertitur, majus est consilium & remedium adhibendum, ipsorum animarum periculis, necnon Ecclesiarum providere cupientes, ordinamus, præcipimus & monemus districte sub virtute juramenti ab eisdem præstiti, quòd omnia prædicta & singula ab Ecclesiis vel Vicariis suis accedant, moram vel residentiam facturam contumaciam, ut cora exigat, alioquin ipsos tamquam perjuros dictis Ecclesiis & Vicariis privemus, facultates per Patrones ad eos promoveri personarum, quæ velint eòdem potius nisi eisdem personaliter exhibere. Perjuri enim juxta graves & Ecclesiasticas sanctiones privandi sunt beneficiis habitis & habendis.

Volentes Societatem utriusque providere, statum ut Rectores Ecclesiarum parochialium civitatis & Duceis Andegavensis, Capellani & Clerici, iudicium Ecclesiasticorum mandata, quæ exquirunt fideliter faciant, nec citationem aliquam vel mortale faciant, nec aliquos denuntiant econominicatos hominatum, nisi prædicta iudicibus super hoc recepto mandato. Præterea quòd alias lictas non sigillent gratis, odio vel favore, vel pretio, quousque contenta in ipsis literis fuerint exequuta: etiamgressores graviter puniemus. Adjunctis statum, quòd nullus de cætero aliquam peremptorium cum

AAA

Synodus VII
Guillelmi.

CAP. I.
Litteræ vt.
Cunctis fid.
Joc. II. an.
Christi 1115,
cap. 24.

fidem

CAP. II

CAP. III.

defectu libri directam et equatam nec sigillet, nisi prius simplicem circa contentum in dicta peremptoria viderit et reddiderit sigillatim, nisi in dicta peremptoria habeatur, quod simplex exactio facta fuerit per iudicem, aut eos apparitorum: contra huiusmodi contumaces in loco in quo citare potest sine litteris, prout in aliis statutis continetur, aut per aliam personam cui iudex duxerit mandatum citationis simplicis executionis mandatum, de qua prius in peremptoria specialis mentio habetur.

IDEM GUILLELMUS IN SYNODO
Pentecostei,

Anno Domini M. CC. XCVIII.

Synodus
VIII.
Galiciana.

Cap. I.

Precipimus universis Rectoribus nostrae Diocesis Andegavensis & Capellanis Ecclesiis regibus, ut cum ad nos de suis parochiis inculpatis delincentibus, nobis informare debeant, utrum cruetur huiusmodi in eorum parochiis notum sibi manifestum existat, ut tunc manifestata crimina huiusmodi manifeste puniantur, prout sacre praecipiant functiones.

Cap. II.
* Secundi, an.
119, can. 1.

Sane cum super in Concilio provinciali apud Salmurum celebrato provali deliberatione fuerit inhibendum, ne Abbates, Monachi, Priores, & alii Religiosi, qui secundum suorum sollicita Majorum capta classis de panno octavo deferre tenentur, bonitas & clochas deferre praesumerent, quod etiam non absque gravi scandalo & regulari disciplina & divinis Majoribus offensis faciebant, statumque fuit in eodem Concilio & praecipitur, quod contrarium facientes per locorum Ordinarios gravi amercitione punirentur: & nos post publicationem huius Concilii in nostra Synodo factam quamplures transgressores Concilii huius venerimus, monemus in praesenti Synodo una mentione pro omnibus, omnes & singulos Avitores & Priores, & alios Religiosos maxime regulares nostrae Diocesis, ut ipsi Concilio huius [& sequenti] cum eis. Ita parentes, de cetero bonitas, vel clochas occultatim deferre praesumant, aliquomodo contrarium facientes eorum exigente contumacia & subdientia, suspensionis sententiam ex tunc et ex nunc promulgamus.

Cap. III.

Cum ex frequenti & aliudis plimorum conquestione nostris auribus toties intencit acceptimus, quod nonnulli iudices ordinarii Ecclesiastici nostrae Andegavensis Diocesis commodis temporaliibus inhentes, per terrarum sua cultores & quasi exploratores transfmittunt aut rec faciunt & permittunt, qui committere literas super contractibus aliquoties illicitis, chartas & testamenta transfmittunt, ad quorum relationem praedicti iudices seu sigillatores eorum praedictas litteras contractus, chartas & testamenta idifferenter & aded curialiter & benigne sigillet, ac in eorum presentia facte, & ab ipsiis palliare faciant, contra tenorem Concilii * dudum apud Salmurum celebrati, in vituperium jurisdictionis & clarum sanctae matris Ecclesiae & scandalum plurimum: quodque etiam plures ipsorum iudicum in suis curiis confidere dicuntur procuratores, & ut loquimur veris gentium confidites, qui per villas & burgos mercata, tabernas, & vicus discurrerent querunt quem devocent, homines ad litigandum excitant, lites redimunt, cum hominibus placare volentibus in curiis eorum de quota lites pacificantur, & pro expensis habendis causas ducenda assument, & homines citari ad ipsorum iudicum loca remotiora procurant, & sic homines, maxime simplices & pauperes gravibus damnis & injuriis afficiunt & affligunt, excoriant & expoliant bonos suos, & solutibonibus ta-

les multos procurantes involvi, eosdem a premio sanctae Matris Ecclesiae & communionis fiduciam, ut frequentius hinc iusta causa emendationis & excludi.

Nos talem malignorum fraudibus, exquisitis malicis & calumniolis machinationibus obvare, ac subditorum nostrorum tranquillitati, nostrae fulticitate provisionis remedium, prout nobis ministratur desuper, providere volentes, venerabilibus & discretis viris Normanno Andegavensi, Galfrido Transfigerenti Archidiacono, ac Rogero de sancto Quintino generis vici venerabilis Roberti Archidiaconi Transmeduancensis, necnon Galfrido de Purgobio, Hugoni de Salmuro, Johanni de Fria & Marcano Andegavensi Archipresbyteri, & Nicolao dicto Porehier, & Simoni Gras & Moul, parentibus vices Stephanii Archipresbyteri de Ludis, ac Mattheo de Credonio, Jacobo de Casodio, Petro de inter Serant & Melanem, & Olivero de Camillaco Decanis, & Andrea Galteri generis vices Decani de Maugis, ob hoc & causis alias vocatis, & presentibus coram nobis Andegavis, in camera nostra die Veneris in crastino Synodi Pentecostes, & ipso um super hoc procedente confinio duximus statuendum:

Quod sigillatores praedictorum Archidiaconorum, Archipresbyterorum & Decanorum de cetero aliquas litteras super quibusvis contractibus confectis, chartas sive testamenta nullatenus sigillare praesumant, nisi praedicti Archidiaconi, Archipresbyteri & Decani, eorum officium seu sigillatores praedicti ipsas pallaverint, vel nisi esset aliqua specialis littera, ad quam specialiter transmittendum inter ceteras partes alicui notariarum suorum fiscaliter committant vices suas. Quodque etiam praedicti Archidiaconi, Archipresbyteri & Decani, eorum officium seu sigillatores praedicti per nosdem citationes seu dicti assignationes ad locum remotiores nullum sollicitum suorum teneant, sed trahi faciant, aut permittant, nisi de partium proceller voluntate. Necnon etiam quod notarios & procuratores eorum curas frequentantes jurare faciant, quod homines ad litigandum nullatenus excitabunt, lites non redimunt, de quota lites nec pacificantur cum aliquo, nec pro expensis habendis causas ducenda assument: quae permissa in cura nostra praecipimus observari.

IDEM GUILLELMUS IN SYNODO
secundi Lucae.

Eodem anno.

Cum nos super ad reformationem curiarum Ecclesiasticarum nostrae Diocesis, & ad quorumdam huiusmodi iniquitatis dictis curiis frequentissimum, subditos nostros sui perveris inclinationibus vexantium & infestantium, calumnias reprimendum, cum Archidiaconi, Archipresbyteri & Decani presentibus, & abicitum Vaarn, habito salubri & diligenti contractu, & ipsorum consensu super hoc procedente ad utilitatem Republicae inter alia duximus statuendum, quod sigillatores praedictorum Archipresbyterorum, Archidiaconorum & Decanorum de cetero aliquas litteras super quibusvis contractibus confectis, chartas sive testamenta nullatenus praesumant sigillare, nisi praedicti Archidiaconi, Archipresbyteri & Decani eorum officium seu sigillatores praedicti ipsas pallaverint, ac esset aliqua specialis littera, ad quam specialiter transmittendum inter ceteras partes alicui notariarum suorum fiscaliter committant vices suas: ac nonnulli Archidiaconi, Archipresbyteri & Decani ipsorum, ordinati, necnon obstante praedicta, pluri-

Synodus IX
Galiciana.

Cap. I.

* Secundi,
can. 4.

bus personis, prout nos experientia docuit, eam loca in quibus sua consecraverint tenere placita, vicces suas committunt, ac ad ipsorum relatum litteras per ipsos passatas, super quibuslibet contractibus, confectis sigillatim committunt, sicut prius, & ac si ab ipsismet Archidiaconis, Archipresbyteris & Decanis, officarius vel sigillatoribus eorum passatis fuissent, in contemptum & elisionem ordinationis predictæ, & provinciali Concilio dudum apud Salernitum celebrati, quo cavetur processibus & litteris per tales curiales & exploratores passatis nullus fore momenti. Decernentes monemus omnes & singulos Archidiaconos, & Archipresbyteros & Decanos predictos, ac officarios & sigillatores eorum nisi monitione pro omnibus, quod statutum hujusmodi studens inviolabiliter observare. In contrarium vero facientes, ac eos qui commissiones tales à tempore notitæ monitionis predictæ recipere & illi uti præsumserint, suspensionis sententiam promulgamus, præter postquam in dicto Concilio Salernitensi statutum.

Cum Abbates de jure ad Synodum venire teneantur, nisi certum & canonicum habeant impedimentum, quod in suis litteris in Synodu Episcopo dirigendis tenetur exprimere, & multoties aliqui se male excusante vasa impedimenta non habentes: statimus quod quicumque Abbas se excusaverit in Synodo, in litteris sue excusationis certum & iustificans præcedat impedimentum, & intra quindem dies à die Synodi Episcopo si in paribus fuerit, & Officiali ipsius si Episcopus abesse contigerit, præsentet, nisi ex certa causa & tutoria excusante consistat agere in remotis, vel infirmitate notanda detineri, impedimento in sua circumscriptione contento scilicet facturus præstato juramento. Si quis vero infra dictas quindem dies pro predictis adimplendis venire distulerit, ipsius quem ex tunc suspendimus, decernimus manere suspensionem.

Familiaritas nimis patit contemptum, quod manifestè hujus temporis experientia declarat, cum sicut sibi oculis contempnere, Rectores Ecclesiarum nostræ Diocesis facerentur & venia facilitate consilii ad Synodos nostras venire contempnant. Hinc est quod omnes & singulos Ecclesiarum Rectores nostræ Diocesis nisi monitione pro omnibus advenimus, quod ipsi ad nostras Synodos veniant ut teneantur, nisi iusto, certo & canonico impedimento fuerint impediti; super quo nobis hinc faciant infra mensis à die Synodi nuntiandos. Si quis vero præmissis parere contempserit, quinque solidos nomine pœnæ nobis solvere teneatur. Sanè qui de facultate obedientiam nobis omnibus nominibus consistere non possit, præcipimus Archipresbyteris & Decanis, quod quilibet super absentibus sui Archipresbyteratus vel Decanatus nos aut Obedientiam nostram studeant reddere certiores.

IDEM GUILLELMUS IN SYNODO Pœnitentiæ,

Anno Domini M. CC. XCIX.

Sicut grave jurgum & insultum sine iusta causa impositi non debet noviter gregi Dominico, ne ex mensuratione à se abijcitur antiquarum, sic nec illis debet sacrorum Patrum traditiones antiquissimas iustas nisi causis ingerebant iustissimè præscribere, nec præsumptione damnabili aliquatim immutare. Cum ego olim Moseum nostrorum provisione sibi ubi ad vertendum iram indignationis Dei, quæ in populo de justis scelera iusto Dei iudicio sævebat, & propter istas causas varias processiones faciendas fore, &

etiam certis temporibus, videlicet die festi sancti Martini Evangelizæ, in Rogationibus ac singulis diebus Domini fuerint institutum, statutumque & ordinatum fuerit postmodum in provinciali Concilio Turonensi, Ecclesiarum Rectores per locorum Ordinarios fore cogendos ad processiones hujusmodi faciendas; Nosque nostram Diocesim visitantes plures in hoc negligentis reperimus & remissos; omnibus & singulis Ecclesiarum Rectores nostræ Diocesis districte sub pœnâ suspensionis præcipimus, quod ipsi processiones hujusmodi cum devotione debita studeant facere temporibus prælibatis, nisi temporis tempestate vel alia causa necessarii fuerint impediti.

IDEM GUILLELMUS IN SYNODO Pœnitentiæ,

Anno Domini M. CCC.

EX relatione plurium fide dignorum, & etiam factorum experientia didicimus, quod nonnulli, maxime Nobles, ania emercario in nostrâ Andegavensi Diocesi Castellæ & Oratoria nostro consensu minime requisito, nec obtentu, construxerunt & construi faciunt; ac etiam hæcenus construxerunt contra civiles & canonicas sanctiones, quibus cavetur expresse ne qua Oratoria domum irrequieto loci Episcopo fabricet, vel adificare præsumat. Quæ præmissa in contemptum nostræ Episcopatus Andegavensis & Ecclesiarum parochialium, in quibus dicitur Capelle vel Oratoria construantur, gravamen non modicum non dubium reducere. Nos vero tam temerarius abutibus & damnablebus præsumptionibus occurrere satagentes, maxime ne propter nostram negligentiam, quod abiit, talia in consuetudinem deducantur, predictas Capellas & Oratoria taliter fabricata suspendimus, & inhibemus in eis per quemcumque divina Officia celebrent; omnibus & singulis Rectores Ecclesiarum & Capellanorum Ecclesiarum regni nostræ civitatis & Diocesis districtè in iungentes, quod ipsi predictas Capellas & Oratoria sic constructa, suspensa à nobis in Ecclesiis suis publicè nuntient, ne quis ignorant præteritum se valeat excusare. Sanè qui foret aliqua Oratoria predictorum minime sunt perfecta, predictis Rectores & Capellani præcipimus, quod ipsi instimantem parte nostrâ sub pœnâ excommunicationis, illis qui predicta Oratoria sic adificare incubaverunt, ne ad consummationem predicti operis procedant modoquo libet sine nostrâ licentia specialiter intimatis eidem quod si contra inhibitionem nostrâ processerint quoquoque modo, nos ad demolitionem ipsius operis & alias procedemus seu procedere faciemus, prout iustitia innuabit.

Cum ad Episcopos & alios Superiores Prelatos solum beneficiorum uno de jure pertinere noscatur, ac nonnulli Abbates nostræ civitatis & Diocesis temeritate propria potestatem nostram usurpare volentes, Prioratus seu beneficia, qui & que Religiosis vel scholaribus conferri consueverant ab antiquo, aliquoties Cella suæ, interdum Prioratibus suis & quibuscumque administrationibus sui officii sui Monasterii, nostro consensu minime requisito, adungere præsumserunt & unare: Nos tales uniones juris iustitiam & nostræ decernimus irritas & inanes. Inhibentes Abbatibus nostrorum civitatis & Diocesis sub pœnâ excommunicationis, ne talia de cetero attemptare præsumant.

Quæ nonnulli Abbatum nostræ Diocesis, qui ad Synodum venire teneantur legitimo impedimento cessante, multoties impedimenta non habentes canonica, excusationes irritas præcedebant; & olim

Synodus XI.
Guillelmus.

CAP. I.

CAP. II.

CAP. III.

nos memorimus statuisse, quod Abbas quilibet qui se de veniendo ad Synodum excusaret, certum de sufficienti pretenderet in literis excusationis ipsius impedimentum; & super eo coram nobis, si in partibus essentis, vel coram Officiali nostro, si contineret nos abesse, intra quindecim dies à die Synodi, nisi ex certa causa & notoria excusante constaret agere in remota, vel infirmitate notoria detineri, kalem faceret proprio juramento, suspensionis sententiam in eos qui de praemissis deherent, promulgata. Sanè subditorum nostrorum, quorum salutem appetimus, periculum & illaqueationem evitare pro viribus affectantes, praedictam suspensionis sententiam revocamus ad praesens, districte precipientes & injungentes eidem in virtute juramenti & obedientiae quibus sunt nobis adstricti, quod ipsi ad Synodum veniant, ut tenentur, nisi certo & sufficienti impedimento in literis excusationis sine examine fuerint impositi, super quò intra scriptam Synodum fidem taceant competenter.

IDEM GUILLELMUS IN SYNODO

Sancti Lucae.

Esalem anno.

Cum nos nostram Dioecesim visitantes invenimus grave dicto, quod filii, fratres, & alii consanguinei, ac heredes decedentium testatorum, quamvis parum beneficiorum immemores, ab ipsis decedentibus licet immeriti receperunt, non solum intentu naturali, imò zelo Christi, & pietatis oblati; & etiam exhortatione dictorum decedentium testamenta ab ipsis decedentibus condita pro animarum suarum liberatione, remedio & salute non solum executioni negligunt demandare, imò & in archis suis aut alibi iniquiter abscondunt: precipiunt Praelatis, ad quos ex injuncto eidem officio spectat, facere ex parte ultimae decedentium voluntates contentas in testamentis eidem, pro compulsione ipsorum filiorum heredum & executorum faciant executioni debite demandari, pro qua frustratur intentio testatoris: unde prout tenentur amantur capientes providere saluti, omnibus & singulis Ecclesiarum Rectoribus nostrae Dioecesis & Capellanis serventibus in eidem, sub pena suspensionis & excommunicationis injungentes precipimus & mandamus, quod infra tres menses à morte cujuslibet testatoris testamentum & nominatim executorum, quos elegerit, & heredum, consultius nostris à nobis ad hoc specialiter deputatis indicite & notificare procurant, ut per ipsos gerentes vires nostras, illi ad quos spectat servare jura formam, compellantur ad ultimas voluntates ipsorum decedentium executioni. Injungimus insuper eidem Rectoribus & Capellanis, quod ipsi quilibet in sua parochia testamenta retroactis temporibus condita executioni non mandata diligenter inquirent, & ea dictis vires nostras gerentibus indicent & notificent, ut superius constituitur.

IDEM GUILLELMUS IN SYNODO

Ponticofras,

Anno Domini M. CCC. III.

Olim plebs nostrae inobediens clamore laborioso ad reformationem curarum nostrarum civitatis & Dioecesis Andagavensis, de Archidiacono, Archiepiscopo, Abbatibus & Decanorum praesentium, & Vicariorum absentium voluntate, citra procuratores & notarios diversarum frequentantes, quorum nonnulli simpliciter homines sui perveris & exequiis malis damus officium gravibus, &

venationibus vasis redimebant: ante meminimus statuisse, quod praedicti Archidiaconi, Archiepiscopi, & Decani notarios & procuratores eorum curis frequentantes jurare facerent, quod nunquam homines ad ligandum exciterent, nisi non redimerent, non paciscerentur de quò lita cum aliquo, nec curas decedens aliterent pro expensis, quod in curis nostris praecipimus observari.

Sanè qui nostram Dioecesim visitantes plures invenimus hujusmodi Ordinationis transgressores, & nonnullos qui pauperes ad instantiam diversorum procuratorum non habentes mandatum, & consensum ipsam prohibitionem exprellam citari facerent & vexari adeo, quod jam vergit in grave scandalum laicorum praedecantem super tecta, quod Ecclesia [que] debet subvenire oppellens, tales excoiatur in suis insignitibus convohet & defendit. Iterata vice Archidiaconi, Archiepiscopi & Decani memoratis districte precipimus, quod in curis suis renovari faciant hujusmodi juramentum, & eisdem procuratores jurare faciant, quod nullum faciant citari ad instantiam alicujam sine specialia mandato: quod similiter Offensis nostris mandamus, universis Ecclesiarum Rectoribus nostrarum civitatis & dioecesis firmiter injungentes, quod ipsi in Ecclesiis suis moveant per tres dies Dominicos publice notarios & procuratores praedictarum curarum ipsorum Archidiaconorum, Archiepiscoporum & Decanorum: & monent etiam curas frequentantes, quod homines ad ligandum non excitent, lites non redimant, nec de quò lita cum aliquo paciscantur, nec pro expensis incendant causas decedens allumant, nec homines citari ad instantiam faciant alicujam sine specialia mandato. In procuratores vero & notarios contractum facientes post monitionem praedictam excommunicationis sententiam promulgamus.

IDEM GUILLELMUS IN SYNODO

Sancti Lucae.

Anno Domini M. CCC. III.

Cum nonnulli Abbates nostrae Dioecesis ex qua Episcopalis potestas sunt sibi usurpare propria temeritate volentes, Prioratus quamplures suis Mensis propriis, & aliis officis & administrationibus Abbatiarum suarum auctoritate propria conjugere praesumerent & curae, nullis Monachis, cumque sacerdotum uno solo, contra canonicas sanctiones dimissis in Prioratibus sic unitis, ex quo sequitur quod perit divinum Officium, & fraudatur de bonis vestrum fundatores, nulli in eo hospitalitas exercetur, currunt adhaec, res, possessiones & jura dictorum Prioratuum deperunt, & ab aliis invaduntur. Praecipimus igitur & singulis Abbatibus nostrae Dioecesis in virtute obedientiae & sub pena suspensionis, quod ipsi omnes tales uniones, quas tenore praesentis statuti cassamus & irritamus, revocent, quantum de facto processerunt, & ad Prioratus praedictos infra festum Purificationis Beatae Mariae Virginis Protes cum debito numero lociorum sui ordinis morantibus mistant, quorum Priorum industria Prioratus ipsi in spiritualibus & temporalibus gubernentur, & omnia solita compleantur.

Item facilius venie incitentur trioit delinquenti, quod in persequi Religiosis, Monachis & Canonicis Regularibus nostrae Dioecesis comprobatur, qui extra Monasteria in Prioratibus commorantur, & cum habitu monachice conversationis, & vix impudenter currunt prope, istum deturpant Ordinis, & populum scandalizant, nec per Superiores suos de talibus poena debita puniuntur; hanc est

Synodus XII.
Gallicana.

Synodus
XIV
Guillelm.

C. a. p. 1.

Synodus
XIII.
Gallicana.

C. a. p. II.

quod nos universis & singulis Abbatibus nostrarum civitatis & Diocesis precipimus in virtute obedientie, quod quotiescumque tales Religiosi Religiosos empererint, secundum qualiter excessivum & Ordinis disciplinam sine remissione aliquam puniant, ita quod pariter doceant respondentem quantum excederint, alioque nota petant ipsorum & talibus arceantur.

Uti quidem in nostris Diocesi, ut accepimus, inolevit, quod singuli Sacerdotes Missam in exequiis decedentium celebrantes, quatuordecim denarios exigunt ab heredibus vel exequiis defunctorum. Unde nonnulli Capellani, & etiam Ecclesiarum Rectores nostræ Diocesis intelligentes istum usum, si usus dicitur debet nimis largi, dimissis sine custodie Ecclesie non sine gravi periculo annuam, sicut corvi vultures de longè cadavera sentent, de quoque vel sex laicis catervacim affluunt ad funera mortuorum, & quandoque cum gravi scandalo quatuordecim predicti gratia verus contendunt quis celebrabit, & interdum unus alteri exequiis ornamenta. Nos autem presentis auctoritate statuti usum istum declinantes tantummodo debere intelligi, quoties Presbyteri in talibus exequiis celebrantes ad hoc ex parte heredum vel exequutorum invitati sint, ut rogati: ne periculis animarum cupiditate effrenata talium Sacerdotum, qui se contra fidei dignitatem venales exponunt, obviare volentes, prohibemus omnibus & singulis Ecclesiarum Rectores & Capellani quæstus Diocesis, de cetero Ecclesie, quarum custodes existunt, dimittant sine Presbytero, talium exequiarum obitu, nec pro Missis celebratis ab eis in hujusmodi funeribus præter voluntatem & requisitionem expressam defunctorum, aut heredum & exequutorum ipsorum, aliud petant, exigant, recipiant ab vivis.

IDEM GUILIELMUS IN SYNODO
sancti Lucae,

Anno Domini M. CCC. II°.

Let paræ non sunt regulariter amplitudine, sed potius mollioribus, tamen ne facilitas veniat inobediens incertum delinquendi, multis transgressionibus opus est exemplo. Cum igitur tam nos, quam bone memorie Nicolaus predecessor noster, attendentes quod dispositiones clandestine prohibere sint, omnino statuerimus inhibere, ne benedictiones nuptiarum ex tunc celebrantur in Capellis, Prioratibus vel aliis locis solariis quibuscumque, etiam si banna seu iudicia facta essent in Ecclesiis parochialibus super talibus matrimonium facientes per contrahentium Presbyteros, ut mors est, predictis quo ad faciendam ex tunc tam per nos quam per prædictum prædecessorem nostrum suppliciter Ecclesiastico interdicitur ac nonnulli tam seculares quam Religiosi, statuto & inhibitione hujus non obstante, in pluribus partibus nostræ Diocesis, benedictiones nuptiarum clandestinè bonis nonnullis factis, & quandoque impedientes propolium, & super eis sine penitente, in talibus Capellis, Prioratibus, vel aliis locis solariis præsumunt, & adhuc quilibet die dum casus occurrunt celebrare præsumunt adeo indistinctè, quod hoc hodie in assuetudinem transiit, vel veris in absolutum.

Nos volentes tante præsumptioni & temeritati dampnabiliter obviare, considerantes quod illi quos nunc paræ tam malo signi cohibet, aliter paræ tant adjectone plebentis, omnes & singulos Sacerdotes seculares & religiosos qui post publicationem præsentis statuti, quam fieri precipimus in singulis Ab-

batis & Ecclesiis parochialibus nostrarum civitatis & Diocesis per Abbates & Rectores ipsarum per dies Dominicos vel alios festivos proximos venturos, tales benedictiones clandestinè in quocumque loco præsumunt celebrare, suspensio, & illos ac alios qui se taliter habent benedicti, & omnes talibus benedictionibus assistentes, & eos qui fuerint in consilio & auxilio facienti eisdem, excommunicationis vinculo inordinamus, præter excommunicationem benedictionis in locis interdictis à jure statutam.

Cum filius Fidelium ex observatione dependat mandatorum juxta sententiam Salvatoris: *Si quis ad vitam ingredi, serva membrum*: cavere debent summopere Clerici tam seculares quam Religiosi, quorum exemplo illuminari debet populus laicalis, & maxime Clerici Prælati quicumque, quibus cura innimè animarum, ut in observatione ipsorum plebes sine commulsa verbo p. nter instruant & exemplo. Sed prohi dolor! plures sunt hodie, qui licet ad curam positi aliarum, in se ipsis debent ostendere qualiter alios in Domo Dei oporteat conversari, in verbo instruant, sed perniciosè exemplo laicos instruant & corrumpan, non attendentes quod si peccaverint, totus populus committitur ad peccandum; & Prælati totis tormentis digni sunt, quæ ad subditos peccatores exempla transmittunt. Et hæc est quæ licet bonæ memorie Nicolaus prædecessor noster una universis, & singulis Abbatibus, Prioribus, Monachis, Rectores, Ecclesiarum Presbyteris & Capellanis, & aliis personis Ecclesiasticis quibuscumque civitatis & Diocesis Andegavensis statuendo districtè præcepisset in virtute obedientie & sub pena suspensionis, ne in diebus Dominicis Majestati Altissimi dedicatis, servilibus infisterent operationibus & terris, sed divinis officiis insudantes laicos & populos sibi commissos inducerent efficaciter verbo & exemplo, ut dictis diebus Dominicus à terrenis operationibus abstinerent: plures tamen Abbates & Religiosi alii, & personæ Ecclesiasticæ seculares hujusmodi præceptionis salubris ac divini mandati temerari transgressores, sicut audivimus, diebus Dominicis terrenis & servilibus operationibus insistentes publicè res suas, vites & blada, pelles & ligna, & res alias eorumdem nullo amulicium periculo verisimiliter existente cum bobus, quadropedibus & quadripes portari fecerunt publicè & deterni, & alias terrenis operationibus, quæ à divino servitio avocant, faciunt extorqueri in suarum periculum animarum, laicis suo pernicioso exemplo fomentum peccatorum & erroris damnabiliter exhibentes. Quapropter movemus omnes & singulos Abbates & Religiosos quoscumque, & personas Ecclesiasticas & seculares nostræ Diocesis & civitatis, tenore præsentis statuti eisdem firmiter injungentes, diebus Dominicis à talibus, excepto necessitatis articulo, videlicet ubi de amissione fructuum vel vehetudinem verisimiliter timeatur, nec possit aliud facilius remedium adhiberi, omnino abstinent, & suos servientes & ministros faciunt abstinerere. Eius vero qui contra præmissa fecerint, suspensionis sententiam auctoritate præsentis statuti Synodi incurrere volumus ipso facto.

Lateranensis Generalis, & Lengueli Provincialis Conciliorum, quibus salubriter inhibetur Menachos solitarii [in Prioratibus manere], vestigiis inhærentes, Abbatibus nostrarum civitatis & Diocesis in generali recollectis monuisse, quod ipsi infra certos terminos jam elapsos ad hoc præstare eisdem, ad Prioratus eorum mitterent Priores cum debito numero sociorum Domino famulantes ibidem, prout oculata hæc competens vultantes, nonnulli ipsorum, quod grave grimmus & molestem, dicoriam

CAP. II
M. CCC. II.

CAP. II
T. 117.
ca. 5.

Conciliorum temerarij transgressores contumaciter nostris parere monitionibus contempserint, Monachos solitarios in aliquibus sacrorum Prioratuum sine Prioribus, & Prieoribus abici sine fisco dimittentes. Ea propter omnes & singulos Abbates nostrarum civitatis & Diocesis praedictarum tenore praesentis statuti acrum generaliter monemus, eisdem praecipiendo mandantes, quod ad Prioratus suos mittant infra scriptum instantis Domini debium numerum sacrorum, nullumque deinceps Monachorum locorum permittant in aliquo Prioratuum sacrorum solitariam commorari. In Monachos vero tales solitarios commorantes elapso dicto tempore suspensionis sententiam promulgemus, & Capellas personalis eorum, ubi tales solitarios contingerent commorari, quando ibi Monachi solitarii morabantur, Ecclesiastico suspensionis interdici.

IDEM GUILLELMUS IN SYNODO
sancti Lucae,
Anno Domini M. CCC. XII.

Quia Spiritus Sanctus inspirans loquuti sunt sancti Dei homines, qui ordinantes Ecclesiam Dei bono odore usque ad consummationem vitae in primitivis temporibus in sacrosanctis Conciliis convenientes, ad instructionem fidei Orthodoxae & stabilimentum Ecclesiae sacros Canones ediderunt, inter quae quatuor principalia, videlicet Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum & Chalcedonense, quasi quatuor flumina de fonte paradisi voluptate emanant, horum novellae nascentes Ecclesiae militantis germinatione, pariterque sanguinis effusione sanctissimum Apostolorum concilium & plantatum, fluentis & amaram ulam rivas irrigantia prodeunt. De quibus dicit Beatus Gregorius: «Sicut sancti Evangelii quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere & venerabile sacros». Et sequitur: «Haec tota devotioe complector, ut integram approbatione custodiam, qua in hoc velut in quadrato lapide sanctae fidei structura consistit, atque consistet. Vix & aditionis norma consistit». Dicta quoque quatuor Concilia praecipit Severissimus Imperator Justinianus tanquam quatuor Evangelia firmare observari. Demum vero post praedicta quatuor principalia Concilia, alia Concilia generalia ac decreta summorum Pontificum ad reformationem Ecclesiae, & reformationem vitae humanae, maxime Clericali, pro varietate temporum & locorum, seu rerum emergentium, iustissimo Spiritu sancti divinitus eadem susceperunt. Quae quidem dicta sacrorum Patrum & statuta Conciliorum, maxime praecipuum quatuor, decretaque summorum Pontificum si ad integrum servarentur, ad sanctae Matris Ecclesiae & fidei orthodoxae stabilimentum, instructionem morum, reformationem criminum, propagationem veritatis procul dubio sufficere videntur, nec opus esset oneroso usurosum multitudinem statutorum hanc rem periculis subditorum, cum multitudine orationis nihil habere dignoscatur honesti.

Verum quia multa de praedictis statutis Conciliorum & Decretis summorum Pontificum tam propter negligentiam Praedicatorum, quam propter abusum solitariam & corruptionem in dissolutam abierunt, & alia nullo modo servantur, sed petulantia & insolentia animorum indocentium, & maxime Clericorum, temere contempuntur & dimittuntur violenter, ideo eisdem sancta statuta reinnovare, renovare & in lucem reducere esset periculum toti mundo, & panes similitudines sacrorum antiquorum Patrum mensis apponere sicutam potum, quam si quis percurat, & panes turbarios

modernorum. Unde et statuta dictorum Conciliorum & Decretis summorum Pontificum ad adhibitionem nostram & plebium futuram hic aliqua indicibus auferuntur, quae volumus & praecipimus in nostris Diocesi & vicibus sibi in observari, salvo moderamine a nobis, si & quando vium fuerit, adhibendum.

Ex Concilio Maguntino: «Inhibendum est omnibus Sacerdotibus feminas, de quibus suspicatio potest esse, retineat, sed nec illas, quas Canones excoedunt, matrem, amitam, foronemque, quia in inquirenti dubio etiam in illis scelus perpetratum esse reperitur, aut etiam in pedibus eorum, quod intellegimus ubi dicte mulieres sunt suspectae». Item ex dicto Eugenio Papae: «Si quis Sacerdotum, Archipresbyter, Diaconus, Subdiaconus, de quacunque familia erant foronemque suscipit, post primam, secundam & tertiam monitionem invenitur fabulari vel converteri aliquo modo cum ea, excommunicationi subdatur, si femina vero, canonice pudetur». Et istas monitiones hinc praecipimus per singulos Archidiaconos, Archipresbyteros & Decanos in Archidiaconatibus, Archipresbyteratibus, & Decanatibus committere. Item us Gangreus Concilio legitur: Presbyter si foronem commiserit, quamquam secundum Canones Apostolorum deponi debeat, tamen iuxta auctoritatem Beati Salvitii, si in suo vino non perduraverit, sed sponte confusus adiecit ut resurgat, decem annis in hunc modum pernitat, tribus quidem mensibus a ceteris renotus, pane & aqua & aqua & vespera in vesperam utatur & diebus autem Dominicis, & praecipis fuit modico vino & pisciculis atque leguminibus recreetur, sine carne & sanguine, ovis & caseo, sicco indutus humi inhaeret, die ac nocte iugiter orationibus Dei misericordiam imploret. Finis tribus mensibus contumet de carcere exeat, tamen in publicum non procedat, ne grae fidelis in eo scandalum patiat, nec enim debet Sacerdos publice perire sicut Laicus: postea aliquantulum resumit viribus unum annum in pane & aqua explet, exceptis Dominicis diebus & praecipis celebrandis, in quibus vino & sanguine, ovis & caseo iuxta canoniam mensuram uti poterit. Finis primo anno & dimidio, Corporis & sanguinis Domini ne indurecat particeps fiat, & ad pacem veniat, pilosum cuius fratribus in choro ultimis exeat, ad coena altaris non accedat. Deinde vero usque ad completionem septies anni omni quadrum tempore, exceptis Paschalis diebus, tres legitimas fruas unaquaque hebdomada in pane & aqua juret. I septimo septimi anni circulo, si frater apud quos pernitentis ejus congrua penitentiam laudaverit, Episcopus in praesentiam honorum iuxta Calixti Papae auctoritatem potest revocari. Sane sciendum est, quod secundam feriam, usum denarium, si opus est, pauperibus erogando redimere poterit. I autem autem septimo anno, deinde usque ad finem septimi anni I x. am feriam nulla intermissione redemptio ubi recte in pane & aqua. Eadem quoque sententia erit Sacerdotis de omnibus peccatis & criminibus, quae in deperditionem ducunt. Neque hoc custodit videtur orationem, si Sacerdos post lapsum, digni, ut supra dictum est, penitentiam ad honores pristinos redeat.

Item Celestinus: «Si quis Sacerdos cum sua spiritualibus fornicatus fuerit, scilicet si grave adulterium commiserit. Idcirco si multa si licet est, omnino detrahatur, & res suas pauperibus tradat, & converteri in Monasterium usque ad mortem. Deo ser-

Abrahi benedictio...
 in Concilio
 Maguntino
 si cas. 10. in
 est Concilio
 Narrensis
 cap. 3.

Synodus
 XVI
 Galliois.

CAP. I.
 h. Tit. 1. 22.

Abrahi benedictio...
 h. 1. 2. 22. ad
 1000. 22. 1000
 Confessio.

Pape primo
 cap. 3.

oviat. Item. Non debet Episcopus aut Presbyter committere nisi multibus, quæ eis sua fuerint commissa peccata, si forte, quod absit, hoc contingerit, sic penitent quousque de suis spiritualibus Episcopus quinquies annis, Presbyter duodecim, & deponatur, tamen si in conscientia potuli devent. Item Nicolaus Papa omnibus Presbyteris, Episcopis: Nullus Missam audiat Presbyteri, quem fecit concubinam indubitanter habere, aut introductum mulierem. Unde etiam ipsa Synodus ob hoc capitulum sub excommunicatione statuit.

Item ex Concilio Hilandensi: Presbyteri si à plebe sibi commissa molè opinione infamatus fuerit, & Episcopus legitimis testibus approbat non potuerit, suspendatur usque ad satisfactionem contumaciam, ne populus fidelium in eo scandalum patiantur. Digna verò satisfactio illi, sicut à Majoribus constitutum esse docetur, quando sive secundum Canonem, hve secundum arbitrium Episcopi septem sibi collegas adiungat & jurat in Latino Evangelio coram populo, quod nisi crimen istam seu propositum non perpetravit; & hac satisfactione purgatus, securè deinceps suum officium exequatur.

Item Beatus Gregorius omnibus Episcopis. Si qui sint Presbyteri, Diaconi, vel Subdiaconi, qui in carnalibus fornicationibus jaceant, interdicimus eis ex parte Dei omnipotentis, & sancti Petri auctoritate Ecclesie utrumque utique dum penitentiam & emendant. Si qui verò in peccato suo perseverare maluerint, nullus vestrum præsumat audire Officiam, quæ benedictio coram veniat in maledictionem, & oratio in peccatum, dicente Domino pro Prophetâ: *Atalediam*, inquit, *benediximus tibi, ve, ve, ve.* Qui verò huic flagitissimo statuto obedire solent, idcirco peccatum incurram, Samuele teste, & Beato Gregorio instruente, peccatum *atualis vel non velere*, & *scelus solatium mille acquiescere*. Excusatio igitur pigritatis incurrit quousque dum Christianum se esse asserit, sibi Apollolicæ obedire contemnit. Item Bonifacius V. II. in suis cuius Ecclesie etiam interdixit ingressus, cum sibi per consensum censitorum in ipsa divinum celebratio, irregularis officium, si contra interdictionem hujus divini in cæ se ingerat, in suo agens officio licet prius talis quoque, si hoc interdictum durante decedat, non debet in Ecclesiâ vel cœmeterio Ecclesiastico, nisi pœnerent, sepeliri.

Cum igitur ex prædictis appareat evalenter Presbyterum, Diaconos & Subdiaconos fornicatores notatos, quoad se, & quoad alios, jure fore suspensus, & ingressum Ecclesie & per consequens etiam ipsam divinum celebrationem interdictionem, adeo quoad si tali interdictione durante in cæ divinis officiis se ingesserint, agentes in suo officio sicut prius, notam irregularitatem incurram. Ex nos, omnes & singulos Presbyteros, & Diaconos & Subdiaconos notarum civitatis & Diocesis maculæ notorie fornicationis notatos, suspensus quoad se & quoad alios auctoritate Canonis, tenore præsentium publicè interdicimus, & eidem ingressum fore Ecclesie interdictionem. Inhibentes subditis nostris ne Missam talem, si qui sint in notis prædictis civitate & Diocesi, audire præsumant, seu ipsorum corpora hoc interdictum durante dum deciderint, in Ecclesiâ vel cœmeterio Ecclesiastico, nisi pœnerint, sepelire. Item legatur & renovetur statutum juris, Sepelire. Item legatur & renovetur statutum juris, Remediorum, & subliquenter quod loquitur adiungatur.

UT QUILIBET SACERDOS HABEAT
sua Synodalia, & sicut ea deferat ad Synodum, & quodam Archiepiscopo vel Decano, & qualiter procedant contra inobedientes.

CAP. II.

Cum igitur sicut pro certo didicimus, nonnulli Curatorum ipsorum statuti superius lecti temerari transgressores, dicta statuta Synodalia nondum adhuc habeant, & si qui habeant, illa tamen juxta præceptum nostrum ad Synodum nostram secum afferre, ac suis Archiepiscopis & Decanis hancque neglexerint exhibere, adhuc ad eorum convincendam multum, omnibus & singulis Curatis nostrarum civitatis & Diocesis auctoritate præceptione iungimus, & in virtute obedientie præcipimus, quatinus quilibet ipsorum infra Synodum Pontificales proximè venturam dicta statuta Synodalia habeat, & secum ad dictam diem seu Synodum afferat, ac exhibeat suo Archiepiscopo vel Decano. Prædictis Archiepiscopis & Decanis sub eadem distributione mandantes, quatinus antequam de Synodo prædictâ recedant, nomina Curatorum sub subditorum, qui in præmissis defecerint, nobis non deficiant mittere; sciatum quod contra transgressores hujus tamquam contra inobedientes & perjuratos, quatenus de jure poterimus sine remissione quilibet, parati cum Apostolo omnem inobedientiam ulcisci, procedemus, cum nobis adhiberemus ad culpam in hoc casu relaxare vultam.

IDEM IN SYNODO SANCTI LUCÆ,

Synodus
XVI
Guillelmi.

Anno Domini M. CCC. XIV. Ut faveat Ordo
de festo Omnium sanctorum.

Deus gloriosus & sublimis, in sanctis suis mirabilis, qui semper est laudabilis, & tamen ineffabilis, juxta id Iulianus: *Ataque Dominus & laudabilis homo* in sanctis suis laudari desiderat & honorari in terrenis, ut accedat quoad ait Psalmographus: *Laudate Dominum in sanctis eius*. Non quod bonorum nostrorum aut laudum præconiis egere noscatur, sed ut per merita gloriosa Sanctorum quos veneramus in terris, eorum intercessionibus ad ipsam propitiationem mereamur obtinere in caelis. Sancti enim carnis vinculis absoluti in illâ aeternâ patrâ conversantes, qui videntem omnia semotâ jam caligine luce clarus intueantur, & lumen in lumine revelatâ facie luculentius contemplantur, devota laudum præconiis que sibi à terrenis indidantur, & per supplicationum præconiis que sibi à fidelibus in suis necessitatibus porriguntur, in suo æternitatis speculo, in quo videntem omnia vident, scire & intelligere posse creduntur, vel quantum illis ad gaudium, vel nobis ad auxilium nofcitur petantur.

Cum igitur sancti sint usitati in illâ aeternâ beatitudine jam concepti, de quibus memoriam & festivitatem nullam Licemus: non enim possessus omnium sanctorum festa pergere, tamen propter nostram infirmitatem, quæ infirmi & debiles sumus, nec adhuc maxime propter rerum mundanarum occupationem sustinere possumus, cum propter temporis brevitatem, quæ etiam tempus non sufficeret, nam sicut ait Hieronymus in quadam epistola; que in suo Calendario proponitur, Nullus dies, excepto die Calendarum Januarii, qui non inter quosque missam Martyrum numerum sperari possit ascriptis. Insuper licet paucorum Sanctorum festa agamus, adhuc tamen illa festa pauca intelligenter agamus, & multa ibidem per negligentiam, vel igno-

CAP. I.

Pp. 47. 2.

Pp. 110. 1.

tentum, vel tenentem sollicitudinem obtinimus, hinc sancta Mater Ecclesia praeiuncta attentione considerans, congruentissimè ratione & piissimè devotone per quosdam devotos summos Pontifices Spiritu sancto repletos & inspiratos divinitus ordinavit, ut quia Omnium Sanctorum festa singulariter non possunt, saltem omnes generaliter propter oblationum suspensionem & negligentiam executionem sub una celebrare annua simul honoramus. Et hinc fuit potissima ratio quare Omnium Sanctorum festivitas à sanctis Patribus exstitit jam elapsis multorum annorum curriculum instaurata; licet & multae aliae cause rationabiles instauratiois huius festi in Legenda aurea proferantur. Si ergo plurimorum Sanctorum singularium Octavae ab Ecclesia peraguntur, multo magis per rationes superius praebitas Omnium Sanctorum festivitas Octavae debent ab Ecclesia devotè & solemniter celebrari.

Attendentes igitur rationes praemissas, & quòd in urbe Romana quae est caput mundi, & mater Ecclesiarum omnium & angustia, & plerisque circumstantiis partibus non tantum dicta festivitas una de, sed etiam octavae ipsae ab Ecclesia institutum est ut rationabiliter celebrentur; diligentè deliberatione praehabita & tractata, hac sacra approbante Synodo, & nostris Andegavensium Capituli super hoc accedente consensu, statumur & ordinamus, quòd decemque octavae festivitates praedictae cum devotè quae decet, ab Ecclesia civitatis & Diocesis Andegavensium annis singulis celebrentur. Per hoc enim vincitur credimus, patriam & populum Sanctorum patronis adiuvare, & in suis necessitatibus, tribulationibus & angustiis apud Altissimum facilius exaudiri, & ipsorum Sanctorum intercessionibus quocumque revelari.

Sane ne propter praemissarum celebrationem octavarum aliquae Dominicæ de historiâ, quae incipit: *Die Dominus*, obstantur, ordinamus quòd in Dominicâ praecedente Festum Apostolorum Simonis & Iudae, història, *Die Dominus* intellatur. Quòd si die Dominicâ eveniret celebratio epius, in diem erickianum proleatur, & Dominicâ illius història in debitis vacans locis competenter praerogantur.

Se autem de Officio illarum Octavarum quaeratur, respondemus quòd nos qui à principio Pontificatus nostri dictas octavas facere consuevimus, dictarum octavarum officium ordinamus in hinc formâ. Super ipsas octavas dicimus invitatorium ad Matutinas, *Regem Sanctorum Omnium vocat adhaerens*. Hymnus in matutinis & vespere sicut in die. Antiphona super psalmos, *Securè densis* sola, psalmi plurimorum Martyrum, vel de die; Versus, *Iudaeorum avove*. Lectiones accipiuntur de libro *Sigis mae cap. III.* incipientes ibi: *Iudaeorum animo in mare Dei sunt*; proferentes dictam lectionem usque ad ultimum dicta. Responsoria de Communio Martyrum subsequenter etiam ordinant. Quae autem Bibliam non habent, faciunt lectionem de Communi Martyrum. *De Trano Lectiones* per totas octavas. Versus ante Laudes: *Ipsi autem in perpetuum vivunt*, &c. Ad Laudes antiphona, *Die iudaeorum*, sola. Capitulum, Hymnus, Versus sicut in die. Ad *Benedictus* antiphona prima die, *Prædicantes*, & exterae subsequentes. Ad *Magnificam* antiphona prima die: *Omnes sancti de vig.* &c. Antiphonae ad alias horas, Capitula, *Religiosiorum*, Versus de Communio Martyrum. In octavâ autem die consuevimus totum facere, sicut in die. Si verb infra Octavâ dies Dominica eveniret, consuevimus facere novem lectiones de Communi, vel si molenent totum sicut in die. Octavum autem Messurum in

dictis octabis accipiunt de Communio sanctorum eorum, sicut voluimus.

UT BONA AD EXECUTIONEM testamentorum deputata, in executionem non transferrantur & de ipsâ executionem contrarium.

CAP. II.

Primo datum in Provinciali Concilio apud Lensem celebrato, fuit provisâ deliberatione definitum, executorum testamentorum per se vel per alios non posse quaquam sumere, seu quoquo titulo remanere de rebus seu bonis deputatis executioni testamentorum quorum executores existunt, penes certis appoitis in Consilio supra dicto. Verum quia ex hoc plerumque competitus decedentium voluntates executioni debent non mandatas propter avaritiam multorum, qui à testatorum executoribus inscripti, quosdam propriam . . . . . liberationem animarum, qui de ipsorum dilectione & amicitia praetererant plenum fiduciam dum vivebant, nequire praesentes, onus executionem inipudens suscipere in se recusant, ut hinc possint illa quae de bonis testatorum tibi placent hinc habere & retinere emptiois titulo, vel alio quocumque colore contra mentem Consilii memorati. Nos haec fraudibus obvare, & decedentium voluntates executioni debent volentes demandari, distulit in nobis ne quis executor aliquis testamenti coexecutorum suorum eodem testamento inscripto, five executor praedictus onus testamenti in se suscipere, si ve illud duxerit recusandi, aliquis de bonis ad executionem illius qui ipsos executores suos instat, emptiois vel alio quocumque titulo tradere, seu in ipsum transferre, seu traditioni live translationi consentire praesentem. Decretiones contractus super hoc in nos, & traditiones ac translationes bonorum ipsorum taliter factas non tenent; & executores ipsa bona tradentes & taliter transferentes, seu consentientes traditioni & translationi praedictâ, ad restitutionem dupli pro re si tradere vel transferre, in executionem unitatem convertendi auctoritate statuti statim condemnantur.

Gravi nostrarum turbatione movemur, & cum cordis amaritudinè recensimus, quòd nonnulli divini officii manipuli, qui vacatione sui stabilitate pensata, virtutis & honestatis fructus debent producere potiores, per eorum actus improbos splendorem professionis obnubilant, & gestus in compositionis exempli inhonestis & lascivae submanant. Certâ quidem nuper probavimus experientia, & fide didicimus oculatâ, quòd quosdam Clerici beneficiati, & quosdam concludum gravus est, Coraci ac Religiosi nonnulli Clericali modestâ propèdâ sine delecto lacris turpibus miant, ac inhonestis negotiationibus variis se immiscuit: verba Evangelica, quibus Dominus ipse negotiatus de Templo verberatus auferunt expulsi; & Apostolica, quibus ait: *Nemo Deo militans, imphat se negotii secularium*, dissimulatis aure furtis, & quod molèti non modico erit ferendum, dum debent in Ecclesia bonis convenientibus, praesentem sollicitudinem, debitas perolvere Deo laudes cum de vocatione anni & concientiae paritate, praetermissis loco & tempore oportunitas, dicendum ad vandanis & mercatis dicunt lebis horas canonicas synopsis, ut emic fido extranea colloquia & protra, ad negotiationes, quas corde liciant, penitus mente capti. Dum verò sunt in vandanis & mercatis, tabernis frequentant, concellationes sectarum videri p. eorum, & quosdam alios faciunt quae ad praesens duximus silentia commutanda; & quosdam & reddunt secularibus vides, contemptibus & obsequios.

CAP. III.

h. Tom. 1.4.

Sunt autem alii qui laxatis honestatis habentibus, dum per decentiam habitus extrinseci deberent habere & obedire morum intrinseci honestatem, utuntur preter varietatem pannorum suis statum minus congruentem, & bonibus vultum dissolutum cum ornatu & cultu addecensibus. Sicque circumamicti varietatibus incedunt morum, meretricio, scapulis & pectore discooperitis, comam autem & relaxant, longos crines ad modum Laici absque coronae vestigio & tonsuræ ad eorum ignominiam deferentes, dicitur Apostolo: *Utrum qualem si comam natis, ignoramus.* Prædictis & similibus se multipliciter & sæpius involvendo. Quod nec in qualitate negotiorum, nec in vestimentorum forma, nec in coronæ & tonsuræ modo quicquam prævidetur de militæ Clericali. Cum igitur, ut ait Augustinus, incompositio corporis in equalitatem inducit mentis; & in Carthaginensi Concilio caveatur, quod Clerici profissionem suam probare debeant habitu atque gestu, ut gestus gravitas maturitatem mentis ostendat.

Nos attendentes quod tales negligere famam suam, in cujus odore nos convenit delectari, & sacros Canones transgredi non verentur, transgressores hujusmodi & curialitates eorum periculosis & perniciosis exemplo penarum adjectione coartare volentes, monemus tenore præsentium omnes & singulos Clericos nobis subditos, qui in nostrâ diocesi beneficia obtinent, aut in posterum obtinebunt, ut deinceps ablineant à præmissis, alioquin ad excommunicationis penam contra ipsos procedemus, prout iustitia fuerit. Sciantque quod Clerici nunc beneficii obtinentes usque Nativitatem Domini proxime venerant, & qui obtulerint in futurum infra mensem à tempore sibi collati beneficia, assumant habitum Clericalem, & cum deinceps deserant ut teneant. A festo Paschæ Domini usque ad festum Omnisium Sanctorum singulis mensibus nisi ipsos iheremias seu alia causa probabilis excusaret, coronam sibi fieri, barbam & capillos radi seu tondi cum rotunditate debita, & ab inde usque ad festum Paschæ etiam bina mensibus semel coronam radi seu tondi annis singulis facientes. In eos verbò qui quoad tonsuræ, coronæ & barbæ rationem hujusmodi existenter transgressores, seu qui cucupham post lapsum duorum mensium à die hujusmodi monitionis publice deserent in capite, excommunicationis sententiam promulgamus.

Sanè solent plerisque concedi quæ tunc fore nihil pro salute hominum videbantur, quæ demum tendere rependant ad noxam, propter quod ea emendare & temperare studuimus in presenti. Multis etenim literis pluribus personis nobilibus, & aliis tam à prædecessoribus nostris quam à nobis concessas didicimus, quarum auctoritate quibuscumque debus Missas & alia divina officia possint in suis domibus facere celebrari, & eo prætextu, nedum parochialibus in iuribus eorum grandia incommoda immittere non solum sed etiam in alios, quæ parant pericula animarum & quia morum informatum non mittitur, cum sermo divinus populo seminatur in Ecclesiis parochialibus, qui absquebus & non audientibus fructuosus esse nos potest: ordinatio Ecclesiarum ignoratur, quæ ignorantia omnes ligat. Cum ista quæ colenda sunt in honorem Dei & Sanctorum, & coram pœnis publicè solent iudici, non revocantur propter ignorantiam ab eisdem, vel eorum familia, qui dispensant ad parochialem Ecclesiam venire non teneantur; & cum excommunicationis participare non verentur, qui ab aliis evitantur qui mandatorum executionem noverant. Propter quæ & multa alia quæ ad tales gratias modifi-

candas nos inducunt, in hac præsentis Synodo sancti Lucæ statuimus, quod nullus de cetero auctoritate talium licentiarum eadem gratias in gen talibus & tam latam continentium, dicitur Joannis de his novem lectionibus Missas, & alia divina officia in suis domibus vel orationis faciat celebrari, & sine sub penâ excommunicationis, quam in contrarium venientes post mensem, ne facti aliqui prætextu ignorantie se excusent, ipso facto volumus incursum, & domos sua orationis sup. omni ipso facto Ecclesiastico interdico. Statutum autem hujusmodi ad Capellas ad Matricem Ecclesiam pertinetes trahi non volumus vel extendi.

Item statuimus quod nullus Rector parochialis Capellanus, Prioratus seu quævis alia prius in sua parochia existentes seu existens affirmare & attestare præsumat, se unum beneficium propter aliud suis iuribus fraudatorem.

Præterea statuimus quod nullus de cetero dicitur Dominicus & solivus novem lectionum in Capellis, Prioratibus simplicibus, Missas ante horam tertiam audeat celebrare.

Item omnibus Archiepiscopis & Decanis nostre Diocesis præcipimus & mandamus, quatinus omnia beneficia ad nostram collationem pleno iure pertinentia, in suis Archiepiscopis & Decanis existant, nominatus in scriptis nostrâ duos mensis nobis vel Officiali nostro transmittant.

Et de istis statutis quilibet Rector parochialis copiam habeat usque mensem, & exponat quilibet in sua parochiali Ecclesia in generali, ut sic ad notitiam eorum pervenire possit qui per statuta ligentur.

Item cum nullus faciem suam in messem ponere debeat alienam, in hibemus omnibus subditis nostris cuiuscumque dignitatis aut status, ordines seu religiois existant, ne jurisdictionem spirituales contentiosam in quascumque personas religiosas, fiscalisve aut alias quoquo modo, nisi in casibus ad eos spectantibus, exercere præsumant. In contrarium verbò facientes, excommunicationis sententiam promulgamus.

Quamquam omnes & singuli nostri subditi, qui ad nostram Synodum venire teneantur, debeant nostra statuta & prædictiones nostrorum Synodalium penes se habere scripto tenus, ne tamen eorum quicquam hoc omittat, & statutorum hujusmodi ignorantiam præterdere valeat; subditi si dem præcipimus & mandamus, eos & eorum linguam ad hoc canonicè præmonemus, quatinus statuta hujusmodi ad quamlibet nostram & successorem nostrorum Synodum de cetero in quatenus antiquas usas cum novis eis additis habere & integrè decantent, nobisque vel ei quem ad hoc deputabimus patenter ostendant, in virtute obedientie & sub penâ excommunicationis, ad quam contra rebelles mediante iustitia procedemus, nec reputantur sufficienter in Synodo comparere hi qui ea non deferunt, ut est dictum. Si qui verbò ea vel eorum aliqui non habeant, faciant ipsa fideliter iterum transcribi suis sumptibus & expensis. Exemplaria verbò recipient ad hoc ex parte nostrâ posita Andegavis in domibus Joannis Cullant & Thomæ Agellis, Clericorum nostræ Andegavensis Curæ juratorum.

Præterea licet turbatores jurisdictionis Ecclesiasticæ ordinarie cuiuscumque status existant, auctoritate Provincialis Conciliorum sint ipso facto excommunicationis sententia innodati, à quibus nisi condignè satisfactio præstita, cessante saltem mortis articulo, non sint aliquatenus absolventur. Pro ut tamen datur nobis intelligi, nonnulli Sacerdotes secularis & Religiosi potestate sibi permittit damna-

biter abentes, ac etiam quam non habent nequiter usurpantes, excommunicatos hujusmodi factio absolvere praesumit, nulli satisfactione praestita de offensis, in deceptionem & grave periculum animarum, etiam nempe & fraudem, traditorum Conciliorum, ac Ecclesiasticae jurisdictionis deprehensionem immittant. Quapropter omnibus & singulis Ecclesiarum Rectoribus nobis subditis, & eorum loca tenentibus, sub poena suspensionis precipimus, quatinus diebus Dominicis, & maxime in Quadragesimali tempore turbatores hujusmodi demerant, ut praemittitur, excommunicatos. Inimantes quod abique satisfactione laesit & Ecclesiae praestita non mereant absolvi, nec eos reputabimus aliis absolutis: absolutionem autem eorum nobis, & quibus specialiter committimus, quatinus possimus, reservamus ex causa, eam quobuscumque aliis interdicentes expressè.

CAP. XI.

Injungimus vobis Presbyteris, Ecclesiarumque Rectoribus & Capellanis, quatinus singulis diebus Dominicis & festis novem lectionum illos, qui sine excommunicatione quocumque auctoritate, excommunicatos publicè nuntient. Item similiter omnes turbatores jurisdictionis Ecclesiae quomodo libet clam vel palam. Item omnes qui faciunt contra libertates, consuetudines & statuta Ecclesiastica, & hoc videlicet in duobus ultimis casibus auctoritate Canonum & Conciliorum. Item denuntietis publicè in Ecclesiis vestris, quod aliqui & sententia excommunicationis praedictae, videlicet in duobus casibus ultimis, non potest absolvi, nisi nos Andegavensium Episcopus dimittat, & inhabemus ne aliqui absolvat & sententia praedicta. Item quia vobis Ecclesiarum Rectoribus aliis fuerat injunctum, quod in ista Synodo afferretis vobiscum omnia statuta Synodalia & quatenus Synodalia, vobis & vestrum cultibet iterum districte precipimus & mandamus, quatinus statuta & quatenus hujusmodi una cum Concilio Provincialibus in prima Synodo in virtute obedientiae afferatis vobiscum, & procurat quilibet qui non habet, autem transibit, & hoc sub poena suspensionis. Item injungitur sub poena suspensionis vobis Rectoribus praedictis & vestrum cultibet, quatinus nomina excommunicatorum mittat quilibet de sua parochia in septimanam penitentiam Andegavis nos, vel Officium nostrum, & inferatibus, prout ad quemlibet spectat.

CAP. XII.

Moneamus vos omnes & singulos Archidiaconos, & Archipresbyteros & Decanos, Ecclesiarumque Rectoris & Capellanos, Curatos quocumque nomine Ducatus hic praesentes, & vestrum singulos, vobisque & vestrum singulis inhibitionis inhibemus in virtute sanctae obedientiae, & sub poena suspensionis, & quinquaginta liberarum monetarum currentium nobis applicandarum, & in pios usus convertendarum, ne aliqui vestrum recedat ista die nec frequentia de villa Andegavensium, nisi poena licentia & obtenta à nobis vel magistro Petro Vicario Archidiacono Andegavensium, & Mauritio de Snyuzet, Roberto Helye commissariis nostris in hac parte, quos in palatio nostro Andegavensium poterit quilibet invenire: cum istius loquatur vobiscum super aliquibus tangentibus necessitatibus Ecclesiae nostrae, quae per nos vel commissarios nostros praedictos vobis poterit diebus praedictis largiri apparere.

CAP. XIII.

Item vobis omnibus & singulis Rectoribus & Capellanis Curatis praedictis, in quarum parochias sine elemosynarum seu domus Dei ad receptionem seu hospitalitatem pauperum & infirmorum specialiter deputatae, injungimus sub poena superioris declarationis, quatinus unicuique vestrum infra festum Nativitatis Domini proxime venturam nobis, vel Officium

nostro Andegavensium, referat fideliter & subdolo juramento nomen & statum domorum & rerum pertinentiam ad eisdem, & Priorum seu Administratores eorum, ut aditus vestris relationibus in praemissis ordinemus super hoc, & faciamus quod iustitia saadebit.

Item injungimus sub poena praedictis vobis omnibus & singulis Rectoribus & Capellanis Curatis praedictis, quatinus singulis diebus Dominicis festis quae novem lectionum cum Clero & populo congregato ad divina ex parte nostra publicè in vestris Ecclesiis [faciatur] indicari, quod si sint aliqui, cuiuscumque status seu conditionis existant, qui iuste conquiri voluerant de quocumque persona nobis subdita, & potissimè de procuratorum serventibus & aliis, qui tam nostras quam subditorum nostrorum curas frequentant, seu frequentaverunt tempore retroacto, apud sanctam Elemandum in crastino festi Andreae proximo cum diebus sequentibus accedant, & ibidem fiet per nos vel Commissarios nostros, quos faciemus nobis propter hoc specialiter interire, etiam summarè & de plano cultibet iuste consequenti, faciant domino iustitiae complementum. Et ipsi die faciemus extra Synodum injungi Rectoribus, qui non appetaverunt statuta Synodalia & provincialia Concilia, & quatenus Synodalia, quod ipsi in virtute obedientiae ad aliam proxima Synodum afferant & exhibeant, alioquin ipsos sine spe venie puniemus.

CAP. XIV.

CAP. XV.

Sane rem cognoscimus non rectam fieri in hac Andegavensium Diocesi, quam assensus vobis communi sanctione moderi, quoniam calumnias odimus, dolam & tergiversationem averfamur, propterea exanimas legitimas hujusmodi actus egere mediam. Dilectis enim quod nonnulli Clerici parochiam Ecclesiarum Andegavensium Diocesis, aut quisvis alii, de rotulis & registris, in quibus nomina excommunicatorum constituebant, seu conscribit debent ac tenentur, propter favorem, foedes, gratiam ut tamorem scribere & inserere praetermittunt, aut scripsit delent, remouent, aut dum publicari debent, subiciunt seu non nominant, aut aliis dolo vel negligentia obmittunt, aut ita cito legunt quod non possunt audiri, ut sic propter censuram excommunicati non patiuntur ruborem, & ita non timetur, imò potius vilescit Ecclesiastica censura, nec excommunicati à communibus actibus excluduntur. Quibus attentis, nos volentes eorum praevencionibus, veritatis ac malis obviare, in praesenti hac Synodo statuimus, ut quocumque nomen seu nomina quocumque excommunicati de registris seu rotulis in quibus scripta sunt, deleverint, remouerint, seu cancellaverint, nisi prius de absoluteione sibi confiterentur, aut scriptum non legerit, seu aperte non nominaverint, aut scribere omiserint, ut praemittitur, postquam sibi de excommunicationis sententia confiterentur, infra tres dies à tempore praesentationis sententiae, si Rectori aut Capellano fuerit praesentata, si Presbyteri fuerint, in ipsis sententiam suspensionis in hoc scripto firmis, ac ex tunc decreuimus & volumus incuriosos, si dolam vel culpam adhibuerint in praemissis, vel aliquo praemissorum. Et si Clericus vel alius litteratus fuerit, qui circa praemissa vel aliquod praemissorum dolam vel culpam, ut praemittitur, commiserit, ut eos in hoc scripto excommunicationis sententiam promulgamus.

Praeterea interdiciamus omnibus Clericis parochiam Ecclesiarum sub poena excommunicationis, ne procuratores officium publicè & communiter exerceant praesumant, cum in praedicto officio multas calumnias, dolos & fraudes ipsos cognoverimus &

reperimus commisit; qui si contrarium fecerit præsumerat, ipsos privan volumus utroque officio perpetuo in Diocesi Andegavensi, nec in aliqua Ecclesia parochiali vel Curia esse ulterius admissendos.

Præterea sunt nonnulli Rectores, Capellani & Clerici parochialium Ecclesiarum, qui monitione auctoritate iudicium ordinariorum & delegatorum, cum clausula primâ, *Aliquin ipsi quos in his scriptis ex parte &c.* eis directas executioni debent demandandas, qui circa executionem, ipsarum interdictum dolam & negligentiam committere non ventur, interdum propter favorem, sordes aut gratias debitorum, & interdum in odium creditorum, quæ pessimè deducunt in eorum præjudicium & iacturam, & in periculum animarum ipsorum debitorum; ipsi vero monitiones exequi differunt & morantur, assentes debitorum copiam se non posse invenire, qui si nullent, de facili reperire valeant. Et interdum executionem factâ earumdem, eas differunt sigillare, assentes & credentes prædictos debitorum excommunicationis sententiam non posse incurtere, donec literæ monitionum fuissent redditæ sigillatæ; ex quorum dolo & negligentia creditoribus imminet damnam grande, & debitoribus periculum animarum, qui quàmprimum excommunicati decedant, qui reverâ excommunicationis sententiam incurrit, postquam est in monicio facta & nuntiata, & motâ adhiberi in partendo mandatis ex parte ipsorum debitorum, quorum nomina obmittant inter excommunicatos registrare, innotentes eorum erroribus & ignorantis crassis & supinis, qui taliter excommunicatos non reputant innodatos donec literæ fuerit sigillatæ.

Propter quod nos in prædictâ Synodo statuimus in ipsius Rectores, Capellanos & Clericos, aut aliis literatos, qui circa monitiones prædictas faciendas dolum & negligentiam commiserint in posterum, quibus fuerint præsentata, aut qui factis elapsi die quâ monitiones tales fuerint factæ & nuntiatae diliderint sigillare requisiti, aut irregulare inter excommunicatos, elapsi centâ die, suspensionis & excommunicationis sententiam in his scriptis promulgamus, & ipsos Rectores & Capellanos suspensionis, Clericos & literatos excommunicationis sententiam volumus subjacere.

Præterea cum in statuti Synodalibus prædecessorum nostrorum cavetur expresse, quod si qui excommunicati fuerint, & in excommunicatione persevererint per duos menses aut per annum, auctoritate Concilii quod uxor & familia sunt Ecclesiastico supplicio interdictio; & licet tanto tempore plures in excommunicationis sententiâ persevererint, in quodâ familia est interdictio supplicia Ecclesiastico, volumus & mandamus quod ad Ecclesiam & divinum officium non admittantur aliqui de familia durante interdictio, quamdâ principali domus fuerit excommunicationis sententiâ innodatus. Nec similia ad Ecclesiasticam se possint, nisi cum eis per nos duxerint fuerit dispensatum.

Præterea interdum omnibus Archiepiscopis, Archiepiscopis & Decanis, ne super interdictio valeant dispensare, cum super hoc non est eis permilla facultas.

Præterea sunt nonnulli qui dant & passant memorialia, quæ à quibusdam . . . nisi ab his memorialia cum executione recipientur, & in eis contra debitores seu eos passantes hæretur sententia suspensionis seu excommunicationis, si termino inter

partes convenio & in memorialibus contento deberent debitores vel tri in completo vel solvendo quod in prædictis memorialibus reddere & solvere promittunt; ita quod elapso termino sunt excommunicati prædicti passantes propter motam quam faciunt de reddendo & solvendo quod promittunt in termino confictio. Verum qui cognoverint quod multi tales & talia passantes, & non compientes modo & formâ in prædictis memorialibus contentis, excommunicati sunt, nec prædictam excommunicationis sententiam vitentur. Et qui dum post terminum satisfaciunt creditoribus, quibus talia memorialia passaverunt, abolitionis beneficium impetrare non curant, sed in excommunicatione quandoque morantur, credentes quod postquam satisfecerint vel memorialia receperint, non sit eis beneficium abolitionis necessarium; propter quod volumus & mandamus quod iudices & passatores memorialium prædictorum, recipientur iuramenta ab eis creditoribus quibus dantur & passantur memorialia, quod termino elapso portabunt & exhibebunt Rectori Curato illius qui passavit, ad registrandum ipsos inter alios excommunicatos, nisi ante terminum gratiam vel dilationem termino locoutem conferret debitor; & volumus quod Notarii qui scripserint dicta memorialia, de iuramento fiant & de modo.

Explicium Statuta Synodalia.

ORDINATIO

Facta per Prælatos pro Clericis conjugatis & non conjugatis.

SACRA approbatione Concilii Rochomagenis provincie super apud Fontem Andemarum in celebrato Decollationis beati Joannis Baptistæ, anno Domini M. CC. LXVII, fervente Domino celebratis, vobis universis & singulis districtè precipimus & mandamus, quatenus in singulis Parochiis & locis publicis vobis subdicos monentibus diebus Dominicis aut festivis solemnitatibus, tribus à se distantibus, Clericos non uxoratos, etiam uxoratos, ut à negotiis secularibus exercendis absterneat & maxime in hiis diebus quodque consueverunt deferant & habeant Clerico congruentem, auctoritate nostrâ solemniter se publice nuntiantes.

Quod si tertio à vobis motis ab huiusmodi non respuerint, Clericos non conjugatos, dum illi se immiscuerint quomodò de suis facultatibus, status & consuetudinibus patrie subiaceant, Ecclesia non defendet. Circa conjugatos huiusmodi aquanimiter tolerabit, quod domus seculares ab ipsis justis debeat, velut ab illis exigant, & servita consueti. Denique si post præmissa monitiones aliqui Clerici in apostasia teneant & habitus clericatus permanent, ac serviti suorum status se immiscuerint, & contigerit quod pro suis excessibus à secularibus iudicibus capiantur in criminibus comprehensum, non precipiemus eos per centuriam Ecclesiasticam liberari.

Item, precipimus ut per singulas Ecclesias nomenur Clerici & Crucifigati, ne licetis Apostolici vis vel Legationis sedis episcopi, aut aliorum iudicum sibi quatenus abstantur, festuri quod nos & alii Prælati sollicitudine quâ convenit vigilabimus contra huiusmodi abusives, ut excessus eorum non remaneant impuniti. Actum & datum ut supra.

CONCILIUM SENONENSE,

PRÆSIDE GUILLELMO ARCHIEPISCOPO,

CELEBRATUM PARISIIS IN DOMO EPISCOPALI

ANNO M. CCC. L.

IN nomine Domini, Amen. Universis presentes litteras inspecturis, GUILLELMUS misericordie divinae Archiepiscopus Senonensis salutem in eo qui est omnium vera LUX. Pastoralis cura sollicitudinis nos invigilare & intendere, ac vacare subditorum nostrorum commodis, & remediis, ac tranquillitati, quieti, prosperitati, & paci; eorundemque subditorum periculis & incommodis obviare, animarum ipsorum saluti providere, scandalaque remove, & deformatam reformationi proficere sollicitas & compellit: hoc est quod profecto desideranter exquirimus, & ad id mentis nostre sedulo destinamus affectum. Ea propter reperit per nos aliis tam visitando nostras Dioccesim & Provinciam, quam alter multis casibus & negotiis totas Dioccesim & Provinciam nostras; ac statum ipsarum tangentibus seu concernentibus: audis etiam & intellexit tunc & abbas, necnon in Concilio, de quo infra sit mentio, pluribus oppressiombus, malis, gravaminibus & injuriis, quae quotide nobis ac nostris subditis inferuntur. In quibus & aliis excessibus iustitia leditur, prorogatur iniquitas, & universi Cleri decoloratur honestas, tam per usus literarum falsarum, & abusum etiam literarum, quam per vocaciones, seu citationes, captiones, & detentiones Clericorum, & personarum Ecclesiasticarum, ac suorum bonorum modicum; necnon secularium illicitas & indebitas exactiones seu extorciones, & totas jurisdictiones Ecclesiasticas perturbaciones, ac immunitatis seu libertatis Ecclesiasticae infractiones, seu violationes: & per inhonestos gestus, habitus, & mores pravos ac regimina mala ipsorum Clericorum, & ipsarum personarum Ecclesiasticarum, ac etiam Religiosorum: & circa divorsorum celebrationes ac per alios multos modos, quibus hec aliis subreptis sit in parte provium tam per sacras canonicas, quam provinciales, etiam & publicatas in provincialibus Conciliis sanctiones. Quae tamen nulla sanctio quantumcumque perpeno digna consilio ad humane naturae varietatem, & machinationes (quae inopinabiles sufficit, & peccatum quod velle) ad id aliquod certum clarumque statum, quam ex oculis emergentibus quibus quae & statuta jam facta me, deti non possunt, in dubium revocatur: quae etiam ab adolescentia viri proclivis ad malum sensuality humana declinat, per quod morum subvertio in Clero & populo frequenter obrept; & necessaria est superioris auctoritas, ut per cultores providi seculari existeret vna, veritates inserat, excessus corrigat, scandala seu periculis & incom-

modis obviet, subditis providat, morisque reformet.

Hinc est quod nos GUILLELMUS praedictus cupientes adhibere super his, prout ad nos pertinet, remedium opportunum, Anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, die Mercurii post Dominicam qua coelestatur *Lazarus Jerusalem*, videlicet quartâ decimâ die mensis Martii, consumuât de die in diem, à die Venetiis praecedenti in nostro sacro provinciali Concilio, unâ cum venerabilibus fratribus Suffraganeis nostris, B. Parisiensis, P. Autissiodorensis, J. Meldensis, J. Trecentis, & B. Nivernensis Episcopis, ac Vicariis, & procuratoribus venerabilium Fratrum Suffraganeorum nostrorum Carnotensis & Aurlianensis Episcoporum, ceterisque personis Ecclesiasticis nostrarum intercedis & provinciae, quae potuerunt commode intercedi ad ordinandum, statuum, & reformandum ea quae essent ordinanda, statuenda, etiam reformanda, celebrato Parisi congressu, eodem approbante Concilio statum & ordinum sacras constitutiones canonicas, & etiam provinciales circa praemissa editas, & alius in Concilio provinciali publicatas, esse involuntate observandas, sub penis in eisdem contentis. Et insuper quod contrarium facientes, seu eas non servantes, per suos superiores ordinarios iudices Ecclesiasticos, penâ arbitraria puniantur.

Verum quia ex dictis provincialibus constitutionibus, & aliis iamdudum in provincialibus Conciliis publicatis, nullas aut raras fructus, seu profectus proveit, quae forte ad multoquod notitium non venierant, seu propter hominum labilem memoriam, vel propter Conciliorum raritatem, seu etiam paucitatem, aut propter tempora longinquitatem seu distatutatem; omnes constitutiones praedictas provinciales, & ceteras in aliis provincialibus Conciliis publicatas, eodem approbante Concilio renovamus, & volumus eas quae etiam per vnum scriptoriam erant male scriptae, & reliquas quae sequuntur, in hoc legi Concilio & etiam publicari. Statuentes quod in Concilio provincialibus quae sicut de cetero legantur ac etiam publicentur; quodque nostris omnes Suffraganei, Abbates, Praefatos Conventuales, & etiam Procuratores Capitulorum, ipsas omnes recipiant & habeant citius quam poterant, ac in suis Synodis, Curis, Conventibus & Capitulis legi & publicari faciant & procurant. Ceterum quia quae generaliter omnino dicuntur, non aliqua specialiter exprimentur, neglecti videntur, quodam de dictis provincialibus constitutionibus, quarum

a In nomine] Concilium hoc anno 1346. celebratum dicitur infra, acque ad verum esse arbitratur est Acherius: sed hoc deinde movit BARNON. Anno 1346. Guillelmus eodem anno 1346 Archiepiscopus. Praeterea anno 1346 Synodus ista habita est, Dominicae Lazari facta die 11. Martii. Quod anno 1346. non potest, cum in anno Domini. ca. Lazari veniens 30 Martii. Probabilis ergo est habitum

uisse hanc Synodum anno 1350. quo Dominica Lazari facta die 11. Martii.

b quod supra] An quod supra Saris vulgata lectio fieri non potest. In Senon. Concilio an. 1346. infra: ac aliquod ante eorum statumque sua statum.

c B. Parisiensis] In hoc Synodi legitur G. Parisiensis.

aliqua fuerunt facta per bonæ memoriæ Dominum prædecefforem & patrum noſtrum dominum GUILIETMUM, quibufdam verbis aditâ & detractâ hic duximus ſpecialiter ſub hac formâ expreſſandas, & etiam inferendas.

CAPUT PRIMUM.

CLERICI, & perſonæ Eccleſiaſtici, laicos inſeſtos opâb tradit antiquas, quod & præſentium experientia temporum manifeſte declarat, dum ſuis finibus non contenti oriuntur in vetitum, ad illicita fræna relaxant, nec prudenter attendunt quid ſit eis in Clericos & perſonas Eccleſiaſticas interdicta poteſtas. Nihilominus ipſos & ipſas de die in diem capi, ſeu capi facti iuſtitia ſeculari, & captos ſeu captas in priſonem ſeu carcerem detruat, ſeu detruat detinet, ſeu detinet, & quod grauius eſt, conqueſt ſeu conqueſti, ultimo ſupplicio tradit, ſeu etiam tradi faciunt præiudicium iuriſdictionis Eccleſiaſticæ ſeu libertatis ejuſdem. Nos igitur talibus iniquis actibus obviare volentes, ſacro approbante Concilio ſtatutum ac etiam ordinamus, ut in contingat Clericum ſeu perſonam Eccleſiaſticam in villa, ſeu caſtris, aut locis diœceſis & provincie Senonenſis capi per iudicem ſecularem, ſeu detineri, vel ultimo tradi ſupplicio, Iudex requiritur, ſeu monetur de reddendo eundem Clericum, ſeu illam perſonam . . . . . ipſius, ſeu iudici Eccleſiaſtico non reddiderit, ſeu reſiſterit, vel reddere aut reſiſtere noluerit, ſeu recuſaverit, aut plus debito dilataret, in ſua malitiâ perſeverans ceſſetur à divinis, celebratioque divinarum, ac divinarum laudis, organa . . . . . dictis villa, caſtris, ſeu locis quomodo detineatur, ne dum in illa Eccleſiâ inſerâ cujus fines detinetur, ſed etiam in aliis Eccleſiis in dictis villa, caſtris, ſeu locis, ſi plures Eccleſiæ ſint ibidem; necnon in parochiâ in qua huiusmodi Clericum, ſeu perſonam . . . . . aut transferri contingerit, & etiam in parochiâ ſeu parochos, in qua ſeu quibus capiens, ſeu detinetur, aut ultimo ſupplicio tradens, capi, detineri, aut ultimo ſupplicio tradi faciens, vel procurans morabitur, ſeu habeat domicilium, aut . . . . . alios quibuſcumque, quomodo in Eccleſiâ præſens erit, quouſque huiusmodi Clerici ſeu perſonæ Eccleſiaſticæ fuerit facta reſiſtatio debua, ſufficiens, integra & perfectâ. Quod & ad Religioſorum Eccleſias & Monaſteria in dictis villa, caſtris, ſeu locis conſiſtentes ſeu conſiſtentes, & ad alias Eccleſias ejuſdem contiguas extendi volumus; ne ſi in quaſdam & non alias ceſſaretur, ceſſationis & ſuſpenſionis huiusmodi interdictio valeat vâpenſis, & prædictas ceſſationes ac ſuſpenſiones auctoritate præſentis Concilii ab omnibus tam exemptis quam non exemptis, cum de iure ad hoc etiam teneantur, volumus obſervari. Et nihilominus præcipimus & mandamus, ut Curati tales capientes, detinentes, transferentes, ſeu ultimo ſupplicio tradentes, capi, detineri, transferri ſeu tradi ultimo ſupplicio facti ſint, ſeu etiam procurantes, excommunicatos à Canone denuntient publicè ſingulis diebus dominis & feſtibus in Eccleſiâ eorundem.

CAPUT II.

Preterea cum ſit certum eos, qui ſubjectis veltibus proprio conventibus Ordinis, alias aſſumere & in publico portare, rationabili cauſâ creſcente præſentium, ſe iniquos reddere prærogativâ alius Ordinis profitorum; ſtatutum provinciale per dictum dominum Guillelmum factum, prohibens

Clericis beneficiatis & Presbyteris uti publicè caligis rubes, viridibus, ſiccatis, ... & coman nutire, barbâve prolixam; ſeu tonſoriam inhonoriâ, aut à parte exteriori almus de cendeto, ſeu de veluto deſerre, imponens penam privationis medietatis diſtributionum, quantum ad beneficiatos poſt monitionem canonicam . . . . . ſuſpenſibus, & aliis arbitramur, eodem approbante Concilio extendimus ad Clericos beneficiatos, & Religioſos in Eccleſiâ ſeu locis ſuorum beneficiarum, vel Monafteriorum, & ad Presbyteros ſtentes palam per vias incedendo veſtibus fronsiſtis, unium ſiſtis . . . . . capibus, aut capellis ſuper caput, vel talis; & corrigis inſolentis, ſeu annulis in manibus, aut ſotalaribus ad bouctas argentatis, ſive longis manicis vel comenis. Item ut uniformitas in almocis beneficiatorum de quibus ſuprà . . . . . proviſione Concilii duximus ſtatuentium, quod Canonici Cathedralium & Collegatarum Eccleſiarum utantur almocis nigris, forraris minus varis; & alii Beneficati in dictis Eccleſiis, etiam nigis, non tamen forratis manibus varis, ſed à . . . . . proviſione medietatis diſtributionum, quantum ad Canonicos, & quod alios penam arbitramur, ipſo feſto beate Mariæ Magdalenæ proximo imponentes.

CAPUT III.

Item cum per dictum Dominum Guillelmum in provinciali Concilio ſtatutum fuerit, quod ſi excommunicatus & aggravatus auctoritate ordinari per annum ſic ſeterit, & maneat in ſiſtrâ tres menſes continuos poſt dictum annum factus ſe abſolvi, hoc non licet, ex tunc contrâpſum ut ſupradictum de hæreſi procedatur. Et in quodam conſtitutione canonicâ, publicatâ in quodam Concilio de aliâ, cavetur quod ſi ſuſpectus de hæreſi, vocatus ut de ſiſte reſpondat, excommunicationem in eum latam, pro eo quod parere ſubterfag, aut contumaciter ſe abſentat, per annum ſuſtineat, velut hæreticus condemnatur.

CAPUT IV.

ET inſuper quod Ordinarii poſſint capere ſeu capi facere hæreticos, ſeu de hæreſi ſuſpectos, & etiam iudices ſeculares, ſeu domini temporales ex parte Ordinariorum ſuper hoc requirit, eos capere ſeu capi facere teneantur ſecundum legittimas & canonicas ſiſtiones. Eodem approbante Concilio ſtatutum, quod ſi dicti iudices ſeu domini ex parte Ordinariorum ſuper hoc requirit eorundem hæreticos, ſeu de hæreſi ſuſpectos, iſta tempus ab Ordinariis præſentium capere, ſeu capi facere cum poſſent, & captos reddere dilataret, ſeu recuſaverint aut neglexerint, excommunicati ſint auctoritate facti provincialis Concilii, abſolutione, præmiſſâ ſiſtitione, Ordinarius reſervata.

CAPUT V.

Item cum ad ea que ad certum uſum deſtinata ſunt, ad illam debeant, non ad aliam converti; & in ſtatuto provincialibus continetur, quod ea que legantur, vel debeantur ad emendos redditis, illi ad quos pertinet recipiant à detruatis, & deponant ut utilitatem Eccleſiarum convertenda, nec in uſus Sacerdotum proprios revertantur. Nos eodem approbante Concilio ſtatutum huiusmodi decernimus ſic, quod huiusmodi debita vel legata in quodam arcâ in Eccleſiâ opponantur, cujus arcæ unam clavem habeant Decanus Chriſtianitatis,

De immunitate Clericorum, ſeu Eccleſiaſticarum perſonarum.

De habitis Clericorum.

Quid eſt excommunicatus iſtate agendi

Contra hæreticos.

Legata Eccleſiæ non alio ſiſtente approbata

Archiepiscopus vel Sacerdos, & alium Matriculam seu Privilegium; quodque citatis quomodo poterit fieri, in redditibus, vel aliis secundum Diocesanos arbitram conventantur.

CAPUT VI.

Item cum in statutis provincialibus caveatur specialiter & expresse, quod illi qui ad provinciale Concilium venire tenentur, si propter impedimentum canonicum remaneant, si exculent per idoneum iuratum literatorem delinquant, qui possit facere fidem per iuramentum de impedimento canonico; super quo etiam debet habere mandatum; quodque litera aliquorum in Concilio unilatensium admittantur, nisi scribant cum obedientia debita. Nos statuta huiusmodi innovando, ipsam taliter declaramus, quod in procuratoris sic scribatur: *Reverendo in Christo Patri ac Domino, Damiano, &c. recomen latorem & obedientiam debitam, cum omni reverentia & honore.*

CAPUT VII.

Item cum per literas citatorias de Regibus multi quandoque veniantur indebiti & iniuste, nos sacro approbante Concilio statimus, quod litera huiusmodi non transeant, nisi continetur in eis, quod pars impetrans, vel Procurator suus fidem per iuramentum, vel alia fecerit contracta, & legitimum Officialis, si u eius locum tenentis, cum sigillo Curie in eis sit appensus.

CAPUT VIII.

Item eodem approbante Concilio precipimus & etiam ordinamus, quod Priores, & Ecclesie parochiales, in quibus non sunt sufficientes redditus, uniantur iuxta canonicas sanctiones; quod & per Diocesanos presentatis, per quoscumque personas Ecclesiasticas presentandi ad aliquas Ecclesias ipsas habentes, de proventibus Ecclesiarum huiusmodi portiones debite assignentur, prout & secundum quod in sacris constitutionibus Canonice super hac re cetera continentur.

CAPUT IX.

Et insuper, quod antique constitutiones, & novae canonice tam in antiquis decretalibus, quam in Clementinis in titulo de Religiosis domibus lituraz, mentionem de xenodochis, leprosis, & elemosynariis facientes, inviolabiliter ac integre observentur.

CAPUT X.

Item sacro approbante Concilio inhibemus Abbatibus, Prioribus, Curatis & Beneficiatis aliis, ne permittant Monasteria sua, vel Ecclesias, seu domos tuere, aut hereditate inculca remanere; & si non possint in totum referre vel colere, statimus & etiam ordinamus, quod saltem quolibet anno ponant in refectione & cultura huiusmodi aliquam partem, Diocesani arbitrio limitandam, que per depositum ad Diocesano in refectiones & cultura huiusmodi convertatur, nisi ad reparaciones, vel necessitates predictas aliis tenentur.

CAPUT XI.

Prohibentes etiam Prelatis Regularibus, ne Priores, Ecclesias, Administrationes, aut Beneficia ad eorum dispositionem spectantia, que non sunt de mentis sua, sed specialiter Priores, Administrationes seu Rectores consecraverint habere, applicent mentis sua, vel pensiones veteres auferant, aut novas eis imponant; ipsique precipimus, quod si in contrariam ad statum pristinum reducatur. Et nisi mox per Diocesanos hoc fecerint, per eos arbitrarij puniantur; & nihilominus attentata secus, in statu debito reponantur.

CAPUT XII.

Item eodem approbante Concilio precipimus & etiam ordinamus, quod Constitutio Clementina in titulo de Iudicio pona, qua cavetur, quod in casibus matrimonialibus usurarum, & decimarum, ac quibusdam casibus aliis ibi expressis, & eas quoque modo contingentes, summarie, simpliciter, & de plano, ac sine litibus & figura iudicii procedatur, uniformiter ab omnibus observetur, preteritum quando Curati, vel viri Ecclesiastici habent super hac litigant. Quodque ad tertiam & integram prelationem decimarum sine deductione aliquo tabulis faciendam illi, qui tenentur ad eas, mentione premissa, per censuram Ecclesiasticam compellantur; & ut libentibus hoc fecerint, constitutionem priusam sitam in titulo de Decimis libro sexto, hic duximus publicandam, & etiam inferendam, que fratribus & predicantibus & Minoribus dirigunt, per hunc modum: « Instructio vestre mandamus, districte inhibentes, ne talia, que audientibus à decimarum, vel aliarum rerum Ecclesie debitorum solutione tetrahant, vel alias animos contumptant audientibus, in sermonibus vestris, vel alibi de cetero proponere premissa; & quomodo verbo & opere infortis eisdem ad ad solutionem predictorum proprie voluntatis animo sint intenti. »

CAPUT XIII.

Item auctoritate dicti Concilii precipimus, quod observetur inviolabiliter ordinatio facta per sancte memorie Joannem papam vicinum secundum, de dicendo ter Ave Maria tempore seu hora igniteque in qua ordinatione conceditur certa indulgentia decantibus ter Ave Maria, dictis tempore & hora, & cum hoc ipso sacro approbante Concilio, omnibus tunc orantibus pro statu prospero Ecclesie & Regni, ac pro pace, Dominis Rege & Regina, libertique ipsorum, ac decantibus tunc *Pater noster* & *Ave Maria*, concedimus indulgentiam que sequuntur; videlicet singulis diebus auctoritate nostra triginta dies, & quolibet Suffraganei viginti dies in provinciis Senonensi.

In quorum oratione & singularum premissorum testimonium sigillum nostrum, una cum dictorum Suffraganeorum nostrorum presentiam sigillis, huiusmodi litteris duximus apponendum.

Datum & actum in domo Episcopali Parisiensis, anno & die predictis. ....

G. Parisien. P. Autissiodorens. J. Meldens. J. Treverf. B. Nivernens.

Restum Priorem, & aliorum Beneficiorum non sibi inferiorum Prelatis.

D. Martiniano, ut supra, & cetera.

Infulgentia in reformatione filiorum Anglie.

CONCILIUM SENONENSE,

ANNO DOMINI M. CD. LXXXV.

PRÆSIDE TRISTANDO DE SALAZAR ARCHIEPISCOPO,
CELEBRATUM.*In quo Constitutiones Concilii itidem Senonensis, an. Dom. M. CD. LX. congregati
sub LUDOVICO de Molidano TRISTANDI decessore, innovantur,
nonnulla immutantur, pauca adduntur.*

IN nomine Domini, Amen. Univerſis præſentes litteras inſpecturus, TRISTANDUS miſeratione divini Senonenſis Archiepiſcopus, ſalutem in eo qui eſt omnium vera ſalus. Suſcepti paſtoralis officii cura ſollicitat ſubditorum compendii, in quorum proſperitate proſperamus, & amaram ſaluti jugi attentione cogitationis attendamus; quatenus à nobis excuſſo negligentie ſomno, noſtrique cordis oculis diligenter vigilantibus, eorundem ſubditorum periculum & incommodum obviare, animarumque ipſas Deo lucrificare ſua nobis cooperante gratiã valeamus. Sed cum plures non ſecurius incedant, fortius reſiſtant, facilius operentur, & in eo jocundius exultentur: ad hæc facta inſtituta ſunt Concilia, ut in Eccleſiã unitas animorum concordia, & vitæ puritas ordine debito conſervetur. Quod ſi per ſubvertiones morum, illicetbas vitiorum, & divinationum tranſgreſſionem præceptorum hæc impediri vel turbari contingat, dignum eſt, ut ſacris Conciliis ſummã cum diligentia & ſollicitudinis ſtudio reformentur, reparentur, & emendentur. Itaque ſi nunc ſtatum Eccleſiaſticum rectè conſideremus, ipſum multimodis contaminatum, & à ſanctiſſimorum Patrum traditionibus errantem invenimus. Et licet aliis tam per ſacras canonicas quàm provinciales ſanctiones ſubriter ſit proviſum; quia tamen nulla ſanctio quantumcumque perpenſo digeſta conſilio ad humane nature varietatem ſufficit; nec aliquid adeo certum clarumque vix ſtatuitur, quin ex cauſis emergentibus, quibus jura & ſtatuta jam facta mœdri non poſſunt, in dubium revocetur, neceſſaria eſt Superioris auctoritas, ut per cultoris providi ſaculum exſtatet vita, virtutes inferat, exortus eorrigat, moresque reformet. Hæc eſt quòd nos TRISTANDUS prædictus exponeſ ſuper his, quantum nobis ex alto conceditur, oportunitate adhibere remedium, in noſtro ſacro provinciali Concilio die Sabbati vicetiſimã tertiã aſſentis Junii, cum continuatione dierum ſequentiſ anni Domini milleſimi quadringentiſimi octuagetiſimi quinti, unã cum venerabilibus Fratribus noſtris Dominis AGILONE Carnotenſi, Suffraganeorum noſtræ provincie Decano, JOHANNES Autiſiodorenſi, PÉTRO Nivernenſi, JOHANNES Meldeniſi, & JACOBO Trecentiſi Episcopis; ac Vicario & Procuratore venerabili Fratre & Suffragane noſtro Domino FRANCISCI Episcopis Aurdanenſis, venerabili etiam Fratre & Suffragane noſtro Domino LUDOVICO Parisienſi Episcopis eo contanteſter abſenteante, & pro-

contanteſte de eorum Fratrum noſtrorum conſilio à nobis reputato: nonnullisque Abbatibus, Prioribus Conventualibus, tam Cathedralium quàm Collegiarum Eccleſiarum Procuratoribus, ceterisque quamplurimis Eccleſiaſticis tam ſecularibus quàm Regularibus, exemptis & non exemptis noſtrorum diocetiſ & provincie Senonenſis, qui tam de jure quàm de conſuetudine potuerunt & debeant intereſſe, nonnullis tamen licet debet convocatis nimirum comparentibus, nec pro ſe mitentibus ad ordinandum, ſtatuum, & reformandum ea que eſſent ordinanda, ſtatuum, corrigenda, & reformanda; celebrato in noſtra civitate Senonensia congregatiſ.

Eodem approbante Concilio ſtatuum & ordinavimus ſacras conſtitutiones canonicas, & etiam provinciales; cuius præmiſſa in poſtremo provinciali Concilio per deſunctam bonæ memoriæ Dominum LUDOVICUM immediatum prædeceſſorem noſtrum, in dictã civitate Senonenſi die Martis poſt Dominicam diem, quã in ſancti Dei Eccleſiã pro Miſſæ officio cantatum exiſtit *Remanſere*, tertii menſis Martii, enim certarum aliarum inde ſequutarum dierum continuatione, anni valebit Dominum milleſimi quadringentiſimi ſexageſimi celebrato, ordinato & factò, publicatas & editas in eodem noſtro ſacro præſenti Concilio fore publicandas, & ab eã voce legendas, quas ne fraudatæ obſcuri à memoriã evellat, vel exeat, hic propriis duntaxat & juſſimus inferendas vocabuli.

IN nomine Domini, amen. Univerſis præſentes litteras inſpecturus, LUDOVICUS miſeratione divini Senonenſis Archiepiſcopus, ſalutem in Domino ſempiternam. Proviſualis ſollicitudinis cura noſtris incumbens humeris, non ſolum pro merito apud Deum conſequitur, verum ne de torpore, deſidia, aut neglectu villicationis noſtræ in die tremendi judicii arguamur, noſtrum exiſtat officium, ut quantum cum ſupremo direttore poſſimus, ceteris quibuſcumque poſtpoſitis, ſicuti provincialis greſſus nobis commiſſi paterno intendamus iſſectu, & devotus quæque in vum, deformata in formam, & morum obſcuritate vito in ſplendorem reparentur antiquum. Quatenus enim auctoritate provinciali Concilio, quæ à Chriſto, ſacroque Apoſtolorum collegio ſumferant exordia, reſurgant; veritas que ſe ipſam in medioſtare poſſinet, & dicat, eſtende & manifeſtat. Quæ ſi reſortat temporibus, malitiam

Ratas habet
conſtitutiones
& reſcriptio-
ne ſuo Ludo-
vico editas
an. 1686.

Conſtitutio-
nes Synodi
Senonenſis
ſub Ludovi-
co.

dierum, vortiginibus guerrarum exigentibus, minus per eorum celebrationem in notitiam rediit fuerint vel effugium, nunc impedimentis celestis dono cessantibus, & ea venerati & colere ad Dei laudem, animarumque salutem, ac viciorum extirpationem, decreverimus.

Præfatio igitur per nostras patentes literas termino ad diem Martis post Dominicam diem, quæ in sanctâ Dei Ecclesiâ pro Missæ introitu *Remissere* cantatum est, tertiâ mensis Martii hujus anni Domini millesimi quadringentesimi sexagesimi mense gallicano, cum continuatione dierum sequentium, usque ad hanc presentem distinctionis diem. Quæ die, seu sub eâ dependente & continuatâ, eorum de causis rationabilibus nos ad hoc monentibus, videlicet die Jovis inde sequente, quæ fuit quinta prædicti mensis Martii, post presentationes & communicationes cum venerabilibus fratribus & suffraganeis nostris inferius descriptis, diei diei Martii & Mercurii sequentis præhabitis, Patrum & prædecessorum nostrorum, in consimilibus salutaribus insequentibus vestigiis, in presentia dierum Fratrum & Suffraganeorum nostrorum, videlicet MILONIS CATONENSIS, Decani Suffraganeorum nostrorum, GUILLIELMI Parisiensis, JOHANNIS Nivernensis, PATAI Autissiodorensis, JOHANNIS Meldensis, & LUGOVET Trecentis, Dei gratiâ Episcoporum; necnon venerabilis & discreti viri Domini STEPHANI Plaisance, utriusque juris Doctoris, venerabilis fratris etiam & suffraganei nostri Domini THEOBALDI Dei gratiâ Autelaensis Episcopi debet excusati Procuratoris; nonnullorumque Abbatum, & Piorum Conventualium, ac Cathedralium, & Collegiarum Ecclesiarum Procuratorum; plurimorumque virorum Ecclesiasticorum tam secularium quam regularium, exemplorum & non exemplorum in magno & notabili numero, tam pro se ipsi quam aliorum absentiam convocatorum Procuratorum, nonnulli tamen licet debet convocati minime comparuitibus, nec pro se mittentibus. Misique de sancto Spiritu cum devotis orationibus atque prostrationibus, per nos in nostrâ Senonensi Ecclesiâ devotissime celebratâ, ac solemniter Dei exhortatione ad reformationem salubrem hujus nostre Provincie præhabita, ad locum pro dicti Concilii celebratione designatum congruo ordine accedentibus, & in eo juxta morem Patrum in locis ordinatis, absque casualiumque dignitatis eorum prejudicio sedentibus; absentibus, qui citati fuerant debet evocatis, & eorum absentia, Dei repleta presentia; iterum in eodem loco expositione & declaratione, de auctoritate & institutione Conciliorum provincialium, de necessitate & utilitate eorum, de modo procedendi in eis scriptis habita atque factâ, ac libertate omnibus concessâ atque datâ, ut quæcumque contrigena vel emendanda in statu Ecclesiastico cognoscant, plena cum libertate, solum Deum habentes præ oculis, in medium suo ordine deducerent, habentes animum liberum atque rectum. Visique & auditis, & verbo atque scriptis nonnullis variis consultationibus, consiliis, tractatibus, & advisamentis, per viros expertos & doctos traditis & expositis, lectisque in publico prædecessorum nostrorum in consimilibus provincialibus Conciliis, ordinationibus, & statutis, ut ordinatis & convenientibus omnia determinarentur, ferrent & concluderentur absque consensione quâcumque, quatuor principalia per dies versus tractanda censuimus. Primum de Dei reverentia atque cultu, & de divini servitii celebratione sincera & devota; in quo præcipuo consistit vocatio & conversatio Ecclesiastica, & in quo summè consistit salus nostra. Secundum de correctione morum

virorum Ecclesiasticorum, & de eorum conversione, vitiis, vitâ, moribus, & doctrinâ. Tertium de fidei administratione, & bonorum temporalium conservatione, eorumque sincera & debita distributione. Quartum opprobriis & gravamina Ecclesiæ & vici Ecclesiastici illata, & inferenda, Domino dirigente persequenda. Nos igitur in hac sanctâ Synodo favente Altissimo divina gratiâ congregati ad reformationem domus Dei, & salutem gregis Dominiaci, morum reformationem, & pacem Ecclesiæ nostre provincie, pro viribus juxta ex nostri officii debito intendere, & solerti vigilare cupientes, cum consilio, deliberationeque, ac voluntate omnium nostrorum pariter & assensu, statuerimus & ordinamus statuta & ordinationes quæ sequuntur.

ARTICULUS PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

De modo celebrandi servitium: de assistentiâ monasterium.

LIBET antiqua Patrum traditio, ac sacrorum Conciliorum, Summorumque Pontificum canones & salutaria decreta, & Conciliorum provincialium statuta, modum & formam, & qualiter in domo Domini conversandum sit, verbo patet & exemplo posterioribus reliquerunt, & salubriter in Domino providentur; quia tamen ipsâ experientia docent in neglectam, oblivionem, vel contemptum nostris, proh dolor! temporibus collapsa sunt, dignum vitium est in præmissis, tum antiquorum innovatione, tum novorum editione præceptorum, ad perpetuum rei memoriam piam adhibere medellam. Cum igitur quæ à majoribus constituta sunt, majori semper auctoritate firmantur, & fœniculis tripliciter de difficultate rumpantur, volentes & cupentes, in sanctâ & salubri ordinatione & constituto sacri generalis Balienensis Concilii per Prælatos totius Regni, pariter & Delphinatus, Burgundie acceptata decernent circa divini celebrationem servitii, in cantu, prolatione, determinatione horarum, assensu & honestate ministrorum, quæ in fluctuantem & neglectam à multis deducit est, sub ipsius auctoritate generalis Concilii congregatos, etiam Burgundicis ac hujus nostri ordinatio Concilii debet publicetur, & fideliter observetur. Illam inter cetera hujus provincialis Concilii decreta duramus intendendam, cujus tenor sequitur & est talis:

Si qui Principem sæculi rogaturus habita beneficio, gestu decerne, prolatione non præcipi, sed distudâ, attentâ quoque mente seipsum ac verba fœdus componere, quanto diligentius in hoc loco sacro Omnipotentem oraturus Deum, hæc omnia facere curabit? Statuit igitur hæc sancta Synodus, ut in cunctis Cathedralibus & Collegiatis Ecclesiis, horis debitis, signis congruis pulsatione præmissis, laudes divine per singulas horas non curiam ac festinantem, sed tractam & cum passâ decenti, præsertim in medio casualiter versibus psalmodiarum, debitam faciendo inter solemne & feriale officium differantiam, reverenter ab omnibus persolvatur. Horas canonicas dicitur: cum tunica talari & superpellicia mundis ultra modum tibus longis, vel capis juxta temporum & regionum diversitatem, Ecclesiis ingeduntur, non capitis, sed almicia vel bireta timentes in capite. Qui cum in choro fuerint, gravatam fervent quæ & locus & officium exigat, non in simul aut cum aliis fabulantes seu colloquantes, aut litteras vel scripturas alias legentes; & cum psallendi gratiâ ibidem conveniant, muta sub clausâ labi

Tempus Concilii Senon. sub Ludovico 10. anno.

Patres Concilii.

Concilium generale Balienensis in Ecclesiâ celebrandum fuit.

Syl. 11. Quatuor divini Officiorum in Ecclesiâ celebrandum fuit.

Vestis Canonum in Choro.

Quatuor tractanda & ordinanda hoc in Concilio proponimus.

tene re non debent, sed omnes, præsertim qui majores funguntur honore, in psalms: hymnis & canticis Deo alacriter modulentur. Cum dicitur *Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto*, omnes consergant. Cum nominatur illud gloriosum nomen *Jesus*, in quo omne genu flectitur creatum, terrenorum & infernorum, omnes caput inclinent. Nemo ibidem domo horæ in communi publicè cantantur legat, vel dicat privatim officium: nam non solum obsequium qui obnoxius est choro subtrahat, sed alios psallentes perturbat. Super his debet observandis alioque ad divini officii prosecutionem, ac choræ disciplinam spectantibus, Demons, vel cui incumbit onus, diligenter investiget, hinc inde ne quid inordinatè fiat circumspiciens. Horum autem transgressores, illius horæ in qua circa prædicta excoerent, vel aliâ majori prout transgressiones gravas exigit, plestantur pœnâ. Salvis tamen laudabiliter consuetudinibus & statutis, ac observantis specialibus Ecclesiæ singularem Regni & Delphinatûs. Item acceptat decretum quod tempore quicque debet esse in choro, quod incipit: Qui in matutinis ante finem psalmi: *Veni exultemus*; in aliis horis ante finem psalmi primi; in Missâ ante ultimum *Kyrie eleison*, usque in finem divini officio non intererunt, nisi forte necessitate cogente, aut petita & obtenta à presidente chori licentiâ, discedere oporteat, pro illi horæ officio videatur. Salvis Ecclesiæ consuetudinibus, si quæ forte circa hæc arduiores existant. Item ubi servetur in his, qui à principio usque in finem in processibus non permiserint. Pro cuius executione deputetur aliquis unus habens notandi personam singulas statuto tempore non convenientes, juramento adstrictus agere fideliter & nulli parcere. Jubet etiam hæc sancta Synodus, quod in aliis Ecclesiis, in quibus singulis horis certæ distributiones statuta non sunt, omnino etiam de grossis fructibus, si opus sit, deputentur, ut juxta mensuram laboris plus minusve quicque caput emolumentum; tollens prout abusus illam, quo in unâ dumtaxat horâ prædictis totius diei distributiones usurpat: & illum quem Præpositi, vel Decani, aut alii Officiales, ex hoc solum quod Officialis sint, licet actualiter pro utilitate Ecclesiæ non abint, quotidianas distributiones percipiunt.

Item acceptat decretum qualiter horæ canonicæ sint dicende extra chorum, quod incipit: Quotumque etiam alibi beneficiatis, seu in sacris constitutis, cum ad horas canonicas teneantur, admoet hæc sancta Synodus ut orationes suas Deo acceptas fore cupiant, ut non in gaturæ, vel inter dentes, seu deglutiendo, aut syncopando dictiones vel colloquia, nec rursus intermittendo, sed sine sili, sine associati, diuinam nocturnamque Officiam reverenter, verbisque distinctis peragant; ac tali in loco unde à devotione non detrahatur, ad quem se disponere & preparare debent juxta id quod scriptum est: *Ante orationem prepara animam tuam; ne sis quasi qui tenet Drum.*

Item acceptat decretum, de his qui b tempore divinatorum officiorum vagantur per Ecclesiam, quod incipit: Quicumque in Ecclesiâ beneficiatus, præsertim de majoribus, divinatorum tempore per Ecclesiam vel fors circa ipsam deambulando, vel alio colloquendo, vagari vias fuerit, non solum Mus boæ, sed totos dies presentiam ipso facto amittat. Qui si semel correctus non desisterit, per mensiem distributionibus careat, vel graviori, si pettinaciu egerit, pœnâ subiaceat, ita ut tamen desistere cogatur. Prohibetur etiam ne divina officia tumultu

tuoli quorumcumque per Ecclesiam discutiatur impediatur vel perturbetur. Regulariter qui in Convivialibus Ecclesiis circa penultima excesserint, graviter Superioris arbitrio castigentur.

Item acceptat decretum de tabellâ pendente in choro, quod incipit: Ut cuncta in domo Dei ordinatè procedant, & quilibet sciat quid agendum imminet, statuat tabula pendens continens prægens in choro, in qua quid per unumquemque ex Canonici, vel alios beneficiatis, in singulis horis per hebdomadam, aut majus tempus legendum, cantandumve sit. Qui autem secundum quod ibi defectus fuerit facere per se vel alium neglexerit, pro quolibet horâ distributiones unius diei amittat.

Hæc omnia ex dicti facti Concilii generalis, & Congregatione diuersa; necnon de aliis circa divini officii celebrationem in eodem facto Concilio & congregatione celebrata, que in constitutionibus pragmaticis circa divinum servitium continentur, & hic causâ brevitate obtinuerunt; que latius in dictis constitutionibus & ordinamentis poterint videri, & publicam volumus & servari à adjacencia insuper circa Ecclesiæ & conversationem in ea honestatè, & circa divini celebrationem officii que sequuntur.

CAPUT II.

De honestâ conversatione in Ecclesiâ, & prohibitione garrulationum & deambulationum.

De observandis circa eorum.

Cum domum Domini, que domus orationis, non negotiorum, aut confabulationis esse dignoscitur, debeat sanctitudo, & ex ordinatione sanctissimâ jam dudum celebrata Lugdunensis Concilii, in quo & Luthorum pariter & Græcorum ecclesiasticorum: secularium Principum, & aliorum numerosa convenit multitudo, ad sacras Ecclesiis humilis & devotas esse debet ingressus & egressus, & sancta in eis conversatio pariter & de vota, que Deo & hominibus placida & accepta sit, aspicientes instruat, adhibet pariter, reficiat & delectet. Statuimus & ordinamus, hortamur, monemus; juxta prædicti Lugdunensis statuta Concilii, ut ad Ecclesiâs accedentes devoti orationibus, & divini nominis invocationi & veneratibus miltiter habeant. Nullus in locis istis, in quibus vota Domino convenit celebrari, seditionem excuset, clamorationem moveat, impetumve committat. Cessent universitatum & societatum quarumlibet consilia, conciones, & publica parlamenta, yanque & multo fortius serâ & prophana colloquia, confabulationes, & alia que possunt divinum servitium perturbare, aut oculos divini Majestatis offendere; ne ubi peccatorum venia postulanda, audetur peccandi occasio, aut committi deprehendatur peccata. Quæ verbè petulantio animo dicti facti Concilii inhibitionibus, & ordinationibus sanctissimâ, & inhibitionibus antedictis multo contemnerent non verentur: alii propter ignorantiam & neglectum; alii per temeritatem & contempnum; Statuimus & ordinamus dictam ordinationem prædicti celeberrimi Concilii in corpore jure scriptam, incurrerent: *Domum Domini deest sanctitudo*, etiam verus gallicis Lepus populo predicari, & transgressores quocumque, ultra divine Majestatis indignationem quam incurant: sicuti in eodem facto Concilio constitutum esse dignoscitur, per Ordinarios coherere.

Adjicientes insuper, quod viri Ecclesiastici, in

Tabellâ pendente in choro

Concilii Lugdunensis, prædicti facti Concilii X. cap. 24.

Cap. Decretum de oratione Deo convenerit, l. 2.

b de his qui] Sic in margine ed. crævis Acharius in Tom. 2.

certa hoc usum legitur, que remota. CGCcc

quibus transgressio periculose esse dignoscitur, tempore serviti in choro diligerenter assistant, & in oratione unanimes à garrulitatibus & confabulationibus, & omnibus quæ divino cultui impedimentum afferre possent, vel scandalum, aut detrimtum, penitus abstant; his quæ in choro cantantur diligerenter intendant, in conformitate cæterarum gentium, flexiones, rationes, vel cõfiones in conformitate & concordia chori, absque disparitate cæterorum conferant. Horas suas particulariter, vel alia sua servent, per se vel cum alio in choro non dicant, ad nihil aliud quam ad servitium chori diligerenter attendant. Quia verò sanctis & salutatis divini servitii cultus observatio per deambulationes prædicas, garrulationes, circuitationes & evagationes à choro & loco servitii plurimum impeditur, & scandala plerumque in Dei Ecclesiâ & fidelium mentibus generantur; Statuimus & ordinamus omnes à talibus deambulationibus & confabulationibus abstinere, prout in decreto sacri generalis Concilii superius citato continetur. Injungentes Decanis, Cantoribus, Abbatibus, Prioribus, & Officiariis quibuscumque, ad quos spectat alius corrigere studeat dirigere, ut zelo Domini qui non numerat de templo & negociationibus publicis & privatis, quàm privationibus distributionum, & penam aliam, & censuram contra nequamiores viriter & absque acceptione personarum procedentes, prout quilibet personarum, & quantitas excessus, ac constantius requirere videbuntur, ad Dei & Ecclesiæ gloriam & honorem, ad exemplum & bonam institutionem exteriarum.

CAPUT III.

De choro & ludis in Ecclesiis non faciendis.

Item cum per Choras, & ludos theatrales, ludi dicationes, & insolentias soleant templa Domini profanari, & sacra in vilipendium deduci, in vniuersis Ecclesiis talibus se immiscensibus scandala de opprobria generari, ludos, & choras, & tales insolentias in sacris Ecclesiis & locis de cætero fieri prohibemus. Quod si ad memoriam festivitatum, & venerationem Dei ac Sanctorum, aliquid iuxta consuetudines Ecclesiæ, in Nativitate Domini, vel Resurrectionis videatur faciendum, hoc fiat cum honestate & pace absque prolongatione, impedimento, vel diminutione servitii, latione, & sordidatione faciei, ex speciali permissione Ordinarii, & beneplacito ministrorum ipsius Ecclesiæ. Ut autem hæc insolentiarum ludorum, circa festum presertim Innocentium, in aliis nostris provincialibus statutis prohibent, & quam prohibitionem iterum renovamus, penitus arceantur; Constitutionem sacri Basilienensis Concilii observandam, & hinc nostro presertim statuto duximus inferendam, cujus tenor sequitur, & est talis:

Turpem etiam illum abusum in quibusdam frequentatum Ecclesiis, quo certis anni nonnulli cum mitra, báculo, & missivis pontificalibus more Episcoporum benedictum, sicut Reges & Duces indutus quod ferat fatuorum, vel innocencium, seu puerorum in quibusdam regionibus nuncupatur; alii lervales & theatrales poci, alii choras ac topudiam marmæ ac molinarum facientes, homines ad spectaculo & cachinnationes movent; alii comestiones & convivia ibidem præparant. Hæc synodus decrevit, & statuit et præter tam Ordinarii, quàm Ecclesiæ Dæcani & Rectoribus, sub pena suspensionis omnium preventuum Ecclesiæ trium

mensium (patio, ut hæc aut similia ludibris, etiam mercantibus, seu negotiosis mundanarum in Ecclesiâ, quæ domus orationis debet esse, & etiam cæmeters exercere amplius non permittant; transgressoresque per censuram Ecclesiasticam, aliaque juris remedia, punire non negligant.

Adjicientes etiam quod meritorium negotiationis intrâ Ecclesiâ fieri nullatenus de cætero permittatur. Quodque infra septa seu clausuram Monasteriorum tam vitorum, quàm mulierum, chorum & tripodiam nullo unquam tempore exerceatur per quoscumque; nec etiam extra ipsa Monasteria licet Religiosis personis in quibuscumque locis prefatas choras & tripodias agere; & in contrarium facientes per eorum Superiores debent puniuntur.

CAPUT IV.

De distributionibus. & de personis qui prebendas in eadem civitate obtinent.

Cum ad sacrum provinciale Concilium Parisiense celebratum vultu fuisset delata quæritio super evagatione & discursu canonicorum, & aliorum, in eadem civitate & villa in pluribus Ecclesiis prebendas & beneficia obtinentium, dictum sacrum provinciale Concilium certas monitiones & injunctiones censuit faciendas: Quarum tenor sequitur sub his verbis.

In aliquibus villis & civitatibus hujus nostre Senonensis Provincie prebende sunt præbendate Ecclesiæ, in quibus omnibus vel duabus ex ipsis aliqui præbendati existunt, qui immodice cupiditatis raderie moti, quotiescunque volunt eidem hoes suas distributiones in utriusque Ecclesiæ lucras; ex quo plerumque accidit, quòd de unâ Ecclesiâ ad aliam cum suis vestimentis Ecclesiasticis per villas discurrunt celeriter, ex quo à popularibus illuduntur, eorumque devotio & reverentia ad Deum & Ecclesiâ dimittuntur. Quapropter nos supradictarum Ecclesiarum Capitulis injungimus, quatenus si circa tales distributiones & abusus ad honorem Dei curent providere, quòd opus non sit aliunde perquirere remedium. Hujus ergo sacri auctoritate Concilii injungimus, quatenus Ordinarii & Superiores dictorum Capitulorum & Ecclesiarum de diligentibus per Capitula circa hoc factis & habitis diligenter inquirent, & cum omni cura & sollicitudine, personarum qualitate, ac ipsarum Ecclesiarum penuriam vel abundantiam pensatis & attentis, provisionem adhibeant, ut omnis turpis querelus & evagatio, & fevitium negligens evitentur, & scandalum ad discursibus talibus occurratur. Providentes etiam, ut hoes singulis, presertim principalibus, Missis, Matutinis, & Vespers distributionibus ordinantur, nec unus unâ horâ distributionem alteras habeat vel liceat. Facientes etiam circa hæc distributionum materiam observari decretum circa hoc in sacro Basilienensi constitutum Concilio, & per Ecclesiam Regis & Delphinatus Buris acceptatum.

Cum sacrum Lateranense Concilium relinqui noluerit incorredum quod quidam Clerici & administratores Ecclesiarum, sic Ecclesiis incultas & immundas relinquunt, quòd domus potius laice vel rurales quàm Dei Basilicæ videantur; alii verò, & præcipue Sacerdotes ad quos spectat, sic corporalia, vasa missivè, vestimenta sacra, palas altarum, & ornamenta sic immunda ineuitate relinquunt, ut interdum aliquibus horum sint potius quàm honori. Præcipimus igitur ut oratoria, vasa, & vestimenta prædica, munda & nitida conserventur; neglectiores per Ordinarios & alios visitantes debite puniantur. Cum nimis videatur absurdum

Joan. 1. 11.

Ex Concilio provinciali Senonensi Parisiensi celebrato.

Sess. 21. Quo tempore quoque debet esse in choro.

Sess. 21. sub finem. De spectaculis in Ecclesiis non faciendis.

Concil. Lateran. IV. cap. 19. Ne Ecclesiæ immunda suspectis personis exponantur.

in sacris fortis negligere que dederat in profana. Ordinamus etiam juxta dicti sacri Lateranensis statuta Concilia, ut Eucharius, & Christina sub dicti sacerdotum custodia clavibus subhibitis censerentur, ne possit temerari manus ad illa applicari incaute. Tali relinquentes ab officio suo, secundum dicti ordinationem Concilii ad tempus suspendantur. Et si quid propter eorum incuriam neandum contigerit, graviter puniatur.

CAPUT V.

De observandis circa processiones, & defensionibus videndis.

Quoniam in processibus tam officinaris & antiquis, quam pro necessitatibus occurrentibus specialiter indistis, spiritualis Cleri & populi devoto & honesto debent potissimum refovere, ut que impetranda sunt à Domino facilius impentur, ac mutua devotione omnes ad sinceram & devotam orationem provocentur. Attendentes multos in ipsis processibus quandoque intervenire dicitus & statuitur & ordinamus, quod vocati ad processiones, præsertim Ecclesiasticas, decenter & cum habitibus ecclesiasticis, cum omni humilitate & reverentia ad loca processionum accedant, maneant, & redeant in ordine congruo & decenti, à laicis & eorum commixtione separati. Illum præsertim & inhonestum egerentes abusu, quo Moniales quadam & religiose mulieres cum viris & clericis in ad dictas processiones accedere & incedere præsumunt. Prohibentes de cætero dictas Moniales ad dictas publicas processiones non venire, sed eas dumtaxat in suis Ecclesiis & Claustris celebrare. Quod si se aliter ad dictas processiones ingesserint, à suis Ordinariis debent puniantur. Et in ipsis processibus minime admittantur. Ordinamus insuper juvenes & alios à ludis & clamoribus circa loca processionis omnino abstinere. Hortantes & monentes usumqueque, & præsertim viros Ecclesiasticos, in Missa, vel in processione, conveniens assilere, & ea pro quibus processio indicta existit cum omni sinceritate & devotione perficere.

ARTICULUS SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

Circa reformationem morum, ac primò de Episcopis.

ET si cunctis temporibus circa conversationem & vitam monasteriorum Ecclesie probatam esse oporteat, exemplum pariter & honestam, ut cæteris rectè vivendi exemplum & formam insinuent & demonstrent; exigentiam vehementius periculosa temporum nostrorum conditio, quibus & abundare noscitur iniquitas, & refingitur charitas, ut omnia ad sanctam morum reformationem ferventiora studia conferantur. A capite igitur, hoc est à Prælati & Episcopis, qui vixit civitas supra montem, & lucerna super candelabrum, & tanquam speculatorum in domo Domini positi, cæteris reducere tenentur, ex quorum conversatione, vita pariter & doctrinâ, pendere dignoscatur cæterorum salus, directio, atque forma; statuiamus & ordinamus, ut omnes & singuli hujus provincie Archiepiscopus, & Episcopi, eorumque successores, vite munditiâ, morum gravitate, & conversationis exemplo, opere pariter & sermone, omnibus viribus suis decreta Apostolicæ Regulæ, que in consecratione ipsa præ-

fissi sunt, & ea que in divinis Scripturis, Canonibus, & Juribus de Episcopis statuantur, diligenter videant, legant & observent in suis dicitibus: nisi ex causa necessaria, honestâ, vel probabili relicta, & principaliter post tempus visitationis diaconum sacri, & locorum suorum exemptorum, in civitate mansionem & determinationem habeant & faciant. In festivitibus solemnibus per se in Ecclesiis suis solemniter celebrent. Ab omni defumitate & notâ in cappis, caposis, & habitibus suis penitus abstinent; cum roctis & vestibus honestis, ac capis concedentibus & capis, abique notâ & superfluitate more larrum suorum, & cum gravitate mcedant; ut loco quovis que pervenerint, omnia vite proprie integritate illa, ut. Domini sui bene præsent, & sanctam moderatam & disciplinam habeant, & teneant honestos, doctos, & Ecclesiasticos viros, in divinis Scripturis & Canonibus eruditos, præsertim in virtutibus suis sicam semper habeant; contra hereses & fortilegia, doctrinaque persisterent, & superstitiosas novitas, cum omni vigilantia, & probum ac timoratum consilio diligenter vigilent & intendant. Ordines mundè & sanctè contrant dicitis & probatis, & de beneficiis provideant. Ab indignis & injustis exactionibus cessent & abstant, sineque oblatarios & commisso abstinere faciant: illa que de Ordinibus celebrandis, & de jurisdictionibus reformandis inferis suscipiendis, & in antiquis provincialibus statuta, provincialibus notis, etiam inter illa continentur, fideliter observent, & per suos observari faciant: se tales in omnibus exhibentes, quales ipsi Apostolica Regula militent, ordant atque jubet, & canonicè statuunt sanctiones.

CAPUT II.

De Ordinibus celebrandis.

Cum in sacris ordinibus conferendis fidele, solenne, & devotum procedere debeat scrutinium & examen in scientia, moribus, & ætate; Statuimus & ordinamus ne de cætero Episcopi præsumant aliquos ad sacros Ordines, & præsertim ad Clericam Sacerdotum Ordinem promovere, nisi sint ætate legitima, bone & probæ vite, & conversationis honestæ: sciant legere & conscribere Epistolam & Evangelia, ac reliquum officium bonè & convenienter intelligere. Usus autem non valeant eadem Episcopis supradictorum examinandum examinatione macelle, sicutem provideant de bonis, probis, & scientificis viis, qui salam Deum pro oculis habentes, sciant, & velint, ac teneantur sub pernis & censuris promovendos examinare in moribus, scientiâ & ætate, in articulis fidei, præceptis decalogi, & aliis que videntur ad eorum officium pertinere.

Item quis ad sacrum Subdiaconatus Ordinem promotus, noverit & intelligere debent se Deo & Ecclesie, laicali statu relicto, dedicatos esse; præcipimus omnibus & singulis Episcopis, ut dum contigerint sacros Ordines celebrare, cæteris ordinandis presentibus, licet, claro & intelligibili sermone exponant, qualiter nulli ad prædictum Subdiaconatus Ordinem, & alios superiores sacros Ordines admitti debent, nisi sint vite munditiâ, & conversatione honestâ, literis sacris & divinis, mysticisque Ecclesiasticis, propterea eorum exigat vocatio præsentis, convenienter instructi, probati & examinati. Quibus etiam ad faculi statum, & matrimonium de ca.

contrahendum, omnino sacris Canonibus sub-
tate, & constanti est interdictus ingressus, cum
aliis exhortationibus devotis, quæ in libris ponti-
calibus continentur, aliis etiam oportunis exhor-
tationibus addendo, prout providentia ipsius promo-
ventis videbitur expedire.

CAPUT III.

De visitationibus.

Cum visitationis officium ad Dei honorem, &
Ecclesiarum in temporibus & spiritualibus
utilitatem & profectum, ad salutem animarum, ad
edificationem populi, & morum reformationem, à
sanctis Patribus fuerit salubriter institutum, & jam
plerumque per nonnullos ad officium visitationis
commisissimè [quod] ad modicum & salutem fuerat
ordinatum, ad nosm veniat pariter & detrimen-
tum. Statuimus & ordinamus quòd Episcopi, &
alii ad quos spectat, & per eos ordinati vel com-
missi, sic salubriter prædictum officium habent
exercere, quòd paternæ & publicæ utilitati juxta
Patrum ordinationes potius attendere videantur,
quam ad emolumenta vel questum. Ad Dei igitur
honorem, & Ecclesiarum profectum, loca Ecclesia-
stica causâ visitationis subintrantes, honestos ha-
bitus & congruentes deferant; sacramenta, præfatum
Eucharistiam, cum habitu Ecclesiastico honesto,
accensis luminariis devotè vident; & verbum
Domini populo adnotato, aut proponi
faciant, aut licet salutaris admonitiones, si
populi paucitas predicationem requirere minime
videatur, convocaverint faciant & devotè: de vitâ &
moribus, præsertim Sacerdotum, diligenter inquirit;
inveniatuoribus Ecclesie mobilium & im-
mobilium videant; & contra alienantes & alienato-
res provident; de reparacionibus Ecclesiarum, &
ornamentorum Ecclesie, juxta locorum pariter &
temporum qualitates, sollicitudinem bonam gerant,
provisionem apponant: in procuracionibus exigen-
dis, si graves de onerosis minime exhibeant; sed
etiam usque moderationem extravaganti *Fas ecclesiarum*
quam suo gravissima penis non possunt ex-
cedere, pro locorum & personarum prout à se pos-
se & moderatè exhibeant; ad sui utilitatem usque
super fabricas Ecclesiarum non imponant. Quæ
in vicualibus eis præstita fuerunt, à summa & ta-
xatione procuracionis deducant, sicut in eadem con-
sultatione *Fas ecclesiarum* est cautum: à illis qui so-
lum tenent ad passum quod appositum fuerit &
paratum, benignè & gratanter recipiant: se tales
in omnibus exhibentes, quales jura constituunt, &
canonicæ sanctiones. Quòd si ex concessione quic-
cumque, etiam sedis Apostolicæ &c. aliqui per
procuratores vel commissarios duxerint visitandum,
probatos, doctos, & timoratis personas ad hujus-
modi ministerium eligant, qui doctè pariter &
exemplo locus & populi profecture valeant; & ut
jam prædictum est, se in omni timore Domini, in
omni modestiâ, & honestate Clero & populo per-
hibent, & præmissa omnia, & quæcumque alia,
quæ visitationis officio solentur incumbere, fide-
liter exerceant & devotè: se non graves, nec oner-
osos, sed pios & benignos, & in expendendis pro-
curacionibus, & alim exhibentes. Qui de ipsis pro-
curacionibus, etiam expensis & vicualibus, uti di-
ctum est, deducendo falsis sui laboris percipiunt
moderatè, non accipientes ad firmam, vel summam
determinatam, ipsam visitationis officium; nec ali-
quid attentantes contra prohibitionem jarium, &
traditiones Patrum in populi scandalum, grava-

mentis Ecclesiarum, & suarum præcipuè periculum
animarum.

CAPUT IV.

De visitatione Beneficiorum.

Cum in provisione, presentatione, collatione,
& institutione beneficiorum Ecclesiasticorum,
Prebitorum & Collatorum præcipua veritas debeat
solicitudine, ut viris providentis idoneis, doctis pariter
& probatis, & præsertim in dignitatibus, &
parochialibus Ecclesiis, & maxime parochialium
Ecclesiarum Rectoribus, quibus reguntur anima-
rum, quod est ars artium, curaque noscitur esse
commissa, & in quorum manibus anime fidelium,
& sacramenta Ecclesiastica, prout ad eorum admi-
nistrationem competet, fideliter reponentur, & in
partem sollicitudinis singularum doctorem vocantur,
sacrique canones & apostolicæ decreta Episcopi,
& alii quibus præmissa spectare dignoscuntur,
in periculo animarum suarum tamquam de pretio-
sissimo talentis per supremum dretorem com-
missis, bene & fideliter disponente inquirant: quod,
proh, dolor! multis temporibus multis, aut saltem
non satis fructuose hæc ita observatum est. Præ-
cipimus omnibus & singulis Episcopis, ac aliis au-
thoritatibus, ut neque ad casualitatem, aut præcæ, aut
aliis inordinatè respicientes, summoque curent in
beneficiis notabiles viros, provisos & moribus bene
compositos, probatos, & examinatos insinuare,
promovere, & ordinare, per quos cultus Dei &
Ecclesiasticus ordo nostrarum in diebus pulsi & valet
augmentari. Providentes etiam, & sollicitudinem
gerentes, ut juxta qualitates & ordinationes
sacrorum Conciliorum & Canonum viri digni,
graduati, & per universitates nominati, in ordine
& turno eorum provideant, decreta Concilii & Ec-
clesiarum conservando.

CAPUT V.

De Concubinariis.

Cum viris Ecclesiasticis, præsertim in sacris Or-
dibus constitutis, ad cultum Domini, qui
Sanctus Sanctorum dicitur, specialis vocatus,
quorum est summa tractare, & ministrare populo
ministra, viri mandata & castitatis honestas præ-
cipuè requirantur, & ex immunda & impudica con-
versatione plurimorum in Dei Ecclesia magna quoti-
ditè scandala & pericula oriuntur & majora oriri
verisimiliter formidentur: volentes hunc morbo &
scandalo pernicioso decernerè abvare, cum jam multa
in Dei Ecclesia super his fuerint instituta, statu-
tam præcipuè super concubinariis in sacro Babiloni-
co Concilio salubriter institutum, & in congrega-
tione Babilonica publicatum, iterum inter hujusmodi
statuta inter, publicari, & observari censuimus,
cujus tenor sequitur:

Quicumque Clericus cujuscumque status, religio-
nis, conditionis, dignitatis, etiam si Pontificis
vel alterius preerogative existat, qui post hujus
constitutionis initium, quam habere præsumitur
duos menses post publicationem ipsam in Ec-
clesia cathedralibus, quam ipsi Diocesani omnibus
facere teneantur, postquam eadem Constitutio ad
eorum notitiam pervenerit, fuerit publicus concubina-
rius, à perceptione fructuum omnium benefi-
ciorum suorum, tam mensium spatio sit ipso facto
suspendendus, quos sui dispenseris arbitrio in fabricas,
vel aliam evidentem utilitatem, ex quibus hi fructus
percipiuntur, convertat. Neque & hujus-
modi publicum concubinarium ut primum talem

Lib. 1. de ere-
libris, exco.
& procurat.

Concil. Ita
sub notat.

esse innotuerit, mox suos Superiores mouere tenentur, ut aut infra breuissimum terminum concubinam dimittat, quam si non dimiserit, aut dimissam, aut aliam retinuerit, iubet hæc sancta Synodus ut ipsi suis omnibus beneficiis omnino priuatur. Et si quilibet his publici concubinati usquequo cum eis per suos Superiores, post ipsarum concubinarum dimissionem manifestaque vitæ emendationem, fuerit dispensatus, ad susceptionem quorumcumque honorum, dignitatum, beneficiorum, vel officiorum sine inhabiles. Qui si post dispensationem ad huiusmodi publicum concubinatum redierit, siue spe aliquis dispensationis ad prædicta prorsus inhabiles existant. Quod si hi ad quos talium correctio pertinet, eos, ut dictum est, punire neglexerint, eorum Superiores tam in ipsos de neglectu, quam in illos pro concubinato, modis omnibus dignè aduertant punitione. In Concilio etiam presuntualibus & synodalibus aduersus tales punire negligentes, vel de hoc crimine defamatos, etiam per suspensionem & collatione beneficiorum, vel aliâ condigna penâ friventer procedatur. Et si hi, quorum delictum ad summam Pontificem spectat, per Concilia provincialia, aut suos Superiores, propter publicum concubinatum reprobantur privatione digni, ita ut cum processu inquisitionis ipsi Summo Pontifici deferantur. Eadem diligentia & inquisitio in quibuscumque Capitulis generalibus & provincialibus, quoad suos seueretur, penâ alius contra prædictos, & alios non publicos concubinatos statutus in suo robore permaneat. Publici autem intelligendi sunt non solum, hi quorum concubinatus per sententiam aut confessionem in iure factam, seu per res evidentes quæ nullâ potest tergiversatione celantur, sed qui mulierem de continentia suspectam & infamam tenent, & per suum Superiorem admoniti, ipsam eum effectum non dimittit.

Quia verò in quibusdam regionibus nonnulli iurisdictiones Ecclesiasticas habentes, pecuniarum quælibet à concubinarum percipere non erubescunt, patendo eos in tali fœderate lordescere, sub penâ maledictionis æternæ præcipit, ne deinceps sub pacto, compositione, aut spe aliquis quietus, talia quovis modo tollant, aut sine dissimulatio, alioquin ultra premissum negligentiam penam, duplum ejus quod propterea acceperunt, restituere ad pios usus omnino teantur. Ipsis autem concubinas seu mulieres suspectas, Prælati modis omnibus earent in suis subditis, etiam per brachia secularium auxilium si opus sit, penâis regere: qui etiam de tali concubinata proceratos filios apud patres suos cohabitare non permittant.

Jubet insuper hæc sancta Synodus, ut etiam in prædictis Synodis & Capitulis hæc constitutio publicetur, & quilibet suos subditos ad ipsarum concubinarum dimissionem moncat diligenter. Insuper propterea omnibus secularibus viris, etiam regi- ali prætoribus dignitate, ne ullum qualescumque usurarum impedimentum, quocumque qualitate colore, Prælati, qui ratione officii sui aduersus suos subditos pro huiusmodi concubinato procedunt. Et tam omne fornicationis crimen lege divinâ prohibeum sit, & sub penâ mortalis peccati accessibus evitandum, monet omnes laicos tam uxoratos, quam solutos, ut transierit à concubinato abstinant: inanis enim reprehensibilis est qui habet uxorem, & ad mulierem alienam accedit. Qui verò solutus est, si coisitare nolit, juxta Apostoli consiliū uxorem ducat. Pro huiusmodi autem divini observatiōis præcepti, hi ad quos pertinet, tam secularibus mo-

ditis, quam alius canonica remediis, omni studio laborent.

Post huiusmodi autem consuetudinis facti Concilii novam publicationem in Synodis diocesanim nostrarum facienda, in Synodis Ordinarius nostræ provincie Senonensis, & alii ad quos spectat, ad dicti exequutionem Concilii vincti & diligenter procedere, juxta formam in dicto Concilio & dictâ consuetudine comprehensam, sub penis & censuris quæ contra tales concubinatos, & contra judices negligentes in dictâ consuetudine continentur.

CAPUT VI.

De deformitatibus vestimentorum & habituum, maxime in Ecclesiasticis.

UT autem morum gravitas non solum in vitæ munditiâ, sed & in conversatione honestâ, & habitu & gestibus concordentia in vitiis Ecclesiasticis, & Ecclesiæ Ministris refulgeat, & ad honestatem, & observantiam laudabilem, primoque lætium motes omnia reducantur, volentes novitatibus scandalosis, & deformitatibus monstruosis in pompis & phantasiis tunciarum, superius pariter & inferius: in totâ capitula per capitulorum dilatationem & distinzum super nuda colla, & usque ad superficem frontis & oculorum, in dispositione turpissimâ & indecenti pulestram, quas insolentia petistrâ, & indecentes conuertitio plurimarum exemplo seducta pernicie nostræ temporibus introduxit, salubriter providere, præsertim in vitiis Ecclesiasticis, & Ecclesiæ ministris, qui formam ceteris præbere tenentur & exemplum. Statuimus in vitiis Ecclesiasticis, & Ecclesiæ ministris, ut post publicationem hujus statuti, vitiis Ecclesiasticis in talibus culpabiles sub divini oblatione iudicij, & in suarum periculum animarum, ab huiusmodi deformitate & indecentiâ penitus abstinant, & ad marum decetiam & lætium observantiam solitam in talibus habitibus se reducant, vites honestas, tunciarum concordentes in formâ honestâ, & sui statui concordentia detestando. Super quo etiam unumquemque eorum per suos Superiores particulatim censuram admonendam. Quod si post mensem à die nostrarum præsentium Ratorum publicationis talibus utendum censuerint, & hi nolens salutaribus ordinationibus obtemperare neglexerint, à choro de conversatione excludantur, & eis in Ecclesiâ, donec reliquerint, & prædictas deformitates eiecerint, distributiones penitus denegentur, & pro dilatione & contemptu per suos Superiores arbitrarè puniantur. Quod si præmissa omnia post mensem alium duxerint negligenda, per censuram Ecclesiasticam, vel per totalem subtrahentem fructuum suorum beneficiorum penâ contra eos augeatur, coramqueposito publicetur: taliter quod ceteris eodem valeat in exemplum: in penam omnibus ad quos est officio spectare dignoscatur, vel distributiones ministrare, à choro scandalum facientes eiecere, vel delinquentes coeere, ut in his diligentissimè invigilent absque perfonarum acceptione qualescumque. Quod si in Religiosis, qui ad ampliorem vitam & habitum honestatem voto de professione tenentur, hæc inhonestas velium reperitur, à Superioribus suam Capitula, & alibi, tamquam pro transgressiōibus Regula majoribus debet puniri, & à talibus abstinere cogantur. Alioquin per Ordinarium eorum tamquam pro gravi crimine per neceritationem, aut aliis debet procedatur.

Ut autem concordentis ad honestatem omnia

reducantur, monemus & exhortamur patres, tutores, & directores juvenum, & præsertim Magistrum in scholasticis studiis, ut juvenes in doctrinâ de timore Domini habeant erudire, dirigere pariter & docere, & à talibus deformitatibus arcere & cohibere. Volentes & ordinantes insuper, quòd talibus deformitatibus insistentes, si ad sacros Ordines adveniant, à talibus abstinere cogantur, alioquin ad ipsos Ordines non admittantur; talibus beneficiis Ecclesiasticis tamquam indignis degentur, ad familiaritatem & consortium Prælatorum, & aliorum virorum Ecclesiasticorum minime admittantur. Communi Vicarij ad servandum Curis & parochialibus Ecclesiis, & Capellanis adjacentibus eis, in talibus culpabilis, à tali administratione repellantur. Insuper dignum & congruum arbitramur ut Prælati, & alii Ecclesiastici viri etiam familiares laicos in domo & familia commorantes ad modestiam & moderatorem, quantum fieri poterit, secundum vocationem eorum reducant in præmissis, ad bonam edificationem aliorum pariter & exemplum.

CAPUT VII.

*De Clericis, tabernis, & negotiationibus illicitis
se immiscendis.*

Um circa gravitatem moram, & conversationem honestam virorum Ecclesiasticorum, & præcipue Sacerdotum, ac eorum maxime qui curas & regnum obtinent animarum, jam & legi divine & sanctorum Patrum regule, & constitutiones quam plurimæ, atque sanctissima emanaverint instituta, ac plura in nostris provincialibus Conciliis sacris promulgata statuta; & omnibus Episcopis, & aliis ad quos spectat subditorum mores & vitam in melius reformare, & vitam scandalis & inconvenientibus præcludere, districte precipiendo mandamus, de vos ac subditos hortamur, quatenus diligenter observetis, & à suis subditis faciant observari quæ sanctorum Patrum decreta, & canonici institucionibus, ac ceteris prædictis provincialibus Conciliis, de vita & honestate Clericorum factis laudabiliter instituta; Ecclesiasticos viros, & præsertim Sacerdotes Dei, ebrietatis & violentie deditos, & qui tabernis inhonestè frequentant; aut qui negotiationibus, mercimoniis, quælibet, aut officii clericali statui non convenientibus se immiscerent, sæpè committendo. & penis & censuris, prout jura statuant, rigide coercendo; sic quòd & transgressores, & delinquentes in talibus atque ut à transgressione & culpa; & Ordinarij, seu alij ad quos spectat, notari vel reprehendi non valeant de transgressione, tolerantia vel negligentia.

CAPUT VIII.

De Indentis ad taxillas, & alias Indes illicitas.

Um ex debito nostri pastoralis officij iuxta canonicas sanctiones tenemur ludos perniciosos, indecentes, & inhonestos, quorum occasione sub quadam consuetudine aut consuetudine magis ad dissolutionem materiam devenitur, ab Ecclesiâ & Ecclesiasticis, præsertim in sacris Ordinibus constitutis, exulare atque abicere, & delinquentes in talibus coercere. Attendentes circa ludos taxillarum, aleatorum, & alios jam plura à sanctis Patribus constituta, & in nostris provincialibus Conciliis ordinata, quæ à multis hodie penitus negliguntur; omnibus Episcopis, & aliis ad quos spectat delinquentes & scandala in talibus facturos corrigere, specialiter injungimus, quatenus constituta à sanctis Patribus & Romanis Pontificibus sæpè Eccle-

siasticis sibi commissa infrenent, & insinuis proceant: Sacerdotes & alios in sacris Ordinibus constitutos, ad talibus publicè aut consuetudinariè ludere non verentur, per suspensiones aut tempus ab officio & beneficio, per excommunicationem in locis publicis sæpè promulgandam, & aliis debite & rigide coercendo. Alios verbò non sic publicos, nec consuetudinarios, per applicationem unius litteræ parochialis vel Cathedralis Ecclesiæ pro quilibet vice, quæ sciendum duxerit ad taxillas, & aliè arbitrariè puniendo. Aleatores verbò, seu ad aleas ludentes, præsertim illos qui publicis in locis, in offiis & operatoris laicorum in scandalum statum Ecclesiasticis ludere non verentur, aut qui ad ipsam suam in camera, & aliis inhonestè & invidiosè, publicè & consuetudinariè ludere non verentur, aut formidant, Ordinarij & alij ad quos spectat, sæpè commoneant, & corruptores laicorum monitionum ac penis legitimis coercant, quòd ceteris credere valeat in exemplum.

CAPUT IX.

De querelis, & reformatione eorum.

Um ex inordinatâ querelorum multitudie sæpe gravamina plurima Ecclesiæ & fidelibus populis intendant, & per querelatos ipsos abusus multiplices committantur, prædicationem officium usurpando, & per mendaciam & fida blasphemata pauperum & simplicium pecunias extorquendo; & quòd deterris est, sanctæ sedis Apostolicæ reversionem interitum interdum bullas simulando, falsificando, & etiam contempnendo; ac per Ecclesias, Dioceses & Parochias vagando absque literis Ordinariorum, ad quorum officium spectat querelatos & ipsorum litteras probare & examinare. Nos circa tales nequias & abusus providere volentes, omnibus Episcopis hujus provincie injungimus, quatenus non aliis querelatos ipsos per suas Dioceses quælibet tacere permittant, nisi prius per se aut per suos committos probatos & doctos ac talibus, eorum litteras ad plenum viderint & intellexerint, & de eorum veritate ac factitate plenè cognoverint, omni prædicatione & Reliquiarum delatione eidem querelatos penitus interdiciant; nisi Ordinarij ipse ex causâ legitima, prædicationem vel Reliquiarum delationem alicui notabili persone probare & nominare, & in sacris Ordinibus constituta, pro magna & pia causâ in literis Ordinarij expremenda. Aliud duxerit ordinandum. Quòd si querelatos contra prædicta queris uti, aut aliter ab eis competi fuerint, acriter puniantur pena publicâ, & talis, quòd ceteris credere valeat in exemplum; quodque Prælati de participatione iure querelatos, aut de negligentia vel dissimulatione, nullo modo notari valeant, aut in aliquo reprehendi. In his autem querelis atque querelatos jura canonica & statuta laudabiliter observari volumus, & præsertim e. *Comes et*; & *Cle. Absentibus, de pa. & re.*

CAPUT X.

De Officiis jurisdictionis Ecclesiasticæ, & eorum reformatione.

Publica atque communi famâ referente didicimus, quòd Curiarum multarum Ecclesiasticarum Officiarij, Advocati, Procuratores, Promotores, Tabelliones & Notarii in prædictis Curis faciunt abusus multiplices, & à pauperibus & simplicibus, exquasus & illicitis modis pecuniam extorquendo, aliisque in pluribus maliciis & damnandis involucionibus processum in volvendo & illa

queando. Quapropter nos, qui subditorum nostrorum quietem peroptamus, supradictis abutibus de oportuno remedio assistentes providere, omnibus Episcopis hujus Senonensis provincie, ac ceteris qui jurisdictionem habent Ecclesiasticam, sub obtestatione divini iudicii, & [in] suam periculum animarum, & penis contra negligentes iudices in iure comprehensis precipimus, quod circa suas jurisdictiones sic curent infra festum Omnium Sanctorum filubriter providere, faciendo scilicet ad ordinationem suam Censuram Ecclesiasticorum ordinationes, statuta etiam penalis, vel jam edita sic faciant observari, quod apud Deum possint meriti reportare, & opus non sit in proximo provinciali Concilio eorum negligentiam corrigere. Provident etiam circa honestatem & probitatem Officiariorum, eorum multitudinem moderando, ac etiam circa taxationem literarum quantumcumque, [&] salutum eorumdem & Officiariorum, qui quandoque pro suo salario & laboribus plus debito exigere non verentur, in grave prejudicium subditorum. Provideat etiam infam Prælati, quod non ita faciliter ratetur sententia excommunicationis, & precipit quod pro una contumacia non firatur.

ARTICULUS TERTIUS.

CAPUT PRIMUM.

Circâ reformationem Religiosorum.

Cum Benedictus Papa duodecimus, qui ad Beatissimorum Patrum Benedicti & Augustini Religionem tam gererebat non modicum, ad supradictarum Regularum observantiam multas Constitutiones edidit, que Benedictis nuncupantur, & que à pluribus Religiosis negliguntur, unde penitus ignotatur in magnum suorum periculum animarum. Eapropter omnes Abbates, Priores ac Præpositos eorumdem Ordinum in Domino exhortamur, querentes in suis Monasteriis supradictas Benedictinas Constitutiones habeant, & eas frequenter legant & flegant, ut sciant qualiter oporteat eos in religione semita ambulare. Ad majorem autem evidentiam ex ipsis Constitutionibus aliqua his nostris statutis duximus inferenda, & ab ipsis Religiosis omnia cum aliis Regularibus disciplinis, & suam Religionem laudabilibus Constitutionibus, & institutibus specialiter observanda.

Et primo, cum idem Benedictus duodecimus Papa voluerit & ordinaverit, quod in Monasteriis quorumlibet Ordinum Abbates vel alio Superiores provideant de idoneis Magistris, qui novitios & juvenes, ceterosque illiteratos & indoctos Religiosos in grammaticæ rudimentis, & intellectu Scripturarum sanctarum, & eorum que in Ecclesiis leguntur, habeant convenienter instruere, ut sic sacrarum Scripturarum lecturâ & intellectu Religiosis ipsis otiositate auferat, devotionem dilatat & augeat, & ad Sanctorum Patrum sequendas doctrinas & exempla inducat: hoc salutare statutum duximus de cetero in singulis Religiosis observandum, ordinantes quatenus hi ad quos spectat, super hoc sollicitudinem adhibeant speciem in super quo etiam in visitationibus didicim Monasteriorum per Ordinarios & alios inquisitionem fieri volumus diligentem.

Item cum idem Benedictus Papa circa spiritualia temporalisque commoda, ac commodum statum Religiosorum cupiens providere, inter cetera que ad observantiam Regularum sanctorum Benedicti

& Augustini statuit, voluerit & ordinaverit quod omnes Abbates, Abbatias, Priores, Utriusque singulis annis in suis Capitulis generalibus five annualibus, que scilicet tenentur singulis annis cum Religiosis, Prioribus ac quibuscumque membris sibi subditis celebrare, statum eorum Monasteriorum vel Prioratuum quibus præcise dignoscuntur, quod receptas, mias, atque debita, & credita eorum adstantibus infnuent & declarent. Quodque omnes & singuli eorumdem Monasteriorum Officarii de suis administrationibus saltem bis in anno computum reddant, five rationem; ut singuli Religiosi per hoc scire valeant, saltem in grosso, suorum statum Monasteriorum. Nos igitur ejusdem vestigiis inherentes, omnes Abbates, Abbatias, ceterosque supradictos in Domino exhortamur, quatenus prædictum statutum, & etiam alias in provinciali Concilio ordinatum cum omni diligentia servent, & observari procurant.

Item cum idem Benedictus Papa modum apponere volens circa antiqua iura, que de abstinentia carnis & jejuniis à Religiosis Ordinis S. Benedicti observandis latè rigidè loquuntur, propter quod in pluribus Monasteriis remissè observantur, maior deliberatione præhabita statuerit & ordinaverit, quod idem Religiosi per singulas quartas suas totius anni ab eis carnis ad minus sic abstineant; & quod in Adventu Domini, & Septagesimâ, jejunia observent. Attendentes prædictam moderatorem, licet omni rigore & austeritate carat, in pluribus Monasteriis ejusdem Ordinis omnibus contentant: omnes Abbates, Priores & Præpositos ejusdem Ordinis in Domino exhortamur, querentes de cetero supradictis abutibus & temporibus à carnis abstinentia, & jejunio, cum idem à pluribus secularibus Clericis & merè laicis solentur committant. Ad Regulares Canonicos sicut jejunia & abstinentiam carnis, assidua observari exhortamur quod idem Benedictus præcise in suis Constitutionibus, que Benedictinæ dicuntur, ab eisdem voluit observari.

CAPUT II.

Religiosi modestè se gram in vestimentis.

Cum evagatio, dissolutio, atque levitas, maxime indecentia vestium, debeat à Religiosis evitari, cum illa sint devotioni & honestati Religionis contraria & inimica: omnes Abbates, Priores, & Præpositos, five quoscumque alios Religiosos, quibuscumque sint Ordinis vel Religionis, in charitate Domini monemus, quatenus amodo à se & suis subditis omnem evagationem materiam, quantum eis possibile erit, repellent conentur, & servent, ac observari faciant ea que à sanctis Patribus de honestate ac gravitate Religiosorum fuerunt laudabiliter instituta, tam in vestibus quam in calceamentis, necnon in gestibus & mœtibus eorumdem; & quod precipue ea, que de foveis vel cucullis, scappis atque capuciis fixis super humeros, botis, & solariis contriguntur. *Ne in agro, salubriter* statuit, servent, & faciant salubriter observari. Quam quidem Clementinam, & Constitutiones salutare in eâ contentas, in Capitulis, maxime generalibus doctorum Religiosorum precipuas lequas publicari, & verbis etiam gauscitur, si opus sit, clarè & lucidè exponi, ut sic via modestæ & abutibus præcludatur, propter quas bodi Religiosi à secularibus in opprobrium habentur & contemptum; qui tamen ceteris debet esse forma Religionis pariter & exemplum.

Cap. 18. D. 2. ubi de abstinencia carnis, etc.

Extra in Cl. Ne in agro, de Sum. Rem.

CAPUT III.

Nihil recipiendum ex pãllo pro ingressu Religionis.

Quia canonicè institutiones, quæ de simoniâ loquuntur, distictè prohibent pro ingressu Religionis ab ipsis ingredientibus, vel eorum nomine quòquod exigi, etiam prætextu casualitatis consuetudinis, quæ potius daci debet corruptela. Omnibus Abbatibus & Abbatissis, Prioribus & Priorissis, & aliis quibuscumque suademus, quòd iura de hac materia loquentis diligenter observent; sic scilicet, quòd pro ingressu Religionis pro se vel Monasteriis suis ex pacto vel conventione nihil recipiant; si autem post ipsùm Religionis ingressum aliquid fuerit ab ipsis ingredientibus, vel eorum parentibus Monasterio ex devotione oblatum, illud recipi minimè prohibemus.

CAPUT IV.

De Decimis & Parochiis quid observandum.

Lex per iura canonica fuerit sufficienter provisum circa patronos parochialium Ecclesiarum, iura decimarum in parochias obinentes, tam Religiosas quam seculares, exemptos & non exemptos, quòd scilicet bene & competenter provideant Curatis Ecclesiarum perdidarum, in quibus habent ius patronatus. Quia tamen eadem iura multis in locis negliguntur, & propter hoc huic plures ex eisdem Ecclesiis vacantes, & Pastores viduatur in magnam periculum animarum; omnes vero provinciarum Episcopus in Domino exhortamur, quatenus iura prædicta, & præcipuè c. de Monachis, tit. de paroch. & c. 1. eo tit. in vj. & Clem. 1. de iure patronatus irreversibiliter faciant observari.

ARTICULUS QUARTUS.

Concernens statum laicorum, & generaliter omnium fidelium.

CAPUT PRIMUM.

Quomodo festum celebranda.

Cum circa celebrationem festorum & dierum Majestati divinæ, Christi & Sanctorum solemnitatibus specialiter dedicatorum, multa in nostris provincialibus Conciliis & Synodalibus Constitutionibus diæcesium singularum fuerint laudabiliter instituta, Scripturarum sanctarum & canonicarum institutionum testimonio roborata: omnes Episcopus & parochiales Sacerdotes, & alios ad quos spectat, curam volumus gerere specialem, ut dies ipsi Domino sanctificati nulli servibus operibus profanentur, nec vanitatis aut voluptatis occupentur, sed divinis vacando officiis, expostionis & auditionis divinarum eloquiorum, laudes, vota, & sacrificia Domino offerantur, & ad hæc omnia populi læpni moneantur. Si quid autem in his transgressionis, vel obmissionis fuerit commissum, pena contra transgressores ad devotionis omnia vel neglecta per pia opera supplementam, non ad privatam emolumentum applicetur vel quædam. Ut autem quo celeberrimos & majores Domino solemnitate celebrantur, eo convenientia populi preparentur; volumus, & ordinamus quòd parochiales Sacerdotes & Rectores Ecclesiarum in quinque festivitibus

præcipuis, etiam ultra Pascha, videlicet Nativitatis Domini, Ascensionis, Pentecostes, Assumptionis B. MARIE, & Omnium Sanctorum, populos hortentur pariter & moneant ius communitibus & devotis, & sua coniter peccata, & se ad celebritatem & devotionem in ipsis solemnitatibus specialibus preparare, dictas communitates piis & devotis die Dominicis ante ipsarum celebrationem festivitatum debite faciendo.

CAPUT II.

Quibus poene afficiendi qui in blasphemiam, vel execrabilia juramenta incidunt.

Cum propter horrendam divini nominis blasphemiam, ac execrabilia plurimarum juramenta, ultra æternæ damnationis interitum talia delictum, etiam temporales plæge, bella, pestilentia, fructuum visitationes atque ciades, tempestates atque tonitrua, ac mala in populis evenire solent ex divini animadversione iudici quam plurima; & contra blasphemantes & execrabiles juratores, ac Deum temere denegantes, tam sacrorum Conciliorum quam Romanorum Pontificum, quinimò & Principum secularium pluma emanavit iussuta; quæ à multis hodie negliguntur; attendentes ex testimoniis Scripturarum quòd Dei & Sanctorum injurias dissimulare nefarium & periculosissimum iudicatur; quodque crimen talium in negligentibus Prelatis & Judicibus, qui tales retrahere negligunt à delictis, etiam quandoque severissime vindicatur. Omnibus Episcopis & aliis ad quos spectat in nostris provinciis laicorum mores & vitam in melius reformare, sub obtestatione divini iudicii præcipiendo mandamus, quatenus populos Domini læpni commoneant, ac fiant particulariter ac specialiter commoneant à talibus horrendis abstinere, horrorem ac detestationem criminis, poenas temporales paniter & æternas, corporales & spirituales in contra delinquentes in talibus à iure, & constitutionibus etiam Principum ordinatis atque impostis intimando; ac poenas legitimas, abique acceptione personarum, pro quantitate & qualitate criminum juxta sanctiones canonicas, omni timore ac legentia postposita, delinquentibus imponendo, videlicet pro primâ vice poenas pecuniarias in cerâ vel aliter fabricis Ecclesiarum, & non alibi, applicandas; pro secundâ per incarcerationem & jejunium in carceribus faciendâ; pro tertîâ contra sicutos per installationem vel aliam poenam publicam procedendo, sic quòd ceteri edere valeat in exemplum, & divina valeat ira placari, & Dei misericordiam & pietas à populo obtineri.

CAPUT III.

Decime solvenda.

Quærimonia plurimorum Religiosorum, & aliorum Ecclesiasticorum audivimus, quòd licet Decime in veteri Testamento præceptæ, perceptæ fructuum Ecclesiæ Ministris decimas tribuere; tamen his nostris temporibus easdem diminuerent conantur, ut jam ex eis aliquid dicant & afferant, decimalia iura non nisi ad voluntatem suam solvenda; propter quòd Ecclesiæ & eorum Ministri maxima damna & incommoda patiuntur. Quapropter nos ceteris tales hominum nequitas occurrere cupientes, omnibus Episcopis, Archiepiscopis, Decanis ruralibus, ceterisque Ecclesiarum Rectores præcipimus, quatenus Dominicis diebus, necnon mediis & vindemiarum temporibus admonent & hortentur, faciuntque admoeri & hortari per eos

qui verbum Dei populo predicant, omnes qui ad fontanem de carum tenentur, quod ipsi amodo solvant bene & competenter sine fraude vel deceptione, quolibet illa conerata consuetudine non obstant, penas in scriptis sanctis, & canonicis Institutionibus contra non solventes ordinatas, ac premissa & temporalia & spiritualia subvitiis temporum populo mirando. Singulos autem Ordinum mendicantium Fratres, qui ad predicationes faciendas, vel confessiones audendas, in diocesisibus admittuntur, juxta Constitutiones Concilii generalis, & cap. *Carpentes, De penis, in Clementinis*, admonemus sub penis in eodem capite contentis, quatenus populis predicantes aut confessiones audientes, juxta formam illius populos ipsos commoneant ad predictam solutionem decimarum, nihilque privatum vel publicè proponant, per quod solutarum solutione decimarum populi retrahantur.

CAPUT IV.

Matrimonium publicè in Ecclesia est contrahendum.

Um jura canonica non sine magis rationibus jubent matrimonium contrahit in Ecclesiis publicè celebrari, scilicet propter sacramenti dignitatem, reverentiam & honorem, in quo confertur gratia, sicut et in ceteris sacramentis; & etiam ad tollendam omnem malam peccati suspensionem, cum plures affirmare possent inter ipsos conjuges solum fore concubinatam, si de ipso matrimonio publicè non apparet; his tamen non obstantibus plures sunt, qui à summo Pontifici facillime obtentâ licentiâ, non in ipsis Ecclesiis, sed in privatis Oratoriis matrimonia contrahunt & solemnizant; quod credit in maximum ejusdem sacramenti contemptum. Nos autem circa id providere volentes, omnibus Episcopis, & Ecclesiarum Rectoribus, sub penâ interdicti & ingressus Ecclesie per unum mensem prohibemus, ne de cetero in privatis Oratoriis solemnizationem matrimoniorum faciant aut fecerint, nisi forsitan subite urgens vel necessaria causa, & non ficta, etiam pleribus presentibus, insuper sub eisdem penis propter eandem causam ipsi & alii, quibus de jure vel consuetudine ad competeret injungimus, ne de cetero ita licenter dispentent super banis & matrimoniis concedendis, etiam præterito cuiuscumque penis, sicut hæcenus dispensare consueverunt.

CAPUT V.

Certis anni temporibus cur Matrimonium celebrari prohibeatur.

Um certis anni temporibus matrimonia ab Ecclesiis prohibentur celebrari, scilicet tempore Adventus, Septuagesimæ, & Rogationum, & quia tunc omnes magis quam aliis temporibus debent devotioni & orationi intendere, à quibus tamen retrahit plurimum carnale commercium, eo etiam quod illis devotionis temporibus scilicet, choreæ, iudi & convivia, quæ in nuptiis fieri solent, non bene congruant, sed verius opponantur devotioni & contemplationi: nihilominus tamen in hac Senonensi provincia quædam mala consuetudo vel corruptela molevit, quod scilicet supra dictis temporibus plurimæ fiant festivitates nuptiarum, choreæ, iudi, convivia, & alia indecentia quæ eisdem hiis, conviviis vel choreis frequenter evenire consueverunt; quæ omnia, & non ipsum matrimonium contrahendum intendebat jura prohibere. Expropter nos predictum abusum seu corruptelam extirpare volentes, omnibus & singulis viciis Ecclesiasticis, ac

exterioribus, necnon feminis hujus provincie sub excommunicationis penâ inhibemus, ne supra dictis temporibus audeant facere vel heri procurare solemnitates nuptiarum, vel eisdem convivia, scilicet choreæ vel cetera hujusmodi, vel eisdem quomodolibet interesse. Precepimus interim Episcopis, & Curatis seu Presbyters Ecclesiarum parochialium, quatenus hoc prædictum statutum in suis Ecclesiis publicè, & publicari faciant diligenter, & maxime duobus vel tribus Dominicis ante supra dictâ devotionis tempora.

CAPUT VI.

Liberates & immunitates Ecclesie adversus Judicium seculari sunt propaganda.

Um circa gravamina, quæ per multos judices seculares & Officiarios Curarum secularium multipliciter Ecclesiis sacrosanctis, & Ecclesiasticis viciis in jurisdictionibus suis, libertatibus & privilegiis in personis pariter & in bonis quotidie intrantur, multæ constitutiones & ordinationes in Scripturis sacris atque canonibus fuerint promulgatæ, quæ jam in multis hujus nostre Senonensis provincie locis fuerunt solemniter publicatæ, & secundum consuetudines Ecclesiarum laudabilis multoties ordinatis diebus publicantur; nostrorum prædecessorum vestigis inherentes, & sanctæ Ecclesie jura & privilegia nostre temporibus concalcant dolentes, eisdem Constitutionibus, penas pariter & censuras secundum observationes & consuetudines hæcenus in Ecclesiis conservatas publicari volumus & mandamus, monentes & exhortantes omnes singulos hujus nostre provincie Prælatos, quatenus mentionibus præmissis canonicis vel secularibus ipsi à talibus gravaminibus & molestationibus abstinant, & ad publicationem & executionem dictarum Constitutionum procedant & procedi faciant, peccat uniuscujusque in rebus moderationis & discretions, necessitati ac qualitati temporum videatur expedire, jura Ecclesie licenti ad unumquemque eorum spectat, & se in murum prodromo Domini opponendo, sic quod & jura Ecclesiarum valent conservari, & Prælati & Episcopi de negligentiâ apud Deum & homines minimè valeant accusari.

CAPUT VII.

Quæ à Monialibus observari debent.

Adnotatum quibusdam referentibus devenit ad id, quod Episcopi hujus provincie Senonensis observare & observari facere omittunt, ea quæ statuta canonica circa Moniales observari jubent; propter quod magna scandala, & spiritualia & temporalia incommoda frequenter eveniunt, ac in posterum contingere præsumunt: nisi de futuro remedio occurratur. Quapropter eisdem Episcopis districte præcipimus, quatenus prædicta statuta faciant in suis diocesisibus inviolabiliter custodiri, & persequi Cap. *Monasteria, de vi. & ho. Cleric. Statutum* sancti recordationis Bonificii octavi, quod incipit: *Us periculis*, de statu Monachorum in 6. & cap. *Attentive*, eodem tit. in Clem. Quæ capitula cum aliis consistantibus ad statum Monialium pertinentibus per eos, ad quos spectat, volumus ipsi Monialibus etiam verbis gilicis exponi & publicari, & variâ semper gravitate & honestate, quæ in talibus viciatibus Monialium debet à visitatoribus observari.

Lib. 1. tit. 1.
c. 8.
Lib. 1. tit. 24.
de Civ. vel
Mon. c. 1.
c. 1. §. 1. de
de 2. de Mon.
c. 2.

Conclusio totius Concilii.

Pro conclusione autem omnium præmissorum statutorum reformationum, & verâ executione eorum, volumus & ordinamus quod testes Synodales in districtis quilibet ordinati, & inferius nominandi, diligenter inquirant in prædicta statuta ab omnibus observantur, prout in cap. *Sicut olim*. De accusantibus, in Decretalibus continetur, in alio proximo Concilio provinciali debent & fideliter relaturi quæ circa ea viderint minime observari. Statuimus utique & præcipimus quod omnes Suffraganei nuntii, Abbatesque, Priores Conventuales, & Capitula ecclesiarum nostræ Senonensis provincie, necnon Decani rurales cujuscumque diocesis copiam habeant authenticam nostrorum præsentium statutorum, utque faciant infra duorum mensium spatium in suis Synodis, & aliis locis solemniter publicari & declarari. Præcipue autem volumus quod illa, quæ concernunt vel concernere possunt statum & mores laicorum, faciant adem Suffraganei & Decani in publicis prædicationibus & vulgari sermone ad eam populo exponi, ne aliqui valeant eorumdem ignorantiam præcedere.

Testes autem Synodales hujus sacri provincialis Concilii Senonensis eodem approbante Concilio in quilibet districtu ordinamus, nominamus & eligimus nostris scriptis, scilicet pro districtu Senonensi, Decanum Christianitatis Præveneris, & Officium sancti Juliani de Silis; pro districtu Carnotensi, Decanum Ecclesie Collegiate B. MARIE de Medunty; pro districtu Parisiensi, Decanum Ecclesie Collegiate S. Germani Autissiodorensis Parisiensis, & Decanum rurales de Fomenno; pro districtu Auxiliensi, Cantores Ecclesiarum Collegatarum de Sulliac, & S. Petri Puellarum; pro districtu Nivernensi, Abbatem S. Marini Nivernensis, & Prepositum de Tanno; pro Auxiliodorensi districtu, Archidiaconum S. Petri de Vrasaco; pro districtu Meidensi, Decanos rurales de Columbaris, & de Domino-Martino pro districtu Triverni, Decanum Christianitatis Trecentis, & Decanum Christianitatis de Sezannâ.

Nos verò LUDOVICUS Archiepiscopus antedictus in dicto Concilio provinciali præsidens, ipso approbante Concilio, omnia & singula statuta prædicta teneri & inviolabiliter observari ab omnibus & singulis nostræ Senonensis provincie volumus & jubemus, ipsaque statuta & omnia præmissa laudamus, approbamus, concludimus & definimus, prout superius est expressum, ulteriorem ipsius sacri Concilii prosecutionem & continuationem, quoad ea que nondum perfecta sunt, & statum & suffraganeorum nostrorum, & aliorum in eodem nostro provinciali Concilio comparationum voluntate & consensu, hinc ad diem quintum mensis Julii anni Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo secundo Parisiis cum constitutione dierum sequentium, si commode fieri possit, alioquin ex nova assignatione seu evocatione usque in terminum proximo, & deinceps diem cum constitutione dierum sequentium pro ipsius Concilii & agendorum in eo, que nunc expressè obstantibus certis jure & evadentibus impedimentis minui poterunt, ad ecclesiam deducet, totali & finali conclusione, Parisiis præsentibus, statuentibus & ordinantibus.

In quorum omnium & singulorum certitudinem præmissorum præsentibus nostris litteris eisdem fieri, & per Notarios publicos Scribasque Concilii provincialis prædicti nostris scriptis subscribi & publicari mandavimus, nostrorum Archiepiscopi & Episcopo-

rum suffraganeorum præsentium appensione sigillorum fecimus & justimus communiti. Datum & actum quoad præmissorum conclusionem in Ecclesia nostra Senonensi, nobiscumque mane hora Concilii confecta in eodem Concilio prædictis, anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo mense Galicano, Indictione nonâ, mensis vero Martii die duodecima, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri Domini Pii divini presentis Pape sexti anni tertio: præsentibus ad hæc Reverendissimis viris Patre ac Domino Domino [Claudio] Dei gratia Langonensi Episcopo; venerabilibusque & discretis viris Dominis & Magistris Petro Durra, Ludovico Frochet Canonici Senonensibus, Petro Regino Canonico & Officiario Nivernensi, in Decretis Licentiato; unâ cum pleribus multitudine vocatis ad hæc congregatis, testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis.

Quibus statutis, sanctionibus & ordinationibus præfatis lectis & publicatis, eodem sacro provinciali approbante Concilio, ipsis laudavimus, ratificavimus, approbavimus & innovavimus, laudavimusque, ratificavimus, approbavimus & innovavimus per præsentibus, decernimus eisdem fore inviolabiliter observandas sub penis eisdem contentis. Et ita per quod certissimum transgressores fore contra facientes, & eas non servantes per suos Superiores, Ordinarios, Judices Ecclesiasticos penâ arbitriâ secundum personarum qualitatem, & excelsius gravitatem puniantur. Verum quia secundum varietatem temporum variantur statuta humana, ordinationes & statuta circa correctionem morum vitiorum Ecclesiasticorum, & de eorum conversatione, viciis, vita, & moribus & doctrinâ editis vel edita, cum plures super viciis defuruntur in dilectionem nesciam Ecclesiasticorum, verum etiam licetorum penitus abfuerint, nostrisque temporibus hominum insubilitate quamplures alii supervenerint ordini Ecclesiastico nullatenus convenientes, prædicto sacro approbante Concilio ipsis dominum innovandas, immutandas & emendandas sub hac verborum serie.

Scandalosum habitum defloritatem in vita Ecclesiastica Religiosisque, ac Ecclesie Ministris indecenti conversatione temporibus nostris introduci prohibere volentes statuentes, & de novo ordinamus; quod viri Ecclesiastici, Religiosi, ac Ecclesiastici Ministri tunicas retrorsivas neque curcetas, & pilos, brodequinos seu pantoflas, nisi forsan causa necessitudinis alicujus, signanter per villos & per Ecclesiam, & divino servio intercedente quocumque deferant, & sub divini abiectione jactari ab hujusmodi deformitate & indecentia, necnon à caligantibus albarum vel divertorum colorum delatione penitus abstant.

Item quod Religiosi, consuecunque Ordinis, statuti vel prelatore existant, à suis vocationibus habitu congruo non recedant, neque soderaturas statuti suo non congruentes, & maxime minutos verutes, neque zonas de veluto aureas seu desuatas, aut bullulos etiam, nec habere de serico supra tunicas patenter, neque aliter indecenter, in vilipendium ipsius status & Ordinis deferant; sed more Sanctorum Patrum incedant, & eorum vestitus imbeciorum habitus deferant.

Item volumus & ordinamus omnia supra scripta, sic ut præmittitur, in presenti sacro provinciali Concilio statuta & innovata per omnes Suffraganeos nostros in suis Synodis intimari, publicari, & singulis materiam populis assistentibus per Curatos diebus Dominis in claris exponi, & per eisdem inviolabiliter observari; laicosque omnes & singulos qui

Locus Concilii
30. 40. 1460Pope PII,
30. 1.Conferentia
sub Ludovico
innovatus
[quibusdam
innovatus &
aditus] à
Tristano de
Paribus
Concilio.De habitis
Cicitorum.Ac Religio-
sorum.Testes Syno-
dali hujus
Concilii.In fine 3-
ad Concilii
Parisii celebratum an.
1460.

negligentes, contumaces, & culpabiles fuerint in premissis & singulis eorumdem, quod veritate comprobata, eorum negligentia, culpa, seu contumacia leveritissimè punientur per Ordinarios suos.

Hujus autem sacri Concilii provincialis Senonensis, eodem approbante & confirmante Concilio, in quilibet hujus provincie diocesi nominamus, dignos & ordinarios testes synodales qui sequuntur, videlicet pro diocesi Senonensi, Abbatem S. Petri vivi prope Senonis, & Decanos Christianitatum Præmunitis & Metherois: pro diocesi Carnotensi, Magistrum Dionysium de Paris Decanum Cautrudiaci, & Magistrum Ludovicum de Querney Decanum S. Salvatoris Blesensis: pro diocesi Aurelianensi, Magistrum Johanneum Cotereau Cantorem & Canonicum S. Petri vicorum Aurelianensis, ac Cantorem B. MARIÆ de Magduno: pro diocesi Nivernensi, Abbatem S. Martini Nivernensis, & Decanum de Fraoseo: pro diocesi Autissiodorensi, Cantorem B. MARIÆ in civitate Autissiodorensi, & Thesaurarium Ecclesie Collegiate de Conada: pro diocesi Melidensi, Abbatem S. Pharonis, & Decanum de Clasi: & pro diocesi Trecenti, Abbatem Monasterii Arremanensis, Magistrum Nicolaum Heurtault, & Decanum S. Margareta.

NOTA igitur TRISTANUS Archiepiscopus prenomi-
natus astito in provinciali, & ipso approbante,
presidentes Concilio, ulterorem ipsius Concilii pro-
sequutionem & continuationem hanc ad triennium,
seu donec & quousque casus emergentibus Con-
cilium convocare expedierit: quibus occurrentibus,
eisdem Fratribus Suffraganeis nostris, & aliis quo-
rum intererit significabimus & notiesimus, cum

protestationibus tamen in talibus fieri solent & re-
quisitis præhærent, illarumque & ordinantes.

In quorum orationem & angulum hanc, robor.
& approbationem præmissorum, has nostras literas
exinde comisi, & per Notarios subscriptos dicit
provinciali Concilio seu Grægorio creatos & ju-
ratos signari & publicari mandavimus, ac nostro-
rum Archiepiscopi presidentis, & Episcoporum suf-
fraganeorum nostrorum presentium munimine in
pendenti sigillo roborari fecimus, & jussimus.
Datum & actum quoad præmissorum conclusionem
& delationem in nostra Senonensi Ecclesia, nobis
ibidem mane hora nona vel circum circa in eodem
Concilio presidentibus, anno Domini millesimo qua-
dringentesimo octavo quinquagesimo quinto mo-
re Gregoriano computando, Indictione tertia, mensis vero Augu-
sti die prima, Pontificatus sanctissimi in Christo Pa-
tris & Domini nostri Domini INNOCENTII superius
providentis Pape octavi anno primo: presentibus
ad hæc venerabilibus & circumspicuis viris Dominis
& Magistris LUDOVICO de Melobano Archidiacono
Senonensi, ANDREA Colin Thesaurario Ecclesie
Senonensis, LUDOVICO Brochet Archidiacono Me-
ledunensi in eadem Ecclesia Senonensi, HUGERO
Berarri Priore S. Florentii Aurelianensis, Jurisperito
nobilitatis & honorabilibus personis HACTORI de
Salaz S. Julii, PASTO Pederet de Champleto do-
minis temporalibus, PIERO de Viezchail Recep-
tore ordinario Senonensi, unâ cum pluribus aliis
perlonis fide dignis testibus ad premissa vocatis spe-
cialiter & rogatis.

GUILLIEMO. J. BAUMERT. BAPALME.

Locus & tem-
pus Concilii
Senonensis
sub Trista-
no.
An. 1487.

Annus. Pon-
tificatus In-
nocentii VIII

MONITUM.

LITTERAS ET ACTA que ad schisma, quod Concilium Pisanum An. Christi
MCCCXIX celebratum præcessit, attinent, à scriptoribus vel omnia vel detracata diser-
ptaque, nos majore ex parte erimus, seu integritati suæ restitimus: et tribus scriptis codicibus
Abbatie Gemeticensis: cetera suppeditavit historia manu exarata Monachi Sandonyiani, qui
gesta Caroli VI. Regis Francorum, que ipse oculis perspexit auribusque hausit, vel eæ reclusionem
eorum excepit, qui dum illa gererentur presentes aderant, posteritati consignavit. Hanc porro
historiam à Thibauda Bibliotheca mutuati sumus; quam paulo ante à Latino sermone in galicum
elegantè verterat V. C. Joannes le Laboureur, atque in publicum emiserat cum legitè digna Pra-
fatione, ubi de Authoris nomine hand sperandas conjecturas adhibet, quam ad si habet.

LITERÆ ET ACTA NONNULLA.

Quæ ad Schisma, quod Concilium Pisanum anno Christi MCDIX.
celebratum præcessit, attinent:

Litteræ Cardinalium qui Romæ existentes ele-
gerunt BARTHOLOMÆUM pro suo Barren-
sem Archiepiscopum, qui se URBANUM no-
minavit, ad Cardinales in Avenione existentes.

Reverendissimi Patres & Domini, quia plerum-
que, imò plurimùm, præferunt in rebus ar-

duis, famæ loquacitas veritatem quibusdam coloribus aduleris obnubilat; ideo quid in his diebus in Romano Ecclesie, cujus honorabilis membra & sublimes columnæ pariter nobilium existunt, gestum sit, vobis præfatis scriptis veteris curavimus intimare, ut his qui vobis rem aliter narraverint scripserint, non credatis; & memores vestre hæc nostra infamatione clarificata, in tranquillo & sereno

a. 1487. Anno editæ à Concilio.
b. in novo. Sic restituit Bazanus ex ipso codice: prius
Tom. 4.

editio in dicit.
DDD ed ij

opinanda quæ nec veritates supponit, nec fidei Catholicae se coarctat. Non enim revocamus in dubium, quin sicut veritatis magister et rerum omnium providus Dispensator vos prout alius voluit regale considerate solum, regique scriptum tenere, ne dum lamentabilem casum ipsius Ecclesie spectatis, et matricique vestre & Fidelium omnium per presentis scripturæ paginam, quam pro rei gestæ veridico testimonio mittendam decernimus, leniter, et piâ certè compassione viscerata movebitur, mens excitabitur regi, auferetur opinio, & gementi matri non deest tam probati filii præsidium, imò sub coronâ capitis illius protegetur. Nulla igitur vos obumbratæ veritatis seductus phalerata opinio, nulla scripturæ præter hanc veritas reddat, nulla Nuntiorum multiplicata congeries lætæ suis, hinc tam compositis sermonebus, regis sic aures demoleat, quin sedenti arduo super iurculo, & ad nihil aliud quàm lamentosollicitibus jam vacanti subvenit, raptae matri oculis filio hoc cernens, ne raptoris ipsius fatietur taliter ingruas, quam filii baculo æsteterat. Nos igitur matris hujus vinctulorum, qui viam quam patitur unâ cum ipsâ patimur, nec immerito incitantur, usque ad hoc tempus distulimus in hac re procedere ad actus debitos, metu justo usqueam à nobis absente. Sed ne tam insignis scelera occultatio mentes fidelium forsitan faceret titubare, Christi, cujus res agitur, timore anteposito, hominum vero terrebræ procul pulsus, violentis potius, ubi necessitas hoc exigit, in manus hominum incidere, quàm derelinquere legem Dei nostri, ad publicationem processimus infra scriptam.

per suam oblationem malitiam & oblationem iniquam, fideles aliquos super [presertim] arguendo fieret dubitare, ad publicationem quamdam profectimus: sicut per dilectum filium Petrum de Corbeia Secretarium Regum prædictorum portitorem informabimus plenius: cujus relictus fidem peccatis odhibere.

Datum Anagninæ xviii. Kalendas Septembris, anno Domini MCCCXXXVIII. Apostolica Sede vacante.

Instrumentum de Confessione Domini Mediolanensis Cardinalis curiamerani, in mortis articulo facta in civitate Nicae.

ANNO 117

IN nomine Domini amen. Noverint universi tam presentes quàm futuri, præfens publicum Instrumentum inspecturi & audituri; quod anno à Nativitate Domini nostri Jesu Christi milleimo trecentesimo octogesimo primo, Indictione quarta, die Lunæ vigesima sexta mensis Augusti, iustitiam Sanctissimi in Christo Patris & D. N. D. CLEMENS VIII, divina providentia Pape VII. anno tertio, in presentia totius, & mei Notarii publici Antonii, infra scriptorum ad hoc vocatorum specialiter & rogatorum; Reverendissimus in Christo Pater & Dominus, SERMONE de Brossano civitatis Mediolani misericorditer dicitur tunc Sanctum Joannem & Pauli Sanctæ Romanæ Ecclesie Presbyter, Cardinalis Mediolanensis vulgariter nuncupatus, exultans sanæ mente, memoriâ, & intellectu, licet æger corpore, cognoscens se mortalem, ac dicit & horam suis obituspentis ignorans, invocato, &c. Infra scriptam suam declarationem antequam suam condiderit testamentum, fecit in hæc verbis:

ANNO 1773. *Formam Cardinalium ad Universitatem Parisiensem.*

Miseratione divinâ Collegium S. R. E. Cardinalium, &c. Dilectus filius Rector, Magister, Doctoribus & Scholaribus Universitatis Parisiensis, salutem, & post litterarum gloriosâ certamina, æternæ felicitatis præviam adipisci. Scripsisse nos vobis regulam per dilectum filium JOHANNEM de Gurgonte] in sacra Theologia Baccalaureum, ea que per insanum populum miserabilis urbis Romæ, ejusque Officialis perfidus dirâ tyrannide, auroque sacrædo, belluarum ferocitatem more, dum populi obitum sel. record. Domini GRÆGORII Pape XI. [ad] futuri electionem Pontificis curarem, tam in personis nostris, quàm bona, enormi auctum multiplicatione inscienter patrata sunt, ut per ipsorum effrenatam multitudine aliqui in Sede Apostolicâ intruderetur, prout relicitus laicidè demonstravit. Hac itaque occasione habes Petri fides Seniores Apostolicum unice dilecti Domini tunicæ invasorem, fatorem omnemque dogmatum, & veritatis totius contemptorem. Hunc certè non tradidit canonica electio] hunc Spiritus Domini non vocavit hanc non stabilivit consensus; hunc truculenta rabies & Senatus impio intrusus] in Apostolicâ Sede intravit. Ne igitur intrusus ipse, qui & datus in sensum reprobum, terreni fallas appetit factus est,

IN NOMINE OMNIPOTENTIS DEI PATRIS & filii & Spiritus sancti: Ego SERMONE de Brossano civitatis Mediolanensis tunc SS. Joannis & Pauli Sanctæ Romanæ Ecclesie Presbyter Cardinalis, volens meipsum & totum populum Christianum, quantum in me est, declarare, & ipsum populum de veritate informare in factis præfatis Schismatis nostris temporibus, proh dolor! exori, & discordiæ super usque existentis, & quantum mihi possibile est, de Christianitate omne dubium removere, & de coedibus quoruncumque Fidelium infusa schismata radicibus extirpare, & ut populus Christianus ad unitatem sanctæ matris Ecclesie reducat, pro quâ unione stando de medio, & velut insipienter, nec ad unam partem nec ad aliam declinando, usque ad hæc tempora, unâ cum Reverendissimis Patribus & Dominis meis PATRO Episcopo Portueni, dicto Florentino, & JACOBO de Urilinis bonæ memoriæ, Sanctæ Romanæ Ecclesie Cardinalibus, fideliter laboravi. Idcirco nolens quidquam libi verborum involucre neque ambigui loqui, neque obicere, sed clarè, attentè omnibus quæ intervenerant in factis hujusmodi schismatis, & his quæ disponunt, & ordinantur in jure expressè dico & assero, & aperte & clarè electionem BAN-

in factis præfatis] in epistola ad Lond. Andegav. sequitur modo quod prædicti tibi subdistingui pro vestris parte per dilectum filium JOHANNEM de Bono Presbyterum Valentinum, presbiterum. de loco Subdistingui, exhibitionem professionum; quem, ut super præfatis omnino plene asserere, ad te electionem professionum dicitur designandum, etiam effectualiter designavit, exhibentemque per vestra ministeria Jesu Christi, ad fides plenam adhibere illis sui, in omnibus factis illis factis quædam concernentibus; sic et sequitur se habere deponere quod prædicti præfatis juncturam meretur, necnon quoque tunc in præfatis factis gloriam

consequatur et London. usque ex hoc illi perceptis ad fides, per te salubri regimine Domini curato professionum edocuit, quod te in eo fides præfatis cum accipere homini præfatis. Datum Anagninæ xviii. Kal. Septembris, prima Indictione, anno à Nativitate Domini mille simo trecentesimo octogesimo primo. Apostolica Sede vacante.

à Senatiarum intrusus] Sic verus codex, non tunc quidem, sed paulo melius quod in editis legitur: factis juncturam meretur. Infra ex eodem codice repetiturus xviii. Kal. obicitur xii. Kal.

1701. tunc Barrensis factam fuisse per impressionem, & nullam ipso iure, sicut etiam Reverendissimi Patres & D. Domini Cardinales ultramontani hoc item declaraverunt & publicaverunt. Et electionem sanctissimi in Christo Patris D. N. D. CLEMENTIS, divini clementia Papae VII. factam à numero sufficienti R.R. & DD. Cardinalium, esse validam & canonicam.

Item dico, quod si verbo, scripto, disputatione, vel opere aliquid nunquam dixerim vel fecerim contra praefatum sanctissimum Patrem & D. nostrum Papam CLEMENTEM, confiteor me errasse, & humiliter veniam peto, ac recommendo animam meam & famulam meam eidem S.S. Domino nostro Papae Clementi tamquam v. r. Christi Vicario, & B. Petri successori legitimo, ac etiam omnibus DD. Cardinalibus, ut eam habeat favorabiliter recommendatam, prout indubie spero. Quam quidem declarationem meam volo & mandum cunctis mundi partibus publicari, atque de ipsa declaratione meâ, & omnibus & singulis supra dictis volo & mando, quod conficiatur publicum Instrumentum, unam & eandem, & tot quot expedierit & fuerit oportuum, per te, Antonium Notarium publicum & Scribam meum, hic praesentem unâ cum Reverendis PP. & Dominis meis DD. PATRO Florentino, & GUALDO sancti Angeli, Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus, & Reverendo Patre Domino JOHANNES Episcopo Castellano, & nobiliviro ZAVARDO de Vicodominis de Placentia, ac venerabilibus viris DD. FRATRE PATRO de Alzate Ordinis Humiliatorum Camerario meo, & JOHANNES de Mondellis legum Doctore & Auditore meo; in quorum praesentia hanc declarationem meam ut supra feci & facio. Ac etiam ut ipsi declarant me sit magis valida, & authentica, & majorem roborem obtineat firmitatem, utque eadem a nobis fides adhibeatur; iterum in effectum, dante Domino, eandem replicabo, & faciam poni & inseri in meo Testamento, quod hodie facere intendo, per te Antonium Notarium publicum tradendo, confutendo, & publicando. Et rogo, & instantem requiro vos praefatos Reverendos Patres Dominos Cardinales Florentinum & sancti Angeli hic praesentes, ut dictam meam declarationem ubique publicetis, & in omnium notitiam deducatis. Qui Reverendi Patres Domini Florentinus & sancti Angeli Cardinales, ad ipsius Reverendi Patris Domini SIMONIS Cardinalis Mediolanensis preceam & instantem requisitionem, bujusmodi eadem gratiosè respondentes liberaliter promiserunt, se velle etiam & in hoc libenter facere & effectualiter adimplere juxta ipsius voluntatem totorum posse. De qua quidem declaratione & supra dictis omnibus & singulis factis, dictis, actis, & gestis per praefatum Reverendum Patrem Dominum SIMONEM Cardinalem Mediolanensem, & responsum eidem per praefatum Reverendum Patrem Dominum Cardinalem Florentinum, & S. Angeli, idem Dominus Cardinalis Mediolanensis voluit se mandavit, ac requisivit & rogavit me Antonium Notarium publicum supra & infra scriptum, ut inde publicum conficerem Instrumentum unum, & plura, & tot, & quot expedierit & fuerit oportuum.

Acta sunt haec Naxice in domo Fratrum Praedicatorum, ubi praefatus Reverendus Pater Dominus SIMON Cardinalis habitabat, Anno, Indictione,

mensis, die, & Pontificatu praedictis, praesentibus supra scriptis Reverendis in Christo & DD. Domino Florentino Episcopo Portuensi, & G. Sancti Angeli Discono, Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus, ac Reverendo Patre in Christo Domino JOHANNES Episcopo Casertano, necnon nobiliviro ZAVARDO de Vicodominis de Placentia, ac Venerabilibus & circumspicuis viris DD. Fratres Petro de Alzate Ordinis Humiliatorum, & Praeposito Domus Sanctae MARIAE de Brayâ Mediolanensi, Camerario, & JOHANNES de Mondellis legum Doctore, & Praeposito Ecclesiae Sancti Laurentii Mediolanensis. Auditore praefati Reverendi Patris Domini Cardinalis Mediolanensis, testibus idoneis ad praemissa vocatis specialiter & rogatis.

Et ego ANTONIUS Bassavega quondam Sylvestri de Mediolano publicus Apotoliticæ & Imperiali auctoritate Notarius, Secretariusque & Scriba praefati Reverendi Patris in Christo & Domini D. Simonis Cardinalis Mediolanensis, praedictae ejus declarationi, & omnibus & singulis supra scriptis declarationis, ut praenuntiavit, dicentur, arguerent, & herent unâ cum praenominatis testibus interdictis, & ea ut supra dictum est, dicti, fieri vidi, audivi, & intellexi, ac rogatus & requisitus per supra dictum R. P. Dominum SIMONEM Cardinalem Mediolanensem, hoc instrumentum publicum confici, tradidi & publicavi, & in haec publicam formam redigi & scripsi, & me subscripsi, iuxtaque meo consueto appolito in testimonium & fidem plenam praemissurum roboravi.

BONIFACII Pape IX.

ANNO 1191.

UNIVERSIS Christi fidelibus praesentes litteras inspecturis. Immensam clementiam Domini Salvatoris, cujus vices hinc imitari cogimus, quique apertis in Grace brachiis omnes complicitur, & quantum in se sit neminem vult petere, quod adeo verum est, ut etiam pro crucifixionibus exorantem, dicens: *Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.* Et quanta pallas est populis Domini occasione nefandissimi schismatis, quod in innotate fidelium viri BELIAL ROBERTUS Gebennensis Antipapa superduxit, quidve per nos agi oporteat pro reducendo ad ovile Dominiacum populum ipsum, deceptum illius astutia, & in perditionis devium obrerantem, in meum ergastulo Lepus devolentes, vipersis tortionibus quicquid, & vrxationibus viliis perurgemur. Tandem verò nihil magis operæ pretium ac tanto Dei servitio sensibus nostris occurrit, quam viam ostendere veritatis, quo nos apud justum iudicem excusabiles, & ac nobis praemiosis reducamus ad eum, vel usque videant voluntatem Domini, & visitent templum ruij, statuumus eos inexcusabiles coram ipso. Offendat itaque pretium Apotoliticæ monitionis orati, & daturae angustia dies, quibus aeterni templi structura Domino auxiliante constructa, caput Cbristianæ Religioni & fidei, praecellit Papatus, & principalem cursum orbis terræ, ac licet Imperia totius communia, & à quacunque mundi Ecclesiae dogmata salutes & normam sumerant vivendi, per borendam calumniam ab equisitore sollicito declarandum * deducta & detenta in Gallis lxxv. annis [per] deductionem, & detentionem hujusmodi, ac aliena crimina, ad

Lat. 15. 34.

A mentione maris] Tota hic locus in priori editione misere ad interpositionem laborabat, utique etiam non parva quae sensum turbarent. Ita enim legebatur mensuram, maris iuxtaque angustia, etc. .... facti praesenti Papae .... etc.

mentum, à qua sancta, ... declarandum, ... ante declarationem. Quod per se mutatum est, eos tunc quidem nullo favore, sed ita postulare sensu mutavit.

Epas Rhodani in tristitia sedis & flevit, facta quodammodo fuis tributo, priusquam fuerit, velis Ifracticus populus de Aegypto, ad locum hunc Sanctuarium principalem & principum sedem, ac alveum propriam divina dispositione redacta: quoniam quidem reductionem ex ipsa dispositione procedere, nisi sui tempore Hispanie decus PETRUS Iudaei Aragoniae, vir regis Imperii, religiosus grandævus, & vix probabilis per seipsum, & BRUNDA de Suetia, per memorat, ut in suo libro testatur, per Consilioem suam Priorem Ecclesiae Lanconensis, JOHANNES FRANCISCA & EDUARDO Anglie Illustribus tunc Regibus, tempore CLEMENTIS Papae VI. praedecessoris nostri, accepimus mandata^b, admonitione subjuncta ex parte Altissimi, quod quilibet Christianorum Regum eadem reductioni assisteret, sioquin contra facienti prosperitas non adesse, prout desipientem France in bello captum, & obedientem Anglie Reges coeodem felices exitus illic comprobant. Quis URBANUM V. Gallie natum & educatum ad usque scutum, & assumptum in Gallias ad Papatum, ad Sanctuarium proprium & Pontificum summum locum duxit, vel accedere compulsi, nisi Deus? Quis cum contra dispositionem praedictam abinde recedentem, praedicto ad ci per dilectum filium nobilem virum NICOLAUM Nolanensem Comitem ex parte Brigiae, in monte Falcone Tuscanensis diocesis ante completam iter ab hamanis eximit? Deus. Quis ejus proximum successorem GREGORIUM, virum Gallicum, summos Pontifices praedecessores nostros sanctae memoriae, in sua assumptionis primordiis visitare sedem, & Sponsam propriam, ad residentiam perpetuam in eadem induxit & compulsi? Nempe Deus. Quis eundem GREGORIUM Papam disponentem de regressu ad Gallias post votum hujusmodi percompletum, nullo per eum ad Hispanias pro gales, ante ipsarum adventum in sede propria perpetuo quiescere fecit? Verè qui sponsam suam non repulit propter peccata hominum, salus Deus.

Sed dicunt impii pervertentes, in carnali brachio contra potentiam dominationis Domini confidentes; fiat Concilium ut schisma sedetur. O damnosa & damnanda impietas! O vanitatum hominum vanitas, & nefanda praesumptio! Quis carnalium contra tam notam voluntatem Altissimi audeat aliud nominare Concilium, quam conclusum^c in superis, & per voluntarios Gallicos, ad quos tunc pertinuit, in personam felices recordationis URBANI Papae praedecessoris nostri, electi per eos canonicè, confirmatum & approbatum, prout exprimitur, quoties contra ipsum urgentes concilium^d notoris nomenclatis; adeo ut non sinat eos Omnipotens diu, licet in calamitatibus vivere, nec paccifera, nec finire vitam corde communi. Nam quis aliquando legit, qui sic praecipiat sensum, quod non est scientia, neque consilium contra Deum, qui agit omnia liberè solo nutu: mortificat insuper & vivificat, deducit ad inferos & reducit. Nam quis idem Gallici Electores ante electionem dam-

nabilem infesti Deo Antipapae, in eorum citatoria literis sigillarum ejuslibet appositione communis, & in Orbe diffusis, quibus dictum URBANUM Papam ad docendum de vero electionis titulo accerserant Anagnin, non faterentur apertè se elegisse ipsum in summum Pontificem, licet credentes cum talis esse consensit quod hoc minime acceptaret? Aut literas praesentiarum^e & Camerae Apostolicae dum client sibi, in loco eis tutissimo non dederunt datà Nuno Idus Novembrii, sigillis ad hoc de novo confectis, & Pontificatu praedecessoris ejusdem? Vel procedere praesumebant ad electionem dicti Antipapae priusquam assensum pelissem Principum Galliae habuissent, mensibus vii. & amplius expectantes, quem impè pervertentes falsis literis, quibus eundem URBANUM voluisse auferre domum France regnum Archaense fingentes, temerè extorserunt.

Sunt & aliae causae, quibus domus ipsa seducta huic nefando contido cecidit, cuiusmodi Apostolicum S. cumulari debere per hoc in personam propriam tunc regentes, ut utriusque corona Papatus & Gallicae in eodem vertice inijunda, universi Orbes subderet Monarchiam. Alia quoque fictio fabulosa eadem domum monstrata est, privilegio quodam competo in archibus ejusdem, quo cautum dicitur, ut cum propter dotes piotum^f locorum ararum Regum ingeretur exhaustum, in sublevamen dicti ararum Ecclesiasticae bonis decennio^g tantum praescriberent possitores: & quia per octo annos trunetur, ut ferret, decimas France dicta domus, ad sequens biennium, in Papam haberet Gallicum, ipsarum decimarum praeteritio completetur, & sic talibus conghmentis hereditatem Domini praesentibus usupare, calumnias decimas & Christi Ecclesiam ad loca buculi trahere, & hereditate possidere putaverunt. An idem ipse Antipapa, ut taceatur de ceteris, in sua Camera liber animo & tacetur electionem ipsiusmodi dicti URBANI VI. manu propria & sub suo sigillo clarè & lucide non descripti? Qui praeterea dictum URBANUM eripuit à tot & tantorum haecis venarum? Quis cum in custodia in carcere, ipsiusque inde potuit liberallè? Quis duxit ab Orientali plaga suos amulos Briticos, ab Oriente classes Janacium ad ipsam Urbanum obsequium in castro Nacherie libertinam, ita ut ille appulerit litorei, & illo illi conducterent eum^h in momento? Verè vero verè qui solus facit miracula verus Deus. Cessent itaque linguae mendacii adoratè docere simulacrum, & Omnipotente rebato, vaeum vel idolum sequi nulli prosum authoritate insulsum.

Vos quoque Filii in secundam ingredi requiem festinatias, attendite Domnam Gertrudam, & magistram Fidelem, dictam Ecclesiam Matrem vestram, ejus esse saluberrimam, extra quam non est salus hominibus, lacte matris, sili specules, jam annis ferè duodecim mortales viperae gremio, ipsam rodentes uterum, tolerantem, & pra angustia perditionis carorum sedentem in tristitia, & non habentem speciem vel decorem, ut jam tandem inveniret in vobis consolantes: hanc est enim illa ma-

^b *averit*. Vult Odoricum Raynaldum an. 1379. § 9.
 ^c *quasi conclusum*. Huius princeps intellectus aetio an facti assensum fuit: Sed in eà nihil prater vocem *consensus*, mutari, eujus loco curari eodemam, *consensus*. Sic locus hanc Intellecto: Concilium facta requirit, quod jam olim conclusum fuisse in caelo, & per Gallos ipsos approbatum, cum Urbanum vi. Papam elegerat: et ideo sic hoc esse approbatum, quod est qui Concilium arguit, variis damis ad factos cordis evocet quoties Deus. Interpugnationem Acherionam exhibere: licet in superis. *quasi conclusum in personam*. . . . *quasi conclusum*, per . . . . *expressum*.

quodlibet. . . . *Omnipotens, diu licet, in.*
 de praesentiarum. Sic verus codex, emendat: Acherius, prima a, corruptè.

de Asia parva. Sic emendare debet: *potest esse solus parvus*.
 Indi etiam speculè decessit, ubi legitur decessit, et non in magister. Hinc in loco non parca expuncti, et sic fuisse magister non habet, & ab unguentis manu adscripta. *etiam* ita enim legitur: *etiam, sic quod lingua mendacii ad.*
 decessit simulacrum, et amplexationem relictae carorum in.
 matris, vero verè veris . . . . verè Deus!

ut ad quam per remissionem peccatorum & culpa-
tum, vult ad fontem gratiarum irriguum, & flum-
inem salutationum perueniri, ut de illo vivant, &
ultra non recedant, p[er] consolat plebs fideles; & si
et vobis aliqui prelati vel peregrinati nutriti,
p[ro]fites, & nuntios dacti humiliter non admittant, nec
sentiam sibi hanc dandum * decimam, potius confortate
debiles, & releuate in errorum huiusmodi le-
culo insurgentes ad fidei integritatem; unitatem
Choroli h[er]esim, pacem corporum, & animarum
tranquillitatem exquirite, in qua populi ad salutem
proficiant, & utilitas Gentium custodiat; & ad re-
ducendum vel reduendum ad gratiam dicte matris
sue * nacivas tollite mores, ut aliter alterum ulterius
non exspectet. Caterum, fili, rectissimis argumentis,
si qui inter vos fuerint obstituti ad postrema, ut salu-
tatis preloia contemnant, attendentes ad cal-
iditas cupiditatis spirituum, commoneamus; h[ic] ut in-
dicite in vos spiritu Salvatoreis, in consolationem dicti
Antipape datur de ipsius gloria vero Deo, & unitas
fides prorsus recta torque ad restituendum principa-
libus amulis Crucis Christi, qui propter hoc schis-
ma fideles invadere non formidant, ipsius fidei unitas
integram tenet firmatam.

Nos quoque veritatem ignorantibus condolen-
tes, & informati permanet quod dicta domus Fran-
ciscus quae aliis principibus muris defensionis ejusdem
fidei solet esse, in hoc horrendo schismate principa-
liter non peccavit, sedus decepta lateris & fiducia-
libus antedictis, humiles pro ea preces in altum por-
tingmas, ut haec macula deleatur ab ipsa, quae quid-
am macula ab amulantibus dicto U X P A N O VI.
ante ejus attolentiam ad Papatum, & sibi ipsi di-
centibus: *Si dimittimus unum sic, tollet locum no-
strum & Genem*, potius traxit ortum; & nihilominus
non cessantes offerre dona & sacrificia pro
peccatis, alias etiam si salvas amabant redeuntis,
cuique ad gratias Apostolicae munificentiae dextera
operaret.

Datum Romae apud S. Petrum, Kalendis Martii
Pontificatus nostri anno secundo.

*Litterae, quas Regi armenorum dno Carole-
scis ex parte BONITACII, anno 1107
MCCCXII. circa festum Natalis Domini.*

BONITACII, Sec. Clarissimo in Christo filio
CAROLO Regi Francorum Illustrissimo. Regis
circumspicio, videlicet p[er]cuti fidei deporum quam
plurimum vestris caris perduxit ad auras,
ingenuit singulariter atque dolet, quod omnipotens
Deus universale malum, hoc luminoze peccatis ex-
genibus premittit, ac tandem ditate permittit, ut
qui ad regimen populi in maxime partem a Deo
datis, ad unanimes & ipsius reintegrationem, as-
surgat, invigilare, & operari debent, ut possint,
signes transmittant, & quibus non curare, sed qui a-
molio curare non videntur. Sed cum venit in men-

tem quidam hanc talium verum iugis & magni pen-
denda memoria & animadvertit tuo sedet in animo,
& quod tu ex ea non solum vultissimam atque no-
bilissimam, sed etiam christianissimam & virtuosissimam
progenem ducis sequemur, de qua multi & inchoati
Reges ac Principes prodire, ut etiam memos alii
qui fluctuantem Ecclesiam, & Rempublicam, si-
dem, integritatem & industriam indefessis laboribus,
gravibus periculis, magnisque sumptibus juve-
rant, fovissent, defendissent, & ad portum salutis
ac tranquillam duxerunt stationem; & vice versa
cum fiat opus nonnulli tui progenitores, etiam in
recenti memoria, ab eadem Ecclesia praecipuos hono-
ris, & opportuna commoda reportaverunt, ut
quomobrem tanta inter Ecclesiam suam matrem &
progenitores ipsos filios conserio indissolubiter vi-
guit, ut Ecclesia absque illis, & illi sine Ecclesia,
si tunc autem Annales, nunquam vel raro magnifice
h[ic] licet quid tendant; spes non bona foret,
quod, proprio Deo, ad unitatem & fiduciam
suis primis nota operibus laude digna, & forte
ita Ecclesiae salutaria divitio tuis operationibus
in qua tunc partem loquatur; potes enim si non desit
recta voluntas, & ut non desit Deum suppliciter
exortamus; nam ingenam, vigorantem, cubae corpo-
ris, ut Ecclesia, consilium maturam, opes, fa-
vite, opinio, & alia requirit abunde per Dei gra-
tiam tui suppliciter ad hanc rem; adeoque tuam
Secunditatem requirimus, paterni monemus, rogamus,
haecatur, & obsecramus per viscera misericor-
diae JESU CHRISTI, per desideratam salutem,
per aeternum peccatum, per integram prosperitatem
hominum utriusque, per quam tandem omnis spes
quae de probe g[ra]tis concepti potest, quatenus hanc
Dei causam prompte suscipias, & conlatis animo
persequaris, commendanda dignorum progenitorum
vulgia imitatus, ad incrementum vocationis
& unitatis sanctae Romanae Ecclesiae te conformans,
ad huiusmodi reprobis schismatis & divisionis rem-
issionem, & Ecclesiae reintegrationem ingenii tui
vires & efficacis operis adhibere velis, nec ulterius
retardare; nam sicut super dicta causa rectus zelus
populi Christiani in te fuit; lingua humanum est-
ibus, & invidiosus sancta Religio & Catholica fi-
des ludibrio habita est, & tenella aetas in qua tem-
poris orti schismatis adhuc eras, te usque forsitan ha-
diculis excusavit; de cetero nulla tali excusatio lo-
cum habet, & si recte inspicatur quae sit res illa ad
quam te invitamus, nulla esse honestior, nulla a-
quosior, nulla justior, nulla praerolior, nulla oportu-
nior, nulla magis necessitaria, nulla denique Fran-
cipi Catholica, & nullo sublimi dignior moderans
temporibus esse aut reperiri potest. Expergiscite igitur
jam demum, dilectissime Fili, age strenue atque
labora, nec desinas operari quod tam desideratum
tamque necessarium bonum, quantum in te est, ad
eff. cum debui perducatur. Nos enim quamprim-
um te ad ad dispositum fore sentimus (non aliter
quam per tuae litteras ad Nuntios cum bona cre-
dulate scire possimus) praesti sumus tecum appo-
nere partes nostras, nihil de contingentibus omit-

ANNO 1107.

g. et aliis op. Nihil inquam factis estum est hoc Bul-
li, quae tunc factissime intelligitur. Hoc loco legatur op-
ad. no. Nam ita loquitur de eodem sic. Ita emendati
posse arbitror, nec innotum Sicuti dicitur, sed potest et non
h decimas alio quidem loco non agitur.
h. commoneamus. Hic idem quod superius factum h. t.
quod commoneamus; loquitur, emendatum ut vultis edoce-
M. S. tam quod edictum erat quo moneretur ad impetum eam
venire.
i. alio etiam. Totum hoc usque ad deum Roma vici-
tatis Aethiops. Quod quidem corruptum esse eques vi-

dent, sed praeterea solis in hanc Bullam praefixi esse con-
ditiones, quibus se totum vult veni quibus esse emen-
dationem potuimus.

a. per quam tandem. Non pauca sunt quae in hisce litteris
melius scribi poterant, sed in in Italia sic sepos Gram-
maticae regibus animam semper incedat, ita intelligit in
notari non innotuit potest, qui in eadem loca in quibus
liberatus praefixi vultis emendandi operari non in-
venit. Huiusmodi potest esse loca ista, quae fortissime scri-
bunt, & operari, per eam tandem laudem vel bonum sum.

tendo : ad præmissa igitur non gravaberis respondens.

Datum Romæ apud S. Petrum, quarto Nonas Aprilis, Pontificatus nostri anno tertio.

FRANCISCUS.

Vite, quas universitas professores ad extinguendum Schisma Ecclesiæ.

DE Dominorum Francie inopinato consensu, ut Deo debita gratiæ referretur, de Conversionis sancti Pauli processionem faciens. Universitas alma Mater, stationem habuit apud S. Martinum de Campis, & interim dum Militem de Spiritu sancto sancti Dionysii venerabilis Abbas datus Gualdo Monacelli celebraret, ejusdem Monasterii Prior Reverendus, GUILLIEMUS VARRANT vocatus, Magister in Theologia publicam Predicationem fecit. Tunc elegantissime judicio audientibus, mentem Regis & Dominorum Francie promptam ad opinionem divulgans, camque multis laudibus effluens, omnes monuit Dominum extorere ut in proposito starent. Nam procul dubio, nec immerito, vereretur ne per Dominum Papam Clementem aliter inducerentur. Ut autem regis obtemperaretur præcepto, & ut unicuiqueque animus delinendo liber esset, in Universitate verum publicè divulgatum est, ut quod cuiuslibet mens dicitur pro unione habenda, notaret in scheda quam & infra unam actam foeter oblatam, & in Claustro S. Martini repositam, quàm in gazophylacum mitteret, nemine compellente. Ad hæc toties dierum numerus præfixus est, quo transacto, Doctores & Magistronum in Decreto xiv. in factâ paginâ Professores decem & octo : in jure Canonico & in Artibus xxi. statuantur, qui schedulas repetas (quæ . . . numerum excedebant) studio legent diligenti, & omnium sub compendio notata scriptis notarent. Quamvis in schedulis ipsis quique propositum suum variis rationibus corroborari consuevit : deputatorum tamen judicio ad suam celsissimæ & renuntiationis plenarie utriusque de summo Pontificatu contentendentis, vel ad suam mutua compromissionis amborum in aliquo eligendis, vel ad determinationem Concilii generalis omnes se determinabant. Quæ cum in generali Congregatione celebrata recitabantur, unanimi omnium assensum consensu decretum est, ut hæc vite in formam epistolæ Regi offerantur, quam & venerabilis vir Magister NICOLAUS DE CLAMANGIS Campanus natione, in Theologia Baccalarius, vir utique meo judicio Tullianâ facundia singulariter polens, coloribus rhetoricis tunc extorandam suscepit.

Copia Bullæ BONIFACII Regi missæ.

Digna scripta sub compendio tetigi quæ contulerunt anno illo, nunc ad incidentia externa quæ nobis digna valentur memoria, iterum stylus rediit. Superius memini me scripsisse, ut de Trans-Alpibus partibus BONIFACIUS, qui se pro Papa gererat, litteras monitorias super unione Ecclesiæ per duos Carthaginienses miserat, & quamvis Rex litteras responsivas non scripsisset, sed per nuntios oraculo vite vocis dignum duxerat respondendum, præciliã legitime iterum alias Bullas ipsi Regi per prædictos remisit, hunc tenorem continentes :

a. aegreus] Elitum erat congruam.
Tom. 1.

BONIFACIUS Episcopus Servus Servorum Dei Carissimo in Christo hinc CAROLO Regi Francorum salutem & Apostolicam benedictionem. Præfati non estis quæ ad matrem congrua videbantur tunc Submissis si raptim, illam paterne mœnstræ, & etiam oblectantes, ut Dei causam de qua agitur, promptè suscipitis, & constanti animo persequas, commutanda divorum progenitorum vestigia innotas, ac te intermente veritati & unitati S. Romani Ecclesiæ sponte vobis conformatis, ad instantiam reprobi schismatici ac divisionis remotionem, & Ecclesiæ reditu gratiorum ingenii tui vires & efficaces operas adhibere stas, ut celeriter retardare. Tu autem hujusmodi sollicitudinis litteras, cum præfata duos Fratres Carthaginiensis Ordinis ad tuam presentiam misissimus, duos alios ejusdem Ordinis Professores cum deus alius Fratres ad nostram presentiam transmissis. Nos verò ex memorabilibus tuis per eisdem Professores delatu, & ex his quæ dicti Professores seriosè exposuerunt curaverunt, vix aliud comprehendere possimus, quam quòd illi peracti vix, qui suam utinam benedictionis ROBERTUM de Gerbasi, olim Basilicæ duodecim Apostolorum Presbyterum Cardinalem, Antipapam vix fecerunt, aut tacitum malignitate propria, seu auctorem veritatis, vel utriusque, sunt sequuti, te adolescentium vel nondum vel vix exirellum variis ambagibus detinet involutum, adeo quòd tu, ut ita dixerim, oculi illorum fascinationibus & mali collyris delibuti, videre nequeant solidam veritatem, de quo certè summe dolemus. Sed nihilominus cum Spiritus ubi vult spirat, nec tarda molimina sciat neque tantus error tam vehementer unquam mentes invadit humanas, quin Dei bonitas, cum superflunditur, diffusis eorum tenebris adducit lucem veritatis. Ipse namque Princeps Apostolorum Petrus, etiam in conspectu veritatis ter lapsus, fortissimus & constantissimus resurrexit. Adhuc ipse nos ampla & penè certa fovet, quòd ipse Deus aliquando te, suam noblem creaturam, illuminabit, & videbis aperte quòd felicit recordationis URBANUS Papa VI. prædecessor noster, pie memorie Gregorio Papæ XI. nostro & immediatæ suo prædecessore vitæ sancto, per eum ad quos Romani Pontificis pertinebat electio, canonice electus, inchoatus, & coronatus fuit, cui nos legitime successimus in Papatu. Et qui nonnulli ex prædictis Electoribus, necio quòd mali animi passione impulsit, sed casu certe miserabili atque doleodo a demissis se te tendentes in partem dictum Robertum Antipapam fecerunt, & hujus grande schisma nunquam litas destrudum in sancti Dei Ecclesiâ posuerunt, ac totus viribus tenuerunt, & ab ipis ejusdem schismatici primordiis cum non paucis terentis opibus redundarent, secularium adjuvi potentia dictum Urbanum prædecessorem subraere, exterminare, & in totam confundere conati fuerunt, nihil præterentes indicissimum, sed semper incassum ceciderunt labores eorum : protegebat enim illum utique inopem & intermem Pontificem veritas & iustitia.

Sed ne sermonem in solum protrahamus, iterum Celsitudinem tuam attentius requiramus, rogamur, moneamus, rogamus ac deprecemur, ac per ea quæ optari, & quæ tenent per Catholicos & bene compositos viros possunt, obtestamur, quantum pro Dei misericordia promerendâ, ac reformatione & amplificatione incliti regni tui à Domino impetrandâ, & acquitenda vera laude, à modo discussis

crucibus, quibus illorum malignitate adhuc implicitus detinetur, velis in permixtis agnoscere veritatem, & cōvocatā illam constantē sequi ac defendere, ac pro posse tuent, neque unitati ejusdem Ecclesie prae omnino conformare, & ut tui sicut facias, totis viribus laborare, ac dare ordinem cum effectu, quod sine deo non regno, sive de Flandria, Valconia, aut Lotharingia, vel Britannia, vel aliis partibus, nulli ad huc quendam Robertum per violentiam comprænantur, ... quia res est exempli mali, sepulchrum sceleris. Quæ si effeceris, ut cupimus & speramus, Deum tibis utique rebus confidit procedentem, & ejus Ecclesiam & nos in cunctis honoribus & commodis tuis reddes propitios & benignos. Nihil enim aliud in hac parte quaerimus, quam tuam tuorumque salutem, ac etiam si fieri posset prefati Roberti, & sequacium ejus, & si tu perficias quæ superius præmittuntur, Roberti & sequacium eorumdem subjectione satis facturus reddetur, & si fuerit expediens, & requiras nuntium vel nuntios, idoneum vel idoneos te de omnibus veraciter informaturus vel informaturus, ad præsentiam Regiam transmittemus. Expectabimus à te de tui dispositione certam informari. Datum Parisiis duodecimo Kalendas Julii, Pontificatus nostri anno quarto.

Bullam sigillo plumbeo munitam Rex Francie, qui tunc euf tenebris ignoratur involutum habebat, non recepit, sed Dominus Dux Burgundie & Burgundie, qui tunc regni archidiaconus, illam recipientes benigne, Cuiusdam super hoc congregato, ad illam mittunt dignam dixerunt responsum, quia scilicet BOMBIACUS ut alter expelleretur poterat, & sic negotia licet prius transacturum.

ANNO 1392

Ad regiam Universitatis iterum Rex scripsit Cardinalibus ut eorum sententiam differrent.

NOvis de obitu Papæ in Universitate auditis, mox sequenti die Mercurio ex Magistrorum & Doctorum consensu unanimi, cum Domino Rechoire quodam ex solemnioribus, in parvo tamen numero, deputatis qui Regem oculis adveniens, ipsi per ordinem quatuor requisierunt quæ sequuntur. Primum fuit, ut Cardinalium moneret sacrum Collegium electionem tardare, donec super facto unionis plenius deliberasset, modum quoque atque viam procedendi elegisset, attento quod inter vias, ipsi in epistola præsentatas, prima ad habendum pacem posterior ex & hostile videbatur. Iterum petierunt, ut Fratres & Rationes regni, etiam Universitatis famulosiores opere & sermone, necnon aliquos summe auctoritatis Burgenses qui bonæ conversationis exhiberent, & unionem afficerent, congregaret, qui excogitarent & præstarent per quem modum in tam laudo tamque arduo negotio commodè procederetur. Iterum quod super his scriberet Bouffiaius iutro, ac etiam Barombus qui partem ejus fovebant, & quod per regnum suum propter pacem obtinendam erga Deum à vobis Ecclesiasticis fierent orationes, & votæ & processiones solennes: & quod super materia illa studio Parisiensi liceret certum studium apertè dirigere, & remissio recipere Regio interrogatio aliquid.

Quæ postea, quia rationibus videbantur, Rex annuit, tandemque eos more suo benigne redarguens, cur tanto tempore à prædicationibus &

scholasticis actibus cessaverint, præcepit ut reciterent prædicta; quod & libenti animo se facere promiserunt; sicque gaudentes & læti ad propria redierunt.

Ipsa & eadem die, hori prædium transiit, Rex, Bonaux, Aurelianensis, & Bostoniæ Duces; Dominos etiam Petrum de Navarra, Carolum de Albi cognatus suos; Episcopum Avinionem, Guillelmum Vicercomitem Melobani, Comitem Sacri Cæsaris, Johannem de Maingre, dictum Bouffiaius Marechallum, & Guillelmum Martelli, cum nonnullis aliis ad consilium accersens, eorum ipsi per Cancellarium suum quæ Universitati responderat, recitavit. Uterus Cancellarius subiunxit, quod intentio Regis erat, ut præmissis Cardinalibus Regis apertibus ad eosdem Dominum Patriarcham, & Magistrum Petrum de Allaco Electorofynarium suum, Vicecomitem etiam Melobani ad unionem Ecclesie dirigeret, si bonum assensitibus videbatur. Quamvis prænominationes Dominos quotocumque accessit fuerant, dignos tante legitimis iudicarent, Dominus tamen Dux Bituricensis retulit, quod conditiones Cardinalium optime agnoscebat, & quod gratiosius acceptarent, si mitterentur licet, qui nil aliud negotiaturum essent, nisi votam Regis exprimerent, quàm viri Ecclesiastici. Interimque Electorofynarium Regis scribat non est gratum, cum erodent ipsam præcipuum Lunilium Universitatis castitate in agendis, & adeo debebat saltem si Miles quidam, & unus Secretarius cum Marechallo Sacri Cæsaris, qui prope Avinionem debebat, mitterentur. Omnes tandem huic opinioni adhaeserunt; & tunc Dominus Reginaldus de Rayâ nuntius constitutus est, ad juncto secum per consilium Ducis Biturice Marechallo Bouffiaius, qui Domino Raymond de Turoniâ literas ferret, & auctoritate Regis eidem præcipere, ne plus bellicis discursibus molestare Cardinalis, ut hic libentius possent ad unionem laborare. Quibus omnibus conclusis, Rex de sequenti literis ipsi Cardinalibus per quemdam equitatorum duxit, hanc tenorem continentes.

Rex scripsit Collegio Cardinalium.

ANNO 1392

CAROLUS DEI GRATIA Francorum Rex, nostris carissimis & specialibus amicis Cardinalibus sacri Collegii Romæ, existentibus in Avinione, salutem. Carissimi & speciales amici, citè post dolorosa nova nobis exhibita de transitu defuncti Clementis Papæ bonæ memoriæ, cui parcat Altissimus, & de quo dolentes sumus cordialiter & sumus, congregavimus Consilium nostrum quod ad presens habemus nobiscum, cum multis aliis de nobis magno Consilio, ad avilandum quod nobis agendum elicit super unionem & bono universalis Ecclesie. Et quia hoc negotium magnum est & arduum, totamque fideliem Christianorum congregationem tangit, an illa mater non poterimus nisi breviter deliberare vel concludere. Quapropter rogamus vos, & attentè requirimus per pacem & unionem Ecclesie, quam tenemini totis viribus procurare, & per amorem quem desideratis habere erga nos, & regnum nostrum, quantum ad electionem cupimus quæ minime procedatur, sed aliquantulum differatur, donec accesserint ad vos nulli nuntiæ speciales & solennes, quos ad vos propter istam materiam citatis quàm poterimus, transmittemus. Scientesque iterum vos minime sollicitabimus, nec require-

In regis apertibus ad] Item, regis apertis per.

mus, quod eligat aliquem nec favore nec amore cajolamque. Scriptum Parisiis a. 2. die Septembris.

Rex Collegii Cardinalium.

CAROLUS Dei gratia Franc. Rex, nostris carissimis & specialibus amicis Cardinalibus, sacri Collegii Romae, existentibus in Avinionae, Salutem. Carissimi & speciales amici, nostris quod post mortem D. nostri Papae Clementis VII. bonae memoriae, cujus anima sancta requie perfruatur, nos vobis scripsimus per nostrum equitorem, rogavimus & requisivimus instanter & affectuose, ut pro bono pacis universalis Ecclesiae non procederetis ad electionem cujuscumque novi Summi Pontificis usquequod aliqua nova receptura nobis per nostros solemnes nuntios, quos ob hoc etiam vobis destinavimus. Et qua, carissimi amici, ut nostris, materia est ardua, & totam Christianitatem tangit, nec potuimus adhuc deliberare super hoc, maxime cum carissimus Patrum noster Dux Burgundiae nobiscum principaliter nobis sit; iterum vos rogamus consulite quantum possimus per amorem Iesu Christi, instantum quam affectuosam Ecclesiae universalis unitatem & pacem, ut non procedatis ad celebrationem electionis cujuscumque, donec nostri nuntii vos possint adire. Nam procul dubio clare percipimus, quod si aliter faciatis, illud horribile schisma, quod tam diu in Ecclesia duravit, adhuc durabit diutius, quod cum inevitabilis dolor & plaga, quae non potest curari, & quod malum nobis forsan imputabitur sit parte.

Datum a 4. die Septembris.

Cardinales ad electionem processerunt, prius jurantes quod ad usum non viribus laborarent.

JAM Domini Cardinales electioni Summi Pontificis instantes Conclave intraverant: sed antequam more solito clauderetur, equitator Regius, qui prius literas dederat, haec advenit, & eas Domino Cardinali de Florentia, qui Decanus Cardinalium iure antiquitatis tunc erat, praesentavit. Per verissimam consuetudinem in eis mandatum regium contentum Dominus Cardinales conceperunt, quod ne hoc capere viderentur, omnium consensu unanimi illas minime aperuerant donec electionem peregerint, ad quam taliter processerunt.

Primo namque mutuo congregati, ne schismatis nefandissimi futores vel auctores reputarentur, sed potius avidissimi destructores, juraverunt quod ad destructionem ipsius modis omnibus laborarent, secundum formam consuevit eductae, cujus tenorem de verbo ad verbum hic inferere dignum duxi.

Schedula Cardinalium.

NOS omnes & singuli Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales, congregati pro electione futura in Conclavi, ante altare in quo Missa communis celebrari consuevit, pro Dei servitio, unitate Ecclesiae suae sanctae, ac salute animarum haereticarum omnium, promissimus & juramus ad sanctae Dei Evangelia copiositer per nos facta, quod absque fraude, dolo, & machinatione quibuscumque ad unionem Ecclesiae, & finem imponendum schismati prohibitorum in Ecclesia nunc vigenti, quantum in nobis

Tom. I.

erit laborabimus fideliter & diligenter, & per nos, quantum ad nos pertinet, seu etiam promotione, & debemus Pastori nostro ac gregis Domini, & Vicario Christi Domino nostro futuro, qui erit pro tempore, auxilium, consilium & favorem, nec ad impediendum vel differendum praemissa dabimus consilium vel favorem, dactile vel indirecte, publice vel occulte. Et ista omnia & singula, & alia etiam ultra praemissa, omnes vias utiles & accommodatas ad unitatem Ecclesiae, & unionem praedictam ejusdem sine & veraciter, sine machinatione seu excitatione vel dilacione quacumque, servabit & procurabit posse tenis quilibet nostrum, usque ad cessionem etiam inclusivam per ipsum de Populo facendam, & Dominis Cardinalibus, qui nunc sunt vel erant in futurum, de his qui sunt nunc, vel majori parte eorundem hoc pro bono Ecclesiae, & unitatis praedictae videatur expedire. Ad juramentum majorem confirmationem post hujusmodi scripturam Cardinalis Prelatus hic se subscripserunt:

Et ego GUIDO Episcopus Praenestinus supra scriptis juravi & promisi, & manu mea hic subscripsi.

Formam istam tenuerunt quotquot tunc aderant Cardinales, videlicet:

JOHANNES Episcopus Tusulanus,
NICOLAUS Albanensis Episcopus,
LEONARDUS tituli S. Sixti Praebyter Cardinalis,
BISTRANDUS tituli Sanctae Potentianae Praebyter Cardinalis,
THOMAS tituli Sanctae Praxedis Praebyter Cardinalis,
JOHANNES tituli S. Cyriaci in Thermis Praebyter Cardinalis,
JOHANNES tituli S. Vitalis de Murolo Praebyter Cardinalis,
PETRUS tituli Sanctae Susanna Praebyter Cardinalis,
JOHANNES tituli S. Anastasia Praebyter Cardinalis,
MARTINUS tituli S. Laurentii in Lucina Praebyter Cardinalis,
JOHANNES tituli S. Johannis & Pauli Praebyter Cardinalis,
GUILLIELMUS tituli Sanctae Ceceliae Praebyter Cardinalis,
PETRUS tituli S. MARIAE in via lata, Diaconus Cardinalis,
PETRUS tituli S. MARIAE in Cosmedin Diaconus Cardinalis,
AMEDEUS tituli Sanctae MARIAE Nova Diaconus Cardinalis,
GALATOS tituli S. Georgii ad velum aeneum Diaconus Cardinalis.

Quo peracto, non dissimulata motu, ad adjutorio divino invocato Dominum PRIMUM DE LUNA, nobilem atque virum de Aragonia oriundum, Diaconum Caracalano, qui se eorum subscripserat ut aliis pari & consona voce, ac unanimi consensu in summum Pontificem elegeret, ipsum Benedictum vocaverunt. Quidam asserunt eundem hanc summam auctoritatem primo retulisse, sed postmodum ad preces Cardinalium acceptasse. Ipsum autem electionem tam celeriter peregerunt, quod adveniente Regali nuntio ad hoc missa, ut tam aliquantulum tardaret, ipsum Dominum electionem apertam summam iam gubernantem invenit.

Partes de Luni dicitur, & Benedictus nuntius.

ANNO 1594.

*Littera Universitatis Parisiensis Domino
Papa missæ.*

*Asservire U-
niversitatibus
domini Petri
de Land, cum
que lant & pa-
pam.*

Quamquam, Pater Beatissime, dum ad nos per-
tata fuit Romani Pontificatus vacatio, zelo pa-
cificæ Ecclesiæ ferventissimè succenti, quam super illa
quæque à nobis desiderata resistantem conspiceremus
impensius semper optamus, Dominis Cardinalibus ut
suam electionem celebrare aliquantisper differrent,
humilis cordalique affectu supplicavimus, existiman-
tes hoc pacto posse nullo facilius leviusque res
tantopere quatita obtineri, aliâ expugnandarum &
validiori parte de vivendum medio subiecta, simul-
que veniri, ne, quod nonnunquam affolet in talibus,
valida intervenire aliquid pretendendi cupiditas
sic quod non modo spes omni sibi latu eradi-
candis intercepta excideret, verum insuper radices
fructus aliis agere inciperet. Postquam tamen indubi-
tè compertimus prælatos Dominos nostros Cardina-
les in vestram electionem patris & consensu voce,
unanimesse consensu convenisse, ingens animi no-
stri lætitiæ voxque gratulationis exorta est, sperantibus
universis sanctum illud propositum, flagrantè
dichidum unitatis Ecclesiæ Orthodoxæ quod
vestris in præcordiis indecliniter huc usque gestibus,
gerereque vos audimus & credimus, nunc tandem
nacho tempore opportuno, facultateque de celo ex-
hibita, debere patris, ac in modum produci.

Nunc igitur, Pater Benedicte, ut nos nomine
vestro aliquamur, Pater inquam Benedicte, in-
que omni lætula jugiter benedicende, sacratissimam
illam voluntatem tanto tempore conceptam portu-
re, opere exequimus que tandem intenditis. Felici-
tatem illam dico, que perpetuum honorem, decus
eminentissimum, famam indefectibilem, laudem in-
corruptibilem, pignus & arthum piosæ sempiternæ,
vobis (in requirit) offert, alacritate & jocundè susci-
piat. Oblatum occasione, quam vobis tam fre-
quentibus optatis, quamprimò, quam ceteris
antece, rumpe mors animæ, tollere dilanantem
quantumlibet. Non enim illum, non horam, non
vel momentum temporis expectate, semper differe-
te potatis est noxam. Quamprimò, inquit Ethio-
pius, rapenda cuique est occasio prima. Si cras
animi meus vestra alacritatem locum admittit,
ecce coactum alteram, ecce tertium subbit, hocque
sensum procedendo, donec in noxigentum, operis
medesum ventum erit. Accedat adulatores blan-
diloqui, sub amicum specie virus pendensissimum
hequitate insperantes. Accedent ambitali dignita-
tum, cupidi promotionum atque beneficiorum. Ac-
cedent Aulici omnes præfatis afferentores potentæ,
quibus si aures vestras aperueritis, mentem vestram
ad ardui huius operis agendum non solum remissam,
sed linguam & cuervem reddent. Accedent
denique honorum affuetudum dilectissima, qui ul
animi nostro jocundis illabunt, vel que magis allic-
it, & si est verum dicere magis fallit, qua unum
numquam plerumque satis nostra hæc ætas abundat.
Hæc ut tractatissima, ut hystoria aliis indicamus,
de vestro antecessore exemplum: quem quid aliud
impulit in eâ quam tenentis sustentis tam incerta-
biliter persistere, nisi illa? Quamvis, Pater Beatissime
(verbo hæc æquis auribus percipite) non vos
aliquamque est animas, longè aliter de vobis speramus;
nec ex diffiducia, sed ex zelo vehementi, &
cautela quâ vobis tantissimè consultum esse volumus,
hoc dicimus: nec certè ex his veterum vestram
offensionem tam placidam animam incurere.
Veritatem vos amare nobis constat, indeque eam lo-

quendi major malto audacia. Fragilis est, hostis
humana natura, & sui excellentiam nimium appetens,
ad quietem præterea & otium fallacissime delin-
cens, plusquam ad labores parata.

Aggerdit enim ergo quantosvis supplicis precæ que-
sumus rem istam, cunctatione quilibet aut tergiver-
satione respicit. Si apti essis hodie, quid eras
expectatis? Si non hodie estis, cras certe moris eritis.
Nunc voluntatem intendi pro procuratorem
& temporis intermissionem, virtum remissa petitis
& refrigescere certum est. Moribus ille præterea ce-
leritatem sequantur auxilia, nec ulterius moræ pates-
cit, quippe qui longa nimium invalescentia, nisi
cito mediantis invigilaverit manus, in desperatam
nem jam vergere incipiat. Quod quod nescitis quam-
diu hæc vobis à Deo data duratura est potestas?
Multa incidere possunt que eam auferant. Vasa be-
nevis & incerta, nec nulli sunt crisma. Principi, om-
& Dominorum in sua voluntatibus, qui nunc Spi-
ritus sanctus (ut his est credere) monet, mutatis,
zeli fervescit tempore temporis quoque & certum
aliam nunc commodè subministraturum factis in
contrarium conversio. Omnis enim creatura vici-
tata atque vacillat subiecta est, quæque assidue
plura emergent impedimenta ab incursio opere ani-
mæ in his occupatum, & quodammodo potestatem ac
victum revocantia, ut qui dum licet agere moluit,
postea si dum voluit, non licet. Principio est itaque
labore quam acerrimè suscipiendum, ut hæc via tam
salubris præcepta, occupato multis aliis adrum præ-
cipiat innotis certè honore & fructu.

Sed nobis fortassis dicturi estis, non ex me uno res-
pondet, maxima ejus portio in alieno sita est arbi-
trio, libens quod potero agam, quodque in me erit.
O Pater Beatissime, in vestris, notis credite, pax Ec-
clesiæ ita est precitata, si ad quod in vobis sita fide-
liter, & solido adimpleveritis, nihil ultra postula-
mus. Abundè est satis, & multum est; aut enim
pars opposita æque una vobis unum debam scire, &
rationis consue scilicet subdit, aut rationi ipsi perna-
tus refragatur. Si quod in se erat negat, & ratio-
nis pariter judicium se submittat, res acta, est inter
vos cum de pace conveniet. Sui ultimum summo
rationis sequatur, omnem que vobis subire reprobata,
& se ipsum condannabit, & ratio, & totus mundus;
sic quod rursus concordium facile aditorem.
Nam & urban universitatem vestram inhiabitur jus-
tissime ex pacto testem secretis, & ad emulum vestram
omni viâ possibilibus persequendum, voluntate
improbissimum habematsum de Sede, quam nuper
pabot, deturbandum, inob etiam de terra penitus
extirmandum omnium Catholicorum mentes animad-
vertimus. Ecce, Pater Beatissime, nunc solutum
Ecclesiæ, pacem & concordiam, nunc innotissimum
malorum exterminium, Ecclesiam feramè omnia
per tot jam schismatis annos vastatam dextera
vestra portatis. Si qua est spes remitti, si qua ex-
spectatio, est vobis est. Oculi omnium in te sperant,
Domine, à te expectant etiam benedictionum. Aperti
ergo nunc manus tuam, & imple omne animal be-
nedictione. Sed quæ benedictione? Illa de qua scri-
ptum est in Psalmo: *Benedicite deo Dom ex Sion.* &
valde bona Hierusalem omnibus diebus tua sua. &
pacem super Israel. O vos certè benedictum, Pater
Beatissime, si nos benedictis ista benedictione. O
vos feliciter natum. O fortunatos parentes, qui vos
ad tam egregium & memorabile opus eduxerunt, certè
in laudis vestræ celebratorem elegantissimum ali-
qua personam:

Quæ tam læta vultum fecula?

Qui talem tanti generis portavit?

In prædium fluvii currit, dum mensis umbra

Psal. 127.

*Infratrum, contra vobis dum sidera pascet.
Semper bonos, nempeque tuum. laudisque man-
uectus.*

Et profeſſo firmiſſimè, indubieque tenemus, vos id enim facturum, quibuslibet etiam aliis poſſibilibus. Novimus integerrimam veſtræ gentis mentis aſſectum, quem tamen experientia quodammodo didicimus; & ideo vobis astra ſamaque jam latius eundem circumtulit, circumferreque in dies magis gaudeat, ex quo quanta in noſtris obioratur animis lætitia ſicere ne querens, nobis inexplicabile ſermone eſt. Si verò in hoc opere ad exitum perducendo, noſtri moduli parvitas conferre aut ſubſervire veſtræ Beatitudinis aliquantulum valeat, nihil eſt quod recuſemus; ad quaque prorsus omnia ſubstantia que cervicibus noſtris imponere jam dicta Beatitudo dignabitur, prompſiſſimi lumas, ſi modò præcipiat quod per nos agi velitis, & non eretè faciemus, ut noſtram ſoliditatem ſimulque ſidelitatem in eâ re experiamus. Quam ob cauſam ſupplicamus humiliter, uti noſtram Collegam, imò veſtram, ſi in oculis veſtris ullâ gratiâ dignum eſt, hoc honore & munere dignemur, ut Circumſectæ veſtræ lætæ ſuavillimas veſtre benedictionis collatretes, & voluntatis indices mereamur quanto citius commoditatis aſſuerit, accipere; ſi ad eam magis gratiæ apud veſtram Sanctitatem indeſcam, & magis pignori amoris habebimus, & veſtri beneplaciti cogitata intentione, nos idem conformare in agendis emeamur.

Unum vobis ad poſtremum ſupplicamus, & pro veſtrâ cautione ac honore etiam atque etiam obſecramus, ut illam pacis æmulum (ne modo gravâs in eum decimas) de cujus punitione & veſtrum Anteceſſorem monuimus*, & vos* congruo tempore Deo duce monebimus, à conſortio veſtro, ab illoque officio, quod ipſe indigniſſimus contuminat, præpropere abigatis. Quomodo enim ſincere quadam adminiſtrabit, qui in caſus flagitii emittitur, ſordibusque volutatus hincque eſt? Sed quia de his aliis, veſtro, Pater Beatiſſime, ingreſſus ſpiritus ſanctus aſpiret, progreſſus comes adit, felicique egreſſus vos iſtat, Amen.

Univerſitatis apices Dominus Papa in uniuersis perſiſtens propoſito, benigniſſimè recepit, literaliſque Apoſtolicis, ut petierat remittens, omnes monuit ut in hoc bono perſeuerarent propoſito, & ſi Rotalum placere pro ſeipſis dirigere, illum liberaliter ſignaret. Hujus nunciû lator ſuit Avenionenſis Epicoſopus, qui poſtmodum Regem adiens, monuit ut uniuersam Eccleſiam impenderet operam efficaciæ ſemper eum conſilio Clericorum Regni ſoi, & præcipuè Univerſitatis Pariſienſis, & quam viam ab ipſa ut poſtremo electum ſummo Pontifici notificare dignaretur. Ut colloquium ſuper hoc ſecretum cum Domino Papa haberetur, Rex Magiſtrum Petrum de Allinco, Doctorem in Gecrà pignâ, Elemoſynarumque ſuum, Avenionenſem ſuavit. Eodem quoque tempore Univerſitatis Rotulum ſignandi illuc iſtit, & quamvis ad Doctorem & Rectorem conſilio ordinatum fuerit, Rotulum tamen ille non ſuit generalis.

*Rex Prælatos Regis ſui evocavit propter pacem
Eccleſiæ.*

DUm ſic ad habendum pacem in Eccleſiâ ſuâ Dei tempus Legatos mittendo & remittendo teretur, Rex non immemor promiſſorum, ex un-

deſiſcit Franciæ Prælatos Eccleſiaſticos, & de ſtudii ſolemniores Doctores apudibus Regis evocavit, ad ſitum iſtantis Puniſicationis Beatæ Mariæ diem dicens, ut ſcietur qualiter horrendum ſcholam ſubſtratur. Ad latius conſultandum ſuper inſiſſimè negotiorum aſtrâ, regie Palatum aſſignavit, ſituetus ut ſpèctabilis vir Dominus Arnaudus de Corbeia & ancillanus ſuus, ceteroque alii notabiles de Conſilio ſuo, quosque poſſent ibidem inter ſitui. Quamvis ad centum & quinquaginta Prælatos, (omnes jure tituli, reſidence, domiciâ principis, vel juridiſtionis ſpiritualis in Regni conſiſtebant) mandatum Regum perveſſit, nulli tamen aſſignatis, vel iſtrumentis cauſa, aut occaſione præſentis rei familiaris excuſationem miterant. Quamvis tamen mandato Regis paruerunt, ſic ſequuntur: Videlicet Patriarcha Alexandria, & Cæſariæ, & Hieroſolymitanus, S. Pontic Themetarius, Eccleſiarum adminiſtratores perpetui, ac Lugdunenſis, Senonenſis, Remenſis, Rotomagenſis, Turonenſis, Burgenſis, & Biſuntinenſis Archiepiſcopi, qui in Congregatione præ merito ſomniani ſunt. Interſuerunt & Eduenſis, Martonenſis, Longunenſis, Cabloſenſis, Suffraganei dicti Archiepiſcopi Lugdunenſis. Epicoſopi etiam Pariſienſis, Carnotenus, Aunſtanenſis, Autliodorenſis, Trecentis, Meldenſis, dicti Archiepiſcopi Senonenſis, Catalanenſis, etiam Tomacenſis, Maurunenſis, Atrabatenſis, Amblianenſis, Novionenſis, Nivernacenſis, Lundenſis, Savelinenſis, dicti Archiepiſcopi Remenſis, Bajeocenſis it-rag, Abracufenſis, Ebroicenſis, Lexovicenſis, Conſtantienſis, dicti Archiepiſcopi Rothomagenſis, Cenomanenſis, Andegavenſis, Redonenſis, Nemunenſis, Archepiſcopi Turonenſis, Mimatrenſis, Avocanenſis Archiepiſcopi Burgenſis Suffraganei. Pictavenſis, Mallacenſis, Lucanenſis, Condunenſis, Petragonenſis, Xantenenſis, de Provincia Burdigalenſis. Aquenſis, Lathorenſis, Conferanenſis, de Provincia Auſtanâ. Magalonenſis, Nemauſenſis, Uxanenſis, de Provincia Narbonenſi. Appamatenſis, Rivenſis, de Provincia Tolonenſi. Valentinenſis, Gratianopolitanus, de Provincia Viennenſi; & Bethleſenſis Epicoſopus.

Necnon Caſterenſis, S. Dionyſi, S. Benigni Divionenſis, Montis S. Michælis, Reſacenſis, Fifcanenſis, De Lira, S. Victoris prope Prilius, S. Georgii prope Rotomagam, S. Eleri Novionenſis, Abbates. Interſuerunt & cum prænomiſſis Abbatibus & Prior ſancti Martini de Campis, & Rotomagenſis, Andegavenſis, Remenſis, & Cæſaræ Divionenſis Decani, Magiſtri Petrus de Aſſico, Guſticienſis de Jarſimo, Aſſidus de Gangis, Petrus Pio, Johannes Brevis Coax & Fratres etiam Michæli Paquer, & quadam alter de ordine Minorum; Johannes de Hoſſari & ſui Auguſtinienſis Pariſienſis; Petrus de Coine Prior de Carmelo, Dominicus Herboly de Aragonia, dicti Ordinis de Carmelo, in ſicri paginâ & Decretorum Magiſtri & Doctores. Necnon Magiſtri Radaphus de Caradoc, Johannes de Mattione, Gerardus Vagon, Viricus de Caſtro Morono & rjus ſocius, ac Petrus Janus de ſtudio Aurelianenſis, Tolonenſis, & Andegavenſis Decretorum & Legum Doctores ſolemnes. Jacobus Bouy, Jacobus Coſſon, Guſticienſis de Cantena, Robertus de Doms, in Curia Parlamenti Conſultari Regi. Andreas Graugeri, Johannes de Millaço, Radaphus de Uianotte, etiam in Curia Parlamenti cauſarum Patroni. Magiſtri Robertus de Frât,

* *positum*] Triplex eſt hoc loco Baluzii emendatio: ita enim ediderat Achetius: de cujus punitione . . .

de nos cogit.

A melius de Brelio Ansgorei sacri Palatii Apostolici, & Guilelmus Burtacey Licenciosus in Legibus, locus Domini Episcopi Ankenis. Prior Carthagenus presb. Parisius, Prior Cisteriorum Parisinum, necnon Johannes Capus Biterrensis, Johannes Piacus Agathensis, Prior Praetorium Sanctae Columbae de Sarnardo & Vovento Castellensis, Guillelmus C. fiat Lemovicensis, Guillelmus Mucet Abnerensis, Jacobus de Majo Guichardo Ambianensis, cum quodam alio, Muzacensis, I. p. scoporum Vasari & Nunciis: Officiis Lugdunensis, Bertrandus Geneste Archidiaconus Comaotocensis, & quidam Religiosi Almannus de Ordine hitorum, viri utique circumspici & eminentes scientiar, etiam praesentes interfuerunt.

Omnes Praelati praefati consensu unanimi antiquum Concilium inchoarent, Dominum Patriarcham Alexandrinum, simonem Gramandi vocatum, elegerunt, qui pro congregandis consilio, audenda rationibus hinc & inde, determinandisque conclusionibus auctoritate praesideret. Is Decretorum Doctor famosissimus, subtilis ingenio, clarusque eloquentia caelestis, libenti animo peragendum suscepit negotium; quod tamen antequam inchoari precipere, Magister Petrus de Alasco, quem Rex ad Papam miserat, reuertis est, & super legatione responsionem reportavit. Hanc, qua esse lecta, ignoramus; scimus tamen quod ad requestam Universitatis, Februarii mensis primis die, in aula regali S. Pauli publicam audientiam adeptus, prae elegantiissimoque sermone protulit quae in substantia lequuntur.

Primo namque Regem & prosopiam Regalem multis laudibus extollendo, allegit ad audientiam. Et cum vias & motus episcopi Universitatis venerandae sic tenis recitasset, conclusit in finalibus, quod via cessionis erat non modo si supposita Universitatis, imò & à cunctis fidelibus, tanquam brevior, laudior, & expedientior eligenda. His praefatis, jubente Domino Patriarcha, quotquot Praelati Parisii conuenerant, de sequenti in Capella Regali Palatii Missam solemnem celebrari fecerunt, inique Spiritum sanctum, in audis semper conditorem optimum, dignum duxerunt deuotissime invocare. Sequenti igitur die, cum Dominus Patriarcha Alexandrinus praesideret recessiisset omnibus assidentibus, quotiens per iuramenta sua iam praefata Deum solum habendo praeculis dicerent in hac parte quae sibi conscientia dicitant; interrogati super hoc sigillatim & singulatim, fuerunt octoginta & septem: ex illis qui conuenerant, qui per viam cessionis eundem & non aliter conclusiunt. Inde abhuc & usque ad diem xviii. sua colloquia continuantes, multis ad instructionem nuntiorum mutudorum teigerunt, quae scripta, & sub instrumento publico redigi mandauerunt, & quae sequentes dignum duai litteris commendare.

Quae talia fuerunt in Concilio Praelatorum.

In instrumento praedicto habebatur: Sequentes illa quae pro instructionibus Dominorum Ducum, & aliorum Consiliariorum suorum, quos Rex intendit mittere in Auisinam ad Dominum papam & Dominos Cardinales, quae unanimi omnium consensu conclusa & deliberata fuerunt. Habeantur primo pro repetitis excusationibus, protestationibus, & curis. Quos Dominorum Praelatorum ponantur inde Orationes, Processiones, Missae, Praedicationes, cum

d. invocare] Ita restitui edidit esse iudicari.

alias pijs operibus, quae tamen non fuissent. Supponatur etiam credentis expositis mensi Octobri per Nuntios Apostolicos Domino Regi missa, & responsio tuae in facta, & eorundem propter quam Rex mandauit Praelatos Regni sui, plures Abbates, Doctores, Magistros, Religiosos, & alios nobiles viros, ut Regi praerogent consilium super requisita per Papam. Tangatur in brevi qualiter de praerogate Regis ante dictum tempus Praelati assignatum, materiae per plures dicitur tui notabiliter & diffusè cum magna maturitate pertractata, tangendo via omnes quae repetit poterant ad amissionem, cum mutuis ad eandem, dubis in contrarium respondendo, & sollicitudinis eorum, & quorumque in praesenti Domino Cancellari France, & quorundam notabilium de Consilio Regi, & Deputatorum Universitatis Parisiensis post aduentum Praelatorum recitata fuerunt in eisdem, quae prius disputata, proloquia & tractata fuerant, ut quosque eorum clarius delinearet. Et inde de praerogate Regis examinatae sunt opinionis singulorum per iuramentum. Opinio motica loquens tua, & est hae in effectus, quod primo ad viam facti nullatenus est procedendum, quoniam in intentione praerogate procedendum gerat. & desiderium Regiam & reguorum, per quod rem factam ius habet in Papam succumbere possit, & si per hanc viam altera potestatem obtineret, de factu non esset finis schismatis, neque Catholicorum corda soluta silent; non enim propter hoc crederent illum qui viduam obtinuit, esse verum Papam. Via resolutionis Intrusi, Regum, Principum, Praelatorum & populi suae obediunt, ad obedientiam Domini Benedicti non videtur possibilis, propter istam oblationem, schismatis duritiam, promotionem Praelatorum, & aliorum Ecclesiasticorum virorum, & quod credendum est Principes partis aduerse in hac materia aequitate velle seruari, maxime cum jam sit notarium ubique, tres vias per Universitatem apertas, esse satis aequales ad honorem utriusque partis. Et si Romanus Intrusus simpliciter renuntiare videret, (quod non est credendum) non ob hoc praefati obediunt fore vellent obedire Domino Benedicto: sicut si Dominus Benedictus solus renuntiaueret, Rex & eius subditi non obediunt Intruso.

Quantum ad tres vias per Universitatem apertas, quae aliqui duxerunt salutare praesenti consilio Regi, quod eas notaret Papa, sic quid unum earum eligeret, vel aliam viam meliorem, aut aequè bonam, videretur loquenti quod ad praesentandum Regi per suos Praelatos fidele consilium, & per Regem Papae, si una via illarum trium, vel aliqua altera inter ceteras melior, expedientior, & breuius apparet, illa sit Regi consulenda, & per Regem, si melius in suo consilio non reperit, rursus exhortando eum consulenda, quoniam alter consilium esset incertum, & frustra forent Praelati congregati, quoniam per epistolam Universitatis alie tres viae iam sunt notoriae. Si Papa, qui vult uti consilio Regis, uteretur ejus Nuntios, quae via de tribus aut quatuor sibi consuleretur, & Consiliarii Regis non eligerent unam viam, verè videatur quod illos oportere ad Regem remitti, vel ad ipsum remittere pro verificatione viae per ipsum consulendae, per quae sequeretur concitatus in hac materia requirenti celestium, propter animarum periculum, & alia inconuenientia tollenda summe vitanda. Licet via Consilio generalis de iure praecedere videatur, non est tamen de praesenti consilium, propter ipsius difficultatem nimiam & prolixitatem, sicut patet per

rationes communes: specialiter quoniam oportet vocare partes & audire, Dominus Benedictus haberet omnes Praelatos suspectos partis adversae, quos reputat schismaticos & excommunicatos; similiter Intrusus de Praelatis obediens Domini Benedicti, iura personam nunquam esset discussa. Et si Papatu ad iudicandum uni, non hoc tibi jus adjudicaretur, nec eadem esse talis per subiectos partis adversae, sicque non haberemus unionem.

Similiter de iordis per viam Compromissi, licet per Commis. non nisi ad iudicandum Papatu, sequerentur etiam inconvenientia supradicta: esset etiam difficultas maxima super consiliis eligendis & conveniendis. Videtur etiam quod haec materia tam spiritualis de Vicariis JESU CHRISTI, potestate clavium solvendi atque ligandi, & cura curiam fidelium animarum, in compromisso vel arbitrio eadere non potest. Et si Benedictus & Intrusus compromittentes edicerent ex nunc prout ex tunc, si compromissarii iudicarent, talis casus condonatus non valeret, quoniam sicut consensus Papatu post electionem canonica debet esse purus & simplex, non recipiens conditionem extrinsecam: sic etiam renuntiatio debet esse pura & libera, sine conditione quaeumque, specialiter extrinseci; quia si apponatur, vivunt adum cessionis, & esset Regi reverendum, Praelatis & Concilio, viam unam offerendum Domino Benedicto & Collegio, vel etiam Intruso, sive via illa esset sola, sive cum aliis viis, quae via non esset rationalis, & de iure sustinenda. Necesse videtur quod Dominus Benedictus, aut Intrusus, viam cessionis ponerent in compromisso, quia magis eis est humilium liberè cedere, quam per Arbitrorum sententiam. Item Arbitrorum sententia non parit actionem, nisi fuerit homologata, nec esset superior coram, quo posset exequutio finem requiri. Et licet aliqui dicerent viam istam compromissi per aliquas rationes posse sustineri, tamen quia posset in dubium revocari, materia verè electam desiderat, omnes viae dubiae rescicari debent, exclusis disputationibus & argumentis, amplectenda viam claram, brevem, schismaticam seditionem, conservativam aequalitatis utraque partis, per quam conscientiae valeant pacificari.

Sanè super eo opinantur quidam quod eligatur aliqua via differentis, donec Dominus noster Benedictus Nuntius Regis exposuerit unam bonam viam per ipsum deliberatam, quae Regi & toti mundo placere debeat. Nec est verisimile Dominum nostrum propter electionem meliorem sibi consulende debere turbari, consideratis suis sanctis propositis, virtutibus, intentionibus, iuramentis per ipsum & alios de Collegio in sua creatione praestitis, imò commendatos habere debere tamquam fideles, Praelatos & alios in illo Concilio congregatos.

Est etiam notandum Universitatem per modum consilii non determinationis unam viam elegisse; si verbò Praelatos eligentes, & Regi consulerent viam suam, iam videtur inter Praelatos & Universitatem divisio quedam. Et si (quod abest) ex fidei consilio secundum conscientias, & per iuramentum Regi praestito vel praestando Dominus noster moveretur, vel permitteret scandalum sequi aut inconveniens (quod nullatenus credi vel dubitari debet) maximum onus esset sui conscientiae & honoris. Tendimus enim ad reintegrationem & conservationem status & honoris summae dignitatis Pa-

patis, & universales Ecclesiae, sicut in nostra consecrationibus juramus, ad quae tenetur adfinitus plus sine comparatione, quam homo vivens. Non enim Praelati suae personae sumus obligati solum ratione suae dignitatis, per consequens magis dignitatem quam personae, qua propter quod unumquodque tale, & aliud magis est. Debemus igitur hunc tenore & commodum dignitatis praefere personae.

Concludendo de eligendo per modum oppositionis & consilii, solum attentis deliberatione Religiosorum Ordinis Carthusiensis & Cisterciensium, & Universitatis Parisiensis, & quia necesse est: casibus sanctae Dei sub periculo desolationis evadens, istud detestandum schisma brevius quam fieri potest extirpari, & Ecclesiam uniri; nec viae praetactae, vel aliae quae imaginari valent, sunt sufficientes ad veram unionem, pacem firmam & concordiam animarum, praeter viam cessionis utraque partis; illam viam satis congruam quali iudicium Spiritus sancti elegit, & Regi consulti, per Nuntios solemnnes Domini Regis Domino Benedicto consulendam, ipsum & eius Collegium ad hanc omnibus modis cum honore & reverentia decentibus exhortando. Exponendo tamen Dominum nostrum primò aliis vias praetactas, causas propter quas non approbatur de praesenti, & causas propter quas cessio casibus videtur eligenda.

In casu verbò quod sic Dominus Rex cum Romanis de genere suo, & aliis de consilio suo iudicaverit, modus petendus & procedendi sicut esse talis; videlicet, quod in Consistorio publicè Nuntii Regis regratiarentur Domino nostro, & articulis de bonis intentionibus suis, de Nuntio iuramentibus per Papam missis Domino Regi. Significarent etiam in genere bonam intentionem Domini Regis, diligentiam per ipsum adhibitam curam nostrorum, convocando suos Praelatos & alios suos viros, & quod cum Universitate habuit consilium, & quod Nuntios misisset ad Papam ad secundum ipsum institutionem, & viam per ipsum deliberatam, prout ipse daturum per suos Nuntios Regi significavit. Item aperit & secretè Nuntius Regis innotuit loqui cum Domino nostro, relinquens ejus arore, si prius voluisset viam per ipsum desideratam aperire, vel audire viam ex parte Regis consulendam. Et quicumque prius viam aperuit, si viae sunt concordēs in nomine Domini; si verbò clare patet Nuntius Regis, viam Papae non ita convenientem sicut viam Regis, vel quia eligeret vellet viam compromissi, seu Consilii generatim, ipsas vias impugnet secundum suas instructiones per nos praetactas, & alia suis congrua. Sed si via per Papam exponenda, quae foret alia de tribus praetactis, Concilio, Compromissi, vel Cessionis, revocaretur in dubium, an esset melior vel aequè bona (quod est incredibile seu multum difficile) super hoc Rex esset consulendus, & ejus beneplacitum expectandum.

Restat modus executionis & prosecutionis in causa^b quo Dominus noster viae renuntiationis consentiret, scilicet significare per ipsum Dominum nostrum & Regem Regibus & Principibus obedientiae suae, deinde per ipsum Regem & alios Reges Principes praedictos, non autem per D. Benedictum Regibus & Principibus partis adversae, quoniam ipsius significationem gratam non haberent. Nec primò via Cessionis est Intruso significanda, qui

^a *judicantur*] Hic leguntur *medicantur*, quod medicam indigetibus.

^b *adhibet*] Hic novella desit, etiam facile perspicitur, cum etiam moxet Baluzius, qui integritatem codicem à se vitam tollitur, sed lacunam, qui de causa nescio,

reliquit.

^c *injunctandum*] Hic etiam novella desiderat, quae à se in altero codice reperitur sicut, annotat Baluzius.

^d *in causa*] Lego in causa.

Principibus obedientie suae malignari possent. Creandum est autem Principes & Praelatos suae partis tantum unionem desiderare, & quod ad ipsam toto posse praesertim inducentur i qui in consensu refusa- ret, censetur notori foret causam injustam, possitque contra ipsam remedia reperiri substructione obedientie, vel alia remedia juris aequa, tunc Principibus consideranda. Nec videtur Principes illius obedientie congregandi, donec aliqua via certa sibi significetur. Non est enim verisimile, quod ipsi sub incerto convenire velent, & [si] etiam congregarentur, creandum est, quod ipsi non deliberarent, nisi postquam forent ad sua regna reverti, consilium habuerint cum suis Praelatis, Clericis & notabilibus viris, prout observat Rex Dominus nostrus.

Si diceretur quod alii Principes Nuncios suos mittere possent ad Regem, ut forent deliberationem ipsius, & suis Dominis referrent, &c. Respondetur quod attendit magnitudine materis, securus exponatur Principibus aliis per Nuncios Regis, quam per alios, brevius etiam possit factum expediri.

Postquam Principes alterius obedientie viae praedictae consenserint, & ad consentiendum eundem iterum & suos Anti-Cardinales induxerint, appropinquarent se partes in duabus civitatibus convocatis, in limitibus duarum Obederentium situatis, & illuc conveniant aliqui Dominos temporales potentes utriusque partis, cum Praelatis & literatis viris, tam ad conservandum pacem & Concordiam libere & securae, quam etiam ad perturbandum eam quae pro complemento negotii communi a tractantur, videlicet de oblationibus, dispensationibus, revocationibus, confirmationibus, & creatiombus de novo, in quantum fuerit opus, Cardinalium, Praelatorum, & aliorum Beneficentiarum; necnon bonae reconciliationis & pacificationis partium, cum dependentis & connexis; quibus omnibus concordatis, conveniant amice partes cum Collegis in eadem civitate complectur tractata; nec fieri possent nisi per Procuratorem, propter varias multas quae fieri potest possent inveniunt.

Trahitur etiam ante renuntiationem de modo & forma electionis Summi Pontificis. Videtur autem scribenti ad vitandam odia & animulorum utriusque Obederentiae, qui sunt partes contrariae, minus astricto, quilibet pars pro capite suo, cum aliis pluribus caulis magis expeditis, & populo cuiuslibet partis placens, quam pro sua vice Beneficentis & Institutus de consensu Collegiorum ordinaretur utriusque Collegia, qui sine praedictis Cardinalium pro hac vice pacellente habent eligendi. Praesertim fortissimum iuramentum de fidei tenendo de Collegio vel extra, favore vel odio quibuscumque secularis, & quod pro hac vice sufficeret Electum vocem majoris partis Compromissariorum habere. Sin autem ad hoc Cardinalis induci non possent, exiret eligere numerum certum utriusque Collegii, qui ad electionem omnes admitterent, & recluderent in Conclavi secundum formam juris; hoc addito, quod sufficeret majorem partem convenire.

Nec obstat si dicatur, per istam viam conjunctionis Collegiorum plures erunt Italici quam aliarum nationum, sicque habitus Papam italicum, & sic Italici ex suo delicto, videlicet intrusione praesentium reportabunt; quoniam apud Deum non est acceptio personarum, & est similiter comparatione mutis habere italicum (utinam sanctam !) quam Ecclesiam manere laetantem. Et si percipiant Italici quod caeterae nationes ad habendum unum de suis,

ipsi nitentur in contrariis, ex quo scilicet novam possent laborum.

Dubitaverunt quidam, quod si via cessantis publicetur, ducere adversarij Dominum Benedictum. hanc viam consuevit propter dubium sui juris; & quod Rex non tantum sibi foret, quia non est Regnicola, sicut favorat Dominus Clementis cum multis aliis, &c.

Respondetur quodam quicumque via supervenient multa, quae non omnes prevalere valent, sed ex quo hinc per omnes hanc via cessantis reputatur laetior, & utilior, est proficienda, sub spe quod omnibus pacem Ecclesiae diligenter placabit, & quod optatum foret effectum, quod annuat Altissimi. *Hac Amachus S. Diem.*

Littera Universitatis Parisiensis CAROLO Regi Francorum.

ANNO 1564.

Christianissimo, ac Religionis orthodoxe reuerentissimo Principi CARO DEI gratia Francorum Regi Illustrissimo, devota suae Celestissimae filiae Universitatis Studii Parisiensis, devotae & filialis obediens sinceritatem. Quamquam Majorum nostrorum revocata ante oculos exempla nobis & maximos in arduis quibuslibet ad virtutem capillandam stimulos incutunt, atamen ut Religiosis & fides regitur, ad strenuam & viriorem agendum, quantum nostrae interesse potest, ex eorum monumenta ac gestis majori quodam ardore accenduntur, quibus ad semper maxime cura fuit, pro sacrosanctae Religionis Catholicae custodiam constanti vigiliis excurbare, ne quid in eam erroris, detrimenti aut scandali irreperet. Sic nempe sollicitudinem suam fore studium zelantibus, si illud ad profectum & tutelam Ecclesiae converterent. Ea non occasione ducti, etiam quoque domus Dei potissimum excitati, sublimis sanctissimae abominabilem pestem, quae Ecclesiam Christi radicibus extenuat, de medio summoque defiderantes auferri, per seducendo evolutos annos, quibus idem sceleratissimum schisma jam viguit, nunc privatim disceptando, conferendo, & firmando, nunc palam & in aperto coram vestra Celestissima regni praedicando, proponendo, atque exhortando ad Ecclesiae ipsius unionem quantum nobis divinitus facultatis erat datum, eniti & anhelare nullatenus cessavimus. Verum obstitente semper & prevalente hostis nequissima virulosa, qui in flore Christi agro hanc libem zizaniorum seminavit, seminatamque aluit, & magis in dies alit ac radicat, universi consensu nostri, etiam non praesertim irrita castitate, intentione tamen propria utique ad huc firmiter sumus: *Facem enim quae sitis, ut cum Propheta loquamur, & ecce turbatus turbati quippe sumus hinc usque, & pessimum quorundam nostrae factione impedit. Accessit eodem, Princeps Christianissimus, vestrae Majestatis Regis, sine qua nihil possumus, excusata legitime mitantia atque adolefcentem.* Sed postquam evacuatis his quae parvuli fuerant, Clementiae caelestis placitum est vos in vram petentium adducere, & tam atrocis vulneris Ecclesiae perniciem mente generosissimam concipere, illud non degenere ab institutis praevia ad salutem Ecclesiae, & dei hujus vulneris amputationem totis viribus animus intendit. Sed qualiter intendit, audient fides universi, & Christianissimum vram Regem; clarissimamque Francorum progeniem Majorum venerationem agnoscant. Jam certe rerum status immutatur, jam procedenda ratio in contrariam ordinem

Per viam ad
finitum
profe-
ctum
Regi
proposui Un-
versum.

i miki affitave Hoc loco librarius turbavit, sed ser-

veria in universum perspicua est.

revolvit: qui exhortari aucta à nobis solus erat, nos hortatur; qui se pulsari toties audivit, nunc ultra ad id ipsum nos pulsât, & non modo nos pulsât, sed quod suo jure potest, ut vias & rationes quibus id fieri possit, sollicitè ac si dūdū excogetur imperat, se & sua universa in hujus œnebrabilis scilicet relaxacione imperisurum pollicetur, etiam si regni sui aut corporis impendium, argotum hujusmodi depoliceret. O vocem Francorum Rege & Christianorum omnium Christianissimo Principe dignissimam! O nos tali Rege fortunatos! O in tantis miseris adhuc abundè felicem Ecclesiam, cui talem Christum filium, patronum, & curatorem delegit! O vocem summis laudibus decorandam, & omnium firmionibus, linguis atque præconis extollendam! Quam utramque quaeveretum Catholicis orbis audivisset; vocem, inquam à quâ pacis Ecclesiasticæ zelatores animantur, & prolatu hæc tunc reviviscunt, quâ sagacissimi ejus inimici formidoloso terrore quatantur, curis atque angoribus deficiunt; quâ Ecclesia ipsa prius sæh gematibus & dolore conficta, nunc gaudio letabunda resolat, se prope diem sperans ab Ægyptiaca ista servitute libertandam: quâ postremò Cives ætherei totisque chorus superætorum gratulantur, tartari autem ingemiscunt hostes. Immemulus tibi gratias clemensissime Christe referimus, qui hanc sanctam voluntatem in cor Regis immiseris, utque eam adaugas, servas atque perficias, obsecramus.

Sed ut ad mandata vestra, Regum illustrissime, revertamur, jussit paternæ vestræ benignitas, ut vias, modos, & formas, quibus ad hanc concordiam maturius vinceretur per deputatos nostros, & solemnem utique viros & discretos, cum majoribus vestris Consultatoribus conveniendo excogetemus: cui quidem jussioni pro virili portione gaudentis promissio animo parvitas, vitioque celebratissimè toto corpore nostro probos, & valde sincerè ad materiam affectus delegimus, qui Consilium vestrum semel, iterum, tertio, & repetitis vicibus adentes, nihil ab eo audire, quamquam vehementer admodum insisterent, de materiâ istâ potuerunt, quum potius omnium congressu idem Consilium perfructerent omnino responderent se nullatenus nobiscum collatos, neque ad aliud se se delegatos, nisi ad nos, si quid fortis diceret aut aperire in materiâ vellemus, audiendos. Quibus in eâ omnino obfirmatis sententiâ, quia regis vestri Majestatis hinc aberat, ne quidquam nobis obijci ab obsecratoribus posset, per nos aliquâ ex parte stetit, quominus vestra voluntas & jussio impleretur, vias quasdam tres numero ad pacem in Ecclesiâ obtinendam excogetimus, quas diuturnâ super his consultatione, gravique digestâ deliberatione præmissis, tamquam justas, congruentes, & maxime pro tunc nobis apparerent idoneas ad perficendum scilicet celestem tractandum, pacemque in Ecclesiâ reformandam, unanimes omnium consensus, nec uno quidem in tanto suppliciorum conventu resistente, non sine Spiritû sancto, ut credimus, interventu acceptavimus, probavimus, atque ratas habuimus, non per hoc vias alias, si quæ sunt commodiores, aut factu faciliores excludendo, sed tantummodo illas in modum avilissimi præsentando, ad dandam occasionem laborare volentibus: omnis enim vi per quam bona & unanimes Ecclesiæ concordia possit verisimiliter obtineri, nobis est eo ipso accepta.

Illas itaque tres vias, Princeps Christianissime, Celestidini vestræ hac præfata epistola, prætermittimus propter brevitatem rerum & temporum varietatem, prævisi curam dispositionibus, præsentamus, quandocumque & ubilibet videbitur opportunum ni-

hæc omnia explicandas.

Prima igitur via est cessio & renuntiationis pænariæ utriusque partium, scilicet Domini nostri Patris, & alterius de summo Pontificatu contentendæ, ad totale jus illud quod vel habet in Papata, vel se habere prætendit; live cessio illa sit aliqui tantum in manibus vel presentibus amborum Collegiorum in annis conventuum, pro bono potest fieri, live in manibus vel in presentibus sui Collegii pars quælibet seorsum cederet, live postremò in manibus & presentibus aliquorum per eos & sui Collegii nominandorum, live alia modo ratione dicitur excogetandis: qua cessio factâ, de futuro Pontifice per veteres Cardinales fieret provisio, seu pro bono pacis per Collegium amborum. Est hæc via, Princeps Christianissime, ad ceteras, conveniens & efficaciâ hujus plagi lectissima remedium ceteris in hac nostra epistola contentis anteposuit: tum propter facilitatem faciendi; sic nempe labores, sumptus, difficultates plurimas, maxima denique Christianissimæ totius videretur dispendia: tum propter universorum fidrum utriusque obedientiam, totiusque in genere Christianitatis in cordibus & conscientiis pœnitentiam atque integritatem absque remorsu aliquo quaestione: tum maxime propter Principum & Regumque utriusque adhibentem honorum ea antequam conservandum, & devotandum scandalum; quod iudicio nostro summo opere attendendum, pensandumque in hac materia est; fratres quoque omnes sumus in Christo; & nonne Domini vox est, quâ qui scandalizaverit fratrem, à nobis expellitur: præcipitur, etiam si pes fuerit, manus uti oculus; tum propter apparentiam rationum utriusque partis, quales nunquam in schismate aliis via est: tum propter adhaerentiam suam, atque radicatum consuetudinis patris ad suum, ut nulla venerationis spes sit alicuius ad alium portem accedere, aut alius ad nostram illatenus verti posse.

Et profectò ad hanc viam debet eos, ut videtur, proprii amor honoris inducere, voluntati quoque reddere, ne si discussio fiat, in alterius eorum aut emborum ignominiam res veniat: debet & gregis Christi cui se prædicant, linguarum, exitus, & misericordibus dillipio, eis non æquo animo (si quid misericordie & compassivus habent) notanda: debet zelus numerum dicit gregis, pro quibus si peritura sint eis eorum neglectu, sui in ultimum reproficerentur à Domino (dura planè contra eos est sententia, & quam multùm attendere & temere debuerunt:) debet præterea tam virtuosè operis, tamque sublimis meriti apud Deum respectu: debet nominatim gloria, quâ ipsi perenni laude succedentibus scilicet ex hoc insigni facto omnium ore hominum & scriptis celebrabuntur; plus profectò quam si utriusque eorum centum aut ducentis annis etiam virtuosè, pacati quoque prædicatis: debet postremò cbaritas amplissima, quâ prædicti esse debent, quibus pro ovibus suis juxta supradictos Pastores sententiam, suam etiam animam in casu ex parte adstringuntur; quanto igitur amplius in tam horrendo scandalo gregis sui, temporalem suum statum in tam evanescente bono Ecclesiæ resignare à sinuaverit profectum quod cuiuslibet eorum de seculo, excellenti & honorifico statu fuerit in Ecclesiâ, sicut verisimile est, provisio. Et de primâ quidem vi hæc hæc tunc sufficiunt.

Quod si ambo jure suo vago vel ælimato tenacius inhaerint, sicut hæc tunc fecerunt, & hanc viam celsissimè plurimùm expediturum subire recusaverint, de secunda vi consilii particularis, seu mutue & submissivæ compositionis amborum in aliquos solennes viros, quos ipsi ambo duxerint nominan-

I. V.

II. VI.

das, vel in aliquos alios debite & canonicè exigendos, tamquam in prelariorum delinquentes controversiæ, qui sunt honorati & authoritati de discutendo & sententiando; & si forsan opus esset aut expediret visum, & per eos ad quos spectat canonicè approbatum, de noviter eligendo. Per hæc autem viam vitaretur Concilii generalis difficultas; cessaret cavillatio dictionum, quod in dicto Concilio generali Dominus noster Papa ob ampliorum numerum aliorum, jus suum exponeret discrimini. Per hæc maior esset terminatio facti, quam nos omnes maximo opere desiderare debemus; per hæc quoque nota omnis perverfæ ambitionis dominandi tolleretur, quam rigorosa nimium & pertinax defensio cogniti etiam juris sæpenumero inducit; denique subterfugens viam istam æquitas sceleratæ, charitatis & amicitie plenissima, vehementem suspitionem de injulio titulo suo in omnium animos hominum ingerere videretur; nam præsumptio juris est, & rationis judicio consentiens; quod æquè, si non amplius, necesse, atque injulius alicui usurpare, æquitate judicis propriæ causæ diffidens subterfugit, sicut juslus innocensque prope innocentiam conscientiam securas hoc appetit.

Hujus viæ nobis formam Cbristus, qui est pax nostra, faciens utraq; unam, nos docuit: *Ubi*, inquit, *des*, unus scilicet ex una parte, & alius ex altera, *vel tres*, in casu scilicet discordiæ, *in nomine meo congregati*, in nomine videlicet charitatis, concordie & pacis, *illuc ego in medio stiteram sum*, ad concordiam revocans alterasque fratres, & inter se dissidentes in pace reconcilians. Nec valet si quis dixerit Papam nullatenus posse in aliquos hujusmodi seipsum subjucendo compromittere. Primum quidem, nihil ad rem hoc attinet, quia illic neuter eorum se tamquam Papa subiecit, sed tamquam in dubium revocatus, de suo atque alterius in Papata jus, imò quilibet eorum ab adversâ parte suâ velut Papatus invasor & usurpator ipsius arguitur, & quoad hoc arbitrio se lobere postulat. Simile quoque omnino ut videtur in generali Concilio, si super hoc ageretur, & in parte istâ censendum est. Constat vero quod illic neuter eorum ut Papa præfideret, quare nec etiam istilicet ut Papa se subiecit. Præterea ad falsum est, quod subjungitur, Papam non posse seipsum in alterius ditionem submittere; immo quod Christo major erit, de quo sacratissima Evangelii prophetæ hactenus, quia erat subditus illi, scilicet Marti & Joseph! Marti namque suæ, hoc est suæ Ecclesiæ, quam Fidei sum omnium matrem esse constat, si ipse Catholicus est, materno jure subditi; nisi forsan quis dixerit postquam sponsa facta est, matrem esse destitisse. Numquid Petrum antea, cui non ad Evangelii veritatem ambulanti Paulus in faciem liberè reflicto, quam Pauli correptionem submisit & humiliter sustinuit. Numquid & Patris jure à fraternæ correctionis cimeter lege, ut eadem omnium malorum agendorum licentiam imponit donemus? De Deo solo Job dicitur ad loquens: *Nus est qui dicat tibi: Cur ita fecit*. Caveant qui hunc titulum soli divinitus opposuerunt debent, & sacris literis adscriptum, in seipso usurpando transulerunt, atque, ut ita dicam, suo ipsorum gladio ad instar nefandi Golie jugulerunt. * Ab eisdem percunctari libet, jura si que hoc prohibent, divinant, an humana ac purè positiva sint? Non divinat profectò aliqua allaturi sane; restat ergo ut positiva sint, quibus, ut ipsi aiunt, non est Papa subiectus; necrò demeritum compromittendo lubens, non contrâ illa ageret. Nihil

igitur casus est quominus se subiecit ac compromittere possit, & mirum est quod non videtur hæc dicentes, se se illi potestate quam cælo acquirere volunt, tam aperte derogare.

Poteramus rationis multo copiosiores & ad hæc viam, & ad alteram præcedentem, exempla etiam quædam Romanorum Pontificum inducere; sed quoniam brevitas studemus, & hoc alibi annuente Altissimo tractare diffusius speramus, de eis in presens tempus supersedendum putamus. De secundâ ergo viâ hæc dicta sint.

Sapereit tertia viâ, quam, si non superiorum alteri acquirerint, fraternè ad hoc seculò & amicè admoniti, velut hujus sacrilegæ discordiæ conveniens nostrâ estimatione remedium subijcimus. Et hæc utique viâ est Concilii generalis, aut secundam formam juris ex Prælati tantummodo celebrandi, ut quia plures eorum satis, proh pudor! hodie illiciti sunt, pluresque ad alteram partem inordinatè affecti, mixti usq; cum Prælati ad æqualem eorum numerum Magistris & Doctores Theologie, ac Juris, de Studiis solemnibus utriusque partem antiquitus approbati; aut adhuc si alicui prædicta provisio non sufficit, adjunctis ultra præmissa Capitulum Cathedralium & Religionum principalium uno vel pluribus deputatis, ut ea que tunc illis decerni aut desiniri contingeret, essent majori pondere & certiori etiam examine digesta.

Et quamvis via ista à nonnullis adulatoribus, ac hujusmodi monstruæ Sectionis frustoribus, ab ipsius initio usque ad ista tempora, magis turbandis studio, quam veritatis radice, velut incepta omnino repudiata sit; tamen abique fermentum infectionis malignæ, veritatem lutenti non adeo refellendam esse satis liquidò clarescit. Nam ut ab altiori repetamus, usque varis hæresis scæculi antea in Ecclesiâ Christi irruerunt, nisi quia ante ipsissimi Constantini Imperium Christianis Præsulibus in usum conveniendi licentia interdicta erat, quæ ab ipso accepta, universalium Conciliorum decretis hæresis innumeræ ac perverfissimæ cum suis assertoribus damnatæ sunt, sicque Catholica fides intemerata permanuit? Si igitur ad tollendum hoc pestiferum scisma, quod jam propter longam moram hæresis speciem habet, (inveteratum quippe scisma, sicut ait Augustinus, hæresis est) non liceat Ecclesiâ congregari, repudiatis præsertim viis superioribus, quid restabit? Restabit profectò, ut sicut per gravissimam inexcusabilemque negligentiam amborum, de quibus sermo, Præsulibusque & Collegiorum suorum, jam per sexdecim annorum spatium hoc dissidium duravit, ita adhuc per totidem attentâ majori semper invalescenti, & pacis turbatoribus, durare poterit, sicque in oblivionem cum Græcorum dissidio, atque in finem scæculi perducatur. Quis igitur obvius surgentibus hæresibus, & jam ex nunc pullulare ac in lucem erumpere nitentibus, cum ab altero plerumque ad alterum de facili propter impunitatem confugit? Grassabitur passim & liberè iniquitas, nec erit qui obstat, permescente quolibet partem sine & favore manere, atque hostes Ecclesiæ sue concitare; quod quam verisimile sit, viâ experientia de illo perditissimo Jacobicæ, divinx Majestatis ac Virginis gloriæ blasphematore, insinuat.

Porro que amplior unquam aut fuit aut futura est congregandi Concilii occasio, cum universalis status Ecclesiæ in disciplina, moribus, legibus, institutis, traditione Majorum ac observantiâ, & ut brevi absolvamus, in spiritualibus & temporalibus funditus

III. VI.

Mart. II. 10

Job 9. 13.

* ut in his diebus in alio codice, ait Achertus, ut ipse dicitur. . . . jugulatus, legitur, quod quidem minus placet.

per hoc schisma innumerique abutis hinc in se-
cutes subvertatur: & nisi maturissime plūmum mili-
tatoris ac confessoris ejusdem respiciat, impendens
a vertens scandala, in tumum horribicum atque ter-
ribilium venturus sit? An non hoc inter illa nu-
merandum quæ maxime ad fidem spectant? An non
lata ad arduum, ut super hoc provito per Con-
cilium quærat? Sed, hinc est credere, & ostēdes,
remedium vos quartū p̄sumēte, si non modo dum
potestas adit, sollicita prop̄ mala avertit. Quis
putatis hoc regnum latens ut? Quis arguit illas
& Ecclesie spūa? Quis promoveat illas, utique
mercenarias, indignorum quorumlibet ignorantissi-
morumque ad altissimi quæque dignitatis? Falli-
mini profecto, fallimini, si illa dū lucere adsumis,
quamvis homines ipsi dissimulando taceant, lapsales
certē clamabant adveniens vos.

Sed ut jam ad Caputem revertamur, Christus
Dominus nosse legem nobis fluxit de fratre cor-
ripendo, si quid fortale in nos peccaverit, præcipit
ut illum primò inter nos & ipsum sēdō corrigamus;
deinde si non audit, testes aliquos nobiscum adma-
natos; & si tunc nihil magis adit, Ecclesie man-
tiamus. Cum igitur per tam longa jam annorum
curricula neuter alterum, nec se solo audire, nec tes-
tibus adhibitis vobiscum, quin etiam nec spes ulla au-
dendi reliqua sit; quid jam restare videtur si Christi
præcepta non pleamus, nisi ad dicere Ecclesie generali
Concilio convocata; quam si ipsi, vel alter, audi-
re recusaverit, aut ipsius iudicio nequaquam ob-
temperare, planè & liberè cum Christo faciamus eos
nobis ut Ethnicos & Publicanos habendos. Quod si
dixerit alter, se nondum sufficienter fratrem suum
prævisi alia monuit correptionibus, suis certè ibi
impulerit neglectis: an turpitudinem suam allega-
tioni sibi suffragari putat? Nonne sibi factis ad hoc
concilium esse ipatū? Execrationes hæc dū ab
peccato ille sunt, & subinde requiritur obliqua
subterfugia, audibus inceptis similia, nec à viis aut
gravis, aut peritus audienda.

At quàm frivola multa concordie turbatores ex
adverso obyēbant? Quomodo, inquit ipsi, Papa
nosse canonice electus sui suum clarum adducit in
discutionem, & illud, de quo constat, in dubium re-
vocat? Quid clarum vocatis? Certamine aut verum?
Si verum, cum hæc veritas nunc sub modo
lateat, nec à tantis Catholicis cerni possit, eam su-
per candidulam per Concilium ponite, ut omnibus
qui in domo Dei sint elecati. Si certum, videte ne
verbo abutami, qui ad certum appellatis, de cujus
obicitate atque ambiguitate tanta sepeget fuit,
& est apud tantum fideliū portionem contentio.
Lynecone habere oculos soli credendi estis, cum
reliqui more talis creati sint? Quisquid verum aut
certum sit in tam tetra caligine, plurimum hereticis-
tibus tam perspicue cernatis?

Sed illo, certum verumque sit illud, quod certum
verumque esse predicatis; respondebit tandem nobis
Adversarius vester ita esse dicentibus, iudicium rem
illam depulset, nec hūmā dōs vestris unquam se
illo pacto habiturum. Qui contendens contra eum
parvulus, in iudicium itaque descendit. Quod enim
vultis? nōbis inquit Adversarius vester: ite quem
ipsum dicitur aut de pure suo sēdō, aut dū dicit: si
dū dicit, modice ponderandum est ius illius dicere;
nam & alii merito dū dicit habent: si consiliū,
consiliū in domino, & Dominus iustitiam suam tacebit,
nec fluctare permittet: facta, inquit plūmā,
coram tuam in Domino. & ipse se ostendit; nec dū
in certamine fluctationem iuris: & periculum cum
pendente Concilio pro iustitia habenda declaratione
hæreticā & canonicā habebis ex iudicio Ecclesie Ora-

tiones devote apud Deum, & processiones crebre
& solemnē, quæ maxime erga Deum mentis repu-
tandæ sunt, si non fallit Scriptura que de unico
etiam iusto ait: *Miseram valde deprecatus in filiis offi-
dia.* Quasobrem non valet quod plerique dicunt,
minorem multo numerum Concilio pronūm partium,
& maiorem p̄sō futuram. Præmō quidem, si
qui Spiritus sanctus Concilio assistere, ipsam quom-
que diegere p̄sō crediderit, quem non esse certū-
mōse ipsam errare linere in hac Christiane pacis ma-
teria; quia potius sceleratorem carnaliumque linguas
hominum, veritatem etiam ipsi oculum loqueretur
ac patetaceret, sicut olim per os Saul, & Cyphar,
& Balzam, licet multum perverberum, veridice pro-
phetavit. Deinde male mentis est, & carnaliter tu-
mum sapientis, sic mori de hominibus iudicari. ne
quibus veritas: dū dicitur patet: dū, contra agnitionem
eum veritatem pro eā oblatam & permissam man-
neat, quam ante discussionem iniquum sit. Quod
quid S. Gregorius, tantus Ecclesie Pastor, si qua-
tuor Concilia universalia tamquam quatuor Evi-
ngelios libros vocavit & colere potest? Quod mihi-
mōse affirmare, si ea errare posse tam facile, sicut
hi dixerunt, crederet. Sed fac ut errare possint,
quandoquidem in errorem fomitores hoc volunt:
quem tardius & dū dicitur erratum ire putamus, aut
hunc vel hunc se Papam dicentem, aut Constanti-
talis scientiam fayer hoc dicentem: non tantū
ipudentā quicquam erit, quin Concilium in hoc re-
motus ab errore abstantiam dicat? Minus ergo dif-
ferentem est Concilio credere in hoc casu, quam par-
tibus.

Sed jam iterum aliud ab ætulis iudicium obli-
ti. Quis, inquam, dabit auctoritatem Concilio? In
promptu responsū est, eam dabit consensus omnium
Fidelium, dabit Christus in Evangelio dicens: *Uti-
cumque duo vel tres in nomine meo congregati fuerint
terram, &c.* Et Dominus iustus ad Moysim in Deu-
teonomo: *Si, inquit, dissilite & ambigam: ad ad
te iudicium esse presertim. & videtur verba vana
si, venas ad Saepius I. etiam generi; quareque
ab eo, qui subicitur tibi, ubi veritatem.* In-
quod autem reperitur dū dicitur illa magis dū dicit, magis
ambigam, magis in verba vana; ubi non vana
modo verba currunt, sed contraria penitus de
invicem pugnantia? Nec hoc quidem inter partem,
sed inter penē a quales orbis Christiani partes, alterū
quod amplior est, prætesident, & alterā quod
minor. Et super vū illa Concilia generalia hæc dixisse
sufficent.

Hæc igitur sunt tres viæ, Principes Christianissime,
quas in huius functione dū dicitur modicam tamquam
nobis primā fronte vīas maxime congruas et cogno-
vimus; quas dicitur nonne breviter summumque
attingendo perstrinximus, quod postulat de eis,
& de tota in genere materia tractationem consuetudine
decreverimus, in quo enucleatis, latis, & subiectis
rem, si Dominus p̄verit, explicare conabimur.

Ceterum unum illud nōne audierit illi. rui us alia
satis probandum, si quis sit. Si alter dū dicitur
aut utroque vias tres expolitas inire oblatam reser-
verit, nec aliam idoneam vel alias oblatam, eam
velut schismatium, permissam, & quod ad ad
consequens est, hæreticam, nec ergo Christi Pastorem,
sed de ceptorem potius ac tyrannum iudicandum; sic-
quod epus deinceps nec iustus obediendum; nec ealem
regnum ulla admittendum, imò nec partionem
Ecclesie quo noster relinquendum: ipse quoque ab
ovili Iesu-Christi non ut ovis aut Pastor, sed
ut lupus infestissimus penitus abgerendus est, per quod
accertissimum schismata, ovium plebs, hinc ac terra
vivunt, sed cum Dathan & Abiron, nequissimi

Iac. p. 16.

Mat. 18. 10.

Deut. 17. 1.

schismaticis, portio ejus habenda i quippe qui gregis pastorem se dicitur, non ad decam ipsius adulationem, sed magis ad perpetuam, quantum in se est, dispositionem, dispositionemque tendit, lupique parres postea quam pulvis exequitur, nihil de omni orce, jactura, vel incommodis cogitans, dum tamen ad propterea replendam in glaucum, faccus & singulis pecorum abunde suppetat.

Jam verò prædestinatus Salomonis iudicium non nisi ad rem attinet, qui annunciat alteri mulierem, ut pater, de quo certabat, modus divideretur, altera, quæ super eo matrem erat commota visceribus, exclamante: *Deus patris illi, & nos dividatur pater*: eam esse veram matrem conjectura deprehendit, quæ tam crudeliter pateri sectionem videre exhorruisset, de matreque antea jus abdicare, quam amplexissimum nati alacritate interitus misisset. Quis enim dabitur Regem sapientissimum propono sibi casu daturum fuisse, cum verissimè verum Christi Vicarium, & Ecclesie hunc, qui propriam matrem suam Deum sui sponsam tenerent ab eo dilectam, sive commissa hâret, ut eam integram i recte involatamque non modo divisi moleste tulit, sed suscipere manibus volens jam gravissimè læsantem, læsantem & diceretam, reintegrare quantum in se & sanie toti animi viribus curaverit, etiam hoc agendo in exheredationem sui totalis fuit, imò & vice propterea periculum ventis debebat. Eum verò, si quis esset talis, viperinum meritò hunc, matris prope latera corrosidentem, qui languenti huic in modum matri, jamque nimio dolore & morbo longitudine paulo minuta bilimpta, non solum nullum omnino remedium quaesierit, eam plurima tamen periculis sint, verum insuper medicos miseratione motos optima medicamina atque electissima gratis etiam volentes adhibere rejecerit, matrem prostrati languore tabescere magis volens, quam temporales aliquod detrimenti se propter eam passurum.

Ad pacem ergo istam & salutem Ecclesie alme patris vestre, Princeps Christianissime, totis animi medullis sicut facere copulissimum, ægrotæ mœdum, respice debetis, oppressæ matremque, insignitissimè doctam allevate, imbecillè præter modum, & de grabato surgere vix valenti auxiliarem dextram porrigite, assiduis suspiriis, querelis & gemitibus operam vestram implorantem non ultra jam audire deserte, postposito curas omnes temporales, quantumlibet vobis fructuosas aut utiles, hæc una cura ceteris jure anteposenda est, quæ & ceteræ prosperam magnam exitum habebunt, & decas Regis vestri vobis, & Regno eidem i clarissimis vestris progenitoribus partem, servabitur: memento vos solum Principem Christianissimum nomen non otioso tenere, sed quod in omnibus semper Ecclesie angustis ei majores vestri præsidiam ante alios tulerunt: nolite privilegium tam nobile, titulum tam magnificum amittere; non sicut hunc honorem vobis i quoquam auferri, aut alterum in illo vos autem i defendere jus vestrum, defendere nomen, defendere decas, moveat vos omnium Catholicorum & fratrum vestrorum in Christo expectatio, quæ tota in se ipsa de vestri persona pendet: omnes enim tunc Principes Catholici, tunc ceteri, vestrum in hoc negotio majorem præstolantur, tamquam ejus casu jure, consuetudine, potentia, ceterisque administratis magis illud debent esse. Moveat res ipsius præclara & precelebri ac perpetua laus, per quam vestri memoria sempiterna vertitur in

ote hominum; imò & illud maxime vos moveat, quod tam egregiè gloria facti utique in dem situm, quo puerilem ætatem exultis, ad decus & famam vestram divinitus quodammodo servata esse videtur, ne debitas vobis honores alio transiret: moveat acceptissimum servitium, quod ex hoc opere Deo præstatis, quo reverè nullum majus, gratius, excellentius præstare poteris: moveat denique matris miserie, tot, tante & tam invidiæ, ut vel faciem pedes emolire possent, quæ ex hoc diabolico schismate orca sunt. Diabolico equalem justissimè diximus, quantum sicut in pace factus est locus Christi, sic in tanta discordia locum orti fatane necesse est; ipse enim est qui seminat inter fratres discordias, qui Ecclesiam Christi turbulentis seditionibus disperdere ac contrahere nititur. Sic namque illud Christi de se dictum: *Omnes regnum in se ipsum desolatum desolabitur*. Illud quoque Salutis clarissimi Romanorum historici: *Concordia parva res cretum, discordia maxima dilabatur*. Quod quam verum utique sit, nunc, proh dolor! plus nimio experiretur. Quid enim ante hoc schisma, schismaticis præambula Ecclesia florentis, quid majus, quid splendens, quid locupletius, quid honoratius? Tam grandi exuberabat bonorum copia, ut mole etiam sua laboraret; postquam verò liberata schismatis damnatissimi introiit, pro clærate servitus & durissima servitus, pro divinis regibus, pro specie deformitas, pro honestate decus, pro eminenti gloria vilis atque abjecta contempta, pro Ecclesia ipsius & bonorum ejusdem tutela, preda, rapina, spolia inveniunt. Et quare hoc? quia nimium indigni atque improbi homines ad regimen Ecclesie erecti sunt, & plerumque quocidie evolvunt, quibus nihil sancti, nihil iquis, nihil pensi, nihil honesti curæ sit, suis tantum flagitiis & libidine poliantur atque delectantur; exhauriunt Ecclesias, Religionem desolant, Monasteria spoliant; sacras pulchras domos in vanitatem redigunt, ut suæ cupiditati sacrilege, nunquam tamen latitante, de Christi patrimonio sui præciosissimi sanguinis effusione conculcatis satisfacere valeant, sacræque & prophane, & quibus questibus aliquod aut pecunie predeat, promiscue habent, excitationes gravissimas, maximas, intolerabiles, pauperibus Ecclesie miseris imponunt, impulsivos atque inhumanissimos homines ad colligendas elidunt, qui nemini parcant, nullus misereantur quantalibet modis pressi, quin statim excommunicentur, fulmentur, ac exterminant; quin etiam in barathrum quorundam in seclè detrahant, nisi sibi impositum prostratus omnes exsolvant, etiam de eccleæ pecuniis extorquei oportet, nihil sibi unde vivant relinquunt. Mendicos jam sacerdotes, & viliissimi infuper officium profano secularibus servientes ubique videmus. Sacrosanctæ Religio, crucis, calices ipsi, omnia denique vasa sacra, si argentea tamen sint vestra, proventus Ecclesiarum & redditus ad angustas res importabiles subvertendos multo in locis venduntur. Quot jam labentia templa, quot ruentes Basilicæ, quot jam solo arcuata cernimus, & multo numerum plures cernimus, nisi regis vestri Substantia politis in sua sua proventus Ecclesias reparari ac restitui, invitè sepe curam Rectoribus, compelleret? Id enim jam publicè quaeritur adversus injusmodi direptores remedium. O stупenda Ecclesie calamitas! o horribile scissimatis prodigium! jam ovis gregem ipsum à Pastore totidem & volentia oppressione tractat. O pulcherrimum & infame sæculum

Man. n. 9.

^b Quid enim? Quis loquente usque ad eam locum quem indicatorem, dicit jam etiam ab Ovidio in Amalibus Ec-

clesiasticis

nostrum, omniumque posteritati perpetuo erimandam! O miseranda nimis mater Ecclesia, que in xrimas suas nefario filiorum scelere venisti! O quam malignis diebus, qui hæc videre cogimur, nati sumus! malignis, inquam, si non vestro respectu & opulatione converterentur in melius: sed in melius omnia revocanda vestro, Rex ferendissime, ductu atque auspicio speramus.

Quid nunc de Simoniacâ hæresi loquamur, quæ in Ecclesiâ domo sic præsidet, ut jam ejus ditanti omnia sint propemodum subiecta, ne sine eius interventu pauci gratæ quilibet nisi valde difficiliter obtineant; sed qui eam advocatam habuerit, non hæc, non iudicio, non difficultate aliqua terreatur, verum in aurem utramvis oculis se velit dæmnia, quia pars sua tuta est, & superatis fluctibus turbibus ipse in portu navigat! Hæc est quæ beneficis, quæ aliquas omnino emolumentis sunt, impurissimis quibuscumque, dam tamen opulentis sunt, distribuit, maximeque ut sedula dispensatrix contra pastoralæ curas invigilat, quæ pauperes aspernat, nec ullâ promotione quantâcumque doctrinâ polleant, dignos censet; unò quo plus literati, eo magis ut plurimum sibi sunt odio habiti, quia liberis eam redarguant quàm alii, nec fœo patrocinio in illis beneficiis assequendis uti velint; & (quod iniquissimum est, nec satis exaggerari verbum potest) hæc est quæ damnatissimâ corruptelâ sacramentorum omnium mysticâs collationes, & percipit Ordinum ac pœnitentiæ, turpi detestabilique quæstui vendit, ac per hoc ineptissimas vilissimisque personis sordidâ cupiditate ad honores Ecclesiæ & gradus admittit, in grandem ignominiam Ecclesiasticæ dignitatis.

Quid de divino cultu ex hac eruenti schismatis pernicie abiliis immunito, atque in locis plerisque prævisis deserto queremus? Quod de morum disciplina & pietate Ecclesiæ virtutibus, quæ sic in obliuionem, inque omnia vana mutatae sunt, ut vis præcedentes Patres, si redeant, nunc tandem Ecclesiam, quam ipsi doctum rextant quamque Christus militavit, esse præsentem, nullis virtutum suarum reliquis, nullis utquam vestigiis, unò nec umbrâ tenent videri relicta.

Omnium Ecclesiæ libertates ereptas, veteres immunitates abolitas; patrimonium denique distictum, dilapidatum, alienatum: ista, inquam, omittamus quia temporalia sunt, quamvis majora sibi hæc temporalia dicunt: ad hæc Catholice detrimenta & incalidâ, quæ nos majora ponimus, veniamus. Irrudens, Rex pessime, Religionem nostram sacro-sanctam, talem in eâ videntes scissionem, canes Aegypti mordens, accusant, blasphemant; inde se commodissimam gaudentes occasione in eandem insultantè repente, quæ sic inter se divisio, ac in propria vices atro furore sciendi semperiam confictis & destruit. Hinc Infideles oppugnant, hinc Hæretici irrumpunt, qui jam venientiam caput extollere vehementer nullo vindicæ corperunt, & in quâmplurimis locis hæreses perniciosas, etiam non adhuc patentem, tamen lateenter seminant, & ut canes quosdam magis serpunt; sic in fidem Catholicam defensione vacuam, & domesticum se bello continuo persequentem atque consumentem undequaque sit impetus.

Sed quid universâ mala ex hoc horrendo schismate nascentia complectimur? Res nobis & cuiusque impossibile est. Quis enim tanto prædictis ingenio, aut tantâ eloquentia decoratus, qui xrimas, angustias, calamitates singulas, quas Ecclesia

sustinet, non dignè, ut res possit, deplorat, sed numerare valeat ut referat? quod numerare dicimus? Cogitare potius dicimus aut mente capere? tanta est miserarum ac moliturum mens, tanta magnitudo, tanta congeries, ut & mentem presentium effugiat, & nasciturorum fidem credulitate tenique vincat. Obiurgentur certe polliceri iustitiam, mirabuntur & horrescent tantorum immanitatem flagitiorum legentes, si litteræ ab aliquo mandata sint: quæ mala cum atrocitate adeo sint & superba, ut iam nihil addi posse quouultibus crescant videatur, tamen peiora immittunt & in dætriis semper res procedit. Nam quis dies posterior non priore deterior, quæ lux sequens præcedenti non aliquid melius agglomerat? Omnia in dies mala augmentant, novi ædoli oblitenti Ecclesiæ nonni per pedibus & nefarios homines, diabolo suggerere se, quoties oriuntur; novæ astitit, nova molimina. Quæ quantum non aliter se id posse arbitrantur quod cupiunt efficere, nisi nos ante omnia, extorseroque venient maxime sibi huiusmodi enuptias solitos ubique infamaverint, totos vitium suarum & aliarum nervos in nostram delationem moluntur intendere. Itaque apud vestram, Rex optime, Majestatem, itemque apud maximos Proceres regni vestri, qui vobis clare sanguine conjuncti sunt, eorum quibus veritatem vobis soliti sumus, non cessant dies ac noctes in nos ore venenato machinari, nunc contra Dominum Papam nos aliquid velis loqui confingentes, pro cuius ore honore plurimum ipsi nos loquimur; nunc arbore nostro omnia regere velle se permittimus, & præsertim Ecclesiam; nam quod nos de stultitiâ & percipiis temeritatem culpam, parvi sane existimamus, sermone Apostolico munitentes: *Sapientia huius mundi stultitia est apud Deum.* Et iterum: *Quæ falsa sunt mandatalegi Deus, ut confundat sapientes.* Suam ergo sibi habeant prudentiam, & cum illis numerentur, de quibus apud Prophetam: *Prudentes sane ut faciant mala; bene autem facere nescierunt.* Nostram nobis stultitiam, quam lux anteposuit sapientiæ, relinquant.

Hic & alii multæ detractionum moribus, Princeps illustrissime, nostram dentis malebico apud vos famam laceant, sicque fidei mendaciam, dolis, & machinationibus à veritate lumine per nos auribus vestris insulando rejiciant, ne ullum audientiam in vestro conspectu obtinere nisi perarâ possimus. Ita sit ut in errore & veri ignorantia vos veluti captivitatam detinetur, ad dissimulationem & impedimentum rei: tota extenior eorum eo tendit & ipsæ intentio, tota mens, totus conatus, ut ejusmodi frivolis firmioribus tempus terant, & negotiam differant, quo diutius possit Ecclesiæ spoliis sic turbatè intrari; magnas quippe dignitates & eras beneficiis nunc turbata Ecclesiâ abiciuntur, quas integrè ac unâ nunquam adicipi posse, & merito considerant; unde & eorum vulgarissimum jam usû exiit proverbium, *Opus est falli piscari in aliqua turba;* quorum sicutò minime audenda est ratio, minimeque toleranda, quod vias omnes repertas quâcumlibet exardas aut commodas calamitatis studet, cum tamen nullas penitus alias asserant.

Quod verò nobis imponunt, nos arbitratu nostro omnia regere velle nisi obtemperet, faciunt quod facti sunt, impudenti mendacio nec colorato utuntur, non Ecclesiam regere sed regi volumus, ipsi verò non regere, sed vexare, laceant, & omnino dissipare volunt, quod quia dissimulare aut æquari

i. Cor. 2. 14.

Ibid. 2. 17.

Jerem. 4. 13.

initio creduntur viginti finitris informationibus ac partialibus, fatigatur finitris mentibus, conscientia puris, fide & charitate non fictis, ut misericordia de veritas obviant sibi, iustitia & pax osculentur, & sic humana sapientia divinae sapientiae atque prudentiae invicibilis ad instar vivat misticam, attingent & sine ad finem usque fortiter.

Venerabiles igitur divinis & humane scientiae Professores, sic, quosimus rogare quae ad pacem sunt Jerusalem, sic in praemissis armaturam Dei induite, sic zelo pacis & iustitiae ut silulocis ambulate, quod laudabilia vestri zeli memorati primordia, in eo qui est albus & omega per sancta & legitima media concludi sine seclis mereantur: & non obstant quod inconcussè de iustitia Domini nostri Summi Pontificis Domini BONIFACII Papae moderni nullatenus ambigentes, estimationem vestrarum noscatur adversa sentire, supplicamus tamen si quod iusti ac sancti vestri circumspectionibus Dominus inspiraverit ad intentam conclusionem, unà cum inchoata mediis ac intentionibus vestris plenioribus referre non cedeat, sed more sapientum placeat communicare, & si quid boni ad ea quae sanctae matris Ecclesiae memoratam concernere videatur unionem, motus iustis ac licitis secundum Deum & conscientiam bonam, salva semper fide sincerà, atque iustitià, cooperari possemus: ad hoc promptos nos & benevolos quantum ad nos pertinere potest, offerimus, & obsequium Deo praestare crederemus, qui vestras Reverentias sancti Spiritus gratià in praemissis confirmet, & dirigat in longitudine dicrum feliciter & votivè.

Datum Coloniae in Congregatione generali super hoc apud Ecclesiam Fratrum Minorum specialiter celebratà, Anno Domini millesimo trecentesimo nonagesimo quarto, die quintà Julii sub sigillo nostrae Universitatis.

Rector & Universitas
Sensu Coloniaensis.

*Responsio Universitatis Parisiensis ad Litteras
Sensu Coloniaensis supra scriptas.*

Litteras, Magistri venerabiles, parte vestrà nobis directas vidimus, quibus nos ad virtuosam perleverantiam, soliamque constantiam in re per nos inchoatà, super factis onibus sanctae matris Ecclesiae hortamini, quodque labores nostri aut conatos &c, ut ea appellatur, hortamenta salubria satis prosperè cesserint hoc usque apud regiam Francorum Majestatem, gratas Deo agitis, ad eum vobis comperit sine dignotum relatu & volare jam fama aurà diffusis. Praeterea supplicii prece omnipotentis Christi clementiam exoratis, et nostros affectus dirigendo illuminet confortetque, ne à pacto quoquo modo desistantur, donec saluber sequatur effectus. Et ut super re istà quae vestra sit sententia, quive modis procedendi tenendus sit explicetis, vos constanter asserere meotaminateque sentire scribitis, quòd nulla sanctior via, nulla celebrior, vel salubrior, quam vià Domini regis gradiendo, ut à dextris nullatenus aut finitris declinetur, sed rejectis quibuslibet finitris informationibus ac partialibus affectibus, ad hoc sinceris mentibus & puris conscientiam fatigatur, ut misericordia & veritas obviant sibi, iustitia & pax se mutuo osculentur. Denique si quid

sancti Domini inspiraverit, quòd unà cum mediis inchoatis vobis communicaremus.

Hic erat, nisi fallimur, paucis adjectis, vestram major effectus & principalis eorumdem litterarum, super quibus quoad pium sincerum affectum, quem tunc ad causam ipsam posuimus, tum ad nos gerens, magnas vicissim gratias & Deo primò, & vobis repetimus. Ceterum de effectu qui ex nostris consequetur laboribus viderit Altitimus, cujus per nos res agitur, cujus est donum quicquid in parte istà posuimus, ex quo pendet universus nostrae sollicitudinis & vigilantiae fructus; utinam sacratissimo ejus in conspectu acceptus! Ad id unum pro verbis elaborabimus, & totà intentione essemus, ut quod in nos fuerit, divinis auxiliante praesidio faceremus, ne per nos aliquatenus deficiat quis posse dicere quomòdiò sinem prosperum res capiat; in quo operam vestram adiutricem, & omnium fidelium, maxime litteratorum, confortem nobis in hoc assilire, favore, & opera ferre humiliter obviateque depolimus: res enim communis est & communi consilio consensusque peragenda, in qua nec simplicissimi cujuspiam Catholici doctrinam consiliumve refugimus, aut erubescimus; praerogam enim minor, juxta Pauli sententiam, quod majori operam est, revelatur, & praestium in illis quae Dei & fidei sunt. Quantum verbò ad illud attinet, quòd debet laborantes ad concordiam illam Ecclesiae, debere vià regis accedere astraus, & partiales sive singulares affectus, ac informationes finitras rejicere, in nullo prorsus à vobis discrepamus, sed plane unà sentimus; ad id tunc ipsi ratio, tum maxima veritatis persequenda cupiditas, tum postremo salutis verissima sententia nos impellit, ut entim: *Omnes homines qui de rebus dubis consultant, ab odio, ab avaritia, irà atque misericordia vocatos esse decet: non facile animus veram pervidet ubi illa officiant. Verùm inchoata mediis certis de causis pro nunc non scilicetibus ad vestri notitiam, sperantes aliunde pervenire.*

Unum in litteris vestris admodum miramur, quòd vos, qui vià regis tantu solatiores estis, adeo in alteram partem declinatis, ut vos de iustitià BONIFACII vestri, quem Papam dicitis, vos inconcussè tenere, & nullatenus ambigere scilicetis: nam profectò eoloratus nimium apparentisquae de Domino nostro CLEMENTE Summo Pontifice illud dicere possemus. Quare, Frater carissime, si ad pacem Ecclesiae zelum aliquem habetis (et vos habere credimus & gaudemus) zelo illi scientiam adiungite, & vestram regiam viam sequamini: vos providi viri estis, & quam ob rem hoc dicimus advertere poteritis. Demùm obsecramus vos, hortamurque, ut studia vobis consueta, Principesque & Praelatos vestros ad conclusionem istam inducatis, & tam diligentiam, quam circa Christianissimum Regem nostrum nos adhibere auditis & vultis, erga illos apponite. Pax Christi quae exsuperat omnem sensum, custodiat sensus vestros & intelligentias vestras.

a *apostolus* Sic religiosissimos. Legebatur *apostolus*. . . . .
sermo. *Recht*
 b *de quibus serm*) Ex hoc loco apparet Academia Parisiensis haud ignarus esse, tam in Papam Italianum nam paulo propensionem fuisse, quam in Papam Gallicum

quod obiectum magis vi repelle sepi in litteris ad Carolum vi. nam si quis ista horum verborum finis, in facti est, sic Academicis Gallicis monitis esse, quod de duobus Parisiis erant scripti, non ex facti sententià, sed ex quo ostendat se scriptis.

ANNO 1794.

*Littere, quas Universitatis Parisiensis scriptis
Domino CLEMENTI super salute
Schismatis sedandi.*

Sanctissimo in Christo Patri ac Domino nostro
CLEMENTI, sacro-sanctæ Romanæ ac Universa-
lissimæ Ecclesiæ Summo Pontifici.

CŒgerant tandem nos, Pater Beatissime, Chri-
sti fideles, cœgæ Christianæ Religions devo-
tio, cœgæ distantias jam tollenda nefandissimæ
pestis schismatis, quæ magis in dies crescit, robo-
ratur, atque invalefcit, nemine efficaciter remedium
apponente, cœgæ miserabilis & horrenda Ecclesiæ
sanctæ Dei subvertio ac dissipatio, ut ad quærendam,
tractandam, necnon pro viribus nostris procuran-
dam Ecclesiæ Catholicæ unionem vigilanti & sedulo
intendentes animo; utque in primis ad hanc
rem Christianissimum Principem CAROLUM Franco-
rum Regem illustrissimum, ac deinde per eum me-
dium ad ipsam, si fallitur apostissimum, Bona-
fidem vestram suppliciter hortauerim. Movit ad
hoc debitum nostræ professionis officium, quo &
vestræ & suæ salutis ac totius Ecclesiæ tenorem ob-
noxio. Imperatoribus sequendis & Doctoribus maxi-
mam Ecclesiæ Catholicæ unionem constituat: faciant Pa-
pales ipsi quod suum est, nos certè nostrum docen-
dis, si Dominus annuerit, nullatenus omittentes of-
ficium, quod quamquam omni tempore congruum
sit & necessarium, præcipuè tamen hoc tempore,
quo tam multis angustias, æramis, & scandala per
hoc execrandum schisma Ecclesiæ atterunt. Ad
quod enim nos ducenti licentiam suscipimus, si nunc
hæret tot gravia Ecclesiæ & fidei discrimina, veritate
docenda transcendendum est? *Clama, inquit, Prophe-
ta, ne cesses, quæsi ita exalta vocem tuam.* Movit
ad hoc præterea præfati Domini Regis imperium,
quinoniam excogitandam Ecclesiæ pacis viis regæ Se-
renitatis edicto, quod minime præterire nobis licet,
excitavit. His itaque aliisque plurimis rationibus,
quæ breviori grati subicemus, induciti, quoniam
dam super hac re nisi epistolam, utinam tam effica-
cem quam sancto fidelique affectu composuimus, Regi
ipsi memorato duximus, intentionis nostræ in
hac parte plenus & uberis expressivam, quæ tres
concordiæ vus à nobis excogitatas, & tamquam
convenientes approbatas, cum sui apparatus &
motivis alijs subicimus.

Prima vix est cessatio, aut remissionis plena-
riæ ad totale jus illud quod habetis in Papatu, vel
pars adversa præteritæ. Secunda est Concilii parti-
cularis, vel Comprovincialis. Tertia est Concilii gene-
ralis formaliter ac æquivalenter. Modi autem ex-
cogendi quamlibet harum viarum cum justificationi-
bus earumdem, satis in dicta epistola, quantum epu-
sularis præteritæ angustia, expressi sunt, aliis tamen
fortasse adhuc magis explicandi: quam scilicet epu-
sulari vestræ Beatitudinis non mittimus, quæ per re-
gæ præceptum Majestatis transmissam jam esse scimus.

Ceterum, Pater Beatissime, nobis ea quæ audi-
visti erga præfatum Principem pro Ecclesiæ salute
& concordiæ unione agentibus, & circa tam sanctum
opus, tam pacis atque religionis, operam danti-
bus supervenit inimicus homo, qui antiquis zira-
nem nova schismata seminando, hanc totam labo-
rem nostrum tam salubrem tamque fructiferam ex-
tinguere & cassare, licet frustra, molitus est. Et

primò quidem tentavit audientiam nostram in reg-
i presentia impedire, quo factum factum tunc per-
tur. Deinde ubi hoc cogitum minime procedere sensit,
& se penitus clausam de spe decedisse videri, ad aliam
se continuò fallaciam convertit, & super hac mat-
terij perpetuum silentium imponi natus est. Sed & r-
te dignum nimirum nostramque repulsum retulit, quia
à Rege Christianissimo Christianoque ejus propu-
tam impium, nefarium, utonque inexpressibile lectus
poposcit, ut super religionis & fidei Christianæ
matèriam, super Ecclesiæ sanctæ dissipatione dama-
nabileque schismate, Doctoribus Ecclesiæ & lucernis ar-
dentibus silentium imponeret, nequam, qui hoc
cogitavit; nequior, qui tam iniquo cogitatu con-
sensit; nequissimus, qui hoc ipsum abominandum
facinus explere voluit. Heu! Pater beatissime, ite-
rum heu! tertio heu! quid vobis Ecclesiæ hinc
auderet, hæreticum confiteretur; & nos publicè fieri
id ipsum atque impudè fremens i detentoris exem-
pli multo sunt facta quàm verba. Beatitudinem ve-
stram talium vindicem esse decet, quæ & nos in
ultionem hujusmodi maleorum appellamus, impiorum
namque atque expectamus; nam de modis & medijs,
per quos istum damnabile propositum obstruere co-
natus est, quæ attinet scribere? Noti penè omni-
bus sunt, nec etiam digni scribi ne pugnam hæc
nostram sub fœderate possunt, & ne erret assensum
secretos illos esse, satis certè scimus nos, si sunt
omnes propemodum, & mirantur regni hujus Chri-
stianissimi acce, licent, prob pudet! i externæ na-
tiones, scient, usquam utinam nos ad vestræ San-
ctitatis dedecus, utinam non ad vestræ Ecclesiæ
detrimentum, utinam non ad totius Ecclesiæ
Ordinis confusionem, opprobrium & contemp-
tum. Expropter, Pater beatissime, per silem integri-
tatem, per factus inviolandum, per amorem ampli-
simam & sincerissimam, quem ad Spontium Eccle-
siam habere debetis, per pastoralis vigiliantia debi-
tam sollicitudinem, per maternæ misericordie, dis-
cretionis, aut scandali compassionem commiseratio-
nemque, perquam vestro honori animo cura re-
sistet, perquam vobis cara est salus anime, vos hor-
tamur, & iterum atque iterum repetentes charitati-
vè monemus, ut ad hanc sacratissimam concordiam,
quæ in vestra manu sita est, non ultra jam pro-
cedendo intendatis: satis jam satis huc ulque cellu-
tum est, satis tepuimus, satis quærimus, satis ex-
spectavimus, exurgendum tandem aliquando ad po-
tem est, & desides torpentesque jam animi ad ha-
jus rei aggressum excitandi, nisi schisma perpetu-
um (quod Alissimus avertat) in Ecclesiâ Christi
permittere proponamus: quia jam eo venturum est,
& in tantam pernicitiam errorumque res processit,
ut plura passim & publicè non veniant dicere;
Nihil omnino curandum est, Papæ sit & non mo-
do duo aut tres, sed decem aut duodecim, imò &
singulis Regnis singulatos præfici posse, nulli sibi
vicem potestatis aut jurisdictionis autoritate præ-
latis: quod in quantum detrimentum sacro-san-
ctæ Ecclesiæ Romanæ, & totius Ecclesiæ politi-
cæ, imò & Religions Catholicæ vergatur, judic-
ate. Beatitudinem vestram felicibus successibus se-
cundare velit Christus, & eo plus felicibus, quo
ad Ecclesiæ suæ unionem majori diligentia vigile-
ntis. Scriptum, &c.

*Devoti vestri Sanctitatis Oratores ac Fidei
Universis Studii Parisiensis.*

[a] dicit] Leprosus dicitur, forte requirit Auctor, &
quidem magis pœnet, quod Clementi ipse factum impu-
nitate videtur A. 1794.

[b] per quam vestro] his libris emendare; tam Athesius
scripturas passim vestro.

Littera clausa missa Dominis Cardinalibus ex parte Universitatis Parisiensis super eisdem.

Scribamus, reverendissimi Patres, Domino nostro Summo Pontifici super facto amonitionis Ecclesie litteras oratorias in hanc formam: *Crigerant eandem, &c.* vos itaque, reverendissimi Patres, qui Ecclesie cardines, bases & columnae estis, in omni nominis amore, & fraternae charitatis, officioque vestri de hominis respectu requirimus, hortamur, obsecramusque, ut labores hunc nostram pro hac facienda amonitione Ecclesie sinceram mente susceptam, quoniam sacratio vestro Collegio gratum esse arbitramur, jovere & adjuvare, ad prosperumque exitum ducere dignemur, Dominosque Summos Pontifices, cuius litem jurgere assilimus, quorum ipse consilio in agenda uti debet, monere, sollicitare, hortari, allicere ad hoc opus sanctissimum, quantum in eo fuerit, mature & celeriter exequendum, quod & Sanctitati vestrae, & reverendissimi vestris Paternitatibus principibus usumque & maxime spectat, eodem officio debito, cum honorem amplissimi dignitate, cui est omnis, & cura Ecclesie auctori, tam majores profectus & emolumenta, quod ab Ecclesia ipsa pro servitio eadem impendendo percipitur: & per Dei misericordiam non solum decus vestrum utque adeo munus, aut ad hanc rem devotus, ut per homines latos atque saeculares, ad perpetuam vestrae & Ecclesie contemptum, pacem istam reformari necesse sit, quod procul dubio fiet, nisi per vestros ipsos eisdem provisione sit. Et si vestra industria vobis aliquo suffragari ad hanc materiam possit, habeatis nos felices & constantes tam virtutum operum ministras: nec de vobis quodammodo distulite, qui non fluctabimus, quatenusque difficultas aut aliquid in impiret, etiam si vult nostris exponere deberemus. Paternitates vestras nobis honore maximo venerandas, ad ea que ad pacem tantum illud nobis cogitando compendique vultet & tractetur, cuius res agitur, salutis Dei filius **JESU CHRISTUS**. Scriptum, &c.

*Hamilis & alius Ordinarii vestri Rector
& Universitatis Parisiensis.*

Littera, ex parte Regis scripta Pape Clementi, includentes Litteras ex parte dicti Regis directas Interfesso, super facto amonitionis Ecclesie.

Post pedum oscula Beatorum Petri & Pauli, Sanctissimus vestre bene novit, quomodo vestre adversitas non jam plures requirit, ut in mortem hujus preteritis schismatis vestrius per amplius vigiret: & quoniam credidimus in certum iudicium certis, nos pro hujusmodi gaudeamus. Sed & Sanctissimus vestra deest per amplius gratulatur, ut oritur lumen in postulo tempestivo: etiam desolationem per amicum & justitiam aspicitur: & quoniam, prout legitur, inter vos & pro vobis est concertatio principaliter, confidamus quod cum consilio vestre vix pacis mediis ipsi novit & credentes etiam sumite, quod si de hinc vultre desiderat, vos alium affectum cupiamus. Quia in re nolentes hos discrimen ulterius sustinere, sed operam assumentem toto corde, eisdem scribimus in hanc modum:

Sedenti in Roma. Dudum quaerimus non cessamus pervigiles, super divisione gregis Dominici nos excitare

Tom. I.

coram, que cum super cunctos mundiales confusus cor nostrum semper oppellit, sed ut . . . mentem sinceram etiam prepedire tenet, pavore ne gladius, persequutiones vel angustia, nec ultimum terribilium die mittit. In hac enim unitate omnino necessaria, cunctis spectata delicta, cunctis mundialis nobis opprobriis perurgit, omnibus retropecta angustis regni transmissi & mortalis, contumelie medicamur, dolentes usque ad mortales, nervos & viscera, nostris in temporibus tam deploratam inter Chreticos, nisi extirpetur celeriter, ichthysa perpetuum radicari, sed in tantum hunc dolor & gemitus, vel totius mundi exortante, improprio, vel odio Principum & hinc, vel magis forsitan Ecclesiasticorum avaritia dominantis: hoc schisma amovebat, quod vix via facilis optata hoc scilicet & sapiente quatuorlibet reperitur. Et quoniam iste actus est compassivus humanam & fides, restat perquirere vias charitatis & pacis, concordiae & amoris: eas requirimus cum ardente desiderio in Christo reperire, ut pro hac Domini, & deique Petri non fiat inter filios proculores cum esset, moribus, corde vel gladio, reductio unitatis, ne de nobis inimici nostri gaudeant, dicatur: *Ubi est Deus vester?* Et vos Christianos: *Ubi est Deus vester?* Nam vni bene moribus infidèles non credentes valent dicere tale verbum, si per verbum & sanguinem invicem nos credamus, maxime propter idem, quam nunc impugnant Agereus noster Agereus, & Christianos sibi servos edicere, quos Christus & servente videmus. Ut igitur cum certis hinc & confingentes nostris Regibus circa hoc facilius procedamus in factis hujusmodi schismatis, perquamvis totos pro vobis vix leves, tristes, heros, exolentes, concordias dulcissimi & pacis. Sed quantum unum de partibus hujus schismatis vos principaliter comboret, qui etiam pacem, si aliam cupitis, maxime Ecclena potest edicere, ne per vira hinc Christianitas tota ruat. Et licet nos sollicitatis ad pacem, viam possidem, inter Chreticos redemptos placabimus, mente pura & implere ostendat, ut videt mundus evidenter, quod vestra cum dictis opera concordatis, nam veri facimus & nos docuit, & ideo & suo fructibus elucidatur honor, & jam reverentia ad hoc casus, quod Reges & Principes, & populus Christianus possidet tam schismatis, & negligentiam Cleri non poterunt ulterius sustinere. Certe ergo tale scandalum procurat, ne etiam vobis certatibus detentis inde contingat: ut etiam vobis exterminium gladius vix, memores quomodo in ipsis rudimentis Ecclesie Patres, celebrant ascendere Sedem Petri, & modo cum esse & longone est gaudiosus ascendit, innotuit pro eis premissis amonibus, non nisi pro Clementia qui electus à Petro Laurent & Cletum hinc pater de, ut sacratissimum scandalum in Pontificibus esset. Non videtur, rogimus, scandalum tollens devotionem ad Chreticos, reverentiam Sacerdotum & cultus ministerium & cultus enim foveas fominandi dicuntur inter Reges, anorem inter haec, inter legitur sacramentum dans materiam dubitandi, & etiam horum in unum salvandorum, subditibus prebent audaciam à cetero dominantia. Quomodo ergo cum tanto discrimine pretere contendat aliqui Christianos? Que autem vobis scriptimus, parti alteri non taceamus: nam in vos firmamus mentem nostram, ut propter *Sion non taceam*. & propter *Jerusalem non quiescam*, donec egredietur in plenam *Justitiam*, & tunc Vicarius **JESU CHRISTI**.

Vos autem, Pater beatissime, diligenter considerate tantarum periculum animarum, super quo nullus ex Clero laborare contendeat: nam felices record-

GGGG

Paul. 78. 10.

Ed. 4. 1.

ditionis noſter progenitus, non videns vobis nec veſtris Cardinalibus alibi eſſe reſugium, veſtram cauſam beoſignè ſummaſque recepit, non dubitans in morè vobis & Eccleſiæ majora pericula unimurè ſed preoccupatè à morte ſuoſ vilitè damna toti Eccleſiæ & Chriſtianitati poſſimodum generata: & ipſiſſime operatus quod laboraretur celeriter ad ſchisma hujusmodi extirpandum, ſuper quo totus mundus obdormivit: qui ſi ſciſſit negligentiã Cleri, non ſic facilius ſuper ſe regnumque ſuum pondus tanti ſchismatis poſuiſſet; nam etiam converſamur ad Genes, quis æſtimare poſſet aurum & pecuniam, quæ propter hoc ſchisma exiverunt de Regno, portatas ad Italiam, nunquam poſtea reverſuras, tam per bonæ memoriæ avunculum noſtrum Daem Andegavencum & ejus ſequalem, quàm per vos, veſtroſque Cardinales, qui aliunde non habent beneficia, & omnia habent nobilita Regni noſtri. Quis dubitat ſi duret longius illud ſchisma, per hunc modum deſuperari ſtult regnum? Quis poſſet æſtimare noſtros nobiles & Barones (ut de inferioribus taceamus) mortuos in Italia, cauſante alià diſtione preſentis? & tamen hæc damna temporalia nobis ſavia eſſent & levia, ſi ſuper mortem hujusmodi ſchismiſim labor heret Deo gratus. Sed ſimiliter creditur. Pater ſanctè, quòd hoc prædicat rotus vulgus, quòd niſi de pompa & temporalibus ſtatu non curatur; unde dolendum eſt, quòd mundus ſibi ſubditus diligit correpere cunctorum Dominam & moſtram, & omnino ſerſiſe oportet, ex quo diſtinctionem videtur velle diſſoluſ duraturam; valens etiam Chriſtianitas à Sarracenis ſe taliter aggravari, contèrè quos non poſſet procedi commode tali diſtione durante: Et Sanctitas veſtra de huc etiam cogitatis, ne conſtat nobis ovè in conſpectu adverſantium ſidei ſacerdotum, &c.

ANNO 1594.

Littera ex parte Univerſitatis Cardinalium, morio CLEMENTE VII. directa, ut ipſi diſcretè electionem Summi Pontificis.

Reverendiſſimi Patres, eſt ſerſam antea ſpem animo conſtrperamus, per veſtræ vigilantie ſanctam ſ. ſollicitudinem brevi reſtitutum in Eccleſiæ concordiam; vos enim totis animis præcordiis id quaerere, & jam præſem quaſiville non ſumus neſciti, veritatemque ea ſpes ex præſentis rerum ſtatu divinitus, ut credimus, orro adeo nobis accreſcit, ut rem ipſam propendimus jam factam æſtimemus, quandoquidem huc redit, ut plenè in manu veſtrâ lit poſita. Ea igitur fortiffimi Tyrones Chriſti, ſolidiffime columnæ Eccleſiæ, bales argenteæ, candidæ portantes orbem. Ea nunc agite, illas promitte vices, illam ſanctam voluntatem jam apertam in lucem educite; noſtre confidentiam, quæ nobis & Fideliſibus univerſis tanta de ſacerato Collegio veſtro oborta eſt, fraudare; & accipite occaſionem vobis oculis oblatam, non ſimilem forte unquam habi- turæ; aperte inſtant Spiritui ſanctò, & ad oſtum veſtrum nunc moleſtiſſè pullant; nunc incumbite remis, ſacraſſimi remiges Chriſtiæ naviculæ, vaſta fluctibus oppreſſam, procelſis & flammibus diftrectam, immatiffimè illam ſcopulis, remigæ jam inſaniter ſuſcitæ ac penè ſolutam, in tranquillam pacis ſtationem nunc aditu faciliffimam, ex dantem pelagi turbibus ſubſolvete. O niſium ſeleces vos, & veniſſimè ſerices, & ſuprà modum felices! O terrete quætere beatos, ſi hæc feceritis, vos ſiquidem certè dixerimus, quæ ad tam beatum opus incundum, celebrandum, complendumque

in terrâ natè forent, quos merces tam copioſa manebit in oculis, quorum perpetuus honos, fama atque memoria ſempiterna quoad ſæcula durabunt, ſervabuntur. Mementote modo Mater veſtræ, ô Filii, & tam ac tantæ Matris, tales ac tanti Filii: recogitate animo quantum ei debeatis, à quâ vobis tanta bona, tot honores & commoda proveniunt: nolite ingrati eſſe, vobis eſdem mutuum pietatis, compaſſionis, ſubſidii, modo rependite: ſi difficile à vobis de laborioſum quidquam exoptet, tamen vacuum abire poſſulato non deberetis linere; nunc verò quo niſi facilius, niſi quæ magis ſicem eſt in veſtrâ poteſtate, promptus, benevolus, ac unanimis animos ad ſuam pacem poſſulat; ſingite nunc etiam vobis occurrere vultu demulo ſupplicem veſtris aſſiſum pedibus, lætèrè veſtre, etibus eſſibus, paſſis palmis, lægo lacrymarum imbre, & eſſeribus ſingulis, ſingulis ſingulis verbis interrum- pentem querelas, longis & mirabiles ſchismiſim huius horridis in ſeptim moleſtus referentem, pacem à vobis obtinere per exuberantiſſima maternæ pietatis viſcera deſideretum; nonne ipſa impetrare debet quod requirit? Aut nos vehementer admodum ſallimus, aut vos miſerebimini, nec incalſum tot & tantas eam preces chaudiſſimè permitteatis.

Sed quaſum, inquirit, hæc omnia, parati ad pacem volumus, quid nos facturos vultis? Modicum eſt quod volumus, leve eſt, faciliffimum eſt; volumus, rogamus, ſubſcribamus, ſupplicem quantum pacem & ſalutem eccleſiæ diligimus, ne ad nove Pontificis celebrandum electionem maturetis, donec cognovimus fuerit ad veritatem veſtrâ atque noſtrâ ad concordiam illam electionis voluntate, ſitque undique tentatum quoniam modo obſcurè hæc quæ quærimus, poſſit, quod commodiſſimè fieri, ſiciliſſim, celeritè ſide vacante conat, quàm unquam fieri poſſit in poſterum, quod & Dominus noſter Rex vobis ſcribit. Hic cardo rei vertitur, hic ſumma eſt: hic patebit qui amici, qui inimici fuerint Eccleſiæ, qui Paſtores, qui mercenarii, qui denique Catholici, quære deſchismatici. Unum maxime veremus, quod per ſuam puſſimam miſericordiam Deus avertere velit, ne per carnales aliquos & minus ſapientes quæ Dei ſunt, turbemus, ſut ab hoc ſacraſſimò propoſito, in quo vos perſeverare conſiſimus, impediamus, qui eadè ambitione ad novam electionem præpropere faciendam, importune, proaeerit & pernicioſiffimè vos ſollicitari ſunt in ipſius totius rei excredam perniciem, & multo detentorem præcedente. Sic enim crudele vultus redintegravit. morbuſque non an ſalutem, ſed penè in deſperationem omnium veniret. Quare, Patres reverendiſſimi, & ſericeæ charactæ Chriſti amantiffimi, à talium quorumcumque ſic pernicioſo fermento, quod totius maſſam corruptit, vos ipſos corrodit, ne animus ovæ morbitæ contagione grex veſter inſiciatur. Et niſium, ut cum Apoſtolo cogitamus, *ſcandalizans qui vos scandalizans*. Sunt in re illa, nec illud, Patres optimi, vos moveat, quòd hâ de parte adverſa in re ſimili conſiſſim elegenter; damnabitur, ſi quis, ut credimus, ac ſceleratè egerint, nec illud ovæ egerint coram vobis, qui ad monentem voluntari eſtis, inſtatione [non] dignum eſt. Et proſedè ad agendum quod quaerimus, majorem de jure veſtro in animos hâcliam ingeretis opinionem, quam per quodecumque aliud quid cogitare poſſetis. Paternitates veſtras reverendiſſimas, univerſumque cœtum veſtrum Deus pacis & humane ſalutis amator ad pacem & ad ſalutem Eccleſiæ inſpireare, vitare, dirigere, & corroborare dignetur. Datum in noſtrâ generali Congregatione apud

Galen. p. 14.

sanctum Bernardum, super hoc specialiter celebrata, de vigesima tertia Septembris*.

*Humilis & Ecclesiasticae pacis & vestrae
Oratorum Rector & Universitatis
Studii Parisiensis.*

*Littera ex parte illius, qui dicit se BONIFACIUM,
Confisso Regis Franciae tunc temporis direxita.*

Bonifacius Episcopus, &c. Dilectis Filiis carissimi in Christo Filii CAROLI Regis Franciae illustris Consilio, Salutem & Apostolicam benedictionem. Scribitur clarissimo in Christo Filio CAROLO Regi Franciae illustri in formā praesentibus interclassā: exoptat vos in Christo, cujus res agitur, obsequi exhortamur, precamurque, & per viscera misericordiae JESU CHRISTI, per augmentationem & conservationem ipsius fides, per unitatem ipsius Ecclesiae sponsae nostrae, vestrae & cunctorum Christi Fideium Matris & Magistrae, sine qua non est salus, per publicum bonum & communem salutem obsecramus, quatenus eisdem Matri vestrae ut singulares filii compatiens, & in hoc miserabili tempore succurrentes, praedictam Regem, ac dulum Cardinales de Avinionē, ac alios Principes & Dominos vestrae fidei persequantibus solerter iudicatis, ut cuncta ea quae Regi ipse in praedicta littera scribitur, vestris attendere, & ea effectualiter adimplere, & alia circa ea operemur, ut fiduciam geramus singularem, omne bonum quod poteritis, per quae & alia merita vestra aeternam gloriam consequemini.

Datum Romae apud sanctum Petrum tertio Idus Octobris, Pontificatus nostri anno quinto.

Ejusdem Domini nostri Regi direxita.

Bonifacius Episcopus Servus Servorum Dei, carissimum in Christo Filio CAROLO Regi Franciae illustri, Salutem & Apostolicam benedictionem. Primum ad tuae Celsitudinis incrementum inuocemus, dum te ad ea quae saluti expediunt, & honori tuo congruunt, sollicitis exhortationibus & monitionibus invitamus, quas devota mente suscipias, & haec quae tibi benignè suggerimus nunc oportunitate intendas: inter ceteras enim curas, quae animam nostram fulciant & pulsent, id potissimum in solida caritatis ardore, crebris orationibus postulamur, ut ille lapsus angularis, qui fecit utraque unum, suam sanctam Catholicam & universalem Ecclesiam spiritum nostram, insensu schismatis scissura, proli dolore dividat, misericorditer uniens in unitate fidei orthodoxae toto orbe dignanter adimat, & cum illo nihil Deo acceptus, nihil cunctis mortalibus desiderabilis non putemus. Cum itaque super liquorem perceptum lignantibus pluribus, unam benedictionis tuam ROBERTUM, olim Basilicae duodecim Apostolorum Praebyterum Cardinalem, Antipapam, qui se CLEMENTEM VII. ausa sacrilego nomine praesumeret, vram fuisse universae carnis ingreditum, & cuius animae plurimum compatiemur, & dolemus: nunc cum more pessimi Patris ejus vitam potius optaremus in eo, cuius causa agitur, sperantes quod ipse ROBERTUS aliquando reverfus, & suos recognoscens errores, veritatem fortasse cooperante Domino agnosceret; & nunc quidem

acceptabile tempus advenit, quo si operas efflueris, ut confidamus, adhibere volueris, lapsissimum reprobo schismatis, ac divisionis remotos, & ipsius Ecclesiae reintegratio fieri poterit, dixerit Dominus misericante. Exoptat Rex inclite, obsequi Sabinitatem tuam in Domino exhortamur, & obsecramus per viscera misericordiae JESU CHRISTI, ut Ecclesiam, tuae custoditione Christi fideium Matris & Magistrae admonente, singulari verè respicias ut Filius; mentemque erige Majorum tuorum digna grandi memoratu gesta contempla, & Matris tuae Romanae Ecclesiae sacrosanctae hoc acceptabili in tempore, ut te aliis sollicitudinis, & lapsus, si tuus ad te accessus fuisset, nostra paternam sollicitudinem intentio, abique ulla retardatione subvenias, taliter cum illis dudum Cardinalibus, & aliis de Avinionē operam effectivam quantumvis tuis fidei persequantibus adhibendo, quod ipse ad aliam eligendum non procedant, cum ipse superfluitatis, habitus & factibus hujusmodi schismatis remotos, & ipsius Ecclesiae reintegratio fieri poterit, ut optamus. Nam si ad hoc, ut confidimus, tua Celsitudo ininterrogata, radius veri solis teretabit, & dirigit gressus tuos, & Leo de tribu Juda pro te cuncta pervertit contemnit, ac montes errorum in amplam reducat planitiem veritatis, per quae & alia merita tua aeternam gloriam consequeris; scies quod super his & aliis dispositis Ambassadoribus nostris ad devotionem tuam quantumvis detinere, qui de boni nostrae intentione in fidei lapsissimum & alia te clarus informabunt, tamen quod tu & alii, quorum interfuerit, mentis poteris contentari: quibus quod in Ambassadoribus Serenitas ipsa salvam conductum concedere velit, proar ipse duxeris requirendum.

Datum Romae apud sanctum Petrum tertio Idus Octobris, Pontificatus nostri anno quinto.

*Prima Littera Domini nostri Papae BENEDICTI
XIII. Universitati Parisiensis direxita, praefata
per Episcopum Avinionensem, &
Magistrum Petrum Blavi, ejusdem Legatum.*

Anno 1337

Benedictus Episcopus Servus Servorum Dei, dilectis Filiis Rectori & Universitati Studii Parisiensis, Salutem & Apostolicam benedictionem. Mirabiles elationes maris hujus saeculi, magis quidem & spatio, illic enim reperta quorundam non est numerus, spiritualis videlicet monita nequitur, quae cum ipse mare navigantibus, portumque salubris remige hinc petentibus, formidabilis compressione laetantur. Denique nempe surgentibus undae venio, horrenda sunt tempestas, & exaltantur terribiter fluctus ejus; quod est semper in turbidum, semper penitus in quietum, his tamen insensu temporibus, superabundantibus, ac exigentibus demeritis peccatorum solito vehemētibus inuocari, fluxa enim aqua frigidus, & refrigerata plurimum, proli dolor! Christi fideium charitatis, praeter bellorum & dissensionem exitiosa discrimina, quibus inter se dissident, ac nostrae sine gravibus humanorum corporum stragibus miserandisque claudibus debacchantur, omnes fere Reges & populi Christiani, praeterquam mala carera via censeantur, quibus miserabiliter concutitur tutus Orbis, schismatica divisione in Dei Ecclesiam supervenit discordia, cuius perniciosisimum diuinam Catholicam climata nunc amandans, non mo-

* a Septembris] Hoc loco legas velim epistulas Caroli Regis ad Catholicos in eandem intentionem scriptas.

Tom. I.

a aditus] Corrupto; fuisse aditus

diam fideliem absorbit portionem. Mirabilis tamen in alis Dominus hominum potestatis, ac in eum fluctum ejus in gans & tranquillans, Petrus navicula ipsius maris fluctibus agitata procellis, & variis periculis in altam scopulam, timent. mox cum Christi Fidei, qui praefatus horum clade terret, ad salvandum ipsius praesidium confugerat, tam feris inundationibus prorsus obrui, tantaque tempestate demergi, semper à naufragii perditione liberat; & dum magis de supremâ perditione formidat, tunc tam mirabilis præter mortalem spem erigit in sublime, dumque naucleri sui eodem pro tempore præsentis ab hac luce migratio pro mortalium humane iustitiae contigit, ac pro Redemptoris defuncti periculum subversionis subleat, secundum exigentiam temporum & inferiorum menta, ex infideli suæ bonitatis elementa provolat succedere; nec semper ad tantam supportationem occurrat suis idonum, sed infirma mundi eligens ut forte quoque confundat, utque liquidè pateat quod ipse ipsam naviculam per se constitutam, inque sanguine pretioso redemptam, per ipsum regit, protegit & gubernat; & ne data navicula inter tanta pericula salvato humanis adscribitur suffragis, nonnunquam ejus regimini præfict imbecillam, sicut nos homines in viribus debilem, ac insufficientem meritis, ad ipsius navis clavam, suæ vobiscum Ecclesie regimen suæ dignatione vocando, fecisse noscitur his diebus. Felices siquidem reconditionis Clementis Papa VII. prædilectore nostro, ab hujus terrarum insolito misere nuper ad supera, sicut piè credimus, Christo vocante transiit, corporeque suo, prout mos & debitum exposcebant, honorificè tradito sepulture, venerabiles Fratres nostri sanctæ Romanæ Ecclesie Cardinales, inter quos & de quorum numero tunc eramus, in palatio Apostolico Avinionensi, ubi dicitur prædilectus vitam temporalem hieserat, pro electione futuri Romani Pontificis congregati, in humilitatem nostram, utiam non exorbitante iudicio, concordat & unanimes per vim futuri concordantes, nos tunc Petrum sanctæ Marie in Coemeterio Ducentum Cardinales, ad Summum Pontificem Cathedram everterat: verum eos gradus altitudinem, & oneris immineat tantæ altitudinis ascensionis molem, præsertim hujus dicens schismatis procelloso tempore, nobis in Cardinalatus diversarumque Legationum officio experientie longè particeps non ignotam attentâ meditatione penitentes, diligentem & assentum instantie, insufficientis nostri imperia: in objecimus, deditatem nostram, dicitante conscientia, cum repetitâ multoties relaxationis supplicatione humiliter allegantes; et cumque nec sic cessaret instant Fratrâ impetuitas eorumdem, sed vim inferens nostro proposito Colligi iustis argeret, Nos ex defectibus eorumdem conscientia dâdentes, de illis tamen confidentes omnipotentem clementiam, qui pacis & unitatis amat, utrumque fixis unum; spectantem quod operi manuum suarum dexteram porrigens, nos inram profundam maris altitudinem postum non relinquet, nos per Fratres eisdem multiplicibus exultationibus non admissis, nec lacrymosis deprecationibus exauditis, ne mundi gravi bellorum multiplicitate divelli, potissimè tantem Ecclesie sacro-sanctæ schismatis pestis noscè miserabiliter laceratè diffiduo, in illo electionis prædictæ denegando consensum, dicitur in sigillo confirmat, quamquam immemores oneris inram insufficientem nostrâ diffugeret; de superabundanti tamen plenitudine misericordie Dei

nostri consilii, & nostræ imbecillitatis subleat nos imperfectum, ac debiles humeros Apostolicæ suppositum servavit.

Ut igitur ipse Deus nos qui debiles manus ad fortis infirmis, corroboret, adjuvet, & confirmet, ac Ecclesie suæ navem nostro credam regimini in hujus mundi tempestatibus custodiat & dirigat, ac per ministerium nostrum ad optatè portum pacis & unitatis adducat, ad quod quantum ipse Deos conceder, & humana finet fragilitas, propterea omnibus modis possibilibus intendere, utque euanime laborare: Universalitatem vestram monemus ac charitative rogamus, quatenus preces humiles, fidelis & devotas frequenter fundatis ad Dominum, ut insufficientiam nostram suâ pietate suppleat, debilitatem fulciat, novitque quod est onerosum leviget, quod laboriosum allevet, quod obnoxium suæ claritate luce revelet, & aspera converat in plana, sique preveniendo elementa asperet, & adjuvando misericorditer protegiatur, quod zelus noster semper in ipsius beneficia fervet, nec unquam in illorum exiguitate torpescat. Ceterum, amabiles Filii, affectum vobis charitative benignitatis expandimus, & fidelis charitatis gremium aperimus, propitioses quantum cum Deo poterimus horum vestro desere, ac vestra & impiorum commoda pro quibus ad nos recurrere cum securitate poteritis, in promptitudine benevolentie promovete.

Datum Avinionis quinto Idus Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

Littera Universitatis Parisiensis, Demum Cardinalibus aucta.

ANNO 1594.

Reverendissimi Patres, scribimus Domino nostro Pontifici super unione sanctæ Dei Ecclesie in hanc formam: *Quamquam* &c. Propterea, Reverendissimi Patres, toti vestro sacro Collegio, & vestrum unanimes, omnibus cordis viribus, omnique humilitate supplicamus, quatenus in hujus re maturando iustitiam, nam maturato opus est, in promotione quoque apud eandem Dominum, in omni denique prolequutione atque agitatione pro se quisque partes suas laudabili sollicitudine intermiscere studeat, ipsi insuper Domino quem valde ad hanc affectu ipsi melius noverit, ipsaque sicut credimus obinde elegit, in opere promovendo consilio, subsidio, ceterisque generibus auxilio universi adesse, ut quod salutare vestre electionis titulo exordium accepit, prospero per vos ipsos qui symbolice estis, potius quam per terrenam potestatem consummatur effectu, in quo & nostram operam, si ulla momenti est in vestro conspectu, nullatenus desistant confidere. Nobis autem qui vestris Paternitatibus jam tertio super hac re scribimus, ab quod tandem responsum supplicamus remittat. Valete, Patres metuentissimi, ita de militante Hierusalem cogitate, ut vos triumphans ipsa post sacculi naufragium in suam materiam hinc excipiat, Amen. Scriptum ut supra.

Secunda Littera BENEDICTI XIII. Universitatis Parisiensis.

ANNO 1594.

Benedictus, &c. Dilectis Filiis Rectori & Universitati studio Parisiensis, Salutem & Apostolicam benedictionem. Receperat per nos Littera ve-

stra * illam mentibus vestris super injunctis nobis universalis Ecclesie curâ regimini letitiam indicant, per quas nihilominus sollicitudinem nostram ad unionem Ecclesie, tam miserabili tanto jam tempore laceratâ desidio, impigre procurandam finaliter excitat, vestrum ad id in quantum possitis nobis auxilium offerentes. Utinam, amabiles Filii, vobis, ceterisque Fidelibus Ecclesie pacem & tranquillitatem optantibus, ex promotione nostrâ iusta letitiæ causâ subit, & illæ quem optatis & speratis fructus perinde sequatur: nostrum enim ad tantam molem ferendam, tantumque debet peragendum opus minus sufficere cognoscimus imperficium: affectionem tamen & voluntatem bonam esse scitis, nosque ad confirmacionem negotii unionis hujusmodi per nos adhuc in minoribus constitutos, in multis regnis & regionibus, & cum multis laboribus, ac sollicitudinibus prosequi, tanto ardentiores & intentiores effectus, quanto susceptum officium ad id nos per amplius astringit; quod Deo & conscientiâ testibus ad hoc principaliter recepimus, ne tot labores nostri optato, quod abit, frustrentur effectus, sed per indefessâ nostræ continuacionis studium scilicet, optulante Domino, concludantur. Unionem nempe præstatam toto propinquis proficui & procurare conamine, & ad effectum ipsius quam celeritas fieri bono modo poterit, ceteris quibuscumque omnique cunctationis impedimento postpositis laborare: quam intentionem nostram Regibus & Principibus Orthodoxis per diversos Nuntios Apostolicos propter hoc deservitatos ad ipsos, sed maxime charissimum in Christo filio nostro CAROLO Regi Francorum illustri, dilectissimæ illas nobilibus viris Ducibus patris & germano suis, ac aliis de domo sua Principibus, de quorum directione, auxilio, & favore, circa hoc principaliter post Deum confisimus, per venerabilem fratrem nostrum HIERONIMUM Episcopum Avinionensem, & dilectum filium Petrum blavi Decretorum Doctorem intimandum duximus. vobisque prout eis injunximus notificatum fuisse credimus per eisdem, ad cujus executionem obligationem vestram spontaneè fidem gratam suscepimus & acceptam.

Datum Avinionis secundo Idus Novembis, Pontificatus nostræ anno primo.

PRÆTUS DE PAVILLIONE.

Nuntii Regis à Papa recipimus curialiter & benignè: cui flexus genibus Literas Regias obtulerunt quæ sequentia continebant.

Sanctissime Pater, ob magnum desiderium & affectionem singularem quam semper habui, & habeo ad pacem & unionem universalis Ecclesie, exasperationem quoque ichismatis dolorosi, quod proh dolor! duratis viget, & adhuc viget in ipsa. Ob hoc etiam qua vos mittere Nuntios vestros, nobis pluries scriptis ad propositum, sicut scitis, vobis carissimum Patris & Fratrem nostrum cum multis aliis personis notabilibus transmitti super materia istâ sufficienter instructos. Ideo vobis supplico, Beatissime Pater, quatenus ipsi credatis, & in istâ materia cum ipsis negotiari dignemini, ac si personaliter essent præsentem. Scriptum manu propria.

Similes etiam Literas Cardinalibus diocesis cum Cardinali Florentino Decano Collegii obtulisti, &

Papa de singulorum salute quærens diligentius; verbo & vultu cum multis mentis hilaritate demonstraret eorum se suscepisse adventum, Dominus Dux Bavarie ad eam iterum sic dixerit vestris: sua.

Sanctissime Pater, de precepto Domini nostri Regis ad vestram Paternitatem accessimus, ut vobis Literas suas afferemus, injunctisque nobis aliqua dicere unionem universalis Ecclesie tangenda, quæ sumus ad beneplacitum vestrum deponendi.

Sed cum Papa respondisset ipse ex equitatione nimia vexatos, quiete indigere, & quod de sequenti ad ipsam redeuntes, scirent quando possent audientiam obtinere; hæc responsione contenti, eadem vale dicto, post exhibitionem specierum & potius ad Villam Novam redierunt. Pro parte etiam matris Universitatis cum Magistro Johanne Luqueti, Doctor in sacra pagina, & Deputati, cum pedis, manus & oris oculo humilissimè exhibuissent reverentiam Papalem, & audientiam, sicut primi Nuntii humiliter postulaverunt, eandem responsionem acceperunt.

Responso BENEDICTI Pape XIII. facti. Dominis Ducibus Bavaricis, Burgundis, & Arelanensibus, ex parte Regis Francorum missis super unione procuranda in Ecclesia per ipsam sessionem.

ANNO 1398.

Benedictus, &c. Com dudum ad procurandam & accelerandam scilicet Dominicæ vestri inconfutis unitatem, & sanctitatis erroris vestrum profugandam eradicanamque Deo auctorè pernicem, aucte nostræ ad summum Pontificatum vocationis primordium anxios labores & prolixas vigilas nostræ sollicitudinis instantia subsistet; tandem nobis ad summum Apostolicum apicem divinâ licet immeritis dispositione vocatis, ex eo magis ad eliminandam pestilentissimi morbi molem vigilantius & intentis, quo ab eo cujus genus vices in terris, casuose negotiorum venturatur, recepturi sumus ob hoc, & de constanti & officiosa curâ, & exquisita solertia mentum, aus, quod abit, & negligentia & pusillanimitate supplicium: Charissimus in Christo filius noster CAROLUS Rex Francorum illustris, Ecclesie Dei pagis invictus, & defensor sollicitus, à nobis iseratis vicibus super hoc cum instantiâ requisitus, ipsius Ecclesie compassus gemitibus, & affectionibus diuturnis, insignes Duces nobis proppie, claritate sublimis, dilectus videlicet filios JOHANNEM Bavaricensem, PHILIPPUM Burgundis, patris, & LUOVICUM Arelanensem, fratrem ipsius Regis solemniter & animas, religiose devocimus & zeli dicti Principis ergo Dei Ecclesiam (quod nobis non erat incognitum) affectionis & constantiam exponentes, & alia nonnulla, quæ ad reformationem dicte Ecclesie unitatis tendere videbantur: super quibus cum venerabilibus Fratribus nostris Sancte Romanæ Ecclesie Cardinalibus colloquutione & tractatu, ac deliberatione premissis, ipsius quoque presentibus, & aliis cæteris tam Clericis quam laicis de consilio dicti Regis, viam & molam rationabilem & salubrem ad processum & integritatem ipsius Ecclesiasticæ unionis eisdem Ducibus duximus offerendum sub hac formâ, videlicet, quod nos cum Fratribus nostris predictis ex parte unâ, & adversarius Ecclesie Dei cum suis Anticardinalibus ex alterâ, in loco idoneo ad hoc eligendo sub his & sequentibus articulis tractari.

a. littera vestra] Elite sup. a. cum & molam] Hac edita jam erat ab Oldrico in

Annal. Eccl. ad an. 1398

ta praedicatione dicit Regis, cui ad hoc oportunitas plus se offert, convenimus personaliter pro tractanda & Christo dicit, consequentia praedicta Ecclesiae unitate; & tunc nos viam suam vos convenimus pariter, quibus operata voto in Dei Ecclesia ecclesiam legem pollet & quae aperte usque ad mutuum conventionem huiusmodi arbitrabamur, & credimus volentes expellere, imò illas publicare, propter multa quae castris vias expressas machinas pollet illorum possidens & omnino praevendenda versuta, qui 2. rimum & scandalum potius quibus unitatem in sancta Dei Ecclesia ferre moluntur, praesertim cum de intentione adversarii certitudo nulla penitus haberetur.

Verum Duces praefati praesulium modum sua viam non acceptantes, postea viam cessionis per nos & adversarium praedictum Evocanda ex parte dicti Regis, siveque Consilii praerogative, nos requentes quod permissis omnibus vas aliis tactis & motis, hanc viam modo acceptare vellemus. At nos attendentes quod dicta via cessionis pro sedandis schismatibus nec à jure statuta, nec à sanctis Patribus in Dei Ecclesia causis simili praestata, quomodo ut in gestis Romanorum Pontificum, & alibi legitur, ut non convenimus aliquando repulsa, ne in acceptatione via huiusmodi in tanto Dei & Romanae Ecclesiae, & omnium fidei summi negotio quidquam indiget & improbande de novo forsitan attentaretur, quod pollet non solum in Dei offensam, damnem Ecclesiae, exempli pernicem, contemptum clavium, & constantiae, ac libertatis Ecclesiae, & rationem, sed etiam in scandalum Praetorum, & aliorum Catholicorum Principum, Christianique fidei summi, qui veritati & justitiae partis nostrae adhererent habentis, & adhereret, ignominiam redundare: ac ne ex hac quodam vulgari opinione permaximam oblationem adversarii praedicti, suorumque sequacium, in majoris obdurationem accederet pernicem & augmentum; & ne, quod absit, pariter justitiae nostrae adhaerent contingeret, quod praeter dissidentiam juris nostri hanc via cessionis, alius vos praetermissis, à nostrae obedientiae illas nobis oblatas, & per nos inconsultè acceptas fuisset, cum suspensa sint abicienda rescindenda, quae veris sunt percussis gravata; praesertim quia ex requisitis negotiationis viae per memoratos Duces, ut praesertim, generaliter facta, de modo cessionis huiusmodi, & electionis Summi Romani Pontificis, ac aliorum plurimum praecedentibus & consequentibus unanimum ipsam & ad eam, minimè apparebat; illarum audita apertura dicitur via cessionis, petivimus modum praedictam eandem viam per Duces praedictos nobis explicari, ut apparere pollet qualiter ex ipsa operata Felice: ratio sequeretur, offerentes nos super hoc deliberatione praehabita sine longa dilatione, vel quocumque temporis subterfugio, taliter respondere, quod Rex & Duces praefati, ac alii quicumque Catholici, debent merito contentari cum in hac nostra totali versetur intento, ut per viam seu vias rationabiles, iudicatas, & sublevo animabus, dicto schismati finis imponatur, ac uno proventur in Ecclesia sancta Dei. Quis quidem responso & petita nostra non fuerant à dictis Ducibus acceptatae, nec praedicta dicitur via cessionis nobis per ipsos ex parte declarata. Verum licet nos in conscientia & quo ad Deum certi simus de iure nostro, & veram notitiam habeamus, quia cum aliis Cardinalibus, de quorum numero tunc eramus, intercessionibus personaliter in Consilio Romano, & caeteris in aliis huiusmodi factis dum agebantur, in quibus fiat veritas facta,

& ex quibus sus oritur. Nihilominus ut de nobis ipsis, ac tactis & expressis per nos responsum praedictum, iustificatio & satisfactio pateant, non solum dictis Regi & Ducibus ab eo missis (quoniam tam spem, quam progenitorum suorum exarantibus praeclearis meritis, in vicibus gerimus exarantibus, prout nos & Romanam Ecclesiam ad ad tenere fatemur) sed etiam cunctis aliis mundi Principibus, ac omnibus Christianae professionis fidelibus; & ne quisquam nobis impingere valeat, quod contentiam huiusmodi status, quam, teste Deo, non appetivimus, per aliquos neclandæ ambitionis vitium contendimus pertinaciter retinere; & praeparata pura & cordialis assensio, quam ad unionem huiusmodi habuimus, & habemus constantem, ac disponentem Dominum habere intendimus inestantem, offerimus dicto Regi & Ducibus, aliisque Principibus, & toti populo Christiano, nostraeque intentionem in hac parte declaramus, quod si per praedicta per nos jam tacta, & oblatas unitate Ecclesiae haberi non possit, prosequamur, ut praeretur, convenimus cum dicto adversario & sequacibus suis loco praehabito, cum consilio Fratrum nostrorum, certas personas Deum timentes, & aeternam bonam ad Ecclesiam unitatem habentes, in certo numero eligemus, ut etiam adversarias praedictas totidem personis pro parte sua eligat, quae simul convenientes cum v. lictis, à nobis juramento prius praestato per eandem de diligenter & fideliter in negotio huiusmodi procedendo, ad solum Deum & Ecclesiam habentes respectum, amore, odio, timore ecclesiasticum quibuscumque, in fieri certum terminum praestandum; & audiam & examinatum facti, & iura utriusque partis rationibus, etque recta intentione discutitis, prout quasque negotia praeretur, & requirit & declarent quos nostrum duorum jus habeat in Papatu, cum errata & sufficiens submissione tenendo & observando quodcumque per dictas personas, ut praeretur, electas, vel earum duas partes declaratum fuerit, seu etiam diffinitum; adhibitis hinc inde provisionibus in praesentibus necessariis & utilis, seu etiam opportunis ad accelerandam & firmitatem negotia, ad tollenda dubia, & submovenda impedimenta & scandala, quae ex gestis praeterito tempore per utraque partem, vel ex declaratione ipsa sua futura verisimiliter sequi possent, & si per praesentia vel coram aliquo hinc huiusmodi schismati, quod absit, non valeat imponi, antequam partes sine fructu optate unionis haberent, seu se à conventionem in loco praedicto fructu ab invicem separarent, offerimus nos eo casu appetite, seu aperendum recipere & prosequi cum effectivum, seu vias rationabiles, honestas & iudicatas, per quam seu quas sine Dei offensam, exempli pernicem, & Ecclesiae Romanae & Fidei summi scandalo, finis convenimus imponatur schismati, & vera unio, ac sincera tranquillitas in Dei Ecclesia possit haberi; & in praesentibus omnibus se dare operam efficacem, quod ipsi Regi & Ducibus Prae cunctis Christi fidelibus apparuit, quod per nos non remaneret, nec etiam remaneat, quominus Ecclesia Dei consequi valeat unitatem, &c.

Acta & publicata sunt praefata responsio Dominum Ducibus JOHANNI BERNICENSI, PHILIPPO DUR-

Confirmatio Responsionis supra scriptae.

Benedictus, &c. Quosvis nuper dilectis Filiis Ducibus JOHANNI BERNICENSI, PHILIPPO DUR-

e de designat] Eadem cum Acto deligenti.

b praesentia] Imò praesentia.

ANNO 1557.

super orationibus, jejunis, & piis operibus exercendis pro unione habendis; de Nationibus exteris reducendis ad ebedientiam Papæ per predicationes, & jori consonas rationes. Et verum de Summo Pontifice collocando in Sede Petri de factis & de Consilio generali super hoc celebrando. Omnes illas vias, & quamlibet ipsarum per se insufficientes præbuit ad opus accedendum. De partibus autem congregandis, sicut Papa tetigerat, sub protectione Regis, & modo compromittendi amborum contententium, attentè partis adversit ubiinatione indurata, & quòd sæpius gloriabatur maximam partem Christianorum Regum sibi obedire, hoc luce claris impossibile monstravit. His de similibus mediis viam Papæ non acceptans, finemque verbis faciens, ipsi & circumstantibus persuasit, & pluries supplicavit, ut cum Rege sententiam, vram sicut liberè & voluntariè cessionis Papalis auctoritatis susceperat, acceptaret ut expedientem viam.

Hæc verba cum Dux Bætiarum confirmasset, affectus quibus intentionem Regis procedebant, Papa resiliens propositum dixit, semper unionem usque ad consummationem omnium bonorum temporalium, & expositionem propriè depositi recommendatam habuille & habere, & quòd super hoc intentionem Regis scripsit mittendum populerat, ooni tamen per modum facti, sed solum aduicentis. Iteramque rationem suam & conclusionem verbis posuit, & apparentibus mediis more suo fortificans, in quibus circumspicentem iudicem multos famulos Doctores superabat, tandem ut via Regis in scriptis redigeretur [petit], cum modo etiam ipsam prædicasset. Ad hoc verum Nuntium paululum fecerunt ad partem, reduntelique per proponentem responderant, quòd omnia non per modum coactionis, sed consilio fuerant recitata, ut via in scriptis redigi indebat, cum solum cessionem vel bullarum vocem conuenit, & modum viam practicandi in scriptis petere, nonnulli dilationes, & argumentorum hinc inde multiplicationes preterdebant.

Ad hæc verba Paps turbatus, tunc dixit se nec immeritè mirari, si pro quantum re minima temporalis consequenter expendere magna consilia, & diu deliberare, cur hoc negotium, quòd totam Christianitatem tangebat, non dignum ducebant indigere prolixa & maturâ deliberatione. Rogavit ulterius ut tempus & spatium deliberandi daretur, & quòd nullus poterat eam cogere nisi Christus, cuius erat Vicarius, & cui erat rationem redditurus de regimine Ecclesiæ. Adidit & eos nun dubitare debere, quæ adveniente tempore oportuno circa pacem sic efficaciter laboraret, quòd totus populus Christianus contentaretur de ipso. Manet, inquit ut sciat, mens eadem quæ fuit in principio ad dandam pacem Ecclesiæ, & nullo modo mutata est, quousqueque rumores sine fundamento nonnulli distenderent; nihil certe aut ut factis, aut in dicto adhuc in me repetitum est, unde possim in hac materia defamari.

Nihil plus expeditum est isto mane, sed Nuntius Regales Domino Papæ vale dicto, cum in domicilio Ducis Bætiarum mutato prandium celebrasset, tunc ibi Domini Cardinales rogati conveniunt: quibus idem Dux dicens verba sua, nomine Domini Regis & assensum instantissimè requisivit, ut eorum quilibet tamquam privata persona, & non per modum Collegii in conscientia diceret quæ via melior, sanctorum, & facilius videbatur ad pacificandum corda omniom Orthodorum ad ha-

bendum in Fœderationem, & qualis de via Regis expulsa videbatur.

Opiniones Cardinalium.

Quæsiu omnium Cardinalium Florentiæ Decanus Collegii pro cæteris respondens, hoc eia pergratum dixit, sed rem procrastinare voluit, allegando se attenditur ipsi Ducis; qui tamen cum respondissent, ut tunc modis omnibus affectare; tandem precibus allegantur quod possent. Ut autem si quis apparet quomam modo aliquorum vota in unum conciderint, & quæ fuerit deliberationum diversitas, non silentio suppressatur: ut etiam videatur ex quibus fontibus verbumque opinionum emanaverint, nunc præbet.

Suscipiens primus verbum Cardinalis antiquior, scilicet de Florentiâ, dixit quòd Ecclesiæ erat in inferiori statu quam utquam fuerat à tempore S. Petri Apostolorum Principis; ad quod adducens multas rationes, addidit quòd ad habendum unionem affectabat modis omnibus laborare, assensum in consuetudine quòd ad acquirendum ipsam, sibi via cessionis sanctorum & expeditior apparbat.

Secundum ordinem tenens Dominus Cardinalis Pictavensis: Viam, inquit, acceptabilem Deo reputo meliorem, & si talis sit via cessionis, quòd per ipsam pax & unio universis Ecclesiæ, & salus animarum sequi possit, citius quam per aliam, hanc reputo approbandam.

Cardinalis Ambanenſis finem præcedentis loquens per similitudinem suæ, fidelitatem Regi Franciæ promissam & Ecclesiæ juravit, quòd via cessionis erat brevior, sanctorum, expeditior, honorabilior, magis placeat Deo, magis corda & conscientias creaturarum pacificans, incensurata sedativa, & pacis Ecclesiæ universalis causativa. quàm aliqua alia, & ideo ipsam solum, omnes alias parvipendens, approbavit: & additis rationibus concludens, quòd hæc executioni danda erat, nec amplius prædicanda, ut nefandissimum schisma citius sopiretur.

Consequenter Dominus Albanensis loquens profixiore modum tenens, primò regretatas est Regi & Ducibus de bonâ affectione, quæ ad unicum habebant, ad factamque principale in sententiam præcedentium liberaliter non viti, assensum, quòd à tempore JESU-CHRISTI via ista cessionis non dum exacta fuerat vel promotâ. & qui bene deliberando materiam istam prædicaret, via melior & honorabilior pro Ecclesiâ, personâ Summi Pontificis, ac domo Francor, posset procul dubio reperiri. Adidit & quosdam licet (de quibus pro tunc tacebat) qui summo studio laborabant ut Paps deponeretur à Papatu, & tamen præsupponeret firmiterque erodebat, quòd Rex & Domini Ducis minime intendebant quòd ipse deponeretur, nisi Inustus cederet. In calce tamen verborum viam non reprobans cessionis, concludit quòd si per istam citius quam per aliquam aliam unio possit Ecclesiæ, & primò Intrusus remittatur prætextu juri suo, tunc Benedictus hanc viam possit postmodum acceptare.

Post prædictum Cardinalis de Novo-castro firmiter juravit, se credere Regem & Patruos ejus hæc usque unionem Ecclesiæ affectasse, & quæ materie credebat & sperabat, & cum magnâ deliberatione eus viam cessionis acceptasse, eam tenent meliorem.

Inde Cardinalis de Agrifolio tenuit firmiter, quòd

Rex & ejus Consilium intendebant brevius quam poterant ad unionem venire; addidit ideo, quod si via cessionis posset taliter praticari, quod pax inde sequeretur, & quod in antiqua libertate remanere, nisi hanc induceret Papam, etiam si pater vel ejus filius existeret, tamquam ad viam meliorem.

Cardinalis de Genuo dixit in sua conscientia, quod quia Rex desiderabat unionem, quam assequi impossibile sciebat, nisi mediante ejus dextera prepotenti; & quia inter omnes vias propositas in Consilio ejus, viam cessionis tamquam meliorem elegerat, eam ideo approbavit, dum tamen honeste posset exequi, debet & diligenter.

Hierusalem Cardinalis dixit, quod Rex unionem Ecclesie affectabat, ut apparebat de facto, quia reteratis vicibus magnum Consilium Regni congregaverat propter hoc. Et quia viam cessionis approbaverat, ipsam tamquam meliorem etiam approbavit, presupposito tamen quod sic Ecclesia maneat in sua libertate, & sub defensione Regis.

Cardinalis Neapol'is dixit: Et primo, quod Clementi vero Papae successerat Dominus Benedictus. Iterum quod Rex & Dominus Francie collegit Ecclesiam, & tenuit veram partem, nec unquam in isto negotio, nec in fide erravit. Et tenebat quod ipsa domus Francie desiderabat quod Dominus Benedictus solus auctoritate Papali possetur; attamen quia ad pacem & unionem Rex viam cessionis elegerat, ipsam tenebat cum Rege, & non aliam, etiam si efficacis discederet, quia super ipsam maturatione alius deliberationem habuerat.

Considerato, inquit Cardinalis Venetie, statu Ecclesie doloroso, meo iudicio via cessionis melior est iudicanda; addens quod eam tenebat furtim quam unquam tenerat, quia Rex eam tenebat de consilio suorum Illustrium, qui nunquam executioni vellet dare aliquid, quod in dedecus vel Ecclesie prejudicium videretur.

Cum praecedenti Domino Cardinalis de Murolo tenuit viam cessionis, dicens quod sudis Regis rationibus & motibus, eam magis quam unquam fecerat, approbavit.

Cardinalis de Turisio dixit quod Clemens fuerat verus Papa, & vero Papae successerat Dominus Benedictus, & quantum erat de pace adipiscenda, exceptaverat duas vias, scilicet redactendi Intrusum ad obedientiam Domini Benedicti, vel viam renuntiationis. Sed quia sibi impossibile videbatur, quod per primam schisma sedari posset, nec conscientiae hominum pacificari, attentam distinuit schismatis perniciosi, scilicet decem & septem annorum, vel cretior, viam cessionis rogavit cito praticari.

Cardinalis de Vivario affirmavit in conscientia, quod quia dicitur erat, dixisset Clementis Papae, cui erat valde obligatus, & etiam eorum Domino Benedicto, & quod viam cessionis eligebat tamquam meliorem, & credebat quod qui eam Clementi obtulisset, multum sibi profuisset contra adversarium suum.

Priorum sententias non sequutus Cardinalis Pamplonae, dixit, & in conscientia affirmavit, quod tunc non intendebat aliquid dicere timore, favore, amore, aut odio, sed secundum dictam veritatem & conscientiam, & super hoc in testem Deum evocavit. Inde presupponens & tenens firmiter, quod Rex & domus Francie, sicut ipsemet unionem affectabant, intulit quod non erat modus secundum caeremonias antiquas, quod Collegium responderet eorum quocumque de quocumque ee, nisi prius su-

per hoc deliberatione habitam, & cum Summo Pontifice, & per modum collegatum, non per modum opinionis; nec aliquis poterat cogere Cardinales ad faciendum aliter, & si contingeret eos aliqui decernere, non debebat alicuius efficacie vel valoris reputari. Ponenque postmodum unum fundamentum, dixit quod Dominus Benedictus erat verus Papa, Pastor universalis Ecclesie, & solus verus Vicarius Christi; & per consequens omnes ipsam viderentur amare, fovere, defendere & custodire tamquam verum Papam, & Intrusum habere odium & expellere. Et ideo in conscientia dixit, quod iusta via secundum Deum & iustitiam ad vendendam ad pacem, erat Intrusum expellere violenter, & de facto, quod tamen adhuc non videret inchoare. Addidit & multiplicando verba, quod mente nequaquam concipere, qualiter per viam cessionis pax posset acquiri. Nec debebat via ista inchoari, quia erat contra Deum & rigorem iustitiae, cum iustus non requiratur quod quis bono pari suo renunciet.

Nec erat iustum vel rationabile, quod Schismaticus acquirerebatur vero Catholico, & quod per viam cessionis Intrusus acquirerebatur vero Summo Pontifici. Iterum quod via cessionis electa in dedecus domus Francie, tam vivorum quam mortuorum, vertebatur, qui semper tenebant unionem Clementem verum Papam, & hunc hoc ultio verum suum successorem tenent; & quia pars ad verum poterat dicere, quod ipsi erraverunt, & adhuc errant, quando volebant procurari ut Dominus nosster renunciet juri suo. Quod quidem nec ab aliquo visum fuit, nec in scripturis redactum, quod Dominus Francie erraverit tenendo non verum Papam. Addidit in calce verborum, quod promptus erat contra quoscumque rationibus sustinere, quod non per viam cessionis, sed per viam expulsiōnis Intrusum erandum erat ad pacem. Sibi etiam placebat quod Dominus tenorem cedulae fuisse, & modum iustitiam facti ante electionem considerarent; quae cedula non se extendit ad viam cessionis, nec debet habere locum dicta via, nec intellectus cedulae ligat aliquo modo Cardinales in isto casu, nec quantum ad viam cessionis: finemque verbum faciens, dixit quod per viam conventionis & aggregationis cum Intruso levius unio haberetur quam per viam cessionis.

In sententiam Cardinalis praecedentis iure Cardinalis de Ailenis, addens tamen quod si per viam cessionis libertas Ecclesie, honorque Domini Benedicti, domus Francie, & illorum qui tenebant eam ea, custodiri posset, & quod Intrusus vellet primis cedere, Benedictus tunc cedere teneretur, & hanc viam tenuit meliorem.

Cardinalis de Puteo viam cessionis tenuit meliorem, quia Rex eam tenebat, addens se sperare Dominum Benedictum eam velle acceptare facilliter, dum tamen praticaretur per modum debitum, ad honorem Dei & Ecclesie, & maxime quia Dominus Papa Clemens vivens, renunciet promissis Papatus, si vixisset, ut Ecclesie uniretur.

Eandem viam tenuit Cardinalis de Vergiaco, & quod erat Domino Benedicto consulenda.

Cardinalis de Vergiaco, dixit, quod via reductionis sibi impossibilis videbatur, quia partes erant in facto contentio, & varias intentiones habebant super facto principali, & ideo non laudabat istam, neque consulebat, sed via cessionis sibi melior videbatur, & per hanc conscientie poterant pacificari, scandalaque ambarum partium vitari poterant.

Cardinalis de Salaciis dixit, quod si per viam cef-

ionis poterat haberi onio, & honor Dominus Pape servari, hanc approbat; addiditque quod nite electionem consulerat, ut eligeretur Iustus, & hujus opinio fuerat malicia illi.

Cardinalis Petrus-Maximilianus locum tenens, asseruit firmiter quod Rex & ejus Consanguinei habebant recommendatum solum Ecclesiam, unde hoc presuppósito, & audita opinione Regis, qui manie in via cessionis, ipsam approbavit, dicens quod si Iustus renuntiare vellet, simile Dominus Benedictus facere tenebatur. Ultra dicit, quod Cardinalis Pamplonensis cedulam (de qua hinc sermo) scripserat & distaverat, tuoc asserens sic illum facere, & tam fortiter vallatam, quod oculus Cardinalis ipsi posset contrare.

Sic Domini Cardinalium opinionibus auditis, Domini Duces ipsas res in scriptis preceperunt per manus Secretaria Regis, canchique valedicentes, rogaverunt ut unionem Ecclesie habentes recommendatam, etiam expeditionem totum celestiter impetrarent.

ANNO 1595.

Inhibito salta Cardinalibus ne opinionem suam de via cessionis traderent in scriptis Dominus Ducibus, vel in quadam credula super hoc confecta subscriberent.

BENEDICTUS & C. Cum ad nostrum pervenisset auditum, quod vos venerabiles Fratres nostri Sancte Romanæ Ecclesie Cardinales requisiti fueritis, quod in quidam cedula vos propriis manibus subscribere debeatis, quod si fieret, quod abist, dubitari forsan posset, quod pro tempore refundaret in perniciem libertatis Romanæ Ecclesie, & contra ipsius honorem, ac etiam in Dei offensam non modicam, & in occasione vobis detrahendi, debilitationem iustitie nostre parvis, & exaltationem & oblationem Iustitiae, & suis adherentium. Nosque jam obulerimus plures modos & vias rationabiles, factibiles, Deo placentes, & juri convenientes, per quas utilitas, veritas, & expedientia ad honorem Dei & sue Sancte Ecclesie, & adherentium iustitie istius partis, onio in Dei Ecclesie haberi poterit, & schisma eradicatori & evelli, prout de aperture & oblatione modorum predictorum, & viarum per nos oblatarum dilecti Filii Ducibus JOHANNI Buricensi, PHILIPPO Burgundum patrum, ac LUDOVICO Arelanensi germano carissimi in Christo filii nostri CAROLI Regis Francorum illustris, & per eundem Regem ad nos destinatis, ut in quibusdam publicis instrumentis super hac confecta latius continetur. Ideo permissis & alius multis attentis & consideratis, quae in tanto Dei & Ecclesie negotio attendi & considerari debent, loco & tempore oportuno latius explicandum & etiam exponendum; vos omnes & singulos, venerabiles Fratres nostros, Sancte Romanæ Ecclesie Cardinales monemus, hortamur & requirimus in virtute sancte obediencie ac fidelitatis, quibus nobis & Ecclesie Romanæ tenemini, ut nobis in prosequutione dictarum viarum per nos oblatarum, & aliorum in praemissis cooperatorum, quae ad bonum unionis Ecclesie tendunt, prout ad vos pervenire assistitis, & adherentis hinciter diligenter abique fraude, dolo & machinatione quibuscumque; nec ad impedimentum unionem predi-

ctam detis consilium, auxilium vel favorem directum vel indirectum, publicè vel occultè, prout etiam virtute juramenti per vos super hoc praestitum adstrictis. Et nihilominus inhiabemus vobis & vestrum cuiuslibet in virtute obediencie, ne in dicta cedula, ut praemittitur, vos subscribatis, nec etiam consentatis aliquatiter aliis quae non licent hoc non decet, seu ex quibus occaso foret praebere posset detrahendi, quod contra eventum obedientiam, aut honorem nobis & Ecclesie Romanæ per vos debitos seu laudabiles mores per nos & vos, praedecessores nostros & vestros observari consuetos, aliqua fierent per vos, quod abist, prout nec credimus quod facietis. Quod si contrarium per vos vel aliquem vestrum fieret, quod non credimus, protestamur contra vos & vestrum quomolibet sic facientes de poris in jure statuis, & alius debitis pro transgressione praemissorum: ad quae vobis injungenda movemur tunc consideratione praemissorum, tum etiam quia si pluribus dicitur, quod erga nos & nobis assistentes modi inconvenientes servantur, propter quos si aliud etiam à nobis fieret vel diceretur, censebatur forsitan non valere, & possent inconvenientis & scandala sequi: de quibus modis qui erga nos & nostros tenentur, solemniter protestamur, videlicet quod si per nos aliud fieret, seu diceretur, manente ista negotiorum nunc occurrence, ad ea, & quidquid ex eis sequeretur, vel ob ea, reputamus & volumus non valere & haberi pro infectis. Per praemissa verò venerabilibus Fratribus nostris, quorum honorem prospicere ac nostrae mentis affectu desideramus, vel quibusvis aliis in aliquo derogare non intendimus, nec precipere aliquod illicitum, sed tantum occurrere scandalo & amari periculis, quae verisimiliter evadere possent timemus, & honori ac juri Ecclesie Romanæ providere, ut jura sui rationis fuerit, & tenemur, & ita protestamur.

Papa nititur impedire ne Rex amplius procurrat viam cessionis, scribens Duci Burgundiae patrum ejus sub hac forma.

Anno 1595

BENEDICTUS, & C. Dilecte Fili, ad quosdam literas carissimas in Christo filii nostri CAROLI Regis Francorum illustris Nepotis tui, quas his diebus recepimus, nos rem habentis insolitam, & unde processerit admirantes, scribimus eidem Regi paterno affectu, fulgore, suisque zelo honore induciti, in forma sequenti:

Carissime in Christo Fili, ex quarundam literarum tuarum serie cum magna amaritudine cordis recepimus, quod accessus dilecti Filii nostri MAURICII Cardinalis Pamplonensis, quem nuper unam de Nuntius Cardinalibus ad te mittendum super negotio Ecclesie universalis pronuntiamus, tibi non adveniret placidus, subjungens proinde abique expressione cause, quod illum tibi minime mitteremus. Reverè, Fili dilectissime, mirari non sufficimus, & etiam credere vis valemus, quod iniquissimi litera de tui maturatae Consilii prole poterit, vel etiam expedi, cum effectus illius nec honori tuo congruat, nec saluti expediat animarum; inde quod inconvenientis multiplex sequi possent. Videmus etiam, Fili carissime, quod promotores ta-

a Johanne Bellam hanc Acheris regis anno 1595 qui de causa cessionis. Mibi quibus referendari esse ad annum 1595 quo Dux Burgundiae, & Arelanensis Le-

gorum suorum fugebantur apud Benedictum 1595, De illa Italia nostro & in prima Appellante Universitatis Patrisis, quam vide infra.

lum non rectè intentione procederent, inintentes fortis disjunctioni unius Cardinalis ab altero, quod honestè jam facere nequeamus, ac ne iustitia & veritas in lucem deveniant, teque, quod abit, ad rem necessariam, & hæcenus insudatam hominibus, in grande animæ tuæ dispensium provocarent. Quis, quæsumus, tuam tuomque conscientiam, possit claritas & melius de veritate rei gestæ pariter & gerenda, etiam nostri ex parte instruere, quam hi duo Cardinales, quorum vita; & sinceritas, probitas & honestas, per cuncta Fidelium Schismatizantiumque clamata commendantur? Rogamus ergo Magnitudinem tuam, & in Domino exhortamur, quatenus more Catholici Principis, ea, quæ in præmissis sub tuo nomine acta sunt, fideles (sicut honori tuo convenit) in melius reparare. Et nihilominus ad negotia Ecclesiæ Dei, quæ ad nos & Romanos Pontifices ordinariè pertinent, & quibus pro viribus (nisi impedimentis à vobis præstitis) intendamus, manum tuam, ultra quàm deceat modestam Regiam, non extendas. Quæ positus in huiusmodi sic te reverentè ad Apostolicam Sedem, Romanamque Ecclesiæ, cum progenitoribus tuis clarè memoris, velis gerere, quod apud Deum & homines valeas laudabiliter commendari. Datum, &c.

Hæc, Fili dilecte, pro tanto nobilitati tuæ intimare decrevimus, ut quæ inter alios Regis propinquos sanguine ad te pertinet optare semper & conservare honorem & gloriam Regni Franciæ, quæ maximè ex sinceritate fidei, devotique artibus (sic) negotia Romanæ Ecclesiæ, Romanorumque Pontificum prædecessorum nostrorum exaltationem meruerit & suscepit, præsentī attentione consideres quantum obnubari possit, & quod abit, honor & fama ipsius Regis, imò & tua & aliorum tibi attingentium ex huiusmodi refutatione Cardinalium contra Apostolicam, ac ex illis que ad emolumenta suggestiones in derogationem emittuntur Apostolicæ Sedis, libertatisque Ecclesiæ dicuntur apud Majestatem Regiam promovere. Undeque tua clara nobilitas ad repræmendum & fudandum talia, etiam pro reverentia Dei, æternæque vite merito efficacius amantur.

Datum Avinionis sub signeto nostro IX. die mensis Junii.

Accedit, Fili dilecte, ad prædicta, quæ si sint post conclusionem præsentium accepimus, & eadem Regi scribimus, illi totius perturbacionis & discordiæ illi, SIMON qui Patriarcham Alexandriam, & PAVLUS qui Abbatem sancti Michaelis se nominant, quibus præmissa (ut credidit) inciderunt & notant, nuper in publico & generali Consilio Regis, tuique præsentis, auti sunt ore sacratissimo nonnullam evomere maculam & infamiam non tantum perfooce nostræ, quantum Ecclesiæ sanctæ Dei, quæ etiam ex loco ubi prolata sunt, redundans in vituperium Regni, suæque irreverentiam Majestatis, quod profectio cum de uno simplici Episcopo audire seu sustineri faceret, nec nos sustineremus in Curia nostrâ de ejus personâ proferri similia, nullatenus debet ista honestatē Regi, tanque devotio patienter tolerare.

Datum ut supra.

*Prima appellatio Universitatis interposita pro
sulla Schismatis à Domino Papa*

BENEDICTO XIII.

SI tramitem veritatis vas electiois B. Pauli Judorum, præsertim Pharisæorum populo minime prædicasset, abilem de civitate in civitatem nullatenus fuisset persequutus: si prædicator ipse veritatis huiusmodi persequutionem ad aliud non transisset, non appellasset Carthagem, & si non appellasset, persequutionem simulat vix evadisset: si Doctor Gentium verens ne minus probecret quàm deberet, minime fuisset persequutus appellationem, eodem nunquam transisset persequutores, qui ipsam Romæ traduxerunt, eo quod nulla esset causa persequendi, & dicitur voluerunt immunitatem: sed quia evangelizantibus virtutem, iustitiam quantantibus, & diligenter potem adversatur, non mirum si provocacionis auxiliū pro clypro, quomodo appellationis pro iusticiâ, & profectuationis diligentia pro munimine fecerit prodeant, quatenus persequutores malevoli potius desistant, quàm suam prodequantur attentionem. Idcirco ego N. Procurator & procuratoris nomine Universitatis Parisiensis Theologum & Doctorem Theologum, & Medicinæ Facultatum, & etiam Procuratores Franciæ, & Academiæ, Normanniæ, & Angliæ Nationum in Facultate Artium, singularumque prædicatorum, & Doctorum, Magistrorum, Licentiariorum, Baccalariariorum, & Scholarium doctorum singularum Facultatum, Regentium, non Regentium, Sradentium & Audientium dictæ Universitatis Parisiensis, coram vobis Tabellionibus publicis veluti coram probis & honestis viris ac publicis personis, singularique vestrum, & testibus hinc præsentibus ad hoc vocatis specialiter & rogatis, pro ipsa Universitate Rectoris, Decanis Facultatum, Nationum Procuratoribus in Facultate Artium, singularique prædicatorum & Doctoribus, Magistris, & Licentiatibus, Baccalariis, & Scholaribus, Regentibus & non Regentibus, Sradentibus & Audientibus, ac quibusque ipsi Universitati, singularique præsentis adherentibus, adhaerentibus & intercessibus, contra descriptos inferendos & eorum quolibet sub protestationibus que dictus Procurator quibus supra nominatis alicui subscripserunt, contra quos huiusmodi in eorum absentia appellatio & provocacio emittuntur, cum ipsorum præsentis cupis commode non possit haberi, non intendit proferre, dicere, vel scribere in ipsorum statuum & conditionum, iurium & dignitatum eorundem injuriam, virapertationem, contumeliam, damnationem, oppressionem & famam suggestionem seu denigrationem, contumeliam, gravamen, lesionem, nec etiam quod male lunt, vel deiecit à hôte, seu similitur quodcumque significet, quod si aliquis tale reperitur, habeatur pro non appropinquato: sed intendit ipsa proponere & dicere dumtaxat ad injuriam ipsius Universitatis, ipsiusque supplicationum tuitionem, ostensionem, & causæ ipsius justificationem. Dicit & proponit quod quamquam in primo huiusmodi huiusmodi schismatis ovacula Christi, & venerabilis matris Ecclesiæ, quæ retroactis temporibus sub uno Pastore in unâ eademque causa & redactæ, & in loco pacis non afflictionis, in loco pacis, non horrentis & vix sobrietudinis, feliciter deguerant, vixque & dispersæ & lapsum potenter incurribus, & ferè periclitarentur, nec erat tunc temporis vix qui pro dume Israel se murum opponeret, & oves dispersas in unam reduceret concordiam unitatem, sic unitatem & pacem

Ecclēsiæ nedum labefacta, verum omnino ^a diffeſa, ſiſta Chriſti Univerſitatis prædicta, zelatris hæc Catholice, notatis matrona, & novata diſcidi, animadvertens Ecclēſiæ ſanctæ Catholice ſebilem deſolationem, aſſidens miſericordem; quodque vir erat in Ecclēſiæ deſertio quifquam qui tante afflictionis miſeretur, quali à gravifſimo excitata fuerat, ac mirum fe oppoſuit pro Ecclēſiæ aſſue, & ipſius ſchifmatis peſſimi ſedatione, vœiſque repetitis ſelicis recordationis Domino CLEMEN-
 Ti Papæ VII. referipſit, vias multiplices referendo ad hujus ſchifmatis contagioſi totalem eradicationem; ſed hujusmodi viis neglectis habets, viſum fuit laborem ipſius Univerſitatis, quali lateas lavaret, fuit & eſſe frustrationem & deſolationem quodammodo; ſed qua novum venerat hora, oportuit utque ad obitum dicti Domini CLEMENSIS remanſit incompletum. Illoſquidem tempore durante in ſordibus ſchifmatis, proſi dolor! ſurdit Ecclēſiæ, & in ſtercore ſuo jam nra computruerunt; ſtulti facti ſunt Principes Taneos, Principes Memphos emareantur: omnes ferè aut aberant retroſum, complacitas & beneficia, proſi pudor! ille illaque venantes, aut dormierant; & ſi quidem vigilabant, qua tunc videbant ſe non poſſe proficere, noluerant mitere magnitas ante porcos. Itaque vacante Ecclēſiæ Romani, Domini CLEMENSIS obitu, qua tunc erat tempus acceptabile ſedandi ſchifmatis, dies ſalutis, ſiſta Ecclēſiæ Univerſitatis ſponſe Chriſti calamitatem non obſita, iteratò ſurrexit, ac Sereniſſimum Regem Francorum, Illuſtres Duces, ceteroſque Prinops domis Franciæ, athletas Ecclēſiæ fortiffimos, ſerventiſſimos fidei zelatores, & veritatis, pacis & unionis deſenſores reſolutiſſimos, diligenter incitavit, eodem ſuplicando, qualiter ſcriberent Cardinalibus, ut non ſita cetero eligent, quatenus ad ſchifmatis ſedationem faciſſim deſeruiret; quod & fecerunt: ſed antequam hujusmodi literæ ad noticiam Cardinalium pervenerent, Sanctiſſimum in Chriſto Patrem & Dominum Dominum BENEDECTUM divini providentiâ Papam XIII. elegerunt; nec ob hoc ceſſavit Mater Univerſitatis quin Ecclēſiæ negotium fuerit perſequuta; & adhuc viriliter proſequitur; in qua ſiquidem proſequutione Falsæ Ecclēſiæ ^b nonnulla viis ſubtiliter perſequitis, & cum ſummâ maturitate diſcuſſis, ad viam ceſſionis tamquam meliorem, planiorem, venorem, ſanctiorem, honeſtiorem, leniorem & certioram ad totale ſchifmatis de cordibus Fideſium radicibus evellendum, finaliter condeſcendit, multis ſi-
 quidem nota rationibus nedum perſuaſivis, ſed omni fidei Chriſtiano, ſecundum materiam ſubjectam coactiſſis, quas longiſſimum foret hic enucleare. Hanc viam benedictiſſimam inclutiſſimam unionis pugile ſupradicti, vocatis Conſilio & Episcopis Franciæ, nonnullique viris prudentibus & literatis, approbaverunt & homologaverunt; & hanc tamquam expediendiſſimam ſequuti fuerunt & ſequuntur, non enim Sereniſſimi Principes à ſiſta Ecclēſiæ ex-nati ad præſentum Conſilium congregandum, nec ipſa Univerſitas ad hujusmodi viis ceſſionis electionem, quali ceteros Principes Chriſtianos in hoc Ecclēſiæ negotio contentendo; ac uti ſoli qui ſchifmatis velent exitipare, procederunt; ſed qua zelo fidei & Ecclēſiæ tam enormiter deſolata ſerventer animati, quod in ſe erat poſſerunt, & quod poterunt ad fecerunt, ſui deliberatione conſiſta ceteris fidei Catho-

lice Principibus viam electam inſinuari decernerent, quatenus aut viam prædictam tum ſecundum ſue voluntatis arbitrium, tum ſecundum dictam rationem aut eligerent, aut aliam tutiorem & competentiorem reperirent, ac tam Ecclēſiæ notiſſimarent Galliane: nec in præmiſſa electione viis aſſueſcerent, quali Summos Pontifices Gallicanos ſe præſentem, & alterius nationis ſubrogatos exiſtiſſe dolerent, ſed dumtaxat ad ipſius ſchifmatis totalem everſionem nulla omnino conſideratâ quarumcumque perſonarum acceptione. Novit ille qui ſeruator eſt eorum, quod apud Ecclēſiam Gallicanam non eſt Græci, nec Romani, nec Haſpani, nec Alemanni, nec Gallici cura, dum tamen Ecclēſiæ ſanctæ regatur. Fecerunt equidem multi Summi Pontifices, qui de prædictis & aliis nationibus, etiam Aſiæ & Africæ, & Europæ ulterioſi, quaſi ſanctiſſimæ Ecclēſiæ Catholicæ reſere, ſub quorum præſidentia & regimine univerſiſia Ecclēſia fuit exaltata, multarum, & aſſitam augmentata. Tametiſi ſanctiſſimus Pater Dominus BENEDECTUS ante ipſius aſſumptionem palam & ſecrete Paſſus & alibi ad unionem Ecclēſiæ laborantes laudibus exultet impoſuit, & ipſemet hanc ceſſionis viam non ſemel, ſed plures ad partem, & in pluribus locis eorum notabilibus perſonis præ ceteris viis maleſtate commendavit, aliteris hinciter quod licet ceteræ viis in ſchifmatis exordio tentam debuſſent, tamen moderno tempore conſiderato hæc ſola, non alia ſimpliciter expedibat; ſed ex aſſumptione dignitatis lequata ſua mutatio opinionis, que utram ſuſſet mutatio dextere Excelſi. A grè nempe credere potuit Falsæ Ecclēſiæ tantum viam, tamque ſanctam, ſalva tamen in omnibus ipſius reverentiâ & ſanctitate, à viis per ipſum approbatâ, & longo homologatâ tempore, licet ſubſidi deviate, forſan amiorum, motorum, & conſolatorum quorundam, que ſua ſunt non que JESUITARUM quærentium, ſiſta perſuaſionibus, & falſis deliramentis nedum inclamatum, ſed potius, ut ita dicatur, circumventum, que ipſum errare fecerunt in viſo non in viâ, & agnitam viam veritatem deſerere penitus & omnino, quam ante aſſumptionem ſuam tactis ſacro-ſanctis Evangelicis & ſuper altare juravit acceptare, in caſu quod aſſumeretur ut Papam, & à Dominis Cardinalibus hujusmodi viis præ ceteris judicaretur Implectenda, que tamen per dictos Dominos Cardinales poſtea cum matura deliberatione fuit, uno ſolo dempto, unanimiter approbata.

Item dicit & propoſuit idem Procurator, quod cum ad inſtantiam Domini BENEDECTI Sereniſſimus Princeps Rex Francorum Nuntius quam potere digniores, ac etiam Univerſitatis quoſi ſolemnes deſignare eadem, qui ipſum plures etiam hinc generibus requirerunt, quatenus dictam viam vellet acceptare, in caſu dumtaxat, quo adverſarius ſuus ad hoc condeſcenderet, prædictum juramentum ad memoriam reducendo; nihilominus tamen aut ſui inmemor juramenti, aut memor ſed non curans, ad dictam viam condeſcendere denegavit, aſſerens ipſam viam non eſſe juſticiam, & in ſimili caſu reſtatam tamquam ſcandalofam, in Dei offenſum vergentem; que tamen reſponſio viſi fuit ad ſchifmatis tendere durationem. Rurſum cum ad inſtantiam petitionem dictorum Ambaſſatorum omnes Cardinales, dempto uno, collegialiter ^c congregati viam ceſſionis unanimiter elegiſſent & approbaliſſent,

^a a verbo animi] Eſt enim etiam animus. In ſepulchris etiam nonnulla inventus, que notio qua tanto Actibus excedant, tam pro ſola legibus caſus, ac deſole vagare & diſſerit.

^b Falsæ Falsæ] Que ſequuntur edita jam erant ab Oſtione ſiquæ ad eum locum quem indicabimus.

^c collegialiter] Tenent dictam: vide ſupra.

nt praefertur, ac eandem inter se promississent totis suis viribus procurare, ipsique Ambassadors cum humilitate summa eandem suppliciter exortarent, quatenus ipsam acceptare dignaretur, allegando quod Domini Cardinales elegerant eandem, dictumque juramentum trucidando; hoc omnino refutavit, fuitque dictum per nonnullos suorum quod gloriari debebat illud juramentum; quod primo perquiri debeant vires utiles & accommodae; si non sufficient, demum adcessionem perveniendum, eo quod verbum *esse* ordinem significat agendorum. Quae siquidem responsio infallibiliter ad schismatis tradere videbatur perpetuitatem: nam illud verbum *esse*, nihil facere videtur, cum ordinem necessitatis non indicat, sed dumtaxat congruentiam, ut in similibus fore argumentari: non enim gloria ad aliud tendere videbatur, nisi quod vix aut nunquam aliqua via accommodata poterit inveniri, quam illa aut repudiaretur aut gloriaretur, sicut juramentum, aut ipsa non iudiciali allegaretur, ut per hoc convincatur ipsum sic semper velle in huiusmodi remanere dignitate. Profecto quamvis omnes Cardinales, uno excepto, eadem intemissent, quod vix elegerant supra dictam, & eundem ut prius supplicasset, sedum hoc facere recusavit, sed etiam multa verba comminatoria inferendo Cardinales requisivit, ut cum ipso iustitiam, & quae requisitio ad totalem vires cessationem abdicatorem tendebat. Quam requisitionem sic factam dicti Ambassadors audientes, dictos Cardinales iterum requisierunt, quatenus super deliberatione sua cedulam conferret, aut suis manibus signis, aut propriis sigillis roboratam: quod obsecrans Dominus vobis, consilium eisdem Cardinalibus sub prelo excommunicationis, inobedientiae & infidelitatis inhiibuit, ne huiusmodi cedulam conferret, aut signarent confectam, vel etiam sigillatam: quae inhiibitio aperuissimum schismatis prorogationem designat, ut in suis factis continet adventionibus nostro tempore profectus, & in possessione dominationis suis temporibus perduret.

Deinde praefati Ambassadors Dominum Bawoniam requisierunt, ut ad ambasciatam suam in Consistorio publico explicandam, audientiam praeretur; sed ipse secundum similitudinem aspidis surdae obturantis aures suis requisitionem noluit exaudire. De quibus requisitionibus tutius iteratis, non nisi schismatis factoria videretur posse concludi. Postremo illustres Principes & Nuntii sepe dicti factis poplitis per viscera misericordiae Dei nostri eandem supplicaverunt, quatenus Ecclesiae sic divise componeretur, & obnoxio rogaverunt eundem, quatenus viam sepe tactam dignaretur acceptare; & sic in audiri & repulsi in Franciam redierunt. Haec quaterna admonitio dictorum Ambassadors, & vires cessationis refutatio, sedum suorum schismatis, sed etiam suspensionem, sedum suspensionem sed pertinaciam, sedum pertinaciam sed incorrigibilitatem in auribus quonamcumque Fidelium censetur resonare: ad huiusmodi eam suspensionis & factoria schismatis cumulationem adimplatur illius Jacobi secundum distinctionem venit caritatis garritionis incorredio & elingitio, contra dictorum requisitionem Nuntiorum receptio in familiarum, & ad majora promotionis, qui huiusmodi Ecclesiae Universalitatem, filium factanz, matrem erroris, & nutricem dissolutionis vire polluto ausus est nominare. Adquid enim non correxit sed recepit in familiarum, nisi in tantorum ambulatorum contemptum? Ad quid procevit eundem ad majora, nisi ut eam impu-

dentissimum habeat, qui non cesset ore usfando contra Filium Ecclesiae, quae veritatem & pacis unitatem toto nisu profectur, immaniter oblatrare? Hinc est vehementissima suspicio factoris, haec maxima schismatis adhibio, adversarium veritatis contra viam unitatis & pacis nemum querere, sedum fovere; sed etiam promovet. Quibus Dominus Bawonius non contentus, sed exortorem animum adversus Filium Ecclesiae gerens, non solum solum sed plures coram multis & magnis communitas est eadem, & ejusdem singularibus supplicatis, & omnibus sibi adherentibus ad privationem privilegiorum, actuum, graduum, scholasticorum, Beneficiorum Ecclesiasticorum amotionem, inhabitationes personarum, declarationes schismatis vel hereticas praevictas, excommunicationes, suspensiones, interdictiones cateraque censuras & penas Ecclesiasticas, ipsorumque summationes per eisdem & alter rigorosissimum procedere: & ad hoc nonnullos factores suos commisit & deputavit, qui suos jam processum inceperunt, prout ad ipsius Universalitatis devenit audiam. Mirum erit, si facta Ecclesiae innocens de bono quere lapidetur, si in suis legitimis defensionibus minus audierit, quod concederet diabolo, si in iudicio passiviter valeret. Vocetur debet, prompta est curam quibuscumque se viriliter defendere: huiusmodi nempe processum, non nisi adversarium provocant ad detestata. Ad ultimum plane Filii Ecclesiae dicti verbum abcondendum, & quasi furivis suscepit venas suorum ignis, quod D. noster summe fuit perterritus de eisdem schismatis, & etiam rotuli reductione Partius, palam & plane nunc dicens, quod nunquam alius Summo Pontifici tanta fuisse irrogata iniuria seu contumelia, quanta fuerat per Universalitatem, assensens se amplius pati non posse quam ulterius procederet, quasi jam incepisset processisse. Quis intendit? nunquid vult discordiam discordiam cumulare? nunquid Ecclesiam ad tam ultimum vult statum reducere, quatenus de cetero non adiacet et resurgat? nunquid suae obedientiae dividet unionem? nunquid secundi schismatis auctor erit & inventor? nunquid propagator? hoc est quod querit pars adversa, ut ipsius obedientia, in lepra divisa defloretur. Si fiat, valeat ne cadat, advertat, consideret. Utinam Deus oculos ejus cordis aperat! utinam det sibi Dominus cor humanum non firmum! utinam domabilem non duram! utinam carnum non lapideum! nec exaceret cor ejus Dominus, nec aures aggravet, nec oculos clondat, ut videat & intelligat, & novissima provideat, ne sibi possit dicit, Pharisaeis consiliis in superbia populum mereret quis... ejus videtur: & veritatem proverbia quod non erant abundantia parte dicitur anfractu Luna.

Verumtamen praemissa omnia & angusta vera sunt, & quatenus in facto consistunt, & in facto populi dictus Procurator, quibus supra nominibus intendit & offeri probare quantum sufficit ad interitum; & quae omnia & singula idem Procurator asseruit, & asserit, & offeri coram nobis Tabellionibus suis, & esse facta, gesta, & acta in dicta Universalitatem, singulorumque supplicitorum ejusdem, ac sibi adherentium & adherentium injuriam, contemptum, & oppressionem, lesionem, opprobrium, venerationem, ac esse ipsius damnam non modicum & gravem. Idcirco dictus Procurator, & procurator nomine Universalitatis praedictae, Redemptoris ac Decanatus Theologiae, Decretorum ac Medicinarum Facultatum, Procuratorumque Franciae, Picardiae, Normanniae, & Angliae Nationum; Ingu-

porumque predictorum, ac Doctorum & Magistrorum dictarum angularum Facultatum, & Facultatis Aratum Regentium & non Regentium, necnon & pro ipsius Universitate, Rector, Decanus Facultatum, Nationum Procuratores, ac Doctores, & Magistri Facultatis Aratum Regentium & non Regentium dicte Universitatis, ac quolibetque ipsius Universitatis, singulique praeceptoris adherentibus, adhaerens & succellum tenens predictam sanctissimam Patrem, Commissarios ejusdem, quorum pro nunc nomina & cognomina ignorantur, & committendos ab eodem eadem adherentes & adhaerens, ipsius sequaces, & sequituros eundem, predictam Universitatem singulique praeceptoris, adhaerentibus & esse laesos, gravatos, & oppressos, ac tamen ex verisimilibus conjecturis posse & posse in futurum laedi, opprimi & gravari & ne idem Sanctissimus Pater per se, seu praesentis commissos & committendos, adherentes vel adhaerens, sequaces vel sequituros, seu aliam quancumque personam quancumque nomine celesetur, contra dictam Universitatem singulique supposita ejusdem, & quolibetque ipsius, singularique ipsorum adherentibus, adhaerens & succellum, ad hujusmodi privilegiorum, actuum, beneficiorumque privationem, seu praesentium quancumque inhabilitacionem, citationem per edictum, aut aliis monitionem, continuationem, suspensionem, interdictum, interdictionem, excommunicationem, anathema, intergravationem, regravationem, hujusmodique penarum & quancumque aliarum censurarum Ecclesiasticarum sententiam, condemnationem, declarationem, falsificationem, publicationem, intimationem, intimationem seu notificationem procedat licet procedi faciat de facto, eam de jure non possit, contra vos Tabellionibus, probos & honestos viros, ac publicos personis, testibusque hic assistentibus, ad hoc vocatis specialiter & rogatis; à predicto Domino Sixto, presentibus commissis & committendis adherentibus & adhaerens, & succellum, sequacibus & sequituros, & quolibet ipsorum, ac contra ipsos, & ipsorum quemlibet, necnon ab omnibus & singulis gravaminibus predictis aliis laesio declarandis, si sit opus, aliam, & aliis inferendis, ad proximum futurum unicum, verum, orthodoxum, pacificum, & universalem Papam, ipsique sanctam Sedem Apostolicam, seu ad illum qui de hujusmodi causa appellationis de jure cognoscere poterit, in his scriptis quibus supra nominatus, provocavit & appellavit, provocat & appellat, & à nobis Tabellionibus & quolibet notum petuit, & petit petuit, secundò, tertio, ac ultimatò, instantius, instantius Apostolos factum tellosales super hoc hie d. n. protitans de alius Apostolos petendis ab aliis à quibus de jure fuerat petendi; ac quod hujusmodi provocatio in vim vere appellacionis transeat, si contingat contra ipsam quomodolibet attentari, necnon de de hujusmodi provocacione & appellacione laesio declarandis & corrigendis, in addidendo, vel ab ipsi dimittendo, ipsiis totummodo, necnon, prosequendo, necnon appellando & provocando, Apostolice petendo, ubi, dum, quoties, & coram quibus eadem visum fuerit expedire, submittens de supponens specialiter & expresse, & in quantum de jure fieri poterit, ipsam Universitatem, ipsique singula supposita, ac singulos adherentes, adhaerens, & succellum predictos, singulique ipsorum omnium, ac beneficiorum & officiorum suorum jura & bona quancumque, ubicumque existentia, presentia & futura, dicti futuri unsei de veri summi Pontificis, ipsique sanctae Sedis Apostolice, seu

illius qui de hujusmodi causa cognoscere poterit de jure, tunc, protectio, & salva gardie specialis, assistentiam invocando in testimonium praemissorum.

Consilium Regis Francorum Oratio habita in Curia, ut subtrahat Obedientia Papa sua, donec acquiescat cessante.

Pro conclusione Consilii, de Dominis, vigesima octava Julii mensis, Dominus Cancellarius super nominatos praesentibus Dominus Duceus Batus, Burgundae, Borboni, universis ceteris Praetorum, Capitulum, & Universitatem supradictam in supradicta Aula super Sequanam, ostio aperto, cunctis audire volentibus, praesentibus innumere tabulis utriusque sexus hominibus, dicit quae sequuntur effectuatius.

MES SEIGNEURS ce que je diray cy-aprés, çaquez que je le diray du commandement du Roy, & de Meilleurs seigneurs presens, & brievement m'en exposeray, car j'ay eu brief temps, comme depuis hier & aussi je suis bien aise de le faire brief. Il est voir, comme vous savez, que quand vous fustes venus le Ruy nostre sire vous lui dire la cause pourquoy il vous avoit mandé. c'est allay pour avoir advis, deliberation & conseil à proceder pour extraire ce doloureux schisme, & avoir union en nostre Mre sainte Eglise.

Puismodiis restavit quae propofuit Patriarcha, videlicet deliberacionem praesentibus assistentiam, Ambassadors Dominorum Universitatis requisita. Item si eandem consilium & somationem venire utriusque factam per Reges France, Hispanie & Anglie, amboque contentioibus videlicet quod acceptacionem vram certissimam, & nisi eam acceptacionem, aut infra festum Purificationis pacem darent Ecclesie removerent dicti Reges unionis impedimenta, & nostrum schismatis, & procederet ad pacem omnibus vis & modis possibilibus predictis narratis, quae plenius in littera conclusiva hujus Consilii continentur, quae causa brevitate hic non possumus dixit in hunc modum:

Et pour ce que le schisme est si perilleux pour les ames, si contre vous savez le Roy nostre sire a tresdiligemment entendu à le offrir, & par l'advis & deliberation de mes Seigneurs cy presens a mandé les Prelats & le Clergé de son Royaume à ce present Consilium, & leur a exposé ce que dessus est dit. (Hoc est prolixius predictae prosecutionis praesentibus Consilium, &c.) Et outre requisi advis & conseil pour mettre à execution la voie de cession. Et pour ce que le Roy nostre sire, comme chacun sçait, a eu plusieurs occupations, & n'y peut continuellement estre, il ordonna mes Seigneurs cy presens de Berry & de Bourgogne, & Monseigneur d'Orleans, pour estre presens à ce Consilium, & pour les opinions & deliberacions des Prelats, & autres presens au Consilium. Et ordonna que tous presens la matiere fust discutée pour mieux & finement deliberer, & ainsi esté fait. Et ont esté six notables hommes d'un costé pour imposer la lubrication, & six autres au contraire pour la soustienir, par lesquels la matiere a été tres grandement discutée & ouverte, si comme ils ce font bien aises. Et après ce mes Seigneurs cy presens l'ordonnance du Roy ont euy les opinions d'un chacun par serment tres notable, fait sus les Evangiles & sus la vraie Croix, que toute hayne, crainte, faveur desordenes arreter mises, selon leurs consciences, franchement & volontairement, sans peur de force de Pape, ou autre quelconque, ils donneront conseil au Roy pour executer la voie de cession. Et

tres diligemment a été en ce fait procédé, & tant que mes Seigneurs ont ouy les opinions de trois cens personnes & plus, & les Universités de Paris, d'Orléans, d'Angers, de Montpellier & de Thoulouze. Et ont été l'idites opinions bien diligemment de loyement excrites, & avecques ce pour plus leurement procéder, su'ordonné que chacun baudoit son opinion par escript liquidé de leur signe manuel de leur main. Et apres ce mes Seigneurs ensemble tous diligemment ont veu toutes les opinions, & ceuz d'une opinion mis à une part, & les autres à l'autre.

Et pour ce que pour l'ardnie de la matiere & pour l'Ordennance du Roy la conclusion de ce Concil se doit prendre par luy hier, (sçavoir xxvij. huyus mensis,) Mes Seigneurs furent devers luy, & luy rapportèrent leurs procès & diligences, & luy dirent les opinions & le nombre d'icelles. Et pour dire verité, des trois cens opinions, sans les Universités ouyes, comme dit est, il y en a deux cens & quarante sept d'opinion, que sans delay fut faite l'omission totale au Pape jusque à ce qu'il ait accepté la voye de cession, & que par escript il ait tant fait que nous ayons union en sainte Eglise. Aucuns autres jusque au nombre de dix-huit ou vingt, & non plus, vouloient que de present se fît conclusion de totale subtraccion, mais que l'execution se différât jusques à ce que le Pape fust de recherche sommé. Aucuns autres lisez ou environ vouloient que le Pape fust sommé par le Clergé de ce Royaume, & ce apres ce toute l'Obéissance fust assemblée, & ce que par elle seroit déterminé fust tenu & exécuté. Aucuns autres de tres peu ont eu singulieres opinions qu'en se, autrement en rien, & ne l'ayant qu'ils vouldent dire. Et de la grant opinion l'Université de Paris n'est contée que pour une opinion, & semblablement deux Docteurs pour celle d'Orléans, & deux pour celle d'Angers, & autant pour Montpellier, & lesquels ont dit, *nomine proprio & procuratore distarum Universitatum*. De ladite grant opinion ont été nos Seigneurs présents de Berry, de Bourgogne, Bourbon, de les Ducs de Bar & de Lorraine, Auvergne, Nevers, Savoie, Comtes & plusieurs autres Nobles, de la formation un de nos Seigneurs.

Et tout cecy fust rapporté au Roy nostre sire, lequel a merité nos Seigneurs de leurs diligences, & en a été tres bien content, & apres ce il s'est descendu à la grant opinion, c'est assavoir à faire sans delay subtraccion de toute obéissance. Et ainsi l'a le Roy conclut, & veut que execution s'en face, & a commandé que toutes les lettres necessaires pour l'execution s'en fassent, auxquelles li j'y prou dit je me rapporte. Et outre mes Seigneurs vous font dire que c'est leur entencion de pourveir par toutes maneres raisonnables, que dores en avant l'Eglise de France soit tenue en les franchises & libertés anciennes. Et pour ce que le procès au plaisir Dieu se conduise miculx, Dimanche prochain de huy en huit jours nous irons tous en pourcession à Sainte Geneveve, pour loer Dieu & remercier. Et *salvum est ita.*

Litera quam Cardinales miserunt Regi super subtraicione, quam fecerant Domino

BENEDICTO.

CHRISTIANISIME ac SERENISIME Princeps, nuper per venerabiles viros Magistros ROBERTUM CONDIGNI, & THISTANUM de Bosco vestre clemencie Majestatis Consiliarios & nuncios, literas ejusdem

Majestatis accepimus, per quas elegantissime & prudenter vestre serenitatis ex parte expolitis fere quæ eodem Serenitas super recessu à totali Obediencia Benedicti ultimo in Papam electi, in illo grando & celeberrimo Concilio nuper tento Parisius decreverat, prout & nobis innotuit per literas authenticas & publicas vestre sacre Regie Majestatis, quas nobis præfati Nunci præstiterant, que omnia adivimus & intelleximus luculenter. Et quanto magis credimus quod per hanc cunctissimum corda Fidei in viam pacis optate celeriter dirigantur, tanto assiduos Serenitati vestre uberiores gratiarum tribuimus actiones, hortantes eandem ex istis, ut huic tam Catholico tamque laudabili principio per Serenitatem eandem suis optimis impendatur, videbit Ecclesie nostre, cum non solum grandis inveniat principia, nisi pervenerint & sine debito concludantur; nec enim in scriptis, sed in fine majores nostri laudes & gloriam potuerunt. Adhuc ut proclivius & ardentius vestra excellentissima Majestatis accingatur, eidem nostro facinus per præfatis, quod consideratis, ac etiam ponderatis omnibus que per vestram Serenitatem, ac etiam per nos in hac parte facta sunt, nec non causis moeris quæ (prout in vestris literis plenius continentur) vestram ad hoc sacram Majestatem impulerant, aliisque rationibus quibus in conscientiam nostram urgemur, multaque inter nos habuit consilii & deliberationibus dignis. Nos omnes numero decem & octo existentes, & sacrum Collegium Romanæ Ecclesie fidentes, unanimes & concordem omnium voluntate & assensu, ea que per Serenitatem vestram, & Ecclesiam & Clerum Regni vestri, & Delphinatus facta sunt, concernentes recessum ab Obediencia totali dicti Benedicti, collegialiter laudavimus & approbavimus, laudamus & approbamus. Noque voluntatis à totali Obediencia ipsius recessisse decernimus, recedimus, & asserimus recessisse, & cum Serenitate prædicta concurrere in prosecutione ulterius agendorum, sperantes in Domino quod ex hoc vestro regali præsidio suffragante, repulsi ambitionibus hominum Tibronis Dei, ad est, Ecclesia sancta Dei, tot inundationibus concussa elevabitur in lustre, & qui post nubem stat firmum, inclytam Spontam suam oculo clementiori ex alto respiciet, non ferens eam in sui nominis injuriam distans conculcari.

Datum in Villâ-novâ sub signo trim Ordinum nostrorum, decimo-septimo Septembris.

Sacrum Collegium Sacro-sanctæ Romanæ Ecclesie Cardinalium.

Litera auctoritate Regis & Avunculorum ejus publicè in Parlamento perlecta, quibus lege decretali præcipitur inviolabiliter servari, que tempore subtraCTIONS Obediencie facta sunt.

ANNO 1588.

CAROTUS, &c. Cum ad nostram notitiam perveniret, quod Dominus noster Sanctus Pater, per importunitatem quorundam supplicium, vel alia, conetur impedire Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, Priores, Canonicos, & alias personas Ecclesiasticas, vel aliquas illarum, que in Prælatibus & dignitatibus investitis & promotis fuerant, durante subtraccione, & inordinatè deponere dictos Beneficiatos à Prælatibus & Beneficiis per viam provisionis, translationis, suspensionis, vel alia, & alios juvenis sub amara reservationum, vel alia. Ultra,

quia ipse mihi iam Collectores & Commissarios per Provincias & Dioceses Regni nostri, ac etiam Delphinatus, qui nomine suo vel Papali Camera de facto cogunt Ecclesiasticas personas. tam Praelatos, quam alios, per monitiones, excommunicationes, vel alias indebitè ad solvendum ingentes & excessivas summas denariorum proveniunt debitis vacantium vel servitorum temporis retrahit à xl. annis citrà. Et etiam pro veteribus debitis procuratorum & decimarum, quas petit à dicto tempore; & specialiter conatur exagere servitia Praelatorum, Dignitatum, & Beneficiorum aliorum collatorum per Ordinarios durante substractioe, veniendo contra formam & tenorem litterarum nostrarum substractiois & restituta obedientia, & etiam contra promissiones & firmitates per nos declaratas, quando restitimus ipsi obedientiam. Quae omnia si permitterentur, esset contra rationem, contra honorem nostrum, & illorum qui sunt de genere nostro, contra honorem Consilii nostri, Cleri etiam Regni nostri & Delphinatus, & omnium qui consenserunt dictae substractioe. Et possent inde sequi odia & divisiones inter nostros subditos, Clericos, & seculares; & etiam per tales exactiones de novo adveniens evacuatorum financiae dicti Regni & Delphinatus, & Ecclesiasticae personae ad talem paupertatem & confusionem devenerunt per tales lententias & excommunicationes, quod divinum servitium necessarè cessaret, & impediretur omnino factum uniois Ecclesiae, & plura inconvenientia alia sequi possent. Ideo his attentis, & quia nos sumus custodes & protectores dictarum Ecclesiarum, volentes obviare inconvenienciis tactis, & servare volentes Ecclesias in suis libertatibus antiquis, haberi super his deliberatione maturà; ordinavimus & decrevimus quae sequuntur.

Et primò, quòd omnes qui promoti fuerunt ad Praelaturas, Dignitates, & quibus Beneficia collata sunt per Ordinarios, ut dictum est, durante substractioe, supposito quòd relevat vel reservata fuissent in Curia Romana, pacèdè remaneant in suis possessionibus, & illi gaudeant sine prejudicio quocumque; nec cogantur solvere Papae, aut Collectoribus vel Commissariis suis qualemcumque summam occasione vacantium servitorum, & decimarum à quocumque tempore debitarum.

Item, quòd omnes viri Ecclesiastici, cujuscumque status sunt, qui assumpti fuerunt ad Praelaturas & Dignitates ante substractioem, vel post restitutam obedientiam, non solvant arretra de supradictis exactionibus, Collectoribus aut servitoribus Papae. Dantes etiam in mandatis Senecialis nostris, Balivis, & Receptoribus urbium Regni, quòd si ad hoc demòps cogereantur, mox remedium aponant per detentorem bonorum cogentium, & de facto.

Datum Parisius decimà nona die Decembris.

ANNO 1401.

BENEDICTUS XIII. Regi Consiliarius eius, & Universitati Parisiensium notam facit quare Avenione egressus fuerit.

Benedictus. &c. Dilecti Filii, à multis, ut nosti, temporibus citrà, detenti in palatio Apostolico nostrae civitatis Avinionensis, pro defensione justitiae, & Ecclesiae libertatibus non dubitantes personam nostram periculis multis exponere, sperantes per expositionem hujusmodi nos posse erigere oppressum statum Ecclesiae sanctae Dei. Nunc verò quis, prout jam dà experti sumus, sic existentes non poteramus ut expediebat proficere, die data

praesentium Dei misericordiae, quae res agitur, nostram personam & statum Ecclesiae consistentes devotè, palatium ac civitatem Avinionensem curamus, & ad Castrum Raynaldi diocesis Avinionensis quasi horà tertiarum pervenimus incolumes & illati; ubi credimus cum Domini auxilio, te & alios Fideles opem ferentibus, potem & concediam tractare securis. & libere prosequi, prout divinus servitium & Ecclesiae sacro-sanctae expedit. Quòd tibi significamus ad gaudium linguae, sperantes pietate divina, quòd exas nosse hujusmodi cedet ad Dei servitium & prosperitatem Ecclesiae, & partis Catholicae, & tui nominis, domusque Regis & sanguinis gloriae & honorem, quos semper & ubique illos servare intendimus, & augere cupimus. Novit Deus. Nec tui nobilitas velit, haeritamus in Domino & cogamus, aures perhibere contrariis suggestionibus, si quae sunt, quoniam pae nos sustentens ista nec statet, quae diamus ampliare.

Datum apud Castrum praedictum die decimà secundà Marti sub signeto nostro secreto.

Isti Articuli sequentes pro exemptis fuerunt conclusi & deliberati per Concilium & Ecclesiam Gallicanae vigesimo primo mensis Octobris anno millesimo quadringentesimo.

ANNO 1401.

I. Interficiens, Claustrales & alii exempti omnes, tam Regulares quam Seculares, cujuscumque status & religionis essent, in suis abolitionibus, dispensationibus, visitationibus, correctionibus, electionibus, confirmationibus, censuram processionibus & terminationibus, conservatoris privilegiorum suorum, & alii quibuscumque ordinis & regimio singularum concernentibus, procedant secundum privilegiorum, statutorum, & exemptionum suorum tenorem, & laudabiliter hactenus observatam consuetudinem, & alia prout ante modernam neutralitatem in suis regimioibus processerunt. Illi verò exempti qui citrà Papam Superiorem non habent, nec privilegium super confirmatione recipiendà, per Diocesanos suos confirmantur, cum protectionibus prout in alio quodam articulo supra continetur. Transivit in formam.

II. Item eliguntur ex novis quatuor Judices Parisius residentes, cum potestate delegandi & committendi, videlicet Dominus S. Germani de Paris, & S. Genoveve Abbates, & Dominus Ecclesiae Parisiensis, & S. Germani Auxiliorensis Decanus, per quos eorum tres, vel duos ad minus, quorum alter sit ipse S. Germani Decanus, exemptionum omni cause tam agendo quam defendendo, etiam si peccis pendebant in Romana Curia, quae per Judices eorum citrà Sedem Apostolicam terminari non solent, appellationes etiam à Conservatoribus privilegiorum eorumdem interpositae vel interponende pro tantis litigii consummatione, auctoritate hujus Concilii terminantur. Provisio quòd in istem casibus usque ad tres instantas, prout de jure sunt, procedi valeat. Illi tamen exempti qui conservatoris perpetuus non habent, in agendo procedant secundum jus commune. Transivit in formam.

III. Item dicti Judices teneantur causas dictorum exemptionum ad petitionem utriusque partis, vel alterius eorum, in provincia unde casus ortum haberit committere justà formam Capituli, ut litigantes nec compellant partes vivitas Parisius litigare. Transivit in formam.

IV. Item Mendicantes gradatim ut ceteri Religiosi per Judices suos procedant, de relictis vehemènter

MCCCX

tà mente per ipsum Petrum pro eodem partelegantem suspectis de futuris schismate, & de Capitulo coram provinciali, ad Judices superius nominatos recurratur. Transit in formā.

V. Item datus exempti de fratre suo ab homine siue delegato, siue quocumque alio, latus per prefatos Judices, & sporem subdelegatos, in casibus in quibus iurisdicção eius eundem premissa competere potest in foro contentioso, secundum formam juris absolvi poterunt. Transit in formā.

VI. Item in casibus reservatis absolventur, & dispensabuntur exempti de Prebendario majori, si possit ad eum recurrere haberi: in autem, & suis Superioribus absolventur & dispensabuntur auctoritate hujus Concilii, in casibus, ac modo, & formā quibus Episcopi circa suos subditos eadem auctoritate hoc possunt adimplere. Qui verò Superiorem citra Papam non habent, ab eodem Judicibus etiam in foro contentioso poterunt modo & formā prædictis absolvi & dispensari. Transit in formā.

VII. Item exempti habentes iurisdictionem Ecclesiasticam, Episcopalem, vel quasi, poterunt auctoritate hujus Concilii suos subditos, & contentiosos juris de hominibus, & peccatis in foro contentioso & contentioso absolvere, & cum ipsis dispensare in omnibus casibus, & sub eisdem modo & formā quibus Episcopi circa suos subditos hoc possunt auctoritate prædicta adimplere, ac prout in Capitulis super hoc conscriptis plenius continetur. Transit in formā.

VIII. Item quilibet in Monasteriis seu Abbatis exemptis presidente neutralitate electi possunt, & tenentur confirmationes & benedictiones suas recipere a Duce Episcopo, sine præjudicio exemptionum suarum pro futuro tempore, & quod hoc expressè ponatur in literis super hoc concessis ante confirmationem & benedictionem, ex privilegio ea concessio ab aliis recipere possunt. Transit in formā.

Littera Regis Cardinalium in Romā existentium directæ, ut differant eligere successorē post mortem sui Papæ, quem BONIFACIUM vocant. Anno MCCCIV.

CAROLUS &c. Venerabilibus ac magnificis viris Romæ de pro Cardinalium Collegio gerentibus salutem, & ad ea charitatis amplexibus condescendere que sunt pacis. Venerabiles ac magnifici, quantum in vocis hæcenus gesserimus, quantum assiduis desiderio lamentabilem militantis Ecclesiæ scissuram nostram cupierimus videre temporibus sarcitam, quantum insuper studis, laboribus & expensis per literas & nuntios ad omnes penè Christianitatis partes toties destinatos, ad abolendum hujusmodi schisma nequissimum, quod eandem Ecclesiam tandem crudeli vulnere laceravit, operam dederimus, vos non credimus ignorare; nam hoc idem vos ipsi pluries ad aures vestras indubitanter recolimus perduxisse, modos appetentes & vias rationabiles & acceperimus, per quas optatam consequi possimus facilius visum. Sanè, Venerabiles & Magnifici, ad nostram fide dignorum relatione perducta notitiam, quod ille qui nuper vitā fœneque Romæ pro Papa se gerebat, viam ut univertæ carnis ingressus, æstimates jam nunc ex his & aliis non indignis considerandis quamplurimum tempore opportunis ad unum hujusmodi, divinā favente clementia, celeriter assequendam advenisse, decrevimus illud saltem Nuntios nostros ad vos om-

ni quā hinc poterat velocitate delibare, equum relatus ut tenemus indubie percipere a vobis, ad finale hujus pœnis mortifera extremum & emendium salubre consequendum; magnificum & honorabilem certum vestrum rogantes & hortantes in Domino JESU CHRISTO, quatenus premissis litem, nec non scandalis, periculis & dispendiis innumeris, que in Ecclesiā sanctā Dei hujusmodi damnosissimo, & insano discidio palam noscuntur subactis, & que formidandum est pullulare per amplius si non occurratur consiliis in futurum, ab electione vel substitutione successoris velitis penitus abstinere, late in quosque prefatus Nuntius noster jam ad iter accinctus, quod acceleratis gressibus absque morā, Deo duce, proficere non tardabatur, ad vestras potenter pervenisse. Quod equidem in taliter distenditū fuerit, magnā procul dubio mercedis gratiā commendari; nam ex hoc, ut speramus in Domino, universis Christianis Ecclesiæ sanctæ Dei pax & unio de facili reddi poterit & haberi, secus autem agendo, quod abicit, verendum est ne turbulenta divisionis hujus perniciis foras invalecat, & fiat majoris labyrinthi vortex intricata.

Pœterea Venerabiles & Magnifici, qui nobis sub certitudine veritate præter simul notum est, quod nimirum ægrè tulimus & moleste, dilectos nostros PETRUM Episcopum sancti Pontis, PETRUM E. Cambracensem, ANTONIUM Abbatem Monasterii sancti Facundi, fratrem BERARDUM Radulphi Ordinis Fratrum Minorum, & FRANCISCUM de Vano Militem, qui tamquam viri famosi, magnæque probitatis ac bonitatis laude conspicui, nuper Romam causā procurandæ pacis, cuius semper fuerunt fervens ardoris pro parte Summi Pontificis ipsi BENEDICTI, destinati fuerunt, quorundam, ut potius, examine satorum procurator reclusos carceribus detentis, minisque reverenter tractatis, salvo conductu eis penusquam Romam ingrederetur concessis, quamvis magnæ fecunditas robore vallato, nullo eis præsidium offerente, Magnificis vestris cum majori quā valeamus instanti roganda irratū duximus & hortandos, quatenus providè pensatis detentionem hujusmodi, uti pacem & optatam quietudinem, huic concupito negotio dispensationem afferere possit quamplurimum, quodque tam vestra vel honoris nihil ea eorum liberatione deperbit, se acceret, prænominatos detentos eorum familiaribus, rebus & bonis universis faciat & procurator præter restitui libertatis, in hoc nobis, qui liberationem hujusmodi non abo petimus affectu, quā si familiaris propter nostri forent, quā plurimum placituri, super his per latorem prædictum, quem ad hoc specialiter directum cum destinatione præmittimus, vestram nobis intentionem referentes.

Datum, &c.

Quæ facta fuerunt in omni, interius Universitatē. Anno 1404. intermar.

ANNO 1404

INNOCENTIUS Episcopus Servus Servorum Dei, Dilectis filiis Rectori ac Universitati studii Parisiensis, Salutem & Apostolicam benedictionem. Dux vestras literas nuper primam nonā, secundam XVI. diebus mensis Novembris proxime præteriti, datas Parisius, vidimus pervenisse, quæ per dilectum filium PETRUM de Brussellā, in Artibus Magistrum, & Greg. Theologie Baccalariorem, pro parte vestra præsentare scilicet. Ac intelleximus gra-

uissimè nobis ac Fratrum nostris illum eundem finem laetentia circa remotionem pestiferi horrendique schismatis, nostro & eorumdem Fratrum nostrorum coëssibus insidentem, excelsissimè referata, cui quæ ad pacem & unionem decerent, ut nobis, utimur. Et quia veritatis alumnus anterior ætas vos gloriosissimè & dignissimè prædicat, pro veritate constantissimè sagaxerit & exponere vos decet. Nam & de Tobis in perconium scriptum est: *Præm veritatis non deservit. Quoniam magna est veritas, & prævalet*, ut alibi scriptum est: ad quam vos exhortamur ex viceribus charitatis, & ad detestabile schisma (quod prohi dolor! tantis retroraptis temporibus in Christianorum Ecclesiâ damnabiliter perduravit & durat) vis & modis debitis, congruentibus & iustis auctoritate Domini existipandum: ad illud etiam submovendum, dum etiam in miserabili confusio, summis desideris asperabamus; nuncque ut tam fructuosissimam in præfati Ecclesiâ bonum fiat dirigimus & extendimus curas nostras.

Et ut eo efficacius atque consultius illo de throno sue ineffabilis clementie inspirante, cæus res agatur, sicut in desideris gerimus nostri cordis, hoc fieri valeat; jam prædem per Nuntios nostros & literas circa existipationem tam detestabilis schismatis, incommutabile mentis nostræ, ac præfatorum Fratrum nostrorum propositum, tam Regibus, Prælatibus, quam Principibus ac Universitatibus, populisque, nobis & Ecclesiæ Romanæ devotis, quos & præsentis tanquam negotium, declarare prævidimus; exhortantes, ac etiam requirantes eisdem totis affectibus hucusque, ad lectum Omnium Sanctorum proxime futurum ad præsentiam nostram venire, vel solemnem eorum Oratores dirigere vellet ad consulendum super vis & modis hujusmodi debite & iuste, circa remotionem præfati schismatis auctore Altissimo per nos solvendi, ad quod (novit scrutator altimus cœlium) finalis intentio nostra tendit. Verumtamen nos intendimus obliterare silentio, quod Oratores, qui ad præsentiam felicis recordationis BONIFACII PAPÆ IX. prædecessoris nostri, circa existipationem hujusmodi schismatis, ut asserbatur, modico intercepto spatio ante Domini prædecessoris obitum fuerant de Avinionis, sive aliunde transmissi, viam conventionis ad certum locum personaliter prædecessori nostro omnes alias vias interclusuram, nullamque eorum iudicio inclusuram principaliter obtulerunt, asserentes quod ratione habitâ super viâ conventionis hujusmodi, ad aliqua particularia devenirent eidem prædecessori gratissima. Quam quidem conventionis viam post plures exactos dies idem prædecessor noster, multiplicitum agritudinum acerbissimarumque simul, quibus per longis præter temporariam fuerat pluraque expressi valeat anxietas, ipsi quoque ad extrema trabentibus: tam die tertii tunc sine debito mortalitatis exolvit, moribundâ gravitate depressus adimplere non posse concemens, respondendo eidem, & declarans quod sui infirmitate impossibile, postulavit obnoxii, ut ad alia particularia juxta oblatâ per eos descendere, qui nihilominus dicitur viâ conventionis iniussis nihil effectualiter interbatur.

Postea vero eodem prædecessore ad hujusmodi vitâ mortalitatis substracto, antequam sacrum Collegium Cardinalium, de quorum numero tunc eramus, pro factum electione Pontificis in Conclavi juxta morem utrarum, Oratores præfatos, quorum etiam, in casu mortis antedicti Pontificis, specialia ad idem Collegium habere unum asserbat, fecit evocari, quosvis nihil novi obtulerunt. Nam unum erat in omnium nostrorum intentione propositum, ut si

mandatum haberent sufficiens ad resignandum & cedendum, accederet illis nomine, qui eos (ut dicebamus) transmiserat, similes electionis futuri Pontificis non procedere cessione petactâ, sed existipare quovisque divinâ superillustrante clementiâ, super emozione præfati schismatis, in formâ debite & salubri, Domino auctore, qui iustas semper profectur actiones, provisio factâ fuerit, ut inconfutis Christi tunica (quam dolentes ferivimus hadenus defunctis lateribus) per Spiritus sancti gratiam redintegrationem succiperet exoptatam. Et quoniam Oratores ipsi se expresserunt ad id mandatum ab eorum Domino non habere, obtulimus affectuose sincerâ, requirentes obnoxii, ut aliqui ex eis ad præfatum eorum Dominum pro consequitione mandati hujusmodi remearent, reliqui hic manentibus, ut tam salutari conclusio sequeretur. Ad quod respondere, quod eundem arbitrabatur viam cessionis nullatenus concessuram, cum vis hujusmodi secundum eorum iudicium juri ac equitati consensu non essent. Ob hocque ne præfati Mater Ecclesiâ in terris Christi maneret victorio destituta, Conclave hujusmodi omnes Cardinales præfati instraverunt in nomine omnium Salvatorum. Tandemque effectum est post multos & exquitos super hujusmodi futurâ cessione Pontificis tractatus habuit, ut idem Cardinales ad humilitatem nostram respicientes de communi eorum cœssu, Spiritus sancti gratiâ assilente propitiâ, nos in Patrem elegerunt & Pastorem.

Postremò plurimorum auctus percipimus eisdem Oratores fuisse in alni urbe per Castellam S. Angeli detentos, & ad redemptionem gravissimam coarctatos. Quod si vera, ut credimus, præfati volunt, debent equalem ad eorum desiderata adscribere, nec indiguè; nam fluctuantibus pestiferis moribus in ipsa urbe post præfati prædecessoris obitum, & ipsi à Collegio hujusmodi Cardinalibus licentiam ab eadem urbe recedendi pollicentibus, cum abique vitæ vel rerum discrimine ab urbe ipsâ, formis maxime, tutus non pateret abscessus, ipsi persuasum erant, ut nullâ ratione discederent, sed cum plena (quæ tunc eis oblatâ fuit & servata fuisset indubit) securitate maneret, qui eos . . . præbuerunt, de quo doluimus & dolemus. Nam in illius manus eorum motus perduxit eos, de quo post hujusmodi prædecessoris obitum, nec Collegium ipsum aut nos potuimus aut posuimus quomodo libet dissonere, aut aliter ordinare. Ex itaque Conclave ipsum intrastemus, pro illorum liberatione ad eorum ipsi cum nonnullis aliis Cardinalibus accessimus, sed incallum. De quo tamen præfati Castellani conditione pensati certissimi sumus, quod semper ita constingeret ut emeris, itaque ipsi illud vix procul dubio impatandum. Super quo tam nos, quam Collegium ipsum, possimus rationabiliter excusare: & hæc omnia capimus tam ad vestram quam aliorum quorumlibet notitiam pervenire. Quæ autem pacificis, qui præfati Ecclesiâ suo pretiosissimo fundatam sanguine inseparabili fœdere copulavit, sui miseratione corda Fidelium sic vivificet & illustret, & illustrata conservet, ut depulsi erroribus in eadem Ecclesiâ per sanctissimam unionis hujusmodi mysterium in Angelico corde & opere canatur: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bene voluntariis*; prout humanæ fragilitatis conditio indiget, animarum salus & corporum; juxta divinæ beneplacitæ voluntatis, cui nos & reliquis decet & expedit in omnibus conformare.

Datum Rome apud Sanctum Petrum decimo tertio Kalendas Martii, Pontificatus nostri anno primo.

Nuntiorum legatione audita Rex Francie GREGORIUM hortatus ne perseveraret agat in prosecutione unionis.

CAROLUS Dei gratiâ Francorum Rex Collegio si pro Cardinalibus Romæ gratibus amici nostri carissimis, salutem & fructum percipere unionis exhiberem. Amici carissimi scribamus Domino vestro in formâ subsecuti.

CAROLUS, &c. Sancti propofiti, & ferventi charitate illuminato viro ANGELO dicto Cortario, quem nonnullæ grutes in hoc defendo schismate GREGORIUM appellant, amico nostro carissimo filiolem, & que sunt Ecclesiasticæ pacis. Ut honorificè capitis in omnibus operari, amice carissime, super veltorum rebus Nuntiorum, & alijs plurimodè scriptis vestris, cognovimus manifestè sinceritatem permaximam ac zelum integerrimum, quos ad miserandæ Ecclesiæ Dei sanctissimæ reformationem vestra prohibita gerere se ostendit, quibus tanto vos honore potiori dignum, & amplius gratiarum retributionis apud Deum & homines vestri bonè meritum reputamus, quanto vestri perdoctores circa id hæcæntia remotiores sunt reperi. Quia de re quibus sibi cuncti vos effecerat laudibus nesciant, videntes oblationes vestras tantam Fidelium cordibus afferre lætiam, quod verbum complecti nequeat. Id eis namque quod tanto tempore quaesierat, quod tot ad Deum votis supplices orabant, quod immensis laboribus procurare satagebant, uno momento, solo verbo ultioneo vestra voluntas libertate contolitis, Homo Dei, tali quippe nomine dignum vos arbitramur & certissimè appellandum, qui que apud nos totius difficultatis, si non dixerimus impossibilitatis erant facta, prom, imò facilissima reddidit. In quo affectum vestrum candidissimum stridentes, illum supra quam dici valet approbamus, collaudamus, attolimus; & hocum respectu personæ vestræ, vestroque status, & veltis oportunitatibus singulariter offerimus si quis est nunc vel in posterum apud nos quomodolibet vobis gratum. De perseverantia (que præ alijs virtutibus currentibus ad bravium sola coronatur) vos hortantes, precantisque. Quamquam de incommutabili, ut scriptistis, intentione vestra, quoad vos atinet, nequaquam formidemus, quemadmodum hæc & alia, que hic laudabiliter & sapientissimè gesserunt, idem Nuntia vestri datus & plenius referent vivâ voce. Qui profectò de prudentiâ diligenti, ac diligentè prudenti, meritis suis multiplicibus veniant commendandi.

Datum, &c.

Hinc est, Amici carissimi, quod Eminentiarum veltorum virtutem ematè rogamus, quatenus laudatissimum hujusmodi Domini vestri propofitum, ac factum unionis supra tactum, tam justum, tamque pium, atque Religiosi Christianæ necessarium, & que digna profectò res est, in qua conatus omnes vestros atque lenius tractando conversas protinus consummandam, ætatem non sinentes, viri sapientis (qui de hujus rei ductu ingentes referunt laudes) elabi quoquo pacto, aut furtivi de manibus veltis oblatam pacis & concordie gregis Christi tantam oportunitatem, cui similis longissima aut forsitan ulla post sæcula restitueret.

Littera Regis ad GREGORIUM exhortatoria, quod servet juramentum de via cessionis, & de pace donatâ Ecclesiæ, &c.

CAROLUS, &c. Præcellæ dignitatis viro ANGELO dicto Cortario, quem in hoc schismate nonnullæ nationes GREGORIUM XII. appellant, salutem, & à prius salubriter concepto propofito super unione Ecclesiæ brevius assuequendâ minorè restitit. Et si jam diu magnam post Christi subsidium fiduciam restituerat pacis Ecclesiasticæ contempimus, dum primò litteras vestras impesimus, offerentes pacem & nudè abique quavis ambiguitate verborum viam cessionis compendiosissimam ad reductionem ejusdem pacis; & demum paulo post Nuntios veltros recepimus, quaerentes confirmationem tractatorum & concordatorum, imò juratorum Massiæ per eisdem Nuntios & potestem veltroem ex unâ parte, & per Summum Pontificem nostrum Benedictum cum sacro Collegio suo ex alterâ: Bene confirmationem utroque liberaliter & ultrâ, sicut nosse potestis, concessimus. Miramur nunc admodum, & dolemus ultrâ quom valde nos exprime, quos vos ita decipit; quos falsitatem non persisteret in oblati prius tam sanctis atque salubribus; quos ablutis aut seduxit vos ubi implere concordata juramenta, votisque vallata, & abique publicata; nam etiâ non habeatur in reverentiâ & timore horrendum Dei iudicium contra prævaricatores præsumptorum atque juratorum, contra pacis universalis deusdicois persequutores, aut schismatici nuntios, potere saltem debet fidei non observate apud homines Christianos, quæ obsequio ad mortem involubiliter servata est, & servari suadet, etiam apud homines incredulos & barbaras nationes; cujus rei indignitatem procul dubio inquirerem brevibus exaggerare sermonibus, quia meretur. Quapropter temperatius agere decernentes, postulam & obtestamur per hi quod de Dei cuncta cernentes levitate formidatis; per hi quod de conscientia veltis apud vosmetipsos, de fama quoque apud proximos & populum universum curam geritis; per hi quod demoque compatimini miserabilibus Ecclesiæ laceraçat doloribus; rolite ad cor dom adhuc fas vobis est; veltis quoque promissa, imò juramenta, imò vota, facta, scripta & publicata cum omni integritate celeriter observate, quatenus redeat nobis pax, & vobis salus & gloriæ conferatur; aboquos decrevimus nos & etiam Regni & Delphinatus nostrorum in eâ conclusione neutralitatis ita persisteret, sicut ex causis rationabiles & motus in alijs patentibus literis nostris poteritis, si libeat, largiâ intueri; & eam similiter eligendam & assumendam cæteros Principes & Fideles nostrisque Obsequiosæ totis viribus inducere & hortari.

Datum, &c.

Cæpta processus facti per Papam B. contra Regem Franciæ & quæsumque alios à sua obedienciâ recedentes.

Benedictus, &c. Ad perpetuam rei memoriam. In derum successu crescente maliciâ videmus mundum in deteriora jugiter prolabi, sic hominum mentes assuetæ depravatiæ iniquitâ mala passim cumulum superaddi, ut de boni, qui sibi odesunt virtutis amore delinquere, ostendunt cum præcessis admixti eorum inlicitiorum malitiâ vel errore. Est agere compescenda præsumptorum nudatiâ, ut saltem formidæ penæ terrebantur à noxâ, sicque boni fe-

quando virtutem meliorem efficit, non inducantur perire cum aliis. Ad nostram liquidem audiam sanam publicam notentur pervenire, quod nonnulli perditionis huiusmodi Ecclesiastici quam Circulares, dum aliorum se putant, dum preposuerunt & turbatis gradibus cuius nuntius, in magnis & mirabilibus supra se ambulare conantur, alius delicti fallacis, qui se ut alios desuper in lucis Angelum transigeret, sibi rursam, & submissis scandalum, sollicitibus autem veritatis materiam praverunt, pro viribus fatigantes Catholicam Ecclesiam iteratis Schismatibus novare iacitando, impedire ejus sacratissimam unionem. Nam licet post assumptionem nostram ad apicem summi Apostolatus, & etiam ante dum nos nunciatum haberet, ad extirpationem hujus horrendi schismatis in Dei Ecclesia præcipua ferè animis, proboldior non vigenis; & procurandam pacem & unitatem in ipsa Ecclesia, tanto accuratior ac ardentius, quanto rem ipsam ad nos peculiaribus attendens, cognoscimus, debemus, Deo ac conscientia testibus, operam adhibuerimus, & intendamus in diversis studis adhibere, & post varios tentatoque labores, & in casum peccati exigentibus quandoque deductos, post oblatam per nos Angelo Corneo in Sede Apostolica Interdum, quæ ab adherentibus sibi in hoc pernicioso schismate se facit GRÆGORIUM nominant, viam renuntiationis per nos hendam parè, libere & simpliciter, prout in literis nostris Apostolicis, datis Massiliæ secundo 2° Cal. Februarii, Pontificatus nostrum anno usque scripto, plenius continetur, ad executionem eorum quæ pro præmissis generis restant fienda de loco conventionis personaliter, nostri scilicet, & dicti Angeli, & tempore, ac numero personarum ab utraque parte ad conventionem hujusmodi descendendam, & de aliis circumstantiis ad rem hanc pertinentibus, inter nos & venerabiles Fratres nostros sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, cum nuntio dicti Angeli & sui partem Collegii, civitates scilicet quæ apud partem suam Cardinales nuncupantur, sit facta & conclusa concordia, in certo brevi termino, præstante Domino, exequenda, prout in publicis instrumentis plenius continetur. Tamen præfati iniquitatis filios, & dictus Fratres nostros nituntur totis conatibus, & modisque exquisitis & illicitis, ac quibusdam fraudibus, & fucatis coloribus, in hac Liberi sequuntur & executione dicte unionis impedire, & sub quodam unionis simulato zelo Ecclesiastica vincula continentem, non absque temeritatis audacia stabilem firmamque Christianæ fides compagem recidere moluntur, ac se à nostra & Ecclesiæ Romanæ obedientia temerè subtrahendo, à nobis, quod de jure non licet, de facto ad defensionem sui erroris appellatque varias interpunt.

Nos autem licet aliquandiu cum patientia tolerando præmissa dissimulaverimus, ut scilicet timor Dei & penæ jam contra tales à nobis & sacri Canonibus inflicte, eos ad penitentiam provocare, & facerent ad suam pie matrem redire; videmus tamen eos adhuc in majoris presumptionis audaciam progredire. Quamobrem zelus hæc, & fervor compassionis amaranum merito nos inducunt, ut contra eorum audaciam, quasi contra publicam pestem, per Apostolicæ provisionis remedium occurramus. Idcirco habita super his deliberatione maturâ, hac constitutione perpetuâ duraturâ, in omnes & singulos qui præfatis Ecclesiæ unionem scienter, vel personam nostram, vel personas venerabilium

Fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, in executione præmissorum per nos oblatorum & concordatorum cum dicto Angelo & suis nuntius impediverint aut turbaverint, vel à nobis seu à successoribus nostris Romanis Pontificibus canonice interdictis appellare presumpserint, seu à nostrâ vel ipsorum successorum nostrorum Romanorum Pontificum canonice interdictum Obediunt recesserint, aut se subtraxerint, vel in præmissis subtrahant, aut appellatione perseveraverint, seu perstiterint, vel eis in præmissis impedimentis, appellationibus, subtrahantibus, vel perturbationibus scienter per se vel alium, seu alios quavis occasione seu colore querito dederint auxilium, consilium vel favorem, & qui pertinaciter adhererint illis qui præmissa committunt per nostras sententias non ligari, cuiuscumque status, gradus, dignitatis, vel conditionis erunt, etiam Cardinales, Patriarchales, Archiepiscopales, Episcopales, Imperiales, Regales, aut aliâ quocumque Ecclesiastica vel mundanâ præfulgant dignitate, ex nunc auctoritate Apostolica excommunicationis sententiam promulgamus, à quâ nullus præterquam à Romano Pontifice, nisi dumtaxat in mortis articulo possit absolutionis beneficium obtinere. Et si fortis ipsorum aliquem in eodem articulo à dictâ sententiâ absolvi contigerit, volumus & auctoritate prædictâ duximus declarandum, quâlibet aliter absolvi, si quam eodè commode poterit post resumptam convalescentiam se coram Apostolica Sede ostendit presentare, mandatum ipsius super præmissis humiliter recepturus, & satisfactorius prout iustus fuerit, in eandem excommunicationis sententiam rescindat ipso. Quam quidem sententiam superius per nos latam si per viginti dies sustulerit summo indurato, si Laicos cuiuscumque & cuiuscumque status, gradus, conditionis, vel dignitatis, etiam de superioribus nominatus, Princeps vel alia secularis persona fuerit, terras, villas, civitates, & castra, ac loca quocumque que obtinet & obtinebit, Ecclesiastico supponimus interdico. Si verò Universitas fuerit, similiter Ecclesiastico subiaceat interdico. Et quia mentè beneficium plenique propter ingratitudinem revocatur, suspensio omnes, & quolibet ex eis, tam Clericos quam Laicos, seu ipsi super præmissis quomodolibet adhaerentes, aut præstantes auxilium, consilium vel favorem, ut præfatur, si per viginti dies dictis viginti immediatè sequentes sententiâ sustulerint antedictâ, eodè omnibus privilegiis & indulgentiis, gratiis, libertatibus, & immunitatibus realibus & personalibus, ipsi communitè vel divisi sub quocumque forma vel expressione verborum ab Apostolica Sede concessis, distoque Clericos omnibus Beneficiis Ecclesiasticis, dignitatibus, personatibus, & officii, cum curâ vel sine curâ, etiam Archiepiscopalis, Patriarchalis, vel Cardinalatus, seu quavis alia dignitas forent existente, & nunc Apostolica ducimus auctoritate privandos, & de plenitudine potestatis ipso facto & de certâ scientia privamus, & privatos esse decernimus. Interdictorum omnium tam Ecclesiasticorum quam secularium, & cuiuscumque ipsorum vasallorum & hominum à juramento, fidelitate, & aliâ quocumque obligatione quibusvis tenentur seu tenebuntur, quomodolibet absolventes. Frua quoque, iura, honores, officia, & alia huiusmodi eorundem, que ubilibet à dictâ Romana Ecclesia tenentur, concessimus; alius verò fructus, juribus, honoribus & obli-

a nomen] Sic notandum ex codice Harlezano: Actibus oblatæ, actibus.
b inserto] In codice Harlezano præd.

c & nomen] Sic eodem jam laudato, emendatè præcedit, & nomen, actibus.
d inserto] Vix aliquid de ipsius jam memorato codice.

eis, & aliis immobilibus bonis, quæ à quibusvis aliis habent & habebant Ecclesiis, sunt ipso iure privas; quæ ut liberè ad eandem revertantur Ecclesiis, quòd de illis eorum Rectores pro sua valeant disponente voluntate, nec casu quæcumque ad eorum vel alterius ipsorum, aut alius præmiorum seculorum patrorum audientiam perferantur. Nec ipsorum valeant sententæ, vel processus & instrumenta confecta per illos, ex eis qui rebellanti obtemperant officia, nullam habeant roborem firmatam.

Et insuper omnes & singuli qui cum prædictis aut eorum aliquo, ipsorum contumaciæ perdurante confederationem, societatem, colligationem, * seu ligam fecerint, vel ipsos iuverint, aut eis dederint auxilium, consilium, vel favorem, directè vel indirectè, publicè vel occultè, in rebellionè & aliis prædictis, si personæ singulares fuerint, etiam si Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, vel Cardinali, Imperiali, Regali, seu quivis aliis fulgeant, ut præmitatur, dignitate Ecclesiasticâ vel mundanâ, anathematis, si verò civitas, caltrum, locus, aut villa, Universitas Ecclesiastica vel mundana, vel Communitas aut Collegium fuerit, quibuscumque privilegia aut gratiæ à nobis vel prædecessoribus nostris concessis sint ipso facto privati; & nihilominus Ecclesiastici subiacent interdictis sententiis, à quibus nullus præterquam à Romano Pontifice absolutionem seu relaxationem possit, nisi dumtaxat in eodem mortis articulo, ab eadem anathematis seu excommunicationis sententiâ, sicut in casibus antedictis exprimitur, obtineat. Prædictas & quasvis alias confederationes, colligationes & ligas, necnon & conditiones, conventiones, & obligationes quascumque inter prædictos huiusmodi excommunicatos, & quasvis alias singulares personas quæcumque dignitate fulgentes, seu Communitates vel Universitates, sub quavis formâ verborum factas, & quas in posterum fieri contingere, etiam si fuerint juramentis, promissionibus, obligationibus, pœnarum adjectionibus, vel aliâ quacumque firmitate vallatæ, annullamus, cassamus, irritamus, & vacuas verbis nuntiamus, ac nullam habere decernimus roborem firmitatem, pœnis aliis contra tales à nobis vel prædecessoribus nostris quomodolibet inflictiis in suo robore duraturis, non obstantibus quibuscumque constitutionibus, ordinationibus, privilegiis, libertatibus, gratiis, & indulgentiis, ac immunitatibus Apostolicis à nobis vel prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus editis & concessis, quibusvisque & qualescumque, & sub quacumque formâ verborum, etiam si de illis & totis eorum tenoribus de verbo ad verbum specialiter expressis esset mentio faciendâ, & qualescumque clausulam derogationum contineant, quam & quas de certâ scientiâ & plenitudine potestatis tenere præsentium revocamus, in quantum possunt prædictorum effectum suspendere, impedire, vel sibi in aliquo derogare, seu si aliquibus à Sede Apostolica sit indultum, quòd excommunicati, suspendi, vel interdicti nequeant per litteras Apostolicas, non facientes plenam & expressam, & de verbo ad verbum de indulto prædicto, ac eorum personis & locis, nominibus propriis vel ordinibus, seu dignitatibus mentionem, & aliis contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam

nostræ promulgationis, declarationis, suspensionis, privationis, confiscationis, annullationis, cassationis, irritationis, nuntiationis, constitutionis & voluntatis infringere, vel ei ausultare contra. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem Omnipotentis Dei & Sanctorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Massiliæ apud Sanctum Victorem decimoquarto Cal. Junii, Pontificatus nostri anno decimo tertio.

Papa B. intimat processus præfatos Regi Franciæ.

BENEDICTUS, &c. Carissimo in Christo filio CAROLO Regi Franc. Illustri Salutem & Apostolicam benedictionem. Utinam, Fili carissime, ad plenum tibi pateat nostræ ad tuam magnificentiam sinceritatis affectus! Utinam plenè intelligeres nostræ erga te animi pietatem! Etiam profecto cognoveres nos tamquam patrem benevolentem more patris de tam cari filii gaudere profectibus, & de huiusmodi eventibus condoleere; inde proculius nostrum sincere attentionis * interpretes, calculinodè non admisso fultro, sicut benevolentè æstimares, & obstruerentur apud te ora loquentium iniquis; locus amplius detractioni non esset, detractoribus clauderet aditus, nec præteriret auditus, seu tu ego tuo adversus Ecclesiam sanctam matrem tuam persecutionem turbines jam essent. Nosti etenim inclyte Princeps, & fama publica operibus comprobata ad tuam notitiam sepe dedimus, quantos Liberos sumus perpeffi, quantâ sollicitudine, quantave instantiâ per nos pax Ecclesiæ fuerit procurata. Instantius utique diligenter apud alios, qui Sedem Apostolicam per vigent intrusionis temerè occupantes, scilicet pessimum plurimos jam per annos natterunt, & præsertim apud Angelum Cortezanò, qui se GAZORTUM appellans modernis temporibus in hac parte adversatur Ecclesiæ, & qui post obtinam ab utroque viam cessionis, & concordiam habitam de conventionè in civitate Saonæ, & post obtinones alias de conveniendo in locis etiam fidei Obediens, nihil eorum deducere voluit ad effectum, sed per frustratorias dilaciones negotium Dei dixit, & dicit ut manifestè cernitur, caute loat.

Et quamquam ideo nocerem tui, quòd nullâ potest tergiversatione celari, quòd per nos non fecit nec fiat quin scilicet deplurè vera unio in Dei Ecclesiâ cunctiter habeatur, ecce non desinit *, ut adivimus, qui apud Excellentiam tuam contra nos sine sententiâ, non tamen sine malitiâ, subornantem, famæ nostræ puritatem maledicis lacertæ conviciis fatigantes: non desunt qui tuam & aliorum Principum de sanguine tuo devotionem turbare studentes, scdus nostros calamitatem innotè, affrentes, licet minus verè, quòd circa consequendam Ecclesiasticam unitatem, quam ipsi exquisitis modis turbare nitantur, diligentiam sollicitam non præstamus; verum etiam in talibus veritas pro nobis ipsa respondet, & ipsius evidentia tales falsitatem signatos, & ipsorum signamenta manifestè confingit, ipsi, ut astutiamus, suggerentibus adum est quòd cum per tuam Magnificentiam, à cujus progenitoribus memoræ recolendæ, præsertim circa sedandâ schismata Ecclesiæ magnificè adjuva in suis necessitatibus

* colligationem] Codex Harlazanus *obligationem*.
 [anathematis] Hæc utique ad eum communiter, non legitur in codice Harlazano.

a conventionem] Si Harlazanus Codex, prior editio *obligationem*.

b negotiationem Dei] Ultima vox addita est Codicè Harlazano,

quo ad sumas ad alia vitia leviora solenda.

c non desinit sic Harlazanus codex, & quodam opinè, prior editio hoc loco, perinde atque innotè aliis locis, contraria erat; in eâ enim legitur, non desinit.

d quod cum] Hæc duæ voces additæ sunt è laudato codice Harlazano.

replevit, crediderimus inter angustias hujus temporis relevari; unde praeholabamur quod sperare quibus nobis serenitas araderet, inde in oppressione iniquitatis anfractu mergimur; & ne de iuribus nostris Camere ad possessionem praesentis unionis & vix nostris sustentationem necessarios nobis responderetur, à tuâ Curia emanavit edictum, cujus preceps ferè beneisio jam exacto iura sunt nobis ipsa subtrahita, provisionibus de nonnullis Ecclesiis in dicto Regno canonice per nos factis non pariter, nec permittantur eorum Praesenti ipsarum possessione gaudere. Quodque nonnulli Catholicæ veritatis quæsi, qui contra nos & Romanam Ecclesiam rebellionis calumniam erigere praesumserunt, à nobis, quod est contra Canonicas sanctiones, appellationes interponere non verentes, multa etiam in tuâ presentia contra veritatem Catholicæ partis nostræ publicè dogmatizant, varios errores contra sinceritatem fidei seminantes, permittuntur conclusiones finitas, fallis insinuatendo pro veris, prociaciter fulmine. Sed adhuc, quod referimus displicenter, venerunt in hac villa ad nostram presentiam dilecti Fili nobiles viri JOHANNES de Castrobrandi, & JOHANNES de Tomazio* Ambassadors tui, qui nobis pro parte tuâ quædam literas tuo sigillo munitas presentiarunt, per quas nobis significas in edicto, quod nisi usque ad finem Alencionis Dominus proximè futurum præstita sit omnia subsequenda, & omnia solus veras & indubitatez Papa & Pastor Ecclesiæ universalis habebat, Tu, Clerus & alii gentes Regni tui, & etiam Delphinatus Vinnensis, ut tuis verbis utamur, erant neutræ, & non facies, præstitas, aut exhibebis, nec sustinebis per aliquos de tuis subditis à tunc in antea nobis, nec alicui qui tenet statum nostrum, obedientiam aliquam exhiberi.

Ex quibus. Fili carissime, si nostra sint commota vicia, si iustus nos dolor affligat, considera. Saneque ista sedulo cari filii vere dicitur ad patrem? Ex his namque ultra alia multa inconvenientia hæc sequuntur; nam quibus & aliis Principibus de lingua tuo venenata consilia prebeant, consentit te & alios cum eis in præcipuum trahere; si ma inclyte dicitur non sine gravi macula leditur, omnipotentie divine deservitur, cum ejus misericordie, qui certis regulis non perfectionibus temporum non statat, terminis præcipitur, uno de directo impeditur, & duratio schismatis procuratur; cum adversarias & fequaces sui ex his in superbiam elevati, ad concordiam fieri non possint, sed durior efficiuntur. sperantes de proximo nobis & patri nostræ obminata subventura subtrahitionis obedientie, & subdivisionis scandala preventura, quibus nostræ partis Catholicæ Ecclesiæ veritas obfuscata deprimitur, & iuxta tyrannicæ intrusionis violentia, que viribus jam ferè nudata languet, nostris oppressiombus roboratur. Verùm, dilectissime Fili, tuâ tui custodia Dominici gregis commissa est, talis, que in divine Majestatis offensam, & animarum periculum, & præfata usque turbationem, ac tuâ* & inclite domus tue lesionem firmè redundare videntur, amplius sustinere æquanimiter non valentes, Serenitatem tuam, quam per varias suggestiones decipi graviter doleremus, rogamus & hortamur in Domino, te in ejus vtro saluari requirentes, quatenus aures regias non accomodes malevolis, qui forte querunt in nostrâ & Ecclesiæ* ac tuâ, & tuorum

turbatione, & in alienis dispendis sua lucra venari; sed nostrorum procerum, de quibus per ea quæ tibi per nos scripta sunt plene constat, causas & ordinem ac puram procedentis intromissionem tuo prudenti consilio & sereno quieto discretus, & inde rectum sequendo iudicium, omni turbationis materia summo, prædicta & alia nobis & Ecclesiæ in Regno, & terris tuis, illata gravamina & atrocitate in præjudicium Ecclesiasticæ libertatis revocet & annullat, ac reducet & reduci facias ad statum debitum & primævum. Et insuper ad ea quæ scribis nullatenus procedas, cum non expediat tuæ excellentiæ & honoris. Si enim in hoc patenter acquieveris movens, ultra hominū laudis pæconium erroris retrouisionis tibi præmium accretes; & Apostolicæ Sedis ac nostræ benevolentiam ad tua beneplacita inclinabis. Nec te aliquis, amantissime Fili, vno desuper errore: scire enim te volumus ultra panas & incertitas à iure prelatas & homine, alias per quamdam constitutionem dudum à nobis edictam pronovigatas, quam sub Bullâ nostrâ cum prædictis tibi mittimus, te & alios talia committentes, quod abist, incuriosos: quod ideo fecisse fatemur, & tibi voluisse presentibus incitare, ut erga te & Urbis populum nobis commisitum patens dicitur, & curæ pastoralis debitum perloventes, & te ac ceteros catholicos Principes, & sanctos fideles, à tam gravidivine Majestatis offensâ, quantum in nobis est præservemus, & ne in extremo iudicio perentium sanguis, in tali distimulando convenientibus oculis transierimus, de nostris manibus requiratur.

Datum apud Forum Veneris, Januensis Diecensis, xv. Kal. Maii, Pontificatus nostri anno decimoquarto.

*Littera utriusque Collegii Cardinalium
Universitatis Parisiensis ducta.*

ANNO 1460

Miscratione divina Episcopi, Presbyteri, & Diaconi sanctæ Romanæ Ecclesiæ utriusque Collegii Cardinales, venerabilibus & doctissimis viris Rectori, ceterisque Magistris sacre Universitatis Studii Parisiensis, salutem. Super ista quæ eundem vobis presentium rerum & ipse jamjam infirmam pacem repositâ Respublicam reformandâ; tollensque distillat de medio campo Orthodoxæ fidei, ceteribus quantum pro vno velocitatem remanet patitur Christianissimo Domino Regi Francorum in hæc verba:

Christianissimo ac Serenissimo Principi Domino CAROLO Francorum Regi. Vester Episcopi, Presbyteri, & Diaconi sanctæ Romanæ Ecclesiæ utriusque Collegii Cardinales, salutem in eo per quem Reges regnant, & dispersiones Israelis congregant. Certi sumus devotionem vestram non lateat progressum amborum Dominorum contentionem de papatu, neque ignorare ex vestris accuratissimis studiis, quibus attentionibus, quibus sollicitudinibus, quibusve operibus aut affectibus, & ad quem eorum causa unius Ecclesiæ sanctæ Dei ab eodem contentuionibus boaliter sit perducta, imò quod non sine dolore revolvimus, nisi de medio occurrat, nunquam magis propè in exitum euectata. Nos itaque quorum ex utraque parte per ceteris maxime in hac rerum vertigine, & supremo animarum periculo interest rebus tam gravibus obviare; & utrumque decrevimus partu sancto dicente in uno

Littera Regi
Francorum.

* Tomazio] Codex Hælarum, Curojo.

† delermas] Hic etiam Cod. Hælarum sequitur, ex predictis scriptis vocibus nos hunc, que legebatur in prioribus editione. Ex eodem codice scripta adscriptumus ita q. &

infir, & delicta.

‡ adeo] Sic Hælarum codex; prior editio alii, fortasse non male.

loco pro summo remedio convenire, ut sicut jam mutata nostrorum vota in unum aspirabant, illud palam cum expressione operis atque pro viribus demonstrarimus. Et igitur Spiritu sancto agente annuit Deus piosissimis votis nostris, ut quod mente conceperamus, repente cum multorum admiratione impleverimus. Venimus namque ad banc terram velle Celsitudinis, & in summa pauculis diebus intermissis, ita in omni agendorum materiâ dicitur unionis attingende convenimus, ita concordés tamquam ex una mente per omnia ad rem ipsam peribendam percussis, ut divinum potius quam humanum fuerimus adhiberati. Rebas autem, Serenissime Princeps, sic stantibus, ut perferret, literas velleas regales cuiuslibet nostrorum Collegii directas accepimus gaudentes: tam quia ex illis cognovimus circa cepta vestram laudabilem petiveratâ tam huic sancto operi non desisse, tum etiam possimè quia nosset effectus cum velleo non discrepat. Et quod Regia Majestas nobis per suas literas fudebat, jam ferè opere complevâ, prout per ea quæ Dominus Patriarcha Alexandrinus Consultatus vestre, qui abhinc infra beve recedat, particularibus explicabit, vestra Regia Majestas agnoscat; quam ille conservare dignetur curas, &c.

Et quia ex præmissis licet pauculis pro presenti attendere poterat quantum materia de qua agitur, ad summum ejus divinus potius quam humanis consiliis dirigatur: & per dictum Dominum Patriarcham, alioque Collegis redeuntes ad propria ob eandem causam potius informari. Nihilominus quia literæ possunt multa ad opus dicitur materię vobis sollicitatibus procurari, hortamur igitur vos, quatenus circa illa velleo pro viribus insisteret, juxta quod per literas Ambasiatorum Regiorum hic existentium eritis medullatim informati. Datum in Villa de Liburno Pisani Diocesis, sub sigillis nostrum scilicet utraque Collegii prioris, ultimâ die mensis Junii, Anno Domini M, ccc, lxxviii.

Copia Literæ neutralitatis factæ per Dominum Cardinalem asserens partem, tunc scilicet Dominum GREGORIO obediens.

Mistatione divinâ Episcopi, Presbyteri & Diaconi Sacro-sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, universis Christi Fidei libus presentes literas inspecturus. Salutem in Domino sempiternam. Quamvis ea quæ circa pacem & unionem universali Ecclesiæ sanctæ retroactis temporibus gessimus, non dubitemus ex literis & scripturis nostris ad omnium vestrum notitiam devenisse, nihilominus tamen ulterius curâ miserabili status ejusdem Ecclesiæ & populi Christiani succurrere & providere cupentes, paucas admodum prius acta relinimus convenit, dum ad ulteriora que restant, gratiâ vobis assistente divinâ, sumus processuri. Novissis enim factis quibus obligacionibus, promissionibus, & modis Dominus GREGORIUS ad unionem in dictâ Ecclesiâ faciendam fuerit & sit adstrictus, & quibus pollicacionibus se illam facturum toto mundo promiserit, oculi cunctiorum literis suis sollicitati impetierunt: quorum omnium immemot, suis promissionibus, votis, & juramentis reiteratis vicibus factis per eum

specie & ad ludibrium tractis, damnatum schisma, pro dolor! in ipsa Ecclesiâ inveteratum notorè & pertinaciter fovere & manutene, Christianumque populum secum in participium hæresis trahere, non solum non abhorret, sed summa diligentia situit & procurat, ut sic possit ad gubernationem populorum, factus sit ruina malorum. Nos enim qui unâ cum diversorum Christi Fidei, Regum, & aliorum Principum, ac Civitatum, Communitatum, Oratoribus & Ambasiatoribus propterea Curiam dicti Gregorii tunc sequentibus cum eodem Gregorio omnibus vis & modis quibus potuimus, ut prædictum schisma juxta promissiones, vota & juramenta tolleretur, & Ecclesiâ Dei prædictam ad unitatem reduceretur, diligenter indefinenterque tractaveramus & laboraveramus; considerantes, & per experientiam comprobantes, omnem diligentiam, omnesque labores & tractatus propterea superius penitus irritos & inanes, quosque nullis fuisset spes proficiendi in hujusmodi unionis materiâ cum Gregorio antedicto, sed ipsam in dies magis & magis ac pertinacius ad dictum schisma fovendum & manutendum severtentem, imò nobis ne de ipsa unionis materiâ de cætero tractaremus publicè in effectu prohibentem, eundem Gregorium velut hæreticum & utrorum schismatis antea quædereliquimus sibi, eòdem juxta canonicas sanctiones peccatum sit ei obediens præstare, die undecimâ mensis Maii proximæ præteriti omnem quantum in vobis fuit obedientiam juxta juris exigentiam abstraximus; ac recessimus ab eodem, dispositi ut oportuit & oportet ex adverso consurgere, & marum nos opposere pro domo Israel; sic enim Dominicæ velleo præcipitur, separandum à tabernaculo talium durissimum cum hominum prout ipse est, & cum sequentes, ne simul pereamus in peccatis eorum; nam simili supplicio digni sunt qui fuerunt peccati eorum contaminati, juxta divinas & canonicas sanctiones.

Vobis igitur omnibus & singulis instamus & notum facimus per presentes, ab ipsius Gregorio obedientiâ penitus & omnino desistendum & recedendum fore, ubique in sua pertinaciâ perhâs assistentes, & adherentes, veluti schisma foventes censeri debere & multari; necnon omnes & singulas promotiones & provisiones Metropolitanarum & Cathedralium Ecclesiarum, ac Monasteriorum quorumcumque necnon literas, & commissiones, & concessiones quascumque, sive gratiam, sive justitiam continentes, per eundem Gregorium seu ejus præsentem auctoritate ad eadem die citrà factas & in antea faciendas, similiter & omnes tam deinceps quàm alias sententias in quobuscumque causis per ipsum Gregorium seu de ejus mandato, vel præteritâ auctoritate in sua Curia interim latas & in antea ferendas, ipso jure fore nullas & invalidas, easque, ac omnes & singula alia, que per eundem Gregorium sub titulo Romani Pontificis, aut sua auctoritate suspensâ, à dictâ die citrà, sive per modum justitiae, sive per modum gratiæ, etiam proprio vel alio quocumque modo concessa seu facta, vel in futurum fieri contigerit, per primum Romanum Pontificem, prout juri fuerit, factas, gratiâ nobis assistente divinâ, nullas & invalidas declarare, & in quantum de facto processerint & expeditis, penitus casari & etiâ revocari. Idcirco etiam, presentium vobis Reverendis in Christo Patres & Dominos, Dominos Legatos

a manuteneo fovimus. Sic Harlezus codex: prior editio, manuteneo fovimus.
b hancum est. Hæc in codice Harlezano non legitur. Monendus est lectio in priori editione Gregorium utique notari, quoniam Dominus dicitur. Quoniam honoris titulum cum ei deest in codice Harlezano, hoc ubique expua-

simus.
c agnoscitur. In codice Harlezano legitur hancumque. Alia sunt in eodem codice, in quibus ab eodem dicitur, sed eas modò ut ea exhiberet piget.
d nota. Sic Harlezus codex, hæc paulo melius quam prior editio, modo.

Apostolicæ Sedis, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & alios quoscumque Patriarchatum, Metropolitanatum, Cathedralium, & aliarum Ecclesiarum, necnon Monasteriorum Prælatos, Rectores & Beneficiarios, præcipi & vos sanctæ Sedis Apostolicæ Officiarios, & alios curiam Romanam sequentes: Volque etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ in spiritualibus & temporalibus Vacarios & vasillos, ac omnes & singulos ab ipsâ Romanæ Ecclesiæ vicarius, officia, dominia*, feuda, terras, possessiones, seu alia cuiuscumque generis bona tenentes, vel censum aut canonem seu aliis aliquodmodi debitum Cameræ Apostolicæ solvere debeatis, tesore præsentium regamus & hortamur in Domino, & quantum in vobis est, rogamus & monemus, quatenus ab ipsius Gregori obedientiam penitus & omnino desistatis & recedatis, nec ei aut Cameræ Apostolicæ suo nomine de communi bus vel minus servitii, seu annatis beneficiorum Ecclesiasticorum, vel vasallagii seu censibus, aut alienis alterius generis debito quocumque nomine nuncupentur, per Clericos vel per laicos prædictæ Cameræ quocum modo sibi consueto aliquatenus respondeatis, nec per vestros subditos respondei faciat, aut etiam permittat. Si enim talibus honoribus bonisque temporalibus, obedientiam insuper & reverentiam idem denudatum, ab huiusmodi temeritate & oblatione desistit, & rubore suffusus ad humilitatis gratiam & ad sanctissimæ unionis effectum* tam ipse quam eius consiliores, uno potius deceptoris debebant verisimiliter inclinati, facturi quod contrarium facientes velut inventum schisma foventes & manutinentes, ut Schismaticos, & sutores inventari schismatici persequerentur,* & eorum iuxta factos Canones ut Schismaticos suspensus à suis beneficiis, dignitatibus, & omni honore Ecclesiastico jam habere & obtentis nuntiando; & insuper ad solutionem debitam dicte Cameræ tempore congruo faciendam demum compellerent. Et licentes quod ad prædicta solvenda de cetero vos non adhibere promissiones, fidelitates, homagia, juramenta, & alia vincula quæcumque, imò de iure penitus ab eis ipsis ipso iure absoluti & liberati quoad ipsam. Et ne aliqui vel aliqui prætextu ignorantie istius nostre notificationis, intimationis & saluberrimæ monitionis se valeat seu valeant excusare, vos reverendissimi Patres & Dominos, Dominos Cardinales, Apostolicæ Sedis Legatos, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & alios prædictos in Domino exhortamur quatenus præsentem nostram deliberationem & notificationem tam utilem quàm necessariam sanctissimæ unioni fidelitatis obtinendæ, per vestras legationes, provincias, dioceses & loca quælibet publicetis; ita quod ad omnium Catholicorum notitiam verisimiliter debeant pervenire. Ceterum ad illorum consolationem qui nos huiusmodi schismatici exstirpatione, & universalis Ecclesiæ unionis continuè satagentes sequendo, exercitio & emolumentis officiorum dicte Sedis hactenus factis frustrati, aut ipsi officia, seu eorum beneficia, aut vicariatus, seu feuda, aut alii boni vel iuribus, vel dictum Gregorium, seu eius præsentem auctoritatem privati fuerint, vel in posterum frustrati seu de facto privati contigerit, intendentes, faciemus, sed nos ab hoc gratiâ assistente, cubites ipsorum sic frustratorum, seu privatorum de beneficiis, vicariatus seu feuda, aut

alios bonis vel iuribus, si que per adherentes dicto Gregorio tenentur aut occupantur, seu de aliis eorumdem adherentium bonis, juxta meritis & conditiones frustratorum & privatorum eorumdem fieri contempnimus.

Datum Librorum Vicanensis Diocesis sub trium priorum nostrorum impressione sigillorum, die primâ mensis Julii, primâ Indictione, Anno à Nativitate Domini millesimo quadringentesimo octavo.

Litteræ Regis ad Regem Aragonum, exbaltate, quid non fateat PÆTRUM DE LUNA, &c.

ANNO 1498

CAROLUS, &c. Salutem & pacem Ecclesiasticam piis affectu laboribus. Pectus scilicet, quod tam dâi sanctam Ecclesiam intolerabili calamitate conturbat, ex tempore quo divinx placuit voluntati nos ad regnum regni vocare, quantum ad nos attinet exstirpare suscepimus, roque diligentius, quod & nostræ stupis auctoritas, ac ceteri Reges Christiani, præbentis exemplum nosse; sed dum tot annis Ecclesiæ labores debitos impendimus, optatâ pace fructum non permitit ambitiosa cupiditas, unde vitis contra virum tot viribus certatum est, mediis quoque validissimis, quibus hoc monstruosum schisma jam penè sedatum videbatur obire, nisi sint, qui contending malè adham, tam ultimâ ætate boni aliquod sponte, in quo genere cum est multorum crimine agitur nefario cursu, præcipue tamen habentur inexcusabiles duo, quæ multarum animarum naufragio Christi sibi vultuque auctoritate, quorum alter dictus Argulus Coertario nec votis, nec peramentis finis à sanctissimâ viâ decernavit; alter eo procedens usque quo ingressus fuerat, omnem quam Deus dederat serenitatem oculis deceptionibus obnubilavit. Verum alteram, cui, nec lux parit confusio, nequam obmittimus, ad Petrum de Luna convertitur intento, eorum fuit potestas Obedientiam suam adverte, capis summa cum gloria conseruere. Nam si sanctæ prosecutionis pacem Ecclesiasticæ occultis fraudibus, & aperta tandem malis non oblitus, desiderata Christianorum uno votis jam arripisset, si viam ipse mutæ renuntiatione, quam Legatus in Regno nostro tantotempore laudaverat, & in Conclave electionis juraverat, voluisset amplecti, si viam illam non oppugnasset, cujus tantam spem dederat, ut duos Dices avunculos nostros castissimos & unicam fratrem, non taos supplicandi quidem bonæ voluntati congratulandi, materremus, non fuisse factum difficile, morte diorum ad venturorum ejus oblati, ambo Collegia pro unus electione convenire; sed pertinaciter dictam viam recusavit, non solum supplicationibus nostris interjectâ trium Ducum humilitate, sed etiam Obedientiâ suâ penè totâ potestate se requirente. Eo tamen non contentus invenitur in viam sanctissimam, & in injurias & peregrinas assertiones prorumpit, cum suis adversariis occultâ collusione convertit fundera, omni denique ac ex omni parte congregat Christianæ pietatis.

Quod tunc nobis animi esse debuit, inclite Rex, cum Petrus de Luna totos schismatici fundamenta nutrebat; Profecto graviter & acerbè tulusus; sed nihilominus expectavimus ut aliquando consideratione propria saluti moberetur; & tpiam ærum aggredi-

* *efficit, dominia*] Proterum vocem adscripsi, posteritatem regni in locum ejus que legatorum domo; atque id ex sic adhibet Harleianus, qui alios eorum commendationes subministravit, quas indicare hæc adno opter præsum fuerit.

[*efficitum*] Sic laudatus codex: prius edidit *efficitum*. Et eodem cod. ad hâ scripturam *propugnare, abesse propugnare, a se amove*] Sic publicatus fuit Senensis. In codice tamen MS. legitur *se parte*.

mur legationibus, literis, ac univēro predicandi genere, non tamen mutat sententiam; verba tantum simulat, promittens altero mortuo, cedente, vel exēto, se juri suo cessurum, in quo rursus Obediētiā suam turpet fraudavit. Tandem verò firmā vulgata sui adversariū viam cessionis putat & clara acceptatis, petunt super eisdem vī bullas quas ante promissas & petunt & alia multa fidelium paci necessaria; sed nullis obtemperat quæ in partem reuocantionis juris sui trahere videntur; subterfuga, dilaciones, & frastoratorias responsiones adjectæ suam inde profectus legatis Augeli oratio respondet, renuendo quod postulabat, postulando quod renouat, in aliis contrā pacis tractatus negandis obfirmatis, ut proborum omnium humiles exhortationes spernent, begardis quibūdam ac simulatē religionis curam deditit ipsius & adversarij sui scire consilia communita; sed eo ipso quod talia profendo vere celebrantur, sua sponte magis emanent: hinc agendā differant illi duo, qui partes Ecclesie ab unitatis spirā reuocant, consiliatores, responsiones, denegationes, ac varijs querimonias adstant, & quod est mirabile locus Christi pro ipsorum conventionē nec locum aptum, nec tractatum idoneum sub longo tempore tractū reperire; unde acerrimis dolorum angustias tādū indignatē accepimus, duos homines gloriose Christi ipse fraudavit & hypoctiti turpiter illudere, pro cupis pace Patre omnipotens acē crucis propriam filium delinavit. Itaque te ipsā, proh dolor! septenario experti ambicioſam cathedram suos occupantes in tantis eis tenuisse adscriptos, ut se nulli ratione tali statu valeant abdicare, cognoscentes propterea contēdentes de hoc statu ac Obediētiā sibi præſibi defensionē corruptorum hominum suis comparatos, aliis demōn magno maturoque consilio dilucidis examinatis; hinc naper exatā viam neutralitatis amplexi sumus, Afensionem Domini scilicet, si pax petita non effulgeret, executionem habueram. Hanc modo post profpiciētiā Petrus de Luna suis altitū, ambitioſi, obſtinatē hypoctiti obvis in venenā quod exundare satagat, Dei matris Ecclesie, & omnium pacem ptecorantium hostem scie constituit, promulgat incras ab omni ratione abhorrentes, qui anno præterito, cum bonam afrectionem simularēt; clam ediderat, quibus edixit ne ullo casu ab eo appellare aut subſtrahere liceat, non Regno nostro solūm interdicere, sed etiam in nos ac sancte pacis procuratores univēros excommunicationes, fulminationes, inhibitiones, & alia panna jacere cupens. In his autem cum illa verba exatē non ambigeret; tamen multorum Regnorum simplice tali veno credidit à sanctā profpiciētiā deterrēt, ac inde ipsam dan; quo ceteris medium pacis intercluderet. Ut verò sua rabies deliraret amplius, dicit literis subditos nostros, ubi mallet suam scilicet pertinaciā, à juramento dēleatū absoluerat, quasi quæreret nos divisionibus & dissidiis regni nostri occupatos ab hac profpiciētiā sancte pacis fatigati; sed longē contrā suam spem eueat, nam uno spūto regnum nostrum viam naturalitatis ingressum, eum inhumānissimum hostem iudicavit, qui nos esse diuine humanæque gratie voluit exfortes. Satis ex illis & alia toto orbe notissimas vari perfidiam scilicet superantem cognoscitis, inelyte Rex. Quid igitur ad versus inhumānissimum hostem Christi Ecclesie & Regni nostri vos agere velimus,

quæsumus considerate. Primò rogamus per patrem Ecclesie, se per megram amicitiam & totam quam ad nos haberi obſeruamus, ut illum atrocissimum pacis hostem in vobis obediētibz terris nullatenus recipiat, aut si receptus fuerit prociū expellat, factores suos nec apud vos nec apud vestros versari permitteat. Deinde per linguam communiū sanctos, & Regis, Marſchaliū Cellitudinem vos obſeruemus, ut si in regnis aut adiacentibus terris eum contingat videri aut celebrare Concilium, neminem vobis subditis ibi permittatis accedere; hoc atēnto præſertim, quod ambo Collegia, non sine diuina multatōſi, consensu, loco & tēſitū voluntate pacis proxime dandæ conveniant, cui Petrus de Luna pro sui consuetudine parat non modicam turbationem. Deinde itaque Serenissime Rex, namam Christianitati quem postulamus, quo pacto devotissimè ampliore Ecclesie sancte concorderet vtabimus, entillime amicitia vestra & illustrissimo tandem consulente. Christus pacis Rex & Imperator vestram Regum potestatem dirigat ad Ecclesie sue sancte vana leſionem auxilia, &c.

Littera petens ex parte Cardinalium per quos ANNO 1498.
PETRUS DE LUNA conuenire ad Concilium
Pisanum.

SANCTISSIMO Domino nostro Domino PENSIBITIO
XXIII. miferatione diuina Summo Pontifice, sui
humiles & deuoti Vratōſi Episcopi, Præſbyteri &
Diaconi Sanctæ Romanæ Ecclesie Cardinalis, nunc
in Libano Pisanæ Diocesis existentes, pro nobis &
alio reverendissimis Patribus Domini Cardinalibus,
pro nunc abſentibus, nos adherentes, & adherere
volentes in hac parte, cum simpliciter & deuotē
sui recommendatione utriusque hominis solliciti-
ſſimè. Quales hoc scilicet petebimus totos corporis
Ecclesie inſectum, unitatem laceras, & enervans
charitatem, Clerum in vobis tortuosis laqueis,
& subvertens pōſulos erroribus, quamplurimum
etiam sicut tangentiū inromillis, ortum habuerat,
& distansitatis adeo noxum, vtiſſe Sancti-
tati notum esse non dubitamus; hanc enim in sui
exordio modica vī est quasi quædam erroris ſen-
tilla, cui enim per deliberationem Concilij, ut libe-
ratorum Patrum mors sui, non exiſte ſubſtraher
obvatum, sed duro propoſito, vī repulſi Concilij,
fomenta adhibita per inordinatos & pernicioſos ſe-
fectus, in quibus quæſitē homines que sui sunt
non que Christi, ad in flammam præſentiam
exhalant, mundum percurrunt univērum, concilium
Clerum, subvertit populum, fidem maculat, ſa-
cramenta profauit, & Ecclesiasticæ emulæ contemp-
tum inducit, Ecclesie libertatem omnino exlinguit,
& inderotos reddē Christi exſerere indigni-
tatis, ut vix dignoſci valeat qui exstat Catholicus,
cum plures apparent legit diuine tranſgrefſores,
& mandatorum Dei manifestissimè contemptores.
Et si hæc nullatenus in laicis toleranda, quid ait
vulgus, de his qui bies & columna videntur Ec-
clesie, de horum malorum adores & tantorum
ſcelerum paratores? esse dicantur, diuidentes Cle-
ram & populum, & verū in laqueum tortuosissimum
ubique ponunt scandalum, in ſacrum & frē om-
nium petuicem auararum? Nihil aliud auit dici

1. *liberans*] Sic edox Marſchalius hoc loco, *uenerunt*
volutans, & *inſerunt* obſeruatō.
2. *quasi quædam*] Ex latine codice hæc vocat adſcripti-
onis.

3. *passans*] Marſchalius codex, *inſerit*.
4. *liberans*] Hanc vocem ſubſtituitur *liberans* codex;
cujus ſidem ſequuntur ſcripturæ *paratores esse dicantur*; ubi
editum erat, *diſſimulantes esse dicantur*.

posse, nisi quod tanta sceleris contra Deum, orthodoxam fidem, & sanctum Spiritum animo perturbati commissa, inexpressibilia etiam sacrificia repentur; sic Heli peccatum longè levius, ut facta refert historia, inexpressibile fuit puculum & delictum. Hæc enim, Pater Sancte, ruina tam horribilis, tamque exosa in divine Majestatis conspectu, ut habet communis assensio, in manu nostra iudicibus plena, & omnino non blasphemis infecta, ad nostræ reprobationem consultat, qui cum e debito deberemus ut tenemus ut premissa tollerent de medio nostris indefessis adhibitis laboribus, nostra quæcumque exponeret, etiam terrore dignitatum, animas nostras, & ultroneè hinc calicem Passionis ambulasse videmus per deum & non plana, & velut cæci palpantes ad clausas parietes, apertam latamque & planam jantam refugimus? velut spinosis aculeis & venenosis jaculis conlectam, & juxta nostram afectionem in conspectu Altissimi & hominum iudicio communi, voluntarium & non sanam, fœditatem magnis periculis, licet in illa consistat summa securitas, & hominum conscientiarum indubia sinceritas, ex quibus longo tempore delectata fuit cœlestis via, que in ingressu plane janue consistunt solitaria, cum Dei gravi censurâ insuperatarumque periculis animarum. Et quævis ex post multis autorum curricula fuerit hæc via sancta & necessaria de communi consensu Fideium iudicio præclara, cum Angelo Corriario Gregorio nominato per vestram Sanctitatem recepta & etiam approbata, tot tamen & tante in illius habedat desideratæ executione adhibet difficultates, variationes, dilationes, ac repudia circa locorum electionem & securitates hinc inde; quod nullus effectus sequitur etc, nec abunde spectatur modo alique procurantur, sed quodam recessu perpetuo in dicto pacis tractatu, imò veris repudio perenni abditis in viam longinquam, unius ut regnum sibi comparet, alter ne jura bonum probet, etiam sub tyranno, nunquam ad Agni nuptias per unitatis vinculum intratum.

Que mala sub brevi compendio descripta considerantes provadè, ac pia mentis cõsideratione pensantes reverendissimi Patres nominati in parte aliâ Cardinales à dicto Angelo Corriario, Gregorio nominato, ad omnem viam habedat unionis plusquam descripti possent, e mente & proposito indurato recesserunt juxta divina mandata, ad quos de vestre Sanctitatis permisso & voluntate expressè quænos ex nobis ducti fuerit cum quibusdam alii servitoribus vestre Sanctitatis, scilicet Tolosano, Rothomagensi, & Terragonensi Archiepiscopis, & generali Prædicationum Magistro, & convenientibus in Liburnio cum quatuor ex eis Cardinalibus nominatis, & demum nos omnes & ipsi in unum convenientes, presertim communi & concordati voto, & maturâ deliberatione habiti, cum multis notabilibus Prælati, & quamplurimis literatis viris Deum timentibus, & pacem Ecclesiæ habentibus in servo-

re charitati, fore necessarium, ut per Ecclesiam universalem congregatam huic tam pestilenti morbo & inveterato laquei erroribus tam tangentibus plenò, subvensatur & occurratur in brevi, ad serenandam omnium Fideium conscientias, errores submovendos notorios, virtutes inferendas, morum & Ecclesiæ reformationem debitam, & salubrem quod per nos sanctitati vestre mandatum cœlitus in Portu Veneris, que eodem sanctitas nobis per magistrum Symonem Salvatoris remandavit eandem congregationem sibi in loco Saone placere. Verùm cum ex aliquibus occasionibus supervenientibus eodem sanctitas negotio infecto & rupto incipit à dicto loco Portus Veneris, imò totâ Italiâ recessere, volentes in quantum in nobis est prædictam viam per vos novissimè approbatam executioni demandare, visum est nobis, & etiam alia rationibus suo loco dicendis, quod per nos in nostrâ obedientiâ; & alios nominatos Cardines in sua, Prælatis & aliis vocandi fuerint, convocentur per nos in civitate Pisanâ, & per illos in eadem ad terminum xxv. diei Martii proxime futuri; & hunc modum convocationis communi assensu assumimus propter gratiales qui ad vestram & dicti Angeli convocationem nullatenus venissent, & propter dictis aliis habitos in convocatione Conesui, quo seipsum, & diversis à curis temporum intervallis fuit per nos vestre Sanctitatis requisita, & eadem humiliter supplicatum, & aliquando promissum, sed nullatenus adimpletum, & ut omnis adhiberetur cautela, ex abusivitate vobis tenore prædictum supplicamus, & instanti requirimus, quatenus quatenus in vobis est, dictæ convocationi assensum præbeatis & operi; & quod Sanctitati vestre placeat in dicto loco de termino personaliter interesse, & convenire nobiscum & aliis Prælati qui fuerint convocati, in quo nobis procurantibus plena & sufficientes securitas præstabitur in vando, stando & recedendo, & de quâ ante dictum terminum congruo reservato autoritatis Sanctitatem vestram certissime curabimus; & nos seu nosciturum major pars eandem Sanctitatem humiliter commorare, cum omni honorificentia que Summo debetur Pontifici, & honorificè tractare ante consuetudinem unitatis & pacis, & post ipsius exitum licitem. Hæc enim valde color ad locum de terminum antedictum nullo valet colore dilaulari, impediri, seu quocumque confilio pallio diffiniri, declinari seu mutari: cum etiam in Sanctitate vestra corporalis infirmitas vel aliud occurreret impedimentum, seu aliis absente causa, possit & debeat, de quo vos solimur requirimus, & aliis fuit per nos consultum, hoc Dei tam necessarium negotium, quoad illa que per vos faciendam existunt, per Deputatum à vobis quoad omnia necessaria vel expedientia præambula sufficientem auctoritatem habentem, perfici, & per Procuratorem sufficienti & speciali mandato ac irrevocabili munitione, cesso pro parte vestra fieri valeat; Angelo nominato Gregorio

e inexpressibilia] desquebatur in editis esse inexpressa, que voces in Mariano codice non leguntur.
 f qui non] Sic laudatus codex; prior editio, qui non... debemus.

g ambulo videmus] Prior editio, ambulatum est peripetum male de Mariano codice quem sequitur optinè.
 h vestras] Vocem hæc addidimus à scriptis memorato codice, quem etiam sequi sequitur. Item, ubi legitur optinè, in quoque pro pino in quoque optinè.
 i ana. et] Totum hoc usque ad non quem dicitur in priori editione & addidit est ex t. H. n.
 k videretur] Sequitur in primo editore, ut à multis videretur.

l non quiescent] Hoc etiam usque ad convenientibus, additum est ex codice Mariano, quod sane non leve

momenti videtur Historie studio.
 n quod per nos] Hic etiam Codex Marianus misit non parat; ex illo enim desumptum est quoad deinde legitur usque ad illum locum: quod per nos in nostris.

o xxv. diei] Hic variis Marianus codex: sic etiam habet: terminum Purificationis proxime futuram.
 p non videtur] Sequitur in priori editore & illi qui de antedictis dictis Angeli ad vestram, que etiam illis de vestra, quod professio supervacuum erat. In codice Mariano pro nullatenus habetur: de factis non.
 q & convenire] Quod sequitur usque ad has voces in quo nobis, additum est ex codice Mariano. Horum loco in priori editione legitur, & in Consilio existimare.
 r eandem sanctitatem] Sic laudatus codex. Editi, vos vestre sanctitatis.

cedente in propria personā, vel per Procuratorem similem potestatem habentem, & irrevocabile & speciale mandatum, vel ipso sublato ꝑ medio, vel canonice per Ecclesiam ejecto.

Quod si dicte convocacioni opem & assensum præstare recusaverit, & in loco de termino antedictis convenire, vel deputatum Procuratorem, ut permittitur, destituerit, cum extra terminos Italie nequerant partes, seu ipsarum altera, ad consummationem unitatis habenda multis consideratis ita commode & utiliter convenire, attento quod per Concilia particularia, si divisim & in locis divinis longè distantia separatis tenerentur, schisma caltropari non posse. Nos, & alii, qui ad vocationem nostram venerint, procedemus in negotio unionis habenda & schismatis tam horrendi, errorisque fidei detestantis separatis tenerentur, schisma caltropari non posse. Nos, & alii, qui ad vocationem nostram venerint, procedemus in negotio unionis habenda & schismatis tam horrendi, errorisque fidei detestantis separatis tenerentur, schisma caltropari non posse. Nos, & alii, qui ad vocationem nostram venerint, procedemus in negotio unionis habenda & schismatis tam horrendi, errorisque fidei detestantis separatis tenerentur, schisma caltropari non posse.

Supplicantes vicini oreratis, & exhortantes Sanctitatem vestram in Domino, & per viscera misericordie JESU-CHRISTI, qui Ecclesiam suam fundavit pretioso sanguine, unamque esse vobis, ac in unitate Spiritus permanendam, sine qua & extra quam non est salus, quantum convocacioni jam dicte in loco, & termino antedictis fidei opem & auxilium, ut decet auctoritatem domus Dei, adhibere velitis: ad quam quantum efficaciter de jure possimus super predictis vos provocamus ad causam, & quod abitis, facere nolueritis, aut impedimentum præstiteritis dicte convocacioni, & ad illam venientibus, & ad nos qui ad illam tendimus, eamque modis canonicis procuramus, talia ad impedimentum unionis Ecclesiarum, fontem schismatis evidentem, & ipsius perpetuationem schismatis sententiarum luce clarius præstare; attendatque vestra beatitudo, quod ad veritatem contrā filitatem exhibet collata potestas, & ad edificacionem, non autem ad destructionem. Et si, quod abitis, præmissis vellet Sanctitas impedimentum præstare, cum nihil sit quod fidei unitati, ad quam tendimus, possit per postulatam aliquam partem fieri, cum in hoc profectum voluntatem divinam; Ecclesie, cujus unitati claves à Christo concessæ sunt, talia non pateretur sub dissimulatione transire. Et circa præmissa vestram intentionem, vestrumque propositum, & que in præmissis agere intenditis præsentialiter nobis notificare dignemini, ut prout certitudine habitis providere valeamus, quantum in nobis erit, circa vestram securitatem & libertatem, & alia necessaria, ac ad tantum negotium opportuna. Io quorum omnium & singularium, &c.

Datum Liburni sub anno Nat. Domini MCCCCLXII. Indictionis primæ. & die xvi. Julii.

[*Ante*] Hæc usque ad *Nos & alii*, non leguntur in codice Harl. nec in aliis hinc loco alioquin occurrentibus videntur.

[*et cum*] Notandum verborum loco hæc leguntur in cod. Harl. ac Palatinæ nam per ipse vocatis & legitis istud omittendum.

[*in quo Reges*] Que sequuntur usque ad supplicatores adscripta hæc ex codice Supis memorato.

[*quantum officio*] Sic latinitas legi codex; prior editio.

Tom. I.

Hæc littera procedens fuit executionis mandata, & PETRO DE LUINA prefatus per Magistrum GUILIELMUM Salignei.

Littera per quam Cardinales BENEDICTI XIII. convocant omnes Prælates, & alios de sua Obedientia ad Concilium Pisānum.

ANNO 1403

Iteratione divini Episcopi, Presbyteri, & Diaconi Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, nunc in loco Liburni Diocesis Pisane commorantes, una cum Collegio Reverendissimorum in Christo Patrum Dominorum in parte alia Cardinalium nominatorum, pro nobis & aliis Reverendissimis in Christo Patribus Dominis Cardinalibus pro nunc absentibus, nobis adherentibus, & adherere volentibus in hac parte, Reverendis in Christo Patribus Archiepiscopo, & Capitulo Remensi & ejus Suffraganeis; & quique Archiepiscopi, & Suffraganeorum prædicatorum Capitulis, necnon Venerabilibus & circumspectis viris Abbatibus provinciarum. .... exemptis & non exemptis cujuscuque Religionis existant, solentem & promptum habere affectionem ad pacem & unitatem Ecclesiæ procurandam. Quam magnitudinem amplexusque misericordie & faciloni incursum exhibet scelus schismaticæ pravitate, & quantum sit exosum in divine Majestatis conspectu, ostendit perna infusa divinitus disponentibus se ad schisma acerbius, quos vivos cum suis omnibus biatos terere asportavit. & in infernum detraxit viuentes sine personarum delectu, qua cum talis inconfutabilis Dominus tunicam, per quam miseros Ecclesiæ figuravit, nituntur damnabili portione dividere, quam Judas & Gentiles milites Dei notitiam non habentes, Christum crucifigentes, & mortui dice tradentes indivisam dimiserunt, ipsi notantur detestiores; se enim proposito à Christi corpore & omnis charitate ultroneè dividentes, Spiritum sanctum à se abiecerunt, agnitam relinquunt veritatem, capite glorie & honoris grati falsis opinionem gygant, defendunt pertinaciter, & in errores damnatissimos profunderunt, Clerum decipiunt, populum seducunt, & demum innumeratas animas eorum diaboli fraude deceptas secum ducunt ad barathrum castervatum; postremoque ex tempore dissumptam in damnatas hæresis irrevocabiliter deducunt: adversus quos Christi fideles tanto citius debent insurgere, quanto eorum excessus corporis Ecclesiæ infectores perpetuantur divine Majestatis evidentius displicite, hæc Christi, & omnium fidelium obviare saluti. Que beatissimi providè attendentes & considerantes propensius schisma, quod in Dei Ecclesiæ sui post mortem sanctæ memorie Domini Gregorii Pape XI. qui Romæ pro Deo placuit diem suum clausit extremum, suadente diabolo introductam, ipsiusque distantiæ tatem præstiteram & nocivam in fidei derogationem, animarum pericula multiplicia, multaque alia inconvenientia, que enarrare per singula longum foret, felicitis recordationis Demoso Clemente VII. qui eidem successit Domino Gregorio, viam universi carnis ingressi, atque in fidei electionem Summi Pontificis, nos, qui tunc Cardinales eramus, procedere vellemus, pro unitate Ecclesiæ facilius obti-

no fiet
[*in futurum*] Hæc vox, ac dicit sequentes addita factæ ex Harl. codice.

[*et attendatque*, &c.] Hæc totum in editis legitur, non ad veritatem. Post destructionem, sic habetur in codice Harlano item quoad alia præparatos per ipsa scripta si, & si non arguuntur, in hoc Ecclesiæ cupi animam. .... transire, seu alia intermissione manere.

K K K K k ij

nendā, erroec schismatis exstirpato promissus, & invicem juravimus, quod si aliquis nostrum in summum assumetur Pontificem, prosequeretur unionem Ecclesie per omnes vias rationabiles & accommodatas, etiam usque ad renunciationem Papatus inclusivē, si Cardinalibus qui tunc erant, vel eorum majori parti, pro bono Ecclesie visum foret expedire, sine dilatione quacumque, prout in quidam cedula fuit hoc factū, manibus nostris, qui tunc Cardinales eramus, subscriptā, plenius continetur. Quae cedula, seu ceter tenor, per Dominum Papam Benedictum XIII. tunc Cardinalem de Luna vulgenter nuncupatum, inrata fuit & manu propria subscripta, ac demum eā intentione quod præmissa adimpleret electus, alias nullatenus eligendus, ut inter nos tunc publicè dictum fuit, in Summum Pontificem, & Benedictū XIII. nuncupatus dictam cedulam approbavit, & de novo juravit inviolabiliter observare.

Ordinēque ex post inter ipsum Dominum Benedictum ex una parte, & nos, ac nuntios Reges & Principes nostrae Obelientiae ex altera, super prosecutione unionis controversia, ac declaratione per nos quid notum in via dictae cedulae & juramenti praefati ipse tenebatur per viam cessionis prosequi unionem, illamque offerre, imò jure communi eam ad hoc pro tanto vicando scandalo tenebatur, fuitque ex hoc condito, quae in cedula inserta fuerat, publicata taliter, quod Dominus praedictus fuit purè & simpliciter obligatus, & adstrictus praecise ad prosecutionem unionem Ecclesie per viam cessionis, & in illius controversiae solutione peritus Dominus post dilaciones multas, solemniter contentus in illa cedula implendo & specificando, promisit per viam cessionis prosequi Ecclesiam unionem, & credere Papam adversario cedente, mortuo, vel ejecto, ut in instrumentis authenticis ad diversas mundi partes directis laicis continetur. Denique nonnullis effluxit annis, & unione non habita, defuncto in parte altera Bonifacio, nullaque facta diligentia de dando pacem Ecclesiae, ipse mortuo, per viam cessionis, hucus promissam & juratum fuerat, imò ut adstrictus resistatur; & secundo Tomasio^a defuncto, qui fuit à suis Innocentius appellatus, Reverendissimi Patres, qui in illa parte Cardinales nominantur, cupentes hunc imponere schismati, & per unionem habendam vicum animarum providere saluti, inter se promiserunt & ordinarunt, quod si ipsorum aliquis secundum eos a Papam esset assumptus, pro unione in Dei Ecclesia factus obtemperanda, Papatus & juri suo praesentio renuntiaret, Domino Benedicto pari modo^b cedente, dummodo nos vellemus cum suo praesentio Collegio taliter convenire, quod ex nobis & ipsi sequeretur canonice electo unius indubitate Partibus, & ad illas mundi partes varias, per suas iteras intimavit, quae praemissa sunt,

& quae tenebantur ad extirpationem schismatis necessariorum & rationabiliter pertinere; quae fuisse per inspectum Dominum Benedictum approbata, ut in literis ipsius plenius continetur; multoque inter ipsum & Angelum praedictum hinc inde loca oblata, & finiliter propter difficultates, quas unus alteri ingerebat, nunc petendo securitates difficiles & insolitas adeo quibus haberi non poterant seu concedi, & variando circa^c loca per ipsos oblata, & quo unus ipsorum loca maritima pro conventionione petebat, alter verò omnino illa recusabat; & aliis ex ipsorum variis intentionibus effectum est, quod ad loci seu locorum concordiam nullatenus adventum est; competuntque quod ipsi duo contentiones vim mutuae cessionis recipere videbantur in verbo, non tamen in opere & mentis intentione. Cumque per praemissa difficultates voluntatis, quas unus alteri, & aliis ad invicem ingerebant, quantum in eis erat vim cessionis redderent adeo difficilem, ut consecutus impossibilitatis arguatur, & sic pacis & unionis confirmatio posebatur in desperatione, & impediatur absque spe aliqua extirpationis schismatis moriens, & à sanctis fidelibus detestanda.

Propter quae, & multas consideraciones iustas & rationabiles, unò veris necessarias, Reverendissimi Patres, qui in parte alia Cardinales nominantur, seu eorum partes tres, ab ipso Angulo recesserunt, juxta mandata divina, & de Luca ad civitatem Praesentem se transfulerunt, ad hoc ut liberis indemnitate Ecclesiae, & extirpationis schismatis, ac tantis erroribus possent consulere, & Ecclesiae sic deformatae calamitatibus subvenire, & animarum saluti. Nos autem videntes manifestam ex praemissa praesentem impedimentum extirpationis schismatis & negotio unionis, & considerantes quod praesentis loci seu locorum, de quibus inter eos non erat concordia, unio tam necessaria nullo modo debet impediri seu etiam retardari, cum absque praesentia corporali Domini Benedicti, & dicti Angeli quonominatus Gregorius, possit ordinari de praesentibus ad hoc negotium necessarias, ad quae ipsi duo nunquam condescendere voluerunt, licet solum ad mutuam contentionem^d locorum, & etiam mutua cessione seu renuntiatione fieri, & deinde ad electionem canonice procedi; eadem D. Benedicto consulimus, quatenus adversario offerret se renuntiaturus per Procuratorem seu Deputatum, ab ipso habentem ad hoc speciale mandatum & sufficientem potestatem, Angulo renuntiantem in persona propria, vel per Procuratorem seu Deputatum habentem mandatum speciale, & pariter potestatem; quae diximus & concessimus secundum Deum posse & debere fieri, alias schismatis perpetuatio & duratiora recurrens esset merito impunita. Super quo responsum habere non potuimus, imò perpendimus ipsam ad hanc viam minime inclinari, postquam quatuor ex nobis ad locum Liburni de voluntate ipsius accesserunt ad finem, ut cum Reverendissimis Patribus in parte alia Cardinalibus nominatis, qui ab Angulo recesserant, tractaretur & videretur de modis per quos Ecclesiae posset uniri, & schisma extirpari facilius, & consuetudines, seu permutaciones non obstantibus quibuscumque, cum quibus in dicto loco Liburni quatuor ex Dominis alterius Collegii personaliter conveniret, & ipsi ad invicem tractarentur de his quae poterant ad unionem dandam rationabiliter & necessariorum pertinere, Dominus Benedictus praesentis à Portu-Veneris recessit,

^a Tomasio] Codex Harlezianus habet Cellas.
^b pari modo] Ita laudatus codex. Prior editio Parte agere, sicque.

^c circa petendo] Hoc etiam loco Harlezianus codicis lectionem proponimus, in eius locum quae edita erat, scilicet petendo

dispositum, sed etiam ex eisdem codicis sic esse editum colligitur pro vera.

^d contentionem] Opus lectio, quam servavit Harlezianus codex, prior editio, contentiones.

nullo dato alio ordine super his quæ ad pacem Ecclesiæ poterant pertinere, & versus Cataloniae dircræ gressus suos, publicato præis in loco Portus-Veneris quòd in festo Omnium Sanctorum, & in loco Perpignan intendebat Concilium convocare: quòd Concilium si teneatur petenam, potius ad impedimentum unionis Ecclesiæ, & eorum quæ inter nos & aliud Collegium deliberata sunt, quam ad pacem Ecclesiæ censetur pertinere, attento quòd per Concilium unus partis, nisi concurrat alterius partis Concilium, unio haberi non possit, nec schisma utiliter extirpare.

Nos vero de recessu ipsius Domini adeo repentino, & aliis prædictis quamplurimum admirati, & pro eo etiā quia ex dicto recessu cognovimus luculenter omnimodam indispotionem ad unionem habendam, maxime quia à nobis frequenter requisitus ut convocaret Concilium generale totius nostræ Obedientiæ in loco habili & decenti, in quo posset etiā pars ad vestra convenire ad hoc, ut per deliberationem communis factilis & citius procedi posset ad extirpationem schismatis & unionem habendam, hoc facere prætermissis, & etiā recusavit, quamvis aliquando per instrumentum, aliquando per bullam infra certum terminum hoc facere promississet. Et perpendentes ex prædictis indispotionibus tam ipsius Domini Benedicti, quam Angeli, unionem Ecclesiæ patenter impediri, imò veris schisma perpetuari nisi celeriter occurratur: convenimus in usum cum Collegio partis alterius & nominatis Cardinalibus, qui à dicto Angelo recesserant, quos reperimus bene dispositos ad extirpationem schismatis, & unionem, in Dei Ecclesiā procurandam. Et considerantes ad invicem quòd ex indispotionibus prædictis, contumacis & perniciosis antedictis, si illaretur arbitrio duorum contentendum de Papatu, nunquam schisma extirparetur, imò quòdammodo perpetuaretur in ævum. Et etiā attendentes quòd schisma quos inquit, æque, & non solum qui schisma hæc & fovet, sed etiā qui patitur, & extirpare negligit, eodem involvitur crimine & delicto. Considerato etiā quòd contentendes de Papatu, non solum juramento & voto, ac promissionibus multiplici, sed etiā iure divino & canonico, & sub pæni damnationis æternæ, si resingerent, tenentur, & multipliciter sunt adstricti pacem dare Ecclesiæ per viam effusionis, attentè schismatis duntaxat & involutione, ac magis adhaerentia quam utroque pars habere dignoscitur; quæ via etiā est ab omnibus Christi fidelibus approbata & necessaria reputata. Et etiā considerato quòd ex indispotionibus prædictis quamplures se succurrerunt, & se neutrales fecerunt ab Obedientiâ utriusque, multique se parant ad similem subtractionem seu neutralitatem faciendam. Quodque si delapsa & dilaciones contententium ulterius attendentur & extirpantur, qui se sic simul separant & dispergunt, maxima quæ ex proposito seu condito locorum distantia, ut de eorum reductione in unum seu mutuâ conventionem spes nulla de cætero habeatur, errores lucreverent, cum schisma inter errorum esset, & inveteratam transit in hæresim, juxta divinas & canonicas sanctiones; & sic Ecclesiā ad irreparabilem desolationis deduceretur opprobrium, in evidens & irreparabile periculum animarum. Considerato etiā quòd duobus contententibus de Papatu qui ad pacem reduci nequeunt de facti, Concilium generale, seu Ecclesiæ congre-

gata iudex est competens controversiæ prædictæ, quæ merito tangit idem. Et quòd Concilium est per Cardinales, maxime ut consuetum, defectum, seu negligentiam contententium: convocandum, cum ipsi duo contentendes contra se & intentiones suas Concilium nullo modo congregarent, ut experientia præteritorum docuit & docet, quæ occurrit in presentibus: cum etiā neutrales seu liberacti de facti ad eorum convocationem non haberent convenire, & frequenter alia pericula evidenter in impedimentum tam desideratæ unionis: Habitu ad invicem inter nos & Collegium partis alterius deliberatione maturata, & etiā cum multis Prælati, notabilibus ac magis literatis in Theologiâ, Canonica Facultate & Civili, sequentes gesta & exempla sanctorum ahlis virtuosè in Romana Ecclesiâ observata, deliberavimus quòd per nos in parte & Obedientiâ nostrâ Concilium, seu Ecclesiā convocetur in certo loco & termino; & idem fiat per Collegium seu Cardinales nominatos alterius partis in eodem termino & loco; cum auxilio & benigno suffragio Regum & Principum utriusque Obedientiæ, quibus tunc Romana & universalis Ecclesiâ permaximè nocitur indigere; & qui ut Deo devoti dexteris suas Ecclesiæ & nobis præbeant adiutrices, & defensionis ac protectionis præbeant auxilia, ut devotissimos Principes deest, & eorum consentit honestas; ad finem quòd in dictis loco & termino convenirentibus dicto Domino Benedicto, & Angelo, qui Gregorius nominatur, quibus nominatè prædicta deliberatio, & requisitorum ut Congregatiois operæ & assensum firmiter, & in eis conveniant, siquæ imponatur schismati per viam mutæ cessionis, electioque fiat per utrumque Collegium in nnum conveniens unici & indubitatè Pastoris: quòd si venerit, non renuntiaverint eius effectus, vel alter renuntiaverit, & alter recusaverit; vel ambo non venerint, provideatur per Ecclesiā congregatam, artentis promissis juratis & voto firmatis, & aliis sicut à concilio Christi fidelibus approbatis, decernatur & declaretur, ut in præmissis necessarium fuerit, & etiā oportunitate taliter curâ factum duorum contententium, & necessitatem Ecclesiæ imminetent, ut ipsorum vel alterius absentia, seu pernicia & contradictione non obstantibus, schisma extirpetur, & per electionem unici & indubitatè Pastoris canonice, unio perfecta in Dei Ecclesiâ habeatur ad Dei servitium, gloriam & honorem, fides roboret, salutem omnium fidelium, & Ecclesiæ debitam reformationem. Quocirca prædictam deliberationem necessariam fidei & Ecclesiæ, sic deliberatè digestam vobis & vestrum singulis intimamus & noticamus, precamur, & sub debito juramento quo Ecclesiæ Romane tenemini, requirimus, quatenus in quantum Deo placere cupitis, & defensionis fidei assilite, & unitate vinculo procurando, velitis in termino viginti quinte & diei Martii proxime futuri; quem terminum ad hoc congruum elegimus; ad quem etiā terminum Domini Cardines alterius partis nominati, Prælati, & alii sui Ordinis convocant, in civitate Pisani, cum Domino Benedicto, si venire voluerit, nobiscum, qui in dictis loco & termino personaliter, Deo auxiliante, erunt, ac Prælati & alii nostræ Obedientiæ, quos parimodo ad hoc speculiter convocamus, ac cum Depuicatis Regum & Principum, quorum benignum auxilium in hoc Deinetota, fides & Ecclesiæ necessarium, & quamplurimum oportu-

c. haberi] Que sequentes edita jam erant ab Officio Reynaldo.

de assensu] Hanc vocem que omnino necessaria erat, adscriptam ex cod. Harl.

p. 225. quæ] Item dies habetur in litteris Patrum Cardinalium scriptis: sed illic Codex Harl. habet diem secundam februarii, hic Martii proximo.

non imploramus, convenire & comparare, ad fines & effectus prædictos insurgente gratia sancti Spiritus prosequendum, & sic nec consummandos. Quod si qui ex vobis, impeditis constantibus, nequiverint personaliter interesse, & ad dictum locum & terminum accedere, velius pro Dei & Ecclesie reverentia, & fidei necessitate aliquos velitis nomine Deum mittimus, & sententia de eorum experientia illustratos designare, iussibus speciali & sufficienti potestate ad effectus præmissos consequendos, taceat in præmissis vos habentes, quod de promptitudine servitii divini, & deinde tunc fidei ac subventionis Ecclesie, apud Deum meritum consequamini, & apud hominam laudem & gloriam sempiternam. Nec in hac parte & materia tam necessaria aliquo modo dubitatis, aut cujusquam terrene concussumini, quia cum nos & vos causam Dei, & castitatem fidei servatam prosequamur, sub protectione Dei & Ecclesie, de cuius congregatione agitur, & ad quam Dominum Benedictum prædicem per alios nostras litteras provocamus, & auctoritate facimus, ut Concilio interit, locum manebimus ab omni lesionis processum quod aliqui processus contra nos & vos fierent occulte prædicta, nulli forent, & eviderent subijcti vicio nullatenus, tamquam impediant licetillime usum. Eri enim nostra & Collegii alteras partis præfati intentio & irrevocabile propositum, quod cum his qui venerint ad dictum locum & terminum providetur fidei & Ecclesie juxta christi. Quis prædictos, aliorum qui non venerint absentia non obstant, pro ut abis tunc factam in generalibus Concilio, in quibus fuerint per quosdam præmissos errores castipati, hæc exaltata, Ecclesia reformata, in vinculo pacis & omniis castitatis errore schismaticæ pravitate. Quæ verò fidelibus non est tam de sollicita inventionis quicumque sciendum, quam de inlicito irrationis humilis & devotæ sperandum, vestras caris tunc precamur, ac per visum munitur Dominum nostrum JESU-CHRISTUM exhortamur, quatenus per vos (& hoc elem procurator hinc per fideles vestra sollicitudine commisso) humiles preces fundantur ad Dominum, & devotis orationibus ministratur, ut ipse qui concordiam operatur in subditibus, sui dignetur effecere quod debita per hanc deliberationem signatur provisio celer, concors & canonica, ut animatum salus & fidei necessitas exigit, & totius Orbis utilitas desiderat & expulsi. In quorum omnium & singularum fidem & testimonium præmissorum, præfentes nostras litteras per Notarium nostrum scriptum subscrisit & publicari mandavimus, ac nostrum trium piumum sigillorum terminis appendice munitur.

Datum & actum in loco Libarum prædicto, in Claustro prædicti loci, nono idibus tunc GUARDIA PENTECOSTE, NICOLAUS ALBERTI, PATRUS TULLIUS EPISCOPUS, PATRUS S. SUFFRAGANUS PRESBYTERO, AMORIO SACRIS MARIE NOVA, & PATRUS S. ANGELO DIACONO S. R. F. Cardinalibus, congregatis, & personaliter constitutis; ac omnia & lingua supra scripta pro nobis, & aliis Dominis Cardinalibus absentibus, nobis adharcentibus & adharere volentibus in hac parte, approbantibus & ratificantibus, & de præmissis, & de eorum singulis unum & plura publica instrumenta nobis & consilii nostrum fieri petentibus, sub anno à Nativitate Domini MCCCXIII. Indictione I. & die XIV. mensis JULII; Præfentibus R. R. in Christo Patribus DD. DE GRATA SIMONE PATRARCHA Alexandrino, Admini-

stratore perpetuo Ecclesie Carthagenensis, PATRO EPISCOPO Meidensi, ac venerabilibus & circumspiciendis viris Magistris ROBERTO DE QUINETA Doto-ri, JOHANNI FRANCISCO LICENTATO in Decretis & JOHANNI PERI Magistrum Medicinam, testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis.

Littera per quam Cardinales GREGORIUS convocant Prælatos, & alios sua Obediencia ad Concilium Pisanum.

Miseratione divina, &c. ut in convocazione facta per Universos aliorum partis Cardinales. Quoniam sollicitudinis cura Salvator noster JESUS CHRISTUS, unitatem Apostolorum commendaverit, quomodo intore pulcherrimam unita respiceret sancta mater Ecclesia, cura doceret eloquia, & quibus postea sancta emanavit fundamentis. Quomodo enim post Resurrectionem Apostolorum omnium patrem tribuere potestatem, dicens: *Sicut misit me Pater, & ego misit vos. Accipite Spiritum sanctum*; tamen ut unitatem manifestaret, usumque ipsorum nem ab uno incipientem, sua auctoritate disposuit. Hoc erant utique Apostolorum, quod Petrus erat, pari consorcio præditi honore & potestate; sed exordium ab unitate proficiscitur, ut Ecclesia Christi una esse monstraret: quomodo unitatem ut Discipulis suis inderet, & pacem, inquit: *Si duo ex vobis concordaverint in terra, de omni re quamcumque poterint concogitaverit in Pater meo qui in celo est. Utinamque eorum duo fuerint aut tres congregati in nomine meo, ego sum cum eis.* Quomodo unitatem in Cantibus prædicat Spiritus sanctus, & persona Christi dicens: *Una est calicis mea, percussio mea; una est mater sua, etiam genitrix.* Quod unitatem fundamentum etiam docet Apostolorum dicens: *Unum corpus & unus spiritus; non spes voluntatis nostra; non Dominus, non fides, non baptisma, non Deus.* Hinc sancti Patres aliorum, proutiam, honorem, potestatem Deum non habentem iudicant, qui universales Ecclesie non tenent unitatem; & fidei ergo Deum manifestant non habere, qui veluti quosdam aptus divinis, & membra saceratis permittunt Ecclesie. Cum enim propter Ecclesiam Christus passus sit, & Christi corpus sit Ecclesia, non videtur ab his fides exhiberi Christo, à quibus evacuatur passio ejus, & tunc dicitur. Episcopatus ergo summus unus esse debet, & Ecclesia, una, quæ in multitudine latius incrementum fecunditatis extenditur, & quomodo de fonte uno rivuli muni & haunt, & rivo multo, sed lumen unum, & rami arboris multo sed robur unum radice tenaci fundantur, & Ecclesia Domini luce perfusa, per Universum suos radios porrigit, unum tamen est quod ubique diffunditur, nec unitas copia separatur, & ramus per universum orbem copis uberitatis extendit, perfructus largitur rivos, unum tamen caput, una origo, una mater Ecclesia, una sponsa Christi incurrupta & pudica, unam domum nosse debet, unius cubuculi sanctitatem sancto pudore custodire decet.

Sancti (quod dolentes & ab intimis cordis contriti matulam receramus, quod & vobis non arbitramur incognitum) Ecclesia jam triginta annorum spatio erodend patitur, & passi est iustitiam, divisa est unitas Christi, quæ ut non scinderetur etiam ju-

h. motum] Vox que dicitur, addita est à superioris memorato notis.
 Lee Regius] Collex Harleianus de Cayoni.

h. Episcopatus] Apud Obisum Raynalium, qui has litteras anno jam edidit, legitur appique hoc loco.

Joan. 10. 11.

Matth. 18. 19.

Can. 4. 2.

Epist. 4. 1.

dari in Christi, allione factus sunt. Hinc prohi dolor
obscuratus est aurum, sol tenebratus est, murum
est color optimus, fons calcificatus, rivuli arefacti
sunt, dispersi sunt lapides Sanctuarium in capite pla-
tearum, in fibulam & orbium veritus est amidus
varietatis ejus, odor unguentorum ejus in infamiam
pudorem, inavitas ejus in crudelem horrorem. Ut
quid amplius immorari vel calamitosa Ecclesie atque
consequenda, postquam hoc maledictam viget
schisma, manus non fuissent ad scribendum, in-
gula ad profectum, aut memoria quamcumque
tenas ad retinendum. Nos autem charitatis fer-
vore, officio nostri debito, ut contra hanc pestem
de remedio provideremus oportuno, cum Domi-
no Gregorio tunc nobiscum in minoribus
existente, post obitum felici recordationis In-
nocentii Papae VII. & alii tunc Domini Car-
dinales in Concilio existentes invicem promissio-
nibus, juramentis & votis non adstrinximus pro
schismatis extirpatione principaliter quinque contin-
gentibus.

Primum, quod si quis nostrum ad Summi Apo-
stolatus apicem assumptis contingeret, pro resurre-
ctione unitatis Christianorum renuntiaret summi Apo-
stolatus dignitati & juri suo. Secundum, quod
post assumptionem suam approbaret publice votum
& juramentum, & confirmaret Domino Petro qui
ex altera parte se ВѢСНОСТЮ appellat, Regi-
bus & Principibus, & aliis Universitatibus, pa-
rentibus litera intimando, & offerendo se illud im-
pleturum, & paratum ad credendum. Tertium,
quod de Fratrum consilio destinaret Ambassadors
ad eum, qui pro Papa se ex altera parte gerit, ad
predicta instiganda & locum eligendum. Quartum,
quod tractato pendente nullum crearet Cardinalem,
nisi causa coequandi numerum cum numero alterius
partis, nisi ex defectu alterius partis fieret, quod
unionis prefate conclusio non sequatur infrascriptam
à certo tempore determinato inchoandum. Quin-
tum, quod omnia promissa, inchoata & inchoanda,
mediatim & processerunt, nihil de contingen-
tibus, necessariis, utilibus, aut quomodolibet opor-
tunis omitendo.

Post que Dominus Gregorius prefatus ad
apicem summi Apostolatus assumptus, in quem om-
nium nostra repolita erat fides propter prateritam
ejus apparentem vitam, quod predicta absque mo-
ra efficaciter adimpleret, post sui assumptionem
pluribus adstantibus omnia & singula predicta pub-
licè approbavit, confirmavit, atque subscripsit;
destinavitque ad eum qui pro altera parte se pro Papa
gerit, & ad Reges, Principes, civitates quamplu-
res, & Universitates utriusque Obsequentes Ineras
potentes, tam nostras quam suas, in quibus præ-
dicta notificans ege se protestatur impleturum; &
sic ad quamplures Reges & Principes destinavit Am-
bassadors, hæc omnia viva voce confirmantes, &
cum impleturum offerentes. Tandem destinatis Am-
bassadoribus & facta consensione de loco civitatis
Sonzæ, à qua, postquam itam suis literis approba-
vit pro loco decretum, captus occasione recessit,
& illamptè hinc inde ab utraque parte superflua
disceptatione locorum, circa illa multipliciter variando
tempus anni & plus unquam est consumptum, &
cum multis varietatibus & ambiguis, quas
narrare longum esset, nunquam ad loci concordiam
est devenit, quàmquam loca in medio fuerint
obstant decem & octava, & tam securitatis de-
bitis; que modo ab uno, modo ab alio conten-
dentium de Papatu fuerunt occasionibus frivolis re-

probata, nobis contradicentibus, & omnibus Am-
bassadoribus, & aliis pro hoc negotio agentibus
in Curia, & repugnantè communi hominum opi-
nionè.

Postea à Domino Gregorio civitate Pisana multi-
pliciter pro loco habili commendatè ac loco predi-
cto à nobis de ejus voluntate postulato, & destina-
to Ambassadoribus ad dictum Pisana prædicta parte
ВѢСНОСТЮ nuncupatum, & se Librum
qui locus est propinquus civitati Pisane prædictæ,
ac ejusdem Diocesis, accedere prominentè paratis
Florentini ad locum Pisane civitatis utique con-
cedendum, prefatus Dominus Gregorius nunquam
tempus determinate voluit infra quod accedere vel-
let, nec etiam cum diceret plures ibi necessarias fe-
licitates nos exprimeret voluit, cum tamen Am-
bassadors Florentinorum una nobiscum, & cum Am-
bassadoribus Venetorum, ac Ambassadoribus Do-
mini Petri de Luna ex altera parte ВѢСНОСТЮ
nuncupati super hoc insisterent; ipsi Ambassadoribus
Florentini se ad ea, que concernerent Florentinos
circa securitates & alia implere paratos offerentibus.
Et tandem Dominus Gregorius; qui dolebat
referentis, per eorum captum occasionebus, à tra-
ctatu factis ignominiosè recessit; ex quibus ejus in
predicis non sincera neque bona voluntas manife-
stissime propalata existit & ostensa, & sic sumus
tracti per inania verba spatio anni & ultra sub vela-
mine difficultatum loci, qui nec ad credendum erat
de substantia requisitus, nec ex forma juramenti ad
hunc actum delinatus, cum obisset eadem potes-
set utroque pro Procuratorem sponsum, aut in ma-
nibus Collegii sui, nobis, & Dominis Cardinalibus
ex altera parte paratis ad omnia loca tam convensa
quam obvia convenire pro his que incumbere
implectis.

Et tandem ut nihil de contingentiis obmittatur
ad præcedendas vias unionis sanctæ, & clauden-
dos aditus implementis juramenti & voti, in quod
boni agere nolebat alius via paratur; nobis scilicet
tria mandata penalia evadent injuria. Primum,
ne sub penis perjuri colloquutionem aliquam ha-
beremus per nos vel per interpositum periculum cum
Ambassadoribus Domini Heudaldi, nec cum Am-
bassadoribus Serenissimi Principis Regis Francie, qui
pro nulla alia causa quam unionis prolequenda de-
gebant in Curia. Secundum, ne sub eadem penâ
congregaremur in unum absque ejus licentiâ, cum
tamen in factis Ecclesie & sui conventiones &
colloquutiones ejusmodi approbaverit, nec verbum
Dei, ut oneros & pacis est secundum Apostolum,
sic debent aut potuerit allegari. Tertium, ne sub
penâ privationis Cardinalatus & beneficiorum de
Lucana civitate, in qua cum degebamus convenire;
& hæc omnia ut clauderentur vis prolequutionis
unionis & pacis, nec aliquod decem quoquo modo va-
leret attentari: & demum clarissima verbis volon-
tatem suam propalando aperuit, quam ante palla-
verat, quod sua intentionis non erat amplius viam
insequi cessatur, quam plures in publico multum
adstantibus reprobavit ut diabolum, que tamen
ante ab ipso extiterat approbata, iusta, atque
promissa, & à toto mundo accepta ut grata, sancta
& iusta, & per quam solum facilis poterat juncti
pelliculi schismatis suis haberi; cum tamen ab hoc
retrahere non debuisset, exemplo Christi, qui de
culo in humana membra descendit, ut salutem hu-
mano generi daret & pacem. Novissimè contra votum
& juramentum, antequam ab altera parte fo-
ret à tractatu recessum, nobis tenentibus præis.

posita abfolutionibus, in confufionem unionis quatuor de factis creavit Cardinalibus in proposito non cediendi fibi applaudentes, & cum in hoc multipliciter confirmantes: ex quibus à populo Chrifticum graviffimo ejus scandalo de unione funditus exstiterit deperat.

Non autem per manus prefati GREGORII, & alterius qui se ВАНУСТУМ appellat, falsi, & infamati populi Chrifti amplius providere oon sperantes, cum & inter eos de colitione permixtissime suspicaretur; & considerantes super hoc nihil in presentia Domini Gregorii agi posse, tum quia reprobarat cessionis viam, tum propter predicta iniqua precepta, tum propter notorias persequutiones ipsius Gregorii de suorum persequutionum omnes nedum insequentes, sed & quoquo modo fuisseque unionem, vti jurat; & ut claris loquamur, ut mortis & carcerationis iniquis periculum evidens evitaretur, prout in aliis nostris experientias feceris, ut cum liberate in talibus debuit, quam in civitate Lucanà habere non volebamus, negotium prefate unionis ut multipliciter etiam adhiberi, profeceretur; & circa illud cum quibus capere de oportuno remedio provideremus secundum Deum & Canonica iusticia, plus Deo quam homini parere volentes, & infelices à civitate Lucanà, in qua pro tunc cum prefato Domino Gregorio debebamus, & Papis acerbissimis, deinde Libanam, ut cum Dominis Cardinalibus ex altera parte tractaremus de modo de viti quibus populo Chrifti pax daretur & unio. Et habito ac considerato maturis consiliis Universitatis Magistrorum Studii Parisiensis & Bononiensis, que Univeritates, maxime Bononiensis, & inclinabant in has conclusiones, quarum plura ad scripturam publicam & authenticam roboratam sigillis sunt rescripta.

Valeat primò, quòd uterque, & Dominus Gregorius, & qui se ex altera parte pro Papa gerit, ex debito officio Pastoralis veri vel preteriti iure communi descripto quolibet juramento & voto; stant: schismatis tam inveterato cum tanto populi scandalo, tenentur & debent credere, ex quo propter dubia facti & iuris super Papatu alicui non potest commodè dari amo & pax in Ecclesia Dei, ne plus temporalem dignitatem quam populi salutem & unitatem, ac æternam vitam appetere videantur; & quia hinc Pastoralis officii est providere unitati gregis, paci & saluti animarum populi Chriftiani. Secundò, quòd longè fortius adstringantur concurrentibus tam solemnibus vinculis, ut promissioris, voti & juramenti. Tertio, quòd Papa stante tali schismate pertinaciter resistendo in complendo quòd vovit & juravit, ad quòd etiam abique voto & juramento tenetur, incurrit crimen notorium, propter quòd subiacet provisioni Concilii, & ultra hoc conclusoriam schismatis nutore & fautor, cujus obstinatione & veritate descenditur in hæresim, & fides læsatur Deo & Ecclesie debita, cujus etiam provisiò spectat ad Concilium. Quarto, quòd etiam stante dubio an hoc nuntium^c schismatis transeat in hæresim, vel an tale fit delictum* ea quo provisiò spectat ad Concilium, quòd conofcere in dubio ad idem pertinet. Quintò, quòd stante dubio Papatus inestricabili propter dubium facti & iuris, ne in subversionem fidei Ecclesie sic maneat divisa perpetuo cum scandalo tanto & animarum perdutione, provisiò spectat ad Concilium & Ecclesiam universalem, ut utraque eis non censibus possit

à Papatu episcere. Sextò, quòd stantibus terminis et stant, & ambobus detrectantibus implere quòd jurarunt & voverunt, cum ea hoc curatur schisma manifestum, subditi possunt & debent ab eorum Obedientia recedere & etiam tenentur, cum ea eorum Obedientia palpabiliter videantur inique in suo malo nuteri proposito: & etiam peccant si non subtrahant, tanquam principaliter schisma facientes, vel saltem indirectè ad suam perditionem nuntioribus schismatis antiquati, nec sententis contententium de Papatu aliquatenus propter hoc valeat allegari. Ultimo ex factis & dictis que suprà ponuntur, que universo mundo notoria sunt, satis notorie potest utraque detrectare implere quòd debet, & ad quòd tenetur ex debito officio & juramenti, cum saltem poterint celere per Procuratores idoneos, vel uterque in manibus Collegii sui, & sic dare pacem populo Chrifti: cum uterque de iure & formà juramenti ardeat ad nihil de utilibus, necessariis, aut quomodolibet opportunis omnendum; cum etiam ab utroque prodant potestate solvere perperantem conditionem juramenti, si qua subit; & si que circa hoc excusationem allegentur, frivola sunt, & eorum cognos est Concilia.

Quibus viti, & pluribus habetur inter nos editis, firmavimus nos unum cum Dominis alterius Collegii, & Libanam accedentibus nobis, qui locus est prope Pisanam civitatem ejusdem Ducatus, ac de Dominis Cardinalibus ex altera parte in sufficienti numero nobiscum congregati, in unum nos univimus propositum, ut modis omnibus iustis & sanctis, & secundum canonicas sanctiones populo Chrifti de unione & pace provideremus. Et considerantes quòd ipsi de Papatu contententes contra se minime Concilium integrum congregarent, ut præteritorum experientia docuit & docet, & etiam præterita negligentia, & maxime quòd Dominus Gregorius separavit cessionis viam, & eam ut dubiolem reprobarit, ad quam tractandam etiam Concilium denegare videtur: attendentes etiam quòd uterque permixtissime est de convocando Concilio suspensus, ut aut noluit, aut nunciam dedit, aut etiam manus fideliter congregare, cum verbis & factis vni ampediret ad schisma tollendum, ad cuius finem Concilium congregatur, cum pendunt uterque se congregato Concilio venissent claudere, & uterque multitudine declaraverit se anhelare, ut in Papatu etiam cum divisione remaneat. Item propter probabiles dubitationes de Papatu tam ea factis & factis antiquitate, quam ea iure deficientes, & propter Obedientias separatas^c, neuter quoad totam congregationem utriusque Obedientie, que in tali casu tota est necessitate congreganda, potest se ostendere Papam indubitatam, nec in solida possessione pacificè Papatu existit, sic ut eo modo quo oportet valeat totum Concilium congregare, nec uterque de factis ad hoc potest induci, ut congregent simul, tum propter eorum indispositionem ad hoc, que perpenditur ex retrofactis & dictis, tum propter nimiam inter eos distantiam in re tantam celsitudinem desiderante, tum quia saltem casualiter canones^e infensionibus Concilii congregationem permittunt: nullus autem proportionalior calus isto, tum quia ad congregationem Concilii requiritur per nos, & per Concilium requirentur, ut consentiant, & si consentiant, bene quidem, aliis Concilium procedere poterit, cum ab eorum potestate pendere non debeat, an de criminibus suis inquestur, de quibus

^c Breviter] Hanc vocem addidimus eum ex Obedio, tum etiam ex Hart. eodice.
^d auctoritate] sic Hart. eod. quem infra etiam sequitur

editum delictum. Prior editio, instrumentum . . . delictum.
^e canones] Hanc vocem scribo quomodo scribitur Actibus.

poterit per Concilium inquiri; nec ut perpetuo sic Ecclesia laecrata remaneat debeat, cum etiam neutrales seu subiecti de facultate ad eorum convocacionem non venient, & sequenter alia pericula evidentia in impedimentum desideratae unionis, & attendentes quod si diffugia & dilaciones contententium ulterius attenderentur, qui sic se ab invicem separant & dispergunt, manas quasi ex proposito locorum distant, ut de eorum conventionem in unum de cetero nullis spes habeatur, errores subcrevacant, cum schisma mater errorum existat, & inveteratum transcat in haerem iuxta divinas & canonicas sanctiones, & sic Ecclesia ad irreparabilem desolationis deducatur opprobrium in evidens & irreparabile periculum animarum. Habitis inter nos duo collegia deliberatione maturâ, & etiam cum multis prelati notabilibus ac magnis literatis in Theologia, canonica & civili facultate, sequentes gesta & exempla patrum alius virtuosè in Româ Ecclesiâ servata, deliberavimus quod per nos in parte & obedientia nostrâ Concilium, seu Ecclesia convocetur in certo loco & termino; & idem fiat per collegium seu Dominos Cardinales ex altera parte, & in eodem termino ac eodem loco, cum analio & benigno suffragio Regum & Principum utrausque obedientie, quibus nunc Romana & universalis Ecclesia permaximè danoceatur indigere, & qui ut Deo devoti dextera sua Ecclesie sue & nobis præbebant auxilium, ut devotissimos Principes decet & eorum convenit honestati & ad finem quod in dictis loco & termino conveniant Domino Gregorio & Domino Petro de Luna ex altera parte Benedicto nominato, qui bus dicta deliberatio intimatur, & requirantur quod dictæ congregacioni optem ferant & assensum, & in eis conveniant, finique imponatur schismati per viam mixtae cessionis, ut jurant, & electio fiat per utrumque collegium in unum convenientes unice & indubitati pastores, quod si venerint & non renuaverint cum effectu, vel aliter renuoverint cum effectu, alter non renuaverint, vel ambo non venierint, provideatur per Ecclesiam congregatam attentis promissis juramentis & voto firmatis, alia sicut à cunctis Christi fidelibus approbata, decernatur & declaratur ut in præmissis fuerit necessarium & oportuum taliter circa factum duorum contententium & necessitatem Ecclesie imminentem, ut ipsorum vel alterius, absentis seu pertinacis & contradiccionem non obstantibus schisma extirpetur, & per electionem unice & indubitati pastores canonicam unio perficiatur in Dei Ecclesiâ habeatur ad Dei servitium, gloriam, & honorem, fidei robur, salutem omnium fidelium, & Ecclesie debitam reformationem. Quocirca prædictam deliberationem necessarium fidei & Ecclesie, sic deliberatè digestam vobis & vestrum singulis intimamus & notificamus, precamur & sub debito juramento & fidelitatis quo Romanæ Ecclesie tenemini requirimus, quatenus in quantum Deo placere capitis, & defensionis fidei adhibere, & unitatis vinculo precutendo Romanæ Ecclesie tenemini, vestris in festo Annuntiationis beate Mariæ virginis proximè venturo, quem terminum ad hoc congruum elegimus, ad quem terminum Domini Cardinales alterius patris prelatos & alios obedientie sue convocant, ad civitatem Pisanam prædictam, & in ipsâ cum Domino Gregorio, si venire voluerint, nobiscum, qui in dictis loco & termino personaliter Deo auxiliante erimus, ac prelati alios obedientie nostræ & partis, quos partim modo ad hoc specialiter convocamus; ac cum deputatis Regum & Principum benignum auxilium huic

Dei negotio; fidei & Ecclesie necessarium ac plurimum oportuum invocamus, convenire & comparete ad hunc & effectus prædictos, spiritus grati sancti Spiritus proficquendos & feliciter consummandos. Quod si quis ex vobis impedimentis causantibus nequirent personaliter interesse ad dictos locum & terminum, pro Dei & Ecclesie reverentiâ & fidei necessitate aliquos vestri nomine Deum tenentes, scienti atque experienti illustratos destinare velitis, suffultos speciali & sufficienti potestate ad effectus præmissos conficquendos; taliter in præmissis vos habentes quod de promptitudine divini servitii, & defensione fidei, & subventionem Ecclesie apud Deum meritum proficquamus; & apud homines laudem & gloriam sempiternam. Nec in hac parte & materia tam necessariâ aliquem dubitem, aut excusatumque terrore concutimus; qua cum vos & nos causam fidei & extirpationem schismatis proficquamur, sub protectione Dei & Ecclesie, de cuius congregacione agitur, & ad quam etiam Dominam Gregorium per alios nostros literas specialiter provocamus, intantissimum ut Concilio interit, manebimus securi ab omni læsione processum. Quod si aliqui processus contra vos & nos fierent occasione præmissa, nulli forent & videnter subiecti visio nistatam, tamquam impeditivi sacramentum unionis. Est enim nostra, & Dominorum de Collegio alterius partis intentio & irrevocabile propositum, quod cum his qui venerint ad dictos locum & terminum provideatur fidei & Ecclesie iuxta effectus prædictos, aliorum qui non venerint absentia non obstante, prout alius fuit in generalibus Conciliis, in quibus fuerint per modum prædictam, errores extirpati, fides exaltata, Ecclesia reformata in vinculo pacis & unionis, castissimo errore schismaticæ pravitate. Quia fidelibus non est tam de sollicita inventione quacunque fidendum, quam de instanti orationis humilis & devotè sperandum, vestras charitatis precamur, ac per vicera misericordie Domini nostri JESU-CHRISTI exhortamur, quatenus per vos (& hoc siem fieri procuratis per fideles vestre sollicitudini committis) humiles preces fundantur ad Dominum, & devotis orationibus infundatur, ut ipse qui concordiam operatur in sublimibus suis, dignetur efficere quod debita per hanc deliberationem sequatur proviso celer, cunctos, & canonicos, ut animarum salus & necessitas exigit, & totius orbis nobilitas desiderat & episcopus. Datum in castro seu loco Libertini pendulo dicte Pisan. Die octavis subterium Priorum nostrorum appensione sigillorum die 22ⁿⁱ mensis Junii, primi iudicacione, anno 1ⁿⁱ Nativitate Domini nostri JESU-CHRISTI MCCCCLXII.

Postquam autem hæc nostra deliberatio ad noticiam transiit utralique de Papata contententium, factæ sunt ab eis ordinaciones de convocanda Obediencia suis separatim; videlicet à Domino Gregorio apud provinciam Ravennatensem vel Aquilegiensem in festo Pentecostes; & à Domino qui de Benedictum dicit, apud Perpignanum in Aragoniâ ad festum omnium Sanctorum; & secundum per Dominum Gregorium alia bulla emanavit ad omnes Christi Fideles sub quarto Idus Julii; in qua declarat quod sua sunt voluntatis & eius, & ut in Deo sperat, erit post & fideliter servare formam & intentionem suorum juramentorum; vos, & promissionis in Concilio factorum; atque nos convocat fecum eum Cardinalibus presentibus, quos de facto creavit ad tractandum super negotio unionis: que tam convocaciones, quibus literæ Domini Gregorius qualiter ad finem tendant unionis, literarum literæ

patenter ostendit, tam quia ex conventionibus separatis, & ad loca diversa & remotissima, & diverso tempore congregandam nullatenus sequi valeat unio, nec aliquid concludi, cum talia ex utroque pendant fidei: & quia ut dicitur usuo, convocatio existit utroque Obedientie simul, & conventio totius universalis Ecclesie secundum canonicas sanctiones. Sanctorum Patrum instituta, & consuetudinem h. ceteris in talibus observantibus: nostra autem convocatio universalis est, & de utroque Obedientia, ex qua consequi potest unio. Et si ambo de Papatu contentiones bonae formae voluntatis, ut asserunt, nostrae potius consentiant congregatio, ut requiruntur, de tota Ecclesia, quam novas & particulares facerent & separatas, ex quibus nihil aliud sequi potest quam schismatis confirmatio: & ex hoc etiam detegatur itas secundae bullae Domini Gregorii. Cum enim nihil vellet noviter tractari, sed sola eorum exequutio voti & iuramenti, quam agnoscere potest expedire Procuratorem constituendo ad cedendum: si ipse enim constare illam ad novum reducere tractatus & anfractus, ad primordialis rediendo principia, quasi materia non sit facta trita & notoria, & quasi lata per ipsum venerabilibus & venerationibus retro non fuerit interiecta: tum quia ex suis tractatibus altera parte sic in remotis partibus agerent, nihil nisi schismatis confirmatio sequi potest: tum quia in quantum nos ad se convocant, hoc non agit propter aliud, nisi ut nos segreget a Collegio alicuius partis, ut sic convocatio universalis Ecclesiae & utroque Obedientiae, ex qua sola rebas sic statibus dari potest usuo, de nostris manibus auferatur, sed ad schismata perpetuetur. Ex quibus licet laeta usutatis factis paucis quilibet retro fuerit bona intentionis, cum ex praeside viam renunciationis reperiret, quilibet etiam de praesente sit, & verissimiliter in futurum erit. Nolite ergo talia velut inania attendere, & que evadunt in consilium unionis, sed ad congregationem nostram iter propinate, ex qua cum adiuturo JESU-CHRISTO pax & unitas dabitur in Ecclesia sancta sua.

ANNO 1605

Sequitur copia Literae clausae, in fide Domini BENEDICTO per Cardinales partis suae, una cum alias literis patentibus, de quibus infra, per quas ad Concilium convocatur apud Pisam.

SANCTISSIME PATER, & clementissime Dominus, Summi & supplicis recommendatione praemissa. Etsi Sanctitatis vestrae celestis non fecimus nota, quae per nos cum Reverendissimis Patribus in parte alia Cardinalibus non inanis persequuta, & cum magna ac depulsa sinceritate deliberata fuere, communis assensus & concordia, operante, ut credimus, Spiritus sancti gratia, qui unicus in usum in suo omine sub fulvinit, & in ore patris etiam abique aliis praemeditator solerti quae agere debeant, quemque promovere firmiter, Sanctitatis vestrae in admirationem non debet adducere, sed ad aliud quod debito & honestati non congruat, deputare: cum certum existat bonis operibus frequenter ad veritates agere, non in reputationis praedictum, sed potius in virtutis, constantiae & fortitudinis stabile fundamentum, quae in hoc Dei negotio non debent, sed lateo intermiscere, & intendum sub huius coloribus in consilium aliquam prodire, ob quas, etsi protractiones in conciliandis virtutibus conceptis assuerint, tamen

illis animo constanti depulsis, virtute Actissimi res quae geruntur adhibere cessata est, ut illa valeat nunc firmate & immobili fortitudine vestrae Sanctitatis, & cunctis Fidelibus iustitiam.

Et ut narrationis series in suo principio sumat etiam, conventibus usper tribus ex nobis, & Reverendissimo Patre Domino Cardinali de Chelenta, Reverendissimi Patris Rotomagensis, Tolosani, & Terracoeni Archiepiscopis, ac venerabilis viro Magistro Generali Ordinis Fratrum Praedicatorum, per vestram Sanctitatem deputatis in Liburno, cum quatuor ex Dominis alterius Collegii Cardinalibus, ut de expeditibus & necessariis ad eorum unionis procurandam pertinentibus cura haberetur sollicita, cum aliis tractatus pro-extirpatione schismatis habitus, & deo per inanes altercationes inutiliter tractus, in evidentem fore rupturam, taliter quidpiam habentibus mentem, & zelum charitatis asserentem ad schismatis extirpationem, res ipsa in desperationem visa fuerit excidisse, ob quam necessitate ad expedire, & utilitate citro instanti requirente, cum aliis ita rem consideratis, schismati castigare non posset, de concordia assensum omnium per Sanctitatem vestram deputatorum aperta fuit via. Concilio generali utroque Obedientiae in uno loco partem tractare, usoque termino congregandi ad finem, ut in eodem termino & loco Sanctitatis vestrae & Gregorio conventibus, per viam mutuae vestrius concordiae, & multiplex firmitatis irrevocabili vinculo roboratae, praeterea & approbate Concilio sine impetore schismatis pessimo & nocivo: alius provident Concilium, & congregata Ecclesia, ut fuerit secundum Deum, ac divinae & canonicas sanctiones providendum. Quae via illic in suo ortu per Dominos alterius partis Cardinales approbata exiit, & cum magna mentis exultatione recepta, ac ab omnibus suscitibus exemplarissimo commendata: per cuius viae aperturam depulsa fuit quae plurima aperta & nota, quae sic conventer ad unitatem procurandam vinculum non cessarent merito pertinere. Demum habita praesentium certitudine viam ipsam vestrae Sanctitatis approbavit, & in praesens recessus a Roma-Veneris eadem Sanctitatis per Sacram Magalot nobis mandavit, ut viam apertam generalis Concilii proficeremur animo constanti, ac indefesso labore. Et quamvis ante motum vestri recessus ad partes tam remotas in Concilio generalis utroque partis & Obedientiae visa fuerit excidisse, vobis & Gregorio existentibus in propinquo, multo fortius & evidentius necessitate complexa ad invicem vobis absentibus, & ad loca tantae distantiae separata transferentibus, non sine cordis lugubri lamentatione istorum qui nosmetmet ipsos & Ecclesiam gerunt in decidendo charitatis. Si enim vobis ad invicem in propinquo consistentibus pax Ecclesiae dari non potuit, quoniam sane mentis & sus compositio existimabit, hae via utroque partis generalis Concilii Ecclesiam uniri posse, adeo longo terrarum spatio vobis existentibus separatis: Et propterea iuxta nobis in Sanctitate vestra in praesens mandata, & ubi majorum uniuersum necessitatem, prosequuto sumus cum Dominis alterius Collegii Cardinalibus praedictam viam Concilii utroque Obedientiae, & hinciter post multa exacta iterum curricula concorditer convenimus, nomine etiam Reverendissimorum Patrum Domusorum Cardinalium pro nunc a praesenti evitate absentium, & nobilium in hac parte consistentium, ac sine ulla charitate cum omnibus Dominis Cardinalibus alterius partis concordavimus, nisi demittat excepto, cu-

ius tamen adveniens parque concordia prorsus in brevi, ut generale utriusque partis & Obedientium Concilium teneatur in hac civitate Pisana, per Sanctitatem vestram & Gregorium alius & cetera & nominata, in die Annuntiationis Domini, que occurrit xxv. Majis proxime futuri, convocandum per vos in nostra parte, & per Dominos Cardinales partis alterius in sua, cum invitatione praefatorum faciendâ per nos Sanctitatem vestram, & alios Dominos Gregorio nominato, nostra ex parte S. V. cum humilissimâ supplicatione, ipsorum ex parte quoad Gregorium, à cuius Obedientia & communionione ob evidentes, necessarias & iustissimas causas recesserunt, requisitione solenni, ut praefato Concilio feratâ operâ assensum, vocando eum superabundanti & ad optatam, ut pusillus & ignorantibus fatigat per vestras litteras, & Gregorium per suas ad Joannem & terminum amandatos eos qui Sanctitati vestre & illi obediant; ut sic vestra, & illius, ac nostra, Dominorumque alterius partis vocacionibus in unum concurrerint, nisi ipsi efficaciter valider, licet aliis per se ex illâ valida & omni firmitate substant, tollaturque irrita quorundam querentium que sua sunt allegacio, qua aliis contra modum vocacionis Concilii imperpetuum vel vellent ad differendum vel impedendum tam gratum Deo servitum, fidei & christianitati saluti necessarium, ac toti Republice opportunum, cum communi sit omnium fidelium opinio rei experientia comprobata, quod nunquam Gregorius cum Sanctitate vestra super convocacione generalis utriusque partis Concilii in loco & in termino concordant; certumque existit, quod ad vestram & illius generalem vocacionem, si ferret, nos obedientes, subtraheret & neutrales utriusque convenirent, & licet conventus Canonibus, versisque consuetudinibus, & Sanctorum Patrum exemplis merito imitandum, à duobus de Papatu contumacibus, quorum neuter ab universali Ecclesia pro vero Pontifice habitus est, si receptus, & quorum Obedientia per multorum liberationes, & neutralitates in dies dimittitur & auferatur, super quorum controversia deo non grata, fidelibus nullatenus acceptanda, necesse non utriusque partis Concilium convocandum, quod per Cardinales partis utriusque potius, in quibus, quantum ad membrorum coherenciam attinet, est fortissimum unitatis vinculum, Fidelibus omnibus gratum; & qui ad hoc solus agunt ut quantum ad subjectionem & communionem capitis inter fideles adiat uniformis charitas, convocetur universalis Ecclesia in Concilio generali: quorum vocacionis potius parebitur, quam pre Sanctitatem vestram & Gregorium, quorum auctoritas ad effectus contempta plenus in dies deducitur, negligenterque taliter, quod ad vocacionem vestram & ipsius, universalis qui queritur non sequeretur profectus.

Sunt etiam alia fundamenta lucida & solliciti ratione subiecta, per que hoc modus vocacionis iustus est, canonikus, debet ac iusta consideratione necessarius, ac etiam opportunus, à quo & Concilio ipso generali vestra, & Gregorii non excludatur praesentia, sed modis omnibus praesolatur: tolluntur huc consideratio omnium obediens intantum, que adversus ipsam generalem Concilium, optique modum vocacionis, à volentibus subterfugere allegari possent. Ad hoc autem non generale convocatur Concilium, ut in illo Sanctitate vestra & Gregorio convenientibus e illo motus praemissa juraments & vota roborata, & à cunctis Christi fidelibus approbata, fiat &que si qua, ac disposita que videbuntur ulterius disponenda per Cardinales utriusque partis in unum delibatos Collegium, ad canoniam pro-

cedatur electionem unice, veri, & inhabitati Pastoris; hæc peragantur quâcumque quereâ aliâ, & acclamatione demutationeque depulsa, & erga Sanctitatem vestram & Gregorium omnis adhibetur honorificentia debita, libertas & securitas inebantur modis possibilibus, satisfactibus & honestis, & etiam omnibus ad ipsam Concilium venientibus in veniendo, stando & resedendo; super quibus cum Florantibus, quorum dominio subest Pisana civitas, certas habemus conclusiones & capitula, subscriptionibus praemissionibus & cautela debitis roborata. Quod si S. V. veniente, disposita praemissa adimplerent, Gregorio in damnata pertinaciâ de proterva contumacia permanente, fidei, unitati Ecclesie & veritati Evangelice obvians; vel si Sanctitas vestra sic disposita non venient, tunc in alterum, vel utrumque contumaciam & desertum prodegitur per Concilium & Ecclesiam congregatam, ac ordinatur ut dicitur in scriptis sancti grati, volens & dispensant divina & canonice sanctiones, Dodorum dicta per Concilium approbatorum iudicet, & observant gesta Sanctorum Patrum pariter & exempla, taliter ut defectibus, contumaciis & contradiccionibus, & aliis non obstantibus casibus praesentis, & ut recetur schisma, & uno in Dei Ecclesia reducatur sub uno vero & univocato Pastore, modo praesentis, auxiliante Domino, eligendo. Hæc est via, Pater S. V. delectata, sincerè de volutate Sanctitatem vestre prosequuta, Deo grata, auctoritatibus veteris & novi testamenti conveniens, gratum Apostolorum & Sanctorum Patrum, dichique concordans, & à Canonibus approbata, acceptaque Praesentis, Regibus & Principibus, Notabilibus, Communitatibus, omni Clero & populo Christiano, ad quos de illâ pervenit veritatis relatio emagis lingua illam commendat, approbat & exaitat; per istam suam assistentes schisma extinguunt posse, & unitatis vinculum inter Chrilicos reduci. Qui in illâ libertate negligere, & laborantibus in eâ operâ & auxilium præbere noluerit, postea beatus Ambrosius, Augustinum & Anselmum in Ecclesia non existit, frons est, à trunco arborum ramus praecisus. Qui verò concordat, & impedimenta praesentia, schisma diligit, nutus & patitur, unitatem odit, fidei violat, veritate Evangelice contradicit, & multo fortius à gremio Ecclesie alienus existit. Inque, ut ait beatus Cyprianus, tanta est macula, quod vix sanguine abluatur, cum sit irreparabilis, & gravissimo culpa dicitur, ac ne passione purgetur etiam pro Christi fide suscipi.

Hæc, Pater Sancte, cum charitatis zelo vobis significamus, supplicantes etiam nomine Reverendissimorum Patrum Dominorum Cardinalium absentium, & nobiscum in hac parte convenientium, & nobiscum facientium dum praesentis Collegii, quantum ad praemissa, ac lamentabilem statum Ecclesie, animarum evidentis pericula, errorum successerint multitudinum pestiferum, libertatis Ecclesie decreta velitis aciem mentis dirigere, & attendere, quod dixi partes vestre Obedientes & illi retrocedebunt, quantum ex modo colligi possit, à vobis recesserunt, & se neutrales fecerunt, & in quo periculo sunt illæ modice terræ Ecclesie vobis subiectæ, quas murus & arma non protegent, sed ex potius, ut formalianus, occasionem dabant raris & desperationis Iherosolim deplorandæ, & generali utriusque partis Concilio, ut praemissum est, congregando operâ & assensum ferret, & in ipso convenire personaliter in loco & termino antecedenti, cum dispositione praemissa incommutabili, que omnibus Christi fidelibus illud innotescat, quod vestra Sanctitas intendit in ipso Concilio

pro unionis bono renuntiare Papæ, Gregorio remanente, mortuo, vel per iudicium Ecclesiæ cuncto, & sententialem condemnatio. Et de vestra intentione ac proposito in præmissis supplicacionibus humiliter Sanctitatem vestram, dignetur per ipsius litteras non certius efficere per venerabilem virum Magistrum Joannem Guisardi Archiepiscopum Padovensem presentium exhibitorum, quem pro præmissis ad Sanctitatem vestram decimas, decemdas, ad hoc ut habitæ vestre intentionis à præmissis, ut speramus, nunquam devietur, sed in omnibus assentientis certitudine, valeamus circa vestram vestrorumque securitatem & libertatem in veniendo, stando, & rediendo efficaciter laborare, & de his vestram Sanctitatem congruo tempore certificare, ac nos dispenare ad servandum Sanctitati vestre in accessu ad dictum Concilium, & in ipso Concilio ut convenit & decens cælit, quamvis certum exilat quid accedente in præmissis vestra concordia, & si nisi dispositione, cessabit omne periculum, & inimicorum, si qui forent, feritas in mansuetudinem deducatur omnino, famosique obloquentio in famam virtuosam merito convertetur; vobisque erit pax & securitas, inenarrabile quoad Deum præmium, hominum laus & gloria sempiterna, à quibus & tam necessario debito sub æternæ & salutis æternæ imminet periculo, neque viam discernimus, mortisque periculum, postulat subterfugientem reddere in conspectu Altissimi, & hominum iudicio excusatum. Et si, quod abest, aliquid premeretur periculi causa, Dei timore postposito & tam necessario contempto debito, cum adversis concordata & in debitis deducta necessarium nulla competeret rationabilis exceptio, possent que incumbunt per Procuratorem & Deputatum habentem ad præmissa omnis speciale & irrevocabile mandatum executioni debite demandari, omni executione cessante.

Et supplicamus humiliter quatenus Sanctitas vestra nos dignetur habere excusatos, si in hoc festo Omnium Sanctorum ad eandem non accedimus Sanctitatem, cum necessitas hic de libertate materie, Deo & hominibus gratæ, nostrum à præfati civitate & consorcio Domusorum Cardinalium partis alterius recessum non patitur præfentuliter evocare, cum sequeretur ex hoc Concilio generalis protractio, ne dicamus impedimentum, quod abest, in magnum Dei offensam, & scandalum, desolationemque omnium, qui per hanc viam sperant in brevi Ecclesiam in pacis vinculo reformari; essetque separatim prædicta, & ad Sanctitatem vestram accessio adeo periculosa, ut cælitibus aliis periculis terræ marique occurrentibus satis notis, ut nedum homines, imò & lapides, si fas sit dicere, nostram infingerent in ruinam. Nec videmus, Pater Sancte, qualiter particulare in Perpiniano tenendum Concilium, in quo vix tertis pars Obedientie vestre convenit, etiam si tota Obedientia conveniret, possit ad exhibitorum schismata pertinere; cum ex particularibus Conciliis in diversis terminis & locis longè distantia separatim celebrandis, et si sequi valeat unionis impedimentum, non tamen exhibitorum schismatis, quam evidenter inducit generalis Concilium utralique partis dispositio, ad quod tendimus, tendit & totus mundus; hancque viam sumus de voluntate vestre Sanctitatis constanti animo prosecuti, quam etiam usque ad finem indefinente animo prosequemur. Vestram Sanctitatem dirigere dignetur Altissimus feliciter & longævè, cum prompto desiderio, & efficaci executione præmissorum pro

pate Ecclesiæ celeriter obtinenda.

Scriptum Pisis xxiv. Septembris Anno Domini Mcccxcvii. Indictione prima.

Hæc Littera superscripta presentata fuit Petro de Luna per Magistrum JOHANNEM Guisardi Archiepiscopum Padovensem in eâ nominatum, ad hæc missam per Dominos Cardinales apud Perpignanum: cui dicitur Petrus de Luna responsum fuisse per eandem in formâ que sequitur:

ANNO 1408.

BENEDICTUS, &c. Venerabilibus Fratribus DOMINI Prebiterio, NICOLAÏ Albanensi, PISTRO Tuscubano Episcopis, PISTRO de Thureto Presbytero, AMBRO de Balucis, & PATRO Socii Angeli Duosini S. R. Ecclesiæ Cardinalibus, Salutem & Apostolicam benedictionem. Spiritus sanctus Ecclesiæ corpus vivificans, dirigens & gubernans, non solum unitatis & pacis, quæ in Spiritu dicitur veritas. Sic itaque Ecclesiæ proficui convenit unitatem, ut cum pace veritas juxta mandatum Propheticum, diligatur. Sanæ dæ virginitatis mensi Octobris litteras vestras datas Pisis xxiv. mensis Septembris proxime præteritis nos novem receptis, inter cetera continentes, quod de voluntate & mandato nostro viam Concilio prosequentes, cum illis Anticardinalibus qui sunt Pisis convenimus, & etiam concordatis, ut per vos in civitate Pisanâ ad diem Annuntiationis Dominice missam convocaretur Concilium, ut afferret, generale. Et quod hæc via per vos tres, Prebiterium, de Thureto, & S. Angeli, & dilectos filios PISTRUM Tolosensem, ANTONIUM de Chalento Cardinales, & bonæ memoriæ JOHANNEM Cardinalem Armatium tunc Archiepiscopum Rothomagensis, ac venerabilem fratrem nostrum PISTRUM Archiepiscopum Terracoensem, & dilectum filium JOHANNEM de Podio-nucis Magistrum Generalem Ordinis Fratrum Prædicatorum, quos dudum Libarum miserimus, fuit concorditer aperta, & per nos demum approbata; quodque in provincia nostrâ recessibus de Porta-Veneris per dilectum filium JOHANNEM Malerum b, Sacristam Ecclesiæ Magalonenis vobis mandavimus, ut præfatum vum prosequeremini anno constanti ac indefesso labore, adjucentes nobis etiam supplicando, quod cum prædicta via sit Deo grata, & auctoritatibus veteris ac novi Testamenti, Patrumque exemplis ac sacris Canonibus approbata, & propter alia que non exprimentes allegata lucida fundamenta subiacent ratione fulcra, per quam solium schismatis extinguiri possit, ut scribitis, æstimatur, dignaretur præfatum Concilio ferre operam pariter & assensum, vocando, ut dicitis, ex superabundanti & ad cautelam illud in dictis loco & terminis ac perionaliter ibidem conveniendo eum proposito in certis casibus renuntiandi Papæ in eodem.

Quibus visis, ad aliquos solium que facti sunt pro nunc dignum duximus respondere, cum veritate facti seriem recitando, ut illi tres, quæ vos præmissis interfuisse, scilicet melius ad memoriam reducat, & alii, imò etiam omnes Christi Fideles veraciter videant fundam. & quom cautè in tam arduo & periculoso negotio eos oportet ambulare. Ex quo animo, cum satis notum exilat, nos per executionem sciez & desideratissimæ unionis, & eorum que pro ejus felicitate consilium ratione scripta

a Chalento] Codex Harleianus Chalento.

b Malerij] Mem. codex Malerij.

& oblata sunt ad omnia loco concordata, ut usque ad fines nostræ Obedientiæ cum magno damna & laboribus, summisque terræ & maris periculis accessisset; & demum ad loca inter Lucam & Forth-Venens confutata, & ædificata in ipsius Angeli Obedientiâ, & per Ambassadors Venetorum, & alios de Obedientiâ dicti Angeli aperta, nos velle accedere, obtulit. Verum his omnibus per eundem Angelum denegatis, & minus observatis, de Liburno pro nobis, & de Piis pro ipso Angelo, per eum aperte & publicè oblata, licet inæqualia, & nobis periculosa & incommoda loca, etiam contrâ aliquorum ex vobis opinionem, duximus acceptanda; que omnia & multa alia præfatos Angelum in sua & nostrorum animarum periculum, & contrâ suorum præfatos Cardinalium, maiorumque magnorum de sua Obedientiâ consilium, facere & adimplere publicè receperunt. Ceterum omnem tractatum unius, & quemcumque audientiam, silvæque conductum, nostris Nuntius & alios denegavit, propter que & alia multi ex suis potentibus Cardinalibus dictum Angelum in civitate Lucanâ desidentes, Pius se personaliter transtulerunt, nos cum instanti deprecantur, ut ad eos appropinquare vellemus Liburnum cecedendo. Nos tamen de vestro & aliorum venerabilium fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio, tunc ad dictum locum Liburni accedere decrevimus sine mora; sed quia silvæ conductus pius à Florentinis ob securitatem & victualia, & à Domino Locano propter transitum aliorum, qui per terram nos erant sequitur necessarius videbatur, de vestro & aliorum prædictorum Fratrum nostrorum communi consilio, vos tres prædictos, unâ cum quinque supra nominatis, ad prædictos præfatos præfatos Cardinales pro aliorum consolatione, & ut pro hujusmodi securitatibus habendis vestra circumspicere laboraret cum bullâ nostrâ credentibus se ad communes instructiones vobis omnibus traditas communiter referente. Quæ quidem instructiones per te, dilecte fili Cardinalis S. Angeli, principaliter formata, & demum concorditer approbatæ, nihil aliud in effectu continebant nec continent, nisi quòd præfatos præfatos Cardinales confortaretis in Domino, & informaretis de nostro bono proposito & brevi accessu ad Liburnum, audiretisque & sentiretisque quas vos de modis pro unione Ecclesiæ servare & proficisci intendebat, & de illis nos curaretis reddere certiores; ad hunc videlicet finem, ut cum prædictis Fratribus communicato consilio possimus procedere commodius in agendis. Vobis igitur & recentibus prædictis instructionibus in formâ authenticâ, contentibus præmissa tantomodò, & nudis depositis vobis dictorum Cardinalium Tolosani, & de Chalento & Archiepiscopi Terracoenis, ac Generalis Prædictorum, publicè & constantè asserentiam, se, nec vos tres ipsi præfatos aliquid quod in dictis instructionibus, nostris ex parte movisse seu aperuisse, hoc firmiter de vobis & ipsis credimus & credimus, nec aliud credere verisimiliter debeamus; quòd videlicet præter instructiones nostras attenderetis aliquid ex nostrâ parte nobis inconsultis proficisci; nec etiam aperte.

Scitis præterea quòd per dictos Florentinos, & Dominum Lucanum, non obstantè multiplici nostrâ & vestrâ, ac dictorum præfatorum Cardinalium aliorumque instanti, hæc vobis & nobis omni sal-

vus conductus & securitas denegata, ob quam rem nos adire non valimus Liburnum, nec vos Pias, ex quo oportuit quatuor ex præfatis Cardinalibus ad vos Liburnum se transferre; postmodum vero per dilectum filium SIMONEM Salvatoris cum instructionibus per vos sibi datis, de proloquio inter vos & dictos quatuor præfatos Cardinales, nos & prædictos Fratres vestros informare curatis; quibus instructionibus petitis, nihil de prædictâ viâ nobis innotuit vestro, ut asseritis, nomine persequuti; bene tamen ex vestrâ parte per dictas instructiones & alius verbo & scriptis manui tuâ, dilecti filii Cardinalis sancti Angeli, correctis sumus nihilominus informati, quòd dicti præfati Cardinales vobis separationem à nobis, & cum ipsis conventum & Concilio convocacionem sine nobis iudicantibus constantè in face restitit, per organum tuum, fili Cardinalis sancti Angeli, expressè allegando, quòd hæc secundum Drum & ultimam per vos facti non poterant, nec debebant vos de his requirere, & quòd ad nos tamquam ad caput, qui promissa convenit, & concordata ad unquam servavimus, convocare Concilium generale, & omnium negotium tractare principaliter spectabat, prout hæc multa rationibus fundatis.

Postremò non ignoratis quòd præfati quinque ad nos reverteres, qui in ultimarum tradidit, que fuit de antedictâ 4 Junii, propter eisdem imminencia gravia pericula de Liburno recedentes, nostram præfatum aderunt, vestrum trum & sui ex parte nobis referentes, quòd illam collata inter vos, & præfatos præfatos quatuor Cardinales, habita fuerat, quòd ordinarentur certe regulaciones dicto Angeli facienda, ante quarum quoniam ordinationem, & aliam quemcumque receptam conclusiosem, seu fectam concordiam, ipsos, ut dictum est, recedere, & ad nos venire eis gravi imminenti periculo cogebantur, qui ex parte vestri nobis instanter consulerunt, ut dimissis illis partibus nostram, & nos sequentes perionis in tuto, cujusvis moræ subdito dispendio, poneremus; cum per certas vias literas vobis coufaret, quòd de nostrâ & eorum captione ibi mandatum venerat, node post se grave in Dei Ecclesiâ scandalum suscitaret. Quibus pensatis istaque notorè divalgit, de Fratrum nostrorum concordia consilio, & eorum pulsati instantiâ, ad locum tuam & securam cum nostris decrevimus nos transferre, volentes nihilominus ex quo in illis partibus ulterius vestre personaliter nequibamus, solemnes Nuntios cum plenâ potestate ibidem dimittere, qui super agendis darent operam efficacem. Sed quemadmodum vobis & multis notum est, silvæ conductus cum infamia postulatos eis per Gubernatorem Januæ, procurantibus Ambassadors castellum in Christo filii nostri Regis Francæ Illustris, in ipsi partibus tunc moram trahentibus, existit denegatus licet nos credamus hoc de dicti Regis voluntate & confictis aliquatenus processisse, propter quod nec eos dimittere, nec in illis partibus securè potuimus ulterius remanere. Tandem de dictorum Fratrum nostrorum & notabilem Præfatorum aliorum consilio, in nostris recessibus provinciarum generale Concilium brevi termino Olenium Sanctarum instanti, in villi Perpetui Elenis Diocesis, utpote propinquiori inter loca secuta, solemnitè & publicè duximus convocandum.

His igitur omnibus consideratis, attendere cum scribitis, quòd per Sacram Magalonensem prædi-

c Chalento | Hic etiam in Cod. Harl. legitur Chalento. d. antedicta | Codex Harleianus par. Alii sunt qui ex istis codicibus opt. mutavimus, non cum delectis restitimus;

sed christi non erat, ut de his quicquam notare hæud admodum necessarium videretur.

Item vobis in nostri recentis prociñdu injunxerimus ut constanter proficeremus dictam vram hæc enim & præfatis Sacris palam atque constanter denegat, & instructiones sibi datæ, quæ de manu præfati **JOHANNIS** Cardinalis Armatucci scriptæ manent, nihil continent super illo. Ceterum si forsan testes & scripta authentica superius allegata vobis non sufficiunt, hoc saltem vobis de cuiuslibet intelligenti sufficit evidenter, videlicet quòd non est credibile, imò esse verissime, quòd nos cum nostro Collegio de vestro & aliorum Fratrum consilio cum tanto periculo recedentes, denegato vobis & vobis in Pisis & alijs partibus, ut dictum est, salvo-conductu & securitate, & convocato per nos, ut dictum est, Concilio generali, vobis in eodem nostro recessu prociñdu, prout scribitis, per dictam Sacram mandaverimus quòd per vos Concilium vocaretur, quòd non valet quocumque verborum colore aliquatenus verificari: ex quibus cuiuslibet rectè inspicere consistere potest, quòd prædicta nostro nomine & mandato atque voluntate sua approbatione, ut vestra continet littera, non factis nec fieri potuissent. De vobis igitur mirantur multi & magis, quòd illi quòd vos quicquid vel sit, ut dictum est, nobis & nostro Consilio inconfutis, quem Papam & Dominum vestrum scitis, quicquid pro unione Ecclesie sanctæ Dei tot & tanta sollicitudine & sollicitudine, & alia majora omni tempore peracta sumus facere pro huiusmodi unione, & qui Concilium generale non solum non denegamus, imò de Fratrum nostrorum consilio convocavimus, & in summis opibus celebrationis curavimus, & ad quem solum Concilium generale celebratio pertinet, ad hanc procedere tentavimus, quæ tamen si sancta, rationica & iusticia, sicut asseritis, esse demonstraveritis, non recubantes, tantum nos aliter tranquillitas populi Christiani. Super quibus cum nostro Collegio in hoc sacro & necesse Concilio de proximo in hac villa Perpiniani, loco usque celebri & insigni, alioquin per nos celebrandum adhibere intendimus, & super allegatis & requisitis per vos pro unione utilibus, quòd iustum & canonicum visum fuerit totis viribus promoveamus, & efficaciter cum suffragio divini gratæ arguemus. Ad quòd generale Concilium vos in virtute sanctæ obedimus per nostras litteras convocavimus, & expectis hanc littere convocamus; & certantes indubie cum unis pro vobis & alijs se exhibeat feceritis, & alia in allegato per vos tempore, si nobis utile visum fuerit, revertendo tempus adit satis longum, quòd in dicto generali Concilio personaliter studebitis interesse. Et tunc hanc fundamenta quæ habere prævidemus, licet illa non explicaveritis, poteritis declarare, quæ libenter audiemus, & bene in quantum rationabilis via forent admittimus: præmissisque diligenter attentis credere non valemus, vos nec quemquam nobis posse cum ratione consulere, ut convocato hic generali Concilio, ad quòd jam plurimi ex Hispaniarum, & aliorum Francie, Solitudinis, Provincie, atque Valentie Prælati partibus, atque notabiles personæ adfuerint, quicquam innovare aut celebrationem Concilio debeamus.

Ad id tamen quòd tangitis, ut personaliter nos vel per Procuratorem Pisæ conveniamus, Papatui in certis casibus renunciamus, & alia in vestra littera continetur, solum pro nunc respondemus, nos firmiter in Domino spem habere, quòd ipso adjuvante, cuius sunt recta consilia, cum deliberatione dicti generalis Concilii talem super his & aliis veram unionem concensibus recipimus conclusionem, quòd brevis quantum in nobis erit hoc detestabile, &

in his partibus] super edita sunt suo loco.

proh dolor! nunquam daturum schisma tolleretur, de modo, & vera uno in Dei Ecclesia sollicitur.

Datum Perpiniani Elnensis Ducefisi septimo Idus Novembris, Pontificatus nostri anno quinto decimo.

Item sciendum, quòd etiam fuerant alie littere præfates ex parte Cardinalium præfate dicto Petro de Luna apud Perpinianum per Magistrum **GUILIUM** Sagueti Judicem ordinariam Neomausensium, qui propter hoc ad eam ex parte Cardinalium fuit missus; quarum litterarum tenor hæc fuit: Et in subactis sicut continetur, sicut littere clausæ ex parte eorundem Cardinalium per Magistrum Joannem Guandi præfate, de quibus hic supra sit mentio sic condito præcedente. Et per nra patres etiam dictus Petrus de Luna convocatur ad Concilium Pisæ congregandum. Et erant etiam alie præfate, per quas ad eam convocantur Cardinales, quæ erant cum eo quatuor, scilicet Anastasius, de Fisco, de Chalento, & etiam Gerondensis, qui tamen tempore præfationis litterarum mortuus erat. Et dictus Guillelmus post præfationem dictarum litterarum, & in instantiam, requisitionem, &c. Sicut sibi erat innotuit missis pro responsione habenda, ad quòd finaliter dictus Petrus de Luna respondit: Habemus alias litteras civitas ex parte eorundem Cardinalium, super huiusmodi materia licet posterioris datæ, sed primo nobis præfate, quibus responsionem dedimus, alio superfluum esset amplius respondere, dicens quòd littere plura continent quæ aliter se habent. Et quòd de omnibus unionem Ecclesie tangentibus, intendit deliberare in Concilio suo generali quòd Perpinianum celebrando, & sperat bonam conclusionem recipere, &c. Dicti autem Cardines requisiti, pro responsione dixerunt per eos Cardines Auxiliensis, quòd idem cum dicto Petro de Luna respondebant in quantum eis tangebat. Et ita sicut relatum per dictum Magistrum Guillelmum Sagueti, qui de omnibus attulit instrumentum ad longum.

Declaratio nominatum facta contra certos sanctos PETRI DE LUNA, super privatione Beneficentiarum suarum per concilium Ecclesie Gallicane.

ANNO 1468

IN NOMINE DOMINI. AMEN. Tenore præfatis potius instrumenti eundem potius evidenter, quòd anno ejusdem Domini millesimo quadringentesimo octavo, indictione secunda, mensis Octobris die vigesima, hora decima ante meridiem, ab electione Petri de Luna ultimo in Papam electi, qui dudum Benedictus XIII. nuncupabatur, anno decimo quinto, in Concilio sine Congregatione Reverendissimorum in Christo Patrum Dominorum Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum, ac per Universitates, Metropolitanas, & Cathedralis Ecclesie Regni Francie, & Delphinatus Vienensis deputatorum, per Dominum nostrum Regem mandatorum ad interessendum personaliter Parisius, die prima mensis Augusti anni præfati, Concilio Ecclesiarum Gallicane & Delphinatus celebrandum, & tenendum super ulteriori prosecutione unionis sanctæ matris Ecclesie, ac regimini dictarum Ecclesiarum, pendente neutralitate,

pro nunc in dictis Regno & Delphinatu currente, cum continuatione datum usquequo super omnibus in deliberatione proponendis receptis & factis essent certæ & firmas conclusiones, proot de vocatione & ordinatione nobis Notariis infra scriptis fuit facta fides per organum Magistri & potentis Domini Domini ARNATI de Corbis Miliis & Cancellarii Francæ, qui pluribus diebus præfuit in Concilio suprascripto, præsentem tamen pro nunc Reverendissimo in Christo Domino SIMONE misericordie divinæ Patriarcha Alexandrino, administratore perpetuo Ecclesiæ Constantinensi, per ordinationem dicti Domini nostri Regis Francorum, prout nobis Notariis publicis infra scriptis per literas patentes sigillo suo in cæra albâ sigillaris constabat, ipsi Dominus Archiepiscopus, Episcopus, Abbas, Universitates, & alii deputati, qui tunc aderant & interesse volebant, Concilium Ecclesiæ Gallicanæ & Delphinatûs Yvernesis celebrantibus, & ipsi Ecclesiis facientibus, & metum representantibus, ut dicebatur, præfatus Reverendissimus in Christo Pater Dominus SIMON Patriarcha Alexandrinus ad Domini Rectoris, Deputatorumque Universitatis Parisiensis requisitionem instantem pluribus ante diebus, in præsentia totius Concilii necatis vicibus repetens, & ut adversari credentes, fautores, participes, & defensores, manifestè notorius expressis & explicitis nominibus dici debeant & vocati. Et quia in præsentia & conspectu præfati Concilii Ecclesiæ Gallicanæ & Delphinatûs, per eundem Dominum Rectorem quædam patens cedula lecta fuit, quæ continebat nomina & cognomina omnium illorum, quos dicta venerabilis Universitas Studii Parisiensis super hoc solemniter congregata, in dictâ Congregatione generali eisdem reputaverit induci evidentiorebus, & tunc reputabat veros credentes, fautores, participes, defensoresque notorius & manifestos ipsius PETRI DE LUNA, quæ etiam pluribus ante diebus fuerat repetita.

Idem Reverendissimus Pater volens singulorum super hoc acquirere singulariter votum, opinionemque & mentem in deliberatione & opinionum interrogatione, posuit & sigillatim expressit, petens qui de nominatis & cognominatis prædictis in eadem cedula & scriptura pro manifestè notociis, credentibus, fautoribus, participibus, adherentibus & defensoribus sepe dicti PETRI DE LUNA Schismatici & Hæretici tenendi sint, ex tunc & legitime reputarentur. Quorum omnium intentione opinionibusque discussis, JOHANNES qui se facit Archiepiscopum Auxitanum nominari, PETRUS qui se PONCI Episcopum facit appellari, JOHANNES quondam Cabdonensis Episcopus nunc dictus Monasterii, Abbas S. Saturni Tholosani dictus Condomensis, BERTHARDUS de Maumont super Vaurrenis dictus Biterrensis, GUYO Flandriator & in parte compositor damnati libelli sub nomine episcopi Tholosani, præfentari Parisius, Cardinales quondam Auxitanus, de Flisco, de Chalento, Generales Prædicatorum & Minorum, in præfata cedula de deliberatione Universitatis Parisiensis annotati, suis exigentibus deaverit, & culpas urgentibus actibusque, præfatis erganimus perseverantur longioris, à præfato Ecclesiæ Gallicanæ Concilio repetiti sunt ipsius PETRI DE LUNA Schismatici & hæretici credentes, fautores, participes & defensores notorius, manifesti, & pro talibus habiti atque tenti, ab ipsoque Concilio, & Domino Patriarcha, collectis opinionibus omnium declarari. De & super omnibus & singulis præmissis præfatus Dominus Patriarcha, & alii quampures, à nobis Notariis publicis infra scriptis tibi fieri petierant publicum instrumentum, unum,

vel plura.

Acta fuerunt hæc in Anllâ altâ suprâ Sequanam Regalis Palatii Parisius sub anno, Indictione, mensis, die, hora & electione prædictis; præfentibus ad hæc venerabilibus & discretis viris Magistris Guillelmo Benedicte, Nicolao Gausfido de Peruis, Guillelmo de Brollis, Nicolao Gué, Nicolao de Gualco Clario, & Guillelmo Rouffils, tam Doctoribus in Jure, quam Magistris in Artibus, cum quoque pluribus aliis testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis. Et ego Johannes Bourgeti, &c.

De Concilio Pisano super electione antea summi Pontificis celebrato.

Longe itaque per Orbem, qui Spiritus Sancti gratiâ inspirati tandem sub metandissimo schismate fœderum universalem auctorem Ecclesiam doluerant succidit, an-borum contentum de Papato, & summo ejus culmine ambitionem improborum excrabitèr damnantes, conventionem utriusque Collegii Cardinalium, ut vim fidem venendi ad pacem & concordiam commendabant. Ubique obtemperando eorum monitis de Francâ, Angliâ, Boemiâ, ceterisque Christianitatis Regnis & Dominis, Metropolitanis, Episcopis, & Abbatibus, ex Collegiis Cathedralium Ecclesiarum, Universitatibusque Rignorum jam fœlemes Nuntii miscebantur, & iter arripuerant gredientes ut in Concilio Pisano intererent pro durissimo schismate sopiendo. Nec quemquam ex ipsis scio, qui non exhiberet vix hinc attingeret præceptam, nisi Dominum GUYONIS de Rayâ Remensis Archiepiscopum, qui quamvis in colloquiis publicis huculique, & coram Principibus, Petrus de Luna tenueret summis laudibus celebrandum, qui tamen ad id beneplacitum Deo negotium cum Cardinali de Baro obedenter procederet, cessum suum non immensò dilandum, hic interire æquam dabo.

Cum enimambo ad villam quandam duabus diebus à Januâ distantem, gratiâ hospitii divertissent, & orâ verbalis controversiâ occasione equorum memorati Cardinalis, mariscalcus ejus aliam, qui hoc officium publicè exercebat, occurreret, mox populares commoti, & ralem subito vicem pro vice cedentes, & ad hospitium Cardinalis accedentes, quæ ex lum, quos habuerunt obvium, fœtali taler premerunt. Ultrâ ad saximora volentes procedere, cum præfatus Archiepiscopus ad sanctissimos domos se ostendens, eos virtus lenibus fœtiter compreflere, idu jacti trans præcordia consiliiis notoria, nec ultra vocem emittit. Nec leditibus contenti, jam tentabant ut igne suffocato ceteri spiritum exhiberent, cum innotis inopinatè supervenisset quos tantum vestimant accuritate gubernata, janua recessisset. Qui, quia villa subditi sibi erat, ad perpetuum misericordiam salutem suam non relinquit sed petitis Archiepiscopus exoptis, quantis studijs sumas illum celebrari poterat, quosque ad detestabilem commotionem convenerat, condonans, grati, aut fecit nisi petenda, variis ext. rmissis supplicis, & domus in qua locatus fuerat solo equam petcepit.

Ad promotionem autem causæ Ecclesiæ sanctæ Dei rediens, quia Dominus Cardinalis viginti quatuor diebus Martii assignaverat pro primâ sessione, in præfata & scriptura hanc Ecclesiæ Cathedralis urbis: sicut celebrandâ, in qua & sedes Prælatorum ibidem assilientium aptari liceret; & concilium exigentium ordinem & dignitatem sibi convenientes nominandi, sic fuerant conveniti. Prænam

namque scilicet altitudinis alatis confituti in introitu Chori à dextrâ, ab eoque pedibus xxi. distantes, Domini Cardinales Prebendarius, Albanus, Ostiensis, Podienfis, de Turulo, de Solucini, ac de sancto Angelo, qui obedierant Domino BAVANACTO, Neapolitanus etiam, Aquilese, de Colomâ, de Ursini, de Bancazo, de Ravennâ, de Lande, & de S. Angelo, qui Gregorio adhererant, occupaverant, ut dicebatur, & in facie alarum antedicti, cujus latera paulo longius, sacri Palatii Protonotarij ambabant. De Ambassatoribus Regis Franciæ, Episcopus Meldensis solus interfuit, pro Rege Siciliæ Ludovico Episcopus de Gap, duo Milites, quidam Doctor in Legibus, cum uno Secretario: necnon pro Rege Angliæ cum quadam Milite unus Doctor cum Clerico, qui de Alemannorum deliberatione factâ apud Francoguesfort veniebant, scilicet præfentes fuerant. Et hiis qui Prelati erant, Episcopus & Abbatibus ab utroque latere dictæ navis usque ad valvas Ecclesiæ sedes præparatæ erant, sediumque scilicet bella Nuntiæ Capitaliorum & Conventuum tenuerunt. In terditio capacitas dictæ navis longè humilioribus sciamus, Ambassatores Regum non Prelati, cæterorum Dominorum & Comitatuum cum Doctoribus, cæterisque Nuntiis Capitaliorum & Conventuum consistunt. Et his debeat locatis, Dominus Cardinalis Prebendarius de Spirâ sancto celebravit solemnem, quâ hinc, & à quadam Doctore collatione factâ, in quâ disertissimè causam tantis congregationis Consilio, cum assidentibus oratione monasterii devotè pro unione Ecclesiæ, nisi amplius adum eâ ipsâ die.

Die Martis, Marto scilicet xvi. hujus sacri Concilii fuit secunda Sessio vel convocatio celebrata, & inter Missâ solemnem, quæ peregit quidam alterius patris Cardinalis, Mediolanensis omnes monitione solemniter hortatus est, ut Dominum devotissimè orarent, quatenus causâ Ecclesiæ inchoata bono fine clauderetur: & inde lingui Prelati se cappis Ecclesiasticis induentes, albaque mittas sumentes, cum unus ex assidentibus Cappellanis altâ voce in hæc verba: *Orate*: tunc omnes flexis genibus spatio dicendi *Psalum Misere mei Deus*, prois in terram se dederunt. Psalmam istam quidam Cardinalis unâ Collectâ finivit, & cum similibus dixisset post Antiphonam à Cappellanis cantatam, unus eorum continuavit Litaniam altâ voce, cui Prelati responderunt: Et cum post Orationem idem Hymnum *Veni creator spiritus* inchoasset, hymno dicto, *Entra*, altâ voce intonat: & sic omnes surrexerunt, & erecti, à quadam Cardinali dalmaticè insignito Evangelium novam devotissimè audiverunt.

His prædictis publicè indictum fuit auctoritate Concilii, ut omnes, Prelati, Nuntii & Doctoribus exceptis, ab Ecclesiâ recederent. Inde unus Advocatus, Notarius, Procuratores, & Promotores plures statuti sunt ad accusandum ambos contendentes de Fapato. Quidam iterum eliguntur, qui nomina accedentium ad id sacrum Concilium in scriptis redigerent, & quædam in Prelatorum vixissent, ut sic secundum suum ordinem in sedibus locarentur. Super officio istis debet exquirendis, juramentis prædictis, Advocatus cathedræ eminentem ad denuntiandum statuta in Concilio assensens, intelligibilis vocis oraculo pertinaciam amborum contendentium tricans, quorum unum pro, *Benedictio*, alterum pro *Gregorio*, *Errorem*, phantâ nominavit, prolixiori sermone propulsi quædam in hoc deservendo schismate Ecclesiam Dei tenuerant, & ut pro pace obtinendâ fuerat sufficere ad iterum Concilium evocati,

concludens ut evocati publicè si dedigerent comparete, reputarentur contumaces. Cum autem decessisset de illis de Fleisc, Auxanenû, de Chalcenco, qui sub uno, atque de illo de Thode, qui sub altero contententium se Cardinales dicebant, unus ex Promotores mos surrexit inhaerenter postulans, ut quod Advocatus requisierat Concilium a probaret, & super petitione à Protonotariis Clericis Caneræ, ac cæteris Notariis præfatis, fieri sibi postulavit publica instrumenta, & servando iudicium ordinem Conciliorum, petitis assensendo: inde duo Cardinales cum uno Archiepiscopo & uno Episcopo, Advocato quoque & Notariis prædictis, miserunt ad valvas Ecclesiæ, quas protinus aperentes, cum prænominatis altâ voce evocassent, à popularibus ibi flagrantibus querentes, si scirent aliquem ex eorum familiaribus in urbe locatum, ad sedes suas redirent, ab ore unius retulerunt neminem eorum reperisse. sicque aculatores petierunt ut reputarentur contumaces, & super hoc sibi fieri instrumenta. Tunc Cardinalis Prebendarius, *Pitavenis* illis nominatus, cunctis antiquior, & qui ante schismâ ad Cardinalatam assumptus fuerat, cæteris quævis, quid agendum. Qui omnes negotium dignum duxerunt & fieri usque ad diem sequentem: quod cum ceteri assensens approbassent iterando *Piacent*, *Piacent*, sic illa Sessio soluta est.

Die igitur sequenti tertia evocatio Concilii celebratur cum solemnitatibus prius tactis, fueruntque dicti Contendentes nominatim prædictis sibi adherentes evocati, qui cum non comparuissent, nec aliquis vit pro ipsi, Promotoresque inflarent ut reputarentur contumaces, de benignitate tamen omnium assensentium, quæ petebant usque ad diem subsecquentem, quæ fuit Marti dies ultima, dignum duxerunt dillerte: & sic Concilium illud solutum est.

Die dictâ quartâ sessione celebratâ cum solemnitatibus solis, cum prænominati Contendentes minime comparuissent, ad Advocati & Promotores requisitam repetita sunt contumaces: & in scripto quod tunc legi Cardinalis Prebendarius, dixit, quòd de eis, adherentibusque expectaret usque ad aliam Sessionem assignatam ad diem Lunæ, post Octavas Resurrectionis Dominicæ, quia illa hebdomadâ non debebant iustitias exercere, sicque omnibus concedentibus quòd Ecclesia Pisana apta eras ad Concilium celebrandum, ita discessum est.

Quæ in Synodo facta ac deliberata fuerunt à die Aprilis xv. usque xxii. mensis Martii.

U lterius procedendo in facta unionis, xv. Aprilis iterum celebrata est sacrum Concilium cum oblectantibus prædictis tactis in Sessione secundâ, ibique Domini Cardinales Mediolani & de Bero, qui Alemannorum deliberationi interfuerant post Francoguesfort, venerunt: præfentes quoque fuerant odoginta & decem Archiepiscopi & Episcopi, nonnulli quoque Abbates, Doctores, Clerici, Notarii, qui non interfuerant in congregationibus antedictis. Et tunc quatuor prænominati Cardinales, qui cum duobus Contendentibus se tenebant, evocati iterum minime comparuerunt, sicque de benignitate assensentium fuit continuata dicta usque ad aliam Sessionem, Nuntius Regum Franciæ, Angliæ, Hungariæ, Boemiar, ac maiorum Dominorum Allemanniæ, qui (ut supra dicebatur) veniebant, expectando.

Die dictâ quidam Archiepiscopus, duo Episcopi,

& eisdem Clerici, qui se Nuntius dicebant Duci Ruperti de Bavaria, quem Regem Romanorum nominabant, in Concilium sunt adducti, qui tamen cum aliis non sederunt, nec fuit ipsi decorati fuerunt indumentis Ecclesiasticis sed non proponi fecerunt per Episcopum dictum de Berle, & in sua propositione ambiguitatibus plerū solū fecit xxi. quaestiones, inter quas principales fuerant: Si Cardinales sui Collegii poterant se subtrahere ab Obedientia sui Papae? Si poterant evocare dictum Papam? Si poterant vocare Concilium generale? Si duo Collegia poterant se mutuo habere ad tenendum Concilium? concludendo quod dictum Concilium debebat mutari & differri, attento quod ille quicum Papam nominabat suam, propensum erat comparere, dum tamen esset in alio loco, & promittebat complere quae juraverat, si alter etiam adimpleret, diuque redarguendo suos Cardinales dixit, quod in illis & irrationabiliter fecerant substructionem praedictam. Cum verbis finem fecisset, & se paululum Nuntii retraxisset, unanimes assensu assentium conclusum est, ut revocati, eisdem praesertur auctoritate Concilii, ut scriptis quae propulerant, traderent, & qualem à Domino suo habebant auctoritatem; quod tandem non sine difficultate magna peregerunt.

Iterum dum haec agebantur, qui extrae valvas Ecclesiae custodiebant equos suos, magnam contentione commoverunt, & ad invicem irati sunt; praefati enim Domini recedentes, in scandalum omnium aspectum mutuo altercabantur, indeque clarè patuit, quod non venerant nisi ad impediendum factam & ecclesiam.

Nondum erat hebdomada, ad villam Pisānam venit quadam viro nominatus Karlus Malum caput, Dominus civitatis Darmi, in qua tunc Gregorius rex Erroris morabatur, qui ut erat literatus, & facundus, & summè in Rhetorica expertus, instantissime Domini Cardinalibus requisivit, ut Concilium differretur, & locus mutaretur, sed ad eum audiendum constituti valde solemnes Clerici, Domini Cardinales Albanensis & de Thureio de parte sinistra, de parte vero altera Aquileis & Mediolani, qui nullis rationibus offenserant, hoc non posse huiusmodi, & sic officia unde venerat, rediit.

Dominica Aprilis mensis die xxi. in praesentia omnium de Concilio existentium, in Ecclesia S. Martini Archiepiscopus Tolosanus Misam celebravit; & inter solemnia Missae, quidam frater Minor Episcopus Dignensis in Provincia, sermonem faciens, & pro thēmate capiens; *Mercenarius fugit*, ostendit luculentissime quomodo duo contententes non erant veri Passores, sed Mercenarii, ideo expellendi, attento vis quas tenebant; propositiones eorum etiam evidentissime impravovit, nec tenendas ostendit, quos propulerant Ambassadors Ducis Rupertii de Bavaria; quos tamen Nuntii eadem die subito sine responsione (nec tunc quo ducti spiritus) recesserunt, quamvis assignata eis esset ad comparandum dies sequens.

Aprilis xxiij. die in majore Ecclesia congregatio facti Concilii facta fuit, Missae cum obsequiis praestatis celebrata; qua Domini Cardinales totam processionem divinis Ecclesiae à principio & hoc usque, & quodquid Summi Pontificis & ipsi iterum egerant, in scriptis redigerant de consensu omnium assentientium. Advocatus facti Concilii cathedram ascendens, spatio trah horarum processionem illam alit & intelligibiliter legit. Indeque fuerunt

lectae requirit Promotorum, contententes contra ambos contententes; primum quod Concilium acceptabat aggregationem, & unicum mutuum duorum Collegiorum, & totum quod ex ea poterat dependere; approbatus etiam evocationem Concilii generalis per eos factam; citationem & evocationem factam contra duos Contententes roborandam, firmam etiam decrevit. Iterum, & quod locus Pisānus habitus erat ad celebrandum Concilium ulterius, attento quod ambo Contententes fuerant debuit evocari, & contumaces reputari. Ultra, & quod Contententes praesertur à dignitate Papalis, eorum quoque fautores, omnibus beneficiis, dignitatibus, officii privarentur; & si contra praevocantem aliquid attentarent, puniri possent per Iudices saeculares. Iterum, quod omnes Reges & Principes, & generaliter omnes iustissime statuerent, peccatis absolverentur à juramentis praestatis duobus Contententibus.

Ordinatum & tunc fuit in eodem Concilio, ut viri literati, bonellae conversationis & bonae conscientiae eligerentur ad recipiendum informationes, talesque producendos per Promotores praestatos contra duos Contententes, & speculatur super continuatione schismatis persuasuri, & super collisionibus motu inter se factis; & ad nominandum praedictos viros, ut procederet ulterius in facto dicti Concilii facti continuata dicta ad diem Martis propinquum ultimum mensis Aprilis.

Ipsa die Dominus Patriarcha Alexandrinus, Magister Simon Cramant, Unversitatis Parisiensis, Nuntius Ducum Brabantiae, Hollandiae, & patrie Leodensis villam Pisānam ingressi sunt; subsequenter quoque Ambassadors Angliae, videlicet Archiepiscopus Salberensis cum uno Episcopo, duobus Abbatibus, uno Milite, & duobus Ducibus, in Comitatu nobis ducentorum Equitum Applicuerunt postea Ambassadors Archiepiscopi Maguntinensis, & Archiepiscopi Coloniae, cum apparatu insigni. Nuntius tamen Colonienfis ad duas vias de villa Pisāna à gentibus Marchionis de Mala Spina capti fuerant & detenti, sed interveniit de favore Domini Boufficiendi Gubernatoris Januae, cum omnibus bonis suis fuerant liberata.

Ultima die Aprilis congregato Concilio, & Missa ab Episcopo Luvovani in praesentia Nuntiorum Angliae celebrata, post instantes & observantias praestatas, Archiepiscopus Salberensis Anglicus cathedram ascendit, & sermonem faciens, sanum & alterum contententium rationabiliter increpando, exhortatus est Dominos Cardinales & Concilium, ut procederet diligenter ad unanimum Ecclesiae; nihilque amplius actum est die illa, sed facta continuata ad diem quartam Maii, dieque sequenti Cardinales Burdegavensis, altera quoque sequenti Cardinalis Hispaniae villam Pisānam ingressi sunt.

Die quarta Maii Concilio congregato, dum Episcopus Iberoensis divina celebrabat, Anglorum Nuntius, qui tunc praesens aderat, ad latas sinistrum, Patriarcha vero, Episcopi Medensis & Constantiensis, Nuntius Regis Franciae, Episcopus quoque de Gap Nuntius Regis Siciliae, ad latas dextram post Cambellanum Romae federant. Peracta Missa solemnis, cum Praesidi post confectas observantias ornamento summissent Ecclesiasticae, & Patriarcha post primum Cardinalem Episcopum, Dominum Jacobum Penellinum, fratrem, sicut statutum fuerat, quidam excellentissimi Doctor Bononensis, Petrus d' Aquinas nominatus, cathedram ascendens, quaestionibus factis ab Ambassadors

a sublimitate; Sic restituit Acheris ediderat, enologia.

Ducti Ruperti de Bavaria respondens subicitur & profundè, offendit Contentendos per Cardinales & Concilium sufficienter evocatos; & quòd contrà eòdem poterat jure procedere; sed & illi Domini sub quibus tunc residant, prolatas dubitationes à Nuncio ducti Ducti Ruperti penitus annullando. Postea enim Advocatus ascendens cathedram, dixit quòd ad examinandum testes per Promotores producidos contrà duos Contentendos, Cardinalis de Lando Italicus, & Cardinalis S. Angeli pro duobus Collegis; pro R. gno Francie Episcopus Luovensis, & tres Doctores pro Regno Anglor unus Doctor; pro Provincia unus; & pro Alemanni duo, velut ad id idem nominati fuerant; & hoc omnes approbaverunt assentes. Adhuc hæc dicit verbis, quòd quia Dominus Ladislaus, qui fuit dicebat Regem Sicilie, armis Saxonie regem infestabat, quæ erat Florentinorum, impedido factum Concilium, ut aliqui ad eum in irentur, qui auctoritate Concilii perceptorat, ut inde recedens respiceret ab incæptis; & hic sermo bonus in oculis omnium assensum vixus fuit; & sic continuata sunt ad dictam S. M. In congregatione ista Nunci Magontini & Colonienis non interfuerunt ob discordiam motam inter eos pro prioritate sessionis, ordinatumque existit ut redirentur ad pacem.

Clavà die Mai in Ecclesia S. Michaelis, quia tunc celebrabatur festum Apparitionis episcopi Archangelii, præsertim fuerunt in Concilio Cardinales, Milanque celebravit Dominus Patriarcha, qui prædicationes faciens sex rationes posuit, per quas propositiones Nuntiorum Ducti Ruperti de Bavaria esse hæc desinuit, & annullavit; qui ponebat ut dubium, si Cardinales poterant evocare Papam suum; si poterant sibi subtrahere Obedientiam; si ambo Colleges poterant se habere mutuo; Nam locutione probata, quòd hæc omnia rationabiliter poterant pro tanto bono, sicut extirpatione schismatis, & uno universali Ecclesie; & quòd quodquid tadium fuerat, Concilium poterat confirmare; multaque ibi tergitur facienda ad bonum unionis. In isto Concilio interfuerunt Archiepiscopus Magontini & Colonienis Nuntius, & sicut statutum fuerat intermati considerant; & primis de Colonia: Missique peractis, per Motorem & unum clientem multi Prælati citati sunt ad comparandum de sequenti in domo Cathedralium coram Communiis per Concilium ordinatis, ad parandum in causa amborum contentendum. Illa die post prædium in Ecclesia sancti Martini cum Dominis Cardinalibus Nuntii Regum & Prælati congregati, tunc Cardinalis Prælati dicit, quòd fratres sui in professione unionis nihil agere intendebant sine deliberatione Concilii, & quia omnes negotiabant in his deliberationibus insensibile, bonum erat aliquos ordinare qui semper præsentent, cum deliberaretur, esse, & deliberata alius mutare, & si aliquis dignos ad hoc reprobant, alios nominant. Ad hoc Patriarcha dicit: Jam conclusum pro natione Francie, ut de quilibet provincia Archiepiscopus, si præsentet, & in absentia Episcopus, vel Doctor hujus provincie interesse, fueruntque nominati poples pro Francie Patriarcha, Archiepiscopi præsentent; pro provincia Senonensis Episcopus Meldensis; pro Rothomagena, Episcopus Luovensis, & sic de aliis; pro Provincia, quæ semper cum Francia stabat, Episcopus de Gap; statutumque ut sic de cæteris Nationibus heret, & ut sola nominati in deliberationibus remanent.

Inde Cardinalis Albanensis novam materiam intrans, Nuntius Petri de Luna nuntiat brevi venturo, quærens tamen quomodo recipere, audi-

rentur, vel etiam tractarentur. Adhuc & requisitis per Promotores factis xxv. Aprilis, ut per dictum decerneretur Concilium, quòd ad ipsum ut representans universalem Ecclesiam cogitatio pertinebat extirpationis schismatis, ac decisionis ipsius; statutumque est ut de crastino post prædium provinciarum Deputati cum Cardinalibus propter hoc congregarentur.

Super hoc xx. Mai loquutus Patriarcha pro natione Francie & Provincie, dixit, quòd mutua deliberatione habita, rata habebat per Cardinales postulata; adducens ultra, ut promotiones Prælatorum duorum Contentendorum usque ad limitatum tempus approbarentur per dictam Concilium; cui mox visum fuit, quòd in insubili fieret. Quantum ad receptionem Nuntiorum Petri de Luna indifficilius risquit, qualem honorem ipsis exhiberent, qui nondum subisset subtraherent Obedientiam; quòd audientiam concedendam dixit, quærendam ab eis qualem auctoritatem habebant, & quibus dirigebatur, autem audiretur, nec negaret quæ honestatem servando, sine molestia vel injuria semper tractari deberent. Post Patriarcham loquutus Archiepiscopus Sibirienis pro Natione Anglor, in pæcto unco D. Patriarchæ contradicens: mirari dicit, quòd aliqui subtraxerant, aliqui non, addens quòd veritate erat ut in Concilio omnes essent unius voluntatis, & quòd subtrahitio communi est omnibus, conclusus quòd nullus honor erat Nuntio Petri de Luna exhibendus: in quò opinio tandem fletu Patriarchæ, quidam Episcopus de Crasova, Regis Polonie Nuntius, Magontini & Colonienis Nuntius, & alii sed super hoc Cardinales, qui non subtraxerant, deliberationem petierunt.

Veneris die cuncta die Maii post Missam celebravit ab Episcopo Massiliensi, & observationes prædictas, cum electis provinciarum in isto concilio, cum Advocatus proposuisset que proloquuta fuerant, non faciendo de subtrahitione nostrorum Cardinalium mentionem, & à Promotores Anglicos super hoc interrogatis hæc deliberationes petent, tandem super hoc interpositis assentes omnes, subtrahitionem debere esse communem unanimiter concluserunt. Tunc Dominus Patriarcha fidem suam, quam habebat inter duos Cardinales antiquiores, reliquens, & cathedram ascendens, pronuntiavit alia voce, auctoritate Concilii subtrahitionem Obedientie duorum Contentendorum licet heri posuisse, & debere, & illi qui eam iterant, debebant & poterant, nec denegare à quoque in obediendum erat eis, & quòd supra habitatione promotionum per eos facti, de post quòd cessaverant à prosecutione unionis Ecclesie, maturè deliberaretur. Ulterius, & quia dies primo productionis testium contrà duos Contentendos servari non poterat, quia diebus festis acciderat, pro secunda productione diem xviii. Mai assignavit ad procedendum ulterius in causa prædicta.

Maii xxi. die in præsentia Electorum provinciarum quidam Episcopi & Doctores fuerunt deputati, qui missam facerent subtrahitionis prædictæ, quæ traderetur Concilio ad corrigendum, si correctio indigeret, & correctæ materiam ad omnes Christianitatis Nationes, deque xxiii. hujus mensis in generali Concilio Dominis Cardinalibus Prælatibus dixit: quòd omnes Fratres sui concitabant subtrahitionem per Concilium ordinata.

Maii xviii. die ad subtrahitionem Promotorum, in generali Concilio statutum est ut subtrahitio prædicta in scriptis publicè legretur, ut confutetur de jure. Insuper alia quædam facta & concordata factura, quæ continentur in ecclia sequenti, assignatæque est dies ad xxiii. mensis Maii, quæ consensus univer-

Sub Concilio Dominus Patriarcha cathedram ascendens, predictam cedulam alit legi, quae sequentia continebat.

Anno Domini MCCCXX. xvii. die mensis Maii quae fuit Veneris, sancta & universalis Synodus &c. quae infra voluit.

De Electione Papae Alexandri.

Universi Collegii Dominis Cardinalibus à sancta Synodo auctoritate concessa, ut ad electionem procederent unice Christi, devotissima ejus sponsa Ecclesia (quam tamdiu obstituta ambio amorum Contententium appellari cogitavit) honorem recuperant pristinam, & Regni dominaretur universis, invocata Spiritus sancti gratia, quae agenda susciperet dirigenda, Conclave circa scilicet sancti Johannis Baptistae ingressi sunt. Ne à seorsum recedendum devitent preces validas, Principum compatiorum favorem, opulentiam, vel quorundam generis claritatem jussu favoreabilis attendentes, ut ad hunc Annalese saepius referunt necesse, quotquot petierunt schisma oderant, & reprobandum, devota orationibus divinas aures pulsabant, ut voti eorum fieri condescendere placeret, quod inchoata valeret commendabili fine terminare. Qui Regis assiduum assiduum consilio, ambigendum dicebant ne Dominum jussu remissus in agrum se habentes, mora nimis aliquid impedimentum inter medium allatura esset, quapropter ipsis compendiosum epistolam accelerationis exhortativam misit, sed antequam nunquam medium terminum attingeret, eis audient negotium consummante, nunquam progredu dignum dicit. Hanc sanctae conversationis ac devotionis virum PETRUM de Candia Ordinis Fratrum Minorum, in sacra pagina excellencissimum Professore, de Archiepiscopatu Modulanensi ad Cardinalatum assumptam (quem sciebant ex Candia Graecia remotissimam insulam, de ex agrum prospiciam ortum, cui nec opem acceri, sed tenuis facultas res etiam familiares ministrabat) in summum Pontificem elegerunt circa hunc Junii, Julique vii. die Alexandrium quintum vocaverunt. Quae cum Regi licet intumesceret sui nunci Parisi missi, & quam laudabiliter olim studio Parisiensis sacrae scripturae flores educitibus ubique longe lateque per orbem spargere docuerat, promotionem ejus tam favorebiliter acceptavit. ac si Regnicolae, vel de Regio sanguine procerat exultaret.

De morte ALEXANDRI Papae, & electione JOHANNIS XXIII.

His diebus universalis Ecclesia summum Pontificem Dominum Alexandrum V. fere octogennarium gravis aegritudine aegrotando, qua ingravescen-

te, cum lecto decubuisse, & Dominus Cardinales accivisset, eos multis consolatibus est, dicens: *Afferte ad Patrem meum & Patrem vestrum*, & idcirco non debet contrariari: thema sumptum more suo profundissime detulit, & postquam pro se Christum coram, ut ad eum valeret ascendere in spiritu contrito & humilito, praecae religiose fidem Christi articulos diffudit, eosque dulciter monuit, ut amorem Ecclesiae continuare studerent; verbosae finem faciens, rogavit ut Francicum & Universitatem Parisiensem recommendatam haberent, quod nescidissimum schisma sic ita dicitur pro posse extirpare. Omnibusque vale dicens, in mensi Maii quatuordecima die, circa noctem medium, inierit verba orationis spiritum reddidit Creatori. Cujus corpus (sicut veritas fuisse) ad Ecclesiam Praeterea Minorum delatum est, ut ibi sepeliretur, praeter tamen observantiam servata in morte summorum Pontificum consuetudine. Die igitur sequenti inter Missarum solemnia, ad recommendationem defuncti Fratrum Minorum Generalis, *Assumptum est in curiam*, sumens pro themate; & inierit carlos primum, secundum, & finem dicens, ostendit ut in primo scilicet Universitate Parisiensi, ex Praedicatoribus Petrus de Tarantasia, Petrus quoque de Palatio Hierosolymitanus Patriarcha, de Minoribus vero Alexander de Hales, & Alexander Papa tunc praesens, velut stellarum lucidissime claruerunt. Praecedensque ad secundum, cum cum virtutes singulas confiteretur, vestaque delectavit, vult jubat & speculum omnium mortalium multis modis probaret, tandem pro caelo tristo ipsum glorificandum dignum dicit, concludens verbum assumptum, quod *Assumptum est in curiam*.

Ab obitu vero ejus Dominus Cardinales Neapolitanus, Albanensis, Vivariensis, Anagninensis, Episcopi: Laudensis, Hispanensis, Ravennatensis, Tuderensis, Meletensis, de Urinis, Burdigalensis Praebiteri: de Brancallio, Bartenis, Bonavenensis, de Colonna, S. Angeli, de Chalento, Prensideris, de Turcio, de Salucis, de Fleko, de Baro, Diaconi, Romanum morem servando usque ad novennium electionem tardaverunt. Quo praeterito, cum funeralibus obsequiis, quantis studiis unum celebrari poterat, praeterito, Missam pro defuncto & de Spiritu sancto pergerent, post recommendationem schismati, motus sunt & humiliter rogati, ut super electione faciendâ de unico Pastore universalis Ecclesiae, unanimiter & secundum Deum convenirent. Ut monita optatum consequerentur effectum, xvi. die hujus mensis ante solis occasum ingredientes Conclave, dumum videlicet quam Dominus Alexander inhabitabat dum aeger in humanis, die tenis sequente, hori dies septimum Dominum BALTHASAR tituli Sancti Eustachii Cardinalem Doctorem, Legatum Bononiensem, virum utique nobilem & expertum in agendis, elegerunt, quem postea JOHANNEM XXIII. vocaverunt.

M O N I T U M.

CONCILIUM PISANUM scio vulgatum Parisi An. 1612. ac postmodum Concilio Generalibus insertum, sed ita contrarium & imperfectum, ut quamplura in eo alit pro feneratora; ac Patrum ipsi interfuisse subscriptiones desiderantur. Novissima quoque, sateor, Parisi intercessere suis Annalibus Brevius & Rationalis, quae iterum prolo subiicienda non judicavi, ne aliam agere videret: paucis nihilominus, quae Concilio praemitti debebant, fuere necessariis recudenda.

Concilium unum innumeram, omnibusque numeris, ne ita dicam, absolutum subministrare tres Conventusque Bibliothecae codices: cui praefiximus historicam narrationem, ac epimeridem eorum quae in hoc ipso gesta sunt Concilio, ex laudatâ Sandaeufonsi Monachi historiâ numeram usque ad Sessionem XVIII. ubi desinit Auctor, idcirco forsitan quod subsequenterbus munimè interstit. Subsequimur denique electionem Alexandri hoc nomine V. à Patribus Concilii peractam. Perre ipsam oculatam auctoritate Concilii Alia universa retulisse, legentis planum sit.

Anno 1499.

C O N C I L I U M P I S A N U M.

Forma servata in celebratione Concilii generalis apud Pisas, Anno Domini MCDIX. secundum morem Curiae computando, die XXV. Martii, quae erat dies Annuntiationis BEATAE MARIE.

ET primo adveniente diei vigesima quinta mensis Martii, ad quam diem erat dictum Concilium convocatum apud Pisas, facti sunt processio per Cardinales & Praelatos reverentis, ne alios qui ad dictum concilium conveniant, de S. Michaele, ubi est quaedam Abbatia Monachorum, usque ad Ecclesiam Cathedralis, & ibi Dominus Cardinalis de Thurolo fecit Missam, & unus de Ordine Praedicatorum, vocatus Frater Leonardus de Florentia, fecit sermonem. Et facti illa Sessio continuata ad diem proxime sequentem.

Sessio I.

Die igitur sequente, scilicet quae fuit dies Martii, vigesima sexta Martii, sedit dictum Concilium in dicta Ecclesia Cathedrali; & facta una Missa solemniter celebrata per Dominum Cardinalem Vvarisensem, in qui erant omnes Cardinales, Praelati, & alii qui ad Concilium convenierant, ac etiam Legati seu Ambassadors Regum & Dominorum, alique Procuratores, sedentes secundum sedes ordinatas bene & decore per longam navis dictae Ecclesiae Cathedralis; & post istam Missam D. Cardinalis Mediolanensis fecit sermonem, quo facti omnes Cardinales, & alii Praelati, Episcopi & Abbates in locis suis se revicerunt caput de mensis albis.

Postea Cleri ad hoc ordinati cantaverunt certas Antiphonas, & dicebantur certe Orationes, & postea per Diaconum dicebatur alia voce sub tonitruo ORATE; & tunc omnes flexis genibus & inclinato capite orabant sub silentio quilibet in loco suo. Deinde post modicum ipsorum Diaconus & Subdiaconus incipiebant alia voce Litaniam, & omnes respondebant prosternati in sede sua usque ad finem Litanie, quia hinc unus ex Cardinalibus Episcopus dicebat certas orationes & proprias ad propositum unionis; quibus completis, quidam Cardinalis Diaconus legebat unum Evangelium alia voce, & omnes ad Evangelium audientium assurgebant, quo lecto datus Episcopus Cardinalis incipiebat hymnum: *Teu Creator*; & omnes prosternati sinis per-

ficiebant dictam hymnum cantando; quo finito dictus Episcopus Cardinalis dicebat aliquas orationes, & manebant omnes prosternati quilibet in loco suo. Postea dictus Diaconus qui inceperat prius Litaniam, hymno finito, alia voce in tono dicebat: *Excipite vos*, & sic omnes surgebant, & sedebant quilibet in suo loco.

Huius facti pro procedendo in negotio primo illi die Martii, quae erat prima Sessio, finito dicti Litanis quidam legit de verbo ad verbum per eodum C. *Solus de Sum. Tri. in Cler. & similiter C. In loco*, factum in Concilio Tolitano, quod habetur v. q. ij. Postea etiam legit eodum contentum quod hoc Concilium tenere profiteretur & credit omnis, quae de summa Trinitate, & fide Catholica, & sacramentis Ecclesiae, hactenus Ecclesia tenuit, & docuit atque docet, firmiter tenens omnem haereticum vel schismaticum cum diabolo esse damnatum, nisi ante finem viae fuerit reconciliatus aut redintegratus Ecclesiae. Postea etiam legit credulam, qualiter Concilio ordinibus Sessionem ad diem crastinum, scilicet Mercuridum xxvii. Martii. Postea Concilium illa die creavit Officium, scilicet Marescallos Sedis Apostolicae duos, Auditores Camerae duos, Advocatos pro hac causa tres, Promotores sive Procuratores tres, Notarios sex. Et omnes illi juraverunt sua officia haeretic exequi.

Postea Advocatus proposuit, quod cum Dominus Cardinalis utraque Collegia se invicem unierunt ad convocandum Concilium generale contra BAVARICUM, & GRACIANUM de Papatu contentiones, qui Ecclesiam tenent in schismate, nolentes cedere prout juraverunt, &c. ipsique ambo fuerunt etiam & vocati prout per instrumenta patebat; & petebatur quod huiusmodi literae vacationis legerentur, & aliter procederetur in causa; fuerunt igitur literae vacationis, & instrumenta de examinatione ipsarum. Postea Advocatus requirit quod dicti duo ad valvas Ecclesiae vocarentur. Et ita factum fuit per duos Dominos Cardinales, quos Concilium ad hoc commisit. Et cum redissent, retulerunt quod nullus com paruit vel respondit; quare Advocatus requirit contumaciam. Concilium autem ordinavit adhuc esse eos vocandos, & ad hoc ordinavit diem crastinum pro secunda Sessione.

Secunda Sessio fuit die xxvii. Martii, ubi post Missam celebratam omnes Praelati quilibet loco suo se revicerunt caput & mitra alba, & caeterae fuerunt Litanie, Orationes, Evangelium, *Pater noster*, &c. sicut in alia die factum fuerat. Huius facti

a [scandem] Scleris apud Francos adhuc volebatur ante 1498 quod illa tempore anno nonis à Paschate suspenderetur.

b de Thurolo] id Cardinali Pinesino tribus Monachis San-Dionij.

Sessio II.

Concilium adhuc ordinavit cum primis aliquos Advocatos, Promotores & Notarios, qui sicut primi fecerunt parlamentum, &c. Polles Advocatus requisivit quod dicti duo contendentes vocarentur ad valvas Ecclesie, & ita fuit factum per duos Cardinales ad hoc commissos, qui retulerunt quod nullus comparbat; quare Advocatus sicut alius petiit contumaciam dari contra eos: & producerunt Promotores adhuc dictas literas convocacionis illorum duorum, sicut alii die factum erat, & instrumentum qualiter fuerant exequuta. Concilium ordinavit adhuc dictos Contendentes expectandos, & ad hoc pro tertia Sessione assignavit diem xx. Martii: declarando quod si ex tali expectatione aliquis occurreret defectus in processu, illum volebat Concilium supplere & supplebat, non intendens derogare potestati, jurisdictioni, & facultati sibi competenti, sed ad minus agendum cum illis: & Promotores etiam de hoc fecerunt protestationem expressam, petendo semper de omnibus instruendum.

Tertia Sessio fuit die predicta xxx. Martii, in qua post Missam & Litaniam sicut prius, Advocatus instituit quod dicti duo Contendentes reputarentur contumaces, & adjudicaretur contumacia contra eos; & requisivit quod Domini Cardinales Aquilegensis, & Mediolanensis, qui expositi fuerant iterum citationis contra Gregorium, de hoc facerent specialem relationem, & ita ex parte Concilii facta eis injunctum, & illud fecerunt. Postea iterum, sicut alius factum erat, dicti duo Contendentes vocati fuerunt ad valvas Ecclesie per duos Domini Cardinales, ad hoc ex parte Concilii de sede sua missi ibi, qui retulerunt quod nullus compareret; ideo fuit per Concilium adjudicata contra eos contumacia per cedulam quam legit D. Cardinalis Frenetanus, cujus cedula tenor citatur scriptus; per quam cedulam Concilium ordinavit, quod Domini Cardinales absentes, qui etiam vocati fuerant, quorum erat unus cum Gregorio, & tres cum Benedicto, & non comparuerunt adhuc, ex causa expectacionis: & fuit perceptum quod cedula illa ad valvas Ecclesiarum civitatis assignaretur, ne posset aliquis innotuitum allegare, & ita fuit factum. Fuit etiam ordinata Sessio ad diem xv. Aprilis, scilicet post festa septuaginta paschalis, & Pasche.

Tenor autem dicte cedule super contumacia dictorum Contendentium sequitur, & est talis:

Sancta Synodus, hoc sanctum generale Concilium, Dominum Petrum de Lons Besotium XIII. nominatum, & Dominum Angelum Corriano Gregorium XII. nuncupatum, de Papatu contendentes, & quantum in eis est Ecclesiam Dei notorie in schismaticam tenentem, legitime requisitis, vocatis, & provocatis in causa schismatici & fidei ad hoc preteritis sanctum & generale Concilium, & omnia in eo agenda, non venientes, seu legitime componentes per se vel alios, nec termino statuto satisficientes, licet expectaciones post terminum per duas sessiones, repetat, decernit & declarat in causa schismatici & hinc contumaces, postquam in contumaciam & defectum. Et ordinat ut eorum contumaciam ad ultiora debere procedi, & procedendum fore: ordinat Sessionem aliam fieri die Lunae post Dominicam in Albis, que erit xv. dies futuri mensis Aprilis, ad quam diem ordinat preteritis san-

cis etiam In editione anni 1581. aliter legitur, nimirum

atum Concilium, Dominum Cardinalem Tuderinum Dominico Gregorio adherentem, & Dominum Johannem Sebastianum Episcopum S. Adonis, & sancte MARIE in via lata, de Histo & de Chalento vulgare nuncupatos, Sancte Romanæ Ecclesie Cardinales, Dominum Benedicto adherentes, de benignitate expectandos fore, cum intimatione, quod si predicti duo Contendentes & preteriti Domini Cardinales non comparuerint in dicto termino, ad ultiora procedetur, eorum contumacia non obstante. Ordinat nihilominus preteritum ordinatum in valvis preteritis Cathedralis Ecclesie assignari publicè, ne de premissis valeant ignorantiam allegare, super quibus quidem repetitione, decreto, & declaratione preterita cause hujus Ecclesie Dei deputati poterunt fieri unum & plura publica instrumenta, in processu cause hujusmodi regimur. Datum die Sabbati proxima mensis Martii, Anno Domini millesimo quadringentesimo nono.

Quarta Sessio fuit die Lunae, que fuit dies xv. Aprilis, & fuit celebrata Missa sancti Spiritus, & cantata Litania more solito, sicut prius. In qua die Episcopus Verdensis, & alii Ambassadors Domini Ruperi de Bavaria ad tres Romanorum Ecclesie, perierunt, & habuerunt auctoritatem, & ab eodem proposuerunt certas dubitationes ad difficultandum congregacionem Concilii & agendum in eo; & illa posita per certos articulos tradiderunt in scripta, quorum tenor infra scribitur. Et eadem die duo Contendentes iterum vocati fuerunt ad valvas Ecclesie, ad quod missi fuerunt duo juniores Cardinales, sicut in primis tenoris Sessionibus factum fuerat, & etiam fuerunt vocati Cardinalis Tuderinus, qui cum Gregorio remaneret, & tres Cardinales qui cum Benedicto adhuc erant, scilicet Auxitanensis, de Chalento, & de Histo. Et licet contra dictos duos Contendentes jam fuerit decreta contumacia in alii Sessione, scilicet tertia, tamen adhuc iterum fuerunt reputati contumaces ex abundantia. Et dicti quatuor Cardinales adhuc fuerunt expectati de preteritis, sicut in alii Sessionibus etiam dictum fuerat eos esse expectandos sub spe, &c. Et fuit dies assignata pro quinta Sessione ad diem Mercurii que fuit dies xxiv. Aprilis.

Tenor autem prepositorum per Ambassadors dicti Domini Ruperi sequitur, & est talis:

Reverendissimi Patres & Domini, excellentissimi Principes & Domini Domini Ruperi Romanorum Regni semper Augusti Oratores exponunt coram vestris Reverendissimis Paternitatibus sincerissimum affectum, quam semper inobit & hodie habet ad promovendum licetum statum, ac sincerissimum univium sancte matris Ecclesie, & post tenis laborandum ad remotiorem illius peccati & schismatici, ut sublevis universis animi passionibus, scrupulis, perplexitatibus, dubiis, difficultatibus, altercationibus, involucionibus, & erroribus quibuscumque conscientie singulem etiam ab utraque parte possent ferri: & subsequenter ut sincera, pura, integra, ac totalis unio Christi Fidei debum procurari valeat, & introducti Domino concedente. Et qua omnibus & singulis circumstantiis hanc inde, ac procellibus tam Domini Gregorii, quam Dominorum in Pils existentibus, majoris & frequentatus deliberacionibus prehabitis, deli-

Quarta sessio Imperatoris Electoris. M M M M M ij

gener pondeatis, libratis & pensatis, regia Mar-
tyllas vider, non poterat, quod ex Concilio per di-
ctum Dominum Gregorium iudicium ex una, vel
etiam ex Congregatione per vltimas Reverendissimas
Paternitates in loco Pisano facta seu henda, parte
ex altera posset sequi licetia, pura, integra, &
universalis unio Christianissimas ex dubijs & motivis,
quae ex literis factis, & processibus utriusque habitis
collecta sunt, atque hinc & ibidem colligi possunt in-
ferius annotatis.

1. Objecio.

In primis quia cum quaerenti quando substra-
da sit Obedientia D. Gregorio per Reverendissimos Do-
minos, &c. respondetur quod xi. Martii proximo pe-
terit, posat in literis eorum sub data Liburni primi
die Julii universis Cerebris Falchibus directis cla-
ris continetur, in quibus inter cetera sic dicitur
de verbo ad verbum: *Die xi. mensis Martii proximi
praeritis amorem, quantum in vobis fuit, obedien-
tiam vestram iuris exigentiam abstraximus, & recessimus
ab eodem. Dubium manifestum, seu difficultas
aperatissima surgit ad oppositum. Nam dicti Re-
verendissimi Domini in quibusdam literis praefato
Sacrosanctissimo Domino Romanorum Regi, per eos di-
rectis sub data Pisis die xxi. Martii, inter cetera ex-
pressis scribunt in haec verba: *Nec infra mensis
a hie, veritate nostris erga praefatum Romanum
nostrum, damno modo habentes per eam recessus
factis, ipsum ad id quod tenent effectiviter ad-
implere disposuimus vltimam, modo atque dicere,
si tali ratione obedientiam & reverentiam debuit
exhibere. Per alio etiam fecit tenor appellationis
per eodem Reverendissimos Dominos die xxi. mensis
Martii contra Dominum Gregorium interpositae;*
in qua dicitur in haec verba: *Coram Sanctissimis
vobis, Beatissime Pater, cum omni debita reverentia
in his scriptis appellando praeparum homines servitium
vestri &c. Et infra in eadem dicitur sic: *Quare
Beatissime Pater, cum omni obedientia, hominibus
& reverentia, &c. Et infra: A vobis, Pater Re-
atissime, irrationabiliter, & securum non rectam in-
formationem decernimus, ad vestros sermone vellem
rationem & vltima informationem. Et infra: A vobis,
Pater Sanctissime, cum vltimo ad Dominum nostrum
JESUM CHRISTUM: Notata etiam coram in influ-
mento interpositae appellationis scribunt in haec ver-
ba: *Pompositis vero sanctissimo in Christo Patris
& Domini nostri Domini Gregorii, divina pro-
videntia Papa XII. &c.****

Responso ista
& illi quoniam
in manu Col.
MS. officio.

2. Objecio.

Non obstat quia hic opponitur, quia licet pri-
ma deliberatio de subtractione facta fuit die xi.
Martii, tamen ex eodem differretur executione sub-
strahens, sicut in simili si frequentur ex causa; licet
tamen ex consilio Apostoli rediret tempus, & al-
qua interire alius non solentia, & quodam diei
Jan. Eph. v. c. xxi. q. 1. f. f. sicut etiam fuit ha-
beret ad Col. vii. c. Relatentis.

Item quia dicitur in praefatis literis Dominorum
Reverendissimorum Patrum datis Liburni primi die
Julii, quod omnem, in quantum eis fuit, obedien-
tiam juxta juris exigentiam abstraxerunt, ut superius
inductum. Quareto surgit, sive dubium, quare
sollicitas in hujusmodi subtractione fuerit obli-
vata. Dicunt namque dicti Domini in literis Regi
Romanorum sub data xxi. die mensis Martii directis,
quod xi. die mensis eisdem hora xxi. recesserunt
de Luca; & xxi. hora solium per duas horas erat
ante noctem, non vultur quod aliquo solemitate
adhiverint, & maxime eis per viam & campis
transiuntibus, & in motu existensibus, & in
tam brevi tempore. Item ipsi Dominus Gregorium
nominat requirerit nec monerunt, &c. nec
consilium Domini nostri Regi Romanorum, & a-

liorum Principum, & Praelatorum Obedientiam no-
lite receperant. Sed certum Domini de Collega per
in advenire non sic fecerant, qui cum semel sub-
straherent Obedientiam Benedicto, ipsam de Con-
silio Regis Franciae & aliorum Principum maturis &
dignis deliberationibus praehabitis, praesertim quaer-
rent & morabantur.

In unum non requiritur solemnitas, sed deligen-
tia remedia; & antiquam de iura recedentes, seu-
licet die xi. Martii inter se deliberaverunt de substra-
ctione, non in unum, ac hic interpretatur, in in di-
liberacionis exceptio adhibe poterit, & ut supra di-
ctum est.

Item cum dicti Domini in suis literis sub data pri-
mae Julii superius inductis dicunt in haec verba: *Re-
quiritur & monetur, quotiens ab ipso Gregorio
Obedientia petens & omnino desistat, & recedat;*
nec est aut Camera Apostolica suo nomine de communi-
onis vel monitis servitium, seu unius beneficium,
&c. aliquatenus respondendum. Dubium surgit quo
iuris ordine, & qua juxta hujusmodi requisitionem
& monitionem latere poterant.

Die ut supra, quia nostram, &c.

Item quaeritur, vel dubitatur, namquid Dominus
Gregorius adhuc sit Papa, & pro tali tenendum
in Obedientia nostra: Quod si sic, quare sibi non
est obediendum in licita & honesta; & quare non
ligantur tenenturque rationabiliter promulgatae? Quod
si non, quaeritur quando, qui causam, & quomodo
delectus esse Papa, cum nonnullum cessit, & ab Ec-
clesia universalis nondum communitus, nec a pre-
communi depositus sit, nec eorum suo iudice de-
cimine heretici, vel alio motu secederentur convi-
dentes sic vel contentis; imo ipse expressis negat, que
sibi ab aliquibus obijciuntur & impinguntur?

Respondeatur, quod quia ex illis & gestis notari
aliquis esse schismaticum, imo hereticum cessant
esse Papa; & licet non possit deus alter Papa aut
sententiam, tamen ante sententiam potest ab eo recedi.
xvi. q. vii. Sane gloss. in cap. Successores ii. q. vii.
gloss. in cap. Cum nun liceat, de praescripti, maxime
in cap. nostro, ubi quadragesimo obediendo sibi fa-
vetur in schismate, non obijciunt cap. Ratione viii.
q. iiii. quia ibi pro dubia suspitione recedatur.
Item obediendo in alio, non factiois ibi heresi vel
crimini; hic fecit, &c.

Item, dubium est utrum Obedientia sit substra-
henda ad faciendum unumquem, cum non fuit facien-
da mala ut bona eviniant.

Respondeatur quod subtractione Obedientiam non
est malum, imo sanctum, bonum, & iustum, in
casu nostro, atque circumstantis & alio atten-
dendo.

Item, utrum Obedientia fuerit subtractione ante
sententiam latam, & ante causam, propter quom fieri
debet, cogitationem.

Responsum est hic supra.

Item, namquid tenentur lucrificare animas alio-
rum cum maximo damno propriarum, cum tamen
nihil prodest homini, &c. Mirabile, imo detestabile
esse de damnare ut alii redimuntur; egressi domum,
ut alii impugnantur; & de videtur, ut alii unumque,
& se interfecere, ut alii falsis optate compendium
consequantur.

Responsum est hic supra.

Item, qua temeritate vias licitae & perici, qui
sunt vel saltem fuerunt de Obedientia partis nolite
audere dicere vel asserere, quod vos obedientes Ge-
gorio sint schismatici factores, cum tamen nihil in-
novaverint, sed in terminis primis remanserint, &
obediuntiam sicutam continuaverint, sed per Eccl-
esiam universalem de contrario non sicut inter ulior-

1. Responso.

2. Objecio.

Responso.
3. Objecio.

Responso.

4. Objecio.

Responso.

5. Objecio.

Responso.
7. Objecio.

Responso.
8. Objecio.

meti, nec ad contrariam inducitur? Hęc dohis inducitur respiciunt substructionem obedientię per aliquos tactam, & alia huiusmodi per eosdem.

Respondetur quod ex parte persone cui obediatur negotium est mutatum, utitur, &c.

Unde surgunt dubia circa inductiones Concilii, & convocationes per Dominum Gregorium & etiam per Reverendissimos Dominos, &c. factas & promulgatas.

Et quia Concilium D. Gregorii fuit indictum, prout ex bullis suis manifestè habetur III. Non. Jul. de convocatione Reverendill. Patrum, &c. fuit indicta die xxv. mensis Junii, ut patet ex litteris eorundem Dominorum, quibus videbantur suam convocationem in illis, surgit dubium quare dicti Domini scripserunt Serenissimo Domino nostro Regi Romanorum litteras sub datâ Liburni xxv. Junii, continentibus hæc verba: *Deliberavimus autem convocare Concilium generale ex utraque parte, cuius rei aliqne nostri propoliti immutationem determinato loco, ubi optandissima Congregatio huiusmodi fieri debeat, & Oratorum nostram præcipuam missionem in brevis ad Majestatem vestram.* In quibus litteris videtur locum pro convocatione die xxv. Julii nondum fuisse determinatum; quomodo ergo die xxiii. mensis Junii immediatè præcedentis pluriquam per mensum ante, ad illum locum poterant inducere convocationem fœdam? In præterea est testimonium Magnorum dicentium, quod per totum mensem Augusti proximè præteriti nondum fuerant certi de loco Pisarum.

Respondetur quod locum erat determinatum per eos die xxv. Junii, sed non immutabiliter, si foret locus apertè occurrisset, vel de loco Pisarum impediens aliquis supervenisset, ides nihil est hic quod obicit.

Item, si die xxv. Junii convocationem suam indixerat, quare, in partibus Rheni non remotissimè distantibus de mense Octobris primo publicaverunt per quosdam Nantium, qui habuit litteras credentiales dictorum Dominorum sub datâ primâ die Septembris?

Respondetur quod magis à loco Pisarum distanti bus fuit eorum immutatio, quam propinquioribus, qui de illis aliis poterant esse certi, & quibus minor dilatio, seu minus spatium temporis sufficiebat ante diem Concilii.

Item, Gregorius qui secundùm eos Concilium suum posttrixit indixit in partibus Germaniæ, & præsertim Rheni, per duos menses suum Concilium prius publicavit quàm Dominus supraddicti.

Respondetur quod ex hoc arguitur ipsius Gregorii fervor & studium ad impediendam Concilium generale Pisarum, & executionem via cessionis quam invenerat, qua de poterat habere effectum, sed non in Concilio particulari. Obedientia sua potuisset habere effectum suum.

Item, in litteris dictorum DD. pro convocatione & Congregatione fœdâ in Pisis, cavetur quòd huiusmodi convocatio facta sit per Dominos de utroque Collegio ad invicem uniti. Nam in principio eorundem litterarum dicitur in hæc verba: *Adversitate divina Episcopi, Presbyteri, & Dives Cardinales sacrosancta Romana Ecclesia, nunc à loco Liburni Pisana Ducepsi committentes, unâ cum Collegio Reverendissimum in Christo Patrum & Dominorum in altera parte Cardinalium.* Et infra verbi medium dicitur sic: *Habuit inter nos consilium firmavimusque unâ cum Dominis alterius Collegii.* Et post pauca: *In unum nos univimus proposuimus.* Sed circa hoc oritur dubium: nam non videtur ve-

risimile quòd ambo Collegia convocaverint, vel convocationem indixerint unè suam considerationem, sed consensuente primò fidei est penultima Junii, ut patet ex tenore instrumenti deliqui confecti, per quatuor vel quinque dies post inductionem convocationis.

Respondetur quod tunc primò fuit deliberatio eorum innotata eorum Notario de consideranda instrumenta pro tempore futura. Item suam primò per ipsos Cardinales facta substructione, sed . . . . . felices non obediendo in hoc qua essent contra bonum universum, sed postea fecerant aliâ vice substructionem, talem videntes eius obligationem firmam. Distingue ergo tempora, & non est aliqua contrarietas.

Item, nonne convocatio Concilii pertinet ad Papam dispositam ad convocandum, & qui, quantum ad hoc est, Concilium inditit & convocavit? Et respondent alii quòd hoc fuit verum de Papa indubitato. Sed quomodo Papatum Gregorius revocavit si dubium, cum tamen in instrumento Concilii sic dicitur: *Et imponentes ad remedia fortiora, mox quod iuris pro parte eorum iustitiam fœderat:* quod jus verissimum est, & plena veritate iudicatum.

Respondetur quod convocatio ipsius Gregorii erat impedire Concilium generale, ut est notum; & ideo in eius defectu in casu tam necessario Cardinales habebant hoc facere, etiam si iustitiam Papa esset; imò in defectu eorum & leras Romanis potuissent convocare. Notant Obrensis, Johannes Andreas in cap. Licet, de elect.

Item, si dubitant de Papatu Gregorii, quare simili ratione non dubitant de suo Cardinali? quod si dubitant, videtur quòd est simili dubio non habent se intrinsecè de electioe Summi Pontificis contra prædictam quam habent præ manibus.

Respondetur quod dubium de Papatu surgit ex verbis contra superveniente in casu Gregorii, quia felices schismatizantes vel heretici: & hoc non concernit Cardinalium præcedentem.

Item, pari ratione habebant dubitare de Papatu Innocentii VII. & Bonifacio IX. & fortallè Urbani VI. & sic videtur in eadem opinione cum Gallicis, qui à principio diversèrunt Ecclesiam, incidere, & in dandò Gregorio & alios in Summos Pontifices, & totam obedientiam nostram videntur decipisse, si fas est dicere. Præterea in litteris quas scripserunt Romanorum Regi post assumptionem Gregorii sub datâ Romæ x. Decembris, dicant in hæc verba: *Post solemnem de futuro Pontifice electionem tractatis, illis divinis instrumentis, qui cum illa perpetua ratione gubernat, vestra iustitia in Reverendissimum in Christo Patrem & Dominum ex nostro Collegio, Dominum Angelum tu. Sancti Marci Presbyterum Cardinalem Constitutamque nostram, ad electionem dignitatis Apostolica, post divina gratia monstra, univertis eius exigentibus meritis, nec immerito asserimus nomine discrepante dixerimus, ipsamque Constitutam nostram die ultimarum Novembris in Dominum nostram electam atque Patrem, &c.* In quibus verbis non præcedunt eum elegisse in Papam dubitatum, & enim de suo Papatu dubitaverunt, quare eum elegerunt; & ut talem toti nostris Obedientiam promulgarent?

Responsum est hic supra.

Item, dubium est utrum Dominus Gregorius in convocatione factâ in loco Pisarum teneatur compere, & si non venerit, an possit iudicari. Dubium autem surgit ex hoc, quòd major pars Prelatorum in Pisis existentium est de parte sibi adversâ, quæ

Parenti non potest impedi reuocari iudicialitatem & prelati. In hoc in hoc omnia subtraxerunt Domino Gregorio obediencia & fuerunt se partem contra eum, accusauerunt eum, & urina manifeste impouuerunt ante fontem, latam: modo non videtur quod aduersum sint competentes iudices vel conuocatus; nec videtur quod qui ad uocationem tamen teneatur comparere.

Responso.

Respondetur quod inueniatur & subtrahit, sunt magis habitus & tunc ad conuocandum de ipso casu schismatis & deservit de Episcopo, & ad interuentionem in Ecclesia Dei, quomodo isti qui fuerunt obediencia alteri, & eius partem sustinent & preuaricati. Ideo hoc non impedit quod uocatus comparere teneatur, ex quo uocatus alius est debet facta; nec possunt dici aduersarij vel inimici, quia ex culpa ipsorum uocatum procedit hinc subtrahit, & criminis inuentione cap. Si de rebus xxiii. q. vii. nec est de iure iuratum de determinatione qua fieri per Concilium generale xxiii. q. i.

11. Obiectio.

Item, conuocatio Concilii videtur habere vim citationis, quia qui in ea aguntur iurisdictionem sunt. Dubium igitur remanet, quare dicti Dominus suam conuocationem die feruato induxerunt, scilicet episcopo die sancti Iohannis Baptistae, & ad diem festum conuocatores, scilicet ad festum Annuntiationis proxime prescriptum, cum tamen conuocatio, si saltem vim habeat citationis, nulla sit ipso iure.

Responso.

Respondetur quod nostra negatio, scilicet Concilii conuocandi, talis est quod nec in se processio & precat ad Deum, & hoc in die festum conuocantur si, & in ista de facto fuerit hic seruumus, nec Concilium fieri nisi de feruato. Int. ueniens de actu. Citatio ubi facta fuit ad diem Resurrectionis Dominice. Item habitus in c. si. de datus. in c. in e. tum ex licetis de in re. resp. q. si. ante dies erat assignata hic ad se presentandum, non ad procedendum, vel respiciendum, quare, &c. Notat Host. in Sum. de ser. q. si. in prin. uno quod plus est curatus facti ad respondendum, in e. cum dicitur de dolo & contemptu. Et uoluit quod intelligitur semper, alioquin, &c. Item licet alii intellexit hoc facte non possunt, tamen ad licet de iudice super eo.

12. Obiectio.

Item, dubium est an conuocatio Concilii possit fieri ab illo, vel illis, qui nullam habet, vel habent auctoritatem super conuocandos, & presertim super Concilium, cuius ipsi Cardinales non sunt superiores, nec uidentur habere aliquam auctoritatem super ipsam, nec ordinarium nec delegatam.

Responso.

Respondetur quod ubi Concilium est conuocandum, sicut in casu nostro, & Papa & iuratus non uult, neque, aut non potest, quod forte forsus, vel alius, Concilium conuocare; non est dubium quod Cardinales hoc possunt, quod facit, nec a iuribus de iure. Nec est de substantia Concilii, quod conuocans habeat auctoritatem super Concilium, ut e. notum, sicut Archiepiscopus uocat Concilium, & tamen Concilium est super eum, quia se eo appellatur ad Concilium; e. multis xxv. di. Cle. x. in f. de sim. excomm. 5. de casu. e. si forte dicitur, de. Sic dicitur partes Capituli uocant Capitulum. Nota Innocentius c. 4. de no. a. & tamen Capitulum est super, &c.

13. Obiectio.

Item, videtur quod conuocatio ad Pisan facta per dictum Reverend. Patres, ipso iure non mereatur dici Concilium, eo quod Concilium debet esse liberum; sed illud est restrictum & limitatum; unde dicitur in licetis conuocationis in hac uerba, sed post medium vel circa: Passim impouit schismatis per uiam nostra c. 1. q. 1. &c. Et infra: Est enim nostra & Democratica de Collegio electus parui mensis & irreuocabile propositum, quod cum his qui uenerunt ad dictum locum & terminum preuideatur fides &

Ecclesia iuxta effectus prelatos. Numquid uoluit ipsi impouere legem spiritui sancto? Numquid non sunt debiles alij uer rationabiles pro habendo unioem Ecclesie sancte, &c.

Responso.

Respondetur quod ex quo uia effectus erat iurata, & erat bona, & conueniens, non erat melius agendum, quam quod procuraretur etiam effectus & exequutio celebrari; & hoc inuenit erat bona & facta. Nec hoc impouit legem Concilio, quod libere deideret quod agendum, siue per hanc uiam, siue per aliam.

11. Obiectio.

Item, in casu quo dicitur Dominus Gregorius uenerit Pisan, & uellet renuntiare, non ueniente benedicto, dubium est an deberet renuntiare, cum postea posset conuocare quod benedictus manere uellet in sua possessione; & quia posset dicere: Ego sum sum unicus, & nullum habeo copendentem de patre, cui uoluit me priuare vel compellere ad cessionem; Et illud ueniret ad ignominiam & uerecundiam partis nostre; & mouit quia dicitur quod Domini de parte aduersa nondum subtraxerunt Obedienciam suo Domino.

Responso.

Respondetur quod preuenit exigentia mutua confessionum sicut iuratum fuerat, non patiens renuntiare.

12. Obiectio.

Item, si benedictus non ueniret, vel nollet renuntiare, uideretur quod Gregorius non obligaret ad renuntandum, prout colligi potest ex tenore instrumenti Conclauis.

Responso.

Respondetur quod de hoc nihil ad propositum, quia de hoc nec ad hoc agitur.

13. Obiectio.

Item, terminus ad conuocandum assignatus uidetur esse nimis breuis, quoad omnes uellet obedire uis uis, quia plurimi scilicet nostre partis tantum distant, quod modo humano non possent perlati, vel alii eorum nomine ad locum Pisanum deuenire. Si ergo non ueniret, non sunt tamen contumaciter absentes, & per consequens Congregatio hic facta non meretur dici Concilium generale. Itaque circa conuocationem & conuocationis iudicium dubia occurrunt.

Responso.

Respondetur quod uoluntaria est hac impugnatione, quia uenerit uoluntaria & necessitate causa, & ad exstantia materia preuenta, qua quodam instans. terminus erat assignatus quantumcumque breuis hanc uia & committit peccata assignari, nec respondendum quod est nimis breuis.

14. Obiectio.

Id non dubitacione circa Dominorum unius Collegii cum Dominis alterius unionem, utramque alterum istorum Collegiorum sit uerum, & alteram preteritulum. Colletur quomodo, & quo iure potuit unum habitare, reliquum aboluere, & dispensare, sine restituce, in Cardinales creare, utrum istud potest uincere ad Cardinales, &c. Plura alia multa possunt uicini dabi qui breuiciter gratia sunt pretermitti.

Responso.

Respondetur quod ambo Collegia simul unum sunt, & uere se inuicem poterunt per necessitate conuocacionis unum Ecclesie; & in quo casu etiam cum excommunicatis & schismaticis communicare licet, x. p. 20. anathema. Et si. nec requiritur habitatio, vel Cardinalatus creatio, quia etiam electores possunt ad eligendum suam assumere aliquos, qui non eligenti non habent. Nec in Cardinales potest aliquis obire circa e. Licet de Etali. & Cler. Romani. Item. x. uerbis iuramentis factis in Conclauis, quando Gregorius fuit electus Roma, potest quod unum Collegium potest inuicem simul conuocare, &c. Et sic talis motus quoad primos Cardinales facti sunt auctoritate, &c.

Venerunt est. Reverendissimi Patres, quod non obstantibus premissis de pluribus aliis, Serenissimus

Tommaso

Principes & Dominus noster Dominus Ruperrus Romanorum Rex, acerbissimo cordis dolore tactus interfectus, corpore & rebus vellet, prout semper voluit, quod illud miserabile didicimus & detestandum schisma solveretur penitus de Ecclesia sancta Dei, sic quod fieret sincera, pura, integra & universalis Fidei unio & concordia, & quia Concilio & convocacione praesentibus tunc, ut praemittitur, id fieri non posse, fretus magnorum Principum, Dominorum & sapientium Consilio, commisit nobis suis Ambassadors quatenus Dominum Gregorium, & Reverendissimas Paternitates vestras, ad conventum pro certo tempore congruenti in uno loco certo partibus congruo, in quo Dominus Gregorius faceret ad ad quod voto & juramento se adstrinxit, pro parte sua Regis Majestatis inclinatissimus, & induceremus; ut sic omnibus dubiis, perplexitatibus, scrupulis, & difficultatibus, ac novis divisionibus, praecipue in parte nostra, sublatis & exclusis, sincera & pura ac universalis unio sequeretur in Ecclesia Dei. Adjuccendo quod sine Dominus Gregorius in dictis terminis & loco compareret, & debitum suum faceret, sine non, nihilominus ad effectum intantum, scilicet ad electionem unius summi Pastoris procederet, quia ex tunc appareret quod Dominus Gregorius nollet facere debitum suum, & vellet Majestatis Regis deinceps cum eis laborare, & eis assistere totis viribus & conatibus, corpore & rebus. Et pro isto, nomine dicti Serenissimi Regis supplicamus, instamus, petimus & pulsamus exhortando vos Reverendissimos Dominos, & omnes & singulos Praelatos, Patres ac Dominos in ista congregatione simul consentientes, sive existentes, quatenus propter Sieguinem JESU CHRISTI, & amorem ingemate Virginis MARIAE, & totius Curiae celestis, & propter salutem plurimarum animarum procuranda, & in finem periculo spiritualis & temporalis excludenda, ad id ipsum velitis adhuc hodie inclinari. Numquam quod una anima lucrosa expedit rem magnum facere; multo magis incomparabiliter ad lucrandum plures animas, ad evadendum infortia & strages, ad preveniendum destructiones, dissolutiones, & dissolutiones Ecclesiarum, Monasteriorum & Canoniorum, ac pro universalis, integritate atque pura unione faciendae & procurandae, brevis mora cum assignacione alterius loci bene commodi, nullatenus esset deneganda?

Ego Magister CONRADUS de Sufato, sacrae Theologiae Professor praesentavi die XVI. Aprilis, millesimo quadringentesimo nono, praesentem cedulam, dubia per Episcopum Verdensem expressis contentum.

Quinta Sessio fuit facta die XXIV. Aprilis. Et post Missam & Litaniae dicti duo Contententes iterum vocati fuerunt ad vasa Ecclesiae per duos Dominos Cardinales, sicut in alia Sessione factum fuerat. Et quis non comprehensum, requirit Advocatus quod unionis consummacione non obstante procederet silentio, & ea fuit ordinatum. Et illud per eundem Advocatum propositi fuerunt articuli continentes petitionem contra dictos duos Contententes, quorum articulorum tenor hic scribitur infra de verbo ad verbum: & requirit Advocatus quod deputaretur per Concilium aliqui Examinatores seu Commissarii ad examinandum testes super notorietate propositorum contra eos. Et ita fuit ordinatum. Quoque in proxima futura Sessione daretur eis auctoritate Concilii commissio ad testes examinandos. Et assignabatur terminus pro alia Sessione ad diem Martis, quae erat dies ultima Aprilis: & intem per provincias eligeretur & nominarentur de quolibet natione aliqui, quibus aucto-

ritate Concilii in dicta Sessione daretur commissio ad alium examinandum supra dictum.

Sequuntur Articuli propositi contra duos de Romanis contententes, lecti & publicati in Concilio generali apud Pisam, Anno Domini MCDIX die XXIIV. Aprilis.

Coram hac Sancta & universali Synodo hic presentialiter Spiritus sancti gratia congregata, pro parte Procuratoris, Promotoris, Instigatoris, seu Sollicitatoris Deputatorum ad causam prosequendam pro exstirpacione hujus detestandi & inveterati schismatis, & unione & redintegratione sanctae Matris Ecclesiae, contra & adversus DD. Petrum de Luna, à nonnullis Benedictum XIIII appellatum; & Angelum Corrao, ad alius vocatum Gregorium XII. de Papatu damnabiliter & temerarie contra omne fas contententes, & quantum in eis est Ecclesiam dividentes, ad hanc praesentem sanctam Synodum legitime vocatos, & per eandem contumaciter & quomolibet curam, proponitur, & pro plena informacione omnium in hac praesenti Synodo relidentium subiungatur plena narratio omnium, & quorumcumque gestorum per quomolibet praedictorum duorum Contententium, sub forma infra scripta:

Et ut ab exordio schismatis vera & notoria describeretur narratio, Deputati ad facta infra scripta colligenda & causam danti & exhibent hunc factio Concilio quae in sequentibus describuntur, tanquam vera, manifesta & notoria.

Post mortem felici recordationis Domini GREGORII XI. qui Romae obiit, Anno Domini MCCCCLXXVIII. & die XXVI. mensis Martii Reverendissimi in Christo Patres Domini Cardinales, tunc Romae existentes, metu, ut aiebant, Romanorum petitionem eligi Romanum vel Italicum, elegerunt Dominum Bartholomaeum quondam Bartenium Archiepiscopum qui fuit Urbis VI. nominatus. Idemque Domini Cardinales reputantes hoc non obstante Romanam vacare ecclesiam, ex parte elegerunt Dominum Robertum de Gebennis, Basilicae duodecim Apostolorum Presbyterum Cardinalem, qui sic electus fuit CLEMENS VII. appellatus. Quanta ex istis electionibus & ordinationibus inde sequentis inforexerit in Dei Ecclesia diviso, in quantum turbo inde exortus concussisset Clerum, & populum involveret Christum cum notoria existant, & rei evidenciam manifestet, illa prosequi supervacuum reputatur. Si que invaluit ambitio, ut tempore Urbani, Clementis, & bonifici aliqua repta non fuit dispositio, per quam schisma extirpatur, ut unitas in Dei Ecclesia reduci valeret. Quod ad verentes Domini Cardinales, qui Clementi iam de facto adhererant, & volentes futuris impedimentis & ambiguitatibus vram pracludere, post Concilium ingressum antequam ad electionem procederent, ad invicem promiserunt & juraverunt, firmaveruntque, si eorum aliqui in Papam eligeretur, praeficeretur extirpacionem schismatis, & unitatis viculum in Dei Ecclesia reducendum per omnes vias rationabiles & accommodatas, per quas citius & brevius posset haberi unio, etiam usque ad reconsecrationem Papatus inclusive, si major pars Dominorum Cardinalium eorum, qui tunc erant, pro bino unio unio videretur expediens facere, ut hac in quidam cedula super praemissis facta, subscripta manibus ipsorum Dominorum Cardinalium plenius continetur. Et singulariter fore praedicta jurata per Dominum Petrum de Luna, tunc Duodecim, Cardinalem

sancti Martini in Galesinensi et ex ipse Dominus Petrus de Luna electus fuit in Summum Pontificem ab ipse Dominis Cardinalibus et confensu et intentione, ut tunc inter eos dictum fuit, quod premissa observare, aliis nullatenus eam elegerint. Qui sic electus, et BENEDICTUS XIII. nuncupatus, iterum vice juravit predicta inviolabiliter observare ad requisitionem Dominorum Cardinalium predictorum. Et tunc illic ipse Dominus Benedictus ad varias suas partes verbo et scripto mandavit et notificavit, quod erat omnino dispositus renuntiare pro bono unionis, adversario pariter renuntians. Sed infra paucos dies sic opinionem mutavit, quod de via cessionis verbum audire volebat, illoque exorsus habebat qui de illa mentionem faciebant, et tales eos publice refutabat.

11. Post vero ipse Dominus Benedictus assumptionem, Domini Cardinalis varia tenuerunt consilia super modo usate Ecclesiam; et dum ipsa Consilia inchoarent, fuit eis dictum per unum Dominum ex parte ipsius Domini Benedicti, quod de via cessionis non loqueretur: per que factis evidentem apparuit, quod ipse Dominus Benedictus viam cessionis per ipsam juramentum profectum non intendebat, sed potius illam deservare. Nam ex post, quia aliqui D. Cardinales aperte loquebantur de via cessionis, fuerunt in periculo captivitas et incarcerationis, taliter quod incertum aliqui comminationum metu subiret: de consilio & à Missi recedebat, non petita licentia, nec sine expectato: aliqui metu termini silentiam imponebant ori suo: alii tamen subdit à civitate Avinionensi recedebant, capi tentes & incarcerari. Nam illi repauebant libe nunciis & adversariis, qui de unionem proloquenda loquebantur per viam mutue cessionis.

111. Deinde infra annum assumptionis Domini Benedicti, Serenissimi Princeps Dominus CAROLUS Rex Francorum, ad ipsum Dominum Benedictum illustres Francie et Braccenensis & Burgundie Patronos, et Aurelianensem fratrem Duces, cum nobilibus civitatis Prælatorum, Magistrorum in Theologia, in iure canonico & civili, & aliorum virorum insignium destinavit ad requisitionem ipsius Domini Benedicti, qui per suos postulaverat nuncios, ut Rex mitteret ad eum tales, & sic solemnem nuncios cum quibus possit deliberare de facto unionis Ecclesie, ut cum ipse Rege. Qui cum magna sinceritate, humilitate ac devotione exhortari fuerunt Dominum Benedictum ad prosecutionem unionis Ecclesie, offerentes pro parte Regis & sui, ac totius Regni Francorum consilia, auxilia & favore; rogaantes ab ipso Domino Benedicto ut dignaretur Regem & eos certificare de via, per quam calcipationem schismatis profectum intendebat. Et quia Dominus Benedictus aliud noluit speculè aperire, quam viam compromissi quam iustitiam appellabat, ac conventionem periculi in certo loco faciendam, que fuit coram iudicio Dominorum Cardinalium, ipsorum Dominorum Ducum, Prælatorum, & aliorum Notabilium virorum doctorum & magis reputata, ac ad unionem in Dei Ecclesia reducendam nullatenus pertinetat præfati Domini Duces pro parte Regis & sui, & Prælatorum Regem propoliant, quod via mutue cessionis ipse Dominus Benedictus, & sui adversarij, erat illa per quam schisma extirpari poterat, strenuè duritate schismatis, magna pars utriusque adherentia, ac difficultatis tam facti quam fori in causa schismatis occurrentibus, & aliis, multiplices modis & rationibus luce clarioribus ostenderant viam cessionis necessariam existere, supplicantes ut vellet eam acceptare, offerre, & prosequi, maxime

quia idem Dominus Benedictus per antea Regi per suos nuncios mandaverat, quod ipse omnem viam sibi appetendam rationabilem acceptaret, & nullam penitus refutaret, que posset ad calcipationem schismatis pertinere. Et etiam quia ipse Dominus Benedictus tenens Legatus tempore Clementis in Francia, dixerat aliquibus ex Dominis Ducibus antedictis, & quibusdam aliis viris notabilibus, quod erat necessarium & expedire ut per viam mutue cessionis viam schismatis imponeretur. Domini etiam Cardinales avaros & humilibus supplicationibus instantias fecerunt permaximas, ut ipse Dominus Benedictus predictam viam cessionis acceptaret, offerret, & proficeretur. Et ultra, quia videbant supplicationibus & rationibus non posse proficere, in vim cedule in Concilio jurate dixerunt quod erat omnino expedire pro bono unionis ut ipse Dominus Benedictus per viam cessionis mutue proficeretur pacem Ecclesie, & schismatis extinctionem; & in vim predictæ cedule jurate ipsum solemniter requisierunt, ut per viam cessionis pacem Ecclesie profectum vellet, quod facere expressè denegavit, aliter tam esse perniciosum & non bonum, &c.

Ex post Serenissimi Princeps, Reges Francie, Anglie, & Castellæ suos simul honoris solemnes detulerunt ad ipsum Dominum Benedictum in Avinionem residens, supplicantes instantes pro via cessionis per eum acceptanda & profectanda; pro qua cessionis publicè impugnantur & reprobat in presens Dominorum Cardinalium, & nuntiorum predictorum, per Dominum Bonifacium de Maribus. Et aliud Dominus Benedictus responsum non dedit, sed dixit quod per suos nuncios Regibus antedictis suam infra breve noticaret intentionem; quod facere ex post omnino prætermisit, & supplicationes Dominorum Cardinalium exaudire super hoc recusavit. Et licet nuntii prædictorum Regum ad Dominum Bonifacium Romæ accesserint tamen Dominus Bonifacius præmittit suos nuncios ad Dominum Benedictum, videlicet Episcopum Traisacensem valde sibi familiarem & domesticum, & quosdam alios, qui secreta & familiaria habuerunt cum dicto Domino Bonifacio & suis consilia & colloquia, ac adventum nuntiorum Regum prædictorum; & nuntii dictorum Regum singulis supplicationes eidem fecerunt de via cessionis acceptanda, & in effectu eidem Dominus Bonifacius respondit, quod dixerat Dominus Benedictus, & eodem præmeditato sermone, nihil alio subiequitur effectum; comprehendentesque evidenter & notorè nuntii antedicti, & publicè dixerunt, quod in Domino Benedicto & Bonifacio nullo erat dispositio ad viam cessionis, vel aliam, per quam pax in Dei ecclesia haberi posset, sed potius inter ipsos erat collisio & concordia, ut manerent in eorum damnatis Cathedralibus & honoribus conceptis, post terga ponentes quodvis de fide, Ecclesia & salute fidei foret in coram via futurum. Et maxime collisio antedicta evidenter colligitur, quia per antea ipse duo Contestantes miserant via ad invicem nuncios & literas aliique conversationis Dominorum Cardinalium, quoad illa que erant tractandi & profecturi. Et nuntii suis, quos ad Dominum Bonifacium destinaverat, in mandata dedit, ut Domino Bonifacio reverentiam Papalem exhiberent, idemque fecerunt nuntii Dominus Bonifacio Domino Benedicto publicè & notorè, &c.

Post hæc illustrissimus Princeps Dominus Rex Romanorum & Bohemiarum suos solemnem nuncios, inter quos unus principalis Reverendus Pater Dominus Episcopus Cameracensis, ad Dominum Benedictum tunc

in Avinionē residentem, destinavit. Et in publico Consistorio presentibus Dominis Cardinalibus, Prælati, Clerici & Laici in copiosa multitudine, profuerunt ex parte dicti Domini Regis mala quæ ex distantie schismatis obveniant toti Christianitati, & difficultates occurrentes in illius politeri schismatis extirpatione; quodque ipsi Regi, & tunc Consilio exhibere utilis & necessaria via mutue cessionis, & pro illa acceptandâ & proseguendâ supplicabat instantiis, intendens similem instantium facere D. Bonifacio Romæ residenti. Cujus supplicationibus idem D. Benedictus nullatenus voluit assentire. Et in eodem publico Consistorio viam cessionis expresse refutando, publicè dixit & notorè, omnibus audientibus, quòd de hac viâ cessionis proseguendâ aliis fuerit acquisitus, sed illam non acceptaverat, nec intendebat in futurum acceptare, quia crederet peccare mortaliter, si illam acceptaret, & prosegueretur. Hæc autem assertio sive dogmatizatio publicè facta, & adhaerentes commovit quædam, quia cum via cessionis mutue per unione in Det Ecclesiæ reducendâ, sit iusta & sancta, & auctoritatis novi & veteris Testamenti conveniens, determinationi Ecclesiæ, sacris Canonibus, & sanctorum Patrum dictis & exemplis, inque summa charitatis & perfectionis, & ab omnibus Christi fidelibus approbata, & necessaria in hoc casu reputata, non videbant audientes à quo fonte possit procedere ista assertio, nisi solum ex domandi cupiditate, quæ frequenter, juxta B. Augustinum, opinionem gignit legi & fides contrarias. Et quid impeteret hæc assertio sic publicè & notorè prædicata, aliis sancti Concilii est deliberare & decrevere, p. ut fides, Ecclesiæ iustitiam, & saluti Fidelium nocere expedire.

Hæc peracta, ostenderunt Domini Cardinales frequenter Domino Benedicto clari & evidentibus rationibus, quòd sua via compromissi, cum sumis penitenter inhereret, non erat bona & conveniens ad unumquemque Ecclesiæ procurandam, nec iusticia, quia cum compromissum reprobatum à jure, cum de titulo beneficii Ecclesiastica casuali, unquam agitatur, multo fortius cum agitur de titulo Papali, & habendâ Ecclesiæ unitate; illaque via non erat conscientiarum formativa, imò potius maculam infrensens, & adversarius illam merito poterat rationabiliter resistere & suppliciter ut illi nollet inherere, sed potius via mutue cessionis per eam iustata, & factè ab omnibus Christi fidelibus approbata; quæ facere expresse denegavit, subjungens idem D. Benedictus, si presentia omnium Dominorum Cardinalium tunc in sua presentia existentium, quòd frustra sibi fiebat mentio de viâ cessionis, quia ipse nunquam illam offerret, seu prosegueretur, etiam si adversarius renantique vellet, nunquam fideret inter Cardinales in eorum scama. Ostendens per hoc evidenter, quòd nullatenus renantique intendebat pro bono unione, sed potius teneret illum ita ut quàm diu viveret in humanis. Nam plures frequenter dixit publicè & assertis, quòd cedula per eam jurata ad viam cessionis, quæ bona non erat, nullatenus obligabat, nec illam intendebat aliquo modo acceptare, etiam si totus mundus hoc libi consuleret;posito etiam quod omnes sibi obedientes, à sua recederent obedientia. Et in hæc ad impedimentum unione Ecclesiæ, juramento liciti transgressionem, notorium scandalum, perniciam & contumaciam notoriam evidenter intenciam, videntem zelum Dei habentes, decrevit & judicet hoc sanctum & universale concilium.

Utens quoque multi Reges & Principes, Prælati & alii disponerent se subtrahere ab obedientia ipsius Domini Benedicti, quia pendebant evidenter &

notorè ipsum usuppositum, pertinacem & contumacem ad unione Ecclesiæ proseguendam, ibidem Cardinales pro eversione tantorum scandalorum eidem supplicaverunt, ut viam cessionis offerret & prosegueretur, vel saltem consuetudine & esseret, ut per omnem viam rationabilem & iustitiam sibi schismati imponeretur, & quòd viâ cessionis esset ultima si per alios uno habere non possit, vel conveniret cum adversario in certo loco, & in agetetur de viis debitis & necessariis. Quæ omnia sic expresse, & publicè, & frequenter denegavit, non carens, ut tunc publicè & frequenter dixit, de subtractione: quæcumque que sibi fieret, etiam si totus mundus se subtraheret, quia beatus Petrus, ut dicebat, non habuerat in sua obedientia Franciam, nec alias partes de quarum subjectione timebatur. Subdens etiam publicè an verbum istud, quòd plus merebatur cessionem non acceptando, quàm possit demerere aliis uno mese: & quòd si cogentur ad cessionem, dimittent Ecclesiam in tali statu, ut post suam mortem longo temporis spatio reparari non possit. Facta verò sibi ex parte Regni Franciæ generalis subtractione, Dominus Cardinalis eidem supplicavit, ut pro eversione tantorum periculorum, cum & Regno Castellæ ad finem subtractionem faciendam se disponeret, & nonnullæ alie Nationes, ut ex post legitur, vellet offerre viam cessionis, quia ipsi Dominus Cardinalis obsistebat se interpositurus & laboraturus ad dissolutiones factæ revocandæ, & alie non h. r. ut, ipse Dominus Benedictus premittit factæ resolutione, & expresse denegavit. Et, quòd longo tempore existit, una publicè in Ecclesiæ Prædicamentum Armeniarum peractum fecit per suum Consistorium Magistrum Vincentium, quòd ipse nunquam acceptaret viam cessionis pro quacumque subtractione sibi facta vel factura, imò potius patenter notoriam, si sibi hoc de causa inferretur, quæ cessionem offerret. Si illa bene forent, & impedimentum pacis & unione Ecclesiæ impeteret, & notorium Ecclesiæ scandalum cum pertinacia & contumacia notoria, videret & judicet hoc sanctum & universale concilium.

Subtractione ipsi Domino Benedicto factâ durante, ipse tunc suos dictos aliquot agnoscentes, obediens saltem in verbo cum instrumentum publico, quòd factè ad omnes Reges & Principes sua parte directis, viam cessionis (quæ tunc via sibi sit iusta, licet per ipsos offerret istam peccatum mortale continere) adversarius volente pariter e. d. e. morte, vel ej. d. Promisit etiam in eodem instrumentum, quòd ad congregationem, synodum vel Concilium, quòd inde congregaret te. d. & celebrari pro unione Ecclesiæ, ipse Dominus Benedictus accederet. Et propter hæc oblationem & alias consideraciones tributa sibi fuit obedientia, quæ credebatur quòd illa quæ verbo obtulerat, factè haberet adimplere. Et in resolutione obedientie ante ipsam Dominum Benedictum & Dominos Cardinales fuerunt inter certæ conventiones sub instrumentis publicis, inter quas una fuit, quòd promissum fructu intendebat ipse Dominus Benedictus convocare & tenere Concilium fructu obedientie super bono regimine Ecclesiæ, & unione Ecclesiæ proseguendâ; & licet de hac fasset factè specialis mentio in nostro Raynaldi, & Ponte Surgæ Duceis Avinionensis in instrumentis ibidem confectis, tamen Dominus Benedictus constans fuit ex post, ut Notam instrumenti in forma publicam redigeret, illi articulo de convocando Concilio preteritum contra veritatem res gessit. Et quia Camerarius Domini Albanensis, qui fuerat unus de rogati Notarii, hoc

VIII.

facere recusat ne crimen talis incurreret, fuit per Dominum Benedictum sub arresto tentus in Carā per annum & ultra, & facte sibi graves comminationes incarcerationis, & quod igni traderetur, nisi hoc faceret. Sed in illo fuit firma constantia, adeo quod minus & terribius ad hoc induci non potuit. Et per hoc patuit evidenter quod D. Benedictus servare volebat permittit de vi Concilii convocandi, & minus prosequi pacem Ecclesie per viam cessionis, de qua factis sibi restitutione etiam verbum audire volebat.

IX.

Etiam ea post aliquorum temporum intervalla, Dominus Benedictus locis destinavit nuntios ad Dominum Bonifacium; & licet notificaverit Dominus Cardinalibus quod matabat pro facto unionis, ut dicebat, tamen ad quid matabat, & que debebant ibidem tractare, se non prosequi, ipsis Dominis Cardinalibus omnino consilium tenuit, prout & alias semper erat factus assuetus quando ad Dominum Bonifacium nuntios destinabat. Et predicti nuntii, ut ex post dictum fuit, ipsum Dominum Bonifacium requisierunt de vi conventionis ipsius, & Domini Benedicti in uno loco de vi compromissi, quam iustitia appellabant, & quibusdam aliis. Et licet tunc in Domino Bonifacio non fuit reperta dispositio ad unitatem Ecclesie proseguendam, tamen ipso Domino Bonifacio tunc infra breves dies defuncto, adhuc nuntii Benedicti Romę existitibus, Domini Cardinales qui Domino Bonifacio adhererant, ipsos requiri fecerunt, quod si à Domino Benedicto habebant mandatum seu potestatem de vi cessionis offerendā, hoc eis notificarent, quia eo casu ipsi Domini Cardinales erant dispositi ab electione cessare, & negotio unionis intendere. Et si de hoc mandatum non habebant, quod mitterent super hoc ad Dominum Benedictum, & ipsi erant dispositi respondere quod nullam habebant mandatum de vi cessionis offerendā, & per hoc non intendebant mittere ad Dominum Benedictum, quia via cessionis non erat bona.

X.

Subsequenter mortuo dicto Domino Bonifacio, prefati Reverendissimi Domini Cardinales in Concilii existentes, inter quos erat Dominus Cosmas tunc Cardinalis Bononiensis appellatus, postea assumptus in Innocentium VII. antequam ad electionem procederent, ordinaverunt certa quę tunc videbantur utilis pro unione Ecclesie procurandā & faciendā, prout in instrumento super hoc consilio latato continetur. Et quia electio post præmissa per ipsos Dominos Cardinales, qui tunc Romę residebant, Domino Innocentio predicto, factis infra breve apparuit evidentiā facti, quod illa que fuerant per ipsos Dominos Cardinales prævisa & ordinata pro bono intentis, non forent ad pacem introducendam sufficientia, malis pensatis hominum & propterea infra breve tempus defuncto Domino Innocentio prefato, antequam ipsi Domini Cardinales ad electionem vellet procedere in Concilii existentes inter se magno zelo disposuerunt ad fortia manus ponere & ides illustrarent & ad invicem promiserunt & convenire, juraverunt, & solemniter se voto adfringerent, quod si coram eis in Papam assumere, pro unione in Dei Ecclesia reducendā, & schismatis extirpatione, reuocaretur Papsatus, & juri quod sibi potest competere in illo, dum tamen Benedictus pariter renunciat, vel moreretur, dum modo Domini Cardinales, qui Domino Benedicto adhererant, vellet se convenire cum Dominis Cardinalibus Romę existentibus, quod serperetur etiam unius veri & insinuatissimi Pastoris & Summi Pontificis, ut in instrumento super hoc confecta

plenus continetur. Et specialiter predicta juravit & voti Dominus Angelus Cottario, tunc Cardinalis Constantinopolitanus vulgari nuncupatus, & postea ad Papam ab ipsis Dominis Cardinalibus electus qui interrogatus per bonam memoriam Dominum Florentinum, Priorem Vidorum UD. Cardinalium, ut consentiret electioni de ipso facto, dixit consentire & non velle contradicere voluntati divinit, tantum ut daret unionem & pacem Ecclesie. Et post Gregorius nominatus predicta de novo juravit, & voto firmavit, & instrumenta publica super hoc iterato manu propria sub nomine Gregorii subscripsit, ut in ipsis instrumentis plenus continetur. Manteque litteras suas sub mediā bullā bullatas fecit ad omnes Principes, & Nobiles, Communitates, Universitatesque Studiorum præmissa continentes, & quod ea vellet observare multo libenter. Et post sui coronationem in Consilio generali de novo predicta omnia & singula promisit, rogit & juravit, prædicte multitudinis Cleri & populi copiosa, increpando Predecessores suos, quos tantum neglexerant in dando unionem & pacem Ecclesie, de quibus fuit velus Angulus Dei multipliciter commendatus, & fuisse per amplexus si presertim in incertis juratis & voto toties repetitis heretatis.

Item ipse Dominus Gregorius per suas litteras & nuntios predicti per eum jurata, & voto firmata, notificavit Domino Benedicto in Massilia residentem, requireres eum ut predictum vellet annuere, quod fecit tandem atteratus & quodammodo invidus, nec sic simpliciter ut Dominus Gregorius, licet per Dominos Cardinales & nuntios Domini Gregorii fuisse scriptis solemniter requisitus, ut simpliciter consentiret, ut fecerit & sciebat Dominus Gregorius, quod non voluit partem sibi ferrare in electione futura, quod non fecerit Gregorius, dum dixit in sua littera. *Dominus Domini Cardinales Gregorius albareris, velis nolle quod Fratres noster in hoc taliter convenerit, quod sequatur canonice electio;* prout in litteris dicti Domini Benedicti responsivis litteris dicti Domini Gregori, & eidem missis litteris continetur. Ita quod ea modo agendi, loquendi & circumstantiis evidentibus comprehenditur, quod Dominus Benedictus via cessionis attentabat in verbo, non autem in re & effectu; & de hoc erat obloquutus de fama Massilie inter Dominos Cardinales, & alios quampures tunc Massilie residentes.

XI.

Et per antea auditio de bonā voluntate Domini Gregori, quam habere videbatur ad Ecclesie unionem, magnificus Dominus Melastis, de Malactis de Pensuro, etiam propriis expensis ad Serracolum Dominum Regem Francie, & ad didum Dominum Benedictum tamquam fervens zelator hujus sincerissime unionis, accedere se obtulit, qui pro parte Domini Gregori, occasione ipsa, ut ad utrumque propterea se transferret, fuit requisitus, qui postquam cum honorabilis consilio Romam ad eaque quendam oblata & requisita applicaverat, supervenientibus nepotibus Domini Gregori, scilicet Dominis Antonio tunc Episcopo Montoneni, & Paulo Cottario, item Dominis Gregorius per dictos suos nepotes, ut creditur, seductus, & in reprobum sensum datus, variare, & evadente à promissis recedere incipit & iam juxta consilium omnium Dominorum Cardinalium suorum nobis mature dictum Malactis ad legationem predictam, sed dictum Dominum Antonium, cui arcana sua mentio (ut creditur, & post facto constat) aperuit, aliquid sibi bonæ memoriæ Domino Guillelmo tunc Episcopo Tuderino, & Domino Antonio de Butta utralique jure Doctore, ad famam tantum, quia ipsi relictae secreta, ut ex post dicerent paluice

XII.

predicti Domini Episcopus & Antonius, imò nec Domini Cardinales aliquid fecerunt de secretis que portavit Dominus Antonius-ejus nepos, cui dedit tuam bullam clausam, cujus continentiam prefati Domini Cardinales ignoraverunt, quibus per aliam suam bullam de conveniendo de loco habili & decreti mandatum dedit. Per quos Oratores tandem conclusum fuit de loco Saonæ cum dicto Domino Benedicto & suo Collegio, qui & prefatum Dominum Gregorium in viam dicti mandati obligarunt, ut in certis terminis decederent cum suo Collegio deberet ire Saonam, cum certis etiam modificationibus, prout in instrumeto super hoc conficito continetur.

Item, quòd dictus Dominus Gregorius cum de dictâ concordâ loci Saonæ notitiam habuisset, ipsam concordiam commendavit, approbavit, & ratificavit, & coram suis Dominis Cardinalibus & aliis notabilibus personis sæpius affirmavit, quòd locus ille sibi placebat, commendando nepotem predictum, & increpando Dominos Cardinales qui illum suspectum habuerant dum mittebat, confortando & sollicitando eisdem Dominos Cardinales pro accessu ad dictum locum; cum quibus Dominis Cardinalibus in diversis consiliis deliberavit, quòd si galea haberi non posset, dispositus erat ire in unâ barbachinâ, seu pedes si aliter transire non posset, nisi tentibus & ad hoc confortantibus etiam dictis Dominis Cardinalibus. Scripsitque bullas suas Serenissimo Domino Regi Francorum, sollicitando pro suis Oratores ut ea que ipsum tangebant, secundum dictâ conventionis expressis ceteri executioni mandaret, ac per fratrem Joannem Dominici Dominum Gubernatorem & Regentem Janensem, requirit pro ceteri expeditione & executione eorum que ad ipsos spectabant; que omnia ex relatione dicti fratris Joannis Dominici per dictum Dominum Gubernatorem & Janensem fuere integraliter subsequata. Et similiter Communitati Saonæ, regatando de promptâ devotione & executione eorum que ad ipsos pertinebant, illos hortando in Domino ad ulteriorem prosecutionem, per suas bullas conscripsit, & ab Oratoribus & Syndicis dictorum Communitatum Januæ & Saonæ in Româ existentibus, juxta contentum conventionis predictæ, juramentum fidelitatis recepit. Rediuntemque dictum Dominum Antonium nepotem suum, pro bonis grâis & meritis in legatione predictâ in Cæsarum promovit. Deinde autem idem Dominus Gregorius vixit, & eviderter retrocedere à promissis tam solemniter firmatis & ratificatis incipit, aliterque aliquas frivolâs excusationes & excusâs impedimenti, videlicet galearum defectus & inopiam pecuniarum; nam dum ab Oratoribus Domini Benedicti in Româ esset requisitus de accessu ad Saonam, finaliter respondit se nullo modo velle ire Saonam sine galeis. Similem etiam responcionem fecit Oratoribus Serenissimi Francorum Regis, etiam requisiverunt Dominos Cardinales tunc Romæ existentes, ut attestât in dispositione Domini Gregorii ad unionem, se declararent an vellent Saonam accedere juxta promissâ, eos etiam rogantes ut si interim Dominus Gregorius decederet, non procederent ad electionem futuri Præsidentis, qui de mandato Domini Gregorii responderat, quòd ipsi facerent deberent eorum. Quoad secundum questum responderunt etiam de sua mandato, quòd ipsi non poterant obligare abentes, sed inirent cum Domino Gregorio ut super hoc constitutionem faceret validam; quam constitutionem facere promisit, prout apparet per instrumentum publicum manus Domini Francisci de Montepolitano; sed tamen postea reculsit, ut scilicet etiam post mortem suam, quan-

tum in se foret, sicut in vtrâ unionem impediret. Et licet galeæ, quas etiam à Domino Gubernatore Januæ in Januâ dictas nepos suus requisiverat, & Capitaneum, videlicet Dominum Joannem Ultramarinum, sibi exhiberet de oblatâ fuissent per Oratores Serenissimi Regis Franciæ, etiam cum juramento Capitanei & patronorum, ac etiam obsequio datione de filiis & nepotibus predictorum, & alia quilibet securitate; illas tamen reculsavit, quamvis galeæ predictæ oblatæ sibi fuerint armatæ, vel tantum corporæ galearum cum falcimentis omnibus, ut si concludere noluisset de hominibus Januæ, armare potuisset de suis, licet prius acceptasset dictâ corpora galearum. Et similiter ire per terram oimomodè reculsavit, non obstantè quòd per consilia Jurisperitorum existeret eadem Domino Gregorio constatum, quòd per terram transire tenebatur, si non habebat galeas.

De pecuniis autem quas multas exegit à Clero magne parvis sine obedientia, occasione cuius charitativi subsidii per ipsum impositi, ut iret Saonam causâ prosecutionis unionem, ut in suis bullis desuper confectis plenè continetur, pro expensis necessariis exaltit sufficienter proviam, licet inter nepotes & consanguineos suos non in factis unionis, ut in bullis suis strabat, easdem distulisset. Nec etiam idem Dominus Gregorius voluit consistere Procuratores ad renuntiandum, & Saonam transmittere, licet promississet idem Dominus Gregorius per instrumentum publicum in certos casum & eventum, quòd si ire non posset aut nollet ad dictum locum Saonæ, idoneum mitteret Procuratorem infra dictum terminum, cum plenâ & sufficienti mandato & potestate ad faciendum ea que ipse facturus esset, si personaliter adiret, secundum juramentum & votum emissum, & secundum formam contractûs facti in Consilio Romæ.

Item quòd licet dictus Dominus Gregorius maxime ad importunam instantiam Dominorum Cardinalium, qui conabantur Saonam appropinquare, veris Semis accedere distulit, tamen dum in civitate Viterbi resideret, totis conatibus quæsit Viterulum se transferre, que via se elongabat ab accessu Saonæ, nisi Carâmalis se in hoc sibi efficacius opposuissent, quorum quatuor devotus instanti veritus Senas suos gressus direxit. Et cum ibidem resideret, & militaret quòd iret Saonam, dixit per Lombardiam ad terras Marchionis Montisferrati velle transire, & ibi morari & tractare in alio loco, & eis diebus velle ire Saonam; que via totaliter erat indisposita, & impossibilis videbatur, tam propter hyemem quam guerras tunc instantes. Et hæc omnia ex malâ intentione ad impediendum prosecutionem & conclusionem sacratissimè unionis fieri evidenter apparebant. Sperabit enim ad aliquem locum declinare per illam viam, in quo fuerat se repositurum, & Dominos Cardinales totaliter inhibuisset, ut amplius non loquerentur de materia unionis, sicut in Lucâ postea legit. Sed resistens Dominis Cardinalibus propter indispositionem predictam, & quis ipse Dominus Gregorius quærebatur se divertere ad loca ubi potentior esset pro retinendo totaliter à prosecutione unionis predictæ, ut supra dictum est, eundem pro majori parte sequi reculentes, dum eum requirerent ut eos permitteret ire Saonam, & debuit eorum facere, secundum quòd promissurum, etiam de suo mandato, negavit expressè. Et replicato per Cardinales ut vellent se supponere juri, & stare consilio Universitatis Bononiensis, Parisiensis, Senensis, vel Romanæ Curie, an Cardinales tenerent Saonam accedere, etiam eo nolente, reculsavit, dicens: *Ego sum Pa-*

pa. nec habet me alium subicere consilia, imò ego sum supra jus. & mea sententia debetis vos conformare in totum. In hoc Dominus Cardinales ne debitum suum facerent, quantum poterat prohibendo. Tractantur demum præfati Domini Cardinales ut ad locum Petre-Sanctæ domini Lucani unus ipsorum, scilicet Dominus Gregorius se transferret; quem locum de Petre-Sanctâ per prius per suos Oratores obculerat Dominus Benedictus morantem in Saonâ, videlicet per protonotarium de Utino, scilicet Magistrum Jacobum Physicam, Abbatem de Pratalâ, & Dominum Franciscum Justinianum de Venetis, & Dominus Benedictus ad Portum-Veneris appropinquaret, ex quo de loco Saonæ omnis erat permissus fides subleat, ut mutui vicinitate possent facilius concordare, & materiam unionis pacis eorum vota & promissa perficere. Idem tamen Dominus Gregorius tota difficultate posuit, quot pro tunc nullatenus voluit accepta veteram-Sanctam, assensum cum locum non sibi securum, licet securissimum sibi esset, ut Lucina civitas, nam ejusdem Domini & domini erat. videlicet domini Lucani; qui etiam pro securitate sui voluit sibi Domino Gregorio esse in obsequium unicum suum suum, & etiam ipse Dominus Lucanus homagium se ei præstaturum offerebat, ac etiam rocabat Petre-Sanctæ ponere volebat in manibus magnifici Domini Berardi de Camerino, vasilli Romane Ecclesiæ, & tunc stipendiari Domini Gregori, de quo permaximè confidebat. Quæ omnia negavit, vellet ille qui nullam voluntatem habebat Ecclesiæ unquam, non obstante quòd Lucam videri sine aliqua dictarum securitate, quæ usque sibi necessaria non erant, sicuti illis magnifici Domini Lucani probatâ fidelitate.

XV.

Tandem loco de Petre-Sanctâ, ut præmittitur, prius ablato, & postea recasato, intercedentibus Oratoribus Venetis, & de vicibus petebat & instantiâ Dominorum Cardinalium, incitatus est Gregorius ire Lucam. Et ut Dominus Cardinalibus timentem incuteret ne ipsum ita pro unione sollicitaret, voluit habere promissionem expressam à Domino Lucaeo, ut libere posset in Dominos Cardinales annualliter; qui tantam affectionem ad unionem habebat quòd mortem non timebant, imò tali promissioni consentirent, quem aliter Dominus Lucas nullo modo facere dispositus erat; quem accessum ipse Dominus Gregorius male libenter fecit, adeo quòd oportuit dictos Dominos Cardinales sibi de eorum propria pecuniâ mutuae tria milia florenorum, de quibus adhuc eis non est plenarie satisfactum, licet ipse aliunde haberet pecuniam necessariam pro accessu ad Lucam. Et Dominus Benedictus instantibus etiam suis Dominis Cardinalibus ad locum Portu-Veneris, ad finem quòd ipse existebat in locis propequis, conventibus pro concordate de loco mutue conventionis pro mutua cessione faciendâ, & diadâ pace Ecclesiæ. Et licet tunc plures nunti, & iterum vicibus missi fuerint per Dominum Benedictum ad Dominum Gregorium, & e contra, nunquam tamen Domini Cardinales partis utriusque terre potuerunt ad quæ profectura mitterentur, imò tempore fuit eis ipsa materia occultata. Et ultimus D. Benedictus continuè in civitatibus Senarum & Lucanâ tenuit quosdam suos servitores & familiares & speciales, Magistrum Simonem Salvatorum Decretorum Doctorem, fratrem Antonianum Ordinis Prædicatorum, & quosdam alios, qui abique concitatis Dominorum Cardinalium, de nocte & secreta hora familiaria & secreta colloquia habebant cum Domino Gregorio, & ejus nepotibus plures & frequenter. Et vice versa idem Dominus Gregorius tenebat cum dicto Domino Be-

nedito quemdam Michaëlem de Pisis suum Secretarium in Portu-Veneris, qui etiam cum dicto Domino Benedicto & suis suis secreta consilia tenebat & habebat, ex quibus velut evidentiis indicis iussisset in Lucâ de Portu-Veneris fama & communis reportatio, prout hodie peramplius est, quòd inter Dominos Gregorium & Benedictum erat mutua collusio, ut ipsi ad invicem sic difficultarent hoc negotium electionis locorum & concordatæ, quòd nunquam ad mutuum cessionem devenirent. Et evidentiis patebat frèe omnibus in dictis locis existantibus ipsorum collusio, quæ circa loca ad invicem nominata, tantas ipsi duo contendentes de Papatu adhibebat difficultates circa securitates & mutationes Castrorum et tradituras superfluas, & adeo difficiles quòd poterant impossibilitatis æquam, & sic difficultatibus ad invicem illud negotium electionis locorum, quòd nulla inter eos fuit concordatæ de loco, in quo haberent convenire pro mutua cessione faciendâ. Nolentes ipsi duo de Papatu contendentes sequi consilia suorum Cardinalium, imò permaximè voluntarè & sincerè ritabant. Et cum Dominus Cardinalis cum Domino Gregorio mutaret ut vellet de localibus concordatæ, respondit: *Fratris fieri tale concordatæ, quia ego sic quòd sumus Benedictus vos nullo modo est dispositus cedere.* Unde autem talis notitia venerit, non apparet nisi ex mutua collusione.

XVI.

Præterea ut evidentiis appareat de ipsorum Dominorum contendente de Papatu collusione, est veritas notoria, quòd quando Dominus Benedictus sicut mentio, quòd à Domino Gregorio non faceret debitum suum juxta vota per ipsum præfata, multi inadhærentes subtraherent sibi obedientiam, hoc libi displiceret, & distulabat hoc fieri. Nam egregius & notabilis viri Dominus Matheo de Albitis Miles, & Laurentio de Rodolph Decretorum Doctore, & Nicolao de Utino, Civibus & Oratoribus Florentibus ad ipsos Dominum Benedictum pro causâ unionis profectis in Portu-Veneris, expressit dixit non debere fieri subtrahentem Domino Gregorio; necnon & certos suos nuntios diu tenuit in civitate Florentinâ, quos scilicet Sancti Mariani in Provinciâ, & Joannem de Burgo ad finem, ut procurarent, prout & fecerunt, posse tendi, ut per aliquo commune Florentinâ nulla fieret subtrahitio, vel alia novitas Domino Gregorio & suis nuntis: quòd à Domino Benedictus non faceret debitum suum circa pacem Ecclesiæ, libi adherentes subtraherent Obedientiam, Dominus Gregorius & sui nuntii hoc dissidebant fieri, dicentes quòd hoc non bene fieret. Et sic forabant & nutriebant notoriè isthinc verbo & facto, & impedimenta præstabant paci & unitati Ecclesiæ procurandæ, habentes quidem facies diversas; quia quilibet appetebat & appetit habere Papatum in solidum, sed cautos habent ad invicem colligatas, ut de vanitate conveniant, & conveniunt in idipsum, videlicet ad difficultandum sic istam materiam voluntariè & sine causâ, ut nunquam perveniant ad mutuum cessionem, nec ad pacem Ecclesiæ & schismatice subtrahentem. Et ultimus ipsi duo contendentes de Papatu pati noluerunt, imò in habuerunt Dominos Cardinales, ut de pace Ecclesiæ non traherent, sed totus tractatus relinquerent ipsi duobus, quia ipsi ad invicem essent bene concordatæ, prout & fuerunt ac sunt, ad impedendum pacem Ecclesiæ, & procurandum schismatis protogationem ac perpetuationem.

Existentibus autem præfatis DD. Gregorio & Benedicto in Lucâ de Portu-Veneris, post multas obligationes & recalculationes horum factas hiis inde, ut

XVII.

negotium distaretur, tandem fuit oblatas locus in Liburno per Oratores D. B. cum communi equalitate domni & Rocharum & oppis à mutatione pecuniarum, licet finalis distractio unionis fuisset, si ipsi habuissent totale dominium loci conventuans. Et licet Dominus Gregorius omnem tractatum rumpere illud voluisset, tandem devotus instanti Cardinalium, dicit se velle mittere ad videndum locum, & si habitus erat, acceptaret, Legatoque pro hoc elegit, videlicet Reverendissimos Patres quondam Dominum Florentinum, Dominum Malintensem, magnificum Dominum Malatesta de Malatestis de Peniaro, Paulum Corario ejus nepotem, & Bartholomæum de Zambeisis, Cardinalibusque dixit, ut invenirent pecuniam pro ejus accessu; petiit enim per organum magnifici Domini Malatesta de Peniaro à Castellanis pro eundo de Lucâ ad Liburnum triginta millia florenorum, & est una parva dicta, licet Cardinales obtulerint sibi duodecim millia florenorum. Videte ergo quomodo suam dis-cooperuit voluntatem. Tamen cum Cardinales modum daret ut haberent pecuniam necessariam pro accessu, finaliter ad videndum noluit mittere ad dictum locum, eoque tamquam inhabilem recusavit pro suo libito voluntatis; qua recusatione sicut præmittitur, factâ, apertum & motum fuit per Gregorius viros vere unionis amatores utriusque Oratores Venetorum, à quibus ipse Gregorius traxit originem, nec acceptarentur pro ipsi duobus contenditibus & suis loca de Carreriâ pro Domino Gregorio, & de Avenâ pro Domino Benedicto, ad invicem vicina & consilia in obedienciâ Domini Gregorii. Et licet nunti Dominus Benedictus verbo & non in effectu in hoc consentiret, tamen D. Gregorius illa expressè refutavit sine quacumque rationabili causâ, imò nec mittere voluit ad videndum eandem locum de Carreriâ si habitus erat, sed solum pro libito voluntatis tum recusavit, licet dictus locus de Carreriâ existit & existat magis habitus & stotens quam sit locus de Avenâ, & Dominus Lucanus omnimodam securitatem, necnon & fortalicium in Carreriâ consilium eidem Domino Gregorio offerret, & contrâ illa, quæ aliis obtulerat, cum per prius obtulisset omnia loca obedienciæ suæ, & hoc fecit contrâ consilium & voluntatem Dominorum Cardinalium tunc in Lucâ existentium, & etiam contrâ consilium Oratorum Principum, Notabilium, & Communitatum tunc ibidem presentium in magnam sui infamiam, quia evidenter cunctis apparebat, quod ipse Dominus Gregorius nullatenus curabat de pace Ecclesiæ nec schismatis extinctione.

Videntes autem Domini Cardinales in Portu-Veneris existentes negotium pacis in rupturam venire, ipsi seu eorum major pars supplicaverunt Domino Benedicto & consulerunt, ut non teneret tot galeas nec generis armigeras in tanto numero, ne occasione hujusmodi tractatus pacis posset impediri; & quod vellet considerare ad aliquam locum eligendum in terra consiliatorem, & aliquem ad mari remotum, qui Dominus Gregorius refutabat loca maritima. Ipse tamen Dominus Benedictus petens nulla nullatenus facere voluit, imò frequenter & publicè respondit, quod nullo modo pro hac causâ dimitteret loca maritima, & Trostrâ sibi dicebatur seu consulebatur contrarium, quia ipse volebat unum pedem tenere in aqua & alium in terra, & quod nullo modo dimitteret galeas aut generis armigeras, imò potius numerum augmentaret & augetet; & pro his tenendis sui agendis impigneraret seu alienaret omnia bona & proprietates Romanæ Ecclesiæ quando sibi videretur, prout & fecit in magnum

detrimentum Romanæ Ecclesiæ, & castra particularia Ecclesiæ Avinionensis ad summam quadraginta millia ducatorum sine causâ & voluntariè per quo evidenter, & notoriè ostendebat, quod in verio & non in re & effectu querebat unionem, & quod nullo modo volebat renuntiare, sed manere in alio statu quamdiu viveret in humano; & sic difficultate negotium, ut nunquam via celsissimum verbo concordata posset habere effectum; & de hoc erat communis vox opinio summeque in Portu-Veneris, & ferè inter omnes Curiam ipsius Domini Benedicti sequentes.

Item pari modo Dominus Gregorius alienavit multa bona Ecclesiæ Romanæ nobilibus pretatis, ut intras pretiasas, libros & alia nobilibus Jocalis, necnon & terras notabiles, ut Romam, Perusium, Beneventum, Tuderum, & alias in Marchâ, & alibi existentes, & provincias Maritimæ & Campaniæ, pro certâ pecuniarum summa, ad distandum suos fratres, nepotes, & alios agnatos suos, etiam de patrimonio JACOBI IIII, etiam ad procurandum sibi factores in schismate, illos scilicet quibus hæc alienabat.

Item quod idem Dominus Gregorius loquens sibi vel aliis, ubi ad ejus notitiam veniebat, de suo debito, videbat renuntiatione & aliis feudis per eum ad unionem Ecclesiæ, odio habuit, illico carere mancipavit, & alios & cæcè multipliciter molestari, & inter alios Magistram Melchiorum de Novarâ Scriptorem literarum Apostolicarum, Procuratorem Ordinis Carmelitarum, qui in quodam sermone dictum Dominum Gregorium exhortatus est, ut servaret vota & juramenta sua in Conclaviensis pro unione habenda, & ex parte familiarium Domini Cardinalis Laudensis, qui ante palatium in Senis clamabat, ad Saoniam, ad Saoniam.

Demum Domini Cardinales, sui eorum major pars, ne tantum Dei negotium venire in rupturam, consulerunt & supplicaverunt Domino Benedicto, ut pro loco mutæ cessionis offerret civitatem Pisanam, aliis per ipsum oblatam cum publico instrumento, & quam Dominus Gregorius non poterat reculare, cum aliis ipsam obtulisset. Et quod vellet ipse Dominus Benedictus contentari de communibus & sufficientibus securitatibus, & quod non peteret ita exactas ut erat solitus petere, cum per hoc daret causam rupturæ; ipse respondit, quod dictam civitatem Pisanam nullatenus offerret, vel sibi oblatam acceptaret, reputans valde temerariam hoc sibi consilium. Dixit etiam quod semper intendebat petere securitates aliis per ipsum postulatas, & de aliis que essent minores nullo modo contesceretur, quidquid sibi dicebatur vel consulebatur. Per que evidenter colligitur, & tunc omnibus apparebat, quod visum celsissimum nullatenus intendebat prosequi, sed sic eam difficultate ut nunquam posset habere locum, & de hoc erat communis vox, fama & reputatio.

Consequenter Domini Cardinales in Portu-Veneris existentes seu eorum major pars, videntes quod inter Dominum Gregorium & Dominum Benedictum nulla erat concordia super loco mutæ conventionis, nec in futurum sperabatur esse, qui quod unus ipsorum offerret, alter voluntariè refutabat, ne tam necessarium fidei & sanctorum saluti negotium in desperationem & totalem rupturam deveneret, supplicaverunt & consulerunt Domino Benedicto, quatenus offerret se renuntiatum per procuratorem habentem ad hoc speciale & irrevocabile mandatum, Domino Gregorio renuntiatum in personâ propriâ, vel per procuratorem habentem similem potestatem. Offenduntque ipsi Domini

Cardinales, seu eorum major pars, ipsi Domino Benedicto, quod hoc tenebatur facere de necessitate salutis, & de morti exponere pro excommunicatione schismatis, & unione in Dei Ecclesia reduci: à quo peratis Domini Cardinales nullum responsum habere poterant, sed perpendunt satis evidenter ex auditis & modis quod hoc facere nullatenus intendebat, prout & rei probavit eventus, & præsens tribatur experientia. Et in eadem opinione fuit Dominus Gregorius, qui cum somni in publico diceret, quod nunquam per procuratorem renuntiaret, licet sibi contrarium per Dominos Cardinales consuleretur, quibus perante se obtulerat per procuratorem renuntiatum, ut supra dictum est, fuit sua responsio negativa per Archiepiscopum Terraconensem nuntium Domini Benedicti, tunc in sua presentia confusum, publicè condita & multipliciter commendata. Ex quibus evidenter & nocere constat, quod nec per se, nec per procuratorem ipsi contententes renuntiare intendebant, sed potius Ecclesiam in schismate & divisione tenebant quoad vitam dicerent in humanis. Et in hoc apparuit eorum collisio & concordia, maxime quia alium Archiepiscopum Terraconensem speculim familiam Domini Benedicti, multa colloquia secreta habuit, reiectis locis suis, cum Domino Gregorio, & nepote tunc Camerano, & aliis suis secretariis. Ex quibus infurrexit vehementis suspicio in Lucà, & communis fama, quod inter ipsos duos contendentes de Papatu erat collisio, & damnata concordia; & quòd sic difficillatim hoc negotium ut nunquam in diebus suis ad motuam conclusionem deveniret.

XXIII.

Item Dominus Gregorius in Lucà existens obtulit Domino Benedicto locum Pisanum divitiis summe, ita quòd unus haberet cum suis ab una parte civitatis, aliter ab alia; quem locum immensissimè commendavimus, & inter alia dicit, quòd ille locus à ostenti omnis necessaria pro tali conventione habet, adeo quòd ad hoc fabricatus penitus videbatur; & hæc illam oblationem voluit per Cardinales fieri, quòd & factum fuit in portu-Ventris per organum Comitis Campanie, Dominorum Cardinalium Oratorem, à qua oblatione desivit, dicens ante conclusionem hujus oblationis velle à Florentinis aliqua pacta & securitates, quas si essent rationabiles, forentini se obtulerunt facere, dum modo ea declararentur; quam declarationem nullo modo facere voluit, nec etiam tempus infra quòd deberet Pisis venire unquam voluit declarare, imò ex post facto venire Pisis penitus recusavit.

XXIV.

Subsequenter Dominus Gregorius in Lucà existens, nuntius Domini Benedicti ibidem existens, qui in verbo potius quam in effectu loci concordiam persequi videbantur, & nuntius Serenissimi Regis Francorum, qui re & effectu unionis materiam promoverent, denegavit saluam-conductum prorogare, & de novo concedere, denegans eisdem iuram præsentiam & omnem audientiam, nedum super vâ cessionis, imò super aliis unionem tangentibus, receptum indicendo, & mandando eisdem nuntius ut à dictâ civitate Lucanâ recederent. Dixit etiam idem Dominus Gregorius publicè & frequenter, quòd via cessionis erat mala & iniusta se diabólica, & quòd eam de cætero persequi nullo modo videret, contra juramenta & vota per ipsum præstita honorè veniendo, in magnum scandalum Ecclesie, cum pertinacità & cum contumacia notorâ, à quibus diversis non potuit, etiam luce clarioribus responsionibus sibi factis, concordantiam hæc cum Domino Benedicto, qui eodem cupiditatis initioque essent, & publice prædicavit, quòd si viam cessionis prosequeretur pro unione habendâ, crederet

peccare mortaliter, ut in precedentibus est descriptum. Quæ quotum erroris etiam fidei oppositi, juxta multorum assertum continent, decretat & iudicat hoc sanctum Concilium in Dei nomine aggregatum.

De præmissis non contentus Dominus Gregorius, ut majora & evidentiora excommunicatione schismatis præstaret impedimenta, & ut haberet expulsi sui & errorum suorum fautores se defendentes, coactâ juramenta & vota præstita, & in bullis suis scripta, etiam contra consilium Dominorum Cardinalium, & ipsi absentibus, quatuor de facto, cum de pace non possit, in Cardinales promovit, suæ cupiditatis & errorum suorum fautores, ac unionis Ecclesie notorios impediores, ad hoc tractatu unionis præsumptæ, Oratoribus validè dignitatum & beneficiorum in Lucà existentibus, & Oratore Dominorum Cardinalium de quibus Dominus Gregorius existente in Portu-Ventris pro concordia loci, & contradicentibus omnibus Cardinalibus talem profanationem fecit. Et ideo contradicentibus, quia de pace communi non poterat, cum tali profanatio esset notorâ destructio unionis Ecclesie: & malis malis addens, ac peiores persequens, ac pacis Ecclesie evidenter impedirentes, Dominus Cardinalibus tunc in Lucà existentibus paulo ante prohibuit & interdixit sub magnis penis, privationis videlicet dignitatum & beneficiorum ac perjury, quas ipso facto voluit incurere, ne exiret civitate Lucanâ, nec per se, nec per suos personis participarent eum nuntius dicti Domini Benedicti, & Dominus Regis Francie, & ne auderent se in unum congregare; quæ duo ultima mandata clarè contra unionem erant: nam nisi tractaretur cum Oratoribus Domini Benedicti, non poterat unio pænerari; & sic contra juramenta sua & Cardinalium: nec etiam unio tractari poterat sine Cardinalium congregatione: & hoc revocare noluit, nec aliâ expiationis schismatis intendere, quantumcumque fuit monitus & requisitus per Dominos Cardinales, & quampures alios notabiles viros. Et quoniam Dominus Cardinalis tunc in Lucà existentes, non obstantè potestate, intendebant & laborabant ut finis imponeretur schismati per viam cessionis jurata, & voto firmata etiam per eos & eorum quemlibet, pro quâ consequendâ juratum nihilominus de contententibus, utribus, necessitas, nisi quemodolibet opportunè; nec ab his retrahi poterant minus vel terroribus; D. Gregorius deliberavit cum suis aliquos ex ipsi Dominos Cardinalibus capere & carceri mancipare, & aliquos trahere duris, quòd & fecisset certâ in sua domo & palatio admettis in magno numero: & ipsos providentiam fuisse cautè & honestè obtinuit.

XXV.

Videntes autem tunc Domini Cardinales in Lucà existentes Dominum Gregorij pertinaciam, contumaciam, & dispositionem notoriam, nedum in vâ cessionis jurata, voto firmata, & in verbo eum Dominus Benedicto concordatæ, imò & ad omnem aliam viam per quam haberi possent unio, & quòd ipse D. Gregorio absque gravi offensa Dei, & schismatis perpetuatione, ac iustorio multorum eorum detrimentum fides, & usorio se evidenter periculo animarum ac Ecclesie desolatione reparabili, non poterat adhærere, nec velle nec juramenta per ipsos præstita observare: ipsi DD. Cardinales tunc in Lucà existentes, seu eorum dux partes, & finaliter omnes, uno dumtaxat excepto, ab ipso D. Gregorio receperunt, & ad hanc civitatem Pisanam, vel ad locum tutum se transfugerunt, cum firmâ intentione & proposito ut se conjungerent cum DD. Cardinalibus, qui D. Benedicto adhærerant, ad finem

XXVI.

ut ipsi simul unitis utilibus & liberis possent extirpationi schismatis intendere, prout vigore instrumenti in Concilio celebrati obligabatur & tenebantur, & secundum multorum valentium Doctorum consilium per ipsos DD. Cardinales habitum in Senis, de mandato expresso dicti Domini Gregorii expressè tunc discutit, quòd contentabatur quòd haberent consilium, & secundum consilia procederent, impedimentis, pertinaciis, & indispositioibus rationis Dominorum Gregorii & Benedicti non obstantibus, cum evidenter foret notorium, quòd si attenditur ipsorum Dominorum Gregorii & Benedicti voluntas, nunquam ipsi viventibus extirparetur schisma, sed potius perpetuaretur, & Christi characterè insigniti erroribus involverentur ex eorum factis, dictis & damnatis perjuracionibus, à cunctis Christi Fidelibus detestandis.

Molestè autem genus Dominus Gregorius recessum Dominorum Cardinalium, & de statu suo dubitans, per suos amicos insequi fecit bonæ memoriæ Cardinalis Ledensium, quamplurimam assiduitatem ad unum procurandam bonum, dato dictis suis attingere mandato crudeli, ut ipsum quoniam dictum Dominum Cardinalium ad Dominum Gregorium vivum redirent, vel incensum per fratres. Ecce mandatum Pontificis adeo crudele, ut videretur impus Menelus contra Quam Sacerdotem sanctum ab infens redisse, cuncta dissipans & civitatem inficiens bonorum sanguine cruento. Sed Altissimus qui bonis assidit & malis consiliis obviare consuevit, ut protegeret ipsum quondam dictum Dominum Cardinalem, ut in incensuram manus non incideret, sed à Domino protectus, ad locum Libesacke Pisanæ districtus Galvus & incolumis pervenit. Deinde de sequenti tam ipse bonæ memoriæ Cardinalis Ledensium, quam alii Domini Cardinales quæ de Lucâ recesserunt, ad hanc civitatem Pisanam se personaliter contulerunt. Exposita tamen existit domus ipsius quondam Domini Cardinalis in Lucâ existens prædictæ rapæ, & bona mobilia ibi reperta, fuerunt volentes ad domum tuæ Camere & nepotis Domini Gregorii apportata, & idem credatur quid fuisse dictum de aliis Domini Cardinalibus, nisi per dictum Dominum Lucanum extitisset obvium.

Ex quo verò Domini Cardinales in civitatem Pisanam convenerunt, voluerunt adhuc libetate ut Dominus Gregorius debitum suum faceret, & veritatem agnosceret, ac ad unitatem Ecclesiæ procurandam procederet iuxta vota & juramenta per ipsum præstata; & de his fecerunt ipsum requiri & exhortari, præmo per eorum literas, secundo per Dominum Cardinalem Burlegalem, tertio per duos nobiles Episcopos, videlicet Varmensem & Lubocensem, qui licet exhortationibus piis, humilibus supplicationibus, & rationibus luce clarioribus initerunt, ut ipse D. Gregorius pertinacià depositâ veritatem agnosceret, vota & juramenta servaret, & uteretur pacis & unitati Ecclesiæ se obicem non poneret in hoc animæ detrimentum, & Ecclesiæ scandalum offerendo eadem quod in casu quo præmissa faceret, ipsi Domini Cardinales omnem honorificentiam & adhiberent debitam præstarent & exhiberent. Requirentes eundem, ut ad civitatem Pisanam veniret, ad quam venire debebat, quam ipsam obtulit & in submissis commendavit, quam etiam offerri fecit per ipsos Domini Cardinales, & promitti quod ad ipsam irent, ut supra piensè traditum est, vel si venire nollet per procuratorem renouariet. Ipse tamen Dominus Gregorius velut in eor durum datus acquirere noluit, omnia contentans, & in sua iusta permanens pertinaciâ, im-

pediendis & erroribus antedictis.

Demum quatuor ex dictis Domini Cardinalibus qui ad Pisanam se transfugerunt civitatem, cum quatuor ex DD. Cardinalibus, qui D. Benedicto adhaerebant, in Liburno diocesis Pisani de voluntate D. Benedicti, & totius ipsorum Collegii convenire ad tractandum de unione Ecclesiæ elenter procurandi. Et quia Dominus Benedictus de tribus suis Cardinalibus ad hoc deputatis confidentiam non habebat iuxta suæ considerationis mentem, adjuvit eidem quatuor suos familiares, videlicet Rothomagensis quosdam, Tolosanæ & Terracencensis Archiepiscopos, ac Magistrum Generalem Ordinis Predicatorum. Et his omnibus existentibus in Liburno, post aliqua colloquia aperta fuit inter eos via Concilio Generali utriusque partis & obiter in uno loco partium Italicæ convocandi ad finem, quòd ibidem duo de Papato contententes renuntiarent iuxta concordatâ juramento & voto firmata, aliis in eorum contumaciam provideret Concilium & Ecclesiâ congregata, ut foret secundum Deum, divinus & canonicus sanctiones providendum. Quæ via sic aperta, velut necessaria & canonica, accepta & grata fuit Dominis Cardinalibus partis utriusque ibidem existentibus, & aliis per Dominum Benedictum, ut præmittitur, deputatis, qui Dominum Benedictum de hac via Concilii sic aperta certiteraverunt, & ex post reulerunt, quòd ipse Dominus Benedictus erat contentus de via Concilii sic aperta, & idem restitit in Liburno Magister Symon Salvator Decretorum Doctor, ipsius Domini Benedicti familiaris, ad hoc destinatus. Et ex post antequam Dominus Benedictus à Porta-Veneris recederet, scripsit literas credentes Domini Prædicti, de Thurisio, & sancti Angeli, in Liburno existentibus, per Sacristam Magalotte, quoniam vim credentur ipsi exposuit quòd Dominus Benedictus erat recitatus ad partes Catholice, & quòd erat contentus ipse Dominus Benedictus quod ipsi Domini Cardinales prosequerentur viam motam generalis Concilii utriusque partis & obedientiæ; & quòd ipse Dominus Benedictus erat dispositus dimittere aliquos de suis ad illam materiam prosequendam unâ cum ipso Dominis Cardinalibus prædictis, dummodo à gubernatore Janæ posset pro illis saluè conductum habere.

Conclusio verò tractatu de via generalis Concilii in Liburno inter dictos Cardinales prædictos utriusque partis, & alios deputatos per Dominum Benedictum, subter Dominum Cardinalis de Chalento, tres Archiepiscopos prædicti, & Generalem Ordinis Predicatorum, è Liburno recesserunt, & ad Portam-Veneris accedentes reulerunt Domino Benedicto quæ gesta fuerant, & eidem confiterentur Domini Cardinales tunc in Porta-Veneris existentes, & alii Prælati sui Consiliarii & familiares, ut omnino sequeretur & amplecteretur viam Concilii generalis utriusque partis, de quo apertum fuit in Liburno inter Cardinales partis utriusque; quorum spreto consilium, & mutata voluntate deliberavit ad Perpignanum accedere; & volens viam Generalis Concilii utriusque partis impedire, ibidem publicavit quòd in fello Omnium Sanctorum in loco Perpignan terneret Concilium sui obedientiæ. Dominus etiam Gregorius in Lucâ audiens, & per D. Benedictum certitatus, quòd DD. Cardinales concliserant de via Concilii utriusque partis, etiam deliberavit è Lucâ recedere; & volens pariter viam Concilii generalis utriusque partis impedire, ibidem publicavit quòd terneret Concilium suæ obedientiæ & partis in festo Pentecostes futuro in Provincia Aquilegensis, vel Exarchatu Ravennatenis; per quæ Concilia sic divisa, & in locis adeo remotis se di-

veris terminis, & si impediti possent pax Ecclesie iuxta intentionem ipsorum duorum contendendum de Papato, qui una collusionis ac concordia damnata in hanc vacantem conveniebant, nullo tamen modo poterat schisma extirpari, sed potius nutri & foveri in majorem Ecclesie detrimentum, & periculum animum.

XXXI.

Ex post Dominus Benedictus de mense Junii proximo preterito recessit à Portu-Veneris, suos gressus dirigens ad Regem Aragonum, & ad locum Perpiniensis applicuit, nullo alio dato ordine ad schismaticam extirpationem, imò tractatu pacis rupto, & prosecutione unionis Ecclesie omnino deserta, in dicto loco Perpiniensis de mense Septembris proximo præteriti promovit de facto quinquæ in Cardinales, suos familiares, opusonum suarum & virium in impedimentum unionis tendentium sequaces, & pertinaces defensores: & pari modo Dominus Gregorius de Luca recedens, & de unionis Ecclesie nullo modo curans, novem de facto in Cardinales promovit. Et hæc per ipsos facta sunt collusionis mutua, & concordia damnata, ut evidenter ostendunt eorum facta & dicta in impedimentum unionis concurrentia & concordia, per hoc credentes plures habere sequaces & defensores, & facilis viam generalis Concilii utriusque partis impedire.

XXXII.

Ex post Dominus Benedictus cum fuit in Perpignano, antequam suum inchoaret particulare Concilium in impedimentum unionis, & ut suam Concilium particulare majoris videtur auctoritatis, tres alios suos familiares in Patriarchas promovit, & tales qui contra suam voluntatem veritatem dicere non audent. Et demum per plures dies tenuit suam particulare Concilium, in quo interfuerunt ferè quadraginta Prælati, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, & ibidem legi fecit secundum se fuisse assumptum modum, & que fecerat pro unione habenda; sed non fuerunt ibi descripti sui recitati sui descripti, & impedimenta per eum paci Ecclesie præstita, nec alia que in precedentibus sunt veridica narratione descripta. Et ex post, ut fertur, dici fecit per Concilium suum particulare, quod ipse erat verus Papa, & quod fecerat debitum suum in unione Ecclesie profecturum, & quod ipse semper fuerat Catholicus absque labe hæresis vel schismaticæ pravitatis; fecit etiam publicè dici & prædicari in Perpignano, quod Concilium in hac civitate Pisana convocatum teneri non poterat, nec convocari sine ipso, & quod ad ipsum in solidum pertinebat convocatio Concilii generalis, contra veritatem juris, volens per hoc impedire hoc Concilium generale utriusque partis; & quod Prælati Aragoniæ & Castellæ ad ipsum Concilium non venissent. Et si ad ista impedimenta unionis Ecclesie & schismaticæ nutrementum pertinere, deliberet & decernat hoc sanctum Concilium.

XXXIII.

Et licet per præmissa velut ex evidentibus & certis iudiciis, ac presumptionibus violentis, famæque communi & vulgata, appareat notoriè de eorum collusionis & damnata concordia ad impediendam viam mutua cessionis per eos jurata, & omnem aliam per quam possent haberi unio & schisma extirpari tamen ultra præmissa in Româ, Senis, & Luca, & Portu-Veneris inter Curias ipsas sequentes fuit & est communis fama & opinio, & aliqui Notabiles viri dicunt se vidisse literas & cedulas, continentes quoddam inter Dominos Gregorium & Benedictum est & fuit confederatio, concordia, & collatio juramento firmata, quod ad hoc, ut ipsi evitarent & repellere valeant viam mutua cessionis, ipsi stipulis & suos dicunt se tractare debere materiam unionis, & non Concilio Dominorum Cardinalium, Principum, seu

aliorum quorumcumque qui de suo consilio & opinione non essent, quia ad ipsos, ut asserunt, & non ad alios præcisa spectat prosequi unionem, nisi in quantum illi per eos essent requisiti, & quod ipsi loca electa pro pace danda Ecclesie possent mutare pro eorum libito voluntatis, & dicere contrarium, est Ecclesie, ut aiunt, contradicere, & pacem impedire. Tenent etiam mutua concordia, quod melius est Ecclesiam stare in divisione, ut est, quam si cogenerentur ad viam mutua cessionis. Tenent etiam & concordem existunt, quod si simul haberent in uno loco convenire, traderent de reductione unius ad alterum de viâ compromissi & successionis, ut sic manerent, dum viverent; & de defuncto superiores unicus Papa remaneret; & ista asseritur plus placere ipsi contendentibus, ut asserunt viri Notabiles, qui præmissa audiverunt, & aliquos scripturas ipsorum contendendum viderunt & legunt.

XXXIV.

Postquam autem Dominus Benedictus recessit à Portu-Veneris ad partes Cathalonie dirigens gressus suos, disposuit D. G. à Luca recedere, & sic se ad eum locum elongare, ut unus ad Occidentem, & alter ad Orientem videretur incertum dirigere, omnino deserto unionis negotio & in desperationem passio, Domini Cardinales partem utriusque in majori numero hinc inde in Libano convenientes, quia adhuc non habebant alium locum accommodatum præ conventionem, & materiam Concilii utriusque partis & obedientie ibidem apertam velut necessariam prosequentes, præviderunt fore utile & necessarium ut ipsum Concilium generale partis utriusque convocaretur, ut prædicta deliberarent, ad vigintiannam quintam diem proximi præteriti mensis Martii, cum continuatione dierum sequentium in hac civitate Pisana, que curas alias per ambo de Papato contendentes ad consummandam pacem & unitatem vinculum fuerat electa, oblata & nominata, & sionem ac conveniens reputata; sic quod per Dominos Cardinales; huius Domini Gregorium adhaerentes, in eorum parte convocarentur Domini Cardinales abstantes, Prælati, Principes, & alii qui forent convocandi; & pariter per alios Dominos Cardinales in sua parte ad prædictum locum & diem; in quo de factum existit per ipsorum patentes literas de comunis & concordia ipsorum consensu, in forma canonica & juridica. Adhuc fuit etiam de consensu, quod pars mutua per ipsorum Dominorum Cardinalium literas, præmissa omnia ratarentur Dominis Benedicto & Gregorio, & requirerentur ut vocati ipsi Concilii præstarent consensum & operam; & ex superabundanti vocarentur ad prædictos locum & diem una cum Dominis Cardinalibus sibi obedientibus. Et quod ipsi contendentes de Papato vocarentur & provocarentur ad dictum Concilium renuissent, ut promissum, juratum & voto firmatum & concordatum fuerat, per se, vel procuratores suos ad hoc sufficientes, speciale & irrevocabile mandatum habentes, cum intimatione quod alias in ipsorum contumaciam, contradictionem vel recalcitrationem providerent Concilium, & Ecclesie congregata, eorum vel alterius ipsorum absentium non obstantem, prout foret secundum Deum, & alia fuit in Romana Ecclesia facta & virtuosissime observata. Que omnia fuerunt per patentes literas dictorum Dominorum Cardinalium Domino Benedicto intumata in personâ sui propria in loco Perpiniensis, & solemniter fuit vocatus & provocatus ad hoc prius Concilium, etiam in causâ schismaticæ & fidei, ut constat literis ipsius Domini Benedicti, & publicis & authenticis instrumentis. Et nihilominus prædicti Domini Cardinales in vim cedulae in Concilio jurata, & de novo ipsum

Domini Benedictum requiverunt per suas literas, ut renuntiaret, quia hoc reputabat & reputant pro bono unionis expedire. Ut autem præmissa omnia notificarentur Domino Gregorio, duo Domini Cardinales, videlicet Domini Aquilegensis & Mediolanensis vulgariter nuncupati, de voluntate & mandato ac assensu aliorum Dominorum Cardinalium, ad civitatem Senarum, in qua residebat Dominus Gregorius, secesserunt. Et quia ibidem Dominus Gregorius non poterunt habere præsentiam, ipso impediente, nec ipsam personaliter ad prius Concilium provocare, nec alia facere quæ ordinata fuissent, licet ibidem cum Senensibus sollicitam facerent diligentiam, per plures videlicet octo dies, ut præsentiam ipsius Domini Gregorii habere possent, literas patentes provocationis ipsius ad Concilium in causa fidei & schismatis aliis præmissis plenarie contentis, publicè ac patenter sub publico testimonio, in præsentia multorum Clericorum & laicorum pont fecerunt & dimiserunt in principali altari Cathedralis Ecclesie civitatis Senarum, & in valvis Ecclesie sancti Christophori ejusdem civitatis, sub testimonio publico & multorum præsentia, affixerunt taliter quòd de illis Dominus Gregorius non possit ignorantiam allegare, prout fiti sacro Concilio est per instrumentum facta hies, imò ad ejus notitiam pervenerunt, & haberi debent de jure perinde, ac si sibi personaliter intimatæ fuissent.

Ex post Dominus Gregorius per varios nuntios & alios conatus est impedire hoc sanctum Concilium in impedimento unionis Ecclesie, procurando ut Domini Cardinales, qui sibi adhererant, mutarent locum & diem ordinatum, & convenirent cum ipso Domino Gregorio in alio loco & termino. Et quia Domini Cardinales evidentè perperuerunt, quòd istud petebatur ad impedimentum unionis Ecclesie, & ut impediretur hoc sanctum & universale Concilium utriusque partis in hac civitate Pisana congregatum, cum in hoc tractatu nulla fieret mentio de Domino Benedicto & parte que sibi adheret, sine quibus schisma extirpari non potest, nec unio haberi: propterea præfati Domini Cardinales constantes in incrispi permanserunt, nec voluerunt, sicut nec debeuerunt tam evidenti malicie & notorio impedimento unionis aliquatenus consentire, ut etiam evidentibus responsionibus dicti Domini Cardinales nuntius hoc tractantibus luce clariùs ostendunt.

Et alteris Dominus Gregorius nedum viam Concilii generalis, sed omnem prosecutionem unionis impedire volens, notificavit per suas literas, quas ad varias mundi partes direxit, quòd Dominus Cardinales qui sibi adhererant, & qui unionem Ecclesie prosecutionibus, privaverat dignitatibus & beneficiis, & contrà Prælatos & Officiales sequentes Dominos Cardinales, & eis in unionem prosecutionis adherentes, processit ad privationem dignitatum, beneficiorum & officiorum, nulliter & de facto, cum de jure hoc facere non possit in impedimento unionis. Et pari modo Dominus Benedictus volens impedire omnem prosecutionem unionis Ecclesie, sic de facto certos processit contrà Dominos Cardinales, Prælatos, Reges, & Principes, & alios qui se à sua obedientia subtraherent. Et ut viam Concilii generalis impediret, citari fecit eorum se in Perpiniano comparituros certos Prælatos, Universitatem Studi Parisiensis, & nonnullos Magistros & Doctores, & alios viros literatos, responsiones super certis articulis in impedimentum unionis & Concilii generalis, cum ipsi citati constanter prosecutionem viam Concilii generalis, & schismatis extirpationem. Intendentes per hoc præfati Domini

Gregorius & Benedictus prosecutiones unionis Ecclesie & Concilii generalis utriusque partis terrere, & avertere à prosecutione unionis & pacis Ecclesie, ac vice Concilii generalis utriusque partis, in eorum animarum detrimentum, & Ecclesie gratæ & notorum scandalum.

Ultra præmissa verbus & literis præfati Domini Gregorius & Benedictus conati sunt impugnare hoc sanctum & universale Concilium, & ejus vocacionem, dicens & asserendo quòd hoc universale Concilium non poterat se intrinsecè, vel cognoscere, seu aliquod diffinire de causis ipsorum, & schismatis extirpatione, & sic per consequens nec de aliis erroribus quibus ipsi notorè, quantum in eis est, corpus Ecclesie commaculant; & hoc est factis evidens & notorium, ac etiam evidens existit & certum, quòd ipsi licet solebant de ex superabundanti cautèlè requisiti notauerunt huic sancto Concilio assensum ferre & opem, nec ad ipsum venire Concilium, ut fuerunt solemiter vocati, & etiam provocati, renuntiari pro unionis bono, ut juramento & voto multipliciter sunt adstricti, ut manifestum existit & notorium, per que evidentiùs constat de eorum notoriè contumacia, hæresim in hoc casu importante, & jamjam damnationem futurum Canonem in eis distante, incorrigibilitate & damnatè pertinacia adeo evidenti & notoriè, ut adversus ipsam admittenda non sit excusatio.

Quare pro parte dicti Procuratoris, Promotoris seu Solicitatoris petatur, postuletur & requiretur, per hanc sanctam & universale Synodum, de ejus sententiam decerni & pronuntiari: primò unionem & conjunctionem factam de duobus Collegiis in unicam Collegium fuisse & esse legitimam & canonicam, ipsamque auctoritate præfate Synodi roborari pro bono tam sancti & pii negotii, ac validam & rationabilem declarari pro bono & evidenti necessitate sanctissime unionis: ac etiam hanc sanctam Synodum per Dominos Cardinales utriusque Collegii ad tantum bonum simul legitimè unitos & congregatos, ut & debet convocatum, ac etiam congregatum, & tempore congruo, in loco tuto, habili & idoneo, securo & libero, & ad eam velut representantem universalem Dei Ecclesiam, cognitionem hujus causæ, ac etiam decisionem pertinere & spectare. Decerni etiam & declarari omnia & singula superius enarrata fuisse & esse notoria, & super eis tamquam notoriis procedendum, & exinde memoratos contendentes, & eorum quemlibet toti populo Christiano denuntari, & ostendi debere omni dignitate & honore, etiam Papali se reddidisse indignos, velut notorios schismaticos, notorios hæreticos, & schismatis matriones, pertinaces hæreticos, & notorios criminibus enormibus, perjuro & violatione voti irreticos, etiam notoriè scandalizantes cum incorrigibilitate, contumaciè & pertinaciè evidentibus & manifestis; ipsosque propter præmissa iniquitates ne regione vel imperent, seu prætor, à Deo & sacris Canonibus fore abjectos, privatos, ac ab Ecclesia præclusos, suis ligatos peccatis; & nihilominus sententiam privari, objici & præcisi: & insuper eisdem & eulibus eorum inhiberi, ne aliquis eorum pro Summo Pontifice gerere se presumat. Omnes & quoscumque Chriaticolas ab eorum obedientia, non obstant quocumque fidelitatis juramento aut alio vinculo adstrictos, perpetuò abolutos declarari. Inhibendo etiam curiam Christi Fide libus, ne dictis contententibus, seu eorum alteri, tamquam Papæ seu Summo Pontifici obediant, pareant, vel intendant, nec consilium, auxilium, vel favorem præstent, aut eos recipiant vel recipient, etiam sub populi excommunicationis, & alia à sacro

XXCVIII

XXXVIII.

de Patribus & Canonibus sollicitis, promulgatis & ordinatis. Et si parere contempserit ordinationi & licentiae huius sacri Concilii, decernendum fore & decerni ipsius, & eorum fautores, defensores, & adherentes etiam per potestates seculares compellendos fore & compelli, juxta sacrorum Canonum dispositiones & divina mandata.

Et pari modo prestat, postulat & requirit decerni, & declarari omnes singulos processus & sententias per dictos contentas, & eorum quolibet factos, latus, & solvatos, ac privationes ordinum, dignitatum, beneficiorum, & officiorum, ac graduum quorumcumque, & qualiacumque, ac quomodocumque susceptas, seu adinventas, contra Dominos Cardinales, & eis adherentes, ac eos sequentes, ac etiam contra Dominos Reges & Principes, Prelatos & alios Ecclesiasticos & Sacerdotes cujuscumque conditionis & status, & etiam contra Universitates, Parochias, Bononicensem & alias Universitates seu Communitates, ac singulares personas, cum habeat omnem ordinem prosecutionis unionis, & impedimentum ejusdem apparent esse facta, fuisse & esse nullas, & cassas, & irritas, ac nullas vigoris vel momenti; & quatenus de facto processerint annullandos, cassandos & irritandos, ac annullari, cassari & irritari debere. Et nihilominus etiam promotiones vel potius promotiones Cardinales, vel in impedimentum unionis attentatas, & quacumque alia quomodocumque, & qualiacumque per eos, vel eorum alterum gesta, vel facta sub colore Pontificalis officii in impedimentum unionis, fuisse & esse nullas, cassas, irritas & inanes, & quatenus de facto processerint, annullari, cassari, & irritari per hanc sanctam & universalem Synodum debere. Et consequenter omnes sententias excommunicationis, inhabilitationis, vel aliam alicuius penae per eos vel eorum aliquem latus in adherentes, accusatos, seu eis obedientiam substantes, auctoritate presentis Concilii nullas declarari. Et insuper omnem supplet dictum, si quis forsitan intervenit in presentibus processibus ex solemnitate juris omnia.

Et ad informandum plenius hanc sanctam Synodum, si praedicta omnia omnibus notoria non existant, licet omnia & singula praedicta sint vera, manifesta & notoria, ita quod aliqua tergiversatione clari non possunt, nec indigeant clamore alicujus accusatoris, tamen Procurator seu Promotor praesentis dat, exhibet, producit articulos presentes, & contenta in eisdem narrative & dispositivè, & de quolibet ac conjunctim & divisim, & in quantum videatur huic sanctae universali Synodo esse se probaturum in eis contenta vel ea quae ei sufficiant, seu sufficere valebunt, ad suum propositum consequendum in toto vel in parte, & non aliter, nec alio modo; de quo solemniter protestatur, vestrum benignam auxilium humiliter implorando.

Et praedicta omnia & singula dictus Procurator seu Promotor dat, exhibet & producit omni meliori modo, viâ, formâ, & causâ quibus potest & debet, salvo jure sibi corrigendi, addendi, detrahendi, &c.

Sessio VI.

Sexta sessio fuit die ultimâ Aprilis: & ibi statim post Missam & Litaniis proposuit Episcopus Salubertensis de Angliâ, qui tempore medio cum multis aliis Dominis Anglicis applicatus Pisis, exhortans in ecclesiâ eamdem Concilium ad procedendum in negotio secundum bonam justitiam & aequitatem, dicens se cum aliis habere sufficienti mandatum ex parte Regis Angliæ & Regni ad tractandum & prosequendum cum aliis, & tenendum seu accordandum quicquid ibidem ordinaretur in facto Ecclesie

seu unionis &c. Et qui nondum ex parte dictorum Anglicorum, nec ex parte illorum de Alemania fuerant nominati per eos eligendi ad examinandum testes, de quibus dictum est in sessione precedenti, ideo fuit dies continuata ad diem sabbati proximum, quæ erit dies quarta Maii; in qua, sicut dictum fuit per Advocatum ex parte Concilii in hoc negotio ordinatum; Dominus Petrus de Ancorano, utriusque jura Doctor Bononicensis, debet dare responsiones ad proposita alius in quarta sessione per Episcopum Verdensem, & alios Ambassadors Regni Ruperi, de quibus ibi dicitur: *Et fiet etiam commissio nominandis ad examinandum testes* (de quibus est supra dictum); *Et ulterius in negotio procedatur prout fuerit rationis.* Fuit etiam illud propositum per dictum Advocatum ad instantum Promocorum & Procuratorum ad hoc totum negotium prosequendum, ex parte Concilii ordinatorum, de prosequendo tempore & loco contra dictum Episcopum Verdensem, & alios Ambassadors dicti Ruperi, (de quibus supra) qui non expectato responso illiciti accesserunt; quodque ipse & alii qui cum eo sic recesserant, & debebant Concilio interesse, incurrerant penas juris contra sic recedentes vel non venientes latus à jure, &c.

Septima sessio fuit die Sabbati quarta Maii: & ibidem post Missam & Litaniis Doctor Bononicensis, vocatus Dominus Petrus de Ancorano, dedit responsiones ad proposita alius per Oratores & nuntios D. Ruperi, &c. de quibus supra est facta mentio in quarta sessione. Postea fuerunt lecta nomina electorum pro quolibet patriâ ad recipiendum testes & instrumenta, ad probandum notorietatem propositorum in quarta sessione contra illos duos contentas; & illud fuit eis auctoritate Concilii data commissio, de quo Promotores petierunt instrumentum. Fuit etiam dictum, quod expediat auctoritate totius Concilii mittere ad Regem Ladislaum Siciliæ, ad cohortandum eum quod non impediat Concilium, & quod cessare ad impedimentos, quodque teneat & servare ius deliberandi, &c. & ab omnibus fuit dictum, *Placet.* Et fuit dies continuata ad procedendum ulterius in hoc negotio ad diem Veneris, quæ erit dies decima Maii.

Sessio VII.

Octava Sessio fuit dicta die Veneris, decima die Maii, & post Missam & Litaniis, fuit potestas data in aliâ sessione ad examinandum & recipiendum testes & instrumenta, continuata ad octavo dies, videlicet ad diem Veneris decimam octavam dem Maii. Ibidem etiam ad instantum Promotorum & Procuratorum, &c. fuit determinatum, quoniam amborum Collegiorum Cardinalium propter bonum usum Ecclesiæ & pro necessitate prosequendi hoc tam pium negotium, alius factam, fuisse bene rite & debite factam, eamque Synodus roboravit & confirmavit, & declaravit quod per eos potest Concilium Ecclesiæ universalis congregari ad providendum alii negotio; & quod hoc praesens Concilium est sufficienter representativum totius Ecclesiæ Catholice, in loco tuto, idoneo & secreto, & tempore congruo congregatum; quodque hoc praesens Concilium habet potestatem cognoscendi de hoc toto negotio &c. & decedendi, tamquam quod non habet alium quod hoc superiorem in terra. Et haec omnia fuerunt illud per dictum Concilium accordata, pronuntiata, & conclusa per eos Domini Patriarcham, prout in codicillo super hoc factâ & lectâ continetur, cujus scriptus est tenor infra.

Sessio VIII.

Item fuit auctoritate Concilii dictum & declaratum, licet pro tunc non pronuntiatum in scriptis, quod à tempore quo fuis contententes recesserant adimplere jura menta sua & vota de viâ ecclesiarum

per eos preſtata, licet ſubditis ab eis ſubſtrahere obedientiam, ab eo tempore quo viam ceſſionis proſequi omiſerunt, &c. Et quod nunc erat ab omnibus obedientia eis de eorum cuilibet ſubſtrahenda; & quod proceſſus, inhabitationes, & cenſuræ late per eos, aut eorum alterum in præjudicium proſequutionis unionis erant irrita & caſſa, &c. ſed quia de hoc non erat litera ſua proſtatatio dictata, ſuit hoc fic diſmiſſum ulque ad aliam ſeſſionem, que ſuit ſignata ad decimam ſeptimam diem menſis Maii proximam.

*Tenor autem diſtæ Cedula in hac Seſſione
pronuntiatæ ſequitur, & eſt talis:*

Sancta Synodus habita plura & maturè deliberatione decernit, pronuntiat & declarat unionem & conjunctionem factam de duobus Collegiis Dominorum S. R. Eccleſiæ Cardinalium fuiſſe & eſſe legitimam & canonicam; & ipſamque ſua auctoritate roborat, approbat & confirmat pro bono tam ſandi & pù negotii, ac ovidenti & imminente neceſſitate univerſalis Eccleſiæ Catholice, exſpiratione ſchiſmatis, ac unionis & reintegracionis ipſius Eccleſiæ: ac etiam hanc ſancitã Synodum per Dominos Cardinales utriuſque Collegii, ad tantum bonum ſimul unitos & congregatos tempore congruo, & in loco toto, habili, ſoneto, ſecuro & libero, rite, debite & canonicè convocata. Declarat inſuper, pronuntiat & decrevit per Dei gratiam hic eſſe generale Concilium repræſentativum totius univerſalis Catholice Eccleſiæ, rite, juſtè & rationabiliter fundatum & congregatum, & ad hoc generale Concilium, tamquam ad unicam Superiorem & judicem in terris pertinere huiusmodi cauſe, & omnium proſequutionem contra Dominos Benedicte & Gregoriam nominatos, contententes, ſeu, ut aſſeritur, colludentes, cognitionem, examinationem, deciſionem, & omnimodam determinationem omnium ſingularium ad dictam cauſam pertinentium, quoquo modo dependentium, incidentium, ſeu emergentium ex præmiſſis.

Item ſancta Synodus habita maturè ac plenè liberatione ex cauſa præmiſſis, pro ſecunda dilatione adproducentem teſtes, ſtatuit terminum ab hodie ad octo dies, que erit decima ſeptima præſentis menſis Maii, & ad illum diem assignat proximam ſeſſionem.

Nona ſeſſio fuit die Veneris xvii. Maii, in qua poſt Miſſam de Litaonis fuit ex parte Concilii dictam & declaratum, quod ordo ſolendi in Coocilio per quocumque Prelatos ſive Ambaſſatores, aliquorum non faceret præjudicium Eccleſiæ, vel perſoon, ſeu eorum dignitatibus aut prerogativis; quodque de hoc nullus de cætero contra alium poſſet ſe jurare in aliquo, tam in proprietate quam ſiſinã ſeu poſſeſſione, vel quaſi.

Item per os Domini Patriarche Alexandrie de mandato Synodi fuit pronuntiatum in ſcriptis ſuper illis tribus, de quibus in proximã ſeſſione dictum fuerat, ſed pro tunc non pronuntiatum, videlicet, *Quid ſentis, &c.* ut in præcedenti ſeſſione dictum fuit; & quod ſubſtrahit obedientiam ex nunc in antea curretes; & quod proceſſus contra hoc facti non teneant, &c. ut ibi dictum eſt. Et ulterius in eadem ſententiã pronuntiatum fuit & declaratum, quod Domini Cardinales & alii Prelati producti in teſtimonium in hac cauſa poterunt eſſe conſiſudices, ac etiam teſtes: tenor autem huius cedule eſt iſta ſcriptus.

Item, in eadem Synodo commiſſio aliã data examinatoribus teſtium fuit continuata ad diem Mer-

curi proximam, que erit dies vigintiſima ſecunda Maii que dies octavo fuit pro proxima ſeſſione assignata. Et ſuit data auctoritate Concilii poteſtatis dictis Examinatoribus addendi articulos alios novos, vel declarandi jam datos, &c. prout valeret expedire pro cauſa.

Tenor autem diſtæ pronuntiationis factæ in prædicta Seſſione ſequitur, & eſt talis:

Sancta & univerſalis Synodus hic in Chriſti nomine congregata declarat, pronuntiat & decrevit, ex juſtis & rationabilibus cauſis à Petro de Luna, qui Benedicte decimus tertius, & Angelo Corario, qui Gregorius duodecimus dicebantur, improbè contententes de Papatu, & ab ipſorum cujlibet obedientiã licentiſſe recedere liberè & impunè, videlicet à præfato Benedicte ex eo tempore quo viam ceſſionis per eum jactam ſolemniter, realiter proſequi, & eandem effectualiter adimplere damnablem omiſiſſi; & à præfato Gregorio ex eo tempore quo viam ceſſionis per eum jactam, & ſolemni voto firmatam & promiſſam, realiter proſequi, & effectualiter adimplere damnablem prætermiſi.

Inſuper eadem ſancta Synodus ex cauſis, quibus ſuprà, pronuntiat, ſtatuit, ordinarè & decernit præſatis contententibus de Papatu, & ipſorum cuilibet, qui canonicè requiſiti & vocati in præſentis cauſa ſchiſmatis & fidei fuerint declarati legitime contumaces, fore à eundem Chriſti Fideiſub omnimodam obedientiam ſubſtrahendam, & ex nunc in antea ab omnibus pro ſubſtrahã haberi; & ita obſervandum decernit, pronuntiat atque mandat.

Proceſſus autem & ſententias, con demnationes, privationes, inhabitationes & cenſuras quacumque per ipſos contententes, aut ipſorum alterum, in præjudicium unionis Eccleſiæ, ſunt proſequutionis ejaſdem contra ſubſtrahos, aut in poſterum ſubſtrahentes factos, ſunt in poſterum ſentidos, hæc ſancta Synodus decernit & declarat caſſos eſſe, & nullas eſſe roboris vel momenti, & eandem caſſat & annullat, quatenus de factis proceſſibus aut in futurum procederent.

Item, eadem ſancta Synodus in favorem fidei, & pro ſchiſmatis exſpiratione, ac lætitiã Eccleſiã uniendã & pacificandã decernit, pronuntiat & declarat omnes ejuſcuſcuſque ſtatutis, etiam ſi Cardinalis præſideant dignitate, qui in cauſa præſentis fuit, & eſſe poſſunt iudices ſeu conſiſudices in Concilio, etiam eſſe poſſe legitimos teſtes, eorumque tam ſententias quam teſtimonias ſidem eſſe indubiam adhibendam.

Item, eum propter diverſitatem & prolixitatem articuloſum, in præſentis cauſa productum, poſſet teſtum examinatione diſpendioſè proleteri; propterea ſancta Synodus decernit, pronuntiat, & declarat quod Domini Commiſſarii, ſeu Examinatores ad hoc per ſancitã Synodum deputati, poſſint dictos articulos declarare, ſpecificare, & in eis addere, detrahere, mutare, ac etiam novos articulos de novo recipere, & ſuper eis teſtes examinare, interrogatoria facere, prout utilitati & accelerationi cauſe videbitur expedire, & mittere etiam extra locum Concilii, maximè Florentium, ad recipiendum & examinandum diſpendioſè teſtes; & ex prædictis cauſis cognitã & deliberatã, dat, ſtatuit & decernit teſtium dilationem ad proſequentem, & teſtes producentem, prout eadem ſancta Synodo videbitur expedire, diem Mercurii proximam, que erit vigintiſima ſecunda huius menſis; ad quam diem ſtatuit & ordinarè proximam ſeſſionem.

Decima ſeſſio fuit die Mercurii vigintiſima ſecunda

Maii. Et primò post Missam & Litanias fuit peti-
tum, quòd Benedictus & Gregorius de Papatu con-
tendentes, quibus alià data fuerat dilatio ad audiendum
jurare testes, & dicendum contrà eos si quid
dicere vellent, nunc antequàm fieret publicatio voca-
rentur ad valvas, & si non comparerent, decre-
veruntur quoad hoc contumaces. & in eorum con-
tumaciam ulterius procederet ad publicationem
testium, &c. Et ita fuit factum. Postea illò de-
cretum fuit publicationem esse faciendam; & illud
fuit incrypta per bune modum, quòd unus de No-
tariis legebat articulos, & unus de Examinatoribus,
scilicet Archiepiscopus Pisanus ad hoc deputatus le-
cto articulo dicebat, contenta in hoc articulo proban-
tur notoria per tot testes, nominando in genere
eorum dignitates, sed non personas: & quia illà
die nos potuit perfici istud, iste actus contumatus
fuit ad diem sequentem, quò pro alià sessione fuit
assignata.

Sessio XI.

Undecima sessio fuit die Jovis vigesima tertià Maii,
in quà post Missam & Litanias contumatus fuit actus
heterò deinceps; & post articulos lecturam
completam, secundum formam alià die inchoatam,
petitum fuit & requisitum, quòd per Concilium de-
cremeretur publicationem testium esse factam, & esse
ulterius procedendum in causà prout Concilio videretur;
super quò si placeret, daretur dilatio ad diem
Sabbati proximum ad respondendum super istis, &
deliberandum tempore medio quòd dicendum, & ita
fuit accordatum, & ad aliam diem Sabbati, quæ
erit dies vigesima quinta bujus mensis Maii, fuit
sessio assignata. Et ulterius illò fuit requisitum, quòd
de novo ad valvas Ecclesie assignaretur illa dies duo-
bus de Papatu contendentibus ad audiendum ordi-
nationem Concilii de modo ulterius procedendi, &
audiendum decremi publicationem testium debet esse
factam, & debere haberi pro factà, nisi dicant, vel
aliquis pro ipsa causam quare, &c. & ita in omni-
bus fuit accordatum.

Sessio XII.

Duodecima sessio fuit die Sabbati vigesima quintà
Maii, quæ fuit viginti Pentecostes, & post Missam
& Litanias fuit requisitum per Advocatum, quòd
dicti duo contendentes ad valvas vocarentur, & ita
fuit factum per duos Cardinales more solito; & quia
non comparuerunt, nec aliquis pro eis, fuerunt repu-
tati contumaces, & in eorum contumaciam dictum
fuit publicationem testium haberi pro factà, & ulterius
procedendum; & illò fuit per os Domini Patrò-
bræ Alexandrie pronuntiatum auctoritate Concilii,
videlicet quòd attentà notoritate eorum, de qui-
bus agitur, nisi attestacionibus receptis, & publi-
catis, crimina & excessus & alia necessaria ad de-
cisionem causæ, fuerunt & sunt notoria, & pro ca-
ribus reputabatur, decremunt ulterius tamquam super
notorio esse procedendum. Postea fuit peticum & re-
quisitum ex abundantia, quòd adhuc prorogaretur
potestas aliàs data Commissariis ad examinandum tes-
tes, de quà super, usque ad tempus late sentencie
ad finem; quòd si aliquæ literæ producerentur, quæ
facerent ad causam, vel si fugerit adhuc alii nove
articuli super illis, testes possent recipi, & ita fuit
accordatum.

Item etiam peticum fuit & accordatum, quòd pro
bono causæ, si Cardinalibus videretur esse mittendum
ad D. Lucanum & ad Venetias pro aliquibus
quæ ad hanc causam essent expedientia, ipsi Cardi-
nales ad hoc sine alià congregatione possent nomine
Concilii ibidem nuntiare, & ad hoc eligere personas
sicut voluerunt.

Item ad procedendum ulterius fuit dies & sessio
assignata ad diem Mercurii post festum Pentecostes,
quòd erit viginti nona Maii, videlicet ad delibera-

dum de die assignandà dictis contendentibus ad au-
diendum sententiam diffinitivam, & de citando eos
ad illam diem ad sententiam audiendam.

*Tenor verò pronuntiationis factæ, de quà in hac
precedenti Sessione fit mentio, talis est:*

SANDA Synodus attentè eorum de quibus agitur
notoritate, de quà per factorum evidentiam, de-
positiones testium, & alia documenta legitime con-
stat, habet super his deliberatione maturè pro-
nuotiat & declarat delicta, crimina & excessus,
& alia ad decisionem necessariis in petitione pen-
tentis causæ deducta, contrà dictos Benedictum
& Gregorium de Papatu contendentes, per Promo-
tores seu Procuratores per hanc sanctam Synodum
deputatos, fuisse & esse notoria, & tamquam su-
per notorio fuisse & esse ad ulteriora procedendum,
& tamquam in causà in quà immixta scandalum,
& periculum notorium est in morè,

Tertia decima sessio fuit die Mercurii vigesima
nona Maii, quæ fuit in septimanà Pentecostes, in
quà post Missam & Litanias Magister Petrus Plouff
pro Universitate Parisiensi dixit, & declaravit opi-
nionem Universitatis esse istos duos contendentes
debere reputari schismaticos, & antiqui schisma-
tis nutritores, & hæreticos pertinaces, firmans au-
thoritate Concilii ad decidendum hanc causam,
& declarandum eos esse ab Ecclesià hæreticos & ab-
jectos, & eos quantum opus est abdicandos & epi-
cendos, &c. sumens thema suum, *Congregabatur
sibi Iuda & Hierusalem, & pœnes sibi caput unum,
&c.* Postea immediatè unus Episcopus italicus, di-
ctus Novariensis, lege quendam credulam facien-
tem mentionem qualiter schismaticos & hæreticos
Mediolanensem fuerunt simul congregati omnes
Magistri in Theologia, & Licentiat, & Bachelari
magistri formati, qui ad dictum Concilium de multis
paribus & Universitatibus convenerat, & inter
eos fuerat habita plena deliberatio super istà mate-
rià, & postea in eadem opinione convenerunt,
& concordet fuerunt, videlicet quòd dictos ambos
contendentes tenent schismaticos & hæreticos per-
tinaces, &c. ut supra; & omnium & singularium
nomina recitavit, quorum multi sunt Episcopi &
Prelati, & faciebatur omnes numerum centum &
trium.

Item postea dixit quòd in eadem opinione fuit
Universitas Florentina, in quà fuerunt centum &
viginti Magistri subierunt. Idem etiam deliberavit
Universitas Bononiensis, quòd de hoc mair literas.
Idem Universitates sive studia Aurelianensis, & An-
degavensis, & Tolosana per suos Ambassadors
penitentes ibidem.

Postea advocatus petiit, quòd ad procedendum
ulterius in hac causà assignaretur dies Mercurii pro-
xima pretempore istis contendentibus, ad audiendum
sententiam diffinitivam in hac causà; & quòd
de hoc cedula assigneretur in valva Ecclesie; quòd ad
hoc agendum assignaretur sessio ad diem Meteorii,
quæ erit dies quinta mensis Junii.

Uterius dixit quòd si placeret tempore medio, scilicet
die Sabbati proximi, fieret una sessio, in quà
ferret relatio de testibus quibusdam examinatis post
relationem aliàs factam, quò scilicet fuerunt exami-
nati super quibusdam novis articulis de novo
additis & traditis, & etiam super antiquis juxta or-
dinationem aliàs in proximo procedenti sessione fa-
ctam; & ad faciendum etiam, si sit opus, plenio-
rem relationem quam aliàs facta fuit super examina-
tionem testium aliàs receptorum, ad servandum con-

Decretum.

Sessio XIII.

Opus. et.

scientiis aliquotum, si visum fuerit expedire. Et ita fuit per Concilium accordatum, & sessiones illas ordinavit, scilicet unam ad diem Sabbati, que erit prima dies Junii, & aliam ad diem Mercurii sequentem, que erit quinta dies Junii.

Quarta decima sessio fuit die Sabbati prima die Junii, in qua post Missam & Litania Examinatores sive Commutarii, ad examinandum testes alios dati, fecerunt per os D. Archiepiscopi Pisani, unius ex eis, recitari numerum testium, qui de veritate contentorum in articulis deponerant, designando eorum dignitates & titulos, non propria nomina recitando summatim effectum articuli non ad longum, & postea subjungendo: Iste articulus probatur per tot testes de veritate, quorum testium tot sunt Cardinales, tot talis Ratus, &c. sicut in simili super notorietate factum in decima & undecima sessione, & quando testes fuerint recitati, qui de notorio deponerant, & facti hoc factum ad pacificandum aliquos qui volebant scire, si per testes probarentur esse vera illa, que dictis contenditibus opponerantur, quia interdum dicuntur aliqua notoria, que tamen non probantur esse vera. Et hoc facto subjunxit dictus Archiepiscopus, quod si aliquis vellet videre depositionem testium, ut magis probaret veritatem illorum que dicebantur, reperiret die Lunæ & Martis proxima apud Castelinas, quidam depósitos ostenderet cuicumque videre volens, sed non expediret aliter publicari.

Quinta decima sessio fuerat ordinata ad audiendum jus ad diem Mercurii quinta die Junii, que fuit vigilia Sacramenti, & illa die fuit hujusmodi sessio. Et prius per Advocatum nomine Procuratorum & Promotorum in hac causa fuit requisitum, quod ad causas Ecclesie vocarentur duo contendentes, qui ad hanc diem vocati fuerant & citati, prout ex relatione, & per instrumentum apparet, & sic fuit factum per duos Cardinales more solito, nulliusque comparum. Postea dictus Advocatus requisivit contumaciam contra eos, & quod ulterius procederetur ad sententiam proferendam, sicut alias fuerat ad hoc hanc dies assignata, fuit responsum, Placet. Postea surrexit Patriarcha Alexandrie, qui de consensu Synodi ibi data protulit nomen totius Synodi sententiam diffinitivam, per quam declaratur ac diffinitur, quod objecta contra dictos contendentes sunt & fuerunt notoria, & quod ex his sunt schismatici, & antiqui schismatici notitiores & fautores; quod etiam sunt heretici, & à fide devii, & ex hoc ab Ecclesia præcis, & ideo ne præsent dejecti & abjecti, & sic declarat dicta Synodus; & nihilominus eos privat & deicit ab omni honore & dignitate etiam Papali. Et ultra hoc decernit processus per eos factos, aut eorum alteram, contra aliquos Cardinales, sententias, censuras, aut privationes esse irritas & inanes, etque cassas ad eandem & irritas. Et ulterius decernit sanctis Synodus, promotiones seu ordinationes, imò professiones Cardinalium, per dictos contendentes, & eorum utramque factas, videlicet per Petrum de Luna à die xv. Junii, & per Angelum Corrarium à die tertia Maii, anni millecensii quadringentesimi octavi, esse irritas & inanes, & quantum opus esse cassas & irritas, &c. prout in forma que est hic infra scripta continetur, de quibus omnibus Promotores petunt instrumentum.

Postea etiam ex parte Concilii fuit lecta una cedula, per quam Concilium ordinat, quod ordo sedendi in illo Concilio tentas & habitus per quoscumque sit, non possit euiquam facere præjudicium, nec etiam commoedium, aut prærogativam asserre, &c. sicut fuerat etiam factum in nona sessione.

Postea etiam dicit dictus Patriarcha Alexandria quod à multis petebatur ordinari & decipi, quid dierum aut tenendum esset de promotionibus factis per illos contendentes, quoad alias dignitates quibus Cardinalatus; & similiter de processibus per eos factis contra alios quos contra Cardinales, de quibus omnibus in forma sententia nulla facta est mentio, super quo si placeret, ordinaretur ius dicti die Junii, in qua decerneretur super illis, & interim deliberaretur plenius super hoc quid dicerendum: & sic fuit ab omnibus accordatum, & ad dictam diem fuit propter hoc sessio ordinata. Fuit etiam petum quod infra sententia prædicta diffinitiva omnes se deberent subscribere, quando posita esset in forma; sic fuit accordatum, & etiam postea factum. Et illic etiam prohibita fuit omnibus, ne de villa recederent, quousque prædicta omnia essent completa. Et his factis & dictis statim veniente Clerici qui Litania dixerant cantare, *Te Deum* alii voce, & hymno perfecto omnes recesserunt de Ecclesia.

Tenor autem promotionis Sententia diffinitiva contra predictos Contendentes sequitur, & est talis:

Christi nomine invocato, sancta & universalis Synodus universalem Ecclesiam representans, & ad quam cognitio & decisio hujus cause noscitur pertinere, Spiritus sancti præsit, in hac major Ecclesia Pisana congregata, & que pro tribunali sedens, viis & diligenter inspectis omnibus & singulis productis, probatis & agitis in presenti causa unionis Ecclesie, hæretici & schismatici contra Petrum de Luna, Benedictum XIII. & Angelum Corrarium, Gregorium duodecimum olim nuncupatos, que in presenti processu hujus cause plenius continentur, ac quibuscumque aliis ipsam sanctam Synodum ad infra scriptam diffinitionem moventibus & indubitantibus, habita præis inter ipsos, & demum cum copiosa multitudine Magistrorum in sacra Theologia, ac utriusque juris Doctorum, pluries & pluries diligenti collatione, & tandem deliberatione monstrata, omnesque pariter in hac sententiam reperiens unanimiter concordare omni modo, viâ & iure, quibus magis & melius poterit in prædictorum contententium, seu veris colludentium de Papatu, & euiisque eorum contumaciam, in his scriptis promanant, decernit, diffinit & declarat omnia & singula crimina & excessus, & alia cuncta necessaria ad infra scriptam declarationem presentis cause deducta per providos viros Magistros Henricum de Monteleone, Johannem Desirvanum, & Bertholdum de Wildonqnen Promotores, Insuperatores & sollicitatores, seu Procuratores deputatos ad proseguendum presentem causam, per hujus detestandi & inveterati schismatici exstirpatione, & unione atque reintegratione sancte matris Ecclesie contra & adversus prelatos Petrum de Luna Benedictum decimum tertium, & Angelum Corrarium Gregorium duodecimum (de Papato damnabiliter contendentes) ab aliquibus nuncupatos, in personam eorum ipsa sacra & universalis Synodo presertim & exhibita, fuisse vera & esse itaque notoria, ipsique Angelum Corrarium, & Petrum de Luna de Papato, ut præfertur, contendentes, & eorum utramque fuisse & esse notorios schismaticos, & antiqui schismatici notitiores, defensores, fautores, approbatores, mantentiores pertinaces, nec non notorios hereticos, & à fide devios, utriusque criminibus enormibus percurri & violationis voti iuretores, universalem Ecclesiam sanctam Dei notorie scandalizantes, cum in-

corrigibilitate, concamaci & permissis notoriis, evidentibus & manifestis. Et ex his de aliis se reddidisse omni honore & dignitate, etiam Papali indignos, ipsosque de eorum utrumque propter premissas iniquitates, crimina & excusilas ne sequantur, vel imperent, suo perferunt, à Deo & sacris Casaribus fore ipso facto abjectos & privatos, ac etiam ab Ecclesia praecisus, & nihilominus ipsos Petrum & Angelum, & eorum utrumque, per hanc sententiam subsuivam à his scriptis privat, abjicit & praecedit, imbibendo eisdem ut eorum aliqui pro Summo Pontifice gerere se praesumar, Ecclesiamque vacare Romanam ad cautelam insuper decernendo.

Et insuper omnes & quoscumque Christianos, etiam si Imperiali, Regali, vel alia quolibet privilegio dignitate, declarat ab eorum & cuilibet eorum obedientiam, non obstantem quocumque fidelitatis juramento, aut alio quocumque vinculo, quo illis vel eorum alteri tenerentur adstricti, fore perpetuo absolutos, imbibendo eisdem Christi fidelibus ne praedictis de Papato contententibus, seu eorum alteri quomodolibet obediant, parent, vel intendant, aut consilium, auxilium vel favorem ipsi praestent, aut eos recipiant, vel recipient, sub penis excommunicationis & aliis à sanctis Patribus & sacris Canonibus institutis, promulgatis & ordinatis. Quodque si parere contemserint hinc ordinationis & sententiae, ipsos & eorum fautores, defensores, adherentes & sequaces, etiam per seculares poenitentiae fore compellendos, & compesci debere juxta praecipua divina & sacrorum Canonum dispositiones, eadem sancta Synodus pronuntiat & diffinit.

Ac insuper omnes & singulos processus, & sententias excommunicationis, inhabilitatis, vel alterius censuræ & poenae, privationis quoque ordinum & dignitatum, etiam Cardinalatus, beneficiorum & obsequiorum, ac graduum quoracumque, qualescumque sint, & quomodocumque nuncupentur, seu nominentur, contra Dominos Cardines per dictos Petrum de Luna, & Angelum Corranio factos, ad eos fulminatos, fuisse & esse nullas, cassas & irritas, nullas & irritas, ac nullas roboras, efficacias vel momentis, & quatenus de facto processerunt, carentis annullandos, cassandos & irritandos, annullandos, cassandos & irritandos; sicque & etiam ad cautelam quatenus expediat omni modo & jure quo melius poterit, annullat, cassat & irritat.

Et insuper promotiones, imò veritas profanationes, quorumcumque ad Cardinalatum per dictos contententes de Papato, & eorum utrumque attentatas, videlicet per dictum Angelum à die tertii Maii, & per Petrum antè dictum à die xv. Junii anni proximi praeterit millefimo quadringentesimo octavo, fuisse & esse nullas, cassas, irritas & inanes, & quatenus de facto processerunt, de facto annullandas, cassandas & irritandas, & sic etiam ad cautelam quatenus expediat omni modo & jure quibus melius poterit, praefata sancta Synodus per hanc sententiam distinctam cassat, irritat & annullat.

Ad providendum autem adversus processus, constitutiones, & sententias in praedictum unisonis, & alias per Petrum de Luna & Angelum Corranio olim contententes de Papato, seu colludentes praefatos factas & latis contra Reges & Principes, Patriarchas quoque, Archiepiscopos, ac alios Ecclesiae Praefatos, Universitates Illustres, Communitates, ac singulares personas Ecclesiasticas & seculares, & circa promotiones per ipsos olim contententes factas ad dignitates quascumque: & ulterius ad procedendum super aliis bonis universalibus Ecclesiae can-

gentibus, sancta Synodus statuit diem Lunae proximam pro sessione futura, quae erit decima mensis praeteritis Junii.

Sciat decima sessio fuisse de Luna decimo Junii, sicut fuerat in proxima sessione ordinatum. Et ita fuit Dominus Cardinalis de Chaleno, qui Petrum de Luna dimiserat, & ab eo processerat, & ad Concilium venerat. Et in illa sessione primò fuit per eos Dominum Archiepiscopum Pisani lecta una cedula, in qua omnes & singuli Cardinales erant subscripti, continens in effectum formam cupidam promissionis, quam fecerunt praedicti omnes & singuli Cardinales ad satisfaciendum multis, qui requirebant & pecebant, quòd reformaretur usurpatioes quae erant in Ecclesia introductae in praedictum libertatis Ecclesiae. &c. per quam cedulam omnes & singuli praedicti Card. promittunt, videlicet quilibet eorum si eum contingat ad Papatum assumi, quòd intendat reformationi Ecclesiae tam in capite quàm in membris; & si eum contingat assumi ad Papatum, erga eum instabunt & procurabunt fideliter, & bonè fide, quòd circa dictam reformationem intendet, nec permitterit, quantum in eo erit, quòd hoc Concilium dissolvatur quousque super hoc provisum fuerit: & ideo placet eis quòd adhuc Concilium continetur, &c. ut in forma cedulae, cujus tenore est infra.

Postea verò Advocatus per Concilium alius deputatus, qui petat & requirit quòd cum aliis in proxima praecedenti sessione fuerint sententia lata definitiva contra duos contententes, &c. & parum esset, si non demandaretur executioni; quòd placet dare & ordinare Commillarios ad publicandum dictam sententiam, & executioni demandandum ubique, vel in diversis mundi partibus, ubi oportebit, ad quos nominandos si placet ordinem Concilium, quòd Collegium Dominorum Cardinalium suo tales licet volent ad hoc idoneos possit & valeat nominare. Et ita fuit accordatum.

Item petat & requirit, quòd cum Angelus Corranio, olim ab aliquibus nominatus Gregorius XII. sedem suam natarat tenere in Patriarchatu Aquisgranensi, & populum illius patret ad se allicere, ac ab obedientia Domini Patriarchae Aquisgranensis faverit huic Concilio generali retrahere, placeat huic Concilio mandare Dominis illius patriae, ac Vassalis Ecclesiae, quòd dicto Patriarchae Aquisgranensi parent & intendant, & dicto Angulo seu Gregorio nullatenus obediunt, &c. Et ita fuit ab omnibus accordatum.

Postea fuit dictum & publicatum, quòd si placeat continuaretur hoc Concilium, & alia sessio ordinaretur, ad providendum & ordinandum circa illa de quibus in proxima sessione dictum fuerat, valde licet de promotionibus & processibus, &c. & generaliter ad providendum circa illa quae agenda restant, ad quod, si placeat, ordinaretur sessio ad diem Jovis proximam, quae erit decima tertius Junii. Et ita fuit accordatum.

Tenor autem Cedulae continens juramentum Deputatorum Cardinalium, de qua supra, sequitur est talis:

NOS omnes & singuli Episcopi, Presbyteri, & Diaconi Cardinales, congregati in civitate Pisana pro schismate extirpatione, unitate & bono statu in Dei ecclesia reducendi, promittimus in verbo veritatis, Deo, sanctae Romanae Ecclesiae, & sanctae Synodo hic in Christi nomine congregatae, quòd si quis nostrum in summum Romanum Pontificem eligatur, praefatus Concilium continuabit, nec dissol-

Sessio XVI

Habetur in
edit. & 127
vii

vet, aut dissolvi permitteat, quoniam in eo erat, utique quod per ipsum eum consilio episcopi Concilii facta debita, rationabiles & sufficientes reformationes universales Ecclesie & statum ejus, tam in castitate quam in membris. Promittimus etiam quod si aliquem de Dominis Cardinalibus absentibus, vel extra nostrum Collegium alium contingat in Papatu, pure, veraciter & bona fide antequam procedamus ad publicationem electionis alius, procurabimus totum posse habere ab eo promissionem, ac sufficientem securitatem, quod servabit & adimplebit omnia & singula supradicta: & interim facta sententia contra contententes de Papatu super eorum depositione sumus contenti, & ratum habemus, quod deinde vacante continuetur Concilium, & quod in eo quantum commodè fieri poterit, in dicta reformatione procedatur: & quod super hoc in proxima sessione alia sibi indicatur.

11. Septima decima sessio fuit die Jovis decima tertia Junii, anno predicto, in qua post Mallum & Lunium venit Capitanus & vestras, ac Vicarius ville Pisane; & omne Advocatus ascendit pulpitum, & dixit alta voce: quod qua instabat tempus intrandi Concilium ad eligendum Papam, & juxta Constitutionem Gregorii decimi, qua incipit *Ubi maior*, qui est de elect. lib. vi. De omni temporalis loci ubi est Papa eligendus debent facere certa juramenta, ac in prima constitutione constituitur; ideo ad hoc sibi veniente predicti Officarii, qui pro parte Dominorum Florentinorum, qui habent dominium civitatis Pisane, parati erant facere debita juramenta, & fecerant. Postea subiunxit, quod etiam futurum tenorem dictae Constitutionis sunt preces ad Deum portigende pro habendo Papam, &c. Ideo si placeat in crastino fieri processio generalis de Ecclesia sancti Martini usque ad Ecclesiam Cathedralis: & ac sua fuerit accordata. Postea Dominus Patriarcha Alexandrinus, Jerusalemitanus, & alius de Bohemia, dictus Antiochenus, ascenderunt pulpitum, & ibi legit Patriarcha Alexandrinus cedulam continentem qualiter Synodus ordinabat, quod pro hac vice ambo Collegia Cardinalium procederent ad electionem in Papa, non obstanti quod aliqui eorum sunt per m. si in una obedientia, alii in alia, sicut ab anno Papae, & quod potest esse dubium quia sint Cardinales vel non. Per hoc tamen, ut dicta cedula, non intendit Synodus sine Concilio aliquod de novo ordinare vel innovare circa modum & potestatem eligendi Papam, que spectat ad Dominos Cardinales, cupis quidem eisdem tenore infra scribitur.

Item, legit aliam cedulam continentem in effectu, quod Concilium ordinat processus & sententias, inhabilitaciones, privaciones sub etiam Constitutiones Papales per illos contententes contra quoscunque personas quoscunque barbas, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Universitates, Collegia, Reges, Principes, &c. videlicet per Angelum Costanzo dictum Gregorium duodecimum, à die tertia Martii, anni Domini millecimo quadringentesimo octavii, & à Petro de Luna, quocumque fuerit, factos seu factas in prejudicium unionis Ecclesie esse nullos, sive nullos, & tales processus sive sententias annullat & cassat, &c. ut in forma cedule que hic infra scribitur.

Item etiam continebat hæc cedula, quod Concilium ordinabat non esse itandum de cetero aliquibus bullis vel litteris, que ab aliquo dictorum duorum contententium dicantur emanasse, que illis quibus dangebantur aliis prius non fuerint presentate, vel aliis ostense, si quod sufficienter tollatur suspicio, quod dictæ litteræ sub ancedat, vel aliis in fraudem

factæ fuerint, nisi illo Concilio sedente habebantur, & ostendatur in dicto Concilio per illos quæsitum habent, &c. ut in forma cedule cupus tenore infra scribitur.

Item postea in dicta sessione supervenerunt à Ambalatoribus Regis Aragonie, scilicet tres Abates de unius Doctores, & supplicaverunt pro audientia, que fuit accordata, dum tamen nihil scandalosum dicerent in prejudicium seu diffamationem hujus Concilii generalis, &c. & in effectu proposuit ille Doctor, quod Rex Aragonum auderetur hanc congregationem esse factam pro fidei Ecclesie sine unionis ideo ipse assidens bonum unionis recommendabat hanc congregationem factam hujusmodi. Secundò dixit quod Rex Aragonie non velle pro aliquo interesse particulari impedimentum unionis Ecclesie, sive pro favore Petri de Luna, vel alterius quoscunque. Tertio quod Petrus de Luna, unum cum Concilio quod tenebat apud Perpignanum, ordinaverat aliqua, que ad fidem unionis habende possunt, ut creditur, proficere, super quo miserat Ambalatores suos, qui illa habere dicere: ideo ex parte Regis Aragonie, supplicabat quod ipse super illis auderetur, supplicans quod in hoc sibi nihil innovaretur vel h. nec de novo, quoscunque insultra audire. Quarto subiunxit, quod dictus Rex non fuerat aliquem infomatatus de illis que in hoc Concilio facta erant; ideo de processibus illa non poterat approbare, sed potius erat informatio recipere, & per Dei gratiam taliter in fidei Ecclesie semper facere, quod omnes deberent contentere, nec ab aliquo pulset reprehendi; de hoc tamen petit instrumentum.

Postea hoc fidei, dictum fuit singulis Prelatis qualiter Dominus Cardinalis considerabat debere respondere illis Ambalatoribus per hunc modum, videlicet quod Concilium prius repararetur Regi Aragonum de affectione quam habet ad bonum unionis. Secundò quod darentur libenter aliqui deputati notabiles, qui per Cardinales possent nominari & deputari, & illi eos informarent ad plenum de actis in hoc Concilio, ut etiam ipsi de his possent Regem suum informare, & spectaret quod de omnibus maneret bene contentere. Tertio quod placebat Concilio audire illos Nuntios Petri de Luna, dum tamen decerent de litteræ vel mandato; & ad hoc etiam aliqui ex parte Concilii deputarentur qui eos auderent, cum aliis fieri non poterat bono modo sedente Concilio, qua hora erat tarda, & illa erat ultima sessio ante innotum Concilium; ideo aliter fieri non poterat, quod daret Concilium potestatem Cardinalibus eos nominandi. Et ab omnibus fuit responsum, quia placebat ita responderi. Postea ergo Advocatus ascendit pulpitum, & dictam responsum dedit ex parte Concilii dictis Ambalatoribus Regis Aragonum ibidem presentibus, & sic recessimus illa die.

Tenore interem prima Cedula, de qua in ista Sessione fit mentio, sequitur & est talis:

Quis hoc postquam schismatis tempore, Dominus Cardinales in hoc sacro Concilio existentes, quoniam fuerunt à diversis olim contententibus de Papatu creati, & omni Deo dirigente procedendum esse ad electionem unice & indubitate Papæ, hoc sacrum Concilium universalem Ecclesiam representans, vult, consensu, disponit & ordinat quod ipsi à diversis creati ad electionem predictam procedant, si de in quantum opus est hæc vice audientia hujus Concilii; nec per hoc potestati Dominorum Cardinalium circa electionem Romani Pontificis intendit

in aliquo derogare, vel aliquid innovare. Hortatur tamen prædictos Cardines quod ipsi cum charitate ad electionem unius Papis procedant sic unanimiter, quod de quocumque discordie sententiâ notari non debeat.

Secunda Cedula.

Omnes & singulos processus, sententias excommunicationis, suspensionis, interdicti, maledictionis, scilicetius cujuscumque censuræ pœnæ; Constitutiones Papales, inhabitationes, privationes ordinum, depositiones, beneficiorum, officiorum & graduum quorumcumque, tam Ecclesiasticorum quam secularium, contra prosequentes unionem sanctæ matris Ecclesiæ, videlicet tam contra Principes, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & alios viros Ecclesiasticos cujuscumque ordinis, vel status existant, quàm contra singulares personas cujuscumque conditionis, ordinis, vel status existant, etiam si lippentis, Regalis, vel aliâ præeminente potestate: nec non relaxationes, absoluciones juramentorum, fidelitatis, confiderationis; & hominiorum, ac etiam contra civitates, Universitates studiorum, Collegia Ecclesiastica vel secularia, Communitates Villarum, Castrorum, terrarum, seu districtuum, ac singulares personas; per Petrum de Lunâ à quocumque tempore, & per Angelum Corraio à die III. Maii, anni Domini millesimi quadringentesimi octavi, de Papata olim contententes, imò versus colludentes, factas, & illatas, & de ipsorum, seu alterius eorum mandato: Hæc sancta Synodus decernit & declarat, nullas, seu nullas fuisse & esse, & quatenus de facto processerunt, nullas & annullat, vultque esse nullas roboris vel momenti, & pro infectis haberi.

Item, si aliquæ bullæ, seu litteræ sub eorum seu alterius eorum titulis, seu nominibus expeditæ reperiantur, quæ exhibentur à dictis diebus; videlicet à dicto Petro de Lunâ à quocumque tempore, & per Angelum Corraio à die tertio Maii vel antè, contra prosequentes unionem prædictam, si illæ non sunt ante dictos dies præsentate, vel exhibite sub testimonio sufficienti, Capitulis vel Ecclesiis, seu Prelatis, aut aliis quibus dantur, seu scribuntur, ex simili modo sint nullæ, & nullas roboris vel momenti, & pro infectis habeantur.

Die Veneris decimâ quartâ Junii, quæ erat crastinum præcedentis sessionis, sicut in eadem sessione fuerat deliberatum, facta fuit processio generalis omnium Prelatorum revoctorum, ab Ecclesiâ sancti Martini usque ad Ecclesiam Cathedralis, cum omni Litanarum & Antiphonarum. Et in dictâ Ecclesiâ Cathedrali facta celebrata Missa solennis de sancto Spiritu per unum Dominum Cardinalem.

Eisdem autem die post prandium venerunt usque Petrus de Lunâ apud sanctum Martinum, & intraverunt locum ubi erant aliqui Domini Cardines ordinati ad audientiam eos; & cum difficultate intraverant propter assistentiam populi & servitorum ac famularum, qui deridendo contra eos proclamabant & sibilabant; ibi tamen postquam ingressi fuerant, ostio clauso iure deservata & intima sententia lata contra dictos contententes de Papata, de qua supra in quintâ decimâ sessione.

Item tunc Capitanus Ville Pisanæ erat ibidem, qui intinuit in quâdam loco fecerat juramenta de custodiendo Conclave, & de multis aliis juxta formam. *ubi me as de elect. l. vi. inter que erat tria capitula. que principauer concurrebant; quod nunq. permitteret dictas Capitanus quod aliquid fieret in*

præjudicium, scandalum, vel vituperium seu impedimentum procedendi ad electionem unius Papæ; & illa tria capitula dictis nuntius utinam explicatis, eis denuntiatis quod quidquid facerent, aut dicerent, tamen cernerent sibi quod contra illa nullatenus attentarent. Ipsi autem dixerunt quod volebant habere copiam doctorum capitulorum, & super hoc deliberare antequam aliquid proponerent; & hanc copiam habuerunt, & sic pro tunc recesserunt. Et die sequenti licentia non petri abirent, & sic nihil proposerunt, videntes esse dispositionem negotiorum ad aliud quam illud quod forsitan præterire aut dicere volebant pro dicto Petro de Lunâ.

Die autem sabbati immediatè sequente, quæ fuit dies quinta decima Junii, omnes Cardinales de sero intraverunt Conclave, quod fuerat præparatum in domo Archiepiscopali civitatis Pisanæ, & ad electionem Papæ processerunt, videlicet die Mercurii, quæ fuit dies vigesima sexta Junii. Et elegerunt Dominum Cardinalem Mediolanensem, ordinis Fratrum Minorum, qui vocatus est Alexander quintus.

Octava decima sessione postquam dictus Dominus Alexander Papa electus erat, ipso ibidem presidente die Lunæ prima Julii, in quâ post Missam & Litanias per Dominum Cardinalem de Chalento facta fuit & publicata una cedula, omnium & singulorum Cardinalium manibus subscripta, per quam publicabant omnia, & nuntiabant le cedula in Papam concorditer Dominum Cardinalem Mediolanensem, & in eum consentiit, & ideo se in dictâ cedula omnes subscripsit.

Die autem Dominicâ immediatè sequente, quæ fuit dies septima Julii, dictus Dominus Papa Alexander fuit coronatus in Ecclesiâ Cathedrali, ubi fuit celebrata Missa solennis. Et illa die fuerunt multa solennia, ut puta, illius processio, dicendo *Sic transiit gloria mundi*: de Epistola & Evangelio in Missa græcè, hebræicè & latinè; de impositione tiaræ, cum quâ Papa revolutus equare per villam, & omnes Prelati reveleit cum equis de panno albo coegertis; de lege Judæorum quæ Papa per Judæos præsentatur, & de similibus; quæ omnia fuerunt debite & solenniter expedita.

Nonâ decima sessione fuit die Mercurii decimâ Julii, in quâ post Missam & Litanias consecratis, unus ex parte Florentinorum ascendens pulpitu propositus, offerendo obedientiam Papæ, laudando electionem epas, &c. & ad idem statum etiam idem dixit unus ex parte communitatis Senensis. Hoc factis Cardinalis de Chalento legit per cedulam quomodo Papa revocabat omnes processus & sententias, ac censuras latas durante schismate per aliquem contententium de Papatu, decernens nullam de cetero debere reputari ligatam dictis sententis, & ad cautelam omnes absolvit, &c.

Item legit unam aliam articulum, per quem Papa approbat & variat ex certâ sententiâ, sacri Conclavis approbante, omnes dispensationes super matrimonium, & super etiam aliis contententibus conscientiam, aut forum præsentiale, factas per aliquem dictorum contententium, quod sibi obediens, etiam in partibus neutralibus vel substractis. Et de illis lecta tenor live copia sequitur infra.

Et postea idem D. Cardinalis dixit, quod quia Papa habebat intentionem laborandi ad reformationem Ecclesiæ in capite & in membris, sicut aliis obtulit, ipse ordinavit certos Cardinales, tam Episcopos quam Presbyteros & Diaconos, utque ad numerum octo Cardinalium, quibus commisit quod cum deputandis ex parte Prælatorum, & aliorum de diversis mundi partibus, haberent visere de illis que viderentur reformanda; circa quod hortat-

sessio XVIII.

sessio XIX.

bitur diligenter intendere: & ad concludendum super avifandis seu avifandis assignabatur festo ad diem Lunæ proximam, quæ erit dies decima quinta Julii.

Tenor autem Cœnæ lesse in hac Sessione sequitur, & est talis:

IN nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti. Amen. Nos ALEXANDER divina providentiâ Papa quintus, considerantes quoddam Petrum de Lunâ, Benedictum decimum tertium, & Angelum Corrarium, Gregorium duodecimum à nonnullis nominatis, nuper de Papatu contententes, quàm per Dominos quondam Archiepiscopum Baerensem, Urbanum sextum, Petrum Thomacellum, Bonifacium IX. Cosmatum de Thomacellis, Innocentium septimum, & Robertum de Gebennis, Clementem septimum, nuncupatos, doctorum nuper contententium Prædecessores, durante presentis schismatis & occasione ejusdem, nonnulli processus, sententias excommunicationis, privationis, irregularitatis, inhabilitationis, suspensionis & interdictionis, ac alias censuras Ecclesiasticas in se comminatas, in & contra diversas personas, Regna, Jurisdictiones, Communitates, Universitates, Collegia, loca, districtus & territoria fuerint & sint hæc inde facti & promulgati: ac propter antiquitatem dicti schismatis, & etiam quia multi notabiles Doctores utriusque juris, & Magistri in sacra pagina scripserant pro & contra, ac publicè & solemniter determinaverunt, in dubium vocatur à multis, quis à tempore dicti schismatis fuerit verus Romanus Pontifex, seu quis veri Vicarii JESU-CHRISTI fungere officio: ad extirpationem conscientiarum utriusque obediencie, quæ jam per Dei gratiam ad unum ovile rediit, sui, omnes & singulos hujusmodi processus & sententias, qui vel quæ occasione & pretextu schismatis, ac ad hæreticæ utriusque partis, seu vice neutralitatis assumptæ vel introductæ, hinc inde, ut præmittitur, facti, decreti, seu fulminati fuerint, quos omnes & singulos hic pro expressis haberi volumus, hoc sacro approbante Concilio, ex certâ nostrâ scientiâ tollimus & abolemus, ac pro sublati & aboliti in perpetuum haberi volumus; neminem præfatis sententias aut processibus esse ligatum vel involutum declarantes. Et nihilominus ex abundanti, & ad cautelam, si & quatenus indigeant, quoscunque sub dictis processibus comprehensos, à dictis sententiis & censuris absolvimus, & pro absoluti haberi decernimus & declaramus, etiam super irregularitatibus si quas propter præmissa vel occasione præmissorum contraxerint, dispensantes.

Item, omnes & singulas dispensationes factas per contententes, vel eorum alterum, sicut eorum prædecessores, super matrimonio & aliis casibus, que foram conscientie respiciunt, eorum durante obedientiâ, etiam in partibus neutralibus vel subtrahitis, ex certâ nostrâ scientiâ ratificamus & approbamus.

Vicesima sessio, quæ erat assignata ad diem Lunæ prædictam, scilicet diem quintam decimam Julii, non fuit illâ die, sed per Papam ex causâ fuit continuata ad diem Sabbati diem vicimam Julii: & iterum fuit continuata ad diem Mercurii xviij. Julii: & propter adventum Regis LUDOVICI XI. iterum fuit continuata ad diem Sabbati inde sequentem, quæ fuit dies xxvii. Julii. Et in hac sessione interfuit Rex Siciliæ LUDOVICUS, in quâ post Missam & Litanias per os Domini Cardinalis de Chalcastro ex parte Domini Papæ pronuntiata fuerunt in scriptis ea quæ se-

quantur, habita prius per aliquos dies deliberatione per provincias & Prælatos ad partem: tenor itaque dictæ pronuntiacionis est infra scriptus.

Item postea Dominus Archiepiscopus Pisanus in presentia Papæ prædictis in Concilio alia voce dixit, quod ex parte Domini nostri Papæ, qui præfatus erat, dictus Dominus noster commotus statui Ecclesiarum & paupertatis, plene & libere revocabat reservaciones factas de spoliis sanctiorum Prælatorum. Item revocabat reservaciones fructuum obvenientium Sede vacante, quos fructus aliqui sui Prædecessores reservaverant. Item, revocabat reservaciones procuratorum Episcoporum & aliorum Prælatorum ad quos spectant, nec illis vult habere. Item dixit, quod dictus Dominus noster Papa plenarie & liberaliter quæstabat & remittebat omnia arregera, quæ per Ecclesiasticos Prælatos & alios beneficiatos ratione vacantium, seu amittarum, vel aliis Camere Apoloicæ debebantur de toto tempore transactio usque ad diem sui assumptionis.

Item postea idem Archiepiscopus proposuit, quod quia Dominis Cardinalibus, seu Collegio Cathedralium, quod solet recipere medietatem dictorum vacantium, quod Prælatibus, etiam ad causam hujusmodi medietatem debebantur multa arregera, expediens videbatur supplicare dicto Collegio quod omnia arregera sibi debita remittere vellet, sicut Papa requiritur quod Prælati responderent si hoc eis placeret, omnes responderunt, PLACEAT. Et statim dictus Archiepiscopus se inclinavit dixit alia voce: Vobis Dominis meo Cardinalibus pro parte omnium supplicatur, quatenus illa arregera remittere dignemini; & licet nihil respondissent pro hora, tamen dictus Archiepiscopus statim iterum dixit alia voce omnibus: Videatis si expedit sit, quod omnia ista sint remissa & quittata. Et super hoc respondens si placeat. Omnes statim clamaverunt, PLACEAT. Et statim dictus Archiepiscopus nomine omnium de istis petuit solvimentum. Verum est quod facti sciebatur per ante quod quilibet omnibus Cardinalibus satis placebat, excepto Cardinali Albanensi, qui sepius dixerat, quod nunquam remitteret, & ipse etiam in dictâ sessione exitum clamavit quod sibi non placebat. Et ad idem erit Cardinalis Neapolitanus, cui etiam non placebat. Et pro alius contentibus reformationem Ecclesie expediendis fuerunt hæc una sessio ordinata ad diem Veneris, quæ erit dies secunda Augusti.

Dilla vero die Sabbati vicesima septima Julii, anno prædicti millefimo quadringentesimo nono, præfate ibidem Domini ALEXANDRO Papæ V. per os Domini Cardinalis de Chalcastro pronuntiata fuerunt in scriptis ea omnia quæ sequuntur in formâ:

Sacrosanctissimus Dominus noster ALEXANDER Papa quintus, sacro approbante Concilio, omnes & singulas electiones, postulationes, promotiones, confirmaciones, collaciones, quascunque provisiones quovis personis hodie pacificè possidentibus, & hæc factis Concilio, & ex eis determinationibus adherentibus, & quibuscunque Prælatibus, dignitatibus & beneficiis Ecclesiasticis, curatis vel non curatis, consecrationisque Episcoporum, & ordinationibus Clericorum, per ipsos contententes de lapatu aut eorum alterum, seu eorum prædecessores, aut eorum mandato vel auctoritate, temporibus & locis, in quibus eisdem realiter & libere præstabitur obedientia, dum tamen ante sententiam, & alius canonice factæ sint, & publicè & pacificè tem-

Sessio XX.

Tom. I.

PPPP

porc sententiarum posterent, & in prejudicium unionis aut profanationis equidem, vel huic Concilio adhaerentiam factam non fuerint; ex certis nostris scientiis, ac motu proprio sacro etiam approbante Concilio, ratificamus & approbamus, ac etiam haberi volumus atque firmas, & etiam si oporteat de novo providemus. Ubi autem aliquis casus emergeret, per quem appareret aliquam adhaerentiam huic Concilio gravatam per aliquam ex contententibus, à die tertii Maii quoad Angelum Corrarium, & à die decima quinta Junii, quoad Petrum de Luna, anni millelimesi quadringentesimi octavi; placet Concilio quòd Dominus noster providat secundam quod sibi videbitur.

Item placet Concilio quòd super facto Archiepiscopi Janoensis Dominus noster provideat. Item electiones, postulationes, ipsarum admissiones, confirmationes, mutationes & consecrationes, Clericorum ordinationes, collationes, presentationes, institutiones, permutationes, privationes, & qualvis provisiones & dispositiones quolibet personis, huic sacro Concilio & ejus determinationibus adhaerentibus, & quolibetque beneficiis Ecclesiasticis & praeturiis per Electores, Confirmatores, Patronos, Ordinarios, & quoscumque Provisores ad hoc habentes potestatem & auctoritatem canonicè factis, temporibus & locis substructionis & neutralitatis, in quibus hujusmodi contententibus obedientiam non praestabant, dummodo alius canonicè factus sint, hoc sacro approbante Concilio ratificamus & approbamus, & ratas manere volumus, atque firmas, ac omnem suscipere roboris firmitatem, reservationibus non obstantibus quolibetque, declarationibus tamen & decretis hoc capitulum concernentibus in aliis sessionibus lectis, in suo robore permanentibus.

Item ut unione & pace jam in Dei Ecclesia per ipsius gratiam in capite confirmata, pax & tranquillitas subditorum perfectius procuraret, & litium anfractus quorum dubia sine eventus consultiis evitentur, hoc sacro approbante Concilio decernimus & declaramus, quòd omnes & singuli beneficia Ecclesiastica, dignitates, personatus vel officia curata, titulo ordinario assequuti, & possessionem pacificam jam adepti, dum tamen canonicè, & alia quòque per privationem adhaerentium huic sacro Concilio & ejus determinationi assequuti fuerint, beneficiis hujusmodi liberè & pacificè gaudeant, nec in iure, titulo, seu possessione suis hujusmodi quomolibet inquietentur, turbentur seu graveentur, etiam si ipsorum vel generaliter beneficiorum predictorum Sedis Apostolicæ fuerint reservata.

Per praemissa verò, seu aliquod praemissorum non intendimus derogare ordinationibus circa praemissos articulos factis in ultimis congregationibus Praetatorum, & aliorum Ecclesiasticorum factis Parisiis. Nec etiam ex praemissis vel aliquo praemissorum volumus aliquod prejudicium generari Venerabilibus Fratribus nostris Cardinalibus, vel alicui ipsorum huic sacro Concilio, & ejus determinationi tunc adhaerentium, in beneficiis aliis per ipsos, & quolibet ipsorum possessis canonicè.

Item per hoc non intendimus fieri aliquod prejudicium fratri nostro Cardinali Albanensi in iure quod habet in Archiepiscopatu Lucanensi. ❀

Item sacro approbante Concilio decernimus fore procedendum contra obediens & adhaerentes pertinaciter, seu fautores Petri de Luna, & Angeli Corrarium, osper de Papato contententium & colludentium, per hoc sacrum Concilium de schismate & haeresi notorum per definitivam sententiam condemnatorum, modis quibus est secundum factus

Canonis contra contententes & fautores haereticè pravitatis procedendum.

Item sacro approbante Concilio decernimus per nos vel successorem nostrum ex coram magno & archidiacono, nos & hoc sacrum Concilium moventibus, iterum generale Concilium Ecclesiae fore convocandum, huic ad triennium; videlicet an. quo dicitur D. millesimo quadringentesimo duodecimo in mense Aprili, in civitate seu loco habiti & decreti, qui locus declarabitur per annum ante tempus Concilii per nos vel successorem nostrum, convocatum fierentem.

Item sacro approbante Concilio decernimus & declaramus, quòd si Cardinalis de Fiesco infra duos menses proximos personaliter ad nos venire, & obedientiam nobis praestare, & determinationi hujus sacri Concilii adhaerere voluerit, benignè recipitur eam intergritate status & honoris, atque beneficiorum, quae decimo quinto Junii millelimesi quadringentesimi octavi obtinebat.

Item omnes dispensationes factas per Episcopos Diocesanos in partibus aeternis, cum defunctis aetatis patientibus causis assequendi & obtinendi beneficia, dignitates aut Praeturas.

Item & omnia absoluciones & habitationes in foro penitentiali, tam per contententes, quam dicitur Ordinarum pendente schismate factas per casibus sanctae Sedis Apostolicæ reservatis, ex certis nostris scientiis hoc approbante Concilio ratificamus & approbamus.

Vicima praemissa, quae erat assignata ad diem secundam Augusti, fuit continuata ad septimam Augusti; in qua post Missam & Litaniae fuit lecta credula continens aliqua expedientia pro bono regimine Ecclesiastico; cujus tenor infra scribitur. Et dedit Papa plenam indulgentiam omnibus qui interfuerunt Concilio predicto generali, & ejus determinationi adhaerent, sic quòd quilibet infra duos menses à tempore, quo ad ejus notitiam & venerit, possit dictam absolucionem assequi; & etiam voluit quòd quilibet predictorum hac indulgentia uti possit in mortis articulo. Et hoc totum etiam extendit ad familiares & servitores aliorum, qui in dicto Concilio fuerunt, &c. & dedit omnibus licentiam concedendi; & Concilium continuavit usque ad aliud Concilium infra triennium convocandum, prout in dicta credula continetur, cujus tenor est infra scriptus, & sic finis.

Ipsa die septimè Augusti praesidente Domino Papa ALEXANDRO V. in dicto Concilio generali Pisano pronuntiata fuerunt ea quae sequantur, Anno videlicet Domini M C D I X.

Sanctissimus Dominus noster sacro approbante Concilio ordinavit, quòd bonis immobilibus Ecclesiarum Romanarum, seu aliarum Ecclesiarum nullatenus per ipsum, vel alios Praetatos alienentur seu hypothecentur usque ad proximè indictum Concilium, in quo super hoc articulo maturius poterit deliberari.

Item Dominus noster eodem approbante Concilio ordinat & mandat celebrare Concilium provinciale per Metropolitanos, & Synodos per eorum suffraganeos, secundum formam juris & Concilii generalis; quia ex eorum obmissioe multa sequuntur inconvenientia.

Item Dominus noster eodem approbante Concilio ordinat & mandat celebrari capitula Monachorum nigrorum, & Canonicorum regularium secundum formam Concilii generalis, & Constitutionis Honorii tertii, felices recordationis, & Benedicti duode-

cini. Et quia limitatio Provinciarum facta per Benedictum duodecimum non posset obstante tempore malitiam observari, ordinat Dominus noster quoad dicta Capitula celebranda standum juri antiquo durante impeditore predicto, videlicet ut provincia communis & vulgaris possit per se provinciale Concilium celebrare, ea quo commodum non potest cum alia convenire, & deputabit Dominus noster Praesidentes & Executores ad praemissa exequenda.

Item Dominus noster misericordiam motus, liberaliter remittit, prout alia fecit, omnia arretoria majora, & minuta servitia lux Camere Apostolicae, de toto tempore antiquo debita, sibi dumtaxat competentia; etiam si qui propter delictum solutores hujusmodi arretiorum societatem excommunicatorum incurrerunt, eos auctoritate Apostolica absolvit; & si aliqui propter causam praedictam, irregularitatem incurrerunt, cum eis misericorditer dispensat, & ad communionem sacramentorum & sanctorum Ordinum restituit; mandatque literas & instrumenta tradi & confici omnibus potentibus de remissione praedicta.

Item Dominus noster sacro approbante Concilio disponit non facere translationes de invitis, nisi parte vocata & audita, & de consensu majoris partis Cardinalium, nisi ea causis iustis & rationabilibus.

Item Dominus noster sacro approbante Concilio decernit, quod per dictum Dominum nostrum cum Cardinalium consilio deputentur Nuntii solemnes, & mittantur ad Reges & Principes sanctos fideles, ad publicandum & prosequendum, auctoritate Domini nostri Papae & sacri Concilii, acta in isto sacro Concilio.

Item Dominus noster auctoritate Dei & Apostolorum Petri & Pauli, atque sua, concedit omnibus qui in hoc sacro Concilio interfuerunt, & ejus determinationi adherent, absolutionem plenariam à culpa & pena semel tantum.

Item quod quilibet de praedictis infra duos menses postquam ad ejus notitiam hujusmodi concessio pervenerit, possit dictum beneficium absolutionis assequi in forma Ecclesiae.

Postquam articulus iste per Revrendiss. in Christo P. Dominum Cardinalem de Chalento in pleo Concilio lectus fuit, Dominus noster Papa ALEXANDER V. voluit quod extendere dicitur articulus in mortis articulo, & sic est duplex; voluit etiam quod servitores illorum qui ad dictum Concilium venerant, & illis in veniendo & stando in loco Concilii servierant, praestant indulgentiam perciperent.

Item Dominus noster Sanctissimus eius consilio Concilio intendit reformare Ecclesiam in capite & in membris. Et quia jam multa per Dei gratiam sunt exposita, quae ipsum Dominum nostrum, & fideiorem Praesertorum, aliorumque infernoem concernunt, restantque alia quae propter recessum Praelatorum & Ambuliatorem de praesentia pedire non possunt, propterea Dominus noster sacro requirere & approbante Concilio dictam reformationem suspendit, & contiuat usque ad proximum indicium Concilium, & praesens Concilium prorogat & continuat usque ad istum terminum, qui praesens est ad Concilium jam dictum. Et interim dat licentiam omnibus ad Concilium convocatis ad proprios lares redeundi usque ad tempus praesentium, ut supra.

Et sic finit dicti Concilii.

Præfentes autem in dicto Concilio, aut qui ad eum miserunt, inferius sunt susceperunt.

SEQUUNTUR PRELATI,

Ambassadors & Procuratores, seu eorum nomina, qui in hoc sacro Concilio Pisano temporarunt & fuerunt: quod Concilium tempore & celebratum fuit anno MCDIX. computando festivitatem merens Curiae Romanae, & incepit die XXV. Martii.

Et primò Reverendissimi in Christo Patres & Domini, Domini Sacrosanctae Romanae Ecclesiae Cardinales.

EPISCOPI CARDINALES.

Reverendissimus in Christo Pater & Dominus, Dominus GORTONUS Episcopus Praenestinus.

R. in Chr. P. & D. D. HIRACIUS Episcopus Tusulanus, dictus Neapolitanus.

R. in Chr. P. & D. NICOLAUS Episcopus Albanensis, dictus Vivariensis, S. R. E. Vicecancellarius.

R. in Chr. P. & D. D. ANTONIUS Episcopus Praenestinus, dictus Aquilegensis.

R. in Chr. P. & D. D. PATRUS Episcopus Tusulanus, dictus de Podio.

PRESBYTERI CARDINALES.

R. in Chr. P. & D. D. PATRUS tit. S. Sufianae, dictus de Thurrio.

R. in Chr. P. & D. D. ANGELUS tit. S. Potentianae, dictus Landensis.

R. in Chr. P. & D. D. PATRUS tit. S. Praxedis, dictus de Hispania.

R. in Chr. P. & D. D. CONRADUS tit. S. Gregorini, dictus Militenis.

R. in Chr. P. & D. D. FRANCISCUS tit. Sanctorum Quatuor Coronatorum, dictus Burdigalensis.

R. in Chr. P. & D. D. JOHANNES tit. S. Martini in Montibus, dictus de Urquina.

R. in Chr. P. & D. D. JOHANNES tit. sanctae Crucis in Jerusalem, dictus Ravennatensis.

R. in Chr. P. & D. D. PATRUS tit. duodecim Apostolorum, dictus Mediolanensis.

DIACONI CARDINALES.

R. in Chr. P. & D. D. AMEDIUS S. Matiae novae, dictus de Salucis, sacri Collegii Camerarius.

R. in Chr. P. & D. D. RAYNALDUS S. Viti in Marcello, dictus de Bracciacis.

R. in Chr. P. & D. D. RADULPHUS S. Nicolai in carcere Tulliano, dictus Barensis.

R. in Chr. P. & D. D. BALTHASAR S. Eustachii, dictus S. Eustachii.

R. in Chr. P. & D. D. OOO S. Georgii ad Velum aureum, dictus de Columna.

R. in Chr. P. & D. D. LUDOVICUS S. Agathae, dictus de Bacro.

R. in Chr. P. & D. D. PATRUS S. Angelii, dictus Romanus.

R. in Chr. P. & D. D. PLYBUS Blavi, dictus etiam S. Angeli.

Sequuntur Ambassadors Regum, & primò Illustrissimi Domini Romanorum & Siciliae Regis.

R. in Chr. P. & D. D. WENCESLAUS Patriarcha Austriensis.

R. in Chr. P. & D. D. SIMON Episcopus Misencensis, Magnus Comes Bazo D. BONAVENTURA Colmo Miles.

Ambassatores Domini Francorum Regis.

- R. in Chr. P. D. D. SIMON Patriarcha Alexandrinus.
 R. P. D. PETERUS Episcopus Meldensis.
 R. P. D. ACIPIUS Episcopus Constantiensis.
 Venerabilis vir D. GUILLELMUS Boissierii, Legum Doctor.
 Venerabilis vir D. JOHANNES de Perusia, Decretorum Doctor.

Ambassatores Domini Anglorum Regis, & omnium ipsius Regni Praesulum, & Capitulum Ecclesiarum, ac totius Ecclesie Anglicanae.

- R. P. D. ROBERTUS Episc. Salisburiensis.
 R. P. D. HENRICUS Episc. Menevensis.
 V. vir D. THOMAS, Abbas Monasterii B. MARIE Jouvalleusis, Ordinis S. Benedicti.
 D. THOMAS Prior Cantuariensis, Ordinis S. Benedicti.
 D. Comes Suffolchie.
 D. JOHANNES Colne Miles.
 D. RICARDUS Cannington, Legum Doctor, Canonici & Officuli Eboracensis.

Ambassatores Regis LUDOVICI.

- R. P. D. JOHANNES Episc. Vapicensis seu Vapincensis.
 D. GUILLELMUS de Rupibus, Miles & Cambellanus.
 D. JOHANNES de Genoardis, Legum Doctor, Consiliarius.
 Magister LUCAS de Castillone, Secretarius.

Ambassatores Regis Poloniae.

- R. P. Dominus PETERUS Episcopus Cracoviensis.

Ambassatores Regis Cypri.

- R. in Christo Pater & Dominus, Dominus Cardinalis S. Angeli.

Ambassatores Ducis Brabantiae.

- V. vir D. JOHANNES Abbas Monasterii de Gemblours, Ordinis S. Benedicti.
 V. P. D. Abbas Monasterii de Villari, Ordinis Cisterciensis.
 V. P. D. Abbas Monasterii de Tanagerloc, Ordinis Præmonstratensis.
 V. vir D. PIERUS Guidonis, Legum Doctor, Cancellarius.
 V. vir D. JOHANNES de Terouhont, Licentiatas in Legibus.
 V. vir D. GODEFRIDUS de Orchemis, Licentiatas in Legibus.

Ambassatores Domini Ducis Carstii Austriensis.

- Sacrae Theologiae Magister FRANCISCUS, Ordinis Prædicatorum.
 Magister PETERUS de Vingar, Vicereceptorarius Universitatis Seculi Viennensis, Magister in Artibus.

Ambassatores Domini Ducis STEPHANI Bavariae.

- V. P. D. JOHANNES Abbas Monasterii S. Gilisii in Cellis, Ordinis S. Benedicti Cameracensis Diocesis, sacrae Theologiae Professor.
 D. THOMAS de Irazano, Miles.
 D. THOMAS de Rynghellette, Licentiatas in Legibus, Ecclesiasticus S. Petri Luthofensis Cameracensis Diocesis.

Ambassatores Dominorum HENRICI & GONTHERRI Fratrum Comitis de Pvasimburg.

- V. vir Dominus JOHANNES de Goch, Praepositus Ecclesiae S. Sebaltiani.

Ambassatores Ducis Clevesii.

- R. in Chr. P. & D. D. GUIDO miseracione divini Episc. Cardinalis Prænetunus.
 V. D. PIERUS Scalpice, Canonici Lautentis Colontensis Diocesis.

Ambassatores Domini GEORGI BENZEN Domini Cronii.

- V. P. Frater PANTHELEON de Zuëlin Ordinii Minorum, Consiliarius.

Ambassatores Domini Blandrata.

- R. P. D. JOHANNES seu JOHANNOTUS Episcopus Noviciensis.

Ambassatores Domini CAROLI Ducis Lotharingae & Marchionis.

- D. HENRICUS Trone, Licentiatas in Decretis, Decanus Ecclesiae B. MARIE in Ivodio, Consiliarius.
 D. GERHARDUS Walderfringra, Pastor in Sinis, Treverensis Diocesis, Capellanus.

Ambassatores Domini Ducis Moxaviae Senioris.

- V. vir D. PAULUS Praepositus Ecclesiae S. MARIE extra muros Placentiae, Ordinis Præmonstratensis.

Ambassatores D. JUNGER Marchionis Brandenburgensis & Moxaviae, Archiepiscopi sacri Romani Imperii.

- R. P. D. JOHANNES Episc. Lubecensis.
 V. vir D. THEODORICUS Praepositus Tangermontensis, Licentiatas in Decretis.

Ambassatores Domini FREDERICI Comitis Martenburgh & in Svarnberg.

- D. WILHELMUS in Urstin Ecclesiae Rector, & D. JUDOCUS in Feroftomin Ecclesiae Rector, dicti Domini Comitis Secretarii.

Ambassatores Dominorum FRIDERICI & WILLELMI Germanorum Landgravi, Thuringia. Archiepiscopi Alstonsium.

- V. vir NICOLAUS Lubiche, Decanus Ecclesiae B. MARIE Eosfodenensis, ditorum Marchionum Secretarius.

Ambassatores R. P. Archiepiscopi Coloniensis.

- Magnificus vir JOHANNES de . . . . Praepositus Maguntinensis, & Thesaurarius Ecclesiae Coloniensis, Comes.

- Magnificus vir D. THEODORICUS de Murs, Praepositus Urtrensis, & Archiepiscopus Ecclesiae Coloniensis, Comes.

- D. JOHANNES de Huete, Subdiaconus Ecclesiae Coloniensis.

- D. HENRICUS Wettriheltz utriusque juris Doctor, Geni Palatii Auditor, Decanus Ecclesiae S. Andree Colonienis.

- D. HUO de Hermost Miles.

- D. CHRISTIANUS de Cipe, Legum Doctor, Scholasticus Ecclesiae S. Geronis Coloniensis.

- HENRICUS de Cipe, Legum Doctor, Canonici Ecclesiae S. Cassii beconensis, Coloniensis Diocesis.

D. Baldewicus de Diele, Canonicus Ecclesie S. Andree Colonienfis.

Ambasciatares Domini Archiepiscopi Maguntini.

D. JOHANNES Kempen, Praepositus S. Bartholomaei Frenkfordensis, Maguntinenfis Diocesis.

D. CONRADUS Curon, Decanus B. MARIAE ad gradus Maguntini.

D. HENRICUS Hermsfelle Decretorum Doctör.

D. WAYO Perpositus Jethoburgensis.

D. PHILIPPUS Prælosh, Canonicus Maguntinenfis.

Ambasciatares R. P. Domini Archiepiscopi Salzburghensis.

V. vir D. FRIDERICUS Deys, Decretorum Doctör, Decanus Padeburnensis.

Ambasciatares R. P. Domini Patriarcha Aquilegensis.

R. P. D. JOHANNES Episc. in universali Ecclesia.

Nobilis vir FRANCISCVS de Panthera.

D. AMORIAS de Montical, Licentiatas in Legibus.

Ambasciatares Magistri Ordinis de Prussia.

Procurator Generalis S. JOHANNIS Jerusalem.

Ambasciatares R. P. Domini JOHANNIS Electi Lodiensis.

Sacrae Theologie Professor Magister GIRARDUS Rondelli, Magister in Theologia.

V. vir D. LAMBERTUS de Sapore, Decretorum Doctör.

V. vir D. AGOIVS de Jomalinrat, in utroque Jure Licentiatas.

V. vir D. AMORIAS Sudemion, Licentiatas in Legibus.

V. vir D. PAULUS de Clotingerü in utroque Jure Licent.

Sequuntur Patriarcha praesentes.

R. P. D. SIMON Patriarcha Alexandrinus.

R. P. D. WENCISLAUS Patriarcha Antiochenus.

R. P. D. HUGO de Robertis Patriarcha Jerusalemitanus.

R. P. D. FRANCISCUS Lando Patriarcha Gradenfis.

Presentati.

D. Aragonensis de Malepimis.

D. DOMINICUS de Hlaco.

Archiepiscopi praesentes.

Reverendi Patres Domini

FRANCISCUS Narbonensis, Cameracens.

PHILIPPUS Lugdunenfis.

PYRAG Burenensis.

NICOLAUS Sponenensis.

AMELIUS Turonenfis.

PILIVS Janbenfis.

VITALIS Tolosanus.

ALAMANUS Pisanus.

B.ATRANDUS Arborenfis.

JOHANNES Viennensis.

Episcopi praesentes.

Reverendi Patres Domini

PIRUS Meldensis.

GUILLELMUS Lexoviensis.

..... Albinguonenfis.

DOMINICUS Albanus.

GENTILIS Neocesarenfis.

HELIVS Anicenis.

BERTRANDUS Apamianus.

JULIANUS Mariscanenfis.

NICOLAUS Boisenfis.

BENEDICTUS Vindobonensis.

GUILLELMUS Uticens.

LANFRANCUS Ecthemitaenfis.

PYRAG Belvacensis.

LUDOVICUS Wikotanus.

PYRAG Famaugustan.

GUILLELMUS Vestanenf.

JACOBUS Florentin.

AGIDIVS Nemausensis.

PYRAG Lomberienf.

N. Nazareth.

ALVANUS Ovetenfis.

PYRAG Caevoenfa.

NICOLAUS-ANTONIUS Laccinenf.

PYRAG Cameracenfis.

ARBOHIVS Calenen.

RAIMONIVS Petragonicenfis.

JO. Lubecenfis.

FRANCISCUS Oficenis.

BLAVIVS Sulcitan.

GREGORIUS Landemerien.

GUILLELMUS olim Ep. Carlonen.

SIMON Cassinenfis.

MATTHEIVS Pistorienfis.

GUILLELMUS Ebroicenfis.

WALTERUS Bonon.

JO. Forjulienfis.

GUILLELMUS Mirapicenfis.

JACOBUS Ednenf.

PAULUS Cernenf.

..... Aretinenfis.

TRISTANUS Trecentenfis.

PAULUS Massitenfis.

JACOBUS Comaculenf.

N. Sillaricenfis.

BRANDIA Placentin.

PHILIPPUS Saonenfis.

JO. Vapincenf.

LEONARDUS Fermacenf.

BERIRANDUS Digenfis.

STEPHANUS Delenfis.

BARTHOLOMAIVS Aljuzienfis.

PYRAG Faventinus.

MARTINUS Atrebatenfis.

ALSIVS Bobenfis.

JACOBUS Laudenfis.

..... Santonenfis.

JOHANNES in universali Eccl.

BERTRANDUS Tuscanenfis.

AGIDIVS Forojulienfis.

AGIDIVS Constanienfis.

JOHANNES Novarenfis.

IMBERTUS Agimnenfis.

FRANCISCUS Licen.

JO. Vivarienfis.

GUNDALIS Elect. Seoniginenf.

NICOLAUS Fauonen.

V. vir D. LEONARDUS Administrator Ecclesie

Chienf.

V. Pater Magister NICOLAUS Ordinis Minorum,

Administrator Ecclesie Tergetian.

Sequuntur Abbates praesentes Monasteriorum infra scriptorum.

V. P. D. BERNARDUS Abbas Monasterii S. Mariae

Vallis-umbrosae Fesulan. diocesis.

V. P. D. JO. Abbas Cisterciensis pro se & toto suo

Ordine.

D. Abbas Camaldulensis.

- D. JO. Abbas S. Marie de Agario Ordinis Camaldulensis.
- D. ANOBRAS Abbas Monasterii Casae-Dei Ordinis S. Bened. Cluvensiensis. diocesis.
- D. A. S. MARIAE de Fraboto Ord. S. Benedicti Florent. diocesis.
- D. GUTTO Abbas SS. Sergii & Bacchi Ordinis S. Benedicti prope Andegavam.
- D. SIMON Abbas Gemmeticensis Ordinis S. Bened. Rotomagensis diocesis.
- D. Abbas S. Salvatoris de Septimo Oudin. Cisterciensis. Florent. diocesis.
- D. PIERUS Abbas Grandimontensis.
- D. GUILLERMUS Ab. de Nucaris Ordinis S. Bened. Turon. diocesis.
- D. GUIDO Ab. Grassensis Ordinis S. Benedicti Carcaffonensis. diocesis.
- D. P. Ab. de Tharotio Ordinis S. Bened. Carnoten. diocesis.
- D. Jo. Ab. Pontiniaci Cisterciensis. Ordinis.
- D. I. Abbas S. Jultur de Padua Ordinis S. Benedicti.
- D. Jo. Ab. de Gringiano de Prato Ord. Vallis-umbrosae Pistorien. diocesis.
- D. BERNARDUS Abbas S. Michaelis de Podibonai Ordinis S. Bened. Florent. diocesis.
- D. MICHAEL Abbas Monasterii S. Bartholomaei de Bono solatio, Ordinis Cisterciensis Florent. diocesis.
- D. P. . . . Ab. Camporum bonorum, Ord. Cisterc. Viatorien. diocesis.
- D. MARCUS Abbas S. Salvii de Florentia, Ordinis Vallis-umbrosae.
- D. BALINAR Abbas S. Michaelis de Pasingano, Ord. Vallis-umbrosae Florent. diocesis.
- D. JO. Ab. S. Petri super Divam, Ord. S. Bened. Sagenensis diocesis.
- D. Ab. S. Michaelis de fuculis de Pistorio, Ord. Vallis-umbrosae.
- D. PHILIPPUS Ab. Anianz, Ordinis S. Bened. Magalonensis. diocesis.
- D. ANTONIUS Abbas S. Michaelis de Batregisano, Camaldulens. Ordinis.
- D. STEPHANUS Ab. Crucis, Ordinis S. Benedicti Vivariensis. diocesis.
- D. P. . . . Abbas S. Marcellini, Ordinis S. Benedicti.
- D. P. . . . Ab. Monasterii S. Augustini Lemovicensis, Ordinis S. Bened. hominibus pro Ciro Lemovicensis diocesis.
- D. FRANCISCUS Ab. Monasterii S. MARIE de Paciona, Ordinis Vallis-umbrosae, Pistoriensis diocesis.
- D. GUILIELMUS Abbas de Gimondo, Cisterciensis 4. ed.
- D. PAULUS Ab. S. Anastasie de Amandulo Frencien. diocesis.
- D. Abbas S. Martini ad Pinum, Ord. . . .
- D. STEPHANUS Abbas de Caerete, Ordinis Cisterciensis.
- D. AGOSTINUS Ab. S. Eligi Noviomenensis diocesis. Ord. S. Bened.
- D. P. . . . Ab. S. Victoris Massiliensis.
- D. ANTONIUS Ab. S. Pauli de Rosello, Ordinis Vallis-umbrosae, Fefulanensis. diocesis.
- D. JO. Ab. Cefinenensis Ord. . . .
- D. JO. Ab. S. Crispini Majoris Sufflonensis.
- D. GUILIELMUS Ab. de Coemeli, Ord. S. Bened. Lexoviensis diocesis.
- D. FRANCISCUS Ab. de Upolis Ord. Vallis-umbrosae Florent. diocesis.
- D. GUNPARDUS Ab. S. Trinitatis de Florent. Ord. Vallis-umbrosae.
- D. FRANCISCUS Ab. S. Genovefe Parisiens. Ord. S. Augustini.
- D. RICARDUS Ab. Monasterii S. Pavaçii de Florent. Ord. Vallis-umbrosae.
- D. SEBASTIANUS Ab. S. Salvatoris Camaldulensis.
- D. NICOLAUS Ab. S. MARIE de Florentia.
- D. JO. S. Gillen in Cella Ord. S. Bened.
- D. A. S. Domini Pisin. Ord. . . .
- D. JO. Abbas S. Baronti, Ord. S. Bened. Pistorien. diocesis.
- D. LAURENTIUS Abb. S. Petri de Cevo, Ord. Camaldul.
- D. PHILIPPUS Ab. Calliani Ord. S. Bened. Witeranen. diocesis.
- D. GREGORIUS Ab. S. Salvatoris de Salvamundis, Ord. Camaldulens.
- D. JO. Ab. S. Petri de Muchero, Ord. Vallis-umbrosae Florent. diocesis.
- D. JACOBUS Abbas S. Stephani de Georono, Ord. Camaldulens.
- D. P. Ab. Montis S. Michaelis in petulo maris, Ord. S. Bened. Abertmens. diocesis.
- D. MAMELIANUS Ab. S. Fadacu de Pisis, Ord. Camaldulensis.
- D. SALVATOR Ab. S. Aegidii, Ord. S. Bened. Neumusen. diocesis.
- D. RADULPHUS Ab. Omnium Sanctorum Andegavis, Ord. S. Augusti.
- D. RUFFINUS Ab. S. Laurentii extra muros Novariensis.
- D. ANOBRAS Ab. Calliaci, Ord. S. Bened.
- D. Abbas de Gemblous, Ord. S. Bened. Cameraacensis. diocesis.
- D. Abbas de Villari, Ord. Cist.
- D. ANDREAS Ab. S. Bartholomaei Angliani, Ord. Camaldulens.
- D. P. Abbas Vezeliacensis, Ord. S. Bened. Edeufen. diocesis.
- D. . . . Ab. Mollimensis, Ord. S. Bened. Lingonen. diocesis.
- D. BARTHOLOMAEUS Ab. S. Bartholomaei de S. Jucudis, Ord. Camaldul.
- D. . . . Ab. XII. Apostolorum, Ord. . . .
- D. JACOBUS Ab. S. Donati de Senis, Ord. Vallis-umbrosae.
- D. BARTHOLOMAEUS Ab. S. Felis Puppio, Ordinis Vallis-umbrosae, Artin. diocesis.
- D. LAURENTIUS Ab. Sagenen.
- D. MATTHAEUS Ab. Claze-vallis, Ord. Cisterciensis. Sacre Theologie Professor.
- D. MESILAEUS Ab. Monasterii Curciensis. Ordinis S. Bened. Cracovien. diocesis.

GENERALES ORDINUM:

Primi Generalis Fratrum Prædicatorum.

- R. P. Sacre Theologie Magister THOMAS de Fimo, Ordinis Prædicatorum Magister Generalis dicti Ord. partis Cisterciensium, pro se et toto suo Ordine cum infra scriptis Magistris:
- Magistro SIMONE de Pisis, Regente Florentie;
- Magistro MICHAELIS de Florentia, Vicario Nationis Tuscie;
- Magistro JACOBO de Pisis;
- Magistro LIONARDO de Florentia;
- Magistro WERTURO Florentino Priore Florentino;
- Magistro ANDREA de Florentia;
- Magistro JOHANNIS de Provincia Polonie, Regente Cracovie;
- Magistro ADISONO de Padua, Priore Paduano, & Vicario generali Provincie S. Domonici.

R. P. F. ANTONIVS de Ponto, Minister Generalis Ordinis Minorum partis Citermontanz, pro se & nomine suo, unâ cum infra scriptis Magistris in Theologia, videlicet :

Mag. FRANCISCO de Cioppa Ministro provincie Mediolanensis.

Mag. JOHANNES de Bononia Ministro provincie Bononie.

Mag. MATTHAEO de Palma Ministro Provincie Romanæ.

Mag. VITALIS Volentini de provincia Provincie.

Mag. JUNIANS Johannis de Florentia.

Mag. NICOLAUS de Terzola.

Mag. BARTHOLOMÆO de Bononia.

Mag. LARGALECTO de Placentia.

R. P. F. MATTHAUS de Bononia Sacre Theologie Professor, Generalis Ordinis B. MARIE de Monte Carmeli partis Citermontanz, pro se & suo Ordine, unâ cum infra scriptis Magistris in Theologia videlicet :

Mag. ANORRA de Loca Procuratore dicti Ordinis.

Mag. JOHANNES de Florentia Vicario generali in Provincia Tusciae.

Mag. BARTHOLOMÆO de Florentia Syodico Universitatis Bononie.

R. P. SACRE Theologie Magister JOHANNES Gualfi Generalis Ordinis Carmelitarum partis Ultramontanz, unâ cum Magistro RALPHENDO Procuratore generis dicti Ordinis.

R. P. SACRE Theologie Magister NICOLAUS de Casinis Generalis Ordinis Fratrum Heremitarum partis Citermontanz, pro se & toto suo Ordine, unâ cum infra scriptis Magistris in Theologia, videlicet :

Magistro BOLCETO de Tolentino Procuratore dicti Ord.

Magistro SIMONE de Florentia, Regente Florentie.

Magistro BARTHOLOMÆO de Pisa, Regente Pisis.

Magistro Gabriele de Spoleto, Regente Bononie.

Magistro JACOBO de Guelia Provinciali provincie Vallis Spoletie.

R. P. SACRE Theologie Magister ANTONIVS de Bononia Generalis Ordinis B. MARIE Servorum partis Citermontanz, pro se & Ordine suo unâ cum infra scriptis Magistris :

Mag. ANTONIO de Alexandria.

Mag. URBANO de Bononia.

Mag. Antonio de Palcingaro.

R. P. SACRE Theologie professor Magister PETRUS de Vena Generalis Fratrum Eremitarum sancti Augustini, partis Ultramontanz unâ cum fratre Raimundo de Cusio.

MINISTRI ORDINUM:

Primo Minister provincie Ultra Ordinis Fratrum Minorum.

V. F. ALANUS David Minister Provincialis Ordinis Minorum Provincie Turoniz, nomine sue Provincie, & ut nominatus inter Ecclesias pro dicta Provincia.

Præceptores præsentes Præceptoriarum infra scriptarum.

Nobilis vir D. JACOBUS de Algis Miles, Præceptor Domus sive Præceptorie Hospitalis sancti Johannis Jerusalem de Florentia, & Procurator Generalis dicti Ordinis nomine suo, & ut locum tenens D. Nicolai de Urbino Militis Prioris Veneticum, locum tenens Domus Hospitalis dicti Ordinis.

Religiosus vir F. JOHANNES Præceptor domus sancti

Tom. 1.

Antonii de Ratisverso, & Cellarius Generalis Monasterii Viennensis, pro se & Præceptoribus sue dicte Præceptorie subiectis.

Religiosus vir F. GUILIELMUS de Unone Præceptor Præceptorie sive domus de Eleonofinaria, Ord. S. Antonii Biliuntensis Diocesis, suo nomine & sue Præceptorie.

Priores & Præceptores generales Ordinum præsentis.

R. vir F. ORNSTAUS Prior Generalis totius Ordinis Camaldulensis, pro se & quadraginta uno Abbat. & septuaginta Prioribus dicti Ordinis.

Religiosus vir F. NICOLAUS de Balibus Prior Generalis S. Sepulchri Dominici.

R. vir D. GALTERUS Cressi Prior Eccl. & Conventus Rodi, Ordinis S. Johannis Jerusalem Decretorum Doctor.

R. vir F. PETRUS Præceptor Generalis Ordinis B. MARIE Teuchonorum, nomine suo ac Procuratio nomine Magistris Generalis dicti Ordinis.

Sequuntur Priores Præceptoriarum tam Conventualium quam aliarum, & tam ultra quam Citermontanarum.

Religiosus vir D. RADULPHUS Prior Prioratus S. Johannis in Monte.

R. vir F. JOHANNES Prior Prioratus S. Fabiani Placentinis diocesis.

R. vir F. JO. de Gessifomone Prior Vallis-vididis pro-Pasialis.

R. vir F. JOHANNES Thelli Prior Prioratus Fontifontis-Dominici, Ordinis Carthusiensis, Saefflonensis diocesis.

R. vir F. DOMINICUS Prior Prioratus S. Bartholomæi prope laurum, omnes tres eorum propriis nominibus & pro toto Ordine Cartusianorum in Regno Francie existentium.

R. vir F. GUILIELMUS de Saffet Prior Prioratus Conventus S. Anselmi de Crispelo, Silvanctensis diocesis.

R. vir F. FRANCISCUS Prior Monasterii de Popiena, Ordinis Camaldulensis.

R. vir F. JO. Prior Prioratus S. MARIE de Serra.

R. vir F. . . . . Prior Prioratus de Sarmasia.

R. vir F. . . . . Prior Prioratus Conventualis de Boudolema.

R. vir F. PETRUS Mourandi Prior Prioratus B. MARIE de Cluserio Diocesis diocesis.

R. vir F. . . . . Prior Prioratus de Podio Caproli.

R. vir F. . . . . Prior Prioratus Conventualis de Boulonis.

R. vir F. PETRUS Prior Tatis Viennensis diocesis.

R. vir F. PETRUS Dites Prior Prioratus Abbatis-villæ, Ambianensis diocesis.

R. vir F. ANTONIVS de Kellis, Paripolitus Domus Perveceline Mediolani.

Ambasiatores Universitatum Studiorum generalium: Primo Studii Parisiensis.

Venerabiles & circumspècti viri Magistri DOMINICUS Parisi, & PETRUS Plauti in Theologia Magistri.

ROBERTUS de Quesneyo, PATER de Provino, Decretorum Doctores.

JOHANNES Petri in Medicina Magister.

EUSTACHIUS de Foguenberge in Artibus Magister & Licentiatas in Decretis.

POBERTUS Symoneti in Artibus Magister & Licentiatas in Theologia.

Q. Q. Q.

GUILLELMUS Carpencarii in Artibus Magister & Bachelatus formatus in Theologia.

ARNOLDUS Wivii in Artibus Magister & Licentiarus in Theologia.

JOHANNES Bouvelli dicitur Francisci in Artibus Magister & Licentiarus in Decretis.

Universitas Studii Bononiensis.
Universitas Studii Esanenensis.

Universitas Studii Tolonie, pro qua erat presens V. vir Magister **JOHANNES** Garis Ordinis Fratrum Minorum, in Sociis Theologiae Professor, dicitur Universitatis Procurator, & Ambassiator.

Universitas Studii Andegavenfis.

V. Vir D. **GUILLELMUS** Maligenis utriusque Juris Doctus.

V. vir D. **NICOLAUS** de Melcio Legum Doctus, dicitur Universitatis Ambassiator.

Universitas Studii Vienneensis.
Universitas Studii Crocoviensis.

Socius Theologiae Magister **FRANCISCUS** Ordinis Predicatorum.

Ven. vir Magister **PETRUS** de Lingier Vicecancellarius dicitur Universitatis.

Universitas Studii Mantipessulani.

Ven. vir D. **LEONARDUS** Alamandi Licent. in Decretis.

Universitas Cantabrigie.
Universitas Studii Pragensis.

Universitas Studii Colonienfis.

Sequuntur Archiepiscopi qui miserunt Ambassiatores & Procuratores.

Reverendi Patres Domini

Archiepiscopus Coloniensis.

Archiepiscopus Maguntinensis.

THOMAS Aquensis.

KRISTIANUS Arelatensis.

Archiepiscopus Ebridenensis.

Archiepiscopus Turinensis.

LUDOVICUS Rothomagenfis.

GUINO Remensis.

THEOBALDUS Bifuntinensis.

HIERONIMUS Salzbουργensis.

GUNTHERMUS Magdeburgensis.

Archiep. Cantuariensis de Anglia.

Archiep. Eborescensis de Anglia.

Sequuntur Episcopi qui miserunt suos Ambassiatores & Procuratores.

Reverendi Patres Domini.

PETRUS Parisiensis.

AYMO Gratienopolitanus.

HUGO Lemovicensis.

GUILLELMUS Regensis.

LEONARDUS Gestinensis.

JOHANNES Vancienfis.

JOHANNES Gloucestrenfis.

JOHANNES Aynensis.

JOHANNES Tholonensis.

WILRICUS Lomacensis.

LEONARDUS Cam.

ENGELMARTUS Viennensis.

BERTHARDUS Montis alban.

JOHANNES Ratisponensis.

JOHANNES S. Pauli.

STEPHANUS Vsbrenfis.

CONRADUS Olomucensis.

HENRICUS Nisnensis.

GATIANUS Coripitenfis.

GUILLELMUS Ruchenfis.

JOHANNES Castrenfis.

GUIDO Leonensis.

JOHANNES Mallescensis.

GERHARDUS Macionensis.

JOHANNES Laudonensis.

JOHANNES Bajocensis.

..... Abrincensis.

JOHANNES Sugienfis.

PHILIPPUS Naviemensis.

BERTHARDUS Biterrenfis.

ACARDUS Conferanensis.

HARDOVICUS Andegavenfis.

VICTOR Surlinensis.

MARTINUS Toronensis.

JOHANNES Ambianensis.

CAECILIUS Cahalsanensis.

MATTHEUS Morienfis.

ABRAM Comaminensis.

MARTINUS Carnocensis.

WILRICUS Brizianensis.

LANCELAUS Vratslavienfis.

JOHANNES Elechtus Leodienfis.

FRANCISCUS Tenebanensis.

HABRICUS Tullensis.

FRIDERICUS Trajectensis.

MILD Eduensis.

HENRICUS Eledensis.

PETRUS Papiensis.

PETRUS Terdonensis.

BARTHOLUS Alexandrie.

PETRUS Pacensis.

ANTONIUS Tmiensis.

GERHARDUS Lambensis.

JOHANNES Brucensis.

MICHAEL Auxisodunensis.

STEPHANUS Tereensis.

PETRUS Muticonensis.

RADOPHUS Metensis.

ROBERTUS Niveiensis.

GABRIELUS Patavienfis.

JACOBUS Plorens.

AROLDUS Culmenfis.

JOHANNES Pomezianensis.

HENRICUS Warmlensis.

HENRICUS Sambienfis.

HENRICUS Cluzomontensis.

PHILIBERTUS Cabinnenfis.

GILBERTUS Pizavenfis.

UDALRICUS Neobergensis.

WALTERUS Mersebουργensis.

BARTHOLOMAEUS Vintimiliensis.

JOHANNES Viduensis.

PETRUS Autiscensis.

..... Plorens.

..... Bangorensis.

..... Alaphensis.

..... Vigorensis.

..... Lichefeldensis.

..... Conventensis.

..... Herefordensis.

..... Rossensis.

..... Elenfis.

..... Wintoniensis.

..... Londoniensis.

..... Bathoniensis.

Sequuntur Abbates qui miserunt Procuratores cum plura possente.

Ven. P. D. **GERHARDUS** Abbas Monasterii S. Antonii Viennensis, Ordinis S. Augustini.

- V. P. D. RAYMUNDUS Abbas Monasterii Cluniacensis pro se & toto suo Ordine.
- V. P. D. ESTOLBUS Abbas Fificanensis, Ord. S. Benedicti, Doctor Decretorum.
- V. P. D. HELIAS Abbas Monasterii Burgitolenfis, Ord. S. Bened. Bauricenfis Diocesis.
- V. P. D. GUILLELMUS Abbas Monasterii de Lenato, Ord. S. Bened. Rivenfis Diocesis.
- D. JOHANNES Abbas Monasterii S. Cypriani extra muros Pictavenfis, Ord. S. Benedicti.
- D. AYMERICUS Abbas Monasterii S. Benedicti de Quincico prope Pictav. Ord. S. Bened.
- D. P. Abbas Monasterii S. Crucis de Angia Ord. S. August. Pictavenfis Diocesis.
- D. JOHANNES Abbas Monasterii Montif-majoris, Ord. S. Bened. Arelatenfis dioc.
- D. BERTHRANDUS Abbas Monasterii S. Hilarii, Ord. S. Bened. Carcalionenfis dioc.
- D. JACOBUS Abbas Monasterii B. MARIE de Quadragina, Ord. S. August. Naib-nemfis dioc.
- D. IO. Abbas Monasterii Fontis-frigidii, Ord. Cisterciensis.
- D. P. . . . . Ab. Monast. S. Julii de Ulteris Ord. Carnalidenfis.
- D. LE. Abbas Monast. S. Petri de Tendio Pramoent. Ord. Augustinensis dioc.
- D. MICHAEL Abbas Monasterii Montis S. Eligi Ord. S. Augustini Arelat. dioc.
- D. PHILIPPUS Ab. Monast. S. Taurini, Ord. S. Bened. Ebroicenfis dioc.
- D. GERVAIUS Ab. Monast. de Bello-Ioco, Ord. S. August. Cenomanenfis dioc.
- D. IO. Ab. Monast. de Ybreso, Ord. S. Benedicti Ebroic. dioc.
- D. GUILLELMUS Ab. Monast. S. Petri de Cultura, Ord. S. Bened. Cenoman. dioc.
- D. IO. Ab. Monast. S. Vincentii, Ord. S. Benedicti Cenoman. dioc.
- D. IO. Ab. Monast. de Vadeiro, Ord. S. Augustini Cenoman. dioc.
- D. IO. Ab. Monasterii S. Georgii de Nemote Ord. August. Cenoman. dioc.
- D. IO. Ab. Monast. S. Carilephi, Ord. S. Bened. Cenoman. dioc.
- D. PIERUS Ab. Monast. de Vadoulneti, Ord. S. Bened. Cenom. dioc.
- D. IO. Ab. Monast. de Pelicia, Ord. S. Bened. Cenoman. dioc.
- D. SIMON Ab. Monast. de Ebronio, Ord. S. Bened. Cenoman. dioc.
- D. Prior & Conventus Monast. de Lonlay. Abbate ipsius Monasterii in remotis agris, Ord. & dioc. pradiolatum.
- D. GUILLELMUS Ab. Monast. S. Andrea Avinion. Ord. S. Bened.
- D. IO. Ab. Monast. Pramonstratenfis.
- D. IO. Ab. Monast. S. Petri ad Montes, Ord. S. Bened. Cathalaun. dioc.
- D. GUILLELMUS Ab. Monast. Omoim Sanctorum in Insula Ord. S. August.
- D. IO. Ab. Monasterii S. Memmi in suburbio Cathalaun. Ord. S. August.
- D. GURDUS Ab. Monast. de Ustchia, Ord. S. Bened. Lemovic. dioc.
- D. PIERUS Ab. Monast. S. MARIE S. Enschii de Cellis, Ord. S. August. Bituric. dioc.
- D. IO. Ab. Monast. de Verbois, Ord. S. Bened. Burdenf. dioc.
- D. GUILLELMUS Ab. Monast. de Casalibenedicto, Ord. S. Bened. Bituricenf. dioc.
- D. IO. Ab. Monast. S. Gildasii Ord. S. Bened. Bituricenf. dioc.
- D. GUILLELMUS Ab. Monast. Fontiscombardi, Ord. S. Bened. Bituric. dioc.
- D. IO. Ab. Monast. S. Genulphi, Ord. & dioc. pradiolatum.
- D. GAIARIUS Ab. Monast. B. MARIE de Esoldano, Ord. & dioc. pradiol.
- D. JACOBUS Ab. S. Petri Ville de Natro, Ord. S. Bened. Valrenf. dioc.
- D. Prior & Conventus Monasterii de Millebeco, Ord. S. Bened. Bituric. dioc.
- D. AMERICUS Ab. Monast. S. Ambrosii, Ord. S. August. Bituric. dioc.
- D. ROBERTUS Ab. Monast. Miseriencis, Ord. S. August. Bituric. dioc.
- D. RAIMUNDUS Ab. Monasterii Cochenfis, Ord. S. Bened. Ruthenenf. dioc.
- D. AYMERICUS Ab. Monasterii Pfalmotienfis, Ord. S. Bened. Nemaufenf. dioc.
- D. GERHARDUS Ab. Monast. S. Trivi. de Maloone, Ord. S. August. Malleacenf. dioc.
- D. PIERUS Ab. Monast. Cendratenf. Ord. S. Bened. Nemaufenf. dioc.
- D. IO. Ab. Monast. S. Esudi de S. Lando, Ord. S. August. Constantinenf. dioc.
- D. IO. Ab. Monast. B. MARIE de Anglia Ord. S. August. Lucinenf. dioc.
- D. GUILLELMUS Ab. Monast. B. MARIE de Hambell, Ord. S. Bened. Constantinenf. dioc.
- D. PETAUS Ab. Monast. B. MARIE Loci-Dei in Iardo, Ord. Pramonstratenf.
- D. MICHAEL Ab. Monast. S. Salustia Viccominis, Ord. S. Bened. Constantinenf. dioc.
- D. FORTIUS Ab. Monast. de Nobisaco, Ord. S. Bened. Pictavenf. dioc.
- D. STEPHANUS Ab. Monast. S. MARIE de Monticburgo, Ord. S. Bened. Constantinenf. dioc.
- D. . . . . Ab. Monast. de Bellafonte, Ord. S. Bened. Malleacenf. dioc.
- D. IO. Ab. Monast. S. Johannis Angelicenfis, Ord. S. Bened. Xantonenf. dioc.
- D. NICOLAUS Ab. Monasterii S. Leodegarii, Ord. S. Bened. Xantonenf. dioc.
- D. MICHAEL Ab. Monast. Ville-magnis, Ord. S. Bened. Bituricenf. dioc.
- D. ADAMARUS Ab. Monast. Caroffenf. Ord. S. B. Pictavenf. dioc.
- D. RAIMUNDUS Ab. Monast. Joucundenf. Ord. S. B. Eleotrof. dioc.
- D. GUILLELMUS Ab. Monast. B. MARIE de Becco-Hellumi, Ord. S. B. Rothomagenf. dioc.
- D. ARMAUDUS Ab. Monast. de Juncella, Ord. S. B. Biterrenf. dioc.
- D. IO. Ab. Monast. de S. Aniano, Ord. S. Bened. S. Pontii Thomacenf. dioc.
- D. MATTHEUS Ab. Monast. Secularis Ecclesie S. Affidii, Biterrenf. dioc.
- D. BERNARDUS Ab. Monast. S. Tiberti, Ord. S. B. Agosthenf. dioc.
- D. JACOBUS Ab. Monast. S. Mauri supra Ligerim, Ord. S. B. Andegavenf. dioc.
- D. GUIDO Ab. Monast. S. MARIE Urgiaci, Ord. S. August. Eduenfis dioc.
- D. THEOBALDUS Ab. Monast. S. Albii Andegavenf. Ord. S. Benedicti.
- D. IO. Ab. S. Petri de Burgolio, Ord. S. B. Andegavenf. dioc.
- D. I. Ab. Monast. S. Martini Ruffi-Costenfis alii de Boico, Ord. S. August. Belvacenf. dioc.
- D. SIMON Ab. Monast. S. Nicolai prope Andegavum, Ord. S. Benedicti.
- D. RAGINARDUS Ab. Monast. S. Vicini Yrdunenf. Ord. S. B.

- D. RAULINUS Ab. B. MARIE de Rosa, Ord. S. Aug. Andegav. dioc.
- D. . . . . Ab. Monast. Sebulensis, Ord. S. B. Leodiens. dioc.
- D. . . . . Ab. Monast. Gemblacens.
- D. PIERUS Ab. Monast. B. Johannis Evang. Mellinensis, Ord. S. Aug. Andegavens.
- D. . . . . Ab. Monast. S. Tugdania, Ord. S. B. Leodiens. dioc.
- D. . . . . Ab. Monast. S. Umberti, Ord. S. Bened. Leodiens. dioc.
- D. . . . . Ab. Monast. Ulsterbatenfis, Ord. S. B. Leodiens. dioc.
- D. . . . . Ab. Monast. Alonensis, Cisterc. Ordinis Leodiens. dioc.
- D. GUILLELMUS de Cadono Prior Monast. B. MARIE de Castano, Petreensis dioc. de Monast. S. Rufi prope Valentiam comedatue dependentis.
- D. . . . . Ab. Villanensis.
- D. . . . . Ab. Vallis S. Lamberti, Ord. Cisterciens. Leodiens. dioc.
- D. . . . . Ab. Monast. Villis Dei, Ord. Cisterciens. Leodiens. dioc.
- D. . . . . Ab. Monast. Magni-Prati, Ord. Cisterc. Leodiens. dioc.
- D. . . . . Ab. Monast. Florentiens. Ord. Præmonst. Leodiens. dioc.
- D. . . . . Ab. Monast. S. Gerardii de Bronio, Ord. S. B. Leodiens. dioc.
- D. . . . . Ab. Monast. Walchiodrens. & Hiltrensis, Ord. S. B. Leodiens. dioc.
- D. . . . . Ab. Monast. Florentiens, Ord. S. Bened. Leodiens. dioc.
- D. RENARDUS Ab. Monast. S. Jacobi, Leod. dioc. Ord. S. Bened.
- D. HENRICUS Ab. Monast. S. Laurentii extra muros Leod. Ord. S. Bened.
- D. Jo. Ab. Monast. duodecim Apostolorum Belliedris Leod. Præmonstratens. Ord.
- D. GUILLELMUS Ab. Monast. S. Eligii in Pulcrumonte prope Leodiam, Ord. S. Aug.
- D. . . . . Ab. Monast. Averbodesicis, Ord. Præmonst. Leod. dioc.
- D. . . . . Ab. Monast. Parcensis, Præmonstrat. Ord. Leod. dioc.
- D. . . . . Ab. Monast. Lessiensis, Ord. Præmonstrat. Leod. dioc.
- D. . . . . Ab. Monast. Helicmensis, Ord. Præmonst. Leod. dioc.
- D. . . . . Ab. Monast. Novi-Monasterii, Ord. S. Aug.
- D. . . . . Ab. Monast. Florentis, Ord. S. Aug. Leodiens. dioc.
- D. . . . . Ab. Monast. Malonienis, Ord. S. Aug. Leodiens. dioc.
- D. JOHANNES Ab. Monast. Sancti Thomæ Floræ & Lucæ Artimensis, Ord. S. B.
- D. ANTONIUS Ab. Monast. S. Janvalis & Copolenensis, Ord. . . . . Aretinens. dioc.
- D. JOHANNES Ab. Monast. de Campiano, Ord. Camaldulens. Aretinens. dioc.
- D. . . . . Ab. Monast. S. Andree de Sezzo, Ord. . . . . Januens. dioc.
- D. . . . . Ab. Monast. S. MARIE de Pervallo, Ord. . . . . Januens. dioc.
- D. . . . . Ab. Monast. S. Benigni, Ord. . . . . Januens. dioc.
- D. . . . . Ab. Monast. S. Bartholomæi de Fuffato, Ord. . . . . Januens. dioc.
- D. . . . . Ab. Monast. S. MARIE de Jubino, Ord. . . . . Jaomensis diocesis.
- D. . . . . Ab. Monast. S. Andree de Bona, Ord. . . . . Januens. dioc.
- D. . . . . Ab. Monast. de Massivo.
- D. . . . . Ab. Monast. de Venustia.
- D. . . . . Ab. Monast. de Martellin.
- D. . . . . Ab. Monast. S. Salpicii.
- D. . . . . Ab. Monast. Beaufina Trinitatis de Vindecino, Ord. S. B. Cisterc. dioc. ad Romanam ecclesiam nullo medio pertinentis.
- D. RENARDUS Ab. Monast. S. Polycarpi, Ord. S. Bened. Narbonens. dioc.
- D. JOHANNES Ab. Monast. S. Trinitatis de Exaquo, Ord. S. Bened. Constanienis dioc.
- D. . . . . Abbas Monast. S. Honorati.
- D. . . . . Ab. Monast. de Croffino.
- D. . . . . Ab. Monast. de Toronero.
- D. . . . . Ab. Monast. de Solvaris.
- D. . . . . Ab. Monast. S. Salvatoris Lodovici, Ord. S. Bened.
- Sequuntur Demum Abbates de Anglia qui miserunt Ambasciatores sive Procuratores.*
- D. . . . . Ab. Monast. S. Augustini extra muros Cantuariens.
- D. . . . . Ab. Monast. de Faversham.
- D. . . . . Ab. Monast. de Bello.
- D. . . . . Ab. Monast. de Wadense.
- D. . . . . Ab. Monast. de Colehelle.
- D. . . . . Ab. Monast. de Hida.
- D. . . . . Ab. Monast. de Venelle.
- D. . . . . Ab. Monast. de Caithery.
- D. . . . . Ab. Monast. de Abindonia.
- D. . . . . Ab. Monast. Dethenbonne.
- D. . . . . Ab. Monast. de Miletoe.
- D. . . . . Ab. Monast. de Perne.
- D. . . . . Ab. Monast. de Alburiffstreye.
- D. . . . . Ab. Monast. de Malnefbray.
- D. . . . . Ab. Monast. de Taseffole.
- D. . . . . Ab. Monast. de Eversham.
- D. . . . . Ab. Monast. de Gloucester.
- D. . . . . Ab. Monast. de Ruzbece.
- D. . . . . Ab. Monast. de Vincoombe.
- D. . . . . Ab. Monast. de Alfrecoe.
- D. . . . . Ab. Monast. de Temelb. fbray.
- D. . . . . Ab. Monast. de Glascona.
- D. . . . . Ab. Monast. de Monchalthe.
- D. . . . . Ab. Monast. S. Albani.
- D. . . . . Ab. Monast. de Eusham.
- D. . . . . Ab. Monast. de Rameley.
- D. . . . . Ab. Monast. de Burgo S. Petri.
- D. . . . . Ab. Monast. de Cowland.
- D. . . . . Ab. Monast. de Fordenay.
- D. . . . . Ab. Monast. de Cestria.
- D. . . . . Ab. Monast. de Sallopia.
- D. . . . . Ab. Monast. Turtonensis.
- D. . . . . Ab. Monast. Tereci.
- D. . . . . Ab. Monast. de Burgo S. Edmundi.
- Omnes supradicti sunt Ordines S. Benedicti.*
- D. . . . . Ab. Monast. de Winesley.
- D. . . . . Ab. Monast. de Founetta.
- D. . . . . Ab. Monast. de Fontanis.
- D. . . . . Ab. Monast. de Rivalle.
- D. . . . . Ab. Monast. de Bellianda.
- D. . . . . Ab. Monast. de Mellis.
- D. . . . . Ab. Monast. de Viscallis.
- D. . . . . Ab. Monast. de Orelay.
- D. . . . . Ab. Monast. de Noncontenrio.
- D. . . . . Ab. Monast. de Holinculcani.
- D. . . . . Ab. Monast. de Caldia.
- D. . . . . Ab. Monast. de Rethford.
- D. . . . . Ab. Monast. de Ruppe.
- D. . . . . Ab. Monast. de Buelfred.
- D. . . . . Ab. Monast. de Trefordis.
- D. . . . . Ab. Monast. de Comba.

- D. . . . Ab. Monast. de Salbro,
- D. . . . Ab. Monast. de Scolow.
- D. . . . Ab. Monast. de Parceludo.
- D. . . . Ab. Monast. de Strazbards.
- D. . . . Ab. Monast. de Haylio
- D. . . . Ab. Monast. de Walledregia,
- D. . . . Ab. Monast. de Turbineret.
- D. . . . Ab. Monast. de Regallico.
- D. . . . Ab. Monast. de Turtena,
- D. . . . Ab. Monast. de Done
- D. . . . Ab. Monast. de Vitisleoni.
- D. . . . Ab. Monast. Hiltolis.
- D. . . . Ab. Monast. de Blande
- D. . . . Ab. Monast. de Selichedel.
- D. . . . Ab. Monast. de Lilyshellu.
- D. . . . Ab. Monast. de Gracia.
- D. . . . Ab. Monast. Walboomm.
- D. . . . Ab. Monast. de Lacris.
- D. . . . Ab. Monast. Halenensis.

Omnes supra dicti sunt Ordinis Cisterciensis.

- D. . . . Ab. Monast. de Walchen.
  - D. . . . Ab. Monast. Loyceferie.
  - D. . . . Ab. Monast. Coontensis.
  - D. . . . Ab. Monast. Nortonis.
  - D. . . . Ab. Monast. Ofency.
  - D. . . . Ab. Monast. S. Jac. Northamptonne.
  - D. . . . Ab. Monast. de Darle.
  - D. . . . Ab. Monast. de Robocor.
  - D. . . . Ab. Monast. de Oticy.
- Protes Priatorum Monasteriorum & Ecclesiarum infra scriptarum in Regno Anglia.*
- Prior Monast. de Davoye.
  - Prior Monast. Hentenis.
  - Prior Monast. Ecclesie Rossensis.
  - Prior Monast. de Lubben.
  - Prior Monast. de Bosgrobow.
  - Prior Monast. Ecclesie Wintoniensis.
  - Prior Monast. S. Neoty.
  - Prior Monast. de Walngford.
  - Prior Monast. de Daventre.
  - Prior Monast. Conventensis.
  - Prior Monast. de Bonore.
  - Prior Monast. Ecclesie Elibensis.
  - Prior Monast. Norwicensis.
  - Prior Monast. S. Nicolai Exonensis.
  - Prior Monast. de Barnestable.
  - Prior Monast. Wigorniensis.
  - Prior Monast. de Lethel.
  - Prior Monast. de Malverne magna.
  - Prior Monast. Ecclesie Bathoniensis.
  - Prior Monast. de Spaldog.
  - Prior Monast. de Testorde.
  - Prior Monast. de Cassale.
  - Prior Monast. de Brosholme.
  - Prior Monast. de Ichome.
  - Prior Monast. de Suapra.
  - Prior Monast. de Wymadham.
  - Prior Monast. de Bynshan.

Omnes predicti sunt Ordinis S. Benedicti.

- Sequuntur Capitula Ecclesiarum que inferunt Procuratores.*
- Thomensis.
  - Ambianensis.
  - Narbonensis.
  - Noviomensis.
  - Aquensis.
  - Arclatensis.
  - Ebedunensis.
  - Volentis.
  - Regensis.
  - Focisqueii.
  - Grallensis.
  - Pimatis.
  - Vanciensis.
  - Dignensis.
  - Tholonensis.
  - Forsuensis.
  - Apsensis.
  - Sillarcensis.

- Maffiliensis.
- Vapensis.
- Nauvontensis.
- Lombertensis.
- Niverntensis.
- S. Petri de Boneva.
- Carcassonensis.
- Contrafontensis.
- Taricensis.
- Jassensis.
- Dolensis.
- Albacensis.
- Elzensis.
- Uticensis.
- Cenomanensis.
- Tomacensis.
- Pragensis.
- Atrelontensis.
- Carnotensis.
- Tortensis.
- Vabensis.
- Ruthemensis.
- Mimastensis.
- Nemausensis.
- Leodensis.
- Florentis.
- Sylvaucensis.
- Parisisensis.
- Senonensis.
- Saonenis.
- Agathensis.
- Cameracensis.
- Rothomagensis.
- Bituricensis.
- Eduensis.
- Constantiacensis.
- Armenacensis.
- Bonooiensis.
- Biterrens.
- Novarensis.
- Andegavensis.
- Misapensis.
- Tullensis.
- Mastconensis.
- Mercensis.
- Cablonensis.
- Lingonensis.
- Clermontensis.
- Wintoniensis.
- Dunelmensis.
- Leodunensis.
- Vicunensis.
- Cathalaunensis.
- Anicentis.
- Maglocensis.
- Vincimilensis.
- Vindonensis.
- Vivrentis.
- Auracensis.
- Beaul. Martini Turon.
- Condunensis.
- S. Fieri.
- Exoniensis.
- Saraburgenis.
- Elnensis.
- Barthonsis, & Wellensis.
- Roffensis.
- Herfordensis.
- Cilnavensis.
- Lichfeldensis.
- Comensis.
- Wigornensis.
- Lincolniensis.
- Rothoniensis.
- Norwicensis.
- Menevensis.
- Bigornensis.
- Alipiensis.
- Calanen.
- Portranicensis.
- Womagnis.
- Saobensis.

Sequuntur Procuratores Civitatum & Diocesis que inferunt ad futurum Concilium.

- Cleri civitatis & diocesis Ambiventis.
- Cleri civitatis & diocesis Suelbonensis.
- Cleri civitatis & diocesis Bononensis.
- Cleri civitatis & diocesis Januensis.
- Cleri civitatis & diocesis Leodensis.
- Cleri civitatis & diocesis Sylvaucensis.
- Cleri civitatis & diocesis Novariensis.
- Cleri civitatis & diocesis Vindulavensis.

Sequuntur Provincia que inferunt Procuratores.

- Rothomagensis.
- Aquensis.
- Turonensis.
- Remen.
- Senonensis.
- Lugdunensis.
- Pisanensis.
- Canusaricensis.
- Eboracensis.

Sequuntur Communitates que inferunt Ambasiatores.

- Communitas Januensis.
- Communitas Florentinorum.

* Specul. Tom. 2

CCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCCC

INDICTIO AUT CONVOCATIO

Concilii Provincialis Capitulorum Ecclesiarum Cathedralium Provinciae Remensis.

Universis pacificis litteris inspecturis, Remensis, Suelionensis, Lanuacenſis, Noviomensis, Belvacensis, Catalaunensis, Sylvanicensis, Ambianensis, Cameracensis, Tornacensis, Atrabatenſis & Morinensis Cathedralium Ecclesiarum Remensis Provinciae Decanos & Capitula, aeternam in Christo salutem.

Cum exus & mores felicissimae vetustatis ex charitate, & ut paci & tranquillitati Ecclesiarum provideretur dilectionis sint servandi, nec sit novum, etiam aliquo tempore usitatum non fuerit, urgentibus negotiis, & ut reverentiam compellatur timentis, & maligni voluntum nefanas aotibus adnus perculator, remedium antiquum renovetur, ut in quiete permanentes Ecclesiae, & vix Ecclesiis super stabile fundamentum; & ut ea quae plurimum auctoritate firmabantur, firmis observentur. Attendentes igitur quod Antecessores nostri volentes hanc Ecclesiam & filia ad invicem Fraternali dilectione consulari, ex charitate moti (prout in antiquis litteris, eorum sigillis sigillatim reperimus) quod hanc & Ecclesiarum suarum cum majori & discretiori deliberatione negotiis persurgenda concorditer ordinarent, quod in villa sancti Quotini in Vicomandua Noviomensis diocesis, quod hunc anno in dicta die duo Canonici cujuslibet Ecclesiarum Cathedralium Remensis Provinciae praesentes, pro Capitulis suis sufficienter fundati ad tractandum & ordinandum de dictarum Ecclesiarum negotiis convenissent.

Nos vero considerantes praemissa fuisse providere & laudabiliter ordinata, eorumdem praedecessorum nostrorum vestigia inherentes, dictam salutem & antiquam ordinationem renovantes, ad providendum Ecclesiae nostrae, quantum cum Dei adjutorio possumus, eandem reformantes volumus, confirmationes ac etiam ordinationes concorditer, quod unomodoque Capitulum Ecclesiarum Cathedralium Remensis Provinciae, excepto Capitulo Ecclesiae Sylvanicensis, deinceps singulis annis octavae die Maii hora prima de suis Canonice duos, Capitulum vero Sylvanicense unum, viros providos & discretos procuratores nomine Capitulorum suorum sufficienter fundatos, apud dictam villam sancti Quotini

mutare, & idem procuratores comparere cogentur, ad tractandum & ordinandum conveniendum dicta die & hora cum diebus & hora sequentibus, in domo Fratrum Praedicatorum dictae villae, vel alibi duxerit conveniendum de causis & negotiis ibidem exponendis, uno & Ecclesiae & Capitulum nostrum tangentibus, statutus in super & ordinatus quod si contingat aliquod Capitulum, vel aliqua Capitula non mutare, vel procuratores praedictos nec missos in dicto Capitulo minimè comparere, ad id & ordinata per procuratores aliorum Ecclesiarum in dicto Consilio, dummodo fuerint procuratores majoris partem Ecclesiarum praedictarum, rata & firma manebunt, ipsaque sicut ordinata Ecclesiae & Capitula etiam qui non miserint, seu quoniam procuratores non comparuerint, servate tenebuntur, & in observantia perinde ac si procuratores ipsarum Ecclesiarum non miserint vel non comparuerint, eorum cum aliis consenserint: itaque & firma habebimus ea, quae per eos fuerint ordinata: dum tamen ibidem omnes praesentes concorditer fuerint, aliis tractata per eos, in quibus concorditer non fuerint, nobis referre tenebuntur, quo assensu nostro, prout expressè nobis videbitur, apponendo firmetur, salvo tamen libertatibus, consuetudinibus, & privilegiis singularium Ecclesiarum nostrarum, quibus pro hoc non intendimus derogare.

Et si contingat aliquod de Capitulis nostris duos ad minus de suis Canonice Sylvanicensis autem unum non miseret, seu missos aut totum alterum non comparere dictis die & hora & loco (impedito existente legitimo) Capitulo praedictum (excepto Sylvanicensi) decem liberarum Parisienſium, Sylvanicensis vero eorum solidorum Parisienſium poenam incurret, nisi mentem solvendum, ad arbitrium praesentium in plus usus convertendam; proviso quod si aliquis mittendus fuerit in pluribus Ecclesiis Canonice, non poterit nisi pro uno Capitulo se procuratorem suadere: & quod quaecumque tractata seu ordinata per procuratores nostros fuerint, secreta sub juramenti vinculo tenebuntur, adeo quod non debent revelari nisi nostris Capitulis & Consiliariis, nobis juramento adstrictis. Singuli etiam de nobis Capitulis memoratis ea quae per dictos procuratores nullo modo relata fuerint, sub secretis Capituli, seu etiam sub juramento praestito suis Capitulis servare secreta tenebuntur. In quorum omnium & singularium testimonium, ut praemissa firma & inconcussa permanent, praesentes litteras fecimus sigillorum nostrorum principalium & perpetuorum memoriae roborari. Datum & actum apud dictam villam sancti Quotini 19. die mensis Octobris anno 1355.

F I N I S.

Index rerum Memorabilium.

Christi corpus in Turbaribus facerem-
to velle p[er] se agere: Rationes: i
viam corporis sui lapos & co-
lori que remanent, in passio-
nibus suis, in omnes mundum,
inquit non oportere exlimari: 176
idem Christi corpus ac sanguinem
suum regas ab eo qui se superbi-
t, hypocrisis, aut luxuriae vitio abor-
gna. 181

Corpus Christi & frequenter, & cano-
nicatione 185 que ad illud pertinen-
tium adhibenda preparatio 197
qui ratio percipiunt, non leve dicitur
facere: 191 qui ratio indiget 191 ma-
ximam sibi malum accerit 191. 194
449 quibus de casibus ad illud acceden-
dum est 195 ut saltem non quocun-
que anno sume debent deponere 202
191. 201 postea dicitur in P[ar]isialis: sic
202 ad illud Graeci frequenter usum
Latini accerit 490 contemptum, aut
dum eo malo adiguntur, non potuerunt
negligam, sed ne quidem statim ali-
que liberati sunt 409 si Christi corpus
non sit integrum in certum casu, quid
servandum sit, vnde dicitur ad 203
non sicut suspensibus indolentem
consuetudo 203 Christi Corpus ac lan-
guinem participare est, quibus in ba-
ptismate adhibet est membra Christi
442 Christi in eodem in sacris: 204
vitae officio quod esse debent. 400

Canonice Episcopus M[er]ita, &
Canonice Ecclesia sua leges 241 245
249

Canonice Cardinalis Dignitas S.
Nicolaus de Caceret. 247 248

De Canonice delectis prelati monita
248 249

Canonice totum apud Canonice-
fos 249

Canonice que indiget 7. 11. 123

Canonice sufficiens laudes 143

Canonice Episcopus Ligonensis 245

Canonice laudes sua prosequitur 245
Canonice Gallicis. 246 249

Canonice Republicana. 249

Canonice unde dicit 270. 271 in quibus
tametsi possunt 274 in Clerum admitti
si non debet qui non prelatos in-
commodum habet 271. in quo ex parte in
partem obsequio mandatum est 408
conceditur illi qui Clerici esse non
possunt 246. 248. 249. 250 Clericus
non abbatem, sed ut in certis quibus
Benedicti Deo servat, ordinari debet
409 tam Ecclesiam si ipse se de-
derit, & promittit, gratiaque
eius non detrahendum, si ab eodem
Ecclesiam se recipere consensit 410
quibus invariabilis ordines conferri
possunt Clericis. 248

Clerici curatores corporis sui tradere de-
bet 177 que saltem in se requirunt
246 249. 250. 251. 252. 253. 254
255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262.
263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270.
271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278.
279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286.
287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294.
295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302.
303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310.
311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318.
319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326.
327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334.
335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342.
343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350.
351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358.
359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366.
367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374.
375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382.
383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390.
391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398.
399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406.
407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414.
415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422.
423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430.
431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438.
439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446.
447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454.
455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462.
463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470.
471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478.
479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486.
487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494.
495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502.
503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510.
511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518.
519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526.
527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534.
535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542.
543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550.
551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558.
559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566.
567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574.
575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582.
583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590.
591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598.
599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606.
607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614.
615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622.
623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630.
631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638.
639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646.
647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654.
655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662.
663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670.
671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678.
679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686.
687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694.
695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702.
703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710.
711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718.
719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726.
727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734.
735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742.
743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750.
751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758.
759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766.
767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774.
775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782.
783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790.
791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798.
799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806.
807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814.
815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822.
823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830.
831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838.
839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846.
847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854.
855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862.
863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870.
871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878.
879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886.
887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894.
895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902.
903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910.
911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918.
919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926.
927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934.
935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942.
943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950.
951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958.
959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966.
967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974.
975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982.
983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990.
991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998.
999. 1000.

Christus si in electionem aliquam la-
ti debeat, in quo si pariter ad Be-
neficium comminatione pellitur 407 ne
se per licet possit facultatem obli-
gere intendit, 278 item se ad 280
debet facultatem conuicti 407. 411. 412
non potestatem casualiter pariter
officium suscipit 206. 207 aut de-
betur 408 aut licet dicitur dicitur,
debet.

Clericus ad testimonium dicendum vo-
cari non debet 198 nec compelli de

rebus suis etiam iudice seculari di-
scipulat 206. 207 408 si tribuit in-
munita est 208 adeoque epius famulari
verbaque monent, 208 Clericus
facinorosus an capi possit a iudice
seculari 209 quid si clericum capium
iudex tenent 209

Clericus in Laicis Beneficium eisdem viam
debet, non solum compelli
probat 210 211 item nihil in se ve-
nichendum, 210 quod servare jubetur
de beneficii sui cond. 211 qui
molester apud Clericos manere pos-
sit. 210. 406

Quid servandum ab Clerico accusa-
to 406 si accusator non probet, alia
verbo criminis electio obijcere vult,
non audendus 210 Clericum tan-
tum Episcopus agere 214 ac in non
potest deponit 214. Clerici peccata
ceteris gravia puniuntur, ac
se post punitionem qualem Chri-
stianum merito possunt excusare. 184

Clericus si jubetur Episcopo ad am-
plius gradum promovendi non, ac
in suo quidem ministerio possit 408
218 Clericus publico officio non
conceditur 216 item qui articulo ma-
gno, ac coram, aut ipse dicitur
rationi optant dant 407 item qui ad-
vertit aliquem conparat 218 aut
monera pro iustitia accipiat. 218

Clericus in suscipiendis officio Episcopi
debet considerari 207 si Duxerit
sine Episcopi licentia excedit, & ne-
micie in comminationem recipiendus
141

Clericus qui se haereticis communi-
catione possit, ut ad Ecclesiam Catholice
dum ad eam redit suscipitur, ut in
quo gradu non tam recedit 215 Cle-
ricus qui aut in bello, aut in rena,
aut in bello publico ministerio obij-
te, si suspensus non potest: 212 213
et nec orandum, nec suscipienda ob-
latio pro Clericorum his ad ad-
fatos ordines possit promovendi 214
quod servandum si quis Clericum in-
terficiat. 204

Clericorum gravi more Kariberti 220
217 Clericorum ducum, & quo-
rum una lex, ab eis amque utro-
que, conuictus. 141

Clericorum cum obsequio consuetudines
sua delinquit in S. Valeriano 447
219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226.
227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234.
235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242.
243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250.
251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258.
259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266.
267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274.
275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282.
283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290.
291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298.
299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306.
307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314.
315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322.
323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330.
331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338.
339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346.
347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354.
355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362.
363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370.
371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378.
379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386.
387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394.
395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402.
403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410.
411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418.
419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426.
427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434.
435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442.
443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450.
451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458.
459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466.
467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474.
475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482.
483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490.
491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498.
499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506.
507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514.
515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522.
523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530.
531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538.
539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546.
547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554.
555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562.
563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570.
571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578.
579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586.
587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594.
595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602.
603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610.
611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618.
619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626.
627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634.
635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642.
643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650.
651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658.
659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666.
667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674.
675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682.
683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690.
691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698.
699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706.
707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714.
715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722.
723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730.
731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738.
739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746.
747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754.
755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762.
763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770.
771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778.
779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786.
787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794.
795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802.
803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810.
811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818.
819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826.
827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834.
835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842.
843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850.
851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858.
859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866.
867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874.
875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882.
883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890.
891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898.
899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906.
907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914.
915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922.
923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930.
931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938.
939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946.
947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954.
955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962.
963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970.
971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978.
979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986.
987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994.
995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Colorem de seipso 217. 219. 220. 221.
item ecclesiis deponendis. 11

Comae Domitiae dicitur que res ma-
ximae commendat 197. 219. et sic
quid servatum apud Canonice.
248

Comarum in Occidente saculo V.
quibus rebus incommodat. 36

Comitatus alie ex Deo, alie ex
Diabolo, alie ex hominibus 440 cogita-
tionibus parvis non necesse est conu-
pungi, ac res non recipere non iustice
recepte carere cum Deo nihil licet iud.
Cogitationes in mundo quoniam dispo-
nerentur. 429

Compendium Scudum Academiae Pari-
sienis, quod summo scholasticis in-
commodat, generaliter. 78

Compta Apostolica Episcopus. 47
Compendium Beneficium 55. Cometa
& Cometa p[er]mittit 497. 498. 499.
499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506.
507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514.
515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522.
523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530.
531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538.
539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546.
547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554.
555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562.
563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570.
571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578.
579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586.
587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594.
595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602.
603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610.
611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618.
619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626.
627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634.
635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642.
643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650.
651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658.
659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666.
667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674.
675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682.
683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690.
691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698.
699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706.
707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714.
715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722.
723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730.
731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738.
739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746.
747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754.<

Index rerum Memorabilium.

OMARUS 2. Meriburgensis Episcopo
Aich episcopo Magdeburgensi 64, de
vestigatione sua se pagare jubetur.
678
GERARDUS Episcopus Capuanus. 484
GERARDUS Episcopus Casertensis.
489
GOSWICUS Abbas de Mone 5. Quin-
to 487
GOULIARDUS Episcopus Cahillonensis.
490
GOSWICUS Episcopus Andegavensis.
491
Episcopus Antiochenus 48
Episcopus Tarsusensis 497
GONRATUS Episcopus Ebroicensis. 499
GONRATUS Episcopus Segobriensis 499
GUALDUS Episcopus Guarnierensis.
499
GUALTHERUS Cellam S. Marie ad
Ara.ensis Monasterii juxta petreum
fontem 49
GOTTARDUS Episcopus Magaloniensis.
499
GREG. Latini que obtruncat fœculo
IX 48 eorum objecta sunt scilicet
legati, & Rationarii contenti, ac
locorum deservientes 49. p. 499. &
Abbas Episcopus Parisiensis, quibus
obitus expostio placuit 55. PP.
eius mensa 58. et 599
GREG. dicitur necesse 493 & 494
GREG. quibus confederant. 4
GREGORIUS Papa V. in Concilio Roben-
ti Francorum Regis ac Bertha con-
jugum ditionis, ac nonnulla alia
et honesta sua libellata fuerat,
addictio dicitur 493
GREGORIUS Papa XI. anno 764
GREGORIUS XII. electione sua renunciare
Papam speravit, ac deinde ad fa-
ctum negat 764, ab eo Gerardo Col-
legium Romanorum Cardinalium sine
Consilio in Provinciali Aquilensi
convocari 879 rogatur ad Concilium
Nismam 884 in quo constantis decla-
ratione 889 ejus contra hereticum
Concilium 1222 Episcopus Orlani-
ensis Rogerii Barthelemi Ducis, ac totius
consensus 884, p. 599. non epus
quo Papa dicitur ad regnum tunc
expulsum 888. p. 599. deperit tan-
dem à Papato, & hereticum declara-
tum 887
GUALTHERUS Cardinalis Patavinus. 499.
499
Cardinalis Diaconus S. Angeli.
499. 499
Episcopus Landavertensis 81
Episcopus Orlani. 499
Episcopus Rotomi 499
Abbas S. Salvatoris de Salva-
toris 816
GUALTHERUS Episcopus Bononiensis,
817
Episcopus Medicensis. 497. 498
Episcopus Tarentis. 498
Abbas S. Jolivi. 497
GUALTHERUS Episcopus Bolognensis
hereticos quosdam in Concilio Avinio-
nensi confutat 808
GUALTHERUS Cardinalis Episcopus Praevic-
tensis. 779. 816. 820. 817. 823
Cardinalis Præbiter. S. Crucis
in Hierusalem 784
de Ratis. Archiepiscopus Krem-
sis 1139. anno 819
Archiepiscopus Senonensis 498
Archiepiscopus Viennensis 499.
499
Episcopus Ambianensis. 498
Episcopus Ebroicensis. 497. 498
Episcopus Eboracensis 497
Episcopus Eboracensis 497
Episcopus Eboracensis. 497
Episcopus Eboracensis. 497
Abbas Gratiani. 816

Mozelli, Abbas S. Dionysii in
Eborac. & 768
Abbas 55. Strigi & Eborac. 816
GUREO Episcopus Saonenis. 498
GUTHRIUS Episcopus Castellaniensis.
497
GUTHRIUS Cardinalis S. Angeli. 764
Cardinalis S. Cecelie 771
Cardinalis S. Stephanus in Casti-
monte. 764
Archiepiscopus Eboracensis. 497
Archiepiscopus Senonensis, va-
lens Summi promogus in Concilio
Provinciali. 764
Episcopus Arvernonis. 498
Episcopus Carionensis. 819
Episcopus Castellaniensis. 497
Episcopus Eboracensis 819
Episcopus Lavenensis 816.
Episcopus Locum. 816
Episcopus Montensis. 819
Episcopus Parisiensis. 794
Episcopus Todiensis. 816
Episcopus Viterbensis. 819
Episcopus Viterbensis 816.
Abbas Bithoniensis. 497
Abbas de Comellis 816
Abbas de Gualando. 816.
Abbas Hirungensis ejus laudes
441. l. 1. 499.
Abbas Marcelli-Monasterii. 499
Abbas Nivernensis. 816
Cornes Nivernensis. 816
GUYARDUS Abbas 55. Titularis Flo-
rentis 816
GUYARDUS Episcopus Urbis. 498
GUYARDUS Episcopus Senensis. 498
GUYARDUS Episcopus Senonensis 819
GUYARDUS Italus, scilicet consilium ha-
ereticorum auctor. 407

H.

HARINBERG Abbas in Hibernia,
vixit à diebus Carolis ac 15.
Petrus Episcopus capere 122. 191
ceteris, quosdam pars hic habetur.
461. p. 599
HARINBERG aeterni ac perveniendi 904.
790 mensa soluta 191 qui hereticos
cepit 790 eos vel Episcopus ipsi ca-
pere possent, vel Episcoporum jusse
jubere ac domos ipsorum 799 hi,
si jussu hereticos aut capere, aut ca-
pi Episcoporum ad se solentia, ex-
communicati esse jubentur 804, anti-
matrimonium in cor qui hereticos
fecerit. 796
HARINBERG dicitur Dominici ex-
communicandi 791 & Ecclesiam
ingressu prohibendi 819 nec orandum
cum 79, nec Ratione eorum ac-
ceptis 124 cum in officio S. Ca-
tholice non per gratia 816. officia
non communicandi. 791
Quid servandum erga hereticos & re-
pulsive videatur 791 ac quomodo post
abjuratum hereticum officia publica in
commissa debent aut possent. 791. 796
HARINBERG 6. noni p. 790 non aliquid
promissionis legem dedit, con-
fessus post 791 qui in hereticis ad
Catholicam Ecclesiam redierunt per-
sistentia 791 in 6. illi dem. inter Ca-
tholicos venientes utines aliquos
accepti, in 6. inoffensibile, ad in-
pensionem suscipi promittentes 124 S.
verb. ab hereticis admittas sit, ef-
fectus non servare. 816.
HARINBERG sancti V. vixit scilicet re-
cordemur, & servatur. 12. p. 599
HARINBERG occasione Parthen debere re-
trahere Catholicam plenam & ap-
petit exponere. 71
HARINBERG Episcopus Augustodunensis.
445
HARINBERG Episcopus Lexoviensis. 449
HARINBERG Episcopus Arvernonis. 449
Episcopus Tursicensis. 194. 197
HARINBERG Episcopus Landavertensis.
445
HARINBERG Episcopus Ambianensis.
448
HARINBERG I. Francorum Rex nonnulla
donavit Ecclesie Compendi 55
Corneli & Cipriani 448
HARINBERG Cardinalis Episcopus Tu-
culensis 445
Parthena Gradenis. 448
Episcopus Compendiensi. 448.
Episcopus Metensis. 446
Episcopus Regens. 448
Abbas S. Remigii Comensis. 447
HARINBERG Archiepiscopus Carthagen-
sis. 447
HARINBERG Archiepiscopus Cesariensis.
447
HARINBERG Archiepiscopus Tu-
rosensis ob celebrata Roberti Fr. R.
cum Berthæ sororis à communione
suspenditur, donec sui purgandi cau-
sa Romanis aderit. 449
HARINBERG à pœnitentiis liberis relin-
quenda. 447. 448
HARINBERG Episcopus Compendiensi.
449
HARINBERG Episcopus Sylanthenis.
449. 449
HARINBERG Episcopus Nivernensis. 445.
Episcopus Bithoniensis. 447
HARINBERG Cardinalis Præbiter. 449. 449
HARINBERG vixit 1222 à legibus cre-
tatum Orbis Regibus dispersant.
445. p. 599.
HARINBERG Episcopus Compendiensi-
sis 445. 445 Archiepiscopus Bithoni-
ensis 445
HARINBERG Episcopus Sagorin-
ensis 449
HARINBERG Episcopus Medicensis
449
HARINBERG Episcopus Ebroicensis
449
HARINBERG Episcopus Soccionensis.
447
HARINBERG Archiepiscopus Tarentensis
449. 449
Episcopus Laudunensis. 449
HARINBERG Episcopus Compendiensi. 445
HARINBERG vixit pœnit. 6. quia
Mozellam aut Clericum, & Episco-
pus non Sacerdotem, & locum in-
terfectum 448 nem 6. legibus in-
fectum, 6. mortem repellens 449. 191
item 6. servus jussu Domini mortem
intulit 449. 191 anellam Domica aut
Domica servum homicidæ 191 non
quod interfecti, nec qui homicidæ au-
xilium, eorumque, aut officium
puebant, ad Clericum admitti de-
bet 147
Quid servandum erga cum qui sibi ipse
mortem intulit. 449. 191
MORTUUM post precatum confessio 114
rotam post ditionem intulit quam
elementis 12 de Reperta & coram
causa Sacerdotis ditionem intulit
& 6. Christus inter homines vesti-
tus 816, est in officio esse Dime-
nes pallus est Deus 14 de singula
factis ac dicitur suo statim Deo
redire 114 eorum varia conditio post
exertum 6. vix 114. 191 eorum ac-
tum corpora aliquando recuperare
sunt, corpus id qui sibi ipse 19. 19
HARINBERG vel conditio vel dicitur quom-
Psalmon ingratum Clericatus, ul-
trix id quod 5. Beneficentia confidant
114

Index rerum Memorabilium.

ITALIA marini omnium, & Barchino cedenda, delatores ad satisfactionem 163 confectum scribit & cui legatum nunciatur, de quo solentur innotescant passim apud Principem querebat, quare quibusdam ecclesiis concessa sint indulgentias. 164

JERUSALEM in die apud Hierosolim. 159

JUDAEUS Deus cur in Aegyptum uocaretur & in eorum gratiam quae uiculis collata preparata esset, eorum non tam uolens se delictis committere & cur in planis feruor uocaret habere deus ut quousque in Deus beneficia gratularetur, & cur eos passus est Evangelium sibi formam adferre. 164

Judeus in Persepolis de iudicibus, & a quo ipse & a Christianis omnibus abesse habebat sunt, & e converso illorum uoluntatem, dum in Christianis, & de sacra uoluntate baptisatum 160, & iudicibus in conspectum de Iudaea à Christianis uolens interire non sinerent. 164. Iudaei sic uolunt 200, & non uolunt hanc, & postquam ab omni uoluntate publici accessu sunt 159 714

Clauis a non in feruor non feruor, sed, quod feruor non possit exercere non possit, & communitati iudicibus qui ab his uolunt gratiam feruor accipere 704

Judeus in Persepolis de iudicibus, & a quo ipse & a Christianis omnibus abesse habebat sunt, & e converso illorum uoluntatem, dum in Christianis, & de sacra uoluntate baptisatum 160, & iudicibus in conspectum de Iudaea à Christianis uolens interire non sinerent. 164. Iudaei sic uolunt 200, & non uolunt hanc, & postquam ab omni uoluntate publici accessu sunt 159 714

Judeus in Persepolis de iudicibus, & a quo ipse & a Christianis omnibus abesse habebat sunt, & e converso illorum uoluntatem, dum in Christianis, & de sacra uoluntate baptisatum 160, & iudicibus in conspectum de Iudaea à Christianis uolens interire non sinerent. 164. Iudaei sic uolunt 200, & non uolunt hanc, & postquam ab omni uoluntate publici accessu sunt 159 714

Judeus in Persepolis de iudicibus, & a quo ipse & a Christianis omnibus abesse habebat sunt, & e converso illorum uoluntatem, dum in Christianis, & de sacra uoluntate baptisatum 160, & iudicibus in conspectum de Iudaea à Christianis uolens interire non sinerent. 164. Iudaei sic uolunt 200, & non uolunt hanc, & postquam ab omni uoluntate publici accessu sunt 159 714

Judeus in Persepolis de iudicibus, & a quo ipse & a Christianis omnibus abesse habebat sunt, & e converso illorum uoluntatem, dum in Christianis, & de sacra uoluntate baptisatum 160, & iudicibus in conspectum de Iudaea à Christianis uolens interire non sinerent. 164. Iudaei sic uolunt 200, & non uolunt hanc, & postquam ab omni uoluntate publici accessu sunt 159 714

Judeus in Persepolis de iudicibus, & a quo ipse & a Christianis omnibus abesse habebat sunt, & e converso illorum uoluntatem, dum in Christianis, & de sacra uoluntate baptisatum 160, & iudicibus in conspectum de Iudaea à Christianis uolens interire non sinerent. 164. Iudaei sic uolunt 200, & non uolunt hanc, & postquam ab omni uoluntate publici accessu sunt 159 714

Judeus in Persepolis de iudicibus, & a quo ipse & a Christianis omnibus abesse habebat sunt, & e converso illorum uoluntatem, dum in Christianis, & de sacra uoluntate baptisatum 160, & iudicibus in conspectum de Iudaea à Christianis uolens interire non sinerent. 164. Iudaei sic uolunt 200, & non uolunt hanc, & postquam ab omni uoluntate publici accessu sunt 159 714

Judeus in Persepolis de iudicibus, & a quo ipse & a Christianis omnibus abesse habebat sunt, & e converso illorum uoluntatem, dum in Christianis, & de sacra uoluntate baptisatum 160, & iudicibus in conspectum de Iudaea à Christianis uolens interire non sinerent. 164. Iudaei sic uolunt 200, & non uolunt hanc, & postquam ab omni uoluntate publici accessu sunt 159 714

Judeus in Persepolis de iudicibus, & a quo ipse & a Christianis omnibus abesse habebat sunt, & e converso illorum uoluntatem, dum in Christianis, & de sacra uoluntate baptisatum 160, & iudicibus in conspectum de Iudaea à Christianis uolens interire non sinerent. 164. Iudaei sic uolunt 200, & non uolunt hanc, & postquam ab omni uoluntate publici accessu sunt 159 714

Judeus in Persepolis de iudicibus, & a quo ipse & a Christianis omnibus abesse habebat sunt, & e converso illorum uoluntatem, dum in Christianis, & de sacra uoluntate baptisatum 160, & iudicibus in conspectum de Iudaea à Christianis uolens interire non sinerent. 164. Iudaei sic uolunt 200, & non uolunt hanc, & postquam ab omni uoluntate publici accessu sunt 159 714

Judeus in Persepolis de iudicibus, & a quo ipse & a Christianis omnibus abesse habebat sunt, & e converso illorum uoluntatem, dum in Christianis, & de sacra uoluntate baptisatum 160, & iudicibus in conspectum de Iudaea à Christianis uolens interire non sinerent. 164. Iudaei sic uolunt 200, & non uolunt hanc, & postquam ab omni uoluntate publici accessu sunt 159 714

debet omnia beneficia Ecclesiastica de eorum uoluntate non accipere. 164

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

libertus Ecclesiae, tam accessu, aut in eam uoluntatem fecit, in uoluntate reuocatus est. 164

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

LABRANUS Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

ACTUS 207. In qua Iulius cum Agno Paschali comede iudicium, quod significat. 191. 192

LAICORUM curia & presbiterior condicione rariu quae faculo uoluntate dicitur 196 & presbiter Cl. non, nisi que paret, & deest, non debet 410 ab ipse ad Comitia Praesulibus uoluntate uoluntate 198 de eorum pres. de ac. 196

LAICORUM curia & presbiterior condicione rariu quae faculo uoluntate dicitur 196 & presbiter Cl. non, nisi que paret, & deest, non debet 410 ab ipse ad Comitia Praesulibus uoluntate uoluntate 198 de eorum pres. de ac. 196

LAICORUM curia & presbiterior condicione rariu quae faculo uoluntate dicitur 196 & presbiter Cl. non, nisi que paret, & deest, non debet 410 ab ipse ad Comitia Praesulibus uoluntate uoluntate 198 de eorum pres. de ac. 196

M Agetur in aeternam profectus in P. bano faceret. Episcopi de uoluntate debet 759 Magis 6. Cl. non, nisi que paret, & deest, non debet 410 ab ipse ad Comitia Praesulibus uoluntate uoluntate 198 de eorum pres. de ac. 196

MAGISTER Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

MAGISTER Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

MAGISTER Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

MAGISTER Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

MAGISTER Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

MAGISTER Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

MAGISTER Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

MAGISTER Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

MAGISTER Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

MAGISTER Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

MAGISTER Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

MAGISTER Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

MAGISTER Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

MAGISTER Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

MAGISTER Episcopus Suffraganeus Episcopi Offensis. 415, 416

Index rerum Memorabilium.

— de Casali ex archiepiscopo Mediolanensi Cardinali, eligitur Summus Pontifex ac de Alexandram V appellat 817

— Cardinalis, Archiepiscopus Tolosanus. 820

— Cardinalis Diaconus S. Angeli. 821

— Cardinalis Diaconus S. Angeli. 821

— de Lovis, Cardinalis Diaconus S. Marie in Colonicis 764. 771 eligitur Summus Pontifex, ac de Benedictum XIII. appellat. 771

— Cardinalis Diaconus S. Marie in Via lata 764. 771

— de Polio, Patriarcha Hierosolymitana. 819

— Archiepiscopus Bitunensis. 821

— Archiepiscopus Compostellanus. 824

— Archiepiscopus Bredunensis. 818

— Archiepiscopus Taurinensis. 820

— Episcopus Avaris. 817

— Episcopus Andusis. 818

— Episcopus Aulonensis. 818

— Episcopus Belsaricis. 818. 819.

811

— Episcopus Cameracensis. 819

— Episcopus Castellanicus. 818

— Episcopus Caerethis. 818.

— Episcopus Civitatis Rodensis. 819

— Episcopus Cracoviensis. 814. 817

— Episcopus Cumanus. 818

— Episcopus Langobardicus. 817

— Episcopus Laventis. 818.

— Episcopus Narnensis. 818

— Episcopus Neapolitanus. 818

— Episcopus Ostundis. 818

— Episcopus Paganis. 817

— Episcopus Paphlagonis. 818

— Episcopus Pisanus. 817

— Episcopus Praenestinus. 818

— Episcopus Putei. 818. 819

— Episcopus Samocensis. 818

— Episcopus Sarnensis. 817

— Episcopus S. Viti. 818

— Episcopus Tiflis. 817

— Episcopus Thimari. 818.

— Episcopus Tivoli. 818

— Pater Hierosolymitanus. 817

— de Castronovo, A. S. Legatus in Syria, a quibus mensuris fuerat, interpretatus. 793

— Abbas Alivertani. 817

— Abbas Camporeno bosonensis. 818

— Abbas Grandimontensis. 818.

— Abbas S. Luciani Delvancensis. 817

— Cisterciensis, Abbas S. Romani Remensis, de ostentare vice non abesse, ac Monachorum officia tractatum est. art. 29. 818.

— Abbas de Thronis. 818

— A. A. claustris, J. C. Comitis Pictaviensis, episcopus. 818. 819. ab Orationibus Ruptis. Variis. 818. 819.

814

— Appunctus Episcopus Leonis Castellanicus. 817

— Francorum Rex boni iudicii, Henricus 3. Casus videlicet Monasterio SS. Crucis et Episcopi collata. 818.

— Burgundis Rex, Orator de pace Ecclesie in die a Ludovico VI. Intra. 818. ad Benedictum XIII. 781

— Archa episcopi Lugdunensis. 718

817

— Episcopus Cisterciensis. 817

— Episcopus Samocensis. 817

— Abbas Avianus. 818

— Abbas Cassianus. 818.

Philosophorum disciplina multipariter Christianam disciplinam infirmam. 418

Phorismatorum haereticorum confusio. 87

Philosophi Archiepiscopus Javoris. 817

Philosophi Cassianus. 817. 818. 819. 820. 821. 822.

Phylaxius locus alieno facto usurpatus. 1

Phylaxius Sacerdotes non nisi ab Episcopo curas Ecclesiarum possunt accipere. 818. 819 in Ecclesia ad presbiteros Monasterii pertinet, contra istos Alibani requiritur. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Pictaviensis Sacerdos si ab aliis cognoscitur, Capitulum in Ecclesia sua constituitur. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Pictaviensis Sacerdos si ab aliis cognoscitur, Capitulum in Ecclesia sua constituitur. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Pictaviensis Sacerdos si ab aliis cognoscitur, Capitulum in Ecclesia sua constituitur. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Phylaxius 418

Phylaxius ad 2000 oleam facti statum non infundebat. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Pictaviensis Sacerdos si ab aliis cognoscitur, Capitulum in Ecclesia sua constituitur. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Pictaviensis Sacerdos si ab aliis cognoscitur, Capitulum in Ecclesia sua constituitur. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

INDEX

OPERUM OMNIS GENERIS,
Epistolarum, ac Diplomatum quæ in tribus Spicilegiū
voluminibus edita sunt,

ANNORUM SERIE DIGESTUS.

Indicem hunc à me viri doctissimi petiere, cum altera hæc editio Spicilegii jam esset publicam in lucem emissa. Quibus cuiusvellem facere satis, & ad accuratam Chronologiam regiarum annorum revocarem, brevis deprehendi, licet non pauca à me jam essent restituta suis annis, plura tamen supersesse, quæ restitui deinceps hoc erat magis necessarium, quo difficilius error vel Acheris, vel mens qui Acherium effem sequatur, emendari poterat. Et sanè, ut antiqua quæ in Franciæ regno viguit, annis à Paschali festo numerandi consuetudo, omnibus qui in versibus monumentis versati sunt nota & explorata est, ita paucos reperias qui summi Pontificibus aliquæ eam placuisse norint: Iudithionum vero quæ in Francia, & Mediolani, & aliquando in Sicilia Regno à Kalendis Septembris, in Italia & Provincia à Kalendis Januarii sequentibus numerari solerent, rationem plerisque ignotam, & de illis in his errore nostro ne levissimam quidem maximam lectorum parti suspitionem abortendam fuisse non immerito dixerim. Alia erant in quibus errorum quàm deprehendere facile, tam difficile fuisse emendare, quod hoc novissimè diligentissima chartæ, quæ alieno loco reperiebatur, vel lectione, vel cum aliis chartis collatione præstari poterat. Ex quo futuram erat ne ex his chartis quæ in III. volumine leguntur, non paucas lectionum plerique porro spernerent, illustrande licet historia admodum opportuna. Omnia igitur restituerè sum adusus, ac nullam omnino chartam locum in indicem concessi, cuius tempus non exquiri accuratissimè: annos Christi, Pontificatus aut Regni annos, Iudithiones, & cæteros id generis characteres, ut vocant, Chronologicos tantum: historiae etiam habui rationem, ac ubi deinceps inexploratum reliqui: ubi verò id non successit ex sententia, non annum, sed tempus duxerunt, ad marginem adnotavi, sanè innotuit. Hoc etiam quod Acherius non raro neglexit, ubique præstiti sane non contemnendum: singulorum operum, epistolarum, diplomatum argumentum quàm breviter, tam ut spero aptè descripti: si quid vicariis de quo lectorem non citari oportet erat, monui. Postremo in Chronicis hanc ordinem servavi, ut ea semper illo anno collocarem, in quo primis uniuscujusque Chronicis auctor aut desit, aut desuisse videbatur. Duplex igitur erit dies hujusce, quem accuratissimum præsto, indicis: quod omnia quæ Spicilegium continebat, ut motum dignis oculis statim obiceret: & quod monumentorum omnium ætatem indicabat ad operum chronologica artis regulas exallam. Ne quid enim desiderari posset, in annis quibus plures fortune exhibende chartæ, ut sumum unaquaque locum teneret, & quas priores datas esse apparebat, ut priores hoc in indice describerentur, semper curavi. Cæterum si quod fuerit, & futurum satis scio, cui innotem gloriosam à me quaesitam, dam id quod vel ab Acherio, vel ab alio quovis peccatum erat emendare sum adusus, delictare placeat, hæc ex suo mero ingenium metiri sanam: candidos sanè lectores non faller, quibus, si utramque editionem conferant, planum consistet à me esse restituta suis locis, de quibus nullam verbum idcirco fecerim, quod ipsa per se perspicua esset emendationis ratio: & ubi quem Acheris errorem arguere necessarium fuit, id à me factum esse brevissimè, & modestissimè.

C. THEODORUS Episcopi Epistola ad LUCIANUM Præpòsitum Cubiculariorum Imperatoris consilium qui Christianus favebat. Eum monet quâ ratione eum Principem se gerere, ejus res administrare, ac cæteros cubicularios regere debeat. Tom. III. pag. 297 PASSIO S. FELICIS Episcopi Tubuzensis in Africa. II. 68 PETAMIS Episcopi Epistola ad ATHANASIAM Episcopam Alexandriam de Consubstantialitate Filii Dei. Videtur à Greco versa, sed fœdissimè mendæ conspersa ad nos venit. III. 299 Tom. I.	SEVERUS Epistola I. ad PAULINUM Episcopum. Cuiusmodi mittit ad præparandos cibos Monachorum. III. 300 II. Epistolam civitatis virtutes laudat. ibid. III. Ad Anonymum. Ut in germanum indulgentiorem se præbeat, hortatur. 302 IV. Ad SALVINUM, quod ejus colonos exagit, ac fundum quendam usurpate visis, conquiritur. ibid. V. <i>Sen penis</i> fragmentum Epistolæ. Amicitiam motum epistolæ foret debere. S. HIERONYMI epistola ad CONSTANTIUM I sive 2.

Index Chronologicus.

Anno		Anno
	Præfatio ejus libri, qui <i>Cætes</i> inscripta erat. Cænesiodi libri cum hoc titulo adnotari solent: & que fuerit ratio libri ab Hieronymo scripti. 311. 302	
	Mercatorum vetustissimum S. HIERONYMI nomine solitum, incipiens à die VIII. Kalendas Januarii. 31. 1	
	FAUSTINI Episcopi sermo initio Quadragesimæ. Ejus ætas præterita incerta, necnon sedes quam tenuit. 4. 140. & 217	
Circ. CDLII.	Consultationem ZACHARIE Christiani & APOSTOLICI Philosphi libri III. audire, ut videtur, FABRIUS. In primo Christianæ doctrinæ elementa traduntur, & afferuntur: in secundo hæresis confutatur: in tertio Manichæe laudatur, ac de ultimo judicio differitur. 3. 2	
Circ. CDLI.	S. PÆTRI Chrysologi sermões V. in Orationem Dominicam. In singulis oratio Dominica breviter passim & eleganter explicatur: sed in primo Catechumeni docentur, in aliis inquit salutariibus aquis recens abisti sunt. 1. 217	
CDLXII.	LEONATI Episcopi Arelateni epistola ad HILARUM Papam. Et de sua in summum Pontificem electione gratulatur, simul cum rogat ut Arelatenis Ecclesie jura libere servet. 311. 302	
CDLXIII.	S. LUCI Episcopi Trecentis epistola ad APOSTOLICUM SIRACUSANUM Episcopum Arvernonem. Hujus gaudium sum de ejus electione in Episcopatum significat: ac non nulla dat mania. 311. 313	
CDLXIV.	PERPETUI Episcopi Turonensis testamentum. Patet heredes scribit, servu libertatem, debitoribus debita, Ecclesie sua, alius Ecclesie, Euphrato sacerdoti. VIOLA JULIA PERPETUI sorori, AGILIONI Comiti, futuro successori varia legat. 303	
	Ejusdem epitaphium. 304	
CDLXV.	GELASII Pape I. epistola ad RUSTICUM Episcopum Lugdunensem. Eisdem subiduo acceptæ gratias agit, & que ACACII causâ passus sit significat. 311. 314	
CDLXVI.	ANASTASII Pape I. epistola ad CHLDOVIVUM I. Francorum Regem. Hujus de eo quod nomen Christo dedisset. gratulatur. 311. 314	
CDLXVII.	Narratio collationis Episcoporum, ac præsertim AVITI Vannensis Lugdani habite cum Arianis, coram GONDBERVALDO Burgundionem Rege Ariano. 311. 314	
Circ. D.	JULIANI POMERII sermões prologus in libros de Vita contemplativâ, sub S. PROSPERI Episcopi Regiensis nomine editos. De quibus rebus scribere instituerit. 306	
	Vetus antiocheni sermo, seu verus fragmentum sermonis in Natali Domini. NESTORIIUS presbiteri videtur: Acherius existimat dictum à S. FULDENTIO Episcopo Ruspensi. 1. 41	
D.	SYMMACHI Pape epistola ad AVITUM Episcopum Viennensem. Judicium inter Arelatensem & Viennensem Episcopos à se nondum latum. Utilitatis causâ leges non nunquam solvi debere. 311. 307	
Circ. DII.	EUSPICIO & MARIMINO Mæssicam, consensente EURASTI Episcopo Arelatensi, donat CHLDOVIVUS I. Francorum Rex, ut Monasterium illic condant. 311. 314	
DXXV.	Sessio II. Concilii Carthagenensis sub BONIFACIO Archiepiscopo. Monasteria in ab regi Episcopo, ejus sedes à Monachi submissæ, nec rationem haberi dicentis, in quâ condita sunt. 3. 481	
DXXVI.	FACUNDI Episcopi Hermianensis epistola, sive brevis tractatus, in quo Tria Capitula pervicaciter tentur, eo potissimum argumento, quòd mortuos, qui jam se coeli non possint. dam-	
	nare non liceat. 311. 307	
	JUSTI Episcopi Orgelesiani epistola ad SIRACUM Papam. Et mittit Commentarium suum in Cantica Canticorum. 311. 311	
	Fragmentum Concilii Carthagenensis sub RAPARATI Archiepiscopo, de Monasteriorum libertate. 1. 487	
	MARTINI Abbatis & Episcopi Dumiensis epistola ad MIROVEM Sororum Regem in Gallias. Prefatio est libelli cui titulus, <i>Formula vite benefæ</i> . 311. 312	
	NICATI Episcopi tractatus brevis de Vigilis servorum Dei. 3. 221	
	Ejusdem tractatus hujus prolixior de Psalmorum bono. Si Trevirensis Episcopus fuit, monet Acherius eum anno 363. floruisse. 223	
	S. MEDARI Episcopi Nivionensis Vita: à FORTUNATO Presbitem scripta. 31. 70	
	Ejusdem Actus et Fortunato excerpti, à Monacho quodam Suedionensi multo recentiori, qui multa adiecit. 71	
	LEONIANI Episcopi Carthagenis Spartariæ epistola ad S. GABRIELUM Papam. Librum Regularium sive Pastorem laudat, à Gregorio scriptum, nonnulla dubie proponit, ac de Homilii Gregorii & Orgeon in librum Job breviter differit. 311. 313	
	LEONORI Episcopi Hispanensis liber de Ordine Creatorum, ad BRAULIUM Episc. Castellanorum. Pm Commentario in I. Genes. non illo quidem admodum eleganti & accurato, haberi potest. 311. 317	
	QUINTICI Episcopi Barchinensis Epistola ad HILDEFONSUM Episcopum Toletanum. Et gratias de libro ad se missi de <i>Perseusæ S. Maria</i> , quem manichæe laudat. 311. 314	
	HILDEFONSI responsio. Laudes à Quiricio acceptas in Deum refundit. 311. 314	
	Altera Quirici epistola ad Hildefontem. Eum ut scripturarum interpretandi operam det, hortatur. 317	
	HILDEFONSI responsio. Id se quidem libenter periturum, sed iniquitate temporum retardari significat. 311. 314	
	THEODORE Centoresiensis Archiepiscopi Capitula, sive leges de matrimonio, de continentia, de institutis monachorum, de carnibus sacris, de carnibus, &c. 1. 486	
	S. ELIICI Episcopi Nivionensis Vita à S. AUGUSTINO Archiepiscopo Rotomagensi scripta. Non pauca à recentiori quodam addita sunt, ac mutata. 31. 76	
	Ejusdem Audoisii epistola ad RODOLBERTUM Episcopum. Et vitam S. ELIICI mixta et se scriptam. 311	
	RODOLBERTI responsio. Opus laudat. 311. 314	
	IOALICI Episcopi Barchinensis epistola ad JULIANUM Episcopum Toletanum. Ejus librum cui titulus <i>Prægnantibus factis sacris</i> , laudat, ac de eo ad se missi gratias agit. 311. 316	
	Ejusdem epistola ad ZUNTPARDUM Episcopum Narbonensem. Librum Juliani ad eum missi. 317	
	THEODORICI Francorum Rex. Derivavit Monasterii à CHILDERICO fratre conditi, bona omnia immunitate trui jubet. 311. 317	
	BERTOLDI Episcopi Castellaniensis Moulleis duobus <i>Derivatis</i> , monachorum altero, altero <i>passiarum</i> , eorumque cellis, & parochia immunitatem à jurisdictione Episcopali, ac monachis & monialibus Abbatem & Abbatissam eligendi jus concedit. 311. 317	
	EPHREMI Abbatis testamentum. <i>Genesiacam</i> vitam <i>Venerabilis</i> Ecclesie donat: necnon tertium par-	

Index Chronologicus.

	tem villa <i>Parthenis</i> à <i>RUPINA</i> foree jam donatam. Hujus testamentum hic exhibetur, cum Epistola à <i>CHULDIRIACO</i> Rege scripta anno 697. ad <i>CAZOLEBUM</i> Episcopum <i>Videntensem</i> , & <i>Ephibium</i> . 318	
12.	Venerabilis <i>Bede</i> Martyrologium, carmine hœtico. Brevisimum est, et aliquot sanctos indicat, quos in aliis Martyrologiis non reperes. 31. 39	
13.	S. <i>BONIFACII</i> Archiepiscopi <i>Mogontini</i> Statuta 3. 307	
14.	<i>CHRODEGANGI</i> Episcopi <i>Metensis</i> Regula Canonico-rum, in quam plurima concessit ea regule S. <i>Benedicti</i> , suppressio tamen <i>Athenaci</i> nomine, & nomine <i>Cassiani</i> in ejus locum usurpato. Sub-juncta sunt non pauca ad disciplinam illorum temporum pertinentia. 1. 364	
	<i>Francorum</i> Regum profapia usque ad <i>DAODERTUM JUNIOREM</i> . 11. 494	
	<i>PIPIUS</i> <i>Francorum</i> Rex <i>Figiacensi</i> Monasterio à se condito in locum alienus quod ab æruentibus aquis jam penè destructum erat, variis præditi donat, alia restitui jubet : ad à se re Romano Pontifice pendere vult : ac terminos constituit intra quos amplissimè immunitate <i>Figiacenses</i> coloni indulgentia sua fruantur. 111. 319	
15.	Via Regia, Tractatus de Officiis Regum, ad <i>LUDOVICUM</i> Pium scriptus à <i>S. MARCADO</i> Abbate S. <i>Mulhænsi</i> , O. B. in ducatu <i>Vardunensi</i> . 1. 218	
	Adnotatio antiquæ de Synodis. Aliquet recentiorum ; quot in his editi canonem, quot ad hæc Patres, quis singulis præfixus. <i>Achreio</i> videtur seculi VIII. 1. 307	
	Capitula quædam selecta Canonum <i>Hibernicorum</i> , ex antiquâ Canonum collectione in <i>Hibernia</i> adnotata seculo circiter octavo, auctore <i>HARINUCANO</i> Abbate. 492	
	Collectio antiqua Canonum <i>Penitentialium</i> , auctore incerto, qui ante seculum IX. vivit. Primus liber est de <i>Pœnitentia</i> : secundus de iudiciis, aliisque rebus que ad disciplinam pertinent : tertius de <i>Ordinibus</i> sacris. Præmissa est præfatio de <i>penitentia</i> necessitate, ex S. <i>Augustini</i> sententia contexta. 310	
	Excommunicatio lata ab Archiepiscopo quodam <i>Senonensi</i> in presbiteros rerum Ecclesiasticarum, seculo VIII. not IX. 111. 320	
16.	<i>ALBINI</i> <i>ALCUMI</i> Episcopi L. ad <i>GALLICILLULAM</i> : Numerorum ratio intra decimum in Veteri aut in Novo testamento. 323	
	II. Ad Incertum, de decem præceptis : tria ad Deum, alia septem ad proximum pertinere. 322	
	III. Ad <i>FRIDUIGIUM</i> . Tres esse videndi rationes. <i>ibid.</i>	
	IV. Ad <i>ARNOBUM</i> Episcopum <i>Salisburgensem</i> . Præfatio in exhortationem <i>Psalmorum</i> <i>Pœnitentialium</i> , <i>Psalmi</i> <i>CXXVIII.</i> & <i>Psalmorum</i> <i>XV.</i> <i>Gradualium</i> . <i>Psalmi</i> <i>penitentialia</i> cur septem : cur <i>Psalmi</i> <i>CXXVIII.</i> bis 88. versibus constat : item cur <i>Psalmi</i> <i>Graduales</i> quindecim. <i>Psalmorum</i> utilitas. 323	
17.	Martyrologium <i>Gellonenſe</i> , sive S. <i>Guillelmi</i> de <i>Delecto</i> . Ad hæc sunt versus lectiones Martyrologii S. <i>Galli</i> , & alterus Martyrologii. 11. 27	
	<i>DUNGALI</i> <i>Recioli</i> epistola ad <i>CAROLUM</i> M. de duplici <i>Eclipsi</i> solis, quæ contigisse dicebatur anno 810. Ad hæc est io eam brevis adnotatio <i>Imstæli</i> <i>BULLIALDI</i> . 111. 324	
18.	<i>THEODULFI</i> Episcopi <i>Aurelianensis</i> fragmenta sermonum aliquot. 1. 324	
	Fragmentum operis de Sacris interpretibus. 277	
19.	Sermo <i>THEODORICI</i> <i>Studzæ</i> de S. <i>Bartholomæo</i>	
	<i>Apostolo</i> , è <i>Græco</i> in <i>Latinum</i> versus ab <i>ANASTASIO</i> S. R. E. <i>Bibliothecario</i> : et eorum ejusdem <i>Anastasi</i> epistola ad <i>ALONUM</i> Episcopum <i>Benedictanum</i> . 11. 223	
	<i>ANHTENSI</i> Episcopi <i>Basilensis</i> , & <i>Abbas</i> <i>Augustini</i> Capitaneæ pro sui ducatu. 1. 384	Circ.
	S. <i>ADALARDI</i> <i>Abbas</i> <i>Corbeiz</i> veteris, factus epus <i>Abbatiz</i> . In his de rebus <i>Monasterii</i> administrandi, de numero <i>monachorum</i> , <i>Clericorum</i> , et ceterorum omnium qui <i>Monasterio</i> servabant, de vidu singulis competenti, maxime agit. 386	not
	<i>JONA</i> Episcopi <i>Aurelianensis</i> libri tres de Institutione <i>Licali</i> , ad <i>MATHRIDUM</i> <i>Comitem</i> . Primus liber de <i>Baptismo</i> , <i>Pœnitentiâ</i> , oratione, com monitis ad omnes pertinentibus. II. de conjugii honestate, officiis parentum erga liberor, liberorum erga parentes, commone sacra, decimis, honore sacerdotibus debito, & aliis. III. de virtutibus & vitis, officio erga infirmos & defunctos, resurrectione mortuorum, & supremo <i>Judicio</i> die. 278	Circ.
	<i>BRITANNIENSIS</i> <i>Ecclesiæ</i> S. <i>Juliani</i> , & <i>Ecclesiæ</i> <i>Salomoniacæ</i> , à <i>ISIDORO</i> <i>Comite</i> <i>insularum</i> bona omnia constituit, & <i>Canonice</i> <i>Abbatem</i> eligendi jos concedit <i>LUDOVICO</i> <i>Pio</i> Imperator. 111. 328	not
	<i>Eidem</i> <i>Ecclesiæ</i> <i>BRITANNIENSIS</i> <i>impissimam</i> immunitatem concedit, tamque sub suo <i>mandato</i> incipit <i>PIPIUS</i> <i>REX</i> . 329	
	<i>LUDOVICUS</i> <i>Pius</i> & <i>LOTHARIUS</i> <i>Impm.</i> confirmant <i>fortita</i> à <i>JONA</i> Episcopo <i>Aurelianensi</i> ad <i>insularum</i> <i>monasticam</i> disciplinam in <i>monasterio</i> <i>Astiacensi</i> S. <i>Maximini</i> : nec non que <i>monasterio</i> illi donata sunt. <i>ibid.</i>	
	<i>Kalendarium</i> <i>Vetus</i> , sive <i>Ordo</i> <i>solaris</i> <i>anni</i> , cum <i>litteris</i> à S. <i>HIERONYMO</i> <i>superpositis</i> . 11. 64	
	<i>AMALARIUS</i> Episcopi epistola ad <i>HIEREMIAM</i> <i>Archiepiscopum</i> <i>Senonensem</i> . De <i>Nomine</i> <i>J</i> 210, quæ ratione scribendum sit. 111. 330	Circ.
	<i>HIEREMIA</i> <i>Responsio</i> . <i>ibid.</i>	x x
	<i>AMALARIUS</i> epistola de eodem re ad <i>JONAM</i> Episc. cum <i>JONÆ</i> <i>responsione</i> . <i>ibid.</i>	
	<i>Epistola</i> epistola III. ad <i>RANTGARUM</i> Episc. <i>Noviomenſem</i> , de his verbis : <i>Hic est calix sanguinis mei</i> , &c. <i>ibid.</i>	
	IV. Ad <i>HETTONEM</i> <i>Monachum</i> : voces <i>Seraphim</i> & <i>Seraphim</i> <i>cojus</i> <i>generis</i> <i>sunt</i> . 333	
	V. Ad <i>GUNTRODUM</i> . <i>Qualiam</i> <i>reddet</i> , cur statim post susceptum <i>sanctissimum</i> <i>Christi</i> <i>corpus</i> & <i>sanguinem</i> , <i>spueret</i> . <i>ibid.</i>	
	<i>Ejusdem</i> <i>simis</i> <i>libri</i> III. de <i>Officiis</i> <i>divinis</i> , in quo de nonnullis in <i>Quadragesima</i> <i>servandis</i> . 333	
	<i>Ejusdem</i> , ut videtur, <i>Responsio</i> de <i>Corpore</i> & <i>Sanguine</i> <i>Domini</i> . 1. 149	
	<i>JONÆ</i> Episcopi <i>Aurelianensis</i> <i>Opusculum</i> de <i>Institutione</i> <i>Regia</i> , ad <i>PIPIUM</i> <i>Aquitanis</i> <i>Regem</i> . 1. 394	not
	<i>Concilium</i> <i>Senonense</i> , præside <i>ATLARIO</i> <i>Archiepiscopo</i> , in quo decernitur <i>Abbatibus</i> <i>Sammarum</i> S. <i>Remigi</i> ad <i>Vallibus</i> , sive <i>Vallibus</i> <i>transfrendam</i> : & ejus <i>monasterii</i> <i>bona</i> <i>confirmantur</i> . 1. 393	not
	<i>Concili</i> <i>Decretum</i> confirmat <i>LUDOVICUS</i> <i>Pius</i> . 333	not
	<i>Litteræ</i> <i>Monachorum</i> S. <i>Remigi</i> <i>Remensis</i> , quibus <i>societatem</i> <i>invenit</i> <i>com</i> <i>Monachis</i> S. <i>Dionysii</i> <i>in</i> <i>Franciâ</i> . Hujus <i>Abbas</i> <i>monachi</i> <i>recomentor</i> . 111. 393	not
	<i>EABONIS</i> <i>Archiepiscopi</i> <i>Remensis</i> <i>litteræ</i> , in quibus <i>rationem</i> <i>reddit</i> <i>cur</i> <i>Ecclesiam</i> <i>suum</i> , <i>licet</i> <i>depositus</i> , <i>repetat</i> , <i>coofortentibus</i> <i>plurisque</i> <i>fragantia</i> . 333	not

Index Chronologicus.

Anno	POCCXLII.	Circ. decem. XXXV.	POCCXLV.	Circ. decem. XLVI.	POCCXLIX.	POCCCL.	Circ. decem.	POCCCLV.	POCCCLIII.	Circ. decem. LIIII.	Circ. decem.	POCCCLVII.
	VANDALBERTI Diaconi Præmienſis Martyrologium verſibus ſcriptum, ad LOTHARIUM Imp. Nonnulli verſus additi, & inter eos deſcriptum Martyrologium antiquum monaſterii euſdem Lemovicenſis. 11. 39											
	Ejuſdem carmen de menſum XII. nominibus, ſigui, &c. 37											
	Horologium per duodecim pueros: & de hora copioſe menſis. 61											
	De opere ſæpe dierum, ſive de Creatione mundi carmen. 63											
	PASCASII RAYBARTI Abbatis Corbeie veteris, opusculum de Paſte Virgin. Chriſtum ſingulari quadam ratione, ut conceptum, & natum. 1. 144											
	Senonenſe Concilium, præſide WAMILONI Archiepiſcupo, in quo confirmatus ſi quod de Monafterio Senonenſi S. Remigi ad Vatelium transferendo decretum fuerat ſi Concilio anni 834. 125											
	Hiſtoria inventionis ac translationis corporum SS. KAGNERI & ZANONIS , Scripta à JOSEPHO tam ſacerdote, & præceptore LUOVIGI Balbi Neulleſis Regis, olim Cancellario Regis Aquitanorum. 11. 127											
	HINCHEARI Archiepiſcopi Remenſis epãtola ad CAROLUM Calvum Regem Frane. Eum monet ut Eccleſie immunitatem ſervec illibatam. 111. 137											
	LOTHARI Imp. præceptum, quo Lugdunenſi Eccleſie reſtituuntur villæ Alanus , Merga , Calliſis , &c. 339											
	Ejuſdem præceptum, quo eidem Eccleſie villæ ſuperius memoratæ, & alie reſtituuntur. 340											
	Ejuſdem præceptum, quo eidem Eccleſie Luceſacenſem , & Eccleſias duas reſtitit. 341											
	Ejuſdem præceptum, quo LUTFRIDUM Comitem ejuſque poſteros monaſterium Grandis-vallis ſub Regis protectione retenturos, & in ejuſ monaſterii bovis ſiſco ouilum jus fore decernit. 339											
	ANGELCWINUS & uxor ejuſ REMLDIS mulier apud Fentam conferunt Eccleſie Ambianenſi . 342											
	HAIMONIS Epicoſpi Halberſtatenſis tractatus de Corpore & Sanguine Domini: verſus Fragmentum Commentarii in primam Pauli Epãtolam ad Corinthios; ſcil. in poſtremam partem capituli XI. 1. 42											
	LOTHARI Imp. præceptum, quo Lugdunenſi Eccleſie monaſterium S. Martini Savinienſi donat. 111. 341											
	Ejuſdem præceptum, quo Jurenſi monaſterium S. Petri Nanapadis dictum, eidem prima Gallorum Eccleſie conferit. 341											
	Ejuſdem præceptum, quo villam Feltmanſi donat Eccleſie Edaſſi . 340											
	Angilmaro Archiepiſcopo Viennenſi quaſſam res abbas WIGERICUS Comes in conventu proceſſum reſtituere cogitur. 343											
	LOTHARI Imp. præceptum, quo ſtatuit Nannodenſi monaſterium eodem jure uſurum, quo uſebatur ante quàm Lugdunenſi Eccleſie donaretur. 341											
	Ejuſdem præceptum, quo Lugdunenſi Eccleſie Lemur-villam , Giamam , & alia reſtitui jubet. 341											
	BENEDICTI Pape III. literæ, quibus monaſterio Corbienſi bona omnia immunitate frui, Epicoſpo Ambianenſi nullam jurisdictionem in monaſterio, monacho Abbati eligendi jura eſſe decernit. 343											
	CAROLI Regis Provincie præceptum, quo Villanorhana immunitatem reſtituit. 333											
	ANGILMARUS Archiepiſc. Viennenſis, MAURINGO facultatem tribuit condenda plebanæ Eccleſie apud Saletum . 336											
	JONAS Epicoſpus Eduenſis, Canonicos in Eccleſia ſua numero quinquaginta deinceps fore decernit, & certa quadam præſidia eorum viſui deputat. Convenerunt annis 838. & annis 18 CAROLI Calvi utari in charta, qua eſt diei XX Martii ac fallere præſi indolite qua notatur VII. convexta numerari debeant. 336											
	ADNYVALDUS Monachi Florienſis, O. B. opusculum de Corpore & Sanguine Domini, conſtituente JOHANNIS SEOTTI . 1. 150											
	FLORI Diaconi Lugdunenſis Colliſiones quadam ex legibus Impm. & Canonibus factas, de honore Epicoſpi & ſacerdotibus collato. Cum fragmento epicoſpi ignoti euſdem Epicoſpi, de liberis Judæorum quos ſalutaribus aqua abſci curaverat. 337											
	CAROLI Regis Provincie præceptum, quo Atentem artem , in pago Cabilonenſi , Lugdunenſi Eccleſie reſtituit. 111. 349											
	Ejuſdem præceptum, quo eidem Eccleſie villas Canguacum & Stapellas , hanc pagi Cabilonenſis , illam Eduenſis , reſtituit. 350											
	Ejuſdem præceptum, quo non pauca donat Raimundo Archiepiſcopo Lugdunenſi . 354											
	Ejuſdem præceptum, quo Tornoum ville reſtitutionem Lugdunenſi Eccleſie factam confirmat. 354											
	Ejuſdem præceptum, quo eidem Eccleſie villas Pifſinacum , Villarem , Eſſacum conferit. 355											
	Ejuſdem præceptum, quo eidem Eccleſie reſtituit villas Liviam , Colenac , & Eſſibacum . 354											
	Ejuſdem commutationis præſidium cum Moosleſto Viennenſi S. Aſtætz . 351											
	Idem ſeruum manumittit, excuſſo ab ejuſ manui denario lege Salica . 351											
	Concilium Sueſſionenſis , in quo confirmatum eſt privilegium Monafterio S. Dionyſii in Francia conceſſum à B. LANBERTICO Epicoſpo Paris nſi. Inter diem XX. Junii, & Kal. Septemb. 1. 399											
	SEIGEBERTUS damna Eccleſie S. Maurici illata reparare in judicio cogitur. 111. 358											
	In conventu Pſtrniſi bona omnia Monafterii Autſiodorenſis S. Germani confirmantur, & forum vius reſtituit. Ante diem XX. Junii. 1. 600											
	NICOLAI Pape I. Reſponſa ARNOICO Archiepiſc. Biſuntino , conſententi de iis qui duas ſortes uxores ducunt, ſut inſecras nuptias contrahunt, pot natam contrahant, an alias nuptias poſſiſt contrahere. Item de Epicoſpo ſemel dicto: de choſepicoſpi, an Eccleſias confecrate poſſiſt: de præbitero, an in ſacro ordine poſt lapſum remaneat. 396											
	Acta conſecrationis Eccleſie plebanæ in dioceſi Eduenſi à JONA Epicoſpo, & donationis eidem ſcilz ab ACHARDO , ſiſio TANEMARCO , qui eam condidit. Meſſi Aprilis. 111. 317											
	LOTHARI Regis Provincie præceptum, quo Cadabanum & Liviam Lugdunenſi Eccleſie reſtituit. 358											
	Ejuſdem præceptum, quo bona Monafterii Grandis-vallis confirmat. Acherium ſequitur præceptum hoc Lotharie Franc. Regis tribus, & ad annum 984 collectum. Quæ ſi re peccatum à me nunc intelligi. Præſidium namque ſi iter Livianum quo Monafterii Grandis-vallis Demora. 358											

POCCXLIII.
Circ. decem.
XLVII.
POCCXLVI.
Circ. decem.
XLVIII.
POCCXLVII.
Circ. decem.
XLIX.
POCCXLVIII.
Circ. decem.
L.
POCCXLIX.
Circ. decem.
LI.
POCCCL.
Circ. decem.
LII.
POCCCLI.
Circ. decem.
LIII.
POCCCLII.
Circ. decem.
LIIII.
POCCCLIII.
Circ. decem.
LV.

Index Chronologicus.

	erat anno 849. ut ex precepto Luthari Imp. liquet, & HUGONEM eius filium, cuius hic mentio fit, anno 137. intercelesset, quod facti fieri non potuit. Leinde ex precepto Conradus Interfuit anno 937. testis, constat a Ludovico postea jam restituta bona Monasterii Grandis-vallis. <i>Fastorum Indulgentia concessa, non nem anno 984.</i> 311. 378	
1000-1100	Ejusdem preceptum, quo Lugdunensi Ecclesie Turonem & Carrovecum villas à Carolo fratre testitatis confirmat. 319	
	Ejusdem preceptum, quo omnia eidem Ecclesie ablata restitui jubet. <i>ibid.</i>	
	Ejusdem preceptum, quo permutationem quandam eidem Ecclesie damnosissimam pro iudicis haberi jubet. <i>ibid.</i>	
1100-1200	ANNA Episcopi Parisiensis liber adversus Grecos, eorum criminatationibus in Ecclesiam Romanam ita respondet, ut singulis objectis opponat testimonia Veterum Patrum, aut scriptorum Ecclesiasticorum 1. 113	
	RATRANUS Monachus Corbecensis libri IV. contra Grecorum opponia. eorum criminatationes docet, nec ineleganter confutat. In tribus libris de processione Spiritus sancti dicitur: in quarto de dilectione. 63	
	Ejusdem liber de eo quod Christus de Virgine natus est. Christum in lucem effatum eadem ratione quâ ceteros homines, licet liberatâ Matris virginitate. 32	
1200-1300	ADAM Archiepisc. Viennensis Ecclesiam <i>Verserionis</i> S. Petri in Synodo concessit Monasterio <i>Juvensis</i> S. Eugendi 311. 360	
	CAROLUS Calvus Monasterium S. Portiani in pago Arvernensi donat Monasterio <i>Heresi</i> S. MARIA & S. Filiberti. 370	
	Idem fundatorem à seipsum sacerdotibus diocesis Urgellensis factum Monasterii S. Andreæ in diocesi Eusebiæ, cum ejus bonis omnibus confirmat. 378	
1300-1400	HELEGERINA domus à FOLKARO marito quondam suo acceptam, SEBETHANO vendit. 360	
	JOHANNES PAPA VIII. approbat donationem Monasterii S. Portiani à CAROLO Calvo factam monachis <i>Heresiensi</i> . 371	
	CAROLUS Calvus Imp. privilegia omnia Corbecensi Monasterio à predecessoribus, summis Pontificibus, Episcopis concessa confirmat. 347	
	Idem Monasterio <i>Compandensi</i> S. Cornelii à se fundato plurima donat. 372	
1400-1500	BERNARDUS Archiepisc. Viennensis Monachis <i>Deservensis</i> in monasterio S. Tondeni collocatis decimas aliquot Ecclesiarum cum suo & Archidiaconi censu conficit, aliisque ab aliis donata confirmat. 360	
1500-1600	HELENA Patriarchæ Hierosolymitani epistola ad CAROLUM Crisium Imp. ac proceres Francorum. Eos ne penuria laboranti Ecclesie lux operum ferire hortatur. 363	
	CAROLMANUS Regis preceptum, quo bona omnia Monasterii S. <i>Polycepi</i> in diocesi Narbonensi confirmat, eorum amplissima privilegia, monachis facultatem eligendi Abbatis tribuit. 364	
1600-1700	Ejusdem preceptum, quo <i>Ardennensi</i> Ecclesie jus à bona confirmat. <i>ibid.</i>	
1700-1800	CAROLI Crisii Imp. preceptum, quo bona omnia Monasterii <i>Grandis-vallis</i> à Luthario Imp. collata confirmat, alia quedam ipse confirmat. 367	
1800-1900	THEOTBERTUS Comes villam <i>Maniplam</i> sibi à EUSTASIO Rege donatam Viennensi Ecclesie conficit. 362	
	Eiusdem villam, & alios datus Teutberto donat BARNONENSIS Archiepisc. Viennensis, utendâ fructibus. 363	
	Idem BARNONENSIS RATHERTO Præbitero & Abbatibus facultatem dat Ecclesiam S. Blaudum in monte <i>Quiraco</i> recedendum. 362	
	PARCHARIUS Præbiter Historiæ Episcoporum Vivandunensium. Dicitur in DAGONS, anno ere. 888. quo tempore archiepiscopus. 11. 214	
	Ejus Historiæ continuatio ad THEODORICUM XI. Episcopum, à Monacho quodam S. Vitoni. 217	
	Alterâ continuatio ad ALBARONEM XLV. Episcopum, à LAURANTIO Monacho S. Laurentii Leodiciensis. Dicitur in anno 1144. 241	
	Tertia continuatio ad GOMONEM de Mellio. & annum ere. 1255 à Monacho quodam S. Vitoni. In postremis duobus continuatibus cum plurima de Membris Vivandunensibus, tam intacta non parca de Præterito gestis non extat narratio. 217	
	RAGANFRIDUS Archiepisc. Viennensis Ecclesiam S. Albani in villâ <i>Pegoria</i> restituit Ecclesie S. Petri extra muros Viennenses. 311. 363	
	Preceptum OTHONIS Regis, quo jura & bona omnia Monasterii S. <i>Polycepi</i> in diocesi Narbonensi confirmat. In charta quæ est mensis Junii notatur annus 888. sed fuit sanctuaris annus II. OTHONIS Regis & Indictio VII. quæ profectio non hanc aera, sed sequenti conveniunt. 366	
	FORMOSI Pape licet, quibus Monasterium S. Tondeni sub sui protectione recipi, quibus bona confirmat, & Monachis eligendi Abbatis facultatem concedit. <i>ibid.</i>	
	LUDOVICI Regis, Bobonis Turgandix Regis filii preceptum, quo eidem in gratiam ipsidem Monasterium decemte. <i>Fast. Val. Septembris.</i> 367	
	CAROLI SIMPLICIS preceptum, quo Monasterii S. <i>Assonis</i> in diocesi Narbonensi bona omnia confirmat, & Monachis jus conficit eligendi Abbatis. 367	
	Ejusdem preceptum, quo Corbecensi Monasterii privilegia omnia confirmat. 347	
	CHRISTOPHORI Pape licet in gratiam ipsidem Monasterii. <i>Assonis</i> quæ Indictio VII. notatur anno, eo foris, quæ negis conventus cum eo quod finis legatur impetrante. . . Ludovico sec. qui eodem anno depositus est. <i>Carterum</i> Christianus Summus Pontifex hac aera notatur ere. quod <i>Ardennam</i> impulsi, ut hactenus licet aera 906 colligere, nec Indictio, nec notatus Imperatoris ratione habita. Si qui licet suspensio est notanda, nisi repugnet aera non est. 343	
	Abbas ejusdem Monasterii S. Germani episcopi ad VIGONTIUM Episc. Viennensem, ac Hægarum, à quo tertiarum tractu obtinuit. 368	
	Ejusdem ut videtur, episcopi, in quâ rationum redditur cur Ecclesie non conferretur in monasterium Sanctærem Veteris Tiliomani. 370	
	Synodus VALLIS, à preside ALBARNO Archiepiscopo, quâ sit inter ALBANI, ARIBARTUM Romanicolum, & BERNARDUM S. Martini directa est. 1. 601	
	GUILLELMUS Aquitanie Dux menis Canonicoatum S. Juliani <i>Arvernensis</i> à se ablata restituit. 111. 370	
	SERMONES V. sancti ABONIS Monachi S. Germani à PRIUS & SOCI. in Carâ Dumini, & de ordine Christianis dicit. Eos sermons scripsit ad usum sacerdotum plurimum, juvenibus PRATIANO Pictaventi, & FULVARO Panniculi Episcopi. 1. 334	

Index Chronologicus.

C. A. R. R. I.	EPISTOLA Episcopi Eboracensis testamentum, sive lre- ta, quibus ad armeniam vllam, & alia non pau- ca Canonice Ecclesie sue concedit. <i>Hac charta ta, s. Isidori: qua scriptura notatur, variam habet, anni est 819. Sed in eadem anno C. A. R. O. I. XXIV. designatur à morte OMARIS, quod est ante Christianam 921.</i> 111. 371	1080. 176
C. R. E. T. I. V.	Causa Ecclesie in mortuum S. Juliani consecratur ab ARNALDO Arvernorum Episcopo, qui cum decimo aliquot Ecclesiarum, ac bonis aliis di- tatis donat Ecclesie BRIVATIENSIS S. Juliani. 372	
C. R. E. T. I. V.	HUGONIS Italiae Regis & Comitis Provinciae præcep- tum, quo MANASSIO S. Tanderi non pauca donat, nec à se jam donata confirmat. <i>ibid</i>	
C. R. E. T. I. V.	LEONIS PAPÆ VII. epistola ad HUGONEM Principem Francorum, & Abbatem S. Martini Turonensis. Eum ut feminis adrem intra Monasterii huius daret non sinat, obtestatur. 373	
C. R. E. T. I. V.	SYRARDUS Arvernorum Episcopus LITAMACUM donat Ecclesie BRIVATIENSIS S. Juliani, & duodecim Monsibus O. B. se illic collocaturum spondet, sub suo primò, deinde sub ROBERTI Abbatis regimine. <i>ibid</i>	
C. R. E. T. I. V.	RATHERII ex Manicho Lobani Episcopi Veronen- sis, Opuscula, scilicet.	
C. R. E. T. I. V.	1. Volentem perpendiculum, vel vltas eujusdam appetit cum aliis multis in liguo latissimis. Tria- tas de contemptu Canonum ad HERARDUM Epi- scopum Parmensem. 1. 345	
C. R. E. T. I. V.	2. Conclusio deliberativa Leodici acta, sive Climax systematis episcopi, qui cetera non adeo parat. Leodicensis Ecclesie quæ donatus fuerat, pulsus, suo se in eam iure nunquam cessuram proficitur. 356	
C. R. E. T. I. V.	3. Qualitatis conjectura eujusdam. Se ipse pingit, se virtutes & vltas sua omnia, vel vera, vel quæ ab inimico perdidit, non incepte de- scribit. <i>Hæc est liber confessionem senis mem- oriam facit Sigiberti.</i> 357	
C. R. E. T. I. V.	4. Discordia inter episcopum RATHERIUM & Clericos. Quæ fuerint similitudo causa. aperit. 363	
C. R. E. T. I. V.	5. Apudgeticus libri. Cur opes suas condend- de S. Zenonis Ecclesie, quàm subleuandæ pan- perum moris conferre maluerit 366	
C. R. E. T. I. V.	6. De Clerico sibi ex bellibus. 368	
C. R. E. T. I. V.	7. Et Abbatia ad Magoniam Monachos eicit, & Clericos in eâ constituit. 369	
C. R. E. T. I. V.	8. De nuptia eujusdam illicito. Clerico qui uxorem du- xerat dominicâ nocte in quadragesimâ. ejus uxori, utroque parentibus, se qui uxoribus adhaerant, sibi quod non statim acceptebant, penitentiam imponit. 370	
C. R. E. T. I. V.	9. Epistola I. ad MARTINUM Episcopum Ferrarien- sem. Eum ne patris ordinem, obtestatur. 371	
C. R. E. T. I. V.	10. Ad ROMANAM Ecclesiam. Clerici sui nomine tam consulit, de eo quod seruandum erat erga Cleri- cos ab inuicem Ecclesie sue ordinatos. <i>ibid</i>	
C. R. E. T. I. V.	11. Ad JOANNEM PAPAM XIII. Veronenis Ecclesie episcopi, ad Sedem Apostolicam appellat. In hac epistola breuiter narrat quodquid sibi contigit ab eo tempore quo Veronenis Ecclesie patre se cepit. 374	
C. R. E. T. I. V.	12. Ad Episcopos omnia Italiae, Galliarum, Germ- aniae. eos ad opem sibi ferendam inuitat. 374	
C. R. E. T. I. V.	13. Ad BAMBONIAM, ut videtur, Orthonis I. Imp- eratorum. Ad eum mittit opusculum quod inscribit Qualitatis comparatione. 375	
C. R. E. T. I. V.	14. Ad PATRIAM de Corpore & Sanguine Domi- ni. <i>ibid</i>	
C. R. E. T. I. V.	15. Synodica ad Presbyteros, & Ordines ceteros fornicios, si est per universam dioccesim consti-	
1080. 176	11. Inuentum RATHERII ROMANI cum Clericos foos alloquitur, & dum videri vult in quid Romæ aduersus hunc, aperire, vltis eorum munditiam arg- uit. 379	
1080. 176	12. Sermo valde prolatus de Quadragesima. In eo de jeiunio, oratione, & electrolysi coniungen- dia, ac de vitis quibusdam vitandis. Item de il- lorum heresi, qui Deum corpus tum esse opina- tur. Sigiberti c. 117. <i>Scriptis contra heresim Anchrasæ phalarum.</i> 384	
1080. 176	13. Contra reprehenses eujusdem Sermonis. Non nulla quæ inimici factis interpretabantur, expli- cat. 391	
1080. 176	14. Sermo II. de Quadragesima. <i>ibid</i>	
1080. 176	15. Sermo I. de Pascha. 392	
1080. 176	16. Sermo II. de Pascha. 394	
1080. 176	17. Sermo de octauis Pasche. In eos à quibus Epi- scopi domo pulsos erat, acriter invehit. 397	
1080. 176	18. Sermo post Pascha. Se ipse, quod inimicos a- ceris oderit, psalm arguit. 396	
1080. 176	19. Sermo I. de Ascensione Domini. Se, & inimicos reprehendit. 397	
1080. 176	20. Sermo II. de Ascensione Domini. 397	
1080. 176	ATTORIS II. Episcopi Veronenis Opuscula, scilicet.	
1080. 176	1. Capitularia, de his quæ ad omnes Clericos perti- nent: de baptismo administrando: de Ecclesie: de Sepulturis: de diocesi visitanda: de Synodo: de Ecclesie plebanis: de Clericorum officio: de Quadragesimâ: de parocianis: de nuptis: de libris apocryphis. 1. 402	
1080. 176	2. Libellus de prelluris Ecclesiasticis. Pars I. de pu- dicijs Episcoporum: h. e. de honore in debito, & quod seruandum si accusetur. Pars II. de Ordina- tionibus eorundem. Ubi quid in eligendo Epi- scopo requiratur, & quanta mole ex virtute ejus qui sequenda plichi inceptus sit, orn solent, aperit. Pars III. de Facultatibus Ecclesiarum: in quæ accerit in eos qui Ecclesie bona sibi videntur, invehit. 414	
1080. 176	3. Epistola, I. ad VALDONEM Episcopum. Eum ut in gratiam cum Principe rediret, nec novus res molitor, monet. 421	
1080. 176	II. Ad DIOCESIUM. Ad eos militat Sermonem, quem dixerat de his qui inuicem, & alia episcopi seden- tos. 424	
1080. 176	III. Ad eosdem. De vitandis pseudopropheta. <i>ibid</i>	
1080. 176	IV. Ad eosdem. Scitâ ferâ non esse otio vacandum. 425	
1080. 176	V. Ad AROM Episcopum. Eum quis uxorem du- cere non poterit, à cuius patre de iure fonte sus- ceptus est: <i>Laudentur ipsorum iusticia.</i> <i>ibid</i>	
1080. 176	GUMONIS LEVITAE Novariensis Episcopi ad ATTORIS: de eadem re. Epistolam scribit SACRAMENTI PAPÆ ad THODORUM Episc. Trincinensem, in quâ sta- tuatur non esse nuptis inter pullam, ac huius ejus à quo de sacro fonte susceptus est. 427	
1080. 176	AMBROSII Presbyteri Mediolanensis & patris ad ATTORIS. In eadem sententiam. 428	
1080. 176	VI. Epistola ATTORIS, ad AMBROSIIUM SACERDO- tem. Quæ fuerint olim Presbyteri sui Diaconus. <i>ibid</i>	
1080. 176	VII. Ad Clericos for diocesis. De incontinentibus Clericorum. 429	
1080. 176	VIII. Ad eosdem, de eadem re. 440	
1080. 176	IX. Ad Episcopos. An Episcopi obides siles lux Principi daret possint, aut debant. 441	
1080. 176	EUSTO S. MAIORI in Abbatem Clouacensem, vltis ad huc HAYMARO Abbate. III. 374	
1080. 176	CORRADUS Jurevis Burgundie Rex bona Mazonite. <i>ibid</i>	

C. R. E. T. I. V.

C. R. E. T. I. V.

C. R. E. T. I. V.

Index Chronologicus.

AUG.	IN <i>Grandisortis</i> à LUTHERO postea tibi reddita, etque Monachus restituit. 373	Ignouciusdam, sed ut videtur, Aduersus epistola ad Monachos S. Benigni Divionensis. Ut Odoardo obsequium præstent. 382	AUG.
M. L. V. I. I.	LOTHARII Regis præceptum, quo bona omnia Monasterio SS. Michaelis & Germani in valle Caspici, vel à matre GERBERGA, vel ab alio donata continentur. <i>Hic non II. Indulis. sed tantum I. narrantur erat.</i>	Concilium Romanum præfidente GREGORIO Papa V. præfente OTTONO III. Imp. Nuptie ROBERTI Franc. Regis cum BERTA dissoluntur: Episcopus Meriburgensis restituitur: GALATIUS Episc. olim Meriburgensis de sua à Magieburgensem sedem transiitio conuenit: pro nulla haberi decernitur: qui eum ordinatum, & qui conjugium Roberti Regis consecraverat, Romanam sedem satisfactam adire compelluntur. 383	M. L. V. I. I.
M. L. X. I. I.	STEPHANUS Aueroranus Episcopus Liciuianus donat Ecclesiam Diuinitatis S. Juliani, cui uicium redimendum patrem post seum ac ROBERTI Abbatis mortem cessuram decernit, alteram partem medium duodecim Canonorum vicium deputat. 376	Continuatio Monachorum S. Andree Viennensis, qui tibi futurum reuam monasterii intendunt. 384	M. L. X. I. I.
M. L. X. V. I.	Ecclesiam S. Medardi ad jus <i>Bellalensis</i> Monasterii S. Petri pertingere decernit RAIMUNDUS Comes. 384	PONTIUS Archiep. Arelatenfis indulgentiam concedit his qui crypsam S. Crucis in Monasterio <i>Atensis</i> ad opus à se consecratam d. uisuerint. Simul priuilegia Monasterio concessa à summo Pontificibus, & eligendi Abbatis facultatem confirmat. 383	M. L. X. V. I.
M. L. X. V. I. I.	GAUFREDUS Græco-guella Andegauensis Comes in Andegauum Ecclesiâ S. Albini, episcopi Canonici, Monachos O. B. constituit, ilique Abbatem WIGANDUM præstat. 377	HEINRICUS Episc. Aueroranus & RUSTARDUS uir nobilis Ecclesiam <i>Atensensem</i> S. Petri donant Monasterio S. Andree in monte Andano. 384	M. L. X. V. I. I.
M. L. X. V. I. I.	Inuentio Sanctorum à DOMINO DRODERICO Pontifice reperitur. Sicut NARRATIO translationis in orbem Metensem, aut in alia Germanie loca, reliquiarum aliquot SS. quas à varijs Italie Episcopis impetravit DRODERICUS Episc. Metensis. 11. 133	Eidem Monasterio conferant quidquid in uilla <i>Atensensis</i> possidebant GERARDUS, & uxor eius CONSTANTIA. 385	M. L. X. V. I. I.
M. L. X. V. I. I.	VITA ac Translatio Miraculorum S. ARNALDI Martyris. Simul fundatio Monasterii <i>Atensensis</i> B. MARIE ab AUALARICO Archiepiscopo Remensi: Cum breui Chroniceque Monasterii ad annum 1033. 381	PONTIUS Comes Galibatanus & Forensis, Bivertensis Ecclesie S. Juliani donat Ecclesiam <i>Langas</i> & <i>Panariolas</i> cum decimis omnibus ac douarijs, & uillam <i>Colide</i> . <i>Hæc primam in Spatulegijs reperitur exemplam antiqua illius consuetudinis ames à Paschali sexta narrantur. Nam anno 1030. post finem uentis in charta, cum Indulgentia IX. mensis Februarii: quod non tantum tota. uisus extant.</i> 384	M. L. X. V. I. I.
M. L. X. V. I. I.	Continuatio Chronice ad annum 1012. 372	Gella Abbatem Monasterii <i>Gembalensis</i> , O. B. in diocesi Nam arcensis, ab anno 922. ad 1013. auctore Monacho eussidem comoda. Plura bis intermissentur ad historiam Ecclesiasticam & profanam pertinencia. 11. 719	M. L. X. V. I. I.
M. L. X. V. I. I.	NARRATIO fundationis Monasterii <i>Gladiacensis</i> S. Viti in diocesi Colonienfi: scripta à Monacho ANONYMO. 655	S. HENRICUS Germanie & Italie Rex, mox Imperator, bona omnia Monasterii S. Michaelis in <i>Paracianâ</i> confirmat, & Monachus ius Abbatis eligendi concedit. 381	M. L. X. V. I. I.
M. L. X. V. I. I.	RAINALDUS eligitur Abbas S. Albini Andegauensis, in locum GUYBERTI Romani, aut Hierosolymam proficiscentis. 381	RICHARDUS Marchio siue Dux Normanniæ, Ecclesiam Carnotensim, ac detrimenda huic à se illata restituit, conferit uillam <i>Ebrardouillam</i> , <i>Angliscam</i> & <i>Montanum</i> cum Ecclesijs, necnon Ecclesijs de <i>Manuilla</i> , de <i>Bonauilla</i> , & de <i>S. Juisson</i> . Anno 1014. uocatur in charta, sed cum anno Regis ROBERTI XXVI. licet illi non uisus fuerit XXVII. & cum Indulgentia XV. locis Indulgentijs XII. Si res meæ arbitrio esset. legerem anno ... post mille XIII. Indulgentia XII. Sic enim omnia conueniunt: & nemo uisus quàm facile ac prosum sui numerum II. in V. mutare: quod in hac charta 11. michi certissime uidetur. 381	M. L. X. V. I. I.
M. L. X. V. I. I.	S. ODELLO eligitur Abbas Cluniacensis, uivo adhuc S. MATOLO Abbate. 379	RUDOLFUS Burgundie Rex confirmat cum alia, tum Ecclesiam à Conrado patre & Matilde matre donatam Monasterio Viennensi S. Andree. <i>Hic etiam notandum annum 1013. non conuenire cum anno XX. ROPULI Regis: & legi debere totum. si quidem signatur id quod in alia charta legitur mensi Januarii 994. cum esse datam primo anno Rodulphi.</i> 384	M. L. X. V. I. I.
M. L. X. V. I. I.	Gella Abbatem Monasterii <i>Zabensis</i> , O. B. in diocesi Cameracensi, ab anno circ. 641. ad annum 990. auctore FULCHINO Abbate. 11. 730	Gella Synodi Aurelianensis, in qua presentibus ROBERTO Rege & CONSTANTIA Regni heretici quidam ab ARISTASIO nobili Normanno detecti, confitentur à GUARINO Episc. Bilvacensi, & 384	M. L. X. V. I. I.
M. L. X. V. I. I.	CONTINUATIO, siue excerptæ ex antiquis monumentis, ac varijs scriptoribus Monasterii Lobienfis, ad annum 1168. 743	Gella Synodi Aurelianensis, in qua presentibus ROBERTO Rege & CONSTANTIA Regni heretici quidam ab ARISTASIO nobili Normanno detecti, confitentur à GUARINO Episc. Bilvacensi, & 384	M. L. X. V. I. I.
M. L. X. V. I. I.	ALIE continuations ad annum 1601. Multa illæ ad historiam tum Ecclesiasticam, tum profanam pertinentia reperies. 749	Gella Synodi Aurelianensis, in qua presentibus ROBERTO Rege & CONSTANTIA Regni heretici quidam ab ARISTASIO nobili Normanno detecti, confitentur à GUARINO Episc. Bilvacensi, & 384	M. L. X. V. I. I.
M. L. X. V. I. I.	GAUSBERTUS à Comprovincialibus Episcopis eligitur Episcopus Casertensis, in locum FACTARI rebus humanis exemptis. Notanda electionis forma. 381	Gella Synodi Aurelianensis, in qua presentibus ROBERTO Rege & CONSTANTIA Regni heretici quidam ab ARISTASIO nobili Normanno detecti, confitentur à GUARINO Episc. Bilvacensi, & 384	M. L. X. V. I. I.
M. L. X. V. I. I.	CONRADUS Burgundie Rex Monasterio Viennensi S. Andree non paucas donat. Anno 991. & <i>Indulgentia IV. in charta uisus non conuenire: aut Indulgentia V. 380</i>	Gella Synodi Aurelianensis, in qua presentibus ROBERTO Rege & CONSTANTIA Regni heretici quidam ab ARISTASIO nobili Normanno detecti, confitentur à GUARINO Episc. Bilvacensi, & 384	M. L. X. V. I. I.
M. L. X. V. I. I.	EI Monasterio à Conrado patre donata confirmat RUDOLFUS Burgundie Rex. <i>Hæc etiam error reperitur: non mensi Januario anno 994. numeratur Indulgentia VII. hic autem F. nominat.</i> 381	Gella Synodi Aurelianensis, in qua presentibus ROBERTO Rege & CONSTANTIA Regni heretici quidam ab ARISTASIO nobili Normanno detecti, confitentur à GUARINO Episc. Bilvacensi, & 384	M. L. X. V. I. I.
M. L. X. V. I. I.	OBOLONIA Abbas Cluniacensis epistola ad PATERNUM. De rebus SAMICI Episcopi, qui Cluniacum recesserat: & Cluniacensis Monachos pro nichilominus Principum Hispanie preces fundere. 381	Gella Synodi Aurelianensis, in qua presentibus ROBERTO Rege & CONSTANTIA Regni heretici quidam ab ARISTASIO nobili Normanno detecti, confitentur à GUARINO Episc. Bilvacensi, & 384	M. L. X. V. I. I.
M. L. X. V. I. I.	JOHANNES PAPA X V. Epistola ad OBOLONEM. De ei succensum significat, quòd Archiepiscopatum Lugdunensem seculari. 381	Gella Synodi Aurelianensis, in qua presentibus ROBERTO Rege & CONSTANTIA Regni heretici quidam ab ARISTASIO nobili Normanno detecti, confitentur à GUARINO Episc. Bilvacensi, & 384	M. L. X. V. I. I.
M. L. X. V. I. I.	OBOLONIA Epistola ad GARNAM Regem. Eum de inopia sui ceruicem facit. 381	Gella Synodi Aurelianensis, in qua presentibus ROBERTO Rege & CONSTANTIA Regni heretici quidam ab ARISTASIO nobili Normanno detecti, confitentur à GUARINO Episc. Bilvacensi, & 384	M. L. X. V. I. I.
M. L. X. V. I. I.	Epistola epistola ad MATRONAM quendam. Eide liberalitate sui gratias agit. 381	Gella Synodi Aurelianensis, in qua presentibus ROBERTO Rege & CONSTANTIA Regni heretici quidam ab ARISTASIO nobili Normanno detecti, confitentur à GUARINO Episc. Bilvacensi, & 384	M. L. X. V. I. I.

Index Chronologicus

Anno		Anno
	1. 604 FULPATI Episc. <i>Cassanensis</i> epistola de scholasticis Ecclesiarum causis admonitionibus. 111. 387 BONIFACIUS Comes Ecclesiam S. <i>Genesii</i> donat Monasterio Venerabilis S. <i>Andree</i>. <i>Actibus</i> re- latat ad annum circ. 1017. Sed notatur annus XXX. <i>Andree</i>. <i>Vida supra</i> ann. 1013. 391 Ecclesiam S. <i>Martini</i> in Monasterio S. <i>Andree</i> in monte <i>Ardennae</i> dotavit <i>STEPHANUS</i> de uxore eius <i>GASPINUS</i>, nec non <i>EMMA</i> Tolosæ Comiti & <i>PANCISI</i> eius filius. 388 C. MXXV ERMGARDIS Regina uxor <i>RUGOLFI</i> Burgundie Regis moti pro-ma, <i>Abbatissam</i> Ecclesiam S. <i>Joannis</i> donat monasterio <i>Vicentini</i> S. <i>Andree</i>. 389 MXXV Eisdem pro salute Imperii non nihil donat <i>GUILLELMUS</i> Burgundie Comes. ibid LEUDIGARIUS Archiepisc. <i>Vicentinus</i>, ne quis S. <i>Andree</i> Monachos reditus eius obedientes in quâ digne, usurpet, vetat. ibid C. MXXVI WAGONI de uxore eius non nulla beneficii loca donavit à Monachis S. <i>Andree</i> Viennensis, ut Monasterio, quamvis vicinior, servaret. 390 MXXV Synodus <i>Atrabantiensis</i> à <i>GERARDO</i> Cameracensi & <i>Atrabantiensi</i> Episcopo celebrata. In eâ <i>Gerardus</i> doctè confutat hereticos quos <i>Gundulfianos</i> à <i>Gudovaro</i> quodam Italo vocabant: docetque baptismum infantibus non esse inutilem: Christi corpus ac sanguinem fidelibus in facie commu- nicare potius: Ecclesiam ad domum Dei, & altaribus sacris honorari debere: in veneratione & signis sine campanis non recte fieri. Sacros etiam ordines as- serit, & motum sepeliendi in locis consecratis: penitentiam lapsis otiosam esse ac necessariam: nuptias à Deo esse institutas: Confessores prin- de ut martyres colendos: punitendos otiam esse op- timum: diomacum crucem, & in eâ servatis in- imaginem non rectè venerari, &c. 1. 607 MXXVI RICHARDUS III. <i>Normannicus</i> Dux dicitur propter nepotiam <i>ANNE</i> facta. 111. 390 MXXVII CHRISTOPHORIUS Ecclesie S. <i>Martini</i> <i>Spartanensis</i>, in <i>Dioecesi</i> <i>Remeti</i>, ab <i>ODONIS</i> <i>Comite</i> <i>Palatino</i> Regni <i>Francorum</i>. <i>Ancie</i> <i>mensis</i> <i>Augustum</i>, eum ad huc numeratur annis V. HENRICI Regis. 391 MXXVIII GUSTARDI Comitis <i>Ceritanensis</i>, <i>Vallis</i> <i>Castellan-</i> <i>ensis</i>, & <i>Berginaci</i> testamento, quo bona sua inter liberos partitur. 392 MXXIX WALTERI electio in <i>Abbatem</i> S. <i>Albini</i> <i>Andeg-</i> <i>avensis</i>. <i>Mensis</i> <i>December</i> & <i>Indictio</i> IV. notan- tur: numeratur tamen illa occasione <i>Indictio</i> V. 393 C. MXXXI TRANSACTIO <i>ANGLORUM</i> <i>Marchionum</i> cum <i>LAUDGAR-</i> <i>IO</i> <i>Archiepiscopo</i> <i>Yvannensi</i>. <i>Mouetam</i> nisi us- tra <i>Vannam</i> ferri se non passuram spondet. <i>Us</i> <i>multigantur</i> hac charta, legendum videtur lin. 30. nequissimis, [exceptis] illa que in <i>Vannâ</i> fuerit facta. ibid C. MXXXII CATGODI <i>Papæ</i> VI. literæ, quibus commendat li- beralitatem eorum quos <i>GUILLELMUS</i> <i>Aquitanie</i> <i>Dux</i> ad inopiam <i>Romanæ</i> Ecclesie sublevandam iuvaverat. 398 MXXXIII DOTI conjugii sue uxorem dat <i>LEONARDUS</i> <i>Lo-</i> <i>gobardus</i> in <i>Italiâ</i>. 398 MXXXIV HENRICUS I. <i>Francorum</i> Rex Ecclesie <i>Carnutro-</i> <i>nensis</i> cum <i>Ungaribus</i> unanimum coecedit. ibid MXXXV LEONIS <i>Papæ</i> IX. literæ ad <i>Francos</i>. Eos ad elec- tendam S. <i>Remigii</i> festivitatem invitat. ibid MXXXVI EPISCOPUM literæ quibus confirmat privilegia <i>Monasterii</i> <i>Carthensii</i>. <i>Mensis</i> <i>Aprilis</i> cum anno <i>LEONIS</i> <i>secunda</i> notatur <i>Indictio</i> I V. <i>mensis</i> <i>legendum</i> <i>Indictio</i> III. <i>non</i> <i>mensis</i> <i>notationem</i> <i>pomeritanam</i> II. in V. esse factissimam. 111. 147 Status antiquus, in quibus totius Angiæ Regni Comitæ ordiantur. Sive Ratio convocandi eos qui <i>Parliamentum</i> inter se solabant, tempore <i>EDUAR-</i> <i>DI</i>, & <i>GUILLELMI</i> I. Angiæ Regum quem in eo locum singuli teneant de quibus rebus in intro- ducitur, &c. Quædam in hiis statibus immota esse, nec ea esse unquam parte, quæ <i>Guillelmo</i> I. oblatæ sunt, constat vel ex initio cap. 23. 394 RAYNALOUS I. Burgundie Comes mariscalcum & capitulum in villâ <i>Cassiacæ</i> <i>Belunensis</i> Ecclesie re- mittit. 399 ROTOMAGNI Ecclesie S. <i>Audoeni</i> Ecclesie de S. <i>Clothilde</i>, S. <i>Stephani</i> de <i>Hanstedoch</i>, S. <i>Marie</i> de <i>Magnovillâ</i>, S. <i>Marie</i> de <i>Omerbach</i>, S. <i>Petri</i> de <i>Santonvillâ</i>, S. <i>Marie</i> de <i>Brigebach</i>, & <i>Al-</i> <i>ia</i> plurima donavit <i>ROBERTUS</i> <i>Bartram</i>, & uxor eius <i>Sulphina</i>. <i>Donationem</i> confirmavit <i>PHILIP-</i> <i>PUS</i>, ut videtur, VI. <i>Franc. Rex</i>. ibid FROLLARTI Episc. <i>Sylvanensis</i> epistola ad <i>B-</i> <i>RENGARIUM</i>. Huic se, graviter egrotans, com- mendat. ibid BERENGARI epistola ad <i>RECHARDUM</i>. Eum rogat ut Regis animam istum dicit: simul errorem suum <i>apostolicæ</i> <i>Joannis</i> <i>Scoticæ</i> tueretur. 400 MENSURAM <i>Siggeuse</i> 55. <i>Martini</i> & <i>Wiganus</i> fan- dat, ac plurimum Ecclesie, piasque, iuribus di- dit <i>Hugo</i> quædam: illudque tradit <i>Monasterio</i> <i>Rotomagensi</i> S. <i>Audoeni</i>, ceterum et ab <i>hujus</i> <i>monachis</i> eligunt <i>Abbas</i> <i>Siggeus</i>. <i>Fundatio-</i> <i>nem</i>, ac <i>donationem</i> confirmavit <i>PHILIPPUS</i> VI. <i>Franc. Rex</i> anno 1328. ibid CHRONICUM <i>Monasterii</i> S. <i>Benigni</i> <i>Dionensis</i> ad an- num et 52. In eis plura passim legantur de rebus Gallicis 11. 357 Continuatio ad annum 1313. 394 CHRONICUM <i>Fonsallensis</i> <i>Abbatie</i>, O. B. nonæ S. <i>Vandregisili</i> didit, in <i>diocesi</i> <i>Rotomagensi</i>. Pri- mum exhibetur <i>Genealogia</i> S. <i>ARNOULFI</i> & S. <i>VAHONIGIS</i> eorum nepotis: sequuntur gesta <i>Abbatum</i>. Cum appendice ad annum 1053. In- terjecta sunt non pauca, que ad historiam <i>Gal-</i> <i>licam</i> pertinent. 463 HENRICI I. <i>Franc. Regis</i> diploma, quo <i>Asto</i> ur- <i>bis</i> <i>Aurelianensis</i> liberum ingreditur de egressum <i>viduonice</i> tempore fore desumpsit, nec quidquam à suis corrumptum. 111. 401 LANFRANCI <i>Archiepiscopi</i> <i>Cantuariensis</i> Sermo, seu verbis <i>scoticæ</i> quæ ad <i>monasticam</i> discipli- nam potissimum pertinent. 1. 442 WITMUNDI ex <i>Monacho</i> de <i>Cruce</i> S. <i>Leufredii</i>, O. B. <i>Archiepiscopi</i> <i>Averlani</i>, epistola ad <i>ERPAR-</i> <i>TUM</i>, de <i>Deo</i> uno & <i>tertio</i>. 111. 401 VISA de <i>miracula</i> S. <i>Petri</i> de <i>Chavigny</i>, funda- tionis ac primi <i>Præpositi</i> Ecclesie <i>Caonicorum</i> <i>Regg. S. MARIE</i> de <i>Piperno</i> à <i>Arveniâ</i>, aucto- re <i>STYMBARCO</i> <i>Episcopi</i> <i>Caonicæ</i>. <i>Florentis</i> S. <i>Petrus</i> anno 1062. anno <i>Caonicæ</i> <i>Regg. Pi-</i> <i>perni</i> constituit. 11. 353 Excepta ex <i>Terratio</i> S. <i>Petri</i> de <i>Piperneo</i>. <i>Recur-</i> <i>rentur</i> Ecclesie ad illa Ecclesia pendentes. 459 HUGO <i>Episcopus</i> <i>Nivernensis</i>, receptatis <i>notis</i> Ecclesie <i>Nivernensis</i> S. <i>Stephani</i>, in quâ <i>mo-</i> <i>niales</i> olim erant à S. <i>Columbano</i> constituit, <i>Ca-</i> <i>nonicos</i> qui regulam B. <i>SILVESTRI</i> <i>Papæ</i> <i>Romani</i> sectantur, in eâ collocat. Notatur III. dies ante <i>Non. Martii</i>, anni 1065. sed cum <i>Indictio</i> XV. ante III. <i>PHILIPPI</i> <i>Regis</i>, & <i>Alexandri</i> <i>Papæ</i> II. anni II. qui <i>charalietis</i> non anno 1062. constituitur. 11. 404 RAIMBARDUS <i>Archiepiscopus</i>, <i>Atrabantiensis</i> indulgentias eundem in consecratione Ecclesie B. <i>MARIE</i> de Combe	
C. MXXII		C. MXXII
MXXIII		
MXXIV		
C. MXXV		
MXXV		
C. MXXVI		
MXXV		
C. MXXVII		
MXXVI		
MXXVII		
MXXVIII		
MXXIX		
C. MXXXI		
C. MXXXII		
MXXXIII		
MXXXIV		
MXXXV		
MXXXVI		
MXXXVII		
MXXXVIII		
MXXXIX		
MXL		

Index Chronologicus.

Anno		An.
	<i>Correnti</i> non nulla à variis donatur. <i>116. 407</i>	
MDCXVII.	ROBERTUS de Sabulo, & uxore <i>JUS HAOULE</i> iugiter-Monasterio donant Ecclesiam S. <i>Martinii</i> , ut rebus humanis exemptis canonici quotquot, monachi totidem in eâ degant; necnon Ecclesiam de <i>Angloria</i> , & alia quodam. <i>406</i>	
MDCXVIII.	Confederatio Ecclesie B. <i>MARIE de Falte</i> , in diocesi Aquisi: tam dotat BALOA virgo. <i>407</i> Concilium Aulense, preside <i>HUGONE</i> Albo, S. R. E. Cardinalis; in quo decretum usamquamque Ecclesiam suis iohi, h. e. Cathedrali Ecclesie locauram quartam partem decimate: simul ab eo onere eximuntur Ecclesie pendentes à Monasterio S. <i>Orientis</i> , in quibus Abbas vices Atchilicani gerit. Recensentur Ecclesie. <i>1. 625</i>	
MDCXIX.	S. <i>ROMANA</i> Virginis & Martyr: vita: nec non Fundatio ad dedicatio Ecclesie & canonici S. <i>Quintini</i> ad <i>Bellovacensium</i> muros, à <i>CUTHONE</i> Episc. <i>Bellovacensi</i> . <i>11. 115</i>	
CIRC. MDCXX.	ALOPHONSI Hispaniarum Regis episcopus ad <i>HUGONEM</i> Abbatem <i>Cluniacensem</i> . Censum annum <i>Cluniacensi</i> monasterio in perpetuum offert: & <i>Hugonem</i> orat ut <i>ROBERTUM</i> Monachum apud se degere patiar. <i>111. 407</i>	
	<i>HUGONIS</i> Abbatis <i>Cluniacensis</i> statuta de precibus Deo pro <i>ALOPHONSI</i> Regis <i>Lisue</i> & <i>incomunitate</i> ceteranda. <i>408</i>	
	Episcopus <i>Isidorus</i> de <i>LAMBERTO</i> Abbate S. <i>Bertini</i> pro Monacho <i>Cluniacensi</i> habendo. <i>ibid</i>	
	<i>TROBALDUS</i> Comes <i>Francorum</i> & uxore <i>JUS AOLAIDE</i> Hogont Abbati filium offerunt <i>Salutaribus</i> aquis abluendum; simul <i>Cluniacensi</i> Monasterio <i>vilam Cassiacam</i> donant. <i>ibid</i>	
	<i>GERVASIUS</i> Episcopus Ecclesiam S. <i>Guingaloti</i> in <i>Casselle-Ledi</i> , contentibus <i>Canonici</i> , donat <i>Majori</i> Monasterio. <i>409</i>	
MDCXXII.	<i>Fide infra anno 1092.</i>	
MDCXXIII.	<i>Cluniacensi</i> Monasterio conferunt <i>præbenda</i> Ecclesie <i>Carontensis</i> ab <i>ARALDO</i> Episcopo, & <i>Capitulo</i> . <i>410</i>	
MDCXXV.	<i>Fide infra anno 1129.</i>	
MDCXXVI.	<i>HEINRICUS</i> <i>Vindobanorum</i> Comes vetat ne obitu <i>Advoconatus</i> aut domus <i>minifin</i> sui quidquam exigant in prædii monasterii S. <i>Praxedii</i> , in suburbio S. <i>Quintini</i> fundati ab <i>ALBERTO</i> prædicatore. <i>ibid</i>	
	<i>GUILLIEMUS</i> <i>Dux</i> <i>Aquitanorum</i> & <i>Wascorum</i> , monasterium S. <i>MARIE</i> in suburbio <i>Pictavetici</i> condit. à <i>Cluniacensibus</i> monachis incolendum. <i>411</i>	
CIRC. MDCXXVII.	<i>RADINAROTUS</i> de Monte S. <i>Joannis</i> in Concilio <i>Augsbodusani</i> excommunicatus, qui solebat in villa juri Ecclesie <i>Augsbodusensis</i> <i>Blunaco</i> colonis exigere, dimittit. <i>ibid</i>	
MDCXXVIII.	Ecclesiam S. <i>MARIE</i> in castro <i>Avalens</i> <i>Cluniacensi</i> Monasterio donat à censu immunes <i>HERO</i> <i>Burgundis</i> <i>Dux</i> , ut in eâ monachi <i>canonicorum</i> loco degant. Notatur dies <i>XI. Kal. Martii</i> anni <i>1077. sed cum Indivisione I. que anno sequenti evenit. Nimirum anno 1078. ex mero illius atari nondum numerari cœperat, cum à <i>Falsibus</i> festo annom suspenderetur. <i>412</i></i>	
	<i>GUIDO</i> <i>Masticionensis</i> Comes monachum <i>indeos</i> <i>Clunici</i> , et monasterio donat villas <i>Blandens</i> , <i>Doblen</i> , <i>Lammoran</i> , <i>Flamensis</i> , <i>Levetran</i> , <i>Verselum</i> , <i>Osan</i> . <i>413</i>	
CIRC. MDCXXIX.	<i>GUILLIEMUS</i> <i>Aquitanorum</i> Princeps & <i>Dux</i> <i>montani</i> de <i>Niort</i> <i>Cluniacensi</i> monasterio donat. <i>ibid</i>	
	<i>LEONARDUS</i> Episcopus <i>Comaricensis</i> & <i>Atrabatenis</i> <i>Vitis</i> , auctor, ut <i>Acherio</i> videtur, <i>ROBERTO</i> Monacho <i>Marcianensi</i> , deinde Abbate S. <i>Tra-</i> <i>Tom. I.</i>	
	<i>domi. An resti concitavit Acherus, alio vide-</i> <i>ras: inis Chances S. Trauens, quada Redul-</i> <i>fo scriptum esse censet, filius ab hujus Vita filio</i> <i>disimulatus videtur. 11. 110</i>	
	<i>Lineæ commendatitiae à GREGORIO Papa VII. dante</i> <i>BERENGARO</i> post Concilium <i>Romanum</i> . <i>111. 413</i>	MDCXX
	<i>AMALRICUS</i> <i>Miles</i> <i>Sauvicorum</i> , & alia <i>Majori</i> <i>Mo-</i> <i>nasterio</i> donat. <i>ibid</i>	MDCXXI
	<i>ARBERTUS</i> <i>Miles</i> cum uxore & filiis societatem init cum <i>Monacho</i> S. <i>Andree</i> <i>Vinnensis</i> in quibus non nihil donat. <i>414</i>	CIRC. MDCXXII
	In Concilio <i>Exaldunensi</i> , preside <i>HUGONE</i> Episc. <i>Dionii</i> , <i>RICHARDUS</i> <i>Archiepiscopus</i> <i>Burcensis</i> Ecclesiam S. <i>Martini</i> de <i>Campis</i> , sive de <i>Briodâ</i> , <i>Majori</i> <i>Monasterio</i> donat. <i>1. 625</i>	MDCXXIII
	<i>EMMO</i> & <i>ISABELLA</i> non nulla donant monasterio <i>Vinnensi</i> S. <i>Andree</i> , dam eorum filius <i>Monachum</i> in illud duxit. <i>111. 414</i>	MDCXXIV
	<i>Historia</i> fundationis <i>Monasterii</i> <i>Affrigensis</i> sive <i>Affrigensis</i> , O. B. in <i>Brabara</i> . <i>11. 769</i>	MDCXXV
	<i>Episcopus</i> <i>Monsiterii</i> <i>Abbatum</i> <i>historis</i> <i>brevis</i> ad medium usque <i>saeculi</i> <i>XVI.</i> et <i>Abbatibus</i> <i>monumentis</i> , à <i>D. Odone</i> <i>CAMPETERO</i> , <i>Monacho</i> <i>Aillegemensi</i> . <i>776</i>	MDCXXVI
	In Concilio <i>Compendiensi</i> <i>RORICO</i> <i>Ambianensis</i> <i>Episcopus</i> in Ecclesia <i>S. Aca & Acheles</i> <i>Canonici</i> constituit, quibus præbendam Ecclesie <i>sue</i> donat, et lege ut <i>Vicarium</i> constituant. <i>Isidem</i> <i>INGALRAMUS</i> <i>Comes</i> , & <i>EUSTACHIUS</i> <i>Vicelominus</i> <i>Ambianensis</i> non nulla constituit. <i>1. 626</i>	MDCXXVII
	In eodem Concilio, presente <i>PHILIPPO</i> <i>I. Franc. Rege</i> , damnatur <i>ILLIARDUS</i> <i>Sectilonensis</i> <i>Episcopus</i> <i>temeritas</i> , qui monachos S. <i>Conradi</i> <i>Campensium</i> in jus vocaverat, eoque in jus vocandi facultatem nulli <i>Episcopo</i> , aut <i>Metropolitano</i> nec <i>Primati</i> competere decreverat. In hac charta novum occurrit exemplum, quo probatur id quod diximus supra, numerus II. in V. & numerus V. in II. mutari facillime. Nam cum anno 1085. & Indivisione VIII. numerantur annis Regis <i>PHILIPPI</i> <i>XXIV.</i> legentur autem esse anno <i>XXVI</i> quod <i>festi</i> , charta data <i>festi</i> ante diem 4. <i>Augusti</i> , facile quisvis perspicuit. <i>627</i>	CIRC. MDCXXVIII
	<i>PHILIPPUS</i> <i>Episcopus</i> . <i>Treccosis</i> <i>Canonici</i> <i>Regulares</i> S. <i>Quintini</i> <i>Bellovacensis</i> Ecclesie S. <i>Georgii</i> constituit. <i>111. 415</i>	MDCXXIX
	<i>RAIMUNDUS</i> <i>Comes</i> <i>Tolosanus</i> <i>Avenionensi</i> <i>Monasterio</i> S. <i>Andree</i> totum <i>Tolens</i> <i>territorium</i> , & <i>Parvam</i> <i>Sergie</i> cum palude donat. <i>ibid</i>	MDCXXX
	S. <i>ANSELMI</i> <i>tum</i> <i>Monacho</i> <i>Becctensi</i> , episcopa ad <i>LAMFRANCO</i> <i>Archiepiscopus</i> <i>Conversanensem</i> . <i>Episcopus</i> <i>Monsalacen</i> <i>dictum</i> vel <i>congruam</i> , vel <i>approbandam</i> <i>interit</i> . <i>416</i>	CIRC. MDCXXXI
	<i>CHRISTOPHUS</i> <i>Monasterii</i> <i>Cenabensis</i> , nunc S. <i>Nichasi</i> <i>dicti</i> , ab anno circ. <i>625.</i> ad <i>1088.</i> <i>liber</i> <i>IV.</i> auctor <i>HAROLDUS</i> <i>tum</i> <i>Monacho</i> <i>Centulensi</i> , & <i>pudba</i> <i>Abbate</i> <i>Abimborgensi</i> . <i>Primus</i> <i>liber</i> <i>completur</i> <i>historiam</i> <i>Regum</i> <i>slapoc</i> <i>Francorum</i> <i>primæ</i> <i>hæreticæ</i> , & S. <i>RECHARDI</i> <i>vitam</i> . In illo à duobus <i>seqq.</i> auctor <i>inspissimè</i> <i>rubat</i> : à <i>quartus</i> <i>omittit</i> <i>legitur</i> . <i>11. 121</i>	MDCXXXII
	S. <i>HALDIBURGIS</i> <i>Ibericus</i> <i>Comitis</i> <i>Vita</i> . <i>111. 415</i>	CIRC. MDCXXXIII
	<i>RAIMUNDUS</i> <i>Burgundionum</i> <i>Comes</i> in <i>Hispaniam</i> <i>transit</i> , plurima <i>præbenda</i> <i>Bisuntinæ</i> <i>Ecclesie</i> , accepto <i>pretio</i> , restituit. <i>417</i>	MDCXXXIV
	<i>GERALDUS</i> <i>Episcopus</i> <i>Cortorensis</i> <i>Canonici</i> <i>Regulares</i> <i>triginta</i> in <i>Ecclesia</i> <i>sua</i> <i>constituit</i> . <i>Hic</i> <i>annus</i> <i>à</i> <i>mensis</i> <i>Januarii</i> <i>incipit</i> . <i>111. 415</i>	MDCXXXV
	<i>Transiit</i> <i>inter</i> <i>GUILLIEMUM</i> <i>Comitem</i> <i>Tolensium</i> , & <i>RAMUNDUM</i> <i>Comitem</i> <i>Burcensem</i>	MDCXXXVI

Index Chronologicus.

ANNO

ANNO

& Carcassonensem, deestro *Lanaga*. Ad Carcassonensem Comes in feudum deinceps à Comitibus Tolosan retentus. 417

1162.

PHILIPPUS Episcopus Trecentis Canonici Regularibus S. Georgii præcedens unam Ecclesiam sine, & Ecclesiam B. MARIE de *Druis* donat. *Hic extra annu à Pastoralibus suscipitur. Notatur enim anno 1090. & diei IV. Non. Martii, cum Ind. XIV.* 416

1163.

URBANI Pape II. epistola ad **RAYNOLDUM** Archiepiscopum Remensem, & ejus suffraganeos. Eos obijurat quod adulterio Philippi Regis ac Bertrada non obstituerint simul ut Yvonis Episcopi Carouentis libertatem procurant. monet. 418

In Concilio Parisiensi **PHILIPPUS** L. Franc. Rex Monasterio *Compendensi* à **CAROLO** simplici, **ROBERTO**, & **HENRICO** I. Franc. Regibus donata confirmat. *Fideliter Concilium hoc non anno 1092. sed anno 1071. celebratum, ut in nota monni.* 3. 627

1164.

RAYMONDUS Gallie & **HENRICUS** Portugalie Comitum feudus. Huic ille prodest se post Adelphi Regis mortem datum civitatem Tolosanam in feudum, ceteris quibusdam conditionibus. De feudis ceterorum faciant **HUGONEM** Abbatem Cluniacensem. 418

Diploma fundationis Monasterii *Homenfis*, O. B. in Artois, ab **ISABELLA** Liciensium domina & **ROBERTO** Flandrie Comite confirmat. 418

RAYMONDUS Archiepiscopi Remensis epistola ad **LAMBERTUM** Electum Atrabatensem. Hinc de eo concedendo consilium suffraganeorum se expectare significat. 420

Atrabatenium epistola ad **RAYNOLDUM**. Rogant ut per eum liberat Electum suum Romam à Papa consecrandum mittere. 420

Eorundem epistola ad **URBANUM** Papam II. Eum ut Electum suum conseret. rogant. 420

RAYMONDUS epistola ad eundem. Narrat quid obstitit quomodo Lambertum consecraret. 420

Narratio iunctis **Lamberti** Romam, & ejus consecrationis. 421

URBANI Pape II. epistola ad **RAYNOLDUM**. Ei significat ubi causæ fuisset cur Lambertum consecrare renouet. 421

LAMBERTUS jam Episcopi Atrabatenensis epistola ad eundem. Se excusat quod Archiepiscopum nondum adierit, rogatque ut interim professionem suam recipiat. 421

Ejusdem epistola ad Capitulum Ecclesie Remensis. Purgat se quod huic debitam severitatem nondum exhibuerit. 421

URBANI Pape II. epistola ad quosdam Abbates & Abbatissas. Iis ut Lambertum veluti Pastori suo obtemperent. precipit. 421

Ejusdem epistola ad **GOALGERIUM** Electum Cameracensem. Eum monet ne Lambertum turbet. 421

Ejusdem epistola ad **ROBERTUM** Flandrie Comitem. Lambertum ei commendat, monetque operam dei recuperandis Atrabatenensis Ecclesie bonis. 421

HUGONIS Archiepiscopi Lugdunensis, A. S. Legati, epistola ad eundem. In eandem sententiam. 421

RAYMONDUS epistola ad **ROBERTUM** Flandrie Comitem. Significat consecrationem Lambertus se in Concilio esse confirmatam, oratque ut eum suscipiat. 421

Jusdem epistola ad **LAMBERTUM**. Huic jussu Pape præcipit, ut ad Concilium in Italia cele-

brandum se conferat. 421

HUGONIS Archiepiscopi Lugdunensis epistola ad **MATHILDUM** Comitissam. Eam ut Romam Ecclesie apem ferre pergat, hortatur: simul de rebus suis certiorum eam facit. 421

RAYMONDUS Archiepiscopi Remensis epistola ad **LAMBERTUM** Episcopum Atrabatensem. Ei præcipit ut ad Concilium Clatontanum se conferat. 421

URBANI Pape II. epistola ad eundem. In eandem sententiam. 421

Narratio iunctis **Lamberti** Claramontem. 421

URBANI II. epistola ad **GUARBERIUM** de Castellone, liberum abire patitur. 421

Ejusdem epistola ad **RICHERIUM** Archiepiscopum Seonouicum. Ut **GUARBERIUM** excommunicatione feriat, si Lambertum retinuerit. 421

Ejusdem Decretum in Concilio Claramontano, quo Ecclesiam Atrabatensem à Cameracensi auuliam esse, eique peculiarem Episcopum deinceps præfere jubet. 421

RAYMONDUS epistola ad **LAMBERTUM**. Ei præcipit ut **HUGONEM** de Inciso, qui inducitur *Tringam* Dei dictas fregerat, excommunicat. 421

Ejusdem Epistola ad eundem. Monet ne cum **Hugone** de Inciso in Concilio Compendensi excommunicatione pacem ineat, nisi consentientibus **ROBERTO** Flandrie Comite, & **GERARDO** Episcopo Cameracensi. 421

Incerti, sed monachi Cluniacensis epistola ad **PATRICKUM** Priorem S. Joanis. Ei de scriptis ad se missis gratias agit. 421

Charta constitutionis inter Ecclesias Andegavensium S. Nicolai & S. Laudi, à **FULCONE** Comite Andegavensi commendata, & à G. Meduanti, Episcopo Andegavensi, nec non **ROLONIS** S. R. E. Cardinali, A. S. Legato confirmata. 421

Decreta **URBANI** Pape II. in Concilio Nemusensi de altibus iive decimis quos Monasterii laici concessere: de Ecclesiarum picbanis à monasteriis pendentibus: nihil causæ esse, quominus monachis licentiam concessissent audiant: de his qui Episcopis, Presbyteris, &c. vim inferant: de rebus Ecclesiarum usurpatis, &c. 421

In eodem Concilio. *etiam* S. *Ædii* in valle *Flevis*. ad *Ortikon* Abbatem donat **RAYMONDUS** Comes Tolosanens & Ruthenensis, *Dux* *Narbon*, & *Marsilio* Provincie. 421

Superiorum donationem confirmat **URBANUS** Pape II. simul monasterium S. *Ægii* Romæ loci subicit. 421

Idem decernit Abbatem *Commerciensem* baculum pastoralis à *Epulcro* S. *Martin* sumere debere. 421

Canonici *Caturocensis* **GALBERTUS** de Clatronto partem bonorum Secretarie suæ utendam fructum per decennium donant, eà conditione ut unum ex ejus filiis habeat canonicum apud se indiat. 421

MARELDI Episcopi Rejonensis epistola ad **HIADRIANUM** Episcopum Cenomansensem. Ab eo viro debum ton non recitè peti, qui consentiente uxore vocat emissi vix monasteria. 421

HELOBERTI Episcopi Cenomansensis epistola I. ad **GULIELMUM** Episcopum Wincestrensem. Ei scripta sua mittit. 421

II. Ad incertum. **SEMONEM** quendam laudat. 421

III. Ad **RANULFUM** Episcopum Dantmensem, dulius rei. 421

1165.

Circ. 1165.

1166.

Circ. 1166.

Circ. 1166.

1167.

Index Chronologicus.

ANNO		
MCCVIII.	IV. Ad ALGARNUM Præfem S. Cuthberti. Ejus & monachorum precibus de commendat. <i>tit.</i> 437 STEPHANUS Comitis Carnuensis ac Blesensis episcopus ad ANGLIAM vadens. Narrat quæ in castris apud Antiochiam à Christianis gesta sunt. <i>tit.</i> 430 URBANUS Pape II. episcopus ad MANASIAM Archiepiscopum Remensem, ac ceteros in Gallis Archiepiscopos & Episcopos. PHILIPPUM I. post BARTHRAM dimissum absoluit, etque regæ coronæ pro more usendi jus restituit. <i>tit.</i> 431	<i>numerata sunt Indictiones IX & X.</i> 437 Canonicoꝝ Ecclesie Parisiensis episcopus ad PABULUM I. De dato sibi Episcopo gratias agunt, orantque ut iudicium Comitis de Dumastino cohereret. <i>tit.</i> 439 PASCALIS Pape II. literæ, quibus confirmat relictuosum Episcopus sedis in Ecclesia Atrabateni. <i>tit.</i> 436 Ejusdem episcopus ad RADONEM Archiepiscopum Remensem. In eadem sententia. <i>tit.</i> 436 S. ANSELMI episcopus ad HANBERTUM Episc. Thiofordensem. Ejiciendos presbiteros qui terminas noluit dimittere, ut statutum est in Concilio Londonensi anno 1102. <i>tit.</i> 434
MCCIX.	ANTHATIS de Ribodimonte episcopus ad MANASIAM Archiepiscopum Remensem. Eum de rebus in Oriente gestis à Christiano exercitu certiores facit. <i>tit.</i> 431	Fragmentum Historie Andegavensis, scriptæ à FULCONI IV. Comite Andegavensi. Eam perduxerat ad annum 1108. <i>tit.</i> 434
Circ. M.	Antiquiores consuetudines monasterii Cluniacensis, scriptæ ab UGARICO Monacho, ad GUILLELMUM Abbatem Mithingensem, tribus libris. I. est de lectioe scripturæ sacre, ac de totâ officii divini ratione: II. de discipulis Regulari: III. de Obediensia, hoc est de officio Abbatis, Priorum, &c. <i>tit.</i> 641	Fragmentum Historie Andegavensis, scriptæ à FULCONI IV. Comite Andegavensi. Eam perduxerat ad annum 1108. <i>tit.</i> 434 ADLA Virmandensis Comitissa prebendam Ecclesie S. Quintini Formandensis donat Canonico Regg. S. Quintini <i>tit.</i> 437 GUILLELMUS Præpositus Caturcensis jurisperitum, de tuendis personis, joribus, ac bonis Ecclesie Caturcensis. <i>tit.</i> 438 HUGO Comes Treconum, sive Campois, in Concilio Trecenti Molimense Monasterio donat <i>tit.</i> 438 AMBALACUM, Salugium de <i>tit.</i> 438 WILLIAM S. Theobaldi de <i>tit.</i> 438 WALBURGIS, &c. <i>tit.</i> 438 Superiora omnia Molimensibus monachi tradit. <i>tit.</i> 438
	BRUNONIS Episcopi Sigoini tractatus de consecratione Ecclesie, baptismo, confirmatione, & vestimentis episcoporum, ad GOTTFRIDUM Episcopum Magalonensem. Quæ servantur in consecratione Ecclesie, baptismo, confirmatione, singula quid significent. Item omnia Episcoporum vestimenta eos officii sui admoerere. <i>tit.</i> 431 <i>Tractatum hunc videtur prætermissem, quod edicus jamdiu esse innotesceret Brunoni. Postea tamen edo placuit, ne quis desuper totum qua in prior editione legissent.</i> <i>tit.</i> 443	ADLA Virmandensis Comitissa prebendam Ecclesie S. Quintini Formandensis donat Canonico Regg. S. Quintini <i>tit.</i> 437 GUILLELMUS Præpositus Caturcensis jurisperitum, de tuendis personis, joribus, ac bonis Ecclesie Caturcensis. <i>tit.</i> 438 HUGO Comes Treconum, sive Campois, in Concilio Trecenti Molimense Monasterio donat <i>tit.</i> 438 AMBALACUM, Salugium de <i>tit.</i> 438 WILLIAM S. Theobaldi de <i>tit.</i> 438 WALBURGIS, &c. <i>tit.</i> 438 Superiora omnia Molimensibus monachi tradit. <i>tit.</i> 438
	S. ANSELMI Archiepiscopi Cantuariensis episcopus, I. ad RICHARDUM monachum Beccensem. Eum monet venerationi corporis obediensiam esse anteponendam. <i>tit.</i> 433	ROBERTUS de Belloforte Canonico Caturcensis nonnulla donat, alia restituit. <i>tit.</i> 438 DOUGA à Raterio, & à se usupata Canonica Caturcensis restituit GUILLELMUS Viccomes S. Cy icl. <i>tit.</i> 438 Widem habitum Canonicoꝝ induent non nulla douat, ac siliam offert BERNARDUS Traucapetus. <i>tit.</i> 438
	II. Ad ROBERTUM, SEY & EUIT. Ne quid contemnerit, & ut de Angeli sibi adstantibus semper cogitent, coque imbecutur. <i>tit.</i> 433	ADLA absolutio PHILIPPI I. Franc. Regis & BERTHARON, scil. PASCALIS II. literæ quibus eos à LAMBERTO Episcopo Atrabateni coram aliis Episcopis absolvi jubet ac PHILIPPO jurperandum. <i>tit.</i> 439
	III. Ad HUGONEM monachum. Ut sensus suos Abbatî patere semper velit, obediensiamque ceteris omnibus anteponat. <i>tit.</i> 434	Widem habitum Canonicoꝝ induent non nulla douat, ac siliam offert BERNARDUS Traucapetus. <i>tit.</i> 438
	IV. Ad GUILLELMUM. Ut Deo persens semper sit. <i>tit.</i> 434	PHILIPPUS I. Franc. Rex bonus Episcoporum Carnuensium post eorum mortem interdicta servari jubet. <i>tit.</i> 440
	V. Ad ANSELMUM nepotem. Quorundam de ejus matre natum: simul ut studijs incumbat, &c. hortatus. <i>tit.</i> 434	PASCALIS Pape II. literæ ad Canonicos Carnuenses. In eadem sententia. <i>tit.</i> 434 Ejusdem episcopus ad DALMERTUM Archiepiscopum Senonensem. Eum officii sui admoerit. <i>tit.</i> 439 Fundatio monasterii SS. Trinitatis pro monialibus in <i>tit.</i> 440 Novo-burga sicut à GUILLELMO Comite Moretoni. <i>tit.</i> 440
	VI. Ad WALTERUM Cardinalem Episcopum, A. S. Legatum. Ut ad sustinendum omnis Archiepiscopatus operi sibi à Romano Pontifice acceriat. <i>tit.</i> 435	HENRICUS IV. Imperatoris episcopus ad HUGONEM Abbatem Cluniacensem I. Eum precatur ut se inviset, quo simul de pace cum Apostolica sede incienda tractent. <i>tit.</i> 443
	VII. Ad DONALDUM, DONATUM, & ceteros in Hiberni Præfules. Eos de ærumnis suis certiores facit, simul ut seio gravioribus negotijs consulant, monet. <i>tit.</i> 435 Ejusdem episcopus ad DALMERTUM Archiepiscopum Senonensem. A se consecratorum Episcopum Parisiensem, illeto Senonensis Archiepiscopi jure. <i>tit.</i> 436 Molimense monasterio S. MARIE partem mediam <i>tit.</i> 443 Amalaci, & alia quorundam conferunt HUGO Comes Treconum, & usor ejus CONSTANTIA. <i>tit.</i> 443 NAHARTY ARNOLDI. <i>tit.</i> 443 Indictio VIII. sed illo anno	HENRICUS IV. Imperatoris episcopus ad HUGONEM Abbatem Cluniacensem I. Eum precatur ut se inviset, quo simul de pace cum Apostolica sede incienda tractent. <i>tit.</i> 443 II. Eum de injurijs à filio sibi illatis certiores facit, etque saxe cum Apostolica sede reconciliacionis negotium permittit. <i>tit.</i> 443 III. Elsciteram permittit. <i>tit.</i> 443 IV. Ei gratis agni de restituta ejus orationibus leuitate. <i>tit.</i> 443 Hac aut don ante scripta est, aut parole post ad Henrico V. <i>tit.</i> 443 Ignoti episcopus ad HUGONEM Abbatem Cluniacensem. Ut pro Principe defuncto precetur Deo offerret. <i>tit.</i> 443 Acherius ait, pro Henrico Imp. <i>tit.</i> 443
MCC.	BERNARDUS Vicocomes de Minerbe monasterio S. PAVLI Taveriarum non pauci domat in gratiam sili, qui monasticum ordinem illic suscipiebat. <i>tit.</i> 439	PHILIPPUS I. Franc. Rex bonus Episcoporum Carnuensium post eorum mortem interdicta servari jubet. <i>tit.</i> 440
Circ. MCI.	PASCALIS Pape II. episcopus ad omnes Gallicum Archiepiscopos & Episcopos. Ut Cluniacensis monasterii jura tucantur. <i>tit.</i> 435 Ejusdem episcopus ad DALMERTUM Archiepiscopum Senonensem. A se consecratorum Episcopum Parisiensem, illeto Senonensis Archiepiscopi jure. <i>tit.</i> 436 Molimense monasterio S. MARIE partem mediam <i>tit.</i> 443 Amalaci, & alia quorundam conferunt HUGO Comes Treconum, & usor ejus CONSTANTIA. <i>tit.</i> 443 NAHARTY ARNOLDI. <i>tit.</i> 443 Indictio VIII. sed illo anno	PHILIPPUS I. Franc. Rex bonus Episcoporum Carnuensium post eorum mortem interdicta servari jubet. <i>tit.</i> 440 PASCALIS Pape II. literæ ad Canonicos Carnuenses. In eadem sententia. <i>tit.</i> 434 Ejusdem episcopus ad DALMERTUM Archiepiscopum Senonensem. Eum officii sui admoerit. <i>tit.</i> 439 Fundatio monasterii SS. Trinitatis pro monialibus in <i>tit.</i> 440 Novo-burga sicut à GUILLELMO Comite Moretoni. <i>tit.</i> 440 HENRICUS IV. Imperatoris episcopus ad HUGONEM Abbatem Cluniacensem I. Eum precatur ut se inviset, quo simul de pace cum Apostolica sede incienda tractent. <i>tit.</i> 443 II. Eum de injurijs à filio sibi illatis certiores facit, etque saxe cum Apostolica sede reconciliacionis negotium permittit. <i>tit.</i> 443 III. Elsciteram permittit. <i>tit.</i> 443 IV. Ei gratis agni de restituta ejus orationibus leuitate. <i>tit.</i> 443 Hac aut don ante scripta est, aut parole post ad Henrico V. <i>tit.</i> 443 Ignoti episcopus ad HUGONEM Abbatem Cluniacensem. Ut pro Principe defuncto precetur Deo offerret. <i>tit.</i> 443 Acherius ait, pro Henrico Imp. <i>tit.</i> 443

Index Chronologicus.

Anno		Anno
	<i>videtur hae epistola scripta à Principi quodam, cuius patet rebas humani recentis exemplis erat.</i> <i>ibid</i>	
	HUGONIS Albatia Cloniacensis epistola ad PASTORUM I. Francorum Regem. Eum ut sibi licito regno vitam monasticam amittat, hortatur. <i>ibid</i>	
CIC. MCXII	PASCALIS Pape II. littere, quibus GILBERTUM Episcopum Engildunensem, A. S. Legatum in Provinciis Britanniæ, Burgundienf, Aufustani, Turonici, & Francici locum. <i>Utendum hic à Summo Pontifice agerit Provinciam Britannicam sive Ilesum, à Turonensi distictam.</i> 444	
	RAMUNUS de Banta & HELEGIUS ASTORGA filius officium Ecclesie Turonenf, & Canonicus donant certum partem Ecclesie Astura. <i>ibid</i>	
	HUMBERTUS Guercilla iura quaedam que antecessores sui occasione Vigarij usurparant in Francia , Monasterio S. Eparchii O. B. in diocesi Engolismensis, remittit. <i>ibid</i>	
CIC. MCXIII	THEODARDUS Stenpenf epistola, I. Ad Episcopum Lincolnienfem. De parricidij, occasione, ac bona voluntate. 445	
	II. Ad PHARITUM Abbatem. Pueros qui ante mortuam, quam aqua baptizata abluti sint, filium certum aliquid non posse. 447	
	III. Ad MARGARITAM Anglie Reginam. Eif: inique obsequij officio. <i>ibid</i>	
	IV. Ad PHILIPPUM amicum. Inimici interdicium solatur, docetque ut iuris magis vitetur quam superbia. <i>ibid</i>	
	V. Ad ROSTALINUM Magistrum Compendiceni. Eum non rectè opinari, presbyterorum filios à sacris ordinibus esse repellendos. 448	
	Charniacensi Monasterio conferret præbendam Ecclesie Aurdunensif ad HERMARGUM Episcopo, & CANONICIS , qui eum eo monasterio societatem inerat. 457	
MCXI	GUILIELMUS Domini Montisprelulani pædum cum BERNARDO de Andalia , de suis filio & filia matrimonio iungendis. <i>ibid</i>	
	BALDRICUS Archiepiscopus Dolensis, & JOHANNES Episcopus S. Braschi, res monasterij S. Florentij Salmatensis in sua diocesis filios huic confirmat. 459	
	In Lotharicis Concilio, præfide GIRARDO Episcopo Engouimerni, A. S. Legato, Capella castri Camuloni Majori Monasterio tribuitur. t. 632	
CIC. MCXI	HERITAS Comes Cenomanensif monasterio S. Petri de Calvara non velle donat, in gratiam ETIENNI fratris, qui monasticam illic professus erat. 459	
	PASCALIS Pape II. epistola ad GUILLIUM Archiepiscopum Vancouiceni, A. S. Legatum. Eum mouet ut supradicti sui cuidam scolaribus incumbat. <i>ibid</i>	
	HENRIETUS Romanorum Regis epistola ad PONTIUM Abbatem Clunacensem, & epus monachos. Eorum proci xpistola, ac bona in tutelam suam accipit. 449	
MCXI	Pactum de futuro matrimonio ERMEHARDUS filij FERRARDI Atonis Viccomiti Buerrenf cum GAUFFREDO filio GUTRARI , de Rosillione . 461	
CIC. MCXI	RAMUNDI Comitis Meigoriensis in Terram Sanctam profectus testamentum. 460	
	Epistola encyclica Monachorum Burgitolenf Abbatibus de HERATI velle & scriptis. 461	
MCXI	HILDEBERTI Episcopi Cenomanensif epistola, I. Ad Incertum . De calumniaribus Ecclesie ab HENRICO V. Imp. iudicant. 450	
	II. Ad Incertum . Nihil in totâ PASCALIS Pape II. cum HENRICO V. Imp. actione reperhendendum esse, multa laudanda, demonstrare conatur. <i>ibid</i>	
	III. Ad Incertum . Officij pleas. 458	
	IV. Ad Incertum . Respondit consensum de viro quodam cui diabolus ratione quodam planè singulari iudicabat. <i>ibid</i>	
	V. Ad Incertum . Ratione Dei amorem & amorem mundi quod mensit. 453	
	PASCALIS Pape II. littere ad Clerum & populum Athebatenfem . Ne unquam Ecclesie Athebatenf Cameracensif ecclesie subiaceret. 463	
	Epistola epistola ad LAMBERTUM Episcopum Athebatenfem . Electos à se duodecim arbitros qui litem inter Canonicos & monachos S. Vedasti distimerent. <i>ibid</i>	
	Epistola ad XII. arbitros . <i>ibid</i>	
	Epistola encyclica monachorum Casali-Benedicti , ANDREAE epus monasterij condicunt ac primi Abbatu viam conueniunt . Celice epus Monasterij restituitur . 462	
	BALDORICI Noviomensif Episcopi littere, quibus teritur ROBONUM res à suis prædecessoribus abbas Leobunif monasterio restituisse, & monachos conuincit mat alare de villa Vetmondif inter . 464	
	Eidem monasterio donatas ab OSBERTO Ecclesie Ambunensif Præposito Ecclesie de Harbarueris & de Harbaris confirmat GOOTIARDUS Episcopus Ambunensif . <i>ibid</i>	
	Excerpta ex gestis Concilij Belvacensif , præfide CONONE Cardinali Episcopo Præfide , A. S. Legato . Collegio est legum aliquot ac Canonum . In notâ indicatur Concilium Belvacensif annis 1180 . 1. 803	
	Charniacen Monasterij Reynoldi , O. B. in dicio in linguonenti ad annum 1114 . audire JOHANNES Monacho . Charniaci præfide audire in anno 734 . ant exerat defunctus sed cum ad pari in Charniaci S. Reynoldi Uruanensif non exhibita sit per integra tempora in quo JOHANNES præfide in sequa amplif ma continuatam scriptur desit , videtur habe ndum causa . In eo inter causas charas vide p. 443 . litteras PASCALIS Pape II. in quibus re cesserunt Ecclesie annes à Monasterio Reynoldi præfide . Post JOHANNES opus colle ctum fu it à Car toribus monasterij charis non paucis . t. 400	
	ERMUHETUS ex monacho Benedictino Episcopi Reffenf , epistola ad WALCHERUM Wentunum Episcopum, siue, Tomius de neclis conuogij . Qui in neclis nuptias contraxerunt , in alias contrahere non licet ; et si contraxerunt , ab uoribus ar cedendos . 464	
	II. Epistola epistola, ad LAMBERTUM . Respondit consensum, cum mutata conuoluto antiqua cor pus Christi porrigendi sanguine intindum ; est tertus , siue quarta hostie pars cum sanguine mifcetur ; in integrum Christi corpus , in pars tantum aliquis sumatur ; item an corpus cum anima ; & de illis JOHANNIS verbis : Quis scit si conuerti terit , &c. 470	
	FASORICI Archiepiscopi Colonienf epistola in modum epistolæ formata , ad RAUHONEM Archiepiscopum Treuerensifem . Et per se licet BALDORICUS Diaco num ad presbyteratus ordine promou eretur . 474	
	ROBERTO de Arbricellis fundatori Ordinis Fontis Ebraldi , GUILIELMUS de Broncio . ERRAROUS & BRACHAS ous de Madelano , & alii veria donant in sylua Cadunensif . <i>ibid</i>	
	Eidem in eadem sylua locum dictam Sabatari donant GUILIELMUS Episcopus Petragoricenif , & Canonicus S. Frontonis . 475	
	Eidem aliud quiddam donat GUILIELMUS de Broncio . <i>ibid</i>	
	Omnia ubi in Cadunensif sylua donata in GERARDO de	

Index Chronologicus.

- de Salustianis ROBERTUS de Verbeclis, commendante PETRONILLA Abbatisa Fontis-Ebrales. *Cum anno II. f. & Indit. F. II. notatur anno PASCHALIS Papa VIII. mensis: restituentium XVI. Pro numero X. amantissimi scripta F. & ex numero F. confecti numerus dies II. usque manus facilitate fieri.* III. 475
- Eam translationem confirmant GUILLELMUS de Biontino, ARNARDUS de Bamaco, ITERIUS de Moydano, ARNALDUS de Monte-intenso, ERBRARDUS de Madelano, & GUILLELMUS Episcopus Petragnericus. 476
- In Concilio Tolosano CALIXTUS PAPA II. decernit cellam de Gerdesiacis jure esse monasterii *Antiquissimi.* I. 615
- LUDOVICUS VI. FRANC. REX Monasterium *Clunienense*, & Prioratus omnes ab eo pendentes in suam tutelam suscipit. *Anno domini Augusti.* Revertitur Prioratus. Chartam confirmat PHILIPPUS IV. anno 1312. III. 476
- REGINORUM CATHOLICIS PRESENTIA & PONTIUS Abbas Clunienensis litteras componunt inter Episcopum Basiliensem & monachos S. Blasii. 477
- Chronicon Episcoporum *Astensis*, ad annum 1120. II. 314
- Appendix prior ad annum cite. 1200. 319
- Appendix altera ad annum 1160. 321
- II. CALIXTUS PAPA II. epistola ad LUDOVICUM VI. Eius commendat Legatum suum. III. 478
- LUDOVICUS VI. epistola ad CALIXTUM II. Eius significat se nunquam laturos Ecclesiam Senonensem Lugdunensi Ecclesie subijci. *ibid*
- I. Historia *Trevirorum*, sive *reverentiam Presulum*, ad annum 1122. II. 308
- III. CALIXTUS II. Bisontinae Ecclesie confirmat remissionem matrimoniorum & carnis in villa *Cassina* concessam a RAYNALDO Burgundionum Comite avo suo concessam. III. 479
- Ejusdem epistola ad GAUFREDUM Carnutensem, JOHANNEM Avelanensem, & STEPHANUM Parisiensem Episcopos. Mandat servari interdidum obnoxiis GUYLLELMI Normanni cum filiis Comitum Andegavorum. *ibid*
- XXXVII. HENRICUS Archiepiscopi Turonensis epistola, I. Ad Episcopum quemdam. Narrant quae res Franc. Regis animum in se exacerbavit, rogatque ut ei leniendo operam det. 455
- II. Ad HENRICUM I. Anglorum Regem. Eum de agnitione sua, & de caritione qua Franc. Regis immineat, certiorum facit: simul et quod cum genero bene sic gratulatur. 454
- III. Ad eundem. Ut favent Abbatisse cuiusdam quae laudate morum bonum sibi nomen paraverat. 455
- IV. Ad HONORIUM PAPAM II. Committit sibi causam inter GUYDONUM de Credonio & uxorem ejus ANASTASIAM cur sine onodum poterit. 453
- V. Ad Episcopum quemdam. De fidei ad se missis gratias agit 122 ab Episcopis in Gallis gestis *permissas*: cui Episcopus Evangeliorum codex apertus, alius clausus offertur. *ibid*
- VI. Ad Episcopum. De suis temperate jisdatis ab eo benigne exceptis gratias agit. *ibid*
- VII. Ad incertum. Consultanti respondet de eo quod Christus in terra scriptus, cum ei oblati est adulter. 456
- VIII. Ad Abbatissam, quam moniales suae vellent. Eam solatur. *ibid*
- IX. Ad amicum. Se quartana febre confictam. 455
- X. De memori beatorum animo. *ibid*
- Fundatio *Conventus Pannoniensis*, Ordinis *Præmonstratensis*. prope Valentinas urbem. II. 871
- GAUFREDUS Episc. Carnutensis, Canonis Ecclesie sue jus eligendi Decani in potestatem concedit. III. 480
- HONORIUS PAPA II. epistola ad CYNRICUM Ecclesie Turonensis. Confirmat sententiam excommunicationis latam in FULCONIUM Comitem Andegavorum. III. 479
- Ejusdem epistola ad LUDOVICUM VI. HENRICUM Regis filium in protectionem suam suscipit. *ibid*
- TIBERIALDUS Comes Palatinus Canonicos Regg. in Ecclesia *Sparnacensi* S. Martini constituit. *Nec in hac charta, nec in sequenti cum anno Christi coequeat Iudicia: in hac autem terram esse, non in anno, liquet ex eo quod in charta *Kainaldi* notatur anno XX. Ludovici.* 480
- Id confirmat KAIMALDUS Archiepiscopus Remensis. *ibid*
- HONORIUS PAPA II. epistola ad ALEXANDRUM Episcopum & Clerum Leodensium. Damnat gravem consuetudinem exigendi pecunias ab his qui recipiebantur in Canonicos. 479
- LUDOVICUS VI. FRANC. REX jubet servari Ecclesie *Carthagenensis* in iure admitti ad testimonium dicendum, ac duculo decernendum. 481
- Ejusdem leges *Lombardis* civitatis concessit. *ibid*
- Historia institutionis Canoniceorum Regg. in Ecclesia *Cathacen* fundata anno 867, ab EYRARDO Comite. Exhibetur ejus Comitis testamentum: sequuntur verba chartae ad historiam illius Ecclesie pertinentes. II. 875
- ELMIRA pactum de futuro matrimonio STELLAE de Obolone nepotis suae cum ARMANNO de Omiaz. *ibid*
- LUDOVICUS VI. epistola ad Legatum Apostolicum sedis. Ut per eum liceat HENRICO filio suo praebendam Ecclesie Pontificariae conferre. 484
- Clericis Rotomagensis epistola ad HONORIUM II. Petunt electionem HUGONIS Abbatis Radogenensis in Archiepiscopum Rotomagensis probet. *ibid*
- Canoniceorum S. Martini *Persegeris* epistola ad Capitulum Tornacense. Narrat vim sibi illatam ut LIBERTUM de Ceflesia in Praeponum elegerit. 485
- RAYNALDUS Archiepiscopi Remensis epistola ad ROBERTUM Archiepiscopum Tornacensem. Eum, ut monachos in Ecclesia *Persegeris* constituit, hortatur. *ibid*
- GAUFREDUS de Medunae epistola ad PETRUM Abbatem SS. Sergii & Bacchi. Se ei deside non parva, scriptem, aut saltem quatuor nomachis alienis in cella quadam. 486
- Chronicon Abbatis Monasterii S. *Troiani*, A. B. in dicitur Leodensium, ab anno 999. ad an. circ. 1130. auctore ROBERTO Abbate. Mox in illo legitur non inepte narrata, quae historiam cum Ecclesiasticam, tum civilem postimum illustrant. II. 659
- HENRICUS I. Anglorum Regis epistola ad HONORIUM PAPAM II. De HUGONE Archiepiscopo Rotomagensi querens. III. 484
- INNOCENTIUS II. epistola eademdem HUGONEM. Ut Regis voluntati morem perhibet, monet. *ibid*
- fundatio Abbatis de *St. vrasse*, Ordinis *Cisterciensis*, in diocesi Lugdunensi, ab HUGONIS Coloniensis. Adde sunt quaedam ad historiam ejus monasterii pertinentes, ad annum 1135. 486
- PASTORALIS Episcopos Laudunensis, tertianae *Caez* jure esse monasterium *Lutetianum* in jure dicitur decernit. 487
- ALBERTUS Hispaniae Imperator Abbas SS. I. 4

causâ S. Primitivi, in diocesi Legionensi, Clunacensis monasterio subijcti. *Can. dia VII. Idus Sept. anni 1132. notari dicitur X. eius locum notanda Indulgentia XI. quâ fixa non dicitur numerus a erat.* 437
 HUGO Castroviscomensis, confirmat ea quæ concessit Canonici Regg. S. Vincentii in nemore, in diocesi Carnuteni. 488

INNOCENTIUS II. epistola ad LUDOVICUM VI. Eum de suo Clunacum advento certorem facit. &c. *ibid*

ARCHIEPISCOPUS Ambrunensis Ecclesie Subdecani epistola ad HENRICUM Archiepiscopum Senonensem. Petit ut damna sibi à JOHANNI Archiepiscopo & aliis illata restitueret. *ibid*

GAUFREDUS Episcopus Carnutenis epistola ad eundem. Ut immicos Archiepiscopatus colicet, hostent. 489

INNOCENTIUS II. epistola ad GAUFREDUM Carnutensem & STEPHANUM Parisiensem Episcopos. Ut Archiepiscopo ac focus ablata restitui curent, in mandatis dat. *ibid*

Epistola ad ALVISEM Aquicinctum Abbatem. Exprecat ut si Episcopum Arelatensem ordinari patiar. 493

Epistola ad Archiepiscopos Remensem ac Senonensem, & eorum Suffraganos. Eos arguit quod in eos qui THEODORUM S. Victoris interfecerunt, excommunicationis sententiam ostendam tulerint. *ibid*

Eisdem epistola ad STEPHANUM Parisiensem. Ut interdictum Ecclesie ab Leobodo S. Genoveve pendens usque ad finem revocet. 489

STEPHANI Parisiensis epistola ad HENRICUM Senonensem. Hinc sine assensu suo non liceat ad tribunal vocare eum GALONIS eujusdam Parisiensis scholæ Magistri. *ibid*

Epistola ad Legatum Apost. Sedis. GALONEM & ejus discipulos à se, nisi prius satisfecerint, absolvi non posse. 490

HENRICUS Senonensis epistola ad STEPHANUM Parisiensem. Hinc dicit quæ pro Præviam adeat discipulaturam cum STEPHANO de Garlanda Archiepiscopo. *ibid*

STEPHANI Parisiensis responsio. Non debuisse sibi Metropolitani locum extra Provinciam constitui. *ibid*

GAUFREDI Episcopi Carnutenensis epistola ad STEPHANUM Parisiensem. Eum hortatur ut fiat sibi STEPHANUM de Garlanda reconvocandi operæ amicum, ac S. DENARDI. 491

Abbatum & Clericorum Parisiensium epistola ad INNOCENTIUM II. Eum de THEOBALDO Archiepiscopi Parisiensis temeritate & audacia certorem facit. *ibid*

Incerti ad STEPHANUM Parisiensem. Ejus consilium laudat, monetque se ab eo non disculsum. *ibid*

Incerti ad eundem. Ab inimicis ipsi esse cavendum. *ibid*

GAUFREDI Carnutenensis epistola ad eundem. Cur eum non adiret, ac de Pontificatus monachorum audiam. 492

S. PARNARDI Abbatum Clavensis epistola ad GAUFREDUM Abbatem S. Medardi. Sub hoc injusta vicecessere. *ibid*

Epistola ad RICHARDUM Abbatem. Ejus prudentiam ac benignitatem laudat. *ibid*

GAUFREDI Episcopi Catalaunensis epistola ad STEPHANUM Episc. Parisiensem. Petit de omnibus S. Victoris aliquem ad se mitti, qui instigatur Abbas PARNARDI. *ibid*

STEPHANI Parisiensis epistola, ut videtur, ad HEN-

RICUM Senonensem. MATTHEUM de Montemontensium in jus extra Provinciam vocari non debuisse. *ibid* 493

LOTHARIUS Regis Romanorum litteræ, quibus ipsam ecclesiam se à partibus INNOCENTII II. stare, & schisma PETRI LESOIS domare. 489

INNOCENTIUS II. epistola ad STEPHANUM Venerabilium, Abbatem Clunacensem. E variis periculis creptis, monachorum votivas preces exposit. 488

Epistola ad GAUFREDUM Carnutensem, & STEPHANUM Parisiensem Episcopos. Qui ARCHIEPISCOPUM Subdecanum Ambrunensem interfecerunt, eos non prius esse absolvendos, quam satisfecerint certa quadam ratione. 493

HILDEBRANDI Archiepiscopi Tironensis epistola ad INNOCENTIUM II. Pallium Dolens Episcopi negari peti, commendatque Episcopum Andegavensem, & RICHARDUM Decanum. 493

II. Ad eundem. Eam de Canonico quodam Tironensi graviter multato certorem facit. 496

III. Ad eundem. Quod viro cuidam à se excommunicato communionem aliam, ac sacerdotum officium restitueret, querit. *ibid*

IV. De controversia mota inter Episcopum Carnutensem & Abbatem Majori Monasterii. *Asteris voluit ad INNOCENTIUM scripsi, mihi non tenet, sed peti ad Legatum aliquem, que familiariter veretur.* *ibid*

V. De morte viri eujusdam sibi ex inimico amicitiam. *ibid*

ARNULFUS tum Archiepiscopi Sigenis tractatus de schismate PIERI-TRONIS, contra GERARDUM Episcopum Epsalimensem, in quem acer invehit, & ad GAUFREDUM Episcopum Carnutensem, A. S. Legatum. E. 494

Canonici Regis in Ecclesia S. Martini constituti, inter hanc Ecclesiam & Ecclesiam majorem consistit genus quadam societatis, & utraque bona conservat & regit WARINUS Episcopus Ambrunensis. *ibid* 494

HUGO A. S. Episcopus Aoxifiodorensis aliquot Ecclesiarum decimas canonicis sine concedit eâ lege, ut totâ quadraginta simul comedant. *ibid*

THEODORUS CUS Ambrunensis, & MISSO Morinorum Episcopi confirmant que Monasterio *Cari campi*, O. Cisterciensis donata sunt ab HUGONE Cantuariensi fundatore. Alia à aliis eisdem monasterio donant. 495

PETRI Venerabilis Abbatis Clunacensis statutum de precibus Deo offerendis pro ROBERTO de Perona, & HUGONIS M. ac nepotis HENRICI I. Regis Francorum. *ibid*

S. BERNARDI epistola ad INNOCENTIUM Papam II. Concedat ARNULFUM I. quem LIXOVSIVM; rogatque ut appellacionis Comitis Andegavensis rationem non habeat. 496

CARLUS II. PAPIE II. epistola ad PIERUM Abbatem Clunacensem, ac ceteros monachos. Eos de sua in summum Pontificem electione certorem facit, rogatque ut preces offiant. *ibid*

ARNULFUS Episcopus L. Xovicensis epistola ad CARLUM II. Et de electione sua gratulatur. 497

Epistola incerti epistolæ ad eundem, pro Sigenis Ecclesia. *ibid*

LUDOVICUS VII. Regis Francorum & Ducis Aquitanorum litteræ, quibus decimam partem Curiam suam illati sum Parisi moratur, monialibus S. MARIE de Hedera donat. 497

AMBROSIUM Ecclesiam S. Martinii in Abbatum promovet, salvo Majoris Ecclesie Caputis jure. THEODERICUS Episcopus Ambrunensis. *ibid*

CIRC. MEXIA. 11.

MEXIVM.

CIRC. MEXIA. 11.

MEXIVM.

MEXIVM.

MEXIVM.

MEXIVM.

CIRC. MEXIA.

MEXIA.

MEXIVM.

MEXIVM.

Index Chronologicus.

	EUGENIUS Papat III. epistola ad clerum & populum Tornacensem. Relicti episcopali Sede in Ecclesia <i>Tornacensis</i>, ANSELMUS contra Abbatem S. Vincentii Laudunensis, Episcopum & se consecratum in eam mittit. III. 497 Ejusdem epistola ad LAUVICUM VII. Novum Episcopum Tornacensem ei commendat. 498 Testamentum GUILLIELMI domini Montipessulani, EDMUNDI filii. <i>ibid</i>		
IRE. MCHL. VII.	WALTHERI Abbatis S. Martini Laudunensis epistola ad GERAULDUM Episcopum Tornacensem. Altare de Thilogem jura esse Ecclesie Petengensis decernit. <i>ibid</i>		
	ANSELMI Episcopi Havelbergensis <i>Annuales</i>, sive disputationum libri III. ad EUGENIUM Papam III. in Primo eos confortat qui Ordinum Monachorum varietatem in Ecclesia vituperabant: in aliis duobus refert disputationem de se institutam Constantiensi in simplicissimo concessa, de processione Spiritus Sancti à Patre & Filio, de Ayano, de Romana Ecclesie dignitate, &c. cum NICHETI, sive NICATA Archiepiscopo Nicomediensi. Illuc tunc legatus erat à LOTHARIO Imperatore. I. 161		
MCL.	A. Dapiferi Militie Templi epistola ad Magistrum ejusdem Militie. Eum de eade RAIMONDO Principi Antiochie certamen facit, rogatque ut sine inopria subveniat, ac Principes ad tuendos Orientis Christianos incitet. III. 501		
CIC. MEL.	Genealogia de quo ortus est CAROLUS M. Francorum Rex & imperator. II. 493 <i>Annals</i> <i>Armenie</i> hæcenus brevis consultatio. I. 214 <i>Pasagorum</i> hæcenus consultatio. III		
MCLL.	Gesta Consulum, h. e. Comitum <i>Andegavorum</i>, ad mortem usque GAURICII III. anno 1151. scripta anno circ. 1160. ab ignoto quodam Majori monasterii monacho ad ISACIUM II. Anglie Regem. Eorum omnium laudes primùm, deinde singulorum gesta describit. III. 254		
MCLII.	HENRICUS Episcopus Trecentis S. BERNARDUS & monachos Clauvallis in possessionem mittit <i>Bulacensis</i>, ultro cedentibus qui eam obtinebant Canonici Regg. III. 501 Charta fundationis Ecclesie plebanæ S. Bartholomæi in pago <i>Alinensi</i>, sub Hyenii Priorato. <i>Nunc major est Ruptia urbis Ecclesie.</i> <i>ibid</i>		
MCLIII.	Judicium LUOVICI VII. quo GONFRADO Episcopo Lingonenfi ablati ab ODONIS Burgundie Duce restitui jubet. 502		
CIC. MCLIII.	HENR. CI. Archiepiscopi Hunstindonenfis epistola ad WALTERUM de contemptu mundi. Mundum esse contemnendum probat exemplis petiti ex his que sua ætate gesta sunt, cum in Ecclesia, tam erga principes viros, aut eos qui sapientia ceteros insperatè videbantur. 503		
MCLIV.	GAMFRADO Episcopo Avinionensis literas quibus testatur ALFANUM Episcopum Cabellionensem Monasterio <i>Avinionensi</i> S. Andree in perpetuum donasse Ecclesias S. MARIE & S. Philæ, de quibus controversia inter se ac monasterium orta erat, eà lege ut certis sibi casibus annuatim solveretur. 518 Liber de Castro <i>Ambasæ</i>, & Ambasciatum Dominorum gesta, ad annum 1154. scriptum ab ignoto quodam auctore illius ætatis. Dux in partes distributus est: in prima post Ambasæ castri de scriptore nati, legatus brevis historia Regni Francorum ad annum 1149. in altera Ambasciatum domorum gesta fuisse describuntur ad annum 1154. 566		
MCLV.	GERALDI Episcopi Caturcensis epistola ad FRIDERICUM I. Imperatorem. Eum ut seac ceteros Francos à suis in carcerem concessos jubeat emitti		
	rogat. III. 519 GEALTEUS de Mauritania Episcopi Laudunensis epistola, à GUILLIELMO monacho. Baptismi effectum, penitus ut ceterorum Sacramentorum, ab inæqualitate metrum mundi non pendere. 520 II. Ad universos Fideles. Voces quasdam que in explicando Incarnacionis mysterio usurpari solent, exponit. <i>ibid</i> III. Ad Magistrum THEOPHILICUM. Eum non recte sentire, Descensionem ubique adesse. 522 IV. Ad Magistrum ALBERTICUM. Quia ratione conciliandi SS. Patres, quorum alii Christum immisisse mortem, alii non timuisse scriperunt. 523 V. Ad PETRUM ABASLARUM. Eius vanitatem ridet, qui SS. Trinitatis mysterium planè sibi esse perspicuum jactavit, & quosdam ejus errores arguit. 524 Donatio propter optatis facta à GUILLIELMO domino Montipessulani MATHILDE sorori Ducis Burgundie ODONIS. 526 HUGONIS III. Abbatis Cluniacensis epistola ad FRIDERICUM I. Imp. Monachi sui <i>Salmensis</i> Monasterium, è quo ab AYMONO Major de Ruvinaco ejectionem, restitui peti. <i>ibid</i> Testamentum GUILLIELMI de Tolosa fratris GUILLIELMI domini Montipessulani. <i>ibid</i> <i>Fide infra anno 1173.</i> LUOVICI VII. literæ, quibus Episcopo & Ecclesie Laudunensi libertates quasdam concedit. 527 PHILIPPI Abbatis de Eremolyna epistola ad ALFANUM Papam III. Et de suis in summo Pontificem electione gratulatur, & significat quid à se apud Reges Francorum & Angliæ præstitum sit ut eam probarent. <i>ibid</i> ALFONSO Anglorum Regini epistola ad eandem. De literis ad se missis gratias agit, rogatque ut P. Abbati S. Maxenti ordines sui vilius restituat. 528 Ejusdem epistola ad HYACINTHUM Cardinalem. In gratiam ejusdem Abbatis S. Maxenti. <i>ibid</i> LAURENTII Abbatis Westmonasterii epistola ad ALFONSUM Reginam. Rogat ut monachorum Malinesburienium iudicium compescat. <i>ibid</i> ODONIS Canonici Regularis epistola, I. Ad R. Canonicum item Reg. Tris catharæ, obedientie, ac paupertatis vota exponit. 529 II. Ad N. Ne se à comobio in cellam ablegatum esse, molestè ferat. 530 III. Ad alium, è obedientia. <i>ibid</i> IV. Ad R. Canonici Regg. cellas incolentibus quæ servandum sit. 531 V. Ad R. de scientia & conscientia. 532 VI. Ad incertum, quia pax Regem gratie & honoratis plurimum olim habuerat, cum aula eorum expulsum. Eum ad contemptum mundum invitat. 533 VII. Ad F. de tentationibus: & qua ratione cathas servetur. 535 Hythoria, sive narratio reformationis monasterii S. Martini <i>Tornacensis</i>, ab ipsa fundacione ad annum 1160. auctore HERRIMANNO Abbate. Finimoda illi legatur ad Historiam Ecclesiasticam & secularem pertinentia: in his ætate narratio reformationis sedis Episcopalis in Ecclesia <i>Tornacensi</i>. II. 288 LUOVICI VII. literæ, quibus monachis S. MARIE de <i>Hederæ</i> dicitur quodquid de Casperii Pacifici valante sede, perirent scribit. III. 536 FRIDERICI I. Imp. epistola ad Comitem Suevionensem. Eum de Medulani deditione, ac de sua		

Index Chronologicus.

ANNO

ANNO

erga rebellis elementis certatorem factu. 111. 336

JUANES Martini de ac hinc GUARDO Rossionum Comiti tradit, cunctis in per flagem licet in villa de Malpas. 337

Circ. MELX. 111.

FRIBERTI Imp. epistola ad NICOLAUM Episcopum Cantuariensem. Eum jubet operam dare ut Clericorum sine diversis in verbo PASCHALIS Antipope jurat, & Abbatem S. Gilleni consecrare. 337

MXXIV.

Quilquid in Jexia habebant, monasterio S. Andree donant GUILLIAMS de Rocamaura, & PETRUS ejus frater. 337

MCLV.

ARNULFI Episcopi Lexoviensis epistola ad S. THOMAM Archiepiscopum Cantuariensem, in Gallia exulantem. Ejus constantiam laudat, simul quod à quoque sperare aut inere posse, & quæ ratione cum HENRICO Anglorum Rege tractandum si videatur, discrete exponit. 312

ALEXANDRI Papæ III. epistola ad HENRICUM Archiepiscopum Remensem, & ejus suffraganeos. Quo honore à Romanis exceptus sit, in significat. 318

MCLXVII.

LUDOVICI VII. literæ, quibus Narbonensis Ecclesie bona & jura omnia confirmat. Idem fecit PHILIPPUS VI. anno 1344. 318
Historia Vazilconensis Monasterii, O. B. in diebus Augustinensis, ab anno cnc. 846. ad annum 1167. auctore HUGONE PRADVINO, GUILLIELMI Abbatis Nostris. In primo libro exhibetur literæ fundationis, & alia literæ Summorum Pontificum: in alio delectatur monasterii historia, & interferunt non paucas quæ historiam Ecclesiasticam & secularium spectant. 11. 498

GUGONIS Comitis Focensis & Clericorum Ecclesie Inglesensis translatio de suis juribus infra Lugdunam viciniam. Indulgentiarum ep. XV. loco prima resuscitata. 111. 339

MCLXIX.

ROBERTUS Rex Aragonum. Comes Barcinonensis, ac Provinciae Dux, HEGONI Comiti Ruzoroni Vicecomitem Carthagenensem in feudum dat. Id confirmat JACOBUS I. Rex Aragonum, anno 1337. 341

MCLXX.

Ecclesie Sebastensis XX. libras de castro Navensis percipiendas donat LUDOVICUS VII. 340

MCLXXI.

Epistolam Inter quibus confirmat donationem à MARSSA Archiepiscopi Episcopo factam Ecclesie sue pro anniversario Regis ipsius, & CONSTANTIE Regine. 341

MCLXXII.

PAULUM de futuro matrimonio inter GUILLIELMUM de Tute de Cellano BARNARDI filium, & SEXELIAM filiam ARNALDI de Vallis-pallantii. 341

MCLXXIII.

ARNULFI Episcopi Lexoviensis epistola I. Ad ALEXANDRUM Papam III. Eisdem Cantuariensem et commendat, cujus electionem necesse S. THOME adhibere. 315

II. Ad eundem. Rogat ut Episcopo Abreincateni alios adjuvat, qui de controversiis suis cum monachis quibusdam sententiam ferant. 310

III. Ad ALBERTUM & THEODORUM Cardinales, A. S. Legatos. In causam RICHARDI Electi Bathoniensis commendat. 310

IV. Ad eundem, in ejusdem gratiam. 316

V. Ad GUILLIELMUM Episcopum Cenomanensem. Rogat in electioni Archiepiscopi Turoensis, licet non adhiberi, assensum præbeat. Hoc anno BARTHOLOMÆUS electus est Archiepiscopus Turonensis. At anno 1157. electus est JUBINUS Brito, item anno 1149. ENGELRAUDUS, cum jam Annusus Leodensium, & Guillelmus Crennansium Ecclesias jam ab aliquo anno regerent. Quamobrem ad quem harum pertinet hac epistola motus non loquitur.

Alia Arnulfi epistola quarum astatem deprehendit non licet, hic indicat. 111. 317

VI. Ad HENRICUM Regem Angliæ. Quomodo cum adnet. sententia & infirmitate se præcipitum esse. Eundem de officii Regem admonet. Scriptum esse constat post eadem S. THOME. 316

VII. Ad ROTROGUM Archiepiscopum Rotomagensem. Ut quæsi monasterii Cornetensis consulat, amoto monacho qui turbavit. Narreus fides ab anno 1164. ad 1181. 310

VIII. De Testamento villanorum HUGONIS de Puna. 310

Ejusdem Sermo in Annuntiatione B. MARIE. De ejus virginitate secunda. Veras fuisse hanc inter & Jocyham nuptias. 307

Ejusdem hagumentum Sermone in Synodo, de officio Prælatorum. 318

ARNULFUS de Monachorum matrimonio contrahit eum Agnetæ. 341

GALTBRI Episcopus Lingonensis Lavigniacensem Carthulium fundat. 341

Testamentum GUGONIS Gæstetii, patris GUILLIELMI domini Montis-pallantii. 310

RAINALDI Episcopi Noviomensis literæ, quibus indulgentias concedit his, qui novo Nodocimo condendo opes suas contulerint. 345

LEONARDUS Rex Aragonum, Comes Barcinonensis, Vicecomitatum Nemesinensium, & alia pleroma in feudum dat BERNARDO Atonis. 310

Addenda Concilio Lateranensi, præside ALEXANDRO Papæ III. nuntio Serico Præfatum qui hinc adhibere, per Provincias, sive Metropolitanas Ecclesias directa. 1. 636

PETRI Cellesis, tom Abbatis S. Remigii Remensis, deinde Episcopi Carnotensis, Tractatus de disciplina claustrali: hoc est de laude viræ monachæ, ac monachorum officii, ad HENRICUM vicum illustrem. 1. 451

Ejusdem epistola, I. Ad GUILLIELMUM, PATRUM & GUGONEM. Eos hortatur ut absolute Clericorum, cujus regulam in Pontificis Monasterio proficisci sunt, ad ordinem Glanndonensium non redeant. 111. 344

II. Ad GUGONEM, & PETRUM. Eos incum admonet, ut in ordine Carthulios permanent. 345

G. de Sancto V. monachi epistola ad GUILLIELMUM monachum. Eom reprehendit quod e ordine Carthulianis ad priorem ordinem redire velit. 310

RAMUNDUS Comes Tolosanus. Dux Narbone, & Marchio Provincie causâ mat donata monasterio Avinionensi S. Andree ab ISMARO de Gargis. 111. 346

Confectoidines Communitæ Sufflonensis concilii à LUDOVICO VI. à LUDOVICO VII. & à PHILIPPO Aug. confirmatæ. 310

ARNULFI Episcopi Lexoviensis epistola ad LUCIUM Papam III. Bona Ecclesie sue à se auctis, & judicis sibi iniquos fuisse demonstrat: simul significat se injurias impallum ut, quod in animo suo ante habuerat, Episcopatum adhiberet. 311

Ejusdem epistola ad HENRICUM II. Regem Angliæ. Ut Ecclesie Parisiensis S. Victoris restitui curet, quæ hinc donata cum Episcopatu dimisso sine fecerit. 310

Chronicon Monasterii Casanensis sive Pictavensis, ab anno 834. ad annum 1181. auctore JOHANNIS Berardi Monacho. 11. 919

Chronicon Monasterii Savenensis S. Petri vivi, O. B. ab anno 442. ad 1184. auctore CLAUDIO Monacho.

MCLXXVI.

MCLXXVII.

MCLXXVIII.

MCLXXIX.

MCLXXX.

MCLXXXI.

MCLXXXII.

MCLXXXIII.

MCLXXXIV.

MCLXXXV.

MCLXXXVI.

MCLXXXVII.

MCLXXXVIII.

MCLXXXIX.

MCLXXX.

MCLXXXI.

MCLXXXII.

MCLXXXIII.

MCLXXXIV.

MCLXXXV.

MCLXXXVI.

MCLXXXVII.

MCLXXXVIII.

MCLXXXIX.

MCLXXX.

MCLXXXI.

MCLXXXII.

MCLXXXIII.

MCLXXXIV.

MCLXXXV.

MCLXXXVI.

MCLXXXVII.

MCLXXXVIII.

MCLXXXIX.

MCLXXX.

MCLXXXI.

MCLXXXII.

Index Chronologicus.

Anno

Anno

	quod servandum est cum feodum inter duos sus- piciat heredes dividitur. 111. 370	quod hinc tenens placet, nec id malevolo animo profectum existimetur. 111. 377	
	Consilium Avinionense, preside HUMANO Episcopo Regem; de herentis paniceis, abolitio usum- tu, salubritas decima, coherendis preditionibus. Item ne vendita quia, nisi ex concessione Reg- um exeat: ne se licet Electionibus inseruimif- cent, & ut patroni Ecclesiarum presbyteros in- tra sex menses Episcopi offerant: ne patroni cau- saram minus obeant Clerici, &c. 1. 703	PHILIPPUS II. lex de eo quod servandum est circa Cru- ce-signatum. 112	MCCXLV
	Chronicon beveracium Episcoporum Albanensium & Abbatum Cabrensiu, auctore N. SABATINIO, Preside supremi Senatus Tolosani, & Precentore Ecclesie Castreus. Quo quomque tem- pore Ecclesie sua monasterio preesse deprehendit vetera monumenta volenda, annotavit Sabaterius; addiditque laudes Abbatum & Episcoporum epitomatim veribus scriptas. 111. 570	JOHANNIS Anglie Regis literae, Gallico idiomate ser- iptae, quibus statuit quid plebs servare debeant ad testatorem in Regno pacem: simul et se res- tutum spondet, quae vel à se vel à predecesso- ribus deliquit suis, populi iustitiae & com- modis contraria. 379	
MCCXL	GUILLELMUS Comes Forcalquieri & MARGARITA ejus uxoris episcopi ad BEAUCHAM Trecentum Comitum Pisaniam. Et significat se Gatoni- & Disperis cessisse omni jure quod habere videri poterant in bonis M. domini Berbonii. 375	GUILLELMUS Episcopi Lingonensis literae complemen- tes Statuta Ordinis Palatii-Scholarum. 383	
	LUDOVICI filii PHILIPPUS II. Regis Franc. literae, quibus jura & consuetudines civibus Atrabaten- sibus concedit. Et confirmat, utaque jura ad- de ROBERTUS Comes Atrabatenus, anno 1268. 378	NESTANTUCLA de Concilio Lateranensi IV. & Sen- tentia de terra quam Albigenesi incoluerunt: ut ea pars quae Cruce-signata obtinuerunt in domi- nium Comitis Montalensis cedat, altera ab Ec- clesia servetur RAMUNDO Juniori Comiti Tolo- sano. 1. 707	MCCXLVI
	Ecclesie Carthagini non pauci largiuntur JOHANNIS de Fretis Miles, & STEPHANUS de Periconidem Miles, qui donata à GAUSFRIDO Comite Per- tensis, fratre suo, pro suo & MATHEI uxoris universario confirmat. 374	PHILIPPUS II. Franc. Regis literae, quibus testatur se ad EDUARDO de Breus & FRISIPPA ejus uxore ac- cipere non posse hominum & Comitum Camp- nia, quod jam accepti à BLANCA Comitissae & filio ejus THOMAS. 111. 383	
MCCXLII	Petrus Argonne Rex Montepessulanus, & alia in feodum das GUILLELMO de Montepessulano, Arenitis filio. 112	STEPHANI Episcopi Noviomensis literae, quibus sa- cra numerorum presbyterorum, clericorum, controversarum, ac forum in Nofotomio No- viomensi. 384	
MCCXLIII	Testamentum MARIAE Reginae Aragonum, in quo JACOBUM filium haeredit instituit, coque sine postera decedente MATHEIUM, & PIERONAM filias suas ex altero matrimonio quod cum BER- NARDO Comite contraxerat, &c. 376	EJUSDEM Regula fratrum ac forum Nofotomii No- viomensi. 384	MCCXLVII
MCCXLIV	BERNARDI Episcopi Cabellienensis literae, quibus testatur GALIARUM Amici & proinde nihil sibi esse juris in villa Tudem, quae ad monasterium Av- inionense S. Andree pertinebat. 378	ROBERTI Archiepiscopi Rotomagensis transmissio de juribus aliquot cum PHILIPPO II. 386	
	JACOBI II. Papae III. literae, quibus Regem Ang- liae Romanis Ecclesiae datum in feodum recipi, & in Apollonibus protectionem admittit. Literae JOHANNIS Angliae Regis de hac re hic exhibentur. 112	TRACTATUS PISCIS inter HENRICUM III. Angliae Regem, & LUDOVICUM filium PHILIPPUS II. Regis Franc. 112	
MCCXLV	PHILIPPUS II. Franc. Regis ac Baronum querela de variis rebus à Clericis, h. e. in qui jurisdictionem Ecclesiasticam obtinent, designatis: & de- clarationes eorum rerum de quibus cognoscendi jura Clericis assignantur. Haec Capitula Abo- bitus ad annum 535 p. retulerat: et ego ad Philippum Angliam avarum pertinere intellexi: ac primum quidem ad annum circiter 1330. retuli: sed cum haec deinde assensu legerem, pressus ad esse de quibus Innocentius III. composuit est in Epistola qua sequitur, quam anno 1292. scri- psit in eadem consilii. Roberto Cardinali tum Le- gato in Gallia. 393	NOBIS SARDIS domini Rossilionis, Confluens, Cernanis & Vallispiri edictum de pace sex tri- ginta servanda. 387	
	Innocentius III. Papae III. episcopi ad PHILIPPUM II. Franc. Regem. Ne R. Cardinalis A. S. Lega- tum impedit, quomodo usuram malo abo- leodo operam detur. 377	HOMERUS Papae III. literae quibus Regulae Nofoco- mi Noviomensi confirmat. 389	MCCXLVIII
	Ejusdem episcopi ad eundem. Si quid à se statuerit	PHILIPPUS II. decretis de Juridicis. Ne monachi aut Canonici Regi mutuum pecuniam tradant, ne pignori accipiant ornamenta Ecclesiarum, &c. quid servandum erga debitores Judaeorum &c. 389	
		EUCHARDI Episcopi Ambianensis literae de tribus personatibus, nimirum Praeentibus, Magist- ris scholarum, & Parochianis, aditis in Ec- clesia Ambianensi. 112	
		JACOBI de Verdeno Episcopi Accornensis, episcopi ad HONORIVM Papam III. Eum de statuto in O- rienti certorem fuit. 390	MCCXLIX
		HENRICI Comitissae Ruthemensis in Terram-Ludam proficientis Testamentum. 393	
		Jurjurandum Consilium Montepessulani, preli- rum MILONIS A. S. Legato: de coherendis hereti- cis, Judaei ab omni munere publico amove- nda, mulandis excommunicatis, &c. 1. 706	
		Decretum Concilii Juliani in Canonicos qui Ep- iscopi aditum in Capitulo suum dare renuebant. 707	
		Decreti & Capituli Taronenis episcopi ad PETRUM Episcopum Redonensem. Ut per eum sibi liceret electum suum in eius diocesi coherere. 111. 394	MCCCL
		GIACCO Episcopi Noviomensis literae, quibus vi- ginti sortores in Nofotomium Noviomensi admitti concedit. 385	MCCCLII
		JAUSERRA de Medallione, videlicet BERNARDI de S. Saturnio, Specto mundo sepe Dno consecrat, ac subiecto Monasterio Avinionensi S. Andree, cujusmodi paca donas in castro Berres. 396	
		STEPHANI Episcopi Auverniensis literae de matrimonio FRANCIS Vicecomitis Podemiaci cum ADELAFOR	

Index Chronologicus.

ANNO

MCCXXVI.

MCCXXVII.

MCCXXVIII.

MCCXXIX.

MCCXXX.

MCCXXXI.

filia GARNERI de Triangulo. III. 594
 LOUVICUS VIII. Regis Franc. litera, quibus leges
 sui communis Crispiani se instituit. 599
 STATUTA Abbatum Ordinis S. Benedicti in Provincia
 Narbonensi, ad restaurandam regulariter disci-
 plinam: a G. N. a 60 a 10 Papae IX. approbata.
 I. 707
 DURANTI Episcopi Cabillonensis Dilectum de perso-
 nis ac praebendis Tornodotensibus à Coraite
 Niveroacii & Episcopo Lugonensi alterius vicis-
 situdinis conferendis. III. 600
 Litera siluestionis canobii Canonico Regg. Si
 JOHANNES in Valle Carmensi, cum canobio Bel-
 levacensi Canonico Regg. S. Quintini. *ibid*
 JACOBI I. Aragonie Regia, Comitibus Barcinonen-
 sis, ac domini Montispelesani, Edictum de pace
 sine de cretuga. 598
 Eiusdem comitis cum SPARAGO Archiepiscopo Tar-
 raconensi, & alius Episcopi, & cum NUMON-
 SANCII, & alius proceribus, de parte sui concedenda
 Insularum Balearum, de quibus anno se-
 quenti cum totam copiam invadendis cogitabat.
 597
 Concilium Tolosanum, de haereticis: de peccatis
 ter in anno confendis: de electione sacrae scrip-
 turae laicis interdita: de reclamationis: de clericorum
 immunitatibus: de us qui pacem infringunt, &c.
 I. 710
 Chronicon Monasterii *Palcedorensis*, O. P. in dice-
 cesi Leodensis, ab anno circ. 910. ad 1229. an-
 thore Monacho anonymo. Alter perditus ad an.
 1242. Multa in illo singularia. II. 709
 GREGORIUS PAPA IX. epistola ad J. de Nigella & R.
 de Bova, ut damna Lehennensibus monachis illa-
 ta reparent. *Gregorio V. I. tribus, Acherium
 sequitur, & ad an. 1075. retuli: mihi non
 liquet Gregorius IX. esse.* III. 410
 FRIDERICI II. Imperatoris epistola ad Regem Bohem-
 ae. Et Ducis Austriae solera exponit. 605
 JACOBI I. Regis Aragonie transactio cum BERNAR-
 DO Episcopo & Capitulo Barcinonenſi, cui
 gendi Episcopi Majoritarum jus esse agnoscit.
 602
 LUDOVICUS IX. Regis Franc. litera de debitoribus Ju-
 dorum. 606
 GREGORIUS PAPA IX. epistola, I. Ad PETERUM de
 Collemedio A. S. Legatum. Se de RAIMUNDO VII.
 Comite Tolosani statu certiores faciat, ut ter-
 minum solutionis Ecclesie facioat, & ceteris
 Hierosolymitanis proroget. 603
 II. Ad Archiepiscopum Arelatensem & Episcopum
 Arvisianum. Ut RAIMUNDUM VII. Comitem
 Tolosanum de SANCIA ejus uxorem invicem re-
 conciliarent. *ibid*
 III. Ad PETERUM de Collemedio, A. S. Legatum.
 Jubeat inquirere an per RAIMUNDUM VI. Comitem
 Tolosanum steterit, quominus Ecclesie re-
 conciliaretur. *ibid*
 IV. Ad RAIMUNDUM VII. Ut Clericis ordini
 debitam pecuniam summam solvat. *ibid*
 V. Ad eundem. Ut in eos animadverti curet,
 qui monachum Conchenſem trucidarunt. *ibid*
 JACOBI Abbat. S. Bertini, leges ville de *Arkes*
 concessit. 607
 VERNANI Abbat. S. Fidei de Conchis, epistola ad
 RAIMUNDUM VII. Comitem Tolosanum. Sibi à
 BERNARDO de Conventis & BLANCA ejus uxore
 de morte JOHANNIS monachi, & demais aliis fa-
 ctis factum esse. 604
 GREGORIUS PAPA IX. epistola, I. Ad Episcopum
 Tuntanenſem. A. S. Legatum. Ut Comitem To-

losanum benignius tractet, curetque ut idem ag-
 ant ab Episcopo. III. 604
 II. Ad LUDOVICUM IX. Regem Franc. Reddit ra-
 tionem, cur Ecclesia Romana Lunicatum Venaf-
 conum retineat. *ibid*
 III. Ad BLANCHAM Reginam. Eiusdem argumenti.
 605
 IV. Ad Comitem Tolosanum Eiusdem argumenti.
ibid
 V. Ad Episcopum Tornoversum. Ut erga Com-
 item Tolosanum benignè se gerat. *ibid*
 ALONSIUS Hungariz Regis epistola ad GREGORIUM
 PAPA IX. de ac regnum suum ab Archiepiscopo
 Strigoniensi interdicto supplicium esse querit.
 & Legatos ad eum mittit. 610
 PAPA maximoni inter GRIMMUM EXUETI, &
 GUILLIAMUM. 609
 GUILLIAMS Sudra de la Nois, & ERNENGARIS
 uxoris ejus se, & sua conferunt Monasterio S. E-
 parcho. 610
 GREGORIUS PAPA IX. epistola ad Comitem Tolo-
 sanum. Insuperatam *Talysa* Academiam confirmat.
 607
 GAUTHERI Ambianensis Episcopi, Regula Nofoco-
 mi *Ambianensi*. I. 711
 HUMBERTI Bellioxi Domini litera, quibus confir-
 mat libertatem *Bellioxi* concessis ab HUMBERTO
 TUAVO, & GUICHARDO patre. III. 611
 JUMILI Archiepiscopi Tornovensis Statuta pro Ec-
 clesia *Brivensi*, de canonicorum numero, ac de
 praebendam redditibus. Ecclesie sui Canonici
 Ecclesiam de *Plindras* donat GUILLIAMS E-
 piscopi *Brivensis*. 612
 GAUTHERI Episcopi Ambianensis Statuta pro Ec-
 clesia S. *Mathaei de Feilliac*. Decanum in ea consti-
 tuit, statuit numerum praebendam, &c. 613
 MAURICI Archiepiscopi Rotomagensis epistola,
 I. Ad Decanos. Ut longum debitum solvant.
 614
 II. Ad eundem. Quod bona sua à Rege capta sunt,
 B. Vergini imagines in navibus Ecclesiarum collo-
 carit, ac ipsius circumdari jubet. *ibid*
 III. Eadem de causa diocesani universam interdictio
 subijcit. *ibid*
 IV. Interdictum gravius priori promulgat. 615
 V. De judicio quodam scilicet. 614
 Fragmentum ex Chronico Ecclesie Rotomagensis ab
 anno 1227. ad 1234. per scriptum de controversiis
 inter Regem & Archiepiscopum. 613
 GREGORIUS PAPA IX. epistola ad Archiepiscopum
 Viennensem, & omnes in Provincia Episcopos.
 Ut Comiti Tolosano benignitatem exhibeant.
 606
 Eiusdem epistola ad Comitem Tolosanum. Casum
 redditur cur Comitatum Venafconum et nondum
 restituerit. *ibid*
 CALVERIA Abbat. monasterii *Avenionensis* S. An-
 drew pactum cum CECILIA Sacramentali, cui
 donat Ecclesiam S. Crocis in diocesi Aptensi, ad
 concordandum monasterium paellarum. 616
 GREGORIUS PAPA IX. epistola ad LUDOVICUM IX.
 Regem Franc. Ne cui, nisi de Apostolica Sede
 consensu specialit, liceat Caspilas Regis interdi-
 cto supponere. 600
 Chronicon Monasterii *Andertani*, O. P. in diocesi
 Morinensi, ab anno 1082. ad 1234. auctore
 GUILLIAMS Abbate. Hic Chronicon *Andertani*
 Marcantonia Prioris ab anno 1091. ad 1293. inter-
 grum calcipit, & in suam Chronicon congliscit:
 ab anno vero 1193. ad 1234. Andree exemplum se-
 quitur, quod in toto orbe Christiano memoratu
 digna breviter enarravit. II. 711

Index Chronologicus.

Anno		Anno
MCCCXXIII	Littere fundacionis Hospitalis domus <i>Camerise</i> dicte Insulae. <i>JOHANNES</i> Flandrie & Hannonie Comes. 617	
MCCCXXIV	Transitio Canonorum Ecclesie S. Mellonis <i>Pensis</i> de visitationibus & processionibus, cum PATR. Archiepiscopo Rotomagensi. 619	
MCCCXXV	CALVARIÆ Abbatem monasterii <i>Assonensis</i> S. Andree postquam MARIE filie PATRI de Albatone, monasterium incorporavit, cui donat Ecclesiam & Præbendam B. MARIE de Furnis ad eandem monasterium pullarum. 619	
MCCCXXVI	THOMAS Comes Flandrie & Hannonie, & JOHANNES Comes statuta pro Hospitali domo <i>Camerise</i> dicta Insulae. 617	
MCCCXXVII	Decretum Capituli S. Mathei de <i>Fallice</i> , de Canonorum capitulis contritus. 620	
MCCCXXVIII	Transitio inter JACOBUM I. Aragonie Regem, & JOHANNEM Episcopum Magalonicem, de suis juribus in urbe Muntepelulano, & alis locis. 622	
MCCCXXIX	Matrimonium solutum inter RAIMUNDUM VII. Comitem Tolosanum & JANEAM, filiam RAIMUNDI BARTOLAEI Comitis Provincie. 621	
MCCCXXX	Idem RAIMUNDUS ad excommunicationem se à FF. Predicatoribus lapsa Episcopos appellat. <i>ibid</i>	
MCCCXXXI	Innocentius Papa IV. littere quibus confirmat statuta <i>Nofocomii Ambrosiani</i> . 625	
MCCCXXXII	LUDOVICUS IX. littere quibus CAROLO Comiti Provincie fratris sui ANDREAE, Saluzianum, Bagonum, partem Beluorum, Cenomaniam dat, retinet sibi Regalis & Abbatis Fontis-Ebraldi & MARGARETI Priori dotati nomine assignat civitatem Aurelianensem, Castrum novum, Chaticum, & Novillam. 622	
MCCCXXXIII	Pactum solutum inter fratres HUGONEM Episcopum Clavomontanum, HUMBERTUM dominum Belli-joci, ARRIEM dominum de Turte, GERONIMUM Archiepiscopum Lugdunensem, & HUGONEM Beneficium nem Lugdunensem, de se invicem tenendis, &c. 623	
MCCCXXXIV	Regula fratrum de fororum <i>Nofocomii Belvacensi</i> , & GASTINO Archiepiscopo, & VINCENTIO Ordinis FF. Predicatorum edita, & ab ODOM Cardinale Episc. Tuscolano, A. S. Legato confirmata. 625	
MCCCXXXV	WALTERI Episcopi Toenacensis littere, quibus confirmat Statuta de THOMA Flandrie & Hannonie Comite & JOHANNIS Comitissæ oida pro hospitali domo <i>Camerise</i> dicta Insulae. 618. 619	
MCCCXXXVI	Pactum de futuro matrimonio ERIZABETHÆ filie HUMBERTI domini Belli-joci, viduæ SIMONIS de LUX, cum MARCADO de Forche, GUIDONIS Comitis Forensis fratre. 623	
MCCCXXXVII	OCCOENS Cardinalis Episc. Tuscolani, A. S. in Oriente Legati, epistola ad INNOCENTIUM Papam IV. De statu exercitii Chuliani in Cypro Insula, de Testatis, &c. 624	
MCCCXXXVIII	H. Episcopi Massiliensis epistola ad eundem. Eum de rebus à Christianis Oriente gelas certiores facit. 623	
MCCCXXXIX	THOMAS Episcopus Wratislaviensis, expulsi Canonorum Regg. ab Ecclesia de <i>Cameris</i> , Monachos Clavomontanos in eâ constituit. <i>ibid</i>	
MCCCXL	INNOCENTIUS Papa IV. littere, quibus Clero & populo Insule <i>Atajacense</i> ad privilegium largiatur, ut eisd. A. S. mandato special. de rebus suis extra Insulam conveniri non possint. 629	
MCCCXLI	Episcopus epistola ad Abbatem Monasterii Regalis. <i>Ue</i> superius litteras exequutioni mandat. <i>ibid</i> Chronicon Monasterii <i>Sensensis</i> in Volago, O. B. in urbe Tolonensi, ad sp. fundacione ad annum 610. 1250. 200000 Riemirio monacho. Non	
MCCCXLII	pauci in illo narratur de alio Monasterio & Ecclesie in Volago, historiam etiam secularem, præsertim Lotharinge & Alsatæ sæpe descripti Richerius. 11. 603	
MCCCXLIII	Statuta Ecclesie <i>Lugdunensis</i> , de officio divino, electio, &c. à PHILIPPO Electo Lugdunensi approbata. 629	
MCCCXLIV	Jurisdictionem civium <i>Parisiensis</i> BLANCHI Regis præsumit; necnon jurisdiccionem Magistrorum Academicæ <i>Parisiensis</i> , cum ratione scholaris à Præposito <i>Parisiensis</i> captos repetenda. 111. 630	
MCCCXLV	GUSTAVO Comes Forensis & JACOBUS Profr. <i>Marcognaci</i> libertates coequeunt incolas vale de <i>Palterey</i> . <i>ibid</i>	
MCCCXLVI	Statuta ad restituendam concordiam inter CALVARIAM Abbatem & monachos, & institutam regularem disciplinam in monasterio <i>Assonensi</i> S. Andree, promulgata à BERENGARIO Episcopo <i>Fouquienfi</i> , BERTHANNONE Abbate S. Eusebii, Cavallero Canonico <i>Vivariensi</i> & GUIDONE <i>Falcedin</i> Clerico. 631	
MCCCXLVII	Concilium Albense, præside ZOTHO Episcopo <i>Avinionensi</i> , A. S. Legato: de hæreticis, & eorum fautoribus ponendis, & à manibus publicis arceendis: de reuenerandis iis qui hæreticos ceperunt: de Inquisitorum iuribus: de peccatis ter in anno confessendis: & excommunicatis: de eoque in testamentis servandum est: de clericorum, necnon de monachorum & Canoniceorum Regg. officio: de beneficiorum collatione: de visitationibus Episcoporum: Judicis leges datæ, &c. 719	
MCCCXLVIII	EDWARDUS filius HENRICI III. Anglie Regis littere, quibus JOHANNEM Mansell Cancellarium <i>Londonensem</i> , ac Præpositum generalem, procuratorem constituat ad contentendum nomine suo matrimonium cum ALIXENDA sorore ALFONSI Regis Castelle & Legionis. 111. 633	
MCCCXLIX	ALEXANDER Papa IV. littere ad LUDOVICUM IX. Regem Franc. Ne quis nisi de consensu A. S. Episcopi, capellas Regias interdicto supponat. <i>ibid</i>	
MCCCL	Episcopus littere ad eundem. Quod de Capellis interdictis licitis, ad de tota terra Regis statuit. <i>ibid</i>	
MCCCLI	Episcopus littere ad eundem, ejusdem arguendi. 634	
MCCCLII	JOHANNIS Archiepiscopi <i>Viennoensis</i> littere, quibus testatur ANTOINIUM de Rollibone emancipasse GUILLELMUM filium, eique Castrum novum donasse. 636	
MCCCLIII	LUDOVICUS IX. Franc. Regis littere de futuro matrimonio PHILIPPI filii sui, & ISABELLE filie JACOBI Regis Aragonum. 634	
MCCCLIV	Statuta Synodi Provincie <i>Narbonensis</i> in urbe Muntepelulano habite, præside JACOBO Archiepiscopo <i>Narbonensi</i> : de his qui Ecclesiarum res vendunt: ne quis Episcopus alterius diocesis clericum ordinet: de clericorum officio: de delegatis à summo Pontifice & subdelegatis: de debitoribus Judicorum. 1. 724	
MCCCLV	Consilium de eo quod servandum est erga Clericos excommunicatos. 725	
MCCCLVI	LUDOVICUS IX. littere, quibus confirmat DICTUM HUGONIS Bruni quo dicitur Intem inter parentes suos HUGONEM Marchie Comitem & ISABELLAM olim Anglie Reginam, & PATRUM Baudrandi Castellani <i>Jarnacensis</i> . 111. 635	
MCCCLVII	ALFONSI Papa IV. littere ad LUDOVICUM IX. Ne si Clericos factuosos capere curaverit, nichil excommunicationis sententiam incurat. 111. 634	
MCCCLVIII	Ejusdem littere ad Archiepiscopos & Episcopos Galliarum. Ne Regi obediunt, quomodo in clericis usuratos, si quod scelus perpetravit, summa-	

Index Chronologicus.

Anno	Index Chronologicus
	veritatem. III. 634 LITERÆ Officialis Curie Vinnensis, quibus testatur AUTAUDUM de Roulle tunc GUILLELMO filio eman- cipato domuisse castra de Roulle, de Syrus, &c. ut infra ibi servato. 637 ALEXANDRI PAPÆ IV. littere ad Archiepiscopos & Episcopos Galliarum. Ne teneantur clericos nego- ciatos. 634 LUDOVICI IX. littere, quibus eleemosynam in pec- cunia numerata, frumento, halceibus quotan- nis in quadraginta a suis pædicatoribus distri- bus factam, in perp. tuum dicitur in potest, ac non nihil donat Domus-D. Pontii nisi. 635 CHRISTIANI Mon. <i>Item Sargiorum</i> S. M. de di, O. P. ab anno 997. ad 1260. auctore nostro quodam monacho. II. 486 LUDOVICI IX. littere, quibus ea quæ ad pro. v. 1. o. d. v. 1. o. VII. & avo PHELIPPO Ang. donata sunt nobilibus legatis de <i>Saleria</i> group. <i>Salina</i>, cobernat. III. 636 TESTAMENTUM ROSTAGNI de Podio-alto. 637 PRIMUM JACOBUS I. Regis Aragonie testamentum. 638 ACTA translationis beati B. Joannis Baptiste Cister- cum i. scilicet OTTONIS de Ciconis, domini Cyri- acii, epistola ad Capitulum generale Ordinis Cister- censis, dum Cistercium mutaret reliquiam illam BALDINI II. Imp. Constantinopolitani epistola ad eundem OTTONEM, qua illi dominium tradit illius reliquie, quam eidem dedit pignori. ALTER OTTONIS epistola ad Cistercienses, priori hujus abbas. 638 STATUTUM Capituli generalis in gratiam Abbatis de Delphin qui aliquando deturatus & Formula pre- cium. 641 LUDOVICI IX. arbitri electi ab HENRICO III. Ang. Rege & BARONIBUS qui in eum rebelant, d. cum quibusdam PROVINCIALIBUS OTTONIS nobilis esse, civibus Regi reddi, eadem Regno tunc quibus velle ut administrari, etiam ab Ango, &c. 642 PETRUS filius JACOBI I. Aragonum Regis, CON- STANTIE usque ad eam constitit in locum ejus quæ anno 1262. constitit, quippe quæ ex testamento patris in jus JACOBI fratris de iure e- rat. 644 CLEMENS PAPER IV. littere, quibus declarat de- cernit HENRICUM III. Ang. Regem, & filium ejus EDWARDUM non tunc in ius vicarie Regno, in dante suo condonatis quibus dicitur ut, veli. <i>Indivisi</i> habeat. 648 Epistolæ littere, quibus CARLO Comiti Andegavi- se & PROVINCIE, fratris LUDOVICI IX. & ejus posteri SARACENORUM auctore, gravissimis condi- tionibus: ne sint unquam urbis Romæ Senatori: ne quid unquam juris habeant in Lombardia, Tofcia, Imperia Romano, &c. 650 FUNDATIO Ecclesie S. Mauricii Sylvanctensis pro Ca- nonicis, à LUDOVICO IX. Rege Francorum. 646 CLEMENS PAPER IV. littere, quibus confirmat pri- vilegia LUDOVICO IX. pædecessoribus concessis. 659 Ejusdem littere ad Abbatem S. Dionysii & S. Gene- vefæ. Ut superius litteras executioni mandet. 661 Codicillus ROSTAGNI de Podio-alto, quo conti- net duo anni veritas in monasterio <i>Armenesi</i> S. Andreæ. <i>Errat arrepta in hac charta: sed</i> <i>regnante domino PHILIPPO. non factis dum erat</i> <i>regnante domino LUDOVICO. ni in testamentum an-</i> <i>1261.</i> 647 TESTAMENTUM BEATRICE Regine Sicilie, uxoris CAROLI I. III. 660 CLEMENS PAPER IV. epistola ad JACOBUM filium JACOBI I. Aragonie Regis. Consensu respu- dit cum recto quidem factum si OTTONEM dicit BEATRICEM Jun. filiam Comitis Sabaudie AM- BROSI III. ceterum Sabaudie Comitatus hæc totum comparandi sicut sibi vixim videtur. 659 Pactum de futuro matrimonio BEATRICE filie LUDOVICI VI cum FERNANDO filio ANTONIS Regis Castelle & Legionis, ELIDII Regem Romanoru- rum. 662 Narratio justitiorum qua regnum Francorum à CAR- OTO III. posteris ad HUGONEM Capetum & ejus posteris transit. II. 493 GENEALOGIA Regum Francie: <i>partis de postulis</i> LUDOVICI VI. 494 GENEALOGIA hæc. de posteris ROTTONIS primi NO- RMANNI Ducis. III. 101 GUILLELMI Episcopi <i>Narbonensis</i> littere, quibus statum in <i>Nolocomo</i> <i>Narbonensi</i> hæc demones hæc presbyteros. III. 385 Littere scripte ad mentem Concilii Provincie ROTTOMAGENSIS apud Pontem-Audemam congre- gati, de Clericis compaginis peritendis judicibus secularibus: nem non compaginis, si negotiatur. I. 747 LUDOVICI IX. littere quibus confirmat privilegia Ecclesie <i>Brabantis</i> & JULIANI consensum à CAR- OTO Calvo, & à LUDOVICO VI. confirmatum anno 1258. III. 663 Quod servandum in cogendo illi tributis grævis, quod <i>talium</i> vocant. III. 661 CAROLUS VI. Comes BARONIS GUILLELMUM filium SARACENI filii ANTONIS Regis Castelle utitur in dare sponsum. 382 SARACENI & GUILLELMUS mutimonia. <i>Hæc hæc</i> <i>charta existens antea, ac easdem servata</i> <i>quæ cum Albramo fugit, ego quæ non de-</i> <i>prehendit cum expugnat fuit distinetem.</i> 653 Libertates & conditiones villæ <i>Scamog</i> conce- dit ab ALPHONSO Comiti <i>Pictaveni</i> & T. I. Comite & LUDOVICO. Ex antiquarum legum & con- ductulium <i>Arvenis</i> locum tenent. 673 LUDOVICI IX. epistola ad MATTHEUM Abbatem S. Dionysii & S. ANTONIS de <i>develgia</i>, Regni admi- nistrum. Ut <i>mentibus</i> expulsetur, in <i>disple-</i> mus <i>græter</i> animas veniat, &c. & ut nisi jus- jurandum preterit ab omnibus de quorum con- silio regnum administraverunt, exceptis tamen Episcopis. 663 Ejusdem epistola ad MATTHEUM Abbatem. Eius- dem de <i>clavis</i> in <i>Africam</i> apponit, & de <i>Cath</i> que capta e. <i>tur</i> in <i>latit</i>. 664 PETRUS de <i>Condito</i> Capellani Regi epistola ad <i>ma-</i> <i>tem</i> B. MARIE de <i>Arg. molis</i>. Et <i>Episcopus</i> quid à S. LUDOVICO & FRANCISCO <i>Saraceni</i> & <i>in</i> <i>A-</i> <i>capitulum</i> in. <i>ibid</i> Epistolæ epistola ad FRANCISCUM S. <i>Francorum</i> <i>Sylvanctensis</i>. De morte S. LUDOVICI, & filii ejus CAROLI <i>Narbonensis</i> & de <i>victoria</i> à <i>Francis</i> <i>relicta</i>. 667 PHILIPPUS III. Franc. Regis epistola I. ad MAT- THEUM Abbatem, & SIMONEM de <i>Nigella</i>. Regnum quamdiu abere, administrare pregar. 666 II. Ad <i>collem</i>. Pecuniam ad se mutant: & <i>se</i> <i>de</i> <i>inglo</i> suo <i>no</i> <i>certius</i> <i>factum</i>. 667 III. Ad <i>Optimum</i> Regni MATHEUM Abbatem & SIMONEM de <i>Nigella</i> Regni administrum obdare per- gunt. 665 ROBERTUS de <i>Sorbos</i>, Canonici <i>Parisiensis</i> talia 668

	nientum, quo bonorum immobilium partem legati Congregationis pauperum Magistorum studiorum Parisiis in Theologia, partem GAUFREDI de Barro Canonici Parisiensis. III. 670 PHILIPPI III. Epistola ad MATTHAEUM Abbatem & SIMONEM de Nigella. Ut suas vices agant, & penitentiam ad se habeant. 666 MATTHAEI Abbatem & SIMONEM de Nigella epistola ad PHILIPPUM III. Eum rogant ut quam cunctis poterit, in Regnum suum restituat. 670 PETRI de Condesto epistola ad MATTHAEUM Abbatem. Eum de pace cum Tunisi Rege sancta certiorum facit. 667	ATMARI Archiepiscopi Lugdunensis littere ad officialem Curie (sax. Augustodunensis Episcopi bona vacante sede, administrandi ac fructus percipiendi jus Lugdunensi Archiepiscopo competere, eodemque jure uti Episcopo Eduensium in bonis Archiepiscopi Lugdunensis. III. 684 MARTINI Papae IV. littere quibus Siculus in CAROLO Regem rebelles encomunicat, PETRUM Aragonensem Regem Insulae Siculae mvalentem, ejusque fautores in eadem insula subjeit. 664 NICOLAI Gelasi Episcopi Arelatensis Status Synodalia. edita in variis Synodis ab anno 1161. ad 1282. Officia Sacerdotum plebanorum his littere revocantur in memoriam, & alia sunt quae ad historiam disciplinae Ecclesiasticae pertinent, dignissima quae notentur. I. 746	MCCCLXXII
MCCCLXXI	Ejusdem epistola ad PIERUM B. MARIE de Argentolens. De Francorum classe tempestate quassata, de morte REGIS NAVARRAE THEODORICI, & ISABELLE FRANC. Reginae de morbo pestilenti. 668 PHILIPPI III. epistola ad MATTHAEUM Abbatem & monachos S. Dionysii. Eorum preces expostit pro pace, JOHANNES SANCUS, THEODORICO Rege NAVARRAE cognato, & ISABELLA URUGI, hominum rebus exemptis. 669 Ejusdem epistola ad MATTHAEUM Abbatem & SIMONEM de Nigella. Se brevi reditum duntiat. 670	MCCCLXXII	
MCCCLXXII	Alterum JACOBI I. Regis Aragonie testamentum in quo regna ac bona sua omnia partitur inter liberos suos: nimirum PETRUM & JACOBUM, hunc Majoricam, illum Aragonie Reges; & YOLANDE Regnam Castellae, ISABELLAM Regnam Franc. loca portus ejus liberos: CONSTANTIAM uxorem EMANUELEM Infantis Castellae. Item JACOBUM & PETRUM ex THEODORICO de Bodeate suscepit, quos fratribus suis subditum: & filios naturales FERDINANDUM SANCUS, & PETRUM FERRANDI. 673 PETRI Eicchi Lugdunensis littere, quibus testatur se fidelitatem Regi exhibuisse, illi quoque suo de Ecclesie bonis hac novum exhibita obtinens. 677	MCCCLXXIII	
MCCCLXXIII	Officialis Curie Parisiensis littere, quibus testatur ATAMU Fautre Militis corpus sepulture Ecclesie sancti MARCI, GUILLELMU de Vallibus Milite sedebente de seors debita solutam in. 662	MCCCLXXIII	
MCCCLXXIII	LUDOVICUS dominus Bellioeci confirmat libertates civibus Tyzantibus ab HUMBERTO AVO ANNO 1223. & GUICHARDU PRIMO ANNO 1264. concessas, & ab ISABELLA Comitissa Forensi marite sua confirmat ANNO 1275. 678 Fundatio Ecclesie Collegiate S. Hilarii in nebe SANCTAE BEATONENSIS, à GIARARDO Episcopo Augustodunensi, & JOHANNIS domino Castri-vilano, LUDUICI, & SIMONIS BEATONENSIS. 679 GAUFREDUS de Barro Decanus Parisiensis, Congregationis pauperum Magistorum studiorum Parisiis in Theologia donat que SIBI ROBERTUS de Sorbona testamento legaverat. 662	MCCCLXXIII	
MCCCLXXIV	Pedram de futuro matrimonio JOHANNIS filie HENRICI quondam Regis NAVARRAE & Comes Campanie, cum filio primogenito PHILIPPI III. Regis Franc. 682 JACOBI JACOBI I. Aragonie Regis filius procuratores constituit ad contrahendum nomine suo matrimonium cum SELARUMPHA filia ROGELII quondam Comes Fuzensis & Viscocomis Castilioni. 680 JACOBI & SELARUMPHA matrimonium. 681 JACOBI I. Aragonie Rex abdicatione regno habitum mandatum duntiat. 682 NICOLAI Papae III. epistola ad PHILIPPUM III. Regem Franc. Eam de electione sua certiorum facit. 683	MCCCLXXIV	
MCCCLXXV	Chronicon NICOLAI Triveti, Ordinis FF. Prædi-	MCCCLXXV	
	CAUSAM Archiepiscopi Lugdunensis littere ad officialem Curie (sax. Augustodunensis Episcopi bona vacante sede, administrandi ac fructus percipiendi jus Lugdunensi Archiepiscopo competere, eodemque jure uti Episcopo Eduensium in bonis Archiepiscopi Lugdunensis. III. 684 MARTINI Papae IV. littere quibus Siculus in CAROLO Regem rebelles encomunicat, PETRUM Aragonensem Regem Insulae Siculae mvalentem, ejusque fautores in eadem insula subjeit. 664 NICOLAI Gelasi Episcopi Arelatensis Status Synodalia. edita in variis Synodis ab anno 1161. ad 1282. Officia Sacerdotum plebanorum his littere revocantur in memoriam, & alia sunt quae ad historiam disciplinae Ecclesiasticae pertinent, dignissima quae notentur. I. 746 MARTINI Papae IV. littere, quibus PETRUM Aragonie Regem ob contemptas preces littere, Aragonie regno, ac dominio omni decidit declarat, & omnes ejus fautores encomunicat. III. 689 Fundatio conobii Fratrum Minorum in Insula Majorica ab ARAGONO Rege Aragonie. 695 Testamentum PHILIPPI III. Regis Francorum, Gallico idioma scriptum. 691 Genealogie ex Chronico Hannoniensibus excerptae à BALDUINO de Avesnis. A CAROLO Lotharingie Duce fratre LOTHARII FRANC. Regis insitit, ejusque posteris ad annum circ. 1287. descriptis: hi autem, ut precipuos tantum notem, sunt COMITES Namuscenes, Hannoniens, Flandenses, Lovanienses qui & Ducis Brabantur; & plerique in Belgio nobiles families. 126 RAOULI Archiepiscopi Lugdunensis, & HUGONIS Episcopi Eduensis littere, quibus statutum jura Archiepiscopi in Ecclesia Eduensi, & Eduensis in Ecclesia Lugdunensi, cum in harum altera fides vocat. 693 Chronicon breve monasterii S. Dionysii in Francia ad cyclos Paschales, ab anno 986. ad 1292. ad hoc monacho quodam ignoto. II. 499 BONIFACII Papae VIII. epistola ad Regem Majoritarum. Eam de electione sua certiorum facit. 694 GUILLELMI Archiepiscopi Rotomagensis epistola ad PHILIPPUM IV. Franc. Regem. Se regium dominium ab interdicto liberasse. Eisdem, Acheris nomen credulus, tribus alteram epistolam qua Walteri est, scripta anno circ. 1200. III. 695 SAURA filia naturalis JACOBI Regis Majoritarum matrimonium cum PETRO Gancetrandi de Pinolio. 696 Chronicon GUILLELMI de Nangis, Monachi S. Dionysii in Francia, etrum in orbe peritum ab anno 113. ad 1300. 3 Ejus Chronici prima continuatio ad annum 1340. 54 Altera Continuatio ad annum 1368. 104 PHILIPPI IV. Franc. Regis littere, quibus PREDAM, Ecclesie, & Collegii omnibus acquisitis retinendi facultatem concedit, dum libi decimam bonorum suorum continud solvant. 697 Ejusdem littere, quibus ob victoriam apud Montem in Pabula de Flaudris relatum, centum libras annuatim solvendas CAROLUSI Ecclesie donat. 698 Ejusdem littere, quibus LUDOVICUS frater, Comes Ebroicensis in Terris cobitis & cum Barona tribuit quindem mille librarum annui redditus. 698 Chronicon NICOLAI Triveti, Ordinis FF. Prædi-	MCCCLXXV	

Index Chronologicus.

Anno	Index Chronologicus
	atorum, rerum cum in toto orbe Christiano, tum præsertim in Anglia, & Provinciis Galliarum quæ Angliæ Regibus subditi sunt, gestarum ab anno 1316. ad 1307. 111. 143
MCCCIX	MARGARETA de Bellojoco renuntiavit bonis mobilibus, ac dedit JOANNI de Cabillone Comitum Antiochenensis, se domini de Rupertori, mariti sui rebus humanis exempti. In hac charta quæ est diei 1° Novembris, cum anno 1309. & Indictione VIII. notatur annus IV. Clementis V. Ex quo apparet ejus ætatem non à die qua electus est, notari 1° Junii anni 1307. sed ab eo quo coronatus est, s. e. Novembris XIV. esse nomen. 700
MCCCX.	Communitorium datum Priori de Ches à PHILIPPO IV. ad Curiam Papalem missio, de rebus quas à CLEMENTE Papa V. petere debebat, suis de quibus literas ad varios scriptas exhibere. De transferendo GOTTLIBO de Triâ Episcopo Cameracensis ad sedem Senonensem; de variis matrimoniis; de relictis inter SANCTUM Regem Castellæ & FERRANDUM concordia; de honore gentis Gallicæ in Ordine Hospitalitatis ac de amovendis difficultatibus quibus circumscripta est concessio Regi à summo Pontifice facta, decimarum ab Ecclesiis percipiendarum. 700
MCCCXII.	SCILAMUNDUS Majoricatum Regine, JACOBI Regis vi ux. testamentum. 701 PHILIPPI IV. Franc. Regis literæ, quibus jubet creditores domus JOHANNIS quondam Regis uxoris sue, ad certam diem adire. 704
Circ. MCCCXIII.	ISAAC Abbas Stelle, O. Cisterciensis, tractatus hujus epistola de Canonis Melle, ad JOANNEM Episc. Pictavensem. 1. 449
MCCCXIII.	LITERÆ SANCITI Regis Majoricarum, ac Domini Rufinonis, quibus confirmat JURA BERENGARII de S. Joanne in parochia Pla de Corsi, & alios locos. 705 Chronicon breve Barcinonense, ab anno 985. ad 1311. 140
MCCCXV.	Matrimonium contractum inter FERRANDUM filium JACOBI Regis Majoricarum, & ISABELLAM filiam PHILIPPI d'Ybelin Senescalli Cypri, ac MARGARETÆ Dominiæ Maragroni filie GUILLIELMI Archiep. Viniæ. Charta hujus scripta est die XVII. Februarii, in eoque notatur annus 1315. & Indictio XII. Inde igitur apparet, in Sicilia tam temporis viguisse morem annis à Paschalis festo numerandi; quod quidem à Francis ejus Insule domini institutum facile crediderim. 704
MCCCXV.	LUDOVICI X. Franc. Regis literæ, quibus servus suis libertatem offert, dom certam sibi solvite pecunie summam. 707 Ejusdem literæ, quibus servos suos ad libertatem consequendam adigi jubet. <i>ibid.</i> Ejusdem epistola ad GAZONEM Episc. Laudunensem. Eum jubet adire Concilio Syvanedensi, obviandum erat PETRO de Latholico Episc. Catalanensis. <i>ibid.</i>
MCCCXVI.	ROBERTI Archiepiscopi Remensis literæ, quibus plures Archiepiscopus & Episcopos rogat, adire Concilio Syvanedensi in causa ejusdem Episcopi. <i>ibid.</i> AETIO Archiepiscopi Rotomagensis epistola ad LUDOVICUM X. de Concilio Syvanedensi interesse non posse. 708
	PETRI Patriarchæ Hierosolymitani, Episcopi Ruthenensis, & A. S. Legati, de eo quod servandum est erga eos qui in Terram-Sacram sit vulturini. <i>ibid.</i> GUILLIELMI Majoris, Gall. It. Mars, Episcopi Andegavensis gesta, ab ipso scripta sub anno 1311. ad 1316. Præmox quod servatum sit in executione NICOLAI Gelati, prædecessoris sui, accensè deservit, deinde electionis, & ordinationis facti natus; etiam acta habuit: Episcoporum Andegavensium jura omnia exponit. Postremo suas referit cum Ballivo Andegavensi contentiones, quælas ad Regem Philippum IV. delatas, Regis responsa: acta quædam pertinentia ad contentiones ipsas cum BONIFACIO Papa VIII. alia in causa Mithum Templi & suam translationem cum Monachis Majoris-Monasterii, &c. 11. 179 Ejusdem Statuta Synodalia, variis annis: de officiis Sacerdotum plebanorum, monachorum, &c. 1. 733
	JOHANNIS PAPÆ XXII. epistola ad CAROLUM Marchionem, polica Franc. Regem IV. Eum de electione sua certiorare facit. 111. 709 Ejusdem epistola ad SANCITUM Regem Majoricatum. Designat LUDOVICUM Episcopum Tolosæum à se esse in numerum Sanctorum relatum. <i>ibid.</i> Ejusdem literæ, quibus confirmat Statutum de numerofarum actorum in Nofocomio Belvacensi. 1. 716
	PHILIPPI V. Franc. Regis epistola ad ALBERTUM de Royt. Eum jubet adire Concilio Provincia Senonensis, in eoque Regis ac Regni negotia promoveret. Petebatur ab Ecclesiis subditum, quo res domini alienari recuperari, nova moneta ac proba fabricari, unum in toto regno pondus, uniusque mensura constitui possent. 111. 710 CAROLI IV. Franc. Regis ordinatio de expensis domus Regis uxoris sue. 711 Ejusdem literæ, quibus confirmat Domini Dei Faversenij jus certe lignorum quantitate in sylvis Regis percipiendum, ea lege ut quater in anno Capelle Regis Parisiensis reliquis ad se deferretur. <i>ibid.</i> Ejusdem literæ, quibus LUDOVICUM Episc. Comitis Valentie & Andegavensis, postui sui filium septennem emancipat. <i>ibid.</i>
	JACOBI II. Atagonis Regis epistola ad CAROLUM IV. Regem Franc. Rogat ut Gallis quibuldam quorum naves à suis capite erant mercibus naufragæ, literas representarum non concedat; & se damnum referri curatorem lpondet. 713 CAROLI IV. Responsio. Eum de damno interea intermissum ea ratione qua spondit, reparando admonet. 713 Transmissio inter JACOBUM II. Atagonis Regem, & JACOBUM II. Regem Majoricarum. Conferuntur ac renovantur priores translationes inter Regem Assonum & Majoricatum, ann. 1278. 1298. & 1312. quibus omnibus supremum jus in Regno Majoricarum, Comitatus Cermanie, Rossionis, &c. ceditur Regibus Atagonis. 713 CAROLI IV. Franc. Regis literæ in Parlamento suo Parisiensis, quibus agnovit vacante sede Ambianensi præbendam ejus Ecclesie conferendam jus sibi non competere. 716
	JOHANNES Episcopi Belvacensis literæ, quibus litteris & favoribus Nofocomio Belvacensi jus quædam, de quibus cum is disceptat, competere agnovit. 1. 717 PHILIPPUS VI. Franc. Rex fuemam Ravit jorjuæzodi à tabellionibus gerenda. 111. 716 Ejusdem literæ ad Proceres Italos. Eos hortatur ut hæreticos recos exosos, scil. VINCENCIOS Mediolanenses & eorum fautores, expugnent. 717 Ejusdem epistola ad BARNARDUM de Moerul. U.

Index Chronologicus.

Anno

Anno

MCCCXIII.
MCCCXIV.
MCCCXV.
MCCCXVI.
MCCCXVII.
MCCCXVIII.
MCCCXIX.
MCCCXX.
MCCCXXI.
MCCCXXII.
MCCCXXIII.
MCCCXXIV.
MCCCXXV.
MCCCXXVI.
MCCCXXVII.
MCCCXXVIII.
MCCCXXIX.
MCCCXXX.
MCCCXXXI.
MCCCXXXII.
MCCCXXXIII.
MCCCXXXIV.
MCCCXXXV.
MCCCXXXVI.
MCCCXXXVII.
MCCCXXXVIII.
MCCCXXXIX.
MCCCXXXI.
MCCCXXXII.

de potentia calistroni praefectura, JOHANNIS filii sui
institutionem suscipit. 716
Ejusdem littere quibus JOHANNI filio emancipato Duca-
tum Normanniae, & Comitatus Andegavorum ac
Cenomaniae concessit, ea lege ut Ducatus ad se
redire si filio superstitis fuerit: in Comitatus verbu
mactent tantum ei succedant. 717
JOHANNIS PAPAE XXII. littere, quibus LUDOVICUM
Borboneum Ducem liberat & jurjurando quodam.
718
Ejusdem littere, quibus JACOBUS filio LUDOVICI
Ducis Borboneum facultatem concedit matrimo-
nium in tertio conjugio rata vel auctoritate gra-
du contestandi. 719
LUDOVICI BAVARI Imp. littere, quibus LUDOVICUM
Comitem de Ostingen de negotiis quibusdam tra-
dare jubet cum HUMBERTO Delinno Vironensis,
Comite Albanensi. ibid
LUDOVICUS Comes de Ostingen, & LUDOVICO BA-
VARO Imp. jussu VENETAE Regnum insulam, &
HELMARCO Delinno VENENI concessit. ibid
CLEMENTIS PAPAE VI. epistola ad JOHANNAM FRANC.
Reginam, Regis PHILIPPI VI. usorem. Hic de
sua erga A. S. reverentia gratulatur, & ejus be-
nevolentiam sibi commendat. 722
JOHANNIS REGIS RENOVANT bonis mobilibus ac debi-
tis PHILIPPI REGIS NAVARRAE, & Comitis Ebroicae-
ensis, mariti sui tunc facti. 721
CLEMENTIS PAPAE VI. littere, quibus centum dierum
indulgentiam concedit his, qui pro Francorum
Regni pacis tranquillitate Decretis obulerint.
720
Ejusdem littere, quibus excommunicat eos qui Re-
gis Franc. monachum adulerant. 720
Ejusdem epistola ad JOHANNAM FRANC. Reginam. Ei
gravis agit de abrogata epia opera sententia in
Cardinales, Romanos, & Papae familiares, qui
beneficia Ecclesiarum potestabantur eisdemque si-
gnificat se in Regem Angliae brevi processurum.
723
Ejusdem epistola ad JOHANNAM Archiepiscopum Ro-
manensem. Eum rogat ut JACOBO II. Regi
Majoritatum Montepellensium & Rege restitui
eoret. ibid
Concedum Provincie Seonenensis Panis celebratum,
praeside GUILIELMO Archiepiscopo. De immuni-
tate clericorum: de eorum vestimentis: de eo
quod erge excommunicatos servandum est: de
as qui sunt Ecclesiae legata: de literis citatoris,
beneficiorum unionibus, matrimonio, usuris,
decimis, &c. & indulgentiae concessio his qui hu-
ra ignominiositate Angelicam ter restant.
728
CLEMENTIS PAPAE VI. littere, quibus JOHANNES FRANC.
Regi, JOHANNES ejus uxori, eorumque successo-
ribus varia privilegia tribuit. I. In haec quem
voluerit confessorum eligere II. Confessorius jus
esse eorum voti omnia, exceptis castitatis & conti-
nentiae votis, in alia mutandi III. Eisdem con-
fessoris, si expedire praescribit, haere eis, ac mili-
tibus omnibus usum carcerum concedere in septi-
mum fratris, & vigiliae solviturum aliquot mmo-
ram & habitus ut ea concessione non utantur,
qui abstinentiam aut voto aut jurjurando pro-
fessi sunt. (Ut supra constaret, eadem enim era
communiter interdicitur: frater frater, &c.) IV.
Eisdem confessoris haere eos & jejuniis & abstinentia
necessaria liberare de consilio monasterium V. Re-
gibus fraudi non fore si Monasteria ingrediatur,
in usque permittent com in quae elegerint, dum
ad contentiones usque his qui, vel qui monasteria
parant, designent. 724

V. Idem jus esse habendi altare portatile, in quo
sacra mystica eorum us celebrantur VI. Prae-
latum, qui sacra mysteria eorum Rege aut Regina
celebraverit, omnia anni & quadraginta dierum
indulgentiam adstantibus posse concedere VII.
Regis aut Reginae confessorum, in semel in
momento mortis pericula plenam praestorem om-
nium remissionem concedere posse, modo ab ip-
sis convalescat, aut ab eorum hereditibus exort
ut in quos laesae futi VIII. Reges ac Regi-
nas, eorumque liberos nondum & patria potesta-
te exemptos, nec excommunicari possunt inter-
dicti nisi Summus Pontifex de eo mandatum edide-
rit speciale IX. Regibus ac Reginis haere inter-
dictum, redtamen, jubere sacra mysteria se e-
orum celebrari ante ortum solis. 725
X. Regis ac Reginae Capellanus, & clericus iura-
ta, fraudi non fore, si cum excommunicatis &
interdictis fuerit conversatus in civitate non
excommunicent XI. Plebanus sacerdotibus haere fa-
cerentia ministrare eis qui Regem aut Reginam se-
cuntur XII. Qui pro Rege aut Regina Deo prece-
pta obulerint, in eorum de injunctis praevicatis
dies remittunt XIII. Confessoris & Regis aut Reginae elec-
to haere eos & sententia excommunicationis ab-
solvare, si quam intulerint ob leivum male ha-
bitum, extra monentiam ac membris mortali-
tatem XIV. In Regis dominium, quod quidem
non oppugnaverit, nec in feudum dederit: si-
tem in dominium Reginae, quod ad eam pervene-
rit causa donationis propter nuptias, aut disti-
tione, interdum sententiam promulgari non
posse, nisi de mandato A. S. specialis. 726
XV. Elemosynis quas Rex aut Regina distribui
cussaerint, compensari restitutum cum ab-
squefficient obsequio, erga eos quos ignorantes la-
serit XVI. Eorum confessorum, confessoris la-
icum, Capellae Regis Magistram, & ob is deputa-
tos, militem & eorum qui in Regis ac Reginae
officiis versantur confessiones audire, sique sa-
cramenta ministrare posse XVII. Regis Capellani
omnes, necnon Capellani Regum in locis quae
obinet causa donationis propter nuptias aut dota-
lium ratione, interdictio subici non posse XVIII.
Regi ac Reginae unius anni & XL. dierum
indulgentiam concedi cum dedicationi Ecclesiae
vel capellae inseruist, eorumque gratis omni-
bus qui eandem Ecclesiam eodem tempore obi-
visitarint. 727
XIX. Regi ac Reginae, aliisque adstantibus ean-
dem indulgentiam concedere possentur qui eam
in Verbum Dei propulerint inter missarum solem-
nia XX. Regis ac Reginae confessoris, ejus locum,
& Religiosis qui eum visitarint, haere carnis
etiam usi in diebus, quibus laici licet XXI. Qui
Regiam curiam sequuntur, in sua parochia nun-
quam non censeri degere XX II. Regis aut
Reginae Confessorum, ejus locum, & Regis
Capellae Magistram, eorum qui in officio Regis
aut Reginae versantur confessiones audire, & sacra-
menta is ministrare posse XXIII. Capellanos & o-
mnibus Clericos Regis aut Reginae dimittere, ordine
minores & sacros posse & qui libentur Episcopo sus-
cipere. 728
XXIV. Capellanos & Clericos Regis aut Reginae
commeniales, etiam Religiosos, officium divi-
num ad usum Ecclesiae Praesentis posse recitare
XXV. Idem Capellanos & Clericos fraudi non
fore quod ab Ecclesiae in quibus beneficia obtinent,
abstinent ut Regi aut Reginae debent obsequium
praestare: quotiens tamen dicitur subditis
caeruaris. 729

Equidem

Index Chronologicus.

	Epistolem litterarum quibus superiores litteras ab Episcopo Parisiensi & ab Abbatibus S. Genoveſe, & S. Dionyſii in Francia excommunicationis mandati præcipit. 111. 730	
	Ejusdem litterarum quibus JOANNI Regi, JOANNÆ Regine, & utroque læceterioribus jus concedit jubendi missarum solemniam eorum in locis interdictis celebrari; jamvis tamen clausis, non pulsatis campanis, & exclusis excommunicatis & interdictis. 733	
	JOANNIS FRANC. Regis litterarum quibus Ordinem Militum B. MARIE & Nobilitatem domus, vulgo Militum Stella, instituit. 730	
111.	Ejusdem litterarum quibus jubet foreſalluras omnes & rſarias tradi Receptioni Nobilitatis Domus, ut impendantur constructio Ecclesiarum, ac fundando Capitulo Canonicoꝝ B. MARIE Nobilitatis domus. 731	
112.	Ejusdem litterarum ejusdem argumenti. 732	
113.	FRANCISCI S. R. E. Cardinalis, Parisiensium INNOCENTII PAPÆ VI. litterarum, quibus PÆTRUM Bourbonſium Ducem ob debita excommunicationem, poſt mortem abſolvi jubet, si excommunicatis à PÆTRO ejus filio factis. ibid.	
114.	JOANNIS FRANC. Regis litterarum quibus LUOVICO alteri filio Comitatus Andegavie & Cenomani conſert. 733	
115.	JOANNIS S. R. E. Cardinalis litterarum quibus de mandato URBANI PAPÆ V. dato anno ſuperiori, LUOVICO Bourbonſium Duci facultatem concedit ANTHONIUM BERRALDI Aſenſis Deſini ſuorum ducenda. 734	
	URBANI PAPÆ VI. litterarum quibus Regis conſilio facultatem concedit eum ſemel in imminentis mortis periculo abſolvi, modo ab eo ſepulve heredes, in quos littere ſunt facte. ibid.	
116.	Antiqua ſtatuta Academiæ Parisienſis. Primum de eo quod ſervandum eſt in facultate Theologiæ; deinde de eo quod ſervari ſolent eſt in facultate Dialecticorum, eorum mores ſtatuti anno 1371. promulgatis. III. ſtatuta facultatis Artium; poſteriore regule operam generales. 735	
	Abbatibus Condomenſis, O. B. nunc Episcopatus hiſtoria ab incerto quodam ſcripta, & perſecta ad annum 1371. 81. 580	
117.	GRACORII PAPÆ XI. epistoſa ad GUIDONEM de la Tremoille. Eum rogat ut EDUARDUM de Beſojoco, Militem, negotia apud Burgundie Ducem promoveat. 115. 737	
	Ejusdem teſtamentum. In Monasterio Cæſis Dei, O. B. in diocesi Claromontana, Collegium Gregorianum triginta monachorum inſtituit, variis Ecclesiis vana legat, &c. 738	
118.	Ejusdem litterarum quibus CAROLO V. Franc. Regi, ejusque ſucceſſoribus Capellam Montis Calvarie in Ecclesia S. Sepulchri Hieruſolymitanæ conferendi jus tribuit. ibid.	
119.	Ejusdem litterarum quibus CAROLUS V. Franc. Regis & JOANNES & ejus uxoris conſeſſoribus petentem facultatem in concedere, de ſententia tamen medicorum, utendi ovæ, lacte, butiro, & caſeo in quadageſima. ibid.	
120.	Canonatum à quibus URBANI PAPÆ VI. electus eſt, Epistoſa ad Cardinales quæ electioni iſtæ non interſeruit, quod Avenione tranſierunt. Eos de electione BARTHOLOMÆI Archiepiscopi Barchinonensis URBANUM PAPAM VI. certiorare faciunt. die XI. Aprilis. 1. 763	
	Cardinalium aliquot litterarum quibus BARTHOLOMÆUS ſtatutum electionem in Papam per impediſſionem factam teſtatur. die XV. Auguſti. 764	
	omninoque Cardinalium epistoſa ad Academiam Parisienſem. Ejusdem argumenti. die XVI. Auguſti. 765	
	PETAS de Prata Archiepiscopi Pavenſis, S. R. E. Cardinalis, epistoſa ad LUOVICUM Francie Comitem. Et narrat quæ de URBANI VI. electione gesta ſunt, & quæ ſuorum conſequuta; & ut ejus partem tractat, rogat. die XV. Decembris. Notatur Indictio I. in Italia facta. nam in Gallia I. numerari conſertur. Kalendas Septembris. die ſupra ſc. lateri JOANNIS Cardinalis anno 1370. menſis Octob. ter. legatur Indictio IX. ſecundum viam France, quod in Italia ſcilicet numeratur Indictio VIII. Illius autem non in Italiam, ſed etiam in Provincias excepta antiqua habemus in Spiritibus. Anno 945. in Italia civitate Italia Regis & Civitatis Provincie, die XXI. Octobris notatur eam Indictio I. Anno 1006. in duabus clariis, prima die XXI. Septembris, altera menſis Novembris, IV. Indictio. Anno 1024. menſis Novembris, Indictio VII. Medulani ſententiam quod in Franceſervatum eſt, conſertur ex litteris ANTONII Archiepiscopi Medulaniſis infra, anno 1380. 111. 743	
	CLEMENSIS PAPÆ VII. litterarum quibus Adie legum inſtituit, ac LUOVICO Duci Andegavensi conſert certis quæſiſſam conditionibus. 746	
	CAROLI V. FELIX. Regis litterarum quibus monasterium Caleſtinoꝝ Aſenſis fundat. 744	
	Acta matrimonii GALIACI Vicecomitis. CORDIS VITUTUM, cum CATHARINA filia BERNARDI Vicecomitis ſcilicet URBANI PAPÆ VI. quibus ANTONIO Archiepiscopo Medulaniſi dat in mandatis, ut eos matrimonium inter ſe contrahere permittat, si ſolus conſanguinitatis gradus obſtet. Littere ANTONII Archiepiscopi, quibus in facultatem matrimonium inter ſe contrahendi concedit. Acta ſpouſalium. 753	
	NICOLAI de Clemangis liber de ſubſto Theologiæ; h. e. quod requiritur in eo qui Theologiæ addiſſionem in facultatem matrimonium inter ſe contrahendi concedit. 753	
	NICOLAI de Bruſſano, S. R. E. Cardinalis, litterarum quibus ager corque teſtatur, electionem URBANI VI. licitam eſſe per impediſſionem electionem vero CLEMENSIS VII. validam eſſe & canonice. 765	
	CLEMENSIS PAPÆ VII. epistoſa ad VLADISLAVUM nobilem Polonium. Ut abſoluto habito monasterio Polonium, regnum adeptus petat. 115. 755	
	Ejusdem epistoſa ad cardinem. Eum ad Curiam venire jubet. 754	
	BONIFACII PAPÆ IX. litterarum, in quibus contentiſſe Dei benignitate acciſſe, quod Pape ſedes Romæ reſtituta ſit & Francie Regem ſi tantum commutationem habu-ſſe cum aliquot Cardinalibus URBANO VI. ſcedere gentibus ſilencium ſuum præbuit; Deum ipſum URBANI PAPÆ cauſe faviſſe, &c. 1. 766	
	Ejusdem epistoſa ad CAROLUM VI. Franc. Regem. Eum ut à CLEMENTE VII. diſcedat, ac ſe pro legitimo Papa agnoviſſe, hortatur. 768	
	Ejusdem epistoſa ad cardinem. Epistoſæ argumentum. 769	
	Narratio deliberationis Academiæ Parisienſis de vniu-ſecundandi ſchismate, die XXV. Januarii. ibid.	
	Ejusdem Academiæ litterarum quibus CAROLUS VI. Franc. Regem, ſerpe-ſe-gentibus à NICOLAO de Clemangis. Tres viſi proponit ſecundandi ſchisma- 769	

100

MCCXX

MCCXXI

MCCXXII

MCCXXIII

MCCXXIV

MCCXXV

MCCXXVI

MCCXXVII

MCCXXVIII

MCCXXIX

MCCXXX

Index Chronologicus.

ANNO

ANNO

tis i. optatum esse, si **CLEMENT VII.** & **BONIFACIUS IX.** renuncior juri, quod sibi videntur habere in Papatu. H. non contentum esse, si uterque in viros aliquot illustres compromittat. III. si alius datus asseruerit, admittendam, de eorum parte cognoscendi in Concilio generali. Die VI. Junii. 776
Epistola Academicæ literæ ad CLEMENTEM PAPAM VII. Tres eius vias, quas superius exposuit, proponit. 784
Epistola epistola ad Cardinalem CLEMENTEM VII. ad hereticos. Eiusdem argumenti. 785
Studii Coloniensis epistola ad Academiam Parisiensem. Parisienses hortantur ut schismati finiendo operam dare pergant: simul significant se Bonifacio adherere. 782
Univerſitatis Parisiensis responsio. Colonienſibus gratias agunt; ostenduntque se in vno **CLEMENTE** adherere. 784
CAROLI VI. Franc. Regis epistola ad CLEMENTEM VII. Ad eum mittit literas à se scriptas ad **BONIFACIUM IX.** 785
Epistola epistola ad Cardinales, post mortem **CLEMENTIS VII.** Ut electionem famam Pooſicem differant. XXII. Sept. 770
Academiarum Parisiensis epistola ad eundem. Eiusdem argumenti. XXIII. Sept. 786
CAROLI VI. epistola ad eundem. Eiusdem argumenti. XXIV. Sept. 777
Narratio de electione BENEDECTI PAPÆ XIII. simul exhibetur scheda Cardinalium, qua se ante electionem singuli ipſponderunt, oſculi omniſſores quoque se electuri reſoluerunt. ibid
BENEDECTI XIII. literæ ad Academiam Parisiensem. Eius Papam electum significat, ac benevolentiam suam offert. Die XI. Octob. 787
BONIFACIUS PAPÆ IX. epistola ad CAROLUM VI. Ut mortuo **CLEMENTE VII.** pacem aliquando tandem Ecclesie restitueret. Die IX. Octob. ibid
Epistola epistola ad Consilium Regium. Ut Regium animus ad id de quo ad eum scribit, instaret. ibid
Academiarum Parisiensis epistola ad BENEDECTUM XIII. Eum et schismati finiendo operam det efficacem, hortatur. 773
Epistola epistola ad Cardinales. Ut cum **BENEDECTO** Papa pacem Ecclesie restituendam allaberent. 788
BENEDECTI XIII. literæ ad Academiam Parisiensem. Se curaturum eo ſper de se ab Academia conceptam ſuſcipi. 788
**Narratio gesta ad deliberata in amplissima congregatione Prælatorum ac virorum illustrium Parisiensi, præside SIMONE GRAMMADO, Patriarcha Alexandrino: de eo quod curandum est ut uterque Papa pari ſuo renunciet; ac de forma electionis eorum Papæ. I. Februarii. 774
Oratorium CAROLI VI. ad BENEDECTUM XIII. prima, ut loquantur, vobiscum. 789
Et secundam laudanda audientia. 790
Cardinalium litteræ de via cæſionis. 791
Exemplum ſchedule, qua ſententiam ſuam publice testatur egrot, si per Papam licuiſſet. 791
BENEDECTI XIII. literæ, quibus Cardinalibus ſuam de via cæſionis ſententiam Regis oratoribus ſcriptam tradere, aut ſuperius ſchedule ſubſcribere prohibet. 794
Epistola literæ, quibus se testatur Ecclesie pacem restituisse non posse per viam cæſionis; ac ſolum ſibi Conſilio perſonaliter, ſive compromiſſi vnum adhiberi poſſe videri. 789
Epistola literæ in eandem ſententiam. 790**

Inſcripto Concilii Provincialis Capitulorum Ecclesiarum Cathedralium Provinciarum Remensis. I. 862
ANDREÆ de Luxemburgo, Episcopi Carnegensis & Comitis, testamentum. III. 755
BENEDECTI XIII. epistola ad Duem BURGUNDIUM. Ad eum mittit epistolam à se ad **CAROLUM VI.** scriptam, in qua de quibusdam in se à Concilio Regio designatis queritur: simul in SIMONE Patriarcham Alexandrinum, & **PAULUM** Abbatem S. Michaëlis invehitur. I. 794
Academia Parisiensis à BENEDECTO XIII. ad ſuam unam Papam legitimum & universalem appellat. 795
Cancellum Regis Franc. in Concilio Regio oratio, Regi placere ſubſtitutionem ab Obedientia **BENEDECTI XIII.** heri donec ceſſaverit contentat. 798
Cardinalium epistola ad CAROLUM VI. Erſignificant se eorum exemplum ſequutos, ab obedientia **BENEDECTI XIII.** ceſſuriſſe. 799
CAROLI VI. Regis literæ in Senatu Parisiensi hæc, ne quas **BENEDECTUS XIII.** precoribus ab his qui beneficia poſſident, decernatur aut proſcriptionum nomine extorquere poſſit, quandoſi deſcripti ſubſtraherent. ibid
LUDOVICI II. Rex Hieruſalem & Siciliæ, Dux Andegavorum, Comes Provincia &c. proſectores conſtituit, qui matrimonium ipſius nomine contractum cum **YOLANDA** filia **JOHANNIS** Aragonie Regis & **YOLANDÆ** Regiſ. III. 754
BENEDECTI XIII. epistola ad CAROLUM VI. Et rationem redditur eum Avenionem ſit egredias. I. 800
JOHANNES de S. Severino Comitiſſa Conventus, & Anſelmus de Baro Episcopi Biterroniſſi, & MICHAEL Bonicoſedis de Baro, executorum teſtamentum **JOHANNIS** de Luxemburgo Comitis Conventus, & **MARGARETÆ** de Angia ejus uxoris literæ, quibus **WALARHARDUM** de Luxemburgo Comitem de Linſey & de S. Paulo orant, ut ipſorum vice certam quandam pecuniam ſummam colligat expendendam in capella B. **PATRI** de Luxemburgo. III. 757
CAROLI VI. epistola ad Collegium Cardinalium Romæ poſt mortem **BONIFACII IX.** Ut in ſueceſſorem dare diſſerant donec ad eos Novitius pervenerint: & ut in quos **BENEDECTUS XIII.** ad **BONIFACIUM** miſerat, libertatem reddat eorum. I. 801
**Conſilia Ecclesie Gallicanæ decreta de eo quod ſervandum eſt in abſolutionibus, de quibus, confirmationibus, viſitationibus, ſubſtitutionibus, exemptionibus, 799
 INNOCENTII PAPÆ VII. literæ ad Academiam Parisiensem.** Perſuadent Oratorum **BENEDECTI XIII.** narrare, & ſolique ſibi de buſſe quod in conſtituit impoſuit. 801
CAROLI VI. epistola ad GABRIELUM XII. Et de ſua ad pacem Ecclesie reſtituendam propoſitione gratulatur. Adjuncta eſt altera ad Cardinales epistola. 803
Altera epistola ad eundem epistolam. Se gauritur ſuper quod conſilium mutat. ibid
BENEDECTI XIII. literæ, quibus omnes qui ſuo obedientia reſceſſerint, excommunicat, &c. ibid
Epistola epistola ad CAROLUM VI. Eum rogat ut conſilium mutet de recedendo ab eum obedientia; ſimul ſententiam à ſe iſtam in eum quibus ipſo reſceſſerint, ſignificat. Die XIX. Maii. 805
Cardinalium GABRIELI adherentium literæ, quibus ſe ab eorum obedientia reſceſſiſſe palam teſtantur. Die I. Junii. 807
Eodemdem Cardinalium literæ, quibus Prælatos, & alios Obedientie ſue convocant ad Concilium Piiſi de XXV. Martii celebrandum. Die XXIV. Junii. 814
Utrique Collegii Cardinalium, Romani ſcilicet &

MCCCLXXII

MCCCLXXIII

MCCCLXXIIII

MCCCLXXV

MCCCLXXVI

MCCCLXXVII

MCCCLXXVIII

MCCCLXXIX

MCCCLXXX

MCCCLXXXI

MCCCLXXXII

MCCCLXXXIII

MCCCLXXXIV

MCCCLXXIIII

Index Chronologicus.

ANNO

ANNO

cellarium Francie. Eum rogat ut paci Ecclesie restituenda curam omnem subdeat. *iii.* 774
 Ejsdem literis, quibus AMORSUM omni Sabaudie dominio privatam declarat, Sabaudiam, &c. CAROLO VII. Franc. Regi donat, & indulgentias concedit his que sumpta erant Regem sui armis, aut pecunia parvitas. *ibid*
 CAROLI VII. epistola ad NICOLAUM PAPAM V. De Oratoribus à se ad com missis. 767
 Ejsdem epistola ad Cardinales. Ut suos Oratores benigne excipiant. *ibid*
 FREDERICI Romanorum Regis epistola ad CAROLUM VII. Antequam Oratores suos ad pacem Ecclesie conciliandam mittat, eum rogat ut mentem suam planius aperiat. 775
 Magistri Hospitalis epistola ad eundem. Eum de rebus in Oriente & in Agypto gestis certiores facit. 777
 NICOLAI V. epistola ad CAROLUM VII. Ei de legatione amplissima ad se missa gratias agit. 776
 CAROLI VII. epistola ad FREDERICUM Regem Romm. Se molestè ferre, quod STATIMONUM Aulicis, & LEODIVICUM BAVARIE Ducem detinuit. 764
 Ejsdem epistola ad Cardinalem Nicetium sive BARSARIONEM. Se in GRIZONUM commodum esse propensum. 773
 Ejsdem epistola ad STATIMONUM Aulicis Ducem. Sibi gratissimum fore matrimonium ab eo cum filia Sconoran Regis contrahendam. 776
 Ejsdem epistola ad JOHANNEM HUYNAD, Vairodam Traquilivanam. Se Hungarie Regno operam laurum, si per hostes Anglos licent. 787
 Ejsdem epistola ad DIONYSIUM Cardinalem Archiepiscopum Strigoniensem, & alios Hungarie Optimates. Ipsidem argumenti. *ibid*
 NICOLAI PAPAE V. literis, quibus omnia que vel à se vel à predecessoribus statuta & decreta sunt in aliorum incommodum occasione schismatis, nulla esse decernit. 774
 Ejsdem epistola ad CAROLUM VII. Eum rogat ut ANTONIO Crepiti à Parisiensi cathedra ad Laudanensem transferri liceat. In hac epistola que est dies III. Martii, perinde atque in superioribus literis, dies XVIII. Januarii, notatur annus 1448. sed cum anno NICOLAI finiendo. Ex que apparet PAPAM hanc materem annis à Paschali festo numeratis deservanter servasse. 777
 Oratorum NICOLAI V. & CAROLI VII. tractatus cum Oratoribus AMORSI dicit FELICIA V. sive Pacis Ecclesie conditiones. *ibid*
 Oratorum NICOLAI V. & LEODIVICI Delphini tractatus cum Oratoribus AMORSI. Idem est. 778
 AMORSI, sive FELICIS V. literis, quibus etiam Papam committit omnia Pontificatus sui acta rata esse vult ac decernit. 782
 Ejsdem literis, quibus censuras omnes in EUONIXIUM IV. & NICOLAUM V. eorumque frequentes lites abrogat. *ibid*
 Ejsdem literis, quibus promotiones, privilegia, & epistola genero alia sic collata valere decernit. 783
 Synodus Lausneusis Decretum, quo censuras omnino schismatis occasione inflicta abrogat. 778
 Ejsdem Decretum, quo rata esse vult que schismatis tempore in aliorum commodum gesta sunt. 780
 Jacobi Juvenalis de Urinis Episcopi Padavenis, epistola ad Cameram Computatorum. Ei pacem Ecclesie restitutam numerat. 784
 NICOLAI PAPAE V. epistola ad CAROLUM VII. Hinc

MCCXLVIII.

CIC. CCXXI.
CXXI.

MCCXLIX.

obstetricem operam dandam schismati imperiam gratulari, & amplissimas agit gratias. *iii.* 779
 Ejsdem literis, quibus censuras occasione schismatis inflicta pro nullis haberi decernit. 784
 CAROLI VII. epistola ad NICOLAUM V. Se Prelatos kutonagum convenire iussisse ut de Ecclesie commodis tractaretur. 783
 NICOLAI V. epistola ad CAROLUM VII. Quod vel in tributum ab Ecclesiasticis visis exigere, hinc res se affectum praxere non posse. 790
 CAROLI VII. diploma committens ARNOLOGO Genovesi & Juliacensi Duci Romanæ in capitebus concessum. 787
 Epistola epistola I. ad Ducem Clivensem. Se Archiepiscopo Colonensi, omni cum eo pacem inest, operam laurum. 786
 II. Ad Archiepiscopum Colonensem. Ei copias auxiliorum concedit. *ibid*
 III. Ad ALFONSUM Aragonum Regem. Ut summum Pontificem bouere profectuar. 787
 IV. Ad FREDERICUM Regem Romm. Ejsdem argumenti. 788
 GUILLIELMI Francie Cancellarii epistola ad NICOLAUM V. Eum rogat ut Ecclesie collegiate de Tegignello parochias quasdam uniat. 786
 ANNA SULTAN, postmodum PII PAPAE II. epistola ad HIPPOLYTUM Mediolanensem. Quod meretricium amores scilicet, eum pessime & animæ & corpori consuleret. 788
 CAROLI VII. literis, quibus Academiam Cadomeensem ab EUGENIO PAPAE IV. erectam confirmat. 792
 NICOLAI PAPAE V. epistola ad FRANCISCUM Sultanam Ducem Mediolanensem. Eum ut pacem aliquando tandem inest, hortatur. 790
 Ejsdem epistola ad CAROLUM VII. Quod à se peccati sacri canonibus contrarium, id et se concedere non posse significat. In duabus hinc epistolis, perinde atque in aliis tribus supra, mater Gallicum annos numeratis servat non in his que sunt dies VII. Januarii. & Kal. Februarii, annus 1451. notat cum anno FELICIS VI. *ibid*
 ISIDORI S. R. E. Cardinalis Episcopi Sabienensis, Ruthenensis dicit, literis quibus calamitatem Urbis Constantinopolitane cum à Turcis capta est, describit. 793
 NICOLAI V. epistola ad CAROLUM VII. Eum rogat ut GUILLIELMUM Cardinalem fractus Archiepiscopum Rotoromagensis percipere prestat, licet iurisdictione fidelitatis nondum puelino. 794
 FREDERICI Imp. epistola ad CAROLUM VII. Eum hortatur ut eum ceteris Principibus ad bellum Turcis inferendum adjungat, & Ratisbonam Oratores mittat. 795
 CALISTI PAPAE III. epistola ad eundem. Eum de electione sua, & de consilio bellum Turcis inferendi certiores facit: simul formulam significat voti à se emissi de recuperanda, si qua ratione fieri possit, urbe CP. 796
 Cardinalium epistola ad eundem. De CALISTI III. electione, & de voto ab eo emisso. 797
 JOHANNIS Cardinalis S. Angeli, A. S. in Hungaria Legati, epistola ad eundem. Eum rogat ut exercitum mittat adversus Turcas. 804
 HENRICI VI. Anglie Regis epistola ad Legatum A. S. Eum ad se frustra accersitum, qui ocs aduersum cum CAROLO VII. pacis, nec aliam ad bellum Turcis inferendum subsidium in Regno suo concedere possit. 803
 CAROLI VII. epistola ad Archiepiscopum Moguntinum & alios Germanie Principes. Communica-

MCCOL.

CIC. MCCXL.

MCCXLII.

MCCXLIII.

MCCXLIV.

MCCOLV.

CIC. MCCC.

803

	tesque Ecclesie & Nobilium jura infringere conatur, esse contentus. 111. 798	impagnarat. 820
	Ejusdem epistola ad CAROLUM III. Somnorum Pontificum literis & rescissa sibi offendi debere. <i>ibid</i>	PET II. epistola ad CAROLUM VII. Excusat se de eo quod non nulla epas Oratoribus derogavit: & nuntius Legatorum à se missum in qui pacem huius inter & Angliæ Regem componat. <i>Hic tertius jam agnovit summus Pontifex, qui merem Gallicum annos à Paschali festo numerandi, sequitur fit. In hac enim epistola qua est die XII. Januarii notatur annus 1459. cum ante Paschando. 822</i>
MCCXLV.	CALISTI Pape III epistola ad CAROLUM VII. Ei de suo erga Apostolicam sedem culto singularitatis agitur. Die 18. Februarii. Notatur annus 1455. <i>Inter omnes CALISTI primaveræ jul. Gallica. 799</i>	Ejusdem epistola ad Episcopos Atrabatensem. Gaudium eiusum significat de eo quod accepit, LUDOVICO XI. Franc. Regi consilium esse Pragmaticam tollere. Ut ab eo cœteris Neapolitanos quoddam ejici. 823
	LADISLAV Hungariæ Regis epistola ad CAROLUM III. Sc A. S. Legato obsequutum, bellum in Turcas suscepisse. <i>ibid</i>	PET II. epistola ad JOANNEM Borbonum Ducem. Ei gratulatur de consilio arma sumendi contra Turcas. Die XI. Januarii, ante PET II. notatur annus 1463. <i>Inter Gallica, quem servatum etiam videtur à Parte II. in epistola sequenti. 824</i>
	JOANNES Cardinalis S. Angeli, A. S. in Hungaria Legatus, epistola ad eundem. Eom de bello Hungaricillato à Turcis certiore facit, & ut Italos Principes ad bellum incitet, rogat. 800	PAULI Pape II. epistola ad LUDOVICUM XI. Eum ut repellendus Turcis vires suas conferat, hortatur. Die VIII. Januarii notatur annus 1464. <i>ibid</i>
	CALISTI III. epistola ad CAROLUM VII. Ei gratias agit de eo quod decimam in subsidium belli contra Turcas gerendi permisit in Regno suo exigi. <i>ibid</i>	JOANNES Borbonum Episcopus Anicentis, & Abbas Clusovensis epistola ad LUDOVICUM XI. Es pecuniam mutuum offerit, simul eum rogat ut Clusovensem monasterio consulat. 829
	JACOBUS Scotiæ Regis epistola ad eundem. Comes de Douglas rebelles à se fufos, fugatos, cæcos; & oppidum quoddam quod Angli tenebant, suastra oppugnatam movit. 803	GROGRIUS Pogiebrach Bohemiæ Regis epistola ad MATHIAM Hungariæ Regem. Injuria se à Summo Pontifice & Cardinalibus A. S. Legatis privato habitum, & ob communionem substraque specie immulatum heresis, pluribus verbis probat conatur. 830
	JOANNES Hunyadi epistola ad DIONYSIUM Cardinalem, Archiepiscopum Strigoniensem. Eum de victoria à se de Turcis relata apud castrum Nandualbenis, certiore facit. <i>ibid</i>	JOANNIS Geoffroy Cardinalis Albienis Oratio in promotione JOANNIS Balæ ad Cardinalatum. In ea legitur de Cardinalium dignitate, & aliis rebus incepta non pauca. 825
	PHILIPPUS Burgundis & Brabantis Ducis epistola ad CAROLUM VII. Ei immortis LUDOVICUM Delphinum heriad se venturum. 802	PAULI Pape II. epistola ad Archiepiscopum Lugdunensem. Ut Bullam in <i>Certa Domini</i> per unquamque anno legi publicè eunt. <i>Hic annus à Januarii mense incipit. 824</i>
MCCXLVI.	CHRISTIANUS VI. Daniæ Regis epistola ad eundem. Quod sibi in Sueciam eundem, è qua Tyrannum CAROLUM expulsi, Oratores se ad eum mittere nondum posse, qui suas cum Rege Scotiæ controversias apud eum exponant. Pragmaticam Sanctionem ad se mitti petat. 803	PAULI Pape II. epistola ad Archiepiscopum Lugdunensem. Ut Bullam in <i>Certa Domini</i> per unquamque anno legi publicè eunt. <i>Hic annus à Januarii mense incipit. 824</i>
	LUDOVICUS Delphini epistola ad patrem CAROLUM VII. Filium sibi natum nuntiat. 807	JOANNIS Geoffroy, Cardinalis Albienis, Oratio coram Castellæ Rege HENRICO. Eum ut veterem cum Francorum Regibus fœdera tenoret, & à novis cum Regibus Angiæ fœderibus discedat, hortatur non indifferet. 825
MCCXLVII.	CAROLI VII. responsio. Eum non recte scisse, quod se de uxore ejus prægnante certiorum non scire, &c. <i>ibid</i>	Oratio eorum Summo Pontifice & Cardinalibus Romæ habita de causis que LUDOVICO XI. ut JOANNIS Balæ Cardinalis, & GUILIELMUS de Harbecourt Episcopus Vindocinensium in causam conjuncter, impulerunt. 840
	PET Pape II. epistola ad CAROLUM VII. Eom rogat ut GUILIELMUS de Torresa promotori Societatis Jiso ad bellum Turcis inferendum inditoret, faveat. 806	JOANNIS Geoffroy, Abbatu S. Dionysi in Francia, Cardinalis Albienis, epistola ad LUDOVICUM XI. JOANNIS Borbonum, Episcopum Anicentem, & Abbatem Clunacensem vident morti proximum. &c. 823
	NICOLAUS Peris epistola ad GUILIELMUM Javenalem de Urinis Franciæ Cancellarium. Eum de rebus in conventu Mantuanis gestis ad diem Novembrii XXI. certiore facit. <i>ibid</i>	BALSACUM Cardinalis epistola ad LUDOVICUM XI. Ei nuntiat se Legatum esse missum, qui pacem hunc inter & Burgundiæ ac Brabantis Duces componeret. 822
	PET Pape II. Oratio in Conventu Mantuanis. Respondet GUILIELMO Episcopo Parisiensi, Oratori Franc. Regis. 807	FREDERICUS Siciliæ Regis epistola ad LAURENTIUM de Medicis. Filium suum suo primogenito LUDOVICO XI. Franc. Regis uxorem se dare non posse in conditionibus que offerantur. 823
	Legatum Franc. Regis altera Oratio in Conventu Mantuanis; aut potius Orationis fragmentum. Integra servata est prima Orationis pars de bello Turcis inferendo. & subsidio in Regno exigendo; neutrum scilicet à Rege tum temporis obtineri posse: et desunt ea que dicitur Legati de causâ Rhenani Siciliæ Regis, ac de eo quod erga Principem illum PETUS II. designatè vulchatur ab æquitate alienum. 809	LUDOVICUS XI. epistola ad PETERUM Dorielle Cancellarium. &c. De consilio tum erga Burgundiæ Ducem & Comitem Stabuli. <i>ibid</i>
	PET II. Oratio altera, que superiori respondet, & sibi objecta summa vi repellit. In ea tota Regni Siciliæ historia persingitur. 811	FREDERICUS Siciliæ Regis epistola ad LUDOVICUM XI. CHRISTOPHORUM Columbus homines suas de prædatione esse queritur; & sibi ablati restitui petit. 824
	Ad eam Orationem responsio Oratorum Regis Franc. Non solum de Rhenano Siciliæ Rege dicitur, sed etiam de Pragmatica Sanctione quam PETUS	SERGET Pape IV. epistola ad eundem: Aut Concor

Index Chronologicus.

ANNO

ANNO

	data ratihabent, aut Bullam Concordatorum remittit. 844		
MCDLXXV.	LUDOVICI XI. responsio ad superiores litteras FARRINANO Siciliæ Regis. Curatorum Coloniensium epus inremis non injuria deperdatum esse, se tamen omnia restitui jussisse quæ client ejus subditorum. 845		
	JOHANNIS Ducis Borbonici & Arverni, Comes Claromontani, Fortensis, Infulæ-Jordani, & Villorisi, &c. Paris & Camerani Franciæ, literis quibus penas blasphemis infligendas docerunt. 846		
MCDLXXIX.	JOHANNIS de la Geollaye de Villiers Episcopi Lombardicis, epistola ad LUDOVICUM XI. FERDINANDUM & ISABELLAM Castellæ Reges pacis tractatui subscripsisse, &c. nuntiat. 847		
MCDLXXXIII.	LUDOVICI XI. literæ ad Cameracum Computorum. Publicas supplicationes fieri jubet in Ecclesiâ S. Dionysii. 848		
MCDLXXXV.	Concilium Provincie Senonensis, præside TRISTANDO de Salazar Archiepiscopo, in quo Constitutiones Concilii Senonensis, præside LUDOVICO de Melbino, anno MCDLXXI. congregati, renovantur. Nonnulla immutantur, adduntur paucæ. Constitutiones in IV. articulos dividuntur: in primo statuitur ut quod servandum est in celebratione divini Officii, & de honore Ecclesiæ debito. In secundo, mores Ecclesiasticorum virorum informantur: in tertio verò Religiosorum. IV. est de festis celebrandis, coercendis blasphemis, decimis solvendis, matrimonio, libertatibus & immunitatibus Ecclesiasticis, & de eo quod à monialibus servari debet. <i>Incipit mendo non vacat: nam quod legitur concilium celebrari cepit die Sabbati vicinima tertia mensis Junii, festum est, omninoque resuscitandum die XXV. Junii, cum litera Dominicalis esset B.</i> 1. 751		
	CAROLI VIII. Franc. Regis literæ ad Cameracum Computorum. Se de eo quod à S. Ludovico servatum est in audiendis subditis, certiores faciant. 848	MCDCCVII.	
	JOHANNIS LUDOVICI XI. filie, ac Biturigum Ducisse, testamentum. 849	MDV.	
	Excerptum ex Regiis Camerac Computorum, de anno, mense ac die obiit Regum Franc. ab anno 1531. ad 1514. 851	MDCCV.	
	Testamentum MARGARETÆ à Lotharingia, viduæ RENATI Ducis Alençonis. 850	MDCCVI.	
	PETRI de Mares Archiepiscopi Tolosani epistola ad D. LUCAM d' Achery. Qui Beltrami nomine significatur tractatus de Corpore & Sanguine Domini, eum esse scriptum à Joanne Scoto. 851	MDCCVII.	

